1
EL-FATIHA / PROLOG
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 7 AJETA

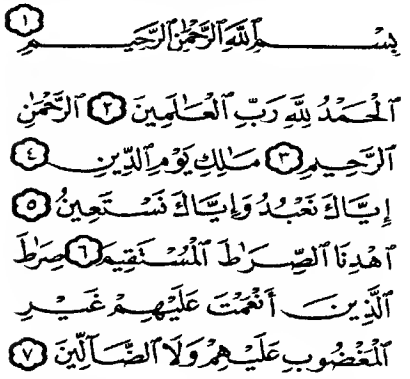

"U Ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"

"Hvala Allahu, Gospodaru svjetova. Svemi - losnom, Milostivom. Vladaru Dana sudnjeg. Samo Tebi robujemo i samo od Tebe pomoć molimo. Uputi nas na Pravi put. Na put onih kojima si blagodati podario. A ne onih na koje se srdžba izlila i koji su zalutali."

Nazivi sure Fatiha[*]

Početak Knjige", kojom počinje kur'anski tekst i kojom se otvara i počinje učenje u namazima.

'Majka Knjige" i "Majka Kur'ana", tj. srž, budući da se sva značenja Kur'ana odnose na ono što ona sadrži; "Sedam sličnih ajeta" (ili onih koji se ponavljaju) te "Kur'an časni". U Sahihu Tirmizije potvrđuje se kao vjerodostojno predanje kako je Ebu-Hurejre rekao: "Božji Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /5/ 'Hvala Allahu, Gospodaru svjetova' jeste Majka Kur'ana, Majka Knjige, Sedam sličnih ajeta, Kur'an časni." Naziva se i "Zahvala" i "Molitva", u skladu s riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, od Allaha, dž.š.: /6/ "Namaz sam podijelio između Sebe i Svog roba na dva dijela. Kada Moj rob kaže: 'Hvala Allahu, Gospodaru svjetova', Allah kaže: 'Moj rob Mi se zahvaljuje.' Fatiha je dobila i naziv "Namaz", budući da je ona uvjet namaza.

Pored toga, naziva se i "Lijek", na osnovu predanja Darimija od Ebu-Seida el-Hudrija izravno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /7/ "Početak Knjige je lijek od svakog otrova", kao i "Duševni lijek", na osnovi hadisa Ebu-Seida el-Hudrija, prema kome se jedan bolestan čovjek njom izliječio, nakon čega mu je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /8/ "Otkuda znaš da je ona lijek?" Naziva se i "Osnova Kur'ana", na temelju predanja Ša'bija od Ibn-Abbasa, koji ju je nazvao "Osnova Kur'ana" rekavši: "Njena osnova su riječi: 'U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog.'"

Sufjan ibn Ujejne nazvao je ovu suru "Štit -nik", a Jahja ibn ebi-Kesir "Dovoljna", na osnovi sadržaja nekih mursel hadisa: /9/ "Majka Knjige zamjenjuje drugo, a drugo ne zamjenjuje nju." Usto, naziva se i "Molitva" i "Riznica", što navodi Zamahšeri u Keššafu.

Objava

Prema predanju Ibn-Abbasa, Katade i Ebul-Alije, sura "El-Fatiha" objavljena je u Meki. Dakle, to je me - kanska sura, iako ima mišljenja da je medinska, odnosno, da je objavljena dva puta, prvo u Meki, a zatim i u Medini.[4]

Vrijednosti Fatihe

Imam Ahmed ibn Hanbel prenosi od Ebu-Hurejrea da je rekao: /10/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao je jednom prilikom kod Ubejja ibn Ka'ba dok je ovaj klanjao namaz i rekao mu: 'O Ubejje!' Ubejj se okrenuo ne odazvavši se, a on mu je ponovio: 'O Ubejje!' Ubejj je tada brže završio namaz i pohitao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, rekavši:

'Mir s tobom, Allahov Poslaniče!' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'I s tobom mir! Šta te je navelo da se ne odazoveš kada sam te pozvao?' On je odgovorio: 'Allahov Poslaniče, bio sam u namazu.' Na to mu je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Zar ti u onome što je Allah meni objavio nije poznato:

'Odazovite se Allahu i Poslaniku kada vas pozovu onome što će vam život osigurati.' (8:24)

On je rekao: 'Dakako, Allahov Poslaniče! Odazivam se.' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zapitao ga je: 'Hoćeš li da te upoznam sa surom kojoj slična nije objavljena, ni u Tevratu, ni u Indžilu, ni u Zeburu, niti u Furkanu?!' Rekao je: 'Da, Allahov Poslaniče.' Poslanik,

[*] Objavljena nakon sure "El-Muddessir".

[4] Tačnije je, međutim, da je objavljena u Meki. Allah, dž.š., kaže: *Mi smo ti dali sedam ajeta koji se ponavljaju." (15:87)* Tj., ajeta koji se ponavljaju u namazu i uče na svakom rekatu. Prema tome, budući da je Allah naredio namaz u Meki, evidentno je da je i ova sura objavljena u Meki, budući da se ona uči na svakom rekatu namaza otkada je namaz nareden kao obavezna dužnost. Na to upućuje i hadis: **"...Namaz sam podijelio... itd."** Fatiha se sastoji od sedam ajeta, a ulema se razilazi oko toga da li je bismilla ajet Fatihe ili ne!

sallallahu alejhi ve sellem, tada je rekao: 'Ne bih htio izići na ova vrata prije nego što je saznaš.'

Zatim priča: 'Allahov Poslanik me je uzeo za ruku govoreći, dok sam ja usporavao bojeći se da ne dođemo do vrata prije nego završi. Kada smo se približili vratima, upitao sam: 'Allahov Pposlaniče! Koja je to sura koju si mi obećao?' Rekao je: 'Ona što je učiš u namazu...!' Proučio sam mu 'Majku Kur'ana', a on je rekao: 'Tako mi Onog u Čijoj ruci je moj život, Allah nije objavio niti u Tevratu, niti u Indžilu, niti u Zeburu, niti u Furkanu suru kao što je ova! To je sedam ajeta koji se ponavljaju!' "

Prenosi ga Tirmizi i navodi: /11/ "To je sedam posebnih ajeta i Kur'an časni koji ti objavljujemo." Zatim kaže: "Hadis je hasen-sahih."

Imam Ahmed ibn Hanbel, r.a., u svom Musnedu navodi da je Ebu-Seid ibnul-Mu'alla rekao: /12/ "Dok sam klanjao, pozvao me je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ali mu se nisam odazvao dok nisam završio namaz." Zatim kaže: "Otišao sam kod njega, pa mi je rekao: 'Šta te je spriječilo da mi dođeš?' Rekao sam: 'Allahov Poslaniče, klanjao sam.' On je na to rekao: 'Zar Allah Uzvišeni nije kazao:

'O vjernici! Odazovite se Allahu i Poslaniku kada vas pozovu Onome što vas oživljava!' (8:24) Zatim je kazao: 'Prije nego izađeš iz džamije, reći ću ti koja je najvrednija sura u Kur'anu!' Zatim me je uzeo za ruku, a kada je htio izići iz džamije, ja rekoh: 'Allahov Poslaniče, kazao si da ćeš mi reći koja je naj vrednija sura u Kur'anu?' Odgovorio je: **'Hvala Allahu, Gospodaru svjetova!'** To je sedam posebnih ajeta i Kur'an časni, koji sam ti donio." Ovako prenose Buhari, Ebu-Davud, Nesa'i i Ibn-Madže.

Drugi hadis

Muslim prenosi u svom Sahihu, te Nesa'i u svom Sunenu sa lancem prenosilaca od Ibn-Abbasa da je rekao: /13/ "Dok je jednom prilikom kod Allahovog Poslanika bio Džebrail, začula se neka škripa. Džebrail je pogledao prema nebu rekavši: 'To se otvaraju vrata nebeska što nikada nisu otvarana!' Zatim je dodao: 'Otuda je sišao melek, došao Poslaniku i rekao mu: 'Obraduj sa dva svjetla koja su ti, mimo drugih vjerovjesnika, dana, a to su: **'Početak Knjige'** i **'Posljednji ajeti sure El-Bekare'**."

Navedeno prema Nesa'iju, a Muslim hadis prenosi u sličnoj verziji.

Slijedeći hadis

Muslim prenosi od Ebu-Hurejre, r.a., koji navodi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /14/ "Ko klanja namaz u kome nije proučio 'Majku Kur'ana', namaz mu nije potpun!" Neko je pričao Ebu-Hurejri: "Kada smo za imamom, kako da postupimo?", pa je rekao: "Učite Fatihu u sebi!", a ja sam čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori: "Uzvišeni Allah kaže: "Namaz sam podijelio između Sebe i Svog roba, na dva dijela: Mom robu pripada ono što moli! Kada on kaže: ***"Hvala Allahu, Gospodaru svjetova!"***,Allah kaže: *"Moj rob Mi zahvaljuje!"*; kada kaže: ***"Svemilosnom, Milos -tivom"***, Allah kaže: *"Moj rob Me hvali"*; kada kaže: ***"Vladaru Dana sudnjega"***, Allah kaže: *"Moj rob Me veliča!"*, odnosno nekada kaže: *"Moj rob se Meni predaje"* ; kada kaže:

Samo Tebi robujemo i od Tebe pomoć molimo!", Allah kaže: *"Ovo je između Mene i Mog roba. Njemu pripada ono što moli!"* ; kada kaže:

"Uputi nas na Pravi put! Na put onih koje si blagodario!

A ne na put onih na koje se srdžba izlila i koji su zalutali", Allah kaže: *"Ovo pripada Mom robu, jer Njegovo je ono što on moli!"* (Ovako hadis prenosi Nesa'i...)

Stav o učenju Fatihe u namazu

Postoje tri mišljenja učenjaka:

1. Obavezno je da Fatihu uči imam i muktedija (koji klanja za imamom) kao i onaj koji klanja pojedinačno, i to potvrđuje glavnina hadisa koji se odnose na ovo pitanje: /15/ "Nema namaza ko ne prouči Fatihu!" /16/ "Ko klanja namaz u kojem ne prouči Fatihu, namaz mu nije potpun." /17/ "Neće biti nagrade za namaz u kojem se ne prouči Majka Kur'ana." Ovo je mišljenje Šafije, r.a.

2. Nije obavezno za muktediju da uči Fatihu ili bilo šta drugo u namazu, bez obzira da li se radi o namazu u kome se uči naglas ili u sebi. Ahmed ibn Hanbel u svom Musnedu prenosi od Džabira ibn Abdullaha, koji navodi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /18/ "Ko bude klanjao za imamom, učenje imama bit će i njegovo učenje." Međutim, u senedu (lancu ovog hadisa) postoji slabost, a prenosi ga Malik od Vehba ibn Kejsana, koji to prenosi od Džabira kao njegove riječi. Ovaj hadis također se prenosi direktno od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u više verzija ali ni jedna nije vjerodostojna. Allah to najbolje zna!

3. Obavezno je da muktedija uči za imamom u namazu u kojem se uči u sebi, za razliku od namaza u kome se uči naglas, kada nije obavezno učiti Fatihu. To je utvrđeno na osnovi predanja Ebu-Musaa el-Eš'arije u Sahihu Muslimovu, gdje se navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /20/ "Imam je tu da ga slijedite, pa kada izgovori "tekbir", i vi izgovorite, kada uči, vi slušajte... i spomenuo je hadis do kraja. Ovako ga prenose Ebu-Davud, Tirmizi, Nesai i Ibni-Madže/ Ehlus-sunen u svojim "Sunenima" od Ebu-Hurejre, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "...a kada uči, vi šutite!" Muslim ibn Hadžadž ovaj hadis smatra vjerodostojnim.

Gornja dva hadisa ukazuju na vjerodostojnost ovog mišljenja koje je, ustvari, i mišljenje Šafije, Allah

mu se smilovao.[5]

Tumačenje "isti'aze" i propisi u vezi s tim

Uzvišeni Allah kaže:
"A ako te pogodi smutnja šejtanova, ti potraži zaštitu od Allaha! On, uistinu, sve čuje i zna!" (7:200) Zatim kaže:
"Kada hoćeš da učiš Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od prokletog šejtana! On doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju i koji se u Gospodara svoga uzdaju! Njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitnika uzimaju i koji druge Njemu ravnim smatraju" (16:98), tj. njihovom Gospodaru, Allahu ravne smatraju. Neki učači Kur'ana tvrde da se zaštita traži nakon učenja, temeljeći to na bukvalnom značenju ajeta, te na izbjegavanju samodopadljivosti nakon što se završi s ibadetom, što Ebu-Bekr ibn El-Arebi smatra neobičnim. Međutim, postoji i drugo mišljenje, po kome je "isti'aza" potrebna i na početku i na završetku učenja. Opće je poznato, međutim, mišljenje koje prihvaća većina učenjaka - da je "isti'aza" potrebna prije učenja kako bi se onemogućilo djelovanje šejtana i dekoncentracija. Prema tome mišljenju, ajet ima slijedeće značenje "Kada hoćeš da učiš Kur'an, zatraži da te zaštiti Allah od prokletog šejtana", kao što je i u riječima Allaha Uzvišenog:
"Kada hoćete klanjati namaz, operite svoja lica i svoje ruke..." itd. ***(5:6)*** Dakle, kada hoćete na namaz, to učinite! Dokaz za to su i hadisi Allah ovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:
- Ahmed ibn Hanbel prenosi od Ebu-Seida el-Hudrija da je rekao: /21/ "Kada bi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ustao noću da klanja, počeo bi namaz s tekbirom i učenjem:
"Veličina i hvala pripada Tebi, moj Allahu! Blagoslovljeno je Tvoje ime, neizmjerna Tvoja veličina! Nema drugog boga osim Tebe!",
zatim: "Nema boga osim Allaha", tri puta, a zatim:
"Utječem se Allahu, Koji sve čuje i zna, od prokletog šejtana!",
"od njegova davljenja, nje -gove oholosti i pjesama!" [6]

To prenose četverica priređivača Sunena prema predanju Džafera ibn Sulejmana od Alija ibn Alije er-Rifai el-Ješkerija. Tirmizi kaže: "To je najpoznatije u ovoj oblasti!", a Ebu-Hanife, r.h., i Muhammed ističu da se "isti'aza" odnosi isključivo na učenje, dok Ebu-Jusuf na vodi da se odnosi na namaz.

Jedna od lijepih stvari u vezi s "isti'azom" jeste čis - tota usta u pogledu nepotrebnog i bestidnog govora. Ona je za učenje Allahovog govora, traženje utočišta i zaštite kod Allaha, priznavanje Njegove svemoći naspram slabosti roba, odnosno nemoći suprotstavljanja unutarnjem neprijatelju kojeg može spriječiti i onemogućiti samo Allah, Koji ga je stvorio, jer Njega ne može prevariti niti podmititi, za razliku od neprijatelja iz ljudske vrste. Stoga, budući da šejtan tretira čovjeka kao onoga koji ga ne vidi, čovjek traži zaštitu kod Onoga Koji njega vidi, a Kojeg šejtan ne vidi. Riječi: "Utječem se Allahu od prokletog šejtana", dakle, znače: tražim utočište kod Allaha Uzvišenog od prokletog šejtana kako mi ne bi nanio štetu u vjeri, ni na ovome svijetu, odnosno, kako me ne bi odvratio da činim ono što mi je naređeno ili me naveo da činim ono što mi je zabranjeno. Budući da šejtan vidi čovjeka, a on ne vidi njega, čovjek traži zaštitu kod Onoga Koji šejtana vidi, a on Njega ne vidi.

Većina učenjaka smatra da je "isti'aza" poželjna, a ne obavezna, u smislu da onaj koji je ne učini ipak nije griješnik. Ibn-Sirin ističe: "Ako čovjek jednom u životu zatraži zaštitu kod Allaha, s njega je spala obaveza!" Učenjaci navode da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio ustrajan u učenju isti'aze jer to odbija šejtana, a Šafija navodi da se to može učiniti i naglas i u sebi. Stoga je ono čime se zadovoljava obaveza i samo obavezno.[7]

Riječ "šejtan" izvedena je od infinitiva glagola "šetane", što znači biti udaljen, i on je (po svojoj prirodi i nedjelima) daleko od svakog dobra. Riječ "**er-redžim**" znači proklet, tj. udaljen od svakog dobra.

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"/1/

Prema predanju Ebu-Davuda s vjerodostojnim lancem prenosilaca, od Ibn-Abbasa se navodi da Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije poz - navao razdvajanje sura, jedne od druge, sve dok mu nije objavljena **bismilla**. Učenjaci se slažu da ona predstavlja dio ajeta sure "En-Neml", iako se ne slažu da li je to poseban ajet na početku svake sure, ili je poseban samo u okviru Fatihe, odnosno ajet za razdvajanje pojedinih sura. Najvjerovatnije je da je to

[5] Uporedi str. 13, gdje se, također, razmatra ovo pitanje!

[6] Riječ **(el-hemize)** znači: smrt, padavica, davljenje, **(en-nefih)** znači oholost i puhanje, a **(en-nefes)** vračarsko zapuhivanje, čaranje, pjesništvo (šejtansko).

[7] Kada kažem: "Utječem se Allahu od prokletog šejtana!", to znači: utječem se Allahu, kod Njega tražim zaštitu od zla šejtana odstranjenog od Allahove milosti i svakog dobra, kako mi ne bi nanio štetu u mojoj vjeri ili životu, odnosno, kako me ne bi odvratio da činim ono što mi je naređeno, a naveo da činim što mi je zabranjeno. Jer, šejtana može spriječiti samo Allah Uzvišeni!

ajet kojim se razdvajaju pojedine sure, kao što smo vidjeli iz riječi Ibn-Abbasa, koje prenosi Ebu-Davud. Oni, pak, koji smatraju da je to ajet na početku Fatihe, smatraju da se uči naglas, u namazu, za razliku od drugih, koji bismillu uče u sebi. Međutim, svako od ova dva navedena mišljenja ima potporu skupine ashaba, a pouzdano se zna da su prva četverica halifa bismillu učili u sebi, što su potom činili i tabiini, odnosno nasljednici tabiina. Usto, ovo je stav i Ebu-Hanife, Sevrija i Ibn-Hanbela, dok Imam Malik smatra da se bismilla ne uči, ni naglas, ni u sebi.

Ukratko, može se reći da predanje od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u vezi s kojim se slažu svi autoriteti, upućuje na ispravnost i onih koji uče naglas i onih koji to čine u sebi.

Vrijednosti bismille

Imam Ebu-Muhammed Abdurrahman ibn Ebi--Hatim, r.h., u svom komentaru, s lancem prenosilaca od Osmana ibn Affana, prenosi da je rekao: /22/ "Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, postavljeno je pitanje u vezi s bismillom, tj. riječi:"U ime Allaha , Svemilosnog, Milostivog"

na što je on odgovorio: "To je jedno od imena Allaha Uzvišenog, a između toga i Najvišeg Imena udaljenost je koliko između crnila i bjelila očiju."

Veki', sa svojim lancem prenosilaca, navodi od Ibn-Mes'uda da je rekao: "Ko želi da ga Allah sačuva od devetnaest zebanija (čuvara Džehennema), neka uči bismillu", pa će mu Allah učiniti svako slovo štitom od njih. To navode Ibn-Atijje i El-Kurtubi. Ibn-Atijje odabira ovo mišljenje i navodi slijedeći hadis: /23/ "Vidio sam trideset i nekoliko meleka kako prihvaćaju riječi nekog čovjeka koji je učio:

"Naš Gospodaru, Tebi pripada zahvala, velika, lijepa i blagodarna!" Poznato je da te riječi sadrže trideset i nekoliko slova.

U hadisu Bišra ibn Ammare, koji prenosi od Ed-Dahhaka, a on od Ibn-Abbasa, navodi se: "Prvo što je Džebrail saopćio Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, bile su riječi: /24/ Muhammede, reci: 'Utječem se Onome Koji istinski čuje i zna, od prokletog šejtana!', a zatim je rekao: 'Reci:

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog'." En-Nesa'i u knjizi

"Dan i noć", te Ibn-Merdevejh u svom komentaru hadisa Halida el-Hazzai, koji prenosi od El-Hudžejmija, on od Ebu-Meliha ibn Usame, ovaj od Umejra, a on od svoga oca, navodi da je rekao: /25/ "Bio sam iza Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je posrnuo, pa sam rekao: 'Propao šejtan!', a on mi je odgovorio: 'Ne govori tako, jer on se time samo povećava i postaje kao kuća velik! Zato reci: 'Bismillah', jer time se on smanjuje i postaje sitan kao mušica!' "

To je uticaj berićeta riječi bismille!

Lijepo je bismillu proučiti prije ulaska u zahod, na početku abdesta, zatim na početku jela i klanja, iako neki učenjaci smatraju da je pri klanju to obavezno. Lijepo je, također, proučiti bismillu i prije spolnog odnosa, jer se u oba Sahiha navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /26/ "Uko - liko neko od vas, kada želi prići supruzi, izgovori bismillu i kaže:

'U ime Allaha! Moj Allahu, ukloni od nas šejtana! Ukloni ga i od onoga što nam podariš!' - ako iz toga odnosa bude rođeno dijete - šejtan mu nikada neće nanijeti štetu!"

Ime **Allah**, vlastito je ime za Gospodara, od - nosno, to je ime Uzvišenog Gospodara. Navodi se da je to Njegovo najveće ime *EL-ISMUL-A'ZAM*, budući da sadrži sva svojstva Uzvišenog. Allah Uzvišeni kaže: ***"On je Allah, osim Kojeg drugog boga nema. On je Znalac Nevidljivog i Vidljivog svijeta. On je Svemilosni, Milostivi. On je Allah, osim Ko - jeg drugog boga nema. Vladar, Sveti, bez ne - dostatka, Onaj Koji sve osigurava, Koji nad svim bdije, Uzvišeni, Silni, Gordi; hvaljen neka je Allah i čist od svega što Mu ravnim pridru - žuju. On je Allah, Tvorac, Koji iz ničega stvara, Koji oblike daje! On ima najljepša imena, a hvale Ga i oni na nebesima i oni na Zemlji! On je Silni i Mudri!" (59:22-24)*** Buharija i Muslim navode od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /27/ "Allah ima devedeset i devet imena, dakle jedno manje od stotinu. Ko ih razumije i radi po njima, ući će u Džennet."[8]

predstavljaju dva imena izvedena iz riječi "**milost**" sa pojačanim značenjem. Ime "**Svemilosni**" ima općenitije značenje od (rahim) **milostivi**. Ono je izvedeno, iako ima mišljenja da je neizvedeno, o čemu će biti riječi kasnije, u tumačenju Allahovih uzvišenih riječi u okviru Fatihe, ako Bog da! Molim da nas Allah uputi i na Njega se oslanjamo!

اَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝٢

"Hvala Allahu, Gospodaru svjetova" /2/

"Hvala Allahu" - pretpostavlja iskrenu zahvalnost Allahu na blagodatima koje je podario Svojim robovima bez obzira na zasluge, a čiji broj zna samo On, dž.š., isključujući pri tome klanjanje bilo kome ili čemu što je On stvorio. Njemu pripada zahvala prije i poslije svega drugoga!

Određeni član uz riječ znači **obuhvatnost** svake

[8] Riječ znači: "Ko ih istinski razumije i radi po njima." Raditi po njima znači iskazivati Allahovu Jednoću i iskazivati Njegovu Jednoću u Biću, Svojstvima, rububijjetu (da je On Gospodar) i uluhijjetu (da je On Bog Koji se obožva). Ovo treba iskazivati svojim bićem i dušom, a ko umre sa iskrenim tevhidom i sa svim njegovim značenjima a nije radio i govorio suprotno tevhidu, ući će u Džennet. što se tiče toga da riječ znači pamćenje tih imena, možemo reći da mnogo ljudi nauči ta imena napamet, ali bez razumijevanja, a usto postupaju suprotno tome, što predstavlja kontradiktornost sa riječima. Za ovakvog čovjeka ne može se reći da je "naučio" ta imena jer se ovdje misli na razumijevanje tih imena i djelovanje shodno njima, onako kako to Allah želi i kako nam je Poslanik dostavio.

vrste zahvale Uzvišenom Allahu, što potvrđuje i hadis: /2B/ "Bože! Tebi pripada svaka hvala; Tebi pripada sva vlast; u Tvojim je rukama svako dobro; Tebi se sve vraća...!"

"Gospodaru svjetova." - Riječ označava Onoga Koji posjeduje i raspolaže, i ne upotrebljava se s određenim članom, izuzev kada se odnosi na Allaha Uzvišenog. Stoga, nije dozvoljeno da se riječ upotrebljava za nešto drugo bez genitivne veze. Tako npr. mi kažemo: "domaćin kuće", "vlasnik mača", dok riječ s određenim članom upotrebljavamo samo za Allaha Uzvišenog.

"Svjetova" - množina je u genitivu od riječi "svijet", koja označava sve što postoji, izuzev Allaha Uzvišenog. To je u arapskom jeziku zbirna imenica, koja nema čiste jednine. Svjetovi vrste su bića na nebesima i na Zemlji, na kopnu i moru. U tom smislu, ljudi predstavljaju svijet, džini predstavljaju svijet, meleci predstavljaju svijet... itd. Bišr ibn Ammare, sa svojim lancem prenosilaca, navodi od Ibn-Abbasa:, a to znači: "Hvala Allahu, Kojemu pripada sve što je stvoreno na nebesima i Zemlji, u njima i između njih, sve što znamo i ne znamo!"

الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾

"Svemilosnom, Milostivom" /3/

"Svemilosnom, Milostivom" dva su imena izvedena iz riječi "milost" u vidu pojačanog značenja;, međutim, ima jače značenje od. Dakle, imenica izvedena je, uprkos mišljenju neke uleme da je neizvedena. To pokazuje i predanje Tirmizijeve, koje on ocjenjuje kao sahih (vjerodostojno) od Abdurrahmana ibn Avfa, r.a., koji navodi da je čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /29/ - Uzvišeni Allah kaže: *"Ja sam Svemilosni. Stvorio sam rodbinske veze i dao im ime prema Svom Imenu.*[9] *Ko ih održava - Ja ću prema njemu biti dobar, a ko ih kida, Ja ću ga napustiti!"* Zatim navodi: "Ovo je tekst koji potvrđuje da je Er-Rahman izvedeno i nema mjesta neslaganju i raspravi."

Ibn-Džerir, sa svojim lancem prenosilaca, navodi od Azremija slijedeće: prvo ime "Svemilosni" odnosi se na sve stvoreno,[10] a drugo "Milostivi" odnosi se posebno na vjernike.

U vezi s tim, neki kažu: - Zato je On rekao: ***"Zatim se nad Aršom uzvisio Svemilosni!" (25:59);*** zatim: ***"Svemilosni nad Aršom se uzvisio!" (20:5)*** Glagol "uzvisiti se" ovdje je naveden uz ime "Svemilosni", što znači da obuhvaća milošću sva stvorenja. Allah Uzvišeni kaže: ***"Prema vjernicima je milostiv" (33:43)***, tako da ovo Svoje Ime vezuje samo za vjernike. U vezi s tim neki učenjaci tvrde da je to dokaz da ime "Svemilosni" znači pojačan intenzitet milosti, budući da se odnosi na oba svijeta.[11]

El-Kurtubi kaže: "On, dž.š., opisao je sebe riječima "Svemilosnom, Milostivom" nakon riječi رب "Gospodar svjetova" kako bi dao olakšanje i podsticaj nakon zastrašivanja! Naime, "Svemilosnom, Milostivom" riječi su koje sadrže podsticaj koji dolazi nakon sintagme:

"Gospodaru svjetova", koja nosi za -strašivanje i strepnju, kao i u slijedećem ajetu: ***"Kaži robovima Mojim da Sam Ja, zaista, Onaj Koji prašta, da sam Milostiv i da je Moja kazna bolna!" (15:49)*** U Sahihu Muslimovom navodi se od Ebu-Hurejre da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /31/ "Kada bi vjernik znao kolika je Allahova kazna, niko se ne bi nadao Njegovom Džennetu; kada bi nevjernik znao kolika je Allahova milost, niko ne bi izgubio nadu u Njegovu milost!" Ime "Svemilosni" jeste ime koje ljudi ne smiju prisvajati za sebe, niti se ono može dati bilo kome s obzirom da je ono isključivo ime Allaha Uzvišenog. Stoga, kada je Musejleme el-Kezzab (Musejleme Lažni) to sebi javno dozvolio uzevši ime

"Svemilosni Jemame", Allah mu je dao ogrtač laži, proglasio ga lašcem. Uz njegovo ime otada obavezno ide i kvalifikativ "Kezzab", "Lažac", što je postalo lošim primjerom, kako među građanima, tako i među beduinima, koji često kažu: "Veći je lažac i od Musejleme!"

مَٰلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٤﴾

"Vladaru Sudnjega dana" /4/

Neki učači čitaju ovako: "meliki jeumiddin" a drugi "maliki jeumiddin", i jedan i drugi kiraet su sahih i spadaju u sedam pouzdanih (mutevatir) predanja. Usto, nekada se navodi i čitanje "vlast" sa kesrom na "mimu" i sakinom na "lamu"! Vlast se ne odnosi samo na Sudnji dan već i na ovaj svijet. On (Allah, dž.š.)

---

[9] Allahovo ime je ER-RAHMAN a rodbina se na arapskom kaže er-rahim. (Prim. rec.)

[10] Ja bih rekao: **"Svemilosni"** znači da je milostiv prema stanovnicima ovoga svijeta i ahireta, a **"Milostivi"** odnosi se posebno na vjernike na Sudnjem danu. Naime, Allah Uzvišeni milostiv je na ovome svijetu podjednako i prema vjernicima i prema nevjernicima u pogledu pitanja njihovoga života i svega što osigurava uvjete života na ovome svijetu. U odnosu na to, Njegova milost je sveopća. Da to nije tako, ne bi bilo nikakvih uvjeta za bilo kakvu obavezu razuma koji im je podaren da razlikuju istinu od neistine, odnosno, obavezu potčinjavanja svega u kosmosu, kako bi od toga imali koristi stanovnici Zemlje, i ljudi i džini, budući da je *"On Onaj Koji vam je sve na Zemlji stvorio." (2.29)* Stoga, postojanje uvjeta za obavezu na ovome svijetu omogućuje polaganje računa na ahiretu.

[11] Ja bih rekao: "Što se tiče teksta dove... /30/ *"O Svemilosni~e ovoga svijeta i ahireta, Milostivi!"*, riječ **"Milostivi"** ovdje znači da je milostiv prema vjernicima na ovome svijetu, s obzirom na nji-hovu pokornost i vjeru u Allaha, izvršavanje Njegovih naredbi i izbjegavanje zabrana, kako bi im olakšao puteve takvog djelo -vanja. Pored toga, On će biti milostiv prema njima i na Sud -njem danu uvodeći ih u Džennet, nagrađujući ih time za vjerovanje i pokornost koje su pokazali. Prema tome, njihova pokornost prema Allahu Uzvišenom na ovome svijetu stvar je Njegove milosti prema njima, a nagrada Džennetom, također, rezultat Njegove milosti. To je i smisao riječi Allaha Uzvišenog: **"Milostivi"**, a Allah to najbolje zna!

vladar je ovoga ali i budućeg svijeta, a prethodno je bilo spomena da je On gospodar svih svjetova, a u to spadaju i ovaj a i budući svijet (ahiret). Ovdje je riječ "Vladar, Posjednik" pridodana uz sintagmu "Dan suda" (tj. Sudnji dan) budući da toga dana niko neće moći polagati pravo na bilo što mimo Allaha Uzvišenog, kao što niko neće moći ni govoriti bez Njegove dozvole. Allah Uzvišeni kaže:

"Na Dan kada Džibril i meleci budu u redove poredani, kada bude govorio samo onaj kome Svemilosni dozvoli, tako da govori istinu" (78:38). Ed-Dahhak prenosi od Ibn-Abbasa:

'Vladaru Dana suda" znači da toga dana niko neće imati vlast niti posjeda kao što je imao na ovome svijetu, pa da dozvoli sebi i kaže: "Ovo je moje, odnosno ovo je moj posjed!" Jer, tamo na Sudnjem danu, niko neće imati vlasti niti imetka!

"Dan suda (Sudnji dan)" označava Dan obračuna za stvorena bića, Sudnji dan na kome će oni odgovarati za svoja djela, za dobro - dobrim, a za zlo - zlim, izuzev onih kojima Allah oprosti. Moj Bože, Ti si Onaj Koji prašta, Ti voliš praštanje, pa oprosti i nama!

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۝٥

"Samo Tebi robujemo i samo od Tebe pomoć molimo!" /5/

Spojena zamjenica "Samo Tebe" pred -stavlja objekat koji je došao ispred glagola u funkciji preciznog određenja, kako bi se jasno odredila na - mjera subjekta i izraz bio jasan.

"Samo Tebi robujemo" znači, dakle, "ne obožavamo nikog drugog osim Tebe, ne uzdamo se ni u koga drugog osim u Tebe", što predstavlja izraz vrhunca pokornosti. Riječ ibadet semantički je usko vezana za riječ, koja znači poniznost, podložnost, potčinjenost itd. Tako se npr. Kaže da je put utrt i dotjeran, da je deva poslušna, odnosno, potčinjena i pokorna. U Šerijatu se time izražava savršena ljubav, pokornost, odanost i strahopoštovanje. Neki pripadnici ispravne tradicije (Selefa) govore: "Fatiha je suština Kur'ana, a njena suština je u ovim riječima:

Prvi dio, tj. ***"Samo Tebi robujemo"*** predstavlja ogradu od svakog oblika politeizma (širka), a drugi dio: ***"I samo od Tebe pomoć tražimo"*** predstavlja ogradu od svake druge moći, sile ili snage i predanosti osim Allahu Uzvišenom.

U ovom ajetu govor prelazi iz trećeg u drugo lice zamjenicom "Tebe", što je u skladu s ukupnim značenjem teksta. Naime, nakon što se Allahov rob Njemu zahvali, nakon što izrazi pohvalu i Njegovu veličinu, da bi se potom ogradio od obožavanja bilo koga drugog, odnosno od traženja pomoći od bilo koga drugog osim od Allaha, time se on približio Allahu Uzvišenom, došavši pred Njega, tako da Mu se može direktno obratiti zamjenicom drugog lica "Tebi" riječima:

"Samo Tebi robujemo i samo od Tebe pomoć molimo!"

Ibn-Abbas, Allah njime bio zadovoljan, rekao je: tj. samo Tebi tevhid (monoteizam) iskazu -jemo, samo od Tebe strahujemo i u Tebe nade pola -žemo, i ni u koga drugog. Tj. samo od Tebe pomoć tražimo u pogledu pokornosti Tebi a i u pogledu svih drugih stvari. je došlo prije, jer je ibadet cilj, a traženje pomoći je sredstvo da se ibadet ostvari.

ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ۝٦

"Uputi nas na Pravi put!" /6/

Nakon što je iskazana pohvala Onome od Kojega se pomoć traži, slijedi molba u skladu s riječima Uzvi - šenog: /32/ "... polovina pripada Mom robu, budući da njemu pripada ono što on traži." Onaj koji moli najprije je dužan pohvaliti Onoga od Koga moli, a zatim uputiti molbu za sebe i svoju braću vjernike, kao što je i kazano riječima: ***"Uputi nas na Pravi put!"*** Time se sugerira obraćanje Allahu uz pomoć Njegovih uzvišenih Svojstava i dobrih djela, s obzirom da, nakon zahvale i pohvale, slijedi veličanje Njega isticanjem atributa kao što su: "Gospodar svjetova", Svemilosni, Milostivi, Vladar Dana suda, da bi se potom izrazilo obožavanje samo Njemu i obraćanje za pomoć samo Njemu. Prema tome, nakon što su pred Gospodarom svjetova istaknute navedene vrline, upućuje Mu se molba za vlastitu uputu kao i uputu svoje braće na Pravi put, što - bez dodatka ili nedostatka - predstavlja autentični islam, čist od svake novotarije i praznovjerja. To je put koji je najbliži postignuću onoga što Allah voli i čime je On zadovoljan, a što je u skladu s naređenjima i Objavom s kojom je došao Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Kada se musliman zadubi u kur'anske ajete, vidjet će da svim ajetima kojima se upućuje dova obavezno prethodi obraćanje Allahu Uzvišenom, bilo ukazivanjem na Njegova bitna svojstva, Njegova lijepa imena, Uzvišena svojstva ili na dobra djela kojima je moguće približiti se svome Gospodaru, odnosno obraćanje braće vjernika Njemu dovom za sebe ili svojom dovom za njih.

Uzvišeni Allah kaže jezikom Zunnuna, a.s.: ***"Nema boga drugoga osim Tebe; Uzvišen si ; ja sam, uistinu bio silnik" (21: 87)***, jer on (Zunnun), nakon što ga je progutala riba, nije našao pogodniji način za obraćanje Allahu od potvrde Njegove jednoće i čistote, odnosno priznanja grijeha kojim je sebi učinio nepravdu i nasilje. Ovo priznanje grijeha, povezano s kajanjem za učinjeni prijestup, ima ulogu tevbe (pokajanja) upućene Allahu Uzvišenom, što je, bez sumnje, jedno od osnovnih dobrih djela koje Allah prima kao sredstvo obraćanja Njemu. Primjeri ove vrste u Kur'anu su brojni, a jedan od njih su i riječi

Allaha Uzvišenog, iskazane jezikom naših praroditelja, Adema i Have, nakon što su učinili grijeh:

"Gospodaru naš, rekoše oni, prema sebi smo učinili nasilje i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo propasti!" (7:23) To su riječi koje je Adem, a.s., primio od svoga Gospodara (da njima dovu čini), da bi mu, potom, bilo oprošteno. Takve su i riječi Allaha Uzvišenog:

"Gospodaru naš, mi smo uistinu čuli glasnika koji poziva u vjeru, da vjerujete u Gospodara svoga, pa Mu se odazvasmo: Vjerujemo!" (3: 193)

Nema sumnje da je vjera u Allaha, dž.š., i Njegova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, osnov svih dobrih djela. Stoga, nakon što su Allahu uputili ovo dobro djelo, tj. vjeru u Njega i Poslanika Njegova, spomenuli su svoje potrebe tražeći oprost riječima:

"Gospodaru naš, oprosti nam grijehe naše, pokrij naše hrđave postupke i usmrti nas sa dobrim." (3:193) Ovo je pouka od Allaha Uzviše - noga, da bismo znali kako ćemo Mu se obraćati.[12]

صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنعَمتَ عَلَيهِم غَيرِ ٱلمَغضُوبِ عَلَيهِم وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ۝٧

"Na put onih kojim si blagodati podario, a ne na put onih na koje se srdžba izlila i koji su zalutali"/7/

"Na put onih kojim si blagodati podario." Ovim se objašnjavaju riječi: "Pravi put." Oni kojima je Allah blagodati podario spominju se također i u poglavlju (En-Nisa), gdje Allah Uzvišeni kaže:

"Oni koji su pokorni Allahu i Poslaniku, to su oni koji će biti u društvu vjerovjesnika, pra - vednika, šehida i dobrih ljudi kojima je Allah blagodati podario. A, lijepo li je to društvo! To je dobro od Allaha i dovoljno je da to samo Allah zna!" (4:69-70)

Ed-Dahhak navodi da je Ibn-Abbas rekao:

"...Na put onih kojim si blagodati podario...", jer su bili pokorni i samo se Tebi klanjali kao što to čine i Tvoji meleki, vjerovjesnici, pravednici, šehidi i dobri ljudi. To je u skladu s riječima našega Gospodara:

"A oni koji su pokorni Allahu I Poslaniku, ti su sa onima kojima je Allah blagodati podario." (4: 69)

Riječi Allaha Uzvišenog:

"A ne onih na koje se srdžba izlila i koji su zalutali" znače: a ne na put onih na koje se srdžba izlila, jer oni na koje se srdžba izlila su, ustvari, oni čija je namjera loša, koji znaju što je istina, ali je i pored toga napuštaju. Isto tako, ne ni na put onih koji su zalutali i izgubili znanje koje im je dano. I oni lutaju u zabludi ne nalazeći pravoga puta prema istini. Negacija ovdje ima funkciju pojačanja značenja, kako bi se pokazalo da postoje dva iskvarena (izgubljena) puta, put židova i put kršćana.

PUT VJERNIKA pretpostavlja spoznaju istine i dje - lovanje u skladu s tom spoznajom. Budući da su židovi izgubili praksu, na njih se odnosi srdžba, a na kršćane zabluda, zato što onaj koji ima znanje, a ne postupa po njemu, zaslužuje srdžbu. Onaj ko nema znanje luta u zabludi. Stoga, kršćani, kada nešto žele učiniti, nisu u stanju naći Pravi put pošto nemaju odgovarajući pristup koji osigurava put do istine, pa lutaju. I jedni i drugi zbog toga zaslužuju srdžbu, iako se ona posebno odnosi na židove, u skladu s riječima Allaha Uzvišenog: ***"...onaj koga Allah prokune i na koga se rasrdi" (5: 60)***, a na kršćane zabluda - u skladu s riječima:

"Oni koji su još ranije zalutali, što su mnoge u zabludu doveli, te i sami sa Pravog puta skre -nuli." (5:77) Hammad ibn Seleme prenosi od Adijja ibn Hatima da je rekao: /33/ "Pitao sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u vezi s riječima Uzvišenog:"A ne onih koji su protiv sebe srdžbu izazvali, pa je rekao: "Židovi", te i usto dodao:"Niti onih koji su zalutali "kršćani! Oni su zalutali!"

Ovako prenosi Sufjan ibn Ujejne, sa svojim lan - cem prenosilaca, od Adijja ibn Hatima, a u predanju Ibn-Merdevejha od Ebu-Zerra se navodi: /34/ "Pitao sam Allahovog Poslanika u vezi s riječima:

"na koje se srdžba izlila", pa je rekao: "To su židovi", a ja dodao: "Niti onih koji su zalutali!", pa je rekao: "To su kršćani!"

Zaključak

Ova časna sura sastoji se dakle od sedam ajeta, koji sadrže: zahvalu Allahu Uzvišenome , zahvalu Allahu, veličanje i pohvalu Allahu, dž.š., navođenjem Njegovih lijepih imena i Uzvišenih atributa, ukazivanje na Povratak kao Dan suda , uputu Njegovim robovima da Ga mole i obožavaju Ga, ogradu od vlastite sile i moći, iskrenu predanost služenju Allahu (ibadet) i čistom, mono-teističkom obožavanju, te čistotu od svakog oblika idolopoklonstva (širka), odnosno držanja da je neko ravan ili sličan Njemu, Uzvišen je On! Nakon svega toga, slijedi molba koja se upućuje samo Allahu za uputu na Pravi put, odnosno Pravu vjeru, te učvr -šćivanje na tom putu, kako bi se uspješno prešao put do Sudnjeg dana, koji vodi do đenetskog blažen -stva, u društvo vjerovjesnika, pravednika, šehida i dobrih ljudi.

Usto, ova sura sadrži i podsticaj za činjenje dobrih djela, kako bi nosioci tih djela bili na Sudnjem danu u društvu onih koji su činili dobra djela, ali sadrži i zastrašivanje i upozorenje na slijeđenje putova neisti - ne, da ne bismo bili oživljeni na Sudnjem danu u društvu onih koji su slijedili te putove, a na koje se

[12] Vidjeti naše djelo

izlila srdžba i koji su zalutali.

Ukazivanje na blagodati od Allaha Uzvišenog ovdje je izuzetno lijepo iskazano riječima:

"Na put onih kojima si podario blagodati, a ne onih na koje se izlila srdžba..." Ovdje je u riječima: "a ne onih na koje se izlila srdžba" izostavljen subjekat srdžbe, budući da je poznat. Allah Uzvišeni kaže:

"Koga Allah uputi, on je na Pravom putu, a kome da da zaluta, ti mu nećeš naći zaštit - nika koji će ga uputiti!" (18:17) Zatim kaže:

"Kome Allah da da zaluta, niko ga neće na Pravi put uputiti. Njih će ostaviti u nevjerstvu da u njemu lutaju." (7: 186). Više drugih ajeta, također, potvrđuju da samo Allah upućuje na Pravi put i daje da se dođe u za -bludu, nasuprot tvrdnji kaderija (indeterminista) i njihovih sljedbenika, koji kažu da Allahovi robovi sami prave svoj izbor po kome postupaju, dokazujući svoj bidat nejasnim ajetima iz Kur'ana, ostavljajući, pritom, po strani ono što je izričito i sasvim jasno navedeno. To je pozicija zabludjelih i zalutalih! Međutim, u jednom sahih hadisu stoji: /35/ "Kada vidite one koji iz Kur'ana slijede nejasne ajete, znajte da su to oni koje je Allah imenovao u Kur'anu i budite oprezni s njima." To su oni koje je Allah, dž.š., opisao riječima:

"Što se tiče onih u čijim srcima je nastranost, oni slijede nejasne ajete iz Kur'ana, prizelj - kujući smutnju i težeći za svojim tumače - njem." (3:7) Prema tome, u Kur'anu nema uporišta za bilo kakve novotarije, bid´ate, budući da je on objavljen s ciljem da rastavi istinu od neistine, da uspostavi razliku između Pravog puta i zablude; u njemu nema proturječnosti niti neslaganja, jer to je Objava od Allaha, Mudrog i Hvale Dostojnog.[13]

Za onoga koji uči Fatihu lijepo je da po završetku učenja kaže: "Amin!", što znači: "Bože, uslišaj!" Tačno je da je to lijepo (mustehab) za onoga ko to čini izvan namaza, dok je pritvrđeno za onoga ko klanja sam ili kao imam ili za imamom. Zapravo pritvrđeno je u oba zadnja slučaja, prema jednom hadisu koji se nalazi u oba Sahiha, gdje se od Ebu-Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /36/ "Kada imam kaže 'Amin!' i vi to kažite, jer onome čija riječ 'Amin' bude istovremena aminanju meleka, bit će oprošteni prethodni (sitni) grijesi." U Muslimovom Sahihu navodi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /37/ "Ako neko od vas u namazu kaže 'Amin!' istovremeno dok i meleci govore na nebu, i to se jedno s drugim poklopi, njemu će biti oprošteni sitni grijesi koje je ranije činio." Od Enesa se navodi da je rekao: /38/ "Meni je dano 'Amin!' u namazu i dovi, što prije mene nikome izuzev Musau nije dano. Jer, dok je Musa upućivao dovu, Harun je govorio 'Amin!' Zato i vi završavajte svoje dove s 'Amin' da bi vam ih Allah uslišao." Otuda i neki učenjaci raspravljajući o ovom pitanju navode slijedeći ajet:

- I Musa reče: "Gospodaru naš, Ti si dao Faraonu i glavešinama njegovim raskoš i bogatstvo u životu na dunjaluku, da bi zavodili s Puta Tvojega. Gospodaru naš, uništi bogat stva njihova i zapečati srca njihova da vjeru ne prihvate dok ne dožive patnju nesnosnu!" On je rekao: "Uslišena je molba vaša! Vas dvojica na Pravom putu ostanite i nipošto ne slijedite put onih koji ne znaju!" (10:88-89)

Ovdje je navedena samo Musaova dova, ali se iz konteksta razumije da je Harun aminao, što je, također, imalo stupanj dove na osnovu riječi:

"Uslišena je molba vaša." To pokazuje da onaj koji uz dovu amina, kao da je i uči. Na osnovu istog argumenta navodi se i da onaj ko klanja za imamom ne uči Fatihu, budući da njegovo aminanje na kraju Fatihe ima stupanj učenja ove sure. Time se ujedno potvrđuje da onaj koji klanja za imamom, ne uči za njim u namazu u kojem se uči naglas. Allah to najbolje zna![14]

---

[13] Ja bih tome još dodao: "Nema sumnje da je i uputa i zabluda od Allaha Uzvišenog i ne postoji ništa a da nema svoj uzrok. Međutim, pošto su tvrdoglavost (inad) i nevjerstvo (kufr) nastavljeni među idolopoklonicima i nevjernicima i nakon što im je došao jasni dokaz, normalno je da ih Allah kazni za to odgovarajućom kaznom, što je i učinio ostavivši ih u zabludi. Allah Uzvišeni kaže: *"A kad oni skrenu{e ustranu, Allah u~ini da i njihova srca skrenu ustranu." (61:5)*, zatim:

"A onome ko {krtari i osje}a se neovisnim, smatraju}i ono najljep{e la`nim, njemu }emo put zla olak{ati" (92:8-10), što je primjerena kazna.

Što se, pak, tiče vjernika, pošto su oni poslušali istinu, prihvativši je s iskrenošću i razumijevanjem, normalno je da budu i oni nagrađeni odgovarajućom nagradom. Njima je Allah olakšao da krenu Pravim putem, darivajući ih razumijevanjem, pameću i vjerom. Kao što Allah Uzvišeni kaže:

"A onome koji udjeljuje i boji se Allaha, potvrđuju}i istinitost onoga {to je najljep{e, lagodnost }emo omogu}iti." (92:5-7) To je odgovarajuća nagrada za njih.

Kao što je poznato, i uputa i zabluda su od Allaha, Koji je sve stvorio; On je Onaj Koji upućuje vjernike njihovim činom prihvaćanja vjere, a daje zabludu nevjernicima zbog njihove tvrdoglavosti i odbojnosti, što predstavlja, kao što smo spo-menuli, odgovarajuću nagradu, odnosno kaznu. To je ono što želi reći i naš komentator, Ibn-Kesir, r.h., rijećima: "...a ne kao što tvrde kaderije (indeterministi) i njihovi sljedbenici da ljudi sami prave svoj izbor i postupaju prema tome", tj. da oni biraju između Pravog puta i zablude, jer Onaj Koji upućuje, odnosno čini da se ide u zabludu, jeste isključivo Allah Uzvišeni, dok Njegovi robovi samo pripremaju povod za to, razumijevanjem i djelovanjem u skladu s vjerom (vjernici), odnosno tvrdo-glavošću i odbojnošću (nevjernici). To su isključ

ivo stvari izbora koji stoji kao pretpostavka nagrade, odnosno kazne, dok je pitanje Pravog puta ili zablude stvar Allaha Uzvišenog. Jer, kada bi pitanje Pravog puta bilo isključivo u nadležnosti vjernika i njegovog izbora, on se ne bi obraćao Allahu, dž.š., riječima:

"**Uputi nas na Pravi put!**", odnosno, riječima: اهدنا الصراط المستقيم *"Naš Gospodaru, ne u~ini da na{a srca skrenu nakon {to si nas uputio!" (3:8)* Allah Uzvišeni to najbolje zna i On upućuje na Pravi put!

[14] Ovo je sasvim u skladu s riječima Allaha Uzvišenog:. *"Kada se u~i Kur'an, vi ga slu{ajte i {utite da bi vam se smilovalo." (7:204)* Slušanje i pažnja ovdje se nama naređuju od Allaha, dž.š., kako bismo stekli Njegovu milost, jer samo slušanjem i pažnjom srce može

razumjeti. Tek kada shvatimo poruku, bit čemo svjesni i zahtjeva i sadržaja, pa će nam se i Allah smilovati, nagrađujući tako našu spoznaju, odnosno razumijevanje. Ako, međutim, imam uči naglas i mi ponavljamo za njim, tada neće biti moguće da i razumijemo ono što učimo i slušamo. Ako to ne postignemo, nećemo ni djelovati u skladu s tim. Time će nam i Allahova Milost biti uskraćena, što je, također, u skladu s riječima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /39/ "Imam je određen da bi se za njim klanjalo. Kada on uči tekbir, i vi ga učite, a kada on uči Kur'an, vi šutite..." Ovo se odnosi na namaz u kojem se uči naglas. Međutim, u namazu u kojem se uči u sebi, obavezno je Fatihu učiti za imamom u skladu s hadisom: /40/ "Nema namaza za onoga koji ne prouči Fatihu." To Allah najbolje zna!

2
EL - BEKARE / KRAVA
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 286 AJETA*

To je prva sura objavljena u Medini nakon sure **"Oni koji pri mjerenju zakidaju"**, koja je posljednja objavljena u Meki*

Vrijednosti sure "El-Bekare"

Ahmed, Muslim, Et-Tirmizi i En-Nesa'i prenose hadis od Sehla ibn Ebi-Saliha, koji to navodi od svoga oca, prema predanju Ebu-Hurejrea, r.a., prema kojem je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /41/ "Ne pravite od svojih domova groblja! U kuću u kojoj se uči sura 'El-Bekare'" **"neće ući šejtan!"** Et-Tirmizi navodi da je to hasen-sahih hadis.

Et-Tirmizi, En-Nesa'i i Ibn-Madže donose predanje od Abdul-Hamida ibn Džafera, s lancem prenosilaca od Ebu-Hurejre, r.a., da je rekao: /42/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, slao je jednu deputaciju od nekoliko ljudi, pa je tom prilikom provjerio svakoga od njih da vidi koliko zna iz Kur'ana. Došavši do jednoga od njih, koji je bio najmladi, rekao je: "Koliko ti znaš?" On je odgovorio: "Znam to i to, te suru 'El-Bekare'." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Znaš li suru 'El-Bekare'?", a on je odgovorio "Da." Na to mu je rekao: "Idi! Ti ćeš im biti predvodnik (emir)." Jedan od uglednih medu njima na to je rekao: "Tako mi Allaha, ništa me nije pomelo da naučim suru 'El-Bekare' do strah da ne postupam prema njoj!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Naučite Kur'an i čitajte ga (proučavajte)! Ko nauči Kur'an, uči ga i postupa po njemu, sličan je buhurdaru punom mirisa koji se širi na sve strane, dok je onaj koji nauči Kur'an i zanemari ga, sličan buhurdaru čiji se miris ne osjeća." (Ovaj hadis je hasen.)

El-Buhari prenosi od Usejda ibn Hudajra, r.a., da je pričao: /43/ "kako je učio suru El-Bekare jedne noći dok je njegova kobila pored njega bila svezana, pa se uznemirila. Kada je ušutio, ona se smirila. Ponovo je, potom, počeo učiti, pa se kobila ponovo uznemirila. Nakon toga prestao je. Pošto je njegov sin Jahja bio blizu, on se pobojao da ga ne udari, pa ga je uzeo podigavši glavu prema nebu, da je ne gleda. Kada je svanulo, razgovarao je s Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, koji mu reče: "Uči, sine Hudajrov!", a on mu reče: "Pobojao sam se, Allahov Poslaniče, za Jahju, koji je bio blizu kobile, pa sam podigao glavu prema nebu okrenuvši se prema njemu i ugledah nešto poput nastrešnice s lampama.Potom sam izišao da to ne gledam." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao ga je: "A znaš li šta je to bilo?" "Ne" - odgovori on. "To su bili meleki, koji su se bili približili da čuju tvoj glas. Da si nastavio učiti, i ljudi bi ih vidjeli, jer se od njih ne bi sakrili!"

Neki učenjaci usto navode da ova sura sadrži hiljadu obavijesti, hiljadu naredbi i hiljadu zabrana.

Podaci o posebnoj vrijednosti sura "El-Bekare" i "Ali-Imran"

U Sahihima je potvrdeno da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na jednom rekatu u namazu učio ove dvije sure, suru El-Bekare i suru Ali ImranImam Ahmed prenosi od Ebu-Umame da je rekao: /44/ "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: "Učite Kur'an, jer on će se zauzimati za svoje sljedbenike na Sudnjem danu! Učite 'dvije svjetlice', 'El-Bekare' i 'Ali Imran', jer će ove dvije sure na Sudnjem danu doći kao dva bijela oblaka, dvije sjenke ili dva jata ptica zbijenih u redove (sawaf) i zastupati svoje privrženike na Sudnjem danu."

Potom je rekao: " Učite suru 'El-Bekare', jer je u tome blagodat, dok je, u suprotnom, propast. Njoj čarobnjaci ništa ne mogu!" /Prenosi Muslim/ znači "dvije svjetlice", označava "ono što odozgo pravi sjenku", znači "komad nečega", "zbijeni u redove", "čarobnjaci".

Riječi: *"ne mogu joj"* znače da se od nje ne mogu zaštititi, a ima mišljenja da znače: "Ne mogu uticati na onoga koji je uči." Allah to najbolje zna!

Objava

Sura "El-Bekare" objavljena je skoro u potpunosti u Medini i to je prva sura koja je objavljena u ovome gradu. Izuzetak čine:

ajet *.."čuvajte se Dana kada ćete se Allahu vratiti..." (2:281)*, za koji se tvrdi da je posljednji objavljeni ajet, te "ajet o kamati", koji je

* Objavljena nakon sure El-Mutaffifin.

takoder jedan od posljednjih objavljenih ajeta.
Ibn-Abbas, Abdullah ibn Zubejr i Zejd ibn Sabit tvrde da je sura "El-Bekare" objavljena u Medini. To navode mnogi drugi islamski autoriteti (učenjaci i komentatori Kur'ana). Dakle, u tome nema razilaženja.

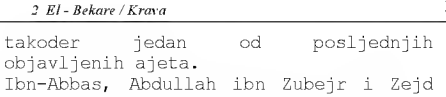

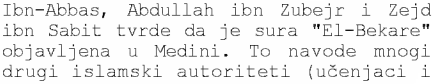

"U ime Allaha Svemilosnog, Milostivog"

Elif-Lam-Mim/1/

Komentar:
U pogledu simboličnog početka ove sure slovima kao i svih drugih sličnih početaka sura, komentatori Kur'ana se razilaze. Ima nekoliko mišljenja:

1. To su nejasni ( ) ajeti, čije značenje zna samo Allah Uzvišeni; On jedino zna njihov unutrašnji smisao i svrhu.
2. To su imena Allaha Uzvišenog.
3. To su više značni ajeti koje Allah nije objavio slučajno, niti bez razloga, iako ima mišljenja laika da u Kur'anu ima ajeta kojima je izražena pobožnost bez apsolutno ikakvog značenja, što je sasvim netačno. Dakle, ovi počeci sura imaju poseban smisao i o tome se može suditi samo na osnovi sigurnog znanja koje je do nas došlo od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. U suprotnom slučaju dužni smo reći: *"U to vjerujemo, jer sve je od Gospodara našeg." (3:7)*
4. Što se tiče posebnog smisla navodenja ovih kratica, neki učenjaci navode da je njihov cilj upozorenje idolopoklonika kako bi čuli Allahov govor. Ovo je, medutim, vrlo slabo mišljenje, budući da počeci s ovim slovima ne postoje u svim surama, a i ove dvije sure, "El-Bekare" i "Ali Imran", objavljene su u Medini, gdje nije bilo idolopoklonika.[15]
5. Ima mišljenja da ovi ajeti ukazuju na nedostižnost (i'džaz) Kur'ana, odnosno, da su stvorena bića nemoćna da ga dostignu i odupru mu se. To smatra veliki broj islamskih autoriteta, medu kojima je i šejhul-islam Ibn-Tejmijje. Kao dokaz tome ističe se da se iza svih početaka sura sa pojedinačnim slovima u Kur'anu spominje Kur'an i njegova objava od Gospodara svjetova, kao na primjer:

.. Elif - lam - mim. To je Knjiga...;

Ha - mim. Tako mi jasne Knjige...;

Elif - lam - mim Allah, osim Kojega drugog boga nema, Živi je i Vječni On tebi objavljuje Knjigu.;

*.. Elif - lam - mim. Knjiga koju tebi objavljujemo..*itd.

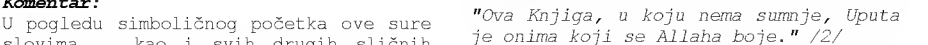

"Ova Knjiga, u koju nema sumnje, Uputa je onima koji se Allaha boje." /2/
"to, taj" znači "ova, ovo", što se često koristi u arapskom jeziku. Kur'an, koji je jedinstveno stjecište arapskog jezika, upotrebljava dakle ovaj način izražavanja. Allah Uzvišeni kaže:
"ni stara, ni mlada, nego između ovo dvoje"(2:68) Zatim kaže: *"Ovo vam je Allahova odredba kojom sudi među vama" (60:10)*, zatim: *"Ovo vam je Allah, Gospodar vaš." (6:102)*
"Knjiga": Ima komentatora koji svojim tumačenjima tvrde da se to odnosi na Tevrat i Indžil, što je dosta slobodno tumačenje, odnosno neutemeljena interpretacija. Tačno je da se odnosi na Kur'an.

Znači *"u koju nema sumnje"*. Medutim, ima i ovakvih čitanja: *"Ova Knjiga nema sumnje"* s tačkom, stajanjem na riječi , a zatim: *"U njoj je uputa bogobojaznim."* Ispravno je, medutim, stajanje na *"u kojoj nema sumnje"*, a potom se nastavlja: *"Uputa je bogobojaznim"*, što je ispravnije ako se ima u vidu da je riječ ovdje atribut, čime je postignut bolji stilski efekt od sintagme *"u kojoj je uputa"*, odnosno u kojoj je nešto.
"Uputa bogobojaznim", tj. svjetlo za bogobojazne, vjernike koji se čuvaju idolopoklonstva (širka), koji vjeruju samo u Allaha Jedinoga, koji djeluju pokoravajući Mu se, boje se Njegove kazne, nadaju se Njegovoj milosti i čuvaju se od Njegovih zabrana. To je sasvim u skladu sa značenjem ajeta koji slijedi iza ovoga i sadrži svojstva bogobojaznih vjernika kako ih Allah opisuje riječima:
"Onima koji u gajb vjeruju, koji obavljaju namaz i dijele od onoga ćime smo ih Mi opskrbili."

[15] Ja bih dodao: "Slabost ovog mišljenja potvrđuje i činjenica da je dokaz istine u pojedinim surama nekada u sredini, a nekada na kraju, zavisno od konkretne situacije i potrebe dokazivanja, te da se tu ne navode posebna odvojena slova kako bi se učila (čitala) u cilju upozorenja idolopoklonika na istinu koja će se navesti.

ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْغَيْبِ

Onima koji u gajb vjeruju" /3/

Iman (vjerovanje) predstavlja čin potvrdivanja istinitosti riječju, djelom i uvjerenjem, povećava se djelima pokornosti,a smanjuje griješenjem. Vjerovanje, u navedenom smislu, rezultira strahopoštovanjem prema Allahu, dž.š., tako da onaj koji to prihvati neće učiniti bilo što, prihvatiti bilo kakvo uvjerenje ili kazati nešto suprotno Allahovoj naredbi.

Vjera u nevidljivo () ustvari je vjera u ono što je vidu nedostupno; to je potvrda, odnosno vjerovanje u ono što ti je dostavljeno. U šerijatskom smislu, vjera u gajb je vjera u Allaha, Njegove meleke, Njegove Knjige, Njegove poslanike, vjera u Sudnji dan, Njegovo odredenje dobra i zla, vjera u oživljenje poslije smrti, u Džennet i Džehenem. Sve to je "gajb", nedostupno oku ljudskom, transcedentno.

وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ۝٣

"i koji namaz obavljaju i dijele od onoga čime smo ih Mi opskrbili" /3/

"i namaz obavljaju" Riječ jezički znači **"dova"**, a šerijatski to je poseban vid klanjanja Allahu (ibadeta) koji se sastoji od: rukua (naklona), sedžde (klanjanja ničice) i drugih posebnih dijelova,odredeno vrijeme, s odredenim uvjetima, specifičnostima i vrstama, što je Allah Uzvišeni naredio kao obavezu pet puta u toku dana i noći. To je druga osnovna islamska dužnost.

Namaz (salat) obavlja se, tj. čini redovno, u posebnim vremenskim terminima, uz uzimanje abdesta, **stajanje , naklon , usklađenost pokreta , klanjanje ničice , učenje Kur'ana, sjedenje i posvjedočenje i blagosiljanje Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.** Time se obavlja namaz.

"i dijele od onoga čime smo ih Mi opskrbili"

Riječ u početku islama je označavala **"trošak"** koji je čovjek činio za svoju porodicu prije nego je propisan zekat. Na ovome mjestu, izraz znači **dijeljenje sadake i zekata** koje se prije svega odnosi na bližnje, članove porodice i sluge, a potom na druge. Ovaj vid trošenja mora biti obavljen zasigurno u ime Allaha, dž.š., sa ciljem izražavanja pokornosti Njemu, želje za nagradom i Njegovim zadovoljstvom, te iz bojazni od Njegove srdžbe i kazne, a ne zbog bilo čega drugog. Gornjim riječima:

"i dijele od onoga čime smo ih Mi opskrbili" obuhvaćene su sve vrste ovih troškova, bili oni dobrovoljni ili obavezni (farz). To potvrduje i predanje od Ibn-Omera, r.a., navedeno u oba Sahiha, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /45/ "Islam je zasnovan na pet temelja: svjedočenju (šehadetu) da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, obavljanju namaza, davanju zekata, postu mjeseca ramazana i hodočašću Kabi (hadžu)." O zekatu će, inšallah, kasnije biti govora.

وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝٤ أُو۟لَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ۝٥

"i onima koji vjeruju u ono što je objavljeno tebi i što je objavljeno prije tebe, i koji u ahiret čvrsto vjeruju/4/. To su oni koji su na uputi Gospodara svoga i to su oni koji su spašeni."/5/

"I onima koji vjeruju u ono što je objavljeno tebi", tj. koji potvrduju istinitost Kur'ana koji je od Gospodara tvoga objavljen,

"i što je objavljeno prije tebe", tj. prihvaćaju istinitost Tevrata, Indžila, Zebura i drugih spisa koje su dostavili poslanici prije tebe, ne praveći razliku izmedu njih i ne niječući ništa što su ovi dostavili od Gospodara svoga.

"i koji u ahiret čvrsto vjeruju" Čvrsto uvjerenje suprotno je sumnji, tako da se ne dozvoljava ni najmanja sumnja kako u ahiret, tako ni u oživljenje, Sudnji dan, Džennet, Džehenem, polaganje računa i mizan (mjerenje dobrih i loših djela). Ahiret je dobio ovaj naziv budući da dolazi kao drugi svijet, nakon ovoga svijeta.

Oni koji vjeruju u Poslanika, to su općenito vjernici, kako Arapi tako i sljedbenici Knjige. Svi ljudi i džini koji vjeruju u Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, potvrdujući istinitost te vjere i ostvarujući osobine vjernika navedene u prethodnim ajetima do Sudnjega dana, *"na uputi su svoga Gospodara"* odnosno, na putu svjetla, izvjesnosti i spoznaje Allaha Uzvišenog

"To su oni koji su spašeni", tj. oni će uspjeti svojim djelima i vjerom u Allaha, Njegove knjige i poslanike, steći sevap i vječni boravak u

Džennetu, odnosno spas od kazne pripremljene za Allahove neprijatelje.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ①

"Onima koji ne vjeruju, doista je svejedno, opominjao ti njih ili ne opominjao, oni ne vjeruju." /6/

.."doista, oni koji ne vjeruju..." znači, koji su pokrili i zatamili istinu i ne vjeruju u ono što je objavljeno Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem. Allah Uzvišeni zna da oni neće vjerovati kada im dodu ajeti, pa to ovdje i potvduje ukazujući da oni neće vjerovati, "svejedno da li ih ti, Muhamede, opominjao ili ne opominjao" jer su oni odabrali nevjerstvo umjesto vjere, negirajući time jasne ajete koje im je dostavio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, od svoga Gospodara.

Ovaj ajet predstavlja jednu vrstu rasterećenja za Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i daje mu utjehu pošto je on želio da svi ljudi budu vjernici i slijede ga na Pravom putu. Allah, dž.š., ovdje mu saopćava da će biti vjernici samo oni za koje u vječnom Allahovom znanju stoji da će vjerovati u Poslanika, sallallahualejhi ve sellem, i da im slijedi sreća i svako dobro. Isto tako, zalutat će samo oni za koje u prethodnom Allahovom znanju stoji da će biti nevjernici kojima slijedi nesreća, da nas Allah sačuva. Stoga se navodi:

"Ne žalosti se zbog njih", jer tvoje je samo da im poruku preneseš!; *"jer tvoje je samo da preneseš, a Naše je da tražimo polaganje računa." (13:40)*

"Ti si samo opominjač, a Allah o svemu brine." (11: 12)

خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ ۖ وَعَلَىٰٓ أَبْصَٰرِهِمْ غِشَٰوَةٌ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ⑦

"Zapečatio je Allah srca njihova i uši njihove, a na očima im je koprena; njima pripada kazna golema." /7/

U vezi s ovim ajetom Katade kaže: "Njima je zavladao šejtan s obzirom da su mu bili pokorni; Allah je zapečatio njihova srca i uši, a na oči im stavio koprene tako da ne vide, ne čuju, ne shvaćaju, niti razumiju. To potvrduju riječi Allaha, dž.š.:

"A kad oni skrenuše, Allah učini da i njihova srca skrenu." (61:5) Zatim riječi:

"i Mi srca njihova i oči njihove preokrenut ćemo kao što nisu vjerovali prvi put, te ih ostavljamo da u zabludi svojoj smeteni lutaju"(6:110). Sličnih ajeta u Kur'anu ima mnogo, što pokazuje da Uzvišeni Allah pečati srca uspostavljajući izmedu njih i Pravog puta prepreke adekvatnom kaznom, ostavljajući ih s neistinom time što sami napuštaju istinu, što je također izraz Njegove praved nosti.

U hadisu stoji: /46/ "O Ti, Koji preokrećeš srca! Učvrsti srca naša u Tvojoj vjeri!" Et-Tirmizi, En-Nesa'i i Ibn-Madže prenose od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /47/ "Kada vjernik napravi grešku, na njegovom srcu nastane crna tačkica (mrlja. Ukoliko se pokaje i povrati, njegovo srce se očisti, a ukoliko poveća griješenje, i ta mrlja se povećava sve dok sasvim ne prekrije srce. To je hrda za koju Allah Uzvišeni kaže: *"Ne, naprotiv. Ono što su stjecali kao hrđa prekrilo je njihova srca." (83:14)*

Prema tome, u prvim navedenim ajetima Allah, dž.š., ukazuje na status vjernika, potom u posljednja dva navedena ajeta na status nevjernika.Nakon toga slijedi objašnjenje statusa licemjera (munafika), koji javno ispovijedaju vjeru skrivajući u sebi nevjerstvo. Budući da to liči poziciji mnogih ljudi, Allah, dž.š., to ističe na više mjesta ukazujući na brojne osobine koje karakteriziraju licemjera. U tom smislu Allah Uzvišeni kaže:

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ⑧ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ⑨

"Ima ljudi koji govore: 'Vjerujemo u Allaha i drugi svijet', a nisu vjernici!/8/ Oni (svojim djelima misle da) varaju Allaha i one koji vjeruju, iako, ne osjećajući to, sami sebe varaju."/9/

"licemjerje" u osnovi znači "pokazivanje dobra i prikrivanje zla". Ima ga dvije vrste:

- vjersko, koje vodi u vječnu vatru i
- praktično, koje spada u najveće grijehe.

Svojstva licemjera (munafika) objavljena su u medinskim surama budući da u Meki nije bilo licemjera. Naprotiv, bilo je ljudi koji su

pokazivali nevjerstvo (kufr) prezirući i mrzeći ga, iako su intimno bili vjernici!

Medutim, kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sel-lem, preselio u Medinu, gdje su živjele Ensarije iz plemena Evs i Hazredž, koji su u vrijeme paganstva obožavali kipove kao i drugi arapski idolopoklonici, te židovi, sljedbenici Knjige, koji su živjeli u skladu sa tradicijom svojih predaka, podijeljeni u tri plemena: 1. Benu Kaynuka', saveznici plemena Hazredž, 2. Benu Nedir i 3.Benu Kurejza, saveznici plemena Evs. Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao u Medinu, islam je primio dio pripadnika plemena Evs i Hazredž, te mali broj židova, poput Abdullaha ibn Selama, r.a. U to vrijeme takoder ni u Medini nije bilo licemjerja, pošto muslimani još uvijek nisu imali silu koja bi zadavala strah. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, imao je mirovne sporazume sa židovima i brojnim arapskim plemenimau okolici Medine. Medutim, kada je došlo do velike Bitke na Bedru i kada je Allah uzvisio Svoju Riječ uzdigavši islam i njegove pripadnike - tada je Abdullahibn Ubejj ibn Selul, prvak Medine iz plemena Hazredž, prvak navedenih dviju skupina iz vremena paganstva (koje su ga nastojale postaviti za vladara /kralja/ prije nego im je došlo Veliko Dobro), koje su potom primile islam i napustile Ubejja, koji je osjetio prezir prema islamu i muslimanima - poslije Bitke na Bedru rekao je: "Ova bitka je odredila smjer (put)!" Zatim je objavio svoje prihvaćanje islama zajedno sa svojim sljedbenicima i poštovaocima, te nekim drugim sljedbenicima Knjige. Tako je došlo do pojave licemjerja medu gradanima Medine i okolnim beduinima. Medu Muhadžirima (doseljenicima) u to vrijeme nije bilo licemjerja s obzirom na to da oni nisu napustili Meku pod prisilom, nego su to učinili po svom izboru, ostavljajući imetak, djecu i zemlju, u težnji za onim što je kod Allaha Uzvišenog, na ahiretu.

Dakle, licemjeri (munafici) bili su iz dva plemena, Evs i Hazredž, te jedan broj medu židovima. Stoga Uzvišeni Allah ukazuje na licemjere, kako se vjernici ne bi zavarali njihovom vanjštinom, što bi unijelo nered na širem planu, u samom vjerovanju, budući da su oni u osnovi nevjernici.

Zato treba biti oprezan i ne misliti o nemoralnim ljudima dobro! Allah Uzvišeni kaže:

"Ima ljudi koji kažu: 'Vjerujemo u Allaha i drugi svijet', a nisu oni vjernici", odnosno:

"Kada ti dođu licemjeri, oni kažu: 'Svjedočimo da si ti Allahov Poslanik!' Allah zna da si ti zasigurno Njegov Poslanik!" (63:1) Dakle, oni to izgovaraju svojim ustima, ali Allah, zasigurno, zna da oni lažu. Zato kaže:

"A Allah svjedoći da su licemjeri uistinu lašci" (53:1), odnosno

"da nisu vjernici" (2:8).

Riječi Allaha Uzvišenog: .."*Oni (svojim djelima misle da) varaju Allaha i one koji vjeruju..."* znače: u svom nevjerovanju oni su uvjereni da varaju Allaha, dž.š., kada kažu: **"Vjerujemo"**, računajući pritom da će im to koristiti, odnosno da to kod Njega prolazi kao što prolazi kod pojedinih vjernika. Allah Uzvišeni kaže: *"Na Dan, kada ih Allah sve oživi, oni će se Njemu zaklinjati kao što se vama zaklinju misleći da će im to koristiti. Oni su doista pravi lažljivci." (58:18)* Zbog takvog njihovog vjerovanja Allah Uzvišeni ih identificira riječima:" *iako, ne osjećajući to, sami sebe varaju."* Znači, ukoliko vjernike i budu prevarili na kratkotrajnom dunjaluku, oni time samo sebe varaju.

Oni naime svojoj duši udovoljavaju ovim činom, napajajući se čašom radosti, čiji izvordaje sokove propasti, pošto onaj koji ih pije ispija čašu bola kao srdžbu Allaha Uzvišenog i Njegovu kaznu, koja ne utoljava žed. Time licemjer vara samog sebe, misleći da sebi čini dobro! Allah Uzvišeni kaže:

"iako, ne osjećajući to, sami sebe varaju."

فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿١٠﴾

"U srcima njihovim je bolest i Allah im povećava bolest.Njih čeka patnja bolna za ono što su lagali."/10/

"U srcima njihovim je bolest." Prema nekim mišljenjima, ovdje **"bolest"** predstavljasumnju, licemjerje i prljavštinu. To je sve tačno, budući da je bolest koja je u srcima licemjera i sumnja i licemjerje i prljavština

Sumnja je zato jer oni sumnjaju u poslanstvo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem; licem-jerje je, jer javno pokazuju vjerovanje (iman), a ustvari su nevjernici; prljavština je, jer oni ne vjeruju u ono što je Allah, dž.š., objavio Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem;

nevjerstvo je, bez sumnje, prljavština!

"...pa im je Allah bolest povećao." Znači povećao im je sumnju, licemjerje i prljavštinu. Dakle, nagrada, odnosno kazna, primjerene su vrsti djela, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"A što se tiće vjernika, njima je vjerovanje povećano i oni se raduju[to se, pak, tiče onih u čijim je srcima bolest, ona im je prljavštinu povećala." (9:125)

Riječi Allaha Uzvišenog: *"...za ono što su lagali"* znače što su lagali Allahu i vjernicima nastojeći ih prevariti riječima: **"Mi vjerujemo!"** - dok, ustvari, nisu vjerovali. Allah Uzvišeni obavijestio je Svog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o jednom broju licemjera (munafika) zadržavši za Sebe znanje o ostalima i ne obavještavajući ga o njima. On kaže:

"Među beduinima oko vas ima licemjera, a ima ih i među stanovnicima Medine koji su u licemjerstvu spretni! Ti ih ne poznaješ, ali ih Mi znamo!" (9:101)

Možda će neko reći: "Zašto Allahov Poslanik,
sallalhu alejhi ve sellem, nije ubijao licemjere pošto je znao neke od njih?" Odgovor na ovo pitanje nalazi se u Sahihima, gdje se navodi da je on, sallallahu alejhi ve sellem, rekao Omeru ibn Hattabu: /48/ "Ne volim da kažu Arapi kako Muhammed ubija svoje drugove (ashabe)!" Znači, on se bojao da ne dođe do bilo kakvih promjena u veze sa prihvaćanjem islama od beduina, jer oni nisu znali da su pojedinci licemjerni, pa bi mogli pomisliti da ih on ubija unatoč njihovom imanu, odnosno mogli bi kazati: "Muhammed ubija svoje drugove (ashabe)!"

Malik u vezi s tim kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ustezao se od licemjera kako bi pokazao svojim sljedbenicima da vladar ne osuđuje samo po svom znanju!"[14]

Šafija kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem,zabranio je ubijanje licemjera budući da su oni javno prihvaćali islam, iako je on znao da su licemjeri.

Medutim, ono što su javno pokazivali iznad je onoga drugog. To potvrđuje i hadis: /49/ "Meni je naredeno da se borim protiv ljudi sve dok ne kažu:

'Nema boga osim Allaha.' Kada to kažu..." itd.[15]

Medutim, treba kazati da se ovo odnosi na onoga koji poznaje prvake licemjera i njihova imena. Za one o čijem licemjerju Allah Uzvišeni nije upoznao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u Kur'anu stoji:

"Ako se licemjeri i oni u ćijim je srcima bolest, te oni koji po Medini laži šire, ne okane, Mi ćemo ti sigurno vlast nad njima prepustiti i oni će samo kratko vrijeme kao komšije tvoje ostati.Oni su prokleti i gdje god se nađu bit će uhvaćeni i poubijani." (33:80-81)

U ovim je ajetima dokaz da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije podstican protiv njih, niti je bio upoznat ko su im bili prvaci! Njemu se ukazuje na njihove osobine koje on primjećuje kod nekih od njih. U tom smislu i Allah Uzvišeni kaže:

"A da hoćemo, Mi bismo ti ih uistinu pokazali, i ti bi ih sigurno po biljezima njihovim prepoznao. Ali ti ćeš ih doista prepoznati po načinu njihova govora!" (47:30)

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾
أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾

"Kada im se kaže: 'Ne pravite nered na Zemlji!' odgovaraju: 'Mi samo red uspostavljamo!' /11/ Zar tako! Oni su uistinu pravi smutljivci, ali to oni i ne opažaju."/12/

"nered" ovdje znači nevjerovanje, licemjerje i griješenje. Riječi Allaha, dž.š.:

"Kada im se kaže: 'Ne pravite nered na Zemlji!'" znače: ne pravite nered kroz nevjerstvo, licemjerje i griješenje na Zemlji, jer onaj ko prema Allahu griješi ili nareduje da se griješi, čini na Zemlji nered, pošto je uspostavljanje reda moguće samo uz pokornost Allahu, dž.š.

Licemjeri misle da oni javnim pokazivanjem imana varaju vjernike, tako da ih oni uzimaju za svoje prijatelje umjesto vjernika, iako su licemjeri. Medutim, Allah, dž.š., to ovdje razotkriva kako se vjernici ne bi prevarili i uzimali licemjere za svoje

[14] U vezi s tim, treba reći slijedeće: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne govori iz strasti, za razliku od vladara koji nije vjerovjesnik i ne dobija Objavu. Zato nema razloga da gledamo drugačije na odgovor Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Ne volim da govore Arapi kako Muhammed ubija svoje drugove!" Što se tiče stava da vladar ne sudi po onome što zna, to se odnosi na vladare koji nisu vjerovjesnici, jer vjerovjesnici imaju znanje, odnosno naređenje od Allaha Uzvišenog, što se mora izvršiti.

[15] Ja bih dodao: U prirodi je licemjera da kažu "Nema boga osim Allaha!", dok to, istovremeno, njihovo srce negira. Da je Allah naredio Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da ih ubija, on bi to činio i ne bi stao samo zbog toga što govore: "Nema boga osim Allaha!", budući da svojim ponašanjem pokazuju suprotno, odnosno pokazuju nevjerstvo i licemjerje. Stoga se postavlja pitanje: "Zašto odstupamo od riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: 'Ne volim da kažu Arapi kako Muhammed ubija svoje drugove!?' "

prijatelje (zaštitnike.

Naime, uzimanje ovih ljudi za bliske prijatelje (zaštitnike), umjesto vjernika, vrijeme kada oni spadaju medu najveće neprijatelje vjernika, predstavlja čin stvaranja velikog nereda na Zemlji. Jer, pošto oni javno ispoljavaju vjeru (iman), vjernici o njima stječu pogrešan sud. Tako licemjeri uspijevaju ostvariti nered, zavaravajući ih riječima koje su daleko od istine i ostajući istovremeno u prijateljskim odnosima s nevjernicima protiv vjernika. Zato Allah, dž.š., kaže:

Kada im se kaže: "Ne pravite nered na Zemlji!", oni odgovaraju: "Mi samo red uspostavljamo!", tj. mi želimo samo pomirenje izmedu dvije skupine - vjernika, s jedne strane, i nevjernika (medu kojim su i idolopoklonici i raniji sljedbenici Knjige), s druge strane." Medutim, Allah zna ono što je u njihovim dušama i što kriju u svojim prsima, pa kaže:

"Nikako! Oni uistinu nered prave, ali to i ne opažaju." /12/ Ono što oni namjeravaju smatrajući to uspostavljanjem reda ustvari je pravi nered, a što oni ne osjećaju zbog svog neznanja.

"Moj Bože! Učvrsti nas u Tvojoj vjeri i pokornosti i učini nas vjernicima čija spoljašnost nije suprotna njihovoj unutarnjosti!"

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُ ۗ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

"Kada im se kaže: 'Vjerujte kao što ovi ljudi vjeruju!', oni odgovaraju: 'Zar da vjerujemo kao što maloumnici vjeruju!?' A doista su oni maloumnici, ali to oni ne znaju!"/13/

Uzvišeni Allah kaže: - Kada se licemjerima kaže: *"Vjerujte kao što ovi ljudi vjeruju!"*, tj. kao što oni vjeruju u Allaha, Njegove meleke, Knjige, poslanike, oživljenje, Džennet, Džehenem i sl., odnosno, budite pokorni Allahu i Njegovom Poslaniku izvršavanjem Njegovih naredbi i Njegovih zabrana, oni kažu:

"Zar da vjerujemo kao što maloumnici vjeruju!?" misleći pod maloumnicima ovdje na ashabe Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem! Oni govore: "Zar da budemo s ovim maloumnicima na istom stupnju!" Medutim, Allah Uzvišeni odgovara na ovo:

"A doista su oni maloumnici, ali to oni ne znaju", tj. oni ne znaju stanje u kojem se nalaze, što upućuje na zabludu i neobaviještenost. Neznanje je ovdje najgore po njih i ono najrječitije govori o njihovom sljepilu i udaljenosti od Pravog puta. Ta zabluda povećava se uz istovremeno povećanje Allahove srdžbe i kazne prema njima, što je primjereno djelima koja čine,a Allah Uzvišeni nikome neće nepravdu učiniti!

وَإِذَا لَقُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا ۖ وَإِذَا خَلَوْا۟ إِلَىٰ شَيَٰطِينِهِمْ قَالُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾ ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾

- Kada susretnu one koji vjeruju, oni govore: "Vjerujemo!", a čim ostanu nasamo, sa šejtanima svojim, govore: "Mi smo s vama. Mi se samo rugamo."/14/ "Allah se njima izruguje i ostavlja ih da u svom nejerovanju lutaju." /15/

Uzvišeni Allah kaže da kada ovi licemjeri susretnu vjernike, oni kažu: *"Vjerujemo!"*, pokazujući pred njima iman, bliskost i privrženost, i obmanjujući ih tako licemjerno se dodvoravajući i krijući svoje uvjerenje kako bi time osigurali korištenje dobara i dobiti koje pripadaju vjernicima. Medutim,

"kada se osame sa svojim šejtanima", odnosno kada odu kod svojih čelnika, prvaka i velikana medu židovskim rabinima i vodama idolopoklonika i licemjera, oni govore: *"Mi smo s vama!"* u nevjerstvu i idolopoklonstvu, *"a mi se samo izrugujemo"* sa pristalicama Muhammedovim, sallallahu alejhi ve sellem. Uzvišeni Allah njima odgovara uzvraćajući na takve njihove postupke: *"Allah se njima izruguje i ostavlja da lutaju u svom nevjerovanju"*, tj. izruguje im se pokazujući im Svoje odredbe na ovome svijetu, odnosno ukazujući na nepovredivost njihove imovine i krvi time što javno ispoljavaju iman i riječi Svjedočanstva: *"Nema boga osim Allaha; Muhammed je Allahov poslanik!"*, za razliku od onoga što im pripada na drugom svijetu (ahiretu), kao što je kazna i teška patnja. Ovo je i mišljenje Ibn-Džerira, budući da su spletke, varke i izrugivanje kroz igru i dokolicu, po mišljenju svih učenjaka, nespojive s Allahom dž.š., ali su prihvatljive kao vid revanša i zadovoljavanja pravde putem nagrade, odnosno

kazne. To potvrduju i riječi Ed--Dahhaka koje prenosi od Ibn-Abbasa. U tom smislu, riječi Allaha, dž.š.:

"Allah se njima izruguje" znače: Allah se njima podsmijeva nagovještavajući im kaznu *"podržava ih da u nevjerovanju lutaju"* U vezi s ovim dijelom ajeta, Ibn-Abbas i Ibn-Mes'ud navode predanje od nekih ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da riječ **"podržava ih"** znači ostavlja ih da ostanu dugo. Mudžahid ističe da to znači: **"povećava im, produžava im"**, dok neki drugi navode da to znači: **"kad god oni učine grijeh, Allah im za to da blagodat"**, što, u osnovi, predstavlja odgovor kaznom, u skladu s riječima Allaha, dž.š.:

"I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, Mi bismo im kapije svega otvorili, sve dok se onome što im je dano ne bi obradovali! Tada bismo ih iznenada kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili!" /44/ "Tako bi se zameo trag narodu koji čini nasilje; a hvala pripada samo Allahu, Gospodaru svjetova." (6:44-45) Ibn-Džerir ovo tumači, pa kaže da to znači: - Dajemo im da ostanu dugo u svojoj uobraženosti i drskosti, kao što Uzvišeni Allah kaže: *"i Mi srca njihova i oči njihove okrenemo, kao što nisu vjerovali ni prvi put i ostavimo ih da u zabludi svojoj smeteni lutaju." (6:110)*

Riječ znači **"zabluda"** dok znači **"sljepilo"**.Zabluda u navedenom smislu događa se u srcu, ali se i sljepilo, također, koristi za srce.[16]

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت
تِّجَٰرَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾

"To su oni koji su Zabludu uzeli umjesto Upute, ali im njihova trgovina nije donijela dobiti; oni nisu upućeni!" /16/

Dakle, ti licemjeri uzimaju nevjerstvo i zabludu, a ostavljaju vjeru i uputu, što im daje zadovoljstvo slično onom izraženom u slijedećim riječima:

"Što se tiče Semuda, njima smo na Pravi put ukazivali, ali im je sljepoća bila milija od Pravog puta." (41:17) Dakle, u zamjenu za Pravi put oni su uzeli krivi put (zabludu), spustili nisko cijenu vjerovanju i dali ga za nevjerstvo. Zato Allah, dž.š., kaže:

"Njihova trgovina nije im donijela dobiti i oni nisu upućeni", tj.u ovoj kupoprodaji, njihova transakcija nije im donijela dobit i oni nisu na Pravom putu. S Pravog puta oni su dakle otišli u zabludu, iz zajedništva u grupašenje, iz sigurnosti u nesigurnost, iz sunneta u bidat (novotariju).

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ
بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَّا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ
فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾

"Oni su slični onima koji potpale vatru, a kada ona osvijetli njihovu okolicu, Allah im oduzme svjetlo i ostavi ih u mraku, pa ništa ne vide." /17/ "Gluhi, nijemi i slijepi su oni! Nikako da se povrate (osvijeste)!"/18/

Naime, nakon što su licemjeri uzeli zabludu umjesto Pravoga puta, postali slijepi iako imaju oči, oni su postali slični onome koji potpali vatru (tj. želi osvjetljenje vatrom) kako bi vidio svijet oko sebe. Ali nakon što je vatra osvijetlila okolicu, omogućivši mu da vidi i desno i lijevo oko sebe (što daje posebno zadovoljstvo), ona se ugasila, a on je ostao u teškoj tami, bez vida i Putokaza. Usto, on je gluh i ne čuje, nijem i ne govori, i slijep bez obzira na svjetlo koje je ugledao, pa se ne može vratiti u stanje u kome je bio. U tom smislu, ovi licemjeri koji su uzeli krivi umjesto Pravog puta, opredijelivši se za zabludu umjesto Upute, postali su primjer izgubljenosti, zablude i sljepila. Slijedeći ajet pokazuje da su oni prvo prihvatili vjeru da bi je potom napustili, jer Uzvišeni Allah kaže:

*"To je zato što su oni bili vjernici, pa nevjer**nici** postali, a onda su im srca zapečaćena tako da ne shvaćaju." (63:3)*

U gornjim ajetima uporedba je izuzetno primjerena, jer su licemjeri u početku, kao vjernici, stekli svjetlo, ali su ga potom pokvarili licemjerjem, ostajući zbunjeni. A zbunjenost u vjeri veća je od svake zbunjenosti!

[16] Napomena: Dakle kao "sljepilo srca" (nap. prev.).

أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فِيهِ ظُلُمَٰتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ
أَصَٰبِعَهُمْ فِىٓ ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ ۚ وَٱللَّهُ مُحِيطٌۢ
بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ ٱلْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَٰرَهُمْ ۖ كُلَّمَآ
أَضَآءَ لَهُم مَّشَوْا۟ فِيهِ وَإِذَآ أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا۟ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ
لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

"Ili su oni slični onima koji za vrijeme silnog pljuska s neba, u kojem su tmine, tutnjava i munje zbog gromova, stavljaju prste u uši bojeći se smrti! A Allah obuhvaća nevjernike!" /19/ "Munja samo što ih ne zaslijepi: kad god im ona blijesne, oni krenu, a ćim utonu u tamu, zastanu! A da Allah hoće, On bi im oduzeo i sluh i vid! Allah, uistinu, sve može!"/20/

Ovo je drugi primjer koji Allah Uzvišeni navodi za jednu drugu vrstu licemjera. To su oni kojima se po-kaže istina, pa je jednom prihvate, ali drugi put sumnjaju u nju. Njihova su srca obuzeta sumnjom, nevjerstvom i dilemama. Riječ ovdje znači **"plju-sak"**, tj. kiša koja se u trenu izlijeva; riječ "tama" označava sumnju, nevjerstvo i licemjerje; riječ **"grmljavina"** označava ono što u srca utjeruje strah, pa je poznato da licemjere karakteriziraju veliki strah i panika, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Oni misle da je svaki zvuk protiv njih." (63:4) Riječ **"munja"** označava ono što zasija u srcima ovih licemjera, kao što je to ponekad svjetlo vjere. Allah Uzvišeni kaže:

"Zbog gromova oni stavljaju prste u uši bojeći se smrti! A Allah obuhvaća nevjernike!" Dakle, njihov oprez ništa im ne koristi jer Allah njih obuhvaća Svojom Moći i oni su podredeni Njegovoj Moći i Htijenju. Nakon toga, Allah, dž.š., kaže:

"Munja samo što ih ne zaslijepi", tj.ona je snažna i intenzivna, dok je njihov vid slab i nedovoljno učvršćen vjerom.

Od Ibn-Abbasa se prenosi: "Svojom jasnoćom Kur'an dokazuje skoro sve slabosti licemjera";

"Kad god im munja blijesne, oni krenu, a kada utonu u tamu, oni stanu." U vezi s tim Ibn-Abbas kaže: "Tj., oni znaju istinu, pa o njoj govore, čime postaju stabilni, da bi potom zbunjeno zastali čim padnu u nevjerstvo." To se prenosi od ashaba i najjasnije je i najispravnije što je rečeno u komentaru ovog ajeta. Dakle, tako će im biti i na Sudnjem danu, kada ljudi dobiju svjetlo primjereno njihovom imanu. Nekome će biti dano svjetlo što osvjetljava njegov hod u dužini manje ili više od jednog fersaha; nečije će se svjetlo, s vremena na vrijeme, paliti i gasiti; neko će ići Pravim putem jedno vrijeme, a zatim stati; a nečije će svjetlo biti potpuno ugašeno. To su oni najokorjeliji licemjeri, za koje Allah Uzvišeni kaže:

Na Dan kada će licemjeri i licemjerke govoriti vjernicima: "Pričekajte nas da se svjetlom vašim poslužimo!" Reći će im se: "Vratite se nazad, pa drugo svjetlo potražite!" (57:13) O vjernicima Allah Uzvišeni kaže: *"Na Dan kada budeš vidio vjernike i vjernice, kako se njihovo svjetlo ispred njih, kao i sa desne strane njihove, kreće..." (62:12)* Zatim Allah, dž.š., kaže: *"Blago vama danas u dženetskim baščama kroz koje rijeke teku" (57:12)*, zatim: *"Na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali; svjetlo njihovo će ići ispred njih, te s njihove desne strane. 'Gospodaru naš', govorit će oni, 'upotpuni svjetlo naše i oprosti nam, jer Ti doista sve možeš!' " (66:8)*

"A da Allah hoće, On bi im oduzeo i sluh i vid! Allah doista sve može!" Ibn-Abbas kaže: "To je zato što su napustili istinu nakon spoznaje." Uz riječi:

"Allah doista sve može!" on kaže: "tj. Može da odgovori kaznom ili da Svojim robovima oprosti." Ibn-Džerir ističe: "Allah, dž.š., na ovome mjestu opisuje Sebe svojstvom Svemoći nad svim, pa upozorava licemjere na Svoju snagu i strogost obavještavajući ih da On njih obuhvaća, da je moćan oduzeti im i sluh i vid." Riječ **"moćan"** znači **"koji ima moć"**.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلَّذِينَ مِن
قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ فِرَٰشًا
وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ
رِزْقًا لَّكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

"O ljudi, budite u ibadetu Gospodaru svome, Koji je stvorio vas i one prije vas, da biste bili bogobojazni"/21/; "Koji vam je Zemlju posteljom, a Nebo zdanjem učinio; Koji s Neba spušta kišu i s njom izvodi plodove, opskrbu vašu. Zato ne činite druge Allahu ravnim - a vi znate!"/22/

Muhammed ibn Ishak, sa svojim lancem prenosilaca, navodi od Ibn-Abbasa:

"O ljudi, budite u ibadetu Gospodaru svome..." Govor je upućen objema grupama i nevjernicima i licemjerima. To znači: "Vjerujte samo u vašeg Jedinog Gospodara, Koji je stvorio vas kao i one prije." Ovaj ajet Allah, dž.š., započinje objašnjenjem Jednoće Njegove Božanstvenosti, budući da On daruje blagodati Svojim robovima time što ih izvodi iz ništavila u postojanje; On im je darovao vidljive i nevidljive blagodati time što im je "Zemlju učinio posteljom", odnosno kolijevkom, koja je poput postelje postavljena i utvrđena planinama uzdignutim, a "Nebo zdanjem učinio", koje predstavlja krov, kao što kaže: *"A Nebo smo zaštićenim krovom učinili, pa opet se oni od znamenja naših okreću." (21: 32)*

"On s Neba kišu spušta...", tj. spušta oblak kada im je potreban i tako izvodi različite vrste sjemenja i plodova, što je opskrba njihova i opskrba njihove stoke. On je Tvorac i Opskrbitelj, Posjednik svake kuće i stanovnika njenih, njihov Opskrbitelj. Stoga On zaslužuje da se samo Njemu klanja. Njemu nema ravna. Allah, dž.š., ovdje kaže:

"I ne činite nikoga Allahu ravnim - a vi znate", tj.ne pridružujte Mu nikoga ko ne može ni koristiti, ni štetiti, kao Njemu ravna, jer ste svjesni da nema drugoga gospodara koji će vas opskrbiti osim Njega. U dva Sahiha se prenosi od Ibn-Mes'uda da je rekao: /50/ - Pitao sam: "Allahov Poslaniče! Koji je kod Allaha najveći grijeh?" Odgovorio je: "Da Allahu, Koji te je stvorio, učiniš nekoga ravnim." Isto tako, u jednom hadisu od Muaza stoji: /51/ "Znaš li koje je pravo Allaha prema Njegovim robovima?" - "Da Mu budu u ibadetu i ništa Mu ne pridružuju!" U drugom hadisu stoji: /52/ - Neka niko od vas ne kaže: "što hoće Allah i taj i taj", nego neka kaže: "što Allah hoće, a tek potom i taj i taj"

U vezi s riječima Allaha, dž.š.:*"Allahu ne činite nikoga ravnim!"* navodi se da je Ibn-Abbas rekao: - Izraz **"ravnopravni, partneri, suparnici"** predstavlja izraz širka skrivenijeg od hoda mrava po crnom kamenu u tamnoj noći." To se čini kada se kaže: "Allaha mi i života mi moga i tvoga", ili "Da nije ovog psa, došli bi nam lopovi", ili "Da nije guska u kući, došli bi lopovi", ili kada čovjek kaže: "Što Allah i ti hoćete!" ili "Da nije Allaha i tog i tog", i sl. Sve je to širk. U hadisu stoji: /53/ - Neki čovjek je rekao Allahovom Poslaniku: **"Što ste Allah i ti htjeli!"**, pa mu je rekao: "Hoćeš li da me Allahu ravnim učiniš?" U drugom hadisu stoji: /54/ - Divni biste vi bili ljudi da drugog Allahu ravnim ne činite govoreći: "Što Allah i taj i taj hoće!"

"...a vi to znate", tj. vi znate da vam nema drugoga gospodara koji vas opskrbljuje do Allaha Uzvišenoga. Ovaj ajet ukazuje na ibadet samo Allahu, Kome nema ravna. I dok je mnoštvo komentatora Kur'ana dokazivalo time postojanje Tvorca, ovdje se to izravno kazuje. Jer, ko se udubi u razmišljanje o nižim i višim bićima, o razlikama njihovih oblika, boja, prirodnih odlika i koristi od njih, odnosno o njihovome mjestu i svrsi shodnosti, on će spoznati moć njihovog Tvorca, Njegovu mudrost, znanje, umješnost i veličanstvenu vlast.Neki beduini kažu: - Kada je nekom čovjeku postavljeno pitanje: "Koji je dokaz postojanja Allaha, dž.š...?", rekao je: "Subhanallah! Dubrivo deve upućuje na devu, trag stopala upućuje na prolazak nekoga! Nebo je okićeno sazviježđima, Zemlja puna klanaca, a more valova! Zar to sve ne upućuje na postojanje Sveznajućeg i Onoga Koji je obaviješten o svemu!?"

وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾
فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَن تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾

"A ako sumnjate u ono što smo Mi objavili robu Svome, donesite vi jednu suru sličnu tome; pozovite i božanstva vaša, ako istinu govorite." /23/ "Pa ako to ne ućinite, a nećete učiniti, onda se čuvajte vatre čije će gorivo biti ljudi i kamenje, a pripremljena je za nevjernike."/24/

Nakon što je Allah, dž.š., u prethodnim ajetima potvrdio da nema drugog boga osim Njega, On počinje sa potvrdom vjerovjesništva Svoga roba i Poslanika, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, obraćajući se nevjernicima:*"A ako sumnjate u ono što smo Mi objavili Svome robu..."*, tj. Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, dajte vi makar jednu suru sličnu onim što ih je on donio. Ako mislite da je to od nekoga drugoga, a ne od Allaha, suprotstavitemu se nečim sličnim i pomozite se pritom ako hoćete vašim

božanstvima, vašim stilistima i oratorima,vašim najistaknutijim spisateljima i bilo kojim drugim,ukoliko ste iskreni onome što mislite.

Ovo je izazov nevjernicima od Allaha Uzvišenog, što se ponavlja na više mjesta u Kur'anu. U suri **"Kazivanje"** Allah, dž.š., kaže: *"Reci: Pa donesite vi od Allaha knjigu koja bolje, nego li ove dvije, na Pravi put upućuje; slijedio bih je, ako istinu govorite!" (28:49)*

U suri "Subhane..." **(El-Isra')** kaže:

"Reci: Kada bi se svi ljudi i džini udružili da saćine nešto slično ovom Kur'anu, ne bi sa-činili knjigu kao što je ova, pa makar jedni druge i pomagali!" (17:88)

U suri "Hud" Allah, dž.š., kaže:

"Ili, pak, oni govore da ga on izmišlja! Reci: Pa donesite vi deset izmišljenih sura, sličnih Kur'anu, i koga god hoćete, osim Allaha, u pomoć pozovite, ako je istina što tvrdite!" (11:13)

U suri "Junus" kaže:

"Ili oni govore: 'On ga izmišlja!'" Reci: Pa, dajte vi jednu suru sličnu njemu, a u pomoć pozovite koga god hoćete, osim Allaha, ako istinu govorite." (10:38)

Svi su prethodni ajeti mekanski, iako se njima izazov upućuje i u Medini. Allah Uzvišeni kaže:

"A ako sumnjate u ono što Mi objavljujemo Svome robu..." (2:23), tj. Muhammedu,

"donesite vi sličnu suru" i *"pozovite vaša božanstva, osim Allaha, ako istinu govorite!" (2:23)*, tj. donesite vi suru sličnu ovom Kur'anu! Ovim Allah, dž.š., upućuje izazov svima njima, i pojedinačno i grupno, bez obzira da li su pismeni ili ne. To je, dakle, opći izazov, koji se ne svodi samo na nepismene pojedince koji ne posjeduju znanje, nisu obrazovanii ne znaju pisati! Taj izazov ponovljen je više puta kako u Meki tako i u Medini, uprkos žestokom neprijateljstvu idolopoklonika i licemjera prema Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, odnosno mržnji prema njegovoj vjeri. U tome su oni bili nemoćni, što Allah, dž.š., i potvrduje, pa kaže:

"Pa ako to ne učinite, a nećete učiniti, čuvajte se Vatre!" (2:24) Znači: ako to ne mognete učiniti - a nikada nećete moći!

Čudo na koje Allah ovdje izaziva nevjernike nedostižno je, i oni su nemoćni da sačine sličnu suru do Dana sudnjega. Znači, to nisu mogli, niti će moći ikada učiniti! Tako je bilo tada i tako je ostalo do dana današnjega, a tako će i vječno biti, budući da Allahov govor, niti formalno, niti sadržajno, nije sličan govoru Njegovih stvorenja.

"Elif - lam - ra. Ovo je Knjiga, čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg." (11:1)

Allah Uzvišeni njima kaže: *"Ako to ne učinite, a nećete učiniti"* - to znači da nikada nećete dostići Kur'an niti sačiniti nešto njemu slično, preostaje vam jedino da se nemoćni predate i priznate da je to Allahov govor, da vjerujete i djelujete prema Njegovim uputama, te da se usto čuvate vatre koja je za nevjernike pripremljena.

Uzvišeni Allah kaže:

"Ako to ne učinite, a nećete učiniti, čuvajte se vatre za nevjernike pripremljene, čije će gorivo biti ljudi i kamenje." Riječ ovdje znači **"čuvati se, izbjegavati, kloniti se"**, pa to znači: klonite se vatre čije će gorivo na Sudnjem danu biti ljudi, tj. oni koji nisu vjerovali u ovaj Kur'an; riječ **"kamenje"** jeste, ustvari, ono kamenje koje nevjernici obožavaju umjesto Allaha. Uzvišeni Allah kaže:

"I vi i oni kojima se pored Allaha klanjate, bit ćete gorivo u Džehennemu i u njega ćete doista ući. Da su oni bogovi, ne bi u nju ušli. Svi ćete u njemu vječno boraviti." (21:98-99) To znači, pored kipova gorjeti će i fosforno kamenje, kojim se vatra potpaljuje da bi gorjela jače, kako bi kazna bila žešća, što navode Ibn-Mes'ud i neki ashabi. Riječi Allaha Uzvišenog:

"...koja je za nevjernike pripremljena", znače: koja je pripremljena i spravljena za nevjernike kao što ste vi! Ovim ajetom mnogi islamski autoriteti dokazuju da ta vatra i sada postoji, pošto se kaže:

"koja je pripremljena za nevjernike", tj. koja je već postavljena i pripremljena. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /55/ "Džennet i Džehennem medusobno su se raspravljali...", što je dokaz njihova postojanja. Uz to postoje i drugi vjerodostojni hadisi koji to dokazuju.

Dakle, Allah upućuje izazov nevjernicima nudeći im da donesu makar jednu suru sličnu onim u Kur'anu i obavještavajući ih istovremeno da to oni neće moći učiniti, bez obzira bilo to malo ili mnogo, bila kratka ili duga sura, budući da sve sure u Kur'anu predstavljaju čuda nedostižna koja pripadaju Gospodaru svjetova. U tom

smislu u predanju se navodi da je Amr ibn el-As prije nego je primio islam posjetio Musejlemmu-Kezzaba,koji mu je rekao: "šta je to ovih dana objavljeno vašem prvaku u Meki?" Amr mu je kazao: "Objavljena mu je jedna kratka i lijepa sura." On je upitao: "Koja?", a Amr je proučio: *"Tako mi vremena! Doista je svaki čovjek na gubitku! Osim onih koji vjeruju i dobra djela čine. Koji jedni drugima istinu i strpljenje preporučuju." (Ibid.,103:1-3)* On se zamislio jedan čas, zatim podigao glavu i rekao: "Meni je objavljena slična sura!" "Koja?", upitao je Amr. On je odgovorio:

"O Veber, o Veber, ti si samo uši i prsa, a ostatak tvog tijela je mrša."[17] Zatim je upitao: "Šta kažeš, o Amr?" Amr je na to rekao: "Tako mi Allaha! Ti dobro znaš da ja znam da lažeš!"

وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
أَنَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا۟ مِنْهَا مِن
ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُوا۟ هَٰذَا ٱلَّذِى رُزِقْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَأُتُوا۟ بِهِۦ مُتَشَٰبِهًا ۖ
وَلَهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥﴾

"A one koji vjeruju i dobra djela čine obraduj da njima pripadaju dženetske bašče kroz koje rijeke teku! Kad god se iz njih opskrbe kakvim plodom, oni kažu: 'Ovim smo i prije bili opskrbljeni!' A bivaju im davani samo njima slični! U njima im pripadaju žene čiste i oni će u njima vječno boraviti."/25/

Nakon što je Allah Uzvišeni naveo kazne i patnje koje je priredio za Svoje neprijatelje, licemjere i nevjernike, prirodno je da naspram toga ukaže i na poziciju vjernika, koji su svoju vjeru potvrdili dobrim djelima, za koja su im pripremljene blagodati. Na ovaj način u Kur'anu se primjenjuje metod podsticaja i prijetnje, što je, prema mišljenjima najkompetentnijih učenjaka, i smisao naziva "posebni (parni) ajeti" za Kur'an, budući da se u njima uz poziciju vjernika i blagodati njima pripremljene navodi obavezno i pozicija nevjernika, odnosno kazne za njih pripremljene. Allah Uzvišeni kaže:

"A one koji vjeruju i dobra djela čine obraduj da njima pripadaju dženetske bašče, kroz koje rijeke teku!", dajući opis bašči kroz koje rijeke teku, dakle ispod drveća i soba u njima. U jednom hadisu stoji da "rijeke teku izvan svojih korita", dok se o rijeci Kevser navodi da su joj "obale biserne školjke izdubljene", što medusobno nije proturječno, budući da je mulj tih rijeka, kao što se navodi, fini mošus, a pijesak - biserje i drago kamenje! Molimo Allaha Uzvišenog da nas uputi na Pravi put, kako bismo, uz Njegovu Dobrotu i Milost, dospjeli u ove bašče.

Riječi Allaha Uzvišenog: *"Kad god se iz njih opskrbe kakvim plodom, oni kažu: 'Ovim smo bili opskrbljeni i prije.'"* U vezi s tim, veliki broj ashaba, prema predanju Es-

-Suddija, sa lancem prenosilaca koji seže izravno do njih, kazuje da će se ovi plodovi davati u Džennetu te da će ovi ljudi, kada to vide, reći: "Ovim smo bili opskrbljeni i na dunjaluku!" Ovi plodovi su, medutim, kako se ističe, iste boje, ali potpuno različitog okusa!

Riječi Uzvišenog:

"U njima će imati supruge čiste i tu će vječno boraviti" znače: oslobodene menstruacije, nužde, sluzi, pljuvačke, sperme, radanja, a riječi:

"...i tu će vječno boraviti" izražavaju savršenstvo sreće. Jer, s ovim blagodatima, oni će biti na stupnju osiguranom od smrti i prestanka života, bez kraja i konca, u vječnom blaženstvu, koje nikada neće prestati. Samo nas Allah može oživiti zajedno s njima, jer On je Darežljivi i Plemeniti!

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسْتَحْىِۦٓ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَيَقُولُونَ
مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرًا وَيَهْدِى بِهِۦ كَثِيرًا ۚ
وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ
مِيثَٰقِهِۦ ۚ وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى
ٱلْأَرْضِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٢٧﴾

"Doista se Allah ne ustručava za primjer navesti mušicu ili nešto sićušnije od nje; oni koji vjeruju - ta oni znaju da je to Istina od Gospodara njihova; a oni koji ne vjeruju govore: 'šta to Allah hoće ovim primjerom?' Ovim On mnoge u zabludu stavlja, a mnoge na Pravi put upućuje, odnosno On u zabludu stavlja samo razvratnike!" /26/ "One što krše od Allaha prihvaćenu obavezu nakon njene ovjere, prekidaju ono što je Allah naredio da

[17] Životinja slična zecu.

se održava i nered na Zemlji prave; To su gubitnici!"/27/

U Komentaru, s lancem prenosilaca od Ibn-Abbasa, Ibn-Mes'uda i više ashaba, Es-Suddi kaže: - Kada je Allah Uzvišeni naveo ova dva primjera, tj. ajet:

"Oni su kao onaj što potpali vatru..." (2:17) te ajet:

"Ili su slični onima koji za vrijeme silnog pljuska..." (2:19), licemjeri su tada rekli: "Allah je daleko uzvišeniji i veći da bi navodio takve primjere!", da bi uskoro bio objavljen slijedeći ajet:

"Doista se Allah ne ustručava za primjer navesti...", zaključno s riječima: *.. "...i to su gubitnici." (2:27)* Allah Uzvišeni tako saopćava da On, dž.š., ne potcjenjuje ništa da to ne bi naveo kao primjer, pa makar to bilo sitno i malehno kao što je mušica. Jer, On, dž.š., kao što se nije sustezao stvoriti to, isto tako se ne susteže navesti to kao primjer, pa u tom smislu uzima za primjer muhu i pauka na više mjesta u Kur'anu!

Riječi: značе **"ne ustručava se"**, a ima mišljenja i da znače "ne boji se navesti za primjer bilo što, malo ili veliko". Riječica ovdje se koristi za umanjenje, kao npr., kada se kaže: **"Udarit ću ga sigurno, pa koliko god bilo"**, čime se potvrduje nešto najmanje. Riječi: **"pa i nešto iznad nje"** znače "ili nešto sićušnije i niže od nje", što je isto kao kada se neki čovjek opisuje kao loš i škrt, a onaj koji to sluša kaže: "Da, on je i više od toga u pogledu lakomosti tvrdičluka!" To je mišljenje El-Kisa'ija i Ebu-Ubejda, koje navode Er-Razi i više drugih autoriteta.

"A oni koji vjeruju, oni znaju da je to Istina od Gospodara njihovog..." - znači da oni koji vjeruju, vjeruju u primjeer koje Allah navodi bili oni mali ili veliki, znaju da je to Istina od Gospodara njihova, kojom Allah put pokazuje jer to je govor Svemilosnika, Milostivog.

- Oni koji ne vjeruju, govore: "Šta to Allah hoće ovim primjerom?", potcjenjujući ove primjere i navodeći u zabludu, kao što Uzvišeni Allah navodi u suri **"El-Mudessir" (Pokriveni):**

.

- Mi smo čuvarima vatre meleke postavili i odredili njihov broj kao iskušenje onima koji ne vjeruju, kako bi se oni kojima je Knjiga dana uvjerili, kako bi se onima koji vjeruju vjera povećala, kako oni kojima je Knjiga dana i koji vjeruju ne bi pali u sumnju, te kako bi oni u čijim je srcima bolest, kao i nevjernici, govorili: "Šta je Allah htio ovim primjerom?" Tako Allah stavlja u zabludu onoga koga On hoće, a na Pravi put ukazuje onome kome to On hoće. A, vojske Gospodara tvoga samo On zna..." (74:31) Isto tako, na ovome mjestu On, dž.š., kaže:

"Ovim On mnoge u zabludu stavlja, a mnoge na Pravi put upućuje, On u zabludu stavlja samo razvratnike!" Es-Suddi u svom Komentaru navodi predanje od Ebu-Malika, zatim Ibn-Abbasa, pa Murre, potom Ibn-Mes'uda i nekih ashaba, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao da se riječima: *"mnoge u zabludu stavlja"* misli na licemjere, a riječima: *"a mnoge na Pravi put upućuje"* misli na vjernike. Licemjerima Allah povećava zabludu zato što oni negiraju ono što iz primjera koje On navodi istinski i provjereno znaju, jer je i primjer koji se navodi odgovarajući onome čime ih Allah stavlja u zabludu. Na Pravi put On, dž.š., upućuje mnoge, odnosno pripadnike vjere, povećavajući im iman i uputu koju slijede jer oni potvrduju i priznaju ono što istinski i posigurno znaju da odgovara primjerima koje Allah navodi. To je takoder stvar Allahove upute!

"...a u zabludu stavlja samo razvratnike" **"razvratnik, nemoralan čovjek"** u arapskom jeziku znači "onaj koji izlazi iz okvira pokornosti". Arapi, npr., kažu: **"Hurma je raspukla"** kada plod izide iz ljuske. Razvratnik (fasik) može biti i nevjernik i grješnik, iako je razvratnost (fisk) u slučaju nevjernika daleko teža i gora. U navedenom ajetu pod razvratnikom se misli na nevjernika, a Allah najbolje zna! To pokazuje i činjenica da ih On, dž.š., opisuje slijedećim riječima: *"One što krše od Allaha prihvaćenu obavezu nakon njene ovjere, prekidaju ono što je Allah naredio da se održava i nered na Zemlji prave; to su gubitnici!"* /27/ Ovo su svojstva nevjernika koja su potpuno oprečna svojstvima vjernika! Riječi:

"od Allaha prihvaćenu obavezu" znače ono što im je dao u obavezu u Kur'anu i što su oni prihvatili da bi potom to negirali i prekršili*"...prekidaju ono što je Allah naredio da se održava"* ukazuje na sve što je Allah naredio da se održava i obavlja, a što su oni prekršili i napustili, *"i nered na Zemlji prave"*, znači svojim nevjerstvom i nepridržavanjem onoga što je Allah naredio oni nered čine, dozvoljavajući ono što je zabranjeno i zabranjujući

dozvoljeno i tako šire širk (mnogoboštvo) i nevjerstvo medu ljudima, predstavljajući im to kao ispravno i istinito.

"To su gubitnici" na drugom svijetu! Ed-Dahhak navodi od Ibn-Abbasa slijedeće: "Svaki naziv koji je Allah pridao onima koji nisu pripadnici islama predstavlja primjer gubitnika pod kojim se misli na nevjerstvo, dok pridavanje takvog naziva pripadnicima islama označava grijeh." Ime **"gubitnici"** predstavlja plural od riječi **"gubitnik"**, a to su oni koji su svojim griješenjem prema Allahu sami sebi uskratili Njegovu Milost. Navedena riječ **"gubitnici"** znači gubitnici na drugom svijetu, što pokazuju prethodna svojstva, tj. svojstva nevjernika koji su izgubili drugi svijet. A taj svijet izgubit će samo nevjernici!

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾

"Kako ne vjerujete u Allaha, vi koji ste bili mrtvi pa vas je On oživio, zatim će vas usmrtiti, zatim ponovo oživiti, potom ćete Njemu biti vraćeni?!"/28/

Allah Uzvišeni navodi dokaze Svoga postojanja i moći ističući da je On Tvorac Koji raspolaže Svojim robovima, pa kaže:*"Kako vi ne vjerujete u Allaha"*, tj. kako negirate Njegovo postojanje i moć, te da je On Tvorac i Gospodar, odnosno kako Mu pridružujete suparnika i klanjate se nekom drugom?! *"vi koji ste bili mrtvi, pa vas je On oživio"* Prema predanju Ibn-Mes'uda, Ibn-Abbasa i nekih ashaba, ovo tumači slijedeći ajet:

"Naš Gospodaru, Ti si nas dva puta usmrtio i dva puta oživio!" (40:11) On kaže: "Bili ste zemlja prije nego vas je stvorio - što je mrtvo, zatim vas je oživio i stvorio vas - što znači život, zatim umrtvio, kako biste se Njemu u kaburima vratili - što predstavlja drugu smrt, a zatim će vas ponovo oživiti na Dan suda - što predstavlja drugi život. To su te dvije smrti i dva života koje tumače riječi Uzvišenog:

'Kako vi ne vjerujete...?!'"

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

"On je za vas sve na Zemlji stvorio, zatim se prema nebu usmjerio i kao sedam nebesa ga uredio; On svaku stvar zna!"/29/

Nakon što je Uzvišeni Allah naveo dokaze stvaranja ljudi ukazujući im i na ono što u sebi vide, On navodi drugi dokaz, dokaz stvaranja nebesa i Zemlje i kaže:

"On je za vas sve na Zemlji stvorio, zatim se prema nebu usmjerio i kao sedam nebesa ga uredio..." Mudžahid kaže: - Allah je stvorio Zemlju prije neba. Kada je Zemlju stvorio, iz nje je pokuljao dim uz Njegovo dopuštenje, pa kaže:

"...zatim se prema nebu usmjerio...", tj. okrenuo prema nebu. Riječ **"uzvisiti se, uputiti se prema"** ovdje sadrži značenje nauma i usmjerenosti budući da se prijelaznost ostvaruje prijedlogom **"ka, prema"** *"i kao sedam nebesa ga uredio"*, tj. stvorio je sedam nebesa. Komentatori Kur'ana razilaze se u vezi sa pitanjem stvaranja Zemlje prije neba, odnosno, neba prije Zemlje. Svaka od dvije strane nudi svoje dokaze, ali je dokaz onih koji smatraju da je Zemlja stvorena prije nebesa jači, u skladu s riječima Uzvišenog:

"On je za vas sve na Zemlji stvorio, zatim se prema nebu usmjerio..." jer riječ **"zatim"** pretpostavlja redoslijed. To znači da je Allah stvorio Zemlju i sve što je na njoj, a zatim, nakon toga, uputio se prema nebesima i stvorio ih sedam. Dokaz onih koji tvrde da je Allah prvo stvorio nebesa, a zatim Zemlju, jesu riječi Uzvišenog:

"A šta je teže: vas stvoriti ili nebo sazdati? On je svod njegov visoko podigao i uredio; noći njegove mračnim, a zore svijetlim učinio. Poslije toga je Zemlju poravnao, iz nje vodu i pašnjake izveo i brda učvrstio." (79:27-32) Ovo navodi Ibn-Džerir od Katade, iako je ovo mišljenje, tj. da je nebo stvoreno prije Zemlje, netačno. Tačno je suprotno, tj. stvaranje Zemlje prije nebesa. U El-Buharijinom Sahihu navodi se da je u vezi s ovim postavljeno pitanje Ibn-Abbasu, pa je odgovorio da je Zemlja stvorena prije nebesa, a da je Zemlja samo uredena (poravnana) nakon stvaranja neba. To znači da se **"uređenje"** tumači riječima Uzvišenog Allaha:

"Poslije toga je Zemlju poravnao, iz nje vodu i pašnjake izveo i brda učvrstio", tako da ovdje znači **"izvođenje voda pohranjenih u Zemlji"** pomoću kojih niču biljke različitih vrsta, osobina, boja i oblika.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوٓا۟
أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ
وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّيٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

- A kada Gospodar tvoj reče melecima: "Ja ću na Zemlji halifu postaviti! ", oni upitaše: "Zar ćeš na Zemlji postaviti onoga koji će na njoj nered širiti i krv prolijevati?! A mi Tebe veličamo hvalom i kako Tebi dolikuje štujemo!" On reče: "Ja znam ono što vi ne znate."/30/

Kao znak Svoje milosti prema čovjeku Allah Uzvišeni ukazuje na položaj čovjeka prije stvaranja i kaže:

"A kada Gospodar tvoj reče melecima...", tj. pričaj to, Muhammede, svom narodu!: *"Ja ću na Zemlji halifu postaviti",* znači ljude koji će jedni druge stoljećima i generacijama nasljedivati kao što Uzvišeni kaže: *"On je Onaj Koji vas je međusobnim nasljednicima na Zemlji učinio"* (35:39) i to je ispravan komentar riječi , za razliku od mišljenja onih koji kažu da je Adem Allahov namjesnik na Zemlji, na osnovi riječi Allaha Uzvišenog:

"Ja ću na Zemlji halifu postaviti." [18]

U vezi s riječima Allaha Uzvišenog:

"Zar ćeš na njoj postaviti onoga ko će nered širiti?" Abdurrezzak navodi od Ma'mera, a on od Katade: - Kao da ih Allah obavještava da, ukoliko na Zemlji bude stvorenja koja nered šire i krv prolijevaju, pa kaže:

"Oni rekoše: 'Zar ćeš na njoj postaviti onoga ko će nered širiti i krv prolijevati', što su riječi meleka i to ne kao izraz suprotstavljanja Allahu, kako se to nekad čini, jer Allah meleke predstavlja takvima da oni ne izlijeću svojim govorom ispred Njega i ne postavljaju bilo kakvo pitanje bez Njegove dozvole."

Ibn-Džurejdž kaže: - Oni su samo kazali ono što ih je Allah obavijestio u vezi sa stvaranjem Adema pa su rekli: *"Zar ćeš na njoj postaviti onoga ko će nered na njoj širiti i krv prolijevati"* U vezi s tim, Ibn-Džerir kaže: - Neki navode da su meleci kazali to što su kazali jer im je Allah dozvolio da postave pitanje nakon što ih je obavijestio da će potomci Adema (čovjeka) takvi biti, pa su zato kazali: *"Zar ćeš na njoj postaviti onoga koji će nered širiti i krv prolijevati?"* ukazujući da u ovoj vrsti ima takvih koji će to činiti. To je pitanje kojim

[18] Ja bih rekao: značenje riječi **"(nasljednik)"**, u smislu zastupanja, nužno pretpostavlja odsustvo onoga koga zastupa, bilo potpuno ili djelimično, zbog smrti, puta, izoliranosti, vlastitog udaljavanja, ili nekog drugog razloga koji onemogućava da onaj koji je zastupan ne obavlja svoj posao, kao npr. slučaj Ebu-Bekra, zastupnika Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nakon njegove smrti, ili kao kada se kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postavio je Alju, r.a., za svog zastupnika u Medini, tj. za vrijeme svog odsustva u toku jedne od bitaka. Kada to postane jasno i kada postoji zadovoljstvo, onaj ko tako misli shvatit će grešku onoga koji kaže da je "Allah Uzvišeni učinio Adema, a.s., Svojim zastupnikom na Zemlji", i to iz slijedećih razloga:

1. Nemoguće je da Allah bude, bilo sasvim ili djelimično, odsutan od onog što je u Njegovom posjedu, jer On je Vječni na nebesima i Zemlji; Njegovu znanju ne može ni trunka promaći na nebesima, niti na Zemlji. Prema tome, On nema potrebe za zastupnikom, opunomoćenikom, zamjenikom ili nekim drugim, jer On je neovisan od svjetova.

2. Da bi Adem ili ljudska vrsta bili pođesni za zastupništvo, oni moraju imati ista ili slična svojstva koja ima i Allah Uzvišeni. A budući da je čovjek stvoren i da nema svojstva slična Allahovim, nego, naprotiv, ima nedostatke u svim svojim svojstvima, za razliku od Allaha, Koji je savršen u svim Svojim svojstvima, dolazi do potpune proturječnosti. Stoga se postavlja pitanje: Kako je moguće da onaj koji ima nedostatke zastupa Onoga Koji je savršen? Allah je uzvišen od svega sličnoga jer

"Ništa nije kao On; On sve čuje i zna!" (42:11)

3. Potvrđeno je da čovjek ne može biti Allahov zastupnik, niti predstavnik. Naprotiv. Allah, dž.š., istinski je zaštitnik i halifa. U tom smislu govore i riječi Allaha Uzvišenog: *"Nama je samo Allah dovoljan i divan je On zaštitnik!" (3:173);*
"a Allah sve nadgleda i štiti!" (11:12); "Onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta." (65:3); "A Allah je dovoljan kao zaštitnik!" (33:48); Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u dovi za put kaže: /56/ "Moj Allahu! Ti si saputnik na putu i zaštitnik porodice!"

4. U Allahovoj Knjizi niti u sunnetu ne postoji nijedan dokaz, bilo eksplicitan, implicitan ili izveden, da je čovjek Allahov zastupnik na Zemlji! On, dž.š., kaže: *"Ja ću na Zemlji namjesnika nasljednika postaviti."* Da, to je rekao. Međutim, On nije rekao: "Ja ću na Zemlji Sebi namjesnika postaviti", niti: "Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti Sebi", ili "Svog namjesnika". Zato se postavlja pitanje: Odakle smo zaključili da je Adem, a.s., ili, pak, ljudska vrsta, Allahov namjesnik na Zemlji...?! Zar nije Allahova uloga i mjesto više i veće od toga!? Jer, On je Uzvišen nad svim tim! Neki komentatori Kur'ana kažu: "Iz stoljeća u stoljeće, iz generacije u generaciju, narodi nasljeđuju jedni druge!", dok drugi navođe: "To su namjesnici/nasljednici džina ili drugih stvorenja prije njih, za koje se pretpostavlja da su bili na Zemlji prije ljudske vrste!" Prvo tumačenje je svakako jasnije, a potvrđuju ga i Kur'an i sunnet. Što se pak tiče mišljenja da se "pod namjesništvom / hilafetom misli samo na namjesništvo u pogledu odredbi (ahkam) i sl., to je neprihvatljivo budući da se odredba (propis) uzima iz Objave na osnovi koje se donosi sud, i to nije ljudska odredba To je odredba Allaha Uzvišenog. To je čin klanjanja Allahu. Velika je razlika između klanjanja (ibadeta) i između zastupanja (nijabet) i namjesništva (hilafet)! Na taj način postaje jasno da onaj ko donosi sud, to čini po Allahovoj odredbi, a ne u ime Njega!
Međutim, oni koji zastupaju ovo mišljenje, tj. stav o Allahovom namjesniku na Zemlji u pogledu odredbi (ahkama), nemaju nikakav dokaz za to, niti u Kur'anu niti u sunnetu. Naprotiv, kao što je navođeno, dokazi su suprotni, a tim ljudima je preostalo da zaključuju prema vlastitom mišljenju, odnosno po principu vjerovatnoće. Poznato je, međutim, da je zaključivanje prema vlastitom mišljenju i principu vjerovatnoće jedna stvar, a govor Allaha i Njegova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, druga stvar, odnosno da nema zaključivanja prema vlastitom mišljenju pored izvornog teksta. Kada se uvaži princip vjerovatnoće, dokazivanje izgubi vrijednost. To se, posebno, može reći za pitanja poput ovih, koja se dokazuju jedino riječju od Allaha Uzvišenog ili Njegova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji ne govori po svom nahođenju, nego isključivo po Objavi koja mu se dostavlja. A Allah je Onaj koji upućuje na Pravi put.

se želi nešto saznati, ali i otkriti smisao (mudrost). Odgovarajući na to, Allah Uzvišeni je rekao:

- *On je rekao: "Ja znam ono što vi ne znate"*, tj. Ja znam viši interes u stvaranju ove vrste unatoč lošim stvarima koje spominjete, a to vi ne znate. Jer, Ja ću medu njima postaviti vjerovjesnike, poslanike, dobre ljude, bogougodne. U vezi sa smislom riječi

"Ja doista znam ono što vi ne znate!" navest ćemo kasnije, inšaallah, predanja Ibn-Mes'uda, Ibn-Abbasa i još nekih ashaba.

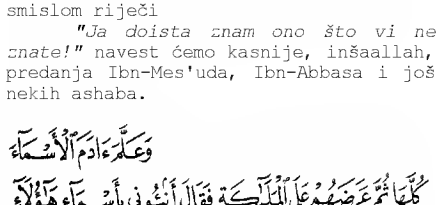

- I pouči On Adema svim imenima, a onda ih predoči melecima i reče: "Kažite Mi imena njihova, ako istinu govorite!" /31/ "Subhanallah!", rekoše oni, "mi znamo samo ono čemu si nas Ti poučio! Samo si Ti Znalac Mudri."/32/ "O Ademe", reče On, "kaži im njihova imena!" I kada im on kaza imena njihova, Allah reče: "Zar vam nisam rekao da samo Ja znam tajne nebesa i Zemlje i da samo Ja znam ono što pokazujete i što krijete?"/33/

Ovo je pozicija u kojoj Allah spominje Adema dajući mu čast nad melecima jer ga je Allah Uzvišeni poučio onome čemu nije poučio meleke, pa kaže:

"On je Adema svim imenima poučio!", tj. poučio ga je imenima svih stvorenja, od najviših do najnižih. Ovo potvrduju i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u vezi sa "velikim šefaatom": /57/ - Oni će doći Ademu i kazati mu: "Ti si praotac ljudskog roda! Allah te stvorio Svojom rukom, učinio da ti meleci sedždu učine, i poučio te imenima svake stvari" (iz hadisa u Sahihu El-Buharijevom), što pokazuje da ga je Allah poučio imenima svih stvorenja, i kaže:

"...a onda ih predoči melecima", tj. predočio im je nazive. Riječi: **"predočio ih je"** dolaze u obliku "općenitosti", što obuhvaća i razumna i nerazumna bića, kao što Allah Uzvišeni kaže: *"Allah sve životinje od vode stvara, pa neke od njih na trbuhu puze, a neke na dvije noge idu..."* (24:45) U svome komentaru Es-Suddi navodi predanje od Ebu-Malika, odnosno Ebu-Saliha, Ibn-Abbasa, Murre, Ibn-Mes'uda i nekih ashaba:

"Adema je poučio svim imenima, a zatim ih je predočio melecima", tj. izložio je stvoreni svijet melecima.

"Kažite Mi imena njihova ako istinu govorite!", tj. kažite Mi imena stvorenja koja sam vam predočio. Budući da su meleci mislili da Allah neće stvoriti nijedno stvorenje koje zna više od njih, On im kaže: "ako istinu govorite kada tvrdite da znate više od svakog Mog stvorenja, pa i Adema, kažite Mi imena stvorenja koja sam vam predočio!" To navode Hasan i Katade Es-Suddi navodi od Ebu-Saliha, on od Ibn-Abbasa, a ovaj od Murre, Ibn-Mes'uda i nekih ashaba: *"...ako istinu govorite"*, misleći da će svi potomci Ademovi nered širiti i krv prolijevati!

Ibn-Džerir prenosi od Ibn-Abbasa da to znači: Zar ćeš na njoj postaviti onoga koji će nered širiti i krv prolijevati mimo nas, ili nekoga od nas?! Mi Tebe veličamo, hvalimo i štujemo! Znači, oni su mislili da će svi ljudi krv prolijevati i nered na Zemlji širiti, ne znajući da će medu njima biti i vjerovjesnika i bogougodnih i dobrih! Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Kažite Mi imena njihova!", pokazujući njihovu nemoć - *"ako istinu govorite"*, tvrdeći da će oni krv prolijevati i nered na Zemlji širiti. Ako ne znate imena ovih koje sam vam predočio i koje vidite, vi pogotovo ne možete znati stvari skrivene!

"Subhanallah!", rekoše oni, "mi znamo samo ono čemu si nas Ti poučio; Ti si, doista, Znalac Mudri", tj.-Znalac svake stvari, Mudar u Svom stvaranju i naredbi, u pouci i zabrani po Svojoj volji. U svemu tome, Ti posjeduješ mudrost i savršenu pravednost! Riječ znači da je čist od svakog nesavršenstva. Omer je rekao Aliji:

"Nema drugog boga osim Allaha", mi smo to spoznali, a šta to znači **"Subhanallah!?"** Alija je odgovorio: "To je govor koji Allah voli, kojim je zadovoljan, voli da se izgovara." Neki je čovjek pitao Mejmuna ibn Mehrana o riječima

(Subhanallah!), pa je on odgovorio: "To je govor kojim se Allah veliča i kojim se sve ostalo izdvaja kao niže od Allaha. Znanje o tome prepustite Njemu i Njegovoj

Veličini, jer On je Znalac Mudri!" Zatim Allah kaže:

"O Ademe", reće On, "kaži im njihova imena!" I kada im on kaza imena njihova, Allah reće: "Zar vam nisam rekao da samo Ja znam tajne nebesa i Zemlje, i da samo Ja znam ono što pokazujete i što krijete?!" /33/

Zejd ibn Eslem navodi: - Rekao im je: "Ti Džebraile, ti Mikaile, ti Israfile...", dok nije nabrojao imena svih, a Mudžahid kaže: "Znači ime svake stvari!" Od Seida ibn Džubejra, Hasana i Katade navodi se slično predanje..Pošto se u govoru kojim je Allah Uzvišeni obavijestio meleke o imenima pokazala prednost Adema, a.s., nad melecima, Allah je rekao:

"Zar vam nisam rekao da samo Ja znam tajne nebesa i Zemlje i da samo Ja znam ono što pokazujete i što krijete?!" /33/ Ibn-Džerir navodi: "U vezi s tim najjače je mišljenje Ibn-Abbasa, a to je da se značenje riječi Uzvišenog Allaha:

"Ja znam ono što vi pokazujete" - odnose na njihove riječi:

"Zar ćeš na njoj postaviti onoga koji će nered širiti i krv prolijevati?!" Ustvari oni su prešutjeli ono što su znali o Iblisovom suprotstavljanju Allahovim naredbama, te njegovoj oholosti i nepokornosti prema Njemu, osobinama s kojim ga je Allah stvorio. Što se tiče sumnje u vezi sa riječima Allaha, dž.š.:

"i što krijete", tj. da je glagol ovdje u množini, iako se odnosi na Iblisa, koji je u sebi krio grijeh prema Allahu, a što je jednina, možemo reći: Arapi su običavali reći: *"Pobijena je vojska i poražena..."*, iako je pobijena ili poražena jedna (jedinica) ili njen dio. Na isti način izražava se i Kur'an u nekim ajetima, kao npr.:

"Doista oni koji te dozivaju ispred soba." (49:4) Ovdje je glagol **"oni koji te dozivaju"** u množini iako se odnosi na jednog člana plemena Benu-Temim, koji je zvao. Isto je i u navedenom ajetu:

"Ja znam ono što vi pokazujete i što krijete."

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾

"A kad rekosmo melecima: 'Ničice padnite Ademu!', oni ničice padoše svi izuzev Iblisa. On ne htjede, uzoholi se i postade nevjernik."/34/

Ovo je velika počast Ademu, a.s., od Allaha Uzvišenog, čime je odlikovao njegov porod. Allah obavještava da je melecima naredio da ničice padnu Ademu kao što se navodi i u naprijed navedenom "hadisu šefaata": /58/ "...Tebi su ničice pali Njegovi meleci", kao znak počasti, veličanja, poštovanja, predanosti i pokornosti Allahu Uzvišenom, budući da je to stvar izvršenja Njegovog naredenja. Katade kaže: - Riječi Uzvišenog Allaha:

"A kad rekosmo melecima: 'Ničice padnite!'", znače pokornost Allahu i padanje ničice Ademu. Izražavajući pokornost Allahu, svi meleci izuzev Iblisa pali su ničice Ademu.

"Oni ničice padošeše svi izuzev Iblisa. On ne htjede, uzoholi se i postade nevjernik."

Postoji više opisa Iblisa prije nego je učinio ovaj grijeh. Za ilustraciju navest ćemo neke: navodi se da je on bio jedan od meleka, poznat kao džin, da je bio prvak džina i čuvar Dženneta, da je imao vlast na zemaljskom nebu kao i na Zemlji i sl. Medutim, Ibn--Džerir navodi lanac predanja od Hasana da je rekao: "Iblis uopće nije bio melek. On predstavlja osnov džina, kao što Adem predstavlja osnov ljudi." Ovo je vjerodostojno (sahih) predanje od Hasana.

Dakle, pošto je Allah naredio melecima da se poklone, što se odnosilo i na Iblisa, koji je prije te neposlušnosti bio dobar Allahov rob, meleci su (izuzev Iblisa) to učinili izražavajući pokornost Allahu. Iblis je to odbio i, kao Allahov neprijatelj, uzoholio se zbog zavisti na počasti koju je Allah ukazao Ademu, rekavši: "Ja sam od vatre, a on je od zemlje!" Ova neposlušnost, čiji je neposredan uzrok oholost, predstavlja početak njegovih drugih pogrešaka, jer i u sahih hadisu je potvrdeno: /59/ "U Džennet neće ući onaj u čijem srcu bude oholosti makar i koliko zrno gorušice!" Budući da su u srcu Iblisa bili i oholost, i nevjerstvo, i tvrdoglavost (inad), bilo je nužno da se udalji i odstrani od Allahove milosti, tako da je on zbog svoje nepokornosti postao nevjernikom. Ima mišljenja da se poklonjenje (sedžda) odnosilo isklju-čivo na zemaljske meleke, iako je ispravnije da su se poklonili svi meleci, i zemaljski i nebeski. I slijedeći ajet ima općenito značenje:

"Svi su se meleci zajedno poklonili izuzev Iblisa..." (15:30)

وَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ
وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا
مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٥﴾ فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا
كَانَا فِيهِ ۖ وَقُلْنَا ٱهْبِطُوا۟ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ وَلَكُمْ
فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾

- I Mi rekosmo: "O Ademe, živite ti i žena tvoja u Džennetu i jedite u njemu gdje god želite, ali se ovome drvetu ne približujte, pa da time nepravdu učinite!" /35/ "Ali, šejtan ih navede na grijeh u zbog njega (drveta) i izvede ih iz onoga u ćemu su bili!" "Sidite!" - rekosmo Mi"Jedni drugima ćete neprijatelji biti, do određenog vremena vaše je boravište i uživanje neko vrijeme!"/36/

Obavještavajući o onome čime je počastio Adema, Allah Uzvišeni kaže da je On, dž.š., naredio melecima da mu se poklone, što su oni i učinili, izuzev Iblisa, te da mu je dao da stanuje u Džennetu gdje hoće i da u udobnosti i izobilju tamošnjem jede što hoće i gdje hoće. Hafiz Ebu-Bekr ibn Merdevejh prenosi od Ebu-Zerra, r.a., da je pričao: /60/ - Rekao sam: "Allahov Poslaniče, šta misliš o Ademu? Je li on bio vjerovjesnik?" Rekao je: "Da, bio je vjerovjesnik i poslanik s kojim je Allah razgovarao, licem u lice", tj. lično (direktno).

Zatim kaže:*"živite, ti i žena tvoja, u Džennetu"* Postoje razilaženja u pogledu mjesta Dženneta u kojem je Allah dao da živi Adem, tj. da li je Džennet na nebu ili na Zemlji?! Većina smatra da je na nebu, dok muteziliti i kaderije ističu da je na Zemlji! To će se, inšaallah, objasniti u suri **"Bedemi"** Muhammed ibn Ishak ističe da se iz konteksta ajeta vidi da je Hava stvorena prije Ademovog ulaska u Džennet, iako ima mišljenja da je Hava stvorena nakon njegovog ulaska u Džennet. To ističe Es-Suddi u haberu koji navodi od Ebu--Malika, zatim od Ebu-Saliha, potom od Ibn-Abbasa, pa od Murre, Ibn-Mes'uda i nekih ashaba, a glasi: - Adem je jedno vrijeme hodao sam, bez žene, po Džennetu. Jednom je zaspao, a kada se probudio, pored glave bila mu je žena koju je Allah stvorio od njegovog rebra. On je upitao: "Ko si ti?", pa mu je odgovorila: "Žena." Rekao je: "Zašto si stvorena?" Ona je kazala: "Da ti nadeš smiraj kod mene." Gledajući sve što on zna, meleci su mu rekli: "Ademe, kako joj je ime?" "Hava" - odgovorio je on. Oni su upitali: "Zašto Hava?" On je odgovorio: "Jer je stvorena od nečega živog!"[19]

Što se tiče riječi: *"ali se ovome drvetu ne približujte"*, što je obavijest od Allaha Uzvišenog i ispit za Adema, postoje razilaženja u pogledu toga: kakvo je to drvo? Ima mišljenja da je to čokot grožda , da je pšenica, da je drvo smokve, da je trn, trma*, palma i sl. Tačno je, medutim, da je to u Džennetu, neko drvo čiju vrstu nije naveo ni Kur'an niti sunnet, te da poznavanje koje je vrste ne donosi korist, kao što nepoznavanje ne donosi štetu. Ovako navodi Ibn-Džerir, a slično misli i Er-Razi, koji u svom Komentaru također ne daje precizno tumačenje.

Riječi Uzvišenog: *"Ali, šejtan ih navede na grijeh u vezi sa njime"*, dakle, zbog toga što su jeli s tog drveta Allah ih je udaljio, jer su posrnuli u grijeh i nepokornost prema Allahovoj naredbi *"i izvede ih iz onoga u čemu su bili!"*, tj. iz odjeće, udobnog stana, rahatluka i blagostanja.

"Sidite!" rekosmo Mi "Jedni drugima ćete neprijatelji biti, do određenog vremena vaše je boravište i uživanje do određenog vremena!" /36/, tj. boravak, opskrba i životne sudbine, *"do određenog vremena"* kada će, potom, nastupiti Dan sudnji. Postoje različita predanja u pogledu mjesta silaska Adema, Have i šejtana: ima mišljenja da je sišao u Indiji zajedno sa **Crnim kamenom**, te da se Hava spustila u Džiddi, a Iblis u mjestu Destimisan nedaleko od Basre. To prenosi Ibn-HatimAbdurrezzak navodi slijedeće: - Ma'mer kaže: "Izvijestio me je Awf, a lanac prenosilaca se veže za Ebu-Musa'a, koji kaže: 'Kada je Allah dao da side Adem iz Dženeta na Zemlju, On ga je poučio vještinama pravljenja svega i opskrbio plodovima dženetskim! Dakle, vaši plodovi ovdje su dženetski plodovi, samo što se ovi mijenjaju, a oni tamo ne mijenjaju!'" Muslim i En-Nesa'i od Ebu-Hurejrea prenose da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /61/ "Najbolji dan u kome izlazi sunce jeste petak.Tog dana stvoren je Adem, uveden je u Džennet i toga dana izveden je iz Dženneta." Er-Razi kaže: "Znaj da ovaj ajet sadrži prijetnju za svaki grijeh!"

---

[19] U svakom slučaju ovaj eser ne doseže svojim senedom do Resulullaha, sallallahu alejhi ve sellem (prim. rec.).

* Botanički se zove: Lavendula vera (prim. rec.).

فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

"I Adem primi neke riječi od Gospodara svoga, pa mu On oprosti; On, doista, prima pokajanje; On je milostiv."/37/

Navodi se da su ove riječi protumačene riječima Allaha Uzvišenog:
"Gospodaru naš", rekoše oni "sami smo sebi nepravdu učinili i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni." (7:23) Ovo se prenosi od Mudžahida, Seid ibn Džubejra, Ebu-Alije, Rebi' ibn Enesa, Hasana, Katade, Muhammeda ibn Ka'ba el-Kurezija, Halida ibn Mi'dana, Ata' el-Horasanija i Abdurrahmana ibn Zejda ibn Eslema Sufjan es-Sevri navodi od Abdul-aziza ibn Refi'a: - Čovjek koji je čuo od Mudžahida, koji prenosi od Ubejda ibn Umejra, navodi da je rekao: "Adem je kazao: 'Moj Gospodaru, da li si grijeh koji sam počinio zapisao meni prije nego si me stvorio ili sam ga ja izmislio?'" Odgovorio mu je: "To sam ti zapisao prije nego sam te stvorio!" Rekao je: "Oprosti mi, kao što si mi zapisao!" Zatim kaže: "U vezi s tim su riječi Uzvišenog:

"I Adem primi neke riječi od Gospodara svoga, pa mu On oprosti!" Od Ibn-Abbasa se navodi: - Adem, a.s., je rekao: "Nisi li me Ti Svojom rukom stvorio?" Njemu je odgovoreno: "Dakako." "I udahnuo mi život?" Rečeno mu je "Da." "I zapisao mi da učinim ovo?" Odgovoreno mu je: "Da." Zatim je rekao: "Ako se pokajem, hoćeš li me vratiti u Džennet?" Rekao mu je: "Da." Ovako prenose El-Avfi, Seid ibn Džubejr, Seid ibn Ma'bed, a El-Hakim u svom Mustedreku to pripisuje Ibn-Abbasu.

Merfu' hadis, sličan ovome, prenosi Ibn Ebi -Hatim od Mudžahida i kaže: - Te riječi su:
"Moj Bože! Nema drugog boga osim Tebe; Tebi pripada veličina i zahvala, Gospodaru moj; Sebi sam doista učinio nepravdu, pa oprosti mi, jer Ti doista najviše praštaš. Moj Bože! Nema drugog boga osim Tebe; Tebi pripada veličina i hvala, Gospodaru moj; Sebi sam doista nepravdu učinio, pa primi moje pokajanje; Ti zbilja primaš pokajanje i milostiv si."[20]

obratili s molbom za oprost, usrdno se moleći svojim pokajanjem da im oprosti grijeh, pa je primio njihovo pokajanje, jer On doista prima pokajanje i milostiv je.
Što se tiče predanja Bejhekija u djelu **"Dokazi vjerovjesništva"** od Omera ibnul-Hattaba da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: - Kada je Adem učinio grijeh, rekao je: "Gospodaru moj, molim Te hakom Muhammeda da mi oprostiš!" Allah Uzvišeni mu je rekao: "Ademe, kako znaš za Muhammeda prije nego sam ga stvorio?" On je kazao: "Gospodaru moj, kada si me stvorio, podigao sam glavu i na stupovima Arša vidio sam napisano:
'Nema drugog boga osim Allaha; Muhammed je Allahov poslanik', a znao sam da Ti nećeš, uz Svoje ime, dodati drugo do ime Tvog najdražeg stvorenja." Allah Uzvišeni je rekao: "Istinu si kazao, Ademe. On je Meni najdraže stvorenje. Kada Me zamoliš njegovim hakom, oprostit ću ti, jer da nije Muhammeda, ni tebe ne bih stvorio." Prenosi El-Hakim i navodi da je sahih. Uz ovaj hadis navodi se i ime Abdurrahmana ibn Zejda ibn Eslem, a El-Hejhsemi kaže: "Prenosi ga Et-Taberani, a u lancu ima i imena koja ne poznajem." Hakimova potvrda vjerodostojnosti pogrešna je, jer on sam navodi slabost Abdurrahmana ibn Zejda ibn Esleme u svom djelu: **"Slabi"**. Postavlja se pitanje: kako on može potvrditi da je predanje sahih, ako u lancu ima ime koje on proglašava slabim...!? Tačno je da su riječi koje je Adem primio od svoga Gospodara one ranije navedene:

قالا ربّنا ظلمنا أنفسنا وإن لم تغفر لنا وترحمنا لنكوننّ من الخاسرين

"Gospodaru naš", rekoše oni, "sami smo sebi nepravdu učinili i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni." (7:23) Ne prihvata se ono što je suprotno tome, budući da se dokaz može potvrditi onim što se navodi od ashaba, od pouzdanih pripadnika ummeta i autoriteta (tj. iz zdrave tradicije), a nedopustivo je Kur'an tumačiti patvorenim i nevjerodostojnim stavovima, neprovjerenim od učenjaka, poznavalaca hadisa i njihove vjerodostojnosti. Isto tako, jedna neistinita hikaja se pripisuje Maliku, r.a., u vezi s Ebu-Džafer el-Mensurom, prema kojoj je on pitao Malika: "Ebu-Abdullah, da li treba da se okrenem prema kibli ili prema Allahovom Poslaniku i molim Allaha?" On je navodno odgovorio: "Zašto da okrećeš lice od njega, koji ti je zagovarač kao što je i zagovarač tvog pretka Adema, a.s., do Sudnjeg dana?! Okreni mu se i moli za šefaat!" / Prenosi Ibn-Humejd od Malika./ Poznati hafizi odbacuju ovu hikaju Ibn-Humejda navodeći da je njen lanac predanja taman i prekinut, te da sadrži elemente koji optužuju za neistinu. U vezi s neistinom, poznati autoriteti ističu da ovog Ibn-Humejda spominje više imama, od kojih mu neki pripisuju laž. Jakub ibn Šejbe es-Sedusi kaže: "Muhammed ibn Humejd Er-Razi puno je prenosio munker (neprihvatljive) hadise pa se njegovi hadisi moraju prihvatiti s rezervom." Buhari ističe: "Uz njegove hadise mora biti rezerva!"; En-Nesa'i navodi: "Nije pouzdan"; Dževzedžani kaže: "Lošeg pravca, nepouzdan!"; Fadl er-Razi kaže: "Imam od njega pedeset hiljada hadisa, ali ni harf od njega ne prenosim"; Ebul-Abbas Ahmed ibn Muhammed el-Ezheri navodi: - ^uo sam Ishaka ibn Mensura kako kaže: "Svjedočim da su Muhammed ibn Humejd er-Razi i Ubejd ibn Ishak al-Attar ibn Yedejillahi, lašci." O njima slično govore i drugi hafizi hadisa. Salih ibn Muhammed el-Hafiz kaže: "U svemu što bi nam govorio Ibn-Humejd nalazili smo mjesta za optužbu."
O prekidu lanca predanja Ibn-Tejmije, r.h., kaže: "Ova hikaja ima prekinut lanac predanja. Naime, Muhammed ibn Humejd er-Razi nije živio u vrijeme Malika, pogotovu ne u vrijeme Ebu-Džafera el-Mensura. Ebu-Džafer el-Mensur umro je 158. god., Malik 179. god., a Muhammed ibn Humejd er-Razi 248. god. a da nije za vrijeme školovanja nikada izišao iz gradića u kojem se rodio sve dok nije odrastao, kada je izišao s ocem. Pored toga, za većinu učenjaka hadisa on je slab. Neistinitost njegovu navode Ebu-Zur'a i Ibn-Vare, a Salih ibn Muhammed el-Esedi kaže: "Od njega nisam vidio drskijeg prema Allahu i vještijeg u laži!" Posljednji koji navodi predanje Muvetta'a bio je Ebu-Mus'ab (umro 242. god.), a posljednji ko navodi predanje od Malika uopće bio je Ebu-Huzejfe Ahmed ibn Ismail es-Sehmi (umro 259. god.) i to prema lancu u kojem se nalaze prenosioci čije biografije nisu poznate, a pogotovu što je mezheb Malika suprotan ovoj hikaji. Naime, poznato je iz mezheba Malika i drugih autoriteta i predstavnika zdrave tradicije da, ukoliko onaj koji upućuje dovu Allahu, donosi salavat na Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, okreće se prema njegovom kaburu i moli za njega. Ako, pak, upućuje dovu za sebe, okreće se prema kibli i uči dovu.
Prema tome, iz navedenog se može vidjeti da je ono čemu je Allah poučio Adema, el-wesile, kako bi mu oprostio grijeh, priznanje

[20] Sve što je navedeno potvrđuju riječi Allaha Uzvišenog:
"Gospodaru naš", rekoše oni, "sami smo sebi nepravdu učinili i ako nam Ti ne oprostiš, sigurno ćemo biti izgubljeni." (7:23) To znači da su Adem i Hava priznali svoj grijeh i ovo priznanje koje je sadržano u onome što ih je Allah Uzvišeni poučio izmjeli kao molbu, zatim se

Riječi Allaha Uzvišenog: *"On doista prima pokajanje i milostiv je"*, tj. On prima pokajanje od onoga ko se Njemu pokaje i zatraži oprost. Ovo je sastavni dio Njegove milosti prema Svojim robovima.

قُلْنَا ٱهْبِطُوا۟
مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَاىَ فَلَا
خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَآ
أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٣٩﴾

- Mi rekosmo: "Silazite iz njega svi! Od Mene će vam uputa dolaziti, i oni koji uputu Moju budu slijedili ničega se neće bojati, niti će za čim tugovati." /38/ "A oni koji ne budu vjerovali i ajete Naše budu poricali bit će stanovnici Džehennema (Vatre), gdje će vječno ostati."/39/

Navodeći opomenu koju je uputio Ademu i njegovoj supruzi, te Iblisu, prilikom njihovog udaljavanja iz Dženneta, kao i svim njihovim sljedbenicima, Uzvišeni Allah kaže da će On slati knjige i poslanike s objašnjenjima i jasnim uputama, tako da za **"onoga koji bude slijedio uputu"**, odnosno, one koji prihvate knjige koje budu objavljene i poslanike koji budu izaslani, **"za njih neće biti straha"** za ono što ih čeka na Sudnjem danu, **"niti će oni tugovati"** za onim što im je prošlo na dunjaluku (ovome svijetu), kao što Allah Uzvišeni kaže u suri Taha:

"Izlazite iz njega svi", reče On, "jedni drugima ćete neprijatelji biti! Od Mene će vam uputa dolaziti, i onaj koji bude slijedio uputu Moju, neće zalutati i neće nesretan biti." (20: 123) Zatim: "A oni koji nisu vjerovali i ajete Naše su poricali, bit će stanovnici Vatre, u kojoj će vječno ostati." (64:10) Dakle, nema izlaza niti spasa.U vezi s tim, Ibn-Džerir navodi hadis s neprekinutim lancem, koji seže do Ebu-Seida el-Hudrija, r.a., koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /62/ " Što se tiče stanovnika Vatre, kojima to i pristoji, oni tamo neće umrijeti, niti će živjeti! To su ljudi koje je zbog njihovih grijeha zadesila Vatra, koja ih umrtvljuje, pa kada postanu ugljenisani, tada im se dozvoli šefaat." /Hadis prenosi Muslim od Šu'be, koji to navodi od Ebu-Seleme./

يَـٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُوا۟
نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا۟ بِعَهْدِىٓ أُوفِ بِعَهْدِكُمْ
وَإِيَّـٰىَ فَٱرْهَبُونِ ﴿٤٠﴾ وَءَامِنُوا۟ بِمَآ أَنزَلْتُ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ
وَلَا تَكُونُوٓا۟ أَوَّلَ كَافِرٍۭ بِهِۦ ۖ وَلَا تَشْتَرُوا۟ بِـَٔايَـٰتِى ثَمَنًا قَلِيلًا
وَإِيَّـٰىَ فَٱتَّقُونِ ﴿٤١﴾

"O sinovi Israilovi, sjetite se blagodati Moje koju sam vam podario, i ispunite zavjet koji ste Mi dali, pa ću i Ja ispuniti Svoj zavjet koji sam vam dao! I samo se Mene bojte!" /40/ "Vjerujte u ono što sam objavio potvrđujući da je istinito ono što vi imate i ne budite prvi koji u to ne vjeruju! Ne prodajite riječi Moje za bagatelnu cijenu i samo se Mene bojte!"/41/

Pozivajući sinove Israilove na ovaj

---

učinjenog grijeha i pokajanje za ovo nasilje, a zatim približavanje Allahu ovim priznanjem i tevbom. Uzvišeni Allah kaže:
"Gospodaru naš", rekoše oni, "sami smo sebi nepravdu učinili i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni." (7:23) Iz navedenog se također može vidjeti da su hadisi koji se navode da Adem, a.s., moli posredništvo našeg Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, apokrifni i da se pomoću njih apsolutno ne može izvoditi zaključak. Jer približavanje Allahu Uzvišenom moguće je jedino onim što je On, dž.š., odredio putem Njegovih imena, atributa i Bića , ili putem dobrih djela koja su sredstvo približavanja Allahu. Uzvišeni Allah kaže:
"Čovjeku pripada samo ono što sam stekne." (Ibid., 53:39) Zato, djela nekog drugog ne mogu ti koristiti, niti se možeš njima poslužiti budući da to tebi ne pripada. Moći ćeš koristiti samo ona dobra djela koja sam učinio. Naprimjer: molba stanovnika pećine svakog putem svojih djela, ili molba tvog brata vjernika za tebe, jer je dova vjernika za vjernika dozvoljena. Tako se u Kur'anu kaže:
"Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i bogobojaznosti (čestitosti), a nemojte se pomagati u grijehu i neprijateljstvu." (5:2) Primjer molbe vjernika upućene za svoga brata vjernika poznat je od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je učio dovu za slijepca, na koju je Allah odgovorio vraćajući mu vid. Zatim dova za kišu koju su vjernici upućivali pozivajući se na Abbasa, tj. dovu Abbasovu. On je svojevremeno učio dovu na osnovi zahtjeva vladara vjernika Omera ibnul-Hattaba, koji je rekao: "Moj Bože! Molili smo uz pomoć Tvog Poslanika, pa si nam udovoljio molbi. Svog vjerovjesnika si uzeo Sebi, pa sada molimo putem njegovog amidže Abbasa. Prouči dovu, Abbase!" Abbas je podigao ruke i rekao: "Moj Bože! Mi znamo da Ti nećeš dati kaznu bez grijeha, niti ćeš podići kaznu bez pokajanja. Mi Ti se evo kajemo! Moj Bože! Daj nam kišu i ne učini nas da očajavamo!" Poslije toga je kiša počela padati. Iz ovoga zaključujemo: da je cilj halife bio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, on bi rekao: "Moj Bože! Mi Te molimo preko njegovog amidže Abbasa, tj. dovom njegovog amidže Abbasa, jer on je živ i može moliti. Abbas je uputio dovu, kao što je spomenuto, nakon što mu je Omer rekao: "Moli Allaha!" On je Abbasa odabrao za dovu jer je on amidža Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Što se tiče dove posredstvom duša (biti) stvorenja, za to nema dokaza u Kur'anu niti u sunnetu i nije sahih. Svi hadisi koji se navode u prilog dozvole tog čina apokrifni su i lažni. A Allah upućuje! Ukoliko želite više saznati o tome, pogledajte našu knjigu: **"Dostizanje suštine tevessula".**

način, Allah Uzvišeni ih podsjeća i kaže: *"O sinovi Israilovi!"*, tj.: O sinovi dobrog, Allahu pokornog roba, budite kao što je bio i vaš otac pokoran Allahu, na Putu istine! Kao što je uobičajeno reći: "O sine plemenitog, budi plemenit kao i tvoj otac!" To znači: O sinovi Israilovi, vjerujte u Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i slijedite Istinu, koja vam je došla posredstvom njegovim! Israil je ovdje Jakub, a.s*"I sjetite se blagodati Moje koju sam vam podario"*,

, tj. sjetite se Allahove blagodati kojom vas je spasio od ropstva kod Faraona, koji je rascijepio kamen, spustio manu i prepelice te učinio izmedu vas vjerovjesnike i poslanike.

"I ispunite zavjet koji ste Mi dali, pa ću i Ja ispuniti Svoj zavjet koji sam vam dao!" Ovim se traži da ispune obavezu koja je dana u Tevratu, tj. da slijede Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, pa ako to budu učinili, i Allah Uzvišeni će izvršiti Svoju obavezu u pogledu grijeha koje su počinili i uvest će vas u Džennet.

"I samo se Mene bojte!", tj imajte strah jedino od Mene! Sa **"podsticanja"** Allah ovdje prelazi na **"prijetnju"** odgovorima koje je dao onima prije njih, u vidu kazne koja im je poznata, pozivajući ih uz podsticaj i prijetnju kako bi se eventualno vratili Istini i slijedili Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem

"Vjerujte u ono što sam objavio potvrđujući da je istinito ono što vi imate", tj. vjerujte u Kur'an, koji sadrži vjeru u Allaha i Njegova Poslanika, kao što imate i u Tevratu zapisano ime Muhammedovo, sallallahu alejhi ve sellem, gdje vam je naredeno da u njega vjerujete, da ga podržavate i slijedite Kur'an, koji je njemu objavljen. Stoga, *"nemojte biti prvi koji ne vjeruju"* , tj. prvi medu sinovima Israilovim koji ne vjeruju. Misli se isključivo na židove iz Medine, kojima je prvim izmedu židova dostavljen Kur'an, iako ne i prvim uopće, budući da su arapski mnogobošci bili prvi koji nisu vjerovali. Ovdje se, medutim, misli isključivo na židove Medine. Zatim slijedi: *"I ne prodajte moje ajete za bagatelnu cijenu!"*

, tj. za vjeru u Moje ajete i potvrdu poslanstva Mog Poslanika ne uzimajte u zamjenu ovaj svijet i strasti njegove, jer to je malehno i prolazno. Abdullah ibn Mubarek u vezi s riječima Uzvišenog: **"bagatelnu cijenu"** kaže: "Bagatelna cijena ovdje se odnosi na ovaj svijet i njegovo obilje, što znači da zamjenjujete vjerovanje u Kur'an i djelovanje u skladu s njim, a što vam je naredeno, za ovaj svijet i njegove ukrase. Zato **"se samo Mene bojte"** Riječ **"bogobojaznost"** znači djelovanje u pokornosti prema Allahu nadajući se Njegovoj milosti, prema Allahovu svjetlu, i izbjegavanje grijeha u skladu s Allahovim, dž.š., svjetlom i iz straha od Njegove kazne. To dakle znači: Allah doista prijeti za sve što čine skrivajući Istinu i manifestirajući nepokornost Allahu i suprotstavljanje Njegovome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.

وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾
وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿٤٣﴾

"I ne miješajte istinu s neistinom, tajeći istinu iako vi znate." /42/ "Namaz obavljajte, zekat dajite i zajedno s onima koji namaz obavljaju i vi ga obavljajte."/43/

Allah Uzvišeni zabranio je dvije važne stvari, a to su: krivotvorenje i prikrivanje istine, pa im nareduje da ne miješaju istinu s neistinom i da jasno pokažu šta je istina. To znači: Ne miješajte židovstvo i kršćanstvo s islamom, koji je istinska Allahova vjera, a vi znate da ste iskrivili i jedno i drugo. Ibn-Abbas prenosi: "Prikrivanje istine ovdje znači prikrivanje istine od židova o Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, i onome što on donosi, iako im je to bilo zapisano u Tevratu, koji se nalazio pred njima.

"Namaz obavljajte", znači da im se naredi da namaz obavljaju, i to nakon što prihvate vjeru u jasne ajete koje donosi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jer namaz kao i post i hadž nisu mogući bez vjerovanja, budući da vjera u Muhammedovu, sallallahu alejhi ve sellem, misiju predstavlja osnov svakog djelovanja.

"I zekat dajite!" znači nareduje im da daju zekat, Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i *"i zajedno s onima koji namaz obavljaju i vi ga obavljajte!"*, tj. budite zajedno s vjernicima pri izvršavanju najljepšeg i najsavršenijeg djela, a to je namaz, koji se ovdje navodi kao kolektivni čin, tj. obavljajte namaz u džematu. Mnogi učenjaci na osnovu ovog ajeta dokazuju obavezu klanjanja namaza u džematu.

أَتَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ بِٱلْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

"Zar od drugih tražite da dobročinstvo čine, a pri tome sebe zaboravljate, dok Knjigu učite? Zar se opametiti nećete?"/44/

Allah Uzvišeni kaže: - Kako možete vi, sljedbenici Knjige, naredivati dobročinstvo kao čin univerzalnog dobra, a sebe pritom zaboraviti ne naredujući i sebi ono što naredujete drugim ljudima!? Pa, i pored toga, vi učite Knjigu i znate stav prema onome ko ne izvršava Allahove zapovijesti! Zar nećete pameti doći?! Šta to vi radite sa sobom, pa se ne osvrćete na svoju usnulost i ne uvidate svoje sljepilo! Prema tome, u ovom ajetu Allah prekorava sljedbenike Knjige riječima: *"Zar da od drugih tražite da dobročinstvo čine, a da pri tome sebe zaboravljate, vi koji Knjigu učite? Zar se opametiti nećete!"*, jer su oni tražili od ljudi da čine dobro, a sami to nisu činili, pa su stoga i zaslužili prijekor.

Ovdje nije namjera prijekor zato što oni nareduju dobročinstvo i zato što ga ovi ne čine, nego zato što ga ni sami ne čine. Jer, naredivanje dobra je opće poznato i to je obaveza svakog učenjaka. Medutim, njegova je osnovna obaveza da i on sam čini dobro zajedno s onim kome to nareduje, odnosno da u tome sam ne zaostaje, kao što Šuajb, a.s., kaže:

, .

"Ja ne želim činiti ono što vama zabranjujem; jedino želim raditi na popravljanju stanja koliko ja mogu, a uspjeh moj zavisi samo od Allaha; u Njega se uzdam i Njemu se obraćam." (11:88)

Naprijed navedene riječi ne znače da, ukoliko učenjak čini loša djela, sam ne može tražiti da se to ne čini..U tom smislu, Malik od Rebi'e navodi: - Čuo sam Seida ibn Džubejra kako kaže: "Kada čovjek ne bi naredivao dobro, a odvraćao od zla dok sam to ne čini, ne bi bilo toga ko bi naredivao dobro, a odvraćao od zla." Malik na to kaže: "To je tačno. Jer, ko je taj ko nema pri sebi štogod loše?!" Ja bih dodao (tj. Ibn-Kesir): Medutim, u ovom slučaju, za učenjaka posebno, pokudno je ne biti pokoran i činiti grijeh samim tim što zna da je grijeh, i radi suprotno spoznaji. Jer, onaj koji zna nije jednak onome koji ne zna! Stoga hadisi u vezi s tim i donose prijetnje.

Imam Ahmed u svom Musnedu navodi od Enesa ibn Malika da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /63/ "U noći mog uzdignuća prošao sam pored ljudi čije su usne rezane makazama od vatre. Upitao sam: 'Ko su ovi?' Odgovoreno mi je: 'To su hatibi (govornici) iz tvoga ummeta na dunjaluku, koji su ljudima naredivali da čine dobro zaboravljajući sebe dok su čitali Knjigu! Zar se oni neće opametiti?!'"

Imam Ahmed prenosi s lancem koji seže do Ebu-Va'ila da je ovaj pričao: - Neko je rekao 'Usametu dok sam jahao iza njega: "Zar ti nećeš razgovarati s Osmanom?" 'Usame je odgovorio: "Sami vidite da ja ne govorim s njim, osim pred vama! Ja nikada ne razgovaram s njim o našim odnosima, a da ne počnem s nečim što ja volim prvi inicirati. Tako mi Allaha, ja mu ne kažem nikada da je on najbolji čovjek iako je on moj vladar, nakon što sam čuo šta kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem." Oni zapitaše: "Šta si čuo da kaže?" On odgovori: - Čuo sam kako kaže: /64/ "Na Sudnjem danu čovjek će biti doveden i bačen u vatru, pa će pred njega ispasti njegova utroba, oko koje će on obilaziti kao što magarac obilazi pri vršidbi. Tada će mu pristupiti stanovnici Vatre i pitati: 'Šta te to pogodilo? Zar nam ti nisi naredivao da činimo dobro i odvraćao nas od zla?' On će reći: 'Tražio sam od vas da činite dobro, a ja to nisam činio, odvraćao sam vas od zla, a sam ga činio!' /Prenose El-Buhari i Muslim./

Allah Uzvišeni kaže: *"Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju" (39:9)* Ibn-Asakir navodi u biografiji Velida ibn Ukbe da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /65/ - Stanovnici Dženneta će pogledati u stanovnike Džehenema i govoriti: "Šta vas je uvelo u Vatru? Jer, mi smo ušli u Džennet samo zahvaljujući onome što smo od vas naučili!" Oni će reći: "Govorili smo, ali po tome nismo radili!"

وَٱسْتَعِينُوا۟ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى ٱلْخَٰشِعِينَ ﴿٤٥﴾ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَٰجِعُونَ ﴿٤٦﴾

"Tražite pomoć strpljenjem i namazom. To je doista teško, osim poslušnima." /45/ "Onima koji u uvjereni da će se sresti sa Gospodarom svojim i da će se Njemu vratiti."/46/

Allah Uzvišeni nareduje Svojim robovima da sa strpljivošću i namazom traže od Njega dobro koje na ovom svijetu priželjkuju. O tome Ibn Ebi-

Hatim, s lancem koji seže do Omera ibn Hattaba, r.a., kaže: "Strpljivosti imaju dvije vrste: strpljivost pri nesreći, koja je dobra, i strpljivost pri izbjegavanju Allahovih zabrana, koja je još bolja." Ibn-Mubarek s lancem prenosilaca prenosi od Seida ibn Džubejra da je rekao: "Strpljivost je prihvaćanje onoga što pogodi Allahova roba, uzdajući se da će to naći kod Allaha. Nekada čovjek podnosi teškoće pokazujući to isključivo kroz strpljivost."

Što se tiče riječi Uzvišenog: *"namaz, molitva"*, ona ima jednu od glavnih uloga da čovjek bude postojan. Od Huzejfe ibn Jemana prenosi se: /66/ "Kada bi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nešto zadesilo, on bi pristupio namazu." Od Alije, r.a., prenosi se da je rekao: /67/ "Posmatrao sam nas u noći uoči Bedra. Svi smo spavali izuzev Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je klanjao i molio dovom sve do sabaha." Ibn-Džerir navodi lanac prenosilaca koji seže do Ujejne ibn Abdurrahmana, odnosno njegovog oca, da je Ibn-Abbas, kada je na putu čuo za smrt svog brata Qathema, prvo izgovorio: "Mi smo Allahovi i Njemu se vraćamo!", a zatim skrenuo s puta i sjeo da se odmori. Klanjao je dva rekata ostajući dugo na sjedenju (tešehhud), a potom ustao i idući prema svojoj jahalici (devi) rekao:

"Tražite pomoć strpljenjem i namazom. To je doista teško, osim posluśnima." /45/ Ibn--Džerir navodi značenje ajeta: "O vi, svećenici Sljedbenika Knjige, tražite pomoć posvećujući se pokornosti Allahu i obavljanjem namaza, koji zadržava čovjeka od sramotnih i nevaljalih djela i približava Allahovom zadovoljstvu, čije obavljanje nije teško samo pokornim, tj. skromnim i predanim pokornosti iz straha od Njega."

Jasno je da navedeni ajet, iako predstavlja obraćanje u kontekstu opomene Izraelićanima, nije upućen isključivo njima, nego ima opći smisao kako za njih tako i za druge ljude. A, Allah to najbolje zna!

Uzvišeni Allah kaže: *"Onima koji su uvjereni da će se sresti sa Gospodarom svojim i da će se Njemu vratiti", /46/* što dopunjava ranije navedene riječi, jer namaz nije težak samo Allahu odanim ljudima, onima koji su uvjereni da će sresti Gospodara svoga, tj. koji znaju da će biti oživljeni na Sudnjem danu, doći pred Njega i vratiti Mu se.Dakle, oni će biti zavisni od Allahove volje jer On će o njihovim djelima suditi u skladu sa Svojom pravednošću. Stoga, pošto su uvjereni u povratak i nagradu, odnosno kaznu, za njih je lahko da predano djeluju i ne čine loša djela.U vezi s riječima:

"Onima koji su uvjereni da će se sresti sa svojim Gospodarom", Ibn-Džerir prenosi od Mudžahida: "Svako mišljenje spomenuto u Kur'anu znači uvjerenje", odnosno "znanje" prema drugom predanju.

Ibn-Kesir kaže: - U sahih hadisu navodi se da će Allah Uzvišeni kazati Svome robu na Sudnjem danu: /68/ "Zar ti nisam dao suprugu? Zar ti nisam dao čast? Zar tebi nisam podvrgao i konje i deve, i pustio te da vladaš i upravljaš drugima?!" On će reći: "Da." A Allah Uzvišeni će kazati: "Jesi li mislio da ćeš se sa Mnom sresti?" On će kazati: "Ne." A Allah će mu na to reći: "Danas ću te zaboraviti kao što si ti Mene zaboravio." O ovome će opširnije biti govora kod riječi Uzvišenog: *"Zaboravljali su Allaha, pa je i On njih zaboravio!" (9:67)*

يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَنِّي فَضَّلۡتُكُمۡ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٢٢

"O sinovi Israilovi! Sjetite se blagodati Moje koju sam vam podario i što sam vas nad drugim svjetovima bio odlikovao."/47/

Allah ih podsjeća na ranije blagodati koje je podario njihovim očevima i precima, uključujući i to što ih je odlikovao nad drugim narodima u to vrijeme šaljući im poslanike i objavljene knjige, kao što kaže:

"I znajući kakvi su, odabrali smo ih između drugih svjetova." (44:32) Ebul-Alije kaže: "To znači davanjem vlasti, slanjem poslanika i objavljenim knjigama, što im je dano više u odnosu na njihove suvremenike, jer svako vrijeme ima svoj svijet (suvremenost)." Od Mudžahida i drugih navodi se slijedeće predanje: "Ovo treba protumačiti jer ovaj islamski ummet vredniji je od njih!", na to ukazuju i riječi Uzvišenog:

"Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a odvraćate od nevaljalih, i u Allaha vjerujete! A kada bi sljedbenici Knjige ispravno vjerovali, bilo bi bolje za njih..." (3:110) Nedopustivo je da se mijenja značenje riječi da su oni odlikovani nad drugim svjetovima, tj. u smislu da se to odnosi i na one prije njih i one poslije njih, jer, Ibrahim, a.s., bio je prije njih i on je veći od svih njihovih vjerovjesnika.

Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, bio je poslije njih, a on je vredniji od svih stvorenja i prvak Ademova potomstva na dunjaluku i ahiretu, neka su Allahov blagoslov, mir i bereket na njega!

وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا لَّا تَجْزِى نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَٰعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾

"I bojte se Dana kada niko ni za koga ništa neće moći učiniti, kada se ničiji zagovor neće prihvaćati, kada se ni od koga otkup neće primati i kada nikome niko neće u pomoć pritећi."/48/

Nakon što ih je Allah Uzvišeni najprije podsjetio na Svoje blagodati, upoznao ih je s dužinom Svoje kazne kojom će ih kazniti na Sudnjem danu, pa kaže:

"Bojte se Dana", tj. Sudnjeg dana,

"kada niko ni za koga ništa neće moći učiniti", tj. kada niko ni od koga neće zavisiti.Uzvišeni kaže: *"O ljudi, bojte se Gospodara svoga i strahujte od Dana kada roditelj djetetu svome neće moći pomoći, niti će se dijete moći imalo zauzeti za svoga roditelja!" (31:33)* To je krajnji stupanj, kada nijedan roditelj niti njegovo dijete neće moći jedni drugima ništa pomoći,

"kada se od njih neće primati zagovor" znači od nevjernika. Uzvišeni dalje kaže:

"I njima zagovaranje zagovornika neće biti od koristi." (74:48) Riječi Uzvišenog:

"kada se ni od koga otkup neće primati" znače "fidju, otkup", u skladu s riječima: *"Ni od jednog nevjernika, koji umre kao nevjernik, doista se neće primiti kao otkup ni sve blago ovog svijeta!" (3:91)* Ovaj ajet tumače riječi Uzvišenog:

"Danas se nikakva otkupnina od vas neće primiti, kao ni od onih koji nisu vjerovali! Vatra će biti prebivalište vaše; ona baš vama odgovara!" (57:15) Allah Uzvišeni saopćava da oni nisu vjerovali u Njegovog Poslanika da bi ga slijedili u misiji koju mu je Allah odredio i u takvom stanju se sreli na Sudnjem danu, pa - zbog toga - oni neće imati koristi od bližnjeg, niti zagovora od nekog dostojanstvenika, niti će se od njih primiti otkup, pa makar to bilo sve blago ovog svijeta. Od Allahovog Poslanika prenosi se da ga je neko pitao: /69/ "Allahov Poslaniče, šta je to **otkup** ()?" On je rekao: "To je otkupnina (fidja)."

"kada im niko neće u pomoć pritећi", tj. niko se neće moći za njih zauzimati niti im pomoći i izbaviti ih od kazne. U vezi s tim riječima Uzvišenoga, Ibn-Džerir kaže: "To znači da im toga dana neće niko moći pomoći, niti se za njih zauzeti bilo koji zagovornik; od njih neće biti primljena nikakva otkupnina niti naknada budući da tada neće vrijediti medusobno prijateljstvo, mito, niti zagovor, a neće biti ni medusobnog pomaganja niti suradnje. Sud će biti u rukama Silnog i Pravednog, pred Kojim nema koristi od zagovaranja niti od pomoći drugoga. Za svako loše djelo kazna će biti odgovarajuća tom djelu, a za dobro također, ili uvećana. To je u skladu s riječima Uzvišenog:

"I zaustavite ih, jer oni će biti pitani: 'Šta vam je, zašto jedni drugima ne pomognete?' Ali, toga dana oni će se sasvim predati." (37:24-26)

وَإِذْ نَجَّيْنَٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ ٱلْبَحْرَ فَأَنجَيْنَٰكُمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾

"I kada smo vas izbavili od Faraonovih ljudi koji su vas najgorim mukama mučili: mušku vam djecu klali, a žensku u životu ostavljali - to vam je bilo veliko iskušenje od Gospodara vašeg." /49/ "I kada smo zbog vas more rastavili i vas izbavili, a Faraonove ljude na oči vaše potopili!"/50/

Allah Uzvišeni kaže: O sinovi Israilovi, sjetite se blagodati koju sam vam podario kada vas je izbavilo od sljedbenika Faraonovih i spasilo iz njihovih ruku to što ste se pridružili Musau, a.s. Oni su vas kažnjavali najžešćim kaznama i to zato što je Faraon, Allah ga prokleo, u snu se prestrašio vidjevši vatru kako izlazi iz Svetog hrama i ulazi u kuće Kopta u Egiptu, a ne u kuće Izraelićana, čiji je smisao da će njegovo kraljevstvo biti srušeno od nekog Izraelićana. Navodi se da je to bilo nakon noćnog razgovora prema kojem Izraelićani očekuju izmedu njih čovjeka koji će im osnovati državu i vratiti veličinu. Ovako se navodi u hadisu "El-futun", koji ćemo navesti uz komentar sure Taha, inšaallah! Zato je Faraon naredio da se ubije svako muško dijete koje se kod Izraelićana nakon toga rodi, a da se ostave ženska djeca. Izraelićane je istovremeno koristio za najteže i

najniže poslove, o čemu će više biti govora u komentaru sure "El-Kasas", ako Bog da.

Riječi **"koji su vas najgorim mukama mučili"**, znače "koji su vam stalno produžavali kaznu", a zatim ovdje kaže:

"mušku vam djecu klali, a žensku u životu ostavljali", kako bi to bio komentar blagodati naprijed navedene u riječima:

"O sinovi Israilovi! Sjetite se blagodati Moje koju sam vam podario", u smislu da su Faraon i njegovi sljedbenici bili ti koji su ih najtežim mukama mučili, pa su klali njihove sinove, a u životu žensku djecu ostavljali.Allah Uzvišeni podsjeća ih na Svoje blagodati koje im je podario time što ih je izbavio od njih nakon žestokog iskušenja. Faraon je ovdje primjer vladara nevjernika u Egiptu u to vrijeme. Navodi se da je to bio jedan od velikih vladara Egipta, po imenu El-Welid ibn Mus'ab ibn Reyyan, odnosno, Mus'ab ibn Reyyan. Bilo kako bilo, on je od Allaha proklet![21]

Uz riječi Uzvišenog: *"To vam je bilo veliko iskušenje od Gospodara vašeg" /49/* Ibn-Džerir kaže: "To je u tome što smo vas izbavili od kazne Faraonove, koja je za vas veliko iskušenje od Gospodara vašega, odnosno velika blagodat prema vama." Ovako navode Ibn-Abbas i drugi, kao što su Mudžahid, Ebul-Alije, Ebu-Malik, Es-Suddi itd. Osnovno značenje riječi jeste **"iskušenje - ispit"**, što biva u dobru i u zlu, kao što Uzvišeni Allah kaže:

"Mi vas stavljamo na kušnju i u zlu i u dobru." (21:35) Ibn--Džerir kaže: - Kada je u pitanju zlo, najčešće se kaže: **"Iskušavao sam ga ili iskušavam ga kušnjom"**, a kada je u pitanju dobro: **"Stavljam ga na kušnju ili iskušenje."** *"I kada smo zbog vas more rastavili i vas izbavili"*, znači, nakon što smo vas izbavili od sljedbenika Faraonovih i nakon što ste izišli s Musaom, a.s., i Faraon je, tragajući za vama, krenuo. Mi smo vama more razdvojili, tj. objavili smo Musau: *"da svojim štapom udariš po moru"*

(26:63), pa kada je on svojim štapom udario po moru, ono se razdvojilo, i svaki dio bio je kao veliko brdo. Nakon toga, krenuli su Musa i njegovi sljedbenici, a zatim za njima i Faraon s vojskom dok ih nije sustigao. Tada ga je Allah potopio pred njima, pa kaže:

"a Faraonove smo ljude na oči vaše potopili!" /50/ To navodi i više pripadnika zdrave tradicije (Selefa). Ima predanje da je taj dan, tj.dan potapanja Faraona i izbavljenja Izraelićana bio na Ašuru, tj. desetog dana muharrema, kao što navodi predanje Ahmeda ibn Hanbela od Ibn-Abbasa, koji je rekao: /70/ - Kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao u Medinu i vidio tamo da židovi poste na dan Ašure, pitao je: "Koji je to dan što ga postite?", oni su rekli: "Ovo je dobar dan. To je dan na koji je Allah Uzvišeni izbavio Izraelićane od neprijatelja. Taj dan je postio i Musa, a.s." Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Ja imam veće pravo na Musaa od vas!" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, takoder je postio taj dan i naredio je da se posti(Prenose El-Buhari, Muslim, En-Nesa'i i Ibn-Madže od Ejjuba Es-Sehtijanija).

وَإِذْ وَٰعَدْنَا مُوسَىٰٓ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾
وَإِذْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾

"I kada s Musaom susret odredismo, četrdeset noći vi ste nakon njega tele uzeli (da obožavate), ćineći tako sami sebi nepravdu." /51/ "Zatim smo vam i poslije toga oprostili, da biste zahvalni bili." /52/ "I kada smo dali Musau Knjigu i uputu za razlikovanje istine od neistine, da biste pravim putem išli."/53/

Uzvišeni Allah kaže: "Sjetite se

[21] Ja bih rekao: Ovaj Faraon je govorio: "Ja sam vaš najviši gospodar!" Ovaj Faraon je tvrdio da je gospodar, kažnjavao je vjernike Izraelićane... Stoga svaki musliman svjedoči da je Fa -raon bio nevjernik, odnosno da će on vječno ostati u vatri džehenemskoj, gdje mu se neće smanjiti kazna, što potvrđuju kur'anski ajeti i vjerodostojni hadisi. Pa i pored toga, postoje pojedine grupacije, koji tvrde da su muslimanske, a smatraju da će Faraon biti spašen od vatre, da će ući u Džennet, da je prihvatio vjeru i slične stvari suprotne jasnom slovu Kur'ana i vjerodostojnih hadisa. To svoje vjerovanje oni zasnivaju na njegovim riječima, kada se gušio u vodi, kada se borio sa sobom i kada mu je njegova pokvarena duša došla u grlo, odnosno kada je vidio svojim očima šta je radio kao nevjernik. Tada je on vidio svoje mjesto u vatri i rekao:
"Ja vjerujem da nema drugog boga osim Onoga u Kojeg vjeruju sinovi Israilovi." (10:90) Tada mu je Allah Uzvišeni odgovorio: *"Zar sada...?"*, tj. zar sada, kada je prošlo vrijeme"! Jer on je bio obavezan vjerovati u Allaha svcem, bio je svjedok Njegova postojanja, a nije vjerovao. Njegov vid tada je posvjedočio, pa je on nakon ovog osvjedočenja povjerovao, što nije dovoljno, jer je vjerovanje u viđeno prihvatljivo za svakog čovjeka i to niko ne negira zato što to vidi (svjedoči), dok je prava vjera - vjera u neviđeno, odnosno vjera u nešto što ne vidiš potpuno. U tome je veličina potvrde vjere uz objavu koju donosi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Zato mi molimo Allaha Uzvišenog da uputi i one koji vjeruju u spas Faraona na Pravi put i da posvjedoče njegovo nevjerstvo. Ako to odbiju, mi molimo Allaha da ih oživi s Faraonom, tamo gdje će on biti oživljen. Neka je Allahovo prokletstvo na Faraona i njegove prve sljedbenike... i druge..., da nas Allah sačuva od nevjerstva, poniženja i loše sudbine!

Moje blagodati prema vama kada sam vam oprostio obožavanje teleta, nakon što je Musa, a.s., bio na susretu sa svojim Gospodarom po isteku obećanog roka od četrdeset dana." To se navodi u riječima Uzvišenoga u poglavlju **"Bedemi"**:

"Mi dadosmo obećanje Musau trideset noći i dopunismo ih sa još deset." (7:142) Navodi se da je to cio mjesec zul-kade, te deset noći mjeseca zul-hidžeta, što je bilo neposredno nakon njihovog izbavljenja od Faraona i spašavanja na moru

Riječi Uzvišenog:*"I kada smo dali Musau Knjigu"*, znači Tevrat, *"i uputu za razlikovanje"*, znači ono što razdvaja i razlikuje istinu od neistine i pravi put od zablude. Ima mišljenja da je "waw" ovdje suvišan, što je čudno, a ima mišljenja i da je to veznik, iako obje riječi imaju isto značenje.

"da biste pravim putem išli", znači u skladu s Tevratom, koji je kriterij razlikovanja Pravog puta od zablude. Obećanje je dano nakon njihovog izlaska iz mora, na što ukazuju kontekst poglavlja **"Bedemi"** i riječi Uzvišenog:

"I mi smo Musau Knjigu dali, nakon što smo drevne narode uništili." (28:43)

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ فَتُوبُوٓا۟ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَٱقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾

- I kada je Musa rekao narodu svome: "Narode moj, vi ste doista sebi nepravdu učinili prihvativši tele; zato se Stvoritelju svome pokajte i poubijajte se! To vam je bolje kod vašeg Stvoritelja, pa će vam oprostiti. On prima pokajanje i milostiv je."/54/

U ovom ajetu ukazuje se na praštanje Allaha Uzvišenog Izraelićanima za obožavanje teleta dok je Musa, a.s., bio odsutan zbog susreta sa Gospodarom svojim. Oni su osjećali veličinu zločina (grijeha) koji su počinili (a to je širk - pridruživanje Allahu ortaka); uvidjevši da su zalutali, govorili su:

.."*Ako nam se ne smiluje Gospodar naš i ne oprosti nam..." (8:149)* Musa, a.s., rekao je: *"Narode moj, vi ste doista sebi nepravdu učinili prihvativši tele; zato se Stvoritelju svome pokajte."*[22]/1/ U riječima Allaha Uzvišenog: *"prema vašem Stvoritelju"* nalazi se upozorenje na veličinu njihova grijeha. To ih upozorenje poziva da se pokaju Allahu, Koji ih je stvorio, jer su pored Njega obožavali drugoga.

En-Nesa'i, Ibn-Džerir i Ibn-ebi-Hatim navode predanje hadisa od Jezida Ibn-Haruna, s lancem koji seže do Ibn-Abbasa, koji je rekao: "Allah Uzvišeni kaže da je njihovo pokajanje u tome da se svaki od njih razračuna s ocem ili sinom kojeg sretne, tako što će ga pogubiti. Pritom ne treba da brine onaj koji je ubijen na tome mjestu, ako se pokajao. To su oni sa čijim grijesima Allah nije upoznao ni Musaa ni Haruna; oni su to priznali čineći ono što im je naredeno, a Allah će oprostiti i ubici i ubijenom!"

Ibn-Džerir kaže: - Obavijestio me je Kasim ibn ebi-Berre kako je čuo Seida ibn Džubejra i Mudžahida da kažu u vezi s riječima Uzvišenog: *"pobijajte se"*: "Oni su se digli s noževima, ubijajući jedni druge bez sažaljenja prema bližnjem ili daljnjem, sve dok Musa nije podigao svoj haljetak, kada su se zaustavili. Tada je utvrđeno sedamdeset hiljada poginulih. Allah je objavio Musau: 'za Mene je dovoljno', pa je tada Musa podigao svoj haljetak."[23]

Ibn-Džerir navodi predanje s dobrim lancem od ez-Zuhrija, koji je rekao svoj stav o ovom pitanju, kako su se i Musa i Izraelićani rastužili kada su vidjeli koliko je bilo poginulih, pa je Allah nakon toga objavio Musau: neka ga to ne žalosti, jer *"koji su od njih ubijeni, živi su kod Mene i bit će opskrbljeni, a koji su ostali u životu, njihovo sam pokajanje primio."* To je obradovalo Musaa i Izraelićane, a Allah kaže:

"On vam je oprostio a zaista Allah prima pokajanje i milostiv je."

وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَٰكُم مِّنۢ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾

- I kada ste vi rekli: "Musa, mi ti nećemo vjerovati dok Allaha jasno ne vidimo!", pa vas je munja ošinula a vi

---

[22] Ja bih rekao: Klanjanje teletu predstavlja širk (čin mnogoboštva), a to je najveća nepravda (zulum) kod Allaha. Zato Musa kaže njima: **"Sebi ste sami nepravdu učinili"** jer niste vodili računa o pravima Onoga Koji vas je stvorio, Koji vam je blagodat podario izbavljajući vas od Faraona i potopa, pa kako možete klanjati se nekome drugome mimo Njega!? Onaj Koji vas je stvorio, blagodat vam podario i izbavio vas, On jedino zaslužuje ibadet. To je Allah Uzvišeni, Onaj Koji nema ortaka; Njemu pripadaju vlast i hvala!

[23] Ovo je dovoljnost koja odgovara Njegovoj Veličini i nije kao dovoljnost stvorenja, jer Allah je nezavisan od svjetova.

ste gledali/55/ "Zatim smo vas poslije smrti vaše oživili, da biste zahvalni bili."/56/

Uzvišeni kaže: "Sjetite se, sinovi Israilovi, Moje blagodati prema vama kada vas je munja ošinula, pa sam vam poslao ono što je iznad moći vaše i vama sličnih, nakon što ste tražili da me izravno vidite."

U vezi s ovim ajetom: *- I kada ste vi rekli: "Musa, mi ti nećemo vjerovati dok Allaha jasno ne vidimo!"* Ibn-Abbas kaže da to znači: "otvoreno". Rebi' ibn Enes navodi da je bilo sedamdeset ljudi koje je Musa bio odabrao i koji su idući s njim čuli te riječi, pa su kazali: *"Mi ti nećemo vjerovati dok Allaha jasno ne vidimo!* "On kaže: "Nakon toga su čuli glas, pa su se onesvijestili." Mervan ibn Hakem u hutbi, koju je održao na minberu u Meki, kaže: **"Udar munje ili groma"** ovdje znači "krik iz neba". U vezi s riječima Uzvišenog: *"pa vas je munja ošinula"*, Es-Suddi kaže da je to "vatra".[24]

Urve ibn Ruvejm u vezi s riječima Allaha: *"a vi ste gledali"* kaže: "Neki su bili ošamućeni, dok su drugi gledali. Potom su se jedni osvijestili, a drugi ošamutili."[25] Es-Suddi kaže: *"pa vas je munja ošinula"* znači da su umrli, pa je Musa ustao plačući i moleći Allaha: "Moj Gospodaru, šta ću reći sinovima Israilovim kada im dodem, pošto si Ti uništio najbolje među njima"

"...da si htio, mogao si i njih i mene uništiti i prije! Zar da nas uništiš za ono što su uradili maloumni između nas?!" (7:155) Allah je objavio Musau da je ovih sedamdeset ljudi koji su uzeli tele (za božanstvo) oživio jednog po jednog, a oni su gledali.[26] Es-Suddi navodi da se na to odnose riječi Uzvišenog: *"Zatim smo vas, nakon smrti vaše, oživili, da biste zahvalni bili." /56/* Rebi' ibn Enes kaže: "Smrt je bila kazna za njih, pa su poslije toga oživljeni, kako bi ostvarili određene im rokove." Neki smatraju da je to što su Izraelićani vidjeli ove blagodati, kao i naprijed navedena čuda, skinulo s njih obavezu, budući da su jasno doživjeli to i bili prisiljeni da to prihvate. Neki drugi navode da je to neprihvatljivo mišljenje, jer ih doživljaj užasa ne oslobada od obaveza, pošto su Izraelićani kao narod bili svjedoci velikih čuda, pa su ipak ostali pod obavezom. Ova dva mišljenja navodi El-Maverdi, a El-Kurtubi se slaže s drugim mišljenjem, jer ispravnije je da se pametan čovjek ne oslobada obaveze. Allah to najbolje zna![27]

وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَىٰ كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

- I Mi smo vam od oblaka hladovinu načinili i manu i prepelice vam slali"Jedite lijepa jela, kojima vas opskrbljujemo! Oni Nama nisu naudili, nego su sami sebi nepravdu nanijeli!" /57/

Nakon što je Allah Uzvišeni naveo razloge zbog kojih ih je kaznio, On, dž.š., također ih podsjeća na blagodati koje im je podario, pa kaže: *"I mi smo vam od oblaka hladovinu načinili"*, gdje je riječ **"oblaci"** izvedena od jednine **"oblak"**, koji sakriva nebo, tj. pokriva ga. To je bjeličasti oblak kojim im je osigurana hladovina u pustinji, da bi ih zaštitio od sunčane žege. Ibn-Džerir, kao i drugi prenosioci tradicije kažu: "Ovi oblaci su bjelji i prijatniji od običnih i to nisu oblaci od vrsta koje mi poznajemo." Ibn-ebi-Hatim, s lancem prenosilaca, od Mudžahida navodi da je on rekao: "To nisu oblaci, nego su to posebne vrste zastora, koje će Allah koristiti na Sudnjem danu i koji nisu

[24] Mišljenja Mervana i Es-Suddija mogu se usuglasiti, a to znači da taj udar /sa'iqa/ ima zvuk, ali i vatru koja dolazi s neba. A Allah to najbolje zna!

[25] Ja bih rekao: Ovo je daleko od pravog značenja, jer se razumije da je "udar munje" bio odjednanput za sve. Vjerovatno su riječi Es-Suddija tačnije. Allah, dž.š., najbolje zna!

[26] Ja bih rekao: To su riječi Allaha Uzvišenog: *"a vi ste gledali"*, što je najbliže riječima Urve ibn Ruvejma. Allah to najbolje zna!

[27] Postoji i drugi dokaz koji potvrđuje drugo mišljenje, a to je da su i vjerovjesnici, neka je na njih mir i spas, zasigurno bili svjedoci većih stvari nego što su to bili Izraelićani. Tako su oni vidjeli Džibrila, bilo im je saopćeno da su oni Božiji poslanici poslani ljudima, slana im je objava, Allah ih je podržavao, vidali su stvari iz svijeta nevidljivog (gayb) kao na javi, kao što se desilo našem Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, kada je susreo vjerovjesnike u Noći uzdignuća i predvodio ih kao imam, vidjeli su Najviše nebo i što ima na njemu, Džennet, Džehennem, Sirat, vidjeli su neke osobe u Džennetu i Džehennemu, razgovarali o tome sa svojim prijateljima, razgovarao je sa Allahom u Noći uzdignuća bez posrednika i viđenja, zatim se vratio na Zemlju prije nego je nastupila zora, te čitav niz drugih čuda koja su mogla biti osnovom za skidanje obaveze, ukoliko je prvo mišljenje ispravno. Međutim, pored svega toga, ni jednome od njih nije skinuta obaveza (teklif).

^ak kada mu je bilo rečeno da mu je Allah oprostio i ranije i kasnije grijehe, pa zašto se zamara ibadetom, jer su ga nekada boljele noge od dužine stajanja na namazu, on je odgovarao: /71/ "Zašto da ne budem zahvalan rob!" I, na kraju, riječi Uzvišenog:

"I Gospodaru svome ibadet čini
sve dok ti ne dođe smrt!" (15:99) Što se tiče njihovog uvida, to ih obavezuje na prihvaćanje, zasigurno. Allah najbolje zna!

korišteni osim za njih." Isto tako Ibn-Džerir i Es-Sevri prenose od Ibn-Abbasa da su to oblaci s kojim su došli meleci na Bedr. Ibn-Abbas kaže: "S njima je to bilo u pustinji!" Zatim slijede riječi Uzvišenog:

"i manu i prepelice vam slali" Komentatori Kur'ana razilaze se u pogledu značenja riječi **"mana"** - medna rosa!? Ima mišljenja da je to magla gusta kao tijesto slično mar- meladi.[28] Isto tako ima mišljenja da je padala kao snijeg, bjelji od mlijeka i sladi od meda, od zore do izlaska sunca, tako da je svaki pojedinac mogao uzeti za sebe količinu koja mu je mogla biti za taj dan. Ako bi uzeo više, to bi se pokvarilo i nestalo, izuzev u petak i subotu, kada je mogao uzeti za slijedeći dan, jer su to bili dani odmora. Jasno je, medutim, a Allah to najbolje zna, da je sva hrana, piće i drugo što im je Allah darivao, dolazilo gotovo bez potrebe za bilo kakvim radom i naporom. Tako je, npr., za manu poznato da je hranjiva i slatka ukoliko se jede sama; ukoliko se pomiješa s vodom, postaje ugodno piće; ukoliko se pomiješa s nečim drugim, dobiva se druga vrsta hrane. To, medutim, nije jedini smisao ove riječi u navedenom ajetu. Dokaz za to jeste predanje koje navodi El-Buhari od Seida ibn Zejda, r.a.: - Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /72/ "Gomoljika je od mane, čija je tečnost ljekovita za oči." To prenose Ahmed i vjerodostojne zbirke, izuzev Ebu-Davuda.[29]

U vezi s riječi **"prepelica"** Ali ibn ebi-Talha navodi od Ibn-Abbasa da je rekao: "To je ptica slična prepelici //, koju su koristili za jelo." Ibn-ebi-Hatim, s lancem od Ibn-Abbasa, navodi da je on rekao: "To je prepelica." Isto potvrduju i Mudžahid, [a'bi, ed-Dahhak, Hasan, Ikreme i Rebi' ibn Enes, r.h., a Katade kaže: "To je ptica čija je boja naginjala crvenoj i koja je dolazila s južnim vjetrom čovjek bi ih zaklao toliko koliko bi mu bilo potrebno za jedan dan. Ako bi to bilo petkom, on bi uzeo i za subotu, dan ibadeta, kada ne bi ništa radio niti uzimao."

"Jedite lijepa jela, kojima vas opskrbljujemo!" Znači, jedite od onih dobrih namirnica kojima vas opskrbljujemo, što je i zapovijed, i dozvola, i uputa, i sugestija. Zatim slijede riječi:

"Oni Nama nisu naudili, nego su sami sebi nepravdu nanijeli!" /57/, tj.naredili smo im samo da jedu od onoga čime smo ih Mi opskrbili, te da ibadet čine kao što, takoder, kaže: *"Jedite iz opskrbe Gospodara svoga i budite Mu zahvalni." (34:15)* Zahvalnost Allahu čin je obožavanja Njega (ibadet), kao što je i naredeno. Oni su, medutim, suprotno radili, nisu vjerovali i tako su sebi nepravdu nanijeli, uzimajući nevjerstvo, koje su odabrali nad vjerom, unatoč svim jasnim znakovima, i neporecivim čudima koja su vidjeli, uključujući i brojne neuobičajene stvari, tako da su zaslužili Allahovu kaznu vatrom, u skladu s riječima:

"Oni Nama nisu naudili, nego su sami sebi nepravdu nanijeli!" Ovim postaje jasnijom i vrijednost ashaba Muhammeda, a.s., nad ashabima drugih vjerovjesnika, jer su bili strpljivi, postojani i dobronamjerni, a bili su s njim na putovanjima ili u bitkama, medu kojim su poznate nevolje na Tebuku za vrijeme pljuska, velike žege i napora, kada nisu očekivali nikakvo čudo niti posebnu zapovijed, što je Poslaniku bilo lahko učiniti, izuzev što su tražili više hrane pošto ih je glad bila iscrpila, odnosno žed zbog nedostatka vode. On je uputio molbu Allahu da im da vode, pa je došao oblak i pala kiša tako da su se napili, napojili deve i napunili svoje posude za vodu. Zatim im je povećao količinu hrane tako da su napunili svoje torbe. Ovo je najbolji primjer podnošenja Allahove odredbe (kadera) te kako treba uložiti svoj napor, slijedeći Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ
رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ
وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ
فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

- I kada smo rekli: "Uđite u ovaj grad i jedite što god hoćete! Na kapiju uđite klanjajući se i kažite: 'Oprost!', pa ćemo vam oprostiti grijehe vaše, a onima koji čine dobra djela dat ćemo i više." /58/ "Onda su oni koji su nepravedni bili zamijenili drugom Riječ koja im je dana, pa smo Mi na one koji su bili nepravedni s neba kaznu spustili, zato što su griješili."/59/

Uzvišeni Allah govori protiv njihovog povlačenja iz borbe i ulaska u svetu zemlju. Naime, nakon što su došli

[28] Dakle slatkoj masi, poznatoj kao marmelada ili pekmez.

[29] Riječi "Gomoljika je od mane..." pokazuju da mana nije jednovrsna, nego da postoji više vrsta gomoljike... Allah to najbolje zna!

iz Egipta s Musaom, a.s., kada im je naredeno da udu u svetu zemlju, koju oni nasljeduju od njihovog oca Israila, a.s., i da se bore protiv nevjerničkih naroda koji su tu bili, oni su odustali i oslabili. Stoga im je Allah za kaznu dao da lutaju po pustinji.

Komentatori se razilaze u odredenju imena ovoga grada odnosno sela. Neki kažu da je to Eriha (Jerihon) u Palestini, a neki da je Egipat. Medutim, najtačnije je da je to "Sveti grad" (Jerusalem), što potvrduju riječi Allaha Uzvišenog upućene Musau, a.s., u suri **/ El-Maida ("Trpeza"):**

.

"Narode Moj, udite u svetu zemlju, koju vam je Allah dodijelio, i ne uzmičite nazad, pa da propadnete." (5:21) Kada su oni izišli iz pustinje nakon četrdeset godina sa Yošu' ibn Nunom, a.s., Allah im je dao pobjedu, u petak uvečer. Kada su to ostvarili, Allah im nareduje:

"Udite na vrata klanjajući se", tj. udite na vrata svetog grada - Bejtul-Makdisa klanjajući se, tj. poklonivši se, zahvaljujući tako Allahu Uzvišenom na blagodati osvajanja i pobjede, odnosno, izbavljenja iz pustinje i zablude. Allah Uzvišeni im nareduje riječima: *"i kažite: Oprost!"*, tj. "Oprost molimo, od Gospodara, za grijehe koje smo počinili! Allahu naš, grijehe naše nam oprosti!"[30]

Medutim, Izraelićani, umjesto da udu u svetu zemlju klanjajući se, odnosno, poklonivši se iz zahvalnosti Allahu, ušli su pužući na stražnjicama i podsmijavajući se, a umjesto da kažu: **"Oprost!"**, tj. oprosti nam grijehe, oni su se podsmijevali govoreći: **"Pšenica!"** (iskrećući značenje Allahovih riječi).

Abdurrezzak prenosi od Ebu-Hurejrea da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /73/ "Allah je kazao Izraelićanima: *'Na kapiju udite klanjajući se i kažite: Oprost!, pa ćemo vam oprostiti grijehe vaše.'* Ali oni su to zamijenili tako što su ušli pužući na stražnjicama i govoreći: Zrno u pšenici!'" To je sahih hadis koji prenosi El-Buhari od Ishaka ibn Nasra, Muslim od Muhammeda ibn Rafi'a i Tirmizi od Abdurrahmana ibn Humejda, a sva trojica ga vežu za Abdurrezzaka

"Onda su oni koji su nepravedni bili zamijenili drugom Riječ koja im je dana", tj. oni su zamijenili naredbu Allahovu da budu poslušni Njemu i riječju i postupcima, da bi se podsmijevali, što predstavlja vrhunac neposlušnosti i inada! Zbog njihove perfidnosti i neposlušnosti Allah je na njih spustio Svoju silu i kaznu, pa kaže:

"pa smo Mi za one koji su bili nepravedni s neba kaznu spustili, zato što su bili neposlušni." /59/ Ed-Dahhak prenosi od Ibn-Abbasa: "Sve što se u Božijoj Knjizi spominje kao **("nečistoća, mnogoboštvo, grijeh, kazna")**, odnosi se na kaznu." Pored toga, "ridžz" označava i kugu, što se vidi iz riječi Ibn-ebi-Hatima, s lancem vezanim za Sada ibn Malika, Usame ibn Zejda i Huzejme ibn Sabita, r.a., koji kažu: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /74/ "Kuga je ridžz (nečistoća), kazna kojom su kažnjavani oni prije vas."

وَإِذِ ٱسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ فَقُلْنَا ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ ۖ فَٱنۢبَجَسَتْ
مِنْهُ ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۖ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ مِن
رِّزْقِ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾

- I kada je Musa za narod svoj vodu molio, Mi smo rekli: "Udari štapom svojim po kamenu!" Iz njega je dvanaest vrela provrelo, i svi ljudi su vrelo iz kojeg će piti znali! Jedite i pijte Allahovu opskrbu i ne činite zlo po Zemlji nered praveći."/60/

Uzvišeni Allah podsjeća Izraelićane na Svoje blagodati prema njima time što je odgovorio molbi Musaovoj, a.s., da ih napoji davši im vodu. To im je osigurao iz kamena, učinivši da provru dvanaest vrela, i da svako bratstvo zna svoje vrelo. Rekao im je:

"Jedite i pijte!", tj. jedite manu i prepelice i pijte ovu vodu što vam je Allah darivao bez vašeg truda i napora, te ibadet činite Allahu, Koji vam je sve to dao na raspolaganje;

"i ne činite zlo na Zemlji nered praveći!", tj. ne odgovarajte na blagodati grijesima, pa da to izgubite!

Učenjaci se razilaze u pogledu vrste kamena iz kojeg je provrelo dvanaest vrela. Da li je to odredena vrsta kamena ili bilo kakav kamen?! Ima više mišljenja..El-Hasan kaže: "Nije mu naredio da udari u odredeni kamen", a zatim dodaje: "Time se pokazuje čudesnost (mudžiza) i objašnjava Moć, jer on je udario štapom po kamenu, pa je voda provrela, a zatim ponovo udario, pa je prestala." To je najbliže istini, a Allah to najbolje zna!

[30] U tome je dokaz da se može od Allaha pomoć tražiti dobrim djelima, jer Allah je od njih tražio da priznaju grijehe kako bi ovo priznanje bilo razlog za oprost grijeha.

وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَٰحِدٍ فَٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا
مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ مِنۢ بَقْلِهَا وَقِثَّآئِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا
قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ ٱلَّذِى هُوَ أَدْنَىٰ بِٱلَّذِى هُوَ خَيْرٌ ۚ ٱهْبِطُوا۟ مِصْرًا فَإِنَّ
لَكُم مَّا سَأَلْتُمْ ۗ

- I kada ste rekli: "Musa, mi ne možemo više jednu te istu hranu jesti. Zato, moli za nas Gospodara svoga da nam podari od onoga što zemlja rađa: povrća i krastavca, pšenice, leće i luka crvenog!" On je rekao: "Zar da ono što je bolje zamijenite onim što je lošije? Idite u (neku) zemlju, imat ćete ono što tražite!"

Uzvišeni Allah podsjeća Izraelićane na Svoje blagodati koje im je darivao dajući im manu i prepelice kao vrstu kvalitetne i prijatne hrane, zatim ih podsjeća na njihovo nezadovoljstvo ovom lahkom, jednostavnom hranom i njihovo pitanje upućeno Musau, a.s., da to zamijeni, riječima:

"Musa, mi ne možemo više jednu te istu hranu jesti. Zato, moli za nas Gospodara svoga da nam podari od onoga što zemlja rađa: povrća i krastavca, pšenice, leće i luka crvenog!" Jer oni nisu mogli izdržati da jedu jednu te istu hranu, manu i prepelice, ne izmjenjujući to nečim drugim pošto im je to bilo postalo jednolično i mrsko. Oni spominju svoj život prije nego su dospjeli u pustinju, ukazujući da su bili narod koji je imao i grahorice, i luk i žitarice. Tražili su raznovrsnu hranu od plodova koji rastu iz zemlje i koje oni obraduju. Povrće, krastavci, grahorice i luk opće poznate su namirnice. Medutim, u vezi sa značenjem pojma **(pšenica, žitarice)** postoje različita mišljenja kod pripadnika tradicije (Selefa). Ima mišljenja da je to **bijeli luk/** , u skladu sa čitanjem Ibn-Mes'uda, koji prvo slovo /"**f**" čita kao /"**th**", kako to tumače Mudžahid, Rebi' i Ibn-Enes. Kada bi ovo bilo tačno, ovo slovo bi moglo biti zamijenjeno i u riječi **"ethafi"** u "ethathi" i sličnim slučajevima gdje se "th" mijenja u "f", i "f" u "th" zbog bliskosti u izgovoru. A Allah to najbolje zna! Neki kažu da je - **pšenica,** kao što kaže Ibn-Abbas: znači **pšenica**/ u dijalektu plemena Benu-Hašim, a neki kažu da označava sve od čega se hljeb pravi, tj. žitarice. El-Buhari i neki drugi navode: "Sve žitarice koje se koriste za jelo su ."[31]

"Idite u (neku) zemlju" Riječ /"**grad/zemlja**" ovdje je navedena s nunacijom, dakle promjenljiva i napisana s "elifom" u akuzativu u mushafima h Osmana i to je čitanje (kiraet) većine.Ibn-Džerir kaže: "Nije dozvoljeno čitati drugačije pošto su svi mushafi tako napisani." To znači da idu u jedan od gradova/pokrajina, a ne u Faraonov Egipat, jer je Musa, a.s., njima rekao: "Ovo što ste tražili nije nedostižno. NaprotivU svakoj zemlji u koju dodete, naći ćete to. Imajući u vidu priprostost i množinu toga, nema potrebe da za to molim Allaha." Zato on kaže:
"Zar da ono što je bolje zamijenite onim što je niže (lošije)? Idite u - (neku) zemlju, imat ćete ono što tražite!", tj.ono što ste tražili. Medutim, budući da su oni tražili iz objesti i nezahvalnosti, nije bilo potrebe da im se udovolji. Allah to najbolje zna!

وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ وَٱلْمَسْكَنَةُ وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ ۗ
ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ
بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

"I poniženje i bijeda na njih padoše i Allahovu srdžbu oni na sebe navukoše, zato što u Allahove dokaze vjerovali nisu i što su vjerovjesnike nevine ubijali, zato što su neposlušni bili i sve granice zla prelazili." /61/

Uzvišeni Allah kaže: *"I poniženje i bijeda na njih padoše"*, tj. njima dopadoše, šerijatski i sudbinski im je to nametnuto[32]; neprekidno su

---

[31] Možda je tumačenje riječi rječju **"pšenica"**/. odnosno sve od čega se pravi hljeb bliže istini od tumačenja da je to **"bijeli luk"** i to iz dva razloga:

1/ Iz redoslijeda stvari navedenih u ajetu vidi se da Allah, dž.š., navodi povrće i krastavce jedno do drugoga zbog njihove međusobne bliskosti i porijekla od sjemenki, zatim spominje pšenicu i leću (grahorice) jer su to žitarice. Da je bijeli luk, on bi bio spomenut kasnije, uz luk, zbog njihove međusobne bliskosti u pogledu mirisa.

2/ Pšenica i sve od čega se pravi hljeb, spada u životne potrepštine daleko više nego bijeli luk jer je potreba ljudi za pšenicom i svim od čega se pravi hljeb (kao što su ječam, kukuruz i sl.) daleko veća nego za bijelim lukom. Allah to najbolje zna! Tome treba dodati i da znači pšenicu u dijalektu Benu-Hašima! Zato, kada su Izraelićani tražili ovo..., oni su kazali da im je to draže nego mana i prepelice, zbog čega ih Allah prekorava, pa kaže:
"Zar da ono što je bolje zamijenite onim što je lošije? Idite u (neku) zemlju, imat ćete ono što tražite!"

[32] - **Šerijatski**, znači: zbog vjerolomstva i grijeha koje su učinili oni su, nakon što su pokazali nevjerstvo, ostali neprekidno poniženi; svako s kim se susretnu omalovažava ih i ponižava.

- **Sudbinski**, znači: u skladu s njihovom sudbinom u pogledu izbora nevjerstva umjesto imana, nakon što im je dana mogućnost od Allaha, dž.š., da izaberu, kako stoji u prethodnom Allahovom znanju. Za svoje nevjerstvo oni će biti kažnjeni poniženjem, bijedom i srdžbom.

poniženi i ko god ih sretne omalovažava ih i ponižava, navodeći ih kao primjer niskosti. Usto, oni su i sami intimno poniženi i bijedni zbog grijeha koje su počinili. Hasan kaže: "Allah ih je ponizio i za njih nema zaštite; došli su pod stopala muslimana;[33] ovaj ummet ih je zatekao, a vatropoklonici su od njih uzimali džizju (glavarinu)."

"I Allahovu srdžbu oni na sebe navukoše" - znači, vratili su se sa svojim grijesima noseći Allahovu srdžbu i ljutnju, koju su na sebe navukli zbog grijeha koje su počinili

"zato što u Allahove dokaze nisu vjerovali i što su vjerovjesnike nevine ubijali". Uzvišeni Allah kaže da je nagrada, odnosno kazna, za njih poniženje, bijeda i Allahova srdžba zato što su bili oholi i nisu slijedili istinu, što su omalovažavali nosioce šerijata, vjerovjesnike, sallallahu alejhi ve sellem, koje nisu slijedili. Oni su negirali njihovu misiju do te mjere da su ih ubijali bez razloga, bez ikakvog počinjenog prijestupa. Od toga nema većeg niti otvorenijeg nevjerstva. Imam Ahmed navodi od Abdullaha ibn Mesuda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhim ve sellem, rekao: /75/ "Na Sudnjem danu bit će najžešće kažnjen čovjek kojega je vjerovjesnik ubio ili koji je vjerovjesnika ubio, te imam koji je zavodio, odnosno njegov predstavnik." U jednom hadisu, koji bilježe El-Buhari i Muslim, stoji: /76/ "Oholost je stvar odbijanja istine i potcjenjivanja ljudi", tj. odbijanje istine, omalovažavanje i potcjenjivanje ljudi, odnosno uzdizanje nad njima. Zato Allah dozvoljava da se na njih sruči Njegova sila koja se ne može odbiti, pa im odreduje poniženje i na ovom svijetu i na ahiretu, kao vid odgovarajuće kazne.

"...zato što su neposlušni bili i sve granice zla prelazili" Postoji i drugi razlog da oni budu kažnjeni za svoj prijestup zato što su činili grijehe kršeći Allahove zabrane i prelazeći granice zabranjenog. Allah to najbolje zna!

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلصَّٰبِـُٔونَ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْـَٔاخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

"One koji su vjerovali, te one koji su bili židovi, kršćani i Sabejci, a koji su vjerovali u Allaha i drugi svijet i dobra djela činili - doista čeka nagrada od Gospodara njihova; za njih nema straha i oni neće tugovati."/62/

Pošto je Allah Uzvišeni dao objašnjenje u prethodnim ajetima u vezi s položajem nevjernika, licemjera, židova i drugih koji se suprotstavljaju Njegovim naredbama, djelujući preko granica dozvoljenih od Allaha, dž.š., zatim objasnio kazne koje im pripadaju, On upozorava da kod prethodnih zajednica ima također i dobra, ima onih koji su se pokoravali Allahovim naredbama onako kako je On, dž.š., zapovjedio, pa njima pripada lijepa nagrada. Tako će biti do Dana sudnjega. Jer svima onima koji budu slijedili Allahovog poslanika, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, Vjerovjesnika nepismenog, pripada vječna sreća; za njih nema straha za budućnost na drugome svijetu, niti će se žalostiti zbog onoga što ostavljaju na ovome svijetu.

"One koji su vjerovali", a to su pripadnici Muhammedove, sallallahu alejhi ve sellem, zajednice (ummeta), koja ima naziv **"vjernici"/** zbog njihove velike vjere, i jakog uvjerenja, ali i zato što oni vjeruju u sve prošle vjerovjesnike i buduće stvari nevidljive.[34]

"...te one koji su bili židovi, kršćani i Sabejci, a koji su vjerovali u Allaha i drugi svijet", tj.one koji su vjerovali među židovima, kršćanima i Sabej-cima[35], svejedno bili oni među

---

Stoga su oni pred sobom, u svom biću, poniženi i bijedni.

[33] Da, stavio ih je, zajedno s drugim sličnim njima, pod stopala muslimana, pošto su muslimani dobili državu u kojoj vlada Allahov zakon, i bili dostojni da nose islamsku misiju koju su tada ponijeli s iskrenim odnosom prema Allahu, Njegovoj Knjizi i Poslaniku, ne odstupajući od toga ni za trunku. Medutim, kada su oni Božiju Knjigu i sunnet Njegovog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, bacili za leđa prihvaćajući zakone Allahovih i njihovih neprijatelja, Allah im je dao poniženje učinivši njihovu zemlju Palestinu da bude pod stopom židova, iako su židovi do jučer bili pod stopom muslimana, ne zato što su židovi bolji od njih jer na njih se izlila srdžba, nego zato što su muslimani napustili svoje odgovornosti nosilaca islamske misije vladajući se po zakonima koje im Allah nije objavio. Stoga se postavlja pitanje: da li će se muslimani vratiti Allahu kako bi vratili svoju slavu, odnosno kako bi se židovi vratili tamo gdje su i bili, pod vlasti muslimana?!

[34] Svejedno je pritom da li je to onaj koji je vjerovao u Muhammeda prije njegovog poslanstva ili poslije poslanstva, kao npr. : Qis ibn Saide al-Ijadi, Zejd ibn Omer ibn Nufejl, Vereqa ibn Newfel, Elberra eš-Šeni, Ebu-Zerr el-Gaffari, Selman el-Farisi, Buhajr er-Rahib ili en-Nedžašijeva deputacija. Među njima ima onih koji su dočekali Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i slijedili ga, a i onih koji ga nisu dočekali. Svi oni spadaju u Muhammedovu zajednicu, tj. one koji spadaju u osobe koje Allah ističe do Dana sudnjega Svojim riječima: إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ **"One koji su vjerovali"**. Allah to najbolje zna!

[35] Židovi i kršćani, kao što je poznato, predstavljaju dvije zajednice (ummeta), koje su vezane za Musaa, a.s., i Isaa, a.s. To su dva imena koja se odnose na židove i kršćane u vrijeme Musaa, a.s., u svemu u čemu su slijedili istinu ostajući joj privrženi, kao što se islam odnosi na zajednicu Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Međutim, u

narodima prošlim koji su vjerovali u vjerovjesnike i objavljene knjige, koji ih nisu mijenjali niti zamjenjivali nečim drugim i koji su kao takvi umrli, ili koji su od njih zatekli Allahovog Poslanika (kao što su bili: Abdullah ibn Selam, Nedžaši i Selman el-Farisi), te vjerovali u Allaha i Njegovog Poslanika i dobra djela činili. Njima pripada nagrada kod Gospodara njihova, za njih nema straha i oni neće tugovati. Jer Allah neće ni od koga primiti djelo ako to nije u skladu sa zakonom Njegovog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kao što kaže:

"A onaj koji želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena i on će na drugome svijetu propasti." (3:85)

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُم
بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ
فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنتُم مِّنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٤﴾

"I kada smo od vas zavjet uzeli i brdo Tur iznad vas podigli. Snažno prihvatite ono što smo vam dali i neka vam je na umu ono što je u Knjizi, da biste se kazne sačuvali." /63/ "Zatim vi ste nakon toga odustali, i da nije bilo Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, vi biste uistinu stradali." /64/

Uzvišeni Allah podsjeća Izraelićane na sporazum i obaveze koje je dao, da slijede Tevrat s vjerom u Jednog Boga (et-tewhid) i propisima u skladu s tim. Ali, pošto su oni odbili pokoriti se Njegovoj naredbi, Allah je naredio brdu da se digne iznad njih, tako da ih je prekrilo poput sjenke. Oni su mislili da će pasti na njih, pa su pali na sedždu jednom polovinom čela, dok su drugim okom gledali gore kajući se Allahu. Zatim je Allah odmaknuo od njih brdo, kao što kaže:

"I brdo Tur iznad vas smo uzdigli", a zatim ste vi nakon toga odustali i prekršili ste obavezu koju ste Allahu dali.

"...i da nije bilo Allahove dobrote prema vama", nakon vašeg pokajanja, te slanja Njegovih vjerovjesnika i poslanika, vi biste ovim svojim kršenjem zavjeta bili sigurno gubitnici i na ovom i na drugom svijetu.

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا
قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً
لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾

- Vama je poznato što se dogodilo onima od vas koji su se o subotu ogriješili, pa smo im Mi rekli: "Budite majmuni prezreni!" /65/ "To smo učinili opomenom suvremenicima i pokoljenjima njihovim, a poukom onim koji se Allaha boje."/66/

Uzvišeni Allah kaže: "Poznata vam je, skupino židova, sila i kazna koja se sručila na stanovnike Ejle, koji su bili neposlušni prema Allahovoj naredbi da se slavi subota i ne rade ništa toga dana." Toga dana oni su se služili varkom u lovu na mnogobrojnu ribu koja im je dolazila samo subotom, postavljajući joj udice, mreže i jezerca s vodom iz kojih ne bi mogla izići u toku cijeloga dana subotom, da bi došli navečer uoči nedjelje da je uzmu, uvjereni da je nisu ulovili u subotu, kada su joj pravili navedenu zamku, iako je sam lov bio u subotu zajedno s onim što bi učinili prije subote. Stoga ih je Allah izobličio pretvarajući ih u majmune.

Postojale su dvije vrste stanovnika ovoga grada: vrsta koja se služila lukavstvom i vrsta koja to nikada nije činila. Ovi posljednji dijelili su se također na dvije vrste: onu koja je zabranjivala lov subotom i onu koja to nije činila. Kada je nastupila kazna, pogodila je one koji su se služili lukavstvom, kao i one koji nisu zabranjivali, kao vid kazne za to što nisu zabranjivali. Spasili su se samo oni koji su zabranjivali da se čini ovaj grijeh. Ata el-Horasani kaže: - Oni su pozvani ovako: "Stanovnici grada, budite majmuni prezreni!" Zatim je dao da oni koji su im to zabranjivali udu kod njih i kažu im: "Zar vam nismo to zabranjivali?" Oni su

---

vezi sa Sabejcima postoje različita mišljenja među komentatorima... Neki kažu da su to ljudi koji su živjeli prirodni život ne slijedeći ni jednu određenu vjeru. Zato su mnogobošci nazivali svakog ko bi primio islam Sabejcem, tj. kao da je izišao izvan drugih vjera. Drugi kažu da su Sabejci bili oni do kojih nije dopro poziv Vjerovjesnika. Ima mišljenja da su oni obožavali zvijezde i planete, zatim da su nazvani Sabejcima pošto su napustili židovsku vjeru klanjajući se melecima (anđelima) i zvijezdama. Ibn-Tejmijje, r.a., čije je mišljenje najtačnije, a Allah to najbolje zna, u svom djelu "Odgovor logičarima" kaže slijedeće: "Harran je bio boravište Sabejaca. Tamo je bio hram Prvog uzroka, hram Prvog uma, hram Univerzalne duše, hram Saturna, hram Jupitera, hram Marsa, hram Sunca, kao i Venere, Merkura i Mjeseca.

To je bila njihova vjera i prije kršćanstva. Zatim se među njima pojavilo kršćanstvo, ali je ostao jedan broj mnogobožačkih Sabejaca, čiji je veliki hram bio na mjestu džamije u Damasku, okrenut prema Sjevernom polu. Sabejaca imaju dvije vrste: 1. hanifije, monoteisti i 2. Sabejci mnogobošci. Prvi su oni kojima je izražena pohvala u ovom ajetu, gdje Allah hvali one koji vjeruju u Allaha i drugi svijet i koji čine dobra djela."

to potvrdili klimajući glavama, tj. kazali su: "Da." Pošto je to trajalo samo tri dana, oni su ostali kao majmuni tri dana i za to vrijeme nisu ni jeli, ni pili, niti su se parili. Nakon toga su pomrli." Ibn-Abbas kaže: "Da Allah nije spomenuo da je spasio one koji su zabranjivali zlo, svi bi stanovnici grada propali. U riječima Uzvišenog:

"Pa smo ga učinili opomenom", povratna zamjenica se odnosi na grad, a ima mišljenja da se odnosi na izobličenje i kaznu, mada je tačno da se odnosi na grad. Dakle, Allah je dao stanovnicima ovoga grada kaznu zato što su se ogriješili o subotu, što znači: "Kaznili smo ih i učinili tako poučnim primjerom, kako za Izraelićane, tako i za okolne gradove/sela." Riječi Uzvišenog:

"...a poukom onima koji se Allaha boje" znače: poukom onima koji se Allaha boje nakon njih, do Dana sudnjega, odnosno to znači upozorenje bogobojaznima da paze šta čine, kako ih ne bi pogodilo ono što je ove pogodilo. To je bilo u vrijeme Davuda, a.s. Uzvišeni Allah kaže: *"Jezikom Davuda i Isaa, sina Merjemina, prokleti su oni od sinova Israilovih koji nisu vjerovali, zato što su neposlušni bili i Allahove naredbe kršili i granice zla prelazili Jedni druge nisu odvraćali od loših djela, već ih sami činili. Loše li je to što su oni radili!" (5:78,79)*

Ibn-Betta prenosi, putem neprekinutog lanca, od Ebu-Hurejre, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /77/ "Ne činite grijehe koje su činili židovi dozvoljavajući sebi niskim varkama ono što je Allah zabranio." Ovaj hadis ima dobar lanac predanja u kojem je i Ahmed ibn Muhammed ibn Muslim, kojega hafiz Ebu-Bekr el-Hatib el-Bagdadi smatra pouzdanim, dok su ostali prenosioci u lancu predanja poznati i ispunjavaju uvjete vjerodostojnosti. Allah to najbolje zna!

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تَذْبَحُوا۟ بَقَرَةً ۖ
قَالُوٓا۟ أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا ۖ قَالَ أَعُوذُ بِٱللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا
رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ ۖ
عَوَانٌۢ بَيْنَ ذَٰلِكَ ۖ فَٱفْعَلُوا۟ مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا
مَا لَوْنُهَا ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ ٱلنَّٰظِرِينَ
﴿٦٩﴾ قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ إِنَّ ٱلْبَقَرَ تَشَٰبَهَ عَلَيْنَا ۖ وَإِنَّآ
إِن شَآءَ ٱللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُولٌ تُثِيرُ
ٱلْأَرْضَ وَلَا تَسْقِى ٱلْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيهَا ۚ قَالُوا۟ ٱلْـَٰٔنَ جِئْتَ بِٱلْحَقِّ ۚ
فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾

- I kada Musa reče narodu svome: "Allah vam doista naređuje da kravu zakoljete", oni upitaše: "Zbijaš li to ti s nama šalu?", a on reče: "Ne dao mi Allah da budem neznalica!"/67/ - Oni rekoše: "Zamoli Gospodara svoga u naše ime da nam objasni kakva ona treba biti!" "On kaže", odgovori on, "da krava ne smije biti ni stara, ni mlada, nego između toga, srednje dobi, pa učinite to što se od vas traži!" /68/ "Zamoli Gospodara svoga", rekoše oni, "da nam objasni kakve boje treba biti!" "On kaže", reče on, "da ta krava treba biti svijetložute boje, da se svidi onima koji je vide." /69/ "Zamoli Gospodara svoga", rekoše oni, "da nam objasni kakva još treba biti, jer nama krave izgledaju slične, a mi ćemo nju, ako Allah htjedne, sigurno pronaći."/70/ "On kaže", reče on, "da krava ne smije biti iscrpljena oranjem zemlje i natapanjem usjeva; treba biti bez ikakve mahane i biljega." "E, sad si kazao istinu!", rekoše oni, pa je zaklaše, i jedva to učiniše!/71/

Ibn ebi-Hatem, s lancem prenosilaca koji seže do Muhammeda ibn Sirina, prenosi od Ubejde es-Selmanija da je rekao: "Neki čovjek među sinovima Israilovim bio je bezdjetan, a imao je dosta imetka. Nasljednik mu je bio njegov bratić koji ga je ubio i iznio iz kuće noću, ostavivši ga pred vratima nekog čovjeka. Ujutro je tužio tog čovjeka, pa su se ljudi naoružali krenuvši jedni protiv drugih. Mudar i odlučan čovjek među njima reče: "Zašto da jedni druge ubijamo, a među sobom imamo Allahovog Poslanika?" Oni su, potom, otišli kod Musaa, a.s., i iznijeli mu to. On je rekao:

"Allah vam doista naređuje da kravu zakoljete." Oni upitaše: "Zbijaš li to ti s nama šalu?", a on reče: "Ne dao mi Allah da budem neznalica!" On kaže: - Da se nisu protivili, dao bih da zakolju najslabiju kravu. Ali, pošto su oni cjepidlačili, Allah je prema njima bio strog, tako da im je na kraju bilo naredeno da zakolju odredenu kravu koju su našli kod čovjeka koji je imao samo nju, pa im je rekao: "Tako mi Boga, za nju ne tražim manje od količine zlata koja može stati u njenu kožu!" Uzeli su je za tako visoku cijenu i zaklali, a potom ubijenoga udarili dijelovima od nje. Nakon toga je oživio, pa su ga upitali: "Ko te je ubio...?", a on je odgovorio: "Ovaj", pokazujući na svoga bratića, a zatim je mrtav pao. Od njegove imovine ovome nije dano ništa i od tada ubica ne nasljeduje.

Jasno je da je ova priča uzeta iz knjiga sinova Israilovih i ona se može prenositi, s tim da se ne mora ni prihvatiti, ni negirati. Zato se ona ne može uzeti kao argument, osim u onoj mjeri u kojoj se slaže s istinom kod nas. Allah to najbolje zna!

Uzvišeni Allah kaže:

- I kada Musa reče narodu svome: "Allah vam doista naređuje da kravu zakoljete", oni upitaše: "Zbijaš li to ti s nama šalu?", a on reče: "Ne dao mi Allah da budem neznalica!" /67/

Allah, dž.š., podsjeća sinove Israilove na Svoju blagodat prema njima, koja predstavlja čudo u vezi s kravom i time kako je otkriven ubica. Kada su se oni požalili Musau, a.s., on je rekao:

"Allah vam doista naređuje da kravu zakoljete." Oni upitaše: "Zbijaš li to ti s nama šalu?", tj. da li se ti s nama ismijavaš, itd...?, pa im je odgovorio: *"Ne dao mi Allah da budem neznalica!"* Dakle, on traži utočište kod Allaha, kako ne bi bio kao oni koji se ismijavaju i ništa ne znaju, što je neprimjereno vjerovjesniku..Kada su se oni uvjerili u ozbiljnost riječi Musaa, a.s., *rekli su: "Zamoli Gospodara svoga u naše ime, da nam objasni kakva ona treba biti!"*

Allah im nije ništa drugo naredio do da zakolju bilo kakvu kravu, ali su ih njihov inad i preveliko ispitivanje vjerovjesnika natjerali da kažu:

"Zamoli Gospodara svoga, u naše ime, da nam objasni kakva ona treba biti!", "On kaže", odgovori on, "da krava ne smije biti ni stara, ni mlada, nego između toga, srednje dobi, pa učinite to što se od vas traži!", tj. ni stara, ni mlada, toliko da nije otelila nijedno tele, nego najbolje kako može biti. "Pokorite se Allahovoj naredbi i zakoljite kravu!" *Oni su na to kazali: "Zamoli Gospodara svoga da nam objasni kakve boje treba biti!" "On kaže", reče on, "da ta krava treba biti svijetložute boje, da se svidi onima koji je vide."*

El-Avfi, u svom komentaru, navodi od Ibn-Abbasa slijedeće: "**svijetložute boje**" - znači svijetložute boje koja skoro da prelazi u bijelu, a riječi "**da se svidi onima koji je vide**" znače da im se dopadne.*"Zamoli Gospodara svoga", rekoše oni, "da nam objasni kakva još treba biti, jer nama krave izgledaju slićne, a mi ćemo nju, ako Allah htjedne, sigurno pronaći." /70/* Ovo je, također, zbog njihovog jakog inada i suprotstavljanja, pa kaže:

"On kaže", reče on, "da krava ne smije biti iscrpljena oranjem zemlje i natapanjem usjeva; treba biti zdrava, bez ikakve mahane i biljega." "E, sad si kazao istinu!", rekoše oni, pa je zaklaše, i jedva to učiniše! /71/

Riječi Uzvišeno *"ne smije biti iscrpljena oranjem zemlje"* znače da nije oslabila zbog oranja *"i natapanja usjeva",* tj. da nije upregnuta u kolo za natapanje zemlje, nego da je dobra, očuvana i svježa, zatim *"bez ikakve mahane",* znači da je zdrava, bez mahana, *"bez biljega",* tj. da nema nikakve druge boje osim svoje vlastite.

"E sad si kazao istinu!", rekoše oni, tj. opisao je onako kako su je oni vidjeli kod tog čovjeka *"...pa je zaklaše, i jedva to učiniše!"* Ed-Dahhak od Ibn-Abbasa navodi: "Bili su u situaciji skoro da to ne učine", i to nije bilo što su oni htjeli, budući da su htjeli da je ne zakolju. Znači da oni, uz sve ovo, uz sva pitanja i odgovore, sva objašnjenja, nisu kravu zaklali bez velikog napora, što predstavlja poseban prijekor, jer njihov cilj nije bio ništa drugo do inad. Zato su je jedva i zaklali.

Ibn-Džurejdž kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /78/ "Njima je, doista, bilo naredeno da zakolju najslabiju kravu, ali pošto su oni bili tvrdoglavi, i Allah je prema njima bio strog. Tako mi Allaha, da oni nisu rekli 'inšaallah', nikada im ne bi bila opisana." Ovaj ajet, u kome se navodenjem osobina odreduje krava, tj. precizira nakon općeg opisa, uzima se kao dokaz za ispravnost kupoprodaje životinja po opisu /selem/. Taj stav zastupaju Malik, El-Evza'i, El-Lejs, Eš-[afi'i i Ahmed te većina učenjaka, kako starijih, tako i kasnijih. To potvrduje hadis koji se

navodi u oba Sahiha, a glasi: /79/ "Žena ženu ne smije opisati svome mužu tako precizno kao da je gleda", odnosno slučaj Vjerovjesnikova, sallallahu alejhi ve sellem, opisa deve za otkup kod ubistva greškom i nenamjerno, svojstvima navedenim u hadisu. Ebu-Hanife, Es-Sevri i učenjaci iz Kufe kažu: "Nije dozvoljena kupoprodaja životinja po opisu, budući da je nepoznato u kakvom su stanju." Slično se navodi i od Ibn-Mes'uda, Huzejfe ibn Jemana, Abdurrahmana ibn Semure i drugih.

وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا ۖ وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنتُمْ
تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾ فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا ۚ كَذَٰلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ
آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾

"I kada ste jednog čovjeka ubili, pa se oko njega prepirati počeli, Allah je dao da iziđe na vidjelo ono što ste bili sakrili." /72/ - Pa smo mi rekli: "Udarite ga jednim njezinim dijelom!" I eto, tako Allah mrtve vraća u život i pruža vam dokaze Svoje, da biste shvatili./73/

Riječi Uzvišenog: *"I kada ste jednog čovjeka ubili, pa se oko njega prepirati počeli"*, upozoravaju: "Sjetite se dana kada ste ubili jednog čovjeka, pa ste se oko njega počeli prepirati!" El-Buhari kaže: *"pa se oko njega prepirati počeli"* znači kada ste se razišli u vezi s tim. Ibn-Džurejdž ističe da to znači da su jedni rekli: "Vi ste ga ubili", a drugi: "Ne, nego ste ga vi ubili", dakle svaka je grupa od sebe odbacivala zločin pa je *"Allah dao da iziđe na vidjelo ono što ste bili sakrili";*

Mudžahid navodi da to znači: "ono što u sebi krijete"

- *Pa smo Mi rekli: "Udarite ga jednim njezinim dijelom!"* Ovaj dio predstavlja bilo koji dio njenog tijela i time bi bilo pokazano čudo. Da u odredenju ovoga dijela postoji neka korist za nas s vjerskog ili ovosvjetskog stanovišta, Allah bi nam to jasno pokazao. On je to, medutim, dao u nejasnoj formi, a nije objašnjeno ni od časnog Poslanika, pa stoga i mi to ostavljamo!

Riječi Uzvišenog: *"I eto, tako Allah mrtve vraća u život"* znače: oni su udarali ubijenog nekim dijelovima krave, pa je on oživio...! Allah Uzvišeni ukazuje na Svoju moć da oživi mrtve, u što su se oni uvjerili u slučaju tog ubijenog čovjeka. Allah im je to dao kao dokaz za povratak Njemu, ukazujući istovremeno na njihov inad i prekinuo njihovo medusobno neprijateljstvoEbu-Davud et-Tajalisi prenosi od Ebu-Rezina al-Akilija, r.a., da je rekao: - Kazao sam: "Allahov Poslaniče, kako će Allah oživiti mrtve?!", pa je on odgovorio: /80/ "Da li si prošao kada kroz neku dolinu bez rastinja, i nakon toga kada je ozelenjela...?" Rekao sam: "Da." Na to je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Isto tako je sa oživljavanjem! Tako Allah i mrtve oživljava."

Sljedbenici malikijskog mezheba za svoj stav uzimaju kao dokaz riječi smrtno ranjenog čovjeka: "Taj i taj me ubio!" Smatrajući da u ovom kazivanju postoji polovičan dokaz, jer je ubijeni, pošto je oživljen, upitan o tome ko ga je ubio, pa je odgovorio: "Taj i taj!" Taj je odgovor od njega bio prihvatljiv, jer je on u tom trenutku kazao istinu i ne može se u ovom slučaju optužiti za lažOvaj svoj stav smatraju najispravnijim zbog hadisa koji prenosi Enes /81/, u kojem se kaže: - Neki je židov ubio svoju sluškinju zbog srebrenog nakita[36] stavivši joj glavu izmedu dva kamena..Sluškinja je ubistvo preživjela, pa joj je postavljeno pitanje: "Ko ti je to učinio? Je li taj ili taj, itd." Kada je spomenut židov, ona je klimnula glavom. Nakon toga židov je priveden i ispitivan dok nije priznaoTada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da se i njegova glava stavi izmedu dva kamena.

Ako dokaz nije potpun, po Maliku je potrebno da zastupnici ubijenog daju zajedničku zakletvu[37], dok se većina učenjaka u tome ne slaže, i ne smatraju riječi smrtno ranjenog kao nepotpun dokaz.

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً ۚ وَإِنَّ
مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ
مِنْهُ الْمَاءُ ۚ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا
تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

"Ali srca vaša, poslije toga, postala su tvrda kao kamen ili još tvrđa! A ima kamenja iz kojega rijeke izbijaju; ima ga koje puca i iz kojeg izlazi voda; a ima, doista, i onoga koje se iz straha pred Allahom ruši! A Allah ne zanemaruje ono što vi radite!"/74/

[36] plural je od riječi , a označava nakit od srebra (vidi: El-Kamus).

[37] Većina učenjaka traže zakletvu prihvaćajući je ili koristeći to za svjedočenje.

Prekoravajući i osudujući sinove Israilove nakon svih znamenja koja su vidjeli, uključujući i Njegovo oživljavanje mrtvih, Allah Uzvišeni kaže:

"Ali srca vaša, poslije toga, postala su tvrda", pa su ona poput kamena koji po sebi nikada nije mekahan. Zato Allah zabranjuje vjernicima da budu takvi, pa kaže: *"Zar nije vrijeme za one koji vjeruju da im se srca skrušeno raznjeće pred spomenom (zik -rom) Allaha i istine objavljene; da ne budu kao oni kojima je dana Knjiga pa su, kako je vrijeme prolazilo, srca njihova tvrdnula i mnogi od njih postali prijestupnici!" (57:16)*

Riječi Uzvišenog: *"kao kamen ili još tvrđa!"* znače da su srca sinova Israilovih vremenom postala tvrda i ne prihvataju savjet nakon znamenja Allahovih i čuda čiji su svjedoci bili, pa su ona poput kamena za čije omekšanje nema lijeka,

"ili još tvrđa", jer *"ima kamenja iz kojega rijeke izbijaju; ima ga koje puca i iz kojeg izlazi voda; a ima, doista, i onoga koje se iz straha pred Allahom ruši!"*

kao što kaže:

"Njega veličaju sedam nebesa i Zemlja, i oni na njima; i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći GaAli vi ne razumijete veličanje njihovoOn je doista blag i mnogo prašta." (17:44) Mudžahid kaže: "Svaki kamen iz kojeg izbija voda ili koji puca od vode, odnosno, skotrlja se s vrha brda, to čini iz straha pred Allahom, kako objavljuje Kur'anOvo je kamenje nježnije od srca sinova Israilovih, koji su negirali istinu nakon što su je sami vidjeli!" Neki komentatori Kur'ana kažu da je ovaj opis kamena samo metaforaAli Er-Razi, El-Kurtubi i drugi autoriteti islama kažu: - Ovdje nema potrebe za metaforom budući da Allah Uzvišeni stvara to svojstvo kod kamenja, kao što kaže:

"Mi smo nebesima, Zemlji i planinama emanet ponudili, pa su se sustegli i pobojali da ga ponesu" (33:72), kao i:

"Njega veličaju sedam nebesa i Zemlja, i oni na njima", zatim: *"I trava i drveće se pokoravaju" (55:6)*, zatim:

"Da smo ovaj Kur'an nekom brdu objavili, ti bi vidio kako je strahopoštovanja puno i kako bi se od straha pred Allahom raspalo." (59:21) U sahih hadisu stoji: /82/ "Ovo brdo nas voli i mi njega volimo." Kao što postoji mutevatir predanje, u kojem se spominje jecanje palminog panja.

"A Allah ne zanemaruje što vi radite."[38]

أَفَتَطْمَعُونَ أَن يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِن بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُم بِهِ عِندَ رَبِّكُمْ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾

"Zar se vi nadate da će vam oni povjerovati, iako su neki od njih Allahov govor slušali, da bi ga, nakon što su ga shvatili, svjesno iskrivili?" /75/ - Kada sretnu vjernike, oni govore: "Mi vjerujemo!", a čim se osame jedni s drugima, kažu: "Zar ćete im kazivati ono što je Allah vama objavio, pa da im to bude optužba protiv vas pred Gospodarom vašim? Zar se nećete opametiti?" /76/ "A zar oni ne znaju da Allah zna i ono što kriju i ono što pokazuju?!"/77/

Uzvišeni Allah kaže: *"O vjernici, zar se vi nadate da će vam oni povjerovati"*, tjza vama pokorno krenuti..? Ne!..Jer, doista, ove zabludjele skupine židova čiji su preci bili svjedoci jasnih Allahovih znakova, a potom im srca otvrdnula, tako da su neki od njih i Allahov govor slušali i zatim ga izvrtali, tj. tumačili ga na neprimjeren način nakon što bi ga shvatili i razumjeli izvorno, to svjesno krše znajući da su grješni zato što ga iskrivljavaju i tumače po svom nahodenjuOvo je pozicija slična onoj naznačenoj u riječima:

"Ali zato što su zavjet svoj prekršili, Mi smo ih prokleli i srca njihova okrutnim (tvrdim) uči -nili, pa su riječi sa mjesta njihova uklanjali (iskrivljavali)." (5:13) Es-Suddi kaže: "Jedna grupa izmedu njih slušala bi Allahov govor, a zatim ga iskrivljavala!", a potom dodaje: "To je bio Tevrat, koji su iskrivljavali." Uz riječi:

[38] /1/ Tj. ne zanemaruje vidljive i nevidljive prijestupe koje ovi ljudi čine, jer kako bi ih zanemario kada je On Onaj Kome ne može izmaknuti ni koliko trunka, ni na Zemlji ni na nebesima.

/2/ Siddik Hasan Han, Allah mu se smilovao, kaže:

sadrži neskriveni naglasak i prijetnju. Jer, ako Allah Uzvišeni zna šta oni rade i ne zanemaruje to, pred njima je zamka velika. Allah to najbolje zna!

"da bi, nakon što su shvatili, svjesno ga iskrivili" Katade kaže: "To su bili židovi koji su slušali Allahov govor, a potom ga iskrivljavali, nakon što bi ga razumjeli i upamtili, dozvoljavajući zabranjeno (haram), zabra-njujući dozvoljeno (halal), proturajući neistinu i negirajući istinu."

Od Ibn-Abbasa navodi se:

- Kada sretnu vjernike, oni govore: "Mi vjerujemo!", tjvjerujemo da je vaš drug Allahov Poslanik, ali specijalno vaš, *a čim se osame jedni s drugima, kažu: "Zar ćete im kazivati ono što je Allah vama objavio, pa da im to bude optužba protiv vas pred Gospodarom vašim? Zar se nećete opametiti?"*

.

tjkada se osame, oni jedni drugima govore: "Ne kazujte ovo Arapima, jer ste vi očekivali svoga poslanika, koji će vas povesti protiv njih, a on se pojavio medu njima!", pa je Allah objavio ajet:

"Kada sretnu vjernike..." To znači: Vi priznajete da je on vjerovjesnik i znate da ste dali zavjet da ga slijediteZatim ih obavještava da je on vjerovjesnik, a njihove riječi su: "Mi smo ga očekivali i o njemu čitali u našoj Knjizi, ali ga vi negirajte i nemojte ga priznati!" Na to im Allah Uzvišeni odgovara riječima:

"A zar oni ne znaju da Allah zna i ono što kriju i ono što pokazuju?!" U vezi s tim, Ebul-Alije kaže: "To znači da Allah zna da oni ne vjeruju u Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, da ga u laž ugone iako to nalaze zapisano u Knjizi njima objavljenoj."

وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا
يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا
مِنْ عِندِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ
وَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾

"Neki od njih su nepismeni i ne znaju za knjigu, nego samo za gatke. Oni se samo domišljaju."/78/ - A teško onima koji svojim rukama pišu knjigu, a zatim govore: "Ovo je od Allaha", da bi za to korist neznatnu izvukli. I teško njima zbog onoga što ruke njihove pišu, i teško njima što na taj način zarađuju./79/

Uzvišeni Allah kaže: "*Neki od njih su nepismeni*", tj. neki od sljedbenika Knjige /"**Nepismen**" je kod Arapa onaj ko ne zna pisati niti računatiPoslanik, a.s., kaže: /83/ "Mi smo nepismena zajednicaNe pišemo niti računamo. Mjesec, jeste ovako i ovako..itd.", što znači da medu sljedbenicima Knjige ima onih koji su nepismeni i ne znaju ni čitati ni pisati, nego znaju samo gatke , tj. lažne riječi i priče koje pričaju, govor zasnivaju na pretpostavkama onoga čega nema u Allahovoj Knjizi, govoreći da je to u njoj "**Oni se samo domišljaju**", tjlažu ne znajući šta je u njoj, tako da i tvoje vjerovjesništvo uzimaju kao pretpostavku

- Zato, teško onima koji svojim rukama pišu knjigu, a zatim govore: "Ovo je od Allaha", da bi za to korist neznatnu izvukli." To je druga vrsta židova, odnosno to su njihovi rabini koji su lažima, lažnim zakletvama i neosnovanim prisvajanjem imovine ljude pozivali u zabludu.

Es-Suddi kaže: "Neki su židovi bili napisali knjigu koju su prodavali za bagatelnu cijenu Arapima, tvrdeći da je od Allaha." U jednom hadisu koji donosi El-Buharija od Zuhrija i drugih prenosilaca, što seže do Ibn-Abbasa, stoji "da su sljedbenici Knjige zamijenili Allahovu Knjigu, da su je promijenili i sami napisali, da bi je prodavali za bagatelu, govoreći da je od Allaha."

"I teško njima zbog onoga što ruke njihove pišu, i teško njima što na taj način zarađuju", tjteško njima zbog laži, objede i potvore što su ih svojim rukama napisali i teško njima zbog svega što su nelegalno pojeliA Allah to najbolje zna!

وَقَالُوا لَن تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً ۚ قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِندَ اللَّهِ
عَهْدًا فَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ ۖ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾

- Oni govore: "Vatra nas neće doticati više od nekoliko dana." Reci: "Da li ste za to od Allaha dobili obećanje?", jer Allah neće prekršiti Svoje obećanje, ili na Allaha iznosite ono što ne znate! /80/

@idovi su tvrdili da ih džehenemska vatra neće ni dotaći više od onoliko dana koliko su oni tele obožavali, a to je samo četrdeset dana. Na to im Allah odgovara pitanjem: *"Da li ste za to od Allaha dobili obećanje?"* Jer, ako im je Allah dao obećanje, On ga neće prekršiti. Medutim, pošto se to zasigurno nije dogodilo, / "**ili**", tjnego *"vi na Allaha iznosite ono što ne znate"*

,tj. iznosite laži i izmišljotineU hadisu koji prenosi Ebu-Bekr ibn Merdevejh s lancem prenosilaca vezanim za Ebu-Hurejrea stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, /84/ "medu pitanjima koja je postavio židovima, nakon osvajanja Hajbera, postavio i pitanje: '...Ko su to stanovnici Vatre?' Oni su kazali: 'Mi ćemo biti kratko, a zatim ćete nas vi smijeniti!' Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na to im je rekao: 'Propali ste! Tako mi Allaha, mi vas nikada nećemo smijeniti!' "

بَلَىٰ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَٰطَتْ بِهِۦ خَطِيٓـَٔتُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٨١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٨٢﴾

"A nije tako! Jer oni koji budu zlo činili i grijesi ih njihovi budu sa svih strana stizali stanovnici Džehennema bit će i u njemu će vječno ostati." /81/ "A oni koji budu vjerovali i dobra djela činili, oni će stanovnici Džennеta biti i u njemu će vječno boraviti."/82/

Allah Uzvišeni odgovara sinovima Israilovim koji su tvrdili: *"Vatra nas neće doticati više od nekoliko dana"* da to nije tako kako vi smatrate i želite, niti kako priželjkujete, nego to stoji ovako: Ko učini zlo njega će stići njegov grijeh, a ko izide na Sudnji dan, a nema uz sebe nikakvo dobro, nego su mu sva djela loša, on će biti stanovnik Vatre.

"A oni koji budu vjerovali i dobra djela činili", tjkoji budu vjerovali u Allaha, Njegovog Poslanika i činili dobra djela u skladu sa šerijatom, oni će biti stanovnici Džennеta. Ibn-Abbas kaže: - Riječi: *"A nije tako! Jer oni koji budu zlo činili"* znače: ko bude radio kao što vi radite, ne bude vjerovao kao što vi ne vjerujete, pa ga stigne njegovo nevjerstvo, on nema dobra. Imam Ahmed prenosi s lancem prenosilaca od Ibn-Mes'uda, r.a., da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /85/ "čuvajte se neznatnih grijeha, jer oni se sakupljaju kod čovjeka dotle dok ga ne upropaste." Ibn-Abbas kaže: *"A oni koji budu vjerovali i dobra djela činili, oni će stanovnici Džennеta biti i u njemu će vječno boraviti."* To znači da onima koji budu vjerovali u ono što ste vi poricali i radili ono što ste vi ostavili u vjeri, pripada DžennetOvim ih obavještava da će nagrada za dobro i zlo stići počinioce vječno i bez prekidaA Allah to najbolje zna!

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَقُولُوا۟ لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنكُمْ وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

"I kada smo od sinova Israilovih zavjet uzeli da ćete jedino Allahu u ibadetu biti, i roditeljima, i bliznjima, i sirocadi, i siromasima, dobročinstvo činiti, a ljudima lijepe riječi govoriti; i namaz obavljati i zekat davati, vi ste se poslije, izuzev nekolicine, izokrenuli i to iznevjerili." /83/

Uzvišeni Allah navodi ovdje da su sinovi Israilovi namjerno i svjesno iznevjerili naredbe koje im je dao i zavjet koji je od njih uzeo. On im je naredio da se Njemu klanjaju i ne pridružuju Mu pri tome nikoga, što je naredio svim Svojim stvorenjima, zbog čega ih je i stvorio, kao što kaže:
- *Prije tebe nismo poslali ni jednog poslanika, a da mu nismo objavili: "Nema drugog boga osim Mene, pa Meni ibadet činite." (21:25)* Prema tome, pravo je Allaha Uzvišenog da se samo Njemu klanja i niko da Mu se ne pridružuje, a potom dolaze obaveze prema stvorenjimaOn im, zatim, naglašava: Najpreča su od njih prava roditelja. Zbog toga Allah, dž.š., spominje zajedno Svoje pravo i pravo roditelja, pa kaže:

..

"Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu ibadet činite i da roditeljima dobro činite..." (17:23) U oba Sahiha od Ibn-Mes'uda prenosi se: /86/ - Rekao sam: "Allahov Poslaniče, koje je djelo najbolje?", pa je rekao: "Namaz u svoje vrijeme." "Zatim?", upitao sam, pa je odgovorio: "Dobročinstvo prema roditeljima." Upitao sam: "A zatim...?" Odgovorio je: "Borba na Božijem putu." U drugom sahih (vjerodostojnom) hadisu stoji: /87/ da je neki čovjek rekao: "Allahov Poslaniče! Kome da činim dobročinstvo?" Odgovorio je: "Svojoj majci." Rekao je: "A kome zatim?" Odgovorio je: "Svojoj majci." Upitao je: "A kome zatim?", pa je odgovorio: "Svome ocu, a zatim niže i niže." **"Siročadi"**/maloljetnoj djeci, koja nemaju očeva da ih opskrbljuju, pa / **"siromasima"**, onima koji nemaju sredstava za izdržavanje sebe i svoje porodice.

U vezi s riječima Uzvišenog: *"...a ljudima lijepe riječi govorite"*, Hasan el-Basri kaže: **"Lijepa riječ"** () ovdje znači da nareduje dobro i odvraća od zla, da blago postupa, prašta i bude širokogrud, te da ljudima govori lijepe riječi kao što kaže Allah Uzvišeni To je svaki način ophodenja kojim je Allah zadovoljanImam Ahmed prenosi od Ebu-Zerra, r.a., da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /88/ "Nijedno dobro nemoj potcjenjivati, jer ako ništa ne možeš, onda makar nastoj susresti svoga brata vedrog lica." /Navodi ga Muslim./

Nakon što im je naredio dobročinstvo prema ljudima, uključujući i djela i riječi, bilo je normalno da im naredi da lijepe riječi govore, a zatim da to naglasi obavezom ibadeta prema Njemu i dobročinstva prema ljudima, pod čim se ovdje podrazumijevaju namaz i zekatSinovi Israilovi su, kako Allah spominje, bili to, izuzev malog broja, napustili i to namjerno i nakon što su stekli znanje o tome. To je stepen ove zajednice, tj. sinova IsrailovihZa razliku od njih, zajednica muslimana, nakon što je dobila isto naredenje, počela je s izvršenjem kako nije ni jedna zajednica prije nje, što treba Allahu zahvaliti. A Allah to najbolje zna![39]

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ
دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ
تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾ ثُمَّ أَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا
مِّنكُم مِّن دِيَٰرِهِمْ تَظَٰهَرُونَ عَلَيْهِم بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَإِن يَأْتُوكُمْ
أُسَٰرَىٰ تُفَٰدُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ ۚ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ
ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ
فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ
بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا بِٱلْءَاخِرَةِ ۖ
فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾

"I kada smo od vas zavjet uzeli da krv jedni drugima nećete prolijevati i da jedni druge iz domova vaših nećete izgoniti, vi ste to prihvatili i posvjedočili." /84/ "Nakon toga, vi ipak jedni druge ubijate, a pojedine od vas i iz zavičaja njihovog istjerujete, pomažući se protiv njih uz grijeh i nasilje, pa ako vam kao sužnji dođu, vi ih otkupljujeteA zabranjeno vam je da ih izgonite! Zar vi u jedan dio Knjige vjerujete, a drugi negirate?! One od vas koji tako ćine na svijetu samo poniženje može stići, a na Sudnjem danu bit će stavljeni na muke najteže! Allah doista ne propušta motriti što vi radite." /85/ "To su oni koji su život na ovome svijetu pretpostavili onome na drugome svijetu; zato se njima patnja neće olakšati, niti će im se u pomoć pritećI."/86/

Allah Uzvišeni ovo kaže prekoravajući židove, koji su u vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, živjeli u Medini, zbog toga što su vodili borbu protiv plemena Evs i Hazredž u vrijeme paganstva. U to vrijeme oni su obožavali kipove i medusobno vodili više ratovaU Medini su živjela tri židovska plemena: Benu-Kajnuka' i Benu-Nadir, saveznici plemena Hazredž, i Benu-Kurejza, saveznici plemena EvsKada bi medu njima izbio rat, svaka skupina je bila uz svoje saveznike tako da se dešavalo da neki židov ubije drugoga iz druge skupine, što je zabranjeno propisima njihove vjere i izričitim tekstom Svete knjige. Istjerivali su ih, također, iz domova pljačkajući iz njih pokućstvo, stvari i imovinu. Po završetku rata, oni bi nastojali otkupiti zarobljenike od pobijedene strane u skladu s propisima Tevrata.

[39] Da, tačno je da je zajednica muslimana, kao što navodi komentator, Allah mu se smilovao, tako djelovala u početku islama, dok je upravljala u skladu s objavom Allaha, dž.š. Medutim, kako je vrijeme prolazilo, oni su sve manje izvršavali Allahove naredbe, pa je istom mjerom i Allah smanjivao njihovu moć i državu sve dok nije došla u današnje stanje (četrnaesto stoljeće po Hidžri), kada je zajednica muslimana razbijena na male i nemoćne državice...!!! Sve one, ili najveći dio njih pod vlašću su nevjernika, direktno ili indirektno. I zajednica muslimana neće se vratiti u stanje kako ga je predstavio naš komentator, r.h., sve dok se ne vrati vlasti u skladu s Allahovom Objavom, kao što je to bilo u prvom periodu, budući da je obaveza muslimana da uspostavi Allahovu vlast u sebi i društvu u kojem živi, odnosno u cijelom svijetu, kako bi time ispunio obavezu koja mu je od Allaha dana na ovome svijetu. Zato, kada odstupi od ove obaveze kojom je zadužen, Allah mu dâ da ga pogodi nesreća koja odgovara vrsti grijeha, pa mu oduzme vlast i dâ da nad njim drugi vladaju dok se on Allahu ne vrati.

Zato Allah Uzvišeni kaže: *"Zar vi u jedan dio Knjige vjerujete, a drugi negirate?!"* Kao što, također, kaže: *"I kada smo od vas zavjet uzeli da krv jedni drugima nećete prolijevati i da jedni druge iz domova vaših nećete izgoniti"*, tjda nećete jedni druge ubijati, iz stanova istjerivati, niti se organizirati protiv njih s obzirom da su pripadnici jedne vjerske zajednice kao jedan organizamZatim kaže:

"vi ste to potom prihvatili i posvjedočili", tjpriznali ste da znate za ovaj zavjet i njegovu ispravnost kao direktni svjedoci, a *"Nakon toga, vi ipak jedni druge ubijate, a pojedine od vas i iz zavičaja njihovog izgonite"*, i to u želji za ovosvjetskim počastimaZbog toga su im Arapi prigovarali govoreći: "Kako je moguće da ratujete protiv njih, a zatim ih otkupljujete?!" Jevreji su govorili da im je naredeno da ih otkupljuju, a zabranjeno da se protiv njih bore. Pa su ih upitali: "Zašto se onda protiv njih borite?" Oni su odgovarali: "Teško nam je da naši saveznici budu poniženi." Istina je, medutim, da su to činili iz želje za ovosvjetskim dobrima i časću.

Kao što se vidi, ovaj ajet upućuje prijekor židovima zato što su izvršavali naredbe iz Tevrata koje su smatrali ispravnim, kršeći istovremeno njegove šerijatske propise, iako su to dobro znali i osvjedočili se u istinitost.[40] Zato se njima ne može vjerovati u ono što tvrde o sadržaju i prenošenju ove Knjige, niti im se bilo šta može vjerovati s obzirom na sve što su skrivali o Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, u pogledu njegovih svojstava, poslanstva, mjesta pojavljivanja i Hidžre, o čemu obavještavaju drugi vjerovjesnici, a.sJer židovi, Allahovo prokletstvo neka je na njih, krili su to i medu sobomZato Allah, dž.š., kaže: *"One od vas koji tako ćine, na ovome svijetu samo poništenje može stići"* i zbog toga što su kršili Allahov zakon i naredenje

"i oni će na Sudnjem danu biti kažnjeni najtežom kaznom", jer su se ponašali suprotno Tevratu. *"Allah doista ne propušta motriti šta vi radite." /85/ "To su oni koji su život na ovom svijetu pretpostavili onome na drugom svijetu"*, tjoni su više voljeli ovaj svijet, koji su za sebe odabrali, nego drugi (ahiret) *"Zato se njima patnja neće olakšati"* , tj. neće im se ni časak kazna skinuti, *"niti će im se u pomoć priteći"*Dakle, oni neće imati nikoga ko će im priteći u pomoć, spasiti ih, i zaštititi od vječne kazne koja im pripada. A Allah to najbolje zna!

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى
ٱلْكِتَٰبَ وَقَفَّيْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ بِٱلرُّسُلِ ۖ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ
ٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدْنَٰهُ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ ۗ أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولٌۢ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ
أَنفُسُكُمُ ٱسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾

"I Mi smo Musau Knjigu dali i, poslije njega, jednog za drugim, poslanike smo slaliI Isau, sinu Merjeminom, jasne smo dokaze dali, Džibrilom ga pomogli! I kad god vam je koji poslanik donio ono što nije godilo dušama vaším, vi ste se uzoholili, pa ste neke u laž ugonili, a neke ubijali."/87/

Allah Uzvišeni opisuje sinove Israilove kao uob-ražene, tvrdoglave, da se suprotstavljaju i ohole pred vjerovjesnicima, odnosno da se povode za svojim strastima, pa navodi da je poslao Musau, a.s., Knjigu, tjTevrat, koji su oni iskrivili i izmijenili, koji su kršili i po svom nahodenju tumačili, te da je slao poslanike i vjerovjesnike nakon njega kako bi upravljali u skladu s Njegovim zakonom, kao što kaže:

"Mi smo objavili Tevrat, u kome je uputa i svjetlo po ćemu sude vjerovjesnici..." (5:44), zatim:*"i, poslije njega, jednog za drugim, poslanike smo slali"*, potom:

"Zatim smo poslanike, jedne za drugim slali" (23:44), dok nije poslao pečat vjerovjesnicima sinova Israilovih, Isaa, sina Merjeminog, koji je došao s nekim propisima suprotnim Tevratu. Zato mu je Allah dao jasne dokaze, odnosno čuda nedostižna, kao što je oživljavanje mrtvih, stvaranje od zemlje lika ptice u koji bi puhnuo, pa bi to uz Allahovu pomoć oživjelo, liječenje bolesnih, znanje nevidljivih stvari i podrška Džibrilom, a.s., što je njima pokazivalo da je istinito ono što on donosi. Medutim, time su sinovi Israilovi još više njega utjerivali u laž, zavidjeli mu i tvrdoglavo se opirali zbog toga što se on u nekim stvarima suprotstavljao Tevratu. Obavještavajući o Isau, a.s., Uzvišeni Allah kaže:

[40] Allah se na njih rasrdio zato što su znali istinu i osvjedočili se u to, ali su to kršili. Time su oni zaslužili Allahovu srdžbu i mržnju. On ih je prokleo odredujući im vječni boravak u Džehennemu, gdje im se kazna neće smanjivati, niti će im se u pomoć priteći.

...

"i da vam dozvolim nešto od onoga što vam je bilo zabranjeno, jer, donosim vam znamen od Gospodara vašega..." (3:50) Sinovi Israilovi ophodili su se s vjerovjesnicima na najgori način, tako da su neke od njih u laž ugonili, a neke ubijali i to samo zato što su donosili stvari koje su bile suprotne njihovim strastima i mišljenjima, odnosno tražili da se pridržavaju Tevrata, kojeg su u praksi kršili. Stoga je to za njih bilo teško, pa su ih u laž ugonili ili neke ubijali, pa Allah Uzvišeni kaže:

.

"I kad god vam je koji poslanik donio ono što nije godilo dušama vašim, vi ste se uzoholili, pa ste neke u laž ugonili, a neke ubijali."

Kao što smo naprijed spomenuli, jeste Džibril, a.s., što dokazuju i riječi Allaha, dž.š.:

"Donio ga je Duh povjerljivi", "na srce tvoje, da opominješ." (26:193-194) Ibn-Hibban prenosi od Ibn-Mes'uda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /89/ "Džibril (Ruhul-Kudus) nadahnućem mi je priopćio da nijedna duša neće umrijeti dok ne upotpuni svoju opskrbu i svoj rok. Pa, bojte se Allaha i lijepo molite." Od Aiše, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postavio postolje (minber) Hassanu ibn Sabitu u džamiji i rekao je: /90/ "Moj Bože, podrži Hassana Ruhul-Kudusom (Džibrilom)!" /Prenosi El-Buhari/ kaže Hassan:

A Džibril je Allahov poslanik nama,
I Duh sveti, što skriveno nije.

Ibn-Džerir kaže: - Najbliže tumačenje istini jeste ono koje glasi: "Duh je na ovome mjestu Džibril", jer Allah, dž.š., obavještava[41] da je njime podržao Isaa, a.s., kao što kaže: ..*"Kada sam te Džibrilom (Ruhul-Kudusom) pomogao..." (5:110)* Prema mišljenju nekih komentatora Kur'ana, to nije bio Indžil, što se vidi iz riječi Uzvišenog:

"Kada sam te Džibrilom pomogao, pa si s ljudima u bešici i kao zreo muž razgovarao; kada sam te Knjizi mudrosti, Tevratu i Indžilu poučio." (5:110) Jer, da je Ruhul-Kudus - Indžil, naprijed navedene riječi bile bi samo ponavljanje bez smisla, a Allah Veliki i Uzvišeni daleko je od toga da se Svojim robovima obraća na način od kojega nema koristi.[42] A Allah to najbolje zna.

وَقَالُوا۟ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَل لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

- Oni govore: "Naša srca su u omotu." A nije tako, nego je Allah njih prokleo zbog nevjer-stva, jer malo je njih koji vjeruju."/88/

Oni govore za svoja srca da su u omotu (ljušture), tj. da su napunjena prethodno dobijenim znanjem, pa u njima nema prostora za ono što donosiš ti, Muhammede. Ona su poput zatvorenih i zapečaćenih komora, pa u njih ne može doći ništa od onoga što ti kažeš Allah, dž.š., kaže:

"Srca naša su", govore oni, "pod pokrivačima"(41:5) Za ovo tumačenje opredjeljuje se i Ibn-Džerir doka-zujući to predanjem od Amra ibn Murre el-Hadželija, odnosno, El-Buhturija, a zatim Huzejfe, koji je rekao: "Srca ima četiri vrste..." Medu njima je spomenuo i "srce okorjelo" (zamotano) na koje se srdžba izlila; to je srce nevjernika. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"A, nije tako, nego je Allah njih prokleo zbog nevjerstva, jer malo je njih koji vjeruju", tj. nije to onako kako oni tvrde, nego su srca njihova prokleta i zapečaćena, kao što Allah kaže u suri "Žene" ("En-Nisa"):

- Oni govore: "Naša srca su u omotu." "Ne, nego im je Allah zbog nevjerovanja srca zapečatio, pa ih je samo malo vjerovalo" (4:155), tjmedu njima je bila samo nekolicina vjernikaAllah to najbolje zna!

وَلَمَّا جَآءَهُمْ
كِتَٰبٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا۟ مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَمَّا جَآءَهُم مَّا عَرَفُوا۟ كَفَرُوا۟ بِهِۦ ۚ فَلَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾

"A kada im od Allaha dođe Knjiga koja potvrđuje istinitost onoga što oni imaju - a još otprije su pomoć protiv nevjernika molili - kada im dođe ono što im je poznato, oni to neće da vjeruju! Pa neka Allahovo prokletstvo stigne nevjernike!"/89/

Allah Uzvišeni kaže: *"A kada im dođe..."*, tjždovima *"od Allaha Knjiga"*, a to je Kur'an, koji je

[41] Tj. u ovom ajetu:

[42] Ruhul-Kuđus od Allaha je stvoren, dok je Indžil Allahov govor, koji nije stvoren. Riječi Poslanika: "Moj Bože, pomozi Hassana Ruhul-Kudusom...!" ne znače "pomozi ga Indžilom...!" A riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "da me je Džibril nadahnuo..." ne znače da je Indžilom nadahnut... !!! Sve ovo pokazuje da Ruhul-Kudus nije Indžil, nego da je to Džibril, a.s.

objavljen Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem,

"koja potvrđuje istinitost onoga što oni imaju", tjTevrataZatim kaže:

"a još otprije su pomoć protiv nevjernika molili" Znači, prije dolaska Poslanika s ovom Knjigom oni su se pozivali na njegov dolazak protiv svojih neprijatelja, idolopoklonika, kada bi ih napali, i govorili su kako će na kraju ovosvjetskog vremena biti poslan Vjerovjesnik uz čiju će ih pomoć likvidirati, kao što su likvidirani pripadnici Ada i IremaMuhammed ibn Ishak, s lancem prenosilaca od Ikreme ili Seid ibn Džubejra, prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "da su se židovi u svojim molitvama protiv Evsa i Hazredža pozivali na Allahvog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prije nego je došao kao poslanik." Pošto je on poslan izmedu Arapa, nisu povjerovali, nego su negirali sve što su o njemu govorili, pa su im Muaz ibn Džebel, Bišr ibn Bera ibn Ma'rur i Davud ibn Seleme rekli: "Skupino židova, bojte se Allaha i primite islam, jer vi ste se protiv nas pozivali na Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, dok smo mi bili idolopoklonici, govoreći nam da će on biti poslan i opisujući nam ga posebnim atributima."

Selam ibn Meškem, brat Benu-Nedira, rekao je: "On nam nije donio ništa što nam je poznato i on nije onaj o kojemu smo vam govoriliU vezi s riječima:

"A kada im od Allaha dođe Knjiga koja potvrđuje istinitost onoga što oni imaju..." A Allah to najbolje zna!

بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ بَغْيًا أَن يُنَزِّلَ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ فَبَاءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ ۚ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩٠﴾

"Jadno je to zašto su se prodali: da ne vjeruju u ono što Allah objavljuje, zbog zlobe što Allah daje od Svoje dobrote kome On hoće od Svojih robova; pa su na sebe gnjev za gnjevom navukli! A nevjernicima pripada patnja sramna!" /90/

Es-Suddi kaže: "Jadno je to što za sebe uzimaju kao naknadu s kojom su zadovoljni i što se vraćaju u nevjerstvo, u poredenju s onim što je Allah Muham-medu, sallallahu alejhi ve sellem, objavio kao potvrdu istinitosti, podršku i pomoćNa to su ih navele njihova zavist, zloba i mržnja što Allah od Svoje dobrote šalje robovima kojima On hoće, od čega nema veće zavisti." U vezi s riječima *"gnjev nad gnjevom"* Ibn-Abbas kaže: "Allah se na njih rasrdio zbog toga što su izgubili dio Tevrata, koji je njihova Knjiga, te zbog njihovog nevjerovanja u Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, koji im je poslan." Zato su oni zaslužili "gnjev nad gnjevom".

"A nevjernicima pripada patnja sramna!" Budući da su uzrok njihovog nevjerovanja zloba i zavist, proistekle iz oholosti, njima je namijenjeno poniženje i omalovažavanje i na ovom i na drugom svijetu, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Doista oni koji iz oholosti neće da Mi se klanjaju, u Džehennem će sigurno ući poniženi." (40:60)

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنبِيَاءَ اللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾ وَلَقَدْ جَاءَكُم مُّوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِن بَعْدِهِ وَأَنتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٩٢﴾

- A kada im se kaže: "Vjerujte u ono što Allah objavljuje!", oni odgovaraju: "Mi vjerujemo samo u ono što je nama objavljeno", i neće da vjeruju u ono što se objavljuje poslije, a to je Istina, koja potvrđuje da je istinito i ono što oni imajuReci: "Pa zašto ste još ranije Allahove vjerovjesnike ubijali, ako ste vjernici bili?" /91/ "I Musa vam je jasne dokaze bio donio, pa ste, ipak, nakon njega tele prihvatili ćineći tako nepravdu."/92/

Uzvišeni Allah kaže:*"A kada im se kaže"*, tjžidovima i njima sličnima medu sljedbe -nicima Knjige, "vjerujte u ono što je objavljeno Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, prihvatite to i slijedite", oni odgovaraju: *"Mi vjerujemo samo u ono što je nama objavljeno"*, tjdovoljno nam je da vjerujemo u ono što je Allah nama objavio u Tevratu i Indžilu i mi ne priznajemo ništa drugo.

"I neće da vjeruju u ono što se objavljuje poslije", tj. nakon toga,

"a to je Istina koja po -tvrđuje da je istinito i ono što oni imaju", tj. oni znaju da ono što je objavljeno Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, potvrduje istinitost onog što oni imaju. Prema tome, time se dokaz postavlja protiv njih, kao što Uzvišeni kaže:

"Pa zašto ste još ranije

Allahove vjerovjesnike ubijali, ako ste vjernici bili?" Dakle, ako ste bili iskreni u vašim tvrdnjama da vjerujete u ono što vam je objavljeno, zašto ste ubijali Allahove vjerovjesnike, koji su vam dolazili da potvrde Tevrat, koji je bio kod vas, da se upravljate po njemu i ne mijenjate ga, iako ste znali da oni istinu donose? Ubijali ste ih iz zlobe, inada i oholosti prema Allahovom Poslaniku slijedeći pri tome samo svoje strasti, mišljenja i nagone.

"I Musa vam je jasne dokaze bio donio", tjdonio vam je Jasne znakove i neporecive dokaze da nema drugog boga osim Allaha i da je on Allahov PoslanikJasni su znakovi: potop, skakavci, pijavice, žabe, krv, štap, ruka, rastup mora, hlad od bijelih oblaka, mana, prepelice, kamen i drugi znakovi čiji ste svjedoci bili, *"pa ste, ipak, nakon njega tele prihvatili"*, tjnakon što je on otišao na brdo Tur da bi se obratio Allahu, vi ste za obožavanje, umjesto Allaha, uzeli tele *"čineći tako nepravdu"*, tjnepravdu ste učinili ovim što ste napravili, iako znate da nema drugog boga osim Allaha.

وَإِذْ أَخَذْنَا
مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱسْمَعُوا۟
قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ۚ قُلْ بِئْسَمَا
يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾

- I kada smo od vas vaš zavjet primili i brdo Tur iznad vas podigli: "^vrsto prihvatite ono što vam dajemo i slušajte!", oni su odgovorili: "^ujemo, ali poslušati nećemo", jer srca su njihova zbog nevjerovanja njihovog nadojena teletom bila! Reci: "Ružno je to na što vas vaše vjerovanje navodi, ako ste vi uopće vjernici."/93/

Uzvišeni i Veliki Allah ovdje nabraja njihove grijehe i prekršaje zavjeta te njihovu nepokornost i odbijanje, zbog čega je brdo Tur iznad njih podignuo da bi prihvatili zavjet a potom ga prekršili. Zato On kaže:

"oni su odgovorili: '^ujemo, ali poslušati nećemo'", što je već ranije objašnjeno.[43]

"jer srca njihova su, zbog nevjerovanja njihova, nadojena teletom bila!" Abdurrezzak navodi od Katade da je rekao: "Bila su zanesena / nadojena ljubavlju koja im je u srce prodrla." Isto kazuju i Ebul-Alije i Er-Rebi' i Ibn-Enes, a Ahmed sa svojim lancem prenosilaca prenosi od Ebu-Derda'a da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /91/ "Tvoja ljubav prema nečemu zasljepljuje i zaglušuje." /Prenosi Ebu-Davud./

Riječi Uzvišenog:

- Reci: "Jadno je to na što vas vaše vjerovanje navodi", tjružno je to što se, od davnih vremena do danas, opredjeljujete za nevjerovanje u Allahove Znakove i suprotstavljate vjerovjesnicima, za nevjerovanje u poslanstvo Muhammmeda, sallallahu alejhi ve sellem To je vaš najveći grijeh i prijestup, budući da ne vjerujete u pečat Poslanika, prvaka vjerovjesnika i poslanika svim ljudima. Zato se postavlja pitanje: kako tvrdite za sebe da vjerujete, a istovremeno činite ova ružna i sramotna djela poput kršenja zavjeta koji ste dali, nevjerovanja u Allaha i obožavanja teleta?!!!

قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمُ ٱلدَّارُ
ٱلْءَاخِرَةُ عِندَ ٱللَّهِ خَالِصَةً مِّن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ
صَٰدِقِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٩٥﴾
وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ ٱلنَّاسِ عَلَىٰ حَيَوٰةٍ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۚ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ
لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِۦ مِنَ ٱلْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ ۗ وَٱللَّهُ
بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

- Reci: "Ako je kod Allaha Džennet osiguran samo za vas, mimo ostalog svijeta, onda vi smrt poželite, ako istinu govorite." /94/ "A oni je neće nikada poželjeti zbog onoga što čine, a Allah dobro zna nasilnike." /95/ "I vidjet ćeš sigurno da više žude za životom od drugih ljudi, pa čak i od idolopoklonika; svaki od njih volio bi poživjeti hiljadu godina, mada ga to, i kada bi toliko dugo živio, ne bi od kazne udaljilo! A Allah dobro vidi ono što oni rade!"/96/

Muhammed ibn Ishak prenosi od Ibn-Abbasa, r.a.: "Allah Uzvišeni kaže Svom vjerovjesniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem:

- Reci: "Ako je kod Allaha Džennet osiguran samo za vas, mimo ostalog svijeta, onda vi smrt poželite, ako istinu govorite", tjpozovite da umru oni koji od dvije skupine lažuOni to nisu prihvatili od Allahovog Poslanika:

"jer, oni je neće nikada poželjeti zbog onoga što čine, a Allah

[43] Pogledati ajete 63-64.

dobro poznaje nasilnike", pa ih upoznaje s onim što sami znaju, odnosno, u što ne vjeruju. Jer, da su oni to željeli, onoga dana kada im je to rekao, niko od židova živ na Zemlji ne bi ostaoIbn-Džerir prenosi od Ibn-Abbasa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /92/ "Da su židovi željeli smrt, oni bi pomrli i vidjeli bi svoje mjesto u vatri; a da su izišli oni koji su proklinjali Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi se vratili, oni ne bi našli ni porodice, ni imovine." Tome odgovaraju i riječi Uzvišenog u suri "El-Džum'a"/ "Petak":

.

- Reci: "O židovi, ako tvrdite da ste vi od svih ljudi jedini Allahovi štićenici (miljenici), onda smrt poželite, ako istinu govorite." "A oni to nikada neće poželjeti, zbog onoga što njihove ruke ćineAllah dobro zna nevjernike." - Reci: "Smrt od koje bježite, zaista, stići će vasZatim ćete vraćeni biti Onome Koji zna i Nevidljivi i Vidljivi svijet i On će vas o onome što ste radili obavijestiti." (61:6-8) Pošto su oni, Allah ih prokleo, smatrali da su Božiji sinovi i miljenici, govorili su: "U Džennet neće ući niko ko nije židov ili kršćanin", prizivajući prokletstvo na skupinu koja laže, medu njima i muslimanimaKada su od toga odustali, postalo je jasno da oni nasilje čineJer da su bili odlučni (iskreni) u tome, to bi učiniliPošto su to izbjegli, vidjelo se da lažuTo je, također, bio slučaj i s kršćanima - Nedžrancima, nakon što je dokazano kroz polemiku s njima da su oholi i krutiMuhammed, sallallahu alejhi ve sellem, pozvao ih je na medusobno proklinjanje
Allah Uzvišeni kaže:

- A onima koji se s tobom o njemu budu raspravljali, pošto si već o tome istinu saznao, reci: "Hodite da pozovemo sinove naše i sinove vaše, i žene naše i žene vaše, i mi ćemo doći i vi ćete doći, pa ćemo se usrdno pomoliti i Allahovo prokletstvo na one koji neistinu govore prizvati." (3:61) Kada su to vidjeli, rekli su jedni drugima: "Tako mi Allaha, ako budete proklinjali ovog Vjerovjesnika, medu vama neće ostati nijedno oko koje trepće." Zatim su prihvatili mir uz glavarinu i lojalnostTako su židovi, Allahovo prokletstvo na njih do Dana sudnjega, nakon što su vidjeli lošu posljedicu tih njihovih djela poslije smrti, prestali s kletvom jer život je njima drag i dragocjenZato Uzvišeni kaže:

"A oni je neće nikada poželjeti zbog onoga što ćine", odnosno *"I vidjet ćeš sigurno da više žude za životom od drugih ljudi"*, tjda žude za dugim životom, zato što znaju svoj loš završetak i pogubnu posljedicu kod Allaha, budući da je ovaj svijet zatvor za vjernika, a Džennet za nevjernikaOni zato i vole da, koliko je moguće kasnije, dodu na drugi svijet, iako će ih bez sumnje stići ono što izbjegavajuU tome su oni bližniji čak i od idolopoklonika koji ne posjeduju nikakvu objavljenu knjigu, tako da se javljaju kao specifičan slučaj u odnosu na njih

"Svako od njih želi poživjeti hiljadu godina", tj. svaki taj židov želi živjeti hiljadu godina. Mudžahid kaže: "Njihovo griješenje omililo im je dug život", pa i kada bi toliko dugo živjeli, to ih ne bi od kazne udaljilo! , tj. ne bi ih spasilo od kazne jer idolopoklonici vole dug život i ne priželjkuju oživljenje poslije smrti. Naime, židov zna kakvo ga poniženje čeka na drugom svijetu zato što je izgubio znanje koje je imao. El-Avfi prenosi od Ibn-Abbasa: - Riječi: *"i kada bi toliko dugo živio, to ga ne bi od kazne udaljilo!"* odnose se na one koji su bili neprijatelji Džibrila. Ebul-Alije i Ibn-Omer ističu: "To mu neće pomoći niti spasiti ga od kazne."

"A Allah dobro vidi ono što oni rade", tj. On je dobro obaviješten, vidi i dobro i zlo što ga čine njegovi robovi i svakoga će nagraditi prema njegovom radu.

قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ
بِإِذْنِ ٱللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾
مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَىٰلَ فَإِنَّ ٱللَّهَ
عَدُوٌّ لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٩٨﴾

- Reci: "Ko bude neprijatelj Džibrilu, pa on Allahovom voljom tebi na srce stavlja Kur'an potvrđujući istinitost onoga otprije, kao putokaz i radosnu vijest vjernicima." /97/ "Ko je neprijatelj Allahu, melecima Njegovim i poslanicima Njegovim i Džibrilu i Mikailu - pa, Allah je, doista, neprijatelj onima koji ne vjeruju!"/98/

Riječi Allaha Uzvišenog:

- Reci: "Ko je neprijatelj Džibrilu, pa on Allahovom voljom tebi na srce stavlja Kur'an?", tjko se kao

neprijatelj postavio prema Džibrilu, Duhu povjerljivom, koji je tebi na srce, uz dopuštenje od Allaha, donio Mudru opomenu i koji je jedan od Allahovih poslanika, melekaJer ko se neprijateljski odnosi prema jednom poslaniku, on je neprijatelj svim poslanicima, odnosno ko vjeruje u jednog poslanika, obavezan je vjerovati u sve poslanike. Allah Uzvišeni kaže:

- Oni koji u Allaha i poslanike Njegove ne vje-ruju i žele razdvojiti Allaha od poslanika Njegovih praveći razlike među njima, pa govore: "U neke vjerujemo, a u neke ne vjerujemo..." (4:150), tretiraju se kao osvjedočeni nevjernici jer oni vjeruju u neke poslanike, a ne vjeruju u druge. Isto tako, ko se neprijateljski odnosi prema Džibrilu, on je neprijatelj i Allahov, jer Džibril ne dolazi po svom nahodenju, nego isključivo po Allahovoj naredbi, kao što Allah Uzvišeni kaže:

.."Mi silazimo samo uz naredbu Gospodara tvoga..." (19:64) El-Buhari u svom Sahihu prenosi od Ebu-Hurejrea da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /93/ "Ko se neprijateljski ponese prema mom štićeniku, taj mi je objavio rat!" Zato se Allah srdi na one koji su se prema Džibrilu odnosili kao neprijatelji, pa kaže:

"Ko je neprijatelj Džibrilu, koji Allahovom voljom tebi na srce stavlja Kur'an potvrđujući istinitost onoga otprije?", tjranije objavljenih knjiga: *"kao putokaz i radosnu vijest vjernicima",* tj. putokaz za njihova srca i radosnu vijest Dženneta, što se nagovještava samo vjernicima u skladu s riječima Uzvišenog:

- Reci: "To je za one koji vjeruju putokaz i lijek..." (41:44) Zatim:

"Ko je neprijatelj Allahu, melecima Njegovim i poslanicima Njegovim i Džibrilu i Mikailu - pa Allah je doista neprijatelj onima koji ne vjeruju!", što znači: "Ko se neprijateljski odnosi prema Meni, Mojim melecima i poslanicima!", jer izraz **"Njegovim poslanicima"** obuhvaća Njegove poslanike od meleka i od ljudi, u skladu s riječima:

"Allah odabire poslanike među melecima i ljudima." (22:75) Riječi: **"Džibrilu i Mikailu"** vezane su kao posebne uz prethodne opće. Oni (Džibril i Mikail) spadaju u meleke poslanike, ali se ovdje posebno spominju budući da navedeni kon-tekst sadrži podršku Džibrilu kao izaslaniku Allahovim vjerovjesnicima. Mikail se ovdje navodi uporedo s njim zato što su židovi smatrali da je Džibril njihov neprijatelj, a Mikail zaštitnik! Zato Allah Uzvišeni ističe da je onaj koji se neprijateljski odnosi prema jednome od njih, neprijatelj i drugoga, odnosno on je također neprijatelj AllahovU riječima Uzvišenog:

"Allah je doista neprijatelj onima koji ne vjeruju!" navodi se ime Allahovo izričito (eksplicitno), umjesto da se podrazumijeva (implicitno), jer nije rečeno: **"On je doista neprijatelj"**, nego:

"Allah je doista neprijatelj onima koji ne vjeruju!"

Allah ovdje ističe Svoje ime da bi pojačao značenje jer se isticanjem nagovještava da onome ko se neprijateljski odnosi prema Njemu, Allah objavljuje ratU hadisu (kudsiji) stoji: /94/ "Ja ću se doista osvetiti za svoje štićenike kao što se bijesni lav sveti", a u sahih (kudsi) hadisu stoji: /95/ "^iji neprijatelj Ja budem, savladat ću ga."

Imam Ebu-Džafer Ibn Džerir et-Taberi kaže: - Učenjaci se slažu u tumačenju da je ovaj ajet objavljen kao odgovor židovima koji su smatrali da je Džibril njihov neprijatelj, a Mikail zaštitnik, povodom čega je objavljeno: *.."Reci: Ko je neprijatelj Džibrilu..."*

وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ وَمَا يَكْفُرُ بِهَآ إِلَّا
ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَكُلَّمَا عَٰهَدُوا۟ عَهْدًا نَّبَذَهُۥ فَرِيقٌ مِّنْهُم ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ
نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ وَٱتَّبَعُوا۟ مَا تَتْلُوا۟ ٱلشَّيَٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَٰنَ ۖ وَمَا كَفَرَ
سُلَيْمَٰنُ وَلَٰكِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ كَفَرُوا۟ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ ٱلسِّحْرَ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى
ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَٰرُوتَ وَمَٰرُوتَ ۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ
يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيْنَ
ٱلْمَرْءِ وَزَوْجِهِۦ ۚ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَتَعَلَّمُونَ
مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا۟ لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ
مِنْ خَلَٰقٍ ۚ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ
ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ خَيْرٌ ۖ لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾

"A Mi tebi jasne dokaze objavljujemo, u koje jedino teški grješnici neće vjerovati." /99/ "Zar svaki put kada neku obavezu preuzmu, neka skupina od

njih je odbaci, jer ih većina ne vjeruje." /100/ "A kada im je od Allaha Poslanik došao, potvrđujući da je istinito ono što već imaju, dio onih kojima je Knjiga dana za leđa svoja Allahovu Knjigu su odbacili, kao da oni ne znaju." /101/ "Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivaliA Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini u Babilonu, Haruta i Maruta, a to nije objavljeno dvojici melekaNjih dvojica nikoga nisu učili dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!' I ljudi su od njih dvojice učili kako će muža od žene rastaviti, ali oni nisu mogli nikome bez Allahove volje nauditi. Učili su ono što će im nauditi i od čega koristi neće imati, iako su znali da onaj ko to sebi pribavi, na drugome svijetu nikakve sreće neće imatiA doista je jadno ono za što su se prodali, kada bi samo oni to znali." /102/ "A da oni vjeruju i boje se, nagrada od Allaha bi im bila bolja, kada bi samo znali!"/103/

Riječi Uzvišenog:

"A Mi tebi jasne ajete/dokaze objavljujemo, u koje jedino teški grješnici neće vjerovati", tjMuhammede, Mi smo ti objavili jasne dokaze koji potvrduju tvoje poslanstvo; to su tajne i izviješća o židovima koje sadrži Kur'an i koje nije znao niko osim njihovih svećenika i učenjaka, kao i iskrivljavanjima Tevrata koja su učinili oni, kako oni od ranije, tako i danasAllah je upoznao Svog vjerovjesnika Muham-meda, sallallahu alejhi ve sellem, o svemu tome, tako da mu židovi nisu postavili nijedno pitanje u vezi sa Tevratom, a da mu Allah to nije objavio kako bi im odgovorioUvidjevši to, oni su govorili: "On zna bolje od nas ono što nam je Allah objavio!" Ovi jasni dokazi obavezni su za svakoga sa zdravom pameću i oni potvrduju da je ono što je donio Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, istinito i da ga tome nije poučio niko od ljudiPogotovu što se kod njih znalo da je on nepismen i da nije znao čitati KnjiguNema sumnje da su ovi jasni ajeti bili dokaz protiv njih, iako su oni to negirali i nisu vjerovali.

Ibn-Abbas kaže: - Ibn-Surija el-Kutvini rekao je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: "Muhammede, nisi nam donio ono što znamo i tebi nije objavljen nijedan jasni ajet/dokaz koji bismo slijedili!" Nakon toga, Allah je objavio:

"A Mi tebi jasne ajete/dokaze objavljujemo, u koje jedino teški grješnici neće vjerovati." Kada je došao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i naveo im zavjet na koji su se Allahu obavezali, te obavezu njihovu koju su prihvatili prema Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, Malik ibn Sajf je rekao: "Tako mi Allaha, mi nismo obavezni prema Muhammedu..i mi nismo dali zavjet...", pa je Allah objavio: *"Zar svaki put kada neku obavezu preuzmu, neka skupina od njih je odbaci?!"* U vezi s riječima Allaha Uzvišenog: *"jer ih većina ne vjeruje"*, Hassan je rekao: - Ovim On kaže da "Na Zemlji nema obaveze koja im je dana..da je oni nisu prekršili i odbacili! Danas bi prihvatili obavezu, a sutra bi je prekršili!"

Dakle, Allah njih prekorava kao narod zbog kršenja prihvaćenih obaveza, zbog utjerivanja u laž Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji im je poslan kao i svim drugim ljudima, i o čijim su opisima i osobinama nalazili izviješća u svojim knjigama u kojima im je naredeno da ga slijede, podržavaju i pomažu, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Onima koji će slijediti Poslanika i Vjerovjesnika nepismenog, kojeg kod sebe, u Tevratu i Indžilu zapisana nalaze..." (7:157) Ovdje Allah, dž.š., kaže:

"A kada im je od Allaha Poslanik došao, pot-vrđujući da je istinito ono što već imaju, dio onih kojima je Knjiga dana za leđa svoja Allahovu Knjigu je odbacio, kao da oni ne znaju", tjjedna skupina izmedu njih odbacila je Knjigu koju je imala za leda, jer je u njoj bila radosna vijest o Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, ostavivši to kao da ništa o svemu ne znaju! Oni su se prihvatili učenja vradžbina i njihove primjene u želji da naprave spletku Allahovom Poslaniku sallallahu alejhi ve sellem, pa su ga omadijavali češljem, dlakom koja pada poslije češljanja i čaški pupoljka muške palme, pod pločom bunara ErvanTo je u njihovo ime izveo Lebid ibnel A'sam, Allah ga prokleo i unakazio, ali je Allah upoznao Svog Poslanika s ovim, izliječio ga i spasio, kao što se to jasno potvrduje u Sahihima, El-Buharijevu i Muslimovu od Aiše, majke vjernika, radijallahu 'anha.

"Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivaliA Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini..." Es-Suddi kaže: - [ejtani su se penjali na nebo da bi

prisluškivali govor pa su slušali riječi meleka u vezi sa smrti, gajbom (nevidljivim) ili naredbe, pa bi zatim dolazili gatarima da ih o tome izvijesteGatari su to kazivali ljudima, koji bi potom vidjeli da je tako kako su ovi kazaliKada bi gatari stekli njihovo povjerenje, onda bi im lagali ubacujući u to nešto drugo, odnosno uz svaku riječ dodavali bi sedamdeset novihTo su ljudi zapisivali u knjige, a medu sinovima Israilovim raširilo se da džini poznaju nevidljivo (gajb)Nakon toga, poslan je ljudima kao poslanik Sulejman, sakupio je te knjige, stavio ih u jedan sanduk i zakopao ispod svog prijestolja, pa se nijedan od šejtana nije mogao približiti ovoj stolici a da ne bude spaljenOn je rekao: "Svakome za koga čujem da govori kako šejtani znaju nevidljivo (gajb), glavu ću odrezati!" Kada je Sulejman, a.s., umro i kada je nestalo učenjaka koji su to znali, te došli njihovi nasljednici, šejtan je uzeo ljudski lik, zatim je došao jednoj skupini sinova Israilovih i rekao im: "Hoćete li da vas upoznam s riznicom koju nikada nećete moći iscrpiti?" Oni su rekli: "Da", a on im je kazao: "Kopajte ispod prijestolja!" Zatim je otišao s njima, pokazao im mjesto i stao pored njega. Oni su rekli: "Približi se!", a on im je odgovorio: "Ne, ali ću biti ovdje uz vas, pa ako to ne nadete, ubijte me!" Oni su kopali i našli su te knjige. Kada su ih izvadili, šejtan je rekao: "Sulejman je ovom vradžbinom upravljao ljudima, šejtanima i pticama." A zatim je poletio i nestao u narodu se tako proširilo da je Sulejman bio vrač, a sinovi Israilovi su uzeli te knjige. Kada je došao Muhammed, a.s., oni su mu se tim knjigama suprotstaviliZato Allah Uzvišeni kaže:

"A Sulejman nije bio nevjernik, nego su nejernici šejtani." Ibn-ebi-Hatim, s lancem prenosilaca od Seida ibn Džubejra, prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: Pisar (vezir) Sulejmanov bio je Asaf i on je znao najuzvišenije ime. On je sve pisao po naredbi Sulejmanovoj, a zatim zakopavao pod njegovo prijestolje. Kada je Sulejman umro, to su šejtani povadili, a zatim izmedu svaka dva reda upisali po jednu čaroliju i nevjerstvo (kufr) govoreći: "Evo šta je Sulejman radio s ovim." Zatim on kaže: "Neuki ljudi su ga zato proglasili nevjernikom proklinjući ga, dok su uče ni to mirno posmatrali." Tako je ostalo da ga neuki ljudi proklinju, pa je Allah Uzvišeni objavio Muhammedu, a.s., ajet:

"Oni se povode za onim što su šejtani o Sulej -manovoj vladavini kazivaliA Sulejman nije bio nevjernik, nego su nevjernici šejtani, koji ljude uče vradžbini..." U tom smislu mnogi su iznijeli mišljenja koja su bliska ovome i u njima nema proturječja za razumne i pametne ljudeA Allah upućuje! Suština je tih mišljenja u tome da su židovi kojima je dana Knjiga, nakon što su napustili ono što im je dano i suprotstavili se Allahovom poslaniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, počeli slijediti ono što su im govorili šejtani, odnosno ono što su šejtani prenosili, saopćavali i isticali o kralju Sulejmanu (Salomonu).[44] Glagol / **"uči, čita, govori"** ovdje je prelazan sa prijedlogom /**"na, prema"**, što implicira značenje "laže", jer su to "učenja i riječi" šejtana, koje nisu ništa drugo do laži!

"u Babilonu, Haruta i Maruta, a to nije ob-javljeno dvojici meleka Njih dvojica nikoga nisu učili dok mu ne bi rekli: 'Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!' I ljudi su od njih dvojice učili kako će muža od žene rastaviti." Naime, židovi su smatrali da su Džebrail i Mikail, a.s., donijeli vradžbine Sulejmanu, a.s., pa zato Allah Uzvišeni pokazuje da to nije istina, saopćavajući Svom vjerovjesniku Muhammedu, a.s., da oni nisu donijeli vradžbine i da je Sulejman, a.s., čist od vradžbina koje mu pripisujuOn im saopćava da su vradžbine djelo šejtana koji ljude tome poučavaju u Babilonu, te da su oni koji ih poučavaju tome dva čovjeka po imenu Harut i MarutPrema tome, riječca u riječima:

"a to nije objavljeno dvojici meleka" negativna je, a ne odnosna u značenju "koji".

El-Kurtubi kaže: - Ovdje je riječca negativna, a vezana je za riječi **"Sulejman nije bio nevjernik"**, nakon kojih slijede riječi:

"nego su nevjernici šejtani koji ljude uče vradžbini, a nije objavljeno ni dvojici mele-ka...", budući da su židovi smatrali da su to donijeli Džebrail i Mikail, što Allah Uzvišeni pokazuje neistini -tim, pa riječi: **"Harutu i Marutu"**, navodi kao apozicija (zamjena) za šejtana." On kaže: "To je ispravno iz dva razloga: ili zato što se plural navodi za dvojinu kao u

[44] Po Ibn-Kesiru, pod sintagmom "Sulejmanovo kraljevstvo" najvjerovatnije se misli na njegove podanike, posebno svećenstvo sinova Israilovih /Allah to najbolje zna!/, a pod riječima **"koje su im govorili"**, , tj. "o čemu su im lagali". U tom smislu, značenje je gornjeg ajeta: "Sinovi Israilovi slijedili su laži koje su im iznosili šejtani u vezi s podanicima Sulejmana, iako on nije mogao biti nevjernik budući da je bio časni i bezgrješni Allahov vjerovjesnik, nego šejtani nisu vjerovali jer su se bavili čarolijama i lažima."

riječima: *'A ako bude imao braće', (4:11)*, ili zato što su njih dvojica imali sljedbenike, odnosno navode se medu šejtanima zbog njihove neposlušnosti." To znači: šejtani poučavaju ljude u Babilonu vradžbinama, i to Haruta i Maruta, a zatim dodaje: "ovo je najvjerovatnije i najispravnije značenje ajeta" ne obazirući se na druga značenja!

Ibn-Džerir, s lancem prenosilaca preko El-Avfija, prenosi od Ibn-Abbasa: *"...a nije objavljeno ni dvojici meleka u Babilonu"*, "znači da nisu objavljene vradžbine"U lancu Ibn-Džerira od Rebi' ibn Enesa prenosi se:

"a nije objavljeno ni dvojici meleka", tjAllah nije njima dvojici objavio vradž-bineIbn-Džerir kaže: 'Ajet se tumači na ovaj način :

"Oni se povode za onim što su šejtani o Sulejmanovoj vladavini kazivali", tjza vradžbinamaSulejman nije bio nevjernik, a ni Allah nije objavio vradžbine dvojici meleka, nego su šejtani bili nevjernici i poučavali su u Babilonu ljude, Haruta i Maruta, vradžbinamaRiječi "u Babilonu, Haruta i Maruta" ovdje su navedene na kraju, iako imaju značenje kao da su navedene na početku.

Postoje, takoder, i druga mišljenja, kao što su:

- **sa "kesrom" na "lamu"** čime riječ dobija značenje "kralj", pa bi značilo da se to odnosi na dvojicu kraljeva, Davuda i Sulejmana, a.s., tjpod pretpostavkom da je riječca " ovdje negativna, pa bi to značilo: "da Allah Uzvišeni nije objavio vradžbine niti poučio tome dvojicu kraljeva, Davuda i Sulejmana",

- da su Harut i Marut dva istaknuta džina (dva plemena), odnosno, da su ta dva čovjeka, jedan po imenu Harut, a drugi po imenu Marut, bili ustvari predstavnici ljudi. Ispravnije je, medutim, da su Harut i Marut, kao što navodi Kurtubi, zamjena (apozicija) za šejtane, jer to je, kao što on kaže, najvjerovatnije i najispravnije značenje ajeta, ne obazirući se na druge,[45]

- da su dva meleka u vezi s tim navodi se priča o Veneri i dva meleka, Harutu i Marutu prenosioci ove priče smatraju da su Harut i Marut dva meleka, koje je Allah spustio s neba davši im strast ljudsku, zatim je pred njih stavio neku izuzetno lijepu ženu, koju su oni pokušali zavestiOna im je odgovorila da će pristati pod uvjetom da širk učine (Allahu suparnika pridruže), što su oni odbili.. Zatim je ponovo došla pred njih uvjetujući tada da nekoga ubiju, što su oni odbiliZatim je došla i treći put, pa su je ponovo pokušali zavesti, a ona ih je stavila pred izbor: ili da širk učine (prihvate nešto uz Allaha za božanstvo) ili da nekoga ubiju, ili da popiju čašu vinaOni su izabrali najmanje od tri zla (grijeha), vino, pa su popili čašuNakon toga, vino je odigralo svoju ulogu, pa su počinili širk, ubili čovjeka, a potom počinili preljub! Kada su se otrijeznili, žena im je saopćila šta su učinili pod utjecajem vina, nakon čega su se oni gorko pokajali.. Poželjeli su da se vrate na nebo, ali nisu mogli. Osjećali su svu gnusnost zlodjela koja su počinili Allah ih je potom stavio pred izbor: da odaberu kaznu na ovome ili na drugome svijetuOni su odabrali ovosvjetsku privremenu umjesto onosvjetske vječne kazne žena ih je tada upitala da li znaju riječ uz čije se izgovaranje mogu popeti na nebo ili sići s njega, i oni su joj kazali tu riječ. Ona je to izgovorila i odletjela na nebo. Tamo se, medutim, pretvorila u zvijezdu...!!! To je bila Venera..!!!?

Ova priča ima oko dvadeset predanja, ali nijedna od njih i pored brojnosti ne veže se za Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Mnogi znalci hadisa, hafizi i komentatori Kur'ana ovu priču odbacuju, a razlog je tome što ona u cijelosti pripada izvještajima Izraelićana, jer ne postoji sahih (vjerodostojno predanje) s lancem vezanim direktno za Iskrenog i Časnog, koji ne govori po svom hiru.. Iz sadržaja Kur'ana može se vidjeti osnovni smisao priče bez detalja i objašnjenja, a mi vjerujemo u ono što stoji u Kur'anu, jer Allah najbolje zna što stvarno Njemu pristoji, a što ne pristoji ni Njemu ni Njegovim melecima.[46]

---

[45] Mi se slažemo s Ibn-Kesirom u vezi sa Kurtubijevim tumačenjem, izuzev mišljenja Kurtubija da Harut i Marut predstavljaju apoziciju za šejtana, budući da u prirodi šejtana nije da daje savjete ljudima u stilu: "Mi smo za vas iskušenje, pa nemojte nevjernici biti!" Naprotiv, jedna od njihovih najvažnijih funkcija i osobina prirode koja im je dana, jeste da iskušavaju ljude i zavode ih. Zato ja smatram da je vjerovatnije da su Harut i Marut apozicija za ljude, pa bi, u skladu s tim, značenje ajeta bilo slijedeće: "Nije Sulejman bio nevjernik, niti je dvojici meleka objavljen sihr (vradžbina), nego su šejtani nevjernici zato što oni ljude poučavaju vradžbini, tj. što poučavaju Haruta i Maruta, dva čovjeka koji, potom, poučavaju druge ljude. Oni, medutim, nikoga ne pouče, a da mu ne kažu: "Mi smo iskušenje i nemoj biti nevjernik!" Prema tome, Harut i Marut simboliziraju ljude u čijoj je prirodi savjetodavstvo, a time se ujedno odriče da je Allah objavio sihr dvojici meleka, te da su oni, potom, tome poučavali ljude. Jer, u osnovi sihra je nevjerstvo, pa to ne može poučavati onaj ko nije nevjernik, kao što to ni učenik ne može naučiti a da istovremeno ne pogazi svoju vjeru. To nije primjereno melecima, koji su čisti od nevjerstva, pa ga oni niti poučavaju niti uče od koga. Allah nije zadovoljan da Njegovi robovi budu nevjernici!

[46] Ova priča nema vjerodostojan osnov, što navode mnogi znalci hadisa i komentatori Kur'ana, jer nema vjerodostojnog hadisa koji to potvrđuje Prema tome, ona je i u pogledu lanca predanja i u pogledu

- *Njih dvojica nikoga nisu učili dok mu ne bi rekli: "Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti nevjernik!"* Ebu-Džafer er-Razi, s lancem prenosilaca, prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: - Kada bi im došao neko ko želi sihr (čaroliju), oni bi ga spriječili govoreći mu: "Mi smo samo iskušenje, pa ne budi nevjernik, jer su znali šta je dobro, šta zlo, šta je nevjerstvo, a šta iman, a znali su i da je sihr izraz nevjerstva." Zatim kaže: - Kada bi njima čovjek došao, oni bi mu rekli da dode na to i to mjesto, a kada bi došao, ugledao bi šejtana, koji bi ga poučioIz njega bi izišlo svjetlo koje bi vidio kako sija na nebu, pa bi rekao: "Teško meni, šta uradih!" Es-Suddi kaže: - Kada bi im došao neki čovjek sa željom da ga pouče sihru, oni bi ga savjetovali govoreći: "Ne budi nevjernik, jer mi smo samo iskušenje...!", a kada ne bi odustao, rekli bi mu: "Otidi do onog pepela i pomokri se na njega!" Kada bi to učinio, iz njega bi bljesnulo svjetlo imana do neba, zatim bi se pojavilo nešto crno poput dima što bi nestalo na nebuTo je bio imanZatim bi se ponovo pojavilo nešto tako i to bi došlo do njegovih ušiju i do svega drugogTo je bila Allahova srdžbaKada bi im to saopćio, oni bi ga poučili čarolijiTo je smisao riječi Allaha Uzvišenog:

"Mi samo iskušavamo, a ti nemoj biti ne -vjernik!", te riječi :

"I ljudi su od njih dvojice učili kako će muža od žene rastaviti." Tako bi ljudi od Haruta i Maruta naučili čaroliju upuštajući se u pokudena djela i idući čak dotle da rastavljaju muževe od žena, bez obzira na njihovu vezanost i bliskostTo je djelo šejtansko, kao što prenosi Muslim u svom Sahihu od Džabir ibn Abdullaha, r.a., koji navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /97/ - [ejtan svoj prijesto postavlja na vodi, a zatim šalje svoje izaslanike ljudimaOnaj ko je svojim položajem njemu najbliži, taj predstavlja najveće iskušenjeTada neki od njih dolaze i govore: "Bio sam s jednim čovjekom, pa kada sam ga napustio, on govori to i to..." Iblis tada kaže: "Ne, ništa nisi učinio!" Zatim drugi dolazi, pa kaže: "Nisam ga napustio dok ga nisam rastavio od njegove porodice!" On ga tada približi sebi i kaže mu: "Da, tako treba!" Uzrok rastavljanja muža od žene u tom je slučaju samo pridenje čovjeku ili ženi, kojim im se prikazuju ružan lik ili postupci druge osobe, ili nešto drugo što može dovesti do rastave!

*"...ali oni nisu mogli nikome bez Allahove volje naudi-ti"*Sufjan es-Sevri kaže: "Osim Božijom odredbom"Hasan al-Basri to tumači ovako: "Da, ko želi, Allah im da vlast nad njim, a ko ne želi i ne da."

Zatim: *"Učili su ono što će im nauditi i od čega koristi neće imati"*, tjšto će im nanijeti štetu u vjeri, a neće donijeti korist ravnu toj šteti,

*"iako su znali da onaj ko to sebi pribavi, na drugom svijetu nikakve sreće neće imati"*Dakle, židovi koji su uzeli čaroliju umjesto da slijede Poslanika, salallahu alejhi ve sellem, znali su da - onaj ko to bude činio - na drugome svijetu neće imati nikakve sreće, odnosno, nikakvog dobitkaTo navode Ibn-Abbas, Mudžahid i Es-Suddi.

"A doista je jadno ono za što su se prodali, kada bi samo oni to znali." /102/ "A da oni vjeruju i boje se, nagrada od Allaha bi im bila bolja, kada bi samo znali!" /103/ Uzvišeni kaže: Kada bi oni znali šta im je savjetovano, vidjeli bi da je doista jadna zamjena za vjeru čarolija koju su uzeli umjesto da vjeruju i slijede Poslanika! Jer da oni vjeruju u Allaha, Njegovog poslanika Muhammeda,

---

teksta nepouzdana, i to iz više razloga:

1. Oni navode da je Allah objavio dvojici meleka sihr (čarolije), što je kao takvo izraz nevjerstva. Postavlja se pitanje: kako da Allah dozvoli svojim bezgrješnim melecima da se ponašaju kao nevjernici i poučavaju ljude čaroliji i nevjerstvu, kad Allah kaže *"da On nije zadovoljan da Njegovi robovi budu nevjernici". (39:7)*

2. Pretvaranje čovjeka u zvijezdu nemoguće je i nije u skladu s Božijim zakonima na Zemlji.

3. Iz ove se priče vidi da su Harut i Marut odabrali kaznu na ovome svijetu, što pretpostavlja da će oni tu živjeti do Sudnjeg dana, kako bi prožívjeli ovosvjetsku kaznu, da će biti u bunaru u Babilonu i poučavati ljude čarolijama bez prestanka.

To je neprihvatljivo iz više razloga:

a) Na osnovi riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /96/ "Nakon stotinu godina neće ostati na Zemlji oni koji su na njoj danas." Prema tome, ukoliko pretpostavimo da su oni živjeli u Poslanikovo vrijeme, trebalo je da umru nakon sto godina od kada je on to izgovorio, što je suprotno njihovoj ovosvjetskoj kazni, koja će prema ovoj priči trajati do Dana sudnjega.

b) Ako su oni još uvijek u babilonskom bunaru i ako poučavaju ljude

čaroliji, bilo bi neophodno da to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spomene, ili izvještača o tome ili ljudima koje su poučili čaroliji u svojoj školi da dođu do nas!!!?

c) Ako je njihova pozicija u odnosu na druge ljude određena time da ih pouče čaroliji, trebalo bi da to mjesto bude poznato u Babilonu, koji se nalazi u Iraku. Međutim, do sada nije otkriven ovaj bunar u Babilonu niti bilo šta o njemu.

4. Ova je priča sastavni dio tradicije sinova Israilovih, odnosno, lažni njihovih svećenika.

Neumitno je za priču kao ova, za koju pouzdani učenjaci i komentatori navode da potječe od židovskih svećenika, da nije istinita, odnosno da je možda dio pradavnog simbolizma, kao što navodi Al-Hatib. Šejh Ibn-Hadžer el-Hejtemi el-Mekki, u svom djelu "Ez-Zewadžir", ovu priču odbacuje, a Kurtubi navodi da je sve to nepouzdano i daleko od Ibn-Omera, odnosno da ništa nije tačno. Al-Hafadži kaže: "Znalci hadisa kažu da su svi prenosioci u lancu ove priče nepouzdani, zato je ova priča lažna, neistinita, patvorena i izmišljena, te nema osnova da se navodi ili prepisuje osim s ciljem da se ukaže na njenu neutemeljenost, što smo i mi učinili

sallallahu alejhi ve sellem, i ranije Njegove poslanike, te da se čuvaju zabrana Allahovih, oni bi od Allaha dobili nagradu, što bi im bilo bolje od onoga što su sebi odabrali i sa zadovoljstvom prihvatiliA riječi:

"A da oni vjeruju u Allaha i boje se" potvrduju nevjerstvo čarobnjaka (vračeva)Omer ibnul-Hattab, r.a., pisao je "da ubiju svakog čarobnjaka, bio muškarac ili žena", pa to navodi i El--Buhari u svom SahihuDesilo se, takoder, da jedna sluškinja začara Hafsu, majku Vjernika, r.a., pa je ona naredila da bude ubijenaAllahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /98/ "Kazna za čarobnjaka jeste pogubljenje mačem." To prenosi Et-Tirmizi, a navodi i Et-Taberani u drugom predanju od Džunduba i direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem^arolija se ne može odstraniti sličnim (čarolijom), nego je najkorisnije kao što Allah objavljuje Svom Poslaniku da se to odstrani surama "El-Mu'awizeteyn" (Al-Feleq i En-Nas), jer i u hadisu stoji: /99/ "Oni koji se hoće od toga zaštititi, ne mogu to činiti ničim kao ovim dvjema surama", zatim učenjem "Ajetul-Kursije", jer i ona odstranjuje šejtana.

Čarolija (sihr) stvarno postoji, iako to neki poput mutezilita i nekih drugih odbacuju čarolija je čin nevjerovanja (kufr) kao što je čin nevjerovanja i pou -čavanje čaroliji, pa su i vrač i onaj koji tome poučava nevjerniciMedu učenjacima postoje razilaženja u pogledu davanja mogućnosti traženja pokajanja od toga, pa neki smatraju da je potrebno da se pozovu na pokajanje, a ako odbiju - da se ubiju, dok drugi smatraju da nema potrebe za pokajanjem, nego ih valja obavezno pogubiti. To je zasnovano na riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Kazna za vrača jeste pogubljenje mačem", što je učinila i Hafsa, r.a., sa svojom sluškinjom koja ju je opčarala. Ona je naredila da bude pogubljena, što je i učinjeno. Nigdje se ne spominje da je prije toga traženo da se pokaje. Isto je i u slučaju pisma Omera ibn Hattaba, r.a., koji je pisao svojim namjesnicima "da pogube svakog čarobnjaka."[47]

Ima više vrsta sihra i svi su zli jer se obavljaju uz traženje pomoći od šejtana ili uz čaranje, zapise, hamajlije,[48] lijekove ili paru (dim), što je loše Allah to najbolje zna!

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقُولُواْ رَٰعِنَا وَقُولُواْ ٱنظُرْنَا وَٱسْمَعُواْ ۗ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ وَلَا ٱلْمُشْرِكِينَ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْكُم مِّنْ خَيْرٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۚ وَٱللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

- O vjernici, ne govorite "Raina!", nego recite "Unzurna!" i slušajteA nevjernicima bolna patnja pripada/104/ "Sljedbenici Knjige koji ne vjeruju a ni idolopoklonici, ne vole da se vama od Gospodara vašeg bilo kakvo dobro objaviAllah milost Svoju daruje kome On hoće; Allah je neizmjerno dobar."/105/

Allah Uzvišeni zabranio je Svojim robovima, vjer-nicima, da oponašaju nevjernikeOvaj se ajet odnosi na židove koji su se pretvarali kada su govorili želeći tako omalovažiti Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellemTako su oni, Allahovo prokletstvo na njih, umjesto da kažu "Slušaj nas", govorili "^uvaj nas", pretvarajući se da ne razumijuIsto tako, kada bi htjeli pozdraviti, govorili su **"Neka je na vama sam!"**, tjsmrt! Zato je nama naredeno da im odgovaramo **"I na vas!"** - jer naš će odgovor biti prihvaćen, a njihov nećeCilj je, dakle, u tome što je Allah, dž.š., vjernicima zabranio da oponašaju nevjernike, bilo u govoru ili u djelimaZato Allah Uzvišeni kaže:

- O vjernici, ne govorite "Raina!", nego recite: "Unzurna!" U hadisu imama Ahmeda, sa lancem prenosilaca od Ibn-Omera, r.a., stoji: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /100/ "Došao sam pred Sudnji dan sa sabljom kako bi se samo Allahu klanjalo, bez ikakvog suparnikaOn je dao da mi opskrba bude u sjenci moga koplja, a bit će ponižen i omalovažen svako ko mi se suprotstaviA ko bude oponašao neki narod taj mu i pripada." (Prenosi Ebu-Davud.) Ovim se oštro zabranjuje i prijeti svakom onom ko oponaša navjernike u svemu što šerijatom nije propisano. Ata kaže: Riječi "ne služite se riječima 'čuvajte nas!' bile su u upotrebi kod Ensarija,

[47] Smatramo da nema potrebe tražiti da se vrač pokaje. Naprotiv, potrebno ga je odmah pogubiti i to iz slijedečih razloga:

1. na osnovi ajeta iz Kur'ana i hadisa Allahovog Poslanika, salla - llahu alejhi ve sellem, i

2. u cilju onemogućavanja učenja čarolije, poučavanja drugih, prakticiranja i širenja u narodu. Jer griješe svi koji smatraju da treba dozvoliti čarolije kako bi se od nekoga odstranio sihr. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poučio nas je da to činimo uz pomoć dviju sura "El-Mu'awwizeteyni".

[48] Tj. zapise i hamajlije koje nemaju šerijatske osnove.

pa je to Allah ovim ajetom zabranio." U vezi s tim postoje i druga bliska mišljenjaTako Ibn-Džerir navodi da je tačno da je time Allah zabranio vjernicima da govore Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, "^uvaj nas!", budući da su to riječi koje Allah ne voli.* Slično je i s riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /101/ "Grožde nemojte nazivati el-kermu, nego ga nazivajte "el-hable" (trs ili čokot)Nemojte govoriti "Moj rob", nego govorite "Moj mladić".

"Sljedbenici Knjige koji ne vjeruju, a ni idolopoklonici, ne vole da se vama od Gospo -dara vašeg bilo kakvo dobro objavi." Ovim Allah Uzvišeni pokazuje koliko su idolopoklonici i sljedbenici Knjige koji ne vjeruju, neprijatelji vjernicima koje Allah upozorava da ih ne oponašaju i da prekinu ljubav prema njima, a zatim ukazuje na blagodati koje je dao vjernicima u vidu kompletnog i savršenog [erijata, koji im je poslao preko Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa kaže:

"Allah milost Svoju daruje kome On hoće; Allah je neizmjerno dobar."

مَا نَنسَخْ مِنْ ءَايَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ
أَوْ مِثْلِهَآ ۗ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ
لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ

﴿١٠٧﴾

"Mi nijedan ajet ne mijenjamo, niti ga u za -borav ostavljamo, a da bolji od njega ili sličan njemu ne donesemo! Zar ti ne znaš da Allah sve može?"/106/ "Zar ti ne znaš da Allahu pripada vlast i na nebesima i na Zemlji i da, osim Allaha, ni zaštitnika ni pomagača nemate?" /107/

Izraz / **"dokidanje, derogiranje"** u arapskom jeziku dolazi od glagola / **"prepisati, otisnuti knjigu"**, tjprenijeti je sa jadne na drugu kopiju[erijatski, to je dokidanje jedne odredbe drugom koja je došla poslije nje, na osnovi šerijatskog argumentaNekada je derogiranje () potvrda odredenog teksta uz dokidanje zakonske odredbe, kao što su, npr., dokidanje obaveze milostinje (sadake) prije nego što pitaju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dokidanje odredbe da musliman istraje u borbi protiv deset nevjernika i svodenje tog broja na dvaOvdje spada i proglašenje nečega što je dozvoljeno (halal) zabranjenim (haram) i zabranjenog dozvoljenim, kao i onog što je pohvalno (mubah) nedopustivim, odnosno nečega nedopustivog pohvalnim..To se odnosi isključivo na pitanja naredenja i zabrana, dopustivosti ili nedopustivosti, sprečavanja ili pohvalnog odobravanja i ne odnosi se na ono što se saopćava ili konstatuje gdje nema niti onoga što se dokida, niti onoga što dokida.[49] Nekada je to, medutim, potvrda odredene šerijatske odredbe uz dokidanje napisanog teksta, kao što Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /102/ "Ako starac ili starica počine blud, obavezno ih kamenujte.."

"Mi nijedan ajet ne mijenjamo", tj. ne zamjenjujemo njegovu šerijatsku odredbu,

"niti ga u zaborav ostavljamo"Riječi čitaju se na dva načina (kiraeta): / **"niti ga u zaborav ostavljamo"** i / **"niti ga odgađamo"**Prema prvom kiraetu to, dakle, znači "niti ga u zaborav ostavljamo", a prema drugom "niti ga odlažemo".

U vezi s riječima Uzvišenog: *"Mi nijedan ajet ne mijenjamo niti ga u zaborav ostavljamo"*, Abdurrezzak navodi predanje od Ma'mera, a ovaj od Katade, koji je rekao: "Allah Uzvišeni je davao da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zaboravi što On hoće, a dokidao što On hoće." Abd ibn Umejr, Mudžahid i Ata kažu da riječi: znače **"odlaže ih i ostavlja za kasnije"**, a Ibn-ebi-Hatem s lancem od Ibn-Abbasa navodi da je on rekao: - Obratio nam se jednom prilikom Omer, r.a., i rekao: "Allah Uzvišeni kaže:

'Mi nijedan ajet ne mije -njamo niti odgađamo', tjodlažemo." Riječi Uzvišenog: *"...a da bolji od njega, ili sličan njemu ne donesemo!"* znači, u pogledu šerijatske odredbe u odnosu na interes za -duženih vjernikaU vezi s tim Katade kaže: "U ovom ajetu je olakšica i povlastica, naredba i zabrana."

Riječima:
"Zar ti ne znaš da Allah sve može? Zar ti ne znaš da Allahu pripada vlast i na nebesima i na Zemlji i da, osim Allaha, ni zaštitnika ni pomagača nemate." Uzvišeni Allah ovim riječima upućuje Svoje robove pokazujući im da On raspolaže stvorenim svijetom po Svojoj

* I to zato što taj izraz kod židova ima loše značenje pa su se na taj način izrugivali Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. (prim. rec.).

[49] Isto je i s ajetima koji se odnose na "tevhid" (vjeru u Jednog i Jedinog Allaha), gdje nema niti onoga što se dokida, niti onoga što dokida, jer Allah je Jedan i Jedini i u pogledu gospodarenja i stvari božanstva, i u pogledu imena i atributa, tako da nema mjesta za bilo kakvo dokidanje.

volji, budući da je On i Tvorac i NaredbodavacPrema tome, kao što je On svjetove stvorio po Svojoj volji, kao što daje sreću kome On hoće, a nesreću kome hoće; kao što daje zdravlje kome hoće, a bolest kome hoće; upućuje koga hoće, a ponižava koga hoće, isto tako On donosi odredbe za Svoje robove po Svojoj volji, dozvoljava šta On hoće, a zabranjuje šta hoće, dopušta kao pohvalno šta hoće, a ne dopušta šta hoćeOn je Onaj Koji odreduje šta hoće bez naknadne posljedice i pitanja u vezi s Njegovom odredbom, za razliku od stvorenja koja su odgovornaOn iskušava Svoje robove i njihovu pokornost Njegovim poslanicima, činom dokidanja odredbi tako da nareduje ono u čemu je interes koji On zna, a potom to zabranjuje u skladu sa Svojim znanjemStoga je za izvršenje Njegovih naredbi nužna maksimalna pokornost i slijedenje poslanika prihvaćanjem svega što oni donose, provodenjem u praksu njihovih naredbi i izbjegavanjem svega što zabranjuju i što sprečavajuNa ovome je mjestu odgovor židovima, objašnjenje njihovog nevjerovanja i raskrinkavanje njihove sumnjičavosti u pogledu "nedopuštenosti" derogiranja ajetaNaime, oni su negirali dokidanje odredaba Tevrata, kao što su negirali i vjerovjesništvo Isaa, a.s., i Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Zato njih Allah obavještava da Njemu pripada vlast na nebesima i na Zemlji, da su stvorenja u Njegovoj vlasti i pokornosti, te da i oni moraju slušati i biti pokorni Njegovim zapovijedima i zabranama, jer On može narediti šta On hoće, a zabraniti šta hoće; može dokinuti šta hoće, a potvrditi šta hoće i to sve onako kako On želi i hoće da naredi, odnosno zabrani.

Židovi su negirali čin derogiranja (nesh) zato što su bili nevjernici i inadžije, jer sam razum ne isključuje mogućnost derogiranja pojedinih odredaba, budući da Allah donosi odredbe po Svojoj volji i čini što sam hoće.

Derogiranja je bilo i u ranije objavljenim knjigama i šerijatskim propisimaTako je Ademu bilo dozvoljeno da se njegove kćerke udaju za njegove sinove, a potom je to zabranjeno; Nuhu je bilo dozvoljeno da jede meso svih životinja nakon izlaska iz lade, a potom je to zabranjeno; Israilu i njegovim sinovima bilo je dozvoljeno stupanje u brak sa dvije sestre, a u Tevratu i nakon njega zabranjeno; Ibrahimu je naredeno da zakolje svoga sina, a potom je to dokinuto prije nego je on to učinio židovi su sve ovo znali i priznavali, ali su sami to odbijali, dok se muslimani slažu da je čin derogiranja pojedinih Allahovih odredbi dopušten, imajući u vidu veliku mudrost sadržanu u tome.

أَمْ تُرِيدُونَ أَن تَسْـَٔلُوا۟ رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ ۗ وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾

"Zar da tražite od svog Poslanika kao što su prije od Musaa tražili?! A ko vjerovanje za -mijeni nevjerovanjem, taj je s Pravog puta zalutao."/108/

Allah Uzvišeni zabranjuje vjernicima da mnogo ispituju Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, o stvarima prije nego se dogode, pa takoder kaže:

"O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam pričiniti neprijatnosti ako vam se objasni; a ako budete pitali za to dok se Kur'an objavljuje, bit će vam objašnjeno." (5:101) Dakle, ako budete pitali o detaljima u vezi s tim nakon što bude objavljeno, to će vam biti objašnjeno Zato, ne pitajte za nešto prije nego se dogodi (pojavi) jer može biti zabranjeno upravo zbog tog zapitkivanja! U tom smislu, u jednom vjerodostojnom (sahih) hadisu stoji: /103/ "Najveći prestupnik medu muslimanima jeste onaj koji bude pitao o nečemu što nije zabranjeno, pa zbog njegovog zapitkivanja to bude zabranjeno." U Sahihima El-Buharije i Muslima navodi se hadis od Mugire ibn [u'beta koji kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, /104/ "zabranjivao priče u stilu rekla-kazala, bespotrebno trošenje imovine i preveliko zapitkivanje"U Muslimovom Sahihu stoji: /105/ "Ne zapitkujte me puno, jer oni prije vas propali su zbog prevelikog zapitkivanja i neslaganja s vjerovjesnicima koji su im bili poslani! Ako vam nešto naredim, uradite to onako kako možete, a ako vam nešto zabranim, izbjegavajte to!"

..

"Zar da tražite od svog Poslanika kao što su prije od Musaa tražili?!" Ove riječi odnose se i na vjernike i na nevjernike budući da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslan svima, što se vidi i iz slijedećeg ajeta:

"Sljedbenici Knjige traže od tebe da im s neba spustiš Knjigu. Pa, od Musaa su tražili i više od toga kada su govorili: 'Pokaži nam Allaha zorno!' Zato ih je, zbog sile njihove, munja ošinula!" (4:153) Iz ovoga se vidi da Allah upućuje prijekor onima koji Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, postavljaju pitanja

dodijavajući mu i izmišljajući koješta (zbog svoje tvrdoglavosti i izmišljanja), kao što su i sinovi Israilovi postavljali pitanja Musau, a.s., zbog tvrdoglavosti, laži i inadaAllah Uzvišeni kaže:

"A ko vjerovanje zamijeni nevjerovanjem, taj je sa Pravog puta zalutao", tjko kupi nevjerstvo za vjerovanje, *"taj je sa Pravog puta zalutao"* ,

, odnosno krenuo na put neznanja i zablude.

وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ
ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم
مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَٱعْفُوا۟ وَٱصْفَحُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ
إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟
لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾

"Mnogi sljedbenici Knjige voljeli bi, iz lične zlobe svoje, da vas, nakon vašeg vjerovanja, vrate u nevjernike, nakon što im je istina jas -nom postala! Ali vi oprostite i preko toga prijeđite, dok Allah Svoju odluku ne donese Allah je doista svemoćan." /109/ "I namaz obavljajte i zekat dajite, a dobro koje za sebe date, naći ćete kod AllahaAllah doista vidi šta vi radite."/110/

Allah ovdje upozorava vjernike da ne idu putem kojim ih navode nevjernici izmedu sljedbenika Knjige. On im ukazuje na njihovo prikriveno i otvoreno neprijateljstvo, odnosno na zlobu i zavist njihovu prema vjernicima, iako oni znaju njihove vrijednosti kao i vrijednosti Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellemOn nareduje Svojim robovima da prijedu preko svega toga, oproste i to podnesu dok im Allah ne da pomoć i pobjedu, te im nareduje da obavljaju namaz i daju zekat.

Ima mišljenja da je ovaj ajet objavljen kao odgovor Hujejj ibn Ahtabu i Ebu-Jasir ibn Ahtabu, koji su medu židovima pokazivali najviše zlobe i zavisti prema Arapima, zbog toga što ih je Allah odlikovao i poslao im Svog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem Zato Allah, dž.š., saopćava da bi židovi, iz zavisti, voljeli da se muslimani ponovo vrate u nevjerstvo, nakon što su se uvjerili u istinitost Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, poslanstva, čiju potvrdu nalaze u Tevratu i Indžilu. Oni nisu vjerovali u njega (Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem) iz zavisti i zlobe, jer je pripadao drugom narodu.

"Ali vi oprostite i preko toga prijeđite", tj. oprostite onima koji podstiču i potpaljuju neprijateljstvo. To je, medutim, bilo u početku, ali je dokinuto riječima Uzvišenog :

"...i mnogobošce ubijajte gdje god ih nađete"(9:5) Tako su, kako navode Ebul-Alije, Rebi' ibn Enes, Katade i Serrij, ovaj i neki drugi ajeti dokinuli praštanje i prelaženje preko navedenih djelaTo je dokinuto "ajetom sablje" { }.

Na to ukazuju i riječi Uzvišenoga: *"dok Allah Svoju odluku ne doneseAllah je, doista, svemoćan"*, tj. dok Allah ne dozvoli njima da stupe u borbu.

"I namaz obavljajte i zekat dajite, a dobro koje za sebe date, naći ćete kod Allaha." Ovim riječima Allah Uzvišeni sugerira njima da se bave onim što će im donijeti koristi i čija će posljedica biti pozitivna na Sudnjem danu, odnosno da obavljaju namaz i daju zekat, kako bi im Allah osigurao pomoć i pobjedu na ovome svijetu, ali i na Dan svjedočenjaZato Uzvišeni Allah kaže: *"Allah doista vidi što vi radite."* Znači, On, dž.š., neće zanemariti, niti će se izgubiti ijedno djelo koje neko učini, bilo dobro ili zlo, svakog će nagraditi prema njegovim djelima. Ibn-Džerir kaže da Allah, dž.š., ovim saopćava ljudima da On izuzetno dobro vidi sve što oni čine, kako bi Mu bili u cijelosti pokorni i kako bi bili oprezni da ne griješe.

وَقَالُوا۟ لَن يَدْخُلَ ٱلْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ ۗ تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ ۗ
قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١١١﴾ بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ
وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُۥٓ أَجْرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾
وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ لَيْسَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ عَلَىٰ شَىْءٍ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ لَيْسَتِ ٱلْيَهُودُ
عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ ۗ كَذَٰلِكَ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ
قَوْلِهِمْ ۚ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾

- Oni govore da u Džennet neće ući niko osim onoga ko bude židov ili kršćanin! To su puste želje njihove! - Reci: "Dajte svoj dokaz, ako istinu govorite!" /111/ "A nije tako! Onome ko se bude Allahu predao i usto dobra djela činio, pripada nagrada kod Gospodara njegova; takvi se neće ničega bojati, niti će za bilo čim tugovati." /112/ "@idovi govore: 'Kršćani nisu na pravom putu', a kršćani kažu: 'židovi

nisu na pravom putu', a oni Knjigu čitaju! Tako govore oni koji ne znaju." Allah će im na Sudnjem danu presuditi u onome o ćemu se oni ne slažu/113/

Allah Uzvišeni objašnjava oholost židova i kršćana, jer i jedni i drugi samo za sebe tvrde da niko osim njihovih pripadnika neće ući u Džennet u Suri **"El-Maida ("Trpeza")** On saopćava kako oni govore:

"Mi smo djeca Allahova i miljenici Njegovi." (Ibid.,5:18) Allah Uzvišeni pokazuje da je to lažna tvrdnja, navodeći da će ih kazniti za grijehe njihove a da je istina to što tvrde, On ih ne bi kaznio! Zato ovdje kaže: *"To su samo njihove želje puste."* Ebul-Alije u vezi s tim kaže: "To su želje koje su očekivali od Allaha bez osnova." Zatim Allah kaže:

"Dajte svoj dokaz, ako istinu govorite!", tjdajte svoj dokaz i objašnjenje ako je istina ono što tvrdite!

A zatim kaže *"A nije tako! Onome ko se bude Allahu predao i usto dobra djela činio."* Seid ibn Džubejr u vezi s tim kaže: "Svakako, ko se iskreno bude Allahu predao i dobra djela činio, tj. slijedio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem"Da bi nečije djelo bilo primljeno, mora ispuniti dva uvjeta: da bude iskreno predan samo Allahu i da postupa ispravno i u skladu sa [erijatomPrema tome, ako bude iskren ali ne postupa ispravno, neće mu biti prihvaćenoU tom smislu i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /106/ "Ko uradi nešto što nije u skladu s našom stvari (tjs islamom), to se odbacuje." (Prenosi Muslim od Aiše, r.a.)

Allah Uzvišeni kaže:

"I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim što su ih činili i u prah i pepeo ih pretvoriti." (25:23) Ukoliko, pak, djelo bude u skladu sa [erijatom, ali bude bez iskrene namjere uradeno, ono će također biti odbačeno i bit će tretirano kao djelo licemjera i dvoličnjakaZato Uzvišeni kaže:

"Ko žudi da se susretne s Gospodarom svojim, neka dobra djela čini i nikoga Mu u ibadetu ne pridružuje kao suparnika." (18:110) Zatim, kaže:

"Takvi se neće ničega bojati, niti će za bilo čim tugovati." Za to su njima osigurane nagrade, a sigurni su i od straha, jer oni se neće ničega što predstoji bojati, niti će tugovati za bilo čime što je prošlo i što su ostavili iza sebe.

"židovi govore: "Kršćani nisu na pravom putu", a kršćani kažu: "židovi nisu na pravom putu", a oni Knjigu čitaju!..." Allah Uzvišeni objašnjava medusobnu suprotstavljenost, mržnju, neprijateljstvo i tvrdokornost židova i kršćanaU tome smislu i Ibn-Ishak prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: - Kada su kršćani iz plemena Nedžran došli kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, tu su došli i židovski rabini koji su s njima polemizirali pred Božijim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem Rafi' ibn Harmele je rekao: "Vi niste na pravom putu", a zatim je negirao Isaa i IndžilJedan od nedžranskih kršćana rekao je židovima: "Vi niste na pravom putu", a zatim je negirao vjerovjesništvo Musaovo i TevratU vezi s tim, Allah je objavio riječi:

"židovi govore: "Kršćani nisu na pravom putu", a kršćani kažu: "židovi nisu na pravom putu", a oni Knjigu čitaju!...", tj. navodi da svaki od njih u svojoj Knjizi čitaju potvrdu onoga što su negirali.

*"Tako govore oni koji ne znaju"*U vezi s riječima: *"...oni koji ne znaju"* postoje medu učenjacima razilaženjaAta kaže: "To su narodi koji su živjeli prije židova", dok Es-Suddi ističe da su to Arapi koji su govorili: "Muhammed nije na Pravom putu!" Ibn--Džerir se medutim opredijelio za mišljenje da je to opći pojam koji se može odnositi na sve, budući da ne postoji čvrst argument koji bi potvrdio samo jedno od navedenih mišljenja.[50]

"Allah će im na Sudnjem danu presuditi u onome o čemu se oni ne slažu", tjOn će medu njima presuditi Svojom pravednom presudom.

---

[50] Riječi Allaha Uzvišenog: *"...oni koji ne znaju govore"*, smatram da je najispravnije, a Allah najbolje zna, da se ovo odnosi na Arape, što se razumije i iz konteksta gdje se navode židovi i kršćani, sljedbenici Knjige, koji na osnovi Knjige znaju da rade suprotno onome što znaju, odnosno da to negiraju. Za razliku od njih, Arapi nisu bili sljedbenici Knjige, pa su prema tome oni ti "koji ne znaju". Zato ih Allah spominje riječima: *"Tako govore oni koji ne znaju"*, tj. oni govore "da Muhammed nije na Pravom putu". Što se, pak, tiče mišljenja da se to odnosi na narode koji su živjeli prije židova, to je teško prihvatiti s obzirom da nema osnova za njihovo isticanje. Postavlja se pitanje: zašto ostaviti realnost Arapa u to vrijeme koja je bila slična realnosti židova, kada su u pitanju riječi: "Muhammed nije na Pravom putu". Najvjerovatnije je da su oni bili slični židovima i kršćanima koji su jedni drugima govorili "da nisu na Pravom putu", nastavljajući potom da se sami pridržavaju onoga što su narodi prije njih slijedili u vrijeme za koje ne znamo kako su se oni odnosili prema vjerovjesnicima koji su im slani. Na osnovi svega ovoga, čini mi se najvjerovatnijim mišljenje Es-Suddija, koji ističe da se pod riječima "**oni koji ne znaju**" misli na Arape. A Allah to, ipak, najbolje zna i On upućuje na Pravi put!

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَن يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا ۚ أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَن يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ ۚ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾

"Ima li većeg nasilnika od onoga koji brani da se u Allahovim mesdžidima ime Njegovo spominje i koji radi na tome da se oni poruše? Takvi bi trebalo da u njih samo sa strahom ulazeOni će na ovome svijetu poniženje doživjeti, a na drugom ih ćeka kazna velika."/114/

Medu komentatorima Kur'ana postoje dva miš -ljenja u pogledu odredenja onih koji brane da se u Allahove hramove ulazi i koji rade na njihovu rušenju: jedni smatraju da su to kršćani koji su pomogli Nabukodonosora da sruši Sveti hram (u Jerusalemu), a drugi, da su to idolopoklonici koji su se na dan ugovora na Hudejbiji postavili pred Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da ne bi sa svojim ashabima ušao u Meku, pa je on zaklao svoj kurban u dolini Tuva i sklopio s njima sporazumTada im je rekao: "Niko nije sprečavao da se ulazi u ovu Kuću ni onda kada bi sreo čovjeka koji je ubio njegovog oca i brata!" Oni su mu odgovorili: "Kod nas ne može ući onaj koji je ubijao naše očeve u bici na Bedru dok je ijedan od nas živ." U vezi s riječima: *"...i koji radi na tome da se oni poruše"*, oni kažu: "one koji su sprečavali da ulaze u njih kako bi Allahovo ime spominjali prilikom dolaska na hadž i umru." Ibn-Džerir se opredjeljuje za prvo mišljenje dokazujući da Kurejšije nisu radili na rušenju Kabe, za razliku od Bizantinaca, koji su radili na rušenju Svetog hrama. Drugo mišljenje koje se prenosi od Ibn-Abbasa (a Allah to najbolje zna!) najispravnije je, jer su kršćani - dok su sprečavali židove i bili bliži nego židovi da obavljaju molitvu u Svetom hramu - slijedili ispravniju vjeruU to vrijeme spomen Allaha kod židova nije bio prihvatljiv, budući da su oni ranije prokleti od Davuda i Isaa, sina Merjemina, zbog toga što su griješili i neprijateljski se prema njima odnosili Idolopoklonici su protjerali Allahovog Poslanika i njegove ashabe iz Meke zabranjujući im obavljanje namaza u hramu Kabe. U vezi sa stavom da Kurejšije nisu radili na rušenju Ka'be, treba postaviti pitanje: koje je rušenje veće od onoga što su oni učinili? Jer oni su protjerali Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegove ashabe, a Kabu uzeli za svoje kipove, kumire i idolopoklonstvo, kao što Uzvišeni kazuje:

"[ta preostaje, nego da ih Allah kazni, jer oni brane pristup ćasnom hramu iako nisu njegovi čuvariNjegovi čuvari su oni koji se Allaha boje, ali većina njih to ne zna." (8:34)[51] Zatim:

"Idolopoklonici nisu dostojni Allahove džamije održavati kad sami svjedoče da su nevjerniciTo su oni čija će djela biti poništena i koji će u vatri vječno ostati." "Allahove džamije održavaju oni koji u Allaha i drugi svijet vjeruju, koji obavljaju namaz i daju zekat, i koji se nikoga osim Allaha ne boje." (9:17,18)

Ako su ti i takvi odstranjeni i zabranjeno im da udu u džamiju, postavlja se pitanje: ima li većeg rušenja od toga? Jer, pod održavanjem se ne misli samo na gradnju i podizanje džamija, nego se misli na održavanje uz spominjanje Allaha u njima, na provodenje Njegovog Šerijata i na čistoću od prljavštine i idolopoklonstva.[52] *"Takvi bi trebalo da u njih samo sa strahom ulaze."* Ovo je informativna rečenica koja ima smisao imperativa i znači: ne dozvolite, ako budete u mogućnosti, da ovi u njih ulaze, osim ako s vama imaju sporazum o miru i plaćaju džizjuStoga je i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon što je osvojio Meku, naredio da se od slijedeće, devete godine, oglasi na Mini: /107/ "...da od te godine ne može nijedan idolopoklonik hadž obavljati, da oko Kuće/Kabe ne može obilaziti onaj ko je goA onaj koji je pod ugovorom važi mu do isteka." To je, dakle, prihvaćanje i provodenje u praksu riječi Uzvišenog:
"O vjernici, mnogobošci su sama pogan i neka više ne dolaze hodočastiti ^asni hram poslije ovogodišnjeg hadža." (9:28) Kao što se vidi iz naprijed navedenog, ovo obećanje Allah je ispunio zabranjujući pristup idolopoklonicima Časnom hramu. Allahu hvala i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ostavio je oporuku da na Arabijskom poluotoku ne mogu ostati dvije vjere, te da se židovi i kršćani odatle imaju odstranitiTo je samo izraz počasti časnom hramu i čistota zemlje kojoj je Allah poslao Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, svim ljudima, da ih obraduje i opomene.

To je dakle poniženje na ovome

[51] Riječi Allaha, dž.š.: *"Tako govore oni koji ne znaju"* odnose na Arape idolopoklonike, a ne na Bizantince, niti narode koji su živjeli prije židova, budući da se ukazuje da oni brane pristup ^asnom hramu. Nema sumnje da su to bili Arapi idolopoklonici.

[52] Ovo, također, ukazuje da se to odnosi na Arape idolopoklonike, a Allah upućuje na Pravi put!

svijetu budući da je nagrada, odnosno kazna primjerena djelu. Prema tome, kao što su oni zabranjivali vjernicima pristup časnom hramu, i njima je zabranjen pristup; kao što su oni vjernike protjerali iz Meke, i oni su odatle protjeraniNa drugom svijetu njima pripada kazna bolna za prijestupe koje su učinili u časnom hramu postavljajući u njemu kipove i prizivajući druga božanstva osim Allaha, što su tavaf činili, obilazili ga goli.

وَلِلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا۟ فَثَمَّ وَجْهُ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

"Allahu pripadaju i istok i zapad; kuda god se okrenete, tamo je Allahovo liceAllah je, doista, neizmjerno dobar i On sve zna."/115/

Ovaj ajet sadrži, a Allah to najbolje zna, jedan vid utjehe za Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegove ashabe koji su istjerani iz Meke i odvojeni od svoje džamije i mjesta obavljanja namaza. Allahov Poslanik, dok je bio u Meki, okretao se prema Svetom hramu u Kudsu, a pred njim je bila Kaba, a kada je došao u Medinu, okretao se od Kabe prema Kudsu šesnaest ili sedamnaest mjeseci. Zatim mu je Allah dozvolio da se okreće prema Kabi. Zato ovdje kaže:

"Allahu pripadaju i istok i zapad; kuda god se okrenete, tamo je Allahovo lice." Ebu-Ubejd el-Kasim ibn Sellam u svom djelu **"Derogirajuće i derogirano"** kaže: "Hadžadž ibn Muhammed nam prenosi izvješće uz lanac od Ibn-Abbasa da je rekao: - Prvo što je dokinuto u Kur'anu i nama saopćeno jeste pitanje kible, a Allah to najbolje znaAllah Uzvišeni kaže:

"Allahu pripadaju i istok i zapad; kuda god se okrenete, tamo je Allahovo lice." Dakle, prvo je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, odredena kibla i on je klanjao okrenuvši se prema Svetom hramu u Kudsu, a napustio Drevni hram, Kabu, a potom mu je odredeno da se okreće Drevnom hramu, Kabi, tako što Allah, dž.š., kaže:

"I iz svakog mjesta u koje dođeš, ti lice svoje ^asnom hramu okreni, i gdje god se nalazili, vi lica svoja prema toj strani okrenite." (2:150)

Mudžahid kaže: *"Allahu pripadaju i istok i zapad; kuda god se okrenete, tamo je Allahovo lice."* Znači: gdje god bili, Kaba vam je kibla prema kojoj ćete se okretati Ibn-Džerir kaže: "Neki kažu da je ovaj ajet Allah objavio prije nego je naredio okretanje prema Kabi." Drugi navode: "Objavljen je uz dozvolu od Allaha da se klanja dobrovoljni namaz okrećući se prema istoku ili prema zapadu, na putu i u slučaju velikog strahaEbu-Kurejb prenosi s lancem od Ibn-Omera, da je on klanjao, pa mu se jahalica okrenula, te navodi da je i Allahov Poslanik to činio tumačeći ajet:

"Allahu pripadaju i istok i zapad; kuda god se okrenete, tamo je Allahovo lice." To prenose: Muslim, Et-Tirmizi, En-Nesa'i, Ibn Ebi-Hatem i Ibn-Merdevejh sa više predanja od Abdul-Melika ibn ebi-Sulejmana. Osnova je ovoga hadisa u dva Sahiha od Ibn-Omera i Amira ibn Rebie, gdje se ne spominje ajet.

Neki kažu da je objavljen ljudima koji nisu znali kiblu, odnosno stranu na kojoj se nalazi, pa su klanjali okrećući se u različitim pravcima. Muhammed ibn Ishak el-Ehvazi navodi predanje sa lancem prenosilaca koji seže do Amira ibn Rebie, odnosno njegovog oca, da je rekao: "Bili smo sa Allahovim Poslanikom jedne crne i tamne noći i otišli u neko mjesto gdje je jedan čovjek pravio od kamenja mesdžid gdje bi klanjaoKada je svanulo, vidjeli smo da smo klanjali okrećući se u pravcu koji nije bio prema kibliRekli smo Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: Allahov Poslaniče, sinoć smo klanjali a nismo bili okrenuti prema kibli." Nakon toga, Allah je objavio ajet:

"Allahu pripadaju i istok i zapad; kuda god se okrenete, tamo je Allahovo lice." Prenose Et-Tirmizi i Ibn-ebi-Hatim sa slabim predanjem, a postoje i brojna druga predanja s lancima u kojima ima slabih mjesta, ali koje ipak jedni drugu podupiru[to se tiče ponavljanja namaza u slučaju da se utvrdi da je kibla bila pogrešno odredena, tu ima različitih mišljenja(Ovi dokazi, tj. sam ajet i naprijed navedeni hadisi govore u prilog tome da ponavljanje nije potrebno, a Allah to najbolje zna!)

Ibn-Džerir navodi predanje s lancem od Mudža -hida da je rekao: - Kada je objavljen ajet:

"Pozovite Me, i zamolite i ja ću vam se odazvati", oni su pitali: "U kome pravcu?", a zatim je objavljeno: *"Kuda god se okrenete, tamo je Allahovo lice."* Ibn-Džerir kaže: "Riječi:

"Allah je, doista, neizmjerno dobar i On sve zna" znače da On obuhvaća Svoja stvorenja neizmjernom

Dobrotom i Darežljivošću, dok riječ: / **"Sveznajući"** znači da On izuzetno dobro zna šta oni rade, da ništa ne nedostaje niti promiče Njegovu znanju, nego da sve savršeno dobro zna."

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ ۖ بَل لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُ قَانِتُونَ ﴿١١٦﴾ بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾

- Nevjernici govore: "Allah je sebi dijete uzeo." Uzvišen neka je On! Naprotiv, Njemu pripada sve što je na nebesima i Zemlji i Njemu se sve pokorava." /116/ "On je Stvoritelj nebesa i Zemlje, a kada nešto odluči, On samo kaže: 'Budi!' - i to biva." /117/

Ovaj i slijedeći ajet sadrže odgovor kršćanima, kao i njima sličnim, židovima i Arapima idolopoklonicima, koji smatraju da su meleci (andeli) kćerke AllahoveAllah ističe da su njihove tvrdnje i riječi da Allah ima djecu neistinite i lažne, a zatim kaže:

"Naprotiv, Njemu pripada sve što je na nebesima i Zemlji", odnosno, nije tako kako oni izmišljaju; Njemu pripada vlast na nebesima i na Zemlji; On time raspolaže, jer ih je On stvorio, On ih opskrbljuje, odreduje sve, podvrgava Sebi, upravlja i raspolaže svim po Svojoj volji. Oni su svi Njegovi robovi i u Njegovoj vlasti, pa kako će biti Njegova djeca kada djecu radaju parovi!? On, medutim, Veličanstven i Uzvišen, nema para niti ortaka u pogledu veličine i dostojanstva, kao što nema ni druge, pa kako da ima dijete?!

On kaže:

"On je Stvoritelj nebesa i Zemlje, otkuda Njemu dijete, a On nema druge? - a stvorio je svaku stvar i On sve zna" (6:101), kao i:

- Oni Govore: "Svemilosni je uzeo dijete", /88/ "Vi doista teško i odvratno govorite." /89/ "Gotovo da se nebesa raspadnu i Zemlja provali i planine zdrobe" /90/ "[to Svemilosnom dijete pripisuju!" /91/ "Jer nema potrebe da Svemilosni dijete ima." /92/ "Ta svi oni, i na nebesima i na Zemlji, doći će Svemilosnom kao robovi." /93/ "On ih sve pamti i tačno zbraja." /94/ "I svi će Mu, na Danu sudnjemu, pojedinačno doći." /95/ (19:88-95)

Allah Uzvišeni kaže:

- Reci: "On je Allah! JedanAllah je utočište svakome. Nije rodio i rođen nije i niko Mu ravan nije." (112:1-4)

U ovim časnim ajetima Allah potvrduje da je On Veliki Gospodar, Kojemu nema ravnoga ni sličnoga, te da je sve osim Njega stvoreno i podvrgnuto Njegovom gospodarenju, pa je nemoguće da ima dijete! U tom smislu, uz komentar ovoga ajeta iz sure "El-Bekara", tj. "Krava", El-Buhari navodi predanje od Ibn-Abbasa u kome se navodi Vjerovjesnikov, sallallahu alejhi ve sellem, komentar: /108/ - Allah Uzvišeni kaže: "Sin Ademov (čovjek) u laž Me ugoni, a to nema pravo; On Me huli, a to nema pravo! On Me negira, tvrdi da Ja nisam u stanju ponovo oživiti kao što je bio, i huli Me tvrdnjom da imam sina! A Ja sam doista Uzvišen, da bih imao drugu ili sina!" U Sahihima (El-Buharijinom i Muslimovom) se navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /109/ "Niko od Allaha nema više strpljenja da sluša uvrede! Oni Mu pripisuju sina, a On ih opskrbljuje i dobro daje."

U vezi s riječima: *"Njemu se svi pokoravaju"* Ibn-ebi-Hatim, s lancem prenosilaca od Ibn-Abbasa navodi: **"pokoravaju se"**, znači "klanjaju "; Ikreme i Ebu-Malik kažu:

"Njemu se svi pokoravaju", znači "Priznaju Ga klanjajući Mu se", a Mudžahid ističe da to znači: "Pokoravaju Mu se".

Riječi: *"On je Stvoritelj nebesa i Zemlje"*, znače da ih On stvara bez pret -hodnog primjera Ibn-Džerir navodi da to znači: "On je Velik i Uzvišen da bi imao sina; On je vladar nebesa i Zemlje, na kojima sve svjedoči Njegovu Jednoću i priznaje pokornost Njemu. Jer On je Tvorac svega iz ničega, Stvaralac i Davalac egzistencije bez prethodnog osnova i primjera prema kojemu bi to učinio." Allah ovim saopćava robovima Svojim da je medu onima koji to Njemu svjedoče i Mesih, za kojega tvrde da je Njegov sin, pa im kazuje da je Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju bez prethodnog primjera i osnova (iz ništa), stvorio i Mesiha bez oca i to samo Svojom Moći.

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ ۗ كَذَٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّثْلَ قَوْلِهِمْ ۘ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ ۗ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾

- A oni koji ne znaju, govore: "Trebalo bi da Allah s nama razgovara ili da nam

kakav znak (ajet) dođe!" Tako su gotovo istim riječima govorili i oni prije njih, čija su srca slična njihovim! A Mi ajete objašnjavamo ljudima koji čvrsto vjeruju." /118/

El-Kurtubi kaže: *"Trebalo bi da Allah s nama razgovara"*, znači da s nama razgovara o tvom vjerovjesništvu, Muhammede. To su govorili Arapi koji nisu vjerovali.

"Tako su, gotovo istim riječima, govorili i oni prije njih." Učenjaci navode da se to odnosi na židove i kršćaneTo potvrduje i to što su Arapi idolopoklonici govorili ovako kao u riječima:

- *Oni govore: "Nećemo ti vjerovati sve dok nam iz Zemlje izvor ne izvedeš" (17:90)*, do riječi:

.. - *Reci: "Uzvišen neka je Gospodar moj! Pa zar ja nisam samo čovjek, Poslanik?!" (17:93)* Zatim:

- Oni koji ne žude da se s Nama sretnu, govore: "Zašto nam se ne pošalju meleci i zašto svog Gospodara ne vidimo?!" (25:21), te drugim ajetima koji ukazuju na nevjerovanje arapskih idolopoklonika,[53] na njihovu tvrdokornost, inad i zapitkivanja u vezi sa stvarima za kojima nemaju neke potrebe, kao što su to činili narodi prije njih koji nisu poznavali Knjigu objavljenu ili pak neki drugiAllah Uzvišeni kaže:

- Sljedbenici Knjige traže od tebe da im s neba spustiš Knjigu. Pa, od Musaa su tražili i više od toga kada su govorili: "Pokaži nam Allaha zorno!"

"...čija su srca slična njihovim", tj. srca arapskih idolopoklonika liče srcima onih prije njih u pogledu nevjerovanja, tvrdokornosti i inada

"A Mi ajete objašnjavamo ljudima koji čvrsto vjeruju", tj. Mi smo objasnili dokaze o istinitosti Poslanika svakome ko to prihvaća i vjeruje.

إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ بِٱلۡحَقِّ بَشِيرٗا وَنَذِيرٗاۖ وَلَا تُسۡـَٔلُ عَنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلۡجَحِيمِ ١١٩

"Mi smo te poslali sa Istinom, da radosne vijesti i opomene doneseš, a ti neće biti pitan za one koji će u Džehenemu biti."/119/

Ibn-ebi-Hatim navodi predanje s lancem preno -silaca od Ibn-Abbasa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /110/ - Objavljeno mi je:

"Mi smo te poslali s Istinom, da radosne vijesti i opomene doneseš", a zatim je rekao - to je da obraduje Džennetom i upozori na Džehenem. Riječi Uzvišenog:

"a ti nećeš biti pitan za one koji će u Džehenemu biti" najviše učača čita: **"Ti nećeš biti pitan"**, tjMi te nećemo pitati za nevjerstvo onoga ko u tebe nije vjerovao, pošto Allah Uzvišeni kaže:

"Jer, tvoje je da preneseš, a Naše da tražimo polaganje raćuna" (13:40);

"Ti opominji, jer tvoje je da opominješ." /21/ "Ti vlasti nad njima nemaš."/22/ (88:21-22) Neki to čitaju ovako: **"A ti ne pitaj za one koji će u Džehenemu biti"**, dakle, sa "fethom" na "ta" i negativnim imperativom, što znači: ne pitaj kako im je! Abdurrezzak prenosi od Muhammeda ibn Ka'ba el-Kurezija, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, govorio je: /111/ "Da mi je znati šta su moji roditelji radili! Da mi je znati šta su moji roditelji radili! Da mi je znati šta su moji roditelji radili!" pa je, potom, objavljeno:

"A ti ne pitaj za one koji će u Džehenemu biti." Poslije toga, on ih nije do smrti spomenuoMedutim, hadis koji se prenosi o životu njegovih roditelja, sallallahu alejhi ve sellem, ne nalazi se u šest priznatih zbirki niti u drugima, a lanac prenosilaca mu je slabAllah to najbolje zna! Moguće da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, molio oprost za svoje roditelje prije nego je znao šta je s njima, a kada je to saznao, ogradio se, jer mu je saopćeno da su stanovnici Vatre, kao što je potvrdeno u sahih hadisu.[54]

[53] Već je više puta ponavljano nevjerovanje arapskih idolopoklonika, što potvrduje naš stav u komentaru na str. 88 u vezi s riječima Uzvišenog: zatim ovdje, u vezi sa ajetom 2:118.

[54] Muslim u svom Sahihu navodi predanje od Enesa da je neki čovjek rekao: /112/ "Allahov Poslaniče, gdje je moj otac?", a on mu je odgovorio: "U Vatri (Džehenemu)", a kada je krenuo, pozvao ga je i rekao mu: "I moj i tvoj otac su u Vatri." Muslim u svom Sahihu navodi od Ebu-Hurejre, r.a., da je rekao: /113/ "Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, posjetio je kabur svoje majke, pa je zaplakao, što je rasplakalo i druge oko njega. Tada je rekao: "Molio sam svoga Gospodara da joj oprosti, pa mi nije molbu uslišao, pa sam Ga zamolio da posjetim njen kabur, što mi je dozvolio. Posjećujte kabure jer to podsjeća na smrt." U vezi s ovim postoje brojni hadisi, a mi navodimo samo ono što je navedeno u Sahihu Muslimovom. Iz svih se vidi da su roditelji Poslanika umrli kao idolopoklonici A nema snage niti moći osim kod Allaha Velikog i Uzvišenog!

وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ
تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۗ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ
ٱلَّذِى جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾ ٱلَّذِينَ
ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۗ وَمَن
يَكْفُرْ بِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾

- Ni židovi, ni kršćani, neće biti tobom zado -voljni sve dok ne budeš slijedio vjeru njihovuReci: "Allahov put je jedini pravi put!" A ako bi se ti poveo za željama njihovim, nakon znanja koje si dobio, od Allaha te niko ne bi mogao zaštititi, niti pomoći." /120/ "Oni kojima smo objavili Knjigu, pa je ćitaju istinito i ispravno, to su oni koji u nju vjerujuA oni koji u nju ne budu vjerovali, to su sigurni gubitnici."/121/

Ibn-Džerir kaže: - Riječi Uzvišenog:

"Ni židovi, ni kršćani, neće biti tobom zadovoljni sve dok ne budeš slijedio vjeru njihovu", znače: Muhammede! Ni židovi ni kršćani s tobom nikada neće biti zadovoljni, sve dok ne budeš slijedio ono što njih zadovoljava i što im odgovara! Zato, traži da Allah bude zadovoljan istinom s kojom te je poslao.

- Reci: "Allahov put je jedini pravi put!", tj. reci, Muhammede, doista je Allahova Uputa s kojom me poslao prava uputa, tjto je prava vjeraZatim:
"A ako bi se ti poveo za željama njihovim, nakon znanja koje si dobio, od Allaha te niko ne bi mogao zaštititi, niti odbraniti." U ovim je riječima prijetnja i ukazivanje na veliku opasnost za ummet od slijedenja puta židova i kršćana, nakon spoznaje dobivene iz Kur'ana i sunneta, Allah nas sačuvao toga! Riječi su upućene Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a zapovijed njegovim sljedbenicima (ummetu).[55]
Uzvišeni Allah kaže: *"Oni kojima smo objavili Knjigu, pa je čitaju istinito i ispravno..."* U vezi s tim Seid i Katade kažu: "To su ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem", a Ibn-Mes'ud ističe: "Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, / **'istinsko čitanje'** jeste ono kojim se halal dopušta, a haram zabranjuje, čitanje kako je to Allah objavio, pri čemu se nijedna riječ ne može iskriviti, niti bilo što slobodno tumačiti, tj na način suprotan osnovnom smislu." Ibn-Abbas slično navodiOd Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi se /114/ da je on, kada bi naišao na "ajet milosti", molio Allaha za milost, a kada bi naišao na "ajet kazne", tražio zaštitu od Allaha. Riječi Uzvišenog: *"..To su oni koji u nju vjerujuA oni koji u nju ne budu vjerovali"*, predstavljaju predikat za naprijed navedene riječi:

"Oni kojima smo objavili Knjigu, pa je čitaju istinito i ispravno." To znači: onaj ko bude istinski postupao u skladu s knjigama objavljenim ranijim poslanicima i vjerovao u ono sa čime sam te poslao, Muhammede", što je opet u skladu s riječima Uzvi-šenog:
- Reci: "O Sljedbenici Knjige, vi niste nikakve vjere ako se ne budete pridržavali Tevrata i Indžila, i onoga što vam je objavljeno od Gos-podara vašega." (5:68) Dakle, ako ih se budete istinski pridržavali, u njih istinski vjerovali, potvrdit ćete i prihvatiti izviješća koja se u njima nalaze u vezi s poslanstvom Muhammedovim, sallallahu alejhi ve sellem, njegovim osobinama i svojstvima, odnosno zapovijed da se on slijedi, pomaže i prihvati, što će vas dovesti do istine i dobra i na ovome i na drugom svijetu, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Oni koji slijede Poslanika, Vjerovjesnika nepismenog, kojega oni kod sebe u Tevratu i Indźilu nalaze..." (8:157) Zatim:
"Ako oni prime islam, onda su na Pravom putu, a ako odbiju, tvoje je jedino da saopštiś A Allah dobro vidi robove Svoje." (3:20) U tom smislu Allah takoder kaže:

"A oni koji u nju ne budu vjerovali, to su sigurno gubitnici", odnosno: *"A onim saveznicima koji u njega ne vjeruju, boravište je Vatra." (11:17)* U sahihu hadisu stoji: /115/ "Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, svako iz ovoga naroda, bio židov ili kršćanin, ko bude za mene čuo, a ne bude vjerovao, ući će u Vatru."

[55] Ovim se riječima zabranjuje da se slijede nevjernici, da se oponašaju njihova vjerovanja, rituali i postupci, odnosno da se oni uzimaju za uzor kao što se to danas čini, da nas Allah sačuva! Stoga je neophodno da se traži zaštita od Allaha, osobito u pitanjima vezanim za ono što Allah nije objavio, naravno uz svijest o odredbama koje su objavljene u Kur'anu i sunnetu. Ko navedene zabrane krši, toga niko neće moći zaštititi niti odbraniti od kazne Allahove.

يَٰبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ ٱذۡكُرُواْ نِعۡمَتِيَ ٱلَّتِيٓ أَنۡعَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ وَأَنِّي فَضَّلۡتُكُمۡ عَلَى ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٢٢ وَٱتَّقُواْ يَوۡمٗا لَّا تَجۡزِي نَفۡسٌ عَن نَّفۡسٖ شَيۡـٔٗا وَلَا يُقۡبَلُ مِنۡهَا عَدۡلٞ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَٰعَةٞ وَلَا هُمۡ يُنصَرُونَ ١٢٣

"O sinovi Israilovi, sjetite se blagodati Moje koju sam vam darovao, i toga što sam vas nad drugim ljudima bio odlikovao." /122/ "I bojte se Dana kada niko ni za koga neće moći ništa učiniti, kada se ni od koga otkup neće primiti, kada nikome zagovor neće koristiti i kada im niko neće pomoći."/123/

Već je naveden ajet sličnog sadržaja u dosadašnjem komentaru ove sure, a ovdje se to ponavlja u cilju potvrdivanja i podsticanja slijedenja Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, odnosno da sinovi Israilovi ne zavide svojim amidžićima, Arapima, što im je Allah dao poslavši im Pečat svih poslanika (Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem) izmedu njih, da ne budu nepovjerljivi prema njemu.[56]

* وَإِذِ ٱبۡتَلَىٰٓ إِبۡرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٖ فَأَتَمَّهُنَّۖ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامٗاۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِيۖ قَالَ لَا يَنَالُ عَهۡدِي ٱلظَّٰلِمِينَ ١٢٤

- I kada je Ibrahima Gospodar njegov s nekoliko riječi na iskušenje stavio, pa ih je on potpuno izvršio, Allah je rekao: "Učinit ću da ti budeš ljudima vođa." On je upitao: "A i neki iz mog potomstva?" Odgovorio mu je: "Obećanje Moje ne obuhvaća silnike!"/124/

Znači: Spomeni ti, Muhammede, tim idolopoklonicima i sljedbenicima dviju Knjiga koji svojataju vjeru Ibrahimovu, a sami je ne slijede, nego je slijede oni koji su na Pravom putu, ti i vjernici koji su uz tebe - spomeni im iskušenje Ibrahimovo, njegov ispit kome je bio podvrgnut kada je dobio zapovijedi i zabrane, "pa ih je on potpuno izvršio" , tj. u cijelosti ih je proveo u praksu, kao što Uzvišeni kaže:

"i Ibrahimovim, koji je obaveze potpuno ispunjavao" (53:37), tj. koji je ispunjavao iskreno sve što mu je Allah [erijatom propisaoAllah Uzvišeni kaže:

"Ibrahim nije bio ni židov ni kršćanin, nego je bio pravi vjernik, musliman, a nije bio ni ido-lopoklonik."/67/ "Ibrahimu su od ljudi najbliži oni koji su ga slijedili, ovaj Vjero-vjesnik i oni koji vjerujuA Allah je zaštitnik vjernika." /68/ (3:67-68) Riječi Uzvišenog: / "**s nekoliko (riječi)**" znače "s nekoliko šerijatskih odredbi, zapovijedi i zabrana "Ovdje se upotrebljava izraz u smislu "sudbinskih riječi", kao što Allah Uzvišeni kaže za Merjemu, a.s.:

"I ona je u Riječi Gospodara svoga i Knjige Njegove vjerovala i bila od onih koji su Mu klanjajući pokorni." (66:12) Ova riječ se upotrebljava, dakle, u šerijatskom smislu, kao i u slijedećem primjeru: *"Riječ Gospodara tvoga vrhunac je istine i pravde" (6:115)*, tjNjegove su riječi u funkciji [erijata ili izviješća istinita, ili zahtjevi pravedni, bez obzira bili zapovijedi ili zabraneU tom smislu dolazi i ovaj ajet:

"I kada je Ibrahima Gospodar njegov s nekoliko riječi na iskušenje stavio, pa ih je on potpuno izvršio", tjon ih je u praksu proveoZatim kaže:

"Učinit ću da ti budeš ljudima vođa." To mu je nagrada za sve što je učinio izvršavajući zapovijedi i izbjegavajući zabrane, pa ga je Allah za to učinio vodom ljudi i primjerom na koji se ugledaju.

Postoje razilaženja u pogledu odredenja riječi kojima je Allah iskušao Ibrahima, a.sMuhammed ibn Ishak prenosi predanje s lancem od Ibn-Abbasa da je rekao: - Riječi kojima je Allah iskušao Ibrahima, a.s., i koje je on "potpuno izvršio" jesu: zapovijed da napusti svoje sunarodnike, što je on, u ime Allaha, potpuno izvršio; rasprava sa Nemrudom, u ime Allaha, kada ga je on izložio velikim opasnostima ukoliko se ne bude s njim slagao; strpljivost kada su ga bacili sa ciljem da ga spale u vatri kako bi pokazali svoju silu; napuštanje svoje domovine u ime Allaha, Koji mu je zapovjedio da to učini; zapovijed da bude gostoprimljiv i strpljiv i lično i u pogledu imovine; iskušenje kojem ga je izložio zapoviješću da zakolje svoga sinaPošto je kroz sve to prošao i potvrdio da je iskreno odan u nevoljama, Allah Uzvišeni je rekao:

"Budi predan", a on je rekao: "Ja sam predan Gospodaru Svjetova." (2:131)

Ibn Ebi-Hatim, s lancem prenosilaca od Ibn Ebi-Nudžejha prenosi od Mudžahida da je rekao:

- *I kada je Ibrahima Gospodar njegov s nekoliko riječi na iskušenje stavio, pa ih je on potpuno izvršio,*

[56] U vezi s ovim vidjeti ajete 40, 41 i 42 iz ove sure.

rekao mu je: "Ja ću te staviti na kušnju, ali koju?" On je rekao: "Da me postaviš da ljudima budem voda." Rekao mu je: "Da", a on je upitao: "A moji potomci?" Allah mu je rekao:

"Obećanje Moje ne obuhvaća silnike!" Zatim mu je rekao: "Hram (Kuću) učinit ćeš utočištem za ljude." On je rekao: "Da." Zatim mu je rekao: "sigurnim mjestom"Odgovorio je: "Da." Zatim je rekao: "I učinit ćeš nas predanim Tebi, a da i moji sljedbenici budu ummet predanih (muslimana)." Rekao mu je: "Da." Zatim je rekao: "One njegove stanovnike koji budu Allaha vjerovali opskrbit ćeš plodovima." Rekao je: "Da." Ibn-Džerir u vezi s tim kaže da je moguće da se izraz / "**riječi**" odnosi na sve što je navedeno, a moguće je da to bude tako samo djelimično, ali da je nedopustivo da se ograniči na nešto odredeno bez odgovarajućeg hadisa ili slaganja uleme o tome mišljenju nije preneseno nijedno vjerodostojno predanje pojedinaca niti skupina koje bi se moralo prihvatiti.

- *Rekao mu je: "Obećanje Moje ne obuhvaća silnike!"* Kada je Allah Ibrahima učinio vodom, on je zamolio Allaha da vode nakon njega budu iz njegovoga roda, pa mu je udovoljeno, ali je i obaviješten da će u njegovu rodu biti silnika i da im Allahovo obećanje neće biti dostupno, te prema tome oni neće biti imami i na njih se ne može ugledati. Dokaz da je udovoljeno njegovoj molbi jesu i riječi Uzvišenog u suri "El-Ankebut", tj. "Pauk":

"I učinili smo u potomstvu njihovom, vjerovjesništvo i Knjigu." (57:26) Prema tome, svaki vjerovjesnik kojega je Allah poslao i svaka knjiga koju je Allah objavio nakon Ibrahima, došli su njegovim potomcima.

وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا
وَٱتَّخِذُوا۟ مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِـۧمَ مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ
أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْعَٰكِفِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿١٢٥﴾ وَإِذْ قَالَ
إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَٱرْزُقْ أَهْلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ
مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا
ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾ وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ
ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ
﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا
مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾

- I kada Mi Hram učinismo utočištem i si -gurnim mjestom za ljude: "Neka vam mjesto na kojem je Ibrahim stajao bude prostor gdje ćete namaz obavljati!" I Ibrahimu i Ismailu stavili smo u obavezu "da Hram Moj očiste za one koji ga budu obilazili, koji u njemu budu boravili, ruku i sedždu činili." /125/ - A kada je Ibrahim zamolio: "Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim boravištem i snabdij plodovima stanovnike njegove, one između njih koji budu u Allaha i drugi svijet vjerovali!", On je rekao: "Onome koji ne bude vjerovao, dat ću da neko vrijeme uživa, a onda ću ga prisiliti da u paklenu vatru uđe. A grozno je to boravište!" /126/ - I dok su Ibrahim i Ismail temelje Hrama podizali, (molili su): "Gospodaru naš, primi to od nas, jer Ti, uistinu, sve čuješ i znaš." /127/ "Gospodaru naš, učini nas dvojicu Tebi odanim (muslimanima), i porod naš neka bude Tebi odan, pokaži nam obrede naše i oprosti nam, jer Ti primaš pokajanje i milostiv si."/128/

U vezi s riječima: *"I kada Mi Hram učinismo utočištem"* El-Avfi navodi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Kada bi tu dolazili, ne bi se nikada do kraja zadovoljili, te bi se ponovo vraćali na to mjesto." U vezi s ovim riječima Allaha Uzvišenog, Ibn-Džerir navodi predanje s lancem od Abde ibn ebi-Lubabe: "Niko odatle ne bi otišao a da u njemu ne ostane žar za novim povratkom." Kurtubi navodi stihove u kojima pjesnik o tome lijepo kaže:

Hram je učinio stjecištem molitve za njih,

a trenutak konačnog zadovoljstva nedokučivim.

Prema tome, iz komentara ovog ajeta vidi se da Allah Uzvišeni navodi značaj Hrama, te njegovu šerijatsku i

sudbinsku dimenziju, budući da je to zborište za ljude, odnosno mjesto prema kojem duše ljudske iskazuju svoju privrženost i težnje, koje se nikada ne mogu zadovoljiti, pa makar dolazili svake godine, odazivajući se pozivu Allaha Uzvišenog, iskazanome kroz dovu Njegovog miljenika, Ibrahima, a.s.:

"Pa učini srca nekih ljudi da čeznu za njima" (14:37), a zatim: *"Gospodaru moj, Ti moju dovu primi." (14:40)* Ovaj Hram zatim On, dž.š., predstavlja kao sigurno mjesto za svakoga ko tu dođe, bez obzira šta prije toga činio. Allah Uzvišeni kaže:

.

"Prvi Hram podignut za ljude jeste onaj u Meki, blagoslovljen je on i putokaz svjetovima." /96/ "U njemu su znamenja očevidna, mjesto na kojem je stajao Ibrahim i onaj ko uđe u nj, treba da bude siguran..." (3:96-97) U ovom časnom ajetu Allah, dž.š., ukazuje na Mekami-Ibrahim i nareduje da se pored njega klanja:

"Neka vam mjesto na kojem je Ibrahim stajao bude prostor gdje ćete namaz obavljati!" Komentatori Kur'ana razilaze se u pogledu odredenja MekamaIbn-Hatim, s lancem od Ibn-Abbasa, navodi : - U riječima:

"Neka vam mjesto na kome je Ibrahim stajao bude prostor gdje ćete namaz obavljati!", izraz "Mekami-Ibrahim" odnosi se na cio HaremOd njega se, također, navodi da je rekao: "Mekami-Ibrahim, koji se spominje ovdje, jeste 'Mekami-Ibrahim' u okviru Džamije." Ima mišljenja da je Mekami-Ibrahim "cio prostor hadža"Tačno je medutim da je to kamen iza kojega je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao dva rekata TavafaEl-Buhari navodi predanje od Vjerovjesnika, preko Enesa ibn Malika, koji kaže: - Omer ibnul-Hattab je rekao: "Složio sam sa svojim Gospodarom u tri stvari ili je rekao: "Složio se moj Gospodar sa mnom u tri stvari." Rekao sam: "Allahov Poslaniče, kada bi uzeo Mekami-Ibrahim za mjesto namaza?!", pa je, nakon toga, objavljen ajet:

"Neka vam mjesto na kojem je Ibrahim stajao bude prostor gdje ćete namaz obavljati!" itd.

Hadis prenosi Muslim od Omera, koji je rekao: "Složio sam sa svojim Gospodarom u tri stvari: u pogledu hidžaba (pokrivanja žene), zarobljenika na Bedru i Mekami-Ibrahima." Ibn-Džurejdž kaže na osnovu lanca prenosilaca od Džabira: /116/ "Allahov Poslanik je brzo išao tri obilaska, a četiri polahko, pa kada bi to završio, otišao bi do Mekami-Ibrahima i iza njega klanjao dva rekata, a zatim proučio:

"Neka vam mjesto na kome je Ibrahim stajao bude prostor gdje ćete namaz obavljati!"

Iz svega gore navedenog vidi se da je Mekam kamen na kojem je Ibrahim, a.s., stajao prilikom gradnje KabeKada bi završio rad na jednom zidu, prenio bi ga na slijedeću stranu dok nije završio rad na zidanju Kabe, kao što će biti pokazano u pripovijesti o Ibrahimovoj i Ismailovoj gradnji HramaOvaj Mekam bio je ranije povezan sa zidom Kabe, a danas je, kao što je poznato, na posebnom mjestu, uz ulazna vrata, s desne straneOdvojio ga je Omer ibnul-Hattab, r.a., imam i halifa pravovjernih, kojega smo dužni slijediti, a protiv toga nije bio nijedan od ashaba, r.a.[57]

"I Ibrahimu i Ismailu stavili smo u obavezu da Hram Moj očiste za one koji ga budu obilazili, koji se u njemu budu osamljivali, ruku i sedždu činili." "Stavili smo u obavezu" znači "naredili smo" uz prijedlog "**do, ka, prema**", koji glagolu omogućuje prijelaznost, čime glagol dobija smisao "dali smo i objavili"Zatim: *"da Hram Moj očiste za one koji ga budu obilazili"*, tjda ga očiste od idolopoklonstva i klanjanja drugim božanstvima mimo Allaha. Značenje "tavafa"/**obilaska** poznato je, ali Seid ibn Džubejr u vezi sa riječima: *"za one koji ga budu obilazili"* kaže da znače: "ko bude dolazio sa strane i obilazio ga"Riječi: *"koji se u njemu budu osamljivali"* znače "koji u njemu budu boravili", a ima i mišljenja da to znači: "ko ga bude posjećivao iz svijeta i uz njega boravio"Od Ibn-Abbasa navodi se da je rekao: - Ako neko tu sjedi, spada u one koji se u njemu osamljuju, a tu spadaju čak i oni koji u mesdžidu spavajuTo navodi Ibn-Omer, za kojeg je utvrdeno da je spavao u džamiji Poslanikovoj, sallallahu alejhi ve sellem, dok je bio neoženjen.

"Koji ruku i sedždu budu činili" - u vezi s tim Ibn-Abbas kaže: "Ako neko klanja, već time on spada u one koji ruku i sedždu čine. Poznavaoci šerijatskog prava razilaze se u pogledu

[57] Ja bih rekao: Ukoliko neko želi upoznati se s razlozima prenošenja i postavljanja ovoga kamena na mjesto gdje se danas nalazi, vidjet će da je Omer ibnul-Hattab to učinio u želji da muslimanima olakša obilazak Kabe, pošto je primijetio da imaju poteškoća, i nijedan od ashaba nije iskazao protivljenje tome što je Omer učinio. Ovih dana, dakle, 1385. h. godine, odnosno, nešto prije i poslije toga, broj hadžija se dosta povećao, tako da je danas dostigao milion i po ljudi. Zato dolazi do gužvi i stiske u kojoj dio hadžija i preseli na ahiret. To je posebno primjetno bilo prošle godine. Zato se nadamo da će odgovorni ovaj objekat još pomaknuti, kao što je to svojevremeno učinio Omer ibnul-Hatab, kako bi olakšali muslimanima.

odgovora na pitanje: "[ta je bolje, namaz kod Kabe/u Haremu, ili obilazak oko njega?!" Malik kaže da je "tavaf" (obilazak) za strance bolji, dok većina učenjaka smatra da je uopćeno namaz bolji.

Dakle, to znači: Ibrahimu smo dali u obavezu, odnosno, Ibrahimu i Ismailu objavili smo da očiste Hram *"za one koji ga obilaze, tu se osamljuju, čine ruku i sedždu"*, tj. da ga očiste od idolopokloństva i sumnji i učine ga samo za Allaha, utočištem za one koji ga obilaze, uz njega borave te ruku i sedždu obavljaju. Značenje riječi "čišćenje džamija" uzima se na osnovu ovoga ajeta te riječi Uzvišenog:

"U džamijama koje se voljom Allahovom po -dižu, u kojima se spominje Njegovo ime, On se velića jutrom i večeri." (24:36) Prema velikom broju hadisa, sunnet je da se džamije očiste od nečistoće svega što uznemiravaU tom smislu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /117/ "Džamije su podignute za odredenu svrhu." Postoje različita mišljenja u pogledu toga ko je prvi podigao Kabu. Neki navode da su to bili meleci, neki da je Adem, a.s., neki da je Šit, a.s. Većina onih koji to navode sljedbenici su Knjige i to su mišljenja koja se ne mogu niti potvrditi niti odbaciti, ali se ne mogu tek tako ni prihvatitiU slučaju da se zasnivaju na vjerodostojnim hadisima, mogla bi se prihvatiti.

Riječi Allaha Uzvišenog:

- A kada je Ibrahim zamolio: "Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim boravištem", znače: učini ovaj komad zemlje sigurnim boravištem, što je sasvim odgovaralo situaciji budući da još nije bio počeo graditi Kabu. Allah Uzvišeni takoder kaže u suri "Ibrahim":

- A kada je Ibrahim zamolio: "Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim boravištem" (14:35) kao da ponovo, nakon završetka gradnje Kabe, smještanja svoje porodice i rodenja sina Ishaka, koji je bio mladi od Ismaila trinaest godina, upućuje dovu. Zato on, na kraju dove kaže:

"Hvala Allahu, Koji mi je u starosti podario Ismaila i Ishaka; Gospodar moj, uistinu, uslišava molbe." (14:39)

"I snabdij plodovima stanovnike njegove, one između njih koji budu u Allaha i drugi svijet vjerovali!" Ibn-Abbas kaže: - Ibrahim je to zadržavao za vjernike isključujući druge ljude, pa je Allah objavio:

"On je rekao: 'Onome koji ne bude vjerovao, dat ću da neko vrijeme uživa, a onda ću ga prisiliti da u paklenu vatru uđe. A grozno je to boravište!'" To znači: "I one koji ne budu vjerovali Ja ću opskrbiti kao što opskrbljujem i vjernike. Zar da stvorim neko stvorenje, a ne opskrbim ga!? Dat ću im kratkotrajno da uživaju, a zatim ću ih prisiliti na primjerenu kaznu vatrom dželenemskom."

"A grozno li je to boravište", tj. boravište i dohodište u dva Sahiha se navodi predanje da je Enes ibn Malik rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je Ebu-Talhi: /118/ "Dovedi mi jednoga od vaših mladića koji će mi služiti (pomagati)!" Ebu-Talha je stavio mene iza sebe na konja, pa sam služio Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kad god bi sjahaoDalje kaže: Zatim je jahao dok se nije ugledalo brdo Uhud, a tada je rekao: "Ovo je brdo koje nas voli i koje mi volimo." Kada je došao nadomak Medine, rekao je: "Allahu moj, proglašavam svetim sve što je izmedu njena dva brda, kao što je to Ibrahim učinio s Mekom. Blagoslovi ih u njihovim uvjerenjima i mjerenjima" (tj. trgovini). U drugoj verziji stoji: "Bože, blagoslovi ih u svim mjerama, u mikalu, sa'u i muddu!" (odredene mjere koje su najčešće bile u upotrebi u to vrijeme); El-Buhari dodaje: "tj. stanovnike Medine".

Od Abdullaha ibn Zejda ibn Asima, r.a., prenosi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /119/ "Ibrahim je doista Meku smatrao za sveto mjesto i Allaha je molio za taj grad, pa i ja poput njega, Medinu smatram svetim mjestom i Allaha molim da je osigura u svemu, kako najmanjem muddu, tako i sa'u." /Prenosi El-Buhari/

Ove smo hadise naveli budući da imaju snagu dokaza svetosti Meke. U takve dokaze spada i mišljenje da je ona sveta od kada je stvorena sa Zemljom, što je vjerovatnije i jače. Allah to najbolje zna! Postoje drugi hadisi koji potvrduju da je Meku Allah učinio svetom i prije stvaranja nebesa i Zemlje. U tom smislu, u dva sahiha se navodi predanje od Abdullahaibn Abbasa, r.a., da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je na dan osvojenja Meke: /120/ "Ovaj grad je Allah učinio svetim onoga dana kada je stvorio nebesa i Zemlju, i on je svet Allahovom odredbom do Sudnjega dana. Prije mene u njemu nije dozvoljena borba nikome, a ni meni nije bilo dozvoljeno više od sata u jednom danu. Prema tome, on je Allahovom

odredbom svet do Dana sudnjega i u njemu se ne može ni trn posjeći, ne može se loviti, niti išta uzeti što se nade na zemlji da se ne obznani, niti se smije čupati (zeleno) bilje", Abbas je rekao: "Allahov Poslaniče, osim mekanskog nara (despik), jer ga koriste kovači za potpirivanje vatre i za kuće", pa je rekao: "Osim nara mekanskog"Navedeno prema Muslimu, a slično predanje postoji i od Ebu-Hurejreta.[to se tiče isticanja vrijednosti Meke u odnosu na Medinu ili obratno, to će biti kasnije izloženo, inšaallah.

I dok su Ibrahim i Ismail temelje Hrama podizali, molili su: "Gospodaru naš, primi to od nas, jer Ti uistinu sve čuješ i znaš." Riječ **"temelji"** množina je od imenice **"temelj, osnov"**, odnosno, stup, osnovUzvišeni Allah kaže: Ti, Muhammede, podsjeti svoj narod na Ibrahimovu i Ismailovu gradnju Kabe i postavljanje temelja, kada su govorili:

"Naš Gospodaru, primi to od nas, jer Ti uistinu sve čuješ i znaš", moleći tako Allaha Uzvišenog da to od njih primiTo potvrduju i njihove riječi koje dolaze poslije navedenih:

"Gospodaru naš, učini nas dvojicu Tebi odanim (muslimanima)." Oni su učinili dobro, pa mole Allaha da im to primi, odnosno podigli su hram pa Allahu upućuju molbu da primi njihovo djelo, plašeći se istovremeno da ne bude primljenoTako čine pravi i iskreni vjernici, koje Allah Uzvišeni spominje:

"I oni koji od onoga što im je dano udjeljuju i čija su srca puna straha..." (23:60), dakle, iz straha da to ne bude primljeno od njih.

U Sahihu El-Buharijevom navodi se da je Ibn-Abbas rekao: /121/ - Prva žena koja je upotrijebila pojas, tj. komad platna kojeg je vezala za pas a koji je sezao do zemlje brišući tragove hoda, bila je majka Ismailova. Ona je stavila pojas kako bi sakrila tragove od Sare. Nakon toga, Ibrahim je otišao s njom i njihovim sinom Ismailom, kojeg je dojila, ostavivši je kod Hrama i to kod jednog drveta iznad Zemzema, na najvišem dijelu džamije. U to vrijeme u Meki nije bilo nikoga, niti je bilo vodeOn ih je ostavio na navedenome mjestu, ostavivši pored njih torbu s hurmama i mješinu s vodomPotom je Ibrahim krenuo, a za njim i ona govoreći: "Ibrahime, gdje ćeš ti, a nas ostavljaš u ovoj dolini u kojoj nema ni prijatelja ni bilo šta drugo?" To mu je ponovila više puta. Ali se on nije obazirao. Zatim je rekla: "Je li ti to Allah naredio?" Odgovorio je: "Da." A ona je kazala: "Dakle, neće nas ostaviti!", i vratila seIbrahim je, potom, išao dok nije došao do prijevoja odakle ga nisu mogli vidjeti. Tada se okrenuo Hramu i podigavši ruke Allahu uputio ovu dovu:

"Gospodaru naš, ja sam neke potomke svoje naselio u kotlini u kojoj se ništa ne sije, kod Tvoga ćasnog hrama..da bi zahvalni bili." (14:37)

Majka Ismailova dojila je svoga sina i pila vodu iz mješine dok je nije potrošila, a onda su ožednjeli i ona i njen sin. Gledala ga je kako se savija, odnosno, kako se prevrće, kao što kaže (prenosilac)Ne mogavši da to gleda, krenula je prema brežuljku Safa, koji joj je bio najbliži. Uspela se na brežuljak, a zatim okrenula prema kotlini, gledajući da li će koga vidjetiPošto nikoga nije ugledala, napustila je brežuljak i ponovo se spustila u dolinu, podigla jedan kraj svoje košulje, a zatim žurno krenula kroz dolinu do Merve. Tu je zastala nastojeći da koga ugledaPošto nikoga nije vidjela, to je učinila sedam putaIbn-Abbas kaže da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Zato ljudi žurno idu izmedu ova dva mjesta." Kada se približila Mervi, čula je glas i rekla sebi: "Slušaj!", a zatim slušalaPotom je ponovo čula glas i rekla: "^ula sam te, ima li kod Tebe pomoći?" Zatim se našla kod mjesta Zemzem s melekom koji je krajem ili, kako kaže, krilom nešto tražio, dok se nije pojavila voda. Ona je počela da to ograduje uredujući svojim rukama ogradu, a zatim je zagrabila vode i stavila u svoju mješinuDok je ona grabila, voda je izvirala. Ibn-Abbas kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Allah se smilovao majci Ismailovoj, jer da nije ogradila Zemzem to bi bio izvor vode tekućice!" Zatim kaže: "Pa se ona napila vode i podojila dijete, a melek joj je rekao: 'Ne boj se izgubljenosti, ovdje će biti Hram koji će sagraditi ovaj dječak i njegov otac. Allah doista ne ostavlja Svoje pripadnike da budu izgubljeni.'" Hram je bio podignut iznad zemlje poput brežuljka, a vode su ga plavile i s desne i s lijeve strane. Tako je bilo dok nije došla jedna grupa ljudi iz plemena Džurhum (odnosno jedna porodica iz Džurhuma), koji su bili na putu, pa su odsjeli u dnu Meke. Vidjeli su pticu kako kruži, pa su kazali: "Ova ptica kruži zbog vode. Koliko znamo, u ovoj kotlini nema vode !?"

Nakon toga, oni su poslali jednoga ili dvojicu ljudi, te su našli vodu. Vratili su se i obavijestili ih, pa su otišli tamo. Zatim kaže: - Majka

Ismailova je bila kod vode, pa su je upitali: "Dozvoljavaš li nam da odsjednemo kod tebe?" Odgovorila je: "Da, ali nemate pravo na vodu kod nas." Oni su rekli: "Uredu." Ibn-Abbas kaže: - Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "To je obradovalo majku Ismailovu, jer ona je voljela prijateljstvo." Oni su potom odsjeli, zatim su poslali po svoje porodice, koje su došle tu zajedno sa dijelom ljudi iz tamošnjih nastambi. Dječak je odrastao i od njih naučio arapski jezikSvima se svidao i cijenili su ga. Kada je došlo vrijeme za ženidbu, oženili su ga jednom ženom izmedu njih. Majka Ismailova je umrla. Nakon što se Ismail oženio, Ibrahim je došao da vidi sina kojega je tu ostavio. Nije ga našao. Upitao je suprugu za njega, pa mu je rekla: "Otišao je da nam nešto donese..." Zatim je pitao kako živе, pa mu je rekla: "Mi smo u lošim prilikama. U teškoćama smo i nevolji." Požalila mu se. On je rekao: "Kada ti dode suprug, prenesi mu selame i reci mu da promijeni prag pred vratima." Kada je Ismail došao, kao da je nešto predosjetio, upitao je: "Je li ko dolazio?" Ona je rekla: "Da, dolazio je neki starac, pitao me za tebe i odgovorila sam mu šta je pitao. Pitao je kako živimo. Odgovorila sam da imamo poteškoća i nevolja." On je tada upita: "Je li ti dao kakav savjet?" "Da", odgovorila je ona"Rekao mi je da ti prenesem selam i da promijeniš prag pred vratima." On tada reče: "To je moj otac. Naredio mi je da se od tebe rastavim, pa otidi svojima !" Nakon toga se razveo i oženio drugu iz istog plemena. Nakon podužeg vremena Ibrahim je ponovo došao. Pošto opet nije našao sina kod kuće, ženu je upitao gdje se nalazi "Izišao je da nam nešto donese", odgovorila je ona"Kako ste?", upitao je. Pitao je, potom, kako žive i kako im je "Dobro nam je", odgovorila je ona i zahvalila se Allahu, dž.š "šta jedete?" upitao je Ibrahim "Meso", odgovorila je"A šta pijete?" "Vodu", odgovorila je. On je potom rekao: "Bože, blagoslovi meso i vodu (kojima se hrane)!" Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "U to vrijeme oni nisu imali žita, jer da su ga imali, on bi zamolio Allaha da im to i dalje podari." Zatim je rekao: "Niko izvan Meke ne bi došao, a da se njih dvoje ne bi s njim sreli." "Kada ti dode muž, prenesi mu selam i kaži da učvrsti prag!" Kada je došao Ismail, upitao je: "Je li ko dolazio?" "Da", rekla je ona i pohvalila se "Dolazio nam je jedan fini starac. Pitao me za tebe, pa sam ga izvijestila, pitao me kako živimo, pa sam mu rekla da živimo dobro." "Da li ti je šta savjetovao? ", zapitao je on "Da, on ti šalje selame i kaže ti da učvrstiš prag pred vratima", odgovorila je. Ismail je potom rekao: "To je moj otac, a ti si taj prag. Rekao mi je, dakle, da te držim." Zatim je prošlo odredeno vrijeme, pa je Ibrahim ponovo došao. U tom času Ismail je sebi šiljio strijele pod drvetom u blizini vrela Zemzem. Kada ga je ugledao, ustao je i dočekao ga pa su se pozdravili kao što dolikuje ocu i sinu. Zatim je on rekao: "Ismaile! Allah mi je nešto naredio." On mu je odgovorio: "Pa učini ono što ti je Gospodar tvoj naredio." "Hoćeš li mi pomoći?", upitao je"Da, pomoći ću ti", odgovorio je Ismail. Ibrahim je rekao pokazujući na uzvisinu oko njih: "Allah mi je naredio da ovdje izgradim Hram." Zatim su njih dvojica postavili temelje Hrama. Ismail je donosio kamenje i dodavao ga Ibrahimu, koji je zidao. Kada je gradevina postala visoka, donio je ovaj kamen,[58] postavio ga i on je na njemu stajao dok je zidao, a Ismail mu dodavao kamenje. Pritom su govorili:

"Naš Gospodaru, primi ovo od nas. Ti, doista, sve čuješ i znaš." Oni su tako gradili Kabu kružeći oko nje i izgovarajući:

Komentatori Kur'ana razilaze se u pogledu "temelja Hrama", tj. da li su to temelji koje je postavio Ibrahim, a.s., ili su tu ranije bili, odnosno da li je njemu bilo naredeno da na njima izgradi Hram? Najvjerovatnije - a Allah to najbolje zna - da su temelji bili postavljeni prije Ibrahima, a da je pokazano gdje se nalaze, kao što Uzvišeni Allah kaže:

"I kada smo kao utočište Ibrahimu pokazali mjesto Hrama..(22:26) Dakle, Hram je ranije postojao, a njemu je pokazano njegovo mjesto..

Ibn-Džerir kaže: - Izvijestio nas je Hennad ibn Serijj, koji lanac prenosilaca vezuje za Halida ibn Arare, koji kaže: Neki čovjek je došao Aliji, r.a., i upitao: "Hoćeš li mi nešto reći o ovome Hramu? Da li je to prvi hram koji je podignut na Zemlji?" On je odgovorio: "Ne." Ali prvi hram koji je postavljen u Meki jeste Mekami-Ibrahim. Ko u njega ude, siguran jeAko želiš, reći ću ti kako je podignut. Allah je objavio Ibrahimu "da Mu sagradi Hram na Zemlji"Ibrahim je osjećao da tome nije dorastao, pa mu je Allah dao "Sekinu" - samopouzdanje koje je došlo u vidu žestokog vjetra s dvije glave. Jedna ga je pratila dok nije

[58] To je kamen na kojem je Ibrahim stajao dok je gradio Kabu, odnosno, to je Mekami-Ibrahim, o kome je bilo govora na str. 95.

došao u Meku, na mjesto Hrama, gdje se savila poput zdjele. Ibrahimu je naredio da gradi tamo gdje se zaustavi Sekina. Ibrahim je tu izgradio Hram i ostalo mu je samo još da ugradi jedan kamen. Zatim je dječak pošao da traži kamen, a Ibrahim je rekao: "Ne, hoću kamen kakav ti ja kažem"Zatim je dječak krenuo, našao kamen i donio ga. Kada se vratio, vidio je da je on na tome mjestu već postavio Crni kamen. Rekao je: "Oče, ko ti je donio taj kamen?" On je odgovorio: "Donio mi ga je onaj koji se nije oslanjao na tvoju gradnju. Donio ga je Džebrail, a.s., s neba." Tako su ga dovršili.

* * *

Navodi se da je ovaj kamen bio bijeli hijacint (dragulj) poput cvijeta drveta "segam", da ga je Adem donio sa sobom iz Dženneta i da je pocrnio od grijeha ljudskih. Navodi se, također, da je Hram sagraden od materijala četiri brda: Hira, Turi Sina, Turzita i El-Džudi Allah to najbolje zna.

Ibn Ebi-Hatim navodi predanje s lancem od Seida ibn Musejjeba, koji je rekao: "Kazivao nam je Ali ibn ebi-Talib da je Ibrahim došao iz Jermenije sa Sekinom, koja mu je pokazala mjesto Hrama, kao što pauk pravi kuću." Zatim kaže: "Pa su tu našli takvo kamenje da jedan ne može podići trideset ljudi." Rekao sam mu: - Ebu-Muhammede, Allah Uzvišeni kaže:

"I dok su Ibrahim i Ismail temelje Hrama podizali", a on je odgovorio: "To je bilo poslije." [59]

KUREJŠIJSKA GRADNJA KABE nakon Ibrahima, a.s., i prije poslanstva Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem

Pet godina prije poslanstva Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pripadnici plemena Kurejš složili su se da poruše Kabu i iznova je izgrade, zbog njenog trošnog stanja. Sporazumjeli su se da u njenu gradnju ulože samo pravovaljano stečena sredstva, u koja ne spada novac od otkupnine za blud, zarada od zelenaške kamate, niti nasilno otuđena imovina bilo kojeg čovjeka. U to vrijeme Kaba je bila podijeljena među ograncima plemena Kurejš, odnosno svaki dio ili ugao pripadao je određenom plemenskom ogranku Kurejša, što se odnosilo i na onaj dio gdje se nalazio kamen, te gornji dio Kabe

Svi su se oni međutim plašili rušenja Kabe, pa se oko toga nisu odmah složili. Velid ibn Mugira je rekao: "Ja ću početi s rušenjem." Uzeo je krampu, došao na Kabu i rekao: "Gospodaru! Mi ne želimo ništa drugo, osim dobro." Zatim je porušio dio do Rukna. Tu večer ljudi su u zebnji proveli govoreći: "Vidjet ćemo..Ako mu šta bude, mi nećemo dalje ništa rušiti. Izgradit ćemo to iznova kako je i bilo. A ako mu ništa ne bude, to znači da je Allah zadovoljan onim što smo učinili." Od te noći Velid je nastavio svoj posao, rušeći dio po dio zajedno s drugim ljudima sve dok nije došao do temelja koje je postavio Ibrahim, a.s., gdje su našli zeleno kamenje, koje je bilo poput zuba povezano jedno s drugim

Muhammed ibn Ishak kaže: "Jedan od prenosilaca hadisa mi je pričao da je neki čovjek iz plemena Kurejš, dok je rušio Kabu, stavio polugu između dva kamena kako bi jedan od njih izvadioKada se taj kamen pomakao, cijela Meka se zatresla, tako da su ostavili te temelje."

Svi su učestvovali u sakupljanju kamenja i gradnji Kabe, a kada su došli do "Hadžerul-esveda" / Crnog kamena, sukobili su se i umalo nije došlo do tuče, jer svako je pleme željelo tu čast da postavi ovaj kamen na njegovo mjesto..Tada je Ebu-Umejje ibn Mugire el-Mahzumi rekao: "Skupino Kurejš! Dajte neka stane između vas onaj koji prvi ude na vrata Hrama, pa neka on presudi!" Tako su i učinili, a prvi koji je ušao na vrata bio je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, Kada su ga ugledali, oni su rekli: "To je Emin, ^ovjek od povjerenjaZadovoljni smo da to učini Muhammed!" Kada su ga izvijestili o čemu se radi, on je rekao: /122/ "Donesite mi jedno platno!" I oni su ga odmah donijeliTada je on uzeo Crni kamen, stavio ga na platno, a potom rekao: "Neka svako pleme uzme za jedan kraj platna, pa ga zatim svi zajedno podignite!" Tako su i učinili, a kada su ga podigli do mjesta gdje se treba postaviti, on ga je postavio na to mjesto. Nakon toga, Kaba

[59] Na osnovi ukupnog teksta Kur'ana i postojećih predanja, usprkos tome što poznavaoci hadisa tvrde da nije utvrđen pouzdano nijedan hadis, dakle, na osnovi svih ovih predanja, čini se najvjerovatnijim da su temelji Hrama postojali prije Ibrahima, jer i Allah Uzvišeni kaže: *I kada smo kao utočište Ibrahimu pokazali mjesto Hrama... (22:26)*, zatim kaže:
"I dok su Ibrahim i Ismail temelje Hrama podizali." Jasno se vidi da je Allah uputio Ibrahima na mjesto Hrama, te da temelji Hrama, tj. četiri osnovna temelja nisu kompletni temelji na kojim je stajao Hram. Naime, prethodna predanja ukazuju da jedan kamen iz temelja ne može ponijeti trideset ljudi dok Ibrahim, a.s., kaže: *"kod Tvoga Svetog hrama"* i to više godina prije nego je podignut Hram, što dokazuje da je Hram postojao na poznatom lokalitetu. Nerazumno je da Hram postoji bez temelja. U predanju također stoji: "Na mjestu Hrama u to vrijeme bio je crveni okruglasti brežuljak, koji je vjerovatno bio ostatak ranijeg hrama " Allah to najbolje zna!

je s takvim izgledom ostala sve do požara koji se desio početkom vladavine Abdullaha ibn Zubejra 60 godine po Hidžri, odnosno krajem vladavine Jezida, sina Muavije. Dok su držali pod opsadom Ibn-Zubejra, on je srušio Kabu i iznova je izgradio na temeljima Ibrahima, a.s. Tom prilikom je ugradivao kamenje promjera pet lakata, postavio istočna i zapadna vrata koja su vezana za zemlju u skladu s predanjem koje je čuo od svoje tetke Aiše, majke vjernika, koja je to čula od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. U tom obliku Kaba je ostala sve dok ga Hadžadž nije smaknuo. On je, kako u Sahihu navodi Muslim od Ata'a, po naredbi halife Abdul-Melika ibn Mervana, sve to vratio u prvobitno stanje.

Sunnet je bio da se prihvati to što je učinio Ibn-Zubejr, r.a., jer je on bio taj kojega je Allahov Poslanik posebno volioMedutim, Abdul-Melik ibn Mervan nije znao za ovaj sunnet. Zato je on, kada je potvrdeno predanje Aiše od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Voljeli smo da smo njega ostavili i ono što je uradio."

Muslim u svom Sahihu od Ebi-Kuz'e prenosi da je Abdul-Melik ibn Mervan rekao dok je obilazio oko Kabe: - Allah uništio Ibn-Zubejra što je slagao na Majku vjernika govoreći: Od nje sam čuo kako kaže: /123/ "Aiša! Da tvoj narod nije do jučer bio u kufru, porušio bih Kabu, pa bih u njoj postavio još kamenja, jer tvoj narod nije sve potpuno izgradio." Al-Haris ibn Abdullah ibn ebi-Rabi'a je rekao: "Ne govori to, vladaru vjernika, jer i ja sam čuo Majku vjernika kako to govori." On je rekao: "Da sam to čuo prije nego sam je porušio, ostavio bih je onako kako je to izgradio Ibn-Zubejr." Ovaj hadis je pouzdan od Aiše, r.a., budući da se od nje prenosi u više vjerodostojnih predanja, što ukazuje na ispravnost postupka Ibn-Zubejra, pa bi stoga bilo dobro da je tako ostavljenoMalik ibn Enes je zabranio Rešidu, odnosno njegovom ocu Mehdiju, da poruši Kabu i izgradi je ponovo na temeljima Ibrahima, a.s., kako ona ne bi bila predmet razračunavanja medu vladarima, pa da je svaki ruši po svom nahodenju.

Prema tome, ona će u ovom obliku ostati do kraja ovosvjetskog vremena, sve dok je ne poruši Zu-Sevikatejn iz Abesinije, što se prenosi u oba Sahiha od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /124/ "Kabu će porušiti Zu-Sevikatejn iz Abesinije." Prema predanju Abdullaha ibn Amra ibn Asa navodi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /125/ "Kabu će porušiti Zu-Sevikatejn iz Abesinije, pa će opljačkati njene ukrase i odnijeti prekrivače. Kao da ga gledam kako ćelav i kvrgavih ruku[60] udara po njoj lopatom i krampom." Allah najbolje zna, ali to će najvjerovatnije biti nakon pojave Jedžudža i Medžudža (Goga i Magoga), jer u jednom predanju od Ebu-Seida el-Hudrija, r.a., u Sahihu El-Buharije stoji: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /126/ "Hodočastit će se Kaba i obavljati umra i nakon dolaska Jedžudža i Medžudža."

"Gospodaru naš, učini nas dvojicu Tebi odanim (muslimanima), i porod naš neka bude Tebi odan, pokaži nam obrede naše i oprosti nam, jer Ti primaš pokajanje i milostiv si."

Ibn-Džerir kaže: Pod tim oni misle: "Učini nas dvojicu odanima Tvojoj naredbi, samo Tebi pokornima, da u toj pokornosti nikoga Tebi ne pridružujemo, da ibadet ne činimo nikome drugome do Tebi." U vezi sa riječima: *"i porod naš neka bude Tebi odan."* Es-Suddi kaže: "Oni ovim misle na Arape", a Ibn-Džerir kaže: "Tačno je da to obuhvaća i Arape i druge narode, jer su potomci Ibrahima i sinovi Israilovi." Medutim, stav Ibn-Džerira nije u suprotnosti s riječima Es-Suddija budući da izdvajanje Arapa posebno ne negira druge narode.

Kontekst se, medutim, odnosi na Arape, jer nakon toga kaže: *"Gospodaru naš, pošalji im poslanika, jednog od njih" (2:129)*, što se odnosi na Muhammeda, a.s., koji je jedan od njihU tom smislu, Allah Uzvišeni kaže:

"On je Onaj Koji je nepismenim poslao poslanika između njih samih" (62:2), što, pored svega, ne negira da je poslan i crnim i crvenim, kao što i Uzvišeni Allah kaže:

- *Reci: "O ljudi, ja sam Allahov Poslanik svima vama" (7:158)*, a za to postoji niz neoborivih dokaza.

"Pokaži nam obrede naše" znači: pokaži nam ih i pouči nas tim obredima! Od Seida ibn Mensura, s lancem prenosilaca od Mudžahida, prenosi se da je rekao slijedeće: "Džebrail je rekao Ibrahimu: 'Podigni temelje!', pa ih je on podigao. Zatim mu je pokazao sve obrede hadžaIblis je pokušao da u te obrede hadža nešto svoje doda, ali nije uspioZato mu je Allah naredio da na

[60] **onaj koji ima iskrivljene članke ruku ili nogu**, odnosno, iskrivljene zglobove...

njega baca kamenčiće tri puta, svaki put po sedam kamenčića, i to kod tri džemreta, što je on i učinio. Zatim ga je doveo do Meš'aril-Harama pa do Arefata. Tu je rekao: 'Sada znaš što sam ti pokazao.' On je odgovorio: 'Da.'"

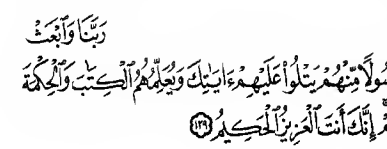

"Gospodaru naš, pošalji među njih poslanika, jednoga od njih, koji će im ajete Tvoje kazivati, Knjizi i mudrosti ih poučiti i očistiti ih, jer Ti si doista Silni i Mudri."/129/

Ibrahimova molitva da Allah stanovnicima Harema pošalje poslanika izmedu njih bila je sasvim u skladu s ranije utvrdenom Allahovom odredbom da Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, bude poslanik nepismenima,[61] odnosno svima iz dva svijeta (ljudi i džina), kako navodi predanje imama Ahmeda od Irbada ibn Sarije, koji iznosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /127/ "Ja sam kod Allaha pečat vjerovjesnika,[62] dok je Adem bio ilovača. O tome vas obavještava dova moga oca Ibrahima, radosni nagovještaj Isaa da ću se pojaviti, snovi moje majke kao i majki drugih vjerovjesnika."

Njegove riječi: **"radosni nagovještaj Isaa da ću se pojaviti"** odnose se na riječi Allaha Uzvišenog:

"I da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije je ime Ahmed..(61:6), a riječi: "i snovi koje je usnila moja majka" pojašnjene su u njegovim riječima u jednom drugom hadisu koji prenosi Ahmed:/128/ "Moja je majka u snu vidjela da je iz nje izišlo svjetlo koje je obasjalo palače [ama", što znači da je ona vidjela to u snu dok je bila trudna, pa je ispripovijedala svojim najbližima, što se potom medu njima pročulo i postalo poznato. Isticanje Šama, Sirije, Palestine i Libana, koje obasjava njegovo svjetlo, ukazuje da će ova regija na kraju ovosvjetskogvremena biti stjecište islama i njegovih pripadnika,odnosno da će se tu pojaviti Isa.

U tom smislu u dva Sahiha stoji: /129/ "Jedna grupa mojih sljedbenika ostat će na Putu istine i njima neće moći štetu nanijeti ko god ih htio poniziti ili im se suprotstaviti, pa će takvi ostati do dana kada Allah bude dao da se ostvari Njegova naredba." U Sahihu El-Buharijevom: /130/ "...i oni će biti u Šamu."

Riječi Allaha Uzvišenog: *"Knjizi ih poučiti"* znače "Kur'anu ih poučiti", a "mudrosti" znači sunnetu. Zatim: "i očistiti ih" znači: učiniti da se Allahu pokoravaju i budu Mu iskreni. U vezi s riječima: "Ti si, doista, Silni i Mudri" Ibn-Abbas kaže: "To znači silni, koji sve može, i mudri u svojim djelima i riječima, jer On stavlja svaku stvar na svoje mjesto.

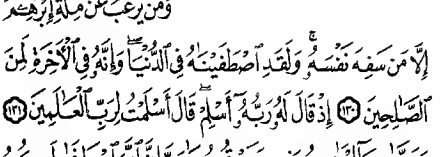

"Ko drugi vjeru Ibrahimovu izbjegava do onaj koji ne drži do sebe! Mi smo njega na ovome svijetu odabrali, pa će on i na drugom svijetu biti među dobrima." /130/ - Kada je njemu Gospodar njegov rekao: "Predan budi!", on je odgovorio: "Ja sam predan Gospodaru svjetova." /131/ - I Ibrahim je, kao i Jakub, to ostavio u amanet sinovima svojim: "Sinovi moji, Allah je vama vjeru odabrao, i nipošto nemojte umrijeti drukčije nego kao musli-mani." /132/

Ovim riječima Allah Uzvišeni odgovara nevjer-nicima na njihove idolopokloničke izmišljotine suprotne vjeri Ibrahima Halila, vode čednih vjernika, koji je vjerovao samo u Gospodara Uzvišenog, ne ostavljajući tu prostor za bilo što drugo i ni za trenutak Mu ne pridružujući kao ravnoga bilo koga, tako da se ogradio od

---

[61] Tj. Arapima.

[62] Tj. kod Allaha je upisano u Knjizi Glavnoj da će on biti poslan kao posljednji vjerovjesnik. Medutim, neke ekstremne sekte ovaj hadis smatraju dokazom da je on, sallallahu alejhi ve sellem, prvo stvorenje, iako o tome ovdje uopće nema spomena. Naprotiv, ovaj hadis ukazuje na njegovu opstojnost u znanju /znanstvenu opstojnost/, a nikako i stvorenu opstojnost. U znanstvenoj opstojnosti sva druga stvorenja jednaka su vjerovjesnikovoj opstojnosti, što potvrduju i riječi Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: /131/ "Allah je doista znao stvari pedeset hiljada godina prije nego je stvorio nebesa i Zemlju." Allahovo znanje predstavlja Njegovo nestvoreno svojstvo i u njemu nema prethođenja. Medutim, prvo što je stvoreno bilo je Pero, što, također, potvrduju riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /132/ - Prvo što je Allah stvorio bilo je Pero. Rekao mu je: *"Piši!"*, a ono je upitalo: "Gospodaru moj, šta da pišem?" On mu je, dž.š., rekao: *"Piši što će biti do Dana sudnjega!"* U vezi s ovim vidjeti našu raspravu:

"Muhammed, najvrednije, a ne prvo stvorenje", koja je štampana.

obožavanja bilo čega osim Allaha. U tome se ponašao suprotno svojim sunarodnjacima, što je dovelo do toga da se distancira i od svoga oca...! Allah Uzvišeni kaže:

- I kada Ibrahim reče ocu svome i narodu svome: "Ja ništa nemam s onima kojima se vi klanjate", "nego samo s Onim Koji me stvorio, jer će mi On, doista, na Pravi put ukazati" (43:26-27), zatim kaže:

"A Ibrahim je tražio oprosta za svoga oca samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je postalo jasno da je on neprijatelj Allahov, on ga se odrekao. Ibrahim je, doista, bio pun sažaljenja i obazrivosti." (9:114)

Riječi Uzvišenog:

"Ko drugi vjeru Ibrahimovu izbjegava do onaj koji ne drži do sebe!" odnose se na onoga koji sebi čini nasilje ne brinući o sebi i loše planirajući time što napušta Put istine i pada u zabludu, odnosno ponaša se suprotno onome kojega je Allah odabrao još od najranijih godina kao primjer upute i pravilnog usmjerenja, učinivši ga Svojim miljenikom na ovome, a jednim od dobrih i sretnih na drugome svijetuStoga se postavlja pitanje: Ima li veće gluposti i nemara od izbjegavanja puta Ibrahima, a.s., te njegovog načina života i zajednice, odnosno pristajanja uz put zablude i stranputice? Zatim riječi Uzvišenog:

- Kada je njemu Gospodar njegov rekao: "Predan budi!", on je odgovorio: "Ja sam predan Gospodaru Svjetova", tjAllah Uzvišeni mu je naredio da bude iskren, te samo Njemu predan i poslušan, a on je na to odgovorio u skladu sa šerijatskom odredbom i vlastitim predodredenjem

"I Ibrahim je, kao i Jakub, to ostavio u amanet sinovima svojim...", tju amanet im je ostavio ovu vjeru, islam. Neki predstavnici zdrave tradicije ime Jakub čitaju u akuzativu vezujući ga za prethodnu imenicu **"sinovima svojim"**, što znači da je Ibrahim vjeru ostavio u amanet svojim sinovima, kao i svom unuku Jakubu ibn Ishaku, koji je tu bio prisutan.

Poznato je a Allah to najbolje zna - da se Ishakov sin Jakub rodio dok je Ibrahim, a.s., živio sa Sarom, jer se i "radosna vijest" odnosi na njih:

"Pa je Mi obradovasmo Ishakom, a poslije Ishaka Jakubom." (11:71) Jer da za vrijeme njihovog života nije bio živ Jakub, ne bi bilo koristi spominjati ga kao potomka Ishakova.

Zatim:

"Sinovi moji, Allah je vama vjeru odabrao, i nipošto nemojte umrijeti drukčije nego kao muslimani", što znači: ^inite dobro u životu i držite se toga kako bi vam Allah dao da i umrete kao takvi (muslimani) jer čovjek obično i umire onako kako je živio, a bit će i oživljen prema tome kako je umro.

Ove riječi nisu u suprotnosti s hadisom: /133/ "Doista jedan čovjek može raditi za Džennet i doći do njega na pedalj ili lakat dužine, a potom ga pretekne Knjiga i on uradi djela stanovnika Džehenema, u koji zatim i ude"..itd. U nekim predanjima ovoga hadisa, takoder, stoji: /134/ "Radio je za Džennet, kako to ljudima izgleda, a radio je i za Džehennem, kako to njima izgleda." A Allah Uzvišeni, takoder, kaže:

"A onome koji dijeli i Allaha se boji", "i ono najljepše smatra istinitim", "njemu ćemo put dobra olakšati"; "a onome koji tvrdiči i osjeća se neovisnim", "i ono najljepše smatra laćnim", "njemu ćemo put zla olakšati" (92:5-10).

أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ
يَعْقُوبَ ٱلْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى قَالُوا۟ نَعْبُدُ إِلَٰهَكَ
وَإِلَٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾
تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ
عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

- Da li ste prisutni bili kada je Jakubu smrtni ćas došao i kad je sinove svoje upitao: "Kome ćete poslije mene u ibadetu biti?" "Bićemo u ibadetu", odgovorili su oni, "Bogu tvome, Bogu tvojih predaka, Ibrahima, Ismaila i Ishaka, Bogu Jedinome! I mi se samo Njemu predajemo!" /133/ "Taj je narod prošao; njemu pripada ono što je zaslužio, a vama što ste zaslužili, i vi nećete biti pitani za ono što su oni radili."/134/

Ukazujući arapskim idolopoklonicima, sinovima Ismailovim, te nevjernicima izmedu sinova Israilovih, na slučaj Jakuba, sina Ishakovog, Allah Uzvišeni na ovome mjestu potvrduje da je on u smrtnom času ostavio u amanet svojim sinovima da se samo Allahu klanjaju i nikoga Mu ravnim ne pridružuju, pa ih je zapitao:

"Kome ćete, poslije mene, u ibadetu biti?" "Klanjat ćemo se", odgovorili su oni, "Bogu tvome, Bogu tvojih očeva

(predaka), Ibrahima, Ismaila i Ishaka..." Ovdje je naglasak na većini, a Ismail je bio njegov amidža. En-Nahhas u vezi s tim kaže: "Arapi često amidžu nazivaju ocem." Ovaj ajet navode kao argument oni koji djeda spominju kao oca i njega čine zaprekom za nasljedstvo braće, kako se to vidi iz riječi Siddika, koje navodi El-Buhari na osnovi predanja Ibn-Abbasa i Ibn-Zubejra, što je u skladu sa mezhebom Ebu-Hanife, o čemu će šire biti govora na drugome mjestu.

Riječima: *"Bogu jedinome"* ističe se da samo Njemu pripada obožavanje i da Mu se niko i ništa ne može pridružiti; *"i mi se samo Njemu predajemo"*, tj. samo smo Njemu pokorni i poslušniNaime, islam je vjera svih vjerovjesnika bez obzira na raznovrsnost njihovih šerijatskih propisaO tome govore brojni ajeti i hadisi *"Taj je narod prošao"*,

"njemu pripada ono što je zaslužio, a vama što ste vi zaslužili", tjvama ne vrijedi što se vezujete za vjerovjesnike kao što su Ibrahim, Ismail, Ishak, Jakub i njihovi potomci, ako dobro ne činite, jer njima pripada ono što su oni činili, a vama što vi činite.

*"i vi nećete biti pitani za ono što su oni radili"*Zato u predanju stoji: /135/ "Koga uspori djelo, neće ga ubrzati porijeklo."

وَقَالُوا۟ كُونُوا۟ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ تَهْتَدُوا۟ ۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِـۧمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾

- Oni govore: "Budite židovi, odnosno kršćani, bit ćete na Pravom putu!" Ti reci: "Ne, mi smo Ibrahimove prave vjere, jer on nije nikoga Allahu ravnim smatrao."/135/

Muhammed ibn Ishak, s lancem prenosilaca od Ibn-Abbasa, prenosi: - Abdullah ibn Surija el-E'ver je rekao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: "Pravi put je samo ono što mi slijedimo, pa nas i ti slijedi, Muhammede, i bit ćeš na Pravom putu!" Slično su govorili i kršćani, pa je nakon toga Allah objavio riječi: - *Oni govore: "Budite židovi, odnosno kršćani, i bit ćete na Pravom putu!"* Zatim:

- *Ti reci: "Ne, mi smo Ibrahimove prave vjere"*, tj. mi ne želimo slijediti ni židovsku ni kršćansku vjeru, čemu nas vi pozivate, **"nego"** mi slijedimo **"Ibrahimovu pravu vjeru"**, tj. ispravnu vjeru. Ebu-Kilabe kaže: **"Pravi vjernik** onaj je koji vjeruje u sve poslanike, od prvog do posljednjeg."

قُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَآ أُوتِىَ ٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

- Recite: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima, i u ono što je dano Musau i Isau, i u ono što je dano vjerovjesnicima od Gospodara njihova; mi ne pravimo nikakve razlike među njima i mi se Njemu predajemo."/136/

Allah Uzvišeni upućuje Svoje robove, vjernike, da vjeruju u ono što im je objavio posredstvom Svoga poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, do u detalje, te ono što je objavio vjerovjesnicima, a.s., prije njih, u općim crtama. U tekstu je posebno spomenuo neke poslanike, a na ostale je samo uopćeno ukazao. Usto, Allah, dž.š., ukazuje im da ne prave razlike izmedu vjerovjesnika, nego da u sve njih vjeruju, te da ne budu kao oni o kojima Allah, dž.š., kaže:

- i koji žele između Allaha i poslanika Njegovih napraviti razliku, pa govore: "U neke vjerujemo, a u neke ne vjerujemo!", i žele izmedu toga nekakav stav zauzeti */150/"Oni su, zbilja, pravi nevjernici../151/ (4:150)*

Ebul-Alije, Rebi' i Katade kažu: - Unuka Jakubovih bilo je dvanaest, a svaki od njih izrodio je po cijelu zajednicu, pa su zato poznati pod imenom **"unuci"**Pod imenicom **"unuci"** ovdje se misli na narode, odnosno, potomke sinova Israilovih, te na objavu koju je Allah objavio vjerovjesnicima izmedu njih, kao što i Musa kaže:

"Sjetite se Allahove blagodati prema vama kada je neke od vas vjerovjesnicima učinio, i učinio vas je vladarima." (5:20) Ibn Ebi--Hatim s lancem prenosilaca od Ma'kila ibn Jesara prenosi: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /136/ "Vjerujte u Tevrat, Zebur i Indžil, a držite se Kur'ana!"

فَإِنْ ءَامَنُوا۟ بِمِثْلِ مَآ ءَامَنتُم بِهِۦ فَقَدِ
ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا هُمْ فِى شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ
ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾ صِبْغَةَ ٱللَّهِ ۖ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ صِبْغَةً ۖ وَنَحْنُ لَهُۥ
عَٰبِدُونَ ﴿١٣٨﴾

"Pa, ako oni budu vjerovali u ono u što vi vje -rujete, na Pravom su putu; a ako glave okrenu, oni su onda daleko od Pravog puta i Allah će te sigurno od njih zaštititi, jer On sve čuje i zna." /137/ "Allahove vjere se držite! Zar ima ljepše vjere od Allahove?! Mi se samo Njemu pokoravamo." /138/

Uzvišeni Allah kaže: *.."ako oni budu vjerovali...",* tjako budu vjerovali nevjernici izmedu idolopoklonika i sljedbenika Knjige, kao što vi vjerujete u Allaha i Njegove poslanike, ne praveći razlike medu njima, *"oni su na Pravom putu"*, tjoni su na putu Istine *"A ako glave okrenu"* od Istine i prihvate neistinu nakon što budu imali dokaze za istinu,

"oni su onda daleko od Pravog puta i Allah će te sigurno od njih zaštititi", tj. On će te pomoći protiv njih i dati da ih pobijediš, *"jer On sve ćuje i zna" "Allahova vjera!"*, tj. Allahova vjera ovdje je navedena u akuzativu i znači: "Držite se Allahove vjere, fitreta."

"Zar ima ljepšeg vjere od Allahove?!"; "Mi se samo Njemu pokoravamo", tj. Njemu smo pokorni.

قُلْ أَتُحَٰٓجُّونَنَا فِى ٱللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۖ وَلَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ
أَعْمَٰلُكُمْ ۖ وَنَحْنُ لَهُۥ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾ أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ
وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطَ كَانُوا۟ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ ۗ قُلْ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ
أَمِ ٱللَّهُ ۗ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَتَمَ شَهَٰدَةً عِندَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ
عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ ۖ
وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

- Reci: "Zar s nama o Allahu raspravljate, kad je On i naš i vaš Gospodar! Nama pripadaju naša djela, a vama vaša djela! A mi smo prema Njemu iskreni." /139/ "Kako možete govoriti da su Ibrahim, Ismail, Ishak, Jakub i unuci njihovi bili židovi ili kršćani?" Reci: "Znate li bolje vi ili Allah?" Zar je iko nepravedniji od onoga koji skriva svjedočanstvo istine od Allaha! A Allah motri na ono što vi radite." /140/ "Taj je narod bio i nestao; njemu pripada ono što je zaslužio, a vama pripada ono što ste zaslužili; vi nećete biti pitani za ono što su oni radili."/141/

Upućujući Svog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da odbaci rasprave idolopoklonika, Allah Uzvišeni kaže: *- Reci: "Zar s nama o Allahu raspravljate?"*, tjzar s nama raspravljate o Jednoći Allaha, iskrenosti prema Njemu i prednosti u slijedenju Njegovih naredbi i izbjegavanju Njegovih zabrana, kada je

" On naš i vaš Gospodar", tj. kada je On Onaj Koji raspolaže nama i vama, Kojemu pripada svojstvo božanstva i Koji nema ortaka.

"Nama pripadaju naša djela, a vama vaša djela!", tj. mi smo daleko od vas i onoga čemu se klanjate, kao što ste i vi daleko od nas, jer *"mi smo prema Njemu iskreni"* u pobožnosti i predanosti. Nakon toga, Allah Uzvišeni negira njihove tvrdnje da su Ibrahim i vjerovjesnici poslije njega pripadali židovskoj, odnosno kršćanskoj vjeri, pa kaže:

- Reci: "Znate li bolje vi ili Allah?", što znači: "Allah to svakako najbolje zna!", a On saopćava da oni nisu bili ni židovi ni kršćani.

"Zar je iko nepravedniji od onoga koji skriva svjedočanstvo istine od Allaha!" U vezi s ovim riječima Hasan el-Basri kaže: "Oni su u Božijoj Knjizi, koja im je dana, čitali da je vjera islam, da je Muhammed Allahov poslanik, te da su: Ibrahim, Ismail, Ishak, Jakub i unuci bili daleko od židovstva i kršćanstva - oni su to posvjedočili pred Allahom i intimno to priznali, ali su potom prikrili to svjedočanstvo.

"A Allah motri na ono što vi radite." Ove riječi sadrže žestoku prijetnju i opomenu, ukazujući da Njegovo znanje obuhvaća vaše znanje, odnosno da ćete biti nagradeni u skladu s tim. Zatim Uzvišeni Allah kaže: *"To je narod koji je prošao"*, tj. prestao postojati.

"Njemu pripada ono što je zaslužio, a vama pripada ono što ste zaslužili", tjnjima pripadaju njihova djela, a vama vaša.

"Vi nećete biti pitani za ono što su oni radili", tj. vama ne vrijedi vezivanje za njih, ako ih ne slijedite. Stoga se ne ponosite samo time što potječete od njih, sve dok ne budete njih slijedili izvršavajući Allahove naredbe i slijedeći Njegove poslanike, koji su poslani da obraduju i opomenu, i to posebno na pojavu prvaka vjerovjesnika i pečata Poslanika, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, a potom i sve druge

vjerovjesnike.

Početak II džuza

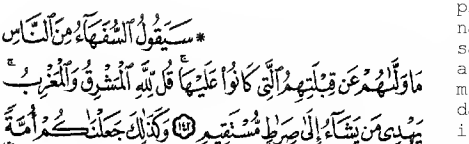

- Reći će neki ljudi kratke pameti "[to ih je odvratilo od kible njihove, prema kojoj su se okretali?" Reci: "Allahu pripadaju i istok i za -pad; On upućuje na Pravi put onoga koga On hoće." /142/ "Tako smo vas učinili zajednicom sredine, kako biste bili svjedoci drugim ljudima, i kako bi Poslanik vama bio svjedokI Mi smo promijenili kiblu prema kojoj si se okretao samo zato da bismo istakli one koji slijede Poslanika od onih koji ne vjeruju, jer to je doista teško bilo svima, izuzev onih kojima je Allah ukazao na Pravi putAllah neće dozvoliti da propadne vjerovanje vaše - a Allah je prema ljudima doista blag i milostiv."/143/

Pod riječju **"maloumnici, ljudi kratke pameti"** misli se na idolopoklonike Arape, te židovske svećenike i licemjere, odnosno sve njih, jer ajet ima općenito značenje. Pošto je Allahovom Poslaniku bilo naredeno da se u namazu okreće prema Hramu u Svetom gradu (Kudusu), on je u Meki klanjao izmedu dva ugla,[63] tako da je Kaba bila ispred njega.[64] Pošto nakon preseljenja u Medinu nije imao mogućnosti klanjati izmedu ta dva ugla, Allah mu je naredio da se okreće prema Svetom hramu. To navode Ibn-Abbas, kao i većina učenjaka, koji se medutim razilaze u vezi s pitanjem: kojim putem je to naredeno, da li posredstvom Kur'ana ili na drugi način...? U tom smislu postoje dva mišljenja: Ikreme, Ebul-Alije i Hasan el-Basri smatraju da je okretanje prema Svetom hramu (u Kudusu) bilo odredeno na osnovi mišljenja (idžtihada) Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Naime, oni smatraju da je okretanje prema Svetom hramu (u Kudusu) počelo nakon dolaska Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u Medinu, a trajalo je nešto više od deset mjeseci, tokom kojih je on molio Allaha da mu da smjer Kabe, koja je bila kibla i Ibrahima, a.s., što mu je udovoljeno tako da mu je naredeno da se okreće Kabi. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, o tome je obavijestio muslimane, a prvi namaz koji je klanjao okrećući se prema Kabi bila je ikindijaU vezi s tim u dva sahiha se navodi hadis El-Berra'a, r.a., koji ističe /137/ da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao okrećući se Svetom hramu šesnaest ili sedamnaest mjeseci, da je priželjkivao da se okreće prema Hramu u Meki, te da je prvi namaz koji je klanjao okrećući se prema Meki bila ikindija. Tom prilikom s njim je klanjala grupa ljudi. Jedan od njih je izišao, pa je prolazeći pored ljudi u džamiji koji su bili na rukuu rekao: "Tako mi Allaha, klanjao sam sa Vjerovjesnikom okrenuvši se prema Meki", nakon čega su se i oni u istom namazu okrenuli u pravcu Hrama u Meki"En-Nesa'i navodi da je to bio podne namaz koji je klanjan u džamiji "Benu-Seleme", dok u hadisu Nuvejle bint Muslim navodi: /138/ " da im je došla vijest o tome dok su klanjali podne-namaz", a zatim kaže: "Nakon toga su muškarci došli na mjesto žena, a žene na mjesto muškaraca."

Stanovnicima Kuba'a, medutim, vijest nije stigla do sabah namaza, kada im je došao jedan čovjek i rekao /139/ da je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, te noći objavljen ajet u Kur'anu kojim mu je naredeno da se okreće prema Kabi, pa su se i oni tada okrenuli. Naime, u tom trenutku oni su bili licem okrenuti prema Šamu, pa su se tada okrenuli prema Kabi.[65] Ovo

[63] Pod dva ugla /rukna/ misli se na "jemenski" i "šamski" /sirijski/ ugao.

[64] Tj. stajao je na južnoj strani, koja danas odgovara **"Vratima oproštaja"**, okrenut sjeverno, prema Svetom hramu, tako da su ispred njega bili i Kaba i Sveti hram.

[65] Nema sumnje da je čin okretanja prema kibli u namazu čin ibadeta, dok je stav da je smjer Kabe za muslimane kibla u namazu, u čemu postoji potpuna saglasnost, čin vjerovanja. Već je navedeno da su ljudi u džamiji prihvatili kao istinito izvješće koje su dobili, iako im je samo jedan čovjek saopćio da je kibla promijenjena u smjeru Kabe. Budući da su oni u to vrijeme klanjali u smjeru Svetog hrama u Kudsu, promijenili su smjer i okrenuli se u pravcu Kabe. Stoga, njihovo prihvaćanje izvješća u vezi s ovim pitanjem samo od jedne osobe predstavlja bez sumnje čin vjerovanja, koje je potvrđeno iz izvješća samo jednog čovjeka koji se zakleo da je on klanjao sa Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, okrenut u pravcu Kabe, nakon čega su se i oni okrenuli u istom pravcu, što je zasigurno potvrđeno. Ovo je jedan od dokaza protiv onih koji tvrde da se ahad-hadis (hadis samo jedne osobe) ne može prihvatiti kao dokaz u akaidu, štaviše, oni tvrde: "da je grješan svako ko prihvati bilo kakvo uvjerenje posredstvom samo jedne osobe... !" Molimo Allaha da nas

pokazuje da ono što nešto derogira, ne može biti prihvaćeno prije nego se spozna, bez obzira što je to ranije objavljeno i dostavljeno, jer onima koji su klanjali ikindiju, akšam i jaciju okrenuti u pravcu Svetog hrama nije naredeno da to ponove. Allah to najbolje zna! Kada se ovo desilo, neki idolopoklonici, licemjeri, te Sljedbenici Knjige došli su u sumnju i ostali zbunjeni napustivši Pravi put,[66] govoreći:

"Što ih je odvratilo od kible njihove, prema kojoj su se okretali?", tjšta je ovima, pa se jednom okreću prema Svetom hramu, a drugi put prema Kabi? Nakon toga, Allah Uzvišeni je objavio:

"Reci, Allahu pripadaju i istok i zapad!", tj. Njemu pripada sve,

"pa, kud god se okrenete, tamo je Allahovo lice." (2:115)

"Nije čestitost u tome da okrećete svoja lica prema istoku i zapadu, nego je čestit onaj koji vjeruje u Allaha..." (2:177), tj. kuda god nas Uzvišeni okrene, mi se tamo okrećemo, jer je savršena pokornost u izvršavanju Njegovih naredbi, čak i kada bi nam svaki dan naredivao da se okrećemo u drugom smjeru, budući da smo mi Njegovi robovi, odnosno pod Njegovom voljom. Zato je stvar Njegove velike pažnje prema ummetu Muhammedovom, sallallahu alejhi ve sellem, što ih je uputio da se okreću prema kibli Njegovog miljenika Ibrahima, a.s., pa zatim i kaže:

- Reci: "Allahu pripadaju i istok i zapad; On ukazuje na Pravi put onome kome On hoće." Imam Ahmed donosi predanje s lancem od Aiše da je ona rekla: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je misleći na pripadnike Knjige: /140/ "Ni na čemu nam oni ne zavide kao na petku na koji nas je Allah uputio, a koji su oni izgubili, na kibli na koju nas je Allah uputio, a koju su oni izgubili, te na riječima koje mi izgovaramo za imamom: 'Amin!'"

"Učinili smo vas također zajednicom sredine kako biste bili svjedoci protiv drugih ljudi, i kako bi Poslanik bio svjedok protiv vas." Riječ **"srednji, središnji, ugledni"** ovdje znači isto što i riječ **"najbolji, odabran, ugledan"**

Tako se, npr., kaže: *"Muhammed je najbolji u svom rodu"*, tj"najplemenitijeg roda", zatim:

"Kurejšije su najugledniji Arapi po porijeklu", tjnajboljiU to spada i sintagma **"srednji namaz"**, koja znači "najvredniji namaz", a to je ikindijaPrema tome, Uzvišeni je učinio ovu zajednicu najboljom "zajednicom sredine" time što ju je odlikovao najsavršenijim propisima, najboljim metodama i najjas-nijim pravcem, kao što i kaže:

"On vas je izabrao i u vjeri vam nije ništa teško dao, u vjeri pretka vašeg IbrahimaOn vas je ranije, a i na ovome mjestu, muslimanima nazvao da bi Poslanik bio svjedok vama, te da biste vi bili svjedoci ostalim ljudima." (22:78)

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Seida[67] da je rekao: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /141/ - Na Sudnjem danu bit će pozvan Nuh i tada će mu biti rečeno: "Jesi li dostavio objavu?", a on će odgovoriti: "Da." Zatim će biti pozvan njegov narod i postavit će mu se pitanje: "Je li vam dostavio objavu?", a oni će odgovoriti: "Nije nam dolazio nijedan poslanik, niti bilo ko drugi!" Nuhu će tada biti rečeno: "Koga imaš za svjedoka?", a on će reći: "Muhammeda i njegov ummet." Zatim kaže: - Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Tako smo vas učinili zajednicom sredine." Riječ "sredina" znači pravednostVi ćete biti pozvani i njemu ćete svjedočiti da je dostavio objavu, a potom će on vama svjedočiti." (Prenose: El-Buhari, Et-Tirmizi, En-Nesa'i i Ibn-Madže prema predanjima od Ibn-E'meša)

U hadisu koji prenosi Ahmed od Ebu-Seida el-Hudrija stoji: /142/ - ...pa će zatim biti pozvan Muhammed i njegov ummet i postavit će im se pitanje: "Da li je ovaj dostavio objavu svome narodu?", a oni će odgovoriti: "Da." Tada će im biti rečeno: "Kako vi znate?", a oni će odgovoriti: "Došao nam je naš Poslanik i izvijestio nas da su poslanici dostavili objavu." U tom smislu Allah, dž.š., kaže:

"Tako smo vas učinili zajednicom sredine", tj. pravednom zajednicom,

"kako biste bili svjedoci drugim ljudima, i kako bi Poslanik vama bio svjedok"

Riječi Uzvišenog:

"I Mi smo promijenili kiblu prema kojoj si se okretao samo zato da bismo istakli one koji slijede Poslanika od

zaštiiti od poniženja i loše posljedice!

[66] Jer oni su i prije toga bili isti.

[67] Tj. Ebu-Seida el-Hudrija.

onih koji se vraćaju nazad, jer to je, doista, teško bilo svima izuzev onim kojima je Allah ukazao na Pravi put."[68] Dakle, Uzvišeni Allah kaže: "Muhammede, Mi smo ti propisali da se prvo okrećeš prema Svetom hramu, a zatim smo ti naredili da se okrećeš prema Kabi, kako bismo pokazali ko te slijedi, pokorava ti se i okreće se s tobom kuda god ti kreneš, za razliku od onih koji se vraćaju nazad napuštajući svoju vjeru."

"Iako je to, doista, teško", tjtaj čin okretanja od Svetog hrama prema Kabi, odnosno, iako je to veliko i teško u duši, izuzev za one čija je srca Allah uputio i koji s uvjerenjem priznaju istinitost Poslanika, te priznaju da je sve što im je on donio Istina, u koju nema sumnje, da Allah čini što hoće, sudi kako hoće, te, prema tome, On može dati u obavezu Svojim robovima šta hoće, derogirati šta hoće, te da On posjeduje savršenu mudrost i apsolutni dokaz za sve, za razliku od onih u čijim je srcima bolestЈer, čim se bilo što desi, kod njih se javlja sumnja, dok se kod onih koji vjeruju pojačaju uvjerenje i potvrdni stav. Uzvišeni Allah kaže:

"I Mi objavljujemo u Kur'anu ono što je lijek i milost vjernicima, a nevjernicima to samo propast povećava." (17:82)

Neki smatraju da su preteče, prvi muhadžiri i ensarije, bili ti koji su klanjali prema dvije kible, što pokazuje da su pripadnici Muhammedova, sallallahu alejhi ve sellem, ummeta bili savršeno pokorni Allahu i Njegovom Poslaniku, te da su svi izvršavali Allahove naredbe. Neka Allah svima njima bude zadovoljan.

"Allah neće dozvoliti da propadne vjerovanje vaše", tjda propadne vaš namaz u kojem ste se ranije okretali prema Svetom hramu, odnosno da se izgubi nagrada koja vam kod Allaha pripada za to. U jednom sahih hadisu od Bera'a prenosi se da je rekao: - Kada su neki ljudi koji su klanjali prema Svetom hramu umrli, tada su neki govorili: "Kakav je njihov status u vezi s tim pitanjem?", pa je Allah Uzvišeni objavio:

"Allah neće dozvoliti da propadne vjerovanje vaše", tjdok ste se okretali prvoj kibli, vjerovali u Vjerovjesnika i slijedili ga u okretanju prema drugoj kibli, naime, dat će vam nagradu i za prvu i za drugu kiblu, jer *"Allah je, doista, blag i milostiv"* .

U sahih hadisu stoji /143/ da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio jednu zarobljenu ženu, odvojenu od svoga djeteta, kako ga traži i kako svako dijete koje ugleda kod neke od zarobljenica prislanja uza svoja prsa, te kako je svoje dijete, kada ga je našla, odmah prigrlila i dala mu da doji. Allahov Poslanik je rekao: "Šta mislite, bi li ova žena bacila svoje dijete u vatru ako bi bila u stanju da to ne učini?" Prisutni su Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorili: "Ne bi, Allahov Poslaniče!" Na to je on kazao: "Kunem se Allahom da je On (Allah) milostiviji prema Svojim robovima nego ova žena prema svom djetetu."

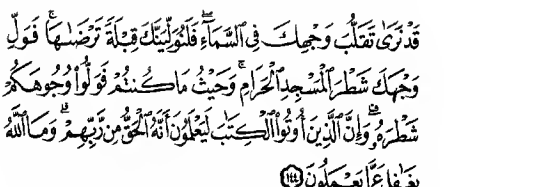

"Mi vidimo kako okrećeš lice svoje prema nebu i Mi ćemo ti sigurno dati da se okrećeš prema kibli koju ti želiš; pa, okreni lice svoje prema časnom hramu! I gdje god bili, lice svoje okrenite prema njemu. Doista oni kojima je dana Knjiga znaju da je to istina od Gospodara njihova. A Allah nije nemaran prema onome što oni rade."/144/

Ali ibn Talha prenosi od Ibn-Abbasa: - Prvo što je dokinuto u Kur'anu bilo je okretanje u namazu (kibla). Na početku, kada je promijenjena kibla[69], nakon što je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, preselio u Medinu, u kojoj je najveći dio stanovništva bio židovskog porijekla, Allah je naredio da se okreće prema Svetom hramu (u Kudusu), što je obradovalo židove. Allahov Poslanik okretao se prema Svetom hramu više od deset mjeseci, ali je žudio da se okreće prema kibli Ibrahimovoj, moleći Allaha Uzvišenog i pogledajući u nebo, pa je Allah objavio ajet:

"Mi vidimo kako okrećeš lice svoje prema nebu" do riječi:

"pa, okrenite lica svoja prema časnom hramu", tj. u pravcu njega. Od Ibn-Abbasa, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /144/ "Hram je kibla za one koji su u džamiji, džamija je kibla za one koji su u Haremu, a Harem je

[68] U ovom je ajetu dokaz da je Allah Uzvišeni naredio Svom Poslaniku da se okreće prema Svetom hramu u Kudusu, odnosno, da to on nije uradio na osnovu svog slobodnog zaključivanja /idžtihada, kako to neki tvrde.

[69] Tj. okretanje prema Svetom hramu u Kudusu.

kibla za stanovnike Zemlje, za moj ummet i na zapadu i na istoku." U hadisu Nuvejle bint Muslim stoji: /145/ "Dok su ljudi bili u džamiji Benu-Haris, umjesto da se okreću prema Svetom hramu, promijenili su pravac u smjeru Kabe nakon što im je došao jedan čovjek s naredbom da promijene kiblu i okreću se prema Kabi." Zatim kaže: Jedan čovjek iz plemena Benu-Harise govorio mi je kako je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /146/ "To su ljudi koji vjeruju u nevideno (gajb)",[70] a zatim:

"I gdje god bili, lice svoje okrenite prema njemu." Dakle, Uzvišeni Allah nareduje da se okreće prema kibli sa svih strana svijeta, i istoka i zapada i juga i sjevera. Izuzetak čini jedino klanjanje nafila namaza na putu, jer se tada klanja u pravcu u kojem ide karavan (sredstvo prijevoza), a srcem okrenutim prema Kabi, odnosno, kod klanjanja za vrijeme sukoba i borbi, kada se nema mogućnosti tražiti pravac. Isto tako, onaj koji ne zna pravac kible može se okretati na osnovi vlastite procjene (idžtihad), makar ona bila pogrešna, jer Allah, dž.š., ne obavezuje nikoga iznad njegovih mogućnosti.

Šerijatsko pitanje: Na osnovi riječi Allaha Uzvišenog *"lica svoja okrenite prema njemu"*, pripadnici malikijskog mezheba dokazuju da onaj koji klanja gleda ispred sebe, a ne u mjesto gdje obavlja sedždu, budući da bi se pritom morao nagnuti, što je po njihovom mišljenju suprotno uspravnom stajanju u namazu (kijam)Medutim, većina učenjaka smatra da treba gledati u mjesto gdje se obavlja sedžda, što je po njihovom mišljenju izrazitiji vid pokornosti i skrušenosti o kojima govori i hadis.[71]

"Doista oni kojima je dana Knjiga znaju da je to istina od Gospodara njihova." To znači, židovi, koji nisu prihvatili da se okrećete prema Kabi umjesto dotadašnjeg okretanja prema Svetom hramu u Kudusu, znaju na osnovi opisa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovog ummeta u knjigama njima objavljenim, da će Allah Uzvišeni tebi odrediti da se okrećeš prema Kabi. Medutim, sljedbenici Knjige, zbog zavisti, nevjerovanja i tvrdoglavosti svoje, to kriju. Zato im Allah Uzvišeni upućuje prijetnje riječima:

"A Allah nije nemaran prema onome što oni rade."

وَلَئِنْ أَتَيْتَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ بِكُلِّ ءَايَةٍ مَّا تَبِعُوا۟ قِبْلَتَكَ ۚ وَمَآ أَنتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ۚ وَمَا بَعْضُهُم بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم مِّنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ إِنَّكَ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٥﴾

"I kada bi ti onima kojima je dana Knjiga sve dokaze donio, oni opet neće prihvatiti tvoju kiblu, kao što ni ti nećeš prihvatiti njihovu kiblu, niti će iko od njih prihvatiti kiblu drugogaA ako bi se ti za njihovim željama poveo nakon što ti je došlo znanje, tada bi sigurno nepravedan bio."/145/

Allah Uzvišeni obavještava Svoga Poslanika, salla llahu alejhi ve sellem, da, bez obzira kako vjerodos tojne dokaze on bude donio, židovi to neće prihvatiti zbog nevjerovanja, tvrdokornosti i suprotstavljanja onome što i sami znaju o njegovom poslanstvu

Zatim kaže: *"kao što ni ti nećeš prihvatiti njihovu kiblu"*.[72] To znači da on ni na koji način ne slijedi njihove želje, odnosno da se on nije okretao prema Svetom hramu zato što je to kibla židova, nego je to činio po naredbi Allaha Uzvišenog. Navedene riječi Uzvišenog:

"A ako bi se ti za njihovim željama poveo nakon što ti je došlo znanje, tada bi sigurno nepravedan bio" sadrže žestoko upozorenje suprotstavljanju istini nakon spoznaje iste, jer je dokaz za onoga koji to poznaje važniji nego za bilo koga drugogaOve riječi upućene su Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ali se odnose na sve njegove sljedbenike, njegov ummet.

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾

"Oni kojima smo dali Knjigu znaju ga

[70] A šta reći za onoga koji tvrdi: - Onaj ko prihvati neko vjerovanje na osnovi "ahad" hadisa, griješnik je, iako je Pos-lanik, sallallahu alejhi ve sellem, posvjedočio za one koji su povjerovali u izviješće jednog čovjeka da su oni ti koji vjeruju u nevideno (gajb)?...

[71] /147/ "Kada bi klanjao, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pogeo bi glavu i oborio pogled prema zemlji." /148/ Kada bi ušao u Kabu, on ne bi podizao pogled od mjesta gdje bi sedždu obavljao, sve dok ne bi iz nje izišao." (Prenose El-Bejheki i El-Hakim, koji potvrđuje vjerodostojnost hadisa. To isto svjedoči i hadis koji navode deseterica ashaba.)

[72] Ovaj ajet pokazuje da Poslanik nije uzeo za kiblu Sveti hram na osnovi vlastite odluke, da bi pridobio židove. Naprotiv, ovim ajetom se prekida svaka rasprava o ovom pitanju, jer on potvrđuje da je to bilo po naredbi Allaha Uzvišenoga:
"kao što ni ti ne prihvataš njihovu kiblu".

kao što sinove svoje znaju, ali neki od njih doista svjesno istinu prikrivaju." /146/ "Istina je od Gospodara tvoga, pa zato nikako ne budi od onih koji sumnjaju."/147/

Uzvišeni Allah kazuje da učenjaci medu sljedbenicima Knjige poznaju autentičnost misije Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, kao što poznaju svoje sinove medu sinovima drugih ljudi, jer nema toga koji će posumnjati niti imati dvoumljenja da prepozna svog sina kada ga vidi medu sinovima svih ljudi svijeta. Nakon toga, Uzvišeni saopćava da oni i pored izvjesnosti i potvrdenog znanja

"prikrivaju istinu", tj. od ljudi skrivaju osobine Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, navedene u njihovim knjigama, *"iako to oni znaju"*, a potom daje stabilnost Svom Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i vjernicima, kazujući im da je ono što on donosi istina u koju nema sumnje niti bilo kakve dileme, pa kaže:

"Istina je od Gospodara tvoga, pa zato nikako ne budi od onih koji sumnjaju."

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾

"Svako ima svoj pravac prema kojem se okreće, pa se natječite u dobrima! Ma gdje bili, Allah će vas sve sabrati. Allah doista, sve m-že!"/148/

El-Avfi navodi od Ibn-Abbasa: - Riječima:

"Svako ima pravac kojem se okreće" ukazuje se na pripadnike (različitih) vjera, a zatim kaže: "Svaki narod ima kiblu kojoj se sa zadovoljstvomokreće. Allahov pravac je onaj kojemu se okreću vjernici." Ebul-Alije kaže: "židov ima pravac kojemu se on okreće, kršćanin pravac kojemu se on okreće, a vas, pripadnici ummeta, On upućuje prema pravcu (kibli) koji je prava kibla. Ovaj ajet sličan je slijedećim riječima Uzvišenog:

"Svakom od vas dali smo zakon i pravac, a da je Allah htio, On bi vas sljedbenicima jedne zajednice učinioJer On hoće da vas iskuša onim što vam propisuje! Zato se natječite da jedni druge u dobrima preteknete! Allahu ćete se svi vratiti." (5:48) U ovome ajetu zatim kaže:

"Ma gdje bili, Allah će vas sve sabrati. Allah, doista, sve može." To znači da On ima moć da vas sakupi iz zemlje i kada se vaša tijela i likovi razgrade.

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۖ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۖ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾

"I iz svakoga mjesta u koje dođeš, ti lice svoje u pravcu časnog hrama okreni; to je doista Istina od Gospodara tvoga; Allah ne zanemaruje ono što vi radite." /149/ "I iz svakog mjesta u koje dođeš, ti lice svoje prema časnom hramu okreni!; i gdje god se nalazili, vi lica svoja prema njemu okrećite, da vam ljudi ne bi imali šta prigovoriti, izuzev onih između njih koji nepravdu čineNjih se ne bojte, nego se Mene bojte, da bih blagodat Svoju prema vama upotpunio i da biste na Pravom putu bili."/150/

Ovo je treća naredba od Allaha Uzvišenog, kojom se nareduje okretanje ^asnom hramu iz svih krajeva Zemlje. Postoje različita mišljenja u vezi sa smislom toga ponavljanja. Allah najbolje zna smisao svega toga, a najpoznatije je mišljenje ono koje iznosi Al-Fahr er-Razi: da je prva neredba upućena onome ko vidi Kabu, druga onome ko je u Meki ali ne vidi Kabu, i treća onima u drugim gradovima i zemljamaIma, takoder, mišljenja da prva naredba predstavlja odgovor na molbu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, riječima:.. *"Mi ćemo ti sigurno dati da se okrećeš prema kibli s kojom si ti zadovoljan"*, druga da objašnjava ono što je istinakoju Allah voli i s kojom je zadovoljan, a treća pobijanje dokaza židova, koji su se pozivali na to što se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, okretao prema njihovoj kibli, kao i pobijanje dokaza idolopoklonika time što mu je naredeno da ostavi kiblu židova i okrenese prema kibli Ibrahima, a.s., koja je uzvišenija. Allah to najbolje zna!

Riječi Allaha Uzvišenog:

"da vam ljudi ne bi imali šta prigovoriti" znače da sljedbenici Knjige ne bi dokazivali da su muslimani saglasni da se okreću prema Svetom hramu u Kudusu. Zatim:

"izuzev onih između njih koji

nepravdu čine", tj. arapskih idolopoklonika. Naime, neki su kao dokaz nepravednosti (nasilja) navodili: ovaj čovjek smatra da je sljedbenik vjere Ibrahimove, pa ako se okretao kao i sljedbenici Ibrahimovi u pravcu Svetog hrama, zašto to sada napušta? Odgovor na to bio je da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pokoran Allahu u svakoj situaciji i da on ni za trenutak ne izlazi iz okvira Allahove naredbe, te da ga njegov ummet u tome slijedi. Stoga, kada mu je Allah naredio da se okreće Svetom hramu, on se tome pokorio, a kada mu je naredio da se okreće prema Kabi, i tu je naredbu s pokornošću prihvatio

Riječi: *"Njih se ne bojte, nego se Mene bojte!"* znače "ne bojte se sumnji nepravednika (nasilnika), nego se samo Mene bojte", a riječi: *"da bih blagodat Svoju prema vama upotpunio"* znače: u vezi s pitanjima kible koju sam vam propisao;

"i da biste na Pravom putu bili", tj. uputili smo vas na Pravi put, od kojega su ostali narodi odustali te zalutali, pa je stoga ovaj ummet najčasniji i najvredniji Allahu hvala za to.

كَمَآ أَرۡسَلۡنَا فِيكُمۡ
رَسُولٗا مِّنكُمۡ يَتۡلُواْ عَلَيۡكُمۡ ءَايَٰتِنَا وَيُزَكِّيكُمۡ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱلۡكِتَٰبَ
وَٱلۡحِكۡمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمۡ تَكُونُواْ تَعۡلَمُونَ ١٥١ فَٱذۡكُرُونِيٓ أَذۡكُرۡكُمۡ
وَٱشۡكُرُواْ لِي وَلَا تَكۡفُرُونِ ١٥٢

"Kao što smo vam Mi jednoga od vas kao poslanika poslali da vam ajete Naše kazuje, da vas očisti, da vas Knjizi i mudrosti pouči, i da vas ono što niste znali nauči." /151/ "Pa, sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetitiI za - hvaljujte Mi, nemojte nevjernici biti."/152/

Allah Uzvišeni podsjeća Svoje robove, vjernike, na blagodati koje im je podario šaljući im Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji im kazuje jasne ajete i čisti ih od zla i prljavštine, koji ih izvodi iz idolopoklonstva u monoteizam i poučava ih Knjizi, tjKur'anu, i mudrosti, tj. sunnetu, te koji ih uči onome što oni ne znaju Tako su oni, nakon što su bili u neznanju paganstva i nesuvislosti riječi, blagodareći njegovom poslanstvu, prešli u status dobrih ljudi (evlija), dobivši narav učenih tako da su postali čisti i iskreni, idući uz blagodat Allahovu za Muhammedom, sallallahu alejhi ve sellem. Stoga Allah Uzvišeni ukazuje vjernicima da priznaju ove blagodati i uzvrate na njih sjećanjem na Allaha sa zahvalnošću. Allah kaže:

"Pa, sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti; i zahvaljujte Mi, nemojte nevjernici biti", tjkao što sam vam Ja ukazao milost šaljući vam Muhammeda i "vi se Mene sjećajte"! Od Zejda ibn Eslema navodi se da je Musa, a.s., rekao: "Gospodaru moj! Kako ću Ti se zahvaliti?", a njegov Gospodar mu je odgovorio: "Sjećat ćeš Me se i nećeš Me zaboravljati! Kada Me se sjećaš, tada Mi i zahvaljuješ, a kada Me zaboraviš, tada Me i ne vjeruješ." Hasan el-Basri i neki drugi kažu: "Allah se sjeća onoga koji se Njega sjeća, a još više onoga ko Mu zahvaljuje, i kažnjava onoga ko Ga ne vjeruje." U vezi s riječima: *"...bojte se Allaha istinskom bogobojaznošću" (3:102)* neki pripadnici zdrave tradicije (Selefa) kažu: "To znači da Mu se pokorava i ne griješi, da se spominje i ne zaboravlja, da Mu se zahvaljuje i ne bude nevjernik." U vezi s riječima: *"Pa, sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti"* Hasan el-Basri kaže: "Sjećajte Me se kroz ono što sam vam dao kao strogu dužnost, pa ću se i Ja vas sjećati onim što sam se prema vama Sam obavezao." U jednom vjerodostojnom (sahih) hadisu kudsiji stoji: /149/ - Uzvišeni Allah kaže: *"Ko Me se sjeti kada je sam i Ja se njega sjetim, a ko Me se sjeti na nekom skupu, Ja se njega sjetim još na boljem skupu."* Riječima: *"I zahvaljujte Mi, nemojte nevjernici biti!"* - Allah Uzvišeni nareduje da Mu se zahvaljuje obećavajući za to veliko dobro, pa kaže:

- I kada Gospodar vaš objavi: "Ako budete zahvalni, Ja ću vam, sigurno, još više dati; a ako budete nezahvalni, kazna Moja doista će žestoka biti." (14:7) Ahmed navodi predanje s lancem prenosilaca od Redža el-Ataridija, koji je rekao: - Došao nam je Imran ibn Husajn noseći na sebi svijetli ogrtač koji na njemu do tada, a ni kasnije, nismo vidjeli, pa je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /150/ 'Kome Allah podari neku blagodat, On voli da na njemu vidi trag te blagodati', odnosno kaže: '..na Svom robu'".

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱسۡتَعِينُواْ بِٱلصَّبۡرِ
وَٱلصَّلَوٰةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ١٥٣ وَلَا تَقُولُواْ لِمَن يُقۡتَلُ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ
أَمۡوَٰتُۢۚ بَلۡ أَحۡيَآءٞ وَلَٰكِن لَّا تَشۡعُرُونَ ١٥٤

"O vjernici, tražite sebi pomoći u

strpljivosti i namazu! Allah je doista na strani strpljivih." /153/ "I ne kažite za one koji su na Allaho -vom putu poginuli: 'Mrtvi su!' Ne, oni su živi, ali vi to ne znate."/154/

Nakon što je Allah Uzvišeni dao objašnjenje u vezi sa zahvalnošću, počeo je s objašnjenjem pitanja strpljivosti, upute i traženja pomoći kroz strpljivost i namaz, jer, rob Allahov, ili živi u blagodati zahvaljujući se na njoj, ili je u teškoćama koje strpljivo podnosiStoga Allah Veliki ističe da je najbolji vid traženja pomoći pri podnošenju teškoća strpljivost i namaz (salat)U jednom hadisu stoji: /151/ "Kada bi Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, nešto bilo teško, on bi klanjao namaz." Postoje dvije vrste strpljivosti: strpljivost kod izbjegavanja zabrana (harama i grijeha), i strpljivost na djelima pokornosti i približavanja AllahuDruga vrsta strpljivosti donosi veću nagradu jer je ciljanaPored toga, postoji i treća vrsta strpljivosti, a to je strpljivost u teškoćama i problemima, kao što je, npr., traženje oprosta zbog grešaka i porokaAli ibn Husejn Zejnul-Abidin za strpljive kaže: - Kada Allah sakupi prve i posljednje, pozivač će zvati pitajući: "Gdje su strpljivi, da udu u Džennet prije polaganja računa..." To svjedoče i riječi Uzvišenog:

"Doista će bez računa biti nagrađeni oni koji su strpljivi." (39:10) Seid ibn Džubejr kaže: "Strpljivost je priznavanje roba Allahu za ono što ga je pogodilo, odnosno podnošenje teškoća u nadi u Allahovu nagraduJer čovjek je nekada preplašen, ali postojan i pritom se vidi samo njegova strpljivost. Riječima:

*- I ne kažite za one koji su na Allahovom putu poginuli "Mrtvi su!" Ne, oni su živi..*Allah Uzvišeni saopćava da su šehidi, u Berzehu (Medusvijetu) živi i opskrbljeni. To se, takoder, navodi i u Sahihu Muslimovu: /152/ - Duše šehida bit će u voljima (grlima) zelenih ptica koje će letjeti po Džennetu kuda god hoće, pa će doći do svjetiljki obješenih ispod Prijestolja (Arša). Tvoj Gospodar će ih pogledati, pa će reći: "Šta želite?" Reći će: "Gospodaru naš, šta možemo poželjeti kada si nam dao ono što nijednom od Svojih stvorenja dao nisi." Nakon toga pitanje će biti ponavljano, pa kada one vide da pitanje neće prestati dok ne odgovore, kazat će: "Želimo da nas vratiš na dunjaluk, pa da se borimo na Tvom putu, kako bismo ponovo dali život u Tvoje ime", pošto su vidjele nagrade za šehadet. Gospodar Uzvišeni tada će reći: "Zapisao sam da se tamo ne vraćaju." U hadisu koji prenosi Ahmed s lancem prenosilaca od Kaba ibn Malika, stoji da je ovaj rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /153/ "..duša vjernika bit će ptica koja će stajati na drvetu dženetskom sve dok je Allah ne vrati u njeno tijelo na Dan oživljenja." U tome je dokaz za status svih vjernika, iako su šehidi u Kur'anu posebno spomenuti, što predstavlja posebnu počast njima.

وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ
وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنفُسِ وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾
الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾
أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾

"Mi ćemo vas u iskušenje dovoditi, malo strahom i gladovanjem, te gubljenjem imetka, života i ljetine. A ti obraduj strpljive" /155/, One koji, kada ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: "Mi smo Allahovi i Njemu ćemo se vratiti." /156/ "To su oni kojima pripadaju blagoslovi od Gospodara njihovoga i milost; ti su na Pravom putu."/157/

Allah Uzvišeni obavještava nas da će On iskušavati Svoje robove, tj. ispitivati ih nekada u dobru, a nekada u teškoćama, kroz strah i glad, kao što na drugom mjestu kaže: *"...pa mu je Allah dao da iskusi odjeću gladi i straha" (16:112)* budući da se to vidi na gladnom i uplašenom čovjeku. Zatim ovdje kaže:

"Mi ćemo vas u iskušenje dovoditi, malo strahom i gladovanjem", tj. malom količinom toga, *"te gubljenjem imetka"*, tj. gubljenjem dijela imetka, *"i života"*, kao što je smrt prijatelja i bližnjih, *"i ljetine"*, tj. neće vam roditi bašče i njive kao obično, pa ko strpljiv bude imat će nagradu, a ko bude malodušan stići će ga kazna. Zato Uzvišeni Allah kaže: *"A ti obraduj strpljive"*, jer to su *"oni koji, kada ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: Mi smo Allahovi i Njemu ćemo se vratiti"*, tj. ovim svojim riječima oni nalaze utjehu za ono što ih je pogodilo znajući da pripadaju Allahu, Koji se po Svojoj volji odnosi prema Svojim robovima, odnosno znajući da Njemu na Sudnjem danu neće promaći ni trunka bilo čega. To je učinilo da oni priznaju da su robovi Njegovi i da će se Njemu na Sudnjem danu vratiti. Allah

Uzvišeni saopćava šta im daje za to, pa kaže:

"To su oni kojima pripadaju blagoslovi od Gospodara njihova i milost", dakle kao vid Njegove pohvale njima.

"To su oni koji su na Pravom putu." Omer ibnel-Hattab kaže: "Divne su to naknade i dodatak uz njih!" Riječi:

"To su oni kojima pripadaju blagoslovi od Gospodara njihova i milost" sadrže dvije naknade, a riječi:

"To su oni koji su na Pravom putu" sadrže dodatak, jer njima pripada nagrada, ali, također, i poseban dodatak.

O "istirdža'u", tjizgovaranju Allahovih riječi kod nedaća: *"Mi Allahu pripadamo i Njemu ćemo se vratiti"*, postoje brojni hadisi. Među njima su i riječi koje navodi Muslim u svom Sahihu od Ummi-Seleme, r.a., koja kaže: čula sam Allahovog Poslanika kako kaže: /154/ "Nema toga roba koga nešto pogodi, pa kaže:

'Mi Allahu pripadamo i Njemu ćemo se vratiti. Moj Bože, nagradi me za ono što me je pogodilo i daj mi umjesto toga dobro', a da ga Allah ne nagradi i da mu poslije toga ne da dobro." Zatim ona kaže: "Kada je umro moj muž, ja sam postupila (govorila) kako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio, pa mi je Allah podario boljeg od njega, Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem." Imam Ahmed navodi predanje s lancem prenosilaca od Husejna ibn Alija, koji navodi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: /155/ "Svaki musliman i muslimanka kada se sjete nedaće u kojoj su bili, ma koliko davno da se dogodilo i to bude povodom da izgovore riječi: 'Mi Allahu pripadamo i Njemu ćemo se vratiti', Allah će im svaki put iznova dati nagradu za strpljenje i vjeru u toj nesreći."

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Sinana[73] da je rekao: /156/ - Ukopavao sam svoga sina i, dok sam još bio u kaburu, za ruku me je uzeo Ebu-Talha el-Havlani, izvukao me, a potom rekao: "Da te obradujem!?" Rekoh: "Da", a on reče: - Pričao mi je Ed-Dahhak ibn Abdurrahman ibn Avzeb kako je Ebu-Musa rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Allah kaže meleku smrti: *uzeo si sina Moga roba, uzeo si mu zjenicu oka njegovog, plod srca njegovog?* On reče: DaZatim mu je rekao: Pa šta je on na to rekao?, a melek reče: Tebe je hvalio i rekao:

"Mi smo Allahovi I njemu se varaćamo" zatim mu je rekao: *Sagradite dom u Džennetu i nazovite ga Dom zahvale!'*

إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِ ۖ فَمَنْ حَجَّ ٱلْبَيْتَ أَوِ ٱعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا ۚ وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ ٱللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾

"Safa i Merva su, doista, Allahova časna mjesta. Zato onaj koji Kuću Allahovu hodočasti ili umru obavi, ne čini nikakav prijestup ako obiđe oko njih. A onaj koji drage volje učini kakvo dobro djelo, pa Allah je doista blagodaran i sve zna."/158/

Imam Ahmed navodi predanje s lancem prenosilaca od Urveta, koji prenosi od Aiše, pa kaže: /157/ - Ona je rekla: Je si li vidio riječi Allaha Uzvišenog:

"Safa i Merva su doista Allahova časna mjesta. Zato onaj koji Kuću Allahovu hodočasti ili umru obavi, ne čini nikakav prijestup ako obiđe oko njih." Rekao sam: "Tako mi Allaha, nema ni grijeha ako se oko njih ne obilazi." Aiša je na to rekla: "Loše je to što kažeš, sestriću moj, jer da je tako kako si ti slobodno tumačio, ajet bi glasio: Nema grijeha ako se ne obilazi oko njih." To je, međutim, objavljeno budući da su ensarije prije nego su prihvatile islam prinosile žrtvu Menatu, kojega su obožavali prilikom suše. Onome ko bi prinosio žrtvu u vrijeme paganstva bilo bi teško da oko njih obilazi, pa je Allah, dž.š., objavio:

"Safa i Merva su doista Allahova časna mjesta. Zato onaj koji Kuću Allahovu hodočasti ili umru obavi, ne čini nikakav prijestup ako obiđe oko njih." Aiša je rekla: "Zatim je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uveo običaj (sunnet) obilaska oko njih, tako da niko ne izostavlja taj obilazak." /Navodi se u oba Sahiha./

U Sahihu Muslimovom navodi se duži hadis Džabira: /158/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi se, nakon što bi završio obilazak oko Kabe, vratio u ugao, dotaknuo ga rukom, zatim bi izišao na vrata Safe govoreći: **"Safa i Merva su doista Allahova časna mjesta."** A zatim bi rekao: "Počinjem onim čime je Allah počeo." U predanju Nesaijevom stoji: /159/ "Počnite s onim s čime je Allah počeo." Ahmed navodi predanje s lancem prenosilaca od Habibe bint ebi-Tudžra, koja kaže: /160/ - Vidjela sam

[73] Ime Ebu-Sinan odnosi se na Isaa ibn Sinana.

Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako obilazi izmedu Safe i Merve dok je svijet bio ispred njihIšao je trčeći (žurno) tako da sam mu vidjela koljena oko kojih se okretao ogrtač, zbog brzine hoda, govoreći: "Idite trčeći, jer Allah vam je propisao trčanje ("sa'y")." Imam Ahmed prenosi od Safijje bint Šejbe da je nju obavijestila neka žena kako je čula Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže na Safi i Mervi: /161/ "Propisano vam je trčanje, pa trčite." Ovaj hadis koristi se kao dokaz za mezhebe koji smatraju da je "sa'y", tj. trčanje izmedu Safe i Merve, jedan od osnovnih elemenata hadža, kao što je to u šafijskom mezhebu i kod svih onih koji se slažu s njim, kao što je to po jednom predanju Ahmeda, a pozato je da to isto zastupa i Malik. Ima mišljenja da je to "vadžib" i da nije osnovni element hadža (rukn), pa onaj ko ga izostavi namjerno, obavezan je zaklati kurban. Ima takoder mišljenja da je to mustehab, što zastupaju Ebu-Hanife i neki drugi učenjaci na osnovi predanja od Enesa, Ibn-Omera i Ibn-AbbasaEl-Kurtubi kaže: - Oni za dokaz uzimaju riječi Allaha Uzvišenog: *"Ko dobrovoljno učini neko dobro" (2:184)*Prvo mišljenje je ispravnije, pošto je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i sam obilazio izmedu njih. Zatim on kaže: /162/ "da uzmete,od mene, svoje obrede"Zato sve što je on činio na tom svom hadžu vadžib je koji treba obavljati na hadžu, izuzev ako za nešto ima poseban drugi argument. Allah to najbolje zna! Već su navedene riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Trčite, jer Allah vam je propisao trčanje (sa'y)", a i Allah Uzvišeni ističe da tavaf izmedu Safe i Mevre spada u ibadet Allahu, tjda spada u propise koje je Allah propisao Ibrahimu za izvršavanje obreda hadža. Isto tako, iz hadisa Ibn-Abbasa vidi se da to potječe od čina Hadžere, tjnjenog trčanja izmedu Safe i Merve u traganju za vodom njenom djetetu dok je bila ponizno predana, uplašena i predana Allahu, dž.š., sve dok je Allah Uzvišeni nije oslobodio briga, olakšao samoću, uklonio teškoće i dao da joj poteče izvor Zemzem, čija voda /163/ "zasićuje i liječi"Stoga onaj koji trči izmedu njih treba biti svjestan svoje zavisnosti, malenkosti i potrebe za Allahom - da Allah uputi njegovo srce, popravi stanje i oprosti mu grijehe. Riječi: *"Ko dobrovoljno učini kakvo dobro"*, kako navodi Er-Razi, odnose se na ovome mjestu na onoga koji obilazi izmedu njih na svom dobrovoljnom hodočašću ili umri. Riječi: *"Allah je, doista, blagodaran i sve zna"* znače: za malo, On nagraduje puno; On zna mjeru te nagrade i nikoga neće zakinuti

"Allah doista neće nikome ni trunku nepravde učinitiDobro djelo On će umnogostručiti i još od Sebe nagradu veliku dati." (4:40)

إِنَّ ٱلَّذِينَ
يَكْتُمُونَ مَآ أَنزَلْنَا مِنَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلْهُدَىٰ مِنۢ بَعْدِ مَا بَيَّنَّٰهُ لِلنَّاسِ فِى
ٱلْكِتَٰبِ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ يَلْعَنُهُمُ ٱللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ ٱللَّٰعِنُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ
تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَبَيَّنُوا۟ فَأُو۟لَٰٓئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنَا ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾
إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ أُو۟لَٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ ٱللَّهِ
وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٦١﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ
ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿١٦٢﴾

"One koji budu tajili jasne dokaze koje smo Mi objavili, i Pravi put nakon što smo ga u Knjizi ljudima označili, Allah će prokleti, a proklet će ih i oni koji proklinju." /159/ "Izuzet će se oni koji se pokaju i poprave, i to javno ispolje; takvima ću Ja oprostiti, jer Ja sam Taj Koji prima pokajanje i milostiv sam." /160/ "Onima koji ne vjeruju i koji kao nevjernici umru, slijedi doista prokletstvo Allahovo, i meleka i svih ljudi." /161/ "U njemu će vječno ostati, a patnja njihova neće se smanjivati, niti će im se šta odlagati."/162/

Ovo je žestoka prijetnja onome ko bude skrivao Jasne dokaze i uputu korisnu za srca koje su donosili poslanici nakon što je to Allah Uzvišeni objasnio Svojim robovima u Svojim knjigama koje je objavljivao Svojim poslanicima. Ebul-Alije kaže: - To je objavljeno u vezi sa sljedbenicima Knjige koji su tajili osobine Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i Allah saopćava da njih za taj njihov postupak sve proklinje. I kao što za oprost učenjaku moli svaka stvar, pa čak i riba u vodi i ptica u zraku, ove proklinje Allah, a proklinju ih i svi koji mogu proklinjati. Od Ebi-Hurejre i nekih drugih prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /164/ "Ko bude upitan o nekom znanju, pa to sakrije, na Sudnjem danu će imati uzdu od vatre." U sahih hadisu se navodi od Ebu-Hurejre da je rekao: "Da u Božijoj Knjizi nema ajeta: *'One koji budu tajili Jasne dokaze koje smo Mi objavili, i Pravi put...'* -

nikome ja ne bih rekao ništa!"

Ibn-ebi-Hatim, s lancem prenosilaca od Berra'a ibn Aziba, prenosi da je rekao: /165/ - Bili smo s Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, na jednoj dženazi, pa je rekao: "Nevjernik će dobiti udarac između očiju, što će čuti sve životinje / / izuzev ljudi i džina. Proklinjat će ga svako ko bude čuo taj zvuk."

"Allah će prokleti, a proklet će ih i oni koji proklinju" riječi Allaha Uzvišenog odnose se na životinje na Zemlji. Nakon toga, Allah Uzvišeni izuzima one koji se Njemu pokaju, pa kaže: *"Izuzet će se oni koji se pokaju i poprave, i to javno ispolje"*, tjodvrate se od grijeha, poprave svoja djela i javno saopće ljudima ono što su tajili;

"Takvima ću Ja oprostiti, jer Ja sam Onaj Koji prima pokajanje i milostiv sam." Zatim Allah Uzvišeni ističe da se na onoga koji u Njega ne bude vjerovao i ko tako nastavi do smrti *"odnosi vječno prokletstvo Allahovo, meleka i svih ljudi"*.

To znači da će ti biti prokleti do Dana sudnjega, a da će zatim doći u vatru džehenemsku, u *"kojoj im kazna neće biti olakšana"*, *"niti će im se odlagati"*, tj. njima se to neće promijeniti ni časa, niti će im se nanijeti nepravda. Naprotiv, to će biti trajno, bez prestanka, Allah da nas sačuva takve kazne!

Učenjaci se razilaze u pogledu pitanja: da li je dozvoljeno proklinjanje odredenog nevjernika. Većina smatra da ga ne treba proklinjati s obzirom da mi ne znamo kakav će završetak njemu Allah dati. Neki medutim smatraju da je dozvoljeno proklinjati odredenog nevjernika, a to mišljenje zastupa i poznati malikijski fakih Ebu-Bekr ibn el-Arebi, iako on za dokaz uzima jedan hadis koji je slab. Drugi za dokaz uzimaju primjer pijanice kome je ponavljana kazna, zbog čega je neki čovjek rekao: "Allah ga prokleo što toliko mnogo griješi!" Na to je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /166/ "Ne proklinji ga, jer on voli Allaha i Njegova Poslanika!" To pokazuje da se može proklinjati onaj ko ne voli Allaha i Njegova PoslanikaAllah to najbolje zna!

وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

"A vaš Bog - jedan je Bog; nema boga osim Njega, Svemilosnog, Milostivog."/163/

Allah Uzvišeni ističe da je samo On Bog, da nema ortaka, niti Njemu ravnog, odnosno da je On Allah, osim Kojega drugoga boga nema, da je On Veliki, Svemilosni, Milostivi.[74] Nakon toga, On navodi stvaranje nebesa i Zemlje kao dokaz Svoje jedinstvene božanstvenosti, budući da je to nemoguće stvorenjima koja upućuju na Njegovu Jednoću,[75] pa kaže:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِن مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾

"U stvaranju nebesa i Zemlje, smjeni noći i dana, u lađi koja morem plovi s korisnim tovarom za ljude i kiši koju Allah pušta s neba, pa tako u život vraća zemlju nakon njenog mrtvila, po kojoj je rasijao svakojaka živa bića, u promjeni vjetrova i oblacima koji između neba i Zemlje lebde ima doista znakova za one koji razumijevaju."/164/

Allah Uzvišeni kaže: *"U stvaranju nebesa i zemlje..."*, tj. u visinama nebesa, preciznosti, prostranstvima, pokretnim i nepokretnim zvijezdama i kružnim tokovima kosmosa, odnosno, u gustoći Zemlje, u njenim nizinama i brdima, u morima i pustinjama, u bespućima i naseljima, u svemu u čemu su koristi, u naizmjeničnim promjenama dana i noći, koje dolaze, a zatim odlaze da bi umjesto njih došlo nešto drugo ne kasneći ni trenutka, kao što Uzvišeni Allah kaže:

"Niti Sunce može Mjesec dostići, niti noć dan preteći; svi oni u svemiru plove" (36:40) Nekada je jedno duže, a drugo kraće, nekada jedno uzima od drugoga da bi se zatim zamijenili, kao što Uzvišeni kaže:
"On uvodi noć u dan i uvodi dan u noć" (35:13), tjod jednog povećava drugo i obratno

"..lađi koja morem plovi s korisnim tovarom za ljude", tj. u tome što je On more učinio podložnim da nosi lade s jednog mjesta na drugo u korist

[74] Tumačenje ova dva imena već je naprijed navedeno u početku sure "Prolog".

[75] Znači da je dokaz da samo On, dž.š., zaslužuje ibadet zato što je On jedini stvorio nebo i Zemlju kao i sve što je na njima i između njih. Prema tome, jedino Onom Koji je sve stvorio i uspostavio, te svemu blagodati podario, Koji nema ortaka, treba ibadet činiti.

života ljudi, za korištenje onoga što ima u jednoj regiji i prenošenje drugim ljudima, i onog što ima kod njih ovima prvim;

"i kiši koju Allah spušta s neba pa tako u život vraća zemlju nakon njenog mrtvila", kao što, takoder, kaže:

- - *"Dokaz im je Zemlja mrtva"* - itd- do *"što oni ne znaju" (36:33-36)*Zatim: *"po kojoj je rasijao svakojaka živa bića"* koja se u svemu razlikujuTo On sve zna, sve opskrbljuje i Njemu ništa skriveno nijeOn kaže:

"Na Zemlji nema nijednog živog bića, a da ga Allah ne opskrbljuje. On zna gdje će koje boraviti i gdje će sahranjeno biti! Sve je to u Knjizi jasnoj!" (11:6)

"U promjeni vjetrova" koji jednom donose milost, a drugi put kaznu; nekada donose radost najavljujući kišu iz različitih izvora!

"i oblacima koji između neba i Zemlje lebde", tjkoji se kreću izmedu neba i Zemlje i koji su u službi Allahove volje prema zemaljskim prostorima i mjestima onako kako ih Allah upotrijebi, *"ima doista znakova za one koji razumijevaju"* i koji dokazuju Jednoću Allahovu, kao što Allah kaže:

"U stvaranju nebesa i Zemlje, smjeni noći i dana, znamenja su za one koji su pametni." Hafiz Ibn-Merdevejh prenosi od Ibn-Abbasa: /167/ - Kurejšije su se obratile Allahovom Poslaniku: "Ako nam Allah Safu učini zlatnom, mi ćemo ti vjerovati i s tobom se boriti!?" On im je rekao: "Jamčite mi! - ako bih ja zamolio Allaha i On vam Safu pozlatio - da ćete sigurno vjerovati u mene?!" Oni su mu dali garanciju, pa je on uputio dovu svome Gospodaru, nakon čega mu je došao Džebrail i rekao: "Tvoj Gospodar će im učiniti Safu zlatnom; ali ako u tebe ne budu vjerovali, On će ih kazniti kako nikoga medu svjetovima kaznio nije!" Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Ne, Gospodaru moj..nego ostavi mene i moj narod da ostanem koji dan!" Nakon toga, Allah je objavio ovaj ajet(To prenosi i Ibn Ebi-Hatim, uz dodatak:) /168/ "Kako da oni od tebe traže Safu, kada vide znamenja veća od Safe!?" Veki' ibn Džerrah prenosi od Ebi-Duhha'a da je rekao: - Kada je objavljeno:

"Vaš Bog je jedan Bog", idolopoklonici su kazali: "Ako je to tako, pa neka nam donese ajet (znamen)", pa je Allah Uzvišeni objavio:

.."Doista, u stvaranju nebesa i Zemlje..."

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ ۗ وَلَوْ يَرَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ إِذْ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ أَنَّ ٱلْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾ إِذْ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟ لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا۟ مِنَّا ۗ كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ حَسَرَٰتٍ عَلَيْهِمْ ۖ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿١٦٧﴾

"Ima ljudi koji umjesto Allaha kumire prihvaćaju; vole ih kao što se Allah voli! Ali oni koji vjeruju, još više Allaha vole! A da znaju silnici kada kaznu dožive, oni će vidjeti da moć sva Allahu pripada i da Allah strahovito kažnjava." /165/ "Kada se oni za kojim su se drugi povodili odreknu onih koji su ih slijedili i kaznu budu iskusili i kada se veze koje su ih vezale prekidaju", /166/ "Tada će sljedbenici njihovi reći: 'Da nam je samo da se za trenutak vratimo, pa da se i mi njih odreknemo kao što su se oni nas odrekli!' Eto, tako će Allah njima pokazati pogubnim djela njihova i oni iz vatre neće izlaziti."/167/

Allah Uzvišeni ukazuje na mjesto idolopoklonika na ovome svijetu, odnosno njihovu kaznu na ahiretu, zato što su Allahu pretpostavljali kumire, odnosno suparnike, obožavali ih i pokazivali prema njima ljubav poput ljubavi prema Allahu, iako Allah nema suparnika niti ortaka. U oba Sahiha prenosi se od Abdullaha ibn Mesuda da je kazao: - Rekao sam: /169/ "Allahov Poslaniče, koji je grijeh najveći?", pa je rekao: "Da Allahu pretpostaviš suparnika iako te je On stvorio!" Riječi Uzvišenog: *.."Ali, oni koji vjeruju još više Allaha vole!"* Zato oni Njemu ne pridružuju, ništa nego samo Njega obožavaju (Njemu klanjaju), na Njega se oslanjaju i uvijek kod Njega utočište traže. Nakon toga, On prijeti idolopoklonicima i kaže:

"A da znaju silnici kada kaznu dožive, oni će vidjeti da moć sva Allahu pripada." To znači: da kada oni kaznu dožive, tada će znati da sva moć samo Allahu pripada i da je sve pod Njegovom vlašću i moći, te da *"Allah žestoko kažnjava"*. Prema tome, kada bi oni znali patnje koje će tamo doživjeti i kaznu golemu koja će ih zadesiti zbog idolopoklonstva i nevjerovanja, napustili bi zabludu u kojoj se nalaze. Nakon toga, Allah Uzvišeni izvještava o njihovom nevjerovanju time što

obožavaju kipove i odricanju od slijedenja onih koji su ih slijedili, pa kaže:

"Jer oni za kojima su se drugi povodili odreći će se onih koji su ih slijedili." Njih će se odreći i meleci (andeli) za koje su smatrali da ih obožavaju na dunjaluku. Meleci će reći: *"Mi ih se pred Tobom odričemo jer oni se nama nisu klanjali" (28:63)*Džini će ih se također odreći distancirajući se od njihovog klanjanja njima:

/5/ /6/

"Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, mole onima koji im se do Sudnjeg dana odazvati neće i koji su prema njihovim molbama ravnodušni?!" /5/ "Kada ljudi budu oživljeni, oni će im neprijatelji biti i poricat će da su ih obožavali." /6/ Zatim Uzvišeni kaže:

- I kada sve bude riješeno, šejtan će reći: "Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam vam obećanja dao i iznevjerio ih; ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, nego sam vas samo pozivao, a vi ste mi se odazivali. Zato, ne korite mene, nego sami sebe; niti ja mogu vama pomoći, niti vi možete pomoći meni; ja ništa nemam s tim što ste me prije smatrali idolom; nevjernike sigurno čeka patnja bolna." (14:22)

Riječi Uzvišenog: *"kada kaznu budu iskusili i kada se veze koje su ih vezale budu prekinule"*, tj. kada dožive kaznu Allahovu i kada se spletke i veze da se spase od vatre budu prekinule. Ibn-Abbas kaže: "Kada se ljubav bude prekinula."

Riječi Uzvišenog:

-Tada će sljedbenici njihovi reći: "Da nam je samo da se za trenutak vratimo, pa da se i mi njih odreknemo, kao što su se oni nas odrekli!", tj. da nam je da se vratimo na dunjaluk, pa da ih se odreknemo i samo Allahu se klanjamo. Medutim, oni pritom samo lažu, jer kada bi bili vraćeni, oni ni tada ne bi to napustili, jer oni su lašci, kao što Allah Uzvišeni saopćavaZato kaže:

"Eto, tako će Allah njima pokazati pogubnim djela njihova", tj.- ona odlaze i nestaju, kao što Uzvišeni kaže:

*"I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim i u prah i pepeo ih pretvoriti" (25:23)*Zato i kaže:

"I oni iz vatre neće izlaziti."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ كُلُوا۟ مِمَّا فِى ٱلْأَرْضِ حَلَٰلًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٦٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِٱلسُّوٓءِ وَٱلْفَحْشَآءِ وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾

"O ljudi, jedite od onoga što ima na Zemlji, što je dozvoljeno i lijepo, i ne slijedite šejtanove stope, jer vam je on neprijatelj očevidni." /168/ "On vas navraća na grijeh i razvrat, i da o Allahu govorite ono što ne znate."/169/

Nakon što je Allah Uzvišeni istaknuo da nema drugog boga osim Njega i naveo da je On Skrbnik svih stvorenja, ukazuje im na Svoju milost prema njima dozvoljavajući im da jedu sve dopušteno i prijatno, a zabranjujući sve vjerom nedopuštenoU Sahihu Muslimovom navodi se od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: /170/ - Allah Uzvišeni kaže: "Svaki imetak koji sam podario Svojim robovima, njima je dopušten." A zatim: "Svoje robove sam stvorio čednim, pa su im poslije toga došli šejtani zavodeći ih i udaljujući ih od njihove vjere, da im je sada zabranjeno ono što sam im bio dozvolio." Hafiz Ebu-Bekr ibn Mirdevejh prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: /171/ - Pred Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, proučio sam ovaj ajet:

"O ljudi, jedite od onoga što ima na Zemlji, što je dozvoljeno i lijepo." Tada je ustao Sa'd ibn ebi-Vekkas i rekao Allahovom Poslaniku: "Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da udovolji mojoj molbi." On mu je odgovorio: "Sa'de, učini da tvoja hrana bude poštena, bit će udovoljeno tvojoj molbi. Tako mi Onoga u čijoj je ruci život Muhammedov, četrdeset dana neće biti primljena dova čovjeku koji u svoju utrobu unese haram zalogaj. Onaj rob koji bude hranio svoje tijelo nedozvoljenom hranom i kamatom, od onih je koji su najbliži Vatri."

Riječi Allaha Uzvišenog: *"jer vam je on neprijatelj jasni"* predstavljaju vid izazivanja nezadovoljstva i odvraćanja od šejtana, kao što Allah, dž.š., kaže: .. *"Šejtan je doista vama neprijatelj, pa ga i smatrajte neprijateljem..(34:6)*Riječi Uzvišenog:

..."i ne slijedite šejtanove stope" znače da je svaki grijeh prema Allahu, i svaka svojevoljna težnja i svaka greška korak šejtanov. Isto je i sa zavjetom na grijeh. Eš-Ša'bi kaže: - Neki čovjek se bio zavjetovao da zakolje svoga sina, pa mu je Mesruk dao šerijatsko mišljenje da zakolje ovna i rekao: "To spada u šejtanske korake." Abd ibn Humejd, s lancem od Ibn-Abbasa

kaže: "Zakletva ili zavjet u srdžbi šejtanski su korak i za to je potreban keffaret (otkup)." Riječi Uzvišenog:

"On vas navraća na grijeh i razvrat, te da o Allahu govorite ono što ne znate" znače: vaš neprijatelj, šejtan, doista vas navraća na loša i gnusna djela, kao što je prostitucija i gnusnije od toga, a to je pripisivanje Allahu nečega bez znanja. U to ulazi svaki nevjernik kao i svako ko uvodi novotarije u vjeru.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ بَلْ نَتَّبِعُ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۚ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾ وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ كَمَثَلِ ٱلَّذِى يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَآءً وَنِدَآءً ۚ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧١﴾

- A kada im se kaže: "Slijedite ono što je Allah objavio!" oni odgovaraju: "Ne, nego ćemo slijediti ono na ćemu smo naše pretke zatekli." "Zar i onda kada im preci nisu ništa shvaćali, niti su na Pravom putu bili?" /170/ "Oni koji ne vjeruju slični su onome koji viče, ali sam ne čuje ništa osim zov i zapomaganje; oni su gluhi, nijemi i slijepi i oni ništa ne shvaćaju."/171/

Uzvišeni Allah kaže Kada se idolopoklonicima rekne: "Slijedite ono što je Allah objavio Svome Poslaniku i manite se zablude i paganstva (neznanja)!, oni odgovaraju: "Nećemo, nego ćemo slijediti idolopoklonstvo, u kojem smo našli pretke naše." Negirajući to, Allah Uzvišeni kaže:

"Zar i onda kada im preci nisu ništa shvaćali, niti su na Pravom putu bili", tj. kada nisu imali razuma, niti su na Pravom putu bili. Od Ibn-Ishaka se navodi da je Ibn-Abbas rekao da je "ovaj ajet objavljen u vezi sa židovima, kada ih je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pozvao, a oni su rekli: "Ne, nego ćemo slijediti ono na čemu smo naše pretke zatekli."

Nakontoga je Allah Uzvišeni objavio ovaj ajet, a zatim naveo slijedeći primjer:

..*"Oni koji ne vjeruju slični su..."*, tju pogledu zablude i neznanja oni su poput stoke koja luta na paši i ne shvaća ništa, nego samo čuje glas čobana

Riječi Uzvišenog: *"Oni su gluhi, nijemi i slijepi"* znače da su gluhi da čuju istinu, pa su nijemi i ne mogu izgovarati i slijepi da vide Put istine; *"i oni ništa ne shvaćaju"*, tjništa ne shvaćaju niti razumiju.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ لِغَيْرِ ٱللَّهِ ۖ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٣﴾

"O vjernici, jedite dobra kojim smo vas opskrbili i budite Allahu zahvalni ako doista samo Njega obožavate." /172/ "On vam doista zabranjuje: strv, krv, svinjsko meso i ono što je prineseno kao žrtva u nečije drugo ime, a ne u AllahovoA onome koji bude primoran bez svoje želje i pohlepe, nije mu grijehAllah doista prašta i milostiv je."/173/

Allah Uzvišeni narediuje Svojim robovima, vjernicima, da jedu od dobara kojima ih je opskrbio i da mu na tome budu zahvalni ako su oni Njegovi robovi. Dozvoljena, halal hrana je pretpostavka za prihvaćanje dove i ibadeta, kao što je nedozvoljena (haram hrana) brana za prihvaćanje dove i ibadetaU hadisu koji prenosi Ahmed ibn Hanbel od Ebu-Hurejrea stoji: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /172/ "O ljudi, Allah je dobar i On ne prihvaća ništa drugo osim dobroAllah je naredio vjernicima isto što je naredio i poslanicima, pa kaže:

'O poslanici, hranite se lijepim jelima (dozvoljenim i dobrim jelima) i dobra djela činite, jer Ja dobro znam šta vi radite' (23:51) 'O vjernici, jedite dobra jela, kojima smo vas opskrbili!'" Nakon toga spomenuo je čovjeka koji je uslijed dugog putovanja bio čupave kose i prašnjav. Podigao je ruke prema nebu govoreći: 'Moj Gospodaru, moj Gospodaru!' Pošto mu je hrana bila haram, piće haram, odjeća haram, otkuda da se udovolji toj dovi!?" /Prenosi Muslim u svom Sahihu, kao i Tirmizi na osnovi predanja Fudajla ibn-Merzuka./

Allah Veliki navodi da On njima nije zabranio ništa drugo osim strvine koja je uginula, a nije zaklana, bez obzira da li je udavljena, premlaćena, ubodena ili je rastrgana od divlje zvijeri. Od toga su izuzete uginule morske životinje na osnovi riječi Allaha Uzvišenog:

"Dozvoljen vam je ulov iz mora i hrana od toga" (5:96), kao što će, ako Bog da, doći kasnije. U hadisu Anbera u Sahihu, zatim u El-Musnedu, El-Muvetta'u i Sunenima, u vezi sa riječima Poslanika, sallallahu alejhi

ve sellem, "O moru" stoji: /173/ "Voda mu je čista, a uginula životinja iz njega je halal." Od Ibn-Omera navodi se merfu' (predanje) direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /174/ "Dozvoljene su nam dvije vrste uginulih životinja i dvije vrste krvi: riba, skakavac, jetra i slezena." To će se šire obrazložiti, ako Bog da, u suri **"El-Maide" ("Trpeza").**

Šerijatsko pitanje: [afija i neki drugi pravnici navode da su od uginule životinje jaja i mlijeko nečisti, dok se prema predanju Malika navodi da su čista, ali se onečišćuju dodirom s njomIsto tako, postoje razilaženja i u pogledu sirišta uginule životinje iako je poznato da je nečisto. Medutim, kao protuargument navodi se da su ashabi jeli sir vatropoklonika.[76]

Ibn-Madže navodi predanje sa lancem prenosilaca od Selmana, r.a.: /175/ - Allahovom Poslaniku je postavljeno pitanje u vezi sa masnoćom, sirom i krznom / kožom, pa je rekao: "Dozvoljeno halal je ono što je Allah dozvolio u Svojoj Knjizi, a zabranjeno haram je ono što je Allah zabranio u Svojoj Knjizi; a ono o čemu nije govorio, to oprašta." Pored toga, zabranio im je svinjsko meso, bez obzira da li je od zaklane ili od uginule životinje. Prevladava mišljenje da u to spada i svinjska mast. Usto, zabranio je i ono što je prineseno kao žrtva u ime nekoga drugog, a ne Allaha Uzvišenog, a to je ono što je zaklano za nekog idola, ili nešto drugo što predstavlja čin paganstva, a ne za Allaha, odnosno u Njegovo ime: /176/ - El-Kurtubi navodi od Aiše, r.a., da je njoj postavljeno pitanje u vezi sa klanjem koje obavljaju stranci (ne-muslimani) povodom svojih praznika i to poklanjaju muslimanima, pa je odgovorila: "Ono što je zaklano povodom toga dana nemojte jesti, ali jedite plodove sa njihovih voćki." Allah, dž.š., dozvolio je da se to jede u nuždi, pa kaže: *'A ko bude primoran, bez svoje želje i pohlepe'*, tj. bez želje ili pohlepe, *'njemu nije grijeh'* u tome

"Allah doista prašta i milostiv je." A riječi Uzvišenog: *"bez želje"* znače da ga ne smatra halalom i da može pojesti samo koliko mu je nužno da bi došao do halal hrane. Dozvoljeno mu je da ponese od toga onoliko koliko mu je potrebno da stigne do halal hrane, koju će baciti kada do nje dode, na što ukazuju riječi: *"i bez pohlepe"*.

Šerijatsko pitanje (mes'ela): Ulema je saglasna u tome da je dozvoljeno u nuždi jesti tudu hranu na koju se naide, ali bez prisile i nanošenja štete. U tom slučaju nije mu dozvoljeno jesti uginulo i sličnoMedutim, razilaženja postoje u pogledu pitanja da li je dužan nadoknaditi to ili neIspravno je da nije dužan to nadoknadivati, što potvrduju riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, čovjeku koji je zabranio gladnome da ponese u svojoj odjeći žito koje je izvadio iz klasja, pa ga je udario i uzeo njegovu odjeću: /177/ "Niti si ga nahranio dok je gladan bio i hranu tražio, a niti si ga poučio dok je neznalica bio." Zatim mu je naredio da mu vrati odjeću, te da mu se da izvjesna količina hranePrenosi ga Ibn-Madže, a njegov je sened vjerodostojan, jak i dobarA riječi Uzvišenog:

"nije mu grijeh, Allah doista prašta i milostiv je", odnose se na onoga koji pojede nešto zabranjeno u nuždiOno što upućuje da je jedenje zabranjenih jela u nuždi Allahova odredba, a ne olakšica , jeste predanje Veki'a s lancem prenosilaca od Mesruka, koji je rekao: "Ko bude u nuždi, ali ipak ne bude jeo niti pio, pa nakon toga umre, ući će u Vatru." Ebu-Hasan et-Taberi kaže: "To je ispravno, po našem mišljenju, poput prekidanja posta bolesnika i sličnoAllah to najbolje zna!"

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ
وَيَشْتَرُونَ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ إِلَّا ٱلنَّارَ
وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ
ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ وَٱلْعَذَابَ بِٱلْمَغْفِرَةِ ۚ فَمَآ أَصْبَرَهُمْ عَلَى
ٱلنَّارِ ﴿١٧٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ نَزَّلَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ ۗ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِى ٱلْكِتَٰبِ
لَفِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾

"Doista oni koji taje ono što je Allah u Knjizi objavio i to prodaju za bagatelnu cijenu ti u trbuhe svoje samo vatru trpaju; na Sudnjem danu Allah ih neće ni osloviti, niti ih očistiti; njima pripada kazna bolna." /174/ "To su oni koji umjesto Pravog puta uzimaju zabludu, a umjesto oprosta kaznu; a koliko su samo oni strpljivi na Vatru!" /175/ "To je tako, jer Allah je objavio Knjigu s istinom, a oni koji se o Knjizi razilaze doista su u nesloži

[76] Sir vatropoklonika pravljen je iz sirišta dobivenih iz utrobe janjadi koju su oni klali. To su ashabi jeli, jako su znali da se životinja koju zakolju vatropoklonici ne može jesti i da se tretira kao strvina. Pa i pored toga oni su jeli njihov sir. Na osnovi toga izvodi se zaključak da je sirište izuzeto i oprošteno, što pokazuje i gore spomenuti hadis prema predanju Ibn-Madže. Isti je slučaj i s jajima, mlijekom, sirom i krznom (kožom), o čemu se ne govori, a što je dopušteno. Allah to najbolje zna!

velikoj!" /176/

Allah Uzvišeni kaže:

"Doista oni koji taje ono što je Allah u Knjizi objavio..." Ove se riječi odnose na židove koji su tajili osobine Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, u Knjigama njima objavljenim, što su potvrdivale njegovo poslanstvo i vjerovjesništvo i to samo zato da ne bi izgubili svoj primat, odnosno poklone koje su dobijali od Arapa kao znak priznanja njihovim predimaBojeći se (Allah ih prokleo) da će, ako to pokažu, ljudi njega slijediti a njih napustitiOni su krili istinu zadovoljavajući se bagatelnom ovosvjetskom čašću, zbog čega su izgubili i ovaj svijet i ahiret. Na dunjaluku je Allah potvrdio istinitost Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, darujući ga jednim brojem nadnaravnih djela (mudžiza) tako da su mu ljudi povjerovali i pomogli ga u borbi protiv židova, koji su na sebe navukli veliku srdžbu tako da ih i Allah Uzvišeni prekorava u ovom ajetu:

"Doista oni koji taje ono što je Allah u Knjizi objavio i to prodaju za bagatelnu cijenu ti u trbuhe svoje samo vatru trpaju", tj. doista je to što oni jedu prikrivanjem istine vatra koja će plamtjeti u trbusima njihovim na Sudnjem danu. Zatim kaže:

"na Sudnjem danu Allah ih neće ni osloviti, niti ih osloboditi; njima pripada kazna bolna." Allah Uzvišeni na njih se srdi zato što kriju istinu nakon što su je upoznaliOn ih neće ni pogledati niti pohvaliti, nego će ih kazniti kaznom bolnom. U vezi s njima potom kaže: *"To su oni koji umjesto Pravog puta uzimaju zabludu"*, tj. umjesto da objave osobine Allahovog Poslanika iz knjiga objavljenih, da navedu da će biti poslan i nagovijeste radosnu vijest o njemu, da ga slijede i potvrde, oni su se prihvatili zablude utjerujući ga u laž, ne vjerujući u njega i tajeći njegove osobine, koje sadrže njima objavljene knjige; *"i uzimajući kaznu umjesto oprosta"*, tjkupujući veliku kaznu za oprost.

"A koliko su samo oni strpljivi na Vatru!", tjkoliko oni ustrajavaju da čine grijehe koji ih vode u vatru i nevjerovatno koliko su u stanju trpjeti vatru iako znaju da u nju dolaze zbog svojih grijeha!; *"To je tako jer Allah je poslao Knjigu Istine"*, tj. oni to zaslužuju neozbiljno uzimajući Allahove ajete, ne pokazujući istinu koju sadrže njima objavljene knjige, i ne vjerujući u poslanike. Naprotiv, oni su Poslanika u laž ugonili i negirali njegova poslanička svojstva, iako ih je on pozivao istini naredujući im da čine dobro, a odvraćajući ih od zla. Stoga oni zaslužuju kaznu i patnju, pa Allah Uzvišeni kaže:

"To je tako, jer Allah je objavio Knjigu s istinom; a oni koji se o Knjizi razilaze doista su u nesloži velikoj!"

"Nije dobročinstvo u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu, nego su dobročinitelji oni koji vjeruju u Allaha, u drugi svijet, u meleke, u knjige, u vjerovjesnike, te oni koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima i siročadi, siromasima i putnicima namjernicima, prosjacima, i za otkup iz ropstva, oni koji namaz obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, te oni koji su strpljivi u neimaštini i u bolesti, i za vrijeme borbe. To su oni koji su iskreni i oni koji se Allaha boje."/177/

Ovaj ajet sadrži opća pravila ispravnog vjerovanja. Prema predanju Ibn-ebi-Hatima, s lancem prenosilaca od Ebu-Zerra, koji navodi /178/ da je pitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "[ta je to iman?", a on mu je proučio ajet:

.."Nije dobročinstvo da svoja lica okrećete..." itd. Zatim kaže da ga je ponovo pitao, pa mu je ponovo proučio isti ajet, a kada ga je i treći put upitao, rekao mu je: "Kada uradiš neko dobro djelo, srcu ti je drago, a kada učiniš kakvo loše djelo, srcu ti je mrsko." Lanac prenosilaca ovog predanja prekinut je, budući da Mudžahid nije živio u vrijeme Ebu-Zerra, koji je mnogo ranije umro.

Značenje ajeta: Kada je Allah Uzvišeni naredio vjernicima da se okreću prema Svetom hramu u Kudusu, a potom ih usmjerio u pravcu Kabe, to je pogodilo jednu skupinu sljedbenika Knjige kao i neke muslimane, pa je Allah dao objašnjenje Svoje mudrosti pokazujući da je cilj toga pokornost

Allahu Uzvišenom, izvršavanje Njegovih naredbi, te slijedenje zakona koji je On postavio, i okretanje strani koju On odredi, pa gdje god to biloTo je dobročinstvo, bogobojaznost i savršeni iman, a nije dobročinstvo niti pokornost u okretanju u pravcu istoka ili zapada izuzev ako to nije na osnovi Allahove naredbe i Njegovog zakona. Zato Allah Uzvišeni kaže:

..

"Nije dobročinstvo u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu, nego su dobro činitelji oni koji vjeruju u Allaha, u drugi svijet..itd." U vezi s riječima Allaha Uzvišenog:

.. *"nego su dobročinitelji oni koji vjeruju u Allaha..."*, Es-Sevri kaže: "Ovo su sve vrste dobročinstva." On je, r.a., u pravu, jer ko prihvati ono što sadrži ovaj ajet, ušao je u sve predjele islama i prihvatio svako dobro koje sadrži vjera u Allaha, osim Koga drugoga boga nema, prihvatio je vjeru u meleke, koji su posrednici izmedu Allaha i Njegovih poslanika. Riječ **"knjiga"** je "zajedničko ime koje obuhvaća knjige s neba objavljene vjerovjesnicima. Posljednja od njih je najodabranija, a to je Kur'an, u kojem se nude dobra i ovoga svijeta i ahireta, i kojim se dokidaju sve knjige prije njega. Isto tako, taj vjeruje u sve Allahove vjerovjesnike, od prvoga do posljednjega, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.

.. *"te oni koji od imetka, iako im je drag, daju..."*, tj. koji daje njemu drag imetak, koji za sebe želi, kao što se vidi u dva Sahiha iz hadisa Ebu-Hurejre koji direktno navodi od Poslanika: /179/ "Najbolja je milostinja (sadaka) ona koju udjeljuješ kada si zdrav i škrt, kada si zaokupljen bogatstvom, a bojiš se siromaštva." Allah Uzvišeni kaže:

*"i hranu daju, kada je i sami žele, siročetu, i siromahu, i sužnju" (76:8)*Zatim:

"Nećete postići dobročinstvo sve dok ne udijelite od onoga što volite" (3:92),

"i daju im prednost nad sobom, mada im je to i samima potrebno" (59:9) Ovo je drugi, viši vid dobročinstva, u kojem oni dijele ono što im je i samima neophodno, dajući i hraneći od onoga što sami vole.

"Rođacima" koji su najpreči, treba da se udijeli milostinja, kao što se vidi iz hadisa: /180/ "Milostinja koja se daje siromasima jeste milostinja, a milostinja koja se daje rodbini i milostinja je i rodbinsko dobročinstvo jer oni su ti najpreči, da im učiniš dobro i da im daš."

"...i siročadi" To su djeca čiji su očevi umrli još dok su ona mala, slaba, nisu punoljetna i nemaju mogućnosti sebi zaraditi. Abdurrezzak navodi predanje, s lancem prenosilaca od Alije, koji navodi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: /181/ "Nema sirotinjskog statusa nakon što se stekne zrelost."

"i bijednicima" To tumači hadis koji se navodi u oba Sahiha od Ebu-Hurejre, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /182/ "Nije bijednik onaj koji obilazi ljude tražeći datulu ili dvije, zalogaj ili dva, nego je bijednik onaj koji nema čime da se prehrani, a za njega se ne zna da bi mu se dala sadaka."

"putniku" Misli se na onoga koji je dugo na putu tako da mu je nestalo sredstava, pa mu se daje da bi mogao doći u svoj zavičajU to spada i gost.

*"i prosjacima"*To su oni koji prose, pa im se daje od zekata i sadake. Ahmed navodi predanje s lancem od Abdurrahmana Husejna ibn Alija, koji kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /183/ "Prosjak ima pravo, pa makar na konju došao."

*"za otkup iz ropstva "*Riječ je o zarobljenicima za koje se traži otkup, a koji nemaju sredstava kojim bi se otkupili. U vezi s ovim pitanjem bit će govora u dijelu o vrstama milostinje (sadake), u Suri Bera'e/Tevba, inšaallah.

"i koji namaz obavljaju" To su oni koji namaz sa rukuom i sedždom, sa smirenošću i strahopoštovanjem obavljaju, u njegovo vrijeme i na zadovoljavajući šerijatski način.

"i daju zekat" Zekat je godišnji porez na imetak, a davanje milostinje naprijed navedenima stvar je dobre volje, dobročinstva i rodbinskih odnosa. U tom smislu, u jednom hadisu Fatime bint Kajs stoji: /184/ "U imetku postoji pravo drugih osim zekata." Allah to najbolje zna!

"i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju", kao što kaže:

"koji prema Allahu obaveze ispunjavaju i ne krše sporazum" (13:20). Suprotno ovome svojstvu jeste licemjerstvo, kao što se navodi u sahih (vjerodostojnom) hadisu: /185/ "Tri su svojstva licemjera (munafika): kada govori - laže, kada obeća - prevari, kada mu se nešto povjeri - iznevjeri."

.."...*te oni koji su strpljivi u neimaštini i u bolesti, i za vrijeme borbe"*, tj. u vrijeme siromaštva koje predstavlja bijedu, u slučaju bolesti,

što predstavlja nevolju veliku, *"i za vrijeme borbe"*, tj. u borbi i susretu s neprijateljem. Riječi: *"one koji su strpljivi"* ovdje su spomenute u akuzativu kao vid pohvale i poticaja na strpljivost u teškoćama.

"To su oni koji su iskreni" Oni koji su se okitili ovim svojstvima iskreni su u svom vjerovanju, jer su ostvarili iman srca riječima i djelima, pa su kao takvi iskreni vjernici,

"i oni se Allaha boje" budući da su se čuvali zabrana i činili djela pokornosti.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡقِصَاصُ
فِي ٱلۡقَتۡلَىۖ ٱلۡحُرُّ بِٱلۡحُرِّ وَٱلۡعَبۡدُ بِٱلۡعَبۡدِ وَٱلۡأُنثَىٰ بِٱلۡأُنثَىٰۚ فَمَنۡ عُفِيَ لَهُۥ مِنۡ
أَخِيهِ شَيۡءٞ فَٱتِّبَاعُۢ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَأَدَآءٌ إِلَيۡهِ بِإِحۡسَٰنٖۗ ذَٰلِكَ تَخۡفِيفٞ
مِّن رَّبِّكُمۡ وَرَحۡمَةٞۗ فَمَنِ ٱعۡتَدَىٰ بَعۡدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٞ ١٧٨
وَلَكُمۡ فِي ٱلۡقِصَاصِ حَيَوٰةٞ يَٰٓأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ١٧٩

"O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan za slobodnog, rob za roba, i žena za ženu. A onaj kome se od njegova brata da neki otkup, neka uzvrati dobrim, a i on neka pokaže dobročinstvo. To je olakšanje od Gospodara vašeg i milost. A ko nasilje i poslije toga izvrši, njemu slijedi bolna patnja." /178/ "U odmazdi vam je život, o razumom obdareni, da biste se Allaha bojali."/179/

Allah Uzvišeni kaže: O vjernici, vama je kroz odmazdu propisana pravednost: slobodan za slobodnog, vaš rob za roba, vaša žena za ženu i ne prekoračujte granice kao što su to činili oni prije vas mijenjajući Allahovu odredbu time. Tako je bio običaj da ako u napadu plemena Benu-Nadir na pleme Kurejzu neko od Nadira ubije Kurejziju, ne bi on bio ubijen, nego bi bio otkupljen, tj. zamijenjen za sto košara datula ()A, kada bi Kurejzija ubio Nadirca, bio bi ubijen, a ako bi ga otkupljivali, tražili bi dvjesta košara datula, dakle dvostruko više nego za KurejzijuStoga je Allah Uzvišeni naredio pravednost pri odmazdi tako da se Allahovi propisi ne mogu iskrivljavati zbog nevjerovanja i mržnjeAllah Uzvišeni kaže:

"Propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan za slobodnog, i rob za roba, i žena za ženu." Ebu-Malik navodi da je ovaj ajet derogiran riječima Uzvišenog: *"glava za glavu" (5:45)*, čime je izjednačio u odmazdi muškarce i žene, te robove, za namjeran čin ubistva ili nešto što je manje od toga.

Šerijatsko pitanje: Ebu-Hanife smatra da slobodna treba ubiti za roba na osnovi općeg značenja ajeta u suri El-Ma'ida" (Trpeza), a isto mišljenje zastupaju Es-Sevri, Ibn-ebi-Lejla i DavudIsto tako, navodi se predanje od Alija, Ibn-Mes'uda ibn Musejjeba i nekih drugih, koji se pozivaju na općenitost hadisa Hasana od Semure: /186/ "Ko ubije svoga roba i mi ćemo njega ubiti; ko osakati svoga roba, mi ćemo njega osakatiti; ko kastrira svoga roba i mi ćemo njega kastrirati."[77] U tome se s njima ne slaže većina učenjaka koji tvrde da se ne može slobodan ubiti za roba, budući da je rob roba. Naime, ukoliko bi on bio ubijen greškom, za njega nije obavezan otkup, nego samo odgovarajuća vrijednost. Isto tako, većina učenjaka smatra da se musliman ne može ubiti za nevjernika, što se utvrduje na osnovi hadisa koji navodi El-Buhari od Alije, r.a., koji kaže: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /187/ "Musliman se ne može ubiti za nevjernika." Svaki drugi hadis ili tumačenje koje je suprotno ovome nepouzdano je i netačno. Ebu-Hanife smatra da treba biti ubijen na osnovu šireg značenja ajeta u suri El-Ma'ida.

Šerijatsko pitanje El-Hasan i Ata' tvrde: "Na osnovi ovoga ajeta, muškarac ne može biti ubijen za ženu." U tome se s njima ne slaže većina učenjaka, pozivajući se na ajet sure "El-Ma'ida", te na riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /188/ "Krv muslimana medusobno je jednaka."

Šerijatsko pitanje: Prema mišljenju četverice imama (šerijatskih autoriteta) i većine učenjaka, grupa može biti ubijena za jednoga. Omer je, povodom ubistva dječaka, koga je ubilo sedam ljudi, nakon čega je on njih pobio, rekao: "Da su svi stanovnici

[77] Vjerovatno se ovaj propis odnosi posebno na odnos gospodara i roba, kako bi se isključila pomisao da gospodar može raditi sa svojim robom šta god hoće samo zato što je on njegov rob. Međutim, ako bi neki slobodan čovjek ubio roba nekoga čovjeka, taj slobodni čovjek neće biti ubijen, što potvrđuju riječi Uzvišenog: *"slobodan za slobodnog, a rob za roba"*. U skladu s tim, hadis se odnosi isključivo na pitanja odnosa gospodara i roba, u kojima rob ne može biti ubijen. Međutim, ukoliko rob učini nešto što šerijatski pretpostavlja kaznu ubistvom, na njega se primjenjuje drugi propis kojim se, po svemu sudeći, on izjednačava s vjernicima. Tako ova pitanja ja razumijem, pa ako je to tačno, to je od Allaha, a ako je pogrešno, to je od mene, pa se u tom slučaju pred Allahom kajem, jer On to najbolje zna!

Sane ustali da ga ubiju, sve bih ih pobio!" Pošto nije poznato da je u to vrijeme bio i jedan ashab koji mu se suprotstavio, to se smatra konsenzusom (idžmaom).

"A onaj kome se od njegovog brata da neki otkup, neka uzvrati dobrim i neka mu dobročinstvo učini" (tj. ko uzme otkup a imao je pravo osvetiti se), to znači riječ (**oprost**), *"neka uzvrati dobrim"* jer onaj koji traži krvarinu dužan je da bude dobar kada primi otkupninu i da *"prema njemu dobročinstvo čini"*

, tj. prema ubici, ne čineći mu štetu niti ulazeći dalje u spor.

Šerijatsko pitanje: Malik, Ebu-Hanife i njegovi sljedbenici, te Šafija i Ahmed po jednom predanju kažu: "Onaj kome pripada osveta ne može je ostaviti u korist krvarine osim uz saglasnost ubice." Drugi navode: "To on može učiniti bez obzira je li ovaj bio zadovoljan ili ne."

Šerijatsko pitanje: Jedan broj pripadnika zdrave tradicije (Selefa) smatra da ženama ne pripada krvarina, ali se u tome ostali učenjaci ne slažu s njima.

"To je olakšica od Gospodara vašega i milost" u odnosu na ono što je bilo propisano onima prije vas u pogledu ubistva i krvarineOd Ibn-Abbasa se prenosi da je rekao: Izraelićanima je bila propisana odmazda za ubijene, a nije bilo krvarine. Zato Allah Uzvišeni kaže sljedbenicima ovog ummeta:

..

"Propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan za slobodnog, i rob za roba, i žena za ženu. A onaj kome se od njegova brata da neki otkup..." Riječ ovdje znači prihvaćanje otkupnine za namjerno ubistvo. Pošto je to vid olakšice u odnosu na ono što je bilo propisano Izraelićanima koji su živjeli prije njih, potrebno je uzvratiti dobrim i dobročinstvo tome učiniti. Katade kaže: "Allah je pokazao milost prema ovom ummetu odredujući im otkupninu, što nije dao nikome prije njih."

"A ko nasilje i poslije toga izvrši, njemu slijedi bolna patnja." Dakle, ko ubije nekoga nakon što je uzeo otkupninu, odnosno, prihvatio je, njemu slijedi od Allaha bolna i žestoka kazna i on će biti ubijen nakon što mu se oduzme otkupnina koju je uzeoSeid ibn ebi-Urube navodi predanje s lancem od Semura, koji kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /189/ "Neću oprostiti čovjeku koji ubije nakon što je uzeo otkupninu", tjod njega neće primiti otkupninu, nego će ga ubiti.

"U odmazdi je vama život." To znači, u ubistvu ubice je velika mudrost. U tome je opstanak i zaštita ljudskog života jer ukoliko ubica zna da će i sam biti ubijen, on će odustati od toga čina. U tome je, zapravo, život za druge ljude.

"..o, razumom obdareni, da biste se Allaha bojali" Ovdje je obra - ćanje razumnima, jer će se možda okaniti Allahovih zabrana (harama). Riječ **"bogobojaznost"** jeste imenica koja obuhvata činjenje djela pokornosti i na -puštanje loših djela.

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ
وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾ فَمَن بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ
فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾ فَمَنْ خَافَ مِن
مُّوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ ﴿١٨٢﴾

"Kada neko od vas na samrti bude, pa ostavlja kakvo dobro, propisano vam je da, kao vid dobročinstva, roditeljima i bližnjima oporuku učinite, što je obaveza onih koji se Allaha boje." /180/ "Ko to zamijeni nakon što je čuo kako glasi, grijeh doista pada na one koji to mijenjaju. A, Allah doista čuje i zna." /181/ "Pa ko se plaši za oporučioca zbog pogreške ili grijeha, pa to valjano između njih uredi, nije pogriješio. Allah, doista, prašta i milostiv je." /182/

Prije nego je objavljen ajet o naslijedu , postojala je oporuka roditeljima i rodbini, što je - prema vjerodostojnijem od dva stava - bilo obavezno. To je derogirao ajet o dijelovima naslijeda , koji je učinio nasljedstvo obavezom od Allaha onima koji su spomenuti u odredbama o nasljedstvu bez oporuke i ne zavisi od želje oporučioca. U hadisu koji se nalazi u Sunenima, te drugim zbirkama navodi se da je Amr ibn Haridže rekao: čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako na hutbi kaže: /190/ "Allah je, zaista, dao svakome njegovo pravo, pa nema oporučivanja nasljedniku"Ahmed navodi predanje od Ibn-Abbasa da je on učio suru El-Bekare ("Krava") dok nije došao do ajeta:

"pa ako ostavlja kakvo dobro, oporučuje roditeljima i rodbini", pa je rekao: "Ovaj ajet je derogiran." Ima mišljenja, također, da je ovaj ajet derogiran u vezi s onim koji nasljeduje, a važi za onoga koji ne nasljeduje/Ja bih rekao:/ Medutim, po

mišljenju ovih, to se ne naziva derogiranjem u smislu naše terminologije, budući da **"ajet o nasljedstvu"** dokida odredbu u vezi s nekim osobama, na što ukazuje općenitost **"ajeta o oporuci"**

Pojam bližnjih općenitiji je od onih koji nasljeduju i koji ne nasljeduju, tako da se time dokida odredba u vezi s onim koji nasljeduje ono što mu je javno precizirano, a drugi ostaju na onome na što upućuje prvi ajet. Medutim, ovo stoji samo kod onih koji kažu: "Oporuka je u početku islama bila samo preporučena, dok nije derogirana." [to se tiče mišljenja da je bila obavezna, na što ukazuje sadržaj spomenutog ajeta, po njima je bila dokinuta "ajetom o nasljedstvu", kao što kaže većina komentatora i autoriteta medu šerijatskim pravnicima, fakihima. Obaveza oporuke roditeljima i rodbini, kao nasljednicima, po mišljenju svih, derogirana je, odnosno čak potpuno zabranjena, prema gore navedenom hadisu ("Allah je, doista, dao svakome njegovo pravo, i nema oporuke nasljedniku")Prema tome, "ajet o nasljedstvu" predstavlja posebnu odredbu i to je strogo odredeno od Allaha prema pojedincima i onima kojima pripada dio naslijeda, čime se potpuno dokida odredba spomenutog ajetaPreostali su samo bližnji koji nemaju prava na nasljedstvo, pa je poželjno da se njima oporuči iz trećine na osnovi "ajeta oporuke" i sadržaja koji nosi. U dva sahiha se to potvrduje predanjem od Ibn-Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /191/ "čovjek musliman koji ima nešto, nema pravo ni dvije noći provesti, a da mu oporuka kod njega nije napisana." Ibn-Omer kaže: "Nije mi prošla ni noć otkada sam čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da to kaže, a da nisam imao oporuku!"

"ako ostavlja kakvo dobro", tj. imetak, što navode Ibn-Abbas i neki drugi. Usto, neki kažu: "Oporuka je šerijatski utemeljena, bez obzira bilo imovine malo ili više, poput nasljedstva." Drugi kažu: "Oporučuje se samo ukoliko se ostavlja vrijedan imetak." Pored toga, postoji razilaženje i u pogledu količineIbn Ebi-Hatim prenosi od Hišama ibn Urve, koji navodi od svoga oca da je rekao: "Neko je rekao Aliji, r.a., da je neki čovjek iz plemena Kurejš umro ostavivši iza sebe tri ili četiri stotine dinara koje nije oporučio?" On je rekao: To nije ništa jer, Allah Uzvišeni kaže: *"ako ostavlja kakvo dobro itd."*

Od njega se takoder navodi da je čovjeku koji ga je upitao: "Da li da napravim oporuku?" Alija odgovorio: - Allah Uzvišeni kaže: *"ako ostavlja kakvo dobro, neka oporući"*, a pošto ti ostavljaš nešto malo, to ostavi i svome sinuKatade kaže: "Bilo je uobičajeno da se kaže: "hiljadu ili preko toga", a ima mišljenja i šezdeset, odnosno osamdeset.

"dobrim" znači: dobrotom/nježnošću i dobročinstvomHasan kaže: "Da, oporuka je obaveza svakog muslimana koji za dobro, a ne za zlo treba da oporuči kada se nade na samrti." Smisao riječi **"dobrim"** jeste da, bez pretjerivanja ili škrtarenja, ostavi oporuku svojim bližnjima tako da ne bude na štetu njegovih nasljednika. U oba Sahiha navodi se da je Sa'd rekao: /192/ "Allahov Poslaniče! Imam imetka, a nasljeduje me samo kćerka. Hoću li oporučiti dvije trećine svog imetka?" Rekao je: "Ne." "A polovinu?", upitao je on"Ne.", odgovorio mu je"A trećinu?", ponovo je upitao"Trećinu? I trećina je mnogo! Bolje ti je da ostaviš svoje nasljednike bogatima nego da ih ostaviš siromašnim, pa da mole od drugih ljudi."

"Ko to zamijeni nakon što je čuo kako glasi, grijeh, doista, pada na one koji to mijenjajuA, Allah doista čuje i zna", tjko izmijeni oporuku i iskrivi je mijenjajući njen smisao, dodajući u njoj nešto ili oduzimajući - grijeh, doista, pada na one koji to mijenjaju, a skrivanje oporuke još je veći grijeh.

Ibn-Abbas i drugi kažu: "Allah će nagraditi umrloga, a grijeh pada na one koji su napravili izmjenu." *"A, Allah, doista, čuje i zna"*, tjima uvid u ono što je umrli oporučio, tako da On to zna, kao što zna i ono što su izmijenili oni na koje se oporuka odnosi.

"Pa, ko se plaši za oporučioca zbog pogreške ili grijeha..." Ibn-Abbas kaže: znači **greška**, a ovdje obuhvaća sve vrste pogrešaka kao kada posredništvom dodaju nekog nasljednika ili neko sredstvo, kao u slučaju kada je oporučeno da se za ljubav nekoga nešto proda, ili je oporučeno da se kćerki njegove kćerke nešto doda i slično, bilo to greškom ili namjerno, što ga čini grješnimStoga je opunomoćitelj, u ovom slučaju, obavezan popraviti to i oporuku urediti u skladu sa šerijatskim propisima i odstupiti od teksta oporuke kako bi oporuku učinio što bližom nakani oporučioca i uskladio sa [erijatom, jer ovo uredenje oporuke ne predstavlja čin izmjeneIbn-Merdevejh prenosi od Ibn-Abbasa da je

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /193/ "Greška prilikom oporuke spada u velike grijehe." A u pogledu propisivanja ovoga hadisa direktno od Alejhisselama postoje razilaženja...

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُتِبَ عَلَيۡكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَتَّقُونَ ١٨٣ أَيَّامٗا مَّعۡدُودَٰتٖۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوۡ عَلَىٰ سَفَرٖ فَعِدَّةٞ مِّنۡ أَيَّامٍ أُخَرَۚ وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ فِدۡيَةٞ طَعَامُ مِسۡكِينٖۖ فَمَن تَطَوَّعَ خَيۡرٗا فَهُوَ خَيۡرٞ لَّهُۥۚ وَأَن تَصُومُواْ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ١٨٤

"O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste bogobojazni bili." /183/ "Određen broj dana; a onome od vas koji je bolestan ili na putu bude, isti broj drugih dana. Onima koji ga teško podnose, otkup je da siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje. A neka znate, bolje vam je da postite."/184/

Allah Uzvišeni ovo kaže naredujući ovom ummetu post koji predstavlja sustezanje od hrane, pića i seksualnih odnosa, s iskrenim nijetom (namjerom) u ime Allaha Uzvišenog, budući da sadrži čišćenje i zaštitu duša od loših primjesa i ružnih navika. On navodi da im je to naredio kao što je bio naredio i onima prije njih, u kojima imaju uzor i mogu se ugledati na njih. Neka se oni potrude da ovu Allahovu naredbu izvrše potpunije od njihAllah Uzvišeni kaže:

Svaka zajednica (ummet) ima svoj zakon i pravac, a da je Allah htio, On bi vas sljedbenicima jedne zajednice učinio. Jer On hoće da vas iskuša onim što vam propisuje! Zato se natječite da jedni druge u dobrima preteknete!" U tom smislu i ovdje kaže:

"O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste bogobojazni bili", jer post pročišćava tijelo i sužava puteve šejtanu. To se potvrduje i u oba Sahiha: /194/ "O mladi! Ko je od vas u stanju oženiti se, neka se oženi, a ko ne može, neka posti, jer to mu je zaštita."

U početku islama post je bio po tri dana u svakom mjesecu, da bi se to potom derogiralo i zamijenilo postom mjeseca ramazana. Od Muaza, Ibn-Mes'uda i nekih drugih navodi se: "Ovaj post bio je šerijatski odreden još od vremena Nuha, a.s., sve dok to Allah nije dokinuo i zamijenio ga postom mjeseca ramazanaBilo im je propisano: kada neko klanja večernji namaz i ode na spavanje, zabranjeni su mu hrana, piće i žene do istog vremena. Nakon toga, propis posta objašnjen je kao što je bilo u početku islama, pa Allah, dž.š., kaže:

"a onome od vas koji je bolestan ili na putu bude, isti broj drugih dana...", tj. bolesnik i putnik (musafir) ne poste nego se mrse, a to nadoknaduju kasnije istim brojem dana. Ali, zdrav čovjek koji je kod kuće, ako hoće, postit će, a ako hoće, nahranit će svakog dana jednog siromahaPost je, medutim, bolji od hranjenja siromaha. To tvrde Ibn-Mes'ud, Ibn-Abbas i drugi pripadnici zdrave tradicije (selefa) na osnovi riječi Uzvišenog:

"Onima koji ga teško podnose, otkup je da siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je boljeA neka znate, bolje vam je da postite." Zatim je Allah Uzvišeni objavio drugi ajet:

..

"U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana pa ko u tom mjesecu od vas bude kod kuće, neka ga posti." Tako je Allah Uzvišeni utvrdio post ramazana kao obavezu za zdravog čovjeka koji je kod kuće, a dao olakšicu bolesniku i putniku, kao što je odredio da stara osoba koja ne može postiti može nahraniti siromaha. El-Buhari navodi predanje od Seleme ibn Ekva' da je, kada je objavljen ajet:

"Onima koji ga teško podnose, otkup je da siromaha nahrane", rekao: "Bilo je uobičajeno da onaj ko je htio mrsiti se dâ otkup, dok nije objavljen ajet koji slijedi iza ovoga i koji je to derogirao." Od Ibn-Omera se također prenosi da je to derogirano, dok El-Buhari navodi od Ibn-Abbasa da nije derogirano, nego da star čovjek i stara žena, koji ne mogu da poste, za svaki dan mogu nahraniti po jednog siromaha. Prema tome, u zaključku se može reći da je derogiran u pogledu obaveza zdravog čovjeka koji je kod kuće, pa je on obavezan postiti na osnovi riječi Uzvišenog: *"a ko od vas bude kod kuće, neka ga posti"* Što se tiče starog i iznemoglog čovjeka, postoje dva mišljenja: ono koje je ispravno dozvoljava da se mrsi, ali da je obavezan za svaki dan dati fidju (otkupninu). U Sahihu El-Buharijevom stoji: "Kada je Enes ostario, on je, godinu ili dvije, hranio za svaki dan posta siromaha hljebom i mesom, a on se mrsio. El-Buhari to prenosi kao mu'allek predanje, a navodi ga i Hafiz Ebu-Ja'la el-Mevsuli u svom Musnedu. U

ovom smislu uzima se i trudna žena, odnosno dojilja, ukoliko se boji za sebe ili djecu./

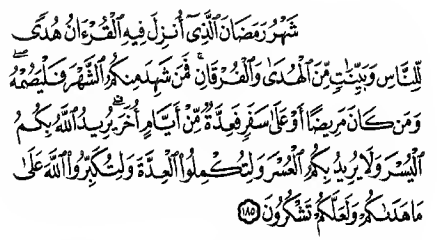

"U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima, jasan dokaz Pravog puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga posti, a ko bolestan bude ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti. Allah hoće da vam olakša, a ne da teškoće imate, da određeni broj dana ispunite i da Allaha veličate za uputu koju vam je dao, te da zahvalni budete."/185/

Allah Uzvišeni ističe mjesec posta ispred drugih mjeseci time što ga je odabrao za objavu Kur'ana časnog. U hadisu se navodi da je to mjesec u kojem su Božije knjige objavljivane vjerovjesnicima, a imam Ahmed ibn Hanbel, r.h., prenosi od Vaila ibn Eska'a da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /195/ "Suhufi (spisi Ibrahimovi) objavljeni su prve noći mjeseca ramazana, Tevrat je objavljen šeste noći mjeseca ramazana, Indžil trinaeste noći mjeseca ramazana, a Allah je objavio Kur'an dvadeset četvrte noći mjeseca ramazana."[78] Medutim, i suhufi, i Tevrat, i Zebur, i Indžil objavljeni su vjerovjesnicima odjednom, dok je Kur'an odjednom objavljen do Kuće uzvišenosti na Dunjalučkom nebu , što se desilo u Noći sudbine (Lejletul-kadr) mjeseca ramazana, kao što Uzvišeni kaže:

"Mi smo ga objavili u Noći blagoslovljenoj" (44:3), te kaže:

"Mi smo ga objavili u Noći sudbine." Nakon toga, Kur'an je objavljen Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, u posebnim dijelovima, prema slijedu dogadajaU jednom predanju Ikrime od Ibn-Abbasa navodi se: - Kur'an je objavljen na ovo svjetsko nebo odjednom,u Noći sudbine mjeseca ramazanaAllah je govorio Svom Vjerovjesniku što je htio tako da idolopoklonici nisu mogli navesti nijedan primjer na koji im Allah nije odgovorioU tom smislu Allah Uzvišeni kaže:

Oni koji ne vjeruju govore: "Trebalo je da mu Kur'an bude objavljen čitav i to odjednom!" A tako je, da bismo srce tvoje učvrstili, pa ga Mi ajet po ajet objavljujemo." "Oni ti neće nijedan primjer navesti, a da ti Mi nećemo istinu dati i najljepše objašnjenje navesti" (25:32,33) Zatim:

"Uputa je ljudima i objašnjenje Pravog puta i razlikovanja istine od neistine." To je pohvala Kur'ana, koji je Allah objavio kao uputu srcima robova Svojih koji ga vjeruju, prihvaćaju i slijede.

"i objašnjenje", tj. dokazi ispravnosti Pravog puta i upute koju donosi razlikujući istinu od neistine, halal (dozvoljeno) od harama (nedozvoljenog).

"pa, ko od vas bude kod kuće, neka ga posti!" Ovo je potvrda obaveze za onoga ko bude svjedok početka ovoga mjeseca, tj. ko bude kod kuće na početku mjeseca ramazana, i bude zdrav, obavezan je da posti. Ovim je, za onoga ko bude zdrav kod kuće, dokinuta naprijed navedena sloboda da ne posti, nego daje otkupninu ishranom jednog siromaha za svaki danNakon što je završio s postom, Allah Uzvišeni ponovo ukazuje na olakšicu za bolesnika i putnika koji može da ne posti pod uvjetom da to nadoknadi, pa kaže:

"Allah hoće da vam olakša, a ne da teškoće imate", tj. uz obavezu onome koji je kod kuće, On je dao olakšicu da se ne posti u slučaju bolesti i puta, kao vid olakšanja i milosti prema vama.

U vezi s ovim postoji nekoliko pitanja:

Prvo: Neki učenjaci smatraju da je ne postiti dopušteno samo onome koji bude putnik na početku mjeseca a da nije dopušteno onome koji bude kod kuće na početku mjeseca, a potom, ode na put, a na osnovi riječi Uzvišenog:

"Ko od vas bude kod kuće, neka ga posti!" Medutim, ovo se ne može prihvatiti, jer u ajetu nema dokaza za njega, i jer se potvrduje u oba Sahiha: /196/ "da Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je došao u

[78] Allah Uzvišeni kaže: *"Mi smo ga objavili u Noći sudbine" (92:1)*, a Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Tražite je u posljednjoj dekadi ramazana!" U drugom hadisu kaže: "Tražite je u neparnim noćima!", odnosno, u jednom predanju: "u dvadeset i sedmoj noći ramazana". Medutim, njegove riječi u gore navedenom predanju: "Allah je objavio Kur'an u toku dvadeset i četvrte noći mjeseca ramazana, u suprotnosti je s tekstom Kur'ana

"Mi smo ga objavili u Noći sudbine", što ukazuje na slabost navedenog hadisa, koji je u suprotnosti s tekstom Kur'ana, budući da je Noć sudbine (Lejletul-kadr) dvadeset sedma noć ramazana. Allah to najbolje zna i On upućuje na ispravan stav!

Kedid, prilikom polaska u pohod na Osvojenje Meke u mjesecu ramazanu, nije postio, te da je i drugima naredio da ne poste."

Drugo: Neki tvrde da je na putu obavezno mrsiti se, na osnovi riječi Uzvišenog: *"neka nadoknadi isti broj dana "*To je u suprotnosti s praksom Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, utvrdenom u hadisu Ebu-Derda'a: /197/ "Išli smo s Allahovim Poslanikom po velikoj vrućini, u mjesecu ramazanu, pa su neki medu nama, zbog vrućine, stavljali ruku na glavu, a medu nama su postili samo Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i Abdullah ibn Revaha"

Treće: Neki, pak, tvrde da je postiti bolje, iako većina kaže: "...naprotiv, bolje je mrsiti se", uzimajući za osnovu olakšicu, na osnovi riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /198/ "Vama je dužnost da uzmete olakšicu koja vam je dana."

Neki kažu: "Ukoliko je teško postiti, bolje je mrsiti se", na osnovi hadisa Džabira: /199/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio je nekog čovjeka kojemu je napravljen hlad, pa je pitao: "šta je s ovim?" Rekli su mu: "Posti", a on je nato rekao: "Nije dobročinstvo postiti na putu." Bilježe ga El--Buhari i Muslim. Medutim, tačno je mišljenje većine da čovjek može birati izmedu te dvije mogućnosti, zbog toga što su ashabi putovali sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, za vrijeme ramazana, kao što to navodi u hadisu: /200/ "..medu nama je bilo onih koji poste i onih koji ne poste. Oni koji su postili nisu prigovarali onima koji ne poste, niti su oni koji ne poste prigovarali onima koji poste."

Medutim, onaj koji se ne drži sunneta i smatra da je ne postiti pokudeno (mekruh), njemu je obavezno mrsiti se i haram mu je postiti na osnovi hadisa koji se nalazi u Ahmedovom Musnedu, te kod drugih, što se navodi od Omera i Džabira: /201/ "Ko ne prihvati olakšicu od Allaha, ima grijeh poput brda Arefat."

Prilikom nadoknadivanja posta koji je s razlogom izostavljen, nije obavezno da se to čini dan za danom u slijedu. Stoga, ukoliko hoće, može rastaviti dane, a ukoliko hoće, može ih nadoknaditi u slijedu. Ovo je mišljenje većine pripadnika tradicije (Selefa) i onih nakon njih (Halefa) a utemeljeno je na dokazima, budući da je slijed obavezan samo u mjesecu ramazanu, zbog nužnosti posta u toku ovoga mjeseca. Za razliku od toga, nakon isteka ramazana, obavezno je postiti samo odredeni broj dana koje čovjek nije postio. U tom smislu, Uzvišeni Allah kaže:

"neka isti broj dana naposti", a zatim kaže:

"Allah hoće da vam olakša, a ne da teškoće imate." Imam Ahmed prenosi od Amira ibn Urveta da su ljudi došli da pitaju Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Imamo teškoće u tome i tome !?", a on je rekao: /202/ "Vjera Allahova je doista lahka!", što je ponovio tri putaIsto tako, Ahmed navodi predanje s lancem od Enesa Ibn Malika, koji kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /203/ "Olakšajte, a ne otežajte; budite postojani i ne bježite!" /Navodi se u oba Sahiha./

"da odredeni broj dana ispunite", tjdoista vam je dao olakšicu da ne postite, za što imaju opravdanje bolesnik i putnik, jer Allah hoće da vam bude lahko. Naredio vam je da to nadoknadite i da upotpunite odredeni broj dana ovog mjeseca;

"da veličate Allaha zbog upute koju vam je dao", tj. da Allaha spominjete po isteku vašeg ibadeta, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"A kad završite obrede vaše, Allaha spominjite kao što svoje pretke spominjete, i još više Ga spominjite!" (2:200)

Ibn-Abbas kaže: "Mi nismo znali kada je Allahov Poslanik završio namaz osim na osnovu tekbira. Stoga, mnogi učenjaci smatraju da je tekbir na Ramazanskom bajramu šerijatski utemeljen, pa ga zahirija Davud smatra obaveznim (vadžibom)Nasuprot njemu, prema mezhebu pravnoj školi Ebu-Hanife, r.h., tekbir na Ramazanski bajram nije obaveza. Drugi ga smatraju lijepim (mustehabb).

"da biste bili zahvalni", tj. ako budete izvršavali ono što vam je Allah naredio da biste bili Njemu pokorni obavljanjem Njegovih strogih dužnosti i izbjegavanjem zabrana (harama), te čuvanjem Njegovih granica, možda ćete time biti od onih koji su zahvalni.

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾

"A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kada Me zamoli. Zato, neka se i oni na Moj poziv odazovu, neka vjeruju u Mene, kako bi bili na Pravom putu."/186/

Ibn-ebi-Hatim, s lancem prenosilaca od Muavije ibn Hajde el-Kušejrija,

navodi: /205/ - Neki Arapin je rekao: "Allahov Poslaniče! Je li naš Gospodar blizu, pa da Ga šapatom prizivamo ili je daleko, pa da Ga glasno zovemo?!" Na to je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ušutio, a Allah je, potom, objavio ajet:

...

"A kada te Moj rob upita za Mene, Ja sam blizu: odazivam se na molbe molitelja kada Me zove..., tjako sam im naredio da Me zovu, pa neka Me zovu, Ja se odazivam." Imam Ahmed navodi predanje od Ebu Musaa el-Eš'arije, koji je rekao: /206/ "Bili smo sa Allahovim Poslanikom u jednom pohodu. Ni na jedno se brdo nismo uspinjali, na vrh izišli, niti sišli u dolinu, a da nismo glasno tekbire donosili!" Zatim kaže: - Poslanik je došao kod nas i rekao: "O ljudi! Suzdržite se! Vi ne zovete nikoga ko je gluh ili odsutan, nego zovete Onoga Koji čuje i vidi. Onaj Koga zovete bliži je svakom od vas od vrata njegove jahalice![79] Abdullah ibn Kajse! Hoćeš li da te poučim riječi iz dženetske riznice? Nema snage, niti moći, do Allahove!" (Navodi se u oba sahiha, kao i kod ostalih sakupljača šest zbirki.) Malik prenosi od Ebu-Hurejre: da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /207/ - Svakome od vas bit će molba uslišana ako to ne požuruje, pa kaže: "Molio sam i nije mi molba uslišana." (Ovo bilježe oba Sahiha od Malika istim tekstom.) Od Enesa se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /208/ "Božiji rob će biti dobro sve dotle dok ne bude žurio." Pitali su ga: "Kako će žuriti?" Rekao je: "Govoreći: molio sam Gospodara, pa mi molbu nije uslišao!" /Prenosi imam Ahmed./

Ibn-Merdevejh prenosi od Kelbija, on od Ebu-Saliha, a on od Ibn-Abbasa: - Džabir ibn Abdullah govorio mi je /209/ da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio ajet:

...

"A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kada Me zamoli", a zatim je proučio dovu: "Moj Allahu! Ti si naredio dovu i obećao da ćeš je primiti! Odazivam ti se, moj Allahu, Tebi se odazivamTebi, Kome suparnika nema, Tebi se samo odazivam! Tebi pripada i hvala, i blagodarnost, i vlast, Ti nemaš druga! Svjedočim da si Ti Jedan, Neograničeni Gospodar, Koji nije rodio niti je roden i Kome niko ravan nije. Svjedočim da je Tvoje obećanje istina, da je susret s Tobom istina, da je Džennet istina, da je Vatra (Džehenem) istina, da će Sat sudeni bez sumnje doći i da ćeš Ti oživiti one koji su u kaburima!" Hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar prenosi od Enesa da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /210/ - Allah Uzvišeni kaže: "Sine Ademov! Jedno pripada tebi, jedno Meni, a jedno izmedu Mene i tebe! Ono što pripada Meni, jeste to da Mi se klanjaš, obožavaš Me i ništa Mi ne pridružuješ; ono što pripada tebi jeste to da ti ništa ne učiniš niti uradiš, a da te Ja za to ne nagradim; a ono što je i Moje i tvoje, jeste da ti moliš, a da Ja uslišavam molbu." Ovaj ajet Uzvišenog, koji potiče na dovu i stoji medu propisima o postu upućuje na potrebu dove pri upotpunjenju odredenog broja dana, odnosno, pri svakom mršenjuImam Ebu-Davud et-Tajalisi navodi predanje s lancem od Abdullaha ibn Amra koji kaže: čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem,

---

[79] U današnje vrijeme mnogi ljudi, i među odabranim i među masama, s izuzetkom onih kojima se Allah smilovao, dolaze u opasnost upućujući dove drugima, a ne Allahu, kao što su poslanici, evlije, dobri ljudi, u stvarima u kojima im ne mogu pomoći čak ni da su i živi, pa kako će sada kada ih je Allah Sebi uzeo i smrt im dao? To su stvari koje može uslišati (zadovoljiti) samo Allah Uzvišeni, Koji nema druga. Tako, naprimjer, vidite mase ljudi, pa i neke odabrane kako mole nad kaburima mrtvih, obilaze oko njih po sedam puta moleći mrtve u njima da im pomognu da ostvare svoje želje, kao npr. oprost, uputu na Pravi put, otklanjanje štete ili kakve nesreće, osiguranje opskrbe, da im podari mušku ili žensku djecu, pa govore: "O ti i ti, ja sam tu, u tvojoj blizini... Pomozi mi jer ti znaš u kakvom sam stanju." Još je mnogo toga što spada u veliki širk (idolopoklonstvo)!!! Ako te tvoja vjera navede da ih savjetuješ i kažeš da su to ibadetu, te da ne mogu nikome biti upućeni osim Onome Kome pripadaju, a to je Allah, Jedan i Jedini, Kome niko nije ravan, oni ustaju protiv toga. Ono što pogađa u srce i izaziva tugu i bol jeste stanje u kome su muslimani, odnosno to što neki među muslimanima koji se smatraju učenim u ummetu stanu pred tebe govoreći: "Ostavi ih, brate... njihova namjera je časna, oni nemaju namjeru tražiti pomoć od mrtvih, nego oni zbog neznanja ne znaju izraziti što hoće na drugi način nego dovom kojom se žele približiti Allahu." Ako mu kažete: "Dobro. Izvolite vi, cijenjeni gospodine, poučite ih i ispravite to što rade, pa da ne zapadaju u veliki širk... Ovo što kažete meni, recite njima", on će vam reći: "Ne, ne, brate. Ostavi ih i njihove namjere, jer njihove namjere su plemenite!" On se neće pokrenuti ni za korak da ih posavjetuje, a ako ih vi posavjetujete, on će vam se usprotiviti etiketirajući vas ili, u najmanju ruku, dajući vam neki loš naziv! Ali, Ti brate muslimanu, ne dozvoli da Te spriječe da širiš istinu, Ti to čini, a Allah će pomoći! *"Jer Allah će sigurno pomoći onoga ko Njemu pomaže" (22:40).* Isto tako, vidjet ćete na plesovima koje oni lažno nazivaju "zikrom" zla koja smo gore spomnjali, od kojih se srca grče, molitvu drugima mimo Allaha i to na ružan i neprikladan način. Kada bi to vidjeli neprijatelji islama, oni bi to predbacivali islamu i njegovim sljedbenicima. Podsmijevali bi se podizanju glasova, skakanju, plesu, klanjanju, udaranju u defove, cimbala i tambure, pjesmama u znoju, patnji, gundanju, režanju i slično, bez ikakvog smisla, a što oni nazivaju "zikrom Allaha"! Sačuvaj nas, Bože, da "zikrullah" bude na tako niskom stupnju, s takvim elementima širka, kao npr: "O šejhe, o Rifa'i!", "Olakšaj mi teškoće!", "Ako mi ti ne olakšaš", "pa kome da se obratim". I tako dalje, i tome slično. Rifa'i je daleko od svakog takvog idolopoklonstva! Riječi Uzvišenog:

"A kada te upitaju robovi Moji za Mene, Ja sam blizu. Odazivam se molbi molitelja kada Me moli..." i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Suzdržite se, jer vi se ne obraćate gluhom ni odsutnom..." predstavljaju najveći i najbolji odgovor onima koji su vjeru uzeli kao zabavu i igru. Da ih Allah uputi i odnosi se prema njima onako kako zaslužuju.

kako kaže: /211/ "Prilikom iftara postaču se dova uslišava." Kada bi iftario, Abdullah ibn Amr pozvao bi svoju porodicu i sina, pa bi učio dovu. U Musnedu imama Ahmeda, te u Sunenu El-Tirmizija, En-Nesa'ija i Ibn-Madže navodi se predanje od Ebu-Hurejre, koji je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /212/ "Trojici se dova ne odbija: pravednom vodi (imamu), postaču dok ne iftari i dova mazluma, koju Allah uzdiže iznad oblaka na Sudnjem danu i otvara joj vrata nebesa govoreći: 'Tako Mi veličine Moje, pomoći ću te, pa makar i nakon toliko vremena!' "

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ ٱلصِّيَامِ ٱلرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمْ ۚ هُنَّ لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ
لَّهُنَّ ۗ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنكُمْ ۖ
فَٱلْـَٰٔنَ بَاشِرُوهُنَّ وَٱبْتَغُوا۟ مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ ۚ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ حَتَّىٰ
يَتَبَيَّنَ لَكُمُ ٱلْخَيْطُ ٱلْأَبْيَضُ مِنَ ٱلْخَيْطِ ٱلْأَسْوَدِ مِنَ ٱلْفَجْرِ ۖ ثُمَّ أَتِمُّوا۟ ٱلصِّيَامَ
إِلَى ٱلَّيْلِ ۚ وَلَا تُبَـٰشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَـٰكِفُونَ فِى ٱلْمَسَـٰجِدِ ۗ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ
فَلَا تَقْرَبُوهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ ءَايَـٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾

"Dozvoljava vam se da u noćima posta imate odnos sa ženama vašim; one su odjeća vaša, a vi ste odjeća njihova; Allah zna da sami sebe varate, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam; zato se sada sastajte s njima i žu -dite za onim što vam je Allah odredio; jedite i pijte sve dok budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore, a potom upotpunite post, do noći; sa ženama ne općite dok ste u itikafu u džamijama; to su Allahove granice i ne približujte im se; tako Allah ljudima objašnjava znamenja Svoja, kako bi se Allaha bojali." /187/

Ovo je olakšica muslimanima od Allaha Uzvišenog, te ukidanje onoga što je bilo prije islama, kada je bilo dozvoljeno da čovjek, nakon što iftari, jede, pije i sastaje se sa ženom do jacije, ili zaspi prije toga, a nakon što zaspi ili klanja jaciju, bilo je zabranjeno da jede, pije ili se sastaje sa ženom do slijedeće noći, što je predstavljalo veliku teškoću. Riječ ovdje predstavlja sastajanje sa ženom (spolni odnos), što ističu brojni učenjaci, Ibn-Abbas i neki tabiini.

"One su odjeća vaša i vi ste odjeća njihova." U vezi s tim Ibn-Abbas i neki drugi tvrde: "One su smiraj vaš i vi ste smiraj njihov." To znači da se muškarac i žena medusobno miješaju, dodiruju i u postelju zajedno idu, pa je stoga bilo normalno da im se da dozvola za spolni odnos u ramazanskim noćima kako ne bi osjećali teškoće i probleme.

Povod objavljivanja ovog ajeta je, kao što je naprijed navedeno: /213/ što pojedini ashabi, i to prije ramazana, ako bi postili, pa zaspali prije nego iftare, ne bi jeli do istog vremena slijedećeg dana. Tako je Kajs ibn Surme el-Ensari postio radeći toga dana na zemlji. Kada je došlo vrijeme iftara, došla mu je supruga, pa je on upitao: "Ima li što za jelo?", a ona je odgovorila: "Nema, ali ja ću sada otići i potražiti!" Njega su, medutim, oči prevarile i zaspao je. Nakon toga došla mu je supruga, pa kada je vidjela kako spava, rekla je: "Teško tebi, jesi li zaspao?" U podne slijedećeg dana on se onesvijestio. To je spomenuo Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa je nakon toga objavljeno:

"Dozvoljava vam se da u noćima posta imate odnos sa ženama vašim" do riječi:

"jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore", pa su se jako obradovali.

..

"Allah zna da sami sebe varate, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam; zato se sada sastajite s njima." Povod objave ovog dijela ajeta bio je naprijed spomenuti slučaj Kajsa ibn Surme: /214/ "Usto, bilo je muslimana koji su sami sebe varali, tj. koji su se sastajali (tjspolno općili) sa svojim suprugama nakon jacije u toku ramazana, odnosno nakon što bi zaspali, a jedan od tih je bio i Omer ibn Hattab. Kao što je spomenuto, to je bilo zabranjeno, jer je muslimanima prije toga, nakon što bi klanjali jaciju, bilo zabranjeno sastajati se sa ženama i jesti do istog vremena slijedećeg dana. Oni su se zbog toga žalili Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa je Allah objavio:

.."Allah zna da sami sebe varate...", tj. da se sastajete sa ženama, jedete i pijete nakon jacije.

"pa je prihvatio pokajanje vaše i zato se sada sastajite s njima...", tj. obavljajte odnose s njima

"i žudite za onim što vam je Allah odredio" (znači djetetom);

"Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore, a potom, do noći postite..." To je oprost i milost od Allaha Uzvišenog, tako da je kao izraz oprosta, milosti i pažnje, dozvolio jelo, piće i bračni život tokom cijele noći.

" i žudite za onim što vam je Allah odredio!", tj. žudite za olakšicom koju vam je odredio, a komentar "za djetetom" ispravniji je.

"Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore...", tj. dok se jasno ne razlikuje svjetlo zore od tame noći i nestane zabune u vezi s tim, odnosno "sa zorom".

El-Buhari navodi predanje s lancem od Adijja ibn Hatima, koji kaže: /215/ - Rekao sam: "Allahov Poslaniče! [ta znači: 'bijelu nit od crne niti?' Je su li to dvije niti?" On je rekao: "Ti to usko gledaš, ako gledaš dva konca", a zatim je rekao: "Ne, nego je to crnina noći i bjelina dana."

U dozvoli Allaha Uzvišenog da se jede do izlaska zore nalazi se dokaz da je lijepo obaviti sehur (jesti pred zoru) jer je to olakšica koja je Allahu mila. Na to i sunnet podstiče i u oba sahiha se navodi predanje od Enesa, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /216/ "Sehurite, jer u sehuru je berićet." Postoji i više drugih hadisa: /217/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nazivao ga je 'blagoslovljenim ručkom'." U Sahihima se nalazi predanje hadisa Kasima, koji prenosi od Aiše, r.a., da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /218/ "Ne smeta vam ezan Bilala da sehurite, jer on uči ezan dok je još noć. Jedite i pijte dok ne čujete ezan Ibn Ummi-Mektum, jer on ne uči ezan dok ne nastupi zora."

Šerijatsko pitanje: Polazeći od toga da je Allah Uzvišeni učinio zoru kao krajnju granicu do koje se dozvoljava sastajanje sa ženom, jelo i piće, za onoga koji želi postiti, izvodi se dokaz da se onaj koji osvane nečist treba okupati, a zatim postiti, za što nema ni -kakvih smetnji. To je stav imama sva četiri mezheba, te većine učenjaka selefa i halefa, a temelji se na predanju hadisa koji navode El-Buhari i Muslim od Aiše i Ummi-Seleme, r.a., koje kažu: /219/ "Allahov Poslanik osvitao je nečist od odnosa, a ne od ejakulacije u snu, pa bi se okupao i postio." U hadisu Ummi-Seleme navodi se još: /220/ "i ne bi se omrsio, niti bi nadoknadivao".

"a potom, do noći postite!", što pretpostavlja iftar poslije zalaska sunca kao šerijatski propis, kako stoji u predanju u dva sahiha od Omera ibn Hattaba, r.a., koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /221/ "Kada nastupi noć i prestane dan, tada postač iftari (mrsi se)." Od Sehla ibn Sa'da es-Sa'idia, r.a., navodi se da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /222/ "Ljudi su u dobru sve dotle dok se požuruju iftar!" Prenose ga El-Buharija i Muslim. Pored toga, u sahih hadisima stoji i zabrana spajanja, tj. da se spoji dan sa danom i izmedu njih se ništa ne jedeImam Ahmed navodi predanje od Ebu-Hurejre, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /223/ "Nemojte spajati!", na što su mu rekli: "Allahov Poslaniče, ti spajaš." Na to je on rekao: "Ja nisam kao vi. Dok ja noć provodim, moj Gospodar me hrani i napaja." Zatim kaže: - I nisu prestali spajati, pa je i Poslanik s njima nastavio spajati dva dana i dvije noći, a potom, kada su vidjeli mladak, on je rekao: "Da je mladak došao kasnije, još bih vam dodao", kao vid kazne kojom će ih odvratiti. U oba Sahiha navodi se ovo kao predanje Zuhrija. Utvrdeno je da je ova zabrana bila od njega, sallallahu alejhi ve sellem, da je on u tome jačan i pomagan. Očito je da je to jelo i piće bilo duhovno, a ne fizičko, jer da je stvarno jeo, onda ne bi bilo govora o spajanju. Medutim, nema smetnje da se spoji do sehura, što potvrduje jedan hadis koji prenosi Ebu-Seid el-Hudri, r.a., koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /224/ "Nemojte spajati! A ako neko od vas hoće spojiti, neka to učini do sehura..!?" Navode ga u Sahihima El-Buhari i Muslim.

"sa ženama ne općite dok ste u itikafu u džamijama!" Naime, oni koji su bili u itikafu običavali su izlaziti iz džamija i sastajati se sa svojim suprugama ukoliko su to željeli, dok nije objavljen ovaj ajet, kojim je to zabranjeno i u toku dana i noći, sve dok traje itikaf. To znači: ne približavajte im se dokle god ste u itikafu u džamijama. Stoga se onome ko je u itikafu zabranjuje sastajati se sa ženom sve dok je u itikafu u džamiji čak, ukoliko bude trebao ići kući, treba da se zadrži samo kratko, koliko da obavi nuždu ili jede. U tom slučaju, on ne može poljubiti svoju suprugu, niti je zagrliti, niti bilo što činiti što je suprotno itikafu.

U oba Sahiha navodi se da je Aiša, r.a., rekla: /225/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, približio bi meni svoju glavu, a ja sam ga češljala jer sam bila u menstrualnom ciklusu. On ne bi ulazio u kuću osim da bi obavio nuždu." Zatim kaže: "A i ja bih u takvom slučaju, čak i ako bi bolesnik bio u kući, samo u prolazu upitala za njegovo zdravlje."

Spominjanje itikafa nakon posta znači uputu i upozorenje na itikaf u toku posta ili krajem mjeseca ramazana, kao što se vidi iz sunneta Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem /226/, "koji je bivao u itikafu deset posljednjih dana ramazana, sve do svoje smrti, nakon čega su u itikaf išle njegove supruge"(Navodi se u Sahihima El-Buharije i Muslima.)

"To su granice Allahove", tj. ovo što smo objasnili, što smo naredili i sankcionirali u vezi s postom i njegovim propisima, ono što smo dozvolili i zabranili, čije smo krajnje granice naveli, te olakšice i odredbe, to su Allahove granice, koje je On donio i sam objasnio. Stoga im se ne približujte, ne prekoračujte ih i ne prelazite!

"Tako Allah objašnjava ljudima Svoja znamenja", tjkao što je objasnio post, propise, šerijatske odredbe i detalje u vezi s tim, tako On objašnjava i druge propise jezikom Svoga roba i poslanika, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.

"ljudima da bi bogobojazni bili", tjda bi znali kako se upućuju i pokoravaju, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"On robu Svome jasne ajete objavljuje da bi vas iz tmine na svjetlo izveoAllah je doista prema vama dobar i milostiv" (57:9)

وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِٱلْبَٰطِلِ وَتُدْلُوا۟ بِهَآ إِلَى ٱلْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا۟ فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ بِٱلْإِثْمِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾

"Ne jedite imovinu drugoga na nepošten način dajući dio sudijama kako biste na grješan način i svjesno dio imovine drugih ljudi pojeli."/188/

Ali ibn Ebi-Talha navodi od Ibn-Abbasa: - To se odnosi na čovjeka koji je dužan neku imovinu, ali za to ne postoji dokaz, pa osporava tudu imovinu i parniči se pred sudom iako zna da nije u pravu, da griješi i jede haram. Neki pripadnici zdrave tradicije kažu: "Ne parniči se kada znaš da nepravdu činiš!" U oba Sahiha navodi se predanje Ummi-Seleme, koja kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /227/ "Znajte da sam ja čovjek! Nekada mi dode parnica, neki od vas budu vještiji u argumentaciji, pa ja presudim u korist njih. Kome ja presudim na račun drugog muslimana, presudio sam mu dio Vatre, pa neka je nosi ili ostavi." Navedeni ajet i hadis pokazuju da presuda sudije ništa u biti stvari ne mijenja, pa ne može dozvoliti haram, koji je od Allaha haram, niti može zabraniti halal, što je od Allaha halal, nego to obavezuje samo formalno (izvanjski). Ako odgovara biti stvari, to je ureduU suprotnom, sucu pripada nagrada, a onome koji je napravio varku - posljedica. Zato Allah Uzvišeni kaže:

.. *"Ne jedite imetke jedni drugih..svjesno"*, tj. kada znate da nije istina ono što zagovarate dok govorite.

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْأَهِلَّةِ ۖ قُلْ هِىَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ وَٱلْحَجِّ ۗ وَلَيْسَ ٱلْبِرُّ بِأَن تَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِن ظُهُورِهَا وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنِ ٱتَّقَىٰ ۗ وَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَٰبِهَا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾

- Pitaju te o mlađacima. Reci: "Oni su ljudima oznake za vrijeme i hadž. Nije dobročinstvo u tome da sa stražnje strane u kuće ulazite, nego je dobročinitelj onaj koji se Allaha boji. U kuće ulazite na vrata njihova i Allaha se bojte da biste uspjeli."/189/

/228/ - Ljudi su pitali Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o mladacima: "Allahov Poslaniče! Zašto su mladaci stvoreni?", pa je Allah objavio ajet:

- Pitaju te o mlađacima. Reci: "To su oznake vremena za ljude...", a on kaže: "Allah ih je učinio oznakama vremena posta i iftara za muslimane, iddeta za žene njihove i terminima za poslove vjere njihove." Abdurrezzak navodi predanje s lancem prenosilaca od Ibn-Omera, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /229/ "Allah je učinio mladake oznakama za vrijeme ljudima. Zato zapostite kada vidite mladaka, a prestanite s postom kada ga vidite! Ako bude zaklonjen oblacima, računajte trideset dana!" Predanje navodi El-Hakim od Ibn-ebi-Revada, a zatim kaže: "On je bio pouzdan, pobožan, mudžtehid, časnog porijekla. Ima vjerodostojan (sahih) lanac, ali ga El-Buharija i Muslim nisu uvrstili u svoje Sahihe."

"Nije dobroćinstvo u tome da sa stražnje strane u kuće ulazite, nego je dobročinitelj onaj ko se Allaha boji. U kuće ulazite na vrata njihova." El-Buhari navodi od Berra'a da je rekao: - Kada bi ljudi, u vrijeme paganstva, krenuli na hadž, ulazili su u kuće sa stražnje strane, pa je Allah objavio: *.."Nije dobročinstvo..itd."* Ata ibn Rebah kaže: Kada bi se stanovnici Jesriba (Medine) vraćali s proslava blagdana, u svoje kuće bi ulazili sa stražnje

strane smatrajući da je to vid dobročinstva (čestitosti)Allah Uzvišeni kaže:

"Nije dobročinstvo u tome da sa stražnje strane u kuće ulazite...", zatim: *"Bojte se Allaha da biste spašeni bili"* sutra kada stanete pred Njega i bude vas nagradivao potpuno i precizno."

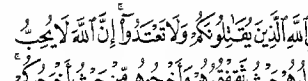

"I borite se na Allahovu putu protiv onih koji se bore protiv vas, ali ne prelazite granice. Zaista Allah ne voli one koji prekoračaju granice." /190/ "I ubijajte ih gdje god ih stignete, i progonite ih odakle su oni vas prognali! A smutnja je teža od ubijanja! I ne borite se protiv njih kod Hrama časnog dok vas oni tu ne napadnu. Ako vas tu napadnu, onda ih ubijajte! Takva je kazna za nevjernike." /191/ "Ako se prođu, pa Allah doista prašta i milostiv je." /192/ "I borite se protiv njih dok smutnje ne nestane i dok vjera bude Allahova. Pa, ako se okane, onda neprijateljstvo prestaje, a jedino protiv nasilnika ostaje."/193/

U vezi s riječima Uzvišenog:

"I borite se na Allahovu putu protiv onih koji se bore protiv vas..." Ebul-Alijje kaže: "Ovo je prvi ajet koji je objavljen u Medini u vezi s borbom. Nakon što je objavljen, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vodio je borbu sa svakim ko je protiv njega borbu vodio, a štedio je onoga ko njega nije napadao, sve dok nije objavljena sura Bera'et ili Et-Tevbe.

"I ubijajte ih gdje god ih stignete, i progonite ih odakle su oni vas prognali!..." Znači, budite odlučni u borbi protiv njih kao što su oni odlučni u borbi protiv vas, budite odlučni da ih za odmazdu protjerate iz zemlje vaše, odakle su oni vas protjerali.

"i ne prelazite granice jer Allah, doista, ne voli one koji pre - koračaju granice", tj. borite se na Allahovom putu, ali ne prelazite granice. U to spada svaki zabranjeni čin, kao što je: zlostavljanje, osveta, ubijanje žena, djece, starih osoba, koje nemaju nikakav poseban stav niti mogućnost borbe, svećenika, monaha u ćelijama, zatim paljenje drveća i ubijanje životinja bez posebnog razloga, što navode Ibn-Abbas, Omer ibn Abdul-Aziz i neki drugi. U tom smislu, u Sahihu Muslimovom navodi se predanje od Burejde da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /230/ "Idite u boj na Allahovom putu, borite se protiv onih koji u Allaha ne vjeruju. Borite se, ali ne pljačkajte, ne obmanjujte, ne zlostavljajte, ne ubijajte djecu niti monahe u ćelijama." Budući da se u toku borbe uništavaju i ubijaju ljudi, Allah Uzvišeni upozorava da je nevjerstvo koje oni nose, idolopoklonstvo i okretanje od puta Allahova, daleko veće, jače i opasnije nego ubijanjeZato Allah Uzvišeni kaže:

"Smutnja je gora od ubijanja." To znači da je idolopoklonstvo veće i gore od ubijanja.

"I ne borite se protiv njih kod Hrama časnog." U oba Sahiha, također, stoji: /231/ "Ovu je zemlju Allah proglasio nepovredivom onoga dana kada je stvorio nebesa i Zemlju; ona je Allahovom odredbom nepovrediva, sveta do Sudnjega danaI ovdje borbu nije dozvolio izuzev jednoga sata, a to je ovaj sat. Nepovrediva je Allahovom odredbom do Sudnjeg dana, pa se ne može sjeći drveće u njoj, niti čupati bilje. Ako se neko usudi dozvoliti borbu zato što je bila dozvoljena Allahovom Poslaniku, recite: "Allah je dozvolio Svom Poslaniku, ali nije dozvolio vama!", i to na Dan osvojenja Meke, kada ju je osvojio borbom, tjsilom."

"Ako vas tu napadnu, onda ih ubijajte! - takva je kazna za nevjernike." Allah Uzvišeni kaže: I ne borite se protiv njih kod Hrama časnog osim ako oni tu započnu borbu protiv vas. U tom slučaju vam se dozvoljava da se protiv njih borite i ubijate ih, kako biste odbili napad.

"...a ako se oni okane, Allah doista prašta i milostiv je", tj. ako se oni okane borbe protiv vas u Haremu, te izraze privrženost islamu i pokaju se, Allah će oprostiti njihove grijehe iako su ubijali muslimane u Haremu Allahovom, jer nema toga grijeha koji On neće oprostiti onome ko se pokaje.

Nakon toga, Allah Uzvišeni nareduje borbu protiv nevjernika: *"kako ne bi bilo smutnje"*, tj. idolopoklonstva, kako ističu Ibn-Abbas i neki drugi; *"i dok vjera bude Allahova..."*, tj. dok vjera Allahova ne bude evidentna i

iznad drugih vjeraU oba Sahiha stoji: /232/ "Naredeno mi je da se borim protiv ljudi sve dok ne kažu: Nema boga osim Allaha! Kada to kažu, njihova krv i imovina za mene su nepovredivi osim s opravdanim razlogom, a oni će račun polagati pred Allahom."

"Pa, ako se okane, onda neprijateljstvo prestaje, a jedino protiv nasilnika ostaje." Allah Uzvišeni kaže, ako se oni okanu idolopoklonstva u kome se nalaze i borbe protiv vjernika, onda i njih ostavite u miru. Onaj koji se nakon toga protiv njih bude borio, nasilnik je. A nema neprijateljstva osim protiv nasilnika. Ovo je smisao riječi: da se ne bori osim protiv napadača. Ako se napadači okane, time su se riješili nasilja koje predstavlja čin idolopoklonstva i protiv njih poslije toga nema borbe. Pod neprijateljstvom se ovdje misli na kaznu i borbu protiv njih, kao što se navodi u riječima Uzvišenog:

*"Ako na nepravdu uzvraćate, onda to učinite samo u mjeri u kojoj je to vama učinjeno" (16:126)*Zato Ikreme kaže: - Nasilnik (zalim) onaj je ko odbije reći: "Nema boga osim Allaha!"

ٱلشَّهْرُ ٱلْحَرَامُ بِٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ
وَٱلْحُرُمَٰتُ قِصَاصٌ ۚ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَٱعْتَدُوا۟ عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا ٱعْتَدَىٰ
عَلَيْكُمْ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾

"Sveti mjesec je za sveti mjesec, a i u svetinjama vrijedi nadoknada (odmazda): onima koji vas napadnu, uzvratite istom mjerom i Allaha se bojte; znajte da je Allah na strani onih koji su bogobojazni."/194/

Ikrime kaže da Ibn-Abbas i drugi prenosioci navode: "Kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, krenuo na umru u mjesecu zul-kadetu, koji je sveti mjesec, šeste godine po Hidžri, idolopoklonici mu nisu dozvolili ulazak u Meku i dolazak do Kabe, vraćajući ga zajedno s muslimanima koji su s njim bili; dogovorio se tada s njima, pa je to nadoknadio slijedeće godine zajedno s muslimanima koji su s njim bili, čime mu je Allah dao da to nadoknadi. U vezi s tim objavljen je ovaj ajet:

"Sveti mjesec je za sveti mjesec, a i u svetinjama vrijedi nadoknada (odmazda)." Imam Ahmed u svom Musnedu navodi predanje od Džabira ibn Abdullaha, koji kaže: /233/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije išao u boj u svetim mjesecima, izuzev ako je napadnut pa bi tada stupio u borbu. Kada bi nastupio taj mjesec, on bi prestao s borbom dok ne bi prošao." Ovaj je lanac prenosilaca vjerodostojanStoga, kada je Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, dok je bio ulogoren na Hudejbiji, došla vijest da je Osman, koga je poslao s pismom idolopoklonicima, ubijen, on se obavezao svojim saborcima ashabima (kojih je bilo hiljadu i četiri stotine), da će se boriti protiv idolopoklonika. Kada mu je došla vijest da Osman nije ubijen, on je od toga odustao, želeći sklopiti ugovor o miru. Isto tako, kada je on prestao s borbom protiv plemena Hevazin u Bitki na Hunejnu, pa se njihova jedinica ukopala u Taifu, on je krenuo za njima i opkolio ih. Dok ih je opsjedao s katapultima, počeo je mjesec zul-kade, ali je on, kako navodi Enes, nastavio opsadu četrdeset dana, kao što se navodi u dva Sahiha. Pošto je pritom stradalo dosta ashaba, on je od toga odustao ne osvojivši ga, a zatim se uputio prema Meki idući na umru iz Dži'rane, gdje je podijelio plijen sa HunejnaOva njegova umra bila je također u mjesecu zul-kadetu, osme godine po Hidžri.

*"onima koji vas napadnu, uzvratite istom mjerom "*Ovim je Allah naredio pravedan postupak i prema idolopoklonicima, kao što također kaže:

*"Nagrada za zlo je isto takvo zlo" (42:40)*Od Ibn-Abbasa prenosi se da su riječi Allaha Uzvišenog: ..*"Ko vas napadne..."* objavljene u Meki dok nije bilo ni moći ni borbe, a potom su derogirane ajetom kojim se nareduje borba u MediniIbn-Džerir prenosi od Mudžahida: "Upravo je to medinski ajet objavljen poslije obavljene umre."

"Bojte se Allaha i znajte da je Allah uz one koji se Njega boje" - znači ovim se ajetom ukazuje naredba pokornosti Allahu i bogobojaznosti, te obavijest da je Allah Uzvišeni uz one koji se Njega boje sa Svojom pomoći i podrškom na dunjaluku i ahiretu.

وَأَنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ
ٱللَّهِ وَلَا تُلْقُوا۟ بِأَيْدِيكُمْ إِلَى ٱلتَّهْلُكَةِ ۛ وَأَحْسِنُوٓا۟ ۛ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾

"I trošite imetak na Allahovom putu, i svojim rukama se u propast ne bacajte, i dobro čini -te; Allah doista voli dobročinitelje."/195/

El-Buhari navodi predanje od Huzejfe: - Ajet:

"I trošite imetak na Allahovom putu, i svojim rukama se u propast ne bacajte" objavljen je u vezi

s trošenjemSlično se prenosi od Ibn-Abbasa, i grupe tabiina. Lejs ibn Sad prenosi od Eslema ebi-'Umrana, koji kaže: "Prilikom osvajanja Konstantinopolisa (Is-tanbula) jedan od muhadžira išao je u napad na ne - prijateljske redove dok ih nije probio. S nama je bio Ebu-Ejjub el-Ensari." Neki su tada rekli: "Bacio se svojim rukama u propast", a Ebu-Ejjub je kazao: "Mi bolje znamo smisao ovog ajeta, jer on je objavljen u vezi s nama!" Mi smo bili s Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem. S njim smo bili svjedoci mnogih poprišta i pomagali smo mu. Kada se islam proširio i učvrstio, mi, ensarije, sastali smo se zadovoljni i govorili smo: "Allah nas je počastio da budemo ashabi Njegovog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i da mu pomažemo, pa se islam proširio i stekao mnogo pristalica. Davali smo prednost islamu i Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, nad našim porodicama, nad imetkom i djecom. Medutim, kada je rat prestajao, mi smo se vraćali svojim porodicama i djeci, te ostajali da boravimo s njima," pa je u vezi s tim objavljeno:

"I trošite imetak na Allahovu putu, i svojim rukama se u propast ne bacajte." Propast je bila u ostajanju s porodicom i imovinom, te napuštanju borbe (džihada)Prenose Ebu-Davud, Tirmizi i En-Nesa'iEbu-Bekr ibn Ajjaš s lancem od El-berra ibn Aziba navodi da ga je neki čovjek pitao: "Ako sam napadnem neprijatelje pa me ubiju, da li sam se time svojim rukama bacio u propast?" "Ne", rekao je on"Allah je rekao Svome Poslaniku:

"Bori se na Allahovom putu i nikoga ne obavezuj osim sebe!" (4:84), a ovaj se ajet odnosi na trošakPrenosi Ibn-Merdevejh, a navodi ga El-Hakim u svome MustedrekuOn navodi da je sahih (vjero-dostojan) u skladu s kriterijima dvojice autoriteta (šejhova) iako ga ne prenose u svojim zbirkamaPrenose ga, takoder, Tirmizi i Kajs ibn Rebi' od Ishaka ibn Berra'aU vezi s riječima:

.. *"...i nikoga ne obavezuj osim sebe!"* on kaže: "Ali je propast da čovjek učini grijeh pa se ne pokaje i tako baci u propast." Od Numana ibn Bešira navodi se da se to odnosi na čovjeka koji učini grijeh i vjeruje da mu neće biti oprošten i tako se baci u propast, tj. počne više činiti grijehe, pa propadne. Smisao ajeta jeste naredba da se troši na Allahovom putu u različitim vidovima približavanja Allahu i pokornosti, a posebno u trošenju imetka za borbu protiv neprijatelja, korištenju za ono što će ojačati stvar muslimana, odnosno, ajet je upozorenje da je ponašanje suprotno tome propast i katastrofa za onoga ko je to obavezan. Nakon toga slijedi veznik kojim se dodaje naredba da se čini dobro-činstvo, koje predstavlja najviši stupanj pokornosti (ihsan), pa kaže:

"i dobro činite; Allah doista voli dobročinitelje!"

وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ ۚ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۖ وَلَا تَحْلِقُوا
رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ ۚ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ
رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ ۚ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ
إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۚ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ
إِذَا رَجَعْتُمْ ۗ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ۗ ذَٰلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾

"Hadž i umru radi Allaha upotpunite! A ako budete spriječeni, onda kurbane što vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte! A koji se među vama razboli ili nekakav ezijet u glavi ima, neka se postom ili sadakom ili kurbanom iskupi! Kada budete sigurni, ko bude obavljao umru s hadžom kurban do kojeg može doći, neka zakolje! A onaj ko ga ne nađe, neka tri dana posti u danima hadža i sedam dana po povratku, to je punih deset danaTo je za onoga čija porodica nije prisutna u Hramu časnomBojte se Allaha i znajte da On žestoko kažnjava!"/196/

Nakon što je Allah Uzvišeni naveo propise posta i uz njih ukazao na džihad (borbu), počeo je s objaš - njenjem drugih obreda, naredujući izvršenje hadža i umreIz teksta se vidi da je potrebno dovršiti ih nakon što se počnuU tom smislu, nakon navedenja ovih propisa, Allah Uzvišeni kaže: *"a ako budete spriječeni..."*, tjako budete onemogućeni doći do Hrama i spriječeni ove obrede dovršititi. Stoga se učenjaci slažu da je upotpunjavanje hadža i umre obavezno, bez obzira da li se smatralo da je umra **obavezna** ili poželjna, kako se ističe u dva mišljenja uleme, koja smo naveli s argumentacijom u našoj knjizi **"Propisi"**Od Alije se navodi da je u vezi sa ajetom:

"Hadž i umru dovršite radi Allaha..." rekao: "da zanijetiš hadž u kući svoje porodice" Ovako navode Ibn-

Abbas, Seid ibn Džubejr i Tavus Sufjan kaže: - Pod upotpunjavanjem ovih obreda podrazumijeva se polazak od svoje kuće sa nijetom da obaviš isključivo hadž i umru i to da se odazivaš Allahu (sa Lebbejke...) od Mikata, a ne da ideš radi trgovine ili neke potrebe. Kada dodeš blizu Meke, i onda kažeš: "da obavim hadž ili umru!", što je dozvoljeno, ali potpunost pretpostavlja da se krene radi toga, a ne radi nečega drugog. Mekhul kaže: "Upotpunjavanje znači zajedničko izvršenje počev od Mikata."[80]

Abdurrezzak s lancem prenosilaca od Zuhrija navodi: - čuli smo da je Omer u vezi s riječima Allaha Uzvišenog: *"Hadž i umru dovršite radi Allaha..."* rekao: "U dovršenje spada da se odvoje i da se umra obavlja izvan mjeseci hadža."[81] Ovaj je stav teško prihvatiti budući da je utvrđeno da su sve umre Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, obavljene u mjesecima hadža i to u zul-kadetu; "umra Hudejbije" bila je u zul-kadetu šeste godine po Hidžri, "umratul-kada'" u zul-kadetu sedme godine po Hidžri, "umra Džuarana" u zul-kadetu osme godine po Hidžri, a u zul-kadetu desete godine po Hidžri obavio je umru zajedno s hadžom, za koje je istovremeno obukao isti ihram.[82] Nakon toga nije obavio nijednu umru, a rekao je Ummi-Hani: /234/ "Umra u ramazanu jednaka je hadžu samnom", a to je samo zato jer je ona bila odlučila ići na hadž s njim, pa to nije mogla obaviti zbog čistoće. Utvrđeno je, također, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, s jednim ihramom sastavljao i hadž i umru.[83] U sahih hadisu također stoji: /235/ "Umra će ulaziti u hadž do Sudnjeg dana."

U dva sahiha od Ja'la ibn Umejje navodi se slučaj čovjeka koji je pitao Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u Džarani: /236/ "[ta misliš o čovjeku koji je obukao ihram za umru noseći na sebi džube i mirise?" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije ništa odgovorio, a zatim mu je došla objava, pa je podigao glavu i rekao: "Ko to pita?" čovjek je rekao: "Ja", pa je on odgovorio: "što se tiče džubeta, trebaš ga skinuti, a miris operi. Nakon toga, što budeš činio obavljajući hadž, isto učini obavljajući umru!"

"A ako budete spriječeni, onda kurbane što vam se nađu pri ruci zakoljite..." Navode da je ovaj ajet objavljen šeste godine po HidžriTo je u godini sporazuma na Hudejbiji, kada su idolopoklonici spriječili Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ne dozvolivši mu da dode do Harema. Tim povodom, Allah je objavio Suru **"El-Feth" (Osvojenje)** u cjelini. Objavio im je olakšicu da zakolju za kurban ono što imaju kod sebe, a imali su sedamdeset deva, zatim da obriju glave i skinu ihrame. Oni to nisu odmah učinili očekujući da to bude derogirano dok on, sallallahu alejhi ve sellem, nije izišao i obrijao glavu, nakon čega su to uradili i svi ostali. Medu njima je bilo i onih koji su samo skratili kosu, a nisu je potpuno obrijali, pa je on, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /237/ "Allah obasuo milošću one koji su glavu obrijali!" Oni su rekli: "I one koji su skratili kosu, Allahov Poslaniče?", a on je treći put rekao: "I one koji su skratili." Oni su se pri klanju tog svog kurbana udruživali po sedam, na jednu devu, a bilo ih je hiljadu i četiri stotine, i nalazili su se na Hudejbiji izvan Harema, a ima i mišljenja da su bili pri kraju Harema.

Učenjaci se razilaze u pitanju: da li se sprečavanje svodi isključivo na sprečavanje od neprijatelja ili ne..tako da nema opravdanja osim za onoga koga spriječi neprijatelj, dok bolest ili što drugo nije razlog. Postoje dva mišljenjaJedno je od Ibn-Abbasa, za koga se navodi da je rekao: - Nema zapreke, osim zapreke od neprijatelja. Onaj koga pogodi bolest, kakav bol ili zaluta, ne spada u to. Jer je Allah Uzvišeni rekao:

"Kada budete sigurni..." Sigurnost ovdje nije prepreka. To potvrđuju mnogi, medu kojima su i Ibn-Amr i neki tabiiniPo drugom mišljenju ograničenje ima daleko širi smisao od ograničenja od neprijatelja, bolesti, lutanja na putu isl. Imam Ahmed navodi predanje s lancem od Hadžadža ibn Omera el-Ensarija, koji kaže: - čuo sam kako Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /239/ "Ko nešto slomi ili razboli se ili postane hrom, skinut će ihram i dužan je drugi hadž obaviti." Zatim kaže: - To sam spomenuo Ibn-

---

[80] Prema mišljenju onih koji smatraju da je istodobno obavljanje hadža i umre bolje (kiran).

[81] Prema mišljenju onih koji smatraju da je odvajanje hadža i umre bolje (ifrad).

[82] Utvrđeno je da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /238/ "Da sam znao što sada znam, ne bih poveo kurbana sa sobom i učinio bih samo umru." Iz ovog se hadisa vidi da je temettu (obavljanje umre, a zatim hadža uz klanje kurbana) najbolji. Ima onih koji smatraju da je on vadžib, a mi to podržavamo iako to eksplicite ne kažemo.

[83] Ovo ne ukazuje da je bolje sastaviti hadž i umru (kiran), zato što je sa sobom poveo kurbana još od prije mikata jer on je, sallallahu alejhi ve sellem, ostajao u ihramu i nije ga skidao. Da to nije tako, skidao bi ihram zajedno s onima kojima je naredio da skinu ihram i da umjesto hadža umru obave. U jednom sahih (vjerodostojnom) hadisu utvrđeno je da je on rekao svojim ashabima: "Umra će ulaziti u hadž do Sudnjeg dana." Prema tome, obavljanje umre uz hadž vrednije je.

Abbasu i Ebu-Hurejretu, pa su na to rekli: "Tako je." Od Ibn-Mes'uda, Ibn-Zubejra, Alkame, Seid ibn Musejjeba i drugih navodi se da su rekli: "Ograničenje može biti od neprijatelja, bolesti ili loma."

U oba Sahiha navodi se predanje od Aiše: /240/ da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ušao kod Diba'e bint Zubejr ibn Abdul-Muttalib, koja mu je rekla: "Allahov Poslaniče! Htjela bih obaviti hadž, ali nisam dobro?" On je odgovorio: "Obavi hadž pod uvjetom da ćeš skinuti ihram tamo gdje te to zadesi." Ima učenjaka koji potvrduju ovaj vid uvjetovanja[afija u svom komentaru potvrduje ispravnost ovog stava ukoliko je ovaj hadis vjerodostojan, a el-Bejheki i drugi hafizi hadisa kažu: "Vjerodostojan je, Allahu hvala."

"kurban do kojeg možete doći, zakoljite!" Alija je govorio: "Ovcu." Ibn-Abbas isto tako, a to kažu i mnogi tabiini, pa je to i stav sva četiri imama. Ima, medutim, onih koji smatraju da je to isključivo deva ili govedoJa bih rekao: Jasno je da se svi ovi oslanjaju na slučaj na Hudejbiji, iako nijedan od njih ne navodi da je zaklao ovcu jer su oni zaklali po kravu ili devu, pošto se one kolju na svaku sedmericu, kao što stoji u oba sahiha od Džabira ibn Abdullaha, koji kaže: /241/ "Allahov Poslanik naredio nam je da kod deve ili krave učestvujemo po sedmerica za svaki kurban." Od Ibn-Abbasa navodi se da je rekao: "prema imovini - ako je bogat, devu ili kravu, ili pak ovcu"U oba sahiha je potvrdeno da je Aiša, majka vjernika, rekla: /242/ "Jednom je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zaklao bravče."

"A glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte!" - vezuje se za riječi Allaha Uzvišenog:

"Hadž i umru radi Allaha dovršite!" zato što nije dozvoljeno klanje kurbana osim u okviru Harema, kada postoji sigurnost, što se tiče dogadaja na Hudejbiji, klanje kurbana izvan Harema opravdava se spriječenošću, jer su ih pripadnici Kurejša spriječili da udu u Harem. Stoga, riječi:

"dok kurbani ne stignu do mjesta svoga" tj. dok onaj koji vrši obred ne obavi obrede hadža, i umre, ako to spaja "kiranom", ili dok ne obavi jedno od toga, ako to vrši "ifradom", ili "temettu'om", što se potvrduje u oba sahiha u predanju Hafse, koja je rekla: /243/ "Allahov Poslaniče! Zašto su drugi skinuli ihram nakon umre, a ti nisi?!" Odgovorio je: "Pošto sam ja obrijao glavu i svezao kurban, neću skidati ihram dok ga ne zakoljem."

"A koji se među vama razboli ili nekakvu muku u glavi ima koja ga muči, neka se postom, ili sadakom, ili kurbanom iskupi!" El--Buhari navodi predanje s lancem od Abdullaha ibn Ma'kila, koji je rekao: /244/ - Sjeo sam s Ka'b ibn Udžretom u ovoj džamiji (tj. džamiji u Kufi), pa sam mu postavio pitanje u vezi s otkupninom za post. Odgovorio je: Donesen sam jednom prilikom Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a po licu su mi bile ušiRekao je: "Nisam mislio da te napor doveo u ovu situaciju. Možeš li naći ovcu?" "Ne mogu", odgovorio sam. Zatim je rekao: "Posti tri dana ili nahrani šest siromaha i to svakome od njih osiguraj pola sa'a hrane, i obrij se (glavu)!" Zatim je to objavljeno povodom mog slučaja, ali svima vama. Ahmed navodi predanje od Ka'ba ibn Udžre, koji kaže: /245/ - Došao mi je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, dok sam ložio vatru pod loncem. Uši su mi bile po licu, ili, kako kaže: "po obrvama", pa je rekao: "Smeta li ti to na glavi?" "Da", odgovorio sam". Onda to obrij i posti tri dana, ili nahrani šest siromaha ili pak zakolji kurbana!"[84]

Ja bih dodao: To je stav sva četiri imama i većine uleme, koja smatra da se ovdje može ostaviti pravo izbora: pa ukoliko hoće može postiti, a ukoliko hoće, može dati sadaku, tj. može nahraniti tri siromaha osiguravajući svakome od njih pola sa'a (dvije pregršti) hrane (muddan). Isto tako, ukoliko hoće, može zaklati ovcu i podijeliti je sirotinji. Svako od tih djela koje bude učinio, bit će dovoljno. Budući da pri objašnjenju olakšice tekst Kur'ana ide od lahkog ka još lakšem, tako da se može: "otkup učiniti postom ili sadakom ili kurbanom",

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio je to Ka'bu ibn Udžri, upućujući ga da čini ono što je bolje, pa je rekao: "Zakolji ovcu ili nahrani šest siromaha ili posti tri dana." Svako od ovih djela dobro je uz zahvalnost Allahu Uzvišenom.

Hišam kaže: Lejs nam prenosi da je Tavus govorio: "[to se tiče klanja to se mora obaviti u Meki, a što se tiče hrane i posta, može gdje god hoće." Allah Uzvišeni kaže:

"Kada budete sigurni, obavite umru sa hadžom i kurban do kojeg možete

84 Znači, otkupnina za brijanje glave prije nego kurban dođe do njegovog mjesta, ko ima smetnji na glavi, što nije vezano za kurban'

doći, zakoljite!" dakle, kada budete u mogućnosti obaviti obrede hadža, onaj koji bude sastavio umru s hadžom, a tu spadaju oni koji su obukli ihrame radi umre i hadža, odnosno, koji su obukli ihram radi umre, a kada su je izvršili, obukli su i radi hadža.

"pa ko obavi umru sa hadžom i kurban do kojeg može doći, zakolje!" Tjneka zakolje ono što bude mogao, a najmanje ovcu a može zaklati goveče budući da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, za svoje supruge klao govečeEl-Evza'i kaže: - Od Ebu-Hurejre navodi se: /246/ "da je Allahov Poslanik klao goveče za svoje supruge, a one su sastavljale umru s hadžom "(temettu')". U dva sahiha se navodi od Imrana ibn Husajna da je rekao: /247/ "Ajet o temettu'u objavljen je u Allahovoj Knjizi, pa smo to izvršavali zajedno s Allahovim Poslanikom. U Kur'anu nakon toga nije objavljeno ništa što bi to zabranilo, sve do njegove smrti; a nakon toga je govorio što je ko želio!" El-Buhari navodi kako ima mišljenja da je to Omer branio, a u predanju koje El-Buhari navodi eksplicitno se ističe da je Omer zabranjivao ljudima " temettu' ", pa kaže: - Ako to uzimamo po Allahovoj Knjizi, Allah nareduje da se dovrši riječima:

"Hadž i umru radi Allaha izvršite!" U vezi s tim, treba reći da to Omer, r.a., nije zabranjivao smatrajući to nedozvoljenim,[85] nego je zabranjivao kako bi se povećao broj ljudi koji hodočaste u Hram ili obavljaju umru, kao što on to decidno i kaže.

"A onaj ko ga ne nađe, neka tri dana posti u danima hadža i sedam dana po povratku, to jest punih deset dana." To znači, ko ne nade kurbana neka posti tri dana u toku hadža, tju danima obredaUčenjaci kažu: "Bolje je da se posti prije Arefata." Medutim, u vezi s ovim postom u danima "tešrika" Bajrama postoje dva mišljenja: da je dozvoljeno na osnovi riječi Aiše i Ibn-Omera u Sahihu El-Buharijinom: /248/ "Nema olakšice u danima "tešrika" Bajrama da se posti, osim za one koji ne nadu kurbana." Od Alije se navodi da bi govorio: "Koga prode post tri dana u toku hadža, postit će ih u danima 'tešrika'." To isto kažu Ikrime, Hasan i Urve ibn Zubejr i to u smislu općeg značenja riječi:

*"neka posti tri dana u toku hadža"*Isto tako, ovo je prvotni stav Šafije, da nije dozvoljen taj post u danima tešrika, što je i novi stav šafije na osnovi predanja Muslima od Kutejbe el-Huzlija, r.a., koji je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /249/ "Dani 'tešrika' su dani jela i pića, te spominjanja Allaha Uzvišenog."

"...a sedam kada se vratite", tjkada se vratite u domovinu i porodici jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže u dijelu hadisa[86] koji navodi El-Buhari od Ibn-Omera: /250/ "..pa ko ne nade kurbana, neka posti tri dana za vrijeme hadža i sedam kada se vrati svojoj porodici" (navode ga u oba Sahiha).

"To je punih deset dana", što potvrduje riječi Allaha Uzvišenog: "tri i sedam dana", tjpunih deset dana, a i naredbu da se oni upotpune.

.." *To je za onoga čija porodica nije prisutna u Haremu časnom..."* Tumači Kur'ana slažu se da su ovdje apostrofirani stanovnici Harema, te da se na njih ne odnosi obavljanje "temettuom". Katade kaže: - Do nas je došlo kako je Ibn-Abbas govorio: "Gradani Meke, za vas nema temettua 'sastavljanja', koje je dozvoljeno stanovnicima drugih krajeva - vama je zabranjenoZato je onaj izmedu vas koji ipak želi to obaviti obavezan prijeći jednu dolinu" (ili je rekao da izmedu njega i Harema bude jedna dolina), pa onda krene na umru. Od

---

[85] Veliki je Onaj Koji je ograničio nepogrešivost na Svoje vjerovjesnike i poslanike, sallallahu alejhi ve sellem. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio je svim svojim ashabima da svoj hadž učine s umrom, a pošto to oni odmah nisu prihvatili, naljutio se i tako ljut je ušao kod Aiše, r.a., a ona mu je kazala: "Neka se Allah rasrdi na onoga ko je prouzrokovao tvoju srdžbu!" Jedan od ashaba ga je pitao: "Je li umra ušla u hadždž samo ove godine?", pa mu je odgovorio: /242/ "^ak za vijeke vijekova, za vijeke vijekova." Zatim je isprepleo svoje prste i rekao: /243/ "Da sam znao ono što sada znam, ne bih poveo sa sobom kurban i učinio bih umru " Sve to pokazuje da vezivanje hadža s umrom "(temettu')" ostaje za vijeke vijekova. Medutim, ... Allah obasuo milošću Omera, r.a., i oprostio mu jer riječi njegove u vezi sa zabranom spajanja sa umrom "(temettu')" su maksimalno iskrivili rafidije... koji znaju lagati... pa kažu da je mut'a (privremeni brak) bila u vrijeme Poslanika i halifata Ebu-Bekra, a da je to iskrivio Omer koristeći pri tome sličnost u izgovoru između spajanja umre s hadžom "(temettu')" i svoje težnje da dozvole brak "mut'u", tj. privremeni brak, koji je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio jednom u Hajberu, zatim ga odobrio za vrijeme osvojenja Meke, a zatim ga u samoj Meki zabranio za vrijeme svog boravka u tome gradu, kada je rekao: /251/ "O ljudi! Iako sam vam bio dozvolio privremeni brak sa ženama, Allah je to zabranio do Dana sudnjega." Prenosi Muslim od Sebre el-Džuhenija (I:132), a u Sahihu Muslimovom navodi se od Sebre el-Džuhenija da je rekao: /252/ "Vidio sam Allahovog Poslanika kako stoji između "rukna" i "vrata" Kabe i izgovara isto. U Sahihu Muslimovom/4/133/ od Sebre el-Džuhenija navodi se također: /253/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio nam je privremeni brak kada smo osvojili Meku i ušli u nju, da bi nam to zabranio prije nego smo izišli iz Meke." Prema tome, dobro vidite, moja braćo muslimani, kako rafidije iskrivljavaju riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koristeći sličnost izraza, iako znaju da lažu. Allah neka ih uputi na Pravi put!

[86] Ovaj hadis ima opće značenje, a preciziraju ga dva gore navedena hadisa: "...nije olakšica..." i "Koga ovaj post prođe..."

Tavusa se navodi da je rekao: Sastavljanje "(temettu')" za ljude je izvan Meke, a ne za Mekelije, tjsamo za one čije porodice nisu u Haremu.

"Bojte se Allaha", tj. u svemu što vam je naredio i zabranio, *"i znajte da Allah žestoko kažnjava."* Odnosi se na one koji se ponašaju suprotno Njegovoj naredbi i krše ono što je On, dž.š., zabranio.

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ ۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ ۗ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ ۚ وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١٩٧﴾

"Hadž je u poznatim mjesecima, pa onaj ko se obaveže u toku njih obaviti hadž ne može imati spolni odnos, ružno što činiti, niti ulaziti u prepirke u toku hadžaA za dobro koje ućinite Allah zna. Za put se opskrbite, a najbolja je opskrba bogobojaznost! I Mene se bojte - vi, razumom obdareni!"/197/

Poznavaoci arapskog jezika razilaze se u pogledu značenja riječi: *"Hadž je u poznatim mjesecima"* Neki kažu: "To znači da je hadž u poznatim mjesecima, pa je u skladu s tim nijet za hadž potpuniji u tim mjesecima nego u drugim, iako je i u drugim ispravan. Mišljenje da je nijet za hadž ispravan u toku cijele godine zastupa mezheb Malika, zatim Ebu-Hanife, Ahmeda ibn Hanbela i drugih..i to na osnovi riječi Allaha Uzvišenog:

- Pitaju te o mlađacimaReci: "Oni su ljudima oznake za vrijeme i hadž", odnosno, da je to jedan od dva obredaStoga je nijet za hadž ispravan u toku cijele godine, kao i za umru. Medutim, [afija, r.h., smatra da je nijet za hadž ispravan samo u mjesecima hadžaZato, ako bi neko zanijetio prije toga, to mu ne bi bilo valjano. Ovaj stav prenosi se od Ibn--Abbasa i Džabira, a zastupaju ga i Ata', Tavus i Mudžahid, r.hDokaz su za to riječi Allaha Uzvišenog:

"Hadž je u poznatim mjesecima", pa ne vrijedi prije toga, kao što je slučaj i sa namaskim vremenom. Šafija, r.h., navodi predanje od Ibn-Abbasa da je rekao kako niko ne treba da oblači ihram za hadž osim u mjesecima hadža, jer Allah Uzvišeni kaže: *"Hadž je u poznatim mjesecima."* Ibn-Merdevejh u svom Tefsiru navodi predanje od Ibn-Abbasa: /254/ "Sunnet je da se ihrami za hadž oblače samo u mjesecima hadža." Ibn-Huzejme u Sahihu prenosi da je Ibn-Abbas rekao: /255/ "Za hadž se ihram oblači samo u mjesecima hadža, jer sunnet je da se ihrami za hadž oblače samo u mjesecima hadža." Ovaj lanac je sahih (vjerodostojan)A riječ ashaba da je sunnet to i to, po većini uleme imaju status hadisa, a posebno Ibn-Abbasa u komentaru Kur'ana, jer je on najveći mufessir. U jednom hadisu koji se direktno navodi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem (merfu'), koji prenosi Ibn-Merdevejh s lancem od Džabira, navodi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /256/ "Ne treba niko oblačiti ihram za hadž osim u mjesecima hadža." Njegov sened je prihvatljiv. Medutim, [afija navodi predanje posredstvom Džabira ibn Abdullaha, prema kojem je postavljeno pitanje: /257/ "Da li će se početi s telbijjom za hadž prije mjeseci hadža?" Rekao je: "Ne." Ovaj "mevkuf" hadis vjerodostojniji je od navedenog "merfu'" hadisaPrema tome, ostaje mezheb ashaba ojačan stavom Ibn-Abbasa: "Sunnet je da se ne stupa u ihram za hadž osim u mjesecima hadža"Allah to najbolje zna!

"u poznatim mjesecima"; El-Buhari navodi od Ibn-Omera: /258/ "To su mjeseci ševval, zul-kade i deset dana zul-hidžeta." Ovo El-Buhari spominje u muallek predanju u aktivnoj formiSlično tome Ibn-Džerir prenosi od Ibn-Omera u lancu koji je sahihA El-Hakim to prenosi uz opasku: "u skladu s uvjetima dva šejha". Ja bih dodao da se to prenosi od velike skupine ashaba i tabiina, a predstavlja i stav Šafije, Ebu-Hanife, Ahmeda i drugihIbn-Džerir kaže: - Ispravno je kazati u množini za dva mjeseca i dio trećeg, kao što se kaže: "Vidio sam ga ove godine ili vidio sam ga danas, iako se to zbilo u dijelu godine, odnosno dana." Isto tako, Allah Uzvišeni kaže:

"A onome ko požuri, pa to učini za samo dva dana, nije grijeh" (2:203), jer žurba je samo za dan i po!

"a ko se obaveže da u njima obavi hadž" ; Ibn-Džerir kaže: "Svi se slažu da se pod obavezom ovdje misli na prihvaćanje obaveze i zadaće, tj. ko na sebe uzme obavezu stupajući u ihram da obavi hadž." Ata kaže: **"obaveza jeste stupanje u ihram."** Isto kažu i drugiOd Ibn-Abbasa se navodi da je rekao: "Ne treba da se počne sa telbijjom za hadž, a zatim ostane u zemlji."

"..ne može imati spolni odnos niti nevaljalo što činiti" Ata kaže: **"Spolni odnos"** znači sastajanje sa ženom, snošaj i bestidan govor, a riječi: *"niti ružno što činiti"*, znači činiti grijehe i psovati u Haremu. U sahih hadisu stoji: /259/

"Psovati muslimana nevaljao je (nemoralan) čin, a boriti se protiv muslimana čin je nevjerstva", a u nevaljalost spadaju svi grijesiU dva "Sahiha" od Ebu-Hurejre navodi se da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /260/ "Ko hodočasti ovaj Hram, a ne sastane se sa ženom, niti što nevaljalo uradi, oslobodio se grijeha kao na dan kada ga je majka rodila."

"..niti ulaziti u prepirke u toku hadža.", tj. prekine svaki sukob u vremenu obreda hadža, i odmah nakon toga, što je Allah najbolje objasnio. Naime, dolazilo je do rasprava izmedu pripadnika plemena Kurejš i drugih Arapa, tako da bi Kurejši stajali kod Mešarul-harama na Muzdelifi, a ostali Arapi na Arefatu, pa bi raspravljaliI jedni i drugi su tvrdili da su njihov hadž i mjesto gdje stoje mjesto i hadž Ibrahima, a.sAllah je prekinuo ovu prepirku, objasnio sve obrede i zabranio prepirku na tome mjestu i u to vrijemeIma mišljenja, također, da prepirka znači ovdje neprijateljstvo, licemjerje, psovku, svadu i srdžbu, izuzev da ukoriš roba i time ga naljutiš, ali ga ne udarišJa bih dodao: Kada bi ga udario, i to bi bilo dopuštenoDokaz za to jeste da je Ebu-Bekr udario svog slugu zato što je pustio da zaluta deva na kojoj je bila hrana i voda, dok je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, gledao u njega, nasmiješio se i u vidu blagog prijekora rekao: /261/ "Gledajte šta čini ovaj vjernik u ihramu!" Dakle, bolje je to ne činitiAllah to najbolje zna!

U predanju koje navodi Ahmed u skraćenom obliku stoji kako on navodi od Džabira: /262/ "Ko izvrši svoj obred, a muslimani budu zaštićeni od njegova jezika i ruku, bit će mu oprošteni predašnji grijesi."

"A za dobro koje učinite Allah zna..." Nakon što im je zabranio ružan govor i djela, Allah Uzvišeni podstiče vjernike da čine dobra djela, obavještavajući ih da On to zna, te da će ih za to na Sudnjem danu nagraditi najobilnijom nagradom.

"Za put se opskrbite, a najbolja opskrba je bogobojaz -nost!" El-Buhari navodi predanje s lancem od Ibn-Abbasa, koji kaže: - Stanovnici Jemena obavljali su hadž, a nisu sa sobom nosili opskrbu i govorili su: "Oslanjamo se na Allaha!" Zato je Allah Uzvišeni objavio:

"Za put se opskrbite, a najbolja opskrba je bogobojaznost!" Tako im je to zabranjeno i naredeno da se opskrbe potrepštinama kao što su brašno i hljebOd Mudžahida se navodi da je Ibn-Omer uvjetovao da onaj s kim se druži bude velikodušan i dobar.

"...a najbolja opskrba je bogobojaznost!" Naime, pošto im je naredio da se opskrbe za put na ovome svijetu, uputio ih je da se opskrbe i za drugi svijet - ahiret, a to je bogobojaznost Allah Uzvišeni kaže:

"...i raskošna odijela, a odjeća bogobojaznosti, to je ono najbolje" (7:26). A to je strahopoštovanje, pokornost i bogobojaznost, tj. opskrba za drugi svijet.

Mukatil ibn Hajjan kaže: - Kada je objavljen ajet: *"Za put se opskrbite"*, jedan od siromašnih muslimana ustao je i rekao: "Allahov Poslaniče! Ne možemo osigurati opskrbu!", pa mu je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /263/ "Opskrbite se toliko da sačuvate svoj obraz od ljudi, a najbolja opskrba je bogobojaznost!" Prenosi Ibn-Hatim.

"I Mene se bojte vi, razumom obdareni!", tj. da ne tražite od njih, tj. čuvajte se Moje kazne i teške patnje! Moja kazna je za one koji djeluju suprotno Mojim zapovijedima - vi, pameću i razumom obdareni!

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ ۚ فَإِذَا أَفَضْتُم
مِّنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِندَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ ۖ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ
وَإِن كُنتُم مِّن قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّالِّينَ ﴿١٩٨﴾

"Nije vam grijeh da od Gospodara svoga tražite neko dobroA kada pođete s Arefata, Allaha spominjite kod El-Mešarul - harama; a spominjite Ga kako vas je On uputio, jer ste prije toga u zabludi bili."/198/

El-Buhari navodi od Ibn-Abbasa: - Ukkaz, Medžene i Zul-Medžaz u pagansko su doba bila poznata trgovišta, pa su ljudi smatrali grijehom trgovinu u sezoni hadža, tako da je objavljen ajet:

"Ne pripi -suje vam se u grijeh da od Gospodara svoga priželjkujete neko dobro u vrijeme hadža." Ahmed prenosi od Ebu-Umame et-Tejmija, koji kaže: - Rekao sam Ibn-Omeru: "Mi uzimamo zakupninu, pa je li nam ispravan hadž?" On je kazao: "A zar ne činite tavaf oko Kabe, činite dobro, bacate kamenčiće, brijete glave?!" Odgovorili smo: "Dakako." Nato je Ibn-Omer rekao: /264/ - Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, došao je čovjek i upitao ga ovo što si ti mene pitao, pa mu on, sallallahu alejhi ve sellem, nije odgovorio dok mu

nije došao Džebrail s ovim ajetom:

"Ne pripisuje vam se u grijeh da od Gospodara svoga priželjkujete neko dobro." Isto tako, Ibn-Džerir prenosi s lancem od Ebu-Saliha, sluge Omerovog, koji je rekao: - Kazao sam: "Vladaru vjernika, da li ste trgovali na hadžu?" On je rekao: "Pa zar su ljudi zaradivali u drugo vrijeme izuzev hadža?"

"A kada pođete s Arefata, Allaha spominjite kod El-Mešarul-harama." Arefat je mjesto stajanja na hadžu i jedan od glavnih obreda hadžaU vezi s tim, imam Ahmed i autori zbirki hadisa pod naslovom "Sunen" navode predanje s vjerodostojnim lancem od Abdurrahmana ibn Ja'mura ed-Dejlija, koji kaže: - čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /265/ "Hadž je Arefat", što je ponovio tri puta, a zatim dodao: "...pa ko stigne na Arefat prije početka zore, stigao je na hadžTri su dana Mine, pa ko požuri u prva dva dana, nije pogriješio, a ko to učini kasnije, također nije pogriješio." Vrijeme stajanja je od podneva na Dan Arefata, do početka zore na Dan kurbana, budući da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, stajao na Oprosnom hadžu nakon što je klanjao podne pa do zalaska sunca i rekao: /266/ " Vaše obrede uzmite od mene." U ovom hadisu on kaže: /267/ "..pa ko stigne na Arefat prije početka zore, stigao je na hadž"To je stav Malika, Ebu-Hanife i Šafije, r.h., dok imam Ahmed, r.h., smatra da je vrijeme stajanja od početka Dana Arefata. To zasnivaju na hadisu Harise ibn Lam et-Ta'ija, koji kaže: /268/ - Došao sam Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, na Muzdelifi kada je kretao da klanja namaz i rekao sam mu: "Allahov Poslaniče! Došao sam s brda Taj'Jahalica mi se iscrpljena, a i ja sam umoran. Tako mi Allaha, nisam prošao brdo na kome nisam zastao! Pa, da li sam obavio hadž?" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je: "Ko je klanjao ovaj namaz i s nama stajao dok nismo krenuli, ukoliko je prije toga stajao na Arefatu noću ili danju, obavio je hadž i očistio se!"

Arefat se naziva **"časnim hramom"** i **"Krajnjim hramom"** , odnosno,"Ilalom", od oblika "hilal", a brdo u sredini Arefata naziva se **"Brdo milosti".**

Ibn Ebi-Hatim, s lancem od Ibn-Abbasa, navodi da je on rekao: /269/ "U vrijeme paganstva ljudi su stajali na Arefatu dok sunce ne bi došlo do vrhova brda, što je bilo poput turbana na glavama ljudi, pa bi tada krenuliAllahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ostavio je pokret s Arefata kasnije, dok sunce ne bi zašlo." To prenosi Ibn-Merdevejh iz hadisa Zem'a ibn Saliha, pa dodaje: /270/ "Zatim je stajao na Muzdelifi, a sabah klanjao u svitanje zoreKada bi sasvim svanulo, krenuo bi." Ovaj je lanac dobar.

Ebu-Ishak es-Sebi'i navodi da je Omer ibn Mejmun rekao: - Pitao sam Abdullaha ibn Amra za časni hram, pa nije odgovorio dok naše jahalice nisu stigle na Muzdelifu. Tada je rekao: "Gdje je onaj što pita za časni hram? Ovo je časni hram!"

U drugom hadisu Džabira ibn Abdullaha, koji se nalazi u Sahihu Muslimovom, stoji da je rekao: /271/ "Stajao je", znači na Arefatu, "dok sunce nije zašlo, pojavilo se rumenilo, nestalo diskaUsame je stajao iza njegaAllahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, krenuo je potegnuvši jako ular, tako da je glava deve (Kasva) skoro došla do sedla, pokazujući desnom rukom: 'Ljudi, tiho, tiho!' Kako je dolazio do kojeg brda, popuštao je pomalo, kako bi se popelaTako je došao do MuzdelifeTu je klanjao akšam i jaciju s jednim ezanom i dva ikameta, ne učeći izmedu njih ništa. Zatim je legao do početka zore, klanjao sabah-namaz s ezanom i ikametomNakon toga je uzjahao devu (Kasva) i dojahao do časnog hramaTu se okrenuo prema kibli, Allahu se obratio dovom, glasno proučio telbijju i šehadet i stajao dok nije sasvim svanuloKrenuo je odatle prije izlaska sunca." Od Ibn-Omera navodi se: "časni hram je cijela Muzdelifa."

Ja bih rekao: "Svetišta su jasna znamenjaMuzdelifa je prozvana časnin hramom jer ulazi u Harem."

"Spominjite Allaha kako vas je uputio." To je upozorenje na blagodati koje je ljudima Allah podario kroz uputu na pravi put, objašnjenja i ukazivanje na znamenja hadža na način kako je to obavljao Ibrahim, a.sZato Allah Uzvišeni kaže: *"iako ste otprije bili zalutali"*Ima mišljenja da to znači prije ove upute, prije Kur'ana i PoslanikaSvako od tih značenja je blisko drugom, komplementarno drugom i tačno.

ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٩﴾

"Zatim krenite odakle kreću ljudi i od Allaha oprosta moliteAllah, doista prašta i milostiv je."/199/

Riječca **"zatim"** ovdje predstavlja veznik kojim se veže predikat za predikat prema redoslijeduKao da tako Allah Uzvišeni nareduje onome koji stoji na Arefatu da krene prema Muzdelifi, kako bi tamo na časnome mjestu Allaha spominjao. Isto tako, nareduje mu da sa svojim ljudima bude zajedno sa svima drugima na Arefatu, i stoji kao što to svi čine, izuzev pripadnika Kurejša koji nisu izlazili iz Harema ostajući da stoje pri kraju, nedaleko od vanjskog dijela i govoreći: "Mi smo Allahovi, stanovnici Njegova Grada i Njegova Harema."

El-Buhari navodi predanje s lancem od Aiše, koja kaže: /272/ "Pripadnici plemena Kurejš i njihovi istomišljenici stajali bi na Muzdelifi i nazivali su se El-Hums, dok bi drugi Arapi stajali na ArefatuKada je došao islam, Allah Uzvišeni je naredio Svom Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, da dode na Arefat, da tu stoji, a zatim odatle krene. Na to se odnose riječi Uzvišenog: *"odakle kreću drugi ljudi"*Ovako navode Ibn-Abbas, Mudžahid, Ata' i drugi. Za to mišljenje se opredijelio i Ibn-Džerir, a prihvaćeno je i konsenzusom.

Imam Ahmed navodi predanje s lancem od Muhammeda ibn Džubejra ibn Mut'ima, koji navodi da je njegov otac rekao: /273/ - Izgubio sam devu na Arefatu, pa sam krenuo da je tražim. Naišao sam na Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kako stoji. Kazao sam: /274/ "Ovo je običaj ljudi El-Humsa, šta će on ovdje?" Hadis bilježe El-Buharija i Muslim u svojim zbirkama, a El-Buhari navodi predanje od Ibn-Abbasa, po kojem se pod izrazom "ovdje" misli na kretanje od Muzdelife do Mine radi bacanja kamenčićaOd Muzahima se navodi da je rekao: "Pod izrazom 'ljudi' misli se na Ibrahima, a.s.!" Ibn-Džerir kaže: "Da suprotan dokaz nije konsenzusom prihvaćen, to mišljenje bi bilo prihvatlljivije!"

"i od Allaha oprost molite. Allah doista prašta i milostiv je." Allah često nareduje da se spominje (zikr čini) nakon završetka obreda ibadetaU tom smislu, u Sahihu Muslima stoji /275/ "da se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi završio namaz Allahu obraćao za oprost tri puta." U oba Sahiha, takoder, stoji /276/ da je on preporučio da se nakon namaza uči tesbih, tahmid i tekbir/"subhanallah", "elhamdulillah" i "Allahu ekber"/po trideset i tri puta. El-Buhari navodi predanje od Šeddada ibn Evsa, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /277/ - Najbolji istigfar (dova za oprost) jeste da rob uči: "Allahu moj! Ti si Gospodar moj! Nema boga osim Tebe! Ti si me stvorio i Tvoj sam rob; Tebi sam obavezan i odan koliko god mogu! Utječem Ti se od zla onog što sam počinio! Priznajem tvoje blagodati prema meni i priznajem ti svoje grijehe! Oprosti mi, jer samo Ti grijehe opraštaš!" Ko to prouči navečer, pa te noći umre, ući će u DžennetIsto tako, ko to prouči u toku dana, pa tog dana umre, u Džennet će ući! U oba Sahiha navodi se od Abdullaha ibn Omera da je Ebu-Bekr rekao: /278/ - Allahov Poslaniče! Nauči me dovu kojom ću moliti Allaha u namazu! On mu je rekao: Uči: "Allahu moj! Mnogo sam nepravde sebi učinio, a niko ne prašta grijehe osim Tebe! Oprosti mi Svojim oprostom i smiluj mi se! Ti si doista Onaj Koji prašta i Milostivi!" U vezi sa istigfarom postoje brojni drugi hadisi.

فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَاسِكَكُمْ
فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَذِكْرِكُمْ ءَابَآءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا ۗ فَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ
رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنْ خَلَٰقٍ ﴿٢٠٠﴾ وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ
رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿٢٠١﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ
لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

"A kada završite obrede vaše, Allaha spominjite kao što spominjete pretke vaše, pa i više od toga! Ima ljudi koji govore: 'Gospodaru naš, daj Ti nama na ovome svijetu!', a na drugom svijetu neće imati ništa!" /200/ - A ima i onih koji govore: "Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovom i na drugom svijetu i sačuvaj nas od kazne paklene!" /201/ "Tim pripada nagrada koju su zaslužili! Allah doista brzo sviđa račune."/202/

Allah Uzvišeni nareduje da se spominje (zikr čini) i to u većoj mjeri nakon završetka obreda *"kao što spominjete pretke vaše"* Od Ibn-Abbasa se navodi: "U vrijeme paganstva ljudi bi stajali u sezoni hadža, a pojedinci bi govorili: 'Moj je otac davao hranu, jamčio, plaćao dugove...' ne spominjući nikoga drugoga osim svoje očeve." Zato je Allah Uzvišeni objavio Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem:

"Allaha spominjite kao što spominjete pretke vaše, pa i više od toga!" Slično se prenosi od Enesa i velikog broja tabiina te drugih autoritetaIsto navodi Ibn-Džerir prenoseći to od jedne skupine tabiina.

Allah to najbolje zna! Riječca **"ili"** ovdje je u funkciji potvrde usporedbe kao što je u riječima:

"Ona su kao kamen ili još tvrđa" (2:74), odnosno riječi:

"Oni se pobojaše ljudi kao što se Allaha boje, ili još više!" Ovaj veznik ovdje nije nikako u funkciji izražavanja sumnje, nego je u funkciji potvrde da je ono što se navodi takvo ili više od toga. Nakon toga Allah Uzvišeni ukazuje na potrebu upućivanja molbe (dove) Njemu nakon samog čina zikra, što je pretpostavka odgovoraStoga On, dž.š., prekorava onoga koji mu se ne obraća izuzev u stvarima ovoga svijeta zapostavljajući drugi svijet, pa kaže:

- Ima ljudi koji govore: "Gospodaru naš, daj Ti nama na ovome svijetu!", a na drugom svijetu neće imati ništa!, tj. nikakva dobra niti sreće. To je isto kao kada čovjek moli: "Allahu moj, učini ovu godinu kišnom, plodnom, godinom obilnog roda..." ne spominjući ništa od drugog svijeta. U vezi s tim, Allah Uzvišeni je objavio riječi: .. *"Ima ljudi..itd."* Drugi su, međutim, dolazili kao vjernici, govoreći:

"Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovome i na drugome svijetu i sačuvaj nas kazne paklene!", pa je Allah objavio slijedeće:

"Tim pripada nagrada koju su zaslužili! Allah doista brzo sviđa račune." Stoga je On, dž.š., izrazio pohvalu onima koji Ga mole i za ovaj i za drugi svijet, pa kaže:

- Ima onih koji kažu: "Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovome i na drugome svijetu i sačuvaj nas od kazne paklene!" Naime, ova dova sabira svako dobro i udaljava svako zlo, budući da "dobro" obuhvaća svako ovosvjetsko dobro, kao što su zdravlje, dom, žena, opskrba, korisno znanje, dobro djelo, fino prijevozno sredstvo i lijepa pohvalaSve to spada u dobra ovoga svijeta što se tiče dobara drugog svijeta, najviše je ulazak u Džennet, a slijedi zatim osiguranje od **Velikog straha** i olakšanje pri polaganju računa. Spas od vatre pretpostavlja više stvari na ovome svijetu, kao što su: izbjegavanje zabrana i grijeha te napuštanje sumnjivih stvari i haramaKasim ebu-Abdurrahman kaže: "Kome je dano zahvalno srce, jezik koji zikr čini i strpljivo tijelo, dano mu je dobro na ovome svijetu i sačuvan je od kazne vatromStoga sunnet podstiče na ovu dovu."

Imam Ahmed navodi predanje od Enesa: /279/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posjetio je jednog muslimana koji je izgledao kao pile, pa mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Da li ti moliš Allaha za nešto ili to od Njega tražiš?" On je odgovorio: "Da. Govorio sam: 'Allahu moj, ono čime ćeš me kazniti na drugom svijetu, daj mi na ovome svijetu!' Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Subhanallah! Ti to ne možeš izdržati!, nego si trebao moliti riječima:

"Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovome i na drugome svijetu i sačuvaj nas od grijeha!" Zatim je taj čovjek tako Allaha molio, pa mu je Allah vratio zdravlje(Prenosi samo Muslim.)

Imam [afija navodi predanje s lancem od Abdullaha ibn Saiba: /280/ da je on čuo Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori izmedu dva ugla/rukna, ugla Beni-Džumeh i ugla El-Esved:

"Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovome i na drugom svijetu, i sačuvaj nas od grijeha!" Ibn-Merdevejh navodi predanje sa lancem od Ibn-Abbasa, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /281/ "Nisam prošao pored ovog ugla, a da nisam tu vidio meleka koji govori: 'Amin!' Zato, kada prodete pored tog mjesta, učite:

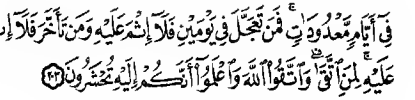

"I Allaha spominjite u danima određenim! A onome ko požuri, pa to učini u dva dana, nije grijeh, kao što nije grijeh ni onome koji još ostane, ako je bogobojazan. Bojte se Allaha, i znajte da ćete svi pred Njim biti oživljeni." /203/

Ibn-Abbas kaže: "Odredeni dani su dani 'tešrika' (Kurban-bajrama), a poznati dani su dani prve dekade zil-hidžeta." Ikrime kaže:

"I Allaha spominjite u danima određenim!", tju učenju tekbira, u danima tešrika, nakon propisanih namaza, sa, *"Allah je najveći, Allah je najveći."* Imam Ahmed od Ibn-Ukbe ibn Amir prenosi: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /282/ "Dan Arefata, dan kurbana i dan tešrika, to su blagdani za nas,

pripadnike islamaTo su dani jela i pića!" Ibn-Džerir prenosi od Ebu-Hurejre da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao poruku Abdullahu ibn Huzafu dok je obilazio na Mini: /283/ "Nemojte postiti ove dane, jer to su dani jela i pićaAllaha Uzvišenog spominjite / zikr činite!" U predanju Zuhrija navodi se: /284/ "osim onoga koji ima obavezu postiti za kurban /hedj/"Ovo je dobar dodatak, ali je "mursel". Od Aiše se navodi da je rekla: /285/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je da se posti u dane tešrika, i to su dani jela i pića, i spominjanja Allaha, dž.š.! "Od Ibn-Abbasa navodi se: "Odredeni dani su dani tešrika i to četiri dana: dan klanja kurbana i tri dana nakon njega." Na to ukazuje i tekst ajeta u kojem Allah Uzvišeni kaže:

"A onome ko požuri, pa to učini u prva dva dana, nije grijeh, kao što nije grijeh ni onome koji to odgodi", što ukazuje na tri dana poslije klanja kurbana i vezuje se za riječi:

"I Allaha spominjite u danima određenim!", što se odnosi na spominjanje Allaha nad kurbanimaNa to se odnosi i poseban zikr nakon namaza, odnosno, opći zikr u drugim situacijama. Najpoznatije mišljenje učenjaka jeste da to traje od sabah-namaza Dana Arefata do ikindije namaza zadnjeg dana tešrika, što je i praksa, jer to je posljednji povratak hadžija iz Mine u Meku. Na to se odnosi i tekbir i spominjanje Allaha kod bacanja kamenčića svakoga dana u dane tešrika. U hadisu koji navode Ebu-Davud i drugi prenosioci stoji: /286/ "Tavaf oko Hrama, sa'j izmedu Safe i Merve, te bacanje kamenčića, odredeni su radi zikra Allaha Uzvišenog." Nakon što je Allah Uzvišeni spomenuo prvi i drugi povratak, to jest odlazak ljudi s hadža u različite krajeve nakon sastanka na svetim mjestima, On kaže:

"Bojte se Allaha, i znajte da ćete svi pred Njim biti oživljeni", kao što kaže: *"On je Onaj Koji vas je po Zemlji posijao i pred Njim ćete oživljeni biti" (23:79).*

وَمِنَ ٱلنَّاسِ

مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُۥ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَيُشْهِدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا فِى قَلْبِهِۦ وَهُوَ أَلَدُّ ٱلْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾ وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ ٱلْحَرْثَ وَٱلنَّسْلَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُ ٱتَّقِ ٱللَّهَ أَخَذَتْهُ ٱلْعِزَّةُ بِٱلْإِثْمِ ۚ فَحَسْبُهُۥ جَهَنَّمُ ۚ وَلَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾

"Ima ljudi čije te riječi o životu na ovome svijetu oduševljavaju i koji se pozivaju na Allaha kao svjedoka za ono što je u srcima njihovim, a najljući su protivnici." /204/ "Čim se neki od njih okrene od tebe, krene nered po Zemlji praviti, uništiti usjeve i stoku. A Allah ne voli nered!" /205/ "A kada mu se kaže: 'Allaha se boj!', on se onda ponosi grijesima. Pa dosta mu je Džehenem, a on je, doista, grozno boravište!" /206/ "Ima ljudi koji se žrtvuju u težnji za zadovoljstvom Allahovim. A Allah je milostiv robovima Svojim."/207/

Od Ibn-Abbasa navodi se da su ovi ajeti objavljeni u vezi sa grupom licemjera. Oni su govorili negativno o Hubejbu i ashabima koji su pali ubijeni u Rudžej'u. Stoga je Allah objavio ajete kojim prekorava licemjere, a hvali Hubejba i njegove drugove:

"Ima ljudi koji se žrtvuju u težnji za zadovoljstvom Allahovim." Ima mišljenja da se to odnosi općenito na sve licemjere ali i sve vjernikeTo ističu: Katade, Mudžahid, Er-Rebi' ibn Enes i više drugih, i ispravno jeIbn-Džerir navodi predanje s lancem od Nevfa, koji je Bekalac /Bekali/, jedan od onih koji su čitali knjige, kako kaže: "Osobine ljudi iz ove zajednice (ummeta) ja nalazim u Allahovoj objavljenoj Knjizi: ljudi koji nastoje dobiti ovaj svijet zloupotrebljavajući vjeru, čiji je jezik sladi od meda, srca gorča od soka aloje, koji pred ljudima oblače kože janjadi, dok su im srca kao kod vukova." Allah Uzvišeni kaže:

"Oni su odvažni prema Meni i sa Mnom obmanjuju. Zarekao sam se da ću im dati iskušenje koje će i blagog ostaviti zbunjenim!" Kurezi kaže: - Tragao sam za tim u Kur'anu i našao ga u opisu licemjera:

..

"Ima ljudi čije te riječi o životu na ovome svijetu oduševljavaju i koji se pozivaju na Allaha kao svjedoka za ono

što je u srcima njihovim..." Seid ibn Hilal kaže: "Saznao sam u vezi s kim je objavljen ovaj ajet!" Muhammed ibn Ka'b ističe: "Ajet se objavljuje povodom slučaja nekog čovjeka, a potom dobiva opće značenje." Navod Kurezija je hasen - sahih.

Što se tiče riječi Uzvišenog:

"koji se pozivaju na Allaha kao svjedoka za ono što je u srcima njihovim", Ibn-Muhajsin to čita sa fethom na slovu i dammom na kraju imena Allaha Uzvišenog, u smislu: "Iako ovi vâs obmanjuju varkama, Allah zna šta je nevaljalo u njihovim srcima" pa kaže:

*"Kada ti licemjeri dođu, oni govore: 'Mi svjedočimo da si ti, zaista, Allahov Poslanik!' i Allah zna da si ti zaista Njegov Poslanik!' A Allah tvrdi da su licemjeri, doista, lašci" (63:1)*Većina uleme čita sa dammom, a Allahovo ime u akuzativu, pa ajet znači: da on pred ljudima pokazuje islam pokazujući u srcu nevjerstvo i licemjerje prema Allahu.. Uzvišeni Allah kaže:

"Oni se prikrivaju pred ljudima, ali se ne mogu prikriti pred Allahom" (4:108). Ima također mišljenja da to znači da se licemjeri kunu Allahom, tvrdeći da ono što je u njihovom srcu odgovara onom što je na jeziku. I to je tačno.

"...a najljući su protivnici". Riječ: u jeziku znači: "**iskrivljen, savijen, izobličen**". Allah kaže: *"a da inačije nepopustljive opomene" (19:97)*, tj. one izobličene i neiskrene. Tako oni u slučaju sukoba lažu i iskrivljavaju istinu ne prihvaćajući Put istine, odnosno potvaraju i u tome pretjerujuU jednom vjerodostojnom hadisu od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, stoji da je on rekao: /287/ "Tri su znaka licemjera: kada govori - laže, kada obeća - iznevjeri i kada se sukobi - pretjeruje!" El-Buhari navodi predanje od Aiše koje navodi direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /288/ "Najmrži Allahu čovjek jeste zagriženi (prgavi) svadljivac!"

"^im se neki od njih okrene od tebe, krene nered po Zemlji praviti, uništiti usjeve i stoku. A Allah ne voli nered!" To su oni koji krivo govore i loše rade. Riječ: ovdje znači "**namjeru, cilj**", kao što Allah kaže govoreći o Faraonu:

..*"Zatim se okrenuo i požurio", (79:22)*, zatim: .. *"i pođite (požurite) da Allaha spominjete!" (62:9)* To znači, krenite sa ciljem da džumu-namaz obavite, jer je trčanje na namaz, u fizičkom smislu, prema sunnetu zabranjeno: /289/ "Ako idete na namaz, nemojte ići trčeći, nego idite smireno i dostojanstveno!" Prema tome, licemjer nema drugog interesa osim nereda na Zemlji i upropaštavanja usjeva, tjmjesta gdje rastu usjevi i plodovi, i stoke, odnosno stočnih proizvoda, što je pretpostavka ljudskog opstanka. Mudžahid kaže: "Dok on na Zemlji djeluje čineći nered, Allah ne daje padavine, pa stradaju i usjevi i stoka."

"Allah, doista, ne voli nered!" On, dž.š., ne voli onoga čija su svojstva takva, niti onoga ko takvo što čini.

"A kada mu se kaže: 'Allaha se boj!', on se onda ponosi grijesima." Dakle, kada se ovaj grješnik posavjetuje i kaže mu se: Prestani s takvom pričom i djelovanjem i vrati se istini on to odbija pokazujući gorljivost i srdžbu u grijesima koje čini. Allah Uzvišeni kaže:

"Kada im se Naši jasni ajeti kazuju, na licima onih koji ne vjeruju primijetit ćeš veliko negodovanje..." (22:72) Stoga, u ovome ajetu kaže: *"Dosta mu je Džehenem, a on je doista grozno boravište!"*, tj. on je dovoljna kazna za to.

"Ima ljudi koji se žrtvuju u težnji za zadovoljstvom Allahovim." Nakon što je Allah Uzvišeni naveo kazivanje o licemjerima i njihovim pokudenim svojstvima, On, dž.š., navodi pohvalna svojstva vjernika. Ibn-Abbas i jedan broj tabiina u vezi s tim kažu: "Ovaj ajet objavljen je povodom slučaja Suhejba ibn Sinana er-Rumija." Naime, nakon što je on primio islam u Meki i htio hidžru učiniti (iseliti se), ljudi su mu zabranili da ode sa svojom imovinom. Dozvolili su mu, pod uvjetom da preda svoj imetak. Nakon toga objavljen je ovaj ajet. Njega je sa strane Harre dočekao Omer ibn Hattab s grupom ljudi rekavši mu: "Trgovina je uspjela!" A on je odgovorio: "Vaša također, jer Allah neće dati da vaša trgovina propadne." "A šta je to?", upitao je onKazali su mu da je Allah o njemu objavio ovaj ajet. Ibn-Merdevejh navodi predanje od Osmana en-Nehdija, koji prenosi od Suhejba, koji kaže: /290/ - Kada sam htio učiniti hidžru iz Meke Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, Kurejši su mi govorili: "Suhejbe! Kod nas si došao bez imovine, a odlaziš s imovinom! Boga mi, to nikada neće moći..." Rekao sam im: "Da li ćete me ostaviti na miru ako vam dam svoj imetak?" Odgovorili su: "Da." Dao

sam im imetak i ostavili su me na miruIzišao sam iz grada i tako došao u MedinuTo je saznao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pa je rekao: "Suhejb je na dobitku, Suhejb je na dobitku!", ponovivši to dva puta Medutim, većina drugih smatra da se ovaj ajet odnosi na svakog borca na Allahovom putu, kao što Allah Uzvišeni kaže:

.. *"Allah je, doista, od vjernika kupio njih same i imetke njihove..."*

Kada je Hišam ibn Amir sam izišao izmedu dva tabora, radi borbe, nekima se to nije dopalo, pa su im odgovorili Omer ibn Hattab, Ebu-Hurejre i još neki, proučivši ovaj ajet:

"Ima ljudi koji se žrtvuju u težnji za zado -voljstvom AllahovimAllah je milostiv robovima Svojim."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱدۡخُلُواْ فِي ٱلسِّلۡمِ كَآفَّةٗ وَلَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٞ ٢٠٨ فَإِن زَلَلۡتُم مِّنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡكُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُ فَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ٢٠٩

"O vjernici, uđite u islam potpuno i ne idite stopama šejtanovim; on vam je doista neprijatelj otvoreni!" /208/ "A ako posrnete, nakon što su vam došli jasni dokazi, onda znajte da je Allah silan i mudar." /209/

Allah Uzvišeni ovo kaže naredujući Svojim robovima, vjernicima, koji su povjerovali u Poslanika Njegovog da prihvate sve sadržaje i propise islama i djelovanje po Njegovim naredenjima, prema svojim mogućnostima, te izbjegavajući sve Njegove zabrane.

U vezi s riječima: *"uđite u islam svi!"* navodi se od Ibn-Abbasa i grupe tabiina da to znači: "Svi prihvatite islam, pokorite se Njegovim naredbama, prema svojim mogućnostima, i ne idite stopama šejtana", tj. izbjegavajte činiti ono što vam šejtan zapovijedaJer, *"On vas navraća na grijeh i razvrat, te da o Allahu govorite ono što ne znate"*

"on poziva pristaše svoje da budu stanovnici Vatre" (2:169),

*(35:6)*Zato Allah, dž.š., kaže: *"On je vama, doista, otvoreni neprijatelj."* Mutarrif je rekao: "Najveća varalica Allahovih robova medu Allahovim robovima jeste šejtan."

"A ako skrenete nakon što su vam došli jasni dokazi", tj. ako skrenete od Istine nakon što su vam podastrijeti dokazi, *"znajte da je Allah silan i mudar"*

, tj. od Njegove odmazde niko neće moći pobjeći, niti Ga bilo ko nadvladati"**On je mudar"** u donošenju Svojih propisa, dokidanju i provedbi.

هَلۡ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن يَأۡتِيَهُمُ ٱللَّهُ فِي ظُلَلٖ مِّنَ ٱلۡغَمَامِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَقُضِيَ ٱلۡأَمۡرُۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرۡجَعُ ٱلۡأُمُورُ ٢١٠

"Čekaju li oni da im Allah dođe u tminama oblaka, i meleki, i da bude svemu kraj?! A Allahu se sve vraća!"/210/

Allah izražava prijetnju nevjernicima:

"Čekaju li oni da im Allah dođe u tminama oblaka, i meleki?!" To znači, kada na Sudnjem danu dode do razdvajanja prvih i posljednjih, onda će svako biti nagraden prema svojim djelima, dobrim za dobro, a lošim za zlo. Stoga Allah Uzvišeni kaže:

"...i da bude svemu kraj?! A Allahu se sve vraća!", kao što kaže:

"Ne tako! Jer, kada se Zemlja u komadiće zdrobi", /21/ "I kada Gospodar tvoj dođe, a meleki budu sve red do reda poredani", /22/ "I kada se toga dana Dženhenem primakne, tada će se čovjek sjetiti a našto mu je sjećanje?!" /23/ (89:21-23) Ibn-Džerir u vezi s ovim navodi dugi hadis o Suru (rogu) od Ebu--Hurejrea, koji navodi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a to je poznati hadis koji prenosi više prenosilaca i u kojem stoji: /291/ - ...Kada se ljudi nadu u teškoćama na Sudnjem danu, oni će moliti svoga Gospodara za šefaat (zauzimanje) vjerovjesnika, počevši od Adema, a.s., pa dalje. Svaki od njih je to odbio do Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellemKada su njemu došli, rekao je: "To je moje, to je moje..." Zatim je otišao da sedždu učini Allahu pod Aršom (Prijestoljem) i zauzme se kod Allaha da donese presudu robovima. Allah je uslišao njegovu molbu došavši sa sjenkom oblaka nakon što se ovosvjetsko nebo raspukloZatim su sišli meleci koji su na njemu bili, a zatim su sišli meleci sa drugog, trećeg, sve do sedmog nebaSišli su nosioci Arša i KerubijjuniZatim kaže: - Uzvišeni i Silni Allah sišao je u sjenama oblaka, te meleci od čijih se tespiha oriloGovorili su: "Slava Onome čija je vlast ovoga i drugog svijeta! Slava Onom Kome pripada uzvišenost i svaka sila! Slava Živom Koji umrijeti neće! Slava Onome Koji smrt daje stvorenjima, a ne umire, Onome Koji je nadasve

slavljen, Presvetom Gospodaru meleka i Duha, Onome Koji je nadasve slavljen i svet! Slava Gospodaru našem Uzvišenom! Slava Onome Kome pripadaju vlast i veličina! Slava, slava Njemu, za vijeke vijekova!"

سَلْ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ كَمْ ءَاتَيْنَٰهُم مِّنْ ءَايَةٍۭ بَيِّنَةٍ ۗ
وَمَن يُبَدِّلْ نِعْمَةَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢١١﴾
زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۘ وَٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟
فَوْقَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢١٢﴾

"Upitaj sinove Israilove koliko smo im od Jasnih dokaza dali! A one koji mijenjaju blagodat Allahovu nakon što im je došla! Allah doista strahovito kažnjavat će." /211/ "Uljepšan je onima koji ne vjeruju život na ovome svijetu i oni se rugaju onima koji vjeruju. A oni koji su se Allaha bojali, na Sudnjem danu će biti iznad njih! A Allah opskrbljuje onoga koga hoće bez računa." /212/

Allah Uzvišeni donosi obavijesti o sinovima Israilovim: koliko su sa Musaom Jasnih dokaza upoznali, tjkoliko su nepobitnih dokaza za njegovu istinitost upoznali kao što su: njegova ruka, štap, rastup mora, udarac u kamen, sjenka oblaka u trenucima žege, dar mana i prepelice, te drugi znakovi koji dokazuju postojanje Voljnog Subjekta i Istinitost Onoga preko Kojeg su ova čuda izvršenaPa i pored toga, mnogi od njih su se okrenuli od toga zamjenjujući blagodati Allahove nevjerovanjem, tj. koji su nevjerovanje uzeli umjesto njih i okrenuli se od njih.

"A i one koji mijenjaju dokaze Allahove nakon što su im već došli! Allah doista strahovito kažnjava!" - Tako Allah Uzvišeni, takoder, saopćava govoreći o nevjernicima iz plemena Kurejš:

"Zar ne vidiš one koji su, umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nevjerstvom uzvratili i narod svoj u Kuću propasti doveli?!" /28/ "U Džehenem, u kome će gorjeti! A užasno je on prebivalište!"/29/ (14:28-29) Nakon toga, Allah Uzvišeni obavještava kako je uljepšao ovosvjetski život nevjernicima koji su njim zadovoljni tako da su ga prihvatili, imovinu sakupljali ne dozvoljavajući da se troši u svrhe u koje im je zapovjedeno kako bi Allah njima bio zadovoljan pa se izruguju onima koji vjeruju i koji joj ne pridaju značaj, nego dijele od onoga što steknu pokoravajući se Gospodaru svome i žrtvujući ga u težnji za Allahom. Time će oni pobijediti na Dan obećanja i biti iznad navedenih na Dan oživljenja, sastanka, sudbine i utočištaOni će steći najviše stupnjeve, dok će drugi biti na najnižim. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"A Allah opskrbljuje koga On hoće, bez računa ikakvoga", tj. On opskrbljuje koga hoće od stvorenja dajući im neizmjerne blagodati na ovome i drugom svijetu. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /292/ "Podijeli i ne boj se da će ti Vladar Arša umanjiti!" Allah Uzvišeni takoder kaže:

*"Što god vi udijelite, On će to nadoknaditi" (34:39)*U sahih hadisu stoji: /293/ "Dva meleka silaze s neba u zoru svakog dana, pa jedan kaže: 'Allahu moj, daj onome koji dijeli naknadu!', a drugi kaže: 'Allahu moj, daj onome koji ne dijeli propast'." U sahih hadisu, takoder, stoji: /294/ "Sin Ademov (čovjek) kaže: 'Moj imetak, moj imetak!' A imaš li ti ikakav imetak osim onoga što pojedeš i potrošiš, što obučeš i pohabaš i što podijeliš i pošalješ!? Sve drugo osim toga otići će i ostati ljudima."

كَانَ ٱلنَّاسُ
أُمَّةً وَٰحِدَةً فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ
ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ فِيمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۚ وَمَا ٱخْتَلَفَ فِيهِ
إِلَّا ٱلَّذِينَ أُوتُوهُ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ بَغْۢيًۢا بَيْنَهُمْ ۖ فَهَدَى ٱللَّهُ
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلْحَقِّ بِإِذْنِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ
صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

"Svi ljudi su sačinjavali jednu zajednicu, pa je Allah slao vjerovjesnike da donose radosne vijesti i opomenu, i po njima je slao Knjigu sa Istinom, da po njoj sudi ljudima u onome u čemu se oni razilaziše. A povod je neslaganju bila međusobna zavist, baš od onih kojima je data, i to kada su im već bili došli Jasni dokazi; i onda bi Allah, voljom Svojom, uputio vjernike da shvate istinu o onome u čemu se razilazišeA Allah upućuje na Pravi put onoga koga On hoće."/213/

Ibn-Džerir navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: "Izmedu Adema i Nuha prošlo je deset stoljeća, koja su u cjelini bila u znaku Zakona istine. Zatim je došlo do razilaženja, pa je Allah slao vjerovjesnike, nosioce

radosnih vijesti i opomene." Postoje i druga mišljenja, ali je mišljenje Ibn-Abbasa najispravnije i u pogledu lanca predanja i u pogledu značenja. Naime, ljudi su slijedili vjeru Ademovu sve dok nije došlo do obožavanja kipova, pa im je Allah poslao Nuha, a.s., Tako je on bio prvi Allahov poslanik koji je poslan ljudima na Zemlji.

Zato Allah Uzvišeni kaže:

"i Allah je slao vjerovjesnike da donose radosne vijesti i opomene, i po njima je slao Knjigu s Istinom, da se po njoj sudi ljudima o onome u čemu se oni ne bi slagali. A povod neslaganju bila je međusobna zavist, baš od onih kojima je dana, i to kada su im već bili došli Jasni dokazi, i onda bi Allah, voljom Svojom, uputio vjernike da shvate pravu istinu o onome u čemu se nisu slagali. A Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće."

U vezi s gornjim riječima Uzvišenog:

"i onda bi Allah, voljom Svojom, uputio vjernike da shvate pravu istinu o onome u čemu se nisu slagali" Abdurrezzak navodi predanje od Ebu-Hurejre: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /295/ "Mi posljednji ćemo biti prvi na Sudnjem danu i prvi ćemo ući u Džennet, iako je njima Knjiga dana prije nas, odnosno nama poslije njih. Allah je nama ukazao na Pravi put u onome u čemu su se oni razišli, u pogledu Istine s Njegovom dozvolom. To je bio dan oko koga su se oni razišli, a nama je Allah na njega ukazao. Tako su oni iza nas, tj. jevreji sutradan (subota) a kršćani prekosutra (nedjelja)." U komentaru ovog ajeta Rebi' ibn Enes kaže: - Riječi:

.."i onda bi Allah voljom Svojom uputio vjernike ...", tj. oni koji su vjerovali iz ove zajednice slijedili su ono što su donijeli poslanici prije raskola, molili su se iskreno jedino Allahu Uzvišenom, obožavali ga, (činili) ibadet ne pridajući Mu druga, obavljali namaz, dijelili zekat tako da su uspostavili ono što je bilo prije raskola, čime su potvrdili da su oni svjedoci protiv ljudi na Sudnjem danu onima kojima su poslanici donosil i objavu, a oni ih u laž utjerivali. U vezi s ovim ajetom Ebul-Alijje kaže: "To je ajet koji izvodi iz sumnji, zabluda i iskušenja (smutnji)." Riječi Uzvišenog: *"s Njegovom dozvolom"* znače, s Njegovim znanjem o tome, te uputom kojom ih je uputio. Ibn-Džerir kaže:

"Allah upućuje koga On hoće", tjod Svojih stvorenja, *"na Pravi put"*, tj. On ima sveobuhvatnu mudrost i nepobitni dokaz. U oba Sahiha od Aiše se navodi predanje da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi noću ustao da klanja, govorio: /296/ "Allahu moj, Gospodaru Džebraila, Mikaila i Israfila, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Znalcu Nevidljivog i Vidljivog, Ti sudiš medu robovima Svojim u onome u čemu su se razišli. Uputi me nakon što je došlo do raskola, s Tvojom dozvolom jer, doista, Ti upućuješ koga hoćeš na Pravi put!"

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُم ۖ مَّسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّىٰ يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَصْرُ اللَّهِ ۗ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾

- Zar mislite da ćete ući u Džennet, a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji prije vas minuše, pogađala ih je neimaština i bolest, i toliko su bivali potresani da bi i poslanik, i oni koji su s njim vjerovali, govorili: "Kada će doći Allahova pomoć!?" Eto, Allahova pomoć je doista blizu! /214/

Allah Uzvišeni kaže: *"Zar ste mislili da ćete ući u Džennet"*, dakle prije nego dodete u iskušenje i ispit kao što je bilo s onim prije vas. Zato kaže:

"a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji su prije vas bili i nestali, pogađala ih je neimaština i bolest..!", tj. bolesti i nesreće. Ibn-Mes'ud, Ibn-Abbas i veliki broj tabiina kažu: znači **bijeda i neimaština, bolest**, a znači: **plašeni od neprijatelja i bili na velikom ispitu.** Isto tako, u vjerodostojnom (sahih) hadisu navodi se da je Habab ibn Erett rekao: /297/ "Kazali smo: 'Allahov Poslaniče, hoćeš li nam od Allaha tražiti pomoć? Hoćeš li za nas Allahu dovu uputiti?' Odgovorio je: 'Medu onima koji su bili prije vas bilo je pojedinaca koji su pilani pilom od vrata do stopala, što ih ipak nije odvajalo od vjereIsto tako, neki su češljani željeznim češljevima koji su dosezali do kostiju, pa ih ni to nije odvajalo od njihove vjere.' Zatim je rekao: 'Tako mi Allaha, On će sigurno upotpuniti ovu stvar (vjeru) tako da će jahač moći ići od Sane do Hadramevta ne bojeći se nikoga osim Allaha i vuka za svoje stado! Ali, vi previše žurite!'"

.."ono što su iskusili oni koji su prije vas bili i nestali", tjkakav je bio njihov put, kao što Uzvišeni kaže:

"Pa smo uništavali one koji su od

ovih moćniji bili, kao što su navedeni primjeri o narodima drevnim" (48:8).

I toliko bivali potresani da bi i Poslanik, i oni koji su s njim vjerovali, govorili: 'Kada će doći Allahova pomoć!?' Dakle molili su za pomoć protiv neprijatelja, tražeći što raniji spas i izlaz iz tjeskobe i nezgode. Allah Uzvišeni kaže:

"Eto, Allahova pomoć je blizu!", kao što na drugome mjestu kaže:

"Jer, doista je s mukom i last." "Doista, s mukom je i last" (94:4-5) sa teškoćama dolazi odgovarajuća pomoć. U hadisu stoji: /298/ "Tvoj Gospodar čudi se očaju Svojih robova dok im se Njegova pomoć bliži. On ih gleda kako su izgubili nadu i smije se znajući da je njihov izlaz iz teškoća blizu..."

يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ ۖ قُلْ مَآ أَنفَقْتُم مِّنْ خَيْرٍ فَلِلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ
وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾

"Pitaju te, šta će dijeliti? Reci: "Imetak koji ćete udjeljivati neka pripadne roditeljima i rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima - namjernicima; a za dobro koje činite Allah sigurno zna!"/215/

"Pitaju te kako će dijeliti?"- pa Allah Uzvišeni to objašnjava. Dakle, podijelite to na slijedeći način, kao što stoji i u hadisu: /299/ "...svojoj majci i ocu, sestri i bratu, zatim bližnjem do bližnjeg "Mejmun je proučio ovaj ajet, a zatim rekao: "Njima pripada podjela! Tu nije spomenuo bubanj, frulu, slike u drvetu, niti platno za zidove." Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"a za dobro koje činite Allah sigurno zna!" Znači, kakvo god dobro djelo vi uradili, Allah to zna i On će vas za to najobilnije nagraditi. On ni trunke nikome neće nepravde nanijeti.

كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ
وَعَسَىٰٓ أَن تُحِبُّوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

"Propisana vam je borba, a to vam je mrsko! Možda nešto ne volite, a to je dobro po vas; možda nešto volite, a to je zlo po vas! Allah zna, a vi ne znate."/216/

Ovo je obaveza od Allaha da muslimani idu u borbu (džihad), kako bi zlo neprijatelja odbili od teritorije islama. Zuhri kaže: "Borba je obavezna za svakog pojedinca, bez obzira išao u pohod ili ostaoOnome koji ostaje obaveza je kada se od njega traži pomoć da pomaže, kada se mobilizira da ide, a ako za njim nema potrebe, da ostane." Ja bih dodao: U sahih hadisu je zato potvrdeno: /300/ "Ko umre, a nije išao u boj, niti je sam težio da ide, umro je poput paganina." Poslanik, a.s., rekao je na Dan osvojenja Meke: /301/ "Nema hidžre poslije Osvojenja, nego ostaje samo borba i iskrena namjera. Ako vas pozovu u mobilizaciju, odazovite se."

"...a to vam je mrsko", tjto je za vas teškoNakon toga Allah Uzvišeni kaže:

"Možda nešto ne volite, a to je dobro po vas", budući da borbu slijede pomoć i pobjeda nad neprijateljima, osvajanje njihove zemlje, imovine i potomstva.

"..možda nešto volite, a to je zlo po vas!" U to spada i izostajanje od borbe koje može prouzrokovati da neprijatelj ovlada zemljom i vlašću. Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže: *"Allah zna, a vi ne znate"* tj. On bolje od vas zna posljedice stvari. On vam ukazuje na ono što je u vašem interesu na oba svijeta, pa odazovite Mu se i poslušajte Njegovu naredbu da biste bili na Pravom putu.

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلشَّهْرِ ٱلْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ ۖ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ ۖ وَصَدٌّ عَن
سَبِيلِ ٱللَّهِ وَكُفْرٌۢ بِهِۦ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِۦ مِنْهُ أَكْبَرُ عِندَ ٱللَّهِ ۚ
وَٱلْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ ٱلْقَتْلِ ۗ وَلَا يَزَالُونَ يُقَٰتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن
دِينِكُمْ إِنِ ٱسْتَطَٰعُوا۟ ۚ وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ
فَأُو۟لَٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ
فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢١٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ
ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾

- Pitaju te o svetom mjesecu, o ratovanju u njemu! Reci: "Ratovanje u njemu veliki je grijeh; ali, odvraćanje od Allahova puta i nevjerovanje u Njega, te od časnih mjesta i izgonjenje stanovnika njegovih iz njih, još je veći grijeh kod AllahaA smutnja je gora od ubijanja! Oni će se neprestano boriti protiv vas dok vas ne odvrate od vjere vaše, ako budu mogli! A oni među vama koji od vjere svoje otpadnu i kao nevjernici umru njihova djela bit će poništena na ovome i drugome svijetu. Oni će stanovnici Vatre biti i tamo će

vječno ostati." /217/ "Oni koji vjeruju, i koji se isele i na Allahovom putu bore, oni žele milost Allahovu. A Allah oprašta i milostiv je."/218/

Ibn-ebi-Hatim navodi predanje s lancem od Džunduba ibn Abdullaha: /302/ da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao skupinu ljudi i nad njima Ebu-Ubejde ibn DžerrahaKada je on krenuo, zaplakao je jako pred Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je on, umjesto njega, poslao Abdullaha ibn Džahša i napisao mu pismo naredivši mu da ga ne čita dok ne dode do odredenog mjesta, rekavši još: "Nemoj nikoga od svojih drugova prisiljavati da ide s tobom!"

U predanju od Ibn-Mes'uda stoji /303/ da ih je bilo sedam, na čelu sa Abdullahom ibn Džahšom el-EsedijemMedu njima su bili: Ammar ibn Jasir, Ebu-Huzejfe ibn Utbe ibn Rebi'a, Sad ibn Ebi-Vekas, Utbe ibn Gazvan es-Sulemi, saveznik Benu-Nevfela, Suhejl ibn Bejda, Amir ibn Fuhejre i Vakid ibn Abdullah el-Jerbu'i, saveznik Omer ibn HattabaAllahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, napisao je Ibn-Džahšu pismo, naredivši mu da ga ne čita dok ne dode do mjesta Batnu-Nahla. Kada je on stigao tamo, otvorio je pismoU njemu je pisalo: "Idi dok ne dodeš u Batnu-Nahlu!" On je tada rekao drugovima: "Ko od vas želi umrijeti, neka pode a ostavi oporuku! Ja ostavljam oporuku i idem po zadatku Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem!"

Abdul-Melik ibn Hišam, prenosilac Sire (životopisa Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem) navodi predanje od Muhammeda ibn Ishaka...: /304/ - Nakon dva dana puta, Abdullah ibn Džahš je otvorio pismo, pa kada je pogledao, vidio je slijedeće: "Kada pogledaš u ovo pismo, nastavi put dok ne dodeš u Nahlu, izmedu Meke i Taifa. Tu ćeš osmotriti Kurejše i obavijestiti nas o njima!" Kada je Abdullah ibn Džahš pročitao pismo, rekao je: "Slušam i pokoravam se", a zatim je rekao svojim drugovima: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio mi je da nastavim put do Nahle, gdje ću osmotriti Kurejše, kako bih ga izvijestio o njima. Zabranio mi je da bilo koga od vas silom povedem. Stoga, ko od vas želi biti šehid i zatim žudi neka krene, a ko ne želi neka se vrati što se tiče mene, ja idem kako mi je naredio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem." Nastavio je put, a sa njim su nastavili i ostali drugovi, tako da niko nije izostaoIšao je kroz Hidžaz, pa kada je došao do rudnika iznad Fer'a po imenu Nedžran, Sad ibn ebi-Vekas i Utbe ibn Gazvan izgubili su devu koju su naizmjenice putem jahali pa su zbog toga zaostali tražeći je. Abdullah ibn Džahš i ostali drugovi nastavili su put dok nisu došli do Nahle. Tada je pored njega naišao karavan Kurejša koja je nosio ulje ili začine i drugu robu kojom su Kurejši trgovali. Medu njima je bio Amr ibn al-Hadremi, Osman ibn Abdullah ibn Mugira i njegov brat Nevfel ibn Abdullah el-Mahzumi, te Hakem ibn Kejsan, rob Hišama ibn Mugire. Kada su ih vidjeli, pobojali su se jer su bili odsjeli u njihovoj blizini. Bio je posljednji dan redžeba. U rivajetu kojega prenosi Džudub bin Abdullah stoji: Oni nisu znali da li je taj dan bio posljednji dan redžepa ili prvi dan džumadel-ula. Oni su počeli da se savjetuju, pa su neki govorili: 'Tako mi Allaha, ako ih pustite ove noći ući će u Harem, pa će ih to spasiti od vas. Jer ako ih tada poubijate, to će biti ubistvo u svetom mjesecu.' Ljudi su se pokolebali bojeći se da krenu na njih. Zatim su sami sebe počeli bodriti, pa su se složili da ubiju od njih koga budu mogli i uzmu im što imaju. Vakid ibn Abdullah et-Temimi gadao je Amra ibn el-Hadremija strijelom, pogodio ga i ubio. Osmana ibn Abdullaha i Hakema ibn Kejsana zarobili su. Nevfel ibn Abdullah je pobjegao i nisu ga mogli stićiAbdullah ibn Džahš je nakon toga s drugovima kreno s karavanom i zarobljenicima te su došli Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, u MedinuIbn-Ishak kaže: - ...Kada su došli Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, rekao im je: "Nisam vam naredio da se borite u svetom mjesecu!" Zaustavio je karavan i zarobljenike i odbio da od toga išta uzme. Kada je tako rekao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ljudi su klonuli misleći da će propasti, a zamjerila su im i njihova braća muslimani što su to učinili. Kurejši su tada rekli: "Muhammed i njegovi drugovi povrijedili su sveti mjesec, u njemu prolili krv, uzeli imovinu i zarobili ljude..." Budući da su ljudi o tome puno govorili, Allah je objavio tim povodom ajet:

- Pitaju te o svetom mjesecu, o ratovanju u njemu! Reci: "Ratovanje u njemu veliki je grijeh; ali, odvraćanje od Allahova puta i ne -vjerovanje u Njega, te od časnih mjesta i izgonjenje stanovnika njegovih iz njih još je veći grijeh kod AllahaA smutnja je gora od ubijanja!" Dakle, ako ste se borili i ubijali u svetom mjesecu, oni su vas odvraćali od Allahovog puta ne vjerujući u Allaha, te od svetog mjesta odakle su vas izgonili iako ste vi tu

domaćini. *"To je kod Allaha veće"* od ubijanja onih koje ste vi ubili.

"A smutnja je gora od ubijanja!", tj. oni muslimane odvraćaju od njihove vjere, kako bi ih vratili u nevjerstvo nakon što su bili vjernici, a to je veći grijeh kod Allaha od ubistva. Stoga *"će se oni neprestano boriti protiv vas dok vas ne odvrate od vjere vaše, ako to budu mogli!"*

budući da oni ustrajavaju na nečemu što je krajnje gnusno ne kajući se za to, niti se povlačećiIbn-Ishak kaže: - Nakon što je Kur'an objavio ovu zapovijed i Allah oslobodio muslimane muka u kojim su bili, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzeo je karavan i zarobljenike. Kurejši su mu tim povodom poslali otkupninu za Osmana ibn Abdullaha i Hakema ibn Kejsana, pa je on kazao: "Nećemo vam ih osloboditi dok se ne pojave naša dva druga: Sad ibn Ebi-Vekas i Utbe ibn Gazvan, za koje se plašimo da su kod vas. Ako ih ubijete, i mi ćemo ubiti vaše." Nakon toga, došli su Sad i Utbe i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dao je otkupninu za njih. Tom prilikom, Hakem ibn Kejsan prihvatio je islam ostavši kod Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sve dok nije pao kao šehid u Bitki kod Bi'r Me'una (kod bunara Me'una), dok se Osman ibn Abdullah vratio u Meku i tamo umro kao nevjernik. Ibn-Ishak kaže: - Kada se pokazalo šta su učinili Abdullah ibn Džahš i njegovi drugovi, objavom navedenog ajeta, oni su poželjeli nagradu, pa su rekli: "Allahov Poslaniče! "Hoćemo li se nadati polasku u pohod u kojem ćemo dobiti nagradu mudžahida?!" Nakon toga Allah Uzvišeni je objavio slijedeće:

"Oni koji vjeruju, i koji se isele i na Allahovom putu bore, oni se mogu nadati milosti Allahovoj. A Allah oprašta i milostiv je." U vezi s tim pohodom Abdullah ibn Džahš je, odgovarajući Kurejšima koji su govorili: "Muhammed i njegovi drugovi povrijedili su sveti mjesec i u njemu krv prolili, imovinu uzeli i ljude zarobili!" - napisao slijedeće stihove:

"Ubistvo u mjesecu svetom smatrate grijehom velikim,
A veće od toga jeste kada putnik vidi svoj Pravi put,
da odvraćate od onog što kaže Muhammed, i
nevjerovanje u njega, a Allah vidi i svjedok je,
i izgon iz Allahova mesdžida njegovih stanovnika,
Da se u Hramu ne vidi onaj koji se Allahu klanja,
Mi smo, iako nas za ubistvo tužite..,
I laži na islam šire silnici i zavidnici,
Pojili od Ibn-Hadremije naša koplja,
Kod palme kada je rat potpalio Palilac,
Krvlju, dok je Ibn-Abdullah Osman s nama bio,
I borio se da se iz okova vrati!"

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا ۗ وَيَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ ۖ قُلِ ٱلْعَفْوَ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۗ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْيَتَٰمَىٰ ۖ قُلْ إِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ ۖ وَإِن تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَٰنُكُمْ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ ٱلْمُفْسِدَ مِنَ ٱلْمُصْلِحِ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٠﴾

"Pitaju te o vinu i kocki! Reci: "U njima je veliki grijeh, a i koristi ljudima; samo je grijeh (šteta) od njih veći od koristi njihove!" Pitaju te, šta da udjeljuju! Reci: "Višak!" Eto, tako vama Allah ajete (znakove) objašnjava da biste razmislili!" /219/ "I o ovome i o drugome svijetu. I pitaju te o siročadi! Reci: "Pomoći njima je dobro!" A ako budete s njima zajedno živjeli, pa to su braća vaša! Allah zna razliku između pokvarenjaka i dobročinitelja! Da je Allah htio, mogao je propisati ono što vam je teško! On je doista silan i mudar."/220/

.."*Pitaju te o vinu i kocki!*" [to se tiče riječi **"vino"**, to je, kao što kaže vladar pravovjernih, Omer ibn Hattab, 'sve što opija um' kao što će biti šire objašnjeno u Suri **"Trpeza"** , dok riječ **"hazardne igre"** znači kocka.

- *Reci: 'U njima je veliki grijeh, a i koristi ljudima.'* što se tiče grijeha (štete) to je stvar vjere, dok su koristi vezane za ovaj svijet kao npr., kupoprodaja i korištenje zaradom od njihKoristi koje neki dobivaju u hazardnim igrama, da bi to potom trošili za sebe i svoje porodice, nisu jednake šteti i porocima što utiču na svijest i vjeru ljudiZato Allah Uzvišeni kaže:

"njihov grijeh (šteta) veći je od njihove koristi", pa je ovaj ajet bio u funkciji pripreme za potpunu zabranu vina (opojnih pića), budući da to nije bilo eksplicitno, nego implicitno. Stoga je Omer ibn Hattab, r.a., kada je

pred njim proučen ovaj ajet, rekao: "Allahu moj, objasni nam jasno pitanje vina (opojnih pića)!" Nakon toga objavljena je jasna zabrana u suri "El-maide" (Trpeza):

"O vjernici, vino, kocka, kumiri i strjelice za gatanje odvratne su stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste spašeni bili." "Šejtan samo želi pomoću vina i kocke među vas neprijateljstvo i mržnju unijeti i od sjećanja na Allaha i namaza odvratiti vasPa hoćete li se okaniti?!" (5:90-91)

O tome će opširnije biti govora u poglavlju "El-maide" (Trpeza), ako Bog da.

"Pitaju te, šta da udjeljuju! Reci: 'Višak!'" Ibn Ebi-Hatim navodi od Jahja'a da je do njega stiglo kako su Muaz ibn Džebel i Sa'lebe došli Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i kazali: "Allahov Poslaniče! Mi imamo robove i porodice, pa šta da dijelimo od naše imovine?" Allah je, potom, objavio ajet:

"Pitaju te, šta da udjeljuju!"

- Reci: 'Višak!', tj. ono što preostaje od tvoje porodice. To navode Ibn-Abbas, Ibn-Omer i jedan broj tabiina, a Abd ibn Humejd u svom komentaru navodi da je Hasan u vezi s ovim riječima rekao: "To znači da ne opteretiš tvoj imetak, pa da dodeš u situaciju da prosiš od ljudi." /305/ "Mujezin Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, do tada je na početku namaza govorio da se namazu ne primiču pijani!" Na to upućuje i predanje koje navodi Ibn-Džerir od Ebu-Hurejre, koji kaže: /306/ - Neki čovjek je rekao: "Allahov Poslaniče, imam jedan dinar", a on mu je rekao: "Potroši ga za sebe!" On je rekao: "Imam ja i drugi." Na to mu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao: "Potroši ga na svoju porodicu!" On je kazao: "Imam još!" "Potroši ga na svoje dijete!", rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. On je rekao: "Imam još!" Tada mu je rekao: "Onda ti vidi!" /Navodi i Muslim u svom Sahihu./ U Sahihu Muslimovom također se navodi da je Ebu-Hurejre, r.a., rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /307/ "Najbolja je sadaka ona koja se daje iz bogatstva! Gornja ruka je bolja od donje, pa počni s onim koga izdržavaš!"

..

"Eto, tako vam Allah ajete (znakove) objašnjava, da biste razmislili!" /219/ "I o ovo -me i o drugome svijetu", tj. kako vam je detaljno iznio ove propise i objavio ih, i pokazao, tako vam On objašnjava ostalo znakovlje u Svojim propisima, obećanjima i prijetnjama, kako biste razmišljali o ovome i drugome svijetu. Ibn-Abbas kaže: "To znači, o prolaznosti i prestanku ovoga svijeta, te dolasku drugog svijeta i njegovoj vječnosti." U jednom predanju od Katade stoji: "Pa, dajte prednost drugom svijetu nad prvim!"

- I pitaju te o siročadi! Reci: "Pomoći njima je dobro! A ako budete s njima zajedno živjeli, pa to su braća vaša! Allah zna razliku između pokvarenjaka i dobročinitelja! Da je Allah htio, mogao je propisati ono što vam je teško!" Ibn-Džerir navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji je rekao da su tada objavljeni ajeti:

"I ne približavajte se imetku siročeta, osim na najljepši način!"

"Oni koji bez ikakvog prava troše imetke siročadi doista u svoje trbuhe vatru trpaju, i oni će u ognju gorjeti!" (4:10) Naime, neki kod kojih su živjela siročad bili su ih počeli pri jelu i piću odvajati od sebe, izdvajajući za njih hranu i od sebe otkidajući tako da to pojedu ili propadne. To im je postalo teško, pa su to naveli Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, nakon čega je objavljeno:

"I pitaju te o sirođadi! Reci: 'Pomoći njima je dobro!' A ako budete s njima zajedno živjeli, pa to su braća vaša!", pa su nakon toga oni pomiješali svoju hranu i piće sa njihovim. Ovako prenose Ebu-Davud, En-Nesa'i, Ibn Ebi-Hatim, Ibn-Merdevejh i El-Hakim od Ata' ibn Saiba, a to prenosi i Saddi od Ibn-Abbasa, te Ibn-Mes'udaVeki' ibn Džerrah navodi predanje s lancem od Aiše, r.a., koja kaže: "Ne volim da kod mene bude imetak siročeta posebno odvojen, pa ja miješam svoju hranu i piće s njegovim."

"Reci: 'Pomoći njima je dobro'", tjodvojeno, *"a ako budete s njima zajedno živjeli, pa to su braća vaša!"* To znači, ako budete miješali svoju hranu i piće s njihovom, to vam ništa ne smeta. Naime, "Allah zna razliku izmedu pokvarenjaka i dobročinitelja", tj. zna čija je namjera i nijet nered, a čija red (pomaganje).

"Da je Allah htio, mogao je propisati ono što vam je teško! On je doista silan i mudar." Dakle, da je Allah htio, On bi vas ograničio. Medutim, On vam je proširio prostor i olakšao da s njima zajedno živite.

U poglavlju "En-nisa" (Žene) bit će više govora o ponašanju prema siročadi, inšallah!

وَلَا تَنكِحُوا
ٱلْمُشْرِكَٰتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَّ ۚ وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ ۗ
وَلَا تُنكِحُوا ٱلْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا ۚ وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ ۗ
أُو۟لَٰٓئِكَ يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ ۖ وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلْجَنَّةِ وَٱلْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِۦ ۖ وَيُبَيِّنُ
ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾

"Ne ženite se idolopoklonkama dok vjernice ne postanu; uistinu je robinja vjernica bolja od idolopoklonke, makar vam se ona i sviđala! Ne udajite vjernice za idolopoklonike dok ne postanu vjernici; jer uistinu je rob vjernik bolji od idolopoklonika, makar vam se i dopadao. Ti zovu u Vatru, a Allah voljom Svojom poziva Džennetu i oprostu, te objašnjava ljudima Znakove Svoje, da bi se podsjećali!"/221/

Ovim Allah Uzvišeni zabranjuje vjernicima da žene idolopoklonke, koje obožavaju kipove, izdvajajući od njih žene pripadnice Knjige riječima:

*"i ćestite kćeri onih kojima je dana Knjiga prije vas, kada im vjenčane darove njihove dadete s namjerom da se njima oženite, a ne da sa njima blud činite i da ih za priležnice uzimate" (5:5)*Ibn-Abbas kaže: "Od toga je Allah izuzeo žene sljedbenika Knjige", a Omer ibn Hattab kaže: "Musliman može oženiti kršćanku, a kršćanin ne može oženiti muslimanku." Od Džabira ibn Abdullaha navodi se da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /308/ "Mi možemo ženiti žene pripadnika Knjige, a oni ne mogu ženiti naše žene." Ovaj hadis, bez obzira što ima u lancu to što ima, potvrđen je konsenzusom svih u ovoj zajednici.

"Uistinu je robinja - vjernica bolja od idolopoklonke, makar vam se ona i sviđala!" Suddi kaže: /309/ - Objavljen je u vezi sa Abdullahom ibn Revahe, koji je imao crnu robinju na koju se naljutio, pa joj šamar opalio. Nakon toga, uhvatio ga je strah, pa je došao Allahovom Posloniku, sallallahu alejhi ve sellem, i izvijestio ga, na što ga je ovaj upitao: "Kakva je ona?" On je odgovorio: "Posti, klanja, abdest uzima i svjedoči da nema boga osim Allaha i da si ti Allahov Poslanik." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao mu je: 'Ebu-Abdullahu, ona je vjernica!' On je rekao: "Tako mi Onoga Koji te je poslao s Istinom, ja ću je osloboditi i oženiti." To je i učinio, ali su mu neki muslimani predbacivali govoreći: "Oženio je svoju robinju!" Htjeli su da ih udaju za idolopoklonike i njih ožene u želji za njihovim porijeklom, pa je Allah objavio ovaj ajet! U oba Sahiha stoji predanje Ebu-Hurejre, koji navodi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /310/ "Ženom se ženi zbog četiri stvari: zbog njenog imetka, zbog porijekla, zbog ljepote i zbog vjere! Pa uzmi onu koja vjeru ima, ruka ti se pozlatila! "

Muslim navodi slično predanje od Džabira, a od Ibn-Omera prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /311/ "Ovaj svijet je užitak, a najbolji je užitak ovoga svijeta dobra žena."

"Ne udajite vjernice za idolopoklonike dok ne postanu vjernici", tj. nemojte ženiti idolopoklonike ženama vjernicama jer Allah Uzvišeni kaže:

*"one njima nisu dopuštene, niti su oni njima dopušteni" (60:10)*Zatim kaže:

"jer uistinu je rob - vjernik bolji od idolopoklonika, makar vam se i dopadao", tj. čovjek vjernik, pa makar bio rob iz Etiopije, bolji je od idolopoklonika, pa makar ovaj bio ugledni prvak!"

"Ti zovu u Vatru", tj. druženje i miješanje s njima poziva ljubavi prema ovome svijetu, njegovom prihvaćanju i preferiranju nad drugim svijetom, čega je rezultat muka nesnosna.

"A Allah Svojom voljom poziva Džennetu i oprostu", tj. Svojim Šerijatom, onim što je naredio i što je zabranio.

"...te objašnjava ljudima Znakove Svoje, da bi se podsjećali!"

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْمَحِيضِ ۖ قُلْ هُوَ
أَذًى فَٱعْتَزِلُوا۟ ٱلنِّسَآءَ فِى ٱلْمَحِيضِ ۖ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ ۖ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ
فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلتَّوَّٰبِينَ وَيُحِبُّ ٱلْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾
نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُوا۟ حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ ۖ وَقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُمْ ۚ
وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُم مُّلَٰقُوهُ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾

"I pitaju te o mjesečnom pranju! Reci: 'To je neprijatnost!' Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja, i ne prilazite im dok se ne okupaju! A kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allah naredio! Allah, doista, voli one koji se kaju i voli one koji se čiste." /222/ "Žene vaše su njive vaše, i vi njivama svojim prilazite kako hoćete! A pripremite

nešto i za duše svoje! I bojte se Allaha i znajte da ćete se s Njim susresti! A ti obraduj prave vjernike!" /223/

Imam Ahmed navodi predanje od Enesa, koji ističe da su židovi odbijali jesti sa ženom i biti u istoj kući s njom ukoliko ima menstruaciju.[87] U vezi s tim, drugovi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, postavljali su pitanja, pa je Allah Uzvišeni objavio ajet: ..*"Pitaju te o mjesečnom pranju..."* Kada je ajet u cjelini objavljen, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /312/ "Činite sve drugo izuzev bračnog odnosa!" Za to su saznali židovi, pa su kazali: "Ovaj čovjek neće ništa naše da ostavi da ne uradi suprotno!" Zatim su došli Usejd ibn Hudajr i Abbad ibn Bišr i kazali mu: "Allahov Poslaniče, židovi govore tako i tako, pa hoćemo li se sa ženama sastajati?" Lice Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, promijenilo se, pa su pomislili da se na njih naljutio. Zatim su oni izišli i na vratima sreli čovjeka koji je nosio mlijeko za Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem On, sallallahu alejhi ve sellem, to je za njima poslao da popiju, pa su tako saznali da se nije na njih naljutio!" /Prenosi Muslim/

Ebu-Davud navodi predanje s lancem od Ikrime, koji prenosi od neke od supruga Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: /313/ "Kada bi on nešto htio od žene koja ima menstruaciju, stavio bi joj na spolni organ odjeću!" Stoga se riječi:

"Zato ne općite sa ćenama za vrijeme mjesećnog pranja!" odnose na spolni organ, u skladu s riječima: "Činite sve izuzev bračnog odnosa!" U tom smislu, mnogi učenjaci, odnosno veći broj njih, smatraju da je dozvoljen odnos sa ženom koja ima menstruaciju, izuzev spolnog organa. Medutim, treba reći da nema razilaženja u vezi s tim da je dozvoljeno s njom biti u postelji i jesti. Aiša kaže: /314/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zapovjedio mi je da mu perem glavu dok sam imala menstruaciju. Isto tako, on bi se naslanjao u sobi na mene dok bi učio Kur'an a ja imala menstruaciju." U sahih hadisu od nje navodi se da je rekla: /315/ "Ja bih glodala kost dok sam imala menstruaciju, pa bih je dala Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem. On bi glodao po istome mjestu po kojem i ja. Pila bih vodu, pa bih dodala i njemu, i on je pio na istome mjestu na kojem sam pila i ja!" Ko obavi spolni akt u menstruaciji, počinio je grijeh, pa treba da moli Allaha za oprost i pokaje se. U vezi s pitanjem: da li je za to obavezan kefaret ili ne, postoje dva mišljenja:

- *prvo* se zasniva na osnovi predanja Ahmeda od Ibn-Abbasa, koji navodi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: /316/ "onaj koji spolno opći sa svojom ženom dok ima menstruaciju, dužan je dati sadaku dinar ili pola dinara"U verziji Tirmizija: /317/ "Ako je crvena krv, obavezan je dinar, a ako je žuta, pola dinara."

- *drugo* je vjerodostojnije i novije mišljenje šafijskog mezheba, te mišljenje većine pravnika, koji smatraju da u vezi s tim nema ništa, nego obaveza da se moli Allaha a oprost jer, po njihovom mišljenju, nije vjerodostojno direktno predanje od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Isto tako, što se tiče žene koja ima menstruaciju, ima mišljenja da je dozvoljen odnos s izuzetkom dijela ispod pojasa, što se potvrduje u oba sahiha od Mejmune bint Haris el-Hilalijje, koja kaže: /318/ "Kada bi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, htio prići nekoj od svojih žena, naredio bi joj da donji dio tijela ogrne ogrtačem ako bi imala menstruaciju." Ovo je verzija El-Buharije. Medutim, oni prenose slično i od Aiše. U tom smislu, riječi:

"ne približujte im se dok se ne okupaju" predstavljaju komentar riječi:

"Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesećnog pranja!" Ovdje se zabranjuje približavanje ženama u smislu spolnog odnosa, sve dok imaju menstruaciju. To znači da je dopušteno kada prestane. Govoreći o pokornosti, imam Ahmed kaže: - Riječi Uzvišenog su:

..

"I pitaju te o mjesečnom pranju! Reci: 'To je neprijatnost!' Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja, i ne prilazite im dok se ne okupaju! A kada se okupaju..." Čistoća (kupanje) pokazuje da im se može približavati, prilaziti. Kada Mejmuna i Aiša kažu: /319/ "Kada bi neka od nas imala menstruaciju, ogrnula bi donji dio i ušla s Allahovim Poslanikom u njegov kutak"; to ukazuje da je on htio odnos.

"A kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allah naredio!" Ovdje nalazimo poziv i uputu da se sa ženama opći nakon što se okupaju. Ulema se slaže da nije dozvoljeno prići ženi (spolno općiti)

[87] Pod izrazom ovdje se misli na sastajanje sa ženama, a ne spolni akt.

kada joj prestane menstruacija, dok se ne okupa ili, ukoliko to ne mogne, uzme tejemmum. Izuzetak čini Ebu-Hanife, r.h., koji kaže da je dozvoljeno kada prestane teći krv od menstruacije, a to je, po njemu, deset dana, te da nije uvjetovano kupanjem. Allah to najbolje zna!

Ibn-Abbas kaže: - Riječi: *"dok se ne očiste"*, tj. od krvi, *"A kada se očiste"*, tj. vodom. Ovako navodi jedan broj tabiina.

Riječi: *"Kako vam je Allah naredio"* Ibn-Abbas tumači: "do spolnog organa, a ne dalje, jer ko učini nešto preko toga, prešao je dozvoljenu granicu". U tome je i dokaz da je zabranjeno (haram) odnos u stražnjicu (što će, ako Bog da, biti objašnjeno naknadno).

Riječi Uzvišenog: *"Allah, doista, voli one koji se kaju"*, tj. koji se kaju za grijehe, i ako ponove prilaženje; *"i voli one koji se čiste"*, tj. koji se čiste od prljavština i neugodnosti, a to se ovdje odnosi na općenje u stražnjicu, i u toku menstruacije.

"Vaše žene su njive vaše." Riječ **"njiva, dobro"** predstavlja mjesto ploda djeteta, rodiljku *"...i vi njivama svojim prilazite kako hoćete!"*, tj. kako hoćete: sprijeda ili odzada, ali u jedno mjesto, kao što potvrduju hadisi. El-Buhari navodi predanje od Džabira, koji je rekao: /320/ - Židovi su govorili: "Ako obavi odnos sa zadnje strane, dijete se rodi razroko."

Tada je objavljeno:

"Vaše žene su njive vaše i vi njivama svojim prilazite kako hoćete!" (Prenose Muslim i Ebu-Davud.) Ibn-ebi-Hatim navodi od Džabira: /321/ - Židovi su govorili muslimanima: "Ko pride ženi sa zadnje strane, dijete će biti rodeno razroko", i Allah je objavio:

"Vaše ćene su njive vaše i vi njivama svojim prilazite kako hoćete!" Ibn-Džurejdž kaže u hadisu da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /322/ "S prednje ili zadnje strane, ako je to u spolni organ!" Postoje i brojni drugi hadisi koji daju slobodu odnosa pod uvjetom da bude u jedno mjesto, tj. u vaginu. Istovremeno, postoji zabrana odnosa u stražnjicu.

Od Omera ibn Šuajba navodi se predanje koje on prenosi od svoga oca, a ovaj od djeda, koji kaže da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /323/ "Onaj koji obavi spolni odnos sa ženom u stražnjicu, počinio je mali homoseksualizam!" Imam Ahmed navodi predanje sa lancem od Ali ibn Talika, koji kaže: /324/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je da prilazite ženama u stražnjice! Allah se doista ne stidi reći istinu." Od Ebu-Hurejre se, takoder, prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /325/ "Allah neće ni pogledati onoga koji ženi prilazi obavljajući spolni odnos u stražnjicu." Isto tako prenosi od Ebu-Hurejra da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /326/ "Proklet je onaj koji sa svojom ženom spolno opći u stražnjicu." Sva predanja koja se navode u prilog dopuštenja tog čina nevjerodostojne su, a to je posebno ispitao i izdvojio hafiz Ebu-Abdullah ez-Zehebi u djelu u kojem je to sabrao utvrdivši da su sve to slabi hadisiOd Ibn-Omera, Malika, Šafije i Tahavija prenosi se da je to dopušteno - halal. Medutim, sve to nije vjerodostojno predanje od njih, Allah im se smilovao. Zato Nasr es-Sabbag kaže: "Rebi' se zaklinjao Allahom, osim Koga drugog boga nema, da je slagao, tj. Ibn-Abdul-Hakem se poziva na Šafiju, budući da je [afija jasno potvrdio u svojih šest djela da je to zabranjeno. Allah to najbolje zna! Isto tako, Ibn-Omer, r.a., to zabranjuje: " Daremi navodi u svom "Musnedu" od Seida ibn Jesara ebi-Habbaba, koji kaže: - Rekao sam Ibn-Omeru: "Šta kažeš za prileţnice (robinje), da li se s njima može obaviti odnos u stražnjicu?" On je rekao: "Zar to može činiti ijedan od muslimana?" Ovaj lanac predanja je vjerodostojan, a tekst je jasan u pogledu zabrane. Stoga, sve što se u vezi s tim navodi, ovim se negira. Ma'mer ibn Isa navodi od Malika da je to haram (zabranjeno)Ebu-Bekr ibn Zijad en-Nejsaburi s lancem od Israila ibn Revha kaže: - Pitao sam Malika ibn Enesa: "Šta kažeš za prilazak ženama sa stražnje strane?" Rekao je: "Vi niste niko drugi do Arapi. Da li je njiva išta drugo do mjesto sijanja? Ne prelazite mimo vagine!" Rekao sam: "Ebu-Abdullahu! Oni navode da ti to tvrdiš!" Odgovorio mi je: "Lažu na mene, lažu!" Prema tome, ovo je potvrden njegov stav, a to je i stav Ebu-Hanife, Šafije, Ahmeda ibn Hanbela i svih njihovih sljedbenika, kao što je i stav tabiina i drugih pripadnika zdrave tradicije, koji to najoštrije osuduju. Neki od njh to nazivaju i činom nevjerstva - kufra.

"A pripremite što i za duše svoje!", tj. djela pokornosti izbjegavajući pri tome ono što je zabranjeno. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Bojte se Allaha i znajte da ćete se s Njim sresti", tj. da će s vama obračunati za sva vaša djela *"I*

obraduj vjernike", tj. one koji su Allahu pokorni u svemu što im je naredio i izbjegavaju sve što je On zabranio. Ibn-Džerir navodi od Ibn-Abbasa, koji kaže: *"A pripremite što i za duše svoje!"* Znači, pri odnosu sa ženom reći ćeš: **"Bismillah"/"U ime Allaha"**U El-Buharijinom Sahihu utvrdeno je predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /327/ - Kada neki od vas hoće prići svojoj ženi, treba kazati:

"U ime Allaha! Moj Bože! Udalji šejtana od nas! Udalji šejtana od onoga što nam poklanjaš!" Ako iz toga budu dobili dijete, šejtan mu nikada neće nauditi!

وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ
عُرْضَةً لِّأَيْمَانِكُمْ أَن تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٤﴾
لَّا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا كَسَبَتْ
قُلُوبُكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾

"I neka vam zakletva Allahom ne bude prepreka da dobro činite, da se Allaha bojite i ljude mirite. A Allah sve čuje i sve zna!" /224/ "Allah vas neće kazniti ako se neoprezno zakunete, ali će vas kazniti za ono što s predumišljajem srca vaših uradite-Allah prašta i blag je."/225/

Allah Uzvišeni kaže: Nemojte da vam vaša zakletva Allahom Uzvišenim bude prepreka da činite dobro i održavate odnose s rodbinom ukoliko se zakunete da to nećete činiti! Zatim Allah kaže:

"Neka se čestiti i imućni među vama ne zaklinju da više neće pomagati rođake i siromahe, i one koji su na Allahovu putu rodni kraj svoj napustili; neka pređu preko toga i nek praštaju! Zar vam ne bi bilo drago da i vama Allah oprosti..!" (24:22) Prema tome, ostajanje pri zakletvi u tom slučaju veći je grijeh nego je prekršiti uz otkup! Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /328/ "Tako mi Allaha, ako se neko od vas vrati svojoj porodici s takvom zakletvom, to mu je veći grijeh kod Allaha nego za otkup kojim ga Allah obavezuje!" (Ovako prenose Muslim i Ahmed.)

U vezi sa značenjem ovoga ajeta Ibn-Abbas kaže: "Nikako ne dozvolite da vaša zakletva bude prepreka da činite dobro. Zato, dajte kefaret za vašu zakletvu i činite dobro." Tako kaže i skupina tabiina. Njihove tvrdnje potvrduje i predanje u El-Buharijinom i Muslimovom Sahihu da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /329/ "Tako mi Allaha, ja ću uvijek - ako se zakunem za nešto, pa uvidim da je drugo bolje otkupiti zakletvu i uraditi ono što je bolje a otkupiti zakletvu." Muslim navodi predanje od Ebu-Hurejra, koji navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /330/ "Ko se za nešto zakune, pa zatim vidi nešto bolje od toga, neka učini kefaret i uradi ono što je bolje!" Postoje i drugi hadisi u kojima se ne spominje kefaret, a vjerodostojno je slijedeće: /331/ "Neka učini kefaret za svoju zakletvu."

"Allah vas neće kazniti ako se nenamjerno zakunete", tj. neće vas kazniti, niti obavezivati za nenamjernu zakletvu, a to je zakletva koju onaj koji se zaklinje ne čini namjerno, nego je učini mahinalno jezikom bez namjere da je i potvrdi. U dva Sahiha navodi se predanje od Ebu-Hurejra da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /332/ - Ko se zakune Latom i Uzzatom neka kaže: "Nema drugog boga osim Allaha." To je on rekao ljudima koji su prije kratkog vremena napustili paganstvo i primili islam dok im je govor još uvijek bio pod uticajem ranijih običaja, pa su se nenamjerno zaklinjali Latom. Stoga im je naredeno da nakon toga izgovore riječi Svjedočanstva tevhida, kako bi se to poništilo.[88] U poglavlju "O nenamjernoj zakletvi" Ebu-Davud navodi predanje od Aiše, koja kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /333/ - Omaška u zakletvi je ono što čovjek kaže u kući: "Ne, Boga mi!" ili "Da, Boga mi!" Ibn-Džerir navodi predanje od Hasana ibn ebil-Hasana, koji kaže: /334/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naišao je pored ljudi koji su se nadmetali u strjeljaštvu, tj. koji su gadali strijelama. S njim bijaše i jedan od njegovih drugova. Jedan od ljudi ustajao je i govorio: "Boga mi, pogodio sam!", "Boga mi, nisi pogodio!" čovjek koji je bio s Poslanikom rekao je: "Ovaj čovjek strašno griješi, Allahov Poslaniče!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio mu je: "Ne, zakletva strijelaca nenamjerna je i ne nosi kefaret niti kaznu!" Ovaj hadis je mursel-hasen od El-Hasana.

[88] Ja bih rekao da su njegove riječi: **"Neka kažu 'Nema drugog boga osim Allaha'"** dokaz da je zakletva nečim drugim, a ne Allahom, širk (idolopoklonstvo). Da to nije tako, on ne bi zapovjedio da kaže. **"Nema drugog boga osim Allaha'"**. u čemu je obnova vjerovanja / imana i negacija obožavanja bilo čega drugog osim Allaha.

Ibn-ebi-Hatim prenosi od Aiše da je rekla: - To su riječi čovjeka: "Ne, Boga mi!", "Da, Boga mi!" i slkada misli da je tačno, a to nije takoIbn-Abbas kaže: "Nenamjerna je zakletva ona kojom zabranjuješ ono što ti je Allah dopustio i u tome nisi obavezan kefaret činiti!"

U poglavlju "Zakletva u srdžbi" Ebu-Davud prenosi od Seida ibn Musejjeba: - Dva brata ensarije stekli su nasljedstvo pa je jedan želio da se podijele, a drugi mu je rekao: "Ako mene pitaš kako ćemo podijeliti sve što meni pripada ja dajem za Kabu!" Na to mu je rekao Omer: - Kabi nije potreban tvoj imetak! Učini kefaret za svoju zakletvu i kaži to svom bratu, jer ja sam čuo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /335/ "Ne možeš se zakleti niti zavjetovati za grijeh prema Gospodaru Uzvišenom, niti za prekidanje rodbinskih veza, niti pak za ono što ne posjeduješ!"

*"...ali će vas kazniti za ono što vaša srca urade / ako pod zakletvom nešto namjerno učinite"*Ibn-Abbas, kao i neki drugi, tvrde: "To znači da se zakune za nešto znajući da laže." Mudžahid i neki drugi kažu: - To je isto kao i u riječima:

"ali će vas kazniti ako se zakunete namjerno!" (5:89)

"Allah prašta i blag je", tj. On prašta robovima Svojim i blag je prema njima.

لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَآئِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ
أَشْهُرٍ ۖ فَإِن فَآءُو فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾ وَإِنْ عَزَمُوا۟ ٱلطَّلَٰقَ فَإِنَّ ٱللَّهَ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾

"Onima koji se zakunu da se neće približavati ženama svojim, sačekat će ih četiri mjeseca! Pa ako se vrate ženama, Allah doista prašta i milostiv je." /226/ "A ako odluče da se rastave, pa Allah doista sve čuje i zna!"/227/

Riječ: znači **"zakletva"**Stoga, ako se čovjek zakune da neće sa ženom imati seksualni odnos odredeno vrijeme, to može biti manje ili više od četiri mjeseca. Ako je to vrijeme kraće, on mora sačekati da prode ovaj period, a tek potom stupiti u seksualni odnos sa svojom suprugom. U tom slučaju, ona je dužna biti strpljiva i ne može tražiti da se vrati, tj. da dode i stupi s njom u seksualni odnos u ovom perioduOvo se potvrduje u El-Buharijinoj i Muslimovoj zbirci Sahiha, gdje se nalazi predanje od Aiše, koja navodi da se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zakleo na mjesec, pa je to sveo na dvadeset devet dana i rekao: /336/ "Mjesec ima dvadeset devet dana." Medutim, ako je period duži od četiri mjeseca, po prolasku vremena od četiri mjeseca supruga može tražiti od svog supruga: ili da se vrati i stupi s njom u seksualni odnos, ili da raskine brak. Na to će ga prisiliti sudija, kako ne bi ona bila oštećena. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Onima koji se zakunu da se neće približavati ženama svojim...", tj. koji se zakunu da neće stupati u seksualne odnose sa svojim ženama. U tome je dokaz da se takva zakletva odnosi na supruge, ali ne i na robinje.

"...rok je četiri mjeseca", tj. muž će čekati četiri mjeseca od trenutka zakletve, a potom će prestati s tim, ili će od njega biti zatraženo da se vrati, ili da se razvede. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"a ako se vrate", tjvrate u stanje u kome su bili, u pogledu seksualnog odnosaTo tvrde Ibn-Abbas i jedna grupa tabiina.

"Pa Allah, doista, prašta i milostiv je" za ono za što su uskraćene u prethodnom periodu zbog zakletve.[89] Većina učenjaka smatraju da je za to obavezan kefaret na osnovi opće odredbe o kefaretu za onoga koji se zakune, što je gore navedeno u sahih hadisimaAllah to najbolje zna!

"A ako odluče da se rastave ..." Ovim se dokazuje da do rastave braka ne dolazi samim tim što produ četiri mjeseca, kako tvrdi većina kasnijih učenjakaIma mišljenja da do rastave stupnja *"jednog puštanja"* dolazi samim prolaskom četiri mjeseca, kao što ima mišljenja da time dolazi do **"opozivog razvoda"**, a neki kažudo **"definitivnog puštanja"**Svi koji tvrde da dolazi do razvoda samim prolaskom četiri mjeseca, obavezuju za ženu razvodni rok /iddet/Izuzetak čini predanje koje navode Ibn-Abbas i Ebu-Šasa', koji ističu da ukoliko je imala tri menstruacije, za nju nema "razvodnog roka"Medutim, stav većine od kasnijih pravnika jeste da staratelj može to zaustaviti tražeći: ili navedeno, tj. da se vrati supruzi, ili razvod budući da razvod ne nastaje samim istekom ta četiri mjeseca. Malik prenosi od Ibn-Omera da je rekao: "Kada

[89] Dodao bih: Ovim se na lijep način skreće pažnja od Stvori -telja Uzvišenog da je zaklinjanje ove vrste grijeh, budući da je muž uskratio svojoj supruzi pravo na seksualni odnos u tom periodu i to na osnovi riječi Uzvišenog: *"Pa, Allah, doista, prašta i milostiv je."* Jer da to nije grijeh, ovdje se ne bi ukazivalo na praštanje. Ovaj grijeh je u uskra -ćivanju supruzi njenoga prava zbog zakletve. Isto tako, ovim se skreće pažnja da je izbjegavanje ovakve zakletve bolje.

se čovjek zakune da se neće približavati svojoj ženi, time se nije razveo, pa makar i prošla četiri mjeseca, dok sam to ne prekine, bilo razvodom ili povratkom (Navodi El-Buhari.) Isto stanovište zastupaju i Omer, Ibn-Omer, Aiša, Osman, Zejd ibn Sabit, više od deset ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te više tabiina i šerijatskih pravnika. Svi oni tvrde da je, ukoliko se ne vrati, obavezan razvesti se. U protivnom, sudija će obaviti razvod koji se smatra opozivim u toku razvodnog roka iddeta.

Šerijatski pravnici, te drugi učenjaci u vezi s odgadanjem od muža preko roka od četiri mjeseca, upućuju na hadis koji prenosi Malik ibn Enes u "Muvetta'u" od Abdullaha ibn Dinara, koji kaže: - Omer ibn Hattab je izišao noću i čuo je neku ženu kako kaže:

"Ova noć se odužila crna na kraju svome,
Ne da mi da spavam, jer nemam
ljubljenoga da se zabavim.
Tako mi Boga, da ne brinem o Allahovu hataru,
Ovaj krevet bi se zaljuljao."

Omer je tada upitao svoju kćerku Hafsu, r.a.: "Koliko najviše žena može biti strpljiva bez muža?" Ona mu je odgovorila: "šest mjeseci, ili pak četiri mjeseca!" Omer je kazao: "Nikoga neću držati u vojsci duže od toga!"

وَٱلْمُطَلَّقَٰتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَٰثَةَ قُرُوٓءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ
لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِىٓ أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ
وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِى ذَٰلِكَ إِنْ أَرَادُوٓا۟ إِصْلَٰحًا ۚ وَلَهُنَّ مِثْلُ ٱلَّذِى
عَلَيْهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾

"Puštene žene neka čekaju tri mjesečna pranja; i nije im dopušteno da kriju ono što je Allah stvorio u matericama njihovim, ako u Allaha i u drugi svijet vjeruju! Muževi njihovi su preči da ih vrate dok su u tome, ako žele štogod popraviti. One imaju isto toliko prava koliko i obaveza, po onom što je poznato. A muškarci su nad njima za jedan stupanj! Allah je, doista, silan i mudar."/228/

Ovo je zapovijed raspuštenicama (koje su imale odnos), koja im dolazi od Allaha Uzvišenog, tako da one koje imaju redovno mjesečno pranje trebaju čekati da produ tri pranja, tj. da svaka od njih pričeka tri mjesečna pranja nakon razvoda, a nakon toga se može udati ako to želi. U vezi sa robinjom postoje različita mišljenja. Neki kažu: - Ako se razvede, njen razvodni rok traje dva mjesečna pranja, budući da je propis za robinje upola manji. Pošto se pranje ne može dijeliti, obavezna je čekati dva mjesečna pranja na osnovi hadisa: /337/ "Razvod robinje smatra se trajnim sa dva puštanja, a razvodni rok sa dva mjesečna pranja." Medutim, ovaj hadis nije vjerodostojan. Darekutni smatra da su to riječi Kasima ibn Muhammeda, a u lancu se nalazi i ime Muzahira ibn Eslema el-Mahzumija el-Medenija, koji je sasvim neprihvatljiv. Prenosi se, također preko Ibn-Omera, ali ne direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Učenjaci navode da nije poznato razilaženje medu ashabima o ovom pitanju i to je stav četiri imama. Neki pripadnici zdrave tradicije kažu: "Naprotiv. Njen razvodni rok isti je kao i za slobodnu ženu, na što ukazuje opće značenje ajeta, te stoga što je to stvar mentaliteta, odnosno prirode, gdje su i slobodne žene i robinje jednake." To navodi šejh Ebu-Omer ibn Abdul-Berr od Muhammeda ibn Sirina, te neki zagovornici doslovnog tumačenja, i smatraju taj hadis slabim.[90]

U vezi sa smislom pojma "" postoje razilaženja izmedu predstavnika zdrave tradicije, njihovih nasljednika i imamaPostoje dva mišljenja:

- *prvo*: da su to periodi čistoće[to se tiče prvog mišljenja, od Aiše, r.a., prenosi se: - Pojam znači "periodi čistoće"!

- Od ibn Omera navodi se da je govorio: "Kada čovjek pusti svoju ženu i nastupi period trećeg pranja, tada je ona nezavisna od njega i on od nje." Malik kaže: "Tako je to po nama!" Slično se navodi i od Ibn-Abbasa, Zejda ibn Sabita, skupine tabiina te ostalih sedam šerijatskih pravnika, a to je i stav Šafije, Davuda, Ebu-Sevra i jednog predanja od Ahmeda. To oni dokazuju riječima Uzvišenog: *"vi ih u razvodnom roku (iddetu) pustite!" (65:1)*, tjdok su čiste. Budući da se "čistoća", kada se mogu pustiti, pretpostavlja, to pokazuje da je to jedan od tri čista perioda koji se nareduju Zato, svi oni kažu: "Žena koja je u iddetu i ovaj period joj prolazi od muža se potpuno razdvaja trećim periodom menstruacije."

- *drugo*: pojam "" znači mjesečna pranja (menstruacije) Prema drugom

[90] Ja bih rekao: Ako se potvrdi hadis "Razvod robinje smatra se sa dva puštanja, a razvodni rok dva mjesečna pranja" i mi slušamo i pokoravamo se... U suprotnom, stav da je slobodna žena i robinja u vezi s ovim jednaka, odgovara općem značenju ajeta, a u skladu je s mentalitetom i prirodom.

mišljenju razvodni rok ne prolazi dok se ne očisti od trećeg pranja. Neki usto dodaju: "dok se ne okupa".

Mišljenje da pojam "" znači mjesečna pranja navodi se u predanjima istaknutih ashaba, medu kojim su i četverica prvih halifa, zatim velikih tabiina, a to je i stav Ebu-Hanife, vjerodostojno predanje Ahmeda ibn Hanbela, stav Sevrija, Evzaija, Ibn-ebi-Lejla te nekih drugihTo potvrduje i sadržaj hadisa koji prenosi Ebu-Davud i En-Nesa'i preko Munzira ibn Mugire, Urve ibn Zubejra i Fatime bint ebi-Hubejš, koja navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, njoj rekao: /338/ "Ostavi namaz dok imaš pranje" ! Ukoliko je ovo tačno, onda je jasno da riječ "" znači isto što i riječ "", tj. menstruacija. Medutim, El-Munzir kaže: "Medu prenosiocima ovoga hadisa nalazi se Ebu-Hatim, a on je nepoznat ", dok ga Ibn-Hibban navodi medu pouzdanim šejh Ebu-Omer ibn Abdul-Berr tvrdi da medu poznavaocima arapskog jezika i šerijatskim pravnicima nema neslaganja da riječ "" znači mjesečno pranje, odnosno čistoću. Jedino medu njima postoji neslaganje u pogledu značenja ajeta, odnosno dva navedena mišljenja.

"...i nije im dopušteno kriti ono što je Allah stvorio u matericama njihovim...", tj. ako zatrudne ili dobiju menstruaciju.

*"...ako vjeruju u Allaha i Sudnji dan"*Ovim se prijeti da se žene ne ponašaju suprotno istini te ukazuje da to zavisi isključivo od njih budući da to one jedine znaju, i da je to nemoguće drugačije ustanoviti, pa se upućuje na njih i prijeti im se, kako se ne bi ponašale neiskreno.

"Muževi njihovi imaju pravo da ih vrate dok one čekaju, ako žele štogod popraviti." Dakle, muž koji je pustio ženu ima pravo da je vrati dok traje razvodni rok - iddet, ukoliko tim želi poboljšanje situacije i dobro, a to se odnosi na žene koje su puštene opozivim puštanjem što se tiče žena koje su puštene definitivnim puštanjem, treba reći da povod objavljivanja ovog ajeta nisu bili slučajevi definitivnog puštanja, nego je povod bio "trorijeko puštanje"U vrijeme objavljivanja ovog ajeta čovjek je imao pravo vratiti ženu kada god bi htio pa makar bilo i stotinu puta. Medutim, pošto je to u ajetu koje slijedi svedeno na "trorijek" (puštanje sa tri izgovora), diferencirano je na žene koje su zastalno puštene i one koje to nisu.

"One imaju isto toliko prava koliko i obaveza po onom što je poznato." One imaju pravo i obaveze prema muškarcima kao što i muškarci imaju pravo i obaveze prema njimaStoga svako od njih treba primjerno izvršavati svoje obaveze prema drugome.

U Sahihu Muslimovom navodi se od Džabira da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao u svojoj hutbi na Oprosnom hadžu: /339/ "..Bojte se Allaha u odnosu prema ženama. Vi ih uzimate s povjerenjem Allahovim i dozvoljeni su vam seksualni odnosi s njima Allahovom riječju. One su obavezne da ne dozvole ulazak u vašu kuću nikome kome vi ne dozvoljavateAko to učine, udarite ih, ali ne žestoko. One imaju pravo na opskrbu i odjeću u dobrom (korektnom) odnosu."

"A muškarci imaju prednost nad njima za jedan stepen!" , tj. muškarci su po konstituciji i prirodenim osobinama i sposobnostima skrbništva za porodicu iznad žene.

"Allah je silan i mudar." Silan da uzvrati onome ko prema Njemu griješi i ponaša se suprotno Njegovim zapovijedima, a mudar u naredbama, šerijatskim propisima i Svojim odredbama.

الطَّلَٰقُ

مَرَّتَانِ ۖ فَإِمْسَاكٌۢ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌۢ بِإِحْسَٰنٍ ۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَأْخُذُوا
مِمَّآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ شَيْـًٔا إِلَّآ أَن يَخَافَآ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا
حُدُودَ ٱللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا ٱفْتَدَتْ بِهِۦ ۗ تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا
تَعْتَدُوهَا ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٢٩﴾ فَإِن طَلَّقَهَا
فَلَا تَحِلُّ لَهُۥ مِنۢ بَعْدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُۥ ۗ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا
أَن يَتَرَاجَعَآ إِن ظَنَّآ أَن يُقِيمَا حُدُودَ ٱللَّهِ ۗ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ يُبَيِّنُهَا
لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣٠﴾

"Puštanje (žene) je dva puta, nakon čega se ili uz dobro zadržava, ili na lijep način razvod daje! A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati, A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati onda im nije grijeh da se ona otkupi. To su Allahove granice, pa ih ne prekoračujte! A oni koji Allahove granice prekoračuju, to su oni koji su nepravedni!" /229/ "A ako je opet pusti, ona mu nije nakon toga (za brak) dopuštena sve dok se ne uda za drugog muža. Pa ako je ovaj pusti, onda njima dvoma nije grijeh da se jedno drugom

vrate, ako misle da će Allahove propise izvršavati. To su Allahove granice koje On objašnjava ljudima koji znaju."/230/

Ovaj časni ajet dokida običaj iz prvog perioda islama kada je čovjek mogao vratiti ženu dok je razvodni rok, makar je pustio sto puta. Budući da su time supruge bile oštećene, Allah je to sveo na trorijeko puštanje dopuštajući vraćanje nakon jednom ili dva puta izrečene odluke, a potvrdujući to definitivnim trećim iskazom. Allah Uzvišeni kaže:

"Puštanje je dva puta, nakon ćega se ili uz dobro zadržava, ili na lijep način razvod daje!" U poglavlju "Dokidanje povratka nakon trostrukog puštanja" Ebu-Davud navodi riječi od Abbasa:

"Raspuštenice neka ćekaju tri mjesečna pranja; i nije im dopušteno da kriju ono što je Allah stvorio u matericama njihovim." Ove riječi znače da muškarac kada pusti ženu ima pravo da je vrati, pa makar to bilo i trorijekom, što je potom dokinuto riječima:

.."Puštanje je dva puta..." Na ovaj način, puštanje tri puta je osigurano tako da nakon trećeg puštanja nema opoziva dok se žena ne uda za drugoga.

"..nakon čega se ili uz dobro zadržava, ili na lijep način razvod daje!" Ukoliko čovjek ženu pusti jedanput ili dvaput, dok traje razvodni rok - iddet, ima mogućnost da je vrati u namjeri da to popravi ili dobro učini, ili da je ostavi dok ne prođe taj rok, pa dođe do konačne rastave i ona postane slobodna, s tim da se prema njoj mora korektno odnositi, da joj se ne učini nepravda niti bilo kakva štetaIbn Ebi-Hatim prenosi od Ismaila ibn Semia, koji kaže: - Čuo sam Ebu-Rezina kako kaže: /340/ "Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, došao je neki čovjek i rekao: Allahov Poslaniče, šta kažeš za riječi Allaha Uzvišenog:

'nakon ćega se ili uz dobro zadržava, ili na lijep način razvod daje!' Gdje je treće? On je odgovorio: Razvod na lijep način." U predanju Abda ibn Humejda, u njegovom komentaru stoji: /341/ "..Razvod na lijep način je treći."

"A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali." Dakle, nije vam dopušteno da ih uznemiravate i mučite kako bi se od vas otkupile onim što ste im vi darovali, ili pak dijelom toga, jer Allah Uzvišeni kaže:

"smetnje im ne pravite da odnesu nešto od onoga što ste im dali, osim ako budu očito zgriješile!" (4:19) Ukoliko pak žena nešto pokloni mužu od svoga vlastitog dobra, Allah Uzvišeni nareduje:

*"A ako vam one, svojom voljom, od toga što poklone, to s prijatnošću i ugodnošću užívajte" (4:4)*Ukoliko se medutim supružnici zavade, pa žena ne ispunjava obaveze prema mužu ne podnoseći ga i ne sastajući se s njim, ona ima pravo da se otkupi onim što joj je on dao. Nema smetnje da ona to njemu dade, kao što nema smetnje ni da on to primiZato Allah Uzvišeni kaže:

"A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grijeh da se ona otkupi." Ako, medutim, ona to čini bez razloga, pa zatraži od njega da se otkupi, u vezi s tim postoji predanje Ibn-Džerira koje on navodi od Sevbana, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /342/ "Ako neka žena traži od muža razvod bez valjanog razloga, njoj je haram miris Dženneta." U predanju Ahmeda to se navodi od Ebu-Kilabe, a on spominje Ebu-Esma'a, Sevbana i druge. Ibn-Džerir to navodi s posebnim dodatkom: /343/ "jer one koje to čine spadaju u licemjere!" Veliki broj sljedbenika zdrave tradicije, kao i poznijih imama tvrde: "Nije dozvoljeno da žena inicira rastavu osim u slučaju velikog sukoba i netrpeljivosti žene prema mužu, kada je dozvoljeno da muž uzme otkupninu od nje." To oni argumentiraju riječima Uzvišenog:

"A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se oni plaše da Allahove propise neće izvršavati." A zatim kažu: "Rastava koju pokreće žena nema šerijatsku osnovu osim u ovom slučaju, pa stoga nije dopušteno postupati drugačije bez čvrstog dokaza." U osnovi to dakle nije dopuštenoMedu onima koji zastupaju taj stav jesu Ibn-Abbas, značajan broj tabiina te većina drugih učenjakaMalik i Evza'i kažu: "Ako bi uzeo od nje nešto i time joj napravio štetu, bio bi dužan vratitiTa rastava je opoziva." Malik još kaže: "Mi smo ljude zatekli da tako rade." [afija, r.a., smatra da je dozvoljeno da žena inicira razvod u slučaju sukoba, a ukoliko su suglasni u tome, onda je to boljeOvo je ujedno i stav svih sljedbenika [afi'je.

El-Buhari navodi predanje od Ibn-

Abbasa: /344/ -Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, došla je žena Sabita ibn Kajsa ibn Šemmasa i kazala: "Allahov Poslaniče! Nemam primjedbi na njegovo ponašanje, niti vjeru, ali mrzim nepokornost (mužu) u islamu." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Hoćeš li mu vratiti bašču?" "Da", kazala je ona"Uzmi bašču i pusti je!", rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem

Ibn-Džerir prenosi od Ibn-Abbasa koji je kada ga je upitao Ikrime: "Je li bilo osnova za rastavu na inicijativu žene?" - odgovorio: /345/ Prvu rastavu na inicijativu žene u islamu učinila je sestra Abdullaha ibn Ubejja. Ona je došla Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekla: "Allahov Poslaniče, mi nikako nismo jedno za drugo. Ja sam jedanput podigla zastor i ugledala ga u grupi ljudi, pa sam vidjela da je on najcrnji i najniži, najružnijeg izgleda!" Njen muž je rekao: "Allahov Poslaniče! Dao sam joj najljepšu bašču koju sam imao, pa neka mi vrati bašču!?" "Šta kažeš?", upitao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem "Da", odgovorila je ona, "ako hoće dat ću mu i više!" Zatim ih je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rastavio.

U predanju imama Ebu-Abdullaha ibn Batta s lancem od Ibn-Abbasa stoji: /346/ - Džemila bint Sellul došla je Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekla: "Ne korim ga zbog izgleda niti vjere, nego mrzim da mu postanem nepokorna po islamu." Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Hoćeš li mu vratiti njegovu bašču?" "Da", odgovorila je ona. Poslanik je, potom, naredio "da on uzme ono što joj je dao i ništa više".

* * *

Većina učenjaka smatra da je dozvoljeno da muž uzme naknadu od žene veću od onoga što joj je dao, što temelje na općem značenju riječi Uzvišenog:

"onda im nije grijeh da se ona otkupi", te riječima Omera ibn Hattaba čovjeku čija je supruga bila neposlušna: "Pusti je i uzmi naknadu, pa makar mendušu!" U drugom predanju stoji: "Uzmi, pa makar vrpcu pletenice!" El--Buhari kaže: "Osman je dopustio rastavu na inicijativu žene, ali bez uzimanja vrpce pletenice." To znači da je dozvoljeno da od nje uzme bilo što i bilo koliko od onoga što ona ima i ne ostavi joj ništa osim vrpce za kosu. Ovaj stav zastupaju Ibn-Omer, Ibn-Abbas, dio tabiina, a to je također i stav Malika, Lejsa, Šafije i Ebu-SevraZa to se opredijelio i Ibn-Džerir.

Saradnici Ebu-Hanife kažu: "Ako je inicijativa od nje, dozvoljeno je da uzme od nje ono što joj je dao, ali ne i više. Ako to bude više, to je dopušteno sudski. Ako je pak inicijativa od njeg, nije dopušteno da od nje uzme bilo što, a ako uzme, to se dopušta sudski." Ahmed, Ebu-Ubejd i Ishak ibn Rahevejh kažu: "Nije dopušteno da uzme više nego što joj je dao." To je i stav Seida ibn Musejjeba i drugih velikih tabiina. Ma'mer i Hakem kažu: - Alija je govorio: "Od žene koja inicira razvod nije dopušteno uzeti naknadu veću od onoga što joj je muž dao." Evza'i tvrdi: "Suci ne dozvoljavaju de se od nje uzme više nego što joj je dano."

Ja mislim da se ovaj stav potkrepljuje navedenim hadisom s predanjem Katade, koji to navodi od Ikrime, a on od Ibn-Abbasa, u vezi sa slučajem žene Sabita ibn Kajsa, kada mu je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da od nje uzme bašču i ne uzima ništa više. Isto tako, to se zasniva na predanju koje navodi Abd ibn Humejd, koji uz lanac Ata'a kaže da Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije volio da se od nje uzme više od onoga što joj je dano, ukazujući na ženu koja inicira razvod. Značenje ajeta oni povezuju sa značenjem riječi:

"onda im nije grijeh da se ona otkupi", tjod onoga koji joj je dao, budući da su prije toga riječi:

"...A vama nije dopušteno uzimati bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se oni plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grijeh da se ona otkupi", tjza to. Tako je Rebi' ibn Enes čitao riječi:

"onda im nije grijeh da se ona otkupi" (to prenosi Ibn-Džerir)Zato poslije ovog ajeta kaže:

"To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su!"

Ekskurs: Ibn-Abbas smatra da se inicijativa žene za razvod ne smatra razvodom, nego prekidom bračne veze. Naime, povodom predanja s lancem od Ibn-Abbasa u vezi sa čovjekom koji je pustio svoju ženu dva puta, a zatim se ona od njega odvojila davši mu naknadu, Šafija kaže da je on može oženiti ukoliko želi, jer Allah Uzvišeni kaže:

"Razvod je dva puta..a ako se

povrate..." Šafija, takoder, navodi predanje od Ikrime, koji je rekao: "Svaki postupak koji je vezan uz imovinu - nije razvod." To je predanje od vladara vjernih Osmana ibn Affana i Ibn-Omera, a stav je i Tavusa, Ibn-Omera, Ahmeda ibn Hanbela, Ishaka ibn Rahevejha, Ebu-Sevra, Davuda Zahirije, te raniji stav Šafije. To je i bukvalno značenje ajeta.

U vezi s rastavom na inicijativu žene i njenu naknadu drugi kažu da je to definitivan razvod (ba'in), izuzev u slučaju da postoji namjera više od toga kada se odreduje prema namjeri. To je stav Malika, Ebu-Hanife i njegovih učenika, Sevrija, Evza'ija, Ebu-Usmana el-Bunejja i Šafijin noviji stav, dok hanefije smatraju da je žena puštena definitivno (ba'ina) ukoliko je muž time mislio na jednorijeko ili dvorijeko puštanje, odnosno to izgovorio. Ako je pak imao namjeru trorijeko puštanje, onda je to tako. Šafija, medutim, ima i drugo mišljenje po kojem to ne predstavlja ništa ako nije izgovoreno i dovoljno jasno.[91]

Šerijatsko pitanje (mes'ela): U pogledu razvodnog roka iddeta žene koja se rastavila i dala naknadu postavlja se pitanje: da li se ona tretira kao razvedena, pa taj period traje tri ciklusa, ili za nju taj period traje samo jedan ciklus? Prvo mišljenje zastupaju: Omer, Alija, Ibn-Omer i dio tabiina. Oni smatraju da je ovakva rastava pravi razvod koji ima razvodni rok kao i za druge raspuštenice Drugi zastupaju drugo mišljenje, a Ibn-Omer je donosio rješenja prema prvom mišljenju dok nije čuo da Osman ibn Affan donosi rješenja na osnovi drugog mišljenja, pa je to i sam prihvatio rekavši: - Osman je najbolji i najznaniji medu nama. Abde navodi od Ubejdullaha, on od Nafija, a ovaj od Ibn-Omera, da je rekao: "Razvodni rok žene koj se rastavila na svoju inicijativu i uz naknadu traje jedno mjesečno pranje." Ibn-Abbas kaže: "Njen razvodni rok traje jedno mjesečno pranje." To isto zastupa i Ikrime, dok Ebban Ibn Osman i svi naprijed navedeni smatraju da je rastava na inicijativu i uz naknadu žene samo prekid. Oni to dokazuju predanjem Ebu-Davuda i Tirmizije, koji navode od Ibn-Abbasa: /347/ "Žena Sabita ibn Kajsa napustila je svog muža uz saglasnost Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji je naredio da joj razvodni rok bude jedno mjesečno pranje." Zatim Tirmizi kaže: "To je hadis hasen-garib." Tirmizi prenosi takoder od Rebije bint Mu'avvez bint Afra: /348/ "Ona je napustila muža u vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji joj je naredio da joj razvodni rok bude jedno mjesečno pranje." Tirmizi kaže: "Tačno je da joj je naredeno da provede razvodni rok u trajanju od jednog mjesečnog pranja."

Ibn-Madže navodi predanje od Rebije bint Muavvez bin Afra, koja je rekla Ibadi ibn Velidu ibn Ubadi ibn Samitu kada je od nje zatražio da mu ispriča sve o svom slučaju: - Napustila sam muža, zatim otišla Osmanu i upitala ga: "Koliko mi traje iddet?" On je rekao: /349/ "Za tebe nema iddeta, ako to nije nedavno bilo, pa si u tom slučaju dužna s njim ostati dok ne dobiješ menstruaciju." Zatim je rekla: "U vezi s tim ja slijedim presudu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u slučaju Merjeme el-Mugalije, koja je bila udana za Sabita ibn Kajsa, pa ga je napustila."[92]

Mes'ela: Po mišljenju četverice imama i većine učenjaka, čovjek kojega je napustila žena uz naknadu ne može je

---

[91] Ja bih rekao: Jednom prilikom postavljeno mi je pitanje od jednog brata "Da li je rastava na inicijativu žene koja da naknadu razvod ili prekid?" pa sam odgovorio: "Neka je hvala Allahu Uzvišenom, a blagoslov i mir na našeg Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem!
Većina učenjaka smatra da je takva rastava definitivna (ba'in) na osnovi hadisa: "...uzmi bašču i pusti je!", te da nije samo prekid.
Neki učenjaci, medu kojima su i Ibn-Abbas, Osman ibn Affan i Ibn-Omer, od ashaba, te Ahmed ibn Hanbel, Davud Zahirija, Ishak ibn Rahevejh, Tavus, Šafija u prvom periodu, od imama i šerijatskih pravnika, mislili su da je to prekid jer Allah Uzvišeni kaže:
"Razvod može biti dva puta, pa se ili uz dobro zadržava, ili na lijep način razvod daje... ...pa ako je pusti, nije mu dopušteno dok se ne uda za drugog muža" (2:230). Kada bi davanje otkupnine bilo razvod, razvod za koji nije dopušteno da se vrati dok se za drugog ne uda bio bi četvrti...!!!? Medutim, Allah nije zakonom odredio četvrti način razvoda.
Ibn-Kajjim kaže: "Da to nije razvod pokazuje i činjenica da je Allah Uzvišeni regulirao pitanje razvoda nakon seksualnog odnosa za koji se nisu ispunile tri odredbe koje su u suprotnosti s razvodom uz naknadu žene:
1. da muž ima pravo vratiti ženu, 2. da se smatra trorijekom, pa nije dopušteno nakon što se ispuni broj dok ne bude imala seksualni odnos s mužem, 3. da razvodni rok - iddet traje tri mjesečna pranja."
Na osnovi jasnog teksta i konsenzusa utvrdeno je da u slučaju rastave na inicijativu i plaćanje naknade od žene nema pov -ratka. U sunnetu i riječima ashaba utvrdeno je da u tom slučaju iddet traje jedno mjesečno pranje. Isto tako, tekstom Kur'ana utvrdeno je da je to dozvoljeno nakon puštanja dvorijekom, te trorijeka nakon toga, iz čega se jasno vidi da to nije razvod.
Ibn-Kajjim kaže: "Rastava na inicijativu i plaćanje naknade od žene smatra se prekidom bez obzira na izgovorenu riječ, pa čak ako je i izgovorena riječ razvod."
Ako pažljivo pročitate naprijed navedeni tekst, vidjet ćete da rastava na inicijativu i davanje naknade od žene ne predstavlja razvod, nego prekid. Neka je hvala Allahu, Gospodaru svjetova!

[92] Ja bih rekao da je jasan dokaz onih koji kažu da je razvodni rok - iddet žene koja je napustila muža uz naknadu jedno mjesečno pranje. To potvrduje stav onih koji kažu da napušta -nje muža od žene uz naknadu nije razvod, jer da je to razvod, razvodni rok bi trajao tri mjesečna pranja.
To, dakle, nije razvod, čak da je učinjen i uz izgovor riječi razvoda, budući da je namjera i sam čin napuštanje, a ne razvod. Naime, izgovor nema značaja ako je namjera jasna.

vratiti u toku razvodnog roka bez njenog pristanka, jer ona je dobila u posjed sebe time što mu je dala naknadu. Sufjan Es-Sevri kaže: "Ako je napuštanje bilo bez izgovora riječi razvod, to je rastava i on je ne može vratiti. Ako je to nazvano razvodom, on je može vratiti dok je u iddetu." Isti stav ima i Davud ibn Ali Zahiri.[93] Svi se slažu da onaj koga je žena napustila uz naknadu može da je oženi u toku iddeta.

Mes'ela: Isto tako, postoji razilaženje i u pogledu toga da li čovjek u toku iddeta može po drugi put pustiti ženu. Postoje tri mišljenja, a najispravnije je ono koje kaže "da on to ne može učiniti budući da ona posjeduje sebe i odvojena je od njega"

"To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su!" Ovi propisi koje vam je propisao predstavljaju Njegove granice, pa ne prelazite te granice. To se potvrduje u sahih hadisu: /350/ "Allah je, doista, postavio granice, pa ne prelazite ih, odredio stroge dužnosti, pa ne izostavljajte ih, odredio stroge zabrane, pa ne kršite ih, a o nekim stvarima nije govorio iz samilosti prema vama, a ne zbog zaborava, pa za njih ne pitajte!"

"A ako je opet pusti, ona mu se ne može vratiti što se neće za drugog muža udati." To znači: ako čovjek pusti svoju ženu treći put nakon što joj je dao razvod dva puta, ona je za njega haram dok se ne uda za drugog muža, tj. dok ne stupi u legalan intimni odnos sa drugim mužem. Ako bi s njom neko stupio u seksualni odnos izvan braka, pa makar i na osnovi zakletve, ona nije dopuštena prvom, jer on joj nije muž. Isto je i u slučaju ako se uda, pa muž s njom ne bude imao seksualni odnos, jer ni tada nije dopuštena udaja za prvoga muža. Medu šerijatskim pravnicima poznat je i stav Seida ibn Musejjeba, r.h., koji kaže: "Svrha dopuštenja prvome ostvarena je samim činom ugovora s drugim." U pogledu vjerodostojnosti ovog predanja od Seida ima primjedbi, budući da Seid ibn Musejjeb prenosi i suprotan stav. Naime, Ebu-Džafer Ibn-Džerir, r.h., navodi predanje od Seida ibn Musejjeba, koji prenosi od Ibn-Omera, a ovaj od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: /351/ - U tom predanju govori se o čovjeku koji je oženio ženu, a zatim je pustio prije nego je uopće stupio s njom u seksualni odnos. Nju je, zatim, oženio drugi čovjek, pa je pustio prije nego je s njom stupio u seksualni odnos. Pitanje je bilo: "da li se ona može vratiti prvome?" Rekao je: "Ne, dok ona ne osjeti njegovu vodu i on njenu." Imam Ahmed navodi predanje s lancem od Salima ibn Abdullaha ibn Omera, koji navodi od Seida ibn Musejjeba, a on od Ibn-Omera, koji prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: /352/ "Šta u slučaju čovjeka koji je imao ženu, pa je pustio, a zatim se ona udala za drugog čovjeka, koji je pusti prije nego je stupio s njom u seksualni odnos, pa se ona vrati prvome mužu?" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Dok ne osjeti njegovo sjeme!" Stoga je teško prihvatiti da Seid ibn Musejjeb navede suprotno predanje i to bez utemeljenja! Allah to najbolje zna!

Ibn-Džerir prenosi od Aiše: /353/ da je neki čovjek pustio svoju ženu tri puta, nakon čega se ona udala za drugog čovjeka. Ovaj ju je pustio prije nego je i dotaknuo. Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, postavljeno je pitanje da li je dopušteno da se vrati prvome mužu. On je rekao: "Ne, dok drugi ne obavi s njom akt kao što je prvi!" To navode El-
-Buhari, Muslim i En-Nesa'i putem Ubejdullaha ibn Omera al-Amrija.

Pod drugim mužem misli se na onoga koji želi tu ženu s namjerom da s njom stalno živi, kao što je propisano u braku, a pod izrazom: ne misli se samo na spermu. Naime, imam Ahmed i En-Nesa'i prenose od Aiše, r.a., da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /354/ jer pretpostavlja seksualni akt. Ako je, medutim, cilj drugog vjenčanja samo da omogući ponovnu udaju za prvoga muža, taj drugi se smatra "muhallilom", koji se prekorava i proklinje u hadisima. Ukoliko on tu namjeru javno iznese pri sklapanju braka, brak je nevažeći, prema mišljenju svih imama.

Hadisi o čovjeku koji ženi ženu da bi joj bio dopušten ponovni brak s prvim mužem, i o čovjeku kojemu se to čini:

1. Od Ibn-Mes'uda navodi se direktno predanje od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /355/ "Allah je

[93] Ja bih dodao: Allah najbolje zna, a stav Sufjana es-Sevrija ispravniji je u pogledu vraćanja ako to on želi, budući da je napuštanje uz naknadu rastava, pa joj može prići samo uz njen pristanak, tj. uz novi ugovor. Naime, nakon napuštanja uz naknadu nema vraćanja, jer to je isto kao i u pogledu drugog dijela riječi kojima se odgovara onima koji kažu da je napuštanje uz naknadu razvod, što je navedeno na početku ovoga pitanja. To znači: žena koja je napustila muža uz naknadu ne može biti vraćena u toku razvodnog roka - iddeta bez njena pristanka. Stoga, to znači kao da Sufjan kaže: "Ako smatrate da je napuštanje uz naknadu razvod, onaj koji je razveden u toku iddeta može vratiti svoju suprugu."

prokleo ženu koja tetovira i onu koja se želi tetovirati, ženu koja upleće tude kose (stavlja perike) i onu kojoj se upleću (stavljaju perike), zatim čovjeka koji ženi ženu da bi joj time omogućio ponovni brak s prvim mužem, muža kojemu se ta usluga čini, te onoga koji uzima kamate i onoga od koga ih uzima!"

2. Od Alije ibn Ebi-Taliba navodi se: /356/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prokleo je onoga koji uzima kamatu i onoga od koga je uzima, njegove svjedoke i pisara; ženu koja tetovira i onu koja se tetovira radi ljepote; onoga ko sprječava da se daje sadaka (milostinja); muhallila i onoga kome ovaj čini uslugu. To je zabranjeno još od Nuha! /Prenosi imam Ahmed./
3. Od Džabira, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prokleo muhallila i onoga kome tu uslugu čini. Hadis je slab; navodi ga Tirmizi.
4. Od Ukbe ibn Nafia navodi se da je: /358/ Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao: "Hoćete li da vas obavijestim o posudenom jarcu?" Odgovorili su: "Da!" Tada je rekao: "To je muhallil! Allah je prokleo muhallila i onoga kome se to čini!" / Navodi ga jedino Ibn-Madže./
5. Od Ibn-Abbasa navodi se: /359/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prokleo je i muhallila i onoga kome se to čini." /Prenosi Ibn-Madže./
6. Ebu-Bekr ibn Ebi-Šejbe navodi predanje s lancem od Omera ibn Hattaba, koji kaže: "Muhallil, a i onaj kojemu to čini, neće biti doveden meni, a da ga ne kamenujem." Od Osmana ibn Affana navodi se da mu je tužen neki čovjek koji je oženio neku ženu da bi je učinio dopuštenom halal njenom prvome mužu, pa ih je on rastavio. Ovako se prenosi od Alije ibn Abbasa i više ashaba, radijallahu anhum.

"A ako je pusti", tj. drugi muž nakon što je s njom imao seksualni odnos,

"onda njima dvoma nije grijeh da se jedno drugome vrate", tj. žena i njen prvi muž *"...ako misle da će Allahove propise izvršavati"*, tj. da će u dobru zajedno živjeti. Mudžahid kaže: "Ako misle da njihov brak neće biti obmana i tama."

"To su granice Allahove", tj. Njegovi zakoni i odredbe *"koje On objašnjava"*, tj. obrazlaže *"ljudima koji znaju"*.

U pogledu žene koja se uda drugi put, nakon prvog ili drugog puštanja i prolaska razvodnog roka iddeta iz razvoda s prvim mužem, te puštanja od drugog muža i završetka razvodnog roka - iddeta, a zatim njenog povratka prvome mužu, postavlja se pitanje: da li se njemu vraća s pravom na rastavu samo onoliko koliko mu je puta ostalo od prethodnog braka (ukupno tri puta), što je stav imama Malika, Šafije i Ahmeda, ili drugi brak poništava sve što je bilo prije njega, te se vraća prvome mužu sa svim pravima, što je stav Ebu-Hanife i njegovih učenika. Kao dokaz za to oni ističu: ako je drugi muž poništio sve prije definitivnog razvoda, normalnije je da poništi sve što je ispod toga. Allah to najbolje zna!

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ
بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ۚ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا۟ ۚ وَمَن يَفْعَلْ
ذَٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا ۚ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ
ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِۦ ۚ
وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣١﴾

"Kada pustite žene, pa one ispune svoj razvodni rok, tada ih ili na lijep način zadržite, ili velikodušno otpremite. I ne zadržavajte ih nanoseći im štetu, a onaj ko tako postupi, učinio je nasilje sebi! Ne poigravajte se Allahovim propisima i sjetite se blagodati Allahove prema vama i što vam je objavio Knjigu i mudrost kojom vas savjetuje! Allaha se bojte i znajte da Allah sve zna!"/231/

Allah Uzvišeni nareduje ljudima da budu dobri kada neko od njih pusti ženu na način koji pretpostavlja mogućnost opozivaKada prode razvodni rok i ostane samo toliko da se omogućava vraćanje, čovjek treba ili zadržati ženu, tj. vratiti je na lijep način u nepovredivost bračnog života pokazujući javno da je vraća i da želi s njom živjeti na opće dobro, ili je pustiti, tj. ostaviti dok ne prode razvodni rok, pa je izvesti iz svoga doma na lijep način. Allah Uzvišeni kaže: *"I ne zadržavajte ih da biste im učinili štetu!"* Ibn-Abbas i dio tabiina kažu: "Kada se približi kraj razvodnog roka žene, muž je vraća ometajući je da ne ode za drugoga, zatim je ponovo pušta i ostavlja u razvodnom roku itd. kako bi joj ovaj rok bio što duži." Allah je to zabranio i zaprijetio:

"jer onaj ko tako postupi,

učinio je nasilje sebi!" tim svojim suprotstavljanjem Allahovoj zapovijedi.

"Ne poigravajte se propisima Allahovim!" U vezi s ovim riječima Ubade ibn Samit objašnjava: - U vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, čovjek bi rekao drugome: "Tvoja supruga je moja kćerka!", a zatim bi rekao: "Šalio sam se!" "Ona je oslobodena robinja!" A zatim: "Šalio sam se!" Zato je Allah Uzvišeni objavio:

"Ne poigravajte se propisima Allahovim!" Allahov Poslanik, salla - llahu alejhi ve sellem, u vezi s tim kaže: /360/ "Ko izgovori tri stvari u šali ili ne, one za njega važe: razvod, oslobadanje roba i brak!"

"..i neka vam je na umu blagodat koju Allah daje!", tj. šaljući vam Svoje poslanike sa uputom,

"i Knjiga i mudrost koju vam objavljuje", tj. i sunnet; *"kojom vas savjetuje"*, tj. nareduje vam i zabranjuje.

"Bojte se Allaha!", tj. u svemu što činite i ne činite.

"I znajte da Allah sve dobro zna!" Allah upozorava da se Njemu ne mogu sakriti ni vaše tajne ni javne stvari, i da će vas nagraditi, odnosno kazniti za to!

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَبَلَغْنَ
أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَن يَنكِحْنَ أَزْوَٰجَهُنَّ إِذَا تَرَٰضَوْا۟ بَيْنَهُم
بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۗ
ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَأَطْهَرُ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾

"A kada pustite žene pa ispune njihov razvodni rok, ne ometajte ih da se udaju za muževe svoje, kada se slože da lijepo žive! Ovim se savjetuju oni među vama koji vjeruju u Allaha i drugi svijet. Tako vam je čednije i čestitije. A Allah zna, a vi ne znate." /232/

Ali ibn Ebi-Talha navodi od Ibn-Abbasa: - Ovaj je ajet objavljen u vezi s čovjekom koji pusti svoju ženu jednom ili dva puta, pa joj prode razvodni rok, a on je potom nastoji oženiti i vratiti, što i žena želi, ali joj to ne dozvoljavaju njeni staratelji. Allah je zabranio da joj to oni sprečavajuOvo je stav dijela tabiina, a pokazuje da se žena ne može sama udati, nego da mora imati staratelja. U predanju stoji: /361/ "Nema braka bez smjernog staratelja i dva pravedna svjedoka." U vezi s ovim pitanjem postoje razmimoilaženja među učenjacima, što smo utvrdili u "Knjizi odredbi/El-Ahkam", Allahu hvala!

U hadisu koji navodi Tirmizi kao sahih u verziji od Ma'kala ibn Jessara stoji /362/ da je on udao svoju sestru za jednog muslimana u vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je ona jedno vrijeme kod njega bila, a zatim je on pustio i nije je vratio do kraja isteka razvodnog rokaPotom se ponovo u nju zaljubio, kao i ona u njega, i bio je medu onima koji su je prosili. Tada mu je on rekao: "Luke' ibni Lukke'! Počastio sam te i oženio njom, pa si je pustio! Tako mi Boga, neće ti se nikada vratiti." Znajući njegovu potrebu za njom i njenu potrebu za njim, Allah je objavio slijedeće:

.. - .

*"Kada pustite žene i njihov razvodni rok prođe..*do riječi *...a vi ne znate"*Kada je Ma'kal to čuo, rekao je: "Slušam i pokoravam se Gospodaru svome!", a zatim ga je pozvao i rekao: "Oženit ću te i počastititi!", A Ibn-Merdevejh tome dodaje: "I učinit ću kefaret za svoju zakletvu!"

"Ovim se savjetuju oni među vama koji vjeruju u Allaha i drugi svijet", tj. na vama je da ne sprečavate žene da se udaju za svoje muževe kada se na lijep način slože, ako vjerujete u Allaha i Njegov zakon i bojite se od kazne na drugom svijetu.

"To vam je bolje i ljepše", tj. bolje je da slijedite Allahov zakon pri vraćanju štićenica njihovim muževima i izbjegavate zagriženost u tome, bolje je za vas i čistije za vaša srca.

"Allah zna" u čemu je dobro što vi radite i što ne radite, *"dok vi to ne znate"*.

* وَٱلْوَٰلِدَٰتُ
يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ ۖ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ ٱلرَّضَاعَةَ ۚ وَعَلَى
ٱلْمَوْلُودِ لَهُۥ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا ۚ
لَا تُضَآرَّ وَٰلِدَةٌۢ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ ۚ وَعَلَى ٱلْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ ۗ
فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ۗ وَإِنْ أَرَدتُّمْ
أَن تَسْتَرْضِعُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ ءَاتَيْتُم بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ
وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾

"Majke neka doje djecu svoju pune dvije godine ako žele da dojenje bude potpuno! Otac djeteta dužan je hraniti ih i odijevati na uzoran način. Niko se ne zadužuje iznad mogućnosti svojih: majka ne smije nanijeti štetu zbog djeteta svoga, a ni otac zbog svoga djeteta! Nasljednik ima slične obaveze.

Zato, ako njih dvoje na lijep način i po dogovoru odluče dijete odbiti, nisu grješni! A ako zaželite svojoj djeci dojilje naći, nije vam grijeh kada predate ono što na lijep način hoćete dati. Bojte se Allaha i znajte da Allah dobro vidi što vi radite!"/233/

Allah Uzvišeni upućuje majke da doje svoju djecu puni period dojenja, a to je dvije godine, nakon čega nema potrebe za dojenjemU tom smislu, kaže:

"ako žele da dojenje bude potpuno!" Većina imama smatra da srodstvo po mlijeku nastaje samo ako je dijete mlade od dvije godine. Stoga, ako dijete starije od dvije godine doji istu dojilju ne postaju brat ili sestra po mlijeku. U poglavlju "O onome što je navedeno da se dojenjem u uzrastu ispod dvije godine ostvaruje srodstvo po mlijeku", Tirmizi navodi predanje od Ummi-Seleme, koja kaže: Allahov Poslanik je rekao:/363/ "Dojenje kojim se stječe srodstvo po mlijeku samo je ono kojim se zasiti iz dojke u razdoblju prije odbijanja." Ovo je hasen-sahih hadis. Prema većini poznavalaca ovoga pitanja među ashabima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te drugim autoritetima, samo dojenje u razdoblju prve dvije godine života povlači sobom srodstvo po mlijeku, dok se u periodu nakon dvije godine uzrasta djeteta to ne uzima u obzir. Ovaj hadis prenosi samo Tirmizi, a njegovi prenosioci odgovaraju uvjetima El-Buharije i Muslima.

Riječi "iz dojke", znače "iz mjesta dojenja u periodu ispod dvije godine" pri čemu se misli na uzrast djeteta koje doji, kao što stoji u hadisu koji prenosi Ahmed od Berra'a ibn Aziba, koji kaže: Kada je umro Ibrahim, sin Vjerovjesnikov, on je rekao: /364/ "Moj sin je umro kao dojenče, pa će on imati dojilju u Džennetu!"..Tako prenosi El-Buhari od Šu'beta. Njegov sin je, naime, imao godinu i deset mjeseci, pa je zato rekao "Imat će dojilju", tj. tamo će dovršiti period dojenja. Darekutni navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /365/ "Srodstvo po mlijeku nastaje samo dojenjem u periodu od dvije godine." (Ja bih rekao: to prenosi Malik u "Muvetta'u" od Ibn-Abbasa kao i Ed-Dareverdi i dodaje /366/ "Ono što je preko dvije godine, to ništa ne predstavlja" i to je ispravnije.) Ebu-Davud et-Tajalisi prenosi od Džabira da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /367/ "Nema dojenja nakon odbijanja i nema siročeta nakon punoljetnosti." Prava potvrda ovog hadisa nalazi se u riječima Allaha Uzvišenog:

"i odbija ga u toku dvije godine, pa nek bude zahvalan Meni..." (31:14), a zatim: *"nosi ga i odbija od dojenja nakon trideset mjeseci"(46:15)* Stav da se dojenje ne uzima u obzir nakon dvije godine prenosi se od Alija, Ibn-Abbasa, Ibn-Mes'uda, Džabira, Ebu-Hurejra, Ibn-Omera, Ummi-Seleme, Seida ibn Musejjeba, Ata'a i većine učenjaka. To je stav Šafije, Ahmeda, Ishaka, Sevrija, Ebu-Jusufa, Muhammeda i Malika u jednoj verziji. Malik kaže: "Ako se dijete odbije prije dvije godine, pa ga žena doji nakon odbijanja, to se ne uzima u obzir budući da mu je to kao hrana." To je predanje od Evza'ija. Od Omera i Alije prenosi se da kažu: "Nema dojenja poslije odbijanja!", a pretpostavka je da oni ovdje misle na dvije godineIsto tako, većina učenjaka kaže: "Bez obzira da li bilo odbijeno ili ne", a pretpostavlja se da misle na sam čin, kao što kaže Malik Allah to najbolje zna!

Što se tiče mišljenja Aiše u pogledu starijeg djeteta, da to utiče na srodstvo po mlijeku, ona to dokazuje hadisom Salima, roba Ebi-Huzejfe, kada je /368/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio supruzi Ebu-Huzejfe da ga zadoji, iako više nije bio mali, tako da joj je nakon toga slobodno dolazio." To su druge supruge Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, odbile, smatrajući to posebnim slučajem. To je stav većine učenjaka. Argument većine učenjaka u koje spadaju: četiri imama, sedam šerijatskih pravnika, veliki ashabi, te druge supruge Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, (osim Aiše), jeste predanje koje stoji u dva "Sahiha", a navodi se od Aiše, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /369/ "Gledajte ko će vam biti braća, jer je dojenje stvar gladi!" O pitanjima dojenja, posebno dojenja starijeg djeteta, bit će više govora uz ajet:

"i pomajke vaše koje su vas dojile" (4:23).

"Otac djeteta dužan je hraniti ih i odijevati na uzoran način." Očevi djece dužni su izdržavati njihove majke i osiguravati im odjeću na uzoran način, tj. u skladu s običajima u mjestu gdje žive, bez pretjerivanja ili škrtarenja i u skladu sa svojim mogućnostima i imovinom. Allah Uzvišeni kaže:

"Neka imućni prema bogatstvu svome troši, a onaj koji je u oskudici, prema tome koliko mu je Allah dao, jer Allah

nikoga ne zadužuje više nego što mu je dao. Allah će sigurno poslije tegobe last dati." (65:7) Ed-Dahhak kaže: "Ako čovjek pusti suprugu, a s njom ima dijete koje ona doji, on je dužan izdržavati je i odijevati na uzoran način."

"Majka ne smije nanijeti štetu zbog djeteta svoga", tj. tim što će ga odvojiti od sebe kako bi nanijela štetu njegovom ocu koji će ga odgajati. Ona, naime, nema pravo odvajati ga od sebe dok mu ne da mlijeko, bez kojeg najčešće ne može živjeti. Tek nakon toga, ona ga može od sebe odstraniti ukoliko želi s tim da ne učini štetu njegovom ocu. Otac također nema pravo oduzeti dijete od njegove majke kako bi joj nanio štetu. Stoga Allah Uzvišeni kaže:

"a ni otac zbog svog djeteta...", tj. ni on neka ne uzima dijete od nje kako bi joj štetu nanio. To navode dio tabiina te neki drugi učenjaci.

"Nasljednik ima slične obaveze." On ima obaveze slične onima koje ima i otac djeteta u pogledu troškova za majku djeteta, zadovoljavanja njenih prava i nenanošenja joj bilo kakve šteteTo je mišljenje većine. To navode kao argument i sljedbenici Ebu-Hanife i Ibn-Hanbela, koji smatraju da su i rodaci obavezni jedni druge izdržavati, a prenosi se i od Omera ibn Hattaba i većine pripadnika zdrave tradicije, to se preferira na osnovi hadisa Semure, koji se navodi direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /370/ "Ko bude imao kao roba bližeg rodaka - mahrema, dužan je osloboditi ga." Usto navodi da dojenje poslije dvije godine ponekad može biti i štetno za dijete, bilo u fizičkom ili psihičkom smislu. Od Alkame se prenosi da je Allahov Poslanik vidio ženu kako doji dijete starije od dvije godine, po joj je rekao: "Nemoj ga dojiti!"

"Zato, ako njih dvoje na lijep način i po dogovoru odluče dijete odbiti, nisu grješni!" To znači, ako se oni slažu da ga odbiju prije dvije godine i u tome vide njegovo dobro, tada nisu grješni. U tom slučaju ne treba da taj stav zauzme jedno mimo drugog, ili to nametne drugome bez dogovora. To je alternativno rješenje za dijete, odnosno obaveza da se gleda njegov interes kao vid milosti Božije prema Njegovim robovima, jer On upozorava roditelje i upućuje ih da vode računa o svojim interesima, kao i interesima djeteta. U poglavlju "Et-Talak" (Razvod) Allah Uzvišeni kaže:

"a ako vam djecu doje, onda im dajte zasluženu nagradu sporazumijevajući se međusobno na lijep način. A ako nastanu razmirice, u tom slučaju će druga dijete dojiti." (65:6)

"A ako zaželite svojoj djeci dojilje naći, nije vam grijeh predati ono što na lijep način hoćete dati." Ako se oni slože da otac od dojilje uzme dijete zbog odredenog razloga, nema smetnje da on dojilji na lijep način da naknadu za njen dotadašnji trud. U tom slučaju njegovo dijete će dojiti druga uz nadoknadu, u skladu s lijepim ophodenjem.

"Bojte se Allaha!", u svakoj situaciji,

"i znajte da Allah dobro vidi ono što vi radite" Ovim je rečeno da se Njemu ne može ništa sakriti, ni riječi ni djela.

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ
وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ۖ فَإِذَا بَلَغْنَ
أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾

"Oni koji od vas umru ostavljajući žene svoje, žene su dužne čekati četiri mjeseca i deset dana. I kada one ispune propisani rok, vi niste grješni za ono što one po propisu urade. A Allah dobro zna ono što vi radite." /234/

Ovo je zapovijed od Allaha Uzvišenog ženama čiji muževi umru da rok čekanja provedu u trajanju od četiri mjeseca i deset noći. Ova odredba odnosi se podjednako na žene koje su imale seksualni odnos kao i one koje nisu, te o tome postoji konsenzus. Osnov na kome se zasniva obuhvaćanje žena koje nisu stupile u seksualni odnos jeste opći smisao ajeta, te hadis koji prenosi imam Ahmed, priredivači Sunena, te kojega Tirmizi smatra za sahih: /371/ - Ibn-Mes'udu je postavljeno pitanje u vezi s čovjekom koji je oženio neku ženu, pa zatim umro prije nego je s njom stupio u seksualni odnos a nije joj vjenčani dar (mehr) odredio. To pitanje su mu postavili više puta "Odgovorit ću na osnovi svog mišljenja", kaže on, "pa ako bude ispravno, to je od Allaha, a ako bude pogrešno, to je od mene i šejtana. Allah i Njegov Poslanik su čisti od toga. Njoj pripada puni iznos mehra." U drugoj verziji stoji: "Njoj pripadaju odgovarajuća naknada bez umanjenja ili povećanja, te rok čekanja - iddet i

nasljedstvo." Ma'kal ibn Jesar el-Ešdže'i tada je ustao i rekao: "Čuo sam da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tako presudio u slučaju Buru'e bint Vašik", a na to se Abdullah jako obradovao! U jednoj verziji stoji: /372/ - Zatim su ustali ljudi iz plemena Ešdže' i kazali: "Svjedočimo da je Allahov Poslanik u skladu s tim presudio u slučaju Buru'e bint Vašik!" Iz toga se izuzima samo žena kojoj je muž umro dok je u drugom stanju jer njen rok čekanja - iddet traje do kraja trudnoće, makar se to dogodilo na trenutak nakon njegove smrti. To je u skladu s općim značenjem ajeta:

"a trudne žene imaju rok čekanja sve dok ne rode" (65:4), te sa sunnetom. Naime, u hadisu Sebi'e el-Eslemije, koji je zabilježen u El-Buharijinom i Muslimovom "Sahihu" u više verzija, stoji: /373/ "da je umro njen muž, Sad ibn Havle, dok je bila trudna, pa je ona uskoro nakon njegove smrti rodila", a u drugom predanju "pa je rodila nekoliko noći po njegovoj smrti", pa kada joj je prošlo pranje poslije poroda, pripremila se za vjeridbu. Kod nje je došao Ebu-Senabil ibn Ba'kek i rekao joj: "Vidim da si se dotjerala, kao da se hoćeš udati!? Tako mi Boga, ne možeš se udati dok ti ne prode četiri mjeseca i deset dana!" Kada mi je to rekao, opremila sam se i otišla Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i upitala o tome. On mi je dao fetvu - sud da sam postala slobodna čim sam rodila i kazao da se udam ako mi se ukaže prilika!

Od toga se izuzima supruga ako ima status robinje budući da je njen rok čekanja pola roka slobodne žene, tj. dva mjeseca i pet noći - prema mišljenju većine. Naime, ako je njen razvodni rok u normalnim uvjetima polovina, tako je i u slučaju čekanja poslije smrti.[94]

Ima učenjaka poput Muhammeda ibn Sirina i nekih zahirija, koji izjednačavaju slobodne žene i robinje u ovom pitanju na osnovi općeg značenja ajeta, odnosno zato što je rok čekanja stvar konstitucije čovjeka, u kojoj su stvorenja formalno identična.

Seid ibn Musejjeb te neki drugi navode da je mudrost što je rok čekanja u slučaju smrti muža četiri mjeseca i deset noći u tome što postoji vjerovatnoća začeća u materici. Ukoliko se sačeka, ono će se iskazati. U hadisu Ibn-Mes'uda u oba Sahiha, i u nekim drugim zbirkama, stoji: /374/ "Stvaranje svakoga od vas traje u trbuhu majke njegove četrdeset dana kao sperma, zatim isto toliko kao zakvačak, zatim isto toliko kao komad mesa (plod), a zatim se šalje melek da u njega udahne dušu." Ova tri perioda po četrdeset dana predstavljaju četiri mjeseca, a deset dana nakon toga je za pojavu pokreta nakon udahnjivanja duše. Zato imam Ahmed smatra da je rok čekanja - iddet majke djeteta rok slobodne žene, jer je ona postelja kao i slobodne.[95] Imam Ahmed prenosi od Amra ibn Asa da je rekao: /375/ "Ne komplicirajte nam sunnet našeg Vjerovjesnika jer rok čekanja majke djeteta, ukoliko umre njen gospodar, traje četiri mjeseca i deset dana!" Bilježe ga, također, Ebu-Davud i Ibn-Madže.

"I kada one ispune propisani rok, vi niste grješni za ono što one po propisu urade. A Allah dobro zna ono što vi radite." Iz ovoga se može zaključiti da je dužnost da se za ženu čiji je muž umro ograniči period žalosti u vremenu trajanja iddeta..U dvjema zbirkama vjerodostojnih hadisa u više verzija se navodi od Ummi-Habibe i Zejnebe bint Džahš, majke vjernika, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /376/ "Ženi koja vjeruje u Allaha i Sudnji dan nije dopušteno žaliti za nekim preko tri dana, izuzev u slučaju smrti muža, kada je ovaj rok četiri mjeseca[96] i deset dana." U oba se Sahiha, također, navodi predanje od Ummi-Seleme: /377/ da je neka žena rekla: "Allahov Poslaniče! Muž moje kćeri je umro, pa se ona žali što ne smije oči premazati surmom! " On je rekao: "Ne!" Navodi se da je to rekao dva ili tri puta, a zatim: "Ona treba da čeka četiri mjeseca i deset dana.

---

[94] Ja bih rekao: Ako se robinja kažnjava polovinom kazne, to ne znači da će njen iddet biti upola manji... budući da status slobodne žene nije isti kao i status robinje. Međutim, materica slobodne žene ne razlikuje se od materice robinje. Kada se meleku naredi da udahne duh u zametak slobodne žene, to se ne razlikuje od robinje. Vrijeme razvoja ploda, od sperme do zakvačka, odnosno komada mesa, jednak je i kod slobodne žene i kod robinje. Cilj je zakonodavca, međutim, određenje pripadnosti djeteta, tj. čije je dijete? Prema tome, budući da se periodi razvoja ploda ne razlikuju u smislu stvaranja, nema osnove za razliku roka čekanja slobodne žene od roka robinje. Ako tu Allah Uzvišeni nije uspostavio razliku, nego je to naveo općenito, ni Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne obavještava nas da iddet robinje traje polovinu iddeta slobodne žene - postavlja se pitanje: na čemu se to zasniva mišljenje o dva različita roka čekanja - iddeta? Uporedba ovog roka sa šerijatskim kaznama ovdje je uporedba sa razlikom, što se jasno vidi!

[95] Ja bih rekao: Status slobodne žene isti je kao i status robinje, čiji se rokovi čekanja - iddeta ne razlikuju. Ako je robinja supruga roba ili majka djeteta, njen rok čekanja isti je kao i kod slobodne žene, budući da im je i trajanje konstituiranja ploda isto. Postavlja se pitanje: da li ropstvo/ubudhjjet/ mijenja konstituciju... ?

[96] Ja bih dodao: Za ženu koja je ožalošćena nije propisana posebna odjeća, pa će ona nositi uobičajenu odjeću izbjegavajući dotjerivanje. A što se tiče uvjerenja da ožalošćena žena mora nositi crnu odjeću, to je pogrešno i haram...

Neke od vas su u doba paganstva čekale po godinu dana!"

Riječ **"žalost"** ovdje znači izbjegavanje mirisa, oblačenja odjeće koja privlači muškarce, upotreba nakita i sl. Po općem mišljenju svih, to je dužnost u periodu čekanja nakon smrti, dok nije obaveza u razvodnom roku s mogućnošću opozivaU pogledu obaveznosti u razvodnom roku konačnog puštanja (ba'in) postoji i drugo mišljenje, tj. da je žalost obavezna za sve žene, maloljetne ili starije, slobodne ili robinje, muslimanke ili nevjernice, što implicira opće značenje ajeta. Sevri i Ebu-Hanife od toga izuzimaju nevjernicu zbog samog nevjerstva i maloljetnicu zbog nepostojanja obaveznosti.

"I kada one ispune propisani rok", tj. kada im prode iddet, *"nije vam grijeh"*, tj. njihovim starateljima,

"vi niste odgovorni za ono što one, po zakonu, urade", tj-. da se uljepšaju i dotjeraju, te se nastoje udati. I to je značenje riječi **(uobičajeno, po propisu)**, kako kaže Ibn-Abbas.

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِۦ مِنْ خِطْبَةِ
ٱلنِّسَآءِ أَوْ أَكْنَنتُمْ فِىٓ أَنفُسِكُمْ ۚ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَٰكِن
لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّآ أَن تَقُولُوا۟ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ۬ وَلَا تَعْزِمُوا۟ عُقْدَةَ ٱلنِّكَاحِ
حَتَّىٰ يَبْلُغَ ٱلْكِتَٰبُ أَجَلَهُۥ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ فَٱحْذَرُوهُ ۚ
وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾

"I nije vam grijeh ako tim ženama na znanje date da ćete ih vi zaprositi, ili ako to u dušama svojim krijete. Allah zna da ćete o njima misliti, ali im potajno ništa ne obećavajte, nego im samo zborite dozvoljeni govor. I ne odlučujte se na brak prije nego što propisano vrijeme za čekanje ne isteče; i imajte na umu da Allah zna šta je u dušama vašim, pa Ga se pričuvajte, i znajte da Allah prašta i da je blag."/235/

Allah Uzvišeni kaže:

"I nije vam grijeh ako tim ženama na znanje date da ćete ih vi zaprositi." Misli se: u toku njihovog razdoblja čekanja (iddeta) nakon smrti muža, bez obznanjivanja. Od Ibn-Abbasa se navodi da to treba učiniti na indirektan način, kao što su izjave: "Želim se oženiti" ili "Volim takvu i takvu ženu", što joj se kaže na način kako je uobičajeno. Sve dok je ona u roku čekanja, ne može joj otvoreno ponuditi brak. Isti je slučaj i s razvedenom ženom, kojoj se može na isti način obznaniti prosidba..Tako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao Fatimi bint Kajs kada je nju pustio njen muž Ebu-Amr ibn Hafs treći put, naredivši joj da razvodni rok provede u kući sina Ummi-Kulsum: /378/ "Kada budeš slobodna, izvijesti me!" Kada je postala slobodna od braka, on je vjeri za Usame ibn Zejda, svoga roba, i zatim je uda za njega. Što se tiče razvedene žene,[97] nema razilaženja u tome da nije dopušteno nikome osim njenom mužu obznaniti vjeridbu s njom, niti joj na indirektan način ukazati na to. Allah to najbolje zna!

"...ili ako to u dušama svojim krijete", tj. ako u sebi krijete da ih želite vjeriti. To je slično riječima Allaha Uzvišenog:

"Gospodar tvoj doista zna ono što grudi njihove taje i ono što oni na javu iznose" (27:74), ili ako to u dušama svojim krijete. Zato kaže:

"Allah zna da ćete o njima misliti" u dušama svojim, pa vam stoga uklanja smetnje. Zatim kaže: *"ali im potajno ništa ne obećavajte."* Ibn-Abbas kaže: To znači: nemoj joj govoriti: "Ja sam zaljubljen. Obećaj mi da se nećeš udati za drugoga" i sl. u toku razvodnog roka jer je to Allah zabranio.

"...nego im samo zborite dozvoljeni govor!", tj. govorite im ono što je dopušteno pri ponudi braka, da kažu staratelju: "Nemoj me izostaviti za nju, pa da me ne obavijestiš!" To prenosi Ibn Ebi-Hatim.

"I ne odlučujte se na brak prije nego što propisano vrijeme za čekanje ne isteće." To znači: ne sklapajte brak prije isteka iddeta - razvodnog roka. Učenjaci se slažu da nije valjano sklapanje braka u periodu razvodnog roka - iddeta, ali se razilaze u pogledu statusa čovjeka koji oženi ženu u toku ovog roka i stupi s njom u seksualni odnos, s obzirom da će brak biti nevažeći. Postavlja se pitanje: da li mu je zauvijek zabranjena ženidba s njom ili ne? Postoje dva mišljenja, a većina smatra da mu nije haram, nego da je može vjeriti kada prode njen razvodni rok.

Imam Malik smatra da mu je taj brak zauvijek zabranjen i haram na osnovi riječi izrečenih Omeru ibn Hattabu..Medutim, utvrdeno je da postoji prekid izmedu onih koji to prenose i Omera, a Sevri navodi da je Omer te riječi povukao odredivši joj mehr i učinivši da se njih dvoje

[97] Ja bih dodao: To znači, koja je puštena s opozivom tako da njen muž ima prije svakoga drugog pravo vratiti je.

sastanu.

"I imajte na umu da Allah zna šta je u dušama vašim, pa Ga se pričuvajte!" Ovim Allah prijeti za ono što kriju u prsima u pogledu žena upućujući da kriju dobro, a ne zlo. Istovremeno On ne ostavlja prostor za gubljenje nade u Njegovu milost, pa kaže:

"Znajte da Allah prašta i da je blag."

لَّا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ
مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً ۚ وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى الْمُوسِعِ قَدَرُهُ وَعَلَى
الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٣٦﴾

"Nije vam grijeh ako žene pustite prije nego u (spolni) odnos s njima stupite, ili prije nego što im vjenčani dar odredite. I velikodušno ih darujte po propisu, imućan prema svom stanju, a siromah prema svom; to je dužnost onima koji žele dobro činiti."/236/

Allah Uzvišeni je dozvolio da se žena pusti nakon sklapanja braka, a prije seksualnog odnosa. Ibn-Abbas i neki drugi kažu da se pod riječju **"dodir"** misli na bračni odnos! Čak je dozvoljeno da je pusti i ona ima pravo na razvodnu naknadu (mehr), pa makar se bila vjenčala bez odredenja ove naknade. Zato Allah Uzvišeni nareduje da se žena podmiri, to jest da joj se naknadi ono što nije dobila od muža, a što je on dužan dati prema svojim mogućnostima, tj. bogatiji daje naknadu prema svojim, a siromašniji prema svojim mogućnostima. Ibn-Abbas navodi da je najviša otpremnina razvoda sluga, dok je manja u dijelu imovine, a još manja u odjeći!

Učenjaci se razilaze u vezi s pitanjem: da li je otpremnina obavezna za svaku puštenu ženu ili je obavezna samo za onu s kojom nije bilo odnosa i kojoj nije odredena razvodna naknada (mehr). U tom smislu, postoji nekoliko mišljenja: neki smatraju da je to poželjno za svaku puštenicu, neki da je samo za puštenicu s kojom nije bilo odnosa iako joj je utvr dena razvodna naknada, a neki - i to je najprihvatljivije, mada Allah to najbolje zna - da je otpremnina obavezna za puštenicu ukoliko s njom nije bilo odnosa i kojoj nije odreden mehr. Ukoliko je s njom imao seksualni odnos, obavezan je i odgovarajući mehr. Ukoliko joj je pak utvrdio mehr i pustio je prije seksualnog odnosa, obavezan joj je dati polovinu utvrdenog mehra. Poslije seksualnog odnosa obavezan je dati sve i to se smatra naknadom na ime otpremnine, dok je za onu kojoj nije utvrden mehr, niti je bilo s njom seksualnog odnosa, obavezna otpremnina prema ajetu:

"imućan prema svom stanju, a siromah prema svome; to je dužnost za one koji žele dobro činiti".

وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ
مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ
إِلَّا أَن يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ ۚ وَأَن تَعْفُوا
أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۚ وَلَا تَنسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٧﴾

"A ako ih pustite prije nego što ste u odnos s njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovinu onoga što ste odredili, osim ako se odreknu ili se odrekne onaj koji odlučuje o sklapanju braka; a ako se vi odreknete - to je bliže bogobojaznosti! I ne zaboravite da jedni prema drugima dobri budete! Allah doista vidi što vi radite." /237/

Ovaj časni ajet precizira ono što je navedeno u prethodnom ajetu u vezi s otpremninom puštenice. Naime, ovim ajetom se obavezuje da se da polovica odredenog vjenčanog dara (mehra) ukoliko muž pusti ženu prije seksualnog odnosaDa postoji druga obaveza u pogledu otpremnine, ovdje bi je naveo, pogotovo što je poredi s prethodnom. Allah to najbolje zna! Ono u čemu postoji konsenzus jeste da je, ukoliko odredi ženi vjenčani dar, a zatim se rastavi od nje prije odnosa - obavezan dati joj polovicu odredenog dara. Izuzetak čini razvod trorijekom, kada je dužan dati kompletan iznos ukoliko se s njom osamljivao, pa makar i ne imao seksualni odnos. Ovako su sudili pravedne halife /hulafa'ur-rašidun/Medutim, Šafija navodi predanje sa lancem od Ibn-Abbasa, za kojeg prenosi da je rekao u vezi s čovjekom koji oženi ženu i s njom se osami ali je ne dotakne, zatim je pusti: "Njoj ne pripada ništa osim polovica dara, jer Allah Uzvišeni kaže:

"A ako ih pustite prije nego što ste u odnos s njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovicu onoga što ste odredili." Šafija kaže: "Ovo i ja zastupam, jer to je slovo Knjige."

"..osim ako se ne odreknu" Ako se pak žena odrekne onoga što joj od muža pripada, onda on prema njoj nema više

nikakve obaveze.

*"ili ako se ne odrekne onaj koji odlučuje o sklapanju braka"*Ibn Ebi-Hatim prenosi: - Od Ibn-Lehi'e navodi se da mu je govorio Amr ibn Šuajb, koji to navodi od svoga oca, on od djeda, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /379/ "Nosilac bračnog ugovora je muž." Ibn Ebi-Hatim kaže: - Od Isaa ibn Asima navodi se da je rekao: Čuo sam [urejha kako kaže: "Ali ibn Ebi-Talib pitao me je u čijoj ruci je bračni ugovor? - pa sam mu rekao: 'To je staratelj!...' Ali on je rekao: 'Ne, nego je to muž'..." Isti stav imaju Ibn-Abbas, Džubejr ibn Mutim, Seid ibn Musejjeb i dio tabiina. Ima mišljenja da je nosilac bračnog ugovora otac žene, njen brat, odnosno, onaj bez čije saglasnosti se ne može vjenčati. Neki od onih koji navode ovaj stav ipak smatraju da je to muž.

"a ako se vi odreknete - to je bliže bogobojaznosti!", tj. bogobojaznosti je bliži onaj - muškarac ili žena, svejedno - ko se odrekne. Mudžahid i neki drugi kažu: "Dobrota je ovdje da se žena odrekne svog dijela ili da muž upotpuni njen dar." U tom smislu, Allah Uzvišeni kaže:

"I ne zaboravite da jedni prema drugima dobri budete!" To znači, da se ne zanemaruje dobročinstvo, nego da se prakticira u medusobnom odnosuEbu-Bekr ibn Merdevejh navodi predanje s lancem od Ali ibn Ebi-Taliba da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /380/ "Doći će ljudima teško vrijeme; vjernik će ljubomorno držati ono što mu je u rukama, zaboravljajući vrlinu." Allah Uzvišeni kaže:

"I ne zaboravite da jedni prema drugima dobri budete!" Zli ljudi će kupovati od nevoljnika, iako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio kupovanje od njih, odnosno kupovanje prevarom. Ako si tako stekao neko dobro, vrati to svome bratu, a ne povećavaj time njegovu nevolju! Jer, musliman je brat muslimanu, pa ga neće žalostiti niti povrijediti.

"Allah doista vidi što vi radite", tj. Njemu se nikakvo vaše djelo niti riječi ne mogu sakriti i On će svakoga nagraditi za njegovo djelo.

حَٰفِظُواْ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلْوُسْطَىٰ وَقُومُواْ لِلَّهِ قَٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾ فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا ۖ فَإِذَآ أَمِنتُمْ فَٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُواْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٩﴾

"Čuvajte namaz, naročito srednji namaz, i pred Allahom ponizno stojte!" /238/ "Ako se budete bojali, onda klanjajte hodeći ili jašući! A kada budete sigurni, spominjite Allaha onako kako vas je On naučio onome što niste znali."/239/

Allah Uzvišeni nareduje da se čuvaju namazi u njihovom vremenu, da se pridržava utvrdenih propisa i obavljanja na vrijeme. U oba Sahiha potvrduje se od Ibn-Mes'uda da je rekao: /381/ - Pitao sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Koji je posao najbolji?", pa je odgovorio: "Namaz u svoje vrijeme!..." "A zatim?...", upitao sam"Borba na Allahovom putu!" - rekao je"A zatim?" rekoh"Dobročinstvo prema roditeljima!..." Zatim je rekao: "Tako mi je govorio Allahov PoslanikDa sam ga još pitao, još bi dodao!"

Medu namazima Allah Uzvišeni posebno je naglasio srednji namaz. Predstavnici zdrave tradicije kao i oni pozniji imaju različita mišljenja u pogledu pitanja: koji je to namaz? Postoji više mišljenja a uglavnom se vežu za dilemu: da li je to sabah ili ikindija. Sunnet potvrduje da je to ikindija, pa je tako i prihvaćeno. Dokaz je za to predanje imama Ahmeda s lancem prenosilaca od Alije, koji kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je na Dan bitke sa Saveznicima /382/ 'Onemogućili su nam da klanjamo srednji namaz, ikindiju, Allah im srca i domove vatrom napunio!' Zatim je klanjao taj namaz izmedu akšama i jacije." Ovako prenosi Muslim od Ebu-Muavije Muhammeda ibn Hazima ed-Darira. Muslim to prenosi, putem Šu'beta, od Alije ibn Ebi-Taliba. Ovaj hadis prenose i dva šejha, El-Buharija i Muslim, Ebu-Davud, Tirmizi, En-Nesa'i i više priredivača Musneda, Sunena i Sahiha putem više lanaca, koje nećemo spominjati, a koji se vežu za Ubejde es-Selmanija, koji to navodi od Alije.

Imam Ahmed prenosi od Semure da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /383/ "Čuvajte sve namaze, a naročito srednji namaz!" Nama je rekao da je to ikindija! Ibn-Džerir navodi predanje s lancem od Ebu-Hurejrea, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /384/ "Srednji namaz je ikindija-namaz." [98]

"i pred Allahom ponizno stojte!", tj. skrušeno, ponizno i smjerno stojte pred njim. Ova zapovijed pretpostavlja da se ostavi govor u namazu, koji je u suprotnosti s njim. Stoga se i Allahov Poslanik, sallallahu

[98] Tako je na osnovi čvrstih dokaza iz sunneta utvrđeno da je ikindija srednji namaz, tako da nema koristi od slabih predanja, koja navode oni koji imaju suprotno stanovište, budući da je validno ono što dolazi od Poslanika, sallalahu alejhi ve sellem.

alejhi ve sellem, uzdržao od odgovora na selam koji mu je nazvao Ibn-Mes'ud kada je bio u namazu. On mu se za to ispričao i rekao: /385/ "U namazu je, doista, zauzetost!" U Sahihu Muslimovom navodi se da je rekao Muaviji ibn Hakemu es-Sulemiju, kada je progovorio u namazu: /386/ "U ovom namazu nije valjan nikakav meduljudski govor. To je samo tesbih /slavljenje, tekbir/veličanje i zikr/ spominjanje Allaha." Imam Ahmed ibn Hanbel navodi predanje od Zejda ibn Erkama, koji kaže: /387/ - U vrijeme Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, neki čovjek je o nekoj potrebi razgovarao sa svojim drugom u toku namaza, pa je objavljen ajet: *"i pred Allahom ponizno stojte!"*, nakon čega nam je naredio da šutimo. Prenose ga svi prireditačI šest zbirki osim Ibn-Madže.

Hafiz Ebu-Ja'la navodi predanje s lancem od Ibn-Mes'uda, koji kaže: /388/ "Mi smo nazivali selam jedni drugima u namazu. Medutim, ja sam jednom prošao pored Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i nazvao mu selam, ali mi on nije uzvratio. Učinilo mi se da je u vezi s tim o meni nešto objavljeno, pa kada je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, završio namaz, rekao je:

'I na tebe neka je mir, koji si mi nazvao, i milost Allahova!' Allah Uzvišeni čini što hoće, a kada ste u namazu, ponizno stojte [99] *i ne govorite!"* [100]

"Ako se budete bojali, onda klanjajte hodeći ili jašući! A kada budete sigurni, spominjite Allaha onako kako vas je On naučio onome što niste znali." Nakon što je Allah Uzvišeni naredio robovima Svojim da vode brigu o namazima i obavljaju ih kako je propisao, te to i posebno naglasio, On ukazuje na situaciju kada je čovjeku teško da to obavi na adekvatan način u vrijeme borbe i žestokog boja, pa kaže: *"Ako se budete bojali, onda klanjajte hodeći ili jašući!"*, tj. klanjajte bilo kako, idući ili jašući, odnosno, okrećući se ili ne okrećući prema kibli. Tako Malik navodi od Nafi'a: /390/ - Kada je Ibn-Omeru bilo postavljeno pitanje u vezi s "namazom u strahu", on je to opisao, a potom rekao: "Ako je strah veći od toga, onda bi klanjali idući pješke ili jašući, okrenuti prema kibli ili ne!" Nafi' zatim kaže: "Ne vjerujem da je Ibn-Omer to naveo i od koga drugoga do od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem!" Ovo predanje navodi El-Buhari, a ovo je Muslimova verzija: /391/ - U hadisu Abdullaha ibn Unejsa el-Džuhenija, kojega je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao da ubije Halida ibn Sufjana i on bio na putu prema Arefatu ili na Arefatu, nastupilo je vrijeme ikindije namaza, pa je u vezi s tim on pričao: "Pobojao sam se da mi ne prode, pa sam klanjao gestikulirajući!..." Hadis prenose Ahmed i Ebu-Davud s dobrim lancem prenosilaca, a ovo predstavlja jednu od olakšica koje Allah Uzvišeni daje robovima Svojim otklanjajući od njih stege i teškoće. Od Ibn-Abbasa navodi se da je rekao u vezi s ovim ajetom: "Jahač će klanjati na svojoj jahalici, pješak na svojim nogama pješačeći." Imam Ahmed smatra da se "namaz u uvjetima straha nekad može klanjati samo kao jedan rekat ako je došlo do sudara vojske s drugom" Od Ibn-Abbasa navodi se da je rekao: /392/ "Allah je zapovjedio namaz kao strogu dužnost preko vašeg Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i to kod kuće četiri rekata, a na putu dva, te u strahu jedan rekat." Na pitanje koje je postavljeno Hakemu, Hamadu i Katadi u vezi s namazom u ratu, oni su odgovorili: "Jedan rekat!"

"A kada budete sigurni, spominjite Allaha." Obavljajte namaz onako kako vam je naredio, s potpunim izvršavanjem rukua (pregibanja), sedžde (padanja ničice), kijama (stajanja), kuuda (sjedenja) i hušua (skrušenosti),

"onako kako vas je On naučio onome što niste znali", tj. kao što vam je blagodati podario i uputio vas da vjerujete, te poučio vas onome što će vam koristiti i na ovome i na drugome svijetu. Stoga to činite sa zahvalnošću i spominjanjem Allaha!

---

[99] Ja bih dodao: Riječ: **"ponizno stanite!"** znači "Budite skrušeni, ponizni i smjerni pred Njim", kao što je navedeno u komentaru.

[100] Utvrđeno je da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ako bi njemu bio nazvan selam dok je u namazu, uzvraćao išaretom (znakom ruke). Od Ibn-Omera navodi se da je rekao: /389/ - Pitao sam Bilala: "Kako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzvraćao kada bi mu ljudi nazvali selam dok je bio u namazu?" Odgovorio je: "On bi dao znak rukom!" To prenose peterica, a Bejheki navodi od Nafia, koji kaže: - ^uo sam Ibn-Omera kako priča: /393/ "Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, jednom je prilikom otišao klanjati u džamiji Kubba. Došla mu je grupa Ensarija/Medinelija i nazva mu selam dok je klanjao." Zatim: Rekao sam Bilalu... itd Isti hadis navodi i Ebu-Davud /394/ i u njemu dodaje ovo: "i rašinio je dlan i okrenuo ga nadolje".

وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا وَصِيَّةً
لِّأَزْوَٰجِهِم مَّتَٰعًا إِلَى ٱلْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ ۚ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
فِى مَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعْرُوفٍ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾ وَلِلْمُطَلَّقَٰتِ
مَتَٰعٌۢ بِٱلْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ
تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾

"Oni među vama kojima se primiče smrt, a koji iza sebe ostavljaju žene, treba da im oporukom, unaprijed za godinu dana, odrede izdržavanje i da se one ne udaljuju iz kuće. A ako je same napuste, vi niste grješni za ono što one po propisu sa sobom učine. A Allah je silan i mudar!" /240/ "Puštenim ženama pripada otpremnina u skladu sa propisom i to je obaveza onih koji se Allaha boje." /241/ "Allah vam tako objašnjava Svoje ajete, da biste razmislili!"/242/

Većina učenjaka tvrdi da je ovaj ajet derogiran naprijed navedenim ajetom, tj. riječima:

*"da čekaju četiri mjeseca i deset dana" (2:234)*El-Buhari navodi predanje od Ibn-Zubejra, koji kaže: - Rekao sam Osmanu ibn Affanu: "Ajet:

.. *Oni među vama kojima se primiće smrt, a koji iza sebe ostavljaju žene...*, derogiran je drugim ajetom, pa zašto ga pišeš, odnosno, ostavljaš?!" On mi je odgovorio: "Moj bratiću! Ja ništa neću da mijenjam!"..Pitanje koje je Ibn-Zubejr postavio Osmanu ibn Affanu znači: Ako je odredba ovog ajeta derogirana odredbom "četiri mjeseca...", šta znači ostaviti napisano iako mu je odredba derogirana, budući da ostavljanje napisanog ajeta navodi na to da ostaje i odredba koju sadrži?! Vladar vjernih mu je odgovorio: "To je u Objavi fiksirano , i ja sam to u Mushafu našao kao i sve drugo, te potvrdujem onako kako sam našao."

Posredstvom Ali ibn Ebi-Talhe navodi se predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: "Bilo je uobičajeno da nakon smrti čovjeka žena koja ostane iza njega provodi period čekanja od godinu dana i da se izdržava od njegove imovine, pa je Allah Uzvišeni objavio:

"Žene su dužne ćekati četiri mjeseca i deset dana poslije smrti svojih muževa." To je rok čekanja za ženu čiji muž umre ukoliko nije trudna, jer u tom slučaju je rok - dok ne rodi. Zatim kaže:

"A njima pripada ćetvrtina od onoga što vi ostavite ako ne budete imali djeteta; a ako budete imali dijete, njima pripada osmina od onoga što ste ostavili." (4:12) Tako je objasnio nasljedstvo žene, ostavljanje oporuke i troškova izdržavanja.

Većina na osnovi ovog ajeta zaključuje da je žena obavezna ostati u kući godinu dana čekajući (u iddetu)Drugi, medu kojima su Mudžahid i Ata, smatraju da ovaj ajet ne obavezuje rok čekanja od godine dana, nego ukazuje na oporuku ženama koje su mogle ostati u kućama muževa svojih godinu dana nakon njihove smrti ukoliko su to htjele. Zato kaže: *"oporućujući svojim ženama"*, tj. Allah vam savjetuje da svojim ženama ostavite oporuku i to im se ne zabranjuje na osnovi riječi: *"i da se one ne udaljuju iz kuće"* Medutim, kada njihov rok čekanja prode u trajanju od četiri mjeseca i deset dana ili porodom, pa se odluče otići i napustiti taj stan, to im se ne zabranjuje. Allah Uzvišeni kaže:

"A ako je same napuste, vi niste grješni za ono što one po propisu sa sobom učine." Ovaj stav ima osnovu i svoje utemeljenje u citiranom ajetu i za to se opredjeljuje većina, medu kojima i imam Ebul-Abbas ibn Tejmijje, dok dio učenjaka, medu kojima su šejh Ebu-Omer ibn Abdul-Berr, te Ata' i njegove pristalice, smatra da je derogiran "ajetom o nasljedstvu" Ukoliko pod time misle na period preko četiri mjeseca i deset dana, onda se može prihvatiti, a ukoliko pod tim misle na izdržavanje u njegovoj kući i iz njegovog imetka (u slučaju smrti muža), četiri mjeseca i deset dana nije obavezno u slučaju smrti muža, o tome postoje različita mišljenja. Obavezu ostajanja u stanu muža oni dokazuju predanjem koje navodi Malik u svom "Muvetta'u": /395/ - Furej'a bint Maliki bin Sinan, sestra Ebu-Seida el-Hudrija, r.a., došla je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da ga upita da li da se vrati svojoj porodici Benu-Hudra jer je njen muž bio otišao da traži svoje sluge koji su bili pobjegli, pa kada ih je stigao - oni su ga ubili. Ona kaže: "Pitala sam Allahovog Poslanika da se vratim svojima u pleme Benu-Hudra, jer me muž nije ostavio u stanu koji je njegov, niti mi je ostavio sredstva za život. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Da', pa sam krenula, a onda je Allahov Poslanik naredio da me pozovu, i upitao me: 'Kako si rekla?' Ponovila sam mu priču koju sam mu ranije ispričala, pa je rekao: 'Ostani u kući dok ne prode

propisani rok!' Tako sam u kući provela rok čekanja u trajanju od četiri mjeseca i deset dana. Kada je Osman ibn Affan poslao po mene i pitao me o tome, ja sam mu sve kazala, pa je on to prihvatio i po tome presudio." Ovako prenose Ebu--Davud, Et-Tirmizi i En-Nesa'i od Malika, a En-Nesa'i i Ibn-Madže to prenose također od Sad ibn IshakaEt--Tirmizi navodi da je hadis hasen-sahih.

"Raspuštenicama pripada otpremnina u skladu sa propisom i to je njihovo pravo od onih koji se Allaha boje." Ovaj ajet ističu kao argument učenjaci koji smatraju da otpremnina pripada svakoj raspuštenici, te oni koji smatraju da je otpremnina utvrđena slijedećim ajetom:

"Nije vam grijeh ako žene pustite prije nego u spolni odnos s njima stupite, ili prije nego što im vjenčani dar odredite. I velikodušno ih darujte, po propisu: imućan prema svome stanju, a siromah prema svome; to je dužnost onih koji žele dobro činiti." (2:236) [101]

"Allah vam tako objašnjava ajete Svoje", tj. dozvoljeno/halal, zabranjeno/haram, strogu dužnost/farz, šerijatske propise/hudud, što vam je naredio, odnosno zabranio, naveo, objasnio ili protumačio ne ostavljajući to uopćeno, *"kako biste razmislili"*, tjto razumjeli i promislili.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِن دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ
الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ
وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا
أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾ مَّن ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ
أَضْعَافًا كَثِيرَةً ۗ وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُۜطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾

"Zar ne znaš za one koji su iz straha od smrti iz zemlje svoje pobjegli, a bijaše ih na hiljade, pa im je Allah rekao: 'Pomrite!', a poslije ih je oživio. Allah je, doista dobar prema ljudima, ali većina ljudi ne zahvaljuje." /243/ "I borite se na Allahovu putu i znajte da Allah sve čuje i sve zna." /244/ "Ko je taj koji Allahu drage volje zajam daje, pa mu ga On mnogostruko vraća? - Allah uskraćuje i obilno daje, i Njemu ćete se vratiti."/245/

Od Ibn-Abbasa navodi se da je rekao: - Bilo je četiri hiljade ljudi koji su izbjegli bježeći od kuge. Govorili su: "Idemo u zemlju u kojoj nema smrti." Ali kada su došli do odredenog mjesta, Allah im je rekao: *"Pomrite"*, pa su pomrli. Zatim im je došao jedan od vjerovjesnika i Allaha zamolio da ih oživi, pa ih je Allah oživio. O tome govore riječi Allaha Uzvišenog:

"Zar ne znaš za one koji su iz straha od smrti iz zemlje svoje pobjegli, a bijaše ih na hiljade..." tj. Njihovo oživljenje predstavlja pouku i nepobitni dokaz da će doći do tjelesnog oživljenja na Sudnjem danu. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Allah je, doista, dobar prema ljudima", tj. time što im pokazuje Svoja jasna znamenja, nepobitne i neoborive dokaze.

"ali većina ljudi ne zahvaljuje" Ljudi ne iskazuju zahvalnost za blagodati koje im je Allah podario u vjeri i ovome svijetuI u tome je pouka i dokaz da oprez i strah ne mogu zaštititi od sudbine, te da nema utočišta osim kod Allaha. Jer navedeni ljudi su izbjegli bježeći od epidemije kuge i tragajući za dugovječnošću, ali ih je zadesilo suprotno njihovoj namjeri, pa im je došla smrt brzo i istovremeno.

U vezi s ovim je i sahih hadis u kome imam Ahmed prenosi od Abdullaha ibn Abbasa: /396/ - Omer ibn Hattab je išao u Šam. Kada je došao u Sergaju, sreli su ga komandanti vojske Ebu-Ubejda ibn Džerraha i njegovi drugovi, obavijestili da je u Šamu zavladala epidemija kugeNato je došao Abdurrahman ibn Avf, koji je bio odsutan zbog nekih svojih poslova, pa je rekao: "Ja o tome nešto znam čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: 'Ako je to u nekoj zemlji u kojoj se vi nalazite, ne idite bježeći od toga, a ako čujete da je u nekoj zemlji, ne idite tamo!' Omer je zahvalio Allahu, a zatim se vratio kući." Hadis prenose autori Sahiha od Zuhrija.

"I borite se na Allahovom putu i znajte da Allah sve čuje i sve zna." To znači da oprez i strah ne spašavaju od Allahovog odredenja, kao što to ne čini ni bijeg ili izbjegavanje borbe, što neće ni približiti ni udaljiti od smrtnog časa, jer to je propisani čas i dodijeljena opskrba precizno i tačno, bez povećavanja ili nedostatkaAllah Uzvišeni kaže:

"...koji su o braći svojoj govorili: "Da su nas poslušali, ne bi izginuli!"

[101] Vidjeti naprijed navedeni komentar ovog ajeta.

Reci: "Pa vi smrt izbjegnite ako istinu govorite!" (3:168), zatim:
"Ma gdje bili, smrt će vas stići, makar to bilo i u kulama visokim!" (4:78).

"Ko je taj koji Allahu drage volje zajam daje, pa mu ga On mnogostruko vraća?" Ovim Allah Uzvišeni podstiče Svoje robove da troše imovinu na Njegovom putuIbn Ebi-Hatim prenosi od Abdullaha ibn Mesuda da je rekao: "Kada je objavljen ovaj ajet..., Ebu-Dahdah el-Ensari je upitao: /397/ 'Allahov Poslaniče! Da li Allah Uzvišeni hoće od nas zajam?' "Odgovorio mu je: 'Da, Ebu-Dahdahu!' On je na to rekao: 'Pokaži mi svoju ruku, Allahov Poslaniče!' On mu je pružio ruku, a on je kazao: 'Ja sam dao u zajam Gospodaru svome bašču'..Zatim je El-Ensari dodao: 'U njegovoj bašči je bilo šest stotina stabala palme, a tu mu je bila majka i njena porodica.' Ebu-Dahdah je otišao i pozvao je: 'Majko!' Ona je odgovorila: 'Da, odazivam se.' On je kazao: 'Izidi odatle, to sam ja dao u zajam svome Gospodaru!'..."

"lijepi zajam" Od Omera i drugih predstavnika rane tradicije (Selefa) prenosi se: "To je imovina potrošena na Allahovom putu."

"pa mu ga On mnogostruko vraća" Slično Allah Uzvišeni kaže:

"Oni koji imovinu svoju troše na Allahovom putu slični su onome koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. A Allah povećava onome kome hoće." (2:261) Medu hadisima koji se prenose u vezi s ovim pitanjem Ibn Ebi-Hatim navodi jedan s lancem od Ebu-Hurejrea, koji kaže: - Tako mi Onoga u čijoj ruci je moj život, čuo sam od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /398/ "Allah uvećava dobro djelo za dvije hiljade hiljada puta!"

"Allah uskraćuje i obilno daje." To znači: trošite i ne brinite, jer Allah je Skrbnik Koji uskraćuje kome On hoće, a obilno daje drugima u skladu sa Svojom mudrošću *"Njemu ćete se vratiti"* na Sudnjem danu.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَإِ مِن بَنِي إِسْرَائِيلَ مِن بَعْدِ مُوسَىٰ إِذْ قَالُوا لِنَبِيٍّ لَّهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُّقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِن كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا ۖ قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِن دِيَارِنَا وَأَبْنَائِنَا ۖ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٢٤٦﴾

- Zar ne znaš kada su prvaci sinova Israilovih poslije Musaa svome vjerovjesniku rekli: "Pošalji nam kralja da se na Allahovom putu borimo!" - "Možda se vi nećete boriti, ako vam borba bude propisana?" - reće on"Zašto da se ne borimo na Allahovom putu?" rekoše, "A mi smo iz zemlje naše prognani i od sinova naših odvojeni!" A kada im borba bi propisana, oni, osim nekolicine, okrenuše se! A Allah dobro zna one koji su nepravedno postupali /246/

Sinovi Israilovi bili su jedno vrijeme na Pravom putu, a zatim su se iskvarili, pa su neki od njih počeli obožavati idole. Medu njima je uvijek bio neko od vjerovjesnika koji im je zapovijedao dobro, odvraćao ih od zla, te ih pozivao da slijede Tevrat, sve dok nisu učinili to što su učinili. Tada je Allah dao da njima zavladaju njihovi neprijatelji, pobiju i zarobe mnoge te im uzmu velike teritorije, iako su prije toga pobjedivali svakoga ko bi ih napao jer su oni baštinili Tevrat i kovčeg još od drevnih vremena. To su oni naslijedivali jedni od drugih do Musaa, a.s, Allahovog sugovornika. Medutim, njihova zabluda dovela ih je do toga da ih je uzurpirao neki vladar i u toku ratova uzeo Tevrat iz njihovih ruku tako da je preostalo vrlo malo toga što su oni čuvali. Potom je prekinuto vjerovjesništvo kod njihovih potomaka, pa nije ostao nijedan potomak iz loze poslanika osim jedne žene koja je bila trudna i čiji je muž ubijen. Oni su nju uzeli i zatvorili u jednoj kući nadajući se da će joj Allah dati sina koji će im biti vjerovjesnik. Žena je molila Allaha da joj podari sina i Allah je uslišao njenu molbu. Dala mu je ime Šamuel, tj. Allah mi je dovu uslišao. Neki kažu: "Šeman", što ima isto značenje. Allah je dao da lijepo odraste, pa kada je došao u godine poslanstva, objavio mu je objavu, zapovjedivši mu da vjeruje Njega Jedinoga (tevhid) i da Njemu poziva. On je pozvao sinove Israilove, a oni su od njega zatražili da im postavi kralja s kojim će se boriti protiv neprijatelja.

U vezi sa ovim ajetom bit će govora kasnije. Vjerovjesnik ih je zapitao: "Hoćete li se vi sigurno boriti i izvršiti obavezu da se uz njega borite, ako vam Allah postavi kralja?"

"Zašto da se ne borimo na Allahovom putu?", rekoše "Mi smo iz zemlje naše prognani i od sinova naših odvojeni!", tj. naša zemlja je oteta od nas i naša djeca su zarobljena.

"A kada im borba bi propisana, oni, osim nekolicine, okrenuše se! A Allah dobro zna one koji su nepravedno postupali!" Nisu izvršili ono što su obećali, nego je većina njih izbjegla borbuAllah to dobro zna!

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ۚ قَالُوٓا۟ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ ٱلْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِٱلْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِّنَ ٱلْمَالِ ۚ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُۥ بَسْطَةً فِى ٱلْعِلْمِ وَٱلْجِسْمِ ۖ وَٱللَّهُ يُؤْتِى مُلْكَهُۥ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾

"Allah vam je Taluta za vladara poslao", reče im vjerovjesnik njihov"Odakle da nam on bude vladar kada smo mi prilićniji od njega da vladamo? Njemu ni veliko bogatstvo nije dano!", rekoše oni"Allah je njega da vam vlada izabrao", reče on, "i velikim znanjem i snagom tjelesnom ga podario! Allah daje vlast kome On hoće! Allah je neizmjerno dobar i Sveznajući!" /247/

Allah je poslao Taluta kao vladara Izraelićanima budući da je on bio jedan od njihovih vojnika. Međutim, pošto nije bio potomak Jehude, oni su kazali:

"Odakle da nam još on bude vladar kada smo mi priličniji od njega da vladamo? Njemu ni veliko bogatstvo nije dano!", tj. on nije vladarski potomak, a i siromašan je da bi vladao! To je bila njihova primjedba i izraz tvrdoglavosti prema Vjerovjesniku, iako bi im bolje bilo da su se pokorili i lijepim riječima to prihvatili
Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio im je riječima: *"Allah je njega da vam vlada izabrao"*, jer on o njemu zna više od vas. Nisam ja taj koji ga je postavio, nego mi je to Allah naredio nakon što ste vi zatražili.

"On ga je velikim znanjem i snagom tjelesnom obdario!" To znači: on vas je u znanju nadmašio, snažniji i vještiji u ratu i otuda on treba da bude vladar, koji ima znanje, lijep izgled, fizičku i duhovnu snagu.

Zatim kaže: *"Allah daje vlast kome On hoće!"* Svojom mudrošću i blagošću. U tom smislu On kaže: *"Allah je neizmjerno dobar i Sveznajući!"*, tj. On je neizmjerno dobrostiv i zna ko zaslužuje vlast, a ko ne zaslužuje.

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ ءَايَةَ مُلْكِهِۦٓ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلتَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ ءَالُ مُوسَىٰ وَءَالُ هَٰرُونَ تَحْمِلُهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٤٨﴾

"Znak njegove vlasti, reče im vjerovjesnik njihov, bit će kovčeg koji će vam stići. U njemu će biti smirenje za vas od Gospodara vašega i ostatak onoga što su Musa i Harun ostavili, nosit će ga meleci! U tome je doista znak za vas, ako ste vjernici!"/248/

Vjerovjesnik im kaže: "Znak blagoslova Taluta nad vama je u tome što će vam Allah vratiti kovčeg koji vam je bio oduzet."

"U njemu će biti smirenje za vas od Gospodara vašega." To znači: smirenje i dostojanstvo! Ata' kaže: "Allahovi Znaci koje ćete poznati i uz koje ćete se smiriti."

"i ostatak onoga što su Musa i Harun ostavili!" Ibn-Abbas kaže: "Njegov štap i komadići pločica", a Ikrime dodaje: "I Tevrat"Usto, Ebu-Salih dodaje: "I manija."

*"koji nose meleci"*Ibn-Abbas kaže: "Meleci su došli noseći kovčeg izmedu nebesa i Zemlje i stavili ga pred Taluta. To su ljudi gledali, povjerovali u Šemonovo vjerovjesništvo i pokorili se Talutu."

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِٱلْجُنُودِ قَالَ إِنَّ ٱللَّهَ مُبْتَلِيكُم بِنَهَرٍ فَمَن شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّى وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُۥ مِنِّىٓ إِلَّا مَنِ ٱغْتَرَفَ غُرْفَةًۢ بِيَدِهِۦ ۚ فَشَرِبُوا۟ مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۚ فَلَمَّا جَاوَزَهُۥ هُوَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ قَالُوا۟ لَا طَاقَةَ لَنَا ٱلْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ ٱللَّهِ كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةًۢ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٢٤٩﴾

- I kad Talut iziđe s vojskom, reče: "Allah će vas staviti na kušnju jednom rijekom, pa ko se napije iz nje, nije moj, a ko se ne napije, on je moj,

izuzev ako šakom zahvati gutljaj!" I oni se, osim nekolicine, napiše, a kad je prijeđoše, on i oni koji su s njim vjerovali, rekoše: "Mi danas ne možemo izići nakraj s Džalutom i vojskom njegovom!" Oni koji su čvrsto vjerovali da će susresti Allaha rekoše: "Koliko su puta malobrojne grupe savladale grupe mnogobrojne Allahovom voljom!" A Allah je na strani strpljivih!/249/

Allah Uzvišeni obavještava o Talutu, kralju Izraelićana, kada je ovaj izišao sa svojom vojskom, koja je brojala osamdeset hiljada vojnika, /a Allah to najbolje zna!/ i rekao: *"Allah će vas staviti na kušnju...*, tj. iskušat će vas jednom rijekom. Ibn-Abbas kaže: "To je rijeka Šerijata izmedu Jordana i Palestine!",

"pa ko se napije iz nje, nije moj", tj. neće biti sa mnom,

"a ko se ne napije, on je moj, izuzev ako šakom zahvati!", jer tada nema smetnje.

"I oni se, osim nekolicine, napiše." Ibn-Abbas kaže: "Ko bude zagrabio iz nje šakom, taj se napojio, a ko bude pio, nije se napojio. Napilo se sedamdeset i šest hiljada ljudi, a s njim ostalo četiri hiljade vojnika!" Ali od Bera ibn Aziba prenosi se da je rekao: /399/ "Govorili smo da je sa Muhammedom, a.s., bilo na Bedru nešto više od tri stotine i deset ashaba, jednako broju ashaba Taluta, koji su s njim prešli rijeku, a nije je prešao nijedan koji nije vjernik!"[102] /Prenosi El-Buhari./ Zato Allah Uzvišeni kaže:

"a kad je prijeđoše on i oni koji su s njim vjerovali, rekoše: "Mi danas ne možemo izići nakraj s Džalutom i vojskom njegovom!" Njih su podsticali njihovi učenjaci koji su znali da je Allahovo obećanje istinito, te da pobjeda ne dolazi sa brojnošću i opremljenošćuOni su govorili:

"Koliko su puta malobrojne grupe, Allahovom voljom, savladale grupe mnogobrojne! A Allah je na strani strpljivih!"

وَلَمَّا بَرَزُوا۟ لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِۦ
قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ
﴿٢٥٠﴾ فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ ٱللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُۥدُ جَالُوتَ وَءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ٱلْمُلْكَ وَٱلْحِكْمَةَ
وَعَلَّمَهُۥ مِمَّا يَشَآءُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ ٱلْأَرْضُ
وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٥١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ ۚ
وَإِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

- I kada iziđoše pred Džaluta i vojsku njegovu, oni rekoše: "Gospodaru naš, nadahni nas izdržljivošću i učvrsti noge naše i pomozi nam protiv naroda koji ne vjeruje!" /250/ "I oni ih, Allahovom voljom, poraziše, i Davud ubi Džaluta, i Allah mu dade vlast i mudrost, i nauči ga onome čemu je On htio. A da Allah ljude ne suzbija jedne drugima, na Zemlji bi doista nered nastao! Ali Allah je dobar svim svjetovima!" /251/ "To su Allahovi Znaci, koje Mi tebi istinito kazujemo. A ti si, doista, jedan od poslanika!"/252/

Kada se mali broj vjernika, sljedbenika Taluta, sukobio s velikim brojem sljedbenika Džaluta, nevjernika, oni rekoše: *"Gospodaru naš, nadahni nas izdržljivošću"*, , tj. spusti nam strpljivost od Sebe *"i učvrsti korake naše!"*, tj. pri susretu s neprijateljima, i ne daj da bježimo i nemoćni budemo.

"I pomozi nas protiv naroda koji ne vjeruje!"

"I oni ih, Allahovom voljom, poraziše", tj. pobijediše i uz Allahovu pomoć, savladaše.

"i Davud ubi Dźaluta" tako da je vlast prešla Davudu, a.s., uz vjerovjesništvo kojim ga je Allah darovaoZato Allah Uzvišeni kaže:

"pa mu Allah dade vlast" koja je bila u rukama Taluta, *"i mudrost"*, tj. vjerovjesništvo nakon Šamoela, *"I nauči ga onome ćemu je On htio"*, tj. znanju kojim se on, sallallahu alejhi ve sellem, odlikovao.

Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"A da Allah ljude ne suzbija jedne drugima, na Zemlji bi nered zavladao." Dakle, da Allah ne suzbije jedne ljude drugima, kao što je suzbio neprijatelje Izraelićana Talutovom vojskom i Davudovom, a.s., hrabrošću, oni bi propali.

"Ali, Allah je dobar svim svjetovima!" On je dobrostiv i milostiv prema njima, pa ih jedne drugima suzbija, jer Njemu pripada donošenje

[102] To znači da je broj vojnika Taluta bio nešto više od tri stotine i deset, kao i broj vojnika na Bedru!

suda, mudrosti i dokaza prema Njegovim stvorenjima u pogledu svih njihovih riječi i djela.

"To su Allahovi Znaci koje mi tebi istinito kazujemo. A ti si doista Poslanik!" To znači: ovo su Znaci Allahovi koje smo ti pripovijedali u vezi s onima koje smo navodili s istinom, odnosno stvarnošću, koja je odgovarala istini što su je sljedbenici Knjige već imali i koju su znali izraelićanski učenjaci, jer ti si, Muhammede, *"doista, Poslanik"*,

što se posebno naglašava i sa svrhom je zakletve.

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۘ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ اللَّهُ ۖ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ ۚ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ۗ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِن بَعْدِهِم مِّن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَٰكِنِ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُم مَّنْ آمَنَ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾

"To su poslanici, Mi smo odlikovali jedne nad drugim. Neke od poslanika odlikovali smo jedne nad drugima. S nekima od njih je i Allah govorio, a neke je za više stupnjeva uzdigaoA Isau, sinu Merjeminu, jasne smo dokaze dali i Ruhom svetim ga podržali. Da je Allah htio, oni se ne bi međusobno poslije njih ubijali, kada su im jasni dokazi već došli, ali oni su se razišli: neki su od njih vjerovali, a neki su poricali. A da je Allah htio, oni se ne bi međusobno ubijali! Ali Allah radi ono što On želi."/253/

Allah Uzvišeni saopćava da je On poslanike odlikovao jedne nad drugima, kao što kaže:

*"Mi smo jedne vjerovjesnike nad drugim odlikovali, a Davudu smo Zebur dali" (17:55)*Ovdje kaže:

"Neke od poslanika odlikovali smo jedne nad drugima. S nekima od njih je i Allah govorio", tjs Musaom i Muhammedom, sallallahu alejhi ve sellem, kao i sa Ademom, kao što stoji u hadisu čije se predanje nalazi u Sahihu Ibn-Hibban, koji ga navodi od Ebu-Zerra.

"a neke je za više stupnjeva uzdigao", što se potvrduje i hadisom o **"Noćnom putovanju"**, kada je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio vjerovjesnike na nebesima prema njihovim stupnjevima kod Allaha Uzvišenoga. Dovodenje u vezu ovog ajeta i hadisa u oba sahiha što se navodi od Ebu-Hurejra u vezi s riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

"Nemojte me odlikovati nad drugim vjerovjesnicima..." zahtijeva upoznavanje s uzrocima koji su doveli do toga. Naime, povod za ovaj hadis bio je slijedeći: to je bilo zbog svade do koje je došlo izmedu jednog muslimana i židova u vezi sa zakletvom: "Ne, tako mi Onoga Koji je odabrao Musaa nad svjetovima!", kojom se židov zakleo, zbog čega ga je musliman ošamario i rekao: "I nad Muhammedom, sallallahu alejhi ve sellem, pokvarenjače?" Židov se požalio Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa je on rekao: /400/ "Ne odlikujte me nad drugim vjerovjesnicima! Na Sudnjem danu ljudi će pasti u nesvijest, pa ću se ja prvi probuditi. Naći ću Musaa kako se drži Arša, ne znajući da li se on prije probudio ili uopće nije bio onesviješćen, zbog toga što se s njim to već dogodilo na Sinajskoj gori. Zato me ne odlikujte nad drugim vjerovjesnicima!" Odgovora na to ima više: *a)* da Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije znao za to odlikovanje..(što je neobično), *b)* da je on to kazao iz skromnosti, *c)* da je to zabrana odlikovanja u slučaju svade, *d)* odlikovanje samo zbog fanatizma,[103] *e)* da pravo odlikovanja ne pripada vama nego Allahu Uzvišenom, a vi ste dužni to prihvatiti i vjerovati u to.

"A Isau, sinu Merjeminu, Jasne smo dokaze dali", tj. dali smo mu nepobitne i čvrste dokaze autentičnosti onoga što je donio Izraelićanima, da je on Allahov rob i Allahov poslanik njima poslan.

"i Ruhom svetim ga podržali", tj. Džibrilom, a.s.

Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže:

"Da je Allah htio, oni se ne bi međusobno poslije njih ubijali, kada su im Jasni dokazi već došli, ali oni su se razišli: neki od njih su vjerovali, a neki su poricali. A da je Allah htio, oni se ne bi međusobno ubijali!" To znači da je sve to Allahova odredba i zapovijed, pa zato i kaže nakon svega: *"Ali Allah radi ono što On želi!"*

---

[103] Prihvatljivije je da je zabranjeno odlikovanje zasnovano na fanatizmu i subjektivizmu samim tim što se radi o odlikovanom Vjerovjesniku zato što je on iz naroda ovoga ili onoga čovjeka ili sljedbenika toga vjerovjesnika... Ukoliko je, međutim, odlikovanje zasnovano na tekstu šerijatskog zakona utvrđenog u Kur'anu i sunnetu, kao što Allah Uzvišeni kaže:
"Mi smo te poslali samo kao milost svjetovima" (21:107), ili kao što Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "Ja sam prvak djece Ademove...", odnosno, u hadisu o zagovoru, to je odlikovanje koje ima stvarni odnos, a ne zbog subjektivnog mišljenja ili fanatizma.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنفِقُواْ مِمَّا رَزَقۡنَٰكُم مِّن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَ يَوۡمٞ لَّا بَيۡعٞ فِيهِ وَلَا خُلَّةٞ وَلَا شَفَٰعَةٞۗ وَٱلۡكَٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ٢٥٤

"O vjernici, podijelite dio onoga čime vas Mi opskrbljujemo, prije nego što dođe Dan kada neće biti ni otkupa, ni prijateljstva, ni posredništva! A nevjernici su doista nepravedni!" /254/

Allah Uzvišeni nareduje Svojim robovima da na Njegovom putu dijele od onoga čime ih je opskrbio kako bi time osigurali uštedu kod Njega *"prije nego što dođe Dan"* , tj. Sudnji dan, *"u kojem neće biti ni otkupa, ni prijateljstva, niti posredništva"* Dan kada se neće moći otkupiti, pa makar platio zlatom koliko cijela Zemlja, kada nikome neće koristiti prijateljstvo i bliskost, niti će biti koristi od zagovornika koji se zauzimaju.[104]

"A nevjernici su, doista, nepravedni!", tj. nema većeg nepravednika od onoga koji se susretne s Allahom kao nevjernik.

ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ مَن ذَا ٱلَّذِي يَشۡفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيۡءٖ مِّنۡ عِلۡمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَۚ وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ ٢٥٥

"Allah je, nema boga osim Njega, živi i Vječni! Održavatelj! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san! Njegovo je ono što je na nebesima i na Zemlji! Ko se može pred Njim zauzimati bez Njegovog dopuštenja?! On zna šta je bilo prije i šta će biti poslije njih i oni ne mogu obuhvatiti od Njegovoga znanja osim koliko On želi! Njegova kursija obuhvaća i nebesa i Zemlju i Njemu nije teško održavati ih! On je Sveviśnji i Veličanstveni!"/255/

Ovo je Ajetul-Kursija ("Ajet Pijedestala") i on ima veliki značaj. Jedan vjerodostojan hadis od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, navodi da je to najvredniji ajet u Knjizi AllahovojImam Ahmed ibn Hanbel prenosi od Ubejja ibn Ka'ba: /401/ da ga je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao: "Koji je najvažniji ajet u Allahovoj Knjizi?", a on je rekao: "Allah i Njegov Poslanik to najbolje znaju", ponovivši to više puta, a zatim je kazao: "Ajetul-Kursija" ("Ajet Pijedestala")On mu je rekao: "Čestitam na znanju, Ebu-Munzire! Tako mi Onoga u čijoj ruci je moj život, on ima jezik i usne koje veličaju Vladara kod Prijestolja, Arša!" To prenosi i Muslim, ali bez dodatka: "Tako mi Onoga u čijoj ruci je moj život..."

Drugi hadis prenosi imam Ahmed od Ebu-Zerra Džunduba ibn Džunade, koji u jednom hadisu navodi da je upitao: "Allahov Poslaniče: /402/ Šta je najveće od onoga što je tebi objavljeno?" Odgovorio je: "Ajetul-Kursija":

"Allah, osim Koga drugog boga nema, živi je i Vječni Održavatelj!" (Prenosi En-Nesa'i.)

El-Buhari u svom Sahihu navodi od Ebu-Hurejrea da je rekao: /403/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ovlastio me da čuvam zekat ramazana, pa mi je jednom došao neki čovjek i uzeo malo hrane. Uhvatio sam ga i rekao da ću to kazati Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem On me zamolio: "Pusti me! Ja sam u oskudici, imam porodicu i velike potrebe!" Pustio sam ga, a kada je svanulo Vjerovjesnik me upitao: "šta je uradio tvoj uhićenik noćas?" Rekao sam: "Allahov Poslaniče, tužio se da ima velike teškoće i da je u oskudici, pa sam se ja sažalio i pustio ga!" Poslanik je rekao: "Slagao ti je, on će se vratiti!" Sada sam znao da će se vratiti, s obzirom da je to rekao Allahov Poslanik sallallahu alejhi ve sellem, pa sam pratio i on je opet došao i uzeo malo hrane. Opet sam ga uhvatio i prijetio da ću kazati Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a on je ponovo molio: "Pusti me! U velikoj sam oskudici, imam brojnu porodicu! Neću se vraćati više!" Ponovo sam se sažalio i pustio ga da ode, a kad je svanulo, Allahov Poslanik me je upitao: "Ebu-Hurejre, šta je tvoj uhićenik sinoć učinio?" Kazao sam: "Allahov Poslaniče, žalio se da je u oskudici i da ima veliku porodicu, pa sam se sažalio i opet ga pustio da ode!" On mi odvrati: "Slagao ti je, vratit će se!" Sad sam i treći put stražario čekajući ga, i on je došao opet i uzeo malo hrane, a ja ga opet uhvatio" E, sad ću sve reći Allahovom Poslaniku, jer evo treći put kako si tvrdio da se nećeš vraćati, pa si opet došao!" On mi reče: "Pusti me, a ja ću te podučiti riječima za koje će ti Allah koristi dati!" Upitah: "Koje su to riječi?" A on mi reče: "Kada podeš u postelju, prouči 'Ajetul-Kursiju' do kraja 'Allah, osim Kojega drugog boga

[104] Ako nisu vjernici!

nema, Živi je i Vječni!' - pa će te čuvar poslan od Allaha stalno čuvati i šejtan ti se neće približiti do svanuća!" Opet sam ga pustio, a kada je svanulo, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao je: "Šta uradi tvoj uhićenik noćas?" Rekao sam: "Allahov Poslaniče, tvrdio je da će me podučiti riječima za koje će mi Allah koristi dati, pa sam ga opet pustio!" On, sallallahu alejhi ve sellem, upita me: "A koje su to riječi?" Rekao mi je: "Kada podeš u postelju, prouči 'Ajet Pijedestala' od početka do kraja: 'Allah, osim kojega drugog boga nema, Živi je i Vječni!', pa je još dodao: pa će te čuvar poslan od Allaha stalno čuvati i šejtan ti se do svanuća neće približiti!" Ashabi su pažljivo slušali da nešto nauče, a Vjerovjesnik je na to rekao: "Istinu ti je rekao, iako je on lažac! Znaš li ko je s tobom razgovarao tri noći, Ebu-Hurejre?" Rekao sam: "Ne znam!" A on će na to: "To je bio šejtan..." Od Ebi-Umame prenosi se direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /404/ Allahovo najveće ime, kojim kada se zamoli uslišava dovu, nalazi se u tri poglavlja: "El-Bekare" (Krava), "Ali-Imran" (Imranova porodica) i "Taha" (Taha).

Ovaj ajet sadrži deset posebnih rečenica.

Riječi Allaha Uzvišenog: *"Allah je Bog, osim Kojega drugoga boga nema"* sadrže obavijest da je On Jedini Bog za sva stvorenja;

"Živi i Vječni Održavatelj!", tj. živi po Sebi, koji nikada ne umire, Utemeljitelj svega drugoga, bez čijeg održavanja nema opstojnosti bića.

"Ne obuzima Ga drijemež niti san." Ne obuzima Ga, znači ne savladuje Ga drijemež, pospanost, pa zato poslije toga kaže:

"niti san", jer je on jači od drijemeža. U sahih hadisu se navodi od Ebu-Musaa da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, medu nama je ustao i obratio se sa četiri riječi: /405/ "Allah doista ne spava, niti treba da spava; On smanjuje mjeru i podiže je; Njemu se diže dnevno djelovanje prije noćnog, a noćno prije dnevnog; Njegov zastor je svjetlo ili vatra i, kada bi ga podigao, od sjaja Njegova lica izgorjelo bi sve stvoreno do čega pogled doseže."

"Njegovo je ono što je na nebesima i na Zemlji!" Time se saopćava da su svi Njegovi robovi pod Njegovom vlašću, potčinjenošću i upravom, kao što kaže:

"Ta svaki će od njih, i onaj na nebesima, i onaj na Zemlji, kod Svemilosnog kao rob doći!" (19:93)

"Ko se može pred Njim zauzimati bez Njegovog dopuštenja?!",

"a oni se neće zauzimati osim za onoga kojim On bude zadovoljan!" (21:28) Dakle, zbog Njegove Veličine, Uzvišenosti i Veličanstvenosti, niko se neće usuditi da se zauzima za drugoga osim uz Njegovo dopuštenje za zauzimanje, kao što stoji u "hadisu zagovora": /406/ - Doći ću ispod Prijestolja sedždu čineći, pa će me podugo ostaviti tako, a zatim će mi biti kazano: "Podigni glavu i kaži, pa ćeš biti slušan, zauzmi se i bit će ti prihvaćeno!" Zatim kaže: "pa će mi biti odredena granica i uvest ću ih u Džennet!"

"On zna šta je bilo prije i šta će biti poslije njih." To je dokaz da Njegovo Znanje obuhvaća sva bića uključujući njihovu prošlost, sadašnjost i budućnost, kao što Allah Uzvišeni ističe govoreći o melecima:

"A mi nećemo tamo ući osim uz zapovijed Gospodara tvoga! Njemu pripada ono što je ispred nas, ono što je iza nas i što je između toga! A tvoj Gospodar nije zaboravan!" (19:64)

"i oni ne mogu obuhvatiti od Njegova znanja osim koliko On želi!" Niko ne može saznati ništa od Allahovoga Znanja osim ono što mu da Allah da sazna i s čime ga upozna.[105]

"Kursija Njegova obuhvaća i nebesa i Zemlju." Ed-Dahhak navodi predanje od Ibn-Abbasa: "Kada bi se Sedam nebesa i Sedam Zemalja razastrli tako da dopiru jedni do drugih, prema prostranstvu Pijedestala bili bi kao karika u prostranoj pustinji!" Ebu-Zerr kaže: - Čuo sam od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /407/ "Tako mi Onoga u čijoj ruci je moj život, Sedam nebesa i Sedam Zemalja su prema Kursiji samo kao karika postavljena na pustinji zemaljskoj. Kursija je prema Aršu samo kao željezna halka postavljena izmedu dvije pustinje na Zemlji." Ebu-Bekr ibn Merdevejh navodi predanje s lancem od Ebu-Zerra el-Gafarija, prema kojem je on pitao Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, za Pijedestal, pa mu je on odgovorio: /408/ "Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, Sedam nebesa i Sedam Zemalja su prema Kursiji samo kao karika postavljena na pustinji zemaljskoj. Veličina Arša, prema tom,

---

[105] Ovo se posebno odnosi na znanje vjerovjesnika i poslanika, koje potvrđuju riječi Allaha Uzvišenog:
"On zna skriveno i neskriveno i ne upoznaje s tajnom Svojom nikoga osim onoga koga za poslanika odabere..." (72:26)

Kursiji je poput veličine pustinje prema toj halci."

"i Njemu nije teško da ih održava!", tj. nije Mu teško i ne opterećuje ga što održava nebesa i Zemlju i ono što je na njima, odnosno izmedu njih. Naprotiv, to je Njemu lahko i jednostavno jer On vodi brigu o svakoj osobi i onome što ona radi, nadzire sve stvari; Njemu ništa ne može promaći niti izbjeći, jer sve stvari su Njemu potčinjene, jednostavne, niske i sitne u odnosu na Njega, ovisne o Njemu. On je nezavisan od svega i hvale vrijedan, On čini što hoće; Njemu niko ne postavlja pitanje šta je učinio, dok se njima (robovima) pitanje postavlja. On je Nadredeni nad svim, Obračunitelj svega, Nadzornik, Veličanstveni i Uzvišeni. Nema boga osim Njega, nema drugog osim Njega, niti gospodara osim Njega. Stoga riječi: *"On je Svevišnji i Veličanstveni!"* imaju značenje kao i riječi:

*"On je Veličanstveni i Uzvišeni" (13:9)*Najbolji stav prema ovim ajetima i vjerodostojnim hadisima jeste stav sljedbenika zdrave tradicije, koji su za njih govorili: "Prihvatite ih kako su došli, bez ikakvih modifikacija ili antropomorfizma."[106]

لَآ إِكْرَاهَ فِى ٱلدِّينِ ۖ قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشْدُ مِنَ ٱلْغَىِّ ۚ فَمَن يَكْفُرْ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَا ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

"Nema prisile u vjeru, Pravi put se jasno razlikuje od zablude! Onaj ko ne vjeruje u Taguta, a vjeruje u Allaha, drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti! A Allah sve čuje i zna!"/256/

Allah Uzvišeni kaže: *"Nema prisile u vjeru!"* To znači, ne prisiljavajte nikoga da ude u vjeru islam, jer on je očit i jasan, njegova znamenja i dokazi su očevidni, pa nema potrebe da se iko prisiljava da ulazi u njega. Naprotiv, koga Allah uputi u islam, čija prsa raširi i pogled prosvijetli, taj će u njega javno ući, a čije srce Allah zaslijepi i zapečati mu sluh i vid,[107] njemu nema koristi od ulaska u vjeru pod pritiskom i silom.

Navodi se da je bilo više povoda za objavu ovoga ajeta medu Ensarijama – Medinlijama. Takav povod je bila i žena koja je odlučila da će svoje dijete, ukoliko ostane živo, uvesti u židovsku vjeru. U drugom slučaju, kada je protjerano pleme Benu-Nedir, u kojemu je bilo i sinova Ensarija, oni su kazali da ne žele ostaviti svoje sinove. Nakon toga, Allah je objavio:

"Nema prisile u vjeru...!" Predanje navode Ibn-Džerir od Ibn-Abbasa, Ebu-Davud i En-Nesa'i od Bendara, te Ebu-Hatim i Ibn-Hibban iz hadisa Šu'betaIsto tako, Mudžahid i drugi navode da je ajet objavljen tim povodom. Muhammed ibn Ishak navodi od Ibn-Abbasa da je ajet objavljen povodom slučaja jednog čovjeka iz plemena Benu-Salim ibn Avfa, po imenu Husajni, čija su se dva sina pokrstila, dok je on bio musliman. On je rekao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem: "Hoću li ih prisiliti, jer oni su odbili bilo što drugo osim kršćanstva?", pa je Allah objavio navedeni ajet. Medutim, ovaj ajet je derogiran "ajetom o borbi":

"Bit ćete pozvani da se borite protiv naroda veoma hrabrog i moćnog sve dok islam ne prihvate!" (48:16) Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"O Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi nemilosrdan prema njima!" (9:73), zatim:

"O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost! I znajte da je Allah na strani onih koji se Njega boje!" (9:123)

Prema tome, neophodno je da se svi narodi pozovu u islam, pa ukoliko neki od njih to odbiju, ili ne budu davali glavarinu (džizju), protiv njih se treba boriti dok ne budu ubijeni. To je smisao prisile. U sahih (vjerodostojnom) predanju stoji: /409/ "Tvoj Gospodar se čudi ljudima koji se u džennet vode u lancima!" To znači: zarobljenici koji se u islamsku zemlju dovode u lancima i okovima, a nakon toga primaju islam, te njihova djela i

---

[106] Tj. oni ih ne tumače slobodno prema mišljenjima pojedinih ljudi, nego u njih vjeruju odbijajući svako prispodobljavanje Allaha bilo čemu od Njegovih stvorenja.

[107] Ja bih dodao: tj. na vama je da islam ponudite ljudima s njegovim tolerantnim, i privlačnim vjerovanjem, a na ljudima je da to razmotre i upoznaju se s njegovim osnovnim elementima, dokazima i argumentacijom na nivou svog razumijevanja. Naime, Allah Uzvišeni učinio je islam lahkim i tolerantnim do te mjere da su ljudi u stanju svojim umom i razumom, koje im je Allah podario, to razmotriti i razumjeti u skladu sa svojim mogućnostima... osim ukoliko su ludi i sl., kada nisu ni obavezani. Sve izvan toga, i ljudi i džini, obavezni su to razmotriti i razumjeti onako kako je to Allah htio i naredio, pa ukoliko to prihvate kao svoju vjeru, Allah im to omogući i pomogne ih u tome. Medutim, ko je tvrdoglav i zanesen neistinom uprkos razumijevanju dokaza, pa se okrene od islama, za to njegovo nasilje Allah Uzvišeni će dati da mu zaslijepi srce i zapečate se sluh i vid, kao oblik primjerene kazne. U tom smislu, Allah Uzvišeni kaže:
"A onome koji dijeli, Allaha se boji i potvrdi ono što je dobro, njemu ćemo put dobra olakšati! A onome ko tvrdiči, osjeća se neovisnim, i dobro smatra lažnim, njemu ćemo put zla olakšati!" (92:5-10)

duše budu tako dobre da udu u Džennet.

"Onaj ko ne vjeruje u Taguta,[108] *a vjeruje u Allaha, drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti! A Allah sve ćuje i zna!"* Tj. ko ostavi idole i kumire i drugo čemu poziva šejtan mimo ibadeta Allahu, dž.š., i koji samo Allahu klanja svjedočeći da nema drugog boga osim Njega, jer Tagut obuhvaća svako zlo koje su činili ljudi u doba paganstva obožavajući kumire, obraćajući se njima i moleći od njih pomoć,

"drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti!", tj. drži se za vjeru kao najjači osnov, a to je slično najčvršćoj vezi koja se neće prekinuti, budući da je po sebi čvrsta, temeljita i snažna. Njeno vezivanje je jako, a ta čvrsta veza je vjera/iman i predanost/islam. Onaj ko to kaže nije u suprotnosti s onim koji kaže da su to riječi:

"Nema boga osim Allaha!", odnosno, da je to Kur'an ili ljubav, ili mržnja u ime Allaha Uzvišenog, jer to je sve tačno. U vezi s riječima: *"koja se neće prekinuti"* Muaz ibn Džebel kaže da to znači: koja se neće prekinuti sve do ulaska u Dženet! Imam Ahmed navodi predanje od Muhammeda ibn Kajsa ibn Ubade, koji kaže: /410/ "Bio sam u džamiji, pa je došao neki čovjek na čijem se licu vidio trag skrušenosti. Klanjao je dva rekata skraćeno, pa su ljudi kazali: 'Ovo je čovjek iz Dženneta!' Kada je izišao, ja sam ga pratio dok nije ušao u stan. Ušao sam s njim i razgovarao, a kada se odmorio, rekao sam mu šta su ljudi u džamiji o njemu govorili0n je rekao: 'Allah je Veliki! Niko ne treba da govori ono što ne zna, a reći ću ti zašto...! Vidio sam kao da sam u zelenoj bašči!' (Ibn-Avn navodi da je spomenuo njeno zelenilo i prostranstvo, da je u sredini bio željezni stup čiji je donji dio bio u zemlji, a gornji na nebu, na najvišoj tački.) 'Rečeno mi je: Popni se uz njega!; ja sam rekao: Ne mogu! Zatim mi je došao sluga (Ibn-Avn[109] navodi da je to bio crni rob) , podigao mi odjeću sa zadnje strane i rekao: Penji se! Penjao sam se dok nisam stigao do peteljke, pa mi je rekao: Uhvati se za peteljku! Tada sam se probudio, a ona je bila u mojoj ruci! Došao sam Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i ispričao mu, a on je rekao: Što se tiče bašče, to je bašča islama! Što se tiče stupa, to je stup islama, a što se tiče peteljke, to je najčvršća peteljka. Ti ćeš biti musliman do smrti svoje!" Hadis izdvajaju autori oba Sahiha, a taj čovjek je Abdullah ibn Selam, r.a.

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا
يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ
يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ ۗ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥٧﴾

"Allah je zaštitnik onih koji vjeruju, izvodi ih iz tmina na svjetlo, a onima koji ne vjeruju zaštitnici su taguti, odvode ih sa svjetla u tmine! To su stanovnici Vatre i u njoj će vječno ostati."/257/

Allah Uzvišeni saopćava da On upućuje na Pravi put onoga ko slijedi Put mira kojim je On zadovoljan, pa Svoje robove, vjernike, izvodi iz tmine nevjerstva, sumnje i rezignacije na svjetlo jasne, očigledne i lahke Istine, te da je zaštitnik nevjernika šejtan koji im uljepšava neznanje i zablude u kojim se nalaze odvodeći ih i udaljujući od Puta istine na put kufra, tj.nevjerstva i laži.

"To su stanovnici Vatre i u njoj će vječno ostati." Stoga, Allah Uzvišeni navodi izraz svjetlo u jednini, a izraz tama u množini, jer Istina je jedna, a nevjerstva ima više vrsta i sve one predstavljaju laž, kao što Allah Uzvišeni, takoder, kaže:

"I doista, ovo je Moj Pravi put, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, da vas ne odvoje od Puta Njegova! Eto, to vam preporučuje, da biste bili bogobojazni!" (6: 153)

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ
الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ ۖ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ
مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ ﴿٢٥٨﴾

- Zar ne znaš za onoga koji se s Ibrahimom o Gospodaru njegovu prepirao, kada mu je Allah carstvo dao?! Kad Ibrahim reće: "Gospodar moj je Onaj Koji život i smrt daje!", on odgovori: "Ja život i smrt dajem!" Ibrahim reče: "Allah čini da Sunce izlazi s istoka, pa učini ti da iziđe sa zapada!" I

[108] Ja bih dodao: Ovdje se navodi nevjerstvo u Taguta/Satanu ispred vjere u Allaha i to ukazuje na obavezu čišćenja srca na prvom mjestu, i otklanjanje iz njih svega što je vezano za vjeru u Taguta, da bi tek nakon što su postala čista mogla biti ispunjena i natopljena vjerom u Allaha. U tom slučaju, samo Allah je čuvar srca, tako da niko ne može čvrstu vjeru u Allaha uknuti, jer tada se čovjek drži za najčvršću vezu.

[109] To je jedan od prenosilaca hadisa koji se nalazi u lancu prenosilaca.

nevjernik se zbuni! Allah doista silnike ne upućuje na Pravi put! /258/

Onaj koji se prepirao s Ibrahimom o Gospodaru njegovu bio je kralj Babilona, Nemrud ibn Ken'an ibn Kuš ibn Sam ibn Nuh, a riječi Allaha Uzvišenog: *"Zar ne znaš za onoga koji se s Ibrahimom o Gospodaru njegovu prepirao"* znače da se prepirao o postojanju Gospodara njegova, budući da je Ibrahim negirao da postoji drugi gospodar osim Allaha. Na to je Nemruda navela vlastita osionost i dužina vladanja. Zato Allah Uzvišeni kaže: *"kada mu je Allah carstvo dao"* On je od Ibrahima tada tražio dokaz da postoji Gospodar kome se moli, pa mu je Ibrahim rekao: *"Gospodar moj je Onaj Koji život i smrt daje!"* On je Tvorac svega iz ništa, a to i poništi nakon postojanja. To je dokaz nužnog postojanja Onoga Koji stvara i odabira. Budući da stvari nisu nastale same po sebi, one moraju imati Tvorca Koji ih stvara. To je Gospodar čijem obožavanju ja pozivam jedino i On nema druga (ortaka). Nemrud je tada rekao:

"Ja život i smrt dajem!" Kada se meni dovedu dva čovjeka koji zaslužuju da budu ubijeni, ja naredim da se ubije jedan, a da se oprosti drugome, pa on ne bude ubijen! Ovako navode Katade i neki drugi. Medutim, Allah najbolje zna! Ali je jasno da on nije htio to, jer to nije odgovor na ono što je rekao Ibrahim. Naprotiv, Nemrud je htio da iz oholosti i sile potvrdi da je on gospodar, jer se ima utisak da on to čini, odnosno, da on daje život i smrt! Zato je Ibrahim njemu rekao:

"Allah čini da Sunce izlazi sa istoka, pa učini ti da izađe sa zapada!" To znači, ako ti daješ život i smrt, učini to, jer onaj koji život i smrt daje raspolaže postojanjem svega što je stvorio, on sebi podvrgava planete i zvijezde i njihovo kretanje. Budući da je Sunce samo mali dio od tih stvorenja, a pojavljuje se svakoga dana sa istoka, ako si ti bog, daj da dode sa zapada! Kada je on vidio da je nemoćan i da mu gordost ništa ne pomaže, zbunio se, tj. zanijemio je, a zatim je naveden dokaz protiv njega:

"Allah doista silnike ne upućuje na Pravi put!", tj. ne nadahnjuje ih bilo kakvim dokazom ili argumentom. Naprotiv, njihov dokaz je ništavan, pa im pripada srdžba i kazna žestoka. Stav logičara da je prijelaz Ibrahima sa prve pozicije na drugu, prijelaz s jednog dokaza na drugi jasniji ne stoji, nego je prva pozicija uvod za drugu, sa ciljem da se opovrgne stav Nemruda i prvom i drugom pozicijom. Allah to najbolje zna i Njemu se zahvaljujemo![110]

Što se tiče Nemruda, on je ostao tvrdokoran iako je zanijemio ne odgovorivši, tako da nije povjerovao u Allaha Uzvišenog, Koji uistinu daje život i smrt. Stoga je Allah Uzvišeni poslao na njega i njegov narod jato komaraca, od kojih nisu vidjeli Sunce, davši da ih savladaju, jedu im meso i piju krv, ostavljajući ih samo kao kosture. Jedan od tih komaraca ušao je u nos vladaru po kazni Allahovoj, pa se on udarao maljem po glavi, čime ga je Allah uništio.[111]

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ
أَنَّىٰ يُحْيِي هَٰذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا ۖ فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ ۖ قَالَ كَمْ
لَبِثْتَ ۖ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ۖ قَالَ بَل لَّبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانظُرْ
إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ ۖ وَانظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً
لِّلنَّاسِ ۖ وَانظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا ۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ
قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٥٩﴾

- Ili za onoga koji je, prolazeći pored jednoga grada koji je bio do temelja porušen i pust, povikao: "Kako će Allah oživiti ove što su pomrli?!" I Allah ga mrtvim učini stotinu godina, a zatim ga oživi i upita: "Koliko si ostao?" On reče: "Ostao sam dan ili dio dana!" Tada mu reče: "Ne, ostao si stotinu godina! Pogledaj jelo svoje i piće svoje, nije se pokvarilo! A pogledaj i magarca svoga, da Te učinim znakom za ljude, a pogledaj i kosti, kako ih sastavljamo, a onda mesom oblažemo!" I kada njemu bi jasno, povika: "Ja znam da Allah doista sve može!"/259/

Ovome ajetu prethode riječi Allaha Uzvišenog:

"Zar ne znaš za onoga koji se s Ibrahimom o Gospodaru njegovome prepirao", tj. da li ti je poznat primjer onoga koji je polemizirao s

---

[110] Ja bih dodao: Allah neka se smiluje Ibn-Kesiru! On je doista ovim svojim komentarom ajeta dao jasno značenje ove dvije pozicije. Neka mu da svako dobro i nagradi ga iz Svoje Milosti i Oprosta u dženetskim odajama!

[111] Ja bih dodao: Taj koji je tvrdio da on život i smrt daje, nije bio u stanju usmrtiti običnog komarca koji mu je ušao u nos nanoseći mu bolove koje nije mogao otkloniti bez malja. Navodi se, također, da je to učinio cipelom, sve dok nije potpuno propao! U ovome se nalazi pouka za one koji pouku prihvaćaju. Naime, on je bio nemoćan da usmrti jednu malu mušicu koja mu je bol nanijela i bila u stanju da mu život ugrozi i uništi, pa kako da oživi mušicu koja je uginula ili pak krilo mušice!? Slava Tebi, moj Allahu, velik li si Ti!

Ibrahimom, a.s., o Gos-podaru njegovom?! Za njih se vežu gore navedene riječi:
"Ili za onoga koji je prolazeći pored jednoga grada, čiji temelji su porušeni bili..." Postoje razilaženja ko je ovaj prolaznik, odnosno da li je to Uzejr, ili Hidr, ili je to Eremija ibn Halkija ili Hazekijel ibn Bevvar, ili pak neki drugi čovjek od Izraelićana? Moguće da je to Uzejr! Što se tiče grada, to je Kudus, Jerusalem, kroz koji je prošao nakon što ga je Nabukodonosor porušio i pobio njegove gradane, tako

"da je bio pust", tj. nikoga u njemu nije bilo.

Riječi Uzvišenog: *"i do temelja svojih porušena"*, tj. čiji su krovovi i zidovi pali na zemlju. Stoga je on stao razmišljajući šta je bilo s tim veličanstvenim gradevinama, pa je rekao:

"Kako će Allah oživiti ove što su pomrli?!" Vidio je strašne ruševine i učinilo mu se da ih nije moguće ponovo podići. Allah Uzvišeni na to odgovara:

"I Allah ga mrtvim učini stotinu godina, a zatim ga oživi", jer je, nakon što je prošlo sedamdeset godina od njegove smrti, grad ponovo podignut i naseljen, te su se i Izraelićani vratili u njega. Oživivši ga stotinu godina poslije njegove smrti, Allah mu je prvo dao oči da pogleda šta Allah čini, kako oživljava njegovo tijelo. Kada se to tijelo upotpunilo, *"rekao mu je"*, posredstvom meleka,
"Koliko si ostao?" On reče: "Ostao sam dan ili dio dana!" Ustvari, kada je on umro, bio je početak dana, a kada ga je oživio, bilo je pred kraj dana. Zato je on, ugledavši sunce kako sija, pomislio da je to sunce od istoga dana, pa je rekao: *"ili dio dana!"* A zatim mu reče:

"Ne, ostao si stotinu godina! Pogledaj jelo svoje i piće svoje, nije se pokvarilo!" A tu su bili grožde, smokve i sok, što se nije bilo promijenilo.
"A pogledaj i magarca svoga!", kako ga Allah oživljava dok ti to gledaš,

"da Te učinim znakom za ljude", tj. dokazom za Povratak
"a pogledaj i kosti, kako ih sastavljamo", tj. kako ih podižemo da bi se jedna s drugom sastavilaIma čitanja i: *"kako ih oživljavamo"*, *"a onda mesom oblažemo!"* Dakle, nakon što budu razbacane i desno i lijevo, Allah šalje vjetar koji ih sakuplja sa svih strana, zatim stavlja svaku kost na njeno mjesto tako da nastaje magarac s kostima, ali bez mesa, da bi potom to Allah obložio mesom, živcima, krvnim sudovima i kožom, te poslao meleka da u nozdrvu magarca puhne i da ovaj zareve. Sve je to bilo uz dopuštenje Allaha Uzvišenog i naočigled Uzejra. Kada se uvjerio u to, *"on je rekao: 'Ja znam da Allah doista sve može!'"*,

tj. ja to znam jer sam to svojim očima vidio i stoga o tome obavještavam svoje savremenike!

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ أَرِنِى كَيْفَ
تُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ ۖ قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِن ۖ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِى ۖ قَالَ فَخُذْ
أَرْبَعَةً مِّنَ ٱلطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ ٱجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ
ٱدْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا ۚ وَٱعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦٠﴾

- A kada Ibrahim reće: "Gospodaru moj, pokaži mi kako oživljuješ umrle?" On reče: "Zar ne vjeruješ?!" "Dakako, vjerujem", odgovori on, "ali da mi se srce smiri!" Zatim mu reče: "Pa, onda, uzmi četiri ptice, isijeci ih, pa po dio od njih stavi na svaki brežuljak! Zatim ih pozovi, doći će ti žureći! Znaj da je Allah Silan i Mudar!"/260/

Ispitujući Ibrahima, a.s., oni su naveli više razloga, medu kojima je i to da je on Nemrudu rekao:

"Gospodar moj je Onaj Koji život i smrt daje!" Naime, on je želio da se tim uzdigne sa stupnja izvjesnog znanja na stupanj pune izvjesnosti i da to vidi očigledno, pa je rekao:

"Gospodaru moj, pokaži mi kako umrle oživljuješ?" On reče: "Zar ne vjeruješ?!".. "Dakako, vjerujem", odgovori on, "ali da mi se srce smiri!"
A u hadisu koji prenosi El-Buharija od Ebu-Hurejra u komentaru ovoga ajeta stoji: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /411/ - Mi smo priličniji da sumnjamo od Ibrahima, a.s., kada je rekao "Gospodaru moj, pokaži mi kako umrle oživljavaš!?" On reče: "Zar ne vjeruješ?!" "Dakako, vjerujem" - odgovori on - "ali da mi se srce smiri." Ovako prenosi Muslim. Nema dvojbe da se ovim ne želi ukazati na sumnju koju iz toga mogu shvatiti oni koji ne posjeduju znanje. U vezi s ovim hadisom postoji nekoliko odgovora: jedan od njih je...[112]

---

112 Ovdje je bjelina... i mufessir/komentator hafiz Ibn-Kesir ne navodi te odgovore... U želji da to dopunimo, na ovome mjestu ćemo navesti ono što bilježi Buharija, koji to navodi u svom Komentaru od Muhammeda ibn Ishaka ibn Huzejme, a ovaj od Ebu-Ibrahima Ismaila ibn Jahja'a el-Muzinija, koji kaže u vezi s ovim hadisom: "Nitu je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, niti Ibrahim, a.s.,

"Pa, onda, uzmi četiri ptice, isijeci ih..." tj. sveži ih, zakolji i isijeci! Kada ih je on svezao i zaklao, pomiješao zajedno i podijelio na dijelove, nakon što ih je isjekao, na svako brdo je stavio po dioIbn-Abbas kaže: "On je uzeo glave ptica, a zatim mu je Allah naredio da ih pozove, pa je on činio kako mu je Allah naredioTada je vidio kako sve ide jedno drugom, perje perju, krv krvi, meso mesu, a dijelovi svake ptice se sastavljaju jedno s drugim dok sve ptice nisu dovršene. Tada su one žureći krenule prema njemu. Da bi jasnije vidio što je pitao, Allah je učinio da svaka ptica dode i uzme svoju glavu, koja je bila u ruci Ibrahima, a.s., pa ukoliko bi se desilo da joj pruži glavu koja nije njena, ona bi to odbila, a ukoliko bi joj došla njena glava, tada bi se spojila s tijelom Božijom snagom i moći." Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Znaj da je Allah Silan i Mudar!", tj. silan i niko Ga ne može savladati, ništa Mu se ne može zabraniti, pa što On hoće, to bude bez prepreke, jer je On nadreden nad svime, mudar u Svojim riječima, djelima, zakonima i moćiAbdurrezzak kaže: - U vezi sa riječima Allaha Uzvišenog:

"ali da mi se srce smiri" Ma'mer nam navodi od Ejjuba da je rekao da Ibn-Abbas kaže: "U Kur'anu nema ajeta koji mi daje nade više od toga!" Ibn Ebi-Hatim navodi od Ibn-Munkedira da je pričao kako je Abdullah ibn Abbas sreo Abdullaha ibn Amr ibn Asa i upitao ga: "Koji ajet u Kur'anu tebi daje najviše nade?" Abdullah ibn Amr mu je rekao: - Riječi Allaha Uzvišenog:

"Reci: 'O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost...'!" (39:53) Ibn-Abbas je rekao: - Medutim, ja ističem riječi Allaha Uzvišenog:

- A kada Ibrahim reće: "Gospodaru moj, pokaži mi kako umrle oživljuješ?", On reče: "Zar ne vjeruješ?!" - "Dakako." Riječi: **"Dakako!"** su ga zadovoljile kada ih je Ibrahim rekao, pa je rekao: "To je ono što se javlja u dušama i što šejtan sugerira." Tako to prenosi El-Hakim, ističući da je to sahih predanje.

مَّثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ
أَمْوَٰلَهُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ
سُنۢبُلَةٍ مِّا۟ئَةُ حَبَّةٍ ۗ وَٱللَّهُ يُضَٰعِفُ لِمَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾

"Primjer onih koji imovinu svoju troše na Allahovu putu sličan je zrnu iz kojega nikne sedam klasova, a u svakom klasu po stotinu zrnaA Allah povećava kome On hoće! Allah je neizmjerno dobar i Sveznajući!"/261/

Ovo je primjer koji Allah Uzvišeni navodi za povećanje nagrade onome ko troši svoju imovinu u želji za Njegovim zadovoljstvom, odnosno da se dobro djelo povećava od deset do sedam stotina puta, pa kaže: *"Primjer onih koji imovinu svoju troše na Allahovu putu sličan je..."*, tj. u pogledu pokornosti prema Allahu trošeći u borbi (džihadu) konjicu, orude, oružje i sl. Od Ibn-Abbasa se navodi: "Dirhem potrošen u džihadu borbi i hadžu povećava se do sedam stotina puta, pa zato Allah Uzvišeni kaže:

"slićan je zrnu iz kojega nikne sedam klasova, a u svakom klasu po stotinu zrna." Ovaj primjer ima utisak na duše ljudi više nego spominjanje broja sedam stotina. U njemu se ukazuje da dobra djela Allah Uzvišeni razvija za njihove nosioce kao što usjev razvija za onoga ko ga zasije u plodnu zemlju. Postoji predanje iz sunneta, koje takoder govori o povećavanju dobrih djela do sedam stotina puta.

Ahmed od ibn Mesuda navodi predanje da je neki čovjek dao za milostinju na Allahovom putu obilježenu devu, pa je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /412/ "Na Sudnjem danu sigurno ćeš dobiti sedam stotina obilježenih deva!" To prenose Muslim i En-Nesa'i.

"A Allah povećava kome On hoće!", dakle, prema iskrenosti u poslu. Naprijed je naveden hadis Ebu-Osmana en-Nehdija, koji navodi od Ebu-Hurejrea, u pogledu povećanja dobrog djela do dvije hiljade hiljada dobrih djela u vezi s riječima:

"Ko je taj koji Allahu drage volje zajam daje, pa mu ga On mnogostruko vraća?!"[113]

"Allah je neizmjerno dobar i Sveznajući!" Njegovo dobro je sveobuhvatno i nadmašuje stvorenja i On zna ko to zaslužuje i ko ne zaslužuje; Njemu pripada slava i hvala!

ikada posumnjao u to da je Allah Uzvišeni moćan oživiti mrtve. Oni su jedino sumnjali u to da li će im odgovoriti na to pitanje ili ne... To pokazuje da ovaj slučaj Ibrahima, a.s., nije naveden kao slučaj sumnje, nego je naveden kao slučaj želje za povećanjem očiglednog znanja budući da očiglednost potvrđuje spoznaju i smirenost više nego logičko zaključivanje.

[113] Vidjeti hadis broj 398.

الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنفَقُوا مَنًّا
وَلَا أَذًى لَّهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾
قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّن صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذًى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٦٣﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُم بِالْمَنِّ وَالْأَذَىٰ كَالَّذِي
يُنفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۖ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ
صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا ۖ لَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ
شَيْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦٤﴾

"Onima koji troše imetke svoje na Allahovom putu, a onda ono što potroše ne poprate prigovorima i uvredama, pripada nagrada Gospodara njihova! Njima nema straha niti će oni tugovati!" /262/ "Lijepa riječ i oprost vredniji su od milostinje koju prati vrijeđanje! A Allah je nezavisan od svakoga i blag!" /263/ "O vjernici, ne kvarite milostinje vaše prigovorima i uvredama, kao što to čini onaj koji imetak svoj troši da bi se ljudima pokazao, a ne vjerujući u Allaha i drugi svijet! Primjer njegov je kao primjer glatke stijene na kojoj ima zemlje, pa je pogodi veliki pljusak i ogoli je! Oni nemaju nikakve koristi od onoga što su stjecali. A Allah ne upućuje na Pravi put ljude koji ne vjeruju."/264/

Allah Uzvišeni ovim hvali one koji svoj imetak troše na Njegovom putu ne prateći to dobročinstvo i milostinju isticanjem svojih zasluga prigovorima za to što su dali, budući da to oni čine bez prigovaranja bilo kome i bez samoisticanja bilo riječju ili djelom. U tom smislu, riječi Uzvišenog: *"niti uvredama"* znače da oni ne čine onome kome su učinili dobročinstvo ništa loše kako bi ga ponizili tim svojim dobročinstvom. Nakon toga, Allah Uzvišeni im obećava veliku nagradu za to, pa kaže:

"njima pripada nagrada Gospodara njihova!" Dakle, njima pripada nagrada od Allaha, a ne od bilo koga drugoga;

"Ničega se oni ne trebaju bojati!" od strahota koje sa Sudnjim danom dolaze, *"i ni za ćim ne trebaju tugovati!"*, tj. za ljepotama ovoga svijeta, koje će iza njih ostati.

Zatim Allah Uzvišeni kaže: *"Lijepa riječ"*, tj. lijepa riječ i dova upućena Allahu za muslimana, te *"oprost"*, tj. izvinjenje i praštanje nepravde, *"vredniji su od milostinje koju prati vrijeđanje!"* Allah je *"Nezavisan"* od Svojih stvorenja i *"Blag"*, što znači da On blago postupa, prašta i oslobada. U vezi sa zab-ranom prigovora i isticanja milostinje (dobročinstva) postoji više hadisa. U Sahihu Muslimovom navodi se od Ebu-Zerra da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /413/ "Sa trojicom ljudi Allah neće razgovarati na Sudnjem danu, neće ih pogledati niti osloboditi i njima slijedi bolna kazna: sa onim koji prigovara za ono što je dao, s onim ko spusti svoju odjeću, i s onim koji proda svoju robu uz lažnu zakletvu."

Zato Allah Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ne kvarite milostinje svoje prigovorima i uvredama!", kazujući tako da se milostinja kvari prigovorima i uvredama nakon što se da, jer nagrada za dobročinstvo gubi se zbog grijeha od prigovora i uvreda.

Zatim Allah Uzvišeni kaže: *"kao što to čini onaj koji imetak svoj troši da bi se ljudima pokazao"*To znači: ne kvarite svoje milostinje prigovorima i vrijedanjem, kao što to čini onaj koji se time pokazuje pred ljudima pokazujući njima da se želi približiti Allahu, dok mu je prava namjera da ga ljudi hvale ili pak nešto drugo na ovome svijetu, što pretpostavlja prekid odnosa prema Allahu i želje za Njegovim zadovoljstvom! U tom smislu, Allah Uzvišeni kaže: *"a ne vjerujući u Allaha i drugi svijet!"* Nakon toga, Allah Uzvišeni navodi primjer čovjeka koji se pretvara pred ljudima trošenjem svoga imetka:

"Primjer njegov je kao primjer glatke stijene." Riječ znači: **glatki kamen (stijena)** *"na kome ima zemlje, pa ga pogodi veliki pljusak"*; riječ znači **jaka kiša**, *"i ogoli ga"*, tjostavi ga glatkim i suhim bez imalo zemlje koja je tu bila. Isto tako i djela licemjera, koji se pretvaraju, nestanu i izgube se kod Allaha Uzvišenog, jer su njihova djela koja su ljudi vidjeli bila poput one zemlje. Allah Uzvišeni kaže:

"Oni nemaju nikakve koristi od onoga što su stjecali. A Allah ne upućuje na Pravi put ljude koji ne vjeruju."

وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ
يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمُ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ كَمَثَلِ
جَنَّةٍۭ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَـَٔاتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ
فَطَلٌّ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾

"Oni koji troše svoj imetak u želji za zadovoljstvom Allahovim i sigurni su u nagradu za to, slični su bašči na uzvišici na koju se izlila obilna kiša, pa daje dvostruki urod! A ako se na nju ne izlije obilna kiša, opet bude rose! Allah dobro vidi što vi radite!"/265/

Ovo je primjer vjernika koji troše svoj imetak u želji za Allahovim zadovoljstvom, *"i sigurni su u nagradu za to"*, tj. oni su sigurni, uvjereni da će ih Allah za to nagraditi najobilnijom nagradom. Slično ovome ima značenje sahih hadis o kojem postoji opće slaganje: /414/ "Koji budu postili ramazan vjerujući i računajući na nagradu", tj. vjerujući u njegovu obavezu i računajući na nagradu kod Allaha, *"slični su bašči na uzvišici"*, tj. slični su vrtu na uzvišenju na zemlji po kojoj teku rijeke, *"na koju se izlila obilna kiša"*, tj. jaka kiša, kao što je naprijed navedeno, *"pa ona da plod"*, tj. svoj plod, *"dvostruki!"*, tj. u odnosu na druge bašče.

"A ako se na nju ne izlije obilna kiša, padne kiša rosulja!", tj. sitna kiša koja ne da suši zavladati. Jer, ako se na nju ne izlije obilna kiša, onda će padati sitna kišica, pa će joj i to biti dovoljno! Isto tako, djelo vjernika nikada se ne gubi, nego ga Allah prima i umnožava svakome prema njegovim djelima. Zato Allah Uzvišeni i kaže:

"Allah dobro vidi što vi radite!", tj. ništa od djela Njegovih robova Njemu se ne može sakriti.

أَيَوَدُّ أَحَدُكُمْ أَن تَكُونَ لَهُۥ جَنَّةٌ
مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ لَهُۥ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ
وَأَصَابَهُ ٱلْكِبَرُ وَلَهُۥ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَآءُ فَأَصَابَهَآ إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ
فَٱحْتَرَقَتْ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾

"Da li bi iko od vas volio da posjeduje bašču punu palmi i grožđa, ispod koje rijeke teku i u kojoj ima svakojakih plodova, a da je ostario i da ima nejaku djecu, a da je onda vatrena oluja zadesi preko nje i ona izgori?! Tako vam Allah objašnjava Znamenja Svoja, da biste razmislili!" /266/

Komentirajući ovaj ajet El-Buhari navodi predanje od Ubejda ibn Umejra, koji kaže da je jednoga dana Omer ibn Hattab upitao ashabe Allahovog Poslanika: - Šta mislite, povodom čega je objavljen ovaj ajet:

.."Da li bi iko od vas volio da posjeduje bašću punu palmi i grožđa...?" Oni su kazali: "Allah to najbolje zna!" Omer se, potom, naljutio i rekao: "Kažite, znamo ili ne znamo!?.." Ibn-Abbas, r.a., kazao je: "Vladaru vjernih, u vezi s tim imam jednu ideju!" Omer je rekao: "Kaži i ne potcjenjuj sebe, bratiću moj!", a Ibn-Abbas je rekao: "Navest ću primjer djela!" "Kojeg djela?", upita Omer. Ibn-Abbas tada reče: "Bogatog čovjeka koji radi pokoravajući se Allahu, zatim mu Allah pošalje šejtana, pa počne grijehe činiti dok svoja djela ne upropasti!"

Ovaj hadis dovoljno komentira gornji ajet ukazujući prvo na primjer dobrih djela, a zatim kako promjena ponašanja u životu može sasvim poništiti prethodna dobra djela. Stoga, kada se čovjek nade u teškoj situaciji, a zatreba mu pomoć od prethodnih djela koje je uradio - neće ih naćiZato Allah Uzvišeni kaže: *"a da je ostario i da ima nejaku djecu, a onda naiđe oluja preko nje"*, tj. žestoki vjetar,

"sa vatrom i ona izgori?!", tj. izgore plodovi i drveće, pa čovjek dode u tešku situaciju. Takvo je i stanje nevjernika na Sudnjem danu, kada se vrati Allahu Uzvišenom i ne bude imao dobra djela da ga zaštite, pa će sam sebe koriti. Baš kao što ni ovaj starac nema snage zasaditi drveće u bašči. Kada ne bude našao ništa što je dao za sebe da bi mu se tada vratilo, kao što ovome starcu nisu od koristi njegova malodobna djeca, i ne bude imao nagrade u času kada mu je najpotrebnija, kao što ovaj nema bašče kada je star, a djeca mu nejaka, kada mu je najpotrebnija!

Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Tako vam Allah objašnjava Znamenja Svoja, da biste razmislili!", tj. da biste pouku izvukli i navedene primjere razumjeli i postupali u skladu s tim. Allah Uzvišeni kaže:

"To su primjeri koje Mi ljudima navodimo, ali ih samo učeni shvaćaju." (29:43)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَنفِقُواْ مِن طَيِّبَٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّآ أَخْرَجْنَا لَكُم
مِّنَ ٱلْأَرْضِ ۖ وَلَا تَيَمَّمُواْ ٱلْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَلَسْتُم بِـَٔاخِذِيهِ
إِلَّآ أَن تُغْمِضُواْ فِيهِ ۚ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾ ٱلشَّيْطَٰنُ يَعِدُكُمُ
ٱلْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِٱلْفَحْشَآءِ ۖ وَٱللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا ۗ
وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾ يُؤْتِى ٱلْحِكْمَةَ مَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُؤْتَ ٱلْحِكْمَةَ
فَقَدْ أُوتِىَ خَيْرًا كَثِيرًا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُوْلُواْ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٦٩﴾

"O vjernici, dijelite od lijepih stvari koje ste stekli, i od onoga što smo vam Mi iz Zemlje izveli! Ne izdvajajte ono što ne vrijedi da biste to udijelili, kada ni sami to ne biste primili osim zatvorenih očiju! I znajte da je Allah nezavisan i hvale dostojan!" /267/ "Šejtan vas plaši siromaštvom i navodi vas na zlo, a Allah vam obećava oprost i dobroAllah je neizmjerno dobar i Sveznajući." /268/ "On daje mudrost kome hoće, a onome kome je mudrost dana, dano je veliko dobro! A samo razumom obdareni pouku prihvataju!" /269/

Allah Uzvišeni nareduje Svojim robovima, vjernicima, da dijele od svoga imetka, pod čim se ovdje misli na milostinju/sadaku. Ibn-Abbas kaže: "Od lijepih stvari imovine kojom ih je Allah opskrbio, te su je stekli." Isto tako, on kaže: "Naredio im je da dijele od najlijepšeg, najkvalitetnijeg i najvrednijeg dijela imetka, a zabranio da daju milostinju od lošeg, nekvalitetnog i pokvarenog dijela imetka, jer i Allah je dobar i prima samo dobro."

Zato i kaže: *"Ne izdvajajte ono što ne vrijedi!"*, tj. ne odabirite što je loše (pokvareno), *"da biste to udijelili, kad ni sami to ne biste primili"*, tj. što ne biste uzeli ukoliko bi se vama dalo, osim da zažmirite. Allah je nezavisan od toga više nego vi, pa ne dajite Allahu ono što sami ne voliteAjet je, inače, objavljen u vezi sa grupom Ensarija - Medinlija koji su dijelili kao sadaku loše hurme...

"osim zatvorenih očiju" Uzmimo za primjer: kada bi vam neko bio nešto dužan, pa to donio lošije nego što je zadužen, vi to ne biste primili kao dobro, a da ne utvrdite nedostatak. Kako onda da dajete svome Gospodaru ono s čime sami niste zadovoljni?! A vaša je obaveza prema Meni da date iz najljepšeg i najvrednijeg imetka vašega! Predanje navodi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa, a Ibn-Džerir uz predanje dodaje riječi Allaha Uzvišenog:

"Nećete dobro postići dok ne budete dijelili od onoga što volite!" (3:92)

"I znajte da je Allah nezavisan i hvale dostojan!" To znači: ako vam je i naredio da dajete milostinju iz najljepšeg dijela imetka, Njemu to ne treba, nego je to samo sa ciljem kako bi siromašnoga izjednačio s bogatim. Tako kaže:

"Do Allaha neće doprijeti meso njihovo, niti krv njihova, ali će Mu stići bogobojaznost vaša!" (22:37) On je nezavisan od svih stvorenja, dok su sva Njegova stvorenja o Njemu ovisnaOn je neizmjerno dobar i ono što je kod Njega ne nestajeStoga, ko bude dao milostinju iz onog dobra što je stekao, neka zna da je Allah Bogat - Neovisan o tome i da neizmjerno daje, Plemenit i Darežljiv, te da će ga za to nagraditi dajući mu višestruko. Onaj Koji mu daje zajam nije siromah niti nasilnik. On je hvale Vrijedan, tj. zaslužuje hvalu za sva Svoja djela, riječi, zakone i moći. Nema boga, niti gospodara osim Njega!

"Šejtan vas plaši siromaštvom i navodi vas na zlo, a Allah vam obećava oprost i dobroAllah je neizmjerno dobar i sveznajući." Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Abdullaha ibn Mesuda, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /415/ "Šejtan ima interes prema čovjeku, a melek ima interes, takoder. Interes šejtana je da ga navede na zlo i negaciju istine, a želja meleka je da ga navede na dobro i potvrdu istine. Ko to nade, neka zna da je to od Allaha i neka Mu zahvali, a ko nade šta drugo, neka traži zaštitu od šejtana!" Zatim je proučio:

"Šejtan vas plaši siromaštvom i navodi vas na zlo, a Allah vam obećava oprost i dobro." To prenose Tirmizi, En-Nesa'i, a uvrštava i Ibn-Habban u svoj Sahih.

Značenje riječi: *"Šejtan vas plaši siromaštvom"* jeste: šejtan vas zastrašuje siromaštvom kako biste čvrsto držali ono što vam je u rukama i ne biste to trošili za Allahovo zadovoljstvo *"i navodi vas na zlo"*, tj. usto, navodi vas da činite pogreške, grijehe, kršite zabrane (harame) i suprotstavljate se Tvorcu. Allah Uzvišeni kaže: *"A Allah vam obećava oprost od Sebe"*, za razliku od šejtana, koji vas navodi na zlo; *"i dobro"*, za razliku od šejtana, koji vam prijeti siromaštvom.

"Allah je neizmjerno dobar i Sveznajući!" "On daje mudrost kome hoće", tj. daje znanje (spoznaju) Kur'ana, ono što derogira i što je derogirano, ono što je jasno (utvrđeno) i što je nejasno (neutvrđeno), što je naprijed i što je nazad, što je halal i što je haramSlično navodi i Ibn-Abbas.

Ibn-Merdevejh navodi od Ibn-Mes'uda, koji direktno prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /416/ "Najviša mudrost je strah od Allaha." Mudžahid kaže: "Mudrost je pogoditi riječju", a Lejs ibn Sulejm: "To je znanje, razumijevanje i Kur'an." Ebul-Alijje kaže: "Mudrost je strahopoštovanje prema Allahu." Pored toga, ima mišljenja da je to razumijevanje, sunnet i razum. Malik kaže: "To je razumijevanje vjere, i milost i dobrota koju Allah stavlja u srca." Suddi kaže: "Mudrost je vjero - vjesništvo!"

Ispravno je, medutim, mišljenje većine učenjaka da se to ne odnosi posebno na vjerovjesništvo, nego da ima općenitiji smisao, a da je vjerovjesništvo najviši stupanj, a poslanstvo najspecifičnijiMedutim, sljedbenici vjerovjesnika imaju udio u dobru kao sljedbenici, kao što stoji u nekim hadisima:

Imam Ahmed prenosi od Ibn-Mes'uda, koji je čuo od Allahovoga Poslanika kako kaže: /417/ "Nema zavidnosti, osim u dvije stvari: prema čovjeku kojem je Allah dao imetak, pa ga on potroši za Istinu, i čovjeku kojem je Allah dao mudrost, pa on po njoj sudi i poučava druge." Ovako prenose El-Buhari, Muslim, En-Nesa'i i Ibn-Madže u više lanaca od Ismaila ibn ebi Halida.

"A shvatiti mogu samo razumom obdareni!", tj. savjetima i opomenama koriste se samo oni koji imaju uma i razuma, smisao je ovoga obraćanja i značenje govora.

وَمَآ أَنفَقْتُم
مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُهُۥ ۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ
﴿٢٧٠﴾ إِن تُبْدُوا۟ ٱلصَّدَقَٰتِ فَنِعِمَّا هِىَ ۖ وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا ٱلْفُقَرَآءَ
فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّـَٔاتِكُمْ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾

"Za sve što potrošite ili se zavjetujete Allah sigurno zna! A nasilnicima nema pomagača!" /270/ "Lijepo je kada javno dajete milostinju, ali je za vas bolje ako to prikrijete i date siromasima, i On će pokriti vaša loša djela! A Allah dobro zna ono što vi radite!"/271/

Allah Uzvišeni navodi da On zna za svako dobro koje se podijeli ili zavjetom potroši. To pretpostavlja nagradu obilnu od Allaha ukoliko je učinjeno u težnji za približavanjem Allahu i nadi za onim što je On obećao, odnosno prijetnju onome ko ne bude radio pokora vajući Mu se, nego bude djelovao suprotno Njegovim zapovijedima, proglašavao lažnim Njegove riječi i obožavao uporedo s Njim nekoga drugoga. U tom smislu Allah Uzvišeni kaže:

"A nasilnicima niko neće moći pomoći!", tj. na Sudnjem danu oni neće imati pomagača koji bi ih sačuvali od Allahove kazne i patnje.

"Lijepo je kada javno dajete milostinju", tj. ako to javno učinite, to je divno.

"...ali je za vas bolje ako to prikrijete i date siromasima" U ovome je dokaz da je davanje milostinje tajno bolje nego javno, budući da to pokazuje da nema u tome licemjerja. Izuzetak čini namjera da se da primjer ljudima kako bi to i oni činili, što je dobro, ali je u osnovi najbolje da se daje kada niko ne vidiTo se potvrduje i u oba sahiha u kojima se navodi predanje od Ebu-Hurejrea u vezi sa sedam osoba koje će Allah zaštititi Svojim hladom na Dan kada drugog hlada neće biti: /418/ "...i čovjek koji bude davao milostinju krijući to toliko da mu ne zna ljevica šta mu radi desnica!"

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /419/ "Onaj koji glasno uči Kur'an poput onoga je koji javno daje milostinju, a onaj koji u sebi uči Kur'an poput onoga je koji tajno milostinju daje!" Općenito ajet znači da je davanje milostinje kada niko ne vidi bolje, bez obzira bila to milostinja koja je stroga obaveza (farz) ili koja je poželjna (mendub)Medutim, Ibn-Džerir navodi od Ibn-Abbasa njegov komentar ovog ajeta: "Allah je učinio dobrovoljnu milostinju koja se daje tajno sedamdeset puta vrednijom od one koja se daje javno, a učinio je obaveznu milostinju koja se daje javno dvadeset i pet puta vrednijom od one koja se daje tajno!"

"jer tako će i On pokriti vaša loša djela!", tj. za milostinje koje dajete On će vam dati dobro podižući vaše stupnjeve i pokrivajući vaša hrdava djela.

"A Allah dobro zna ono što vi radite!", tj. ništa Mu se od toga neće moći sakriti i On će vas za to nagraditi.

لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَىٰهُمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۗ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ
فَلِأَنفُسِكُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُونَ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ ٱللَّهِ ۚ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ
خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٢﴾ لِلْفُقَرَآءِ ٱلَّذِينَ أُحْصِرُوا۟
فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِى ٱلْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ ٱلْجَاهِلُ
أَغْنِيَآءَ مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُم بِسِيمَٰهُمْ لَا يَسْـَٔلُونَ ٱلنَّاسَ إِلْحَافًا ۗ
وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُم
بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾

"Nije na tebi da ih na Pravi put izvodiš, jer Allah izvodi na Pravi put koga On hoće! Dobro koje podijelite vaše je, a nećete dijeliti osim u težnji za licem Allahovim! A ono što od dobra udijelite drugima, to će vam se nadoknaditi i neće vam se nepravda učiniti!" /272/ "Siromasima koji su iznureni na Allahovom putu, pa ne mogu hoditi po zemlji, neznalica misli da su imućni zbog njihove skromnosti i suzdržljivosti! Poznat ćeš ih po izgledu njihovu, jer oni ne dodijavaju ljudima proseći! A za ono što od dobra podijelite, Allah doista zna!" /273/ "Onima koji dijele imovinu svoju noću i danju, tajno i javno, pripada nagrada kod Gospodara njihova! I za njih nema straha, niti će se oni žalostiti!"/274/

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa da je /420/ Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zapovijedao da se milostinja daje samo pripadnicima islama dok nije objavljen ovaj ajet: *"Nije tvoje da ih na Pravi put izvodiš!"*, pa mu je naredena milostinja svakome ko je bude tražio, bilo koje vjere bio,

"jer Allah izvodi na Pravi put koga On hoće! Dobro koje podijelite vaše je!" Isto tako kaže:

"Ko dobro djelo učini, za sebe je učinio!" (45:15) Sličnih ajeta u Kur'anu ima mnogo.

"...a nećete dijeliti osim u težnji za licem Allahovim!" Ata el-Horasani kaže: "Znači, ako daješ za Allaha, nije te briga šta on radi." To je dobro značenje! Onome koji daje milostinju, ako je daje u težnji za Allahom Uzvišenim, nagrada će i biti od Allaha! On nije odgovoran za to da li to dao dobrom ili lošem čovjeku, onom ko to zaslužuje ili ko ne zaslužuje, jer će on biti nagraden prema svojoj namjeri! To potvrduje i završetak ajeta:

"A ono što od imetka udijelite drugima, to će vam se nadoknaditi i neće vam se nepravda učiniti!"

U hadisu koji se navodi u dva Sahiha prenosi se od Ebu-Hurejrea da je pripovijedao kako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /421/ - Neki čovjek se zarekao: "Večeras ću obavezno dati sadaku!", a zatim je izišao i dao je jednoj prostitutki. Ljudi su nakon toga govorili kako je sadaku dao prostitutki. Zatim je zahvalio: "Allahu moj, Tebi hvala za prostitutku, a i večeras ću obavezno dati sadaku!" I dao je nekom imućnom čovjeku! Pa su ljudi osvanuli pričajući kako je dao sadaku bogatašu. A on je rekao: "Allahu, Tebi hvala na bogatašu! I večeras ću obavezno dati sadaku!" Te večeri dao je sadaku nekom lopovu. Ljudi su opet pričali: "Večeras je dao sadaku lopovu!" A on je rekao: "Allahu moj, hvala ti za prostitutku, za bogataša i lopova!" Zatim mu je neko došao i rekao: "Što se tiče tvoje sadake, ona je primljena. Što se tiče prostitutke, možda će se popraviti i ostaviti prostituciju, možda će i bogati čovjek iz toga pouku izvući, pa početi i sam dijeliti od onoga što mu je Allah dao, a možda će se i lopov time odvratiti od krade!"

"Siromasima koji su iznureni na Allahovom putu", znači: muhadžirima koji su se predali Allahu i Njegovom Poslaniku, pa su se doselili u Medinu i nemaju ništa od onoga što im je potrebno,

"pa ne mogu hoditi po zemlji", tj. ne mogu putovati kako bi se osigurali za život. Sintagma **"hodenje po Zemlji"** znači putovanje. Allah Uzvišeni kaže:

"A kada putujete po Zemlji, nije vam grijeh da skratite namaz!" (4:101)

"Neznalica misli da su imućni zbog njihove skromnosti i suzdržljivosti!", tj. onaj koji o njima i njihovom stanju ne zna ništa misli da su bogati, zbog njihove suzdržljivosti i skromnosti u oblačenju, govoru i ponašanju. U ovom smislu navodi se i hadis koji bilježe El-Buharija i Muslim od Ebu-Hurejre: /422/ "Nije siromah onaj koji okolo obilazi proseći niti onaj koga zadovolji (odbije) hurma ili dvije, zalogaj ili dva, jelo ili dva, nego je siromah onaj koji nema dovoljno, za kojeg se ne zna pa mu se da i koji ništa ne moli od ljudi." To prenosi i Ahmed. Imam Ahmed, također, navodi predanje od Abdurrahmana ibn

Ebi-Seida, koji navodi od svoga oca da je rekao: /423/ "Majka me je poslala Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da ga nešto zamolim, pa sam došao kod njega i sjeoPrimio me je i rekao: 'Onaj ko hoće bogatstvo, Allah će ga učiniti imućnim; ko je suzdržljiv, Allah ga je takvim učinio, ko je zadovoljan onim što ima, Allah će ga zadovoljiti! Ko prosi, a ima vrijednosti koliko jedna ukijja (oka), on pretjeruje.'" Zatim kaže: "Rekao sam u sebi: 'Moja deva jakuta vrednija je od ukijje (oke). Vratio sam se i nisam ništa molio!"

"A za ono što od dobra podijelite Allah doista zna!", tj. ništa od toga Njemu se ne može sakriti i On će na Sudnjem danu za to dati obilnu nagradu.

"Onima koji dijele imovinu svoju noću i danju, tajno i javno, pripada nagrada kod Gospodara njihova! I za njih nema straha, niti će se oni žalostiti!" Ovim Allah Uzvišeni hvali one koji svoju imovinu troše na putu Allahovom i u težnji za Njegovim zadovoljstvom u svako doba. U to spadaju čak i troškovi za porodicuImam Ahmed prenosi od Ebu-Mesuda,[114] r.a., koji navodi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /424/ "Kada musliman nešto potroši za svoju porodicu računajući to u ime Allaha, to mu je sadaka!" Navode ga autori dva Sahiha od Šubeta

Riječi: *"njima pripada nagrada kod Gospodara njihova"* znače da na Sudnjem danu za **"ono što su učinili dijeleći, pokoravajući se Allahu";**

"I za njih nema straha, niti će se oni žalostiti!" To je već ranije komentirano.

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَوٰا۟ لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ
الَّذِى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَٰنُ مِنَ الْمَسِّ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَوٰا ۗ
وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَوٰا ۚ فَمَن جَآءَهُۥ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ فَٱنتَهَىٰ فَلَهُۥ
مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُۥٓ إِلَى اللَّهِ ۖ وَمَنْ عَادَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا
خَٰلِدُونَ ﴿٢٧٥﴾

"Oni koji se kamatom hrane neće se dići osim kao oni koje je šejtan dodirom izbezumio. To je zato što su govorili: 'Trgovina je doista isto što i kamata!' A Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu. Onome do koga dopre pouka Gospodara njegova, pa se toga okani, pripada ono što je prije stekao a njegov je slučaj Allahu prepušten. Oni pak koji opet to učine bit će stanovnici Vatre, u kojoj će vječno ostati."/275/

Nakon što je Allah Uzvišeni naveo čestite ljude koji dijele svoj imetak, koji iz njega izdvajaju zekat, koji preferiraju dobro i daju onima kojima je potrebno, te rodbini, u svakoj situaciji i u svako doba, spomenuo je i one koji se bogate kamatama ili stječu imetke na nedozvoljene načine, radeći sumnjive ili zabranjene poslove, te je upozorio da će njihova djela stajati uz njih na Dan izlaska iz kabura, ustajanja i oživljenja. On je sankcionirao jedenje kamate i imetka ljudi na nedozvoljen način i u sumnjivim radnjama navodeći izviješća o njima na Dan izlaska iz kabura, ustajanja i oživljenjaU tom smislu On kaže:

"Oni koji se kamatom hrane neće se dići osim kao oni koje je šejtan dodirom izbezumio." Oni neće ustati iz svojih kabura na Sudnji dan drugačije nego kako ustaje epileptičar, koji je pao nakon što ga je šejtan izbezumio. Ibn-Abbas kaže: "Onaj koji jede kamatu, na Sudnji dan će biti oživljen kao ludak koji se guši." Prenosi Ibn Ebi-Hatim, a slično navodi i nekolicina tabiina. Ibn-Džerir navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: - Na Sudnji dan će se kazati onome koji je jeo kamatu kada on ustane iz svoga kabura: "Uzmi svoje oružje za rat!"[115], a zatim je proučio:

.."oni koji se hrane kamatom..itd." El-Buhari navodi predanje od Semjure ibn Džunduba u dugom hadisu o snu: /425/ "pa smo došli na rijeku i činilo mi se da je kazao kako je crvena kao krv. U rijeci se kupao neki kupač, a na obali rijeke bio je neki čovjek koji je sakupio mnoštvo kamenja. I dok se kupač kupao, do njega je došao čovjek koji je bio na obali rijeke sa sakupljenim kamenjem, otvorio mu je usta i ubacio kamen u usta." U svom komentaru on navodi da je to onaj koji jede kamatu!

"To je zato što su govorili: "Kupoprodaja je doista isto što i kamata!", iako je Allah dozvolio kupoprodaju, a zabranio kamatu! Oni su to dozvoljavali zato što su se

[114] Allah to najbolje zna, a to je bio Ebu-Mesud el-Bedri po imenu Ukbe ibn Amr.

[115] Ja bih dodao: Na to ukazuju riječi Allaha Uzvišenog:
O vjernici, bojte se Allaha i ostavite šta je preostalo od kamate, ako ste vjernici" (2:278). Koje oružje on može tada nositi? Odgovor je: "Nema oružja, niti argumenta. Postavlja se pitanje: kakav je njegov status u ratu Allaha prema njemu u tom momentu? Allahu naš, sačuvaj nas od Svoje kazne!

suprotstavljali odredbama Allahovoga zakonaRiječi: **"iako je Allah dozvolio kupoprodaju, a zabranio kamatu!"** čini se da predstavljaju dopunu pret-hodnih i odgovor na njih, odnosno, na suprotan stav onome koji su oni zastupali, iako su znali da Allah to različito tretira u Svojim odredbama. On je Znalac Mudri, čiji sud niko ne smije promijeniti, odnosno, Kome se ne postavlja pitanje šta čini, dok se njima to pitanje postavlja! On zna suštinu stvari i ono što je u njima dobro i što je korisno za robove Njegove, pa im to dozvoljava, te što je za njih štetno, pa im to zabranjuje! On je prema njima milostiviji od roditelja prema svom djetetu! Zato On kaže:

"Onome do koga dopre pouka Gospodara njegovoga, pa se okani, pripada ono što je prije stekao i to je stvar Allaha." To znači: do koga dopre Allahova zabrana kamate, pa on tada prestane s tim, njemu pripada ono što je ranije uradio, u skladu s riječima Allaha Uzvišenog:

"Allah prašta ono što je već bilo!" (5:95) Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je prilikom Osvojenja Meke: /426/ "Svaka kamata iz paganskog doba stavljena je pod ova moja dva stopala, a prva kamata koju ja stavljam kamata je Abbasova!" Nije im naredio da vrate viškove koje su uzimali u periodu paganstva, nego je oprostio ono što je prošlo, kao što Uzvišeni Allah kaže:

"Njemu pripada ono što je ranije stekao i to je stvar Allaha!" Znači pripada mu ona kamata koju je potrošio prije zabrane. Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Alijje bint Ebqa' /427/ da je Bahna, majka djeteta od Zejd ibn Erkama rekla Aiši, supruzi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Majko vjernika, poznaješ li Zejda ibn Erkama?" Odgovorila joj je: "Da", a ona je rekla: "Ja sam ga prodala kao roba Ata'u za osam stotina. On je, zatim, zatrebao tu vrijednost, pa sam ga kupila prije isteka roka za šest stotina." Ona joj je rekla: "Nije dobro što si to kupila, to je loše! Obavijesti Zejda da to kvari njegov džihad sa Allahovim Poslanikom, ako se već nije pokajao!" Zatim Bahna kaže: "Šta misliš da ti ostavim dvije stotine a uzmem šest stotina?" Ona joj reče: "Da", a zatim prouči:

"Onome do koga dopre pouka Gospodara njegova, pa se okani, pripada ono što je prije stekao." Ovo predanje je poznato i predstavlja argument za onoga ko zabranjuje davanje na veresiju uz povećanu cijenu uz izvjestan broj drugih hadisa!

Zatim Allah Uzvišeni kaže: *"Oni pak koji se vrate"* kamati i koriste je nakon što im je došla zabrana od Allaha, nužno zaslužuju kaznu i imaju protiv sebe dokaz. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"oni su stanovnici Vatre, u kojoj će vječno ostati" Ebu-Davud navodi od Džabira: - Kada je objavljen ajet:

.."Oni koji se kamatom hrane, neće se dići osim...", Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /428/ "Ko ne ostavi napoličarstvo neka očekuje protiv sebe rat Allaha i Njegova poslanika." To navodi El-Hakim u svom Mustedreku uz napomenu da je sahih po uvjetima Muslima, iako ga autori dva sahiha nisu naveli.

Napoličarstvo je zabranjeno, a to je: **"davanje zemlje pod zakup na obradu", "kupovina plodova na stablu kao da su već obrani i na zemlji", "kupovina žita u klasu kao da je već požnjeveno"**Sve navedeno i tome slično zabranjeno je (haram) kako bi se spriječila kamata, budući da nije moguće ustanoviti jednu mjeru za robu te vrste dok se ne osuši. Zato su i šerijatski pravnici suzili puteve koji vode kamati, kao i sredstva koja vode tome i koja su takoder haram, jer ono što vodi haramu takoder je haram, kao što je i ono bez čega ne može biti dužnosti (vadžiba) - takoder vadžib!

Problem kamate jedan je od najkompleksnijih problema za mnoge poklonike znanosti, a u osnovi mu je čuvanje od sumnjivih stvari. U dva sahiha stoji predanje od Nu'mana ibn Bešira, koji kaže: - Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /429/ "Halal je jasan i haram je jasan, a izmedu toga dvoga su sumnjive stvari. Stoga, ko se bude čuvao sumnjivih stvari, sačuvao je svoju vjeru i čast, a ko ude u sumnjive, ušao je u haram, kao što čoban čuva stado oko zabrane tako blizu da skoro ude!" U Sunenima se od Hasana ibn Alija, r.a., navodi da je rekao: - Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /430/ "Ostavi ono u što sumnjaš, a prihvati ono u što ne sumnjaš!" U drugom hadisu stoji: /431/ "Grijeh je ono što ti srce golica, a duša ti oklijeva, i nije ti drago da to ljudi znaju!"

Od Ibn-Abbasa navodi se da je rekao: "Posljednje što je objavljeno Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, bio je ajet o kamati." Predanje navodi El-Buhari, a Ahmed prenosi od Omera da je rekao: "Medu posljednjim ajetima koji su objavljeni bio je ajet o

kamati. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, preselio je na ahiret prije nego je nama to objasnio, i zato ostavite kamatu i svaku sumnju."

Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /432/ "Ljudima će doći vrijeme kada će uzimati kamatu!" Zatim kaže: Njemu je neko rekao: "Da li svi ljudi?", pa je odgovorio: "Ko je od njih ne bude uzimao, obuhvatit će ga njena prašina!" To prenose Ebu-Davud, En-Nesa'i i Ibn-MadžeU tom smislu je i zabrana sredstava koja vode haramima u hadisu koji navodi imam Ahmed od AišeOna kaže: /433/ "Kada je objavljen ajet s kraja sure "El-Bekare" o kamati, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, otišao je u džamiju, proučio to i zabranio trgovinu vinom." To navodi grupa učenjaka, osim Tirmizija, posredstvom A'meša, a ovo je verzija El-BuharijevaOd Alije i Ibn-Mes'uda navode se riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /434/ "Allah je prokleo onoga ko uzima kamatu, od koga se uzima, ko to svjedoči i ko zapisuje!"

يَمْحَقُ ٱللَّهُ ٱلرِّبَوٰا۟ وَيُرْبِى ٱلصَّدَقَٰتِ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾

"Allah uništava kamatu, a umnožava milostinjeAllah ne voli nijednog nevjernika, grješnika!" /276/ "Onima koji vjeruju, i dobra djela čine, i namaz obavljaju, i zekat daju, pripada nagrada kod Gospodara njihovaŽa njih nema straha i oni ne treba da se žalo-ste!"/277/

Allah Uzvišeni saopćava da On uništava kamatu, tj. ili je potpuno uklanja iz ruku onoga koji je uzima, ili mu zabrani blagoslov u imetku, pa od toga nema koristi, odnosno uništi ga zajedno s njom na ovome svijetu, a kažnjava na Sudnjem danu, kao što i kaže:

"A ono što date na kamatu da se uveća putem imovine drugih ljudi, kod Allaha se neće uvećati!" (30:39) Ahmed navodi predanje od Ibn-Mes'uda, koji navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /435/ "Doista kamata, ako se i umnoži, njen konačni bilans ide naniže!" To spada u poslovanje koje ima učinak suprotan od onoga koji se želi postići

"a umnožava milostinje" čita se sa **"dammom"** na slovu **"ya"**, bez pojačanja, kao:

"rasti, uvećavati se" i **"davati uz kamate, oplođivati, prekoračiti"**, tj. umnožiti i razvitičita se, također, i: , sa **"dammom"** i pojačanjem, odnosno infinitivom **"odgojiti, razviti"**El-Buhari navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže: /436/ "Ko da milostinju u vrijednosti od jedne datule koju je s halalom stekao - a Allah ne prima izuzev dobro! - Allah će mu to primiti desnom rukom, i uvećati njenom vlasniku, kao što neko od vas hrani ždrijebe, dok ne postane veliko kao brdo."

"Allah ne voli nijednog nevjernika, grješnika!" On ne voli onoga čije srce ne vjeruje, koji griješi riječju i djelom, pa tako kraj ajeta treba da odgovara ovome svojstvu, tj. da onaj koji uzima kamate nije zadovoljan onim što mu je Allah dodijelio kao halal, pa nastoji jesti imovinu drugih ljudi na nedozvoljen način, različitim vidovima prljave zarade. On time negira blagodati koje su mu dane, čini nasilje i grijeh jedući imovinu ljudi na nedozvoljen način.

Zatim, Allah Uzvišeni objavljuje pohvalu Gospodara Uzvišenoga Svojim robovima koji su pokorni Njegovim zapovijedima, koji su Mu zahvalni, koji čine dobro Njegovim stvorenjima obavljajući namaz i dijeleći zekat. On ih obavještava kakve časti im je pripremio, odnosno da će oni biti medu sljedbenicima koji vjeruju, pa kaže:

"Onima koji vjeruju i dobra djela ćine, namaz obavljaju, i zekat daju, pripada nagrada Gospodara njihova. Za njih nema straha i oni ne treba da se žaloste!"

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَذَرُوا۟ مَا بَقِىَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓا۟ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟ فَأْذَنُوا۟ بِحَرْبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۖ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَٰلِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ ۚ وَأَن تَصَدَّقُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾

"O vjernici, bojte se Allaha i ostavite što je preostalo od kamate, ako ste vjernici." /278/ "Ako to ne učinite, navješćuje vam se rat od Allaha i Poslanika Njegova! A ako se pokajete,

pripadaju vam glavnice imetaka vaših; nećete nepravdu učiniti niti će vama nepravda biti učinjena." /279/ *"A ako je dužnik u nevolji, onda pričekajte dok mu bude lakše; a da to date kao milostinju bolje vam je, ako znate!"* /280/ *"I bojte se Dana u kome ćete Allahu vraćeni biti, zatim će svakome što je zaslužio isplaćeno biti! I nikome nepravda neće biti učinjena!"*/281/

Allah Uzvišeni nareduje robovima Svojim, vjernicima, da Ga se boje zabranjujući im ono što ih približava Njegovoj srdžbi i udaljava od zadovoljstva Njegovoga, pa kaže: *"O vjernici, bojte se Allaha !"*, tjčuvajte Ga se i pazite šta radite; *"i ostavite što je preostalo od kamate!"*, tj. ostavite ljudima višak od glavnice vašeg imetka nakon ove opomene,

"ako vjerujete" u ono što vam je Allah propisao, tj. dozvoljavajući vam kupoprodaju, zabranjujući kamatu i sl. /437/ Zejd ibn Eslem i neki drugi navode da je ovo objavljeno u vezi s Beni-Omerom ibn Umejra iz plemena Sekif i Beni-Mugirom iz plemena Mahzum, medu kojim je u vrijeme paganstva postojao kamatni odnos. Kada je došao islam i oni ga prihvatili, pleme Sekif je zatražilo da to uzmu od njih. U vezi s tim oni su razgovarali i pripadnici Beni-Mugire su rekli: "Nećemo davati kamatu u islamu!" Attab ibn 'Usejd, zapovjednik Meke, povodom toga napisao je žalbu Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa je objavljen navedeni ajet. Allahov Poslanik zatim mu je napisao:

"O vjernici, bojte se Allaha i ostavite što je preostalo od kamate, ako vjerujete." /278/ *"Ako to ne učinite, eto vam onda, neka znate, rata od Allaha i Poslanika Njegova!"* Oni su rekli: "Kajemo se Allahu i ostavljamo ostatak kamate", a potom su to sve i ostavili Ovo je stroga prijetnja svakome ko nastavi uzimati kamatu nakon upozorenja Ibn-Džurejdž navodi od Ibn-Abbasa da "pa eto vam rata", znači "budite sigurni u rat od Allaha i Poslanika Njegova!" Ibn Ebi-Hatim navodi od Hasana i Ibn-Sirina da su rekli: "Tako nam Allaha, ovi zelenaši su oni koji jedu kamatu i oni su se složili s tim da Allah i Njegov Poslanik rat protiv njih vode. Kada bi ljudi imali pravednog vodu, on bi tražio od njih da se pokaju, pa ako to ne bi učinili, bili bi ubijeni." Katade kaže: "Allah im obećava ubistvo, kao što to čuju, tako da je njihova krv halal ma gdje se nalazili. Zato se čuvajte poslovanja s kamatomJer Allah je halal proširio i dobrim proglasio, pa ne dozvolite da vas neimaština odvede u grijeh prema Njemu!"

"A ako se pokajete, pripadaju vam glavnice imetaka vaših; nećete nepravdu učiniti" (uzimanjem viška), *"niti će vama biti učinjena"* na vaše glavnice. Naprotiv, vama pripada ono za što ste trud uložili bez viška ili manjka.

"A ako je dužnik u nevolji, onda pričekajte dok mu bude lakše; a da to date kao milostinju bolje vam je, ako išta znate!" Allah Uzvišeni nareduje strpljivost kada je dužnik u nevolji ili nije u stanju na vrijeme vratiti dug, za razliku od perioda paganstva kada bi dužniku nakon isteka roka za povratak duga govorili: "Ili daj dug, ili ćeš dati kamatu!" Zatim Allah preporučuje da mu oprosti dug, a za to obećava veliku nagradu, i kaže:

"a da to date kao milostinju - bolje vam je, ako išta znate!", tja da ostavite glavnicu u cjelini i oprostite to dužniku. U vezi s tim postoje brojni hadisi Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem.

Taberani navodi predanje od Ebu-Umame Es'ada ibn Zurare, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /438/ "Kome je drago da mu Allah da hlad onoga dana kada drugoga hlada ne bude bilo, neka olakša onome ko je u nevolji ili neka mu oprosti dug!"

Imam Ahmed navodi predanje od Sulejmana ibn Burejde, koji navodi za svoga oca da je rekao: /439/ - Čuo sam Allahovog Poslanika kako kaže: "Ko odgodi rok dužniku koji nije u stanju vratiti dug, pisat će mu se za svaki dan odgode sadaka u vrijednosti tog duga." Zatim sam čuo kako kaže: "Ko odgodi rok dužniku, za svaki dan će mu se pisati dvostruka sadaka!" Rekao sam: - Čuo sam te, Allahov Poslaniče, kako kažeš: "Ko odgodi rok dužniku koji nije u stanju vratiti dug, pisat će mu se sadaka za svaki dan vrijednosti toga duga" - a zatim opet: "Ko odgodi rok dužniku, za svaki dan će mu se pisati dvostruka sadaka!..." Na to im je on odgovorio: "Pisat će mu se sadaka za svaki dan u vrijednosti toga duga prije nego što dode odgodom zakazani rok, a ako mu i nakon toga opet odgodi, pisat će mu se za svaki dan dvostruka nagrada...." El-Buhari navodi predanje od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /440/ - Neki trgovac davao je novac na dug ljudima, pa kada

bi vidio onoga koji nije u stanju vratiti dug, rekao bi svojim slugama: "Oprostite mu, jer možda će i Allah nama oprostiti! I Allah mu je oprostio!" Nakon toga, Allah Uzvišeni savjetuje Svoje robove podsjećajući ih na prolaznost ovoga svijeta, dolazak drugog svijeta, povratak Njemu, Njegov obračun za sva stvorenja prema njihovim djelima u ovome životu, te odredivanje nagrade za dobro a kazne za zlo koje su učinili, pa kaže:

"I bojte se Dana kada ćete Allahu vraćeni biti, kada će svakome što je zaslužio isplaćeno biti! I nikome nepravda neće biti učinjena!" Nakon objave ovoga ajeta Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, živio je još devet noći i umro u ponedjeljak, drugog dana rebiul-evvelaTako prenosi Ibn Ebi-HatimIbn-Merdevejh navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: - Posljednji ajet koji je objavljen bio je ovaj ajet:

"I bojte se Dana kada ćete Allahu vraćeni biti!" Ibn - Džurejdž kaže: "Navode da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon toga živio još devet noći, počev od subote, i da je umro u ponedjeljak." Prenosi Ibn--Džerir.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا تَدَايَنتُم
بِدَيْنٍ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَٱكْتُبُوهُ ۚ وَلْيَكْتُب بَّيْنَكُمْ كَاتِبٌۢ بِٱلْعَدْلِ ۚ
وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَن يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ ٱللَّهُ ۚ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ ٱلَّذِى عَلَيْهِ
ٱلْحَقُّ وَلْيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْـًٔا ۚ فَإِن كَانَ ٱلَّذِى عَلَيْهِ ٱلْحَقُّ
سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَن يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُۥ بِٱلْعَدْلِ ۚ
وَٱسْتَشْهِدُوا۟ شَهِيدَيْنِ مِن رِّجَالِكُمْ ۖ فَإِن لَّمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ
وَٱمْرَأَتَانِ مِمَّن تَرْضَوْنَ مِنَ ٱلشُّهَدَآءِ أَن تَضِلَّ إِحْدَىٰهُمَا فَتُذَكِّرَ
إِحْدَىٰهُمَا ٱلْأُخْرَىٰ ۚ وَلَا يَأْبَ ٱلشُّهَدَآءُ إِذَا مَا دُعُوا۟ ۚ وَلَا تَسْـَٔمُوٓا۟ أَن تَكْتُبُوهُ
صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰٓ أَجَلِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمْ أَقْسَطُ عِندَ ٱللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَٰدَةِ وَأَدْنَىٰٓ
أَلَّا تَرْتَابُوٓا۟ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ
عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا ۗ وَأَشْهِدُوٓا۟ إِذَا تَبَايَعْتُمْ ۖ وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٌ
وَلَا شَهِيدٌ ۚ وَإِن تَفْعَلُوا۟ فَإِنَّهُۥ فُسُوقٌۢ بِكُمْ ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱللَّهُ ۗ
وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٨٢﴾

"O vjernici, kada jedan od drugoga pozaj -mljujete do određenoga roka, zapišite toNeka jedan pisar između vas to pravedno napiše i neka se pisar ne susteće napisati onako kako ga je Allah poučio! Neka on piše, a neka mu kazuje dužnik! Neka se boji Allaha, Gospodara svoga, i ništa od toga neka ne izostavi! A ako je dužnik umno ograničen ili slab, ili ako nije u stanju kazivati, onda neka diktira njegov staratelj i to pravedno! I uzmite dva svjedoka između vas, pa ako ne nađete dva muškarca, onda jednog muškarca i dvije žene sa kojima ste kao svjedocima zadovoljniAko jedna od njih dvije pogrešno šta kaže, neka je druga podsjeti. I neka se svjedoci ne suzdržavaju ako budu pozvani da ne dođu. Neka vam ne bude mrsko da to zapišete s rokom vraćanja, bio dug mali ili veliki! To vam je kod Allaha ispravnije i za svjedočenje jače, i da ne sumnjate bolje, izuzev ako je riječ o svakodnevnoj trgovini koju obavljate među vama, jer onda vam nije grijeh da to ne zapišete! Uzmite svjedoke i kada kupoprodaju zaključujete, i neka ne bude oštećen ni pisar ni svjedok! A ako to ućinite, onda je to vaš grijeh! I bojte se Allaha i Allah će vas poučiti i Allah zna svaku stvar!"/282/

"O vjernici, kada jedan od drugog pozajmljujete do određenog roka, zapišite to!" Ovo je uputstvo od Allaha Uzvišenog Njegovim robovima - vjernicima da zapišu poslovanje koje je vezano za rok, kako bi sačuvali podatke o količini i rokovima, odnosno kako bi bilo preciznije posvjedočeno. Na ovo se upozorava na kraju ajeta, gdje Allah Uzvišeni kaže:

"To vam je kod Allaha ispravnije i za svjedočenje jače, i da ne sumnjate bolje." U vezi sa riječima:

"O vjernici, kada jedan od drugog pozajmljujete do određenog roka, zapišite to!" Sufjan Es-Sevri navodi od Ibn-Abbasa: "Objavljeno je u vezi s plaćanjem unaprijed za odredeni rok." Zatim kaže: "Svjedočim da je to beskamatni zajam na odredeni rok, što je Allah odobrio i dozvolio!" Zatim je proučio:

"O vjernici, kada jedan od drugoga pozajmljujete do određenog roka, zapišite to!" To navodi El-Buhari, a u dva Sahiha se navodi od Ibn-Abbasa da je rekao: - Kada je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, došao u Medinu, davali su zajam za jednogodišnji, dvogodišnji ili

trogodišnji rod, pa je on, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /441/ "Ko pozajmljuje, neka pozajmi odredenu mjeru i poznatu težinu do odredenog roka."

Riječi Allaha Uzvišenog: *"zapišite to!"* predstavljaju Njegovu zapovijed da se zapiše kako bi se to dokumentiralo i sačuvaloOvdje je zapovijed uputstvo, a ne stvarna zapovijed! Ebu-Seid, [a'bi, Rebi' ibn Enes i neki drugi kažu: - To je bila dužnost (vadžib), a potom je derogirana riječima Allaha Uzvišenog:

"A ako jedan drugome nešto povjerite, neka onaj kod koga je povjereno izvrši ukazano mu povjerenje!" (2:283)[116] Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji prenosi kako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ispričao /442/ da je neki od Izraelićana pitao nekog drugog Izraelićanina da mu posudi hiljadu dinara, pa je ovaj rekao: "Dovedi mi svjedoke da posvjedoče!" On je kazao: "Dovoljan je svje dok Allah!" Ovaj je rekao: "Dovedi mi jamca!" Odgovorio mu je: "Allah je dovoljan jamac!" Drugi je odgovorio: "Tako je!" i dao mu zajam na odredeni rok. Isplovio je čovjek na more, obavio posao, a zatim je potražio prijevoz (čamac) kako bi stigao novac vratiti u roku koji je odredio. Pošto nije uspio naći prijevoz, uzeo je jedno drvo (dasku), izdubio rupu u njemu i stavio u nju hiljadu dinara i pismo, a zatim to dobro zatvorio, došao do mora i rekao: "Allahu moj, ti znaš da sam ja pozajmio od tog i tog hiljadu dinara. Pitao me je za jamca, pa sam mu rekao: 'Allah je dovoljan jamac!' Time se zadovoljio i upitao me za svjedoka, a ja sam rekao: 'Allah je dovoljan kao svjedok!' I time se zadovoljio. Pokušao sam naći prijevoz i na vrijeme mu vratiti ono što mi je dao, ali nisam našao! Pohranjujem to kod Tebe!" Zatim je to bacio u more i potonulo jeNakon toga se udaljio tražeći sredstvo prijevoza do svoga grada Čovjek koji mu je posudio novac izišao je da vidi da li mu dolazi čamac s imovinom i ugledao je dasku. Uzeo je to za svoju porodicu kao drvo za loženje, a kada je razbio našao je imovinu i pismo. Nakon toga, došao je čovjek kome je posudio i dao mu hiljadu dinara govoreći: "Tako mi Boga, tražio sam prijevoz kako bih ti donio tvoj novac, ali ga nisam našao prije nego sam ti donio." On ga upita: "Da li si mi išta poslao?" Rekao je: "Nisam li ti rekao da nisam našao prijevoza prije nego sam došao!" On je rekao: "Allah je učinio za tebe ono što si poslao u drvenoj dasci, pa sada idi ponosno s tom svojom hiljadom!" Lanac je ovog predanja sahih/vjerodostojan, a El-Buhari ga navodi kao mualek predanje u obliku aktiva.

"Neka jedan pisar između vas to pravedno napiše", tj. pravedno i vjerno, ne zakidajući pritom nikoga, odnosno da ne piše drugačije, nego onako kako su se dogovorili, bez bilo kakvog dodavanja ili izostavljanja.

"I neka se pisar ne susteže napisati onako kako ga je Allah poučio! Neka on piše!", tj. neka ne odbija onaj koji zna pisati ako bude zamoljen, iako mu nije obaveza to učiniti. Kako ga je Allah poučio onome čemu druge nije poučio, neka on učini uslugu drugome koji ne zna pisati, i neka mu to zapišeU hadisu stoji: /443/ "U milostinju spada i da pomogneš onome koji radi ili da uradiš za onoga koji to sam nije u stanju!"

"a neka mu kazuje dužnik! Neka se boji Allaha, Gospodara svoga!" To znači, neka onaj koji uzima dug diktira pisaru što je vezano za dug i neka se pisar pritom boji! *"i ništa od toga neka ne izostavi!"*, tj. ništa neka ne sakrije.

"A ako je dužnik umno ograničen", tjako je stavljen pod skrbništvo zbog rasipništva i sl *"ili slab"*, tj. mlad ili lud.

"ili ako nije u stanju u pero kazivati" ili zbog iznemoglosti ili neznanja, *"onda neka diktira njegov staratelj, i to pravedno!"*

"I uzmite dva svjedoka između vas!" To je zapovijed da se zapisano posvjedoči kako bi bilo pouzdanije,

*"pa ako ne nađete dva muškarca, onda jednog muškarca i dvije žene"*To je kada je u pitanju imovina, i sve što se pod tim podrazumijeva. Dvije žene su odredene umjesto jednog muškarca zbog ograničenosti žene, kao što navodi Muslim u predanju od Ebu-Hurejrea, koji navodi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /444/ "O skupino žena! Dajite milostinju i molite Allaha za oprost, jer sam ja među stanovnicima Vatre najviše žena vidio!" Jedna od žena tada je upitala: "Zašto smo mi, Allahov Poslaniče, najbrojniji stanovnici Vatre?" On je rekao: "Mnogo kunete i neposlušne ste muževima! Nisam vidio nikoga kraće pameti i nepotpunije vjere da savladaju čovjeka kao vi!" Ona je dodala: "Allahov Poslaniče! Šta je to kratka pamet i nedostatak u vjeri?" On je rekao: "Svjedočenje dvije žene odgovara svjedočenju jednog muškarca, to je kratka pamet. Provodi noći, a ne klanja, a i mrsi se u ramazanu! To je

[116] Derogirana je obaveza pisanja, ali ne i samo zapisivanje jer je zapisivanje bolje i vrednije.

nedostatak vjere!"

*"s kojima ste kao svjedocima zadovoljni"*To pokazuje da je pravednost uvjet svjedočenja. Ovaj ajet imaju za dokaz oni koji ne prihvaćaju za svjedoka neprovjerenog (mestur) čovjeka i uvjetuju da svjedok mora biti pravedan i po tome poznat *"...ako jedna od njih dvije pogrešno šta kaže"*, tj. jedna od njih nešto zaboravi, *"neka je druga podsjeti,"* tj. druga će se sjetiti šta su one posvjedočile.

"I neka se svjedoci ne suzdržavaju ako budu pozvani da dođu." Ima mišljenja da to znači: ako se pozovu da svjedoče,[117] dužni su odazvati se. U tom smislu, prihvaćanje svjedočenja stroga je kolektivna dužnost (farzi kifaje)To je i stav većine. Cilj riječi Uzvišenog:

"I neka se svjedoci ne suzdržavaju ako budu pozvani da dođu" svjedočiti.[118] Mudžahid i neki drugi objašnjavaju: "Ako budeš pozvan da prisustvuješ radi svjedočenja, možeš prihvatiti ili ne, a ako si već bio svjedok dogadaja pa budeš pozvan, odazovi se!" Od Ibn-Abbasa prenosi se da to obuhvaća dva stanja: dobivanje poziva za svjedočenje i samo svjedočenje.

"Neka vam ne bude mrsko da to zapišete s rokom vraćanja, bio dug mali ili veliki!" Neka vam ne bude mrsko, odnosno, dosadno zapisati tačno s rokom, bilo to malo ili mnogo.

"To vam je kod Allaha ispravnije i za svjedočenje jače, i da ne sumnjate - bolje." Ovo što smo vam naredili prednije je i jače za svjedočenje, tj. pouzdanije je za svjedoka. Kada vidi svoj rukopis, sjetit će se svog svjedočenja jer u slučaju da ne bude napisao postoji mogućnost da to zaboravi, odnosno zbuni seStoga se, u slučaju nesporazuma, treba pozvati na ono što ste napisali kako bi se to bez zabune razriješilo.

"izuzev ako je riječ o svakodnevnoj trgovini koju obavljate među vama, jer onda vam nije grijeh da to ne zapišete!" Ako je kupoprodaja izravno iz ruke u ruku, nema smetnje ako se to ne zapiše, budući da nema opasnosti ako se to ne učini.

Što se tiče svjedočenja pri sklapanju kupopro-dajnog ugovora, Allah Uzvišeni kaže:

"Uzmite svjedoke i kada kupoprodaju zaključujete!" Uzmite svjedoke koji će posvjedočiti vaše pravo, bio odreden ili neodreden rok. Po mišljenju većine, ovo ukazuje na uputu i preporuku, a ne na obavezu. Dokaz za to je hadis Huzejme ibn Sabita el-Ensarija, čije predanje navodi imam Ahmed od Ammare ibn Huzejme, koji prenosi da mu je ispričao njegov amidža, ashab Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: /445/ "Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kupovao je konja od nekog beduina, pa je pošao s njim da mu plati. On je žurio, dok je beduin išao sporo. Neki ljudi su pristupili beduinu zaustavljajući ga i pitajući za cijenu konja, ne znajući da ga je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, od njega kupio, pa je jedan od njih povećao cijenu iznad cijene za koju ga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kupio. Beduin je pozvao Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: "Ako kupuješ ovoga konja, kupi ga ili ću ga ja prodati." Kada je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, čuo poziv beduina, zastao je i rekao: "Nisam li ga već kupio od tebe?" Beduin je rekao: "Ne, Boga mi, nisam ti ga prodao!" Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Već sam ga kupio od tebe!" Ljudi su tada pristupili stajući oko Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i beduina dok su oni razgovaraliBeduin je počeo: "Daj mi svjedoka koji će posvjedočiti da sam ti ga prodao!" Muslimani koji su prišli rekli su beduinu: "Teško tebi! Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ne govori ništa drugo do istinu!" Tada je došao Huzejme, pa slušajući raspravu izmedu Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i beduina koji je govorio: "Daj mi svjedoka koji će posvjedočiti da sam ti ga prodao!"- reče: "Ja svjedočim da si mu ga prodao!" Tada se Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, okrenuo Huzejmi i rekao: "[ta svjedočiš?" "Potvrdujući istinitost tvoju, Allahov Poslaniče!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tada je uzeo svjedočenje Huzejme kao svjedočenje dva čovjeka. Ovako prenose Ebu-Davud i En-Nesa'i.

"i neka ne bude oštećen ni pisar ni svjedok!" Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: - Dode čovjek i pozove dvojicu da pišu i svjedoče, pa oni kažu: "Imamo posla!" On im na to kaže: "Naredeno vam je da se odazovete!"- ali nema pravo da ih ošteti! Od Ikreme, Mudžahida, Tavusa i nekih drugih prenosilaca slično se prenosi.

"A ako to učinite, onda ste prema sebi zgriješili!" Ako budete

---

[117] Ja bih dodao: jeste dobijanje poziva da svjedoči kakvo je stvarno stanje.

[118] znači obavljanje svjedočenja onako kako je čovjek vidio ono za što je pozvan svjedočiti.

radili suprotno od onoga što vam je naredeno, tj. budete radili ono što vam je zabranjeno, to je pokvarenost i grijeh koji ne možete otkloniti niti oprati.

"i Allaha se bojte!", tj. strahujte od Njega, pazite se, slijedite Njegove naredbe i klonite se Njegovih zabrana!

"Allah vas poučava" kao što, također, kaže:

"O vi koji vjerujete, Allaha se bojte i u Poslanika Njegovoga vjerujte; On će vam dvostruku milost Svoju dati, i svjetlo će vam darovati pomoću kojeg ćete ići!" (57:98)

"i Allah sve zna!", tj. On zna suštinu stvari, njihovo dobro i posljedice i ništa Mu nije skriveno. Naprotiv Njegovo znanje obuhvaća sva bića.

وَإِن كُنتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ
مَّقْبُوضَةٌ ۖ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتُمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ
اللَّهَ رَبَّهُ ۗ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ ۚ وَمَن يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ ۗ وَاللَّهُ بِمَا
تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾

"Ako ste na putu i ne nađete pisara, onda neka se uzme zalog. A ako jedan drugome nešto povjerite, neka onaj kome je povjereno, to povjerenje ispuni i neka se boji Allaha, Gospodara svoga! I ne skrivajte svjedočenje, jer ko ga uskrati, srce njegovo je doista grješno! A Allah dobro zna ono što vi radite!" /283/

Allah Uzvišeni kaže: *"Ako ste na putu"*, tjako ste putnici i posudujete jedni od drugih na odredeni rok, *"i ne nađete pisara"* koji će vam to zapisati. Ibn-Abbas kaže: "ili ako nadu pisara, ali ne nadu papira ili mastilo (divit) ili pero, onda onaj koji daje zajam uzima zalog." Dio pripadnika rane tradicije/Selefa ovim ajetom dokazuje da je zalog šerijatski odreden izuzev u slučaju puta. U dva Sahiha navodi se od Enesa: /446/ nakon smrti Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, njegov oklop ostao je založen kod jednog židova za trideset tovara ječma potrebnog za ishranu Vjerovjesnikove porodice." U jednom predanju stoji: "kod jednog medinskog židova".[119]

"A ako jedan drugome nešto povjerite, neka onaj kome je povjereno, to povjerenje ispuni!" Ibn Ebi-Hatim navodi predanje s dobrim lancem od Ebu--Seida el-Hudrija, koji kaže: "Ovaj ajet je dokinuo prethodni"[120], tj. ako jedan kod drugog nešto pohranite, nema smetnje da to ne zapišete, odnosno, da ne navedete svjedoke.

"i neka se boji Allaha, Gospodara svoga!", tj. onaj kod koga je povjereno, kao što stoji u hadisu čije predanje navode imam Ahmed i autori Sunena od Hasana i Semure, koji navode da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /447/ "Na ruci je obaveza ono što je uzela dok to ne ispuni!"

"I ne uskraćujte svjedoče -nje!", tjne sakrivajte to! *"jer ko ga uskrati, srce njegovo je doista grješno!"*, tj. pokvareno, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"i svjedočenje Allahovo nećemo prikriti, jer bismo, doista, bili veliki grješnici"(5:106) Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"O vjernici, budite postojano pravedni, svjedočite Allaha radi, pa makar to bilo protiv sebe, svojih roditelja i rođaka, bio on bogat ili siromašan, jer Allah je preči da se brine o njima! Zato ne slijedite strasti, kako ne biste bili nepravedni. A ako budete krivo svjedočili, ili svjedočenje izbjegavali, pa Allah doista dobro zna šta vi radite!" (4:135). Isto tako ovdje kaže:

"I ne uskraćujte svjedočenje, jer ko ga uskrati, srce njegovo je doista grješno!"

---

[119] Ja bih dodao: "U tome je dokaz da je zalog dozvoljen i kada je čovjek kod kuće. Medutim. opasno je prebacivati šerijatski utemeljen zalog u lažan šerijatski zalog, koji se također naziva zalogom, kako bi se dozvolila kamata! Naprimjer: da založiš kuću ili zemlju ili nešto drugo kod Zejda za odredeni iznos, tako da ono što je založeno bude u posjedu onoga koji je uzeo zalog i koji to koristi kao stan, ili izdaje, ili pak obrađuje bez ikakve naknade u založnom roku, dok posudeni iznos ostaje na plećima zalagača, bez ikakvog umanjenja. Tako se umjesto uzimanja kamate u novcu, uzima naknada za stan, ili stan, što predstavlja pravu kamatu. Stoga, nema opravdanja to što se ime kamate mijenja u zalog ili prodaju uz povjerenje, kako to u posljednje vrijeme neki pravnici navode u svojim pravnim rješenjima, fetvama, nazivajući to navedenim imenima.

"To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, a Allah o njima nikakav dokaz nije objavio..." (53:23) Naime, zalog je šerijatski onda, kada založiš kuću ili zemljište ili što drugo i ako onaj koji je primio zalog (musterhin) to ne koristi u korist posudivača. Ako to on (musterhin) čini, zalagač ima istu naknadu koja se uzima od glavnice sve dok se ne ispuni, budući da je šerijatski utemeljen zalog samo garancija duga tako da se, ukoliko dužnik ne bi platio dug, zalog može prodati u korist posudivača. To je u slučaju da je zalagač sposoban to platiti, a u suprotnom **"treba gledati da mu se olakša!"** To je, dakle. šerijatski zalog umjesto kamate!

[120] Ja bih dodao:. riječi Allaha Uzvišenog: *"...pa to zapišite!"* znače da je dokinuta obaveza zapisivanja, tj. ono ostaje kao preporučljivo, a ne obavezno.

لِّلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَإِن تُبْدُوا مَا فِي
أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُم بِهِ اللَّهُ ۖ فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ
مَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾

"Allahu pripada sve što je na nebesima i što je na Zemlji! Pokazivali vi što je u dušama vašim ili skrivali, Allah će vas za to pitati, pa će oprostiti kome hoće, a kazniti koga hoće! A Allah je Svemoćan!" /284/

Allah Uzvišeni navodi da Njemu pripada vlast na nebesima i na Zemlji, nad svim što je na njima i izmedu njih, te da On ima uvid u sve što je na njimaNjemu se ne mogu sakriti ni pojavne, ni skrivene stvari, niti misli, ma koliko bile sitne i skrivene. Usto, On saopćava da će On izvršiti obračun za Svoje robove za sve što su činili kao i za ono što su krili u svojim grudima. Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže: /448/ - Kada je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, objavljen ajet:

"Allahu pripada sve što je na nebesima i na Zemlji! Pokazivali vi što je u dušama vašim ili skrivali, Allah će vas za to pitati, pa će oprostiti kome hoće, a kazniti koga hoće! A Allah je Svemoćan!" To se činilo njegovim ashabima teškim, pa su mu došli, sjeli na koljena i rekli: "Allahov Poslaniče! Dobili smo u obavezu da obavljamo djela koja možemo, kao što su namaz, post, džihad i milostinjaSada ti je objavljen ovaj ajet i to nismo u stanju!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Želite li da kažete kao što su govorili pripadnici dviju Knjiga prije vas: 'Čujemo i griješimo!' Ne, nego recite:

"Čujemo i pokoravamo se. Molimo Te za oprost, Gospodaru naš i Tebi se vraćamo!" (2:285) Kada su to ljudi prihvatili i kada su to jezikom izgovorili, Allah je objavio slijedeći ajet:

"Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara Njegova, i vjernici, svaki vjeruje u Allaha i meleke Njegove, i Knjige Njegove, i poslanike Njegove, a mi ne izdvajamo nijednog od poslanika Njegovih!" I oni govore: "Čujemo i pokoravamo se! Molimo Te za oprost, Gospodaru naš i Tebi se vraćamo!" (2: 284) Pošto su oni to učinili, Allah je to derogirao i objavio:

"Allah nijednu dušu ne opterećuje preko mogućnosti njene; njoj pripada ono što je stekla, a protiv nje je zlo koje je učinila! Gospodaru naš, ne uzmi nam u grijeh ako zaboravimo ili nehotice pogriješimo!" (2:286) I Muslim prenosi isti ovaj hadis riječima: /449/ "Kada su to oni učinili, Allah je to derogirao i objavio. Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih; u njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi: Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo, ili šta nehotice uradimo." Zatim je rekao: *"Da";*

"Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga natovario na one prije nas!" (2:286), pa je rekao: *"Da";*

"Gospodaru naš, ne opterećuj nas onim za što nemamo snage!" (2:286), pa je rekao: *"Da";*

"Oprosti nam grijehe prema Tebi, oprosti nam grijehe među nama i smiluj nam se! Ti si Gospodar naš, pa pomozi nas protiv naroda koji ne vjeruje!" (2:286) Rekao je: "Da." U predanju Ibn-Abbasa stoji: "To sam već učinio!"

El-Buhari navodi predanje od jednog od ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, mislim da je to Ibn-Omer, koji je rekao: /450/ "Ajet:

'Pokazivali vi što je u dušama vašim ili skrivali...' derogiran je ajetom koji dolazi iza njega." Ovako je potvrdeno. Od Alije Ibn-Mes'uda, Ka'ba el-Ahbara, Ša'bija, Nahaija, Muhammeda ibn Ka'ba el-Kurezija, Ikreime, Seida ibn Džubejra i Katade prenosi se, također, da je derogiran ajetom koji iza njega slijedi.

U oba Sahiha navodi se predanje Ebu-Hurejra, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je da /451/ Allah Uzvišeni kaže: *"Kada Moj rob naumi loše djelo, ne zapisujte mu ga, a ako ga učini, upišite mu ga kao jedno loše djelo! Kada naumi učiniti dobro djelo, pa to ne učini, zapišite mu ga; a ako ga učini, upišite mu to desetostruko!"*

Prema verziji Muslima, od Ebu-Hurejrea se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /452/ "Allah Uzvišeni kaže: Kada Moj rob naumi dobro djelo i ne učini ga, Ja mu ga zapišem kao dobro djelo, a ako ga učini, zapišem mu ga kao deset dobrih djela, pa do sedam stotina puta. Kada naumi loše djelo i ne učini ga, Ja mu to ni ne zapisujem, a ako ga učini, zapišem mu jedno loše djelo!"

Muslim navodi predanje od Abdullaha, koji kaže: /453/ Allahovom Poslaniku

postavljeno je pitanje u vezi sa šejtanskom sugestijom (vesvese)[121] pa je rekao: "To je jasni iman!"

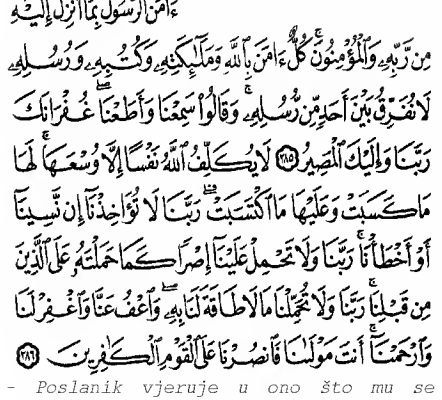

- Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara Njegova, i vjernici, svaki od njih vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i Knjige Njegove, i poslanike Njegove, mi među poslanicima Njegovim ne pravimo podjelu! Oni govore: "Čujemo i pokoravamo seMolimo Te za oprost, Gospodaru naš, i Tebi se vraćamo!" /285/ "Allah nijednu osobu ne opterećuje preko mogućnosti njene; njoj u korist pripada ono što je stekla, a protiv nje je što je stekla (zla)! "Gospodaru naš, ne uzmi nam u grijeh ako zaboravimo ili nehotice pogriješimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga natovario na one prije nas! Gospodaru naš, ne opterećuj nas onim za što nemamo snage! Ti preko grijeha nam prijeđi, oprosti nam i smiluj nam se! Ti si Gospodar naš, pa pomozi nas protiv naroda koji ne vjeruje!"/286/

* * *

Hadisi o vrijednosti ova dva ajeta
/Allah nam dao koristi od njih/

El-Buhari navodi predanje od Ibn-Mes'uda, koji kaže: /454/ "Ko navečer prouči dva posljednja ajeta iz sure Bekare, to mu je dovoljno." /Nalazi se u oba Sahiha./

Imam Ahmed navodi od Ebu-Zerra da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /455/ "Dobio sam završetke sure Bekare iz riznice ispod Arša..."

Ebu-Isa et-Tirmizi navodi predanje od Numana ibn Bešira, koji navodi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /456/ "Allah je napisao Knjigu dvije hiljade godina prije nego je stvorio nebesa i Zemlju i iz nje je objavio dva ajeta kojima je završio suru Bekare. Nema kuće u kojoj se prouči u toku tri noći da u njoj ostane šejtan!" Zatim kaže: Ovo je garib hadis. Ovako ga prenosi El-Hakim u svom Mustedreku i kaže: "Sahih prema uvjetima Muslima, ali ga autori oba Sahiha nisu uvrstili u svoje zbirke."

Ibn-Merdevejh prenosi od Ma'kila ibn Jesara, koji kaže da mu je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /457/ "Data mi je Fatiha i završetak sure El-Bekare ispod Arša, a povrh toga i sure iz zadnjeg dijela Kur'ana ()".

* * *

"Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara Njegova." Ovo se govori o Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, koji je, kada je objavljen ovaj ajet, rekao: /459/ "Za njega je normalno da vjeruje!" Prenosi El-Hakim i kaže: "Lanac prenosilaca je sahih, ali ga nisu uvrstili u svoje zbirke El-Buharija i Muslim."

"i vjernici" vezuje se za riječ poslanik. Nakon toga, govori o svima, pa kaže:

"svaki od njih vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove" Prema tome, vjernici vjeruju da je Allah Jedan, Jedini, Osobni, Neograničeni Gospodar, da nema drugog boga osim Njega, niti gospodara osim Njega. Oni priznaju sve vjerovjesnike, poslanike i Knjige objavljene s neba Allahovim robovima, poslanicima i vjerovjesnicima, ne praveći razliku izmedu njih time što bi vjerovali u neke, a ne bi vjerovali u druge. Naprotiv, svi su oni za njih iskreni, dobri, na Pravom putu, upućeni i upućivači na put dobra, iako su neki dokinuli zakone drugih uz dozvolu Allaha, odnosno, svi su dokinuti zakonom Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, Pečata vjerovjesnika i poslanika. Sudnji dan će nastupiti a njegov [erijat će važiti i grupa sljedbenika njegova ummeta bit će jasno na putu istine.

- *Oni govore: "^ujemo i pokoravamo se. Molimo Te za oprost, Gospodaru naš"*, tj. čuli smo govor Tvoj, Gospodaru naš, razumjeli smo i to

[121] Tj. u vezi s preziranjem šejtanske sugestije/ vesvese.

prihvaćamo i, kako je zatraženo, provodimo u djelo.

"Molimo Te za oprost, Gospodaru naš!" To je molba za oprost, milost i pažnjuIbn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa, koji u vezi s riječima Uzvišenog:

--

"Vjerovjesnik vjeruje..." do riječi *"...Tvoj oprost, Gospodaru naš!"* navodi da Allah kaže: "Već sam vam oprostio!"

"i Tebi se vraćamo", tj. vraćanje i povratak na Sudnji danIbn-Džerir prenosi od Džabira da je rekao: /459/ - Kada je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, objavljen ajet:

- - *"Poslanik vjeruje..."* do riječi *"...i Tebi se vraćamo"*, Džebrail je rekao: "Allah doista tebe i tvoj ummet lijepo hvali, pa zamoli Ga i On će ti dati!" On je zamolio riječima:

"Allah nijednu dušu ne opterećuje preko mogućnosti njene" itd.

"Allah nijednu dušu ne opterećuje preko mogućnosti njene", tj. On ne obavezuje nikoga preko njegovih mogućnosti, što je stvar Njegove pažnje i dobrote. Ovaj ajet derogira ono na što su se žalili ashabi u gore navedenom ajetu:

"Pokazivali vi što je u dušama vašim ili skrivali, Allah će vas za to pitati!" Iako će obračunavati i pitati, Allah Uzvišeni neće kažnjavati, osim za ono što je bilo u domeni mogućnosti svakog pojedinca. Odvratnost prema lošoj, šejtanskoj sugestiji sastavni je dio vjere!

"njoj pripada ono što je stekla", tj. od dobra, *"a protiv nje je što je stekla!"*, tj. od zla i to u okviru obaveznosti.

Nakon toga, Allah Uzvišeni, upućujući Svoje robove da Ga mole, kaže:

"Gospodaru naš, ne uzmi nam u grijeh ako zaboravimo ili nehotice pogriješimo!" To znači ako izostavimo strogu dužnost - farz iz zaboravnosti, ili tako učinimo ono što je strogo zabranjeno - haram, ili pak ako napravimo bilo kakvu grešku zbog nepoznavanja šerijatske odredbe u vezi s tim.[122] Ibn-Madže navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /460/ "Allah Uzvišeni oprašta mom ummetu nehotičan grijeh i zaborav, te ono što učine pod prisilom!" To prenose Ibn-Hajjan, El-Evza'i i Et-Taberani.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ummi-Derda' da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /461/ "Allah prelazi preko tri stvari kod mog ummeta: nehotične greške, zaborava i čina pod prisilom!"[123] Ebu-Bekr kaže da je to spomenuo Hasanu, pa je ovaj kazao: - U reduZar za to ne učiš u Kur'anu:

"Gospodaru naš, ne uzmi nam u grijeh ako zaboravimo ili nehotice pogriješimo!"

"Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga natovario na one prije nas!" Nemoj nas opteretiti teškim djelima, pa makar ih i mogli izvršiti, kao što si prije nas propisao prošlim narodima teškoće i terete koje su podnosili, pošto si Svog vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, poslao kao izraz milosti kojom će ih on dokinuti.

U Sahihu Muslimovom stoji predanje od Ebu-Hurejra da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /462/ Allah je na to rekao: *"Da!"* - a od Ibn-Abbasa navodi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /463/ Allah je rekao: *"To sam već ućinio!"*

U hadisu s više predanje stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

/464/ "Poslan sam s lahkom i pravom vjerom!."

"Gospodaru naš, ne opterećuj nas onim za što nemamo snage!", tj. obavezama, teškoćama i nevoljama, odnosno, ne iskušavaj nas onim za što nismo osposobljeni.

"Oprosti nam grijehe prema Tebi!", tjono što je izmedu nas i Tebe, naših nedostataka i pogrešaka koje Ti znaš.

"oprosti nam grijehe među nama!", tjono što je izmedu nas i Tvojih robova i ne pokazuj im naša loša i ružna djela.

"i smiluj nam se!", tj. za ono što nas u budućnosti čeka i ne daj nam da padnemo u drugi grijeh! Zato su kazali: "Grješniku su potrebne tri stvari: da mu Allah oprosti grijehe prema Njemu, da ga pokrije pred Njegovim robovima i ne osramoti ga pred njima te da ga pričuva i ne da mu da padne u sličan grijeh." Već je navedeno u hadisu da je Allah na to rekao: *"Da!"* - odnosno, prema drugom: *"Već sam ućinio."*

"Ti si Gospodar naš!", tj. Ti si naš Staratelj i Pomagač; na Tebe se

[122] Ja bih dodao: Osim "tevhida", vjere u Jednog i Jedinog Allaha, dž.š., pošto za spoznaju i vjeru u jednoću Njegove Biti, atributa, imena i djela, neznanje nije opravdanje, jer iz toga slijedi vjera ili nevjera!

[123] U lancu hadisa nalazi se ime Šehr; ako je on Ibn-Havšeb, i hadis je slab!

oslanjamo, od Tebe pomoć tražimo i u Tebe se uzdamo! Nema snage niti moći osim s Tobom!

"Pomozi nas protiv naroda koji ne vjeruje!", tj. protiv onih koji negiraju Tvoju vjeru, koji negiraju Tvoju Jednoću i poslanicu Tvoga Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, te obožavaju druge osim Tebe! Pomozi nas protiv njih i učini nam na ovome i drugome svijetu da ih nadvladamo! Allah Uzvišeni je rekao: *"Da"*, a u hadisu koji prenosi Muslim od Ibn-Abbasa: "Već sam učinio!"

Ibn-Džerir navodi od Muaza ibn Džebela da bi on, kada bi završio ovu suru riječima:

"Pomozi nas protiv naroda koji ne vjeruje!", rekao: "Amin, uslišaj, Allahu!" A Ibn-Veki' prenosi od njega da bi, kada bi završio suru Bekare, rekao: "Amin, uslišaj, Allahu!"

Ovim je, uz zahvalnost Allahu Uzvišenom, završen komentar sure El-Bekare.

3
ALI - IMRAN / IMRANOVA PORODICA
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 200 AJETA*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ① اللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ② نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ
بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ ③ مِن قَبْلُ
هُدًى لِّلنَّاسِ وَأَنزَلَ الْفُرْقَانَ ۗ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ
شَدِيدٌ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ ④

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"

"Elif - lam - mim!" /1/ "Allah, osim Koga dru - gog boga nema, Živi je i Vječni!" /2/ "On tebi objavljuje Knjigu s istinom, koja potvrđuje prethodne, a i Tevrat i Indžil je objavio", /3/ "još prije kao putokaz ljudima, a objavio je i Furkan. Onima koji u Allahove ajete ne vjeruju, pripada teška kazna, a Allah je silan i žestoko kažnjava!"/4/

Ranije smo komentirajući Ajetul-Kursiju naveli hadis u kojem stoji da se najveće Allahovo ime nalazi u ova dva ajeta.

"Elif-lam-mim!" /1/ "Allah, osim Koga drugog boga nema, Živi je i Vječni, Održavatelj!" Na početku poglavlja "El-Bekare" ("Krava") bilo je govora o komentaru riječi ***"Elif-lam-mim!"***, a u komentaru "Ajetul-Kursije" govorili smo o ajetu:

"Allah, osim Koga dru -gog boga nema, Živi i Vječni, Održavatelj!" pa nema potrebe da se to ponavlja.

"On tebi objavljuje Knjigu Istinitu", tj. On ti objavljuje Kur'an, Muhammede, sa Istinom, u koji nema nikakve sumnje.

"potvrđujući ono što je pred njom", tj. u knjigama objavljenim prije nje, jer te knjige potvrđuju ono što ona saopćava nagovještavajući još od davnih vremena obećanje od Allaha da će poslati Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i objaviti Kur'an časni.

"A i Tevrat je objavio", tj. Musau, sinu Imranovu, ***"i Indžil"*** Isau, sinu Merjeminu, a.s., ***"prije"*** ovog Kur'ana,

"kao putokaz ljudima" u njihovo vrijeme.

"A objavio je i Furkan", koji rastavlja Pravi put od zablude dokazima i pokazateljima koje Allah navodi, kojim objašnjava i na koje upo-zorava. Katade i Rebi' ibn Enes kažu: "Furkan je ovdje Kur'an!"

"Onima koji u Allahove ajete/znakove ne vjeruju", tj. koji ih negiraju i odbijaju kao lažne, ***"pripada žestoka kazna"*** na Sudnjem danu.

"A Allah je silan i strog!" prema svakome ko Njegove znakove smatra lažnim i ponaša se suprotno Njegovom Poslaniku.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ
وَلَا فِي السَّمَاءِ ⑤ هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ ۚ
لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ⑥

"Allahu doista ništa nije skriveno, ni na Zem - iji, ni na nebu!" /5/ "On vas oblikuje u mate - ricama kako On hoće; nema drugog boga osim Njega, Silnog i Mudrog!"/6/

Allah Uzvišeni saopćava da je On Znalac Nevid - ljivog i Vidljivog, te da mu ni na Zemlji, ni na nebu ništa nije skriveno. On je Onaj Koji vas, po Svojoj volji, u matericama stvara kao muškarce ili žene, lijepe ili ružne, nesretne ili sretne.

"Nema drugog boga osim Njega, Silnog i Mudrog!" To znači, On je Tvorac te, prema tome, jedino On zaslužuje obožavanje; Njemu nema sudruga i Njemu pripadaju nedostižna Veličina, Mudrost i šerijatske odredbe. Ovaj ajet sadrži jasan stav da je Isa, sin Merjemin, rob stvoreni kao što su stvoreni drugi ljudi, jer i njega je Allah Uzvišeni oblikovao u materici i stvorio kako je On htio! Pa kako će on biti bog, što tvrde kršćani!? Jer, i on se prevrtao u utrobi prolazeći iz faze u fazu!

هُوَ الَّذِي أَنزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ
مِنْهُ آيَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ ۖ فَأَمَّا الَّذِينَ
فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ
تَأْوِيلِهِ ۗ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ ۘ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ
كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ⑦ رَبَّنَا لَا تُزِغْ
قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ ⑧
رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ ⑨

- On je Onaj Koji ti objavljuje Knjigu u kojoj su ajeti jasni; oni su matica Knjige; drugi su ne-jasni. Oni u čijim je srcima zastrana u težnji za

* Objavljena nakon sure El-Enfal.

smutnjom i svojim tumačenjem, oni slijede nejasne ajete. A tumačenje njihovo zna samo Allah! Oni, pak, koji su u znanost upućeni kažu: "Mi u to vjerujemo; sve je to od našega Gospodara! Samo razumni shvaćaju!" /7/ "Gospodaru naš, nemoj skrenuti srca naša nakon što si nas uputio i daruj nam od Sebe milost! Ti si doista obilni Darovalac!" /8/ "Gospodaru naš, Ti ćeš sakupiti ljude na Dan u koji nema sumnje! Allah doista ne krši obećanje Svoje!"/9/

Allah Uzvišeni saopćava da u Kur'anu ima ajeta koji su jasni i koji čine Srž Knjige, tj. koji su sasvim jasni i u kojima ni za koga nema dvosmislenosti, te drugih, čija su značenja za mnoge ljude i pojedince nejasna. Smisao toga je da se nejasni usklade sa jasnim ajetima. Ko to učini na Pravom je putu, a ko učini suprotno na suprotnom je putu. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"oni su matica Knjige", tj. srž, matrica kojoj se vraća u slučaju nejasnoće,

"a drugi su nejasni", tj. njihovo značenje formalno-jezički i strukturalno, ali ne i stvarno, može biti u skladu s jasnim, ili nečim drugim.

Postoji razilaženje u pogledu pojmova jasni i nejasni ajeti. Tako Ibn-Abbas kaže: ***"Jasni ajeti"*** "jesu oni koji derogiraju, koji određuju halal, haram, šerijatske odredbe i propise, oni kojim se zapovijeda i prema kojima se postupa"; od njega se isto tako prenosi: ***"Jasni ajeti"*** riječi su Allaha Uzvišenog":

Reci: "Dođite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje: da mu ništa ne pridružujete... !" (6:151), zatim:

"Gospodar tvoj je odredio da nikome osim Njemu ne robujete!" (17:23) te ajeti nakon toga. Jahja ibn Ja'mur kaže: "Stroge zapovijedi - farzovi, naređenja i zabrane, dopušteno - halal i nedopušteno - haram."

"Nejasni ajeti su", kako kaže Ebu-Fahita, "počeci sura", a u vezi sa nejasnim ajetima ima više drugih mišljenja: da su to derogirani ajeti, da je to inverzija reda riječi, te da su to primjeri, odnosno, zakletve i ono u što se vjeruje, ali se ne provodi u praksi. To prenosi Ibn Ebi-Talha od Ibn-Abbasa, a Muhammed ibn Ishak kaže: "Jasni ajeti su oni koji se odnose na dokaz Gospodara, zaštitu Allahovih robova, odnosno, oni koji otklanjaju bespotrebnu polemiku. Ne mogu se mijenjati niti iskrivljavati, nego ostaju onakvi kakvi su. Nejasni ajeti odnose se na istinitost i potvrdu, i ne mogu se mijenjati, iskrivljavati, niti subjektivno tumačiti. Njima Allah iskušava robove, kao što ih iskušava halalom i haramom, kako ne bi skrenuli na put neistine i napustili istinu.

Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"Oni u čijim srcima je zastrana"***, tj. napuštanje istine i prihvaćanje neistine, ***"oni slijede nejasne ajete"***, tj. oni uzimaju ono što je nejasno, kako bi to mogli iskriviti prema svojim po - kvarenim namjerama, budući da postoji mogućnost promjene izraza. Što se tiče onoga što je jasno ut - vrđeno, oni se time ne bave jer to ih žigoše i stoji kao dokaz protiv njih.

Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"u težnji za smutnjom"***, tj. za dovođenjem u zabludu onih koji ih slijede, pokazujući im prividno da se oni bore protiv njihovih novotarija u vezi s Kur'anom, iako je to dokaz protiv njih a ne u njihovu korist. Tako kršćani dokazuju kako Kur'an govori da je Isa Božiji Duh i Riječ koju je On spustio Merjemi kao Svoj Duh, ostavljajući pritom dokaze u riječima Allaha Uzvišenog:

Primjer Isaa kod Allaha je isti kao i primjer Adema: od zemlje ga je stvorio, a zatim rekao: 'Budi!' i on bi!" (3:59), te druge utvrđene i jasne ajete koji kazuju da je on jedno od Allahovih stvorenja, rob i jedan od Njegovih poslanika!

"I svojim tumačenjem", tj. iskrivljavanjem po svojim željama kao da oni znaju šta jeste i šta će biti. El-Buhari, Muslim i Ebu-Davud navode predanje od El-Aknebija, odnosno od Aiše, r.a., koja kaže da je /465/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao ovaj ajet:

"On je Onaj Koji ti objavljuje Knjigu ..." *do riječi* ***"...Samo razumni shvaćaju!"*** Zatim kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada vidite one koji slijede nejasne ajete, to su oni koje je Allah žigosao, pa ih se pričuvajte!" Ovo je predanje El-Buharija, a prenosi i Et-Tirmizi.

Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Umame koji prenosi da je Vjerovjesnik rekao u vezi s riječima Uzvišenog: /466/ ***"Oni u čijim srcima je zastrana"***, *"To su haridžije, tj. secesionisti!"* Najmanje što se može reći za ovaj hadis je da je "mevkuf", tj. predanje govora ashaba Allahovog Poslanika, a značenje mu je vjerodostojno, jer je prva velika novotarija u islamu bila pobuna haridžija koji su se pojavili zbog ovosvjetskih razloga, odnosno prilikom Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, podjele ratnog plijena iz Bitke na Hunejnu. Njima se tada učinilo u njihovim pokvarenim umovima da on nije pravedno izvršio podjelu, pa su ga iznenadili svojim stavom! Jedan od njih, po imenu Zul-Huvejsire, rekao je: "Budi pravedan, jer nisi pravedno postupio!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na to je rekao: /467/ "Ako nisam bio pravedan, onda za mene nema nade i propao sam! Allah mi je povjerio sve stanovnike Zemlje, a vi mi ne vjerujete?!" Kada je čovjek otišao, Omer ibn El-Hattab je zamolio, odnosno prema drugoj verziji, Halid ibn El-Velid je zamolio - da ga ubije. On je rekao: "Ostavi ga...! Od ovog čovjeka (njegove vrste) pojavit će se ljudi koji će biti tako pobožni, da ćete vi potcjenjivati vlastiti namaz poredeći ga s njihovim, i vaše učenje s njihovim, ali koji će izlaziti iz vjere kao što strijela izlazi iz luka! Gdje god ih sretnete, ubijajte ih, jer u njihovom ubistvu je nagrada za onoga koji ih ubije!" Nakon toga, oni su se pojavili u vrijeme Alije ibn Ebi-

Taliba, r.a., i on se s njima borio u Nehrevanu. Od njih su nastali mnogi narodi, plemena, mišljenja, sljedbe, tekstovi i frakcije, zatim su iz toga proizašle kaderije (indeterministi), mutezile, džehmijje (fatalisti) i druge grupacije o kojima govori iskreni i posvjedočeni Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: /468/ "Ovaj ummet će se podijeliti na sedamdeset i tri grupe. Sve one će u Vatru izuzev jedne!" Kazali su mu: "A koja je to, Allahov Poslaniče?", a Vjerovjesnik je odgovorio: "Ona koja bude na onome na čemu sam ja, i moji ashabi!" To navodi Hakim s ovim dodatkom u svom "Mustedreku".

"njihovo tumačenje zna samo Allah!" Učači Kur'ana se razilaze u pogledu stajanja ovdje; neki zastaju na Imenu Uzvišenom, kao što stoji u naprijed navedenom predanju od Ibn-Abbasa, r.a., koji kaže: "Tumačenja imaju četiri vrste: tumačenje za koje niko nema opravdanja da ga ne zna, tumačenje koje znaju Arapi samim poznavanjem jezika, tumačenje koje znaju upućeni u znanost i tumačenje koje zna samo Allah!" Ibn-Merdevejh navodi predanje s lancem od Ibn El-Asa, koji navodi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: /469/ "Kur'an nije objavljen da bi jedan dio drugom kontrirao. Stoga, ono što spoznate iz njega - radite po njemu, a u ono u čemu se dvoumite - vjerujte!" Abdurrezzak navodi predanje od Ibn-Tavusa, koji navodi od svoga oca da je rekao: - Ibn-Abbas je čitao:

"a tumačenje njihovo zna samo Allah, a oni pak koji su u znanost upućeni kažu: 'Mi u to vjerujemo!?..." Isto tako, Ibn-Džerir prenosi od Omera ibn Abdul-Aziza i Malika ibn Enesa, da oni u to vjeruju ne znajući "njegovo tumačenje". Od Ibn-Džerira se navodi da u učenju Abdullaha ibn Mesuda stoji: ***"da je njegovo tumačenje samo kod Allaha, dok upućeni u znanost govore: "Mi vjerujemo u to!..."*** Ovako se navodi i od Ubejja ibn Ka'ba, a i Ibn-Džerir se opredjeljuje za ovo mišljenje.

Muhammed ibn Ishak navodi predanje od Muhammeda ibn Džafera ibn Zubejra: - Njegovo tumačenje, kojim je htio to što je htio, niko ne zna osim Allaha, a upućeni u znanost kažu: "Vjerujemo u to." Zatim tumačenje nejasnih (nefiksiranih) ajeta dovode u vezu s onim što znaju iz tumačenja jasnih (fiksiranih) ajeta, koje niko ne može tumačiti na više od jednog načina. Ovim se Knjiga čini koherentnom, tako da jedan dio potvrđuje drugi, potvrđuje se kao dokaz, pokazuje razložnost, otklanja laž i odbacuje nevjerstvo. Prema jednom hadisu, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pozvao je Ibn-Abbasa i rekao: /470/ "Allahu, daj mu razumijevanje vjere i pouči ga tumačenju!"

Govoreći o njima, Allah Uzvišeni navodi da oni kažu: ***"Vjerujemo u to"***, tj. u ono što je nejasno,

"sve je to od Gospodara našega", tj. svi ajeti, i jasni (fiksirani) i nejasni (nefiksirani) istiniti su i pravi. Svaki od njih potvrđuje istinitost drugoga i posvjedočuje ga, budući da su svi od Allaha, a ništa od Njega nije proturječno. Allah Uzvišeni kaže:

"A zar oni ne razmišljaju o Kur'anu? Da je on od nekoga drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge proturječnosti!" (2:82) Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"Niko ne shvaća osim razumni!"*** To znači da samo oni koji imaju zdravog razuma i pravog razumijevanja shvaćaju, razumiju, promišljaju i razmatraju prava značenja! Imam Ahmed navodi predanje od Amra ibn Šuajba, koji to navodi od svoga oca, a on od djeda, da je rekao kako je /471/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, čuo jednom da polemiziraju, pa je rekao: "Propali su oni koji su to činili prije vas, jer oni su suprotstavljali jedan dio Allahove Knjige drugome, iako je Allahova Knjiga objavljena da svaki dio potvrđuje drugi. Stoga, ne proglašavajte lažnim jedan dio pomoću drugoga! Ono što znate iz nje, to i go vorite, a ono što ne znate, tražite od onoga ko to zna!"

Zatim Allah Uzvišeni kaže za upućene u znanost da oni mole Allaha govoreći:

"Gospodaru naš, nemoj skrenuti srca naša nakon što si nas uputio!", tj. ne okreni ih od Pravog puta nakon što si ih postavio na njemu i ne učini nas kao one u čijim srcima je pristranost i koji slijede ono što je u Kur'anu nejasno, nego nas učvrsti na Tvome Pravom putu!

"I daruj nam Svoju milost!" kojom ćeš učvrstiti naša srca, kojom ćeš nas ujediniti, kojom ćeš nam povećati uvjerenje i vjeru.

"Ti si, doista, obilni Darovalac" Ibn-Merdevejh navodi predanje od Aiše, r.a., kako je rekla: /472/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, često bi molio: "O Ti, Koji srca okrećeš, moje srce učvrsti na Tvojoj vjeri!", pa sam mu rekla: "Allahov Poslaniče, mnogo učiš ovu dovu!?" On je rekao: "Nema srca koje nije između dva prsta Svemilosnog, ako On hoće da ga učini postojanim, On će to i učiniti, a ako hoće da ga izokrene, i učini to! Zar ne slušaš riječi:

'Gospodaru naš, nemoj skrenuti srca naša nakon što si nas uputio i daruj nam Svoju milost! Ti si, doista, obilni Darovalac! Ovaj hadis je "garib" u ovoj verziji, ali je njegova osnovna verzija navedena u dva Sahiha, te drugim zbirkama, u više predanja bez dodatka ovog časnog ajeta.

"Gospodaru naš, Ti ćeš sakupiti ljude na Dan u koji nema sumnje!" Dakle oni u svojim dovama govore: "Doista ćeš Ti, Gospodaru naš, sakupiti Svoja stvorenja na Dan njihova povratka, razvrstati ih i suditi im u stvarima u kojima su se razilazili, nagrađujući svakoga za njegovo djelo na ovome svijetu, bilo dobro ili zlo."

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ وَقُودُ ٱلنَّارِ ﴿١٠﴾ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۖ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١١﴾

"Doista onima koji ne vjeruju neće ništa koristiti imeci njihovi, ni djeca njihova kod Allaha, i oni su gorivo za Vatru!" /10/ "Kao što su to i Faraonovi ljudi, te oni prije njih koji su znakove naše lažnim smatrali, pa ih je Allah zbog grijehova njihovih kaznio. A Allah žestoko kažnjava!"/11/

"Doista one koji ne vjeruju ..." u ajete (znakove) Allahove, u laž utjeruju poslanike Njegove i ponašaju se suprotno Knjizi Njegovoj,

"neće ništa koristiti imeci njihovi, ni djeca njihova, i oni su gorivo za Vatru!", tj. drvo kojim se loži ova vatra, kao što Allah Uzvišeni također kaže: ***"I vi, i oni koje pored Allaha obožavate, bit ćete gorivo džehenemsko!"*** **(21:98)** Ibn-Merdevejh navodi predanje s lancem od Ummi-Fadla da je /473/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ustao jedne noći u Meki i rekao: "Jesam li prenio?" ponavljajući to tri puta. Tada je ustao Omer Allaha prizivajući, i rekao: "Da, Allahom se kunem! Bio si pažljiv, trudio si se i davao savjete, pa budi strpljiv!" Tada je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Vjera će se, doista, manifestirati tako da se nevjerstvo vrati na svoje mjesto, i ljudi će preko mora krenuti sa islamom! Doći će vrijeme da ljudi uče Kur'an! Oni će ga učiti, upoznavati i govoriti: 'Učili smo ga i upoznali, pa ko je to bolji od nas?' Ali u takvim nema nikakva dobra!" Tada su ga upitali: "Allahov Poslaniče, koji su to?", a on je odgovorio: "Ti su među vama i oni će biti gorivo Vatre!"

"Kao što su to i Faraonovi ljudi", tj. kao što su činili Faraonovi ljudi. To znači da nevjernicima neće koristiti njihovi imeci niti djeca njihova, nego će oni propasti i kažnjeni biti kao što su to bili Faraonovi ljudi i oni prije njih koji su u laž utjerivali poslanike i ajete Allahove, odnosno dokaze koje su oni donosili.

"A Allah, doista, žestoko kažnjava!", tj. On žestoko uzvraća, bolno kažnjava i od Njega se niko neće moći zaštititi. On je Onaj Koji čini ono što hoće i sve savladava. Nema boga osim Njega, niti Gospodara osim Njega.

قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٢﴾ قَدْ كَانَ لَكُمْ ءَايَةٌ فِى فِئَتَيْنِ ٱلْتَقَتَا ۖ فِئَةٌ تُقَٰتِلُ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ رَأْىَ ٱلْعَيْنِ ۚ وَٱللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِۦ مَن يَشَآءُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿١٣﴾

- Reci onima koji ne vjeruju: "Bit ćete pobijeđeni i u Džehennemu okupljeni, a užasno je to boravište!" /12/ "Vi ste imali znak u dvjema grupama koje su se sukobile: jednoj koja se borila na Allahovom putu, i drugoj, nevjerničkoj, kojoj se činilo da ih svojim očima vidi dva puta više! A Allah Svojom pomoći podržava koga On hoće! To je, doista pouka za one koji su daleckovidni!"/13/

Muhammed ibn Ishak navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, /474/ kada je učinio sa borcima na Bedru to što je učinio i vratio se u Medinu, sakupio židove i rekao: "Skupino židova, primite islam prije nego vas Allah pogodi onako kako je Kurejše pogodio!" Oni su kazali: "Muhammede, neka te ne zavara to što si pobio jedan broj Kurejša koji su bili nevješti i nisu znali da se bore! Allahom se kunemo, ako se budeš borio protiv nas, vidjet ćeš da smo mi hrabri ljudi i da nisi sreo slične nama!" Nakon toga, Allah Uzvišeni objavio je slijedeće riječi:

- Reci onima koji ne vjeruju: "Bit ćete pobijeđeni i u Džehennemu okupljeni, a užasno je to boravište!" do riječi ***"pouka za one koji vid imaju!"*** To znači: "Reci, Muhammede, nevjernicima: 'Bit ćete pobijeđeni na ovome svijetu i sakupljeni na Sudnji dan u Džehennemu, a grozno je to boravište!'" Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Vi ste imali znak", tj. pouku, ***"u dvjema grupama"***, tj. dvjema skupinama, ***"koje su se sukobile"*** u borbi:

"jednoj koja se borila na Allahovom putu, i drugoj, nevjer -ničkoj", ***"kojoj se činilo da ih svojim očima vidi dva puta više!"***, tj. na Bedru su idolopoklonici vidjeli muslimane u dvostruko većem broju, što je Allah učinio uzrokom pobjede muslimana nad njima. Ovako navodi Ibn-Džerir od nekih učenjaka.

Muhammed ibn Ishak navodi predanje od Urve ibn Zubejra da je /475/ Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je upitao jednog crnog roba iz plemena Benu-Hadžadž, koliki je broj Kurejša, dobio odgovor: "Mnogo ih je!" On je zatim upitao: "Koliko grla kolju dnevno?" Rob je kazao: "Jednoga dana devet, a drugog deset." Na to je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ima ih između devet stotina i hiljadu!"

Jasno je da je Allah Uzvišeni umanjio broj idolo-

poklonika u očima muslimana, a umanjio broj muslimana u očima idolopoklonika kada su se poredali za borbu, kako bi jedni na druge krenuli. Allah Uzvišeni kaže:

"A kada ste se sukobili, u očima vašim On ih je prikazao u malom broju, a vas u očima njihovim, također, u malom broju." (8:44) Kada su se dvije vojske sukobile, muslimani su vidjeli da je idolopoklonika malo! Ebu-Ishak navodi od Abdullaha ibn Mesuda: - U našim očima ih je bilo malo, pa sam rekao čovjeku pored sebe: "Vidiš, ima ih sedamdeset?" On je kazao: "Vidim ih stotinu!" Zatim kaže: "Nakon toga smo zarobili jednog od njihovih i upitali ga: "Koliko vas je bilo?", a on je odgovorio: "Hiljadu!" Međutim, idolopoklonici su vidjeli muslimane u dvostruko većem od stvarnoga broja, što je dovelo do straha, haosa i panike u srcima njihovim. U tom smislu, Allah Uzvišeni kaže:

"činilo im se da ih svojim očima vide dva puta više!" To znači, oni su vidjeli njih dvije hiljade svojim očima. To je bio vid podrške muslimanima od Allaha Uzvišenog. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"A Allah Svojom pomoći podržava koga On hoće! To je, dolsta, pouka za one koji su dalekovidni!", tj. On uzdiže vjernike i ponižava nevjernike. U tome je pouka za onog koji vid, razboritosti i razumima, kako bi se uputio prema Allahovoj odredbi, Njegovim djelima i određenju, čime On pomaže vjernike na ovome svijetu, i za Dan kada će ustati svjedoci!

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ
مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ
الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِندَهُ
حُسْنُ الْمَآبِ ﴿١٤﴾ قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم بِخَيْرٍ مِّن ذَٰلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِندَ رَبِّهِمْ
جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ
وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿١٥﴾

"Ljudima je uljepšana ljubav prema strastima, ženama, sinovima, gomilama zlata i srebra, ras nim konjima, stoci i zemlji za obradivanje! To su užici ovosvjetskoga života, a najljepše je mjesto povratka kod Allaha!" /14/ - Reci: "Hoćete li da vam kažem šta je bolje od toga?" Oni koji budu bogobojazni, kod Gospodara svoga će imati dženetske bašče ispod kojih rijeke teku, u kojima će vječno boraviti, i supruge čiste i zadovoljstvo od Allaha! Allah dobro vidi robove Svoje!"/15/

Allah Uzvišeni navodi više vrsta užitaka koji se ljudima čine lijepim na ovome svijetu, kao što su žene i sinovi. Započeo je sa ženama, jer one predstavljaju najjače iskušenje (izazov). U Sahihu stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /476/ "Nakon mene nisam ostavio za ljude štetnijeg iskušenja od žena!" Ako je namjera prema ženama čednost i mnogo djece, to je ono što se traži, što je poželjno i lijepo. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /477/ "Ovaj svijet je užitak, a najbolji užitak na njemu je dobra žena: kada je pogleda, ona ga obraduje, kada joj naredi, ona ga posluša, a kada je odsutan, ona ga čuva, čuvajući sebe i njegovu imovinu." On je, a.s., također, rekao: /478/ "Oženite se dragom i plodnom ženom, jer ja ću se na Sudnjem danu, preko vas, natjecati u brojnosti s drugim narodima!" Isto tako, i imovina: nekada je za ponos i uznesenost što je pokuđeno, a nekada za dijeljenje u svrhu dobra, rodbini, za dobročinstvo i pokornost, a to je lijepo i pohvalno sa šerijatskog stanovišta. Komentatori se razilaze u pogledu iznosa "kintara", ali se slažu da je to obilan imetak. Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Enesa, koji prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /479/ "Kintar znači hiljadu dinara."

"Ljubavi prema konjima imaju tri vrste:

- nekada je to na Allahovom putu, na bojnom polju, pa ko to naumi, taj će biti nagrađen,

- nekada je to vezano za ugled i ponos nad pripadnicima islama, i tada je teret na onome ko to namjerava,

- nekada je to u funkciji čednosti, krjeposti i očuvanja rase, ne zaboravljajući Allahovo pravo (zekat), i tada je to dozvoljeno, kao što će biti navedeno u hadisu u vezi s tim, inšaallah, uz riječi Allaha Uzvišenog:

"I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj!" (8:60)

znači "koji slobodno pase", a ima mišljenja da to znači i "obilježen na čelu ili nogama" i sl. Imam Ahmed navodi od Suvejda ibn Hubejre, koji navodi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: /480/ "Najbolji imetak za čovjeka je rasplodna ždrebica ili oprašen drvored palmi!" Riječ znači "sa dosta potomstva", a riječ znači "drvored palmi", a znači "oprašena".

"stoke" znači: deva, goveda i ovaca, a "i usjeva" znači: zemlja uzeta za zasade i obradivanje.

Zatim Allah Uzvišeni kaže: ***"To su užici ovosvjetskoga života"***, tj. to je ljepota ovosvjetskog života i njegov prolazni ukras.

"a najljepše je mjesto povratka kod Allaha!", tj. mjesto vraćanja i nagrade. Ibn-Džerir navodi od Omera ibn Hattaba da je on, kada je objavljen ajet:

"Ljudima je uljepšana ljubav prema strastima", rekao: "Sada si to rekao, Gospodaru naš, kada si nam to uljepšao!" Nakon toga objavljeno je: -

Reci: "Hoćete li da vam kažem šta je bolje od toga?", tj. reci, Muhammede, ljudima: "Hoćete li da vas obavijestim koje su blagodati bolje od toga što se

vama čini lijepim, a što je, bez sumnje, prolazno... ?!" Zatim je to saopćio rekavši:

"Oni koji se budu bojali, kod Gospodara svoga će imati dženetske bašče kroz koje rijeke teku." To znači, tamo na sve strane izbijaju rijeke s raznim vrstama pića od meda, mlijeka, vina, vode i drugih vrsta kakve oči nisu vidjele, niti su uši čule, niti čovjeku može pasti na pamet ***"koji će tamo ostati vječno"***, tj. ***"i supruge čiste"*** od prljavštine, menstruacije i pranja poslije porođaja; ***"i zadovoljstvo od Allaha"***, tj. njima pripada Njegovo zadovoljstvo, pa se neće na njih poslije toga nikada rasrditi, kao što kaže:

"a i zadovoljstvo od Allaha je najveće!" (9:72), tj. to je najveća blagodat koju im On daje.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže: ***"Allah dobro vidi robove Svoje!"***, tj. On daje svakome ono što zaslužuje da mu se da.

الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ إِنَّنَآ
ءَامَنَّا فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٦﴾ ٱلصَّٰبِرِينَ وَٱلصَّٰدِقِينَ
وَٱلْقَٰنِتِينَ وَٱلْمُنفِقِينَ وَٱلْمُسْتَغْفِرِينَ بِٱلْأَسْحَارِ ﴿١٧﴾

- Oni koji govore: "Gospodaru naš, mi doista vjerujemo, pa oprosti nam grijehe naše i sačuvaj nas od patnje u Vatri!" /16/ "Strpljivi, i iskreni, i Allahu poslušni, i koji od imetka dijele, i koji u osvit zore za oprost mole!"/17/

Allah Uzvišeni opisuje Svoje vjerne robove, kojima je obećao veliku nagradu, pa kaže:

- Oni koji budu govorili: "Gospodaru naš, mi, doista, vjerujemo!" u Tebe, Tvoju Knjigu i Poslanika Tvoga, ***"pa oprosti nam grijehe naše!"*** Tj. uz našu vjeru u Tebe i ono što si nam propisao,[125] oprosti nam grijehe i nedostatke naše Svojom dobrotom i milošću.

"i sačuvaj nas od patnje u Vatri!"

"Oni koji budu strpljivi", čineći djela pokornosti i izbjegavajući zabrane, ***"i iskreni"*** u vjeri koja im je dostavljena, ***"i Allahu poslušni"***, tj. pokorni i pos lušni, ***"i koji budu od imetka dijelili"*** za sve što im je naređeno, kako rodbini, tako i svima onima koji su u nuždi, ***"i koji se budu u osvit zore za oprost molili"***. To ukazuje na vrijednost traženja oprosta u osvit zore.

U oba Sahiha, Musnedima i Sunenima stoji predanje od ashaba da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /481/ - Allah Uzvišeni se spušta svaku noć na ovozemaljsko nebo, gdje ostaje posljednju trećinu noći, pa kaže: "Ima li koga da nešto traži, pa da mu dam? Ima li koga da nešto moli, pa da mu udovoljim molbi? Ima li koga da traži oprost, pa da mu oprostim?"... Abdullah ibn Omer bi klanjao noću, a zatim govorio: "O Nafi', je li nastupila zadnja trećina noći?" Ako bi mu odgovorio da jeste, on bi tada počeo s dovom i istigfarom (traženjem oprosta) sve dok ne bi svanulo. To prenosi Ibn Ebi-Hatim. Ibn-Džerir navodi predanje od Hatiba, koji kaže: - Čuo sam nekog čovjeka u drugom dijelu džamije kako u zadnjoj trećini noći govori: "Gospodaru moj, zapovjedio si mi, pa Ti se pokoravam! Ovo je 'sehar', pa oprosti mi grijehe!" Pogledao sam tamo, i vidim Abdullaha ibn Mesuda, r.a. Ibn-Merdevejh navodi predanje od Enesa ibn Malika, koji kaže: /482/ "Bilo nam je zapovjeđeno da nakon klanjanja noću, pred zoru, sedamdeset puta uputimo Allahu molbu za oprost grijeha."

شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ
لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْعِلْمِ قَآئِمًۢا بِٱلْقِسْطِ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ
ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلْإِسْلَٰمُ ۗ وَمَا ٱخْتَلَفَ ٱلَّذِينَ
أُو۟تُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۗ وَمَن يَكْفُرْ
بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٩﴾ فَإِنْ حَآجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ
وَجْهِىَ لِلَّهِ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِ ۗ وَقُل لِّلَّذِينَ أُو۟تُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْأُمِّيِّـۧنَ ءَأَسْلَمْتُمْ ۚ
فَإِنْ أَسْلَمُوا۟ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ
بِٱلْعِبَادِ ﴿٢٠﴾

"Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, a i meleci i učeni, postupajući pravedno. Nema boga osim Njega, Silnog i Mudrog!" /18/ "Vjera je kod Allaha, doista, islam! A oni kojima je data Knjiga podvojili su se baš onda kada im je došlo znanje, i to iz međusobne nepravednosti (zavisti)! A onaj ko ne vjeruje u znakove Allahove - pa, Allah brzo svida račune!" /19/ - Ako se oni budu prepirali s tobom, reci: "Ja se samo Allahu predajem, kao i oni koji me slijede!" I reci onima kojima je dana Knjiga i nepismenima: "Da li ste islam primili?" Pa ako prime islam, onda su oni na Pravom putu, a ako odbiju, tvoje je jedino da pozivaš! A Allah dobro vidi robove Svoje!"/20/

Allah Uzvišeni svjedoči, a On je za svjedoka dovoljan, On je najiskreniji i najpravedniji svjedok i On najistinitije govori i da nema drugog boga osim Njega , tj. da je On jedino Bog za sva stvorenja. Tako On

[125] Ja bih dodao: To znači, mi Te molimo s našom vjerom u Tebe, Tvoju Knjigu i Poslanika Tvoga. Ova molitva je šerijatski osnovana, budući da je to molitva uz dobra djela, odnosno, uz najviše od njih, vjeru u Allaha, Njegovu Knjigu i Poslanika. Isto tako, postoji i molitva koja je zabranjena, kojoj nas Allah nije poučio, niti nam je dostavio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a to je: molitva posredstvom stvorenja koja su zabranjena, kao što su idolopoklonici činili još od vremena ranog paganstva, a što Allah nije prihvatio. Naprotiv, On je to zabranio poučivši nas ljepšom od nje.

kaže: ***"all, Allah svjedoči ono što ti objavljuje."*** ***(4:166)*** Zatim, On uporedo sa Svojim svjedočenjem navodi i svjedočenje meleka i učenih ljudi, pa kaže: ***"Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, a i meleci i učeni"***, što predstavlja posebno priznanje učenima u ovom pitanju; ***"postupajući pravedno"***, što On inače čini u svakoj situaciji.

"nema drugog boga osim Njega" - predstavlja potvrdu prethodnog iskaza.

"Silnog i Mudrog", tj. Onaj čiju uzvišenost ne može niko dostići, Koji je Mudar u riječima, djelima, šerijatskim propisima i odredbama. Ibn Ebi-Hatim navodi predanje s lancem od Zubejra: /483/ - On kaže: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je proučio ovaj ajet: ***"Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, a i meleci i učeni"*** kako kaže: "...I ja svjedočim, Gospodaru moj!" Ebul-Kasim Et-Taberani navodi predanje u svom djelu: "El-Mu'džem el-Kebir" s lancem od Galiba el-Kattana: /484/ "Došao sam u Kufu radi trgovine i odsjeo nedaleko od A'meša. Pošto je bila noć, ja sam htio da prilegnem, a on je ustao i klanjao noćni namaz. Naišao je na ovaj ajet: ***"Allah svjedoči..."*** do riječi: ***"Vjera je kod Allaha doista Islam!"*** "I ja svjedočim ono što svjedoči Allah, dž.š. I ovaj šehadet ostavljam kod Allaha kao zalog. Vjera je kod Allaha doista islam!" To je ponovio više puta. Ja rekoh: "O njemu je nešto čuo!" Ustao sam rano i otišao do njega, oprostio se, a potom rekao: "Ebu-Muhammede, čuo sam te kako ponavljaš ovaj ajet?!" On će na to: "Da li znaš šta ima u njemu?" Ja rekoh: "Kod tebe sam već mjesec dana, ali mi nisi govorio o tome!" On reče: "Tako mi Allaha, neću ti o njemu govoriti dok ne prođe godinu dana!" Nakon toga, ja sam se strpio godinu dana dolazeći na njegova vrata, a nakon godine dana rekoh: "Ebu-Muhammede, već je prošla godina!" On tada reče: "Govorio mi je Ebu-Va'il navodeći kako je Abdullah pričao da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: - Onaj koji je to učio, doći će na Sudnji dan, pa će mu Allah Uzvišeni reći: *"Moj rob Mi je povjerio, a ja sam Onaj Koji ispunjava povjerenje. Uvedite Mog roba u Džennet!"*

"Vjera je kod Allaha doista Islam!" To je izviješće od Allaha Uzvišenog da kod Njega nema druge vjere koja će biti primljena osim islama, a to znači slijediti poslanike, koje je ljudima Allah poslao dovršivši to poslanstvo s Muhammedom, sallallahu alejhi ve sellem, koji je zatvorio sve putove Allahu osim sa svoje strane. Stoga, ko dođe u susret Allahu sa nekom drugom vjerom, nakon poslanstva Muhammedova, to od njega neće biti primljeno, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"A ko bude želio neku drugu vjeru mimo Islama, ona mu neće biti primljena!" (3:85)

"A oni kojima je dana Knjiga podvojili su se baš onda kada im je došlo znanje, i to iz me - đusobne nepravednosti!" Bili su nepravedni jedni prema drugima, pa su se razišli zbog međusobne zavisti i mržnje. To je dovelo do međusobnog razilaženja o pitanju svih stavova i djela, iako se radilo o Istini.

Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"A onaj ko ne vjeruje u znakove Allahove, pa Allah brzo svlđa računa!" nagrađujući, odnosno obračunavajući se s onima koji ga negiraju i kažnjavajući za to.

Zatim kaže: ***"A ako se oni s tobom budu preplrali"***, tj. ako s tobom budu polemizirali o "tevhidu" ("Allahovo jednoći"),

"reci: 'Ja se samo Allahu predajem kao i oni koji me slijede!'" Tj. reci: Ja se iskreno klanjam samo Allahu, Koji nema druga, ***"kao i oni koji me slijede"*** u mojoj vjeri.

Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže Svom robu i poslaniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, da pozove pripadnike Knjige i idolopoklonike u islam:

"I reci onima kojima je dana Knjiga i nepismenima: Da li ste islam primili? Pa, ako prime Islam, onda su oni na Pravom putu, a ako odbiju, tvoje je jedino da pozivaš!" Tj. Allah će se s njima obračunati i Njemu će se oni vratiti, jer On je Onaj Koji u zabludi ostavlja ili upućuje koga hoće, a Njemu pripada nepobitan dokaz.

"A Allah dobro vidi robove Svoje!" On dobro zna ko zaslužuje uputu, a ko zabludu. Ovaj i slični ajeti predstavljaju jedan od najrječitijih dokaza da je on, sallallahu alejhi ve sellem, poslat svim stvorenjima. U tom smislu On kaže:

Reci: "O ljudi, ja sam Allahov Poslanik svima vama." (7:158) U Sahihima i drugim zbirkama ima više predanja koja potvrđuju nizom činjenica da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, slao pisma vladarima i grupama ljudi, Arapima i nearapima, pismenima i nepismenima, pozivajući ih Allahu i tako izvršavajući Allahovu naredbu.

Abdurrezzak navodi predanje s lancem od Ebu-Hurejre da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /485/ "Tako mi Onoga u Čijoj ruci je moj život, svako ko čuje za mene od ovoga ummeta, bio on i jevrej ili kršćanin, a zatim umre, a ne povjeruje u ono s čim sam poslan, ući će u Vatru!" (Prenosi ga Muslim.)

Zatim je rekao: /486/ "Poslan sam i crvenima i crnima!", i još dodaje: /487/ "Vjerovjesnici su slani svaki svom narodu, a ja sam poslan svim ljudima!"

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيْرِ
حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ ٱلَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِٱلْقِسْطِ مِنَ ٱلنَّاسِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ
أَلِيمٍ ﴿٢١﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ وَمَا لَهُم
مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٢﴾

"Onima koji ne vjeruju u znakove Allahove i

koji vjerovjesnike ubijaju neopravdano, i ubijaju one koji traže da se po pravdi postupa prema ljudima, navijesti bolnu kaznu!" /21/ "To su oni čija djela su bezvrijedna i na ovome i na drugome svijetu i kojima niko neće u pomoć priteći"/22/

Ovo je prijekor od Allaha Uzvišenog pripadnicima Knjige zbog grijeha koje su počinili, kako u drevna vremena, tako i kasnije, proglašavajući, iz oholosti i inada, lažnim Allahove ajete koje su im dostavljali poslanici, izbjegavajući da slijede Istinu, te ubijajući vjerovjesnike bez ikakvog razloga osim zato što su pozivali Istini.

"...i koji vjerovjesnike ubijaju neopravdano i ubijaju one koji traže da se po pravdi postupa prema ljudima." To predstavlja vrhunac drskosti i oholosti što potvrđuje i Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kada kaže: /488/ "Oholost je potcjenjivanje istine i omalovažavanje ljudi!" Ibn Ebi-Hatim navodi predanje Ebu-Ubejde el-Džerraha, r.a., koji kaže: /489/ - Rekao sam: "Allahov Poslaniče, koji će ljudi na Sudnjem danu biti najžešće kažnjeni?", a on, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio je: "Čovjek koji je ubio vjerovjesnika ili onoga koji naređuje dobro, a odvraća od zla!" Zatim je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio:

"Onima koji ne vjeruju u znakove Allahove i koji vjerovjesnike ubijaju neopravdano i ubijaju one koji traže da se po pravdi postupa prema ljudima, navijesti bolnu kaznu!" A zatim je rekao: "Ebu-Ubejde, Izraelićani su ubili četrdeset i tri vjerovjesnika samo u jednom satu na početku dana. Zatim je ustalo sedamdeset Izraelićana da pozovu one koji su pobili te vjerovjesnike na dobro, a odvrate ih od zla. Krajem dana oni su i njih sve pobili. Na njih ukazuje Allah Uzvišeni!" Stoga je njima Allah Uzvišeni i dao poniženje i uništavnost na ovome svijetu, a kaznu nepodnošljivu na drugome svijetu.

"To su oni čija djela su bezvrijedna i na ovome i na drugome svijetu i kojima niko neće u pomoć priteći."

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ يُدْعَوْنَ
إِلَىٰ كِتَٰبِ ٱللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ وَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ ذَٰلِكَ
بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ ۖ وَغَرَّهُمْ فِى دِينِهِم
مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾ فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْنَٰهُمْ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ
وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٥﴾

"Zar ne vidiš one kojima je dat dio Knjige, kada se pozovu Allahovoj Knjizi da im se po njoj sudi, zatim neki od njih to odbijaju, jer oni se lonako okreću." /23/ - To je zato što oni govore: "Vatra nas neće ni dodirnuti više od nekoliko dana!", i u njihovoj vjeri ih zavarava to što su izmišljali! /24/ "A šta će biti kada ih skupimo onoga Dana u koji nema sumnje, i kada svako dobije ono što je zasluzio? A njima nepravda neće biti učinjena!"/25/

Allah Uzvišeni ovo navodi prigovarajući židovima i kršćanima koji se drže onoga što smatraju Tevratom i Indžilom, a kada se pozovu da se po njima donese presuda o slijeđenju Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, oni to odbijaju. Ovo je veliki prijekor zbog njihovog ponašanja suprotnog Allahu i inada. Zatim Allah Uzvišeni kaže:

- To je zato što oni govore: "Vatra nas neće ni dodirnuti više od nekoliko dana!" To znači da oni na Allaha izmišljaju da će biti kažnjeni vatrom samo sedam dana, o čemu je bilo komentara u suri El-Bekara.[126]

Zatim kaže: ***"te što ih u vjeri zavarava to što su izmišljali!"*** Tj. što ih učvršćuje na neistini kojom se zavaravaju tvrdeći da ih vatra neće pržiti više od nekoliko dana, iako je to čista izmišljotina njihova. Zato im Allah Uzvišeni prijeti riječima:

"A šta će biti kada ih sakupimo onoga Dana u koji nema sumnje?" Tj. šta će biti s njima na Sudnjem danu pred Allahom budući da su oni Njegove poslanike i vjerovjesnike u laž utjerivali i ubijali kao što su ubijali i najbolje među sobom. On će ih toga Dana, u čiji dolazak nema sumnje, pitati za to i kazniti, ***"kada svako dobije ono što je zasluzilo. Tada njima nepravda neće biti učinjena!"***

قُلِ ٱللَّهُمَّ مَٰلِكَ ٱلْمُلْكِ
تُؤْتِى ٱلْمُلْكَ مَن تَشَآءُ وَتَنزِعُ ٱلْمُلْكَ مِمَّن تَشَآءُ ۖ وَتُعِزُّ مَن تَشَآءُ وَتُذِلُّ
مَن تَشَآءُ ۖ بِيَدِكَ ٱلْخَيْرُ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾ تُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى
ٱلنَّهَارِ وَتُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ ۖ وَتُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ
مِنَ ٱلْحَىِّ ۖ وَتَرْزُقُ مَن تَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢٧﴾

- Reci: "Allahu moj! Koji svu vlast imaš! Ti vlast daješ kome Ti hoćeš, a oduzimaš od koga Ti hoćeš! Ti uzvisuješ koga hoćeš, a unizuješ koga hoćeš! U Tvojoj ruci je dobro! Ti dolsta Svemoćan si!" /26/ "Ti uvodiš noć u dan i uvodiš dan u noć! Živo izvodiš iz mrtvog i mrtvo izvodiš iz živog! Ti opskrbljuješ koga hoćeš, bez ikakva računa!"/27/

Allah Uzvišeni kaže: - ***Reci,*** Muhammede, veličajući svoga Gospodara, zahvaljujući mu se, Njemu se predajući i u Njega se pouzdavajući:

'Allahu moj, Koji svu vlast imaš!'" Tj., Ti

[126] Pogledati komentar uz riječi Allaha Uzvišenog:
Oni govore: "Vatra nas neće doticati više od nekoliko dana." (2: 80)

raspolažeš Svojim stvorenjima, činiš što hoćeš i Tebi pripada sva vlast.

"Ti vlast daješ kome Ti hoćeš, a oduzimaš od koga Ti hoćeš! Ti uzvisuješ koga hoćeš, a unizuješ koga hoćeš!" Tj., Ti si Onaj Koji daje i Onaj Koji sprečava! Što Ti hoćeš to biva, a što nećeš i ne biva! U ovom ajetu je upozorenje i uputa da se Njemu zahvaljujemo na Njegovim blagodatima ovoj zajednici (ummetu) što je prebacio vjerovjesništvo od Izraelićana arapskom, kurejšiskom, mekanskom Vjerovjesniku, Pečatu svih vjerovjesnika i Njegovom Poslaniku, kojega je poslao ljudima i džinima, i koga odlikuju odlike koje nisu dane nijednom vjerovjesniku, niti poslaniku prije njega, da svoj ummet proširi po svijetu, da svoju vjeru i njene propise uzdigne nad drugim vjerama i propisima, Allah neka ga obaspe blagodatima i mirom. Tako Allah Uzvišeni poslanstvo daje kome On hoće, pa kaže:الله ***"Allah najbolje zna gdje će dati poslanstvo Svoje!" (6:124)***

"Ti uvodiš noć u dan i uvodiš dan u noć!" Tj. Ti uzimaš od dužine jednome i dodaješ drugome, pa se izjednače, zatim, uzimaš od ovoga i dodaješ drugome, pa se međusobno razlikuju, a potom izjednače. I tako to biva u toku četiri godišnja doba.

"Živo izvodiš iz mrtvog i mrtvo izvodiš iz živog!" Dakle, Ti izvodiš usjev iz sjemenke i sjemenku iz usjeva, palmu iz sjemenke i sjemenku iz palme, vjernika iz nevjernika i nevjernika iz vjernika, kokoš iz jajeta i jaje iz kokoši, te sve druge stvari koje idu ovim tokom.

"Ti opskrbljuješ koga hoćeš bez ikakva računa!", tj. daješ kome hoćeš, a uzimaš od koga hoćeš u skladu s Tvojom neprikosnovenom mudrošću, voljom i htijenjem. Et-Taberani navodi predanje od Ibn-Abbasa, r.a., koji navodi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: /490/ "Najuzvišenije ime Allaha, dž.š., kojim kada se zamoli dovu uslišava, nalazi se u ovom ajetu sure "Ali-Imrana":

- Recl: "Allahu moj, Koji svu vlast Imaš..." *do riječi* ***"...Ti dolsta sve možeš!"***

لَّا يَتَّخِذِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْكَٰفِرِينَ
أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ ٱللَّهِ فِى شَىْءٍ إِلَّآ
أَن تَتَّقُوا۟ مِنْهُمْ تُقَىٰةً ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفْسَهُۥ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨﴾

"Vjernici za prijatelje ne uzimaju nevjernike mimo vjernika, a ko to čini, sa Allahom nema ništa! Izuzev ako se time od njih štite! Allah vas na Sebe upozorava. A Allahu se sve vraća!"/28/

Allah Blagi i Uzvišeni zabranjuje vjernicima da nevjernike uzimaju za prijatelje prema kojima iskazuju ljubav umjesto prema vjernicima, a zatim im prijeti riječima: ***"a ko to čini, s Allahom nema ništa!"***, tj. on je sasvim daleko od Allaha, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ne prijateljujte s nevjernicima umjesto s vjernicima! Zar hoćete da pružite Allahu očigledan dokaz protiv sebe?" (4:144)

"Izuzev ako se time od njih štite!", tj. izuzev onih koji se boje u pojedinim zemljama i vremenima od njihova zla, oni mogu od njih potražiti zaštitu, tj. da im se priklone formalno, ali ne i dušom i namjerom, kao što to navodi i El-Buhari od Ebu-Derda'a: - On kaže: "Mi se odnosimo ljubazno prema ljudima, a srca nam ih proklinju!" Es-Sevri prenosi od Ibn-Abbasa: "Tekijja (pretvaranje) nije u stvarnoj praksi, nego je to samo na jeziku!" To potvrđuju i riječi Uzvišenog:

"Onoga ko pokaže nevjerstvo u Allaha nakon što je u Njega vjerovao, osim ako bude prisiljen a srce mu ostane čvrsto u vjeri, čeka bolna kazna!" (16:106) El-Buhari navodi slijedeće predanje: - Hasan kaže: "Tekijja važi do Dana sudnjega!"

Zatim Allah Uzvišeni kaže: ***"Allah vas upozorava na Sebe"***, tj. podsjeća vas na Svoj revanš ako Mu se suprotstavite, na Svoju silu i kaznu prema svakome ko se sprijatelji s Njegovim neprijateljima, a suprotstavi Njegovim pravim prijateljima.

Zatim kaže: ***"jer Allahu se sve vraća!"***, tj. Njemu se vraća i priklanja sve kako bi svakoga nagradio za njegovo djelo. Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Mejmuna ibn Mehrana, koji kaže: - Između nas je ustao Muaz i rekao: "O ljudi, ja sam izaslanik Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, vama, a vi znate da je povratak Allahu siguran, u Džennet ili u Vatru!"

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ
مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِن سُوٓءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُۥٓ
أَمَدًۢا بَعِيدًا ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفْسَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٣٠﴾

- Recl: "Skrivali vi ono što je u prsima vašim ili pokazivali, Allah to zna! A On zna sve što je na nebesima i što je na Zemlji! Allah je nad svime moćan!"/29/ "Onoga dana kada svaka osoba nađe pred sobom dobro koje je uradila, ono zla što je uradila, poželjet će da je između njih i njega udaljenost velika! A Allah vas na Sebe upozorava i Allah je blag prema robovima Svojim!"/30/

Allah Uzvišeni obavještava robove Svoje da On zna njihove tajne i javne stvari i da mu se ništa ne može sakriti, odnosno, da ih Njegovo Znanje obuhvaća u svakoj situaciji i vremenu, na nebesima i na Zemlji, tako da Mu ne može izmaći ni koliko trunka, niti manje od toga.

"Allah je nad svime moćan", tj. Njegova moć

se realizuje u svemu tome. Ovo je upozorenje robovima Njegovim da Ga se boje i imaju strahopoštovanje prema Njemu, kako ne bi učinili ono što On ne voli da čine. Jer On zna što oni čine i moćan je da im odmah odgovori kaznom. Ako ih ne kazni odmah, to znači da se prema njima odnosi kao Silni i Moćni. Zato On poslije toga kaže:

"Onoga dana kada svaka osoba nađe pred sobom dobro koje je uradila", ustvari na Sudnji dan će biti doneseno pred roba svako njegovo djelo, bilo dobro ili zlo, pa ako bude dobro, obradovat će ga, a ako bude zlo, ožalostit će ga, pa će on poželjeti da nije njegovo, odnosno da bude daleko od njega. Nakon toga, Allah Uzvišeni naglašavajući to i prijeteći kaže:

"Allah vas na Sebe upozorava!", tj. plaši vas Svojom kaznom. Nakon toga, ohrabrujući Svoje robove da ne gube nadu u Allahovu milost. On kaže: ***"A Allah je blag prema robovima Svojim!"***, tj. On je milostiv prema Svojim stvorenjima, voli da oni budu na Njegovom Pravom putu i slijede Njegovoga Plemenitog, Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

قُلْ إِن
كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ
وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣١﴾ قُلْ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ
لَا يُحِبُّ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾

- Recl: "Ako vi Allaha volite, onda mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijehe vam oprostiti! A Allah prašta i milostiv je!?" /31/ - Recl: "Pokoravajte se Allahu i Poslaniku! A ako se oni okrenu, Allah, dolsta, ne voli nevjernike!?"/32/

Ovaj časni ajet donosi sud o svakome onome koji tvrdi da voli Allaha, a nije na putu Muhammedovom, navodeći da je njegova tvrdnja lažna sve dok ne bude slijedio Šerijat Muhammedov riječju i djelom. To je potvrđeno i u sahih hadisu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji kaže: /491/ "Ko bude uradio neki posao koji nije u skladu s islamom, on se odbacuje!" U tom smislu i Allah Uzvišeni kaže:

"Ako vi Allaha volite, onda mene slijedite, pa će i vas Allah voljeti", tj. vi ćete dobiti i više od toga što ste tražili svojom ljubavlju, dobit ćete Allahovu ljubav prema vama, a ona je veća od vaše. Neki mudraci govore: "Nije stvar u tome da ti voliš, nego je stvar u tome da budeš voljen."

Nakon toga Allah Uzvišeni kaže:

"I grijehe vam oprostiti! A Allah prašta i milostiv je!" Ukoliko budete slijedili Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, vi ćete to dobiti kao blagoslov njegove misije.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže naređujući svim ljudima, kako odabranim tako i masama:

- Recl: "Pokoravajte se Allahu i Poslaniku, a ako se okrenete od toga", tj. a ako se budete ponašali suprotno Njegovoj naredbi, ***"Allah, dolsta, ne voli nevjernike!"*** To pokazuje da je ponašanje suprotno Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, putu nevjerstvo (kufr), te da Allah ne voli onoga koji je takav, pa makar i tvrdio i smatrao da voli Allaha i da Mu se približava tako da slijedi Poslanika i Vjerovjesnika Nepismenog, Pečat poslanika Allahovih, Poslanika koga je On poslao i ljudima i džinima, onoga kojega bi slijedili svi, uključujući i velike poslanike pokoravajući mu se i prihvaćajući njegov Šerijat, da su bili živi u njegovo vrijeme! O tome će biti govora kasnije, uz komentar ajeta: ***"I kada Allah od svakog vjerovjesnika uze obavezu..." (3:81)***, inšaallah.

* إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰٓ ءَادَمَ وَنُوحًا وَءَالَ إِبْرَٰهِيمَ وَءَالَ
عِمْرَٰنَ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٣﴾ ذُرِّيَّةًۢ بَعْضُهَا مِنۢ بَعْضٍ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾

"Dolsta je Allah odabrao Adema, i Nuha, i porodicu Ibrahimovu, i porodicu Imranovu nad svjetovima!" /33/ "Sav porod, jedan od drugoga! A Allah sve čuje i sve zna!"/34/

Allah Uzvišeni navodi da je On odabrao ove porodice nad drugima na Zemlji, pa je odabrao Adema, kojega je Svojom rukom stvorio, udahnuo mu dušu, dao da mu se Njegovi meleci poklone, poučio ga svim imenima, nastanio u Džennetu, a zatim dao da izađe iz njega, u skladu sa Svojom mudrošću. On je odabrao Nuha, a.s., prvog poslanika, koga je poslao stanovnicima Zemlje pošto su oni obožavali kipove i Allahu druga pripisali. Odabrao je porodicu Ibrahimovu, te iz nje prvaka ljudskog roda, Pečat vjerovjesnika, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, te porodicu Imranovu, pod kojom se misli na oca Merjeme bint Imran, majku Isaa bin Merjem, a.s. I Isa je potomak Ibrahima, kao što u ajetu stoji:

إِذْ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ عِمْرَٰنَ رَبِّ إِنِّى نَذَرْتُ لَكَ مَا فِى بَطْنِى مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّىٓ ۖ
إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّى وَضَعْتُهَآ أُنثَىٰ
وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ وَلَيْسَ ٱلذَّكَرُ كَٱلْأُنثَىٰ ۖ وَإِنِّى سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّىٓ
أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٣٦﴾

- Kada Imranova žena reče: "Gospodaru moj, ovo što je u trbuhu mome ja zavjetujem Tebi na službu, pa primi to od mene, Ti, dolsta, sve čuješ i sve znaš!" /35/ - A nakon što je rodila, ona reče: "Gospodaru moj, rodila sam žensko!" - a Allah najbolje zna šta je ona rodila - "a muško nije što i žensko. Dala sam joj ime Merjem. Ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoju zaštitu od prokletog šejtana!"/36/

Ova žena Imranova je ustvari majka Merjeme, a.s. Ona je molila Allaha Uzvišenog da joj pokloni dječaka, pa joj je On molbu uslišao tako da je nakon odnosa s mužem zanijela. Kada se trudnoća ostvarila, ona se zavjetovala da ga pokloni ibadetu (bogo-službu) kako bi služio u Svetom hramu. Rekla je: "Gospodaru moj", ***"ovo što je u trbuhu mome ja zavjetujem Tebi na službu, pa primi to od mene, jer Ti doista čuješ i znaš!"***, tj. Ti čuješ moju molbu i znaš moju namjeru.

- A nakon što je rodila, ona reče: "Gospodaru moj, rodila sam žensko, a muško nije što i žensko...!", tj. po snazi i izdržljivosti u ibadetu i službi Mesdžidu Aksau.

"Dala sam joj ime Merjem." Kao što se vidi iz konteksta, ovim se pokazuje da je dozvoljeno da se na dan rođenja djetetu nadije ime jer je to propis onih prije nas a ovdje se potvrdno prenosi. To potvrđuje i sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji kaže: /492/ "Rodio mi se noćas sin, kome sam dao ime svoga oca Ibrahima!" Isto tako, navodi se /493/ da je Enes ibn Malik, kada mu se rodio brat, odnio ga do Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa mu je on premazao usta vlažnom hurmom i dao mu ime Abdullah. Međutim, u hadisu Hasana od Semura bin Džunduba navodi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /494/ "Svaki dječak vezan je za svoj kurban ("akiku"). Za njega se sedmi dan zakolje kurban, da mu se ime i obrije mu se glava!" To prenose Ahmed, autori Sunena, a Et-Tirmizi ističe da je sahih. U predanju stoji i: "da se nazove" i to je sigurnije i tačnije. Allah to najbolje zna!

Nakon toga dolaze riječi Allaha Uzvišenog da je majka Merjemina kazala:

"Ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoju zaštitu od prokletog šeftana!", tj. tražim utočište i zaštitu za nju i njeno potomstvo, tj. njenog sina Isaa, a.s., što je Allah uslišao. Abdurrezzak navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /495/ "Nema nijednog novorođenčeta koje se rodi, a da ga šejtan ne dodirne prilikom rođenja, pa ono zaplače od tog dodira, osim Merjeme i njenog sina!" Zatim Ebu-Hurejre kaže: "Ako hoćete, učite:

"Ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoju zaštitu od prokletog šeftana!" Navode ga dvojica autora Sahiha.

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ
حَسَنٍ وَأَنۢبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا ۖ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا
ٱلْمِحْرَابَ وَجَدَ عِندَهَا رِزْقًا ۖ قَالَ يَٰمَرْيَمُ أَنَّىٰ لَكِ هَٰذَا ۖ قَالَتْ هُوَ مِنْ عِندِ
ٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٧﴾

- Pa je Gospodar njezin lijepo primi, i učini da lijepo izraste i da se o njoj Zekerijja brine. Kad god bi joj Zekerijja u hram ušao, kod nje bi hrane našao. "Odakle ti ovo, Merjema?", pitao bi on, a ona bi odgovorila: "To je od Allaha!" Allah, doista, opskrbljuje koga hoće, bez ikakva računa!/37/

Naš Uzvišeni Gospodar saopćava da je On nju primao kao Njemu posvećenu i podario joj lijep odgoj vezujući je s Njegovim dobrim robovima kako bi od njih stekla znanje, dobro i vjeru. Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"I dao je da se Zekerijja o njoj brine"***, tj. učinio ga je zaduženim za nju, odnosno njega je Allah zadužio kako bi bila sretna, kako bi od njega naučila svako korisno znanje i dobro djelo, budući da je on bio muž njene sestre. U sahihu stoji: /496/ "...a Jahja i Isa su tetići!" On obavještava o njihovom gospodstvu i postojanosti u ibadetu, pa kaže:

"Kad god bi joj Zekerijja u hram ušao, kod nje bi hrane našao." Mudžahid, Ikreme, Seid ibn Džubejr i drugi kažu: "To znači da bi kod nje našao ljetnog voća u vrijeme zime, a zimskog u vrijeme ljeta." Ima mišljenja: "znanje ili spise sa znanjem", što prenosi Ibn Ebi-Hatim. Prvo mišljenje, međutim, ispravnije je i ono ukazuje na keramete evlija. U sunnetu ima dosta sličnih primjera... Kada bi Zekerijja to vidio kod nje,

"on bi rekao: 'Merjema, odakle ti to?'", tj. odakle to tebi?,

"a ona bi odgovorila: 'To je od Allaha! Allah, doista, opskrbljuje koga hoće, bez ikakvog računa!'"

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُۥ ۖ
قَالَ رَبِّ هَبْ لِى مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً ۖ إِنَّكَ سَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٨﴾ فَنَادَتْهُ
ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَهُوَ قَآئِمٌ يُصَلِّى فِى ٱلْمِحْرَابِ أَنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًۢا
بِكَلِمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٣٩﴾ قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ
يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ وَقَدْ بَلَغَنِىَ ٱلْكِبَرُ وَٱمْرَأَتِى عَاقِرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكَ ٱللَّهُ
يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ﴿٤٠﴾ قَالَ رَبِّ ٱجْعَل لِّىٓ ءَايَةً ۚ قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ
ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْزًا ۗ وَٱذْكُر رَّبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِٱلْعَشِىِّ وَٱلْإِبْكَٰرِ ﴿٤١﴾

- Tu Zekerijja zamoli Gospodara svoga: "Gospodaru moj, podari mi od Sebe čestita potomka, jer Ti doista molbu čuješ!" /38/ - I dok se on stojeći u mihrabu molio, meleci ga pozvaše i rekoše: "Allah te raduje Jahjaom koji će vjerovati u riječ od Allaha, prvakom, neženjenim (čednim čovjekom) i vjerovjesnikom, potomkom dobrih!" /39/ "Gospodaru moj", reče on, "odakle ću ja imati sina kada me starost ophrvala, a i žena mi je nerotki-

nja?" "Eto tako", reče On, "Allah čini što On hoće!" /40/ "Gospodaru moj", zamoli Zekerijja, "daj mi neki znak!" - "Znak će biti", reče on, "što tri dana s ljudima nećeš govoriti, osim znakovima! I mnogo spominji Gospodara svoga i hvali Ga krajem dana i rano ujutro!"/41/

Pošto je Zekerijja, a.s., vidio da Allah opskrbljuje Merjemu, a.s., zimskim voćem u ljeto i ljetnim voćem zimi, on je poželio da ima sina, iako je bio već oronuo starac bijele glave, a i žena mu je bila stara i nerotkinja. On se u sebi obratio Allahu govoreći:

"Gospodaru moj, od Sebe mi podari!", tj. sa Tvoje strane, ***"čestita potomka"***, tj. dobrog dječaka; ***"jer Ti, doista, moliru čuješ!"***

Allah Uzvišeni kaže:

dok se on stojeći u mihrabu molio, meleci ga pozvaše", tj. oni su mu govorili i slušali ga dok je klanjao u mihrabu,[127] tj. mjestu gdje je obavljao molitvu. Nakon toga, Allah Uzvišeni navodi radosnu vijest koju mu donose meleci: ***"Allah te raduje Jahjaom!"***, tj. dječakom iz tvoje kičme, po imenu Jahja, ***"koji je potvrđen riječju Allahovom!"***, tj. sa Isaom, sinom Merjeminim, jer on je prvi koji je njega potvrdio nastavljajući njegov put (sunnet) i pravac.

"prvakom", tj. prvakom u znanju, blagosti, ibadetu i moralnoj ćudi, ***"neženjom"*** (čednim čovjekom). No ova riječ nema značenje "neplodan", koje neki navode! Neki komentatori kažu da nije imao potrebe za ženama, da nije bio spolno sposoban, odnosno da nije imao spolnu potenciju i da mu je spolni organ bio suviše mali. A kadija Ijad u svom čuvenom djelu Eš-Šifa kaže: "Znaj da hvaljenje Jahjaa, a.s., od Allaha, dž.š., riječima nema značenje: "neplodan." Naprotiv! Najbolji komentatori i kritičari kažu: "To je nedostatak i mahana, ne priliči vjerovjesnicima, a.s. To znači da je on bezgrješan kao da je operiran od njih."

Nesposobnost za brak je nedostatak. Vrlina je da ta sposobnost postoji, a potom da se obuzda, ili duhovnom vježbom kao što je to činio Isa, a.s., ili zaštitom od Allaha, dž.š., kao što je to bilo u slučaju Jahjaa, a.s. Naprotiv, ženidba za onoga koji je u stanju da se oženi i svoje obaveze izvrši, a da ga to ne odvede od pokornosti Gospodaru, predstavlja viši stupanj. Taj stupanj je imao naš Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, tako da mu više žena nije smetalo da obavlja ibadet prema Allahu, dž.š., nego mu je to omogućilo da poveća ibadet time što ih je štitio, brinuo o njima, izdržavao ih i upućivao na Pravi put. U tom smislu, on je isticao da mu one nisu preokupacija u životu, iako nekima jesu, pa kaže: /497/ "Meni je omiljeno od ovog svijeta ... !" To su njegove riječi čiji je cilj pohvala Jahjaa zato što je on bio čedan, a ne zato što ne prilazi ženama. Prema njegovim riječima, te riječima drugih, to znači da je on sačuvan od loših i prljavih stvari, što ga ne sprečava da se oženi sa halal ženama i da s njima ima bračni intimni odnos. Čak se može razumjeti iz ranije navedene dove Zekkerijje da je on imao potomstvo, kada on kaže:

"Podari mi od Sebe čestita potomka!", odnosno, kao da kaže: "sina koji će imati potomstvo i nasljednike". A Allah Uzvišeni to najbolje zna!

* * *

Riječi Allaha Uzvišenog: ***"vjerovjesnikom, potomkom dobrih"*** predstavljaju drugu radosnu vijest za vjerovjesništvo Jahjaa, a.s., nakon što je ranije obradovan njegovim rođenjem, što je više od prethodnog, kao što su i riječi majci Musaa:

"Mi ćemo ti ga doista vratiti i posiankom učiniti." (28:7) Kada se Zekerijjau, a.s., ostvario ovaj nagovještaj, on je bio iznenađen rođenjem djeteta u starosti:

"Gospodaru moj", reče on, ***"odakle ću ja imati sina kada me starost ophrvala, a i žena mi je nerotkinja?"*** A zatim je melek rekao:

"Allah čini što On hoće!" To znači, Allahova naredba je tako velika da joj ništa ne može izmaći! ***"Gospodaru moj", reče on, "daj mi neki znak!"***, tj. nešto što će mi pokazati da ću imati dijete.

"Znak će biti", reče on, "što tri dana s ljudima nećeš govoriti, osim znakovima!" To znači da će se morati sporazumijevati gestikulacijom jer neće moći govoriti, iako je sasvim zdrav. Usto, zapovjedio mu je da sve to vrijeme mnogo Allaha spominje, veliča i hvali, pa mu kaže: ***"I često spominji Gospodara svoga i hvali ga krajem dana i ujutro rano!"*** Drugi dio komentara ove teme doći će uz početak poglavlja "Merjem", inšaallah.

وَإِذْ
قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَٰمَرْيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰكِ وَطَهَّرَكِ وَٱصْطَفَىٰكِ عَلَىٰ
نِسَآءِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٢﴾ يَٰمَرْيَمُ ٱقْنُتِى لِرَبِّكِ وَٱسْجُدِى وَٱرْكَعِى مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ
﴿٤٣﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ ۖ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يُلْقُونَ
أَقْلَٰمَهُمْ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٤﴾

- I kada meleci kazaše: "Merjema, tebe je doista Allah odabrao i čistom učinio! On te je odabrao nad ženama svjetova!" /42/ "Merjema, budi skrušena (pokorna) Gospodaru svome, i sedždu učini i Njemu klanjaj s onima

[127] Mihrab je cijeli hram (džamija), a ne samo izdubljeni dio u zidu u pravcu kible, što je kasnija novotarija koje nije bilo u vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, niti u vrijeme njegovih ashaba (a preuzeta je od kršćana, odnosno, njihovih oltara u crkvama!). Kaže se da je Velid ibni Abdul-Melik prvi koji je to uveo i da je on proširio mesdžid i kabur Posla -nika,sallallahu alejhi ve sellem. Tada je ušao u sastav mes -džida (džamije) i pored zabrane Poslanika, a.s., i zato će odgo -varati Allahu, dž.š.

koji Mu klanjaju!" /43/ "To su neke od vijesti nepoznatih što ti ih objavljujemo! Ti nisi bio među njima kada su pera svoja pobacali da bi vidjeli koji će se o Merjemi brinuti, a nisi bio među njima ni kada su se prepirali!"/44/

Allah Uzvišeni navodi govor meleka upućen Merjemi bint Imran, a.s., Božijoj zapovijedi, kojom se ističe da je nju Allah odabrao zbog velikog ibadeta koji je činila i čistoće od prljavština i sugestija, kao što ju je odabrao također zbog njene dobrote u odnosu na žene svjetova. Muslim navodi predanje s lancem od Ali ibn Ebi-Taliba, r.a., koji kaže: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /498/ "Najbolja žena je Merjem bint Imran, odnosno najbolja žena je Hatidža bint Huvejlid!" Navodi se u oba Sahiha.

Et-Tirmizi navodi predanje, s lancem od Enesa, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /499/ "Među ženama svjetova su četiri: Merjem bint Imran, Hatidža bint Huvejlid, Fatima bint Muhammed i Asja, supruga Faraona." Hadis navodi samo Et-Tirmizi, uz napomenu da je sahih.

Ibn-Džerir navodi predanje s lancem od Ebu-Musaa el-Eš'arija, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /500/ "Savršenih ljudi je mnogo, a među ženama savršene su samo Merjem bint Imran i Asja, žena Faraona!" Navodi ga skupina prenosilaca osim Ebu-Davuda, posredstvom Šu'beta.

Verzija El-Buharija glasi: /501/ "Mnogo je ljudi koji su savršeni, a među ženama savršene su samo: Asja, žena Faraona, i Merjema bint Imran. A vrijednost Aiše nad drugim ženama je poput vrijednosti popare nad drugim jelima!" Allah Uzvišeni navodi da su meleci zapovjedili Merjemi da mnogo ibadet čini, da bude pokorna Allahu, da Mu klanja i sedždu čini, te da ustraje u poslu koji Allah želi, odnosno, koji joj je odredio i namijenio, što za nju predstavlja iskušenje, ali i posebnu čast oba svijeta. Naime, Allah Uzvišeni preko nje pokazuje Svoju Svemoć stvarajući joj dijete bez oca, pa kaže:

"Merjema, budi skrušena i pokorna Gospodaru svome, i sedždu i ruku učini (i Njemu klanjaj) s onima koji Mu klanjaju!" Riječ "potčinjenost" ovdje znači pokornost i skrušenost, pa Mudžahid kaže: "Merjem, a.s., klanjala bi toliko da bi joj otjecali članci na nogama." A predstavlja dugo klanjanje na rukuu u namazu.

"...i sedždu učini s onima koji to čine i Njemu klanjaj s onima koji Mu klanjaju!" Dakle, budi kao i oni! Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže Svom Poslaniku nakon što ga je upoznao s veličinom toga: ***"To su vijesti nepoznate što ti ih objavljujemo!"***, tj. koje ti pripovijedamo. ***"Ti nisi bio među njima"***, tj. ti, Muhammede, nisi bio s njima da bi ih obavijestio, nego te je Allah upoznao s tim kao da si bio tu i vidio šta su radili dok su bacali kocku oko toga ko će brinuti o Merjemi, i to isključivo radi nagrade.

Ibn-Džerir navodi predanje od Ikrime, koji kaže: - Zatim je majka Merjemina otišla s Merjemom noseći je u svom haljetku do Beni-Kahina ibn Haruna, brata Musaa, a.s. Zatim kaže: "Oni su tada stavljali na Sveti hram (Bejtul-makdis) pregrade i prekrivače kao na Kabi. Rekla im je: 'Ostavite to, ja sam se zavjetovala! Žensko je i neće ulaziti u crkvu nečista, a ni ja je neću kući vratiti!' Na to su joj oni rekli: 'To je kćerka našeg imama - jer Imran ih je predvodio na namazu - i vlasnika naše žrtve.' Zekerijja je rekao: 'Donesite je meni, jer njena tetka je moja supruga!' Oni su kazali: 'Ne odgovara nam, jer ona je kći našeg imama!' A zatim su bacili na kocku svoja pera kojima su zapisivali Tevrat, pa je pobijedio Zekerijja i on je uzeo da se o njoj brine." Usto, on, tj. Zekerijja, bio je i najstariji, najugledniji, najučeniji među njima, kao njihov imam i vjerovjesnik, neka je Allahov blagoslov na našeg Vjerovjesnika i sve druge vjerovjesnike.

إِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَٰمَرْيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ ٱسْمُهُ ٱلْمَسِيحُ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٥﴾ وَيُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِى ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَتْ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِى بَشَرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكِ ٱللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾

- I kada meleci rekoše: "Merjema, Allah te raduje sinom koji je Riječju od Njega stvoren, čije je ime Mesih, Isa, sin Merjemin, ugledan i na ovom i na drugom svijetu i jedan od Allahu bliskih!" /45/ "On će govoriti ljudima i u kolijevci, i kao odrastao i jedan od dobrih!" /46/ - Ona reče: "Gospodaru moj, kako ću ja imati dijete kada me muškarac nije dodirnuo?!" "Eto, tako", reče, "Allah stvara što On hoće! Kada nešto odluči, On samo kaže: 'Budi!' i to biva!"/47/

Ovo je radosna vijest od meleka Merjemi, a.s., da će ona imati sina, velikog i značajnog. Allah Uzvišeni kaže: ***"I kada meleci rekoše: "Merjema, Allah te raduje sinom koji je Riječju od Njega stvoren"***, tj. sinom do čijeg postojanja je došlo riječju Allahovom time što On kaže: "Budi!" i to biva. To je komentar i riječi Allaha Uzvišenog: ***"potvrđen istinitom riječju od Aliaha" (2:39)*** što, kao što je spomenuto, navodi većina učenjaka.

"čije će ime biti Mesih, Isa, sin Merjemin", koji je prezime dobio prema majci budući da nema oca.

"ugledan i na ovom i na drugom svijetu i jedan od Allahu bliskih!" To znači koji ima ugled i mjesto kod Allaha na ovome svijetu time što mu objavljuje Šerijat, što mu objavljuje Knjigu, i drugim

darovima koje mu je Allah darovao, te na drugom svijetu, time što će biti zagovornik kod Allaha za ono što mu bude dozvolio, tako da će od njega biti primljeno kao primjer sve svoje braće, poslanika odlučnih.

"On će govoriti ljudima i u kolijevci i kao odrastao", tj. koji poziva još kao mali (u kolijevci) klanjanju samo Allahu, Koji nema druga, što predstavlja mudžizu i dokaz u zreloj dobi. Mudžiza se ogleda u tome što mu Allah daje objavu.

"I jedan od dobrih" u svojim riječima i djelima, tj. on posjeduje ispravno znanje i dobra djela.

Ibn Ebi-Hatim navodi predanje s lancem od Ebu-Hurejre, koji prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /502/ "U kolijevci nisu govorile više od tri osobe: Isa, dojenče u vrijeme Džurejdža i još jedno drugo dojenče!"[128]

Kada je ona čula radosnu vijest koju su joj donijeli meleci od Allaha Uzvišenog u vezi s tim, rekla je:

"Gospodaru moj, kako ću ja imati dijete kada me muškarac nije ni dodirnuo?!", tj. kako ja mogu roditi dijete kada nemam muža niti sa imam namjeru udati. Melek je njoj rekao:

"Eto tako! Allah stvara što On hoće!" Dakle, Moć Allaha je tako velika da Mu ništa nije nemoguće. Na ovome mjestu On kaže:

"stvara što hoće", a ne kaže:

"čini", kao što stoji u predanju o Zekerijjau, a.s., kako ne bi u to bilo nikakve sumnje. To potvrđuje slijedećim riječima:

"Kada nešto odluči, On samo kaže: 'Budi!' i to biva!", tj. nimalo ne kasni, nego nastupa neposredno nakon zapovijedi i bez odlaganja. Allah Uzvišeni kaže:

"I naređenje naše je samo jedna riječ, pa sve bude za tren oka!" (54:50) To znači: Mi samo jednom naredimo bez ponavljanja, i to se dogodi brzinom treptaja oka.

وَيُعَلِّمُهُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ﴿٤٨﴾
وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنِّى قَدْ جِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ أَنِّىٓ أَخْلُقُ لَكُم
مِّنَ ٱلطِّينِ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ فَأَنفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۖ وَأُبْرِئُ
ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ وَأُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۖ وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ
وَمَا تَدَّخِرُونَ فِى بُيُوتِكُمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٤٩﴾
وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَلِأُحِلَّ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى حُرِّمَ عَلَيْكُمْ
وَجِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٥٠﴾ إِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ
فَٱعْبُدُوهُ ۗ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾

"On ga poučava knjizi i mudrosti, i Tevratu i Indžilu." /48/ "I šalje ga kao poslanika sinovima Israilovim: "Donio sam vam znak od Gospodara vašega: stvorit ću vam nešto poput ptice, i u nju puhnuti, pa će, Allahovom voljom, ptica biti; iscijelit ću slijepa od rođenja i gubava, i oživljavat ću mrtve voljom Allahovom; i kazivat ću vam šta jedete i šta u domovima vašim gomilate! U svemu tome ima dokaza za vas ako vjernici budete!" /49/ "Potvrđujući tako istinitost Tevrata, objavljenog prije mene, i dopuštajući nešto što vam je bilo zabranjeno, jer ja vam donosim dokaz od Gospodara vašega! Pa Allaha se bojte, a meni pokorni budite!" /50/ "Allah je doista i moj i vaš Gospodar i Njemu se klanjajte! To je Pravi put!"/51/

Allah Uzvišeni navodi u potpunosti radosnu vijest meleka Merjemi da će dobiti sina Isaa, a.s., i da njega Allah poučava knjizi i mudrosti. Jasno je da se pod knjigom ovdje misli na pismo, a pojam mudrosti protumačen je ranije u poglavlju "Bekara".[129] Zatim: ***"Tevrat"***, tj. knjigu koja je objavljena Musau, a.s., ***"I Indžil"***, knjigu koja je objavljena Isau, a.s., a Isa, a.s., znao je napamet i jednu i drugu.

"I šalje ga kao poslanika sinovima Israilovim" pa im on kaže:

"Donosim vam znak od Gospodara vašega: stvorit ću nešto poput ptice, i u nju puhnuti, pa će, Allahovom voljom, kao prava ptica biti." Tako bi on od gline oblikovao pticu, zatim bi u nju puhnuo, pa bi ona, Allahovom voljom, poletjela.

"I iscjeljivat ću slijepca" koji je rođen kao slijep, što je najrječitije čudo i najveći izazov, ***"I***

[128] Ja bih dodao: Možda je to dojenče koje je reklo svojoj majci: "Strpi se, majko, ti si doista u pravu!" To se spominje u kazivanju o "Uhudu" - Vatrenim kanalima, kada se ona pobojala da ne padne u vatru koju je upalio židov Zu-Nuvas u Jemenu, kako bi kršćane - vjernike povratio iz njihove prave vjere u židovsku vjeru.

[129] Pojam mudrosti navodi se u poglavlju "Bekara" na više mjesta, a njegov smisao bi ukratko mogao biti slijedeći: poznavanje istine svake stvari, stavljanje svake stvari na svoje mjesto uz očuvanje ispravnog suda, te istraživanje znanstvenih i pravnih činjenica u vjeri, kako bi se znao Božanski smisao odredbi, što predstavlja "najvišu mudrost", jer *"kome je dana mudrost, dano mu je veliko dobro."* *(2:269)* To je stvar koju Allah Uzvišeni stavlja u srca ljudi iz Svoje Milosti i Dobrote.

gubavca"I ožlvljavat ću mrtve voljom Allahovom."

Mnogi učenjaci navode da je Allah slao sve vjerovjesnike sa čudima koja odgovaraju njihovom vremenu. Tako je u vrijeme Musaa, a.s., prevladavalo čarobnjaštvo (sihr), pa je Musaov štap pohvatao njihove zmije koje nisu bile ništa drugo do konopci i štapovi. U vrijeme Isaa, a.s., prevladavala je medicina, pa je on došao s onim što oni nisu mogli učiniti, a to je oživljavanje mrtvih i liječenje slijepih i gubavih. Isto tako, Muhammed, a.s., poslan je kao poslanik u vrijeme velikih oratora i pjesnika, pa im je on donio Knjigu od Allaha Uzvišenog: kada bi se sastavili i ljudi i džini, ne bi donijeli nijedno poglavlje slično toj knjizi, pa makar jedni drugima u tome pomagali.

"I kazlvat ću vam šta jedete I šta u domovlma vašlm gomllate!" sada i u budućnosti.

"U svemu tome lma dokaza za vas" da potvrdi istinitost onoga što ja donosim,

"ako vjernlcl budete!" /49/ "Potvrđujući tako lstlnltost Tevrata, objavljenog prije mene", tj. potvrđujući i učvršćujući to.

"I dopuštajuć nešto što vam je bllo zabranjeno." To pokazuje da je Isa, a.s., dokinuo dio zakonodavstva Tevrata i to je ispravnije mišljenje.

Zatim Allah Uzvišeni kaže: ***" jer ja vam donosim dokaz od Gospodara vašega!"***, tj. dokaz koji pokazuje istinitost onoga što vam govorim.

"Pa, Allaha se bojte, a menl pokornl budite!" /50/ "Allah je dolsta I moj I vaš Gospodar I Njemu se klanjajte!" Tj., ja i vi jednaki smo u pogledu bogoštovlja, skrušenosti i predanosti Allahu.

"To je Pravi put."

فَلَمَّآ أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ ٱلْكُفْرَ
قَالَ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَٱشْهَدْ
بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾ رَبَّنَآ ءَامَنَّا بِمَآ أَنزَلْتَ وَٱتَّبَعْنَا ٱلرَّسُولَ فَٱكْتُبْنَا مَعَ
ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَكَرُوا۟ وَمَكَرَ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ ﴿٥٤﴾

- I kada je Isa osjetio da oni ne vjeruju, rekao je: "Ko su pomagači moji na putu prema Allahu?" "Mi smo pomagači Allahove vjere", rekoše učenici, "mi u Allaha vjerujemo", a ti budi svjedok da smo mi muslimani! /52/ "Gospodaru naš, mi vjerujemo u ono što si Ti objavio, mi Poslanika slijedimo, pa upiši nas među svjedoke!" /53/ "A oni su spletke pravili, pa je i Allah to pravio (njima)! A Allah to najbolje umije!"/54/

Allah Uzvišeni kaže: ***"I kada je Isa osjetio"***, tj. kada je kod njih osjetio odlučnost da ne vjeruju i ustraju u zabludi, ***on je rekao: "Ko su pomagači moji na Putu prema Allahu?"***, tj. ko su pomagači moji u pozivanju Allahu?

"Mi", rekoše učenici, "mi smo pomagači Allahove vjere, mi u Allaha vjerujemo, a ti budi svjedok da smo mi muslimani!" /52/ "Gospodaru naš, mi vjerujemo u ono što Ti objavljuješ, mi Poslanika slijedimo, pa upiši nas među svjedoke vjere!" Riječ plural je od riječi , što znači "pomagač". U dva Sahiha stoji da se Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, kada je bodrio ljude za boj na Dan savezništva, odazvao Zubejr. Zatim je ponovio poziv, i ponovo se odazvao Zubejr. Nakon toga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /503/ "Svaki poslanik ima svog pomagača, a moj pomagač je Zubejr!" U vezi s riječima Allaha Uzvišenog: ***"pa upiši nas među svjedoke vjere!"*** Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: "s ummetom Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem." Ovaj lanac predanja je dobar.

Nakon toga, Allah Uzvišeni govori o jednoj grupi sinova Israilovih koji su nastojali da napadnu Isaa, a.s., učine mu zlo, raspnu ga okomivši se na njega, a zatim su se žalili svom vladaru, koji je bio nevjernik. Oni su govorili da je on čovjek koji ljude navodi na zabludu, odvraća ih od pokornosti kralju i kvari podanike njegove, te da je sin bludnice, kako bi podstakli srdžbu kraljevu. Kralj ih je poslao da ga pronađu, a kada su oni opkolili njegovu kuću i bili uvjereni da su ga uhvatili, Allah ga je spasio od njih, uzdigao ga Sebi, učinivši jednog od njih sličnim njemu. Oni su bili uvjereni da je to Isa, uhvatili su ga, ponižavali, raspeli i stavili mu bodlju na glavu. To je bila intriga Allahova prema njima, jer On je spasio Svog roba i poslanika uzdignuvši ga kod Sebe, a njih ostavio da lutaju u zabludi.

"A oni su spletke pravili, pa je I Allah to pravio! A Allah to najbolje umije!"

إِذْ قَالَ
ٱللَّهُ يَٰعِيسَىٰٓ إِنِّى مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَىَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
وَجَاعِلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوكَ فَوْقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۖ ثُمَّ إِلَىَّ
مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٥٥﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ فَأُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَمَا لَهُم
مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٥٦﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ
أُجُورَهُمْ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٧﴾ ذَٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ ٱلْـَٔايَٰتِ
وَٱلذِّكْرِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٥٨﴾

- I kad Allah reče: "Isa, Ja ću ti dušu uzeti, i k Sebi te uzdignuti! Očistiti te od nevjernika, i učiniti ću da oni koji te slijede budu iznad onih koji ne vjeruju do Dana sudnjega! Zatim ćete

se Meni vratiti, pa ću ja presuditi o onome u čemu ste se razilazili!" /55/ "Što se tiče onih koji ne vjeruju, njih ću na strašne muke staviti na ovom i drugom svijetu, i oni neće imati pomagača!" /56/ "A onima koji budu vjerovali i dobra djela činili, On će punu nagradu dati. A, Allah ne voli nasilnike!" /57/ "Ovo što ti kazujemo jesu ajeti i Opomena mudra!"/58/

Komentatori se razilaze u pogledu riječi Allaha Uzvišenog: ***"Ja ću ti dušu uzeti, i k Sebi te uzdignuti."*** Katade i neki drugi kažu: "To je inverzija, a znači: Ja ću te k Sebi uzdignuti i dušu ti uzeti nakon toga. Neki kažu: "Ja ću te uzeti iz ovoga svijeta, a ne usmrtiti! A drugi: "Dušu uzeti znači uzdići." Većina međutim tvrdi: "Pod riječi ovdje se misli na 'san' kao što Allah Uzvišeni kaže:

"On je Onaj Koji vam noću dušu uzima!" (6:60), odnosno:

"Allah uzima duše u času njihove smrti, a koje nisu umrle u snu." (39:42) Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, govorio bi kada bi ustao iz sna: /504/ "Hvala Allahu, Koji nas je oživio nakon što nas je usmrtio!" Ima mišljenja da to znači: "uzdizanje u snu".[130] Allah Uzvišeni kaže:

"...i nisu ga sigurno ubili, nego ga je Allah k Sebi uzdigao." (4:157) Zatim kaže:

"I nema nijednog sljedbenika Knjige, koji, prije nego on umre, neće u njega posigurno povjerovati, a na Sudnjem danu on će protiv njih svjedočiti." Riječi Allaha Uzvišenog: ***"prije nego on umre"*** odnose se na Isaa, a.s., tj. kada siđe na Zemlju prije Sudnjeg dana. O tome će, inšallah, biti govora kasnije.

"Spasit ću te od nevjernika, i učinit ću da oni koji te slijede budu iznad onih koji ne vjeruju do Dana sudnjega!" Prema tome, nakon što je Allah k Sebi uzdigao Mesiha, njegovi sljedbenici su se podijelili u više grupa. Neki su ostali da vjeruju u ono s čime ga je Allah i poslao, tj. da je on Allahov rob i poslanik, te da je sin Njegove robinje. Neki su otišli u krajnost smatrajući ga Božijim sinom. Neki kažu da je on Bog, a drugi da je "treći u trojstvu", o čemu nam Allah Uzvišeni govori u Kur'anu, dajući odgovor svakoj grupi. Oni su na tome ustrajali oko trista godina, do vladavine kralja po imenu Konstantin, koji je prihvatio kršćanstvo. Navodi se da je on to učinio u želji da ih prevari i iskvari ga. On je u kršćanstvo ponešto dodao, a ponešto izostavio, a u njegovo vrijeme postavljeni su i određeni postulati. Dozvolio je da se jede i svinjsko meso. U to vrijeme oni su klanjali okrećući se prema istoku, podizali su crkve, hramove i samostane, a on je na njihov post dodao deset dana zbog grijeha koji je sam počinio. Tako je vjera Mesihova postala vjera Konstantinova, koji je podigao više od dvanaest hiljada crkava, samostana, hramova i manastira, kao što je za sebe podigao i poseban grad. Za cijelo to vrijeme oni su bili superiorni nad židovima, Allah ga je pomogao protiv njih budući da je bio bliži istini od njih, iako su i jedni i drugi bili nevjernici.

Kada je Allah Uzvišeni poslao Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, svi koji su u njega povjerovali vjerovali su ispravno u Allaha, Njegove meleke, poslanike i knjige. Tako su Sljedbenici Muhammedovi, sallallahu alejhi ve sellem, postali sljedbenici svih vjerovjesnika na Zemlji, budući da ih je on pozivao da vjeruju u sve što je istinito. Oni su postali preči svakom poslaniku od njegovih sljedbenika koji tvrde da pripadaju njegovom ummetu i da su na njegovom putu. Stoga su oni, budući da su uistinu vjerovali u Mesiha, protjerali kršćane iz Šama u Bizantiju tako da su se oni nastanili u gradu Konstantinopolu. Tako će islam i njegovi pripadnici ostati superiorni u odnosu na njih do Dana sudnjega!

Iskreni, i onaj kome se vjeruje, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izvijestio je svoj ummet da će oni kasnije osvojiti Konstantinopolis, zarobiti imovinu koja je u njemu[131] i izvojevati veliku bitku nad Bizantincima, kakvu ljudi nisu vidjeli niti će vidjeti. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"I učinit ću da oni koji te slijede budu iznad onih koji ne vjeruju do Dana sudnjega! Zatim ćete se Meni vratiti, pa ću ja presuditi o onome o čemu ste se razilazili!" /55/ "Što se tiče onih koji ne vjeruju, njih ću na strašne muke staviti na ovom i drugome svijetu, i oni neće imati pomagača!" Isto to je učinio i sa židovima koji nisu vjerovali, odnosno, kršćanima koji su otišli u krajnost i u zvijezde ga ukivali. Na ovome svijetu ih je kaznio ubistvima, zarobljeništvom i sprečavanjem da vladaju u pojedinim zemljama, a na drugom svijetu kazna će biti teža i žešća.

"A onima koji budu vjerovali i dobra djela činili, On će punu nagradu dati", tj. na ovome svijetu dat će im pomoć i pobjedu, a na drugom svijetu visoke dženetske stupnjeve.

"A, Allah ne voli nasilni -ke!"

"Ovo što ti kazujem jesu ajeti i Opomena mudra!", tj. u ovome što smo ti pripovijedali, Muhammede, o Isau, a.s., njegovom rođenju i načinu života, nema nikakve sumnje, kao što Allah Uzvišeni

[130] Ja bih dodao: Allah to najbolje zna, ali za mene je najprihvatljivije mišljenje Katade i drugih, tj. da je to inverzija i da znači: "Ja ću te uzdignuti i dušu ti uzeti."

[131] Ja bih dodao: "Istinu si kazao, Allahov Poslaniče! I ja svjedočim da si ti Allahov Poslanik. Muslimani su osvojili Konstantinopolis, koji je postao grad islama nakon što je bio grad nevjerstva. ^ak je postao i sjedištem islamskog hilafeta, odakle je osvojena trećina Evrope, a umalo i Rim, ali si ti izvijestio da će Rim biti osvojen kasnije. Muslimani danas, iako su zaostali jer su napustili propise islama i vladavinu na osnovama islama, uz pomoć Allaha ponovo će se vratiti islamu, pa će islam iznova superiorno zasjati osvojenjem Rima, kao što si ti kazao da će biti osvojen Konstantinopolis. Mi se obavezujemo Allahu Uzvišenom da ćemo raditi na tome i da ćemo uložiti napor da se vladamo po islamu. Prvo ćemo muslimane osloboditi neznanja, zatim osloboditi njihove zemlje od tragova nevjerstva, kako vidljivog tako i prikrivenog. I to ćemo ostaviti u amanet generacijama iza nas. Svim generacijama ćemo predavati ovaj amanet dok ga Allah ne ostvari!"

također kaže:
"To je Isa, sin Merjemin, to je prava istina o njemu, onaj u koga oni sumnjaju!" /34/ Nezamislivo je da Allah ima dijete, Uzvišen je On! Kada nešto odluči, On samo kaže: "Budi!" i to biva! /35/ (19:34-35) Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže:

إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ ٱللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَ ۖ خَلَقَهُۥ مِن
تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْمُمْتَرِينَ
﴿٦٠﴾ فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا۟ نَدْعُ أَبْنَآءَنَا
وَأَبْنَآءَكُمْ وَنِسَآءَنَا وَنِسَآءَكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ
فَنَجْعَل لَّعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٦١﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْقَصَصُ ٱلْحَقُّ ۚ وَمَا
مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٦٢﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ
عَلِيمٌۢ بِٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٣﴾

- Primjer Isaov doista je kod Allaha isti kao i primjer Ademov: od zemlje ga je stvorio, a zatim mu rekao: "Budi!" i on bi! /59/ "Istina je od Gospodara tvoga i ne budi od onih koji sumnjaju!" /60/ - A onima koji s tobom o Njemu budu raspravljali nakon što ti je došlo nešto od znanja, reci: "Hodite, pozvat ćemo sinove naše i sinove vaše, i žene naše i žene vaše, a doći ćemo i mi i vi, pa ćemo se proklinjati i Allahovo prokletstvo na one koji lažu prizvati" /61/ "Ovo je doista istinito kazivanje, i nema boga osim Allaha! A Allah je doista Silan i Mudar!" /62/ "A ako oni glave okrenu, pa Allah doista dobro zna smutljivce."/63/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Slučaj Isaov doista je kod Allaha"*** u smislu Moći Allaha, Koji ga je stvorio bez oca, ***"kao i slučaj Ademov"***, kojega je stvorio bez oca i majke, odnosno, ***"od zemlje ga je stvorio, a zatim rekao: 'Budi' i on bi!"*** Onaj Koji je stvorio Adema bez oca, pogotovu je u stanju stvoriti i Isaa na isti način. Ako bi bilo dozvoljeno da se tvrdi da je Isa sin što je stvoren bez oca, to bi bilo još normalnije za Adema. Međutim, poznato je, i mišlljenje je svih, da to nije tačno. Stoga je i tvrdnja u vezi sa Isaom još netačnija i nemoralnija. Međutim, Gospodar Uzvišeni htio je pokazati Svoju Moć stvaranja kada je stvorio Adema bez muškarca i žene, i Havu, koju je stvorio od muškarca bez žene, te kada je stvorio Isaa od žene ali bez muškarca, te time što stvara sva stvorenja od muškarca i žene. Zato Allah Uzvišeni kaže u poglavlju "Merjem" ***"kako bismo ga učinili znakom ljudima" (19:21),*** a ovdje kaže:
" Istina je od Gospodara tvoga i ne budi od onih koji sumnjaju!", tj. ovo je istina u vezi sa Isaaom koja se ne može negirati i osim koje druge nema, a osim istine postoji samo zabluda.

Zatim Allah Uzvišeni kaže:
A onima koji s tobom o njemu budu ras - pravljali nakon što ti je došlo znanje, reci: "Hodite, pozvat ćemo sinove naše i sinove vaše, i žene naše i žene vaše, a doći ćemo i mi i vi", tj. i njih ćemo pridružiti ovoj usrdnoj molitvi,
"pa ćemo se proklinjati", tj. prokletstvo zamoliti, ***"pa ćemo na one koji lažu Allahovo prokletstvo prizvati"***, tj. i između nas i između vas.

Povod objave ovoga proklinjanja kao i onoga prije njega, na početku poglavlja, bila je delegacija Nedžranaca. Naime, kada su kršćani došli i počeli raspravljati o Isau navodeći ono što su tvrdili da je sin i bog, Allah je objavio prvi dio ovoga poglavlja kao odgovor njima. Imam Muhammed ibn Ishak ibn Jesar u svojoj "Biografiji Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem" navodi kako je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, došla delegacija Nedžrana, u kojoj je bilo šezdeset konjanika, među kojima i četrnaest njihovih uglednih ljudi, koje su oni slušali, a njih četrnaesterica su opet poslušni trojici između njih, i to: El-Akibu, koji je bio njihov emir, čije se mišljenje poštovalo, Seyyidu, koji je bio najučeniji među njima i Ebu-Harise ibn Alkameu, koji je bio njihov svećenik. On je inače bio Arap koji je primio kršćanstvo, pa su ga Bizantinci i njihovi vladari zbog toga cijenili i čast mu ukazivali. On je bio upoznat s pitanjem Allahovog Poslanika, njegovim osobinama i drugim stvarima što je navedeno u knjigama drevnim, ali ga je učvršćivalo da nastavi kao kršćanin to što je bio cijenjen i imao visok ugled kod pripadnika kršćanstva. On navodi: "Oni su došli Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, u Medinu, ušli kod njega u džamiju dok je klanjao ikindiju sa svojim prugastim ogrtačima, mantijama i drugom opremom. Pošto je bilo vrijeme njihove molitve, oni su se počeli moliti u džamiji Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /505/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Ostavite ih! - i oni su klanjali okrećući se prema istoku." Zatim kaže: "Trojica su se obratila Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, tvrdeći da je Isa Bog, Božiji sin i Treći u Trojstvu. Allah je daleko iznad toga što tvrde!"

Svoj stav da je on Bog dokazivali su time što je on oživljavao mrtve, liječio slijepe, gubave i bolesne, obavještavao o stvarima Nevidljivog svijeta i sl. Stav da je on Božiji sin oni su dokazivali time da nema poznatog oca, te da je govorio u bešici, a stav da je treći u Trojstvu dokazivali su riječima Allaha Uzvišenog: "Učinili smo, zapovjedili smo, stvorili smo i odredili smo." Pri tome su tvrdili: - Da je jedan, govorio bi: "Učinio sam, zapovjedio sam, stvorio sam i odredio sam." On, dž.š., i Isa i Merjem doista su čisti od svega što govore silnici! Povodom ovih njihovih riječi Allah je u Kur'anu objavio gornje ajete, a na govor dvojice svećenika Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Primite islam!" A oni su kazali: "Već smo primili!" Zatim je rekao: "Niste to istinski

učinili, pa primite islam!" Oni su kazali: "Jesmo, islam smo primili prije tebe!" Zatim im je rekao: "Lažete, jer vaša tvrdnja da Allah ima sina, vaše klanjanje križu i jedenje svinjskog mesa, ne dozvoljava vam da primite islam!" Oni su zatim upitali: "Pa, ko je onda njegov otac, Muhammede?" Allahov Poslanik je ušutio i nije im na to odgovorio. Nakon toga, Allah je povodom njihovih tvrdnji i različitih stavova objavio prvi dio poglavlja "Ali-Imran" do osamdeset i nekog ajeta. Ibn-Ishak kaže: - Kada je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, došla obavijest od Allaha Uzvišenog, i presuda između njega i njih, on je naredio da se prokunu za ono što su mu govorili, pa ih je zatim pozvao, a oni su kazali: "Ebu-Kasime, ostavi nas da se preispitamo, a zatim da dođemo i kažemo šta ćemo uraditi u vezi s tvojim pozivom!" Potom su se udaljili i izdvojili se zajedno s Akibom, čije je mišljenje među njima bilo cijenjeno, rekavši: "Robe Mesihov, šta ti misliš?" On je odgovorio: "Skupino kršćana, tako mi Allaha, vi ste se uvjerili da je Muhammed, doista, vjerovjesnik i poslanik! On vam je donio jasne i odlučne vijesti o vašem drugu. Vi znate da nijedan narod nije proklinjao vjerovjesnika, a da su ostali njihovi stari i odrasli mladi! To će i vas iskorijeniti, ako to budete činili! Ako se budete suzdržali držeći se svoje vjere i ostajući pri stavu u vezi s vašim Gospodarom, ostavite ga i idite u svoj grad!" Nakon toga, oni su došli Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekli: "Ebu-Kasime, zaključili smo da te ne proklinjemo i da te ostavimo u tvojoj vjeri, a mi se vratimo svojoj vjeri. Ali, pošalji nam jednoga od tvojih ashaba po svom izboru da nam donese presudu u vezi s imovinom oko koje se razilazimo, jer mi vas cijenimo!" Muhammed ibn Džafer kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao im je: "Dođite mi večeras, pa da s vama pošaljem jakog i povjerljivog čovjeka!" Omer ibn El-Hattab, r.a., kaže: "Nikada nisam volio zapovjedništvo, ali sam se tada nadao da to budem ja, pa sam otišao na podne-namaz po velikoj žezi. Kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao podne i predao selam, pogledao je desno i lijevo, a ja sam se ispinjao da me vidi. On je gledao u nas, pa kada je ugledao Ebu-Ubejdu ibnu el-Džerrah, pozvao ga je i rekao: "Pođi s njima ti i pravedno presudi o onome u čemu se razilaze!" Ta počast je pripala Ebu-Ubejdi, r.a."

Po svemu sudeći ova delegacija je došla devete godine po Hidžri. Naime, Zuhri u vezi s tim kaže: "Stanovnici Nedžrana bili su prvi koji su počeli plaćati džizju/glavarinu Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem." Ajet o džizji objavljen je nakon Osvajanja Meke:

- "Borite se protiv onih koji ne vjeruju u Allaha i Sudnji dan" - do riječi - "dok ne budu dali džizju poslušno i ponizno!" (9:29) Džabir kaže:

"mi i vi" odnosi se na Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i Ali ibn Ebi-Taliba, ***"sinovi naši"*** na Hasana i Husejna, a ***"žene naše"*** na Fatimu.

Zatim Allah Uzvišeni kaže: ***"Ovo je, doista, istinito kazivanje."*** To znači: ovo što smo ti kazivali, Muhammede, o Isau jeste istina koja se ne može iskriviti niti izbjeći.

"I nema boga osim Allaha! A Allah je doista Silan i Mudar!" /62/ "A ako oni glave okrenu, pa Allah doista dobro zna smutljivce." To znači, ko skrene, napusti istinu i prihvati laž, on je smutljivac pokvareni. Allah za njega dobro zna i za to će ga najstrožije kazniti jer On je Moćni, Kome ništa ne može promaći, On je Veliki i Hvaljeni, pa Mu se utječemo da nas ne zadesi Njegova kazna.

قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍۭ بَيْنَنَا
وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِۦ شَيْـًٔا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا
أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُولُوا۟ ٱشْهَدُوا۟ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾

- Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko riječi, i nama i vama zajedničke, da nikoga osim Allaha ne obožavamo, da Mu ništa ne pridružujemo, i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne smatramo!" Pa, ako se oni okrenu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!"/64/

Ove riječi obuhvaćaju sve sljedbenike Knjige, židove i kršćane, kao i one koji idu njihovim putem.

- Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko riječi!" Riječ se ovdje koristi u značenju rečenice koju, potom, opisuje, pa kaže: ***"zajedničke i nama i vama"***, tj. pravedne, jednake i za vas i za nas. Nakon toga to komentira, pa kaže:

"da nikoga osim Allaha ne obožavamo i ništa Mu ne pridružujemo", ni kip, ni križ, ni kumir, ni Taguta, ni vatru, niti bilo što drugo, nego se samo Njemu klanjamo nikoga Mu ne pridružujući, što je poziv svih poslanika. Allah Uzvišeni kaže:

- Mi smo svakom narodu poslanika poslali: "Allahu ibadet činite, a Taguta se klonite!" (16:36)

Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže:

"i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne smatramo!" Ibn-Džurejdž kaže: "To znači, da jedni drugima primjer ne budemo u griješenju prema Allahu."

- Pa ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!", tj. ako se okrenu od pravednosti i ovog poziva, vi svjedočite ustrajnošću u islamu, koji vam je Allah propisao!

U Komentaru El-Buharije, uz predanje ez-Zuhrija, s lancem od Ebu-Sufjana, naveli smo slučaj kada je on (Ebu-Sufjan) išao kod vladara Bizantije, te kako ga je taj pitao o porijeklu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o njegovim osobinama i karakteristikama i o tome čemu poziva, te kako ga je on o svemu izvijestio vrlo jasno iako je Ebu-Sufjan u to vrijeme bio idolopoklonik i još nije bio primio islam. To je bilo

nakon Sporazuma na Hudejbiji, a prije osvajanja Meke, što se navodi i u hadisu. Interesantno je da je on to sve rekao, a nakon toga je dobio pismo od Allahovog Poslanika, koje je pročitao i u kojem je stajalo slijedeće:

/506/ "U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog, od Muhammeda, Allahovog Poslanika, Herakliju, gospodaru Bizanta! Neka je mir na onoga koji slijedi Pravi put. Pozivam te da prijeđeš na islam. Ako to učiniš, bit ćeš miran i spašen! Prijeđi na islam, pa će ti Allah dati dvostruku nagradu! Ako se okreneš od toga, slijede ti grijesi podanika...

- Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko riječi, i nama i vama zajedničke, da nikome osim Allahu ne robujemo, da Mu ništa ne pridružujemo, i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne smatramo!" Pa, ako oni ne pristanu, vi recite: "Budite svjedoci da smo mi muslimani!"

Ibn-Ishak i drugi navode da je prvi dio poglavlja "Ali-Imran", oko osamdeset i nekoliko ajeta, objavljen povodom delegacije Nedžrana. Zuhri navodi da su oni bili prvi koji su počeli davati džizju, a svi se slažu da je ajet o džizji objavljen nakon osvajanja Meke. Stoga se postavlja pitanje kako uskladiti to što je ovaj ajet napisan u pismu Herakliju prije osvajanja i tvrdnji Ibn-Ishaka i Zuhrija? Odgovor se može dati uz nekoliko mogućnosti:

1. da je ajet objavljen dvaput, jednom prije Hudejbije i drugi put nakon osvajanja Meke,
2. da je prvi dio poglavlja "Ali-Imran", do ovog ajeta, objavljen povodom delegacije iz Nedžrana, a da je ovaj ajet objavljen prije toga,
3. Da je dolazak delegacije iz Nedžrana bio prije Hudejbije, te da je bio u vezi sa pomirenjem oko proklinjanja (spomenutog u ajetu 61.), a nije bio taj dolazak zbog džizje.
4. Da ajet nije bio objavljen kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da se ovo napiše u pismu Herakliju, a da je potom objavljen potpuno podudaran Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima.[132]

يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لِمَ تُحَآجُّونَ فِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَمَآ أُنزِلَتِ ٱلتَّوۡرَىٰةُ وَٱلۡإِنجِيلُ إِلَّا مِنۢ بَعۡدِهِۦٓۚ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ٦٥ هَٰٓأَنتُمۡ هَٰٓؤُلَآءِ حَٰجَجۡتُمۡ فِيمَا لَكُم بِهِۦ عِلۡمٞ فَلِمَ تُحَآجُّونَ فِيمَا لَيۡسَ لَكُم بِهِۦ عِلۡمٞۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ وَأَنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ٦٦ مَا كَانَ إِبۡرَٰهِيمُ يَهُودِيّٗا وَلَا نَصۡرَانِيّٗا وَلَٰكِن كَانَ حَنِيفٗا مُّسۡلِمٗا وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ٦٧ إِنَّ أَوۡلَى ٱلنَّاسِ بِإِبۡرَٰهِيمَ لَلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ وَهَٰذَا ٱلنَّبِيُّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْۗ وَٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ٦٨

"O Sljedbenici Knjige, zašto se o Ibrahimu prepirete kada su Tevrat i Indžil poslije njega objavljeni?! Zar vi ne shvaćate?" /65/ "Eto vi raspravljate o onome o čemu imate neko znanje, ali zašto raspravljate o onome o čemu nemate nikakvoga znanja? A Allah zna, a vi ne znate!" /66/ "Ibrahim nije bio ni židov ni kršćanin, već pravi vjernik, musliman. On nije bio idolopokionik!" /67/ "Doista su najbliži ljudi Ibrahimu oni koji su ga slijedili, i ovaj Vjerovjesnik i oni koji vjeruju. A Allah je zaštitnik vjernika!"/68/

Allah Uzvišeni i Blagodarni ovim prebacuje židovima i kršćanima što se prepiru o Ibrahimu el-Halilu, a.s., tako što svaka skupina tvrdi da je on njihov. To navodi i Muhammed ibn Ishak ibn Jesar od Ibn-Abbasa, koji kaže: "Kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sastali su se kršćani Nedžrana i židovski rabini i započeli raspravu. Rabini su govorili: "Ibrahim nije bio ništa drugo do židov!" Kršćani su govorili: "Ibrahim nije bio ništa drugo do kršćanin!" Tada je Allah objavio:

"O sljedbenici Knjige, zašto se o Ibrahimu prepirete...?", tj. kako vi kršćani možete tvrditi da je on bio kršćanin kada je vremenski vama prethodio, budući da su i židovska vjera i kršćanstvo bili za dugo vremena nakon njega. Zato Uzvišeni Allah kaže: ***"Zar vi ne razmišljate?"***

Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže:

"Eto vi raspravljate o onome o čemu imate neko znanje, ali zašto raspravljate o onome o čemu nemate nikakvoga znanja?" Dakle, obje su strane o Ibrahimu raspravljale bez ikakvog znanja, iako im je bilo bolje da raspravljaju o onome što znaju iz svoje vjere. Stoga, Allah Uzvišeni predbacuje to i židovima i kršćanima naređujući im da to ostave Njemu, Uzvišen je On, pa kaže:

"Jer Allah zna, a vi ne znate!"

Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"Ibrahim nije bio ni židov ni kršćanin, već pravi vjernik predani musliman", tj. privržen vjerovanju umjesto idolopoklonstva

"I on nije bio idolopokionik!"

[132] Jasno je, a Allah opet najbolje zna, da je bilo onako kako to pretpostavlja Ibn-Kesir u drugoj mogućnosti, tj. da je prvi dio poglavlja "Ali-Imran" do ovog ajeta objavljen povodom dolaska delegacije iz Nedžrana, a ovaj ajet je objavljen prije toga.

Zatim kaže:
"Doista su najbliži ljudi Ibrahimu oni koji su ga slijedili, i ovaj Vjerovjesnik, i oni koji vjeruju. A Allah je zaštitnik vjernika!" To znači, ljudi koji imaju najveće pravo na Ibrahima jesu oni koji su ga slijedili u vjeri dok je to propovijedao, te ovaj Vjerovjesnik, tj. Muhammed, a.s., i oni koji vjeruju od njegovih ashaba i ljudi koji njih slijede. Se'id ibn Mensur navodi predanje s lancem od Ibn-Mesuda, r.a., koji navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /507/ "Svaki vjerovjesnik imao je pomagače (zaštitnike) među vjerovjesnicima, a moj pomagač (zaštitnik) je moj praotac i Prijatelj Gospodara moga Uzvišenog, Ibrahim, a.s." Zatim je proučio:
"Doista su najbliži ljudi Ibrahimu oni koji su ga slijedili...",
- a Allah je zaštitnik vjernika!", tj. svih vjernika, zajedno s vjerovjesnicima Svojim i poslanicima.

وَدَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ
ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٩﴾
يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٧٠﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ
لِمَ تَلْبِسُونَ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَٰطِلِ وَتَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧١﴾ وَقَالَت طَّآئِفَةٌ
مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ ءَامِنُوا۟ بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَجْهَ ٱلنَّهَارِ وَٱكْفُرُوٓا۟
ءَاخِرَهُۥ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَا تُؤْمِنُوٓا۟ إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنَّ ٱلْهُدَىٰ
هُدَى ٱللَّهِ أَن يُؤْتَىٰٓ أَحَدٌ مِّثْلَ مَآ أُوتِيتُمْ أَوْ يُحَآجُّوكُمْ عِندَ رَبِّكُمْ ۗ قُلْ
إِنَّ ٱلْفَضْلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ يَخْتَصُّ
بِرَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾

"Neki sljedbenici Knjige voljeli bi da vas na stranputicu odvedu. Ali oni ne odvode u zabludu nikoga drugoga do sebe, a da to i ne osjećaju." /69/ "O sljedbenici Knjige, zašto u Allahove znakove ne vjerujete iako ih zorno vidite?" /70/ "O sljedbenici Knjige, zašto istinu neistinom zaogrćete, i krijete istinu iako je znate?" /71/ - Neki sljedbenici Knjige govore: "Vjerujte u ono što je objavljeno, onima koji vjeruju, u početku dana, a porecite to na kraju dana, ne bi li i oni svoju vjeru napustili!" /72/ - I nemojte povjerovati nikome osim onome koji slijedi vašu vjeru! Ti reci: "Doista je prava uputa Allahova uputa!", te da li je dano ikome to što je vama dano, ili da će dokaze protiv vas davati pred Gospodarom vašim! Reci: "Zaista je sve dobro u ruci Allahovoj i On ga daje kome On hoće!" A Allah je neizmjerno dobar i Sveznajući! /73/ "On Svoju milost daje kome hoće. A Allah je posjednik velikog dobra."/74/

Allah Uzvišeni ukazuje na zavist židova prema vjernicima koje žele da na stranputicu navedu, ne znajući da su sami zavedeni, te da će im se to vratiti kao bumerang, a da i sami to ne osjete. Nakon toga, On im predbacuje, govoreći:
"O sljedbenici Knjige, zašto u Allahove znakove ne vjerujete iako ih zorno vidite?", tj. znate njihovu istinitost i tačnost.
"O sljedbenici Knjige, zašto istinu u neistinu uvijate i krijete istinu iako je znate?", tj. zašto krijete istinu koja se nalazi u vašim knjigama u vezi sa svojstvima Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, iako to sami znate i toga ste svjedoci.
- Neki sljedbenici Knjige govore: "Vjerujte u ono što je objavljeno onima koji vjeruju u početku dana, a porecite to na kraju dana!" To je varka za slabe ljude, koji se tako obmanjuju. Naime, oni su se dogovorili da početkom dana pokažu njima kao da vjeruju, pa s vjernicima klanjaju sabah-namaz, da bi se potom na kraju dana vratili u svoju vjeru, kako bi obmanuli ljude koji ne znaju, kazujući im da su spoznali nedostatke i mahane muslimanske vjere. Zato oni govore: ***"ne bi li se oni povratili."***

"I nemojte povjerovati nikome osim onome koji slijedi va -šu vjeru!" To znači, nemojte pristati ili pokazati ikome drugome osim svojim istovjernicima šta se kod vas u Tevratu navodi o Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, odnosno obavezi da se on slijedi, pa da to oni koriste kao dokaz protiv vas.

"Doista je prava uputa - Allahova uputa!" On upućuje srca vjernika najsavršenijoj vjeri.

"te da je dano ikome to što je vama dano, ili da će dokaze protiv vas davati pred Gospodarom vašim!" Tj., oni govore: ne pokazujte im to iz bojazni da vam ne bi bili jednaki u znanju, odnosno da to oni ne uzmu kao dokaz protiv vas na ovom i budućem svijetu!

"Dobro je samo u ruci Allahovoj i On ga daje kome On hoće!" Dobro je u Njegovoj nadležnosti i On je Onaj Koji daje i zabranjuje, Koji daruje koga hoće vjerovanjem, znanjem i raspolaganjem, a stavlja u zabludu koga hoće, tako da izgubi vid i unutarnji osjećaj okrćući se od istine. On raspolaže neprikosnovenim dokazom i nedostižnom mudrošću!

"A Allah je neizmjerno dobar i Sveznajući! On Svojom milošću odlikuje koga hoće, jer Allah je posjednik Velikog Dobra." On je vas, vjernici, odlikovao Svojom dobrotom i uputio u savršeni Šerijat učinivši vas sljedbenicima najčasnijeg vjerovjesnika.

*وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ
مَنْ إِنْ تَأْمَنْهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ وَمِنْهُمْ مَنْ إِنْ تَأْمَنْهُ بِدِينَارٍ لَا يُؤَدِّهِ
إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّينَ
سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ
وَاتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٧٦﴾

- Ima sljedbenika Knjige koji će ti vratiti ako im povjeriš tovar blaga, a ima ih koji ti neće vratiti ako im povjeriš i samo jedan dinar, osim ako ga budeš stalno pratio. To je zato jer oni govore: "Nama nije grijeh što učinimo nepismenima!", i o Allahu govore laži dok znaju istinu!" /75/ "Međutim, ko obavezu svoju ispunjava i grijeha se kloni, pa Allah voli bogobojazne."/76/

Allah Uzvišeni saopćava da su židovi prevrtljivi i upozorava vjernike da ih se čuvaju i kaže da među njima ima onih ***"koji će ti, ako im povjeriš tovar blaga"***, tj. imetka, ***"to vratiti"***, a pogotovu će to vratiti ako bude manje od toga,

"a ima ih koji ti neće vratiti ako im povjeriš i samo jedan dinar, osim ako ga budeš stalno pratio." To znači: ako budeš ustrajno nastojao ostvariti svoje pravo. Ako je to tako kada je u pitanju dinar, onda pogotovu neće ti vratiti nešto više. O mjeri kintar bilo je govora na početku poglavlja.[133] Što se tiče dinara, to je poznato, a ovdje možemo navesti hadis kojeg prenosi El-Buhari kao muallek predanje na više mjesta u svom Sahihu, čiji je najljepši sadržaj u knjizi "El-Kefale". Hadis prenosi i imam Ahmed, a naveden je prilikom tumačenja poglavlja "El-Bekare", pa ovdje nema potrebe da se ponavlja.[134]

- To je tako, jer oni govore: "Nama nije grijeh što učinimo nepismenima!" To ih navodi na poricanje, tj. negaciju istine, pa govore: "Nama u našoj vjeri nema smetnji da uzurpiramo imovinu nepismenih", tj. Arapa, jer Allah nam to dozvoljava.

Allah Uzvišeni kaže:

"i o Allahu govore laži, iako to oni znaju!" Dakle, oni su to izmislili i zabludama ispreturali, budući da je Allah njima zabranio da uzimaju bespravno ičiju imovinu. Oni su, međutim, narod koji laže. Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Seida ibn Džubejra, koji kaže: /508/ - Kada su sljedbenici Knjige kazali: "Nije nam grijeh što učinimo nepismenima", Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Lažu neprijatelji Allahovi, jer ništa nema što je bilo u vrijeme paganstva, a da nije pod ovim mojim dvjma nogama, izuzev povjerenja. Jer to je obavezno i prema dobročinitelju i prema nemoralnom čovjeku!"[135]

Zatim Allah Uzvišeni kaže: ***"Međutim, ko obavezu svoju ispunjava i Allaha se boji"***, tj. ali ko od vas, sljedbenici Knjige, bude ispunjavao svoje obaveze i Allaha se bojao u pogledu vjerovanja u Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, kada bude poslan, čime vas je On obavezao, kao što je utvrdio obavezu i drugih vjerovjesnika i njihovih naroda, te ko se bude čuvao Allahovih zabrana i slijedio ga u pokornosti i Šerijatu s kojim ga je poslao kao završnog poslanika i prvaka među njima

- ***"pa Allah, doista, voli one koji se čuvaju!"*** (zabrana).

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ
ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنظُرُ
إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٧﴾

"Doista oni koji za obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje kupuju nešto što malo vrijedi, na drugom svijetu nikakva dobra neće imati. Allah s njima neće govoriti, niti će na njih pogledati na Sudnjem danu, niti će ih očistiti! Njima pripada kazna boina!"/77/

Allah Uzvišeni kaže: Oni koji zamjenjuju ono na što su se Allahu obavezali u pogledu slijeđenja Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i navođenja njegovih osobina i misije ljudima, svojim lažnim zakletvama za bagatelnu cijenu, odnosno, ovosvjetske prolazne ponude,

"na drugom svijetu nikakva dobra neće imati", tj. nikakva dobitka.

"Na Sudnjem danu Allah s njima neće govoriti, niti će na njih pogledati!" Svojom milošću, niti će s njima Svojim lijepim govorom govoriti,

"niti će ih očistiti", tj. od grijeha i prljavština. Naprotiv, njih će uputiti u Vatru.

"Njima pripada kazna boina!"

U vezi s ovim časnim ajetom ima više hadisa. Mi ćemo navesti neke:

1. Dvojica šejhova, El-Buharija i Muslim, navode predanje hadisa od A'meša, koji navodi od Šekika, a on od Abdullaha,[136] koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /509/ "Ko se zakune zakletvom, pa slaže da bi uzurpirao imovinu muslimana, kada se sretne s Allahom, On će biti srdit na njega!" Eš'as kaže: - Tako mi Allaha, to se meni desilo.

---

[133] Uz riječi Allaha Uzvišenog: *"Ljudima je uljepšana ljubav prema strastima..." (3:14)*

[134] To je u trećem dijelu poglavlja "El-Bekare" uz riječi Allaha Uzvišenog: *"pa zapišite to!"*, što je potom, derogirano riječima: *"A ako jedan drugome nešto povjerite..." (2:282)*, pa se može tamo vidjeti.

[135] Velika je razlika između toga što židovi uzimaju od ljudi bespravno, uz lažne i izmišljene razloge, i onoga čemu poziva čista vjera islam! Ibn-Abbas kaže: " Kada bi oni davali džizju, vama ne bi bilo dozvoljeno da uzmete njihovu imovinu osim uz njihov pristanak. O tome govori i gore navedeni hadis Allaho -vog Poslanika, br. 508.

[136] To je Abdullah ibn Mesud.

Između mene i jednog židova bilo je zemljište, pa mi je on uzurpirao zemlju, nakon čega sam otišao s njim Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, koji mi je rekao: "Imaš li siguran dokaz?" Rekao sam: "Ne." židov je rekao: "Kunem se!" Ja sam kazao: "Allahov Poslaniče, ako se zakune, moja imovina će otići!" Nakon toga je Allah Uzvišeni objavio ajet:

"Doista oni koji obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje kupuju za nešto što malo vrijedi..."

2. Imam Ahmed navodi predanje od Adijja ibn Umejre al-Kindija, koji kaže: /510/ - Jedan čovjek iz plemena Kinda po imenu Imru'ul-Kajs ibn Amir tužio je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, nekog čovjeka iz Hadramevta zbog zemlje. On je presudio protiv čovjeka iz Hadramevta na osnovi dokaza svjedočenja, a pošto ovaj nije imao dokaza, protiv Imru'ul-Kajsa presudu je donio na osnovi zakletve. Čovjek iz Hadramevta tada je rekao: "Dao si mu, Allahov Poslaniče, da se zakune? Tako mi Gospodara Kabe, moja zemlja je otišla!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je na to: "Ko se lažno zakune da bi prigrabio nečiju imovinu, kada se sretne s Allahom, On će biti na njega srdit!" Redža kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio ajet:

"Doista oni koji obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje kupuju za nešto što malo vrijedi..." Imru'ul-Kajs je rekao: "Šta pripada onome ko to ostavi, Allahov Poslaniče?", odgovorio je: "Džennet!" Zatim je on rekao: "Onda budi svjedok da mu je svu ostavljam!"

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا
يَلْوُۥنَ أَلْسِنَتَهُم بِٱلْكِتَٰبِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمَا هُوَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ
وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ
ٱلْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾

- Jedna skupina od njih uvijaju jezike svoje Knjigu čitajući da biste vi pomislili da je to iz Knjige, a to nije iz Knjige! I govore: "To je od Allaha!", a to nije od Allaha! I govore na Allaha laži, iako to dobro znaju!"/7B/

Allah Uzvišeni govori o židovima, Allahovo pro - kletstvo neka je na njih, da među njima ima grupa koje iskrivljuju riječi, zamjenjuju Allahov govor i mijenjaju mu smisao kako bi doveli u sumnju neznalice da je to tako u Allahovoj Knjizi pripisujući to Allahu i tako lažući na Njega svjesno znajući da lažu i izmišljaju. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Oni na Allaha laži govore, iako to dobro znaju!" Mudžahid i drugi učenjaci kažu: ***"uvijaju jezike svoje Knjigu čitajući"*** znači "iskrivljavaju je". Jer nema sumnje da u onome što je pred njima ima dosta zamjene, iskrivljavanja, dodavanja i izostavljanja.

"Oni govore: 'To je od Allaha!' - a to nije od Allaha!"

مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُؤْتِيَهُ ٱللَّهُ ٱلْكِتَٰبَ
وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا۟ عِبَادًا لِّى مِن دُونِ ٱللَّهِ
وَلَٰكِن كُونُوا۟ رَبَّٰنِيِّۦنَ بِمَا كُنتُمْ تُعَلِّمُونَ ٱلْكِتَٰبَ وَبِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾
وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَن تَتَّخِذُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ وَٱلنَّبِيِّۦنَ أَرْبَابًا ۚ أَيَأْمُرُكُم بِٱلْكُفْرِ بَعْدَ
إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾

- Nije primjereno čovjeku da mu Allah da Knjigu, i mudrost, i vjerovjesništvo, a zatim da govori ljudima: "Budite robovi moji mimo Allaha!", nego: "Budite učeni i pobožni, time što Knjizi poučavate i što je i sami proučavate!" /79/ "On vam ne naređuje da meleke i vjerovjesnike gospodarima smatrate! Zar da vam naređuje nevjerovanje, nakon što ste postali muslimani?!"/80/

"Nije primjereno čovjeku kada mu Allah da Knjigu, i mudrost, i vjerovjesništvo" - do riječi - ***"nakon što ste postali muslimani!"*** To znači, ne treba bilo koji vjerovjesnik ili poslanik da kaže ljudima: "Klanjajte meni zajedno sa klanjanjem Allahu!" Ako to nije primjereno vjerovjesniku i poslaniku, to pogotovo ne može biti primjereno nekom drugom čovjeku! To je stoga što su se sljedbenici Knjige klanjali jedni drugima, tj. svojim svećenicima i monasima. Allah Uzvišeni kaže:

"Pored Allaha, oni bogovima smatraju svećenike svoje i monahe!" (9:31)

U Ahmedovom "Musnedu" i Tirmizijevom "Sunenu" stoji /511/: da je Adijj ibn Hatim rekao: "Allahov Poslaniče, nisu im se klanjali!", a on je rekao: "Jesu. Oni su njima dozvoljavali ono što je zabranjeno, a zabranjivali ono što je dopušteno, a oni su ih slijedili. To je klanjanje njima samima!"Ovaj prijekor i osuda odnose se na neuke svećenike i monahe, te zalutale šejhove, za razliku od poslanika i njihovih sljedbenika među uče nom ulemom, koji naređuju ono što je Allah zapovjedio i što su im dostavili poslanici časni, a zabranjuju ono što su zabranili Allah i Njegovi poslanici. Naime, poslanici su povjerljivi izaslanici između Allaha i Njegovih stvorenja, obavljajući to na najsavršeniji način, savjetujući stvorenja i dostavljajući istinu.

- nego da govori: "Budite učeni i pobožni, time što Knjizi poučavate i što je i sami proučavate!.." Ovdje Poslanik kaže ljudima: "Budite rebbanijuni, tj. blagi učenjaci, znalci vjere, pobožni i bogobojazni!" U vezi s riječima:

"time što Knjizi poučavate i što je i sami proučavate!" Dahhak kaže: "Time što ljude upućujete da razumiju značenja i poučavate ih

njegovim propisima, zapovijedima i zabranama, a ne samo da nauče napamet riječi... !"[137]

Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže:

"On vam ne naređuje da meleke i vjerovjesnike gospodarima smatrate!" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne naređuje vam da ibadet činite ikome drugome osim Allahu Uzvišenome, ni poslaniku, ni meleku.

"Zar da vam naredi da budete nevjernici, nakon što ste postali muslimani?!", tj. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ne naređuje vam nevjerstvo, niti klanjanje nekome drugome osim Allahu, jer vjerovjesnici isključivo naređuju vjerovanje koje je ustvari klanjanje Allahu Jedinom, Koji nema druga, kao što Allah Uzvišeni kaže:

- Prije tebe, nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: "Nema boga osim Mene, pa Meni u ibadetu budite!" (21:25), zatim kaže:

- A onoga od njih koji kaže: "Ja sam doista pored Njega bog!" kaznit ćemo Džehennemom, jer tako Mi kažnjavamo sljnike!" (21:29) To navodi govoreći o melecima.

وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلنَّبِيِّۧنَ لَمَآ ءَاتَيْتُكُم مِّن كِتَٰبٍ
وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِۦ وَلَتَنصُرُنَّهُۥ
قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِى ۖ قَالُوٓا۟ أَقْرَرْنَا ۚ قَالَ
فَٱشْهَدُوا۟ وَأَنَا۠ مَعَكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٨١﴾ فَمَن تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٨٢﴾

- I kada je Allah od vjerovjesnika obavezu uzeo: "Kad god da vam podarim Knjigu i mudrost, zatim vam dođe Poslanik koji potvrđuje ono što je s vama, da ćete ga sigurno prihvatiti i podržati"?! Reče Allah: "Da li potvrđujete i prihvaćate obavezu prema Meni?" Odgovoriše: "Potvrđujemo." "Budite onda svjedoci!", reče On, "a i Ja s vama svjedočim!" /81/ "A oni koji i poslije toga glave okrenu, doista su to grješnici."/82/

Allah Uzvišeni obavještava da je On uzeo obavezu od svakog vjerovjesnika kojeg je poslao, počevši od Adema, a.s., do Isaa, a.s., da bi, potom, svakome od njih dao nešto iz Knjige i mudrosti, kako bi to ostvario. Nakon njega došao bi poslanik u kojeg bi on obavezno povjerovao i podržao ga, a njegovo znanje i vjerovjesnička misija ne bi mu smetali da slijedi i podržava onoga koji je poslan nakon njega. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"I kada je Allah od vjerovjesnika obavezu uzeo: "Kad god da vam podarim Knjigu i mudrost,..."

"zatim vam dođe Poslanik koji potvrđuje ono što je s vama, da ćete ga sigurno prihvatili i podržali?!" Reče (Allah): ***"Da li pristajete i prihvaćate obavezu prema meni?"*** Ibn-Abbas i neki drugi kažu: "To znači da prihvatite obavezu prema Meni."

- Oni rekoše: "Potvrđujemo." "Budite onda svjedoci!", reče On, "a i Ja ću s vama svjedočiti!" /81/ "A oni koji, i poslije toga, glave okrenu...", tj. od ove obaveze i ugovora,

"doista su to griješnici ljudi." Alija i njegov amidžić Ibn-Abbas, r.a., kažu: "Allah nije poslao nijednog vjerovjesnika, a da nije od njega uzeo obavezu da će, kada pošalje Muham-meda, ako bude živ, obavezno ga prihvatiti i podržati." A Tavus, Hasan el-Basri i Katade ističu: "Allah je uzeo obavezu od vjerovjesnika da potvrđuju istinitost jedni drugima", što nije u suprotnosti s riječima Alije i Ibn-Abbasa, niti ih to dovodi u pitanje. Naprotiv, to isto obavezuje i zahtijeva da se prihvati. Imam Ahmed navodi predanje od Abdullaha ibn Sabita, koji kaže: /512/ - Omer je došao Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa mu je rekao: "Allahov Poslaniče, naredio sam svome bratu jevreju iz plemena Kurejza, pa mi je prepisao sentence iz Tevrata. Hoćeš li da ti ih pokažem?" Pa se promijenilo lice Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem! Abdullah ibn Sabit kaže: - Ja sam mu rekao: "Jesi li vidio što u licu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem?" Omer je rekao: "Allah mi je Gospodar, islam mi je vjera, Muhammed mi je poslanik!" To je obradovalo Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je rekao: "Tako mi Onoga u Čijim rukama je moj život, da je među vama osvanuo Musa, a.s., i da ste počeli slijediti vjerovjesnika, a mene ostavili, bili biste na stranputici! Vi ste, doista, moja sudbina među narodima, a i ja sam vaša sudbina među vjerovjesnicima!" Hafiz Ebu-Ja'la od Džabira navodi predanje kako je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /513/ "Ne pitajte sljedbenike Knjige za bilo što, jer oni vas uputiti neće, budući da su zalutali... Vi ćete ili povjerovati u neistinu ili ćete lažnom smatrati istinu! Tako mi Allaha, da je među vama živ Musa, ne bi mu bilo dozvoljeno ništa drugo osim da mene slijedi!"

Prema tome, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veliki je imam kome se je obavezno pokoravati, koji je ispred svih vjerovjesnika. On im je bio imam u noći Uspeća (Miradžu) u Svetom hramu "Bejtul-Makdis" i on je nosilac velikog zagovora i počasnog mjesta, neka je Allahov blagoslov i mir na sve njih.

[137] U naše vrijeme, učenje napamet riječi iz Kur'ana postalo je vještinom i zanimanjem onih koji uče Kur'an u posebnim prigodama i na skupovima nastojeći što prije dobiti naknadu za to, ne čekajući nagradu kasnije (od Allaha), tako da Kur'an ne prelazi njihova grla. I takvi se bez osnove nazivaju učačima!!! A ko su - u šerijatskom smislu - učači - ako ne učenjaci i znalci vjere?!... Nema snage niti moći osim kod Allaha, a mi se svi Njemu vraćamo!

أَفَغَيْرَ دِينِ ٱللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُۥٓ أَسْلَمَ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾ قُلْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ
أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ
وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ
مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾ وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ
مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٨٥﴾

"Zar pored Allahove vjere žele neku drugu, kada se Njemu predaju, mnom ili silom, i oni na nebesima i na Zemlji Njemu će vraćeni biti?!" /83/ - Reci: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što je objavljeno nama, i što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu i potomcima, i u ono što je dano Musau i Isau i vjerovjesnicima od Gospodara njihovoga; mi nikakvu razliku između njih ne pravimo, i mi se Njemu predajemo." /84/ "A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena, i on će na drugom svijetu biti me - đu gubitnicima."/85/

Allah Uzvišeni prigovara onima koji žele neku drugu vjeru osim Allahove vjere, o kojoj je objavio Svoje knjige i poslao poslanike, a koja predstavlja klanjanje Allahu Jedinome, Kome nema ravna, Kome se predanje svi, i oni na nebesima i oni na Zemlji, tj. Kojemu su svi, htjeli ili ne, potčinjeni. Tako Allah Uzvišeni kaže:

"Allahu se klanja ko je na nebesima i na Zemlji, htio ili ne htio!" (13:15) Prema tome, musliman je predan Allahu srcem i tijelom, a nevjernik je predan prisilno, jer on je potčinjen i podvrgnut vlasti kojoj se ne može suprotstaviti, niti je spriječiti. Veki' u svom Komentaru (Tefsiru) navodi od Mudžahida: - Riječi:

"kada se Njemu predaju, htijući ili ne, i oni na nebesima i oni na Zemlji" iste su kao riječi Uzvišenog:

- A da ih upitate: ko je stvorio nebesa i Zemlju, oni bi sigurno odgovorili: "Allah!" (31:25) Ibn-Abbas navodi mišljenje da je to bilo: "kada je uzeo obavezu". ***"...a i oni će Njemu vraćeni biti"***, tj. na Danu povratka, kada će nagraditi svakoga za njegovo djelo.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

- Reci: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što je objavljeno nama", tj. u Kur'an, ***"i što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku i Jakubu"***, tj. suhufe (spise) i Objavu, ***"i potomcima"***, a to su potomci Izraelićana razgranati od njihove djece, odnosno dvanaestero djece od Jakuba; ***"i u ono što je dano Musau i Isau"***. Pod tim se misli na Tevrat i Indžil; ***"i vjerovjesnicima od Gospodara njihovoga"***. To obuhvaća sve vjerovjesnike.

"...mi nikakvu razliku između njih ne pravimo", tj. nego vjerujemo u sve njih; ***"i mi se Njemu predajemo"***. Prema tome, vjernici iz ovog ummeta vjeruju u svakog vjerovjesnika koji je poslan bio i svaku knjigu koja je objavljena. Oni ne poriču ništa od toga, nego prihvaćaju što je od Allaha objavljeno, odnosno, svakog vjerovjesnika koga je Allah Uzvišeni poslao.

Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"A onaj koji želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena", tj. ko bude krenuo putem koji nije Allah propisao, to mu neće biti primljeno,

"i on će na drugom svijetu biti među gubitnicima", kao što i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u sahih hadisu kaže: /514/ "Ko bude uradio neko djelo koje nije u skladu s islamom, odbacuje se!"

كَيْفَ يَهْدِى ٱللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا۟
بَعْدَ إِيمَٰنِهِمْ وَشَهِدُوٓا۟ أَنَّ ٱلرَّسُولَ حَقٌّ وَجَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ ۚ وَٱللَّهُ
لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٦﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ ٱللَّهِ
وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿٨٧﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ
وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٨٩﴾

"Kako će Allah uputiti na Pravi put narod koji ne vjeruje nakon što je vjerovao i svjedočio da je Poslanik istina, i jasni dokazi su mu došli i? Allah neće uputiti (na Pravi put) narod koji nasilje čini!" /86/ "A to su oni čija je kazna prokletstvo od Allaha i meleka i svih ljudi!" /87/ "U njemu će vječno ostati i kazna im se neće olakšati, niti će im se vremena dati!" /88/ "Izuzetak čine oni koji se pokaju posilje toga i poprave, jer Allah doista prašta i milostiv je!"/89/

Ibn-Džerir navodi da je Ibn-Abbas rekao: - Jedan od ensarija,građana Medine, primio je islam, zatim ga napustio i priključio se idolopoklonicima, zatim se pokajao i poslao neke da izvide kod Allahovog Poslanika: može li donijeti tevbu, tj. pokajati se? Nakon toga objavljeno je:

"Kako će Allah uputiti na Pravi put narod koji ne vjeruje nakon što je vjerovao i svjedočio da je Poslanik istinit, a i jasni dokazi su mu došli!?" Dakle, ako su im došli dokazi i argumenti koji potvrđuju istinitost onog što donosi i objašnjava Poslanik, pa se oni, i pored toga, vrate idolopoklonstvu. Pa kako mogu zaslužiti Pravi put nakon što su se

upustili u zabludu?! Zato Allah Uzvišeni i kaže:
"Allah neće ukazati na Pravi put narodu koji nasilje čini", a zatim:
"Njihova je kazna prokletstvo od Allaha i meleka i svih ljudi!" Njih proklinje Allah, a proklinju ih i stvorenja Njegova. ***"U kome će vječno ostati"*** (tj. u prokletstvu);
"i kazna im se neće olakšati niti će im se vremena dati!" Oni neće biti oslobođeni kazne nijedan časak.

Zatim Allah Uzvišeni kaže:
"Izuzetak čine oni koji se poslije toga pokaju i poprave, jer Allah doista prašta i milostiv je!" To je stvar Njegove blagosti, dobrote, nježnosti i milosti prema stvorenjima, tako da On oprašta onome ko se pokaje.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بَعْدَ إِيمَٰنِهِمْ ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا
لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلضَّآلُّونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَمَاتُوا۟
وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم مِّلْءُ ٱلْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ ٱفْتَدَىٰ بِهِۦٓ ۗ
أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٩١﴾

"Onima koji postanu nevjernici, nakon što su vjerovali, zatim postanu još veći nevjernici, pokajanje neće biti primljeno i oni su doista zalutali!" /90/ "Nijednom od nevjernika koji kao takvi umru, neće biti prihvaćeno da se otkupi pa makar to bilo sve blago na Zemlji. Njima pripada kazna bolna i oni nemaju nikakvog pomagača!"/91/

Allah prijeti onome koji postane nevjernik nakon što je bio vjernik, pa na tome ustraje i kao takav umre, navodeći da prilikom smrti pokajanje od takvih neće biti primljeno, kao što na drugome mjestu kaže:
"Uzaludno je kajanje onih koji čine hrđava djela, kada nekome od njih dođe smrt...!" (4:18). Zato ovdje kaže:
"...pokajanje neće biti primljeno i oni su doista zalutali!" Znači napustili su istinu radi neistine. Bezzar navodi predanje s lancem prenosilaca od Ibn-Abbasa: /515/ "Neki su ljudi prihvatili islam, zatim ga napustili, zatim ponovo prihvatili, zatim ponovo napustili, pa su potom poslali izaslanstvo svojoj rodbini da za njih pitaju. Oni su to naveli Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa je, potom, objavljen ovaj ajet:
"Onima koji postanu nevjernici, a bili su vjernici, da bi zatim postali još veći nevjernici, pokajanje neće biti primljeno." Lanac je ovog hadisa dobar.

Zatim Allah Uzvišeni kaže:
"Nijednom od nevjernika koji kao takvi umru neće biti prihvaćeno da se otkupe, pa makar to bilo sve blago na Zemlji." Dakle, ko umre kao nevjernik, nikakvo dobro nikada od njega neće biti primljeno, pa makar on dočekivao goste, spašavao nevoljnike i hranio gladne. To mu neće koristiti, pa makar na to trošio sve blago ovoga svijeta koje mu je pri ruci: /516/ - Isto tako, Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, postavljeno je pitanje u vezi s Abdullahom ibn Džed'anom, koji je primao goste, pomagao nevoljnike, hranio gladne: da li će mu to koristiti? On je rekao: - Ne, jer on nikada nijednog dana nije izgovorio: "Gospodaru moj, oprosti mi grijehe na Sudnjem danu!" Isto tako, kada bi on dao u ime otkupa blaga koliko zemlja može držati, ne bi mu bilo primljeno, jer Allah Uzvišeni kaže:
"kada se ni od koga otkup neće primiti, kada nikome zagovor neće koristiti" **(2:123).** Zato Allah Uzvišeni kaže:
"Nijednom od nevjernika koji kao takvi umru neće biti prihvaćeno da se otkupe, pa makar to bilo sve blago na Zemlji." To znači da ih od kazne Allahove ništa neće spasiti, pa makar potrošili sve blago na Zemlji.

Imam Ahmed navodi predanje od Enesa ibn Malika da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /517/ - Na Sudnjem danu bit će rečeno stanovniku Vatre: "Šta misliš, da li bi dao otkup da si imao sve na Zemlji?" , a on će kazati: "Da." Zatim će Allah Uzvišeni reći: "Od tebe sam htio lakše od toga. Naime, od tebe sam u kičmi tvoga praoca Adema uzeo obavezu da mi ništa ne pridružuješ, pa si to odbio i idolopoklonik bio!" Ovako navode El-Buhari i Muslim.

Zato Allah Uzvišeni kaže:
"Njima pripada kazna bolna i oni nemaju pomagača!" Znači,njih niko neće moći spasiti od Allahove kazne, niti zaštiti od njenog bola.

لَن تَنَالُوا۟ ٱلْبِرَّ
حَتَّىٰ تُنفِقُوا۟ مِمَّا تُحِبُّونَ ۚ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِن شَىْءٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٩٢﴾

"Nećete postići dobro sve dok ne budete dijelili od onoga što vam je drago! A što god da dijelite, Allah to dobro zna!"/92/

U dva Sahiha stoji da je Omer rekao: /518/ "Allahov Poslaniče, nikada nisam dobio za mene vredniju imovinu od svog dijela s Hajbera. Šta mi zapovijedaš da učinim s tim?" On je odgovorio: "Uzmi glavnicu, a dijeli plod!"[138]

Bezzar navodi od Hamze ibn Abdullaha ibn Omera, koji je rekao da mu je Abdullah kazao: - Naumpao mi je ovaj ajet:
"Nećete postići dobro sve dok ne budete dijelili od onoga što volite!" Sjetio sam se šta mi je Allah dao i nisam našao ništa draže od bizantske robinje. Rekoh: "Oslobađam je ropstva, u ime Allaha, a ako bi ponovo išta uradio u tom smislu, nju bih

[138] Ovaj je hadis osnov za uvakufljenje dobara.

vjenčao, tj. oženio!"

كُلُّ ٱلطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَٰٓءِيلُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ مِن
قَبْلِ أَن تُنَزَّلَ ٱلتَّوْرَىٰةُ ۗ قُلْ فَأْتُوا۟ بِٱلتَّوْرَىٰةِ فَٱتْلُوهَآ إِن كُنتُمْ
صَٰدِقِينَ ﴿٩٣﴾ فَمَنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٩٤﴾ قُلْ صَدَقَ ٱللَّهُ ۗ فَٱتَّبِعُوا۟ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ
مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٩٥﴾

- Svaka hrana bila je dozvoljena sinovima Israilovim, osim one koju je Israil sam sebi zabranio prije nego je Tevrat objavljen bio. Reci: "Donesite Tevrat i čitajte ga, ako istinu govorite!" /93/ "A oni koji o Allahu iznose laži i poslije toga, oni su, doista, nasilnici!" /94/ - Reci: "Allah istinu govori!" - da slijedite vjeru Ibrahima, pravog vjernika. A on nije od idolopokionika bio!"/95/

Imam Ahmed navodi predanje od Ibn-Abbasa: /519/ - Jedna grupa židova došla je kod Allahovog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, pa su mu rekli: "Govori nam o nekim stvarima o kojima ćemo te pitati, a koje ne zna niko osim Vjerovjesnik Allahov!" On im je rekao: "Pitajte me što hoćete, ali mi se obavežite, u ime Allaha, obavezom koju je Jakub uzeo od svojih sinova: da ćete me slijediti u islamu, ako vam budem rekao ono što znate da je tako!" Rekli su: "Uredu! Izvijesti nas o četiri stvari: kaži nam koju je hranu Israil sam sebi zabranio? Kakva je voda žene i muškarca? Kako nastaje od nje muško i žensko? I izvijesti nas o Vjerovjesniku nepismenom u stanju sna i ko je njegov zaštitnik?" On je od njih uzeo obavezu da će ga slijediti, ako ih o svemu tome izvijesti, a potom je rekao: "Zaklinjem vas Onim Koji je Musau Tevrat objavio, da li znate da se Israil bio jako razbolio, a što je duže potrajalo, pa se Allahu zavjetovao da će, ako ga Allah ozdravi, ostaviti svoju najdražu hranu i piće? A najdraža mu je hrana bila meso devino, a najdraže piće mlijeko devino!" Oni su kazali: "Da, tako je!" On je rekao: "Allahu moj, posvjedoči ovo..."[139]

Ibn-Džerir u svom Komentaru kaže: "Pa su ga slijedili njegovi sinovi u zabrani toga, ugledajući se na njega i slijedeći njegov uzor!" Zatim kaže: - Riječi Allaha Uzvišenog ***"prije nego je Tevrat objavljen bio"***, znače da je on to sebi bio zabranio prije nego je Tevrat objavljen.[140]

Za prethodni tekst vezana su dva povoda:

- *Prvo:* da je Israil, a.s., sebi zabranio najdraže stvari, ostavljajući ih u ime Allaha i to je ostalo u sklopu njihovih šerijatskih propisa, a dolazi nakon riječi Allaha Uzvišenog: ***"Nećete postići dobro sve dok ne budete dijelili od onoga što volite!"*** To je propisano i kod nas, jer to je dijeljenje onoga što Božiji rob voli i za čim čezne na putu pokornosti Allahu Uzvišenom, kao što Allah Uzvišeni kaže: ***"I koji daje od svog najdražeg imetka"*** **(2:177),** odnosno, kao što kaže: ***"I koji hranu daju iako je i sami žele"*** **(76:8);**

- *Drugo:* nakon što je prvo dat odgovor kršćanima na njihovo pogrešno mišljenje o Mesihu i njegovoj majci, odnosno pokazivanje istine o tome, početo je odgovorom židovima. Allah Uzvišeni ponizio ih je i objašnjenjem da je dokidanje koje su oni negirali i nisu dozvolili, stvar koja se dogodila. Naime, Allah Uzvišeni je naveo u njhovoj knjizi, Tevratu: "da je Allah Uzvišeni dozvolio Nuhu, a.s., kada je izišao iz lađe, da koristi za jelo sve životinje na zemlji, zatim da je Israil sam sebi zabranio meso i mlijeko od deve, u čemu su ga slijedili sinovi njegovi." Tevrat je donio tu zabranu kao i druge dodatne stvari. Tako je Allah, dž.š., bio dozvolio Ademu da svoje kćerke udaje za svoje sinove, ali je to kasnije zabranjeno. Isto tako, priležništvo uz suprugu bilo je dozvoljeno u Šerijatu Ibrahima, a.s., što je on i činio s Hadžerom, kada je uz nju uzeo i Saru. To je, međutim, zabranjeno u Tevratu. Pored toga, brak sa dvije sestre istovremeno bio je dozvoljen, a što je činio Jakub, a.s., živeći u braku istovremeno sa dvije sestre, ali je to kasnije u Tevratu zabranjeno. Sve je to bilo navedeno u njihovom tekstu Tevrata i to je derogirano. Isto tako, ako je onim što je Allah propisao Mesihu bilo dozvoljeno nešto što je bilo zabranjeno Tevratom, postavlja se pitanje zašto oni to nisu slijedili, odnosno, zašto su to proglasili lažnim i suprotstavljali mu se? Slično se može reći i u vezi s pravom vjerom i Pravim putem, koji je Allah dostavio preko Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, odnosno vjere njihovog oca Ibrahima, a.s.: zašto nisu povjerovali? U tom smislu Allah Uzvišeni kaže:

"Svaka hrana bila je dozvoljena sinovima Israilovim osim one koju je Israil sam sebi zabranio prije nego je Tevrat objavljen bio." To znači: njima su bila dozvoljena sva jela osim onih koja je Israil sam sebi zabranio prije objave Tevrata. Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

- Reci: "Donesite Tevrat i čitajte ga, ako istinu govorite", čime se kaže upravo ono što smo naveli.

"A oni koji i poslije toga o Allahu iznose laži, oni su doista silnici!" Dakle, silnik je onaj koji laže na Allaha i tvrdi da im je On propisao subotu, da se zauvijek pridržavaju Tevrata, te da On nije poslao drugog vjerovjesnika koji će pozivati Allahu Uzvišenom dokazima i argumentima i nakon pojašnjenja derogacije koju smo već opisali.

"Oni su doista silnici."

Zatim Allah Uzvišeni kaže: - ***Reci: "Allah istinu govori!"*** Znači: - Reci, Muhammede: "Istinu govori Allah u vezi s onim o čemu obavještava i što propisuje

---

[139] Zadovoljio sam se navođenjem samo ovog dijela hadisa vezanog za tekst, a kompletan hadis nalazi se uz komentar poglavlja "El-Bekare".

[140] Ovo su riječi Ibn-Kesira, Allah mu se smilovao!

u Kur'anu!"

"...I slijedite vjeru Ibrahima, pravog vjernika", tj. millet/vjeru koju je Allah propisao u Kur'anu, jezikom Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, jer to je put od kojega nijedan vjerovjesnik savršeniji, jasniji, niti potpuniji nije donio, kao što Allah Uzvišeni i kaže:

Reci: "Mene je doista Gospodar moj na Pravi put uputio, u pravu vjeru, vjeru Ibrahima, pravovjernika, a on nije bio idolopokionik!" (6:161)

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا
وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ﴿٩٦﴾ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ ۖ وَمَن دَخَلَهُ
كَانَ آمِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ
وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٩٧﴾

"Prvi hram podignut za ljude jeste onaj u Beki, blagoslovljen i putokaz svjetovima." /96/ "U njemu su znamenja očevidna, mjesto na kojem je stajao Ibrahim! I onaj ko u nj uđe, bit će siguran. Hodočastiti Hram, radi Allaha, dužan je svako ko bude u mogućnosti do njega doći. A ko ne vjeruje - pa, Allah je, doista, neovisan o svjetovima!"/97/

Allah Uzvišeni navodi ovdje da je prvi hram uopće koji je podignut za ljude da ibadet čine i obrede obavljaju, da oko njega obilaze, klanjaju prema njemu i kod njega se povlače u osamljenost, ***"onaj u Beki"***, tj. Kabi, koju je izgradio Ibrahim el-Halil, a.s., za kojega svaka od dvije sljedbe, i židovi i kršćani, smatraju da slijede njegovu vjeru i njegov put, iako ne hodočaste Hram koji je on sagradio po zapovijedi Allahovoj, pozivajući ljude da ga hodočaste. Zato, Allah Uzvišeni kaže: ***"kao blagoslov"***, tj. koji je podignut kao blagoslov i ***"putokaz svjetovima"***. Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Zerra, r.a., koji kaže: /520/ - Upitao sam: "Allahov Poslaniče, koji je hram prvi podignut?", pa je odgovorio: "Sveti hram (Kaba)!" Zatim sam priupitao: "Koji poslije toga?", pa je rekao: "Krajnji hram" (Mesdždidul-Aksa). Upitao sam: "Koliki je vremenski period između njih?" "Četrdeset godina", kazao je on. Zatim sam još upitao: "Koji je poslije?", pa je rekao: "Ali ti, klanjaj gdje te zatekne vrijeme namaza, jer sve ostalo je mesdžid!" Navode El-Buhari i Muslim.

Ibn Ebi-Hatim prenosi predanje od Halida ibn Ar'are, koji kaže: "Neki čovjek je ustao i upitao Aliju, r.a.: Hoćeš li nam govoriti o Hramu? Da li je to prvi hram koji je podignut na Zemlji?" On je rekao: "Ne, ali to je prvi hram koji je podignut i u kome je blagodat i mjesto gdje je Ibrahim stajao - 'Mekamu-Ibrahim'. Ko u njega uđe, siguran je!"

"...onaj u Beki". Riječ , prema poznatim predanjima, jedan je od naziva Meke. Za Meku se, inače, spominje više naziva, kao što su: Meka, Beka, Drevni hram (El-bejtul-Atik), Sveti hram (El-bejtul-Haram), Sigurni Grad (El-beledul-Emin), Majka gradova (Ummul-qura) i drugi.

"U njemu su znamenja očevidna", tj. jasni znaci da je to građevina Ibrahimova, te da je nju Allah uzvisio i istaknuo nad drugim. Zatim, Allah Uzvišeni kaže: ***"mjesto gdje je Ibrahim stajao".***[141] On je bio vezan direktno za zid Hrama, pa ga je Omer ibn Hattab, r.a., za vrijeme svoje vladavine, povukao nazad, u pravcu istoka, kako bi se mogao obavljati tavaf (obilazak) a da se pri tome ne ometaju klanjači kod njega budući da nam Allah Uzvišeni naređuje da kod njega obavljamo namaz: ***"Neka vam mjesto na kome je Ibrahim stajao bude prostor gdje ćete namaz obavljati!" (2:125)*** Od Ibn-Abbasa navodi se da među znamenja spada i "Mekam-Ibrahim," i druga mjesta obreda, a Mudžahid kaže: "Trag njegovih stopala na 'Mekamu' je jasni znak!" Ovako se prenosi od Omera ibn Abdul-Aziza i drugih, a Ebu-Talib u svojoj poznatoj "Kasidi lamijji" kaže:

"U kamenu svježe je još trag Ibrahimov
što utiraše bosa stopala njegova!"

"I onaj ko u nj uđe, bit će siguran." To znači, ako u Harem Meke uđe neko ko se boji nečega, bit će siguran od svakog zla. Tako je, također, bilo i u pagansko doba. Allah Uzvišeni kaže:

"pa neka oni Gospodaru ove Kuće robuju!", "Koji ih gladne hrani i od straha brani" (106:3-4). U dva Sahiha, a prema verziji Muslima, od Ibn-Abbasa, r.a., navodi se da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je na Dan osvajanja Meke: /521/ "Nema hidžre, nego imaju džihad i naum, pa kada se pozovete u mobilizaciju, odazovite se!" Isto tako, na Dan osvojenja Meke je rekao: /522/ "Ovaj grad Allah je doista učinio svetim onoga dana kada je stvorio nebesa i Zemlju, pa je on svet Allahovom odredbom do Sudnjega dana. U njemu nije bila dopuštena borba nikome prije mene, a nije dopuštena ni meni osim jedan sat u jednom danu. On je nepovrediv Allahovom odredbom do Dana sudnjega, pa se ne može tu ni trn odsjeći, niti lov loviti, niti se može uzeti što se nađe osim ako će se to obznaniti, niti se mogu u njemu čupati biljke." Ibn-Abbas je rekao: "Allahov Poslaniče, osim lavande (despika), jer je koriste kovači i domaćinstva!", pa je i on rekao: "Osim lavande!" Od Džabira, r.a., navodi se da je rekao: - Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /523/ "Nikome nije dopušteno da u Meki oružje nosi!" Prenosi Muslim.

Od Abdullaha ibn Adijja ibn Hamra ez-Zuhrija

[141] Kompletno predanje navodi se u djelu "O Ibrahimovoj gradnji Hrama". Odnosi se na kamen na kojem je stajao Ibrahim, a.s., dok je gradio Kabu. On je sada postavljen onako kako ga je postavio Omer ibn Hattab, a sada postoji nakana nadležnih da ga povuku unazad, kako bi se izbjegla velika gužva oko njega. Kaže se da ga je Omer svojevremeno na to mjesto povukao iz istih razloga, i nema nikakve smetnje da se on malo odmakne. Allah im dao svako dobro!

prenosi se da je čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, dok je stajao na žezi u mekanskom trgovištu, kako kaže: /524/ "Tako mi Allaha, ti si najbolji zemaljski prostor Njegov, najdraža zemlja Allahu!" Predanje navode imam Ahmed, Et-Tirmizi, Nesa'i i Ibn-Madže. Et-Tirmizi ističe da je to hasen-sahih hadis.[142]

"Hodočastiti Hram, radi Allaha, dužan je svako ko bude u mogućnosti do njega doći." Po mišljenju većine ovim ajetom se određuje obaveza hadža (hodočašća) iako ima mišljenja da se to regulira slijedećim ajetom: ***"Hadž i umru radi Allaha izvršavajte!"*** **(2:196)** Međutim, prvo mišljenje nadvladava. Postoje brojni hadisi koji ukazuju da je to jedan od temelja i osnovnih dužnosti u islamu, o čemu postoji i konsenzus među muslimanima. Prema samom tekstu i konsenzusu islamskih učenjaka, to je dužnost muslimana pod obavezom (mukellef) jednom u životu. Imam Ahmed, r.h., navodi predanje od Ebu-Hurejre, r.a., koji kaže: - Govorio nam je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, slijedeće: /525/ "O ljudi, hadž vam je strogo određen, pa ga obavljajte!" Tada je jedan čovjek rekao: "Je li to svake godine, Allahov Poslaniče?" On je šutio dok ovaj to nije ponovio tri puta, a zatim je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Da sam rekao: 'da', bili biste obavezni, a to ne biste mogli učiniti!" Zatim je dodao: "Pustite onako kako sam vam ostavio, jer prije vas su propali oni koji su puno pitali i nisu se slagali sa svojim vjerovjesnicima! Ako vam nešto naredim, učinite to prema svojim mogućnostima, a ako vam nešto zabranim, napustite to!" Prenosi Muslim. U dva "Sahiha" navodi se hadis koji prenosi Ibn-Džurejdž od Ata ibn Džabira, a on od Surake ibn Maljka, koji je rekao: "Allahov Poslaniče, je li ovaj naš hadž zajedno s umrom (temettu) samo za ovu godinu ili zauvijek?"

"Ne za ovu godinu, nego zauvijek!"

U drugom predanju stoji: "...nego za vijeke vjekova!" Ebu-Isa et-Tirmizi navodi predanje od Ibn-Omera, r.a., koji kaže: - Jedan čovjek je ustao i rekao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: "Ko je hadžija, Allahov Poslaniče?" Odgovorio mu je: "Razbarušen i neuredan!" Zatim je ustao drugi i zapitao: "Koji hadž je najvredniji, Allahov Poslaniče?" Njemu je odgovorio: "Krcat i bučan!" Treći ga je zapitao: "A šta je to 'sebil',[143] Allahov Poslaniče?" Pa mu je rekao: "Opskrba i jahalica..."

Ovako to prenosi Ibn-Madže od Ibrahima ibn Zejda, El-Dževzija. Tirmiz kaže: "On ga ne navodi direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, osim u hadisu kojeg prenosi Ibrahim ibn Zejd, a hadiski su učenjaci imali primjedbi na njegovo pamćenje (hifz)." Et-Tirmizi dalje kaže: "Ali on ima potporu u hadisima koje prenose drugi."

Prenose ga i Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa, Enesa, Hasana, Mudžahida, Ata'a, Seid ibn Džubejra, Rebi'a ibn Enesa, Katade i drugi u sličnoj verziji. Hakim od Enesa navodi /528/ da je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, postavljeno pitanje u vezi s riječima Allaha Uzvišenog: ***"ko može doće do njega"*** na slijedeći način: "Šta je to 'sebil' (mogućnost)?", a on je odgovorio: "Opskrba i jahalica." Nakon toga, on navodi da je to sahih hadis u skladu sa uvjetima Muslima, iako ga autori dva Sahiha ne navode.

Ahmed ibn Hanbel prenosi od Ibn-Abbasa, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /529/ "Požurite na hadž, tj. hadž koji je obavezan, jer niko od vas ne zna šta mu se može desiti!" Ahmed, također, prenosi od Ibn-Abbasa, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /530/ "Ko želi obaviti hadž neka požuri!" Prenosi Ebu-Davud.

"A ko ne vjeruje u njega, pa Allah je doista neovisan o svjetovima!" Ko porekne dužnost hadža, on je nevjernik i Allah nema potrebe za njim. Seid ibn Mensur prenosi od Ikrime, koji kaže: /531/ - Kada je objavljen ajet: ***"A onaj ko želi neku drugu vjeru osim islama, neće mu biti primljena!" (3:85)*** židovi su rekli: "Pa mi smo muslimani!" Allah Uzvišeni je objavio ajet (o hadžu) i time donio dokaz protiv njihove oholosti. Odnosno, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Allah je doista muslimanima odredio kao strogu dužnost da hodočaste Kabu i to svaki koji može do nje doći." Oni su kazali: "To nije propisao nama!" i odbili su obaviti hadž. Allah Uzvišeni kaže:

"A ko ne vjeruje - pa Allah je, doista, neovisan o svjetovima!"

وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٧﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَكْفُرُونَ
بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٨﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ
لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا وَأَنتُمْ شُهَدَآءُ ۗ
وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٩﴾

- Reci: "O sljedbenici Knjige, zašto u Allahova znamenja ne vjerujete. A Allah je svjedok svega što radite?!" /98/ - Reci: "O sljedbenici Knjige, zašto onoga koji vjeruje od Allahove vjere odvraćate, želeći da je iskrivite iako ste svjedoci (da je istina)? A Allah ne zanemaruje ono što vi radite!"/99/

Ovo je oštar prijekor Allaha Uzvišenog nevjerni-

[142] Postavlja se pitanje: kakav je stav ekstremista i laika koji ukazuju na hadis koji pripisuju Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem: "Allahu moj, izveo si me iz meni najdražeg komadića zemlje, pa nastani me u najdražem komadiću zemlje! Nastanio ga je u Medini polazeći od toga da je Medina Allahu najdraži dio zemlje!" Tačno je, međutim, da je Meka Allahu najdraži dio zemlje, kao što se navodi u sahih hadisu, pa kako bi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, radio suprotno Allahu, voleći nešto drugo, a ne ono što Allah voli?! Meka je, doista, Allahu i Njegovom Poslaniku najdraži dio zemlje, htjeli to oni ili ne!

[143] Misli se na riječ **(sebil)** koja je spomenuta u ajetu čiji je doslovni prijevod: put.

cima između sljedbenika Knjige što su suprotstavljeni istini, što ne vjeruju u Allahova znamenja i odvraćaju od puta Allahovog one među vjernicima koji ga žele prihvatiti, iako su znali da je istina ono što donosi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, od ranijih vjerovjesnika, koji su ih izvijestili i nagovijestili dolazak Vjerovjesnika nepismenog, pečata vjerovjesnika i poslanika Gospodara svjetova. Pa, budući da i pored toga oni to poriču, Allah navodi da On neće zanemariti to što oni rade i da će ih za to kazniti na Sudnjem danu.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن تُطِيعُوا۟ فَرِيقًا
مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ كَٰفِرِينَ ﴿١٠٠﴾ وَكَيْفَ
تَكْفُرُونَ وَأَنتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُۥ ۗ وَمَن يَعْتَصِم
بِٱللَّهِ فَقَدْ هُدِىَ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٠١﴾

"O vjernici, ako se budete pokoravali jednoj skupini onih kojima je dana Knjiga, oni će vas, nakon što ste prihvatili pravu vjeru, ponovo vratiti u nevjernike!" /100/ "A kako da ne vjerujete kada vam se kazuju Allahovi ajeti i kad je među vama Poslanik Njegov? A ko se čvrsto drži Allaha, on je na Pravi put upućen!"/101/

Allah Uzvišeni upozorava vjernike da se ne pokoravaju nekim sljedbenicima Knjige koji zavide vjernicima na njihovoj vjeri, kao što kaže:
"Mnogi sljedbenici Knjige voljeli bi, iz lične zlobe svoje, da vas, nakon što ste bili vjernici, vrate u nevjernike..." (2:109), zatim:
"A kako da ne vjerujete kada vam se kazuju Allahovi ajeti i kad je među vama Poslanik Njegov?" To znači: čuvajte se nevjerstva dok se ajeti Allahovi objavljuju Poslaniku Njegovom danonoćno! Isto tako, u hadisu stoji da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, jednog dana upitao svoje ashabe: /532/ "Koji vam se vjernici najviše dopadaju u svom vjerovanju?" "Meleki", odgovorili su oni. On je rekao: "Kako da ne vjeruju kada preko njih dolazi objava?" Upitali su: "A mi?", pa im je odgovorio: "Kako da ne vjerujete kada sam ja među vama?" Zatim su pitali: "Čije je vjerovanje najvrednije?" "Ljudi koji će doći poslije vas pa povjeruju u spise koje nađu!"

Zatim kaže:

"A ko se čvrsto drži Allaha, on je na Pravi put upućen!" Znači, držanje uz Allaha i pouzdavanje u Njega predstavljaju stup Pravog puta i sredstvo upute na Pravi put.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟
ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَٱعْتَصِمُوا۟ بِحَبْلِ
ٱللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا۟ ۚ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً
فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِۦٓ إِخْوَٰنًا وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ
مِّنَ ٱلنَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ
﴿١٠٣﴾

"O vjernici, bojte se Allaha istinskom bogobojaznošću i nipošto ne umirite osim kao muslimani!" /102/ "Svi se čvrsto držite za Allahovo uže i ne razjedinjujte se! I sjetite se blagodati Allahove prema vama, kada ste bili neprijatelji, pa je On sakuplo srca vaša i postali ste, Njegovom milošću, braća! I bili ste na ivici vatrene jame, pa vas je On od nje spasio! Tako vam Allah objašnjava znamenja Svoja da biste na Pravome putu bili!"/103/

Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Abdullaha ibn Mesuda: - Riječi: ***"Bojte se Allaha istinskom bogobojaznošću"*** znače da Mu se pokorava, a ne da griješi; da se sjeća, a ne da zaboravlja; da zahvaljuje, a ne da poriče. Ovo je vjerodostojan lanac koji seže do ashaba (mevkuf), iako postoji i predanje direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ali je prethodna vjerodostojnija. Od Enesa se prenosi da je rekao: "Rob se ne boji Allaha istinskom bogobojaznošću dok ne obuzda svoj jezik!" Seid ibn Džubejr i neki drugi smatraju da je ovaj ajet derogiran riječima Allaha Uzvišenog:
"Bojte se Allaha koliko možete!"* (64:16)** Od Ibn-Abbasa navodi se da nije derogiran, ali ***"istinskom bogobojaznošću" znači da se bore na Allahovom putu istinskom borbom i da ih na tome ne smeta ničiji prijekor, da primjenjuju pravdu, pa makar se to odnosilo na njih, njihove roditelje i sinove.

"I nipošto ne umirite osim kao muslimani!" Dakle, čuvajte islam u svakoj situaciji, tako da i umrete kao muslimani. U zakone Allaha Uzvišenog spada to da ko živi s nečim - s tim i umre, a ko umre s nečim - s tim će biti i oživljen. U suprotnom, Allah neka da zaštitu! Imam Ahmed navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /533/
"O vjernici, bojte se Allaha istinskom bogobojaznošću i nipošto ne umirite osim kao muslimani!" Kada bi samo kap drveta Zekum pala na ovaj svijet, pokvarila bi život stanovnika ovoga svijeta, a šta reći za onoga kome je Zekkum jedino jelo?" Predanje navodi Et-Tirmizi i kaže da je "hasen-sahih", zatim Nesa'i, Ibn-Madže, Ibn-Hibban u svom Sahihu, te Hakim u "Mustedreku" uz napomenu da je"sahih" i prema kriteriju dvojice učitelja koji ga ne

navode. Imam Ahmed navodi predanje od Abdullaha ibn Omera, koji kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /534/ "Ko želi izbjeći Vatru i ući u Džennet, neka ga zatekne smrt dok vjeruje u Allaha i Sudnji dan i daje ljudima ono što voli da se njemu da!"

"Svi se čvrsto držite za Allahovo uže i ne razjedinjujte se!" Ima mišljenja da ***"za Allahovo uže"*** znači za obavezu uzetu od Allaha, kao što navodi slijedeći ajet:

"Bit će poniženi ma gdje se našli ako se ne stave pod Allahovu zaštitu i zaštitu muslimana." (3:112) Znači, pod ugovornu obavezu i zaštitu. Navodi se da je Kur'an "Allahovo uže", što stoji i u hadisu Harisa el-A'vera, koji prenosi od Alije, a to se pripisuje Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, (merfu') u kojem opisuje Kur'an. /535/ "On je čvrsto Allahovo uže i Pravi put Njegov!" Postoji također, i drugi hadis s ovim značenjem. Naime, hafiz Et-Taberi, s lancem od Ebu-Seida, navodi da je ovaj rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /536/ "Allahova Knjiga je Allahovo uže pruženo od neba do Zemlje!" Riječi: ***"I ne razjedinjujte se!"*** predstavljaju zapovijed za džemat, društveno organiziranje i zabranu razjedinjavanja. U tom smislu postoje brojni hadisi. Tako se u Sahihu Muslimovom navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /537/ "Allah voli kod vas troje, ali nije zadovoljan sa tri stvari. On je zadovoljan što se Njemu klanjate i ništa Mu ne pridružujete, što se svi držite za Allahovo uže i ne razjedinjujete se, i što se savjetujete s onim koga je Allah ovlastio nad vama. Nije zadovoljan sa tri stvari: s pričama neutemeljenim (rekla - kazala), s puno pitanja i s gubljenjem imetka!" Njima je garantirana nepogrešivost kod sloge, a izražena bojazan za njih u slučaju nesloge i razilaženja. Ovoj zajednici, ummetu, desilo se da su se razišli u sedamdeset i tri grupe, od kojih je jedna spašena od kazne Vatrom i osiguran joj je Džennet. To su oni koji slijede Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i ashabe njegove.[144]

"I sjetite se blagodati Allahove prema vama, kada ste bili neprijatelji, pa je On složio srca vaša i postali ste Njegovom milošću braća!" Ovo se odnosi na članove plemena Evs i Hazredž, među kojima su u vrijeme paganstva vođeni dugi ratovi, a kada su ušli u islam postali su braća koja su, uz Allahovu pomoć, počela živjeti u ljubavi i povezanosti, potpomažući se u dobru i bogobojaznosti. Allah Uzvišeni kaže:

"On te je Svojom pomoći i vjernicima podržao" /62/ "I sjedinio je srca njihova! Da si ti potrošio sve što je na Zemlji, ne bi sjedinio srca njihova, ali ih je Allah sjedinio." (8:62-63) Oni su bili na ivici provalije vatrene, pa ih je Allah spasio od nje, upućujući ih da vjeruju.

Muhammed ibn Ishak i neki drugi navode /538/ da je ovaj ajet objavljen u vezi s plemenima Evs i Hazredž. Naime, jedan židov je prošao pored skupine ljudi iz plemena Evs i Hazredž, pa mu je zasmetala njihova sloga i jedinstvo. Poslao je čovjeka koji je bio s njim da sjedne s njima i podsjeti ih na ratove, posebno buaski bratoubilački rat, što je on i učinio. Dok je to on govorio, oni su se zagrijali, počeli se ljutiti jedni na druge, buniti i pozivati na svoja znamenja. Zatražili su oružje i krenuli u Harru! (mjesto sukoba). To je došlo do Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je došao da ih smiri. Govorio je: "Zar da se povodite za paganstvom dok sam ja među vama?", a zatim proučio ovaj ajet... Nakon toga su se vratili, pomirili, izgrlili i bacili oružje,[145] Allah s njima bio zadovoljan.

وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ
عَنِ الْمُنكَرِ ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا
وَاخْتَلَفُوا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ ۚ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٥﴾
يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ ۚ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ
أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٠٦﴾ وَأَمَّا
الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٠٧﴾ تِلْكَ آيَاتُ
اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۗ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٨﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿١٠٩﴾

"I neka među vama bude grupa ljudi koja na dobro poziva i naređuje dobro i odvraća od zla. To su oni koji su spašeni!" /104/ "I ne budite kao oni koji su se razjedinili i razišli, nakon što su im već jasni dokazi došli! Njima pripada kazna velika!" /105/ - Na Dan kada će neka lica pobijeljeti, a neka pocrnjeti. Onima čija lica budu pocrnjela (reći će se): "Zar ste postali nevjernici nakon vašeg vjerovanja? Pa iskusite patnju zato što niste vjerovali!" /106/ "A oni čija lica pobijele, pa u milosti Allahovoj su, oni su u njoj vječno!" /107/ "To su Allahova Znamenja, koja tebi istinito kazujemo! A Allah ne želi svjetovima nepravdu učiniti!" /108/ "I Allahu pripada sve što je na nebesima i što je na Zemlji, i Allahu se sve stvari vraćaju!"/109/

[144] Mi, predstavnici zdrave tradicije (Selefa), smatramo da ulažemo trud prema svojim mogućnostima i da spadamo u "spašenu grupu", a Allah je Onaj Koji upućuje, od Koga se pomoć traži i na Kojeg se oslanja, On, Jedini Kome iavna nema!

[145] Pa da li će se arapske zemlje ugledati na njih, pa da zaborave svoje razlike i ujedine se u borbi protiv židova, kako bi ih otjerali iz Palestine i kako bi ova zemlja bila vraćena njenim stanovnicima, Arapima? Molimo Allaha da tako bude!

Allah Uzvišeni kaže: Neka među vama bude grupa ljudi spremna izvršavati Allahovu naredbu, pozivati na dobro, naređivati dobročinstvo i odvraćati od zla. To su oni koji su spašeni, to znači (mudžahidi) borci i učenjaci. Ebu-Dža'fer el-Bakir kaže: /539/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio je riječi:

"I neka među vama bude skupina ljudi koja će na dobro pozivati!", a zatim je rekao: "Dobro je slijediti Kur'an i moj sunnet" (Prenosi Ibn-Merdevejh). Smisao ovog ajeta jeste da se odredi grupa ljudi iz ove zajednice (ummeta) i posveti se ovom poslu, iako je to obaveza svakog pojedinca, što potvrđuje predanje u Sahihu Muslimovom od Ebu-Hurejre, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /540/ "Ko od vas vidi neko zlo, neka ga promijeni svojom rukom, a ako to ne mogne - onda svojim jezikom, a ako ni to ne mogne - onda svojim srcem, a to je najslabiji vid vjerovanja...!" U jednom predanju stoji: /541/ "Iza toga nema vjerovanja ni koliko zrno gorušice!" Imam Ahmed navodi predanje od Huzejfe ibn Jemana, koji prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /542/ "Tako mi Onog u Čijoj ruci je moj život, vi ćete naređivati dobro i zabranjivati zlo, ili će vam Allah uskoro poslati kaznu, pa ćete zatim Njega moliti, ali vam se niko odazvati neće!" Prenose Ibn-Madže i Et-Tirmizi, koji navodi da je hadis hasen. Hadisa o ovoj temi ima više.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"I ne budite kao oni koji su se razjedinili i razišli nakon što su im već jasni dokazi došli!" Ovim nam Allah Veliki zabranjuje da idemo putem onih koji su se razilazili napuštajući rad na naredivanju dobra i zabranjivanju zla, i pored dokaza za to.

"Na Dan kada će neka lica pobijeljeti, a neka pocrnjeti" - misli se na Sudnji dan, kada će biti bijela lica sljedbenika sunneta i džemaata, a crna lica pripadnika novotarija i nejedinstva. To navodi Ibn-Abbas, r.a.

- Onima čija lica budu pocrnjela, reći će se: "Zašto ste postali nevjernici pošto ste bili vjernici?" To su licemjeri.

"Iskusite patnju zato što niste vjerovali!" Ovaj opis obuhvaća svakog nevjernika.

"A oni čija lica pobijele, bit će u milosti Allahovoj, i u njoj će vječno ostati!" Ostat će u Džennetu, kojeg ne žele napustiti.

Zatim Allah Uzvišeni kaže: ***"To su, eto, Allahova Znamenja, koja tebi kazujemo"***, Muhammede, ovi ajeti su Allahovi ajeti, dokazi i objašnjenja koja ti kazujemo, ***"istinito"***, tj. otkrivajući na što se odnose na ovom i drugom svijetu.

"A Allah ne želi svjetovima nepravdu učiniti!" On nije nasilnik nad njima, nego je Pravedni Sudija, Koji neće učiniti nepravdu, budući da je On Svemoćan, Sveznajući, pa nema potrebe da uz to čini nepravdu ikome od Svojih stvorenja. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Allahu pripada što je na nebesima i na Zemlji", tj. sve je Njegovo vlasništvo i Njegovi robovi.

"Allahu se stvari vraćaju!" On je Vladar, Koji vlada svim na ovome i na drugome svijetu.

كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ
تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ۗ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ
الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم ۚ مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١١٠﴾
لَن يَضُرُّوكُمْ إِلَّا أَذًى ۖ وَإِن يُقَاتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١١١﴾
ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ أَيْنَ مَا ثُقِفُوا إِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ اللَّهِ وَحَبْلٍ مِّنَ النَّاسِ
وَبَاءُو بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا
يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ الْأَنبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا
وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿١١٢﴾

"Vi ste najboiji narod koji se ikada pojavio: tražite da se čini dobro, a odvraćate od zla, i vjerujete u Allaha! A kada bi sljedbenici Knjige vjerovali, bilo bi bolje za njih; među njima ima vjernika, ali - većinom su grješnici!" /110/ "Oni vam ne mogu nauditi, nego vas mogu samo vrijeđati. Ako vas napadnu, dat će se u bijeg, i poslije im pomoći biti neće!" /111/ "Ma gdje se našli, oni su poniženi, osim ako su pod zaštitom Allahovom i zaštitom drugih ljudi. Oni su zasluzili srdžbu Allahovu i bijeda je pala na njih, to je zato što u ajete Allahove nisu vjerovali i (što su) vjerovjesnike bespravno ubijali, to je zato što su Allahu bili nepokorni, i što su prešli svaku granicu (u griješenju)!" /112/

Allah Uzvišeni govori o ovom ummetu navodeći da su oni najbolji, pa kaže: ***"Vi ste narod najboiji od svih koji se ikada pojavio."*** U vezi s ovim riječima El-Buhari navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže:

"Vi ste narod najboiji od svih koji se ikada pojavio" "Najboiji za ljude su oni koje dovodite s lancima na vratovima, pa prihvate islam." Ovako navode i Ibn-Abbas i grupa tabiina, a to znači "da su oni najbolji ljudi, kao i najkorisniji za ljude." U tom smislu Allah Uzvišeni kaže:

"tražite da se čini dobro, a odvraćate od zla, i u Allaha vjerujete!", a imam Ahmed navodi predanje od Durre bint Ebi-Leheba, koje kaže: /543/ - Jedan je čovjek ustao dok je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, bio na minberu i upitao: "Allahov Poslaniče, koji su ljudi najbolji?" - a on je odgovorio: "Najbolji ljudi su oni najučeniji i najbogobojazniji, oni

koji najviše navode na dobro i odvraćaju od zla, te oni koji imaju najčvršće veze s rodbinom!"

Ovaj ajet odnosi se na cio ummet i na svako vrijeme, a najbolje vrijeme bilo je vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih ashaba, zatim onih koji su ih slijedili, kao što Allah Uzvišeni ističe i u drugom ajetu: ***"Učinili smo vas također središnjom zajednicom" (2:143),*** tj. najboljima,

"da biste bili svjedoci drugim ljudima". (Ibid.)

U dva Sahiha stoji predanje Zuhrija koje on navodi od Seida ibn Musejjeba, koji prenosi da mu je Ebu-Hurejre govorio: /544/ - Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: "Iz mog ummeta u Džennet će ući odabrana skupina od sedamdeset hiljada ljudi, čija lica svijetle poput mjeseca u noći kada je pun." Ebu-Hurejre kaže: - Zatim je ustao Ukaše ibn Muhsin el-Esedi podižući svoj ogrtač i govoreći: "Allahov Poslaniče, zamoli Allaha da me učini jednim od njih!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Allahu moj, učini ga jednim od njih!" Zatim je ustao jedan ensarija i rekao isto, a on je kazao: "Preduhitrio te je Ukkaše."

Imam Ahmed navodi predanje od Abdurrahmana ibn Ebi-Bekra da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /545/ "Moj Gospodar mi je dao sedamdeset hiljada ljudi koji će ući u Džennet bez polaganja računa", na što ga je Omer upitao: "Allahov Poslaniče, da li si tražio da se to poveća?". On je odgovorio: "Tražio sam, pa mi je dao da uz svakog čovjeka dođe po sedamdeset hiljada ljudi!" Omer je upitao: "A da li si još tražio?" Rekao je: "Tražio sam, pa mi je dao da uz svakog od ovih dođe sedamdeset hiljada!" Omer je ponovo upitao: "Pa, da li si još tražio?" A on je raširio ruke i rekao: "Tražio sam pa mi je dao ovoliko! "Zatim je Abdurahman ibn Ebi-Bekr raširio ruke, a Hašim je kazao: "Ovo je od Allaha, a ne zna se koliki je broj!"

Et-Taberani navodi predanje od Imrana ibn Husajna, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /546/ "Iz mog ummeta u Džennet će ući sedamdeset hiljada ljudi bez polaganja računa i bez patnje." Postavljeno je pitanje: "Ko su ti?"; on je odgovorio: "To su oni koji ne traže spas vračanjem, ne tetoviraju se, ne gataju, nisu sujevjerni, nego se u svoga Gospodara pouzdaju!" Prenosi Muslim posredstvom Hišama ibn Hasana.

Muslim navodi predanje od Husajna ibn Abdurrahmana, koji kaže: /547/ - Bio sam kod Seida ibn Džubejra kada je upitao: "Ko je od vas vidio zvijezdu što je sinoć pala?" Rekao sam: "Ja", a zatim dodao: "Nisam bio na namazu, jer sam imao ujed!" On je rekao: "Pa šta si radio?" Rekao sam: "Pokušavao se "rukjom" (učenjem) izliječiti!" Tada me je upitao: "Šta te je na to navelo?" Rekao sam: "Riječi koje nam je govorio Ša'bi". "Šta vam je govorio Ša'bi?", upitao je. - Ša'bi nam je govorio kako je Burejde ibn Husajb rekao: "Nema rukje osim od uroka ili groznice." Na to je rekao: "Dobro čini onaj ko uradi prema onome što čuje!" Međutim, Ibn-Abbas nam prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Pokazani su mi narodi. Tom prilikom sam vidio jednog vjerovjesnika s grupom ljudi, jednog vjerovjesnika sa jednim ili dva čovjeka, te jednog s kim nije bilo nikoga. Preda mnom se podigla velika tama od mnoštva ljudi. Pomislio sam da su to ljudi iz mog ummeta! Tada mi je rečeno: 'Ovo je Musa i njegov narod! Pogledaj na drugu stranu!' Pogledao sam i vidio veliku grupu. Rečeno mi je: 'Pogledaj na drugu stranu!' Pogledao sam i opet sam vidio veliku grupu! Tada mi je rečeno: 'Ovo je tvoj ummet. S njima je i sedamdeset hiljada ljudi koji će ući u Džennet bez polaganja računa i patnje!' Zatim se podigao, ušao u svoj dom, a ljudi su raspravljali u vezi s ovih sedamdeset hiljada ljudi koji će ući u Džennet bez polaganja računa i bez ikakve patnje. Neki su govorili da su to možda oni koji su bili ashabi Allahovog Poslanika!", drugi da su to možda oni koji su rođeni u islamu i nikoga Allahu nisu pridruživali. Spominjali su koješta drugo, pa je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izišao i upitao: "Šta to pričate?" Kazali su mu, a on je rekao: "To su oni koji se ne bave vračanjem, niti to od drugih traže, koji se ne tetoviraju i ne gataju, nego se u Gospodara svoga pouzdaju!" Tada je ustao Ukkaše ibn Muhsin i rekao: "Zamoli Allaha da me učini jednim od tih!", pa mu je odgovorio: "Ti si jedan od tih!" Zatim je ustao drugi čovjek i rekao: "Zamoli Allaha da i mene učini jednim od tih!", a on mu je kazao: "Ukkaše te preduhitrio!" To navodi El-Buhari, ali bez riječi: "koji se ne bave vračanjem".

U dva Sahiha stoji predanje Abdullaha ibn Mesuda, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao nas je: /548/ "Zar ne želite da vas bude četvrtina u Džennetu?" Mi smo nato veličali Allaha govoreći: "Allahu ekber!", a on je rekao: "Jeste li zadovoljni da vas bude trećina u Džennetu?", pa smo opet rekli: "Allahu ekber!", a on je rekao: "Ja se nadam da će vas biti polovina u Džennetu!"

Et-Taberani navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže: /549/ - Kada je objavljeno:

"Bit će ih mnogo od naroda predašnjih", "a mnogo i od kasnijih!" (56:40) Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Vi ste četvrtina stanovnika Dženneta; vi ste trećina stanovnika Dženneta; vi ste polovina stanovnika Dženneta; vi ste dvije trećine stanovnika Dženneta!"

Abdurrezzak navodi predanje od Ebu-Hurejre, koji spominje da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /550/ "Mi zadnji, bit ćemo prvi na Sudnjem danu; mi ćemo prvi ući u Džennet iako je njima Knjiga dana prije, a nama poslije, jer Allah je nas uputio nakon što su se oni razišli u pogledu istine (tj. u pogledu sedmičnog blagdana), pa oni nas u tome slijede: jevreji praznuju dan poslije (subotom), a krščani dva (nedjeljom).

* * *

Ovi se hadisi odnose na riječi Allaha Uzvišenog:
"Vi ste narod najbolji od svih koji su se ikada pojavili: tražite da se čini dobro, a odvraćate od zla, i u Allaha vjerujete," *pa ko se u ovom ummetu okiti navedenim osobinama, on ulazi u ovaj krug ljudi.* Tako Katade kaže: - Do nas je došlo da je Omer, r.a., vidio prilikom hadža kako su ljudi smireni i blagi, pa je proučio ovaj ajet:
"Vi ste narod najbolji od svih koji su se ikada pojavili", a zatim rekao: "Ko želi da spada u ovaj narod, neka ispuni Allahove uvjete!" Prenosi Ibn-Džerir. Ko se ne okiti tim osobinama, sličan je sljedbenicima Knjige koje Allah Uzvišeni kori kada kaže: ***"Oni nisu sprečavali jedni druge da čine zabranjena djela!" (5:78)*** Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"A kada bi sljedbenici Knjige vjerovali..."***, tj. ono što je objavljeno Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem,
"bilo bi bolje za njih; među njima ima vjernika, all - većinom su iskvareni!" - znači: malo je vjernika među njima, a većina su pokvareni nevjernici.
Nakon toga, Allah Uzvišeni obavještava Svoje robove, vjernike, donoseći im radosnu vijest pobjede na sljedbenicima Knjige, nevjernicima i ateistima, pa kaže:
"Oni vam ne mogu nauditi, nego vas samo mogu vrijeđati. Ako vas napadnu, dat će se u bijeg, i poslije im pomoći biti neće!" Ovako je i bilo, jer Allah je njih ponizio na Hajberu kao što je prije toga ponizio plemena Benu-Kajnuka, Nedir i Kurejzu, tako da im je slomio silu. To isto je učinio s kršćanima Šama, koje su ashabi razbili i za vijeke vjekova uzeli od njih vlast, pa će grupa muslimana u Šamu ostati u islamu sve do dolaska Isaa, sina Merjemina[146], koji će vladati po islamu i šerijatu Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, slomiti križ, ubiti svinju, ukinuti džizju i neće prihvatiti ništa drugo osim islama.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:
"Ma gdje se našli, oni su ponižení, osim ako su pod zaštitom Allahovom i zaštitom drugih ljudi." Prema ovom ajetu Allah im je odredio poniženje i omalovažavanje gdje god bili, osim ako imaju zaštitu Allahovu, koja pretpostavlja status štićenika, džizju i obavezu pridržavanja propisa vjere te: ***"zaštitu ljudi"***, tj. ugovor s Allahom i ugovor o zaštiti s ljudima.
"Oni zaslužuju srdžbu Allahovu", tj. oni su obavezani i obavezno će ih stići srdžba Allahova koju oni zaslužuju.
"I bijeda će ih snaći", tj. snaći će ih u skladu sa sudbinskim određenjem, odnosno, Šerijatom. Zato, Allah Uzvišeni kaže:
"zato što u ajete Allahove ne vjeruju, što su vjerovjesnike bespravno ubijali", tj. njih na to navode oholost, osionost i zavist, što za posljedicu ima poniženje, omalovažavanje i vječnu bijedu vezanu i za poniženje na drugom svijetu. Zatim, Allah Uzvišeni kaže: ***"Što su Allahu bili nepokorni i što su prešli svaku granicu!"*** To ih je navelo da ne vjeruju u ajete Allahove, da ubijaju Allahove Poslanike, da mnogo griješe i budu agresori napadajući vas. Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Abdullaha ibn Mesuda, r.a., koji kaže: "Sinovi Israilovi su u jednom danu znali ubiti po tri stotine vjerovjesnika da bi zatim, krajem dana, nastavili s trgovinom povrća!"

لَيْسُوا۟ سَوَآءً ۗ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ أُمَّةٌ قَآئِمَةٌ
يَتْلُونَ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٣﴾ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ
ٱلْءَاخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ
وَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٤﴾ وَمَا يَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَلَن يُكْفَرُوهُ ۗ وَٱللَّهُ
عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿١١٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ
أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١١٦﴾
مَثَلُ مَا يُنفِقُونَ فِى هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ
حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِنْ
أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾

"Nisu oni svi isti! Ima ispravnih sljedbenika Knjige, koji po cijelu noć ajete Allahove uče i

---

[146] Ovo je lijepa želja mufessira, hafiza Ibn-Kesira, Allah mu se smilovao, ali on nije znao da u Šamu neće dugo ostati ta skupina ljudi, onakva kakva je bila u njegovo vrijeme. Njih su naslijedile generacije koje su zapostavile namaz, pa čak i kompletan islam, pa ne sude po islamu, niti uopće osjećaju odgovornost zbog toga. Muslimani su se, ne samo u Šamu nego i u većini arapsko-islamskih zemalja, udaljili od svake niti koja ih veže za islam. Tim zemljama su nevjernici vladali svojom armijom, a zatim, i kada su ih napustile armije, ostali su nevjernički zakoni i kultura, što je proizvelo i nevjerničku vlast, još od vremena tzv. nezavisnosti! Normalno je da im Allah ne da pomoć ni na jednom polju, budući da ni oni nisu uz Allaha Uzvišenog: *"...ako vi Allaha pomognete, i On će vas pomoći i noge vaše učvrstiti!" (47:7)* Samo od vremena pisanja ovih redova koliko su muslimani i Arapi doživjeli poraza, iako postoji više njihovih država s jakim vojnim snagama, naspram jedne državice židova, izroda naroda i ološa! Dakle, brojne arapske države poražene su od jedne židovske državice, što nije ništa drugo nego kazna Silnog i Svemogućeg Allaha zbog toga što su napustili njegovu vjeru, Kur'an i šerijat. Odakle, onda, da dođe pobjeda Arapima, ako su oni napustili Objavu, iznevjerili povjerenje i prevarili ummet islamski?! Istina iza koje nema druge istine jeste u tome da su oni doživjeli težak i ponižavajući poraz i postali predmet sažaljenja i podsmijeha u svijetu, jer se nisu oslanjali na Allaha, niti su vjerovali u Allaha, nego su mahali svojim lažnim arabizmom i oslanjali se na svoju hvalisavost i primitivizam, na negiranje principa islama i njegova šerijata, bez kojeg Arapi muslimani ne bi ni uzeli vlast u svoje ruke kada su vladali s više od polovice zemaljske kugle. Da, njih je Allah razbio kako bi iz toga izvukli pouku i vratili se istini i Pravom putu... ! Postavlja se pitanje: da li će se vratiti? Mi čekamo!!! Dok ovo govorim, srce mi se cijepa od tuge i boli, ali neka, mi Allahu pripadamo, i Njemu ćemo se vratiti!

sedždu Mu čine!" /113/ "Oni u Allaha i drugi svijet vjeruju, naređuju da se čine dobra djela, a odvraćaju od zlih, i žure činiti dobro! To su oni dobri!" /114/ "Bilo kakvo dobro da urade, neće im biti negirano, a Allah dobro zna one koji se Njega boje!" /115/ "Doista, one koji ne vjeruju od Allaha neće obraniti imeci njihovi, niti djeca njihova; oni će stanovnici Vatre biti, u kojoj će vječno ostati!" /116/ "Primjer onoga što oni u ovosvjetskom životu udijele sličan je iedenom vjetru koji pogodi usjeve ljudi koji su sami sebi nepravdu učinili, pa ih uništi! Njima Allah nepravdu nije učinio, nego je oni sami sebi čine!"/117/

Kod većine mufessira (komentatora) Kur'ana poznato je ono što navode Muhammed ibn Ishak i drugi autori, a što prenosi El-Avfi od Ibn-Abbasa, da su ovi ajeti objavljeni u vezi s onima koji su vjerovali među svećenicima sljedbenika Knjige, kao što su bili: Abdullah ibn Selam, Esed ibn Ubejd, Salebe ibn Šu'be i drugi. To znači da se na ove, naprijed navedene sljedbenike Knjige, prijekor ne odnosi jednako kao i na one koji su primili islam. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Oni nisu isti", tj. oni nisu svi jednaki, jer među njima ima i vjernika i silnika. U tom smislu Allah Uzvišeni kaže:

"Ima ispravnih sljedbenika Knjige...", tj. onih koji izvršavaju Allahovu zapovijed, koji su pokorni Njegovom Šerijatu i koji slijede Njegova Vjerovjesnika. Oni su "ispravni", tj. "na Pravom putu",

"koji po cijelu noć ajete Allahove uče i mole se!", tj. mole se noću i uče Kur'an u svojim molitvama.

" Oni u Allaha i drugi svijet vjeruju, traže da se čine dobra djela, a odvraćaju od zlih, i žure ko će prije dobro učiniti! To su oni dobri!" Oni su spomenuti u slijedećem ajetu:

"Ima i sljedbenika Knjige koji vjeruju u Allaha i u ono što se objavljuje vama, i što se objavljuje njima, koji su skrušeni prema Allahu!" (3:199) U tom smislu, Allah Uzvišeni i ovdje kaže: ***"Bilo kakvo dobro da urade, neće im biti negirano"***, tj. neće kod Allaha biti zagubljeno, nego će ih On za to nagraditi obilnom nagradom.

"Allah dobro zna za one koji se Njega boje!" Njemu se ne može sakriti nikakvo djelo, niti će mimoići nagrada onoga koji dobro djelo učini.

Zatim Allah Uzvišeni obavještava o nevjernicima, idolopoklonicima, kazujući da ih

"od Allaha neće obraniti imeci njihovi, niti djeca njihova", tj. da ih neće mimoići sila Allahova, niti kazna, ako On to bude htio.

"Oni će stanovnici Vatre biti, u kojoj će vječno ostati!"

Nakon toga, On navodi primjer dijeljenja koje obavljaju nevjernici na ovome svijetu, pa kaže:

"Primjer onoga što oni u ovosvjetskom životu udijele sličan je iedenom vjetru", tj. vrlo hladnom vjetru, ***"koji pogodi usjeve ljudi koji su sami sebi nepravdu učinili, pa ih uništi"***, tj. spali ih i uništi sa onim što nose. Iako je došlo vrijeme branja i žetve, on to poruši i uništi plodove i usjeve koje sobom nosi ništeći ih. To je za vlasnika najgore, jer je izgubio u času kada mu je najpotrebnije. Isto je s nevjernicima u čijim djelima Allah uništava nagradu i plod na ovome svijetu, kao što plodovi ovih usjeva nestaju s grijesima vlasnika njihovih. To je tako, jer su sve gradili bez osnova i temelja,

وما ظلمهم الله ولكن أنفسهم يظلمون ***"Njima Allah nepravdu nije učinio, nego je oni sami sebi čine!"***

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ بِطَانَةً مِّن دُونِكُمْ
لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّواْ مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ ٱلْبَغْضَآءُ مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ وَمَا تُخْفِى
صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ ۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾ هَٰٓأَنتُمْ
أُولَآءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِٱلْكِتَٰبِ كُلِّهِۦ ۖ وَإِذَا لَقُوكُمْ
قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْاْ عَضُّواْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَنَامِلَ مِنَ ٱلْغَيْظِ ۚ قُلْ مُوتُواْ
بِغَيْظِكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١١٩﴾ إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ
تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُواْ بِهَا ۖ وَإِن تَصْبِرُواْ وَتَتَّقُواْ لَا يَضُرُّكُمْ
كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٢٠﴾

"O vjernici, ne uzimajte za bliske prijatelje druge mimo vas, jer (drugi) vam propast žele, jedva čekaju da muka dopadnete! Mržnja izbija iz usta njihovih, dok je ono što kriju prsa njihova još gore! Mi vam dokaze iznosimo, ako pameti imate!" /11B/ "Eto, vi njih volite, a oni vas ne vole, a vi vjerujete u sve Knjige. Kada vas sretnu, oni govore: 'Vjerujemo!', a čim se nasamo nađu, od zlobe (prema vama) vrhove prstiju grizu! Reci: 'Umrite od muke!' Allah doista dobro zna šta je u svačijim prsima!" /119/ "Ako vas zadesi kakvo dobro, to ih oziojedi; a zadesi li vas kakva nevolja, obraduju joj se. Ako se budete strpjeli i bogobojazni bili, njihovo lukavstvo vam nimalo neće nauditi! A Allah, doista, dobro zna šta oni rade!"/120/

Allah Blagi i Uzvišeni ovim zabranjuje Svojim robovima koji Ga vjeruju da uzimaju licemjere za intimne prijatelje, tj.upoznaju ih sa svojim tajnama i onim što kriju od neprijatelja, budući da licemjeri ne prestaju ulagati napor i snagu kako bi doveli do propasti vjernika, tj. uporno rade na suprotstavljanju njima, i svemu što im nanosi štetu, koristeći sva moguća sredstva, praveći spletke i varke. Usto, oni

žele samo ono što stvara teškoće i nevolje vjernicima.

"ne uzimajte za bliske prijatelje druge mimo vas", tj. ne uzimajte one koji pripadaju drugim vjerama. Bliski prijatelji nekog čovjeka su oni koji su u posebnom odnosu s njim i koji znaju njegove tajne. El-Buhari i Nesa'i navode predanje od Ebu-Seida, koji prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /551/ "Allah nije poslao nijednog vjerovjesnika, niti odredio namjesnika, a da on nije imao dva pratioca onoga koji ga navodi i podstiče na dobro, i drugoga koji ga navodi i podstiče na zlo. Nepogrješiv je onaj koga Allah zaštiti od grijeha!" Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ebu-Dahkane, koji kaže: - Neko je rekao Omeru ibn Hattabu, r.a.: "Ovdje je jedan dječak iz Hire, hafiz i pisar, pa mogao bi ga uzeti za pisara!?" On je kazao: "Uzeo bih time za bliskog saradnika nekoga ko nije vjernik!" Ovo predanje uz ovaj ajet pokazuje da se štićenici ne mogu uzeti za pisare na mjesta od posebnog značaja za muslimane, odnosno, na položaje na kojima je moguć uvid u stvari za koje postoji bojazan da ih prenesu neprijateljima s kojima se vodi rat. Zato, Allah Uzvišeni kaže:

"jer drugi vam propast žele, jedva čekaju da muka dopadnete!" Ove se riječi odnose na licemjere koji vam žele nevolje učiniti i napraviti razdor između vas.

"Mržnja izbija iz usta njihovih, dok je ono što kriju prsa njihova još gore!" Dakle, na njihovim licima i iz slučajnih omaški vidi se neprijateljstvo, uz mržnju koju skrivaju njihova prsa, a što se ne može skriti inteligentnom i pametnom čovjeku. U tom smislu, Allah Uzvišeni kaže:

"Mi vam dokaze iznosimo, ako pameti imate!"

"Eto, vi njih volite, a oni vas ne vole", tj. vi ih volite zato što pokazuju da vjeruju, a oni vas ne vole ni javno ni tajno!

"a vi vjerujete u sve Knjige". Nema ništa u što vi sumnjate i ne prihvaćate. Ibn-Abbas kaže: "Tj., vi vjerujete u vašu Knjigu i njihovu Knjigu, te u ranije knjige, a oni poriču vašu Knjigu. I vi imate više prava za srdžbu prema njima nego oni prema vama."

"Kada vas sretnu, oni govore: 'Vjerujemo!', a čim se nasamo nađu, od zlobe prema vama jagodice prstiju grizu!" Riječ sa značenjem "vrhovi prstiju" govori o postupku licemjera, koji pokazuju vjerovanje i ljubav, a skrivaju nevjerstvo i mržnju, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"a kada se nađu nasamo, jagodice prstiju grizu od zlobe", što je najgora zloba i mržnja.

Reci: "Umrite od muke!" Allah, doista, dobro zna šta je u svačijim prsima! Ako vam smeta njihovo vjerovanje, Allah će pomoću njih uzdići Svoju Riječ i pokazati Svoju vjeru! Zato, umrite od zlobe, jer Allah zna mržnju koju vi krijete prema vjernicima, pa će vas kazniti poniženjem, a njih nagraditi Svojom pomoći na ovome svijetu, dok vama na drugome svijetu slijedi patnja žestoka, u kojoj ćete vječno ostati.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"Ako vas zadesi kakvo dobro, to ih ozlojedi; a zadesi li vas kakva nevolja, obraduju joj se." To je zbog velikog neprijateljstva prema vjernicima pa, ako ih zadese kakvo dobro i pomoć, oni se ozlojede; a ako ih zadese kakvo zlo i nevolja, što Allah daje kao izraz mudrosti, kao što je bilo na Uhudu, licemjeri se raduju. Allah govori vjernicima:

"Ako se budete strpjeli i Allahove se kazne čuvali, njihovo lukavstvo vam nimalo neće naudit!" Ako se u Allaha pouzdate, njihovo lukavstvo neće do vas stići, jer vi ste pod Allahovom zaštitom i ništa vam se ne može dogoditi bez Njegove odredbe i volje. Ko se u Njega pouzda, dovoljno mu je! Nakon toga, Allah Uzvišeni počinje govoriti o slučaju Uhuda i iskušenju vjernika, o razlikama između vjernika i licemjera, te govori o strpljivima, pa kaže:

وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾ إِذْ هَمَّتْ طَّائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا ۗ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾

"I (sjeti se) kada ti porani, od porodice svoje, da vjernicima odredis mjesta za borbu! A Allah dobro čuje i zna!" /121/ "Kada dvije skupine vaše gotovo ne uzmakoše, a Allah je njihov zaštitnik! I samo u Allaha neka se vjernici pouzdaju!" /122/ "Allah vas je i na Bedru pomogao, kada ste bili manjina! Zato se Allaha bojte, da biste bili zahvalni!"/123/

Prema većini učenjaka, ovaj događaj, Bitka na Uhudu, kako navode Ibn-Abbas i neki drugi, dogo - dio se u (prvu) subotu mjeseca ševvala, treće godine po Hidžri. Povod je bila želja idolopoklonika da se osvete za svoje poginule u Bitki na Bedru, a bilo je preostalo i trgovačke robe koju je na Bedru sačuvao Ebu-Sufjan i koju su iskoristili za borbu s Muhammedom, a.s. Sinovi ubijenih sve su to sakupili i utrošili dovodeći robove i brojne druge ratnike. Krenuli su sa oko tri hiljade ljudi i odsjeli uz mjesto Uhud, nedaleko od Medine. Kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, završio džuma-namaz, savjetovao se s ljudima: da li da izide pred njih ili ostane u Medini? Abdullah ibn Ubejj predložio je da ostanu u Medini, a drugi, koji nisu učestvovali na Bedru, predložili su da izidu pred njih. Tada je ušao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obukao svoju ratnu odjeću, a zatim izišao. Neki su se u tome trenu kajali govoreći: "Možda smo nažao učinili Allahovom Poslaniku,

sallallahu alejhi ve sellem?", a zatim su rekli: "Allahov Poslaniče, ako ti želiš, ostat ćemo!" Na to je on rekao: /552/ "Ne treba vjerovjesnik, ako je obukao svoju ratnu odjeću, da se vraća, sve dok mu Allah to ne odredi!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, krenuo je s hiljadu ashaba, pa kada su bili na pola puta, vratio se Abdullah ibn Ubejj sa trećinom vojske, ljutit što se nije prihvatilo njegovo mišljenje. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nastavio je put i odsjeo u Uhudskom klancu pri vrhu doline, okrenut leđima prema Uhudu. Rekao je: /553/ "Neka niko ne stupa u borbu dok mu to mi ne naredimo!" Muslimanske vojske bilo je sedam stotina. Na čelo strijelaca, kojih je bilo pedeset, postavio je Abdullaha ibn Džubejra. Rekao im je: /554/ "Štitite nas od konjice, koja nam nikako ne smije doći s vaše strane! Držite svoje mjesto bez obzira bude li borba išla u našu korist ili ne! Čak ako biste vidjeli da nas ptice grabljivice kljuju, ne napuštajte svoja mjesta!" Na čelo četa postavio je Musaba ibn Umejra, neke mladiće je stavio naprijed, a neke nazad. Kurejši su se pripremili, a bilo ih je tri hiljade; imali su i stotinu konja sa strane. Na desno krilo konjice postavili su Halida ibn Velida, a na lijevo Ikrima ibn Ebi-Džehla. Zapovjedništvo nad jedinicama dali su Beni-Abdu-Daru. Nakon toga došlo je do sukoba dviju vojski. O tome će, inšallah, detaljnije biti govora na odgovarajućem mjestu. Zato, Allah Uzvišeni kaže:

"I kada ti porani, i porodicu svoju ostavi da vjernicima odrediš mjesta pred borbu!" Znači da ih postaviš na njihova mjesta, desno i lijevo;

"A Allah dobro čuje i zna" što vi govorite vašim jezikom i tajite u vašim srcima.

"Kada dva krila vaša zamalo ne uzmakoše" itd. El-Buhari navodi predanje od Džabira ibn Abdullaha, koji je rekao: "U vezi s nama objavljen je ovaj ajet: ***"Kada dva krila..."***, a zatim: "Mi smo bili dvije grupe, Benu-Harise i Benu-Seleme"; ***"i Allah ih sačuva!"***

"Allah vas je i na Bedru pomogao", tj. na Dan Bedra, a to je bio petak, sedamnaestog ramazana druge godine po Hidžri. To je Dan pobjede Istine nad neistinom (Jevmul-Furkan) kojom je Allah uzdigao islam i njegove sljedbenike, odbacio idolopoklonstvo i porušio mjesto i sljedbu idolopoklonstva. To se desilo iako je muslimana bilo malo, svega trista i trinaest, sa dva konjanika i sedamdeset deva. Ostatak su bili pješaci. Neprijatelja je bilo od devet stotina do hiljadu, sa širokim pancirima, kacigama, punom opremom, rasnim konjima i dodatnim ukrasima. Allah je, međutim, uzdigao Svoga Poslanika, njegove sljedbenike, odnosno skupinu, a ponizio šejtana i njegove sljedbenike. Zato Allah Uzvišeni kaže hrabreći Svoje robove, vjernike i Svoju bogobojaznu sljedbu:

"I na Bedru pomogao, kada ste bili manjina", tj. iako vas je bio mali broj, a kako biste znali da pomoć ne dolazi s brojnošću i opremom nego od Allaha. U tom smislu, u drugom ajetu kaže:

"I na Dan Hunejna, kada vas je mnoštvo vaše zanijelo, iako vam to ništa nije pomoglo..." do riječi ***"... Allah prašta i milostiv je!" (9:25)***

"Zato se Allaha bojte, da biste bili zahvalni!" Znači, budite Mu pokorni. Bedr je inače mjesto između Meke i Medine, poznato po bunaru koji je iskopao neki čovjek po imenu Bedr.

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَن يَكْفِيَكُمْ أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم بِثَلَٰثَةِ
ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُنزَلِينَ ﴿١٢٤﴾ بَلَىٰٓ إِن تَصْبِرُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ وَيَأْتُوكُم مِّن
فَوْرِهِمْ هَٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا
جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِۦ ۚ وَمَا ٱلنَّصْرُ إِلَّا مِنْ
عِندِ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾ لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَوْ يَكْبِتَهُمْ
فَيَنقَلِبُوا۟ خَآئِبِينَ ﴿١٢٧﴾ لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ
فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٢٨﴾ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ
وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٩﴾

- Kada ti reče vjernicima: "Zar vam nije dovoljno da vas Gospodar vaš pomogne sa tri hiljade poslanih meleka?" /124/ "Dakako! Ako strpljivi i bogobojazni budete; i ako vas oni napadnu nagli, Gospodar vaš će vam osigurati pomoć od pet hiljada meleka obi - ježenih!"/125/ "To je Allah učinio samo da vas obraduje i da se time srca vaša smire! A pomoći nema osim od Allaha, Silnog i Mud - rog!" /126/ "Da jedan dio nevjernika uništi, ili da ih osramoti, te da se vrate razočarani!" /127/ "Ništa ne zavisi od tebe, niti da im pokajanje primi, niti da ih kazni, jer oni su doista nasilnici!" /128/ "Allahu pripada što je na nebesima i što je na Zemlji! On prašta kome On hoće, a kažnjava koga On hoće! Jer, Allah prašta i milostiv je!"/129/

Komentatori Kur'ana razilaze se u pogledu ovoga događaja, da li je to Bitka na Bedru ili na Uhudu? Vjerovatnije je da je to Bitka na Bedru, jer Allah Uzvišeni kaže: ***"Kada ti reče vjernicima..."***, što se veže za riječi:

"I Allah vas je pomogao na Bedru". To je predanje Hasana el-Basrija i drugih, a za to se opredijelio i Ibn-Džerir. Rebi' ibn Enes kaže: "Allah je pomogao muslimane s hiljade boraca, a to je vojska zatim prerasla u tri hiljade, potom u pet hiljada. Allah najbolje zna, ali meleci su učestvovali u borbi upravo na Bedru!

U vezi s riječima Allaha Uzvišenog:

"Zar vam nije dovoljno da vas Gospodar vaš pomogne sa tri hiljade poslanih meleka?"

Hasan el-Basri kaže: "To se odnosi na Dan Bedra!"

"Dakako! Ako strpljivi i bogobojazni budete", što znači: ako budete strpljivi da se sretnete s neprijateljem, ako Me se budete bojali i budete Mi pokorni bili!

"...i ako vas oni naglo napadnu" Ed-Dahhak kaže: "Sa svojom mržnjom i pojavom."

"Gospodar vaš će vam osigurati pomoć od pet hiljada meleka obilježenih!", tj. s obilježjima na konjima sa strane. Katade i Ikrima kažu: *"s obilježjima"* znači: sa znacima za borbu, a znaci meleka su bili bijeli turbani koje su oni prepuštali po svojim leđima, odnosno znaci od bijele vune sa strana na njihovim konjima. Od Ebu-Hurejrea prenosi se "od crvene vune".

"To je Allah učinio samo da vas obraduje i da se time srca vaša smire!" Allah nije poslao meleke i samo vas o tome obavijestio, nego da vas obraduje i pouzdanje ulije u vaša srca. Doista je pomoć od Allaha, jer da je On htio, pobijedio bi Svoje neprijatelje bez vas i bez potrebe da se vi borite. Tako On kaže:

"Tako! Jer da je Allah htio, On bi ih pobijedio, ali On hoće da vas jedne drugima iskuša... (47:4) U tom smislu, ovdje kaže:

"To je Allah učinio samo da vas obraduje i da se time srca vaša smire! A pomoći nema osim od Allaha, Silnog i Mudrog!" On je Uzvišeni, Kome nema ravna, te Mudri, i u odredbama i u propisima.

Nakon toga kaže: *"Da jedan dio nevjernika uništi"*, tj. naredio vam je borbu i postojanost mudrošću koju On ima u svakoj odredbi. Zato On navodi sva moguća stanja nevjernika protiv kojih se vodi borba, pa kaže:

"da uništi jedan dio", tj. da uništi grupu *"...nevjernika ili ih osramoti, pa se oni vrate"*, znači , tj. vrate *"razočarani"*, bez nade.

Zatim, Allah Uzvišeni ubacuje rečenicu kojom kazuje da odredba i na ovom i na drugom svijetu pripada samo Njemu Jedinome, u čemu Mu se ništa ne može pridružiti, pa kaže: *"To ništa ne zavisi od tebe!"*, nego sve zavisi od Mene, kao što kaže:

"Ti ne možeš uputiti koga ti želiš, nego Allah upućuje koga On hoće!" (28:56) Dakle, nije tvoje da donosiš sud i odredbu robovima Mojim, osim kako sam ti zapovjedio! Nakon toga, navodi ostale dijelove, pa kaže: *"Ili da im pokajanje primi"*, pa ih uputi nakon što su u zabludi bili, *"Ili ih kazni"* na oba svijeta, zbog nevjerstva, pa kaže:

"jer oni su doista nasilnici!" Znači oni to zaslužuju. El-Buhari prenosi predanje od Salima, koji navodi od svoga oca, koji kaže da je čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori kada podigne glavu s rukua na drugom rekatu sabaha: /555/ "Allahu moj, prokuni tog i tog; Allahu moj, prokuni Harisa ibn Hišama; Allahu moj, prokuni Suhejla ibn Amra, Allahu moj, prokuni Safvana ibn Umejju!" Poslije toga objavljen je ovaj ajet:

"Ništa ne zavisi od tebe, niti da im se pokajanje primi, niti da ih kaznim, jer oni su doista nasilnici!" Pokajanje im je svima primljeno i oprošteno im je.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"Allahu pripada što je na nebesima i na Zemlji!" Sve je u vlasti Njegovoj, a stanovnici su robovi Njegovi;

"On prašta kome On hoće, a kažnjava koga On hoće!" On raspolaže svime i nema nikoga iznad Njegove odredbe, ne odgovara za ono što čini, a oni odgovaraju za sve što čine. Allah doista prašta i milostiv je!

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَأْكُلُوا۟ ٱلرِّبَوٰٓا۟ أَضْعَٰفًا مُّضَٰعَفَةً ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣٠﴾ وَٱتَّقُوا۟ ٱلنَّارَ ٱلَّتِىٓ أُعِدَّتْ لِلْكَٰفِرِينَ ﴿١٣١﴾ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٣٢﴾ وَسَارِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ فِى ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَٱلْكَٰظِمِينَ ٱلْغَيْظَ وَٱلْعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً أَوْ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ فَٱسْتَغْفَرُوا۟ لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا۟ عَلَىٰ مَا فَعَلُوا۟ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿١٣٦﴾

"O vjernici, ne jedite kamatu više puta udvostručenu, i Allaha se bojte da biste spašeni bili!" /130/ "I čuvajte se Vatre koja je za nevjernike pripremljena!" /131/ "I pokoravajte se Allahu i Poslaniku kako bi vam milost ukazana bila!" /132/ "I požurite oprostu od Gospodara vašega, i Džennetu širokom kao nebesa i Zemlja, pripremljenim za bogobojazne!" /133/ "Za one koji udjeljuju, i kada su u obilju i kada su u oskudici, koji srdžbu savladuju i ljudima opraštaju. A Allah voli dobročinitelje!" /134/ "I onima koji, kada učine što loše, ili sebi nasilje učine, Allaha se sjete i oprost za grijehe svoje mole! - A ko oprašta grijehe, ako ne Allah?! - I koji ne ustraju u onome što su činili znajući to!" /135/ "To su oni čija je nagrada oprost od Gospodara njihova, i bašče ispod kojih rijeke teku, gdje će vječno ostati. Divne li nagrade za one koji tako postupaju!"/136/

Allah Uzvišeni u ovome ajetu govori zabranjujući Svojim robovima, vjernicima, davanje i uzimanje

kamate i njeno korištenje uz višestruko uvećavanje, što je bila praksa pagana koji su govorili: "Kada prođe dužnički rok, dug se mora ili realizirati ili povećati. Ako se ne vrati, onda jedna strana produžuje rok, a druga povećava količinu. Tako se čini svake godine, tako da mala količina može višestruko porasti da postane ogromna." Stoga, Allah Uzvišeni naređuje Svojim robovima da se čuvaju kako bi bili spašeni na ovom i onom svijetu, a zatim im prijeti Vatrom upozoravajući ih na to, pa kaže:

"I čuvajte se Vatre koja je za nevjernike pripremljena!", "I pokoravajte se Allahu i Poslaniku kako bi vam milost ukazana bila." Nakon toga slijedi podsticaj da oni nastoje činiti dobra i podsticati jedni druge na postizanje blizine prema Allahu Uzvišenom riječima:

"I požurite oprostu od Gospodara vašega, i Džennetu širokom kao nebesa i Zemlja, pripremljenim za bogobojazne", odnosno, kao što je i Vatra pripremljena za nevjernike. Ima mišljenja da riječi Allaha Uzvišenog:

"širok kao nebesa i Zemlja" znače ukazivanje na njihovu širinu i dužinu, kao što Allah Uzvišeni kaže opisujući Džennet:

"posteljama će postave od kadife biti" (55:54). Šta onda reći za vanjski izgled? Neki kažu: jer njegova je širina kao i dužina, budući da se nalazi pod kupolom ispod Arša (Prijestolja), što pretpostavlja da je okruglog oblika s jednakom dužinom i širinom. Na to upućuju i riječi koje stoje u slijedećem sahih hadisu: /556/ "Kada budete od Allaha molili Džennet, tražite Firdevs, jer to je najviši i srednji dio Dženneta, odakle izviru rijeke i čiji je krov Arš Svemilosnog!"

U svom Musnedu Ahmed navodi predanje: /557/ "da je Heraklije napisao pismo Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem: Ti me pozivaš u Džennet, prostran kao nebesa i Zemlja, pa gdje se onda nalazi Vatra?!" - pa je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio: "Subhanallah, gdje je noć kada dođe dan?" Bezzar navodi od Ebu-Hurejre, koji kaže: /558/ - Neki je čovjek došao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao mu: Šta misliš o riječima Allaha Uzvišenog:

"Džennetu, širokom kao nebesa i Zemlja' *a gdje je Vatra?"* On je kazao: "Zar ne vidiš da noć kada nastupi, prekrije sve? Gdje je tada dan?" Rekao je: "Tamo gdje Allah to hoće!" On mu je kazao: "Tako je i s Vatrom. Ona je tamo gdje Allah hoće da bude!" To znači kao što to što ne vidimo noć kada nastupi dan, ne znači da ona nije na nekom mjestu, pa ako i ne znamo gdje, tako je i Vatra tamo gdje to Allah želi. To se jasno vidi i iz naprijed navedenog hadisa Ebu-Hurejre, koji prenosi Bezzar.

Nakon toga, Allah Uzvišeni navodi opis stanovnika Dženneta, pa kaže:

"Za one koji, i kada su u obilju i kada su u oskudici, udjeljuju...", tj. kada su u teškoćama ili raskoši, raspoloženi ili neraspoloženi, zdravi ili bolesni, te u bilo kojim drugim uvjetima, kao što Allah kaže:

"oni koji dijele imovinu svoju, danju i noću, tajno i javno..." (2:274) To znači: da njih ništa ne može omesti da budu pokorni Allahu i da dijele za Njegovo zadovoljstvo.

"...koji srdžbu savlađuju i ljudima opraštaju", tj. ako oni padnu u srdžbu, oni je i savladaju, tj. prikriju i ne pokazuju, a usto praštaju onome ko im je zlo učinio. U nekim predanjima stoji da "Allah Uzvišeni kaže: Sine Ademov, sjeti Me se kada se rasrdiš, pa ću se i Ja tebe sjetiti kada se rasrdim, i neću te uništiti s onima koje uništavam!" Prenosi ga Ibn Ebi-Hatim. Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Hurejre, koji prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /560/ "Nije silan onaj koji pobjeđuje druge, nego je silan onaj koji sobom vlada u srdžbi!" Prenose ga El-Buharija i Muslim.

- Imam Ahmed navodi predanje od Harise ibn Kuddame es-Sadija, koji spominje da je pitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /561/ "Allahov Poslaniče, kaži mi riječ koja će mi koristiti, a da je kratka, pa da je zapamtim!" "Ne ljuti se!", rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. To mu je ponovio više puta, stalno govoreći: "Ne ljuti se!"

- Imam Ahmed navodi predanje od Atijje ibn Sa'da es-Sa'dija, koji je ashab, da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /562/ "Srdžba je od šejtana; a šejtan je stvoren od vatre, a vatra se gasi vodom! Stoga, kada se neko od vas naljuti, neka se abdesti!" Ovako predanje navodi Ebu-Davud.

- Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Hurejrea, r.a., koji prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, u vezi sa riječima Allaha Uzvišenog:

"i koji srdžbu savlađuju" rekao: /563/ "Ko savlada srdžbu, a može je ostvariti, Allah će mu napuniti nutrinu sigurnošću i vjerom!"

- Ibn-Merdevejh prenosi od Ibn-Omera, r.a., kako kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /564/ "Allahov rob neće progutati gutljaj vrjedniji od gutljaja srdžbe koju savlada u težnji za Allahom!"

"...i koji ljudima praštaju", tj. koji praštaju onima koji im nepravdu učine, tako da kod njih ne ostane išta protiv bilo koga. To je najsavršenije stanje i zato Allah Uzvišeni kaže:

"A Allah voli one koji dobro čine" budući da je to jedan od stupnjeva dobročinstva (ihsana). U hadisu stoji: /565/ "Za troje se zaklinjem: da se imovina neće umanjiti od milostinje (sadake), da će Allah robu koji oprosti samo povećati veličinu, i da će Allah uzdići onoga koji radi Allaha bude skroman!"

- El-Hakim u svom Mustedreku navodi predanje hadisa Muse ibn Ukbeta s lancem od Ubade ibn Samita, koji prenosi od Ubejja ibn Ka'ba, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /566/ "Kome je drago da ima ugled i čast, i da mu se po-

digne stupanj, neka oprosti onome ko mu je nasilje učinio, dade onome koji je njemu uskratio, i uspostavi vezu s onim koji ju je s njim prekinuo!" Zatim kaže: "Hadis ispunjava uvjete El-Buharije i Muslima, koji ga ne navode."

"I za one, koji kada učine što loše, ili sebi nasilje učine, Allaha se sjete i oprost za grijehe svoje mole!" Ako učine neki grijeh, nakon toga se pokaju i traže oprost. Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Hurejre, r.a., koji prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /567/ - Ako čovjek učini grijeh, pa kaže: "Gospodaru moj, počinio sam grijeh, pa oprosti mi!" Allah Uzvišeni će na to reći: *"Moj rob je učinio grijeh i zna da ima Gospodara Koji oprašta grijehe i za to kažnjava. Zato ja praštam Svom robu!"* Ako, zatim,učini drugi grijeh, pa kaže: "Gospodaru moj, počinio sam grijeh, pa oprosti mi!", Allah Uzvišeni će reći: *"Moj rob zna da ima Gospodara Koji oprašta grijehe, ili kažnjava. Pa ću mu oprostiti!"* Ako, zatim, učini novi grijeh, pa kaže: "Gospodaru moj, učinio sam grijeh, pa oprosti mi!", Allah Uzvišeni će reći: *"Moj rob zna da ima Gospodara Koji prašta grijehe, ili za njih kažnjava, pa oprostit ću mu!"* Ako, zatim, ponovo učini grijeh, pa kaže: "Gospodaru moj, učinio sam grijeh, pa oprosti mi!", Allah Uzvišeni će reći: *"Moj rob je znao da ima Gospodara koji prašta grijehe, ili kažnjava za njih! Svjedočim da sam oprostio Svom robu, pa neka radi što hoće!"* Navode ga autori dva Sahiha od Ishaka ibn Ebi-Talhe ovako i slično ovome.

• Kod pokajanja utvrđena je obaveza abdesta i klanjanja dva rekata namaza u skladu s predanjem koje navodi Ahmed ibn Hanbel od Alije, r.a., koji kaže: /568/ "Kada bih čuo neki hadis od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, Allah bi mi dao koristi od njega Svojom voljom, a ako bi mi to od njega prenio neko drugi, tražio bih da se zakune, pa ako bi to učinio, povjerovao bih mu. Ebu-Bekr, r.a., govorio mi je, a on je istinu govorio, da je čuo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: 'Nema čovjeka koji učini grijeh, pa se, zatim abdesti po propisu i klanja dva rekata, te zamoli Allaha za oprost, da mu On to ne oprosti!' " Prenose ga, također, i Ali el-Medini, El-Humejdi, Ibn Ebi-Šejbe, autori Sunena, Ibn-Hibban u svom Sahihu, Bezzar i Ed-Darekutni posredstvom Osmana ibn Mugire, a Tirmizi kaže: "To je hadis hasen." Općenito uzevši, to je hadis hasen i to u predanju vladara vjernika Alije ibn Ebi-Taliba, koji ga navodi od halife Allahovog Poslanika, Ebu-Bekra Siddika, r.a.

• Vjerodostojnost ovog hadisa potvrđuje i slijedeće predanje u dva Sahiha: /569/ - Od vladara vjernika, Osmana ibn Affana, r.a., navodi se da je uzeo abdest kako je to činio Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, a zatim rekao: Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: "Ko se abdesti kako sam se ja abdestio, zatim klanja dva rekata ne razgovarajući sa samim sobom, bit će mu oprošteni prethodni grijesi!" Ovaj hadis je utvrđen prema predanju četverice imama i pravednih halifa od prvaka predašnjih i kasnijih poslanika Gospodara svjetova, što pokazuje i Jasna knjiga s obzirom da traženje oprosta od grijeha koristi grješnicima.

• Imam Ahmed navodi predanje od Seida, koji prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /570/ - Iblis je obećao: "Gospodaru moj, Tvoje mi veličine, ja ću zavoditi sinove Ademove sve dok im je duša u tijelima!", a Allah Uzvišeni kaže: ***"Tako mi Uzvišenisti i Veličine Moje, Ja ću im opraštati dok oni od Mene oprosta traže!"***

"A ko oprašta grijehe, ako ne Allah?!", tj. niko osim Njega ne može ih oprostiti. Tako, imam Ahmed navodi predanje od Esveda ibn Seri'a: /571/ da je Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, doveden jedan zarobljenik koji je rekao: "Allahu moj, ja se Tebi kajem, a ne kajem se Muhammedu!" Na to je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "On zna da je to pravo Onoga Čije jeste!"

"...koji ne ustraju u onome što su činili znajući to!" Odnosi se na one koji se pokaju i ne ustraju u grijehu insistirajući na tome, pa ako i učine grijeh, pokaju se, kao što prenosi hafiz Ebu-Ja'la el-Mevsuli u svome Musnedu od sluge Ebu-Bekrova, koji to navodi od Ebu-Bekra, koji je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /572/ "Onaj koji traži oprost neće pretjerati, pa makar to učinio sedamdeset puta u jednom danu!" To je hasen hadis; ***"znajući to"***, tj. da će, ukoliko se pokaje, Allah primiti pokajanje njegovo, kao što na drugome mjestu kaže:

"Zar ne znaju oni da je Allah Onaj Koji prima pokajanje od robova Svojih...?" (9:104), te na mnogim drugim mjestima.

"To su oni kojima za nagradu pripada oprost od Gospodara njihova", tj. nagrada ako budu imali takve osobine;

"i bašče ispod kojih rijeke teku", tj. s različitim vrstama pića, ***"u kojim će vječno boraviti"***, tj. ostati,

"a divna li je nagrada za one koji tako postupaju!" Ovim Allah Uzvišeni hvali Džennet.

قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا
فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿١٣٧﴾ هَٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ
وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾ وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ
إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ وَتِلْكَ
الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنكُمْ شُهَدَاءَ
وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَلِيُمَحِّصَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ ﴿١٤١﴾
أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنكُمْ وَيَعْلَمَ
الصَّابِرِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَقَدْ كُنتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِن قَبْلِ أَن تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ
وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿١٤٣﴾

"Prije vas su mnogi narodi bili i nestali! Zato, putujte po zemlji i gledajte kako su završili oni koji su istinu poricali!" /137/ "To je objašnjenje ljudima, i putokaz i pouka za one koji se Allaha boje!" /138/ "Ne klonite duhom, i ne žalostite se! Vi ćete gornji biti, ako vjernici budete!" /139/ "Ako vas rane dopadnu - pa i drugi rana takvih dopadaju - i te dane pobjede Mi naizmjenice dajemo ljudima, da bi Allah znao one koji vjeruju, i odabrao neke od vas za šehide. A Allah ne voli nasilnike!" /140/ "I da bi vjernike očistio, a nevjernike uništio!" /141/ "Zar mislite da ćete ući u Džennet, a da Allah ne zna one od vas koji se bore, i zna one koji su strpljivi!" /142/ "Vi ste priželjkivali smrt prije nego što ste se s njom suočili, pa ste je vidjeli, bila je vama naočigled!"/143/

Allah Uzvišeni tješi Svoje robove - vjernike zbog toga što ih je zadesilo u Bitki na Uhudu, kada ih je poginulo sedamdeset, riječima: ***"Prije vas su mnogi narodi bili i nestali."*** Dakle, ovako se dešavalo i prije vas sljedbenicima vjerovjesnika, da bi potom dolazilo do njihove pobjede, a propasti nevjernika. U tom smislu On kaže: ***"Zato, putujte po svijetu i gledajte kako su završili oni koji su laž zagovarali!"***

Zatim kaže: ***"Ovo je objašnjenje ljudima..."***, tj. u Kur'anu su jasno navedene obavijesti o odnosima drevnih naroda s njihovim neprijateljima; ***"i putokaz, i pouka"***, znači, Kur'an, u kojem su obavijesti o onome prije vas, uputa za srca vaša i pouka, tj. prepreka zabranama i grijesima. Nakon toga, umirujući vjernike On kaže: ***"Ne klonite duhom!"*** Nemojte malaksati zbog toga što se desilo,

"i ne žalostite se! Vi ćete gornji biti, ako vjernici budete!" Znači da završetak i pobjeda pripadaju vama, vjernicima!

"A ako dopadate rana - i drugi rana dopadaju", tj. ako vas zadesi da ranjeni budete i dio vas pogine, rane i pogibija zadesit će i neprijatelje vaše.

"I te dane pobjede Mi naizmjenice dajemo ljudima" - pa tako odredi da vas neprijatelji pobijede iako je završetak vaš, iz razloga kojeg On zna. U tom smislu, Allah Uzvišeni kaže: ***"da bi Allah znao one koji vjeruju"***.[147] Ibn-Abbas kaže: "U situaciji kao što je ova to se odnosi na one koji su strpljivi u borbi protiv neprijatelja"; ***"i odabrao neke od vas kao šehide"***, tj. da poginu na Njegovom putu i žrtvuju svoj život za Njegovo zadovoljstvo.

"A Allah ne voli nasilnike!"; "I da bi vjernike očistio...", tj. od grijehova, ako ih imaju; u protivnom - da bi im podignuo stupnjeve prema onome što ih je zadesilo; ***"a nevjernike uništio"***, tj. oni, ako i pobijede, ostanu obijesni i razuzdani, što postane uzrokom njihove propasti i nestanka.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

حسبتم أن تدخلوا الجنة ولما يعلم الله
الذين جاهدوا منكم ويعلم الصابرين

"Zar mislite da ćete ući u Džennet, a da Allah ne zna one od vas koji se bore, i ne zna one koji su strpljivi!" Zar ste mislili da ćete ući u Džennet bez iskušenja borbom i teškoćama, kako bi Allah vidio koji su među vama mudžahidi ustrajni na Njegovom putu i strpljivi u borbi protiv neprijatelja?!

"Vi ste priželjkivali smrt prije nego što ste se s njom suočili, pa ste je vidjeli, bila vam je naočigled!" Priželjkivali ste susret s neprijateljem kako biste se s njim borili; pa eto, dobili ste to što ste tražili i zato se borite i strpljivi budite!" U oba Sahiha stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /573/ "Ne priželjkujte susret s neprijateljima, nego Allaha molite za oprost! A ako se s njima susretnete, budite uporni i strpljivi i znajte da je Džennet pod sjenkom sablji!" U tom smislu, Allah Uzvišeni i kaže:

"pa ste je vidjeli" u vrijeme izravnog susreta u borbenim redovima, ***"vama naočigled"*** (gledajući to svojim očima).

---

[147] Kada Allah Uzvišeni kaže: *"da zna"*, to ne znači da Njegovo znanje o njima zavisi od rezultata njihovih djela, jer On ih je stvorio kao što je stvorio i ono što rade. Tako On kaže:
"Kako ne bi znao Onaj Koji stvara, kada je On Sveznajući i Obaviješteni?!" (67:14) Međutim, On to navodi kako bi naveo dokaz protiv njih na osnovu njihovih djela, bila dobra ili zla, i nagradio ih prema zasluzi. On zna što je tajno i što je skriveno, zna šta je bilo i šta će biti i prije nego je stvorio Zemlju i nebesa na pedeset hiljada godina!

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ
أَفَإِن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَن
يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تَمُوتَ
إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُّؤَجَّلًا وَمَن يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَن يُرِدْ
ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٥﴾ وَكَأَيِّن مِّن نَّبِيٍّ قَاتَلَ
مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا
اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ ﴿١٤٦﴾ وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّا أَن قَالُوا رَبَّنَا
اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ
الْكَافِرِينَ ﴿١٤٧﴾ فَآتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ
وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾

"Muhammed je samo poslanik, a i prije njega je bilo poslanika. Ako bi on umro, ili ubijen bio, zar biste se vi nazad vratili?! Onaj ko se nazad vrati Allahu neće ništa nauditi, a Allah će zahvalne nagraditi!" /144/ "Nijedna osoba neće umrijeti bez određenja Allahovog, časa suđenog. Ko želi nagradu na ovome svijetu, dat ćemo mu je, a ko želi nagradu na drugom svijetu, dat ćemo mu je. I zahvalne ćemo nagraditi!" /145/ "A koliko je bilo vjerovjesnika uz koje su se brojni bogougodnici borili, pa nisu klonuli zbog onoga što bi ih zadesilo na putu Allahovom, niti su posustajali, niti se predavali?! A Allah voli strpljive!" /146/ "Oni nisu govorili ništa drugo nego: 'Gospodaru naš, oprosti nam grijehe naše i raspinost našu u postupcima našim, učvrsti korake naše i pomozi nam protiv naroda nevjerničkog!' /147/ Pa im je Allah dao nagradu na ovome svijetu i ljepotu nagrade na onome svijetu, jer Allah voli dobročinitelje!" /148/

Kada su poraženi muslimani na Uhudu, a ubijeni oni koji su ubijeni, navodi se da je šejtan vikao: "Eto, Muhammed je, doista, ubijen!" To je pogodilo srca mnogih ljudi koji su bili povjerovali da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poginuo, jer je to bilo moguće, isto kao što je moguće u slučaju mnogih drugih vjerovjesnika o kojima nas Allah Uzvišeni obavještava. Među muslimanima je došlo do očigledne slabosti i slabljenja u borbi. Povodom svega toga, Allah je objavio slijedeće:

*"**Muhammed je samo poslanik, a i prije njega je bilo poslanika**"*, tj. on u pogledu poslanstva i mogućnosti da bude ubijen ima među vjerovjesnicima primjere (uzore). Ibn-Ebi-Nudžejh prenosi od svoga oca da je pričao kako je neki čovjek, između muhadžira, prošao pored drugog, od ensarija, koji je grcao u krvi i upitao: "Osjećaš li da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, ubijen?" Ensarija je na to rekao: "Ako Muhammed i bude ubijen, on je prenio Objavu, pa borite se za svoju vjeru!" Prenosi El-Bejheki u djelu "Delailu en-nubuvve" ("Dokazi vjerovjesništva").

Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže prekoravajući one koji su posustali: *"**Ako bi on umro, ili ubijen bio, zar biste se vi nazad vratili?!**"*, tj. zar biste uzmaknuli i povratili se?

*"**Onaj ko se nazad vrati Allahu neće ništa naditi, a Allah će zahvalne nagraditi!**"* One koji budu pokorni, bore se za svoju vjeru i slijede Njegova Poslanika, bio živ ili mrtav.

El-Buhari navodi predanje od Ibn-Šihaba: "Obavijestio me je Ebu-Seleme da mu je Aiša, r.a., kazala kako je Ebu-Bekr, r.a., krenuo na konju iz svoga doma u Senhu do džamije, gdje je sjahao i ušao u džamiju. Nije govorio ni s kim od ljudi dok nije došao Aiši. Zatim se uputio Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, koji je bio pokriven ogrtačem, otkrio mu lice, sagnuo se, poljubio ga i zaplakao, a potom kazao: "Ti si mi i otac i majka! Tako mi Allaha, Allah ti neće dati dvije smrti! Prva smrt ti je propisana i već si je iskusio!" Zuhri kaže: - Kazivao mi je Ebu-Seleme od Ibn-Abbasa kako je Ebu-Bekr izišao dok je Omer govorio ljudima, pa mu je rekao: "Omere, sjedi!" Ebu-Bekr je rekao potom: "Onaj koji se klanjao Muhammedu, Muhammed je doista umro; a ko se klanjao Allahu, Allah je živ i umrijeti neće!" Allah Uzvišeni kaže:

*"**Muhammed je samo poslanik, a i prije njega je bilo poslanika**"* - do riječi - *"**A Allah će nagraditi zahvalne!**"* "I tako mi Allaha, kao da ljudi nisu znali da je Allah objavio ovaj ajet dok im ga nije Ebu-Bekr proučio! Nakon toga, svi ljudi su ga proučili i nisam čuo da je neko izostao a da ga nije proučio! Seid ibn el-Musejjeb mi je kazivao da je Omer tada rekao: "Tako mi Allaha, kada sam čuo Ebu-Bekra da to uči, preznojio sam se ne mogavši stajati na nogama, pa sam sjeo na zemlju!"

*"**Nijedna osoba neće umrijeti bez određenja Allahovog i časa suđenog.**"* Niko umrijeti neće bez Allahove odredbe, dok ne provede vrijeme koje mu je Allah na zemlji odredio. Zato, ovdje i kaže *"**i časa suđenog**"*, kao što na drugom mjestu kaže:

*"**I nikji se život ne produži niti skrati, a da to nije u Knjizi zabilježeno!**" **(35:11)*** Ovim se ajetom hrabre plašljivi na borbu, jer doista - ni kretanje naprijed niti povlačenje ne skraćuju niti produžavaju život, niti ga povećavaju!

*"**Ko želi nagradu na ovome svijetu, dat ćemo mu je; a ko želi nagradu na drugom svijetu, dat ćemo mu je.**"* To znači: ko bude radio samo za ovaj svijet, postići će ono što mu je Allah odredio i na drugom svijetu neće udjela imati, a ko bude za drugi svijet radio, Allah će mu to dati uz ono

što mu pripada na ovome svijetu, kao što kaže:

"Ko bude želio nagradu na drugome svijetu, povećat ćemo mu tu nagradu, a ko bude želio nagradu na ovome svijetu, dat ćemo mu je, ali mu na drugome svijetu udjela nema!" (42:20) Zatim kaže: ***"I nagradit ćemo zahvalne!"*** Njima ćemo dati nagradu iz Naše Dobrote i Milosti na ovome i onome svijetu, prema njihovoj zahvalnosti i radu.

Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže, umirujući vjernike povodom svega što im se desilo u Bitki na Uhudu:

"A koliko je bilo vjerovjesnika uz koje su se brojni bogougodnici borili!" Navodi se da to znači: "Koliko je vjerovjesnika ubijeno, a s njima i mnoštvo njihovih sljedbenika?" To je u skladu s čitanjem ajeta na slijedeći način:

"a s njima je ubijeno i mnogo sljedbenika njihovih!" Allah ovim ajetom, i ajetom ispred njega, upućuje prijekor onima koji su poraženi na Uhudu, pa su napustili borbu kada su čuli povik da je Muhammed poginuo. Stoga je njih Allah kaznio zbog bježanja i napuštanja borbe, pa im kaže:

"Zar, ako je on umro ili je ubijen?" Zar zato da vi, o vjernici, napuštate svoju vjeru?!..."

"I vraćate se nazad". Ima još drugih mišljenja. Međutim, Ibn-Ishak u "Biografiji Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem" kaže, a Allah to najbolje zna, isto: "Koliko je vjerovjesnika koji su bili ubijeni, dok su s njima bile mnoge njihove pristalice, tj. skupine, koje nisu klonule nakon pada vjerovjesnika, niti su posustale pred neprijateljem, pa se nisu predale zbog toga što ih je zadesilo u borbi napuštajući Allaha i svoju vjeru, nego su bili strpljivi"; ***"jer Allah voli strpljive!"*** Riječi Allaha Uzvišenog:

"uz koje su brojni bogougodnici bili" . U ovom ajetu stoje kao akuzativ stanja. Suhejli to posebno ističe, pretjerujući, a on ima i svoje tumačenje riječi:

"pa nisu klonuli stoga što ih je to zadesilo". To bilježi El-Emevi u svom djelu "El-Megazi" prenoseći iz knjige Muhammeda ibn Ibrahima, a drugi ne navode. ***"pa nisu klonuli zbog onoga što bi ih zadesilo na putu Allahovom, niti su posustajali, niti se predavali!"*** U vezi s tim, Katade i Er-Rebi' kažu:

"niti su posustajali" zbog ubistva vjerovjesnika, ***"niti se predavali"***, tj. nisu odustajali od pobjede, odnosno vjere, boreći se protiv onih protiv kojih se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, borio sve dok se nisu preselili Allahu, tj. umrli.

"A Allah voli strpljive." - Oni nisu govorili ništa drugo nego: "Gospodaru naš, oprosti nam grijehe naše i neumjerenost našu u postupcima našim, učvrsti korake naše i pomozi nam protiv naroda koji ne vjeruju!" "Pa im je Allah dao nagradu na ovome svijetu!", tj. pomoć, pobjedu i zasluženu nagradu,

"i ljepotu nagrade na drugom svijetu", tj. to im je dao uz ono prethodno,

"jer Allah voli one koji dobro čine!"

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن تُطِيعُوا۟ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ فَتَنقَلِبُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾ بَلِ ٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ
وَهُوَ خَيْرُ ٱلنَّٰصِرِينَ ﴿١٥٠﴾ سَنُلْقِى فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلرُّعْبَ
بِمَآ أَشْرَكُوا۟ بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا ۖ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ وَبِئْسَ مَثْوَى
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥١﴾ وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥٓ إِذْ تَحُسُّونَهُم بِإِذْنِهِۦ ۖ
حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَٰزَعْتُمْ فِى ٱلْأَمْرِ وَعَصَيْتُم مِّنۢ بَعْدِ مَآ أَرَىٰكُم
مَّا تُحِبُّونَ ۚ مِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا وَمِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ ۚ ثُمَّ صَرَفَكُمْ
عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ ۖ وَلَقَدْ عَفَا عَنكُمْ ۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥٢﴾
* إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلْوُۥنَ عَلَىٰٓ أَحَدٍ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِىٓ أُخْرَىٰكُمْ
فَأَثَٰبَكُمْ غَمًّۢا بِغَمٍّ لِّكَيْلَا تَحْزَنُوا۟ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَآ أَصَابَكُمْ ۗ
وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾

"O vjernici, ako se budete pokoravali onima koji ne vjeruju, vratit će vas unazad pa ćete postati gubitnici!" /149/ "Jer, samo je Allah zaštitnik vaš i On je najbolji pomagač." /150/ "Mi ćemo ulititi strah u srca onih koji ne vjeruju, zato što Allahu pridružuju ono o čemu Allah nije spustio nikakav dokaz; Vatra je njihovo boravište, a grozno je stjecište silnika!" /151/ "Allah je već potvrdio obećanje Svoje, kada ste ih vi uništavali, voljom Njegovom, dok niste neuspjeh doživjeli i o naredbi se raspravljali, i nepokorni bili, nakon što vam je pokazao šta volite: jedni od vas žele ovaj svijet, a drugi onaj svijet! Onda vas je On odvojio od njih, kako bi vas iskušao! I oprostio vam je, jer Allah je prema vjernicima neizmjerno dobar!" /152/ "Kada ste uzmicali penjući se i ne obazirući se ni na koga, dok vas je Poslanik zvao iza leđa vaših, Allah vas je kaznio nedaćom na nedaću, kako ne biste tugovali za onim što vam je izmaklo i nije vas zadesilo! A Allah dobro zna ono što radite!" /153/

Allah Uzvišeni upozorava Svoje robove, vjernike, da se ne pokoravaju nevjernicima i licemjerima, jer ta pokornost vodi propasti na ovome i u budućem svijetu. U tom smislu kaže:

"Ako se budete pokoravali onima koji ne vjeruju, vratit će vas unazad i strovalit ćete se kao gubitnici!" Zatim im naređuje da Njemu budu pokorni i podložni i da od Njega pomoć traže i u Njega se pouzdaju, pa kaže:

"Jer, samo je Allah zaštitnik vaš i On je najbolji pomagač." Nakon toga On im šalje radosnu vijest da će u srca njihovih neprijatelja uliti strah od njih i poniznost zbog nevjerstva i idolopoklonstva, uz kaznu koja im slijedi na drugome svijetu, pa kaže:

"Mi ćemo ulIti strah u srca onih koji ne vjeruju, zato što druge Allahu pridružuju lako im Allah nije spustio moć; Vatra je njihovo boravište, a grozno je stjecište silnika!"

U dva Sahiha navodi se predanje od Džabira ibn Abdullaha, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /574/ "Dano mi je pet stvari koje nisu dane nijednom vjerovjesniku prije mene:

- pomoć u strahu i panici na razdaljini od mjesec dana hoda,
- Zemlja kao Mesdžid i čistoća,
- dozvola da uzimam ratni plijen,
- pravo zagovora (šefaat) i
- dok su drugi vjerovjesnici slani samo svojim narodima, ja sam poslansvim ljudima!"

U vezi s riječima:

"Mi ćemo ulIti strah u srca onih koji ne vjeruju..." El-Avfi navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: "Allah je ulio strah u srce Ebu-Sufjana, pa se on vratio u Meku. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, tada je rekao: /575/ "Ebu-Sufjan se doista vratio ugledavši vas, jer je Allah u srce njegovo strah ulio!" Prenosi ga Ibn Ebi-Hatim. U vezi s riječima:

"Allah je već potvrdio obećanje Svoje, pa ste Ih, voljom Njegovom, uništavali..." Ibn-Abbas kaže: "Allah im je obećao pomoć i pobjedu."

Kada su se muslimani sukobili s idolopoklonicima, pobjeda i pomoć došli su već početkom dana. Me - đutim, kada je došlo do greške koju su učinili strijelci i kada je izgubljen dio borbe, obećanje je odgođeno, s obzirom da je bilo uvjetovano pokornošću i postojanošću, pa Allah kaže: ***"kada ste Ih vI uništavalI"***, tj. ubijali, ***"VoIjom Njegovom"***, tj. time što je dao da budete nadmoćni,nad njima

"dok nIste neuspjeh doživjelI!", tj. dok se niste prestrašili. Ibn-Abbas kaže: "Neuspjeh je, ustvari, kukavičluk";

"I o naredbI se razišIi I nepokorni bIi!", kao što se desilo strijelcima,

"nakon što vam je pokazao šta vollte", kada ste pobjedu izvojevali na početku.

"jedni od vas žele ovaj svIjet", a to su oni koji su željeli plijen kada su vidjeli poraz idolopoklonika,

"a drugi žele onaj svIjet! Onda vas je On odvojIo od njih kako bI vas Iskušao!", tj. zatim ih je pomogao protiv vas.

"Oprostio vam je", tj. oprostio vam je taj čin;[148]

"A Allah je nelzmjerno dobar prema vjernIcima!" Allah vas nije uništio zato što ste postupili suprotno zapovijedi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nego vam je oprostio, jer Allah obasipa vjernike Svojom milošću, posebno zato što vjeruju u Njega i Njegova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

El-Buhari navodi predanje od Berra'a, koji kaže: /576/ - Tom prilikom smo se susreli s idolopoklonicima, pa je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, postavio grupu strijelaca, a za emira (zapovjednika), postavio im je Abdullaha ibn Džubejra i rekao: "Ne napuštajte svoja mjesta! Ako vidite da smo ih savladali, ne napuštajte svoja mjesta, a ako vidite da su nas oni savladali, ne pomažite nam!" Kada smo došli do njih, oni su bili pobjegli, tako da sam čak vidio i žene kako su se ražestile po brdu podigavši svoje ogrtače da su im se i nakiti na nogama vidjeli! Govorili su: "Plijen, plijen!" Abdullah ibn Džubejr je rekao: "Vjerovjesnik me je obavezao da ne napuštate svoja mjesta!" Ali su oni to odbili. Kada su to učinili, bili su potisnuti i bilo je sedamdeset poginulih. Ebu-Sufjan je likujući pitao: "Je li Muhammed među živima?" Poslanik je rekao: "Ne odgovarajte mu!" Zatim je pitao: "Je li među živima Ebu-Kuhafa?" Poslanik je rekao: "Ne odgovarajte mu! Zatim je pitao: "Je li među živima Ibn-Hatab?" I dodao: "Ovi su pobijeni, jer da su živi, odgovorili bi mi!" Omer se nije mogao suzdržati, pa je rekao: "Lažeš, neprijatelju Allahov! Allah ti je ostavio ono što će te rastužiti!" Ebu-Sufjan je kazao: "Veličajte Hubela!" Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Odgovorite mu!" Oni su pitali: "Šta ćemo mu reći?" A on je kazao: "Recite: Allah je Najviši i Najuzvišeniji!" Ebu-Sufjan je na to rekao: "Mi imamo Uzzaa, a vi to nemate!" Vjerovjesnik je kazao: "Odgovorite mu!" "Šta ćemo reći?" - pitali su oni, a on je kazao: "Recite, Allah je zaštitnik naš, a vi zaštitnika nemate!" Ebu-Sufjan je na to rekao: "Današnji dan je za onaj na Bedru, a rat je promjenjiva sreća! Naći ćete kaznu koju nisam naredio, i to mi ne smeta!..." El-Buhari navodi predanje od Aiše, r.a., koja kaže: - Kada je bio Dan Uhuda, idolopoklonici su bili poraženi, pa je Iblis povikao: "Robovi Božiji, držite pozadinu!" Zatim se njihova predhodnica vratila i ustalila pozadinom. To je gledao Ebu-Huzejfe i ugledao svoga oca Jemana, pa je rekao: "Robovi Allahovi, to je moj otac, moj otac!..." Zatim kaže: - Ona dodaje: "Tako mi Allaha, nisu stali dok ga nisu ubili, a Huzejfe je rekao: 'Allah će vam oprostiti!...' Urve je dodao: 'Boga mi, Huzejfe je zbilja bio dobar sve do tvoje smrti!...' " Ibn-Ishak kaže da mu je pričao Kasim ibn Abdurrahman ibn Rafi, jedan od članova porodice Benu-Adijja ibn en-Nedžara: - Enes ibn en-Nadr, amidža Enesa ibn Malika, došao je kod Omera ibn el-Hataba i Talhe ibn Ubejdullaha, među muhadžire i ensarije koji su pobacali sve što im je bilo u rukama, pa je upitao: "Šta

[148] S jedne strane, strijelci su po slobodnoj procjeni (idžtihad) donijeli odluku, a privukao ih je ovaj svijet, s druge strane, pa su postupili suprotno naredbi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, iako je njegova zapovijed bila sasvim jasna: "Ako vidite da nas ptice kljuju, ne napuštajte svoja mjesta!" Postojao je, dakle, jasan dokaz da su bili obavezni da se drže zapovijedi Nepogrešivog poslanika bez bilo kakve lične procjene, jer slijeđenje njegovo pretpostavlja svako dobro, a neslijeđenje svako zlo!

vam je?" Oni su kazali: "Ubijen je Allahov Poslanik!" On im je rekao: "Šta ćete onda sa životom poslije njega? Ustanite i umrite kako je i on umro!" Nakon toga je krenuo u susret neprijatelju i borio se dok nije pao, Allah s njim bio zadovoljan! El-Buhari navodi predanje od Enesa ibn Malika, kako je njegov amidža Enes ibn en-Nadr bio izostao u Bitki na Bedru, pa je rekao: "Izostao sam iz prve bitke Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Ako mi Allah da, pa drugi put krenem sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, Allah će pokazati šta ću uraditi!" Dočekao je Dan Uhuda, pa kada su ljudi doživjeli poraz, rekao je: "Allahu moj, ja Ti se ispričavam za ono što su ovi (tj. muslimani) učinili!" Nakon toga krenuo je sa sabljom naprijed i sreo Sa'da ibn Muaza. Rekao je: "Gdje ideš, Sade? Ja osjećam miris Dženeta pod Uhudom!" Zatim je krenuo dalje i poginuo. Nisu ga prepoznali dok ga sestra nije poznala po mladežu, odnosno po rukama, jer mu je na tijelu bilo osamdeset i nekoliko udaraca i uboda od strijele. (Prenosi Muslim.) Imam Ahmed navodi predanje od Ibn-Mesuda, koji kaže: /577/ "U Bitki na Uhudu žene su bile iza muslimana i ubijale ranjenike mušrika! Da mi je tada neko tražio da se zakunem, mislim da bih rekao da među nama nema nikoga da želi ovaj svijet. " Ali Allah je objavio: "Jedni od vas žele ovaj svijet, a drugi onaj svijet! Onda vas je odvojio od njih, kako bi vas iskušao!" Naime, kada su ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, postupili suprotno njemu i počinili grešku u odnosu na zapovijed koju su dobili, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, izdvojio je devetericu; sedam ensarija i dvojicu Kurejša, a on im je bio deseti. Pošto su ga neprijatelji dobro namučili, on je rekao: "Allah se smilovao čovjeku koji ih odbije od nas!" Zatim je rekao: "Izišao je jedan od ensarija i borio se čitav sat, dok nije poginuo."A kada su ga još pritijesnili, rekao je: "Allah se smilovao čovjeku koji ih odbije od nas!..." On je to govorio dok nisu ubijena sedmerica, pa je rekao: "Nismo bili pravedni prema našim drugovima!" Nakon toga je došao Ebu-Sufjan i rekao: "Veličajte Hubela!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Kažite - Allah je viši i uzvišeniji!" Oni su povikali: "Allah je viši i uzvišeniji!" Ebu-Sufjan je potom rekao: "Imamo Uzzaa, a vi ga nemate!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: - Recite: "Allah je zaštitnik naš, a nevjernici zaštitnika nemaju!" Ebu-Sufjan je potom rekao: "Današnji dan je za Dan Bedra! Jedan dan je protiv, nas a jedan za nas! Jedan dan je Nusaov,[149] a jedan Nesrov. [150] Hanzala[151] je za Hanzalu,[152] drugi za drugoga!" Allahov Poslanik je rekao: "Nije to isto! Naši poginuli su živi, i bit će opskrbljeni, a vaši poginuli će u Vatru i bit će kažnjeni!" Ebu-Sufjan je kazao: "Među ljudima je bilo unakaženih, a da toga nije bilo među nama, ja ne bih naredio niti zabranio, ne bih volio niti mrzio, ne bi me to oneraspoložilo niti raspoložilo!" Pogledali su i vidjeli kako je kod Hamze rasporen stomak i kako je Hinda uzela njegovu džigericu i čupa je zubima... ali nije mogla jesti! Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao je: "Je li što pojela?" "Ne!" - rekli su oni. On je na to kazao: "Allah neće ništa od Hamze u vatru staviti!..." Zatim kaže: "Nakon toga je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, položio Hamzu i klanjao mu dženazu. Zatim je donesen jedan čovjek, ensarija, pa mu je klanjao, a potom ga podignuo, a ostavio Hamzu da bi mu klanjao sedamdeset puta!" Navodi ga jedino Ahmed.

"Kada ste uzmicali penjući se i ne obazirući se ni na koga", tj. odvojio vas je od njih kada ste se penjali uz brdo bježeći od neprijatelja i ne obazirući se ni na koga zbog straha, bojazni i panike;

"dok vas je Poslanik zvao iza leđa vaših", tj. dok ste se ponašali suprotno njemu, on vas je iza leđa zvao da ne bježite od neprijatelja, da se vratite i zaustavite, a zvao je i druge ljude: /578/ "Za mnom, robovi Allahovi, za mnom!" Ibn-Abbas kaže: "Sa Allahovim Poslanikom nije ostalo više od dvanaest ljudi koji su ga branili!... Među njima je bio Talha, koji je ostao, dok su drugi pali. Zatim je i Talha zamolio da se bori i borio se kao i drugi prije njega, pa kada je ranjen u ruke (prste), rekao je: 'Hissin!'[153] Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tada je rekao: /579/ 'Da si rekao: Bismillah ("U ime Allaha") i spomenuo ime Allahovo, meleci bi te podigli i ljudi bi to gledali sve dok te ne uvedu u nebesku sferu!' Zatim se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uspeo do svojih ashaba, koji su bili sakupljeni zajedno." El-Buhari navodi predanje od Kajsa ibn Ebi-Hazima, koji kaže: /580/ "Vidio sam ruku Talhe kako je odsječena, a on njom štiti Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, dakle, na Uhudu!" U dva sahiha se navodi hadis Mu'temera ibn Sulejman, koji to navodi od svoga oca, a on od Ebu-Osmana en-Nehdija, koji kaže: /581/ "Tih dana kada se borio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, s njim nije ostao niko osim Talhe ibn Ubejda i Sa'da!" Hasan ibn Arefe navodi od Seida ibn Musejjeba, koji kaže: - Čuo sam Sa'da ibn Ebi-Vekkasa kako kaže: /582/ "U Bici na Uhudu meni je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, svoje strijele istresao iz tobolca i rekao: 'Gađaj, žrtvovao bih oca i majku za tebe!'"

El-Buhari navodi predanje od Sa'da ibn Ebi-Vekkasa: /583/ kako je on, u Bici na Uhudu, gađao ispred Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa kaže: - Vidio sam Allahovog Poslanika kako mi dodaje strijele i govori: "Gađaj, žrtvovao bih oca i majku za tebe!" Čak mi je dodao strijelu na kojoj nije bilo šiljka, pa sam i njom gađao!

U dva sahiha se navodi hadis Ibrahima ibn Sa'da ibn Ebi-Vekkasa, koji navodi od svoga oca, da je

[149] Idol - op. prev.

[150] Idol - op. prev.

[151] Ibn Ebi-Amir - op. prev.

[152] Sina Ebu-Sufjana - op. prev.

[153] Riječ koju kaže neko ko je pogođen ili zapaljen, kada izgubi koncentraciju zbog bola, kao što neki danas kažu: "Uh!"... i sl

rekao: /584/ "Na Dan Uhuda vidio sam s desne strane Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, a sa lijeve dva čovjeka na kojima je bila bijela odjeća kako ga žestoko brane i nikada ih više nisam vidio ni prije ni poslije toga (tj. Džibrila i Mikaila, a.s.).

Ebu-Esved navodi predanje od Urve, a on od Zubejra: /585/ - Ubejj ibn Halef, brat Beni-Džumeha, bio se zakleo dok je bio u Meki da će ubiti Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa kada je Alla - hovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, došla vijest o njegovoj zakletvi, rekao je: "Ne, nego ću ja njega ubiti, ako Allah da!" Kada je došlo do Bitke na Bedru, Ubejj je krenuo naprijed u željeznom oklopu govoreći: "Neću se spasiti, ako se Muhammed spasi!" Zatim je krenuo prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, s ciljem da ga ubije. Dočekao ga je Musab ibn Umejr, brat Beni Abdid-Dara, koji je lično štitio Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i poginuo je. Allahov Poslanik je tada ugledao ključnu kost Ubejje ibn Halefa između pancira i šljema i tu ga udario svojim oružjem. On je pao na zemlju s konja, a od udarca nije bilo krvi. Do njega su došli njegovi drugovi i ponijeli ga dok je on rikao kao vo! Oni su govorili: "Šta te je uzrujalo? To je samo ogrebotina. Tada im je on naveo riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: ("Ne, nego ću ja Ubejja ubiti!"), a zatim je rekao: "Tako mi onoga u čijoj ruci je moj život, da se ovo što se desilo meni, desilo drugim ljudima (iz Medžaza), svi bi pomrli!" I on je umro otišavši u Vatru! ***"pa daleko bili oni koji su u Vatri žestokoj!" (67:11)***

El-Buhari navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: /586/ "Srdžba Allahova je žestoka prema onome koga je ubio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na Allahovom putu, a žestoka je srdžba Njegova i prema ljudima koji su okrvavili lice Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem!"

U dva Sahiha utvrđeno je predanje Ebu-Hurejre, koji kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /587/ "Allahova srdžba je velika prema ljudima koji su ovo učinili sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, pokazujući pritom na svoj prednji zub. A žestoka je srdžba Allahova i prema čovjeku koga Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ubije na Allahovom putu!"

Ibn-Ishak kaže: "Nastradao je i prednji zub Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pukla mu je arkada i usna kada ga je pogodio Utbe ibn Ebi-Vekkas. Salih ibn Kejsan priča kako mu je neko pripovijedao od Sa'da ibn Ebi-Vekkasa, koji kaže: /588/ "Nikada nisam želio nikoga ubiti kao što sam to želio učiniti s Utbetom ibn Ebi-Vekkasom, iako je on kako sam saznao bio omražen među svojim ljudima. Zato su mi bile dostatne riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Žestoka je srdžba Allahova prema onome ko je okrvavio lice Allahovog Poslanika!"

"Allah vas je kaznio nedaćom iza nedaće," tj. kaznio vas je brigom na brigu (jer prijedlog ovdje znači). Ovo značenje imaju i riječi Allaha Uzvišenog: ***"I po stablima palmi ćemo vas razapetI!" (20:71),*** tj. na stabla palmi. U tom smislu, prvi izazov je zabrana plijena idolopoklonika, pobjeda i nadmoć nad njima, te pogibije i rane što su zadesile muslimane nakon pobjede, koju su bili postigli u početku. Na koncu, ono što im je promaklo na kraju samo je zbog grijeha prema Allahu i ponašanja suprotnog Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Drugi izazov bila je njihova sumnja da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, poginuo, navala neprijatelja na njih i njegovo ovladavanje vrhom brda s kojeg je dominirao nad njima.

"kako ne bIste tugovali za onim što vam je izmaklo", tj. zbog plijena i pobjede nad neprijateljem, koja vam je izmakla; ***"niti zbog onoga što vas je zadesilo"*** u pogledu rana i pogibija. To navode Ibn-Abbas, Abdurrahman ibn Avf i drugi.

"A Allah dobro zna ono što radite!" On je Veliki i Hvale Vrijedan i nema drugog boga osim Allaha Uzvišenog.

ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّن بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً
نُّعَاسًا يَغْشَىٰ طَائِفَةً مِّنكُمْ ۖ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنفُسُهُمْ يَظُنُّونَ
بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ ۖ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ الْأَمْرِ مِن شَيْءٍ ۗ قُلْ إِنَّ
الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ ۗ يُخْفُونَ فِي أَنفُسِهِم مَّا لَا يُبْدُونَ لَكَ ۖ يَقُولُونَ
لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَاهُنَا ۗ قُل لَّوْ كُنتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ
الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ ۖ وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ
وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٥٤﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا
مِنكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا ۖ
وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٥٥﴾

- Zatim vam je, poslije nevolje, spokojstvo spustio snom koji je neke od vas obuzeo, dok su se drugi brinuli samo o sebi, misleći o Allahu ono što nije istina, mislima paganstva, govoreći: "Imamo li mi ikakva udjela u pobjedi?" Reci: "Sva popjeda pripada samo Allahu!" Oni u sebi kriju ono što tebi ne pokazuju. Govore: "Da smo ikakva udjela u pobjedi imali, ne bismo ovdje izginuli!" Reci: "I da ste u kućama svojim bili, opet bi oni kojima je propisano da poginu izišli na mjesta pogibije svoje, da Allah iskuša š ta je u grudima vašim i da ispita šta je u srcima vašim! A Allah dobro zna šta je u grudima!" /154/ "One od vas koji su uzmakli na dan kada su se dvije skupine sukobile, dolsta je šeftan naveo da posrnu zbog nečeg od onoga

što su prije zaradili! A Allah im je već oprostio, jer Allah prašta i blag je!"/155/

Allah Uzvišeni navodi Svojim robovima spokojstvo i mir koje je na njih spustio kroza san, koji ih je obuzeo dok su bili pod oružjem, zabrinuti i ophrvani nevoljom. Drijemež u ovakvoj situaciji dokaz je spokojstva, kao što Allah kazuje u poglavlju "El-Enfal" kada govori o Bedru:

"I kada vas san obuze kao spokojstvo od Njega" (8:11).

Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ibn-Mesuda, koji kaže: "Drijemež u borbi je od Allaha, a u namazu od šejtana!" El-Buhari donosi drugo predanje od Enesa, koji prenosi od Talhe da je rekao: "Bio sam od onih koje je obuzeo drijemež u Bitki na Uhudu, pa mi je sablja više puta iz ruke ispala; ispala bi i uzeo bih je, ispala i uzeo bih je!" Ovako to prenosi u poglavlju "El-Megazi" kao muallek (predanje), a u poglavlju "Et-tefsir" navodi ga direktno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, s lancem od Šejbana, Katade, Enesa i Ebi-Talhe, koji kaže: "Obuzeo nas je san dok smo bili u bojnom poretku u Bici na Uhudu!" Potom kaže: "pa mi je sablja ispadala iz ruku, pa sam je uzimao, ispadala, pa sam je uzimao!" U vezi s ovim, Allah Uzvišeni kaže:

"Zatim vam je, poslije nevolje, spokojstvo ulio kroza san koji je neke od vas obuzeo", znači one koji imaju vjeru, izvjesnost, postojanost i iskreno pouzdanje u Njega. Oni su čvrsto uvjereni da će Allah pomoći Svoga Poslanika i dati da mu se ispune njegove nade. U tom smislu kaže:

"dok su se drugi brinuli samo o sebi", tj. njih nije obuzimao san zbog uzbuđenja, nemira i straha;

"misleći o Allahu ono što nije istina, mislima paganstva". U drugom ajetu Allah Uzvišeni kaže:

***"Nego ste pomislili da se Poslanik i vjernici nikada neće vratiti porodicama svojim!"* (48:12)** Naime, oni su mislili da je pobjeda idolopoklonika postala odlučujuća, te da su islam i njegovi sljedbenici uništeni. Ista stvar je i s onima koji sumnjaju, budući da i njima naumpadaju također ovako loše misli.

Nakon toga, Allah Uzvišeni saopćava da oni ***"govore"*** u toj situaciji:

"Imamo li mi ikakva udjela u pobjedi?", pa kaže:

- Reci: "Sve pripada samo Allahu!" Oni u sebi kriju ono što tebi ne pokazuju i govore!, - a zatim komentira šta u sebi kriju, pa kaže:

" Oni govore: "Da smo ikakva udjela u pobjedi imali ne bi ovdje izginuli!", tj. to kriju od Allahovog Poslanika sallallahu alejhi ve sellem.

Ibn-Ishak navodi predanje od Zubejra, koji kaže: "S Allahovim Poslanikom doživio sam da nam je Allah dao san kada je među nama zavladao strah, pa nije bilo nijednog da mu brada nije pala na grudi!" Zatim kaže: "Tako mi Allaha, čujem riječi Mu'teba ibn Kušajra, kao u snu, kako govori:

"Da smo ikakva udjela u pobjedi imali, ne bismo ovdje izginuli!" Od njega sam ih ja napamet naučio! U vezi s tim, Allah Uzvišeni je objavio:

"Oni govore: "Da smo ikakva udjela u pobjedi imali, ne bismo ovdje izginuli!" Prenosi Ibn Ebi-Hatim.

- Reci: "I da ste u kućama svojim bili, opet bi oni kojima je propisano da poginu izišli na stratišta svoja." Ovo je sudbinska odredba koju je Allah Uzvišeni odredio i nepobitna presuda od koje se ne može izbjeći niti izvrdati;

"kako bi Allah iskušao šta je u grudima vašim i kako bi ispitao što je u srcima vašim!" On vas iskušava onim što vam se događa, kako bi razlikovao lošeg od dobroga i izdvojio vjernika od licemjera u riječima i djelima.

"A Allah zna šta je u grudima!" Kakve tajne i skrivene stvari se tu nalaze.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"One među vama koji su uzmakli na dan kada su se dvije skupine sukobile, doista je šejtan naveo da posrnu zbog onoga što su prije zaradili!" Znači, posmuli su zbog nekih njihovih prethodnih grijeha. Neki predstavnici zdrave tradicije kažu: "U nagradu za dobro djelo spada dobro djelo i poslije njega, a u kaznu za loše djelo spada loše djelo poslije njega!"

Zatim kaže: ***"A Allah im je već oprostio!"*** To što su pobjegli, ***"jer Allah prašta i blag je!"*** On oprašta grijeh, blag je prema Svojim stvorenjima, pa prelazi preko toga.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَقَالُوا۟ لِإِخْوَٰنِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ أَوْ كَانُوا۟ غُزًّى لَّوْ كَانُوا۟ عِندَنَا مَا مَاتُوا۟ وَمَا قُتِلُوا۟ لِيَجْعَلَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ حَسْرَةً فِى قُلُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٥٦﴾ وَلَئِن قُتِلْتُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿١٥٧﴾ وَلَئِن مُّتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى ٱللَّهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾

- O vjernici, ne budite kao oni, koji ne vjeruju i koji govore za braću svoju, kada odu na put po Zemlji ili se budu borili: "Da su bili s nama, ne bi umrli, niti poginuli!" pa Allah time čini tugu u srcima njihovim, a Allah daje i život, i smrt! On dobro vidi ono što vi radite!" /156/ "A ako vi na Allahovom putu poginete ili umrete, doista su oprost od Allaha i milost bolji od onoga što oni gomilaju!" /157/ "I bilo da umrete ili poginete, vi ćete kod Allaha sigurno sakupljeni biti!"/158/

Allah Uzvišeni zabranjuje Svojim robovima, vjernicima, da budu kao nevjernici koji imaju iskvareno vjerovanje, pa govore o svojoj braći koji umru na putu ili u ratu: "Da su to ostavili, ne bi im se desilo to što se desilo!"- pa kaže:

"O vjernici, ne budite kao oni koji ne vjeruju i koji govore za braću svoju", tj. o braći svojoj,

"kada odu na put po Zemlji", tj. otputuju radi trgovine ili nečega sličnog,

"ili se budu borili", tj. učestvuju u boju: ***"Da su s nama bili"***, tj. u gradu,

"ne bi umrli niti poginuli" na putu ili u boju.

"pa Allah time čini tugu u srcima njihovim", tj. stvara ovo uvjerenje u dušama njihovim, kako bi osjećali još viši bol za svojim mrtvim i poginulim.

Nakon toga, Allah Uzvišeni odgovara:

"Jer Allah daje i život i smrt", tj. u Njegovoj je ruci stvaranje i Njemu se sve vraća, tako da niko ne može niti živjeti, niti umrijeti bez Njegove volje i određenja, kao što se nikome život ne može produžiti ili skratiti bez Njegove presude i određenja.

"Allah dobro vidi šta vi radite!" Njegovo znanje i vid dopiru do svih stvo -renja i ništa Mu se ne može sakriti.

"A ako vi na Allahovom putu poginete ili umrete, doista su oprost i milost bolji od onoga što oni gomilaju!" To znači da je pogibija na Allahovom putu, kao i smrt, sredstvo za postizanje Allahove milosti, oprosta i zadovoljstva, što je bolje od opstanka na ovome svijetu i svih njegovih prolaznih stvari, jer svako ko umre, Njemu će se vratiti, pa će ga On nagraditi za njegova djela, bila dobra ili zla. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"I bilo da umrete ili poginete, vi ćete sigurno oživljeni i sakupljeni biti!"

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ ۖ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ۖ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾ إِن يَنصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۖ وَإِن يَخْذُلْكُمْ فَمَن ذَا الَّذِي يَنصُرُكُم مِّن بَعْدِهِ ۗ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾ وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَغُلَّ ۚ وَمَن يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾ أَفَمَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَن بَاءَ بِسَخَطٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦٢﴾ هُمْ دَرَجَاتٌ عِندَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾ لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾

***"S Allahovom milošću ti si blag prema njima; a da si grub i tvrda srca bio, razbježali bi se iz tvoje blizine. Zato im praštaj i moli da im bude oprošteno, i dogovaraj se s njima! A kada se odlučiš, u Allaha se pouzdaj; Allah, doista voli one koji se (u Njega) uzdaju!" /159/ "Ako vas Allah pomogne, niko vas pobijediti neće; a ako vas napusti, pa ko je taj koji vam, osim Njega, može pomoći? I u Allaha neka se uzdaju vjernici!" /160/ "Nije moguće da Vjerovjesnik šta utaji! A onaj ko šta utaji, doći će na Sudnji dan s tim što je utajio! Zatim će svakome u potpunosti biti dano ono što je zaslužio, i nikome neće nepravda biti učinjena!" /161/ "Zar je onaj koji je Allahovo zadovoljstvo slijedio kao i onaj koji je Allahovu srdžbu navukao i prebivalište mu je Džehennem, a užasno je to stjecište!" /162/ "Oni su kod Allaha po stupnjevima i Allah dobro vidi šta oni rade!" /163/ "Allah je vjernike (milošću Svojom) darovao kada im je poslanika između njih poslao, da im ajete Njegove kazuje, da ih očisti, i da ih Knjizi i mudrosti pouči, iako su prije u očitoj zabludi bili!"/164/**

Allah Uzvišeni obraća se ovdje Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ukazujući mu, kao i vjerni - cima, na blagost i lijepu riječ koju je pokazao prema svojim sljedbenicima, koji slijede njegovu zapovijed, a izbjegavaju ono što zabranjuje:

"Samo Allahovom milošću ti si blag prema njima", tj. uz milost od Allaha. Hasan el-Basri kaže: - Ovo je moral Muhammedov, sallallahu alejhi ve sellem, s kojim ga je Allah Uzvišeni poslao, a ovaj časni ajet liči riječima Uzvišenog:

"Došao vam je poslanik između vas; teško mu je što ćete na muke udariti, pa brine o vama; prema vjernicima je blag i milostiv!" (9:128)

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"A da si grub i tvrda srca bio, razbjegli bi se iz tvoje blizine", tj. da si ti imao ružnu riječ i grubo srce prema njima, oni bi se razbježali od tebe i napustili te. Međutim, Allah ih je oko tebe sakupio, učinio te blagim prema njima, što je omekšalo i njihova srca. U tom smislu, Abdullah ibn Amr kaže: "Ja nalazim svojstva Allahovog Poslanika i u prethodnim knjigama: on nije osoran, niti grub, niti bučan po trgovištima; on na zlo ne uzvraća zlim, nego oprašta i blago postupa!"

"Zato im praštaj, moli da im bude oprošteno, i dogo -varaj se s njima!" Zato se Allahov Poslanik, salla -llahu alejhi ve sellem, dogovarao sa svojim ashabima u vezi s onim što se dešavalo, omekšavajući im srca kako bi bila djelotvornija. Tako se on s njima dogovarao prilikom Bitke na Bedru da idu prema karavanu. Oni su tada rekli: "Allahov Poslaniče, da si nam predložio da idemo preko mora, išli bismo s tobom! Da si krenuo s nama do Berkul-Gamada, pošli bismo s tobom i ne bismo ti rekli kao što su Musaovi ljudi njemu rekli: 'Idite ti, i Gospodar tvoj, pa se borite, a mi ovdje ostajemo!', nego ti kažemo: Kreni, i mi ćemo s tobom i pred tobom, kao borci s tvoje lijeve i desne strane!" On se s njima savjetovao također na Uhudu: da li da ostanu u Medini ili krenu prema neprijatelju? Većina je predložila da izađu prema neprijatelju, pa je i izišao. Savjetovao se i na Dan saveza u pogledu potpisivanja primirja za trećinu tadašnje Medine, što su odbili Sad ibn Muaz i Sad ibn Ubade, pa je i on od toga odustao; savjetovao se na Hudejbiji da krene prema porodicama idolopoklonika, kada mu je Siddik rekao: "Mi nismo došli da napadamo bilo koga, nego smo došli da obavimo umru!", pa je i njemu tako odgovorio složivši se s njim.

U vezi sa "slučajem Potvore" on je rekao: /589/ "Recite mi šta da radim, o muslimani, s onima koji su potvorili moju suprugu. Tako mi Allaha, ja o svojoj supruzi ne znam nikakvo zlo. Oni su je potvorili s kim? Tako mi Allaha, ja od njega znam samo dobro." Dakle, on se s njima savjetovao kako o ratovima, tako i o drugim stvarima. Ibn-Madže navodi predanje od Ebu-Hurejre, koji prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: /590/ "Onaj s kim se savjetuje pod obavezom je!" Od Džabira također navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /591/ "Kada se neko od vas posavjetuje sa svojim bratom, neka mu da savjet!"

"A kada se odlučiš, u Allaha se pouzdaj!" Kada se s njima posavjetuješ o nečemu i na to se odlučiš, onda se u Allaha pouzdaj!;

"Jer Allah, doista, voli one koji se u Allaha uzdaju!"

"Ako vas Allah pomogne, niko vas pobijediti neće, a ako vas ponizi, pa ko je taj ko vam osim Njega može pomoći? I u Allaha neka se uzdaju vjernici!" Ovaj ajet vezuje sa za naprijed navedene riječi:

"A pomoći nema osim od Allaha, Silnog i Mudrog!" **(3:126)** Nakon toga, Allah Uzvišeni im naređuje da se u Allaha pouzdaju, pa kaže:

"I u Allaha neka se uzdaju vjernici!"

"Nije moguće da Vjerovjesnik šta utaji!" Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: - U Bitki na Bedru bili su izgubili jedan pokrivač od kadife, pa su rekli: "Možda ga je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzeo!" Nakon toga, Allah Uzvišeni je objavio ajet:

"Nije na Vjerovjesniku da šta utaji!" - tj. da iznevjeri. Ovo je tvrdnja da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, čist od svake vrste pronevjere pri izvršavanju povjerenja koje mu je uka - zano, podjeli plijena i sl. Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"A onaj ko šta utaji, donijet će na Sudnji dan to što je utajio! Zatim će svakome u potpunosti biti dano ono što je zaslužio i nikome neće nepravda biti učinjena!" To predstavlja snažnu prijetnju i žestok prijekor. U pogledu toga postoji i sunetska zabrana u više hadisa. Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Malika el-Ešdže'ija, koji prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /592/ "Najgora je utaja kod Allaha kada čovjek čovjeku uzme aršin zemlje, ili komšija komšiji, makar i pedalj, kad je zemlja jedna do druge. Ako to uzme, na Sudnjem danu će mu o vrat biti okačen taj aršin od sedam zemalja!"

Imam Ahmed navodi od Mustevreda ibn Šeddada hadis u kome stoji: - Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /593/ "Ko bude nama u službi pa ako nema stan, neka uzme stan, ako nema supruge, neka se oženi, ako nema sluge - neka pronađe slugu, ako nema životinje (jahalice), neka je uzme! Ko uzme nešto drugo, osim toga, on je varalica!"

Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Humejda es-Sadija, koji kaže: /594/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zaposlio je nekog čovjeka po imenu Ebul-Letebijje, iz plemena Ezd, na sakupljanju zekata, pa mu je taj došao i rekao: "Ovo pripada vama, a ovo je meni poklonjeno!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tada se uspeo na minber i rekao: "Šta je s čovjekom kojeg mi pošaljemo da radi, pa on kaže: 'Ovo pripada vama, a ovo je meni poklonjeno!' Što nije sjedio u kući svoga oca i majke, pa da vidi hoće li mu biti poklonjeno ili ne?!... Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, niko od vas neće uzeti od toga bilo šta, a da to na Sudnji dan ne donese na svom vratu, pa ako bude deva - ona će rikati, ako bude krava - ona će mukati, a ako bude ovca - ona će blejati!" Nakon toga, podignuo je ruke toliko da smo mu vidjeli bjelinu pazuha, a zatim rekao: "Allahu moj, jesam li saopćio?" I to ponovio tri puta. Navode ga El-

Buharija i Muslim od Sufjana ibn Ujejne.

Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže: /595/ - Među nama je ustao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spomenuo varanje i kazao koliko je to veliko, a zatim rekao: "Na Sudnji dan neki od vas će doći s devom na vratu dok ona riče, pa će govoriti: 'Allahov Poslaniče, pomozi mi!' A ja ću reći: 'Ja ti ništa ne mogu pomoći od Allaha! Ja sam te već prije upozorio'... Neki od vas će doći s konjem za vratom koji hrže, pa će govoriti: 'Allahov Poslaniče, pomozi mi!'... Ja ću reći: 'Ja ti ništa ne mogu pomoći od Allaha, ja sam te već prije upozorio!' Neki će od vas doći s blagom na plećima, pa će govoriti: 'Allahov Poslaniče, pomozi mi!'... Ja ću reći: 'Ja ti ništa ne mogu pomoći, ja sam te već prije upozorio!'..." Autori Sahiha to navode od Ebu-Hajjana. Od Ibn-Šuajba, od njegovog oca, odnosno djeda, prenosi se da je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /596/ "Vratite iglu i ono što je sašiveno, jer na Sudnjem danu varanje će biti sramota, vatra i pogrda za onoga ko to učini!..." Ebu-Bekr ibn Merdevejh navodi predanje od Burejde, koji prenosi od Vjerovjesnika da je rekao: /597/ "Kamen će biti bačen u Džehennem i padat će sedamdeset godina a neće stići do dna. Isto tako će se donijeti ono što je utajeno i bacit će se s njim, a zatim će se reći onome koji ga je utajio: Donesi ga..." To je značenje riječi Allaha Uzvišenoga: "A onaj koji utaji, doći će na Sudnji dan s tim što je utajio!" Ebu-Davud navodi predanje od Semure ibn Džunduba, koji kaže: /598/ - Kada bi Allahov Poslanik dobio neki plijen, on bi naredio Bilalu da pozove ljude da prime svoj plijen, pa bi zatim određivao petinu i ostalo dijelio. Tako je jednom nakon poziva došao neki čovjek s pletenom uzdom i rekao: "Allahov Poslaniče, ovo je sve što smo uzeli od ratnog plijena!" On mu je rekao tri puta: "Jesi li čuo Bilala kako zove?" Odgovorio je: "Da", a on ga je upitao: "Šta te je spriječilo da dođeš?" Kada se ovaj izvinio, on mu je rekao: "Ne, ti ćeš s tim doći na Sudnji dan, ali ti ja to neću primiti!..."

"Zar je onaj koji je Allahovo zadovoljstvo slijedio kao i onaj koji je Allahovu srdžbu navukao? Jer tog je prebivalište Džehennem, a užasno je to prebivalište!" To znači: nije jednak onaj koji slijedi Šerijat Allahov, zaslužuje Njegovo zadovoljstvo i nagradu, pa je udaljen od teškoće Njegove kazne - s onim koji je zaslužio srdžbu Allahovu i navukao je na sebe, jer on od nje neće moći pobjeći. Njegovo je prebivalište Džehennem, a loše je to prebivalište! U tom smislu Allah Uzvišeni također kaže:

"Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti je objavljeno od Gospodara tvoga, kao onaj koji je slijep?" (13:19)

Zatim, Allah Uzvišeni kaže: ***"Njima pripadaju stupnjevi kod Allaha"***, tj. oni koji čine dobro i oni koji čine zlo imaju odgovarajuće stupnjeve; stupnjevi jednih su u Dženetu, a drugih u Džehennemu, kao što Allah kaže:

"Svakome će pripasti stupnjevi prema onome što su radili." Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"Allah dobro vidi što oni rade!"*** Znači, On će im to ispuniti.

"Allah je vjernike milošću Svojom darivao kada im je za poslanika jednoga između njih poslao." On je ukazao milost ovoj vrsti, kako bi mu se mogli obraćati, pitati ga, s njim sjediti i korist imati, kao što na drugome mjestu kaže:

- Reci: "Ja sam čovjek kao i vi! Meni se objavljuje da je vaš Bog - jedan Bog!" (18:110) Najočitije ukazivanje milosti jeste to da je Poslanik između njih tako da oni s njim mogu raz -govarati i obraćati mu se u pogledu razumijevanja onoga što kaže. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"da im ajete Njegove kazuje", tj. Kur'an, ***"i da ih očisti"***, tj. zapovijeda im dobro, a odvraća od zla, kako bi im se duše oslobodile i očistile od prljavštine i ružnih stvari vezanih za idolopoklonstvo i paganstvo.

"...i da ih Knjizi i mudrosti poući", tj. Kur'anu i sunnetu. ***"... iako su bili prije"***, tj. prije ovog Poslanika,

"u očitoj zabludi", tj. u zabludi i neznanju, očitom i jasnom za svakoga.

أَوَلَمَّآ أَصَٰبَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُم مِّثْلَيْهَا قُلْتُمْ أَنَّىٰ هَٰذَا ۖ قُلْ هُوَ مِنْ
عِندِ أَنفُسِكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾ وَمَآ أَصَٰبَكُمْ يَوْمَ ٱلْتَقَى
ٱلْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيَعْلَمَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٦٦﴾ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُوا ۚ وَقِيلَ
لَهُمْ تَعَالَوْا قَٰتِلُوا فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوِ ٱدْفَعُوا ۖ قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَّا ٱتَّبَعْنَٰكُمْ ۗ
هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَٰنِ ۚ يَقُولُونَ بِأَفْوَٰهِهِم مَّا لَيْسَ
فِى قُلُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ ﴿١٦٧﴾ ٱلَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَٰنِهِمْ وَقَعَدُوا
لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا ۗ قُلْ فَٱدْرَءُوا عَنْ أَنفُسِكُمُ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ
﴿١٦٨﴾

- Zar niste rekli, kada vas je snašla nevolja koju ste vi njima dvostruko nanijeli: "Odakle sada ovo?" Reci: "To je od vas samih!" Allah doista sve može! /165/ "Ono što vas je zadesilo kada su se dvije skupine sukobile, bilo je Allahovom voljom i da bi znao ko su vjernici!" /166/ - I da bi znao ko su licemjeri. Njima je rečeno: "Dođite, borite se na Allahovom putu, ili se branite!", a oni su kazali: "Da znamo da će biti borbe, mi bismo vas slijedili!" Toga dana oni su bili bliži nevjerovanju nego vjerovanju, jer su ustima svojim govorili ono što nije bilo u srcima njihovim! A Allah najbolje zna što oni kriju! /167/ - Onima koji se nisu borili, a o braći svojoj su govorili: "Da su nas poslušali, ne bi izginuli!" reci: "Od sebe smrt odagnajte, ako istinu govorite!"/168/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Zar, kada vas je snašla nevolja"***, tj. pogibija koja ih je zadesila u Bitki na Uhudu, ***"koju ste vi njima dvostruko nanijeli"***, u Bitki na Bedru, kada su muslimani ubili sedamdeset idolopoklonika a sedamdeset zarobili, ***"zar niste rekli: Odakle sada ovo?"***, tj. odakle nam je sada ovo došlo? ***"To je od vas samih!"*** Znači, zbog vašeg grijeha prema Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, kada vam je naredio da ne napuštate svoja mjesta, a vi ste to prekršili. To se odnosi na strijelce.

"Allah doista sve može!" On čini što hoće i sudi kako hoće, bez mogućnosti prigovora Njegovom sudu.

Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"Ono što vas je zadesilo kada su se dvije skupine sukobile, bilo je Allahovom voljom", tj. vaše bježanje ispred neprijatelja, pogibija jedne vaše grupe, te ranjavanje druge grupe, bilo je po Allahovoj odredbi i određenju, a smisao toga za Njega je: ***"da bi znao ko su vjernici!"***, tj. ko su oni koji su strpljivi i postojani, odnosno koje to nije pokolebalo.

"I da bi znao ko su licemjeri. Njima je rečeno: 'Dodite, borite se na Allahovom putu ili se branite!', a oni su kazali: 'Da se znamo boriti, mi bismo vas slijedili!'" Pod tim se misli na sljedbenike Abdullaha ibn Ubejja ibn Selula koji su se s njim vratili s puta, a bilo ih je trećina. Abdullah ibn Ubejj je rekao: "On ih je (Muhammed, a.s.) poslušao i izišao izvan Medine da se suprotstavi Kurejšima! Ljudi, tako mi Boga, ja ne znam zašto ovdje da ginemo!" Nakon toga, on se vratio sa licemjerima i skepticima, koji su krenuli s njim. Zatim ih je stigao Abdullah ibn Amr ibn Haram, brat Benu-Seleme i rekao: "Ljudi, podsjećam vas na Allaha i nemojte ponižavati svoga Vjerovjesnika i svoj narod kada se vrate od neprijatelja!" A oni su kazali: "Kada bismo znali da ćete se boriti, i mi bismo krenuli s vama! Ali mi ne znamo hoće li biti borbe!" Pošto ga nisu poslušali, te su odbili, nije mu preostalo ništa drugo nego da ih ostavi. Tada im je rekao: "Neka ste daleko, neprijatelji Allahovi, jer Allah nema potrebe za vama!", a zatim je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, otišao.

Allah Uzvišeni kaže: ***"Toga dana oni su bili bliži nevjerovanju nego vjerovanju"***, a zatim kaže:

"jer su ustima svojim govorili ono što nije bilo u srcima njihovim!" Dakle, oni govore ono u što nisu uvjereni da je ispravno. U to spadaju i njihove riječi:

"Da se znamo boriti, mi bismo vas slijedili!", iako oni sigurno znaju da su idolopoklonici došli iz dalekoga kraja, kako bi se osvetili i uzvratili muslimanima za ono što je zadesilo njihove prvake na Bedru, te da će sigurno doći do sukoba. Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"A Allah najbolje zna šta oni kriju!"***

Zatim kaže:

- Onima koji se nisu borili, a o braći svojoj su govorili: "Da su nas poslušali, ne bi izginuli!" Da su slušali naše savjete da ostanu i ne idu, oni ne bi izginuli s onima koji su izginuli.

Reci: " Od sebe smrt odagnajte, ako istinu govorite!" Znači, ako se ostajanjem čovjek može spasiti od smrti, onda vi ne bi trebali umrijeti! Međutim, smrt će sigurno doći, pa makar vi bili i u kulama utvrđenim! Odagnajte smrt od sebe, ako istinu govorite!

Mudžahid navodi od Džabira ibn Abdullaha: "Ovaj je ajet objavljen u vezi s Abdullahom ibn Ubejjem ibn Selulom i njegovim sljedbenicima."

وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتًۢا ۚ بَلْ أَحْيَآءٌ عِندَ رَبِّهِمْ
يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ فَرِحِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِٱلَّذِينَ
لَمْ يَلْحَقُوا۟ بِهِم مِّنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾ يَسْتَبْشِرُونَ
بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧١﴾ ٱلَّذِينَ
ٱسْتَجَابُوا۟ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ مِنۢ بَعْدِ مَآ أَصَابَهُمُ ٱلْقَرْحُ ۚ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟
مِنْهُمْ وَٱتَّقَوْا۟ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٢﴾ ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدْ جَمَعُوا۟ لَكُمْ
فَٱخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَٰنًا وَقَالُوا۟ حَسْبُنَا ٱللَّهُ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾ فَٱنقَلَبُوا۟
بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوٓءٌ وَٱتَّبَعُوا۟ رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ
ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ﴿١٧٤﴾ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمْ
وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٥﴾

"Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovom putu poginuli! Ne, oni su živi i opskrbljeni su kod Gospodara svoga!" /169/ "Radosni su zbog onoga što im je Allah od dobrote Svoje dao, i obradovani su onim koji im se još nisu pridružili, za koje nikakva straha neće biti i koji ni za čim tugovati neće!" /170/ "Oni se raduju Allahovoj blagodati dobroti, te tome što Allah neće dopustiti da propadne nagrada koja pripada vjernicima." /171/ "Onima koji su se Allahu i Poslaniku odazvali i nakon zadobijenih rana, onima između njih koji su dobro činili i bogobojazni bili - pripada nagrada velika!" /172/ - Onima kojima se - kada su im ljudi rekli: "Neprijatelji se okupljaju zbog vas, pa pazite ih se!" - vjerovanje pove -ćalo, pa su kazali: "Nama je Allah dovoljan, a divan je On Zaštitnik!" /173/ "Pa su se vratili s Allahovim blagodatima i obiljem, nikakvo ih zlo nije zadesilo. Slijedili su zadovoljstvo Allahovo, a Allah je neizmjerno dobar!" /174/ "To vam je samo šejtan (koji je) plašio pristalice svoje, pa ih se

ne bojte, nego se Mene bojte, ako ste vjernici!"/175/

U gornjim ajetima Allah Uzvišeni ukazuje na šehide koji poginu na ovome svijetu, ali čije su duše žive i osigurane na onome svijetu.

Muhammed ibn Džerir navodi predanje od Ishaka ibn Ebi-Talhe, koji kaže: /599/ - Enes ibn Malik govorio mi je o ashabima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koje je Vjerovjesnik poslao stanovnicima bunara Meune. On kaže: Ne znam da li ih je bilo četrdeset ili sedamdeset, a na toj vodi je bio Amir ibn Tufejl el-Džaferi. Ta grupa ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, krenula je i stigli su do jedne pećine koja stoji iznad vode, gdje su odsjeli. Potom su jedni druge pitali: "Ko će predati poruku Allahovog Poslanika stanovnicima ovoga vrela?" Zatim je rekao, mislim da je to bio Ebu-Milhan el-Ensari: "Ja ću prenijeti poruku Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem!" Krenuo je i došao do dvorišta njihovih domova, zastao pred njima, a zatim rekao: "Stanovnici bunara Meune! Poslan sam vam od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov rob i Poslanik, pa vjerujte u Allaha i Njegovoga Poslanika!" Pred njega je izišao jedan čovjek iza ugla kuće s kopljem, i tako ga jako udario da mu je ono izišlo na drugu stranu. On je rekao: "Allah je najveći! Pobijedio sam, tako mi Gospodara Kabe!" Zatim su njegovim tragovima došli do pećine u kojoj su bili njegovi drugovi. Pa ih je Amir ibn Tufejl sve pobio. Ibn-Ishak kaže da mu je Enes ibn Malik pričao: /600/ - Allah je o njima objavio ajet Kur'ana: "Obavijestite naš narod da smo se sreli sa svojim Gospodarom, Koji je zadovoljan s nama, i s Kojim smo mi zadovoljni." To smo učili jedno vrijeme, a potom je derogirano i dokinuto, da bi Allah potom objavio: "Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovom putu poginuli! Ne, oni su živi i osigurani su kod Gospodara svoga!"

Muslim u svom Sahihu navodi predanje od Mesruka, koji kaže: /601/ - Pitali smo Abdullaha u vezi s ajetom:

"Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovom putu poginuli! Ne, oni su živi i opskrbljeni su kod Gospodara svoga!", pa je rekao: "Mi smo to pitali Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je rekao: Njihove duše bit će u utrobama zelenih ptica koje imaju kandilje obješene na Aršu. One lete Džennetom gdje hoće, a zatim se vraćaju prema tim kandiljima. To će vidjeti Gospodar njihov, pa će reći: 'Da li želite nešto?' One će odgovoriti: 'Šta da poželimo kada letimo po Džennetu kud god hoćemo?!' To će ih upitati tri puta, a kada one vide da pitanje neće prestati, odgovorit će: 'Gospodaru naš, želimo da nam duše naše vratiš u tijela naša kako bismo na Tvome putu ponovo poginule!' Kada vidi da nemaju nikakve potrebe, On će ih ostaviti!"

Imam Ahmed navodi predanje od Enesa, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /602/ "Nema duše koja umre, a ima kod Allaha dobro, da želi vratiti se na ovaj svijet, osim duše šehida! Ona se raduje povratku na ovaj svijet, pa da ponovo pogine zbog vrijednosti šehadeta koji vidi!"

U dva Sahiha, kao i u drugim zbirkama, stoji: /603/ "da je Ebu-Džabir, tj. Abdullah ibn Amr ibn Haram el-Ensari, r.a., ubijen na Uhudu kao šehid!"

Imam Ahmed navodi predanje od Džabira, koji kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao mi je: /604/ "Znaš li da je Allah oživio tvoga oca i rekao mu: 'Poželi nešto!', a on je odgovorio: 'Da se vratim na dunjaluk i Tebe radi ponovo poginem!' Zatim je rekao: 'Odredio sam da se oni otamo neće vraćati!'"

El-Buhari navodi predanje od Ibn-Munkedira, koji kaže: /605/ - Čuo sam Džabira kako kaže: "Kada mi je poginuo otac, plakao sam i otkrio mu lice. Ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, to su mi sprečavali, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije, nego je rekao: 'Ne oplakuj ga, odnosno ne plači, jer meleci su ga natkrivali svojim krilima sve dok nije podignut!'" Navode ga Muslim i Nesa'i u različitim predanjima...

Imam Ahmed navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /606/ "Kada je vašu braću zadesila nevolja u Bitki na Uhudu, Allah je dao da njihove duše budu u utrobama zelenih ptica, koje se napajaju iz rijeka dženetskih, hrane plodovima njegovim i vraćaju zlatnim kandiljima u sjenci Arša. Kada one osjete ljepotu toga jela i pića, te ljepotu govora, govorit će: 'Kamo sreće da naša braća znaju šta nam je Allah učinio, pa da se ne štede u džihadu i ne izbjegavaju ratovanje.' Allah Uzvišeni tada je rekao: 'Ja ću im to kazati', a zatim je objavio ovaj ajet:

"'Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovom putu poginuli! Ne, oni su živi i opskrbljeni su kod Gospodara svoga!' *te ajete nakon toga."*

Imam Ahmed navodi predanje od Muhammeda ibn Idrisa eš-Šafija, koji to navodi od Malika ibn Enesa al-Asbehija, a on od Zuhrija Abdurrahmana ibn Kaba ibn Malika, koji to navodi od svoga oca, r.a., a on kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /607/ "Duša vjernika je ptica (obješena) na drvetu dženetskom sve dok je Allah ne vrati u tijelo na Dan oživljenja!"

Ovaj hadis sadrži radosnu vijest za svakog vjernika: da će njegova duša biti u Džennetu, gdje će lebdjeti i hraniti se plodovima dženetskim, odnosno biti radosna i vesela, jer će vidjeti kakvu čast joj je Allah pripremio. To je značajan hadis, oko kojeg se slažu sva četverica imama, prvaka četiri prihvaćene pravne škole.

Međutim, duše šehida su, u odnosu na duše drugih vjernika, kao zvijezde, pa molimo Allaha Uzvišenog da nas usmrti u imanu.

"Radosni su zbog onoga što im je Allah" dao, od blagodati i ljepote, ***"i obradovani"***, tj. radosni što im se pridružuju oni koji su za njima krenuli u džihad, kako bi im se pridružili u nagradi koju im Allah daje. Seid ibn
Džubejr kaže: - Kada oni uđu u Džennet i vide čast koja se ukazuje šehidima, reći će: "Kamo sreće da naša braća koja su na dunjaluku znaju za čast koju smo mi upoznali i o kojoj nas je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izvijestio!" Zatim će ih obradovati Gospodar njihov slijedećim: "Ja sam objavio vašem Vjerovjesniku, čime sam ga obavijestio o vama i vašem stanju, pa budite radosni zbog toga!" To su riječi Allaha Uzvišenog:
"i obradovani su onima koji im se još nisu pridružili", a već smo ukazali na slučaj učesnika kod bunara Meune, koji se spominju u oba sahiha.

Zatim Allah Uzvišeni kaže:
"za koje nikakva straha neće biti i koji ni za čim tugovati neće", tj. koji ne treba da se plaše onoga što je pred njima, niti da tuguju za onim što su ostavili iza sebe. Zatim kaže:
"Oni se raduju Allahovoj blagodati i dobroti te tome što Allah neće dopustiti da propadne nagrada koja pripada vjernicima." Muhammed ibn Ishak kaže: "Oni su se obradovali velikoj nagradi, tj. bili radosni ispunjenjem obećanja koje su vidjeli."

"Onima koji su se Allahu i Poslaniku odazvali i nakon što ih je zadesila nevolja." To je bio dan Hamraul-Esed, kada su se idolopoklonici, nakon što ih je zadesilo to što ih je zadesilo od muslimana, vratili u svoj grad. Idući putem oni su se kajali što nisu okončali sa stanovnicima Medine i učinili to prijelomnicom. Kada je za to saznao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao je jednu grupu iza njih, da ih prestraše i pokažu im da imaju snage i hrabrosti. Nije dozvolio nikome osim onima koji su učestvovali u Bitki na Uhudu, te Džabiru ibn Abdullahu, r.a., koji je istupio u ime svojih sedam sestara, među kojima nije bilo nijednog muškarca. Muslimani su se i pored rana i prevelikog umora odazvali tom pozivu, pokoravajući se Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.

Ibn Ebi-Hatim navodi od Ikrime da je rekao: - Kada su se idolopoklonici vratili s Uhuda, kazali su: "Niti ste Muhammeda ubili, niti zarobljenice doveli! To ste loše uradili, pa vratite se ponovo!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, čuo je to i poslao jednu grupu koja je otišla prema njima stigavši do Hamraul-Eseda. Nakon toga, Allah Uzvišeni je objavio ajet:
"Onima koji su se Allahu i Poslaniku odazvali i nakon što ih je zadesila nevolja, te onima između njih koji su dobro činili i čuvali se - pripada nagrada velika!"
Kada je Ebu-Sufjan saznao da ga Vjerovjesnik traži, Allah mu je ulio strah u kosti pa je, susrevši jedan trgovački karavan, rekao: "Vratite Muhammeda, a vama ću od karavana dati toliko i toliko!... Obavijestite ih da sam sakupio veliku vojsku i da ću se ponovo tamo vratiti!" Trgovci su došli i obavijestili Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a on je rekao: "Dovoljan nam je Allah i On je najdivniji Zaštitnik!"

Ibn-Hišam navodi predanje od Ebu-Ubejde, koji kaže: - Kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, saznao za njihov povratak, rekao je: /608/ "Tako mi Onoga u Čijoj ruci je moj život, za njih je pripremljeno kamenje! Ako osvanu s tim, otići će kao i jučer!"
- Onima kojima su ljudi rekli: "Neprijatelji se okupljaju zbog vas, pa pazite ih se!" vjerovanje se povećalo. Znači, oni kojima su ljudi prijetili da će se sakupiti i plašili ih brojnošću neprijatelja, nisu se zbog toga prepali, nego su se u Allaha uzdali i od Njega pomoć tražili,
"pa su kazali: "Nama je samo Allah dovoljan, a divan je On Zaštitnik!" Prenosi El-Buhari od Ebu-Abbasa da je to rekao Ibrahim, a.s., kada je bačen u vatru, a rekao je i Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, kada su mu kazali: "Ljudi su se sakupili, pa pazite se!" To je njima povećalo vjeru, pa su kazali: "Nama je Allah dovoljan, a On je divan Zaštitnik!" U tom smislu, Allah Uzvišeni kaže:
"I oni su se vratili zahvaljujući Allahovim blagodatima i dobroti, pa ih nikakvo zlo nije zadesilo", tj. nakon što su se u Allaha pouzdali, bilo im je dovoljno to što On brine o njima, pa su se vratili u svoj grad; ***"zahvaljujući Allahovim blagodatima i dobroti, te ih nikakvo zlo nije zadesilo"***, što im je potajno pripremao neprijatelj.
"Slijedili su zadovoljstvo Allahovo, jer Allah je nezmjerno dobar!"

U vezi s riječima Allaha Uzvišenog:
"Onima kojima je, kada su im ljudi rekli: "Neprijatelji se okupljaju zbog vas, pa pazite ih se!" - Mudžahid kaže: "To se odnosi na Ebu-Sufjana, koji je rekao Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem: 'S vama ćemo se sastati na Bedru, gdje ste pobili naše ljude!' Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, na to je rekao: 'Možda!', a zatim je krenuo na zakazano mjesto i stigao do Bedra. Tamo su zatekli pijacu i tu trgovali." Na to se odnose riječi Allaha Uzvišenog:
"Pa su se povratili zahvaljujući Allahovim blagodatima i dobroti, te ih nikakvo zlo nije zadesilo!" Zatim kaže: "To je mala Bitka na Bedru." To prenosi Ibn-Džerir.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:
"To vas je samo šejtan plašio kao pristalice svoje", tj. plašio vas je svojim štićenicima predstavljajući vam kao da oni imaju snagu i moć. Allah Uzvišeni kaže:
"pa ne bojte ih se, nego se Mene bojte ako ste vjernici!" jer Ja sam vam dovoljan i Ja ću vam pomoći kao što, također, Uzvišeni Allah kaže:
"Zar Allah sam nije dovoljan robu Svome? A oni te plaše onima kojima se pored Njega

klanjaju... do riječi ... - ***Recl: "Meni je dovoljan samo Allah i u Njega se pouzdaju oni koji se pouzdaju!" (39: 36-38)***

وَلَا يَحْزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْكُفْرِ ۚ
إِنَّهُمْ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا ۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَلَهُمْ
عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ
شَيْـًٔا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ
خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ ۚ إِنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِثْمًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٨﴾ مَّا
كَانَ ٱللَّهُ لِيَذَرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ ٱلْخَبِيثَ مِنَ
ٱلطَّيِّبِ ۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى ٱلْغَيْبِ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَجْتَبِى مِن رُّسُلِهِۦ
مَن يَشَآءُ ۖ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ فَلَكُمْ أَجْرٌ
عَظِيمٌ ﴿١٧٩﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ هُوَ
خَيْرًا لَّهُم ۖ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ۖ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا۟ بِهِۦ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ وَلِلَّهِ
مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾

"Neka te ne žaloste oni koji srljaju u nevjerovanje! Oni nimalo neće Allahu nauditi! Allah želi da im ne učini bilo kakvo dobro na drugom svijetu i njima pripada kazna velika!" /176/ "Oni koji su vjerovanje za nevjerovanje prodali, Allahu neće ništa nauditi! Njima pripada kazna bolna!" /177/ "Neka nevjernici nikako ne misle da je dobro za njih to što im dajemo dug život! Mi im dug život dajemo samo zbog toga kako bi ogrezli u grijehu i njima pripada patnja sramna!" /178/ "I ne može biti da Allah vjernike ostavi u stanju u kojem ste vi, dok loše od dobrih ne odvoji! I ne može biti da vam Allah otkrije ono što je skriveno, nego On odabire koga hoće od poslanika Svojih! Zato, vjerujte u Allaha i poslanike Njegove, a ako vjerovali budete i čuvali se, vama pripada velika nagrada!" /179/ "Neka oni koji škrtare u onome što im Allah iz obilja Svoga daje nikako ne misle da je to dobro za njih! Naprotiv, to je zlo za njih! Na Sudnjem danu bit će im oko vrata omotano ono čime su škrtarili! A Allahu pripada nasljedstvo nebesa i Zemlje i Allah je obaviješten o onome što vi radite!"/180/

Allah Uzvišeni kaže Svome Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem:

"Neka te ne žaloste oni koji srljaju u nevjerstvo!" I to zbog njegove velike brige za ljude, jer njega je žalostilo to što su nevjernici nastojali da mu se suprotstavljaju, da budu tvrdokorni i prave razdor. Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"Neka te to ne žalosti!",***

"Oni nimalo neće Allahu naditi! Allah ne želi da im da bilo kakvu nagradu na drugom svijetu", tj. to je u skladu s Njegovom mudrošću,

"I njima pripada kazna velika!"

Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže:

"Oni koji su vjerovanje za nevjerovanje prodali", tj. koji su jedno za drugo zamijenili, ***"Allahu neće ništa naditi"***, tj. oni samo sebi štetu čine;

"njima pripada kazna bolna". Zatim kaže:

"Neka nevjernici nikako ne misle da je dobro za njih to što im dajemo dug život! Mi im dug život dajemo samo zbog toga kako bi ogrezli u grijehu i njima pripada patnja sramna!" Isto tako, Allah Uzvišeni kaže:

"Misle li oni kada ih imetkom i sinovima pomažemo" /55/ "da žurimo da im dobra učinimo?" /56/ "Ne, nego to oni ne osjećaju!" (23:55) Zatim:

"Neka te ne zadiviljuju bogatstva njihova, a ni djeca njihova! Allah hoće da ih njima kazni na ovome svijetu i da skončaju kao nevjernici!" (9:55)

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"Allah neće vjernike ostaviti u stanju u kojem ste vi, kako bi loše od dobrih odvojio!" Mora doći do određenih poteškoća kako bi se raspoznao strpljivi vjernik od razvratnog licemjera. Time se misli na Bitku na Uhudu, kojom je Allah Uzvišeni iskušao vjernike tako da se tu pokazala njihova vjera, strpljivost, postojanost i pokornost Allahu i Poslaniku Njegovom, a istovremeno su se podigle maske s licemjera čime se pokazala njihova izdaja Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, Seri kaže: - Oni su govorili: "Ako Muhammed istinu govori, neka nas obavijesti ko od nas u njega vjeruje, a ko ne vjeruje!" Nakon toga, Allah Uzvišeni je objavio ovaj ajet:

"Allah neće vjernike ostaviti u stanju u kojem ste vi, kako bi loše od dobrih odvojio!", tj. kako bi se izdvojili vjernici između nevjernika. To prenosi Ibn-Džerir.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"Allah vam, također, neće otkriti ono što je skriveno", tj. vi doista ne znate nevidljivo sve dok Allah ne izdvoji vjernike od nevjernika, ***"nego On za to odabire koga hoće od poslanika Svojih!"*** Tako, na drugome mjestu, kaže:

"On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome" /26/ "Osim onome koga On za poslanika odabere..." /27/ (32:26-27)

Zatim, kaže: ***"Zato, vjerujte u Allaha i poslanike Njegove..."***, tj. budite pokorni Allahu, i Poslaniku Njegovom, i slijedite sve što vam je propisano; ***"jer ako vjerovali budete i čuvali se, vama pripada velika nagrada!"***

"Neka oni koji škrtare u onome što im Al-

iah iz obilja Svoga daje nikako ne misle da je to dobro za njih! Naprotiv, to je zlo za njih!" Neka škrtac nikako ne misli da će mu gomilanje imetka koristiti! Naprotiv, to je po njegovu vjeru štetno, a možda i po njega na ovome svijetu. Nakon toga, On obavještava o onome što će se dogoditi na Sudnji dan s njegovim imetkom, pa kaže:

"Na Sudnjem danu bit će im oko vrata omotano ono čime su škrtarili!" El-Buhari navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /609/ "Kome Allah da imetak, pa za njega ne da zekat, to će mu na Sudnjem danu biti kao zmija otrovnica s dvije crne mrlje iznad očiju, koja će mu opasati vrat i stegnuti vilice, govoreći: 'Ja sam tvoj imetak, ja sam tvoja riznica!' Zatim će proučiti ovaj ajet:

"Neka oni koji škrtare u onome što im Allah iz obilja Svoga daje nikako ne misle da je to dobro za njih! Naprotiv, to je zlo za njih!'"

El-Avfi navodi predanje od Ibn-Abbasa: "Ovaj ajet je objavljen u vezi sa sljedbenicima Knjige koji su škrtarili da pokažu ono što su morali pokazati prema objavljenim knjigama." To prenosi Ibn-Džerir. Ispravno je, međutim, prethodno mišljenje, koje obuhvaća i ovo.

"A Allahu pripada nasljedstvo nebesa i Zemlje", tj.

"i udjeljujte od onoga za što vas je nasljednicima učinio" (57:7), jer sve se stvari vraćaju Allahu Uzvišenom. Zato, dajite od svojih imetaka ono što će vam koristiti na dan vašega povratka,

"i Allah je obaviješten o onome što vi radite!" On zna vaše namjere i skrivene misli.

لَّقَدْ سَمِعَ ٱللَّهُ
قَوْلَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَآءُ ۘ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا۟ وَقَتْلَهُمُ
ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿١٨١﴾ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ
أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٨٢﴾ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ عَهِدَ
إِلَيْنَآ أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ ٱلنَّارُ ۗ قُلْ قَدْ جَآءَكُمْ
رُسُلٌ مِّن قَبْلِى بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَبِٱلَّذِى قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِن كُنتُمْ
صَٰدِقِينَ ﴿١٨٣﴾ فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَآءُو بِٱلْبَيِّنَٰتِ
وَٱلزُّبُرِ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾

- Allah je čuo riječi onih koji su govorili: "Allah je siromašan, a mi smo bogati!" Mi ćemo zabilježiti ono što su oni govorili kao i to što su bez opravdanja vjerovjesnike ubijali! I reći ćemo: "Iskusite kaznu u Ognju!" /181/ "To je zbog djela vaših ruku, a Allah nije nepravdan prema robovima!" /182/ "Onima koji govore: "Allah je od nas obavezu uzeo da ne vjerujemo nijednom poslaniku dok ne prinese žrtvu koju će vatra progutati!" reci: "I prije mene su vam poslanici s jasnim dokazima dolazili, a i s tim o čemu govorite! Pa zašto ste ih, onda, ubijali - ako istinu govorite?" /183/ "A ako te budu lažem smatrali, pa i prije tebe su lažima smatrani poslanici koji su jasne dokaze i spise i Knjigu svjetlilju donosili!" /184/

Seid ibn Džubejr navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: Kada su objavljene riječi Allaha Uzvišenog: ***"Ko je taj koji Allahu drage volje zajam daje, pa mu ga On mnogostruko vraća?" (2:244),*** židovi su rekli: "Muhammede, tvoj Gospodar je osiromašio, pa traži od robova Svojih zajam!" Nakon toga, Allah Uzvišeni je objavio riječi:

"Allah je čuo riječi onih koji su govorili: 'Allah je siromašan, a mi smo bogati!'"

Riječi Uzvišenog: ***"Mi ćemo zabilježiti ono što su oni govorili"*** predstavljaju prijetnju i zastrašivanje pa, u tom smislu, to Allah Uzvišeni i vezuje za riječi: ***"i to što su bez opravdanja vjerovjesnike ubijali!"*** To znači: ovo su njihove riječi o Allahu Uzvišenom i njihov postupak prema Allahovim poslanicima, pa će ih i Allah kazniti najtežom kaznom. U tom smislu, Allah Uzvišeni kaže:

- I reći ćemo: "Iskusite kaznu u Ognju!" /181/ "To je zbog djela vaših ruku, a Allah nije nepravdan prema robovima!" To će im biti rečeno kao prijekor, grdnja i prezir.

- Onima koji govore: "Allah je od nas obavezu uzeo da ne vjerujemo nijednom poslaniku dok ne prinese žrtvu koju će vatra progutati!" Ovo Allah Uzvišeni govori ukazujući na lažnost njihove tvrdnje da je Allah od njih uzeo obavezu u njihovim knjigama da ne povjeruju ni u jednog poslanika dok ne pokaže čuda (mudžize) pa donese milostinju svom ummetu i ona od njega bude primljena, da bi potom došla vatra s neba i progutala to. To navode Ibn-Abbas i drugi.

Allah Uzvišeni kaže:

- Reci: "I prije mene su vam poslanici s jasnim dokazima dolazili", tj. s dokazima i argumentima, ***"a i s tim o čemu govorite"***, tj. s vatrom koja guta prihvaćene žrtve; ***"Pa zašto ste ih, onda, ubijali?"***, tj. zašto ste utjerivali u laž, suprot -stavljali im se i ubijali ih, ***"ako istinu govorite"***, tj. da vi slijedite Istinu i poslanike. Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže, tješeći Svoga Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem:

"A ako i tebe budu lažem smatrali - pa i prije tebe su lažima smatrani poslanici koji su jasne dokaze, i spise i Knjigu svjetlilju donosili!" Znači, neka te ne obeshrabruje to što te utjeruju u laž, jer ti imaš uzor u poslanicima prije tebe, koji su također utjerivani u laž sa svim dokazima koje su donosili, iako su to bili nepobitni dokazi; ***"i spise"***, a to su knjige koje su dobijane s neba, kao što su spisi

objavljeni pojedinim poslanicima,

"I Knjiga svjetlilja", tj. jasna i blistava.

كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۗ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ
أُجُورَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۖ فَمَن زُحْزِحَ عَنِ ٱلنَّارِ وَأُدْخِلَ ٱلْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ ۗ وَمَا
ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلْغُرُورِ ﴿١٨٥﴾ * لَتُبْلَوُنَّ فِىٓ أَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ
وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟
أَذًى كَثِيرًا ۚ وَإِن تَصْبِرُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ فَإِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٨٦﴾

"Svaka duša smrt će okusiti, a samo ćete na Sudnjem danu u potpunosti dobiti plaće vaše! Pa ko bude od Vatre udaljen i u Džennet uveden, uspio je! A život na ovome svijetu samo je varljivo naslađivanje!" /185/ "Vi ćete sigurno biti iskušavani u imecima vašim, i životima vašim, a slušat ćete od onih kojima je prije vas dana Knjiga i idolopokloničke mnoge neugodnosti. Ako budete izdržali i Allaha se bojali, to je jedna od odlučnih (teških) stvari!" /186/

Allah Uzvišeni obavještava sva Svoja stvorenja da će svaka duša (jedinka) smrt okusiti, kao što također kaže:

"Sve što je na njoj, prolazno je. Samo lice Gospodara tvoga ostaje, uzvišeno i plemenito!" /27/ (55:26-27) Prema tome, Allah Uzvišeni je Jedini Živi Koji neće umrijeti, dok će i džini i ljudi pomrijeti, kao i meleci, i nosači Arša. Allah Jedini i Svemogući odlikuje se iskonom i besko-načnošću, tako da će On biti Posljednji kao što je bio Prvi. Stoga ovaj ajet sadrži jednu vrstu saučešća svim ljudima budući da niko na Zemlji neće ostati. Kada se završi postojeći svijet, Allah će uspostaviti Sudnji dan i izvršit će obračun sa stvorenjima na pravedan način. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"a doista ćete na Sudnjem danu dobiti plaće vaše!" Zatim kaže:

"Ko bude od Vatre udaljen i u Džennet uveden, postigao je sreću!" Ko bude udaljen od Vatre i u Džennet uveden, on je postigao svaku sreću.

Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /610/ "Samo dio Dženneta - toliki koliko bič jednog od vas može prekriti - bolji je od cijeloga ovoga svijeta i svega na njemu!" Zatim kaže: - Nakon toga, proučio je ovaj ajet:

"Ko bude od Vatre udaljen i u Džennet uveden, postigao je sreću!"

"A život na ovome svijetu samo je varljivo naslađivanje!" Ovim se umanjuje značaj ovog svijeta, uz prezir prema njemu, budući da je on prolazan i nestalan, kao što Allah također kaže:

"Ali vi život na ovome svijetu volite više, a drugi svijet je bolji i opstojniji!" (87:6-17) U hadisu stoji: /611/ "Tako mi Allaha, ovaj svijet je prema drugom svijetu samo kao kada bi neko od vas stavio prst u more! Neka pogleda šta će mu se vratiti!" To znači da je ovaj svijet ostavljeno naslađivanje koje, tako mi Allaha, samo što se nije izmaklo iz ruku ljudi. Zato, ako možete, uzmite od ovog užitka pokornost Allahu, jer nema moći nad Njegovom. Katade kaže: - Riječi Allaha Uzvišenog: ***"Vi ćete sigurno biti iskušavani u imecima vašim, i životima vašim"*** poput su riječi:

"Mi ćemo vas u iskušenje dovoditi, malo sa strahom i gladovanjem, te gubljenjem imetka, života i ljetine", tj. vjernik mora doći u iskušenje u vezi s njegovom imovinom, životom, djecom ili porodicom kao što dolazi u iskušenje shodno stupnju vjerovanja.

"a slušat ćete i mnoge uvrede od onih kojima je dana Knjiga i koji su idolopoklonici." Allah Uzvišeni obavještava vjernike po dolasku u Medinu, prije Bitke na Bedru, kakve će uvrede imati od sljedbenika Knjige i idolopoklonika te im naređuje da to prihvate sa strpljenjem i postojanošću dok im Allah Uzvišeni ne olakša, pa kaže tješeći ih:

"Ako budete izdržali i Allaha se bojali, to je jedna od od -lučnih (teških)stvari!" Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Usame ibn Zejda, koji kaže: /612/ "Allahov Poslanik i njegovi ashabi praštali su idolopoklonicima i sljedbenicima Knjige, kako im je Allah i naredio, strpljivo podnoseći neugodnosti." Allah Uzvišeni kaže:

"a slušat ćete i mnoge uvrede od onih kojima je dana Knjiga i koji su idolopokloničci." Zatim kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to je tumačio da valja uzvratiti oprostom koji mu Allah nije zapovjedio, dok mu nije dozvolio da im uzvrati." Ovaj hadis je ukratko naveden.

Nakon što je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pobijedio na Bedru, gdje je Allah posredstvom njega pobio prvake plemena Kurejš, Abdullah ibn Ubejj ibn Selul, politeisti i idolopoklonici su kazali: "Ovo je krenulo!" Zatim su izrazili vjernost Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, prihvaćajući islam.

Prema tome, svako ko se drži istine, navodi na dobro ili odvraća od zla, mora doživjeti neugodnosti za koje je jedini lijek strpljivost u ime Allaha, traženje pomoći od Njega i povratak Njemu.

وَإِذْ
أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ لَتُبَيِّنُنَّهُۥ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُۥ
فَنَبَذُوهُ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ وَٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾
لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَآ أَتَوا۟ وَّيُحِبُّونَ أَن يُحْمَدُوا۟ بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا۟
فَلَا تَحْسَبَنَّهُم بِمَفَازَةٍ مِّنَ ٱلْعَذَابِ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨٨﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٨٩﴾

"A kada Allah uze obavezu od onih kojima je dana Knjiga da će to sigurno ljudima objašnjavati i ništa iz nje neće kriti, pa su je oni za leđa svoja bacili, prodajući je za bagateinu cijenu! A ružno li je to što za to kupuju!" /187/ "Nikako ne misli za one koje raduje to što su uradili i koji vole biti pohvaljeni i za ono što nisu učinili - nikako ne misli da će se kazne sačuvati! Njima pripada patnja bolna!" /188/ "Allahu pripada vlast na nebesima i na Zemlji i Allah je svemoćan!"/189/

Allah Uzvišeni upućuje prijekor i prijetnju sljedbenicima Knjige od kojih je Allah obavezu uzeo posredstvom vjerovjesnika da povjeruju u Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i da ga s poštovanjem spominju među ljudima, kako bi bili spremni prihvatiti ga i slijediti kada ga Allah pošalje. Oni su, međutim, to prikrivali zamjenjujući dobro koje im je obećano na ovome i na onome svijetu niskim ovosvjetskim dijelom, što je loš posao i zamjena. U tome je opomena učenim ljudima da ne idu njihovim putem, da i njih ne zadesi ono što je ove zadesilo. Stoga je na njima da iskoriste korisno znanje koje posjeduju za dobra djela i da ništa ne kriju. U hadisu koji se prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u više predanja, navodi se da je on rekao: /613/ "Ko bude upitan za neko znanje, pa on to sakrije, na Sudnji dan biti će zauzdan uzdama od vatre!"

"Nikako ne misli za one koje raduje to što su uradili i koji vole biti pohvaljeni i za ono što nisu učinili..." Pod tim se misli na ljude koji se pretvaraju da mnogo daju iako to ne čine, na što ukazuje i Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, u hadisu koji se nalazi u dva sahiha: /614/ "Ko nešto ustvrdi lažno kako bi se prikazao kao veliki dobrotvor, Allah će mu umanjiti ono što već ima." U Sahihima također stoji: /615/ "Onaj koji se hvali onim što nije dao, isti je kao onaj koji obuče odjeću koju je dobio za lažno svjedočenje!"

El-Buhari navodi predanje od Ebu-Seida el-Hudrija: /616/ "Kada bi krenuo Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u boj, neki su licemjeri u to vrijeme izostajali radujući se što ostaju nasuprot Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Kada bi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao iz boja, oni bi mu se ispričavali i kleli, a voljeli su i da budu pohvaljeni za ono što nisu učinili. Stoga je objavljen ajet:

"Nikako ne misli za one koje raduje to što su uradili i koji vole biti pohvaljeni i za ono što nisu učinili..." Ovako prenosi Muslim.

Ibn-Merdevejh navodi predanje od Sabita ibn Kajsa el-Ensarija, koji je rekao: /617/ "Allahov Poslaniče, tako mi Allaha, strah me je da ne propadnem!" "Zašto?", upitao je on. "Allah je zabranio čovjeku da voli biti hvaljen za ono što nije učinio, a ja volim pohvalu! Allah je zabranio oholost, a ja volim imati ljepotu; zabranio je da dižemo naše glasove iznad tvoga, a ja sam čovjek visokog glasa!" - rekao je. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao mu je: "Zar ti ne želiš živjeti i hvaljen biti, poginuti kao šehid i u Džennet ući?" "Dakako, Allahov Poslaniče!", rekao je on. Nakon toga, on je živio, hvaljen bio i poginuo je kao šehid u bitki protiv Musejleme "Lašca".

"nikako ne misli da će se kazne sačuvati!", tj. ne misli da će se oni spasiti od kazne. Naprotiv, to će im biti sigurno. Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"Njima pripada kazna bolna!"***

Zatim kaže:

"Allahu pripada vlast na nebesima i na Zemlji i Allah je svemoćan!" On je posjednik svega, moćan sve učiniti i ništa za Njega nije nemoguće. Zato Ga štujte i ne postupajte suprotno Njemu; čuvajte se Njegove srdžbe i uzvraćanja; On je Uzvišeni od Koga višeg nema, Svemoćni od Koga moćnijeg nema!

إِنَّ فِى خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ لَءَايَٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩٠﴾ ٱلَّذِينَ
يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِى خَلْقِ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَٰطِلًا سُبْحَٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ
ٱلنَّارِ ﴿١٩١﴾ رَبَّنَآ إِنَّكَ مَن تُدْخِلِ ٱلنَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُۥ ۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ
أَنصَارٍ ﴿١٩٢﴾ رَّبَّنَآ إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِى لِلْإِيمَٰنِ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ
فَـَٔامَنَّا ۚ رَبَّنَا فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّـَٔاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ ٱلْأَبْرَارِ
﴿١٩٣﴾ رَبَّنَا وَءَاتِنَا مَا وَعَدتَّنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ إِنَّكَ
لَا تُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿١٩٤﴾

"U stvaranju nebesa i Zemlje, i u izmjeni noći i dana, doista su znamenja za razumom obdarene!" /190/ "koji Allaha spominju stojeći, sjedeći i na svojim stranama, i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju. "Gospodaru naš, Ti ovo nisi uzalud stvorio! Uzvišen si Ti i sačuvaj nas od kazne u Vatri!" /191/ "Gospodaru naš, onoga koga Ti budeš u Vatru bacio, već si ga ponizio, a nasilnicima neće biti po-

magačal" /192/ "Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva vjeri: 'da vjerujete u Gospodara vašega!', pa smo povjerovali! Gospodaru naš, oprosti nam grijehe, i pokrij hrđave postupke naše, i usmrti nas s onima koji su dobri!" /193/ "Gospodaru naš, daj nam ono što si nam obećao preko Svojih poslanika i ne ponizi nas na Sudnjem danu! Ti, doista, ne kršiš obećanje Svoje!"/194/

Allah Uzvišeni kaže: ***"U stvaranju nebesa i Zemlje"***, tj. u visini i prostranosti jednog, u nizini i gustoći drugog, te veli - čanstvenim vidljivim znamenjima između njih, u pokretnim i nepokretnim tijelima, u morima i pustinjama, životinjama, biljkama i mineralima, te različitim koristima: vrstama hrane, bojama i mirisima;

"i u izmjeni noći i dana", tj. u njihovom smjenjivanju i suprotnosti u dužini, kratkoći i jednakom trajanju. Sve to je određenje Silnog i znanog! Zato Allah Uzvišeni kaže:

"znamenja za razumom obdarene!", tj. potpunim i izoštrenim umovima, koji shvaćaju suštine stvari i nisu kao gluhi i nijemi, koji ne shvaćaju i za koje Allah kaže:

"A koliko ima znamenja na nebesima i na Zemlji, pored kojih prolaze i od kojih glave okreću?!" /105/ "Većina njih ne vjeruje u Allaha, nego su idolopokionici!" /106/ (12:105-106) Zatim, Allah opisuje razumom obdarene, pa kaže:

"To su oni koji stojeći, sjedeći i na svojim stranama Allaha spominju." Isto tako u dva Sahiha navodi se predanje od Imrana ibn Husajna da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /618/ "Klanjaj stojeći, a ako ne možeš - onda sjedeći; pa ako ne možeš - onda ležeći!" - odnosi se na one koji ne prekidaju spominjanje Allaha u svakoj situaciji, dušom i jezikom.

"...i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju", tj. koji razumiju snagu inteligencije njihovog stvaranja, što upućuje na veličinu Tvorca, Njegovo znanje, mudrost, Njegov iz bor i milost.

Sufjan ibn Ujejne kaže: "Ideja je svjetlo što ti u srce ulazi! Možda je predstavljena ovim stihom:

Ako čovjek ima neku ideju,
u svakoj stvari on nalazi pouku!"

Od Ibn-Abbasa prenosi se da je rekao: "Dva prosječna rekata s razmišljanjem bolja su od klanjanja cijelu noć ako je srce nepažljivo!" Kada bi Ibn-Omer htio obavezati svoje srce, on bi došao do ruševine, pa bi stao na vratima i povikao žalosnim glasom: "Gdje su ti stanovnici?" Zatim bi se vratio sebi i rekao:

"Svaka će stvar propasti osim lica Njegovog!" (28:88) Hasan navodi od Amira ibn Abdul-Kajsa da je rekao: - Čuo sam više od jednoga, dvojice ili trojice ashaba Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govore: "Doista je svjetlo vjerovanja ili svjetlost vjerovanja razmišljanje!"

Allah Uzvišeni prekorava one koji ne razmišljaju o Njegovim stvorenjima koja upućuju na Njegovu bit, atribute, Šerijat, određenje i znamenja, pa kaže:

"A koliko ima znamenja na nebesima i na Zemlji..." do riječi: ***"...nego su idolopokionici!"*** On hvali Svoje robove, vjernike:

"To su oni koji stojeći, sjedeći i na svojim stranama Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju" govoreći: ***"Gospodaru naš, Ti ovo nisi uzalud stvorio!"***, tj. nisi stvorio ovaj svijet uzalud, nego istine radi, kako bi kaznio one koji su loše postupali, a nagradio one koji su dobro činili. Nakon toga, oni ukazuju da Njemu nije svojstvena besmisao, pa kažu: ***" Uzvišen si Ti"***, da bi stvorio bilo što osim s istinom i pravdom, Ti koji si čist od nedostataka, mahana i besmisla.[154]

"...i sačuvaj nas od kazne u Vatri!" Svojom moći i snagom i olakšaj nam da činimo ono čime ćeš biti zadovoljan kako bi nas uputio u bašče blagodati i sačuvao od Svoje kazne bolne.

Zatim kaže: ***"Gospodaru naš, onoga koga Ti budeš u Vatru ubacio, već si ga ponizio"***, tj. ponizio si ga i pokazao njegovu niskost svim ljudima;

"a nasilnicima neće biti pomagača!", tj. na Sudnjem danu, kada ih niko od Tebe neće uzeti u zaštitu niti skloniti;

"Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva vjeri: "da vjerujete u Gospodara vašega!", pa smo povjerovali!" Čuli smo onoga koji poziva vjerovanju, a to je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, koji kaže: "Vjerujte u Gospodara svoga!", pa smo povjerovali, tj. odazvali mu se i slijedili ga;

"Gospodaru naš, oprosti nam grijehe naše!" Zato što smo povjerovali i odazvali se Tvome Vjerovjesniku i njegovim sljedbenicima, oprosti nam grijehe i pokrij ih!;

"i pokrij hrđave postupke naše!" - one između nas i Tebe; ***"i usmrti nas s onima koji su dobri"***, tj. priključi nas dobrim ljudima; ***"Gospodaru naš, daj nam ono što si nam obećao preko Svoga Poslanika!"***, tj. posredstvom jezika Tvojih poslanika;

"i ne ponizi nas na Sudnji dan! Ti, doista, ne kršiš obećanje Svoje!" Ne ponizi nas javno pred stvorenjima na Sudnji dan, što si obećao, jer Ti ne kršiš obećanja o kojim si obavijestio Svoje poslanike - da ćemo stati pred Tebe!...

Potvrđeno je da bi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učio ovih deset ajeta s kraja sure "Ali-Imran", kada bi ustao noću da klanja noćni namaz (tehedždžud). El-Buhari (rahimehu Allah) navodi predanje od Ibn-Abbasa, r.a., koji kaže: /619/ "Bio sam kod svoje tetke Mejmune i Allahov Poslanik, sal-

[154] Allah Uzvišeni je, bez sumnje, čist od toga da čini što neistinito, besmisleno, sa mahanama i nedostacima, jer On je Tvorac svega! Velika je razlika između Njegovog djela i stvorenja, budući da je Njegovo djelo jedan od Njegovih atributa, dok stvoreni svijet nije Njegov atribut!

lallahu alejhi ve sellem, govorio je sa svojom porodicom jedan sat, a zatim je legao. Kada je nastupila druga trećina noći, sjeo je, pogledao u nebo i rekao: ***'U stvaranju nebesa i Zemlje, i u izmjeni noći i dana, doista su Znamenja za razumom obdarene!'*** Zatim je ustao, uzeo abdest i očistio zube, a potom klanjao jedanaest rekata. Nakon toga, Bilal je proučio ezan, pa je klanjao dva rekata, a potom izišao i predvodio ljude na sabah-namazu." Ovako prenosi Muslim, a navodi ga i Davud sa drugim predanjima od Mahrema.

Ibn-Merdevejh navodi predanje od Ataa, koji kaže: /620/ - Krenuli smo ja, Ibn-Omer i Ubejd ibn Umejr Aiši, Allah je njome bio zadovoljan. Kada smo ušli kod nje, između nas i nje bio je zastor. Rekla je: "Ubejde, šta te ometa da nas posjetiš?" On je rekao: Riječi pjesnika: "Manje posjećuj, više ćeš biti voljen!" Ibn-Omer je tada rekao: "Pusti nas, i kaži šta je najčudnije što si vidjela kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem!" Ona je zaplakala, a potom kazala: "Sve je kod njega bilo neobično! Jednom mi je došao noću, pa kada je njegova koža dodirnula moju, rekao je: 'Ostavi me da klanjam svom Gospodaru Uzvišenom!' Zatim je rekla da mu je kazala: 'Tako mi Allaha, ja volim da sam uz tebe, a volim i da klanjaš Gospodaru svome!' On je zatim ustao do mješine za vodu, abdestio se ne prolijevajući puno vodu. Zatim je klanjao i plakao tako da mu se i brada pokvasila. Zatim, kada je bio na sedždi, nastavio je plakati, pa se zemlja pokvasila. Zatim je legao nastranu i plakao sve dok nije došao Bilal da uči ezan za sabah." Zatim je rekla da ga je upitao: "Allahov Poslaniče, šta te nagoni na plač, kada je Allah tebi oprostio i grijehe koje si prije učinio i one poslije?" Odgovorio je: - Teško tebi, Bilale! Šta da me spriječi da plačem kada mi je Allah ove noći objavio ajet:

"U stvaranju nebesa i Zemlje, i u izmjeni noći i dana, doista su Znamenja za razumom obdarene!", a zatim je dodao: "Teško onome ko ga prouči, a ne razmisli o njemu!" Hasan ibn Abdul-Aziz navodi da je Evzai postavljeno pitanje: "Kakva je svrha razmišljanja o njima?", pa je odgovorio: "Da se prouče, a zatim o njima razmišlja."

فَٱسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَآ أُضِيعُ عَمَلَ عَٰمِلٍ مِّنكُم
مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ ۖ بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ ۖ فَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ وَأُخْرِجُوا۟ مِن
دِيَٰرِهِمْ وَأُوذُوا۟ فِى سَبِيلِى وَقَٰتَلُوا۟ وَقُتِلُوا۟ لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ
وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ثَوَابًا مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ
عِندَهُۥ حُسْنُ ٱلثَّوَابِ ﴿١٩٥﴾

- I Gospodar im se njihov odazva: "Nijednom djelatniku između vas, bio muškarac ili žena, djelo neću poništiti; vi ste jedni od drugih. Onima koji se isele i koji budu iz domova svojih prognani, i koji budu na putu Mome mučeni, i koji se budu borili i poginuli, sigurno ću loša djela pokriti i sigurno ću ih u džennetske bašče, kroz koje rijeke teku, uvesti! Nagrada je to od Allaha, a kod Allaha je nagrada najljepša!" /195/

Seid ibn Mensur, s lancem od Ummi-Seleme, prenosi kako je ona rekla: /621/ "Allahov Poslaniče, ne čujemo da Allah uz Hidžru spominje žene i po čemu?" Nakon toga, Allah Uzvišeni je objavio:

"I Gospodar im se njihov odazva: "Nijednom djelatniku između vas, bio muškarac ili žena, djelo neću poništiti" itd. Ensarije kažu: "To je prva udana žena koja nam je došla!" To prenosi i el-Hakim u svom "Mustedreku" na osnovi hadisa Sufjana ibn Ujejne, a zatim kaže: "Sahih prema uvjetima El-Buharije, ali ga ne navode ni El-Buharija niti Muslim."

Značenje ajeta: Pošto su vjernici obdareni razumom, kao što je naprijed navedeno, pitali to što su pitali, Allah im se na to odazvao odgovorom u skladu s riječima:

"A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam sigurno blizu: odazivam se molbi molitelja kada Me zamoli. Zato, neka se i oni na Moj poziv odazovu, neka vjeruju u Mene, kako bi bili na Pravom putu." /186/;

"Nijednom djelatniku između vas, bio muškarac ili žena, djelo neću poništiti." To je komentar odgovora u kome im saopćava da neće poništiti djelo nijednog djelatnika, nego će svakom od njih, bio muškarac ili žena, njegovo djelo pravedno naknaditi;

"vi ste jedni od drugih", tj. u pogledu Moje nagrade vi ste isti.

"Onima koji se isele", tj. koji ostave zemlju idolopoklonstva i dođu u zemlju vjere, koji ostave prijatelje, braću, jarane i komšije,

"i koji budu iz domova svojih prognani", tj. kojim idolopoklonici budu pravili neprilike i uvrede, pa ih prisile da napuste svoje domove. Zato, Allah Uzvišeni kaže: ***"i koji budu na putu Mome mučeni"***, kao što na drugome mjestu kaže:

"A svetili su im se samo zato što su u Allaha Silnog i Hvale dostojnog vjerovali!" (85:8);

"i koji se se borili i poginuli". Borba na Allahovom putu na najvišem je stupnju kada čovjek izgubi konja, i lice mu bude poprskano krvlju i prašinom. U dva Sahiha stoji: /622/ da je neki čovjek rekao: "Allahov Poslaniče, ako poginem na Allahovom putu, strpljiv i predan, idući naprijed, a ne povlačeći se, šta misliš: da li će mi Allah pokriti grijehe?" On je odgovorio: "Da." Zatim je kazao: "Kako si rekao?", a on je ponovio to što je već rekao. Kazao je: "Da, osim onoga što mi je Džibril ranije rekao!" U tom smislu, i Allah Uzvišeni kaže:

"Sigurno ću njihova loša djela izbrisati i sigurno ću ih u džennetske bašče, kroz koje rijeke teku, uvesti!", tj. s raznim vrstama pića:

mlijeka, meda, vina, vode neustajale te drugih vrsta kakve oči nisu vidjele, niti za kakve su uši čule, niti mogu naumpasti čovjeku.

"To je nagrada od Allaha." Ovo se pridodaje naprijed navedenom tekstu, a navedeno je u akuzativu kako bi se time ukazalo da je On Veliki i Plemeniti, Koji daje samo lijepu i obilnu nagradu;

"Jer kod Allaha je nagrada najljepša!" Kod Njega je lijepa nagrada za onoga koji čini dobro.

لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿١٩٦﴾
مَتَٰعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۚ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾ لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟
رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ ۗ
وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّلْأَبْرَارِ ﴿١٩٨﴾

"Neka te nikako ne obmanjuje to što oni koji ne vjeruju po zemlji uživaju!" /196/ "Kratko uživanje, a potom, Džehennem je boravište njihovo; a užasno je to prebivalište!" /197/ "Ali onima koji se Gospodara svoga boje pripadaju dženetske bašče, ispod kojih rijeke teku; u njima će vječno ostati smješteni od Allaha. A ono što je kod Allaha, bolje je za dobre!"/198/

Allah Uzvišeni kaže: Neka te ne zavaraju raskoš, blagodati i radost u kojima nevjernici žive! To je samo privremeno. Ubrzo će to nestati, pa će oni postati odgovorni za svoja hrđava djela, budući da je to u čemu su oni: ***"Kratko uživanje, a potom, Džehennem je boravište njihovo; a užasno je to prebivalište!"*** U tom smislu Allah Uzvišeni, također, kaže:

"Oni koji o Allahu lažno iznose neće se spasiti." /69/ "Uživat će na ovome svijetu, a zatim će se Nama vratiti. Zatim ćemo im Mi dati da iskuse nesnosne patnje zato što nisu vjerovali!" /70/ (10:69-70), odnosno,

"Pa nevjernicima još vremena daj i još koji trenutak ih ostavi!" (86:17) Još malo vremena im daj. Dakle, nakon što je spomenuo stanje nevjernika na ovome svijetu, zatim njihovu sudbinu na onom svijetu, Allah Uzvišeni kaže:

"Ali onima koji se Gospodara svoga boje pripadaju dženetske bašče, ispod kojih rijeke teku; u njima će vječno ostati smješteni od Allaha. A ono što je kod Allaha bolje je za dobre!" Ibn-Merdevejh navodi predanje od Abdullaha ibn Amra ibn el-Asa, koji prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /623/ "Oni su dobili naziv أبـرار 'dobri ljudi' zato što su bili dobri i prema očevima i prema sinovima, u smislu da - kao što roditelji imaju prema tebi pravo - tako i dijete ima prema tebi pravo."

وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَمَن يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَمَآ
أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَٰشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتَرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ
ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٩٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱصْبِرُوا۟ وَصَابِرُوا۟ وَرَابِطُوا۟ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٠٠﴾

"Ima i sljedbenika Knjige koji vjeruju u Allaha i u ono što je objavljeno vama, i u ono što je objavljeno njima, koji su ponizni Allahu i ne prodaju ajete Allahove za bagatelnu cijenu. Njima pripada nagrada od Gospodara njiho - va, a Allah će doista brzo svidjeti račun!" /199/ "O vjernici, budite strpljivi i izdržljivi, postojano bdijte i Allaha se bojte, da biste uspjeli!"/200/

Allah Uzvišeni govori da jedan dio sljedbenika Knjige istinski vjeruje u Allaha, da vjeruju u ono što je objavljeno Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, zajedno s onim što vjeruju iz prethodnih knjiga, da su oni ponizni prema Allahu, tj. pokorni Njemu i ponizni pred Njim, te da oni Allahove ajete ne daju za bagatelnu cijenu, tj. da ne kriju nagovještaje o Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, kojima raspolažu, zatim navodi njegove osobine i osobine njegova ummeta, koji su odabrani među sljedbenicima Knjige i njihovi prvaci, bez obzira, bili židovi ili kršćani. Allah Uzvišeni kaže:

"Oni kojima smo objavili Knjigu, pa je čitaju istinito i ispravno, to su oni koji u nju vjeruju." (2:121) U poglavlju "El-Kasas" (Kazivanje) Allah Uzvišeni kaže:

- ***Oni kojima smo dali Knjigu prije njega, vjeruju u njega! A kada im se kazuje, oni govore: "Mi vjerujemo u njega; on je istina od Gospodara našega; mi smo i prije toga muslimani bili! Ti će dobiti dvostruku nagradu od Gospodara svoga, zato što su strpljivi." (28:52-54)*** Ova svojstva, iako u manjem obimu, postoje kod židova poput Abdullaha ibn Selama i njemu sličnih židovskih rabina koji su vjerovali. Međutim, njihov broj nije prelazio deset osoba. Što se, pak, tiče kršćana, mnogi od njih bili su na Pravom putu rukovodeći se istinom, što Allah Uzvišeni potvrđuje, pa kaže:

"Ti ćeš sigurno naći da su onima koji vjeruju najjući neprijatelji židovi i idolopoklonici; i svakako ćeš naći da su onima koji vjeruju najskloniji oni koji govore: 'Mi smo kršćani'..." *itd. do riječi:* ***"I Allah će im zbog onoga što govore kao nagradu dati dženetske bašče, ispod kojih rijeke teku, u kojima će vječno boraviti..." (5:82-85)*** Ovdje Allah Uzvišeni kaže:

"Njima pripada nagrada od Gospodara njihova!" U hadisu stoji /624/ "da je Džafer ibn Ebi-

Talib, r.a., kada je proučio poglavlje 'Merjema' u prisustvu Nedžašije, kralja Abesinije, s kojim su bili patrijarsi i svećenici, zaplakao zajedno s njima do te mjere, da su suzama skvasili svoje brade." U dva Sahiha navodi se: /625/ a je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zaplakao za Nedžašijem pred svojim ashabima kada je ovaj umro, te da je rekao: "Vaš brat u Abesiniji je umro, pa klanjajte mu!" Potom je izišao u pustinju, poredao ih u safove i klanjao mu dženazu! Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Enesa ibn Malika, koji kaže: /626/ - Kada je umro Nedžašija, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Molite oprost za vašeg brata!" Neki ljudi su tada rekli: "On nam zapovijeda da tražimo oprost za barbara koji je umro u Abesiniji!" pa je, nakon toga, objavljen ajet:

"Ima I sljedbenika Knjige koji vjeruju u Allaha I u ono što je objavljeno vama, I u ono što je objavljeno njima, koji su ponizni Allahu..." itd.

Ibn-Džerir navodi predanje od Džabira, koji kaže: /627/ "Kada je Nedžašija (Negus) umro, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao nam je: "Umro je vaš brat, Ashame!" Nakon toga, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izišao je, klanjao mu dženaza-namaz sa četiri tekbira! Licemjeri su povodom toga govorili: "On klanja barbaru koji je umro u Abesiniji!" pa je Allah objavio ajet:

"Ima I sljedbenika Knjige koji vjeruju u Allaha ..." Ibn Ebi-Nudžejh navodi predanje od Mudžahida: ***"Ima I sljedbenika Knjige..."***, ukazuje na sljedbenike Knjige koji su postali muslimani." Hasan el-Basri u vezi s tim kaže: "To su sljedbenici Knjige koji su to bili prije Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, pa su njega potom slijedili, prihvaćajući islam, za šta im je Allah dao dvostruku nagradu, i to zato što su vjerovali ranije, te što su bili sljedbenici Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem." U dva Sahiha stoji predanje od Ebu-Muse, koji kaže: /628/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Tri vrste ljudi dobit će nagradu dva puta", a zatim je između njih spomenuo i "sljedbenika Knjige koji je vjerovao u svog vjerovjesnika, a zatim povjerovao i u mene!"

"I ne prodaju ajete Allahove za bagatelnu cijenu", tj. ne kriju ono što znaju kao što je to učinila jedna bijedna skupina njih prodajući to čak ni za što. Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"Njima pripada nagrada od Gospodara njihova, a Allah će dolsta brzo svidjeti račun!"***, tj. brzo zbrojiti. To prenosi Ibn Ebi-Hatim od Mudžahida.

"O vjernici, budite strpljivi I uporni, postojano bdijte!" Hasan el-Basri kaže: "Zapovjedeno im je da budu strpljivi u svojoj vjeri, s kojom je Allah zadovoljan, a to je islam, te da je ne ostavljaju ni kada je lahko ni kada je teško, ni u nevolji ni u zadovoljstvu, da umru kao muslimani, te da budu izdržljiviji od neprijatelja koji kriju vjeru!" To isto ističe i više predstavnika zdrave tradicije. Što se tiče "bdijenja", to je ustrajnost na mjestu ibadeta i postojanosti, a ima mišljenja da to znači "očekivanje namaza nakon namaza".

Muslim i En-Nesa'i navode predanje od Ebu-Hurejrea, r.a., koji prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /629/ "Hoćete li da vas obavijestim čime Allah briše grijehe i podiže stupnjeve? Propisnim uzimanjem abdesta, u teškim okolnostima, čestim odlaskom u džamije, čekanjem namaza nakon obavljenog namaza. To vam je bdijenje! To vam je bdijenje! To vam je bdijenje!"

Ibn-Merdevejh navodi predanje od Ebu-Seleme ibn Abdurrahmana, kojemu je jednog dana došao Ebu-Hurejre i rekao: - Braticu moj, znaš li kojim povodom je objavljen ovaj ajet:

"O vjernici, budite strpljivi I izdržljivi, postojano bdijte!" Rekao sam: "Ne, ne znam!" Na to je on kazao: "Nije li u vrijeme Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, bilo borbi pri kojim bi se držala straža?" Međutim, to je objavljeno u vezi s ljudima koji bdiju u džamijama, klanjaju namaz u određeno vrijeme, a potom u njima Allaha spominju. Na njih se odnose riječi: ***"budite strpljivi!"*** u obavljanju pet dnevnih namaza, ***"I izdržljivi"*** sa sobom i svojim strastima, ***"I postojano bdijte"*** u džamijama vašim, ***"I Allaha se bojte"*** u svemu što nije za vas, ***"da biste spašeni bili!"***

Navodi se da je "cilj bdijenja ovdje je bdijenje na straži u borbi s neprijateljem, čuvanje islamskih utvrda i njihova zaštita, kako ne bi neprijatelji ušli u zemlju islama." Postoje i predanja koja na to podstiču i navode velike nagrade za to.[155]

U El-Buhari Sahihu navodi se predanje od Sehla ibn Sa'da es-Saidija, koji prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /630/ "Jednodnevna straža na Allahovom putu bolja je od ovoga svijeta i svega što je na njemu!"

• Muslim navodi predanje od Selmana el-Farisija, koji prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /631/ "Straža u trajanju od jednog dana i noći bolja je od posta i klanjanja čitavog mjeseca! A ako umre u tom stanju, stalno će mu se bilježiti nagrada za to djelo, i odrediti opskrba i bit će sačuvan od (kaburskih) iskušenja."

"Allaha se bojte", tj. bojte Ga se u svim vašim poslovima i situacijama. Na to ukazuje i Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je rekao Muazu ibn Džebelu šaljući ga u Jemen: /632/ "Allaha se boj, ma gdje bio! Nakon lošeg djela čini dobro koje će ga izbrisati i postupaj s ljudima na lijep način!";

"da biste bili spašeni" na ovome i drugom svijetu. Ibn-Džerir navodi predanje od Muhammeda ibn Kaba el-Kurezija da je on u vezi s riječima Allaha Uzvišenog: ***"I Allaha se bojte da biste spašeni bili!"*** rekao: "Bojte se Mene u stvarima između Mene i vas, kako biste bili spašeni sutra kada Me sretnete!"

Ovim se završava
kratki komentar poglavlja "Imranova

[155] Prema našem mišljenju to obuhvaća i jedno i drugo, tj. i brigu o namazu i bdijenje na utvrdama islama.

porodica"

4
EN - NISA' / ŽENE
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 176 AJETA

El-Avfi navodi od Ibn-Abbasa: "Poglavlje 'En-Nisa' objavljeno je u Medini." Ovako prenosi Ibn-Merdevejh od Abdullaha ibn Zubejra i Zejda ibn Sabita.

U "Mustedreku" el-Hakim navodi predanje od Ma'n ibn Abdurrahmana ibn Abdullaha ibn Mesuda, koji kaže: - U poglavlju 'En-Nisa' postoji pet ajeta koje ne bih dao za ovaj svijet i sve što je na njemu:

"Allah neće učiniti nikome ni trunku nepravde..." (4:40),

"Ako se budete klonili velikih grijehova koji su vam zabranjeni..." (4:31),

"Allah neće oprostiti da se Njemu išta ravnim pridružuje, a oprostit će manje grijehe koje On hoće..." (4:48),

"Da su ti oni došli kada su sebi nepravdu učinili..." (4: 64).[156] Zatim kaže: "Ovo je vjerodostojan lanac ukoliko je Abdurrahman to čuo od svoga oca. Međutim, o tome postoje različita mišljenja!" Nakon toga, putem Saliha el-Merrija prenosi se od Katade, koji navodi da je Ibn-Abbas rekao: "Osam je ajeta objavljenih u poglavlju "En-Nisa" ("Žene") koji su bolji za ovaj ummet od svega što Sunce obasjava:

Prvi je:

"Allah želi da vam objasni i uputi vas putevima onih prije vas, i da vam oprostiti jer, Allah sve zna i mudar je!" (4:26);

Drugi:

"Allah želi da vam oprosti, a oni koji se za strastima svojim povode žele da daleko skrenete!" (4:27);

Treći:

"Allah želi da vam olakša, a čovjek je stvoren slabim!" (4:28) Nakon toga navodi riječi Ibn-Mesuda, tj. pet preostalih.

[156] Nedostaje peti ajet!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ۝١

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog"

"O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas je stvorio od jedne osobe, od koje je njen par stvorio, a od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasljao! Bojte se Allaha, Čijim imenom jedni druge molite, i čuvajte rodbinske veze! Allah dolsta nad vama bdije!"/1/

Allah Uzvišeni kaže, naređujući Svojim stvorenjima da budu bogobojazna, da se samo Njemu klanjaju i ništa Mu ne pridružuju, i upozoravajući ih na Svoju moć kojom ih je stvorio od jedne osobe, a to je Adem, a.s., ***"od koje je i njen par stvorio"***, a to je Hava, a.s., koja je stvorena od njegovog lijevog rebra sa zadnje strane, dok je spavao. Kada se probudio i ugledao je, ona mu se svidjela; obradovao joj se, a i ona se njemu obradovala. U vjerodostojnom hadisu stoji: /633/ "Žena je stvorena od rebra, a najkrivlji dio rebra je gornji! Ako ga želiš ispraviti, slomit ćeš ga, a ako se hoćeš time koristiti, koristit ćeš se i dok je krivo!"

"...a od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasljao", tj. od njih dvoje, Adema i Have, zasijao je mnogo muškaraca i žena i proširio ih u različitim dijelovima svijeta, u različitim vrstama i osobinama, bojama i jezicima da bi se, nakon toga, Njemu vratili i oživjeli. Zatim kaže:

"Bojte se Allaha, Čijim imenom jedni druge molite i čuvajte rodbinske veze!" Znači čuvajte se Allaha pokornošću prema Njemu![157] Ed-Dahhak kaže: "Čuvajte se Allaha, s Kojim ste u ugovornoj obavezi i čuvajte rodbinske veze, da ih ne kidate, nego da ih jačate i uspostavljate!"

"Allah, dolsta, nad vama bdije!" On bdije nad svakim vašim stanjem i djelom, kao što na drugome mjestu kaže:

"A Allah je svemu svjedok." (58:6) U jednom vjerodostojnom hadisu stoji: /634/ "Robuj Allahu kao da Ga vidiš - jer ako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi!" To se odnosi na nadzor Nadzornika. Stoga, Allah Uzvišeni navodi da stvorenja vode porijeklo od jednog oca i jedne majke, kako bi bili bliski jedni s drugima i kako bi ih podstaknuo da brinu o slabima. U Sahihu Muslimovom stoji /635/ da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada mu je došla grupa

[157] U ovom ajetu nema dokaza za one koji dozvoljavaju moljenje i preklinjanje stvorenja, jer nije smisao ovoga moljenje rodbine, nego je cilj čuvanje rodbinskih veza.

ljudi iz plemena Mudar u poderanim ogrtačima zbog siromaštva i bijede, ustao i obratio se ljudima poslije podne-namaza rekavši:

"O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas je stvorio od jedne osobe", proučivši ovaj ajet do kraja, a zatim je dodao:

"O vjernici, bojte se Allaha i neka svaka osoba pogleda šta je učinila za sutra..." (I59:18) Nakon toga, podstaknuo ih je na milosrđe, pa je neko dao milostinju od svojih dinara, dirhema, sa'a žitarica i sa'a datula navodeći kompletan hadis. Ovako prenose Ahmed i autori Sunena od Ibn-Mesuda u poglavlju o "hutbi prilikom potrebe".[158]

وَءَاتُوا۟ ٱلْيَتَٰمَىٰٓ
أَمْوَٰلَهُمْ ۖ وَلَا تَتَبَدَّلُوا۟ ٱلْخَبِيثَ بِٱلطَّيِّبِ ۖ وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَهُمْ إِلَىٰٓ
أَمْوَٰلِكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ۝٢ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا۟ فِى ٱلْيَتَٰمَىٰ
فَٱنكِحُوا۟ مَا طَابَ لَكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ مَثْنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا
تَعْدِلُوا۟ فَوَٰحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَلَّا تَعُولُوا۟ ۝٣ وَءَاتُوا۟
ٱلنِّسَآءَ صَدُقَٰتِهِنَّ نِحْلَةً ۚ فَإِن طِبْنَ لَكُمْ عَن شَىْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ
هَنِيٓـًٔا مَّرِيٓـًٔا ۝٤

"I siročadima imanja njihova dajte, hrđavo za dobro ne podmećite, i imetke njihove s imecima vašim ne trošite, jer to je doista veliki prijestup!" /2/ "Ako se bojite da prema sirotama nećete biti pravedni, onda se ženite onim ženama koje su vam dopuštene, sa po dvije, sa po tri i sa po četiri! A ako strahujete da nećete pravedni biti, onda samo jednom, ili onim što posjedujete! Tako ćete se najlakše nepravde sačuvati!" /3/ "I draga srca ženama darove njihove dajte; pa ako one budu dobre prema vama poklanjajući vam nešto, to s prijatnošću i ugodnošću uživajte!"/4/

Allah Uzvišeni naređuje da se imovina siročadi u potpunosti preda njima kada postanu punoljetna, i zabranjuje da se uživa i priključi svojoj imovini. U tom smislu, kaže: ***"hrđavo za dobro ne podmećite!"*** Seid ibn Džubejr u vezi s tim kaže: "Ne mijenjajte zabranjenu imovinu ljudi za dopušteno u vašem imetku!", a Es-Suddi ističe: "Neki bi od njih uzimali debelu ovcu iz imovine siročeta, pa bi umjesto nje dovodili mršavu ovcu, govoreći da mijenjaju ovcu za ovcu. Isto tako oni bi uzimali zdravi dirhem i na njegovo mjesto ostavljali krivotvoreni dirhem, govoreći: "Dirhem za dirhem."

"...i imetke njihove s imecima vašim ne trošite!", tj. ne miješajte ih da biste ih skupa sve trošili; ***" jer to je doista veliki prijestup!"***, tj. veliki grijeh. To navode Ibn-Abbas i grupa tabiina. U hadisu koji se prenosi u Sunenu Ebu-Davuda stoji: /636/ "Oprosti nam naše prijestupe i greške!" To znači: "to što trošite njihovu imovinu uz svoju, veliki je grijeh i prijestup, pa klonite se toga...!"

"Ako se bojite da prema sirotama nećete biti pravedni, onda se ženite onim ženama koje su vam dopuštene, sa po dvije...", tj. ako pod zaštitom nekoga od vas bude sirotica, pa se bude bojao da joj neće dati isti mehr, kao i njoj sličnim ženama, neka uzme drugu ženu umjesto nje, jer pošto ih je više, Allah mu time ne sužava prostor.

El-Buhari navodi predanje Urve ibn Zubejra kako je on pitao Aišu, r.a., u vezi s riječima Allaha Uzvišenog: ***"Ako se bojite da prema sirotama nećete biti pravedni"*** na što je ona rekla: "Sestriću moj, ova je sirotica pod zaštitom svog staratelja u čijoj imovini je imala udio, pa mu se dopala i njena imovina i ljepota i htio je da je oženi, ali da ne postupi pravedno u pogledu njenog udadbenog dara (mehra) i da joj da dar kakav daje i drugim ženama. Stoga im je zabranjeno da sklapaju brak s tim ženama ukoliko neće prema njima pravedno postupati i dati im najviši iznos dara. Ujedno im je naređeno da sklapaju brak s drugim ženama koje im odgovaraju." Urve uz to kaže: Aiša, r.a., rekla je: - Nakon objave ovog ajeta ljudi su tražili sud, fetvu od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je Allah objavio slijedeće: ***"Oni traže od tebe propise o ženama" (4:127).*** Aiša, r.a., kaže: - Riječi Allaha Uzvišenog u drugom ajetu su: ***"a ne želite se njima oženiti" (4:127)*** kako se neki od vas odnose prema sirotici koja je kod njih s malo imovine i ljepote. Stoga im je zabranjeno da se žene onima koje žele radi imovine i ljepote, izuzev ako će prema njima pravedno postupati, zato što oni njih ne žele ukoliko su manje lijepe i s manje imetka.

"...sa po dvije, sa po tri i sa po četiri!" Znači: ženite se kojim hoćete ženama osim njih, ukoliko neko od vas želi dvije, ili tri ili četiri. Sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, utemeljen na Allahovim propisima ukazuje da nije dozvoljeno nikome osim Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, da u isto vrijeme bude oženjen s više od četiri žene, jer to je odlika Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Imam Ahmed navodi predanje od Salima, koji navodi od svoga oca: /637/ da je Gejlan ibn Seleme es-Sekafi bio oženjen sa deset žena kada je primio islam, pa mu je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Izaberi četiri od njih!" U vrijeme Omera, r.a., on je pustio svoje žene i podijelio imovinu među sinovima. To je saznao Omer, r.a., pa je rekao: "Mislim da je šejtan koji prisluškuje čuo za tvoju smrt, pa ti je ubacio u dušu kako ćeš živjeti samo još malo. Tako mi

[158] Ovo je tekst hutbe o potrebi Pogledati Uvod u prvi tom ovog komentara, koji počinje **"dovom za neku potrebu"**,
koja počinje ovako: **"Hvala pripada samo Allahu i Njemu se zahvaljujemo, od Njega pomoći oprost tražimo, i Allahu se utječemo od zla naših duša..."** itd.

Allaha, ti ćeš obavezno vratiti svoje žene, kao i svoj imetak, ili ću ja tvoj imetak dati u nasljedstvo njima, i narediti da se u kaburu kamenuješ, kao što je kamenovan Ebu-Regala!" Ovako prenose Šafija i drugi do riječi: "Odaberi od njih četiri!" Ostatak hadisa koji se odnosi na Omera jedinstveno je predanje Ahmeda, što je dobar (hasen) dodatak koji otklanja sumnju El-Buharija u ovaj hadis, kako to navodi Tirmizi, i njegovo negiranje ovoga dodatka je upitno. A Allah najbolje zna. U lancu koji smo naveli iz Ahmedovog Musneda ljudi su pouzdani u skladu s uvjetima dva šejha. Bejheki ističe da postoje hadisi koje navode Ebu-Davud, Ibn-Madže i Šafija, koji potvrđuju hadis Gejlana.

"A ako strahujete da nećete pravedni biti, onda samo jednom, ili onim što posjedujete!", tj. ukoliko se budete bojali da u slučaju većeg broja žena nećete biti pravedni. Allah Uzvišeni kaže: *"Vi ne možete potpuno jednako postupati prema ženama svojim, makar to i željeli." (I4:129)* Stoga, ko se bude toga bojao, neka se zadovolji jednom, ili robinjama (priležnicama), jer nije obavezno da ravnomjerno dijeli noći među njima, iako je to poželjno. Ko to bude činio, dobro je učinio, a ko ne bude, nema smetnje;

"Tako ćete se najlakše nepravde sačuvati!", tj. nećete nepravdu činiti. Za nekoga se kaže da je "nepravedan u vlasti" kada je krut i silan. U jednom mevkuf hadisu, koji se prenosi od Aiše, r.a., sa vjerodostojnim lancem predanja stoji:

"Tako ćete se najlakše nepravde sačuvati!", tj. da nepravedno ne postupate. To navodi Ibn Ebi-Hatim.

"I draga srca ženama darove njihove dajte!" Od Ibn-Abbasa se navodi: - Riječ "mehr". Ima mišljenja da je to "imenovana obaveza" iako u arapskom jeziku znači samo obaveza. Tako se npr. kaže: "Nemoj se ženiti njome osim uz nešto što je obavezno za nju!" Naime, ne treba nepravedno "dar" precizirati lažno i neistinito budući da je čovjek dužan isplatiti mehr dragovoljno. Ukoliko ona njemu nešto od toga dragovoljno da, nakon što se odredi, ili u cjelini, neka to uživa kao dobro i dopušteno. Zato Allah Uzvišeni kaže: *"pa ako one budu dobre prema vama poklanjajući vam nešto, to s prijatnošću i ugodnošću užívajte!"* Hušejm navodi od Sejjara, a on od Ebu-Saliha: "Kada bi čovjek udavao kćer, uzeo bi njen dar mimo nje, pa im je Allah to zabranio i objavio: *" I draga srca ženama darove njihove dajte!"* To prenose Ibn Ebi-Hatim i Ibn-Džerir.

وَلَا تُؤْتُوا۟ ٱلسُّفَهَآءَ أَمْوَٰلَكُمُ ٱلَّتِى جَعَلَ ٱللَّهُ لَكُمْ قِيَٰمًا وَٱرْزُقُوهُمْ فِيهَا وَٱكْسُوهُمْ وَقُولُوا۟ لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٥﴾ وَٱبْتَلُوا۟ ٱلْيَتَٰمَىٰ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغُوا۟ ٱلنِّكَاحَ فَإِنْ ءَانَسْتُم مِّنْهُمْ رُشْدًا فَٱدْفَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ أَمْوَٰلَهُمْ ۖ وَلَا تَأْكُلُوهَآ إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَن يَكْبَرُوا۟ ۚ وَمَن كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ ۖ وَمَن كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِٱلْمَعْرُوفِ ۚ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَٰلَهُمْ فَأَشْهِدُوا۟ عَلَيْهِمْ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ حَسِيبًا ﴿٦﴾

"I maloumnicima ne dajite imetke koje vam je Allah povjerio na upravljanje, nego ih njima opskrbite i obucite. I lijepe riječi im govorite!" /5/ "I iskušavajte siročad dok ne stasaju za brak, pa ako se uvjerite da su zreli, uručite im imetke njihove! I ne trošite ih raspikički i u žurbi, dok oni ne odrastu! Ko je imućan neka se uzdrži, a ko je siromašan, neka troši onoliko koliko je neophodno. A kada im imetke uručujete, to učinite u prisustvu svjedoka, jer dosta je što će se pred Allahom račun polagati!" /6/

Allah Uzvišeni zabranjuje da se maloumnicima da na raspolaganje imovina koju je Allah povjerio ljudima na upravljanje, kako bi trgovinom ili na drugi način time osiguravali sredstva za njihov život. Na tome se zasniva stareteljstvo nad maloumnicima, a ima ga više vrsta: nekada je to stareteljstvo nad maloljetnim osobama, budući da maloljetnici nisu dorasli da time raspolažu; nekada je to nad ludim osobama, ili osobama lošeg ponašanja prouzrokovanog maloumnošću ili slabom vjerom; nekada je to nad osobama koje su bankrotirale, tj. osobama koje su dužne toliko da njihov imetak ne može podmiriti dug, pa ako povjerioci zatraže od sudije stareteljstvo nad njima, to se uspostavi. U vezi s riječima Allaha Uzvišenog: *"I maloumnicima ne dajite imetke"* od Ibn-Abbasa se navodi da je rekao: "To su tvoji sinovi i žene." Ed-Dahhak u vezi s tim kaže: "To su žene i djeca", a Seid ibn Džubejr: "To su siročad." Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ebu-Uname, koji prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /638/ "Žene su, doista, maloumne, izuzev onih koje su pokorne svom staratelju / nadstojniku!" Ima mišljenja da tu spadaju i sluge i ljudi - šejtani, te onaj koji ima prema nekome dug koji je dao bez svjedoka. Posljednji izraz navodi Ibn-Džerir od Ebu-Musa'a.

"nego ih time opskrbite i obucite. I lijepe riječi im govorite!" Ibn-Ebi-Talha navodi od Ibn-Abbasa kako je rekao: "Nemoj svoj imetak i ono što ti je Allah dao na povjerenje, te kao sredstvo za život učinio, davati svojoj ženi ili kćeri, a potom da ti gledaš kako je to kod njih, nego drži svoj imetak i pazi da

bude valjan, i budi ti onaj koji će trošiti na njihovo odijevanje, pomaganje i opskrbu!" Ovaj časni ajet pretpostavlja dobročinstvo prema porodici i onim koji su štićenici u smislu trošenja za njihovu odjeću i opskrbu, te lijepih riječi i ponašanja.

*" **I iskušavajte siročad**"*, tj. provjeravajte ih, *"**dok ne stasaju za brak**"*, tj. dok ne postanu zrela, odnosno kada u snu prvi put ejakuliraju. U dva sahiha stoji: /639/ - Od Ibn-Omera navodi se da je rekao: "Ponudio sam se Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, za Bitku na Uhudu kada sam imao četrnaest godina i nije mi dozvolio. Ponudio sam mu se potom za Bitku na Hendeku kada sam imao petnaest godina, pa mi je dozvolio!" Kada je s ovim upoznat Omer ibn Abdul-Aziz, on je rekao: "To je razlika između maloljetnika i punoljetnika!"

*"**Pa ako se uvjerite da su zreli, uručite im imetke njihove!**"* Šerijatski pravnici kažu: "Kada dječak postane punoljetan i sposoban u svojoj vjeri i imetku, s njega spada zabrana raspolaganja imovinom i predaje mu se imovina koja je u nadležnosti staratelja. "***trošite rasipnički i u žurbi dok oni ne odrastu!***" Ovim Allah Uzvišeni zabranjuje da se troši imovina siročadi bez velike nužde, *"**rasipnički i u žurbi**"*, tj. prije njihovog punoljetstva.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže: *"**Ko je imućan neka se uzdrži**"* i ne troši od toga ništa. Ibn Ebi-Hatim navodi od Aiše, r.a.: - Ajet:

*"**a ko je siromašan, neka troši onoliko koliko je neophodno**"* objav - Ijen je u vezi sa starateljem siročadi, koji tu obavezu izvršava i koristi ga na odgovarajući način kada je u nuždi. Postoje razilaženja među učenjacima - da li će to vratiti kada mu se poboljša situacija? Ispravno je da neće, budući da je to uzeo kao naknadu za svoj rad dok je bio siromašan, te zato jer se ovim ajetom dozvoljava trošenje bez zamjene. Ahmed navodi predanje od Am ra ibn Šuajba, koji to prenosi od svoga oca, a on od djeda, kako je neki čovjek to pitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Nemam imetka, a imam siroče kod sebe?" On mu je rekao: /640/ "Troši imetak svoga siročeta, ne rasipajući, ne pretjerujući, niti uzimajući to za sebe, odnosno ne čuvajući pritom svoj imetak", ili kako je rekao: "ne otkupljujući time svoj imetak njegovim." U to sumnja Husejn, jedan od prenosilaca: "ako postane imućan, neka se uzdrži".

*" **A kada im imetke uručujete**"*, tj. kada postanu punoljetni i uvjerite se da su zreli, onda im uručite imetke njihove;

*"**to učinite u prisustvu svjedoka**"*. To je Allahova naredba starateljima da u prisustvu svjedoka predaje imovinu siročadi kada postanu zrela kako ne bi došlo de nijekanja preuzetog ili predanog dijela.

Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže: *"**jer dosta je što će se pred Allahom račun polagati!**"* Allah je dovoljan kao Onaj Koji obračunava, svjedoči i nadzire staratelja u svakoj situaciji. Zato, neka se to preda u potpunosti i bez ostatka. U tom smislu navodi se i u Sahihu Muslimovom /641/ da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ebu-Zerre, vidim da si slab, a tebi želim što i sebi! Nikako se nemoj nadrediti dvojici i ne budi upravitelj (ravnatelj) imovine siročeta."

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ
مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ
وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ ۚ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿٧﴾ وَإِذَا حَضَرَ
الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينُ فَارْزُقُوهُم مِّنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا
مَّعْرُوفًا ﴿٨﴾ وَلْيَخْشَ الَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَافًا خَافُوا
عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ
أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا ۖ وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾

"Muškarcima pripada dio onoga što ostave roditelji i rodbina, a i ženama pripada dio onoga što ostave roditelji i rodbina. Bilo toga malo ili mnogo, dio je obavezan!" /7/ "A kada diobi prisustvuju rođaci, siročad i siromasi, opskrbite ih od toga, i lijepu riječ im recite!" /8/ "I neka se boje, kao kada bi sami iza sebe ostavili nejaku djecu za koju strahuju, neka se Allaha boje i neka govore samo pravo!" /9/ "Doista oni koji nepravedno troše imetke siročadi, u svoje stomake stavljaju vatru i oni će u ognju gorjeti!"/10/

Seid ibn Džubejr i Katade kažu: - Idolopoklonici su određivali imetak odraslim muškarcima ne dajući ništa u naslijeđe ženama i djeci, pa je Allah Uzvišeni objavio:

*" **Muškarcima pripada dio onoga što ostave roditelji i rodbina...** itd.",* tj. svi su u tome prema Allahovoj odredbi jednaki, tj. oni su jednaki u osnovi nasljeđivanja iako se razlikuju prema tome koliko im je naslijeđe Allah odredio, zavisno od stupnja rodbinske veze s umrlim (rođak, supruga ili staratelj, jer to je sve vid srodstva). Ibn-Merdevejh navodi predanje od Džabira, koji kaže: - Ummu-Kehha je došla Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i kazala: "Allahov Poslaniče, imam dvije kćeri čiji otac je umro, a nemaju ništa!" Allah je, potom, objavio ajet:

*"**Muškarcima pripada dio onoga što ostave roditelji i rodbina...** itd."* Ovaj će se hadis navesti u drugom kontekstu, uz ajete o nasljedstvu...

*"**A kada diobi prisustvuju...**"* Ima mišljenja da se pod tim misli na prisustvo diobi rođaka koji nisu nasljednici;

*" **i siročad i siromasi**"*, pa neka se i njima od ostavštine odvoji dio, jer to je bilo obavezno u početku islama. Ima mišljenja da je to poželjno. Da li

je to derogirano ili ne, postoje razilaženja koja se svode na dva mišljenja. El-Buhari navodi da je Ibn-Abbas u vezi s ovim ajetom rekao: "On je jasan i nije derogiran, jer po njemu se postupa." Od Mudžahida se navodi da je to obavezno (vadžib) za nasljednike, čime su oni zadovoljni. Ovako se prenosi od Ibn-Mesuda, Ebu-Musa'a, Abdurrahmana ibn Ebi-Bekra i grupe tabiina...!

Od Ibn-Abbasa se navodi: "...Ovaj ajet se odnosi na oporuku koju umrli njima ostavi!" To prenosi Ibn Ebi-Hatim.

Sufjan es-Sevri prenosi od Ibn-Abbasa, r.a.:

*"**A kada dlobi prisustvuju...**"* To je derogirano. Od njega se, također, navodi: - Dokida ga ajet koji dolazi nakon njega:

*"**Allah vam preporučuje da od vaše djece...**"* itd. El-Avfi navodi od Ibn-Abbasa da je to bilo prije nego su objavljeni propisi o nasljedstvu, pa je nakon toga Allah objavio te propise, dajući svakome njegovo pravo. To je stav većine pravnika, četiri imama i njihovih učenika.

To znači da ukoliko ovi siromasi od rodbine koja ne nasljeđuje te siročad i bijednici prisustvuju podjeli imovine, kada vide da se ovo daje ovome, a ovo ovome, oni i sami žele nešto, a bit će razočarani ako im se ništa ne da. Stoga je Allah Uzvišeni, Koji je Blagi i Milostivi, naredio da im se dodijeli nešto što bi bilo vid dobročinstva prema njima, te savladivanja njihovog teškog stanja. U tom smislu Allah Uzvišeni kaže:

*"**...jedite plodove njihove kada god plod daju i na dan žetve dajte ono na što drugi imaju pravo!**" **(6:141)*** Ovim Allah Uzvišeni kori one koji prenose imovinu iz straha i bojazni da je ne vide potrebni i nevoljni, kao što obavještava i o vlasnicima jedne bašče:

*"**kada su se zakleli da će je sigurno rano izjutra obrati!**" **(68:17)*** Stoga, ko zaniječe Allahovo pravo kod sebe, imat će posljedice na najdražem svom posjedu. U jednom hadisu stoji: /642/ "Milostinja se nije pomiješala s imovinom, a da je nije pokvarila!"

*"**I neka se boje, kao kada bi sami iza sebe ostavili...**"* Ali ibn Ebi-Talha navodi od Ibn-Abbasa: "Ovo se odnosi na čovjeka kojemu dođe smrt, pa ga tada čovjek sluša kako određuje oporuku kojom nanosi štetu svojim nasljednicima." Zato, Allah Uzvišeni naređuje onome ko to sluša, da se boji Allaha i upućuje ga na Pravi put, da pripazi svoje nasljednike kako bi volio da se čini s njegovim nasljednicima kada se prepadne da ne izgube. U dva Sahiha stoji: /643/ da je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, kada je ušao kod Sada ibn Ebi-Vekkasa da ga obiđe, ovaj rekao: "Allahov Poslaniče, ja imam imetka, a nemam nasljednika osim kćerke, pa bih dao dvije trećine svog imetka kao milostinju." On mu je kazao: "Ne!" Upitao je: "Polovinu?" "Ne", rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. "A trećinu?", kazao je Sad. On je na to rekao: "Trećinu. I trećina je mnogo!" Zatim je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Tebi je bolje da svoje nasljednike ostaviš bogate nego da ih ostaviš u neimaštini, da očekuju što od drugih ljudi!"

Ima mišljenja da ovaj ajet znači: Neka se čuvaju Allaha kada raspolažu imovinom siročadi:

*"**I ne trošite raspikčki i u žurbi dok oni ne odrastu!**"* To je dobro mišljenje, koje je potkrijepljeno nakon toga prijetnjama da se nepravedno ne troši imovina siročadi. To znači: kao što želiš da se odnose prema tvojim nasljednicima nakon tebe, tako se i ti odnosi prema nasljednicima čiji si staratelj. Nakon toga se navodi da onaj koji troši nepravedno imovinu siročadi, u svoj stomak stavlja vatru. Zato Allah Uzvišeni i kaže:

*"**Doista oni koji nepravedno troše imetke siročadi, u svoje stomake stavljaju vatru i oni će u ognju gorjeti!**"* Ukoliko budu trošili imovinu siročadi bez valjanog razloga, oni time jedu vatru koja će plamtjeti u njihovim trbusima na Sudnji dan. U dva Sahiha, među sedam najvećih grijeha za koje nam Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naređuje da ih se klonimo spada i "trošenje imovine siročeta." Ibn-Merdevejh navodi predanje od Ebu-Bereze: /644/ da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Na Sudnji dan neki će ljudi biti oživljeni iz svojih kabura s plamenom vatre u ustima!" Neko je upitao: "Allahov Poslaniče, ko su oni?", a on je kazao: - Zar ti nije poznato da Allah kaže:

*"**Doista oni koji nepravedno troše imetke siročadi...**"*

يُوصِيكُمُ ٱللَّهُ فِىٓ أَوْلَـٰدِكُمْ ۖ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۚ فَإِن كُنَّ نِسَآءً فَوْقَ ٱثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ ۖ وَإِن كَانَتْ وَٰحِدَةً فَلَهَا ٱلنِّصْفُ ۚ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا ٱلسُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن كَانَ لَهُۥ وَلَدٌ ۚ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُۥ وَلَدٌ وَوَرِثَهُۥٓ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ ٱلثُّلُثُ ۚ فَإِن كَانَ لَهُۥٓ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ ٱلسُّدُسُ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِى بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ۗ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ نَفْعًا ۚ فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾

*"**Allah vam nalaže u vezi sa djecom vašom da muškom pripadne koliko dvome ženske djece. A ako bude ženskih više od dvije, njima pripadaju dvije trećine onoga što je ostavio, a ako je samo jedna, pripada joj polovina. A roditeljima, svakome posebno, pripada šestina od onoga što je ostavio, ako ima dijete. A ako ne bude imao djece, i nasljede ga roditelji, onda njegovoj majci pripada trećina. A ako ima braće, onda njegovoj majci pripada šestina pošto se izvrši oporuka koju je ostavio, ili podmiri dug. Vi ne znate ko vam je bliži po*

koristi, roditelji vaši ili sinovi vaši. To je Allahova zapovijed, a Allah, doista, sve zna i mudar je!"/11/

Ovaj i slijedeći ajet, te ajet na završetku ovog poglavlja, predstavljaju ajete iz domena nasljednog prava, koje se izvodi iz ova tri ajeta, te hadisa u vezi s tim, što predstavlja komentar navedenog u ajetima. Mi ćemo ovdje navesti one koji su vezani za predmet. Međutim, razlaganje pitanja, razilaženja i argumentacija nalaze se na posebnom mjestu, u fikhskim djelima. Neka nam Allah pomogne. Postoje i predanja koja su podsticajna u oblasti nasljednog prava, a ovo pravo je posebno značajno.

Ebu-Davud i Ibn-Madže navode predanje od Abdullaha ibn Amra, koji se pripisuje Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, (merfu'): /645/ "Troje predstavlja znanje, a sve osim toga je vrlina: jasan ajet, uspostavljeni sunnet i pravedna obaveza!" Ibn-Ujejne kaže: "Nasljedno pravo (Feraid) naziva se polovinom znanja, jer time se iskušavaju svi ljudi!"

El-Buhari navodi predanje od Džabira ibn Abdullaha, koji kaže: /646/ - Obišli su me Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i Ebu-Bekr došavši pješke u pleme Benu-Seleme i našli me u besvjesnom stanju. Poslanik je zatražio vode, abdestio se, a zatim me poškropio, pa sam se probudio. Tada sam rekao: "Šta mi naređuješ da učinim sa svojim imetkom, Allahov Poslaniče?" Nakon toga je objavljeno:

"Allah vam nalaže: djeci vašoj, muškom djetetu da pripadne koliko za dvoje ženske djece." Ovako prenose Muslim, En-Nesa'i te svi sastavljači kutubus-sitte od Sufjana ibn Ujejne.

U drugom hadisu, kao povod objave ovog ajeta, Ahmed navodi predanje od Džabira: /647/ da je žena Sada ibn Rebi'a došla kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i rekla: "Allahov Poslaniče, ovo su dvije kćerke Sada ibn Rebi'a. Otac im je pao kao šehid u Bici na Uhudu, a amidža im je uzeo novac i ništa im nije ostavio. Ne mogu se udati osim uz imetak!" On je rekao: "Allah će presuditi o tome!" Nakon toga, objavljen je ajet o nasljedstvu, pa je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao po njihovog amidžu i rekao mu: "Daj Sadovim kćerkama dvije trećine, njihovoj majci osminu, a ostatak pripada tebi." Iz ovoga se jasno vidi da je povodom prvog Džabirovog hadisa, kojega je naprijed naveo Buharija, objavljen, kao što ćemo vidjeti, posljednji ajet ovog poglavlja, jer tada je on imao sestre, a nije imao kćerke, pa je njegova ostavština pripala njegovoj rodbini. Mi smo, međutim, naveli ovaj hadis prema El-Buhariju budući da ga i on navodi u vezi s tim, iako je vjerovatnije da je drugi hadis povod objave ovog ajeta. Allah to najbolje zna!

"Allah vam nalaže u vezi s djecom vašom, da muškom pripadne koliko dvjema ženskim", tj. naređuje vam da budete pravedni prema njima, budući da je u vrijeme paganstva nasljedstvo davano muškarcima, a ne ženama. Allah Uzvišeni je naredio da se u osnovi nasljedstva oni izjednače, ali je uspostavio razliku među njima, određujući za muškarca iznos koliko za dvije žene, s obzirom na potrebu muškarca da osigura troškove izdržavanja. Stoga je odgovarajući iznos koji se daje muškarcu dvostruko veći nego iznos koji se daje ženskoj osobi. Iz ovoga se može zaključiti da je Allah Uzvišeni milostiviji prema Svojim stvorenjima od majke prema svojoj djeci, pa stoga to nalaže roditeljima na ovome mjestu ističući da je On milostiviji prema njima od njih samih!

El-Buhari navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: "Imovina je pripadala djetetu, a oporuka roditeljima, pa je potom Allah dokinuo što je htio, određujući za muškarca koliko za dvije žene, za roditelje šestinu, odnosno trećinu, za supругu osminu, odnosno četvrtinu, a za muža polovinu, odnosno četvrtinu."

"A ako bude ženskih više od dvije, njima pripadaju dvije trećine onoga što je ostavio." U vezi s tim, neki navode: - ...Riječi Allaha Uzvišenog: ***"iznad, više"*** ovdje su višak. Iako je to nedopustivo, budući da u Kur'anu ništa ne može biti višak, niti bez razloga! Zatim, riječi: ***"njima pripadaju dvije trećine onoga što je ostavio."*** Da je tako kako to oni navode, On bi rekao:

"Njima dvjema pripadaju dvije trećine onoga što je ostavio." Međutim, dvije trećine za dvije kćerke izvodi se iz odredbe za dvije sestre u posljednjem ajetu, gdje Allah Uzvišeni određuje dvije trećine za dvije sestre. Stoga, ako dvije sestre nasljeđuju dvije trećine, preče je da dvije kćerke naslijede dvije trećine. Naprijed je navedeno u hadisu koji prenosi Džabir da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, odredio kćerkama Sada ibn Rebi'a da naslijede dvije trećine, a na to ukazuju i Kur'an i sunnet. Isto tako, Allah Uzvišeni kaže:

"a ako je samo jedna, pripada joj polovina." Da je ovim određena polovina za dvije kćerke, to bi bilo također navedeno u tekstu. Međutim, pošto je to određeno za jednu kćerku ukoliko je ona jedinica, dvije se tretiraju kao tri. Allah to najbolje zna!

"A roditeljima, svakom posebno, pripada šestina..." U pogledu nasljedstva roditelji imaju različit tretman:

- *Prvi slučaj:* ukoliko su zajedno s djecom, tada svakome od njih pripada po šestina. Ukoliko, pak, umrli ima samo jednu kćerku, njoj je strogo određena polovina, a svakome od roditelja po šestina. Otac uzima i drugu šestinu koja je preostala, pa on u ovom slučaju dobiva i po osnovu stroge odredbe i po osnovu toga što spada u one koji nasljeđuju ta'siben (ostatak).

- *Drugi slučaj:* ako samo roditelji nasljeđuju, majci pripada trećina, a ocu sve ostalo - na osnovi toga što je on od onih koji nasljeđuju ostatak. Time on dobiva dvostruko više. Ukoliko bi uz njih bio i suprug, odnosno supruga, mužu bi pripala polovina, a supruzi

četvrtina. Pored toga, među učenjacima postoje razilaženja i u pogledu nasljedstva majke. Postoje tri mišljenja, od kojih je najispravnije da njoj pripada trećina preostalog dijela koja se tretira kao cjelina nasljedstva u odnosu na njih dvoje. Naime, Allah je njoj odredio polovinu u odnosu na oca, tako da ona dobiva trećinu ostatka, dok otac uzima dvije trećine preostalog dijela. To je mišljenje Omera, Osmana, te prema vjerodostojnijem od dva predanja, i Alije. Isti stav imaju i Ibn-Mesud, Zejd ibn Sabit, sedam poznatih pravnika, četiri imama i većina učenjaka.

- *Treći slučaj:* ukoliko uz roditelje postoje i braća, bez obzira bila ona braća od oba roditelja, ili pak oca odnosno majke, oni uz oca ne nasljeđuju ništa, ali majku sprečavaju u nasljeđivanju trećine, pa se njoj obavezno određuje šestina. Ukoliko, pak, nema drugog nasljednika osim nje i oca, otac uzima preostali dio.

Kao što smo spomenuli, prema većini učenjaka, status dva brata je isti kao i status više braće. Stoga: ***"A ako bude imao braće, onda njegovoj majci pripada šestina;*** dakle, majku sprečavaju, a oni ništa ne nasljeđuju. Međutim, jedan brat ne smeta da ona dobije trećinu, ali to ne može dobiti ako ih ima više;

"pošto se izvrši oporuka koju je ostavio, ili podmiri dug." Svi učenjaci, i oni iz zdrave tradicije i poznији, slažu se da dug ima prednost nad oporukom, a to se, kada se ozbiljnije pogleda, može vidjeti i iz ajeta.

Ahmed, Et-Tirmizi, Ibn-Madže i komentatori Kur'ana navode predanje od Alije ibn Ebi-Taliba, koji kaže: /648/ - Vi čitate: ***"pošto se izvrši oporuka koju je ostavio ili se podmiri dug"*** - a Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem - naredio je dug prije realizacije oporuke, i da braća po ocu i majci nasljeđuju za razliku od braće samo po ocu. U slučaju da su suučesnici u nasljedstvu - Et-Tirmizi kaže: "To nam nije poznato osim iz hadisa Harisa, a o tome govore i neki učenjaci." Ja bih dodao da je on, ipak, dobro poznavao nasljedstvo, bavio se njim i obračunom, a Allah to najbolje zna.

"Vi ne znate ko vam je bliži po koristi, roditelji vaši ili sinovi vaši." Mi smo dali nasljedstvo roditeljima i djeci i u osnovi nasljedstva sve njih izjednačili, za razliku od stanja kakvo je bilo u vrijeme paganstva, te u početku islama, kada je imovina pripadala sinu, a roditeljima, kao što je navedeno u predanju od Ibn-Abbasa, oporuka. To je Allah Uzvišeni dokinuo odredivši odgovarajuće nasljedstvo i za jedne i za druge, budući da čovjek može imati neku ovosvjetsku ili onosvjetsku korist ili obje od oca, dok mu to ne pripada od sina, ili obratno. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Vi ne znate ko vam je bliži po koristi, roditelji vaši ili sinovi vaši", što znači da se korist (dobit) očekuje i priželjkuje od jednih kao što se očekuje i priželjkuje od drugih. Stoga smo odredili nasljedstvo i jednima i drugima i u osnovi ih izjednačili; a Allah najbolje zna. ***"To je Allahova zapovijed"***, tj. to što smo naveli u pogledu nasljedstva, odnosno, davanja nekim nasljednicima više nego drugim, Allahova je stroga zapovijed koju je On propisao i odredio, a Allah sve dobro zna i mudro postupa postavljajući svaku stvar na svoje mjesto i dajući svakome ono što mu pripada. U tom smislu On kaže:

"a Allah, doista, sve zna i mudar je!"

وَلَكُمْ نِصْفُ
مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ
مِمَّا تَرَكْنَ ۚ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ ۚ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ
إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم ۚ مِّن بَعْدِ
وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ ۗ وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوِ امْرَأَةٌ
وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ ۚ فَإِن كَانُوا أَكْثَرَ
مِن ذَٰلِكَ فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ ۚ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ
مُضَارٍّ ۚ وَصِيَّةً مِّنَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿١٢﴾

"Vama pripada polovina od onoga što ostave žene vaše, ako ne budu imale djeteta; a ako budu imale dijete, vama pripada četvrtina onoga što one ostave, pošto se izvrši oporuka koju ostave, ili podmiri dug; njima pripada četvrtina onoga što vi ostavite ukoliko ne budete imali dijete, a ako budete imali dijete, njima pripada osmina onoga što vi ostavite nakon što se izvrši oporuka koju ostavite, ili podmiri dug. A ako se muškarac ili žena budu nasljeđivali od daije rodbine i budu imali brata ili sestru, onda će svako od njih dvoje dobiti šestinu; ako ih bude više, oni onda zajednički učestvuju u trećini, pošto se izvrši oporuka koja je ostavljena, ili podmiri dug, ne oštećujući time bilo koga. To je oporuka od Allaha, a Allah sve zna i blag je."/12/

Allah Uzvišeni kaže: vama, muškarci, pripada polovina od onoga što ostave supruge vaše, ako one ne budu imale djeteta, a ako budu imale dijete, onda vam pripada četvrtina od onoga što one ostave, a nakon što se izvrši oporuka ili podmiri dug. Naprijed je navedeno da dug dolazi ispred oporuke, nasljedstvo tek nakon oporuke. U tome se slažu učenjaci. Status unučadi, praunučadi i niže isti je kao i status rođene djece.

Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže:

"njima pripada četvrtina onoga što vi ostavite...", a bez obzira - pripadala im četvrtina ili osmina - supruga, dvije, tri ili četiri - zajednički

učestvuju u tome; ***"nakon što se izvrši oporuka ...";***

"A ako se muškarac ili žena budu nasljeđivali od dalje rodbine..." Riječ " Ebu-Bekr es-Siddik, r.a., definira ovako: "Ja ću o tome reći svoje mišljenje, pa ako bude ispravno - to je od Allaha, a ako bude pogrešno - to je od mene i šejtana, a Allah i Njegov Poslanik čisti su od toga. To su oni koji nemaju ni djeteta ni roditelja." Takvo predanje navodi se i od Omera, te Alije i Ibn-Mesuda, a preko više lica vjerodostojno se prenosi od Ibn-Abbasa i Zejda ibn Sabita. Isti stav zastupaju i Eš-Ša'bi, En-Nea'i, El-Hasan, Katade, Džabir ibn Zejd i Hakem, zatim pripadnici zdrave tradicije i kasnijih učenjaka, učenjaci iz Medine, Kufe i Basre. To je ujedno i stav sedmerice istaknutih pravnika, četverice imama, većine pripadnika zdrave tradicije i onih poslije njih, odnosno svih, tako da postoji opći konsenzus; ***"i budu imali brata ili sestru"***, tj. od majke, kao što se vidi iz čitanja nekih od Selefa, kao npr. Sada ibn Ebi-Vekkasa, kako tumači i Ebu-Bekr es-Siddik prema predanju koje navodi Katade.

"onda će svako od njih dvoje dobiti šestinu, a ako ih bude više, oni onda zajednički učestvuju u trećini." Status braće od majke razlikuje se od drugih nasljednika i to iz više razloga:

- *prvo:* jer oni nasljeđuju s onim za koga su vezani, a to je majka,
- *drugo:* i muškarci i žene među njima imaju isti status,
- *treće:* oni nisu nasljednici, osim u slučaju da se umrli nasljeđuje od dalje rodbine, tako da nisu nasljednici ukoliko postoje otac ili djed ili dijete ili unuče, itd.
- *četvrto:* njima ne pripada više od trećine bez obzira da li ih je, muških ili ženskih, bilo više. Ibn Ebi-Hatim navodi od Zuhrija da je rekao: "Omer je odredio da kod nasljedstva braće od majke, muškarcu pripada dio koliko dvjema ženama", pa Zuhri kaže: "Ne vidim da bi Omer tako presudio da to nije saznao od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem!" U ovom ajetu Allah Uzvišeni kaže:

"ako ih bude više, oni onda zajednički učestvuju u trećini." U pogledu "zajedničkog učestvovanja" postoje razilaženja među učenjacima, kada se udruže suprug, supruga, majka ili nana, dvoje djece od majke, i jedno ili više djece od oba roditelja u nasljedstvu. Prema mišljenju većine, mužu pripada polovina, majci ili neni šestina, djetetu majke trećina, a u tome s njima učestvuje dijete oca i majke s onim ko s njima ima zajednički dio, a to su braća majke. To se dogodilo u vrijeme vladara vjernih, Omera, pa je on dao mužu polovinu, majci šestinu, a trećinu djeci majke. Njemu su tada rekla djeca oba roditelja: "Vladaru vjernih, zamisli da je naš otac bio magarac, zar mi nismo od jedne majke?" On je zatim njima odredio zajedničko učešće, što je potvrdio i Osman. To je jedno od dva predanja koja navode Ibn-Mesud, Zejd ibn Sabit i Ibn-Abbas, r.a., a zastupaju je i Seid ibn Musejjeb, Šurejh el-Kadi, Mesruk, Tavus, Muhammed ibn Sirin, Ibrahim en-Neha'i, Omer ibn Abdul-Aziz, Sevri i Šurejk. To je također i stav Malika, Šafije i Ishaka ibn Rahevejha. Međutim, Ali ibn Ebi-Talib to nije sastavljao, nego je trećinu davao djeci majke ne dajući ništa djeci oba roditelja zato što su oni rodbina po ocu (asabe - nasljednici ostatka). Veki' ibn Džerrah kaže da se u vezi s tim nije s njim razilazio. Ovo je također stav Ubejja ibn Kaba i Ebu-Musaa el-Eš'arije, a poznat je i od Ibn-Abbasa. To je stav Eš-Ša'bija, Ibn-Ebi Lejle, Ebu-Hanife, Ebu-Jusufa, Muhammeda ibn Hasana, Hasana ibn Zijada, Zufera ibn Huzejla, imama Ahmeda, Jahja ibn Adema, Neim ibn Hamada, Ebu-Sevra, te Davuda ez-Zahirija. Za to se opredjeljuje i Al-Husejn ibn Lebban el-Faradi, r.h., u svom djelu "El-Idžaz".

"pošto se izvrši oporuka koja je ostavljena ili podmiri dug, ne oštećujući time bilo koga", tj. neka se oporuka pravedno izvrši bez štete, nepravde ili zakidanja bilo koga, bez obzira da li se radilo o zabrani ili zakidanju nekog od nasljednika ili dodavanju nekome više nego što mu je Allah odredio. Ko to učini, isti je kao i onaj koji se u pogledu neke odredbe ili šerijatskog propisa suprotstavi Allahu Uzvišenom. U tom smislu, Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /649/ "Nanošenje štete kod oporuke spada u velike grijehe!" To navode En-Nesa'i, Ibn Ebi-Hatim i Ibn-Džerir kao mevkuf predanje od Ibn-Abbasa, ističući da je tačno da je to mevkuf predanje. Stoga među imamima postoje dva mišljenja oko toga da li je oporuka nasljedniku tačna ili ne.[159] Jedno je od mišljenja da to nije ispravno, jer postoji mogućnost optužbe. Naime, u hadisu stoji da je Allahov Poslanik rekao: /650/ "Allah je dao svakome njegovo pravo i nema oporuke nasljedniku!" Ovo je stav Malika, Ahmeda i Ebu-Hanife, te raniji stav Šafije, r.h., koji je kasnije smatrao da je oporuka nasljedniku punovažna (ispravna), što je i stav Tavusa, Ata'a i Omera ibn Abdul-Aziza, te opredjeljenje Ebu-Abdullaha el-Buharija u Sahihu. On to argumentira time da je Rafi ibn Hudejdž oporučio da se ne otvara ono što je zatvorio sa svojom ženom u svojoj sobi. Neki ističu da nije dozvoljena oporuka nasljednicima, kako ne bi bilo sumnje u nasljednike. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /651/ "Čuvajte se sumnje, jer sumnja je najlažniji govor!" Allah Uzvišeni kaže:

"Allah vam doista naređuje da povjerenje date onima koji su ga dostojni" (4:58), tako da ne ukazuje posebno na nasljednika niti na bilo koga. Ovim se završavaju riječi El-Buharija.[160] Stoga,

---

[159] Tj. potvrda onog koji nešto oporučuje nekome mimo ostalih nasljednika, u smislu da on odabira jednog mimo ostalih.

[160] Ovo su riječi El-Buharija, r.h. Međutim, Allah to najbolje zna, ali izgleda da je argument njegovih protivnika jači jer Allah Uzvišeni kaže: *"ne oštećujući"*, a Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: "nema oporuke nasljedniku" osim ako je izjava rezultat toga što

ako je izjava o nasljedstvu ispravna i u skladu s tim, onda važi ovo razilaženje, a ako je to varka i sredstvo da se poveća nasljedstvo nekih nasljednika, a smanji nekih, to je zabranjeno konsenzusom, odnosno jasnim tekstom ovog ajeta: ***"ne oštećujući time bilo koga. To je oporuka od Allaha, a Allah sve zna i blag je."***

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ ۚ وَمَن
يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ
فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ
يُدْخِلْهُ نَارًا خَٰلِدًا فِيهَا وَلَهُۥ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٤﴾

"To su Allahovi propisi, a onoga ko se pokorava Allahu i Poslaniku Njegovu On će uvest u dženetske bašče, ispod kojih teku rijeke, i u kojima će vječno ostati. To je uspjeh veliki!" /13/ "A onoga ko bude nepokoran Allahu i Poslaniku Njegovom, te preko granica Njegovih bude prelazio, On će uvesti u Vatru u kojoj će vječno ostati; njemu pripada kazna sramna!" /14/

Dakle, ove naredbe i odredbe koje je Allah dao za nasljednike prema njihovom srodstvu s umrlim, njihovoj potrebi za njim i nedostatku zbog njegova odlaska, granice su Allahove, pa ne kršite ih niti prelazite. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"a onoga ko se pokorava Allahu i Poslaniku Njegovu", tj. u pogledu toga, pa ne bude povećao nasljedstvo nekim nasljednicima, a smanjio drugima kao vrstu varke i sredstva, nego to ostavi u skladu s Allahovom odredbom, strogom naredbom i podjelom,

"On će uvest u dženetske bašče, ispod kojih teku rijeke, i u kojima će vječno ostati. To je uspjeh veliki! A onoga koji bude griješio prema Allahu i Poslaniku Njegovom, te preko granica Njegovih bude prelazio, On će uvesti u Vatru u kojoj će vječno ostati; njemu pripada kazna sramna!" Zato što je promijenio propis Allahov i postupio suprotno Allahovom propisu, što dolazi zbog nezadovoljstva podjelom i propisom koje je Allah odredio, Allah ga kažnjava poniženjem i bolnom kaznom.

وَٱلَّٰتِى يَأْتِينَ ٱلْفَٰحِشَةَ
مِن نِّسَآئِكُمْ فَٱسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِّنكُمْ ۖ فَإِن شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ
فِى ٱلْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّىٰهُنَّ ٱلْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ ٱللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا ﴿١٥﴾ وَٱلَّذَانِ
يَأْتِيَٰنِهَا مِنكُمْ فَـَٔاذُوهُمَا ۖ فَإِن تَابَا وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ
كَانَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿١٦﴾

"Za one od žena vaših koje preljubu počine, tražite da posvjedoče četverica od vas, pa ako posvjedoče, držite ih u kućama sve dok ih smrt ne umori ili dok im Allah neki put ne nađe!" /15/ "A ako dvoje od vas to učine, izgrdite ih, pa ako se pokaju i poprave, onda ih na miru ostavite, jer Allah doista prima pokajanje i milostiv je!"/16/

U početku islama, ukoliko bi se utvrdilo jasnim dokazom da je žena učinila blud, stav je bio da se ona zatvori u kući i ne dozvoli joj se izlazak dok ne umre. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Za one od žena vaših koje preljubu počine", tj. blud,

" tražite da posvjedoče četverica od vas, pa ako posvjedoče, držite ih u kućama sve dok ih smrt ne umori ili dok im Allah neki put ne nađe." Put koji je Allah odredio jeste dokidanje prvotne odredbe. Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Odredba je bila takva dok Allah nije objavio poglavlje 'En-Nur' i dokinuo je odredbom o bičevanju, odnosno kamenovanju." Isto tako prenosi se i od grupe tabiina da je to dokinuto tako da u tome postoji slaganje. Imam Ahmed navodi predanje od Ubadeta ibn es-Samita: /652/ - Kada bi dolazila objava Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ona bi na njega toliko uticala, pa bi mu lice izgledalo iscrpljeno. Tako mu je jednog dana Allah Uzvišeni poslao objavu, pa je nakon što je prestala dolaziti rekao: "Uzmite to od mene, jer Allah je njima dao put (izlaz): udatoj za udatu, nevinoj za nevinu. Udatoj stotinu udaraca i kamenovanje, a nevinoj stotinu udaraca, a zatim godinu izgnanstva!" To prenosi Muslim, te autori Sunena u više predanja...

Ibn-Hanbel ima stav u skladu s ovim hadisom, a to je objedinjavanje kazne bičevanja i kamenovanja u slučaju zinaluka udate žene, dok većina smatra da za takvu slijedi samo kamenovanje, navodeći da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kamenovao Maiza i Gamidiju i dvoje židova, a nije ih prije toga kaznio bičevanjem. Po njihovom mišljenju, to pokazuje da bičevanje nije obavezno, nego je dokinuto. Allah to najbolje zna! Taberani navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: /653/ "Kada je objavljeno poglavlje "En-Nisa", Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Nema zatočenja nakon objave sure En-Nisa."

onaj kome se oporuka čini ima posebne napore u odnosu prema oporučiocu, pa mu on odr|uje nešto na ime toga.

"A ako dvoje od vas to učine, izgrdite ih!" Ibn-Abbas, r.a., kaže: "To znači: naružite ih, izgrdite i istucite papučama." Takvi su bili propisi sve dok to Allah nije dokinuo bičevanjem i kamenovanjem. Ikrime i neki drugi kažu: "To je objavljeno povodom bluda čovjeka i žene", a Suddi ističe: "Objavljeno je u vezi sa mladima prije nego se ožene." Mudžahid kaže: "Objavljeno je povodom dva muškarca kada urade..." i nije naveo šta. Ovim kao da on ukazuje na homoseksualce! Allah to najbolje zna! Autori "Sunena" navode merfu predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /654/ "Ako vidite da neko učini homoseksualni čin, ubijte i onoga koji to čini i onoga nad kim se čini!"

"...pa ako se pokaju i poprave", tj. ako to ostave i djela im budu dobra, ***"onda ih na miru ostavite"***, tj. ne grdite ih nakon toga, jer je onaj ko se od grijeha pokaje kao onaj koji nema grijeha; ***"jer Allah, doista, prima pokajanje i milostiv je!"*** U dva Sahiha stoji: /655/ "Ako robinja nekog od vas počini blud, neka je kazni bičevanjem i neka je puno ne grdi!" Neka je ne grdi za to što je učinila nakon kazne koja predstavlja iskup (keffaret).

إِنَّمَا ٱلتَّوْبَةُ عَلَى ٱللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٍ
ثُمَّ يَتُوبُونَ مِن قَرِيبٍ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا
﴿١٧﴾ وَلَيْسَتِ ٱلتَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ
قَالَ إِنِّى تُبْتُ ٱلْـَٰٔنَ وَلَا ٱلَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ
عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٨﴾

"Allah prima pokajanje samo od onih koji učine kakvo hrđavo djelo iz neznanja, a potom se brzo pokaju. Njima će Allah oprostiti, a Allah sve dobro zna i mudar je!" /17/ - Nema (prihvaćanja) pokajanja od onih koji čine hrđava djela sve dok im se ne približi smrt, pa onda govore: "Sad se doista kajem!" - niti za one koji umru kao nevjernici. Njima smo bolnu kaznu pripremili!"/18/

Allah Uzvišeni kaže: "Allah samo prima pokajanje za loše djelo iz neznanja, nakon kojega se čovjek pokaje, pa makar to bilo i nakon dolaska meleka koji uzima njegovu dušu prije nego se zagrcne." Mudžahid i više drugih navode da je, ko god griješi prema Allahu nenamjerno ili namjerno, neznalica sve dok se ne oslobodi od grijeha. Ebu-Salih navodi od Ibn-Abbasa: "Zbog neznanja oni čine hrđava djela",

"a onda se uskoro pokaju." Od Ibn-Abbasa navodi se: "prije nego ugleda meleka smrti", a Ed-Dahhak kaže: "Sve što je prije smrti, skoro je!" Hasan navodi da je to "prije nego se zagrcne", a Ikrime: "Cio život na ovom svijetu je 'u skoro'"

Hadisi u vezi s tim

Imam Ahmed navodi predanje od Ibn-Omera, r.a., koji prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: /656/ "Allah prima pokajanje roba sve dok se ne zagrcne!" To prenose Et-Tirmizi i Ibn-Madže.

Ibn-Merdevejh navodi predanje od Abdullaha ibn Omera, koji kaže: "Čuo sam Allahovog Poslanika kako kaže: /657/ "Nema roba, vjernika koji se pokaje prije smrti na mjesec, a da mu Allah neće primiti pokajanje, ili prije smrti makar i na dan, odnosno sat, a da mu to Allah ne primi znajući za njegovo pokajanje i iskrenu predanost (ihlas)!"

Ebu-Bekr ibn Merdevejh navodi predanje od Ebu-Hurejre, koji kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: /658/ "Doista Allah prima pokajanje Svoga roba sve dok ne počne izdisati!"

Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Seida, koji prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: /659/ - Iblis je rekao: "Gospodaru moj, tako mi Tvoje Veličine i Uzvišenosti, ja ih zavodim sve dok su im duše u tijelima!", pa je Allah Uzvišeni rekao: "Tako mi Moje Veličine i Uzvišenosti, ja im praštam dokle god oni od Mene oprost traže!"

Ovi hadisi pokazuju da će onome koji Allahu Uzvišenom uputi pokajanje dok se nada životu, pokajanje biti primljeno. U tom smislu i Allah Uzvišeni kaže: ***"Tim će Allah oprostiti, jer Allah sve dobro zna i mudar je!"*** Međutim, kada je neko na izdisaju, pa se duša penje uz grlo, tada pokajanje neće biti prihvaćeno, jer tada nije vrijeme za to. Zato Allah Uzvišeni kaže:

- Nema prihvaćanja pokajanja od onih koji čine hrđava djela sve dok im se ne približi smrt, pa onda govore: "Sad se doista kajem!" Tako je određeno da se neće primiti pokajanje od stanovnika Zemlje kada vide da Sunce izlazi sa zapada, pa Allah kaže:

"Onoga dana kada neki znaci od Gospodara tvoga dođu, nijednoj osobi neće biti od koristi to što tada vjeruje ako nije vjerovala ranije, ili ako nije kao vjernik kakvo dobro stekla!" (6: 158)

"...niti za one koji umru kao nevjernici." To znači, ako nevjernik umre sa svojim nevjerstvom i idolopoklonstvom, neće mu biti koristi od kajanja, niti od tevbe, kao što od njega neće biti primljena ni otkupnina, makar to bilo sve što je na Zemlji. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Njima smo bolnu kaznu pripremili", tj. bolnu, žestoku i stalnu.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَرِثُواْ ٱلنِّسَآءَ
كَرۡهٗاۖ وَلَا تَعۡضُلُوهُنَّ لِتَذۡهَبُواْ بِبَعۡضِ مَآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ إِلَّآ أَن يَأۡتِينَ بِفَٰحِشَةٖ
مُّبَيِّنَةٖۚ وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلۡمَعۡرُوفِۚ فَإِن كَرِهۡتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰٓ أَن تَكۡرَهُواْ شَيۡـٔٗا
وَيَجۡعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ خَيۡرٗا كَثِيرٗا ١٩ وَإِنۡ أَرَدتُّمُ ٱسۡتِبۡدَالَ زَوۡجٖ مَّكَانَ
زَوۡجٖ وَءَاتَيۡتُمۡ إِحۡدَىٰهُنَّ قِنطَارٗا فَلَا تَأۡخُذُواْ مِنۡهُ شَيۡـًٔاۚ أَتَأۡخُذُونَهُۥ بُهۡتَٰنٗا
وَإِثۡمٗا مُّبِينٗا ٢٠ وَكَيۡفَ تَأۡخُذُونَهُۥ وَقَدۡ أَفۡضَىٰ بَعۡضُكُمۡ إِلَىٰ بَعۡضٖ
وَأَخَذۡنَ مِنكُم مِّيثَٰقًا غَلِيظٗا ٢١ وَلَا تَنكِحُواْ مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ ٱلنِّسَآءِ
إِلَّا مَا قَدۡ سَلَفَۚ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةٗ وَمَقۡتٗا وَسَآءَ سَبِيلًا ٢٢

"O vjernici, ne dozvoljava vam se da žene preko volje njihove nasljeđujete i da im poteškoće pričinjavate s namjerom da nešto od onoga što ste im dali prisvojite osim ako budu učinile jasni grijeh. S njima lijepo živite! A ako prema njima nepoželjnost osjetite, moguće je da nešto ne volite u čemu je Allah veliko dobro dao!" /19/ "Ako hoćete jednu ženu zamijeniti drugom, i jednoj od njih dali ste blaga, ne uzimajte od toga ništa. Zar da to uzimate potvorom i činite očiti grijeh!" /20/ "Kako biste mogli to i uzeti, kada ste jedno s drugim življeli i kad su one od vas čvrstu obavezu uzele!" /21/ "I ne ženite se onim koje su oženili očevi vaši; a što je bilo - to su bili razvrat, mržnja i ružan put!"/22/

El-Buhari navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže:

"O vjernici, ne dozvoljava vam se da žene preko volje njihove nasljeđujete." Kada bi čovjek umro, njegovi prijatelji su imali pravo na njegovu ženu, pa ukoliko je neko htio, mogao ju je oženiti, za nekoga udati ili ne. Oni su imali veće pravo od njegove porodice, pa je objavljen ovaj ajet:

"O vjernici, ne dozvoljava vam se da žene preko volje njihove nasljeđujete." El-Buhari, Ebu-Davud, En-Nesa'i, Ibn-Merdevejh, Ibn Ebi-Hatim i drugi navode više hadisa i predanja s istim sadržajem. Ibn-

Džurejdž kaže: /660/ - Ikrime navodi: Ovaj ajet je objavljen u vezi sa Kubejšom bint Ma'n Ibn Asim Ibn Evs, kod koje je umro Ebu-Kajs ibn Eslet, pa joj se ponudio njegov sin. Tada je ona došla kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i rekla: "Allahov Poslaniče, nisam ja naslijedila svog muža, niti sam ostavljena, pa da se udam. Nakon toga je Allah objavio ovaj ajet." Es-Suddi navodi od Ebu-Malika: "Kada bi u vrijeme paganstva ženi umro muž, njen staratelj bi došao i na nju stavio ogrtač, pa ako bi on imao malodobnog sina ili brata, zadržao bi je dok ne odraste ili ona ne umre, kako bi je naslijedio. Ako bi ona pobjegla i došla kod svojih, a da na nju nije bacio svoj ogrtač, spasila bi se. Zato je Allah objavio ovaj ajet: لا ***"nije vam dozvoljeno da nasljeđujete..."***

"I da im poteškoće pričinjavate s namjerom da nešto od onoga što ste im dali prisvojite", tj. da im napravite štetu kako bi vama ostalo ono što ste dali ili dio toga, odnosno, dio njihovih prava ili bilo šta što je na njihovu štetu. Abdullah ibn Mubarek kaže: - Riječi Allaha Uzvišenog: ***"Nije vam dozvoljeno da žene preko volje njihove nasljeđujete..."*** znače: "odnose se na vrijeme paganstva", a riječi: ***"I da im poteškoće pričinjavate..."*** u islamu;

"osim ako budu učinile jasni grijeh". Ibn-Mesud, Ibn-Abbas i grupa tabiina navode da se to odnosi na blud, tj. ako budu počinile blud. U tom slučaju treba vratiti svadbeni dar koji si toj ženi dao i to tako da je prisiliš da to ostavi, te da se rastaviš s njom. Ima mišljenja da se to odnosi na nepokornost žene i griješenje. U vezi s tim Ibn-Džerir kaže: "To obuhvaća sve: i blud, i griješenje, i nepokornost, i otrovnost jezika i sl." Znači, sve to opravdava grdnju i nezadovoljstvo sve dok se ona ne razriješi svih prava koja je imala, ili dijela tih prava i dok se on ne razdvoji od nje. To je ispravno, Allah to najbolje zna!; ***"S njima lijepo živite!"*** Znači: lijepo s njima govorite i postupajte prema svojim mogućnostima i činite im ono što biste željeli da se vama čini, jer Allah Uzvišeni kaže: ***"One imaju isto toliko prava koliko i obaveze na dobro." (I2:228)*** Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /661/ "Najbolji je od vas onaj koji je najbolji prema svojoj porodici, a ja sam najbolji od vas prema svojoj porodici!" U njegovom je moralu bilo da ima lijep odnos, da je uvijek dobro raspoložen, da lijepo i nježno postupa prema svojoj porodici, da ih bez škrtarenja opskrbljuje, da razveseljava svoje žene - tako da se nadmetao s Ajšom u trčanju razveseljavajući je time. Svake noći sakupio bi svoje žene u kući u kojoj obitava, pa bi ponekad zajedno večerali, a zatim bi svaka išla u svoj stan. Kada bi klanjao jaciju, išao bi u svoj dom, malo se zabavio s porodicom prije nego pođe na spavanje, pa bi ih time oraspoložio. Allah Uzvišeni kaže:

"Allahov Poslanik vama je bio divan uzor!" (I60:6)

"A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da odvratnost osjećate prema nečemu u čemu je Allah veliko dobro dao!" To znači: ako budete strpljivi i izdržite uprkos odvratnosti, možda će u tome biti veliko dobro na ovome i onome svijetu. U vezi s ovim ajetom Ibn-Abbas kaže: "To znači da bude nježan prema njoj, pa dobije od nje dijete, u kojemu je veliko dobro!"

"Ako hoćete jednu ženu zamijeniti drugom, i jednoj ste dali dar u blagu, ne oduzimajte od toga ništa. Zar da to potvorom uzimate i činite očiti grijeh!" Znači, ako se neko

od vas želi rastaviti od svoje supruge i oženiti drugom, on ne može od nje vraćati ništa od svadbenog dara, pa ma koliko to bilo! Ovaj ajet ukazuje da je dozvoljeno da se ženi na dar da veća količina imovine. Omer je, međutim, bio zabranio da se daje veliki dar, a zatim je tu svoju zabranu povukao.

Ibn-Munzir navodi predanje od Ebu-Abdurrahmana es-Sulemija, koji kaže da je Omer ibn el-Hattab rekao: "Ne pretjerujte u bračnim darovima (mehru) prema ženama", pa je jedna žena rekla: - Nije to tvoja stvar, jer Allah Uzvišeni kaže: ***"i jednoj od njih date dar u blagu"***, tj. zlatu. Usto on kaže: - Isto je prema čitanju Ibn-Mesuda:

"ne dozvoljava vam se da oduzimate od toga išta". Omer je rekao: "Žena se suprotstavila Omeru i pobijedila ga!" U dva Sahiha stoji /662/ da je Allahov Poslanik rekao dvoma koji jedno drugo proklinju, nakon što su završili: "Allah zna da jedno od vas dvoje laže, pa hoće li se ijedno od vas dvoje pokajati?" To je ponovio tri puta, pa je čovjek upitao: "Allahov Poslaniče, je li to moja imovina?" - misleći na ono što joj je dao, a on mu je rekao: "Nema u tome tvoje imovine, ako si istinu rekao. To je zato što ti je ona postala halal (dopuštena), a ako si joj slagao, onda si još dalje od toga!" U "Sunenu" Ebu-Davuda navodi se predanje od Nadre ibn Ebi-Nadre /663/ da je on oženio jednu ženu kao nevinu, pa kad je s njom došao u kontakt, vidio je da je trudna iz bludnog odnosa. Zato je otišao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i kazao mu to. On mu je odredio da joj da dar, zatim ih rastavio i njoj odredio kaznu bičevanjem. Rekao je: "Dijete je tvoj rob, a dar je na ime rastave!" Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Kako biste mogli to i uzeti kada ste jedno s drugim živjeli", a zatim: ***"i kad su one od vas čvrstu obavezu uzele!"*** Od Ibn-Abbasa prenosi se da se pod tim misli na bračni ugovor. Od njega se, također, navodi da je rekao: "Zadržati uz lijep odnos ili pustiti uz dobročinstvo!" To je u skladu s riječima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /664/ "Vi ste njih uzeli uz Allahovo povjerenje i one su vam halal (dopuštene) Allahovom riječju!" Od Rebi'a ibn Enesa navodi se: "Allahova je riječ i svjedočenje prilikom sklapanja braka!" U Sahihu Muslimovom stoji: "Od Džabira se navodi povodom hutbe na Oprosnom hadžu, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /665/ "... svojim ženama budite dobri jer vi ste ih uzeli uz povjerenje Allahovo i one su vam halal (dopuštene) riječju Allahovom!"

"I ne ženite se onima koje su oženili očevi vaši..." Allah Uzvišeni zabranjuje supruge očeva iz počasti, uvažavanja i poštovanja prema njima tako da se to zabranjuje sinu samim tim što je bračni ugovor s njom sklopljen. U tome postoji opći konsenzus. Ibn-Džerir navodi od Ibn-Abbasa da je rekao: - Ljudi su u vrijeme paganstva zabranjivali ono što Allah zabranjuje, osim očevu suprugu i sastavljanje dviju sestara, pa je Allah Uzvišeni objavio:

"I ne ženite se onim koje su oženili očevi vaši...", te ***"i da sastavite dvije sestre" (4:23)*** jer to je haram (zabranjeno) za ovaj ummet i krajnje gnusno djelo.

Zato Allah Uzvišeni kaže:

"to su bili razvrat, mržnja i ružan put!", te kaže:

" Ne približavajte se bludu, jer to je razvrat i ružan put!" (17:32) Ovdje to pojačava, pa kaže: ***"i mržnja"***, tj. odvratnost, tj. nešto veliko u duši njegovoj, što dovodi da sin mrzi svoga oca nakon što se oženi njegovom ženom, jer uglavnom onaj ko se oženi nekom ženom - zamrzi njenog bivšeg muža. Zato je muslimanima zabranjena ženidba s majkama vjernika, budući da su one samim tim što su supruge Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i njihove majke, jer on je kao i otac, odnosno prema mišljenju svih autoriteta, njegovo je pravo i veće od očevog, kao što je i ljubav prema njemu, Allah ga blagoslovio, ispred svake ljubavi; ***"i ružan put!"*** To znači: ružan je put onoga koji nakon ovoga krene tim putem, jer on se time odmetnuo od vjere, tako da treba biti ubijen, a njegova imovina postaje zaplijenjena za državnu blagajnu. Tako, imam Ahmed i autori "Sunena", u više predanja navode od El-Berra'a ibn Aziba da je rekao: /666/ "Kod mene je došao moj amidža Haris ibn Umejr sa zastavom koju mu je dao Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, pa sam mu rekao: "Kamo te je poslao Vjerovjesnik?", a on je odgovorio: "Poslao me je do čovjeka koji je oženio ženu svoga oca i naredio mi da mu skinem glavu!"

Učenjaci se slažu da je haram (zabranjeno) oženiti se ženom s kojom je njegov otac imao odnos, ili se sumnja da je imao odnos, ali se razilaze u pogledu onoga koji se s njom sastane pod uticajem strasti, ali bez seksualnog odnosa, ili koji gleda kod nje ono što je zabranjeno da se gleda, kad bi bila strankinja (s kojom mu je dozvoljen brak).

حُرِّمَتْ
عَلَيْكُمْ أُمَّهَٰتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَٰتُكُمْ وَعَمَّٰتُكُمْ وَخَٰلَٰتُكُمْ
وَبَنَاتُ ٱلْأَخِ وَبَنَاتُ ٱلْأُخْتِ وَأُمَّهَٰتُكُمُ ٱلَّٰتِىٓ أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَٰتُكُم
مِّنَ ٱلرَّضَٰعَةِ وَأُمَّهَٰتُ نِسَآئِكُمْ وَرَبَٰٓئِبُكُمُ ٱلَّٰتِى فِى حُجُورِكُم مِّن
نِّسَآئِكُمُ ٱلَّٰتِى دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا۟ دَخَلْتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْكُمْ وَحَلَٰٓئِلُ أَبْنَآئِكُمُ ٱلَّذِينَ مِنْ أَصْلَٰبِكُمْ وَأَن تَجْمَعُوا۟ بَيْنَ ٱلْأُخْتَيْنِ
إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٣﴾ * وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ
إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۖ كِتَٰبَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ وَأُحِلَّ لَكُم مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمْ أَن تَبْتَغُوا۟
بِأَمْوَٰلِكُم مُّحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ ۚ فَمَا ٱسْتَمْتَعْتُم بِهِۦ مِنْهُنَّ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ
فَرِيضَةً ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا تَرَٰضَيْتُم بِهِۦ مِنۢ بَعْدِ ٱلْفَرِيضَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٢٤﴾

"Zabranjuju vam se majke vaše, i kćeri vaše, i sestre vaše, i sestre očeva vaših, i sestre majki vaših, i bratične vaše i sestrične vaše, i pomajke vaše, koje su vas dojile, i sestre vaše po mlijeku, i majke žena vaših, i pastorke vaše koje se nalaze pod vašim okriljem od žena vaših s kojim ste imali bračne odnose - ako s njima niste imali bračne odnose, onda vam nije grijeh!; i žene vaših rođenih sinova, i da dvije sestre sastavite, osim što je ranije bilo! Allah doista prašta i miluje!" /23/ "I udate žene, osim onih koje zarobite, što vam je propis Allahov! A ostalo vam je dozvoljeno da želite, vašom imovinom da se njima oženite, a ne da blud činite! A ženama vašim s kojima imate bračne odnose, dajte vjenčane darove kao što je propisano. I nije vam grehota ako se, poslije određenog vjenčanog dara, s njima nagodite! Allah doista sve dobro zna i mudar je!"/24/

Ovaj časni ajet predstavlja ajet kojim se zabranjuje brak s rodbinom po krvnom srodstvu, odnosno srodstvu po mlijeku i bračnim odnosima (tazbinstvu). Tako Ibn Ebi-Hatim navodi od Ibn-Abbasa: "Vama je zabranjeno sedam stvari po krvnom srodstvu i sedam stvari po bračnom srodstvu!", a zatim je proučio:

"Zabranjuju vam se matere vaše, i kćeri vaše, i sestre vaše..." Od Ibn-Abbasa se, također, navodi da je rekao: "Od krvnog srodstva zabranjeno je sedam, a od bračnog sedam!", a zatim je proučio:

"Zabranjuju vam se matere vaše, i kćeri vaše, i sestre vaše, i sestre očeva vaših, i sestre majki vaših, i bratične vaše i sestrične vaše", što predstavlja krvno srodstvo. Većina učenjaka kao dokaz da je djevojčica (žensko dijete) nastala iz sperme bludnika njemu zabranjena, uzimaju općenitost Allahovih, dž.š., riječi: "i kćeri vaše", budući da mu je ona kći i ulazi u općenitost ovih riječi. To je stav Ebu-Hanife, Malika i Ibn-Hanbela. Od Šafije se navodi neka vrsta dozvole budući da to nije zakonita kći. Stoga, kao što ne ulazi u riječi:

"Allah vam nalaže u vezi sa djecom vašom da muškom pripadne koliko dvjema ženskim" ona, po općem konsenzusu, ne nasljeđuje, pa nije ni obuhvaćena ovim ajetom. Allah to najbolje zna!

"I pomajke vaše, koje su vas dojile, i sestre vaše po mlijeku". To znači, kao što su vam zabranjene majke vaše, koje su vas rodile, tako su vam zabranjene i pomajke, koje su vas dojile. U tom smislu, u dva Sahiha stoji predanje od Aiše, r.a., /667/ da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Dojenje zabranjuje ono što zabranjuje i rođenje!" U Muslimovoj verziji stoji: /668/ "Od dojenja se zabranjuje isto što se zabranjuje od krvnog srodstva!" (bez izuzetka). Imami se razilaze u pogledu broja dojenja za stjecanje zabrane, tako da neki smatraju da sami čin dojenja zabranjuje zbog općenitosti ajeta. To je stav Malika, a prenosi se i od Ibn-Omera i nekih tabiina. Drugi kažu da ne zabranjuje ako su manje od tri dojenja, što se potvrđuje i u Sahihu Muslimovom u predanju od Aiše, r.a., koja navodi /669/ da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ne zabranjuje jedan niti dva gutljaja!" Ovo je mišljenje imama Ahmeda i drugih, a prenosi se i od Alije, Aiše, Ummil-Fadl i drugih. Ostali kažu: "Ne zabranjuje manje od pet dojenja!" To je u skladu s predanjem u Sahihu Muslimovom, koji navodi da je Aiša, r.a., rekla: /670/ "U Kur'anu je bilo objavljeno 'deset poznatih načina dojenja koja čine osnov za zabranu!', a potom je to dokinuto s pet poznatih dojenja, tako da je i Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, umro, a te su se riječi ostale učiti kao dio Kur'ana!" Abdurrezzak navodi slično predanje od Aiše, a u hadisu Sehle bint Suhejl stoji /671/ da joj je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da zadoji Salima, roba Ebu-Huzejfe pet dojenja! Ovo mišljenje zastupaju Eš-Šafi'i i njegovi učenici. Treba, međutim, znati da - prema većini učenjaka - to dojenje treba biti u periodu ispod dvije godine, o čemu smo govorili ranije, u poglavlju "El-Bekare", uz riječi Allaha Uzvišenog: ***"doje djecu svoju pune dvije godine"***[161] ***(I2:233).***

Oni se, međutim, razilaze u pitanju: da li dojenje ima uticaja na muškarca u smislu sklapanja bračne veze (npr. u slučaju kada je njegova supruga bila dojilja ženi kojom se hoće oženiti), kao što misli većina učenjaka, te neki drugi, ili se rodbinska veza po mlijeku odnosi samo na dojilju a ne prelazi na njenog muža, kao što misle neki predstavnici Selefa. To je

[161] Pogledati poglavlje "El-Bekare" i hadise br. 363 -368.

navedeno u djelu: "Velika knjiga propisa".[162]

"I majke žena vaših, i pastorke vaše koje se nalaze pod vašim okriljem od žena vaših s kojim ste imali bračne odnose - a ako s njima niste imali bračne odnose, onda vam nije grijeh!" Majka žene zabranjena je samim činom sklapanja bračnog ugovora s njenom kćerkom, bez obzira da li s njom imao bračni odnos ili ne, dok pastorka, tj. kćerka žene, nije zabranjena prije bračnog odnosa s njenom majkom, tako da je - ako njenu majku pusti prije bračnog odnosa - dopušteno čovjeku oženiti njenu kćer. U tom smislu, i Allah Uzvišeni kaže:

"I pastorke vaše koje se nalaze pod vašim okriljem od žena vaših s kojim ste imali bračne odnose, a ako s njima niste imali bračne odnose, onda vam nije grijeh!" oženiti ih. Ovo se odnosi posebno na pastorke, iako ima mišljenja da se povratna zamjenica odnosi na majke i pastorke, pa se navodi: - Nije zabranjena ni majka ni kćerka samim činom sklapanja ugovora dok ne dođe do bračnog odnosa, jer se u ajetu kaže:

"a ako s njima niste imali bračne odnose, onda vam nije grijeh!"

Ibn-Džerir navodi predanje od Alije, r.a., u vezi s čovjekom koji je oženio jednu ženu, pa je zatim pustio prije bračnog odnosa, pa se postavilo pitanje: da li može oženiti njenu majku. On je rekao: "Ona ima stupanj pastorke!" Ibn-Beššar nam navodi da je Zejd ibn Sabit rekao: "Ako čovjek pusti svoju ženu prije nego je s njom imao bračni odnos, nema smetnje da se oženi njenom majkom!" Međutim, većina učenjaka smatra da pastorka nije zabranjena samim činom sklapanja braka s njenom majkom, za razliku od majke, koja je zabranjena samim činom sklapanja ugovora s njenom kćerkom. Ibn-Abbas kaže: "Ako čovjek pusti ženu prije bračnog odnosa s njom ili ona umre, nije mu dopuštena njena majka." To je stav četverice imama, sedmerice istaknutih pravnika te većine ranijih i kasnijih pravnika. Allahu hvala na tome!

Ibn-Džurejdž kaže: - Ispravno je mišljenje koje kaže: Majka[163] spada u neodređena imena, budući da Allah Uzvišeni nije uvjetovao uz nju bračni odnos kao što je uvjetovao uz majke pastorki, iako je to također na osnovi dokaza koji se ne može zanemariti, jer postoji opći konsenzus o tome. U vezi s tim, navodi se garib predanje od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, na čiji lanac postoje primjedbe, a navodi nam je Ibnul-Musenna s lancem predanja od Omera ibn Šuajba, koji to navodi od svoga oca, a on od djeda, koji prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: /672/ "Ako čovjek sklopi brak sa ženom, nije mu dozvoljeno oženiti njenu majku, bez obzira imao s njenom kćerkom bračni odnos ili ne imao. Ako se pak oženi majkom, i pusti je ne ulazeći s njom u bračni odnos, ako želi - može oženiti njenu kćerku!" Iako ovo predanje ima u lancu to što smo naveli, po općem je mišljenju to ispravan stav i nema potrebe za dokazivanjem njegove ispravnosti.

Što se tiče riječi: ***"i pastorke vaše koje se nalaze pod vašim okriljem"***, treba reći da većina učenjaka smatra da je pastorka haram (zabranjena) bez obzira bila pod okriljem čovjeka ili ne. Oni kažu: - Ove riječi imaju opće značenje i drugačije se ne može shvatiti! Isto je i s riječima:

"i ne prisiljavajte djevojke (robinje) vaše na razvrat ako one žele biti čestite!" (124:33) U dva Sahiha stoji da /673/ je Ummu-Habiba rekla: "Allahov Poslaniče, uzmi za ženu moju sestru, Bint Ebi-
-Sufjan!", a u predanju Muslimovom: "Izzetu bint Ebi-Sufjan". On je kazao: "Želiš li to?" "Da", rekla je ona, "ne želim da ti budeš samo moj, nego želim da u dobru sa mnom učestvuje i moja sestra." On je kazao: "To meni nije dopušteno!" Ona je rekla: "Među nama se priča da želiš vjenčati kćer Ebu-Seleme?" "Kćer Ummi-Seleme?", upitao je on. "Da", rekla je. Zatim je on rekao: "Da ona i nije moja pastorka pod mojim okriljem, ne bi mi bila dopuštena, jer ona je kćerka moga brata po mlijeku, zato što je i mene i Ebu-Selemu dojila Suvejba! Zato mi ne nudite vaše kćerke, niti vaše sestre!" U predanju El-Buharija stoji: /674/ "Da i nisam oženio Ummi-Selemu, ona mi ne bi bila dopuštena...!"[164] Tako je činjenicu da je oženjen Ummi-Selemom on naveo kao osnovu zabrane i presudio je po tome.[165] To je mišljenje četverice imama, sedmerice istaknutih pravnika te većine pripadnika Selefa i Halefa.

Ima mišljenja da je pastorka zabranjena samo ako je pod zaštitom (okriljem) čovjeka, a ako nije u toj poziciji - nije ni zabranjena. Od Alije ibn Ebi-Taliba navodi se da je zastupao ovo mišljenje, dokazujući to ajetom: ***"i pastorke vaše koje su pod vašim okriljem"***, što je vrlo čudno mišljenje. Zastupaju ga i Davud ibn Ali ez-Zahiri te njegovi učenici, a navodi se i od Malika. Tome se priklonio i Ibn-Hazm, dok Zehebi prenosi od Ibn-
-Tejmijje, r.h., da je on to smatrao nejasnim, ostavši na tome. Allah to najbolje zna!

Od Katade se prenosi: "Kći pastorke, te kći njene kćeri i niže ne mogu se vjenčati." A riječi Uzvišenog ***"i one s kojima ste imali bračne odnose"*** znače: s kojima ste se oženili. Svi se slažu da osamljivanje

---

[162] To je djelo komentatora, Ibn-Kesira, r.h.

[163] Pod majkom se ovdje misli na majku supruge, a pod majkama pastorki na supruge koje imaju kćerke od drugih muževa. Riječ **"neodre|ena imenica"** znači općenito majku bez obzira bio s njom bračni odnos ili ne, jer ona je zabranjena samim činom sklapanja bračnog ugovora sa njenom kćerkom.

[164] To znači: Kako kada sam oženjen sa Ummi-Selmom..., a ona je moja pastorka, pod mojim okriljem...? pored toga što je kći moga brata po mlijeku!

[165] Odnosno, na osnovu dvije stvari: zato što je bila kći njegova brata po mlijeku i zato što je bila pastorka pod njegovim okriljem.

čovjeka sa ženom ne čini to da mu njena kćerka bude zabranjena, ukoliko je razvede prije nego s njom ima spolni odnos.

"i žene vaših rođenih sinova", tj. vama su zabranjene žene vaših sinova koji su od vaše krvi. Ovim se onemogućavaju nastojanja posinaka koji su uzimani za sinove u vrijeme paganstva. Tako Allah Uzvišeni kaže:

" I pošto je Zejd s njom živio i od nje se razveo, Mi smo je za tebe udali kako se vjernici ne bi ustručavali više ženiti se ženama posinaka svojih kada se oni od njih razvedu" (I33:37). Ata kaže: - Allah najbolje sve zna, ali čuli smo da su idolopoklonici, kada je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, oženio ženu Zejda, pričali o tome, pa je Allah Uzvišeni objavio riječi:

"I žene vaših rođenih sinova", a potom je objavljeno i slijedeće:

"i niti je posinke vaše sinovima vašim učinio" (I33:4), odnosno:

"Muhammed nije otac nijednom od vaših ljudi!" (I33:40) Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Hasana ibn Muhammeda: - Ovi ajeti su (opći) neodređeni:

"i žene vaših sinova", "i majke žena vaših." Od grupe tabiina navodi se slično. Ja bih dodao: "Opći (neodređeni) označava i onu s kojom je bilo bračnog odnosa i s kojom nije bilo, tako da se to zabranjuje samim činom sklapanja bračnog ugovora." O tome postoji opći konsenzus. Ako se kaže: - Odakle da se zabrani žena sina po dojenju, koji nije rođeni sin, kao što navodi većina učenjaka, odgovor se može naći u riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /675/ "Dojenjem se zabranjuje isto ono što se zabranjuje krvnim srodstvom!"

"i da sastavite dvije sestre", tj. zabranjeno vam je sastaviti zajedno u braku dvije sestre, što se odnosi i na robinje,

"osim što je ranije bilo" - tj. osim onoga što je bilo u vrijeme vašeg paganstva, što smo vam oprostili. Ibn-Madže navodi predanje od Ebu-Hurraša er-Re'inija, koji kaže: /676/ - Došao sam Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a za mnom su bile dvije sestre koje sam oženio u vrijeme paganstva, pa mi je rekao: /677/ "Kada se vratiš, jednu od njih pusti!" Ja bih dodao: "Ebu-Harraš je bio vjerovatno Ed-Dahhak ibn Fejruz ed-Dejlemi, a Allah to najbolje zna!" Ibn-Merdevejh navodi predanje od Dejlemija, koji kaže da je rekao: "Allahov Poslaniče, ja imam brak i dvije sestre!" - Rekao mu je: /678/ "Pusti koju hoćeš!" Gore spomenuti Dejlemi je Ed-Dahhak ibn Fejruz ed-Dejlemi, r.a., koji je bio u Jemenu jedan od emira (zapovjednika), te poduzeo ubistvo El-Esveda el-Anesija, koji se samoproglasio Božijim poslanikom. Allah ga prokleo!

Što se pak tiče sastavljanja dvije sestre robinje, prema općem značenju ajeta, to je također haram (zabranjeno). Imam Malik navodi predanje od Ibn-Šihaba, koji navodi od Kubejse ibn Zu'ejba kako je neki čovjek pitao Osmana ibn Affana: "Da li se mogu sastaviti dvije sestre robinje?" Osman je odgovorio: "Jedan je ajet to dozvolio, a drugi zabranio, pa ja to ne mogu zabraniti!" Izišavši od njega, on je sreo jednog od ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa ga je upitao za to, a on je rekao: "Da ja u tome imam išta, pa da vidim nekoga da je to učinio, kaznio bih ga za primjer!" Malik kaže da je Ibn-Šihab rekao: "Mislim da je to Ali ibn Ebi-Talib!"

Ebu-Omer ibn Abdul-Berr navodi da je Ijas ibn Amir rekao: - Pitao sam Aliju ibn Ebi-Taliba: "Imam dvije sestre robinje, pa sam jednu od njih uzeo za priležnicu i ona mi je rodila nekoliko djece, ali sada bih želio i drugu, pa mogu li to učiniti?" Alija, r.a., rekao je: "Oslobodi tu s kojom si živio, a potom možeš uzeti drugu!", da bi na kraju rekao: "Zabranjeno ti je u vezi s robinjama isto što je zabranjeno u Knjizi Allaha Uzvišenog i u vezi sa slobodnim, osim određenog broja", ili je rekao: "osim četiri". Isto tako, zabranjeno ti je srodstvom po dojenju, što ti je, Allahovom Knjigom, zabranjeno krvnim srodstvom!" Zatim, Ebu-Omer kaže: Ovaj se hadis odnosi na čovjeka koji krene na put s krajnjeg Zapada (Magriba) ili Istoka (Mašrika) u Meku i da ne sretne nikoga, njegovo putovanje ne bi propalo. Slično Osmanovim riječima navodi se predanje i od jedne grupe Selefa, među kojima je i Ibn-Abbas, ali u tome postoji neslaganje, iako na to ne ukazuje nijedan od pravnika... Muslimani se općenito slažu da riječi Allaha Uzvišenog: ***"Zabranjene su vam majke vaše..."*** znače da je brak i sa slobodnim i sa robinjama u ovom slučaju isti.

"I udate žene, osim onih koje zarobite", tj. zabranjene su vam i strankinje nearapke koje su kreposne, tj. udate, osim robinja, odnosno onih koje su vam pripale u posjed kao zarobljenice, koje su vam dopuštene nakon što prođe zakonski rok čekanja, o čemu se govori u ovim ajetima. Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Seida el-Hudrija, koji kaže: /679/ - Dobili smo zarobljenice iz Evtasa koje su imale muževe, pa nam je smetalo da s njima imamo odnos pošto su imale muževe. Upitali smo Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je objavljen slijedeći ajet:

"I udate žene, osim onih koje zarobite", čime nam je dozvoljen odnos s njima! Ovako prenose Tirmizi, En-Nesa'i i Ibn-Madže, a to prenosi i Muslim u svom Sahihu.

Taberani prenosi od Ibn-Abbasa da je objavljen povodom zarobljenica na Hajberu, a sličan hadis navodi i Ebu-Seid. Međutim, jedna grupa pripadnika Selefa navodi da je "prodaja robinje njeno puštanje" (talak), a Ibn-Mesud kaže: "Ako se robinja koja[166] ima muža proda, njen gospodar ima najveće pravo na nju!" Od Ibn-Abbasa navodi se: "Njena je prodaja

[166] Ovdje nedostaje šesta vrsta, a predanje se navodi od Ibn-Džerira, koji to navodi od Ja'kuba, on od Ibn-Alijje, on od Hulejda, on od Ikreme, a on od Ibn-Abbasa. Možda je šesta: "ako je on proda, pustio ju je", tj. ako je proda njen muž. Allah to najbolje zna!

njeno puštanje!" Tako kažu i Ubejje ibn Ka'b i Džabir ibn Abdullah. Od Ibn-Abbasa prenosi se da je rekao: "Šest je vrsta puštanja robinje: njena prodaja, oslobađanje, poklanjanje, oslobađanje krivice, te puštanje od muža je, također, njeno puštanje."

Abdurrezzak navodi predanje od Ibn-Musejjeba, koji u vezi s riječima Allaha Uzvišenog:

"I udate žene" kaže: "Allah je zabranio brak sa ženama koje imaju muževe izuzev onih koje su zarobljenice, jer prodaja je njihovo puš-tanje!"

S tim se ne slaže većina, ni starijih ni novijih učenjaka, koji smatraju da "prodaja robinje nije i puštanje..." U tome se oni pozivaju na hadis Burejrea koji se navodi u oba Sahiha, te drugim djelima: "Naime, Aiša, majka vjernika, kupila je robinju, a potom je oslobodila, a njen brak s njenim mužem Mugisom nije negiran. Naprotiv, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ostavio je njoj da izabere ili da ostane u braku ili da se razvede, pa je ona izabrala razvod. To je poznat slučaj i da kojim slučajem prodaja robinje znači i njen razvod, kao što ovi navode, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, njoj ne bi dao mogućnost izbora. Pošto joj je dao tu mogućnost, time je potvrdio važenje braka. U ovom ajetu se misli na robinje, ratne zarobljenice. A Allah to najbolje zna!

"što vam je propis Allahov!" To znači, ova zabrana je propis koji je Allah vama propisao, tj. četiri, pa držite se Njegovog propisa, Njegovih granica (zabrana), zakona i onoga što je On naredio!

"A ostalo vam je dozvoljeno da želite", tj. osim ovih koje su navedene kao za branjene (mahrem), druge su vam dopuštene.

"da želite, uz vašu imovinu da se njima oženite, a ne da blud činite!" Znači da uz vašu imovinu osigurate do četiri žene ili priležnica koliko hoćete, u skladu sa Šerijatom. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"da se njima oženite, a ne da blud činite!"

"A ženama vašim s kojima imate bračne odnose podajte vjenčane darove kao što je propisano." Kao što s njima nalazite užitak, tako im dajte i njihove bračne darove zauzvrat, jer Allah Uzvišeni kaže: *"Kako biste mogli to i uzeti kada ste jedno s drugim živjeli."* Opći smisao ovog ajeta uzima se kao dokaz za "privremeni brak", koji je bez sumnje bio zakonit u prvom periodu islama, ali je potom derogiran. Eš-Šafi'i i dio učenjaka smatraju da je dozvoljen, a potom derogiran dva puta, dok drugi to još jače naglašavaju. Neki, međutim, navode da je dozvoljen u nuždi, iako većina učenjaka smatra suprotno. Ispravan je međutim stav koji se navodi u dva Sahiha od vladara vjernih, Alije ibn Ebi-Taliba, koji kaže: /680/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je "privremeni brak", te meso domaćih magaraca na dan Bitke na Hajberu!" U Muslimovom Sahihu navodi se predanje od Rebi' ibn Sebre ibn Mabed el-Džahenija, koji od svoga oca navodi /681/ da je on bio sa Allahovim Poslanikom u vojni i osvajanju Meke, kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "O ljudi, bio sam vam dozvolio privremeni brak sa ženama, a potom je Allah to zabranio do Dana sudnjega. Ko od vas bude imao bilo šta od njih, neka to vrati, a ne uzimajte od njih ništa što ste im dali!" U Muslimovom predanju stoji: /682/ "na Oprosnom hadžu", o čemu se može naći više u djelima o šerijatskim propisima (ahkam).

"I nije vam grehota ako se, poslije određenog vjenčanog dara, s njima nagodite!" Ibn-Džerir navodi predanje od Mu'temida ibn Sulejmana, koji navodi od svoga oca kako kaže: - Hadremi smatra da je ljudima bilo određeno davanje vjenčanog dara, ali su, po svemu sudeći, neki od njih imali poteškoća, pa je Allah Uzvišeni objavio: *"I nije vam grehota..."*, o ljudi, *"ako se, poslije određenog vjenčanog dara s njima nagodite!"* To znači, ako ti ona nešto od toga učini dozvoljenim (halali), to je tebi dopušteno. Za ovo mišljenje opredijelio se Ibn-Džerir.

"Allah, doista, sve dobro zna i mudar je!" Nakon šerijatski utvrđenih zabrana, normalno je da se ukaže na ova dva atributa.

وَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنكُمْ طَوْلًا أَن يَنكِحَ الْمُحْصَنَاتِ
الْمُؤْمِنَاتِ فَمِن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُم مِّن فَتَيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ ۚ وَاللَّهُ أَعْلَمُ
بِإِيمَانِكُم ۚ بَعْضُكُم مِّن بَعْضٍ ۚ فَانكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ
بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مُتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ ۚ فَإِذَا أُحْصِنَّ
فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ ۚ ذَٰلِكَ
لِمَنْ خَشِيَ الْعَنَتَ مِنكُمْ ۚ وَأَن تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَّكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٥﴾

"A onaj među vama koji nije dovoljno imućan da se oženi slobodnom vjernicom - eto mu one u vašem vlasništvu, robinje vaše, vjernice - a Allah najbolje zna vjerovanje vaše - jedni ste od drugih. I žene se njima uz odobrenje vlasnika njihovih, i dajte im vjenčane darove kako je uobičajeno, ako su čedne a nisu preljubnice, niti tajne ljubavnice. A ako one budu udane, pa počine razvrat, neka se kazne polovinom kaz ne propisane za slobodne žene. To je za onoga od vas koji se boji razvrata, a bolje vam je da se uzdržite, jer Allah prašta i milostiv je!"/25/

Allah Uzvišeni kaže: ... *"A onaj među vama koji nema mogućnosti..."*, tj. imetka i mogućnosti ...ان *"...da se oženi slobodnom vjernicom"*, tj. slobodnim i čednim vjernicama,

"eto mu one u vašem vlasništvu, robinje vaše, vjernice", tj. oženite se robinjama - vjernicama koje su u posjedu vjernika. Zato Allah Uzvišeni kaže: *"od robinja vaših, vjernica."* Ibn-Abbas i neki drugi

ističu: "Neka se oženi nekom od robinja vjernika!" Nakon toga stoji digresija u kojoj Allah Uzvišeni kaže: ***"a Allah najbolje zna kakvo je vjerovanje vaše, jer jedni ste od drugih."*** On zna suštinu stvari. Zatim, Allah Uzvišeni kaže: ***"I ženite se s njima uz odobrenje vlasnika njihovih"***, čime ukazuje da je gospodar zaštitnik svoje robinje, pa se ona ne može udati bez njegovog odobrenja, kao što je staratelj i svoga roba, koji se ne može oženiti bez njegova odobrenja. U hadisu stoji: /683/ "Ako se rob oženi bez odobrenja svoga staratelja, on je razvratnik" (bludnik). Ako je vlasnik robinje žena, oženit će je onaj kome ona dozvoli, jer u hadisu stoji: /684/ "Žena ne može udati ženu, niti sebe, jer bludnica je ona koja sebe uda!"

"I dajte im vjenčane darove kako je uobičajeno!" Platite im njihove vjenčane darove svojevoljno i ne škrtarite pri tome kako biste ih time omalovažili zato što su robinje u posjedu; ***"ako su čedne"***, tj. čiste od bluda, u koji ne ulaze. Zato, nakon toga kaže: ***"a nisu preljubnice"***, tj. javne bludnice,

"niti imaju ljubavnike", tj. intimne prijatelje, jer Allah je zabranio da se žene, ako su takve.

"A ako one budu udate, pa počine, razvrat neka se kazne polovinom kazne propisane za slobodne žene." Učači Kur'ana razilaze se u pogledu čitanja riječi: pa neki kažu da se pod "čednošću" misli na islam. Allah najbolje zna, ali je jasno da to znači "udaju" budući da kontekst ajeta na to upućuje. Allah Uzvišeni kaže:

"A onaj među vama koji nema mogućnosti oženiti se slobodnom vjernicom, on može one koje su u vašem vlasništvu, robinje vaše vjernice." Prema tome, širi kontekst odnosi se ***"A ako one budu udane..."***, tj. ako se udaju, kako to tumače Ibn-Abbas i drugi.

Postoje razilaženja u pogledu kažnjavanja robinje ukoliko ona učini blud: većina učenjaka tvrdi da ukoliko robinja počini blud, slijedi joj kazna od pedeset udaraca bičem, bez obzira bila muslimanka ili nevjernica, udana ili neudana, iako širi smisao ajeta ukazuje da nema kazne za neudanu robinju koja počini blud, u čemu su glavne razlike. Većina učenjaka kaže: "Nema sumnje da ono što je kazano stoji ispred onoga što se podrazumijeva!" Postoji više hadisa koji ukazuju na kaznu nad robinjom, pa smo to pretpostavili općem smislu ajeta. Među tim je hadisima i predanje koje navodi Muslim u svom Sahihu od Alije, r.a., koji je govorio: /685/ "O ljudi, izvršite kazne nad vašim robinjama, nad onim od njih koje su udane kao i nad onima koje nisu. Naime, jedna robinja Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, počinila je blud, pa mi je on naredio da je bičujem. Međutim, pošto je ona bila u periodu tek nakon pranja poslije porođaja, pobojao sam se to učiniti kako je ne bih ubio, pa sam to rekao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a on mi je rekao: 'Dobro si učinio, ostavi je dok se ne oporavi!'"

Od Ebu-Hurejrea navodi se da je rekao: - Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /686/ "Ako robinja nekog od vas počini blud i to se utvrdi, neka je kazni bičevanjem i neka je ne pretjerano ne grdi! Ako, potom, ponovo počini blud, neka je kazni bičevanjem i ne grdi mnogo! Ako međutim ponovo počini blud i to se utvrdi, neka je proda, pa makar za uže od kose!" Kod Muslima stoji: /687/ "Ako tri puta počini blud, neka je četvrti put proda!" Malik navodi predanje s lancem od Abdullaha ibn Abbasa ibn Ebi-Rebi'e el-Mahzumija, koji kaže: "Omer ibn Hattab mi je naredio, pa sam zajedno sa mladićima iz Kurejša kaznio sa po pedeset bičeva svaku robinju za blud!"

Ima mišljenja da za robinju nema kazne prije udaje, nego da se treba samo istući kako bi to odgojno na nju djelovalo. To se zasniva na općem značenju ajeta koje je uvjetno, što je za većinu dokaz koji oni navode. U hadisu Ebu-Hurejrea i Zejda ibn Halida stoji: /688/ da je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, postavljeno pitanje u vezi s robinjom ukoliko počini blud a nije udata, pa je on odgovorio: "Ako počini blud, kaznite je, a potom, ako ponovo to učini, bičujte je, a zatim je prodajte, makar i za pletenicu!" To navode autori Sahiha, a u tom pogledu još je jasnije predanje koje navodi Seid ibn Mensur s lancem od Ibn-Abbasa, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /689/ "Za robinju nema kazne bičevanjem dok se ne uda, tj. ne bude udana, a kada se uda, nju slijedi polovina od onoga što slijedi slobodne udane žene!" Međutim, Ebu-Huzejme navodi da se to pogrešno njemu pripisuje, nego da je to stav Ibn-Abbasa, a to navode i Bejheki te niz drugih. Allah najbolje zna šta je ispravno![167]

"To je za onoga od vas koji se boji razvrata." To znači da se brak dozvoljava s robinjama uz navedene uvjete za onoga ko se za sebe boji da ne počini blud, pa ne može izdržati bez seksualnog odnosa, te se zbog svega toga pokvari. U tom slučaju, on se može oženiti robinjom. Ako on međutim to ne učini, i protiv svojih strasti se bori kako ne bi počinio blud, za njega je bolje, jer će njegova djeca u slučaju ženidbe s njom, biti robovi njenog gospodara...! Zato, Allah Uzvišeni kaže:

"a bolje vam je da se uzdržite, jer Allah prašta i milostiv je!" Većina učenjaka navode da se ovaj ajet odnosi općenito na slobodne žene i na robinje, a Allah to najbolje zna!

---

[167] Najprihvatljivije je - a Allah to najbolje zna! - mišljenje većine učenjaka budući da postoje vjerodostojni hadisi da se treba kazniti sa pedeset štapova, bez obzira bila udata ili neudata, kao što je navedeno u hadisu Alije, r.a., jer se hadisi Alije i Omera odnose na događaje koji su se desili.

يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ
وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾ وَٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
ٱلشَّهَوَٰتِ أَن تَمِيلُوا۟ مَيْلًا عَظِيمًا ﴿٢٧﴾ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُخَفِّفَ عَنكُمْ ۚ وَخُلِقَ
ٱلْإِنسَٰنُ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾

"Allah vam želi objasniti i uputiti vas putovima kojima su išli oni prije vas i oprostiti vam. Allah sve dobro zna i mudar je!" /26/ "Allah vam želi oprostiti, a oni koji se za strastima svojim povode žele da daleko skrenete!" /27/ "Allah vam želi olakšati, a čovjek je stvoren slabim!"/28/

Allah Uzvišeni kazuje da On želi vama, vjernici, objasniti šta vam je dopustio, a šta zabranio, kako je navedeno u ovom poglavlju, te na drugim mjestima, ***"i uputiti vas putovima kojima su išli oni prije vas"***, tj. na njihove valjane putove, ***"i oprostiti vam"*** za grijehe i zabrane.

"Allah sve dobro zna i mudar je!" u Svom Šerijatu, odredbama, djelima i riječima.

" A oni koji se za strastima svojim povode žele da daleko skrenete!" - sljedbenici šejtana među židovima, kršćanima i bludnicima žele da vi daleko skrenete sa Puta istine na put laži;

"Allah vam želi olakšati", tj. Svojim šerijatskim propisima i zapovijedima, kako ne biste skrenuli s Puta istine na put laž odnosno, Svojim šerijatskim propisima, zapovijedima, zabranama i sudbinom koju vam određuje. Zato je On dozvolio robinje pod određenim uvjetima.

"...jer čovjek je stvoren slabim" pa zbog te njegove slabosti, kako u duši, tako i u odlučnosti i željama, odgovara mu olakšanje. Tavus kaže: "Kada su u pitanju žene!"

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم
بِٱلْبَٰطِلِ إِلَّآ أَن تَكُونَ تِجَٰرَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ ۚ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٢٩﴾ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ عُدْوَٰنًا وَظُلْمًا فَسَوْفَ
نُصْلِيهِ نَارًا ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ إِن تَجْتَنِبُوا۟ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ
عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُم مُّدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾

"O vjernici, jedni od drugih na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte, osim trgovinom uz obostrani pristanak, i sami sebe ne ubijajte! Allah je doista prema vama milostiv!" /29/ "Onoga koji to nepravično i naslino učini, Mi ćemo u Vatri pržiti, jer Allahu je to lahko!" /30/ "Ako se budete klonili velikih grijeha koji su vam zabranjeni, Mi ćemo vam pokriti vaša loša djela i u divno mjesto vas uvesti!"/31/

Allah Uzvišeni zabranjuje Svojim robovima, vjernicima, da jedni od drugih na nedozvoljen način imanja prisvajaju, tj. putem stjecanja koja su nezakonita (nisu u skladu sa Šerijatom, poput kamate i kocke,[168] te druge vrste poslova varanja koji se obavljaju na takav način), što se, prema šerijatskom sudu, pokazuje kao vid poslova za koje Allah zna da se njima želi varanje kao putem kamate. Tako Ibn-Džerir navodi od Ibn-Abbasa primjer čovjeka koji od drugoga čovjeka kupi odjeću, pa mu kaže: "Ako mi se svidi, ja ću je uzeti, a ako ne svidi - s njom ću ti vratiti još dirhem!", pa kaže: To je ono na što ukazuje Allah Uzvišeni:

"Jedni od drugih na nedozvoljen način imanja ne prisvajajte!" Ibn Ebi-Hatim navodi u vezi s ovim ajetom predanje od Alkame ibn Abdullaha, koji kaže: "To je jasni ajet, koji neće biti dokinut do Sudnjega dana!";

"osim trgovinom uz obostrani pristanak", tj. ne vršite razmjenu zabranjenim sredstvima kako biste stekli imetak, nego se bavite zakonitom trgovinom, u kojoj postoji pristanak i prodavca i kupca. To činite i na taj način imovinu stječite! Komentirajući ovaj ajet Mudžahid kaže: "Prodajom ili davanjem koje jedan drugom činite." Ibn-Džerir navodi od Mejmuna ibn Mehrana da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /690/ Kupoprodaja je uz obostrani pristanak i izbor nakon pogodbe. Muslimanu nije dozvoljeno prevariti muslimana![169] U potpuni pristanak spada utvrđivanje slobodnog izbora na mjestu prije razilaska, jer u dva Sahiha stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /691/ "Dvojica trgovaca rade po izboru dok se ne razidu!", a u El-Buharijevoj verziji o ovom pitanju je: /692/ "Kada dva čovjeka obavljaju kupoprodaju, svaki od njih to čini po izboru dok se ne razidu!" To navode Ahmed, Eš-Šafi'i i njegovi učenici te većina predstavnika Selefa i Halefa, a to pretpostavlja i pravosnažnost izbora uvjeta do tri dana nakon sklapanja ugovora, zavisno od toga kako se pokaže trgovačka roba, odnosno, do godine dana u nekom selu, što je poznato od Malika, r.h.

"...sami sebe ne ubijajte!", tj. kršeći Allahove zabrane, čineći prema Njemu grijehe i prisvajajući imovinu jedan od drugoga na nedozvoljen način.

"Allah je doista prema vama milostiv", tj. u svemu što vam je naredio i zabranio. Imam Ahmed navodi predanje od Amra ibn Asa, r.a., da je /693/ kada ga je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao u godini poznatoj kao, rekao: "U snu sam polucirao jedne jako hladne noći, pa sam se bojao

[168] U kamatu spada ono što je u naše vrijeme poznato kao prodaja na rate, dvostruka prodaja, kao npr. kada se nešto proda danas po cijeni od deset, a uz odgođeno plaćanje po cijeni od dvanaest; zatim lutrija, koja predstavlja, također, vid kocke!

[169] Ovo je mursel hadis Mejmuna, tabiina!

ako se okupam da ne stradam. Zato sam uzeo tejemmum, a zatim, sa svojim drugovima, klanjao sabah!" Potom kaže: - Kada smo došli Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, to sam mu kazao, a on je rekao: "Amre, klanjao si s drugovima, a bio si nečist?!" Rekao sam: "Allahov Poslaniče, ja sam polucirao u noći koja je bila izuzetno hladna, pa sam se bojao da ne stradam", a potom sam mu spomenuo riječi Allaha Uzvišenog:

"I sami sebe ne ubijajte! Allah je, doista, prema vama milostiv! Uzeo sam tejemmum i klanjao!" Na to se Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nasmijao i ništa nije rekao! Ovako prenosi Ebu-Davud, a to navode i drugi. Allah najbolje zna, ali nam se čini da je to dosta valjan stav. Ebu-Bekr ibn Merdevejh navodi predanje od Ibn-Abbasa "kako je Amr ibn el-As... itd." navodeći slično, a potom ukazujući na ovaj ajet u hadisu El-A'meša s lancem od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /694/ "Ko sebe ubije željeznim predmetom, tim će predmetom on svojim rukama udarati u stomak na Sudnjem danu i ostat će vječno u vatri džehenemskoj, a ko izvrši samoubistvo trovanjem, on će taj otrov držati u ruci i trovati se, ostajući vječno u vatri džehenemskoj!"[170] Ovaj hadis stoji u oba Sahiha, a u tom smislu i Allah Uzvišeni kaže:

"Onoga koji to nepravično i nasilno učini", tj. ko bude činio ono što je Allah zabranio, čineći time nepravdu i nasilje, tj. svjesno znajući da je to zabrana i namjerno praveći prekršaj, ***"Mi ćemo ga u Vatri pržiti."*** To je strašna prijetnja i upozorenje, pa to treba imati na umu svaki razborit čovjek koji ima sluha i koji vidi!

"Ako se budete klonili velikih grijeha, koji su vam zabranjeni, Mi ćemo vam pokriti vaša loša djela." To znači, ukoliko se budete klonuli velikih grijeha, koji su vam zabranjeni, Mi ćemo vam pokriti manje grijehove i uvesti vas u Džennet. U tom smislu i kaže: ***"I u divno mjesto vas uvesti!"*** U vezi sa ovim časnim ajetom postoji više hadisa, od kojih ćemo navesti neke:

Imam Ahmed navodi predanje od Selmana el-Farisije, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pitao je: /695/ "Znaš li šta je to petak?" Odgovorio sam: "To je dan u kojem je Allah sastavio (stvorio) vašeg prapretka!" Zatim je rekao: "Ali ja znam šta je petak! Ako se čovjek očisti, pa kada dođe džuma šuti dok imam ne obavi namaz, to će mu biti nadoknada od toga dana do slijedeće džume, ukoliko se kloni velikih grijeha!" Slično predanje od Selmana el-Farisije navodi i El-Buhari, ali sa drugim lancem predanja.

Ebu-Dža'fer navodi predanje od Ebu-Hurejre i Ebu-Seida, koji kažu: /696/ - Jednog dana govorio nam je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekavši tri puta: Tako mi Onoga u Čijoj ruci je moj život!, a zatim je pao ničice, pa smo to i mi učinili, i počeo plakati dok mi nismo znali zašto se zakleo! Zatim je podigao glavu veselog lica, pa nam je to bilo draže od bilo kakvog blaga, pa je rekao: "Nema roba koji klanja pet dnevnih namaza, posti ramazan, daje zekat i izbjegava sedam velikih grijeha, a da mu se neće otvoriti vrata Dženneta, pa će mu se kazati: Ulazi s mirom!" Ovako navode En-Nesa'i, El-Hakim u svom "Mustedreku", Ibn-Hajjan u svom "Sahihu", a El-Hakim kaže: "Sahih (vjerodostojan) hadis u skladu s uvjetima dvojice šejhova (autoriteta), koji ga ne navode."

Komentar ovih sedam velikih grijeha

Prema hadisu koji se navodi u oba Sahiha od Ebu-Hurejre, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /697/ "Klonite se sedam velikih grijeha!" Neko je rekao: "Allahov Poslaniče, koji su to grijesi?" On je odgovorio: "Pridruživanje nečega Allahu /širk/, ubistvo osobe, koje je Allah zabranio osim s razlogom, vradžbine /sihr/, uzimanje kamate, prisvajanje imovine siročeta, bježanje s bojnog polja i potvaranje čednih i povučenih vjernica!"

Navođenje ovih sedam prijestupa kao velikih grijeha ne negira druge, kao što ćemo to pokazati hadisima kojima se to dokazuje. Neki ashabi i tabiini navode kao primjer: te'arrub, što označava čovjeka koji napusti svoj dom samo da bi dobio ratni plijen, a dužan je da se bori, a kada dođe po plijen - napusti borbu i vrati se u pustinju živjeti kao beduin, zatim neposlušnost roditeljima, skrnavljenje Časnog hrama, naše kible za žive i mrtve, grijeh onoga koji se izruguje,[171] plač roditelja zbog neposlušnosti djece, laž i lažno svjedočenje, ubistvo djeteta, pijenje alkohola, lažna zakletva, psovanje oca jedan drugom i psovanje majke! Neki ashabi kažu: "To je kao i sastavljanje dva namaza bez razloga, izostavljanje namaza, samouvjerenost od Allahove zamke, gubljenje nade u Allahovu milost, blud, krađa, šteta oporukom, varanje te prodaja obaveze prema Allahu za bagatelnu cijenu!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Zašto stavljate one koji obavezu prema Allahu prodaju za bagatelnu cijenu na kraj ajeta?"

Neki pripadnici Selefa kažu: "Napuštanje džemata, kršenje ugovora, sprečavanje korištenja viška vode nakon navodnjavanja, nedozvoljavanje korištenja mužjaka osim uz naknadu, te potvora." Ebul-Kasim Abdulkerim ibn Muhammed er-Rafi'i u svom djelu "Eš-

[170] A šta da kažu pripadnici redova koji sebe udaraju željezom (šiš) i tvrde da gutaju otrov smatrajući da time potvrđuju keramete!!!? Kako god mislili, oni trebaju da se Allahu obrate pokajanjem. U suprotnom, čekaju ih loš završetak i vatra džehenemska, kao što je navedeno u gornjem hadisu!

[171] Ili je to ironija i sarkazam prema ljudima ili kuluk u kojem se ljudi iznajme da rade bez naknade? Nama se čini da je vjerovatnije da je to ironija i ismijavanje ljudi iako može biti i oboje. Allah to najbolje zna!

Šerhul-kebir" u poglavlju o svjedočenjima kaže: "Ashabi, r.a., razilaze se, kako u pogledu određenja velikih grijeha, tako i razlike između njih i malih grijeha. Neki od njih velike grijehe objašnjavaju ovako:

- *prvo*, to je grijeh koji obavezno pretpostavlja kaznu,

- *drugo*, to je grijeh koji počiniocu donosi žestoku prijetnju na osnovi teksta Knjige u sunneta, što je najčešće. Prvo određenje je vjerovatnije, ali drugo ispravnije.

- *treće*, navode Imamul-Haremejn u "Iršadu" te neki drugi: "Svako zlo djelo koje ukazuje na nedovoljnu brigu počinioca za vjeru i slabost vjere, u suprotnosti je sa pravičnošću.

- *četvrto*, navodi El-Kadi Ebu-Seid el-Herevi: "veliki je grijeh svaki čin koji je zabranjen tekstom Knjige, odnosno svaki grijeh koji pretpostavlja određenu kaznu, kao što je smrtna kazna i sl. te napuštanje bilo koje obavezne dužnosti, i laž pri svjedočenju, prenošenju i zakletvi!"

To oni zasigurno navode, a potom on kaže: - El-Kadi er-Revejani to tumači, pa kaže: "Velikih grijeha je sedam, a to su: ubistvo čovjeka bez razloga, blud, homoseksualizam, pijenje alkohola, krađa, nasilno prisvajanje nečije imovine i potvora." U "Šamilu" uz ovih sedam spomenutih on dodaje lažno svjedočenje, a autor djela "El-'Udde" tome dodaje još uzimanje kamate, mršenje uz ramazan bez razloga, bestidnu zakletvu, prekidanje rodbinskih veza, neposlušnost roditeljima, bijeg s bojnog polja, prisvajanje imovine siročeta, varanje na vagi, obavljanje namaza prije njegovog vremena, odnosno nakon njegovog vremena, udaranje muslimana bez razloga, namjerno laganje na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, psovanje ashaba, prikrivanje svjedočenja bez razloga, uzimanje mita, rukovođenje žena muškarcima, potvora kod vlasti, sprečavanje zekata, napuštanje navođenja na dobro i odvraćanja od zla ukoliko ima mogućnosti, zaboravljanje Kur'ana nakon što se nauči, spaljivanje životinje, nedozvoljavanje ženi da bude sa svojim mužem bez razloga, gubljenje nade u Allahovu milost i nerealna sigurnost od Allahove zamke. Tome se dodaje i mržnja prema učenim osobama i znalcima Kur'ana, te puštanje žene na paganski način (zihar), jedenje svinjskog mesa i mesa lešine, izuzev u nuždi. Er-Rafi'i kaže: "Za neke od ovdje navedenih radnji ima mjesta za dileme!" Međutim, treba reći da je o velikim grijesima napisano više djela, među kojima je i tekst našeg šejha Hafiza Ebu-Abdullaha ez-Zehebija, koji je nabrojao oko sedamdeset velikih grijehova. Ukoliko se pak kaže da je veliki grijeh onaj grijeh za koji Zakonodavac prijeti kažnjavanjem Vatrom, kao što navode Ibn-Abbas i drugi, te što je na tom tragu, onda ih ima mnogo. Ako se pak kaže da je to sve što je Allah zabranio, ima ih još puno više, ali Allah to najbolje zna!

Kada su pred Ibn-Abbasom naveli velike grijehe kazavši da ih ima sedam, on je rekao: "Ima ih više od sedam i još sedam!" Ne znam koliko puta je to ponovio. Ibn Ebi-Hatim navodi od Tavusa da je rekao: - Pitao sam Ibn-Abbasa: "Kojih je to sedam velikih grijeha?" On je odgovorio: "Bliži su broju sedamdeset nego broju sedam!"

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا ۖ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ ۚ وَاسْأَلُوا اللَّهَ مِن فَضْلِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٣٢﴾

"I ne poželite ono čime je Allah neke od vas odlikovao nad druglma: muškarcima pripada udlo za ono što zarade, a ženama udlo za ono što one zarade! I molite Allaha za oblIje Njegovol Allah, dolsta, sve dobro zna!"/32/

Imam Ahmed navodi predanje od Mudžahida, koji kaže da je Ummi-Selema rekla: /698/ "Allahov Poslaniče, ljudi idu u boj, a mi ne, ali nama pripada polovina nasljedstva!" Nakon toga je Allah Uzvišeni objavio: ***"I ne poželite ono čime je Allah neke od vas odlikovao nad druglma...!"*** Predanje navode Tirmizi i drugi. U drugom predanju koje navode Ibn Ebi-Hatim, Ibn-Džerir, Ibn-Merdevejh i El-Hakim u svom "Mustedreku" od Mudžhida prenosi se da je Ummi-Selema rekla: /699/ "Allahov Poslaniče, mi se ne borimo i ne postajemo šehidi, a nasljedstvo se ne prekida!" Nakon toga objavljen je navedeni ajet, a potom je Allah Uzvišeni objavio:

"Nljednom djelatnlku Između vas, blo muš - karac lll žena, djelo neću ponlštltl" (13:195) U vezi sa navedenim ajetom, Ali ibn Ebi-Talha prenosi da je Ibn-Abbas rekao: - Ne treba čovjek da poželi nešto i kaže: "Da je meni imovinu tog i tog čovjeka i njegovu porodicu!" To je Allah zabranio, nego neka Allaha moli za Njegovo obilje!" To je sasvim jasno i iz ajeta, a nije proturječno ni sa slijedećim hadisom u Sahihu: /700/ - Nema zavisti samo u dvije stvari: kada npr. čovjeku kojem je Allah dao imetak, pa ga on podstakne da ga iskoristi za istinu, drugi čovjek kaže: "Da imam bogdo koliko on, i ja bih tako uradio!" Njima obojici pripada ista nagrada!... To je nešto što navedeni ajet nije zabranio, a hadis podstiče da se požele slične blagodati. Allah Uzvišeni kaže:

"I ne poželite ono čime je Allah neke od vas odlikovao nad druglma...!", tj. u općim i vjerskim stvarima.

"Muškarcima pripada udlo za ono što zarade, a ženama udlo za ono što one zarade!" Svako od njih ima nagradu za djelo koje je učinilo, pa ako je učinilo dobro - imat će za nagradu dobro, a ako je učinilo zlo - imat će zlo, što navodi Ibn-Džerir. Ima mišljenja "da se to odnosi na nasljedstvo", tj. da svakome pripada odgovarajuće nasljedstvo, što navodi Ibn-Abbas. Nakon toga, Allah

Uzvišeni upućuje na ono što je dobro za ljude, pa kaže:

"I molite Allaha za obilje Njegovo!" Znači, ne želite ono čime smo vas odlikovali jedne nad drugima, jer ta želja ničemu ne koristi; nego molite Me za Moju milost. Ja ću vam dati, jer Ja sam Plemenit i Darovalac." Ebu-Nuajm navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /701/ "Molite Allaha za Njegovu milost i obilje, jer Allah doista voli da Mu se upućuju molbe! Allahu je najdraži rob onaj koji želi utjehu!"

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"Allah, doista, sve dobro zna!" On zna ko zaslužuje ovaj svijet, pa mu ga daje; ko zaslužuje siromaštvo, pa ga čini siromašnim; ko zaslužuje drugi svijet, pa mu ga dosuđuje; ko zaslužuje poniženje, pa ga ponižava ne dajući mu dobro niti razloge dobra. Zato On i kaže:

"Allah, doista, sve dobro zna!"

وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ ۚ وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ فَآتُوهُمْ نَصِيبَهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾

"Za sve smo odredili nasljednike svemu onome što ostave roditelji i rođaci; onima s kojima ste vezani ugovorom, dajte njihov dio! Allah je, doista, svemu svjedok!"/33/

U vezi sa riječima Allaha Uzvišenog:

"Za sve smo odredili nasljednike" Ibn-Abbas i grupa tabiina kažu da to znači: "Ljudi, svima vama smo odredili skupinu koja nasljeđuje ono što ostave u nasljedstvo vaši roditelji i rođaci."

"Onima s kojima ste vezani ugovorom, dajte njihov dio!" To znači: onima s kojima ste napravili čvrste ugovore, dajte njihov dio nasljedstva kao što ste im obećali prilikom ugovora. To je važilo u prvo vrijeme islama, a potom je dokinuto. El-Buhari navodi predanje od Ibn-Abbasa: /702/ - Riječi:

"Za sve smo odredili nasljednike..." odnose se na nasljednike i *"one s kojima ste vezani ugovorom"*.

Naime, kada su muhadžiri došli u Medinu, oni su nasljeđivali ensarije na osnovi bratstva koje je Allahov Poslanik među njima uspostavio, a ne na osnovi rodbinskih veza. Međutim, kada je Allah objavio ajet:

"Za sve smo odredili nasljednike onoga što ostave roditelji i rođaci" to je derogirano. Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže:

"Onima s kojima ste vezani ugovorom, dajte njihov dio!" Jer, prije islama čovjek bi sklapao ugovor sa drugim čovjekom govoreći: "Ti ćeš mene naslijediti, a ja tebe!" Tako su za života sklapali savezništvo. Stoga i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /703/ "Svako savezništvo iz vremena paganstva i dogovor koji je islam zatekao više ih je učvrstio i nisu imali potrebe ta savezništva obnavljati." Nakon toga je derogirano nasljeđivanje savezništvom, iako se djelovanje savezništva zadržalo i nakon toga. Tako je nasljedstvo vraćeno rođacima i rodbini, kao što ističe i Ibn-Abbas: "Muhadžir je nasljeđivao ensariju mimo rodbinskih veza, sve dok to nije derogirano!" Ovo je, ujedno, i odgovor onima koji tvrde da je ovaj ajet jasan (muhkem) i da nije derogiran.

ٱلرِّجَالُ قَوَّٰمُونَ عَلَى ٱلنِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَبِمَآ أَنفَقُوا۟ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ ۚ فَٱلصَّٰلِحَٰتُ قَٰنِتَٰتٌ حَٰفِظَٰتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ ٱللَّهُ ۚ وَٱلَّٰتِى تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَٱهْجُرُوهُنَّ فِى ٱلْمَضَاجِعِ وَٱضْرِبُوهُنَّ ۖ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا۟ عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾

"Muškarci su nadređeni ženama zato što ih je Allah odlikovao jedne nad drugima i zato što oni troše imetke svoje. Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževljeva odsustva čuvaju ono što je Allah odredio da se čuva. One čije neposlušnosti se pribojavate vi posavjetujte, a onda napustite posteље njihove, pa ih i udaritе! Ako vam postanu poslušne, protiv njih ništa ne činite! Allah je, doista, uzvišen i velik!"/34/

Allah Uzvišeni kaže: *"Muškarci su nadređeni ženama"*, tj. čovjek je predvodnik žene, njen pretpostavljeni i nadređeni te njen odgojitelj ukoliko skrene,

"zato što ih je Allah odlikovao jedne nad drugima", tj. zato što su muškarci vredniji od žena, odnosno, što je muškarac bolji od žene. Stoga je vjerovjesništvo posebno odre -đeno muškarcima, a isto je i s glavnom vlašću, jer Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /704/ "Neće se spasiti narod koji predaje poslove u nadležnost ženi." To prenosi El-Buharija. Isto se može reći i za položaj kadije i sl.; *"i zato što oni troše imetke svoje"*, tj. vjenčane darove, davanja i troškove na koje ih je Allah Uzvišeni obavezao u Svojoj Knjizi i sunnetu Svoga Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Stoga, budući da je muškarac vredniji od žene, normalno je da on bude njoj nadređen, jer Allah Uzvišeni također kaže:

"Muškarci su za jedan stupanj nad njima!" (12:228) Stoga je njena dužnost biti pokorna u stvarima u kojima joj je Allah naredio da bude poslušna i pokorna, da bude dobra prema njegovoj porodici i da čuva njegovu imovinu. Ovako navode Mukatil, Es-Suddi i Ed-Dahhak.

Ibn-Merdevejh navodi predanje od Alije koji kaže: /705/ - Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sel-

lem, došao je jedan od ensarija sa svojom ženom, koja je rekla Allahovom Poslaniku da joj je muž taj i taj od ensarija i da ju je udario, što je ostavilo traga na njenom licu. Na to je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "On nema pravo na to!" Nakon toga, Allah Uzvišeni je objavio: ***"Muškarci su nadređeni ženama"***, tj. u pitanjima odgoja, a Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Ja sam htio nešto, ali Allah je htio nešto drugo!"

"...zato što Ih je Allah odlikovao jedne nad drugima I zato što oni troše imetke svoje." Eš-Šabi kaže: "Dar koji joj daje! Zar ne vidiš da bi - kada bi je potvorio, a ona to zanijekala - riješili to uzajamnim proklinjanjem; a kada bi ona njega potvorila - dobila bi kaznu bičevanjem!"

"A čestite", tj. žene, ***"poslušne su"***, tj. pokorne svojim muževima, ***"I za vrijeme muževljeva odsustva čuvaju"***, tj. u odsustvu muža čuvaju sebe i njegovu imovinu,

"ono što je Allah odredio da se čuva", tj. sačuvan je onaj koga Allah sačuva.

Ibn-Džerir navodi predanje s lancem od Ebu-Hurejrea, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /706/ "Najbolja je žena ona koja kada je pogledaš - razveseli te, kada joj narediš - posluša te, a kada si odsutan - čuva ti sebe i tvoj imetak!" Zatim kaže: - Nakon toga, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio je ovaj ajet:

"Muškarci su nadređeni ženama"; "I one čije se neposlušnosti pribojavate", tj. žene za koje se pribojavate da budu nevjerne svojim muževima. Neposlušna je žena ona koja je ohola prema svom mužu, koja ga ne priznaje, suprotstavlja mu se i mrzi ga. Kada on to uvidi kod žene, treba da je posavjetuje i zaplaši je Allahovom kaznom za grijehe, budući da je Allah dao prava mužu prema njoj i naložio joj da mu bude pokorna, a zabranio da griješi prema njemu zbog toga jer je on odlikovaniji od nje i vodi brigu o njoj. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /707/ "Kada bih ikome naredio da drugome učini sedždu, naredio bih da to žena učini prema svome mužu zbog veličine njegova prava nad njom!" El-Buhari navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /708/ "Kada čovjek pozove svoju ženu u postelju, pa ona to odbije, meleci je proklinju sve dok ne svane zora!" To prenosi Muslim. Zato i Allah Uzvišeni kaže:

"I one čije se neposlušnosti pribojavate";

"a onda napustite postelje njihove!" Ibn-Abbas kaže: "On je savjetuje, pa ako prihvati - uredu; a u suprotnom, treba je napustiti u postelji!" Od Ibn-Abbasa se navodi da "napuštanje" znači: "da ne obavlja s njom odnos, ne spava s njom u postelji i da joj leđa okrene!"

U Sunenu i Musnedu stoji predanje od Muavije ibn Hajde el-Kušejrija, koji je rekao: /709/ "Allahov Poslaniče, koja su prava naših žena prema nama?", a on je odgovorio: "Da joj osiguraš hranu kada to nabavljaš, da je obučeš kada se oblačiš, da je ne udaraš po licu, da je ne sramotiš niti napuštaš osim u kući"; ***"pa Ih I udarite"***, tj. ako se ne povrate ni savjetima, ni napuštanjem u postelji, onda treba da ih udarite, ali ne pretjerujući. U Sahihu Muslimovom stoji predanje od Džabira, koji navodi da je Vjerovjesnik na Oprosnom hadžu rekao: /710/ "Čuvajte se Allaha u pogledu žena, jer one su za vas udate i one su prema vama obavezne da ne dozvole da u vašu kuću uđe iko koga vi ne volite, pa ako to učine, onda ih udarite, ne pretjerujući. Obavezni ste ih opskrbiti i obući kako je uobičajeno!" Pravnici kažu: "Udarac bez pretjerivanja jeste udarac kojim se neće slomiti neki dio tijela niti nanijeti povreda!"

"Ako vam postanu poslušne, onda Im teškoće ne činite!" Ukoliko žene budu poslušne svojim muževima u svemu što oni žele, a što im je Allah dozvolio, onda nema osnova za nešto takvo, pa ne treba ni da ih udaraju, niti napuštaju u postelji.

"Allah je, doista, uzvišen I velik!" Allah Uzvišeni je njihov zaštitnik ukoliko ljudi budu prema njima nekorektni bez razloga, pa će se On osvetiti za one kojima je učinjena nepravda i zulum.

وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَٱبْعَثُوا۟ حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِۦ وَحَكَمًا
مِّنْ أَهْلِهَآ إِن يُرِيدَآ إِصْلَٰحًا يُوَفِّقِ ٱللَّهُ بَيْنَهُمَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا ﴿٣٥﴾

"A ako se bojite razdora između njih dvoje, onda pošaljite jednog suca Iz njegove, a jednog Iz njene porodice. Ako oni žele izmirenje, Allah će Ih pomiriti, jer Allah sve zna I o svemu je obaviješten!"/35/

Nakon što je ukazao na status neposlušne žene, Allah Uzvišeni ukazuje na status zavađenih supruž - nika, pa kaže:

"A ako se bojite razdora između njih dvoje, onda pošaljite jednog suca Iz njegove, a jednog Iz njene porodice." Pošaljite pouzdanog sudiju iz porodice žene i pouzdanog sudiju iz porodice muža, da se sastanu i upoznaju sa stanjem, kako bi potom vidjeli kakav je obostrani interes - razvod ili izmirenje; Zakonodavac predlaže izmirenje, jer Allah Uzvišeni kaže: ***"Ako oni žele izmirenje, Allah će Ih pomiriti."*** Sudije će to proučiti, pa ako utvrde da je muž kriv, od njega će odvojiti ženu i obavezati ga da snosi troškove. Ako, pak, žena bude kriva, odvojit će je od muža i zabraniti da je izdržava. Ako se slože da ih rastave ili pomire, oni to mogu. Ako se, pak, slože da treba da se pomire, pa jedno od njih to prihvati, a drugo ne, a potom jedno od njih umre, ono koje je prihvatilo naslijedit će onoga koje nije prihvatilo, dok ono koje nije prihvatilo neće naslijediti onoga koje je prihvatilo. To navodi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa. Abdurrezzak navodi od Ibn-Abbasa: - Poslani smo ja i Muavija kao dva suca. Ma'mer navodi da je saznao da ih je poslao Osman, r.a., rekavši im:

"Ako smatrate da treba da se sastave - sastavite ih, a ako smatrate da treba da se rastave - rastavite ih!" Slično se predanje navodi i od Alije, r.a. Inače, učenjaci se slažu da je na arbitrima da ih sastave ili rastave, pa Ibrahim en-Nehai kaže: "Ukoliko ih suci žele rastaviti, oni će to učiniti jednim ili dvostrukim ili trostrukim razvodom!" To je predanje od Malika. Oni koji tvrde da suci treba da nastoje da ih sastave, a ne rastave, zasnivaju to na riječima Allaha Uzvišenog:

"Ako oni žele izmirenje, Allah će ih pomiriti", gdje se ne spominje rastava. Ako suci zastupaju oba supružnika, njihova se presuda ispunjava, bilo da se radi o sastavljanju ili rastavi, i oko toga nema razilaženja. Imami se razilaze u pogledu ovih sudaca: da li se oni postavljaju od sudije da presude, pa makar supružnici to i ne prihvatili, ili treba da su opunomoćeni od supružnika? Postoje dva mišljenja: većina učenjaka zastupa prvo, temeljeći to na riječima Allaha Uzvišenog:

"onda pošaljite jednog suca iz njegove, a jednog iz njene porodice." Ovdje su nazvani sucima kako bi donijeli presudu bez obzira na prihvaćanje onoga za koga se presuda donosi. To je u skladu sa jasnim tekstom ajeta. Ibn-Abdul-Berr kaže: "Učenjaci se slažu da - ako se dva suca ne slože - onda nema važnosti stav drugoga!"

وَٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا وَبِذِى
ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْجَارِ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْجَارِ ٱلْجُنُبِ وَٱلصَّاحِبِ
بِٱلْجَنۢبِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا
فَخُورًا ﴿٣٦﴾

"I Allaha ibadet činite i ništa Mu ne pridružujte, a roditeljima činite dobro, i rodacima, i siročadima, i siromasima, i komšiji bližnjem, i komšiji daljnjem, i drugu pored sebe, i putniku, i onome koji je u vašem posjedu! Allah doista ne voli one koji se ohole i hvališu!"/36/

Allah Uzvišeni zapovijeda da se ibadet čini samo Njemu, Koji nema suparnika, jer On je Tvorac, Skrbnik, Blagodarilac i Dobrotvor prema Svojim stvorenjima, u svako vrijeme i na svakome mjestu i On Jedini zaslužuje da samo Njega vjeruju i ne pridružuju Mu nikoga od stvorenja. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je Muazu ibn Džebelu: /711/ "Znaš li kakvo je pravo Allaha u odnosu na robove?" On je odgovorio: "Allah i Njegov Poslanik to najbolje znaju!" Vjerovjesnik je rekao: "Da se Njemu samo klanjaju i ništa Mu ne pridružuju!" Zatim je upitao: "A znaš li kakvo je pravo robova u odnosu na Allaha, ukoliko to budu činili?" "Da ih ne kazni!", odgovorio je. Nakon toga on mu je savjetovao da dobro čini prema roditeljima, koje je Allah Uzvišeni učinio uzrokom izlaska iz nepostojanja u postojanje, zbog čega često, uz klanjanje Njemu, navodi i dobročinstvo roditeljima, kao u slijedećim riječima: ***"da bi bio zahvalan Meni i roditeljima svojim!"*** **(31:14)**, odnosno: ***Gospodar tvoj nalaže da samo Njemu ibadet činite, i da roditeljima dobro činite!" (17:23)*** Na to se zatim vezuju rođaci, kao što stoji i u hadisu: /712/ "Milostinja prema siromahu je - milostinja, a prema rodbini - milostinja i rodbinska veza!" Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže: ***"i siročadima"***, jer oni su izgubili onoga ko bi izvršavao njihove potrebe i izdržavao ih. Stoga je Allah naredio dobročinstvo i nježnost prema njima. Zatim kaže: ***"i siromasima"***. To su oni koji su u nuždi i nisu u stanju naći ko će zadovoljiti njihove potrebe, pa Allah naređuje da im se pomogne kako bi se zadovoljile njihove potrebe i prestale teškoće. U vezi sa siromasima i bijednicima bit će govora više u poglavlju "El-Berae", br. 9, tj. "Et-Tevbe"

"...i komšiji bližnjem, i komšiji daljnjem". Ibn-Abbas kaže: "Bližnji komšija je onaj komšija sa kojim si u srodstvu, a daljnji onaj sa kojim nisi u srodstvu!"

Imam Ahmed navodi predanje od Abdullaha ibn Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /713/ "Džibril mi je toliko preporučivao komšiju, da sam pomislio da će ga odrediti kao nasljednika!" To navode autori dva Sahiha, a prenose i Tirmizia i Ebu-Davud. Ahmed navodi predanje od Abdullaha ibn Amra ibn Asa, koji prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: /714/ "Najbolji su drugovi kod Allaha oni koji su najbolji prema svom drugu, a najbolji je komšija onaj koji je najbolji prema svom komšiji!"

Imam Ahmed navodi predanje od Aiše, koja kaže da je pitala Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /715/ "Imam dvojicu komšija, pa kome da dam dar?" Odgovorio je: "Onome čija su ti vrata bliža!" Prenosi El-Buhari.

"...i drugu pored tebe". Od Alije i ibn Mesuda navodi se kako kažu "da je to supruga!"; ***"i putniku"***, a to je onaj koji pored tebe naiđe kao putnik namjernik. O tome će biti govora opširnije u poglavlju: "El-Berae" "U Alaha se uzdamo i na Njega se oslanjamo."

"...i onome koji je u vašem posjedu!" To se odnosi na robove. Naime, rob ima slabe mogućnosti, jer je zarobljen, u rukama je ljudi. To potvrđuju i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, prilikom bolesti pred smrt: /716/ "Čuvajte namaz, namaz i ono što je u vašem posjedu!"

Muslim navodi predanje od Abdullaha ibn Amra: /717/ da je rekao svome upravitelju: "Da li si robovima dao hranu?" "Ne!", odgovorio je. Zatim mu je rekao: - Idi i daj im, jer je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Dovoljan je čovjeku grijeh da ne da hranu onome ko mu je u posjedu!"

"Allah, doista, ne voli one koji se ohole i hvališu!" To se odnosi na one koji su samohvaljivi, narcisoidni i oholi prema drugim ljudima, pa misle da

su bolji od njih. Ti su za sebe veliki, ali su za Allaha mali i niski. Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od jednog čovjeka iz Benu-Hedžima, koji kaže: - Rekao sam: "Daj mi savjet, Allahov Poslaniče!" On je rekao: /718/ "Čuvaj se prepuštanja donjeg dijela odjeće (preko članaka) jer je njeno prepuštanje oholost, a Allah ne voli ohole!"

الَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ
اللَّهُ مِن فَضْلِهِ ۗ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٣٧﴾ وَالَّذِينَ يُنفِقُونَ
أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ ۗ وَمَن يَكُنِ
الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا ﴿٣٨﴾ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا ﴿٣٩﴾

"(To su) oni koji škrtare i zapovijedaju drugima da budu škrti, i koji kriju ono što im je Allah iz obilja Svoga darovao, a Mi smo nevjernicima pripremili kaznu sramnu!" /37/ "I oni koji troše imanja svoja pretvarajući se pred ljudima, a u Allaha i onaj svijet ne vjeruju! A kome je šeftan drug, to mu je zao drug!" /38/ "A šta bi im bilo da u Allaha i Sudnji dan vjeruju i da od onoga što im je Allah dao udjeljuju, kada Allah o njima sve zna?!"/39/

Allah Uzvišeni ovo govori prekoravajući one koji škrtare svojim imecima i ne troše ih za ono što im je Allah naredio, kao što je: dobročinstvo roditeljima, rodbini, siročadima, siromasima, bližnjim komšijama, daljnjim komšijama, drugu uz sebe, putniku i zarobljenicima koji su u posjedu, ne plaćaju Allahovu obavezu za to, a uz to i od drugih ljudi traže da budu škrti. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /719/ "Koja je bolest veća od škrtosti!?" Zatim kaže: /720/ "Čuvajte se tvrdičluka, jer to je upropastilo one prije vas! Navelo ih je na prekid odnosa sa svojima, pa su to učinili, navelo ih je na razvrat, pa su to činili!"

"I koji kriju ono što im je Allah iz obilja Svoga darovao." Jer, škrtac poriče blagodati Allahove i to ne pokazuje ni na svojoj odjeći, ni u jelu, ni u davanjima. Zato Allah Uzvišeni upozorava: ***"a Mi smo nevjernicima pripremili kaznu sramnu!"*** Naime, nevjerstvo (kufr) predstavlja pokrivanje istine, a i škrtac pokriva Allahove blagodati koje mu je dao, pa je on kafir, tj. onaj koji pokriva Allahove blagodati prema njemu! U hadisu stoji: /721/ "Kada Allah da neku blagodat Svome robu, On voli da se njen trag osjeti na njemu!" Sadržaj ajeta je škrtarenje imetkom iako tu ulazi i škrtarenje znanjem, jer se ovdje govori o trošenju na svoje rođake i slabe, o čemu govori i ajet nakon toga: ***"I onih koji troše imanja svoja pretvarajući se pred ljudima."*** Ovdje su navedeni oni koji imaju stisnute ruke, a to su škrci, zatim darežljivi koji se pretvaraju i time žele samo slavu i ugled, odnosno da budu pohvaljeni radi ugleda, a ne Allaha. U hadisu stoji kako je Allahovom Poslaniku postavljeno pitanje o Abdullahu ibn Džud'anu: "Hoće li mu koristiti to što dijeli imovinu i oslobađa robove?" On je odgovorio: - Ne, jer on nikada u životu nije rekao: Gospodaru moj, oprosti mi grijehe moje na Sudnjem danu! Zato Allah Uzvišeni kaže:

"a u Allaha i onaj svijet ne vjeruju!" To znači da ih je njihov neprijatelj, šejtan,naveo da čine to što je ružno, i odvraća ih od pokornosti, on ih je na to navodio i šaptao im. On se s njima družio i uljepšao im je ono što je ružno. Zato, Allah Uzvišeni kaže:

"A kome je šeftan drug, to mu je zao drug!"

Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže:

"A šta bi im bilo da u Allaha i Sudnji dan vjeruju i da od onoga što im je Allah dao udjeljuju?!" To znači, šta bi im smetalo da vjeruju u Allaha, idu pohvalnim putem, ostave pretvaranje i prihvate iskrenost i vjeru u Allaha, nadajući se Njegovom obećanju na drugom svijetu za onoga ko bude dobro činio, te da troše od onoga čime ih je Allah opskrbio u ono što Allah voli i čime je zadovoljan?!

"...kada Allah o njima sve zna?!" On zna njihove dobre i loše namjere, pa ko zaslužuje Pravi put, On ga upućuje i navodi da čini dobro s kojim je On zadovoljan, a ko zaslužuje poniženje i udaljenje od Uzvišenog Gospodara - on gubi i ovaj i onaj svijet. Utječemo se Allahu da nas od toga sačuva!

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ
مِثْقَالَ ذَرَّةٍ ۖ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِن لَّدُنْهُ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾
فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ شَهِيدًا ﴿٤١﴾
يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا
يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا ﴿٤٢﴾

"Allah neće ni trunku nepravde učiniti, pa ako bude dobro djelo, On će to umnogostručiti i od Sebe nagradu veliku dati!" /40/ "A šta će tek biti, kada iz svakoga naroda dovedemo svjedoka, a tebe dovedemo kao svjedoka nad ovim?!" /41/ "Toga dana će poželjeti oni koji nisu vjerovali i koji su se protiv Poslanika dizali, da zemlja nad njima bude poravnana, a od Allaha nijednu riječ neće moći sakriti!"/42/

Allah Uzvišeni saopćava da On nikome nepravdu neće učiniti ni koliko zrno gorušice, niti koliko trunku, nego će za sve naknadu dati i - ako bude dobro djelo, to umnogostručiti, kao što kaže na drugom mjestu: ***"I terezije pravedne ćemo postaviti!" (21:47)*** U dva Sahiha navodi se predanje od Ebu-Seida el-Hudrija, koji prenosi dugi hadis o šefaatu (zagovoru) od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u kojem stoji /722/ da će Allah Uzvišeni reći: "Vratite se,

pa kod koga u srcu nađete vjere koliko zrno gorušice, izvedite ga iz Vatre!" U drugoj verziji stoji: "Najmanje, najmanje, makar i koliko trunku vjere, izvedite ga iz Vatre!" Tako će oni izvesti mnoge ljude! Zatim, Ebu-Seid kaže: - Ukoliko želite, proučite:

"Allah neće ni trunku nepravde učiniti", zatim: *"pa ako bude dobro djelo, On će to umnogostručiti i od Sebe nagradu veliku dati!"* Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ebu-Osmana, koji kaže: - Rekao sam: /723/ "Ebu-Hurejre, čuo sam od svoje braće u Basri da navode kako si rekao: Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže da će Allah za jedno dobro djelo nagraditi sa hiljadu hiljada dobrih djela!" Ebu-Hurejre tada reče: - Tako mi Allaha, čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: "Zaista Allah za jedno dobro djelo daje nagradu kao za dvije hiljade hiljada (dva miliona) dobrih djela." Nakon toga proučio je ovaj ajet:

"A šta je uživanje na ovome svijetu spram onog svijeta, osim maienkost!" (19:38)

"A šta će tek biti, kada iz svakoga naroda dovedemo svjedoka, a tebe dovedemo kao svjedoka nad ovim?!" Allah Uzvišeni obavještava o Svojoj moći i sili na Sudnji dan, odnosno o tome kako će biti na Sudnji dan kada iz svakog naroda dovede svjedoka, tj. vjerovjesnike, a.s., kao što kaže:

"I Zemlja svjetlošću Gospodara svoga će zasjati, i Knjiga se postaviti, i vjerovjesnici i svjedoci će se dovesti..." (139:69)

El-Buhari navodi predanje od Abdullaha ibn Mesuda, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /724/ Uči mi! Ja sam mu rekao: "Allahov Poslaniče, da ti ja učim, a tebi je objavljeno!?" On je rekao: Da. Volim to slušati od drugoga! Potom sam mu učio poglavlje "En-Nisa" do ovog ajeta:

"A šta će tek biti, kada iz svakoga naroda dovedemo svjedoka, a tebe dovedemo kao svjedoka nad ovim!?..." pa mi je rekao: "Dosta je za sada!" a oči su mu suzile!... To navode El-Buhari i Muslim od El-E'meša.

Ibn-Džerir navodi predanje od Abdullaha ibn Mesuda, koji u vezi s ovim ajetom kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /725/ "Svjedok sam nad njima dok sam s njima, a kada me uzmeš, Ti ćeš ih nadzirati!"

"Toga dana će poželjeti oni koji nisu vjerovali i koji su se protiv Poslanika dizali, da zemlja nad njima bude poravnana, a od Allaha nijednu riječ neće moći sakriti!" - poželjet će da se zemlja raspukne i proguta ih kada vide strahote toga, te kakvo poniženje, sramota i nevolja ih čeka. Riječi:

"a od Allaha nijednu riječ neće moći sakriti" ukazuju da će oni priznati sve što su činili i da neće ništa moći sakriti. Ibn-Džerir navodi predanje od Seida ibn Džubejra, koji kaže: - Neki čovjek je došao Ibn-Abbasu i rekao mu: "Čuo sam kako Allah Uzvišeni kaže, govoreći za idolopoklonike, da će na Sudnji dan govoriti:

"Allah je Gospodar naš i mi nismo bili idolopokionici!" (16:23). U drugom ajetu kaže: ***"a od Allaha nijednu riječ neće moći sakriti!"*** Ibn-Abbas kaže: - Što se tiče riječi: ***"Allah je Gospodar naš i mi nismo bili idolopokionici"***, oni će, kada vide da u Džennet neće ući osim sljedbenici islama, kazati: "Dođite, pa da to negiramo!", pa će zatim govoriti:

"Allah je Gospodar naš i mi nismo bili idolopokionici!"; Allah će zapečatiti njihova usta, a govorit će njihove ruke i noge

"a od Allaha nijednu riječ neće moći sakriti!" To je smisao riječi:

"Toga dana će poželjeti oni koji nisu vjerovali i koji su se protiv Poslanika dizali..."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَقْرَبُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنتُمْ سُكَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا۟ مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِى سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا۟ ۚ وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ ٱلْغَآئِطِ أَوْ لَٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا۟ مَآءً فَتَيَمَّمُوا۟ صَعِيدًا طَيِّبًا فَٱمْسَحُوا۟ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٤٣﴾

"O vjernici, ne pristupajte namazu pijani, dok ne budete znali šta govorite, niti kada ste džunubi, osim ako prelazite put, sve dok se ne okupate. A ako ste bolesni, ili na putu, ili ako je neko od vas došao nakon nužde, ili ako ste bili u dodiru sa ženama, a ne nađete vode, onda dlanovima čistu zemlju dotaknite i lica vaša i ruke vaše potarite. Allah, doista prelazi preko grijeha i prašta!"/43/

Allah Uzvišeni zabranjuje Svojim robovima, vjernicima da obavljaju namaz kada su pijani i kada ne zna onaj koji klanja šta govori, da se približavaju mjestima u kojima se obavlja namaz, a to su džamije, kada su nečisti (džunubi) izuzev ako prelaze od vrata do vrata bez zadržavanja. To je bilo prije zabrane alkohola na što ukazuje i hadis koji smo naveli u poglavlju "El-Bekare", a uz riječi Allaha Uzvišenog:

"Pitaju te o vinu i kocki..." (12:219).[172] Naime, to je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio Omeru i rekao: "Allahu naš, daj nam o vinu jasni dokaz!" Kada je objavljen ovaj ajet, proučio mu ga je i rekao: "Naš Allahu, daj nam o vinu jasan dokaz!" Tako oni nisu pili vino u vrijeme namaza sve dok nije objavljen ajet:

"O vjernici, vino, kocka, kumiri i strijelice za gatanje su odvratne stvari i šejtanovo djelo;

[172] Navedeni hadis nalazi se neposredno uz ajet 219 poglavlja "El-Bekare": "Neka namazu nikako ne pristupa ko je pijan!"

zato se toga klonite da biste spašeni bili" do riječi: ***"...pa hoćete li se toga okaniti?" (15:90-91)*** Potom je Omer rekao: "Završili smo, završili!" U predanju Israila, u vezi s pitanjem zabrane alkohola, od Omera ibn Hattaba se navode ove riječi: "Zatim je objavljen ajet u poglavlju 'En-Nisa':

"O vjernici, ne približujte se namazu dok ste pijani i dok ne budete znali šta govorite...", pa je mujezin Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi pozivao na namaz, govorio: /726/ "Neka u namaz nikako ne pristupa ko je pijan!" To je predanje Ebu-Davudovo.

Povodom objave ovoga ajeta, Ibn Ebi-Šejbe navodi predanje Ibn Ebi-Hatima, koji to prenosi od Mus'aba ibn Sa'da, te navodi da je Sa'd rekao: /727/ "Objavljena su četiri ajeta kada je jedan ensarija pripremio hranu i pozvao neke muhadžire i ensarije. Jeli smo i pili dok se nismo opili, pa smo se počeli hvalisati." Tada je jedan čovjek uzeo čeljust deve i zabio u nos Sa'du tako da je Sa'd ostao probijenog nosa. To je bilo prije zabrane vina, pa je Allah objavio ajet:

"O vjernici, ne približujte se namazu..." Hadis se u cjelini navodi kod Muslima, a prenose ga i autori "Sunena" izuzev Ibn-Madžea.

Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Alije ibn Ebi-Taliba, koji kaže: /728/ "Abdurrahman ibn 'Avf nam je pripremio hranu i pozvao nas, pa smo se napili vina koje nas je dobro uhvatilo. Tada sam klanjao namaz, a jednoga su stavili naprijed i on je učio: O nevjernici, ja ne obožavam ono što vi obožavate, a mi obožavamo što vi obožavate! Onda je Allah objavio:

"O vjernici, ne približujte se namazu dok ste pijani i dok ne budete znali šta govorite..." Ovako navodi Tirmizi i kaže da je hasen-sahih. U predanju Ibn-Džerira navodi se da je učač bio Abdurrahman ibn Avf, dok u drugom njegovom predanju stoji da je to bio Alija ibn Ebi et-Talib. Allah to najbolje zna!

"dok ne budete znali šta govorite..." Ovo je najbolje što je rečeno u vezi s pijanim čovjekom, jer on ne zna šta govori budući da se u pijanstvu miješa učenje s odsustvom razuma i skrušenosti! Imam Ahmed navodi predanje od Enesa, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /729/ "Ako neko od vas zadrijema dok klanja, neka se izdvoji i neka odspava, da bi znao šta govori!" To navode El-Buhari i En-Nesa'i, ali ne i Muslim. U nekim verzijama stoji: /730/ "jer može sam sebe grditi umjesto moliti za oprost!"

"I kada ste džunubi, osim ako prelazite put, sve dok se ne okupate." To znači, ne ulazite u džamiju kada ste džunubi, tj. nečisti, osim da prijeđete put, prolazeći bez zadržavanja. To navode Ibn-Abbas i skupina ashaba i tabiina. U Sahihu Muslimovom stoji da je Aiša, r.a., rekla: - Jednom mi je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /731/ "Dodaj mi hasuru iz džamije!", pa sam mu kazala: "Imam pranje!, a on je rekao: "Pranje ti nije u rukama!" Od Ebu-Hurejrea navodi se slično predanje, a to ukazuje da je dozvoljeno da žena s mjesečnim pranjem, odnosno, pranjem poslije porođaja, prođe kroz džamiju. Allah to najbolje zna! Neki učenjaci tvrde da je dozvoljeno ženi s pranjem da prođe ukoliko je sigurno da ništa neće uprljati. U protivnom, to joj je zabranjeno. Većina imama (autoriteta) na osnovi ovog ajeta dokazuje da je onome ko je nečist zabranjeno zadržavanje u džamiji, a u tom smislu postoji i drugi hadis koji prenosi Ibn Ebi-Hatim od Alije: - U vezi s riječima:

"niti kada ste džunubi, osim ako prelazite put..." on kaže: "Ne može pristupiti namazu osim ako je putnik, pa postane nečist i ne nađe vode, pa klanja tako dok ne pronađe vodu!" To se dokazuje hadisom čije predanje navode Ahmed i autori "Sunena" od Ebu-Zerra, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /732/ "Čista zemlja je sredstvo čišćenja muslimana ako ne pronađeš vodu i deset godina. Ukoliko pak pronađeš vodu, njom potari svoje tijelo, jer to je za tebe bolje!" U vezi s tim, Ibn-Džerir navodi dva mišljenja: prvo, da riječi: ***"niti kada ste džunubi, osim ako prelazite put..."*** znače: osim onoga koji tu prelazi put,[173] jer je već objašnjena pozicija putnika, kada je nečist, a nema vode, riječima Uzvišenog:

"a ako ste bolesni ili na putu" (12:43) tako da je time poznato ukoliko bi se riječi: ***"niti kada ste džunubi, osim ako prelazite put..."*** odnosile na putnika, ne bi imalo smisla ponavljanje riječi:

"a ako ste bolesni ili na putu", o čemu je bilo govora ranije. To što on ističe, stav je i većine učenjaka, a vidi se i iz teksta ajeta. Allah to najbolje zna!

"...dok se ne okupate". To je dokaz stavu Ebu-Hanife, Malika i Šafije da je džunubu (nečistom) zabranjeno zadržavati se u džamiji dok se ne okupa, ili ne uzme tejemmum - ako nema vode ili je ne može koristiti. Imam Ahmed pak smatra da je džunubu dozvoljeno zadržavati se u džamiji ukoliko uzme abdest. Prema predanju koje navode on i Seid ibn Mensur u njegovom "Sunenu" sa vjerodostojnim lancem, ashabi su tako činili. Tako, Seid ibn Mensur prenosi od Ata'a ibn Jesara, koji kaže: /733/ "Vidio sam neke ashabe Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako sjede u džamiji kako se abdeste, iako su nečisti!" Ovo je vjerodostojan (sahih) lanac prema uvjetima Muslima, a Allah to najbolje zna!

"A ako ste bolesni, ili na putu, ili ako je neko od vas došao nakon nužde, ili ako ste bili u dodiru sa ženama, a ne nađete vode, onda dlanovima čistu zemlju dotaknite!" Što se tiče bolesti koja dozvoljava uzimanje tejemmuma, to je bolest u kojoj postoji bojazan da korištenjem vode ne dođe do štete ili izobličenja određenog organa ili produženja ozdravljenja. Ima učenjaka, međutim, koji

[173] Tj. u džamiji.

dozvoljavaju tejemmum samom bolešću na osnovi općeg značenja ajeta. Što se pak tiče puta, to je poznato bez obzira bio dug ili kratak.

"ili ako je neko od vas došao nakon nužde", a to je mala nečistoća;

"ili ako ste se sastajali sa ženama". Ima čitanja: i komentatori se razilaze u pogledu značenja takvih čitanja. Postoje dva mišljenja: Prvo, da je to aluzija na seksualni odnos, jer Allah Uzvišeni kaže:

"A ako ih pustite prije nego što ste u odnos s njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovinu onoga što ste odredili." (12:237) Zatim kaže:

"O vjernici, kada se sa vjernicama vjenčate, a onda ih prije stupanja u bračni odnos pustite, vi nemate pravo da one provedu vrijeme čekanja koje ćete vi brojati!" (133:49) Ibn Ebi-Hatim navodi predanje u vezi s riječima Allaha Uzvišenog: ***"ili ako ste bili u dodiru sa ženama"*** od Ibn-Abbasa, koji kaže: "To je sastajanje (seksualni odnos)." Alija, Ubejj ibn Ka'b i grupa tabiina navode slično predanje, a Ibn-Džerir prenosi od Seida ibn Džubejra, koji to prenosi od Ibn-Abbasa, "da je dodir, diranje i direktni odnos, ustvari seksualni odnos, ali je Allah naveo izraz koji je sam htio!" Drugo: ostali ističu da Allah pod tim misli na svaki dodir rukom ili drugim organom, tako da je nakon svakog dodira žene od muškarca obavezan abdest. Od Abdullaha ibn Mesuda navodi se da je rekao: "Dodir je sve izuzev seksualnog odnosa!" Zatim: "Poljubac je dodir i za njega je potreban abdest!" On je, također, govorio:

"ili ako ste bili u dodiru sa ženama" odnosi se na dodir! Za Ibn-Omera se navodi da je uzimao abdest nakon poljupca žene. To se također navodi od Ibn-Omera, Ebu-Osmana En-Nehdija, Ebu-Ubejde, tj. Ibn-Abdullaha ibn Mesuda i drugih tabiina, a i od Omera ibn Hattaba prenosi se sličan stav. Istaknuo bih da se od njega navodi i drugo predanje, prema kojem bi on poljubio ženu, zatim klanjao ne mijenjajući abdest. Prema tome, od njega se navode različita predanja dok je stav o potrebi abdesta nakon dodira ustvari stav Šafije i njegovih učenika, zatim Malika, a poznat je i od Ahmeda ibn Hanbela. Oni koji to zastupaju kažu: "Ovaj ajet se čita , a **"dodir"** se koristi za dodir ili opip rukom. Allah Uzvišeni kaže:

"A i da ti Knjigu u svitku papira spustimo i da je oni rukama dodirnu!" (16:7), tj. da je opipaju. U vjerodostojnom hadisu stoji: /734/ "A blud ruke je dodir!", dok se u dva Sahiha navodi: /735/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio je kupoprodaju kada kupac ili prodavač uhvati (dodirne) odjeću drugoga!"[174]

Isto tako, oni navode hadise koji bilježi Ahmed od Muaza, a u njemu stoji: /736/ da je neki čovjek činio sa svojom ženom sve osim seksualnog odnosa, pa je za to pitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji mu je rekao: "Abdesti se, a potom klanjaj!" Mu'az kaže: - Na to sam ja pitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Da li se to odnosi posebno na mene ili na sve vjernike?" Odgovorio mu je: "Dakako, na sve vjernike!" To prenosi Tirmizi uz napomenu da nije "muttesil" (s neprekinutim lancem) te Nesa'i, koji ga navodi od Abdurrahmana ibn Ebi Lejle kao mursel (predanje tabiina). Oni kažu: "Pa mu je zapovjedio da uzme abdest budući da je dirao ženu iako nije imao s njom seksualni odnos!" Navodi se da hadis ima prekinut lanac između Ebu-Lejle i Muaza, te da mu je, vjerovatno, naredio da uzme abdest i klanja propisani namaz, kao što stoji u hadisu Siddika: /737/ "Nema roba koji napravi grijeh, a potom uzme abdest i klanja dva rekata, da mu Allah neće oprostiti!" Zatim, Ibn-Džerir kaže: - Bliže je ispravnosti od navedena dva mišljenja ono koje tvrdi da riječima: ***"ili ako ste bili u dodiru sa ženama"*** Allah Uzvišeni ukazuje na seksualni odnos, a ne neki drugi dodir, jer u vjerodostojnom predanju od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, stoji da je on poljubio jednu od svojih žena, a potom klanjao ne uzimajući abdest! Usto, on navodi predanje od Urveta, koji prenosi od Aiše, r.a., da je rekla: /738/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzeo bi abdest, a potom bi poljubio i klanjao ne obnavljajući abdest!" Zatim, Ibn-Džerir navodi predanje od Habiba, koji navodi predanje od Urveta, a on od Aiše: /739/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poljubio bi neku od svojih žena i nije uzimao abdest!", pa sam rekao: "Ko je to bio, ako ne ti? - A ona se nasmijala!" Ovako prenose Ebu-Davud, Et-Tirmizi i Ibn-Madže od svojih učitelja, a neki znalci hadisa navode da je slab, jer ima mišljenja da Habib nije čuo predanje od Urve, dok neki kažu da Habib to ne navodi izuzev od Urvea el-Muzenija! A još jasnije je predanje imama Ahmeda, koji navodi hadis Hišama ibn Urve, koji to prenosi od svoga oca, a on od Aiše, što ukazuje da je to Urve ibn Zubejr. To potvrđuju i njegove riječi: "Ko je to bio, ako ne ti? Kad se ona nasmijala...!" Zatim, Ibn-Džerir navodi predanje od Ummi-Seleme: /740/ Allahov Poslanik je nju poljubio dok je postio, a zatim se nije omrsio, niti obnovio abdest! Pored toga, navodi se i predanje od Zejnebe el-Eshemijje, koja prenosi od Aiše, a ona od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, /741/ da je on nju poljubio, zatim klanjao ne uzimajući ponovo abdest! Predanje navodi imam Ahmed od Zejnebe el-Eshemijje, a ona od Aiše, koja to navodi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem.

---

[174] Nema razilaženja u tome da "dodir" znači i opip rukom, ali se postavlja pitanje, da li se to može svesti samo na to? Svakako ne, budući da to nekada znači opip rukom ili nečim drugim, a nekada spolni odnos. Ako to nekada znači opip rukom, to ne znači da nema i drugog značenja. Naprotiv, to može značiti i nešto drugo u širem kontekstu. Tako npr. riječi Allaha Uzvišenog: *ili ako ste bili u dodiru sa ženama"* mogu značiti i dodir rukom i spolni odnos. Da bi se odredilo značenje, vratimo se povodu objave ovog ajeta i kako je primjenjivan. Ko se prihvati istraživanja značenja ovog ajeta vidjet će da Kur'an pod dodirom pretpostavlja spolni odnos. Isto tako, i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poljubio je Aišu i nije uzeo abdest, što je utvrđeno od njega. Jafija kaže: "Ako je ovaj hadis vjerodostojan, i ja to mislim. A vjerodostojan je."

"...a ne nađete vode, onda dlanovima čistu zemlju dotaknite". Riječ: "doticanje dlanovima zemlje radi simboličnog čišćenja" jezički znači namjeru, a "zemlja" sve što je na površini zemlje, u što ulazi zemlja, prašina, drveće, kamenje i biljke. To je stav Malika. Ima mišljenja da tu ulazi sve što spada u zemlju kao vrstu, kao što je: prašina, minerali, kreč i sl. i to je mišljenje Ebu-Hanife. Navodi se, također, da je to samo zemljana prašina, što smatraju Šafija, Ahmed i njihovi učenici, temeljeći to na riječima Allaha Uzvišenog: ***"pa da osvane samo klizava ledina" (18:40),*** tj. klizava zemlja, a zatim na hadisu koji stoji u Sahihu Muslimovom, a prenosi se od Huzejfe ibn Jemana, koji kaže: da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /742/ "Odlikovani smo nad drugim ljudima s tri stvari: naši redovi su postali kao redovi meleka, cijela Zemlja nam je učinjena kao džamija i zemlja na njoj nam je dana kao sredstvo čišćenja ukoliko ne nađemo vode!" Oni ističu da određenje čišćenja zemljom ima smisao zahvalnosti i ispunjenja obaveze, a da nešto drugo može biti umjesto toga, to bi bilo navedeno. "Dobar, čist" ovdje, po nekima, znači dopušten, a po drugima, koji nije nečist. Imam Ahmed i autori "Sunena" izuzev Ibn-Madže navode predanje od Ebu-Kilabe, on od Amra ibn Nedždana, a on od Ebu-Zerra, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /743/ "Čista zemlja je sredstvo čišćenja muslimana, čak da ne nađe vode deset godina. Ako je nađe, neka njom potare tijelo, jer to mu je bolje!" Ibn-Abbas kaže: "Najbolja je zemlja oranica!" To navodi Ibn-Merdevejh u svom komentaru.

"...I lica vaša I ruke vaše potarite!" Dakle, tejemmum je zamjena za čišćenje abdestom, ne zato što je to zamjena za to za sve organe, nego je, prema općem konsenzusu, dovoljno samo potrati lice i ruke. Međutim, imami se razilaze u pogledu načina obavljanja tejemmuma i postoji više mišljenja: jedni kažu da "treba potrti lice i ruke do laktova po dva puta", drugi "da treba potrti lice i šake po dva puta", a treći "da treba potrti lice i šake jednom". Ovo je i najispravnije na osnovi hadisa Ammara, čije predanje navodi imam Ahmed od Abdurrahmana ibn Ebzija, koji prenosi od svoga oca /744/ kako je neki čovjek došao Omeru i rekao mu: "Postao sam džunub (nečist), pa nisam našao vode?!" Omer je rekao: "Nemoj onda klanjati!" Ammar je kazao: "Sjećaš li se, vladaru vjernih, kada smo ti i ja bili na borbenom zadatku, pa smo bili nečisti i nismo našli vode? Ti nisi klanjao, a ja sam uzeo tejemmum zemljom i klanjao! Kada smo došli Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, ja sam mu to spomenuo, a on je rekao: 'Bilo ti je dovoljno ovo!' Udario je rukama o zemlju, otresao ih i njima potrao lice i šake!" Ahmed prenosi od Ammara da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem /745/, o tejemmumu rekao: "dotaknuti jednom zemlju i potrti lice i šake!"

Allah Uzvišeni je odlikovao ummet Svoga roba i poslanika, Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, određujući mu tejemmum, za razliku od drugih naroda, što potvrđuje i hadis koji se navodi u dva Sahiha od Džabira ibn Abdullaha, r.a., u kome stoji da Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /746/ "Dano mi je pet stvari koje nisu dane nikome prije mene: pomognut sam strahom koji hvata neprijatelja na udaljenosti mjesec dana hoda, zemlja mi je dana kao džamija i sredstvo čišćenja, pa gdje god se ljudi iz moga ummeta zateknu, neka klanjaju!" U drugoj verziji stoji: "On ima džamiju i sredstvo za čišćenje!" Nakon toga, naveo je ostatak hadisa. U ovom ajetu Allah Uzvišeni kaže:

"I lica vaša I ruke vaše potarite. Allah, dolsta prelazI preko grIjeha I praštaI" To znači da u praštanje i brisanje grijeha spada i to što vam je propisao tejemmum i dozvolio vam da s njim klanjate namaz ukoliko ne nađete vode, što je vid dobrote i olakšice prema vama. U ovom ajetu vodi se računa da se namaz ne obavlja na neodgovarajući način, počev od pijanstva, tako da čovjek treba biti trezven i znati šta govori, odnosno, velike nečistoće - dok se ne okupa, ili male nečistoće - dok ne uzme abdest. Izuzetak je ako je čovjek bolestan ili nema vode, jer tada mu Allah Uzvišeni daje da kao olakšicu uzme tejemmum, što je izraz Njegove milosti, blagosti i širine.

Povod propisivanja tejemmuma

El-Buhari navodi predanje od Aiše, koja kaže: /747/ - Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, na jedno putovanje, a kada smo došli u Bejdu ili Zatul-Džejš, pukla mi je ogrlica. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ostao je tražeći je zajedno s ostalim ljudima. Pošto nisu imali vode, ljudi su došli Ebu-Bekru i kazali: "Vidiš šta je Aiša uradila? Podigla je i Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i druge ljude, a oni nisu blizu vode, niti je uz njih voda." Tada je došao Ebu-Bekr dok je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio stavio glavu na moju natkoljenicu i zaspao! Rekao je: "Zadržala si Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i ove ljude, a oni nisu blizu vode, odnosno uz njih nije voda?" Zatim me je Ebu-Bekr prekorio i rekao što je Allah htio da kaže, a zatim počeo bockati rukom u pas, a samo me je glava Allahovog Poslanika sprečavala da se pomaknem. Zatim je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ustao u zoru, ali nije imao vode! Tada je Allah Uzvišeni objavio ajet o tejemmumu i oni su uzeli tejemmum! Usejid ibn Hudajr tom je prilikom rekao: "Ovo nije prva blagodat što ju je donijela porodica Ebu-Bekra!" Potom smo poslali devu na kojoj sam ja jahala i našli smo ispod nje ogrlicu! To prenosi El-Buhari od Kutejbe, a Muslim od Jahje ibn Jahje.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ
يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا السَّبِيلَ ﴿٤٤﴾ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ
وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَىٰ بِاللَّهِ نَصِيرًا ﴿٤٥﴾ مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ
الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ
وَرَاعِنَا لَيًّا بِأَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِي الدِّينِ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا
وَاسْمَعْ وَانظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَٰكِن لَّعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ
فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٤٦﴾

"Zar ne vidiš kako oni kojima je dan dio Knjige kupuju zabludu i žele da vi s Pravog puta skrenete?" /44/ "Allah najbolje poznaje neprijatelje vaše; Allah je dovoljan Zaštitnik; Allah je dovoljan Pomagač!" /45/ - Oni koji su judejstvo prihvatili, izvrću smisao riječi govoreći: "Čujemo, ali se ne pokoravamo!" i "Slušaj, ne čuli Te!" i "ra'ina" prevrćući jezicima svojim i huleći vjeru! A da oni kažu: "Slušamo i pokoravamo se!" i "Slušaj!" i "Pogledaj na nas!" - za njih bi bilo bolje i ispravnije! Ali, Allah je njih zbog nevjerovanja njihova prokleo i malo ko od njih vjeruje! /46/

Allah Uzvišeni govori ovdje o židovima, neka je na njih prokletstvo Allahovo do Dana sudnjega, kako oni kupuju zabludu za Pravi put, okreću se od onoga što je Allah objavio Svom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i ostavljaju znanje koje imaju od prethodnih vjerovjesnika o osobinama Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, da bi to prodali za bagatelnu cijenu ovosvjetskih prolaznosti;

"I žele da vi s Pravog puta skrenete", tj. žele da vi ne vjerujete i da napustite Uputu koju slijedite;***"Allah najbolje poznaje neprijatelje vaše"***, tj. On ih najbolje zna, pa vas zato upozorava;

"Allah je dovoljan Zaštitnik; Allah je dovoljan Pomagač!" Allah je dovoljan zaštitnik onome ko od Njega traži utočište i pomagač onome ko od Njega pomoć traži!

Zatim, Allah Uzvišeni kaže: ***"Oni koji su judejstvo prihvatili..."*** čime se ukazuje na vrstu kao i u riječima Uzvišenog: ***"pa klonite se nečistih kumira!" (I22:30);***

"Oni izvrću smisao riječi", tj. tumače ih na neodgovarajući način i komentiraju drugačije nego Allah to hoće, - ***govoreći: "Slušamo"***, tj. čujemo što si rekao, Muhammede, ali ti se ne pokoravamo, što predstavlja najteži oblik nevjerstva i inada! Oni odvraćaju od Knjige Allahove nakon što su je razumjeli, znajući kakva ih kazna za to čeka! Njihove riječi: ***"I slušaj, ne čuli te!"***, tj. slušaj šta kažemo, ne čuo!!... To je ironija i omalovažavanje od njih, Allah ih prokleo!

"I 'Ra'inal' prevrćući jezicima svojim i huleći vjeru!" To znači da oni simuliraju da govore: "Čuvaj nas i čuj!" - dok time misle na glupost napadajući tako Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. O tome je bilo više govora uz riječi Allaha Uzvišenog:

"O vjernici, ne govorite 'Ra'inal', nego recite 'Unzurna!'" (I2:104) Zato Allah Uzvišeni kaže za ove židove da svojim govorom oni žele suprotno onome što kažu prevrćući svojim jezicima i huleći vjeru, odnosno, napadajući Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem.

Zatim kaže:

- A da oni kažu: "Slušamo i pokoravamo se!" i "Slušaj!" i "Pogledaj nas!" - za njih bi bilo bolje i ispravnije! Ali, Allah je njih zbog nevjerovanja njihovoga prokleo i malo ko od njih vjeruje!" Njihova su srca prazna od dobra i daleko od toga, tako da u njih ne ulazi ništa od vjere, koja bi im bila od koristi. O tome je bilo govora ranije uz riječi Allaha Uzvišenog: ***"jer malo je njih koji vjeruju" (I2:88),*** što znači da ne vjeruju korisnim vjerovanjem.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا
مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُم مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَىٰ أَدْبَارِهَا
أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ ۚ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٤٧﴾ إِنَّ اللَّهَ
لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ
فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾

"O vi kojima je Knjiga dana, povjerujte u ovo što objavljujemo potvrđujući ono što već imate, prije nego što crte lica izbrišemo i vratimo ih nazad, ili ih prokunemo kao što smo proklinjali one koji nisu subotu poštivali, jer zapovijest Allahova biva izvršena!" /47/ "Allah, doista, neće oprostiti da se Njemu išta ravnim pridružuje, a oprostit će sve mimo toga kome On hoće! A onaj ko drugog Allahu pridružuje, on čini potvoru i grijeh velikI!" /48/

Allah Uzvišeni zapovijeda sljedbenicima Knjige da vjeruju u ono što je objavio Njegovom poslaniku, Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, iz Knjige velike, koja sadrži potvrdu radosnih vijesti koje oni imaju, prijeteći im ukoliko to ne budu činili, slijedećim riječima:

"prije nego što crte lica izbrišemo i vratimo ih nazad." Neki u vezi s tim kažu: "To znači, prije nego izbrišemo crte lica, jer brisanje tih crta znači njihovo vraćanje otraga tako da i njihovi pogledi budu straga i kreću se unazad, što najbolje govori o kazni. Ovo je primjer koji im Allah Uzvišeni navodi zbog toga što su se okrenuli od istine i vratili neistini vraćajući se tako sa Jasnoga puta na put zablude, kojim idu žurno krećući se nazad.

Navodi se da je svećenik Ka'b el-Ahbar prihvatio islam kada je čuo ovaj ajet, a Ibn-Džerir navodi predanje od Isa'a ibn Mugire, koji kaže: - Kod Ibrahima smo razmatrali pitanje Ka'bovog prihvaćanja islama. Neki su tvrdili da je on primio islam u vrijeme Omera. Naime, on je krenuo na put do Svetog hrama u Kudsu i naišao kroz Medinu, pa je pred njega izišao Omer rekavši: "Ka'be, primi islam!" Odgovorio je: - Zar vi, u vašoj Knjizi ne kažete:

"Oni kojima je dano da nose Tevrat, pa ga ne drže, sličnl su magarcu koji nosl knjige!" (162:5) Meni je dano da nosim Tevrat?! Omer ga je, potom, pustio i on je otišao stigavši do Homsa. Tamo je čuo jednog tužnog čovjeka kako govori:

"O vl kojima je Knjiga dana, povjerujte u ovo što objavljujemo potvrđujući ono što već imate prije nego što crte lica izbrišemo i vratimo lh nazad..." Tada je rekao: "Gospodaru moj, ja prihvaćam islam!" iz straha da se na njega ne odnosi ovo što donosi ovaj ajet. Nakon toga se vratio, otišao svojoj porodici u Jemen, a potom došao s njima kao muslimanima! Ovako prenosi Ibn Ebi-Hatim u drugoj verziji i sa drugim lancem predanja.

"Ill lh prokunemo kao što smo proklinjali one koji nlsu poštovali subotu", tj. one koji su u subotu varkom išli u lov, pa su se izobličili u majmune i svinje[175], o čemu će opširnije biti govora u poglavlju "O bedemima", inšallah!

"...jer zapovljest Allahova će lzvršena bltl!" Kada On nešto naredi, ne može biti drugačije, niti se to može omesti. Nakon toga, Allah Uzvišeni saopćava da neće oprostiti da se Njemu bilo što pridružuje, tj. da neće oprostiti robu koji bude idolopoklonik, dok će sve osim toga oprostiti kome hoće od Svojih robova. U vezi s ovim ajetom ima više hadisa, od kojih ćemo mi neke ovdje navesti.

Prvi hadis: Hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar u svom "Musnedu" navodi predanje od Enesa ibn Malika, koji prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /748/ "Tri su vrste nasilja: nasilje koje Allah neće oprostiti, nasilje koje će Allah oprostiti i nasilje od kojega Allah neće ostaviti ništa! Nasilje koje Allah neće oprostiti jeste idolopoklonstvo (širk), jer Allah kaže:

'Idolopoklonstvo je velIko nasIlje!' (131:13) Nasilje koje će čovjek oprostiti jeste nasilje koje robovi učine sebi u stvarima između njih i njihova Gospodara, a nasilje koje neće ostaviti jeste nasilje robova jednih prema drugima sve dok jedni drugima to duguju!"

Drugi hadis: Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Zerra, koji kaže: /749/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Nema roba koji kaže: Nema boga osim Allaha! a potom, na tome umre - da neće ući u Džennet!" Na to sam ja upitao: "A ako učini blud ili ukrade?", pa je rekao: "Čak ako i blud počini i ukrade!" Rekao sam: "A ako učini blud ili ukrade?", pa je rekao: "Čak ako i blud počini i ukrade!" To je ponovljeno tri puta, a četvrti put je rekao: "Uprkos protivljenju Ebu-Zerra!" Zatim kaže: "Nakon toga je Ebu-Zerr izišao, a on je vukući svoj plašt govorio: "Da, uprkos protivljenju Ebu-Zerra!" Nakon toga je Ebu-Zerr ovo govorio i ponavljao: "Da, uprkos protivljenju Ebu-Zerra!" Navode ga iz predanja Husejna.

Treći hadis: Hafiz Ebu-Ja'la navodi predanje u svom "Musnedu" od Džabira: /750/ da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Oprost prema robu važi sve dok ne padne zastor!" Neko je upitao: "Allahov Poslaniče, a šta je zastor?" On je odgovorio: "To je pridruživanje Allahu bilo šta, jer nema duše koja će susresti Gospodara svoga ako Mu nikoga nije pridruživala, da joj se ne omogući oprost od Allaha Uzvišenog, pa ako On htjedne - kaznit će je, a ako htjedne - oprostit će joj!" Nakon toga, Božiji Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio je:

"Allah, dolsta, neće oprostltl da se Njemu lšta ravnlm pridružuje, a oprostlt će sve mlmo toga, kome On hoće!"

Četvrti hadis: Taberani navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: /751/ - Allah Uzvišeni kaže: ***"Ko bude znao da sam ja moćan da oprostlm grijehe, oprostlt ću mu ukolIko ml ne bude nlkoga pridružlvao!"***

Od Ibn-Omera se navodi da je rekao: - Nismo dozvoljavali da za oprost mole oni koji su počinili velike grijehe dok nismo čuli Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako uči:

"Allah, dolsta, neće oprostltl da se Njemu lšta ravnlm pridružuje, a oprostlt će sve mlmo toga kome On hoće!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /752/ "Ostavio sam Svoj zagovor (šefaat) za počinioce velikih grijeha iz Moga ummeta za Sudnji dan!" Naime, za traženje oprosta Allahovog uvjet je pokajanje, pa ko se pokaje od bilo kojeg grijeha, makar ga i opetovao, Allah će mu primiti pokajanje, jer Allah Uzvišeni kaže:

- Recl: "O robovl moji koji ste se prema sebl ogrIješIll, ne gubite nadu u Allahovu mllost, jer Allah sve grijehe oprašta!" (139:53), ali pod uvjetom da se pokaju.[176]

"A onaj ko drugog Allahu pridružuje, on člnl potvoru l grijeh velIkl", kao što Allah također kaže:

"Idolopoklonstvo je velIko nasIlje!" (131:13) U dva Sahiha se navodi predanje od Ibn-Mesuda, koji kaže: /753/ Upitao sam: "Allahov Poslaniče, koji je najveći grijeh?" Rekao je: "Da Allahu učiniš suparnika,

[175] Vidjeti poglavlje **"Krava"**, ajet 65,66, te poglavlje **"Bedemi"**, ajet 166 uz poseban komentar.

[176] čak i sam širk (idolopoklonstvo) Allah može oprostiti ukoliko onaj koji to čini učini tevbu/pokajanje za života. Međutim, ono što Allah neće oprostiti nikada jeste širk sa kojim čovjek umre i zbog koga će vječno ostati u Vatri. Njemu se kazna neće smanjivati, tako da će - kada mu sagori - koža biti zamijenjena drugom, da bi osjećao kaznu!

a On te je stvorio!" On navodi kompletan hadis. Ibn-Merdevejh navodi predanje od Imrana ibn Husajna: /754/ da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Da vas obavijestim o najvećim grijesima? To je pridruživanje Allahu nekoga ravnim!", a zatim je proučio:

"A onaj ko drugog Allahu pridružuje, on čini potvoru i grijeh veliki!" te nepokornost roditeljima, pa je proučio: ***"da bi bio zahvalan Meni i roditeljima svojim, a Meni se sve vraća!" (31:14)***

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنفُسَهُم بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي
مَن يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٤٩﴾ انظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ
وَكَفَىٰ بِهِ إِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٠﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ
بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَٰؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ
آمَنُوا سَبِيلًا ﴿٥١﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمَن يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ
نَصِيرًا ﴿٥٢﴾

"Zar ne vidiš one koji sebe smatraju od grijeha čistim? Međutim, Allah čisti od grijeha koga hoće i nikome se neće, ni koliko trun, nepravde učiniti!" /49/ "Pogledaj kako izmišljaju laž o Allahu! To je Allahu dovoljno kao jasan grijeh!" /50/ - Zar ne vidiš one kojima je dan dio Knjige kako u kumire i Taguta vjeruju, a onima koji ne vjeruju govore: "Ovi su na ispravnijem putu od onih koji vjeruju!" /51/ "To su oni koje je Allah prokleo, a onome koga je Allah prokleo nećeš naći nikoga ko bi mu pomogao!"/52/

Hasan i Katade tvrde da je ajet:

"Zar ne vidiš one koji sebe smatraju od grijeha čistim?" objavljen u vezi sa židovima i kršćanima koji su govorili: "Mi smo sinovi i miljenici Božiji!" - te: "U Džennet neće ući niko ko nije židov ili kršćanin!" Međutim, iako su židovi i kršćani bili povod objavi ajeta, on također ima opće značenje i odnosi se na svakoga onoga koji se hvališe i sam sebe ili druge oslobađa grijeha. Ustvari, to predstavlja prijekor samohvalisanju i oslobađanju od grijeha. U Sahihu Muslimovom navodi se predanje od Mikdada ibn El-Esveda, koji kaže: /755/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio nam je da bacimo prašinu u lica onih koji hvale!" U Dva Sahiha od Ebu-Bekreta se prenosi: /756/ da je Allahov Poslanik čuo nekog čovjeka kako hvali drugoga čovjeka, pa je rekao: "Teško tebi, prerezao si vrat svome drugu!" Zatim je rekao: "Ako neko od vas mora pohvaliti svoga druga, neka kaže: 'Mislim da je takav i takav!', a Allah najbolje zna!"

Imam Ahmed navodi predanje od Ma'beda el-Džuhenija, koji kaže: - Muavija je rijetko navodio riječi Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, govoreći "da je rekao", a rijetko bi i petkom, kada bi navodio hadis Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, izostavljao njegove riječi: /757/ "Kome Allah želi dobro, da mu da razumije vjeru! Ovaj kapital je sladak i svjež, pa ko ga uzme iskreno, bit će blagoslovljen! Čuvajte se hvalisanja, jer to je ubistvo!" O pokuđenosti hvalisanja i oslobađanja od grijeha bit će riječi više uz ajet:

"I ne oslobađajte grijeha sami sebe, jer On najbolje zna ko se Allaha boji!" (53: 32)[177] Zato Allah Uzvišeni ovdje kaže:

"Međutim, Allah čisti od grijeha koga hoće!" To je stvar Allaha Uzvišenog, budući da On najbolje zna suštinu stvari i sve skriveno; ***"i nikome se neće, ni koliko trun, nepravde učiniti!"*** Dakle, ni koliko jedan trun, a to je ono što bude unutar sjemenke ili što ostane među prstima.

"Pogledaj kako izmišljaju laž o Allahu!" To znači: pogledaj kako židovi i kršćani sami sebe oslobađaju grijeha, tvrdeći da su oni Allahovi sinovi i miljenici, te

"da u Džennet neće ući niko osim onoga ko bude židov ili kršćanin!" (12:111), zatim:

"Vatra nas neće ni dodirnuti više od nekoliko dana!" (13:24) Usto, oni se pouzdaju u dobra djela svojih predaka, iako je Allah Uzvišeni odredio da dobra djela očeva neće ni u čemu biti od koristi sinovima, rekavši:

"Taj narod je bio i nestao; njemu pripada ono što je zaslužio, a vama što ste zaslužili!" (12:134)

Zatim, Allah Uzvišeni kaže: ***"To je Allahu dovoljno kao jasan grijeh!"*** Dovoljno je što su ovo učinili otvoreno lažući i klevećući.

"Zar ne vidiš one kojima je dan dio Knjige, kako u kumire i Taguta vjeruju?" Riječ odnosi se na kumira, proroka, čarobnjaka i sl. U hadisu stoji: /758/ "Predskazivanje, vračanje i gatanje ulaze u značenje riječi 'el-džibt'!" Imam Ahmed navodi predanje u svom "Musnedu" od Kubejsea ibn Meharika, koji navodi da je čuo Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /759/ "Gatanje, vračanje i predskazivanje sudbine spadaju u idolopoklonstvo! Avf kaže: "Predskazivanje je gatanje iz leta ptica, a vračanje je gatanje iz linija po zemlji.[178] O Tagutu smo, međutim, govorili u poglavlju "El-Bekare", uz riječi Allaha Uzvišenog:

"Onaj ko ne vjeruje u Taguta ,[179] a vjeruje u Allaha, drži se za najčvršću vezu, koja se neće prekinuti".

Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ebu-Zubejra, da je on čuo od Džabira ibn Abdullaha kako mu je postavljeno pitanje u vezi sa "Tagutima", pa je rekao:

---

[177] Pogledati komentar uz poglavlje "En-Nedžm", ajet 32.

[178] To je vjerovatno ono što mi danas nazivamo **vračanje kamenčićima**, što je ružna i lažna vještina čiji protagonisti misle da otkrivaju skriveno **znanje** i time potvrđuju **da su** lašci **i** neznalice.

[179] Usp. bilješku 105 uz ajet 256 poglavlja "El-Bekare".

"To su proroci kojima dolaze šejtani!" Imam Malik kaže: "To je sve što se obožava mimo Allaha Uzvišenog!"

"...a onima koji ne vjeruju govore: "Ovi su na ispravnijem putu od onih koji vjeruju..." Oni preferiraju nevjernike u odnosu na muslimane i pored njihovog paganstva, pomanjkanja vjere i nevjerovanja u Allahovu Knjigu, koja im je dana. Imam Ahmed navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: Kada je Ka'b ibn Ešref došao u Meku, Kurejši su rekli: "Zar ne vidiš ovog samotnog bijednika odsječenog od svog naroda, koji misli da je bolji od nas...?!" Mi smo čuvari hadžija, vrata Kabe i skrbnici vodom!" On je rekao: "Vi ste dobri!" Nakon toga objavljeno je: ***"a doista, će onaj koji tebe mrzi bez spomena ostati!" (108:3)*** Nakon toga je, također, objavljeno:

"Zar ne vidiš kako oni kojima je dan dio Knjige..." do ***"pomagač!" (13:44-45)*** Ovo je za njih prokletstvo i obavještenje da neće imati pomagača ni na ovome ni na onome svijetu, budući da idu tražiti pomoć od idolopoklonika, govoreći im to kako bi ih pridobili da im pomognu. Oni su im odgovorili došavši s njima na "Dan saveza", pa su Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovi drugovi iskopali oko Medine hendek, te je Allah otklonio njihovo zlo!

"I one koji ne vjeruju i nisu postigli nikakvo dobro, pune srdžbe je odbio, I vjernike je Allah borbe poštedio! Allah je doista moćan i silan!" (33:25)

أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّنَ ٱلْمُلْكِ فَإِذًا لَّا يُؤْتُونَ ٱلنَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾
أَمْ يَحْسُدُونَ ٱلنَّاسَ عَلَىٰ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۖ فَقَدْ ءَاتَيْنَآ ءَالَ إِبْرَٰهِيمَ
ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَءَاتَيْنَٰهُم مُّلْكًا عَظِيمًا ﴿٥٤﴾ فَمِنْهُم مَّنْ ءَامَنَ بِهِۦ
وَمِنْهُم مَّن صَدَّ عَنْهُ ۚ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا ﴿٥٥﴾

"Ili (da) bilo kakav udio u vlasti imaju, oni ljudima ništa ne bi dali!" /53/ "Ili ljudima zavide na onome što im je Allah dao iz obilja svoga?! A Mi smo potomcima Ibrahimovim Knjigu i mudrost dali, i dali smo im veliku vlast!" /54/ "Pa, bilo ih je koji su vjerovali, a bilo je i onih koji su od toga odvraćali! A Džehennem je dovoljan kao oganj užareni!" /55/

Allah Uzvišeni kaže ***"Ili da bilo kakav udio u vlasti imaju..."*** u obliku negativnog upita, što znači: oni nemaju nikakvog udjela u vlasti. Nakon toga, opisuje ih kao škrce, pa kaže:

"oni ljudima ništa ne bi dali!" Znači, da oni imaju ikakav udio u vlasti i gospodarstvu, oni ne bi dali ništa, a pogotovu ne Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, pa čak ni toliko da se može ispuniti "neqir", tj. udubina na koštici hurme, po mišljenju Ibn-Abbasa i mnogih drugih.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"Ili bi ljudima zavidjeli na onome što im je Allah dao iz obilja Svoga?!" Time se ukazuje na njihovu zavist prema Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, na veličanstvenoj vjerovjesničkoj misiji, koju mu je Allah Uzvišeni podario, te sprečavanje da ga priznaju iz zavisti prema njemu budući da je bio Arap, a ne Izraelićanin. Ibn-Abbas kaže: "Mi smo ljudi mimo drugih!"[180]

"A Mi smo potomcima Ibrahimovim Knjigu i mudrost dali, i dali smo im veliku vlast!" To znači, Mi smo sinovima Israilovim, kojima su potomci Ibrahimovi dali vjerovjesništvo, njima smo objavljivali knjige, pa su oni sudili među sobom po tradiciji, tj. mudrosti, a dali smo da između njih budu i vladari. Pored svega toga, među njima je bilo onih koji su vjerovali, te onih koji nisu vjerovali, i koji su ljude odvraćali i odbijali od vjerovanja u vjerovjesnike, iako su bili između njih, pa kako da povjeruju u tebe, Muhammede, jer ti nisi Izraelićanin?!

"A dovoljan je Džehennem kao užareni oganj!", tj. kao kazna za njihovo nevjerstvo, inad i suprotstavljanje Allahovim knjigama i poslanicima, njima je dovoljna vatra!

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
بِـَٔايَٰتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُم بَدَّلْنَٰهُمْ
جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا
ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَنُدْخِلُهُمْ
ظِلًّا ظَلِيلًا ﴿٥٧﴾

"Doista, one koji ne vjeruju u Znamenja Naša, Mi ćemo u vatru baciti, pa kada god im se kože ispeku, zamijenit ćemo im ih drugim kožama, kako bi kaznu osjetili! Allah je, doista, silan i mudar!" /56/ "A one koji vjeruju i dobra djela čine, Mi ćemo uvesti u dženetske bašče ispod kojih rijeke teku. Tamo će zauvijek ostati i žene čiste u njima imati; i u debelu hladovinu ćemo ih uvesti!"/57/

Allah Uzvišeni kazuje kako će kažnjavati u džehenemskoj vatri one koji ne vjeruju u Njegove ajete i odvraćaju od Poslanika, sallallahu alejhi ve sel-

[180] Pod ljudima se u ovom ajetu misli na Arape, a ne na ostale ljude, budući da su židovi smatrali da će vjerovjesnik doći između njih. Stoga, kada se on pojavio među Arapima, oni su im pozavidjeli na toj velikoj blagodati! Allahu naš, daj nam da Ti se zahvalimo na blagodati Tvojoj što si nam poslao ovog plemenitog vjerovjesnika i da se držimo njegove upute, jer Tebi pripada zahvala na početku i kraju!

lem, pa kaže: ***"Doista, one koji ne vjeruju u Znamenja Naša... itd."***, tj. Mi ćemo uvesti u Vatru tako da kaznom i patnjom bude obuhvaćen svaki djelić njihovoga tijela. Zatim kaže:

"pa kada im se kože ispeku, zamijenit ćemo im ih drugim kožama, kako bi kaznu osjetili!" E'meš navodi predanje od Ibn-Omera: "Kada njihove kože budu sagorjele, bit će zamijenjene drugim kožama, bijelim poput hartije!" To prenosi Ibn Ebi-Hatim. /760/ "Jedan je čovjek ovaj ajet proučio pred Omerom, pa je on rekao: "Ponovi mi ga!", što je on učinio. Tada je Muaz ibn Džebel rekao: "Ja imam njegov komentar! U jednom satu bit će promijenjene sto puta!" Omer je kazao: "Tako sam ja čuo od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem!"

"A one koji vjeruju i dobra djela čine, Mi ćemo uvesti u dženetske baščе, ispod kojih rijeke teku. Tamo će zauvijek ostati!" To je kazivanje o stanju sretnika u dženetskim baščama, ispod kojih rijeke teku u svim pravcima. Oni će u njima vječno ostati ne mijenjajući se i ne želeći da se bilo šta mijenja!; ***"i žene čiste imati"***, tj. žene čiste od mjesečnog i porodiljskog pranja, od neposlušnosti, lošeg morala i negativnih svojstava.

"i u debelu hladovinu ćemo ih uvesti!" U duboku, debelu i ugodnu hladovinu. Ibn-Džerir navodi predanje od Šu'beta, koji kaže: - Čuo sam Ed-Dahhaka kako prenosi od Ebu-Hurejrea, a on od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: /761/ "U Džennetu ima drvo ispod čijeg hlada jahač može putovati stotinu godina i neće ga prijeći. To je Drvo vječnosti...!"

إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤَدُّوا۟ ٱلْأَمَٰنَٰتِ إِلَىٰٓ أَهْلِهَا
وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ ٱلنَّاسِ أَن تَحْكُمُوا۟ بِٱلْعَدْلِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِۦٓ
إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ سَمِيعًۢا بَصِيرًا ﴿٥٨﴾

"Allah vam doista naređuje da emanete date onima kojima pripadaju, a kada među ljudima sudite - da pravedno sudite. Savjet Allahov je uistinu divan i Allah doista sve čuje i vidi!"/58/

Allah Uzvišeni naređuje da se poslovi od povjerenja daju onima koji su ih dostojni. U hadisu Hasana, koji on navodi od Semure, stoji da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /762/ "Čuvaj emanet onoga koji ti ga je povjerio i ne iznevjeri onoga ko je tebe iznevjerio!" Predanje navode imam Ahmed i autori "Sunena" i to obuhvaća sve stvari i poslove od povjerenja kojima je obavezan čovjek, počevši od prava Allaha Uzvišenog prema Svojim robovima (kao što su namaz, zekat, post, kefareti, zavjeti i druge obaveze koje su čovjeku povjerene i za koje robovi ne znaju), do prava ljudi jednih prema drugima (kao što su: ugovori, stvari na čuvanju i drugo što povjeravaju jedni drugima bez dovoljnog uvida u to), a što je Allah naredio da se izvrši. Ko to ne učini na ovome svijetu, od njega će se nadoknaditi na Sudnjem danu, što potvrđuje i vjerodostojan hadis, prema kome je /763/ Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Tada će se sigurno dati prava onome kome pripadaju, pa će se ovci bez rogova dati od one koja je imala rogove!" Više komentatora navode da je ovaj ajet objavljen u vezi s Osmanom ibn Talhom ibn Ebi-Talhom, čuvarom (vratarom) časne Kabe. Povod je bio što je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, uzeo od njega ključ od Kabe na dan osvajanja Meke, a zatim mu ga vratio. Ibn-Ishak kaže: "Neki ljudi od znanja su mi pričali da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, stao na vrata Kabe i rekao: /764/ "Nema boga osim Allaha, Jedinoga, Koji nema ortaka, Koji je potvrdio Svoje obećanje, pomogao Svoga roba i sam porazio saveznike. Svako djelo, krv i imetak koji se ističu, i spominju (iz doba džahilijeta) pod mojim su nogama osim brige o Kabi i vode za hadžije!" Ostatak hadisa naveden je u govoru (hutbi) Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, koju je tada održao. Zatim kaže: "... potom je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, sjeo u džamiji. Prišao mu je Alija ibn Ebi-Talib dok mu je ključ još bio u rukama i rekao: "Allahov Poslaniče, sastavi nam pokrivanje Kabe sa pojenjem hadžija, Allah te blagoslovio!" - a Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Gdje je Osman ibn Talha?" On je pozvan njemu, pa mu je rekao: "Evo ti ključevi, Osmane. Danas je dan povjerenja i dobročinstva!" Ovaj ajet, iako je objavljen povodom vraćanja ključa Kabe Osmanu ibn Talhi koji je bio emanet što ga je predao Allahovom Posланiku, sallallahu alejhi ve sellem, a zatim mu ga je on vratio, kao što je naprijed navedeno u hadisu, ima opći smisao i odnosi se na svaki emanet koji čovjek povjeri. Zato Ibn-Abbas kaže: "To se odnosi i na dobročinitelja i na pokvarenjaka!" To se odnosi na svakoga, jer svako treba da vrati povjerene mu stvari.

"a kada među ljudima sudite - da pravedno sudite." Ovim Allah Uzvišeni naređuje da se među ljudima pravedno sudi. U hadisu stoji: /765/ "Allah je uz vladara sve dok ne postane nepravedan, a kada postane nepravedan - onda ga ostavi samog!"

"Savjet Allahov je, uistinu, divan!" On vam time naređuje da stvari od povjerenja izvršavate i pravedno sudite među ljudima, uključujući i druge Njegove savršene i veličanstvene naredbe i propise.

"I Allah, doista, sve čuje i vidi!" On dobro čuje što govorite i vidi što radite. Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji je proučio ovaj ajet:

"Allah vam doista naređuje da povjerenje dajete onima koji su ga dostojni..." do riječi:

"Savjet Allahov je uistinu divan, I Allah, doista, sve čuje i vidi!" stavljajući palac na uho, a prst do njega na oko, rekavši: /766/ "Čuo sam da ga je ovako učio i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, stavljajući prste ovako!" Predanje navode Ebu-Davud i Ibn-Hibban u svom Sahihu, El-Hakim u

"Mustedreku" i Ibn-Merdevejh u svom "Tefsiru." Ebu-Junus je bio sluga Ebu-Hurejrea po imenu Selim ibn Džubejr.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَطِيعُواْ ٱللَّهَ
وَأَطِيعُواْ ٱلرَّسُولَ وَأُوْلِي ٱلْأَمْرِ مِنكُمْ ۖ فَإِن تَنَٰزَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى
ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ
وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾

"O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i nadležnim između vas! A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allaha i drugi svijet! To je bolje i posljedice su ljepše!"/59/

El-Buhari navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji u vezi s riječima:

"pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku i nadležnim između vas", kaže: /767/ "Objavljeno je u vezi s Abdullahom ibn Huzafe ibn Kajs ibn Adijjem, kada ga je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao u izvidnici..." Ovako to navode ostali iz ove grupe, izuzev Ibn-Madžea, a imam Ahmed prenosi od Alije da je rekao: /768/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao je izvidnicu, odredivši im za pretpostavljenoga jednog od ensarija. Kada su oni krenuli, on je zapazio nešto, pa je rekao: "Zar vam Allahov Poslanik nije zapovjedio da mi budete poslušni?" Oni su kazali: "Dakako!" Zatim je rekao: "Sakupite mi drva!" Sakupili su drva a on je tu naložio vatru i rekao: "Odlučio sam da uđete u ovu vatru!" Zatim, kaže: - Jedan mladić među njima tada je rekao: "Od vatre ste pobjegli Allahovom Poslaniku, pa ne žurite dok ne sretnete Poslanika! Ako vam on naredi da uđete u vatru, uđite!" Oni su se potom vratili Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i obavijestili ga o tome, a on je rekao: "Da ste u nju ušli, nikada ne biste izišli! Pokornost je samo u činjenju dobra!" To bilježe sastavljači dva Sahiha u predanju El-E'meša. Ebu-Davud navodi predanje od Abdullaha ibn Omera, koji prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /769/ "Poslušnost i pokornost obaveza su muslimana u stvarima koje voli i ne voli, a koje ne vode u grijeh. Ukoliko se zapovijeda grijeh, tada nema poslušnosti ni pokornosti!" To navode i El-Buharija i Muslim.

El-Buhari navodi predanje od Enesa, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /770/ "Slušajte i pokoravajte se, pa makar vam naređivao abesinski rob čija je glava kao grožđica!" Ibn-Džerir navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /771/ "Doći će vam namjesnici nakon mene, pa će vam dobročinitelj činiti dobro, a pokvarenjak zlo! Slušajte ih i budite pokorni u svemu što je u skladu s istinom i klanjajte iza njih! Ako budu činili dobro, to pripada i vama i njima, a ako budu činili zlo, to pripada vama, a protiv je njih!" Od Ibn-Abbasa, r.a., navodi se da je rekao: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /772/ "Ko kod svoga pretpostavljenog (vladara) vidi nešto loše, neka se strpi, jer niko ko se razilazi sa zajednicom i za pedalj, neće umrijeti osim kao paganin!" Predanje navode Muslim i El-Buhari.

"I nadležne između vas!" Ima mišljenja da su to pretpostavljeni vladari, a ima mišljenja da su učeni. Koliko se vidi, a Allah to najbolje zna, to ima opće značenje i odnosi se na svakog pretpostvljenog, od vladara do učenjaka. U jednom sahih (vjerodostojnom) hadisu o čijoj su vjerodostojnosti saglasni El-Buhari i Muslim, od Ebu-Hurejrea se navodi kako on prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: /773/ "Ko se meni pokori, pokorio se i Allahu, a ko prema meni griješi, griješi i prema Allahu. Ko se pokori mome zastupniku - i meni se je pokorio, a ko se ogriješi o moga zastupnika - i o mene se ogriješio!" Ove zapovijedi odnose se na poslušnost učenim i pretpostavljenim. Zato Allah Uzvišeni kaže: ***pokoravajte se Allahu"***, tj. slijedite Njegovu Knjigu, ***"I pokoravajte se Poslaniku"***, tj. držite se njegova sunneta,

"I nadležnim između vas", u svemu što vam narede u okviru pokornosti Allahu, a ne griješenju prema Njemu, jer "nema pokornosti stvorenju u griješenju prema Allahu", kao što je to navedeno u hadisu, nego je "pokornost samo u dobru!"

"A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku", tj. Knjizi i sunnetu. To je zapovijed od Allaha Uzvišenog, jer u svemu u čemu ljudi raspravljaju o pitanjima osnova vjere i izvedenih propisa, dužni su da se obrate Knjizi i sunnetu, kao što i Allah Uzvišeni kaže:

"Ma u čemu se razilazili, presuda pripada Allahu!" (I42:10) Prema tome, ono što presude Knjiga i sunnet, i što posvjedoče kao ispravno, to je istina, a nakon istine nema ništa osim zablude! Zato i Allah Uzvišeni kaže: ***"ako vjerujete u Allaha i drugi svijet!"*** To znači, vaša neslaganja i neznanje ostavite i obratite se Allahovoj Knjizi i sunnetu Njegova Poslanika, pa prema njima sudite u svemu u čemu se ne slažete. Ovaj ajet upućuje na to da onaj koji u pitanjima sukoba ne bude sudio po Knjizi i sunnetu, i njima se ne obrati, ne vjeruje u Allaha i drugi svijet.

Allah Uzvišeni kaže: ***"To je bolje"***, tj. suđenje na osnovi Allahove Knjige i sunneta Njegovoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te obraćanje njima bolje je, ***"I po posljedicama ljepše"***, tj. sa ljepšom posljedicom, rezultatom i nagradom.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ
وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا
أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿٦٠﴾ وَإِذَا
قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ
عَنكَ صُدُودًا ﴿٦١﴾ فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ
أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَاءُوكَ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا ﴿٦٢﴾
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُل لَّهُمْ
فِي أَنفُسِهِمْ قَوْلًا بَلِيغًا ﴿٦٣﴾

"Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što je objavljeno tebi i u ono što je objavljeno prije tebe, kako žele da im se pred Tagutom sudi, iako im je naređeno da u njega ne vjeruju?! A šeftan želi da ih samo u veliku zabludu navede!" /60/ - I kada im se kaže: "Dođite na ono što je Allah objavio i dođite Poslaniku!" - vidiš licemjere kako se od tebe sasvim okreću!" /61/ "A šta će tek biti kada ih pogodi nevolja zbog djela ruku njihovih, pa ti dođu zaklinjući se Allahom: "Mi smo samo htjeli da dobro i pravo učinimo!" /62/ "To su oni za koje Allah zna šta je u srcima njihovim, pa okreni se od njih i savjetuj ih, i reci im ono što će ih dirnuti!"/63/

Ovo je prijekor Allaha Uzvišenog onima koji tvrde da vjeruju u ono što je Allah Objavio Svome Poslaniku i vjerovjesnicima koji njemu prethode, a.s., a oni, pored toga, sude mimo Knjige i sunneta. Prema tome, ovaj ajet upućuje prijekor svakome ko napusti sud Allaha i Njegova Poslanika, uzimajući da sudi po nečemu drugome, što je lažno, a što se imenuje Tagutom. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"kako žele da im se pred Tagutom sudi... itd.", ***"kako se od tebe sasvim okreću"***, tj. kako se od tebe sasvim odbijaju kao oholi ljudi. U tom smislu, Allah Uzvišeni kaže za idolopoklonike:

***- A kada im se kaže: "Slijedite ono što vam Allah objavljuje!", oni odgovaraju: "Ne, mi slijedimo ono što smo zatekli kod predaka naših!"* (I31:21)**

Nakon toga, Allah Uzvišeni koreći licemjere kaže: ***"A šta će tek biti kada ih pogodi nevolja zbog djela ruku njihovih?*** "To znači: šta će s njima biti kada ih sudbina dovede u situaciju da ih zadese nevolje zbog njihovih grijeha i budu trebali tvoju pomoć,

"pa ti dođu kunući se Allahom: 'Mi smo samo htjeli da dobro i pravo učinimo!', tj. dođu da ti se izvinu i kunu se govoreći: 'Mi time nismo htjeli drugog osim Tebe, nego smo se samo tako prikazivali, ne vjerujući u ispravnost tog suda!' "

Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"To su oni za koje Allah zna šta je u srcima njihovim!" Ta vrsta ljudi su licemjeri i Allah zna šta je u njihovim srcima, pa će ih prema tome i kazniti, jer Njemu se ništa ne može sakriti. Zato, Muhammede, to ti je dosta za njih, jer Allah zna što javno čine i što kriju. U tom smislu, njemu kaže: ***"pa okreni se od njih!"***, tj. nemoj prema njima biti strog zbog onog što je u srcima njihovim, ***"i savjetuj ih!"*** Ukazuj im na licemjerje koje je u srcima njihovim i zlo u duši njihovoj, ***"i reci im ono što će ih dirnuti!"*** Savjetuj ih riječima koje su njima razumljive i bliske!

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ
اللَّهِ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ
الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ
يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ
وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾

"A mi nismo nijednog poslanika poslali, osim da bi mu se pokoravalo uz Allahovo odobrenje. A da ti oni dođu kada sami sebi nasilje učine i zamole Allaha da im oprosti, pa da i Poslanik zamoli da im se oprosti, oni bi vidjeli da Allah doista prima pokajanje i da je milostiv!" /64/ "I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće vjerovati dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate, a potom u dušama svojim tegobe ne osjete za ono što si odredio i sasvim se ne predaju!"/65/

Allah Uzvišeni kaže: ***"A mi nismo nijednog poslanika poslali, osim da bi mu se pokoravalo..."*** To znači, naložio sam da se pokoravaju onome koga sam im poslao;

"uz odobrenje Allahovo". Mudžahid kaže: "To znači, niko mu se neće pokoravati, osim s Mojim odobrenjem", tj. neće mu se pokoravati osim onaj kome Ja dopustim, jer Allah Uzvišeni također kaže:

"Allah je već potvrdio obećanje Svoje, pa ste ih vi, voljom Njegovom uništavali" (I3:152), tj. uz Njegovu zapovijed, odredbu, volju i moć nad njima.

"A da ti dođu oni koji su sami sebi nasilje učinili i zamole Allaha da im oprosti, pa da i Poslanik zamoli da im se oprosti!" Allah Uzvišeni upućuje grješnike i prekršioce kada im se desi da pogriješe ili počine grijeh da dođu Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i kod njega od Allaha oprost zamole, tj. zamole i njega da traži oprost za njih. Jer, ukoliko oni to učine, Allah će primiti njihovo pokajanje, smilovati im se i oprostiti im. U tom smislu,

Allah Uzvišeni kaže: ***"Oni bi vidjeli da Allah doista prima pokajanje i da je milostiv!"***[181]

"I tako Mi Gospodara tvojega, oni neće povjerovati dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate!" Allah Uzvišeni se kune Svojom Svetom Osobom da niko neće biti vjernik dok ne uzme za sudiju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u svim stvarima, tako da to što on presudi jeste istina koje se treba i javno i tajno držati. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"a potom, u dušama svojim, nimalo tegobe ne osjete za ono što si odredio i sasvim se ne predaju!" Znači, kada tebe za sudiju uzimaju, oni ti se u dubini duša svojih pokoravaju i ne nalaze nikakve tegobe što si im presudio, tako da to prihvaćaju i javno i tajno, predajući se potpuno i bez rezerve. To potvrđuje i slijedeći hadis: /774/ "Tako mi Onoga u Čijim rukama je moj život, nijedan od vas neće biti vjernik sve dok njegove strasti ne budu slijedile ono što sam ja donio!" El-Buhari od Urveta prenosi da je rekao: /775/ - Zubejr se sukobio s nekim čovjekom u vezi s jamom sa vodom u Harri, pa mu je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Zubejre, zalij svoju zemlju a potom pusti vodu komšiji!" Tada je ensarija rekao: "To je zbog toga što ti je on tetić!" Na to se naljutio Allahov Poslanik sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: "Zalij svoju zemlju, Zubejre, a zatim zapriječi vodu dok ne poplavi tvoju zemlju, a zatim je pusti svome komšiji!" Tako je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, svojom presudom dao potpuno pravo Zubejru, koje je bio prisvojio ensarija ukazujući prije toga na rješenje koje je bilo prihvatljivo, pa je Zubejr rekao: - Mislim da je ovaj ajet:

"I tako Mi Gospodara tvojega, oni neće povjerovati dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate!" objavljen isključivo tim povodom! To prenosi Ahmed s prekidom u lancu predanja između Urveta i njegovog oca Zubejra, jer on to nije čuo od njega, nego je čuo od svoga brata Abdullaha, a predanje navodi i Ibn Ebi-Hatim prema kojem Urve to prenosi od Abdullaha ibn Zubejra, kome to prenosi Zubejr ibn Avam. Tako ga navodi i Nesa'i dok Ibn Ebi-Hatim to također prenosi od Seida ibn Musejjeba, koji kaže: /776/ "da je to objavljeno u vezi sa Zubejrom ibn Avamom i Hatibom ibn Ebi-Belte'om!" To je "mursel" predanje, u kojem, međutim, ima jedna korist, a to je da je spomenuto puno ime ensarije, a usto navodi se i drugi povod objave ovog ajeta.

Hafiz Ebu-Ishak Ibrahim ibn Abdurrahman navodi predanje od Damreta, koji kaže: /777/ - Dva čovjeka su se posvađala, pa su došli Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, koji je presudio za onoga koji je bio u pravu, a protiv drugoga, pa je ovaj rekao: "Nisam zadovoljan!" Drugi je rekao: "Pa šta hoćeš?" Odgovorio je: "Da pođemo do Ebu-Bekra es-Siddika!" Potom su otišli njemu, pa je rekao onaj u čiju korist je donesena presuda: "Imali smo spor pred Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je on u moju korist presudio!" Ebu-Bekr je na to rekao: "Na vama je to što je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, presudio!" Drugi je tada izrazio nezadovoljstvo rekavši: "Da odemo do Omera ibn Hattaba!" Tamo je onaj u čiju korist je donesena presuda kazao: "Imali smo spor pred Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je presudio u moju korist, a protiv njega - i on nije zadovoljan!" Tada je Omer ibn Hattab upitao: "Je li tako?", zatim je ušao u svoj dom i izišao sa isukanom sabljom u rukama i udario po glavi onoga koji nije bio zadovoljan ubivši ga! Nakon toga, Allah Uzvišeni je objavio:

"I tako Mi Gospodara tvojega, oni neće povjerovati..."

وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنِ اقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ
أَوِ اخْرُجُوا مِن دِيَارِكُم مَّا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِّنْهُمْ ۖ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا
يُوعَظُونَ بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا ﴿٦٦﴾ وَإِذًا لَّآتَيْنَاهُم مِّن
لَّدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾ وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٦٨﴾ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ
وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ
وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾ ذَٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ
اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عَلِيمًا ﴿٧٠﴾

- I da smo Mi njima propisali "da sami sebe poubijate!" ili "da se iselite iz svoga zavičaja!", malo ko od njih bi to učinio! A kada bi onako kako im se savjetuje postupili, bilo bi im bolje i u vjeri čvršće! /66/ "I tada bismo im Mi, od Nas, veliku nagradu dali!" /67/ "I na Pravi put bismo ih uputili!" /68/ "Oni koji su pokorni Allahu i Poslaniku, bit će u društvu onih koje je Allah blagodario: vjerovjesnika, pravednika, šehida i dobrih ljudi, a divno li je to društvo!" /69/ "Ta blagodat je od Allaha i dovoljno je da Allah sve to zna!"/70/

[181] Neki muslimani koriste ovaj ajet kao dokaz da je dozvoljeno obraćati se molbom preko Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i nakon njegove smrti što je, kao što se vidi, pogrešno. Naime, ovaj ajet je jasan u pogledu onoga ko učini grijeh, a potom dođe Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, dok je bio živ, pa kod njega zamoli oprost od Allaha, a potom zamoli Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da i on moli za njega da; ako on to učini, Allah će mu oprostiti grijehe na osnovu njegove molbe, a potom i na osnovu molbe Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem To je smisao ajeta. Stoga se postavlja pitanje: na osnovu čega se može tvrditi da je dozvoljeno obraćanje molbom za oprost preko Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i nakon njegove smrti...???!!! To je danas nemoguće, jer kako će on za njih moliti nakon što je umro i što su njegova djela na ovom svijetu prestala!? čak i element zagovaranja (šefaata) koji je on činio za svoga života, nije prisutan nakon njegove smrti, tako da se to dvoje ne može dovesti u vezu. [to se, pak, tiče hadisa "Atabija", na koji se neki pozivaju, on nije vjerodostojan, što smo obrazložili u našoj knjizi **"Et-tevessul ila hakikati et-tevessul"**

Allah Uzvišeni kaže da, kada bi većini ljudi bilo naređeno da čine ono što oni već rade a što je zabranjeno, oni to ne bi činili budući da je njihova loša priroda takva da ih navodi da čine suprotno od naredbe. Ako, dakle, Allah Uzvišeni zna ono što nije bilo, pa kako neće znati ono što je bilo i što biva?! U tom smislu On kaže:

- I da smo Mi njima propisali: "da sami sebe poubijate...!" Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od El-E'meša, koji kaže: /778/ - Kada je objavljen ajet:

"I da smo Mi njima propisali: 'da sami sebe poubijate...!', neki ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kazali su: 'Da je to učinio Gospodar naš, i mi bismo učinili!' To je došlo do Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je rekao: 'Vjera je u srcima onih koji je imaju čvršća od brda ukotvljenih!'" Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Šurejha ibn Ubejda, koji kaže: /779/ - Kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio ovaj ajet:

"I da smo Mi njima propisali 'da sami sebe poubijate...!', svojom rukom je pokazao na Abdullaha ibn Revahu i rekao: "Da je to Allah propisao, ovaj bi bio u toj maloj skupini", aludirajući na Ibn-Revahu! Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"A kada bi onako kako im se savjetuje postupali..."***, tj. kada bi oni činili ono što im se naređuje i klonili se onoga što im se zabranjuje ***"to bi za njih bilo bolje"*** nego da rade suprotno i krše zabrane, ***"I u vjeri čvršće!"*** Es-Suddi kaže: "Tj. potvrdnije!"

"I tada bismo im Mi od Nas dali", tj. s Naše strane ***"veliku nagradu"***, znači - Džennet; ***"I na Pravi put bismo ih uputili!"*** Misli se na ovome i onome svijetu.

Nakon toga, Allah Uzvišeni kaže:

"Oni koji su pokorni Allahu i Poslaniku, bit će u društvu onih koje je Allah blagodario: vjerovjesnika, pravednika, šehida i dobrih ljudi, a divno li je to društvo!" To znači, ko bude radio ono što su Allah i Njegov Poslanik zapovjedili, a klonio se onoga što su Allah i Njegov Poslanik zabranili, Allah će mu dati prebivalište u Kući Njegove počasti, u društvu s vjerovjesnicima, a potom drugima nakon njih po stepenu: pravednicima, šehidima i dobrim ljudima čija su javna i tajna djela dobra. On njih hvali, pa kaže:

"a divno li je to društvo!"

El-Buhari navodi predanje od Aiše, koja kaže: /780/ - Čula sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: "Nema vjerovjesnika koji se razboli, a da mu se ne da izbor između ovoga i drugoga svijeta!" To je rekao u bolesti od koje je umro, govoreći promuklim glasom! Čula sam kako kaže:

"bit će u društvu onih koje je Allah blagodario: vjerovjesnika, pravednika, šehida i dobrih ljudi", pa sam vidjela da je to dobro! Ovako prenosi Muslim i to je smisao njegovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi u drugom hadisu: /781/ "Moj Allahu, pridruži me najčasnijem društvu! To je rekao tri puta, a zatim je umro, neka je na njega najbolji salavat i selam i bio mi je poput oca i majke!"

Ebu-Bekr ibn Merdevejh navodi predanje od Aiše, koja kaže: /782/ - Jednom prilikom došao je neki čovjek Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: "Allahov Poslaniče, draži si mi od mene samog! Draži si mi od moje porodice! Draži si mi od moga djeteta! Kada sam ja u kući, pa te se sjetim, ne mogu se suzdržati da ti ne dođem i vidim te! Kada se sjetim svoje i tvoje smrti, znam da ćeš ti, kada uđeš u Džennet, biti sa vjerovjesnicima, a ja kada udem tamo, bojim se da te neću vidjeti." Vjerovjesnik mu na to nije odgovorio, pa je objavljen ovaj ajet:

"Oni koji su pokorni Allahu i Poslaniku, bit će u društvu onih koje je Allah blagodario: vjerovjesnika, pravednika, šehida i dobrih ljudi, a divno li je to društvo!" U Sahihu Muslimovom navodi se predanje od Rebie ibn Ka'b el-Eslemija, koji kaže: /783/ - Zanoćio sam kod Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, pa sam mu donio vodu za abdest i ostalo što mu je trebalo. Rekao mi je: "Pitaj!", pa sam upitao: "Allahov Poslaniče, želim te zamoliti da budem s tobom u Džennetu?" On je rekao: "Ima li još nešto?", pa sam rekao: "Samo to!" Odgovorio je: "Pobrini se da dosta sedždu činiš!"

Allah Uzvišeni kaže: ***"Ta je blagodat od Allaha!"*** Tj. to je milost od Allaha, pa ih On time osigurava, a ne njihovim djelima;

"I dovoljno je da Allah sve to zna!" Tj. On zna onog koji zaslužuje uputu i Pravi put.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ خُذُواْ حِذْرَكُمْ فَٱنفِرُواْ
ثُبَاتٍ أَوِ ٱنفِرُواْ جَمِيعًا ﴿٧١﴾ وَإِنَّ مِنكُمْ لَمَن لَّيُبَطِّئَنَّ فَإِنْ أَصَٰبَتْكُم
مُّصِيبَةٌ قَالَ قَدْ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيَّ إِذْ لَمْ أَكُن مَّعَهُمْ شَهِيدًا ﴿٧٢﴾ وَلَئِنْ أَصَٰبَكُمْ
فَضْلٌ مِّنَ ٱللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن لَّمْ تَكُۢنۢ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُۥ مَوَدَّةٌ يَٰلَيْتَنِى كُنتُ
مَعَهُمْ فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٣﴾ فَلْيُقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ يَشْرُونَ
ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا بِٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَمَن يُقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ
فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٧٤﴾

"O vjernici, budite oprezni i idite (u džihad) u grupama, ili odjednom svi!"/71/ - Među vama ima doista onih koji će okljevati, pa će, ako vas pogodi nevolja, reći: "Sam Allah me blagodario što s njima prisutan nisam bio!" /72/ - A ako vas od Allaha dobro zadesi, on će, kao da između vas i njega nije bilo nikakvo prijateljstvo, sigurno reći: "Kamo sreće da sam s njima bio, veliki plijen bih dobio!" /73/ "I neka se zato na Allahovu putu bore oni koji život na ovome svijetu daju za onaj svijet, jer ko se na Allahovu putu bori, pa pogine ili pobijedi, Mi ćemo ga sigurno velikom nagradom

nagradit!" /74/

Allah Uzvišeni zapovijeda Svojim robovima, vjernicima, da budu oprezni pred neprijateljem, što pretpostavlja spremnost u pogledu oružja i druge opreme te mobiliziranje što većeg broja ljudi na Allahovom putu, ***"u grupama"***, tj. skupini do skupine, او ***" ili idite u džihad, odjednom svi!"***, tj. svi do jednoga.

"Među vama ima doista onih koji će oklijevati", tj. koji će sigurno izostajati od borbe, te koji će zadržavati druge kao što je činio Abdullah ibn Ubejj ibn Selul, Allah ga prezreo! Zato i Allah Uzvišeni govoreći o licemjerima i navodeći da: "kada izostanu iz borbe", ***"a ako vas zadesi nevolja"***, tj. pogibija i šehadet, odnosno, savlada vas neprijatelj iz razloga koji Allah zna", on kaže: ***"Sam Allah me je blagodario što s njima prisutan nisam bio!"***

To znači: što nisam bio prisutan u ovoj bitki ističući kako je to Allahova blagodat, a ne znajući koju nagradu je izgubio za strpljenje ili šehadet ukoliko pogine kao šehid!

"A ako vas od Allaha dobro zadesi", tj. ako vam se desi da pobijedite i plijen uzmete, ***"on će, kao da nije između vas i njega bilo neko prijateljstvo, sigurno reći:*** (tj. on će govoriti kao da nije pripadnik vaše vjere)

"Kamo sreće da sam s njima bio, veliki bih plijen dobio!" Znači, žali samo što nema učešća u tome, što predstavlja njegov jedini cilj.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže: ***"I neka se zato bori!"*** Odnosi se na vjernika koji je mobiliziran, "na Allahovom putu protiv onih koji su spremni život na ovome svijetu kupovati za onaj svijet", tj. protiv onih koji prodaju svoju vjeru za malu čast na ovome svijetu i to, isključivo, zbog toga što ne vjeruju.

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"jer ko se na Allahovom putu bori, pa pogine ili pobijedi, Mi ćemo ga sigurno velikom nagradom nagradit!" Svako ko pogine ili pobijedi kod Allaha ima veliku nagradu, što potvrđuje i hadis u dva Sahiha: /784/ "Allah garantira borcu na Njegovom putu da će ga uvesti u Džennet ukoliko ga usmrti, ili će ga vratiti u njegov dom iz kojega je izašao uz nagradu i plijen koji je stekao!"

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ
وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ
أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلظَّالِمِ أَهْلُهَا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا
وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ
ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱلطَّٰغُوتِ فَقَٰتِلُوٓا۟ أَوْلِيَآءَ
ٱلشَّيْطَٰنِ ۖ إِنَّ كَيْدَ ٱلشَّيْطَٰنِ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٦﴾

- Šta je s vama, pa se ne borite na Allahovom putu za nemoćne, muškarce, žene i djecu koji govore: "Gospodaru naš, izbavi nas iz ovoga grada čiji su stanovnici nasilnici, odredi nam od Sebe zaštitnika i daj nam od Sebe pomagača!" /75/ "Oni koji vjeruju bore se na Allahovom putu, a oni koji ne vjeruju bore se na putu Taguta. Zato se borite protiv štićenika šejtanovih, jer šejtanovo lukavstvo je doista slabo!"/76/

Allah Uzvišeni podstiče vjernike na borbu na Njegovom putu i angažman na spašavanju potlačenih ljudi, žena i djece kojima je dodijao boravak u Meki, pa kaže: ***"koji govore: "Gospodaru naš, izbavi nas iz ovog grada"***, tj. iz Meke,

"čiji su stanovnici nasilnici, odredi nam od Sebe zaštitnika i daj nam od Sebe pomagača!", tj. odredi nam od Sebe zaštitnika i pomagača!

El-Buhari navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: "Ja i moja majka bili smo nemoćni!" Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"Oni koji vjeruju bore se na Allahovom putu, a oni koji ne vjeruju bore se na putu Taguta." Vjernici se bore pokoravajući se Allahu, a nevjernici se bore pokoravajući se šejtanu. Nakon toga, Allah Uzvišeni podstiče vjernike da se bore protiv svojih neprijatelja riječima:

"Zato se borite protiv štićenika šejtanovih, jer šejtanovo lukavstvo je doista slabo!"

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ
قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ
الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً
وَقَالُوا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ
الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧٧﴾ أَيْنَمَا تَكُونُوا
يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ
يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا هَذِهِ مِنْ عِنْدِكَ
قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ
حَدِيثًا ﴿٧٨﴾ مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ
نَفْسِكَ وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾

- Zar nisi vidio one kojima je rečeno: "K sebi ruke svoje, već namaz obavljajte i zekat dajite!" A kada im bi propisana borba, odjednom se grupa njih poboja ljudi, kao što se Allaha boje, ili još više, i rekoše: 'Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nam to do određenog vremena odgodio!' Reci: 'Uživanje na ovome svijetu je sitno, a onaj svijet je bolji za bogobojazne!' A nikome se od vas nikakva nepravda učiniti neće!" /77/ "Gdje god bili, stići će vas smrt, pa makar bili i u kulama visokim! Ako ih zadesi kakvo dobro, oni kažu: 'To je od Allaha!', a ako ih zadesi kakvo zlo, oni govore: 'To je od tebe!' Reci: 'Sve je od Allaha!' Pa šta je s ovim ljudima?! - Oni kao da ne razumiju što im se govori!" /78/ "Dobro koje te zadesi, to je od Allaha, a zlo koje te zadesi, to je od tebe! Mi smo te kao poslanika ljudima poslali, a Allah je dovoljan svjedok!"/79/

U početku islama vjernicima u Meki je bilo naređeno da obavljaju namaz i dijele zekat, iako to nije bilo na nekom posebnom nivou, a bilo im je naređeno i da tješe siromašne među njima, da praštajuju idoolopoklonicima i oslobađaju ih, te izdrže do određenog vremena. Usto, oni su gorjeli od čežnje za borbom protiv neprijatelja kako bi ispunili svoje ciljeve, iako ih je bio mali broj a bili su i loše opremljeni, odnosno oni su bili u Svetom gradu. Stoga, džihad (borba) nije bio ni propisan dok nisu došli u Medinu, koja je postala grad odbrane i savezništva. Kada im je naređena borba, neki od njih su bili zabrinuti i veoma su se bojali sukoba s ljudima. - Oni su govorili: ***"Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nam to do određenog vremena odgodio!"***,
tj. zašto nam naredbu o džihadu nisi odgodio za drugo vrijeme? Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže /785/ da su Abdurrahman ibn Avf i njegovi drugovi došli Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, u Meki i rekli: "Božiji Vjerovjesniče, bili smo ugledni dok smo bili idolopoklonici, a otkako smo postali vjernici - postali smo poniženi!" On je rekao: "Meni je naređeno da praštam i nemojte se boriti protiv ljudi!" Kada ga je Allah Uzvišeni prebacio u Medinu, naredio mu je da se bori. Pošto su oni to odbijali, Allah je objavio:

- Zar nisi vidio one kojima je rečeno: "Dalje od boja...!" To prenose Nesa'i, El-Hakim i Ibn-Merdevejh od Alije ibn Hasana ibn Šekika. Suddi kaže: - Njima nije bilo ništa drugo osim namaza i zekata, pa su molili Allaha da im naredi borbu. Kada im je to naređio,

"odjednom se grupa njih poboja ljudi, kao što se Allaha boje, ili još više, i rekoše: "Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nam to do određenog vremena odgodio!", tj. do smrti. Allah Uzvišeni kaže:

- Reci: "Uživanje na ovome svijetu je sitno, a onaj svijet je bolji za one koji se čuvaju!" A nikome se od vas nikakva nepravda učiniti neće!, tj. ni u kakvom djelu, nego će vam se to nadoknaditi. Ovo predstavlja utjehu za njih zbog njihovog malog udjela na dunjaluku, te podsticanje za drugi svijet, i podsticanje na borbu. U tom smislu, Ebu-Masher pjeva:

Nema dobra u ovome svijetu onome ko nema
od Allaha u kući boravka udjela.
Jer zanos ovim svijetom za ljude samo je
kratko uživanje i skori prestanak.

"Gdje god bili, stići će vas smrt, pa makar bili i u kulama visokim!" Tj. vi ste svi smrtnici, kao što Allah Uzvišeni kaže: ***"Svaka duša će smrt okusiti." (I3:185)*** Prema tome, svako ima određen rok smrti i mjesto dodijeljeno.

"...pa makar to bilo i u kulama visokim!", tj. utvrđenim i zaštićenim, tako da nema koristi od opreza i nema zaštite od smrti. Zuhejr ibn Ebi-Sulma kaže:

Ko se boji od uzroka smrti, stići će ga,
Makar se penjao pod okrilje neba ljestvama!

"...a ako ih zadesi kakvo dobro", tj. kakav plod, dobitak, prinos, djeca i sl.,

oni kažu: "To je od Allaha!"; a ako ih zadesi kakvo zlo..., kao što su suša, šteta u imovini, slabi prinosi - ***oni govore: "Ovo je od tebe!"***, , tj. od strane tvoje, zato što smo te slijedili i što smo primili tvoju vjeru, kao što Allah Uzvišeni kaže za Faraonov narod:

- Kada bi im bilo dobro, oni su govorili: "Ovo je naše!", a kada bi ih zadeslia kakva nevolja, oni bi to pripisali Musau i onima s njim! (I7:I3I) Tako su govorili i ovi licemjeri, koji su javno prihvatili islam dok su ga u isto vrijeme mrzili. Stoga, kada bi ih zadesilo nešto dobro, kao što je

obilan prinos u poljoprivredi, uzgoju stoke, konja, ili bi im žene rodile mušku djecu, oni su govorili:

"Ovo je od Allaha!" - "a kada bi ih zadesila kakva nevolja", kao što su suša, štete u imovini i djeci, oni bi se žalili na Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i govorili:

"Ovo je od tebe!", jer kada smo ostavili našu vjeru i počeli slijediti Muhammeda, zadesila nas je ova nesreća. Zato je Allah Uzvišeni objavio:

- ***Reci: "Sve je od Allaha!"***, tj. sve je po Allahovoj odredbi i određenju jer On određuje sudbinu i onome ko čini dobro i onome ko čini zlo, i vjerniku i nevjerniku! Ibn-Abbas kaže: "Sve je od Allaha!" - znači i dobro i zlo! Nakon toga, Allah Uzvišeni prekorava one koji govore ove ružne riječi koje su izraz sumnje, kolebljivosti, nedovoljnog razumijevanja i znanja, te sile (nepravde), pa kaže:

"Pa šta je s ovim ljudima?! Oni kao da ne razumiju što im se govori!"

Nakon toga, On se obraća Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, odnosno ljudskoj vrsti, kako bi dobio odgovor: ***"Dobro koje te zadesi, to je od Allaha!"*** - to je iz Njegove dobrote, plemenitosti, nježnosti i milosti,

"a zlo koje te zadesi, to je od tebe!" - od tvoje strane, tebe i tvoga djela, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Kakva god vas nevolja zadesi, to je zarada vaših ruku, a On će mnogima oprostiti!" (I42:30) U sahih hadisu stoji: /786/ "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, vjernika neće zadesiti ni briga, ni tuga, niti kakva nezgoda, pa čak ni ubod trna, a da mu Allah time ne pokrije njegove grijehe!" Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Mutrifa ibn Abdullaha, koji kaže: - Šta očekujete od sudbine? Zar vam nije dovoljan ajet u poglavlju o ženama:

"Ako vas zadesi kakvo dobro..." do riječi ***"...od tebe!"***, tj. od samog tebe?! Tako mi Allaha, oni nisu prepušteni sudbini, nego im je naređeno i prema tome se ponašaju! Ovo su sasvim jasne i određene riječi kojim se odgovara deterministima i indeterministima, a o tome će više biti govora na drugom mjestu.

"Mi smo te kao Poslanika ljudima poslali", tj. da im dostaviš Allahove propise i preneseš šta On voli i čime je zadovoljan, a šta ne voli i što odbija; ***"a Allah je dovoljan svjedok!"*** Znači, ti si od Njega poslan i On je svjedok između tebe i njih, On zna što im prenosiš i kako ti oni uzvraćaju nevjerstvom i inadom.

مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ ٱللَّهَ ۖ وَمَن تَوَلَّىٰ فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ﴿٨٠﴾ وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ فَإِذَا بَرَزُوا۟ مِنْ عِندِكَ بَيَّتَ طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ ٱلَّذِى تَقُولُ ۖ وَٱللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ ۖ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٨١﴾

"Ko se pokori Poslaniku, pokorio se i Allahu, a ko glavu okrene, pa Mi te nismo poslali da im čuvar budeš!" /80/ - Oni govore: "Pokoravamo se!", a kada od tebe odu, neki od njih noću smišljaju drugačije nego ti govoriš! Allah zapisuje ono što oni noću smišljaju! Zato se okreni od njih i u Allaha se pouzdaj, jer Allah je kao Zaštitnik dovoljan!"/81/

Allah Uzvišeni navodi da onaj koji se pokori Njegovom robu i poslaniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, i Njemu se pokorio, a ko prema njemu pogriješi, pogriješio je i prema Allahu. To je samo zato jer on ne govori po svom nahođenju, nego je to Objava njemu objavljena. Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /787/ "Ko se meni pokori - pokorio se i Allahu, a ko prema meni pogriješi - pogriješio je i prema Allahu! Ko se pokori emiru - i meni se pokorio, a ko pogriješi prema emiru - i prema meni je pogriješio!" Ovaj hadis navodi se u dva Sahiha od El-E'meša.

"a ko glavu okrene, pa Mi te nismo poslali da im čuvar budeš!" Znači: ti nemaš druge obaveze osim da preneseš poruku, pa ko te bude slijedio, bit će sretan i spašen, a ti ćeš imati nagradu kakva i njemu pripada. Ko se, međutim, okrene od tebe, taj će biti na gubitku i ti s tim nemaš ništa. U hadisu stoji: /788/ "Ko se pokori Allahu i Njegovom Poslaniku, taj je na Pravom putu, a ko griješi prema Allahu i Njegovom Poslaniku, neće štetiti nikome osim sebi!"

- ***Oni govore: "Pokoravamo se!"*** Ovim Allah Uzvišeni navodi da licemjeri javno pokazuju da sve prihvaćaju i pokoravaju se,

"a kada od tebe odu", tj. kada od tebe iziđu, ***"neki od njih noću smišljaju drugačije nego što ti govoriš"***, tj. oni noću skrivaju ono što smjeraju ne pokazujući to tebi. Stoga, Allah Uzvišeni kaže:

"Allah zapisuje ono što oni noću smišljaju!" On to zna i to im zapisuje naređujući to Svojim pisarima, čuvarima. To znači da Allah Uzvišeni zna sve što oni kriju protiv Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, griješeći prema njemu nakon što pokažu da su pokorni, pa će ih Allah za to kazniti. Allah Uzvišeni kaže:

- I oni govore: "Mi vjerujemo u Allaha i

Poslanika i pokoravamo se!" (124:47)

"Zato se okreni od njih!" Znači, ostavi ih, kloni ih se, ne otkrivaj ih i ne boj ih se;

"I u Allaha se pouzdaj, jer Allah je kao Zaštitnik dovoljan", tj. Allah je dovoljan kao Zaštitnik i Pomagač onome koji se na Njega osloni i Njemu se pokaje.

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ ۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾

"A zašto oni ne proučavaju Kur'an? Jer, da je on od nekoga drugog, a ne od Allaha, oni bi u njemu našli mnoge protivurječnosti!" /82/ "A kada im dođe nešto što se odnosi na sigurnost ili strah, oni to razglase. A da se oni time obrate Poslaniku ili pretpostavljenim svojima, to bi zasigurno znali oni koji od njih saznaju oni koji to žele znati. A da nije dobrote Allahove prema vama i milosti Njegove, vi biste, osim nekolicine, šeftana slijedili!"/83/

Allah Uzvišeni naređuje da se razmatra Kur'an i razumiju njegova značenja, a zabranjuje da se okrene od njega, da se zapostave njegovo razumijevanje i jasni izrazi, ukazujući da u njemu nema proturječnosti, nesklada i suprotnosti budući da je to istina objavljena od Istine. Zatim kaže:

"Jer, da je on od nekog drugog, a ne od Allaha", tj. da je od nekoga drugog mimo Allaha, kako tvrde idolopoklonici i licemjeri u tajnosti, u njemu bi našli brojne suprotnosti. To znači da je on čist od proturječnosti, jer je od Allaha, što ukazuju i riječi "oni koji su u znanost upućeni" i koji kažu: ***"U to vjerujemo, jer sve je od Gospodara našeg" (13:7).*** To znači: i jasni i nejasni ajeti istiniti su, pa zato nejasne objašnjavajte pomoću jasnih i bit ćete na Pravom putu. Međutim, oni koji su pristrani, oni jasne ajete objašnjavaju pomoću nejasnih, pa lutaju. Imam Ahmed navodi predanje od Amra ibn Šuajba, on od svog oca, a on od djeda, koji kaže: /789/ - Ja i moj brat bili smo na jednom skupu koji ne bih dao za sve blago svijeta. Kada sam došao s bratom, stariji ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bili su na jednim vratima i ne želeći da se s njima tiskamo sjeli smo ukraj. Oni su tada naveli jedan ajet iz Kur'ana i počeli raspravljati podigavši glasove. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izišao je ljut i crvenog lica, bacajući na njih prašinu i govoreći im: "Polahko, ljudi, tako su propali narodi prije vas razilazeći se sa svojim vjerovjesnicima i okrećući dijelove knjiga protiv drugih. Kur'an nije objavljen da dokazuje lažnost jednog dijela drugim, nego je objavljen da jednim dijelom dokazuje istinitost drugog dijela. Stoga, ono što znate iz njega, radite po tome, a ono što ne znate - tražite da saznate od onoga koji to zna!" To prenose Muslim i En-Nesa'i od Hamada ibn Zejda.

"A kada im dođe nešto što se odnosi na sigurnost ili strah, oni to razglase." To je zabrana onome ko žuri razglasiti nešto prije nego se to provjeri. U tom smislu i Muslim u uvodu svoga "Sahiha" navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: /790/ "Za čovjeka je dovoljno laži samo da govori što god čuje!" U dva Sahiha navodi se predanje od Mugire ibn Šu'beta, koji navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /791/ - Najgore oruđe za čovjeka je: "Oni kažu..." U hadisu o čijoj vjerodostojnosti postoji suglasnost El-Buharije i Muslima navodi se /792/ kako je Omer ibn el-Hattab saznao da je Allahov Poslanik pustio svoje žene, pa je krenuo iz kuće i došavši u džamiju čuo ljude kako o tome govore. Nije mogao izdržati da ne upita Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: "Jesi li pustio svoje žene?" On je odgovorio: "Ne!" Potom sam rekao: "Allahu ekber (Allah je najveći)..." Kod Muslima stoji: /793/ pa sam rekao: "Jesi li ih pustio?", a on je odgovorio: "Ne!" Nakon toga sam ja stao na vrata džamije i počeo snažno vikati: "Allahov Poslanik nije pustio svoje žene!" Zatim je objavljen ovaj ajet:

- A kada im dođe nešto što se odnosi na sigurnost ili strah, oni to razglase. A da se oni time obrate Poslaniku ili pretpostavljenim svojim, to bi od njih saznali oni koji to žele znati, "a ja sam bio taj koji je želio znati!" Glagol: znači "koji to utvrde, provjere, izvedu iz osnova."

"vi biste, osim nekolicine, šeftana slijedili!" Tj. - svi. To navodi Katade, a Ibn-Abbas kaže: "Tj. - vjernici!" i to je ispravnije. Allah to najbolje zna!

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ ۖ عَسَى اللَّهُ أَن يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۗ وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنكِيلًا ﴿٨٤﴾ مَّن يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُن لَّهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً يَكُن لَّهُ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيتًا ﴿٨٥﴾ وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا ﴿٨٦﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۗ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾

"Zato se bori na Allahovom putu, ne obavezujući osim sebe, a vjernike podstiči! Možda će Allah zaustaviti silu onih koji ne vjeruju, jer Allah je siliji i kazne Njegove su strožije!" /84/ "Ko se bude zalagao za dobro, i on će

imati udio u tome, a ko se bude za zlo zalagao, i on će imati udio u tome! A Allah nad svakom stvari bdije!" /85/ "Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili pozdrav uzvratite, jer Allah doista sve obračunava!" /86/ "Allah, osim Koga drugoga boga nema, sigurno će vas sakupiti na Sudnji dan, u što nema nimalo sumnje, jer čiji je govor istinitiji od Allahovog?!"/87/

Allah Uzvišeni naređuje Svome robu i poslaniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, da sam krene u borbu, a ko s njim ne krene, on za njega neće odgovarati. U tom smislu, On kaže:

"ne obavezujući osim sebe." Imam Ahmed navodi predanje od Ebu-Ishaka, koji kaže: /794/ - Rekao sam Berra'u:[182] "Da li je čovjek koji sam navali protiv idolopoklonika onaj koji sam sebe baca u propast?" Odgovorio je: "Ne! Allah Uzvišeni je poslao Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao:

'Zato se bori na Allahovom putu, ne obavezujući osim sebe!' - To se odnosi na trošenje imetka."[183]

"...a vjernike podstići!" Podstiči ih i navodi na borbu. Tako je on rekao na Bedru, dok je postrojavao vojsku: /795/ "Krenite prema Džennetu, čija je širina koliko nebesa i Zemlja!" U tom smislu je i predanje koje navodi El-Buhari: /796/ "... U Džennetu ima stotinu stepeni koje je Allah pripremio za borce na Allahovom putu. Između svaka dva stupnja je kao između neba i Zemlje. Kada Allaha molite, molite ga za Firdevs, jer to je sredina Dženneta i gornji dio Dženneta, iznad kojega se nalazi Prijesto Milostivog i odakle izviru rijeke Dženneta!"

"Možda će Allah zaustaviti silu onih koji ne vjeruju", tj. njihovim podsticanjem na borbu probudit će se interes za suprostavljanje neprijatelju i odbranu prostora islama.

"jer Allah je silniji i kazne Njegove su strožije!", tj. On je Svemoćan i na ovome i na drugome svijetu. Allah Uzvišeni, također, kaže:

"Tako činite, a da Allah hoće, On bi im se osvetio, ali On vas želi iskušati jedne pomoću drugih!" (47:4)

"Ko se bude zalagao za dobro, i on će imati udio u tome", tj. ko se bude trudio za nešto što donosi dobro, i on će imati udio u tome,

"a ko se bude za zlo zalagao, i on će imati udio u tome!" Znači, na njega pada teret toga što proističe iz njegovog truda i namjere. U sahih hadisu se navodi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /796/ "Zagovarajte, bit ćete nagrađeni!" Tako, preko jezika Svoga Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, Allah Uzvišeni naređuje što hoće. Mudžahid ibn Džebr kaže: "Ovaj ajet objavljen je u vezi sa zauzimanjem ljudi jednih za druge!"

"A Allah nad svakom stvari bdije!" Tj. čuva je, a ima mišljenja da to znači: "svjedoči", odnosno, "obračunava je!"

"Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili pozdrav uzvratite!" To znači, kada vam musliman nazove selam, uzvratite mu ljepše nego je on nazvao ili mu uzvratite isto. Prema tome, uzvratiti više - pohvalno je, a isto - obavezno. Ibn-Džerir navodi predanje od Selmana el-Farisije, koji kaže: /797/ - Neki čovjek je došao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, pa je rekao: "Neka je mir na tebe, Allahov Poslaniče!" On mu je odgovorio: "Neka je i na tebe mir i milost Allahova!" Zatim je došao drugi i rekao: "Neka je mir na tebe, Allahov Poslaniče, i milost Allahova!", a Allahov Poslanik je odgovorio: "Neka je i na tebe mir, Allahova milost i blagoslov!" Nakon toga je došao i treći pa rekao: "Neka je na tebe mir, Allahov Poslaniče, milost Allahova i blagoslov!" - a on je odgovorio: "I na tebe!" Čovjek mu tada reče: "Allahov Poslaniče, ti si mi draži od oca i majke! Došli su ti ova dvojica pa su ti nazvali selam, i uzvratio si im više nego meni!" On mu je na to odgovorio: "Ti nam nisi ništa ostavio da dodamo!" Allah Uzvišeni kaže:

"Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili pozdrav uzvratite!" - pa smo ti tako i uzvratili.

Ovaj hadis ukazuje da u selamu (pozdravu) nema povećanja iznad navedenoga:

- **"Es-selamu alejkum ve rahmetullahi we berekatuhu!"** Jer da je propisano više od toga, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to bi dodao. Stoga, ako muslimanu bude nazvan selam kako je propisano, on će na to uzvratiti. Nemuslimani (zimije) se, međutim, prvi ne pozdravljaju, niti se njima šta dodaje, nego im se samo uzvraća, što potvrđuje predanje u dva Sahiha od Ibn-Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /798/ "Kada vam neki od židova naziva selam, kaže: **"Es-Samu alejkum!"** (**"Neka je smrt na vas!"**) - pa im odgovori: **"Ve alejke!" ("I na tebe!")**

Ibn-Abbas kaže: - Koje od Allahovih stvorenja tebi nazove selam, uzvrati mu, pa makar bio vatropoklonik, jer Allah Uzvišeni kaže:

"ljepšim od njega otpozdravite, ili pozdrav uzvratite!" Od Hasana el-Basrije prenosi se da je rekao: "Selam (pozdrav) stvar je dobre volje, a uzvraćanje obaveza!" To je stav i svih učenjaka, jer uzvraćanje pozdrava uistinu je obaveza za onoga ko je pozdravljen i on je grješan ukoliko ne uzvrati, budući da time radi suprotno Allahovoj naredbi:

"ljepšim od njega otpozdravite, ili pozdrav uzvratite!" U hadisu koji prenosi Ebu-Davud s lancem prenosilaca od Ebu-Hurejrea stoji: /799/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Tako mi Onoga u Čijoj ruci je moj život, vi nećete ući u Džennet dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati

[182] Tj. Ibn-Azibu.

[183] U vezi s tim vidjeti komentar 195. ajeta poglavlja "El-Bekare"!

dok se ne budete međusobno voljeli! Hoćete li da vas uputim na stvar koju ako budete izvršavali, voljet ćete se međusobno? Širite selam među sobom!"

Riječi: ***"Allah, osim Koga drugoga boga nema"*** predstavljaju izraz tevhida (monoteizma) i Allahove jedinstvene božanstvenosti za sva stvorenja, a sadrže i zakletvu uz riječi:

"sigurno će vas sakupiti na Sudnji dan, u što nema nimalo sumnje", gdje je "lam" riječca zakletve. Prema tome, riječi: ***"Allah, osim Koga drugoga boga nema"***, iskaz je i zakletva da će On sakupiti prve i posljednje na jednome mjestu, i svakoga nagraditi, odnosno kazniti za njegovo djelo.

"Jer čiji je govor istinitiji od Allahovog?!" Niko od Njega nije istinitiji u govoru, u sudu, obećanju i prijetnji i nema boga niti gospodara osim Njega!

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُم بِمَا كَسَبُوا ۚ
أَتُرِيدُونَ أَن تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ ۗ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿٨٨﴾
وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً ۖ فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ
حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۚ فَإِن تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ
وَجَدتُّمُوهُمْ ۖ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾ إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ
إِلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ أَوْ جَاءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَن
يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتَلُوكُمْ ۚ
فَإِنِ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ
عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾ سَتَجِدُونَ آخَرِينَ يُرِيدُونَ أَن يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا
قَوْمَهُمْ كُلَّ مَا رُدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا ۚ فَإِن لَّمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا
إِلَيْكُمُ السَّلَمَ وَيَكُفُّوا أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ ۚ
وَأُولَٰئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُّبِينًا ﴿٩١﴾

"Zašto se podvajate kada su u pitanju licemjeri koje je Allah vratio u nevjerstvo zbog onoga što su sami zaslužili? Zar želite na Pravi put uputiti one koje je Allah u zabludi učinio? A koga Allah stavi u zabludu, ti mu nećeš Put naći!" /88/ "Oni bi voljeli da i vi ne vjerujete kao što oni ne vjeruju, pa da budete jednaki! Zato između njih ne uzimajte prijatelje dok se na Allahovom Putu ne isele! A ako okrenu leđa, onda ih hvatajte i ubijajte gdje god ih nađete i između njih prijatelje niti pomagače ne uzimajte!" /89/ "Osim onih koji se sklone kod plemena s kojim vi imate ugovor, ili dođu kod vas, jer im je teško boriti se protiv vas ili svoga roda. A da Allah hoće, on bi ih okrenuo protiv vas, pa bi se oni borili protiv vas! Ako vas oni ostave na miru i ne bore se protiv vas, nego vam ponude mir, onda vam Allah ne daje put protiv njih!" /90/ "Vi ćete naći druge koji žele biti sigurni od vas i naroda svog, pa kada god budu vraćeni na smutnju, oni se vrate u ranije stanje! Ako se oni ne okanu vas, i ne ponude vam mir, i ako vas se ne kione, onda ih hvatajte i ubijajte gdje god stignete, a Mi ćemo vam protiv njih dati jasnu podršku!" /91/

Allah Uzvišeni ovo kaže osuđujući razilaženja vjernika na dvije grupe u pogledu licemjera. Naime, imam Ahmed navodi predanje od Zejda ibn Sabita, koji kaže /800/ da je Allahov Poslanik krenuo na Uhud, pa su se neki ljudi koji su krenuli s njim vratili. U vezi s tim, ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, podijelili su se u dvije grupe: grupu koja je smatrala da ih treba pobiti, i grupu koja je bila protiv toga... To su bili vjernici. Nakon toga, Allah Uzvišeni je objavio ajet:

"Zašto se podvajate kada su u pitanju licemjeri..." Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Ona je (Medina) Tajjiba i ona uklanja prljavštinu, kao što kovački mijeh uklanja prljavštinu sa željeza!" To navode autori dva Sahiha na osnovu hadisa Šubeta, a Muhammed ibn Ishak ibn Jesar, povodom Bitke na Uhudu spominje da se Abdullah ibn Ubejj ibn Selul tada vratio s trećinom vojske, tj. sa oko tri stotine ljudi, a da je sa Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, ostalo sedam stotina ljudi.

"koje je Allah vratio u nevjerstvo", tj. koje je vratio da ogreznu u grijehu,

"zbog onoga što su sami zaslužili", tj. zbog njihovih grijeha i postupaka suprotnih Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, odnosno, zbog slijeđenja neistine.

"Zar želite na Pravi put uputiti one koje je Allah u zabludi ostavio? A koga Allah stavi u zabludu, ti mu nećeš puta naći!", tj. za njega nema Pravoga puta.

"Oni bi voljeli da i vi ne vjerujete, kao što oni ne vjeruju, pa da budete jednaki!" To znači da oni zbog svog velikog neprijateljstva žele da vi zalutate kako biste bili kao i oni. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Zato između njih ne uzimajte prijatelje (zaštitnike) dok se na Allahovom putu ne isele! A ako okrenu leđa...", tj. ako napuste hidžru,

"onda ih hvatajte i ubijajte gdje god ih nađete i između njih prijatelje niti pomagače ne uzimajte!" Znači, ne uzimajte ih za zaštitnike niti za pomagače protiv Allahovih neprijatelja sve dok su takvi! Nakon toga Allah Uzvišeni navodi one koji se izuzimaju od toga, pa kaže:

"Osim onih koji se sklone kod plemena s kojim vi imate ugovor", tj. osim onih koji nađu utočište i sklone se kod plemena s kojim vi imate sporazum o miru ili ugovor o štićeništvu. U tom slučaju njih ćeš tretirati kao i ove. U Sahihu El-Buharijevom, povodom Ugovora o miru na Hudejbiji, stoji: "Ko želi biti u miru s Kurejšima i njima se obaveže, a ko želi biti u miru s Muhammedom i njegovim ashabima i njima se obaveže!" Od Ibn-Abbasa navodi se predanje da je rekao: - To je dokinuto riječima Allaha Uzvišenog:

"Pa, kada prođu sveti mjeseci, idolopoklonike ubijajte gdje god ih nađete..." (9:5)

"Ili dođu kod vas jer im je teško..." itd. To je druga skupina ljudi koji su izuzeti i protiv kojih se ne treba boriti, a to su oni koji dođu kod vas pokazujući da im je teško i da se ne žele protiv vas boriti, ali ne mogu se ni s vama boriti protiv svojih, tako da oni nisu ni s vama ni protiv vas.

"A da Allah hoće, On bi ih okrenuo protiv vas, pa bi se oni borili protiv vas!" Svojom dobrotom prema vama On ih je okrenuo od vas.

"Ako vas oni ostave na miru i ne bore se protiv vas, nego vam ponude mir...", tj. mirovni sporazum,

"onda vam Allah ne daje puta protiv njih!" Vi se ne možete protiv njih boriti sve dok su u toj poziciji. Takva je bila skupina iz Benu-Hašima koji su došli na Bedr s idolopoklonicima, pa su prisustvovali bitki, ali to nisu željeli, kao što je bio Abbas i drugi. Stoga je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio da se ubije Abbas, nego je naredio da se zarobi.

"Vi ćete naći druge koji žele da budu sigurni od vas i naroda svog..." Ovi su javno kao i oni naprijed navedeni. Međutim, njihova je namjera sasvim drugačija, jer oni su licemjeri koji javno pokazuju da su muslimani, kako bi time bili sigurni kod muslimana za svoje živote, imetak i potomstvo, dok tajno sarađuju s nevjernicima, obožavajući ono što i oni obožavaju, kako bi bili sigurni i kod njih. Ustvari, oni su s njima kao što Allah Uzvišeni kaže:

"a kada se osame sa svojim šejtanima, oni kažu: 'Mi smo s vama!' (2:14) Na ovome mjestu, Allah Uzvišeni kaže: ***"pa kada god se vrate na smutnju, oni se vrate u ranije stanje!"*** Suddi kaže: "Smutnja je ovdje idolopoklonstvo (širk)!" Ibn-Džerir pripovijeda od Mudžahida da je to objavljeno u vezi s ljudima iz Meke, koji su dolazili Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, i javno prihvaćali islam, a zatim se vraćali Kurejšima i predavali se kipovima, želeći se time osigurati i kod jednih i kod drugih. Stoga je naređena borba protiv njih, ukoliko se ne okane toga i ne poprave. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Ako se oni ne okane vas, i ne ponude vam mir", tj. sporazum o miru i pomirenju, ***"ako vas se ne klone"***, tj. ne prestanu sa borbom, ***"onda ih hvatajte"*** kao zarobljenike, ***"ubijajte gdje god stignete"***, tj. gdje god ih sretnete.

"a Mi ćemo vam protiv njih dati jasnu podršku!", tj. jasno i otvorenu.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَن يَقْتُلَ
مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَـًٔا ۚ وَمَن قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَـًٔا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ
مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَصَّدَّقُوا ۚ فَإِن كَانَ مِن قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ وَهُوَ
مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ وَإِن كَانَ مِن قَوْمٍۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ
فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ
شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾ وَمَن يَقْتُلْ
مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ خَٰلِدًا فِيهَا وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُۥ
وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾

"Vjernik ne može ubiti vjernika osim greškom, a ko ubije vjernika greškom, on mora osloboditi roba vjernika, i predati krvarinu porodici njegovoj, izuzev ako oni to oproste. Ako on pripada narodu koji vam je neprijatelj, a vjernik je, on mora osloboditi jednog roba vjernika! Ako pak pripada narodu s kojim imate sporazum, tada mora dati krvarinu porodici njegovoj i osloboditi roba vjernika! Ko to ne nađe, obavezan je postiti dva mjeseca uzastopno, kajući se Allahu! A Allah sve zna i mudar je!" /92/ "A ko hotimično ubije vjernika, kazna mu je Džehennem, u kojem će vječno ostati! Njemu slijedi i gnjev Allahov i prokletstvo, i njemu je kaznu veliku pripremio!" /93/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Vjernik ne može ubiti svoga brata vjernika osim greškom"***, a to se potvrđuje i hadisom koji stoji u dva Sahiha, u kojem se prenosi od Ibn-Mesuda da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /801/ "Nije dozvoljena krv muslimana koji svjedoči da nema boga osim Allaha i da sam ja Allahov Poslanik, osim u jednom od tri slučaja: glavu za glavu, oženjenog (udatu) bludnika ili bludnicu, i onoga koji napusti vjeru i izdvoji se iz zajednice!" Ukoliko se desi nešto od ovo troje, nijedan pojedinac nema pravo da ga ubije, jer to je stvar imama ili njegovog zamjenika. Za riječi Allaha Uzvišenog: ***"osim greškom"*** kažu da je to izuzimanje kojim se prekida slijed riječ (el-istisna' el-munkati').

Povod za objavu ovog ajeta bio je, kako kažu Mudžahid i više drugih prenosilaca, slijedeći: "Objavljen je u vezi s Ajjašom ibn Ebi-Rebi'em, bratom Ebu-Džehla po majci, Esmi bint Mahrem. Naime, on je ubio jednog čovjeka koga je izlagao kazni, zajedno s njegovim bratom, zbog islama. To je bio Haris ibn

Jezid el-Gamidi. Njemu je Ajjaš pripremio zlo, ali je on primio islam i iselio se bez znanja Ajjašova. Kada je došlo do osvajanja Meke, on ga je vidio, pa misleći da je u istoj vjeri, napao ga je i ubio. Potom je Allah objavio ovaj ajet.

"a ko ubije vjernika greškom, on mora oslobotiti roba vjernika i predati krvarinu porodici njegovoj". To su dvije obaveze u slučaju nehotičnog ubistva: jedna je kefaret (naknada) zato što je učinio veliki grijeh, pa makar to bilo greškom. Usto, uvjet je da oslobodi roba - vjernika, i to se ne može nadoknaditi nevjernikom, punodobnim niti malodobnim dok ne bude namjeravao prihvatiti vjeru. Većina učenjaka smatra da se može nadoknaditi ukoliko je musliman, bio punoljetan ili ne.

Ahmed navodi predanje od jednog ensarije /802/ kako je doveo crnu robinju i rekao: "Allahov Poslaniče, obavezan sam osloboditi roba vjernika! Ukoliko ti smatraš da je ovo vjernica, oslobodit ću je!" Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Svjedočiš li da nema boga osim Allaha?" Ona je kazala: "Da!" Zatim je rekao: "Svjedočiš li da sam ja Allahov Poslanik!" "Da!", rekla je ona. Zatim je rekao: "Vjeruješ li u življenje poslije smrti?" "Da!", odgovorila je. "Oslobodi je!", rekao je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Ovo je sahih (vjerodostojan) lanac predanja, a neimenovanje ashaba tome ne smeta. U "Muvetta'u" od Malika, u "Musnedu" Šafije i Ahmeda, te u "Sahihu" Muslima i "Sunenu" Ebu-Davuda i En-Nesa'ije, navodi se predanje posredstvom Hilala ibn Ebi-Mejmune, od Ata'a ibn Jesara, od Muavije ibn Hakema /803/ da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je on doveo tu crnu robinju, rekao: "Gdje je Allah?" Ona je odgovorila: "Na nebu!" Zatim je rekao: "Ko sam ja?", a ona je odgovorila: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem!" On je rekao: "Oslobodi je, jer ona je vjernica!"[184]

"...i predati krvarinu porodici njegovoj" To je druga obaveza iz odnosa ubice i porodice ubijenog, kao vid naknade za gubitak ubijenog. Ova krvarina je obavezna za rodbinu po ocu ubice, a ne odnosi se na njegovu imovinu. Šafija, r.h., kaže: "Nije mi poznato da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, određivao krvarinu drugačije nego kao obavezu za rodbinu po ocu ubice. U dva Sahiha navodi se predanje od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže: /804/ "Dvije žene iz plemena Huzejl sukobile su se, pa je jedna na drugu bacila kamen i ubila je zajedno s onim što je nosila u stomaku. Nakon toga, tužili su to Allahovom Posланiku, sallallahu alejhi ve sellem, pa je on presudio da za krvarinu ploda treba dati najboljeg roba ili robinju, a krvarinu za ženu treba dati njena rodbina po ocu!" To pretpostavlja sud o namjernoj greški, obavezuje plaćanje krvarine, a ovdje je krvarina obavezna u trećinama zbog sumnje u namjernu grešku. Međutim, greška koja je ranije navedena u riječima Allaha Uzvišenog odnosi se na drugu obavezu, u kojoj se krvarina daje kao petina. U tom smislu, imam Ahmed navodi predanje od Ibn-Mesuda, koji kaže: /805/ "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odredio je krvarinu za nenamjerno ubistvo dvadeset jednogodišnjih deva, dvadeset jednogodišnjih mužjaka, dvadeset dvogodišnjih deva, dvadeset trogodišnjih mužjaka i dvadeset ženki." Ovo je verzija Nesa'ija, a Tirmizi kaže: "To nam nije poznato kao merfu' predanje osim u ovoj verziji. Postoji i mevkuf predanje od Abdullaha ibn Mesuda, a u Sahihu El-Buharije navodi se predanje od Abdullaha ibn Omera, koji kaže: /806/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslao je Halida ibn Velida plemenu Benu-Džuzejma da ih pozove u islam. On je to učinio, ali oni nisu lijepo kazali: "Primamo islam!", nego su rekli: "Promijenili smo vjeru, promijenili smo vjeru!", zbog čega je Halid započeo borbu s njima. To je saznao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pa je podigao ruke rekavši: "Allahu moj, ja nemam ništa s tim što je učinio Halid!" Zatim je poslao Aliju da preda krvarinu za njihove ubijene i nadoknadi imovinu koja im je propala, pa čak i zdjelu iz koje pas jede! Iz ovog hadisa vidi se da greška imama ili njegovog zamjenika može biti otkupljena iz blagajne muslimana (bejtul-mal).

"Izuzev ako oni to oproste", tj. osim da rodbina ubijenog izrazi samilost i oprosti krvarinu, i tada ona nije obavezna.

"Ako on pripada narodu koji vam je neprijatelj, a vjernik je, on mora osloboditi jednog roba vjernika!" To znači, ako je ubijeni bio vjernik, a njegovi zaštitnici nevjernici s kojima se vodi rat, tada krvarina nije obavezna, nego je u tom slučaju ubica obavezan osloboditi roba, vjernika i ništa drugo;

"Ako, pak, pripada narodu sa kojim imate sporazum" i ako su zaštitnici ubijenog štićenici - Zimmije - ili pod ugovorom o miru, njima pripada krvarina za ubijenog. Ukoliko je bio vjernik, tada je obavezna kompletna krvarina, a i ukoliko je bio nevjernik, po nekim učenjacima, i tada je obavezna kompletna krvarina. Ima mišljenja "da je za nevjernika obavezno pola krvarine koliko se daje za vjernika", a ima mišljenja "da je obavezna trećina", što se objašnjava u fikhskim djelima. Ubica je obavezan osloboditi roba, vjernika, a ***"ko to ne nađe, obavezan je postiti dva mjeseca uzastopno..."***, tj. da se ne mrsi između njih, nego da nastavi postiti do kraja. Ukoliko se, pak, omrsi bez razloga (osim u slučaju bolesti, menstruacije ili porođajnog pranja), dužan je ponovo započeti post. Što se tiče puta, odnosno pitanja da li se u tom slučaju može prekinuti ili ne, učenjaci se razilaze i postoje dva mišljenja...

"kajući se tako Allahu! A Allah sve zna i mudar je!" To znači, ovo je pokajanje ubice

---

[184] A šta reći za one koji kažu, Allah neka nas sačuva: "Allah je na svakom mjestu!", u čemu se dobro vidi antropomorfizam, sjedinjenje i jedinstvo. Ima, međutim, i onih koji kažu: "da Allah nije iznad, niti ispod, desno niti lijevo, naprijed niti nazad, te da nije unutar kosmosa niti izvan toga!", što je opis nepostojećeg, Allah neka nas sačuva od toga, a obje su tvrdnje izraz spletki židova, Allah ih prokleo!

greškom (nehotice), takvo da on, ukoliko ne nađe mogućnosti da oslobodi roba, treba da posti uzastopno dva mjeseca. Postoje razilaženja u pogledu onoga koji nije u stanju postiti, u smislu da li je obavezan nahraniti šezdeset siromaha, kao što je to u slučaju kaznene naknade (kefaret) za zihar (predislamsko puštanje) riječima: "Ti si mi kao moja majka!" U tom pogledu, postoje dva mišljenja: jedno pozitivno, odnosno kao što je u slučaju zihara, tj. predislamskog puštanja, a koje se ovdje ne spominje, budući da je ovo prijetnja i opomena uz koju ne odgovara da se navodi olakšica i pogodnost; i drugo, negativno, koje ne prihvaća da se to zamijeni hranjenjem siromaha, jer da je to obaveza, ona se ne bi izostavila bez potrebe;

"A Allah sve zna i mudar je!" To je do sada više puta komentirano.

Ovim je objašnjeno pitanje nehotičnog ubistva. Što se tiče namjernog ubistva, Allah Uzvišeni kaže:

"A ko hotimično ubije vjernika..." što predstavlja žestoku prijetnju i sigurno obećanje onome ko počini ovaj veliki grijeh, koji se u više ajeta u Allahovoj Knjizi povezuje uz idolopoklonstvo (širk). Tako Allah Uzvišeni kaže u poglavlju "El - Furkan":

"I oni koji mimo Allaha drugoga boga ne prizivaju, i koji ne ubijaju one koje je Allah zabranio, osim kad pravda zahtijeva." (I25: 68) U vezi sa zabranom ubistva postoje brojni ajeti i hadisi, među kojima je i hadis koji se u dva Sahiha prenosi od Ibn-Mesuda, koji kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Prvo što će biti suđeno među ljudima na Sudnji dan, jeste pitanje krvi!" Ebu-Davud navodi predanje od Ubadeta ibn Samita, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /808/ "Vjernik je dobar na svom putu[185] sve dok ne prolije zabranjenu krv, a kada prolije zabranjenu krv - on je propao!"[186]

U drugom hadisu stoji: /809/ "Kada bi se svi stanovnici nebesa i Zemlje sastali i ubili jednog muslimana, Allah bi ih sve bacio u Vatru!" Zatim: /810/ "Kod Allaha je manja šteta da nestane ovaj svijet nego da bude ubijen jedan musliman!" Ibn-Abbas je smatrao da nema pokajanja za hotimičnog ubicu vjernika, na osnovi riječi Allaha Uzvišenog:

"A ko hotimično ubije vjernika, kazna mu je Džehennem" (I4:93). To je posljednje što je objavljeno iz ove oblasti i ničim nije derogirano. Prenosi se od Ibn-Abbasa u više predanja. Među onima koji također imaju ovaj stav jesu i Zejd ibn Sabit, Ebu-Hurejre, Abdullah ibn Omer, Ebu-Seleme ibn Abdurrahman, Ubejd ibn Umejr, Hasan, Katade i Ed-Dahhak, a predanje navodi Ibn Ebi-Hatim. U ovoj oblasti, međutim, ima nekoliko hadisa koji nemaju snagu dokaza!

Mišljenje je većine predstavnika Selefa i Halefa da je pokajanje ubice stvar između njega i njegovog Gospodara Uzvišenog, jer ukoliko se pokaje i obrati za oprost, zatim bude skrušen i pokoran, pa čini dobro, Allah će njegova loša djela zamijeniti dobrim, dati naknadu ubijenome za njegovo nasilje i učiniti ga zadovoljnim. Allah Uzvišeni kaže:

"I oni koji mimo Allaha drugoga boga ne prizivaju..." do riječi:

"osim onih koji se pokaju i dobra djela čine." (I25:68) To su riječi koje nije dopušteno dokidati, niti smatrati da se one odnose na idolopoklonike! Allah Uzvišeni, također, kaže:

- Reci: "O robovi moji, koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost, jer Allah sve grijehe oprašta!" (I39:53) Ovo se odnosi općenito na sve grijehe, i nevjerstvo, i idolopoklonstvo, i sumnju, i licemjerstvo, i ubistvo, i pokvarenost i sve drugo, izuzev idolopoklonstva, ukoliko čovjek s tim umre. Allah Uzvišeni kaže:

"Allah, doista, neće oprostiti da se Njemu išta ravnim pridružuje, a oprostit će sve mimo toga kome On hoće!" (I4:48) Ovaj ajet navodi se također u ovoj časnoj suri (poglavlju), prije i poslije ajeta: ***"A ko hotimično ubije vjernika..."***[187], što je u funkciji jačanja nade. Allah to najbolje zna! U dva Sahiha stoji /811/ predanje o Izraelićaninu koji je ubio stotinu osoba, a potom pitao jednog učenjaka: "Mogu li se ja pokajati?" On mu je odgovorio: "A ko stoji između tebe i pokajanja?" Zatim ga je uputio u grad u kome se Allah obožava, pa on tamo iseli i umre na putu, gdje su ga uzeli meleci milosti...!" Ako je to tako kada su u pitanju Israelićani, onda je sigurnije da će pokajanje biti primljeno od pripadnika ovoga ummeta budući da je Allah s nas skinuo teret i breme koje je bilo na njima, šaljući nam Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, sa pravom vjerom. Stoga je najljepše obećanje i prijetnja koja je navedena ona:

"u kome će vječno ostati...!" Allah najbolje zna šta je ispravno i On određuje ulazak ubice u Vatru! Što se pak tiče riječi Ibn-Abbasa i onih koji to prihvaćaju, da za njega nema pokajanja, odnosno stava većine učenjaka da on nema dobrog djela koje bi ga spasilo, te da neće ostati vječno, nego da izraz "vječno" ovdje znači "dugo ostajanje", to objašnjavaju "mutevatir" hadisi u kojima se prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, /812/ da će iz Vatre izići svako u čijem srcu bude i koliko najmanja trunka vjere!" Međutim, u hadisu Muavije, koji glasi: /813/ "Možda će Allah oprostiti svaki grijeh, osim čovjeku koji umre kao nevjernik, odnosno čovjeku koji hotimično ubije vjernika!" Riječ "možda" u funkciji je izražavanja nade. Stoga, ako se negira nada u ova dva slučaja, to ne znači da se ona negira i u jednom od njih, tj. u pogledu ubistva, s obzirom na dokaze koje smo naveli. Što se tiče onoga ko umre kao nevjernik, tekst Kur'ana sasvim izričito potvrđuje da za njega

[185] znači **brz u hodu, jureći** itd.

[186] Glagol **bez pojačanja** i sa pojačanjem znači **malaksati od umora i nemoći.**

[187] Vidjeti ajete 48 i 116 u ovom poglavlju.

nema oprosta. Traženje pak koje ima ubijeni prema ubici na Sudnji dan, predstavlja jedno od osnovnih ljudskih prava, koje ne prestaje činom pokajanja, nego prestaje uzvraćanjem (odnosno), naknadom. Ovdje nema razlike između ubijenog, pokradenog, porobljenog, otetog, potvorenog i drugih prava čovjeka prema čovjeku, jer ukoliko se ta prava ne nadoknade, nužno slijedi potraživanje na Sudnjem danu! Međutim, sam čin potraživanja ne pretpostavlja naknadu, jer iz dobrih djela ubice može se dati naknada kojom se izvršava obaveza prema ubijenom, dok ostaje višak dobrih djela s kojim može ući u Džennet, odnosno, Allah ubijenom naknadi iz Svoje dobrote dženetskim dvorima i blagodatima, te podizanjem njegovog ranga u Dženetu koliko On hoće i Allah to najbolje zna! Za hotimičnog ubicu postoje posebni propisi koji se odnose na ovaj svijet, a posebni za onaj svijet. Na ovom svijetu prema njemu imaju prava zaštitnici (srodnici) ubijenog, jer Allah Uzvišeni kaže:

"ako bude ni kriv ni dužan ubljen, onda njegovom zaštitniku dajemo vlast!" (17:33) U tom slučaju, oni imaju pravo izbora: da ga ubiju ili oproste, ili, pak, uzmu krvarinu u tri dijela: trideset trogodišnjih, trideset mlađih i četrdeset nosećih deva, kao što stoji u "Knjizi propisa."

Imami se razilaze u pogledu naknade, tj. da li je ona za njega obavezna kao što je obavezna za ubicu greškom u vidu oslobađanja roba, ili posta dva mjeseca uzastopno, ili hrane za siromahe - prema jednom mišljenju. U vezi s tim postoje dva stava: prvi, da njemu nije obaveza kefaret, jer za to nema osnova, budući da hotimično ubistvo prevazilazi okvir kefareta. Međutim, oni koji smatraju da je kefaret obavezan, to temelje na predanju imama Ahmeda, koji to navodi s lancem od Vasila ibn Eska'a, koji kaže: - Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, došla je grupa ljudi iz plemena Benu-Selim i rekla: /814/ "Jedan je naš drug učinio težak grijeh?" On je rekao: "Neka oslobodi roba, pa će Allah za svaki njegov organ sačuvati njegov organ od Vatre!"

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ
فَتَبَيَّنُوا۟ وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَنْ أَلْقَىٰٓ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَٰمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا ۚ تَبْتَغُونَ
عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فَعِندَ ٱللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ ۚ كَذَٰلِكَ كُنتُم مِّن قَبْلُ
فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٤﴾

"O vjernici, kada u boj na Allahovom putu krenete, sve dobro provjerite I onome ko vam nazove selam nemojte reći: 'Ti nisi vjernik!' u želji za koristi ovosvjetskog života, jer kod Allaha su mnoga dobra! Takvi ste ranije I vi bili, pa vam je Allah darovao milost Svoju! Zato, sve dobro provjerite, jer Allah je dolsta obavješten o onome što vi radite!"/94/

Od Ibn-Abbasa prenosi se da je rekao: - Muslimani su našli jednog čovjeka dok je uzimao plijen, pa je on rekao: - "Es-selamu alejkum" - "Mir s vama!", a oni su ga ubili i uzeli njegov plijen! Nakon toga, objavljen je ajet:

- I onome ko vam nazove selam nemojte reći: "Ti nisi vjernik!" U Biografiji stoji: "da se njegov brat Fizar bio uputio Allahovom Poslaniku s namjerom da ga obavijesti da su on i njegov narod primili islam, pa ga je tom prilikom srela izvidnica Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u tami noći. On im je rekao: 'Ja sam musliman!' Oni to nisu prihvatili, nego su ga ubili. Njegov otac kaže: 'Tada sam ja došao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i on mi je dao hiljadu dinara, te drugu krvarinu, a zatim mi rekao da idem." Nakon toga, objavljeno je:

"O vjernici, kada u boj na Allahovom putu krenete..."

El-Buhari navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao Mikdadu: "Šta ako bi to bio vjernik koji krije svoju vjeru sa nevjernicima, pa tu vjeru pokazao i ti ga ubiješ?! I ti si tako prije krio vjeru u Meki!" Ovako prenosi El-Buhari u skraćenoj verziji, kao muallek-predanje.

Imam Ahmed navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: /815/ - Jedan čovjek iz Benu-Selima prošao je pored grupe ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, čuvajući ovce i nazvao im je selam. Oni su kazali: "Ne naziva nam selam osim zato da nam se dodvori, pa su pošli prema njemu i ubili ga, a njegove ovce doveli Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem. Nakon toga, objavljen je ajet:

"O vjernici, kada u boj na Allahovom putu krenete..." A od Ibn-Abbasa El-Buhari također prenosi da je, u vezi sa riječima: /816/

" I onome ko vam nazove selam nemojte reći: 'Ti nisi vjernik!" rekao: - Jedan je čovjek uzimao svoj plijen, pa ga je našla grupa muslimana, a on im je rekao: - "Es-selamu alejkum" - "Mir na vas!" Potom su ga ubili i uzeli njegov plijen, pa je Allah objavio:

"I onome ko vam nazove selam nemojte reći: 'Ti nisi vjernik!' Potom, Ibn-Abbas kaže: "Taj plijen je ovosvjetska prolazna dobit!"

"Jer kod Allaha su mnoga dobra!" Dakle, kod Njega je bolja dobit od dunjalučke, koju vi želite i što vas je navelo da ubijete ovog čovjeka koji vam je nazvao selam i izjavio da vjeruje. Vi ste to zanemarili i optužili ga za pretvaranje i skrivanje nevjerstva, kako biste uzeli od njega to što ste uzeli. Međutim, halal opskrba koja je kod Allaha za vas je bolja od te koju ste uzeli!

"Takvi ste ranije i vi bili, pa vam je Allah darovao milost Svoju!" I vi ste, kao i on, krili vjeru ne pokazujući to u svome plemenu! Na to ukazuje i naprijed navedeni hadis, a Allah Uzvišeni, također, kaže:

"I sjetite se kada vas je bilo malo, kada ste na

Zemlji potlačeni bili!" (18:26) U vezi sa riječima Allaha Uzvišenog: ***"Takvi ste ranije i vi bili"*** Seid ibn Džubejr kaže: "Skrivali ste svoju vjeru od idolopoklonika!"; ***"pa vam je Allah darovao milost Svoju"***, tj. pokajanje vam primio i oprostio.

"...pa sve provjerite!" Ovo je potvrda prethodno navedenih riječi;

"Allah je dolsta obaviješten o onome što vi radite!" Seid ibn Džubejr kaže: "To je prijetnja i obećanje prijetnje!"

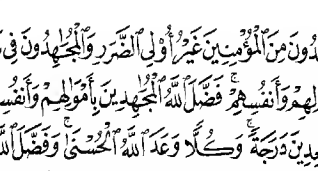

"Vjernici koji se ne bore, osim onih koji su nesposobni, ne mogu se izjednačiti s onima koji se na Allahovu putu bore imecima svojim i životima svojim! One koji se bore imecima svojim i životima svojim Allah je odlikovao za stupanj nad onima koji se ne bore, i svima Allah obećava lijepu nagradu! Allah je odlikovao borce nad onima koji se ne bore velikom nagradom!" /95/ "Od Njega su stupnjevi, oprost i milost, jer Allah prašta i milostiv je!" /96/

/817/ El-Buhari navodi predanje od Berra'a, koji kaže: "Kada je objavljen ajet:

"Vjernici koji se ne bore...", Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pozvao je Zejda,[188] pa je to zapisao. Nakon toga, došao je Ibn-Ummi-Mektum i požalio se na sljepoću, pa je Allah objavio riječi:

"osim onih koji su nesposobni." El-Buhari također navodi predanje od Sehla ibn Sada es-Saidija /818/ kako je on vidio Mervana ibn Hakema u džamiji i kaže: - Išao sam i sjeo pored njega, a on nam je kazao da je Zejd ibn Sabit njemu rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, meni je diktirao:

'Vjernici koji koji se ne bore ne mogu se izjednačiti sa borcima na Allahovom putu...' Potom je došao Ibn-Ummi-Mektum dok mi je to diktirao, pa je rekao: 'Allahov Poslaniče, tako mi Allaha, kada bih mogao ići u borbu (džihad), išao bih!' On je bio slijep. Nakon toga, Allah je ovo objavio Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Dok je to govorio, koljenima je bio naslonjen na mene, što mi je bilo veoma teško. Učinilo mi se da će me zgnječiti. Potom je to stalo, a Allah je objavio riječi:

'osim onih koji su nesposobni'." To prenosi jedino El-Buhari, dok ga Muslim ne donosi. Međutim, u drugoj verziji ovo se navodi i kod Ahmeda, a to predanje donose i Ebu-Davud i Abdurrezak.

Tirmizi navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: /819/ ***"Vjernici koji se ne bore, osim onih koji su nesposobni..."*** To se odnosi na Bedr i one koji su izišli na Bedr! Kada je došlo do boja na Bedru, Abdullah ibn Džahš i Ibn-Ummi-Mektum kazali su: "Mi smo slijepi, Allahov Poslaniče! Imamo li olakšicu za to?" Nakon toga objavljen je ajet:

"Vjernici koji se ne bore, osim onih koji su nesposobni...", te također riječi Allaha Uzvišenog:

"One koji se bore imecima svojim i životima svojim Allah je odlikovao za stupanj nad onima koji se ne bore." To su oni koji se ne bore, a koji nisu nesposobni!

"Allah je odlikovao borce nad onima koji se ne bore velikom nagradom! Od Njega su stupnjevi..." koji su iznad onih koji pripadaju onima koji se ne bore, a nisu nesposobni! Ovo je verzija koju navodi Tirmizi i on, usto, dodaje: "Ovaj hadis je hasen-garib u ovom predanju!"

"Vjernici koji se ne bore ne mogu se izjednačiti sa borcima..." Ove su riječi imale opće značenje dok ubrzo nisu objavljene riječi:

"osim onih koji su nesposobni", čime je navedeno rješenje za one koji imaju opravdan razlog da ne idu u borbu, kao što su sljepoća, sakatost, bolest, u pogledu izjednačavanja s borcima koji se na Allahovom putu bore svojim imecima i životima. Nakon toga, Allah Uzvišeni ukazuje na vrijednost boraca (mudžahida) u odnosu na one koji se ne bore. Ibn-Abbas kaže: "Osim onih koji nisu sposobni i to ovako treba i da bude!" To potvrđuje i predanje u Sahihu El-Buharije od Zuhejra ibn Muavije koji prenosi od Humejda, a on od Enesa, kako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /820/ "U Medini ima ljudi koji su takvi da ne možete krenuti na put niti prijeći neku dolinu da oni ne krenu s vama!" Pitali su ga: "A oni su u Medini?" "Da", rekao je on. "Tamo su zadržani iz opravdanih razloga!" Ovako navode Ahmed i Ebu-Davud.

"i svima Allah obećava lijepu nagradu!", tj. Džennet i lijepu nagradu. Ovim se pokazuje da džihad (borba) nije pojedinačna obligatna dužnost (farzi ajn), nego je to kolektivna obligatna dužnost (farzi kifaje).[189]

Allah Uzvišeni kaže:

"Allah je odlikovao borce nad onima koji se ne bore velikom nagradom..." i to stupnjevima

[188] To je Zejd ibn Sabit, r.a., jedan od onih koji su zapisivali Objavu.

[189] Ovo se odnosi na napadačku akciju. Međutim, u slučaju odbrane i napada neprijatelja nevjernika, džihad je (borba) pojedinačna obligatna dužnost (farzi ajn) za svakog muslimana prema njegovim mogućnostima, pa makar i riječju... Svako treba da učestvuje prema svojim sposobnostima i mogućnostima. Allah to najbolje zna! Oni, pak, koji izostaju od borbe iako su sposobni, bit će od Allaha velikom kaznom kažnjeni!

kojima ih odlikuje u baščama Dženneta, oprostom, milošću i blagoslovom, što je vid dobra i časti koju im podaruje. U tom smislu, Allah Uzvišeni kaže:

"Od Njega su stupnjevi, oprost i milost, jer Allah prašta i milostiv je!" To potvrđuje i predanje u dva Sahiha od Ebu-Seida el-Hudrija, koji prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /821/ "U Džennetu ima stotinu stupnjeva koje je Allah pripremio za borce na Njegovom putu. Između svaka dva stupnja je koliko između neba i Zemlje!"

إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ قَالُوا۟
فِيمَ كُنتُمْ ۖ قَالُوا۟ كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ قَالُوٓا۟ أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ
ٱللَّهِ وَٰسِعَةً فَتُهَاجِرُوا۟ فِيهَا ۚ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا
﴿٩٧﴾ إِلَّا ٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ لَا يَسْتَطِيعُونَ
حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾ فَأُو۟لَٰٓئِكَ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَعْفُوَ عَنْهُمْ ۚ
وَكَانَ ٱللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٩٩﴾ * وَمَن يُهَاجِرْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ يَجِدْ فِى
ٱلْأَرْضِ مُرَٰغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً ۚ وَمَن يَخْرُجْ مِنۢ بَيْتِهِۦ مُهَاجِرًا إِلَى ٱللَّهِ
وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ يُدْرِكْهُ ٱلْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ
غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٠﴾

"Dolsta će melecl kada budu uzimali duše onima koji su prema sebi naslije učinili, pitali: 'Šta je bilo s vama?', a oni će odgovoriti: 'Bili smo nemoćni na Zemlji!' 'Zar Allahova Zemlja nije prostrana i zar se niste mogli nekuda iseliti?', reći će im oni. Zato će njihovo prebivalište biti Džehennem, a loše je to boravište!" /97/ "Osim za nemoćne muškarce, i žene, i djecu, koji se snaći ne mogu i koji ne nađu Pravoga puta!" /98/ "Možda će Allah tim oprostiti, jer Allah prelazi preko grijeha i prašta!" /99/ "Ko se iseli na putu Allahovom, na Zemlji će naći mnogo mjesta i obilja! A onaj ko napusti svoj dom iseljavajući se radi Allaha i Njegovoga Poslanika, pa ga stigne smrt, od Allaha će dobiti nagradu! Allah mnogo prašta i milostiv je!" /100/

El-Buhari navodi predanje od Muhammeda ibn Abdurrahmana Ebul-Esveda, koji kaže: - Stanovnicima Medine bilo je naređeno da učestvuju u jednom od pohoda, pa sam se i ja prijavio. Zatim sam sreo Ikreme Mevla Ibn-Abbas i kazao mu, pa mi je on zabranio da to činim i rekao: /822/ "Ibn-Abbas mi je kazivao kako su neki muslimani išli sa idolopoklonicima u borbu kako bi uvećali njihov broj. Tada bi došla strijela koju bi neko bacio i pogodila jednog od njih, pa ga ubila ili ga sablja posiječe pa umre!", pa je Allah Uzvišeni objavio:

"Dolsta će melecl, kada budu uzimali duše onima koji su prema sebi naslije učinili..." To prenosi El-Leys od Ebul-Esveda.

Riječi: ***"onima koji su prema sebi naslije učinili"*** odnose se na neprihvaćanje iseljenja; - ***pa će pitati: "Šta je bilo s vama?"***, tj. zašto ste ovdje ostali i zapostavili hidžru?!

"a oni će odgovoriti: "Bili smo nemoćni na Zemlji! Nismo mogli izići iz grada, niti se kretati po Zemlji!" "Zar Allahova Zemlja nije prostrana i zar se niste mogli nekuda iseliti?", reći će im oni. Ebu-Davud navodi predanje od Semure ibn Džunduba, koji kaže: - Potom je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /823/ "Ko se druži sa idolopoklonikom i s njim stanuje, isti je kao i on!" Isto tako je rekao: /824/ - Kada su zarobljeni Abbas, Akil i Neufel - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je Abbasu: "Otkupi sebe i svoga bratića!" On je odgovorio: "Allahov Poslaniče, zar nismo klanjali prema tvojoj kibli i svjedočili tvoje svjedočanstvo?!" On mu je rekao: "Abbase, vi ste suparnička strana, pa ste izgubili!" Potom je proučio ajet:

"Zar Allahova Zemlja nije bila prostrana?" Prenosi Ibn Ebi-Hatim.

"...osim onih koji su nemoćni". Ovo je kod Allaha razlog što su ovi zapostavili hidžru, jer oni nisu bili sposobni oslooditi se idolopoklonika, a da su čak i mogli, oni ne bi znali put da to ostvare. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"koji se snaći ne mogu i koji ne nađu Pravoga puta!", tj. načina;

"Možda će Allah tim i oprostiti...", tj. za zapostavljanje hidžre. Kada se odnosi na Allaha, riječ "možda" ima značenje obaveznosti,

a ***"Allah prelazi preko grijeha i prašta!"*** El-Buhari navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže: - S nama je bio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjajući jaciju, pa je rekao:

"Allah čuje onoga ko Ga hvali!" a zatim prije nego je pao ničice (na sedždu) rekao je: /825/ "Allahu moj, Ti spasi Ajjaša ibn Rebi'u, Allahu moj, Ti spasi Seleme ibn Hišama, Allahu moj, Ti spasi Velida ibn Velida, Allahu moj, Ti spasi nemoćne vjernike, Allahu moj, Ti pojačaj Svoju silu prema Mudaru, Allahu moj, učini im godine kao godine Jusufove!.." El-Buhari navodi predanje od Ibn-Abbasa, koji je u vezi sa riječima: ***"osim onih koji su nemoćni"*** rekao: "Ja i moja majka bili smo od onih kojima je Allah Uzvišeni to smatrao razložnim!", a Abdurrezzak navodi od Ibn-Abbasa: "Ja i moja majka smo bili među nemoćnim, ženama i djecom!"

"Ko se iseli na putu Allahovom, na Zemlji će naći mnogo mjesta i obilje...!" Ovo je podsticaj na hidžru i nagovor da se napuste idolopoklonici, jer vjernik, gdje god ode, naći će utočište od njih gdje će se skloniti. Riječ infinitiv je glagola koji Arapi

upotrebljavaju ovako:
"Taj čovjek usprotivio se svojim ljudima prkosno i iz inada." Ibn-Abbas kaže: "znači prijeći iz zemlje u zemlju, iz mjesta u mjesto"; "i obilje", tj. opskrbu.

"A onaj ko napusti svoj dom iseljavajući se radi Allaha i Njegovoga Poslanika, pa ga stigne smrt, od Allaha će dobiti nagradu!" To znači: ko napusti svoj dom u namjeri da se iseli (hidžru učini) radi Allaha i Njegovoga Poslanika, a zatim umre, njemu je kod Allaha osigurana nagrada. To potvrđuje i predanje u Sahihima, Musnedima i Sunenima od Omera ibn el-Hattaba, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /826/ "Djela se prosuđuju prema namjerama i svakom čovjeku pripada ono što je naumio! Čije iseljenje bude radi Allaha i Njegovoga Poslanika, njegova je hidžra za Allaha i Njegovoga Poslanika, a čije iseljenje bude radi ovog svijeta, kako bi ga zadobio, ili žene, kako bi je oženio, njegova je hidžra za ono radi čega se iselio!" Ovo se općenito odnosi na hidžru, odnosno, na sva djela. U to spada i hadis koji stoji u dva Sahiha, a odnosi se na čovjeka koji je ubio devedeset i devet osoba, a potom to upotpunio sa stotim pobožnim čovjekom... koji je umro na putu hidžre i koga su uzeli meleci milosti.[190] U jednom predanju stoji da se on, kada mu je došla smrt, prsima pogeo prema zemlji u koju se iselio. Imam Ahmed navodi predanje od Abdullaha ibn Atika, koji kaže da je čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /827/ "Ko izide iz svoje kuće u borbu na Allahovom putu, zatim kaže: 'Gdje su borci na Allahovom putu?' a zatim padne sa svoje jahalice i umre, njemu pripada nagrada od Allaha! Ako ga ugrize kakva životinja (zmija, škorpija i sl.), pa umre, pripada mu nagrada od Allaha; i ako umre iznenada, pripada mu nagrada od Allaha!"

Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Ibn-Abbasa, r.a., koji kaže: /828/ - Damre ibn Džundub krenuo je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i umro na putu prije nego je stigao do njega. Nakon toga objavljen je ajet:

"A onaj ko napusti svoj dom iseljavajući se radi Allaha i Njegova Poslanika..."

Hafiz Ebu-Ja'la navodi predanje od Ebu-Hurejrea, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /829/ "Ko krene na hadž i umre, njemu se piše nagrada za hadž do Sudnjega dana, a ko krene na umru i umre, njemu se piše nagrada za umru do Sudnjega dana! Ko krene u boj na Allahovom putu i umre, njemu se piše nagrada borca (gazije) o Sudnjega dana!" Ovaj hadis je garib u ovom predanju.

[190] Usp. hadis br. 804.

وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُوا لَكُمْ عَدُوًّا مُبِينًا ﴿١٠١﴾

"Kada idete po Zemlji, nije vam grijeh namaz skratiti, ako se bojite da će vam smutnju nevjernici učiniti, jer nevjernici su vam doista otvoreni neprijatelji!"/101/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Kada idete po Zemlji..."***, tj. kada putujete, kao što na drugom mjestu kaže:

"On zna da će među vama biti bolesnih, i onih koji će po svijetu hodati i Allahove blagodati tražiti...!" (I73:20)

Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"nije vam grijeh namaz skratiti...", tj. sebi pritom olakšati, bilo u pogledu kvantiteta, pa namaz od četiri rekata skratiti na dva rekata, kao što to razumijeva većina učenjaka koji ovaj ajet koriste kao dokaz za skraćenje namaza u toku putovanja, uz određene razlike u modalitetima. Tako neki uvjetuju za putovanje da je u funkciji pokornosti,[191] dok drugi to ne uvjetuju..., s tim da put bude radi Šerijatom dozvoljenih stvari, tj. u funkciji dozvoljenih stvari, čime se isključuje put koji vodi grijehu. Ovo je mišljenje Šafije, Ahmeda i drugih imama. Ima mišljenja, međutim, da to važi za putovanje uopće, pa makar vodilo i griješenju. To je stav Ebu-Hanife, Es-Sevrija i Davuda, a temelje ga na općem značenju ajeta, s čim se ne slaže većina učenjaka.[192]

"...ako se bojite da će vam smutnju nevjernici učiniti". Moguće da je ovo uopće kazano za put kakav je najčešće bio u vrijeme objave ovoga ajeta... u početku islama, neposredno nakon Hidžre, većina putovanja bila je u znaku straha i opasnosti. Čak se nije ni kretalo na put osim u cilju boja ili posebnih izvidnica, odnosno u rat za obranu islama i njegovih pripadnika. U tom smislu, riječi kojima se izražava najčešća situacija ili poseban slučaj, nema ju i poseban (jedan) smisao,[193] jer i Allah Uzvišeni kaže:

"I ne nagonite robinje svoje da se bludom bave, ako one žele čestite biti!" [194] (I24:33) Imam Ahmed navodi predanje od Ja'la ibn Umejje, koji kaže: - Pitao sam Omera ibn u-Hattaba: /830/ "Allah Uzvišeni kaže:

"nije vam grijeh namaz skra titi, ako se bojite da će vam smutnju nevjernici učiniti..." a ljudi su sada sigurni?" Omer, r.a., rekao mi je: - Čudio sam

[191] To se prenosi od Ibn-Omera, Ata'a te Jahje, koji navodi predanje od Malika.

[192] Polazeći od općeg smisla ajeta, to stoji kao argument protiv onih koji se ne slažu s ovim.

[193] To je jedno od šerijatskih pravila.

[194] Tj. iz toga se ne razumije da - ako one ne žele biti čestite - može ih se nagoniti na blud!

se onome čemu se i ti čudiš, pa sam to pitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i odgovorio mi je: "To je milostinja koju vam Allah podaruje, pa uzmite Njegovu milostinju!" Ovako prenose Muslim i autori Sunena, a Et-Tirmizi kaže: "Hadis je hasen-sahih!" Ali ibnil-Medini kaže: "Ovo je hasen-sahih hadis od Omera. Ne pamti se osim u ovom predanju, a prenosioci su mu poznati."

Ebu-Bekr ibn Ebi-Šejbe navode predanje od Ibn-Abbasa, koji kaže: /831/ "Klanjali smo sa Allahovim Poslanikom između Meke i Medine po dva rekata, iako smo bili sigurni i nismo se nikoga bojali!" Ovako prenose Nesa'i i Tirmizi. El-Buhari navodi predanje od Jahja ibn Ishaka, a on od Enesa, koji kaže: /832/ - Sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, krenuli smo iz Medine u Meku, pa je on klanjao po dva rekata sve dok se nismo vratili u Medinu. Tada sam ga zapitao: "Koliko ste u Meki boravili?" "Tamo smo boravili deset dana!", odgovorio je on. Ovako prenosi ostali od šestorice autora od Jahja ibn Ishaka el-Hadremija.

El-Buhari navodi predanje od Harise ibn Vehba, koji kaže: /833/ "Dok smo bili sigurni na Mini, s nama je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao dva rekata!" El-Buharija, također, navodi predanje od Abdullaha ibn Omera, koji kaže: /834/ "Sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao sam dva rekata, kao i sa Ebu-Bekrom, Omerom i Osmanom u početku njegove vladavine, koji je potom klanjao puni broj rekata!" Ovako prenosi Muslim.[195]

Ovi hadisi jasno pokazuju da za skraćivanje nije uvjet strah. Stoga neki učenjaci kažu da je ovdje cilj skraćivanja kvalititativni, a ne kvantitativni.[196] To je mišljenje Mudžahida, Ed-Dahhaka i Es-Suddija, a također se potvrđuje i predanjem imama Malika od Aiše, r.a., koja kaže: /835/ "Namaz je određen kao stroga obaveza po dva rekata i na putu i kod kuće, pa je to, potom, potvrđeno za namaz na putu, a povećano za namaz kod kuće!"[197]

Ovaj hadis navode El-Buhari, Muslim, Ebu-Davud i En-Nesa'i od Malika. Oni kažu: - Ako je namaz na putu u osnovi dva rekata, kako je moguće onda da skraćivanje bude u ovom slučaju kvantitativno? Naime, riječi:

*"**nije vam grijeh namaz skratiti, ako se bojite da će vam smutnju nevjernici učiniti...**"* ne odnose se na ono što je u osnovi takvo. Na to još jasnije ukazuje predanje koje navodi imam Ahmed od Omera, r.a., koji kaže: /836/ "Namaz na putu ima dva rekata, namaz kurban-bajrama dva rekata, ramazanskog Bajrama dva rekata, džuma-namaz dva rekata, i to sve u potpunosti, bez skraćivanja, kako je kazao Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem." Ovako prenose Nesa'i, Ibn-Madže i Ibn-Hibban u svom "Sahihu" posredstvom Zubejda el-Jamija, s lancem koji ispunjava uvjete Muslima. U vezi sa vjerodostojnošću ovog hadisa Jahja ibn Me'in primjećuje: "da Abdurrahman ibn Ebi-Lejla, koji navodi spomenuti hadis od Omera, to nije čuo od Omera." Ali je u Uvodu Muslimova Sahiha utvrđeno da je slušanje Ibn Ebi-Lejle od Omera, kako u pogledu ovog, tako i drugih hadisa, tačno, inšallah, pogotovu što se ovaj hadis vezuje za Omera na ovaj način: od Abdurrahmana ibn Ebi-Lejle, od Ka'ba ibn Udžre, od Omera. Isto tako, Muslim u svom "Sahihu", te Ebu-Davud, En-Nesa'i i Ibn-Madže navode predanje hadisa Ebu-Avane el-Veddaha, od Abdullaha el-Ješkerija, a tome dodaju Muslim, En-Nesa'i i Ejjub ibn Aid, od Bukejra ibn Ahnesa, od Mudžahida, od Abdullaha Ibn-Abbasa, koji kaže: /837/ "Allah je naredio namaz kao strogu obavezu putem vašeg vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i to kod kuće četiri rekata, a na putu dva, te u slučaju straha jedan rekat. I kao što se kod kuće klanja prije i poslije (farza), tako se klanja i na putu!" To ne negira navedeni hadis od Aiše, r.a., a postoji saglasnost da namaz na putu ima dva rekata, te da je to potpun namaz, a ne skraćen kao što se jasno govori u hadisu Omera, r.a.[198] Ako je to tako, onda je smisao riječi Allaha Uzvišenog:

*"**nije vam grijeh namaz skratiti, ako se bojite da će vam smutnju nevjernici učiniti...**"* kvalitativno skraćivanje, kao što je to u slučaju namaza u strahu. U tom smislu Allah Uzvišeni kaže:

*"**ako se bojite da će vam smutnju nevjernici učiniti**"*, a potom kaže: *"**A kada budeš s njima i zajedno s njima obaviš namaz...**" **(14:102),*** čime se objašnjava svrha skraćivanja i navodi vid i oblik toga. Stoga, navodeći Poglavlje o namazu u strahu El-Buhari počinje ovako:

*"**Kada idete po Zemlji, nije vam grijeh namaz skratiti...**"* - do riječi - *"**Allah je, doista, za nevjernike pripremio groznu kaznu!**"* Isto tako, u vezi s riječima Uzvišenog:

*"**nije vam grijeh namaz skratiti...**"* Džuvejbir navodi predanje od Ed-Dahhaka: "To je u slučaju borbe kada konjanik klanja dva tekbira u pravcu u kojemu je licem okrenut!"

Es-Suddi kaže: "Ako klanjaš dva rekata na putu, to je potpun namaz, a nije dopušteno, izuzev u slučaju straha, da mu oni koji ne vjeruju to smutnjom onemoguće. U tom slučaju, skraćeni namaz ima jedan rekat!" Mudžahid kaže:

*"**nije vam grijeh namaz skratiti...**"* To se odnosi na dan kada je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, sa svojim ashabima bio u Asefanu, a idolopoklonici u Dadžnanu, gdje su odsjeli. Tada je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao sa ashabima četiri rekata

---

[195] On nalazi opravdanje za Osmana, r.a., time što se oženio na Mini, nakon čega je smatrao da je kod kuće, pa je to upotpunio!

[196] Jer kvantitet je u osnovi dva rekata, kao što stoji u hadisu Aiše: "Namaz je određen kao obaveza po dva rekata na putu i kod kuće,... a potom je kod kuće povećan broj!"

[197] To potvrđuje da su dva rekata na putu redovna obaveza, a ne olakšica!

[198] Usp. hadis broj 836.

podne-namaza, uz ruku, sedždu i kijam, pa su idolopoklonici htjeli napasti na njihovu robu i tovare. Prenose Ibn Ebi-Hatim, Ibn-Džerir, koji to bira nakon što mu je ispričano više predanja, i kaže: "To je ispravno!"

Ibn-Džerir navodi predanje od Semmaka el-Hanefija, koji kaže: /838/ "Pitao sam Ibn-Omera o namazu putnika, pa je rekao: "Dva rekata su potpun namaz i nije skraćivanje, jer skraćivanje se čini u slučaju straha!" Zatim sam rekao: "A šta je to namaz u strahu?" On je odgovorio: "S jednom grupom imam klanja jedan rekat, a zatim oni odu na mjesto druge grupe, pa i ona dođe i on i s njom klanja jedan rekat. Na taj način imam klanja dva rekata, a svaka grupa po jedan!"[199]

وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَوٰةَ فَلْتَقُمْ
طَآئِفَةٌ مِّنْهُم مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوٓا۟ أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا۟ فَلْيَكُونُوا۟
مِن وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا۟ فَلْيُصَلُّوا۟ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا۟
حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ ۗ وَدَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ
فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُم مَّيْلَةً وَٰحِدَةً ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى مِّن
مَّطَرٍ أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَن تَضَعُوٓا۟ أَسْلِحَتَكُمْ ۖ وَخُذُوا۟ حِذْرَكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ
أَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٠٢﴾

"Kada ti budeš među njima i s njima obavljaš namaz, neka jedna grupa s tobom klanja i neka svoje oružje uzmu: i dok budu na sedždi, neka drugi budu iza vas, a onda neka dođe druga grupa koja nije klanjala i neka s tobom klanjaju, ali neka drže oružje svoje i oprezni budu! Nevjernici jedva čekaju da vi zanemarite oružje i oruđe vaše, pa da na vas svi odjednom navale! A ako vam bude smetala kiša ili budete bolesni, nije vam grijeh oružje svoje odložiti, s tim da oprezni budete! Allah je, doista, nevjernicima sramnu patnju pripremio!"/102/

Ima više vrsta namaza u strahu, jer neprijatelj je nekada u pravcu kible, a nekada nije, nekada namaz ima četiri rekata, a nekada tri, kao što je akšam-namaz, a nekada pak dva, kao što su sabah-namaz i namaz putnika. Usto, nekada ljudi klanjaju u džematu (kolektivno), a nekada se borba rasplamsa, pa nisu u mogućnosti klanjati u džematu, nego klanjaju pojedinačno, okrećući se prema kibli ili ne, idući pješice ili jašući. U svakom slučaju, oni obavljaju namaz bez obzira što se kreću i učestvuju u borbi. Ima učenjaka koji kažu da prema naprijed navedenom hadisu Ibn-Abbasa, u svakom od ovih slučajeva trebaju klanjati jedan rekat![200] Taj stav zastupa i Ahmed ibn Hanbel, te dio tabiina. Od Muhammeda ibn Nasra el-Mervezija prenosi se da on smatra da i sabah treba skratiti na jedan rekat u slučaju straha, a to je također i stav Ibn-Hazma. Ibn-Rahvejh kaže: "Međutim, u slučaju direktnog sukoba dovoljan je jedan rekat gestikulacijom!" Drugi kažu: "Dovoljan je jedan tekbir!" To smatra emir Abdul-Vehhab ibn Buht el-Meki, koji kaže: "A ako nije u stanju obaviti tekbir, neka ga u sebi ne izostavi!", tj. neka ima namjeru to učiniti! To prenosi Seid ibn Mensur u svom "Sunenu", a Allah to najbolje zna! Isto tako, ima učenjaka koji dopuštaju da se namaz odgodi zbog borbe, na temelju toga što je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, odgodio podne i ikindiju koje je klanjao nakon zalaska Sunca, prije akšam-namaza na "Dan saveza" da bi, potom, klanjao jacija-namaz. Većina učenjaka, međutim, tvrdi da je to derogirano namazom u strahu, jer u to vrijeme to nije bilo objavljeno, pa kada je objavljeno, time je derogirano odgađanje namaza zbog navedenog razloga! I to je ispravno.

"Kada ti budeš među njima i s njima obavljaš namaz...", tj. kada s njima klanjaš kao imam namaz u strahu, što nije prvi slučaj kada se skraćuje na jedan rekat, kao što upućuje hadis[201] kada se klanja pojedinačno, idući pješke ili jašući, u pravcu kible ili ne. Nakon toga, navodi se pitanje klanjanja u džematu i klanjanja za jednim imamom. U tom smislu, dobro rade oni koji ovaj ajet navode kao dokaz za obaveznost namaza u džematu, budući da su se mnoge radnje dozvolile i preko njih se prelazi samo da bi se klanjao u džematu. Da nije obavezan (vadžib), tako sigurno ne bi bilo!

Što se pak tiče povoda objave ovog ajeta, Ibn-Džerir navodi predanje od Alije, r.a., koji kaže: /839/ - Neki ljudi iz Benun-Nedžara pitali su Allahovog Poslanika: "Allahov Poslaniče, kako ćemo klanjati kada putujemo po Zemlji?" Nakon toga, Allah Uzvišeni je objavio ovaj ajet:

"Kada idete po Zemlji, nije vam grijeh namaz skratiti..." (4:101) Zatim je jedno vrijeme objava bila prekinuta, pa nakon što je prošao jedan period, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, krenuo je u boj i klanjao podne! Tada su idolopoklonici rekli: "Muhammed i njegovi drugovi su vam omogućili da ih napadnete s leđa, pa zašto niste pojačali napad?" Jedan od njih je rekao: "Imali su i drugu jedinicu, jednako jaku!" Između dva namaza, objavljeno je:

"ako se bojite da će vam smutnju nevjernici učiniti", i tako je objavljena zapovijed za namaz u slučaju straha. Ovo je vrlo čudan slučaj, ali neki navode kao svjedoka tome predanje Ebu-Ajjaša ez-Zerkija po imenu Zejd ibn Samit, r.a., a navodi se i

[199] Iako se ovaj hadis vezuje (mevkuf) za Ibn-Omera, on ima snagu merfu hadisa budući da on u vezi s tim nije mogao isticati svoje mišljenje, pogotovu što i drugi sahih hadisi potvrđuju riječi Ibn-Omera.

[200] Usp. hadis br. 837!

[201] Navedeni hadis Ibn-Abbasa.

kod imama Ahmeda i autora "Sunena". Imam Ahmed prenosi da je Ibn-Ajjaš rekao: /840/ - Bili smo sa Allahovim Poslanikom u Asfanu, gdje su nas dočekali idolopoklonici sa Halidom ibn Velidom na čelu i bili su u pravcu kible. Tada je Allahov Poslanik s nama klanjao podne, a oni su rekli: "Bili smo u poziciji da ih napadnemo!", a zatim: "Sada će im doći namaz koji im je draži od njihovih sinova i njih samih!" Zatim kaže: "Potom je Džibril došao sa ovim ajetom između podne namaza i ikindije:

'Kada ti budeš među njima i s njima obavljaš namaz..." Zatim kaže: "Bio sam tu kada im je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da uzmu oružje!" Potom: "Iza sebe nas je poredao u dva reda (safa)", zatim: "pa je obavio ruku, što smo i mi s njim učinili, zatim se podigao, pa smo i mi to učinili, zatim je obavio sedždu (pao ničice) sa safom koji je iza njega, dok su drugi stajali i budno motrili. Nakon što su oni sedždu učinili i ustali, drugi su sjeli i sedždu učinili na njihovom mjestu. Zatim su ustali i zamijenili mjesta. Nakon toga Poslanik je učinio ruku i svi zajedno s njim. Zatim se podigao sa rukua i oni zajedno s njim, a zatim je učinio sedždu zajedno sa safom koji je iza njega dok su drugi stajali i budno motrili. A kada su sjeli, i drugi su sjeli i sedždu učinili a zatim je predao selam zajedno sa svima. Zatim je otišao..." Usto on navodi: "Allahov Poslanik tako je klanjao dva puta, jednom u Asfanu, a drugi put na zemljištu Benu-Selima!" Prenose Ahmed, Ebu-Davud, Nesa'i i Abdul-Aziz ibn Abdis-Samed od Mensura s lancem koji je vjerodostojan i ima potvrdu kod El-Buharije, Muslima i Ibn Ebi-Hatima.

Što se tiče zapovijedi nošenja oružja prilikom obavljanja namaza u strahu, prema nekim učenjacima to je obavezno na osnovi samog teksta ajeta i to je jedno od mišljenja Šafije. Na to ukazuju riječi Allaha Uzvišenog:

"A ako vam bude smetala kliša ili budete bolesni, nije vam grijeh oružje svoje odložiti, s tim da oprezni budete!" To znači, da budete spremni i, ukoliko bude potrebno, da to uzmete bez teškoća.

"Allah je dolsta nevjernicima sramnu patnju pripremio!"

فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَوٰةَ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ
قِيَـٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ ۚ فَإِذَا ٱطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ
كَانَتْ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ كِتَـٰبًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾ وَلَا تَهِنُوا۟ فِى ٱبْتِغَآءِ ٱلْقَوْمِ ۖ إِن
تَكُونُوا۟ تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا تَأْلَمُونَ ۖ وَتَرْجُونَ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ۗ
وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾

"A kada namaz završite, Allaha spominjite, stojeći, i sjedeći, i ležeći. A kada budete sigurni, namaz obavljajte u potpunosti, jer namaz je propisan vjernicima u određenim vremenskim razmacima!" /103/ "I nemojte malaksati tragajući za neprijateljem: ako vi trpite bol, trpe i oni bol kao i vi, a vi se još od Allaha nadate onome čemu se oni ne nadaju! A Allah sve zna i mudar je!"/104/

Allah Uzvišeni naređuje da se dosta Allah spominje nakon namaza u strahu iako je to šerijatski utemeljeno i poželjno i nakon drugih namaza. Ovdje je, međutim, to naglašeno zbog olakšice koja je dana pri obavljanju ovog namaza, te povlastice za pomjeranje namaza, i drugog što nema u drugim namazima. Tako Allah Uzvišeni kaže za svete mjesece:

"U njima ne činite nasilje prema sebi!" (9:36) lako je to zabranjeno i u drugim mjesecima, za svete mjesece On naglašava njihovu nepovredivost i veličinu. Zato i ovdje Allah Uzvišeni kaže:

"A kada namaz završite, Allaha spominjite, i stojeći, i sjedeći, i ležeći", tj. u svim ostalim stanjima. Zatim kaže: ***"A kada budete sigurni, namaz obavljajte u potpunosti!"*** A kada budete sigurni i kada nestane straha, namaz upotpunite i obavljajte ga sa svim njegovim dijelovima!

"...jer namaz je propisan vjernicima u određenim vremenskim razmacima!" On je propisan kao obaveza i njegovo je vrijeme kao i vrijeme hadža.[202] To navodi Ibn-Abbas. Ima mišljenja da je to prema zvijezdama, pa čim prođe jedna zvijezda, dođe druga, tj. kada prođe jedno vrijeme, nastupi drugo.

"I nemojte malaksati tragajući za neprijateljem...!" Nemojte klonuti dok tražite vaše neprijatelje, nego se borite protiv njih i motrite na njih;

"ako vi trpite bol, trpe i oni bol kao i vi", ako vas zadesi da ginete ili budete ranjavani, to pogađa i njih kao što Allah Uzvišeni kaže:

"A ako dopadate rana, i drugi rana dopadaju." (3:140)

Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"a vi se još od Allaha nadate onome čemu se oni ne nadaju!" Vi se od Allaha nađate nagradi, pomoći i podršci, a oni se ničemu ne nađaju. Zato je za vas važnije da se borite i da imate veću želju za borbom, kako bi se Allahova riječ uzdigla.

"A Allah sve zna i mudar je!" On najbolje zna i najmudriji je u pogledu svih šerijatskih i kozmičkih odredbi i propisa koje On određuje, provodi i izvršava. U svakom slučju, Njemu pripada hvala!

---

[202] Tj. kada mu prestane vrijeme, nema drugog vremena, jer to je vrijeme namaza koji slijedi iz toga. Stoga, onaj koji izostavi namaz nema vremena u kome bi ga klanjao kao u njegovo vrijeme... jer on je time učinio veliki grijeh! Molimo Allaha da mu to oprosti nakon iskrenog pokajanja i odluke da se neće ponovo vratiti grijehu izostavljanjem namaza! Stav da se prošli namaz nadoknađuje često je razlog da ljudi ne klanjaju namaz u njegovu vremenu, odnosno, izostavljaju ga, pa molimo Allaha da nas od toga sačuva!

إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ لِتَحْكُمَ
بَيْنَ ٱلنَّاسِ بِمَآ أَرَىٰكَ ٱللَّهُ ۚ وَلَا تَكُن لِّلْخَآئِنِينَ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾ وَٱسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ
إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٦﴾ وَلَا تُجَٰدِلْ عَنِ ٱلَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ
إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا ﴿١٠٧﴾ يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱلنَّاسِ
وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ ٱلْقَوْلِ ۚ
وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿١٠٨﴾ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ جَٰدَلْتُمْ عَنْهُمْ
فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فَمَن يُجَٰدِلُ ٱللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَم مَّن يَكُونُ عَلَيْهِ
وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾

"Mi tebi objavljujemo Knjigu sa Istinom, da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje i ne budi branilac izdajicama!" /105/ "I Allaha moli za oprost, jer Allah ulstinu prašta i milostiv je!" /106/ "I ne zauzimaj se za one koji sami sebe izdaju, jer Allah dolsta ne voli onoga koji je izdajica i grješnik!" /107/ "Oni se kriju od ljudi, a ne kriju se od Allaha, a On je s njima i kada noću smišljaju riječi kojima On nije zadovoljan! A Allah dolsta obuhvaća sve što oni rade!" /108/ "Eto, vi se zauzimate za njih u životu na ovome svijetu, a ko će se pred Allahom za njih zauzimati na Sudnjem danu, ili ko će im zastupnik biti?!"/109/

Allah Uzvišeni kaže obraćajući se Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem:

"Mi tebi objavljujemo Knjigu s Istinom...", tj. to je istina od Allaha, jer sadrži istinu kako u svojim izviješćima, tako i zahtjevima; ***"da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje."*** Ovaj ajet uzimaju kao argument poznavaoci osnova šerijatskog prava, koji smatraju da je njemu, sallallahu alejhi ve sellem, ovim naloženo da sudi po idžtihadu, što potvrđuje i predanje u dva Sahiha od Ummi-Seleme da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, čuo galamu i raspravu pred svojim vratima, pa je izišao i rekao: /841/ "Ja sam doista čovjek i sudim po onome što čujem. Može se desiti da neko od vas bude vještiji u dokazivanju od drugih, pa ja prema tome presudim. Stoga, kome ja dosudim pravo drugog muslimana, to mu je komad vatre, pa neka je on nosi ili nek je ostavi!" Slično prenosi imam Ahmed, a Ebu-Davud na njegovu verziju dodaje: /842/ "Jer ja sudim među vama po mišljenju koje mi nije objavljeno u vezi s tim!"

Ibn-Merdevejh navodi predanje posredstvom El-Avfija, koji navodi da je Ibn-Abbas rekao: /843/ - Jedan broj ensarija išao je u neki od pohoda sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je jednome od njih ukraden pancir. Za to je pala sumnja na jednoga od ensarija, pa je vlasnik pancira došao Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: "Tu'me ibn Ubejrik ukrao mi je pancir!" Kada je kradljivac to vidio, otišao je, uzeo ga, bacio u kuću jednog nevinog čovjeka i rekao ljudima iz svoje rodbine: "Ja sam sklonio pancir i bacio sam ga u kuću toga i toga, pa se tamo može naći!" Oni su otišli Vjerovjesniku te noći i kazali mu: "Vjerovjesniče, naš drug je nevin, a pancir je kod toga i toga. On nas je o tome obavijestio, pa stoga opravdaj našega druga pred ljudima i zauzmi se za njega, jer ako preko tebe ne bude opravdan kod Allaha, on će propasti!" Potom je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ustao, kazao da je on nevin i opravdao ga pred ljudima![203] Nakon toga, Allah Uzvišeni je objavio :

"Mi tebi objavljujemo Knjigu s Istinom da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje i ne budi branilac izdajicama! I Allaha moli za oprost, jer Allah ulstinu prašta i milostiv je! I ne zauzimaj se za one koji sami sebe izdaju..."

Zatim, Allah Uzvišeni kaže za one koji dolaze Allahovom Poslaniku krijući laž:

"Oni se kriju od ljudi, a ne kriju se od Allaha". To znači: oni koji su došli Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, krijući pravo stanje stvari i zauzimajući se za izdajnike, tj. za kradljivca, te oni koji su došli Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, krijući laži od njega, dok to ne kriju od Allaha. To je osuda licemjera zato što oni kriju ono što je kod njih ružno od ljudi, kako ih oni ne bi osuđivali, dok to otvoreno pred Allahom pokazuju, jer On dobro zna sve što oni kriju. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"a On je s njima i kada noću smišljaju riječi kojima On nije zadovoljan! A Allah dolsta obuhvaća sve što oni rade!" prijeteći im i ***"Eto, vi se zauzimate za njih u životu na ovom svijetu"***, tj. eto ovi su pobijedili na ovome svijetu time što su pokazivali ili što je njima pokazano kod vladara koji sude na osnovi onoga što vide i za šta su zaduženi, a šta će s njima biti na Sudnjem danu, pred Allahom, Koji zna i skriveno i pojavno? Ko će se tada za njih zauzeti da opravda njihove tvrdnje? To znači: da niko tada njima neće biti zastupnik, pa Allah i kaže: ***"Ili ko će im zastupnik biti?!"***

[203] Ovo je dokaz da gajb (nevidljivo) niko, pa čak ni Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne zna izuzev onoliko koliko ga Allah Uzvišeni s tim upozna. To bi trebali znati oni koji griješe...!

وَمَن يَعْمَلْ سُوٓءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ يَجِدِ ٱللَّهَ
غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١١٠﴾ وَمَن يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُۥ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ
عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾ وَمَن يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِۦ بَرِيٓـًٔا فَقَدِ ٱحْتَمَلَ
بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١١٢﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُۥ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ
مِّنْهُمْ أَن يُضِلُّوكَ ۖ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ ۖ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِن شَىْءٍ ۚ
وَأَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ ۚ وَكَانَ
فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾

"A ko učini kakvo zlo, ili prema sebi nasilje učini, a zatim Allaha moli da mu oprosti, naći će da Allah prašta i da je milostiv!" /110/ "A ko grijeh uradi, na svoju štetu ga je uradio, jer Allah sve zna i mudar je!" /111/ "A ko počini prijestup ili grijeh, a potom to prebaci na nedužna čovjeka, natovario je na sebe i kletvu i grijeh očiti!" /112/ "Da nije Allahove dobrote i milosti Njegove prema tebi, jedna skupina njih bi nastojala da te zavede, ali oni samo sebe zavode, a tebi ne mogu ništa nauditi! Allah tebi objavljuje Knjigu i mudrost i poučava te onome što nisi znao, jer Allahova je dobrota prema tebi velika!"/113/

Allah Uzvišeni ovdje kazuje o Svojoj plemenitosti, navodeći da će primiti pokajanje za bilo koji grijeh od svakoga ko se pokajanjem obrati Njemu, pa kaže:

"A ko učini kakvo zlo ili prema sebi nasilje učini, a zatim Allaha moli da mu oprosti, naći će da Allah prašta i da je milostiv!" Ali ibn Ebi-Talha navodi da je Ibn-Abbas u vezi sa ovim ajetom rekao: "Allah Uzvišeni kazuje Svojim robovima o oslobađanju od grijeha, o Svojoj plemenitosti i praš - tanju, bez obzira da li se radilo o velikim ili malim grijesima; ***"a zatim Allaha moli da mu oprosti, naći će da Allah prašta i da je milostiv!"*** pa makar ti grijesi bili veći od nebesa, Zemlje i planina! Prenosi Ibn-Džerir.

Ibn-Merdevejh navodi predanje od Ka'ba ibn Zuhla el-Ezdija, koji kaže: - Čuo sam Ebud-Derda'a kako navodi hadis i kaže: "Kada smo jednom prilikom sjedili oko Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je on radi nužde ustao, s namjerom da se vrati, ostavio je svoju obuću na mjestu gdje je sjedio ili nešto od odjeće koja je bila na njemu!" Zatim Ebud-Derda' nastavlja, pa kaže: - Uzeo je kofu vode, a ja sam krenuo za njim. Izbivao je neko vrijeme, zatim se vratio ne obavivši nuždu i rekao: /844/ "Došao mi je gost od moga Gospodara i rekao da: - ***Ko učini kakvo zlo ili nasilje prema sebi, za to će biti kažnjen!"*** Tada sam ga upitao: "Allahov Poslaniče, i ako blud učini ili ukrade, a zatim Gospodara svoga zamoli za oprost, da li će mu oprostiti?" "Da!", odgovorio je on. Zatim sam ga po drugi put to upitao i odgovorio je: "Da!" Isto sam ponovio i treći put i odgovorio je: "Da, pa ako učini blud ili ukrade, a zatim Allaha zamoli za oprost, Allah će mu oprostiti makar to bilo protiv volje Ebud-Derda'a!" Zatim kaže: "Tada sam vidio Ebud-Derda'a kako se prstom udara po nosu!" Ovaj je hadis garib u ovom predanju i u lancu ima slabost![204]

"A ko grijeh uradi, na svoju štetu ga je uradio!" Isto tako, Allah Uzvišeni kaže: ***"I nijedna duša neće tovar druge nositi!" (I35:18)*** To znači da niko ne zavisi od drugoga, nego da svakoj duši pripada ono što je učinila i da joj to neće nositi druga duša. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"jer Allah sve zna i mudar je!" To je stvar Njegova znanja, mudrosti, pravednosti i milosti.

Zatim kaže: ***"A ko počini prijestup ili grijeh, a potom to prebaci na nedužna čovjeka..."*** To znači, tako su i pripadnici Benu-Ubejrika za svoje gnusno djelo optužili dobrog čovjeka, Lebida ibn Sehla, koji je bio nedužan, dok su oni bili silnici i varalice, o čemu je Allah obavijestio Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Nakon toga, slijedi opći prijekor njima i svima drugima koji imaju takve osobine i počine takav grijeh za koji slijedi ista kazna!

"Da nije Allahove dobrote i milosti Njegove prema tebi, jedna skupina njih nastojala bi te zavesti, ali oni samo sebe zavode, a tebi ne mogu ništa nauditi!" Imam Ibn Ebi-Hatim navodi predanje od Katade el-Ensarija, a zatim prenosi slučaj Benu-Ubejreka nakon čega je Allah Uzvišeni objavio riječi:

"jedna skupina njih nastojala bi te zavesti, ali oni samo sebe zavode, a tebi ne mogu ništa nauditi!" To se odnosi na Usejda ibn Urvu i njegove drugove, kada su oni pohvalili Benu-Ubejrek, a osudili Katadu ibn Numana, koji je bio optužen, dok su oni važili kao nevini i pravi, iako nije bilo tako kako su prenijeli Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem. Tim povodom Allah Uzvišeni objavio je stav o ovom problemu i objašnjenje Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a zatim mu ukazao na Svoju podršku u svakoj situaciji, na to da on nije pogriješio, te na objavu koju mu objavljuje u Knjizi, tj. Kur'anu i mudrost, tj. sunnet; ***"i poučio te onome što nisi znao"***, tj. prije nego je to tebi bilo objavljeno, kao što kaže:

"I tako Mi Tebi objavljujemo Kur'an, jer ti nisi znao šta je Knjiga..." (I42:52) Isto tako, Allah Uzvišeni kaže:

"Ti se nisi nadao da će ti Knjiga biti objavljena, osim kao milost Gospodara tvoga!" (I28:86) U tom smislu, ovdje Allah Uzvišeni kaže:

"jer Allahova dobrota prema tebi je velika!"

---

[204] Mejutim, ovaj hadis ima potvrdu u sahih hadisu od Ebu-Zerra, koga smo prije citirali.

لَّا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ
بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ ابْتِغَاءَ
مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ
مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا
تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾

"Nema dobra u mnogim njihovim potajnim govorima, osim (u govoru onog) ko traži da se sadaka udjeljuje, ili dobro čini, ili uspostavlja mir među ljudima! A ko to čini iz želje za Allahovim zadovoljstvom, Mi ćemo mu veliku nagradu dati!" /114/ A ko se suprotstavi Poslaniku nakon što mu se jasno pokaže Pravi put, i slijedi put koji nije put vjernika, pustit ćemo ga da čini što je naumio, i bacit ćemo ga u Džehennem, a loše je to stjecište!" /115/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Nema dobra u mnogim njihovim potajnim govorima..."***, tj. u govoru ljudi,

"osim (u govoru onog) ko traži da se sadaka udjeljuje, ili dobro čini, ili uspostavlja mir među ljudima...!", tj. osim govora u kome se to kaže, što potvrđuje i hadis koji prenosi Ibn-Merdevejh od Ummi-Habibe, koja kaže: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /845/ "Svaki govor čovjeka je protiv njega, i nije u njegovu korist, osim spominjanja Allaha (zikra), naredivanja da se čini dobro ili zabranjivanja zla!"

Imam Ahmed navodi predanje od Ummi-Kulsume bint Ukbe, koja navodi da je čula Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako kaže: /846/ "Nije lažac onaj ko ljude miri i tako uspostavlja dobro ili govori što je dobro!" Zatim kaže: "Nisam ga čula da odobrava išta što ljudi govore izuzev u tri slučaja: u ratu, pomirenju među ljudima i razgovor čovjeka sa ženom i žene sa svojim mužem!" Ummi-Kulsum bin Ukbe je, inače, bila jedna od žena muhadžirki koje su dale prisegu Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a predanje navode svi izuzev Ibn-Madže.

Imam Ahmed navodi predanje od Ebud-Derda'a, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /847/ "Da vas obavijestim o nečemu što je vrednije od stupnja posta, namaza i zekata?" Odgovorili su: "Da, Allahov Poslaniče!", a on je rekao: "Pomirenje zavađenih!" i dodao: "a zavađanje ljudi je upropa -štavajući grijeh!" Prenose Ebu-Davud i Tirmizi, koji kaže da je hadis hasen-sahih.

"A ko to čini iz želje za Allahovim zadovoljstvom...", tj. iskreno i nadajući se nagradi od Allaha.

"Mi ćemo mu veliku nagradu dati!", tj. obilnu i veliku nagradu.

"A ko se suprotstavi Poslaniku nakon što mu se jasno pokaže Pravi put", tj. ko krene putem koji nije šerijatski, što ga je pokazao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i bude na jednoj strani, a Šerijat na drugoj, i to namjerno, nakon što mu se jasno pokazala istina, ***"pa slijedi put koji nije put vjernika..."*** To je povezano sa prethodnim svojstvom, ali nekad suprotstavljanje može biti suprotstavljanje tekstu Zakonodavca, nekada konsenzusu ummeta Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, oko onih stvari za koje se zna da se njihov konsenzus ostvario. Ostvarivanjem konsenzusa njima je zagarantirano da neće činiti greške, što je vid počasti prema njima i veličanja ličnosti njihovog Poslanika. O tome postoje brojni vjerodostojni (sahih) hadisi. Neki učenjaci tvrde da značenje tih hadisa dostiže stepen tevatura. Ono što naglašava Šafija, r.h., dokazujući da konsenzus ima snagu dokaza, jeste da ajet zabranjuje suprotstavljanje konsenzusu muslimana, što je uočljivo nakon razmišljanja o ajetu i što predstavlja jedan od najboljih i najjačih zaključaka. Ima učenjaka, međutim, koji to problematiziraju i isključuju to da ajet aludira na konsenzus (idžma'). Allah Uzvišeni prijeti onima koji čine suprotno konsenzusu pa kaže:

"pustit ćemo ga da čini što je naumio, i bacit ćemo ga u Džehennem, a loše je to stjecište!", tj. ako krene putem koji nije put vjernika, Mi ćemo ga za to kazniti time što ćemo mu to uljepšati i ukrasiti približavajući ga postepeno Vatri, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Pa ostavi Mene i one koji ovaj govor poriču! Mi ćemo ih postepeno, a da ni sami ne znaju, u to uvoditi!" (l68:44) Tako je Allah učinio vatru kao završetak (boravište) njihov, jer nakon istine samo je zabluda!

إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ
وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًۢا
بَعِيدًا ﴿١١٦﴾ إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ إِنَٰثًا ۖ وَإِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَٰنًا
مَّرِيدًا ﴿١١٧﴾ لَّعَنَهُ ٱللَّهُ ۘ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾
وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَءَامُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ ءَاذَانَ ٱلْأَنْعَٰمِ
وَلَءَامُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَتَّخِذِ ٱلشَّيْطَٰنَ وَلِيًّا مِّن دُونِ
ٱللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿١١٩﴾ يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ ۖ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ
إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا ﴿١٢١﴾
وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا
ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقًّا ۚ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ ٱللَّهِ قِيلًا ﴿١٢٢﴾

"Allah, doista, neće oprostiti da se Njemu išta ravnim smatra, a kome hoće oprostit će sve osim toga; onaj ko Allahu što ravnim bude smatrao - doista je daleko zalutao!" /116/ "Oni mimo Allaha samo ženske kumire obožavaju i ne obožavaju drugog do šejtana - prkosnika!" /117/ "Allah ga je prokleo, a on je rekao: 'Ja ću sigurno preuzeti za sebe određeni dio Tvojih robova! /118/ I sigurno ću ih navoditi u zabludu, i sigurno ih lažnim nadama mamiti, i zapovjedit ću im sigurno da uši stoci režu, i narediti im da Allahovo stvaranje preinačavaju!' A ko šejtana, umjesto Allaha, za zaštitnika prihvati, on će doista propasti!" /119/ "On im obećanja daje i lažnim nadama ih mami! A ono što im šejtan obećava samo je obmana!" /120/ "To su oni čije je prebivalište Džehennem, i oni iz njega neće spasa naći!" /121/ "A one koji vjeruju i dobra djela čine, Mi ćemo uvesti u bašče dženetske, ispod kojih rijeke teku, i u kojima će vječno ostati! Obećanje Allahovo je istinito, a čije su riječi od Allahovih istinitije!" /122/

Već je bilo govora o ovom časnom ajetu, uz riječi Allaha Uzvišenog:

"Allah, doista, neće oprostiti da se Njemu išta ravnim smatra, a kome hoće oprostit će sve osim toga...", a hadise u vezi s tim naveli smo na početku ovog poglavlja.[205]

"...onaj ko Allahu što ravnim bude smatrao, doista je daleko zalutao!", tj. krenuo je putem koji nije put istine, zalutao sa Pravog puta i udaljio se od istine tako da je sebe upropastio, pa gubi i na ovom i na drugom svijetu, čija mu je sreća time izmakla.

"Oni mimo Allaha samo ženske kumire obožavaju..." Ibn-Džerir navodi predanje od Ed-Dahhaka da su u vezi s ovim ajetom idolopoklonici rekli za meleke: "To su kćeri Allahove i mi ih obožavamo kako bi nas približile Allahu!" Zatim on kaže: "Zato su ih oni uzeli kao Gospodare, predstavili ih u ženskom liku, pa su tako presudili i druge slijedili i usto govorili: 'Ove su slične kćerima Allahovim, Kojeg mi obožavamo!', aludirajući na meleke." Ovaj komentar blizak je riječima Allaha Uzvišenog: ***"Šta mislite o Latu i Uzau?" (I53:19)***

"I meleke, koji su robovi Svemilosnog - ženama smatraju!" (I43:19); "I ne obožavaju drugog do šejtana - prkosnika!", tj. On im je to zapovjedio, uljepšao im i ukrasio, a oni istovremeno obožavaju Iblisa, kao što Allah Uzvišeni, također, kaže: ***"Nisam li vas obavezao, sinovi Ademovi, da ne obožavate šejtana...!" (I36:60)***

"Allah ga je prokleo...", tj. udaljio ga od Svoje milosti. Navodeći njegove riječi, Allah Uzvišeni kaže: ***"Ja ću sigurno preuzeti za sebe određeni dio Tvojih robova!"***, tj. određeni, utvrđeni i poznati dio. ***"I sigurno ću ih navoditi u zabludu..."***, tj. odvraćati od istine, ***"i sigurno ih lažnim nadama mamiti"***, tj. uljepšavat ću im to da napuste pokajanje, obećavati im puste želje, naredivati im odugovlačenje, i učiniti da sami sebe obmanjuju;

"i zapovjedit ću im sigurno da uši stoci režu", *tj. da ih rasijecaju i učine biljegom i znakom "behire", "saibe" i "vesile"*[206]

"I narediti im da Allahovo stvaranje preinačavaju." Kao što su kastriranje i tetoviranje. U vjerodostojnom hadisu od Ibn-Mesuda navodi se da je rekao: /848/ "Allah je prokleo one koje se tetoviraju i koje druge tetoviraju, one koje čupaju obrve (drugima) i koje sebi čupaju i one koje se uljepšavaju mijenjajući Allahovo stvaranje." Ibnu-Mesud dodaje pa kaže: - Proklinjem one koje je prokleo Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jer Allah Uzvišeni kaže:

"Ovo što vam Poslanik da, to uzmite a klonite se onoga što vam zabrani!" Ibnu-Abbas i grupa tabiina kažu da Allahove riječi

znače vjeru Allaha Uzvišenog, kao što nalazimo u riječima Allaha Uzvišenog:

"Ti upravi lice svoje prema islamu, na njemu ustraj! (Prihvati se) Allahove čiste vjere, prema kojoj je ljude stvorio! Nema izmjene Allahove vjere!" **(I30:30)** To znači: ne mijenjajte

[205] Uz ajete br. 48 ovog poglavlja, te hadise br. 751, 752, 753 i 754.

[206] البحيرة jeste deva (koja u petom ili desetom porođaju donese žensko mladunče) pa se njeno mlijeko ne dozvoljava osim za mlado; dakle, ne muze se; السَّائبة jeste ona deva koja se, zbog ženskog mladunčeta, pušta na pašu u ime božan stava, pa se ne koristi za rad ili tovarenje; الوصيلة jeste mlada deva koja se oplodi prvi put, pa uzastopno rađa dvoje mladih. Nju su Arapi slobodno puštali na pašu u ime svojih idola, ako bi donijela uzastopno dvoje ženske mladunčadi, a među njima nema muškog! (Ibn-Kesir) Usp. poglavlje "El-Maide" سورة المائدة, ajet 103!

Allahovo stvaranje ljudi u čistoj vjeri i ostavite ljude onako kako su stvoreni u čistoj vjeri. To se potvrđuje i u predanju koje stoji u Sahihima od Ebu-Hurejrea, koji kaže: - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /849/ "Svako se novorođenče rađa u čistoj vjeri (islamu), pa ga njegovi roditelji učine židovom, kršćaninom ili vatropoklonikom, kao što se i životinja rađa sa potpunim tijelom, pa joj ne možete naći nedostatak!" Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"A ko šeftana, umjesto Allaha, za zaštitnika prihvati, on će doista propasti!", tj. on će izgubiti i ovaj i drugi svijet;

"On im obećanja daje i lažnim nadama ih mami! A ono što im šeftan obećava samo je obmana!", kao što Allah Uzvišeni, također, kaže:

"I kada bude stvar gotova, šeftan će reći: Allah vam je, doista, pravo obećanje dao, a ja sam vam obećanja dao i iznevjerio ih, i ja nikakve vlasti nad vama nisam imao..." (14:22)

"To su oni!", tj. oni koji se njemu priklone zbog obećanja i nada koje im daje, ***"čije je prebivalište Džehennem"***, tj. to je njihovo odredište na Sudnjem danu, ***"I oni iz njega neće spasa naći!"***, tj. neće izlaza naći. Nakon toga, Allah Uzvišeni spominje stanje sretnika i bogobojaznih ljudi, pa kaže:

"A one koji vjeruju i dobra djela čine", tj. čija su srca iskrena i čiji su organi činili ono što im je zapovjeđeno, a ostavili ono što im je zabranjeno,

"Mi ćemo uvesti u bašče đenetske, ispod kojih rijeke teku, i u kojima će vječno ostati...!", tj. bez prestanka ili prijelaza u drugo mjesto;

"Obećanje Allahovo je istinito...", tj. realno, bez ikakve sumnje;

"a čije su riječi od Allahovih istinitije!" - tj. ničiji govor niti izviješće nisu istinitiji od Njegovoga, nema božanstva osim Allaha, niti gospodara osim Njega. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, govorio je: /850/ "Najistinitiji govor je Allahov govor; najbolja uputa - Muhammedova uputa; najgora stvar je ona izmišljena stvar u vjeri, jer svaka izmišljena stvar je novotarija, svaka novotarija zabluda, a svaka zabluda završit će u Vatri!"

لَّيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ وَلَآ أَمَانِيِّ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ ۗ مَن يَعْمَلْ سُوٓءًا يُجْزَ بِهِۦ وَلَا
يَجِدْ لَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٢٣﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ
نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَٱتَّبَعَ
مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبْرَٰهِيمَ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطًا ﴿١٢٦﴾

To neće biti ni po vašim željama, ni po željama sljedbenika Knjige; onaj koji radi zlo, bit će kažnjen za to i neće naći, mimo Allaha, ni zaštitnika ni pomagača", /123/ "a onaj koji čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, ući će u Džennet i nikakva im nepravda neće biti nanesena." /124/ "Ko je bolje vjere od onoga ko je predao svoje lice Allahu, a dobročinitelj je i slijedi vjeru Ibrahimovu ispravno, ustrajavši u njoj? A Allah je uzeo Ibrahima za prijatelja." /125/ "Allahovo je sve što je na nebesima i što je na Zemlji. A Allah sve obuhvata."/126/

Katade kaže: - Nama je preneseno da su se muslimani i Ehlul-Kitabije hvalisali, pa su Kitabije rekle: "Naš poslanik je prije vašeg poslanika, a naša Knjiga je prije vaše." Na to im muslimani uzvratiše: "Mi smo preči kod Allaha od vas, jer je naš Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posljednji poslanik, a naša je Knjiga derogirala sve prethodne knjige koje su bile prije nje." Tada je Allah Uzvišeni objavio:

"To neće biti ni po vašim željama ni po željama sljedbenika Knjige: onaj ko uradi zlo bit će kažnjen za to i neće naći, mimo Allaha, ni zaštitnika niti pomagača", što znači da se vjera ne mjeri željama i frazeologijom, nego je vjera ono što je istinsko u srcu i što djela potvrđuju, tj. ne postiže se ono što se zagovara samom tvrdnjom.

Isto tako, ne prima se govor svakog onog koji tvrdi da govori istinu, sve dok za svoju tvrdnju ne bude imao dokaz od Allaha Uzvišenog. Mjerodavna je pokornost Allahu Uzvišenom i slijeđenje Njegovih propisa koji su objašnjavani posredstvom Njegovih časnih poslanika. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"...onaj koji uradi zlo, bit će kažnjen za to".

Prenosi se da je ovaj ajet predstavljao teret za mnoge ashabe. Imam Ahmed prenosi da je Ebu-Bekr es-Siddik rekao: /851/ - Allahov Poslaniče, kako ćemo uspjeti nakon ovog ajeta:

"To neće biti ni po vašim željama ni po željama sljedbenika Knjige: onaj ko radi zlo bit će kažnjen za to..." Svako zlo koje uradimo, za njega ćemo biti kažnjeni?!...

Tada Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: "Allah ti oprostio, Ebu-Bekre, zar se ti ne razboliš, zar se ne umoriš, zar se ne ražalostiš i zar te ne pogodi kakva nedaća?" On odgovori: "Svakako!" Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mu: "Sve to spada u ono čime se kažnjavate!" Prenose ga i Se'id ibn Mensur i Ibni-Hibban.

Ibnu-Džerir prenosi od Ata'a ibn Rebaha da je rekao: /852/ - Kada je objavljen ovaj ajet, Ebu-Bekr je kazao: "Ovaj ajet će nam kičmu slomiti." Tada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "To se odnosi na nedaće na ovome svijetu!"

Se'id ibni Mensur prenosi da je Ebu-Hurejre, r.a., rekao: /853/ - Kada je objavljen ajet:

"onaj ko radi zlo, bit će kažnjen za to", za muslimane je to predstavljalo veliku poteškoću, pa im je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Trudite

se koliko ste u stanju. Sve što muslimana pogodi, čak i ubod trna i bilo kakva nedaća koja ga zadesi."

Ovako ga prenose Ahmed, Muslim, Tirmizi i Nesa'i.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibni-Abbasa, r.a., u vezi s riječima: ***"I neće naći, osim Allaha, ni zaštitnika ni pomagača"***, izuzev ako se pokaje pa mu Allah Uzvišeni pokajanje primi.

"...a onaj ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je ..."[207]

Nakon što je Allah Uzvišeni spomenuo kaznu za loša djela i da će ona stići njihovog počinioca ili na ovome ili na onom svijetu i nakon što je spomenuo oprost i toleranciju za njih, prelazi na govor o Svojoj mudrosti, počasti i dobročinstvu koje se ogleda u primanju dobrih djela Svojih robova, bili oni muškarci ili žene, pod uvjetom da su vjernici, da će ih On uvesti u Džennet i da im neće nimalo umanjiti njihova dobra djela, "ni koliko je udubina na košpici hurme." O riječi el-fetil (nit) bilo je govora ranije. Udubina i nit nalaze se na košpici hurme, a kitmir jeste opna kojom je obavijena ta košpica. Sva ova tri izraza spomenuta su u Kur'anu. Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"ko je bolje vjere od onoga koji je predao svoje lice Allahu.", tj. koji iskreno radi u ime svoga Gospodara iz imana i nadajući se nagradi.

"...a dobročinitelj je", tj. svojim djelima slijedi ono što mu je Allah Uzvišeni propisao i ono sa čim je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, istinska uputa i prava vjera.

To su dva šarta bez kojih nije ispravno nijedno djelo. Ispravnost je uvijek bila u dosljednome slijeđenju Šerijata. Samo onome koji šerijatske propise slijedi, a njegova spoljašnjost i njegova nutrina budu čiste i iskrene, potvrđujući tu dosljednost, djelo će biti primljeno. A ako izgubi iskrenost, postaje licemjer; a ako izgubi dosljednost - postaje u zabludi i neznalica. Međutim, kada on to dvoje spoji, postaje vjernikom od kojeg će Allah Uzvišeni primiti ta djela i oprostiti grijehe.

Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"I slijedi vjeru Ibrahimovu, vjeru pravu,*** oni su - Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovi sljedbenici do Sudnjeg dana, kao što Allah Uzvišeni kaže:

- ***Ibrahimu su od ljudi najbliži oni koji su ga slijedili, zatim ovaj Vjerovjesnik. (3:68)***

Također kaže:

- ***Poslije smo tebi objavili: "Slijedi vjeru Ibrahimovu ispravno, vjeru bravu, a on nije Allahu druge smatrao ravnim!" (16:123)***

El-hanif je onaj koji svjesno odstupa od širka, argumentirano ga odbacujući, i koji cijelim svojim bićem prihvaća istinu i od nje ga niko ne može odvratiti.

"A Ibrahima je Allah uzeo za prijatelja." Ovo Allah Uzvišeni ističe podstičući na slijeđenje Ibrahima, a.s., zato što je on imam, vođa, na kojeg se treba ugledati, pošto je stigao do najvećeg stupnja u približavanju Allahu Uzvišenom. On je dostigao do stepena "el-hulle", koji predstavlja najviši stepen (mehabbeta) ljubavi. On je to postigao puno ibadet čineći, kao što ga je Allah opisao:

"I Ibrahimovim - koji je obaveze potpuno ispunjavao." (53:37)

Većina uleme prvih generacija (selefa) kaže da ovo znači da je izvršio sve što mu je bilo naređeno i prošao kroz sve stepene ibadeta, tako da ga veliko djelo nije sprečavalo od malog, niti važno od nevažnog.

Allah Uzvišeni kaže:

" Ibrahim je doista bio čovjek predvodnik, pokoran Allahu, vjere čiste, nije druge smatrao Allahu ravnim." (16:120)

El-Buhari prenosi od Amra ibn Mejmuna da je rekao: - Mu'az je, kada je stigao u Jemen, klanjao s njima sabah učeći:, pa je neki čovjek rekao: "Obradovala se majka Ibrahimova." U dva Sahiha potvrđeno je predanje Ebu-Sa'ida al-Hudrija da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao na posljednjoj hutbi: /854/ "Kada bih uzimao između stanovnika Zemlje prijatelja, uzeo bih Ebu-Bekra Ebi-Kuhafe; međutim, vaš drug je Allahov prijatelj." Preko Džunduba ibn Abdullaha, sada njegovim senedom, koji vodi do Abdullaha ibn Mesuda, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /855/ "Allah me uzeo za prijatelja kao što je uzeo Ibrahima."

"Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji". Znači, sve je Njegov posjed, sve su Njegovi robovi i Njegova stvorenja, i On svim upravlja.[208]

Nema onoga koji može odbiti ono što On odredi, i nema onoga koji može drukčije presuditi nakon što On presudi. Njemu se ne postavlja pitanje za ono što On radi, a oni bivaju pitani zbog Njegove veličine i Njegove moći, Njegove pravednosti i mudrosti, Njegove dobrote i milosti. Uzvišeni Allah kaže:

"A Allah sve obuhvata", tj. Njegovo znanje utiče na sve to, ništa Mu kod Njegovih robova ne može biti skriveno, niti Njegovome djelovanju može izmaći koliko mrvica na nebesima niti na Zemlji, a ni manje, ni više od toga. On je uzvišen nad Svojim stvorenjima i dominantan nad njima."

"Svemilosni, Koji se nad Aršom uzvisio."

---

[207] Iman je, dakle, temelj svakog djela i bez njega se neće primiti nijedno dobro djelo makar ono težilo koliko nebesa i Zemlja. Allah Uzvišeni kaže:

"Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili i u prah i pepeo ih pretvoriti." (25:23)

[208] Ja bih rekao: Unatoč svim izjavama u Kur'anu da je Allah gospodar nebesa i Zemlje, čuju se danas, iz heretičkih halki zikra, negativni glasovi koji kažu: "Abdul-Kadir al-Gejlani upravlja postojanjem" - Zaboravili su da je Onaj Koji upravlja postojećim Svemogući, a ne Abdul-Kadir - rob Svemogućega. Allahu naš, utječemo se Tebi od nevjerovanja i lošeg završetka!

وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ
قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ فِي يَتَامَى
النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَن تَنكِحُوهُنَّ
وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ وَأَن تَقُومُوا لِلْيَتَامَىٰ بِالْقِسْطِ ۚ وَمَا تَفْعَلُوا
مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا ﴿١٢٧﴾

- Oni traže od tebe propise o ženama. Reci "Allah će vam objasniti propise o njima i o onome što vam se čita u Knjizi o ženama - sirotama, kojima uskraćujete ono što im je propisano, a želite da se njima oženite, i o nejakoj djeci, i o tome da prema siročadi pravedno postupite. A Allah sigurno zna za dobro koje učinite."/127/

El-Buhari prenosi od Aiše, r.a., da je o ajetu "Oni traže od tebe propise o ženama" rekla: "To je čovjek kod kojeg se nalazi sirotica, čiji je on skrbnik i nasljednik. Ona ima udjela u njegovome imetku, čak i u palmi s hurmama. Želi je oženiti, ali ne želi da je oženi neki drugi čovjek, koji bi učestvovao u njegovome imetku onako kako je ona učestvovala, pa joj sprečava udaju." Tako je objavljen ovaj ajet, a tako bilježi i Muslim. Svrha toga je slijedeće: ako čovjek ima pod svojom zaštitom neku siroticu, dozvoljeno mu je da je uda. Pa ako je on želi oženiti, Allah mu je odredio da joj da mehr jednako kao i drugim ženama. A ako to ne učini, neka se oženi nekom drugom ženom. A Allah, Uzvišeni i Moćni, ostavio je širinu u vezi s ovim. Ovo je značenje prvih ajeta koji su na početku sure.[209]

Ponekad on nema želju za brakom niti za njom jer mu je ružna. Allah, Silni i Uzvišeni, zabranio je da joj spriječi udaju iz straha da će drugi učestvovati u imetku koji je između njega i nje, kao što prenosi Ali ibn Ebi-Talha preko Ibn-Abbasa o ajetu, a to su riječi Uzvišenog: ***"...o ženama - sirotama"***.

Bivalo je da kod čovjeka u periodu džahilijeta bude sirotica, pa on baci na nju svoju odjeću. Ako je to učinio, ona se više nikada nije mogla udati za drugoga. Ako bi bila lijepa i zavoli je, on bi je oženio i preuzeo njen imetak. A ako bi bila ružna, zabranio bi joj da se uda do smrti, pa kad bi umrla - naslijedio bi je. Allah je to haramom učinio i zabranio.

Uzvišeni Allah kaže: ***"I o nejakoj djeci."*** U periodu džahilijeta djeca i djevojke nisu nasljeđivali, a Uzvišeni Allah kaže:

"kojima uskraćujete ono što im je propisano." Allah to zabranjuje i pojašnjava svakom nasljedniku njegov dio, pa kaže u poglavlju sure En-Nisa, 11. ajet: ***"Mušku pripada koliko dvjema ženskima"***, bili mali ili veliki.

Sa'id ibn Džubejr o riječima Uzvišenog Allaha:

"I o tome da prema siročadi pravedno postupate" kaže: ako je sirotica lijepa i ima imetak, oženit ću je i zadržati za sebe, a ako nije lijepa - isto tako ću je vjenčati i zadržati za sebe.

"A Allah sigurno zna o dobru koje učinite" podstičući činjenje dobrih djela i potčinjavajući se naredbama. A On, Uzvišeni, zna za sve to i za to će najobilnije nagraditi.

وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِن بَعْلِهَا نُشُوزًا
أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَن يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا ۚ وَالصُّلْحُ خَيْرٌ ۗ وَأُحْضِرَتِ
الْأَنفُسُ الشُّحَّ ۚ وَإِن تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٢٨﴾
وَلَن تَسْتَطِيعُوا أَن تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ ۖ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ
فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ ۚ وَإِن تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٢٩﴾
وَإِن يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِّن سَعَتِهِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾

"Ako se neka žena plaši od muža zlostavljanja ili zanemarivanja, onda se oni neće ogriješiti ako se međusobno nagode; a nagodba je bolja. A ljudske duše su sklone pohlepi! I ako vi budete lijepo postupali i Allaha se bojali - pa Allah dobro zna ono što radite." /128/ "Vi nećete moći potpuno jednako postupati prema ženama svojim ma koliko to željeli. I nemojte prema nekoj sasvim naginjati pa da neku učinite kao da je bez muža, a nerazvedena. A ako se popravite i Allaha bojite, pa Allah doista oprašta i milostiv je." /129/ "A ako se njih dvoje ipak rastave, Allah će ih, iz obilja Svoga, neovisnim učiniti. Allah je neizmjerno dobar i mudar."/130/

Uzvišeni Allah kao zakonodavac nas izvještava o stanju supružnika: čas o stanju odbojnosti čovjeka prema ženi, a čas o stanju slaganja s njom, čas o stanju rastanka od nje. Prvi je slučaj kada se žena plaši da će je njen muž zamrziti ili da će je izbjegavati, te se ona može odreći svog prava kod njega, ili jednog dijela svog prava, kao što je pravo na izdržavanje, odjeću, stan (dom) ili nekih drugih svojih prava. Na njemu je da to od nje prihvati, i nema ništa u tome da ona tako postupi i da on to prihvati. Stoga Uzvišeni Allah kaže:

"Onda se oni neće ogriješiti, ako se nagode", a zatim kaže: ***"a nagodba je bolja"***, tj. bolja od rastanka.

Kada je Sevda bint Zem'at ostarjela, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odlučio je da se od nje rastavi, pa se ona nagodila s njim da je zadrži, prepustivši svoj dan Aiši. On je to od nje prihvatio i zadržao je na osnovi toga.[210]

---

[209] Pogledaj 2. i 3. ajet sure "En-Nisa".

[210] Namjera Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bila je da pouči

Prenosi Ebu-Davud et-Tajalisi da je Ibn-Abbas rekao: /856/ - Sevda se plašila da će je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pustiti, pa je rekla: "Allahov Poslaniče, nemoj me puštati, ja ću dati svoj dan Aiši." On je to učinio i objavljen je ovaj ajet: *"... a ako se žena plaši."* Ibn-Abbas je rekao: "U čemu god se oni nagode, to je dozvoljeno." Predanje bilježi Tirmizi i za nju kaže da je hasen-garib. A u dva sahiha ističe se da je Aiša rekla: /857/ "Pošto je Sevda bint Zem'at ostarjela, poklonila je svoj dan Aiši, pa joj je Poslanik dodijelio Sevdin dan." I u Sahihu El-Buharija prenosi se sličan hadis preko Aiše. El-Buhari prenosi od Aiše: - Čovjek je imao staru ženu, nije od nje mnogo želio, želio je rastaviti se, te mu je ona rekla: "Što se mene tiče, slobodan si od obaveza prema meni", pa je objavljen ovaj ajet: *"...a ako se žena plaši"* i riječi Uzvišenog: ***"a nagodba je bolja"***, tj. nagodba s njom da ustupi nešto od svog prava mužu, a da on to prihvati. To je bolje nego potpun rastanak, kao što je Allahov Poslanik zadržao Sevdu bint Zem'at. Učinio je to stoga da se njegov ummet ugleda na njega u pogledu zakonitosti i dopuštenosti toga. A on je najbolji u svojoj pravičnosti, nek je spas i mir s njim Allahov.

Budući da je sporazum draži Allahu od rastanka, Uzvišeni Allah kaže: ***"a nagodba je bolja"***, odnosno rastava je mrska Allahu.

"I ako vi budete ljepo postupali i Allaha se bojali, pa Allah dobro zna ono što radite." A ako preuzmete na sebe tegobu sabura prema onome što mrzite kod njih i dodijelite im kao što dodjeljujete njima sličnima, pa Allah zna za to i nagradit će vas najobilnijom nagradom. Uzvišeni Allah kaže:

"Vi nećete moći potpuno jednako postupati prema ženama svojim ma koliko to željeli." To znači: nećete moći, ljudi, biti jednaki prema ženama u svakom pogledu, pa ako budete pravedni u pogledu formalne podjele noć po noć, nećete biti pravedni u ljubavi, strasti i spolnom općenju. Kažu to Ibn-Abbas i grupa tabiina, a prenosi Ibn Ebi-Hatim preko Ibn-Ebi-Mulejke: - Ovaj ajet *"...i nećete moći"* objavljen je u vezi s Aišom. Ovim želi reći da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nju volio više nego druge, kao što stoji u hadisu koji prenosi imam Ahmed i sastavljači četiri "Sunena" da je Aiša rekla: /858/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dijelio je među ženama i bio je pravedan, a zatim bi rekao: "Ovo je moja podjela u onome što ja posjedujem. Nemoj me prekoravati za ono što ti posjeduješ a ja ne posjedujem", tj. upravljanje srcem.

Uzvišeni Allah kaže: ***"I nemojte prema nekoj sasvim naginjati"***, tj. nemojte sasvim pretjerivati u naklonosti, ***"pa da neku učinite kao da je bez muža, a nerazvedena"***, tj. da nema muža, a niti da je slobodna (puštena). Prenosi Ebu-Davud et-Tajalisi preko Ebu--Hurejrea da je rekao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: /859/ "Ko bude imao dvije žene, pa bude osjećao naklonost prema jednoj od njih,[211] kada bude Sudnji dan imat će samo jednu stranu svoga tijela." Tako prenose Imam Ahmed i sastavljači "Sunena."

"A ako se popravite i Allaha bojite - pa Allah dolsta oprašta i milostiv je." Ako se popravite nabolje i dijelite pravedno od onog što posjedujete, i ako se budete bojali Allaha u svim situacijama, oprostit će vam Allah naklonost prema jednoj od žena.

Zatim, Uzvišeni Allah kaže:

"A ako se njih dvoje ipak rastave, Allah će ih, od obilja Svoga, neovisnim učiniti; Allah je nelzmjerno dobar i mudar." Ovo je treći slučaj, a to je slučaj rastave. Uzvišeni Allah izvještava da će, ako se njih dvoje rastave, njega nezavisnim od nje učiniti, a nju nezavisnom od njega i nadomjestit će svakome od njih dobro.

"Allah je nelzmjerno dobar i mudar", tj. On je neizmjerno dobar i milostiv. Mudar u svim Svojim postupcima, u Svojim odredbama i Svom zakonu.

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنِ اتَّقُوا اللَّهَ ۚ وَإِن تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا ﴿١٣١﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٣٢﴾ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا ﴿١٣٣﴾ مَّن كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِندَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿١٣٤﴾

"Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji. Mi smo onima kojima je dana Knjiga prije vas, a i vama, već zapovjedili da se bojite Allaha. A ako ne budete vjerovali, pa ulstinu Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, Allah nije ni o kome ovisan i On je hvale vrijedan!" /131/ "Allahovo je ono što je na nebesima i što je na Zemlji, i Allah je kao Gospodar dovoljan." /132/ "Ako On hoće, vas će ukloniti, o ljudi, a druge će dovesti. On je kadar to učiniti." /133/ "Onaj koji želi nagradu na ovome svijetu, pa u

---

svoj ummet. Inače, on je samilostan, blag i milostiv prema cijelom svom ummetu, a kako ne bi bio prema svom bračnom drugu!? Njena namjera da ostane u braku bila je zadržavanje bračne veze među njima kako bi sebi osigurala Džennet, jer će njegove supruge biti oživljene sa njim.

[211] Ovdje riječ "naklonost" ne znači naklonost srca To je od Allaha i niko ne može time upravljati Zabranjena naklonost prema ovom hadisu jeste naklonost u postupku, kao da spava s jednom jednu noć, s drugom više, ili da jednoj kupi nešto, a drugoj ne, te se nepravedno ophodi prema njima. Ovaj čovjek će doći na Sudnji dan samo sa jednom stranom svoga tijela. A Allah najbolje zna.

Allaha je nagrada i ovoga i onoga svijeta, Allah sve čuje i vidi." /134/

Uzvišeni Allah izvještava da je On Gospodar nebesa i Zemlje i Onaj Koji o njima odlučuje, i stoga kaže:

"Mi smo onima kojima je dana Knjiga prije vas, a i vama, već zapovjedili da se bojite Allaha", tj. obavezali smo vas, kao i one prije vas, bogobojaznošću prema Allahu, Silnome i Moćnome, time što ćete obožavati Njega Jedinog, Koji nema druga.

Zatim kaže:

"Ako ne budete vjerovali, pa uistinu Allahovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji." Slične su tome i riječi Uzvišenog:

"I nisu vjerovali i glave su okretali, a Allahu nije niko potreban, i Allah nije ni o kome ovisan, i On je jedini hvale vrijedan." To znači On je neovisan o Njegovim robovima, i hvale vrijedan u svemu što određuje i propisuje.

Uzvišeni Allah kaže:

"Allahovo je ono što je na nebesima i Zemlji i Allah je kao Gospodar dovoljan." On svakog nadgleda u onome što radi, On nadzire sve i svjedok je svemu.

Uzvišeni kaže:

"Ako On hoće, vas će ukloniti, o ljudi, a druge dovesti. On je kadar to učiniti." On je sposoban, ako Mu se protivite, vas odstraniti i zamijeniti drugim, kao što Uzvišeni kaže:

"A ako glave okrenete, On će vas drugim narodom zamijeniti, koji onda, kao što ste vi neće biti." (47:38.)

Neki sljedbenici Selefa kažu: "Najbeznačajniji su kod Allaha robovi kada zanemare Njegovu zapovijed."

"Onaj koji želi nagradu na ovome svijetu, pa u Allaha je nagrada i ovoga i onoga svijeta, Allah sve čuje i vidi." Dakle, o ti, koji brineš samo o ovome svijetu, znaj da su kod Allaha nagrade i za ovaj svijet i za ahiret i kad od Njega tražiš nešto vezano za ovaj ili onaj svijet, On ti da i obogati te, kao što kaže Uzvišeni Allah:

- Ima ljudi koji govore: "Daj Ti nama, Gospodaru naš, na ovome svijetu." Takvi na onome svijetu neće imati ništa. A ima i onih koji govore: "Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovome i na onome svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju!" Njih čeka nagrada koju su zaslužili." (2: 200-202.)

I neka nipošto onaj čije su aspiracije ograničene ne ograničava svoj trud samo na ovaj svijet, nego neka njegov napor teži ka postizanju uzvišenih ciljeva na ovome svijetu i na onome svijetu, a ishod svega toga je u Onoga u Čijoj su ruci šteta i korist. To je Allah, neka je slavljen, nema drugog Allaha osim Njega, Koji dijeli i sreću i tugu među ljudima i na ovome i na onome svijetu, i Koji pravedno postupa s njima u skladu sa Svojim znanjem o onim što ovaj ili onaj zaslužuje.

Stoga Uzvišeni Allah kaže: ***"A Allah sve čuje i vidi."***

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُونُواْ قَوَّٰمِينَ بِٱلْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَوِ ٱلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ ۚ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَٱللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا ۖ فَلَا تَتَّبِعُواْ ٱلْهَوَىٰٓ أَن تَعْدِلُواْ ۚ وَإِن تَلْوُۥٓاْ أَوْ تُعْرِضُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٣٥﴾

"O vjernici, budite uvijek pravedni, svjedočite Allaha radi, pa makar to bilo protiv vas samih, ili roditelja i rodbine. Bude li (onaj protiv koga svjedočite) bogat ili siromah, pa Allah je preči (da se brine o) njima! I ne slijedite strasti, kako ne biste bili nepravedni. A ako budete krivo svjedočili ili svjedočenje izbjegavali, pa Allah zaista zna što radite." /135/

Uzvišeni Allah naređuje Svojim robovima, vjernicima, da postupaju nepristrasno, tj. pravedno, da ne odstupaju od toga ni lijevo ni desno, da se nikog ne boje na Allahovome putu i da se u tome međusobno potpomažu.

Uzvišeni Allah kaže: ***"svjedočite Allaha radi"***, tj. ispunjavajte svoja svjedočanstva radi Allaha, želeći Njegovo zadovoljstvo, neka je Uzvišen, i tada će ona biti ispravna, neće biti iskrivljena. Stoga Uzvišeni Allah kaže: ***"pa makar to bilo protiv vas samih"***, tj. svjedoči istinito makar ti to štetilo. A Allah će onome ko Mu se pokorava dati olakšanje od svake tegobe.

Uzvišeni Allah kaže: ***"ili roditelja i rodbine"***, tj. ako bi svjedočenje bilo protiv tvojih roditelja i rodbine, nemoj ih štititi - svjedoči istinu makar pretrpjeli štetu, jer istina je presudna za svakoga.

"Bude li (onaj protiv koga svjedočite) bogat ili siromah, pa Allah je preči (da se brine o) njima!", tj. nemoj ga štititi zbog njegovog bogatstva i nemoj ga sažalijevati zbog njegovog siromaštva, jer Allah je njima preči od tebe.

Uzvišeni Allah kaže: ***"I ne slijedite strasti kako ne biste bili nepravedni"***. Neka vas ne zanese strast, pristrasnost i mržnja da ostavite pravednost u vašim poslovima, nego se pridržavajte pravednosti, kao što kaže Uzvišeni Allah:

"Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže čestitosti!" (5:8.)

I kao što kaže: ***"A ako budete krivo svjedočili, ili svjedočenje izbjegavali"***, tj. iskrivljivali svjedočenje i mijenjali ga. A riječ **(el-lelijju)** znači

iskrivljavanje i namjerno laganje. Zatim Uzvišeni Allah kaže:

"nekl od njih Iskrivljuju jezlke svoje čltajućl Knjigu." (3:68.)

Izbjegavanje svjedočenja jeste prikrivanje i njegovo napuštanje, kao što kaže Uzvišeni Allah:

"Ko ga uskratl, srce će njegovo bltl grješno." (2:263.)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /860/ "Najbolji svjedok je onaj koji posvjedoči prije nego što bude pitan za to." A Uzvišeni Allah kaže:

"Pa Allah zalsta zna ono što radlte", tj. kaznit će vas za prikrivanje svjedočenja.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ ءَامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ مِن قَبۡلُۚ وَمَن يَكۡفُرۡ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ فَقَدۡ ضَلَّ ضَلَٰلَۢا بَعِيدًا ١٣٦

"O vjernlcl, vjerujte u Allaha l Poslanlka Njegova, l u Knjlgu koju On Svome Poslanlku objavljuje l u knjige koje je objavlo prije. A onaj koji ne bude vjerovao u Allaha, l u meleke Njegove, l u knjige Njegove, l u poslanlke Njegove, l u onaj svljet - daleko je zalutao."/136/

Uzvišeni Allah naređuje Svojim robovima da imaju u vidu sve dijelove, ogranke i ruknove imana. Ovo ne spada u postizanje postojećeg, nego u upotpunjavanje potpunog i potvrđivanje, i istrajavanje na tome kao što vjernik kaže na svom namazu:

"Uputl nas na pravl put", tj. pokaži nam ga i povećaj nam uputu i učvrsti nas u tome, pa im je naredio da vjeruju u Njega i Njegovoga Poslanika.

Uzvišeni Allah kaže: ***"l Knjlgu koju On Svome Poslanlku objavljuje"***, znači Kur'an, ***"l u Knjlge koje je objavlo prije"***. Riječ "kitab" (knjiga) u jednini je, a to je kategorija koja obuhvaća sve prethodne knjige. O Kur'anu kaže "nezzele" (objavljivao je, poslao je) jer On je objavljivao u dijelovima, u etapama, prema događajima, u skladu s onim što treba Njegovim robovima za njihovo ovosvjetsko i onosvjetsko življenje. Što se tiče prethodnih knjiga, one su spuštene odjednom. Stoga Uzvišeni Allah kaže:

"l u Knjlgu koju je objavlo prije". Zatim kaže:

"A onaj koji ne bude vjerovao u Allaha, l u meleke Njegove, l u knjige Njegove, l u poslanlke Njegove, l u Onaj svljet - daleko je zalutao." Znači on je išao s puta upute i udaljio se sasvim od cilja.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ثُمَّ كَفَرُواْ ثُمَّ ءَامَنُواْ ثُمَّ كَفَرُواْ ثُمَّ ٱزۡدَادُواْ كُفۡرٗا لَّمۡ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغۡفِرَ لَهُمۡ وَلَا لِيَهۡدِيَهُمۡ سَبِيلَۢا ١٣٧ بَشِّرِ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمًا ١٣٨ ٱلَّذِينَ يَتَّخِذُونَ ٱلۡكَٰفِرِينَ أَوۡلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَۚ أَيَبۡتَغُونَ عِندَهُمُ ٱلۡعِزَّةَ فَإِنَّ ٱلۡعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعٗا ١٣٩ وَقَدۡ نَزَّلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ أَنۡ إِذَا سَمِعۡتُمۡ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ يُكۡفَرُ بِهَا وَيُسۡتَهۡزَأُ بِهَا فَلَا تَقۡعُدُواْ مَعَهُمۡ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِي حَدِيثٍ غَيۡرِهِۦٓۚ إِنَّكُمۡ إِذٗا مِّثۡلُهُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَٱلۡكَٰفِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا ١٤٠

- Onlma koji su bll vjernlcl, l zatlm postall nevjernlcl, pa opet postall vjernlcl l ponovo postall nevjernlcl, l pojačall nevjerovanje, Allah, dolsta, neće oprostltl l neće lh na Pravl put lzvestl. /137/ Bolnu patnju navljestl llcemjerima, /138/ koji prljateljuju s nevjernlclma, mlmo vjernlka! Zar kod njih traže moć, a sva moć pripada samo Allahu? /139/ On vam je već u Knjlzl objavlo: "Kada čujete da se Allahove riječi porču l da lm se lzruguje, ne sjedlte s njima dok ne stupe u drugl razgovor, lnače, blt ćete kao onl. Allah će slgurno sastavltl u Džehennemu sve llcemjere l nevjernlke."/140/

Allah nas izvještava o onome koji je ušao u vjeru, pa se kolebao između imana i nevjerovanja, zatim je povećao nevjerovanje dok nije umro. Allah mu neće zasigurno oprostiti jer on nije umro dok mu se nije povećalo nevjerovanje. Stoga Uzvišeni Allah kaže:

"Allah dolsta neće oprostltl l neće lh na Pravl put lzvestl."

Ibn-Abbas prenosi o riječima Uzvišenog Allaha:

"...zatlm su pojačall nevjerovanje" slijedeće: "Ustrajali su u svom nevjerovanju dok nisu umrli." A od Alije, r.a., prenosi da je rekao: "Otpadniku će se dati prilika da se pokaje u roku od tri dana." Zatim je proučio ovaj ajet:

do riječi ***"Onlma koji su bll vjernlcl, l zatlm postall nevjernlcl..."*** do riječi ***"...put."*** Potom je rekao:

"Bolnu patnju navjestl llcemjerima", tj. licemjeri imaju ovu prijetnju jer oni su vjerovali pa su postali nevjernici, te su njihova srca zapečaćena, jer su se oni pravili da su s vjernicima, a zatim su rekli nevjernicima: "Mi smo s vama, mi se samo izrugujemo", tj. izrugujemo se vjernicima iskazujući im saglasnost u mišljenju. Allah ih je ukorio riječima: ***"Zar kod njih traže moć?"*** Potom Uzvišeni izvještava da sva snaga i moć pripada samo Njemu Jedinome, Koji nema druga, i onome kome je On da, kao što Uzvišeni kaže:

"Ko bude želio moć, pa sva moć pripada

Allahu."

I kaže:

"A moć pripada Allahu i Poslaniku Njegovom i vjernicima, ali licemjeri neće da znaju." (63:8.)

Ajeti imaju za cilj da se snaga (moć, ugled) moli od Allaha i da se prihvati obožavanje Njega te da se pridruži Njegovim robovima, vjernicima, kojima pripada pobjeda i na ovome i na onome svijetu. To odgovara onome što bilježi imam Ahmed preko Ebi-Rejhane, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /861/ "Ko se pripiše deveterici svojih predaka nevjernika, želeći moć i ugled, on će biti s njima deseti u džehenemskoj vatri." Prenosi ga samo Ahmed.

Uzvišeni Allah kaže:

"On vam je već u Knjizi objavio: Kad čujete da se Allahove riječi porču i da im se izruguje, ne sjedite s onima koji to čine dok ne stupe u drugi razgovor. Inače bit ćete kao i oni." Ako prekršite ono što je zabranjeno, nakon što je dospjela do vas zabrana, i budete zadovoljni da sjedite s njima i budete se s njima slagali [212] u tome, vi učestvujete u onome u čemu su oni, pa stoga Uzvišeni Allah kaže: " ***"inače, bit ćete kao oni"***, u grijehu, kao što stoji u hadisu /862/ "Ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan, neka ne sjedi za trpezom na kojoj se služe alkoholna pića." A Allah Uzvišeni kaže:

"Allah će sigurno zajedno sastaviti u Džehennemu licemjere i nevjernike." Kao što su s njima učestvovali u nevjerovanju, tako će ih Allah udružiti u vječnosti, u džehenemskoj vatri.

الَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِن
كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ وَإِن كَانَ لِلْكَافِرِينَ
نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُم مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ۚ فَاللَّهُ يَحْكُمُ
بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ وَلَن يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾

- ...one koji iščekuju šta će biti s vama. Pa ako vam Allah daruje pobjedu, oni reknu: "Zar nismo bili uz vas", a ako sreća posluži nevjernike, onda govore njima: "Zar vas nismo mogli pobijediti, i zar vas nismo odbranili od vjernika?" Na Sudnjem danu Allah će vam svima presuditi! A Allah neće dati priliku nevjernicima da unište vjernike."/141/

Uzvišeni Allah donosi vijest o licemjerima koji čekaju da se vjernicima desi kakvo zlo, tj. čekaju da propadne vaša vlast, da vas pobijede nevjernici i da nestane vaša vjera.

"pa ako vam Allah daruje pobjedu", tj. pomoć i plijen,

oni govore: "Zar nismo bili uz vas", tj. ulaguju se vjernicima tim riječima.

"...a ako sreća posluži nevjernike", tj. pobijede nevjernici, kao što se desilo na Uhudu, a svi poslanici bili su iskušavani, a potom je ishod bio u njihovu korist -

onda govore: "Zar vas nismo mogli pobijediti i zar vas nismo odbranili od vjernika", tj. pomagali smo vam tajno. Licemjeri su se ulizivali i jednima i drugima (vjernicima i nevjernicima) da bi stekli njihovu naklonost i bili od njih sigurni a to su radili zbog slabosti njihovog vjerovanja (imana).

Uzvišeni Allah kaže: ***"Na Sudnji dan Allah će vama svima presuditi"***. O licemjeri! (munafici), Allah zna za ono što krijete i nemojte se zavaravati o tome što se šerijatski propisi nad vama izvršavaju na osnovi vaših vidljivih dijela, a to je mudrost Allahova. Međutim, na Sudnji dan neće vam biti od koristi ono što ste prikazivali. Uzvišeni Allah kaže:

"A Allah neće dati priliku nevjernicima da unište vjernike." Ibn-Abbas kaže: "To će biti na Sudnji dan." Allah će presuditi vama na Sudnji dan i neće otvoriti nevjernicima puta protiv vjernika." Ibn-Abbas također kaže, Allah s njim bio zadovoljan: "Moguće je da značenje bude slijedeće: neće dati priliku nevjernicima na ovome svijetu da ovladaju vjernicima tako da ih potpuno unište. I ako ih nekad pobijede, ishod biva u korist bogobojaznih i na ovome i na onome svijetu."[213]

Većina učenjaka rukovodi se ovim časnim ajetom u pogledu zabrane prodaje roba muslimana nevjernicima, jer kad bi njegova prodaja bila ispravna, onda bi oni imali vlast nad njim i ponizili bi ga, a na taj način bi nevjernik bio iznad muslimana. Ovaj postupak je suprotan prethodnom ajetu i stoga je zabranjena prodaja roba muslimana nevjerniku.

[212] [to se tiče Ibn-Kesirovih riječi: "...i budete se s njima slagali", odobravanje i slaganje sa kufrom je kufr, pa sjedilo se s onim koji se izruguju ajetima ili ne. Ja ne smatram da se u ajetu misli na slaganje s njim, nego samo na ustrajnost u sjedenju sa onima koji se ismijavaju, iako je bio u stanju napustiti sijelo. Da, svakako je sama ustrajnost u sjedenju sa njima dokaz da je on sličan njima. Time se on želi ukoriti zbog toga što je on zadovoljan da boravi na sijelu gdje se izruguje Allahovim ajetima.

[213] Rekao bih: "Uzvišeni Allah neće dati nevjernicima argument niti pobjedu nad njima, tj. nad vjernicima, sve dok su oni istinski vjernici. Allah će uništiti državu muslimana u mjeri u kojoj oni unište svoju vjeru. Ukoliko budu sudili u svim općim i pojedinačnim stvarima prema onom što im je Allah objavio, Allah će biti s njima i dat će im snagu nad njihovim neprijateljima. Međutim, naše današnje stanje upućuje na to da je Uzvišeni Allah dao jevrejima pobjedu nad nama jer smo Mu se suprotstavili u svim Njegovim odredbama, pa su nad nama zavladali najbjedniji Njegovi robovi, a mi smo pobijeđeni i preko njih da uzmemo pouku i savjet i da se vratimo našoj ispravnoj vjeri.

إِنَّ
ٱلْمُنَٰفِقِينَ يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَهُوَ خَٰدِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوٓا۟ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ قَامُوا۟
كُسَالَىٰ يُرَآءُونَ ٱلنَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾ مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ
ذَٰلِكَ لَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ وَلَآ إِلَىٰ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾

"Licemjeri nastoje prevariti Allaha, a On će njih nadmudriti. Kada ustaju da namaz obavljaju, lijeno se dižu i prikazuju se svijetu, a Allaha samo malo spominju." /142/ "Kolebaju se između toga, niti su sa ovima niti sa onima. A onoga koga Allah u zabludu odvede nećeš mu naći puta (ka uputi)."/143/

Na početku poglavlja El-Bekare spomenute su riječi Uzvišenog Allaha: ***"Licemjeri nastoje prevariti Allaha i one koji vjeruju"***,[214] a ovdje je rečeno:

"licemjeri nastoje prevariti Allaha, a On će njih nadmudriti." I nema sumnje u to da Allah neće biti prevaren, jer On zna tajne, a licemjeri zbog nedostatka znanja i pameti smatraju da će - ako je njihova stvar (licemjerstvo) imalo prohodu kod ljudi a šerijatske odredbe nad njima se izvršavale na osnovi njihovih vidljivih djela - imati isti tretman kod Allaha i da će imati prohodu i na Sudnjem danu. Uzvišeni Allah kaže:

"Na dan kad ih Allah sve oživi oni će se Njemu zakinjati, kao što se vama zakinju." (58:18.)

"a On će njih nadmudriti", tj. On je Onaj Koji će ih postepeno uvoditi u njihovu zabludu i zalutalost i odvraćati ih od toga da dospiju do istine na ovome svijetu, a tokoder i na Sudnji dan.

U hadisu stoji: /863/ "Allah, dž.š., naredit će da se čovjek odvede u Džennet zbog onoga (djela) što su ljudi vidjeli, ali će potom narediti da se odvede u džehenemsku vatru." Uzvišeni Allah kaže:

"Kada ustaju da namaz obavljaju, lijeno se dižu." Ovo su karakteristike munafika u najčasnijim, najodabranijim i najboljim djelima kakav je namaz; kada ustaju da ga obave, ustaju lijeno jer nemaju nijet, niti vjere, niti straha i ne shvaćaju njegov smisao. Ovo su ponašanja koja oni javno ispoljavaju. Zatim je spomenuo njihovu pokvarenu nutrinu. Uzvišeni Allah kaže: ***"prikazuju se svijetu"***, tj. nisu iskreni, klanjaju samo pred ljudima da bi im se dodvorili i dokazujući im se i stoga mnogo izostaju sa namaza na kojima neće biti viđeni, kao što su jacija i sabah, kao što je potvrđeno u dva Sahiha da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /864/ "Najteži namazi munaficima su sabah i jacija. Kad bi znali šta je u njima, došli bi makar puzeći. Već sam bio naumio da naredim da se klanja namaz, zatim da zadužim nekoga čovjeka pa da on klanja s ljudima, a zatim odem s nekim ljudima i zavežljajima drva do onih koji nisu prisustvovali namazu, te im kuće, zajedno s njima, zapalim vatrom." A u drugom predanju stoji: /865/ "Tako mi Onoga u Čijoj ruci je moja duša, kad bi neki od njih znao da će naći oglodanu masnu kost ili dobru žlipicu između papaka ovce prisustvovao bi namazu, a kada u kućama ne bi bilo nikoga od žena i čeljadi, zapalio bih im kuće vatrom." Uzvišeni Allah kaže:

"a Allaha samo malo spominju", tj. na namazu nisu bogobojazni, niti su prisebni nego su rasijani, zabavljaju se i okreću. Malik prenosi od Enesa da je pričao: "Reko je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem /866/: "To je namaz munafika, to je namaz munafika, to je namaz munafika! Sjedi i posmatra sunce sve dok ne bude između rogova šejtana, ustane i nabrzinu obavi četiri rekata spominjući samo malo Allahovo ime." Tako prenose Muslim, Tirmizi i Nesai preko Ismaila ibn Džafera. Tirmizi kaže da je hasen-sahih.Uzvišeni Allah kaže: ***"Kolebaju se između toga, niti su sa ovima niti sa onima."*** Nisu oni s vjernicima niti javno niti skriveno, a niti su s nevjernicima. Samo su po svom vanjskom manifestiranju s vjernicima, a unutarnja osjećanja su im sa nevjernicima. Među njima su oni koji su zbunjeni između vjerovanja i nevjerovanja, čas naginju ovima, a čas onima. Bilježi Ibn-Džerir od Ibn-Omera da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /867/ "Primjer munafika je kao primjer smetene ovce između dva stada. Trči jednome, pa drugome, ne zna koje da slijedi." Stoga Uzvišeni Allah kaže:

"A onoga koga Allah u zabludu odvede, nećeš mu naći puta (ka uputi)." Odnosi se na onoga koga je odvratio od Pravog puta. ***"Ti mu nećeš naći zaštitnika koji će ga na Pravi put uputiti." (18:17.)***

Munafici su oni koji su zalutali s Puta spasa i nema njima upute niti izbavitelja od onoga u što su zapali. On je Uzvišeni, Čiju presudu niko ne može pobiti i preskočiti. Njega niko ne pita za ono što čini, a oni bivaju pitani.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ
أَتُرِيدُونَ أَن تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴿١٤٤﴾ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ فِى ٱلدَّرْكِ
ٱلْأَسْفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَٱعْتَصَمُوا۟
بِٱللَّهِ وَأَخْلَصُوا۟ دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ ٱللَّهُ
ٱلْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾ مَّا يَفْعَلُ ٱللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَءَامَنتُمْ ۚ
وَكَانَ ٱللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٧﴾

"O vjernici, ne prijateljujte s nevjernicima

[214] Rekao bih: Pogledaj poglavlje El-Bekara, ajet broj 9.

umjesto s vjernicima! Zar hoćete da pružite Allahu očigledan dokaz protiv sebe?" /144/ "Licemjeri će, doista, na samom dnu Džehennema biti i ti im nećeš pomagača naći." /145/ "Osim onih koji se pokaju i poprave i koji čvrsto Allaha prihvate i vjeru svoju u Allaha iskreno ispolje, oni će biti s vjernicima, a Allah će sigurno vjernicima veliku nagradu dati." /146/ "Zašto bi vas Allah kažnjavao ako budete zahvalljivali i vjerovali? Allah je Onaj Koji višestruko nagrađuje i Sveznajući."/147/

Zabranjuje Allah Svojim robovima vjernicima da uzimaju za prijatelje nevjernike mimo vjernika i da se s njima druže, prijateljuju i savjetuju se s njima, da im povjeravaju ljubav, te da im odaju stanje vjernika, kao što Uzvišeni Allah kaže:

"Neka vjernici ne uzimaju za prijateije nevjernike kada ima vjernika, a onoga ko to učini - Allah neće štititi. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali. Allah vas upozorava na Sebe." (3:28.)

Allah vas upozorava na Njegovu kaznu ako izvršite ono što je zabranio. Stoga kaže:

"Zar hoćete da pružite Allahu očigledan dokaz protiv sebe", tj. argument protiv vas za izvršenje Njegove kazne nad vama. Ibn-Abbas prenosi: "Svaka riječ 'sultan' spomenuta u Kur'anu znači argument." Ovo je vjerodostojan lanac predanja. Također ga prenosi grupa tabiina. Zatim Uzvišeni Allah izvještava:

"Licemjeri će, doista, na samom dnu Džehennema biti", tj. na Sudnji dan za kaznu zbog njihovog teškog nevjerovanja. Ibn-Abbas prenosi: tj. na najnižem dijelu Džehennema. Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Mesuda da je pitan za munafike, pa je rekao: "Oni će biti stavljeni u kovčege od Vatre u koje će biti zatvoreni na najnižem dnu džehenemske vatre"

"...i ti im nećeš pomagača naći" koji bi ih spasio od boli i patnje. Zatim Uzvišeni Allah izvještava:

"...osim onih koji se pokaju i poprave i koji čvrsto Allaha prihvate i vjeru svoju u Allaha iskreno ispolje." Ako zamijene licemjerstvo iskrenošću, bit će im od koristi dobro djelo, makar i neznatno bilo. Pripovijeda Ibn Ebi-Hatim preko Muaza ibn Džebela da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /868/ "Budi iskren u svojoj vjeri, bit će ti dovoljno malo djela".

"...oni će biti s vjernicima", tj. u njihovome društvu,

"a Allah će sigurno vjernicima veliku nagradu dati".

Zatim Uzvišeni Allah kaže:

"Zašto bi vas Allah kažnjavao ako budete zahvalljivali i vjerovali", tj. ako popravite djelovanje i budete vjerovali u Allaha i Njegovog Poslanika. A On je nezavisan od svega mimo Njega i On robove kažnjava samo zbog njihovih grijeha.

"Allah je Onaj Koji višestruko nagrađuje i Sveznajući", tj. blagodatima mu uzvraća za njegovo djelo, zna šta je u njegovome srcu i nagrađuje ga za to najizdašnije.

لَّا يُحِبُّ ٱللَّهُ ٱلْجَهْرَ بِٱلسُّوٓءِ مِنَ ٱلْقَوْلِ إِلَّا مَن ظُلِمَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾ إِن تُبْدُوا۟ خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا۟ عَن سُوٓءٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾

"Allah ne voli da se o zlu glasno govori, to može samo onaj kome je učinjena nepravda. A Allah sve čuje i sve zna." /148/ "Bilo da vi dobro djelo javno učinite, ili ga sakrijete, ili nepravdu oprostite - pa i Allah mnogo prašta i sve može."/149/

Ibn-Ebi-Talha prenosi preko Ibn-Abbasa da je o ovom ajetu rekao: - Allah ne voli da neko nekog proklinje, osim ako mu je učinjena nepravda; tome je dozvoljeno proklinjati onoga koji mu je nepravdu učinio. A riječi Uzvišenog Allaha glase: ***"to može samo onaj kome je nepravda učinjena"***, a ako se strpi - to mu je bolje. Prenosi Ebu-Davud preko Aiše: - Njoj je nešto ukradeno, pa je počela proklinjati, a Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: /869/ "Nemoj ga proklinjati!" Hasan Basri kaže: - Ne proklinji ga nego reci: "Bože moj, pomozi mi protiv njega i vrati moje pravo od njega." O ovome je ajetu rečeno: da se odnosi na čovjeka koji te grdi i kojeg ti grdiš, ali ako te potvori, nemoj ti potvoriti njega! Prenosi se od Mudžahida da je rekao: - Neki je čovjek ugostio nekog drugog čovjeka, pa ovaj nije ukazao njemu gostoprimstvo te, pošto je izišao, obavijestio je ljude rekavši: "Bio sam gost kod tog i tog, pa mi nije ukazao potrebno gostoprimstvo." Rekao je: "To je glasno govorenje o zlu, koje može samo onaj kome je učinjena nepravda sve dok mu taj ne ispuni pravo da ga ugosti."

Pripovijeda Imam Ahmed od Mikdama ibn Ebi-Kerime da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /870/ "Koji god musliman bude gost pa mu domaćin uskrati gostoprimstvo, pravo je svakog muslimana da ga pomogne kako bi uzeo iz gazdinog imetka i žitarica za sve noći koje je proveo kod njega."

Na osnovi ovoga i njemu sličnih hadisa, Ahmed i drugi smatraju da je ugostiti gosta vadžib.

Hafiz Bezzar prenosi preko Ebu-Hurejrea da je neki čovjek došao do Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: /871/ "Imam jednog susjeda koji me uznemirava." Poslanik mu je rekao: "Iznesi svoje stvari i stavi ih na put." Pa je čovjek uzeo svoje stvari i iznio ih na put. Svako ko je pored tog prošao upitao bi: "Šta ti je?" On je odgovarao: "Moj susjed me uznemirava!" Na to bi mu rekli: "Bože moj, nek je proklet! Bože moj, osramoti ga!" Na to je susjed rekao: "Vrati se u svoj stan, tako mi Allaha, neću te

više nikada uznemiravati."
Uzvišeni Allah kaže:
"Bilo da vi dobro djelo javno učinite, ili ga sakrijete, ili nepravdu oprostite - pa i Allah mnogo prašta i sve može." Znači, treba da pokažete dobro, ili ga sakrijete, ili oprostite onome ko vam je zlo nanio, jer to je ono što vas približava Allahu, a On vas bogato nagrađuje za vaša dobra djela. Jedan od atributa Uzvišenog Allaha jeste da oprašta Svojim robovima iako ih može kazniti. Stoga Uzvišeni Allah kaže: ***"...mnogo prašta i sve može."*** U sahih hadisu /876/ stoji: "Imetak ne umanjuje sadaka, a Allah čovjeku koji oprašta samo uvećava ugled, a onoga ko je ponizan Allahu - Allah uzdigne."

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ
وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُوا۟ بَيْنَ ٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ
بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُوا۟ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ
حَقًّا ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ
وَلَمْ يُفَرِّقُوا۟ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُو۟لَٰٓئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ
غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾

- Oni koji u Allaha i posianike Njegove ne vjeruju i žele između Allaha i poslanika Njegovih (u vjerovanju) napraviti razliku te govore: "U neke vjerujemo, a u neke ne vjerujemo", i žele između toga (dvoga) iznaći put neki, /150/ oni su zbilja pravi nevjernici, a Mi smo nevjernicima pripremili sramnu patnju. /151/ A one koji u Allaha i poslanike Njegove vjeruju i ni jednoga od njih ne izdvajaju - On će, sigurno, nagraditi. A Allah prašta i miostiv je."/152/

Uzvišeni i Slavljeni Allah prijeti onima koji ne vjeruju u Njega i Njegove poslanike, iz redova jevreja i kršćana, koji prave razliku između Allaha i Njegovih poslanika u vjerovanju, pa vjeruju u neke poslanike a neke negiraju, samo na osnovi strasti i običaja, i onoga što su vjerovali njihovi očevi, a ne na osnovi nekoga dokaza, koji bi ih do toga doveo.

Jevreji - na njima je Allahovo prokletstvo - vjerovali su u poslanike izuzev Isaa i Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, a kršćani negiraju Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, a vjeruju u druge poslanike. I Samirije nisu vjerovali u poslanike poslije Jošue, nasljednika Musaovog, a za vatro-poklonike se kaže da su vjerovali u svog poslanika Zaratustru, a zatim su zanijekali njegov zakon, pa je on potpuno iščezao, a Allah zna. Znači da onaj ko ne vjeruje u jednog poslanika ne vjeruje ni u druge poslanike.

Stoga Uzvišeni Allah kaže:
"Oni koji u Allaha i sve Njegove posianike ne vjeruju", njihovo je obilježje da su oni nevjernici u Allaha i Njegove poslanike. ***"...I žele između Allaha i poslanika Njegovih napraviti razliku"***, tj. u vjerovanju.

"I govore: U neke vjerujemo, a u neke ne vjerujemo, i žele između toga (dvoga) iznaći put neki", tj. put, način postupanja.

Zatim Uzvišeni Allah kaže: ***"Oni su zbilja pravi nevjernici"***, tj. njihovo nevjerovanje u onoga za koga tvrde da u njega vjeruju sigurno je istinsko, jer nije legitiman. Naime, kada bi oni vjerovali u to da je on Allahov poslanik, vjerovali bi u njemu sličnog, u onog čiji je dokaz jasniji i argument jači, ili bi istinski proučili njegovo poslanstvo.

Uzvišeni Allah kaže: ***"... a Mi smo nevjernicima pripremili sramnu patnju."*** To znači, kao što su oni omalovažavali onoga u koga nisu vjerovali, bilo stoga što nisu obratili pažnju na ono što je njemu došlo od Allaha i što su se protivili tome, bilo zbog njihovog nevjerovanja u to, nakon što su saznali za njegovo poslanstvo. Tako je činio veliki broj jevrejskih rabina u vrijeme Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer su mu zavidjeli na velikoj misiji poslanstva koju mu je Allah dao, pa su mu se suprotstavljali i poricali ga. Allah im je dao ovosvjetsko ponižen je uz onosvjetsko.

Uzvišeni Allah kaže:
"A oni koji u Allaha i poslanike Njegove vjeruju i nijednog od njih ne izdvajaju..." Misli se na ummet Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, pošto oni vjeruju u svaku knjigu koju je Allah spustio i u svakog poslanika kojeg je poslao. Kao što Uzvišeni Allah kaže:
"Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici - svaki vjeruje u Allaha." (2:285.) Zatim, Uzvišeni Allah izvještava da je za njih pripremio obilnu nagradu, pa kaže:
"To su oni koje će On, sigurno, nagraditi" za ono što su vjerovali u Allaha i Njegove poslanike. ***"A Allah prašta i Miostiv je"***, tj. prema njihovim grijesima.

يَسْـَٔلُكَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ أَن تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَٰبًا مِّنَ
ٱلسَّمَآءِ ۚ فَقَدْ سَأَلُوا۟ مُوسَىٰٓ أَكْبَرَ مِن ذَٰلِكَ فَقَالُوٓا۟ أَرِنَا ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ
ٱلصَّٰعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ۚ ثُمَّ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ
فَعَفَوْنَا عَن ذَٰلِكَ ۚ وَءَاتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾ وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ ٱلطُّورَ
بِمِيثَٰقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا۟ فِى ٱلسَّبْتِ
وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَٰقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾

- Sljedbenici Knjige traže od tebe da im s neba spustiš Knjigu. Pa od Musaa su tražili i više od toga, kad su rekli: "Pokaži nam Allaha!" Pa ih je, zbog nepravde njihove, munja ošinula.

Posilje su, kada su im očigledni dokazi pokazani, tele za božanstvo prihvatili, ali smo i to oprostili, a Musau smo očiti argument dali. /153/ "I iznad njih smo brdo digli, zbog zavjeta koji su dali, i rekli smo im: 'Na kapiju pognutih glava udite!' I još smo rekli: 'O subotu se ne ogriješite!' i od njih smo čvrsto obećanje uzeli."/154/

Muhammed ibn K'ab el-Kirzi, Es-Suddi i Katade kažu: "Tražili su jevreji od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da im se spustiti neka knjiga sa neba, kao što je Tevrat Musa'u objavljen. Rekli su to iz svoje tvrdoglavosti i nevjerovanja, a od Musaa su tražili više nego što su tražili od sebe. Pa su kazali:

'Pokaži nam Allaha!' Pa ih je zbog nepravde njihove munja ošinula." Dakle, zbog njihovog nasilja i nepokornosti. Ovo je objašnjeno u poglavlju El-Bekara, u kojem Uzvišeni Allah kaže:

"I kad ste rekli: "O Musa, mi ti nećemo vjerovati dok Allaha ne vidimo..." (2:55.)

Uzvišeni Allah kaže:

"Posilje su tele za božanstvo prihvatili, kada su im očiti dokazi došli", tj. preko Musaa, a.s., u Egiptu, a u te dokaze spada i uništenje njihovih neprijatelja, Faraona i njegove vojske, u moru. Samo malo nakon što su prešli more naišli su na narod koji se klanjao svojim kipovima, pa su rekli Musau:

"Učini i ti nama božanstvo (kip) kao što oni imaju božanstva!" O tome kako su oni prihvatili tele postoji kazivanje u suri El-E'araf i Taha, a to je bilo nakon što je Musa otišao na razgovor s Allahom, neka je Moćan i Slavljen.

Allah kaže: ***"...ali smo to oprostili, a Musau smo očiti dokaz dali."*** Zatim kaže: ***"...i iznad njih smo brdo digli, zbog zavjeta koji su dali"***. Kada su odbili prihvatiti ono sa čim im je došao Musa, a.s., Allah je iznad njihovih glava jedno brdo podigao. Zatim su bili prisiljeni i oni su se povinovali i sedždu su učinili, kao što kaže Uzvišeni Allah:

"A kada smo iznad njihovih glava brdo podigli - činilo se kao obiak." (7:171.)

- Mi smi im rekli: "Na kapiju pognutih glava udite!" Naređeno im je da uđu na vrata Svetog hrama čineći sedždu i tražeći oprost riječima: "Bože naš, skini s nas grijehe što smo ostavili džihad i što smo ga izbjegavali", pa to nisu rekli. I još smo rekli: ***"O subotu se ne ogriješite"***, tj. poručili smo im da čuvaju subotu i da se pridržavaju onoga što im je Allah u njoj zabranio.

"...i od njih smo čvrsto obećanje **uzeli"**, tj. jako, pa su se suprotstavljali i protivili razmišljajući o tome da počine ono što im je Allah, Moćni i Uzvišeni, zabranio, kao što je izneseno u poglavlju Al-A'raf, 123. ajet. A doći će hadis koji prenosi Safvan ibn Assal o poglavlju Al-Isra, uz riječi Uzvišenog Allaha: ***"Mi smo Musau devet očevidnih Znamenja dali." (17: 101.)*** U tom hadisu, između ostalog, stoji: "Na vama je, posebno jevrejima, da se ne ogriješite o subotu."

فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ وَكُفْرِهِم بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ
وَقَتْلِهِمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَلْ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَيْهَا
بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ بُهْتَٰنًا
عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا ٱلْمَسِيحَ عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ ٱللَّهِ ۖ وَمَا قَتَلُوهُ
وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ ۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ ۚ مَا
لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا ٱتِّبَاعَ ٱلظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًۢا ﴿١٥٧﴾ بَل رَّفَعَهُ ٱللَّهُ
إِلَيْهِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٨﴾ وَإِن مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِۦ قَبْلَ
مَوْتِهِۦ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾

- Zato što su zavjet prekršili i što u Allahove Dokaze nisu povjerovali, što su bez razloga vjerovjesnike ubijali i što su govorili: "Naša srca su u omotu!" Allah im je, zbog nevjerovanja, njihova srca zapečatio, pa ih samo malo vjeruje. /155/ - I zbog riječi njihovih: "Mi smo ubili Mesiha, Isaa, sina Merjemina, Allahova poslanika..." A nisu ga ubili ni raspeli, već im se pričinilo. Oni koji su se o njemu u mišljenju razilazili, oni su samo o tome u sumnji bili; o tom nisu ništa pouzdano znali, samo su nagađali; a sigurno je da ga nisu ubili", /157/ "već ga je Allah uzdigao Sebi. - A Allah je Silan i Mudar." /158/ "I nema nijednog sljedbenika Knjige koji, prije njegove smrti, neće u njega kako treba povjerovati, a na Sudnjem danu on će protiv njih svjedočiti."/159/

To je zbog grijeha koje su počinili i zbog čega su prokleti, protjerani i udaljeni s Pravog puta. A ono zbog čega im se to deslo jeste kršenje zavjeta i obaveza kojim su bili obavezani, i nevjerovanje njihovo u ajete Allahove, tj. u Njegove Dokaze i argumente, i zbog mudžiza koje su vidjeli preko Poslanika, s.a. Uzvišeni Allah kaže:

"što su ni krive ni dužne vjerovjesnike ubijali", a to je zbog brojnih njihovih zlodjela i drskosti prema poslanicima Allahovim, jer oni su ubili mnoge poslanike, mir nek je s njima. ***- I što su govorili: "Naša srca su u omotu!"*** Ibn-Abbas i grupa tabiina kažu, tj., "u prekrivaču", kao da se ispričavaju što njihova srca ne shvaćaju ono što On kaže, jer su ona u omotačima i velovima. Kaže da je značenje toga sli-

jedeće: "Oni su tvrdili da su njihova srca riznica znanja, tj. posude za znanje koje su sakupili i koje posjeduju." Prenosi El-Kelbi preko Ebi-Saliha i Ibn-Abbasa. Uzvišeni Allah, odgovarajući im, kaže:

"Allah im je, zbog nevjerovanja njihova, srca zapečatio." Allah je sve njihove tvrdnje usmjerio protiv njih.[215]

"...pa ih samo malo vjeruje." Njihova srca su se navikla na nevjerovanje, nasilje i na nedostatak imana.

"...i zbog nevjerovanja njihovoga i zbog iznošenja teških kleveta protiv Merjeme."

Ali ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn-Abbasa: "Ovo znači da su je optuživali za blud." Također to kaže grupa selefija tradicionalista, što je očito iz ajeta, tj. da je ona na taj način zanijela dijete. Neki židovi dodaju: "Ona je zanijela dijete, a imala je menstruaciju." Neka je na njih trajno prokletstvo Allahovo do Sudnjeg dana.

- I zbog riječi njihovih: "I mi smo ubili Mesiha, Isaa, sina Merjemina, Allahovoga poslanika." Onoga koji tvrdi za sebe da ima taj položaj mi smo ubili. Ovo je za njih izrugivanje i podsmijeh, kao što mnogobošci kažu: ***"Hej ti, kome se Kur'an objavljuje, ti si uistinu lud." (15:6.)***

Jevreji (na njih prokletstvo Allahovo, Njegov gnjev, srdžba i kazna), pošto je Allah poslao Isaa, sina Merjemina, s jasnim Dokazima i uputom, zavidjeli su mu na poslanstvu i očitim mudžizama kojima je, uz Allahovu dozvolu, mrtve oživljavao, liječio slijepe i gubave, oblikovao od zemlje pticu pa dahnuo u nju, te je ptica, uz dozvolu Moćnog i Uzvišenog Allaha, poletjela. Unatoč tome, negirali su ga, suprotstavljali su mu se, mučili ga na sve moguće načine tako da je Allahov poslanik Isa, a.s., prestao stanovati s njima u istome mjestu, pa su on i njegova majka često putovali. Ni to ih nije zadovoljilo, pa su poduzeli korake protiv njega i kod vladara Damaska. U to vrijeme to je bio čovjek koji je obožavao zvijezde, pripadao je grčkom narodu. Jevreji su obavijestili ovog vladara da u Svetom hramu ima jedan čovjek koji zavodi ljude, dovodi ih u zabludu i protiv kralja podiže podanike.[216] Vladar se rasrdio i napisao svom namjesniku u Svetom hramu da spomenutu osobu uhvate, te ga razapnu i da mu na glavu stave trnje. Pošto je pismo stiglo, po njemu se postupilo, pa su namjesnik i grupa jevreja otišli do stana u kojem je bio Isa, a.s., sa grupom od 12 ili 13 drugova. Kaže se da je to bilo u petak u predvečerje. Opkolili su ga, pa pošto ih je opazio i vidio da će zasigurno doći do njega ili će on izići njima, rekao je svojim drugovima: "Koji od vas pristaje da mu se da moj lik, bit će moj drug u Dženetu?" Na to se jedan mladić prijavio, a on kao da mu nije pridavao važnosti, pa je to ponovio drugi i treći put, i svaki put se javljao samo taj mladić. Pa je rekao: "Ti si on", a Allah je učinio da liči na Isaa, kao da je on. Otvorio se prozorčić na krovu kuće, Isaa je zahvatio drijemež kao da spava, pa je u takvom stanju uzdignut na nebo. A Uzvišeni Allah kaže:

- I kad Allah reče: "O Isa, dušu ću ti uzeti i k Sebi te uzdignuti." (3:55)

Pošto je Isa uzdignut, ta grupa je izišla. Kad su mladića jevreji vidjeli, mislili su da je Isa, pa su ga uhvatili noću i razapeli, stavivši mu trnje na glavu. Tako su jevreji očito pokazali da su radili na njegovome razapinjanju i time su se ponosili i hvalisali. Kršćani su im povjerovali, uslijed svog neznanja i nedostatka pameti, izuzev onih koji su bili sa Mesihom u kući; oni su mislili kao što su mislili jevreji, da je Isa, a.s., razapet.

Allah je problem objasnio i objelodanio u Kur'anu časnom, koji je objavio svom plemenitom Poslaniku. Allah Uzvišeni, Koji najistinitije govori, Koji zna sve tajne i skrivene misli, Koji zna šta je bilo i šta će biti, kaže:

"A nisu ga ubili ni raspeli, već im se pričinilo." Vidjeli su njemu sličnog i pomislili da je on. I stoga On kaže:

"Oni koji su se o njemu u mišljenju razilazili, oni su sami o tome u sumnji bili, o tome nisu ništa pouzdano znali, samo su nagađali." Znači, oni jevreji koji tvrde da su ga ubili i one neznalice kršćani koji su to od njih prihvatili. Stoga kaže:

"...a sigurno je da ga nisu ubili, već ga je Allah uzdigao Sebi. A Allah je Silan i Mudar." Moćan, Njegov je položaj nedokučiv, ne ostaje uskraćen onaj koji traži utočište kod Njega, Mudar je u svemu što je stvorio i što određuje i presuđuje. On posjeduje dalekosežnu mudrost i neoborivi dokaz.

Isti događaj, čiji se sadržaj ne razlikuje od onoga što je već navedeno o Isau i njegovome uzdizanju u nebo, prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa, sve do riječi u kojima kaže: ...Razišli su se, tj. sljedbenici Isaa, na tri grupe. Jedna kaže: "Bog je bio među nama koliko je htio, a zatim se popeo na nebo." To su jakubiti. Druga grupa kaže: "Među nama je bio Božiji sin koliko je htio, zatim ga je Allah uzdigao Sebi." To su nestorijanci. I treća grupa kaže: "Među nama je bio rob Allahov i Njegov poslanik, koliko je Allah htio, pa ga je Allah Sebi uzdigao." To su muslimani. Dvije nevjerničke grupe međusobno su se potpomagale protiv muslimanske i uništile su je. Islam je bio prikriven sve dok Allah nije poslao Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Ovaj lanac prenosilaca koji seže do Ibn-Abbasa vjerodostojan je. Ovo bilježi i Nesai, a spominju i drugi tradicionalisti da im je Isa rekao: "Koji od vas pristaje da mu se da moj lik, pa da bude ubijen umjesto mene, on će biti moj drug u Dženetu." Što se tiče apostola, bilo ih je dvanaest:

---

[215] O sličnom je već bilo govora u poglavlju El-Bekara.

[216] To je metoda svih klevetnika kod vladara u bilo koje doba, da kleveću reformatore kao da oni podižu narod protiv vladara želeći ih time načiniti neprijateljima reformatora i poslanika. Tako pobuđuju njegovu srdžbu ostvarujući svoj cilj: sprije -čavanje u misionarstvu ubijanjem ... i tome slično.

Juda, Tadej, Matej, Šimun Kananej, Ivan, Filip, Pavao, Toma, Petar, Andrija, Bartolomej, Jakov Zabedejev i Jakov Alfajev.

Ibn-Ishak kaže: "Meni je rečeno da je među apostolima bio jedan čovjek po imenu Sergije, a bilo je trinaest ljudi osim Isaa. Tog čovjeka su kršćani nijekali, i to je onaj koji se jevrejima pričinio umjesto Isaa. Ja ne znam da li je on bio među dvanaest apostola ili je bio trinaesti. Bio je to onaj kojeg su razapeli i koji im je ličio na njega. Oni koji su ga uhvatili nisu poznavali Isaa sve dok nisu dali Judi Iškariotskom 30 dirhema da ih uputi na njega i pokaže im koji je. On im je rekao: "Kad uđete kod njega, ja ću ga poljubiti. To je taj, kojeg budem poljubio, pa ga uzmite." Kada su ušli, Isa je već bio uzdignut pa je Juda vidio Sergiju u liku Isaa, a.s., i nije sumnjao da je to on. Nageo se nad njega i poljubio ga, pa su ga oni uzeli i razapeli. Zatim se Juda Iškariotski pokajao za ono što je učinio i zadavio se užetom. On je kod kršćana proklet. Neki kršćani tvrde da je Juda taj koji im se pričinio, te da su njega razapeli, a da je on govorio: "Ja nisam taj koga tražite, ja sam onaj koji vas je na njega uputio!" A Allah zna koji je to bio.

Tako je Isa uzdignut živ na nebo. Uzvišeni Allah kaže:

*"**I nema nijednog sljedbenika Knjige koji, prije njegove smrti, neće u njega sigurno povjerovati, a na Sudnjem danu on će protiv njih svjedočiti.**"* Ibn-Džerir kaže: Komentatori Kur'ana razilaze se u značenju toga, pa neki kažu da "prije njegove smrti" znači prije smrti Isaa, a to upućuje na to da će svi oni povjerovati u njega kada bude spušten da ubije Dedžala. Tada će sve vjere postati jedna vjera, a to je čisti - pravi islam, vjera Ibrahimova, a.s.

Spomen onih koji imaju takav stav

Se'id ibn Džubejr prenosi preko Ibn-Abbasa u vezi s ajetom: *"**I nema nijednog sljedbenika Knjige koji, prije njegove smrti, neće u njega povjerovati**"* kaže: Prije smrti Isaa, a.s. Slično se prenosi od Ibn-Abbasa, ali preko El-Avfija. Ebu-Malik kaže: "To će biti prilikom silaska Isaa, a.s., a prije njegove smrti, kada neće ostati nijedan sljedbenik Knjige (kršćanin ili židov) a da u njega neće povjerovati." Ovo je mišljenje ispravno, a pojasnit ćemo ga kasnije jasnim dokazima, ako Allah da, i u njega se može pouzdati i na njega osloniti. Različiti su komentari izrečeni u tumačenju ovog ajeta, međutim, najispravniji komentar je prvi navod, a to je da neće ostati nijedan sljedbenik Knjige nakon silaska Isaa, a.s., a da neće u njeg povjerovati prije nego umre. "To je tačno, jer cilj je iznošenja ajeta utvrđivanje neistina koje šire jevreji o tome kako su ubili Isaa i kako su ga razapeli, te priznanje da su kršćani neznalice to usvojili. Allah izvještava da se nije desilo tako, nego da se njima samo pričinilo pa su oni ubili onoga ko mu je bio sličan, a to nisu ni primijetili. Zatim ga je Allah Sebi podigao. On je ostao živ i spustit će se prije Sudnjeg dana kao što na to upućuju mutevatir hadisi, koje ćemo, ako Allah da, uskoro izložiti.

On će ubiti "Mesiha zablude" (Dedžala), slomit će krst, ubit će svinju, ukinut će džizju, tj. neće je prihvatiti ni od jednog sljedbenika drugih vjera, nego će samo prihvaćati islam ili rat. Cilj ovoga što smo spomenuli o potvrđivanju postojanja Isaa, a.s., i produžetku života na nebu, odakle će se spustiti na Zemlju prije Sudnjeg dana, jeste da opovrgne jevreje i kršćane, čije su riječi o njemu protivrječne i suprotstavljene, nedosljedne i daleko od istine. Jevreji su prevršili mjeru, a kršćani su to zanemarili. Jevreji su ga prekoravali tako što su njega i njegovu majku optužili za velike grijehe, a kršćani su ga pretjerano hvalili, tvrdeći da ima ono što nema, i uzdigli su ga, suprotno ovima, sa stepena poslanstva na stepen božanstva. Uzvišeni neka je Allah daleko od onog što jedni i drugi govore, čist od svega toga i Slavljen, nema drugog Allaha osim Njega.

Izabrani (vjerodostojni) sahih hadisi o silasku Isaa Ibn-Merjem s neba neposredno prije Sudnjeg dana i o njegovom pozivanju u obožavanje Allaha Jedinog, Koji nema druga.

El-Buhari prenosi od Ebu-Hurejrea riječi: - Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: /873/ "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, sigurno će se uskoro sin Merjeme spustiti među vas, zavesti pravednu vlast, te će slomiti krst, ubiti svinju, ukinuti džizju, imetka će biti u izobilju tako da ga niko neće prihvatiti, tako da će sedžda biti bolja od ovoga svijeta i svega što je na njemu."

Zatim Ebu-Hurejre kaže: - Čitajte ako želite:

*"**I nema nijednog sljedbenika Knjige koji, prije njegove smrti, neće u njega sigurno povjerovati, a na Sudnjem danu on će protiv njih sigurno svjedočiti!**"* Također ga prenosi Muslim, a i El-Buharija ga bilježi, te Ibn-Merdevejh preko Ebi-Hurejrea, koji kaže: "Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: "Uskoro će se sin Merjemin spustiti među vas, zavest će pravednu vlast, ubiti Dedžala, ubit će svinju, slomit će krst, i ukinuti džizju. Umnogostručit će se imetak, a sedžda će biti jedna i samo za Allaha, Gospodara svjetova." Ebu-Hurejre kaže: - Učite ako želite:

*"**I nema nijednog sljedbenika Knjige koji prije njegove smrti neće u njega sigurno povjerovati**"*, tj. prije smrti Isaa ibn Merjemina." A zatim je ovo ponovio Ebu-Hureje tri puta. Druga verzija, prenosi je imam Ahmed od Ebu-Hurejrea, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

/875/ "Sigurno će Isa ibn Merjem zanijetiti hadž ili umru, u klancu Er-Revha' ili će ih oboje zajedno zanijetiti." Tako prenosi samo Muslim.

Prenosi El-Buhari od Ebu-Hurejrea da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /876/ "Šta li će biti s vama kada bude među vas sišao Mesih, sin Merjemin i vaš imam između vas." Druga verzija: bilježi imam Ahmed preko Ebu-Hurejrea da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /877/ "Poslanici su braća po istom ocu,[217] majke su im različite, a vjera im je jedna, a ja sam najbliži čovjek Isau ibn Merjem, jer između mene i njega nije bilo poslanika, on će sići pa kada ga vidite, prepoznajte ga: čovjek srednjeg rasta, crveno-bijele boje, na njemu dva odijela blijedocrvena, iz glave kao da mu kaplje iako nije mokra. On će razbiti krst, ubiti svinju, ukinuti džizju, pozvati ljude u islam, a Allah će u njegovo vrijeme sve vjere uništiti izuzev islama i uništit će Allah, u vrijeme njegovo, Mesiha Dedžala. Zatim će se uspostaviti sigurnost na Zemlji tako da će lavovi zajedno boraviti s devama, tigrovi s kravama, vukovi s ovcama, a djeca će se igrati sa zmijama i one im neće nanijeti štetu. On će ostati 40 godina, zatim će umrijeti i muslimani će mu klanjati dženaza-namaz." Tako prenosi Ebu-Davud.

Drugi hadis: bilježi Muslim u svom Sahihu preko Nuvas ibn Sem'ana da je rekao: /878/ - Spomenuo je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jednog jutra Dedžala, pa je spuštao i podizao glas zbog njega, tako da smo mi pomislili da je on između skupine palmi nadomak Medine. Pošto smo mu prišli, shvatio je to po našim licima i upitao: "Šta vam je?" Rekli smo: "Allahov Poslaniče, spomenuo si Dedžala jutros, pa si zbog njega spuštao i podizao glas, tako da smo mislili da se nalazi u palmoviku." Rekao je: "Mimo Dedžala se bojim za vas ..." Ako on izide, a ja budem među vama, ja ću vas odbraniti od njega; a ako izide, a ja ne budem među vama, svako će od vas braniti sam sebe. A Allah je zaštitnik svakog muslimana. To je mladić kratke kovrčave kose, ćorav je u jedno oko kao da mi liči na Abdul-Uzza ibn Katina. Onaj od vas koji ga doživi nek u odbranu od njega prouči početne ajete sure El-Kahf. On će izići iz jednog mjesta između Šama i Iraka, pa će nanositi nered lijevo i desno. A vi, Allahovi robovi, ostanite postojani!" Upitali smo: "Allahov Poslaniče, a koliko će se zadržati na Zemlji!" Odgovorio je: "40 dana, gdje je jedan dan kao godina, i jedan dan kao mjesec, i jedan dan kao sedmica, a ostali su mu dani kao vaši dani." Upitali smo: "Allahov Poslaniče, a u tom danu koji je kao godina hoće li nam biti dovoljni namazi koje obavimo u jednom danu?" Odgovorio je: "Ne... Odredite njegovu dužinu i prema njoj se ravnajte. (Tj. određujte namaska vremena.)" Rekli smo: "Allahov Poslaniče, a kakva mu je brzina na Zemlji?" Rekao je: "Poput kiše koju tjera vjetar. Doći će do ljudi i pozvat će ih, a oni će mu vjerovati i odazvati mu se. Pa će narediti nebu da spusti kišu te će kiša padati, i zemlji da izraste bilje pa će iznići bilje, a navečer će im dolaziti njihova stoka većih grba (deve) nego što su bile, punih vimena i stomaka. Zatim će doći narodu pa će ih pozivati, a oni neće prihvatiti njegov poziv, zatim će otići od njih, a oni će postati bijedni, neće imati nikakvog imetka u svojim rukama. Zatim će proći pored ruševina i reći će: 'Izbaci svoje riznice', pa će ga slijediti njihove riznice kao rojevi pčela. Zatim će pozvati jednog punačkog mladog čovjeka i udarit će ga sabljom i presjeći će ga na dva dijela ciljanim udarcem. Zatim će ga pozvati i on će se približiti blistavog lica i nasmijan. I dok on bude tako činio, Allah će poslati Mesiha, Isaa ibn Merjem, a.s. On će se spustiti kod bijele munare istočno od Damaska. Na njemu će biti dva odijela (obojena žutim isvotom i šafranom) a rukama će se držati za krila dva meleka. Kad pogne glavu, iz nje će kapati, a kada je podigne, iz nje će poteći voda kao zrna bisera. Osjeti li nevjernik njegov dah, umrijet će. Njegov dah prestaje tamo gdje prestaje njegov pogled, pa će ga (Dedžala) tražiti dok ga ne stigne, kod Babu-Ludda (mjesto kod Bejtul-Makdisa), gdje će ga ubiti. Zatim će Isa, a.s., doći do jednog naroda, kojeg je Allah sačuvao od njega, te će ih potrati po njihovim licima i govorit će im o njihovim stepenima u Džennetu. I dok on bude to obavljao, Allah će objaviti Isau: ***'Ja sam izveo jednu grupu Svojih robova, koju niko nije u stanju ubijati, pa skloni Moje robove na brdo Tur.'***"

Allah će poslati Jedžudža i Medžudža i oni će žurno silaziti sa svake strmine. Prvi će proći pored Tiberijanskog jezera pa će popiti svu vodu, a zadnji će naići pa će reći: "U ovoj je dolini nekad bila voda", pa će se pojaviti Allahov poslanik Isa i njegovi ashabi; bit će blokirani, tako da će biti bolje jednom od njih da ima bika nego nekome od vas da danas ima sto dinara. Allahov poslanik Isa i njegovi ashabi će moliti Allaha, pa će Allah poslati crve u njihove vratove i oni će umrijeti,[218] kao da je umrla jedna duša. Zatim će se Allahov poslanik Isa i njegovi sljedbenici spustiti na Zemlju i neće naći na njoj nijedan pedalj mjesta bez njihovog smrada i zadaha. Pa će Allahov poslanik Isa i njegovi ashabi moliti Allaha, te će Allah poslati ptice poput vratova deva. One će ponijeti leševe i baciti ih gdje bude Allah htio. Zatim će Allah poslati kišu od koje neće biti pošteđena ni kuća od ćerpića, ni od kostrijeti, pa će oprati zemlju dok ne postane čista kao ogledalo I bit će rečeno Zemlji: "Izbaci svoj plod i vrati svoju plodnost." Tada će grupa ljudi jesti jedan nar i sklonit će se u hladu njegove kore. Allah će blagosloviti stada tako da jedna deva muzara bude dovoljna za brojnu skupinu. I kad to bude tako, Allah će poslati ugodan vjetar pa će ih poduhavati ispod njihovih pazuha. I Allah će uzeti dušu svakog mumina i svakog muslimana, ostat će najgori ljudi, tako da će

[217] Braća čije su majke različite, a otac je jedan.

[218] znači tj. mrtvi. Riječ znači crvi koji budu u nosevima deva i ovaca; znači da će Allah poslati u njihove vratove crve i da će ih potpuno uništiti.

muškarci i žene blud činiti, kao što to čine magarci, i nad njima će nastupiti Sudnji dan. (Prenose ga imam Ahmed i sastavljači Sunena.)

Imam Ahmed prenosi od Mudžmea ibn Džarije da je rekao: - Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je rekao: /879/ "Isa, sin Merjeme, ubit će Dedžala na vratima Ludda ili pored Ludda." Tako hadis prenosi i Tirmizi i kaže da je hadis sahih (vjerodostojan). Što se tiče hadisa u kojim se samo Dedžal spominje, oni su mnogobrojni, ne mogu se prebrojati, jer se nalaze u zbirkama sahih i hasen hadisa kao i u musnedima. Imam Ahmed prenosi od Huzejfe ibn Usejda al-Gafarija da je rekao: /880/ - Došao je do nas Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, idući sa Arefata a mi smo razgovarali o Sudnjem danu, i on je rekao: "Neće nastupiti Sudnji dan dok ne vidite deset znakova: izlazak sunca sa zapada, dim (duhan), životinju (dabbe), izlazak Jedžudža i Medžudža, silazak Isaa ibn Merjem, Dedžala i tri velika pokreta tla, na istoku, na zapadu i na Arabijskom poluotoku, vatru koja će izići iz dubine Edena i koja će potjerati ljude ili će ih sakupiti, pa će noćiti s njima gdje noće oni i odmarat će se s njima gdje se odmaraju oni."

Dedžal je jevrej i njegova su vojska jevreji

U jednom hadisu Abdurahmana al-Muharibije, kojeg prenosi od Ismaila ibn Rafi'a, stoji da je rekao: - Ummu-Šurejk upitala je: /881/ "Allahov Poslaniče, gdje će biti Arapi tada?" Rekao je: "Njih će biti malo, a glavnina će ih biti u Bejtul-Makdisu (Kudsu). Njihov je imam dobar čovjek.[219] Kada bude pristupio njihov imam da klanja s njima sabah, sići će Isa ibn Merjem. Taj će se imam izmaknuti kako bi Isa, a.s., predvodio džemat. Isa će staviti ruku između njegovih plećki i reći će: 'Ti ih predvodi jer ovaj namaz je započet a ti si im imam.' On će ponovo proći naprijed i klanjat će kao imam, a kada završi, Isa će reći: 'Otvorite vrata!' Vrata će se otvoriti, a iza njih Dedžal i sa njim sedamdeset hiljada jevreja, svi sa ukrašenom sabljom i krunom. Kada Dedžal pogleda u njega, istopit će se kao što se topi so u vodi, pa će odjuriti bježeći. A Isa će reći: 'Dugujem ti udarac kojim me nećeš pretећi', pa će ga stići kod istočnih vrata Ludda i ubit će ga. Allah će poraziti jevreje i neće ostati ništa od Allahovih stvorenja iza čega će se moći jevrej sakriti, da mu Allah neće dati sposobnost da govori, ni kamen, ni stablo, ni zid, ni životinja. Pa će kazati: 'Allahov robe, muslimanu, ovo je jevrej, dođi i ubij ga!', izuzev garkada, a to je njihovo drvo, koje neće govoriti."
I tako smo naveli mnogo mutevatir hadisa od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji predaje Ebu-Hurejre, Ibn-Mesuda, Osman ibn Ebil-Asa, Ebi-Umame, Newres ibn Sem'an, 'Abdullah ibn 'Amr ibn Al-'Asa, Mudžme'a ibn Džarije, Ebu-Šurejha, Huzejfe ibn Usejda, Allah neka je njima zadovoljan, koji upućuju na silazak Isaa, a.s., u Siriji, tj. Damasku, kod istočne munare. A to će se desiti pri obavljanju sabah-namaza, pa će ubiti svinju, slomiti krst, dokinuti džizju, a samo će islam biti prihvaćen, kao što je spomenuto u dva Sahiha. Nestat će "bolesti" sljedbenika Knjige, nestat će sumnji u njima samima i stoga će svi ući u islam slijedeći Isaa, a.s. Uzvišeni Allah kaže: "I nema nijednog sljedbenika knjige a da u njega neće sigurno povjerovati prije njegove smrti." Ovaj ajet je sličan ovom ajetu:

"I to je predznak za smak svijeta." (43:60.) a čita se i "alem" - predznak, tj. znak i dokaz da se približava kraj svijeta, jer će se on spustiti nakon izlaska Dedžala, kojeg će ubiti Allah preko njega, kao što je potvrđeno u Sahihu da Allah neće stvoriti bolest, a da joj neće spustiti lijek. A Allah će zahvaljujući bereketu njegove dove, uništiti Jedžudža i Medžudža. Uzvišeni Allah kaže:

"I kad se otvore Jedžudž i Medžudž i kad se ljudi budu niz sve strmine žurno spuštali." (21:96.)

Svojstva Isaa, a.s.

Muslim prenosi od Ibn-Omera da je rekao: - Allahov Poslanik je rekao: /882/ "Pokazao mi je Allah u snu jednog čovjeka pored Kabe, najljepšeg čovjeka kojeg si vidio među ljudima, spustio je valovitu kosu na ramena, iz glave mu kaplje voda, postavio je svoje ruke na ramena dvojice ljudi, obilazi oko Kabe. Upitao sam: 'Ko je ovo?' Odgovorili su: 'To je Mesih, sin Merjemin!' Zatim sam ugledao iza njega drugoga čovjeka kratke kovrčave kose, ćoravog desnog oka, najsličniji onome koga sam vidio u Ibnu Katinu! [220] Ruke su mu bile na ramenima nekog čovjeka koji je obilazio oko Kabe. Upitao sam: 'Ko je ovo?' Rekli su: 'Dedžal!' "

Prenosi se od Ibn-Omera: da će Isa, a.s., na Zemlji ostati sedam godina. Ove riječi i riječi da će ostati četrdeset godina mogu se usuglasiti, tako da on na Zemlji ostane četrdeset godina ukupno, što je zbir njegovog boravka na njoj prije uzdizanja i nakon njegovog silaska, a uzdignut je u 33-oj godini, kako se navodi u vjerodostojnim hadisima.

U drugom hadisu Abdurahman ibn Adem prenosi preko Ebu-Hurejrea: /883/ "...da će se Isa zadržati na Zemlji, nakon što side, četrdeset godina, zatim će umrijeti i muslimani će mu klanjati dženazu." Bilježi ga imam Ahmed, a također prenosi Ebu-Davud, a spominje u svom "Tarihu" i Al-Hafiz Ebul-Kasim ibn Asakir u životopisu Isaa ibn Merjem, a od nekih ljudi iz prvih generacija (Selef), da će on biti pokopan s

[219] To je Mehdi, koji se očekuje, iz potomstva Fatiminog.

[220] Ez-Zuhri kaže: Ibn-Katin je jedan čovjek iz plemana Huza'a, a koji je stradao u periodu džahilijeta.

Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, u njegovoj sobi - a Allah najbolje zna. Uzvišeni Allah kaže:

"A na Sudnjem danu on će protiv njih svjedočiti." Katade kaže: "Svjedočit će protiv njih da im je dostavio poslanicu od Allaha i potvrdio da on obožava Uzvišenog Allaha", kao što Allah kaže na kraju poglavlja El-Maide:

- do riječi - ***- A kad Allah rekne: "O Isa, sine Merjemin, jesi li ti govorio ljudima: 'Prihvatite mene i majku moju kao dva boga uz Allaha', on će reći: "Hvaljen neka si Ti! Meni nije prilično da govorim ono što nemam pravo. Ako sam ja to govorio, Ti to već znaš! Ti znaš sve što ja znam, a ja ne znam šta Ti znaš; samo Ti jedini sve što je skriveno znaš!"*** **/116./**

فَبِظُلْمٍ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟
حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَٰتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ كَثِيرًا ﴿١٦٠﴾ وَأَخْذِهِمُ
ٱلرِّبَوٰا۟ وَقَدْ نُهُوا۟ عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَٰطِلِ ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ
مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾ لَّٰكِنِ ٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ مِنْهُمْ وَٱلْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ
بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَٱلْمُقِيمِينَ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱلْمُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ
وَٱلْمُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾

"I zbog teška nasilja jevreja Mi smo im neka lijepa jela zabranili, koja su im bila dozvoljena, i zbog toga što su mnoge od Allahova puta odvraćali." /160/ "I zato što su kamatu uzimali, a bilo im je zabranjeno, i zato što su tuđe imetke na nedozvoljen način trošili. A za nevjernike među njima, Mi smo kaznu bolnu pripremili." /161/ "Ali oni među njima koji su u nauku sasvim upućeni, a vjernici su, vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe, naročito oni koji namaz obavljaju i oni koji zekat daju i u Allaha i onaj svijet vjeruju - njima ćemo sigurno veliku nagradu dati."/162/

Allah nas obavještava da su jevrejima, zbog njihovih nasilja i velikih grijeha koje su počinili, zabranjena lijepa jela koja im je bio dozvolio, kao što prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa da je on čitao:

"lijepa jela koja su im bila dozvoljena." Znači sva hrana im je bila dozvoljena prije nego što je spušten Tevrat, izuzev mesa i mlijeka deva koje je Israil sebi zabranio. Potom je Uzvišeni Allah zabranio brojne stvari u Tevratu, kao što kaže u poglavlju El-En'am:

"Jevrejima smo sve životinje kopita ili pandže zabranili, a od goveda i brava njihov loj, osim onog s leđa ili s crijeva, ili onog pomiješanog s kostima. Time smo ih zbog zuluma njihova kaznili. Mi zaista govorimo istinu." (6:146.) To smo im zabranili, jer to zaslužuju zbog njihove nepokornosti, nasilja, suprotstavljanja njihovom poslaniku i razmimoilaženja s njim. Stoga Uzvišeni Allah kaže:

"I zbog teška nasilja jevreja Mi smo im neka lijepa jela zabranili koja su im bila dozvoljena i zbog toga što su mnoge od Allahova puta odvraćali." Odbijali su ljude i sebe od slijeđenja istine, a to je njihova ćud koja ih karakterizira još od davnih vremena do današnjeg dana. Stoga su bili neprijatelji poslanika a određeni broj su i ubili, te nijekali Isaa i Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.

Uzvišeni Allah kaže: ***"I zato što su kamatu uzimali, a bilo im je zabranjeno."*** Uzvišeni Allah im je bio zabranio kamatu, pa su je uzimali raznim zamkama i varkama, vrlo vješto i uz tobožnje dokaze, te su lažima trošili imetke ljudi. Uzvišeni Allah kaže:

"A za nevjernike među njima, Mi smo kaznu bolnu pripremili."

"Ali oni među njima koji su u nauku sasvim upućeni", oni koji su čvrsti u vjeri, i koji su dobro upućeni u korisno znanje, a o tome je bilo govora u poglavlju Ali-Imran, ***"a vjernici su"***, nadovezuje se - 'atf na riječ i njen je haber (predikat).

"...oni vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe." Ibn-Abbas kaže: Objavljeno je zbog Abdullaha ibn Selama, Sa'lebe ibn Sa'je Eseda ibn Sa'je, Eseda ibn Ubejda, koji su prihvatili islam i posvjedočili ono s čime je Allah poslao Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Uzvišeni Allah kaže: ***"a naročito oni koji namaz obavljaju"***. Tako je u svim mushafima poznatih imama, a također i u mushafu Ubej ibn Ka'ba. Riječ (el-mukimine) došla je u akuzativu zbog pohvale koja im se izražava, kao što Uzvišeni Allah kaže:

"I koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, naročito oni koji su izdržljivi u nemaštini i u bolesti i u boju ljutom." (2:177.) Ovo je primjereno govoru Arapa. Kao što kaže pjesnik:

Uzvišeni Allah kaže: ***"...i oni koji zekat daju"***, tj. zekat na imetak.

"...i u Allaha i u onaj svijet vjeruju", tj. koji potvrđuju da nema drugog boga do Allaha i vjeruju u oživljenje poslije smrti i nagradu za dobra i kaznu za loša djela. Uzvišeni Allah kaže: ***"njima"*** - to je haber (predikat) onoga što prethodi ***"sigurno ćemo veliku nagradu dati"***, tj. Džennet.

إِنَّآ
أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ كَمَآ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ نُوحٍ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعْدِهِۦ ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ
إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ
وَيُونُسَ وَهَٰرُونَ وَسُلَيْمَٰنَ ۚ وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَٰهُمْ
عَلَيْكَ مِن قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ۚ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا ﴿١٦٤﴾
رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ ۚ
وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾

"Mi objavljujemo tebi kao što smo objavljivali Nuhu i vjerovjesnicima poslije njega, objavljivali smo Ibrahimu, i Ismailu i Ishaku i Jakubu i unucima, i Isau, i Ejjubu, i Junusu, i Harunu, i Sulejmanu, a Davudu smo dali Zebur", /163/ "I (poslali smo) poslanike o kojima smo ti prije kazivali i poslanike o kojima ti nismo kazivali. A Allah je sigurno s Musaom razgovarao." /164/ "(Poslali smo) poslanike koji su radosne vijesti i opomene donosili, da ljudi poslije poslanika ne bi nikakvog opravdanja pred Allahom imali. A Allah je Silan i Mudar."/165/

Allah, neka je slavljen, napominje da je obavezao svog roba i poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, kao što je obavezao i druge poslanike koji su mu prethodili, rekavši:

"Mi objavljujemo tebi kao što smo objavili Nuhu i vjerovjesnicima poslije njega", do riječi "a Davudu smo dali Zebur." Zebur je ime knjige koju je Allah objavio Davudu, a.s., a spomenut ćemo životopis svakog od ovih poslanika, neka je na njih mir i spas, kod kazivanja o njima uz poglavlje El-Enbija, ako Allah da, a u Njega se može pouzdati. Muhammed ibn Ishak prenosi od Ibn-Abbasa da su Seken i 'Adijj ibn Zejd rekli: "Muhammede, mi ne znamo da je Allah objavio išta ijednom čovjeku nakon Musaa." U vezi s tim Allah je objavio:

"Mi objavljujemo tebi kao što smo objavljivali Nuhu i vjerovjesnicima poslije njega..." do kraja ajeta. Uzvišeni Allah kaže:

"...I (poslali smo) poslanike o kojima smo ti prije kazivali i poslanike o kojima ti nismo kazivali, a Allah je sigurno s Musaom razgovarao." O kojima smo ti kazivali prije ovog ajeta, znači u mekanskim surama i drugim, a ovo su imena poslanika koje je Uzvišeni Allah naveo u Kur'anu: Adem, Idris, Nuh, Hud, Salih, Ibrahim, Lut, Ismail, Ishak, Jakub, Jusuf, Ejjub, Šuajb, Musa, Harun, Junus, Davud, Sulejman, Iljas, El-Jesa, Zekerija, Jahja, Isa, a također Zul-Kifl, kod mnogih tumača Kur'ana, a prvak je među njima Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem.

Hafiz Ebu-Bekr al-Bezzar prenosi od Džabira ibn Abdullaha ove riječi: - Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: /884/ "Ja sam pečat (zadnji) hiljadi poslanika ili više, a među njima nema nijednog da nije svoj narod upozoravao na Dedžala. A meni je objašnjeno ono što nije objašnjeno nijednom od njih, on - Dedžal - ćorav je, a vaš Gospodar nije ćorav." Uzvišeni Allah kaže:

"I poslanicima o kojima ti nismo kazivali", tj. druge osobe koje nismo spomenuli u Kur'anu. Postoji razmimoilaženje o broju vjerovjesnika i poslanika, a u predanju od Ebu-Zerra stoji: /885/ "Bilo ih je sto i dvadeset četiri hiljade", pa kaže: - Pitao sam: "Allahov Poslaniče, koliko je od toga poslanika?" Odgovorio je: "Tristo i trinaest, jedna brojna i dobra grupa." Rekao sam: "A ko je prvi od njih?" Odgovorio je: "Adem!" Ja sam upitao: "Je li on vjerovjesnik, poslanik?" Rekao je: "Da, stvorio ga je Svojom rukom i udahnuo u njega život i stvorio ga pokornim." Zatim je rekao: "O Ebu-Zerre: četverica su Asirci: Adem, Šit, Henoh i Idris, a on je prvi koji je pisao olovkom, i Nuh. Četverica su Arapa: Hud, Šuajb, Salih i tvoj poslanik, Ebu-Zerre. Prvi poslanik Izraelićana je Musa, a posljednji Isa. Prvi od poslanika je Adem, a posljednji Muhammed." Ovaj hadis u cijelosti prenosi Muhammed ibn Husejin el-Adžuri.

Prenosi imam Ahmed preko Ebi-Umame da je Ebu-Zerr pitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i spomenuo pitanje namaza, posta, sadake, te vrijednost Ajetul-kursije, i riječi: "ve la havle ve la kuvvete illa billah", najboljeg šehida i najbolje osobe, poslanstvo Ademovo, i da je on (Muham-med) razgovarao s Allahom, te broj vjerovjesnika i poslanika, slično ranije rečenom.

Abdullah, sin imama Ahmeda, kaže da je našao u knjizi svoga oca rukopis sa senedom niza prenosilaca do Ebi-Al-Veddaka: - Rekao je Ebu-Sa'id: "Da li haridžije priznaju Dedžala?" Odgovorio je: "Ne!" - a zatim: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: /886/ "Ja sam pečat (zadnji od) hiljadu poslanika ili više, a nijedan poslanik nije poslan a da nije svoj ummet upozoravao na Dedžala. Meni je o njemu objašnjeno ono što nije drugom objašnjeno. On je ćorav, a vaš Gospodar nije ćorav. Desno oko mu je buljooko i ćoravo da je kao ispljuvak na ožbukanom zidu, a lijevo kao da je sjajna zvijezda. Zna sve jezike, s njim je slika zelenog Dženneta kroz koji teče voda i slika vatre crne iz koje se puši."

Uzvišeni Allah kaže: ***"...a Allah je sigurno s Musaom razgovarao"***, tj. Musa, a.s., počašćen je ovom odlikom. Stoga se za njega kaže: **"onaj s kojim je Allah govorio."** Hafiz Ebu-Bekr ibn Merdevejh prenosi od Abdul-Džebbara ibn Abdullaha da je rekao: /887/ - Došao je neki čovjek kod Ebu-Bekra ibn Ajjaša i rekao: "Čuo sam jednog čovjeka da uči:
Riječ 'Allah' učio je sa fethom, čime značenje biva sasvim suprotno." Ebu-Bekr je rekao: "To može učiti samo nevjernik." Ja sam učio pred 'Amešom, a 'Ameš pred Jahjom ibn Vessabom, a Jahja ibn Vessab je učio

pred Ebi-Abdurahmanom as-Sulemijem, a Abdurahman as-Sulemij pred Ali ibn Ebi et-Talibom, a Ali ibn Ebi et-Talib pred Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem: (tj. riječ "Allah" sa damom). Ebu-Bekr ibn 'Ajjaš rasrdio se na onoga koji je proučio riječ "Allah" sa fethom a riječ "Musa" sa damom, jer to je iskrivljavanje riječi Kur'ana i njegovog značenja. A onaj ko je proučio riječ "Allah" sa fethom bio je od mu'tezila koji negiraju da je Allah razgovarao s Musaom, a.s., ili da je razgovarao s jednim od Njegovih stvorenja, kao što smo naveli od nekih mu'tezila da su neki šejhovi čitali: 'Musa je govorio s Allahom', pa mu je rekao Ebu-Bekr: 'Sine prljave robinje, šta ćeš napraviti s riječima Uzvišenog Allaha:

- I kad nam Musa dođe u određeno vrijeme, I kada mu Gospodar njegov progovori - znači da ovo nije moguće iskriviti ni tumačiti. Uzvišeni Allah kaže:

'(Poslali smo) poslanike koji su radosne vijesti I opomene donosili', tj. one koji donose radosne vijesti o dobru koje je Allah pripremio onima koji Mu se pokoravaju a opominju kaznom i patnjom one koji se protive Allahovoj naredbi i niječu poslanike. Uzvišeni Allah kaže:

'da ljudi poslije poslanika ne bi nikakva opravdanja imali pred Allahom. - A Allah je Silan I Mudar.' On je poslao Svoje knjige i Svoje poslanike s radosnom viješću i opomenom, i objasnio ono što voli i što Ga čini zadovoljnim i ono što ne voli i mrzi, tako da ne ostane nikakva isprika za onoga koji je opomenut. Zato Uzvišeni Allah kaže:

"A da smo ih kakvom kaznom prije njega uništili, sigurno bi rekli: Gospodaru naš, zašto nam nisi poslanika poslao, pa bismo Tvoje riječi slijedili prije nego što smo ponižen I osramoćeni bili." (20:134)

U dva Sahiha je potvrđene, preko Ibn-Mesuda, riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: /888/ "Nema niko ljubomorniji od Allaha. Stoga je zabranio razvrat, i očiti i skriveni. I nema niko kome je draža hvala nego Allahu, Moćnom i Slavljenom, stoga hvali sam Sebe. I nema nikoga ko više voli oprost od Allaha, stoga je slao poslanike da donesu radosnu vijest i da opominju." A u drugoj verziji stoji: "Poslao je Svoje poslanike i Svoje knjige."

لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشْهَدُ بِمَآ أَنزَلَ إِلَيْكَ ۖ أَنزَلَهُۥ بِعِلْمِهِۦ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَشْهَدُونَ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ قَدْ ضَلُّوا۟ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١٦٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَظَلَمُوا۟ لَمْ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٦٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ ٱلرَّسُولُ بِٱلْحَقِّ مِن رَّبِّكُمْ فَـَٔامِنُوا۟ خَيْرًا لَّكُمْ ۚ وَإِن تَكْفُرُوا۟ فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧٠﴾

"Allah svjedoči da je istina ono što ti objavljuje, objavljuje ga sa Svojim znanjem, a I melekI svjedoče. A dovoljan je Allah kao svjedok." /166/ "Doista oni koji ne vjeruju I koji druge od Allahova puta odvraćaju, daleko su zalutali." /167/ "Onima koji ne vjeruju I koji čine nepravdu, Allah doista neće oprostiti I neće ih na put uputiti", /168/ "osim puta u Džehennem, u kojem će vječno I zauvijek ostati; to je Allahu lahko." /169/ "O ljudi, Poslanik vam je već donio istinu od Gospodara vašeg; zato vjerujte - bolje vam je! A ako ne budete vjerovali - pa Allahovo je ono što je na nebesima I na Zemlji, I Allah sve zna I Mudar je."/170/

Pošto riječi Uzvišenog Allaha: ***"Mi objavljujemo tebi"*** obuhvaćaju potvrđivanje njegovog poslanstva, sallallahu alejhi ve sellem, i odgovor mnogobošcima i sljedbenicima knjige koji njegovo poslanstvo niječu, Uzvišeni Allah kaže:

"Allah svjedoči da je istina ono što ti objavljuje", tj. ako ne vjeruje u tebe onaj koji ne vjeruje od onih koji te niječu i suprotstavljaju ti se, ipak Allah svjedoči za tebe da si ti Njegov Poslanik, kome je poslao Knjigu, a to je časni Kur'an. I stoga kaže: ***"...I objavljuje ga sa Svojim znanjem"***, tj. u njemu je Njegovo Znanje o jasnim dokazima, uputi, razdvajanju dobra i zla, u šta želi uputiti Svoje robove, kao i ono čime je Allah zadovoljan i ono što voli. U njemu je znanje o nepoznatom (gajbu) iz prošlosti i budućnosti i u njemu su spomenuta Njegova uzvišena, sveta svojstva koja ne zna niti Poslanik Vjerovjesnik, niti omiljeni melek, ako ga Allah tome ne pouči, kao što Uzvišeni Allah kaže:

"Drugi znaju samo onoliko koliko On želi." Prenosi Ibn Ebi-Hatim od 'Ata ibn As-Saiba: - Poučavao me Ebu-Abdurahman es-Sulemij Kur'anu i kad mu je jedan od nas učio Kur'an, rekao je: "Dobio si znanje od Allaha i nema niko danas bolji od tebe osim onoga koji bolje od tebe postupa." Zatim je proučio ajet Uzvišenog Allaha:

"objavljuje ga sa Svojim znanjem, a I melekI svjedoče; a dovoljan je Allah kao svjedok." A uzvišeni Allah kaže: ***"a I melekI svjedoče"***, tj.

iskreno o onome što je tebi došlo, što ti je objavljeno i spušteno tebi uz svjedočenje Allahovo o tome. ***"A Allah je dovoljan kao svjedok."*** Muhammed ibn Ishak prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: /889/ - Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, ušla je grupa jevreja, pa im je on rekao: "Ja znam, tako mi Allaha, da vi znate da sam ja Allahov Poslanik!" A oni su rekli: "Mi to ne znamo!" - pa je Allah, Uzvišeni i Moćni, objavio:

"Allah svjedoči da je istina ono što ti objavljuje, objavljuje ga sa Svojim znanjem."

Uzvišeni Allah kaže:

"Dolsta, oni koji ne vjeruju i koji druge od Allahovoga puta odvraćaju, daleko su zalutali." Nisu vjerovali i nisu slijedili Istinu i druge ljude su od nje odvraćali, pa su zalutali, te su se od nje veoma mnogo, daleko udaljili. Zatim Allah izvještava o Svojoj presudi prema nevjernicima koji sebi nasilje čine kršenjem onoga što je zabranjeno, pa im neće oprostiti, ***"I neće im Put pokazati"***, tj. put ka dobru, ***"osim puta u Džehennem"***, a to je kategorično izuzimanje,

"u kojem će vječno i zauvijek ostati".

Zatim Uzvišeni Allah kaže:

"O ljudi, Poslanik je već donio Istinu od Gospodara vašeg; zato vjerujte - bolje vam je!" Došao vam je Muhammed, a.s., s uputom i vjerom Istine od Allaha, Moćnog i Uzvišenog, pa vjerujte u ono s čim je došao i slijedite Ga, bit će vam bolje. Zatim kaže: ***"A ako ne budete vjerovali, pa Allahovo je ono što je na nebesima i Zemlji"***, On je nezavisan od vas i od vašeg vjerovanja, a ni vaše nevjerovanje Mu ne može nanijeti štetu.

Uzvišeni Allah kaže:

- i Musa reče: "Ako budete nezahvalni i vi i svi drugi na Zemlji - pa, Allah, doista, ni o kom nije ovisan i On je jedini hvale dostojan." (14:8.) A ovdje kaže: ***"A Allah sve zna"***, o onome koji zaslužuje uputu, pa ga upućuje, i o onome ko zaslužuje zabludu, pa ga dovodi u zabludu; ***"...i Mudar je"***, u Svojim riječima, Svojim djelima, Svom zakonu i Svojoj moći.

يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا تَغۡلُواْ فِي دِينِكُمۡ وَلَا
تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡحَقَّۚ إِنَّمَا ٱلۡمَسِيحُ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ رَسُولُ ٱللَّهِ وَكَلِمَتُهُۥٓ
أَلۡقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرۡيَمَ وَرُوحٞ مِّنۡهُۖ فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦۖ وَلَا تَقُولُواْ ثَلَٰثَةٌۚ ٱنتَهُواْ
خَيۡرٗا لَّكُمۡۚ إِنَّمَا ٱللَّهُ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۖ سُبۡحَانَهُۥٓ أَن يَكُونَ لَهُۥ وَلَدٞۘ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلٗا ١٧١

"O sljedbenici Knjige, ne zastranjujte u svom vjerovanju i o Allahu govorite samo Istinu! Meslh, Isa, sin Merjemin, samo je Allahov poslanik, i stvoren je Riječju Njegovom, koju je Merjemi dostavio, i život mu dao; zato vjerujte u Allaha i Njegove poslanike i ne govorite: "Trojica su!" Prestanite, bolje vam je! Allah je samo jedan Bog, slavljen neka je On, zar da ima dijete?! Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, i Allah je dovoljan kao zaštitnik."/171/

Uzvišeni Allah zabranjuje kitabijama pretjerivanje i uzdizanje, a toga ima mnogo kod kršćana. Oni prelaze mjeru kada je u pitanju Isa, a.s., čak ga uzdižu iznad stepena koji mu je dao Allah. Iz sfere poslanstva pomakli su ga na mjesto božanstva, mimo Allaha, obožavajući ga kao što obožavaju Njega. Čak su preuveličavali ulogu njegovih pristaša i sljedbenika, između onih koji su tvrdili da su u njegovoj vjeri, tvrdeći da su oni časni i nepogrešivi i slijedeći ih u svemu što kažu, svejedno - bilo to istina ili laž. Stoga Uzvišeni Allah kaže:

"Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike i monahe svoje." (9:31.) Imam Ahmed prenosi od Ibn-Abbasa preko Omera, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /890/ "Nemojte me pretjerano uzdizavati kao što su to činili kršćani sa Isaom ibn Merjem. Ta ja sam rob, pa recite Allahov rob i Njegov Poslanik." Ovim riječima ga prenosi El-Buhari. Imam Ahmed prenosi preko Enesa ibn Malika da je neki čovjek rekao: "O, Muhammede, naš prvače i sine našeg prvaka, najbolji među nama i sine najboljeg među nama." Pa je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /891/ "Ljudi, brinite o svojim riječima i neka vas ne zavede šejtan. Ja sam Muhammed, sin Abdullahov, Allahov rob i Njegov Poslanik. Tako mi Allaha, ne volim da me uzdižete iznad stepena na koji me Allah Moćni i Slavljeni postavio." Prenosi ga, na ovaj način, samo Ahmed.

Uzvišeni Allah kaže: ***"I o Allahu govorite samo Istinu"***, tj. ne izmišljajte laži na Njega i ne pripisujte Mu drugu i dijete. Uzvišeni Allah, Moćni i Slavljeni, sasvim je iznad toga. On je čist i svet i Jedini u Svom gospodstvu, u Svojoj veličanstvenosti i u Svojoj moći, i nema drugog boga osim Njega, niti gospodara osim Njega. Stoga Uzvišeni Allah kaže:

"Meslh, Isa, sin Merjemin, samo je Allahov poslanik i Riječju stvoren je Njegovom, koju je Merjemi dostavio, i život mu dao!" Naime, on je samo jedan od robova Allahovih i jedno od Njegovih stvorenja kome je Allah rekao: "Budi" i on je bilo i jedan od Njegovih poslanika i Riječ Njegova koju je dostavio Merjemi, i stvorio ga je pomoću Riječi[221] s

[221] Rekao bih: Da, on je stvoren Riječju, a nije Riječ, jer Riječ je "Budi", a kada Allah izgovori Riječ "Budi", tada ona spada u Njegov Uzvišeni govor, a Njegov govor nije stvoren, dok je Isa, a.s., Allahovo stvorenje i Njegov rob i poslanik. Tako je objaš -njeno da Isa nije samo "Budi" nego da je on samo stvorenje na zapovijed "Budi", pa je bio. Na temelju ovog, pada dokaz onoga ko protestira protiv osoba koje zabranjuju zakletvu bilo čim drugim mimo Allaha. A taj dokaz glasi: "Nije dozvoljena zakletva Allahovim govorom, jer da je to dozvoljeno, bila bi dozvoljena zakletva Isaom, a.s., jer on je Riječ Božija." I ovo je netačno, kao što se vidi iz ranijih dokaza, da Isa nije Riječ "Budi", nego je on bio pomoću "Budi"... i kada se to

kojom je Merjemi poslao Džibrila, mir nek je s njim, koji je udahnuo u nju život (dah) pomoću kojeg je postao Isa, a.s., uz dozvolu Allaha, Moćnog i Slavljenog. Taj dah je udahnuo u razrez na njenoj košulji, pa se (dah) spustio dok nije došao do njenog spolnog organa, što je bilo u vidu oplodnje između oca i majke. A sva su stvorenja od Allaha Moćnog i Slavljenog i stoga je rečeno za Isaa da je on Riječ od Allaha i Ruh od Njega, jer on nema oca od kojeg je rođen. On je samo proistekao iz riječi kojom je njemu rečeno "Budi", pa je bio, a Ruh koji je poslan jeste Džibril. Uzvišeni Allah kaže:

"Isaov je slučaj kod Allaha isti kao slučaj Ademov; od zemlje ga je stvorio, a zatim je rekao 'Budi' - i on bi." (3:59.)

I Uzvišeni Allah kaže:

"Merjem, kćer Imranovu, koja je nevinost svoju sačuvala." (66:12.) Prenosi El-Buhari od 'Ubade ibn Es-Samita da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /892/ "Onoga koji posvjedoči da nema drugog boga osim Allaha, da On nema druga i da je Muhammed Njegov rob i Njegov Poslanik, da je Isa Allahov rob i poslanik i da je stvoren Riječju Njegovom, koju je dostavio Merjemi i život mu dao, te da je Džennet istina i Džehennem istina, uvest će ga Allah u Džennet uz ono što bude radio." Velid to prenosi preko Džunade, koji još dodaje: /893/ "Ući će na koja hoće od dženetskih vrata." Tako prenosi Muslim. A riječi Uzvišenog Allaha u ajetu i hadisu: ***"i Ruh od Njega"*** poput su Njegovih riječi:

"...i daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega." (88:13.) Znači spada u Njegovo stvaranje i Njemu pripada, a prijedlog "min" - "od" nije partitivan, kao što kažu kršćani (njima je od Allaha ono što zaslužuju), već je tu prijedlog "od" za otpočinjanje namjere. A Ruh se pripisuje Allahu na način počasti, kao što se deva i Hram pripisuju Allahu u Njegovim riječima: ***"Allahova deva"*** i

"i očisti ovaj Hram Moj za one koji će ga obilaziti." (22:26.) U sahih hadisu stoji: /894/ "A zatim ću ući mom Gospodaru u Njegov Hram", gdje se "Hram" pripisuje Njemu iz počasti, a sve je to isto. Uzvišeni Allah kaže:

"Zato vjerujte u Allaha i Njegove poslanike i ne govorite: 'Trojica su'", tj. recite Istinu da je Allah Jedan i Jedini, da nema druga niti djeteta, da je Isa Njegov rob i Njegov poslanik i ne pravite od Isaa i njegove majke ortake Uzvišenom Allahu. On je visoko iznad toga. Ovaj ajet je poput onoga u poglavlju El-Maide, gdje Uzvišeni Allah kaže:

"Nevjernici su oni koji govore: "Allah je jedan od trojice." A samo je jedan Allah! (5: 73.) I Uzvišeni Allah kaže:

"Nevjernici su oni koji govore: 'Allah je Mesih, sin Merjemin." (5:72.) A kršćani, neka im je od Allaha ono što zaslužuju, nemaju mjere niti njihovo nevjerovanje ima granica. Među njima ima onih koji smatraju da je Mesih Allah, onih koji smatraju da je ortak, koji smatraju da je dijete Božije. Ima ih mnogo grupa, mišljenja su im različita, a i riječi su im kontradiktorne. Najbolje je rekao jedan od apologetičara: "Kad bi se sastalo deset kršćana, razišli bi se u jedanaest učenja." Jedan od njihovih poznatih učenjaka, Said ibn Batrik, aleksandrijski patrijarh, spominje da su se sabrali na jednom velikom sastanku (koncil) za vrijeme Konstantina, i da su se tu sasvim razišli bez reda i zaključka. Bilo je više od dvije hiljade biskupa pa su se razišli u brojne grupe: svakih pedeset uz jednu izjavu, dvadeset uz drugu, stotinu uz treću, sedamdeset uz četvrtu, pa kad je Konstantin vidio da je jedna grupa među njima dostigla broj tri stotine osamdeset i da su se složili oko jedne izjave, prihvatio ih je i podržao, a druge je poništio. Sagradio im je crkve u koje su postavili svoje knjige i zakone. Njihovi sljedbenici se nazivaju melkiti. Zatim su se sakupili na drugom koncilu, na kom su nastali jakobiti. Zatim su se sastali na trećem koncilu, na kojem su nastali nestorijanci. Svi su oni podržavali trojstvo, a samo su se razlikovali u nijansama oko toga, oko Božanske i ljudske prirode, da li su jedinstvene ili nisu, ili su se pomiješale, ili je inkarniran u skladu s tri izjave, a svako od njih smatra nevjernicima drugu grupu, dok mi smatramo nevjernicima sve tri. Stoga Uzvišeni Allah kaže: ***"Prestanite, bolje vam je"***, tj. bit će vam bolje. ***"Allah je samo jedan Bog, hvaljen neka je On!"*** Zar da On ima dijete?" Uzvišeni je iznad toga i Svet.

"Njegovo je ono što je na nebesima i Zemlji, i Allah je dovoljan kao zaštitnik." Znači sve je Njegov posjed i ono što je On stvorio, i sve što je na njima. Njegovi su robovi, oni su pod Njegovim rukovođenjem i Njegovom upravom. On je Onaj Koji svime upravlja, pa kako je moguće da između njih On ima suprugu i dijete, kao što u jednom ajetu kaže: ***"On je Stvoritelj nebesa i Zemlje. Otkud Njemu dijete?" (6:101.)***

لَّن يَسْتَنكِفَ ٱلْمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبْدًا
لِّلَّهِ وَلَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ ٱلْمُقَرَّبُونَ ۚ وَمَن يَسْتَنكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ
إِلَيْهِ جَمِيعًا ﴿١٧٢﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ
وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسْتَنكَفُوا۟ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ فَيُعَذِّبُهُمْ
عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾

"Mesihu neće biti zazorno da bude Allahov rob, pa ni meleki, Njemu najbliži. A one kojima bude zazorno da Njemu robuju, i one koji se budu oholili, Allah će ih sve pred Sebe

---

shvati, tada je dozvoljena zakletva Govorom Allahovim, jer on je Njegov govor, to je Njegovo svojstvo, nek Mu je slava [to se tiče Isaa, a.s., ne dozvoljava se zakletva njime jer je on stvorenje stvoreno pomoću "Budi", a nije on "Budi" i hvala Allahu na Njegovoj uputi.

prikupiti. /172/ Vjernike koji su dobra djela činili On će prema zasluzi nagraditi i još će im, iz obilja Svoga, više dati; a one koji su zazorni bili i oholili se - na bolne će muke staviti i oni neće naći sebi, mimo Allaha, ni zaštitnika ni pomagača."/173/

"Neće biti zazorno...", tj. neće se oholiti i neće odbijati.

"...Mesih da bude Allahov rob, pa ni meleki /Njemu/ najbliži." Ovdje su samo spomenuti meleki jer su i oni uzimani kao božanstva uz Allaha, kao što je uziman i Mesih, pa je Allah obavijestio da su svi oni samo jedan dio Njegovih robova i jedan dio Njegovih stvorenja, kao što Uzvišeni Allah kaže:

- Govore: "Allah je uzeo sebi dijete." Hvaljen neka je On! A meleki su samo robovi poštovani." (21:26.) I stoga kaže:

"A one kojima bude zazorno da Njemu robuju i koji se budu oholili, Allah će ih sve pred Sebe sakupiti." Znači da će ih sve na Sudnji dan kod Sebe sakupiti i među njima će Svojom pravednom odredbom presuditi, u kojoj nema nasilja i nepravde. I stoga kaže:

"vjernike koji su dobra djela činili - On će ih prema zasluzi nagraditi i još će im, iz obilja Svoga, više dati." Dat će im nagradu u vrijednosti njihovih dobrih djela i dodat će im na to iz Svog obilja, iz Svoga ogromnog rahmeta i darežljivosti.

"...a one koji su zazirali i oholili se", tj. ustezali se od pokornosti Allahu i od toga da Ga obožavaju i prema tome se oholo držali,

"...na nesnosne će muke staviti i oni neće naći sebi, mimo Allaha, ni zaštitnika ni pomagača", kao što Uzvišeni Allah kaže:

"Oni koji iz oholosti neće da Mi ibadet čine ući će, sigurno, u Džehennem ponižen." (40:60.) Znači prezreni, potcijenjeni i poniženi kao što su se i ustezali i oholili.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُم بُرْهَٰنٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِهِۦ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِى رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾

"O ljudi, Dokaz vam je već stigao od Gospodara vašeg i Mi smo vam objavili jasnu Svjetlost. /174/ One koji budu u Allaha vjerovali i čvrsto Ga se držali On će sigurno u milost Svoju i blagodat uvesti i Pravim putem Sebi uputiti."/175/

Allah se obraća svim ljudima obavještavajući ih da im je od Njega došao krupan dokaz, koji pobija bilo kakvo opravdanje i argument koji razbija sumnju. Stoga kaže: ***"...i Mi vam objavljujemo jasnu Svjetlost"***, tj. očito Svjetlo Istine, a to je Kur'an.

"One koji budu u Allaha vjerovali i čvrsto Ga se držali", tj. one koji budu povezivali ibadet i oslanjanje na Allaha u svim svojim djelima i poslovima.

Ibn-Džurejdž kaže: "Vjerujte u Allaha i držite se Kur'ana." ***"On će vas sigurno u milost Svoju i blagodat uvesti"***, tj. smilovat će vam se i uvesti vas u Džennet i uvećat će vam nagradu, dvostruko vam uzdižući stepene iz Svoje ***"...i Pravim putem Sebi će vas uputiti"***, tj. putem bez skretanja i lutanja, a to je odlika vjernika i na ovome i na onom svijetu. Oni su na ovome svijetu na ispravnom putu, Putu spasa u svim svojim uvjerenjima i djelima, a na ahiretu su na pravom Allahovom putu, koji vodi do vrtova dženetskih.

Ali ibn Ebu et-Talib, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /895/ "Kur'an je Pravi Allahov Put i Čvrsto Allahovo Uže."

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِى ٱلْكَلَٰلَةِ ۚ إِنِ ٱمْرُؤٌا۟ هَلَكَ لَيْسَ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَهُۥٓ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ ۚ وَهُوَ يَرِثُهَآ إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَتَا ٱثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا ٱلثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ ۚ وَإِن كَانُوٓا۟ إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَآءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۗ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا۟ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾

- Oni traže od tebe tumačenje. Reci: "Allah će vam kazati propis o kelali : ako neko umre i ne bude imao djeteta, a ima sestru, njoj - polovina njegove ostavštine pripada, a on će naslijediti nju ako ona ne bude imala dijete; a ako su dvije sestre, njima pripadaju dvije tre - čine njegove ostavštine. A ako su oni braća i sestre, onda će muškarcu pripasti koliko dvjema ženskima. To vam Allah objašnjava, da ne zalutate. A Allah zna sve."/176/

El-Buhari prenosi od Al-Berraa da je rekao: "Posljednje poglavlje koje je spušteno jeste (berae), tj. Et-Tevba, a posljednji ajet je ***"Oni traže od tebe fetvu."***

Imam Ahmed prenosi od Džabira ibn Abdullaha da je rekao: /896/ - Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ušao je kod mene, a ja sam bio bolestan i nisam bio pri svijesti, pa je abdestio i polio me, ili je rekao da me poliju, pa sam došao sebi i rekao: "Naslijedit će me samo kelalom, pa ko će biti nasljednik?" Tada je Allah spustio ajet o feraidu (nasljeđivanju). Hadis bilježe dva Sahiha od Šu'be, a prenose ga i sastavljači Sunena preko Ibn-Ujejne. U nekim verzijama hadisa stoji: "pa je objavljen ajet o nasljedstvu (mirazu): ***- Oni traže od tebe fetvu; Reci: "Allah će vam kazati propis o kelali."*** Kao da to znači - a

Allah zna - oni traže od tebe fetvu o kelali, - ***Reci: "Allah će vam kazati propis o njoj"***, gdje ono što je spomenuto upućuje na ono što je izostavljeno.

Ranije je bilo govora o kelali i njenoj etimologiji. Ona je izvedena od "iklil" /kruna/, koja obuhvaća glavu sa svih strana i stoga je mnogi učenjaci tumače da znači "onaj koji je umro a nema djeteta ni roditelja." Među učenjacima ih ima koji kažu da kelala označava onoga ko nema djeteta, kao što na to upućuje ajet:

"A ako neko umre, a ne bude imao djeteta." Problem odredbe o kelali bio je nejasan zapo-vjedniku vjernika, Omeru ibn al-Hattabu, r.a., kao što je potvrđeno u dva Sahiha, u kojima je rekao: "Za troje sam želio da nam Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, da propise, pa da ih se pridržavamo, i to: o dijelu koji nasljeđuje djed, kelali, i o jednoj vrsti kamate." Imam Ahmed prenosi od Omera ibn al-Hattaba: /897/ - Ni o čemu nisam pitao više Allahovog Poslanika nego o 'kelali', tako da je on upro prstom u moja prsa rekavši: "Dovoljan ti je ajet 'Es-Sajf' sa kraja sure En-Nisa." Ovako ga on prenosi skraćeno, a Muslim ga iznosi u dužem obliku. Pod ajetom "Es-Sajf" misli se na ajet koji je spušten u ljeto, a Allah najbolje zna. Pošto je Allahov Poslanik uputio Omera u razumijevanje ajeta, Omer je zaboravio upitati ga za značenje riječi Es-Sajf. Spomenuto nam je da je Ebu-Bekr es-Siddik rekao u svojoj hutbi: "Ajet koji je spušten na početku sure En-Ni'sa [222] vezano za feraid, Allah ga je objavio u vezi sa djetetom i ocem. Drugi ajet[223] objavljen je u vezi s mužem, ženom i sestrom po majci. A ajet kojim je završio suru En-Ni'sa, Allah, dž.š., objavio je vezano za braću i sestre po ocu i majci.[224] Ajet kojim se završava sura El-Enfal[225] objavio je u vezi s rodbinom, koji su preči jedni drugima po Allahovoj Knjizi, a to su rodbina po ocu?" Prenosi Ibn-Džerir.

Spomen onoga što je izrečeno u vezi sa značenjem "kelale"

Kod Allaha je utočište i oslonac. Uzvišeni Allah kaže: ***"Ako neko umre"***, - ovdje znači - umre, ***"i ne bude imao djeteta"***, toga se drži onaj ko smatra da nije uvjet kelale, da više ne postoji otac nego je za postojanje kelale dovoljno da više ne postoji dijete, a to je rivajet od Omera ibn el-Hattaba, s vjerodostojnim nizom prenosilaca hadisa preko rivajeta Ibn-Džerira. Ali ono čemu se pribjegava jeste stav većine i presuda Es-Siddika: "To je onaj koji nema ni djeteta ni roditelja." A na to upućuju riječi Uzvišenog Allaha:

"a ko ima sestru, njoj polovina njegove ostavštine", a ako bude imao oca neće naslijediti ništa, jer je on, prema konsenzusu, sprečava u tome. To upućuje, nakon što se razmisli, na onoga ko nema djeteta prema tekstu Kur'ana, i ko, prema tekstu Kur'ana, nema oca. Jer sestra nema pravo na polovinu pored oca, čak nema uopće pravo na naslijede.

Imam Ahmed prenosi od Zejda ibn Sabita /898/ da je upitan za ženu i sestru po ocu i majci, pa je presudio da ženi pripada polovina i sestri polovina. Pa mu je zato prigovoreno, te je rekao: "Prisustvovao sam kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tako presudio." Na ovaj način prenosi samo Ahmed.

Ibn-Džerir i drugi prenose od Ibn-Abbasa i Ibn-Zubejra da su njih dvojica rekli o mrtvacu koji je iza sebe ostavio kćer i sestru, da sestri ne pripada ništa", prema riječima Uzvišenog Allaha:

"Ako neko umre, a i ne bude imao djeteta, a ima sestru, njoj polovina njegove ostavštine." A ako je ostavio kćer, ostavio je dijete, tako da ništa ne pripada sestri.

Njima se suprotstavila većina rekavši o ovome pitanju slijedeće: "Kćerki pripada polovina, a sestri druga polovina prema srodstvu po ocu, mimo ovog ajeta. A ovaj ajet utvrđuje tekst kojim joj na ovaj način to pripada." Što se tiče njenog nasljeđivanja prema rodbinskoj vezi po ocu, El-Buhari prenosi od El-Esveda da je rekao: /899/ "Među nama je presudio Mu'az ibn Džebel za vrijeme Allahovog Poslanika da pola pripada kćerki, a pola sestri." Sulejman kaže: "Presudio je nama", ali ne spominje da je bilo za vrijeme Allahovog Poslanika.

Također u Sahihu od El-Buharije stoji da je Huzejl ibn Šurahbil rekao: /900/ - Ebu-Musa El-Eš'ari upitan je za kćerku, kćerku od sina i sestru, pa je rekao: "Kćerki pripada polovina a sestri polovina, otiđi kod Ibn-Mesuda, on će se sa mnom složiti." - Pa je on upitao Ibn-Mesuda, izvijestivši ga o riječima Ebu-Musaa, te je rekao: "Zalutao sam dakle, i nisam od onih koji su upućeni...!!! Presudit ću u tome onako kako je presudio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: Polovina pripada kćerki, a kćerki od sina pripada šestina, tako da se upotpune dvije trećine, a ono što ostane pripada sestri." Otišli smo Ebu-Musau i izvijestili ga o riječima Ibn-Mesuda, a on je rekao: "Ne pitajte me dok imate takvog alima među vama." Uzvišeni Allah kaže:

"a on će naslijediti nju, ako ona ne bude imala djeteta", tj. brat nasljeđuje sve što njoj pripada. Ako ona umre kao "kelala" i ne bude imala dijete niti roditelja, jer ukoliko bude imala oca, brat ne nasljeđuje ništa. A ako uz njega ima i onaj kome pripada dio naslijeđa, taj njegov dio njemu se prosljeđuje, kao što je muž, brat ili sestra, a ono što ostaje prosljeđuje se bratu, pošto je utvrđeno u dva Sahiha od Ibn-Abbasa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: /901/ "Dajte prava naslijeđa (faraid) onima kojima pripadaju, a dio

---

[222] Pogledaj suru En-Ni'sa, 11. ajet.

[223] Pogledaj suru En-Ni'sa, 12. ajet.

[224] Pogledaj suru En-Ni'sa, 176. ajet.

[225] El-Enfal, 75. ajet.

naslijeđa koji ostaje preči je rođacima po muškarcu." Uzvišeni Allah kaže:

"...a ako su dvije, njima dvije trećine njegove ostavštine", znači ako onaj ko umre kao "kelala" a bude imao dvije sestre, njima su propisane dvije trećine, isto tako ako ima više od dvije sestre priključuju se njima dvjema. Iz ovog je jedna skupina preuzela odredbu o dvije kćerke na isti način kako je odredba o sestrama preuzeta iz odredbe o kćerkama, prema riječima Uzvišenog Allaha:

"A ako ih bude više od dvije ženske, njima dvije trećine onoga što je ostavio." (4:11.) Uzvišeni Allah kaže: ***"A ako su braća i sestre, onda će muškarcu pripasti dio jednak koliko dvjema ženama."***

Ovo je odredba o srodstvu po ocu među sinovima, i sinovima sinova, i među braćom i sestrama; muškarcima se daje koliko dvjema ženskim osobama.

Uzvišeni Allah kaže: ***"To vam Allah objašnjava."*** Određuje vam Svoje propise, faraid, postavlja vam Svoje granice i objašnjava vam Svoje zakone. Uzvišeni Allah kaže: ***"...da ne zalutate"***, tj. da ne zalutate od istine, nakon što vam je objašnjeno.

"A Allah zna sve", On zna za posljedice djela i za koristi od njih i kakvo dobro ima u njima za Njegove robove, i šta zaslužuje svako u odnosu na bliskost prema umrlom.

Prenosi se od Omera el-Hattaba da "kelala" označava onoga ko nema djeteta, a zatim se on saglasio s riječima Ebu-Bekra es-Siddika. Ibn-Džerir prenosi od Omera, r.a., da je rekao: "Stid me je da se u tome suprotstavljam Ebu-Bekru." A Ebu-Bekr, r.a., kaže: "To znači bez djeteta i roditelja." To je rekao Ebu-Bekr es-Siddik, a u tom se slažu i većina ashaba, i tabiina, i imama od najstarijeg vremena do danas, a isto je i sa četiri mezheba, sedam fakiha i svim slavnim učenjacima. Na to ukazuje Kur'an, kao što Allah upućuje da je to objasnio i pojasnio Svojim riječima:

"Allah vam to objašnjava da ne zalutate, a Allah zna sve."

Uzvišeni Allah to najbolje zna.

5
EL - MAIDA / TRPEZA
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 120 AJETA*

Prenosi Ibn-Merdevejh, od Omerove majke, a ona od svoga amidže, /1/ da je on bio na putu sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., kada mu je objavljena sura El-Maida, od čije se težine slomio vrat njegove jahalice.

Prenosi El-Hakim od Džubejra ibn Nufejra, da je rekao: /2/ „Obavio sam hadž, pa sam otišao kod h. Aiše. Upitala me je: 'Džubejre, učiš li suru El-Maidu?' Odgovorio sam: 'Da.' Ona nastavi: 'To je posljednja objavljena sura[227], pa što u njoj nađete da je dozvoljeno to uzmite kao dozvoljeno, a što u njoj nađete da je zabranjeno to ostavite kao zabranjeno' i dodaje: „Vjerodostojan hadis prema uvjetima Buharije i Muslima, mada ga oni ne navode.

Prenosi ga i imam Ahmed od Muavije ibn Saliha i dodaje: /3/ „Pitao sam je o moralu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa mi je odgovorila: 'Kur'an!'" Prenosi ga i En-Nesai iz hadisa Ibn-Mehdija.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ ۚ أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ إِلَّا
مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنْتُمْ حُرُمٌ ۗ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ①
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا
الْقَلَائِدَ وَلَا آمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنْ رَبِّهِمْ وَرِضْوَانًا ۚ
وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا ۚ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ أَنْ صَدُّوكُمْ عَنِ
الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَنْ تَعْتَدُوا ۘ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى
الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ②

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

"O vjernici, ispunjavajte obaveze! Dozvoljava vam se stoka, ali ne ona koja će vam se navesti; dok obrede hadža obavljate, nije vam dozvoljeno da lovite. Uistinu, Allah propisuje što On hoće./1/ O vjernici, ne omalovažavajte Allahove obrede hadža, ni sveti mjesec, ni kurbane, naročito one ogrlicama obilježene, ni one ljude koji su krenuli ka Časnoj Kabi želeći od Gospodara svoga obilje i zadovoljstvo. A kada obrede hadža obavite, onda loviti možete. I neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite, zato što su vam spriječili pristup Časnoj Kabi, nikako ne navede da ih napadnete! Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i bogobojaznosti, a ne sudjelujte u grijehu i neprijateljstvu; i bojte se Allaha jer Allah strašno kažnjava."/2/

Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ma'na i 'Avfa, ili samo od jednog od njih, da je neki čovjek došao kod Ibn-Mesuda i upitao ga: "Preporuči mi nešto?" Odgovorio mu je: Kad čuješ da Uzvišeni Allah kaže: ***"O vjernici"***, obrati pozornost na to jer to je neko dobro koje On naređuje ili neko zlo koje On zabranjuje. O riječima Uzvišenog: ***"Ispunjavajte obaveze /el-'uhud/."*** Ibn-Abbas, Mudžahid i drugi kažu da znače: "Obe-ćanja, obaveze, odgovornosti, ugovore, sporazume, oporuke /el-uhud/."

El-uhud označava sve ono što je Uzvišeni Allah dozvolio, zabranio, učinio obaveznim ili ograničio u Kur'anu, pa to ne zanemarujte i ne kršite. Uzvišeni to, dalje, naglašava: (13:25) ***"A oni koji ne ispunjavaju dužnosti prema Allahu, iako su se na to čvrsto obavezali, i kidaju ono što je Allah naredio da se poštuje, i čine nered na zemlji - njih čeka prokletstvo i najgore prebivalište!"*** U to se ubrajaju sve dužnosti, obaveze i ugovori: obaveza Allahu Uzvišenom (da Mu se robuje), ugovor o savezništvu, ugovor o zajedničkom sudjelovanju, ugovor o kupoprodaji, ugovor o braku i dužnost ispunjenja zakletve. Riječi Uzvišenoga: ***"Dozvoljava vam se stoka"*** znače: deve, krave i bravi. Ibn-Umer, Ibn-Abbas i drugi uzimaju ovaj ajet kao argument da je dozvoljeno mladunče koje se nađe mrtvo u stomaku svoje majke nakon klanja. Prenose Ebu-Davud, Et-Tirmizi i Ibn Madže od Ebu-Seida: /4/ Upitali smo: "Allahov Poslaniče, mi (nekada) zakoljemo steonu devu i kravu ili sjanjnu ovcu. Hoćemo li baciti mladunče ili ćemo ga jesti?" Odgovorio je: "Jedite ako hoćete, jer dovoljno je za njega klanje njegove majke." Et-Tirmizi ga ocjenjuje kao dobar (hasen) hadis.

Riječi Uzvišenoga: ***"ali ne ona koja će vam se navesti"***, tj. osim one koja će vam se navesti da je zabranjena (općenito i u nekim okol-nostima). Misli se na riječi Uzvišenoga: ***"Zabranjuje vam se strv, i krv, i svinjsko meso, i ona koja je zaklana u nečije drugo ime, a ne u Allahovo ime, i koja je udavljena i ubijena; i koja je strmoglavljena, i rogom ubodena, ili od zvijeri načeta."*** O riječima Uzvišenoga:

---

* Objavljena poslije sure El-Feth / Pobjeda.

[227] Prenosi se od Ibn-Abbasa da je rekao: "Posljednja objavljena sura je **'Iza džae nasrullahi vel-feth.'**" El-Maida je posljednja objavljena o propisima, a ova je posljednja sura uopće.

"dok obrede hadža obavljate, nije vam dozvoljeno da lovite." Pod stokom se misli na sve domaće životinje kao što su deve, krave i bravi, ali i divlje, kao što su divokoze, divlje krave i crvene deve. Od domaćih su izuzete ranije spomenute /svinja/, a divlje su izuzete od lova za vrijeme obreda hadža, tj. kako smo vam dozvolili stoku u svim situacijama tako vam je haram lov za vrijeme hadža jer je Allah, dž.š., tako propisao, a On zna mudrost u svemu što naređuje i zabranjuje. Zbog ovoga Uzvišeni Allah kaže: ***"Allah propisuje šta On hoće."*** Zatim Uzvišeni Allah kaže: ***"O vjernici, ne omalovažavajte Allahove obrede hadža."*** Ibn-Abbas kaže da znači tj. obrede hadža.

"ni sveti mjesec", to znači neoskrnavljivanje mjeseca, uvažavanje njegove veličine, naglašeno izbjegavanje zabranjenih stvari i napuštanje onoga što je Allah, dž.š., naredio da se ne čini u njemu, kao otpočinjanje rata. Riječi Uzvišenoga:

"ni kurbane, naročito one ogrlicama obilježene" znače: ne napuštajte odvođenje kurbana Svetome hramu, jer je u tome poštivanje Allahovih propisa i ne napuštajte obilje-žavanje kurbana ogrlicama na vratovima, kako bi se oni razlikovali od druge stoke, a i kako bi se znalo da su oni kurbani koji se vode prema Kabi, a i kako bi ih se klonio onaj koji bi eventualno želio da im nanese neko zlo i, na kraju, da bi to bio podsticaj onome ko ih vidi da to isto učini, jer onaj ko poziva Uputi ima nagrađu onih koji ga slijede, bez umanjenja njihove nagrade. Zbog ovoga Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada je obavio hadž prenoćio je u Zul-

"I neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite, zato što su vam spriječili put Časnoj Kabi, nikako ne navede da ih napadnete!", tj. neka vas mržnja prema nekim ljudima koji su vas onemogućili da stignete do Svetog hrama, u godini kada je dogovoren mir na Hudejbiji, ne navede da prekoračite Allahove propise o njima, pa da im se svetite čineći zulum i nepravdu, već presudite po pravdi kako vam je Allah, dž.š., naredio, kada je u pitanju bilo ko. Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Zejda ibn Eslema: /6/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zajedno sa ashabima bio je na Hudejbiji kada su ih idolopoklonici spriječili da stignu do Kabe. To im je vrlo teško palo i kada je jedna grupa idolopoklonika sa istoka prolazila pored njih sa namjerom da obavi umru, ashabi Vjerovjesnika, s.a.v.s., rekli su: 'Spriječimo ih u tome, kao što su nas njihovi drugovi spriječili.' Tada je Uzvišeni Allah objavio ovaj ajet." Riječima:

"Jedni drugima pomažite u dobročinstvu i bogobojaznosti, a ne sudjelujte u grijehu i neprijateljstvu." Uzvišeni Allah naređuje Svojim robovima, vjernicima, da se međusobno pomažu u izvršavanju dobrih djela (hajrata), a to je "**birr**"- dobročinstvo i da ostave zabranjene i pokuđene stvari, a to je "takva"- bogobojaznost, kao što im zabranjuje sudjelovanje u pokvarenjaštvu i međusobnu suradnju u grješnim i zabranjenim stvarima.

Prenosi imam Ahmed od Enesa bin Malika: /7/ Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: "Pomozi svome bratu, bio tlačitelj (zalim) ili potlačeni (mazlum)." Neko je upitao: "Ovo da ga pomognem kao mazluma /razumijem/, ali kako ću ga pomoći kao zalima?" Odgovorio je: "Da ga onemogućiš i spriječiš u tiraniji (zulumu), eto tako ćeš ga pomoći." Prenose ga El-Buhari i Muslim preko Sabita od Enesa.

Vjerodostojan (sahih) hadis glasi: /8/ "Onaj ko poziva Uputi imat će nagradu onih koji ga budu slijedili do Sudnjeg dana, ne umanjujući njihovu nagradu nimalo, a onaj koji bude pozivao zabludi imat će grijeh svih koji ga budu slijedili, ne umanjujući njihov grijeh nimalo." Prenosi Ebul-Kasim Et-Taberani od Ebul-Hasen Nimran ibn Sahra da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /9/ "Ko bude išao sa zalimom da ga pomogne, a bude znao da je zalim, već je izašao iz islama."

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِّإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣﴾

Zabranjuje vam se strv, i krv, i svinjsko meso, i ona životinja koja je zaklana u nečije drugo a ne u Allahovo ime, i koja je udavljena i ubijena; i koja je strmoglavljena, i rogom ubodena, ili od zvijeri načeta - osim ako ste je prekljali - i koja je na žtrvenicima žrtvovana, i zabranjuje vam se gatanje strjelicama. To je porok! - Danas su nevjernici izgubili svaku nadu da ćete vi otpasti od svoje vjere, zato se ne bojte njih, već se bojte Mene. Danas sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera. - A onome ko bude primoran, kada hara glad, bez namjere da učini grijeh, Allah će oprostiti i milostiv biti. /3/

Uzvišeni Allah zabranjuje Svojim robovima da koriste ovo što je zabranjeno od strvi, a to je životinja koja umre prirodnom smrću bez klanja ili ulova, a stoga što ima u sebi štetnu krv koja se sakupila u njenoj nutrini, pa je štetna za vjeru i tijelo. Zbog ovoga ju je Allah, dž.š., zabranio, a izuzetkom je

učinio uginulu ribu, i ona je dozvoljena, svejedno bila zaklana ili ne. Prenose Malik, Eš-Šafi'i, Ahmed, Ebu-Davud, Et-Tirmizi, En-Nesai, Ibn-Madže, Ibn-Huzejme i Ibn-Hibban od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v..s, pitan o morskoj vodi pa je odgovorio: /10/ "Morska voda je čista, a morske životinje koje uginu dozvoljene su." Takva je stvar i sa skakavcima, kako će već biti navedeno u hadisu.

Riječi Uzvišenoga: ***"i krv"***, odnose se na krv koja otječe prilikom klanja, kao što su riječi Uzvišenoga: ***"ili krvi koja istječe". (6:145)*** Ovako komentarišu Ibn-Abbas i drugi. Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa da je upitan o slezeni, pa je odgovorio: "Jedite je." Prigovorili su mu: "To je krv." Odgovorio je: "Samo vam je zabranjena krv koja istječe!" Također ga prenosi i Hammad od Aiše: "Samo vam je zabranjena krv koja istječe." Prenosi Šafija od Ibn-Umera merfu' hadis: Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /11/ "Dozvoljene su vam dvije strvi i dvije krvi; od strvi: ribe i skakavci, a od krvi: jetra i slezena."

Eameš je spjevao:

„Čuvaj se strvi i ne približuj im se
ne uzimaj oštru kost da pustiš krv."

Tj. ne postupaj kao u predislamskom periodu, kao što su pojedinci kada bi izgladnjeli uzimali oštru kost ili slično i njome puštali krv u svoje deve, koju bi sakupili a zatim pili. Zbog ovoga je Uzvišeni Allah zabranio ovome Ummetu krv.

Riječi Uzvišenoga: ***"i svinjsko meso"*** odnose se na domaću i divlju svinju, a meso uključuje sve njene dijelove, čak i loj i nema nikakve potrebe za cjepidlačenjem Zahirija da se povratna zamjenica odnosi na svinju u riječima Uzvišenog:

"osim strvi, ili krvi koja istječe, ili svinjskog mesa - to je doista pogano". (6:145) Oni ovu zamjenicu: "to je" vraćaju na riječ svinja tako da se značenje poganluka odnosi na svu svinju, njeno meso, loj i svaki dio tijela.Međutim, nema potrebe za tim jer same riječi Uzvišenoga:

"to je doista pogano" obuhvataju meso i sve njegove dijelove, tako da je mišljenje Zahirija o vraćanju zamjenice na riječ svinja daleko od jezičke validnosti, jer povratna zamjenica se isključivo odnosi na prvi član genitivne veze /meso svinje/, a nikako na drugi. Potpuno je očito da riječ meso podrazumijeva sve dijelove, kako je to i razumljivo iz arapskog jezika i kako je to općepoznato. U Muslimovom Sahihu od Burejde ibn El-Hasiba, r.a., prenosi se: Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /12/ "Ko se igra nerdešira (triktraka) kao da je zagnjurio ruku u meso svinje i njenu krv." U hadisu je argument da meso podrazumijeva sve dijelove, loj i drugo.[228]

Riječi Uzvišenoga: ***"i ona koja je zaklana u nečije drugo, a ne u Allahovo ime"***, tj. ona pri čijem je klanju spomenuto nečije drugo ime, a ne Allahovo, zabranjena je jer je Svevišnji Allah naredio i obaveznim učinio da se Njegova stvorenja kolju s Njegovim uzvišenim imenom. Kada se odstupi od toga i spomene se neko drugo ime: nekog kumira, ili šejtana, ili kipa ili nekog drugog stvorenja, onda je to zabranjeno konsenzusom. Islamski učenjaci se jedino razilaze o pitanju izostavljanja spomena Allahovog imena, namjereno ili u zaboravu, o čemu će biti govora kasnije u suri El-En'am /Stoka/ , ako Bog da.

Prenosi Ibn Ebi-Hatim od El-Džaruda bin Ebi-Sebre, i kaže: On je moj djed; rekao je: neki čovjek iz plemena Benu-Rebbah, kojeg su zvali Ibn-Vail, a bio je pjesnik, sklopio je opkladu sa Galibom Ebul-Ferzedekom na nekoj vodi izvan Kufe da će i jedan i drugi zaklati po sto deva kada stignu do vode. Nakon što su deve stigle do vode, oni su ustali sa isukanim sabljama prema njima počevši otkrivati njihove tetive iznad peta. Ljudi iz Kufe pohitali su na magarcima i mazgama želeći meso, a h. Alija je tada bio u Kufi. I on je izašao na mazgi Allahova Poslanika, s.a.v.s., zvanoj Bejda, vičući: "O ljudi, ne jedite njihovo meso jer su zaklane u nečije drugo ime, a ne u Allahovo." Ovo predanje je usamljeno /garib/, međutim, njegovu autentičnost potvrđuje predanje Ebu-Davuda od Ibn-Abbasa, koji kaže: /13/ "Zabranio je Allahov Poslanik, s.a.v.s., beduinsko natjecanje u prerezivanju nožnih tetiva." Ebu-Davud prenosi od Ikrime da je rekao: /14/ "Zabranio je Allahov Poslanik, s.a.v.s., da se jede hrana onih koji se međusobno natječu." Ebu-Davud kaže: "Mnogo je onih koji ga prenose, s tim da Ibn-Džerir ne spominje u njemu Ibn-Abbasa." Ebu-Davud jedini bilježi ovo predanju.

Riječi Uzvišenoga: ***"i koja je udav-ljena"***, tj. ona koja ugine davljenjem namjerno ili slučajno, zabranjena je, ***"i ubijena"*** - to je ona koja je udarena nečim teškim, ali tupim tako da ugine, kao što kažu Ibn-Abbas i drugi: "To je ona koja bude tučena komadom drveta, pa bude ostavljena i ugine." U sahih hadisu stoji da je Adijj ibn Hatim rekao: /15/ Upitao sam: "Allahov Poslaniče, ja se bacam na lovinu strijelom koja je bez perja i deblja u sredini, nekada udara pljoštimice, a nekada šiljkom i pogađam?" Odgovorio je: "Ako - kada bacš strijelu - životinja bude probijena - jedi, a ako bude pogođena pljoštimice - onda je drvetom ubijena i ne jedi je." Dakle, napravio je razliku između one koju pogodi strijela ili koplje ili nešto oštro slično tome, pa je to dozvolio, i između one koju pogodi pljoštimice, pa ugine i koju nije dozvolio. O ovome postoji konsenzus kod pravnika, ali se razilaze oko ulova na koji udari zvjerka i ubije ga svojom težinom, ali ga ne ozlijedi, na dva mišljenja. Ovo su dva mišljenja imama Šafije, Allah mu se smilovao: (prvo) da nije dozvoljeno, kao i u pitanju pogotka strijelom, a općenito uzevši svaki od njih dva[229] mrtav je bez ozljede, a to znači da je

[228] U hadisu je argument za strogu zabranu igranja nerdešira (triktraka), u koji se ubrajaju: domine, karte, mankala, natje-canje u ga[anju na vrhu koplja, pa makar to bilo samo radi razonode.

[229] Tj. ulov strijelom pljoštimice ili ulovljeno težinom zvjerke, oboje je uginulo bez ozljede.

ubijen nekim udarcem; (drugo) da je dozvoljen s obzirom da je u pitanju propis o dozvoljenosti onoga što ulovi dresirani pas, ali nije traženo da se detaljno objasni, pa ukazuje na dozvoljenost onoga što smo naveli, jer to već ulazi u općenitost.

Poglavlje: Učeni, Allah Uzvišeni im se smilovao, razilaze se ako se pas pusti na lovinu, pa je ubije svojom težinom, ali je ne ozlijedi ili je udari: da li je dozvoljena ili nije. Po jednom mišljenju to je dozvoljeno zbog općenitosti riječi Uzvišenog: "Jedite ono što vam one uhvate", a i zbog općenitosti hadisa koji prenosi Adijj ibn Hatim. Drugo je mišljenje da to nije dozvoljeno, i to je jedno od dva mišljenja imama Šafije, Allah mu se smilovao. Ovo mišljenje odabiraju i daju mu prednost mnogi imami i ono je najvjerovatnije ispravno, a Allah najbolje zna. Ibn Es-Sabag argumentuje ovo mišljenje hadisom koji prenosi Rafi' ibn Hadiidž: /16/ Upitao sam: "Allahov Poslaniče, sutra ćemo sresti neprijatelja, a nemamo noževa. Hoćemo li klati životinje kostima?" Odgovorio je: "Jedite ono iz čega poteče krv i na čemu je spomenuto Allahovo ime." Hadis[230] u potpunosti navode El-Buhari i Muslim. U ovome, iako je navedeno zbog posebnog razloga, prednost ima općenitost teksta kod većine učenjaka usula i fikha; iz onog što udari pas ili satare svojom težinom nije potekla krv i nije dozvoljeno, kako se razumije iz ovoga hadisa, a ono što je neophodno jeste prolijevanje krvi nekim oruđem, samo da to nisu zubi ili pandže. Ovo je jedno tumačenje ...

Drugo tumačenje zastupa El-Muzenijj pa je u slučaju strijele navedeno objašnjenje: "Ako ubije pljoštimice - ne jedi, a ako probije - jedi!" Međutim, pas je spomenut općenito, pa se mjerodavnim uzima ono što to ograničava, a to je probijanje, jer je oboje vezano za isto djelovanje, tj. lov, pa je neophodno nužno dovođenje u vezu ovdje, iako je uzrok različit. Čovjek ima pravo da kaže: "Ovo je ubio pas svojom težinom i nije dozvoljeno analogno onome što ubije strijela pljoštimice, a zajedničko je da su oboje sredstva za lov i ovo je uginulo zbog njihove težine." To nije u suprotnosti sa općenitošću ajeta, jer analogija ima prednost nad općenitošću, kao što je i mišljenje četverice imama i većine učenjaka. Ovo je dobro tumačenje.

Treće tumačenje ogleda se u tome da je ajet o zabranjenosti (tahrim), mislim na riječi Uzvišenoga:

"Zabranjuje vam se strv", pa do kraja jasan (muhkem) i kada je u pitanju on nije došlo do derogacije (nesh) ili specifikacije (tahsis). Također je i ajet o dozvoljenosti (tahlil) muhkem, mislim na riječi Uzvišenog:

"Pitaju te šta im se dozvoljava. Reci: dozvoljavaju vam se ljepa jela" i do kraja ajeta. Između ova dva ajeta nikako ne smije biti proturječnost, a sunnet je došao poradi tumačenja toga; to nam svjedoči kazivanje o "strijeli", jer je u njemu naveden propis o onome što je došlo u ovome ajetu, a to je ako probije udarivši pljoštimice, da je dozvoljeno, s obzirom da je to od lijepih jela (tajjibat). U propis u tome ajetu ulazi i ajet o zabranjivanju, a to je da se ne jede ono što je pogođeno pljoštimice, jer je uginulo od udarca i to je jedna od kategorija ajeta o zabrani. Takav je propis o ovome, svejedno da li ga je pas ozlijedio, pa ulazi u propis ajeta o dozvoljenosti, ili ga nije ozlijedio, već ga je samo udario i ubio svojom težinom, pa je to onda u kategoriji onog što je rogom ubodeno (netih) ili samo pod istim tretmanom i tako nije dozvoljeno.

U prirodi je psa da će on vjerovatno jesti od ulova. Zbog ovoga je naveo propis o tome šta ako pas bude jeo ulov: /17/ "Ako on jede, ti ne jedi, jer se pribojavam da je ostavio za sebe." Ovo je vjerodostojno potvrđeno u Buhariji i Muslimu. To je također izdvojeno iz općenitosti ajeta o dozvoljenom kod većine učenjaka koja kaže: "Nije dozvoljeno ono što je načeo pas." To se kazuje i od Ebu-Hurejrea i Ibn-Abbasa, a to mišljenje zastupa i grupa tabi'ina, kao i Ebu-Hanifa, Ibn-Hanbel i Šafija.

Ibn-Džerir prenosi u svome Tefsiru od Alije, Seida, Selmana, Ebu-Hurejrea i drugih: "Jede se, makar ostao samo i jedan komad." Za ovo se opredijelio Malik, a i Šafija po svome starom mišljenju.

Također Ibn-Džerir prenosi od Selmana El-Farisi, od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /18/ "Ako čovjek pusti psa na lovinu, pa je on uhvati i načne, neka jede ono što je ostalo", a zatim mu navodi slabost i nedostatak (illet), tj. da je ovaj hadis, zaustavljen (mevkuf) na Selmanu.

Što se pak tiče ptica obučenih za lov nije zabranjeno jesti ono što one načnu. Ovo je mišljenje Ebu-Hanife i Ahmeda, koji kažu: "Zato što ih nije moguće podučiti, kao psa, udaranjem i slično, a i one se znaju po tome što su grabljivice, pa se preko toga prelazi, a također i tekst (nass) spominje pse, a ne ptice. Kad je u pitanju lovina "ona koja je strmoglavljena" (el-mutereddijetu), to je ona koja padne sa neke velike visine ili visokog mjesta, pa tako ugine. Ona nije dozvoljena. "En-netihatu", ona koja je rogom ubodena, jeste ona koja ugine od uboda druge, i ona je zabranjena, pa makar joj rog napravio ranu iz koje je krv istekla, pa makar iz mjesta koje se kolje, tj. vrata. Riječi Uzvišenoga:

"ili od zvijeri načeta", tj. ona na koju napadne lav, leopard, tigar, vuk ili pas i načne, i ona ugine, zabranjena je konsenzusom, i makar iz mjesta koje se kolje, tj. vrata. U predislamskom periodu ljudi su jeli ono što bi ostavile zvijeri iza sebe, pa je Uzvišeni Allah to zabranio vjernicima.

Riječi Uzvišenoga: ***"osim ako ste je preklali"*** vraćaju se na onu za koju je sigurno da će uginuti, ali pokazuje očite znake života i čijim klanjem se može preduhitriti smrt. Želi se kazati: "Osim ako ste je preklali bilo da je udavljena, ili ubijena, ili strmoglavljena, ili rogom ubodena, ili od zvijeri

[230] Cjeli hadis je naveden pod brojem 19.

načeta." Ibn Ebi-Hatim prenosi od h. Alije da je rekao o ovome ajetu: "Ako maše repom ili rida nogom ili miče očima, onda jedi."

Prenosi se od Tavusa i od drugih tabi'ina: ako prilikom klanja načini bilo kakav trzaj, to ukazuje na ostatak života u njoj poslije klanja i onda je dozvoljena. Ovo je mišljenje većine pravnika.

El-Buhari i Muslim prenose od Rafi' ibn Hadidža da je rekao: /19/ Upitao sam: "Allahov Poslaniče, sutra ćemo se sresti s neprijeteljom, a nemamo noževa. Hoćemo li klati trskom?" Odgovorio je: "Iz čega poteče krv i spomene se Allahovo ime prilikom klanja - jedite ga, osim da nije zaklano zubima ili noktima. To ću vam objasniti: zubi su kosti, a nokti su noževi Abesinaca." Od Omera se prenosi kao mevkuf predanje, a i u hadisu koji prenose Ahmed i autori Sunena, od Ebu El- 'Ašra' ed-Daremi, a on od svog oca da je rekao : /20/ Upitao sam: "Allahov Poslaniče, zar nije klanje samo preko grla?" Odgovorio je: "Kada bi ubo u but, bilo bi ti dovoljno." Ovo je vjerodostojan hadis, ali odnosi se samo na ono što nije moguće zaklati preko vrata.[231]

Riječi Uzvišenoga: ***"i koja je na žrtvenicima žrtvovana"***; Mudžahid i Ibn-Džurejdž kažu: "Ti žrtvenici su bili kameni kipovi oko Kabe kojih je bilo tri stotine i šezdeset. Arapi su u predislamskom periodu (džahilijjet) kod njih klali kurbane, pršćući njihovom krvlju dio Bejtullaha koji je bio s njihove prednje strane, kao i režući njihovo meso i stavljajući ga na kipove." Ovo mnogi spominju. Uzvišeni Allah zabranjuje vjernicima ovakav postupak i zabranjuje im jedenje mesa ovih kurbana koji su pripravljeni kod kipova, pa makar na njima bilo i spomenuto Allahovo ime prilikom klanja, zbog idolopoklonstva koje je strogo zabranio Allah i Njegov Poslanik. Ovo treba da ima ovakvo značenje, jer je već prethodila zabrana onoga što je zaklano u nečije drugo ime, a ne u Allahovo ime. Riječi Uzvišenoga:

"i zabranjuje vam se gatanje strijelicama", tj. zabranjeno vam je, vjernici, gatati strijelicama /el-ezlam/. Jednina od ove riječi je zulem, a može se slovo suglasnik "z" vokalizovati "fethom - kratkim vokalom e", pa da se izgovori zelem. Arapi su to praktikovali u predislamskom periodu, a to su bile tri strijelice, od kojih je na prvoj pisalo: uradi, a na drugoj: ne radi, dok je treća bila neispisana, na njoj nije bilo ništa. Pa kada bi ih okrenuo, pa se pojavila strijelica sa imperativom - izvršio bi ga, ili sa zabranom - ostavio bi taj posao; a ako bi se pojavila prazna - ponovio bi. "Istiksam"- gatanje strielicama uzeto je u značenju traženja mišljenja od ovih strijelica. Ovako to zaključuje Ebu-Džafer bin Džerir, a Ibn-Abbas o Riječima Uzvišenog: ***"i zabranjuje vam se gatanje strijelicama"*** kaže: "El-ezlam su strijelice pomoću kojih su oni vršili prognozu u poslovima." El-Buhari i Muslim bilježe : /21/ da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., ušavši u Kabu vidio Ibrahima i Ismaila naslikane u njoj, a u rukama su držali strijelice, pa je rekao: "Allah ih ubio, znaju da njih dvojica nisu nikada gatali strijelicama!"

Ibn-Merdevejh prenosi od Ebu-Derda'a: Allahov Posalanik, s.a.v.s., rekao je: /22/ "Neće ući u dženetske stepene onaj ko proriče budućnost, ili onaj koji gata sa strjelicama, kao i onaj koji se vrati sa puta zbog sujevjerja." Riječi Uzvišenog: ***"To vam je porok"***, tj. bavljenje time je, bez ikakve sumnje, svjesni grijeh, zabluda, neznanje i idolatrija.... Uzvišeni Allah naređuje vjernicima kada se nađu u nedoumici o pitanju nekih svojih poslova da od Njega traže ono što im je bolje i to tako što će mu prvo obaviti jedan ibadet, a onda Ga pitati i tražiti od Njega izbor u poslu koji namjeravaju činiti, kako to prenose imam El-Buhari i autori Sunena od Džabira bin Abdullaha: /23/ Allahov Poslanik, s.a.v.s., podučavao bi nas "istihari"- traženju izbora od Uzvišenog Allaha, u poslovima, kao što nas je podučavao surama iz Kur'ana. Govorio je: "Kada neko od vas hoće uraditi neki posao, neka klanja dva rekata nafile, a zatim neka prouči sljedeću dovu: Allahu moj, tražim izbor od Tebe, preko Tvoga znanja i tražim dosudu od Tebe, preko Tvoje moći, tražim iz Tvoje beskrajne dobrote, jer Ti si moćan, a ja sam nemoćan, Ti znaš, a ja ne znam, jer Ti znaš tajne nevidene. Allahu moj, ako je ova stvar u Tvom znanju (pa je imenuje), dobro za mene u pogledu moje vjere, mog ovozemaljskog života, mog životnog izdržavanja i privređivanja, kao i konačnog kraja mog života - ili je rekao: sada, a i kasnije - Ti mi je dosudi, olakšaj mi njeno postizanje i daj mi bereket i blagoslov u njoj. Allahu moj, a ako je u Tvom znanju ova stvar zlo za mene u pogledu moje vjere, mog ovozemaljskog života, mog životnog izdržavanja i privređivanja, kao i konačnog kraja mog života - Ti je otkloni od mene, a mene odstrani od nje i dosudi mi dobro ma gdje ono bilo, a zatim me učini zadovoljnim njime." (Ahmedov tekst)

Riječi Uzvišenoga: ***"Danas su nevjernici izgubili svaku nadu da ćete vi otpasti od svoje vjere"***, tj. izgubili su nadu da će oni biti slični muslimanima zato što se muslimani izdvajaju ovim svojstvima koja su oprečna idolopoklonstvu i njegovim pripadnicima. Zbog ovoga Uzvišeni Allah naređuje Svojim robovima, vjernicima, da budu strpljivi i postojani u suprotstavljanju nevjernicima i da se ne boje nikoga osim Allaha:

"zato se ne bojte njih, već se bojte Mene", tj. ne bojte se njih u vašem protivljenju njima, već se Mene bojte, a Ja ću vas pomoći protiv njih, uništiti ih, dati vam da ih pobijedite, izliječiti vaša srca od njih i učiniti da vi budete iznad njih i u ovozemnom životu, a i u vječnom. Riječi Uzvišenog:

"Danas sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera." Ovo je najveća blagodat Uzvišenog Allaha prema ovome ummetu, kada im je vjeru učinio savršenom i

[231] Ispravno razumijevanje i vrlo važno zapažanje.

potpunom tako da nemaju potrebe za drugom vjerom, niti za nekim drugim vjerovjesnikom pored svoga, Allahov blagoslov i spas neka je na njega, jer ga je Uzvišeni Allah učinio pečatom vjerovjesnika i poslao ga svim ljudima i džinima, pa je dozvoljeno samo ono što je On dozvolio, a zabranjeno je ono što je On zabranio i nema nikakve vjerske stvari, a da je On nije uzakonio. Sve ono što je saopćio sušta je istina u kojoj nema nikakve laži niti nedosljednosti, kao što i kaže Uzvišeni: ***"Riječi tvoga Gospodara vrhunac su istine i pravde"***, tj. vrhunac istine u saopćavanju i vrhunac pravde u imperativima i zabranama. Pa kada im je usavršio vjeru, blagodat je bila potpuna. Poradi ovoga Uzvišeni kaže:

"Danas sam vam vašu vjeru usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera", tj. budite vi zadovoljni sa njime za sebe, jer je to vjera s kojom je zadovoljan Allah, s kojom je poslao Najboljeg od časnih poslanika, preko kojeg je poslao Najslavniju knjigu. Poslije ovoga ajeta vjernici muslimani neće imati nikada potrebu za nekakvim dodavanjem, jer je Uzvišeni Allah već učinio islam savršenom vjerom i neće ga nikada okrnjiti i zadovoljan je s njim, pa ga neće nikada odbaciti. Ovaj ajet je objavljen na Dan Arefata. Poslije njega nije objavljeno nešto što je dozvoljeno ili je zabranjeno, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslije Arefata preselio je na ahiret (nakon osamdeset i jednog dana.

Prenosi imam Ahmed od Tarika bin Šihaba /24/, da je neki jevrej došao do Omera bin El-Hattaba i rekao: "Zapovjedniče pravovjernih, vi, uistinu, imate jedan ajet u vašoj knjizi - koji da je nama jevrejima objavljen - mi bismo uzeli dan njegove objave za praznik." On je upitao: "A koji ajet?" Odgovorio je: "Riječi Uzvišenoga:

"Sad sam vam vašu vjeru usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio." Tada Omer reče: "Tako mi Allaha, ja znam dan u kojemu je objavljen Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., a i sahat u kojemu je objavljen Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Bilo je to u predvečerje na Arefatu i to u petak." Prenose ga El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi i En-Nesai. O ovome su preneseni mutevatir hadisi u čiju vjerodostojnost nema nikakve sumnje, a Allah najbolje zna. Riječi Uzvišenoga:

"A onome ko bude primoran, kad hara glad, bez namjere da učini grijeh, Allah će oprostiti i milostiv biti", tj. ko bude potreban da uzme nešto od ovoga zabranjenog što je spomenuo Uzvišeni Allah, a u nuždi koja ga je primorala na to, on ima pravo uzeti, a Allah će mu oprostiti i milostiv biti, jer On, neka je Uzvišen, zna potrebu Svoga primoranog roba za time, pa će mu prijeći preko toga i oprostiti mu. U Musnedu i u Sahihu Ibn-Hibbana prenosi se kao merfuž predanje od Ibn-Omera: Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /25/ "Uistinu Allah voli da se iskoristi Njegova olakšica (ruhsa) kao što prezire da Mu se bude neposlušno." Tekst Ibn-Hibbanov, a u Ahmedovom tekstu stoji: /26/ "Ko ne primi i ne iskoristi Allahovu olakšicu, imat će grijeh veličine brda Arefata."

Poradi ovoga islamski pravnici zaključuju: ponekad je uzimanje strvine dužnost (vadžib) i to u nekim okolnostima, kao kad se boji za život, a ne nalazi ništa drugo; ponekad je preporučljivo (mendub); ponekad je "mubah" - ni pohvaljeno ni pokuđeno, i to prema okolnostima. Međutim, podijelili su se da li će uzeti tek toliko da ostane u životu, ili će se zasititi, ili će se zasititi i uzeti za kasnije - na različita mišljenja, kako je to utvrđeno u djelima o šerijatskim normama. Nije uvjet da bi bilo dozvoljeno uzimanje strvine to da nekome prođu tri dana a da ne nađe nikakvu hranu, kako to ponekad pretpostavljaju mnogi, već kada bude primoran na to - tada mu je i dozvoljeno.

Prenosi Ebu-Davud od En-Nedži', El-Amirija, kako je otišao Allahovom Posleniku, s.a.v.s., i upitao: /27/ "Koliko nam je dozvoljeno od strvine?" Odgovorio je: "Onoliko koliko vam je potrebno za jelo." Mi smo rekli: "Da doručkujemo i večeramo." Ebu-Nuajm kaže: "Ukbe mi je to protumačio kao porciju za doručak i porciju za večeru rekavši: 'Eto toliko!' On je odbio gladovanje i dozvolio im strvinu u ovoj situaciji." Ebu-Davud sam prenosi ovaj hadis, a kao da su oni nešto doručkovali i večerali, ali im to nije bilo dovoljno, pa im je dozvolio strvinu, kako bi upotpunili to što im je potrebno. Ovo predanje uzimaju kao argument oni koji smatraju dozvoljenim jelo strvine do sitosti, a ne ograničavaju se samo na zaštitu golog života.

Riječi Uzvišenoga: ***"bez namjere da učini grijeh"***, tj. bez činjenja nepokornosti Uzvišenom Allahu, jer mu je to Allah dozvolio, a prešutio je drugo, kao što kaže u suri El-Bekare:

"A onome ko bude primoran, all ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije. - Allah zaista prašta i milostiv je." (2:173)

يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَآ أُحِلَّ لَهُمْ ۖ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ
ٱلطَّيِّبَٰتُ ۙ وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ ٱلْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ ٱللَّهُ ۖ
فَكُلُوا۟ مِمَّآ أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ وَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهِ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ۝٤

Pitaju te šta im se dozvoljava. Reci: dozvoljavaju vam se ljepa jela i ono što vam ulove životinje koje ste lovu podučili, onako kako je Allah vas naučio. Jedite ono što vam one uhvate i spomenite Allahovo ime pri tome, i bojte se Allaha, jer Allah, zaista, brzo svida račune./3/

Nakon što je Uzvišeni Allah u prethodnom ajetu spomenuo prljavštvine koje je zabranio i koje su štetne za onoga ko ih upotrebljava, bilo za njegovo

tijelo ili njegovu vjeru ili za oboje i izuzeo ono što je izuzeo u slučaju nužde, kao što kaže Uzvišeni:
"...kad vam je On objasnio šta vam je zabranio - osim kada ste u nevolji", (6:119) nastavlja poslije toga: ***"Pitaju te šta im se dozvoljava. Reci: Dozvoljavaju vam se lijepa jela"***, kao što i u suri El-E'araf opisujući Muhammeda, s.a.v.s., kaže da im on dozvoljava lijepa jela, a zabranjuje nečista. Prenosi Ibn Ebi-Hatim da su Adijj bin Hatim i Zejd bin Muhelhil, obojica iz plemena Tajj, pitali Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Allahov Poslaniče, Allah je zabranio strvinu, pa šta nam je dozvoljeno od životinja (koje ulove naši psi)?" Tada je objavljeno: ***"Pitaju te šta im se dozvoljava. Reci: Dozvoljavaju vam se lijepa jela."*** Seid komentariše: "Znači da im je dozvoljeno ono što je zaklano na dozvoljen način." Zuhri je upitan o pijenju mokraće radi lijeka, pa je odgovorio: "Ona se ne ubraja u lijepa jela." [232] Prenosi Ibn Ebi-Hatim.

Riječi Uzvišenoga: ***"I ono što vam ulove životinje koje ste lovu po-dučili"***, tj. dozvoljeno vam je ono pri čijem je klanju spomenuto Allahovo ime, lijepa jela i ono što ulovite životinjama koje ste lovu podučili, a to su psi, risi, sokoli i slične njima, prema mišljenju većine ashaba, tabiina i imama.

Prenosi se od većine učenjaka: da je ulov pticama isti kao i ulov psima, jer su one dresirane da love svojim pandžama kao što su i psi dresirani i nema nikakve razlike. Ovo je i mišljenje četverice imama, a i drugih. Izabira ga Ibn-Džerir i to argumentuje predanjem od Adijj bin Hatima, koji kaže: "Pitao sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o ulovu sokola pa mi je odgovorio /29/ "Ono što ti uhvati jedi!" Imam Ahmed izuzima crnog psa, jer se ubraja kod njega u životinje koje je dužnost ubiti, pa nije dozvoljeno ni ono što on pribavi. U Muslimovom Sahihu potvrđeno je od Ebu-Bekra da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /30/ "Namaz prekida /prolazak/ magarca, žene ili crnog psa /ispred klanjača/." Upitao sam: "Kakva je razlika između crnog i crvenog psa?" Odgovorio je: "Crni pas je šejtan." U drugom hadisu je zabilježeno: /31/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da se ubijaju psi, ali je poslije rekao: "Šta je to sa njima i tim psima? Ubijajte među njima svakog koji je crn i bez pjega!" Ove životinje kojima se lovi označene su terminom "dževarih", koji je izvedenica od riječi "džerhun", koja znači: zarađivanje, stjecanje, zarada, dobitak..., kao što Arapi kažu: "fulanun džereha ehlehu hajren" - neko je zaradio svojoj prodici nešto imetka, tj. "kesebehum hajren" - privrijedio im je nešto imetka, ili kažu: "fulanun la džariha lehu" - neko kome nema ko da zaradi, tj. "la kasibe lehu" - nema nikoga ko bi mu zaradio, a i Uzvišeni kaže: ***"a zna što vi steknete danju" (6:60),*** tj. šta ste počinili od dobra ili zla. O uzroku objave ovoga časnog ajeta spomenut je hadis koji prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ebu Rafi', osobođenog roba Allahovog Poslanika, s.a.v.s., /32/, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio ubijanje pasa, pa su, kažem ja /prenosilac/ došli ljudi i upitali: "Allahov Poslaniče, šta nam je dozvoljeno od ove vrste /životinja/ koju si nam naredio da ubijamo?" Zašutio je, a zatim je uslijedila objava Uzvišenog Allaha:
"Pitaju te šta im se dozvoljava. Reci: dozvoljavaju vam se lijepa jela i ono što vam ulove životinje koje ste lovu podučili..." Tada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada čovjek pusti psa i kaže: bismillahi, pa mu on ulovi nešto, neka jede ono što on nije načeo."

Riječi Uzvišenoga: ***"koje ste lovu podu -čili"***, tj. životinje koje ste podučavali u toku dresure za lov da ga uhvate svojim pandžama. Na osnovu toga, a i prema ovoj situaciji, zaključuje se: ako dresirana životinja ubije ulov udarcem ili pandžom, da nije dozvoljen, a to je jedno od mišljenja imama Šafije i jedne grupe učenjaka. Zbog ovoga Uzvišeni Allah kaže: ***"koje ste lovu podučili, onako kako je Allah vas naučio"***, a to je da kada vlasnik pusti dresiranu životinju ona ostane mirna, a kada je pozove ona mu dođe i kada uhvati ulov čuva ga za svoga vlasnika dok ne dođe do nje, ne zadržavajući ga za sebe; zbog ovoga Uzvišeni kaže:
"Jedite ono što vam one uhvate i spomenite Allahovo ime pri tome", pa kada bude dresirana životinja naučena da čuva ulov za vlasnika, a i on bude spomenuo Allahovo ime u momentu njenog puštanja, ulov mu je dozvoljen, pa makar ga i ubila, i to konsenzusom učenjaka. Također su zabilježena i hadiska predanja u kontekstu onoga što potvrđuje ovaj ajet; kao što je navedeno u dva Sahiha od Adijj bin Hatima: /33/ Upitao sam: "Allahov Poslaniče, ja puštam dresirane pse na lov i spominjem Allahovo ime?" Odgovorio je: "Kada pustiš svog dresiranog psa, spomenuvši Allahovo ime, jedi ono što ti uhvati." Upitao sam: "A ako ubiju?" Odgovrio je: "I ako ubiju, a da u tome nije učestvovao ni jedan pas koji nije od njih /tvojih pasa/, a ti si spomenuo Allahovo ime prilikom puštanja svog psa, a za tuđe to nisi ni činio." Upitao sam ga: "Ja lovim strijelom bez perja, koja je deblja u sredini i koja udara pljoštimice, a ne šiljkom?" Odgovorio je: "Kada gađaš "mi`radom", pa on probije /tijelo životinje/, onda jedi, a ako je pogodi samo pljoštimice, to je onda ubijena životinja i ne jedi je." U drugome tekstu El-Buharije i Muslima zabilježeno je: /34/ "Kada puštaš svoga psa, spomeni Allahovo ime, pa ako ti nešto uhvati, pa ga ti zatekneš živog - zakolji to; a ako ga već bude ubio, a ne bude ga jeo, onda jedi, jer je to što ga je ulovio pas njegovo klanje." Jedno njihovo predanje glasi: /35/ "Ako je jeo - ti ne jedi, jer se bojim da je to on za sebe uhvatio." Ovo je argument većine učenjaka i to je ono što je ispravno u Šafijinom mezhebu da ako pas jede ulov onda je apsolutno zabranjen, ali oni to nisu opširno izložili. Prenosi se od jedne grupe prethodnika /selef/

[232] Ne znači da je ona među zabranjenim stvarima, a misli se na mokraću životinje čije se meso jede. Kada je u pitanju mokraća drugih životinja, ona je, naravno, zabranjena.

da su smatrali da takav ulov nije nikako zabranjen, i o tome postoji detaljno izlaganje.

PREDANJA O TOME

Zabilježena su pouzdana predanja od Selmana El-Farisija, Sad bin Ebi-Vekkasa, Ebu-Hurejrea i Ibn-Omera, koji prenosi od Alije i Ibn-Abbasa. One se mogu svesti na sljedeće: kada je pušten pas, a bude dresiran, njegov ulov se jede svejedno da li ga je on jeo ili nije; čak ako bi pojeo i dvije trećine, preostala se trećina može jesti.

Ebu-Davud prenosi od Omera bin Šu'ajba, on od njegovog oca, a on od njegovog djeda, da je neki beduin, po imenu Ebu-S'alebe, upitao: "Allahov Poslaniče, ja imam dresirane pse, pa mi daj objašnjenje o njihovom ulovu?" Vjerovjesnik, s.a.v.s., odgovorio je: /36/ "Ako imaš dresirane pse, jedi ono što ti ulove." Ponovo je pitao: "I zaklano i nezaklano i ako bi ga psi jeli?" "Da, i ako bi jeli", odgovorio je. "Allahov Poslaniče, daj mi objašnjenje o mome luku?", pitao je ponovo. Odgovorio je: "Jedi ono što pogodi tvoj luk." Upitao je: "Zaklano i nezaklano?" Odgovorio je: "Makar od tebe bilo i daleko tako da ga ne vidiš ako do njega nije došla tuđa strijela ili nađeš njen trag." Upitao je: "Daj mi objašnjenje, o upotrebi posuđa vatropoklonika, kada smo na to primorani?" Odgovorio je: "Operi ga i jedi iz njega." Ovako ga prenosi Ebu-Davud, a navodi ga i En-Nesai. Također, Ebu-Davud ga prenosi i preko Junusa bin Sejfa, od Ebu-Idrisa El-Havlanija, od Ebu-Sa'lebe: Rekao je Allahov Poslanik: /37/ "Kada pustiš psa i spomeneš pri tome Allahovo ime, jedi, pa makar i on jeo i jedi ono do čega stigne tvoja ruka." Ovo su dva dobra lanca prenošenja /isnad/.

Es-Sevri prenosi od Adijja: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /38/ 'Ono što ti ulovi pas vičan lovu - jedi. 'Upitao sam: 'Ako bi on jeo?' Odgovorio je: 'Da.'" Ova predanja ukazuju na to da je to nešto preko čega se može prijeći, pa makar ga i pas jeo. Njih uzimaju kao argument oni koji ne smatraju zabranjenim ulov kojeg pas načne i slične situacije, kako je već prethodilo... Neki drugi uzeli su srednji stav pa kažu: "Ako bi jeo nakon što je već ulovio, onda je zabranjeno zbog hadisa koji prenosi Adijj bin Hatim, a i iz razloga na koji je ukazao Vjerovjesnik, s.a.v.s.: "Ako jede pas, ti ne jedi, jer se bojim da je to on ulovio za sebe",[233] međutim, ako on uhvati ulov, pa bude čekao svoga vlasnika, ali mu se to oduži i on izgladni pa jede zbog gladi, onda to nema uticaja o pitanju zabrane. Oni u vezu sa tim navode hadis od Ebu-Sa'leba El-Hašinijja. Ovo je jedno pohvalno razlučivanje, ali i jedno ispravno usaglašavanje između dva hadisa.

Riječi Uzvišenoga:

"Jedite ono što vam one uhvate i spomenite Allahovo ime pri tome", tj. prilikom njegovog puštanja, kako je rekao Vjerovjesnik, s.a.v.s., Adijj bin Hatimu: "Kada pustiš svog dresiranog psa spomenuvši Allahovo ime, jedi ono što ti on uhvati",[234] a, također, i u hadisu od Ebu-Sa'leba koji prenosi Buharija i Muslim: "Kada pustiš svoga psa, spomeni Allahovo ime; i kada pustiš svoju strijelu, spomeni Allahovo ime."[235] Ovo je uvjet kod imama koji to uvjetuju, kao što je imam Ahmed, Allah mu se smilovao, kako je to poznato od njega, a to je da se spomene Allahovo ime prilikom puštanja psa i odapinjanja strijele. Ovo je mišljenje općepoznato kod većine - da se ovim ajetom mislilo na momenat puštanja. Međutim, Ibn-Abbas kaže: "Kada puštaš svoju dresiranu životinju, reci: bismillahi; a ako zaboraviš, nije grijeh."

Neki smatraju da se ovim ajetom mislilo na spominjanje Allahovog imena pri jelu, kao što je potvrđeno kod El-Buharije i Muslima da je Allahov Poslanik podučavao svoga pastorka Omera ibn Ebu-Seleme rekavši: /39/ "Spomeni Allaha, jedi desnom rukom i jedi ispred sebe."

U Buharijinom Sahihu preneseno je od h. Aiše da su pitali: /40/ "Allahov Poslaniče, ljudi koji su nedavno izašli iz nevjerstva donose nam meso i mi ne znamo je li prilikom njegovog klanja spomenuto Allahovo ime ili nije?" Odgovorio je: "Vi spomenite Allahovo ime i jedite."

Prenosi imam Ahmed od Abdullaha bin Ubejda bin 'Umejra da je neka žena od njih, a zvali su je Ummu-Kulsum, njemu saopćila od h. Aiše /41/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jeo neku hranu sa šestericom ashaba kada je došao neki gladan beduin i pojeo to u dva zalogaja, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Da je spomenuo Allahovo ime, bilo bi vam dovoljno; pa kada neko od vas jede, neka spomene Allahovo ime, a ako zaboravi na početku - neka kaže: s imenom Allaha na početku i na kraju." Također ga prenosi i Ahmed, Ebu-Davud i Et-Tirmizi na više načina od Hišama Ed-Dustevanija, a Tirmizi ga ocjenjuje kao hasen, sahih. Prenose Muslim i autori Sunena, osim Et-Tirmizija, preko Ibn-Džurejdža, od Ebu Ez-Zubejra, od Džabira ibn Abdullaha, od Vjerovjesnika, s.a.v.s.: /42/ Kada čovjek uđe u svoju kuću spomenuvši Allahovo ime prilikom ulaska i prilikom jela, šejtan kaže /svojim drugovima/: "Nemate konačišta, a ni večere", a kada uđe ne spomenuvši Allahovo ime pri ulasku, šejtan kaže: "Našli ste konačište", a ako još ne spomene Allahovo ime prilikom jela, šejtan kaže: "Našli ste i konačište i večeru." Ebu-Davudov tekst:

[233] Naveden je u hadisu broj 35.

[234] Vidi hadis broj 23 i broj 37.

[235] Vidi hadis broj 23 i broj 37.

الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ ۖ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
حِلٌّ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ ۖ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ
مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ
غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ
وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۝٥

"Od sada vam se dozvoljavaju sva lijepa jela; i dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga, i vaša su jela njima dozvoljena, i čestite kćeri onih kojima je data Knjiga prije vas, kada im vjenčane darove njihove dadnete s namjerom da se njima oženite, a ne da s njima blud činite i da ih za priležnice uzimate. A onaj ko otpadne od prave vjere - uzaludće mu biti djela njegova, i on će, na onom svijetu, gubitnik biti."/5/

Nakon što je Uzvišeni spomenuo nečistoće koje je zabranio Svojim robovima, vjernicima, i lijepa jela koja im je dozvolio, kaže: ***"Od sada vam se dozvoljavaju sva lijepa jela"***; a zatim spominje ono što zakolju sljedbenici dviju Knjiga; jevreji i kršćani, pa Uzvišeni kaže:

"i dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga". Ibn-Abbas i drugi kažu: "Znači ono što oni zakolju." Ovo je stvar oko koje postoji konsenzus među učenjacima: da je ono što oni zakolju dozvoljeno muslimanima, jer i oni vjeruju da je zabranjeno zaklati osim u ime Allaha, i oni prilikom klanja spominju samo Allahovo ime, iako oni pripisuju Njemu, neka je Slavljen i Uzvišen, ono od čega je On, Slavljeni i Sveti, čist.

Potvrđeno je u sahih hadisu od Abdullaha ibn Mugaffela da je rekao: /43/ Bačen je mijeh s lojem (na hrpu) na dan Hajbera, pa sam ga pritisnuo na grudi i rekao: "Ovo danas nikome ne dam." Kada sam se okrenuo, Vjerovjesnik se, s.a.v.s, smiješi." Pravnici /fukaha/ po ovome zaključuju da je dozvoljeno i prije podjele uzeti iz ratnog plijena potrebnu hranu i slično. Ovo je jasno. Hanefijski, šafijski i hanbelijski pravnici, nasuprot malikijskih, zaključuju po ovome da je zabranjeno jesti ono što jevreji vjeruju da im je zabranjeno od onog što oni kolju, kao loj i slično; međutim, bolje od toga po značenju je predanje zabilježeno u sahih hadisu /44/ "da su stanovnici Hajbera poklonili Allahovom Posla-niku, s.a.v.s., pečenu ovcu čiju su natkoljenicu otrovali, a koja je njemu bila najukusnija. On ju je uzeo i zagrizao, ali ga je ona opomenula da je otrovana, pa ju je ispljuvao. Međutim, to je ostavilo posljedice na sjekutićima Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i njegovoj vratnoj veni. S njime je jeo i Bišr ibn El-Bera' ibn Ma'rur, pa je umro. Jevrejka koja je otrovala ovcu bila je ubijena, a bilo joj je ime Zejneba." Način argumentovanja ovim predanjem u tome je da je Poslanik, a.s., namjeravao jesti ovcu, a i oni koji su bili sa njim, a da ih nisu pitali da li su odstranili iz nje loj (za koji oni vjeruju da im je zabranjen) ili nisu. Međutim, dozvoljeno je samo ono što zakolju jevreji i kršćani, ali ne i idolopoklonici i njima slični, jer oni ne spominju Allahovo ime kad kolju životinje, već čak jedu i strvinu, za razliku od sljedbenika dviju Knjiga. Postoje i drugi od kojih se uzima glavarina /džizja/ kao i od sljedbenika Knjige, ali - i pored toga - muslimani ne jedu ono što zakolju niti se žene njihovim ženama. Riječi Uzvišenog:

"i dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga", svojim smislom ukazuju na to da jela sljedbenika drugih religija nisu dozvoljena.

Riječi Uzvišenog: ***"i vaša su jela njima dozvoljena"***, tj. dozvoljeno vam je da im date od onoga što ste zaklali, kao što i vi jedete ono što su oni zaklali. Ovo spada u uzvraćanje i nagrađivanje istom mjerom, a što se tiče hadisa koji glasi: /45/ "Druži se samo sa vjernikom i hranu tvoju neka jede samo bogobojazan", on se odnosi na preporučljivost /nedb/ i poželjnost /istihbab/.

Riječi Uzvišenog: ***"i čestiste vjernice su vam dozvoljene"***, tj. dozvoljen vam je brak sa slobodnim i krjeposnim ženama koje su vjernice, a ovo je spomenuto kao uvod za ono što dolazi, a to su riječi Uzvišenoga:

"i čestite kćeri onih kojima je data Knjiga prije vas", tj. čestite i krjeposne od bluda, kao što kaže Uzvišeni: ***"kada su čedne i kada javno ne čine blud i kada tajno ne žive s ljubavnicima". (4:25)*** Naime, ljudi se nisu ženili sljedbenicama Knjige nakon što je objavljen ajet iz sure El-Bekare koji glasi:

"Ne ženite se mnogobožkinjama dok ne postanu vjernice" (2:221), sve dok nije objavljen ajet:

"i čestite kćeri onih kojima je data Knjiga prije vas", pa su ovaj ajet postavili kao specifikaciju /tahsis/ onog iz sure El-Bekare: ***"Ne ženite se mnogobožkinjama..."*** Riječi Uzvišenog:

"kada im vjenčane darove njihove dadnete", tj. njihove mehrove, odnosno, zato što su one čestite i neporočne, isplatite im vjenčane darove draga srca. Riječi Uzvišenog:

"s namjerom da se njima oženite, a ne da s njima blud činite i da ih za priležnice uzimate", tj. kao što je čestitost uvjet kod žena, a to je neporočnost od bluda, to je uvjet i za ljude da budu moralno čestiti i krjeposni. Zbog ovoga Uzvišeni kaže: ***"a ne da s njima blud činite"***; "musafihun" su bludnici ***"i da ih za priležnice uzimate"***, tj. da ne budete samo njihovi ljubavnici. Poradi ovoga i imam Ahmed ibn Hanbel, Allah mu se smilovao, smatra nesipravnim brak bludnice dok se ne pokaje, a također kod njega nije ispravan ni brak nemoralna čovjeka sa neporočnom ženom, sve dok

se ne pokaje, a prema ovome ajetu i hadisu: /46/ "Neka ne ženi bičevani bludnik osim istu takvu." Ibn-Džerir prenosi od Hasana: Omer je rekao: "Naumio sam da nikom ko je učinio razvrat u islamu ne dozvolim da oženi čestitu ženu." Na to je reagovao Ubejj ibn Ka'b: Vladaru pravovjernih, idolopoklonstvo je veći grijeh, a za njega se prima pokajanje, ako se pokaje." O ovome pitanju će se opširno govoriti kod riječi Uzvišenog: "Bludnik ne treba da se ženi osim bludnicom ili mnogoboškinjom, a bludnica ne treba da bude poželjna osim bludniku ili mnogobošcu, to je zabranjeno vjernicima."[236] Zbog ovoga Uzvišeni kaže:

"A onaj ko otpadne od prave vjere - uzalud će mu biti djela njegova i on će, na onom svijetu, gubitnik biti."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قُمْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ
فَٱغْسِلُوا۟ وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى ٱلْمَرَافِقِ وَٱمْسَحُوا۟ بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ
إِلَى ٱلْكَعْبَيْنِ ۚ وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا فَٱطَّهَّرُوا۟ ۚ وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ
أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ ٱلْغَآئِطِ أَوْ لَٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا۟ مَآءً فَتَيَمَّمُوا۟
صَعِيدًا طَيِّبًا فَٱمْسَحُوا۟ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُم مِّنْهُ ۚ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجْعَلَ
عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ۝٦

"O vjernici, kada hoćete namaz obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza laktova operite - a glave svoje potarite - i noge svoje do iza članaka. A ako ste džunupi, onda se okupajte; a ako ste bolesni ili na putu ili ako ste izvršili prirodnu potrebu ili ako ste se sastajali sa ženama, a ne nađete vode, onda rukama svojim čistu zemlju dotaknite i njima preko lica svojih i ruku svojih prijedite. Allah vam ne želi pričiniti poteškoće, već vas želi učiniti čistim i blagodat Svoju vam upotpuniti, da biste bili zahvalni."/6/

Mnogi iz prvih generacija /selef/ o riječima Uzvišenog: ***"kada hoćete namaz obaviti"*** kažu da znače: "Kada hoćete namaz obaviti, a vi ste izvršili prirodnu potrebu..." Drugi kažu: "Kada ustanete iz sna da namaz obavite..." Oba su ova mišljenja bliska po značenju. Treći kažu: "Ajet ima općenitije značenje od toga, jer naređuje uzimanje abdesta radi obavljanja namaza; međutim, kada je u pitanju onaj koji je izvršio prirodnu potrebu, njemu je abdest dužnost /vadžib/, a onome koji je sa abdestom njemu je to preporučeno." Ima i mišljenje da je uzimanje abdesta za svaki namaz bilo obavezno /vadžib/ u početeku islama, ali je to poslije derogirano i ostao je poželjan /mustehabb/, kao što se može iz stalnog obnavljanja abdesta za svaki namaz Ibn-Omera vidjeti ukazivanje na poželjnost toga, kakav i jeste stav većine učenjaka. Ibn-Džerir prenosi od Ibn-Sirina da su se halife /h. Ebu-Bekr, h. Omer, h. Osman i h. Alija/ abdestili za svaki namaz. Imam Ahmed prenosi od Burejde: /47/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., abdestio se za svaki namaz, a na dan osvajanja Meke abdestio se je, potrao svoje mestve i sve namaze klanjao sa jednim abdestom, pa ga je h. Omer upitao: "Allahov Poslaniče, učinio si nešto što nisi praktikovao?" Odgovorio je: "Zaista sam to namjerno učinio, Omere." Ovako ga prenose Muslim i autori Sunena iz Sufjanova predanja, a Et-Tirmizi ga ocjenjuje kao hasen sahih. Ibn-Džerir prenosi od En-Nezzala ibn Sebre da kaže: "Vidio sam h. Aliju kako klanja podne - namaz, poslije je sjeo pred ljudima u dvorištu, zatim je donio vodu, oprao lice i ruke, a onda je potrao glavu i noge i rekao: "Ovo je abdest onoga ko nije izvršio prirodnu potrebu." Ibn-Džerir prenosi od Ibrahima: H. Alija je izvagao neko sjemenje, pa se abdestio skративši i obavivši samo najnužnije, a potom rekao: "Ovo je abdest onoga koji nije izvršio prirodnu potrebu."[237] Također, Ibn-Džerir prenosi od Enesa: Omer ibn El-Hattab uzeo je abdest skrativiši ga, pa je rekao: "Ovo je abdest onoga koji nije izvršio prirodnu potrebu." Ovo je vjerodostojno predanje i tako legitimnost pohvalnosti /istihbab/ uzimanja abdesta argumentuje tradicija /sunnet/.

Riječi Uzvišenoga: ***"lica svoja operite"***. Jedna grupa učenjaka na osnovu riječima Uzvišenog: ***"kada hoćete namaz obaviti, lica svoja operite"***, zaključuje da je obavezan nijet u abdestu, jer je zamišljeno značenje govora (kada hoćete namaz obaviti, lica svoja operite), tj. radi molitve, kao što kažu Arapi: "Kada vidiš vladara, ustani", tj. njemu, radi njega. Pouzdano je zabilježeno u dva Sahiha : /48/ "Djela su prema nijetima i svakome pripada ono što je naumio." Poželjno je da se spominje Allahovo ime prilikom abdesta, kako je došlo u hadisu preko valjanih lanaca prenošenja, od grupe ashaba, od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao: /49/ "Nema abdesta onaj ko prilikom njega nije spomenuo Allaha." Preporučeno je, također, oprati ruke prije njihovog stavljanja u posudu, a to je neophodno poslije ustajanja iz sna, kako je utvrđeno kod El-Buharije i Muslima od Ebu-Hurejrea - da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /50/ "Kada se neko od vas probudi iz sna, neka ne stavlja svoju ruku u posudu /s vodom/, prije nego je opere tri puta, jer on ne zna gdje mu je bila ruka u snu."

Granica lica u dužinu od korijena je kose pa do kraja donje vilice sa bradom, i u širinu od uha do uha. A o bradi koja je duža od obavezne postoje dva mišljenja; po jednom ju je obavezno politi vodom, jer je ona sastavni dio lica. Zabilježeno je u hadisu /51/ da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., vidio nekoga čovjeka prekrivene brade, pa mu je rekao: "Otkrij je, jer je

[236] Vidi ajet broj 3 iz dvadeset i četvrte sure, En - Nur.

[237] Ova predanja od h. Alije dobre su i jedna druga osnažuju.

brada dio lica." Poželjno je i provući prste groz gustu bradu, a autentično je zabilježeno da je on, s.a.v.s., perući lice tri puta provlačio prste kroz bradu. Prenosi imam Ahmed od Šefika /52/ kako je vidio h. Osmana da se abdesti, pa navodi hadis i kaže: Osman je provukao tri puta prste kroz bradu kada je prao lice, a zatim je rekao: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako radi ovo što ste vidjeli da sam ja uradio." Prenosi ga Et-Tirmizi i ocjenjuje ga kao hasen hadis, a prenosi ga i Ibn-Madže. I El-Buhari ga smatra hasen hadisom. El-Bejheki kaže: "...i prenijeli smo o olakšici /ruhsa/ u ostavljanju provlačenja prstiju kroz bradu od Ibn-Omera i Hasana ibn Alije, zatim od En-Nehaijja i jedne grupe tabiina".

/53/ Utvrđeno je od Vjerovjesnika, s.a.v.s., u vjerodostojnim hadisima /sahih/ da bi on, kada bi se abdestio, izapirao usta i nos. Imami se razilaze oko toga da li su ove dvije radnje obavezne /vadžib/ u abdestu i kupanju, ili su poželjne /mustehab/.[238] Prenosi imam Ahmed od Ibn-Abbasa /54/ da se je abdestio; uzeo je šaku vode pa je izaprao njom usta i nos, zatim je uzeo drugu šaku vode pa uradio tako isto, tj. pridodao je svojoj drugoj ruci, pa njom oprao svoje lice, zatim je uzeo šaku vode pa oprao svoju desnu ruku, pa je to ponovio sa lijevom rukom, a zatim je potrao svoju glavu. Ponovo je uzeo šaku vode, pa je polio po svojoj desnoj nozi dok ju je oprao, zatim je uzeo šaku vode, pa njome oprao svoju lijevu nogu, rekavši na kraju: "Ovako sam vidio Allahovog Poslanika, s.a.v.s.", tj. da se abdesti. Prenosi ga i El-Buhari. Riječi Uzvišenoga:

"I ruke svoje do iza lakata", tj. sa laktovima. Prenosi se od Džabira ibn Abdullaha da kaže: /56/ "Kada bi se Allahov Poslanik, s.a.v.s., abdestio, snosio je vodu i na svoje laktove.[239] (Slab hadis /daif/). Poželjno je da opere i mišice svojih nadlaktica, kako to prenosi El-Buhari i Muslim od Ebu-Hurejrea: Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: "Moj ummet će na Dan Ustajanja (proživljenja) biti prozvan svijetlih glava, ruku i nogu, od tragova abdesta, pa ko od vas može produžiti svoje svjetlo, neka to i učini."

Riječi Uzvišenoga: ***"a glave svoje potarite - /bi-ruusikum/..."*** Slovo "ba" je ovdje radi vezivanja. O opisu Poslanikovog, s.a.v.s., abdesta zabilježeno je predanje kod El-Buharije i Muslima od Abdullaha ibn Zejda ibn Asima da ga je neki čovjek upitao: /57/ "Možeš li nam pokazati kako se abdestio Allahov Poslanik, s.a.v.s.?" Abdullah ibn Zejd je odgovorio: "Da", a zatim je zatražio vodu za abdest...Zatim je potrao svoju glavu rukama, naprijed i nazad, počevši od prednjeg dijela glave, a potom ih spustivši na potiljak, a zatim bi se vratio na mjesto s kojeg je počeo i na kraju bi oprao svoje noge. Od h. Alije se prenosi isto ovo.[240] Ebu-Davud prenosi od Muavije i El-Mikdada da daju skoro isti opis Poslanikovog, s.a.v.s., abdesta. U ovim hadisima je argument onih koji smatraju obaveznim potiranje cijele glave, kakav je stav i Malikov i Ahmedov...

Hanefije smatraju da je obavezno potiranje četvrtine glave, a to je prednji dio glave. Šafije kažu da je obavezno samo ono za što se upotrebljava imenica potiranje, pa kada bi potrao dio kose sa glave bilo bi mu dovoljno. Obje grupe se pozivaju na hadis koji prenosi El-Mugire ibn Šu'be u kojem stoji: "...pa je oprao svoje ruke i potrao prednji dio glave /nasijetun/ i preko turbana i svojih mestvi", ostatak hadisa je u Muslimovom Sahihu i drugim zbirkama. Međutim, prigovaraju im učenici imami Ahmeda, da se Poslanik, s.a.v.s., ograničio na potiranje prednjeg dijela glave, jer je upotpunio potiranje ostatka glave preko turbana. Mi u vezi sa time kažemo da to nije na mjestu, jer kako su o tome došli mnogi hadisi da je on potirao turban i mestve, to je onda preče i vi nemate u tome argument da je dozvoljeno ograničiti se samo na potiranje prednjeg dijela glave ili jednog dijela glave, bez upotpunjenja preko turbana. Riječi Uzvišenoga:

"I noge svoje do iza članaka" čitaju se u akuzativu "ve erdžulekum" - i noge svoje, vezano za "lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite". Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa da je on čitao: "ve erdžulekum", govoreći da se ta riječ odnosi na pranje.

Isto to preneseno je i od Abdullaha ibn Mes'uda, Urve, Ataa, Ikrime, Hasana, Mudžahida, Ibrahima, Ed-Dahhaka, Es-Suddija, Mukatila ibn Hajjana, Ez--Zuhrija i Ibrahima Et-Temimija. Ovaj način čitanja /kiraet/ očito ukazuje na obaveznost pranja nogu, kako su to i smatrale prve generacije /selef/. Na osnovu ovoga neki smatraju da je obavezno voditi računa o redoslijedu prilikom uzimanja abdesta, kakvo je mišljenje većine (džumhur), za razliku od Ebu-Hanife, koji nije uvjetovao redoslijed /tertib/, čak ako bi oprao noge, a zatim potrao glavu i oprao ruke, a zatim lice, bilo bi dostatno...!!!, jer ajet naređuje pranje ovih organa, a veznik "ve"- i ne ukazuje na redoslijed. Većina ovako odgovara: "Ajet ukazuje na obaveznost slijeda /ta'kib/, koji nužno iziskuje rodoslijed zbog veznika 'fe' u riječima Uzvišenog: ***'lica svoja operite...'***, koje ukazuju na dužnost pranja lica na početku prilikom ustajanja na namaz, jer je to tako naređeno posljedičnim veznikom 'fe' /faut-takib/, a on iziskuje redoslijed." Odgovarajući hanefijama drugi kažu: "Moguće je samo da se Poslanik, a.s., abdestio po redoslijedu, i onda je on obavezan, ili nije po redoslijedu i onda on nije obavezan, ali niko to ne tvrdi. Stoga je dužnost ono što mi kažemo", tj. redoslijed.

---

[238] Kažem: "Vjerodostojno je zabilježeno od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao: 'Usta i nos su dio lica, a uši su dio glave.'" Ovim hadisom je potvrđena obaveza pranja usta i nosa, jer su usta i nos dio lica, a lice oprati je obavezno /vadžib/, ali tim hadisom je utvrđena i obaveznost potiranja ušiju.

[239] "U njemu je Kasim ibn Muhammed koji je odbačen /metruk/, a i njegov djed je slab prenosilac /daif/, a Allah najbolje zna." (Ibn-Kesir)

[240] Iz predanja Abduhajra, pa šta imaju da kažu šiije...?

Drugi je način čitanja u genitivu... (**vemsehu biruusikum ve erdžulikum** - a glave svoje potarite i noge svoje do iza članaka). Šiije njime obrazlažu svoje mišljenje o obaveznosti potiranja nogu, jer je ta riječ kod njih veznikom vezana za potiranje glave.Ovaj način čitanja u genitivu je moguć; bilo zbog neposredne blizine i povezanosti rečenice, kao što Arapi kažu: "**hudžru dabbin harebin**" - jazbina bodljorepog guštera-mužjaka, ili riječi Uzvišenog:

"Na njima će biti odijela od tanke zelene svile, i od teške svile" (76:21), i ovo je poznato i dopušteno u arapskom jeziku; bilo da se to odnosi na potiranje nogu kad su na njima mestve. Šafija, Uzvišeni Allah mu se smilovao, kaže: "Odnosi se na potiranje nogu kad su na njima mestve." U svakom slučaju pranje nogu stroga je dužnost i ono je neophodno, kako poradi ovoga ajeta, tako i poradi hadisa koje ćemo navesti.

Iako jedna skupina smatra: "Ajet ukazuje na potiranje, ali se time mislilo na neznatno i kratko pranje." Među najboljim argumentima za to je predanje hafiza El-Bejhekija koju prenosi svojim lancem prenošenja /58/ od Alije ibn Ebi-Taliba da je on klanjao podne, a potom se zadržao na nekom širem mjestu u Kufi, poradi rješavanja problema s kojima su se susretali ljudi, sve do ikindija - namaza, kada mu je donesena neka posuda /kuz/ sa vodom, iz koje je zagrabio jednu šaku, a zatim njome potrao svoje lice, ruke, glavu i noge, ustao, popio ostatak vode stojeći i rekao: "Neki ljudi preziru da piju vodu stojeći, a Allahov Poslanik, s.a.v.s, postupao je kao što sam i ja postupio." Još je dodao: "Ovo je abdest onoga ko nije obavio prirodnu potrebu." Prenosi ga i El-Buhari u Sahihu od Adema sa približnim značenjem. A oni od šiija koji smatraju obaveznim potiranje nogu na način kako se potiru mestve u zabludi su, a i druge zavode.

HADISI KOJI GOVORE O NEOPHODNOSTI PRANJA NOGU

Prenosi se, različitim predanjima, od vladara pravovjernih, Osmana, Alije ibn Taliba, od Ibn-Abbasa, Muavije, Abdullaha ibn Zejda ibn Asima i Mikdada ibn Ma'd Jekriba /59/, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prao svoje noge u vodi za abdest, bilo jedan, dva ili tri puta, a i u hadisu kojeg prenosi Amr ibn Šuajb, od svoga oca, a on od svoga djeda /60/, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., uzimajući abdest oprao i svoje noge, a zatim rekao: "Ovo je abdest bez kojeg Allah ne prima namaz."

El-Buhari i Muslim bilježe od Abdullaha ibn 'Amra da je rekao: /61/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., izostao je na nekome putovanju na koje smo krenuli. U međuvremenu, kada nas je sustigao, nastupilo je vrijeme ikindija - namaza i mi smo se abdestili, ali smo počeli potirati naše noge, pa je on povikao najjačim glasom: "Potpuno uzimajte abdest! Teško petama od Vatre!" Također ga prenose u svojim "Sahihima" i od Ebu-Hurejrea.

Muslim u Sahihu penosi od h. Aiše, a ona od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao: /62/ "Potpuno uzimajte abdest! Teško petama od Vatre!"

Ibn-Džerir prenosi od Ebu-Umame, ili od njegovog brata: /63/ Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio je neke ljude kako klanjaju, a na peti nekoga od njih vidjelo se jedno mjesto veličine drama, ili čak nokta koje nije skvasila voda, pa je rekao: "Teško petama od Vatre." Od tada, ako bi neko primijetio da mu je na nozi ostalo nešto suho, ponavljao bi abdest."

Argumentovanje ovim hadisima savim je jasno, jer da je stroga dužnost /fard/ potiranje nogu ili da je to dozvoljeno, ne bi on izrekao prijetnju za nepotpuno izvršavanje toga, jer potiranje /mesh/ ne obuhvata cijelu nogu, već se samo potire ono što se potire preko mestava. Tako imam Ebu-Džafer ibn Džerir, Uzvišeni Allah mu se smilovao, upućuje ovu argumentaciju protiv šiija.

Muslim prenosi u svome Sahihu od Omera ibn El-Hattaba /64/, da se neki čovjek abdestio, ali je izostavio jedno mjesto na svojoj nozi veličine nokta, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., vidio ga je i rekao mu: "Povrati se, pa lijepo uzmi abdest." U Ahmedovom rivajetu kaže se: /65/...naredio mu je da ponovi abdest.[241]

Imam Ahmed i autori Sunena prenose od Lekita ibn Sabre: /66/ Upitao sam: "Allahov Poslaniče, obavijesti me o načinu uzimanja abdesta?" Odgovorio je: "Propisno uzmi abdest; provuci prste jedne ruke između prstiju druge ruke i potpuno isperi nos, izuzev ako si postač."

Dio hadisa koji prenosi imam Ahmed /67/: ...zatim će oprati svoje noge kako mu je naredio uzvišeni Allah...[242] od 'Amra ibn 'Abese, r.a., a nalazi se i u Muslimovom Sahihu u drugoj verziji, mada se i u njemu kaže: ... zatim će oprati svoje noge kako mu je naredio Uzvišeni Allah... - ukazuje na to da Kur'an naređuje pranje /nogu/. Također i Ebu-Ishak Es-Sebi'i prenosi od El-Harisa od Alije ibn Ebi-Taliba, r.a., da je rekao: /68/ "Perite noge do članaka, kako vam je naređeno."

Ovim ti postaje jasan smisao hadisa koji prenosi 'Abdu-Hajr od Alije /69/, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., skvasio i trljao svoje noge i u sandalama. Mislio je na površinsko pranje kada su noge u sandalama i nema nikakve smetnje za pranje kada je čovjek u svojoj obući. Međutim, u ovome je hadisu odgovor onima koji idu u jednu krajnost i cjepidlačenje i koji su sumnjičavi prema svemu.

Slično prenosi i Ibn-Džerir od Huzejfe: /70/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio je na nekom smetljištu,

---

[241] U Ebu-Davudovom predanju još se dodaje: "i namaz". Ovo je dobar, jak i vjerodostojan lanac prenošenja.

[242] U predanju Amra ibn Abese on kaže: "A da ga nisam čuo od njega osim jedan, dva ili tri puta čuo sam ga od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., sedam puta i više." Njegov lanac pre-nošenja je vjerodostojan.

pa je mokrio stojeći, a zatim je zatražio vodu pa se abdestio i potrao preko svoje obuće." To je vjerodostojan hadis na koji Ibn-Džerir odgovara (drugim predanjem) koji prenose pouzdani i meritorni prenosioci /sukat, huffaz/ od El-E'ameša, on od Ebu-Vaila, a on od Huzejfe: /71/ "pa je mokrio stojeći, a zatim se abdestio potravši svoje mestve". Mislim /Ibni-Kesir/ da se ova dva hadisa mogu uskladiti tako što je on ustvari imao na nogama mestve preko kojih je bila obuća. U Ahmedovom predanju od Evsa ibn Ebi-Evsa kaže /Evs/ : /72/ "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako se abdesti potravši svoju obuću, a potom je ustao da obavi namaz." U Ebu-Davudovom predanju od istog Evsa on kaže: /73/ "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je otišao na neko smetljište, pa se pomokrio i abdestio potravši svoju obuću i noge."

Ibn-Džerir zaključuje: "Ovo se odnosi na to da se tako abdestio kad nije izvršio prirodnu potrebu, a inače je vjerodostojna i autentična Poslanikova, s.a.v.s., naredba o općenitosti pranja nogu pri uzimanju abdesta vodom i to prenesena općerašireno tradicijom (bin-nakli el-mustefidi), koja isključuje bilo kakvu ispriku onoga do koga stigne ili mu bude dostavljena. Neki smatraju da je ovaj ajet dokinuo olakšicu potiranja preko mestvi na temelju nekog nevjerodostojnog predanja od Alije, r.a. Ono što je pouzdano utvrđeno od Alije, r.a., jeste potiranje preko mestvi, kao što je i od Vjerovjesnika, s.a.v.s., utvrđeno potiranje preko mestvi poslije objave ovog časnog ajeta." Imam Ahmed prenosi od Džerira ibn Abdullaha El-Bedželija da kaže: /74/ "Primio sam islam poslije objave sure El-Maide i vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da potire[243] nakon što sam primio islam."

Buharija i Muslim prenose od Hemmama da je rekao: /75/ Džerir se mokrio, zatim abdestio potravši preko svojih mestvi. Upitan je: "Radiš tako?" Odgovorio je: "Da, jer sam vidio Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je mokrio, a zatim se abdestio potravši preko svojih mestvi." Tevaturom (velikim brojem prenosilaca u svakoj generaciji) utvrđena je, od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., vjerozakonska ispravnost potiranja po mestvama i to njegovom riječju i praksom.

* * *

Rafidije oponiraju tome bez ikakve osnove, ustvari neznanjem i zabludom, i ako je to utvrđeno u Muslimovom Sahihu iz predanja vladara pravovjernih Alije ibn Ebi-Taliba, r.a., kao što je od njega utvrđena u Buhariji i Muslimu od Vjerovjesnika, s.a.v.s., zabrana privremenog braka /nikahul-mut'ati/, a oni ga dozvoljavaju. Tako i ovaj časni ajet dokazuje obaveznost pranja nogu, pored onoga što je krajnje vjerodostojno (tevaturom) utvrđeno iz prakse Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a prema ovome časnom ajetu. Međutim, oni oponiraju svemu tome. Također imaju oprečan stav o pitanju dva zglavka na nozi koji predstavljaju dvije ispupčene kosti na rastavu potkoljenice i noge, kako na to ukazuju hadisi. Tako prenose El-Buhari i Muslim: /76/ od Osmana, da se abdestio opravši svoju desnu nogu do zglavaka, a i lijevu isto tako.

Prenosi Buharija kao muallek /bez seneda/, ali potpuno sigurno,zatim Ebu-Davud i Ibn-Huzejme u svome Sahihu od En-Nu'mana ibn Bišra da je rekao: /77/ Okrenuo nam se Allahov Poslanik, s.a.v.s., svojim licem i rekao: "Ispravite i poravnajte safove - tri puta - jer, tako mi Allaha, ili ćete poravnati i upotpuniti safove ili će Allah razjediniti vaša srca", pa sam vidio ljude kako priljubljuju međusobno nožne članke (ka'b), svoja koljena i ramena." Tekst je ovog hadisa od Ibn-Huzejme. Nije moguće da riječ (ka'b) ovdje znači nešto drugo osim ispupčenu kost iznad stopala, tako da je zglavak jednog bio paralelno zglavku njegova druga. To dokazuje ono što smo mi naveli da su to dvije ispupčene kosti na rastavu /zglobu/ potkoljenice i stopala, kakav je i stav sunnija. Rafidije smatraju da riječ ka'b ovdje znači petu, a na svakoj nozi je po jedna peta, pa ti razmisli...

Riječi Uzvišenoga:

"... a ako ste bolesni, ili na putu, ili ako ste izvršili prirodnu potrebu, ili ako ste se sastajali sa ženama, a ne nađete vode, onda rukama svojim čistu zemiju dotaknite i njima preko lica svojih i ruku svojih prijedite." O svemu ovom prethodio je komentar u ajetu o ženama[244], pa nemamo potrebe ovdje vraćati se na to, kako bismo, izbjegli preopširnost. Riječi Uzvišenoga: ***"Allah ne želi prićiniti vam poteškoće"***, tj. olakšao je, a nije vam otežao, čak je dozvolio uzimanje tejemmuma /potiranja lica i ruku/ u bolesti i zbog nedostaka vode, kao široku mogućnost vama i milost, i čak mu dao ulogu vode, izuzev u nekim okolnostima koje su već ranije pojašnjene.

Riječi Uzvišenog:

"...sve vas želi učiniti čistim i blagodat vam Svoju upotpuniti, da biste bili zahvalni", tj. zbog davanja širih mogućnosti i blagosti prema vama u onome što vam je propisao. Tradicija /sunnet/ podstiče na učenje dove Uzvišenom Allahu, neposredno poslije uzimanja abdesta, da uvrsti izvršioca među one koji su se očistili izvršivši imperativ ovog časnog ajeta. U Muslimovom Sahihu zabilježeno je od Omera, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /78/ "Svakom od vas koji uzme abdest, pa završi ili upotpuni abdest učeći: Ešhedu en la ilahe illellahu ve enne muhammeden abduhu ve resuluhu - Svjedočim da nema nikakava boga osim Allaha i da je

[243] Tj. preko svojih mestava.

[244] Pogledaj 34. ajet četvrte sure - En-Nisa (@ene)

Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik - otvore se osam vrata Dženneta da uđe na koja hoće." Također Muslim prenosi od Ka'ba ibn Murre, koji kaže: Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /79/ "Svakoga čovjeka, kada se abdesti, napuštaju grijesi: prilikom pranja ruku grijesi napuštaju ruke; kada pere lice, grijesi mu odlaze sa lica; kada potire glavu grijesi odlaze sa nje; kada pere noge, njegovi grijesi ih napuštaju." Također, on prenosi od Ebu-Malika El-Eš'arijja da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /80/ "Čistoća /tuhur/ pola je vjerovanja /iman/, riječi: el-hamdulillahi (hvala Allahu) ispunjavaju Mizan /tezulju djela/, riječi: subhanallahi vallahu ekber (slavljen je i uzvišen Allah) ispunjavaju prostor između nebesa i Zemlje, post je štit, strpljivost je svjetlo, milostinja je jasan znak, a Kur'an je argument tebi ili protiv tebe. Svaki čovjek osviće zalažući sebe, pa se neko spasi, a neko upropasti." Također on, Uzvišeni Allah mu se smilovao, prenosi od Ibn-Umera: Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /81/ "Allah ne prima milostinju datu od prevare, niti namaz bez abdesta." Tako ga prenose Ahmed, Ebu-Davud, Nesaija, i Ibn-Madže od Šu'be.

وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَٰقَهُ ٱلَّذِى وَاثَقَكُم بِهِۦٓ
إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٧﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوا۟ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِٱلْقِسْطِ ۖ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ
شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ أَلَّا تَعْدِلُوا۟ ۚ ٱعْدِلُوا۟ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم
مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ
أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ
إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَن يَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ
وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

I sjetite se Allahove milosti kojom vas je obasuo i zavjeta kojim vas je obavezao, kad ste rekli: "Slušamo i pokoravamo se!" I bojte se Allaha, jer Allah zna svačije misli. /7/ "O vjernici, dužnosti prema Allahu izvršavajte, i pravedno svjedočite! Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže bogobojaznosti, i bojte se Allaha, jer Allah dobro zna ono što činite." /8/ "Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili Allah obećava oprost i nagradu velikuː/9/ a oni koji ne budu vjerovali i dokaze Naše budu poricali - bit će stanovnici Džehennema."/10/ "O, vjernici, sjetite se Allahove blagodati prema vama kada su neki ljudi htjeli dočepati se vas, a On je zadržao ruke njihove. I bojte se Allaha, i neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju!"/11/

Uzvišeni Allah podsjeća Svoje robove, vjernike na blagodat koju im je dao uzakonivši im ovu veliku Vjeru i poslavši im ovog časnog Poslanika, kao i na obavezu i zavjet koji je uzeo od njih da će mu dati prisegu, slijediti ga, pomagati, primiti od njega vjeru (din) i dostaviti ga drugima, pa Uzvišeni kaže: ***"I sjetite se Allahove milosti kojom vas je obasuo i zavjeta kojim vas je obavezao, kad ste rekli: "Slušamo i pokoravamo se!"*** Ovo je prisega koju su dali Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., kada su, primajući islam, izjavili: "Dajemo prisegu Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., na slušanje i pokornost u svemu što volimo i preziremo, u davanju prednosti njemu nad nama i da nećemo osporavati nikome nešto čega je dostojan." U riječima Uzvišenog:

"I bojte se Allaha", On naređuje ustrajnost u bogobojaznosti i čestitosti u svim okolnostima, a zatim im stavlja do znanja da On zna tajne i pomisli kojima su zaokupljena srca i duše, pa kaže: ***"jer Allah zna svačije misli"***. Riječi Uzvišenog:

"O vjernici, dužnosti prema Allahu izvršavajte", tj. slijedeći Istinu poradi Allaha, a ne radi ljudi i radi toga da bi se to pročulo: ***"I pravedno svjedočite!"***, tj. budite pravedni. Potvrđeno je u Buhariji i Muslimu da je En-Nu'man ibn Bešir rekao: /82/ Moj babo mi je nešto poklonio, a moja majka, 'Amra bint Revaha je prigovorila: "Nisam zadovoljna dok ti to ne odobri Allahov Poslanik, s.a.v.s." Otišao mu je da bi on, s.a.v.s., posvjedočio ispravnost davanja, milostinje koja je bila meni namijenjena. Upitao ga je: "Da li si to isto poklonio svoj svojoj djeci?" Odgovorio je: "Ne..." Rekao mu je: "Bojte se Allaha i budite pravedni među vašom djecom. Ja ne mogu potvrditi nešto što je nepravedno." Moj babo se vratio i povukao tu milostinju.

Riječi Uzvišenog:

"Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete!", tj. neka vas ne ponese mržnja prema nekim ljudima da isključite pravednost spram njih, nego budite pravedni i spram prijatelja i spram neprijatelja i poradi ovoga Uzvišeni kaže: ***"Pravedni budite, to je najbliže bogobo-jaznosti"***, tj. vaša primjena pravednosti bliža je čestitosti od njenog izostavljanja. Riječi Uzvišenog:

"I bojte se Allaha, jer Allah dobro zna ono što činite", tj. On će vas nagraditi ili kazniti prema onome što On zna da ste uradili, bilo to dobro ili zlo.

"Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili Allah obećava oprost", tj. za njihove grijehe ***"i nagradu velikuˮ***, a to je Džennet, koji je dio Njegove milosti prema Njegovim robovima, koji oni ne mogu zaslužiti svojim djelima, već Njegovom milošću i dobrotom, ali ne isključujući spoznaju da je Uzvišeni Allah dao da njihova djela budu uzrok

postizanja Njegove milosti, dobrote, oprosta i zadovoljstva, pa sve od Njega potječe i On je vlasnik svega, a sva zahvalnost Njemu pripada i od Njega je darivanje.

Zatim Uzvišeni kaže:

"a oni koji ne budu vjerovali i dokaze Naše budu poricali - bit će stanovnici Džehennema"; ovo je zbog Njegove pravde, mudrosti i suda koji nikome nepravdu ne čini, jer je to sud Apsolutno Pravednog, Mudrog i Moćnog. Riječi Uzvišenog:

"O vjernici, sjetite se Allahove dobrote prema vama kada su se neki ljudi htjeli vas dočepati, a On je zadržao ruke njihove."

Prenosi Abdur-Rezzak od Džabira: /B3/ da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., odsjeo na nekom mjestu, a ljudi koji su bili sa njim razišli su se po hladovini stabala idaha;[245] Vjerovjesnik, s.a.v.s., zakačio je svoju sablju za neko drvo. Tada je prišao neki beduin do sablje Allahovog Poslanika, s.a.v.s., uzeo ju i izvukao iz korica, a zatim se okrenuo prema Vjerovjesniku, s.a.v.s., prijeteći: "Ko će te zaštiti od mene?" Odgovorio mu je: "Uzvišeni Allah!" Beduin je ponovio dva ili tri puta: "Ko će te zaštiti od mene?", a Vjerovjesnik je, s.a.v.s., odgovarao: "Allah!" Beduin je tada vratio sablju u korice, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., pozvao je svoje drugove i obavijestio ih šta se desilo sa beduinom koji je sjedio pored njega, a on ga nije kaznio. Ma'mer kaže: "Katade je spominjao ovaj događaj dodajući da su neki Arapi željeli iz zasjede ubiti Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa su poslali ovoga beduina."

Tumačenje ajeta:

"...O vjernici, sjetite se Allahove blagodati prema vama kada su se neki ljudi htjeli vas dočepati...", i kazivanje o ovom beduinu koji se zvao Gavris ibn El-Haris zabilježeno je u vjero-dostojnom hadisu.

Ima i mišljenje da je ovaj ajet objavljen u vezi sa K'abom ibn El-Ešrefom i njegovim drugovima kada su željeli prevariti Vjerovjesnika, s.a.v.s., i njegove drugove u K'abovoj kući. Prenosi ga Ibn Ebi-Hatim.

Ima mišljenje da je objavljen vezano za pleme Benu en-Nedir kada su njegovi pripadnici željeli baciti stijenu na glavu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada im je on došao, tražeći pomoć od njih u isplati krvarine plemenu Beni-Amir, ali Uzvišeni Allah je otkrio Vjerovjesniku, s.a.v.s., ono o čemu su se oni bili dogovorili. Riječi Uzvišenog:

"I neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju!" znače: ko se osloni na Allaha on će mu biti dovoljan za njegove brige i sačuvat će ga i zaštititi od zla ljudi. Potom je naređeno Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da se uputi prema njima /plemenu Benu en-Nedir/, da ih opkoli kako bi ih porazio i prognao.

[245] Svako veliko drvo sa trnjem, drača, vrsta akacije.

* وَلَقَدْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ ٱثْنَىْ عَشَرَ نَقِيبًا ۖ وَقَالَ ٱللَّهُ إِنِّى مَعَكُمْ ۖ لَئِنْ أَقَمْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ
وَءَاتَيْتُمُ ٱلزَّكَوٰةَ وَءَامَنتُم بِرُسُلِى وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ ٱللَّهَ قَرْضًا
حَسَنًا لَّأُكَفِّرَنَّ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا
ٱلْأَنْهَٰرُ ۚ فَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٢﴾ فَبِمَا
نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ لَعَنَّٰهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَٰسِيَةً ۖ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ عَن
مَّوَاضِعِهِۦ وَنَسُوا۟ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ ۚ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ
إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۖ فَٱعْفُ عَنْهُمْ وَٱصْفَحْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾ وَمِنَ ٱلَّذِينَ
قَالُوٓا۟ إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ أَخَذْنَا مِيثَٰقَهُمْ فَنَسُوا۟ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ فَأَغْرَيْنَا
بَيْنَهُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ ٱللَّهُ بِمَا
كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾

Allah je prihvatio zavjet sinova Israilovih - a između njih bili smo postavili dvanaest star -ješina - i Allah je rekao: "Ja sam s vama! Ako budete molitvu obavljali i zekat davali, i ako budete u poslanike Moje vjerovali, pomagali im i drage volje zajam Allahu davali, sigurno ću prijeći preko hrđavih postupaka vaših i uvest ću vas u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći. A onaj među vama koji ni poslije ovoga ne bude vjerovao - s puta pravoga je skrenuo." /12/ "Ali, zato što su zavjet svoj prekršili, Mi smo ih prokleli i srca njihova okrutnim učinili. Oni su riječi s mjesta na kojima su bile uklanjali, a dobar dio onoga čime su bili opominjani izostavili. I ti ćeš kod njih, osim malo njih, neprestano na vjerolomstvo nailaziti, ali im oprosti i ne karaj ih! - Allah, uistinu, voli one koji čine dobro." /13/ Mi smo zavjet prihvatili i od onih koji govore: "Mi smo kršćani", ali su i oni dobar dio onoga čime su bili opominjani izostavili, zato smo među njih neprijateljstvo i mržnju do Sudnjeg dana ubacili; a Allah će ih sigurno obavijestiti o onome što su radili."/14/

Nakon što je Uzvišeni Allah naredio Svojim robovima, vjernicima da izvršavaju obaveze i zavjete koje je On od njih uzeo preko jezika svoga poslanika i roba Muhammeda, s.a.v.s., i nakon što im je naredio da se drže istine i pravednog svjedočenja i spomenuo im Svoje vidljive i skrivene blagodati prema njima usmjerivši ih Istini i Uputi, počinje im objašnjavati kako je bio uzeo zavjete od sljedbenika ranijih Knjiga: jevreja i kršćana, pa kada su ih oni prekršili, On ih je prokleo i odbio iz svog okrilja, stavljajući koprene na njihova srca kako ne bi stigli do Upute i Istinske Vjere,

a to su: korisno znanje i dobra djela. Tako Uzvišeni Allah kaže:

"Allah je prihvatio zavjet sinova Israilovih - a između njih bili smo postavili dvanaest starješina", znači plemenske vođe koji su prihvatili prisegu, slušanje i pokornost Allahu, Njegovu Poslaniku i Njegovj Knjizi. Tevrat u svojoj četvrtoj knjizi (Knjiga brojeva) spominje brojčano i poimenice ove plemenske starješine pojedinih plemena jevreja; starješina plemena Beni-Ruvbil (Ruben) bio je El-Jesur ibn Sadun (Elisur, sin Šedeurov), starješina plemena Beni-Šem'un (Šimun) bio je Šimval ibn Suriški (Šelumiel, sin Surišadajev), starješina plemena Beni--Jehuza (Juda) bio je El-Hašun ibn Imjazab (Nahšan, sin Aminadabov), starješina plemena Beni-Jesahir (Jisakar) bio je Šal ibn Saun (Netanel, sin Suarov), starješina plemena Beni-Zebulun (Zebulun) bio je Eljab ibn Halub (Eliab, sin Helonov), starješina plemena Beni-Ifrajm (Efrajim) bio je Menša ibn Amenhur (Elišama, sin Amihudov), starješina plemena Menša (Manaše) bio je Himlijail ibn Jersun (Gamaliel, sin Pedahsurov), starješina plemena Beni-Benjamin (Benjamin) bio je Ebijdin ibn Dždedun (Abidan, sin Gidonijev), starješina plemena Beni-Dan (Dan) bio je Džiajzer ibn Amijšizi (Ahiezer, sin Amišadajev), starješina plemena Beni-Ešar (Ašer) bio je Nehajil ibn Adžran (Pagiel, sin Okranov), strarješina plemena Beni-Kan (Gad) bio je Es-Sejf ibn Davajil (Elijasaf, sin Enanov) i starješina plemena Beni-Neftali (Naftali) bio je Edžze' ibn 'Iminan (Ahira,sin Enanov). Također i kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., uzimao prisegu od Ensarija na Akabi bilo je prisutno dvanaest poglavica; trojica iz plemena Evs i to: Usejd ibn El-Hudajr, S'ad ibn El-Hajseme i Rifa'a ibn Abdul-Munzir, a kaže se da su ga zamijenili Ebul-Hejsem ibn Et-Tejhan i deveterica iz plemena El-Hazredž: Ebu-Umame Es'ad ibn Zurare, S'ad ibn Er-Rebi', Abdullah ibn Revaha, Rafi' ibn Malik ibn El-'Adžlan, El-Bera' ibn M'arur, 'Ubade ibn Es-Samit, S'ad ibn 'Ubade, Abdullah ibn 'Amr ibn Haram i El-Munzir ibn 'Umer ibn Hunejš, neka je Uzvišeni Allah zadovoljan sa svima.

Ovi su bili vođe svojih plemena te noći prema Vjerovjesnikovom, s.a.v.s., naređenju i bili su ovlašćeni sklopiti ugovor i dati prisegu na poslušnost i pokornost za svoj narod Vjerovjesniku, s.a.v.s.

Buharija i Muslim bilježe hadis od Džabira ibn Sumure koji kaže: /84/ Čuo sam Vjerovjesnika, s.a.v.s., da kaže: "Neprestano će ljudi biti u napretku dok njima budu upravljali Dvanaesterica.", zatim je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao nešto što nisam čuo, pa sam pitao: "Šta je rekao Vjerovjesnik, s.a.v.s.?" Odgovorio je: "Svi su iz plemena Kurejš." Ovo je Muslimov tekst.

Značaj je ovoga hadisa u obznani radosne vijesti o dolasku dvanaesterice pravednih vladara koji će se držati istine i biti pravedni prema ljudima. Iz ovoga se ne razumijeva neophodnost njihovog neprekinuta slijeda jednih iza drugih. Ipak, četverica od njih bili su u nizu: Ebu-Bekr, Omer, Osman i Alija, Allah zadovoljan bio s njima. Među njima je Omer ibn Abdul-Aziz, u što nema sumnje kod imama, i neki od dinastija Abasija i Sudnji dan neće nastupiti dok se njihova vladavina ne ostvari. Jasno je da se među njih ubraja i najavljeni Mehdija koji je spomenut u hadisima koji su došli /do nas/. Navedeno je kako će njegovo ime biti podudarno imenu Vjerovjesnika, s.a.v.s., a ime njegovog babe imenu Vjerovjesnikovog babe, pa će ispuniti Zemlju pravdom i pravičnošću nakon što je bila ispunjena nepravdom i tiranijom.

Naravno, ovo nije onaj Očekivani Mehdija, u čije postojanje i u ponovnu pojavu iz podzemnog tunela u Somori vjeruju rafidije. To je nešto što nema nikakvog osnova i apsolutno ne postoji, ustvari je to samo fantazija ograničenih umova[246] i zamisao bolesnih maštanja. Također ovih dvanaest halifa nisu dvanaesterica imama za koje rafidije vjeruju da su bezgrješni. Ovi časni i odabrani ljudi nisu bili zadovoljni da se o njima tako govori, niti je iko od njih za sebe smatrao da je bezgrješan. Oni su posve čisti od svih izjava koje se njima pripisuju u kojima se podržavaju ove neistine i sami znaju da nisu bezgrješni, jer je bezgrješnost (ismet) svojstvena samo vjerovjesnicima. (Uistinu će Allah pomoći Svoju Vjeru, uzvisiti Svoju Riječ i ostvariti Istinu Svojim htijenjem, a muslimani će, uz Božiju volju, ponovo postati jedan narod, nadahnjujući se najboljim govorom, Govorom Uzvišenog Allaha i najboljom uputom, Uputom Muhammeda, s.a.v.s).[247]

Riječi Uzvišenog: ***"I Allah je rekao: Ja sam s vama!"***, tj. sa Mojom zaštitom i pomoći. ***"Ako budete molitvu obavljali i milostinju davali, i ako budete u poslanike Moje vjero-vali"***, tj. budete ih potvrđivali i prihvaćali;

"pomagali im", tj. budete im pomagali u Istini; ***"i drage volje zajam Allahu davali"***, a to je dijeljenje na Njegovom putu i žudnja za Njegovim zadovoljstvom,

"sigurno ću prijeći preko hrđavih postupaka vaših", tj. vaše će grijehe isbrisati, prekriti i oprostiti vam ih,

"i uvest ću vas u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći", tj. otklonit će od vas ono čega se pribojavate, a dat će vam ono čemu težite. Riječi Uzvišenoga:

"A onaj među vama koji ni poslije ovoga ne bude vjerovao - s puta pravoga je skrenuo", tj. ko se bude suprotstavio ovome zavjetu nakon

---

[246] To je dio zavjere šu'ubija /pokret koji propovijeda ravno-pravnost drugih islamskih naroda s Arapima ne priznajući im nikakve prednosti/, čija su srca puna zavisti i mržnje spram islama i muslimana, a poradi vezivanja emocija ljudi za nešto nepoznato i nepostojeće, kako bi oni ostali pasivni i napustili borbu na Allahovom putu očekujući da pojavi Očekivani Mehdija iz mraka ...? Jadan li je ovaj tunel osumnjičen za gutanje ovog nepostojećeg Mehdije: zaista on, a i vuk Jusufov, nevino su optuženi.

[247] Tekst koji se nalazi između zagrada moj je a ne tekst Ibn-Kesira, Allah mu se smilovao.

njegova zaključenja i potvrde i bude ga negirao, skrenuo je sa pravog puta i povratio se u zabludu. Tada Uzvišeni kaže: ***"Ali, zato što su zavjet svoj prekršili, Mi smo ih prokleli"*** - zbog njihovog kršenja zavjeta Mi smo ih udaljili od Upute. ***"...I srca njihova okrutnim učinili"***, pa ne mogu primiti pouku zbog grubosti i
okrutnosti srca. ***"Oni su riječi s mjesta na kojima su bile ukianjali"***, tj. oni su se odnosili prema Allahovim ajetima i tumačili suprotno onome kako su objavljeni govoreći da je Uzvišeni Allah rekao nešto što nije rekao; Allah nas od toga sačuvao.

"...a dobar dio onoga čime su bili opominjani izostavili", tj. izbjegavali su prakticirati svoju vjeru, pa su dospjeli do najprezrenijeg stanja, bez prave vjere i ispravnih djela.

"I ti češ kod njih, osim malo njih, neprestano na vjerolomstvo nailaziti", znači njihove spletke i prevare prema tebi i tvojim drugovima, kao kada su se dogovorili da mučki ubiju Allahovog Poslanika, s.a.v.s.; ***"ali im oprosti i ne karaj ih!"*** - ovo je suština pobjede.

"Allah, uistinu, voli one koji čine dobro" - misli se na oprost onome ko ti učini nažao. Katade kaže: Ovaj je ajet dokinut riječima Uzvišenog:
"Borite se protiv onih kojima je data Knjiga, a koji ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet..." (9:29)

Riječi Uzvišenog:
"Mi smo zavjet prihvatili i od onih koji govore: 'Mi smo kršćani'", preuzeli smo od njih obaveze i zavjete da će slijediti Poslanika, s.a.v.s., podržati ga i pomoći, da će vjerovati u svakog poslanika kojeg Allah pošalje na Zemlju, pa su postupili onako kako su postupili i jevreji, koji nisu ispunili zavjete i koji su prekršili ugovore. Zbog ovoga Uzvišeni kaže:
"ali su i oni dobar dio onoga čime su bili opominjani izostavili, zato smo među njih neprijateljstvo i mržnju do Sudnjeg dana ubacili;" tj. da će raznovrsne grupacije kršćana trajno biti u zavadi i neprijateljstvu, proglašavajući jedni druge nevjernicima i proklinjući jedni druge. Svaka se skupina suzdržava od druge ne dozvoljavajući joj pristup svome hramu, tako Melekije drže Jakubije za nevjernike, a tako i drugi ili Nestorijanci i Arjusije: svaka skupina smatra nevjerničkom onu drugu. Zatim Uzvišeni kaže:

"a Allah će ih sigurno obavijestiti o onome što su radili". Ovo je zaplašivanje i ujedno prijetnja kršćanima zbog laži koju su iznijeli na Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., pripisavši Uzvišenom Gospodaru, Svet je On i visoko iznad toga, da ima drugu i dijete. Uzvišen je Jedan, Jedini i Jedinstveni, Koji je utočište svakome, Koji nije rodio i rođen nije i Kojemu niko ravan nije.

يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ قَدۡ جَآءَكُمۡ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمۡ كَثِيرٗا مِّمَّا كُنتُمۡ تُخۡفُونَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَيَعۡفُواْ عَن كَثِيرٖۚ قَدۡ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٞ وَكِتَٰبٞ مُّبِينٞ ١٥ يَهۡدِي بِهِ ٱللَّهُ مَنِ ٱتَّبَعَ رِضۡوَٰنَهُۥ سُبُلَ ٱلسَّلَٰمِ وَيُخۡرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ بِإِذۡنِهِۦ وَيَهۡدِيهِمۡ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ١٦

"O sljedbenici Knjige, došao vam je Poslanik Naš da vam ukaže na mnogo šta što vi iz Knjige krijete, i preko mnogo čega će i prijeći. A od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna"/15/, "kojom Allah upućuje na puteve spasa one koji nastoje steći zadovoljstvo Njegovo i izvodi ih, po volji Svojoj, iz tmina na svjetlo i na pravi put im ukazuje."/16/

Uzvišeni Allah, u ime Svoga Uzvišenog Sopstva, obavještava da je On izaslao Svoga Poslanika Muhammeda, s.a.v.s., sa Uputom i Istinskom Vjerom svim stanovnicima Zemlje, bili oni Arapi ili nearapi, bili sljedbenici Knjige ili ne, pa Uzvišeni Allah kaže:
"O sljedbenici Knjige, došao vam je Poslanik Naš da vam ukaže na mnogo šta što vi iz Knjige krijete, i preko mnogo čega će i prijeći", tj. da ukaže u Knjizi na ono što su izmijenili, promjenili mu mjesto, dali mu svoje tumačenje ili izmislili na Allaha nešto, a mnogo je i prešutio onoga što su izmijenili, jer ukazivanje na to ne bi imalo neke važnosti. Hakim prenosi u Mustedreku od Ibn-Abbasa, r.a., da je rekao: Onaj ko ne vjeruje u kamenovanje za blud ne vjeruje ni u Kur'an, jer ne vodi računa o riječima Uzvišenog Allaha:
"O sljedbenici Knjige, došao vam je Poslanik Naš da vam ukaže na mnogo šta što vi iz Knjige krijete, *a kamenovanje je nešto od onoga što su oni sakrili."* Hakim zaključuje: "Ovaj je hadis vjerodostojnog lanca prenošenja, ali ga Buharija i Muslim nisu uvrstili u svoje zbirke." Zatim Uzvišeni Allah govori o Časnom Kur'anu, koji je objavio Svome Časnome Vjerovjesniku:
"A od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna, kojom Allah upućuje na puteve spasa one koji nastoje steći zadovoljstvo Njegovo", tj. puteve izbavljenja i sigurnosti,
"i izvodi ih, po volji Svojoj, iz tmina na svjetlo i na pravi put im ukazuje", tj. spašava ih od pogibelji i propasti, osvjetljujući im najjasniji put.

لَقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ ۖ
قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ ٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥ وَمَن
فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ۗ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ
وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ وَٱلنَّصَٰرَىٰ نَحْنُ أَبْنَٰٓؤُا۟ ٱللَّهِ
وَأَحِبَّٰٓؤُهُۥ ۚ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم ۖ بَلْ أَنتُم بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ ۚ يَغْفِرُ لِمَن
يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ
وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

"Nevjernici su oni koji govore: "Bog je - Mesih, sin Merjemin!" Reci: "Ko može spriječiti Allaha da, ako hoće, uništi Mesiha, sina Merjemina, i majku njegovu, i sve one koji su na Zemlji?" Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji i na onome što je između njih; On stvara što hoće, i Allah sve može."/17/ "Jevreji i kršćani kažu: "Mi smo djeca Božija i miljenici Njegovi." Reci: "Pa zašto vas On kažnjava zbog grijehova vaših?" A nije tako! Vi ste kao i ostali ljudi koje On stvara: kome hoće On će oprostiti, a koga hoće On će kazniti. Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji i na onome što je između njih, i Njemu će se svi vratiti./18/

Uzvišeni Allah govori o nevjerovanju kršćana i o tome kako oni predstavljaju Mesiha, sina Merjeminog (a on je samo rob među drugim Allahovim robovima i stvorenje među Njegovim stvorenjima) - da je on Bog. Uzvišeni Allah visoko je iznad onoga što oni govore. Dalje govori o Svojoj moći i snazi spram svih stvari i o tome kako su one pod Njegovom dominacijom i vlašću:

Reci: "Ko može spriječiti Allaha da, ako hoće, uništi Mesiha, sina Merjemina, i majku njegovu, i sve one koji su na Zemlji?", tj. ako bi to želio, ko Ga može spriječiti od toga i ko Ga može odvratiti od toga, a zatim kaže:

"Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji i na onome što je između njih; On stvara što hoće", tj. sve postojeće stvari Njegovo su vlasništvo i Njegovo stvaranje i On sve može. Ovo je meritoran odgovor Uzvišenog Allaha kršćanima, a zatim odgovara i jevrejima i kršćanima zbog njihovih laži i izmišljanja:

"I jevreji i kršćani kažu: "Mi smo djeca Božija i miljenici Njegovi", tj. mi vodimo porijeklo od Njegovih vjerovjesnika, a oni su Njegova djeca, a On ima poseban obzir prema njima, pa i nas voli, pa im Uzvišeni Allah odgovara: ***Reci: "Pa zašto vas On kažnjava zbog grijehova vaših?"***, tj. ako ste vi kao što kažete Njegova djeca i miljenici, pa zašto vam je onda spremio Vatru dže-henemsku poradi vašeg nevjerovanja, laži i izmišljanja? ***"A nije tako! Vi ste kao i ostali ljudi koje On stvara"***, tj. vi ste jednaki svojim primjerom među drugim ljudima, a Allah Uzvišeni će suditi svim Svojim robovima:

"kome hoće - On će oprostiti, a koga hoće - On će kazniti", tj. On čini ono što On hoće, i niko se ne može suprotstaviti Njegovu sudu, a On brzo svodi račune.

"Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji i na onome što je između njih, i Njemu će se svi vratiti.", tj. sve je u Njegovoj vlasti, pod Njegovom dominacijom i gospodstvom, Njemu se sve vraća, pa će On presuditi Svojim robovima onako kako On hoće, a On je Pravednik Koji nikome nepravdu ne čini.

يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَىٰ
فَتْرَةٍ مِّنَ ٱلرُّسُلِ أَن تَقُولُوا۟ مَا جَآءَنَا مِنۢ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ ۖ فَقَدْ جَآءَكُم
بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾

O sljedbenici Knjige, došao vam je Poslanik Naš - nakon što je neko vrijeme prekinuto slanje poslanika - da vam objasni, da ne biste rekli: "Nije nam doiazio ni onaj koji donosi radosne vijesti ni onaj koji opominje!" Pa, došao vam je, eto, onaj koji donosi radosne vijesti i koji opominje. - A Allah sve može./19/

Uzvišeni Allah obraća se sljedbenicima Knjige jevrejima i kršćanima, da im je poslao Svoga poslanika, Muhammeda, s.a.v.s., pečata vjerovjesnika i poslanika. Poradi ovoga Uzvišeni Allah kaže: ***"nakon što je neko vrijeme prekinuto slanje poslanika"***, tj. nakon dužeg vremenskog razmaka između njegova poslanja i Isaa, sina Merjeminog, a.s. Postoje različita mišljenja o dužini ovog vremenskog perioda /fetretun/. Buharija prenosi od Selmana El-Farisijje da je to šest stotina godina, a također prenosi i od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /85/ "Ja sam najpreči čovjek Isau, sinu Merjeminom, jer između mene i njega nema vjerovjesnika." U ovome je hadisu opovrgnuta tvrdnja onih koji smatraju da je poslije Isaa poslan vjerovjesnik po imenu Halid ibn Sinan. Namjera je bila istaći da je Uzvišeni Allah poslao Muhammeda, s.a.v.s., nakon što je neko vrijeme prekinuto slanje poslanika, pa je to bila potpuna blagodat, jer je bila goruća potreba za njim jer su nered i neznanje zavladali među Božijim robovima, osim malog broja sljedbenika Knjige koji se držao ostataka vjere prijašnjih vjerovjesnika. To je u jednom dijelu hadisa prenio imam Ahmed od 'Ijada, a on od El-Mudžaši'ija, r.a. - da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., držeći jedan govor, između ostalog, rekao i ovo: /86/ "...Allah je pogledao stanovnike Zemlje, pa ih je prezreo, i Arape i nearape, osim nekih ostataka jevreja", a u Muslimovom se tekstu kaže: "osim nekih sljedbenika Knjige". Općenito, prije poslanja

Muhammeda, s.a.v.s., kod svih stanovnika Zemlje vladao je metež i zbrkanost u vjeri, pa je on uputio sva stvorenja i Uzvišeni Allah ih je preko njega izveo iz tmina na svjetlo, ostavivši ih na svijetloj stazi i čistom vjerozakonu. Poradi toga Uzvišeni Allah kaže:

"da ne biste rekli: "Nije nam doiazio ni onaj koji donosi radosne vijesti ni onaj koji opominje!", tj. da se ne biste opravdavali ili govorili: "O, vi koji ste zamijenili i izmijenili svoju vjeru, nama nije došao neki poslanik koji bi nas obradovao dobrim i opomenuo nas na zlo!", jer vam je već došao onaj koji donosi radosne vijesti i onaj koji opominje - Muhammed, s.a.v.s.

"A Allah sve može." Ibn-Džerir zaključuje: "Značenje je: Ja, uistinu, mogu kazniti onoga ko je Meni nepokoran i nagraditi onoga ko Mi je poslušan."

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ
اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا
وَآتَاكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿٢٠﴾ يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ
الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا
يَا مُوسَىٰ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ وَإِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا
فَإِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنَّا دَاخِلُونَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْعَمَ
اللَّهُ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ ۚ وَعَلَى اللَّهِ
فَتَوَكَّلُوا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾ قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّا لَنْ نَدْخُلَهَا أَبَدًا مَا دَامُوا
فِيهَا فَاذْهَبْ أَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي
لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ
فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ ۗ فَلَا تَأْسَ عَلَى
الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾

A kad Musa reče narodu svome: "O narode moj, sjetite se Allahove blagodati prema vama kada je neke od vas vjerovjesnicima učinio, a mnoge vladarima, i dao vam ono što nijednom narodu nije dao" /20/; "O narode moj, udite u Svetu zemlju, koju vam je Allah dodijelio, i ne uzmičite nazad, pa da se vratite izgubljeni" /21/, oni rekoše: "O Musa! u njoj je nemilosrdan narod i mi u nju nećemo ući dok god oni iz nje ne izađu; pa, ako oni iz nje izidu, mi ćemo onda sigurno ući." /22/ Dva čovjeka koja su se Allaha bojala i kojima je On darovao milost Svoju - rekoše: "Navalite im na kapiju, pa kad kroz nju prođete, bit ćete sigurno pobjednici; a u Allaha se pouzdajte, ako ste vjernici!" /23/ "O Musa" - rekoše oni - "dok god su oni u njoj, mi nećemo u nju ulaziti! Hajte ti i Gospodar tvoj pa se bijte, mi ćemo ovdje ostati!" /24/ "Gospodaru moj" - reče Musa - "ja osim sebe imam moć samo nad bratom svojim; zato presudi nama i ljudima grješnim!" /25/ "Četrdeset godina oni će zemljom lutati" - reče On - "jer će im Sveta zemlja zabranjena biti, a ti ne tuguj za narodom grješnim!"/26/

Uzvišeni Allah govori o Svome robu i poslaniku s kojim je On govorio, Musau, sinu Imranovu, a.s., kada je on podsjetio svoj narod na blagodati Uzvišenog Allaha prema njima i Njegove darove koji su bili kod njih tako što im je ujedinio dobra i ovog svijeta i budućeg da bi ustrajali na pravome putu, pa Uzvišeni Allah kaže:

"A kad Musa reče narodu svome: "O narode moj, sjetite se Allahove blagodati prema vama kada je neke od vas vjerovjesnicima učinio," tj. kad god vam je neki vjerovjesnik umro, na njegovo mjesto bi došao drugi i to od vašeg oca Ibrahima, pa poslije njega sve do Isaa, a.s., koji je pečat vjerovjesnika jevreja, a zatim je Uzvišeni Allah poslao Objavu Pečatu svih vjerovjesnika, Muhammedu, sinu Abdullahovom, koji je porijeklom od Ismaila, sina Ibrahimovog, a.s., i on je časniji od svih vjerovjesnika i poslanika koji su njemu prethodili, neka su na njega i njih najodabraniji blagoslov i najpotpuniji spas.

Riječi Uzvišenog Allaha: ***"...a mnoge vladarima..."*** Abdur-Rezzak od Ibn-Abbasa prenosi: "Vladar je onaj ko ima slugu, ženu i kuću."

Mejmun ibn Mehran prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Ako je neki čovjek u jevrejskom narodu imao ženu, slugu i kuću nazivan je vladarom." Ibn-Ševzeb kaže: "Ako je neki čovjek među jevrejima imao stan, slugu i ako se od njega tražila dozvola za nešto, bio je vladar." Katade kaže: "Jevreji su bili prvi koji su uzimali sluge." Malik kaže: "Vladar je onaj ko ima kuću, slugu i ženu." U hadisu je navedeno: /87/ "Ko od vas osvane zdravog tijela, siguran u svome prebivalištu i sa opskrbom za taj dan, kao da mu je potčinjen cijeli ovaj svijet ."

Riječi Uzvišenoga: ***"i dao vam ono što nijednom narodu nije dao";*** znači nijednom narodu njihovog vremena jer su oni bili ljudi kojima je ukazana najviša počast, viša negoli i Grcima, Koptima i svim drugim narodima, kako kaže Uzvišeni Allah:

"Sinovima Israilovim smo Knjigu i vlast i vjerovjesništvo dali i lijepim jelima smo ih bili opskrbili, i iznad svih naroda ih uzdigli." (45:16) Namjera je kazati da su oni bili najbolji u svome vremenu, jer je ova zajednica /ummet/ časnija od njih, vrednija kod Allaha, njen vjerozakon je potpuniji, njen put je ispravniji, njen Vjerovjesnik je odabraniji, njeni vladari su veći, njena opskrba je obilnija, njeni imeci i djeca su brojnija, njena vlast je prostranija i njena slava je trajnija. Uzvišeni Allah kaže:

"I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi." (2:143)

Zatim Uzvišeni Allah govori o bodrenju jevreja od Musaa, a.s., da se bore na Allahovom putu i tako uđu u Jerusalem, koji je bio u njihovim rukama u vremenu njihovog oca Jakuba, koji se je sa sinovima i porodicom preselio u Egipat u danima vladavine Jusufa, a.s., gdje su neprekidno ostali sve do njihovog izlaska sa Musaom, kada su u njemu našli nemilosrdne Amaličane, koji su ga zaposjeli i uspostavili svoju vlast u njemu. Tada im Allahov poslanik, Musa, s.a.v.s., naređuje da uđu u njega boreći se protiv neprijetelja, ujedno donoseći im i radosnu vjest o uspjehu i pobjedi, ali oni su odstupili i nisu izvršili njegov imperativ, pa su kažnjeni odlaskom u pustinju i dugotrajnim lutanjem po njoj ne znajući kako da se orijentišu prema nekom cilju, čak četrdeset godina, kao kaznu za njihovu nehajnost spram naredbe Uzvišenog Allaha, pa Uzvišeni kaže, govoreći o Musau, da je rekao:

"O narode moj, uđite u Svetu zemlju", tj. čistu, a to je Jerusalem. Riječi Uzvišenog Allaha: "***koju vam je Allah dodijelio***", tj. koju vam je obećao preko vašeg oca Jakuba - da je ona nasljedsvo onih među vama koji budu vjerovali.

"...I ne uzmičite nazad", tj. ne odustajte od borbe na Allahovom putu.

"pa da se vratite izgubljeni". Oni rekoše: "O Musa! u njoj je nemilosrdan narod i mi u nju nećemo ući dok god oni iz nje ne izađu; pa, ako oni iz nje izađu, mi ćemo onda sigurno ući", tj. ispričali su se da je u ovome gradu jedan nemilosrdni narod, veoma moćan i snažan i mi ne možemo protiv njih ratovati, niti zauzeti grad dok su oni u njemu, pa ako oni izađu - iz njega mi ćemo ući, a u protivnom mi nemamo snage da izađemo na kraj s njima.

Riječi Uzvišenog Allaha:

"Dva čovjeka koja su se Allaha bojala i kojima je On darovao milost Svoju - rekoše: tj., nakon što su odbili da se pokore Uzvišenom Allahu i da slijede Allahova Poslanika, s.a.v.s., bodrila su ih dvojica ljudi kojima je bila darovana velika blagodat od Uzvišenog Allaha, a to je da su bili od onih koji su se bojali Allaha i strahovali od Njegove kazne; kaže se da su to bili Jušeu, sin Nunov i Kaleb, sin Jufnaov. To mišljenje zastupa Ibn-Abbas, i ne samo on, među ranijim i kasnijim generacijama, Allah im se smilovao. Oni su govorili:

"Navalite im na kapiju, pa kad kroz nju prođete, bit ćete sigurno pobjednici; a u Allaha se pouzdajte, ako ste vjernici!", tj. ako se oslonite na Allaha, ako budete izvršili Njegovu naredbu i budete slijedili Njegova poslanika, Allah će vas pomoći protiv vaših neprijatelja i ući ćete u grad koji je vama dodijeljen. Međutim, to na njih nije uopće djelovalo.

"O Musa" - rekoše oni - "dok god su oni u njoj, mi nećemo u nju ulaziti! Hajte ti i Gospodar tvoj pa se bijte, mi ćemo ovdje ostati!" Ovo je bilo njihovo odbijanje borbe i oponiranje njihovom poslaniku, s.a.v.s. Kako je velika razlika između Musaovog, a.s., naroda i drugova našeg vjerovjesnika, Muhammeda, s.a.v.s., i kako su oni lijepo odgovorili Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., na dan Bitke na Bedru kada se sa njima savjetovao oko borbe protiv skupine idolopoklonika koja je došla da zaštiti karavan koji je vodio Ebu-Sufjan. Nakon što je prošla mogućnost da zarobe karavan, a skupina idolopoklonika (koja je brojala između devet stotina i hiljadu ljudi) u kacigama i oklopima njima se primakla, riječ je uzeo Ebu-Bekr, r.a.

On je lijepo govorio, zatim su govorili još neki muhadžiri iz Meke, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., i dalje je pitao: "Dajte mi savjet i preporuku, o muslimani?", samo zato da bi saznao šta misle stanovnici Medine /ensarije/, koji su predstavljali većinu u muslimanskom taboru. S'ad ibn Mu'az je reagovao: "Ti kao da na nas aludiraš, Allahov Poslaniče? Tako mi Onoga Koji te poslao sa Istinom, kada bi ti od nas zatražio da pregazimo ovo more, pa ti u njega ušao, i mi bismo s tobom ušli i ni jedan jedini čovjek od nas ne bi izostao. Mi ne bježimo od susreta sa neprijeteljem sutra, mi smo izdržljivi u borbi i pouzdani u susretu s neprijateljem. Možda će ti tvoj Gospodar pokazati od nas nešto što će te obradovati, pa povedi nas sa Allahovim blagoslovom!" S'adove riječi su razveselile Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i to ga je raspoložilo.

Među onim koji su toga dana tako lijepo odgovorili bio je također i El-Mikdad ibn Amr El-Kendi, r.a., kako to prenosi imam Ahmed od Tarika ibn Šihaba /88/ - da je El-Mikdad rekao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., na dan Bitke na Bedru: Allahov Poslaniče, mi ti nećemo reći ono što su rekli jevreji Musau: "hajte ti i Gospodar tvoj pa se bijte, mi ćemo ovdje ostati!", već ti kažemo: "hajte ti i Gospodar tvoj pa se borite, a i mi ćemo se zajedno sa vama boriti". Također ga prenosi i od Abdullaha ibn Mes'uda, r.a., koji kaže: /89/ Vidio sam od El-Mikdada jedan prizor i više bih volio da sam ja to bio nego išta drugo; otišao je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., a on je proklinjao idolopoklonike, pa mu je rekao: "Allahov Poslaniče, mi ti ne kažemo ono što su rekli jevreji Musau: ***"hajte ti i Gospodar tvoj pa se bijte, mi ćemo ovdje ostati!"***, već ćemo se mi boriti s tvoje desne strane, s tvoje lijeve strane, ispred tebe i iza tebe. Vidio sam kako je lice Allahova Poslanika, s.a.v.s., zablistalo zbog toga i da ga je to obradovalo." Ovako ga prenosi El-Buhari u poglavlju o vojnim pohodima i u poglavlju o komentaru Kur'ana.

Riječi Uzvišenoga Allaha:

"Gospodaru moj", - reče Musa - "ja oslm sebe imam moć samo nad bratom svojim; zato presudi nama i ljudima grješnim!", znače da

nakon što su jevreji odbili borbu, Musa, a.s., rasrdio se na njih i proklinjao ih:

"Gospodaru moj", - reče Musa - "ja osim sebe imam moć samo nad bratom svojim"; tj. nema nikoga među njima ko bi me poslušao da se pokori Allahovom imperativu i odgovori na ono čemu ja pozivam, osim mene i brata moga Haruna.

"...zato presudi nama i ljudima grješnim!" El-'Avfi prenosi od Ibn-Abbasa: "Znači: okončaj između nas i njih." Tako kaže i Ed-Dahhak: "Okončaj između nas i njih i presudi među nama."

Riječi Uzvišenog Allaha:

"Četrdeset godina oni će zemljom lutati" - reče On - "jer će im Sveta zemlja zabranjena biti." Nakon što ih je Musa prokleo kada su odstupili od borbe, Allah im je dosudio zabranu ulaska u nju četrdeset godina. Tako su bili u pustinji neprekidno lutajući i ne znajući kako da izađu iz nje. U njoj su se desile čudne stvari i događaji počevši od oblaka koji su im hladovinu činili, i mane i prepelica koje su im same dolazile, pa do izbijanja tekuće vode iz tvrde stijene koju su nosili sa sobom na nekoj životinji, pa - kad ju je Musa udario svojim štapom - iz tog kamena je poteklo dvanaest vrela, koja su tekla za svako pleme po jedno; kao i druge nadnaravne pojave /mudžize/ kojima je Allah potvrdio i podržao Musaa, sina Imranovog. Tu je objavljen i Tevrat sa propisima koji su se na njih odnosili, zatim je umro Harun, a.s., a poslije njega - nakon tri godine - Musa, sagovornik Uzvišenog Allaha /kelimullah/, a.s. Tada im je Allah postavio Jušeu, sina Nunova, a.s., za vjerovjesnika i nasljednika /halifu/ Musa, sina Imranova. Većina jevreja u tom je periodu umrla. Ima mišljenje da niko od njih nije ostao osim Jušea i Kaleba. Kada je prošlo to vrijeme, Juše u je sa njima izašao iz pustinje, ili samo sa onim koji su preživjeli i sa novom generacijom, pa se uputio Jerusalemu i opsjeo ga. Njegovo oslobođenje bilo je u petak poslije ikindije, a kada se bilo primaklo vrijeme zalaska sunca, javila se bojazan da neće ući u Jerusalem. Jušeu je učio dovu: "Ti /sunce/ si potčinjeno Allahovom imperativu, a i ja sam. Allahu moj, zaustavi mi ga", pa ga je Allah Uzvišeni zadržao dok on nije zauzeo Jerusalem. Allah je naredio Jušeu, sinu Nunovu, da naredi Jevrejima da prilikom ulaska u Jerusalem uđu kroz njegovu kapiju u položaju sedžde, govoreći: ***"Oprosti!"***, tj. oprosti nam naše grijehe. Međutim, oni su izmijenili ono što im je bilo naređeno, pa su ušli puzući na svojim zadnjicama i govoreći: "Zrno pšenice!" Sve ovo je prethodilo u suri El-Bekare.[248]

Riječi Uzvišenog Allaha: ***"a ti ne tuguj za narodom grješnim!"*** utjeha su Musau, a.s., od njih, tj. ne žalosti se i ne tuguj nad njima zbog onoga kako im presudiš, jer oni to zaslužuju. U ovom kazivanju sadržan je prijekor jevreja, kao i otkrivanje njihovih sramota; njihovog suprostavljanja Allahu i Njegovu poslaniku, njihovo izbjegavanje borbe, njihova duhovna slabost da izdrže nasuprot neprijatelja u sukobu i borbi, iako je među njima bio Allahov Poslanik, s.a.v.s., s kojim je On govorio i kojeg je odabrao među stvorenjima toga vremena i koji im je obećavao pomoć i uspjeh. Usprkos ovome i onom što su vidjeli da je Allah uradio sa njihovim neprijateljem Faraonom, kaznivši ga, potopivši njega i njegovu vojsku, a oni su to gledali i uživali u tome i usprkos davnašnjem zavjetu i ugovoru, oni su odustali od borbe protiv stanovnika grada koji u poređenju sa gradovima Egipta nije jednak ni desetom dijelu broja njegovih stanovnika. Tako se pokazala njihova pokvarenost i prezrenost i oni usprkos ovome i dalje u svome neznanju lutaju i oni su omraženi Allahu i neprijatelji su Njegovi. Međutim, oni i pored toga još govore: "Mi smo djeca Božija i miljenici Njegovi", pa im je Uzvišeni Allah unakazio njihova lica, pretvorivši ih u svinje i majmune i spustivši na njih prokletstvo sve do ulaska u Vatru, gorivom ispunjenu, u kojoj će im dosuditi vječni boravak. Allahu Uzvišenom pripada svaka hvala i dobrota.

وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ٱبْنَيْ ءَادَمَ بِٱلْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا
فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ ٱلْءَاخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ
ٱللَّهُ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِنۢ بَسَطتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِى مَآ أَنَا۠ بِبَاسِطٍ يَدِىَ
إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّىٓ أُرِيدُ أَن تَبُوٓأَ بِإِثْمِى
وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلنَّارِ ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ لَهُۥ
نَفْسُهُۥ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُۥ فَأَصْبَحَ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٣٠﴾ فَبَعَثَ ٱللَّهُ غُرَابًا
يَبْحَثُ فِى ٱلْأَرْضِ لِيُرِيَهُۥ كَيْفَ يُوَٰرِى سَوْءَةَ أَخِيهِ ۚ قَالَ يَٰوَيْلَتَىٰٓ أَعَجَزْتُ
أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَٰذَا ٱلْغُرَابِ فَأُوَٰرِىَ سَوْءَةَ أَخِى ۖ فَأَصْبَحَ مِنَ ٱلنَّٰدِمِينَ ﴿٣١﴾

"I ispričaj im priču o dvojici Ademovih sinova, onako kako je bilo, kad su njih dvojica žrtvu prinijeli, pa kad je od jednog bila primljena a od drugog nije, ovaj je rekao: 'Sigurno ću te ubiti!' - 'Allah prima samo od onih koji su bogobojazni - reče onaj." /27/ "I kad bi ti pružio ruku svoju prema meni da me ubiješ, ja ne bih pružio svoju prema tebi da te ubijem, jer ja se bojim Allaha, Gospodara svjetova."/28/ "Ja želim da ti poneseš i moj i svoj grijeh i da budeš stanovnik u vatri. A ona je kazna za sve nasilnike."/29/ "I duša njegova navede ga da ubije brata svoga, pa ga on ubi i postade jedan od izgubljenih."/30/ "Allah onda posla jednog gavrana da kopa po zemlji da bi mu pokazao kako da zakopa mrtvo tijelo brata svoga. 'Teško meni!' - povika on - 'zar i ja ne mogu, kao ovaj gavran, zakopati mrtvo tijelo brata svoga!'I pokaja se."/31/

[248] To je u 58. ajetu komentara sure El - Bekare.

Uzvišeni Allah objašnjava posljedice gnusne nepravde, zavidnosti i tiranije u kazivanju o dvojici Ademovih sinova, Kabilu i Habilu; kako je jedan napao na drugoga i ubio ga nepravedno iz zavisti zato što mu je Allah darovao Svoju blagodat i primio njegovu žrtvu koju je on prinio iskreno Uzvišenom Allahu. Tako je uspio ubijeni Habil postići oprost grijeha i ulazak u Džennet, a ubica Kabil je štetovao na oba svijeta. Uzvišeni Allah kaže: ***"I ispričaj im priču o dvojici Ademovih sinova, onako kako je bilo"***, tj. ispričaj ovim jevrejima i njima primjerenim i sličnim zlikovcima i zavidnicima, srodnicima svinja i majmuna, kazivanje o dvojici Ademovih sinova..... Njegove riječi: ***"onako kako je bilo"***, tj. jasno i bez ikakve zamršenosti, laži, pretpostavke, promjene, dodavanja ili umanjivanja, kako i kaže Uzvišeni Allah: ***"To je, zaista, istinito kazivanje." (3:62)*** Kazivanje o njima dvojici, kako to navode mnogi iz ranijih i kasnijih generacija, desilo se ovako: Uzvišeni Allah propisao je Ademu, a.s., da udaje svoje kćeri za svoje sinove, zbog nužne potrebe. Međutim, kako kažu, u svakom porodu rađala su mu se dvojenčad, i to jedno muško i jedno žensko dijete, pa je on udavao žensko iz ovog poroda za muškarca iz drugog poroda. Sestra koja se rodila sa Habilom bila je manje lijepa, dok je sestra koja se rodila sa Kabilom bila prava ljepotica, pa ju je želio Kabil prisvojiti za sebe naspram svoga brata, ali je to Adem odbio, osim ako bi njih dvojica prinijeli žrtve /kurban/, pa onaj od kojega bude primljena njemu će pripasti. Tako su i uradili, ali je kurban primljen od Habila, a ne od Kabila, pa se desilo među njima ono o čemu kazuje Uzvišeni Allah u Svojoj Knjizi.

Ibni Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa: "U vjerozakonu objavljenom Ademu bilo je zabranjeno da se žensko uda za svoga brata blizanca, a naređeno da je oženi neko drugi od njene braće. U njega se nalazilo sve po dvoje djece, muško i žensko, sve dok mu se nisu rodili blizanci sa izrazito lijepom sestrom, i poslije njih blizanci sa manje lijepom sestrom. Brat manje lijepe je rekao: "Oženi me svojom sestrom, a ja ću tebe svojom." Drugi brat je odgovorio: "Ne, ja imam veće pravo na svoju sestru." Prinijeli su kurbane, pa je primljena od onoga koji je žrtvovao ovna, a nije primljena od onoga koji je žrtvovao usjeve, pa je on ubio svoga brata." Lanac prenošenja mu je dobar.

El-'Avfi prenosi od Ibni-'Abbasa: U njihovo vrijeme nije bilo siromaha kojemu bi se mogla dati milostinja /sadaka/, već samo kurban koji bi neko mogao žrtvovati. Tako su i dvojica Ademovih sinova, jedne prilike sjedeći, odlučila: Kada bismo mi prinijeli kurbane!? Tada kada bi neko prinio neki kurban i Allah bio zadovoljan sa tom njegovom žrtvom, On bi slao vatru koja bi ga progutala; u protivnom, ako Allah nije bio zadovoljan sa kurbanom, vatra ga ne bi doticala. Tako su i njih dvojica prinijeli kurbane. Jedan je bio stočar, a drugi zemljoradnik; stočar je prinio najboljeg i najdebljeg brava, a drugi je prinio nešto od svoje ljetine. Vatra je došla i spustila se između njih dvojice, pa je progutala ovcu, a ostavila usjeve. Ademov sin je rekao svome bratu: "Zar da ti hodaš među ljudima, a da oni znaju da si ti prinio kurban koji je primljen, a moj da je odbijen? Ne, tako mi Allaha, ljudi neće gledati u mene , a da ti budeš bolji od mene! Ja ću te, posigurno, ubiti!" Brat mu odgovori: "Kakav je moj grijeh? Allah prima samo do onih koji su dobri." Prenosi ga Ibi-Džerir. Ovo predanje ukazuje na to da prinošenje kurbana nije bilo poradi nekog razloga,niti poradi svađe zbog žene, kako je to ranije rečeno, a to je i vanjski smisao ovog kuranskog teksta:

"kad su njih dvojica žrtvu prinijeli, pa kad je od jednog bila primljena a od drugog nije, ovaj je rekao: 'Sigurno ću te ubiti!' - 'Allah prima samo od onih koji su bogobojazni' - reče onaj." Iz konteksta vidljivo je da se on rasrdio i osjetio zavist prema njemu zato što je bratov kurban primljen, za razliku od njegova. Općepoznato je kod većine (džumhur), da se onaj koji je žrtvovao ovcu zvao Habil, a onaj koji je žrtvovao hranu Kabil i da je od Habila primljena njegova ovca. Ibni-Abbas smatra da je to čak bio ovan kojim je iskupljen Ismail, a.s., koji je bio određen za žrtvu, što je i analogno, a Allah najbolje zna.

Riječi Uzvišenog Allaha: ***"Allah prima samo od onih koji su bogobojazni "***, tj. od onoga ko se Allaha boji u svome djelovanju. Prenosi Ibn Ebi- Hatim od Temima, znači Ibn-Malika El-Mekarrija: Čuo sam Ebu-Derda'a da kaže: "Kada bih bio siguran da je Uzvišeni Allah primio od mene jedan namaz, bilo bi mi draže od ovog svijeta i svega što je na njemu, jer Uzvišeni Allah kaže:

"Allah prima samo od onih koji su bogobojazni." Također, Ibn Ebi-Hatim prenosi od Mejmuna ibn Ebi-Hamze da je rekao: Sjedio sam kod Ebu-Vaila kad je ušao neki čovjek koji se zvao Ebu- 'Afif i bio je iz društva Mu'azovog. Upitao ga je Šekik ibn Seleme: "Zar nam nećeš ispričati nešto od Mu'az ibn Džebela?" Odgovorio je: Svakako, čuo sam ga gdje kaže: "Ljudi će biti zadržani na jednoj poljani, pa će neko povikati: 'Gdje su bogobojazni?' Pa će oni ustati u okrilju Milostivog, a On se od njih neće zastirati koprenama niti zakrivati." Upitao sam: "A ko su bogobojazni?" Odgovorio je: "To su ljudi koji su se čuvali idolopoklonstva i obožavanja kumira, oni su iskreno robovali Allahu Uzvišenom pa će produžiti u Džennet." Riječi Uzvišenog Allaha:

"I kad bi ti pružio ruku svoju prema meni da me ubiješ, ja ne bih pružio svoju prema tebi da te ubijem, jer ja se bojim Allaha, Gospodara svjetova", rekao je njemu njegov dobri brat od koga je Uzvišeni Allah primio kurban, zbog njegove bogobojaznosti, kada mu je onaj prijetio da će ga ubiti, iako se on ničim nije ogriješio prema njemu; tj. ja tebi neću istom mjerom uzvratiti na tvoj ružan postupak pa da ja i ti budemo jednaki u grijehu.

"Jer ja se bojim Allaha, Gospodara svjetova", da bih učinio ono što ti želiš učiniti, već ću se ja strpjeti nadajući se nagradi od Uzvišenog Allaha. Kaže Abdullah ibn Amr: "Tako mi Allaha, on je bio jači od njega, ali ga je zadržala njegova pobožnost."

Prenosi imam Ahmed od Bišra ibn Seida da je S'ad ibn Ebi-Vekkas rekao u vrijeme iskušenja za vladavine h. Osmana: /90/ Svjedočim da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Uistinu će biti smutnje i iskušenja. Onaj ko bude u tom vremenu sjedio bolji je od onoga ko bude stajao, a onaj koji bude stajao bolji je od onoga koji bude hodao, a onaj koji bude hodao bolji je od onoga koji bude žurio." Upitao sam: "A šta ako vidim da je neko ušao u moju kuću pa pruži ruku svoju prema meni da me ubije?" Odgovorio je: "Budi kao sin Ademov." Također ga prenosi i Et-Tirmizi i ocjenjuje ga kao hasen hadis, a prenosi ga i Ebu-Davud od Husejna ibn Abdur-Rahmana El-Ešdžaija da je on čuo S'ada ibn Ebi-Vekkasa, koji prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao /S'ad/ u ovome hadisu: /91/ "Allahov Poslaniče, šta misliš ako uđe u moju kuću i pruži ruku svoju prema meni da me ubije?" Dalje S'ad nastavlja: Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: Budi poput sina Ademovog" i citirao ajet:

"I kad bi ti pružio ruku svoju prema meni da me ubiješ, ja ne bih pružio svoju prema tebi da te ubijem, jer ja se bojim Allaha, Gospodara svjetova." Riječi Uzvišenog Allaha:

"Ja želim da ti poneseš i moj i svoj grijeh i da budeš stanovnik u vatri." "A ona je kazna za sve nasilnike", tj. grijeh moga ubojstva i svoj grijeh koji imaš otprije. Mudžahid za riječi Uzvišenog Allaha: ***"Ja želim da ti poneseš i moj (grijeh)"*** kaže: "S ubojstvom mene ***'i svoj grijeh'*** koji si ti imao prije toga."

Riječi Uzvišenog Allaha:

"I duša njegova navede ga da ubije brata svoga, pa ga on ubi i postade jedan od izgubljenih", tj. navede ga, učini mu lijepim i ohrabri ga na ubojstvo svoga brata, tj. poslije ove opomene i prijetnje. Riječi Uzvišenog Allaha:

"I postade jedan od iz-gubljenih", tj. na ovom i na vječnom svijetu, a ima li veće propasti od ove? Prenosi imam Ahmed od Abdullaha ibn Mesuda, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /92/ "Ne bude niko ubijen nepravedno, a da prvi Ademov sin nema udio u prolijevanju njegove krvi, jer je on prvi koji je počinio ubistvo." Prenose ga autori El-Kutu'bu - s - Sitte izuzev Ebu-Davuda.

Riječi Uzvišenog Allaha:

Allah onda posla jednog gavrana da kopa po zemlji da bi mu pokazao kako da zakopa mrtvo tijelo brata svoga. "Teško meni!" - povika on - "zar i ja ne mogu, kao ovaj gavran, zakopati mrtvo tijelo brata svoga!" I pokaja se. Es-Suddi prenosi svojim lancem prenošenja od ashaba, neka je Allah zadovoljan sa njima: Kada je izdahnuo dječak, brat ga je ostavio pod vedrim nebom, ne znajući kako da ga sahrani, pa je Allah poslao dva gavrana koji su bili braća, pa se oni pobiše i jedan ubi drugoga pa mu iskopa jamu pa posu zemlju preko njega. Kada je on to vidio, reče:

"Teško meni!" - povika on - "zar i ja ne mogu, kao ovaj gavran, zakopati mrtvo tijelo brata svoga!" Riječi Uzvišenog Allaha:

"I pokaja se." Hasan El-Basri kaže: "Uzvišeni Allah ga je uzdigao zbog njegova pokajanja nakon propasti."

U jednom hadisu navodi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /93/ "Nijedan grijeh nije tako opasan da bi Allah ubrzao kaznu za njega na ovom svijetu, pored onoga što je za izvršioca pripremio na vječnom, kao što su nasilje i prekidanje rodbinskih veza." U Kabilovom su postupku i jedan i drugi. Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti.

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ
فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ
جَمِيعًا ۚ وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم بَعْدَ ذَٰلِكَ
فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾ إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ
فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَن يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم
مِّنْ خِلَافٍ أَوْ يُنفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ۚ ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِي
الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٣٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِن قَبْلِ أَن تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ ۖ
فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٤﴾

"Zbog toga smo Mi propisali sinovima Israilovim: ako neko ubije nekoga koji nije ubio nikoga, ili onoga koji na Zemlji nered ne čini - kao da je sve ljude poubijao; a ako neko bude uzrok da se neđiji život sačuva - kao da je svim ljudima život sačuvao. Naši su im poslanici jasne dokaze donosili, ali su mnogi od njih, i poslije toga, na Zemlji sve granice zla prelazili."/32/ "Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine jeste: da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im se unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju. To im je ponižnje na ovom svijetu, a na onom svijetu čeka ih patnja velika"/33/, "ali ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se domognete! I znajte da Allah prašta i da je milostiv."/34/

Uvišeni Allah kaže: "Poradi toga što je Ademov sin ubio svoga brata nasilno i nepravično."

"Mi smo propisali sinovima Israilovim", tj. uzakonili smo im i objavili:

"Ako neko ubije nekoga koji nije ubio nikoga, ili onoga koji na Zemlji nered ne čini - kao da

je sve ljude poubijao; a ako neko bude uzrok da se nečiji život sačuva - kao da je svim ljudima život sačuvao", tj. ako neko ubije nekoga bez nekog motiva vezanog za odmazdu /kisas/ i bez toga da je taj počinio nered na Zemlji i bude vjerovao da je dozvoljeno ubiti nekoga bezrazložno, ko nije počinio nikakav zločin - taj kao da je sve ljude poubijao, jer on ne pravi razliku među ljudima; međutim, ako neko bude razlog da se nečiji život spasi, tj. spriječi ubistvo nekoga i bude stajao iza toga, onda su svi ljudi sigurni od njega u tom pogledu. Zbog ovoga Uzvišeni Allah kaže:

"kao da je svim ljudima život sačuvao". Prenose El-E'ameš i drugi od Ebu--Saliha, a on od Ebu Hurejrea, da je rekao: Otišao sam kod h. Osmana na dan kada su napali njegovu kuću i rekao: "Došao sam da ti pomognem", a borba je bila prekinuta, o vladaru pravovjernih. Odgovorio je: "O Ebu-Hurejre, da li bi te radovalo da sve ljude poubijaš i mene sa njima?" Odgovorio sam: "Ne." On nastavi: "Uistinu, ako ubiješ nekog čovjeka, kao da si sve ljude poubijao. Imaš dozvolu da se vratiš, nagrađen /od Allaha za svoj dolazak/ i bez ikakva grijeha" , pa sam se ja vratio i nisam se borio. Od Mudžahida se prenosi da kaže za onoga koji hotimično ubije vjernika i za kojeg će Allah pripremiti Džehennem kao kaznu, na njega će gnjev Svoj spustiti, proklet će ga i patnju mu veliku pripremiti: "Kada bi sve ljude poubijao ne bi imao veću kaznu od te", a za onoga koji bude uzrok da se nečiji život sačuva i koji kao da je svim ljudima život sačuvao, kaže: "Od onoga koji ne ubije nikoga svi su ljudi pošteđeni."

Riječi Uzvišenog Allaha: ***"Naši su im poslanici jasne dokaze donosili"***, tj. sa jasnim dokazima, znakovima i argumentima.

"...ali su mnogi od njih, i poslije toga, na Zemlji sve granice zla prelazili". Ovo je prijekor njima zbog toga što su činili zabranjene stvari i nakon toga, i pored toga što su za njih znali /da su zabranjene/, kao što su postupali oni iz plemena Benu-Kurejza, En-Nadir i drugi pripadnici plemena Benu-Kajnuka'a od jevreja koji su živjeli oko Medine. Oni su ratovali sa plemenima Evs i Hazredž kada bi došlo do ratova između njih u predislamskom periodu, a kada bi se rat završio, oni bi otkupljivali zarobljene i žalili ubijene. Uzvišeni Allah ih zbog toga kori u suri El-Bekare.[249]

Riječi Uzvišenog Allaha:

"Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju i koji nered na Zemlji čine jeste: da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im se unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju."

Vojevanje (el-muharebe) jeste suprotstavljanje i oponiranje i ono je podudarno sa nevjerovanjem, drumskim razbojništvom i prepadima, kao što se i nered na Zemlji odnosi na više vrsta zala.

Ovaj ajet, iako je objavljen o jednoj skupini iz plemena Urejna ili plemena Akl, općenito se odnosi na idolopoklonike i druge koji imaju ova obilježja, kako to prenose Buharija i Muslim od Enesa ibn Malika /94/, da je jedna grupa iz plemena Akl, njih osam, došla do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i dali mu prisegu na prihvatanje islama. Međutim, klima u Medini nije im odgovarala, pa su poobolijevali i oslabili. Potužili su se Allahovom na to Poslaniku, s.a.v.s., pa im je on predložio: "Kada biste otišli sa našim pastirima među deve, pa pili njihovu mokraću i mlijeko?" Odgovorili su: "Svakako", a zatim su otišli i pili njihovu mokraću i mlijeko i tako ozdravili. Međutim, ubili su pastira i pokupili deve. To je došlo do Allahovog Poslanika, s.a.v.s. On je poslao potjeru za njima , pa su sustignuti i dovedeni. Naredio je da im se odsijeku ruke i noge i usijanim ekserom probodu oči, a zatim da se bace na sunce dok ne umru. Ovo je Muslimov tekst hadisa, a u drugom tekstu njih dvojice se kaže: iz plemena Akl ili Urejne. U jednom tekstu ovog hadisa kaže se: /95/ "pa su bačeni na žegu i počeli su tražiti vodu, ali im nije data". Od Katade se prenosi da je rekao: "Bili su iz plemena Akl i plemena Urejna. Muslim ga prenosi preko Selmana Et-Tejmijja, od Enesa da je rekao: /96/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je da im se iskopaju oči samo zato što su oni iskopali oči pastirima.[250] Vidio sam jednog od njih kakao grize zemlju ustima, sve dok nisu pomrli i tada je objavljen ajet:

"Kazna za one koji protiv Allaha i Poslanika Njegova vojuju...*do kraja."* Također ga prenose Ebu--Davud, Nesaija i Tirmizija, koji ga ocjenjuje kao hasen sahih. U predanju od Ibn Ebi- Hatima Enes kaže: /97/ "...pa su se odmetnuli od islama, ubili pastira, otjerali deve, vršili prepade na putu i silovanja."

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Abdullaha ibn Omera ili 'Amra - u dilemi je jedan od prenosilac po imenu Junus - a on od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kazivanje o tome, tj. kazivanje o pripadnicima plemena Urejna i da je ajet o vojevanju protiv Allaha objavljen u pogledu njih. Također ga prenosi i Ebu-Davud.

Riječi Uzvišenog Allaha:

"...da budu ubijeni, ili razapeti, ili da im se unakrst ruke i noge odsijeku ili da se iz zemlje prognaju". Ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn-Abbasa: "Vođa muslimana može birati o onome koji potegne oružje na muslimane i bude vršio prepade na putu: ako hoće ubiti ga, ako hoće razapeti ga ili ako mu hoće noge i ruke unakrst odsjeći" - ili, ako hoće, prognati ga. Potpora je ovome mišljenju u činjenici da je čestica: /ili/ upotrijebljena u značenju odabira (lit-tahjiri), kao što je u drugim primjerima u Kur'anu, npr. riječi Uzvišenog Allaha koje govore o kazni za hotimični lov u vremenu obavljanja hadža:

[249] U 84. ajetu iz sure El - Bekare.

[250] Tj. kaznio ih je istom mjerom.

"Kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, kao kurban zakolje kod Kabe, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe ili postiti." (5:95) Sve je ovo prepušteno izboru, pa tako treba da bude i ovaj ajet. Što se tiče riječi Uzvišenog Allaha: ***"...ili da se iz zemlje prognaju"***, o njima Ata El--Horosani kaže: "Bit će prognan iz jednoga grada u drugi nekoliko godina, ali neće biti protjeran iz islamske države." Neki drugi smatraju da se pod progonstvom (nefj) misli na zatvor. Ibn-Džerir je ovdje odabrao mišljenje da se progna iz svoje pokrajine u drugu i da tamo bude zatvoren.

Riječi Uzvišenog Allaha:

"To im je poniženje na ovom svijetu, a na onom svijetu čeka ih patnja velika", tj. ovo što je spo-menuto o ubijanju, razapinjanju, sječenju nogu i ruku unakrst i progonu, poniženje je za njih među ljudima na ovom svijetu, pored velike kazne koju im je Allah pripremio na Sudnjem danu. Ovo podupire mišljenje onih koji smatraju da je ovaj ajet objavljen samo u vezi sa idolopoklonicima, a da se pripadnike islama odnosi hadis u Muslimovom Sahihu od Ubade ibn Samita, r.a., koji kaže: /98/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., uzeo je prisegu od nas kao što ju je uzeo od žena: da nećemo Allahu nikoga ravnim smatrati, i da nećemo krasti, i da nećemo bludničiti, i da nećemo djecu svoju ubijati, niti ih jedan drugima podmetati. Onaj od vas koji to ispuni ima nagradu kod Uzvišenog Allaha, a onaj koji bude učinio nešto od toga, pa ne bude kažnjen - to mu je otkup. Slučaj onoga kojeg pokrije Allah - Njemu pripada: ako htjedne, On će ga kazniti; a ako htjedne, On će mu oprostiti." Prenose ga Muslim, Ibn-Madže i Tirmizija, koji ga ocjenjuje kao hasen - garib.

Ibn-Džerir kaže: Oni imaju u ovozemaljskom životu kaznu, a na onom svijetu imat će još veću kaznu, tj. ako se ne pokaju zbog tih svojih postupaka prije nego što umru. Riječi Uzvišenoga:

"...ili ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se domognete! I znajte da Allah prašta i da je milostiv" - prema mišljenju onih koji kažu da se odnose na idolopoklonike sasvim su jasne. Što se pak tiče muslimana koji budu vojevali protiv Allaha na ovaj način, pa ako se pokaju prije nego što ih se domogne, sa njih spada obaveznost izvršenja smrtne kazne, razapinjanja i odsijecanja noge. O tome da li će se odsjeći ruka ili ne, postoje dva mišljenja kod učenih; vanjski smisao ajeta nužno zahtijeva obustavu svega i tako su postupali ashabi, kao Alija i Ebu-Musa El-Eš'ari za vrijeme njegova namjesništva nad Kufom u vrijeme vladavine h. Osmana.

Ibn Ebi-Hatim prenosi da je Eš-Ša'di rekao: Harise ibn Bedr Et-Temimi iz Basre činio je nered na Zemlji i vojevao protiv Allaha, pa se obratio nekim ljudima od Kurejšija, među kojima su bili Hasan ibn Alija, Ibni Abbas i Abdullah ibn Džafer, onda su se oni obratili h. Alji, ali je on odbio pomilovati ga, pa je on otišao kod Se'ida ibn Kaisa El-Emedanija i ostavio da se brine za njega o njegovoj kući i porodici, a zatim je otišao Aliji i rekao: "O vladaru pravovjernih, šta misliš o onome ko je vojevao protiv Allaha i Poslanika Njegova i nered na Zemlji činio?" H. Alija je proučio ove ajete zaključno sa:

"...ali ne i za one koji se pokaju prije nego što ih se do-mognete!", pa mu je napisao pomilovanje.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَٱبْتَغُوٓاْ
إِلَيْهِ ٱلْوَسِيلَةَ وَجَٰهِدُواْ فِى سَبِيلِهِۦ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ
لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لِيَفْتَدُواْ بِهِۦ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ
ٱلْقِيَٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾ يُرِيدُونَ أَن يَخْرُجُواْ مِنَ
ٱلنَّارِ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنْهَا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٧﴾

"O vjernici, Allaha se bojte i tražite ono što će vas Njemu približiti, i na putu Njegovu se borite da biste postigli što želite."/35/ "Kad bi sve ono što je na Zemlji bilo u posjedu nevjernika, i još toliko, i htjeli da se otkupe od patnje na onom svijetu, ne bi im se primilo. Njih čeka muka nesnosna."/36/ "Željet će oni da iz vatre izađu, ali im iz nje izlaska neće biti, za njih će biti patnja neprestana."/37/

Uzvišeni Allah govori naređujući Svojim robovima da Ga se boje, a pod bogobojaznošću (takva), kada je ona uvezana sa pokornošću Njemu, podrazumijeva se ustezanje i napuštanje zabranjenih stvari. Poslije toga Uzvišeni Allah kaže:

"... i tražite ono što će vas Njemu približiti". Ibn-Abbas kaže: "El-vesile""jeste bliskost". Katade kaže: "Približujte Mu se pokoravajući Mu se i čineći ono što će Ga zadovoljiti."[251]

---

[251] Opširno sam obradio ovo pitanje u svojoj knjizi: "Et - tevessul ila hakitati et tevessul"; "Dolazak do suštine posredovanja". Ukratko ga sažimam u sljedećem: Hvala Allahu, blagoslov i spas Allahovom Poslaniku i onome ko njega podržava

Ovo je problem u kojem su potonje generacije /Halef/ odstupile od stavova ranijih generacija /Selef/ i usmjerile se pravcima za koje je malo reći da nisu na tragu Dobrih prethodnika /Selefi - salih/ i da nemaju nikakavo vjerozakonsko utemeljenje osnovano na nečemu iz ^asnog Kur'ana i Vjerodostojnog Hadisa. Takav je slučaj sa svime u čemu se oni razilaze sa Selefom. Halef se okrenuo slijeljenju ličnih mišljenja, pretpostavki i stavova. Ako se prihvataju za Kur'an, onda daju svoja tumačenja ajeta unoseći značenja koja su neprihvatljiva, pa tumače po svome naho|enju i odstranjuju ono što im se prohtije, a kada se žele pozvati na neki hadis, tada uzmaju one me|u kojima i najjači ima velike slabosti, a još više i apokrifne, izmišljene, ništavne i one koji nemaju nikakve osnove. Ja samo ne znam da li to oni svjesno čine ili iz neznanja. "Ako znaš, to je onda nesreća, a ako ne znaš - nesreća je još veća." Kao da su oni i Selef na potpuno suprotnim stranama i neće se moći približiti osim ako to Allah bude htio, a Allahu to nije veliko i teško. Zatim kažem, tražeći pomoć od Uzvišenog Allaha: Et-Tevessul; Posredovanje je dvovrsno: 1. ono koje ima uporište u Vjerozakonu i 2. ono koje je zabranjeno. Ono koje ima uporište u Vjerozakonu /et - tevessul el - mešru/ jeste ono

"El-vesile" /riječ spomenuta o ovome ajetu/ sredstvo je pomoću kojeg stižemo do postizanja cilja. "El-vesile", također je vlastito ime za najviši stepen u Džennetu, koji pripada isključivo Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i koji je mjesto njegova boravka u Džennetu; ona je najbliže dženetsko mjesto do Arša /Allahova prijestolja/. Utvrđeno je u Buharijinom Sahihu putem Muhammeda ibn El-Munkedira, od Džabira ibn Abdullaha da je rekao: Kazao je Allahov Poslanik, s.a.v.s: /99/ "Ko bude učio, kada čuje poziv na namaz: Allahu moj, Gospodaru ovog savršenog poziva i nastupajućeg namaza, podari Muhammedu 'vesilu' i prednost i proživi ga na hvale vrijednom položaju /mekamen mahmuden/ koje si mu Ti obećao, bit će mu dostupno moje zauzimanje na Sudnjem danu." U Muslimovom Sahihu je predanje od Abudullaha ibn 'Amra, ibn 'Asa, koji kaže da je čuo Vjerovjesnika, s.a.v.s., da kaže: /100/ "Kada čujete mujezina, izgovarajte ono što i on izgovara, a zatim donesite blagoslov /salavat/ na mene, jer, uistinu, onaj ko donese jedan salavat na mene, Allah donese na njega deset, i tražite meni "vesilu", a ona je položaj u Džennetu koji će biti samo za jednog među Allahovim robovima i ja se nadam da ću biti taj rob, a onom ko bude meni tražio "vesilu" bit će dostupno moje zagovaranje."

Prenosi Ibn-Merdevejh od Ebu-Se'ida El-Hizrija da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /101/ "Uistinu, vesila je jedan stepen kod Allaha iznad kojeg nema stepena pa tražite od Uzvišenog Allaha da mi da vesilu iznad Njegovih stvorenja."

Riječi Uzvišenog Allaha:

"...i na putu Njegovu se borite da biste postigli što želite", tj. naređuje im Uzvišeni da se bore protiv neprijatelja među nevjernicima i idolopoklonicima koji su odstupili od pravog puta motivišući ih na to onim što je pripremio za borce na Njegovom putu, Sudnjega dana od uspjeha i spasa, neprolazne, sigurne i veličanstvene sreće u visokim odajama u Džennetu koji će nastanjivati, u kojem im se odjeća neće habati, niti će im mladost prolaziti, a zatim Uzvišeni Allah govori o opomeni i kazni koju je pripremio za svoje neprijatelje, nevjernike:

"Kad bi sve ono što je na Zemlji bilo u posjedu nevjernika, i još toliko, i htjeli da se otkupe od patnje na onom svijetu, ne bi im se primilo. Njih čeka muka nesnosna", tj. kada bi neko od njih došao na Sudnji dan sa količinom zlata kolika je Zemlja i sa još istom takvom količinom da se time otkupi od Allahove kazne, Allah mu to ne bi primio i neće biti nikoga ko bi mogao otkloniti niti izbjeći kaznu. Zbog ovoga Uzvišeni Allah kaže:

"Njih čeka muka nesnosna", tj. ona koja pričinjava bol.

"Željet će oni da iz vatre izađu, ali im iz nje izlaska neće biti, za njih će biti patnja neprestana", kao što kaže Uzvišeni Allah:

"...kad god pokušaju zbog jada iz nje izići, bit će u nju vraćeni" (22:22), tj. u svoju vječnu i trajnu kaznu, i oni neće imati nikakva izlaza iz nje niti će je iko moći odbiti od njih. Buharija i Muslim prenose od Enesa ibn Malika da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /102/ Bit će doveden čovjek od stanovnika Vatre, pa će biti upitan: "O sine Ademov, kakvo si našao da ti je prebivalište?" Odgovorit će: "Najgorim prebivalištem." Bit će upitan: "Bi li se otkupio zlatom, količinom koja

---

koje je propisao Uzvišeni Allah i dostavio Svome Poslaniku, s.a.v.s., i ono je trovrsno: **1**. posredovanje putem bića Uzvišenog Allaha, putem Njegovih Uzvišenih Atributa i putem Njegovih Savršenih Imena, **2**. posredovanje putem dobrih djela onoga koji traži posredovanje i **3**. posredovanje putem dove vjernika jednih za druge. Nema razlike ako je od gore prema dole ili je obrnuto. Ono što je praktikovao Muhammed, s.a.v.s., njegovi drugovi, i muslimani prvih i odabranih stoljeća, to praktikuju svi oni koji će slijediti njihov pravac do Sudnjeg dana. Zabranjeno je posredovanje /"et - tevessul el - memnu"/ to je ono koje nije propisao uzvišeni Allah, niti ga je dostavio Svome Poslaniku, s.a.v.s., a niti je poznato iz prakse ashaba, ako posredovanje putem ličnosti stvorenja, bilo da se Allah preklinje sa njima, bilo da se oni postave kao posrednici između Allaha i Njegovih stvorenja poradi pružanja dova ili uzimanja njih radi približavanja Allahu, a poradi ispunjenja potreba. I oni traže i mole Uzvišenog Allaha njihovom dobrotom, mimo Njega, ovome dobre preko čijih se duša traži posredovanje kod uzvišenog Allaha . On je uzeo Sebi i oni su kod Njega na velikom stepenu, ako Bog da, a ovaj svoj stepen oni su postigli samo preko svojih dobrih djela, pa bilo bi svrsishodnije za one koji traže posredovnje kada bi radili dobra kako su radili ti čije posredovanje traže i tada bi vidjeli da su njihova dobra djela najbolje sredstvo posredovanja i približavanja Uzvišenom Allahu. Mimo Njega, šejtan ih je skrenuo sa ispravnog i pravog puta pa misle da njihov Gospodar nije milostiv, blag i da ne oprašta osim preko upliva ovih koje oni smatraju posrednicima...! Dok na Uzvišenog Allaha ne može djelovati niko, On je Onaj Koji uzima u zaštitu i od Koga niko ne može zaštititi biti. On je Onaj Koji zna poglede koji kradomice u ono što je zabranjeno gledaju, a i ono što drugi kriju, tako da On nije u nekoj potrebi da Ga neko upoznaje i da Mu predstavlja Njegova stvorenja: "A kako ne bi znao Onaj Koji stvara, Onaj Koji sve potanko zna, Koji je o svemu obaviješten." (67:14) Tako oni smatraju da vladari ne ispunjavaju potrebe ljudi bez nečijeg posredovanja kod njih, poredeći svoga Stvoritelja sa ovim vladarima, Bože sačuvaj. Navodeći umnogome ove neosnovane i neodržive dokaze, kažu: "Kao što je potrebno onome koji se obraća vladarima da za njega posreduje neko kod njih ko uživa ugled i poštovanje kod vladara, tako isto i mi trebamo tražiti intervenciju kod Uzvišenog Allaha putem Njegovih miljenika mimo Njega vjerovjesnicima, evlijama i dobrima, kako bi nam On ispunio naše potrebe." Ovako oni porede Svemoćnog Stvoritelja Koji zna ono što je na nebesima i na Zemlji Koji je obaviješten o svemu i Koji radi ono što želi sa jadnim i nemoćnim stvorenjem koje ne raspolaže ničim naspram Uzvišenog Allaha i koje ima atribute nesavršenstva koji su apsurdni za Uzvišenog Allaha da bi bio opisan njima, katkada rob može biti neznalica ili zulumćar, ili škrt ili imati potrebu za uzajamnim interesima s onima koji za njega intervenišu, kao i druge atribute nesavršenstva pored tih. [to se, pak, tiče Uzvišenog i Slavljenog Allaha, On je čist od svih ovih ovozemaljskih i bezvrijednih svojstava. On, neka je Slavljen, ima Uzvišene Atribute i Savršena Imena, Pa nakon ove očito velike razlike između stvorenog i Stvoritelja u pogledu njihovih svojstava - da li je dozvoljeno poređiti stanje onoga koji traži posredovanje od Allaha i onoga koji traži posredovanje od robova, Bože sačuvaj! Uistinu, Uzvišeni Allah ne potrebuje nikakve posrednike i On je neovisan o svjetovima, sam samcat, bez sudruga. On je bliži Svome robu od vratne žile kucavice, a posredovanje može biti za nekoga ko je daleko, dok nas Uzvišeni Allah obavještava da je On blizu: "A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na pravom putu." (2.186) Pa nema nikave potrebe za posredovanje kod Njega, izuzev dobrih djela koja nas približavaju Njemu i ovo je ono što je sukladno Allahovom htijenju kroz posredovanje koje je utemeljeno u Vjerozakonu, a koje je maločas spomenuto. Allah je Onaj Koji upućuje na ispravnost.

je jednaka Zemlji?" Odgovorit će: "Da, moj Gospodaru." Uzvišeni Allah tadaće reći: "Lažeš, Ja sam tražio od tebe manje od toga, pa nisi izvršio." I bit će naređeno da se vodi u Vatru."

Prenose imam Ahmed i Muslim od Zejda ibn Suhejba El-Fekira, a on od Džabira ibn Abdullaha da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao da će neki ljudi izaći iz Vatre i ući u Džennet. Upitao sam Džabira ibn Abdullaha: "Uzvišeni Allah kaže:

"Željet će oni da iz vatre izađu, all im iz nje izlaska neće biti." Odgovorio je: "Pročitaj početak ajeta":

"Kad bi sve ono što je na Zemlji bilo u posjedu nevjernika, i još toliko, i htjeli da se otkupe...", do kraja ajeta ***"...zar to nisu oni koji ne vjeruju?"***

وَٱلسَّارِقُ
وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقْطَعُوٓا۟ أَيْدِيَهُمَا جَزَآءًۢ بِمَا كَسَبَا نَكَٰلًا مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ
عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾ فَمَن تَابَ مِنۢ بَعْدِ ظُلْمِهِۦ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ ۗ
إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾

"Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove, neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Allaha! A Allah je silan i mudar." /38/ "A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi se - Allah će sigurno oprostiti. Allah, doista, prašta i milostiv je." /39/ "Ti sigurno znaš da samo Allah ima vlast na nebesima i na Zemlji. On kažnjava onoga koga hoće, a prašta onome kome hoće. Allah sve može." /40/

Uzvišeni Allah govori i naređuje odsijecanje ruke kradljivcu i kradljivci. Neki pravnici Zahirijjske pravne škole smatraju obaveznim odsijecanje ruke kradljivcu, bilo da ukrade malo ili mnogo, zbog općenitosti ovog ajeta: ***"Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove"***, ne uzimajući u obzir količinu vrijednosti /nisab/ i stepen sigurnosti ukradene stvari, već samo da je izvršena krađa. Oni to argumentuju hadisom koji prenose El-Buhari i Muslim od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /103/ "Prokleo Allah kradljivca, ukrade jaje pa mu se odsiječe ruka ili ukrade uže pa mu se odsiječe ruka."

Većina, pak, uzima u obzir nisab ukradene stvari, mada i među njima postoji razlika o njegovoj količini. Tako imam Malik smatra da je nisab tri dirhema, kako je to utvrđeno u Buhariji i Muslimu od Ibn-Omera /104/: da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., odsijecao ruku za štit čija je cijena bila tri dirhema. Imam Šafija smatra da je nisab jedna četvrtina dinara, ili jednaka protuvrijednost toga u nekretninama ili robi, a i sve više od toga. Argument je za to predanje Buharije i Muslima od h. Aiše, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /105/ "Ruka kradljivca odsijeca se za jednu četvrtinu dinara i više." Muslim prenosi od h. Aiše, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /106/ "Ruka kradljivca odsijeca se samo za jednu četvrtinu dinara i više." Oni zaključuju: "Hadis koji govori o cijeni štita koja je bila tri dirhema nije u suprotnosti sa ovim, jer se tada jedan dinar sastojao od dvanaest dirhema, pa su ta tri dirhema bila jedna četvrtina dinara." Ovo mišljenje su zastupali Omer, Osman i Alija, a također i Omer ibn Abdul-Aziz, El-Lejs ibn S'ad, El-Evzaija, Eš-Šafi'i, Ishak ibn Rahovejh po predanju Ebu-Sevra i Davud ibn Alija Ez-Zahirijj.

Imam Ahmed ibn Habel smatra de su obje ove vrijednosti:četvrtina dinara i tri dirhema obavezujuća vjerozakonska tumačenja (responsa), pa onome ko ukrade jedno od toga ili njegovu protuvrijednost odsijeca se ruka. Imam Ahmed prenosi od h. Aiše da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /107/ "Odsijecajte za četvrtinu dinara, a ne odsijecajte za manje od toga", a tada je jedna četvrtina dinara predstavljala tri dirhema, a jedan dinar dvanaest dirhema. Nesaijin tekst ovog hadisa je: /108/"Ne odsijeca se ruka za manje od vrijednosti jednog štita." H. Aiša je upitana: "Koliko košta jedan štit?" Odgovorila je: "Jednu četvrt dinara."

Imam Ebu-Hanifa, njegovi učenici Ebu-Jusuf, Muhammed i Zufer, a također i Sufjan Es-Sevri, Allah im se smilovao, smatraju da je vrijednost nisaba deset nepatvorenih, kovanih dirhema i to argumentuju time da je vrijednost štita zbog kojeg je odsječena ruka kradljivcu u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., bila deset dirhema, kako je preneseno od Ibn-Abbasa, da je rekao: "Vrijednost štita, u vrijeme Vjerovjesnika, s.a.v.s., bila je deset dirhema." Prenosi ga Ibn-Merdevejh, a zatim prenosi i od 'Amra ibn Šuajba, od njegova babe, od njegova dede, od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /109/ "Ne odsijeca se ruka za manje od vrijednosti jednog štita", a vrijednost štita bila je deset dirhema. Zbog opreza bolje je uzeti više, jer kazne se ne izvršavaju ako postoje ikakve sumnje.

Većina daje sljedeće odgovore na hadis na koji se pozivaju predstavnici Zahirijjske pravne škole, od Ebu-Hurejrea: /110/ "ukrade jaje pa mu se odsijeca ruka, ili ukrade uže pa mu se odsiječe ruka": (prvi) da je derogiran hadisom koji prenosi h. Aiša; međutim, o ovome postoji polemika, jer je neophodno razjasniti datum izgovora; (drugi) da je to hadis koji se tumači /muevvel/, pa je to željezno jaje i mornarsko uže. To mišljenje zastupa El-E'ameš, kako to prenose El-Buharija i drugi od njega; (treći) da je ovo metod postupnosti u krađi, od manjeg ka većem, zbog kojeg se odsijeca ruka. Moguće je da je ovo navedeno samo kao obavijest o tome kako je to bilo u predislamskom periodu, kada su odsijecali ruku i za malo i za mnogo,

pa je proklet kradljivac koji žrtvuje svoju skupocjenu ruku za beznačajne stvari.[252]

Također spominju da je Ebul-Ala El-Me'arri, nakon što je došao u Bagdad, postao poznat po tom što je stvarao nejasnoće pravnicima zbog njihovog određivanja nisaba za krađu od jedne četvrtine dinara, pa je o tome spjevao stihove:

Za ruku se daje krvarina od pet stotina zlatnika
pa kako da bude odsječena porad četvrtine dinara.
Oprečnost koju moramo prešutjeti i tražiti zaštitu našeg Gospodara od Vatre.[253]

Odgovorio mu je sudac Abdul-Vehhab El-Maliki, Uzvišeni Allah mu se smilovao, riječima: "Dok je bila povjerljiva - bila je vrijedna a kada je prevarila - ostala je ponižena." Poradi ovoga Uzvišeni Allah kaže:

"Neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Allaha! A Allah je silan i mudar", tj. kazna, za nevaljao postupak koji su učinili uzimajući od svijeta imetak svojim rukama, odgovara odsijecanju onoga čime su se pomogli pri tome, kao opomena od Allaha, tj. kao primjerna kazna (radi odvraćanja drugih) od Allaha zbog činjenja toga. ***"A Allah je silan"***, tj. u Njegovoj osveti, ***"i mudar"*** - u Njegovoj naredbi, zabrani, ozakonjenju i moći.

Zatim Uzvišeni Allah kaže:

"A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi se - Allah će sigurno oprostiti. Allah doista prašta i milostiv je", tj. onome ko se poslije krađe pokaje Uzvišeni će Allah oprostiti ono što je između Njega i Njegova roba, a kada su u pitanju imeci ljudi, to se mora njima povratiti ili nadoknaditi - prema mišljenju većine (džumhur).

Prenosi imam Ahmed od Abdullaha ibn Amra: /111/ da je neka žena ukrala u vrijeme Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa je dovedena onima koje je pokrala. Pitali su: "Allahov Poslaniče, ova žena nas je pokrala?" Pripadnici njenog plemena branili su je: "Mi ćemo dati otkupninu za nju." Allahov Poslanik, s.a.v.s., presudio je: "Odsijecite joj ruku!" Oni su insistirali: "Otkupit ćemo je za pet stotina dinara!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., ponovio je: "Odsijecite joj ruku!", pa joj je odsječena desna ruka. Ona je upitala: "Allahov Poslaniče, ima li za mene pokajanja?" Odgovorio je: "Da, ti si danas čista od grijeha kao na dan kada te je majka tvoja rodila." Tada je Uzvišeni Allah objavio iz sure El-Maide:

"A onome ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi se - Allah će sigurno oprostiti. Allah doista prašta i milostiv je." Ime je ove žene koja je ukrala Mahzumijja, a ovaj hadis koji govori o njoj zabilježen je i u Buharijinom i Muslimovom Sahihu.

Zatim, Uzvišeni Allah kaže:

"Ti sigurno znaš da samo Allah ima vlast na nebesima i na Zemlji", tj. On je sudija mudri, Čiju presudu niko ne može osporiti i On čini ono što On hoće.

"On kažnjava onoga koga hoće, a prašta onome kome hoće. Allah sve može."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ لَا يَحۡزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِي ٱلۡكُفۡرِ مِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا بِأَفۡوَٰهِهِمۡ وَلَمۡ تُؤۡمِن قُلُوبُهُمۡۛ وَمِنَ ٱلَّذِينَ هَادُواْۛ سَمَّٰعُونَ لِلۡكَذِبِ سَمَّٰعُونَ لِقَوۡمٍ ءَاخَرِينَ لَمۡ يَأۡتُوكَۖ يُحَرِّفُونَ ٱلۡكَلِمَ مِنۢ بَعۡدِ مَوَاضِعِهِۦۖ يَقُولُونَ إِنۡ أُوتِيتُمۡ هَٰذَا فَخُذُوهُ وَإِن لَّمۡ تُؤۡتَوۡهُ فَٱحۡذَرُواْۚ وَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ فِتۡنَتَهُۥ فَلَن تَمۡلِكَ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ شَيۡـٔٗاۚ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَمۡ يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمۡۚ لَهُمۡ فِي ٱلدُّنۡيَا خِزۡيٞۖ وَلَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٞ ﴿٤١﴾ سَمَّٰعُونَ لِلۡكَذِبِ أَكَّٰلُونَ لِلسُّحۡتِۚ فَإِن جَآءُوكَ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُمۡ أَوۡ أَعۡرِضۡ عَنۡهُمۡۖ وَإِن تُعۡرِضۡ عَنۡهُمۡ فَلَن يَضُرُّوكَ شَيۡـٔٗاۖ وَإِنۡ حَكَمۡتَ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُم بِٱلۡقِسۡطِۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُقۡسِطِينَ ﴿٤٢﴾ وَكَيۡفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِندَهُمُ ٱلتَّوۡرَىٰةُ فِيهَا حُكۡمُ ٱللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوۡنَ مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَۚ وَمَآ أُوْلَٰٓئِكَ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٤٣﴾ إِنَّآ أَنزَلۡنَا ٱلتَّوۡرَىٰةَ فِيهَا هُدٗى وَنُورٞۚ يَحۡكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ ٱلَّذِينَ أَسۡلَمُواْ لِلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلۡأَحۡبَارُ بِمَا ٱسۡتُحۡفِظُواْ مِن كِتَٰبِ ٱللَّهِ وَكَانُواْ عَلَيۡهِ شُهَدَآءَۚ فَلَا تَخۡشَوُاْ ٱلنَّاسَ وَٱخۡشَوۡنِ وَلَا تَشۡتَرُواْ بِـَٔايَٰتِي ثَمَنٗا قَلِيلٗاۚ وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾

O Posaniče, neka te ne zabrinjava to što brzo nevjerovanje ispoljavaju oni koji ustima svojim govore "Vjerujemo!" a srcem ne vjeruju, i jevreji, koji izmišljotine mnogo slušaju i koji tuđe riječi rado prihvataju, a tebi ne dolaze, koji smisao riječima s mjesta njihovih izvrću i govore: "Ako vam se ovako presudi, onda pristanite na to, a ako vam se ne presudi, onda nemojte pristati!" A onoga koga Allah želi u njegovoj zabludi ostaviti, ti mu Allahovu naklonost ne možeš nikako osigurati. To su

[252] Dajem prednost mišljenju Ibn-Kesira kada kaže: "Moguće je da je ovo navedeno samo kao obavijest o tome kako je to bilo u predislamskom periodu, kada su odsijecali ruku i za malo i za mnogo." Svakako da Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije odsijecao ruku zbog jajeta ili užeta, već za štit, čija je vrijednost bila tri dirhema. To je naredio, a zabranio je za manje od toga, kako to navode El-Buhari i Muslim. Tako je i Osman odsijecao ruku za kraju limunova koji su bili procijenjeni na tri dirhema.

[253] Neki pjesnik mu je odgovorio:

Vrijednost poštenja je najskuplja,
prezrenost prevare je najjeftinija,
pa shvati mudrost Stvoritelјevu.

oni čija srca Allah ne želi očistiti; njih na ovom svijetu čeka poniženje, a na onom svijetu patnja golema. /41/ "Oni mnogo laži slušaju i rado ono što je zabranjeno jedu; pa ako ti dođu, ti im ili presudi ili se okreni od njih; ako se okreneš od njih, oni ti ne mogu nimalo nauditi. A ako im budeš sudio, sudi im pravo jer Allah voli pravedne." /42/ "A otkud da oni traže od tebe da im sudiš kad imaju Tevrat, u kome su Allahovi propisi? Oni ni poslije presude tvoje ne bi bili zadovoljni, jer nisu nikakvi vjernici." /43/ "Mi smo objavili Tevrat, u kome je uputstvo i svjetlo. Po njemu su jevrejima sudili vjerovjesnici, koji su bili Allahu poslušni i čestiti ljudi, i učeni, od kojih je traženo da čuvaju Allahovu knjigu, i oni su nad njom bdjeli. Zato se, kad budete sudili, ne bojte ljudi, već se bojte Mene, i ne zamjenjujte riječi Moje za nešto što malo vrijedi! A oni što ne sude prema onom što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici."/44/

Ovi ajeti objavljeni su o onima koji brzo nevjerovanje ispoljavaju i napuštaju pokornost Allahu i Njegovu Poslaniku, dajući prednost svojim nazorima i htijenjima nad vjerozakonima Uzvišenog Allaha,

"oni koji ustima svojim govore 'Vjerujemo!' a srcem ne vjeruju", tj. vjerovanje ispoljavaju svojim jezikom, a srca su im pusta i prazna i lišena njega i ovo su licemjeri.

"...i jevreji" neprijatelji islama i njegovih sljedbenika, a svi ovi su: ***"koji izmišljotine mnogo slušaju"***, tj. slažu se sa njima ***"i koji tuđe riječi rado prihvataju, a tebi ne dolaze"***, tj. pristaju uz druge ljude, a u tvoje društvo ne dolaze, Muhammede. Ima mišljenje da su oni dolazili da slušaju i da su to prenosili drugim ljudima koji nisu bili prisutni kod tebe, a tvoji su neprijatelji.

"...koji smisao riječima s mjesta njihovih izvrću", tj. neprikladno ih tumače i svjesno izmjenjuju, nakon što su ih shvatili.

"...i govore: Ako vam se ovako presudi, onda pristanite na to, a ako vam se ne presudi, onda nemojte pristati!" Ovo je objavljeno o dvojici jevreja koji su počinili blud, a oni su izmijenili odredbu iz Allahove Knjige koja je bila kod njih, o kamenovanju oženjenih i udatih koji počine blud. To su izvmuli i dogovorili se međusobno o kazni od sto udraca bičem, mazanjem garom i jahanju na magarcu natraške. Kada se desio taj događaj poslije Hidžre, obojicq su rekli: "Dodite da mu se obratimo", tj. Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., "pa ako presudi bičevanje i mazanje garom, onda pristanite i to učinite dokumentom između vas i Allaha, a on će biti Allahov Vjerovjesnik, koji je među vama tako presudio, a ako vam presudi kamenovanje, ne slijedite ga u tome."

O tome su zabilježeni i hadisi. Malik prenosi od Nafia, a on od Abdullaha ibn Omera, r.a.: /112/ "Jevreji su došli do Allahova Poslanika, s.a.v.s., i spomenuli kako su među njima neki čovjek i žena počinili blud. Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitao ih je: "Šta o kamenovanju nalazite u Tevratu?" Odgovorili su: "Javno ih posramimo i budu bičevani." Abdullah ibn Selam je reagovao: "Lažete, u njemu je spomenuto kamenovanje. Donesite Tevrat!" Donijeli su ga i otvorili, a neko je od njih stavio ruku na ajet koji je govorio o kamenovanju bludnika i pročitao ajet prije i ajet poslije. Abdullah ibn Selam mu je rekao: "Podigni ruku!" Podigavši je ukazao se ajet o kamenovanju. Povikali su: "Istinu si rekao, Muhammede, u njemu je ajet o kamenovanju." Allahov Poslanik je naredio /izvršenje kazne/, pa su kamenovani, a ja sam vidio čovjeka kako se presavija preko žene štiteći je od kamenja." Prenose ga El-Buhari i Muslim (a ovo je Buharijin tekst), Ebu-Davud, Ahmed i Ibn-Džerir. Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije donio presudu po propisima iz Tevrata poradi ukazivanja neke počasti njima stoga što su vjerovali u njegovu autentičnost, već je to bila posebna objava od Uzvišenog Allaha njemu, s.a.v.s., da ih to upita, kako bi ih primorao da priznaju postojanje kod njih onoga što su bili tajili, negirali i što nisu praktikovali dugi period. I nakon što su pristali na to , iako su znali da suprotno postupaju zbog svoga iskrivljavanja, protivljenja i poricanja Knjige koja je bila kod njih i u čiju su autentičnost vjerovali , tako da je njhovo okretanje presudi Poslanika, s.a.v.s., bilo samo njihov hir i želja da se on usaglasi sa njihovim stavovima, a ne zato što su vjerovali da je ispravno to šta će on presuditi, rekli su: ***"Ako vam se ovako presudi"***, tj. bičevanje i mazanje garom ***"onda pristanite na to"***, tj. prihvatite to,

"a ako vam se ne presudi, onda nemojte pristati!", tj. da ga primite i slijedite. Uzvišeni Allah kaže:

"A onoga koga Allah želi u njegovoj zabludi ostaviti, ti mu Allahovu naklonost ne možeš nikako osigurati. To su oni čija srca Allah ne želi očistiti; njih na ovom svijetu čeka poniženje, a na onom svijetu patnja golema. Oni mnogo laži slušaju", tj. neistine ***"i rado ono što je zabranjeno jedu"***; tj. haram, a misli se na uzimanje mita. Ibn-Mes'ud i drugi kažu: "To jest, kako će Allah očistiti srce i odazvati se nekome ko ima ovo negativno svojstvo. Zatim Uzvišeni kaže Svome Vjerovjesniku, s.a.v.s.: ***"...pa ako ti dođu"***, tj. tražeći presudu od tebe,

"ti im ili presudi ili se okreni od njih; ako se okreneš od njih, oni ti ne mogu nimalo nauditi", tj. nisi grješan ako ne presudiš među njima, jer to što traže od tebe da im presudiš nema za cilj slijeđenje i prihvatanje Istine, već samo želju da to bude podudarno sa njihovim hirovima. Ibni-Abbas i

jedna grupa tabiina smatra da je ovaj ajet derogiran riječima Uzvišenog:

"I sudi im prema onom što Allah objavljuje." (5:49)

"A ako im budeš sudio, sudi im pravo", tj. po istini i pravdi, iako su oni zulumčari koji su odstupili od puta istine i pravde, ***"jer Allah voli pravedne."***

Zatim Uzvišeni Allah kritikuje njihove pogrešne stavove i bolesne ambicije zbog napuštanja Knjige koju imaju i u čiju autentičnost vjeruju i za čije slijeđenje smatraju da im je naređeno zauvijek, i u isto vrijeme zbog njihova okretanja onome što smatraju neispravnim i neobavezujućim za njih:

"A otkud da oni traže od tebe da im sudiš, kad imaju Tevrat, u kome su Allahovi propisi? Oni ni poslije presude tvoje ne bi bili zadovoljni jer nisu nikakvi vjernici." Potom Uzvišeni Allah pohvaljuje Tevrat koji je objavio Svome robu i poslanika Musau, sinu Imranovu, a.s.:

"Mi smo objavili Tevrat, u kome je uputstvo i svjetlo. Po njemu su jevrejima sudili vjerovjesnici, koji su bili Allahu poslušni", tj. nisu napuštali propise Tevrata, izmjenjivali ih ili ih iskrivljivali, ***"i čestiti ljudi, i učeni"***, tj. pobožni među njima i njihovi učeni ljudi

"od kojih je traženo da čuvaju Allahovu Knjigu", tj. kojima je data Allahova Knjiga na čuvanje za koju im je bilo naređeno da je stave na svjetlo dana i da po njoj postupaju

"I oni su nad njom bdjeli. Zato se, kad budete sudili, ne bojte ljudi, već se bojte Mene", tj. ne bojte se njih, već se bojte Mene

"I ne zamjenjujte riječi Moje za nešto što maio vrijedi! A oni što ne sude prema onom što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici." O ovome imaju dva mišljenja o kojima će objašnjenje doći poslije.

DRUGI POVOD OBJAVE OVIH AJETA

Ebu-Dža'fer ibn Džerir prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Ajeti iz sure El-Maide, u kojima su i riječi Uzvišenog: ***"... ti im ili presudi ili se okreni od njih..."***, do ***"...pravedne"***, objavljen je zbog krvarine plemena Benun-Nedir i plemena Benu-Kurejza naime, ubijeni iz Benun-Nedira bili su ugledni ljudi i za njih se isplaćivala potpuna krvarina, a za ubijene pripadnike plemena Kurejza isplaćivalo se pola krvarine, pa su tražili od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da im presudi u tome. Tako je Uzvišeni Allah objavio to o njima, pa ih je Allahov Poslanik, s.a.v.s., time potaknuo na Istinu i učinio jednaku krvarinu u tom slučaju. Allah najbolje zna koje je od toga bilo.

El-'Avfi prenosi od Alije ibn Ebi-Talhe El-Valija, on od Ibn-Abbasa, da su ovi ajeti objavljeni o dvoje jevreja koji su počinili blud, kako je već prethodilo. Vjerovatno su se ova dva povoda desila u isto vrijeme, pa su objavljeni ovi ajeti o tome svemu, a Allah najbolje zna. Zbog ovoga poslije je rekao:

"Mi smo im u njemu propisali: glava za glavu, i oko za oko" i do kraja. Ovo osnažuje predanje da je povod objave vezan za problem odmazde /kisas/, a Allah, neka je slavljen i uzvišen, najbolje zna.

Riječi Uzvišenog:

"A oni što ne sude prema onom što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici." El-Bera' ibn 'Azib, Huzejfe ibn El-Jeman, Ibn-Abbas i drugi, smatraju da su objavljene sljedbenicima Knjige, a Hasan dodaje: "A i nama su obavezujuće." Abdur-Rezzak prenosi svojim lancem prenošenja od Ibrahima[254] da je rekao: "Ovi su ajeti objavljeni sljedbenicima Knjige, a Uzvišeni Allah zadovoljan je da se odnose i na ovu zajednicu (ummet)." Prenosi ga Ibn-Džerir.

Alija ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao o riječima Uzvišenog:

"A oni što ne sude prema onom što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici." "Ko zaniječe ono što je objavio Uzvišeni Allah nevjernik je, a ko prizna Objavu, ali ne sudi po njoj - tiranin je i grješnik." Prenosi ga Ibn-Džerir i odabira mišljenje da se pod ajetom misli na sljedbnike Knjige ili one koji negiraju Allahov sud (hukm) objavljen u Knjizi. Eš--Ša'bi dodaje: "muslimanima". Od Ataa se prenosi da je rekao o riječima Uzvišenog: ***"oni su pravi nevjernici"***. "Nevjerovanje nad nevjerovanjem."[255] Od Tavusa se prenosi: "Nije to nevjerovanje koje izvodi iz vjere (milleta)." Preko Tavusa se prenosi od Ibn-Abbasa: "Nije to nevjerovanje /kufr/ na koje vi mislite." Prenosi ga El-Hakim u Mustedreku i kaže: "Vjerodostojan /sahih/ po uvjetima Buharije i Muslima, premda ga oni ne navode."

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَآ أَنَّ ٱلنَّفْسَ بِٱلنَّفْسِ وَٱلْعَيْنَ بِٱلْعَيْنِ وَٱلْأَنفَ بِٱلْأَنفِ وَٱلْأُذُنَ بِٱلْأُذُنِ وَٱلسِّنَّ بِٱلسِّنِّ وَٱلْجُرُوحَ قِصَاصٌ ۚ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِۦ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُۥ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾

"Mi smo im u njemu propisali: glava za glavu, i oko za oko, i nos za nos, i uho za uho, i zub za zub, a da rane treba uzvratiti. A onome ko od odmazde odustane, bit će mu od grijeha iskupljenje. Oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio pravi su nasilnici." /45/

---

[254] Možda je to Ibrahim En-Nehai.

[255] Tavus i Ata kažu: "Nevjerovanje /kufr/ nad nevjerovanjem, tiranija /zulum/ nad tiranijom i grijeh /fisk/ nad grijehom."

Riječi Uzvišenog Allaha:
"Mi smo im u njemu propisali: glava za glavu, i oko za oko" u tekstu Tevrata, tj. ubija se osoba za osobu, izbija se oko za oko, odsijeca se nos za nos i čupa se zub za zub. Oni /jevreji/ nisu dozvoljavali pripadniku plemena Benu-Kurejza da se osveti pripadniku plemena Benun-Nadir, već su pri-bjegavali isplaćivanju krvarine, kao što su suprotno postupali i u propisu Tevrata, koji su imali zapisanog kod sebe, o kamenovanju oženjenog bludnika pribjegavajući onome što su uobičajili: kazni bičevanja, mazanja garom i javnog sramoćenja. Poradi ovoga Uzvišeni je tamo rekao:
"A oni što ne sude prema onom što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici", jer oni namjerno negiraju Allahov propis svjesno mu se protiveći i suprotstavljajući, a ovdje On kaže:
"Oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio pravi su nasilnici", jer nisu pomogli oštećenom /mazlum/ da ostvari svoje pravo kod onoga koji ga je oštetio /zalim/ u stvari za koju je Allah naredio pravičnost i jednakost između svih. Međutim, oni su se suprotstavili tome i učinili su nasilje uskrativši pravo jedni drugima.

Ovim ajetom mnogi poznavaoci osnova prava (usulul-fikh) i sami pravnici (fukaha) dokazuju da je vjerozakon koji je došao prije važeći i za nas, ukoliko je potvrđen i ukoliko nije dokinut. To je poznat stav kod većine učenjaka . Hasan El-Basri kaže: "To se odnosi na njih, ali i na sve ljude općenito." Prenosi ga Ibni Ebi-Hatim. Svi se imami pozivaju na općenitost ovog časnog ajeta kao argument da muškarca treba pogubiti zbog ubistva žene. Tako je navedeno i u hadisu koji prenose En-Nesai i drugi, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., napisao u pismu Amr ibn Hazmu /113/ da se muškarac ubija zbog ubistva žene. Drugi hadis glasi /114/: "Muslimani su međusobno jednaki u krvi." Ovo je stav većine učenjaka. Ebu-Hanifa, Uzvišeni Allah mu se smilovao, pozivajući se na općenitost ovog ajeta smatra da se ubija musliman zbog ubistva nevjernika koji je štićenik islamske države (zimija) i da se ubija slobodan čovjek zbog ubistva roba. Većina /džumhur/ ima suprotan stav o tome. El-Buhari i Muslim prenose od zapovjednika pravovjernih, Alije, Allah zadovoljan sa njim bio, a on od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /115/ "Musliman se ne ubija zbog nevjernika." Kada je u pitanju rob, od prvih su generacija /selef/ prenesena mnogobrojna predanja da oni nisu dovodili u vezu roba sa slobodnim čovjekom, niti su ubijali slobodnog čovjeka zbog ubistva roba. O tome govore i hadisi koji nisu vjerodostojni.[256] Eš-Šafi'i navodi konsenzus /idžma/ koji je suprotan stavu Hanefija u tome. Međutim, nije nužno iz toga zaključiti neispravnost njihova stava, bez nekoga argumenta koji bi specificirao značenje časnog ajeta.

Riječi Uzvišenoga: ***"...a da rane treba uzvratiti"***. Alija ibn Ebi- Talha prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Ubija se osoba za osobu, izbija se oko za oko, odsijeca se nos za nos, čupa se zub za zub, a rana se ranom uzvraća i u ovome su jednaki slobodni muslimani, i ljudi i žene međusobno, ako je namjerno izvršeno ubistvo ili nešto manje od toga. U ovome su jednaki i robovi, njihovi ljudi i žene međusobno, ako je namjerno izvršeno ubistvo ili nešto manje od toga." Prenose ga Ibn-Džerir i Ibn Ebi-Hatim.

VAŽNO PRAVILO

Ranjavanje nekada može biti u zglavak (što pro-uzrokuje gubitak nekog ekstremiteta), pa je neophodna odmazda /kisas/ na osnovu konsenzusa, kao što je odsijecanje ruke, noge, šake, stopala i sl. Ako je rana napravljena na kosti, a ne na zglobu, imam Malik, Allah mu se smilovao, kaže: "Zato se izvršava odmazda, osim ako je u pitanju stegno, jer postoji strah od opasnosti." Ebu-Hanifa i njegova dva učenika kažu: "Nema odmazde ni u čemu kada su u pitanju kosti, osim zbog zuba." Argument tome je hadis Rebie bint En-Nadr, nad kojom je Allahov Poslanik, s.a.v.s., dosudio odmazdu zbog toga što je slomila sjekutić službenici, premda je službenikina porodica to oprostila i odustala od odmazde. Ovaj hadis bilježe El-Buhari i Muslim. Eš-Šafi'i kaže: "Apsolutno ne treba nikakva odmazda kada su u pitanju kosti." Ovaj stav je prenesen i od Omera ibn El-Hattaba i Ibn-Abbasa, a zastupali ga i Ata, Eš-Šabi, El-Hasan El-Basri, Ez-Zuhri, Ibrahim En-Nehajj i Omer ibn Abdul-Aziz. Za to su se opredijelili i Sufjan Es-Sevri i El-Lejs ibn S'ad, a to je ono što je poznato kao mezheb imam Ahmeda.

Zatim kažu /učeni/: "Nije dozvoljeno vršiti odmazdu zbog ranjavanja sve dok ne zaraste rana žrtve, jer ako bi se osvetio prije potpunog zacjeljivanja, pa mu se rana poveća i proširi, on više nema nikakvo pravo na odmazdu." Argument je za to hadis koji prenosi imam Ahmed od Ibn-Šuajba, on od svog oca, a on od svog djeda /116/, da je neki čovjek ubo rogom drugog u koljeno, pa je ovaj drugi otišao Vjerovjesniku, s.a.v.s., i zatražio: "Dozvoli mi da se osvetim." Odgovorio mu je: "Kada se oporaviš i ozdraviš." Međutim, ponovo je došao i insistirao: "Dozvoli mi da se osvetim", pa mu je dozvolio. Poslije je došao i rekao: "Allahov Poslaniče, ostao sam šepav." Odgovorio mu je: "Ja sam ti bio zabranio, a ti me ne posluša. Allah te udaljio i povećao ti šepavost!" A zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio da žrtva vrši odmazdu sve dok u potpunosti ne ozdravi. Samo Ahmed prenosi ovaj hadis.

PITANJE: Ako bi žrtva izvršila odmazdu nad počiniocem, pa ovaj od toga umre? Žrtva nema nikakve odgovornosti kod Malika, Šafije, Ahmeda ibn Hanbela i to je stav većine ashaba, tabiina i drugih. Ebu-Hanifa

[256] Kažem: "Ko ubije svoga roba mi njega ubijemo, a onaj ko mu odsijeće nos mi mu odsijecamo nos. Ovako je navedeno i u hadisu. Pogledaj našu napomenu u prvom tomu kod komentara 178. i 179. ajeta iz sure El - Bekare.

kaže: "Dužnost je isplatiti krvarinu iz imetka onoga koji je izvršio odmazdu." Amir, Eš-Šabi, Ata, Tavus i drugi smatraju: "Porodica onog koji je izvršio odmazdu dužna je isplatiti krvarinu." Ibn-Mesu'd, Ibrahim En-Nehai, El-Hakem ibn Utejbe i Osman El-Busti zaključuju: "Sa izvršioca odmazde otpada dio krvarine shodno napravljenoj rani, a ostatak preko toga dužan je dati iz svog imetka."

Riječi Uzvišenoga: *"**A onome ko od odmazde odustane, bit će mu od grijeha iskupljenje.**"* Ibni-Abbas kaže: "A ako od odmazde odustane, to će biti iskupljenje onome ko je ranu nanio, a nagrada kod Uzvišenog Allaha onome ko je ranjen bio." Prenosi ga Ibn Ebi-Hatim. On također prenosi od Džabira ibn Abdullaha da je o riječima Uzvišenog Allaha: *"**A onome ko od odmazde odustane, bit će mu od grijeha iskupljenje**"*, rekao: "Onome ko je bio ranjen." Abdullah ibn Amr kaže: "Izbrisat će mu se od grijeha onoliko koliko bude oprostio."

Ibn-Merdevejh prenosi od Eš-Ša'bija, on od nekoga ensarije koji prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., o riječima Uzvišenog:

*"**A onome ko od od-mazde odustane, bit će mu od grijeha is-kupljenje**"*, rekao /117/: "To je onaj čiji zub bude razbijen, ili ruka odsječena, ili bilo šta od njegova tijela, ili bude ranjen u tijelo, pa to oprosti, njemu se smanji isto toliko grijeha. Ako se radi o četvrtini krvarine, onda četvrtina grijeha, ako je trećina - onda trećina grijeha, ako je puna krvarina - oproste mu se svi grijesi." Ibni-Merdevejh prenosi od Adijja ibn Sabita da je neki čovjek, u vrijeme Muavijine vladavine, Allah bio zadovoljan njime, drugome razbio zube, pa mu je davana krvarina, ali je on odbio tražeći da izvrši odmazdu. Davane su mu dvije krvarine, ali je odbio, i davane su mu tri, pa je odbio. Tada je jedan od drugova Allahova Poslanika, s.a.v.s., ispričao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /118/: "Onome ko od odmazde za krv ili nešto manje odustane, bit će mu od grijeha iskupljenje od dana kada se je rodio do dana kada će umrijeti." Riječi Uzvišenog:

*"**Oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio pravi su nasilnici.**"* Već je prethodilo da su Tavus i Ata rekli: "Nevjerovanje /kufr/ nad nevjerovanjem, tiranija /zulm/ nad tiranijom i grijeh /fisk/ nad grijehom."

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾ وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ ٱلْإِنجِيلِ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فِيهِ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤٧﴾

*"**Poslije njih smo Isaa, sina Merjemina, poslali, koji je priznavao Tevrat prije njega objavljen, a njemu smo dali Indžil, u kome je bilo uputstvo i svjetlo, i da potvrdi Tevrat, prije njega objavljen, u kome je, također, bilo uputstvo i pouka onima koji su se Allaha bojali**", /46/ "**i sljedbenicima Indžila smo bili naredili da sude prema onome što je Allah objavio u njemu. Oni koji nisu sudili prema onome što je Allah objavio - pravi su grješnici.**"/47/*

Uzvišeni Allah kaže: *"**Poslije njih smo**"*, tj. poslije vjerovjesnika jevreja smo *"**Isaa, sina Merjemina, poslali, koji je priznavao Tevrat, prije njega objavljen**"*, tj. vjerovao u nj i sudio po onome što je u njemu, *"**...a njemu smo dali Indžil, u kome je bilo uputstvo i svjetlo**"*, tj. uputstvo prema Istini i svjetlo kojim se otklanjaju sumnje i rješavaju problemi, *"**...i da potvrdi Tev-rat, prije njega objavljen**"*, tj. slijedeći ga i ne ostavljajući ono što je u njemu, osim sa malim izuzetkom što je jevrejima objasnio neke stvari oko kojih su se razilazili, kako to kaže Uzvišeni Allah, govoreći o Mesihu, da je rekao jevrejima:

*"**i da vam dopustim nešto što vam je bilo zabranjeno". (3:50)*** Poradi ovoga jedan je od dva stava učenjaka da je Indžil dokinuo neke propise iz Tevrata. Riječi Uzvišenog Allaha: *"**...u njemu je također bilo uputstvo i pouka onima koji su se Allaha bojali**"*, tj. učinili smo Indžil uputom koja se slijedi i učinili smo ga opomenom, tj. zaprekom za činjenje zabranjenih i grješnih stvari bogobojaznima, tj. onima koji se boje Allaha i strahuju od Njegove prijetnje i Njegove kazne.

Riječi Uzvišenog Allaha:

*"**i sljedbenicima In-džila bili smo naredili da sude prema onome što je Allah objavio u njemu**"*, neki su čitali:

"da sude", tj. u konjunktivu, s tim da je slovo *"lam"* od uzročne čestice: *"da"*, tj. dali smo mu Indžil da pripadnici njegova naroda sude po njemu u svome vremenu. Neki su čitali: *"neka sude"*, tj. u apokopatusu, s tim da je slovo "lam" u funkciji imperativa, tj. neka vjeruju u sve što je u njemu i neka izvrše ono što im je naređeno u njemu. U njemu je bila radosna vijest o poslanju Muhammeda, s.a.v.s., i naredba da se on slijedi i potvrdi kada se pojavi, kao što kaže Uzvišeni Allah:

Reci: "O sljedbenici Knjige, vi niste nikakve vjere ako se ne budete pridržavali Tevrata i Indžila i onoga što vam objavljuje Gospodar vaš..." (5:68) Poradi ovoga je tamo rekao:

*"**Oni koji nisu sudili prema onome što je Allah objavio - pravi su grješnici**"*, tj. izašli su iz pokornosti svome Gospodaru, stremeći onome što je ništavno i napuštajući Istinu. Očito je iz konteksta da je ovaj ajet objavljen o kršćanima.

وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ وَأَنِ ٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَٱحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَنۢ بَعْضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ لَفَٰسِقُونَ ﴿٤٩﴾ أَفَحُكْمَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾

"A tebi objavljujemo Knjigu, s istinom, da potvrdi knjige prije objavljene i da nad njima bdi. I ti im sudi prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim, i ne odstupaj od Istine koja ti dolazi; svima vama smo zakon i pravac propisali. A da je Allah htio, On bi vas sijedbenicima jedne vjere učinio, ali, On hoće da vas iskuša u onome što vam propisuje, zato se natječite ko će više dobra učiniti; Allahu ćete se svi vratiti, pa će vas On o onome u čemu ste se razilazili obavijestiti." /48/ "I sudi im prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim, i čuvaj ih se da te ne odvrate od nečega što ti Allah objavljuje. A ako ne pristaju, ti onda znaj da ih Allah želi zbog nekih grijehova njihovih kazniti. A mnogi ljudi su, zaista, nevjernici."/49/ "Zar oni da traže da im se kao u pagansko doba sudi? A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?"/50/

Nakon što je Uzvišeni Allah spomenuo Tevrat, pohvalio ga i naredio da bude slijeđen, s obzirom da je podesan za to, i nakon što je spomenuo Indžil, pohvalio ga i naredio njegovim sljedbenicima da ga se pridržavaju, počeo je govoriti o Časnome Kur'anu, koji je objavio Svome robu i časnome vjesniku, s.a.v.s.: ***"A tebi objavljujemo Knjigu, s Istinom..."***, tj. istinito, bez ikakve sumnje u nju da je od Uzvišenog Allaha.

"...da potvrdiš knjige prije objavljene", tj. prethodne knjige koje su je spominjale, hvalile i najavljivale njenu objavu od Uzvišenog Allaha Svome robu i poslaniku Muhammedu, s.a.v.s. Njena se objava i desila onako kako je bila naviješćena, što je još više povećalo uvjerenost u njihovu istinitost kod pronicljivih i znanih koji su ih imali i koji su se pokoravali Allahovim naredbama, slijedili Njegove vjerozakone i vjerovali u istinitost onoga što im je Uzvišeni Allah obećao jezikom Svojih poslanika: da će sigurno i bez ikakve sumnje doći Muhammed, a.s., i to se je desilo, hvala Allahu. Riječi Uzvišenog:

"...i da nad njima bdi". Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Da bude povjerenik za njih." Također, on kaže: "Kur'an je opunomoćen za ranije knjige, pa ono u čemu se slažu sa njim to je Istina, a ono u čemu su mu suprotne - to je neispravno." Od Ibn- Abbasa o riječima: ***"i da bdi"*** prenosi se da je rekao: "I da o knjigama koje su mu prethodile donese sud." Sva su ova mišljenja približnog značenja. Uzvišeni Allah ovu je časnu Knjigu, koju je objavio kao posljednju od knjiga, kao njihov pečat, kao najsadržajniju, najuzvišeniju i najsavršeniju - učinio svjedokom, opunomoćenikom i sudijom nad njima svima, a Uzvišeni Allah je osobno preuzeo na Sebe brigu o njenom čuvanju:

Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!" Riječi Uzvišenog Allaha:

"I ti im sudi prema onome što Allah objavljuje", tj. sudi, Muhammede, svim ljudima prema onome što ti Allah objavljuje u ovoj Uzvišenoj Knjizi i prema propisima koje ti je On po-tvrdio od vjerovjesnika koji su bili prije tebe, a nije ih dokinuo. Ibni Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa: Vje-rovjesniku, s.a.v.s., bilo je dato da bira, ako hoće da im presudi ili da ih odbije. On ih je vratio na njihove propise, pa je objavljeno:

"I ti im sudi prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim", i time je naređeno Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., da im presudi prema onome što je u našoj Knjizi.

Riječi Uzvišenog Allaha:

"...i ne povodi se za prohtjevima njihovim, i ne odstupaj od Istine koja ti dolazi...", tj. ne slijedi njihove stavove oko kojih su se oni usaglasili i ne odstupaj od Istine koju je naredio Allah poradi prohtjeva ovih neznalica.

Riječi Uzvišenog:

"...svima vama smo zakon i pravac propisali", tj. put i praksu, smatra Ibn-Abbas. Riječ: (zakon) ili: (zakon) znači ono sa čime se otpočinje nešto. Tako se kaže: počeo je u tome, tj. počeo je to. Riječ: "pravac" znači put očevidne lahkoće. Ovo je obavijest o narodima koji su imali različite načine primjene Allahova vjerozakona /muhtelifetul-edjan/, s obzirom da je Uzvišeni Allah slao Svoje časne poslanike sa različitim propisima, ali sa jedinstvenim učenjem o Allahovoj jednoći /tevhid/. U Buharijinom Sahihu je utvrđeno od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /119/: "Mi, skupina vjerovjesnika, braća smo po jednom ocu. Naša je vjera jedna." Misli se na vjerovanje u Allahovu jednoću /tevhid/ sa kojim je On poslao svakog poslanika i kojeg je sadržavala svaka knjiga koju je On objavio, kako kaže Uzvišeni Allah:

"Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: Nema boga osim Mene, zato se Meni klanjajte." (21:25) Međutim,

vjerozakoni se razlikuju u naredbama i zabranama. Ponekad je nešto u jednom vjerozakonu zabranjeno, a zatim bude dozvoljeno u drugom vjerozakonu i obrnuto, ili nešto je olakšano izvršiti u jednom i blaže je, dok je u drugom strožije i teže. Allahu pripada potpuna mudrost i neoborivi dokaz. Ovo je konačni vjerozakon s kojim je poslan Najveći Poslanik, pečat poslanstva i njime je Uzvišeni Allah dokinuo sve prethodne vjerozakone i učinio ga za sve stanovnike Zemlje, i ljude i džine i Arape i nearape.

Riječi Uzvišenog:

"A da je Allah htio, On bi vas sljedbenicima jedne vjere učinio, ali On hoće da vas iskuša u onome što vam propisuje", tj. On Uzvišeni propisao je različite vjerozakone da bi iskušao Svoje robove u onome što im je propisao, i da ih nagradi ili kazni za pokornost ili neposlušnost koju su počinili ili su to sve namjeravali.

Riječi Uzvišenog Allaha: ***"...zato se natječite ko će više dobra učiniti"***, a to je pokornost Allahu i priznavanje istinitosti Njegove Knjige, Kur'ana. Zatim kaže Uzvišeni:

"Allahu ćete se svi vratiti", tj. vaš povratak je, o ljudi, Njemu, neka je Uzvišen. ***"...pa će vas On o onome u čemu ste se razilazili obavijestiti"***, pa će nagraditi iskrene, a kazniti one koji su poricali. Riječi Uzvišenog:

"I sudi im prema onome što Allah objavljuje i ne povodi se za prohtjevima njihovim", potvrda su onog što je prethodilo; zatim Uzvišeni kaže:

"...i čuvaj ih se da te ne odvrate od nečega što ti Allah objavljuje", tj. pripazi se svojih neprijatelja, jevreja, da te ne prevare u Istini preko stvari sa kojim oni do tebe dolaze i ne dozvoli da budeš zaveden i obmanut sa njima, jer su oni lažljivci, nevjernici i prevaranti. ***"A ako ne pristaju"***, na Istinu kako im ti presudiš i usprotive se Allahovu zakonu,

"...ti onda znaj da ih Allah želi zbog nekih grijehova nji-hovih kazniti", tj. znaj da će to biti prema Allahovoj odredbi, mudrosti i znanju o njima, da ih udalji od Upute zbog prijašnjih grijeha,

"A mnogi su ljudi, zaista, nevjernici", tj. izašli su iz pokornosti svome Gopodaru, kako kaže Uzvišeni Allah:

"Ako bi se ti pokoravao većini onih koji žive na Zemlji; oni bi te od Allahova puta odvratili." (6:116)

Riječi Uzvišenog Allaha:

" Zar oni da traže da im se kao u pagansko doba sudi? A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?" Uzvišeni kori one koji sude bez Allahova suda, jer Allahov sud obuhvata i sadrži svako dobro, a zabranjuje svako zlo i one koji se,pored Allahova suda, okreću stavovima, hirovima i međusobnim dogovorima koje su uspostavili ljudi bez oslonca u Allahovom vjerozakonu, kao što su u pagansko doba presuđivali prema zabludama i neznanju u koje su došli svojim pretpostavkama i hirovima. Zbog ovoga Uzvišeni kaže:

"Zar oni da traže da im se kao u pagansko doba sudi?", tj. zar to žele i Allahov sud odbacuju.

"A ko je od Allaha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?", tj. ko je pravedniji u svome sudu od Allaha za onog koji razumije Njegov zakon, vjeruje u njega i uvjeren je da je Allah sudija najpravedniji. El-Hasan kaže: "Ko ne sudi po Allahovom sudu, sudi kao u pagansko doba." Prenosi hafiz Ebul-Kasim Et-Taberani od Ibn-Abbasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /120/: "Najmrži čovjek Allahu onaj je koji u islamu traži pagansku praksu i traži da bespravno prolije krv drugog čovjeka." Buharija ga slično prenosi svojim lancem prenošenja.

* يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْيَهُودَ
وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ
مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ
يُسَٰرِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ ۚ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِىَ بِٱلْفَتْحِ
أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِۦ فَيُصْبِحُوا۟ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ نَٰدِمِينَ ﴿٥٢﴾ وَيَقُولُ
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ ۙ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ ۚ
حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فَأَصْبَحُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿٥٣﴾

"O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike jevreje i kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici! A njihov je i onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati; Allah uistinu neće ukazati na pravi put ljudima koji sami sebi nepravdu čine."/51/ "Zato ti vidiš one čija su srca bolesna kako se žure da s njima prijateljstvo sklope, govoreći: 'Bojimo se da nas kakva nevolja ne zadesi.' A Allah će sigurno pobjedu ili nešto drugo od Sebe dati, pa će se oni zbog onoga što su u dušama svojim krili kajati", /52/ "a oni koji vjeruju reći će: 'Zar su to oni koji su se zakliinjali Allahom, svojom najtežom zakletvom, da su, zaista, s vama?' Djela njihova bit će poništena, i oni će nastradati."/53/

Slavljeni i Uzvišeni zabranjuje Svojim robovima, vjernicima da uzimaju za zaštitnike i prijatelje jevreje i kršćane, Allah ih ubio, koji su neprijatelji islama i njegovih pripadnika, a zatim govori da su oni jedni drugima zaštitnici i prijatelji, strašeći onoga ko to učini i prijeteći, pa kaže: ***"A njihov je i onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati."*** Riječi Uzvišenog:

"Zato ti vidiš one čija su srca bolesna", tj. u njima je podozrenje, sumnja i licemjerstvo i oni žure prema njima, tj. da prihvate njihovu ljubav i zaštitu, jer se boje da se desi da nevjernici pobijede

muslimane, tako da oni imaju zaštitnike među jevrejima i kršćanima, pa da im to nešto koristi. Tada Uzvišeni Allah kaže:

"A Allah će sigurno pobjedu dati." Es-Suddi kaže: "Znači osvajanje Meke." Neki drugi kažu: "Znači presudu i rješenje",

"...ili nešto drugo od sebe", znači nametanje glavarine za jevreje i kršćane, ***"...pa će se oni..."***, znači licemjeri koji su uzeli za zaštitnike i prijatelje jevreje i kršćane

"...zbog onoga što su u dušama svojim krili...", zbog traženja zašite i prijateljevanja ***"...kajati"***, tj. za ono što je proisteklo od njih, a nije im omogućilo da išta postignu, nego je čak bilo izvor širenja smutnje i nereda. Oni su se pokazali i osramotili, a Allah je otkrio njihov slučaj Svojim robovima, vjernicima na ovome svijetu nakon što su bili pokriveni i o njima se nije ništa znalo. I nakon što je izašao na vidjelo njihov slučaj, vjernici su se čudili njima kako su se pokazivali da su od vjernika, zaklinjali se na to i pretpostavljali, pa se pokazala njihova laž i njihovo izmišljanje. Poradi ovoga Uzvišeni kaže:

"a oni koji vjeruju reći će: Zar su to oni koji su se zaklinjali Allahom, svojom najtežom zakletvom, da su zaista s vama? Djela njihova bit će poništena, i oni će nastradati."

Muhammed ibn Ishak prenosi od Ubade ibn El--Velida ibn Ubade ibn Es-Samita: "Nakon što je jevrejsko pleme Benu-Kajnuka' povelo rat protiv Allahova Poslanika, s.a.v.s., Abdullah ibn Ubejj ibn Selul iskazao je svoju privrženost njima i stao u njihovu zaštitu. Ubade ibn Es-Samit je otišao Allahovom Posloniku, s.a.v.s. On je bio pripadnik plemena Benu Avf ibn El-Hazredž, koje je imalo svoje saveznike, kao što je to bio Abdullah ibn Ubejj, pa ih je on prepustio Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., skinuvši sa sebe svaku odgovornost za one koji su sa njima sklopili savez rekavši: "Allahov Poslaniče, odričem se u korist Allaha i Njegova Poslanika onih koji su sa njima sklopili savez, a uzimam za prijatelja i zaštitnika Allaha, Njegova Poslanika, vjernike i odričem se onih koji imaju ugovor sa nevjernicima o zaštiti." O njemu, tj. Ubadi ibn Samitu i Abdullahu ibn Ubejju ibn Selulu objavljeni su ajeti iz sure El-Maide:
do Njegovih riječi:
"O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike jevreje i kršćane!" do Njegovih riječi: ***"Onaj ko za zaštitnika uzme Allaha i Poslanika Njegova i vjernike - pa, Allahova strana će svakako pobijediti."***

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ
عَن دِينِهِۦ فَسَوْفَ يَأْتِى ٱللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُۥٓ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ
أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ يُجَٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ
ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ ٱللَّهُ
وَرَسُولُهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ
وَهُمْ رَٰكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَن يَتَوَلَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَإِنَّ حِزْبَ
ٱللَّهِ هُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٥٦﴾

"O vjernici, ako neko od vas od svoje vjere otpadne - pa, Allah će sigurno umjesto njih dovesti ljude koje On voli i koji Njega vole, prema vjernicima ponizne, a prema nevjernicima ponosite; oni će se na Allahovu putu boriti i neće se ničijeg prijekora bojati. To je Allahov dar, koji On daje kome hoće - a Allah je neizmjerno dobar i zna sve."/54/ "Vaši su zaštitnici samo Allah i Poslanik Njegov i vjernici koji ponizno namaz obavljaju i zekat daju."/55/ "Onaj ko za zaštitnika uzme Allaha i Poslanika Njegova i vjernike - pa, Allahova strana će, svakako, pobijediti."/56/

Uzvišeni Allah govori, ispred Svoje neograničene svemoći, da će onoga koji se okrene od podrške i pomoći Njegovoj vjeri i uspostavljanju Njegova vjerozakona, On zamijeniti boljim od njega i u tom pogledu privrženijim, čvršćim i upućenijim, kako kaže Uzvišeni:

"Ako glave okrenete, On će vas drugim narodom zamijeniti, koji onda kao što ste vi neće biti." (47:38) Ovdje Uzvišeni Allah kaže:

"O vjernici, ako neko od vas od svoje vjere otpadne", tj. povrati se sa Istine na neistinu i ništavnost /batil/,

"pa, Allah će sigurno umjesto njih dovesti ljude koje On voli i koji Njega vole." Prenosi Ibni Ebi-Hatim od Ebu-Musaa El-Ešarijja /121/ da je rekao: "Nakon što je objavljen - tj. ovaj ajet - Allahov Posalanik, s.a.v.s., rekao je: Oni su ovaj narod."[257] Slično ga prenosi i Ibn-Džerir. Riječi Uzvišenog Allaha:

"prema vjernicima ponizne, a prema nevjernicima ponosite"; ovo su osobine potpunih vjernika, da neko od njih bude ponizan prema svome bratu i prijatelju, a oštar i uznosit spram rivala i neprijatelja, kako kaže Uzvišeni:

[257] Kažem: "Ovo nije specifično samo za jedan narod, isključujući druge, već su to dobra i pohvalna svojstva koja kad se nađu kod bilo kojeg pravovjerničkog naroda uvodi ga u kategoriju ljudi koje voli Allah i koji vole Njega. Uzvišeni Allah ih opisuje:
"prema vjernicima ponizne, a prema nevjernicima ponosite; oni će se na Allahovu putu boriti i neće se ničijeg prijekora bojati. To je Allahov dar, koji On daje kome hoće..."

"Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi su sljedbenici strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom" (49:29). Među osobinama Allahova Poslanika, s.a.v.s., i ta je da je bio nasmijan /dahuk/ i smrtonosan /kattal/; nasmijan svojim prijateljima, a smrtonosan svojim neprijateljima. Njegove riječi, neka je Uzvišen:

"oni će se na Allahovu putu boriti i neće se ničijeg prijekora bojati", tj. neće ih niko moći odvratiti od pokornosti Uzvišenom Allahu, uspostavljanja šerijatskih propisa i izvršavanja sankcija, borbe protiv Njegovih neprijatelja, naređivanja dobra i spre-čavanja pokvarenosti i na njih ničiji prijekor neće utjecati.

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Zerra/122/ da je rekao: "Naredio mi je moj prijatelj /halili/, s.a.v.s., sedmero: naredio mi je da volim siromašne i njihovu blizinu; naredio mi je da gledam u nižeg od mene, a da ne gledam u onog iznad mene; naredio mi je da održavam rodbinske veze, makar to rodbina odbijala; naredio mi je da ni od koga ništa ne tražim; naredio mi je da govorim istinu, makar bila i gorka; naredio mi je da se zbog Allaha ničijeg prijekora ne bojim i naredio mi je da često izgovaram: nema nikakve akcije, pokreta, snage i djelovanja bez Allaha /la havle ve la kuvvete illa billahi/ i te riječi su iz riznice ispod Arša." Imam Ahmed također prenosi od Ebu-Seida El-Hudrijja, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., /123/ rekao: "Neka nikoga od vas ne spriječi strah od ljudi da kaže istinu kada je vidi ili bude njen svjedok, jer spominjanje istine ili nečeg krupnog neće mu približiti smrtni čas /edžel/, niti će mu udaljiti nafaku." Imam Ahmed prenosi od Ebu-Seida El-Hudrijja, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., /124/ rekao: Neka niko od vas ne omalovažava samog sebe da vidi nešto vezano za Allaha o čemu bi imao šta kazati, pa ne progovori o tome....pa će mu se na danu Proživljenja reći: "Šta te je spriječilo da o tome kažeš to?" Odgovorit će: "Strah od ljudi", pa će mu /Uzvišeni Allah/ reći: "Preče je da se Mene bojiš."

"To je Allahov dar, koji On daje kome hoće...", tj. ko god se okitio ovim svojstvima to je Allahova blagodat i Njegova uputa njemu, ***"a Allah je neizmjerno dobar i zna sve"***, tj. neograničeni darovalac blagodati, Koji zna onoga koji to zaslužuje za razliku od onoga kojemu to On uskrati. Riječi Uzvišenog Allaha: ***"Vaši su zaštitnici samo Allah i Poslanik Njegov i vjernici"***, tj. nisu vaši zaštitnici ni prijatelji jevreji, nego vaše prijateljstvo i zaštita se vraća na Allaha, Njegova Poslanika i vjernike, a riječi Uzvišenoga: ***"koji namaz obavljaju i zekat daju"***, tj. vjernici opisani ovim osobinama obavljanja namaza, koji je najjači temelj islama, koji pripada samo Allahu, bez ma kakva suparnika i davanja zekata koji je pravo Allahovih stvorenja i pomoć potrebnima. Što se tiče riječi Uzvišenog: ***(oni koji se pregibaju u namazu - rakí'un)*** neki ljudi umišljaju da ova rečenica igra ulogu akuzativa stanja /el-hal/ u odnosu na Njegove riječi, neka je On Uzvišen:

"...i zekat daju", tj. u momentu njihova pregibanja u namazu /ruku'/. Kada bi to tako bilo onda bi davanje zekata u momentu pregibanja u namazu bilo bolje od drugoga, jer je to pohvalno. Međutim, ni kod koga od imama koje mi znamo da su postigli stepen davanja pravnih sudova /fetvi/ nije to tako. Neki čak navode i predanje od Alijje ibn Ebi-Taliba da je ovaj ajet objavljen u pogledu njega i to da je pored njega prošao neki prosjak dok je on bio na ruku'u, pa mu je on dao svoj prsten. Međutim, ništa od toga nije vjerodostojno, već samo ono što je nevedeno u prethodnim hadisima da su svi ovi ajeti objavljeni u pogledu Ubade ibn Es-Samita, neka je Allah zadovoljan sa njim, kada se odrekao savezništva sa jevrejima, zadovoljavajući se prijateljstvom i zaštitom od Allaha, Njegova Poslanika i vjernika. Zato Uzvišeni Allah nakon svega ovoga kaže:

"Onaj ko za zaštitnika uzme Allaha i Poslanika Njegova i vjernike - pa, Allahova će strana svakako pobijediti", kao što i kaže Uzvišeni:

"Allah je zapisao: "Ja i poslanici Moji sigurno ćemo pobijediti!" - Allah je, zaista, moćan i silan. Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio, i On će ih uvesti u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, da u njima vječno ostanu. Allah je njima zadovoljan, a i oni će biti zadovoljni Njime. Oni su na Allahovoj strani, a oni na Allahovoj strani sigurno će uspjeti", ***(58:21, 22)*** pa svako onaj ko je zadovoljan prijateljstvom i zaštitom Uzvišenog Allaha, Njegova Poslanika, i vjernika uspjet će i na ovome i na vječnom svijetu i bit će pomognut i na ovom i na vječnom svijetu. Poradi ovoga Uzvišeni Allah u ovome časnom ajetu ističe:

"Onaj ko za zaštitnika uzme Allaha i Poslanika Njegova i vjernike - pa, Allahova će strana, svakako, pobijediti."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ دِينَكُمْ
هُزُوًا وَلَعِبًا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَٱلْكُفَّارَ أَوْلِيَآءَ ۚ
وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ ٱتَّخَذُوهَا
هُزُوًا وَلَعِبًا ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾

"O vjernici, ne prijateljujte sa onima koji vašu vjeru za podsmijeh i zabavu uzimaju, bili to oni kojima je data Knjiga prije vas, ili bili mnogobošci - i Allaha se bojte ako ste vjernici." /57/ "I kad pozivate na namaz, i to

za podsmijeh i zabavu uzimaju, zato što su oni ljudi koji ne shvaćaju."/58/

Riječi Uzvišenog Allaha:

"O vjernici, ne prijateljujte sa onima koji vašu vjeru za podsmijeh i zabavu uzimaju", upozorenje su za prijateljevanje sa naprijateljima islama i neprijateljima njegovih pripadnika, bilo da su to sljedbenici neke ranije Knjige ili idolopoklonici koji uzimaju za podsmijeh ono najbolje što neko može sprovoditi, čiste i jasne zakone islama, koji sadrže svako dobro, i drže to kao neku igrariju u svojim pokvarenim rezonima, kao što neko reče: "Koliko je onih koji nalaze mahane ispravnom govoru, a zlo toga je od bolesnog shvaćanja." Riječi Uzvišenog:

"...bili to oni kojima je data Knjiga prije vas, ili bili mnogobošci", tj. ne uzimajte ni ove ni one za prijatelje, a pod ***"...ili nevjernici"*** misli se na idolopoklonike. Riječi Uzvišenog:

"I Allaha se bojte ako ste vjernici", tj. bojte se Allaha da uzmete ove neprijatelje za prijatelje ako vjerujete u Allahov zakon, koji oni uzimaju za podsmijeh i igrariju. Kako to kaže Uzvišeni Allah:

"Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to čini - Allah neće štititi. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali. Allah vas podsjeća na Sebe i Allahu se vraća sve!" (3:28) Njegove riječi, neka je Uzvišen: ***"I kad pozivate na namaz, i to za podsmijeh i zabavu uzimaju"***, tj. tako i kada ezan učite za namaz ***"...i to uzimaju"***, također,

"...za podsmijeh i zabavu, zato što su oni ljudi koji ne shvaćaju" značaj robovanja Uzvišenom Allahu, niti Njegove za-kone. Ovo su osobine sljedbenika i pristalica šejtana, koji kada čuje poziv na namaz /ezan/ pobjegne puš-tajući vjetar, tj. glasno, sa smradom, kako ne bi čuo učenje ezana, a kad se završi učenje ezana pristupa ponovo dok se ne počne sa učenjem poziva /ikamet/ za uspostavljanje zajedničkog namaza, kada odstupa ponovo sve dok se na prouči ikamet. Tada pristupa ubacujući misli između čovjeka i njegova srca: sjeti se toga, sjeti se toga, čega se inače ne sjeća, tako da čovjek ne zna koliko je klanjao, pa kad se to nekome od vas desi neka učini dvije sedžde prije predaje selama. Ovo je hadis koji su prenijeli El-Buhari i Muslim. Ez-Zuhri kaže: "Uzvišeni Allah spominje učenje ezana u Svojoj Knjizi:

"I kad pozivate na namaz..." Prenosi Ibni Ebi-Hatim.

Esbat prenosi od Es-Suddija da je o riječima Uvišenog Allaha:

"I kad pozivate na namaz, i to za podsmijeh i zabavu uzimaju" rekao: "Neki je kršćanin u Medini, kada bi čuo mujezina da uči: Svjedočim da je Muhammed Allahov Poslanik, govorio: 'Zapalio se lažljivac.' Jedne je noći njegova sluškinja ušla sa vatrom, a on i njegova porodica spavali su. Iskre su pale /na pod/, pa je izgorjela kuća, a i on u njoj sa svojom porodicom." Prenose Ibn-Džerir i Ibn Ebi-Hatim.

قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّآ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٥٩﴾ قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ ٱللَّهِ ۚ مَن لَّعَنَهُ ٱللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ ٱلْقِرَدَةَ وَٱلْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ ٱلطَّٰغُوتَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴿٦٠﴾ وَإِذَا جَآءُوكُمْ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَقَد دَّخَلُوا۟ بِٱلْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا۟ بِهِۦ ۚ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا۟ يَكْتُمُونَ ﴿٦١﴾ وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهَىٰهُمُ ٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ عَن قَوْلِهِمُ ٱلْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ ٱلسُّحْتَ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾

"Reci: O sljedbenici Knjige, zar da nas osuđujete zato što vjerujemo u Allaha i u ono što nam se objavljuje, i u ono što je objavljeno prije - a većina ste grješnici?"/59/ "Reci: Hoćete li da vam kažem koji su gori od takvih i koje će Allah još teže kazniti? Oni koje je Allah prokleo i na koje se rasrdio i u majmune i svinje pretvorio, oni koji su se šejtanu klanjali - njih čeka najgore mjesto, jer oni su najdalje s pravog puta odlutali."/60/ "A kada vam dolaze, oni govore: 'Vjerujemo!', ali oni dolaze kao nevjernici, a takvi i odlaze, a Allah dobro zna ono što oni kriju."/61/ "Vidiš mnoge od njih kako u grijehe i nasilje srljaju i kako ono što je zabranjeno jedu; ružno li je to kako postupaju!"/62/ "Trebalo bi da ih čestiti i učeni ljudi od lažna govora i zabranjena jela odvraćaju; ružno li je to kako postupaju!"/63/

Uzvišeni govori: *O Muhammede, reci onima koji uzimaju vašu vjeru za podsmijeh i zabavu među sljedbenicima Knjige:*

"zar da nas osuđujete zato što vjerujemo u Allaha i u ono što nam se objavljuje, i u ono što je objavljeno prije", tj. je li vi imate neki prigovor ili zamjerku za neku našu mahanu osim ovog?, a ovo nije nikakav nedostatak niti mahana, pa je ovo akuzativ rastavljenog izuzimanja /elistisnaul-munkatiu/, kao što je to u Njegovom govoru, neka je Uzvišen:

"A svetili su im se samo zato što su u Allaha, Silnog i Hvale dostojnog, vjerovali." (85:8) Riječi Uzvišenog: ***"...a većina ste grješnici?"*** vezane su za:

...zato što vjerujemo u Allaha I u ono što nam se objavljuje, I u ono što je objavljeno prije", tj. i vjerujemo da su vas većina grješnici, tj. sišli sa pravog puta. Zatim kaže Uzvišeni Allah:

"***Recl: Hoćete li da vam kažem koji su gori od takvlh I koje će Allah još teže kazniti?***", tj. hoću li vas obavijestiti o težoj kazni kod Allaha na dan Proživljenja od one koju vi nama zamišljate? Vi ste oni koji su opisani ovim svojstvima koja su protumačena riječima Uzvišenog: "***Onl koje je Allah prokleo***", tj. udaljio ih od Svoje milosti "***...I na koje se rasrdlo***", tj. takvom srdžbom poslije koje nikad više neće /sa njima/ biti zadovoljan

"***...I u majmune I svinje pretvorio***", kao što je prethodilo objašnjenje toga u suri El-Bekare, a o tome će se govoriti i u suri El-E'araf /Bedemi/.[258]

Sufjan Es-Sevri prenosi da je Ibni-Mes'ud rekao: /125/ Upitan je Allahov Poslanik, s.a.v.s., o majmunima i svinjama: "Jesu li to ljudi koje je Allah pretvorio u životinje?" Odgovorio je: "Allah ne uništi jedan narod", ili je rekao: "...ne pretvori jedan narod u životinje, pa da ima potomstvo, a majmuni i svinje su bili i prije toga." To prenosi i Muslim. Riječi Uzvišenog Allaha:

"***...onl koji su se šeftanu klanjall***", tj. neke je među njima učinio šejtanovim robovima. Postoje i drugi načini čitanja /ovog kuranskog teksta/, a značenje se svih njih vraća na sljedeće: o vi sljedebnici Knjige, koji poričete i klevećete našu vjeru, koja znači vjerovanje u Allahovu jednoću i robovanje samo Njemu, isključujući sve drugo, kako možete reći ovo kad su kod vas prisutni svi oblici robovanja šejtanu (tagutu). Zato Uzvišeni kaže: "***...njih čeka najgore mjesto***", tj. gore od onoga koje vi za nas pretpostavljate "***...jer onl su najdalje s pravog puta odlutall***". Ovo je upotreba superlativa kada nema komparacije sa drugim članom, kao u Njegovu govoru, neka je Uzvišen i Slavljen:

"***Stanovnlcl Dženneta tog će dana najbolje prebivalište I najljepše odmarallšte lmatl.***"

Riječi Uzvišenog:

"***A kada vam dolaze, onl govore: 'Vjerujemo!', all onl dolaze kao nevjernlcl, a takvl I odlaze.***"

Ovo je svojstvo licemjera među njima: da se predstavljaju kao vjernici u javnosti dok su im srca puna nevjerovanja, pa zbog ovog Uzvišeni kaže: "***...all onl dolaze...***" kod tebe, Muhammede, "***...kao nevjernlcl...***", tj. noseći sa sobom u srcima nevjerovanje, bez ikakve koristi od znanja koje čuju od tebe i djelovanja opomena i prijekora na njih, pa Uzvišeni kaže: "***...a takvl I odlaze...***", i time je okarakterisao samo njih. Riječi Uzvišenog Allaha: "***...a Allah dobro zna ono što onl kriju***", tj. poznaje njihove tajne i ono čime su njihova srca ispunjena, pa iako se pokazivalo i suprotno od tog, jer Allah, Koji je poznavalac nevidljivog i vidljivog svijeta, njih bolje zna negoli oni sami sebe, pa će ih On zato u potpunosti kazniti. Riječi Uzvišenog Allaha:

"Vidiš mnoge od njih kako u grijehe i nasilje srljaju i kako ono što je zabranjeno jedu", tj. žure tome, čineći grijehe, kršeći zabrane, ugnjetavajući ljude i jedući ono što je zabranjeno. "***...ružno li je to kako postupaju!***", tj. ružan li je njihov postupak i njihova tiranija.

Riječi Uzvišenog Allaha:

"***Trebalo bi da lh čestltl I učenl ljudl od lažna govora I zabranjena jela odvraćaju; ružno li je to kako postupaju!***" - znači zašto ih čestiti /rebbanijjun/ i učeni /ahbar/ ljudi ne spriječe da to čine. "Rebbanijjun" su učeni ljudi, praktičari koji imaju vlast nad njima, a "ahbar" su samo učeni.

"***...ružno li je to kako postupaju!***", znači zbog napuštanja tog, po mišljenju Ibn-Abbasa. Ibn-Džerir prenosi od Ibn--Abbasa: "Nema ajeta u Kur'anu sa oštrijim prijekorom od ovog ajeta." Ed-Dahhak kaže: "Nema ajeta u Kur'anu kojeg se više bojim od njeg." Prenosi Ibn Ebi-Hatim, od Junusa ibn Habiba, on od Jahja ibn Ma'mera, da je rekao: Alija ibn Ebi-Talib držao je govor u kojem je nakon zahvale Allahu i pohvale Njemu rekao: "Ljudi, uistinu, one prije vas samo je upropastilo činjenje grijeha i to što ih nisu u tom sprečavali čestiti /rebbanijjun/ i učeni /ahbar/ ljudi - nakon što su ustrajali u neposlušnosti i griješenju zadesile su ih kazne, pa naređujte dobro i pozitivno, a sprečavajte zlo i ono što je negativno prije negoli vam se desi ono što se njima desilo. Znajte da naređivanje dobra i sprečavanje zla ne prekida nafaku, niti ubrzava smrtni čas." Prenosi se od El-Munzira ibn Džerira, a on od svog babe, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /126/: "U Svakom narodu koji imadne nekog ko čini nepokornost i grijehe, one koji budu jači od njega i mognu ga spriječiti, pa to ne promijene, Allah će kazniti nekom kaznom." Ahmed se izdvaja ovim predanjem, a Ebu-Davud ga /ovako/ prenosi od Ibn-Džerira, koji kaže: Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da govori: "U Svakom narodu koji ima nekog ko čini nepokornost i grijehe, one koji ga mognu promijeniti, pa to ne učine, Allah će kazniti nekom kaznom prije negoli pomru." Prenosi ga i Ibn-Madže od Alijja ibn Muhammeda, od Vekia, od Israila, od Ebu-Ishaka, od Ubejdullaha ibn Džerira, a on od svog babe. Hafiz El--Mizzi kaže: "Ovako ga prenosi i Šu'be od Ebu Ishaka."

[258] U suri El-Bekare, ajet 65. i u suri El-Earaf, ajet 166.

وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ يَدُ ٱللَّهِ مَغْلُولَةٌ ۚ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ
وَلُعِنُوا۟ بِمَا قَالُوا۟ ۘ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ ۚ وَلَيَزِيدَنَّ
كَثِيرًا مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ۚ وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ
ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا۟ نَارًا لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا ٱللَّهُ ۚ
وَيَسْعَوْنَ فِى ٱلْأَرْضِ فَسَادًا ۚ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ
ٱلْكِتَٰبِ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَٰهُمْ جَنَّٰتِ
ٱلنَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِم مِّن
رَّبِّهِمْ لَأَكَلُوا۟ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِم ۚ مِّنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ۖ
وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ سَآءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾

"Jevreji govore: 'Allahova ruka je stisnuta!' Stisnute bile ruke njihove i prokleti bili zbog toga što govore! Ne, obje su ruke Njegove pružene On udjeljuje koliko hoće! A to što ti objavljuje Gospodar tvoj pojačat će kod mnogih od njih zabludu i nevjerovanje. Mi smo ubacili među njih neprijateljstvo i mržnju sve do Smaka svijeta. Kad god pokušaju potpaliti ratnu vatru, Allah je ugasi. Oni nastoje na Zemlji smutnju praviti, a Allah ne voli smutljivce."/64/ "A da sljedbenici Knjige vjeruju i grijeha se čuvaju, Mi bismo prešli preko ružnih postupaka njihovih i sigurno bismo ih uveli u dženetske bašče uživanja."/65/ "Da se oni pridržavaju Tevrata i Indžila i onoga što im objavljuje Gospodar njihov, imali bi šta jesti, i od onoga što je iznad njih i od onoga što je ispod nogu njihovih. Ima ih i umjerenih, ali ružno je ono što radi većina njih."/66/

Uzvišeni Allah govori o jevrejima, neka je Allahovo neprekidno prokletstvo na njima do dana Proživljenja, kako su Ga okarakterisali da je škrt i siromašan, a da su oni bogati. Allah je uzvišen i vrlo visoko iznad onoga što oni govore! Oni figurativno škrtost izražavaju tako što kažu: ***"Allahova je ruka stisnuta!"***, tj. škrta, kao što su Njegove riječi, neka je Uzvišen:

"Ne drži ruku svoju stisnutu." (17:29) Ovo su željeli jevreji, neka su na njima Allahova prokletstva. Ikrime kaže: "Ovo je ob-javljeno o jevreju koji se zvao Finhas, neka je Allahovo prokletstvo na njemu, i koji je rekao:

"Allah je siromašan, a mi smo bogati!" (3:181), pa ga je udario Ebu-Bekr, Es-Siddik, r.a." Uzvišeni Allah odgovara im na ono što oni kažu, uzvraćajući im istim onim čime su Ga potvorili i što na Njega izmišljaju, pa kaže:

"Stisnute bile ruke njihove i prokleti bili zbog toga što govore!", i to im se i desilo, tako da oni imaju veliki udio u škrtosti, zavidnosti, kukavičluku i poniženju, kako kaže Uzvišeni: ***"...bit će poniženi..." (3:112)***

"Ne, obje su ruke Njegove* pružene, *On udjeljuje koliko hoće!", tj. On je neograničeni dobročinitelj i beskrajni darovatelj, Koji sve ima u Svojim haznama i svaka blagodat kod bilo kojeg Njegovog stvorenja samo je od Njega, isključivo, kako kaže Uzvišeni Allah:

"i daje vam od svega onoga što od Njega išćete, i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali. - Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan." (14:34) Mnogobrojni su ajeti koji govore o tome. Imam Ahmed ibn Hambel prenosi od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik ,s.a.v.s., rekao /127/: "Allahova desnica je puna i nju ne umanjuje obilno davanje nafake noću i danju. Vidite li da ono što je On darivao od stvaranja nebesa i Zemlje nije smanjilo ono što je u Njegovoj desnici. Njegov je prijesto na vodi, a u Njegovoj je drugoj ruci izobilje /fejd/, ili stezanje /kabd/. On uzvisuje i ponižava." Uzvišeni Allah kaže: "Udijeli (drugima) i Ja ću tebi udijeliti." Prenose ga i El-Buhari i Muslim.

Riječi Uzvišenog:

"A to što ti objavljuje Gospodar tvoj pojačat će kod mnogih od njih zabludu i nevjerovanje", tj. kako god ono što ti se objavljuje povećava vjernicima uvjerenost, praksu i znanje, tako nevjernicima, zavidnim tebi i tvome ummetu, povećava zabludu, nevjerovanje i poricanje, kako kaže Uzvišeni Allah:

"Mi objavljujemo u Kur'anu ono što je lijek i milost vjernicima, a nevjernicima on samo povećava propast." (17:82)

Allah Uzvišeni kaže:

"Mi smo ubacili među njih neprijateljstvo i mržnju sve do Smaka svijeta", znači da se njihova srca neće složiti, već će neprijateljstvo biti između njihovih frakcija, jer se oni neće moći ujediniti na Istini, a tebi se suprotstavljaju i tebe poriču.

Allah Uzvišeni kaže: ***"Kad god pokušaju potpaliti ratnu vatru, Allah je ugasi"***, tj. kad god se dogovore o načinima kako da te obmanu i kad god utvrde načine borbe protiv tebe, Allah to onemogući i njihove spletke povrati na njih same, tako da ih pogodi njihova vlastita zavjera.

"Oni nastoje na Zemlji smutnju praviti, a Allah ne voli smutljivce", tj. njima je u naravi da na Zemlji smutnju prave, a Allah ne voli one čija je to osobina, zatim Allah Uzvišeni kaže: ***"A da sljedbenici Knjige vjeruju i grijeha se čuvaju"***, tj. a da oni vjeruju u Allaha i Njegova Poslanika i da se čuvaju grijeha i zabranjenih stvari koje čine, ***"Mi bismo prešli preko ružnih postupaka njihovih i sigurno bismo ih uveli u dženetske bašče užívanja"***, tj. otklonili bismo od njih ono čega se boje i dali bismo im da postignu ono za čim žude.

"Da se oni pridržavaju Tevrata i Indžila i onoga što im objavljuje Gospodar njihov", Ibni-Abbas kaže da je to (što im objavljuje Gospodar njihov) Kur'an, ***"...imali bi šta jesti, i od onoga što je iznad njih i od onoga što je ispod nogu njihovih"***, tj. da oni postupaju prema knjigama koje su im date preko vjerovjesnika, onakve kakve uistinu jesu, bez ikakvog iskrivljavanja, premetanja i zamjenjivanja, to bi ih dovelo do slijeđenja Istine i prakse utvrđene prema onome sa čime je Allah Uzvišeni poslao Muhammeda, s.a.v.s., a njihove ga knjige potvrđuju i govore o apsolutnoj obaveznosti njegova slijeđenja.

"...imali bi šta da jedu, i od onoga što je iznad njih i od onoga što je ispod nogu", misli se na obilnu opskrbu koja bi im silazila sa neba i rasla iz zemlje, kao što kaže Uzvišeni Allah:

"A da su stanovnici sela i gradova vjerovali i grijeha se klonili, Mi bismo im blagoslove i s nebesa i iz zemlje slali." (7:96)

Allah Uzvišeni kaže:

"Ima ih i umjerenih, ali ružno je ono što radi većina njih." Uzvišeni Allah učinio je najvećim stepenom sljedbenika Musaa i Isaa, a.s., umjerenost, dok je to srednji stepen ovoga ummeta, a iznad toga je stepen onih koji će svojim dobrim djelima druge nadmašiti, kako je to u govoru Uzvišenog Allaha:

"Mi ćemo učiniti da Knjigu posluje nasljede oni Naši robovi koje Mi izaberemo; bit će onih koji će se prema sebi ogriješiti, bit će onih čija će dobra i loša djela podjednako teška biti, i bit će i onih koji će, Allahovom voljom, svojim dobrim djelima druge nadmašiti - zato će veliku blagodat dobiti: edenske perivoje u koje će ući..." (35:32,33. ajet, a istina je da će sve tri grupe iz ovog ajeta ući u Džennet***).***

يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ
مِن رَّبِّكَ ۖ وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ ٱلنَّاسِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ
لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٧﴾

"O, Poslaniče, kazuj ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga - ako ne učiniš, onda nisi dostavio poslanicu Njegovu - a Allah će te od ljudi štititi. Allah zaista neće ukazati na pravi put narodu koji neće da vjeruje."/67/

Allah Uzvišeni obraća se Svome robu i poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., pod imenom poslanstva, naređujući mu da kazuje i dostavi sve ono sa čime ga je poslao Allah i on je, s.a.v.s., poslušao to i na najpotpuniji način to izvršio. El-Buhari u poglavlju o komentaru ovog ajeta navodi predanje od Aiše, r.a., /128/ koja kaže: "Ko ti kaže da je Muhammed sakrio nešto od onoga što mu je Allah objavio - laže, jer On, neka je slavljen i uzvišen, kaže:

"O Poslaniče, kazuj ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga." Ovako ga sažeto ovdje prenosi, a i El-Buhari i Muslim ga prenose u svojim zbirkama u cijelosti.

Također, oni prenose od nje /129/ da je rekla: "Da je Muhammed, s.a.v.s., sakrio nešto iz Kur'ana, sakrio bi ovaj ajet:

"u sebi si skrivao ono što će Allah objelodaniti i ljudi si se bojao, a preče je da se Allaha bojiš". (33:37) El-Buhari prenosi od Ebu- Džuhajfe, Vehb ibn Abdullaha Es-Suvaija, da je upitao Aliju ibn Ebi-Taliba, r.a.: "Da li vi imate nešto od Objave što nije u Kur'anu?" Odgovorio je: "Ne, tako mi Onog Koji daje da zrno raspukne i Koji čovjeka stvara, osim razumijevanja Kur'ana, koje Allah može darovati bilo kome čovjeku i onoga što je /napisano/ na ovoj stranici." Upitao sam: "A šta je na ovoj stranici?" Odgovorio je: "Krvarina, davanje slobode zarobljenicima i da se musliman ne ubija zbog nevjernika." Muslim prenosi od Džabira ibn Abdullaha /130/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u jednoj svojoj hutbi rekao: "Ljudi, vi ćete biti pitani za mene, pa šta ćete odgovoriti?" Ljudi su odgovorili: "Svjedočit ćemo da si dostavio i ispunio /ono sa čime si poslan/ i da si to savjesno izvršio." Počeo je dizati svoj prst prema nebu i okretati ga prema njima, govoreći: "Allahu moj, jesam li dostavio?"

Allah Uzvišeni kaže: ***"...ako ne učiniš, onda nisi dostavio poslanicu Njegovu"***, znači da ako ljudima ne dostaviš i ne saopćiš ono sa čime sam te poslao, tada nisi dostavio Moju Poslanicu, a poznato je šta proizilazi iz tog kad bi se desilo. Alijj ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn-Abbasa: "Znači, ako bi sakrio bilo koji ajet koji ti je objavljen, tada ne bi dostavio Njegovu poslanicu."

Allah Uzvišeni kaže: ***"...a Allah će te od ljudi štititi"***, tj. ti dostavi Moju poslanicu, a Ja ću te čuvati od ljudi, pomoći te i po-držati protiv tvojih neprijatelja i dati ti pobjedu nad njima, pa ne strahuj i ne žalosti se, jer niko od njih nikavo ti zlo neće moći nanijeti. Prije objave ovog ajeta Vjerovjesnik, s.a.v.s., bio je čuvan /od ashaba/. Kako prenosi Imam Ahmed od Aiše, r.a., da je ona kazivala/131/, da Allahov Poslanik, s.a.v.s., jedne noći nije spavao, a ona je bila pored njega, pa ga je upitala: "Šta je s tobom, Allahov Poslaniče?" Odgovorio je: "Kamo sreće da ima neki dobar čovjek među mojim drugovima da me čuva večeras." I dok smo tako bili, čula sam zveket oružja. On je upitao: "Ko je to?" Javio se S'ad ibn Malik. Upitao ga je: "Šta te je dovelo?" Odgovorio je: "Došao sam da te čuvam, Allahov Poslaniče." Pa sam čula hrkanje Allahova Poslanika, s.a.v.s., u snu", završava ona. Navode ga El-Buhari i Muslim, a prenosi i Ibn Ebi-Hatim od Aiše /132/, da je rekla: Allahov Poslanik, s.a.v.s., čuvan je dok nije objavljen ovaj ajet:

"...a Allah će te od ljudi štititi", pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., podigao glavu ispod svoda i rekao: "Ljudi, raziđite se, Allah Uzvišeni će nas čuvati." Ovako ga prenosi i Et- Tirmizi, dajući ocjenu: "Hadis garib." Ovako ga prenosi i El-Hakim u svome "Mustedreku" i kaže da je vjerodostojnog seneda , premda ga El-Buhari i Muslim nisu naveli. Prenosi ga i Ibn-Merdevjeh od Ismeta ibn Malika El-Hatemija /133/ koji kaže: "Imali smo noću stražu kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., dok nije objavljeno:

'...a Allah će te od ljudi štititi.', pa je čuvanje straže napušteno."

Prenosi Imam Ahmed od Dža'da ibn Halida ibn Es-Simte El-Džušemija, r.a., /134/ da je rekao: ...i doveden je neki čovjek Vjerovjesniku, s.a.v.s., pa je rečeno: "Ovaj je želio da te ubije." Vjerovjesnik je, s.a.v.s., rekao: "Nisi /nikoga/ prepao i da si želio to, Allah ti to ne bi omogućio."

Allah Uzvišeni kaže: ***"Allah zaista neće ukazati na pravi put narodu koji neće da vjeruje"***, tj. ti dostavi, a Allah je Onaj Koji upućuje onoga koga On hoće, a ostavlja u zabludi onoga koga On hoće, kao što kaže Uzvišeni:

"Ti nisi dužan da ih na pravi put izvedeš, Allah izvodi na pravi put onoga koga On hoće" (2:272), i kaže: ***"...tvoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa." (13:40)***

قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ حَتَّىٰ
تُقِيمُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ ۗ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا
مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ۖ فَلَا تَأْسَ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ
﴿٦٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلصَّٰبِـُٔونَ وَٱلنَّصَٰرَىٰ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ
وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾

"Reci: 'O sljedbenici Knjige, vi niste nikakve vjere ako se ne budete pridržavali Tevrata i Indžila i onoga što vam objavljuje Gospodar vaš. A to što ti objavljuje Gospodar tvoj pojačat će, uistinu, kod mnogih od njih nepokornost i nevjerovanje, ali, ti ne izgaraj zbog naroda koji neće da vjeruje.'"/68/ "Oni koji su vjerovali, pa oni koji su bili jevreji, i sabijci, i kršćani - oni koji su u Allaha i u onaj svijet vjerovali i dobra djela činili, - ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati."/69/

Uzvišeni Allah kaže: *"Reci, Muhammede:*

'O sljedbenici Knjige, vi niste nikakve vjere ako se ne budete pridr-žavali Tevrata i Indžila'", tj. dok ne budete vjerovali cjelovito u sve knjige koje su vama objavljene od Allaha, preko vjerovjesnika i dok ne budete praktikovali ono što one sadrže, a među onim što one sadrže u sebi jeste i vjerovanje u Muhammeda, s.a.v.s., imperativ slijeđenja njega, vjerovanje u njegovo poslanstvo i prihavatanje njegova vjerozakona ***"...i onoga što vam objavljuje Gospodar vaš"***, tj. Časnog Kur'ana, smatra Mudžahid. Tumačenje Allahovih riječi:

"A to što ti objavljuje Gospodar tvoj pojačat će, uistinu, kod mnogih od njih nepokornost i nevjerovanje", već je prethodilo.[259]

"...ali, ti ne izgaraj zbog naroda koji neće da vjeruje", tj. ne žalosti se zbog njih i neka ti to nikako ne zadaje strah od njih. Zatim Uzvišeni kaže: ***"Oni koji su vjerovali"***, to su muslimani, ***"...pa oni koji su bili jevreji..."***, to su posjednici Tevrata ***"...i Sabijci"***. Nakon dužeg nabrajanja podesno je da ova riječ, vezana za drugu riječ, bude u nominativu. Sabijci su jedna kršćanska sekta, dok poklonici vatre /el-medžus/ nemaju nikakvu vjeru, smatra Mudžahid. Od njega se prenosi da Sabijci pripadaju judeo-kršćanskoj tradiciji. Od Katade se prenosi da je to narod koji obožava meleke, klanjaju ne okrećući se prema Kibli i uče Zebur. Ibn-Vehb prenosi od Ibn Ebi-Zijada, a on od svog babe, da je rekao: "Sabijci su narod iz Iraka, a žive u Kevsai, vjeruju u sve poslanike, svake godine poste trideset dana, klanjaju prema Jemenu svaki dan pet puta." Ima i drugih mišljenja.[260] Što se tiče kršćana, oni su poznati i oni su posjednici Indžila, a namjera je bila istaći da svaka ova skupina vjeruje u Allaha, onaj svijet i radi dobra djela. Međutim, sve to nije ispravno dok ne bude usaglašeno sa Šerijatom Muhammeda, s.a.v.s., nakon poslanstva njegova donosioca, koji je poslan svim ljudima i džinovima, pa oni koji to prihvate za njih neće biti bojazni u onome što im predstoji od života na onome svijetu i njegovih strahota, niti u onome što su ostavili iza sebe. ***"...i ni za čim oni neće tugovati"***; komentar ovoga prethodio je u suri El-Bekare.[261]

لَقَدْ
أَخَذْنَا مِيثَٰقَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ رُسُلًا ۖ كُلَّمَا جَآءَهُمْ رَسُولٌۢ
بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا۟ وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾ وَحَسِبُوٓا۟
أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ كَثِيرٌ
مِّنْهُمْ ۚ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾

"Mi smo od sinova Israilovih zavjet uzeli i poslanike im slali. Kad god bi im koji poslanik donio ono što nije godilo dušama njihovim, jedne su u laž utjerivali, a druge ubijali."/70/ "Mislili su da neće na muke biti stavljeni, pa su

[259] Pogledaj 64. ajet sure El-Maide.

[260] Pogledaj 62. ajet sure El-Bekare - naći ćeš opširnu i dobru studiju, od imama Tekijjuddina Ahmeda ibn Tejmije, r.a., u kojoj je istraženo pitanje Sabijaca.

[261] Isto kao pod 36.

bili i slijepi i gluhi, i onda kad je Allah primio pokajanje njihovo, mnogi od njih su opet bili i slijepi i gluhi; a Allah dobro vidi ono što oni rade."/71/

Uzvišeni Allah spominje kako je preuzeo obaveze i ugovore od jevreja da će biti poslušni i da će se pokoravati Njemu i Poslaniku Njegovu, pa su oni te ugovore prekršili, slijedeći svoje hirove i davajući im prednost nad Allahovim zakonima, tako da su ono što je bilo podudarno sa njihovim hirovima prihvatali, a u suprotnom odbijali su da prihvate. Poradi ovoga Allah Uzvišeni kaže:

"Kad god bi im koji poslanik donio ono što nije godilo dušama njihovim, jedne su u laž utjerivali, a druge ubijali. Mislili su da neće na muke biti stavljeni", tj. mislili su da ono što su činili neće imati zlo za posljedicu, a imalo je, da su ostali slijepi i gluhi na Istinu, tako da su ostali neupućeni,

"...I onda kad je Allah primio pokajanje njihovo...", od onoga u čemu su bili

"...opet su bili i slijepi i gluhi", poslije toga ***"mnogi od njih, a Allah dobro vidi ono što oni rade"***, tj. On njih poznaje i zna onoga među njima ko je dostojan Upute, za razliku od onoga među njima ko je zaslužio da bude u zabludi.

لَقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ
ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ ۖ وَقَالَ ٱلْمَسِيحُ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبَّكُمْ ۖ
إِنَّهُۥ مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ ٱلْجَنَّةَ وَمَأْوَىٰهُ ٱلنَّارُ ۖ وَمَا
لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٧٢﴾ لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ ثَالِثُ ثَلَٰثَةٍ ۘ وَمَا
مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّآ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۚ وَإِن لَّمْ يَنتَهُوا۟ عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى ٱللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٤﴾

"Nevjernici su oni koji govore: 'Bog je - Mesih, sin Merjemin!' A Mesih je govorio: 'O sinovi Israilovi, ibadet činite Allahu, i mome i vašem Gospodaru!' Ko drugog Allahu smatra ravnim, Allah će mu ulazak u Džennet zabraniti i boravište njegovo će Džehennem biti; a nevjernicima neće niko moći pomoći."/72/ "Nevjernici su oni koji govore: ýAllah je jedan od trojice! A samo je jedan Bog! I ako se ne okane onoga što govore, nesnosna patnja će, zalsta, stići svakog od njih koji nevjernik ostane."/73/ "Zašto se oni ne pokaju Allahu i ne zamole oprost od Njega, ta Allah prašta i milostiv je."/74/ "Mesih, sin Merjemin, samo je poslanik - i prije njega su dolazili i odlazili poslanici - a majka njegova je uvijek istinu govorila; i oboje su hranu jeli. Pogledaj kako im Mi iznosimo jasne dokaze, i pogledaj, zatim, njih kako se odmeću."/75/

Uzvišeni Allah govori o nevjerovanju kršćanskih sekti: anđelista, jakobita i nestorijanaca, među kojima su oni koji govore da je Mesih Allah. Allah je čist, svet i visoko iznad onog što oni govore. Ovo, a i prva riječ koju je izgovorio u bešici glasila je: ***"Ja sam Allahov rob" (19:30)***, a nije rekao: ja sam Allah, niti sin Allahov, nego je govorio:

"Ja sam Allahov rob, meni će On Knjigu dati i vjerovjesnikom me učiniti"(19:30), sve do njegovih riječi:

"Allah je, uistinu, i moj i vaš Gospodar, zato ibadet činite samo Njemu! To je pravi put", a tako im je govorio i u svojoj zrelosti, kad je bio vjerovjesnik. Poradi ovog Uzvišeni Allah kaže:

"A Mesih je govorio: O, sinovi Israilovi, ibadet činite Allahu, i mome i vašem Gospodaru! Ko drugog Allahu smatra ravnim", tj. bude obožavao nekog drugog pored Njega,

"Allah će mu ulazak u Džennet zabraniti i boravište njegovo će Džehennem biti; a nevjernicima neće niko moći pomoći", kao što kaže Uzvišeni:

"Allah sigurno neće oprostiti da Njemu druge smatraju ravnim, a oprostit će kome hoće ono što je manje od toga." (4:116) U vjerodostojnom hadisu /135/ kaže se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., poslao telala da obznani ljudima: "U Džennet će ući samo ko je musliman." Drugo predanje kaže: "ko je istinski vjernik /mumin/". Upravo zbog ovog Uzvišeni Allah kaže, izvještavajući o Mesihu da je rekao jevrejima:

"Ko drugog Allahu smatra ravnim, Allah će mu ulazak u Džennet zabraniti i boravište njegovo će Džehennem biti; a nevjernicima neće niko moći pomoći", tj. neće imati kod Allaha nikava pomagača, niti izbavitelja od onog u čemu će biti. Allah Uzvišeni kaže:

"Nevjernici su oni koji govore: ýAllah je jedan od trojice!"

Es-Suddi i drugi kažu: Objavljen je /ovaj ajet/ zato što su smatrali da su Mesih i njegova majka bogovi, a Allaha su smatrali trećim od troga, po tom shvatanju. To je isto kao što Uzvišeni Allah kaže:

"A kada Allah rekne: O Isa, sine Merjemin, jesi li ti govorio ljudima: Prihvatite mene i majku moju kao dva boga uz Allaha! - on će reći: Hvaljen neka si Ti! " (5:116) Ovo mišljenje najjasnije je od onoga što je kazano o tumačenju Njegova govora, neka je On Uzvišen:

"Nevjernici su oni koji govore: Allah je jedan od trojice!", a Allah najbolje zna. Allah Uzvišeni kaže:

"A samo je jedan Bog!", tj. nije višebrojan, već je sam samcat, bez ikakva sudruga i On je Bog svega postojećeg, a zatim Uzvišeni kaže:

"I ako se ne okane onoga što govore", tj. ovog izmišljanja i laži,

"...nesnosna patnja će, zalsta, stići svakog od njih koji nevjernik ostane", tj. lanci i kazna na onom svijetu. Allah Uzvišeni kaže:

"Zašto se oni ne pokaju Allahu i ne zamole oprost od Njega, ta Allah prašta i milostiv je", a ovo je iz Njegove plemenitosti i milosti prema Njegovim stvorenjima i pored ovog velikog grijeha. Izmišljanje i potvora zahtijevaju pokajanje i traženje oprosta, a svakom ko se Njemu povrati i pokaje On će oprostiti.

Allah Uzvišeni kaže:

"Mesih, sin Merjemin, samo je poslanik - i prije njega su dolazili i odlazili poslanici", tj. on je jedan rob među Allahovim robovima, kao što su to bili i poslanici koji su mu prethodili, ***"a majka njegova je uvijek istinu govorila"***, tj. povjerovala je u njega i potvrdila mu /poslanstvo/ i ovo je njen najveći stepen. To dokazuje da ona nije vjerovjesnica, kako smatraju Ibn-Hazm i drugi - da je vjerovjesništvo dato Sari, Ishakovoj majci, zatim Musaovoj majci i Isaovoj majci, pozivajući se na govor meleka Sari i Merjemi i na riječi Uzvišenog:

I Mi nadahnusmo Musaovu majku: Doji ga!" (28:7) Ovo ima zna-čenje vjerovjesništva po njihovom shvatanju. Međutim, većina /džumhur/ smatra da Allah nije poslao nijednog poslanika, a da to nije bio muškarac. Uzvišeni Allah kaže:

"A Mi smo i prije tebe samo muškarce slali, gra -dane, kojima smo objave objavljivali." Šejh Ebul-Hasan El-Ešarij, Allah mu se smilovao, navodi konsenzus oko toga.

Allah Uzvišeni kaže: ***"...i oboje su hranu jeli"***, tj. imali su potrebu da je uzimaju i da ona iz njih izlazi, pa su oni dva roba kao i drugi ljudi, a nisu nikakvi bogovi, kako to smatraju kršćanske, neznanobožačke sekte, neka je na njima ono što od Allaha zaslužuju do dana Proživljenja. Zatim Uzvišeni kaže: ***"Pogledaj kako im Mi iznosimo jasne dokaze"***, tj. objašnjavamo ih i pokazujemo,

"i pogledaj, zatim, njih kako se odmeću", tj. pogledaj nakon ovog objašnjenja, jasnoće i očevidnosti, prema čemu se to oni usmjeravaju!!!, kojeg se to rezona drže i u kakvu zabludu srljaju.

قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ۚ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ غَيْرَ ٱلْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوٓا۟ أَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا۟ مِن قَبْلُ وَأَضَلُّوا۟ كَثِيرًا وَضَلُّوا۟ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴿٧٧﴾

"Reci: Kako možete, pored Allaha, klanjati se onome koji nije u stanju učiniti vam kakvu štetu, ni korist vam neku pribaviti, a Allah je Taj Koji sve čuje i sve zna?"/76/ "Reci: O sljedbenici Knjige, ne zastranjujte u vjerovanju svome, suprotno istini, i ne povodite se za prohtjevima ljudi koji su još davno zalutali, i mnoge u zabludu odveli, i sami s pravoga puta skrenuli!"/77/

Uzvišeni Allah kritikuje one koji obožavaju druge pored Njega, objašnjavajući da oni ničim ne zaslužuju božanske atribute, pa kaže, neka je Slavljen: ***"Reci"***, tj. ovim obožavateljima, a i drugima, o Muhammede,

"Kako možete, pored Allaha, klanjati se onome koji nije u stanju učiniti vam kakvu štetu ni korist vam neku pribaviti", tj. ne mogu od vas nikakvu štetu otkloniti, niti vam kakvu korist donijeti,

"a Allah je Taj Koji sve čuje i sve zna", tj. čuje govor Svojih robova i poznata Mu je svaka stvar, pa zašto se onda okrećete robovanju neorganskoj tvari, koja niti čuje niti vidi, niti išta zna i koja nije u stanju kakvu štetu učiniti ni neku korist pribaviti drugome, a ni samom sebi? Zatim Allah Uzvišeni kaže: ***"Reci: O, sljedbenici Knjige, ne zastranjujte u vjerovanju svome, suprotno istini"***, tj. ne prekoračujte granicu u slijeđenju Istine i nemojte pretjerano uznositi onoga kojeg vam je naređeno da poštujete, pa da pretjerate u pogledu njega i prijeđete sa granice poslanstva do stepena božanstva, kako ste uradili sa Mesihom, a on je samo vjerovjesnik među drugim vjerovjesnicima; proglasiti ga za boga pored Allaha, mogli ste samo stoga što ste slijedili svoje učitelje koji su bili u zabludi i koji su vaši prethodnici zalutali još u davno doba,

"i ne povodite se za prohtjevima ljudi koji su još davno zalutali, i mnoge u zabludu odveli, i sami s pravoga puta skrenuli!", tj. sišli su sa puta ispravnosti i umjerenosti na put propasti i zablude.

لُعِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ لِسَانِ دَاوُۥدَ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾ كَانُوا۟ لَا يَتَنَاهَوْنَ عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ ۚ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِى ٱلْعَذَابِ هُمْ خَٰلِدُونَ ﴿٨٠﴾ وَلَوْ كَانُوا۟ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِىِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٨١﴾

"Jezikom Davuda i Isaa, sina Merjemina, prokleti su oni od sinova Israilovih koji nisu vjerovali - zato što su se bunili i uvijek granice zla prelazili" /78/ "jedni druge nisu odvraćali od grješnih postupaka svojih. Ružno li je zaista to kako su postupali!"/79/ "Ti vidiš mnoge od njih kako s mnogobošcima prijateljuju. Ružno je zaista ono što sami sebi pripremaju: da se Allah na njih rasrdi i da u patnji vječno ostanu."/80/ "A da vjeruju u Allaha i Vjerovjesnika i u ono što se njemu objavljuje, oni s njima ne bi prijateljevali, ali, mnogi su od njih nevjernici."/81/

Uzvišeni Allah izvještava da je On prokleo nevjernike među jevrejima već davno, u Objavi

Davudu i Isau, a.s., a zbog njihove neposlušnosti Allahu i njihova nasrtanja na Njegova stvorenja. Ibn-Abbas kaže: "Prokleti su u Tevratu, Indžilu, Zeburu i Furkanu /Kur'anu/." Zatim, On objašnjava šta je to što su oni primjenjivali u svom vremenu:

"jedni druge nisu odvraćali od grješnih postupaka svojih. Ružno li je zaista to kako su postupali", tj. niko od njih nije nikoga sprečavao da čini grijehe i zabranjene stvari, zatim ih kori zbog toga da bi se pripazilo da se ne uradi to što su oni uradili, pa Uzvišeni kaže: ***"Ružno li je zaista to kako su postupali."*** Ibn Ebi-Hatim prenosi od Abdullaha ibn Mes'uda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /137/: "Neki čovjek među jevrejima kada bi vidio svog brata da čini neki grijeh spriječio bi ga u tome, ispričavajući mu se tako da - kad bi ga sutra vidio - to što je vidio kod njega ne bi ga spriječilo da sa njim jede, pije, druži se i sudjeluje u zajedničkom poslu. Nakon što je to Allah vidio, ubacio je u njihova srca mržnju i prokleo ih putem jezika njihovih vjerovjesnika Davuda i Isaa, sina Merjemina, ***"zato što su se bunili i uvijek granice zla prelazili."*** Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nastavio: "Tako mi Onog u Čijoj je ruci moj život, ili ćete vi naređivati dobro, sprečavati pokuđeno, uzeti za ruku prijestupnika i pridobiti ga za Istinu, ili će Allah će u vaša srca ubaciti mržnju ili vas prokleti kao što je njih prokleo."

Mnogobrojni su hadisi koji govore o naređivanju dobra i sprečavanju zla, a mi ćemo spomenuti neke u ovoj prilici:

Prenosi imam Ahmed od Huzejfe ibn El-Jemana da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao /138/: " Tako mi Onog u Čijoj je ruci moj život, ili ćete vi naređivati dobro, sprečavati zlo, ili će Allah uskoro na vas poslati neku kaznu od Sebe, pa ćete Ga vi dozivati, a On vam se neće odazvati."

Vjerodostojan hadis koga prenosi Ebu-Se'id El-Hudri od Allahova Poslanika, s.a.v.s., glasi /139/: "Ko od vas vidi nešto pokuđeno, neka to promijeni svojom rukom, a ako ne može - onda svojim jezikom, a ako ne može ni to - onda svojim srcem, a to je najslabije vjerovanje." Prenosi ga Muslim. Imam Ahmed prenosi od Adijj ibn Umejre, r.a., koji kaže da je čuo Vjerovjesnika, s.a.v.s., da govori /140/: "Allah neće kazniti običan puk zbog onoga što rade njihovi prvaci sve dok oni među sobom ne vide zlo koje oni mognu spriječiti, ali to ne urade, pa kad se to desi, Allah će kazniti i jedne i druge."

Allah Uzvišeni kaže:

"Ti vidiš mnoge od njih kako s mnogobošcima prijateljuju." Mudžahid smatra da to znači: licemjere. Riječi Uzvišenog: ***"Ružno je zaista ono što sami sebi pripremaju"*** znače: njihovo prijateljevanje sa nevjernicima i napuštanje prijateljevanja sa vjernicima imalo je za posljedicu rađanje dvoličnosti u njihovim srcima i vječni prezir od Allaha do Dana njihova proživljenja.

Zato Uzvišeni Allah kaže: ***"...da se Allah na njih rasrdi"***, tumačeći time kako ih je osudio, a zatim obavještava o njima da su oni ti koji će ***"...u patnji vječno ostati"*** - znači na Sudnjem danu.

Allah Uzvišeni kaže:

"A da vjeruju u Allaha i Vjerovjesnika i u ono što se njemu objavljuje, oni s njima ne bi prijateljevali", tj. da oni istinski vjeruju u Allaha, Njegova Poslanika i Kur'an, ne bi prijateljevali s nevjernicima i ne bi bili neprijatelji vjernicima koji vjeruju u Allaha, Vjerovjesnika, i u ono što mu je objavljeno ***"...ali, mnogi su od njih nevjernici"***, tj. napustili su pokornost Allahu i Njegovu Poslaniku suprotstavljajući se onom što je On objavio.

لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ ۖ وَلَتَجِدَنَّ
أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّا نَصَٰرَىٰ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيسِينَ
وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾ وَإِذَا سَمِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَى ٱلرَّسُولِ
تَرَىٰٓ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا۟ مِنَ ٱلْحَقِّ ۖ يَقُولُونَ رَبَّنَآ ءَامَنَّا فَٱكْتُبْنَا
مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَمَا جَآءَنَا مِنَ ٱلْحَقِّ وَنَطْمَعُ أَن
يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٤﴾ فَأَثَٰبَهُمُ ٱللَّهُ بِمَا قَالُوا۟ جَنَّٰتٍ
تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾

Ti ćeš sigurno naći da su vjernicima najljući neprijatelji jevreji i mnogobošci; i svakako ćeš naći da su vjernicima najbliži prijatelji oni koji govore: "Mi smo kršćani", zato što među njima ima svećenika i monaha i što se oni ne ohole."/82/ Kada slušaju ono što se objavljuje Poslaniku, vidiš kako im iiju suze iz očiju jer znaju da je to Istina, pa govore: "Gospodaru naš, mi vjerujemo, pa upiši i nas među one koji su posvjedočili."/83/"Zašto da ne vjerujemo u Allaha i u Istinu koja nam dolazi, kada jedva čekamo da i nas Gospodar naš uvede s ljudima dobrim."/84/ "I Allah će im, zbog onoga što govore, kao nagradu dženetske bašče dati, kroz koje rijeke teku, u kojima će vječno boraviti; a to će biti nagrada za sve one koji dobra djela čine."/85/ "A oni koji ne budu vjerovali i dokaze Naše budu poricali, bit će stanovnici u Džehennemu."/86/

Ovi su ajeti objavljeni u povodu dolaska jedne deputacije koju je izaslao Negus Vjerovjesniku, s.a.v.s., da bi čuli šta on govori i kakve su njegove karakteristike. Nakon što su ga vidjeli i nakon što im je on učio Kur'an, primili su islam, plačući u dubokoj

skrušenosti, a zatim su se vratili Negusu i obavijestili ga. Ibn-Džerir zaključuje: "Ovi su ajeti objavljeni opisujući općenito ljude ove kategorije, svejedno da li su oni bili iz Abesinije ili nekog drugog mjesta, s time da je Negus, vladar Abesinije, primio islam i kada je umro Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao mu je dženazu /u odsutnosti/."

Allah Uzvišeni kaže:

"Ti ćeš sigurno naći da su vjernicima najljući neprijatelji jevreji i mnogobošci", a to samo zato što je nevjerovanje jevreja nastalo iz inada i osporavanja i zbog nadmetanja sa onim što je istinito, kao i potcjenjivanja ljudi i omalovažavanja onih kojima je dato /da nose/ znanje. Zbog ovog su oni i ubili mnoge vjerovjesnike i čak su više puta namjeravali ubiti Allahova Poslanika, s.a.v.s., trovali ga, pravili mu sihre i nagovarali da to čine drugi slični njima među idolopoklonicima, nek su na njima trajna Allahova prokletstva do dana Proživljenja.

Hafiz Ebu-Bekr ibn Merdevejh prilikom tumačenja ovog ajeta navodi predanje od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /140/: "Neće se osamiti neki jevrejin sa muslimanom , a da neće /jevrej/ pomisliti da ga ubije." Allah Uzvišeni kaže:

"...i svakako ćeš naći da su vjernicima najbliži prijatelji oni koji govore: Mi smo kršćani", tj. oni koji tvrde da su kršćani, sljedbenici Mesiha na putu njegova Indžila, u njima je ljubav prema islamu i njegovim pripadnicima općenito. To je stoga što oni u svojim srcima, ako su u Mesihovoj vjeri, imaju nježnost i blagost, kako kaže Uzvišeni:

"...a u srca sljedbenika njegovih blagost smo i samilost ulili, dok su monaštvo..." (57:27), a i u njihovoj Knjizi je napisano: "Onom ko te udari po desnom obrazu okreni svoj lijevi obraz." Ubijanje nije bilo ozakonjeno u njihovoj vjeri, pa zbog toga Uzvišeni kaže:

"...zato što među njima ima svećenika i monaha i što se oni ne ohole"; ovaj njihov opis sadrži znanje, pobožnost i poniznost, a zatim ih je Allah opisao kao pokorne i nepristrasne sljedebenike Istine:

"Kada slušaju ono što se objavljuje Posleniku, vidiš kako im iiju suze iz očiju, jer znaju da je to Istina", tj. zbog radosnog navještanja o poslanstvu Muhammeda, s.a.v.s., koje su imali

"...pa govore: Gospodaru naš, mi vjerujemo, pa upiši i nas među one koji su posvjedočili", tj. one koji svjedoče ispravnost ovog i vjeruju u to. En-Nesai prenosi od Abdullaha ibn Zubejra da je rekao: "Ovaj ajet objavljen je povodom Negusa i njegovih drugova."

Et-Taberani prenosi od Ibn-Abbasa da je o riječima Uzvišenog:

"Kada slušaju ono što se objavljuje Posleniku, vidiš kako im iiju suze iz očiju", rekao /141/: "To su bili neki zemljoradnici, koji su došli sa Dža'ferom ibn Ebi-Talibom iz Abesinije i nakon što im je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio Kur'an, oni su postali pravovjernici i suze su im potekle. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Vjerovatno ćete se vi, kad se vratite u svoju zemlju, povratiti na vašu vjeru." Odgovorili su: "Ovo je naša vjera i mi nećemo napustiti svoju vjeru", pa je Uzvišeni Allah objavio to što su oni rekli:

"Zašto da ne vjerujemo u Allaha i u Istinu koja nam dolazi, kada jedva čekamo da i nas Gospodar naš uvede s ljudima dobrim." Ovo je jedna vrsta kršćana spomenuta u riječima Uzvišenog:

"Ima i sljedbenika Knjige koji vjeruju u Allaha i u ono što se objavljuje vama i u ono što je objavljeno njima, ponizni su prema Allahu" (3:199) i to su oni za koje Allah Uzvišeni kaže:

do Njegovih riječi ***"...a kad im se kazuje, govore: Mi vjerujemo u nj, on je istina od Gospodara našeg, mi smo i prije bili muslimani"*** - do Njegovih riječi - ***"Mi ne želimo društvo neukih." (28:53, 55)*** Zato Uzvišeni Allah kaže ovdje:

"I Allah će im, zbog onoga što govore, kao nagradu dženetske bašče dati, kroz koje rijeke teku, u kojima će vječno boraviti...", tj. ostat će u njemu vječno, nikud se ne premještajući niti preseljavajući, ***"...a to će biti nagrada za sve one koji dobra djela čine"***, tj. slijedeći i prihvatajući Istinu kad god, gdje god i u kog god ona bila. Zatim Uzvišeni obavještava o stanju nesretnih, pa kaže: ***"A oni koji ne budu vjerovali i dokaze Naše budu poricali..."***, tj. budu ih osporavali i suprotstavljali im se, ***"...bit će stanovnici u Džehennemu"***, tj. oni su njegovi stanovnici, koji će se u njemu nastaniti.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ لَا تُحَرِّمُوا۟ طَيِّبَٰتِ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ
ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ حَلَٰلًا طَيِّبًا ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ
أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

"O vjernici, ne uskraćujte sebi ljepe stvari koje vam je Allah dozvolio, samo ne prelazite mjeru, jer Allah ne voli one koji pretjeruju."/87/ "I jedite ono što vam Allah daje, što je dozvoljeno i ljepo; i bojte se Allaha, u Kojeg vjerujete." /88/

El-Buhari i Muslim prenijeli su od Aiše, r.a., /142/ da su neki drugovi Allahova Poslanika, s.a.v.s., pitali njegove žene o njegovom privatnom životu, pa je poslije jedan rekao: "Ja neću jesti meso", drugi: "Ja se neću ženiti", a treći: "Ja neću spavati na postelji", pa je to čuo Vjerovjesnik, s.a.v.s., i rekao: "Šta je tim ljudima, da neko od njih govori to i to, jer ja i postim i mrsim se, i spavam i ustajem /noću/, jedem meso i ženim se. Onaj ko ne voli moju praksu i ne pripada meni."

Alij ibn Ebi-Talha kaže da je Ibn-Abbas rekao /143/: Ovaj ajet:

"O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio..." objavljen je o jednoj grupi drugova Vjerovjesnika, s.a.v.s., koji su rekli: "Prekinut ćemo naša sijela, ostavit ćemo dunjalučke prohtjeve i putovat ćemo po Zemlji, kako to rade monasi." To je čuo Vjerovjesnik, s.a.v.s., pa je poslao po njih i, kad im je to spomenuo, odgovorili su: "Da", pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ja postim i mrsim se, ja klanjam i spavam i ja se ženim. Onaj ko postupi po moj praksi moj je, a onaj ko ne postupi po mojoj praksi nije moj." Prenosi ga Ibn Ebi-Hatim.

Prenosi El-E'ameš od Amr ibn Šurahbila da je rekao: Došao je Ma'kil ibn Mukrin Abdullahu ibn Mesudu i rekao: "Ja sam se sustegao od spavanja u postelji." On mu je naveo ajet:

"O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio."

Prenosi Es-Sevri od Mesruka /144/ da je rekao: Bio sam kod Abdullaha ibn Mesuda, pa je doneseno vime od ovce. Jedan od prisutnih izmaknuo se ustranu. Abdullah mu je rekao: "Primakni se." Odgovorio je: "Ja sam to sebi učinio zabranjenim za jelo." Abdullah mu je rekao: "Primakni se i jedi, pa se iskupi za svoju zakletvu", i naveo je ovaj ajet:

"O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio." Prenosi ga El-Hakim u svome Mustedreku i kaže: "Ispunjava uvjete Buharije i Muslima, premda ga oni ne navode."

Neki učenjaci, kao Eš-Šafii i drugi, smatraju da čovjeku nije zabranjeno da sam sebi učini zabranjenim neko jelo, ili neku odjeću, ili bilo šta osim žena /svojih/ i da mu nije potreban za to ikakav iskup (keffaret), na osnovu riječi Allaha Uzvišenog:

"O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio", a i na osnovu toga što Vjerovjesnik, s.a.v.s., nije naredio iskup čovjeku koji je sebi zabranio meso, kako je navedeno u hadisu koji je prethodio. Drugi, među kojima i imam Ahmed ibn Hanbel, smatraju da je onaj koji sebi uskrati neko jelo, ili pilo, ili odjeću, ili bilo koju stvar /koju nije Allah i Njegov Poslanik zabranio/, za to dužan iskupiti se kao za prekršaj zakletve, kao da se obavezao zakletvom da će se toga kloniti, pa mu se ne oprašta samim tim što je on to sebi zabranio, jer je odgovoran za ono što je sebi stavio u dužnost, kako se o tome i Ibn-Abbas izjasnio, a i kako kaže Allah Uzvišeni:

"O Vjerovjesniče, zašto sebi uskraćuješ ono što ti je Allah dozvolio - u nastojanju da žene svoje zadovoljiš? A Allah prašta i milostiv je" (56:1), a zatim Uzvišeni kaže:

"Allah vam je propisao kako da svoje zakletve iskupite." (56:2) Tako i ovdje, nakon što je spomenut ovaj propis, odmah iza njega dolazi ajet koji objašnjava način otkupa za zakletvu, pa nam to ukazuje da je ovo objavljeno u rangu zakletve koja iziskuje otkup, a Allah nabolje zna.[262]

Allah Uzvišeni kaže: ***"...samo ne prelazite mjeru"***, tj. ne otežavajte sami sebi zab-ranjujući ono što vam je dozvoljeno, kao što je rekao neko iz prvih generacija (selef). Moguće je da se željelo reći: kao što ne smijete zabranjivati ono što je dozvoljeno, tako isto ne smijete pretjerivati u uzimanju dozvoljenog, niti prelaziti granicu u tome, kako kaže Uzvišeni: ***"I jedite i pijte, samo ne pretjerujte." (7:31)*** Allah je propisao umjerenost: između onog koji pretjeruje u tom i onoga koji je prestrog u tome. Zato Uzvišeni kaže:

"...ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio, samo ne prelazite mjeru, jer Allah ne voli one koji pretjeruju." Zatim Allah Uzvišeni kaže: ***"I jedite ono što vam Allah daje, što je dozvoljeno i lijepo" "...i bojte se Allaha"***, tj. u svim stvarima i slijedite Njegovu pokornost i Njegovo zadovoljstvo, a napustite suprotstavljanje i neposlušnost Onom ***"u Kojeg vjerujete".***

لَا يُؤَاخِذُكُمُ ٱللَّهُ بِٱللَّغْوِ فِىٓ أَيْمَٰنِكُمْ وَلَٰكِن
يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدتُّمُ ٱلْأَيْمَٰنَ ۖ فَكَفَّٰرَتُهُۥٓ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَٰكِينَ
مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ
فَصِيَامُ ثَلَٰثَةِ أَيَّامٍ ۚ ذَٰلِكَ كَفَّٰرَةُ أَيْمَٰنِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ ۚ وَٱحْفَظُوٓا۟ أَيْمَٰنَكُمْ
كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

"Allah vas neće kazniti ako se zakunete nenamjerno, ali će vas kazniti ako se zakunete namjerno. Otkup za prekršenu zakletvu je: da deset siromaha običnom hranom kojom hranite čeljad svoju nahranite, ili da ih odjenete, ili da roba ropstva oslobodite. A onaj ko ne bude mogao - neka tri dana posti. Tako se za zakletve vaše otkupljujte kada se zakunete; a o zakletvama svojim brinite se! Eto, tako vam Allah objašnjava propise Svoje, da biste bili zahvalni."/89/

Već je ranije bilo govora o nepromišljenoj i nenamjernoj zakletvi u suri El-Bekare, što nam je dovoljno to da ne ponavljamo ovdje,[263] a Allahu

[262] Kažem: "Izgleda, a Allah najbolje zna, da je ono što zastupa neka ulema, kao [afija i drugi, o neobaveznosti otkupa za onog koji sebi zabrani neko jelo, ili odjeću, ili piće, ili bilo šta drugo izuzev sustezanja od žene, i ispravno i istinito..., jer Poslaniku, s.a.v.s., Allah je Uzvišeni naredio da dozvoli ono što je sebi zabranio od nekih svojih žena i da se iskupi za to, kao da je dao neku zakletvu pa se otkupio, pa je učinio njegovu zabranu sebi jednakom zakletvi. Me|utim, on, s.a.v.s., nije naredio onim koji su sebi zabranili nešto od hrane, odjeće i pića bilo kakav otkup..., pa se iz ovog razumije da onaj koji sebi zabrani ovo što su oni sebi zabranili nije dužan nikakav otkup /keffaret/ izvršiti, jer je otkup naveden samo kad su u pitanju žene.

[263] Pogledaj ajet broj 225. u suri El-Bekare.

pripada zahvala. To je kad čovjek kaže u govoru bez ikakve namjere: "ne, tako mi Allaha, ili svakako, tako mi Allaha"...Ovo je mišljenje Šafije, a ima i mnogo drugih mišljenja... Ispravno je da je to nenamjerna zakletva, što potvrđuju riječi Uzvišenog:

"...ali će vas kazniti ako se zakunete namjerno", tj. ako ste se odlučili na nešto iz zakletvi i namjeravali ih /ostvariti/.

"Otkup za prekršenu zakletvu je: da deset siromaha nahranite", znači sirotinju i one koji nemaju dovoljno. Allah Uzvišeni kaže:

"...običnom hranom kojom hranite čeljad svoju", tj. i kad su u oskudici, a i kad su u izobilju, kao: hljeb i meso, hljeb i maslo, hljeb i mlijeko, hljeb i ulje, hljeb i sirće, i to jedan obrok, tako da se najedu. Drugi su mišljenja da svakom od deseterice treba dati pola sa'a (jedna mjerica od 1,666 kg) pšenice, ili hurmi ili nečeg sličnog. Ovo je mišljenje Omera, Alije, Aiše, Mudžahida, Eš-Ša'bijja, Se'ida ibn Džubejra, Ibrahima En-Nehaija i drugih. Prenosi Ebu-Bekr ibn Merdevejh od Ibn-Abbasa /145/ da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., otkupljivao sâom (3,332 kg) hurmi i da je to naredio ljudima - a ko nije imao, onda sa pola sa'a pšenice.

Allah Uzvišeni kaže: ***"...ili da ih odjenete"***. Eš-Šafi'i, Allah mu se smilovao, kaže: "Ako bi svakom od ovih deset dao nešto za što se može kazati da je odjeća, kao neka košulja, ili hlače, ili ogrtač, ili turban, ili veo, bilo bi mu to dovoljno /za otkup/." Malik i Ahmed kažu: "Neophodno je da svakom od ovih deset da odjeću u kojoj može namaz obaviti, ako je muškarac ili žena - prema onom što im odgovara, a Allah najbolje zna." Ibn-Abbas kaže: "Ogrtač svakome siromahu, ili neki komad platna." Mudžahid kaže: "Najniže je jedno odijelo, a najviše koliko ti hoćeš."

Allah Uzvišeni kaže: ***"...ili da roba ropstva oslobodite"***. Imam Eš-Šafi'i kaže: "Svakako to mora biti vjernik." Uspostavljanje suodnosa između (otkupa) zakletvi i otkupa za ubistvo dolazi zbog istovjetne posljedice, iako je uzrok različit. U hadisu Muavije ibn El-Hakema, Es-Sulemija, koji je zabilježen u Malikovom Muvettau, Šafijinom Musnedu i Muslimovu Sahihu /143/, on spominje da je bio dužan roba ropstva osloboditi, a sa njim je došla jedna crna robinja, pa ju je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitao: "Gdje je Allah?" Odgovorila je: "Na nebu." Pitao je: "Ko sam ja?" Odgovorila je: "Allahov Poslanik." "Oslobodi je. Ona je vjernica", rekao je /Allahov Poslanik, s.a.v.s./. Ovo je jedan duži hadis... Ovo su tri stvari vezane za iskup zakletve i koju god učini prekršitelj, iskupio se, na osnovu konsenzusa, a počinje onim što lakše je: davanje hrane lakše i jednostavnije od odijevanja, kao što je odijevanje je lakše od oslobađanja roba, tako da postoji uspinjanje od manjeg ka većem. Međutim, ako obaveznik ne može ispuniti ni jednu od ove tri stvari, iskupit će se postom tri dana, kao što kaže Allah Uzvišeni:

"A onaj ko ne bude mogao - neka tri dana posti." Učenjaci se razilaze: da li to treba biti uzastopno, ili je samo poželjno, ali ne i obavezno, pa ih je dozvoljeno razdvojiti? - na dva mišljenja. Po jednom to uopće nije obavezno. Riječi Uzvišenog: ***"...neka tri dana posti"***, mogu značiti i skupa, a i rastavljeno, kao u slučaju napuštanja ramazana. Po drugom mišljenju to je obavezno, jer je preneseno od Ubejj ibn Ka'ba i drugih da su oni ovaj dio ajeta čitali: ***"... neka tri dana, uzastopno, posti"***. Također, to se prenosi i od Ibn-Mesuda. Ako nije utvrđeno da je ovo mutevatir kiraet, nije manje od toga da je to predanje jedne osobe ili tumačenje ashaba i ima stepen merfua /predanje pripisano Vjerovjesniku, s.a.v.s., od ashaba ili tabi'ina/.[264] Allah Uzvišeni kaže:

"Tako se za zakletve vaše otkupljujte kada se zakunete"; tj. ovo je zakonski otkup za zakletvu ***"...a o zakletvama svojim brinite se!"*** Ibn-Džerir kaže: "Značenje je: ne ostavljajte ih bez iskupljenja."

"Eto, tako vam Allah objašnjava propise svoje", tj. pojašnjava,

"... da biste bili zahvalni."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّمَا ٱلْخَمْرُ وَٱلْمَيْسِرُ وَٱلْأَنصَابُ وَٱلْأَزْلَٰمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ فَٱجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ فِى ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿٩١﴾ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَٱحْذَرُوا۟ ۚ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٩٢﴾ لَيْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوٓا۟ إِذَا مَا ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّأَحْسَنُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾

"O vjernici, vino i kocka i kumiri i strjelice za gatanje odvratne su stvari, šeftanovo djelo; zato se toga klonite, da biste postigli što želite."/90/ "Šeftan želi pomoću vina i kocke unijeti među vas neprijateljstvo i mržnju i od sjećanja na Allaha i obavljanja molitve odvratiti vas. Pa, hoćete li se okaniti?"/91/ "I budite poslušni Allahu i budite poslušni Poslaniku i oprezni budite! A ako glave okrenete, onda znajte da je Poslanik Naš dužan samo da jasno obznani."/92/ "Onima koji vjeruju i dobra djela čine nema nikakva grijeha u onome što su oni pojeli i popili (prije zabrane) kad se klone onoga što im je zabranjeno i kad vjeruju i dobra djela čine, zatim se Allaha boje i vjeruju i onda se grijeha klone i dobro čine.

[264] Neobaveznost ostaje jače argumentovana od obaveznosti, s tim da je uzastopnost poželjna, pa je onda i podesnija.

A Allah voli one koji drugima dobro čine."/93/

Allah Uzvišeni govori zabranjujući Svojim robovima upotrebu vina i kockanje, tj. hazardne igre. Preneseno je od vladara pravovjernih, Alije ibn Ebi-Taliba, r.a., da je rekao: "Šah se ubraja u kocku /mejsir/." To prenosi Ibn Ebi-Hatim od njegova oca - da je Alija to rekao. Prenosi se od Rašida ibn Seida i Dumre ibn Habiba da su slično izjavili: "Čak i kockice, i orasi, i jaja kojim se igraju dječaci." Musa ibn Ukbe prenosi od Nafi'a da je Ibn-Umer rekao: "Kockanje je hazardna igra." Dahhak to slično prenosi od Ibn-Abbasa i kaže: "Bili su se kockali u predislamskom periodu /džahilijet/ do dolaska islama, pa im je Allah zabranio ove ružne stvari."

Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ebu Musaa El-Ešarija da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao /147/: "Klonite se ovih obilježenih kockica kojima se proriče, jer se one ubrajaju u kocku /mejsir/." Hadis je garib /usamljena predanja/. Kao da se ovim hadisom mislilo na kocku o kojoj je zabilježen hadis u Muslimovom Sahihu od Burejde ibn El-Hasiba El-Eslemija, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /148/: "Onaj ko se igra kockom za igru /nerdešir/ kao da je zagnjurio svoju ruku u svinjsko meso i krv."

U Malikovom Muvettau zabilježeno je od Ebu-Musaa el-Ešarija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /149/: "Onaj ko se bavi kockom za igru /nerd/ neposlušan je Allahu i Njegovu Poslaniku." Prenosi imam Ahmed Abdur-Rahman od svoga babe da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /150/: "Primjer onog koji kocka, a zatim ustane pa klanja, jeste kao neko ko se abdesti gnojem i svinjskom krvlju, pa ustane i klanja." Kad je u pitanju šah, Abdullah ibn Umer je rekao: "On je gori od kocke." Već je navedeno da je Alija rekao: "On se (šah) ubraja u kocku (mejsir)." Trojica imama definisali su ga zabranjenim (haram), a imam Eš-Šafi'i, Allah mu se smilovao, smatra ga pokuđenim (mekruh). Kad su u pitanju kumiri, Ibn-Abbas i grupa tabiina kažu: "To je kamenje kod kojeg su oni klali svoje kurbane." Za strjelice, također, kažu: "To su strjelice /kidah/ kojim su bili gatali." [265] Prenosi ga Ibn Ebi-Hatim.

Allah Uzvišeni kaže: ***"... odvratne stvari, šejtanovo djelo"***; tj. prezrene svari, šejtanovo djelo, smatra Ibn-Abbas, ***"... zato se toga klonite"*** : zamjenica se odnosi na riječ (odvratne stvari), tj. napustite ih ***"...da biste postigli što želite"***; ovo je poticanje.

Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"Šejtan želi pomoću vina i kocke unijeti među vas neprijateljstvo i mržnju i odvratiti vas od sjećanja na Allaha i obavljanja namaza. Pa, hoćete li se okaniti", a ovo je prijetnja i zastrašivanje.

HADISI U KOJIM JE OBJAŠNJENO ZABRANJIVANJE VINA

Bilježi imam Ahmed od Ebu-Hurejrea da je rekao /151/: "Vino je zabranjivano tri puta. Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao u Medinu, ljudi su pili vino i koristili zaradu od kockanja, pa su upitali Allahova Poslanika, s.a.v.s., o tome. Allah Uzvišeni je /kao odgovor/ objavio:

"Pitaju te o vinu i kocki. Reci: oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima," (2:219) do kraja ajeta. Ljudi su zaključili: Nije nam zabranjeno, samo je Uzvišeni rekao:

"...oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima" i tako su i dalje pili vino sve dok jednog dana neki čovjek od muhadžira, koji je predvodio svoje drugove u akšam-namazu, nije pomiješao u svom učenju /riječi/, pa je Allah Uzvišeni objavio ajet koji je više ograničavao od prvog:

"O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate.' (4:43) Ljudi su i dalje pili, tako da bi poneko došao mahmuran na namaz, a zatim je Allah Uzvišeni objavio:

"O vjernici, vino i kocka i kumiri i strjelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite, da biste postigli što želite." Ljudi su tada rekli: 'Prolazimo se, naš Gospodaru' i pitali su: 'Allahov Poslaniče, neki ljudi su poginuli na Allahovom putu, umrli su sa navikom da piju vino i troše zaradu od kockanja, a Allah je to učinio odvratnim stvarima koje su šejtansko djelo?' Allah Uzvišeni je objavio:

"Onima koji vjeruju i dobra djela čine nema nikakva grijeha u onome što su oni pojeli i popili (prije zabrane)", i do kraja ajeta, pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Da je i njima bilo zabranjeno, oni bi to ostavili, kao što ste i vi ostavili." Ahmed se izdvaja sa ovim predanjem.

Utvrđeno je kod Buharije i Muslima da je Omer ibn Hattab rekao u svome govoru (hutbi) sa minbera Allahova Poslanika, s.a.v.s. /152/: "Ljudi, uistinu, objavljena je zabrana upotrebe vina, a ono se dobija od pet proizvoda: grožđa, hurmi, meda, pšenice i ječma. Vino je sve ono što opija razum."

---

[265] Kažem: "Riječ 'kidah' množina je riječi 'kidh' i znači strjelicu za kocku. Ono što se u našem vremenu i našem današnjem stoljeću naziva "lutrija" zarazna je epidemija, koja je u svojoj suštini hazardna igra i koja se strašno proširila u našem druš-tvu, u kojem je pokvarenost zavladala i malo ćeš naći koga de ne kupuje ove listiće od lota, što će prouzrokovati velike gubitke i nesreće. @alosnije je od toga da vlastodršci, kojima je dužnost da spriječe pojedince, čak ih postiču da čine ovaj grijeh i to je nešto vrlo nisko i prezreno. Evo, mi smo svjedoci, da vlada izgrajuje projekt lota i onda taj zabranjeni imetak ulaže u projekt izgradnje izložbenog prostora u Damasku. Također, žalosno je da neke humanitarne organizacije sprovode ovu odvratnu praksu i, po njihovom mišljenju, prihode od toga ulažu u dobrotvorne svrhe. Istinu je rekao pjesnik o tom: "Zar siročiće hraniti onim što se steklo (...) Teško tebi, ne budi prostitutka i ne daji sadaku."

El-Buhari i Muslim, također, bilježe da je Enes rekao /153/: "Točio sam ljudima na dan zabrane vina u kući Ebu-Talhe. Pili su samo piće od nezrelih datula i suhih hurmi. Kad je neki telal zavikao, Ebu-Talha mi reče: "Izađi i pogledaj." Telal je vikao: "Vino je zabranjeno." Proliveno je po ulicama Medine. Ebu-Talha mi je rekao: "Izađi i prolij ga", pa sam to učinio. Neki ljudi su govorili: "Taj i taj je poginuo sa vinom u svom stomaku", pa je Allah Uzvišeni objavio:

"Onima koji vjeruju I dobra djela čine nema nikakva grijeha u onome što su oni pojeli I popili (prije zabrane)." Prenosi imam Ahmed od Kajs ibn Sa'da ibn Ubade da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /154/: "Moj Gospodar, Slavljeni i Uzvišeni, zabranio je vino, kubu i kinnin, a čuvajte se gubejrae , jer ona predstavlja jednu trećinu svjetskog vina."[266]

Prenosi imam Ahmed od Ibn-Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /155/: "Vino je prokleto na deset načina: prokleto je samo po sebi, proklet je onaj ko ga pije, i ko ga toči, i ko ga prodaje, i ko ga kupuje, i ko ga cijedi, i kom se cijedi, i ko ga nosi, i kom se nosi i onaj ko se izdržava od njega."

Zabilježio je Abdullah ibn Vehb od Sabita, on od Ibn-Omera, da je rekao: Bio sam sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., u džamiji, i dok je on sjedio podvijenih nogu, podbacivši kraj svog turbana pod njih da bi dobio neku vrstu naslona rekao je /156/: "Ko ima kod sebe bilo šta od ovog vina neka ga nama donese." Počeli su dolaziti. Jedan je rekao da ima jedan mijeh, drugi da ima jednu mješinu ili koliko je Allah htio da ima. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Sakupite ga na tom i tom mjestu, a zatim me obavijestite." Tako su i uradili, pa su ga izvijestili. Ustao je, i ja sa njim. Išao sam s njegove desne strane, a on je bio oslonjen na mene. Sreli smo Ebu--Bekra, r.a., pa me je pomaknuo unazad, a Ebu--Bekra postavio na moje mjesto. Zatim smo sreli Omera ibn El-Hattaba, r.a., pa me je pomaknuo unazad, a njega postavio sa svoje lijeve strane i tako je išao među njima dok nije stigao do vina, gdje je ljudima rekao: "Znate li šta je ovo?" Odgovorili su: "Da, Allahov Poslaniče, ovo je vino." Rekao je: "Istinu ste rekli", a zatim je nastavio: "Uistinu, Allah je prokleo vino, i onog ko ga cijedi, i kom se cijedi, i ko ga pije, i ko ga toči, i ko ga nosi, i kom se nosi, i ko ga prodaje, i ko ga kupuje i ko se izdržava od njeg." Onda je zatražio nož i rekao: "Naoštrite ga." To su učinili, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., počeo njim bušiti mješine. Ljudi su povikali: "U ovim mješinama ima i neka korist?" Odgovorio je: "Da, ali ja to radim iz srdžbe radi Allaha Uzvišenog, jer je u njima ono što On prezire." Tada je Omer rekao: "Ja ću to umjesto tebe učiniti, Allahov Poslaniče." Odgovorio je: "Ne." Ibn-Vehb kaže da jedni ravije dodaju nešto za razliku od drugih u kazivanju ovog hadisa. Bilježi ga El-Bejheki.

Hafiz Ebu-Jala El-Mosuli bilježi od Džabira ibn Abdullaha da je rekao /157/: Neki čovjek je donosio vino iz Hajbera u Medinu i prodavao ga muslimanima zaređujući tako na njemu. Kad je došao u Medinu, sreo ga je neki musliman i rekao mu da je vino zabranjeno. On ga je ostavio na nekom brežuljku gdje je stigao, pokrio ga nekom odjećom, a zatim otišao Vjerovjesniku, s.a.v.s., i upitao: "Allahov Poslaniče, čuo sam da je vino zabranjeno?" Odgovorio je: "Da. Ja imam pravo da ga vratim onom od koga sam ga kupio?", pitao je. Odgovorio mu je: "Nije ispravno da ga vratiš. Mogu li ga pokloniti nekom ko će mi to istom mjerom nadoknaditi?", pitao je. Odgovorio mu je: "Ne." "U to je uložen imetak siročadi koja su pod mojom zaštitom?", pitao je. Odgovorio mu je: "Kad nam stigne bogatstvo Bahrejna, dođi nam, pa ćemo dati zamjenu tvojim siročadima za njihov imetak." Zatim je to obznanjeno u Medini. Neki čovjek je pitao: "Allahov Poslaniče, možemo li se poslužiti mješinama /u kojima je bilo vino/?" Odgovorio je: "Odvežite njihove uzice." Vino je prolijevano tako da je sve završilo na dnu doline." Ovo je hadis garib /usamljeno predanje/.

Prenosi imam Ahmed od Enesa ibn Malika /158/ da je Ebu-Talha pitao Allahova Poslanika, s.a.v.s., o siročićima koji su bili pod njegovom zaštitom i koji su naslijedili vino. Odgovorio mu je: "Prolij ga." "A zar da ne napravim od njega sirće?", pitao je. Odgovorio mu je: "Ne." Prenose ga i Muslim, Ebu-Davud i Et-Tirmizi.

Ebu-Davud prenosi od Abdullaha ibn Abbasa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao /159/: "Sve što je fermentirano vino je, sve što opija zabranjeno je. Ko popije nešto što opija njegov namaz je okrnjen za četrdeset jutara, a ako se pokaje, Allah će mu oprostiti. Međutim, ako se povrati četvrti put, Allahova obaveza je da ga napoji tinetul-habala." Neko je upitao: "Šta je to tinetul-habal, Allahov Poslaniče?" Odgovorio je: "To je sukrvica i gnoj stanovnika Vatre, a ko ga se napije malo, ne znajući da li mu je to dozvoljeno ili zabranjeno, Allahova obaveza je da i njega napoji gnojem stanovnika Vatre." Ebu-Davud izdvaja se ovim predanjem.

Muslim bilježi od Ibn-Umera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /160/: "Sve što se kiseli vino je, a sve što opija zabranjeno je. Onaj ko bude pio vino, pa umre ustrajan na tome, ne učiniviši pokajanje, neće ga piti na onom svijetu."

El-Buhari i Muslim bilježe da je Allahov Poslanik, s.a.v.s ., rekao /161/: "Ne učini niko blud, a da je u momentu tog čina vjernik, niti iko ukrade, a da je u trenutku krađe vjernik, niti ko pije vino, a da je, dok to čini, vjernik."

El-E'ameš ibn Abdullah ibn Mesud kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., nakon što je objavljeno:

"Onima koji vjeruju I dobra djela čine nema nikakva grijeha u onome što su oni pojeli I popili (prije zabrane) kad se klone onoga što Im je zabranjeno I kad vjeruju...", rekao /162/: "Rečeno mi je: Ti si od njih."

[266] "El-kuba" je kocka ili šah, a i mali bubanj. "El-kinnin" je vrsta tambure i igre koju praktikuju Grci. "El-gubejra" je piće od kukuruza.

Prenosi Abdullah, sin imama Ahmeda: "Čitao sam pred svojim babom predanje od Abdullaha ibn Mesuda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /163/: "Čuvajte se ove dvije obilježene kockice kojima se proriče, jer se one ubrajaju u kocku /mejsir/ nearapa."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَيَبْلُوَنَّكُمُ ٱللَّهُ بِشَيْءٍ مِّنَ ٱلصَّيْدِ تَنَالُهُۥٓ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ ٱللَّهُ مَن يَخَافُهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقْتُلُواْ ٱلصَّيْدَ وَأَنتُمْ حُرُمٌ ۗ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ هَدْيًۢا بَٰلِغَ ٱلْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّٰرَةٌ طَعَامُ مَسَٰكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِۦ ۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا سَلَفَ ۚ وَمَنْ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنْهُ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٩٥﴾

"O vjernici, Allah će vas dovoditi u iskušenje sa divljači koja će biti nadohvat ruku vaših i kopalja vaših - da Allah ukaže na onoga koji Ga se boji kad ga niko ne vidi. A onoga ko i poslije toga nasilje učini čeka bolna patnja."/94/ "O vjernici, ne ubijajte divljač dok ste u ihramima! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, kao kurban zakolje kod Kabe, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to opet uradi - Allah će kazniti. Allah je silan i strog."/95/

Ibni-Abbas o riječima Uzvišenog:

"Allah će vas dovoditi u iskušenje sa divljači koja će biti nadohvat ruku vaših i kopalja vaših" kaže: "To je nešto malo i slabo, koje - kad bi htjeli - oni bi mogli uloviti, a da bi Allah iskušao Svoje robove, vjernike dok su u ihramima, On im je zabranio da mu se /lovini/ ikako približavaju." Mukatil ibn Hajjan kaže da je ovaj ajet objavljen o umri i primirju sklopljenom na Hudejbiji.

"...da Allah ukaže na onoga koji Ga se boji kad ga niko ne vidi", znači da ih Allah iskušava lovinom, koja dolazi u blizinu njih i njihovog prtljaga, tako da je mogu uzeti rukama ili pogoditi strijelama kriomice i javno, da bi se pokazala pokornost onih koji su među njima pokorni i tajno i javno, kao što kaže Uzvišeni Allah:

"Onim koji se Gospodara svoga boje i kada ih niko ne vidi - oprost i nagrada velika!" (67:12)

Riječi Uzvišenog Allaha ovdje kazane:

"A onoga ko i poslije toga nasilje učini" znače, poslije ovog obavještenja i opomene

"...čeka bolna patnja", tj. zbog njegova protivljenja Allahovoj odredbi i Njegovu zakonu. Zatim Uzvišeni Allah kaže:

"O vjernici, ne ubijajte divljač dok ste u ihrami-ma!" Ovo je zabrana od Uzvišenog da se vjernici bave lovom dok su u ihramima /muhrim/. Muhrimu nije dozvoljeno uloviti ili ubiti bilo koju životinju osim onog što je izuzeo Mudri Zakonodavac. Bilježe El-Buhari i Muslim od Aiše, majke vjernika, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /164/: "Pet štetočina se ubijaju i van Harema (pojasa oko Meke), a i u pojasu oko Meke: gavran, lunja (vrsta sokola), škorpion, miš i pas koji ujeda."

En-Nesai prenosi od Aiše da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao /164/: "Čovjek koji je u ihramu /muhrim/ može ubiti petero: zmiju, miša, lunju, pirgavog gavrana i psa koji ujeda." Većina smatra da to ima općenitije značenje, jer je utvrđeno kod El-Buharije i Muslima uopćavanje njegovih riječi. Prenosi Hašim od Ebu-Seida da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., upitan /165/ o tome šta može ubiti hodočasnik, odgovorio: "Zmiju, škorpiona, miša, gavrana može gađati, ali ne ubiti, psa koji ujeda, lunju i divlju zvijer koja napada." Prenosi ga Ebu-Davud od Ahmeda ibn Hanbela, a prenosi ga i Et-Tirmizi i ocjenjuje kao dobar (hasen) hadis.

Zejd ibn Eslem i Sufjan ibn Ujejne kažu: "Pas koji ujeda podrazumijeva svaku divlju životinju koja napada." Blisko je ovom mišljenju i predanje /167/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prilikom proklinjanja Utbe ibn Ebi-Leheba rekao: "Allahu moj, prepusti ga Tvom psu", pa ga je rastrgla divlja zvijerka u Zerkau. Ako bi hodočasnik ubio nešto osim spomenutoga, dužan je platiti otkupninu za to, izuzev ako ga napadne pa je ubije - onda nije obavezan ni na kakvu otkupninu.

Allah Uzvišeni kaže:

"Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je jednu domaću životinju..." Većina smatra da su onaj koji to namjerno učini i onaj koji u to učini zaboravu jednaki u pogledu obaveznosti izvršenja sankcije, jer Allahova Knjiga dokazuje grješnost namjernog počinitelja, kao što kaže Uzvišeni:

"...da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to opet uradi - Allah će kazniti", a praksa (sunnet) Allahova Poslanika, s.a.v.s., u pravnim propisima, kao i njegovih drugova, ukazuje na obaveznost izvršenja sankcije, čak i ako se radi o nehotici.

Allah Uzvišeni kaže: ***"...kazna je da jednu domaću životinju."*** Većina smatra da to treba biti slična životinja, ako bude takva među domaćim životinjama, za razliku od Ebu-Hanife, Allah mu se smilovao, koji uvjetuje protuvrijednost, svejedno da li ubijena lovina ima sličnu /među domaćim/ ili ne. On kaže: "On može birati, ako hoće kupiti kurban za njega /ubijenu lovinu/ ili podijeliti sadaku njegove

vrijednosti." Međutim, ono što su presudili ashabi o sličnosti preče je da se slijedi. Oni su presudili da se za noja dâ ugojena deva ili krava, za divlju kravu krava, za gazelu gazela. Zaključci ashaba i predanja o njima potvrđena su u djelima koja govore o pavnim propisima. Ibni-Abbas je dosudio da se protuvrijednost za ubijenu lovinu koja nema sličnu među domaćim životinjama odnese u Meku. To je zabilježio El-Bejheki.

Allah Uzvišeni kaže: ***"...čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi"***, tj. odredit će naknadu, ako je u pitanju životinja slična domaćoj ili protuvrijednost, ako nije slična domaćoj, dvojica pravednih muslimana. Učeni se razilaze o pitanju prekršitelja - da li je dozvoljeno da on bude jedan od presuditelja - na dva mišljenja. Po jednom nije, i to je Malikov stav, jer sudija ne može biti i osuđenik u istoj parnici. Drugo je mišljenje suprotno zbog općenitosti ajeta i to je stav Šafije i Ahmeda.

Ibni-Džerir bilježi od Tarika da je rekao: "Erbed je zajahao neku divokozu (gazelu) kao konja i tako je ubio dok je bio hodočasnik, pa je otišao Omeru da mu presudi. Omer je rekao: "Presudi ti zajedno sa mnom." Presudili su da to bude jarac koji je već donosio vodu i drva, zatim je Omer citirao:

"...čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi." U ovom je argument da prekršitelj može biti jedan od dvojice presuditelja, kako su rekli Šafija i Ahmed, Allah im se smilovao. Također, razilaze se da li će se zadovoljiti presudom ashaba u istovjetnoj situaciji, ili će se obratiti dvojici pravednih muslimana, bila presuda ashaba identična ili ne. Šafija i Ahmed smatraju raniju presudu ashaba kao definisan zakon od kojeg nema odstupanja, a u situaciji o kojoj se nisu izjasnili ashabi obratit će se dvojici pravednih muslimana. Malik i Ebu-Hanife kažu: Obavezna je presuda za svaki slučaj pojedinačno, svejedno da li su ashabi dali neki sud o sličnoj situaciji ili ne, zbog riječi Uzvišenog: ***"...čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi."***

Allah Uzvišeni kaže: ***"...kao kurban zakolje kod Kabe"***, tj. dovede je do Kabe, a misli se na dovođenje u Meku i njenu okolicu /Harem/, kako bi je tamo zaklao i podijelio njeno meso siromasima Harema. Ovo je nešto oko čega postoji suglasnost da se obavi na ovaj način.

Allah Uzvišeni kaže:

"...ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe ili postiti", tj. ako hodočasnik ne bude u mogućnosti naći domaću životinju sličnu onoj koju je ubio, ili ako toj ubijenoj životinji ne bude bilo slične, ili kako smo naveli da ima mogućnost izbora u ovoj situaciji između naknade, davanja hrane, ili posta, po mišljenju Malika, Ebu-Hanife, Ebu-Jusufa, Muhammeda ibn El-Hasana, po jednom mišljenju Šafije, a taj je stav poznat i kod Ahmeda, Allah im se svima smilovao, jer čestica: أو "ili" jasno ukazuje na mogućnost izbora između tog da zakolje domaću životinju sličnu ubijenoj, ili da svakom siromahu dadne po dva pregršta (mudd) hrane. Njihov broj treba da bude šest, jer je Zakonodavac, s.a.v.s., naredio Kab ibn Udžretu da podijeli jednu mjericu /ferk/ između šesterice, ili da posti tri dana, za svaki sa' jedan dan. "Ferek" su tri sa'a i mjesto davanja hrane u Meki i u pojasu oko Meke /Harem/.

Alijj ibn Ebi-Talha prenosi od Ibni-Abbasa komentar ovog ajeta: "Ako hodočasnik ubije neku lovinu, sudit će mu se. Tako, ako ubije divokozu ili slično, dužan je zaklati ovcu u Meki; ako ne mogne, dužan je nahraniti šest siromaha, a ako ni to ne mogne, dužan je tri dana postiti. Ako ubije divojarca ili slično, dužan je kravu; a ako ne može, dužan je nahraniti dvadeset siromaha, a ako ni to ne može - dužan je dvadeset dana postiti. Ako ubije noja, ili divljeg magarca, ili slično, dužan je ugojenu devu; a ako ne može, dužan je trideset siromaha nahraniti, a ako ni to ne može - dužan je trideset dana postiti. Ovo prenosi Ibn Ebi-Hatim i Ibn-Džerir.[267] Od Ibn-Abbasa se prenosi davanje izbora između tri mogućnosti i to odabire Ibni Džerir, Uzvišeni Allah mu se smilovao. Allah Uzvišeni kaže:

"...da bi osjetio pogubnost postupka svoga", tj. kaznu za svoj postupak u kojem je počinio prijestup.

"A Allah je već oprostio ono što je bilo", tj. ono što je bilo u predislamskom periodu /džahilijet/ i to onom ko se usavršio u islamu, prihvativši Allahov zakon i ne bivajući nepokoran. Zatim Uzvišeni kaže:

"Onoga ko to opet uradi- Allah će kazniti", tj. ko to počini nakon što ga je islam zabranio i nakon što je do njega došao vjerozakonski propis.

"Onoga ko to opet uradi - Allah će kazniti. Allah je silan i strog!" Nema nikakve sankcije za onog ko to opet uradi, jer je to onda grijeh između njega i Allaha. Međutim treba da se kloni toga, jer mu se kaže: Allah će te kazniti, kako je rekao Slavljeni i Uzvišeni. Bilježi Ibn Ebi-Hatim od Hasana El-Basrija da je neki čovjek nešto ulovio /u pojasu oko Meke/, pa mu je oprošteno, zatim je to ponovo učinio, pa se spustila ***"Onoga ko to opet uradi - Allah će kazniti."*** Ibni Džerir o riječima Uzvišenog: ***"Allah je silan i strog"***, kaže: Onaj čiji je spomen visoko kaže: "Allah je nedostižan u Svojoj svevlasti. Njega apsolutno niko ne može potčiniti, niti spriječiti da se osveti onom kome se On sveti, niti Ga iko može spriječiti da kazni onog koga hoće kazniti, jer je On sve stvorio i sve je Njemu apsolutno potčinjeno. Njemu pripada veličina i nedostižnost i On kažnjava onog ko Mu je neposlušan."

---

[267] Kažem: "Ko razmisli o hadisu K'aba ibn Udžreta uočit će da mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., naredio da podijeli jedan "ferek" između šesterice siromaha ili da posti tri dana, dok na drugoj strani vidimo da je Ibn-Abbas dao fetvu (sud) u kojem je izjednačio broj dana posta s brojem siromaha, a Poslanik, s.a.v.s., naredio je da broj dana posta bude pola od broja siromaha. Možda Ibn-Abbas ima neki hadis koji je podudaran njegovu pravnom sudu /fetva/, a u protivnom imperativ Allahova Poslanika, s.a.v.s., ima prednost nad svakom fetvom.

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ ٱلْبَحْرِ وَطَعَامُهُۥ
مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ ۖ وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ ٱلْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا ۗ
وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾ * جَعَلَ ٱللَّهُ ٱلْكَعْبَةَ ٱلْبَيْتَ ٱلْحَرَامَ
قِيَٰمًا لِّلنَّاسِ وَٱلشَّهْرَ ٱلْحَرَامَ وَٱلْهَدْىَ وَٱلْقَلَٰٓئِدَ ۚ ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ
يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾ ٱعْلَمُوٓا۟
أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ وَأَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٨﴾ مَّا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ

"Vama se dopušta da u moru lovite i ulov jedete, da se njime vi i putnici koristite, a zabranjuje vam se da na kopnu lovite dok obrede hadža obavljate. I bojte se Allaha, pred Kojim ćete se sabrati."/96/ "Allah je učinio da Kaba, Sveti hram, bude preporod za ljude, a tako i sveti mjesec i kurbani, naročito oni ogrlicama označeni, zato da znate da je Allahu poznato ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, da Allah, zaista, sve zna."/97/ "Neka znate da Allah strogo kažnjava, ali i da prašta i da je milostiv."/98/ "Poslaniku je jedino dužnost objaviti, a Allah zna i ono što javno činite i ono što sakrijete."/99/

U poznatom predanju Ibn-Abbas kaže: "Morski ulov je ono što se živo iz njeg uzme; a '...njegova hrana' je ono što more izbaci kao uginulo." Ovako se prenosi i od Ebu-Bekra, Es--Siddika, Zejda ibn Sabita, Abdullaha ibn Amra, Ebu--Ejjuba el-Ensarijje, Allah bio zadovoljan njima, a i od jedne grupe tabiina. Ibni-Džerir kaže: "O tome ima jedno predanje, koje neki prenose kao mevkuf hadis /riječi i djela koja se prenose od nekog ashaba /preko Hennada od Ebu-Hurejrea, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., citirao /168/:

"Vama se dopušta da u moru lovite i ulov jedete", a zatim rekao: "Njegova je hrana ono što more izbaci kao uginulo." Ibni-Džerir zaključuje: "Neki ovaj hadis smatraju Ebu-Hurejrenim riječima."

Allah Uzvišeni kaže: ***"...da se njime vi i putnici koristite"***, tj. da vam bude korist i hrana. Riječ ***"i putnici"*** množina je riječi: putnik. Ikrime kaže: "Onim koji stanuju u blizini mora i onim koji su na proputovanju." Drugi kažu: "Svježa hrana onim koji stanuju na obali mora i love, a obična hrana kad ugine u moru, ili se ulovi, pa usoli tako da može biti hrana putnicima i onim koji su daleko od mora." Slično ovom prenosi se i od Ibn-Abbasa, Mudžahida i Es-Suddija. Većina argumentuje ovim časnim ajetom dozvoljenost morske strvi, a i predanjem imama Malika od Džabira ibn Abdullaha: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao je jednu vojnu u pravcu obale. Za zapovjednika odredio im je Ubejde ibn El-Džerraha. Bilo ih je tri stotine, a ja sam bio među njima. Krenuli smo. Negdje na putu nam je nestalo hrane, pa je Ubejde naredio da ta vojska sakupi svoju popudbinu. Sve što je sakupljeno bila su dva ranca hurmi, a on nam je svaki dan davao pomalo dok se i to nije smanjilo, pa nam je davao samo po jednu hurmu. Kad je i to nestalo, osjetili smo to. Zatim smo stigli na more, gdje smo na obali našli neku ribu veličine malog brdašceta. Vojska se njome hranila osamanaest noći. Ebu-Ubejde je naredio da se njena dva rebra uzmu i usprave, zatim je naredio da se osedla neka deva, što je i učinjeno. Ona je prošla ispod njih ne dotakavši ih." Ovaj hadis navode El-Buhari i Muslim, a postoji više lanaca njegova prenošenja od Džabira.

U Muslimovu Sahihu, Ebu Ez-Zubejrov rivajet ovog hadisa od Džabira glasi /169/: "...a mi smo uzeli za popudbinu osušene komade mesa koji su prethodno skuhani. Nakon što smo stigli u Medinu, otišli smo Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., i to mu ispričali. Rekao je: 'To je opskrba koju vam je Allah dao. Imate li nešto tog mesa, da i nama date?' Poslali smo Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., jedan komad i on ga je jeo."

Prenosi Malik ibn Safvan ibn Selim ibn Seid ibn Seleme...od Ebu-Hurejrea da je rekao /170/: "Neki čovjek je upitao Allahova Poslanika, s.a.v.s.: 'Allahov Poslaniče, kad plovimo morem, nosimo malo vode sa sobom i ako bi se njome abdestili ne bismo imali dovoljno za piće. Možemo li se abdestiti morskom vodom?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: 'Morska je voda čista, a morska strv je dozvoljena.'" Prenose ga i dva imama, Šafija i Ahmed, kao i autori četiri "Sunena", dok ga El-Buhari, Et-Tirmizi, Ibn--Huzejme, Ibn-Hibban i drugi potvrđuju kao vjerodostojan hadis. Također je slično preneseno i od jedne grupe ashaba koja prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s.

Bilježi imam Abdullah eš-Šafija od Ibn-Umera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s. rekao /171/: "Dozvoljene su nam dvije strvi i dvije krvi: dvije su strvi ribe i skakavci, a dvije su krvi jetra i slezena." Prenosi ga i Ahmed, Ibn-Madže i Ed-Darekutni. Postoje i druga predanja, koja ga osnažuju, a prenesen je kao mevkuf hadis.

Allah Uzvišeni kaže:

"...a zabranjuje vam se da na kopnu lovite dok obrede hadža obavljate", tj. dok obrede hadža obavljate zabranjuje vam se lov, i to je argument za zabranu lova. Tako, ako hadžija namjerno nešto ulovi, griješan je i dužan je to nadoknaditi; ili greškom, dužan je nadoknadu i zabranjeno mu ga je jesti, jer je to u odnosu na njega kao i strvina.

Postoji razmimoilaženje oko toga da li je taj ulov dozvoljen nekom drugom. Tako, jedni to zabranjuju, dok drugi smatraju da je to dozvoljeno onom ko ga nije ubio, svejedno bio hadžija ili ne, zbog hadisa /172/: "Ono što je ulovljeno na kopnu dozvoljeno vam je, ako ga vi niste ulovili, ili ako to nije za vas ulovljeno." Imam Ahmed ga prenosi od Džabira, a Ebu-Davud, Et-Tirmizi i En-Nesai ga prenose od Kutejbe.

Ako bi neko ko nije u ihramima nešto ulovio poradi samog hadžije, pa mu to poklonio, ovaj to ne smije jesti zbog hadisa Sa'ba ibn Džusame /173/, koji je poklonio Vjerovjesniku, s.a.v.s., divljeg magarca za vrijeme boravka u Ebvau ili Veddanu, pa ga je odbio. Međutim, nakon što je vidio da mu je to teško palo, rekao je: "Zaista, odbili smo ga samo zato što smo u ihramima." Ovaj hadis bilježe El-Buhari i Muslim i on je na više načina interpretiran. Neki kažu: "Izgleda da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., mislio da ga je ovaj ulovio samo poradi njega, pa ga je odbio."

Međutim, ako ga nije namjeravao uloviti hadžiji, onda mu ga je dozvoljeno jesti zbog hadisa Ebu-Katade /174/, kad je ulovio divljeg magarca, a bio je slobodan od obaveza hadžije, jer nije obukao ihrame /odjeću propisanu za hadžije/. Njegovi su drugovi to već učinili i suzdržali se od jela, a zatim su pitali Allahova Poslanika, s.a.v.s. Upitao ih je: "Da li je iko od vas pokazao na njega ili pomogao u njegovu ubijanju?" Odgovorili su: "Ne." Rekao im je: "Jedite", a i Allahov Poslanik, s.a.v.s., nešto je od njega pojeo. Ovo je kazivanje također potvrđeno kod El-Buharije i Muslima u mnogobrojnim interpretacijama.

Malik prenosi od Abdullaha ibn Amira ibn Rebia: Vidio sam Osmana ibn Affana na Ardžu, jednog vrućeg ljetnog dana, dok je bio hadžija. Prekrio se po licu kadifom crvenoljubičaste boje, a zatim mu je doneseno meso ulova. Rekao je svojim drugovima: "Jedite." Upitali su ga: "Zar ti nećeš jesti?" Odgovorio je: "Ja nisam u vašem položaju, jer je to ulovljeno radi mene."

قُل لَّا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ
وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ الْخَبِيثِ ۚ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِن تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ
وَإِن تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا ۗ وَاللَّهُ
غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾ قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ ﴿١٠٢﴾

"Reci: 'Nije isto ono što je zabranjeno i ono što je dozvoljeno, makar što te iznenađuje mnoš - tvo onoga što je zabranjeno. Zato se Allaha bojte, o vi koji ste razumom obdareni, da biste ono što želite postigli.'"/100/ "O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam pričiniti neprijatnosti ako vam se objasni; a ako budete pitali za to dok se Kur'an objavljuje, objasnit će vam se; ono ranije Allah vam je već oprostio. - A Allah prašta i blag je."/101/ "Neki su ljudi prije vas pitali za to, pa poslije u to nisu povjerovali."/102/

Allah Uzvišeni kaže Svom Poslaniku, s.a.v.s.: ***"Reci"***, Muhammede, ***"nije isto ono što je zabranjeno i ono što je dozvoljeno, makar što te iznenađuje"***, tj. o čovječe, ***"...mnoštvo onoga što je zabranjeno"***, znači da i ono što je malo, a dozvoljeno i korisno, bolje je od onog čega je mnogo, a što je zabranjeno i štetno, kako je navedeno u hadisu /175/: "Malo i dostatno bolje je od mnogobrojnog koje zaokuplja."

"Zato se Allaha bojte, o vi koji ste razumom obdareni", tj. vi zdravih i ispravnih umova, klonite se zabranjenog i ostavite ga, a zadovoljite se dozvoljenim i neka vam je to dovoljno, ***"...da biste ono što želite postigli"***. Zatim Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam pričiniti neprijatnosti ako vam se objasni!" Ovo je od Uzvišenog Allaha poučavanje Njegovih robova, vjernika, i zabrana da pitaju o stvarima od kojih nemaju nikakve koristi, osim što će, ako se otkriju, ozlojediti ih i teško će im pasti slušanje o njima, kako je navedeno u hadisu - da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /176/: "Neka mi niko od vas ne govori ništa o nekom drugom, jer želim među vas izići čista srca." El-Buhari prenosi od Enesa ibn Malika da je rekao /177/: Allahov Poslanik, s.a.v.s., održao je govor kakav nikad nisam čuo. U njemu je, između ostalog, rekao: "Da vi znate ono što ja znam, malo biste se smijali, a mnogo biste plakali." Drugovi Allahova Poslanika, s.a.v.s., prekrili su svoja lica, cvileći, puni tuge i sjete, a neki je čovjek upitao: "Ko je moj babo?" Odgovorio je: "Taj i taj", pa je objavljen ovaj ajet: ***"ne zapitkujte o onome..."*** Prenose ga Muslim, Ahmed, Et-Tirmizi i En-Nesai.

Prenosi Ibn-Džerir od Enesa ibn Malika /178/: Allahova Poslanika, s.a.v.s., toliko su pitali tako da su mu dosadili pitanjima. Jednog dana je izašao, a zatim se ispeo na minber i rekao: "Nećete me danas ništa upitati, a da vam ja to neću objasniti." Drugovi Allahova Poslanika, s.a.v.s., prepali su se da mu se nije primakao čas preseljenja. Počeo sam se okretati desno i lijevo i svakog koga sam vidio umotao je svoju glavu u odjeću i plakao je. Ustao je jedan čovjek koji bi se svađao pa bi ga zvali po drugom a ne po njegovom ocu, pa je upitao: "Allahov Vjerovjesniče, ko je moj babo?" Odgovorio je: "Huzafa." Zatim je ustao Omer i rekao: "Zadovoljni smo sa Allahom Gospodarom, islamom vjerom i Muhammedom Poslanikom. Utječem se Allahu", ili je rekao: "Tražim zaštitu od Allaha od zla smutnji i iskušenja." Allahov Poslanik, s.a.v.s., nastavio je: "Nikad kao danas nisam vidio ni dobra ni zla. Prikazani su mi Džennet i Vatra, tako da sam ih vidio bez pregrade." Navode ga El-Buhari i Muslim, a prenosi ga Ma'mer od Ez-Zuhrija, a on od Enesa slično tome. Ez-Zuhri dodaje da je majka Abdullaha, sina Huzafinog, rekla: "Nisam nikad vidjela neposlušnijeg djeteta od tebe. Jesi li ti bio siguran da se tvoja mati odala grijehu, kao što su to činili neznabošci u predislamskom periodu, pa da je

osramotiš pred ljudima?" Odgovorio je: "Tako mi Allaha, da mi je rekao da mi je babo crni rob, ja bih ga prihvatio." Iz ajeta je jasna zabrana pitanja o stvarima koje će ozlojediti čovjeka kad ih sazna, pa je podesnije okrenuti se od pitanja i odustati od njega.

Allah Uzvišeni kaže:

"...a ako budete pitali za to dok se Kur'an objavljuje, objasnit će vam se", tj. ako vi budete pitali o ovim stvarima za koje vam je zabranjeno da pitate dok Objava silazi Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., objasnit će vam se: ***"...a to je Allahu lahko" (64:7).*** Zatim Uzvišeni kaže: ***"...ono ranije Allah vam je već oprostio"***, tj. ono što je bilo od vas prije toga.

"A Allah prašta i blag je." U hadisu je navedeno /180/: "Najgrješniji je onaj musliman koji upita o nečemu što nije bilo zabranjeno, pa to bude zabranjeno zbog njegova pitanja." Međutim, ako se objavi kur'anski tekst koji je nejasan, pa upitate za njegovo objašnjenje, objasnit će vam se tada, zbog vaše potrebe za njim.

Vjerodostojan hadis od Allahova Poslanika, s.a.v.s., glasi /179/: "Poštedite me /pitanja/ koja sam ja izostavio radi vas, jer je one prije vas samo upropastilo mnogobrojno postavljanje pitanja i razmimoilaženje sa njihovim vjerovjesnicima." Također, u vjerodostojnom se hadisu kaže /181/: "Uzvišeni Allah je propisao dužnosti /feraid/, pa ih ne zapostavljajte; odredio je granice, pa ih ne prekoračujte; zabranio je neke stvari, pa to ne omalovažavajte; i neke stvari je prešutio iz milosti prema vama, ne iz zaborava, pa ne pitajte o njima."

Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"Neki ljudi su prije vas pitali za to, pa poslije u to nisu povjerovali", tj. ova pitanja koja su zabranjena postavljali su ljudi prije vas i odgovoreno im je, ali oni nisu u to povjerovali i postali su nevjernici zbog tih pitanja, jer nakon što su im objašnjena oni se nisu okoristili njima, pošto oni nisu pitali da bi se po tome ravnali, već samo da bi se izrugivali i inadili. El--Avfi prenosi od Ibn- Abbasa, u vezi s ovim ajetom /182/: Allahov Poslanik, s.a.v.s., oglasio se među ljudima: "O narode, propisan vam je hadž." Neki čovjek iz plemena Benu-Esed ustao je i upitao: "Allahov Poslaniče, je li svake godine?" To je žestoko rasrdilo Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa je rekao: 'Tako mi Onog u Čijoj je ruci moj život, da sam odgovorio: Da, bilo bi obavezno; a da vam je obaveza, vi to ne biste mogli iznijeti, a tada biste postali nevjernici. Poštedite me onog čega ja vas poštedim; a kad vam nešto naredim, to i učinite, i kad vam nešto zabranim, toga se ustegnite'. Tad je objavljen ovaj ajet. Zabranio im je da pitaju slično kako su kršćani pitali o "trpezi", pa poslije nisu u to povjerovali. Allah je to zabranio i kaže: "Ne pitajte o stvarima koje će vas pogoditi, ako Kur'an o njima objavi nešto teško i oštro, nego sačekajte da se Kur'an objavi i tada nećete ni o čemu upitati, a da nećete naći objašnjenje." To prenosi Ibn-Džerir.

مَا جَعَلَ ٱللَّهُ مِنۢ بَحِيرَةٍ وَلَا سَآئِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ ۙ وَلَٰكِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۖ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ قَالُوا۟ حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۚ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٠٤﴾

"Allah nije propisao ni behîru ni sâibu ni vâsilu a ni hâma; to oni koji ne vjeruju govore o Allahu laži, i većina njih nema pameti."/103/ A kada im se kaže: "Pristupite onome što Allah objavljuje, i Poslaniku!", oni odgovaraju: "Dovoljno nam je ono što smo od predaka naših zapamtili." - Zar i ako preci njihovi nisu ništa znali i ako nisu na pravom putu bili?!/104/

El-Buhari prenosi od Se'id ibn Musejjeba da je rekao /183/: "Behîra je kamila čije se mlijeko čuva idolima i niko je od ljudi ne muze. Sâiba je kamila koju su oni prepuštali svojim bogovima i na nju se nije ništa tovarilo. Ebu-Hurejre kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Vidio sam Amr ibn Amira El--Huzaijju kako vuče svoja crijeva u Vatri, jer je bio prvi koji je pustio deve da se slobodno kreću (saiba).' Vasila je mlada kamila koja je prvi put otelila žensko, a poslije telila po dvoje ženskih devčadi. Oni su je ostavljali svojim idolima, ako bi tako stizale jedna iza druge, a da među njima nema muške devčadi. Hâm je mužjak deve koji je služio za rasplod i kad bi dobio određeni broj potomaka, ostavljali su ga svojim idolima, poštedjevši ga od nošenja, tako da se na njega nije ništa tovarilo. Dali su mu ime hâm." Tako ga prenose Muslim i En-Nesai.

Ovaj je Amr sin Luhaj ibn Kum'a, jednog od poglavara plemena Huza'a, kojem je povjerena Kaba nakon plemena Džurhum. On je bio prvi koji je promijenio vjeru Ibrahima El-Halila, s.a.v.s., unijevši kipove u Hidžaz. Pozvao je ološ i svjetinu da ih obožavaju i preko njih se približavaju. Uzakonio im je ove neznabožačke propise o stoci, ali i drugim stvarima, kako kaže Uzvišeni Allah u suri El-Enam:

"Oni određuju za Allaha dio ljetine i dio stoke koju je On stvorio" (6:136), a i u drugim ajetima o tome.

Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Malika ibn Nadla /184/: Otišao sam Vjerovjesniku, s.a.v.s., u nekoj iznošenoj odjeći. Upitao me je: "Imaš li nekog imetka?" Odgovorio sam: "Da." Pitao je: "Koji je to imetak?" Odgovorio sam: "Imam svakog imetka: kamile, brave, konje i robove." Rekao je: "Onda ti je Allah dao mnogo imetka." Upitao je: "Tele li ti se kamile zdravih ušiju?" Odgovori sam: "Da, a zar kamile mogu biti drugačije oteljene?" Nastavio je: "Možda ti uzmeš britvu, pa nasiječeš uši nekih govoreći da su ove

behira, a drugima probušiš uši govoreći da su ove zabranjene (hurum)?" Odgovorio sam: "Da." Rekao mi je: "Ne čini to. Sve što ti je Allah dao dozvoljeno ti je." A zatim je citirao:

"Allah nije propisao ni behîru, ni sâibu, ni vâsilu, a ni hâma." Behira je deva ili ovca čije uho razrežu, pa se ni njegova žena, ni kćeri, niti iko iz njegove kuće ne može koristiti njenom vunom, kostrijeti, dlakom ili mlijekom, a kada ugine - svi suosjećaju za njom.

Sâiba je ona koju su oni ostavljali svojim božanstvima. Oni su išli svojim božanstvima i ostavljali je /tamo/. Vâsila je ona koja se šest puta ojanji, a kad se sedmi put ojanji, razrežu joj uho i odbiju rog govoreći da je ona postigla, pa je ne kolju, niti udaraju, niti se ona sprečava da ide na bilo koje pojilište. Ovako se navodi tumačenje toga izvedeno iz hadisa. Allah Uzvišeni kaže:

"...to oni koji ne vjeruju govore o Allahu laži, i većina njih nema pameti", tj. Allah nije uzakonio ove stvari, niti one Njemu približavaju, već su to izmislili idolopoklonici i postavili kao zakon, pa će snositi posljedice.

"A kada im se kaže: "Pristupite onome što Allah objavljuje, i Poslaniku!", oni odgovaraju: "Dovoljno nam je ono što smo od predaka naših zapamtili", tj. kad se pozovu u Allahovu vjeru, na Njegov zakon, na izvršenje onog što je On učinio obaveznim i ostavljanje onog što je On zabranio, kažu: dovoljni su nam pravci i postupci koje smo zapamtili od naših očeva i djedova. Allah Uzvišeni kaže:

"Zar i ako preci njihovi nisu ništa znali i ako nisu na pravom putu bili?!", tj. oni ne razumiju Istinu, niti je spoznaju, niti se prema njoj upućuju, pa kako ih mogu slijediti, a činjenice su ovakve. Njih slijedi samo onaj ko je veća neznalica od njih i ko je još više zalutao.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ عَلَيۡكُمۡ أَنفُسَكُمۡۖ لَا يَضُرُّكُم مَّن ضَلَّ إِذَا ٱهۡتَدَيۡتُمۡۚ إِلَى ٱللَّهِ مَرۡجِعُكُمۡ جَمِيعٗا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ١٠٥

"O vjernici, brinite se o sebi; ako ste na pravom putu, neće vam nauditi onaj koji je zalutao! Allahu ćete se svi vratiti i On će vas obavijestiti o onome što ste radili."/105/

Uzvišeni Allah naređuje Svojim robovima, vjernicima, da se popravljaju i da čine hajr ulažući svoj trud i svoje mogućnosti, ujedno ih obavještavajući da onome ko popravi svoje stanje neće nauditi onaj ko nered čini među ljudima. El-'Avfi prenosi od Ibn-Abbasa o tumačenju ovog ajeta da Uzvišeni kaže."Kad mi je rob pokoran u onome što sam mu naredio od dozvoljenog i u onom što sam mu zabranio od zabranjenog, neće mu nauditi onaj koji je zalutao pored njega, ako bude radio ono što sam mu ja naredio." Riječi Allaha Uzvišenog:

"O vjernici, brinite se o sebi", upućene su kao podsticaj,

"...ako ste na pravom putu, neće vam nauditi onaj koji je zalutao! Allahu ćete se svi vratiti i On će vas obavijestiti o onome što ste radili", tj. svakom će prema njegovu poslu isplatiti. Ako je radio dobro, imat će dobro, ako je činio zlo, imat će zlo. U ovom ajetu nema nikakva argumenta da se izostavi naređivanje pozitivnog i sprečavanje negativnog, ako ima mogućnost da se to učini.

Imam Ahmed, Allah mu se smilovao, prenosi od Kajsa da je rekao /185/: Ustao je Ebu-Bekr, Allah bio zadovoljan sa njim, zahvalio se Allahu, donio pohvalu na Njega, a zatim rekao: "Ljudi, vi učite ajet:

'O vjernici, brinite se o sebi; ako ste na pravom putu, neće vam nauditi onaj koji je zalutao!', ali ga postavljate na pogrešno mjesto, jer ja sam čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'Zaista će ljude koji vide /jedni kod drugih/ nešto pokuđeno i negativno, pa to ne promijene, Allah brzo kazniti sve skupa.' I čuo sam Ebu-Bekra gdje kaže: 'Ljudi, čuvajte se laži, jer je laž, uistinu, daleko od vjerovanja (iman)."Ovaj hadis prenijela su i četverica autora Sunena, Ibni-Hibban u svom Sahihu i mnogi drugi mnogobrojnim predanjima od Ismaila ibn Ebi-Halida, koji ga je prenio kao muttesil / hadis čiji je lanac spojen/ i merfu' hadis.

Ebu-Isa Et-Tirmizi prenosi od Ebu-Umejje Eš-Ša'banija da je rekao /186/: Otišao sam kod Ebu-Sa'leba El-Hašinija, pa sam ga upitao: "Kako ti tumačiš ovaj ajet?" Rekao je: "Koji ajet?" Odgovorio sam: "Riječi Allaha Uzvišenog:

'O vjernici, brinite se o sebi; ako ste na pravom putu, neće vam nauditi onaj koji je zalutao!' Nastavio je: "Tako mi Allaha, upitao sam o njemu dobro znanog, upitao sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa mi je odgovorio: 'Vi međusobno naređujte dobro i pozitivno i međusobno zabranjujte pokuđeno i zabranjeno sve dok ti ne vidiš da se je pokorno pohlepi, da se strast slijedi, da je data prednost dunjaluku i da se svako uznosi sa svojim mišljenjem i stavom, onda se brini samo za sebe i kloni se svjetine, jer su iza vas dani u kojima će strpljivi biti kao onaj ko je stegnuo žar u šaci, ali će onaj koji bude radio /i praktikovao islam/ imati nagradu pedeseterice koji rade kao što vi radite /sad/.'" Abdullah ibn El-Mubarek /jedan od prenosilaca iz ovog lanca/ kaže da neko drugi, pored Utbe, u predanju dodaje da je neko upitao: "Allahov Poslaniče, nagradu pedeseterice ljudi od nas ili od njih?" Odgovorio je: "Nagradu pedeseterice od vas." Et-Tirmizi ga ocjenjuje kao hasen garib sahih.

Seid ibn El-Musejjeb kaže: "Kad naređuješ dobro i zabranjuješ zlo, neće ti nauditi onaj ko je zalutao, ako si ti na pravom putu."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
شَهَٰدَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ حِينَ ٱلْوَصِيَّةِ ٱثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ
مِّنكُمْ أَوْ ءَاخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ فِى ٱلْأَرْضِ فَأَصَٰبَتْكُم
مُّصِيبَةُ ٱلْمَوْتِ تَحْبِسُونَهُمَا مِنۢ بَعْدِ ٱلصَّلَوٰةِ فَيُقْسِمَانِ بِٱللَّهِ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ
لَا نَشْتَرِى بِهِۦ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَلَا نَكْتُمُ شَهَٰدَةَ ٱللَّهِ إِنَّآ إِذًا
لَّمِنَ ٱلْءَاثِمِينَ ﴿١٠٦﴾ فَإِنْ عُثِرَ عَلَىٰٓ أَنَّهُمَا ٱسْتَحَقَّآ إِثْمًا فَـَٔاخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا
مِنَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْأَوْلَيَٰنِ فَيُقْسِمَانِ بِٱللَّهِ لَشَهَٰدَتُنَا أَحَقُّ
مِن شَهَٰدَتِهِمَا وَمَا ٱعْتَدَيْنَآ إِنَّآ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٧﴾ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن
يَأْتُوا۟ بِٱلشَّهَٰدَةِ عَلَىٰ وَجْهِهَآ أَوْ يَخَافُوٓا۟ أَن تُرَدَّ أَيْمَٰنٌۢ بَعْدَ أَيْمَٰنِهِمْ ۗ
وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱسْمَعُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿١٠٨﴾

"O vjernici, kada vam se približi smrt, prilikom davanja oporuke neka vam posvjedoče dvojica pravednih od vas ili neka druga dvojica, koji nisu vaši - ako ste na putu, a pojave se znaci smrti. A ako posumnjate, zadržite ih poslije obavijenog namaza i neka se Allahom zakunu: Mi zakletvu ni za kakvu cijenu nećemo prodati makar se radilo i o kakvu rođaku i svjedočenje koje je Allah propisao nećemo uskratiti, jer bismo tada bili, doista, grješnici."/106/ "A ako se dozna da su njih dvojica zgriješila, onda će njih zamijeniti druga dvojica od onih kojima je šteta nanesena, i neka se Allahom zakunu: Naše su zakletve vjerodostojnije od zakletvi njihovih, mi se nismo krivo zakleli, jer bismo tada, zaista, nepravedni bili."/107/ "Najlakše tako oni mogu izvršiti svjedočenje svoje onako kako treba, i da se ne plaše da će njihove zakletve drugim zakletvama biti pobijene. - I bojte se Allaha i slušajte! A Allah neće ukazati na pravi put ljudima koji su veliki grješnici."/108/

Ovaj ajet sadrži jedan važan propis. Postoji mišljenje da je derogiran, a prenosi ga El-'Avfi od Ibn-Abbasa i drugih. Drugi, koji su u većini, smatraju da je njegov propis važeći, a oni koji govore o njegovoj derogaciji dužni su to objasniti.

Riječi Allaha Uzvišenog:
"O vjernici, kada vam se približi smrt, prilikom davanja oporuke neka vam posvjedoče dvojica", predikat su Njegovim riječima, neka je Uzvišen: ***"...neka vam posvjedoče"***, tj. neka dvojica posvjedoče davanje oporuke, ***"...pravednih od vas"***, tj. od muslimana, prema mišljenju većine, a prenosi se i od Ibn-Abbasa i drugih. Neki kažu: "Iz porodice opručitelja." To se prenosi od Ikrime, Ubejde i nekih drugih. Allah Uzvišeni kaže:
"...ili neka druga dvojica", tj. nemuslimana, od sljedbenika Knjige. To smatraju Ibn-Abbas i jedna grupa tabiina. Ima mišljenje /da znači/ da nisu iz porodice oporučitelja, a to zagovaraju Ikrima i drugi. Prvo je mišljenje očevidno, a Allah najbolje zna.

Allah Uzvišeni kaže: ***"...ako ste na putu"***, tj. ako putujete,
"...a pojave se znaci smrti". Ovo su dva uvjeta uzimanja za svjedoke štićenika islamske države koji su nemuslimani, ako nema pravovjernih: da to bude na putovanju i da se radi o oporuci. To prenosi Ibn-Džerir od Šurejha, a slično se prenosi i od imama Ahmeda. To je samo njegovo mišljenje. Trojica imaju suprotan stav i kažu: "Nije dozvoljeno da štićenici, nemuslimani, svjedoče muslimanima." Ebu-Hanifa to dozvoljava njima međusobno.

Postoji razmimoilaženje oko riječi Uzvišenog:
"...kada vam se približi smrt, prilikom davanja oporuke neka vam posvjedoče dvojica pravednih od vas ili neka druga dvojica", da li se misli da im oporuči ili da ih uzme za svjedoke. Najispravnije je da oni budu svjedoci. To je i očito iz konteksta časnog ajeta. Međutim, ako nije oporučeno nekome trećem sa njima, onda je u njima sjedinjeno: i opručivanje i svjedočenje, kao u kazivanju o Temimu Ed-Darijju i Adijj ibn Bidau, koje će biti spomenuto, ako Bog da, a od Allaha je uputa.

Allah Uzvišeni kaže: ***"...zadržite ih poslije obavijenog namaza"***, tj. poslije ikindije, smatraju Ibn-Abbas i grupa tabiina. Ez-Zuhri kaže: "Poslije namaza muslimana." Time se željelo da ova dva svjedoka ozvaniče poslije namaza na kojem su se okupili ljudi u prisustvu njih dvojice ***"...i neka se Allahom zakunu"***, tj. neka se zakunu Uzvišenim. ***"A ako posumnjate"***, tj. ako se pojavi sumnja da su njih dvojica iznevjerili ili sakrili, neka se tada zakunu Allahom; ***"Mi zakletvu nećemo prodati"***, tj. naše zakletve ***"...ni za kakvu cijenu"***, tj. nećemo je zamijeniti ni za što od prolaznog i prezrenog dunjaluka, ***"...makar se radilo i o kakvu rođaku"***, tj. makar onaj na kog se odnosi svjedočenje bio i naš rođak, mi mu nećemo dati prednost, ***"...i svjedočenje koje je Allah propisao nećemo uskratiti"***, pridodano je Allahu kao počast svjedočenju i radi davanja važnosti samom činu,
"...jer bismo tada bili, doista, grješnici", tj. ako bismo nešto učinili od toga, iskrivljujući oporuku, mijenjajući je ili potpuno je sakrivši. Zatim Uzvišeni Allah kaže:
"A ako se dozna da su njih dvojica zgriješila", ako se dozna, pokaže i ustanovi da su svjedoci oporuke pronevjerili ili sakrili nešto od imetka koji je njima oporučen,
"...onda će njih zamijeniti druga dvojica od onih kojima je šteta nanesena". Ovo je čitanje /kiraet/ većine i prema ovom načinu čitanja to bi

značilo da kada se ustanovi njihova pronevjera, a na osnovu autentične informacije, dvojica od nasljednika koji imaju pravo na ostavštinu i koji su najpreči da naslijede taj imetak zauzet će njihovo mjesto.

"...i neka se Allahom zakunu: Naše su zakletve vjerodostojnije od zakletvi njihovih", tj. zbog našeg stava da su njih dvojica pronevjerili vjerodostojnije su, ispravnije i pouzdanije od njihovog prethodnog svjedočenja

"...mi se nismo krivo zakleli", tj. u onom što smo rekli o njima u pogledu pronevjere, ***"...jer bismo tada, zaista, nepravedni bili"***, tj. ako bismo slagali na njih dvojicu. Ovo je zakletva za nasljednike i vraćanje na njihove riječi u ovim okolnostima.

Sunnet govori istovjetno o onom na što ukazuje ovaj časni ajet. Ibn Ebi- Hatim prenosi od Ibni-Abbasa, a on od Temima Ed-Darijja da je o ovom ajetu:

"O vjernici, kada vam se približi smrt, neka vam posvjedoče" rekao/187/: "Ljudi su nemaju ništa u pogledu ovog ajeta izuzev mene i Adijj ibn Bedaa." Njih dvojica su kao kršćani često putovali u Siriju, prije islama, a poradi trgovine. Sa njima je išao i štićenik plemena Benu-Sehm, koji se zvao Bedil ibn Ebi-Merjem s nekom trgovačkom robom. Sa sobom je imao srebrenu čašu, na kojoj je želio zaraditi i ona mu je bila najveći ulog u trgovini. Međutim, razbolio se, pa je njima nešto oporučio i naredio im da ostatak dostave njegovoj porodici. Temim kaže: "Nakon što je umro, uzeli smo tu čašu i prodali je za hiljadu dirhema, koje smo podijelili ja i Adijj. Kad smo stigli do njegove porodice, mi smo im predali ono što je bilo kod nas, ali su primijetili da čaše nema pa su nas pitali za nju. Mi smo odgovorili: "Nije ostavio ništa izuzev ovog i nije nam ništa drugo predao." Kada sam primio islam, nakon dolaska Allahova Poslanika, s.a.v.s., u Medinu, suzdržavao sam se od grijeha, pa sam otišao do njegove porodice i obavijestio ih šta se desilo. Isplatio sam im petsto dirhema i rekao da kod mog druga ima isto. Oni su se digli protiv njega, pa im je Vjerovjesnik, s.a.v.s., naredio da traže od njega da se zakune onim što mu je najveće u njegovoj vjeri. On je to učinio, pa je objavljeno: do ***"O vjernici, neka vam posvjedoče i neka se Allahom zakunu: Naše su zakletve vjerodostojnije od zakletvi njihovih."*** Tada su ustali Amr ibn El-As i jedan drugi čovjek među njima i zakleli se, pa je uzeto pet stotina dirhema od Adijj ibn Bedaa." Ovako ga prenose Et-Tirmizi i Ibn-Džerir, a Et-Tirmizi ga ocjenjuje kao hadis garib čiji lanac prenošenja nije autentičan. Ebu en-Nadr, od kojeg ovaj hadis prenosi Muhammed ibn Ishak kod mene je Muhammed ibn Es-Saib El-Kelbi, s nadimkom Ebu En-Nadr. Njega su izostavili muhadisi, a on je autor jednog komentara Kur'ana /tefsir/. Ja sam čuo Muhammeda ibn Ismaila da kaže: "Muhammed ibn Es-Saib El-Kelbi nosi nadimak Ebu En-Nadr. Mi ne znamo da on ima neko predanje od Ebu-Saliha, oslobođenog roba Ummi-Hane, a prenio je nešto u vezi sa ovim od Ibn-Abbasa sažeto i ne na ovaj način." On kaže (188): Neki čovjek iz plemena Benu-Sehm otputovao je sa Temim Ed-Darijem i Adijj ibn Bedaom. Umro je /na putu/ u nekoj neislamskoj zemlji. Kad su se njih dvojica vratili s njegovom ostavštinom, zabacili su čašu od srebra koja je bila ukrašena zlatnim lišćem, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., tražio od njih da se zakunu. Međutim, neki su našli čašu u Meki i rečeno je da su je kupili od Temima i Adijja. Tada su postavljena dvojica prijatelja umrlog pripadnika plemena Benu-Sehm kao svjedoci i zakleli su se: Naše su zakletve vjerodostojnije od njihovih, i da čaša pripada njihovom prijatelju, pa je objavljen ajet:

"O vjernici, neka vam posvjedoče." Tako ga prenosi i Ebu-Davud, a Et-Tirmizi ga ocjenjuje kao hadis hasen garib. To je i hadis iz predanja Ibn Ebu-Zaida i Muhammeda ibn Ebul-Kasima El-Kufijja. Postoji mišljenje da je on dobar prenosilac hadisa. Ovo kazivanje spominju mnogi tabiini kao mursel hadis u čijem lancu prenosilaca nedostaje sahibija, pa se hadis završava sa tabiinom (predaju, među njima Ikrime, Muhammed ibn Sirin i Katade, i navode da je davanje zakletve bilo poslije ikindije). Prenosi ga i Ibn-Džerir, a kao mursel predanje spominje ga i Mudžahid, El-Hasan i Ed-Dahhak. Sve ovo ukazuje na raširenost ovog kazivanja među prvim generacijama i na njenu autentičnost. Među onim što je potvrđuje je, također, i ono što prenosi Ebu-Džafer ibn Džerir od Eš-Šabijja /189/, da je nekom muslimanu samrt nastupila u ovoj Dekukai. On kaže: Bio je na samrti, a nije našao nikog od muslimana da mu bude svjedok prilikom oporuke, pa je uzeo dvojicu sljedbenika Knjige za svjedoke. Poslije su oni stigli u Kufu i otišli do Ebu-Musaa el-Eš'arijja, neka je Allah zadovoljan njime, i obavijestili ga, donijevši sa sobom njegovu ostavštinu i oporuku. El-Eš'ari im je rekao: "Ova se stvar nije desila još od vremena Allahova Poslanika, s.a.v.s." Tražio je od njih da se poslije ikindije zakunu Allahom da nisu pronevjerili, niti promijenili, niti zatajili i da je to čovjekova oporuka i njegova ostavština, pa je on primio njihovo svjedočenje. Zatim ga prenosi Ibn-Džerir od Omera ibn Alija El-Kallasa, od Ebu-Davuda Et-Tajalisija, od Šu'be, od Mugire El-Erzeka, od Eš-Ša'bijja da je Ebu-Musa to učinio. Ova su dva lanca prenošenja do Eš-Ša'bijja od Ebu-Musaa el-Eš'arijja vjerodostojna, a njegove riječi: "Ova se stvar nije desila još od vremena Allahova Poslanika, s.a.v.s.", jasno ukazuju, a Allah najbolje zna, da je mislio na kazivanje o Temimu Ed-Darijju i Adijj ibn Bedau. Navode da je Temim Ed-Dari, Allah neka je zadovoljan njime, primio islam devete hidžretske godine, pa je prema ovom ovaj propis došao kasnije tako da zagovornici njegove derogacije trebaju imati mjerodavan argument na ovom mjestu. Allah najbolje zna.

Ibni-Džerir prenosi od Ibrahima i Seida da su o ovom ajetu: ***"O vjernici, neka vam posvjedoče"*** rekli: "Kada zadesi samrt čovjeka na putovanju, neka uzme za svjedoke dvojicu muslimana; a ako ne nađe, onda dvojicu sljedbenika Knjige. Ako im, kada donesu

ostavštinu, povjeruju nasljednici, njihoveće se riječi prihvatiti. Međutim, ako ih budu sumnjičili, njih dvojica će se zakleti poslije ikindije: Tako nam Allaha, mi nismo sakrili, ni slagali, ni pronevjerili, niti izmijenili." Alijj ibn Talha prenosi od Ibni-Abbasa o komentaru ovog ajeta: "Ako postoji sumnja u njihovo svjedočenje, od njih će se tražiti da se zakunu poslije ikindije: Mi zakletvu ni za kakvu cijenu nećemo prodati. Međutim, ako bi prijatelji otkrili da su dvojica nevjernika slagala u svome svjedočenju, postavit će se dvojica ljudi od prijatelja /umrlog/ i zakleti se: Tako nam Allaha, svjedočenje dvojice nevjernika neispravno je i mi nismo nepravedni. To su riječi Uzvišenog: ***'A ako se dozna da su njih dvojica zgriješila'***, gdje On kaže: Ako se otkrije da su dvojica nevjernika slagala

'...onda će njih zamijeniti druga dvojica', tj. od prijatelja /umrlog/ pa će se zakleti da je svjedočenje dvojice nevjernika neispravno i da su oni pravedni, tako da će se svjedočenje dvojice nevjernika odbaciti, a prihvatit će se svjedočenje prijatelja." Ovako je to prenio El-Avfi od Ibn-Abbasa. Ibn-Džerir prenosi oba predanja. Ovako su postavili ovaj propis, prema zahtjevu ovog ajeta imami tabiina i prvih generacija, neka je Allah zadovoljan njima. To je i stav imama Ahmeda, Allah mu se smilovao. Allah Uzvišeni kaže:

"Najlakše tako oni mogu izvršiti svjedočenje svoje onako kako treba", tj. ovaj je propis uzakonjen na ovaj način. Allah Uzvišeni kaže:

"...i da se ne plaše da će njihove zakletve drugim zakletvama biti pobijene", tj. onaj ko im donese /zakletvu/ izvršivši je kako treba, iskazuje počast zakletvi Allahom i brigu spram Njega i Njegove uzvišenosti. Poradi ovog Uzvišeni je rekao: ***"...i da se ne plaše da će njihove zakletve drugim zakletvama biti pobijene".*** Zatim Uzvišeni Allah kaže: ***"I bojte se Allaha"***, tj. u svim vašim poslovima, "...i slušajte!", tj. pokoravajte se.

"A Allah neće ukazati na pravi put ljudima koji su veliki grješnici", tj. onim koji su napustili pokornost Njemu i slijeđenje Negova vjerozakona.

يَوْمَ يَجْمَعُ ٱللَّهُ ٱلرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَآ أُجِبْتُمْ ۖ قَالُوا۟ لَا عِلْمَ لَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾

Na dan kada Allah sakupi poslanike i upita: "Da li su vam se odazivali?" - oni će reći: "Mi ne znamo jer samo Ti znaš sve tajne."/109/

Ovo je obavijest o onom o čemu će Allah Uzvišeni pitati poslanike, na dan Proživljenja, kako su im se odazvali narodi kojima su bili poslani, kao što kaže Uzvišeni:

"I sigurno ćemo pitati one kojima smo poslanike slali, a pitat ćemo, doista, i poslanike." (7:6) O riječima poslanika: ***"Mi ne znamo"***, Alijj ibn Talha prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Reći će Gospodaru Uzvišenom: Nema znanja koje znamo a da Ti bolje ne znaš od nas." Prenosi ga Ibn-Džerir i odabira između drugih mišljenja.

Nema nikakve sumnje da je to dobro mišljenje. To je zbog učtivosti spram Uzvišenog Gospodara, tj. mi nemamo nikakva znanja spram Tvoga znanja, koje obuhvata svaku stvar. Iako su nam se odazvali, i znamo ko nam se odazvao, mi poznajemo samo njihovu vanjštinu, ali ne i ono što je u njima, a Ti poznaješ svaku stvar i u svaku imaš potpun uvid, pa je naše znanje spram Tvoga znanja kao neznanje, jer Ti

"...znaš sve tajne".

إِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱذْكُرْ نِعْمَتِى عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَٰلِدَتِكَ ۘ إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ ۖ تُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِى ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا ۖ وَإِذْ عَلَّمْتُكَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ۖ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ ٱلطِّينِ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ بِإِذْنِى فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِى ۖ وَتُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ بِإِذْنِى ۖ وَإِذْ تُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِى ۖ وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَنكَ إِذْ جِئْتَهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٠﴾ وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى ٱلْحَوَارِيِّـۧنَ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِى وَبِرَسُولِى ۖ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا ۖ وَٱشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾

Kad Allah rekne: O Isa, sine Merjemin, sjeti se blagodati Moje prema tebi i majci tvojoj: kada sam te Džibrilom pomogao pa si s ljudima, u bešici i kao zreo čovjek razgovarao; i kada sam te pismenosti i mudrosti, i Tevratu i Indžilu naučio; i kada si, vojjom Mojom, od blata nešto poput ptice napravio i u nju udahnuo i kada je ona, vojjom Mojom, postala ptica; i kada si, vojjom Mojom, od rođenja slijepa i gubava iscijelio; i kada si, vojjom Mojom, mrtve dizao; i kada sam od tebe sinove Israilove odbio, kad si im ti jasne dokaze donio, pa su oni među njima koji nisu vjerovali - povikali: "Ovo nije ništa drugo do prava vradžbina!"/110/ i kada sam učenicima naredio: "Vjerujte u Mene i Posianika Moga!" - oni su odgovorili: "Vjerujemo, a Ti budi svjedok da smo muslimani."/111/

Uzvišeni spominje kako je dao milost i blagodat Svome robu i poslaniku Isau, sinu Merjeminu, a.s., davši da se preko njegovih ruku pojave očevidne mudžize i čuda, pa Uzvišeni kaže: ***"...sjeti se blagodati Moje prema tebi"***, u Mojem stvaranju tebe od majke, bez muškaraca, i činjenju tebe znakom Moje savršene moći nad stvarima,

"...i majci tvojoj", kad sam te učinio dokazom za njezinu čistotu od nemorala koji su joj pripisivali silnici i neznalice,

*"**...kada sam te Džibrilom pomogao**"*, i učinio vjerovjesnikom koji je pozivao Allahu u svojoj mladosti i svojoj starosti, jer sam ti dao moć govora u bešici kao djetetu, pa si posvjedočio čistotu svoje majke od svake mahane, priznao si Meni robovanje, obavijestio o Mom poslanju tebe i pozvao u robovanje samo Meni. Poradi ovoga Uzvišeni kaže:

*"**...pa si s ljudima, u bešici i kao zreo čovjek razgovarao**"*, tj. pozivao si Allahu u svojoj mladosti i kada si odrastao, tj. od svoje bešike pa sve do svoga uzdignuća. Allah Uzvišeni kaže:

*"**...i kada sam te pismenosti i mudrosti naučio**"*, tj. pisanju i razumijevanju *"**...i Tevratu**"*, koji je objavljen Musau ibn Imranu, s kojim je Allah govorio. Allah Uzvišeni kaže:

*"**...i kada si, voljom Mojom, od blata nešto poput ptice napravio**"*, tj. oblikovao si ga u liku ptice, dozvolom Mojom, tebi u tome *"**...i u nju udahnuo i kada je ona, voljom Mojom, postala ptica**"*, tj. Allahovom voljom i Njegovim stvaranjem. Allah Uzvišeni kaže:

*"**...i kada si, voljom Mojom, od rođenja slijepa i gubava iscijelio**"*. O ovom je bilo ranije govora u suri Ali-Imran kod 48. i 49. ajeta. Allah Uzvišeni kaže:

*"**...i kada si, voljom Mojom, mrtve dizao**"*, tj. pozivao si ih i oni su Allahovom voljom, moći, željom i htijenjem[268] ustajali iz svojih grobova. Allah Uzvišeni kaže:

*"**...i kada sam od tebe sinove Israilove odbio, kad si im ti jasne dokaze donio, pa su oni među njima koji nisu vjerovali - povikali: Ovo nije ništa drugo do prava vradžbina**"*, tj. sjeti se Moje blagodati prema tebi u odbijanju od tebe uznemiravanja od jevreja, kad si im ti došao sa jasnim i kategoričnim dokazima i argumentima o tvom vjerovjesništvu njima od Uzvišenog Allaha, pa su te oni porekli i osumnjičili za magiju, požurivši da te ubiju i razapnu, pa sam te Ja spasio od njih i uzdigao Sebi, očistivši te od njihove prljavštine i bio ti dovoljan od njihova zla. Ovo ukazuje da je spominjanje ovih blagodati od Allaha Uzvišenog bilo nakon njegova podizanja na nebo ili da će to uslijediti na dan Proživljenja, a upotrijebljen je oblik prošlog vremena kao potvrda da će se to sigurno desiti. Ovo ulazi u tajne koje je otkrio Allah Svome vjerovjesniku Muhammedu, s.a.v.s. Allah Uzvišeni kaže: ***i kada sam učenicima naredio: "Vjerujte u Mene i Poslanika Moga!"*** I ovo je, također, jedna od blagodati prema njemu, neka je na njega salavat i selam, da mu je On dao drugove, učenike i pomagače. Ima mišljenje da se ova naredba /vahj/ odnosi na nadahnuće /ilham/, bez ikakva suprotna mišljenja. Allah Uzvišeni kaže:

...oni su odgovorili: "Vjerujemo, a Ti budi svjedok da smo muslimani." Možda se misli: Ja sam njima naredio (objavio) preko tebe, pa si ih ti pozvao u vjerovanje Allaha i Njegova Poslanika, pa su ti se oni odazvali, poslušali te i slijedili tako da su rekli: "Vjerujemo, a Ti budi svjedok da smo muslimani."

إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ
أَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ ۖ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾
قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ
عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا
مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ ۖ وَارْزُقْنَا
وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ ۖ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدُ
مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١١٥﴾

- A kada učenici rekoše: "O Isa, sine Merjemin, može li nam Gospodar tvoj trpezu s neba spustiti?" - on reče: "Bojte se Allaha, ako ste vjernici." /112/ - Mi želimo - rekoše oni - s nje jesti i da srca naša budu smirena i uvjeriti se da si nam istinu govorio, i da o njoj budemo svjedoci. /113/ - Isa, sin Merjemin, reče: "O Allahu, Gospodaru naš, spusti nam s neba trpezu da nam bude praznik, i prvima od nas i onima kasnijim, i čudo Tvoje, i nahrani nas, a Ti si hranitelj najbolji!" /114/ - Ja ću vam je spustiti - reče Allah - ali ću one među vama koji i poslije ne budu vjerovali kazniti kaznom kakvom nikoga na svijetu neću kazniti. /115/

Ovo je kazivanje o trpezi i po njoj je ova sura dobila ime, te se kaže sura El-Maide. Trpeza je jedna od posebnih blagodati kojom je Allah, dž.š., obdario Svoga roba i poslanika Isaa, a.s., nakon što je to on od Allaha tražio. Allah, dž.š., spustio je trpezu sa neba kao veliki i nepobitni dokaz poslanstva Isaa, a.s. Pojedini od uvaženih imama kažu da se ona ne spominje u Indžilu i da je kršćani ne poznaju izuzev preko muslimana, a Allah najbolje zna.

Allah, dž.š., kaže: *"**A kada učenici**"* - sljedbenici Isaa, a.s. - *"**rekoše: "O Isa, sine Merjemin, može li nam Gospodar tvoj**"*, po načinu čitanja većine karija (učača). A drugi ovaj ajet čitaju: (hel testetiu rabbeke), tj. *"**Možeš li svoga Gospodara**"* upitati: *"**...da nam trpezu s neba spusti!**"*, sto sa hranom. Pojedini mufesiri kažu da su to oni tražili zbog siromaštva i potrebe za hranom. Oni su tražili da im svakog dana spušta po jednu trpezu sa koje bi se prehranjivali i tjelesno jačali da bi bili spremni za ibadet.

[268] Sve te jasne mudžize koje je radio Allahov rob i poslanik Isa, a.s., bile su Allahovom voljom, tj. isključivo s Njegovim djelovanjem,moći, potporom i snagom, bez ikakva Mu sudruga u tome. Svaka mudžiza u suštini pripada uzvišenom Allahu, a On samo čini da se one pojave preko ruku kojeg On hoće od vjerovjesnika i poslanika, neka je na njih blagoslov i spas. Samo Njemu pripada stvaranje i upravljanje.

On reče: ***"Bojte se Allaha, ako ste vjernici"***. Isa, a.s., na to im reče: "Bojte se Allaha i nemojte to tražiti, jer vam to može biti veliko iskušenje, nego se na Allaha oslonite u traženju opskrbe, ako ste vjernici." ***"Mi želimo" - rekoše oni - "s nje jesti";*** nama je ona potrebno da s nje jedemo, ***"i da srca naša budu smirena"***, kada je ugledamo kako s neba silazi kao naša opskrba. ***"I da se uvjerimo da si nam istinu govorio"***, da se naš iman u tebe i tvoje poslanstvo poveća, ***"i da o njoj budemo svjedoci"***, tj. da svjedočimo da je ona znak i dokaz od Allaha za tvoje poslanstvo i potvrda onoga sa čime si došao.

Isa, sin Merjemin, reče: "O, Allahu, Gospodaru naš, spusti nam s neba trpezu da nam bude praznik, i prvima od nas i onima kasnijim." Es-Suddi, tumačeći ovaj ajet, kaže: "Dan u kojem je spuštena trpeza uzet ćemo praznikom kog ćemo poštovati mi i naši potomci poslije nas." Selman el-Farisi kaže: "Da bude pouka nama i onima koji će doći poslije nas", ***"i čudo Tvoje"***, kao dokaz Tvoje moći nad svim stvarima i Tvoga odgovora na moju molbu, kako bi mi povjerovali u ono što prenosim od Tebe.

"...i nahrani nas", Svojom ukusnom i prijatnom hranom, bez našeg truda i umora, ***"a Ti si hranitelj naboiji. Ja ću vam je spustiti - reče Allah - ali ću one među vama koji i poslije ne budu vjerovali"***, koji je budu zanijekali i uporno odbacivali, iz tvoga ummeta, ***o 'Isa, "kazniti kaznom kakvom nikoga od svjetova neću kazniti"***. - svjetova (stvorenja) vašeg vremena. Jer Allah, dž.š., u drugom ajetu za Faraonove ljude kaže:

A kada nastupi čas: 'Uvedite Faraonove ljude u patnju najtežu!' (40:46)

"Licemjeri će na samom dnu Džehennema biti." (4:125)[269]

Ibnu-Džerir preko 'Awf el-Earabija prenosi od Ebu el-Mugire el-Kawasa, od Abdullaha ibni 'Amra da je rekao: "Tri će grupe ljudi na Kijametskom danu biti kažnjene najžešćom kaznom: munafici, oni koju su zanijekali Trpezu i Faraonovi ljudi."

Ebu-Dža'fer ibn Džerir prenosi od Ibn-'Abbasa da je 'Isa, a.s., rekao Izraelćanima: "Hoćete li vi postiti Allahu trideset dana, a zatim Mu dovu uputiti, pa da vam On udovolji ono što budete tražili, jer radnik svoj rad naplaćuje od onoga kome je radio." Oni su to učinili, a zatim rekli: "O, ti koji nas poučavaš dobru, rekao si nam da radnik naplaćuje svoj rad od onoga za koga je radio, i naredio si nam da postimo 30 dana, što smo i učinili. A mi do sada nikome nismo radili 30 dana a da nas on nije hranio kada ogladnimo. Je li tvoj Gospodar u stanju spustiti nam s neba trpezu sa hranom?" 'Isa im odgovori: "Bojte se Allaha, ako ste vjernici." "Mi želimo" - rekoše oni - "s nje jesti i da srca naša budu smirena i uvjeriti se da si nam istinu govorio, i da o njoj budemo svjedoci." Isa, sin Merjemin, reče: "O Allahu, Gospodaru naš, spusti nam s neba trpezu da nam bude praznik, i prvima od nas i onima kasnijim, i čudo Tvoje, i nahrani nas, a Ti si hranitelj najbolji!" "Ja ću vam je spustiti" - reče Allah - "ali ću one među vama koji i poslije ne budu vjerovali kazniti kaznom kakvom nikoga na svijetu neću kazniti." Ibn-'Abbas veli: "Tada se pojaviše meleki noseći trpezu sa neba na kojoj je bilo sedam riba i sedam kifli, i postaviše je ispred njih. Sa trpeze su jeli svi, prvi kao i posljednji."

Ovo je rivajet Ibn-Džerira, a prenosi ga i Ibnu Ebi-Hatim od Ibn-'Abbasa sa sličnim tekstom.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od 'Ammara ibn Jasira da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (190) "Na trpezi koja je sišla sa neba bio je hljeb i meso. Naređeno im je da ne krše obećanje i da ništa ne uzimaju sa trpeze za sutra. Oni prekršiše obećanje i sa trpeze uzeše hrane za sutra. Zbog toga su pretvoreni u majmune i svinje." Postoje i drugi rivajeti o ovom događaju, ali svi oni ukazuju da je trpeza spuštena sa neba Izraelćanima za vrijeme 'Isaa, sina Merjemina, kao odgovor Allaha, dž.š., na njegovu dovu. Kao što na to upućuje spomenuti ajet: "Ja ću vam je spustiti, reče Allah..."

Drugi mufesiri smatraju da trpeza nije spuštena, i za to navode sahih predanja od Mudžahida i El-Hasana. To mišljenje potkrepljuje i činjenica da kršćani uopće ne poznaju događaj vezan za trpezu i da se ona uopće ne spominje u njihovim knjigama. A da je ona spuštena, to bi svakako bilo preneseno i pomno zabilježeno u njihovoj knjizi, jer je nera-zumljivo da se tako veliki događaj ne zabilježi. To bi sigurno bilo preneseno barem jednim putem (ahad predanjem), ako je izostalo mutevatir predanje (putem velikog broja prenosilaca). A Allah najbolje zna.

Međutim, većina uleme smatra da je ona spuštena i tome mišljenju daje prednost i čuveni mufesir Ibnu-Džerir, koji kaže: Zato što nas o njenom spuštanju obavještava Allah u Kur'anu: ***"Ja ću vam je spustiti" - reče Allah - "ali ću one među vama, koji i poslije ne budu vjerovali, kazniti kaznom kakvom nikoga na svijetu neću kazniti."*** A Allahovo obećanje i Njegova prijetnja istina su i neminovnost. Ovo je mišljenje, a Allah najbolje zna, ispravno i na njega upućuju hadisi i predanja od selefa (prvih generacija muslimana) i ostalih.

[269] Iz navedenog ajeta razumije se da će oni koji budu za-nijekali trpezu biti kažnjeni najžešćom kaznom, a druga dva ajeta jasno govore da će Faraonovi ljudi i munafici biti kažnjeni najžešćom kaznom, zato mufesiri kažu da se prvim ajetom ukazuje na to da Allah, dž.š., neće kazniti nikog od stvorenja tog doba kao što će kazniti njih i da će oni zajedno sa Faraonovim ljudima i munaficima biti kažnjeni najtežom kaznom, kao što to potvrđuje sljedeći rivajet.

وَإِذْ قَالَ ٱللَّهُ
يَٰعِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ ٱتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ
قَالَ سُبْحَٰنَكَ مَا يَكُونُ لِيٓ أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ ۚ إِن كُنتُ قُلْتُهُۥ فَقَدْ
عَلِمْتَهُۥ ۚ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلَآ أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ ۚ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾
مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَآ أَمَرْتَنِي بِهِۦٓ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ۚ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ
شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ ۖ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنتَ أَنتَ ٱلرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنتَ
عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ
فَإِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾

- A kada Allah rekne: O 'Isa, sine Merjemin, jesi li ti govorio ljudima: "Prihvatite mene i majku moju kao dva boga uz Allaha! " - on će reći: "Čist si Ti od toga! Meni nije prilično da govorim ono što nemam pravo. Ako sam ja to govorio, Ti to već znaš; Ti znaš šta ja znam, a ja ne znam šta Ti znaš; samo Ti jedini sve što je skriveno znaš." /116/ - Ja sam im samo ono govorio što si im Ti naredio: "Ibadet činite Allahu, i mome i vašem Gospodaru!" I ja sam njima svjedok bio dok sam među njima bio, a kad si mi Ti dušu uzeo, Ti si ih jedini nadzirao; Ti nad svime bdiš. /117/ - Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš, silan i mudar Ti si. /118/

Ovi su ajeti, također, u kontekstu obraćanja Allaha, dž.š., Njegovom robu i poslaniku 'Isau, sinu Merjeminu, a.s., kome će Allah na Sudnjem danu, u prisustvu onih koji su njega i njegovu majku smatrali bogovima mimo Allaha, reći: ***"O 'Isa, sine Merjemin, jesi li ti govorio ljudima: Prihvatite mene i majku moju kao dva boga uz Allaha!"*** Ovaj ajet, po Katadetu i drugim mufesirima, predstavlja prijetnju i ukor kršćanima naočigled svih ljudi na Kijametskom danu. Potvrdu za ovaj stav Katade nalazi u ajetu:

"Ovo je dan u kome će iskrenima od koristi iskrenost njihova biti." (5:119) U tom se kontekstu prenosi i hadis od Poslanika, s.a.v.s., kog prenosi Hafiz Ibn-'Asakir u biografiji 'Abdullaha - roba oslobođenog od 'Umera ibn 'Abdul-'Aziza - a bio je povjerljiv (sika), koji kaže: "Čuo sam Ebu-Burdeta kako prenosi 'Umeru ibn 'Abdul-'Azizu od svoga oca - Ebu Musaa el-Eš'arije - da je rekao: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (191) 'Na Kijametskom danu bit će prozivani poslanici zajedno sa svojim narodima, prozvat će se i 'Isa, a.s., pa će ga Allah, dž.š., podsjetiti na Svoje blagodati kojim ga je obdario, pa će to 'Isa sve priznati. Allah, dž.š., tada će mu reći: O 'Isa, sine Merjemin, sjeti se blagodati Moje prema tebi i majci tvojoj, a zatim će reći: O 'Isa, sine Merjemin, jesi li ti govorio ljudima: Prihvatite mene i majku moju kao dva boga uz Allaha! 'Isa, a.s., poreći će da je od njih tako nešto tražio, tada će se dovesti kršćani i upitati o tome, pa će odgovoriti: Jeste, on je to od nas tražio. Na to će porasti kosa 'Isau, a.s., pa će svaku dlaku njegove glave i tijela uzeti po jedan melek, pa će 'Isa, a.s., zajedno sa njima pasti ničice pred Allaha, dž.š., i dovu mu činiti u vremenu koje po dužini odgovara 1000 godina, pa će se donijeti dokaz protiv njih i dokazati neosnovanost križa, nakon čega će biti odvedeni u vatru." Ovaj hadis je garib - aziz.

"Čist si Ti od toga! Meni nije prilično da govorim ono što nemam pravo." Ovaj potpuni i ovako prikladan odgovor po nadahnuću je od Allaha, kao što to prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ebu-Hurejrea: Isau će biti izdiktiran odgovor, na to su ga uputile riječi Allaha: 'A kada Allah rekne: O 'Isa, sine Merjemin, jesi li ti govorio ljudima: Prihvatite mene i majku moju kao dva boga uz Allaha! Ebu-Hurejre kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah, dž.š., tada ga je nadahnuo da kaže: 'Čist si Ti od toga! Meni nije prilično govoriti ono što nemam pravo...'" (do kraja ajeta). Ovaj hadis sa sličnim tekstom prenosi i Es-Sevri od Tawusa.

"Ako sam ja to govorio, Ti to već znaš", tj. ako sam ja to rekao, Ti to već znaš, Gospodaru moj, jer Tebi ništa nije skriveno. Ja to nisam rekao, niti uopće poželio, niti sam na to pomislio. Zato je odmah nakon toga rekao: ***"Ti znaš šta ja znam, a ja ne znam šta Ti znaš; samo Ti jedini sve što je skriveno znaš. Ja sam im samo ono govorio što si im Ti naredio da im prenesem: "Ibadet činite Allahu, i mome i svome Gospodaru!"*** Ja ih nisam pozivao izuzev u ono što si mi Ti naredio da ih pozivam: "Ibadet činite Allahu, i mome i svome Gospodaru!" Ovo je to što sam im rekao.

"I ja sam njima svjedok bio dok sam među njima bio." Ja sam bio svjedok njihovih djela dok sam među njima bio. ***"A kad si mi Ti dušu uzeo, Ti si ih jedini nadzirao; Ti nad svim bdiš."***

Ebu-Davud et-Tajalisi prenosi od Ibni-'Abbasa da je rekao: (192) Jedne prilike nam je Poslanik držao govor u kome je rekao: O ljudi, vi ćete biti proživljeni i stati pred Allaha bosi, goli i neobrezani:

"Onako kako smo prvi put iz ništa stvorili, tako ćemo ponovo iz ništa stvoriti." (21:104) Prvi čovjek koji će se na Kijametskom danu pokriti jeste Ibrahim, a.s. Tada će se pojedini ljudi iz mog ummeta odvesti na lijevu stranu. Ja ću na to reći: "To su moji ashabi!" Meni će se odgovoriti: "Ti ne znaš šta su oni radili nakon tvoje smrti." Ja ću tada reći kao što je rekao ('Isa) iskreni rob Allahov: "I ja sam nad njima bdio dok sam među njima bio, a kad si mi Ti dušu uzeo, Ti si ih jedini nadzirao; Ti nad svim bdiš. Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš, silan i mudar Ti si." Meni će se tada reći: "Ovi su neprestano radili suprotno onome što im je naređeno od momenta kada si ih napustio." Ovaj hadis prenosi i El-Buhari od Mugire ibn Nu'mana tumačeći ovaj ajet.

"Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš, silan i mudar Ti si." Ovaj ajet upućuje na to da je konačna presuda kod Allaha, dž.š., i na odricanje od kršćana koji su lagali na Allaha i Njegovog poslanika i Allahu pripisali druga, suprugu i dijete. Daleko je Allah iznad onoga što mu pripisuju. Ovaj ajet ima veliku vrijednost i dubok smisao. U hadisu se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., proveo cijelu noć u namazu ponavljajući ovaj ajet.

Imam Ahmed prenosi od Ebi-Zerra, r.a., da je rekao: (193) Jedne je noći Poslanik, s.a.v.s., klanjao sve do zore učeći ajet: "Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš, silan i mudar Ti si", koji je izgovarao i na rukuu i na sedždi. Kada je osvanuo, ja sam ga upitao: "O Allahov Poslaniče, neprestano si učio ovaj ajet i na rukuu i na sedždi sve dok nije svanulo?" On odgovori: "Ja sam molio Gospodara svoga da mi dozvoli šefaat mom ummetu, pa mi je to odobrio i moj šefaat će stići, ako Allah da, sve one koji ne budu činili širk."

Ibn Ebi-Hatim prenosi od 'Abdullaha ibn 'Amra ibnil-'Asa: (194) "...da je Poslanik, s.a.v.s., proučio riječi 'Isaa: "Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš, silan i mudar Ti si." Zatim je podigao ruke i rekao: "Allahu dragi, ja Te molim za moj ummet", i zaplakao, pa je Allah rekao: "O Džibrile, idi do Muhammeda" - a tvoj Gospodar najbolje zna - "i pitaj ga zašto plače." Džibril je došao do njega i upitao ga, pa mu je Poslanik, s.a.v.s., odgovorio, a Allah to već zna, pa mu je Allah rekao: "O Džibrile, idi do Muhammeda i reci mu: Mi ćemo ti udovoljiti ono što tražiš za svoj ummet i nećemo te ožalostiti."

قَالَ ٱللَّهُ هَٰذَا يَوْمُ يَنفَعُ ٱلصَّٰدِقِينَ
صِدْقُهُمْ ۚ لَهُمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ
رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾ لِلَّهِ مُلْكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٢٠﴾

- Allah će reći: "Ovo je Dan u kome će iskrenima od koristi iskrenost njihova biti; njima će džennetske bašče, kroz koje teku rijeke, pripasti; vječno i dovijeka u njima će ostati. Allah će zadovoljan njima biti, a i oni Njim. To će veliki uspjeh biti!" /119/ - Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji i nad onim što je na njima; On sve može! /120/

Allah, dž.š., odgovarajući Svome robu i poslaniku 'Isau, a.s., i upućujući ga na odricanje od kršćana, nevjernika koji su lagali na Allaha i Njegova poslanika, i na to da jedino On daje konačnu presudu, kaže: ***"Ovo je Dan u kome će iskrenima od koristi iskrenost njihova biti."*** Ibn-'Abbas veli: To je dan u kome će muwehhidima (monoteistima) koristiti njihov tewhid. ***"Njima će džennetske bašče, kroz koje teku rijeke, pripasti, vječno i dovijeka će u njima ostati."*** U njima će boraviti i iz njih neće izlaziti. ***"Allah će zadovoljan njima biti, a i oni Njim."*** Kao što Allah, dž.š., u drugom ajetu kaže: ***"A zadovoljstvo Allahovo veće je od svega toga." (9:72) "To će veliki uspjeh biti!"*** To je najveći uspjeh, jer Allah kaže:

"Za ovako nešto neka se trude trudbenici!" (37:61)

"I neka se za to natječu oni koji se hoće natjecati!" (83:26)

"Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji i nad onim što je na njima; On sve može!" Allah je tvorac i vlasnik svega i On svim stvarima raspolaže kako On hoće. Sve je, dakle, u Njegovom vlasništvu i pod Njegovom voljom i moći. Njemu niko nije sličan, niti ravan. On nema oca niti djeteta i supruge i nema drugog boga i gospodara osim Njega.

Ibn-Wehb prenosi da je 'Abdullah ibn 'Umer rekao: "Sura El-Maide posljednja je sura koja je objavljena."

Ovim je završena, hvala Allahu, dž.š., sura El-Maide.

6
EL-EN'AM / STOKA
OBJAVLJENA U MEKI, 165 AJETA*

El-'Avfi prenosi da je Ibn-'Abbas rekao: "Sura El-En'am objavljena je u Meki." A Et-Taberani prenosi da je Ibn-'Abbas rekao: "Sura El-En'am objavljena je kompletna noću u Meki, i sa njom je sišlo 70. 000 meleka koji su naglas tesbih činili Allahu." A El-Hakim u svom "Mustedreku" prenosi od Džabira da je rekao: (195) "Kada je objavljena sura El-En'am, Allahov Poslanik, s.a.v.s., izgovorio je: "subhanallah", a zatim rekao: "Ovu je suru dopratio toliki broj meleka da su potpuno zatvorili horizont." El-Hakim kaže da je ovo predanje vjerodostojno i odgovara kriterijima Muslimovim.

Ibn-Merdewejh prenosi od Enesa ibn Malika da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (196) "Sura El-En'am sišla je sa povorkom meleka koja je prekrila obzorje, njihovi su glasovi brujali, a zemlja se tresla od njihovog (tesbiha) veličanja Allaha. A Poslanik, s.a.v.s., izgovarao je: Subhanallahil 'Azim, Subhanallahil 'Azim."

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ۖ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا ۖ وَأَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ۖ ثُمَّ أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ ﴿٢﴾ وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ ۖ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ ﴿٣﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog
"Hvaljen neka je Allah, Koji je nebesa i Zemlju stvorio i tmine i svjetlo dao, pa opet oni koji ne vjeruju - druge sa Gospodarom svojim izjednačuju!"/1/
"On vas od zemlje stvara i čas smrti određuje, i samo On zna kada će Smak svijeta biti, a vi opet sumnjate." /2/
"On je Allah na nebesima i na Zemlji, On zna i što krijete i što pokazujete, i On zna ono što radite." /3/

Allah, dž.š., hvali Svoje uzvišeno biće za stvaranje nebesa i Zemlje kao prebivališta Svojih robova i stvaranje tmine i svjetla, kojima se ljudi koriste noću i danju. Tminu spominje u množini, a svjetlost (nur) u jednini, jer je svjetlost odabranija. Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"Zdesna i sa ljevih stra-na." (16:47)*** Zatim Allah, dž.š., kaže: ***"...pa opet oni koji ne vjeruju - druge sa Gospodarom svojim izjednačuju!"***, i pored svega toga, pojedini Njegovi robovi Njega ne vjeruju, druge Mu ravnim smatraju i dijete i suprugu pripisuju. Daleko je Allah iznad svega toga!

"On vas od zemlje stvara." Ovdje se misli na Adema, a.s., praoca svih ljudi. ***"...i čas smrti određuje i samo On zna kada će Smak svijeta biti".*** Se'id ibn Džubejr prenosi da je Ibn-'Abbas rekao: ***"...i čas smrti određuje"***, znači smrt. ***"...i samo On zna kada će Smak svijeta biti"***, znači Sudnji dan. A Allahove, dž.š., riječi: ***/ kod Njega***, znače da to niko ne zna osim Njega. To potvrđuje ajet:

"To zna jedino Gospodar moj, On će ga u Njegovo vrijeme otkriti..." (7:187)

"...a vi opet sumnjate". Es-S'adî i drugi kažu: "Znači, sumnjate u Sudnji dan." ***"On je Allah na nebesima i na Zemlji, On zna i što krijete i što pokazujete, i On zna ono što radite."*** Mufesiri se razilaze u tumačenju ovog ajeta, ali su svi saglasni da se ne može prihvatiti tumačenje prvih "džehmijja", koji kažu, a Allah je daleko iznad onoga što oni govore, da se On nalazi na svakom mjestu.[272] Najispravnije je tumačenje onih koji kažu: "On, Allah, Taj je Kome se dove upućuju i na nebesima i na Zemlji", tj. Njega obožava i Njemu pripisuje svojstva savršenstva sve što je na nebesima i Zemlji. Svi ga oni nazivaju imenom Allah i njemu se obraćaju sa strahopoštovanjem, izuzev onih koji su nevjernici između ljudi i džina. Po ovom tumačenju ovaj ajet ima isto značenje kao i ajet:

"On je Bog i na nebu i na Zemlji..." (43: 84)

Znači: On je Bog onih koji su na Zemlji i onih koji su na nebesima.[273] ***"On zna i što krijete i što pokazujete"***, bilo da su riječi ili stanja (djela). ***"On***

* Izuzev ajeta broj: (20), (23), (91), (93), (114), (141), (151), (152) i (153) koji su objavljeni u Medini nakon sure El-Hidžr.

[272] Ova zabludjela sekta pripisuje se njenom osnivaču, Džehm ibn Safvanu. Njeni pripadnici smatraju da je Allah, dž.š., na svakom mjestu! Međutim, neispravnost je tog mišljenja očita, i ono pada pred prvim suočavanjem sa jasnim i nepobitnim dokazima iz Kur'ana i sunneta, koji jasno potvrđuju da je Allah, dž.š., iznad Svojih stvorenja, nad Arš se uzvisio. Allah, dž.š., daleko je iznad onoga što o Njemu džehmijje govore. Nažalost, još i danas ima među muslimanima onih koji to mišljenje zagovaraju, i njih je, nažalost, mnogo. Allah, dž.š., kaže:
"Ako bi se ti poko-ravao većini onih koji žive na Zemlji, oni bi te od Allahova puta odvratili." (6:116) Ova opasna novotarija do nas je došla od jevreja, Allah ih prokleo, na čelu sa Džehm ibn Safvanom, koji ju je naslijedio od Dž'ad ibni Dirhema, a ovaj od Eban ibn Semana, a on od Taluta, sestrića Lebida ibn El-'Asama, a on od svoga daidže Lebid ibn El-'Asama, jevreja koji je napravio sihr Poslaniku, s.a.v.s. Iz ovoga se jasno vidi da je sened ovog pravca sazdan na tminama koje se isprepliću sve do prokletog šejtana. Allahu se utječemo od poniženja, propasti i lošeg svršetka. Iz svega navedenog jasno se dâ vidjeti da je neis-pravno mišljenje koje kaže da je Allah na svakom mjestu, čak da je ono i kufr. Allah nas zaštitio od toga!

[273] Tj. Njega obožavaju oni koji su na nebesima i oni koji su na Zemlji.

zna ono što radite", zna sve što činite, bilo dobro ili loše.

وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤﴾
فَقَدْ كَذَّبُوا۟ بِٱلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ ۖ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنۢبَٰٓؤُا۟ مَا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٥﴾
أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّن لَّكُمْ وَأَرْسَلْنَا ٱلسَّمَآءَ عَلَيْهِم مِّدْرَارًا وَجَعَلْنَا ٱلْأَنْهَٰرَ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ وَأَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٦﴾

"A nevjernicima ne dođe ni jedan dokaz od Gospodara njihova od koga oni glave ne okrenu." /4/

"Oni smatraju da je laž istina koja im dolazi, ali njima će sigurno stići vijesti onoga čemu se rugaju." /5/

"Zar oni ne znaju koliko smo Mi naroda prije njih uništili, kojima smo na Zemlji mogućnosti davali kakve vama nismo dali i kojima smo kišu obilatu slali i učinili da rijeke pored njih teku, pa smo ih, zbog grijehova njihovih, uništavali, i druga pokoljenja, poslije njih, stvarali." /6/

Allah, dž.š., u ovim ajetima govori nam o mušricima koji uporno niječu tewhid Allaha, i da oni, svaki put kada im dođe dokaz ili nadnaravno djelo kao potvrda Allahovog tewhida, okreću svoje glave i uopće se na to ne osvrću. Allah, dž.š., kaže:

Oni smatraju da je laž istina koja im dolazi, ali njima će sigurno stići vijesti onoga čemu se rugaju." Ovo je prijetnja za njihovo poricanje istine, tako što će im neminovno stići vijesti o onome što su poricali. Njih će stići njihova zabluda i sigurno će iskusiti njene posljedice. Zatim ih Allah, dž.š., upozorava na to da će ih zadesiti velika patnja i kazna na ovom svijetu, koja je zadesila njima slične iz prijašnjih pokoljenja, koji su bili snažniji i bogatiji od njih, imali više potomaka i bili na većem stupnju razvoja, pa im kaže: ***"Zar oni ne znaju koliko smo Mi naroda prije njih uništili, kojima smo na Zemlji mogućnosti davali kakve vama nismo dali"***, a zatim kaže: ***"...i kojima smo kišu obilatu slali i učinili da rijeke pored njih teku"***, znači, povećali smo im količinu kiše sa neba i broj izvora vode na zemlji, odgađajući im kaznu i prepuštajući im da još više grijeha zarade. A zatim: ***"...pa smo ih, zbog grijehova njihovih uništavali"***. Riječ ovdje znači, tj. zbog grijehova njihovih, ***"...i druga pokoljenja, poslije njih, stvarali"***, tj. druga pokoljenja nakon njih stvarali kako bismo i njih iskušali. Oni su, međutim, postupali isto kao i njihovi prethodnici i bili poput njih uništavani. Zato se i vi čuvajte da vas ne zadesi ono što je njih zadesilo, jer, vi niste Allahu draži od njih, a vaš je Poslanik na većem stupnju kod Allaha od njihovog poslanika. Vi ste, dakle, preči za kaznu od njih, da nije Allahove milosti i Njegove dobrote.

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَٰبًا فِى قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ۖ وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكًا لَّقُضِىَ ٱلْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنظَرُونَ ﴿٨﴾ وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنَٰهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم مَّا يَلْبِسُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾ قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ ٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾

"A i da ti Knjigu na papiru spustimo i da je oni rukama svojim opipaju, opet bi sigurno rekli oni koji neće da vjeruju: "Ovo nije ništa drugo do prava vradžbina." /7/

"Oni govore: "Trebalo je da mu se pošalje melek!" A da meleke pošaljemo, s njima bi svršeno bilo, ni jedan čas vremena im se ne bi više dao." /8/

"A da ga melekom učinimo, opet bismo ga kao čovjeka stvorili i opet bismo im učinili nejasnim ono što im nije jasno." /9/

"Poslanicima su se i prije tebe rugali, pa je one koji su im se rugali stigio baš ono čemu su se rugali." /10/

" Reci: "Putujte po svijetu, zatim pogledajte kako su završili oni koji su poslanike lažnim smatrali!" /11/

Allah, dž.š., obavještava nas o mušricima i njihovom upornom odbijanju istine, te o njihovim izmišljotinama i polemikama o tom pitanju. ***"A i da ti Knjigu na papiru spustimo i da je oni rukama svojim opipaju"***, tj. da je oni svojim očima vide i budu direktni svjedoci njena silaska, ***"...opet bi sigurno rekli oni koji neće da vjeruju: "Ovo nije ništa drugo do prava vradžbina."*** Ovim nam Allah, dž.š., govori o njihovom nijekanju pojava koje se opažaju osjetilima. ***"Oni govore: "Trebalo je da mu se pošalje melek!"*** da bi zajedno sa njim opominjao ljude. Allah dž.š. im odgovara: ***"A da meleke po-šaljemo, s njima bi svršeno bilo, ni jedan čas vremena im se ne bi više dao."*** Znači, kada bi meleki sišli, a oni ostali u svom nevjerstvu, snašla bi ih kazna od Allaha. Kao što Allah, dž.š., u drugom ajetu kaže:

"Onoga dana kada ugledaju meleke grješnici se neće radovati..." (25:22) Dalje Allah, dž.š., kaže: ***"A da ga melekom učinimo, opet bismo ga kao čovjeka stvorili i opet bismo im učinili nejasnim ono što im nije jasno."*** Ed-Dahhak prenosi od Ibn- 'Abbasa: "A da im je melek

došao, došao bi im u obliku čovjeka, jer oni nisu u stanju gledati u meleke zbog njihovog nura." ***"...opet bismo im učinili nejasnim ono što im nije jasno"***, tj. kada bi došao melek u ljudskom obliku, opet bi im bilo nejasno, isto kao što oni sami sebi ne mogu objasniti njihovo neprihvatanje objave. Allah, dž.š., iz Svoje milosti, svakoj skupini stvorenja šalje poslanika između njih, da bi jedni druge pozivali i kako bi im omogućio da se koriste jedni drugima razgovorom i pitanjima. Allah, dž.š., kaže:

"...kad im je jednog između njih kao poslanika poslao..." (3:164)

Allahove, dž.š., riječi: ***"Poslanicima su se i prije tebe rugali, pa je one koji su im se rugali stigla baš ono čemu su se rugali"***, predstavljaju utjehu Poslaniku, s.a.v.s., za poricanje i odbijanje istine od strane njegovog naroda i obećanje njemu i vjernicima da će oni pobijediti na ovom i budućem svijetu. Zatim Allah, dž.š., kaže: Reci: "Putujte po svijetu, zatim pogledajte kako su završili oni koji su poslanike lažnim smatrali!", tj. porazmislite u sebi o prijašnjim narodima koje je Allah žestoko kaznio i na ovom i na onom svijetu zbog njihovog poricanja poslanika i kako je spasio poslanike i iskrene vjernike među Svojim robovima.

قُلْ لِّمَن مَّا فِي
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ قُل لِّلَّهِ ۚ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ۚ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ
يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ * وَلَهُ
مَا سَكَنَ فِي الَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَتَّخِذُ
وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ ۗ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ
أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٤﴾ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ
عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ مَّن يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ ۚ
وَذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿١٦﴾

Upitaj: "Čije je sve ono što je na nebesima i na Zemlji?" - i odgovori: "Allahovo!" On je sebi propisao da bude milostiv. On će vas na Sudnjem danu sakupiti, u to nema nikakve sumnje; oni koji su sebe upropastili, pa - oni neće vjerovati. /12/

"Njemu pripada sve što postoji u noći i danu; On sve čuje i sve zna." /13/

Reci: "Zar da za zaštitnika uzmem nekog drugog osim Allaha, stvoritelja nebesa i Zemlje? On hrani, a Njega niko ne hrani!" Reci: "Meni je naređeno da budem prvi među onima koji se pokoravaju", - i: "Nikako ne budi od onih koji Mu druge ravnim smatraju!" /14/

Reci: "Ako ne budem poslušan svome Gospodaru, ja se plašim patnje na Velikom danu." /15/

"A onaj ko toga dana bude pošteđen, On mu se smilovao, i to je očiti uspjeh." /16/

Allah, dž.š., obavještava nas da On vlada nebesima i Zemljom i svim što se na njima nalazi, i da se obavezao da će biti milostiv. To potvrđuje hadis kojeg prenose El-Buhari i Muslim preko A'meša od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (196) "Kada je Allah stvorio stvorenja, napisao je u knjizi koja se nalazi kod Njega iznad 'Arša: Moja milost prevladava Moju srdžbu." A Allahove, dž.š., riječi: "On će vas na Sudnjem danu sakupiti, u to nema nikakve sumnje." Određeni član (lam) u ovom kontekstu uvod je u zakletvu, pa se Allah, dž.š., kune Svojim uzvišenim bićem da će sve ljude sakupiti na Sudnjem danu, u koji ne sumnjaju vjernici, a nev-jernici se o tom pitanju u svojoj sumnji kolebaju. Et-Tirmizi prenosi hadis: (198) "Svaki će poslanik imati svoje vrelo, a ja se nadam da će najviše ljudi biti na mom vrelu." ***"Oni koji su sebe upropastili"*** na Sudnjem danu, ***"pa - oni neće vjerovati".*** Oni ne vjeruju u Kijametski dan i ne boje se njegovih strahota. ***"Njemu pripada sve što postoji u noći i danu"***, tj. svako stvorenje u svemiru Njegov je rob i On ga je stvorio. ***"On sve čuje i sve zna."*** On čuje sve što Njegova stvorenja kažu i zna za svaki njihov pokret i najskrivenije tajne. Zatim Allah, dž.š., kaže Svome robu i poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., kojeg je poslao sa veličanstvenim tewhidom i pravednim Šerijatom i naredio mu da poziva na Allahov pravi put: ***Reci: "Zar da za zaštitnika uzmem nekog drugog osim Allaha, stvoritelja nebesa i Zemlje?"***, tj. ja nikog neću uzeti za zaštitnika osim Allaha, Kome niko nije ravan, Koji je stvorio nebesa i Zemlju bez prijašnjeg uzora. ***"On hrani, a Njega niko ne hrani!"***, tj. ne jede. ***Reci: "Meni je naređeno da budem prvi među onima koji se pokoravaju"***, od ovog ummeta (naroda) - i: ***"Nikako ne budi od onih koji Mu druge ravnim smatraju!" Reci: "Ako ne budem poslušan svome Gospodaru, ja se plašim patnje na Velikom danu"***, znači: na Sudnjem danu. ***"A onaj ko toga dana bude pošteđen"*** od kazne ***"On mu se smilovao, i to je očiti uspjeh."*** Uspjeh je dobit, suprotno gubitku, kao što Allah, dž.š., kaže: ***"I ko bude od vatre udaljen i u Džennet uveden, taj je postigao uspjeh." (3:185)***

وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ
إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ
فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٨﴾ قُلْ أَىُّ شَىْءٍ أَكْبَرُ شَهَٰدَةً
قُلِ ٱللَّهُ ۖ شَهِيدٌۢ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ وَأُوحِىَ إِلَىَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ
بَلَغَ ۚ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَىٰ ۚ قُل لَّآ أَشْهَدُ ۚ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ
وَٰحِدٌ وَإِنَّنِى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ
كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمُ ۘ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ
﴿٢١﴾

"Ako te od Allaha neka nevolja pogodi - pa, niko je osim Njega ne može otkloniti; a ako ti kakvo dobro podari - pa, samo je On svemoćni",/17/

"i jedini je On Vladar nad robovima Svojim; On je Mudar i Sveznajući"./18/

Reci: "Ko je svjedok najpouzdaniji?" - i odgovori: "Allah, On će između mene i vas svjedok biti. A meni se ovaj Kur'an objavljuje da njime vas i one do kojih on dopre opominjem. Zar vi, zaista, tvrdite da pored Allaha ima i drugih bogova?" Reci: "Ja ne tvrdim." Reci: "Samo je On - Bog, i ja nemam ništa s time što vi smatrate druge Njemu ravnim." /19/

"Oni kojima smo knjigu dali poznaju Poslanika kao što poznaju sinove svoje; oni koji su sebe upropastili, pa - oni neće vjerovati." /20/

"Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži ili ne priznaje dokaze Njegove? Nepravedni zaista neće uspjeti!" /21/

Allah, dž.š., u ovim nas ajetima obavještava da jedini On šteti i koristi i da postupa sa Svojim stvorenjima kako On hoće, i da niko ne može mijenjati Njegovu odredbu niti je poništiti. ***"Ako te od Allaha neka nevolja pogodi - pa, niko je osim Njega ne može otkloniti; a ako ti kakvo dobro podari - pa, samo je On svemoćni"***, kao što su riječi Allaha:

"Milost koju Allah podari ljudima niko ne može uskratiti, a ono što On uskrati niko ne može poslije Njega dati..." (35:2) El-Buhari prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., često izgovarao slijedeće riječi: (199) "Allahu dragi, niko ne može spriječiti ono što Ti podariš i niko ne može dati ono što Ti spriječiš, i bogatašu kod Tebe neće koristiti bogatstvo!" Zato Allah, dž.š., kaže: ***"I jedini je On Vladar nad robovima Svojim"***, tj. On je Taj Kome su sva stvorenja povinovala svoja lica i sva Njemu pokorna, te se pred Njim i pod Njegovom vlašću u poslušnosti Njemu smirila. ***"On je Mudar"***, u svim Svojim djelima, ***"I Sveznajući"***, zna šta svakoj stvari pripada, te ne daje niti brani, nego samo onom ko to zaslužuje. Zatim Allah, dž.š., kaže: ***Reci: "Ko je svjedok najpouzdaniji?"***, tj. ko najbolje svjedoči - ***i odgovori: "Allah, On će između mene i vas svjedok biti"***, tj. On zna zbog čega sam ja vama došao. ***"A meni se ovaj Kur'an objavljuje da njime vas i one do kojih on dopre opominjem"***, tj. on je opomena svakom do koga dođe. Do koga god ovaj Kur'an dođe on se smatra isto kao i onaj ko je vidio Poslanika, s.a.v.s., i sa njim razgovarao. 'Abdur-Rezzak prenosi od Ma'mera, a ovaj od Katadeta, da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (200) "Dostavljajte poruku od Allaha do koga dođe samo jedan ajet Kur'ana, do njega je došla Allahova naredba."

"Zar vi, zaista, tvrdite", o nevjernici (mušrici), ***"...da pored Allaha ima i drugih bogova?" Reci: "Ja ne tvrdim"***, kao što Allah, dž.š., u drugom ajetu kaže: ***"...pa ako oni posvjedoče, ti im ne moj povjerovati" (6:150). Reci: "Samo je On - Bog, i ja nemam ništa s time što vi smatrate druge Njemu ravnim."*** Zatim nas Allah, dž.š., obavještava da su jevreji i kršćani znali za dolazak Muhammeda, s.a.v.s., i njegovu ulogu, isto kao što poznaju svoju vlastitu djecu. Zato što su svi poslanici donosili radosnu vijest o dolasku poslanika Muhammeda, o njegovim osobinama, mjestu njegova rođenja, mjestu u koje će učiniti Hidžru i opisima njegovog ummeta (njegovih sljedbenika). Zato Allah, dž.š., odmah nakon toga kaže: ***"...oni koji su sebe upropastili, pa - oni neće vjerovati"*** u ovu radosnu vijest koju su poslanici nagovještavali. Zatim, Allah, dž.š., kaže: ***"Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži ili ne priznaje dokaze Njegove?"***, tj. nema većeg nasilnika od onoga koji tvrdi da ga je Allah poslao (da mu silazi objava), a Allah ga nije poslao, a zatim nema većeg silnika od onoga koji poriče Allahove dokaze. ***"Nepravedni zaista neće uspjeti!"***, tj. neće uspjeti onaj koji potvara i onaj koji poriče.

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا أَيْنَ شُرَكَاؤُكُمُ الَّذِينَ
كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ لَمْ تَكُن فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَن قَالُوا وَاللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا
مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾ انظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ ۖ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً
أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِن يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا بِهَا ۚ حَتَّىٰ إِذَا
جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ
﴿٢٥﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ ۖ وَإِن يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ
وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

*"**A na Dan kada ih sve sakupimo, pa upi-tamo one koji su druge Njemu ravnim smat-rali: "Gdje su vam božanstva vaša koja ste bogovima držali?" /22/***

"neće im ništa drugo preostati nego da reknu: Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali!" /23/

"Gledaj kako će oni sami sebi lagati, a neće im biti onih koje su bili izmislili!" /24/

"Ima onih koji dolaze da te slušaju, ali Mi smo na srca njihova zastore stavili, da Kur'an ne bi razumjeli, i gluhim ih učinili, pa i ako bi sve dokaze vidjeli, opet u njih ne bi povjerovali. A kada ti dolaze da se s tobom raspravljaju, govore oni koji ne vjeruju: To su samo izmišljotine naroda davnašnjih!" /25/

"Oni zabranjuju da se u Kur'an vjeruje, i sami se od njega udaljavaju, i sami sebe upropaštavaju, a da i ne primjećuju." /26/

Allah, dž.š., obavještava nas o nevjernicima (mušricima): "A na Dan kada ih sve sakupimo", tj. na Sudnjem danu, pa ih Allah, dž.š., upita o kipovima i onima koje su Allahu ravnim smatrali i njih mimo Allaha obožavali: ***"Gdje su vam božanstva vaša koja ste bogovima držali?"***, kao što u drugom ajetu stoji:

"A na Dan kad ih On pozove i upita: Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali?" (28:62)

"...neće im ništa drugo preostati nego da reknu: Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali!", tj. neće imati drugog dokaza. Ibn-Džerir kaže da je pravilno značenje ovog ajeta: Kada ih budemo ispitivali na Sudnjem danu, njima ništa drugo neće preostati kao opravdanje za širk koji su činili Allahu, ***"...nego da reknu: Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali!"***

Gledaj kako će oni sami sebi lagati, a neće im biti onih koje su bili izmislili! Kao što Allah, dž.š., u drugom ajetu kaže:

"... i potom upitani: Gdje su oni kojima ste se klanjali, a ne Allahu?" -"Izgubili su nam se iz vida" - odgovorit će. (40:73-74)

"Ima onih koji dolaze da te slušaju, ali Mi smo na srca njihova zastore stavili, da Kur'an ne bi razumjeli, i gluhim ih učinili, pa i ako bi sve dokaze vidjeli, opet u njih ne bi povjerovali", tj. oni dolaze da čuju tvoje učenje, ali to njima ništa ne vrijedi, jer im je Allah zastore na njihova srca stavio, da ne razumiju Kur'an, a uši njihove učinio gluhim na svaki koristan govor. Zato, ma koliko jasnih dokaza vidjeli, oni u njih neće povjerovati, i oni ne razumiju niti su u stanju pravilno prosuđivati. Kao što Allah, dž.š., u drugom ajetu kaže: ***"Da Allah zna da od njih može biti ikakva dobra, učinio bi da čuju." (8:23)***

"A kada ti dolaze da se s tobom raspravljaju", tj. da se s tobom lažima prepiru o istini, ***"govore oni koji ne vjeruju: "To su samo izmišljotine naroda davnašnjih!"***, tj. preuzete iz knjiga naroda prijašnjih. ***"Oni zabranjuju da se Kur'an vjeruje, i sami se od njega udaljavaju"***, tj. oni drugima brane da slijede istinu, Poslanika vjeruju i Kur'anu se pokoravaju, a ***"...i sami se od njega udaljavaju"***, pa čine dva veoma ružna djela; oni se ne koriste, niti dopuštaju da se bilo ko drugi koristi. ***"...i oni sami sebe upropaštavaju, a da i ne primjećuju"***, tj. oni ovim svojim postupkom nikog drugog ne uništavaju nego samo sebe i njegova se šteta vraća samo njima, a da toga nisu ni svjesni.

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا
نُكَذِّبَ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾ بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا
يُخْفُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٢٨﴾
وَقَالُوا إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا
عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ قَالَ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ ۚ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ
بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾

*" **A da ti je vidjeti kako će, kad pred Vatrom budu zadržani, reći: "Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!" /27/***

"Ne, ne! njima će očevidno postati ono što su prije krili; a kada bi bili povraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci",/28/

"i rekli bi: "Nema života osim na ovom svijetu i mi nećemo biti oživljeni!" /29/

"A da ti je vidjeti kako će, kada pred Gospodarem svojim budu zaustavljeni i kad ih On upita: "Zar ovo nije istina?" - odgovoriti: "Jeste, tako nam Gospodara našeg!" - a i kako

će On reći: "E, pa iskusite onda patnju zbog toga što niste vjerovali!" /30/

Allah, dž.š., spominje stanje nevjernika, kada budu na Sudnjem danu zaustavljeni nad Vatrom i budu vidjeli okove i lance koji se u njoj nalaze, i ugledaju njene užase i strahote, oni će tada reći: ***"Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!"***, tj. oni će tada zaželjeti da se povrate na ovaj svijet, kako bi radili dobra djela i ne bi poricali Allahove dokaze, nego u njih vjerovali. Allah, dž.š., kaže da oni nisu iskreni u svojim priželjkivanjima, pa kaže: "Ne, ne! Njima će očevidno postati ono što su prije krili"; tj. tada će im se jasno pokazati njihov kufr, koji su prije u sebi prikrivali, i oni neće tražiti povratak na ovaj svijet iz želje za imanom, nego iz straha od kazne koju su svojim očima ugledali, a koja im je pripremljena zbog njihovog nevjerstva u kom su bili. Oni će, dakle, tražiti da se vrate na ovaj svijet samo da bi se spasili Vatre koju su ugledali. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"...a kada bi bili povraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci"***, u svome traženju da se vrate na ovaj svijet kako bi bili vjernici. Zatim Allah, dž.š., kaže za njih da kada bi se oni vratili na ovaj svijet, da bi se vratili svom nevjerstvu, suprotstavljanju Allahovim, dž.š., naređenjima i svojim izjavama: ***"Nema života osim na ovom svijetu i mi nećemo biti oživljeni!"***

"A da ti je vidjeti kako će, kada pred Gospodarom svojim budu zaustavljeni i kad ih On upita: Zar ovo nije istina?", tj. zar ovo vaše proživljenje nije istina? ***A ne neistina, kako ste vi smatrali? - odgovoriti: "Jeste, tako nam Gospodara našeg!" - a i kako će On reći: "E pa iskusite onda patnju zbog toga što niste vjerovali!"***, tj. zbog toga što ste ga poricali, pa sada iskusite njegove poteškoće.

قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱللَّهِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا۟ يَٰحَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ ۚ أَلَا سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۖ وَلَلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾

"Oni koji ne vjeruju da će pred Allaha stati nastradat će kad im iznenada Čas oživljenja dođe, i reći će: "O, žalosti naše, šta smo sve na Zemiji propustili!" i grijeheće svoje na leđima svojim nositi, a užasno je ono što će uprtiti! /31/

"Život na ovom svijetu samo je igra i zabava, a onaj svijet je, zaista, bolji za one koji se Allaha boje. Zašto se ne opametite?" /32/

Allah, dž.š., obavještava nas o propasti onoga ko porekne Susret sa Njim, o gubitku njegove nade kada ga iznenadi Sudnji dan, o njegovom kajanju za ono što je propustio od dobrih djela i što je počinio od loših. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"Nastradat će kad im iznenada Čas oživljenja dođe, i reći će: O žalosti naše, šta smo sve na Zemiji propustili!"***, tj. sebi dozvolili od djela sa kojima Allah, dž.š., nije zadovoljan. ***"I grijehe će svoje na leđima svojim nositi, a užasno je ono što će uprtiti!"*** Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Merzuka da je rekao: "Kada nevjernik ili veliki grješnik bude izlazio iz kabura, njega će dočekati osoba u liku najružnijeg čovjeka, sa najgorim mirisom. On će mu tada reći: Ko si ti? Zar me ne poznaješ, odgovorit će. On će mu reći: Ne, tako mi Allaha, samo vidim da ti je Allah dao ružan izgled i loš miris. Ja sam tvoja loša djela koja si činio na dunjaluku, ona su ovako izgledala i ovako se čula. Kako si ti mene 'jahao' na dunjaluku, ja ću sada tebe 'jahati', reče on." To su riječi Gospodara: ***"I grijehe će svoje na leđima svojim nositi..."*** ***"Život na ovom svijetu samo je igra i zabava"***, tj. većina života na ovom svijetu je takva. "...a onaj svijet je, zaista, bolji za one koji se Allaha boje. Zašto se ne opametite?"

قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُۥ لَيَحْزُنُكَ ٱلَّذِى يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَٰكِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا۟ عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا۟ وَأُوذُوا۟ حَتَّىٰٓ أَتَىٰهُمْ نَصْرُنَا ۚ وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِ ۚ وَلَقَدْ جَآءَكَ مِن نَّبَإِى ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٤﴾ وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ ٱسْتَطَعْتَ أَن تَبْتَغِىَ نَفَقًا فِى ٱلْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِى ٱلسَّمَآءِ فَتَأْتِيَهُم بِـَٔايَةٍ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى ٱلْهُدَىٰ ۚ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٣٥﴾ ۞ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ وَٱلْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾

"Mi znamo da tebe zaista žalosti što oni govore. Oni, doista, ne okrivljuju tebe da si ti lažac, nego nevjernici poriču Allahove riječi." /33/

"A poslanici su prije tebe lažnim smatrani, pa su trpjeli što su ih u laž ugonili i mučili sve dok im ne bi došla pomoć Naša - a niko ne može Allahove riječi zamijeniti - i do tebe su doprle o poslanicima neke vijesti." /34/

"Ako je tebi teško to što oni glave okreću, onda, ako možeš, potraži kakav otvor u Zemiji ili kakve ljestve na nebo, pa im donesi jedno čudo! Da Allah hoće, On bi ih sve na pravom putu sakupio; zato nikako ne budi od onih koji to ne znaju!" /35/

"Odazvat će se jedino oni koji su poslušni. - A Allah će umrle oživiti; zatim, Njemu će se svi vratiti." /36/

Allah, dž.š., tješi Svoga Poslanika, s.a.v.s., zbog neprihvatanja poziva od njegovog naroda i zbog njihovog suprotstavljanja njemu, pa kaže: "Mi znamo da tebe zaista žalosti što oni govore", tj. Mi znamo za to da oni odbijaju tvoj poziv i smatraju te lašcem i znamo za tvoju žalost i tugu zbog toga. Kao što Allah, dž.š., u drugom ajetu kaže:

"...pa ne izgaraj od žalosti za njima" (35:8). "Oni, doista, ne okrivljuju tebe da si lažac, nego nevjernici poriču Allahove riječi", tj. oni ne optužuju tebe za laž, nego oni niječu istinu, i grudima je svojim odbijaju. Sufjan es-Sevri prenosi da je Alija, r.a., rekao: Ebu-Džehl je rekao Poslaniku, s.a.v.s.: "Mi ne smatramo tebe lašcem, nego mi ne prihvatamo ono sa čime si ti došao." Pa je Allah, dž.š., objavio: ***"Oni, doista, ne okrivljuju tebe da si lažac, nego nevjernici poriču Allahove riječi."***

Ibn-Džerir prenosi preko Esbata, da je Es-Suddi rekao: Kada je bila Bitka na Bedru... pa se El-Ahnes osamio sa Ebu-Džehlom te mu rekao: "O Ebu El-Hakem, kaži mi da li Muhammed istinu govori ili je lažac? Ovdje nema nikog od Kurejševića, izuzev nas dvojice, da sluša naš razgovor." Ebu-Džehl mu odgovori: "Teško tebi! Muhammed je iskren čovjek i on nikada nije slagao. Međutim, ako (pleme) Ben--Kusajj preuzme zastavu (vodstvo), napajanje hodočasnika zemzemom, brigu o Kabi i poslanstvo, šta će onda ostati ostalim Kurejševićima?" Na to se odnose riječi Allaha, dž.š.: ***"Oni, doista, ne okrivljuju tebe da si lažac, nego nevjernici poriču Allahove riječi."***

"A poslanici su prije tebe lažnim smatrani, pa su trpjeli što su ih u laž ugonili i mučili sve dok im ne bi došla pomoć Naša." Ovo su riječi utjehe Poslaniku, s.a.v.s., povodom odbijanja njegovog poziva od pojedinih ljudi, naredba njemu da bude strpljiv, kao što su bili strpljivi odabrani među poslanicima, i obećanje za pomoć i pobjedu nakon poricanja i nanošenja uvreda. A zatim je njima (poslanicima) došla pomoć i pobjeda na ovom svijetu, kao što će oni biti pobjednici na budućem svijetu. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"...a niko ne može Allahove riječi zamijeniti"***, tj. riječi kojima je propisao pomoć i pobjedu Svojim iskrenim vjernicima na ovom i na budućem svijetu. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Allah je zapisao: 'Ja i poslanici Moji sigurno ćemo po-bijediti!' Allah je, zaista, moćan i silan." (58:21) ***"...i do tebe su doprle o poslanicima neke vijesti"***, tj. vijesti o tome kako su oni potpomognuti i podržani protiv onih koji su ih lažnim smatrali, pa ti u njima imaš uzor i primjer.

Zatim Allah, dž.š., kaže: ***"Ako je tebi teško to što oni glave okreću"***, tj. ako ti je teško što oni od tebe svoje glave okreću, ***"onda, ako možeš, potraži kakav otvor u Zemlji ili kakve ljestve na nebo"***. Ibn-'Abbas kaže: "En-nefek je otvor, kanal, pa da u nj uđeš i doneseš im kakav dokaz, ili da sebi napraviš stepenice do neba, pa se na njih uspneš, kako bi im došao sa kakvim dokazom koji je bolji od onoga sa čime si im već došao, ako si to u stanju." ***"Da Allah hoće, On bi ih sve na pravom putu sakupio; zato nikako ne budi od onih koji to ne znaju!"***, tj. povjerovat će samo onaj koji je već zabilježen u Allahovom, dž.š., znanju da će odabrati iman nad kufrom, te mu je zbog toga već prije propisana sreća. ***"Odazvat će se jedino oni koji su poslušni"***, tj. tvome će se pozivu odazvati, o Muhammede, oni koji slušaju i shvataju tvoj govor. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"da opominje onoga ko ima pameti (onoga ko je živ), i da zasluže kaznu nevjernici" (36:70). ***"A Allah će umrle oživiti; zatim, Njemu će se svi vratiti."*** Ovdje se misli na nevjernike, jer su njihova srca mrtva, pa ih poredi sa onima čija su tijela mrtva, pa kaže: ***"A Allah će umrle oživiti; zatim, Njemu će se svi vratiti."*** Ove su Allahove, dž.š., riječi jedan vid ismijavanja i ponižavanja istih.

وَقَالُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ
مِّن رَّبِّهِۦ ۚ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يُنَزِّلَ ءَايَةً وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾
وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا طَٰٓئِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم ۚ
مَّا فَرَّطْنَا فِى ٱلْكِتَٰبِ مِن شَىْءٍ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟
بِـَٔايَٰتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ ۗ مَن يَشَإِ ٱللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ
صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾

Oni govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje kakvo čudo!" Reci: "Allah je kadar poslati čudo, ali većina njih ne zna." /37/

"Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas - u Knjizi Mi nismo ništa izostavili - i sakupit će se poslije pred Gospodarom svojim." /38/

"A oni koji dokaze Naše poriču gluhi su i nijemi, u tminama su. Onoga koga hoće - Allah stavlja u zabludu, a onoga koga hoće - na pravi put izvodi." /39/

Allah, dž.š., obavještava nas o mušricima, da su oni govorili: ***"Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje kakvo čudo!"***, tj. nadnaravno djelo kakvo su oni željeli i uporno tražili, kao što u drugom ajetu stoji:

"Nećemo ti vjerovati sve dok nam iz zemlje živu vodu ne izvedeš!" (17:90) Reci: "Allah je kadar poslati čudo, ali većina njih ne zna", tj.

Allah je, dž.š., to u stanju učiniti, ali Njegova mudrost zahtijeva da se to odgodi, jer kada bi ga On poslao, a oni se ne bi odazvali, spustio bi na njih Svoju kaznu. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Kada bismo htjeli, Mi bismo im s neba jedan znak poslali pred kojim bi oni šije svoje sagnuli." (26:4)

"Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas." Katade veli: "Ptice su ummet (zajednica), ljudi su ummet i džini su ummet." A Es-Suddi veli: "tj. stvorenja kao i vi". ***"u Knjizi Mi nismo ništa izostavili"***, tj. kod Allaha, dž.š., znanje je o svima njima, On ne zaboravlja ničiju nafaku niti brigu o njemu, bez obzira iz koje vrste on bio. Sve je to poimenice i po broju zapisano u Knjizi kod Njega. U njoj su zapisani svaki i najmanji pokreti i mirovanja svih stvorenja. ***"...i sakupit će se posilje pred Gospodarom svojim"***, tj. svi će oni biti proživljeni na Sudnjem danu. Allah, dž.š., kaže:

"...i kada se divlje životinje saberu". (81:5) Imam Ahmed prenosi od Ebu-Zerra, r.a., (201) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ugledao kako se dvije ovce tuku, pa je rekao: "O Ebu-Zerr, znaš li ti zbog čega se one tuku?" "Ne", odgovori on. "Ali, Allah zna i On će im presuditi (na Sudnjem danu)."

"A oni koji dokaze Naše poriču gluhi su i nijemi, u tminama su", tj. oni su po svom neznanju i neshvatanju slični gluhom koji ne čuje i slijepom koji ne vidi i pored toga su u tminama u kojima se inače ništa ne vidi, pa kako će takvi pronaći put i izaći iz stanja u kome se nalaze? Allah, dž.š., za takve kaže:

"Slični su onima koji potpale vatru, i kada ona osvijetli njihovu okolicu, Allah im oduzme svjetlo i ostavi ih u mraku, i oni ništa ne vide. Gluhi, nijemi i slijepi su, nikako da se osvijeste." (2:17-18) Zato Allah, dž.š., kaže: ***"Onoga koga hoće - Allah stavlja u zabludu, a onoga koga hoće - na pravi put izvodi"***, tj. On postupa sa Svojim stvorenjima kako On hoće.

قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ ٱلسَّاعَةُ
أَغَيْرَ ٱللَّهِ تَدْعُونَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٠﴾ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ
مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَآءَ وَتَنسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ
أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَٰهُم بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٢﴾
فَلَوْلَآ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا۟ وَلَٰكِن قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ
ٱلشَّيْطَٰنُ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ فَلَمَّا نَسُوا۟ مَا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ
أَبْوَٰبَ كُلِّ شَىْءٍ حَتَّىٰٓ إِذَا فَرِحُوا۟ بِمَآ أُوتُوٓا۟ أَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم
مُّبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾ فَقُطِعَ دَابِرُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ۚ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٥﴾

Reci: "Kažite vi meni, ako istinu govorite, kad bi vam došla Allahova kazna ili vas iznenadio Smak svijeta, da li biste ikog drugog osim Allaha prizivali?" /40/

"Njega biste samo molili da, ako hoće, otkloni od vas ono za što ste Ga molili, a ne bi vam ni na um pali oni koje ste Mu ravnim smatrali." /41/

"A poslanike smo i narodima prije tebe slali i neimaštinom i bolešču ih kažnjavali, ne bi li poslušni postali." /42/

"Trebalo je da su poslušni postali kada bi im kazna Naša došla! Ali, srca njihova su ostajala tvrda, a šeftan im je ljepim prikazao ono što su radili." /43/

"I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, Mi bismo im kapije svega otvorili; a kada bi se onome što im je dato obradovali, iznenada bismo ih kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili",/44/

"I zameo bi se trag narodu koji je činio zlo, i neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova!" /45/

Allah, dž.š., obavještava nas da On radi ono što hoće, da sa Svojim stvorenjima postupa kako On hoće i da Njegovu odredbu niko ne može promijeniti, niti iko može Njegovu odredbu prema stvorenjima osujetiti izuzev Njega samog, Koji nema sudruga i Koji kada se od Njega nešto zatraži daje kome On hoće. Zato kaže, uzvišen neka je: ***Reci: "Kažite vi meni, ako istinu govorite, kad bi vam došla Allahova kazna ili vas iznenadio Smak svijeta"***, tj. jedno ili drugo, ***"...da li biste ikog drugog osim Allaha prizivali?"***, tj. vi ne biste drugog prizivali, jer ste svjesni da to niko drugi osim Njega nije u stanju otkloniti. Zato je rekao: ***"ako istinu govorite"***, tj. o vašem uzimanju drugog za bogove mimo Njega. ***"Njega biste samo molili da, ako hoće, otkloni***

od vas ono za što ste Ga molili, a ne bi vam ni na um pali oni koje ste Mu ravnim smatrali", tj. za vrijeme nužde nikog drugog ne prizivate osim Njega i zaboravljate na kipove. Kao što na drugom mjestu stoji: ***"Kada se u lađe ukrcaju, iskreno se moie Allahu." (29:65)*** ***"A poslanike smo i narodima prije tebe slali i neimaštinom***", tj. siromaštvom i oskudicom, ***"i bolešću***" i bolovima ih kažnjavali, ***"ne bi li poslušni postali***", tj. Allaha ponizno i sa strahopoštovanjem prizivali. ***"Trebalo je da su poslušni postali kada bi im kazna Naša došla!"***, tj. trebali su nas oni, nakon što ih to zadesi, ponizno moliti. ***"Ali, srca su njihova ostajala tvrda***", tj. nisu omekšala niti bogobojazna postala. ***"...a šeftan im je ljepšim prikazao ono što su radili***", tj. šejtan im je uljepšao širk i griješenje. ***"I kada bi zaboravili ono čime su opominjani***", tj. kada bi se okrenuli od toga i pravili se da su ga zaboravili, ***"Mi bismo im kapije svega otvorili***", tj. otvorili bismo im vrata svake vrste opskrbe koju bi izabrali. To je, svakako, samo postepeno navo -đenje na još veću kaznu i odgađanje iste samo za neko vrijeme. Allaha, dž.š., molimo da nas sačuva svakog zla. Zato Allah, dž.š., dalje kaže: ***"...a kada bi se onome što im je dato obradovali"***, tj. od imetka, djece i nafake, ***"...iznenada bismo ih kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili"***, tj. svaku nadu u bilo kakav hajr.

Imam Ahmed prenosi od 'Ukbeta ibn 'Amira da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (202) "Ako vidiš nekog čovjeka da mu Allah, dž.š., daje ono što želi i pored njegovih grijeha, znaj da je to samo privremeno zavođenje." A zatim je proučio riječi: ***"I kada bi zaboravili ono čime su opominjani"*** - do riječi Allaha: ***"I oni bi odjednom svaku nadu izgubili"***, kao što u sljedećem ajetu kaže: ***"...i zameo bi se trag narodu koji je činio zlo, i neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova!"***

قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَخَذَ ٱللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَٰرَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُم
مَّنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِهِ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ ثُمَّ هُمْ
يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ
يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ
وَمُنذِرِينَ ۖ فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾
وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَمَسُّهُمُ ٱلْعَذَابُ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾

Reci: "Kažite vi meni, ako bi vas Allah sluha vašeg i vida vašeg lišio i srca vaša zapečatio, koji bi vam bog, osim Allaha, to vratio?" Pogiedaj kako dokaze iznosimo, a oni opet glave okreću." /46/

Reci: "Kažite vi meni, ako bi vas Allahova kazna stigla neočekivano ili javno, zar bi iko drugi do narod nevjernički nastradao?" /47/
"Mi šaljemo poslanike samo zato da donose radosne vijesti i da opominju; neka se zato oni koji vjeruju i dobra djela čine ničega ne boje i ni za čime neka ne tuguju." /48/
"A one koji u dokaze Naše ne vjeruju stići će kazna zato što grješno postupaju." /49/

Allah, dž.š., kaže Svom Poslaniku, s.a.v.s.: ***Reci onima koji poriču: "Kažite vi meni, ako bi vas Allah sluha vašeg i vida vašeg lišio"***, tj. ako bi vam zabranio da se njima koristite, pa zato kaže: ***"...i srca vaša zapečatio"***, kao što Allah, dž.š., kaže:

"...i neka znate da se Allah upliće između čovjeka i srca njegova" (8:24), ***"...koji bi vam bog, osim Allaha, to vratio?"***, tj. ko bi vam to vratio ako vam ga Allah, dž.š., uzme. Dakle, niko to nije u stanju uraditi do Allah. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"Pogiedaj kako dokaze iznosimo"***, tj. kako ih pojašnjavamo i u njima ima jasnih pokazatelja da nema drugog Boga osim Allaha i da su svi bogovi, mimo Njega, neistiniti. ***"...a oni opet glave okreću"***, tj. okreću ih od istine i ljude odvraćaju od nje. ***Reci: "Kažite vi meni, ako bi vas Allahova kazna stigla neočekivano"***, tj. iznenada a da vi to ni ne osjetite, ***"ili javno"***, tj. naočigled, ***"...zar bi iko drugi do narod naslinički nastradao?"***, tj. oni koji su sami sebi nasilje učinili tako što su Allahu drugog ravnim smatrali. ***"Mi šaljemo poslanike samo zato da donose radosne vijesti i da opominju"***; tj. da radosne vijesti donose vjernicima, a da nevjernike upozore na nedaće i kazne (koje ih čekaju). Zato Allah, dž.š., kaže: ***"...neka se zato, oni koji vjeruju i dobra djela čine"***, tj. onaj čije srce povjeruje u ono sa čim su oni došli i ko svoje postupke uskladi slijeđenjem njih, ***"...ničega ne boje"*** od onog što ih čeka, ***"...i ni za čime nek ne tuguju"***, od onog što ih je prošlo na dunjaluku. Allah, dž.š., njihov je zaštitnik u onome što su Njemu ostavili i njihov čuvar u onome što je iza njih ostalo. Zatim Allah, dž.š., kaže: ***"A one koji u dokaze Naše ne vjeruju stići će kazna zato što grješno postupaju"***, tj. stići će ih kazna zato što su nijekali ono sa čime su došli poslanici, zato što su izašli iz okvira Allahovih, dž.š., naredbi i Njegove pokornosti, i radili ono što im je On zabranio i oskrnavili Njegove svetinje.

قُلْ
لَّآ أَقُولُ لَكُمْ عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ إِنِّى مَلَكٌ
إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ۚ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾
وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ وَلِىٌّ
وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٥١﴾ وَلَا تَطْرُدِ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ
وَٱلْعَشِىِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ۖ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ
عَلَيْهِم مِّن شَىْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٢﴾ وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا
بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَا ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ
بِٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٥٣﴾ وَإِذَا جَآءَكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِنَا فَقُلْ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ
كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ۖ أَنَّهُۥ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوٓءًۢا بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ
تَابَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُۥ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٤﴾

Reci: "Ja vam ne kažem: 'U mene su Allahove riznice', niti: 'Meni je poznat nevidljivi svijet', niti vam kažem: 'Ja sam melek' - ja slijedim samo ono što mi se objavljuje." Reci: "Zar su isto slijepac i onaj koji vidi? Zašto ne razmislite?" /50/

"I opominji Kur'anom one koji strahuju što će pred Gospodarom svojim sakupljeni biti, kad osim Njega ni zaštitnika ni zagovornika neće imati - da bi se Allaha bojali." /51/

"I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole želeći lice Njegovo - ti nećeš za njih odgovarati, a ni oni neće odgovarati za tebe, jer bi, ako bi ih ti otjerao, nasilnik bio." /52/

"I tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: 'Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?' - A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni!" /53/

"A kada ti dođu oni koji u riječi Naše vjeruju, ti reci: Mir vama! Gospodar vaš je sam Sebi propisao da bude milostiv: ako neko od vas kakvo ružno djelo iz lahkomislenosti učini, pa se poslije pokaje i popravi - pa, Allah će doista oprostiti i milostiv biti." /54/

Allah, dž.š., kaže Svome Poslaniku: ***Reci: "Ja vam ne kažem: 'U mene su Allahove riznice'"***, tj. ja njima ne raspolažem niti ih posjedujem. ***"...niti: 'Meni je poznat nevidljivi svijet'"***, tj. ja ne znam od nevidljivog svijeta ništa više od onoga što me je Allah poučio i što mi je od njega pokazao. ***"...niti vam kažem: 'Ja sam melek'"***, tj. ja ne tvrdim za sebe da sam melek, nego sam ja jedan od ljudi koga je Allah, dž.š., počastio Svojom objavom. Zato dalje kaže: ***"ja slijedim samo ono što mi se objavljuje"***, tj. ni u kom slučaju to ne prekoračujem. ***"Reci: Zar su isto slijepac i onaj koji vidi?"***, tj. zar je isti onaj ko slijedi istinu i onaj ko je od nje zalutao? ***"Zašto ne razmislite?"*** Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga kao onaj koji je slijep? A pouku samo razumom obdareni primaju." (13:19) "I opominji Kur'anom one koji strahuju što će pred Gospodarom svojim sakupljeni biti, kad osim Njega ni zaštitnika ni zagovornika neće imati", tj. opomeni Kur'anom, o Muhamede, one koji se boje Sudnjeg dana, na kojem neće imati ni rođaka ni zagovornika za oslobađanje kazne. ***"da bi se Allaha bojali"***, tj. da bi na ovom svijetu radili ono čime će ih Allah spasiti kazne na Sudnjem danu i uvećati svoju dragocjenu nagradu.

"I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole želeći lice Njegovo", tj. ne odstranjuj od sebe ove ljude, nego ih prihvati kao svoje društvo i najbolje prijatelje. Allahove, dž.š., riječi: ***"Gospodaru svome mole"***, tj. Njemu ibadet čine i Njemu se mole, ***"ujutro i navečer"***; Se'id ibn Musejjeb i drugi kažu: "...pod tim se misli na propisane namaze". Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"Gospodar vaš je rekao: 'Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati'"***, tj. primit ću vašu dovu.

"...želeći lice Njegovo", tj. rade isključivo radi Njega i samo Njemu 'ibadet čineći i Njemu se pokoravajući. ***"ti nećeš za njih odgovarati, a ni oni neće odgovarati za tebe"***, kao što je Nuh, a.s., odgovorio onima koji su mu rekli: "Kako da te poslušamo, kad te najniži sloj ljudi slijedi?" "Ne znam ja šta oni rade" - reče on - "svi će pred Gospodarom mojim , da znate, račun polagati", tj. Allah, dž.š., sa njima će račun svidjeti, ja za njih neću odgovarati, kao što i oni za mene neće odgovarati. "...jer bi, ako bi ih ti otjerao, nasilnik bio", tj. ako bi ti to sa njima u ovakvom stanju učinio.

Sufjan es-Sewri prenosi od El-Mikdama ibn Šurejha, a ovaj od svoga oca, da je S'ad rekao: (203) "Ovaj ajet objavljen je povodom šesterice ashaba Poslanika, s.a.v.s., među kojima je bio i Ibn-Mes'ud, koji kaže: 'Mi bismo se natjecali ko će prije stići do Poslanika, s.a.v.s., zatim bismo mu se približili i slušali njegove riječi. Na to su Kurejševići rekli: Ti prihvataš te ljude, a ostavljaš nas!, pa je objavljen ajet: ***I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole.'"*** Prenosi ga El-Hakim u svom Mustedreku od Sufjana i kaže da odgovara kriterijima Buharije i Muslima. Isti hadis prenosi i Ibn-Hibban u svom Sahihu preko El-Mikdama Ibn-Šurejha.

"I tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: 'Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?'", tj. zbog toga što je

većina onih koji su Poslanika slijedili, u početku, bila siromašnija skupina ljudi i žena i robova i robinja, a od uglednih ga, tada, nije slijedio izuzev mali broj. Kao što je narod Nuhov rekao Nuhu:

"...a i vidimo da te, bez ikakva razmišljanja, slijede samo oni koji su niko i ništa među nama..." (11: 27) Kao što je i Herakle, kralj Rimljana, pitao Ebu-Sufjana, prilikom poznatog dijaloga između njih: "Da li ga sli-jede ugledni ljudi ili slabići?" On odgovori: "Slabići." Na to Herakle reče: "Oni su uvijek bili sljedbenici poslanika." Dakle, mušrici među Kurejševićima ismijavali su kao slabiće one između njih koji bi prelazili na islam, mučili one od njih koje su mogli i govorili: "Zar su to oni, među nama, kojima je Allah Svoju milost ukazao?" Tj. Allah sigurno ne bi njih uputio na hajr a nas ostavio. Allah, dž.š., na njihove riječi: "Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?", odgovara riječima: ***"A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni!"***, tj. zar On ne poznaje one koji su Njemu zahvalni, svojim riječima, djelima i onim što u grudima kriju, pa ih On zbog toga upućuje putevima spasa, izvodi iz tmine u svjetlost, Svojom dozvolom i upućuje ih na pravi put. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputit; a Allah je, zaista, na strani onih koji dobra djela čine." (29:69)

A u sahih hadisu stoji: (204) "Allah ne gleda u vaše izglede, niti u vaše boje, nego gleda u vaša srca i djela vaša." Ibn-Džerir prenosi od 'Ikrime o značenju Allahovih, dž.š., riječi: ***"I opominji Kur'anom one koji strahuju što će pred Gospodarom svojim sakupljeni biti"***, da je jednom prilikom došla grupa ljudi Ebu-Talibu i rekla: "Kada bi tvoj bratić Muhammed otjerao od sebe naše oslobođene robove i naše saveznike to bi mnogo značilo za nas, bili bismo mu pokorniji i prije bismo ga slijedili i povjerovali u ono što govori." A ti bespomoćnici bili su: Bilal, 'Ammar ibn Jasir, Salim - oslobođeni rob Ebu-Huzejfe - i Sabih - oslobođeni rob Usejda. A od saveznika: Ibn-Mes'ud, El-Mikdad ibn 'Amr, Mes'ud ibnul-Kari, Wakid ibn 'Abdullah el-Hanzali, 'Amr ibn 'Abdi 'Amr, Zuš-Šemalejn, Mersed ibn ebi- Mersed, Ebu-Mersed El-Ganewi - saveznik Hamze ibn 'Abdul-Muttaliba i njima slični od saveznika.

A kada ti dođu oni koji u riječi Naše vjeruju, ti reci: "Mir vama!", tj. počasti ih uzvraćanjem selama i obraduj ih velikom i sveobuhvatnom Allahovom milošću prema njima. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"Gospodar vaš je sam Sebi propisao da bude milostiv"***, tj. obavezao se na milost, izražavajući time Svoju darežljivost i dobročinstvo. ***"...ako neko od vas kakvo ružno djelo iz neznanja učini"***, pojedini od selefa bi rekli: "Svako onaj ko griješi prema Allahu, on je neznalica (džahil)." ***"...pa se poslije pokaje[274] i popravi"***, tj. ko napusti grijehe koje je činio, potpuno ih se kloni, čvrsto odluči da ih više nikada neće činiti i popravi svoje stanje čineći, ubuduće, dobra djela, ***"pa, Allah će doista oprostiti i milostiv biti."*** Poslanik, s.a.v.s., rekao je Mu'az ibn Džebelu - a poslije ćemo navesti mnoge hadise koji odgovaraju Allahovim, dž.š., riječima: ***"A milost Moja obuhvaća sve..." (7:156)***, riječi koje odgovaraju ovom ajetu: (205) "Znaš li ti šta je obaveza ljudi prema Allahu? Da Ga obožavaju ne pripisujući Mu druga." A zatim je rekao: "A znašli šta je obaveza Allaha prema ljudima, ako to urade? Da ih ne kazni." Prenosi ga Ahmed.

وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْآيَٰتِ
وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٥٥﴾ قُلْ إِنِّى نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ
مِن دُونِ ٱللَّهِ ۚ قُل لَّآ أَتَّبِعُ أَهْوَآءَكُمْ ۙ قَدْ ضَلَلْتُ إِذًا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ
﴿٥٦﴾ قُلْ إِنِّى عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَكَذَّبْتُم بِهِۦ ۚ مَا عِندِى مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦٓ ۚ
إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ يَقُصُّ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْفَٰصِلِينَ ﴿٥٧﴾ قُل لَّوْ أَنَّ عِندِى
مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦ لَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٨﴾
* وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ
مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ
إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٥٩﴾

"Tako Mi potanko izlažemo dokaze, i da bi očevidan bio put kojim idu grješnici." /55/
Reci: "Meni je zabranjeno klanjati se onima kojima se vi, pored Allaha, klanjate." Reci: "Ja se ne povodim za željama vašim, jer bih tada zalutao i ne bih na pravom putu bio." /56/
Reci: "Meni je doista jasno ko je Gospodar moj, a vi Ga ne priznajete. Nije u mojoj vlasti ono što vi požurujete; pita se samo Allah, On sudi po pravdi i On je sudija najbolji." /57/
Reci: "Da je u mojoj vlasti ono što po-žurujete, između mene i vas bilo bi svršeno, a Allah dobro zna nevjernike." /58/
"U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru, i nijedan list ne opadne, a da On za nj ne zna; i nema zrna u tminama Zemlje niti ičeg svježeg niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj knjizi." /59/

Allah, dž.š., kaže nam, kao što je pojasnio ajete i dokaze koji su već spomenuti i pojašnjeni, kako bi uputili na pravi put i pokudili one koji još polemiku

[274] Ovo je dokaz da neznanje nije opravdanje, jer, da se ovaj džahil nije pokajao za svoja loša djela, njegovo neznanje ne bi bilo opravdanje kod njegovog Gospodara.

vode i uporno odbijaju (istinu): ***"Tako Mi potanko iziažemo dokaze"***, koje je potrebno pojasniti onima kojima je ovaj govor upućen, ***"i da bi očevidan bio put kojim idu grješnici"***, tj. da bi se pokazao put kojim idu grješnici koji se protive poslanicima. ***Reci: "Meni je zabranjeno klanjati se onima kojima se vi, pored Allaha, klanjate." Reci: "Ja se ne povodim za željama vašim, jer bih tada zalutao i ne bih na pravom putu bio."***[275]

Reci: "Meni je doista jasno ko je Gospodar moj", tj. meni je jasan Šerijat, koji mi je objavio Uzvišeni Allah, ***"...a vi Ga ne priznajete"***, tj. ne priznajete istinu koja mi je došla od mog Gospodara. ***"Nije u mojoj viasti ono što vi požurujete"***, od kazne, ***"...pita se samo Allah"*** o požurivanju onoga što ste od kazne tražili ili i o njegovom odgađanju iz Svoje mudrosti. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"On sudi po pravdi i On je sudija najbolji"***, tj. On je najbolji sudija o pitanju donošenja presude i najbolje rješava sporove među Svojim robovima. ***Reci: "Da je u mojoj viasti ono što požurujete, između mene i vas bilo bi svršeno"***, tj. da se ja za to pitam, ja bih vas kaznio onim što zaslužujete. ***"...a Allah dobro zna nevjernike"***. A ako neko upita: Kako ćemo ovo usaglasiti sa hadisom koji prenose El-Buhari i Muslim od Aiše, r.a., da je rekla Poslaniku, s.a.v.s.: (206) "O Allahov Poslaniče! Jesi li preživio i jedan teži od dana Uhuda?" On odgovori: "Ja sam pretrpio mnogo od tvog naroda, ali najteže mi je bilo ono što sam doživio na dan 'Akabe, kada sam prišao Ibn-'Abdi Ja lejl ibn 'Abdi-Kilalu, pa mi se nije odazvao na ono u što sam ga pozivao. Ja sam tada krenuo od njega ožalošćen i nisam ni došao sebi dok nisam stigao do Karn es-Sa'alib. Tada sam podigao glavu i ugledao jedan oblak kako mi pravi hlad, pa sam ga bolje pogledao i u njemu ugledao Džibrila, a.s. On me tada pozvao i rekao mi: "Allah, dž.š., čuo je šta ti je tvoj narod rekao i kako su ti odgovorili, pa ti je poslao meleka zaduženog za brda da mu naredi da sa njima uradi ono što ti hoćeš." Melek zadužen za brda pozvao me je i poselamio, a zatim mi rekao: "O Muhammede, zaista je Allah čuo njihov govor tebi i ono što su ti kao odgovor kazali, pa me je tvoj Gospodar poslao tebi da mi naredi da sa njima uradim ono što ti hoćeš: ako hoćeš, ja ću ih poklopiti sa ova dva brda." Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada mu reče: "Naprotiv, ja se nadam da će Allah iz njihovih potomaka izvesti one koji će Njega obožavati i nikog drugog Njemu ravnim neće smatrati." Ovo je rivajet Muslima. Dakle, tada mu je bilo ponuđeno i omogućeno da ih kazni i potpuno uništi, ali je on to odbio i zatražio da im se kazna odgodi ne bi li Allah od njihovih potomaka izveo one koji Mu neće pripisivati druga. Kako ćemo usaglasiti taj slučaj sa riječima Allaha, dž.š., u ovom ajetu: ***Reci: "Da je u mojoj viasti ono što požurujete, između mene i vas bi bilo svršeno, a Allah dobro zna nevjernike."*** Odgovor bi bio, a Allah najbolje zna, da se u ovom ajetu misli na to da bi on, da je bio u mogućnosti kazniti ih kaznom koju su tražili, u tom času to i uradio. A što se tiče hadisa, iz njega se ne razumije da su oni od njega tražili da ih tada kazni, nego je njemu melek brda ponudio spremnost da ih poklopi sa dva brda, a to su dva brda koja obuhvataju Meku sa juga i sjevera - ako to on hoće, ali on to nije htio i tražio je blagost prema njima. ***"U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna."*** El-Buhari prenosi od 'Abdullaha ibn 'Umera da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (207) "Pet je ključeva tajni (gajba) koje niko ne zna osim Allaha":

"Samo Allah zna kada će Smak svijeta nastupiti, samo On spušta kišu i samo On zna šta je u matericama, a čovjek ne zna šta će sutra zaraditi i ne zna čovjek u kojoj će zemlji umrijeti; Allah, uistinu, sve zna i o svemu je obaviješten." (31:34) "...i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru", "...i nijedan list ne opadne, a da On za nj ne zna", tj. On zna svaki pokret, čak i biljaka i mrtve prirode, a pogotovo pokrete životinjskog svijeta, a svakako i pokrete onih koji su šerijatski obavezni, bili džini ili ljudi, kao što Allah, dž.š., u drugom ajetu kaže:

"On zna pogiede koji kriomice u ono što je zabranjeno giedaju, a i ono što grudi kriju." (40:19) "...i nema zrna u tminama Zemlje niti ičeg svježeg niti ičeg suhog, ničeg što nije u Jasnoj knjizi". Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-'Abbasa da je rekao: "Allah, dž.š., stvorio je (slovo) nun, koje predstavlja tintarnicu, a zatim je stvorio ploče na kojima je napisao sve što je vezano za ovaj svijet do njegova završetka, šta će sve od stvorenja stvoriti, koliko će podariti halal i haram opskrbe i šta će se sve od dobrih i loših djela požnjeti. A zatim je proučio ovaj ajet*: '...i nijedan list ne opadne, a da On za nj ne zna;'"*[276]

وَهُوَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُم بِٱلَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم
بِٱلنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰٓ أَجَلٌ مُّسَمًّى ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُم
بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۖ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ
حَفَظَةً ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ
﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ۚ أَلَا لَهُ ٱلْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ ٱلْحَٰسِبِينَ ﴿٦٢﴾

"On vas noću uspavljuje - a zna i šta ste preko dana grijesili - zatim vas budi, sve dok ne dođe čas smrtni. Na kraju, Njemu ćete se vratiti i On će vas o onome što ste radili obavijestiti." /60/

[275] Tj moj Gospodar zabranio mi je da obožavam ono što vi od kipova obožavate i da slijedim vaš put u slijedenju strasti, kako to ne bi prouzrokovalo moj pad u zabludu, jer je taj pravac bez dokaza. A ako bih to ja uradio, bio bih u zabludi, a ne u uputi od svoga Gospodara.

[276] U ovom hadisu ima jedan ravija čije ime nije spomenuto.

"On je Vladar nad robovima Svojim i šalje vam čuvare; a kad nekom od vas smrt dođe, izaslanici Naši mu, bez oklijevanja, dušu uzmu." /61/

"Oni će, poslije, Allahu biti vraćeni, svome istinskom Gospodaru. Samo će se On pitati i On će najbrže obračun svidjeti." /62/

Allah, dž.š., kaže da usmrćuje Svoje robove prilikom njihovog spavanja noću, i to je mala smrt, kao što Allah, dž.š., kaže: ***"I kada Allah reče: 'O 'Isa, dušu ću ti uzeti*** [277] ***i k Sebi te uzdignuti.'" (3:53)***

Allah, dž.š., kaže:

"Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog", (39:42) i u ovom ajetu spominje obje vrste smrti: malu i veliku. Isto tako i na ovom mjestu spominje te dvije vrste smrti, pa kaže: ***"On vas noću (usmrćuje) uspavljuje - a zna i šta ste preko dana griješili"***, tj. zna šta ste od djela preko dana učinili. Ovo je umetnuta rečenica koja ukazuje na to da Allah, dž.š., Svojim znanjem obuhvata sva stvorenja noću i danju, kada miruju i kada se kreću. Kao što Allah, dž.š., u drugom ajetu kaže:

"Za Njega je jednak od vas onaj koji tiho govori i onaj koji to glasno čini, onaj koji se noću skriva i onaj koji po danu hodi." (13:10) A na drugom mjestu kaže:

"...i noć pokrivačem dali, i dan za privređivanje odredili", (78:10-11) i zato ovdje kaže: ***"On vas noću (usmrćuje) uspavljuje - a zna i šta ste preko dana griješili -" "...zatim vas budi"***, po danu. Ibn-Merdevejh prenosi svojim senedom od Dahhaka, a ovaj od Ibn-'Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (208) "Sa svakim čovjekom nalazi se jedan melek koji mu uzima dušu kada zaspi, pa ako Allah dozvoli, on ga usmrti, a ako ne dozvoli, on mu je vrati." To se spominje u riječima Allaha, dž.š.: ***"On vas noću (usmrćuje) uspavljuje", "...sve dok ne dođe čas smrtni"***, tj. edžel (određeni moment), za svakog čovjeka. ***"Na kraju, Njemu ćete se vratiti"*** na Sudnjem danu, ***"...i On će vas o onome što ste radili obavijestiti"***, tj. nagradit će vas za to ili kazniti.

"On je Vladar nad robovima Svojim" [278], tj. Onaj Koji vlada svime i Čijoj se veličini i uzvišenosti sve pokorava, ***"...i šalje vam čuvare"***, tj. meleke koji čuvaju tijelo čovjeka, kao što u drugom ajetu stoji:

"Uz svakog su od vas meleki, ispred njega i iza njega - po Allahovu naređenju nad njim bdiju" (13:11) i čuvari koji čuvaju njegova djela, kao što Allah, dž.š., kaže:

"...a nad vama bdiju čuvari, kod nas cijenjeni pisari." (82:10-11) "...a kad nekom od vas smrt dođe", tj. kada se na samrti nađe i približi se njegov edžel, ***"...izaslanici Naši mu, bez oklijevanja, dušu uzmu"***, tj. meleki koji su za to zaduženi (melek smrti ima svoje pomoćnike koji vade dušu iz tijela, pa je preuzima melek smrti kada dođe do grla). A Allahove, dž.š., riječi: ***"bez oklijevanja"***, tj. oni neće oklijevati sa čuvanjem duše i njenim pohranjivanjem na mjesto koje Allah, dž.š., odredi; ako je bio od onih koji su dobro činili, onda će to biti 'Illijjun (posebno mjesto za odabrane duše), a ako je bio od onih koji su loša djela činili - onda će to biti Sidždžin (posebno mjesto za loše duše), Allah nas od njega sačuvao. ***"Oni će, poslije, biti vraćeni Allahu, svome istinskom Gospodaru"***, tj. meleki. A moguće je da se riječi Allaha, dž.š.: ***"Oni će, poslije, biti vraćeni"***, odnose na sva stvorenja koja će se na Sudnjem danu vratiti Allahu, pa će im Svojom pravednošću presuditi. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Reci: "I drevni i kasniji, u određeno vrijeme, jednog određenog dana bit će sakupljeni." (56:49-50) A u drugom ajetu kaže:

"...a njih smo već sakupili, nijednog nismo izostavili", do riječi: ***"Gospodar tvoj neće nikome*** nepravdu činiti." (18:47-49) Zato je Allah, dž.š., rekao: ***"...samo će se On pitati i On će najbrže obračun svidjeti".***

قُلْ مَن يُنَجِّيكُم مِّن ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ تَدْعُونَهُۥ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَّئِنْ
أَنجَىٰنَا مِنْ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنْهَا وَمِن
كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ قُلْ هُوَ ٱلْقَادِرُ عَلَىٰٓ أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ
عَذَابًا مِّن فَوْقِكُمْ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُم
بَأْسَ بَعْضٍ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾

Reci: "Ko vas iz strahota na kopnu i na moru izbavlja kada mu se i javno i tajno ponizno molite: "Ako nas On iz ovoga izbavi, sigurno ćemo biti zahvalni!" /63/

Reci: "Allah vas iz njih i iz svake nevolje izbavlja, pa vi ipak smatrate da ima Njemu ravnih." /64/

Reci: "On je kadar poslati protiv vas kaznu iznad vaših glava ili ispod vaših nogu ili vas u stranke podijeliti i učiniti da siluju jedni drugih

[277] Muteveffike znači mumituke, tj. uspavat ću te. Allah, dž.š., uzdigao je Isaa, a.s., na nebo, a on je spavao.

[278] Ovaj ajet upućuje na Allahovu, dž.š., uzvišenost i nadvišenost nad svim stvorenjima, tj. da je On iznad Svoga Kursa i Arša (Prijestolja), razdvojen od Svojih stvorenja i ni u kom slučaju Njegova nadvišenost ne liči na nadvišenost Njegovih stvorenja: *"Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi." (42:11)* Ta Njegova nadvišenost stvarna je a ne alegorična, kao što nas o tome On obavještava onako kako je to On htio, i mi ne smijemo ulaziti u suštinu toga, niti to alegorično tumačiti, niti nijekati, niti otjelotvoravati ili upoređivati.

Isto tako smo se dužni odnositi i prema svim ostalim svojstvima Allaha, dž.š.

Iskusite." Pogledaj samo kako Mi potanko Iznosimo dokaze da bi se oni urazumili! /65/

Allah, dž.š., ističe milost prema Svojim robovima, govoreći o tome kako ih samo On spašava kada se nađu u bezizlaznoj situaciji, u tminama kopna ili mora. Tj., one koji se zbune kada se nađu usred nepoznatih prostranstava kopna ili valovitog mora - kada zapušu olujni vjetrovi, oni tada upućuju dovu samo Njemu, ne smatrajući Mu nikog ravnim. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Kad vas na moru nevolja zadesi, tada nema onih kojima se inače klanjate, postoji samo On..." do kraja ajeta. ***(17:67)*** A ovdje Allah, dž.š., kaže***: Reci: Ko vas iz strahota na kopnu i na moru izbavlja kada mu se i javno i tajno ponizno molite: "Ako nas On iz ovoga izbavi"***, tj. iz ove nevolje, ***"sigurno ćemo biti zahvalni!"*** Zatim Allah, dž.š., kaže: ***"Reci: Allah vas iz njih i iz svake nevolje izbavlja, pa vi ipak smatrate da ima Njemu ravnih."***, tj. nakon toga, kada se nađete u rahatluku, vi druge bogove prizivate. ***Reci: "On je kadar poslati protiv vas kaznu"***, tj. nakon što vas spasi. ***"...iznad vaših glava ili ispod vaših nogu ili vas u stranke podijeliti i učiniti da silu jedni drugih iskusite. Pogledaj samo kako Mi potanko iznosimo dokaze da bi se oni urazumili!"*** Mudžahid veli: "Ovo se odnosi na ummet Muhammeda, s.a.v.s., ali im je to oprošteno. Postoje mnogi hadisi koji se prenose u vezi sa ovim ajetom. Mi ćemo, ako Allah da, spomenuti samo neke od njih, od Allaha tražeći pomoć i na Njega se oslanjajući.

El-Buhari, r.a., tumačeći ajet: ***"On je kadar..."*** do Allahovih riječi: ***"urazumili"*** prenosi da je Džabir ibn 'Abdullah rekao: (209) Kada je objavljen ajet: ***Reci: "On je kadar poslati protiv vas kaznu iznad vaših glava..."***, Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Utječem se Tebi." ***"...ili ispod vaših nogu";*** opet je izgovorio: "Utječem se Tebi." ***"...ili vas u stranke podijeliti i učiniti da silu jedni drugih iskusite."*** Tada Poslanik, s.a.v.s., reče: "Ovo je manje opasno" ili "Ovo je lakše." Ovako ga prenose i En-Nesai od Kutejbe, Ibn-Hibban u svom "Sahihu" i Ebu-Bekr ibn Merdewejh.

Imam Ahmed prenosi od S'ad ibn Ebi-Vekkasa da je rekao: (210) Jedanput smo išli sa Poslanikom, s.a.v.s., i naišli pored mesdžida Beni-Mu'avije. Poslanik, s.a.v.s., ušao je u mesdžid i klanjao dva rekata, mi smo ušli i zajedno sa njim klanjali. Zatim je on ostao dugo učeći dovu Allahu, dž.š., a nakon toga rekao: "Pitao sam svoga Gospodara tri stvari: molio sam Ga da ne uništi moj ummet poplavom, pa mi je to udovoljio; zatim sam Ga molio da ne uništi moj ummet sušom, pa mi je i to udovoljio; a zatim sam Ga molio da ne učini jedne drugima od mog ummeta iskušenjem, pa mi to nije udovoljio." Muslim se ovim hadisom izdvaja od drugih po tome što ga on prenosi od 'Usmana ibn Hakima.

Ibn-Merdevejh prenosi da je Ibn-'Abbas rekao: (211) Kada je objavljen ajet: ***Reci: "On je kadar poslati protiv vas kaznu iznad vaših glava ili ispod vaših nogu ili vas u stranke podijeliti i učiniti da silu jedni drugih iskusite"***, Poslanik, s.a.v.s., ustao je, uzeo abdest, a zatim rekao: "Allahu dragi, nemoj mome ummetu poslati kaznu sa neba (iznad njihovih glava), niti ispod njihovih nogu, nemoj dozvoliti da se podijele u razne stranke i nemoj dozvoliti da osjete žestinu jedni drugih." Tada mu je došao Džibril i rekao: "O Muhammede, Allah, dž.š., poštedio je tvoj ummet kazne koja bi ih zadesila iznad njihovih glava ili ispod njihovih nogu."

Ibn-Merdewejh, također, prenosi od Ibn-'Abbasa (212) da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Molio sam svoga Gospodara da moj ummet sačuva od četiri stvari, pa ih je sačuvao od dvije, a nije mi udovoljio druge dvije. Molio sam Allaha da ih spasi od kamene kiše sa neba i potopa iz Zemlje, da ne dozvoli njihovu podjelu na razne stranke i da ne okuse žestinu jedni drugih, pa ih je Allah zaštitio od kamenovanja sa neba i poplave iz Zemlje, ali ih nije zaštitio od međusobnih nereda i ubistava."

Sufjan Es-Sevri svojim senedom prenosi od Ubejj ibn Ka'ba da je rekao: Postoje četiri stvari vezane za ovaj ummet, dvije su se ostvarile a dvije još nisu: ***Reci: "On je kadar poslati protiv vas kaznu iznad vaših glava"***, tj., kaže Ubejj, kamenovanje, ***"...ili ispod vaših nogu"***, tj. zatiranje u zemlju. Ovo je značenje i izbor Ibn-Džerira, a za njegovu tačnost svjedoči i ajet:

"Jeste li sigurni da vas Onaj Koji je na nebesima neće u zemlju utjerati, kada se ona počne iznenada tresti? Ili, jeste li sigurni da Onaj Koji je na nebesima na vas neće vjetar s kamenjem poslati? Tada biste saznali kakva je prijetnja Moja! (67:16-17) A u hadisu stoji: (213) "Ovaj će ummet sigurno doživjeti kamenovanje, zatiranje u zemlju i unakažavanje. Sve ovo i slično spominje se u govoru o predznacima Sudnjeg dana, o čemu će biti riječi na odgovarajućem mjestu, ako Allah da. A riječi Allaha, dž.š., ***"...ili da vas u stranke podijeli"***, znače: ili da vas podijeli na razne grupacije i stranke koje će se međusobno razilaziti. U hadisu, koji se prenosi sa više seneda, stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (214) "...a moj će se ummet podijeliti na 73 frakcije, sve će one završiti u vatri osim jedne..."[279] "...i učini da silu jedni drugih iskusite." Ibn-'Abbas, i drugi, kažu: "Tj. učinit će da jedni od vas muče i ubijaju druge." ***"Pogledaj samo kako Mi***

[279] Ovaj se hadis završava riječima: ... Oni tada rekoše: "Ko je ta jedna, o Allahov Poslaniče?" "To su oni koji će biti na ovome što sam ja danas i moji ashabi." Zato, neka se muslimani vrate spoznaji onoga na čemu je tada bio Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi, r.a., i neka ulože sav svoj trud da se u potpunosti ugledaju na njega idejno, djelom i praksom, kako bi bili spašeni na Sudnjem danu i sretni i snažni na ovom svijetu. Kamo sreće da to oni hoće uraditi.

potanko iznosimo dokaze", tj. kako ih pojašnjavamo i razlažemo, ***"...da bi se oni urazumili!"***, tj. da bi shvatili i promotrili Allahove znakove i dokaze.

وَكَذَّبَ بِهِۦ قَوْمُكَ وَهُوَ ٱلْحَقُّ ۚ قُل لَّسْتُ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾ لِّكُلِّ نَبَإٍ مُّسْتَقَرٌّ ۚ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦ ۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ ٱلشَّيْطَٰنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ ٱلذِّكْرَىٰ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ وَلَٰكِن ذِكْرَىٰ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾

Tvoj narod Kur'an porče, a on je istina. Reci: "Ja nisam vaš čuvar",/66/
"svaki nagovještaj ima svoje vrijeme, i vi ćete znati!" /67/
"Kada vidiš one koji se riječima Našim rugaju, neka si daleko od njih sve dok na drugi razgovor ne prijeđu. A ako te šejtan navede da zaboraviš, onda ne sjedi s nevjernicima kad se opomene sjetiš."/68/
"Oni koji se boje Allaha neće za njih račun polagati, ali su dužni opominjati, ne bi li se okanili." /69/

Allah. dž.š.. kaže: ***"Tvoj narod"***, tj. Kurejšije, ***"Kur'an porče, a on je istina"***, poslije koje je samo zabluda. ***Reci: "Ja nisam vaš čuvar"***, nego sam ja dužan dostaviti vam (objavu), a na vama je da slušate i budete pokorni. Ko me bude slijedio, bit će sretan, a ko me ne bude slijedio - bit će nesretan. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"...svaki nagovještaj ima svoje vrijeme"***, tj. svaki nagovještaj će se ostvariti, pa makar i nakon određenog vremena. Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"Svako doba imalo je Knjigu" (13:38).*** Ovo je pritvrđena prijetnja i upozorenje, zato Allah, dž.š., kaže: ***"...i vi ćete znati!"***

"Kada vidiš one koji se riječima Našim rugaju", poričući ih i ismijavajući se njima, ***"...neka si daleko od njih sve dok na drugi razgovor ne prijeđu"***, tj. dok ne ostave svoj govor o nijekanju Kur'ana i prijedu na drugu temu. ***"A ako te šejtan navede da zaboraviš..."*** - pod ovim se misli na svakog pojedinca u muslimanskom ummetu. Svima je njima zabranjeno sjediti sa onima koji Allahove, dž.š., riječi iskrivljuju i pogrešno ih upotrebljavaju. A ako se desi da neko zaboravi, pa sa njima sjedne, ***"...onda ne sjedi s nevjernicima kad se opomene sjetiš"***. Zato u hadisu stoji: (215) "Moj ummet neće odgovarati za ono što nenamjerno - greškom učini, u zaboravu, i ono na što bude prisiljen."

Na ovaj se ajet misli ajetom u kome Allah, dž.š., kaže:

"On vam je već u Knjizi objavio: kad čujete da Allahove riječi porču i da im se izruguju, ne sjedite s onima koji to čine dok ne stupe u drugi razgovor, inače, bit ćete kao i oni..." (4:140), tj. ako budete sa njima sjedili, pa kao da se vi sa njima u tome slažete, i tako se sa njima izjednačujete u onome u čemu su oni. ***"Oni koji se boje Allaha neće za njih račun polagati"***, tj. ako se njih odreknu i ne budu sa njima sjedili, oni neće biti grješni za ono što drugi čine. ***"...ali su dužni opominjati, ne bi li se okanili"***, tj. to će činiti da bi opominjali one koji se Allahovim riječima izruguju, ne bi li se oni, kada vide vjernike kako ih izbjegavaju, kanili izrugivanja i ismijavanja.

وَذَرِ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ وَذَكِّرْ بِهِۦٓ أَن تُبْسَلَ نَفْسٌۢ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِن تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَآ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أُبْسِلُوا۟ بِمَا كَسَبُوا۟ ۖ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

"Ostavi one koji vjeru svoju kao igru i zabavu uzimaju, i koje je život na ovom svijetu obmanuo, a opominji Kur'anom da čovjek, zbog onoga što radi, ne bi stradao, jer osim Allaha - ni zaštitnika ni posrednika neće imati i jer se od njega nikakva otkupnina neće primiti. Oni će, zbog onoga što su radili, biti u muci držani; njih čeka piće od kjučale vode i patnja nesnosna, zato što nisu vjerovali." /70/

Allah, dž.š., kaže: ***"Ostavi one koji vjeru svoju kao igru i zabavu uzimaju, i koje je život na ovom svijetu obmanuo"***, tj. okreni se od njih i ostavi ih jedno vrijeme, jer oni idu ka ogromnoj kazni. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"...a opominji Kur'anom"***, tj. opominji ljude Kur'anom i upozori ih od Allahove kazne na Sudnjem danu.

"...da čovjek, zbog onoga što radi, ne bi stradao", tj. da čovjek sam sebe ne odvede u propast udaljavajući se od hajra i spoznaje svoje zadaće. ***"...jer osim Allaha - ni zaštitnika ni posrednika neće imati"***, tj. ni prijatelja, niti će se ko za njega zauzimati. Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"...prije nego što dođe Dan kada neće biti ni otkupa, ni prijateljstva, ni posredništva! - A nevjernici sami sebi čine nepravdu." (2:254)*** ***"...i jer se od njega nikakva otkupnina neće primiti"***, tj. kada bi sve što ima uložio, od njega se to ne bi primilo. Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"Ni od jednog nevjernika koji umre kao nevjernik doista se neće primiti kao otkup ni sve blago ovoga svijeta..." (3:91)*** Isto tako Allah,

dž.š., ovdje kaže: ***"niti će, zbog onoga što su radili, biti u muci držani; njih čeka pića od ključale vode i patnja nesnosna, zato što nisu vjerovali."***

قُلْ أَنَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا
وَنُرَدُّ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ كَٱلَّذِى ٱسْتَهْوَتْهُ ٱلشَّيَٰطِينُ
فِى ٱلْأَرْضِ حَيْرَانَ لَهُۥٓ أَصْحَٰبٌ يَدْعُونَهُۥٓ إِلَى ٱلْهُدَى ٱئْتِنَا ۗ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ
هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۖ وَأُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَأَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّقُوهُ ۚ
وَهُوَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ
بِٱلْحَقِّ ۖ وَيَوْمَ يَقُولُ كُن فَيَكُونُ ۚ قَوْلُهُ ٱلْحَقُّ ۚ وَلَهُ ٱلْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِى
ٱلصُّورِ ۚ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

Reci: "Zar da se, pored Allaha, klanjamo onima koji nam ne mogu nikakvu korist pribaviti ni neku štetu otkloniti, pa da budemo vraćeni stopama našim - a Allah nas je već uputio - i da budemo kao onaj koga su na Zemlji šejtani zaveli pa ništa ne zna, a koga drugovi njegovi zovu na pravi put: 'Hodi nama!'" Reci: "Allahov je put - jedini pravi put, i nama je naređeno da Gospodara svjetova slušamo" /71/
i da namaz obavljamo i da se Njega bojimo; On je Taj pred Kojim ćete biti sakupljeni, /70/ i On je Taj Koji je nebesa i Zemlju mudro stvorio - čim On za nešto rekne: "Budi!" - ono biva; riječ Njegova je Istina; samo će On imati vlast na Dan kada se u rog duhne; On zna nevidljivi i vidljivi svijet, i On je Mudar i Sveznajući." /72/

Es-Suddi kaže: Mušrici su govorili muslimanima: "Slijedite naš put, a ostavite vjeru Muhammedovu." Pa je Allah, dž.š., objavio: ***Reci: "Zar da se, pored Allaha, klanjamo onima koji nam ne mogu nikakvu korist pribaviti ni neku štetu otkloniti, pa da budemo vraćeni stopama našim"***, tj. u nevjerstvo, ***"a Allah nas je već uputio"*** - pa da mi budemo kao čovjek koga su šejtani na Zemlji zaveli. Dakle, vaš je primjer, ukoliko nakon imana nevjernici postanete, kao primjer čovjeka koji je krenuo na put sa grupom ljudi, pa je zalutao. Zatim su ga šejtani zbunili i zaveli ga drugim putem. Njegovi drugovi, koji se nalaze na putu, njega pozivaju sebi, govoreći mu: "Dođi nam, mi smo na putu." Ali on odbija da sa njima pođe. Isti je primjer i onoga ko šejtane slijedi nakon što je saznao za Muhammeda, s.a.v.s., jer je Muhammed, s.a.v.s., taj koji poziva na put, a put je islam." Ovaj rivajet prenosi Ibn-Džerir. A Katade kaže: "koga su na Zemlji šejtani zaveli", koga su od pravog puta na Zemlji odveli, tj. koji je zbog njih zalutao. Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"...čeznu za njima..." (14:37)*** ***"pa ništa ne zna"***. Mudžahid veli: "Čovjek koji je zbunjen, zalutao i ništa ne zna, a njegovi prijatelji ga zovu na pravi put. To je primjer onog ko je zalutao nakon što je bio upućen. Dakle, taj čovjek kog su šejtani zaveli na njegovom putovanju,u momentu kada je bio izgubljen i zbunjen, i nije prepoznavao put, a njegovi prijatelji su bili na putu i pozivali ga sebi, da krene sa njima pravim putem, ali je on to odbio i uopće se prema njima nije okretao. A da je Allah htio, On bi ga uputio i vratio na pravi put. Zato Allah, dž.š., kaže: ***Reci: "Allahov je put - jedini pravi put."*** Kao što Allah, dž.š., kaže:
"A onoga koga On na pravi put uputi - niko ne može u zabludu odvesti." (39:37) ***"...i nama je naređeno da Gospodara svjetova slušamo"***, tj. da samo Njemu ibadet činimo, ne pripisujući mu druga. ***"...i da namaz obavljamo i da se Njega bojimo"***; tj. naređeno nam je da namaz obavljamo i da Njegove naredbe poštujemo u svim prilikama. ***"On je Taj pred Kojim ćete biti sakupljeni"***, tj. na Sudnjem danu. ***"...i On je Taj Koji je nebesa i Zemlju s istinom stvorio"***, tj. s pravdom. Jer On je njihov tvorac i vlasnik i On upravlja njima i svemu što se na njima nalazi. ***"...čim On za nešto rekne: Budi! - ono biva"***; ovdje se misli na dan Sudnji, za koga će samo Allah reći: "Budi", i on će biti po Njegovoj naredbi u brzini treptaja oka ili još brže. ***"...na Dan kada se u rog duhne"***; rog u koji će duhnuti Israfil, a.s. O tome se prenosi veliki broj hadisa u kojima Poslanik, s.a.v.s., kaže: (216) "Zaista je Israfil već stavio rog u usta i pognuo svoje lice i čeka kada će mu biti naređeno pa da duhne." Prenosi ga Muslim u svom Sahihu. A Imam Ahmed prenosi da je 'Abdullah ibn 'Amr rekao: (217) Jedan od beduina upitao je: "O Allahov Poslaniče, šta je to Sûr?" On odgovori: "Rog u koji će se puhnuti."

*وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ
لِأَبِيهِ ءَازَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا ءَالِهَةً ۖ إِنِّىٓ أَرَىٰكَ وَقَوْمَكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾
وَكَذَٰلِكَ نُرِىٓ إِبْرَٰهِيمَ مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ
ٱلْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ ٱلَّيْلُ رَءَا كَوْكَبًا ۖ قَالَ هَٰذَا رَبِّى ۖ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ
لَآ أُحِبُّ ٱلْءَافِلِينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَءَا ٱلْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَٰذَا رَبِّى ۖ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ
لَئِن لَّمْ يَهْدِنِى رَبِّى لَأَكُونَنَّ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَءَا ٱلشَّمْسَ بَازِغَةً
قَالَ هَٰذَا رَبِّى هَٰذَآ أَكْبَرُ ۖ فَلَمَّآ أَفَلَتْ قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾ إِنِّى
وَجَّهْتُ وَجْهِىَ لِلَّذِى فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ حَنِيفًا ۖ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ
﴿٧٩﴾

A kad Ibrahim reče ocu svome Azeru: "Zar kumire smatraš bogovima?! Vidim da ste i ti i narod tvoj u pravoj zabludi." /74/
I Mi pokazasmo Ibrahimu carstvo nebesa i Zemlje da bi čvrsto vjerovao. /75/
...i kad nastupi noć, on ugleda zvijezdu i reče: "Ovo je Gospodar moj!" A pošto zađe, reče: "Ne volim one koji zalaze!" /76/
A kad ugleda Mjesec kako izlazi, reče: "Ovo je Gospodar moj!" A pošto zađe, On reče: "Ako me Gospodar moj na pravi put ne uputi, bit ću sigurno jedan od onih koji su zalutali." /77/
A kad ugleda Sunce kako se rađa, on uzviknu: "Ovo je Gospodar moj, ovo je najveće!" - A pošto zađe, on reče: "Narode moj, ja nemam ništa s tim što vi Njemu druge ravnim smatrate! /78/
Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome Koji je nebesa i Zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!" /79/

Postoji razilaženje o pitanju imena oca Ibrahima, a.s., da li se on zvao Azer ili Tarih, kako to spominju oni koji se bave porijeklom. Ibn-Džerir kaže da je ispravno mišljenje onih koji kažu da je njegovom ocu bilo ime Azer. A zatim je pokušao usaglasiti ova dva mišljenja, pa kaže da postoji mogućnost da je on imao dva imena, kao mnogi ljudi, ili da mu je jedno od ova dva imena bilo nadimak, i ovo je njegovo mišljenje dobro i jako, a Allah najbolje zna. U ajetu se govori da je Ibrahim, a.s., savjetovao svoga oca da ne obožava kipove i to mu zabranjivao, ali se on toga nije kanio. ***"A kad Ibrahim reče ocu svome Azeru: 'Zar kumire smatraš bogovima?!'"***, tj. zar kip smatraš bogom koga ćeš obožavati mimo Allaha. ***"Vidim da ste i ti i narod tvoj"***, koji slijedi tvoj put ***"u pravoj zabludi"***, tj. da tumarate i uopće ne znate kuda idete. Nego se nalazite u zabuni i neznanju, kao što Allah, dž.š., kaže:
"Spomeni, u Knjizi, Ibrahima! On je bio istinoljubiv, vjerovjesnik. Kada je rekao ocu svome: "O oče moj, zašto se klanjaš onome koji niti čuje niti vidi, niti može i od kakve koristi biti? O oče moj, meni dolazi znanje, a ne tebi; zato mene slijedi, i ja ću te na pravi put uputiti; o oče moj, ne klanjaj se šejtanu, šejtan je Svemilosnom uvijek neposlušan; o oče moj, bojim se da te od Svemilosnom ne stigne kazna, pa da budeš šejtanu drug" - otac njegov je rekao: "Zar ti mrziš božanstva moja, o Ibrahime? Ako se ne okaniš, zbilja ću te kamenjem potjerati, zato me za dugo vrijeme napusti!" "Mir tebi!" - reče Ibrahim. "Moliti ću Gospodara svoga da ti oprosti, jer On je vrlo dobar prema meni. I napustit ću i vas i sve one kojima se mimo Allaha klanjate i klanjat ću se svom Gospodaru; nadam se da neću biti nesretan u klanjanju Gospodaru mome." (19:41-48) Ibrahim, a.s., molio je za oprost svome ocu cijelog njegovog života. Međutim, kada je on umro u širku i Ibrahimu to postalo jasno, on je prestao moliti za njegov oprost i odrekao ga se. Kao što Allah, dž.š., kaže:
"A što je Ibrahim tražio oprosta za svoga oca - bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrahim je doista bio pun sažaljenja i obazriv." (9:114)

"I Mi pokazasmo Ibrahimu carstvo nebesa i Zemlje", tj. Mi mu objašnjavamo način dokaza Allahove, dž.š., jednoće dok posmatra nebesa i Zemlju i ostala stvorenja u Njegovom carstvu, i da nema drugog Boga osim Njega i da je On jedini Gospodar. ***"...da bi čvrsto vjerovao"***, tj. Mi mu to pokazujemo da bi on znao i bio čvrsto uvjeren. ***"I kad nastupi noć"***, tj. kada ga prekri i zakloni noć, ***"on ugleda zvijezdu i reče: Ovo je Gospodar moj!"*** A pošto zađe, reče: "Ne volim one koji zalaze!" Katade veli: "On je znao da je njegov Gospodar vječan i da ne nestaje." ***"A kad ugleda Mjesec kako izlazi, reče: Ovo je Gospodar moj!"*** A pošto zađe, On reče: "Ako me Gospodar moj na pravi put ne uputi, bit ću sigurno jedan od onih koji su zalutali." A kad ugleda Sunce kako se rađa, on uzviknu: ***"Ovo je Gospodar moj, ovo je najveće!"***, tj. po svom obimu od zvijezde i mjeseca i više svijetli. ***"A pošto zađe, on reče: "Narode moj, ja nemam ništa s tim što vi Njemu druge ravnim smatrate!" "Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome Koji je nebesa i Zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!"***, tj. Njega iskreno vjerujem i samo njemu ibadet činim. ***"...prema Onome Koji je nebesa i Zemlju stvorio"***, tj. Koji ih je stvorio, bez prethodnog sličnog primjera. ***"...kao pravi vjernik"***, tj. okrećući se od širka ka tevhidu. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"Ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!"***

Mufesiri se razilaze u tome da li je ovo Ibrahim, a.s., činio promišljajući ili samo polemišući sa svojim narodom. Tačno je to da je Ibrahim, a.s., u svemu ovome samo vodio polemiku sa svojim narodom, objašnjavajući im pogrešnost obožavanja ikona i kipova, što su oni činili. Na prvom im je mjestu objasnio, na primjeru svoga oca, grešku u obožavanju kipova na Zemlji, koji su imali likove meleka na nebu kako bi im oni posredovali kod Svemogućeg Tvorca. Jer oni su sebe smatrali daleko ispod toga da direktno Njega obožavaju, pa su do Njega posredovali preko meleka koje su obožavali, a koji bi njima od Njega tražili opskrbu, pomoć i drugo što im je bilo potrebno. Zatim im je objasnio neispravnost obožavanja sedam plovećih planeta; a to su: Mjesec, Merkur, Venera, Sunce, Mars, Jupiter i Saturn. A

najsvjetlije i najčasnije, kod njih, bilo je Sunce, zatim Mjesec, zatim Venera. Ibrahim, a.s., prije svega je objasnio da Venera ne zaslužuje da bude obožavana, jer je ona potčinjena i omeđena određenim kretanjem i nije u stanju od njega odstupiti niti lijevo niti desno, niti može bilo šta sama uraditi. Nego je ona jedna od planeta koju je Allah, dž.š., stvorio svijetlom, svakako zbog Svoje velike mudrosti u tome. Isti je slučaj i sa Mjesecom, Suncem i ostalim planetama. Nakon što je dokazao da božanstvo ne može biti osobina ove tri planete koje su najsvjetlije na što ljudsko oko može pasti i nakon što se to dokazalo nepobitnim dokazom, ***"on reče: Narode moj, ja nemam ništa s tim što vi Njemu druge ravnim smatrate!"***, tj. ja nemam ništa sa njihovim obožavanjem niti ih uzimam za zaštitnike. Pa ako su oni bogovi, recite im da mi svi zajedno naude, ako su u stanju, i sa tim nimalo nemojte oklijevati. ***"Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome Koji je nebesa i Zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!"***, tj. ja obožavam Tvorca ovih stvari, Onoga Koji ih je izumio, potčinio, podredio i Koji ih održava. Onoga u Čijoj je vlasti sve što postoji i Koji je Tvorac, Gospodar, Vlasnik i Bog svega. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Gospodar vaš je Allah, Koji je nebesa i Zemlju u šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda se nad 'Aršem uzvisio; On tamom noći prekriva dan, koja ga u stopu prati, a Sunce i Mjesec i zvijezde pokoravaju se Njegovoj volji. Samo On stvara i upravlja! Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova!" (7:54) Jer, kako bi Ibrahim, a.s., bio promatrač u ovom slučaju, kad je Allah, dž.š., govoreći o njemu rekao:

"Mi smo još prije Ibrahimu razboritost dali i dobro smo ga poznavali. Kad on ocu svome i narodu svome reče: Kakvi su ovo kumiri kojima se i dan i noć klanjate?" (21:51-52)

"Ibrahim je bio primjer čestitosti, pokoran Allahu, pravi vjernik, nije druge smatrao Allahu ravnim, i bio je zahvalan na blagodatima Njegovim; On je njega izabrao i na pravi put izveo, i Mi smo mu sačuvali lijep spomen na ovom svijetu, a na onom će svijetu, doista, biti među onima dobrim. Poslije smo tebi objavili: Slijedi vjeru Ibrahimovu, vjeru pravu, on nije Allahu druge smatrao ravnim!" (16:120-123)

El-Buhari i Muslim prenose od Ebu-Hurejrea da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (218) "Svako se dijete rađa u fitretu (urođenoj vjeri u jednog Boga)." U Muslimovom Sahihu prenosi se od 'Ijada ibn Hammada da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: Allah, dž.š., rekao je: ***"Ja sam stvorio Svoje robove u pravoj vjeri (hunefa')."*** Ako je ovo stanje ostalih stvorenja, pa kako može Ibrahim, a.s., kojeg je Allah, dž.š., učinio primjerom čestitosti, pokornim i pravim vjernikom, i nije bio od onih koji Allahu pripisuju druga, pa kako onda u ovom slučaju on može biti promatrač. Naprotiv, on je, bez imalo sumnje, najpreči od ljudi, nakon Poslanika, s.a.v.s., da njegova priroda i narav budu ispravni i neiskrivljeni. A da on u ovom slučaju nije bio onaj koji je započeo polemiku, potvrđuju i Allahove, dž.š., riječi:

وَحَآجَّهُۥ قَوْمُهُۥ ۚ قَالَ أَتُحَٰٓجُّوٓنِّى فِى ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنِ ۚ وَلَآ أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّى شَيْـًٔا ۗ وَسِعَ رَبِّى كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۗ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَآ أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا ۚ فَأَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَٰنَهُم بِظُلْمٍ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ ءَاتَيْنَٰهَآ إِبْرَٰهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾

i narod se njegov s njim raspravljao. "Zar da se sa mnom raspravljate o Allahu, a On je mene uputio?" - reče on. "Ja se ne bojim onih koje vi Njemu ravnim smatrate, bit će samo ono što Gospodar moj bude htio. Gospodar moj znanjem svojim obuhvata sve. Zašto se ne urazumite?/80/

A kako bih se bojao onih koje s Njime izjednačujete, kada se vi ne bojite što Allahu druge ravnim smatrate, iako vam On za to nije nikakav dokaz dao? I znate li vi ko će, mi ili vi, biti siguran? /81/

Bit će sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju: oni će biti na pravom putu." /82/

To su dokazi Naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov. Mi više stepene dajemo onima kojima Mi hoćemo. Gospodar tvoj je, uistinu, mudar i sveznajući. /83/

Allah, dž.š., obavještava nas o Svom miljeniku Ibrahimu, a.s., da je on, kada ga je njegov narod pokušao razuvjeriti u pogledu tevhida, koji je on zagovarao, jer su se povodili za pojedinim sumnjama, rekao: "Zar da se sa mnom raspravljate o Allahu, a On je mene uputio?" - reče on, tj. vi se sa mnom raspravljate o Allahu i da nema drugog Boga osim Njega, a On mi je pokazao istinu i uputio me k njoj i ja sam siguran u to. Pa kako da se, onda, obazirem na vaše netačne tvrdnje i neosnovane sumnje? "Ja se ne bojim onih koje vi Njemu ravnim smatrate, bit će samo ono što Gospodar moj bude htio", tj. jedan je od dokaza neispravnosti vaših tvrdnji to da bogovi koje vi obožavate nisu u stanju učiniti ništa i ja ih se uopće ne bojim. A ako su oni u stanju bilo šta uraditi, pa neka to učine prema meni i to što prije. ***"...bit će samo ono što Gospodar moj bude htio"***, tj. niko

ne može nanijeti štetu niti koristiti osim Allaha, dž.š. ***"Gospodar moj znanjem Svojim obuhvata sve"***, tj. Svojim znanjem je obuhvatio sve što postoji i Njemu se ništa ne može sakriti. ***"Zašto se ne urazumite?"*** - u onome što sam vam objasnio. Zar nećete shvatiti da su vaši bogovi lažni, te se kaniti njihovog obožavanja? Ovaj dokaz Ibrahima, a.s., sličan je dokazu Huda, a.s., za koga Allah, dž.š., kaže: ***"O, Hude" - govorili su oni - "nisi nam nikakav dokaz donio, i mi na samu tvoju riječ nećemo napustiti božanstva naša, mi tebi ne vjerujemo. Mi kažemo samo to da te je neko božanstvo naše zlom pogodilo." "Ja pozivam Allaha za svjedoka" - reče on - "a i vi posvjedočite da ja nemam ništa s tim što vi druge Njemu ravnim smatrate, pored Njega; i zato svi zajedno protiv mene lukavstvo smislite i nimalo mi vremena ne dajte, ja se uzdam u Allaha, u moga i vašeg Gospodara! Nema ni jednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj: Gospodar moj zaista postupa pravedno." (11:53-56) "A kako bih se bojao onih koje s Njime izjednačujete", tj. kako bih se bojao ovih kipova? - "kada se vi ne bojite što Allahu druge ravnim smatrate, iako vam On za to nije nikakav dokaz dao?"*** Kao što Allah, dž.š., u drugom ajetu kaže: ***"To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav dokaz nije poslao..." (53:23) "I znate li vi, ko će - mi ili vi - biti siguran?"***, tj. ko je od nas dvoje ispravniji i ko je preči da se osjeća sigurnim od Allahove, dž.š., kazne. Da li je to onaj ko obožava Onoga Koji donosi korist i štetu, ili onaj ko obožava onoga koji niti štetu nanosi a niti koristi, bez ikakva dokaza za to? Ovdje Allah, dž.š., preuzima odgovor na Sebe pa kaže: ***"Bit će sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju: oni će biti na pravom putu"***, tj. oni koji budu samo Njega iskreno obožavali ne pripisujući mu nikakva druga, oni će biti smireni i sigurni na Sudnjem danu i upućeni i na ovom i na onom svijetu.

El-Buhari prenosi od Abdulaha ibn Mes'uda, r.a., koji kaže: (219) Kada je objavljen ovaj ajet: ***"...i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju"***, njegovi su drugovi rekli: "A ko to od nas nije sebi nepravdu učinio?" (shvatajući riječ zulm - kao: nepravda). Pa je objavljeno: ***"Zaista je mnogoboštvo veliko nasilje."*** El-Buhari prenosi od Abdullaha[280] (220) pa je rekao: Kada je sišao ajet: ***"oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju"***, to je bilo teško ljudima pa su rekli: "O Allahov Poslaniče, ima li iko od nas da nepravdu prema sebi ne čini?" Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "To se ne odnosi na ono što vi mislite, zar niste čuli riječi Allahovog iskrenog roba (Lukmana): ***'O sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim: mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda.' (31:13)*** Nego se ovdje misli na širk."

Imam Ahmed prenosi da je Džerir ibn Abdullah rekao: (221) Mi smo jedan put izašli sa Poslanikom, s.a.v.s., na put, pa - kada smo bili van Medine - ugledasmo jednog konjanika kako ide prema nama. Poslanik, s.a.v.s., tada reče: "Kao da ovaj konjanik vas traži." Čovjek je došao do nas i nazvao selam, a mi mu uzvratili, pa ga je Poslanik, s.a.v.s., upitao: "Odakle dolaziš?" "Od svoje porodice, djece i svoga plemena" - odgovori on. Poslanik, s.a.v.s., reče: "Kamo ideš?" "Idem do Poslanika, s.a.v.s." - reče on. "Već si stigao do njega" - reče Poslanik, s.a.v.s. On tada reče: "O Allahov Poslaniče, pouči me imanu!" Poslanik, s.a.v.s., reče: "Da posvjedočiš da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, da obavljaš namaz, daješ zekat, postiš ramazan i da hadž obaviš." On tada reče: "Svjedočim." Čovjek je nakon toga krenuo, ali je prednja noga njegove deve upala u rupu štakora, te je posrnuo i pao. Čovjek je pao sa deve, pao na svoju glavu i na mjestu mrtav ostao. Allahov Poslanik, s.a.v.s., povikao je: "Dovedite mi tog čovjeka!" Do njega su skočili Ammar ibn Jasir i Huzafe ibn El-Jeman, pa ga podigoše u sjedeći položaj, a zatim rekoše: "O Allahov Poslaniče, već je preselio!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada se okrenu od njih, a nakon nekog vremena reče im: "Zar niste primijetili kako se okrećem od čovjeka? Ja sam vidio dva meleka kako mu u usta trpaju dženetske plodove, pa sam saznao da je preselio gladan!" Zatim je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ovaj je čovjek jedan od onih za koje je Allah, dž.š., rekao: oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju", a zatim je rekao: "Ponesite svoga brata!" Pa smo ga ponijeli do mjesta u kome je bilo vode, zatim ga ogasulili, umotali u ćefine i odnijeli do kabura. Allahov Poslanik, s.a.v.s., prišao je na ivicu kabura i rekao: "Lijepo napravite zadubljenje na desnoj strani (lahd), a nemojte samo kopati, jer je 'lahd' naš, a (obično) kopanje običaj drugih."

A Ibn-Merdewejh prenosi da je Abdullah ibn Sahbere rekao: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (222) "Onaj kome bude dato pa se zahvali, ili mu ne bude dato pa se strpi, koji nepravdu učini pa se pokaje i zatraži oprost, i nad kim nepravda bude učinjena pa oprosti...", pa je ušutio Poslanik, s.a.v.s. Ashabi ga upitaše: "O Allahov Poslaniče, šta je sa njim?" On odgovori: "Oni će biti na pravom putu i bit će sigurni."

"To su dokazi Naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov", tj. Mi smo njegov dokaz usmjerili protiv njih. Ovdje se misli na Allahove, dž.š., riječi: ***"A kako bih se bojao onih koje s Njime izjednačujete, kada se vi ne bojite što Allahu***

[280] Abdullah ibn Mes'ud, r.a

druge ravnim smatrate, iako vam On za to nije nikakav dokaz dao? I znate li vi ko će, mi ili vi, biti siguran?" Allah, dž.š., potvrdio je istinitost njegovih riječi pa je rekao: ***"Bit će sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju: oni će biti na pravom putu."*** A zatim kaže: ***"To su dokazi Naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov. Mi više stepene dajemo onima kojima Mi hoćemo. Gospodar tvoj je, uistinu, mudar i sveznajući"***, tj. mudar u svemu što kaže i uradi, dobro zna koga će uputiti a koga će u zabludu odvesti.

وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۖ كُلًّا هَدَيْنَا ۚ وَنُوحًا هَدَيْنَا
مِن قَبْلُ ۖ وَمِن ذُرِّيَّتِهِۦ دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ۚ
وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ ۖ كُلٌّ
مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٥﴾ وَإِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ۚ وَكُلًّا فَضَّلْنَا
عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِنْ ءَابَآئِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ وَإِخْوَٰنِهِمْ ۖ وَٱجْتَبَيْنَٰهُمْ
وَهَدَيْنَٰهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٨٧﴾ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهْدِى بِهِۦ مَن
يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَلَوْ أَشْرَكُوا۟ لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾
أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ ۚ فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَٰٓؤُلَآءِ
فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا۟ بِهَا بِكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ۖ
فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقْتَدِهْ ۗ قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٠﴾

... i Mi mu pokloni smo Ishaka i Ja'kuba; i svakog uputismo - a Nuha smo još prije uputili - i od potomaka njegovih Davuda, i Sulejmana, i Ejjuba, i Jusufa, i Musaa, i Haruna - eto, tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine -/84/

i Zekerijjaa, i Jahjaa, i Isaa, i Ilijasa - svi oni su bili dobri -/85/

i Ismaila, i El-Jese'a i Junusa i Luta - i svima smo prednost nad svijetom ostalim dali -/86/

i neke pretke njihove i potomke njihove i braću njihovu - njih smo odabrali i na pravi put im ukazali. /87/

To je Ailahovo uputstvo na koje On ukazuje onima kojima hoće od robova Svojih. A da su oni druge Njemu ravnim smatrali, sigurno bi im propalo ono što su činili. /88/

To su oni kojima smo Mi knjige i mudrost i vjerovjesništvo dali. Pa ako ovi u to ne vjeruju, Mi smo time zadužili ljude koji će u to vjerovati. /89/

Njih je Ailah uputio, zato slijedi njihov pravi put. Reci: "Ja od vas ne tražim nagradu za Kur'an, on je samo pouka svjetovima." /90/

Allah, dž.š., spominje nam da je Ibrahimu, nakon što je bio u poodmaklim godinama i izgubio nadu u potomstvo - i on i njegova žena Sara - darovao sina Ishaka. Njemu su došli meleki koji su bili na putu za narod Lutov i obradovali ih Ishakom, pa se njegova žena iznenadila i rekla:

"Jadna ja, zar da rodim ovako stara, a i ovaj je moj muž star. Ovo je zaista nešto neobično!" "Zar se čudiš Ailahovoj moći?" - rekoše oni - "Ailahova milost i blagoslovi Njegovi su na vama, obitelji vjerovjesničkoj. On je dostojan hvale i On je plemenit!" (11:72-73) Allahove, dž.š., riječi: ***"I Mi mu pokloni smo Ishaka i Ja'kuba; i svakog uputismo"***, predstavljaju radosnu vijest Ibrahimu, a.s., da će on imati porod. Kao što Allah, dž.š., u drugom ajetu kaže:

"I obradovali smo ga Ishakom, vjerovjesnikom i čovjekom dobrim." (37:12) Ovo je još potpunija radosna vijest i još veća blagodat. Na drugom mjestu Allah, dž.š., veli: ***"...i Mi je obradovasmo Ishakom, a poslije Ishaka Ja'kubom..." (11:71)*** Tj. za vrijeme vašeg života tomće se djetetu roditi dijete, koje će vas mnogo obradovati, kao što vas je obradovalo rađanje njegovog oca. Pa je donesena radosna vijest o Ishaku i o njegovom djetetu Ja'kubu. To je bila nagrada i utjeha Ibrahimu, a.s., koji je bio napustio svoj narod, ostavio ih i otišao od njih. On je učinio hidžru iz svog mjesta uputivši se istinskom obožavanju Allaha, dž.š., bilo gdje na Zemlji. Allah, dž.š., nadoknadio mu je gubitak svoga naroda i porodice, tako što mu je podario dobru djecu, njegovo potomstvo i u njegovoj vjeri. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"I Pošto napusti njih i one kojima su se, mimo Ailaha, klanjali, Mi mu Ishaka i Ja'kuba darovasmo, i obojicu vjerovjesnicima učinismo." (19: 49)

"...a Nuha smo još prije uputili" - svaki od njih dvojice ima posebno velike odlike. Što se tiče Nuha, a.s., Allah, dž.š., potopio je sve stanovnike Zemlje izuzev onih koji su njemu povjerovali, i oni su mu se pridružili u ladi. Allah, dž.š., učinio je produžetak čovječanstva u njegovom potomstvu. Zato su svi ljudi danas od njegovog potomstva. A što se tiče miljenika Ibrahima, a.s., Allah, dž.š., nakon njega nije poslao nijednog poslanika a da nije bio iz njegovog potomstva. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"...i potomcima njegovim vjerovjesništvo i Knjigu dali." (29:27)

"...I nekima od potomaka njihovih vjerovjesništvo dali..." (57:26) ***"i od potomaka njegovih"***, tj. i uputili smo od potomaka njegovih, ***"Davuda, i Sulejmana, i Ejjuba, i Jusufa, i Musaa, i Haruna - eto, tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine - i Zekerijjaa, i Jahjaa, i Isaa, i Ilijasa - svi oni su bili dobri - i Ismaila, i El-Jese'a i Junusa i Luta - i svima smo***

prednost nad svijetom ostalim dali ", a jasno je da se zamjenica odnosi najprije na Nuha, jer je on najbliže spomenut, i oko toga nema nikakve nejasnoće. To je i Ibn-Džerirov izbor. A mišljenje da se zamjenica odnosi na Ibrahima, jer je o njemu riječ, isto tako je veoma prihvatljivo. Ali, u tom slučaju, postavlja se Lut kao problem, jer on nije od potomaka Ibrahima, nego njegovog bratića Harana, sina Azerovog. Izuzev, ako se uzme da i on, u globalu, spada u njegov porod. Kao što je to slučaj sa Allahovim, dž.š., riječima:

"Vi niste bili prisutni kada je Ja'kubu smrtni čas došao i kada je sinove svoje upitao: "Kome ćete se, poslije mene, klanjati?" - "Klanjat ćemo se" - odgovorili su - "Bogu tvome, Bogu tvojih predaka Ibrahima i Ismaila i Ishaka, Bogu jednome! I mi se Njemu pokoravamo!" (2:133) Ismail je, njegov amidža, tj. amidža Ja'kuba, dakle, ubrojan među njegove pretke. A u spominjanju Isaa, a.s., među potomcima Ibrahima, ili Nuha po drugom mišljenju, dokaz je da sestrići ulaze u potomstvo čovjeka. Jer, Isa, a.s., pripisuje se Ibrahimu, a.s., po njegovoj majci Merjemi, a.s., jer on nije imao oca. A u Buharijinom Sahihu stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Hasanu, sinu Alijinom: (223) "Zaista je ovaj moj sin prvak, i ja se nadam da će Allah, dž.š., preko njega pomiriti dvije velike skupine muslimana." Poslanik, s.a.v.s., nazvao ga je sinom, što potvrđuje da on ulazi u potomstvo.

"...i neke pretke njihove, i potomke njihove, i braću njihovu..." Allah, dž.š., ovdje spominje njihove pretke, potomke i braću i da su odlikovanje i uputa obuhvatili sve njih. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"...njih smo odabrali i na pravi put im ukazali." "To je Allahovo uputstvo, na koje On ukazuje onima kojima hoće od robova Svojih"***, tj. to se s njima desilo samo Allahovom pomoći i Njegovom uputom. ***"A da su oni druge Njemu ravnim smatrali, sigurno bi im propalo ono što su činili."*** Ovim se ajetom naglašava opasnost širka i potreba velike opreznosti u stvarima koje do njega dovode.

"To su oni kojima smo Mi knjige i mudrost i vjerovjesništvo dali", tj. Mi smo im podarili sve te blagodati iz milosti prema ljudima i samilosti prema svim stvorenjima. ***"Pa ako ovi u to ne vjeruju"***, tj. ako stanovnici Meke ne vjeruju u Knjigu, mudrost i poslanstvo, i ako u to ne vjeruju ostali ljudi na Zemlji, Arapi, nearapi i kitabije, ***"Mi smo time zadužili ljude"***, tj. muhadžire, ensarije i njihove sljedbenike do Sudnjeg dana, ***"koji će u to vjerovati"***, tj. koji ništa od toga neće poricati, niti jedno jedino slovo odbacivati. Allaha, dž.š., molim da nas, Svojom milošću i darežljivošću, učini od onih koji vjeruju.

Zatim Allah, dž.š., obraćajući se Svome robu i poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., kaže: ***"Njih"***, tj. spomenute poslanike, zajedno sa onima koji su im pridodati od njihovih očeva, potomaka i braće, ***"...Allah je uputio"***, tj. oni su sljedbenici upute, a ne neko drugi, ***"zato slijedi njihov pravi put".*** Ako je ovo naredba Poslaniku, s.a.v.s, njegov ummet ga, svakako, slijedi u onome što im donosi od propisa i naredbi. ***Reci: "Ja od vas ne tražim nagradu za Kur'an"***, tj. ja od vas ne tražim nagradu za moje dostavljanje Kur'ana vama i ja od vas ništa ne tražim, ***"on je samo pouka svjetovima"***, tj. da se njime opomenu, pa se izbave iz sljepila zablude u uputu, iz grijeha na pravi put i iz nevjerstva u iman.

وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ إِذْ قَالُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَىْءٍ ۗ قُلْ مَنْ
أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ ٱلَّذِى جَآءَ بِهِۦ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ ۖ تَجْعَلُونَهُۥ
قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا ۖ وَعُلِّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوٓا۟ أَنتُمْ وَلَآ
ءَابَآؤُكُمْ ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۙ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِى خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ
أَنزَلْنَٰهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ أُمَّ ٱلْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا ۚ
وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾

Oni ne poznaju Allaha kako treba - kad govore: "Ni jednom čovjeku Allah nije ništa objavio!" Reci: "A ko je objavio Knjigu koju je donio Musa kao svjetlo i putokaz ljudima, koju na listove stavljate i pokazujete, a mnogo i krijete , i poučavate se onome što ni vi ni preci vaši niste znali?" Reci: "Allah!" Zatim ih ostavi neka se lažima svojim zabavljaju. /91/

A ova Knjiga, koju objavljujemo, blagoslovljena je, ona potvrđuje onu prije nje da opominješ Meku i ostali svijet. A oni koji u onaj svijet vjeruju - vjeruju i u nju i o namazima svojim brigu brinu. /92/

Allah, dž.š., kaže da oni nisu dostojno Allaha veličali kada su Njegove poslanike, koji su im poslati, lažnim smatrali. Ovaj se ajet odnosi na Kurejšije koji su poricali poslanstvo Muhammeda, s.a.v.s., zato što je on čovjek. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih: 'Opominji ljude!'" (10:2) A ovdje kaže: ***Oni ne poznaju Allaha kako treba - kad govore: "Ni jednom čovjeku Allah nije ništa objavio!"*** Allah, dž.š., kaže: ***Reci: "A ko je objavio Knjigu koju je donio Musa kao svjetlo i putokaz ljudima"***, tj. reci, o Muhammede, ovima koji poriču da je bilo koja knjiga objavljena od Allaha, u odgovoru na njihovo uopćeno nijekanje, utvrđivanjem jedne pojedinosti koja ih obavezuje: ***"A ko je objavio Knjigu koju je donio Musa"*** - to je Tevrat, za koji vi, a i svi drugi, znaju da je objavljen od Allaha Musau sinu 'Imranovu kao svjetlost i uputa ljudima. Tj. da se njime koriste prilikom razjašnjavanja nepoznatih stvari i rasvjetljavanja tame sumnji. ***"koju***

na listove stavljate i pokazujete, a mnogo i krijete", tj. čije dijelove na listove ispisujete iz originalnog primjerka koji je u vašim rukama, i ponešto od toga iskrivljujete, mijenjate i pogrešno tumačite, shodno vašim željama, a zatim kažete da je to od Allaha, a ono nije od Allaha. ***"I poučavate se onome što ni vi ni preci vaši niste znali?"***, tj. ko je objavio Kur'an, u kome vas Allah, dž.š., poučava vijestima onih koji su bili prije vas, obavještava o onome što će se tek desiti, a sve to vi niste poznavali, ni vi ni očevi vaši. Katade veli da se to odnosi na mušrike među Arapima.[281]

Reci: "Allah!" Ibn-'Abbas kaže: tj. reci: ***"Allah ga je objavio"***, i ovo je jedini mogući tefsir ovog ajeta, a ne kako to tumače poneki od kasnijih mufesira, da riječi: ***Reci: "Allah!"*** znače: Neka se tvoje obraćanje njima svede samo na riječ Allah. Međutim, po ovom se tumačenju naređuje izgovor samo jedne riječi, bez konstrukcije, a izgovor samo jedne riječi u arapskom jeziku ne znači ništa, te ju je bolje ne izgovoriti.[282] ***"Zatim ih ostavi neka se lažima svojim zabavljaju"***, tj. a zatim ih ostavi u njihovom neznanju i zabludi neka se zabavljaju, dok im od Allaha smrt ne dođe, pa će onda znati da li će oni ili Allahovi iskreni robovi sretno završiti. ***"A ova Knjiga"***, tj. Kur'an, ***"koju objavljujemo, blagoslovljena je, ona potvrđuje onu prije nje da opominješ Meku i ostali svijet"***, tj. od arapskih plemena i ostalih grupacija ljudi, Arapa i nearapa. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Neka je uzvišen Onaj Koji robu Svome objavljuje Kur'an da bi svjetovima bio opomena." (25:1) A El-Buhari i Muslim prenose hadis u kome se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (224) "Meni je dato pet stvari koje nisu date ni jednom poslaniku prije mene", i između ostalog je spomenuo: "Svaki je poslanik bio slat samo svome narodu, a ja sam poslat svim ljudima." Zato Allah, dž.š., kaže: ***"A oni koji u onaj svijet vjeruju - vjeruju i u nju"***, tj. svako ko vjeruje u Allaha i Sudnji dan vjeruje u ovu mubarek Knjigu koju smo ti objavili, o Muhammede, tj. Kur'an. ***"I o namazima svojim brigu brinu"***, tj. oni namaze koji su im propisani, u njima određenom vremenu obavljaju.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ
شَيْءٌ وَمَن قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ ۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي غَمَرَٰتِ
ٱلْمَوْتِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ بَاسِطُوٓا۟ أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوٓا۟ أَنفُسَكُمُ ۖ ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ
ٱلْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ غَيْرَ ٱلْحَقِّ وَكُنتُمْ عَنْ ءَايَٰتِهِۦ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾
وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَٰدَىٰ كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُم مَّا خَوَّلْنَٰكُمْ وَرَآءَ
ظُهُورِكُمْ ۖ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَٰٓؤُا۟ ۚ
لَقَد تَّقَطَّع بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنكُم مَّا كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾

Ko je nepravedniji od onoga koji laži o Allahu iznosi ili koji govori: "Objavljuje mi se" - a ništa mu se ne objavljuje, ili koji kaže: "I ja ću reći isto onako kao što Allah objavljuje." A da ti je vidjeti nevjernike u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: "Spasite se ako možete! Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili i što ste se prema dokazima Njegovim oholo ponašali." /93/
A doći ćete nam pojedinačno, onakvi kakve smo vas prvi put stvorili, napustivši dobra koja smo vam bili darovali. "Mi ne vidimo s vama božanstva vaša koja ste Njemu ravnim smatrali, pokidane su veze među vama i nema vam onih koje ste posrednicima držali." /94/

Allah, dž.š., kaže: ***"Ko je nepravedniji od onoga koji laži o Allahu iznosi"***, tj. nema niko nepravedniji od onoga ko na Allaha laže, te Mu pripisuje druga ili dijete. Ili tvrdi da ga je Allah poslao ljudima, a to nije istina. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"Ili koji govori: Objavljuje mi se - a ništa mu se ne objavljuje"***, 'Ikrime i Katade vele da je ovaj ajet objavljen u vezi sa lašcem Musejlemom. ***"Ili koji kaže: I ja ću reći isto onako kao što Allah objavljuje"***, tj. on se suprotstavlja onome što Allah objavljuje izmišljajući i bez ikakva osnova. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Kada im se riječi Naše kazuju, govore: "Već smo čuli! Da hoćemo, i mi bismo tako nešto rekli"; (8:31) "A da ti je vidjeti nevjernike u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: Izvadite svoje duše!", tj. meleki će ih udarati u smrtnim tegobama sve dok im duše ne izađu iz njihovih tijela. To zbog toga što kada nevjernik bude na samrti meleki ga obavijeste o kazni, patnji, okovima, vatri, paklu i srdžbi silnog Gospodara, pa njegova duša ne posluša naređenje, nego se raspršri po cijelom tijelu i odbije izlazak. Tada ga meleki počnu tući, sve dok njegova duša ne izađe iz

[281] Postoji mišljenje da je ovaj ajet objavljen dva puta. Jednaput u Meki upućen mušricima ako se radi o kiraetu "jedž-alunehu", a drugi put u Medini sa harfom ta (tedžalunehu) i odnosi se na jevreje.

[282] Ovo je neoboriv dokaz za one koji još i danas tvrde da je dozvoljeno izgovarati samo riječ Allah, Allah, Allah u njihovim zikrovima koji nemaju osnova u sunnetu. Oni kao dokaz za to uzimaju ovaj ajet gdje se kaže: *Reci: "Allah"*, iako je ova rečenica u ovom ajetu došla kao odgovor riječima: *Reci: "Ko je objavio Knjigu sa kojom je došao Musa?"*, pa je onda kao odgovor na to došla rečenica: *Reci: "Allah!"*, tj. reci: Allah ju je objavio. Pa kakve veze ima ovaj ajet sa njihovim dokazivanjem da je dozvoljeno zikr činiti samo sa izgovorom riječi Allah, bez dodatka neke druge riječi, kao što je: Allah Azim (Allah je veliki), Allah Kerim (Allah je darežljiv) i sl. Međutim, to je slučaj sa onima koji praktikuju novotarije, jer se oni povode za svojim željama i strastima u svemu što uvode u vjeru.

njegovog tijela govoreći im: ***"Izvadite svoje duše! Od sada ćete neizdrživljivom kaznom biti kažnjeni zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili, i što ste se prema dokazima Njegovim oholo ponašali"***, tj. vi ćete danas potpuno poniženi biti, kao što ste lagali na Allaha i oholo odbijali Njegove dokaze i okretali se od Njegovih poslanika.

"A došli ste nam pojedinačno, onakvi kakve smo vas prvi put stvorili", tj. njima će se na Dan proživljenja reći: Mi smo vas ponovo oživili kao što smo vas i prvi put stvorili, a vi ste to smatrali dalekim i nemogućim ***"napustivši dobra koja smo vam bili darovali"***. Tj. ostavili ste iza sebe sve što ste stekli na dunjaluku. El-Buhari prenosi hadis u kojem se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (225) "Čovjek viče: 'Moj imetak, moj imetak!' A da li je išta od tvog imetka tvoje osim onog što si pojeo, nošnjom poderao i kao sadaku podijelio, pa ga ovjekovječio, a sve što je mimo toga, ti ćeš otići i ostaviti drugima." ***"Mi ne vidimo s vama božanstva vaša koja ste Njemu ravnim sma-traili"***, ovo je njima ukor i prezir za ono što su na dunjaluku uzimali ravnim Allahu, od kipova i drugog, misleći da će im oni koristiti u njihovom životu i nakon njihove smrti, ako proživljenja uopće bude. Pa kada nastupi Sudnji dan, veze sa njima će im se pokidati i daleko će od njih biti oni koje su oni izmišljali (kao bogove). Tada će ih Allah, dž.š., pozvati pred svim stvorenjima:

"Gdje su oni kojima ste se klanjali, a niste Allahu: mogu ii vam pomoći, a mogu ii i sebi pomoći?" (36:92-93) Zato ovdje kaže: ***"Mi ne vidimo s vama božanstva vaša..."*** Zatim kaže: ***"pokidane su veze među vama". "...i nema vam onih..."***, tj. ostavili su vas oni ***"koje ste posrednicima držali"***. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Pozovite božanstva vaša!" - reći će im se, pa će ih oni pozvati, ali im se ona neće odazvati, i patnju će doživjeti i zažalit će što na pravom putu nisu bili. (28:64)

إِنَّ ٱللَّهَ فَالِقُ ٱلْحَبِّ ۞
وَٱلنَّوَىٰ ۖ يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ ٱلْمَيِّتِ مِنَ ٱلْحَىِّ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ
تُؤْفَكُونَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ ٱلْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ ٱلَّيْلَ سَكَنًا وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ
حُسْبَانًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلنُّجُومَ
لِتَهْتَدُوا۟ بِهَا فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۗ قَدْ فَصَّلْنَا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٩٧﴾

Allah čini da zrnje i košpice prokljaju. On iz neživa izvodi živo, iz živa neživo; to vam je, eto, Allah, pa kuda se onda odmećete? /95/
On čini da zora sviće, On je noć odredio za počinak, a Sunce i Mjesec za računanje vremena; to je odredba Silnoga, Sveznajućeg. /96/
On vam je stvorio zvijezde da se po njima u mraku upravljate, na kopnu i moru. -Mi potanko objašnjavamo znamenja Naša ljudima koji znaju. /97/

Allah, dž.š., obavještava nas da je On Taj Koji čini da zrna i košpice u zemlji raspuknu, pa iz njih niče razno bilje i plodovi, različitih boja, oblika i okusa. Riječi: ***"On iz neživa izvodi živo, iz živa neživo"***, pojašnjenje su riječima: ***"Allah čini da zrnje i košpice prokljaju"***, tj. On iz košpica i zrnja koje liči mrtvoj materiji izvodi živo bilje. Ili kao što je neko rekao: izvodi kokoš iz jajeta i obratno. Drugi, opet, kažu: izvodi dobro i hairli dijete od lošeg roditelja i obratno. Sve se to može uzeti u obzir. ***"to vam je, eto, Allah"***, Onaj Koji sve ovo čini je samo Allah i niko drugi, ***"pa kuda se onda odmećete?"***, tj. kako, onda, ostavljate istinu a prihvatate neistinu i drugog pored Allaha obožavate? ***"On čini da zora sviće, On je noć odredio za počinak"***, tj. učinio je tamnom, da bi se u njoj sva stvorenja smirila. Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"Tako mi noći kada tmine razastre" (102:1).***

"...a Sunce i Mjesec za računanje vremena"; tj. oni se kreću po strogo ustaljenom i precizno određenom sistemu, koji se ne mijenja niti se remeti. Svako od njih ima svoje određene položaje koje slijedi ljeti i zimi, što prouzrokuje razliku u dužini i kratkoći dana i noći. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"On je Sunce izvorom svjetlosti učinio, a Mjesec sjajnim i položaje mu odredio..." (10:5)
"to je odredba Silnoga, Sveznajućeg", tj. sve je to po odredbi Svemogućeg, Kome se niko ne može su-protstaviti niti Mu proturječiti, koji sve zna, i čijem znanju ne promiče ni koliko zrno gorušice niti na nebesima niti na Zemlji. A Allah, dž.š., veoma često govori o stvaranju noći i dana, Sunca i Mjeseca, i završava riječima o snazi i znanju. Kao što se to vidi iz Allahovih, dž.š., riječi:

"A nebo najbliže sjajnim zvijezdama smo ukrasili i nad njima Mi bdijemo. To je odredba Silnoga i Sveznajućeg", (41:12) kao što se to ponavlja na više mjesta u Kur'anu. ***"On vam je stvorio zvijezde da se po njima u mraku upravljate, na kopnu i moru."*** Pojedini iz generacije selefa rekli su: "Ko u zvijezdama bude vjerovao osim tri stvari, on je pogriješio i slagao na Allaha, dž.š.: da ih je Allah učinio ukrasom na nebu, da vatra iz njih pogađa šejtane i da se pomoću njih u mraku orijentišemo." ***"Mi potanko objašnjavamo znamenja Naša"***, tj. Mi smo ih podrobno objasnili, ***"ljudima koji znaju"***, tj. koji razumiju, znaju istinu i neistine se klone.

وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ ۗ قَدْ فَصَّلْنَا
ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ
نَبَاتَ كُلِّ شَىْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا وَمِنَ
ٱلنَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّٰتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ
مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَٰبِهٍ ۗ ٱنظُرُوٓا۟ إِلَىٰ ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثْمَرَ وَيَنْعِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكُمْ
لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾

On vas stvara od jednog čovjeka da na Zemlji živite i da u njoj sahranjeni budete. - Mi potanko pružamo dokaze ljudima koji razumiju. /98/
On vodu s neba spušta, pa Mi onda činimo da pomoću nje niču sve vrste bilja i da iz njega izrasta zelenilo, a iz njega klasje gusto, i iz palmi, iz zametka njihova, grozdovi koje je lahko ubrati, i vrtovi iozom zasađeni, naročito masline i šipci, slični i različiti. Posmatrajte, zato, plodove njihove kad se tek pojave i kad zru. To je, zaista, dokaz za ljude koji vjeruju. /99/

Allah, dž.š., kaže: ***"On vas stvara od jednog čovjeka"***, tj. Adema, a.s., kao što Allah, dž.š., kaže: ***"O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drûgu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasîja." (4:1) "...da na Zemlji živite i da u njoj sahranjeni budete."*** Ibn-Mes'ud i Ibn-'Abbas sa grupom tabiina kažu da se ovdje misli na to da je čovjek pohranjen u kičmi (kao sjeme muškaraca), a da mu je boravište u materici. ***"Mi potanko pružamo dokaze ljudima koji razumiju"***, tj. razumiju Allahove, dž.š., riječi. ***"On vodu s neba spušta"***, tj. Svojom odredbom, koja donosi berićet i opskrbu ljudima, a život i spas ostalim stvorenjima, iz Allahove milosti prema Njegovim stvorenjima. ***"...pa Mi onda činimo da pomoću nje niču sve vrste bilja."*** Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"Mi od vode sve živo stvaramo." (21: 30) "i da iz njega izrasta zelenilo"***, tj. zeleno klasje i drveće, a zatim u njemu stvorimo zrnje i plodove. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"...a iz njega klasje gusto"***, tj. jedno na drugom, kao što je slučaj sa pšenicom i slično. ***"...i iz palmi, iz zametka njihova, grozdovi"***, tj. svježi grozdovi, ***"koje je lahko ubrati"***, tj. niske palme čiji grozdovi (hurmi) zemlji padaju. ***"...i vrtovi iozom zasađeni"***, ove dvije vrste plodova su najdragocjeniji plodovi kod stanovnika Hidžaza (Medine), a možda su najcjenjeniji plodovi na svijetu uopće. ***"naročito masline i šipci, slični i različiti"***, po listu i izgledu veoma slični jedni drugima, a po oblliku i okusu ploda različiti. ***"Posmatrajte, zato, plodove njihove kad se tek pojave i kad zru"***, tj. razmislite o moći njihovog Tvorca iz ničega, nakon što su bili obično drvo, postali su svježe grožđe i hurme i drugo što Allah, dž.š., stvara u raznovrsnim bojama i oblicima, okusima i mirisima. Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"Na Zemlji ima predjela koji jedni s drugima graniče i bašča ima iozom zasađenih, i njiva, i palmi sa više izdanaka i samo s jednim; iako upijaju jednu te istu vodu, plod nekih činimo ukusnijim od drugih." (13:4) "To su, zaista,..."*** o ljudi, ***"dokazi"*** za apsolutnu moć Tvorca, Njegovu mudrost i milost, ***"za ljude koji vjeruju"***, tj. koji Njega vjeruju i Njegove poslanike slijede.

وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ ٱلْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ ۖ وَخَرَقُوا۟ لَهُۥ
بَنِينَ وَبَنَٰتٍۭ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٠٠﴾

Nevjernici smatraju džinove ravnim Allahu, a On je njih stvorio, i izmislili su, ne misleći šta govore, da On ima sinove i kćeri. Slavljen i čist je On i vrlo visoko iznad onoga kako ga oni opisuju! /100/

Ovo je odgovor mušricima, koji su zajedno sa Allahom druge obožavali i širk činili u ibadetu Njemu, tako što su obožavali džine koje su učinili Njemu ravnim u ibadetu. Allah je daleko iznad njihovog širka i kufra. A ako neko upita, kako su oni obožavali džine, kad se zna da su obožavali kipove? Odgovorit će mu se: "Oni su njih obožavali pokoravajući se džinima koji su im naređivali da ih obožavaju." Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"Oni se mimo Allaha ženskim kumirima kia-njaju, a ne kianjaju se drugom do šeftanu - prkosniku." (4:117)*** A meleki će na Sudnjem danu reći: ***"Slavljen neka si, Ti si Gospodar naš, između nas i njih nije bilo prijateljstva; oni su se džinima pokoravali i većina njih je vjerovala u njih." (34:41)*** Zato Allah, dž.š., ovdje kaže: ***"Nevjernici smatraju džinnove ravnim Allahu, a On je njih stvorio"***, tj. jedino On stvara, a niko drugi, On nema sudruga, pa kako oni mogu sa Njim druge obožavati? Ajet, dakle, znači da je Allah, dž.š., jedini Koji stvara, te je nužno da On bude i jedini Koji se obožava. ***"...i izmisliii su, ne misleći šta govore, da On ima sinove i kćeri."*** Allah, dž.š., upozorava nas na zabludu onih koji su zalutali tvrdeći da Allah ima dijete, kao što su jevreji govorili za 'Uzejra, kršćani za 'Isaa i mušrici Meke za meleke - da su oni Allahove kćeri. Allah je daleko iznad onoga što oni govore. A Allahove, dž.š., riječi: ***"I izmisliii su da On ima sinove i kćeri"***, znače: oni su izmislili, slagali, potvorili i sl. Ibn-Džerir kaže: "Tumačenje ovog ajeta bi bilo: Oni su džine učinili, svojim obožavanjem, Njemu ravnim, a On je, uzvišen neka je, jedini Koji ih je stvorio bez ikakvog sudruga i

pomagača." ***"I izmislili su, ne misleći šta govore, da On ima sinove i kćeri"***, tj. iz neznanja Allahu i Njegovoj veličini, jer Njemu ne priliči da ima sinove i kćeri, niti drûgu ili bilo kakvog sudruga. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"Slavljen i čist je On i vrlo visoko iznad onoga kako ga oni opisuju!"***, tj. On je čist i iznad onoga čime ga opisuju, ove zalutale neznalice, da ima djecu, ortake, sudruge.

بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُۥ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ صَٰحِبَةٌ ۖ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٠١﴾

On je stvoritelj nebesa i Zemlje! Otkud Njemu dijete kad nema žene, On sve stvara, i samo On sve zna. /101/

"On je stvoritelj nebesa i Zemlje!", tj. njihov stvoritelj bez prethodnog uzora. Po ovoj riječi (ebde'a) je bid'at dobio naziv, jer je to novotarija koja nema slična primjera prije sebe. ***"Otkud Njemu dijete"***, tj. kako će on imati dijete kada nema žene, a dijete se rađa od dvoje sličnih. A Allah, dž.š., nije ničemu sličan niti Mu je išta od Njegovih stvorenja ravno, jer je On Tvorac svih stvorenja, pa nema ni žene ni djeteta. ***"On sve stvara, i samo On sve zna."*** Allah, dž.š., objašnjava da je On Taj Koji je sve stvorio i da On sve zna, pa kako će imati drugu, od svojih stvorenja, koja mu odgovara i liči? A On je Onaj Kome niko nije sličan, pa kako će On imati dijete? Daleko je Allah iznad toga.

ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ فَٱعْبُدُوهُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٠٢﴾ لَّا تُدْرِكُهُ ٱلْأَبْصَٰرُ وَهُوَ يُدْرِكُ ٱلْأَبْصَٰرَ ۖ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾

To vam je Allah, Gospodar vaš, nema drugog boga osim Njega, Stvoritelja svega; zato Njemu u ibadetu budite; On nad svim bdi! /102/

Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire; On je milostiv i upućen u sve. /103/

Allah, dž.š., nakon što je spomenuo da je On sve stvorio i da nema djeteta niti žene, kaže: ***"To vam je Allah, Gospodar vaš"***, tj. to vam je vaš Gospodar, Koji jedini posjeduje sve te osobine, ***"nema drugog Boga osim Njega, Stvoritelja svega; zato Njemu u ibadetu budite"***; tj. samo i jedino Njega obožavajte, ***"On nad svim bdi!"***, tj. sve čuva i nadzire. Upravlja Svojim stvorenjima, opskrbljuje ih i noću i danju ih štiti. ***"Pogledi do Njega ne mogu doprijeti"***, tj. na ovom svijetu, a na ahiretu će doprijeti do njega, kao što se to prenosi u mnogobrojnim hadisima koji dostižu stepen tevatura, preko više lanaca prenosilaca u sahih zbirkama, musnedima i sunenima. A prenosi se u sahih hadisu da je 'Aiša, r.a., rekla: "Svako ko tvrdi da je Muhammed vidio svoga Gospodara, taj je iznio veliku potvoru na Allaha, jer je Allah, dž.š., rekao: ***"Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire".*** Međutim, njoj se suprotstavlja Ibn-'Abbas, od kog se prenosi da se "viđenje" ima razumjeti po svom općem značenju. A od njega se prenosi i da Ga je Poslanik, s.a.v.s., vidio svojim srcem dva puta. A o ovom će pitanju biti riječi na početku sure En-Nedžm, ako Allah dâ.[283] A viđenje Allaha, dž.š., na ahiretu općeprihvaćena je stvar, za razliku od mu'tezila, koji poriču viđenje (Allaha) i na ovom i na budućem svijetu, pa su tim, iz svog neznanja, uradili suprotno Kur'anu i Sunnetu. Što se tiče Kur'ana, to su Allahove, dž.š., riječi:

"Toga će dana neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati." (75:22-23) A za nevjernike kaže:

"...uistinu oni će toga dana od Gospodara svoga zaklonjeni biti." (83:15) Imam Eš-Šafi'i veli: "Ovo je dokaz da vjernici neće biti od Njega zaklonjeni. A što se tiče sunneta, predanja koja se prenose od Ebu-Se'ida, Ebu-Hurejrea, Enesa, Džurejdža, Suhejba, Bilala i drugih ashaba od Poslanika, s.a.v.s., dostižu stepen tevatura: (226) ***"Zaista će vjernici vidjeti Allaha na budućem svijetu, za vrijeme obračuna i u dženetskim baščama."*** Allaha, dž.š., molim da nas Svojom dobrotom i darežljivošću učini od njih. Amin!

El-Buhari i Muslim bilježe hadis Ebi-Musa El-Eš'arija, koji prenosi od Poslanika, s.a.v.s.: (227) "da Allah, dž.š., ne spava, niti Mu priliči da spava. On spušta i diže 'Vagu' (pravedno sudi), Njemu se dižu djela ljudi koja su počinili u danu prije nego što noć nastupi, a djela koja su noću počinili prije nego što dan nastupi. Njegov je prekrivač nur, ili vatra: da se otkrije - veličanstvenost Njegovog lica spalila bi sva stvorenja do kojih Njegov pogled dopre." A uopće ne postoji proturječnost između priznavanja viđenja i negiranja obuhvatnosti (idrak), jer se pod tim (idrak) ovdje misli na prodiranje u suštinu, a to ne može znati niko osim Njega, iako će Ga vjernici vidjeti. Kao što je poznato da onaj koji vidi Mjesec nije saznao njegovu bit i suštinu. A Uzvišeni je Allah preči u tome i Njemu pripada najuzvišeniji primjer. A "idrak" znači obuhvatanje, i ne mora značiti - ako se nešto ne može obuhvatiti - ne može vidjeti, kao što ne mora značiti da - ako se ne može obuhvatiti sva znanost - čovjek ne može biti znan. A ovdje se misli na viđenje na budućem svijetu, jer viđenje je na ovom svijetu nemoguće. Kao što je Allah, dž.š., rekao Musau, a.s.:

[283] Pogledaj ajet broj 11 iz tefsira sure En-Nedžm.

"Gospodaru moj, ukaži mi se da Te vidim!" - "Ne možeš Me vidjeti" - reče - "ali pogledaj u ono brdo, pa ako ono ostane na svome mjestu, vidjet ćeš Me!" I kad se Gospodar njegov onom brdu otkri, On ga sa zemljom sravni, a Musa se onesviješćen strovali. Čim se osvijesti, reče: "Uzvišen neka si! Kajem Ti se, ja sam vjernik prvi!" (7:143) A na ahiretu će se Allah, dž.š., ukazati Svojim robovima kako On hoće. A što se tiče Njegove uzvišenosti i veličine, ona ostaje nepromijenjena, uzvišen neka je On, Njega ne može obuhvatiti vid. *"...a On do pogleda dopire";* tj. On ga obuhvata i zna njegovu suštinu, jer ga je On stvorio. *"On je milostiv i upućen u sve."* Ebul-'Alije kaže: "Milostiv jer je stvorio vid; Obaviješten o mjestu na koje pada - a Allah najbolje zna." Ovo je isto kao što nas Allah, dž.š., obavještava da je Lukman savjetovao svom sinu:

"O, sinko moj, dobro ili zlo, teško koliko zrno gorušice, bilo u stijeni ili na nebesima ili u zemlji, Allah će na vidjelo iznijeti, jer Allah zna najskrivenije stvari, On je sveznajući." (31:16)

قَدْ جَآءَكُم بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنْ
أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ عَمِىَ فَعَلَيْهَا ۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿١٠٤﴾ وَكَذَٰلِكَ
نُصَرِّفُ ٱلْـَٔايَٰتِ وَلِيَقُولُوا۟ دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُۥ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾

Od Gospodara vašeg dolaze vam dokazi, pa onaj ko ih usvaja - u svoju korist to čini, a onaj ko je slijep - na svoju je štetu slijep; a ja nisam vaš čuvar. /104/

I, eto tako Mi na razne načine iziažemo dokaze da bi oni rekli: "Ti si to učio!" i da bismo to objasnili ljudima koji znaju. /105/

(El-besair) jasni su dokazi i znakovi kojima obiluju Kur'an i sunnet, "pa onaj ko ih usvaja - u svoju korist to čini", Kao što Allah, dž.š., kaže:

"...i onaj ko se uputi pravim putem - uputio se za svoje dobro, a onaj ko krene stranputicom, krenuo je na svoju štetu..." (10:108) Zato Allah, dž.š., kaže: *"a onaj ko je slijep - na svoju je štetu slijep"*, tj. njegova se nedaća na njega vraća. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"...ali oči nisu slijepe, već srca u grudima." (22:46) *"a ja nisam vaš čuvar"*, tj. ja nisam vaš čuvar niti vaš kontrolor, nego ja samo dostavljam. *"I, eto, tako, Mi na razne načine iziažemo dokaze"*, tj. objašnjavamo ih na svakom mjestu, zajedno sa tevhidom na koji oni upućuju. *"da bi oni rekli: Ti si to učio!"*, tj. ti si, o Muhammede, učio od onih koji su prije tebe Knjigu imali i od njih preuzeo i naučio. Tako ovaj ajet tumače Ibn-'Abbas, Mudžahid, Ibn-Se'id ibn Džubejr i drugi. I ovo je isto kao kada Allah, dž.š., obavještava o lažima mušrika i njihovoj upornosti u tome:

Oni koji ne vjeruju govore: "Ovo nije ništa drugo do velika laž koju on izmislja, a u tome mu i drugi ljudi pomažu" - i čine nepravdu i potvoru i govore: "To su izmišljotine naroda drevnih; on traži da mu se prepisuju..." (25:4) *"I da bismo to objasnili ljudima koji znaju."* Tj. da bismo to objasnili ljudima koji znaju istinu i nju slijede, i znaju neistinu i nje se klone. Kao što Allah, dž.š., kaže:

Reci: "On je vjernicima uputstvo i lijek. A oni koji ne vjeruju - i gluhi su i slijepi, kao da se iz daleka mjesta dozivaju." (41:44) Mnogo je drugih ajeta koji ukazuju na to da je Allah, dž.š., objavio Kur'an kao uputu pravim vjernicima, i da On njime u zabludu odvodi koga On hoće, a upućuje koga On hoće. A postoji razlaz o pitanju čitanja (dereste) da li je tako ili (dăreste). Ibn-Merdewejh prenosi da je Ubejj ibn Ka'b rekao: (228) Allahov Poslanik, s.a.v.s., naučio me je da učim: "da bi oni rekli: Ti si to učio!" Isti hadis prenosi i El-Hakim od Vehb Ibn-Zum'ata, a zatim je rekao: "Isnad mu je sahih, ali ga El-Buhari i Muslim ne prenose."

ٱتَّبِعْ مَآ أُوحِىَ
إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٦﴾ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ
مَآ أَشْرَكُوا۟ ۗ وَمَا جَعَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٧﴾

Ti slušaj ono što Gospodar tvoj objavljuje - drugoga boga osim Njega nema! - i mnogobošce izbjegavaj. /106/

107 - Da Allah hoće, oni ne bi druge Njemu ravnim smatrali, a Mi tebe nismo čuvarom njihovim učinili niti si ti njihov staratelj. /107/

Allah, dž.š., naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., i onima koji sljede njegov put: *"Ti slušaj ono što Gospodar tvoj objavljuje"*, tj. ugledaj se na to i po njemu postupaj, jer to je istina u koju nema sumnje. *"I mnogobošce izbjegavaj"*, tj. okreni se od njih i pretrpi njihove uvrede dok te Allah, dž.š., ne pomogne pobjedom protiv njih, jer postoji mudrost u tome što ih Allah u zabludu odvodi, a da On hoće - uputio bi ih. *"Da Allah hoće, oni ne bi druge Njemu ravnim smatrali"*[284], tj. On posjeduje istinsku volju i mudrost u onome što hoće i On se ne pita za ono što čini, a ljudi će biti pitani za svoje postupke.[285] *"...a Mi tebe nismo čuvarom*

[284] Allah, dž.š., znao je da će oni izabrati širk nakon što im se ponudi tevhid i iman, a Allahova, dž.š., volja ne znači da su oni prisiljeni na kufr i širk. Jer je Allah, dž.š., znao za njihov kufr prije nego što su ga oni izabrali, pa im ga je odredio i htio da tako i bude. A zatim, kada im je ponuđen tevhid i iman na dunjaluku, oni su odabrali širk i kufr.

[285] A Allah, dž.š., ne čini drugo nego samo istinu, pravdu i dobro. On je iznad svake loše pomisli, zato se On ne pita za dobro koje je učinio, zašto je to uradio, niti se pita za zlo, jer On ne čini zlo, iako ga je On stvorio kao i sve ostalo.

njihovim učinili" koji čuva njihove riječi i djela njihova. ***"...niti si ti njihov staratelj"***, tj. niti si ti zadužen za njhovu opskrbu i brigu o njima.

"Ti si dužan samo obznaniti." (42:48) Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Ti poučavaj - tvoje je da poučavaš, ti vlasti nad njima nemaš." (88:21-22) "...tvoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa." (13:40)

وَلَا تَسُبُّوا۟ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَسُبُّوا۟ ٱللَّهَ عَدْوًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾

Ne grdite one kojima se oni, pored Allaha, kljanjaju, da ne bi i oni, nepravedno i ne misleći šta govore, Allaha grdili. - Kao i ovima, tako smo svakom narodu lijepim postupke njihove predstavljali. Oni će se, na kraju, Gospodaru svome vratiti, pa će ih On o onom što su radili obavijestiti. /108/

Allah, dž.š., zabranjuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., i vjernicima vrijeđanje mušričkih bogova (iako u tome ima koristi), jer se time prouzrokuje veće zlo nego što je korist. A to je zlo psovanje Boga mu'mina od mušrika, psovanje Allaha, jedinog Boga. Kao što kaže Ibn-'Abbas tumačeći ovaj ajet: *Oni rekoše: "O Muhammede, ti ćeš prestati sa vrijeđanjem naših bogova ili ćemo mi vrijeđati tvog Gospodara"*, pa im je Allah, dž.š., zabranio da vrijeđaju njihove kipove. *"...da ne bi i oni nepravedno i ne misleći šta govore Allaha grdili"*, a to je ostavljanje određenog dobra zbog većeg zla koji bi prouzrokovali. Sličan je ovome i slučaj koji bilježi El-Buhari - da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (229) "Proklet bio onaj ko psuje svoje roditelje!" Oni upitaše: "O Allahov Poslaniče, kako će čovjek psovati svoje roditelje?" *"Opsuje oca nekog čovjeka - pa on opsuje njegovog; opsuje njegovu majku - pa on opsuje njegovu."* Ili kako je izgovorio Poslanik, s.a.v.s.: "Kao i ovima, tako smo svakom narodu lijepim postupke njihove predstavljali", tj. kao što smo ovom narodu lijepim pokazali obožavanje njihovih kipova, borbu za njih i njihovu odbranu, isto tako smo svakom od prošlih naroda lijepim prikazali njihovu zabludu u kojoj su bili. A Allah posjeduje najjači dokaz i potpunu mudrost u svemu što želi i odabire. ***"Oni će se, na kraju, Gospodaru svome vratiti, pa će ih On o onom što su radili obavijestiti"***, tj. On će ih nagraditi shodno njihovim djelima: ako budu radili dobro - dobrim, a ako budu radili zlo - zlim.

وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن جَآءَتْهُمْ ءَايَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا ۚ قُلْ إِنَّمَا ٱلْءَايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَآ إِذَا جَآءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾ وَنُقَلِّبُ أَفْـِٔدَتَهُمْ وَأَبْصَٰرَهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾

Oni se zakinju Allahom, najtežom zakletvom, da će, ako im dođe čudo, sigurno zbog njega vjernici postati. Reci: "Sva su čuda samo u Allaha!" A šta vi znate, možda bi oni, kada bi im ona došla, vjernici postali, /109/
i da Mi srca njihova i oči njihove nećemo zapečatiti, i da neće vjerovati kao što ni prije nisu vjerovali, i da ih nećemo ostaviti da u zabludi svojoj lutaju smeteni? /110/

Allah, dž.š., obavještava nas o mušricima da su oni dali čvrste zakletve: ***"da će, ako im dođe čudo, sigurno zbog njega vjernici postati"***, tj. smatrat će ga istim i povjerovat će u njega. ***Reci: "Sva su čuda samo u Allaha!"***, tj. reci, o Muhammede, mušricima koji ti traže čuda iz svog nevjerstva i inada, a ne tražeći uputu i pravi put, da su svi ajeti u Allahovoj moći; ako On bude htio, doći će vam sa njima, a ako ne - ostavit će vas. Ovom prilikom navodimo hadis koji je "mursel" - njegov lanac prenosilaca ne dopire do Poslanika, s.a.v.s., ali ga mnogi drugi hadisi podržavaju. Ibn-Džerir prenosi od Muhammeda ibn Ka'ba el-Kurezija da je rekao: (230) Kurejšije su govorile Poslaniku, s.a.v.s.: "O Muhammede, ti nam govoriš o tome da je Musa imao štap kojim je udario po kamenu iz kojeg je provrelo 12 izvora; govoriš nam da je Isa oživljavao mrtve, da je Semud imao Devu, pa nam donesi dokaze na osnovu kojih ćemo ti vjerovati." Poslanik, s.a.v.s., rekao im je: "Šta biste vi htjeli da vam donesem kao dokaz?" Oni odgovoriše: "Da nam brdo Safu pretvoriš u zlato", odgovoriše oni. "Hoćete li mi povjerovati ako to uradim?" - reče on. "Hoćemo, tako nam Allaha; ako to uradiš, mi ćemo te svi slijediti!" - rekoše oni. Poslanik, s.a.v.s., ustao je moliti Allaha, pa mu je došao Džibril, a.s., i rekao: "Šta želiš? Ako želiš, Safa će postati zlato, ali ako ja dodem sa dokazom, a oni ga ne prihvate, bit će kažnjeni, pa ako hoćeš - ostavi ih dok se ne pokaju." Poslanik, s.a.v.s., reče: "Dok se ne pokaju!" Pa je Allah, dž.š., objavio: ***"Oni se zakinju Allahom, najtežom zakletvom..."*** do riječi: ***"...ali većina njih ne zna". (109-111)***

"A šta vi znate, možda bi oni, kada bi im ona došla, vjernici postali." Tj. šta vi znate, o vjernici, vi koji toliko želite iman mušrika, možda će oni povjerovati u dokaze (mu'džize) koji im dođu. A upotreba čestice **enne** u značenju **le'alle - možda** poznata je u arapskom jeziku. Tako oni kažu: "Otiđi na pijacu, možda nam kupiš nešto!"

Ovo mišljenje podržava Ibn-Džerir i navodi stihove koji to potvrđuju. A Allah najbolje zna. ***"...i da Mi srca njihova i oči njihove nećemo zapečatiti, i da neće vjerovati kao što ni prije nisu vjerovali"***, Ibn-'Abbas kaže: "Kada su mušrici zanijekali Allahovu objavu, njihova su srca postala nestabilna i nesposobna da bilo šta prihvate."[286] ***"...i da ih nećemo ostaviti da u zabludi svojoj lutaju smeteni?"***, tj. u svom nevjerstvu tumaraju.

وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ
وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَىٰ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَّا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا
أَن يَشَاءَ اللَّهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾

Kad bismo im meleke poslali, i kad bi im mrtvi progovorili, i kad bismo pred njih očigledno sve dokaze sabrali - oni opet ne bi vjerovali, osim ako bi Allah htio, ali većina njih ne zna. /111/

Allah, dž.š., kaže: Da smo Mi udovoljili onima koji su se zakleli Allahom da će, ako im dokazi dođu, u njih povjerovati, pa im spustili meleke koji bi im prenosili poruku od Allaha da su istinu poslanici govorili, kao što su to oni tražili govoreći: "...ili dok Allaha i meleke kao jamce ne dovedeš." (17:92) ***"...i kad bi im mrtvi progovorili"***, tj. obavijestili ih o iskrenosti onoga sa čime su im došli poslanici. ***"...i kad bismo pred njih očigledno sve dokaze sabrali"***, tj. kada bi ti njima narod za narodom dovodio i svi oni posvjedočili da su poslanici istinu govorili u onome sa čime su im došli, ***"oni opet ne bi vjerovali, osim ako bi Allah htio"***, tj. uputa pripada Njemu, a ne njima. On upućuje koga hoće, a u zabludi ostavlja koga hoće, i On radi ono što On hoće. Ovaj je ajet sličan Allahovim, dž.š., riječima:

"A oni na kojima se ispuni Riječ Gospodara tvoga zaista neće vjerovati, makar im došli svi dokazi, sve dok ne dožive patnju nesnosnu." (10:96-97)

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ
عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ
غُرُورًا ۚ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾ وَلِتَصْغَىٰ

إِلَيْهِ أَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُم
مُّقْتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾

Tako smo svakom vjerovjesniku neprijatelje odredivali, šejtane u vidu ljudi i džinova, koji su jedni drugima kićene besjede govorili da bi ih obmanuli; a da je Gospodar tvoj htio, oni to ne bi učinili; zato ti ostavi njih, i ono što izmišljaju; /112/
i da bi srca onih koji u onaj svijet ne vjeruju bila skiona tome i zadovoljna time, i da bi počinili grijehe koje su počinili. /113/

Allah, dž.š., kaže Muhammedu, s.a.v.s.: "O Muhammede, kao što smo tebi načinili neprijatelje koji ti se suprotstavljaju, protiv tebe se bore i u tome uporni ostaju, isto tako smo učinili da svaki poslanik prije tebe ima svoje neprijatelje, te se zbog toga nemoj žalostiti." Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"A poslanici su i prije tebe lažnim smatrani, pa su trpjeli što su ih u laž ugonili i mučili..." (6:34)*** A Vereka ibn Newfel rekao je Poslaniku, s.a.v.s.: ***"Zaista niko u prošlosti nije došao sa sličnim onom sa čime si ti došao a da nije bio izložen neprijateljstvu drugih." "...šejtane u vidu ljudi i džinova"***, tj. nisu imali neprijatelje među šejtanima u vidu ljudi i džina, jer poslanicima se suprotstavljaju samo šejtani između jednih i drugih, Allah ih unesrećio i prokleo. Imam Ahmed prenosi da je Ebu-Zerr, r.a., rekao: (231) Došao sam do Poslanika, s.a.v.s., a on je bio u džamiji, pa sam sjeo pored njega, a on tada reče: "O Ebu-Zerre, jesi li klanjao?" "Ne" odgovorih ja. "Ustani i klanjaj", reče on. Ja sam ustao i klanjao, a zatim sam ponovo sjeo pored njega, a on reče: "O Ebu-Zerre, zatraži utočište kod Allaha od šejtana ljudi i džina." Tada sam mu ja rekao: "O Allahov poslaniče, zar među ljudima ima šejtana?" "Da", odgovori on. Ljudi, dakle, imaju svoje šejtane između sebe, a šejtan je svake stvari njen prkosnik. Zato se prenosi u Sahihu Muslimov od Ebi-Zerra da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (232) "Crni pas je šejtan", što znači - a Allah najbolje zna - da je on šejtan među psima. A Ibnu-Džurejdž kaže: Mudžahid, komentarišući ovaj ajet, kaže: "Nevjernici su među džinima šejtani, i oni šejtanima među ljudima, nevjernicima među njima, prenose uljepšane riječi, koje zavode."

"...koji su jedni drugima kićene besjede govorili, da bi ih obmanuli", tj. jedni drugima ukrašen govor prenose, zvučan glas koji zavarava neznalice među ljudima. ***"a da je Gospodar tvoj htio, oni to ne bi učinili"***; tj. sve je to po Allahovoj, dž.š., odredbi i Njegovoj volji, da svaki poslanik ima neprijatelja od takvih. ***"zato ti ostavi njih, i ono što izmišljaju"***, tj. ti ostavi njihove laži i uvrede njihove i na Allaha se osloni u svom neprijateljstvu protiv njih, jer ti je Allah, dž.š., dovoljan

[286] Allah, dž.š., njihova je srca i razum učinio prevrtljivim, tako da se nisu u stanju ni na čemu zaustaviti i stabilizirati. To je njima kazna istom vrstom djela koja su činili, jer oni nisu povjerovali onda kada im se iman nudio. Kao što Allah, dž.š., kaže:
"...a onome koji tvrdiči i osjeća se neovisnim i ono najljepše smatra lažnim..." (92:8,9)

i pomoći će te protiv njih. ***"I da bi srca"*** - razumi: i sluh - ***"onih koji u onaj svijet ne vjeruju bila skiona tome i zadovoljna time"***, tj. da bi to zavoljeli i željeli, jer tome se odaziva samo onaj ko u budući svijet ne vjeruje. ***"...i da bi počinili grijehe koje su počinili."*** Ibn-'Abbas veli: "Tj. da steknu ono što su stekli." A Es-Suddi i Ibn--Zejd kažu: "Da čine ono što će učiniti."

أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْتَغِى حَكَمًا وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ إِلَيْكُمُ ٱلْكِتَٰبَ مُفَصَّلًا ۚ وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُۥ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا ۖ لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾

Zašto da pored Allaha tražim drugog sudiju, kad vam On objavljuje Knjigu potanko? A oni kojima smo Mi dali knjigu dobro znaju da Kur'an objavljuje Gospodar tvoj s istinom, zato ti ne sumnjaj nikako! /114/
Riječi Gospodara tvoga vrhunac su istine i pravde; Njegove riječi niko ne može promijeniti i On sve čuje i sve zna. /115/

Allah, dž.š., naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da kaže mušricima koji obožavaju drugog pored Allaha: ***"Zašto da pored Allaha tražim drugog sudiju"***, između mene i vas, ***"kad vam On objavljuje Knjigu potanko?"***, tj. pojašnjenu. ***"A oni kojima smo Mi dali knjigu"***, tj. jevreji i kršćani, ***"dobro znaju da Kur'an objavljuje Gospodar tvoj s Istinom"***, tj. na osnovu radosnih vijesti prijašnjih poslanika o tvom dolasku, ***"zato ti ne sumnjaj nikako!"*** Kao što Allah, dž.š., kaže:
"Ako sumnjaš u ono što ti objavljujemo, upitaj one koji čitaju knjigu, prije tebe objavljenu. Tebi Istina od Gospodara tvoga dolazi, i nikako ne budi od onih koji su u sumnji." (10:94) Ovim je ajetom postavljen uvjet (ako sumnjaš), što ne mora značiti da će se on ostvariti, zato se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (233) "Ne sumnjam, niti ću pitati!" ***"Riječi Gospodara tvoga vrhunac su istine i pravde"***; Katade veli: "...istine u onome što je rekao i pravde u onome što je presudio. Sve o čemu nas je Gospodar obavijestio istina je, a sve što od nas traži - pravda je. Dakle, sve što je On rekao istina je u koju sumnje nema i sve što je On naredio pravda je poslije koje ne postoji druga pravda, a sve što je zabranio neispravno je, jer On nešto zabranjuje zbog njegove štetnosti. Kao što Allah, dž.š., kaže:
"...koji će od njih tražiti da čine dobra djela, a od odvratnih odvraćati ih..." (7:157) ***"Njegove riječi niko ne može promijeniti"***, niko nije u stanju promijeniti Allahovu odredbu na ovom niti budućem svijetu, ***"I On sve čuje i sve zna."*** Čuje sve što Njegovi robovi kažu i zna za svaki njihov pokret ili mirovanje, te će svakog od njih nagraditi ili kazniti shodno njegovim djelima.

وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَن يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِۦ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾

Ako bi se ti pokoravao većini onih koji žive na Zemlji, oni bi te od Allahova puta odvratili; oni se samo za pretpostavkama povode, i oni samo neistinu govore. /116/
Gospodaru tvom najbolje su poznati oni koji su skrenuli s Njegova puta i On najbolje zna one koji su na pravom putu. /117/

Allah, dž.š., ovim ajetom obavještava nas o stanju većine ljudi na Zemlji i da su oni u zabludi.[287] Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"A i prije njih su većinom drevni narodi u zabludi bili", (61:71)*** i oni u svojoj zabludi nisu bili sigurni sami u sebe, nego su se nalazili u lažnim sumnjama i pogrešnom promišljanju. ***"...oni se samo za pretpostavkama povode, i oni samo neistinu govore."*** Riječ el-hirs isto je što i el-hazr (pretpostavljanje, nagađanje) i otuda se kaže za procjenjivanje količine hurmi dok su još na stablu (hazr), a sve je to, opet, Allahovom, dž.š., odredbom i Njegovom voljom. ***"Gospodaru tvom najbolje su poznati oni koji su skrenuli s Njegova puta"*** te im to olakšava, ***"i On najbolje zna one koji su na pravom putu"***, pa i njima olakšava taj put, i svakom je olakšano ono za što je stvoren.

فَكُلُوا۟ مِمَّا ذُكِرَ ٱسْمُ ٱللَّهِ عَلَيْهِ إِن كُنتُم بِـَٔايَٰتِهِۦ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا۟ مِمَّا ذُكِرَ ٱسْمُ ٱللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا ٱضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا لَّيُضِلُّونَ بِأَهْوَآئِهِم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾

Zato jedite ono pri čijem je klanju spomenuto Allahovo ime, ako vjerujete u Njegove ajete. /118/
A zašto da ne jedete ono pri čijem je klanju spomenuto Allahovo ime kad vam je On objasnio šta vam je zabranio - osim kad ste prisiljeni; mnogi, prema prohtjevima svojim, nemajući za to nikakva dokaza, zavode druge u zabludu. A Gospodar tvoj najbolje zna one koji u ziu prelaze svaku mjeru. /119/

[287] Ovaj je ajet općeg karaktera te njegovo svođenje samo na ljude zahtijeva dodatni dokaz. Ono što se iz njega razumije, a Allah nabolje zna, jeste da se on odnosi na sve ljude i džine, jer i džini spadaju među one koji žive na Zemlji.

Allah, dž.š., dozvoljava Svojim robovima, vjernicima ono što je zaklano u Njegovo ime; iz čega se razumije da im je zabranio sve što je zaklano a pritom se nije spomenulo Allahovo, dž.š., ime. Suprotno nevjernicima Kurejšija, koji su dozvoljavali meso krepanih životinja i meso onih životinja koje su zaklane u ime nekog drugog mimo Allaha. Zatim, Allah, dž.š., podstiče na jedenje mesa koje je zaklano u Njegovo ime te kaže: ***"A zašto da ne jedete ono pri čijem je klanju spomenuto Allahovo ime, kad vam je On objasnio šta vam je zabranio"***, tj. On vam je detaljno objasnio što vam je zabranjeno i to pojasnio ***"...osim kad ste prisiljeni"***, izuzev ako se nađete u nuždi, onda vam se dozvoljava da se poslužite onim što nađete. Zatim Allah, dž.š., objašnjava neznanje mušrika i njihova neispravna mišljenja kojima dozvoljavaju meso krepanih životinja ili onih pri čijem je klanju spomenuto ime nekog drugog mimo Allaha, pa kaže: ***"mnogi, prema prohtjevima svojim, nemajući za to nikakva dokaza, zavode druge u zabludu. A Gospodar tvoj dobro zna one koji u zlu prelaze svaku mjeru"***, tj. On najbolje zna njihovo prekoračivanje u zlu, laži i potvori.

وَذَرُوا۟ ظَٰهِرَ ٱلْإِثْمِ وَبَاطِنَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْسِبُونَ ٱلْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا۟ يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾

Ne griješite ni javno ni tajno! Oni koji griješe sigurno će biti kažnjeni za ono što su zgriješili. /120/

Mudžahid tumačeći riječi: "Ne griješite ni javno ni tajno!", kaže: "Klonite se i javnih i tajnih grijeha." Kao što Allah, dž.š., kaže:
Reci: "Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i potajni..." (7:33) Zato Allah, dž.š., kaže: ***"Oni koji griješe sigurno će biti kažnjeni za ono što su zgriješili"***, tj. bili njihovi grijesi javni ili skriveni, Allah će ih za njih kazniti.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Nuvasa ibn Sem'ana da je rekao: (234) Pitao sam Poslanika, s.a.v.s., o grijehu, pa je rekao: "Grijeh je ono što te tišti u tvojim grudima i ne bi volio da saznaju drugi."

وَلَا تَأْكُلُوا۟ مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ ٱسْمُ ٱللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُۥ لَفِسْقٌ ۗ وَإِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوْلِيَآئِهِمْ لِيُجَٰدِلُوكُمْ ۖ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾

Ne jedite ono pri čijem klanju nije spomenuto Allahovo ime; to je, uistinu, grijeh! A šejtani navode štićenike svoje da se s vama raspravljaju, pa ako biste im se pokorili - i vi biste, sigurno, mnogobošci postali. /121/

Ovaj ajet uzimaju za dokaz oni koji kažu da nije dozvoljeno meso pri čijem klanju nije spomenuto Allahovo ime, iako je onaj koji kolje musliman. Ulema se o ovom pitanju razilazi na tri mišljenja:

Prvo mišljenje zastupaju Malik i Ahmed, koji kažu: "Meso koje je na opisani način zaklano nije dozvoljeno, bilo da se Allahovo ime izostavi zaboravom ili namjerno." To se mišljenje prenosi od Ibn-'Umera, ponekih tabiina, Malika i Ahmeda. Tom mišljenju daje prednost i Ebu-Sevr a prenosi se i od Ebu-Davuda ez - Zahirija. Oni kao dokaz za ovo svoje mišljenje uzimaju ovaj ajet i riječi Allaha, dž.š., u ajetu o lovu: ***"Jedite ono što vam one uhvate i spomenite Allahovo ime pri tome..." (5:4)*** Zatim to potvrđuje u ovom ajetu riječima: ***"to je, uistinu, grijeh!"***, a zamjenica (to) vraća se na jelo, a po nekima na klanje nekom drugom mimo Allaha. Drugi su njihov dokaz hadisi kojima se nareduje izgovaranje bismille prilikom klanja i lova, kao što je hadis 'Adijj ibni Hatima i Ebi-Sa'lebeta u kome stoji: (235) "Ako spomeneš Allahovo ime kada pošalješ svog obučenog psa, onda jedi ono što ti on uhvati" i hadis Rafia ibn Hadidža u kome stoji: "Jedite ono čija je krv puštena i nad njim spomenuto Allahovo ime." Oba ova hadisa prenose El-Buhari i Muslim. Zatim hadis Ibn-Mes'uda: (236) Poslanik, s.a.v.s., rekao je džinima: "Vaša je hrana svaka kost pri kojoj je spomenuto Allahovo ime." Prenosi ga Muslim, a Allah najbolje zna.

Drugo mišljenje zastupa Eš-Šafi'i, koji smatra da bismilla nije uvjet (šart), nego samo poželjna (mustehabb), pa ne mijenja stvar ako se izostavi, bilo iz zaborava ili namjerno. Ovo je mišljenje Šafije, svih njegovih sljedbenika i jedno od mišljenja Ahmeda i Malika. Eš-Šafi'i smatra da se ajet: ***"Ne jedite ono pri čijem klanju nije spomenuto Allahovo ime - to je, uistinu, grijeh!"***, odnosi na ono što je zaklano u ime nekog drugog mimo Allaha.

"...ili što je kao grijeh zakiano u nečije drugo ime, a ne u Allahovo ime". (6:145) Ovo je mišljenje jako. Ovom mišljenju ide u prilog i hadis u kome se prenosi da je Aiša, r.a., rekla: Neki su ljudi rekli: "O Allahov poslaniče, ima ljudi koji su nedavno primili islam a donose nam meso za koje mi nismo sigurni da li su pri njegovom klanju spomenuli Allahovo ime ili nisu?" Poslanik, s.a.v.s., reče im: "Vi proučite bismillu i jedite." Pobornici ovog mišljenja kažu da je bismilla šart (uvjet), Poslanik, s.a.v.s., ne bi im dozvolio da ga jedu izuzev ako ustanove da su je proučili. A Allah najbolje zna.

Treće mišljenje glasi: ako se bismilla izostavi prilikom klanja iz zaborava, ne smeta, a ako se namjerno izostavi - onda to meso nije dozvoljeno jesti. Ovo je mišljenje poznato u malikijskom i hanbelijskom mezhebu i njega zastupa Ebu-Hanife sa svojim učenicima. Ovo se mišljenje, također, i prenosi od Alije, Ibn-'Abbasa i pojedinih tabiina. A imam Ebul-Hasan el-Merginani, u svome djelu El-Hidaje, prenosi

konsenzus uleme (idžma') u tome da je haram meso pri čijem je klanju namjerno izostavljena bismilla.

A imam Dža'fer ibn Džerir, Allah mu se smilovao, kaže: "Onaj ko zabranjuje meso pri čijem se klanju nije proučila bismilla iz zaborava, on je iskoračio iz okvira svih dokaza i uradio suprotno vjerodostojnom hadisu Poslanika, s.a.v.s., o tom pitanju." On misli na hadis koji prenosi Bejheki od Ibn- 'Abbasa, da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (237) "Muslimanu je dosta to što je musliman; ako zaboravi proučiti bismillu prilikom klanja - neka Allaha spomene pri jelu i neka jede." Medutim, mišljenje koje kaže da je ovaj hadis mevkuf na Ibn-'Abbasu (da su to riječi Ibn-'Abbasa) ispravnije je od mišljenja koje ga smatra riječima Poslanika, s.a.v.s. To potvrđuje i sam El-Bejheki i mnogi drugi hafizi hadisa. Ovo mišljenje ime potporu i u hadisu koji se prenosi preko više lanaca prenosilaca kod Ibni Madžeta, a od Ibn- 'Abbasa, Ebu-Hurejrea, Ebu-Zerra, 'Ukbe ibn 'Amira i Abdullaha ibn'Amra, da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (238) "Allah, dž.š., oprostio je mome ummetu grešku, zaborav i ono na što budu prisiljeni."

Ovo sam pitanje posebno izdvojio i spomenuo mišljenja imama, njihov način prilaska njemu, dokaze, načine dokazivanja, oprečnosti i kontradiktornosti, a Allah najbolje zna.

Ibn-Džerir kaže: "Ulema se razišla o pitanju ovog ajeta, da li je derogirano nešto od propisa koje on u sebi sadrži ili ne? Jedni smatraju da ništa od tih propisa nije derogirano i da ovaj ajet spada u muhkem (jasne) ajete po svome značenju. Ovo tvrde Mudžahid i većina uleme." A prenosi se da su 'Ikrime i Hasan el-Basri rekli: Allah, dž.š., rekao je: ***"Zato jedite ono pri čijem je klanju spomenuto Allahovo ime, ako vjerujete u Njegove ajete."*** ***"Ne jedite ono pri čijem klanju nije spomenuto Allahovo ime; to je, uistinu, grijeh!"***, a zatim je derogirao i izuzeo iz toga kazavši: ***"...i dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga i vaša jela su njima dozvoljena." (5:5)*** Isto to prenosi se i od Ibn-Mekhula. A zatim je Ibn-Džerir rekao: "Ali, tačno je da ne postoji kontradiktornost između dozvole hrane kitabija i zabrane onoga pri čijem se klanju nije spomenulo Allahovo ime."

Ovo je, svakako, ispravno, a onaj između selefa ko je upotrijebio riječ nesh (derogacija) za ovaj ajet, mislio je na (tahsis) specificiranje. A Allah najbolje zna.

"A šejtani navode štićenike svoje da se s vama raspravljaju." Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Zemila da je rekao: Ja sam sjedio kod Ibn-'Abbasa kada mu dođe neki čovjek i reče: "O Ibn-'Abbas, Ibn-Ishak tvrdi da mu je noćas sišla objava!" Ibn-'Abbas mu odgovori: "Istinu je rekao." Ja sam to primio sa odbojnošću i rekao (sam sebi): Ibn-'Abbas kaže da je to istina? Ibn-'Abbas tada reče: "Postoje dvije vrste objave: objava Allaha i objava šejtana. Allah objavljuje Muhammedu, s.a.v.s., a šejtan objavljuje svojim prijateljima." Zatim je proučio: ***"A šejtani navode štićenike svoje..."***

A Et-Taberani prenosi da je Ibn-'Abbas rekao: Kada je objavljen ajet: ***"Ne jedite ono pri čijem klanju nije spomenuto Allahovo ime"***, Perzijanci su poslali grupu ljudi na polemiku sa Muhammedom, s.a.v.s., i rekli im da mu kažu: "Ono što ti zakolješ nožem, svojom rukom - tvrdiš da je halal; a što Allah, dž.š., zakolje, samo umre - haram?" Pa je Allah, dž.š., objavio ovaj ajet: ***"A šejtani navode štićenike svoje da se s vama raspravljaju, pa ako biste im se pokorili, i vi biste, sigurno, mnogobošci postali"***, tj. zaista, šejtani od Perzijanaca navode svoje prijatelje među Kurejševićima.

Ebu-Davud prenosi da je Ibn-'Abbas rekao tumačeći ajet: ***"A šejtani navode štićenike svoje..."*** da kažu: "Ono što Allah zakolje nemojte jesti, a ono što vi zakoljete jedite" pa je Allah, dž.š., objavio: "Ne jedite ono pri čijem klanju nije spomenuto Allahovo ime." Isti hadis prenose i Ibn-Madže i Ibn Ebi-Hatim od 'Amra ibn Abdullaha, a on od Veki'a, a on od Israila, i ovaj sened je sahih.

"...pa ako biste im se pokorili, i vi biste, sigurno, mnogobošci postali", tj. zato što ste se udaljili od propisa koji vam je Allah, dž.š., propisao i Njegove naredbe, a prihvatili riječi nekog drugog, pa ste time dali prednost nekom drugom nad Allahom, a to je širk. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje..." (9:31) A Et-Tirmizi u komentaru ovog ajeta prenosi od 'Adijj ibn Hatima da je rekao: (239) O Allahov Poslaniče, oni ih nisu obožavali! Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "Naprotiv, oni su njima dozvoljavali zabranjeno, a zabranjivali dozvoljeno i oni su to od njih prihvatali. To je njihovo obožavanje."

أَوَمَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَٰهُ
وَجَعَلْنَا لَهُۥ نُورًا يَمْشِى بِهِۦ فِى ٱلنَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُۥ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ
مِّنْهَا ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَٰفِرِينَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾

Zar je onaj koji je bio u zabludi, a koga smo Mi oživili i dali mu svjetlo pomoću kojeg se među ljudima kreće, kao onaj koji je u tminama iz kojih ne iziazi? A nevjernicima se čini ljepim to što oni rade. /122/

Ovo je primjer koji Allah, dž.š., navodi za vjernika koji je bio mrtav, tj. u zabludi, propao i u zabuni, pa ga je Allah, dž.š., oživio, tj. oživio njegovo srce imanom i uputio ga na pravi put i na njemu učvrstio i učinio ga sljedbenicima Svojih poslanika: ***"...i dali mu svjetlo pomoću kojeg se među ljudima kreće"***, tj. on se njime orijentiše u svom ponašanju i vladanju, a svjetlo je Kur'an ili islam, i obadvoje je ispravno. ***"kao onaj koji je u tminama"***, tj. u neznanju i raznim zabludama ***"Iz kojih ne iziazi?"***,

tj. nikako ne pronalazi izlaz i rješenje situacije u kojoj se nalazi. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Allah je zaštitnik onih koji vjeruju i On ih izvodi iz tmina na svjetlo, a onima koji ne vjeruju - zaštitnici su šeftani i oni ih odvode sa svjetla u tmine; oni će u njemu vječno ostati." (2:257) Ovaj primjer vezuje se za uporedbu svjetla sa tmine riječima koje se nalaze na početku ove sure: *"...i tmine i svjetlo dao..."*, a ovim se ajetom ne cilja na nekog određenog između vjernika i munafika, kao što je to neko rekao, nego je on općeg karaktera i u njega ulazi svaki vjernik i svaki munafik.

"A nevjernicima se čini ljepšim to što oni rade", tj. Mi smo im uljepšali njihovu zabludu, Allahovom, dž.š., odredbom i Njegovom savršenom mudrošću, uzvišen je On i nema drugog boga osim Njega, i On nema druga.[288]

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا فِي
كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَٰبِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا۟ فِيهَا ۖ وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنفُسِهِمْ
وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا جَآءَتْهُمْ ءَايَةٌ قَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ
مَآ أُوتِىَ رُسُلُ ٱللَّهِ ۘ ٱللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُۥ ۗ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ
أَجْرَمُوا۟ صَغَارٌ عِندَ ٱللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

Isto tako Mi učinimo da u svakom gradu velikaši postanu grješnici i da u njemu zamke postavljaju, ali oni sami sebi zamke postavljaju, a da i ne primjećuju. /123/
A kada njima dokaz dolazi, oni govore: "Mi nećemo vjerovati sve dok se i nama ne da nešto slično onome što je Allahovim poslanicima dato." A Allah najbolje zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje. One koji griješe sigurno će stići od Allaha ponižnje i patnja velika zato što spletkare. /124/

Allah, dž.š., kaže: Kao što smo, o Muhammede, u Meki učinili da neki ljudi pozivaju u nevjerstvo i da se tebi suprotstavljaju i protiv tebe bore, isto tako su i poslanici prije tebe bili iskušavani sličnim ljudima. Ali, završetak je uvijek bio u korist Njegovih poslanika. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Kad hoćemo jedan grad uništiti, onima koji su u njemu na raskoš navikli prepustimo da se razvratu odaju..." (17:16) "velikaši postanu grješnici i da u njemu zamke postavljaju." Ibn Ebi-Hatim veli da je Ibn-'Abbas rekao: "Tj. Mi prepustimo pokvarenjacima njihovim pa se oni griješenju odaju, pa kada to oni urade, Mi ih uništimo žestokom kaznom." [289]

"ali oni sami sebi zamke postavljaju, a da i ne primjećuju", tj. posljedice njihovog spletkarenja i zavođenja onih koje su zaveli vraćaju se na same njih, kao što Allah, dž.š., kaže:

"...da bi na Sudnjem danu nosili čitavo breme svoje i dio bremena onih koje su, a da nisu bili svjesni, u zabludu odveli. A grozno je to što će oni nositi." (16:25) "A kada njima dokaz dolazi, oni govore: Mi nećemo vjerovati sve dok se i nama ne da nešto slično onome što je Allahovim poslanicima dano", tj. kada im dođe znak i nepobitan dokaz, oni kažu: ***"Mi nećemo vjerovati sve dok se i nama ne da nešto slično onome što je Allahovim poslanicima dano"***, tj. poslanstvo od Allaha kao što se ono podaruje poslanicima. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Oni koji ne vjeruju da će pred Nas stati - govore: "Zašto nam se ne pošalju meleki ili zašto Gospodara svoga ne vidimo?" (25:21) "A Allah najbolje zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje", tj. gdje će ga postaviti i ko ga je, od Njegovih stvorenja, dostojan. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"I još kažu: 'Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!' Zar oni da raspolažu miliošću Gospodara tvoga?" (43:31-32) Oni su se pitali zašto ovaj Kur'an nije objavljen jednom od uglednih velikana, po njihovom rezonovanju, iz Meke ili Taifa. To zbog toga što su oni Poslanika, s.a.v.s., smatrali nedostojnim, iz mržnje, zavisti, upornosti u grijehu i oholosti. Sve to uz njihovo priznanje njegovog dostojanstva i časti, čistog porijekla i čednosti njegove porodice, i korektnog odgoja i uzrasta. Do te mjere da su ga oni prozvali "povjerljivim" (el-emin) prije nego što mu je objava sišla. To je priznao i tadašnji vođa nevjernika, Ebu-Sufjan, kada ga je Herakle - car Rimljana upitao: "A kakvog je on porijekla među vama?" On odgovori: "On je uglednog porijekla među nama." Herakle upita: "Jeste li ga optuživali za laž prije nego što je rekao to što govori?" On odgovori: "Ne..." (hadis) A imam Ahmed prenosi od Vasile ibn El- Eska'a, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (240) "Allah, dž.š., odabrao je, između sinova Ismailovih, Benu-Kinane, a od Beni-Kinaneta je odabrao Kurejševiće, a od Kurejševića je odabrao Beni-Hašim, a mene je odabrao među Beni- Hašimom." A Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebu El-Husejna da je rekao: Neki je čovjek

[288] Allah, dž.š., to je njima uljepšao shodno onome što su oni sami odabrali od zablude. Kao što Allah, dž.š., kaže:
"...i kad oni skrenuše ustranu, Allah učini da i srca njihova ustranu skrenu..." (61:5)

[289] Allah, dž.š., naredio im je da Mu budu pokorni pa su oni uradili suprotno Njegovom naređenju i grijehe počinili, pa im je Allah, dž.š., zbog toga otvorio nova vrata grijeha i spletkarenja tako što su počeli druge u zabludu pozivati ukrašenim riječima i djelima. Ali, u stvari, oni spletkare samo protiv sebe, jer se oni tim svojim činom izlažu propasti od velike kazne koja će im biti poslana na ovom svijetu, a na budućem će svijetu biti bačeni u još žešću kaznu zbog svog spletkarenja i zavođenja ljudi.

ugledao Ibn-'Abbasa kako ulazi na vrata džamije, pa kada ga je Ibn-'Abbas pogledao, on se uplašio [290] i upitao: "Ko je ovo?" "Ibn-'Abbas, amidžić Poslanika, s.a.v.s.!" - odgovoriše mu. On im tada reče: "A Allah najbolje zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje."

"One koji griješe sigurno će stići od Allaha poniženje i patnja velika." Ovo je velika prijetnja Allaha, dž.š., onome ko ne bude slijedio poslanike, a.s., i njima se pokoravao u onome sa čim su došli. Toga će na Sudnjem danu stići od Allaha vječno poniženje. To je kazna adekvatna grijehu koji se počinio. Isto kao što su se oni na dunjaluku oholili tako će im Allah, dž.š., na Sudnjem danu podariti vječito poniženje. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Oni koji iz oholosti neće da Mi ibadet čine - ući će, sigurno, u Džehennem ponižen!" (40:60), tj. niski, bijedni i bezvrijedni. ***"...i patnja velika zato što spletkare."*** Spletkarenje najčešće biva skriveno ili sa dodvoravanjem prilikom smjeranja spletke i prevare, zato će oni biti kažnjeni žestokom kaznom od Allaha, dž.š., na Sudnjem danu, što odgovara težini njihovog grijeha. Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"...onoga dana kada tajne budu otkrivene ..."*** (86:9), tj. kada se pokažu tajne i u savjesti skrivene stvari. El-Buhari i Muslim prenose da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (241) "Svaki će varalica, na Sudnjem danu, biti obilježen zastavicom pored njegove stražnjice, a glasnik će govoriti: Ovo je varanje tog i tog (poimenice)." Ovim se hoće kazati da će, pošto spletkarenje biva tajno, daleko od znanja ljudi, ono na Sudnjem danu postati javnim, vidnim znakom koji će otvoreno ukazivati na djelo svoga počinioca.

فَمَن

يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهۡدِيَهُۥ يَشۡرَحۡ صَدۡرَهُۥ لِلۡإِسۡلَٰمِۖ وَمَن يُرِدۡ أَن يُضِلَّهُۥ يَجۡعَلۡ صَدۡرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجٗا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي ٱلسَّمَآءِۚ كَذَٰلِكَ يَجۡعَلُ ٱللَّهُ ٱلرِّجۡسَ عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ ١٢٥

Onome koga Allah želi uputiti - On srce njegovo prema islamu raspoloži, a onome koga želi u zabludi ostaviti - On srce njegovo stegne i umornim učini, kao kad čini napor da na nebo uzleti. Eto, tako Allah one koji ne vjeruju bez podrške ostavi. /125/

Allah, dž.š., kaže: ***"Onome koga Allah želi uputiti - On srce njegovo prema islamu raspoloži"***, tj. On ga okrene prema islamu, u tome ga podrži i to mu olakša.[291] Zbog toga su ovi znakovi navještaji dobra. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Zar je isti onaj čije je srce Allah učinio sklono islamu, pa on slijedi svjetlo Gospodara tvoga?..." (39:22)

"...ali Allah je nekima od vas pravo vjerovanje omilio i u srcima vašim ga ljepim prikazao, a nezahvalnost i raskalašnost i neposlušnost vam omrznuo. Takvi su na pravom putu." (49:7) Ibn-'Abbas, r.a., tumačeći ovaj ajet: ***"Onome koga Allah želi uputiti - On srce njegovo prema islamu raspoloži"***, kaže: "Allah, dž.š., njegovo srce širi i čini spremnim za prihvat tevhida i imana u Njega." Isto su ovo rekli Ebu-Malik i drugi, i to se očito vidi iz ovog ajeta. Ibn-Džerir prenosi od Ibn-Mes'uda da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (242) "Koga Allah hoće uputiti, njegovo srce oraspoloži za islam." "Ima li za to kakav znak, o Allahov Poslaniče?" - rekoše ashabi. "Izbjegavanje ovog varljivog svijeta, a žudnja za vječnim boravištem, i pripremanje za smrt prije nego što dođe" - reče on. Ovaj hadis ima više rivajeta, od kojih su neki spojenih seneda, a neki ne, ali oni jedni druge jačaju. A Allah najbolje zna.

"...a onome koga želi u zabludi ostaviti - On srce njegovo stegne i umornim učini". Es-Suddi kaže: "To je srce u kojem nema nimalo mjesta za uputu i do kojeg ne može ništa od imana koji bi mu vrijedio doprijeti niti stići." ***"...kao kad čini napor da na nebo uzleti"***, tj. ne nalazi drugog

---

[290] Tj. uplašio se je od njegove autoritativne pojave.

[291] Nema sumnje da niko nije u stanju spriječiti ono što Allah želi. Ono što On ne želi sigurno neće biti, a ono što On želi sigurno biva. Nijedan pokret niti mirovanje ne može se desiti bez Njegove volje. Jer bi, u protivnom, značilo da postoji neko ko nadvladava Allahovu volju. A Allah, dž.š., daleko je iznad toga da u svemiru postoji neko drugi mimo Njega, čija bi volja nadvladala Njegovu. Onaj ko povjeruje - povjerovao je Allahovom, dž.š., voljom; a ko nevjernik postane, nevjernik je postao Njegovom voljom. Međutim, iz ovoga se ne bi trebalo razumjeti da ta volja primorava nekoga na dobro ili loše djelo, i da čovjek nema nikakvu volju.Te da se, ukoliko uradi kakvo dobro, da je to zbog toga što je na to bio primoran, kao i kakvo loše... Ne, i hiljadu puta ne... Jer, Allahova, dž.š., volja je nešto drugo, različito od Njegovih naređenja. Allah, dž.š., nešto želi, ali ne naređuje. @eh, jer se ništa ne može desiti bez Njegove želje, ali ne naređuje, jer On ne naređuje loša djela i nije zadovoljan nevjerstvom Svojih robova. Allah, dž.š., naredio je određene naredbe i zabranio određene zabrane radi toga da Mu se pokorava, pa ko Mu se bude pokoravao, nagradit će ga Džennetom, a ko Mu bude neposlušan - kaznit će ga Džehennemom. On je šerijatski obaveznom čovjeku podario razum pomoću kojeg razlikuje dobro od zla, pa ako uradi dobro, uradio ga je zbog toga što je to htio, jer da on to nije uradio po svom izboru, ne bi zaslužio Džennet. A ako uradi loše, uradio ga je zbog toga što je to on htio, jer da on to nije uradio po svom izboru, ne bi zaslužio Džehennem. Dakle, ako bi on bio prisiljen na djela koja čini, ne bi zaslužio ni Džennet ni Džehennem. Allah, dž.š., šerijatski je obaveznog (mukellef) čovjeka, da bi zaslužio nagradu ili kaznu, učinio slobodnim u izboru onoga čime ga je zadužio i u svemu što čini, bilo to dobro ili zlo. Međutim, sve je to u okviru Allahove, dž.š., volje, jer Allah, dž.š., može zabraniti čovjeku da čini dobro, kao što mu može zabraniti da čini zlo, ali -pošto se Allahovo, dž.š., obećanje za uvođenje u Džennet onoga ko bude dobro radio, i prijetnja za uvođenje u Džehennem onoga ko bude radio loše, već desila - Allahova mudrost zahtijeva da čovjek ima slobodnu volju, a ne da bude prisiljen. Jer, ako je slobodan u izboru i bude radio dobro, zaslužuje Džennet, a ako bude radio loše, zaslužuje Džehennem svojim radom i izborom. A ako bi bio prinuđen na to, kako bi onda zaslužio nagradu ili kaznu? Allah, dž.š., dao je ljudima mogućnost slobodnog biranja, kako oni ne bi imali dokaz protiv Njega u onome što čine od dobra ili zla. Sve to u okviru teklifa (šerijatskih obaveza) koji je uvjetovan razumom i punoljetnošću, jer se obaveze temelje na razumu, a ono što razum nije u stanju shvatiti irazumjeti i što izlazi iz okvira teklifa, u tome čovjek nema slobodnog izbora, nego je podvrgnut određenim zakonitostima. A Allah upućuje onoga koga hoće.

izlaza nego da krene prema gore, zbog prvelike tjeskobe u njegovim grudima.

"Eto, tako Allah one koji ne vjeruju bez podrške ostavi." Kao što Allah, dž.š., tjeskobnim i tegobnim, učini grudi onoga koga želi u zabludu odvesti, isto tako učini da šejtan zavlada njime i onima koji su kao i on odbili iman u Allaha i Njegovog Poslanika i da ih zavede i odvrati od Allahovog puta.[292]

وَهَٰذَا صِرَٰطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا ۗ قَدْ فَصَّلْنَا
ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ * لَهُمْ دَارُ ٱلسَّلَٰمِ عِندَ رَبِّهِمْ ۖ وَهُوَ وَلِيُّهُم
بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾

Ovo je pravi put Gospodara tvoga. A Mi objašnjavamo dokaze ljudima koji pouku primaju. /126/
Njih čeka Kuća blagostanja u Gospodara njihova; On će biti zaštitnik njihov zbog onoga što su činili. /127/

Allah, dž.š., nakon što je spomenuo one koji su zalutali od Njegovog puta, upozorava na vrijednost upute i istinske vjere koju je objavio Poslaniku: ***"Ovo je pravi put Gospodara tvoga"***, tj. ovo je vjera koju smo ti, o Muhammede, propisali i Kur'an objavili, a on je Allahov pravi put i Njegovo čvrsto uže i on je pun mudrih savjeta. ***"A Mi objašnjavamo dokaze ljudima koji pouku primaju"***, tj. onima koji imaju razum koji shvaća ono što Allah i Njegov Poslanik kazuju. ***"Njih čeka Kuća blagostanja"***, tj. Džennet, ***"u Gospodara njihova"***, tj. na Sudnjem danu. A Allah, dž.š., opisuje Džennet kućom (selama) mira i blagostanja zbog toga što su njegovi stanovnici još prije ispravno slijedili pravi put i ugledali se na poslanike i njihov način života. Pa, kao što su ostali spašeni (salimi) od stranputice, isto tako će ući u kuću selama (spasa). ***"On će biti zaštitnik njihov"***, tj. njihov zaštitnik, pomagač i bodritelj, ***"zbog onoga što su činili"***, tj. kao nagrada za njihova dobra djela koja su činili. On će ih prihvatiti i Džennetom nagraditi iz Svoje neizmjerne darežljivosti i dobrote.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ قَدِ ٱسْتَكْثَرْتُم
مِّنَ ٱلْإِنسِ ۖ وَقَالَ أَوْلِيَآؤُهُم مِّنَ ٱلْإِنسِ رَبَّنَا ٱسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ
وَبَلَغْنَآ أَجَلَنَا ٱلَّذِىٓ أَجَّلْتَ لَنَا ۚ قَالَ ٱلنَّارُ مَثْوَىٰكُمْ خَٰلِدِينَ فِيهَآ إِلَّا مَا
شَآءَ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾

A na Dan kada On sve sakupi: "O skupe šejtanski, vi ste mnoge ljude zaveli!" - Gospodaru naš - reći će ljudi, štićenici njihovi - mi smo jedni drugima bili od koristi i stigli smo do roka našeg koji si nam odredio Ti! - Vatra će biti prebivalište vaše- reći će On - u njoj ćete vječno ostati, osim ako Allah drukčije ne odredi." - Gospodar tvoj je zaista mudar i sveznajući. /128/

Sjeti se o Muhammede, onoga što Mi govorimo o njima i opomeni ih time ***"na Dan kada On sve sakupi,"*** tj. sve džine i njihove saveznike među ljudima koji su njih obožavali na dunjaluku, od njih zaštitu tražili, njima se pokoravali i jedni drugima ukrašene riječi došaptavali. ***"O skupe šejtanski, vi ste mnoge ljude zaveli."*** Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"O sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio: Ne klanjajte se šejtanu, on vam je neprijatelj otvoreni, već se klanjajte Meni; to je put pravi. On je mnoge od vas u zabludu odveo, kako niste pameti imali?" (36:60-62)***

Ibn-Džurejdž komentarišući ovaj ajet kaže: U džahilijetsko doba čovjek bi došao do određene doline i rekao: "Utječem se prvaku ove doline"; to je njihova korist jednih drugima, tj. korist džina ljudima, o kojoj govore Allahove, dž.š., riječi: ***"Gospodaru naš"***, reći će ljudi, štićenici njihovi, ***"mi smo jedni drugima bili od koristi i stigli smo do roka našeg koji si nam odredio Ti!"*** A El-Hasan veli: Njihova korist jednih drugima nije bila ništa drugo osim što su džini naređivali a ljudi izvršavali. A korist džinima od ljudi bila je ta što su oni, kako se prenosi, nakon što bi ih ljudi veličali tražeći pomoć od njih, osjetili veličinu i govorili: "Zagospodarili smo i džinima i ljudima." ***"stigli smo do roka našeg koji si nam odredio Ti!"*** Es-Suddi kaže da se ovdje misli na smrt. ***"Vatra će biti prebivalište vaše", reći će On***, tj. vaša kuća i mjesto vašeg boravka i boravka njihova i vaših prijatelja. ***"...u njoj ćete vječno ostati, osim ako Allah drukčije ne odredi"***. (O ovom su izuzimanju izrečena mnoga mišljenja a najispravnije je mišljenje koje prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa i El-Hasana da se ovo izuzimanje odnosi na grješnike među iskrenim vjernicima koje će Allah izvesti iz Džehennema šefa'atom (zagovorništvom) onih kojima će šefa'at biti dozvoljen od meleka, poslanika i vjernika. Oni će se zauzimati za muslimane koje su počinili velike grijehe, pa će tada doći do izražaja milost Najmilostivijeg, koja će iz

[292] Na osnovu ovoga, značenje ovog časnog ajeta bilo bi da onome koji iskreno želi spoznati suštinu islama Allah, dž.š., pomogne u tome, tako što mu želi uputu, a zatim mu njegove grudi učini spremnim za prihvatanje islama, te on povjeruje. A one koji se odbiju tome odazvati, Allah, dž.š., odvrati od upute i njihove grudi učini tjeskobnim, pa ne prihvataju poziv. Sve to u vidu kazne za to što ne prihvataju poziv, te učini da njima zavlada šejtan svojim nečistim mislima i djelima i da ih zavede i odvrati od Allahovog puta.

Džehennema izvesti i onoga koji nikada dobra nije počinio, nego je jedanput izgovorio "La ilahe illallah", kao što se to prenosi u mnogim vjerodostojnim hadisima od Enesa, Džabira, Ebu- Seida, Ebu-Hurejrea i drugih ashaba. Nakon toga u Vatri će ostati samo oni koji su zaslužili da u njoj vječno ostanu i koji nikada iz nje neće izaći. Ovo mišljenje zastupa veliki broj prijašnje i današnje uleme.[293] ***"Gospodar tvoj je, zaista, mudar i sveznajući."*** Ibn-Abbas kaže: "Zaista je ovaj ajet dovoljan dokaz da niko nema pravo da pored Allaha sudi Njegovim stvorenjima i tvrdi za nekoga da će u Džennet ili Vatru.

وَكَذَٰلِكَ نُوَلِّي بَعْضَ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾

Tako isto Mi prepuštamo vlast jednim silnicima nad drugima zbog onoga što su zaradili. /129/

Hafiz Ibn-Asakir prenosi od Ibn-Mesuda hadis Poslanika, s.a.v.s., u kome stoji: (243) "Ko pomogne silnika Allah će učiniti da on njime zavlada." Ovaj hadis je garib. A Seid prenosi od Katade da je, tumačeći ovaj ajet, rekao: "Allah, dž.š., daje da se ljudi međusobno druže shodno njihovim djelima, pa je vjernik prijatelj vjerniku gdje god se našao, a nevjernik prijatelj nevjerniku gdje god se našao. Iman nije pusta želja i gizdanje." Ovaj je komentar odabrao i Ibn-Džerir. A neko od pjesnika je rekao:

"Nema nijedne ruke a da Allahova nije iznad nje ... i nema nijednog silnika a da neće biti iskušan većim silnikom od njega."

Značenje ovog časnog ajeta bi, dakle, bilo: Kao što smo učinili da ta propala skupina za svoje prijatelje uzme džine koji su ih u zabludu odveli, isto tako ćemo učiniti i sa nasilnicima te ćemo jedne drugima pokoriti, jedne drugima uništiti i jednim pomoću drugih osvetiti se, zbog nepravde i nasilja kojeg su činili.

يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِى وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا ۚ قَالُوا۟ شَهِدْنَا عَلَىٰٓ أَنفُسِنَا ۖ وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَٰفِرِينَ ﴿١٣٠﴾

O skupe džinski i ljudski, zar vam iz redova vaših nisu dolazili poslanici koji su vam ajete Moje kazivali i upozoravali vas da ćete ovaj vaš dan dočekati? Oni će reći: "Mi to priznajemo na svoju štetu." Njih je život na Zemlji bio obmanuo i oni će sami protiv sebe posvjedočiti da su bili nevjernici. /130/

Ovo je, također, jedan vid ukora kojim će Allah, dž.š., na Sudnjem danu ukoriti nevjernike među ljudima i džinima, tako što će ih upitati, a On to najbolje zna, da li su im poslanici dostavili Njegovu poruku: ***"O skupe džinski i ljudski, zar vam iz redova vaših poslanici nisu dolazili"***, tj. iz redova vaših općenito, jer su poslanici bili samo ljudi, a ne i džini. Ovo kažu Mudžahid i drugi imami ranijih i današnjih generacija. A Ibn-Abbas kaže: "Poslanici (rusul) jesu od ljudi, a među džinima su opominjači (nuzur)." Ibn-Džerir prenosi od Dahhaka ibn Muzahima da je on tvrdio da i među džinima postoje poslanici, a dokaz za to navodi ovaj časni ajet, što je diskutabilno, jer ovaj ajet to ne potvrđuje direktno nego samo indirektno. Allah, dž.š., kaže: ***"O skupe džinski i ljudski, zar vam iz redova vaših nisu dolazili poslanici koji su vam ajete Moje kazivali i upozoravali vas da ćete ovaj vaš dan dočekati?" Oni će reći: "Mi to priznajemo na svoju štetu"***, tj. mi priznajemo da su nam poslanici dostavili Tvoje poruke i da su nas upozorili na susret sa Tobom, i da će ovaj dan zasigurno doći. ***"Njih je život na Zemlji bio obmanuo"***, tj. oni su se odali dunjalučkom životu i upropastili zbog toga što su poslanike lažnim smatrali i suprotstavljali se njihovim nadnaravnim djelima (mudžizama). Sve su to oni činili zbog toga što su bili obmanuti nakićenošću i ukrasima Ovoga svijeta i odati njegovim strastima. ***"oni će sami protiv sebe posvjedočiti"*** na Sudnjem danu ***"da su bili nevjernici"*** na dunjaluku, tj. nisu vjerovali u ono sa čime su im dolazili poslanici, a.s.

ذَٰلِكَ أَن لَّمْ يَكُن رَّبُّكَ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَٰفِلُونَ ﴿١٣١﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾

Tako je, jer Gospodar tvoj nije uništavao sela i gradove zbog zuluma njihova - bez prethodne opomene njihovim stanovnicima. /131/
Svima će pripasti nagrada ili kazna, već prema tome kako su postupali, a Gospodar tvoj nije nemaran prema onom što su radili. /132/

Allah, dž.š., kaže: ***"Tako je, jer Gospodar tvoj nije uništavao sela i gradove zbog zuluma njihova - bez prethodne opomene njihovim stanovnicima"***, tj. Mi ljudima i džinima nismo ostavili mogućnost opravdanja tako što smo im slali poslanike i knjige, kako ne bi niko odgovarao za zulum koji je počinio prije nego što mu je došla opomena. Mi smo tako svaki narod opomenuli i nikog nismo kaznili prije nego što im pošaljemo poslanike. Kao što Allah, dž.š., kaže:

[293] Ovaj tekst koji sam stavio u zagradu prenesen je iz komentara sure Hud, ajet broj (107), u kome stoji: ".. dok je nebesa i Zemlje, u njemu će ostati, osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi. Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi." Komentator, r.a., na ovom je mjestu rekao: "Ovo će biti detaljnije pojašnjeno u Suri Hud, kada bude riječi o "...u njoj će vječno ostati..." Ja sam želio olakšati čitaocu pa sam taj tekst prenio ovdje umjesto da ga ostavim da on sam traži komentar sure Hud.

"...a nije bilo naroda kome nije došao onaj koji ga je opominjao". (35:24) Mnogo je ajeta koji govore o ovoj temi.

"Tako je, jer Gospodar tvoj nije uništavao sela i gradove zbog zuluma njihova" zbog širka i slično, ***"bez prethodne opomene njihovim stanovnicima"***, tj. Allah, dž.š., neće ih kazniti prije nego što im pošalje poslanika koji će ih opomenuti i upozoriti na Allahove dokaze protiv njih te na Allahovu kaznu na Dan ponovnog proživljenja. On ih neće kazniti iznenada, kako ne bi rekli: *"Nama nije došao niko ko bi nas upozorio i opomenuo." "Svima će pripasti nagrada ili kazna, već prema tome kako su postupali"*, tj. svako ko bude radio dobra djela ili grijehe činio imat će određenu deredžu i stepen koji odgovara njegovim djelima. Dakle, Allah će ga nagraditi - kazniti za djela njegova, bila ona dobra ili loša. Ovo su riječi Ibn-Džerira.

Smatram da se riječi Allaha, dž.š.: ***"Svima će pripasti nagrada ili kazna, već prema tome kako su postupali"***, odnose na nevjernike između džina i ljudi. Tj. svakom od njih pripada mjesto u Vatri koje je zaslužio. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Za sve će biti dvostruka!", reći će On. (7:38)
"a Gospodar tvoj nije nemaran prema onom što su radili". Ibn-Džerir kaže: "Sve su to njihova djela i Allah, dž.š., bilježi ih kako bi ih nagradio - kaznio kako već pripada njima kada budu ponovo proživljeni i sa Njime se sreli."

وَرَبُّكَ
ٱلْغَنِيُّ ذُو ٱلرَّحْمَةِ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنۢ بَعْدِكُم مَّا يَشَآءُ كَمَآ
أَنشَأَكُم مِّن ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ءَاخَرِينَ ﴿١٣٣﴾ إِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَءَاتٍ وَمَآ أَنتُم
بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن
تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿١٣٥﴾

Gospodar tvoj je neovisan i milostiv. Ako hoće, uklonit će vas, i poslije vas one koje On hoće dovesti, kao što je od potomstva drugih naroda vas stvorio. /133/
Ono čime vam se prijeti doista će doći i vi nećete stići umaći! /134/
Reci: "O narode moj, čini sve što možeš, činit ću i ja; saznat ćete vi već koga čeka sretan kraj!" Nevjernici sigurno neće uspjeti. /135/

Allah, dž.š., kaže: ***"Gospodar tvoj"***, o Muhammede, ***"neovisan je"*** o svemu što postoji mimo Njega i Njega je potrebno sve što postoji, ***"i milostiv"***, tj. a On je i pored toga milostiv prema njima. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"A Allah je prema ljudima, zaista, vrlo blag i milostiv." (2:143) ***"Ako hoće, vas će ukloniti"***, ukoliko budete postupali suprotno Njegovim naređenjima. ***"I poslije vas one koje On hoće dovesti"***, tj. druge ljude, koji će Mu biti pokorni, ***"kao što je od potomstva drugih naroda vas stvorio"***, tj. kao što je uklonio prijašnje generacije i poslije njih doveo druge, isto je tako On u stanju odvesti vas i dovesti druge. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"...jer Allah je bogat, a vi ste siromašni. A ako glave okrenete, On će vas drugim narodom zamijeniti, koji onda kao što ste vi neće biti." (47:38) ***"Ono čime vam se prijeti doista će doći i vi nećete stići umaći"***, tj. On vas je u stanju ponovo oživiti, iako ste postali prašina, jer Njega ništa ne može spriječiti. Ibn Ebi-Hatim komentarišući ovaj ajet prenosi od Ebi-Seida El-Hudrija, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (244) "O ljudi, ako razum imate, sebe smatrajte mrtvim, jer, tako mi Allaha, stići će vas ono što vam se obećava i vi mu nećete moći umaći." ***"Reci: O narode moj, čini sve što možeš, činit ću i ja; saznat ćete vi."*** Ovo je je žestoka prijetnja i sigurno upozorenje kojim se hoće reći: "Nastavite vi po svome ukoliko smatrate da ste na pravom putu, a i ja ću nastaviti svojim putem i pravcem." ***"saznat ćete vi već koga čeka sretan kraj!" "Nevjernici sigurno neće uspjeti"***, tj. da li će on pripasti meni ili vama. Allah, dž.š., izvršio je obećanje koje je dao Svom Poslaniku, s.a.v.s., te je učinio da zavlada velikim prostranstvom i omogućio mu da donese presudu koju hoće nad svojim neprijateljima. Učinio je da zavlada Mekom i da se njegova vlast učvrsti na ostalim dijelovima Arabijskog poluotoka, u Jemenu i Bahreinu. Sve to za njegovog života. A nakon njegove smrti osvojena su mnoga druga područja za vrijeme njegovih halifa, r.a. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Allah je zapisao: 'Ja i poslanici Moji sigurno ćemo pobijediti!' Allah je, zaista, moćan i silan." (58:21)

"Mi smo u Zeburu, poslije Tevrata, napisali da će Zemlju Moji čestiti robovi naslijediti." (21:105) ***"Allah obećava da će one među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili sigurno namjesnicima na Zemlji postaviti, kao što je postavio namjesnicima one prije njih, i da će im zacijelo vjeru njihovu učvrstiti, onu koju im On želi, i da će im sigurno strah sigurnošću zamijeniti; oni će samo Meni ibadet činiti, i neće druge Meni ravnim smatrati..." (24:55)*** Allah, dž.š., Gospodar svih svjetova to je uradio sa ovim ummetom Muhammeda, s.a.v.s., i Njemu pripada zasluga na početku i na kraju, javno i tajno.[294]

[294] Ovo se može kazati za muslimane kada su bili svi jedna država koja vlada po Allahovim zakonima, i kada su njeni vladari nastojali u svakom zakonu koji propisuju zadovoljiti Allaha, dž.š., javno i tajno. Međutim, kada su oni izmijenili svoje zakone i sisteme i prihvatili zakone navjernika umjesto Allahovih zakona, Allah je odstranio strahopoštovanje koje su u srcima imali neprijatelji prema njima, te su se oni osilili protiv njih i pokorili njihove države, te su muslimani postali poniženi, bez svoje države. Zato, ako muslimani žele povratiti snagu i ugled koje su prije imali, oni se moraju vratiti Allahu da im njihov strah zamijeni sigurnošću.

وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ
مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَٰذَا لِشُرَكَائِنَا
فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ
شُرَكَائِهِمْ ۗ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾

Oni određuju za Allaha dio ljetine i dio stoke, koju je On stvorio, pa govore: "Ovo je za Allaha" - tvrde oni – "a ovo za božanstva naša!" Međutim, ono što je namijenjeno božanstvima njihovim ne stiže Allahu, dok ono što je određeno za Allaha stiže božanstvima njihovim. Kako ružno oni sude. /136/

Ovo je kritika od Allaha i ukor mušrika koji su uveli u praksu mnoge novotarije, kufr i širk, i Allahu druge ravnim smatraju i jedan dio od Njegovih stvorenja Njemu određuju iako je On, dž.š., Stvoritelj svih stvorenja. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"Oni određuju za Allaha od onoga što je stvorio."*** Glagol znači stvoriti "od ljetine", tj. usjeva: plodova "i stoke dio", pa govore: ***"Ovo je za Allaha", tvrde oni, "a ovo za božanstva naša!"*** A za Allahove riječi: ***"Međutim, ono što je namijenjeno božanstvima njihovim ne stiže Allahu, dok ono što je određeno za Allaha stiže božanstvima njihovim."*** Alija ibni Ebi-Talha i El-'Avfi prenose od Ibn- Abbasa da je tumačeći ih ukratko rekao: " Mušrici su ono što od usjeva nađu podijelili između Allaha i svojih kipova, pa bi čuvali i dobro pazili dio koji je dodijeljen kipovima, a ako bi nešto od onoga što su odredili za Allaha palo na zemlju, uzeli bi ga i stavili zajedno sa onim što je namijenjeno kipovima. A ako bi ih voda koju su odredili za kipove pretekla i napojila nešto od onoga što su namijenili Allahu, oni bi to odredili kipovima. A ako bi se pomiješali plodovi i usjev koje su odredili za Allaha sa onim koje su odredili za kipove, oni bi sve to stavili na stranu kipova govoreći: Ovo je siromah. A ako bi ih voda koju su odredili za Allaha pretekla i napojila nešto od onoga što su odredili za kipove ostavili bi to kipovima. Isto tako su oni zabranjivali korištenje bilo čime od pojedinih životinja i to darovali svojim kipovima, kao što je kamila koja je pet puta donijela mlade na svijet i zadnje joj bilo muško (behira), kamila za koju se njen vlasnik zavjetovao da će, ukoliko se vrati sa puta, učinit je slobodnom (saiba); (vasila) ako bi im ovca ojanjila žensko janje, oni bi ga uzimali sebi, a ako bi ojanjila muško, žrtvovali bi ga kumirima; ako bi ojanjila oboje, onda ne bi žrtvovali muško; ako bi mužjak kamile stekao deset potomaka, ne bi ga više jahali i tovarili, ostavili bi ga slobodno da pase (hām). Sve su to oni činili tvrdeći da to rade tražeći zadovoljstvo Allaha." Zato Allah, dž.š., kaže: ***"Oni određuju za Allaha dio ljetine i dio stoke..." "Kako ružno oni sude"***, tj. oni ružno i nepravedno vrše podjelu, jer su pri samom početku podjele pogriješili, jer je Allah, dž.š., Gospodar i Tvorac svega i On sve posjeduje. A zatim - nakon što su načinili tu podjelu, koja je u osnovi pogrešna - oni se je nisu pridržavali, nego su je još više iskrivljavali. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Oni Allahu kćeri pripisuju, slavljen je i čist On! - a sebi ono što priželjkuju." (16:57)

"To bi tada bila podjela nepravedna." (53:22)

وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ
قَتْلَ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَاؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ ۖ وَلَوْ
شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾

Mnogim su mnogoboščima tako lsto šejtani njihovi ubijanje vlastite djece lijepim prikazali, da bi ih upropastili i da bi ih u vjeri njihovoj zbunili. A da je Allah htio, oni to ne bi činili. Zato i njih i njihove izmišljotine ostavi! /137/

Allah, dž.š., kaže: Kao što su njima šejtani uljepšali da Allahu odrede jedan dio od svojih usjeva i stoke, isto su im ukrasili ubijanje njihove djece iz bojazni za siromaštvom i zakopavanje žive ženske novorođenčadi iz bojazni od sramote...

"...da bi ih upropastili i da bi ih u vjeri njihovoj zbunili", tj. su im njihovi šejtani naredili da ubijaju svoje kćeri, pa da ih tako unište. Allah, dž.š., kaže: ***"I kada živa sahranjena djevojčica bude upitana zbog kakve je krivice umorena..." (81:9) "I da bi ih u vjeri njihovoj zbunili"***, tj. da bi im pomutili njihovu vjeru. ***"A da je Allah htio, oni to ne bi činili"***, tj. sve se to dešava Allahovom, dž.š., voljom i Njegovom sveopćom odredbom[295] i iz savršene mudrosti u tome. ***"Zato i njih i njihove izmišljotine ostavi!"***, tj. ostavi i izbjegavaj ih i ono što oni čine. Jer, Allah će presuditi između tebe i njih na Sudnjem danu ili na ovom svijetu tako što ćeš ti zavladati njima, ili oboje zajedno.

[295] Da, da Allah, dž.š., nije htio, oni to ne bi mogli uraditi, jer ih je On prije toga upozorio da to ne čine i zabranio im da to rade, zato i nije moguće da ih prisili na izvršavanje zla, iako je On bio u stanju da im zabrani da to čine. Međutim , On im to nije zabranio da bi ih iskušao i provjerio hoće li oni poslušati Njegova naređenja o pitanju neubijanja djece i neizdvajanja određenog dijela njihovih usjeva i imetaka bilo kome drugom mimo Allaha. Pa ako se oni pokore Njegovim naredbama, ući će u Džennet, a ako to ne učine ući će u Džehennem. Zato Allah, dž.š., nije htio zabraniti im to, kako bi bili slobodni u izboru činjenja dobra ili zla i tako zaslužili Njegovu nagradu ili kaznu djelima koja su sami odabrali.

وَقَالُوا۟ هَٰذِهِۦٓ أَنْعَٰمٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَّا يَطْعَمُهَآ إِلَّا مَن نَّشَآءُ بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَٰمٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَٰمٌ لَّا يَذْكُرُونَ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا ٱفْتِرَآءً عَلَيْهِ ۚ سَيَجْزِيهِم بِمَا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾

Oni govore: "Ova i ova stoka i ti i ti zemaljski plodovi zabranjeni su, smiju ih jesti samo oni kojima mi dozvoljavamo" - tvrde oni - "a ove i ove je kamile zabranjeno jahati." Ima stoke prilikom čijeg klanja ne spominju Allahovo ime, izmišljajući o Njemu laži. A On će ih sigurno zbog onoga što izmišljaju kazniti. /138/

Alija ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "El-Hidžr - haram od one stoke koju su oni zabranili kao što je el-vasile - ovca koja ojanji i muško i žensko."A Katade veli: "Ova i ova stoka i ti i ti zemaljski plodovi su zabranjeni", to je stroga i pretjerana zabrana koju su im nametnuli šejtani u imecima njihovim, a to nije bilo od Allaha, dž.š. A Ibn-Zejd ibn Eslem kaže: Oni su ga učinili strogo određenim za svoje bogove." Es-Suddi o ajetu: ***"smiju ih jesti samo oni kojima Mi dozvoljavamo"***, tvrde oni, kaže: "oni govore: Haram je da ih jede bilo ko izuzev onih koje mi odredimo." Ovaj je ajet sličan Allahovim riječima:

"Allah nije propisao ni behiru, ni saibu, ni vasilu, a ni hama,[296] to oni koji ne vjeruju govore o Allahu laži, i većina njih nema pameti." (5:103) Ovo su vrste stoke čije je korištenje za teret zabranjeno, a oni su imali i deva koje bi klali bez spomena imena Božijeg i bilo šta drugo sa njima radili bez spominjanja Allahovog imena, kao kada bi ih jahali, muzli, tovarili, oplođivali ili bilo šta drugo. ***"izmišljajući o Njemu laži"***, tj. lažu na Allaha kada sve to pripisuju Allahovoj vjeri i Njegovim propisima, jer On im nije to dozvolio. ***"A On će ih, sigurno, zbog onoga što izmišljaju kazniti"***, tj. zbog onoga što izmišljaju na Njega i Njemu pripisuju.

وَقَالُوا۟ مَا فِى بُطُونِ هَٰذِهِ ٱلْأَنْعَٰمِ خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِنَا ۖ وَإِن يَكُن مَّيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَآءُ ۚ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾

Oni govore: "Ono što je u utrobama ove i ove stoke dozvoljeno je samo muškarcima našim, a zabranjeno našim ženama. A ako se plod izjalovi, onda su u tome sudionici." - Allah će ih za neistine njihove koje oni pričaju kazniti, On je mudar i sveznajući. /139/

Ibn-Abbas tumačeći Allahove, dž.š., riječi: ***Oni govore: "Ono što je u utrobama ove i ove stoke dozvoljeno je samo muškarcima našim"***, kaže: "To je mlijeko." ***"...a zabranjeno našim ženama"***, a piju ga njihovi muškarci. Kada bi ovca kod njih ojanjila muško, oni bi ga zaklali i jeli bi ga samo muškarci bez žena, a ako ojanji žensko, ostavili bi ga i ne bi ga klali; a ako bi bilo mrtvo, oni bi ga zajedno jeli. Pa je Allah to zabranio. ***"Allah će ih za neistine njihove koje oni pričaju kazniti."*** Kao što Allah, dž.š., kaže:

"I ne govorite neistine jezicima svojim: 'Ovo je dopušteno, a ovo zabranjeno', da biste tako o Allahu neistine iznosili. Oni koji o Allahu govore neistine - neće uspjeti." (16:116) "On je mudar" u Svojim djelima, riječima, propisima i odredbi, ***"I sveznajući"*** o djelima Njegovih robova, bila ona dobra ili loša, i On će ih za njih najpotpunije nagraditi, odnosno kazniti.

قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ قَتَلُوٓا۟ أَوْلَٰدَهُمْ سَفَهًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا۟ مَا رَزَقَهُمُ ٱللَّهُ ٱفْتِرَآءً عَلَى ٱللَّهِ ۚ قَدْ ضَلُّوا۟ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾

Oni koji iz lahkoumnosti i ne znajući šta rade djecu svoju ubijaju i koji ono čime ih je Allah podario zabranjenim smatraju, govoreći neistine o Allahu, sigurno će nastradati. Oni su zalutali i oni ne znaju šta rade. /140/

Allah, dž.š., kaže: Stradali su i na ovom i na onom svijetu oni koji rade ovakva djela. Na ovom su svijetu stradali gubeći svoju djecu koju su ubijali i otežavajući sami sebi, zabranjujući stvari koje su oni sami izmislili. A na onomće svijetu biti bačeni u najtežu kaznu, zato što su na Allaha lagali i izmišljali. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Oni koji o Allahu laži iznose neće postići ono što žele." Uživat će kratko na ovom svijetu, a zatim će se Nama vratiti i Mi ćemo im dati da iskuse nesnosnu patnju zato što nisu vjerovali." (10:69-70) A hafiz Ebu-Bekr ibn Merdevejh tumačeći ovaj ajet prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., da je rekao: "Ako hoćeš saznati za neznanje Arapa - mušrika, pročitaj suru El-En'am poslije 130. ajeta: Oni koji iz lahkoumnosti i ne znajući šta rade djecu svoju ubijaju i koji ono čime ih je Allah podario zabranjenim smatraju, govoreći neistine o Allahu, sigurno će nastradati. Oni su zalutali i oni ne znaju šta rade." Isto ovo prenosi i El-Buhari.

[296] El-behire je ona čije je vime zabranjeno ljudima, pa ga posvećuju kipovima. Saiba je ona koju ostavljaju svojim bogovima i ničim je ne tovare. El-vasile je kamila koja prvi put oteli muško, a zatim žensko, jedno za drugim, bez muška između njih. El-ham, mužjak deve koji izgubi sposobnost za oplodnju, pa ga oni ostave svojim tagutima

* وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَ جَنَّٰتٍ مَّعْرُوشَٰتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَٰتٍ وَٱلنَّخْلَ وَٱلزَّرْعَ
مُخْتَلِفًا أُكُلُهُۥ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلرُّمَّانَ مُتَشَٰبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَٰبِهٍ ۚ كُلُوا۟ مِن
ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثْمَرَ وَءَاتُوا۟ حَقَّهُۥ يَوْمَ حَصَادِهِۦ ۖ وَلَا تُسْرِفُوٓا۟ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ
﴿١٤١﴾ وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ حَمُولَةً وَفَرْشًا ۚ كُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا۟
خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٤٢﴾

On je Taj Koji stvara vinograde, poduprte i nepoduprte, i palme i usjeve različita okusa, i maslине i šipke, slične i različite; jedite plodove njihove kad plod dadnu, i podajte na dan žetve i berbe ono na što drugi pravo imaju, i ne rasipajte, jer On ne voli rasipnike, /141/

i stoku koja se tovari i koje, jedite dio onoga čime vas Allah opskrbljuje, a ne slijedite šeftanove korake, jer vam je on pravi neprijatelj. /142/

Allah, dž.š., objašnjavajući da je On tvorac svega: usjeva, plodova i stoke sa čim po svom iskrivljenom mišljenju na takav način postupaju mušrici i dijele ih i parčaju, te jedne smatraju haramom a druge halalom - kaže: ***"On je Taj Koji stvara vinograde, poduprte i nepoduprte".*** Alija ibn Ebi- Talha prenosi da je Ibn-Abbas rekao: "Ma'rušat znači visoke." A Ata prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Ma'rušat znači poduprto grožđe, a 'gajru ma'rušat' ono koje nije poduprto." ***"...slične i različite"***, Ibn-Džurejdž veli: "Slične po izgledu a različite po ukusu." ***"...jedite plodove njihove kad plod dadnu."*** Ibn-Džerir kaže: "Neki kažu da se to odnosi na propisani zekat." A isto se prenosi i od Enesa ibn Malika, r.a., i Ibn-Abbasa, r.a.

A imam Ahmed prenosi od Džabira ibn Abdullaha, r.a., da je rekao: (245) "Poslanik, s.a.v.s., naredio je da svako ko ubere hurme odvoji deset evsuka (određena mjera) hurmi i okači o stup u džamiji u korpi iz koje će uzimati siromasi." A ovaj sened je dobar i jak.

A Hasan el-Basri kaže: "To je zekat na žitarice i plodove." A drugi kažu: "To je obaveza mimo zekata." A prenosi se da je Ibn-Umer tumačeći Allahove, dž.š., riječi: "I podajte na dan žetve i berbe ono na što drugi pravo imaju", rekao: "Oni su davali osim zekata." To prenosi Ibn-Merdevejh. Prenosi se od Abdullaha ibn Mubareka, a on od Abdul-Melika ibn Ebi-Selmana, on od Ata'a ibn Ebi-Rebaha o ovom ajetu, da je rekao: "Daje se onome ko bude prisutan tog dana ono što se može, mimo zekata." Isto ovo kažu grupa tabiina i drugi. A sljedeći kažu: "Ovo je bilo vadžib (obavezno), a zatim ga je Allah, dž.š., dokinuo desetinom ili polovinom desetine." To prenosi Ibn Džerir od Ibn-Abbasa, Muhammeda ibn Hanefije, Ibrahima en-Nehaija, El-Hasana i Es-Suddija. I ovo mišljenje Ibn-Džerir uzima za najispravnije. A ja smatram da je to diskutabilno nazvati derogacijom (neshom), jer je to bilo u osnovi vadžib, a zatim je pojašnjeno koliko se treba izdvojiti. Oni kažu da je to bilo osme godine po Hidžri.[297] A Allah, dž.š., ukorio je one koji ubiru a ne udjeljuju. Kao što to spominje u suri "Nun":

...kad su se zakleli da će je sigurno izjutra obrati a nisu rekli: "Ako Bog da!" do riječi Allaha, dž.š.: "Eto, takva je bila kazna, a na onom svijetu je, nek' znaju, kazna još veća!" (68:17-33)

"I ne rasipajte, jer On ne voli rasipnike." U tumačenju ovog ajeta iznesena su razna mišljenja, ali Ibn-Džerir odabire mišljenje Ataa u kome kaže da je rasipništvo zabranjeno u svakoj stvari i nema sumnje da je to tačno - ali ono što se iz prvotnog teksta odmah razumije, jer je rekao: "jedite plodove njihove kad plod dadnu, i podajte na dan žetve i berbe ono na što drugi pravo imaju, i ne rasipajte, jer On ne voli rasipnike" - da se to odnosi na jelo. Tj. ne pretjerujte u jelu, jer je u tome šteta za razum i tijelo. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"I jedite i pijte, samo ne pretjerujte; On ne voli one koji pretjeruju." (7:31) A El-Buhari u svom Sahihu prenosi muallek (bez seneda) predanje: (246) "Jedite, pijte i odijevajte se, ali bez pretjerivanja i kibura." Ovo se odnosi na isto, a Allah najbolje zna.

"I stoku koja se tovari i koje", tj. On vam je stvorio od stoke onu koja se tovari i onu koja se ne tovari. Abdurrahman ibn Zejd ibn Eslem kaže: "El-hamule ono što jašete, a el-ferš ono što jedete i muzete. Ovca ne nosi, ali jedete njeno meso i od njene vune pravite jorgane i prekrivače." Ovo mišljenje Abdurrahmana o značenju ovog ajeta dobro je i njega potvrđuju Allahove, dž.š., riječi:

"Kako oni ne vide da Mi sami, od onoga što su Naše ruke učinile, zbog njih stoku stvaramo i da oni njome raspolažu kao vlasnici, i da smo im dali da se njome služe - na nekim jašu, a nekima se hrane" (36:71-72), "...a od vune njihove i dlake njihove i kostrijeti njihove prostirku i korisne stvari, sve dok se ne istroše". (16:80)

"jedite dio onoga čime vas Allah opskrbljuje", tj. od voća, povrća i stoke, jer je sve to Alah, dž.š., stvorio i vama opskrbom učinio. ***"...a ne slijedite šeftanove korake"***, tj. njegov put i njegova naredenja, kao što su to učinili mušrici koji su zabranili ono čime ih je Allah opskrbio od voća i žitarica, izmišljajući na Allaha. ***"...jer vam je on pravi neprijatelj"***, kao što Allah, dž.š., kaže:

"Šeftan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim i smatrajte! On poziva pristaše svoje da budu stanovnici u Vatri." (35:6) "...pravi", tj. otvorenog neprijateljstva. Kao što Allah, dž.š., kaže:

[297] Najispravnije je mišljenje, a Allah najbolje zna, da je propis ovog ajeta bio važeći prije propisivanja zekata. A zatim, nakon što je zekat propisan, Poslanik, s.a.v.s., ograničio ga je na pšenicu, ječam, hurme i suho grožđe. A po drugom rivajetu i na kukuruz. A nije loše da se od svega što zemlja daje udijeli sadaka, makar u količini jednog pregršta.

"Pa zar ćete njega i porod njegov, pored Mene, kao prijatelje prihvatiti, kad su vam oni neprijatelji? Kako je šejtan loša zamjena nevjernicima!" (18:50)

ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ ۖ مِّنَ ٱلضَّأْنِ
ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْمَعْزِ ٱثْنَيْنِ ۗ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ
عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۖ نَبِّـُٔونِى بِعِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٤٣﴾ وَمِنَ ٱلْإِبِلِ
ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ ٱثْنَيْنِ ۗ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ
عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۖ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ وَصَّىٰكُمُ ٱللَّهُ بِهَٰذَا ۚ فَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا لِّيُضِلَّ ٱلنَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى
ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٤﴾

...i to osam jedinki: par ovaca i par koza. Reci: 'Da li je On zabranio mužjake ili ženke ili ono što se nalazi u utrobama ženki?' Kažite mi, i dokažite, ako je istina to što govorite, /143/ ...i par kamila i par goveda. Reci: 'Da li je On zabranio mužjake i ženke i ono što se nalazi u utrobama ženki? Da li ste vi bili prisutni kad vam je Allah to propisao?' Ima li onda nepravednijeg od onoga koji, ne znajući istinu, izmišlja laži o Allahu da bi ljude u zabludu doveo. Allah sigurno neće ukazati na pravi put ljudima koji su nepravedni. /144/

Ovo je objašnjenje neznanja Arapa prije islama, u onome što su zabranili od stoke i učinili je dijelovima i vrstama: behire, saibe, vesile, ham i ostale vrste koje su oni izmislili u stoci, žitu i plodovima. Allah, dž.š., objašnjava da je On stvorio voćnjake poduprte i nepoduprte, i da je On stvorio od stoke onu koju jašu i onu koju jedu, i pojasnio vrste stoke: ovce i koze, muške i ženske, deve, muške i ženske i krave isto tako. i da On nije ništa od toga zabranio, niti od njihove mladunčadi, nego je sve to stvoreno radi ljudi, da ih jedu, jašu, nose teret, da ih muzu i da ih koriste na razne druge načine. ***"Da li je On zabranio mužjake ili ženke"***, tj. nisam zabranio ništa od toga, ***"...ili ono što se nalazi u utrobama ženki?"***, tj. da li se nalazi u utrobama izuzev muško ili žensko, pa zašto zabranjujete jedno a dozvoljavate drugo?[298] ***"Kažite mi, i dokažite, ako je istina to što govorite"***,[299] tj. sve je to halal. ***"Da li ste vi bili prisutni kad vam je Allah to propisao?"*** Ovo je ismijavanje s njima za ono što su izmislili i na Allaha potvorili da je On zabranio, a nije. ***"Ima li onda nepravednijeg od onoga koji, ne znajući istinu, izmišlja laži o Allahu da bi ljude u zabludu doveo."*** Tj. nema niko nepravedniji od njega. ***"Allah sigurno neće ukazati na pravi put ljudima koji su nepravedni."*** Prvi koji je otišao u zabludu povodom ovog ajeta jeste Amr ibn Luhaj ibn Kame'a, jer je on prvi koji je izmijenio vjeru poslanika i prvi koji je proglasio neku stoku "puštenom" (saibe), i odredio vasile i hām, kao što se to navodi u sahih hadisu.

قُل لَّآ أَجِدُ فِى مَآ أُوحِىَ إِلَىَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُۥٓ
إِلَّآ أَن يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُۥ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا
أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ ۚ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٥﴾

Reci: "Ja ne vidim u ovome što mi se objavljuje da je ikome zabranjeno jesti ma šta drugo osim strvi, ili krvi koja istječe, ili svinjskog mesa, to je doista pogano, ili što je kao grijeh zaklano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime." A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, samo toliko da glad utoli, Gospodar tvoj će doista oprostiti i milostiv biti. /145/

Alah, dž.š., naređuje Svom robu i poslniku Muhammedu, s.a.v.s.: ***"Reci":*** O Muhammede, njima koji su zabranili ono čime ih je Allah opskrbio izmišljajući na Allaha: ***"Ja ne vidim u ovome što mi se objavljuje da je ikome zabranjeno jesti,"*** tj. ja ne vidim da je bilo šta od životinja haram osim ovih. Na osnovu ovoga vidi se da zabrane koje su izrečene nakon ovoga u suri El-Maide i u hadisima koji govore o tome derogiraju značenje ovog ajeta.[300] Neko ovo naziva derogacijom, ali većina od kasnijih alima to ne nazivaju derogacijom jer se ovdje radi o dokidanju nečeg što je u osnovi bilo dozvoljeno, a Allah najbolje zna. ***"...ili krvi koja istječe."*** Katade veli: "Od krvi je zabranjena ona koja je istekla, a ako se u mesu nađe krvi - to ne smeta."

Ibn-Merdevejh prenosi da je Ibn-Abbas rekao: "Ljudi su u džahilijetu jeli određene stvari, a neke nisu, zbog toga što su im se gadile, pa je Allah poslao Svoga Poslanika i objavio Svoju Knjigu, propisao Svoj halal i haram. Pa je ono što je On dozvolio halal, a haram ono što je On zabranio, a ono što je prešutio - to će biti oprošteno." A imam Ahmed prenosi da je

[298] Tj. da li je On zabranio ono što se nalazi u utrobama ženki, njihovu mladunčad? Ovim se hoće reći da Allah nije zabranio ništa.

[299] Tj. obavijestite me sa sigurnošću kako vam je Allah zabranio ono što vi tvrdite da je zabranjeno? I ovim se hoće reći da Allah nije zabranio ništa, i sva pitanja koja im se ovdje postavljaju u znaku su nijekanja i odvraćanja na njihove tvrdnje i ukora zbog onoga što su govorili i veličine potvora koje su na Allaha iznijeli. O, kako oni sami prema sebi nasilje čine i kako su daleko od upute!

[300] Autor ovdje kaže: "derogiraju značenje ovog ajeta", tj. iz ovog se ajeta razumije da ništa više nije zabranjeno jesti izuzev ono što se spominje u ovom ajetu. Međutim, sura El-Maide objavljena je nakon sure El-En'am, a u njoj je ajet: *"Zab-ranjuje vam se stvr..." (5:3)*, u kome ima dodatih stvari koje su zabranjene u odnosu na ajet El-En'ama. Ti dodaci i ono što se prenosi u hadisima vezano za tu temu dokidaju značenje ovog ajeta i ne ostaje zabranjeno samo ono što se u njemu spominje, nego postoje još druge stvari koje su zabranjene. Pogledaj tefsir trećeg ajeta sure El-Maide u ovom tefsiru pa ćeš naći dodatke o zabrani.

Ibn- Abbas rekao: (247) "Krepala je ovca Sevdi bint Zem'a, pa je Sevdi rekla: 'O Allahov Poslaniče, krepala je ta i ta (ovca).' Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Zašto niste uzeli njenu kožu?' Ona odgovori: 'Zar da uzmemo kožu ovce koja je krepala?!' Poslnik, s.a.v.s., tada joj odgovori: 'Allah, dž.š., je rekao: Reci: Ja ne vidim u ovome što mi se objavljuje da je ikome zabranjeno jesti ma šta drugo osim strvi, ili krvi koja istječe, ili svinjskog mesa - a vi to nećete jesti nego uštaviti i koristiti.'" Ona je tada poslala po tu ovcu te su joj ogulili kožu, uštavila je i od nje napravila mješinu za vodu i koristila je sve dok se nije poderala. Ovaj hadis prenose El-Buhari i En-Nesai.

Seid ibn Mensur prenosi da je Numejle el-Fezari rekao: (248) "Bio sam kod Ibn-Umera kada ga je neki čovjek upitao da li je dozvoljeno jesti ježa, pa je on proučio ajet: ***Reci: 'Ja ne vidim u ovome što mi se objavljuje da je ikome zabranjeno jesti...'*** - cijeli ajet. Jedan od prisutnih tada reče: Ja sam čuo Ebu-Hurejrea kada kaže da je jež spomenut kod Poslanika, s.a.v.s., pa je on rekao: 'Odvratan, jedan od odvratnih!' Ibn-Umer tada reče: 'Ako je to rekao Poslanik, s.a.v.s., onda je tako kako je on rekao.'" Prenosi ga Ebu-Davud.

"...zakiano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime", tj. ono što se zakolje u nečije drugo ime mimo Allaha, kao što su kipovi, kumiri, idoli i slično, čemu su ljudi u džahilijjetu prinosili žrtve. El-Kurtubi prenosi od Ibn-Atijjeta da je Hasan el-Basri upitan o ženi koja je napravila svadbu svojim igračkama i tom prigodom zaklala devu, odgovorio da se njeno meso ne smije jesti jer je zaklana kipovima. Prenosi od Aiše, r.a., da je rekla: "Ne jedite ono što nemuslimani kolju za svoje praznike."

"A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, samo toliko da giad utoli", tj. a onaj ko bude primoran jesti nešto od onoga što je Allah zabranio ovim ajetom, ne iz želje i ne pretjerujući, ***"Gospodar tvoj će doista oprostiti i milostiv biti."*** Tefsir ovog ajeta dovoljno smo pojasnili u suri El-Bekare.[301]

Ovaj časni ajet odgovara mušricima koji su sami sebi zabranili neke stvari - a otkud njima pravo za to, kad ga Allah, dž.š., nije zabranio. Zabranjeno je ono što je Allah, dž.š., naredio Posloniku, s.a.v.s., da dostavi ljudima od zabrana spomenutih u ovom ajetu - a sve što je mimo toga, prešućeno je i neće se za njega odgovarati. U sunnetu se navodi još i zabrana mesa domaćih magaraca, zvijeri i grabljivica, po poznatom mišljenju uleme.

وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُواْ حَرَّمْنَا كُلَّ ذِى ظُفُرٍ ۖ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ وَٱلْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَآ إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَآ أَوِ ٱلْحَوَايَآ أَوْ مَا ٱخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ۚ ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم بِبَغْيِهِمْ ۖ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿١٤٦﴾

jevrejima smo sve životinje koje imaju kopita ili pandže zabranili, a od goveda i brava njihov loj, osim onog s leđa ili s crijeva, ili onog pomiješana s kostima. Time smo ih zbog zuluma njihova kaznili; i Mi, zaista, govorimo istinu. /146/

Ibn-Džerir kaže: "Allah, dž.š., kaže: ***'Mi smo jevrejima zabranili sve životinje koje imaju kopitu.'*** A u njih spadaju sve životinje i ptice koje nemaju rastavljene nožne prste, kao deva, noj, guska i patka." Ibn-Džurejdž prenosi od Mudžahida da je rekao: Sve što kopitu ima, i noj i deva ako im papci nisu rastavljeni. Pitao sam El-Kasima ibn Ebi-Bezzeta o tome, pa mi je rekao: "Sve od životinja čiji papci nisu rastavljeni, a sve čiji su rastavljeni ja jedem." Rastavljeni su nožni prsti u stoke i vrabaca, pa ih jevreji jedu. A ako papak deve, noja ili guske nije rastavljen, jevreji ih ne jedu, niti bilo šta čiji papci nisu rastavljeni, kao što ne jedu meso divljeg magarca.

"...a od goveda i brava njihov loj"; Es-Suddi kaže: "Misli se na onaj na drobu, crijevima i bubrezima." ***"...osim onog s leđa"***, tj. loja koji se zakači za leđa i butine. To kažu Es-Suddi i Eb- Salih. ***"...ili s crijeva"***, tj. svega što se nalazi u trbušnoj šupljini. Značenje bi ajeta, dakle, bilo: i zabranili smo im od goveda i brava njihov loj izuzev onog koji je vezan za leđa i unutricu, ***"ili onog pomiješana s kostima"***, tj. izuzev one masnoće koja je pomiješana sa kostima, kao što je srčika i sve što se nalazi u nogama, rebrima, glavi i oku, sve je to halal. ***"Time smo ih zbog zuluma njihova kaznili"***; tj. ove smo oštre mjere preduzeli zbog njihovog zuluma i nepoštovanja Naših naređenja. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"I zbog teškog nasilja jevreja Mi smo im zabranili neka lijepa jela koja su im bila dozvoljena, i zbog toga što su mnoge od Allahova puta odvraćali." (4:160) "I Mi, zaista, govorimo istinu", tj. Mi smo pravedni u onome čime smo ih kaznili. Imam Ahmed prenosi da je Ibn-Abbas rekao: (249) "Jednom prilikom Poslanik, s.a.v.s., sjedio u Haremu okrenut prema Crnom kamenu, pa je pogledao u nebo te se nasmijao i rekao: "Prokleo Allah jevreje, njima je bio zabranjen loj, pa su ga oni prodavali i jeli njihovu vrijednost. A kada Allah zabrani jednom narodu nešto, onda mu je haram i njegova protuvrijednost."

فَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل رَّبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَٰسِعَةٍ ۖ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُۥ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾

A ako ti oni ne budu vjerovali, ti reci: "Gospodar vaš je neizmjerno milostiv, ali kazna Njegova neće mimoići narod grješni." /147/

[301] Pogledaj 173. ajet sure El-Bekare.

Allah, dž.š., kaže: A ako te, o Muhammede, tvoji protivnici mušrici, jevreji i njima slični budu u laž ugonili, ti reci: ***'Gospodar vaš je neizmjerno miostiv;*** u ovome je podstrek njima za nastojanjem pridobijanja Allahove velike milosti i slijeđenjem Njegovog Poslanika. ***"...ali kazna Njegova neće mimoići narod grješni"*** - a ovo je prijetnja njima ukoliko se budu suprotstavljali Poslaniku sa kojim se završava lanac poslanstva. Allah, dž.š., u Kur'anu vrlo često zajedno spominje podstrekavanje i zastrašivanje. Kao što kaže na samom kraju ove sure:

"Gospodar tvoj, zaista, brzo kažnjava, ali On, doista, i prašta i miostiv je." (6:165) A na drugom mjestu kaže:

"...Koji oprašta grijehe i prima pokajanje, Koji strahovito kažnjava i obilno nagrađuje..." (40:3)

سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟
لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكْنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَىْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ
ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا۟ بَأْسَنَا ۗ قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا ۖ
إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ ٱلْحُجَّةُ ٱلْبَٰلِغَةُ ۖ
فَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ ٱللَّهَ
حَرَّمَ هَٰذَا ۖ فَإِن شَهِدُوا۟ فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟
بِـَٔايَٰتِنَا وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ وَهُم بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾

Mnogobošci će govoriti: "Da je Allah htio, mi ne bismo druge Njemu ravnim smatrali, a ni preci naši, niti bismo išta zabranjenim učinili." Tako su isto oni prije njih poricali, sve dok Našu kaznu nisu iskusili. Reci: "Imate li vi kakav dokaz, da nam ga iznesete? Vi se samo za pretpostavkama povodite i vi samo neistinu govorite." /148/

Reci: "Allah ima potpun dokaz, i da On hoće, svima bi na pravi put ukazao!" /149/

150 - Reci: "Dovedite te svoje svjedoke, one koji će posvjedočiti da je Allah to zabranio!" Pa ako oni posvjedoče, ti im nemoj povjerovati i ne povodi se za željama onih koji Naše dokaze drže lažnim i koji u onaj svijet ne vjeruju i koji druge Gospodaru svome ravnim smatraju. /150/

Ovo je dijalog i sumnja koju iznose mušrici u svom širku i zabrani onoga što su zabranili. Allah, dž.š., zna za širk u kome se oni nalaze, i zabrane koje su sami nametnuli i da je On u stanju to promijeniti, tako što će nas nadahnuti imanom i odstraniti od nas kufr, ali On to nije uradio, što je dokaz da je sve to od nas Njegovom voljom i da je On s tim zadovoljan. Zato su oni rekli: "Da je Allah htio, mi ne bismo druge Njemu ravnim smatrali, a ni preci naši, niti bismo išta zabranjenim učinili." Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Da Svemilosni hoće", govore oni, "mi im se ne bismo ki-njali..." (43:20) "Tako isto su oni prije njih poricali", tj. zbog iste su sumnje zalutali oni prije njih, a ona je neosnovan i neispravan dokaz; jer da je ona ispravan dokaz, Allah ih ne bi izvrgao Svojoj kazni i bolnoj osveti niti bi ih uništio. ***"Reci: 'Imate li vi kakav dokaz'"*** da je Allah zadovoljan sa vama i sa vašim postupcima, pa ***"da nam ga iznesete?"***, da nam ga pokažete. ***"Vi se samo za pretpostavkama povodite"***, tj. za sumnjom i maštom. A pod sumnjom ovdje se misli na neispravno vjerovanje. ***"I vi samo neistinu govorite"***, tj. na Allaha lažete onim što tvrdite. Alija ibn Ebi-Talha prenosi da je Ibn-Abbas tumačeći Allahove, dž.š., riječi: ***"Da je Allah htio, mi ne bismo Njemu druge ravnim smatrali"***, poru -čio: "Tako su isto oni prije njih poricali." A zatim je rekao: "A da je Allah htio, oni, zaista, ne bi mušrici bili, jer oni su rekli da ih obožavanje kipova približuje Uzvišenom Allahu. Pa ih je Allah obavijestio da ih to ne približava Njemu." A na riječi: ***"Da je Allah htio, mi ne bismo druge Njemu ravnim smatrali"***, Allah, dž.š., kaže: ***"Da sam htio, ja bih sve njih na pravi put uputio."***

Reci: "Allah ima potpun dokaz", tj. Njemu pripada potpuna mudrost i savršen dokaz za uputu onoga kog je uputio i ostavljanje u zabludi onoga kog je u zabludu odveo. ***"I da On hoće, svima bi na pravi put ukazao!"*** Sve to Svojom moći, voljom i izborom. Ali, On je i pored toga zadovoljan sa vjernicima a ne voli nevjernike. Kao što kaže:

"Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista svi bili vjernici." (10:99) Reci: "Dovedite te svoje svjedoke, one koji će posvjedočiti da je Allah to zabranio!", tj. to što ste vi zabranili i na Allaha slagali i Njega time potvorili. ***"Pa ako oni posvjedoče, ti im nemoj povjerovati"*** jer oni svjedoče lažno i iz potvore, što se jasno vidi. ***"I ne povodi se za željama onih koji Naše dokaze drže lažnim i koji u onaj svijet ne vjeruju i koji druge Gospodaru svome ravnim smatraju"***, tj. Njemu širk čine i druge Njemu ravnim smatraju.

*قُلْ تَعَالَوْا۟
أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۖ
وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُم مِّنْ إِمْلَٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا۟
ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ
ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

Reci: "Dodite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje: da Mu ništa ne pridružujete, da roditeljima dobro činite, da djecu svoju, zbog neimaštine, ne ubijate, Mi i

vas i njih hranimo, ne približujte se nevaljaštinama, bile javne ili tajne; ne ubijajte onog koga je Allah zabranio ubiti, osim kada to pravda zahtijeva, to vam On preporučuje, da biste razmislili." /151/

Davud el-Evdi prenosi od Ibn-Mesuda, r.a., da je rekao: (250) Ko želi pogledati u vasijjet (oporuku) Alahovog Poslanika, s.a.v.s., na kojoj je njegov pečat, neka prouči ove ajete: ***Reci: "Dodite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje: da Mu ništa ne pridružujete..."*** do kraja ajeta.

A El-Hakim prenosi u svom "Mustedreku" hadis Jezida ibn Haruna, koji kaže da je Ubade ibn Samit rekao: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (251) "Ko će mi od vas dati prisegu na troje?" A zatim je proučio: *Dođite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje...",* sve dok nije završio ajet. *"Pa onaj ko to izvrši - njemu pripada nagrada od Allaha, a onaj ko nešto od njih ne uradi, pa ga Allah na ovom svijetu stigne - to će biti kazna, a onaj ko bude odgođen za ahiret, njegova stvar pripada Allahu: ako bude htio, kaznit će ga; a ako bude htio, oprostit će mu.* A zatim je rekao: Sened mu je sahih, ali ga ne prenose El-Buhari i Muslim. Oni prenose hadis Zuhrija od Ebi-Idrisa od Ubadeta: (252) "Zavjetujte mi se da nećete Allahu pripisivati druga..." Sufjan ibn Husejn prenosi oba hadisa, stoga ne bi trebalo tvrditi da je pogriješio u jednom od njih, kada se sakupe. A Allah najbolje zna.

A što se tiče značenja ovog ajeta, Allah, dž.š., kaže Svome poslaniku Muhammedu, s.a.v.s.: Reci, o Muhammede, tim mušricima koji obožavaju druge mimo Allaha i koji zabranjuju ono čime ih je opskrbio, pa su ubijali svoju djecu i sve to uradili svojim vlastitim promišljanjem i nagovorom od šejtana. Reci im: ***"Dodite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje,"*** tj. da vas obavijestim o onome što vam je vaš Gospodar zabranio, ***"da Mu ništa ne pridružujete"***, tj. On vam je preporučio da Mu ništa ne pridružujete. Zato Allah, dž.š., na kraju ovog ajeta kaže: ***"to vam On preporučuje..."***

El-Buhari i Muslim navode hadis u kome Ebu-Zerr, r.a., kaže: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (253) "Došao mi je Džibril sa radosnom vješću da će onaj ko od mog ummeta umre ne pripisujući Allahu druga - ući u Džennet." Ja tada rekoh: "I ako bude zinaluk činio i krao?" On reče: "I ako bude zinaluk činio i krao." Rekoh: "I ako bude zinaluk činio i krao?" On reče: "I ako bude zinaluk činio i krao." Rekoh: "I ako bude zinaluk činio i krao?" On reče: "I ako bude zinaluk činio i krao i alkohol pio." A u pojedinim rivajetima stoji da je to govorio Ebu-Zerr Poslaniku, s.a.v.s. A u Muslimovom "Sahihu" prenosi se od Ibn-Mesuda: (254) "Ko umre ne pripisujući Allahu druga, ući će u Džennet." A Ibn-Merdevejh prenosi hadis Ubadeta i Ebi Derdaa: (255) "Da Allahu ne pripisujete druga, pa kad bi bili raskomadani, ili razapeti, ili spaljeni."

"...da roditeljima dobro činite", tj. preporučuje vam i naređuje da roditeljima dobro činite. Allah, dž.š., vrlo često zajedno spominje pokornost Njemu i dobročinstvo prema roditeljima. Kao što kaže:

"Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti. A ako te budu nagovarali da drugog Meni ravnim smatraš, onoga o kome ništa ne znaš, ti ih ne slušaj i prema njima se, na ovom svijetu, velikodušno ponašaj..." (31:14-15) Allah, dž.š., dakle, naređuje dobročinstvo prema roditeljima, pa makar oni bili i mušrici. Mnogo je ajeta o ovoj temi.

El-Buhari i Muslim prenose od Ibn-Mesuda, r.a., da je rekao: (256) Pitao sam Poslanika, s.a.v.s., koje je djelo najvrednije? On odgovori: "Namaz u svoje vrijeme." "A zatim?", upitah. "Dobročinstvo prema roditeljima" - odgovori on. "A zatim?" - upitah. "Džihad na Allahovom putu" - odgovori on. A zatim Ibn-Mesud reče: "O tome mi je govorio Poslanik, s.a.v.s., a da sam ga još pitao, on bi mi i dalje odgovarao."

"...da djecu svoju, zbog neimaštine, ne ubijate, Mi i vas i njih hranimo". Allah, dž.š., preporučio je lijepo ophođenje prema roditeljima i djedovima, a zatim je tome pridodao dobročinstvo prema djeci i unucima. Pa je rekao: ***"da djecu svoju, zbog neimaštine, ne ubijate"***, tj. bojeći se siromaštva, ***"Mi i vas i njih hranimo"***, tj. sve je to na Allahu. ***"...ne približujte se nevaljaštinama, bile javne ili tajne..."*** kao što Allah, dž.š., kaže:

Reci: "Gospodar moj zabranjuje razvrat,i javni i tajni..." (7:33) Ovo smo pojasnili kada je bilo riječi o ajetu: ***"Ne griješite ni javno ni tajno..." (6:120)***

El-Buhari i Muslim bilježe hadis od Ibn-Mesuda, r.a., u kojem kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: (257) 'Niko nije ljubomorniji od Allaha, zato je On zabranio sve grijehe (nevaljaštine), javne i tajne.' ***'...ne ubijajte onoga koga je Allah zabranio ubiti, osim kada to pravda zahtijeva.***" Ovu zabranu Allah, dž.š., posebno ponavlja da bi potvrdio njenu važnost, jer ona ulazi u "nevaljaštine" javne i tajne. El-Buhari i Muslim navode hadis Ibn-Mesuda, r.a., u kome on kaže: Allahov Poslanik, s.a.v.s, kaže: (258) "Nije dozvoljeno proliti krv muslimana koji svjedoči da nema drugog boga osim Allaha i da sam ja Allahov poslanik, izuzev u tri slučaja: ako oženjen počini blud, ako nekog ubije i ako ostavi svoju vjeru i napusti zajednicu muslimana..." Prenosi se, također, zabrana, ukor i prijetnja za ubijanje onoga sa kim je sklopljen ugovor. Onoga ko je pod ugovorom prihvaćen od onih protiv kojih se vodi rat. El-Buhari prenosi od Abdullaha ibn Amra, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (259) "Ko ubije onoga ko je pod ugovorom, neće osjetiti miris Dženneta, a njegov miris se osjeti na razdaljini od 40 godina hoda."

"...eto, to vam On preporučuje da biste razmislili", tj. eto, to vam On preporučuje, ne biste li shvatili Allahove naredbe i zabrane.

وَلَا تَقْرَبُوا۟ مَالَ ٱلْيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِى
هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ ۖ وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ بِٱلْقِسْطِ ۖ لَا نُكَلِّفُ
نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۖ وَإِذَا قُلْتُمْ فَٱعْدِلُوا۟ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۖ وَبِعَهْدِ ٱللَّهِ
أَوْفُوا۟ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾

"...i da se imetku siročeta ne približavate, osim na najljepši način, sve dok punoljetno ne postane, i da krivo na litru i na kantaru ne mjerite; Mi nikoga preko njegove mogućnosti ne zadužujemo; i kad govorite, da krivo ne govorite, pa makar se ticalo i srodnika, i da obaveze prema Allahu ne kršite", eto, to vam On naređuje da biste to na umu imali. /152/

Kada su objavljeni ovaj i ajet:

"Oni koji bez ikakva prava jedu imetke siročadi..." (4:10), svaki ashab, koji je kod sebe imao jetima, odmah je odvojio svoju hranu od njegove, svoje piće od njegovog, pa bi se desilo da iza njega ostane nešto od hrane, a oni bi je ostavljali za njeg dok je svu sam ne pojede ili dok ne propadne. To im je bilo teško, pa su to spomenuli Poslaniku, s.a.v.s., te je Allah, dž.š., objavio:

"I pitaju te o siročadi. Reci: 'Bolje je imanja njihova unaprijediti!' A ako budete s njima zajedno živjeli, pa oni su braća vaša..." (2:220) pa su oni ponovo pomiješali svoju hranu sa njihovom, svoje piće sa njihovim. Ovo prenosi Ebu-Davud od Ibni-Abbasa. ***"...sve dok punoljetno ne postane"***, tj. dok ne postane spolno sposobno.[302] ***"I da krivo na litru i na kantaru ne mjerite"***: Allah, dž.š., naređuje da se poštuje pravda prilikom davanja i uzimanja, kao što je zaprijetio onome ko je ne bude poštovao riječima:

"Teško onima koji pri mjerenju zakidaju, koji punu mjeru uzimaju kad od drugih kupuju, a kad drugima mjere na litar ili na kantar zakidaju. Kako ne pomisle da će oživljeni biti na dan veliki, na dan kada će se ljudi Gospodaru svjetova dići." (83:1-6) A Allah, dž.š., uništio je narod koji je nepravedno na litru i na kantaru mjerio. ***"Mi nikoga preko njegove mogućnosti ne zadužujemo"***, tj. ko se bude trudio da izvrši svoje obaveze, pa makar i pogriješio, ukoliko je uradio što je bio u stanju, neće biti kažnjen.

"I kad govorite, da krivo ne govorite, pa makar se ticalo i srodnika." Kao što Allah, dž.š., kaže:

"O vjernici, dužnosti prema Allahu izvršavajte, i pravedno svjedočite! Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže bogobojaznosti..." (5:8) "I da obaveze prema Allahu ne kršite." Ibn-Džerir kaže: "I uradite po Allahovoj preporuci. A izvršenje preporuke sastoji se u tome da Mu budete pokorni u onome što vam je naredio i u onome što vam je zabranio i da postupate po Njegovoj Knjizi i sunnetu Njegova Poslanika, s.a.v.s. To vam je izvršenje Allahove oporuke. ***- eto, to vam On naređuje, da biste to na umu imali"***, tj. to je ono što vam On posebno naglašava, kako biste pouku uzeli i kanili se onoga na čemu ste bili prije ovoga.

وَأَنَّ هَٰذَا صِرَٰطِى
مُسْتَقِيمًا فَٱتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ ٱلسُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم
بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾

"...i doista, ovo je pravi put Moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova"; "eto, to vam On naređuje, da biste se grijeha klonili"./153/

Ali ibn Ebi-Talha kaže da je Ibn-Abbas, komentarišući ovaj ajet, rekao: "Allah, dž.š., naređuje vjernicima da budu u džematu, a zabranjuje im da se razilaze i na grupe dijele, i obavještava ih da su stradali oni prije njih upravo zbog polemike i svađe u pogledu Allahove vjere i slično." Ovo isto tvrde Mudžahid i drugi.

Imam Ahmed prenosi da je Abdullah ibn Mesud, r.a., rekao: (260) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nacrtao je svojom rukom jednu crtu, a zatim rekao: 'Ovo je Allahov pravi put.' A zatim je povukao nekoliko crtica sa njene desne i lijeve strane i rekao: 'Ovo su razni putevi, na svakom od njih stoji šejtan koji u njega poziva.' A zatim je proučio: ***'I doista, ovo je pravi put Moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova"***. Isti ovaj hadis prenosi i El-Hakim i kaže da je sahih, ali ga El-Buhari i Muslim nisu zabilježili. A Ibn-Merdevejh prenosi od Ibn-Umera da je on upitao Ibn-Mesuda o pravom putu, pa mu je Ibn-Mesud odgovorio: "Muhammed, s.a.v.s., ostavio nas je na njegovom početku, a njegov je kraj u Džennetu."

"...pa se njega držite i druge puteve ne slijedite." Ovdje je pravi put spomenut u jednini, jer je istina jedna, i zbog toga je ostale puteve spomenuo u množini - jer su oni mnogobrojni i raznovrsni. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Allah je zaštitnik onih koji vjeruju i On ih izvodi iz tmina na svjetlo, a onima koji ne vjeruju - zaštitnici su šejtani i oni ih odvode sa svjetla u tmine; oni će biti stanovnici Dže-

[302] Spolna sposobnost nije dovoljna, nego dok ne postane i umno sposobno. Jer, kur'anski izraz podrazumijeva i fizičku i umnu punoljetnost. A Allah najbolje zna.

hennema, oni će u njemu vječno ostati." (2: 257) Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ubade ibn Samita da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (261) "Ko će mi od vas dati prisegu na ova tri ajeta?" A zatim je proučio: ***"Dođite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje"***: dok nije završio navod sva tri ajeta. A zatim je rekao: "Ko postupi po njima, Allah će ga nagraditi, a ko nešto od njih uskrati i Allah ga stigne na ovom svijetu, to će mu biti kazna. A koga ostavi za onaj svijet, on će biti prepušten Allahu: ukoliko bude htio - kaznit će ga, a ukoliko bude htio - oprostit će mu."

ثُمَّ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ تَمَامًا عَلَى ٱلَّذِىٓ أَحْسَنَ
وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾
وَهَٰذَا كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ مُبَارَكٌ فَٱتَّبِعُوهُ وَٱتَّقُوا۟ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾

Mi smo Musau Knjigu dali da učinimo potpunom blagodat onome koji će prema njoj postupati i kao objašnjenje svemu i uputu i milost, da bi oni povjerovali da će pred Gospodara svoga stati. /154/
A ova Knjiga koju objavljujemo jest blagoslovljena, zato je slijedite i grijeha se klonite, da bi vam se milost ukazala. /155/

Čestica "summe" (zatim) u ovom slučaju upotrijebljena je kao veznik kojim se povezuje izjava sa izjavom, a ne radi redoslijeda, kao što to kaže pjesnik: *"Reci onome ko je ugledan, kome je otac bio ugledan, a još prije njega njegov djed."*

Nakon što nas je Allah, dž.š., obavijestio o Kur'anu riječima: ***"I doista, ovo je pravi put Moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite..."***, na to dodaje pohvalu Tevrata i njegovog poslanika, pa kaže: ***"Mi smo Musau Knjigu dali."*** Allah, dž.š., veoma često poredi Kur'an sa Tevratom, kao što kaže: ***"Knjiga Musaova bila je putovođa i milost prije njega. A ovo je Knjiga na arapskom jeziku koja nju potvrđuje..." (46:12) "...da učinimo potpunom blagodat onome koji će prema njoj postupati i kao objašnjenje svemu"***, tj. Mi smo mu podarili Knjigu koju smo mu objavili potpunom i sveobuhvatnom za sve što mu je potrebno u njegovom zakonu, kao nagradu za njegovo dosljedno izvršavanje Naših naređenja, za njegovu pokornost Nama. Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"...zar nagrada za dobro učinjeno djelo može biti nešto drugo do dobro?!" (55:60) "I kao objašnjenje svemu i uputu i milost"*** : ovo je pohvala Knjizi koju mu je Allah, dž.š., objavio, ***"a da bi oni povjerovali da će pred Gospodara svoga stati. A ova Knjiga koju objavljujemo jest blagoslovljena, zato je slijedite i grijeha se klonite, da bi vam se milost ukazala."*** Ovo je poziv za slijeđenje Kur'ana. Allah, dž.š., poziva Svoje robove Knjizi Svojoj i naređuje im da o njemu porazmisle, po njemu postupaju i njemu pozivaju. Allah ga opisuje i sa berićetom na ovom i budućem svijetu za onoga ko ga slijedi i postupa po njemu. Jer, on je Allahovo čvrsto uže.

أَن تَقُولُوٓا۟ إِنَّمَآ أُنزِلَ ٱلْكِتَٰبُ عَلَىٰ طَآئِفَتَيْنِ مِن قَبْلِنَا وَإِن كُنَّا عَن دِرَاسَتِهِمْ لَغَٰفِلِينَ ﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا۟ لَوْ أَنَّآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْكِتَٰبُ لَكُنَّآ أَهْدَىٰ مِنْهُمْ ۚ فَقَدْ جَآءَكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ۚ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا ۗ سَنَجْزِى ٱلَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ ءَايَٰتِنَا سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾

...I zato da ne kažete: 'Knjiga je objavljena dvjema vjeroispovijestima prije nas, ali mi je ne znamo čitati kao oni', /156/
i da ne kažete: 'Da je Knjiga objavljena nama, bolje bismo se od njih držali pravog puta.' Pa objavljuje vam se, eto, od Gospodara vašeg jasan dokaz i uputstvo i milost; i ima li, onda, nepravednijeg od onoga koji Allahove dokaze ne priznaje i od njih se okreće? A Mi ćemo teškom mukom kazniti one koji se od dokaza Naših odvraćaju zato što to stalno čine. /157/

Ibn-Džerir veli: "Znači: Ovo je Knjiga koju objavljujemo da ne bi rekli: 'Knjiga je objavljena dvjema vjeroispovijestima prije nas'", tj. da nemaju isprike, kao što su riječi Uzvišenog: ***"...Gospodaru naš, zašto nam nisi poslanika posiao, pa bismo riječi Tvoje slijedili..." (20:134) "dvjema vjeroispovijestima prije nas"***. Ibn-Abbas i drugi kažu: "Jevreji i kršćani", ***"ali mi je ne znamo čitati kao oni"***, tj. mi nismo razumijevali što oni govore, jer ne govore našim jezikom, a mi smo i pored toga zauzeti i daleko od toga u čemu su oni.

"I da ne kažete: 'Da je Knjiga objavljena nama, bolje bismo se od njih držali pravog puta'", tj. Mi smo odbacili i vaš izgovor da kažete da je nama objavljeno ono što je objavljeno njima, mi bismo se bolje od njih držali pravog puta. ***"Pa objavljuje vam se, eto, od Gospodara vašeg jasan dokaz i uputstvo i milost"***, tj. došao vam je u jeziku Muhammeda, s.a.v.s., poslanika Arapa, Veličanstveni Kur'an, u kome je objašnjeno šta je zabranjeno a šta je dozvoljeno i koji je uputa za srca i milost Allahova prema Svojim robovima koji ga slijede i primjenjuju ono što je u njemu.

"I ima li, onda, nepravednijeg od onoga koji Allahove dokaze ne priznaje i od njih se okreće?", tj. nije mu koristilo ono sa čime je došao Poslanik, niti je slijedio ono sa čim je poslat, niti je druge ostavio, nego i njih odvraćao od slijeđenja Allahovih dokaza. Es-Suddi kaže: Kao što Allah, dž.š., kaže:

"One koji nisu vjerovali i koji su od Allahova puta odvraćali Mi ćemo dvostrukom kaznom

kazniti zato što su pravili smutnju." (16:88) "A Mi ćemo teškom mukom kazniti one koji se od dokaza Naših odvraćaju zato što to stalno čine", tj. zbog njihovog nevjerstva i odvraćanja drugih od imana.

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِىَ
بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ ۗ يَوْمَ يَأْتِى بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَٰنُهَا لَمْ تَكُنْ
ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِىٓ إِيمَٰنِهَا خَيْرًا ۗ قُلِ ٱنتَظِرُوٓا۟ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾

Zar oni čekaju da im meleki dođu, ili da im Gospodar tvoj dođe, ili neki predznaci od Gospodara tvoga? Onoga dana kada neki predznaci od Gospodara tvoga dođu, nijednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovati, ako prije nije vjerovao ili ako nije, kao vjernik, kakvo dobro uradio. Reci: "Samo vi čekajte, i mi ćemo, doista čekati!" /158/

Allah, dž.š., prijeti onima koji ne vjeruju u Njega i Njegove poslanike i onima koji odvraćaju od Njegovog puta: ***"Zar oni čekaju da im meleki dođu, ili da im Gospodar tvoj dođe"***, a to će se desiti na Sudnjem danu, ***"ili neki predznaci od Gospodara tvoga? Onoga dana kada neki predznaci od Gospodara tvoga dođu, nijednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovati"***, to će se desiti prije Kijametskog dana, kada ljudi ugledaju neke od predznaka Sudnjeg dana - kao što El-Buhari kaže tumačeći ovaj ajet, prenoseći od Ebu-Hurejrea, r.a., da je rekao: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (262) "Sudnji dan neće nastupiti dok Sunce ne izađe sa zapada; pa kada to ljudi vide - svi će, do jednoga, povjerovati." To će biti onda kada ***"nijednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovati, ako prije nije vjerovao."***

Ibn-Džerir prenosi od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (263) "Kada se pojave tri predznaka Sudnjeg dana, nikome neće koristiti vjerovanje ukoliko do tada nije bio vjernik, ili kao vjernik kakvo dobro uradio: izlazak Sunca sa zapada, Dedžal i Životinja koja će izaći iz zemlje." Prenose ga Ahmed i Muslim.

El-Buhari i Muslim prenose od Ebu-Zerra, Džundub ibn Džunadeta, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (264) "Znaš li gdje Sunce odlazi kada zađe?" "Ne znam" - rekoh. On reče: "Ono se zaustavi pred Aršom i ničice na sedždu padne, a zatim ustane dok mu se ne kaže: 'Vrati se!' Uskoro će mu se, o Ebu-Zerre, reći: 'Vrati se odakle si došlo!' A to će biti onda kada, ***'nijednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovati ako prije nije vjerovao'***."

Imam Ahmed prenosi od Huzejfea ibn Usejda el-Gaffarija da je rekao: (265) Jednom nas je pogledao Poslanik, s.a.v.s., iz svoje sobe, a mi govorimo o Sudnjem danu, pa je rekao: "Sudnji dan neće nastupiti dok ne vidite deset znakova: izlazak Sunca sa zapada, Dim, Životinju, izlazak Jedžudža i Medžudža, pojavu Isaa, sina Merjemina, i Dedžala, tri pomračenja: pomračenje na istoku, na zapadu i na Arabijskom poluotoku, i vatru koja će izaći iz Adena i voditi, ili tjerati ljude, sa njima će konačiti gdje budu konačili i sa njima se odmarati, gdje god se budu odmarali." Isti ovaj hadis prenose i Muslim i sakupljači četiri "Sunena" (poznate zbirke hadisa).

Es-Sevri prenosi od Huzejfea ibn El-Jemana da je rekao: (266) Pitao sam Poslanika, s.a.v.s.: "Šta će biti znak izlaska Sunca sa zapada?" Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "Ta noć će se produžiti, te će postati dužine dvije noći. To će primijetiti oni koju budu u njoj klanjali, pa će postupiti kao što su postupali prije nje. A zvijezde se neće vidjeti, otići će sa svojih mjesta. Zatim će leći spavati, a potom ustati i klanjati, a zatim ponovo leći, pa onda ponovo ustati, jer će ih zaboljeti strane na kojima su ležali, od dužine noći, te će se prepasti i neće osvanuti. Dok oni budu isčekivali izlazak Sunca sa istoka, ono će izaći sa zapada. Kada to ljudi vide, svi će povjerovati, ali im iman neće koristiti." Prenosi ga Ibn-Merdevejh, ali se on na ovakav način ne prenosi ni u jednoj od šest poznatih zbirki. A Allah najbolje zna. Pa Allahove, dž.š., riječi: "nijednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovati ako prije nije vjerovao", tj. ako nevjernik tek tada povjeruje, to mu se neće prihvatiti. A onaj ko je bio vjernik prije toga, ako je dobra djela činio, on će tada biti u velikom hajru, a ako ne bude do tada dobra djela činio, pa se tada pokaje, njegovo se pokajanje neće primiti, kao što na to upućuju mnogi, napred navedeni, hadisi. Na isto se odnose i riječi Allaha: ***"ili ako nije, kao vjernik, kakvo dobro uradio"***, tj. od njega se tada neće primiti dobro djelo ukoliko to djelo nije radio prije toga. ***Reci: "Samo vi čekajte, i mi ćemo, doista, čekati!"*** Ovo je velika prijetnja nevjernicima, i strogo upozorenje onima koji stalno odgađaju svoj iman i pokajanje dok ne bude kasno, jer tada od toga neće imati nikakvu korist. Ovaj je propis vezan za izlazak Sunca sa zapada zbog toga što će tada Sudnji dan biti veoma blizu i što će se pojaviti njegovi predznaci. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Zar oni očekuju da im Smak svijeta iznenada dođe, a već su predznaci njegovi tu? A šta će im koristiti opomena kad im on dođe?" (47:18)

إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِى شَىْءٍ ۚ إِنَّمَآ أَمْرُهُمْ
إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿١٥٩﴾

Tebe se ništa ne tiču oni koji su vjeru svoju raskomadali i u stranke se podijelili, Allah će se za njih pobrinuti. On će ih o onome što su radili obavijestiti. /159/

Ovaj se ajet odnosi na svakog ko napusti Allahovu, dž.š., vjeru i ko joj se suprotstavi, jer je Allah, dž.š., poslao Svoga Poslanika sa uputom i vjerom koju će uzdići iznad svih ostalih vjera. Njegov je Šerijat jedan i u njemu nema razmimoilaženja i stranačenja. A onaj ko se u njemu razide, ***"u stranke se podijeli"***, tj. u sekte kao što su to pripadnici raznih sekti, pravaca i zabluda: Allah, dž.š., negira da Njegov Poslanik, s.a.v.s., može biti u onome u čemu su oni. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi..." (42:13) A u hadisu stoji: (267) "Mi poslanici smo kao djeca od jednog oca, a različitih majki; naša je vjera jedna." Ovo je pravi put, ono sa čime su došli poslanici, da se ima samo Allah obožavati, bez ikakva sudruga u tome, i da se mora pridržavati zakon (Šerijat) posljednjeg poslanika. A sve što se s time kosi zabluda je, neznanje, krivo mišljenje i strast, i poslanici s tim nemaju ništa. Kao što Allah, dž.š., kaže: ***"Tebe se ništa ne tiču oni koji su vjeru svoju raskomadali i u stranke se podijelili."*** A Allahove su, dž.š., riječi: ***"Allah će se za njih pobrinuti. On će ih o onome što su radili obavijestiti"***, kao i riječi:

"Allah će na Sudnjem danu odvojiti vjernike od jevreja, Sabijaca, kršćana, pokionika vatre i mnogobožaca." (22:17) Zatim Allah, dž.š., objašnjava Svoju blagost u propisima i pravednost na Sudnjem danu, pa kaže:

مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾

Ko uradi dobro djelo, bit će deseterostruko nagrađen; a ko uradi loše djelo, bit će samo prema zasluzi kažnjen, i neće mu se učiniti nepravda. /160/

Ovaj časni ajet detaljnije pojašnjava ono što je ukratko rečeno u drugom ajetu: ***"Onaj ko učini dobro djelo, dobit će veliku nagradu za njega..." (27:89)*** Prenose se i mnogi hadisi koji odgovaraju ovom ajetu. Imam Ahmed ibnu Hanbel, r.a., prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao prenoseći od svoga Gospodara: (268) "Zaista je vaš Gospodar, dž.š., milostiv. Onaj ko bude naumio uraditi dobro djelo, pa ga ne uradi, upisat će mu se kao da ga je uradio. A ako ga uradi, pisat će mu se kao da je uradio deset, do sedam stotina, do mnogo više od toga. A ko bude naumio uraditi loše djelo, pa ga ne uradi, upisat će mu se jedno dobro djelo. A ako ga uradi, upisat će mu se jedno, ili će ga Allah, dž.š., izbrisati. Kod Allaha neće propasti niko do onaj ko je stvarni propalica." Prenose ga i El-Buhari, Muslim i En-Nesai. Znaj da onaj koji ostavi loše djelo spada u jednu od tri vrste: nekad ga ostavi zbog Allaha, i to mu se piše kao dobro djelo, pošto ga je ostavio zbog Allaha, dž.š., jer je to nijet i djelo. Zato se i prenosi u pojedinim rivajetima sahih hadisa da mu se piše dobro djelo, a Allah, dž.š., kaže: ***"On ga je ostavio zbog Mene."*** A nekad ga ostavi iz zaborava i nehata, i u tom slučaju nema nagrade niti kazne, jer nije imao nijet uraditi dobro niti je učinio zlo. A nekad ga ostavi iz nemoći i lijenosti, nakon što ga je pokušavao uraditi i već počinio ono što do njega vodi. On je na istom stepenu kao i onaj koji ga je uradio, kao što se navodi u sahih hadisu da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (269) "Ako se dva muslimana sukobe svojim sabljama, i ubica i ubijeni u Vatri su." Ashabi rekoše: "O Allahov Poslaniče, ovaj je ubica, ali zašto ubijeni?" Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "On je nastojao ubiti svoga brata."

A hafiz Ebul-Kasim et-Taberani prenosi da je Ebu--Malik el-Eš'ari rekao: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (270) "Džuma-namaz je kefaret (otkup) za ono što će se uraditi između nje i sljedeće džume, i još za tri dana. A to zbog toga što je Allah, dž.š., rekao: ***'Ko uradi dobro djelo, bit će deseterostruko nagrađen."*** Mnogo je hadisa i izreka ashaba koji govore o ovoj temi, ali ovo što smo spomenuli dovoljno je, inšallah.

قُلْ إِنَّنِى هَدَىٰنِى رَبِّىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ۚ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ إِنَّ صَلَاتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُۥ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾

Reci: "Mene je Gospodar moj na pravi put uputio, u pravu vjeru, vjeru Ibrahima pravovjernika, a on nije bio idolopokionik." /161/

Reci: "Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja, doista, posvećeni su Allahu, Gospodaru svjetova, /162/

Koji nema saučesnika; to mi je naređeno i ja sam prvi musliman. /163/

Allah, dž.š., naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da obznani ono čime ga je Allah obdario od upute na pravi put, na kome nema iskrivljenja niti skretanja. ***"u pravu vjeru"***, tj. čvrstu, nepokolebljivu, ***"vjeru Ibrahima pravovjernika, a on nije bio idolopokionik"***.

Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Vjeru Ibrahimovu izbjegava samo onaj koji ne drži do sebe." (2:130) Ne mora da znači - ako je Muhammedu, s.a.v.s., naređeno da slijedi pravu vjeru Ibrahima, da je Ibrahim, a.s., potpuniji od njega u njoj, jer je Muhammed, s.a.v.s., odigrao veliku ulogu u njoj, pa mu je upotpunjena kao što nije upotpunjena nikom prije njega. Zato on i jeste posljednji poslanik, prvi među svim ljudima i vlasnik

posebno odabranog mjesta (el-mekamul mahmud), kojem teže sva stvorenja, pa čak i Ibrahim, a.s. Ibn-Merdevejh prenosi od Ibn-Ebzija, a ovaj od svog oca, da je rekao: Poslanik bi, s.a.v.s., kada osvane, rekao: (271) "Osvanuli smo u vjeri islamu, u riječima čistog tevhida (u šehadetu), u dinu našeg poslanika Muhammeda, s.a.v.s., i vjeri našeg oca Ibrahima, pravovjernog - on nije bio mušrik."

Reci: "klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova", Allah, dž.š., nareduje mu da obavijesti mušrike, koji obožavaju drugog mimo Allaha i kolju u ime nekog drugog, da im se on suprotstavlja u tome. Jer, njegov je namaz samo Allahu i on prinosi žrtvu samo u Njegovo ime. On nema sudruga. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Zato se Gospodaru svome moli i kurban kolji..." (108: 2), tj. Njemu iskreno svoj namaz i klanje (kurbana) uputi, bez ikakva sudruga u tome.

"I ja sam prvi musliman." Katade veli: "Tj. od ovog ummeta." A to je tačno, jer su svi poslanici prije njeg pozivali u islam, čiji je temelj obožavanje samo Allaha, bez ikakva sudruga u tome.

Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: 'Nema boga osim Mene, zato Meni ibadet činite!'" (21:25) Dakle, Allah, dž.š., obavještava nas da je poslanike slao sa islamom, ali da su se oni razlikovali u njemu shodno posebnim zakonima (Šerijat), koji su jedni druge derogirali, sve dok nisu dokinuti Šerijatom Muhammeda, s.a.v.s., koji neće biti derogiran do kraja ovoga svijeta, i ostat će punovažeći i potpomognut i čije će se zastave vihoriti do Sudnjeg dana. Zato je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Mi smo poslanici kao djeca jednog oca a različitih majki, naša je vjera jedna." Vjera im je jedna, obožavanje jedino Allaha, bez ikakva sudruga, iako su im zakoni različiti, a oni su kao majke (u spomenutom hadisu). Postoje i braća po majci, a čiji su očevi različiti, i stvarna braća, od jedne majke i jednog oca. A Allah najbolje zna.

قُلْ
أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْءٍ ۚ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا ۚ
وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم
بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾

Reci: "Zar da za gospodara tražim nekog drugog osim Allaha, kad je On Gospodar svega?" Što god ko uradi, sebi uradi, i svaki grješnik samo će svoje breme nositi. Na kraju, Gospodaru svome ćete se vratiti i On će vas o onome u čemu ste se razilazili obavijestiti. /164/

Ovaj ajet upućuje na iskreno oslanjanje na Allaha (tevekkul), kao što prethodni upućuje na iskrenost u ibadetu. Pa Allah, dž.š., kaže: ***"Reci,"*** o Muhammede, mušricima: ***"Zar da za gospodara tražim nekog drugog osim Allaha, kad je On Gospodar svega?"***, tj. ja se ne oslanjam ni nakog drugog osim na Njega i samo se Njemu obraćam, jer On je Gospodar svega, On sve posjeduje i On stvara i nareduje. Ibadet i tevekkul u Kur'anu se veoma često spominju zajedno. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Tebi ibadet činimo i od Tebe pomoć tražimo." (1:4)

"...zato samo Njemu ibadet čini i samo se u Njega uzdaj!" (11:123)

"Što god ko uradi, sebi uradi, i svaki će grješnik samo svoje breme nositi", tj. svako će biti nagrađen prema svojim djelima: ako budu dobra - dobrim, a ako budu loša - lošim, i niko neće snositi odgovornost za tuđe greške. Ovo je pokazatelj Allahove, dž.š., pravde, kao što kaže:

"Svaki je čovjek zalog onoga što je radio, osim onih na desnoj strani..." (74:38-39), tj. sudbina svakog čovjeka ovisi o njegovim lošim djelima.

Kao što Allah, dž.š., kaže:

"...ako grijehovima pretovareni zovne da mu se ponesu, niko mu ih neće ponijeti, pa ni rođak". (35:18) "Na kraju, Gospodaru svome ćete se vratiti i On će vas o onome u čemu ste se razilazili obavijestiti", tj. radite ono što mislite da je ispravno, a i mi ćemo raditi po svom, pa ćete izaći pred Gospodara, kao što ćemo i mi izaći pred Njega, pa će i vas i nas obavijestiti o vašim i našim djelima i o onome u čemu smo se razilazili na ovome svijetu.

Kao što Allah, dž.š., kaže:

Reci: "Gospodar će nas naš sabrati i onda nam pravedno presuditi, On je Sudija pravedni, Sveznajući." (34:26)

وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ ٱلْأَرْضِ ۚ
وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ
إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ ۖ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٥﴾

On čini da jedni druge na Zemlji smjenjujete i On vas po položajima jedne iznad drugih uzdiže, da bi vas iskušao u onome što vam daje. Gospodar tvoj, zaista, brzo kažnjava, ali On i prašta, i miiostiv je. /165/

Allah, dž.š., kaže: ***"On čini da jedni druge na Zemlji smjenjujete"***, tj. On je učinio da je vi izgrađujete, generacija nakon generacije, potonji nakon prijašnjih.

Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti." (2:30)
[303] ***"I On vas po položajima jedne iznad drugih uzdiže"***, tj. On vas je učinio različitim po imetku, ponašanju, izgledu i boji. On je to učinio iz određene mudrosti. Kao što Allah, dž.š., kaže:
"Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovom svijetu i Mi jedne nad drugima uzdižemo po nekoliko stepeni, da bi jedni druge služili." (43:32) "...da bi vas iskušao u onome što vam daje", tj. da bi vas iskušao u onome što vam kao blagodat Svoju podaruje. Da iskuša bogataša bogatstvom i da ga pita za zahvalnost. A siromaha siromaštvom, i da ga pita za strpljivost. U Muslimovom "Sahihu" prenosi se hadis od Ebi-Nadreta, r.a., da je Ebi-Seid el-Hudri, r.a., rekao: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (272) "Zaista je ovaj svijet sladak i lijep. A Allah vas je ostavio na njemu da vidi kako ćete postupati. Pa se bojte dunjaluka i bojte se žena. Jer, prva smutnja među potomcima Israilovim bila je zbog žena."

"Gospodar tvoj, zaista, brzo kažnjava, ali On i prašta, i milostiv je."

Ovaj ajet u sebi nosi bodrenje i zastrašivanje. Opomenu da su Allahov, dž.š., obračun i kazna brzi nad onim ko mu ne bude pokoran i ko se bude suprotstavio Njegovim poslanicima. ***"...ali On i prašta, i milostiv je"*** onome ko Ga uzme za svog zaštitnika i bude slijedio Njegove poslanike u hajru sa kojim dođu. Allah, dž.š., u Kur'anu često zajedno spominje ova dva svojstva, kao što su riječi:
"Gospodar tvoj ljudima prašta i uprkos zulumu njihovu, ali Gospodar tvoj, doista, i strahovito kažnjava." (13:6)

"Kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj Koji prašta i da sam milostiv, ali da je i kazna Moja, doista, bolna kazna!" (15:49-50)
Još je mnogo ajeta koji u sebi sadrže bodrenje i prijetnju. Allaha, dž.š., molim da nas učini od onih koji su Mu pokorni u svemu što naredi, i koji se klone svega što je zabranio, i koji Mu vjeruju u svemu o čemu nas je obavijestio! On, zaista, čuje i udovoljava molbi. Muslim prenosi u svom "Sahihu" od Ebu--Hurejrea da je rekao: Čuo sam Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: (273) "Allah, dž.š., stvorio je rahmet (milost) u stotinu dijelova. Kod sebe je zadržao 99 dijelova, a jedan je spustio na Zemlju. Od tog se dijela samilosno ponašaju sva stvorenja, do te mjere da životinja podigne svoju nogu kako ne bi udarila svoje mladunče."

Ovo je kraj skraćene verzije tefsira sure El-En'am.

[303] Pogledaj pojašnjenje ovog ajeta u suri El-Bekare, broj 30.

7
EL - A'RAF / BEDEMI
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 206 AJETA*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الٓمٓصٓ ﴿١﴾ كِتَٰبٌ أُنزِلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُن فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ لِتُنذِرَ بِهِۦ
وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا۟

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
Elif - Lam - Mim - Sad./1/
"Ovo je knjiga koja ti se objavljuje - i neka ti u grudima ne bude nikakve tegobe zbog nje da njome opominješ i da vjernicima bude pouka." /2/
"Slijedite ono što vam se od Gospodara vašeg objavljuje i ne uzimajte, pored Njega, nekog drugog kao zaštitnika! - A kako vi malo pouku primate!" /3/

Na početku sure El-Bekare detaljno smo objasnili ove početne harfove i razna mišljenja o tom pitanju.

"Ovo je knjiga koja ti se objavljuje", tj. ovo je Knjiga koja ti se objavljuje od tvog Gospodara, ***"I neka ti u grudima ne bude nikakve tegobe zbog nje"***, tj. nemoj da ti bude teško dostaviti je ljudima i njome ih opomenuti.

"Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici..." (46:35) "...da njome opominješ", tj. da njome opominješ nevjernike, ***"I da vjernicima budeš pouka."*** Zatim Allah, dž.š., kaže obraćajući se cijelom svijetu: ***"Slijedite ono što vam se od Gospodara vašeg objavljuje"***, tj. slijedite sunnet Poslanika, koji ne zna čitati ni pisati, koji vam je došao s Knjigom koja vam je objavljena od Gospodara i Vlasnika svega. ***"I ne uzimajte, pored Njega, nekog drugog kao zaštitnika!"***, tj. ne izlazite iz okvira sa kojima je došao ovaj Kur'an povodeći se pravilima koja je neko drugi propisao. ***"A kako vi malo pouku primate!"*** Kao što su riječi Allaha, dž.š.:

"A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici." (12:103)

وَكَم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَا فَجَآءَهَا
بَأْسُنَا بَيَٰتًا أَوْ هُمْ قَآئِلُونَ ﴿٤﴾ فَمَا كَانَ دَعْوَىٰهُمْ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَآ
إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٥﴾ فَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ
ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِم بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ﴿٧﴾

"Koliko smo Mi samo gradova razorili, i kazna im je Naša dolazila noću ili danju kad bi prilegli,/4/
a kada bi ih kazna Naša zadesila, jadikovanje njihovo svodilo se samo na riječi: 'Nasilnici smo, zaista bili!',/5/
i sigurno ćemo pitati, one kojima smo poslanike slali, a pitat ćemo, doista, i poslanike,/6/
i izložit ćemo im, pouzdano, sve što o njima znamo, jer Mi nismo odsutni bili."/7/

Allah, dž.š., kaže: ***"Koliko smo Mi samo gradova razorili!"***, zbog toga što su se suprotstavljali Našim poslanicima i što su ih u laž ugonili, pa su kažnjeni poniženjem na ovom svijetu i niskošću na ahiretu. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"A koliko smo Mi uništili sela i gradova čiji su stanovnici u životu obijesni bili! Eno domova njihovih, malo ko, poslije njih, navrati u njih, Nama su ostali." (28:58)

"I kazna im je Naša dolazila noću ili danju kad bi prilegli", tj. kazna i osveta dolazila im je noću ili za vrijeme popodnevnog odmora (kajlule), a oba termina vrijeme su opuštenosti i zabave. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"A zar su stanovnici sela i gradova sigurni da ih Naša kazna neće snaći noću dok budu spavali? Ili, zar su stanovnici sela i gradova sigurni da ih Naša kazna neće snaći danju dok se budu zabavljali?" (7:97) "...a kada bi ih kazna Naša zadesila, jadikovanje njihovo svodilo se samo na riječi: 'Nasilnici smo, zaista, bili!'", tj. oni ih priznali svoje grijehe kada bi ih kazna iznenadila i postali sigurni da ih neće mimoići. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"A koliko je bilo nevjerničkih sela..." sve do riječi: ***"...nepomičnim". (21:11-15)*** Ibn-Džerir tumačeći ovaj ajet kaže: "Ovaj je ajet jasan dokaz ispravnosti rivajeta u kome se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (274) Nijedan narod nije uništen dok nije bio upozoren nekim između njih." ***"I sigurno ćemo pitati, one kojima smo poslanike slali, a pitat ćemo, doista, i poslanike"***, kao što je Allah, dž.š., rekao:

"A na dan kada ih On pozove i upita: "Šta ste poslanicima odgovorili?" (28:65)

"Na dan kada Allah sakupi poslanike i upita: Da li su vam se odazivali? - oni će reći: Mi ne znamo, jer samo Ti znaš sve tajne."

* Osim ajeta 163 -170, koji su objavljeni u Medini nakon sure Sad.

(5:109) Tj. Allah, dž.š., pitat će narode čime su odgovorili poslanicima na ono sa čime ih je poslao, kao što će pitati i poslanike o njihovom dostavljanju Njegovih poruka.

Ibn-Merdevejh prenosi od Ibn-Umera da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je (275): 'Svi ste vi pastiri i svako će od vas odgovarati za svoje stado.' Čovjek će biti pitan za svoju porodicu, žena za kuću svog muža, a rob za imetak svoga vlasnika." ***"I izložit ćemo im, pouzdano"***, tj. poslanicima i onima kojima su poslani, ono što se među njima desilo, jer Mi znamo ono što oni kriju i ono što javno čine.

Iznijet će se knjiga koja će govoriti o svemu što su radili, ***"jer Mi nismo odsutni bili."***, tj. Allah, dž.š., sve vidi, Njemu se ništa ne može sakriti, niti On i jednoga trena biva odsutan. On zna skrivene poglede i ono što grudi taje.

وَٱلْوَزْنُ

يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ ۚ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُم بِمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾

Mjerenje toga dana bit će pravedno: oni čija dobra djela prevagnu, oni će šta žele postići";/8/
"a oni čija dobra djela budu lahka, oni će, zato što dokaze Naše nisu priznavali, stradati." /9/

Allah, dž.š., kaže: ***"Mjerenje"*** djela na Sudnjem danu, ***"bit će pravedno"***, tj. Allah, dž.š., nikome neće nepravdu učiniti. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezije postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti; ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo za to kazniti ili nagraditi. A dosta je što ćemo Mi račune ispitivati." (21: 47) Na Sudnjem će se danu djela staviti na vagu, iako su ona fizički neodređena, jer će im tada Allah, dž.š., dati fizički oblik. El-Begavi kaže: Slično ovome prenosi se od Ibn-Abbasa, što se navodi u sahih hadisu (276): "Na Sudnjem danu doći će sure El-Bekare i Ali-Imran u obliku dva oblaka ili dva oblačića ili kao dva jata gusto poredanih ptica..." A u hadisu El-Beraa u kome se govori o ispitu u kaburu stoji: (277) ...*Vjerniku će prići mladić lijepa izgleda i mirisa, pa će mu on reći: "Ko si ti?" Odgovorit će: "Ja sam tvoja dobra djela"*, a za kafire i munafike spominje se suprotno. A neki kažu da će se vagati knjige djela, kao što se navodi u hadisu o "listu".[304] Drugi, opet, kažu da će se vagati vlasnici djela, kao što se navodi u hadisu koji se prenosi u poglavlju o vrlinama Ibn-Mesuda, a u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (278) "Zar se vi čudite zbog tankoće njegovih potkoljenica; tako mi Allaha, one su na mizanu teže od brda Uhud."[305] A sve je to ispravno, jer, nekada će se vagati djela, a nekada knjige, a nekada ljudi. A Allah najbolje zna.

وَلَقَدْ مَكَّنَّٰكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَٰيِشَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿١٠﴾

"Mi smo vas na Zemlji smjestili i na njoj vam sve što je potrebno za život dali. - A kako vi malo zahvaljujete!" /10/

Allah, dž.š., podsjećajući Svoje robove na blagodati koje im je podario, kaže da je Zemlju, sa svim što se na njoj nalazi, od dobara i koristi, učinio podesnom za njihov život. Međutim, većina njih, i pored ovakvih blagodati od Allaha, vrlo malo zahvaljuju na tome. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"...I ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali. - Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan." (14:34) Sve karije složile su se da se riječ (meajiš) čita sa jetom, bez hemzeta, što je ispravno.

وَلَقَدْ خَلَقْنَٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَٰكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿١١﴾

"Mi smo Adema stvorili i onda mu oblik dali, a poslije melekima rekli: 'Ničice padnite Ademu!' Pa svi ničice padoše, osim Iblisa, on nije bio od onih koji ničice padošel" /11/

Allah, dž.š., na ovom mjestu podsjeća ljude na čast njihovog oca Adema i objašnjava im neprijateljstvo njihovog neprijatelja Iblisa, i zavist koju u sebi nosi prema njima i njihovom ocu Ademu, kako bi ga se čuvali i radili suprotno onome čemu ih on poziva. Allah, dž.š., kaže: ***"Mi smo Adema stvorili i onda mu oblik dali, a poslije melecima rekli: 'Ničice padnite Ademu!' Pa svi ničice padoše, osim Iblisa, on nije bio od onih koji ničice padošel"***, on se nije htio pokloniti, tj. kada je Allah, dž.š., stvorio Adema, a.s., Svojom rukom od ljepljive ilovače, dao mu oblik savršenog čovjeka i u njega udahnuo dušu, melekima je naredio da mu sedždu učine iz počasti Allahu, dž.š., i Njegovoj veličini. Svi su oni to čuli i poslušali, osim Iblisa koji nije učinio sedždu. U riječima ovog ajeta:

"Mi smo vas stvorili i onda vam oblik dali..." misli se na Adema, a.s., a to je rečeno u množini zbog toga što je on otac svih ljudi. Kao što Allah, dž.š. kaže:

"I Mi smo vam od oblaka hladovinu načinili i me-denu rosu i prepelice vam slali..."(2:57) Izra-elćanima koji su živjeli za vrijeme Poslanika, s.a.v.s., a misli se na njihove pretke koji su živjeli u

[304] Misli na hadis u kome se spominje čovjek koji će imati 99 svezaka tako velikih da ih oko neće moći pregledati, svi o njegovim grijesima, a zatim će se doći sa jednim listom na kome je napisano: la ilahe illallah (nema drugog boga osim Allaha), pa će on reći: "O Gospodaru, šta je ovaj list pored ovolikih svezaka?", pa će Allah, dž.š., reći: *"Prema tebi neće biti učinjena nepravda."* Taj list će se staviti na drugi tas terezije pa će, kako kaže Poslanik, s.a.v.s.: "... raspršati se svesci, a prevagnuti list."

[305] Ovo je radosna vijest o Džennetu za Ibn-Mesuda.

vrijeme Musaa, a.s. Međutim, pošto je to bio poseban dar za njihove očeve koji su njihov osnov, isto se to i na njih odnosi.

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ
إِذْ أَمَرْتُكَ ۖ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ ﴿١٢﴾

"Šta te je navelo pa da ničice ne padneš kad sam ti naredio?" - upita On. "Ja sam bolji od njega; mene si od vatre stvorio, a njega od ilovače", odgovori on./12/

Allah, dž.š., kaže: "Zašto se nisi poklonio kad sam ti naredio?" "Šta te je natjeralo i prisililo da ne učiniš sedždu kad sam ti naredio?" A riječi Iblisa, neka je Allahovo prokletstvo na njega, "Ja sam bolji od njega"; spadaju u ispriku koja je teža od grijeha. Tj. ja sam bolji od njega, pa kako mi onda možeš narediti da mu učinim sedždu? Zatim je pojasnio da je on bolji od njega zato što je stvoren od vatre, a vatra je bolja od ilovače od koje je stvoren Adem. Prokleti Iblis je, dakle, gledao na osnov materijala, a nije gledao na posebnu počast koja je ukazana Ademu time što ga je Allah stvorio Svojom rukom i u njega udahnuo dušu (život). On je, Allah ga prokleo, upotrijebio pogrešnu jednostranu analogiju, svojom tvrdnjom da je vatra bolja od ilovače (zemlje), jer osobine su zemlje uravnoteženost, dobroćudnost, blagost i čvrstina. Zemlja je mjesto rastinja, napretka, povećavanja i oporavljanja. A osobine vatre su spaljivanje, neodređenost i brzina. Zato je Iblisa iznevjerio njegov osnov (materijal), a Ademu, a.s., koristio njegov, povratku Allahu, pokajanju, smirenosti, predanosti Allahovom određenju, priznanju Njemu i traženju pokajanja i oprosta.

U Muslimovom "Sahihu" prenosi se hadis u kome Aiša, r.a., kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (279) "Meleki su stvoreni od nura (svjetlosti); Iblis je stvoren od rasplamtjele vatre, a Adem je stvoren od onoga što vam je opisano."

A Ibn-Džerir prenosi od El-Hasana da je tumačeći Allahove, dž.š., riječi: ***"mene si od vatre stvorio, a njega od ilovače"***, rekao: "Iblis je upotrijebio analogiju, i on je prvi koji je to uradio." Lanac ovog rivajeta je sahih. A od Ibn-Sirina prenosi da je rekao: "Prvi koji je upotrijebio analogiju bio je Iblis, a Sunce i Mjesec se ne obožavaju nego zbog upotrebe analogije." Sened ovog rivajeta je, isto tako, sahih.

قَالَ
فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ
﴿١٣﴾ قَالَ أَنظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾

"E onda izlazi iz Dženneta" - reče On -, "ne priliči ti da u njemu prkosiš; izlazi, ti si, zaista, od onih prezrenih!" /13/

"Daj mi vremena do dana njihova oživljenja!" - zamoli on." /14/
"Daje ti se vremena!" - reče On." /15/

Allah, dž.š., obraća se Iblisu i kaže mu: Silazi sa svog stepena na kom si bio na najvišem dijelu nebeskih prostranstava, jer oholost prema Allahovim, dž.š., naređenjima i nepostupanje po njima prouzrokuje smanjenje stepena koji se ne postiže drugačije nego iskrenom pokornošću Allahu, dž.š. Kazna je za takav stav izlazak iz Dženneta, ponižen i beznačajan, kao kazna za njegovu oholost. Tako je sa Iblisom postupljeno suprotno onome što je on htio i nagrađen je suprotno onome što je on želio. Ovo je potpuna pravednost od Allaha, dž.š. Kada je to prokleti Iblis shvatio, zatražio je da se njegovo hapšenje odgodi do Sudnjeg dana, pa mu je Allah, dž.š., to udovoljio, a On je Mudar i Sveznajući.

قَالَ فَبِمَا
أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَآتِيَنَّهُم مِّن بَيْنِ
أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَن شَمَائِلِهِمْ ۖ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ
شَاكِرِينَ ﴿١٧﴾

"E zato što si odredio pa sam u zabludu pao" - reče - "kunem se da ću ih na Tvom pravom putu presretati,/16/
pa ću im i sprijeda, i straga, i zdesna, i slijeva prilaziti, i Ti ćeš ustanoviti da većina njih neće zahvalna biti!"/17/

Allah, dž.š., obavještava nas da je Iblis, nakon što mu je udovoljeno da se njegovo hapšenje odgodi i nakon što je postao siguran u to, počeo sa prepirkom i odmetništvom, pa je rekao: ***"E zato što si odredio pa sam u zabludu pao" - reče - "kunem se da ću ih na Tvom pravom putu presretati"***, tj. ja Ti se kunem, da ću ih, zbog toga što si me u zabludu odveo, presretati na Tvom pravom putu. A drugo značenje je: Kao što si Ti mene odveo u zabludu, isto ću tako ja presretati Tvoje robove iz potomstva ovog čovjeka zbog koga si me prokleo. A pravi put su svi putevi dobra koji vode Allahovom, dž.š., zadovoljstvu. Kao što islam, Hidžra, džihad i sva bogougodna djela kojima je Allah, dž.š., zadovoljan.

"pa ću im i sprijeda, i straga", tj. dolazit će im sa svih strana, kako bi ih odvratio od puteva pokornosti, nabrajajući im razne vrste zabluda, sve dok ih ne odvede u grijehe.[306]

A pojedini kažu da je "sprijeda" "i sdesna", odakle vide, "i straga", "i slijeva", odakle ne vide, a Ibn-Džerir smatra da se ovdje misli i na puteve dobra i na puteve

[306] I navodi ih na novotarije koje izgledaju kao dobra djela, a njihova stvarnost je grijeh, pa oni čine grijehe i uopće se ne kaju zbog njih, jer ih ne smatraju grijesima, kao što im je šejtan to uljepšao... Sve dok ne umru u njima. Allahu, dž.š., utječem se od zla prokletog šejtana.

zla. Od puteva dobra ih odvraća, a na puteve zla navraća. Prenosi se da je Ibn-Abbas rekao: "A nije rekao i iznad njih, jer milost silazi iznad njih." ***"I Ti ćeš ustanoviti da većina njih neće zahvalna biti!"***, tj. neće vjerovati. Ove riječi Iblisove proistekle su iz njegovog mišljenja, ali su one pogodile stvarno stanje. Kao što Alah, dž.š., kaže:

"A Iblis se uvjerio da je o njima ispravno mislio, i oni su se poveli za njim, osim nekolicine vjernika nad kojima nikakve vlasti nije imao; Mi smo htjeli ukazati na onoga ko vjeruje u onaj svijet, a ko u njega sumnja. A Gospodar tvoj bdi nad svim." (34:20-21) Zato se u hadisu prenosi traženje zaštite od utjecaja šejtana sa svih strana čovjeka. Kao što prenosi El-Hafiz Ibn-Merdevejh od Ibn-Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (280) "Allahu dragi, ja od Tebe tražim oprost i spas u svojoj vjeri i svom životu, u svojoj porodici i imetku. Allahu dragi, pokrij moje sramote, ublaži moje strahote i sačuvaj me ispred, iza, zdesna, slijeva i odozgo. A Tebi se, o Allahu, utječem da budem ugrožen ispod mene." Veki' kaže: "Ispod mene, znači - da u zemlju propadnem."

قَالَ ٱخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُومًا مَّدْحُورًا ۖ لَّمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٨﴾

"Iziđi iz njega, pokuđen i ponižen!" - reče On. "Tobom i svima onima koji se budu povodili za tobom doista ću Džehennem napuniti!" /18/

Allah, dž.š., potvrđuje prokletstvo Iblisa i njegovo udaljavanje i protjerivanje sa visokog stepena, pa kaže: ***"Iziđi iz njega, pokuđen i ponižen!"***, tj. osramo -
ćen, udaljen, protjeran, proklet i omrznut. ***"Tobom i svima onima koji se budu povodili za tobom doista ću Džehennem napuniti!"*** Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Odiđi!" - reče onda - "evo ovoga koga si iznad mene uzdigao: ako me ostaviš do Smaka svijeta, sigurno ću, osim malobrojnih, nad potomstvom njegovim zagospodariti", i zavodi glasom svojim koga možeš i potjeraj na njih svoju konjicu i svoju pješadiju, i budi im ortak u imecima, i u djeci, i daji im obećanja, a šejtan ih samo obmanjuje, ali, ti, doista, nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim! A Gospodar tvoj dovoljan je kao zaštitnik!" (17:62-65)

وَيَٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩﴾ فَوَسْوَسَ لَهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُۥرِيَ عَنْهُمَا مِن سَوْءَٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَىٰكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةِ إِلَّآ أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ ٱلْخَٰلِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَاسَمَهُمَآ إِنِّى لَكُمَا لَمِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢١﴾

"A ti, o Ademe, i žena tvoja u Džennetu stanujte i odakle god hoćete jedite, samo se ovom drvetu ne približujte, da se prema sebi ne ogriješite!" /19/
"I šejtan im poče bajati da bi im otkrio stidna mjesta njihova, koja su im skrivena bila, i reče: 'Gospodar vaš zabranjuje vam ovo drvo samo zato da ne biste meleki postali ili da ne biste besmrtni bili'",/20/
"I zaklinjaše im se: 'Ja sam vam, zaista, savjetnik iskreni!'" /21/

Allah, dž.š, dozvolio je Ademu i Havi u Džennetu da jedu od sveg voća izuzev jedne voćke. O tome smo govorili u suri El-Bekare. Tada im je pozavidio šejtan i pokušao ih zavesti, prevariti i obmanuti, kako bi im uskratio blagodati i lijepu odjeću u kojoj su se nalazili. ***"I reče:" - lažući i izmišljajući - "Gospodar vaš zabranjuje vam ovo drvo samo zato da ne biste meleki postali ili da ne biste besmrtni bili"*** - i vječno ovdje ostanete,a ako vi pojedete od nje onda će vam se to ostvariti. ***"I zaklinjaše im se:"*** Allahom, ***"Ja sam vam, zaista, savjetnik iskreni!"*** Jer sam ja ovdje još otprije i dobro poznajem ovo mjesto, i tako ih prevari. A vjernik se može prevariti kad ga neko zakune Allahom. Neki od alima znali bi kazati: "Ko nas pokuša prevariti zaklinjući nas Allahom, mi ćemo mu se predati."

فَدَلَّىٰهُمَا بِغُرُورٍ ۚ فَلَمَّا ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ ۖ وَنَادَىٰهُمَا رَبُّهُمَآ أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا ٱلشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَآ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٢﴾ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٢٣﴾

"I na prevaru ih zavede. A kad oni ono drvo okusiše, stidna mjesta njihova ukazaše im se i oni po sebi dženetsko lišće stavljati počeše. 'Zar vam to drvo nisam zabranio?'" - zovnu ih Gospodar njihov - 'i rekao vam: šejtan vam je, zbilja, otvoreni neprijatelj.'" /22/
"Gospodaru naš" - rekoše oni - "sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni." /23/

Seid ibn Ebi-Urube prenosi od Ubej ibn Ka´ba, r.a., da je rekao: "Adem je bio čovjek visoka rasta kao da je visoka palma. Imao je gustu kosu. A kada je počinio grešku koju je počinio, ukazalo mu se je njegovo stidno mjesto, a do tada ga nije vidio, pa je potrčao bježeći po Džennetu. Za njega se zakačilo jedno drvo u Džennetu, pa mu je rekao: 'Pusti me!' Ono mu odgovori: 'Ja te neću pustiti!' Tada ga je pozvao njegov Gospodar, dž.š., i rekao: *'O Ademe, zar od mene bježiš?'* On odgovori: *'O Gospodaru moj, ja sam Te se zastidio!' I oni po sebi dženetsko lišće stavljati počeše."* Prenosi se da je Ibn-Abbas rekao: "Tj. lišće smokve koje su lijepili jedno za drugo, nakon što su im se ukazala njihova stidna mjesta." Postoji mišljenje koje kaže da je postojao nur koji je prekrivao stidno mjesto svakog od njih, pa kada su pojeli od zabranjene voćke, ukazala su im se njihova stidna mjesta, te ih oni počeše pokrivati dženetskim lišćem.

Abdur-Rezzak prenosi od Katade da je rekao: Adem je tada rekao: "O Gopodaru moj, šta ako se pokajem i zatražim oprost?" Allah, dž.š., odgovori mu: ***"Onda ću te uvesti u Džennet."*** A Iblis Ga nije molio za pokajanje, nego za odgodu, pa je svakom dao ono što je tražio...

A Dahhak ibn Muzahim tumačeći Allahove, dž.š., riječi: ***"Gospodaru naš" - rekoše oni - "sami smo sebi krivi i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni"***, kaže: "To su 'riječi' koje je Adem primio od Gospodara svoga."[307]

قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ
عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ
وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾

"Iziazite!" - reče On - "jedni drugima bit ćete neprijatelji! Na Zemlji ćete boraviti i do smrti ostati." /24/

"Na njoj ćete živjeti, na njoj umirati i iz nje oživljeni biti" - reče On. /25/

Allahove, dž.š., riječi: ***"Iziazite!"***, odnose se na Adema, Havu i Iblisa. Mufesiri navode mjesta na koja je svaki od njih spušten. Međutim, sva ta mišljenja baziraju se na israilijatima (predanjima kitabija), a Allah zna da li su one tačne. A da je spominjanje imena tih mjesta toliko važno i da je u tome neka velika korist, Allah, dž.š., sigurno bi ih spomenuo, ili bi to uradio Njegov Poslanik, s.a.v.s.

"Na Zemlji ćete boraviti i do smrti ostati", tj. boravak i život do određenog roka koji je zabilježen u "Prvoj knjizi". Ibn-Abbas kaže: "boraviti" na Zemlji i ispod nje. Prenosi ga Ebu-Hatim. ***"Na njoj ćete živjeti, na njoj umirati i iz nje oživljeni biti"***, ***reče On.*** "Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Od zemlje vas stvaramo i u nju vas vraćamo i iz nje ćemo vas i drugi put izvesti." (20:55)

يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا
يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا ۖ وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ۚ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ
لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾

"O sinovi Ademovi, dali smo vam odjeću koja će pokrivati stidna mjesta vaša, a i raskošna odjela, ali, odjeća bogobojaznosti, to je ono najbolje." To su neki Allahovi dokazi da bi se oni opametili. /26/

Allah, dž.š., podsjeća Svoje robove na odjeću i ukrase koje im je dao. Odjećom pokrivaju sramotne dijelove tijela, a ukrasima uljepšavaju svoju vanjštinu. Prvo je nužno, a drugo spada u dopunske stvari. Imam Ahmed prenosi (281) da je Alija, r.a., otišao do jednog mladića i od njega kupio košulju za tri dirhema. A zatim je obukao - a pokrivala mu je sve do šaka i članaka - izgovarajući: "Hvala Allahu, Koji me opskrbio ukrasom kojim se mogu uljepšati ljudima i pokriti svoj sramotni dio." Pa mu je neko rekao: "Jesi li to čuo od Poslanika, s.a.v.s., ili to ti kažeš?" On odgovori: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako prilikom oblačenja izgovara: 'Hvala Allahu, Koji me opskrbio ukrasom kojim se mogu uljepšati ljudima i pokriti svoj sramotni dio.'"

"ali, odjeća bogobojaznosti, to je ono najbolje." Mufesiri se razilaze u značenju ovih riječi. Ikrime kaže: "To je ono čime će biti obučeni bogobojazni na Sudnjem danu." Prenosi ga Ibn Ebi-Hatim. A drugi kažu: Iman, ili dobra djela, ili lijep izgled lica, a sve je to približno jedno drugom.

يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ
أَبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا ۗ إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ
وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ۗ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾

"O sinovi Ademovi, neka vas nikako ne zavede šejtan kao što je roditelje vaše iz Dže-nneta izveo, skinuvši s njih odjeću njihovu da bi im stidna mjesta njihova pokazao! On vas vidi, on i vojske njegove, odakle vi njih ne vidite. Mi smo učinili šejtane zaštitnicima onih koji ne vjeruju." /27/

[307] Ovo je tačno, a ne kao što neki kažu da je razlog oprosta Allaha, dž.š., Ademu to što se on molio Allahu putem Muhammeda, s.a.v.s. Jer, o tome ne postoji ni jedan sahih hadis od Poslanika, s.a.v.s. Pogledaj našu opasku u prvom tomu prilikom tumačenja 37. ajeta iz sure El-Bekare.

Allah, dž.š., upozorava ljude od Iblisa i njegovih saradnika,[308] objašnjavajući im njegovo staro neprijateljstvo praocu svih ljudi, Ademu, a.s. Kako je nastojao izvesti ga iz Dženneta, koji je mjesto uživanja, na ovaj svijet, koji je mjesto napora i umora i kako je on bio uzrok otkrivanja njegovog sramotnog dijela, nakon što je bilo pokriveno i od njega samog. Sve je to on uradio iz velikog neprijateljstva. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Pa zar ćete njega i porod njegov, pored Mene, kao prijatelje prihvatiti, kad su vam oni neprijatelji? Kako je šejtan loša zamjena nevjernicima!" (18:50)

وَإِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً قَالُوا۟ وَجَدْنَا عَلَيْهَآ ءَابَآءَنَا وَٱللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا ۗ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ
لَا يَأْمُرُ بِٱلْفَحْشَآءِ ۖ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ قُلْ أَمَرَ رَبِّى بِٱلْقِسْطِ ۖ
وَأَقِيمُوا۟ وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ۚ كَمَا
بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾ فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلضَّلَٰلَةُ ۗ إِنَّهُمُ
ٱتَّخَذُوا۟ ٱلشَّيَٰطِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

A kada urade neko ružno djelo, govore: "Zatekli smo pretke naše da to rade, a i Allah nam je to zapovjedio." Reci: "Allah ne zapovijeda da se rade ružna djela! Zašto o Allahu govorite ono što ne znate?" /28/
Reci: "Gospodar moj naređuje pravednost i obraćajte se samo Njemu kad god obavljate namaz, i molite Mu se iskreno Mu ispovijedajući vjeru! Kao što vas je iz ničega stvorio, tako isto će vas ponovo oživjeti." /29/
"On jednima na pravi put ukazuje, a druge, s pravom, u zabludi ostavlja, jer oni, mjesto Allaha, šejtane za zaštitnike uzimaju i misle da dobro rade." /30/

Arapi su, izuzev Kurejševića, tavaf činili oko Kabe goli, tumačeći to time što su tvrdili da neće da tavafe u odjeći u kojoj su Allahu griješili. A Kurejševići su pripadali "Humsu" (zajednički naziv za pripadnike plemena Kurejš, Kinane i Džedile, te njihovih pristalica) i tavafili su u odjeći. Isto bi činio i onaj kome bi neko od spomenutih posudio odjeću. A onaj ko ima novu neupotrijebljenu odjeću, tavafio bi u njoj, a zatim je bacio i niko je ne bi uzimao. Onaj ko ne bi imao novu odjeću, niti ju je mogao pozajmiti od nekog iz grupe "Humsa" tavafio bi nag. Bilo je slučajeva da i žena tavafi gola. A žene bi najčešće tavafile nage noću. To su oni sami sebi uveli i u tome svoje očeve slijedili, smatrajući da se djela njihovih predaka temelje na Allahovim propisima, pa im Allah, dž.š., to poriče riječima: ***A kada urade neko ružno djelo, govore: "Zatekli smo pretke naše da to rade, a i Allah nam je to zapovjedio."*** Allah, dž.š., kao odgovor na to kaže: ***Reci,*** *o Muhammede, onome ko to bude tvrdio:* ***Allah ne zapovijeda da se rade ružna djela***, tj. Allah, dž.š., negira to za samog Sebe i kaže: ***"Zašto o Allahu govorite ono što ne znate?"***, tj. pripisujete Allahu ono za što niste sigurni da je tačno. ***Reci: "Gospodar moj naređuje pravednost"***, tj. pravednost i dosljednost u njoj, ***"I obraćajte se samo Njemu kad god obavljate namaz, i molite Mu se iskreno ispovijedajući Mu vjeru"***, tj. On vam naređuje da ustrajete u ibadetu samo Njemu i na, za to određen, način. A to je slijeđenje poslanika u svemu što prenesu od svog Gospodara i svim propisima sa kojima dođu i sa iskrenim ibadetom samo Njemu, dž.š., jer, nijedno djelo neće biti primljeno ukoliko ne bude odgovaralo šerijatskim propisima i čisto od svake primjese širka. Kada se ova dva šarta nađu u određenom djelu, ono biva primljeno.

"Kao što vas je iz ničega stvorio, tako isto će vas ponovo oživiti. On jednima na pravi put ukazuje, a druge, s pravom, u zabludi ostavlja." Mufesiri se razilaze u tumačenju ova dva ajeta. Jedni kažu: "Kao što vas je prvi put stvorio, isto tako će vas ponovo stvoriti." Ovo mišljenje smatra najispravnijim Ebu-Džafer Ibn-Džerir. To mišljenje on potkrepljuje hadisom koji prenosi od Sufjana es-Sevrija, svojim senedom do Ibn-Abbasa, da je rekao: (282) Poslanik, s.a.v.s., jednom prilikom nam je vazio i rekao: "O ljudi, vi ćete biti proživljeni i sakupljeni pred Allaha bosi, goli i neosunećeni":

"Onako kako smo prvi put iz ništa stvorili, tako ćemo ponovo iz ništa stvoriti - to je obećanje Naše, Mi smo to doista kadri učiniti." (21:104) Ovaj hadis prenose El-Buhari i Muslim.

A od Mudžahida se prenosi da je rekao: "Kao što vas je iz ničega stvorio, tako isto će vas ponovo oživiti", tj. On će vas oživiti nakon vaše smrti. A Ali-Ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Kao što vas je iz ničega stvorio, tako isto će vas ponovo oživiti. On jednima na pravi put ukazuje, a druge, s pravom, u zabludi ostavlja." Allah, dž.š., stvorio je sve ljude, vjernike i nevjernike. Kao što kaže:

"On vas stvara, pa ste ili nevjernici ili vjernici...", (64:2) a zatim će ih ponovo stvoriti na Sudnjem danu kao što je stvorio prve ljude, vjernike i nevjernike." Ovo mišljenje potkrepljuje hadis Ibn-Mesuda koji se nalazi u Buharijinom sahihu: (283) "Tako mi Allaha, osim Kojeg drugog Boga nema, zaista neko od vas čini djela stanovnika Dženneta, sve dok između njega i Dženneta ne ostane razdaljina koliko jedan hvat ili jedna podlaktica, pa ga pretekne Knjiga, te od tada radi djela stanovnika Vatre i u nju ude. A isto tako, neko od vas radi djela stanovnika

[308] Iblis i njegovi saveznici vide čovjeka u svakom momentu, dok on njih ne vidi, što od ljudi zahtijeva posebno veliki oprez. Jer, onaj koji te vidi, a ti njega ne vidiš, daleko će više spletkariti i nastojati da te zavede odakle se ni ne nadaš. Sve to od ljudi zahtijeva da od šejtana pribjegnu Allahu tako što će izvršavati Njegova naređenja i kloniti se onoga što je zabranio. Tada Allah, dž..š., neće omogućiti šejtanu da zavede pokornog vjernika.

Džehennema, sve dok između njega i Džehennema ne ostane razdaljina koliko jedan hvat ili jedna podlaktica, pa ga pretekne Knjiga, te od tada radi djela stanovnika Dženneta i uđe u njega."

Ebul Kasim el-Begavi prenosi od Sehla Ibn-Sa´da da je rekao: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (284) "Zaista, čovjek radi djela koja ljudi vide djelima stanovnika Dženneta, a on je od stanovnika Vatre. I zaista čovjek radi djela koja ljudi vide djelima stanovnika Džehennema, a on je od stanovnika Dženneta. Zaista se djela cijene po njihovom završetku." Ovo je dio hadisa koji prenosi El-Buhari.

A Muslim prenosi od El-A´meša, svojim senedom do Džabira da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (285) "Svaki će čovjek biti proživljen u onome na čemu je umro." A suglasiti ovo i riječi Allaha, dž.š.:

"Ti upravi lice svoje vjeri, kao pravi vjernik, prihvati se Allahove vjere, prema kojoj je On ljude načinio...", (30:30) možemo tako što se može razumjeti da je Allah, dž.š., stvorio ljude da među njima bude vjernika i nevjernika u drugom planu, iako su oni po svojoj urođenosti naklonjeni spoznaji Allaha i Njegovom tevhidu - saznanju da nema drugog boga osim Allaha, kao što je On od njih uzeo i zavjet za to, i učinio ga u njihovoj prirodi. Ali, i pored toga, Allah je odredio da među njima bude nesretnih i sretnih, tj. znao je ko će od njih odabrati nesreću, a ko sreću i to odredio i svakom zapisao ono što je izabrao.[309]

"On vas stvara, pa ste iii nevjernici iii vjernici..." (64:2) A u hadisu stoji: (286) "Svi ljudi zajedno osvanu, a neko će od njih žrtvovati svoj nefs te se osloboditi, a neko, će se upropastiti."

Zato Allah, dž.š., kaže: ***"On jednima na pravi put ukazuje, a druge, s pravom, u zabludi ostavlja."*** Zatim to obrazlaže, pa kaže: ***"...jer oni, mjesto Allaha, šejtane za zaštitnike uzimaju..."***

يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٖ وَكُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ وَلَا تُسۡرِفُوٓاْۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ ٣١

"O sinovi Ademovi, lijepo se obucite kad hoćete namaz obaviti! I jedite i pijte, samo ne pretjerujte; On ne voli one koji pretjeruju." /31/

Ovaj je časni ajet odgovor mušricima koji su tavaf oko Kabe činili nagi i to smatrali ispravnim. Ljudi danju a žene noću, pa im Allah, dž.š., kaže: ***"...lijepo se obucite kad hoćete namaz obaviti!"*** "Zinet" je odjeća kojom se pokrivaju sramotni dijelovi tijela, a sve što je mimo toga, od luksuznije odjeće, naređeno im je da obuku prilikom obavljanja svakog namaza. Ovaj ajet i hadisi koji se prenose o ovoj temi, dokaz su da je sunnet lijepo se obući kada se hoće namaz obavljati, a pogotovo petkom (džumom) i za bajrame. A miris i misvak upotpunjuju ukras.

A najbolja je bijela odjeća, kao što prenosi imam Ahmed od Ibn-Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (287) "Oblačite bijelu odjeću, jer ona je najbolja odjeća, i u nju umotavajte svoje mrtve. A najbolji miris vam je el-Ismid, jer on poboljšava vid i jača korijen kose." Sened ovog hadisa je džejjid (dobar), a njegovi prenosioci odgovaraju kriterijima Muslima. Prenose ga Ebu-Davud, Et-Tirmizi i Ibn-Madže, a Et-Tirmizi veli da je hasen sahih.

"I jedite i pijte, samo ne pretjerujte..." Imam Ahmed prenosi od Amra ibn Šuajba, a ovaj od njegovog oca, a on od djeda, da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (288) "Jedite, pijte i sadaku udjeljujte, ali bez oholosti i pretjerivanja, jer Allah, dž.š., voli vidjeti trag Svojih blagodati kojima je obdario Svoga roba." Prenose ga i En-Nesai i Ibn-Madže.

Imam Ahmed prenosi od Mikdama ibn Madikeriba el-Kindija, da je rekao: Čuo sam Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: (289) "Čovjek ne može napuniti lošiju posudu od svog stomaka. Dosta mu je nekoliko zalogaja koji će ga održati sposobnim za rad. A ako već hoće, onda neka bude trećina za hranu, trećina za vodu i trećina za disanje." Prenose ga i En-Nesai i Et-Tirmizi, koji kaže da je hasen sahih. Oni koji su tavafili oko Kabe goli, zabranjivali su loj i masno meso za vrijeme boravka u Meki radi obreda. Pa im Allah, dž.š., kaže: ***"I jedite i pijte"***, i ne pretjerujte u zabranama. Es-Suddi kaže: "On ne voli one koji pretjeruju." Allah, dž.š., kaže:

"...jer Allah ne voli one koji prekoračuju (granicu)", (5:87) tj. one koji prekoračuju Njegovu granicu u halalu i haramu, koji pretjeruju u dozvoljenom i zabranjenom. Allah, dž.š., voli da se dozvoli ono što je On dozvolio i zabranjuje ono što je On zabranio, i to je pravda koju je On naredio.

قُلۡ مَنۡ حَرَّمَ زِينَةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِيٓ أَخۡرَجَ لِعِبَادِهِۦ وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزۡقِۚ قُلۡ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا خَالِصَةٗ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ٣٢

Reci: "Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove Svoje stvorio, i ukusna jela?" Reci: "Ona su za vjernike na ovom svijetu, na onom svijetu su samo za njih." Eto, tako Mi podrobno izlažemo dokaze ljudima koji znaju. /32/

Allah, dž.š., odgovara mušricima riječima: ***"Reci"***, o Muhammede, mušricima, koji zabranjuju to što su zabranili svojim neispravnim mišljenjima i izmišljanjem u vjeri, ***"Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je***

[309] Dakle, nije stvar prisilne odredbe, nego je svako u stanju sam odabrati svaki svoj postupak kojim je zadužen, kao što je činjenje dobrih djela a ostavljanje loših. Jer, ako on bude pokoran i dobar, sebe će sačuvati Vatre, a ako bude nepokoran i loš, i izbjegavao Allahove naredbe, sam će sebe baciti u propast i uništiti. Allah, dž.š., dao mu je mogućnost da bira, kako bi zaslužio Njegove blagodati ili kaznu. A Allah nikome zulum neće nanijeti.

On za robove Svoje stvorio...", tj. oni su stvoreni za one koji vjeruju u Allaha i koji Njega obožavaju na ovom svijetu, iako im se u tome pridruže nevjernici u životu na ovom svijetu. Ali, oni su posebno i samo za vjernike na budućem svijetu i niko im se, od nevjernika, u tome pridružiti neće. Jer, Džennet je zabranjen za nevjernike. Ebul-Kasim et-Taberani prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Ovaj je ajet objavljen povodom onih koji su tavafili oko Kabe nagi zviždeći i aplaudirajući, pa im je naređeno da se obuku."

قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ
ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَٱلْإِثْمَ وَٱلْبَغْيَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَأَن
تُشْرِكُوا۟ بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

Reci: "Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i tajni, i grijehe, i neopravdanu primjenu sile, i da Allahu smatrate ravnim one za koje On nikakav dokaz objavio nije, i da o Allahu govorite ono što ne znate." /33/

Imam Ahmed prenosi od Abdullaha (Ibn-Mesuda) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (290) "Nije niko ljubomorniji od Allaha. Zato je zabranio svaki razvrat, i javni i tajni. I niko ne voli da mu se hvala upućuje više od Allaha." Prenose ga i El-Buhari i Muslim. O razvratu, javnom i tajnom, govorili smo u suri El-En´am. ***"I grijehe, i neopravdanu primjenu sile"***, jesu grijesi koji se tiču samog počinioca, a jeste upotreba sile protiv drugih bez opravdanja. ***"I da Allahu smatrate ravnim one za koje On nikakav dokaz objavio nije"***, tj. da nekom drugom, pored Njega, svoje ibadete upućujete, ***"I da o Allahu govorite ono što ne znate"***, kao što je potvora i izmišljanje da On ima sina i slično, o čemu vi ništa ne znate. Kao što Allah, dž.š., kaže:

"...pa budite što daije od kumira poganih". (22:30)

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً ۖ وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾
يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ إِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِى ۙ فَمَنِ ٱتَّقَىٰ
وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٥﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا
وَٱسْتَكْبَرُوا۟ عَنْهَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٣٦﴾

"Svaki narod ima svoj kraj, i kada dođe njegov kraj, neće ga moći ni za tren jedan ni odložiti ni ubrzati." /34/

"O sinovi Ademovi, kad vam između vas samih budu dolazili poslanici koji će vam propise Moje objašnjavati - onda se oni koji se budu Allaha bojali i dobra djela činili neće ničega bojati niti će za bilo čim tugovati";/35/

"a oni koji dokaze Naše budu poricali, i od njih se budu oholo okretali, bit će stanovnici u vatri, u njoj će vječno ostati"./36/

Allah, dž.š,. kaže: ***"Svaki narod ima svoj kraj"***, tj. svako stoljeće i svaka generacija ima određeno vrijeme (za kraj), ***"I kada dođe njegov kraj"***, tj. njima određeni čas, ***"...neće ga moći ni za tren jedan ni odložiti ni ubrzati."*** Zatim Allah, dž.š., upozorava ljude da će im slati poslanike koji će im prenositi Njegove riječi, pa donosi radosnu vijest i upozorenje: ***"onda se oni koji se budu Allaha bojali i dobra djela činili"***, tj. koji ostave zabranjeno i budu izvršavali naređeno, ***"...neće ničega bojati niti će bilo za čim tugovati; a oni koji dokaze Naše budu poricali, i od njih se budu oholo okretali"***, tj. čija ih srca budu odbacila i uzoholili se pa ne budu dobra djela činili, ***"...bit će stanovnici u vatri, u njoj će vječno ostati"***.

فَمَنْ أَظْلَمُ

مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُم مِّنَ
ٱلْكِتَٰبِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوٓا۟ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَدْعُونَ
مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالُوا۟ ضَلُّوا۟ عَنَّا وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾

"Ima li, onda, nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži i ne priznaje Njegove riječi? Takvi će dobiti sve ono što im je zapisano. Ali, kada im izasłanici Naši dođu da im duše uzmu, upitat će: 'A gdje su oni kojima ste se, umjesto Allahu, klanjali?' - Izgubili su nam se" - odgovorit će, i sami protiv sebe posvjedočiti da su nevjernici bili." /37/

Allah, dž.š., kaže: ***"Ima li, onda, nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži i ne priznaje Njegove riječi?"***, tj. nema nikog nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži ili ne priznaje Njegove riječi koje je objavio. ***"Takvi će dobiti sve ono što im je zapisano."***

El-´Avfi prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Dobit će ono što im je zapisano. A zapisano je onome ko bude o Allahu govorio laži da će njegovo lice pocrnjeti." A Mudžahid veli: "Sve ono što im je obećano od dobra i zla." Isto to kažu i Katade, Ed-Dahhak i odabire Ibn-Džerir.

Muhammed ibn Kab el-Kurezi kaže: "Takvi će dobiti sve ono što im je zapisano", tj. svoja djela, nafaku i dužinu života. Ovo je mišljenje jako po svom značenju i na njega ukazuje kontekst: ***"Ali kada im izasłanici Naši dođu da im duše uzmu."*** Kao što Allah, dž.š., kaže:

"Oni koji o Allahu laži iznose neće postići ono što žele. Uživat će kratko na ovom svijetu, a

zatim će se Nama vratiti i Mi ćemo im dati da iskuse nesnosnu patnju zato što nisu vjerovali." (10:69-70) "Ali kada im izaslanici Naši dođu da im duše uzmu..." Allah, dž.š., obavještava nas da meleki zastrašuju mušrike kada im duše uzimaju, i govore: "Gdje su vam oni kojima ste, na dunjaluku, mimo Allahu, dove upućivali? Pozovite ih sada, da vas izbave." Oni će odgovoriti: ***"Izgubili su nam se"***, i mi ne očekujemo njihovu pomoć. ***"I sami protiv sebe posvjedočiti"***, i priznati ***"...da su nevjernici bili."***

قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ فِي النَّارِ ۖ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا ۖ حَتَّىٰ إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأُولَاهُمْ رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَآتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ ۖ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ وَقَالَتْ أُولَاهُمْ لِأُخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾

"Ulazite u Džehennem s narodima, sa džinima i ljudima koji su prije vas bili i nestali!" - reći će On. I kad god neki narod uđe, proklinjat će onaj za kojim se u nevjerovanju poveo. A kad se svi u njemu iskupe, tada će običan puk reći o glavešinama svojim: "Gospodaru naš, ovi su nas u zabludu odveli, zato im podaj dvostruku patnju u vatri!" -"Za sve će biti dvostruka!" - reći će On - "ali vi ne znate." /38/
"A glavešine će reći običnom puku: 'Pa vi nemate nikakve prednosti pred namaI' Zato iskusite patnju za ono što ste radili." /39/

Allah, dž.š., obavještava nas o Svom odgovoru mušricima koji Ga potvaraju i Njegove riječi smatraju lažnim, pa kaže: ***"Ulazite u Džehennem s narodima, sa džinima i ljudima"***, koji su bili kao i vi i isto se ponašali, ***"...koji su prije vas bili i nestali!"***, tj. od naroda nevjerničkih. ***"I kad god neki narod uđe, proklinjat će onaj za kojim se u nevjerovanju poveo."*** Kao što Allah, dž.š., kaže:
"...na Sudnjem danu jedni drugih ćete se odricati..." (29:25) "A kad se svi u njemu iskupe, tada će obični puk reći o glavešinama svojim...", tj. obični će puk poslije glavešina učiti i žaliti se Allahu, dž.š., na njih, jer su oni veći grješnici, zato što su ih zaveli, pa će reći: ***"Gospodaru naš, ovi su nas u zabludu odveli, zato im podaj dvostruku patnju u vatri!"*** Kao što Allah, dž.š., kaže:
"Gospodaru naš, mi smo prvake naše i starješine naše slušali, pa su nas oni s pravog puta odveli; Gospodaru naš, podaj im dvostruku patnju i prokuni ih prokletstvom velikim!" (33:67-68) "Za sve će biti dvostruka!", tj. Mi smo to već uradili i svako će biti kažnjen onako kako je zaslužio. Kao što Allah, dž.š., kaže:
"...ali će, sigurno, vlastito breme i breme onih koje su u zabludu odveli nositi..." (29:13) "A glavešine će reći običnom puku", onima koji su ih slijedili, ***"Pa vi nemate nikakve prednosti pred namaI"***, tj. vi ste zalutali kao i mi, ***"Zato iskusite patnju za ono što ste radili."***

إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾ لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾

"Onima koji dokaze Naše budu poricali i prema njima se budu ohoio odnosili - kapije nebeske neće se otvoriti, i prije će Deva kroz iglene ušI proći nego što će oni u Džennet ući. Eto tako ćemo Mi grješnike kazniti." /40/
"U Džehennemu će im ležaji i pokrivači od vatre biti. Eto, tako ćemo Mi nevjernike kazniti." /41/

O riječima Uzvišanog: ***"kapije nebeske neće se otvoriti"***, jedni mufesiri kažu: "Njihova dobra djela se neće podići" (neće biti primljena). A drugi kažu: "Neće se otvoriti nebeska vrata njihovim dušama." Ovo mišljenje potkrepljuje hadis koji prenosi Ibn-Džerir od Bera´ ibn Aziba: (291) Da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., spomenuo uzimanje duše grješnika i da će se ponijeti na nebo. Kada god prođe pored grupe meleka, oni će se zapitati: "Čija je ovo ovako prljava duša?", pa će meleki koji je nose odgovoriti: "Taj i taj", nazivajući njegovim najlošijim imenima kojima je bio nazivan na dunjaluku, sve dok sa njom ne dođu do neba i zatraže da im se otvore vrata. Međutim, vrata mu se neće otvoriti. Zatim je Poslanik, s.a.v.s., proučio: "Kapije nebeske neće se otvoriti", ajet u cijelosti. Ovako ga prenosi Ibn-Džerir, a ovo je samo dio dugog hadisa koji prenose Ebu-Davud, En-Nesai i Ibn-Madže preko Minhala ibn Amra. A Ibn-Džurejdž, tumačeći Allahove, dž.š., riječi: "kapije nebeske neće se otvoriti", kaže: "Neće se otvoriti njihovim djelima niti njihovim dušama", i ovim mišljenjem se obuhvataju oba prethodna. A Allah najbolje zna. ***"I prije će deva kroz iglene ušI proći nego što će oni u Džennet ući."*** Ovako ovaj ajet čita većina učača Kur´ana, iz čega se razumije da se radi o devi. Ibn-Mesud kaže: "To je mužjak potomak kamile, ili mužjak deve." Isto to kaže i Hasan el-Basri, Ebu-Alije, Ed-Dahhak i drugi. A postoji i mišljenje da se ovdje misli na (džummel) debelo uže. ***"U Džehennemu će im ležaji i pokrivači od vatre biti."*** Da se ovdje govori o pokrivačima, kažu Muhammed ibn Kab el-Kurezi, i drugi. ***"Eto tako ćemo Mi nevjernike kazniti."***

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَآ أُو۟لَٰٓئِكَ
أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٤٢﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ
تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى هَدَىٰنَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا
لِنَهْتَدِىَ لَوْلَآ أَنْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ ۖ لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلْحَقِّ ۖ وَنُودُوٓا۟
أَن تِلْكُمُ ٱلْجَنَّةُ أُو۟رِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

"A oni koji budu vjerovali i dobra djela činili - Mi nikog ne zadužujemo mimo njegovih mogućnosti - bit će stanovnici Dženneta, u njemu će vječno ostati." /42/
Iz njihovih ćemo grudi zlobu odstraniti; ispred njih će rijeke teći, i oni će govoriti: "Hvaljen neka je Allah, Koji nas je na pravi put uputio; mi ne bismo na pravom putu bili da nas Allah nije uputio, poslanici Gospodara našeg zaista su istinu donosili", i njima će se doviknuti: "Taj ste Džennet u nasljedstvo dobili za ono što ste činili!" /43/

Nakon što je Allah, dž.š., spomenuo stanje nesretnika, odmah poslije njih spominje stanje sretnih, pa kaže: ***"A one koji budu vjerovali i dobra djela činili"***, tj. čija su srca povjerovala i njihovi organi činila dobra djela. A zatim Allah, dž.š., napominje da je vjerovanje i postupanje po njemu lahko, pa kaže: ***"Mi nikog ne zadužujemo mimo njegovih mogućnosti - bit će stanovnici Dženneta, u njemu će vječno ostati. Iz njihovih grudi ćemo zlobu odstraniti"***; tj. zavist i mržnju.

Tako se u Buharijinom Sahihu, senedom preko Katade do Ebu-Se'ida el-Hudrije, navodi da je on rekao: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (292) "Kada se vjernici riješe Vatre, bit će zadržani na jednom mostu između Dženneta i Vatre. Tu će im se poravnavati računi za nepravde koje su međusobno činili na dunjaluku. Pa kada se tako očiste i svedu računi, bit će im dozvoljeno da uđu u Džennet. I tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, svaki od njih će tada bolje poznavati gdje mu je boravište u Džennetu nego što je na dunjaluku poznavao gdje mu je bio stan."

Allah Uzvišeni kaže:

"...ispred njih će rijeke teći, i oni će govoriti: Hvaljen neka je Allah, Koji nas je na pravi put uputio; mi ne bismo na pravom putu bili da nas Allah nije uputio, poslanici Gospodara našeg su zaista istinu donosili." En-Nesai i Ibn-Mirdevejh - koga ovdje citiramo - lancem prenosilaca preko Ebu-Bekra ibn Abbasa navode od Ebu-Hurejrea: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (293) "Svaki dženetlija će vidjeti i svoje mjesto u Vatri, pa će biti zahvalan i reći će: Da me Allah nije uputio... A svaki džehenemlija će vidjeti i svoje mjesto u Dženetu, pa će se kajati i reći će: "Da me je Allah uputio..." Zato će vjernicima, kada dobiju i položaje džehenemlija u Dženetu, biti rečeno:

"Taj ste Džennet u nasljedstvo dobili za ono što ste činili!", tj. Allahova vas je milost obuhvatila zbog vaših djela, pa ste onda ušli u Džennet i zauzeli svoja mjesta - sukladno vašim djelima. Ovo je obavezno ovako tumačiti, jer se i u Buharijinom i u Muslimovom Sahihu navodi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (294) "Znajte da nikoga od vas njegova djela neće uvesti u Džennet!" Ashabi upitaše: "Zar ni tebe, Allahov Poslaniče?" A on odgovori: "Ni mene, osim ako me Allah obaspe Svojom milošću i dobrotom."

وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ
أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ
حَقًّا ۖ قَالُوا۟ نَعَمْ ۚ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌۢ بَيْنَهُمْ أَن لَّعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾
ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ كَٰفِرُونَ
﴿٤٥﴾

"I stanovnici Dženneta će stanovnike Vatre dozivati: Mi smo našli da je istinito ono što nam je Gospodar naš obećao, da li ste i vi našli da je istinito ono što je vama Gospodar vaš obećao? - Jesmo! - odgovorit će. A onda će jedan glasnik među njima viknuti: 'Neka Allahovo prokletstvo ostane nad onima koji su se prema sebi ogriješili',/44/
45. 'koji su od Allahova puta odvraćali i nastojali da ga iskrive, i koji u Ahiret nisu vjerovali!'" /45/

Kada džehenemlije dođu na svoja mjesta, Uzvišeni Allah će ih izgrditi i ukoriti, a dženetlije će im reći:

"Mi smo našli da je istinito ono što nam je Gospodar naš obećao, da li ste i vi našli da je istinito ono što je vama Gospodar vaš obećao?" - "Jesmo!" - odgovorit će. Slično ovome, Allah u suri Es-Saffat (ajet 55-59) govori o čovjeku koji je imao druga nevjernika:

"I on će pogledati i njega usred Džehennema ugledati. 'Allaha mi' - reći će 'zamalo me nisi upropastio; da nije bilo miloti Gospodara moga, i ja bih se sada mučio.'" "A mi, jeide, više nećemo umirati? - jednom smo umrli - više nećemo biti mučeni!" On će ovako pobijati njegove riječi koje je govorio na Dunjaluku i korit će ga zato što je dospio u tu kaznu i patnju. Pored toga, meleki će ih grditi riječima:

"Ovo je vatra koju ste poricali. Pa, je li ovo čarolija, ili vi ne vidite? Pržite se u njoj, isto vam je trpjeli ili ne trpjeli - to vam je kazna za ono što ste radili." (52:14-16) A i Allahov Poslanik, s.a.v.s., korio je poginule mušrike Bedra, koji

su bili zakopani u jedan stari bunar, dozivajući ih (295): "O Ebu-Džehle! O Utbe ibn Rebia! O Šejbe ibn Rebia!" - pa je zovnuo sve njihove glavešine - "Jeste li našli da je istinito ono što vam je vaš Gospodar obećao? Ja sam našao da je istinito ono što mi je moj Gospodar obećao." Omer upita: "O Allahov Poslaniče, zar se obraćaš ljudima koji već truhnu?" A on mu odgovori: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, vi ništa bolje od njih ne čujete moj govor, samo što oni ne mogu odgovoriti."[310]

"A onda će jedan glasnik među njima viknuti", tj. neko će reći:

"Neka Allahovo prokletstvo ostane nad onima koji su se prema sebi ogriješili", tj. stalno prokletstvo. Zatim ih Uzvišeni opisuje:

"...koji su od Allahova puta odvraćali i nastojali ga iskriviti", tj. koji su odvraćali od Allahovog puta i Šerijata, želeći da bude krivi, a ne pravi put.

"...i koji u ahiret nisu vjerovali!", odnosno koji su ga nijekali i odbijali. Zato oni ne mare zbog loših riječi i djela koja čine - jer se ne boje polaganja računa za njih - i zato su oni najgori ljudi u pogledu riječi i djela.

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ ۚ وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ ۚ وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَن سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ۚ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴿٤٦﴾ * وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾

"Između njih bit će bedem, a na vrhovima ljudi koji će svakog po obilježju njegovom poznati. I oni će stanovnicima Dženneta viknuti: 'Selamun alejkum!' - dok još ne uđu u njega, a jedva će čekati. /46/

A kada im pogledi skrenu prema stanovnicima Vatre, uzviknut će: 'Gospodaru naš, ne daj nam da budemo s narodom grješnim!'" /47/

Nakon što je Uzvišeni Allah naveo razgovor koji će se voditi između dženetlija i džehenemlija, On ukazuje na to da između Dženneta i Džehennema postoji bedem, odnosno pregrada koja sprečava džehenemlije da uđu u Džennet. Pa riječi Uzvišenog:

"Između njih bit će bedem", označavaju pregradu, koja je nazvana (od glagola: znati, poznavati), zato što će oni koji budu na njoj poznavati ljude. A to će biti ljudi koji će imati podjednako i dobrih i loših djela. To je mišljenje Huzejfe, Ibn-Abbasa, Ibn-Mesuda i još jednog broja alima iz prvih a i kasnijih generacija - Allah im se smilovao. Tako Ibn-Džerir navodi od Junusa ibn Ebi--Ishaka: Eš-Šabi je rekao: "Jednom mi je došao Abdul--Hamid ibn Abdir-Rahman u društvu sa oslobođenim kurejšijskim robom Ebuz-Zinadom Abdullahom ibn Zekvan, pa rekoše nešto o ljudima na bedemu, što nije bilo ispravno. Na to im ja rekoh: "Ako želite, ja ću vas obavijestiti o onome što je rekao Huzejfe." Oni rekoše: "Reci nam!" A ja im rekoh: "Kada je spomenuo ljude na bedemu, Huzejfe je rekao: 'To su ljudi koji zbog svojih dobrih djela ne mogu u Džehennem, a zbog svojih loših djela ne mogu u Džennet.'"

"A kada im pogledi skrenu prema stanovnicima Vatre, uzviknut će: "Gospodaru naš, ne daj nam da budemo s narodom grješnim!" I dok oni budu u tom stanju, Gospodar će im se pojaviti i reći im: "Idite, udite u Džennet, oprostio sam vam."

Ibn El-Mubarek kaže da je Ibn Mesud rekao: "Loša djela na vagi će im se olakšati za samo jednu trunčicu, pa će im dobra djela prevagnuti."

Pored toga, Ibn-Mesud je rekao: "Kada čovjek uradi dobro djelo, piše mu se deset djela, a kada uradi loše djelo, piše mu se samo jedno. Pa, propao je onaj kome se nakupi više od onih od kojih se više jedno nego od onih od kojih se piše deset."

U vezi sa riječima Uzvišenog:

"...koji će svakog po obilježju njegovom poznati", Alijj ibn Ebi-Talha kaže da je Ibn-Abbas rekao: "Oni će dženetlije prepoznati po njihovim bijelim licima, a džehenemlije po crnim licima. To isto od njega prenosi i Ed-Dahhak." A riječi Uzvišenog:

"I oni će stanovnicima Dženneta viknuti: 'Selamun alejkum!' - dok još ne uđu u njega, a jedva će čekati", znače: Kada ugledaju dženetlije, nazvat će im selam. Ali, oni do tada još neće ući u Džennet, iako će to željeti. Hasan kaže: "Tako mi Allaha, ta će im želja biti u srcima samo zato što će im Allah željeti dobro."

O riječima Uzvišenog:

"A kada im pogledi skrenu prema stanovnicima Vatre, uzviknut će: "Gospodaru naš, ne daj nam da budemo s narodom grješnim!" Ibn-Abbas kaže: "Kada ljudi na bedemu ugledaju i prepoznaju stanovnike Vatre,

reći će: 'Gospodaru naš, ne daj nam da budemo s narodom grješnim!'" A Ibn-Mesud kaže: "Kada oni ugledaju stanovnike Vatre i njihova mjesta, oni će zamoliti Allaha da ih zaštiti od tih mjesta, riječima:

'Gospodaru naš, ne daj nam da budemo s narodom grješnim!'"

[310] Ja na to dodajem: A u jednom drugom rivajetu stoji: "Allah ih je tada oživio i dao da čuju". To su riječi ashaba koji prenosi ovaj hadis. Ovaj je rivajet odgovor onome ko smatra da mrtvaci čuju. Inače, oni ne mogu čuti, jer za to imamo dokaz u riječima Uzvišenog: *"A ti ne možeš dati da čuju oni u kaburima." (35:22)*, i Njegovim riječima: *"Ti ne možeš dati da mrtvi čuju." (27:80)* A što se tiče ovog događaja kod starog bunara, to je izuzetak od općeg pravila i tu se desila mu'džiza Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Jer, opće je pravilo da mrtvaci ne čuju, a u ovom je slučaju napravljen izuzetak tako što mu ih je Allah oživio i dao da čuju.

وَنَادَىٰٓ أَصۡحَٰبُ ٱلۡأَعۡرَافِ رِجَالٗا يَعۡرِفُونَهُم بِسِيمَٰهُمۡ قَالُواْ مَآ أَغۡنَىٰ عَنكُمۡ جَمۡعُكُمۡ وَمَا كُنتُمۡ تَسۡتَكۡبِرُونَ ٤٨ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقۡسَمۡتُمۡ لَا يَنَالُهُمُ ٱللَّهُ بِرَحۡمَةٍۚ ٱدۡخُلُواْ ٱلۡجَنَّةَ لَا خَوۡفٌ عَلَيۡكُمۡ وَلَآ أَنتُمۡ تَحۡزَنُونَ ٤٩

"Oni koji će po vrhovima bedema biti zovnut će ljude, koje će po obilježju njihovom poznati i reći će: 'Nije vam koristilo vaše go-milanje i to što ste se oholo držali.'" /48/
"Zar nisu ovo oni za koje ste se zakliinjali da ih Allahova milost neće stići? Udite u Džennet, nikakva straha za vas neće biti i ni za čim vi nećete tugovati!" /49/

Stanovnici bedema će biti ljudi koji će imati podjednako i dobrih i loših djela. Neće imati dovoljno dobrih djela za ulazak u Džennet, niti toliko loših djela da zasluže ulazak u Vatru, pa će biti postavljeni na taj bedem i prepoznavat će svijet po njihovom izgledu.

Ovdje nam Uzvišeni govori o tome kako će oni koriti stanovnike vatre, tj. vođe i prvake Kurejšija i mnogobožaca: ***"Nije vam koristilo vaše mnoštvo"***, tj. vaša brojnost,
"...i to što ste se oholo držali". Odnosno: Vaša brojnost i oholost nisu vas sačuvale od Allahove kazne u koju ste dospjeli i patnje od koje patite.

"Zar nisu ovo oni za koje ste se zakliinjali da ih Allahova milost neće stići?" Tj. Uzvišeni Allah će upitati one koji su se oholili i gomilali imetak: ***"Zar nisu ovo oni"***, tj. stanovnici bedema,
"...za koje ste se zakliinjali da ih Allahova milost neće stići?" Zatim će Allah reći stanovnicima bedema:
"Udite u Džennet, nikakva straha za vas neće biti i ni za čim vi nećete tugovati!", uprkos nevjernicima. Huzejfe, r.a., govori o tome kako će stanovnici bedema tražiti šefaat od Adema, pa onda od Ibrahima, pa od Musaa, pa Isaa, i na kraju od Muhammeda, s.a.v.s., i kako će se svi ispričavati, osim Muhammeda, s.a.v.s., koji kaže: (296) "Pa će meni doći, a ja ću se potapšati po prsima i reći: 'Ja ću to uraditi.'" Nakon toga on će im činiti šefaat, kako to stoji u Huzejfinom rivajetu: Zatim je on, s.a.v.s., rekao: "Zatim ću ih dovesti do Dženneta i zatražiti da se otvore vrata, pa će se otvoriti i meni i njima. Tada će oni biti odvedeni do rijeke koja se zove Rijeka života. Na njenim je obalama trska po kojoj su razasuti biseri, zemlja joj je od miska, a šljunak od dragulja. U njoj će se okupati, pa će im se vratiti boja i miris dženetlija i izgledat će poput blistavih zvijezda. Ipak, na njihovim će prsima ostati bijeli biljezi pomoću kojih će biti prepoznavani, pa će ih zvati: 'Dženetlije siromasi.'"

وَنَادَىٰٓ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ أَنۡ أَفِيضُواْ عَلَيۡنَا مِنَ ٱلۡمَآءِ أَوۡ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُۚ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ٥٠ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ دِينَهُمۡ لَهۡوٗا وَلَعِبٗا وَغَرَّتۡهُمُ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَاۚ فَٱلۡيَوۡمَ نَنسَىٰهُمۡ كَمَا نَسُواْ لِقَآءَ يَوۡمِهِمۡ هَٰذَا وَمَا كَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا يَجۡحَدُونَ ٥١

I stanovnici Vatre dozivat će stanovnike Dženneta: "Prolijte na nas vode ili nešto od onoga čime vas je Allah obdario!" - a oni će reći: "Allah je to dvoje nevjernicima zabranio!" /50/.One kojima je vjera njihova bila igra i zabava i koje je život na Zemiji bio obmanuo, sada ćemo Mi njih zaboraviti, zato što su zaboravljali da će na ovaj Dan pred Nama stajati i zato što su dokaze Naše poricali. /51/

Ovdje Uzvišeni govori o jadnom stanju džehenemlija: oni će tražiti od dženetlija pića i hrane, pa im to neće biti dato. To je značenje riječi Uzvišenog:
"I stanovnici Vatre dozivat će stanovnike Dženneta: "Prolijte na nas vode ili nešto od onoga čime vas je Allah obdario!" - a oni će reći: "Allah je to dvoje nevjernicima zabranio!" Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa da je, kada je upitan koja je sadaka najbolja, odgovorio: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (297) "Najbolja sadaka je voda. Zar nisi čuo kako će stanovnici Vatre, kada budu tražili pomoć od dženetlija, govoriti: 'Dajte nam vode ili nečeg drugog čime vas je Allah opskrbio!'" Zatim Uzvišeni opisuje kafire kako su se na Dunjaluku izigravali i ismijavali sa islamom i kako su ih dunjalučke ljepote i ukrasi zaveli i udaljili od rada za ahiret, koji im je bio naređen. A riječi Uzvišenog:
"...sada ćemo Mi njih zaboraviti, zato što su zaboravljali da će na ovaj Dan pred Nama stajati", znače da će On sa njima postupati kao da ih je zaboravio. Jer, Njegovom znanju ništa ne može promaći i On ništa ne zaboravlja, kao što to Uzvišeni i sam kaže :
"U Knjizi je, Gospodaru mome nije ništa skriveno i On ništa ne zaboravlja." (20:52) Dakle, Uzvišeni je tako rekao da bi uzvratio istom mjerom. Isto to učinio je i riječima: ***"Zaboravili su Allaha, pa je i On njih zaboravio." (9:67)***[311] Tj., kako god oni nisu radili za susret toga dana, tako i On njima neće ukazati Svoju milost. A u Buharijinom Sahihu stoji: (298) Na Kijametskom danu Uzvišeni

[311] Ovo posljedica zaboravljanja Allaha: oni su zaboravili i Njegovu kaznu i zapali u neposlušnost. A tom neposlušnošću izložili su se Allahovoj reakciji na nju, tj. Njegovoj kazni. Zato, izgleda kao da ih je On zaboravio sjetiti se po dobrom. A što se tiče zaborava, u smislu da ih je zaboravio kao što i ljudi zaboravljaju, to nikako ne dolikuje Uzvišenom Allahu, jer:
"Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi." (42:11)

Allah će upitati čovjeka: *"Zar te nisam oženio? Zar te nisam počastio? Zar ti nisam potčinio konje i kamile i dao ti da njima upravljaš i da ih hraniš?"* On će odgovoriti: "Jesi." Zatim će ga Allah upitati: *"Jesi li vjerovao da ćeš doći preda Me?"* On će odgovoriti: "Nisam." A onda će mu Uzvišeni Allah reći: *"Danas ću ja tebe zaboraviti kao što si i ti Mene zaboravio!"*

وَلَقَدْ جِئْنَٰهُم بِكِتَٰبٍ فَصَّلْنَٰهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى
وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُۥ ۚ يَوْمَ يَأْتِى تَأْوِيلُهُۥ
يَقُولُ ٱلَّذِينَ نَسُوهُ مِن قَبْلُ قَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلْحَقِّ فَهَل لَّنَا مِن
شُفَعَآءَ فَيَشْفَعُوا۟ لَنَآ أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ۚ قَدْ خَسِرُوٓا۟
أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾

"A Mi ovima Knjigu objavljujemo, koju smo kako Mi znamo objasnili, da bude putokaz i milost ljudima koji budu vjerovali." /52/

"Čekaju li oni da se ona obistini? Onoga dana kada se obistini, reći će oni koji su je prije bili zaboravili: 'Istinu su poslanici Gospodara našeg donosili! Da nam je zagovornika kakva, pa da se za nas zauzme ili da nam je da budemo vraćeni, pa da postupamo drukčije nego što smo prije postupali!'" Ali, oni su sami sebe upropastili, a neće im biti ni onih koje su izmišljali. /53/

Ovdje Uzvišeni govori o tome da je On čist prema mnogobošcima, jer im je slao poslanike sa Knjigom koju je donio i Muhammed, s.a.v.s., koja je protumačena i jasna. On, također, kaže:

"Ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu, a onda pojašnjavaju." (11:1) Pa Njegove riječi: ***"...koju smo kako Mi znamo objasnili"***, znače: Koju smo objasnili narodima, shodno Našem znanju. Jer, On, također, kaže: ***"Objavio ga je Svojim znanjem."(4:166)*** Dakle, riječima:

"A Mi ovima Knjigu objavljujemo, koju smo kako Mi znamo objasnili", On opovrgava njihove isprike, jer im je na Dunjaluku slao i poslanike i knjige. Tako npr. On kaže:

"A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali!"(17:15) Zato Uzvišeni kaže:

"Čekaju li oni da se ona obistini?", tj. da li oni čekaju kaznu i patnju, Džehennem i Vatru? Er-Rebi´ kaže: "Ona će se neprestano obistinjavati, sve dok dženetlije ne uđu u Džennet, a džehenemlije u Džehennem, i tada će se ona u potpunosti ostvariti." ***"Onoga dana kada se obistini"***, tj. Kijametskog dana,

"...reći će oni koji su je prije bili zaboravili", tj. oni koji na dunjaluku nisu radili po njoj i koji su se pravili da ne znaju za nju:

"Istinu su poslanici Gospodara našeg donosili! Da nam je zagovornika kakva, pa da se za nas zauzme", tj. da nas spasi iz ovog stanja u kojem se nalazimo, ***"...ili da nam je da budemo vraćeni"***, na dunjaluk, ***"...pa da postupamo drukčije nego što smo prije postupali!"*** Uzvišeni, također, kaže:

"A da ti je vidjeti kako će, kada pred vatrom budu zadržani, reći: 'Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!'" Ne, ne! Njima će očevidno postati ono što su prije krili; a kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci." (6:27, 28) Uzvišeni također veli:

"Ali, oni su sami sebe upropastili, a neće im biti ni onih koje su izmišljali." Tj. napustit će ih oni koje su bili obožavali mimo Allaha, pa se neće za njih zauzimati niti im pomoći, niti će ih spasiti iz stanja u kojem se budu nalazili.

إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى
خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ يُغْشِى
ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا ۗ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ
أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٤﴾

"Gospodar vaš je Allah, Koji je nebesa i Zemlju u šest dana stvorio, a zatim se nad Aršom uzvisio. On tamom noći prekriva dan, koja ga ustopa prati, a Sunce i Mjesec i zvijezde pokoravaju se Njegovoj volji. Samo On stvara i upravlja! Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova!" /54/

Ovdje Uzvišeni govori da je On u šest dana stvorio svijet: nebesa, Zemlju i ono što se nalazi između njih, a to stoji i u još nekim kur´anskim ajetima. Tih šest dana su: nedjelja, ponedjeljak, utorak, srijeda, četvrtak i petak. U petak je dovršeno stvaranje i tada je stvoren i Adem, a.s. Što se tiče tih dana, postoji razilaženje na mišljenje da su ti dani ovi obični dani - što odmah pada na pamet - i na mišljenje da je svaki taj dan bio dug hiljadu godina - što je stav Mudžahida i Ahmeda ibn Hanbela, a preko Ed-Dahhaka prenosi se i od Ibn-Abbasa. A u subotu nije bilo stvaranja, jer je to bio sedmi dan. On je zato i nazvan subotom, tj. prekidom, prestankom.

Što se tiče riječi Uzvišenog: ***"...a zatim se uzvisio nad Aršom"***, o njima postoji veoma mnogo stavova, a mi u tom pogledu prih-vatamo stav naših dobrih prethodnika i ostalih islamskih učenjaka, bilo ranijih ili kasnijih. A taj stav podrazumijeva prihvatanje tih riječi onakvih kakve jesu, bez pitanja o načinu, bez

poistovjećivanja i bez lišavanja tog božanskog atributa. Ono što zamišljaju oni koji poistovjećuju Allahova svojstva sa ljudskim ne dolazi u obzir kada se govori o Allahu. Jer, Uzvišenom Allahu ništa od Njegovih stvorenja ne liči:

"Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi."(42:11) Ispravno je ono što su rekli naši alimi, među kojima je i Buharijin učitelj Nu´ajm. Tako on kaže: "Ko poistovjeti Allaha sa nekim od Njegovih stvorenja, postaje kafir, a ko zaniječe ono čime je Allah sam Sebe opisao, također postaje kafir." Ni u Allahovim, ni u riječima Njegovog Poslanika kojima Ga on opisuje, nema poistovjećivanja. Zato je na pravom putu onaj ko priznaje Uzvišenom Allahu ono što se o Njemu otvoreno govori u ajetima i vjerodostojnim hadisima - na način koji dolikuje Njegovoj veličini - i ko ne pripisuje Uzvišenom Allahu nesavršenost.

Riječi Uzvišenog: ***"On tamom noći prekriva dan, koja ga ustopu prati"***, znače: Kako odlazi noćna tama, tako dolazi svjetlo dana, i kako odlazi svjetlo dana - tako dolazi noćna tama. A i noć i dan slijede jedno drugo žurno, brzo, ne zaostajući jedno za drugim: Dok jedno ode, odmah drugo dođe, i obratno. To je slično riječima Uzvišenog: ***"...nit' će noć dan preteći", (36:40)*** tj. dan neće jednog momenta usporiti, pa da ga noć pretekne. Oni jedno drugo slijede bez međuprostora. Zato Uzvišeni kaže: ***"...koja ga ustopu prati, a Sunce i Mjesec i zvijezde pokoravaju se Njegovoj volji"***, tj. svi oni potčinjeni su Njegovoj volji i snazi. Zato On - neka je slavljen - kaže: ***"Samo On stvara i upravlja!"***, tj. Njemu pripada vlast i upravljanje.

"Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova!" A u jednoj dovi koja se navodi od Ebu Ed-Derdaa, a prenosi se i kao riječi Poslanika, s.a.v.s., kaže se: (299) "Allahu moj, Tebi pripada sva vlast, sva hvala i sva odredba. Molim Te za svako dobro i utječem Ti se od svakog zla."

ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ
تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾ وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ
بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا وَٱدْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ۚ إِنَّ رَحْمَتَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ ٱلْمُحْسِنِينَ
﴿٥٦﴾

"Molite se ponizno i u sebi Gospodaru svome, On doista ne voli one koji svaku mjeru prelaze." /55/"I ne pravite nered na Zemlji, kad je na njoj red uspostavljen, a Njemu se molite sa strahom i nadom; milost je Allahova doista blizu onih koji dobra djela čine." /56/

Ovdje Uzvišeni i Slavljeni napućuje Svoje robove da Mu se obraćaju, što im je dobro i za dunjaluk i za ahiret: ***"Molite se ponizno i u sebi Gospodaru svome"***, tj. ponizno i skromno, tiho i skrušenog srca, kao što kaže Uzvišeni:

"I spominji Gospodara svoga u sebi."(7:205) A u Sahihima Buharije i Muslima prenosi se od Ebu-Musa el-Eš'arije, da je rekao: Ljudi su podigli glasove čineći dovu, pa im Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: (300) "O ljudi, obuzdajte se, jer Onaj Koga dozivate nije gluh niti daleko! Onaj Koga dozivate blizu je i On čuje." Ibn-Džerir riječ "ponizno" tumači kao: skrušeno i pokorno, a riječi "i u sebi" kao: skrušenih srca i sa čvrstim uvjerenjem da je On jedan i da je On Gospodar, i da to bude između vas i Njega, a ne naglas i radi ljudi. Hasan kaže: "Kada je Allah spomenuo dobrog vjernika sa čijim je postupcima zadovoljan, On je rekao:

'Kad je on Gospodara svoga tiho zovnuo."'(19:3) A Ibn-Džurejdž kaže: "U dovi je pokuđeno podizati glas i glasno uzvikivati, a naređeno je biti skrušen i smiren."

"On doista ne voli one koji svaku mjeru prelaze." Na ove riječi Ibn-Abbas dodaje: ni u dovi, a ni u nečemu drugom. A Ahmed navodi od oslobođenog Sa´dovog roba, da je Sa´d rekao: Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: "Neki ljudi će pretjerivati u dovi" - a u drugoj verziji stoji: "...pretjerivat će u čišćenju i dovi" - Zatim je proučio ajet: ***"Molite se ponizno i u sebi Gospodaru svome..."*** i rekao: Dovoljno ti je da kažeš: "Allahu moj, molim Te za Džennet i za riječi i djela koja njemu približavaju, a utječem Ti se od Vatre i od riječi i djela koja njoj približavaju." Ovaj hadis navodi i Ebu-Davud.

"I ne pravite nered na Zemlji, kad je na njoj red uspos-tavljen." Uzvišeni zabranjuje činjenje nereda i štete na Zemlji nakon što je uređena. Jer, ako su stvari postavljene u red, pa onda dođe do nereda, najgore će biti upravo ljudima. Zato to Uzvišeni zabranjuje, a naređuje da se Njemu čini ibadet, dova i da Mu se bude skrušen i ponizan. Tako On kaže:

"...a Njemu se molite sa strahom i nadom"; tj. strahujući od Njegove žestoke kazne i nadajući se Njegovoj obilnoj nagradi.[312] Zatim Uzvišeni kaže: ***"...milost Allahova doista je blizu onih koji dobra djela čine"***, tj. zaista je Njegova milost pripremljena i čeka dobro -činitelje, koji slijede

[312] Ipak, u našoj islamskoj sredini još ima ljudi koji ponavljaju riječi koje se pripisuju Aliji, r.a., a Alija nema ništa ni sa njima ni sa onim ko ih prenosi kao njegove riječi. Te riječi glase: "Gospodaru moj, ne činim Ti ibadet iz straha od Vatre niti iz želje za Džennetom, nego Ti ibadet činim zato što si Ti Bog i zaslužuješ da Ti se čini ibadet." Međutim, da li je razumljivo da Alija - koji je bio zadovoljan sa Allahom a i Allah sa njim - izgovori ovakve riječi!??, kad Uzvišeni Allah kaže: *"Njemu se molite sa strahom i nadom!"* Bože, sačuvaj da Alija kaže nešto slično tim riječima koje su neki ljudi - izgorjelih džigerica od mržnje prema islamu i muslimanima - izmislili, a onda spletkarili među muslimanima, pripisujući ih isključivo vjernicima, kao npr. Aliji, r.a. Obični svijet, pa poneki i od učenijih, to su prihvatili imajući povjerenja u one kojima se to pripisuje, iako oni nemaju ništa s tim... Međutim, Allah je - Kome Jedinom pripada hvala i sva dobrota - dao muslimanima one koji će osramotiti neprijatelje islama i omesti im njihove planove. Ove riječi se također pripisuju i Rabiji el-Adeviji. Međutim, mi i to odbacujemo, jer nema ni jednog muslimana koji vjeruje u Allaha i u Sudnji dan da će tako nešto izgovoriti.

Njegova naređenja i klone se Njegovih zabrana. Uzvišeni je ovdje upotrijebio izraz "blizak", a ne izraz "bliska", zato što pod izrazom "milost" podrazumijeva riječ "sevap". Druga mogućnost je zato što se riječ milost odnosi na Allaha - ali je prvo mišljenje ispravnije - a Allah opet najbolje zna.

وَهُوَ ٱلَّذِى يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَقَلَّتْ سَحَابًا
ثِقَالًا سُقْنَٰهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنزَلْنَا بِهِ ٱلْمَآءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ ۚ
كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلْبَلَدُ ٱلطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُۥ
بِإِذْنِ رَبِّهِۦ ۖ وَٱلَّذِى خَبُثَ لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا ۚ كَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ
لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾

57. "On je Taj Koji šalje vjetrove kao radosnu vijest milosti Svoje; a kad oni pokrenu teške oblake, Mi ih prema mrtvom predjelu potjeramo, pa na njeg kišu spustimo i učinimo da uz njenu pomoć rastu plodovi svakovrsni; isto ćemo tako mrtve oživiti, opametite se!" /57/
"U plodnom predjelu raste bilje voljom Gospodara njegova, a u neplodnom tek s mukom. Eto, tako Mi, na razne načine, ponavljamo dokaze ljudima koji zahvaljuju." /58/

Nakon što je Uzvišeni Allah naveo da je On Stvoritelj nebesa i Zemlje i da On svime upravlja i određuje, i nakon što je ukazao na to da se samo Njemu dova treba činiti - jer je On svemoćan - On upozorava na to da je On Taj Koji daje opskrbu i da će On proživiti mrtve na Kijametskom danu. Tako Veličanstveni kaže: ***"On je Taj Koji šalje vjetrove kao radosnu vijest."*** To je slično Njegovim riječima:

"Jedan je od dokaza Njegovih to što On šalje vjetrove kao nosioce radosnih vijesti." (30:46) A riječima Uzvišenog: ***"milosti Svoje"***, misli se na kišu. On također kaže:

"On šalje kišu kad oni izgube svaku nadu, i rasprostire blagoslov Svoj; On je Zaštitnik pravi i jedini dostojan hvale."(42:28) Zatim, Uzvišeni kaže: ***"...a kad oni pokrenu teške oblake"***, tj. kada vjetrovi potjeraju oblake teške zbog velike količine kiše u njima, oni budu crni i kreću se nisko iznad zemlje. A riječi Uzvišenog: ***"Mi ih prema mrtvom predjelu potjeramo"***, tj. prema mrtvoj i sasušenoj zemlji - poput su Njegovih riječi: ***"Dokaz im je mrtva zemlja: Mi joj život dajemo." (36:33)*** Zato Uzvišeni kaže:

"...i učinimo da uz njenu pomoć rastu plodovi svakovrsni; isto ćemo tako mrtve oživiti", tj. onako kako oživljavamo zemlju nakon njenog mrtvila, tako ćemo oživiti i tijela nakon što struhnu. Na Kijametskom danu Allah će spusiti kišu sa neba koja će četrdeset dana padati na Zemlju, pa će se iz nje podići tijela u kaburovima, kao što sjeme klija u zemlji. Na mnogim mjestima u Kur´anu Allah ovako za Kijametski dan navodi primjer oživljavanja mrtve zemlje. Zato Uzvišeni i kaže: ***"...opametite se!"***

Riječi Uzvišenog: ***"U plodnom predjelu raste bilje voljom Gospodara njegova"***, znače: bilje iz plodne zemlje raste brzo i lijepo. Slično tome Veličanstveni kaže:

"...i učini da uzraste lijepo". (3:37) Za riječi Uzvišenog: ***"...a u neplodnom tek s mukom"***, Mudžahid i još neki kažu da se odnose na neobrađenu i njoj sličnu zemlju. A Ibn-Abbas kaže: "Ovim primjerom Allah ukazuje na vjernika i nevjernika."

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟
ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾
قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِۦٓ إِنَّا لَنَرَىٰكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٦٠﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لَيْسَ بِى ضَلَٰلَةٌ
وَلَٰكِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦١﴾ أُبَلِّغُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّى وَأَنصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ
مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٢﴾

"Mi smo Nuha poslali narodu njegovu, pa im je on govorio: 'O narode moj, Allahu robujte, vi drugog boga osim Njega nemate! Ja se doista plašim za vas patnje na Velikom danu!'" /59/
"A glavešine naroda njegova su odgovarale: 'Mi smatramo da si ti u pravoj zabludi.'" /60/
"A on je govorio: 'O narode moj, nisam ja ni u kakvoj zabludi, nego sam poslanik Gospodara svjetova"; /61/
"poslanice Gospodara svoga vam dostavljam i savjetujem vas; ja od Allaha znam ono što ne znate vi.'" /62/

Izuzev poslanika koji su ubijani, ni jedan drugi poslanik nije pretrpio toliko muka od svog naroda koliko je pretrpio Nuh. Od Adema do Nuha, a.s., proteklo je deset generacija, i sve su one živjele po islamu. A kipovi su se počeli obožavati postepeno: kada su pomrli neki dobri ljudi, ostali su napravili džamije na njihovim kaburovima i postavili njihove slike u njima, da bi se prisjećali njih i njihovog ibadeta i da bi ih uzimali kao uzor. Nakon nekog vremena oni na osnovu tih slika naprave kipove, pa ih, nakon još jednog perioda, počnu obožavati. A nazvali su ih po imenima tih dobrih ljudi: Vedd, Suva´, Jegus, Je´uk i Nesr. I kada je to prevršilo, Uzvišeni Allah - Kome pripada hvala i svako dobro - posla Svoga poslanika Nuha, koji ih pozva obožavanju Jedinog Allaha, Koji nema sudruga. Tako im on reče:

"O narode moj, Allahu robujte, vi drugog boga osim Njega nemate! Ja se doista plašim za vas patnje na Velikom danu!", tj. kazne

Kijametskog dana, kada izađete pred Allaha kao mušrici. ***"A glavešine naroda njegova su odgovarale"***, tj. njihove vođe, uglednici i ***"Mi smatramo da si ti u pravoj zabludi"***, jer nas pozivaš da napustimo obožavanje kipova, a mi smo i naše očeve zatekli da ih obožavaju. Ovako pokvarenjaci uvijek poštene smatraju zalutalim. O tome Uzvišeni također kaže:

"...kada ih vide, onda govore: 'Ovi su, doista, zalutali.'" (83:32)

A on je govorio: "O narode moj, nisam ja ni u kakvoj zabludi, nego sam poslanik Gospodara svjetova"; tj. nisam ja zalutao, nego sam ja poslanik Gospodara i Vlasnika svake stvari.

"...poslanice Gospodara svoga dostavljam vam i savjetujem vas; ja od Allaha znam ono što ne znate vi."

Poslanik treba jasno prenositi, savjetovati ljude i poznavati Allaha - do te mjere da ga niko od Allahovih stvorenja ne može dostići u tim svojstvima, kao što se vidi iz hadisa koji navodi Muslim: (302) "Na Dan Arefata Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je ashabima, koji su se tada sakupili u najvećem broju u kojem su se ikada sakupili: 'O ljudi! Bit ćete pitani o meni, pa šta ćete reći?' Oni rekoše: 'Posvjedočit ćemo da si prenio i ispunio i da si nas savjetovao.' On tada poče dizati prst prema nebu i spuštati ga prema njima, govoreći: 'Allahu moj, posvjedoči, Allahu moj, posvjedoči!'"

أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ
رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٦٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَنجَيْنَاهُ
وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا
قَوْمًا عَمِينَ ﴿٦٤﴾

"Zar vam je čudno što vam pouka od Gospodara vašeg dolazi po čovjeku, jednom od vas, da vas opominje, da biste se grijeha klonili i da biste pomilovani bili?" /63/
"Ali, oni su ga lažnim smatrali, pa smo spasili njega i one koji su bili uz njega u lađi, a one koji u dokaze Naše nisu vjerovali - potopili. Uistinu, oni su pravi slijepci bili." /64/

Uzvišeni kaže da je Nuh rekao svome narodu:

"Zar vam je čudno", odnosno: Nemojte se čuditi, jer nije čudno da Allah, iz Svoje milosti i dobrote, šalje objavu jednom od vas, kako bi vas on opominjao da se čuvate Allahove srdžbe i da Mu ne činite širk, ***"...i da biste pomilovani bili?"*** Zatim Uzvišeni kaže: ***"Ali, oni su ga lažnim smatrali"***, tj. bili su ustrajni u poricanju njega i samo je mali broj njih povjerovao sa njim.

"...pa smo spasili njega i one koji su bili uz njega u lađi", tj. na brodu,

"...a one koji u dokaze Naše nisu vjerovali - potopili." Slično tome, Uzvišeni kaže: ***"I oni su zbog grijeha svojih potopljeni."(71:25)*** Zatim, Uzvišeni kaže: ***"Uistinu, oni su pravi slijepci bili"***, tj. bili su slijepi naspram Istine - nisu htjeli vidjeti je i prihvatiti je. Dakle, Uzvišeni nam u ovom kazivanju govori kako je On radi Svojih prijatelja kaznio Svoje neprijatelje, a spasio poslanika i vjernike. Slično tome, On kaže: ***"Mi ćemo, doista, pomoći poslanike Naše..." (40:51)*** To je Allahovo pravilo prema Njegovim robovima i na dunjaluku i na ahiretu: Bogobojazni će pobijediti. Ibn-Vehb prenosi da je Ibn-Abbas rekao: "U toj lađi sa Nuhom spasilo se osamdeset osoba."

* وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا ۚ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم
مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۚ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ إِنَّا
لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي
سَفَاهَةٌ وَلَٰكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٧﴾ أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ
رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾ أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ
رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ ۚ وَاذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِن بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ
وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَصْطَةً ۖ فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾

"A Adu - njegova brata Huda. On je govorio: 'O narode moj, Allahu robujte, vi drugog boga osim Njega nemate, zar se ne bojite?'" /65/
"Glavešine naroda njegova, koje nisu vjerovale, odgovarale su: 'Mi smatramo da si ti doista neznalica i mi mislimo da si zaista lažac.'" /66/
"A on je govorio: 'O narode moj, nisam ja neznalica, nego sam Gospodara svjetova poslanik'; /67/
'dostavljam vam poslanice Gospodara svoga, i ja sam vam iskreni savjetnik.'" /68/
"Zar vam je čudno što vam pouka od Gospodara vašeg dolazi po čovjeku, jednom od vas, da vas opominje? Sjetite se da vas je On nasljednicima Nuhova naroda učinio i stvorio vas krupnog rasta. I neka su vam zato uvijek na umu Allahove blagodati, da biste postigli ono što budete željeli." /69/

Ovdje Uzvišeni kaže: Kao što smo Nuhovom narodu poslali Nuha, tako smo i Adu poslali njihovog brata Huda. Ovdje se misli na prvi Ad, odnosno na potomke Ada ibn Irema, koji su pravili nastambe na stupovima na kopnu. Allah o njima također kaže:

"Zar ne znaš šta je Gospodar tvoj sa Adom uradio, s Iremom, posjednicima stupova, kojima ravna ni u jednoj zemlji nije bilo" (89: 6-8). Oni su ih takve pravili zato što su bili izuzetno snažni i jaki. Njihove nastambe su bile u Jemenu, u

pješčanim brdima El-Ahkaf. Muhammed ibn Ishak prenosi od Ebu Et-Tufejla Amira ibn Vaila: Čuo sam Aliju kako govori jednom čovjeku iz Hadramevta: "Jesi li vidio jednu crvenu dinu prošaranu crvenkastom ilovačom, na kojoj ima puno misvak-drveća i drače... u tom i tom dijelu Hadramevta? Jesi li je vidio?" On mu odgovori: "Jesam, vladaru pravovjernih. Tako mi Allaha, opisao si je kao da si je i sam vidio!" Alija reče: "Nisam, nego mi je pričano o njoj." On upita: "A šta je s njom, vladaru pravovjernih?" A on reče: "U njoj je kabur Huda, a.s." Ovo predanje navodi Ibn-Džerir i ono potvrđuje da su oni živjeli u Jemenu, zato što se u njemu navodi da je Hud, a.s., tamo ukopan.

"Glavešine njegova naroda, koje nisu vjerovale, odgovarale su", odnosno njihove vođe i dostojanstvenici bi odgovarali: ***"Mi smatramo da si ti doista neznalica i mi mislimo da si zaista lažac"***, tj. mi vidimo da si ti u zabludi, jer nas odvraćaš od obožavanja kipova.

A on je govorio: "O narode moj, nisam ja neznalica, nego sam Gospodara svjetova poslanik"; tj. nije tačno to što govorite, nego vam ja donosim istinu od Allaha, Stvoritelja svega što postoji.

"...dostavljam vam poslanice Gospodara svoga, i ja sam vam iskreni savjetnik". A prenošenje objave, savjetovanje i povjerljivost osobine su koje krase poslanike.

"Zar vam je čudno što vam pouka od Gospodara vašeg dolazi po čovjeku, jednom od vas, da vas opominje?" Tj. nemojte se čuditi tome što vam je jedan od vas poslan kao poslanik, da bi vas upozorio na Allahove blagodati i na susret sa Njim, nego zahvaljujte Allahu na tome.

"Sjetite se da vas je On nasljednicima Nuhova naroda učinio", tj. sjetite se blagodati koju vam je Allah dao time što vam je dao da budete od vjernika iz Nuhovog naroda. Jer, njegov mu narod nije bio poslušan i u laž su ga utjerivali, pa je on učinio poznatu dovu protiv njih. Allah je tu dovu uslišao i uništio sve nevjernike na Zemlji.

"...i stvorio vas krupnog rasta", tj. On vam je dao da budete krupniji od drugih ljudi. Slično tome, Uzvišeni u kazivanju o Talutu kaže: ***"...i velikim znanjem i snagom tjelesnom ga obdario", (2:247) "I neka su vam zato uvijek na umu Allahove blagodati"***, tj. Njegovi darovi koje vam je dao, ***"...da biste postigli ono što budete željeli"***, tj. da biste se spasili i Njegovom plemenitošću i dobrotom ušli u Džennet.

قَالُوٓا۟
أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ ٱللَّهَ وَحْدَهُۥ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا ۖ فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ
إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٧٠﴾ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ رِجْسٌ
وَغَضَبٌ ۖ أَتُجَٰدِلُونَنِى فِىٓ أَسْمَآءٍ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّا نَزَّلَ ٱللَّهُ بِهَا

مِن سُلْطَٰنٍ ۚ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ
بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَقَطَعْنَا دَابِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۖ وَمَا كَانُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٧٢﴾

Oni su govorili: "Zar si nam došao zato da samo Allahu robujemo, a da napustimo one koje su preci naši obožavali? Učini da nas snađe to čime nam prijetiš, ako je istina to što govoriš!" /70/

"Već vas je snašla kazna i gnjev Gospodara vašeg!" - govorio je on. "Zar sa mnom da se prepirete o imenima nekakvim kojima ste ih vi i preci vaši nazvali, a o kojima Allah nikakav dokaz nije objavio? Zato čekajte, i ja ću s vama čekati!" /71/

"I Mi smo iz milosti Naše njega i one koji su bili uz njega spasili, a do posljednjeg istrijebili one koji dokaze Naše nisu priznavali i koji nisu vjerovali." /72/

Ovdje Uzvišeni govori o njihovom buntu, inadu i utjerivanju u laž Huda, a.s.: ***Oni su govorili: "Zar si nam došao zato da samo Allahu robujemo...",*** kao što su govorili i nevjernici iz plemena Kurejš: ***"Bože, ako je ovo zbilja istina od Tebe, Ti pusti na nas kamenje s neba kao kišu ili nam pošalji patnju nesnosnu!" (8:32)*** Muhammed ibn Ishak i još neki navode da su oni obožavali kipove, od kojih su jednog zvali Samed, drugog Samud, a trećeg El-Heba. Zato im je Hud, a.s., govorio: ***"Već vas je snašla kazna i gnjev Gospodara vašeg!"***, tj. zbog tih vaših riječi vi ste već zaslužili srdžbu i bijes vašeg Gospodara.

"Zar sa mnom da se prepirete o imenima nekakvim kojima ste ih vi i preci vaši nazvali", tj. zar vi sa mnom vodite raspravu o ovim kipovima koje ste vi i vaši preci proglasili bogovima, koji ne mogu ni naštetiti ni koristiti, a ni Allah vam nije dao naređenje ili odobrenje da ih obožavate? Zato Uzvišeni dalje kaže:

"...a o kojima Allah nikakav dokaz nije objavio? Zato čekajte, i ja ću s vama čekati!" Ove su riječi upozorenje i prijetnja Huda, a.s., svome narodu, pa ih je zato Uzvišeni popratio Svojim riječima:

"I Mi smo iz milosti Naše njega i one koji su uz njega bili spasili, a do posljednjeg istrijebili one koji dokaze Naše nisu priznavali i koji nisu vjerovali." Uzvišeni Allah na drugim mjestima u Kur´anu govori o načinu njihovog uništenja, navodeći da je On na njih poslao žestoki vjetar, koji je u prah pretvarao sve do čega god bi došao. Tako Uzvišeni i Veličanstveni u jednom drugom ajetu kaže:

"A Ad uništen vjetrom iedenim, silovitim, kome je On vlast nad njima sedam noći i osam dana uzastopnih bio prepustio, pa si u njima ljude povaljane kao šuplja datulina debla vidio, i vidiš li da je iko od njih ostao?" (69:6-

8) Kada su se oni uzoholili i pobunili, Allah ih je uništio silovitim vjetrom, koji bi podigao čovjeka u zrak a zatim ga bacio naglavačke, tako da bi mu se glava razbila i odvojila od tijela. Zato Uzvišeni kaže: ***"...kao šuplja datulina debla".***

Muhammed ibn Ishak kaže: "Oni su živjeli u Jemenu, između Omana i Hadramevta. Zatim su se nastanili širom Zemlje i tlačili ljude, snagom koju im je Allah dao. Oni su umjesto Allaha obožavali kipove, pa im je Allah poslao Huda, a.s., koji je među njima bio jedan od onih najplemenitijeg porijekla i najuglednijeg položaja. On ih je pozivao da obožavaju samo Allaha i da ne uzimaju za Boga nikog drugog osim Njega, te da prestanu sa tlačenjem ljudi. Međutim, oni su to odbijali, utjerivali ga u laž i govorili mu: "Ko je od nas jači?" Samo ga je mali broj slijedio, prikrivajući svoj iman. Nakon što su se oni tako usprotivili Allahu i u laž utjerivali Njegovog poslanika, te nakon što su veliki nered na Zemlji napravili i uzoholili se, praveći bez potrebe palače na svakoj uzvišici - da bi druge ismijavali - Hud, a.s., govorio im je:

"Zašto na svakoj uzvišici palače zidate, druge ismijavajući, i podižete utvrde kao da ćete vječno živjeti, a kad kažnjavate, kažnjavate kao silnici? Bojte se Allaha i meni budite poslušni!" (16:128-131)

"Oni su govorili: "O, Hude, nisi nam nikakav dokaz donio, i mi na samu tvoju riječ nećemo napustiti božanstva naša, mi ti ne vjerujemo. Mi kažemo samo to da te je neko božanstvo naše zlom pogodilo", tj. ludilom.

On reče: "Ja pozivam Allaha za svjedoka, a i vi posvjedočite da ja nemam ništa s tim što vi druge Njemu ravnim smatrate, pored Njega; i zato svi zajedno protiv mene lukavstvo smislite i nimalo mi vremena ne dajte, ja se uzdam u Allaha, u moga i vašega Gospodara! Nema ni jednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj; Gospodar moj zaista postupa pravedno." (11: 53-56)

Vjetar koji im je došao ličio je na vatru, a Allah ga je na njih usmjeravao uzastopno sedam noći i osam dana. Taj vjetar uništio je svaku osobu od Ada, osim što su se Hud, a.s., i oni koji su vjerovali sa njim sklonili na jedno zaštićeno mjesto, pa se njima ništa neprijatno i neugodno nije dogodilo. Vjetar je prolazio nad Adom između neba i Zemlje i pogađao ih kamenjem u glave. Uzvišeni Allah također kaže:

"I kada je došla kazna Naša, Mi smo, miošću Našom, Huda i vjernike s njim spasili i patnje surove ih poštedjeli." (11:58)

وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً ۖ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِىٓ أَرْضِ ٱللَّهِ ۖ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِن سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ ٱلْجِبَالَ بُيُوتًا ۖ فَٱذْكُرُوٓا۟ ءَالَآءَ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِمَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَٰلِحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ قَالُوٓا۟ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلَ بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا بِٱلَّذِىٓ ءَامَنتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٧٦﴾ فَعَقَرُوا۟ ٱلنَّاقَةَ وَعَتَوْا۟ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا۟ يَٰصَٰلِحُ ٱئْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧٧﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٧٨﴾

A Semudu - njegova brata Saliha. "O, narode moj", govorio je on, " Allahu robujte, vi drugog boga osim Njega nemate! Evo vam znaka od Gospodara vašeg: ova Allahova kamila za vas je znak. Pustite je neka pase po Allahovoj zemlji i ne zlostavljajte je pa da vas patnja nesnosna stigne!" /73/

"I sjetite se da ste Njegovom voljom postali nasljednici Ada i da vas je On na Zemlji nastanio: u ravnicama njezinim palače gradite, a u brdima kuće klešete. I neka su vam uvijek na umu Allahove blagodati, i ne činite zlo po Zemlji nered praveći!" /74/

"A glavešine naroda njegova, one koje su se oholile, upitaše potlačene, one među njima koji su vjerovali: 'Vjerujete li vi da je Salih poslan od Gospodara svoga?' - 'Mi, uistinu, vjerujemo u sve ono što je po njemu objavljeno', odgovoriše oni." /75/

'A mi, doista, ne vjerujemo u to u što vi vjerujete', rekoše oni koji su bili oholi." /76/

"I zakla še oni kamilu, i zapovijed Gospodara svoga ne poslušaše i rekoše: 'O Salih, učini da nas snađe to čime prijetiš, ako si poslanik.'" /77/

"I zadesi ih strašan potres i oni u zemlji svojoj osvanuše mrtvi, nepomični." /78/

Mufesiri i poznavaoci rodoslova kažu: Semud je bio sin Asira, on sin Irema, on sin Sama, a on sin Nuha, a Dždeis ibn Asir bio mu je brat. Svi ogranci plemena Tasm bili su čistokrvni Arapi koji su živjeli još prije Ibrahima, a.s., Semud je živio nakon Ada, a njihove nastambe vidljive su između Hidžaza i Šama u Vadil-Kurau i oko njega. Allahov Poslanik, s.a.v.s., prošao je pored tih kuća i nastambi, kada je devete

godine učestvovao u pohodu na Tebuk. Imam Ahmed navodi da je Ibn-Umer rekao:/303/ "Kada je Božiji Poslanik, s.a.v.s., krenuo sa ashabima prema Tebuku, zastao je sa njima u Hidžru, kod Semudovih staništa, pa su oni uzeli vodu iz bunara iz kojih su nekada pili pripadnici Semuda, te su njome zamijesili hljeb i napunili svoje posude. Međutim, Poslanik im naredi, pa oni prosuše tu vodu i tim hljebom nahraniše deve. Zatim ih odvede do bunara iz kojeg je pila /Salihova/ deva da bi tu vodu koristili, a zabrani im ulazak u mjesto gdje je taj narod kažnjen i reče im: 'Bojim se da vas ne zadesi ono što je zadesilo i njih, pa im se ne približavajte!'"

Ahmed također navodi da je Abdullah ibn Umer rekao: Dok je bio u Hidžru, Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:/304/ "Nemojte ovim kažnjenicima prilaziti, osim plačući. Ako ne budete u plačnom stanju, ne prilazite im, da vas ne bi snašlo ono što je i njih zadesilo." Osnova ovog hadisa navedena je i u Sahihima Buharije i Muslima, i to u nekoliko verzija.

Allah Uzvišeni kaže: ***"A Semudu - njegova brata Saliha"***, tj.: Mi smo narodu Semud poslali njihovog poslanika Saliha.

"O narode moj", govorio je on, " Allahu robujte, vi drugog boga osim Njega nemate!" Ovako su svi poslanici pozivali obožavanju samo Allaha, Koji nema sudruga, jer Allah Uzvišeni kaže:

"Prije tebe ni jednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: 'Nema boga osim Mene, zato Mene obožavajte!'"(21:25)

Allah Uzvišeni kaže:

"Evo vam znaka od Gospodara vašeg: ova Allahova kamila za vas je znak", tj. došao vam je dokaz od Allaha da je istina ono što vam objavljujem. Prije toga oni su tražili od Saliha da im donese neki dokaz, predloživši da iz jedne čvrste stijene koju su oni odredili izađe deva u desetom mjesecu trudnoće, pred samim porodom. Tada je Salih od njih zatražio čvrsta uvjerenja i obećanja da će povjerovati u njega i slijediti ga ukoliko im Allah udovolji njihovoj molbi i zahtjevu. Kada su mu oni dali ta uvjerenja i obećanja, on je klanjao i uputio dovu Allahu Uzvišenom, pa se ta stijena uzdrmala i raspukla, a iz nje je izašla steona kamila u čijoj utrobi se vrtjelo mladunče, kao što su i tražili. Tada njihov poglavar Džundu' ibn Amr i njegovi istomišljenici prime islam. I ostali velikani Semuda tada htjednu povjerovati, ali ih od toga odvrate Zuab ibn Amr ibn Lebid, El-Habbab - koji se brinuo o kipovima - i Rebab ibn Sa'r ibn Dželhes. Džundu' ibn Amr imao je amidžića koji je također bio jedan od velikana i uglednika Semuda, a zvao se Šihab ibn Halife ibn Muhallat ibn Lebid ibn Hiras. On je također htio povjerovati, ali ga je ta grupa odvraćala od toga, pa ih je on poslušao. Nakon toga deva je pred njima donijela na svijet svoje mlado i boravila među njima jedno vrijeme. Ona bi jedan dan pila vodu, iz njihovog bunara, a drugi dan bi ga prepuštala njima. Onoga dana kada bi ona pila vodu oni bi uzimali njeno mlijeko, pili ga i punili njime sve posude koje bi htjeli. Allah Uzvišeni o tome u drugom ajetu kaže:

"I upozori ih da će se voda između njih i nje dijeliti, sva-kom obroku pristupit će onaj čiji je red!" (54: 28) On također kaže:

"Evo, to je kamila, u određeni dan ona će piti, a u poznati dan vi." (26:155) Ona je išla na pašu u neke njihove doline. Na pojilo bi dolazila jednim klancem i toliko bi se napila vode, da bi se morala vraćati drugim, širim klancem. Navodi se da je bila ogromnog rasta i veličanstvenog izgleda, tako da kada bi ona nailazila pored njihove stoke, stoka bi se poplašila i pobjegla od nje. Kada im je to dojadilo i nakon što pojačaše poricanje Saliha, a.s., oni je odluče ubiti, kako bi imali vodu svakog dana. Kaže se da su se svi oni složili s tim da se ona ubije. Tako Katade kaže: "Do mene je doprlo da je onaj koji je nju ubio obišao sve njih, pa čak i žene u njihovim posebnim odjelima i djecu, kako bi se uvjerio da se slažu s tim da se ona ubije. A ja na to dodajem: To se razumije i iz riječi Allaha Uzvišenog:

"Ali mu oni nisu povjerovali, već su je zaklali - i Gospodar ih je njihov zbog grijeha njihovih uništio i do posljednjeg istrijebio." (92:14) Ove se riječi odnose na cjelokupno pleme, što ukazuje na to da su se svi oni bili složili sa tim - a Allah opet najbolje zna. Kada su oni to uradili i zaklali devu, vijest o tome doprla je do Saliha, a.s., pa je on došao među njih. Oni su bili okupljeni na jednom mjestu. Kada je ugledao devu, on je zaplakao i rekao: تمتعوا في داركم ثلاثة أيام ***"Živjet ćete u zemlji svojoj još samo tri dana." (11:65)***

Dan u kojem su ubili devu bio je srijeda. Te noći devet osoba odluči ubiti Saliha:

"Zakunite se najtežom zakletvom" - rekoše - "da ćemo noću i njega i njegovu porodicu ubiti, a onda njegovom najbližem krvnom srodniku reći: 'Mi nismo prisustvovali pogibiji porodice njegove, mi, zaista, istinu govorimo.' I smišljali su spletke, pa smo i Mi njima kovali spletke kad se nisu nadali, pa pogledaj kakva je bila posljedica spletkarenja njihova..." (27:49-51) Oni se međusobno dogovore i odluče to uraditi. Ali, kada su te noći krenuli mučki ubiti Allahovog poslanika, Allah Uzvišeni je - a Njemu i Njegovom poslaniku pripada moć - poslao na njih kamenje kojim ih je usmrtio prije nego njihove sunarodnike. U četvrtak, prvog dana čekanja, lica pripadnika Semuda su požutjela, kao što im je i rekao Salih, a.s. U petak, drugog dana čekanja, njihova su lica pocrvenjela, a u subotu, trećeg dana određenog roka, lica su im pocrnjela. Kada su osvanuli u nedjelju, već su bili obukli mrtvačku odjeću i posjedali, iščekujući Allahovu kaznu i osvetu - Allah nas sačuvao od nje. Nisu znali šta će se sa njima desiti niti kako će biti kažnjeni. I dok je Sunce granulo, zadesio ih je

strašan krik s neba i žestok zemljotres ispod njih, pa su im sve duše uzete u jednom času.

جاثمين دارهم في فأصبحوا *"...i oni u zemlji svojoj osvanuše mrtvi, nepomični"*, odnosno povaljani i beživotni. Kaže se da niko od njih nije ostao u životu: ni staro ni mlado, ni muško ni žensko, osim jedne nepokretne žene po imenu Kelba ibnetu Es-Silk, a zvali su je i Zurej'a. Ona je bila nevjernica i žestoka protivnica Saliha, a.s. Kada je ugledala kaznu koja ih je zadesila, njene su se noge pokrenule i ona je počela veoma brzo trčati. Tako je dotrčala do jednog plemena i ispričala im ono što je vidjela, odnosno kakva je kazna zadesila njen narod. Zatim je zatražila vode i, kada se napila - umrla je.

Također se kaže da se jedan čovjek od njih, po imenu Ebu-Regal, u času izvršenja te kazne nad njima zadesio u haremu Kabe, pa mu se ništa nije desilo. Međutim, kada je nakon nekoliko dana napustio sveto područje, jedan je kamen pao na njega sa neba i usmrtio ga. A Allah opet najbolje zna.

فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَٰقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ
رَبِّى وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَٰكِن لَّا تُحِبُّونَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٧٩﴾

A on ih napusti i reče: "O narode moj, prenio sam vam poslanicu Gospodara svoga i opominjao sam vas, ali vi ne volite one koji opominju." /79/

Nakon njihovog suprotstavljanja i prkosa Salihu, a.s., Allah ih je uništio, a Salih, a.s., rekao im je:

لقد أبلغتكم رسالة ربي و نصحت لكم *"...prenio sam vam poslanicu Gospodara svoga i opominjao sam vas"*, ali to vama nije koristilo, jer vi ne volite istinu i ne prihvatate ono što vam se savjetuje. Zato je on rekao: الناصحين تحبون لا ولكن *"...ali vi ne volite one koji opominju"*. Također se u Sahihima Buharije i Muslima navodi: /305/ "Nakon što je pobijedio u Bici na Bedru, Allahov Poslanik, s.a.v.s., tu je proboravio tri /dana/. Nakon treće noći on je zatražio svoju kamilu, pa mu je osedlana. Zatim ju je uzjahao i otišao do starog bunara na Bedru. Tu je stao i počeo govoriti: 'O Ebu Džehle ibn Hišam! O Utbe ibn Rebi'a! O Šejbe ibn Rebi'a! O taj i taj, jeste li našli da je istinito ono što vam je vaš Gospodar obećao? Ja sam našao da je istinito ono što mi je moj Gospodar obećao.' Na to mu Omer reče: 'O Allahov Poslaniče, zašto se obraćaš ljudima koji već truhnu?' A on mu odgovori: 'Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, vi ništa bolje od njih ne čujete moj govor, samo što oni ne mogu odgovoriti.'"[313] Pored toga, u životopisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., navodi se da im je on rekao:/306/ "Kako ste bili loš rod svome Poslaniku: Vi ste me poricali a drugi su mi povjerovali; vi ste me istjerali a drugi su mi dali utočište, vi ste se borili protiv mene, a drugi su mi pomogli! Kako ste bili loš rod svome Poslaniku!" Kao što je već navedeno, Salih, a.s., slične riječi uputio je svome narodu.

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ
أَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ
ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿٨١﴾

I Luta - kad reče narodu svome: "Zašto činite razvrat koji niko prije vas na svijetu nije činio?" /80/

"Vi sa strašću prilazite muškarcima, umjesto ženama. Ta vi ste narod koji sve granice zla prelazi!" /81/

Allah Uzvišeni kaže: *"I"* Mi smo poslali "***Luta***". Ili se time misli: *"I"* spomeni

"Luta - kad reče narodu svome". Lut je sin Harana, a on je sin Azera - Ibrahimovog, a.s., oca. On je povjerovao sa Ibrahimom, a.s., i sa njim je učinio hidžru u predjele Šama.[314] Nakon toga Allah ga je poslao stanovnicima Sodome i okolnih naselja, da bi ih pozivao Allahu Uzvišenom, naređivao im dobro i odvraćao ih od zla koje su činili. Oni su činili haram i razvrat koji su oni prvi izmislili i koji prije njih nisu činili ni ljudi niti iko drugi: umjesto sa ženama, oni su intimne odnose imali sa muškarcima. Zato im je Lut, a.s., rekao:

"Zašto činite razvrat koji niko prije vas na svijetu nije činio? Vi sa strašću prilazite muš - karcima, umjesto ženama", tj. vi odbacujete žene i ono što je vaš Gospodar kod njih stvorio za vas. To je pretjerivanje i krajnje neznanje vaše, jer je to upotreba nečega na pogrešnom mjestu. Zato im je on u drugom ajetu rekao: ***"Ako već hoćete nešto činiti, eto kćeri mojih!" (15:71)*** Tako ih je on uputio na njihove žene, ali su mu se oni pravdali govoreći da ne osjećaju potrebu za njima:

"Ti znaš da nama nisu potrebne tvoje kćeri" - rekoše oni - "ti dolsta znaš šta hoćemo mi" (11:79), tj. ti znaš da mi nemamo potrebe za ženama i ti dobro znaš šta hoćemo od tvojih gostiju. I tako je njihovo stanje bilo - kao što kažu mufesiri - da su se muškarci zadovoljavali sa muškarcima, a također i žene sa ženama.

وَمَا كَانَ
جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَخْرِجُوهُم مِّن قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٨٢﴾

[313] Pogledaj komentar na hadis broj 295.

[314] Na prvi pogled se razumije da se on njemu pridružio nakon što je on učinio hidžru u predjele Ken'ana. To se vidi iz riječi koje je Ibrahim, a.s., uputio Sari kada ju je poslao tamošnjem silniku - na njegov zahtjev. Naime, on joj je rekao: Ja sam rekao silniku da si ti moja sestra, pa nemoj opovrgnuti moje riječi... Ti si moja sestra po vjeri... Jer nema na zemlji /misleći na zemlju [am/ ni jednog vjernika osim mene i tebe, a Allah opet najbolje zna. Da je Lut bio sa njima, on ne bi tako rekao, nego bi i Luta spomenuo da se nalazi na zemlji - a Allah opet najbolje zna.

A odgovor naroda njegova glasio je: "Istjerajte ih iz grada vašeg, oni su ljudi - čistunci!" /82/

Njihova reakcija naspram Luta bila je upravo to da su htjeli njega i njegove sljedbenike istjerati i odstraniti iz svoje sredine, pa je Allah Uzvišeni njega izveo živa i zdrava, a njih je, ponižene i bijedne, uništio na njihovom prostoru. Allah Uzvišeni kaže:

"Oni su ljudi - čistunci!" Katade o ovome kaže: "Oni su ih time korili za nešto što uopće nije greška." A Mudžahid kaže: "Bili su čisti od toga da polno općee u stražnjicu."

فَأَنجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٨٣﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٨٤﴾

"I Mi smo njega i porodicu njegovu spasili, osim žene njegove; ona je ostala sa onima koji su kaznu iskusili." /83/

"I na njih smo kišu spustili, pa pogledaj kako su razvratnici skončali." /84/

Allah Uzvišeni kaže: "I Mi smo Luta i porodicu njegovu spasili." To znači da u njega niko nije povjerovao osim njegove porodice, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"I Mi iz njega vjernike izvedosmo - a u njemu samo jednu kuću muslimansku nađosmo." (51:35,36) Od te porodice treba izuzeti Lutovu, a.s., ženu, jer ona nije povjerovala u njega. Ona je vjerovala isto kao i njen narod i surađivala sa njima protiv njega. Ona ih je s njima ugovorenim znacima obavještavala o tome koji bi gosti kod njeg dolazili. I zato, kada je Lutu, a.s., naređeno da ide sa svojom porodicom, bilo mu je zabranjeno da nju o tome obavijesti ili da je izvede odatle. Zato ovdje Uzvišeni kaže:

"...osim žene njegove; ona je ostala sa onima koji su kaznu iskusili." Izraz znači da je ona ostala, a prema nekima da je sa njima propala - što se svakako podrazumijeva. Riječi Allaha Uzvišenog:

"I na njih smo kišu spustili", pojašnjene su Njegovim riječima:

"...i na njih kao kišu grumenje od pečena blata spustismo, koje je neprekidno slpalo, obilježeno od Gospodara tvoga - a ono nije daleko ni od jednog nasilnika." (11:82,83) Zato Uzvišeni kaže: ***"...pa pogledaj kako su razvratnici skončali"***, tj. pogledaj, Muhammede, kako su skončali oni koji su se usudili biti neposlušni prema Allahu Uzvišenom i poricati Njegove poslanike.

Postoji više stavova u pogledu načina kažnjavanja onih koji čine razvrat poput Lutovog naroda, a ispravan je onaj koji se temelji na riječima Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: /307/ "Koga nađete da čini ono što je činio i Lutov narod, ubijte i onog koji to radi a i onog kome se to radi!"

Što se tiče općenja sa ženom u stražnjicu, to je mali homoseksualizam i on je zabranjem konsenzusom islamskih učenjaka. O tome postoji više hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a o njima je već bilo govora prilikom tumačenja sure El-Bekare.[315]

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۚ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ قَدْ جَاءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨٥﴾

A Medjenu - njegova brata Šuajba. "O narode moj" - govorio je on - " Allahu robujte, vi drugog boga osim Njega nemate! Dolazi vam jasan dokaz od Gospodara vašeg, zato pravo na litri i na kantaru mjerite i ljudima stvari njihove ne zakidajte, i red na Zemiji ne remetite kad je već na njoj uspostavljen red. To je bolje za vas, ako vjerujete." /85/

"Medjen" jeste ime plemena a i grada u blizini Me'ana, na putu iz Hidžaza. Allah Uzvišeni kaže:

"A kad stiže do vode medjenske, zateče oko nje mnoge ljude kako napajaju stoku."(28:23) To su bili stanovnici Ejke, o čemu ćemo poslije govoriti, ako Allah da - a u Njega se uzdamo.

"O narode moj" - govorio je on - " Allahu robujte, vi drugog boga osim Njega nemate!" Ovako su svi poslanici pozivali: Dolazi vam jasan dokaz od Gospodara vašeg da je istina ono što vam objavljujem. Zatim ih je on savjetovao da ispravno mjere na litri i na vagi i da ne varaju ljude zakidajući ih u njihovoj imovini, odnosno da ih ne obmanjuju i ne potkradaju prilikom mjerenja na litri i vagi. Tako Allah Uzvišeni kaže:

"Teško onima koji pri mjerenju zakidaju", pa sve do Njegovih riječi:

"...na dan kada će se ljudi zbog Gospodara svjetova dići!" (83:1-6) Ovo je žestoka prijetnja i neumoljivo upozorenje - molimo Allaha da nas sačuva od njega. Zatim, nas-tavljajući govor o Šuajbu - koji je zbog svoje rječitosti nazvan govornikom među poslanicima - Uzvišeni kaže:

وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ وَاذْكُرُوا إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ ۖ وَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَإِن كَانَ طَائِفَةٌ مِّنكُمْ آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا ۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٧﴾

[315] Pogledaj 222. ajet sure El-Bekare i hadise pod brojevima 323-326.

I ne postavljajte zasjede na putu, prijeteći i od Allahova puta odvraćajući one koji u Njega vjeruju, želeći krivi put. I sjetite se da vas je bilo malo i da vas je On umnožio, a pogledajte kako su skončali oni koji su nered pravili." /86/

"I ako jedni od vas vjeruju u ono što je po meni poslano, a drugi ne vjeruju, pa pričekajte dok nam Allah ne presudi, jer On je sudija najboljI!" /87/

Riječima Allaha Uzvišenog, Šuajb, a.s., odvraća ih od remećenja bilo fizičkog bilo duhovnog puta:

"I ne postavljajte zasjede na putu, prijeteći", tj. ucjenjujući ljude da ćete ih ubiti ako vam ne predaju svoje blago,

"...i od Allahova puta odvraćajući one koji u Njega vjeruju, želeći krivi put", odnosno želeći da Allahov put bude kriv i naget.

"I sjetite se da vas je bilo malo i da vas je On umnožio", tj. dok vas je bilo malo bili ste potlačeni, a poslije, kada vas je bilo puno, postali ste moćni, pa se prisjetite Allahove bla-godati koju vam je podario u tom pogledu.

"...a pogledajte kako su skončali oni koji su nered pravili", tj. bivši narodi, i kakve su ih kazne snalazile zato što su se usuđivali biti nepokorni i ne vjerovati. Allah Uzvišeni kaže:

"I ako jedni od vas vjeruju u ono što je po meni poslano, a drugi ne vjeruju", tj. ako se razilazite o meni, ***"...pa pričekajte dok nam Allah ne presudi"***, odnosno dok nas On ne razdvoji, ***"...jer On je sudija najboljI!"*** Zato što je najbolji, On će spasiti bogobojazne, a uništiti nevjernike.

قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لَنُخْرِجَنَّكَ
يَٰشُعَيْبُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَكَ مِن قَرْيَتِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۚ قَالَ أَوَلَوْ
كُنَّا كَٰرِهِينَ ﴿٨٨﴾ قَدِ ٱفْتَرَيْنَا عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِى مِلَّتِكُم بَعْدَ
إِذْ نَجَّىٰنَا ٱللَّهُ مِنْهَا ۚ وَمَا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّعُودَ فِيهَآ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّنَا ۚ وَسِعَ
رَبُّنَا كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۗ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا ٱفْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِٱلْحَقِّ
وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْفَٰتِحِينَ ﴿٨٩﴾

Glavešine naroda njegova, one koje su bile ohole, rekoše: "Ili ćemo mi, o Šuajbe, i tebe i one koji s tobom vjeruju iz grada našeg istjerati, ili ćete se vratiti u našu vjeru!" "Zar i protiv naše volje?" - reče on. /88/

"Ako bismo se u vjeru vašu vratili nakon što nas je Allah spasio nje, na Allaha bismo laž iznijeli. Mi ne treba da se u nju vraćamo, osim ako to htjedne Allah, Gospodar naš. Gospodar naš znanjem Svojim sve obuhvaća; u Allaha se uzdamo! Gospodaru naš, Ti presudi nama i narodu našem, po pravdi, Ti si sudija najpravedniji!" /89/

Ovdje Uzvišeni govori o tome kako su nevjernici prijetili Šuajbu, a.s., i vjernicima uz njega: ili da se vrate u njihovu vjeru, ili će ih oni protjerati. Zatim, Allah Uzvišeni kaže: ***"Zar i protiv naše volje?"***, tj. Šuajb je upitao: Zar i ako nam se ne svida ono čemu nas pozivate?

"Ako bismo se u vjeru vašu vratili nakon što nas je Allah spasio nje, na Allaha bismo laž iznijeli", tj. nakon što nas je spasio od širka. Time je on iskazao odvratnost prema slijeđenju njih.

"Mi ne treba da se u nju vraćamo, osim ako to htjedne Allah, Gospodar naš." Ovo prepuštanje Allahu ispravno je, jer On sve zna i od Njega zavisi i volja i htijenje.[316] ***"...u Allaha se uzdamo!"***, i u djelima koja radimo i u djelima kojih se klonimo.

"Gospodaru naš, Ti presudi nama i narodu našem, po pravdi", tj. pomozi nam protiv njih, и ***"Ti si sudija najpravedniji!"***, Ti si pravedan i nikako ne griješiš, pa nam pomozi protiv i Tvojih i naših dušmana.

وَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لَئِنِ ٱتَّبَعْتُمْ
شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿٩٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ
جَٰثِمِينَ ﴿٩١﴾ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ شُعَيْبًا كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَا ۚ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟
شُعَيْبًا كَانُوا۟ هُمُ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٩٢﴾

A glavešine naroda njegova, one koje nisu vjerovale, rekoše: "Ako pođete za Šuajbom, bit ćete sigurno izgubijeni." /90/

"I zadesi ih potom strašan potres i oni osvanuše u zemlji svojoj mrtvi, nepomični." /91/

"Oni koji su smatrali Šuajba laščem - kao da nikad nisu u njoj ni bili; oni koji su smatrali Šuajba laščem, oni su nastradali." /92/

Ovdje Uzvišeni govori o žestini njihovog nevjerovanja i prkosa istini, zbog čega su se zakleli i rekli:

"Ako pođete za Šuajbom, bit ćete sigurno izgubijeni." Ali, zato Uzvišeni odmah iza toga kaže:

"I zadesi ih potom strašan potres i oni osvanuše u zemlji svojoj mrtvi, nepomični." Sličan je tome slučaj u suri Hud, kada su oni zaprijetili Šuajbu i njegovim sljedbenicima progonom, pa je Uzvišeni rekao:

"I kada je pala naredba Naša, Mi smo, iz milosti Naše, Šuajba i vjernike s njim spasili, a

[316] Ja na to dodajem: Nakon što Allah nekoga uputi, nije moguće da ga On odvede u zabludu, osim ako on sam više voli zabludu nego pravi put, ili ako se njegovo srce promijeni pa ga Allah zbog toga adekvatno kazni. Jer, Allah nije nepravedan prema Svojim robovima.

one koji su zlo činili pogodio je užasan glas i oni su u zemlji svojoj mrtvi, nepomični osvanuli." (11: 94)

Veza između ovih ajeta je - a Allah opet najbolje zna - to što su oni njega ismijavali:

"Da li namaz tvoj traži od tebe da napustimo ono čemu su se preci naši klanjali...?"(11:87), pa im je došao strašan krik, koji ih je ušutkao. Zatim Allah Uzvišeni kaže: ***"Oni koji su smatrali Šuajba lašcem - kao da nikad nisu u njoj ni bili"***, tj. nakon što ih je zadesila kazna, izgledalo je kao da nikada nisu ni boravili na tom prostoru iz kojeg su htjeli istjerati poslanika i njegove sljedbenike. Zatim Allah Uzvišeni, nasuprot njihovim riječima, kaže: ***"...oni koji su smatrali Šuajba lašcem, oni su nastradali."***

فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَٰقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ
رِسَٰلَٰتِ رَبِّى وَنَصَحْتُ لَكُمْ ۖ فَكَيْفَ ءَاسَىٰ عَلَىٰ قَوْمٍ كَٰفِرِينَ ﴿٩٣﴾

A on ih napusti i reče: "O narode moj, prenio sam vam poslanice Gospodara svoga i savjetovao vas, pa zašto da tugujem za narodom nevjerničkim?!" /93/

Tj., nakon što ih je zadesila kazna, Šuajb, a.s., okrenu se od njih i koreći ih, reče im:

"O narode moj, prenio sam vam poslanice Gos-podara svoga i savjetovao vas", tj. ja sam izvršio svoju obavezu i neću se žalostiti zbog onoga što vas je zadesilo: ***"...pa zašto da tugujem za narodom nevjerničkim?!"***

وَمَآ أَرْسَلْنَا
فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّبِىٍّ إِلَّآ أَخَذْنَآ أَهْلَهَا بِٱلْبَأْسَآءِ وَٱلضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ
﴿٩٤﴾ ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ ٱلسَّيِّئَةِ ٱلْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوا وَّقَالُوا۟ قَدْ مَسَّ ءَابَآءَنَا
ٱلضَّرَّآءُ وَٱلسَّرَّآءُ فَأَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾

"I Mi nijednog vjerovjesnika u neki grad nismo poslali, a da stanovnike njegove bolešću i neimaštinom nismo kaznili da bi se pokajali." /94/

"Poslije bismo kaznu blagostanjem zamijenili dok se ne bi umnožili i rekli: 'I naše su pretke pogađale i žalosti i radosti!'" - i tada bismo ih, da oni ne predosjete, neočekivano kaznili. /95/

Ovdje Uzvišeni govori o tome kako je iskušavao prošle narode dajući im uz poslanike i bolest i neimaštinu. Riječju misli se na njihove fizičke bolesti, a riječju na siromaštvo i neimaštinu, koi su im davani da bi se popravili. Dakle, Uzvišeni ih je prvo iskušavao poteškoćama da bi se pokajali i popravili, ali to oni ne bi činili. Zatim ih je iskušavao blagostanjem: "Poslije bismo kaznu blagostanjem zamijenili", da bi zahvaljivali Uzvišenom na tome, ali oni ni to ne bi činili. Riječi Uzvišenog: ***"...dok se ne bi umnožili"***, znače: dok ne bi imali puno i djece i bogatstva. Tako se za nešto kaže: kada se ono umnoži.

...i rekli: "I naše su pretke pogađale i žalosti i radosti!" - i tada bismo ih, da oni ne predosjete, neočekivano kaznili." Tj., oni bi govorili: Kako god su nas pogodile žalost i radost, tako se isto dešavalo i našim precima - a ne bi obraćali pažnju na to šta Allah hoće sa njima i ne bi osjetili da ih On iskušava sa oba ta stanja. To je suprotno ponašanju vjernika, koji zahvaljuju Allahu kada su u radosti a sabure kada su u žalosti. To je potvrđeno hadisom i u Buharijinom i u Muslimovom Sahihu: /308/ "Čudna je stvar vjernika: šta god mu Allah odredi, njemu bude dobro: ako ga zadesi nešto loše on osaburi pa mu bude dobro; a ako ga zadesi nešto dobro on bude zahvalan pa mu opet bude dobro." Dakle, vjernik je svjestan da su i lijepe i ružne stvari iskušenje od Allaha. Zato se u drugom hadisu kaže: /309/ "Iskušenja su stalno uz vjernika sve dok se ne očisti od grijeha. A munafik je poput magarca: ne zna zbog čega ga njegov vlasnik sveže, a ni zašto ga pusti" - ili kako je već rekao Poslanik, s.a.v.s. Zato Allah Uzvišeni, nakon tih njihovih riječi, kaže:

"...i tada bismo ih, da oni ne predosjete, neočekivano kaznili", tj. iznenada bismo ih kaznili, kao što stoji u hadisu: /310/ "Iznenadna smrt je milost za vjernika, a kazna i žalost za nevjernika."

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ
ٱلْقُرَىٰٓ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَٰتٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ وَلَٰكِن
كَذَّبُوا۟ فَأَخَذْنَٰهُم بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن
يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا بَيَٰتًا وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿٩٧﴾ أَوَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن يَأْتِيَهُم
بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا۟ مَكْرَ ٱللَّهِ ۚ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ ٱللَّهِ
إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٩٩﴾

"A da su stanovnici naselja vjerovali i bogobojazni bili, Mi bismo im blagoslove i s neba i iz zemlje slali, ali, oni su poricali, pa smo ih kažnjavali za ono što su zaradili." /96/

"A zar su stanovnici naselja sigurni da ih Naša kazna neće snaći noću dok budu spavali?" /97/

"Ili, zar su stanovnici naselja sigurni da ih Naša kazna neće snaći danju dok se budu zabavljali?" /98/

"Zar oni mogu biti sigurni od Allahove kazne? Allahove kazne ne boji se samo narod kome propast predstoji." /99/

Govoreći o slabom imanu onih koji su živjeli u naseljima kojima su slati poslanici, Uzvišeni kaže:

"A da su stanovnici naselja vjerovali i bogobojazni bili", tj. da su im srca potvrdila ono što su poslanici objavljivali i da su bili bogobojazni, činjenjem dobrih i ostavljanjem zabranjenih stvari,

"Mi bismo im blagoslove i s neba i iz zemlje slali", tj. davali bismo im kišu s neba i usjeve iz zemlje. Zatim Uzvišeni kaže: ***"...ali, oni su poricali, pa smo ih kažnjavali za ono što su zaradili"***, tj. oni su poricali svoje poslanike pa smo ih uništili, primjereno ih kažnjavajući za grijehe i zabranjena djela koja su radili. Zatim, Uzvišeni kaže, upozoravajući na neizvršavanje onog što je On naredio i činjenje onog što je On zabranio: ***"A zar su stanovnici naselja sigurni"***, tj. nevjerničkih naselja ***"...da ih Naša kazna neće snaći"***, tj. da ih Naša sila neće snaći "noću", odnosno navečer,

"...dok budu spavali? Ili, zar su stanovnici naselja sigurni da ih Naša kazna neće snaći danju dok se budu zabavljali?", tj. dok budu nečim zauzeti i ne budu obraćali pažnju.

"Zar oni mogu biti sigurni od Allahove kazne?", tj. od Njegove sile, snage, osvete i kažnjavanja u momentima njihovog zaborava i nemara.

"Allahove kazne ne boji se samo narod kome propast predstoji." Zato je Hasan el-Basri rekao: "Mumin radi dobra djela i opet se plaši i strahuje, a po-kvarenjak radi zlodjela, pa se i pored toga osjeća sigurnim."

أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا
أَن لَّوْ نَشَاءُ أَصَبْنَاهُم بِذُنُوبِهِمْ ۚ وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾

"Zar nije jasno onima koji nasljeđuju zemlju prijašnjih stanovnika njezinih da ćemo i njih, ako budemo htjeli, zbog grijeha njihovih kazniti i srca njihova zapečatiti, pa neće moći čuti." /100/

U vezi sa riječima Uzvišenog:

"Zar nije jasno onima koji nasljeđuju zemlju prijašnjih stanovnika njezinih", Ibn-Džerir kaže: "Uzvišeni kaže: Zar ne shvaćaju oni koji nasljeđuju zemlju nakon onih koji su prije tu postojali i uništeni, pa su i oni krenuli njihovim stopama i usprotivili se svome Gospodaru,

'...da ćemo i njih, ako budemo htjeli, zbog grijeha njihovih kazniti.'" Time Uzvišeni poručuje: Ako budemo htjeli, sa njima ćemo postupiti isto kao i sa onima prije njih,

"...i srca njihova zapečatiti", tj. učiniti ih ***"...pa neće moći čuti!"*** ni savjet ni opomenu. Slično tome, Allah Uzvišeni kaže:

"A koliko smo samo naroda prije njih uništili! Da li ijednog od njih vidiš i da li i najslabiji glas njihov čuješ?"(19:98), tj. da li ikoga od njih vidiš i da li ikakav glas njihov čuješ? Pored ovoga, postoji još mnogo drugih ajeta koji govore o kažnjavanju Allahovih neprijatelja i nagrađivanju Njegovih prijatelja.

تِلْكَ الْقُرَىٰ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنبَائِهَا ۚ وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ
فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِن قَبْلُ ۚ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ
الْكَافِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِم مِّنْ عَهْدٍ ۖ وَإِن وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ
لَفَاسِقِينَ ﴿١٠٢﴾

"O tim naseljima Mi ti neke događaje njihove kazujemo. Poslanici njihovi jasne su im dokaze donosili, ali oni nisu povjerovali zato što ni prije nisu vjerovali. Eto tako Allah srca nevjernika zapečati", /101/

"a Mi smo znali da se većina njih neće zavjeta držati, i znali smo da će većinom, doista, grješnici biti." /102/

Uzvišeni je kazivao Svome Poslaniku, s.a.v.s., vijesti o narodima Nuha, Huda, Saliha, Luta, Šuajba, o tome kako je On uništio nevjernike a spasio vjernike i o tome kako je On pravedan prema njima zato što im je prije toga pokazao istinu jasnim dokazima, preko riječi poslanika - neka je Allahov blagoslov i mir na sve njih. Nakon toga, Uzvišeni kaže:

"O tim naseljima Mi ti neke događaje njihove kazujemo", tj, Mi ti, o Muhammede, neke vijesti o njima kazujemo.

"Poslanici njihovi jasne su im dokaze donosili", tj. dokaze da je istina ono što su im objavljivali. Tako Uzvišeni kaže:

"A Mi ni jedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali" (17:15)

Allah Uzvišeni kaže:

"...ali oni nisu povjerovali zato što ni prije nisu vjerovali." Ovaj je izraz uzročni,[317] odnosno njime se kaže: Oni nisu povjerovali u ono što su im poslanici objavljivali zbog toga što su poricali istinu u prvom momentu, dok im je bila izložena.[318] To je stav Ibn-Atijje - Allah mu se smilovao - i to je lijep stav. Zato Allah Uzvišeni ovdje kaže:

"Eto tako Allah srca nevjernika zapečati, a Mi smo znali da se većina njih", tj. prijašnjih naroda

"...neće zavjeta držati, i znali smo da će većinom, doista, grješnici biti." Tj. oni su zaista bili grješnici, neposlušni i nepokorni i nisu ispunili zavjet koji je On uzeo od njih i prema kojem ih je stvorio. On im je tada, još dok su bili u Ademovoj

---

317 Time se hoće reći da ovaj izraz ne znači: "Ali oni nisu htjeli povjerovati u ono u što prije nisu vjerovali", kao što bi se moglo razumjeti na prvi pogled./prim. prev./

318 Ja na to dodajem: Nakon što oni nisu povjerovali u istinu odmah u početku, kad im je izložena, Allah im je Uzvišeni, kao kaznu zbog nevjerovanja u prvom momentu, zapečatio njihova srca ne davši im mogućnost da ponovo povjeruju. To je odgovarajuća kazna za takvo djelo.

kičmi, dao do znanja da im je On gospodar i vladar i da nema drugog boga osim Njega. Oni su to potvrdili, posvjedočivši time protiv samih sebe, jer su to poslije zapostavili, napustili i bacili iza svojih leđa i obožavali nekog drugog mimo Allaha, bez ikakvog dokaza i osnove, bilo razumske bilo šerijatske. Zdrava je ljudska priroda protiv toga, a i svi su poslanici odvraćali od toga, kao što stoji u Muslimovom Sahihu da je Allah Uzvišeni rekao: /311/ *"Ja sam Svoje robove stvorio pravovjernim, ali im šejtani dolaze i odvraćaju ih od njihove vjere i zabranjuju im ono što sam im Ja dozvolio."* Pored toga, i El-Buhari i Muslim u svojim Sahihima navode hadis: "Svako se dijete rađa u islamu, pa ga njegovi roditelji učine jevrejom, kršćaninom ili vatropoklonikom."

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ بِـَٔايَـٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِ
فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾

"Zatim smo, poslije njih, poslali Musaa sa dokazima Našim Faraonu i glavešinama njegovim, ali oni u njih nisu povjerovali, pa pogledaj kako su skončali oni koji su nered činili." /103/

Uzvišeni kaže: ***"Zatim smo, poslije njih, poslali"***, tj. poslije Nuha, Huda, Saliha, Luta i Šuajba - neka je Allahov blagoslov i mir na njih i na sve ostale poslanike, "...Musaa sa dokazima Našim", tj. sa Našim jasnim dokazima i argumentima, ***"...Faraonu"*** - to je bio vladar Egipta u Musaovo vrijeme - ***"...i glavešinama njegovim"***, tj. njegovom narodu,

"ali oni u njih nisu povjerovali", tj. oni su ih nepravedno i iz inada poricali i nijekali,

"pa pogledaj kako su skončali oni koji su nered činili", tj.: pogledaj, Muhammede, kako smo postupili prema njima i kako smo ih, naočigled Musaa i njegovog naroda, do posljednjeg potopili. Taj je način bio dodatni vid kazne Faraonu i njegovom narodu, a istovremeno dodatni lijek srcima Allahovih prijatelja i vjernika, Musau i njegovom narodu.

وَقَالَ مُوسَىٰ
يَـٰفِرْعَوْنُ إِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾ حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَن لَّآ أَقُولَ عَلَى ٱللَّهِ
إِلَّا ٱلْحَقَّ ۚ قَدْ جِئْتُكُم بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ فَأَرْسِلْ مَعِىَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٠٥﴾ قَالَ
إِن كُنتَ جِئْتَ بِـَٔايَةٍ فَأْتِ بِهَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿١٠٦﴾

"I Musa reče: O Faraone, ja sam poslanik Gospodara svjetova!" /104/ "Dužnost mi je da o Allahu samo istinu kažem. Donio sam vam jasan dokaz od Gospodara vašeg, zato pusti da idu sa mnom sinovi Israilovi!" /105/
"Ako si donio kakav dokaz" - reče - "pokaži ga, ako istinu govoriš." /106/

Ovdje Uzvišeni govori o tome kako je Musa vodio raspravu sa Faraonom i kako ga je ušutkao dokazima, te kako je iznosio jasne dokaze u prisustvu Faraona i njegovog naroda. Tako Uzvišeni kaže:

I Musa reče: "O Faraone, ja sam poslanik Gospodara svjetova! Dužnost mi je da o Allahu samo istinu kažem", tj. moja je dužnost i obaveza da vam o Njemu samo istinito i pravedno govorim, zato što znam Njegovu veličanstvenost i uzvišenost.

"Donio sam vam jasan dokaz od Gospodara vašeg", tj. donio sam vam kategorički dokaz od Allaha kao potvrdu da je istina ono što vam objavljujem, ***"...zato pusti da idu sa mnom sinovi Israilovi!"***, tj. oslobodi ih iz tvoga ropstva i tlačenja i pusti ih da obožavaju svoga i tvoga Gospodara. Oni su potomci plemenitog poslanika Israila, odnosno Jakuba sina Ishaka sina Allahovog miljenika Ibrahima.

"Ako si donio kakav dokaz" - reče - "pokaži ga, ako istinu govoriš", tj. ja ti ne vjerujem i neću ti dati ono što tražiš, a ako istinu govoriš, iznesi svoj dokaz i pokaži ga, pa da ga i mi vidimo i povjerujemo u njega.

فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ
فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٠٧﴾ وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّـٰظِرِينَ ﴿١٠٨﴾ قَالَ
ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَـٰذَا لَسَـٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٩﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم
مِّنْ أَرْضِكُمْ ۖ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾

"I on baci svoj štap - kad on prava zmijurina"; /107/
"I izvadi ruku svoju - ona za prisutne postade bijela." /108/
"Glavešine naroda Faraonova povikaše: 'Ovaj je, doista, vješt čarobnjak',/109/
'on hoće da vas izvede iz zemlje vaše, pa šta predlažete?'"/110/

Riječ označava mužjaka zmije. Tako, u vezi sa riječima Uzvišenog: ***"I on baci svoj štap - kad on prava zmijurina"***, Es-Suddi kaže: "Riječ označava mužjaka zmije. Ta je zmija otvorila svoja usta. Ona su joj bila tolika da joj je donja vilica bila na zemlji, a gornja na ogradi dvorca. Zatim je krenula prema Faraonu, da bi ga zgrabila. Kada je on to ugledao, uplašio se i skočio, istovremeno izvršivši nuždu od straha - iako mu se to prije nije dešavalo - pa je povikao: 'O Musa, skloni je pa ću povjerovati u tebe i poslati sa tobom Israilove sinove.' Musa, a.s., uzme je, pa se ona ponovo pretvori u štap." Predanje slično ovom navodi i Ikrime od Ibn-Abbasa. Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"...i izvadi ruku svoju - ona za prisutne postade bijela", tj. on izvadi svoju ruku ispod svoje odjeće, a ona zablista, bez gube ili bilo koje druge bolesti. O tome Uzvišeni također kaže: ***"Uvuci ruku***

svoju u njedra svoja, pojavit će se bijela ali neće biti bolesna."(27:12) Ibn- Abbas o ovom kaže: tj. neće biti gubava. Zatim ju je vratio u rukav, pa je ponovo poprimila prvobitnu boju. Allah Uzvišeni kaže:

"Glavešine naroda Faraonova povikaše:", tj. mnoštvo Faraonovog naroda povika, slažući se sa Faraonovim riječima o njemu, nakon što mu se povratila prisebnost, pa je sjeo na prijesto svoga carstva. Nakon toga, on reče glavešinama oko sebe: ***"Ovaj je, doista, vješt čarobnjak."*** A oni se složiše s tim i potvrdiše njegove riječi, pa se počeše dogovarati kako će obezvrijediti Musaove riječi i ugasiti njegovo svjetlo. Oni su se bojali da će se narod povesti za njegovim sihrom i da će to biti uzrok njegove pobjede nad njima, te da će ih on istjerati iz njihove zemlje. Međutim, desilo im se upravo ono čega su se i bojali, kao što kaže Uzvišeni:

"...a da Faraonu i Hamanu i vojskama njihovim damo da dožive baš ono zbog čega su od njih strahovali." (28:6) Na kraju, oni se dogovore onako kako Allah Uzvišeni govori o njima Svojim riječima:

قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ
حَٰشِرِينَ ﴿١١١﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿١١٢﴾

"Zadrži njega i brata njegova" - rekoše - "a pošalji u gradove one koji će sakupljati", /111/
"preda te će sve vješte čarobnjake do-vesti." /112/

Ibn-Abbas kaže: ***"...Zadrži njega"***, tj. pričuvaj ga, ***"...a pošalji"***, tj. uputi, ***"u gradove"***, tj. u gradove i pokrajine tvoga carstva, ***"one koji će sakupljati"***, tj. one koji će iz svih ostalih krajeva sakupiti čarobnjake. Sihr je u to vrijeme bio veoma raširen i upotrebljavan, pa su oni mislili da ono što je Musa uradio spada u sihr koji su izvodili i njihovi čarobnjaci. Zato su oni njih i sakupili, da bi mu se oni suprotstavili istom vještinom koju je i on njima pokazao. Zatim su od njega zatražili da odredi rok, kao što kaže Uzvišeni:

"Neka vam ročište bude na praznik" - reče Musa - "i neka se narod izjutra sakupi." I Faraon ode, sakupi čarobnjake svoje i posije dođe. (20:59,60) Zatim Uzvišeni nastavlja:

وَجَآءَ ٱلسَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ
قَالُوٓا۟ إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ لَمِنَ
ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾

"I Faraonu čarobnjaci dođoše. 'Da li ćemo, doista, nagradu dobiti ako budemo pobjednici?' - upitaše." /113/
"Da" - reče - "i bit ćete mi, zaista, bliski." /114/

Ovdje Uzvišeni govori o pogodbi između Faraona i čarobnjaka, koje je on pozvao da bi se suprotstavili Musau, a.s.: oni su tražili potvrdu da će ih on obilno nagraditi i darovati ako pobijede Musaa, a on im je usto još obećao i da će ih uvrstiti u svoju svitu i da će mu biti bliski. Kada su uzeli obećanje od Faraona - Allah ga prokleo!

قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلْقِىَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ نَحْنُ ٱلْمُلْقِينَ ﴿١١٥﴾ قَالَ
أَلْقُوا۟ ۖ فَلَمَّآ أَلْقَوْا۟ سَحَرُوٓا۟ أَعْيُنَ ٱلنَّاسِ وَٱسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَآءُو بِسِحْرٍ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾

"o Musa" - rekoše onda - "hoćeš li ti, ili ćemo mi baciti?" /115/
"Bacite vi" - reče on. I kad oni baciše, oči ljudima začaraše i jako ih prestrašiše, i vradž-binu veliku prirediše. /116/

Čarobnjaci su započeli natjecanje sa Musaom, a.s., riječima: ***"...hoćeš li ti, ili ćemo mi baciti?"***, tj. prije tebe, pa im je Musa, a.s., odgovorio: Bacite vi prvi - kako bi svijet vidio njihovo djelo i razmislio o njemu, te kako bi im se, nakon što čarobnjaci pokažu svoju krivotvorinu, pokazala blistava istina koju su iščekivali i tražili, što bi ostavilo jači dojam na njih. I zaista, tako se i desilo. Zato Uzvišeni kaže:

"I kad oni baciše, oči ljudima začaraše i jako ih pres-trašiše", tj. oni su čarolijom učinili da se očima pričinjavalo da se stvarno dešava ono što su oni činili. Uzvišeni također kaže:

"I odjednom mu se pričini da konopi njihovi i štapovi njihovi, zbog vradžbine njihove, kreću. I Musa u sebi osjeti zebnju. 'Ne boj se!' - rekosmo Mi - 'ti ćeš, doista, pobijediti! Samo baci to što ti je u desnoj ruci, progutat će ono što su oni napravili, jer je ono što su oni napravili samo varka čarobnjaka, a čarobnjak neće, ma gdje došao, uspjeti."(20:66-69)

"I kad oni baciše, oči ljudima začaraše i jako ih pres-trašiše", jer ugledaše punu dolinu ogromnih, ispre-pletenih zmijurina. To se desilo kao rezultat sihira kojim su čarobnjaci začarali vid Musaa, Faraona i ostalih ljudi. Zato Uzvišeni kaže: ***"...i vradžbinu veliku priredi še".***

* وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿١١٧﴾ فَوَقَعَ
ٱلْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ فَغُلِبُوا۟ هُنَالِكَ وَٱنقَلَبُوا۟ صَٰغِرِينَ ﴿١١٩﴾
وَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ ﴿١٢٠﴾ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢١﴾ رَبِّ مُوسَىٰ
وَهَٰرُونَ ﴿١٢٢﴾

I Mi naredismo Musau: "Baci štap svoj!" - i on odjednom proguta sve ono čime su oni bili obmanu izveli." 117/
"I tako istina navidjelo izbi i pokaza se da je bilo lažno ono što su oni priredili",/118/

"I tu oni bijahu pobijeđeni i ostadoše ponižení", /119/
"a čarobnjaci se licem na tlo baciše." /120/
"Mi vjerujemo u Gospodara svjetova" - povikaše, /121/
"Gospodara Musaova i Harunova!" /122/

Allah je objavio Svome robu i poslaniku Musau, a.s., da baci svoj štap, ***"...i on odjednom proguta sve ono čime su oni bili obmanu izveli"***, tj. taj je štap progutao ono što su oni prikazivali istinom, a u stvari je bila laž. Ibn-Abbas kaže: "Taj je štap počeo gutati sve njihove štapove i užad do kojih bi došao, pa čarobnjaci shvatiše da je to Božije djelo, a ne sihr, te se baciše na sedždu i povikaše: ***"Mi vjerujemo u Gospodara svjetova - Gospodara Musaova i Harunova!"*** Prije nego što su podigli svoje glave, oni su vidjeli Džennet i Džehennem i nagradu i kaznu njihovih stanovnika."

قَالَ فِرْعَوْنُ ءَامَنتُم بِهِۦ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّ هَٰذَا لَمَكْرٌ
مَّكَرْتُمُوهُ فِى ٱلْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَآ أَهْلَهَا ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾ لَأُقَطِّعَنَّ
أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّآ
إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا تَنقِمُ مِنَّآ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا لَمَّا جَآءَتْنَا ۚ
رَبَّنَآ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ ﴿١٢٦﴾

"Zar da mu povjerujete prije nego što vam ja dozvolim!" - viknu Faraon. "Ovo je, uistinu, smicalica koju ste u gradu smislili da biste iz njega stanovnike njegove izveli. Zapamtit ćete vi!" /123/
"Izodsijecat ću vam, sigurno, ruke vaše i noge vaše unakrst, a onda ću vas sve razapeti!" /124/
"A oni rekoše: 'Mi ćemo se, doista, Gospodaru našem vratiti!'" /125/
"Ti nam zamjeraš samo to što smo u dokaze Gospodara našeg povjerovali kad su nam oni došli. Gospodaru naš, daj nam snage da izdržimo i učini da kao vjernici umremo!" /126/

Uzvišeni ovdje govori o tome kako je Faraon - Allah ga prokleo! - zaprijetio čarobnjacima nakon što su povjerovali u Musaa, a.s., i kakvu je spletku i varku izrekao ljudima. Tako Uzvišeni kaže:
"Ovo je, uistinu, smicalica koju ste u gradu smislili da biste iz njega stanovnike njegove izveli", tj. Musaova današnja pobjeda nad vama se desila vašom voljom, jer ste se vi prije o tome dogovorili. A u drugom ajetu Uzvišeni kaže da im je Faraon rekao:
"On je učitelj vaš, on vas je vradžbini naučio!"(20:71), iako su i on a i svaki drugi razuman čovjek znali da je to laž, jer Musa do tada nije poznavao ni jednog čarobnjaka, niti ga je vidio, a niti se susreo sa njim. Faraon je to znao, ali je rekao to što je rekao kako bi zavarao i obmanuo običnu svjetinu i neznalice u svojoj državi. Jer, Uzvišeni kaže: ***"I on lahkoumnim učini narod svoj, pa mu se pokori."(43:54)*** A oni koji su vjerovali njegovim riječima: ***"Ja sam gospodar vaš najveći!"(79:24)*** među najvećim su neznalicama od Allahovih stvorenja i jedni od onih koji su najviše zalutali. Zatim Uzvišeni kaže:

"...da biste iz njega stanov-nike njegove izveli", tj. da biste iz njega izveli njegove poglavare i moćnike, pa da onda Musa i vi upravljate državom. ***"Zapamtit ćete vi"*** šta ću uraditi sa vama! Zatim tu svoju prijetnju on objašnjava: ***"Izodsijecat ću vam, sigurno, ruke vaše i noge vaše unakrst."*** To znači da će čovjeku odsjeći desnu nogu i lijevu ruku ili obratno. ***"...a onda ću vas sve razapeti!"*** A u drugom ajetu još dodaje: ***"...po stabilima palmi" (20:71)*** odnosno na stablima palmi.

Ibn-Abbas kaže: "Faraon je bio prvi koji je razapinjao ljude i unakrst im odsijecao ruke i noge." A čarobnjaci su rekli: ***"Mi ćemo se, doista, Gospodaru našem vratiti!"***, tj. mi smo se uvjerili da ćemo se Njemu vratiti, a Njegova je kazna žešća od tvoje. Zato ćemo se danas strpjeti na tvojoj, kako bismo se spasili Allahove kazne. Zbog toga su oni rekli:
"Gospodaru naš, daj nam snage da izdržimo i učini da kao vjernici umremo!", tj. daj nam da svi ustrajemo na Tvojoj vjeri i usmrti nas kao sljedbenike Tvoga poslanika Musaa, a.s. A Faraonu su rekli:
"Pa čini što hoćeš; to možeš učiniti samo u životu na ovom svijetu! Mi vjerujemo u Gospodara našeg, da bi nam grijehe naše oprostio i vradžbine na koje si nas ti primorao. A Allah bolje nagrađuje i kažnjava trajnije. Onoga koji pred Gospodara svoga kao nevjernik izađe čeka Džehennem, u njemu neće ni umrijeti ni živjeti; a one koji pred Njega izađu kao vjernici, a koji su dobra djela činili - njih sve čekaju visoki stepeni." (20:72-75) Tako su oni na početku toga dana bili čarobnjaci, a na njegovom kraju - bezgrješni šehidi.

وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ
أَتَذَرُ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُۥ لِيُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَ ۚ قَالَ سَنُقَتِّلُ
أَبْنَآءَهُمْ وَنَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَٰهِرُونَ ﴿١٢٧﴾ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ
ٱسْتَعِينُوا۟ بِٱللَّهِ وَٱصْبِرُوٓا۟ ۖ إِنَّ ٱلْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ
وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾ قَالُوٓا۟ أُوذِينَا مِن قَبْلِ أَن تَأْتِيَنَا وَمِنۢ بَعْدِ
مَا جِئْتَنَا ۚ قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ
فَيَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾

A glavešine naroda Faraonovog rekoše: "Zar ćeš ostaviti Musaa i narod njegov da nered u zemlji pravi i da tebe i božanstva tvoja napusti?" On reče: "Ubijat ćemo mušku djecu njihovu, a žensku ćemo im ostavljati u životu; mi, uistinu, vladamo nad njima." /127/
Musa reče narodu svome: "Molite Allaha da vam pomogne i budite strpljivi, zemlja je Allahova, On je daje u nasljeđe kome On hoće od robova Svojih; a lijep ishod će biti za one koji se budu Allaha bojali." /128/
"Zlostavljani smo" - rekoše oni - "prije nego što si nam došao, a i nakon što si nam došao!" A Musa reče: "Možda će Gospodar vaš neprijatelja vašeg uništiti, a vas nasljednicima na Zemlji učiniti, da bi vidio kako ćete postupiti." /129/

Ovdje Uzvišeni govori o tome kako se Faraon sa svojim narodom dogovarao protiv Musaa, a.s., i njegovog naroda, te kako su se spremali ispoljiti mržnju protiv njih i nanijeti im zlo:

"A glavešine naroda Faraonovog rekoše", tj. Faraonu: ***"zar ćeš ostaviti Musaa i narod njegov"***, tj. zar ćeš ih pustiti da čine nered među tvojim podanicima i da ih pozivaju obožavanju njihovog Gospodara, a ne tebe? Zato su oni rekli: و ***"...i da tebe i božanstva tvoja napusti?"*** Es-Suddi kaže: "Prema riječima Ibn-Abbasa, kada bi oni ugledali neku lijepu kravu, Faraon bi naredio da je obožavaju i to su im bila božanstva. Zato im je Samirija izlio tele koje je davalo glas kao da muče. Dakle, ove riječi znače: Zar ćeš pustiti njega i njegov narod da ti prave nered među podanicima, a on je već napustio obožavanje tebe i tvojih božanstava? Na to pitanje Faraon im je odgovorio: 'Ubijat ćemo im mušku djecu, a žensku ćemo im ostavljati u životu!' On je njih tako kažnjavao i prije rođenja Musaa, a.s., iz straha od njegovog rođenja. Međutim, suđeno je bilo suprotno Faraonovoj želji. Slično mu se desilo kada je htio poniziti sinove Israilove i pobijediti ih: Allah je njih pomogao, a njega ponizio i pobijedio, te potopio i njega i njegovu vojsku. Nakon što je Faraon isplanirao nanijeti zlo sinovima Israilovim,

'Musa reče narodu svome: Molite Allaha da vam pomogne i budite strpljivi', te im obeća da će njima zemlja pripasti, slijedećim riječima:

'zemlja je Allahova, On je daje u nasljeđe kome On hoće od robova Svojih; a lijep ishod će biti za one koji se budu Allaha bojali.' - Zlostavljani smo - rekoše oni - prije nego što si nam došao, a i nakon što si nam došao!, tj. i prije a i nakon tvoga dolaska zlostavljani smo, o Musa, kao što si i sam vidio. A on, skrećući im pažnju na njihovo tadašnje stanje i na ono koje će nakon toga uslijediti, reče: ***'Možda će Gospodar vaš neprijatelja vašeg uništiti.'"*** Na taj način on ih je poticao da budu ustrajni u zahvaljivanju Allahu kada im dođu blagodati, a nestanu patnje.

وَلَقَدْ أَخَذْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ بِٱلسِّنِينَ وَنَقْصٍ
مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣٠﴾ فَإِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلْحَسَنَةُ قَالُوا۟ لَنَا
هَٰذِهِۦ ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا۟ بِمُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ ۗ أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمْ
عِندَ ٱللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾

"I Mi smo kaznili Faraonov narod gladnim godinama i nerodicom, da bi se opametili." /130/
"I kad bi im bilo dobro, oni bi govorili: 'Ovo smo zasluživili', a kad bi ih snašla kakva nevolja, tu nevolju bi pripisali Musau i onima koji su s njim vjerovali. Ali ne! Njihova je nevolja od Allaha bila, samo što većina njih nije znala!" /131/

Allah Uzvišeni kaže: ***"I Mi smo kaznili Faraonov narod"***, tj. stavili smo ih na kušnju ***"...gladnim godinama"***: to su bile godine gladi jer je bilo malo usjeva ***"...i nerodicom"***, tako da bi, naprimjer, palma đala samo jedan plod, ***"...da bi se opametili. I kad bi im bilo dobro"***, tj. kada bi živjeli u izobilju i sa nafakom, ***"...oni bi govorili: 'Ovo smo zasluživili'"***, tj. ovo je naše jer ga i zaslužujemo, ***"...a kad bi ih snašla kakva nevolja"***, tj. suša i neplodnost,

"Musau i onima koji su s njim vjerovali tu nevolju bi pripisali", tj. rekli bi da su oni i njihova vjera uzrok tome.

Ali ne! Njihova je nevolja od Allaha bila", tj. Allah im Uzvišeni je određivao belaje i oni su im od Njega dolazili,

"...samo što većina njih nije znala!"

وَقَالُوا۟ مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِۦ مِنْ
ءَايَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلطُّوفَانَ
وَٱلْجَرَادَ وَٱلْقُمَّلَ وَٱلضَّفَادِعَ وَٱلدَّمَ ءَايَٰتٍ مُّفَصَّلَٰتٍ فَٱسْتَكْبَرُوا۟
وَكَانُوا۟ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ ٱلرِّجْزُ قَالُوا۟ يَٰمُوسَى
ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ ۖ لَئِن كَشَفْتَ عَنَّا ٱلرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ
وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ ٱلرِّجْزَ إِلَىٰٓ أَجَلٍ هُم
بَٰلِغُوهُ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿١٣٥﴾

I govorili su: "Kakav god da nam dokaz doneseš da nas njime opčaraš, mi ti nećemo vjerovati!" /132/
"Zato smo Mi na njih slali i poplave, i skakavce, i krpelje, i žabe, i krv - sve jasna

znamenja, all su se oni ohollli, narod zlikovački su bili." /133/
"I kad bi ih zadesila nevolja, govorili bi: 'O Musa, moli se za nas Gospodaru svome - onako kako ti je On naredio: ako nas oslobodiš nevolje, mi ćemo zaista vjerovati i s tobom sinove Israilove sigurno poslati." /134/
"I pošto bismo ih nevolje oslobodili - do vremena do kog im je bilo određeno da je podnose - oni bi, odjednom, obećanje prekršili." /135/

Ovdje Allah Uzvišeni govori o pobuni, prkosu i protivljenju Faraonovog naroda istini, te o njihovoj ustrajnosti na neistini. Tako oni kažu:
"Kakav god da nam dokaz doneseš da nas njime opčaraš, mi ti nećemo vjerovati!", odnosno: kakav god nam znak, dokaz i argument doneseš, mi ga nećemo od tebe prihvatiti i odbacit ćemo ga, a također nećemo povjerovati ni u tebe ni u ono što ti objavljuješ! Zatim Allah Uzvišeni kaže:
"Zato smo Mi na njih slali i poplave"; Ibn-Abbas kaže: "To su bile obilne padavine koje su potapale i uništavale usjeve i plodove." ***"...i skakavce."*** Poznato je šta su skakavci, a dozvoljeni su za jelo na osnovu hadisa koji navode El-Buhari i Muslim u svojim Sahihima. Ebu-Ja´fur je rekao: Pitao sam Abdullaha ibn Ebi-Evfa o skakavcima, pa mi je rekao:/313/ "Učestvovali smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., u sedam bitki u kojima smo jeli skakavce." A Eš-Šafi´i, Ahmed i Ibn--Madže prenose od Abdur-Rahmana ibn Zejda ibn Eslema, on od svoga oca, a on od Ibn-Omera, da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:/314/"Dozvoljeno nam je dvoje uginulih: ribe i skakavci, i dvije krvi: jetra i slezena." Pored toga, Ibn Madže prenosi od Enesa i Džabira, a oni od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., /315/ da bi on, kada bi učio dovu protiv skakavaca, govorio: "Allahu moj, uništi njihove odrasle, a pobij njihove mlade! Uništi njihova jajašca i iskorijeni ih, a njihova usta odvrati od naše opskrbe i nafake - Ti si Onaj Koji čuje dovu!" Na to ga Džabir upita: "Allahov Poslaniče, zar učiš dovu protiv jedne od Allahovih vojski, da je potpuno nestane?" A on mu odgovori: "To je poput ribe kada kihne u more." Dakle, skakavci su Allahova vojska koju je On poslao na Faraona i njegov narod, pa su oni jeli čak i željezne čavle na njihovim vratima, pa bi im se njihovi stanovi i kuće rušili. Pored toga, jeli su im i drveće, plodove i usjeve.
"...i krpelje". Allah je protiv njih poslao i krpelje. Ibn-Ishak ibn Jesar, Allah mu se smilovao, kaže: "Čuo sam da je Musau, a.s., naređeno da ode do jedne dine i udari po njoj svojim štapom. On je otišao do jedne veoma velike dine i udario štapom po njoj, pa su na njih krpelji navalili u tolikom broju da su im preplavili i kuće i hranu, pa oni nisu mogli ni spavati niti se smiriti.
"...i žabe". Zatim je Allah na njih poslao žabe, koje su također preplavile njihove kuće, hranu i posude, tako da bi - ko god bi uzeo neku odjeću ili hranu - našao u njoj puno žaba. Štaviše, kada bi neko od njih počeo govoriti, žaba bi mu skočila u usta.
"I krv". Zatim je Allah poslao na njih krv, pa se sva voda Faraonovog naroda pretvorila u krv. Odakle god bi uzimali vodu, bilo iz bunara, rijeke ili neke posude, ona bi se pretvarala u pravu krv.
"...sve jasna znamenja", tj. Allah im je poslao sve te očite znakove da bi povjerovali, ali to oni nisu učinili. Kada god bi im došao neki od tih znakova, oni bi potrčali Musau, govoreći: "Čini dovu svome Gospodaru da ovo otkloni od nas, pa ćemo ti vjerovati i poslat ćemo s tobom Israelićane." Musa bi tada činio dovu svome Gospodaru, pa bi ih On izbavio iz tog stanja. Međutim, oni ništa ne bi ispoštovali: ne bi ni povjerovali, niti bi poslali sa njim Israelićane. I tako bi ostajali u nevjerovanju i prkosu, pa su zaslužili kaznu od Allaha Uzvišenog. On ih je primjereno kaznio i uništio potopivši ih, a zatim je vjernicima dao u naslijeđe svetu zemlju, zato što su bili saburli.

فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ بِأَنَّهُمْ
كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُوا۟ عَنْهَا غَٰفِلِينَ ﴿١٣٦﴾ وَأَوْرَثْنَا ٱلْقَوْمَ ٱلَّذِينَ
كَانُوا۟ يُسْتَضْعَفُونَ مَشَٰرِقَ ٱلْأَرْضِ وَمَغَٰرِبَهَا ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا
فِيهَا ۖ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ ٱلْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ بِمَا صَبَرُوا۟ ۖ وَدَمَّرْنَا
مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُۥ وَمَا كَانُوا۟ يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾

"Zato ih Mi kaznismo i u moru ih potopismo, jer su znamenja Naša poricali i prema njima ravnodušni bili", /137/
"a potlačenom narodu dodadosmo u nasljeđe istočne i zapadne krajeve zemlje koju smo blagoslovili, i ljepo obećanje Gospodara tvoga sinovima Israilovim bilo je ispunjeno - zato što su trpjeli, a sa zemljom sravnismo ono što su Faraon i narod njegov sagradili i ono što su podigli." /137/

Ovdje Uzvišeni govori da je On, nakon što su se oni uporno protivili i bunili i pored mnogobrojnih znakova koji su im kao iskušenje dolazili jedan iza drugog, njih kaznio potopivši ih u moru. To je more Musa rastavio, pa su Israelićani sa njim prošli kroz njega. Zatim je Faraon, slijedeći ih sa svojom vojskom, ušao u procjep u njemu. I kada su svi oni u njega ušli, more se obrušilo na njih, pa su svi do posljednjeg potopljeni, zato što su poricali Allahove znakove. Zatim Uzvišeni govori da je narodu koji je bio potlačen, tj. Israelićanima, dao u nasljeđe i istočne i zapadne krajeve zemlje. U tom smislu Uzvišeni također kaže:

"A Mi smo htjeli da one koji su na Zemlji tlačeni milošču obaspemo i da ih vođama i nasljednicima učinimo, i da im na Zemlji vlast darujemo, a da Faraonu i Hamanu i vojskama njihovim damo da dožive baš ono zbog čega su od njih strahovali."(28:5,6)

El-Hasan el-Basri kaže da se riječi Uzvišenog:

"...istočne i zapadne krajeve zemlje koju smo blagoslovili", odnose na Šam. A o Njegovim riječima:

"...I lijepo obećanje Gospodara tvoga sinovima Israilovim bilo je ispunjeno - zato što su trpjeli", Mudžahid i Ibn-Džerir kažu: "To su obećanje riječi Uzvišenog:

'A Mi smo htjeli da one koji su na Zemlji tlačeni miloščU obaspemo i da ih vođama i nasljednicima učinimo, i da im na Zemlji vlast darujemo, a da Faraonu i Hamanu i vojskama njihovim damo da dožive baš ono zbog čega su od njih strahovali.' (28:5,6)

Zatim Uzvišeni kaže:

"...a sa zemljom sravnismo ono što su Faraon i narod njegov sagradili", tj. porušismo zdanja i vrtove koje su Faraon i njegov narod uređivali.

"...I ono što su podigli". Ibn-Abbas i Mudžahid kažu da riječ ***"podigli"*** znači: sazidali.

وَجَٰوَزْنَا بِبَنِيٓ
إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ فَأَتَوْا۟ عَلَىٰ قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَىٰٓ أَصْنَامٍ لَّهُمْ ۚ قَالُوا۟ يَٰمُوسَى
ٱجْعَل لَّنَآ إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ ءَالِهَةٌ ۚ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ
مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيهِ وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾

I Mi sinove Israilove preko mora pre-vedosmo, pa oni naiđoše na narod koji se klanjao kumirima svojim. "O Musa," - rekoše - "napravi i ti nama boga kao što i oni imaju bogove!" - "Vi ste, uistinu, narod koji nema pameti!" - reče on." /138/

"Zaista će biti poništeno ono što ovi ispovijedaju i beskorisno će im biti ono što rade." /139/

Ovdje Uzvišeni govori o onom što su neznalice od Israelićana rekli Musau, a.s., nakon što su prošli kroz more, i pored Allahovih znakova i Njegove veličanstvene moći koju su vidjeli...

"...pa oni naiđoše", tj. dođoše, ugledaše

"...(na) narod koji se klanjao kumirima svojim". Neki mufesiri kažu da su oni bili Ken'anci. Ibn-Džerir kaže: Taj je narod obožavao kipove u obliku krava, pa je to njih poslije potaklo da i oni obožavaju tele. Zato su oni rekli:

"O Musa, napravi i ti nama boga kao što i oni imaju bogove!" - "Vi ste, uistinu, narod koji nema pameti!" - reče on, tj. vi niste svjesni Allahove veličine i moći, kao ni toga da se Njemu ne smije pripisivati drug niti suparnik.

"Zaista će biti poništeno ono što ovi ispovijedaju", tj. ono će biti uništeno, ***"...i beskorisno će im biti ono što rade"***. Imam Ebu-Dža'fer ibn Džerir, tumačeći ovaj ajet, navodi[319]: /316/ Kafiri su imali jedno lotosovo drvo kod kojeg su se okupljali i o koje su vješali svoje oružje, a zvali su ga: vješaljka. A muslimani su krenuli iz Meke sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., prema Hunejnu, i on /ravija/ kaže: pa smo naišli na jedno veliko zeleno lotosovo drvo i rekli: "O Allahov Poslaniče, daj nam da i mi imamo vješaljku kao što je i oni imaju!" On na to odgovori: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, vi ste sada rekli kao što je i Musaov narod rekao Musau: 'Napravi i ti nama boga kao što i oni imaju bogove!' A on im je rekao:

'Vi ste, uistinu, narod koji nema pameti! Zaista će biti poništeno ono što ovi ispovijedaju i beskorisno će im biti ono što rade.'"

قَالَ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِيكُمْ
إِلَٰهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَإِذْ أَنجَيْنَٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ
سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ يُقَتِّلُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ
مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿١٤١﴾

On reče: "Zar da vam, pored Allaha, tražim drugog boga, a On vas je iznad ostalog svijeta uzdigao?" /140/

"I pošto smo vas Mi izbavili od Faraonovih ljudi, koji su vas neizmjerno mučili: mušku su djecu vašu ubijali, a žensku vam u životu ostavljali - to je bilo teško iskušenje Gospodara vašeg." /141/

Ovim ih riječima Musa, a.s., podsjeća na blagodati koje im je Allah ukazao: na njihovo spasavanje iz Faraonovog ropstva, tlačenja, poniženja i bijede u kojoj su bili, na snagu koju su poslije imali, na spas od njihovih neprijatelja i na to što su ih imali priliku lično posmatrati u momentu kada su poniženi, potopljeni i uništeni.[320]

* وَوَٰعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَٰثِينَ لَيْلَةً وَأَتْمَمْنَٰهَا بِعَشْرٍ
فَتَمَّ مِيقَٰتُ رَبِّهِۦٓ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ۚ وَقَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَٰرُونَ ٱخْلُفْنِى
فِى قَوْمِى وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾

"Mi odredismo da čas susreta sa Musaom bude kad se napuni trideset noći, i dopunismo

[319] Od Ebu Vakida el-Lejsija.

[320] To je već objašnjeno u ovom djelu, prilikom tumačenja 49. ajeta sure El-Bekare.

ih još sa deset, pa se vrijeme koje je odredio Gospodar njegov ispuni za četrdeset noći. A Musa je bio rekao bratu svome Harunu: 'Zastupaj me u narodu mome, i red pravi i ne slijedi puteve onih koji su smutljivci!'" /142/

Nabrajajući Svoja dobročinstva prema Israelićanima, Uzvišeni govori o uputi koju su dobili time što se On obratio Musau, a.s., i objavio mu Tevrat, u kojem su do u detalje sadržani njihovi propisi i odredbe. Uzvišeni tako navodi da je On odredio čas susreta sa Musaom nakon trideset noći. Mufesiri kažu da je on te noći proveo u postu i ibadetu. I kada je došlo određeno vrijeme, očistio je zube korom jednog drveta, pa mu je Uzvišeni naredio da rok upotpuni sa još deset dana i da on tako bude nakon četrdeset dana. Većina mufesira, među kojima su i Ibn-Abbas i još neki, misle da su tih trideset dana bili mjesec zul-ka'de, a deset - deset dana zul-hidžeta. Prema ovom mišljenju, taj je rok upotpunjen na Kurban-bajram i toga je dana Uzvišeni razgovarao sa Musaom, a.s. Pored toga, Allah je toga dana upotpunio islam Muhammedu, s.a.v.s., kao što to On sam kaže:

"Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera."(5:3) Kada je nastupio određeni rok i kada je Musa odlučio da ide na planinu Tur, on je odredio brata Haruna za svoga zamjenika Israelićanima, savjetujući ga da uspostavlja red, a ne nered. On je to uradio da bi ga podsjetio, a i bez toga, Harun, a.s., plemeniti je i poštovani poslanik kod Allaha i on je ugledan i častan - neka je Allahov blagoslov na našeg Poslanika, na Haruna i na sve ostale poslanike.

وَلَمَّا جَآءَ مُوسَىٰ لِمِيقَٰتِنَا
وَكَلَّمَهُۥ رَبُّهُۥ قَالَ رَبِّ أَرِنِيٓ أَنظُرْ إِلَيْكَ ۚ قَالَ لَن تَرَىٰنِي وَلَٰكِنِ ٱنظُرْ إِلَى
ٱلْجَبَلِ فَإِنِ ٱسْتَقَرَّ مَكَانَهُۥ فَسَوْفَ تَرَىٰنِي ۚ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُۥ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُۥ
دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا ۚ فَلَمَّآ أَفَاقَ قَالَ سُبْحَٰنَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا
أَوَّلُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾

I kad Nam Musa dođe u određeno vrijeme, i kada mu Gospodar njegov progovori, on reče: "Gospodaru moj, ukaži mi se da Te vidim!" "Nećeš Me vidjeti" - reče - "ali pogledaj u ono brdo, pa ako ono ostane na svome mjestu, vidjet ćeš Me!" I kad se Gospodar njegov onom brdu otkri, On ga sa zemljom sravni, a Musa se onesviješćen strovali. Čim se osvijesti, reče: "Hvaljen neka si! Kajem Ti se, ja sam vjernik prvi!" /143/

Ovdje Uzvišeni govori kako je Musa, a.s., kada je došao Allahu Uzvišenom u određeno vrijeme i nakon što mu se On obratio, zatražio od Allaha Uzvišenog da Ga vidi, rekavši: ***"Gospodaru moj, ukaži mi se da Te vidim!" "Ne možeš Me vidjeti" - reče.*** Ova negacija "Nećeš", predstavljala je problem mnogoj ulemi, jer ona obično negira sve buduće vrijeme. Zato mu'tezilije, uzimajući ovo za dokaz, niječu viđenje Allaha Uzvišenog i na ovom svijetu i na ahiretu, što je najslabije mišljenje. Ispravan stav jeste da se ova negacija odnosi samo na ovaj svijet, jer postoje kategorički dokazi da će vjernici vidjeti Allaha na ahiretu. Njih ćemo iznijeti prilikom tumačenja riječi Uzvišenog:

"Toga dana će neka lica biistava biti, u Gospodara svoga će gledati."(75:22,23) U prethodnim knjigama /objavama/ stoji da je Allah Uzvišeni rekao Musau, a.s.: "O Musa, što god Me živo vidi umrijet će, a što Me god neživo vidi srušit će se." Zato Uzvišeni kaže:

"I kad se Gospodar njegov onom brdu otkri, On ga sa zemljom sravni, a Musa se onesviješćen stro-vali." Ibn-Džerir navodi od Enesa: /317/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio je:

'I kad se Gospodar njegov onom brdu otkri, On ga sa zemljom sravni', pa je stavio palac pri vrhu malog prsta[321] i rekao: 'I brdo se sruši.' Na to Hamid upita Sabita: 'Je li baš tako rekao?' A Sabit potapša Hamida po grudima i reče: 'Tako su rekli i Allahov Poslanik, s.a.v.s., i Enes, pa hoću li to ja sakrivati?'" Ovaj hadis ovako navodi i imam Ahmed, a i Et-Tirmizi, koji za njega kaže: "Ovaj je hadis hasen sahih garib i nama je poznato da ga samo Hammad prenosi." El-Hakim ga također navodi i kaže: On je sahih i ispunjava Muslimove uvjete, iako ga ne navode ni El-Buhari ni Muslim. Pored toga, prenosi ga i Ebu-Muhammed el-Hasan ibn Alijj el-Hilal i kaže: "Lanac mu je prenosilaca vjerodostojan i tu nema nikakve mahane." ***"On ga sa zemljom sravni"***, tj. pretvori ga u prašinu.

"...a Musa se onesviješćen strovali". Jedni kažu da je pao onesviješćen, a drugi - mrtav. Prvi je stav ispravan, jer Uzvišeni kaže:

"Čim se osvijesti", a osvješćivanje se može desiti samo iz nesvijesti.

...reče: "Slavljen neka si!", iskazujući uvjerenje da Ga niko ne može na dunjaluku vidjeti a da ne umre. ***" Kajem Ti se",*** zato što sam tražio da Te vidim.

"...ja sam vjernik prvi!" Ibn-Abbas kaže: tj. prvi vjernik među Israelićanima. A Ebul-Alije kaže: "I prije njega bilo je vjernika, ali on ovim kaže: 'Ja sam prvi koji je povjerovao da Te niko od Tvojih stvorenja neće vidjeti prije Kijametskog dana.'"

[321] Time je htio reći da se On samo malo ukazao **brdu** /prim. prev./

قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّى ٱصْطَفَيْتُكَ عَلَى ٱلنَّاسِ بِرِسَٰلَٰتِى
وَبِكَلَٰمِى فَخُذْ مَآ ءَاتَيْتُكَ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبْنَا لَهُۥ فِى
ٱلْأَلْوَاحِ مِن كُلِّ شَىْءٍ مَّوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَىْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ
وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا۟ بِأَحْسَنِهَا سَأُو۟رِيكُمْ دَارَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿١٤٥﴾

"O Musa" - reče On - "Ja sam tebe odlikovao nad ostalim svijetom poslanstvom Svojim i govorom Svojim. Ono što ti dajem uzmi i zahvalan budi!" /144/

"I Mi mu na pločama napisasmo pouku za sve, i objašnjenje za svašta. 'Primi ih svojski, a narodu svom zapovjedi da se pridržava onoga što je u njima ljepše!' A pokazat ću vam i zemlju grješnika." /145/

Ovdje Uzvišeni govori o tome kako je On rekao Musau da ga je Svojim poslanstvom i govorom odabrao iznad svih ljudi u njegovo doba. Nema sumnje da je Muhammed, s.a.v.s., najodabraniji Ademov potomak među svim ljudima. Zato i jeste Allah Uzvišeni baš njega odredio da bude pečat svih poslanika i vjerovjesnika. Nakon njega po vrijednosti i časti jeste Ibrahim, a.s., a iza njega je Musa ibn Imran, Allahov sugovornik, a.s. Zato mu je Allah Uzvišeni rekao: ***"Ono što ti dajem uzmi"***, tj. Moje riječi i govor ***"...i zahvalan budi!"*** na tome i nemoj tražiti ono što ne možeš podnijeti. Zatim Uzvišeni govori da mu je On na tim pločama napisao savjete i objašnjenje za sve, te da mu je detaljno napisao propise koji određuju šta je dozvoljeno a šta zabranjeno. Te su ploče sadržavale Tevrat, o kome Allah Uzvišeni kaže:

"I Mi smo Musau Knjigu dali, nakon što smo drevne narode uništili, da bude svjetlo ljudima." (28:43)

Zatim Uzvišeni kaže: ***"Primi ih svojski"***, tj. s odlučnošću na pokornost

"...a narodu svom zapovjedi da se pridržava onoga što je u njima ljepše!", odnosno onoga što je teže u njima.

"A pokazat ću vam i zemlju grješnika", tj.: vidjet ćete kako će skončati oni koji napuste pokornost Meni i koji se Meni suprotstave. Vidjet ćete kako oni idu svojoj propasti i uništenju.

سَأَصْرِفُ
عَنْ ءَايَٰتِىَ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَإِن يَرَوْا۟ كُلَّ
ءَايَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا۟ بِهَا وَإِن يَرَوْا۟ سَبِيلَ ٱلرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِن
يَرَوْا۟ سَبِيلَ ٱلْغَىِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا

وَكَانُوا۟ عَنْهَا غَٰفِلِينَ ﴿١٤٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَلِقَآءِ ٱلْءَاخِرَةِ حَبِطَتْ
أَعْمَٰلُهُمْ ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾

"Odvratit ću od znamenja Svojih one koji se bez ikakva osnova na Zemlji ohole. I kakav god dokaz oni vide, neće ga vjerovati; ako vide pravi put - neće ga kao put prihvatiti, a ako vide stranputicu - kao put će je prihvatiti. To zato što dokaze Naše poriču i što su prema njima ravnodušni." /146/

"A onima koji poriču dokaze Naše i susret na onom svijetu, bit će poništena djela njihova. Zar će biti drukčije kažnjeni nego kako su radili?" /147/

Uzvišeni kaže:

"Odvratit ću od znamenja Svojih one koji se bez ikakva osnova na Zemlji ohole", tj. Ja neću dozvoliti srcima onih koji Meni nisu pokorni i onih koji se bespravno uzdižu iznad drugih ljudi, da razumiju argumente i dokaze koji ukazuju na Moju veličinu, Moj Šerijat i Moje propise. Odnosno, Allah ih je ponizio davši im neznanje, zato što su se nepravedno uzoholili. Slično tome, Uzvišeni kaže:

"I zapečatit ćemo srca njihova i oči njihove - kao što ni prije nisu vjerovali." (6:110) Jedan od naših dobrih prethodnika rekao je: Znanje neće postići ni sramežljiv ni ohol čovjek. Zatim Uzvišeni kaže: ***"I kakav god dokaz oni vide neće ga vjerovati"***; što je slično Njegovim riječima:

"A oni na kojima se ispuni Riječ Gospodara tvoga zaista neće vjerovati, makar im došli svi dokazi, sve dok ne dožive patnju nesnosnu." (10:96,97) Zatim Uzvišeni kaže:

"...ako vide pravi put - neće ga kao put prihvatiti", tj. ako im se pojavi put spasa - neće da idu njime, a ako im se pojavi put zablude i propasti - ići će njime. Zatim Uzvišeni navodi razlog njihovog dolaska u takvo stanje, riječima: ***"To zato što dokaze Naše poriču"***, tj. zato što ih njihova srca poriču, ***"...i što su prema njima ravnodušni"***, tj. ne rade prema njima.

"A onima koji poriču dokaze Naše i susret na onom svijetu, bit će poništena djela njihova", tj. ko od njih tako radi i ostane takav do smrti, njegova će djela biti poništena.

"Zar će biti drukčije kažnjeni nego kako su radili?", tj. Mi ćemo im suditi prema njihovim djelima koja urade: ako budu dobra - nagradit ćemo ih; a ako budu loša kaznit ćemo ih - odnosno, dobit će ono što zasluže.

وَٱتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنۢ
بَعْدِهِۦ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ ۚ أَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّهُۥ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا
يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا ۘ ٱتَّخَذُوهُ وَكَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿١٤٨﴾ وَلَمَّا سُقِطَ فِىٓ
أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا۟ أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا۟ قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا
لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

"I narod Musaov, poslije odlaska njegova, prihvati od nakita svoga kip teleta koje je rikalo. Zar nisu vidjeli da im ono ne govori i da ih putem pravim ne vodi? Oni ga prihvatiše i prema sebi se ogriješiše." /148/
"I pošto se poslije gorko pokajaše i uvidješe da su zabludjeli, oni rekoše: 'Ako se Gospodar naš na nas ne sažali i ako nam ne oprosti, doista ćemo biti izgubljeni.'" /149 /

Ovdje Uzvišeni govori o Israelićanima koji su zalutali zato što su obožavali tele. To im je tele od njihovog nakita napravio Samirija, pa je onda u njega ubacio šaku suhe zemlje koju je zahvatio od traga Džibrilovog, a.s., konja, te je ono počelo rikati kao krava. To se desilo nakon što je Musa otišao na razgovor sa Allahom, pa ga je Allah Uzvišeni obavijestio o tome dok je on još bio na planini Tur. O tome Uzvišeni kaže:

"Mi smo narod tvoj poslije tvog odlaska u iskušenje doveli" - reče On - "njega je zaveo Samirija." (20:85) Kaže se da su oni, kada bi tele rikalo, plesali oko njega[322] i govorili: Ovo je vaš bog i Musaov bog. Tako su oni bili njime iskušani. Allah Uzvišeni kaže:

"Zar oni nisu vidjeli da im ono ni riječi ne odgovara i da od njih ne može nikakvu nevolju otkloniti niti im ikakvu korist pribaviti?"(20: 89) A u ovom časnom ajetu On kaže: ***"Zar nisu vidjeli da im ono ne govori i da ih putem pravim ne vodi?"*** Uzvišeni ovim riječima osuđuje njihovu zabludu sa teletom i njihov zaborav na Stvoritelja nebesa i Zemlje. Pored Njega, počeli su obožavati kip teleta koje je rikalo, ali koje nije govorilo, niti ih je upućivalo na dobro. Međutim, sljepilo neznanja prekrilo im je njihovo razumijevanje. Tako Ahmed prenosi od Ebu Ed-Derdaa: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /318/ 'Šta god da voliš, ta ljubav te zaslijepljuje i zaglušuje.'"

Zatim Uzvišeni kaže: ***"I pošto se poslije gorko pokajaše"***, tj. zbog onoga što su uradili,
"...i uvidješe da su zabludjeli, oni rekoše: 'Ako se Gospodar naš na nas ne sažali i ako nam ne oprosti, doista ćemo biti izgubljeni.'", tj. uništeni. Time su oni priznali svoj grijeh i potražili utočište kod Allaha Uzvišenog.

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ
أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِى مِنۢ بَعْدِىٓ ۖ أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ ۖ وَأَلْقَى ٱلْأَلْوَاحَ
وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُۥٓ إِلَيْهِ ۚ قَالَ ٱبْنَ أُمَّ إِنَّ ٱلْقَوْمَ ٱسْتَضْعَفُونِى
وَكَادُوا۟ يَقْتُلُونَنِى فَلَا تُشْمِتْ بِىَ ٱلْأَعْدَآءَ وَلَا تَجْعَلْنِى مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ
﴿١٥٠﴾ قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِأَخِى وَأَدْخِلْنَا فِى رَحْمَتِكَ ۖ وَأَنتَ أَرْحَمُ
ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٥١﴾

A kad se Musa srdit i žalostan narodu svome vrati, povika: "Kako ste tako ružno poslije odlaska moga postupili! Jeste li ubrzali naređenje Gospodara svoga?" - i ploče baci, i brata svoga za kosu dohvati i poče ga vući sebi. "O sine majke moje" - reče Harun - "narod nije nimalo do mene držao i umalo me nije ubio; nemoj da mi se svete dušmani i ne smatraj mene jednim od onih koji su se prema sebi ogriješili." /150/
"Gospodaru moj" - zamoli Musa - "oprosti meni i bratu mome i učini da budemo pod okrilјem Tvoje miloti, Ti si od milostivih najmilostiviji!" /151/

Uzvišeni ovdje govori kako Musa, a.s., nakon što se krajnje srdit vrati s razgovora sa svojim Gospodarom Uzvišenim svome narodu,
...povika: "Kako ste tako ružno poslije odlaska moga postupili!", tj. ružno li je to što ste uradili u mom odsustvu! ***"Jeste li ubrzali naređenje Gospodara svoga?"***, tj. Allah je Taj Koji je odredio da budem odsutan i da se zadržim.

"...i ploče baci, i brata svoga za kosu dohvati i poče ga vući sebi", tj. on je ploče bacio zato što je bio srdit na svoj narod. Taj je njegov postupak potvrda hadisu: /319/ "Nije isto čuti i - vidjeti!" Zatim je uzeo brata za glavu i počeo ga vući sebi, bojeći se da on nije uložio dovoljno truda da ih odvrati od zla. O tome Uzvišeni u drugom ajetu kaže:
"O Harune" - povika Musa - "šta te je spriječilo, kad si ih vidio da su zalutali, da za mnom nisi pošao? Zar nisi naređenje moje poslušao?" "O sine majke moje" - reče Harun - "ne hvataj me za bradu i za kosu moju! Ja sam se plašio da ti ne rekneš: Razdor si među sinovima Israilovim posijao i nisi postupio onako kako sam ti rekao." (20:92-94) A ovdje Harun odgovara:
"O sine majke moje, narod nije nimalo do mene držao i umalo me nije ubio; nemoj da mi se svete dušmani i ne smatraj mene jednim od onih koji su se prema sebi ogriješili", tj. nemoj me među njih svrstavati i sa njima me poistovjećivati. On ga je nazvao sinom svoje majke da

[322] Kaže se da halke plesa, koje izvode današnji derviški redovi a nazivaju ih halkama zikra - uzvišen neka je zikr na Allaha od toga - potiču od plesanja Israelićana oko njihovog teleta! Pa razmisli o tome!

bi ga raznježio i odobrovoljio, a on mu i jeste rođeni brat, od jednog oca i majke. I kada se Musa, a.s., uvjeri da Harun, a.s., nije kriv,

"Gospodaru moj" - zamoli Musa - "oprosti meni i bratu mome i učini da budemo pod okrilјem Tvoje miloti, Ti si od miloštivih najmiloštivijі!" Ibn Ebi-Hatim navodi od Ibn-Abbasa: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /320/ "Neka Allah ukaže Svoju milost Musau! Nije isto vidjeti i - čuti. Kada ga je Njegov Gospodar Uzvišeni obavijestio da je njegov narod nakon njega pao u iskušenje, on nije bacio ploče. Međutim, kada ih je ugledao i svojim očima ih vidio, onda je bacio ploče."

إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾ وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ
ثُمَّ تَابُوا مِن بَعْدِهَا وَآمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِن بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٥٣﴾

"One koji su tele prihvatili stići će doista kazna Gospodara njihova i poniženje još na ovom svijetu; tako Mi kažnjavamo one koji kuju laži." /152/

"A onima koji hrđava djela rade, pa se poslije pokaju i vjernici postanu, Gospodar tvoj će, poslije toga, sigurno oprostiti i miloštiv biti." /153/

Kazna Allaha Uzvišenog koja ih je zadesila sastojala se u tome što im On nije htio primiti pokajanje sve dok jedni druge nisu poubijali, kao što je to već navedeno u suri El-Bekare.[323] A što se tiče poniženja, Allah im je nakon tog postupka dao poniženje i bijedu i na ovom svijetu.

"...tako Mi kažnjavamo one koji kuju laži", tj. tako Mi kažnjavamo svakog onog ko izmišlja novotarije: jad njegove novotarije i skretanja sa pravog puta prenosi se iz njegovog srca kao teret na njegova pleća. Zatim Uzvišeni upućuje Svoje robove i skreće im pažnju na to da On prima njihovo pokajanje od svih grijeha, pa čak i od nevjerovanja, širka i dvoličnjaštva. On to izražava slijedećim riječima:

"A onima koji hrđava djela rade, pa se poslije pokaju i vjernici postanu, Gospodar tvoj će, poslije toga", tj. nakon takvog postupka, ***"sigurno oprostiti i miloštiv biti."***

وَلَمَّا
سَكَتَ عَن مُّوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأَلْوَاحَ ۖ وَفِي نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ
لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾

"I kada minu srdžba Musaa, on uze ploče na kojima je bilo ispisano uputstvo na pravi put i miloti za one koji se Gospodara svoga boje." /154/

Uzvišeni kaže: ***"I kada minu"***, tj kada se stiša, ***"srdžba Musaa"***, tj. ljutnja na njegov narod, ***"on uze ploče"***, tj. ploče koje je bacio zato što se radi Allaha puno rasrdio na svoj narod zbog obožavanja teleta,

"...na kojima je bilo ispisano uputstvo na pravi put i miloti za one koji se Gospodara svoga boje." Mnogi mufesiri kažu da su se one razbile kada ih je bacio, pa ih je onda ponovo sakupio. Jer, kako neki prethodni alimi kažu: Zatim je on u njima našao uputu i milost. A što se tiče jasnog dokaza da su se one razbile kada ih je bacio, iako su od dženetske supstance, Uzvišeni kaže da je on, uzevši ih nakon što ih je bio bacio, našao u njima

"...uputstvo na pravi put i milost za one koji se Gospodara svoga boje."

وَاخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَاتِنَا ۖ
فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِيَّايَ ۖ
أَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا ۖ إِنْ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَاءُ
وَتَهْدِي مَن تَشَاءُ ۖ أَنتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا ۖ وَأَنتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ ﴿١٥٥﴾
* وَاكْتُبْ لَنَا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هُدْنَا إِلَيْكَ ۖ
قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ ۖ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ ۚ فَسَأَكْتُبُهَا
لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُم بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾

I Musa odabra iz naroda svoga sedamdeset ljudi da u određeno vrijeme stanu pred Nas. A kad ih zadesi potres, on reče: "Gospodaru moj, da si htio, mogao si njih i mene uništiti još prije. Zar da nas uništiš zbog onoga što su uradili bezumnici naši? To je samo iskušenje Tvoje kojim Ti, koga hoćeš, u zabludu stavljaš, a kome hoćeš, na pravi put ukazuješ; Ti si Gospodar naš, pa nam oprosti i smiluj nam se! A Ti si najbolji Oprostitelj!" /155/

"I dosudi nam dobro na ovom svijetu, i na onom svijetu - mi se, uistinu, vraćamo Tebi!" - "Kaznom Svojom ja kažnjavam koga hoću" - reče On - "a milost Moja obuhvata sve; dat ću je onima koji se budu grijeha klonili i zekat davali, i onima koji u dokaze Naše budu vjerovali." /156/

[323] Pogledaj tumačenje 54. ajeta sure El-Bekare.

Allah Uzvišeni naredio je Musau, a.s., da iz svoga naroda izabere sedamdeset ljudi. On ih je odabrao između najboljih Israelićana i rekao im: "Otidite Allahu, pokajte Mu se za obožavanje teleta i zamolite Ga da primi pokajanje i od vaših sunarodnika koji ostanu iza vas. Pri tome postite i čisto držite i svoja tijela i odjeću." Zatim je on sa njima otišao do Sinajske gore u vrijeme koje mu je njegov Gospodar odredio - a i inače on Mu je dolazio samo sa Njegovom dozvolom. Kada su uradili ono što je on od njih tražio i kada su krenuli da se sretnu sa svojim Gospodarom, oni rekoše Musau, a.s.: "Zatraži da i mi čujemo govor našeg Gospodara!" On im odgovori: "Hoću." I kada se Musa približi brdu, na to se brdo spusti jedan stup od oblaka, koji ga cijelog prekri. Musa se još više približi, uđe u oblak i reče svojim sunarodnicima: "Primaknite se!" Oni se primaknu, uđu u oblak i padnu na sedždu, tako da su čuli Uzvišenog kako se obraća Musau, naređuje mu i zabranjuje: Radi ovo, a nemoj ovo! Kada je On završio razgovor sa Musaom i kada je oblak otišao od Musaa, on im priđe, a oni mu rekoše: ***"Mi ti nećemo vjerovati dok Allaha ne vidimo!"(2:55)***

"Zato ih je munja ošinula" (4: 153) pa su svi pomrli, a Musa se tada poče obraćati svome Gospodaru, moliti Ga i upućivati Mu riječi:

"Gospodaru moj, da si htio, mogao si njih i mene uništiti još prije. Zar da nas uništiš zbog onoga što su uradili bezumnici naši? To je samo iskušenje Tvoje kojim Ti, koga hoćeš, u zabludi ostavljaš, a kome hoćeš, na pravi put ukazuješ." Riječi Musaove, koje Uzvišeni prenosi: ***"Zar da nas uništiš zbog onoga što su uradili bezumnici naši?"***, znače: Zar ćeš uništiti ove ljude zato što su bezumnici od nas obožavali tele? Ibn-Abbas, Katade i Ibn-Džerir kažu: "Njih je potres zadesio zato što nisu spriječili svoj narod da ne obožavaju tele, niti su se odvojili od njih."

"Zar da nas uništiš zbog onoga što su uradili bezumnici naši?" Zatim on kaže: ***"To je samo iskušenje Tvoje"***, tj. ispitivanje, kušnja i proba. Tako kažu: Ibn-Abbas, Se'id ibn Džubejr i nemali broj alima iz prvih a i iz kasnijih generacija, i te riječi nemaju drugog značenja. On je time rekao: Naređenje pripada samo Tebi, odredba pripada samo Tebi, Ti si Stvoritelj i Naredbodavac.

"Ti si Gospodar naš, pa nam oprosti i smiluj nam se, jer Ti praštaš najviše." Oprostiti znači prekriti grijeh i ne kazniti zbog njega. A kada se uz oprost zatraži i milost, time se želi da se ubuduće ne napravi isti grijeh.

"... Ti si najbolji Oprostitelj", odnosno, samo Ti možeš grijehe oprostiti.

"I dosudi nam dobro na ovom svijetu, i na onom svijetu." Prethodni dio ove dove bio je radi zaštite od grijeha, a ovaj dio:

"I dosudi nam dobro na ovom svijetu, i na onom svijetu" jeste radi ostvarenja cilja, a njime se hoće reći: Odredi i propiši nam dobro i na ovom i na onom svijetu. A što se tiče dobra (el-hasene), ono je već objašnjeno u suri El-Bekare[324] ***"...mi se, uistinu, vraćamo Tebi!"***, tj. kajemo se, obraćamo se i vraćamo se Tebi.[325] Zatim Uzvišeni kaže:

"Kaznom Svojom ja kažnjavam koga hoću" - reče On - "a milost Moja obuhvata sve", tj. Ja radim ono što Ja hoću i Ja određujem ono što Ja hoću, a sve to radim pravedno i mudro - neka je slavljen i uzvišen, nema boga osim Njega.

"...a milost Moja obuh-vata sve", tj. ona je velika i sveobuhvatna, kao što nam Uzvišeni prenosi riječi nosioca Arša i onih oko njega: ***"Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem." (40: 7)*** Imam Ahmed navodi od Selmana, da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /321/ "Allah ima stotinu milosti. Samo sa jednom od njih stvorenja su međusobno samilosna i životinje osjećaju samilost prema svojim mladim, a devedeset devet milosti On je ostavio za Kijametski dan." Ovaj hadis navodi i Muslim. Riječi Uzvišenog: ***"...dat ću je onima koji se budu grijeha klonili"***, znače: Obavezat ću se da Moja milost, kao Moj dar i dobročinstvo, pripadne njima, ***"...onima koji se budu grijeha klonili"***, tj. širka i ostalih velikih grijeha.

"...i zekat davali". Jedni kažu da se ovim misli na čišćenje duša, a drugi na zekat na imetke. Moguće je ipak da se ovo odnosi na oboje, jer je ovaj ajet objavljen u Meki.

"...I onima koji u dokaze Naše budu vjerovali", tj. budu ih potvrđivali.

ٱلَّذِينَ
يَتَّبِعُونَ ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِيَّ ٱلْأُمِّيَّ ٱلَّذِي يَجِدُونَهُۥ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ
وَٱلْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَىٰهُمْ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ
ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَٱلْأَغْلَٰلَ
ٱلَّتِى كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَٱتَّبَعُوا۟
ٱلنُّورَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

"...onima koji će slijediti Poslanika, vjerovjesnika, koji neće znati ni čitati ni pisati, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze, koji će od njih tražiti da čine dobra djela, a od odvratnih odvraćati ih, koji će im lijepa jela dozvoliti, a ružna im zabraniti, koji će ih tereta i teškoća koje su oni imali osloboditi. Zato će oni koji u njega budu vjerovali, koji ga budu podržavali i pomagali i

[324] Pogledaj tumačenje 201. ajeta sure El-Bekare.

[325] Zatim ih je Allah ponovo oživio. Za to imamo dokaz u riječima Uzvišenog: *"Zatim smo vas, poslije smrti vaše, oživili da biste zahvalni bili." (2:56)*

svjetlo po njemu poslano slijediii - postići ono što budu željeli." /157/

"...onima koji će slijediti Poslanika, vjerovjesnika, koji neće znati ni čitati ni pisati, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze..." Ovo je opis Muhammeda, s.a.v.s., u knjigama prethodnih poslanika, koji su svojim narodima navijestili njegovo poslanstvo i naredili im da ga slijede. Njegov se opis i danas nalazi u njihovim knjigama, a poznat je njihovim učenjacima i svećenicima. U tom smislu imam Ahmed navodi od Ebu-Sahra el-Ukajlija: Jedan mi je beduin pričao: /322/ "Jednom sam, za života Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dotjerao u Medinu /devu/ muzaru. I kada sam je prodao, rekoh: Sigurno ću pokušati sresti tog čovjeka i čuti nešto od njega! Zatim sam naišao na njega - išao je sa Ebu-Bekrom i Omerom, a on je bio između njih. Ja sam krenuo za njima i tako smo došli do jednog jevreja koji je ispred sebe imao otvoren Tevrat. On ga je čitao da bi našao utjehu za sebe zbog sina koji mu je bio na samrti, a izgledao je poput najljepšeg i najljupkijeg mladića. Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče mu: 'Zaklinjem te Onim Koji je objavio Tevrat, da li si u toj svojoj knjizi našao moju pojavu i opis?' On mu od mahnu glavom - da nije našao, ali njegov sin reče: 'Tako mi Onoga Koji je objavio Tevrat, zaista smo mi našli tvoju pojavu i opis u našoj knjizi i ja vjerujem da nema boga osim Allaha i vjerujem da si ti Allahov poslanik!' Na to Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Odvojite ovog jevreja od vašeg brata!', zatim zamota sina u ćefine i klanja mu /dženazu-namaz/.'" Ovaj je hadis dobrog stepena. U Buharijinom Sahihu od Enesa se navodi drugi, koji ga ojačava /šahid/.

Ibn-Džerir navodi od Ata'a ibn Jesara: Sreo sam Abdullaha ibn Amra i rekao mu: "Kaži mi o opisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u Tevratu", a on mi je odgovorio: "Da! Tako mi Allaha, on je opisan u Tevratu kao što je opisan i u Kur'anu:

'O Vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje' (33:45), i kao zaštitu slabima. Ti si Moj rob i poslanik, tvoje ime je Mutevekkil.[326] On neće biti osoran i grubog srca. Allah ga neće usmrtiti sve dok preko njega ne uputi narod koji je na krivom putu, pa da kažu: 'Nema boga osim Allaha!', i dok preko njega ne izliječi okorjela srca, uši koje ne čuju i oči koje ne vide." Ata' zatim nastavlja: "Nakon toga sam sreo Ka'ba i upitao ga isto pitanje. Njegov odgovor je bio potpuno isti, samo što je riječi: okorjela srca, uši koje ne čuju i oči koje ne vide, izgovorio na svom narječju /sa vrlo malom razlikom u izgovoru/." To navodi i El-Buhari u svom Sahihu, s tim što na riječi: "On neće biti osoran i grubog srca", dodaje: "niti će galamiti po čaršijama, niti će na zlo uzvraćati zlim - nego će praštati i halaljivati."

Tako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., opisan u prethodnim objavama, a takav je zaista i bio: naređivao je samo dobro a odvraćao samo od lošeg. Tako Abdullah ibn Mes'ud kaže: "Kada čuješ da Allah kaže: ***'O vjernici'***, obrati pažnju na to, jer ti se time ili nareduje dobro ili zabranjuje zlo." Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"...koji će im lijepa jela dozvoliti, a ružna im zabraniti", tj. koji će im dozvoliti jela koja su sami sebi zabranili i time sami sebe opteretili, kao što su: behira, saiba, vasila i hama,[327] a zabraniti im ružna jela koja je Allah Uzvišeni zabranio a oni ih sami sebi dozvolili, kao npr. svinjsko meso i kamatu. Neka ulema kaže: Sve što je Allah dozvolio ono je lijepo i korisno i za tijelo i za dušu, a sve što je On zabranio ružno je i štetno i za tijelo i za dušu.[328] Zatim Uzvišeni kaže:

"...koji će ih tereta i teškoća koje su oni imali oslo-boditi", tj. Poslanik, s.a.v.s., došao je da olakša i bude tolerantan. U tom smislu postoji hadis sa nekoliko lanaca prenosilaca od njega, da je on rekao: /323/ "Poslan sam sa pravom, tolerantnom vjerom." Pored toga, on, s.a.v.s., rekao je svojoj dvojici emira, Muazu i Ebu-Musau, kada ih je poslao u Jemen: /324/ "Nagovješćujte radost a nemojte rastjerivati, olakšavajte a nemojte otežavati i radite skladno a ne suprotno jedan drugom!" Zatim, od Ebu-Burze el-Eslemija prenosi se da je on, s.a.v.s., rekao: /325/ "Allah prašta mojim sljedbenicima ono što pomisle u sebi, sve dok to ne izgovore ili urade." On je također rekao: /326/ "Mom je ummetu oprostena nenamjerna greška, zaborav i ono na što budu prisiljeni." U tom smislu on je rekao i: /327/ "Allah je naputio ovaj ummet da izgovaraju:

"Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas! Gospodaru naš, ne stavljaj nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti, pobriši grijehe naše i oprosti nam, i smiluj se na nas. Ti si Gospodar naš pa nam pomozi protiv naroda koji ne vjeruje!" (2:286) A u Muslimovom Sahihu se navodi /328/ "...da Allah Uzvišeni, nakon svake ove molbe, kaže: 'Već sam to učinio, već sam to učinio!'" Zatim Uzvišeni kaže:

[326] Mutevekkil je jedno od imena Allahovog Poslanika, s.a.v.s. /prim. prev./

[327] Pogledaj značenje ovih termina u 103. ajetu sure El-Maida. /prim. prev./

[328] Ja na to dodajem: Jedna od tih stvari je i duhan, bez obzira u kojem obliku bio: cigara, nargila, ili duhan za žvakanje. On je ružnog i mirisa i okusa, a jako je štetan za ljudski organizam. Ljekari su ustanovili da preko 60% slučajeva oboljenja raka na plućima, grlu i usnama, dolazi od uzimanja duhana!!! Pa da li nakon toga ima iko ko će se dvoumiti da li je on zabranjen - haram? Pored toga, on je otrovan. U njemu ima takvih otrova, čija bi i mala količina trenutno usmrtila neke životinje.

"Zato će oni koji u njega budu vjerovali, koji ga budu podržavali i pomagali", tj. koji ga budu poštivali i cijenili,

"...i svjetlo po njemu poslano slijedili", tj. Kur'an i sunnet,

"...postići ono što budu željeli", i na dunjaluku i na ahiretu.

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ٱلَّذِى لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِىِّ ٱلْأُمِّىِّ ٱلَّذِى يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَكَلِمَٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾

Reci: "O ljudi, ja sam svima vama Allahov poslanik, Njegova vlast je i na nebesima i na Zemlji; nema drugog boga osim Njega, On život i smrt daje, i zato vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova, vjerovjesnika, koji ne zna čitati i pisati, koji vjeruje u Allaha i riječi Njegove; njega slijedite - da biste bili upućeni!" /158/

Ovdje Allah govori Svome Poslaniku i Vjerovjesniku, Muhammedu, s.a.v.s.: "***Reci***", o Muhammede: ***'O ljudi'***, ovo je obraćanje svima: i crncu i bijelcu, i crvenom, i Arapu i nearapu. ***"...ja sam svima vama Allahov poslanik"***. Njegova, s.a.v.s., čast i ugled se, između ostalog, vide i u tome što je on pečat svih vjerovjesnika i što je poslan svim ljudima. Tako Allah Uzvišeni kaže:

"A onima koji su se protiv njega urotili vatra će boravište biti."(11:17) Pored toga, Uzvišeni kaže:

"I reci onima kojima je data Knjiga i neukima: 'Primite islam!' Ako prime islam, onda su na pravom putu. A ako odbiju, tvoje je jedino da pozivaš."(3:20) Ajeta o ovoj temi ima puno, a hadisi se ne mogu čak ni izbrojati. To da je on, s.a.v.s., Allahov poslanik svim ljudima dobro je poznata stvar u islamu.

Imam Ahmed navodi od Amra ibn Šuajba, on od svoga oca, a on od djeda: /329/ One godine kada je bio pohod na Tebuk, Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednom je klanjao noćni namaz, a neki ashabi sakupiše se iza njega da ga čuvaju. Kada je završio namaz, on im priđe i reče: "Ove noći dato mi je pet stvari, koje nisu date nikom prije mene: Ja sam poslan svim ljudima, a poslanici prije mene slati su samo svojim narodima; protiv neprijatelja sam potpomognut strahom, tako da se on sav prestraši i na razdaljini od mjesec dana hoda od mene; dozvoljeno mi je jesti iz ratnog plijena, a prije mene su to smatrali grijehom i spaljivali bi ga; zemlja mi je učinjena čistom i prostorom za klanjanje: gdje god me zatekne namaz ja se abdestim i klanjam, a prije mene to nije bilo dozvoljeno, nego su klanjali u hramovima i bogomoljama; a peta stvar jeste to što mi je rečeno: 'Moli nešto!' Svi su poslanici već molili, a ja sam svoju molbu odgodio za Kijametski dan i ona će biti za vas i za svakog onog ko povjeruje da nema boga osim Allaha." Lanac prenosilaca ovog hadisa dobar je i jak, ali ga /autori najpoznatijih hadiskih zbirki/ ne navode. Pored toga, Muslim navodi od Ebu-Musa el-Eš'arije, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:/330/ "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, nema ni jednog čovjeka iz moga ummeta, ni jevreja ni kršćanina, koji čuje za mene pa me ne povjeruje, da neće ući u Vatru!" A imam Ahmed navodi od Ebu-Musa el-Eš'arije, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:/331/ "Koji god jevrej ili kršćanin iz moga ummeta čuje za mene pa me ne povjeruje, neće ući u Džennet!"

Zatim Uzvišeni kaže:

"Njegova vlast je i na nebesima i na Zemlji; nema drugog boga osim Njega, On život i smrt daje." Ovo su riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kojima opisuje Allaha Uzvišenog. Time on kaže: Onaj Koji me je poslao Stvoritelj je, Gospodar i Vladar svega, On je Taj Koji daje i život i smrt i Njemu pripada sva vlast.

"...i zato vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova, vjerovjesnika, koji ne zna čitati i pisati." On ih obavještava da je on njima od Allaha poslan i da je on taj kojeg su najavile i nagovijestile prethodne objave. Za njeg je u njima rečeno da ne zna čitati ni pisati, pa se kao takav i ovdje spominje. Zatim Uzvišeni kaže:

"...koji vjeruje u Allaha i riječi Njegove", tj. njegova su djela u skladu sa njegovim riječima i on vjeruje u ono što mu je objavljeno od njegovog Gospodara, ***"...njega slijedite"***, tj. idite njegovim putem i njegovim sto-pama, ***"...da biste bili upućeni!"***, tj. da biste bili na pravom putu.

وَمِن قَوْمِ مُوسَىٰٓ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾

"U narodu Musaovu ima ljudi koji na istinu upućuju i koji prema njoj pravedno sude." /159/

Ovdje Uzvišeni govori o tome da ima Israelićana koji slijede istinu i prema njoj pravedno sude. Tako Uzvišeni kaže:

"Ima i sljedbenika Knjige koji vjeruju u Allaha i u ono što se objavljuje vama i u ono što je objavljeno njima, ponizni su prema Allahu, ne zamjenjuju Allahove riječi za nešto što malo vrijedi; oni će nagradu od Gospodara njihova dobiti. - Allah će zaista brzo račune svidjeti." (3:199) Također, Uzvišeni kaže:

"Oni kojima smo dali Knjigu prije Kur'ana, vjeruju u njega, a kada im se kazuje, govore: 'Mi vjerujemo u njega, on je istina od Gospodara našeg, mi smo i prije bili muslimani.'

Oni će dobiti dvostruku nagradu zato što trpe." (28:52-54) Israelićani su bili podijeljeni u dvanaest plemena. Nakon što su oni poubijali svoje poslanike i postali nevjernici, kaže se da se jedno od tih plemena ogradilo od tih postupaka i zamolilo Allaha Uzvišenog da im oprosti i razdvoji ih od ostalih. /Oni su poslije nastavili slijediti istinu i suditi po njoj. Ima nekih predanja o njima, tj. o toj skupini vjernika, ali ona nisu vjerodostojno prenesena od pouzdanih ljudi, pa ih zato nećemo ni navoditi./[329]

وَقَطَّعْنَٰهُمُ ٱثْنَتَىْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ إِذِ ٱسْتَسْقَىٰهُ قَوْمُهُۥٓ أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ ۖ فَٱنۢبَجَسَتْ مِنْهُ ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ۚ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْغَمَٰمَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ ۚ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾ وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ ٱسْكُنُوا۟ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ وَكُلُوا۟ مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيٓـَٔتِكُمْ ۚ سَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾ فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾

I Mi smo ih na dvanaest rodova podijelili, i Musau smo objavili, kad mu je narod njegov vode zatražio: "Udari štapom svojim po stijeni!" - i iz nje je dvanaest vrela provrelo, svaki rod je znao vrelo iz kog će piti. I Mi smo im od oblaka hlad pravili i manu i prepelice im davali: "Jedite lijepe stvari kojima vas opskrbljujemo!" Oni nisu Nama nepravdu učinili, sami su prema sebi nepravedni bili." /160/

"A kada im je bilo rečeno: 'Nastanite se u ovom gradu i jedite odakle hoćete i recite: Oprosti!, a na kapiju udite glava pognutih - oprostit ćemo vam grijehe vaše, a onima koji čine dobra djela dat ćemo i više'",/161/

"onda su oni nepravedni među njima zamijenili drugom riječ koja im je bila rečena, i Mi smo na njih s neba kaznu spustili zato što su stalno nepravedni bili." /162/

Svi su ovi ajeti već protumačeni u suri El-Bekare.[330] Ona je objavljena u Medini, a ovi su ajeti objavljeni u Meki. Zato se o njima ovdje govori u trećem licu, jer Allah Uzvišeni kazuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., kako je postupio sa njima. A u suri El-Bekare, koja je medinska, govor je upućen izravno njima.[331] Tako ovdje Uzvišeni kaže:

"...i iz nje je dvanaest vrela provrelo". Izraz koji je ovdje upotrijebljen označava sami početak izviranja, a u suri El-Bekare upotrijebljen je izraz koji tamo više odgovara, a znači: izviranje. Dakle, i tamo i ovdje su upotrijebljeni odgovarajući izrazi, a Allah opet najbolje zna.

وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَتْ حَاضِرَةَ ٱلْبَحْرِ ۘ إِذْ يَعْدُونَ فِى ٱلسَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ ۙ لَا تَأْتِيهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾

"I upitaj ih o gradu koji se nalazio pored mora kad su propise o suboti kršili: kada su im ribe, na oči njihove, dolazile dok su subotu svetkovali, a kad nisu svetkovali; one im nisu dolazile. Eto, tako smo ih u iskušenje dovodili zato što su stalno griješili." /163/

Ovo je opširnije izlaganje riječi Uzvišenog:
"Vama je poznato ono što se dogodilo onima od vas koji su se o subotu ogriješili."(2:65) Uzvišeni kaže Svome Poslaniku, s.a.v.s.: ***"I upitaj ih"***, tj. upitaj jevreje koji se nalaze u tvojoj blizini o onom što se desilo njihovim sunarodnicima koji su se suprotstavljali Allahovom naređenju izmišljajući spletke, pa ih je zbog toga iznenada snašla Njegova kazna. Ujedno ih i upozori da ne skrivaju tvoj opis na koji nailaze u svojim knjigama, kako im se ne bi desilo isto ono što se desilo tim njihovim sunarodnicima i precima. Taj se grad zvao Ejla, a bio je na obali mora El-Kulzum. Zatim Uzvišeni kaže:

"...kad su propise o suboti kršili", tj. kada su bili neposlušni i kršili Allahove odredbe: ***"...kada su im ribe, na oči njihove, dolazile dok su subotu svetkovali"***, tj. one su im sa svih strana dolazile po vodi, očevidno

"...a kad nisu svetkovali - one im nisu dolazile. Eto, tako smo ih u iskušenje dovodili", tj. iskušavali smo ih tako što smo odredili da im se ribe pojavljuju onog dana kada im je bilo zabranjeno loviti ih, a da se ne pojavljuju u danima kada im je to bilo dozvoljeno.

"Eto, tako smo ih u iskušenje dovodili", tj. tako smo ih iskušavali, ***"...zato što su stalno griješili".*** Ovdje Uzvišeni govori o tome da su oni napustili pokornost Njemu i da su izmišljali razne varke radi kršenja Allahovih zabrana, čineći time ipak djela koja su u suštini zabranjena. Fakih Ibn-Betta, Allah mu se smilovao, prenosi od Ebu-Hurejrea, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /332/ "Nemojte raditi ono što su radili jevreji, jer ćete tako pomoću najobičnijih varki dozvoljavati ono što je Allah zabranio." Lanac pre-nosilaca u ovom je hadisu

[329] Ove riječi između zagrada riječi su onoga koji je skraćivao ovaj tefsir, a ne riječi Ibn-Kesira - Allah mu se smilovao i oprostio mu!

[330] 60. ajet i dalje /prim. prev./.

[331] jer su jevreji živjeli u Medini, a nije ih bilo u Meki /prim. prev./

dobar, jer Ahmeda ibn Muhammeda ibn Muslima El-Hatib navodi u svom Tarihu kao pouzdanog prenosioca, a ostali su prenosioci dobro poznati i pouzdani.

وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ۙ اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ قَالُوا مَعْذِرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾ فَلَمَّا عَتَوْا عَن مَّا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿١٦٦﴾

A kad neki od njih rekoše: "Zašto opominjete narod koji će Allah uništiti ili ga teškim mukama namučiti?" - oni odgovoriše: "Da bismo se pred Gospodarom vašim opravdali i da bi se oni grijeha klonili." /164/

"I kada zaboraviše ono čime su bili opominjani, Mi izbavismo one koji su od nevaljalih djela odvraćali, a grješnike kaznismo teškom kaznom, zato što su stalno u grijehu bili." /165/

"I pošto su oni bahato odbili da se okane onoga što im se zabranjivalo, Mi smo im rekli: 'Postanite majmuni prezreni!'" /166/

Ovdje Uzvišeni govori da su bile tri vrste stanovnika toga grada: jedna je grupa činila ono što je bilo zabranjeno, tako što je činila varke da bi lovila ribe subotom - što je već objašnjeno u suri El-Bekare. Druga ih je grupa sprečavala u tome i odvojila se od njih. Treća grupa nije činila grijeh, ali ga nije ni sprečavala, nego je govorila ovoj drugoj:

"Zašto opominjete narod koji će Allah uništiti ili ga teškim mukama namučiti?" A druga im je odgovarala: ***"Da bismo se pred Gospodarom vašim opravdali"***, jer nam je On stavio u dužnost da naredujemo dobro i odvraćamo od zla, ***"...i da bi se oni grijeha klonili"***, odnosno da bi se pokajali Uzvišenom.

"I kada zaboraviše ono čime su bili opominjani", odnosno kada su oni koji su činili grijeh odbili primiti savjet,

"Mi izbavismo one koji su od nevaljalih djela odvraćali, a grješnike kaznismo", tj. one koji su činili prijestupe ***"...teškom kaznom"***. Ovdje je Uzvišeni izričito naveo da su spašeni oni koji su odvraćali od zla i da su uništeni oni koji su činili grijehe, a nije spomenuo one koji su šutjeli, jer su nagrada i kazna adekvatne vrsti djela. Oni nisu zaslužili hvalu pa da budu pohvaljeni, niti su činili prijestupe pa da budu kuđeni. I pored toga, ulema je zauzela dva stava o pitanju da li su oni uništeni ili su spašeni.[332]

"...a grješnike kaznismo teškom kaznom". Iz ovoga se da razumjeti da su ostali spašeni. Riječi Uzvišenog:

"Postanite majmuni prezreni!" - znače da su oni zaista pretvoreni u majmune, a riječ ***"prezreni"***, znači: jadni, bijedni i poniženi.

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَن يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ ۗ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ ۖ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٧﴾

"I Gospodar tvoj obznani da će prepuštati nad njima viast do Smaka svijeta nekom ko će ih na najgori način tlačiti. Gospodar tvoj, doista, brzo kažnjava, a On i oprašta i miostiv je." /167/

Glagol dolazi od riječi, a znači: obznaniti. To je stav Mudžahida, a neki drugi kažu da ona znači: narediti. Jačina ovog izraza upućuje na zakletvu. Zato je iza njega i došao harf "lam" /za pojačanje značenja/ u riječima Uzvišenog:

"...da će prepuštati nad njima viast", tj. nad jevrejima

"...do Smaka svijeta nekom ko će ih na najgori način tla -čiti", zato što su kršili Allahova naređenja i planirali varke kako bi ih zaobišli. Kaže se da je Musa, a.s., trinaest godina od njih uzimao haradž i da je on bio prvi koji je uveo haradž. Zatim su oni - tj. jevreji - bili pod vlašću Grka, pa Kaldejaca, pa kršćana, pa mus-limana, dajući im džizju i haradž. Posljednje što će se sa njima desiti jeste to da će oni biti pomagači Dedžala, pa će ih muslimani, predvođeni Isaom, a.s., pobiti pred Smak svijeta. Zatim Uzvišeni kaže:

"Gospodar tvoj, doista, brzo kažnjava", onog ko Mu je neposlušan,

"...a On i oprašta i miostiv je", prema onom ko se pokaje. Uzvišeni ovako govori, kako bi ljudske duše bile stalno između straha i nade.

---

[332] Ja o tome kažem: Mi dijelimo mišljenje onih koji kažu da su i oni uništeni kao i oni koji su pravili prijestupe. Oni su to zaslužili time što su šutjeli, ne dajući savjete, a Allah kažnjava i onoga ko ne odvraća od zla. Možda je njihova šutnja bila povod grješnicnna da ustraju u griješenju. Allah Uzvišeni kaže:
"Jezikom Davuda i Isaa, sina Merjemina, prokleti su oni od sinova Israilovih koji nisu vjerovali - zato što su se buntili i uvijek granice zla prelazili: jedni druge nisu odvraćali od grješnih postupaka koje su radili. Ružno li je zaista to kako su postupali!" (5:78,79) Nema sumnje da je šutnja na postupak grješnika grijeh sam po sebi i saučesništvo u grijehu, pa makar se to i ne željelo. Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio nam je da počinioca zla pokušamo spriječiti i pridobiti za istinu. Ako to ne uradimo, Allah će nam ubrzati kaznu od Njega, zato što smo zapostavili naređivanje dobra i odvraćanje od zla. Zbog svega toga mi dajemo prednost mišljenju da je Allah kaznio one koji nisu odvraćali od zla, iako ne znamo tačno kakva je to kazna bila. Moguće je da je to bila posebna kazna, adekvatna njihovom grijehu, a moguće je da su i oni pretvoreni u majmune zajedno sa onima koji su otvoreno činili grijehe i prijestupe - a Allah opet najbolje zna.

وَقَطَّعْنَٰهُمُ
فِى ٱلْأَرْضِ أُمَمًا ۖ مِّنْهُمُ ٱلصَّٰلِحُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَبَلَوْنَٰهُم بِٱلْحَسَنَٰتِ
وَٱلسَّيِّـَٔاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾ فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا۟
ٱلْكِتَٰبَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَٰذَا ٱلْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا
وَإِن يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُهُۥ يَأْخُذُوهُ ۚ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِم مِّيثَٰقُ ٱلْكِتَٰبِ
أَن لَّا يَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ وَدَرَسُوا۟ مَا فِيهِ ۗ وَٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ
يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾ وَٱلَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِٱلْكِتَٰبِ وَأَقَامُوا۟
ٱلصَّلَوٰةَ ۚ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾

"I Mi smo ih po Zemlji kao narode raspodijelili: ima ih dobrih, a i onih koji to nisu; provjeravali smo ih i u dobru i u zlu, da bi se opametili." /168/

"I poslije njih ostala su pokoljenja koja su Knjigu naslijedila i koja su kupila mrvice ovoga prolaznog svijeta, i govorila: 'Bit će nam oprošteno!' A ako bi im opet dopalo šaka tako nešto, opet bi to činili. Zar od njih nije uzet zavjet u Knjizi da će o Allahu samo istinu govoriti - a oni čitaju ono što je u njoj. Onaj je svijet bolji za one koji se grijeha klone; pa zar se nećete opametiti?" /169/

"A oni koji se čvrsto drže Knjige i koji obavljaju namaz - pa, Mi doista nećemo dopustiti da propadne nagrada onima koji čine dobra djela." /170/

Ovdje Uzvišeni govori da ih je On razdijelio na razne grupe i sekte: ***"...ima ih dobrih, a i onih koji to nisu"***, tj. među njima ima i dobrih i loših, kao i kod džina:

"...a među nama ima i dobrih i onih koji to nisu, ima nas vrsta različitih". (72:11)

"...provjeravali smo ih", tj. iskušavali smo ih, ***"...i u dobru i u zlu"***, tj. blagostanjem i neimaštinom, nadom i strahom, te zdravljem i bolešću, ***"...da bi se opametili"***. Zatim Uzvišeni kaže:

"I poslije njih ostala su pokoljenja koja su Knjigu naslijedila i koja su kupila mrvice ovoga prolaznog svijeta", tj. tu generaciju u kojoj je bilo i dobrih i loših, naslijedile su druge u kojima nije nikako bilo dobrih. Ta su pokoljenja naslijedila Tevrat, ali ***"...su kupila mrvice ovoga prolaznog svijeta"***, tj. umjesto obznanjivanja i širenja istine, oni su trčali za dunjalučkim stvarima, stalno odlažući svoju tevbu. A kad god bi im se ukazala ista prilika, oni bi ponovo pravili istu grešku. Zato Uzvišeni kaže:

"A ako bi im opet dopalo šaka tako nešto, opet bi to činili." Oni su činili grijehe, a onda se obraćali Allahu i tražili oprost od Njega. Međutim, kada bi se ponovo našli u istoj situaciji, opet bi činili iste grijehe. O ovom ajetu Katade kaže: "Tako mi Allaha, ta pokoljenja,

"...koja su Knjigu naslijedila", nakon svojih poslanika i vjerovjesnika, slabi su nasljednici koje je Allah dao i zavjet od njih uzeo." A Allah Uzvišeni u drugom ajetu kaže:

"A njih smjeniše zli potomci, koji namaz napustiše". (19:59) Koje god bi im se jelo na dunjaluku svidjelo, oni bi ga pojeli, ne obraćajući pažnju na to da li je ono halal ili haram. Nakon toga bi tražili oprost od Allaha, iskazujući Mu puste želje i zavaravajući tako sami sebe. Zatim Allah Uzvišeni kaže:

"Zar od njih nije uzet zavjet u Knjizi da će o Allahu samo istinu govoriti." Ibn-Abbas na to dodaje: u pogledu njihovih nada da će im Allah oprostiti grijehe kojima su se neprestano vraćali, ne kajući se zbog njih.

"Onaj je svijet bolji za one koji se grijeha klone; pa zar se nećete opametiti?", tj. zar oni, koji umjesto onog što je kod Mene uzimaju dunjalučke tričarije, nemaju razuma, da bi ih upozorio na bijedu u kojoj se nalaze i na grijehe koje prema Meni čine? Zatim Uzvišeni hvali one koji prihvate Njegovu Knjigu, koja ih upućuje na slijeđenje Njegovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s. - a što je i zapisano u njoj. Tako On kaže: ***"A oni koji se čvrsto drže Knjige"***, tj. koji je slijede, izvršavajući njena naređenja i kloneći se njenih zabrana,

"...i koji obavljaju namaz - pa, Mi doista nećemo dopustiti da propadne nagrada onima koji čine dobra djela."

وَإِذْ نَتَقْنَا ٱلْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُۥ
ظُلَّةٌ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُۥ وَٰقِعٌۢ بِهِمْ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُوا۟ مَا فِيهِ
لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾

"A kada smo iznad njih brdo podigli - činilo se kao oblak - oni su bili uvjereni da će na njih pasti. 'Prihvatite odlučno ono što smo vam dali, i neka vam je na umu ono što je u njemu - da biste bili pobožni!'" /171/

Uzvišeni kaže: ***"A kada smo iznad njih brdo podigli"***, tj. kada smo ga uzdigli - to su riječi Ibn-Abbasa. ***"...i iznad njih smo brdo digli" (4:154)***, tj. meleki su ga podigli iznad njihovih glava, zato što su odbili pri-hvatiti propise Tevrata u cijelosti. Oni su rekli Musau, a.s.: "Pokaži nam šta ima u Tevratu - ako to budu lahke obaveze i zabrane, mi ćemo ih se pridržavati!" On im je na to rekao: "Prihvatite ga cijelog, zajedno sa svim što je u njemu!" Međutim, oni su više puta ponavljali svoj zahtjev, kako bi vidjeli šta je u Tevratu. Tada je Allah naredio tom brdu, pa se ono otrglo od zemlje i podiglo uvis. I kada je ono bilo između njihovih glava i neba, Musa im reče: "Zar ne shvatate ono što vam moj Gospodar Uzvišeni govori:

Ako ne prihvatite Tevrat i sve ono što je u njemu, On će sigurno na vas baciti ovo brdo!" Tada je svaki od njih učinio sedždu na lijevu obrvu, a desnim je okom posmatrao to brdo, bojeći se da ne padne na njega. Zato danas svaki jevrej na Zemlji koji pada licem na tlo, čini to na svoju lijevu obrvu. Oni kažu: "Zbog ovakve sedžde od nas je otklonjena kazna."

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنۢ بَنِىٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ
وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ شَهِدْنَآ ۛ أَن تَقُولُوا۟ يَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَٰفِلِينَ ﴿١٧٢﴾ أَوْ تَقُولُوٓا۟ إِنَّمَآ أَشْرَكَ ءَابَآؤُنَا مِن
قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنۢ بَعْدِهِمْ ۖ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ
نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٧٤﴾

I kad je Gospodar tvoj od Ademovih sinova iz njihovih kičmi izveo potomstvo njihovo i zatražio od njih da posvjedoče protiv sebe: "Zar Ja nisam Gospodar vaš?" - oni su odgovarali: "Jesi, mi svjedočimo" - I zato da na Sudnjem danu ne reknete: "Mi o ovome nismo ništa znali." /172/

"Ili da ne reknete: 'Naši su preci prije nas druge Allahu ravnim smatrali, a mi smo pokoljenje poslije njih. Zar ćeš nas kazniti za ono što su lažljivci činili?'" /173/

"I tako, eto, Mi opširno iznosimo dokaze, da bi oni došli sebi." /174/

Ovim Uzvišeni govori da je On izveo potomstvo Ademovih sinova iz njihovih kičmi, kako bi oni sami bili svjedoci protiv sebe: da je Allah Uzvišeni njihov Gospodar i Vladar, da nema drugog boga osim Njega, i da ih je On stvorio i opredijelio prema tome. Tako Uzvišeni kaže:

"Ti upravi lice svoje vjeri-Islamu na njemu ustrajavši. Prihvati se Allahove čiste vjere, prema kojoj je on ljude načinio - ne treba da se mijenja Allahova vjera."(30:30)

A u Sahihima Buharije i Muslima navodi se od Ebu-Hurejrea: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /333/ "Svako se dijete rađa u islamu" - a prema drugoj verziji: "u ovoj vjeri" - "pa njegovi roditelji učine da ono postane jevrej, kršćanin ili vatropoklonik. Tako i mladunče životinje dođe na svijet potpunog tijela. Da li vi kod njega primjećujete neki nedostatak?" Pored toga, u Muslimovom Sahihu navodi se od Ijada ibn Humara: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:/334/ Allah kaže: "Ja sam stvorio Svoje robove u pravoj vjeri, pa im zatim dolaze šejtani, odvraćaju ih od njihove vjere i zabranjuju im ono što sam im Ja dozvolio." Imam Ebu-Džа'fer ibn Džerir - Allah mu se smilovao - navodi od El-Esveda ibn Seri'a, r.a., iz plemena Benu-Sa'd: /335/ "Učestvovao sam u četiri bitke sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s. Nakon borbe protiv neprijateljskih vojnika naši su ljudi počeli ubijati njihovu djecu. Kada je to čuo Allahov Poslanik, s.a.v.s., teško mu je to palo, pa je rekao: 'Šta je ljudima, zašto ubijaju djecu?' Jedan čovjek na to upita: 'Allahov Poslaniče, pa zar oni nisu sinovi mnogobožaca?' A on mu odgovori: 'Sinovi su mnogobožaca jedni od najboljih među vama. Oni se rađaju u islamu i njihovi jezici to potvrde, ali ih njihovi roditelji učine jevrejima i kršćanima.'"

Ima više hadisa koji govore o tome kako je potomstvo izvedeno iz kičme Adema, a.s., i kako su razdvojeni na one na desnoj i one na lijevoj strani. U nekima od njih navodi se kako će oni sami protiv sebe svjedočiti da im je Allah njihov Gospodar. Tako, npr., imam Ahmed navodi od Enesa ibn Malika, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:/236/ Džehenemliji će biti rečeno na Kijametskom danu: "Šta misliš, da si imao nešto na Zemlji, bi li to žrtvovao?" On će odgovoriti: "Da." A zatim će mu biti rečeno: "Tražio sam od tebe nešto što ti je bilo lakše od toga: još u Ademovoj kičmi od tebe sam uzeo obećanje da Mi ni u čemu nećeš činiti širk, ali si ti to odbacio i činio Mi širk!"

Tumačeći ovaj ajet, Et-Tirmizi navodi od Ebu-Hurejrea: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:/337/ "Kada je Allah stvorio Adema, pogladio ga je po kičmi, pa je iz njegove kičme izašlo sve čovječanstvo koje će On stvoriti kao njegovo potomstvo sve do Kijametskog dana..."

U navedenim hadisima imamo dokaz da je Allah Uzvišeni izveo Ademovo potomstvo iz njegove kičme. A što se tiče pozivanja njih da svjedoče sami protiv sebe o tome da je Allah njihov Gospodar, time se hoće reći da ih je On stvorio u vjeri u jednog Boga - kao što je već navedeno u hadisima Ebu Hurejrea i Ijada ibn Humara el-Mudžaši'ijja.[333] Zato Uzvišeni kaže

"I kad je Gospodar tvoj od Ademovih sinova...", a nije rekao: od Adema,

"...iz njihovih kičmi", a nije rekao: iz njegove kičme, ***"...izveo potomstvo"***, odnosno dao da se to potomstvo pojavljuje s koljena na koljeno, iz generacije u generaciju.

Tako Uzvišeni kaže: ***"On čini da jedni druge na Zemlji smjenjujete." (6:165)*** On također kaže:

"...kao što je od potomstva drugih naroda vas stvorio". (6:133) Zatim Uzvišeni kaže:

...I zatražio od njih da posvjedoče protiv sebe: "Zar Ja nisam Gospodar vaš?" - oni su odgovarali: "Jesi", tj. On ih je izveo da to posvjedoče, govoreći Mu i svojim stanjem i riječima. Jer, to svjedočenje nekada bude riječima - npr.: ***Oni će reći: "Mi to priznajemo na svoju štetu." (6:130),*** a nekada stanjem - npr.:

"Mnogobošci nisu dostojni Allahove džamije graditi, kad sami priznaju da su nevjernici" (9:17), tj. u ovom slučaju njihovo stanje to svjedoči protiv njih, a ne njihove riječi. U tom su smislu i riječi Uzvišenog: ***"...I doista je sam on tome***

[333] Broj 333 i 334.

svjedok."(100:7) Prema tome, njihove riječi koje Allah navodi:

"Jesi, mi svjedočimo", ustvari su bile svjedočenje stanjem, a ne riječima. Allah je dao da to svjedočenje bude dokaz protiv njih da su činili širk, a to opet ukazuje na to da je prirodna vjera u kojoj su stvoreni, ustvari, priznavanje samo jednog Boga. Zato Uzvišeni kaže: ***"...i zato da ne reknete"***, tj. na Kijametskom danu: ***"mi o ovome"***, tj. o vjerovanju u jednog Boga, ***"...nismo ništa znali". "Ili da ne reknete: 'Naši su preci prije nas druge Allahu ravnim smatrali, a mi smo pokoljenje poslije njih. Zar ćeš nas kazniti za ono što su lažljivci činili?"***[334] ***"I tako, eto, Mi opširno iznosimo dokaze, da bi oni došli sebi."***[335]

وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ٱلَّذِىٓ ءَاتَيْنَٰهُ
ءَايَٰتِنَا فَٱنسَلَخَ مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ ٱلشَّيْطَٰنُ فَكَانَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا
لَرَفَعْنَٰهُ بِهَا وَلَٰكِنَّهُۥٓ أَخْلَدَ إِلَى ٱلْأَرْضِ وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ ۖ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ ٱلْكَلْبِ
إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَث أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَث ۚ ذَّٰلِكَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ
كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۚ فَٱقْصُصِ ٱلْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ سَآءَ مَثَلًا
ٱلْقَوْمُ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَأَنفُسَهُمْ كَانُوا۟ يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾

"I kaži im vijest o onome kome smo dokaze Naše dali, ali koji se od njih udaljio pa ga šeftan dostigao, i on je zalutao." /175/.
"A da smo htjeli, mogli smo ga s njima uzvisiti, ali se on ovom svijetu prikloni o i za svojom strašću krenuo. Njegov je slučaj kao slučaj psa: ako ga potjeraš, on ispažena jezika dahće; a ako ga se okaniš - on opet dahće. Takvi su ljudi koji Naše dokaze smatraju lažnim; zato kazuj događaje da bi oni razmislili." /176/
Loš su primjer ljudi koji ne priznaju Naše dokaze, oni zlo čine sami sebi." /177/

Abdur-Rezzak navodi od Abdullaha ibn Mes'uda, r.a., da je u vezi sa riječima Uzvišenog:

"I kaži im vijest o onome kome smo dokaze Naše dali, ali koji se od njih udaljio", rekao: "To je bio jedan od Israelićana, po imenu Bel'am ibn Ba'ura." Isto predanje navodi nekolicina njih od Mensura. Drugi kažu da je to bio Sajfijj ibnu er-Rahib, a treći da je to bio jedan čovjek iz Belke, koji je znao Allahovo najveće ime. Pored toga, neki kažu da je to bio jedan čovjek iz Jemena, da mu je bilo ime Bel'am i da mu je Allah dao Svoje dokaze, pa ih je on napustio. Pleme Sekif kaže: "To je bio Umejje ibn Ebi es-Salt." To se prenosi od Ibn-Amra, a on je vjerovatno time htio reći da Umejje ibn Ebi es-Salt liči na njega. Jer, Umejje je dobro poznavao prethodne vjerozakone i živio je i u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ali ipak nije povjerovao u njega, iako se susreo sa njim. On je sklopio savez sa mnogobošcima protiv Poslanika i oplakivao je mnogobošce koji su poginuli na Bedru. On je jedan od onih čiji je jezik povjerovao, ali nije srce. Jer, on je napisao lijepe stihove u slavu Boga i mudre izreke, ali mu se srce nije otvorilo prema islamu!

Što se tiče onoga na koga se odnosi ovaj ajet, najpoznatiji je stav da je to bio jedan čovjek koji je živio davno, za vrijeme Israelićana. Tako misle Ibn-Mes'ud i još neki učenjaci iz prvih generacija. Moj je stav[336] da je to bio Bel'am ibn Ba'ura i da on vodi porijeklo od Luta ibn Harana ibn Azera. Ibn-Asakir kaže: "On je poznavao Allahovo najveće ime pa je poslije napustio svoju vjeru, a spominje se i u Kur'anu. Neki čak kažu i to da mu je bilo dato i poslanstvo, pa da ga je napustio. Međutim, te su riječi apsurdne."[337]

Muhammed ibn Ishak ibn Jesar navodi od Salima Ebu en-Nadra da je on kazivao: Kada je Musa, a.s., došao na prostore Ken'anaca u Šamu, Bel'amov narod dode Bel'amu i reče mu: "Onaj Musa ibn Imran došao je sa Israelićanima da nas pobije i istjera iz naše zemlje i da je da Israelićanima. Mi smo tvoj narod i sada nemamo boravišta, a tvoja dova se prima, pa otiđi i učini dovu Allahu protiv njih!" On im na to odgovori: "Teško vama! On je Allahov poslanik i uz njega su meleki i vjernici, pa kako ću činiti dovu protiv njih, pogotovu što ja znam od Allaha ono što znam?" Međutim, oni su bili uporni, sve dok ga nisu naveli na iskušenje kojem je on podlegao. Tako se on uputio prema brdu Husban, sa kojeg se vidio logor Israelićana. I, kada se popeo na to brdo i ugledao logor Musaa i Israelićana, počeo je učiti dovu protiv njih. Međutim, kada god bi htio činiti dovu da ih zadesi neko zlo, Allah bi dao da mu jezik izgovara riječi protiv svog naroda. Isto tako, kada god bi htio činiti dovu u korist svoga naroda, On bi dao da mu jezik govori u korist Israelićana. Tada mu njegov narod reče: "Jesi li svjestan, Bel'ame, šta radiš? Pa ti činiš dovu u njihovu korist, a na našu štetu!" On im odgovori: "Ali, ja tu ne mogu ništa!" Dakle, Allah ga je primorao da tako govori. Zatim je on rekao: "Sada sam izgubio i ovaj i onaj svijet i ostalo mi je još samo da upotrijebim varku i lukavštinu. Zato ću vam

---

[334] Moje tumačenje: Kako se oni ne bi pravdali da su njihovi preci činili širk i da oni nemaju ništa s tim, Allah Uzvišeni je od svih njih uzeo obećanje da će oni potvrđivati i svjedočiti da im je samo On Gospodar. Nakon toga, oni su odgovorni za bilo koje djelo koje je u suprotnosti sa tim obećanjem.

[335] Moje tumačenje: tj. kako bi oni odustali od širka i vratili se svome obećanju da će vjerovati samo u jednog Boga.

[336] Tj. stav Ibn-Kesira - Allah mu se smilovao!

[337] Da, to je apsurd, jer kako bi Allah dao takvom čovjeku poslanstvo, kada On unaprijed zna da će on to poslanstvo napustiti! Pogotovu kada imamo u vidu da je Allah rekao:
"A Allah najbolje zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje."(6:124)
Pored toga, On je - kao što stoji u hadisu koji navodi Muslim - pedeset hiljada godina prije stvaranja nebesa i Zemlje, znao sve što je bilo i što će se biti sve do Kijametskog dana!

predložiti slijedeću varku: Nagizdajte svoje žene i dajte im trgovačke robe, pa ih onda pošaljite u israelićanski logor da je prodaju. Ali, recite im da se bilo koja od njih poda - ukoliko je htjedne neki Israelićanin - jer ćete ih pobijediti ako samo jedan od njih učini blud." Oni tako i urade, pa njihove žene uđu u logor Israelićana. Jedna od tih Ken'anki naiđe pored jednog od israelićanskih velikana. Kada ju je ugledao, ona mu se dopadne, pa on ustane, uzme je za ruku i ode sa njom do Musaa, te mu kaže: "Ja mislim da ćeš ti reći da mi je ovo haram i da joj se ne približavam?" Musa mu odgovori: "Da, ona ti je haram." A on onda kaže Musau: "Tako mi Allaha, u ovome te neću poslušati!" Zatim je uvede u svoj šator i počne činiti blud sa njom. Tada Allah Uzvišeni pošalje kugu na Israelićane. U tom momentu Fenhas ibn Eleazar ibn Harun, koga je Musa odredio za glavnog među njima, bio je odsutan. Kada se on vratio, kuga je već harala među njima. Tada mu je rečeno šta se desilo, pa on uzme svoje koplje, koje je bilo sve od željeza, uđe u taj šator i zatekne ih kako čine blud. On ih oboje probode kopljem i izađe napolje, noseći ih na koplju i govoreći: "Allahu moj, ovako mi postupamo sa onim ko je Tebi neposlušan!" Zatim je kuge nestalo, a broj onih koji su od nje stradali već je bio sedamdeset hiljada. O tom Bel'amu ibn Ba'ura Allah je objavio :

*"**I kaži im vijest o onome kome smo dokaze Naše dali, ali koji se od njih udaljio...**"* pa sve do Njegovih riječi: *"**...da bi oni razmislili**"*.

Uzvišeni kaže:

*"**Njegov je slučaj kao slučaj psa: ako ga potjeraš, on isplažena jezika dahće, a ako ga se okaniš - on opet dahće**"*, tj. on je u svojoj zabludi i upornosti u njoj poput psa, jer pas uvijek dahće, bez obzira na to da li ga tjeraš ili ga uopće ne diraš. Tako Bel'amu nije koristilo ni ako se pozove u vjerovanje, ni ako se ne pozove. Dakle, njemu nije koristio ni jedan od ta dva slučaja: bilo da mu se upućuju savjeti i da se poziva u vjeru, bilo da se to uopće ne radi. Tako Uzvišeni kaže:

*"**...doista je svejedno, opominjao ih ti ili ih ne opominjao - oni neće vjerovati**". **(2:6)***

Zatim Uzvišeni kaže: *"**...zato kazuj događaje da bi oni**"*, tj. Israelićani i ostali narodi, *"**...razmislili**"*, tj. da bi oni razmislili o tome šta je uradio Bel'am i kako ga je Allah odveo u zabludu i udaljio od Svoje milosti. On je to uradio zato što je Bel'am Allahovu blagodat koju mu je On dao podučivši ga Svome najvećem imenu - kojim, kada se od Njega zatraži On dadne i kada se od Njega zamoli, On ispuni molbu - iskoristio u neposlušnosti prema svome Gospodaru. Štaviše, on je tim imenom činio dovu protiv robova Milostivog i vjernika, koji su u to vrijeme slijedili Njegovog roba i poslanika Musaa, a.s. Zato Uzvišeni kaže:

*"**...da bi oni razmislili**"*, tj. da bi kurejševićki mnogobošci, kojima je putem Kur'ana saopćen slučaj Bel'ama, pripazili i uzeli pouku iz onoga što se njemu desilo. Jer oni, tj. Arapi mnogobošci i njihovi savremenici jevreji dobro poznaju Muhammeda, s.a.v.s., kao što poznaju i svoju djecu. Zato su oni najpreči od svih ljudi da ga slijede, pomognu i podrže. A one od njih koji ne povjeruju u Poslanika, s.a.v.s., te sakriju i ne prihvate njegovu najavu u Tevratu, Allah će poniziti i na ovom svijetu i na ahiretu.

Zatim Uzvišeni kaže:

*"**Loš su primjer ljudi koji ne priznaju Naše dokaze**"*, tj. loš su primjer ljudi koji poriču Allahove dokaze. Oni se ovdje porede sa psima, kojima je jedina preokupacija jelo i strast. Dakle, onaj ko ne slijedi znanje i uputu a povodi se samo za svojom strašću i prohtjevima, postaje sličan običnom psu - a kako je to loš primjer! Zatim Uzvišeni kaže: *"**...oni zlo čine sami sebi**"*, tj. nije im Allah učinio zlo, nego su ga oni sami sebi učinili, time što nisu htjeli prihvatiti slijeđenje upute i što su se priklonili svijetu iskušenja, te slijede samo svoju strast.

مَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِى ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٧٨﴾

*"**Kome Allah ukaže na pravi put - bit će na pravom putu, a koga ostavi u zabludi - taj će izgubiljen biti.**" /178/*

Ovdje Uzvišeni kaže: Koga Allah uputi niko ga ne može u zabludu odvesti, a koga On odvede u zabludu, taj je sigurno propao, izgubljen i zalutao. Ono što Uzvišeni hoće - to i bude, a ono što On neće - to ne može ni biti. Zato se kaže u hadisu koji prenosi Ibn-Mes'ud: /338/ "Zahvala pripada samo Allahu. Njega hvalimo i od Njega pomoć, uputu i oprost tražimo. Allahu se utječemo od zla nas samih i od naših loših djela. Koga Allah uputi - niko ga u zabludu ne može odvesti, a koga On u zabludu odvede, niko ga ne može uputiti..." Ovaj hadis u cijelosti navode: Ahmed, autori Sunena /Ebu-Davud, Et-Tirmizi, En-Nesai, Ibn-Madže/ i drugi.

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ ۖ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ ءَاذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ كَٱلْأَنْعَٰمِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْغَٰفِلُونَ ﴿١٧٩﴾

*"**Mi smo za Džehennem mnoge džine i ljude stvorili; oni srca imaju - a njima ne shvataju, oni oči imaju - a njima ne vide, oni uši imaju - a njima ne čuju; oni su kao stoka, čak i gori - oni su zaista nemarni.**" /179/*

Uzvišeni kaže: *"**Mi smo za Džehennem mnoge džine i ljude stvorili**"*, tj. Mi smo ih pripremili za njega, pa oni rade ono što džehenemlije rade. Allah je Uzvišeni prije nego što su oni stvoreni znao šta će oni

raditi,[338] pa je to zapisao kod Sebe u Knjigu, pedeset hiljada godina prije nego što je stvorio nebesa i Zemlju. Tako se prenosi u hadisu koji navodi Muslim u svom Sahihu od Abdullaha ibn Amra: Allahov Poslanik s.a.v.s. rekao je: /339/ "Allah je odredio stvorenjima njihove sudbine pedeset hiljada godina prije nego što je stvorio nebesa i Zemlju, a Njegov je Arš tada bio na vodi." Inače, pitanje sudbine opširno je i ovdje nije mjesto da ga izlažemo. Zatim Uzvišeni kaže:

"...oni srca imaju, a njima ne shvaćaju, oni oči imaju, a njima ne vide, oni uši imaju, a njima ne čuju", tj. oni ne koriste kako treba te organe, koje je Allah dao da budu sredstvo upute. U tom smislu, Uzvišeni kaže: ***"Gluhi, nijemi i slijepi - oni ništa ne shvaćaju."(2:171)*** Ustvari, oni su bili gluhi, nijemi i slijepi samo za uputu - kao što kaže Uzvišeni: ***"ali, oči nisu slijepe, već srca u grudima". (22:46)*** Zatim On kaže: ***"oni su kao stoka"***, tj. oni koji ne čuju i ne shvaćaju istinu i koji ne vide uputu, oni su kao stoka koja luta i koja ta čula koristi samo za zadovoljenje dunjalučkih potreba. Ta stoka čuje glas pastira, ali ne razumije šta joj se govori. Zato On za njih kaže da su oni: ***"čak i gori"*** od životinja. Jer, životinje se nekada i odazovu svome pastiru, iako ne razumiju njegov govor. Tako one, bilo same od sebe bilo treniranjem, rade ono zbog čega su stvorene. Za razliku od njih, iako je stvoren da obožava Allaha i vjeruje da je samo On Bog, kafir ne vjeruje u Allaha i čini Mu širk. Zato je čovjek koji je pokoran Allahu bolji od meleka, a onaj ko Ga ne vjeruje gori od životinja. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"oni su kao stoka, čak i gori - oni su zaista nemarni."

وَلِلَّهِ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ فَٱدْعُوهُ بِهَا ۖ وَذَرُوا۟ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ أَسْمَٰٓئِهِۦ ۚ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾

"Allah ima najljepša imena i vi Ga zovite njima, a klonite se onih koji iskreću Njegova imena - kako budu radili, onako će biti kažnjeni!" /180/

Od Ebu-Hurejrea, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:/340/ "Allah ima devedeset devet imena; jedno manje od stotinu. Ko ih bude izgovarao (i radio po njima), ući će u Džennet. Allah je neparan i On voli nepar." Ovaj hadis Buharija i Muslim navode u svojim Sahihima, a Buharija ga navodi i u drugoj verziji. Tirmizi ga navodi od Šuajba sa sličnim senedom, s tim što nakon riječi: "i On voli nepar", dodaje: /341/ "Allah je Onaj osim Koga drugog boga nema, Blagi, Svemilosni, Vladar, Sveti, od mahana čisti, Koji potvrđuje obećanje i daje sigurnost, Koji sve pazi i prati, Snažni, Silni, Uzvišeni, Tvorac, Koji divno stvara, Koji likove daje, Koji mnogo prašta, Koji savladava, Koji mnogo poklanja, Koji obilno nafaku daje, Koji rješava i otvara, Koji zna, Koji steže i pruža, Koji spušta i diže, Koji uzdiže i ponižava, Koji čuje, Koji vidi, Sudac, Pravedni, Dobri, o svemu obaviješteni, Blagi, Veliki, Koji prašta, Koji je zahvalan, Visoki, Veliki, Koji čuva, Koji pazi i izdržava, Koji obračun vodi, Veličanstveni, Plemeniti, Koji pazi na svaku kretnju, Koji molbe prima, Koji milošću i znanjem sve obuhvata, Mudri, Koji voli, Slavljeni, Koji proživljuje, Koji je svemu svjedok, Vrhovna Istina, Koji se stara i brine, Jaki, Čvrsti, Zaštitnik, Hvaljeni, Koji i sitnice obuhvata i broj im zna, Koji iz početka stvara i poslije smrti u život vraća, Koji život i smrt daje, Živi, Koji sve izdržava, Imućni, Slavni, Jedan, Jedini, Kome se svako obraća, Moćni, Koji sve može, Koji unapređuje i zapostavlja, Prvi i Posljednji, Jasni i Skriveni, Koji upravlja, Preuzvišeni, Dobročinitelj, Koji pokajanje mnogo prima, Osvetnik, Koji prašta, Samilosni, Vlasnik svake vlasti i carstva, kome pripada veličanstvo i čast, Koji pravdu dijeli, Koji sakuplja, Bogati, Koji bogatstvo daje, Koji sprečava i otklanja, Koji stvara štetu i korist, Svjetlo, Koji upućuje na pravi put, Besprimjerni Tvorac iz ništa, Vječni, Nasljednik, Koji upućuje na potrebe i koristi, Strpljivi." Zatim Et-Tirmizi kaže: Ovo je garib-hadis, a putem nekoliko seneda prenosi se od Ebu-Hurejrea. Koliko mi znamo, samo se u ovoj verziji nabrajaju Allahova lijepa imena. Ibn-Hibban ga, također, navodi u svom Sahihu, preko Safvana.

Zatim, treba znati da Allahovih lijepih imena nije samo devedeset devet. Za to imamo dokaz u hadisu koji prenosi imam Ahmed od Abdullaha ibn Mes'uda, r.a.: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /342/ "Koga god zadesi kakva briga i žalost, pa kaže: Allahu moj, ja sam Tvoj rob, sin roba Tvoga i robinje Tvoje. Moj je život u Tvojoj ruci, Tvoj sud za mene važi i sprovodi se, Tvoja odredba za mene je pravedna, molim Te svakim Tvojim imenom kojim si Sebe nazvao, ili koje si u Svojoj Knjizi objavio, ili kojem si ikoga od Svojih stvorenja naučio, ili koje si u Svom tajnom znanju zadržao, da učiniš veličanstveni Kur'an proljećem srca moga i svjetlom grudi mojih, i da njime odstraniš žalost moju i odbiješ brige moje! - Allah će mu odstraniti žalost i brigu i dati mu izlaz iz te situacije." Na to neko reče: "Allahov Poslaniče, hoćemo li naučiti te riječi?" A on odgovori: "Svakako, ko god ih čuje treba ih naučiti."

Uzvišeni kaže: ***"a klonite se onih koji iskreću Njegova imena."*** Katade kaže: tj. koji Mu pripisuju svakakva imena. A riječ u svojoj osnovi u arapskom jeziku znači: skretanje od onog što se naumi i iskrivljavanje.

[338] Tj. Uzvišeni je unaprijed znao kakvaće djela oni odabrati, pa je to zapisao kod Sebe, u Knjigu koja se ne mijenja i ne prepravlja, tj. u Majku knjiga /Levhu-mahfuz/.

وَمِمَّنْ خَلَقْنَآ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟
بِـَٔايَـٰتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ وَأُمْلِى لَهُمْ ۚ إِنَّ كَيْدِى
مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا۟ ۚ مَا بِصَاحِبِهِم مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ
﴿١٨٤﴾ أَوَلَمْ يَنظُرُوا۟ فِى مَلَكُوتِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن
شَىْءٍ وَأَنْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَدِ ٱقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ ۖ فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ بَعْدَهُۥ
يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ مَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَلَا هَادِىَ لَهُۥ وَيَذَرُهُمْ فِى طُغْيَـٰنِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾

"A među onima koje stvaramo ima ljudi koji druge upućuju istini i koji prema njoj pravedno sude." /181/
"A one koji Naše riječi poriču Mi ćemo malo - pomalo, a da oni neće ni znati, u propast voditi." /182/
"I davat ću im vremena; obmana je Moja, doista žestoka." /183/
"Pa zašto oni ne razmisle da njima poslani poslanik nije lud; on samo otvoreno opominje." /184/
I zašto oni ne promisle o carstvu nebesa i Zemlje i o svemu onome što je On stvorio, i da im se, možda, kraj njihov primakao? Pa u koje će riječi, ako ne u Kur'an vjerovati?". /185/
"Koga Allah u zabludu stavi, niko ga ne može na pravi put uputiti! On će ih ostaviti da u nevjerstvu svojem lutaju." /186/

Uzvišeni kaže:

"A među onima koje stvaramo ima ljudi koji druge upućuju istini i koji prema njoj pravedno sude." Ima više hadisa koji ukazuju na to da se ovdje misli na sljedbenike Muhammeda, s.a.v.s.

"...i koji prema njoj pravedno sude", tj. pravedno rade i donose presude. U Sahihima Buharije i Muslima se navodi se od Muavije ibn Ebi-Sufjana, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:/343/ "Jedna grupa moga ummeta stalno će biti na istini - neće im naštetiti oni koji ih budu ometali i suprotstavljali im se - sve do Smaka svijeta", a u drugoj verziji stoji: "...sve dok ne dođe Allahova odredba oni će biti u tom stanju".

Zatim Uzvišeni kaže:

"A one koji Naše riječi poriču Mi ćemo malo - pomalo, a da oni neće ni znati, u propast voditi." To znači: On će njima otvoriti vrata nafake i dati udobnost u životu na dunjaluku, tako da će ih to zavesti, a mislit će da ispravno postupaju. U tom smislu Uzvišeni kaže:

"I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, Mi bismo im kapije svega otvorili; a kad bi se onome što im je dato obradovali, iznenada bismo ih kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili, i zameo bi se trag narodu koji je činio zlo, i neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova!"(6:44,45) Zato Uzvišeni kaže: ***"I davat ću im vremena"***, tj. dat ću da potraje stanje u kojem se nalaze, ***"obmana je Moja, doista žestoka."*** odnosno jaka i opasna.

Zatim Uzvišeni kaže: ***"Pa zašto oni ne razmisle"***, tj. oni koji Naše riječi poriču,

"da njima poslani poslanik", tj. Muhammed, s.a.v.s. ***"nije lud;"*** tj. nije on lud, nego je on istinski Allahov Poslanik i on poziva Istini.

"on samo otvoreno opominje", što je sasvim jasno svakom pametnom i razumnom čovjeku. Katade kaže: "Ibn-Deame ispričao nam je: "Kada je Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., na brdu Safa pozvao Kurejšije, počeo ih je pozivati po ograncima plemena: 'O sinovi toga i toga, o sinovi toga i toga.' Zatim ih je upozorio na Allahovu moć i kaznu, pa je jedan od njih rekao: 'Zaista vam je rodak lud! Mogao bi galamiti do zore!' To je bio povod da Allah Uzvišeni objavi ovaj ajet."

Zatim Uzvišeni kaže:

"I zašto oni ne promisle o carstvu nebesa i Zemlje i o svemu onome što je On stvorio", tj. zašto oni koji poriču Naše riječi ne pogledaju u Allahovo carstvo i u ono što je On stvorio, da bi razmislili i uzeli pouku iz toga, da bi shvatili da to pripada Onome Kome nema sličnog ni ravnog, pa da povjeruju u Njega kao jedinog Boga i prihvate i slijede Njegovog Poslanika, te da pripaze na približavanje smrtnog časa - kako ne bi propali kao nevjernici i dospjeli u bolnu Allahovu kaznu.

Zatim Uzvišeni kaže: ***"Pa u koje će riječi, ako ne u Kur'an vjerovati?"***, tj. nakon Poslanikovog, s.a.v.s., upozorenja i najave kazne koju im je objavio od Allaha Uzvišenog, kojem će upozorenju oni povjerovati, ako neće ovim riječima koje im Poslanik, s.a.v.s., objavljuje? Zatim Uzvišeni kaže:

"Koga Allah u zabludu stavi, niko ga ne može na pravi put uputiti! On će ih ostaviti da u nevjerstvu svojem lutaju." Tj. koga Allah Uzvišeni kazni za njegovo nevjerovanje tako što ga odvede u zabludu - nakon što mu se objavio i upozorio ga - njega neće moći uputiti niko, bez obzira na to ko je taj.

يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ
رَبِّى ۖ لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَآ إِلَّا هُوَ ۚ ثَقُلَتْ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَا تَأْتِيكُمْ
إِلَّا بَغْتَةً ۗ يَسْـَٔلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِىٌّ عَنْهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ وَلَـٰكِنَّ
أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾

Pitaju te o Smaku svijeta: kada će se zbiti. Reci: "To zna jedino Gospodar moj, On će ga u njegovo vrijeme otkriti, a težak će biti

nebeslma I Zemlji, sasvim neočekivano će vam doći." Pitaju te kao da tl o njemu nešto znaš. Reci: "To samo Allah zna, all većina ljudi ne zna." /187/

Uzvišeni kaže: "Pitaju te o Smaku svijeta." Ovaj je ajet objavljen zbog Kurejšija, koji su pitali kada će se desiti Smak svijeta, ne vjerujući da će se to ikada desiti i smatrajući to lažnim. U tom smislu Uzvišeni kaže:
A oni govore: "Kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?!" (67:25) Zatim Uzvišeni kaže: ***"kada će se zbiti"***, odnosno kada će se dogoditi.

Reci: "To zna jedino Gospodar moj, On će ga u njegovo vrijeme otkriti", tj. znanje o tome kod Allaha je i On zna kada će se Smak svijeta desiti. Mimo Njega to ne zna niko, pa čak ni Njemu bliski meleki ili odabrani poslanici. Zato Uzvišeni kaže:

"...a težak će biti nebeslma I Zemlji", odnosno, znanje o njemu je teško stanovnicima i nebesa i Zemlje. Ono je skriveno, pa niko od njih ne zna kada će se on desiti.

"sasvim neočekivano će vam doći". Tj. on će doći iznenada i zateći svakog u svom poslu, trgovini i tome slično. Muslim u svom Sahihu navodi od Ebu-Hurejrea: /344/ "Kada bude nastupao Smak svijeta, jedan čovjek će musti devu, pa neće uspjeti posudu sa mlijekom donijeti do svojih usta, a Smak svijeta će nastupiti. Zatim, dva će čovjeka biti zabavljena kupovinom, odnosno prodajom odjeće, pa to neće uspjeti obaviti, jer će Smak svijeta već nastupiti..."

Zatim Uzvišeni kaže: ***"Pitaju te kao da tl o njemu nešto znaš"***, tj. kao da znaš kada će se desiti, a Allah je znanje o tome sakrio od Svojih stvorenja. Zato On kaže:

Reci: "To samo Allah zna, all većina ljudi ne zna." Zbog toga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio Džibrilu, a.s., kada ga je on pitao o Smaku svijeta:/345/ "...Upitani o tome ne zna ništa više od onog ko pita...", tj.: Ja ništa više od tebe ne znam kada će se on desiti, niti iko zna više od nekog drugog o tome. Zatim je Poslanik, s.a.v.s., proučio ajet: ***"Samo Allah zna kad će Smak svijeta nastupiti..."(31:34)*** Dakle, ovaj Vjerovjesnik, koji nije znao čitati ni pisati, prvak i pečat svim poslanicima, Muhammed, s.a.v.s., poslanik milosti i tevbe, poslanik koji je navijestio strašne događaje pred Smak svijeta, posljednji u nizu među poslanicima, poslije kojeg će ljudi biti proživljeni – pored toga što je, kako je utvrđeno u Buharijnom Sahihu preko Enesa i Sehla ibn Sa'da, r.a., rekao: /346/ "Ja i Smak svijeta poslani smo kao ova dva prsta", pa je sastavio kažiprst i srednji prsti pored svega toga, Allah mu je naredio da kaže da samo Uzvišeni zna kada će se desiti Smak svijeta, kada ga neko o tome bude pitao. Tako Uzvišeni kaže:

Reci: "To samo Allah zna, all većina ljudi ne zna."

قُل لَّآ أَمۡلِكُ لِنَفۡسِي نَفۡعٗا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُۚ وَلَوۡ كُنتُ أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ لَٱسۡتَكۡثَرۡتُ مِنَ ٱلۡخَيۡرِ وَمَا مَسَّنِيَ ٱلسُّوٓءُۚ إِنۡ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٞ وَبَشِيرٞ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ١٨٨

Reci: "Ja ne mogu ni samom sebi neku korist pribaviti, ni od sebe kakvu štetu otkloniti; biva onako kako Allah hoće. A da poznajem gajb, stekao bih mnoga dobra, a zlo bi bilo daleko od mene; ja samo donosim opomene i radosne vijesti ljudima koji vjeruju." /188/

Ovdje Allah Uzvišeni naređuje Poslaniku da stvari prepusti Njemu, te da kaže da on ne zna šta će se desiti u budućnosti i da je o tome upoznat samo onoliko koliko ga je Allah upoznao. Tako Uzvišeni u drugom ajetu kaže: ***"On gajb poznaje I On gajb Svoj ne otkriva nikome." (72:26)*** Zatim Uzvišeni kaže Poslaniku da rekne:

"A da poznajem gajb, stekao bih mnoga dobra", tj. da poznajem gajb, prije nego što bih nešto prodao znao bih da li ću na tome zaraditi, pa bih prodavao samo ono na čemu bih imao dobru zaradu, i tako ne bih bio siromašan. Tako ove riječi tumači Ibn-Abbas, a Ibn-Džerir i još neki kažu da one znače: Da poznajem gajb, ja bih se u rodnim godinama pripremio za godine suše i ublažio bih skupoću. Zatim Uzvišeni kaže:
"a zlo bi bilo daleko od mene"; tj. ja bih izbjegao zlo prije nego što se i dogodi. Zatim Uzvišeni kaže Poslaniku da kaže da on samo donosi opomene i radosne vijesti, tj. opomene za kaznu nevjernicima, a radosne vijesti o Džennetu vjernicima. U tom smislu Uzvišeni također kaže:

"Mi smo Kur'an učinili lahkim, na tvome jeziku, da bi njime one koji se Allaha boje I grijeha klone obradovao, a lnadžije nepopustljive opomenuo."(19:97)

هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَجَعَلَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا لِيَسۡكُنَ إِلَيۡهَاۖ فَلَمَّا تَغَشَّىٰهَا حَمَلَتۡ حَمۡلًا خَفِيفٗا فَمَرَّتۡ بِهِۦۖ فَلَمَّآ أَثۡقَلَت دَّعَوَا ٱللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنۡ ءَاتَيۡتَنَا صَٰلِحٗا لَّنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ١٨٩ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُمَا صَٰلِحٗا جَعَلَا لَهُۥ شُرَكَآءَ فِيمَآ ءَاتَىٰهُمَاۚ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ١٩٠

"On je Taj Koji vas od jednog čovjeka stvara - a od njega je drugu njegovu stvorio da se uz nju smiri. I kada je on nju obljubio, ona je zanijela lahko breme I nosila ga; a kad joj je ono otežalo, njih dvoje su zamolili Allaha, Gospodara svoga: 'Ako nam daruješ zdrava potomka, bit ćemo, dolsta, zahvalni!'" /189/
"I kad im je On darovao zdrava potomka, njih dvoje su izjednačili druge s Njim u onome što

im On daje - a Allah je vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim!" /190/

Ovdje Uzvišeni govori da je on sav ljudski rod stvorio od Adema, a.s.; od njega je stvorio njegovu ženu Havu, pa su onda oni izrodili ljudski rod. U tom smislu Uzvišeni također kaže:

"O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji je kod Allaha onaj koji Ga se najviše boji."(49:13) Pored toga, On kaže:

"O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao."(4:1) Zatim, u ovom časnom ajetu Uzvišeni kaže:

"a od njega je drugu njegovu stvorio da se uz nju smiri", tj. da bude prisan sa njom i smiri se uz nju. Uzvišeni također kaže:

"I jedan je od dokaza Njegovih to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost..." (30:21) Ni između koga nema tolike prisnosti kao između supružnika. Zato Uzvišeni navodi da sihirbaz svojom spletkom možda i uspije rastaviti muža od žene. ***"I kada je on nju obljubio"***, tj. kada je imao odnos sa njom,

"ona je zanijela lahko breme". Ono je lahko u početku trudnoće, pa žena ne osjeća bol od njega. Ono je tada kap sjemena, pa ugrušak, pa gruda mesa.

Zatim Uzvišeni kaže: ***"I nosila ga"***; Mudžahid to tumači: i ustrajala u njegovom nošenju. ***"a kad joj je ono otežalo"***, tj. kada joj je postalo teško nositi ga,

"njih dvoje su zamolili Allaha, Gospodara svoga: 'Ako nam daruješ zdrava potomka'", odnosno lijepog sina. Oni su se pobojali da im se ne bi rodila životinja. A Hasan Basri to tumači: Ako nam daruješ sina,

"bit ćemo, doista, zahvalni!" "I kad im je On darovao zdrava potomka, njih dvoje su izjednačili druge s Njim u onome što im On daje - a Allah je vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim!" Tumačeći ovaj ajet, mufesiri navode neka predanja i hadise, koji su, ustvari, predanja kitabija, a Allah opet najbolje zna. Sva ona govore o tome da su Adem i Hava bili to dvoje koje su Allahu činili širk...!! Mi ćemo ovdje navesti samo jedno od tih predanja, onako kako ga navodi Ibn Ebi- Hatim od Ubejj ibn Ka'ba: "Kada je Hava zatrudnjela, šejtan joj je prišao i rekao: 'Budi meni pokorna, pa će ti dijete biti zdravo. Daj mu ime Abdul-Haris.' Ona to nije učinila. I kada je rodila, dijete joj je umrlo. Kada je ponovo zatrudnjela šejtan joj ponovi isto, ali to ona opet ne učini. I kada je treći put zatrudnjela, šejtan joj pride i kaže: 'Ako mi budeš pokorna, dijete će ti biti zdravo, a ako ne budeš - ono će se pretvoriti u životinju." Tako je on njih dvoje uplašio, pa su ga poslušali." Međutim, mi smatramo da se ovi ajeti ne odnose na Adema i Havu,[339] nego na mnogobošce među Ademovim potomcima. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"a Allah je vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim!"[340] To je stav Hasana Basrije, a i mi ga dijelimo. Zatim on kaže: "To što su Adem i Hava ovako spomenuti jeste prelaženje sa konkretnih osoba na ljudsku vrstu." Slično tome, Uzvišeni kaže:

"Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili i učinili da one pogađaju šejtane" (67:5) - a poznato je da sjajne zvijezde kojima je ukrašeno nebo nisu baš te kojima se šejtani gađaju. I ovdje se radi o prelaženju sa pojedinih stvari na njihovu vrstu, za što ima još primjera u Kur'anu - a Allah opet najbolje zna.

أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا
وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ
﴿١٩٢﴾ وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ لَا يَتَّبِعُوكُمْ ۖ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ
أَمْ أَنتُمْ صَٰمِتُونَ ﴿١٩٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ
فَٱدْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٩٤﴾ أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَآ
أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَآ أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَآ أَمْ لَهُمْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا
قُلِ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنظِرُونِ ﴿١٩٥﴾ إِنَّ وَلِيِّىَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى نَزَّلَ
ٱلْكِتَٰبَ ۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٩٦﴾ وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَطِيعُونَ
نَصْرَكُمْ وَلَآ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ لَا يَسْمَعُوا۟ ۖ
وَتَرَىٰهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾

"Zar da Njemu smatraju ravnim one koji ne mogu ništa stvoriti, i sami su stvoreni", /191/
"I koji im ne mogu pomoći niti mogu pomoći sebi?" /192/
"A ako ih zamolite da vas na pravi put upute, neće vam se odazvati; isto vam je pozivali ih ili šutjeli." /193/
"Oni kojima se vi, pored Allaha, klanjate, zaista su robovi, kao i vi. Pa, vi im se klanjajte, i neka vam se odazovu ako istinu govorite!" /194/
"Imaju li oni noge da na njima hodaju, ili ruke da njima hvataju, imaju li oči da njima gledaju, ili uši da njima čuju? Reci: Zovite

[339] Ja na to dodajem: "Mi potvrđujemo ovaj stav Ibn-Kesira, jer je Adem kao poslanik nepogrješiv, pa je nezamislivo da on učini širk Allahu."

[340] Arapski jezik pored glagolskih oblika jednine i množine, poznaje i dvojinu. Budući da se ovdje govori u množini o onima koji čine širk - ovi ajeti se ne mogu odnositi na Adema i Havu. Citirajući ovaj dio ajeta, Ibn-Kesir aludira na to. /prim. prev./

božanstva vaša, pa protiv mene kakvo hoćete lukavstvo smislite i ne odugovlačite", /195/
"moj je zaštitnik Allah, Koji Knjigu objavljuje i On se o dobrima brine." /196/
"A oni kojima se vi, pored Njega, klanjate, ne mogu ni vama, a ni sebi pomoći." /197/
"A kad ih zamolite da vas upute na pravi put, oni ne čuju; vidiš ih kao da te gledaju, ali oni ne vide." /198/

Ovdje Allah kori mnogobošce koji pored Njega obožavaju neka Njegova stvorenja, koja ništa ne mogu uraditi: naštetiti, koristiti, gledati, čuti, niti pomoći onima koji ih obožavaju. Ta su stvorenja obična materija, koja nema duše, niti se može kretati. Oni koji ih obožavaju bolje od njih čuju i vide i jači su od njih. Zato On kaže:
"Zar da Njemu smatraju ravnim one koji ne mogu ništa stvoriti, i sami su stvoreni", tj.: zar Mu smatrate ravnim ono što samo ne može ništa stvoriti, nego su čak i njega drugi napravili? U tom je smislu Ibrahim, a.s., rekao: ***"Kako se možete klanjati onima koje sami klešete?"(37:95)*** Zatim Uzvišeni kaže: ***"...i koji im ne mogu pomoći"***, tj. onima koji ih obožavaju, ***"..niti mogu pomoći sebi?"***, tj. niti same sebe mogu zaštititi od onih koji im hoće naštetiti? Tako je Ibrahim, a.s., porazbijao kipove svoga naroda, srozavši ih na taj način dokraja. O tome Uzvišeni kaže: ***"I krišom im priđe desnom rukom ih udarajući". (37:93)*** Tako su radili i Muaz ibn Amr ibn el-Džumuh i Muaz ibn Džebel, r.a., dvojica mladića koji su primili islam kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao u Medinu. Oni bi noću nasrtali na kipove mnogobožaca, razbijali ih, uništavali i davali ih udovicama kao drvo za ogrjev - da bi njihovi sunarodnici uzeli pouku iz toga. Muazov otac, Amr ibnul-Džumuh, imao je jednog kipa, kojem se klanjao i kojeg je uljepšavao mirisima. A njih dvojica bi došli navečer, pa ga izvrnuli naglavačke i uprljali ga izmetom. Zatim bi ga Amr oprao i namirisao, te ostavio kod njega mač i rekao mu: "Brani se!" Oni bi opet uradili isto što i prije, a i on bi ponovio svoj postupak. Tako su radili sve dok oni jednom nisu uz tog kipa svezali jednog mrtvog psa, pa ih oboje bacili u obližnji bunar. Kada je Amr ibn el - Džumuh došao i to ugledao, shvatio je da pogrešno vjeruje, pa je primio Islam. Bio je dobar musliman, a pao je kao šehid na Uhudu - neka je Allah zadovoljan sa njim a neka da da i on bude zadovoljan sa Allahom, i neka mu za prebivalište dodijeli najviše stepene Dženneta!

Zatim Uzvišeni kaže:
"A ako ih zamolite da vas na pravi put upute, neće vam se odazvati." Značenje ovih riječi slično je Ibrahimovim riječima koje je uputio svome ocu:
"zašto se klanjaš onome koji niti čuje niti vidi, niti ti može od ikakve koristi biti?" (19:42) Zatim On kaže da su oni kojima se oni klanjaju robovi, odnosno stvorenja, kao i oni. Zatim Uzvišeni kaže:

Reci: "Zovite božanstva vaša...", odnosno, pozovite ih u pomoć protiv mene i sve svoje napore uložite, ne odugovlačeći sa mnom ni jednog trenutka, ***"moj je zaštitnik Allah, Koji Knjigu objavljuje i On se o dobrima brine"***. Tj. Allah je meni dovoljan i dostatan, na Njega se oslanjam, On je moj pomagač, Njemu se priklanjam, On je zaštitnik i moj i svakog dobrog vjernika, i na dunjaluku i na ahiretu. Zatim Uzvišeni kaže: ***"A oni kojima se vi, pored Njega, klanjate"***, tj. oni koje vi pored Allaha obožavate,
"ne mogu ni vama, a ni sebi pomoći." Zatim Uzvišeni kaže:
"A kad ih zamolite da vas upute na pravi put, oni ne čuju; vidiš ih kao da te gledaju, ali oni ne vide." Ove su riječi slične Njegovim riječima:
"Ako im se molite, ne čuju vašu molbu."(35:14) U riječima Uzvišenog: ***"vidiš ih kao da te gledaju, ali oni ne vide."*** On kaže:
"kao da te gledaju", to znači: oni te dočekaju vještačkim očima: izgleda kao da te vide, a to je ustvari obična materija. Oni ne vide, jer su to samo kipovi, napravljeni od kamena, drveta ili nečeg drugog. Za razliku od toga, Es-Suddi smatra da se ove riječi odnose na mnogobošce. Međutim, prvi stav je ispravniji. (A ja, Nesib, kažem: Kada se govori o nakani Allaha Uzvišenog, možda je ipak najispravnije to da On o kipovima govori kao o razumnim bićima: ***"vidiš ih kao da te gledaju"***, aludirajući na osobe koje mnogobošcima ti kipovi predstvaljaju. To su, ustvari, bili dobri i pobožni ljudi, pa su mnogobošci te kipove napravili prema njihovom izgledu i nazvali ih njihovim imenima. I kada se oni obraćaju tim kipovima, oni se ustvari obraćaju tim dobrim ljudima, koje su uzeli za posrednike između njih i Allaha Uzvišenog. Oni se nikada nisu obraćali baš tom kamenu i drvetu, jer su bili svjesni da su ih oni svojim rukama napravili i da oni ne čuju i ne vide. Oni su se tim kipovima obraćali kao da su to, ustvari, oni dobri ljudi, misleći da će ih oni približiti Allahu. Zato Uzvišeni o njima govori kao da su to razumna bića, od početka ajeta: ***"A oni kojima se vi, pored Njega, klanjate"***, pa sve do Njegovih riječi: ***"ali oni ne vide"***, itd.) A Allah Uzvišeni najbolje zna.

خُذِ ٱلْعَفْوَ وَأْمُرْ بِٱلْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾

"Ti sa svakim - lijepo! i traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni!" /199/
"A ako te šejtan pokuša na zlo navesti, ti potraži utočište u Allaha, On uistinu sve čuje i zna." /200/

Ibn-Džerir i Ibn Ebi-Hatim navode: Junus nam je pričao: Sufjan - tj. ibn Ujejne - pričao nam je od

Ubejja, da je on rekao:/347/ Kada je Allah Uzvišeni objavio Svome Poslaniku, s.a.v.s.:
"Ti sa svakim - lijepo! I traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni!", Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitao je: "Šta je ovo, Džibrile?" A on mu je odgovorio: "Allah ti naređuje da oprostiš onom ko ti nepravdu nanese, da daš onom ko tebi ne da i da odeš onom ko tebi ne dolazi." Ovaj hadis prenosi i Ibn-Merdevejh preko Džabira i Kajsa ibn Sa'da ibn Ubade od Poslanika, s.a.v.s. A El-Buhari kaže: Uzvišeni kaže: ***"Ti sa svakim - lijepo!..."*** Riječ znači: **dobro i lijepo.** Zatim on navodi predanje od Ibn-Abbasa, r.a., u kojem se kaže da je jedan čovjek naljutio Omera kad je ušao kod njega, pa mu je el-Hurr ibn Kajs rekao: "O vladaru pravovjernih, Allah je Uzvišeni rekao Svome Vjerovjesniku, s.a.v.s.:
'Ti sa svakim - lijepo! I traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni!', a ovaj čovjek je zaista ne-znalica! I tako mi Allaha, Omer nije prešao preko tog ajeta kada mu ga je on citirao! On se uvijek obuzdavao kada bi mu bila citirana Knjiga Allaha Uzvišenog i Veličanstvenog." Ovo predanje navodi samo El-Buhari. A Buharijine riječi: "Riječ znači: **dobro i lijepo**", potvrđuju i Urve ibn-Zubejr, Es-Suddi, Katade, Ibn-Džerir i još neki. Ibn-Džerir kaže: "Allah je naredio Svome Vjerovjesniku, s.a.v.s., da naređuje ljudima dobro - podrazumijevajući tu sva dobra djela - i da se kloni neznalica." Iako je to izrečeno u formi naredbe Poslaniku, s.a.v.s., time se ustvari odgajaju vjernici da otrpe kada neko nanese nepravdu i uvredu lično njima, a ne da puste na miru one koji zapostavljaju svoje obaveze prema Allahu, niti da opraštaju onima koji ne vjeruju u Allaha i neće da spoznaju da je On Bog - jer su takvi muslimanima neprijatelji.

U vezi sa riječima Uzvišenog: ***"Ti sa svakim - lijepo!..."*** Se'id ibn Ebi-Arube navodi od Katade: "Ovo su pravila ponašanja koja je Allah preporučio i naredio Svome Poslaniku, s.a.v.s.," a jedan mudrac je taj smisao pretočio u stihove sa asonancom:

Praštaj i naređuj dobro - kao što ti je
naređeno, i kloni se neznalica!
Svakom se sa blagošću obraćaj - divna li je
blagost od moćnika!

Zatim Uzvišeni upućuje na traženje zaštite kod Njega od šejtana - džina, jer ga lijepim postupkom nećeš od sebe otjerati. On te želi potpuno uništiti i upropastiti, jer ti je on otvoreni neprijatelj, kao što je i prije bio tvome pretku Ademu, a.s.

Tumačeći riječi Uzvišenog:
"A ako te šejtan pokuša na zlo navesti", Ibn-Džerir kaže: "Ako te šejtan naljuti da bi te nagovorio da se ne kloniš neznalice i da mu oprostiš", ***"ti potraži utočište u Allaha"***, tj. kod Allaha zatraži zaštitu od njegovog podsticanja na zlo. A podsticanje na zlo vodi smutnji, bilo preko srdžbe, bilo preko nečeg drugog. ***"On, uistinu, sve čuje i zna."*** On čuje i kada te neznalica napadne i kada od šejtanskog nagovora na zlo tražiš utočište kod Allaha, kao i sav ostali govor Njegovih stvorenja - ništa mu se od toga ne može sakriti. On zna čime će te zaštititi od šejtanskog nagovaranja na zlo, a zna i sve ostalo o svemu što je stvorio. Riječ znači: **traženje utočišta, oslonca i zaštite od zla**, a riječ znači: **traženje utočišta i oslonca u traženju dobra**. U tom smislu, El-Hasan ibn Hani' pjeva:

O Ti, od Kojeg tražim pomoć
za ono što želim - i od Kojeg tražim
zaštitu od onog što ne želim.
Ljudi ne mogu namjestiti kost
koju Ti slomiš - niti ponovo slomiti onu
koju Ti namjestiš.

Na početku ovog tefsira naveli smo hadise o traženju zaštite od Allaha, pa nema potrebe da ih ovdje ponovo iznosimo.[341]

إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ إِذَا مَسَّهُمْ طَٰٓئِفٌ
مِّنَ ٱلشَّيْطَٰنِ تَذَكَّرُوا۟ فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾ وَإِخْوَٰنُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ
فِى ٱلْغَىِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾

"Oni koji se Allaha boje, čim ih dodirne sablazan šejtanska, sjete se, i odjednom dođu sebi",/201/
"dok prijatelje šejtanove šejtani podržavaju u zabludi i nikako ne prestaju." /202/

Ovdje Uzvišeni govori o Svojim bogobojaznim robovima, koji izvršavaju ono što je On naredio i klone se onog što je On zabranio: ***"čim ih dodirne"***, tj. čim ih zadesi, a neki ovo čitaju: "sablazan". Oba su ova kiraeta poznata, s tim što neki kažu da imaju isto značenje, a drugi da ima razlike u njihovom značenju. Tu riječ tumače na različite načine: kao srdžba, kao napad, kao nagovor na zlo i kao bolest.[342] Zatim Uzvišeni kaže: ***"sjete se"***, tj. sjete se Allahove kazne i Njegove obilne nagrade, i Njegovog obećanja dobrima i prijetnje lošima, pa se odmah pokaju, vrate i obrate Allahu, te kod Njega zatraže zaštitu, ***"i odjednom dođu sebi"***, tj. shvate i poprave se. Zatim Uzvišeni kaže: ***"dok prijatelje šejtanove šejtani podržavaju"***, tj. šejtanske prijatelje među ljudima, kao što Uzvišeni kaže: ***"jer su rasipnici braća šejtanova" (17:27)***, a to su oni koji slijede šejtane i slušaju ih, ***"šejtani podržavaju u zabludi"***, tj. uljepšavaju im grijehe i potiču ih na njih, pomažući ih tako u neznanju i gluposti, ***"i nikako ne prestaju"***. Tj. šejtani podstiču svoje prijatelje među ljudima na zlo i to im ne dosadi, jer im je takva priroda i narav.

---

[341] Pogledaj tumačenje EUZE na početku ovog tefsira.

[342] Ja dajem prednost mišljenju da ta riječ znači: nagovor na zlo.

"...nikako ne prestaju", tj. ne malaksavaju i ne odustaju od toga.

وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِـَٔايَةٍ قَالُوا۟ لَوْلَا ٱجْتَبَيْتَهَا ۚ قُلْ
إِنَّمَآ أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ مِن رَّبِّى ۚ هَٰذَا بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ
لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾

Kad im nijedan znak ne doneseš, oni govore: "Zašto ga sam ne izmisliš!" - Reci: "Ja slijedim samo ono što mi Gospodar moj objavljuje." Ovo su jasni dokazi od Gospodara vašeg i uputstvo i milost za ljude koji vjeruju. /203/

O riječima Uzvišenog:***...oni govore: "Zašto ga sam ne izmisliš!"*** Ibn-Abbas kaže: tj. zašto ga ne primiš od Allaha! Drugi put, on je rekao da to znači: "Zašto ga sam ne izmisliš i doneseš!" A riječima Uzvišenog: ***"Kad im nijedan znak ne doneseš"***, misli se na mu'džizu. Tj. oni su govorili Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.: "Zašto se ne potrudiš da nam doneseš mu'džize od Allaha, pa da ih i mi vidimo i povjerujemo u njih?" A Allah Uzvišeni mu kaže:

Reci: "Ja slijedim samo ono što mi Gospodar moj objavljuje", tj. ja od Uzvišenog ništa prvi ne tražim, nego izvršavam ono što mi On naredi i slijedim ono što mi On objavi. Ako mi On pošalje neku mu'džizu prihvatim je, a ako je ne pošalje - ne tražim je prvi - osim ako mi to On dozvoli, a On je mudar i sve zna. Zatim ih On upućuje na to da je ovaj Kur'an najveća mu'džiza, najjasniji argument i najbolji dokaz:

"Ovo su jasni dokazi od Gospodara vašeg i uputstvo i milost za ljude koji vjeruju."

وَإِذَا قُرِئَ ٱلْقُرْءَانُ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥ وَأَنصِتُوا۟ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾

"A kad se uči Kur'an, vi ga slušajte i šutite - da biste bili pomilovani." /204/

Nakon što je Uzvišeni rekao da je Kur'an uputstvo, milost i jasni dokaz za ljude, On naređuje da se, iz poštivanja i veličanja Kur'ana, šuti dok se on uči, a ne da se radi ono na što nevjernici iz plemena Kurejš nagovaraju: ***"Ne slušajte ovaj Kur'an, nego pravite buku." (41:26)*** To je posebno potrebno kada imam na farzovima uči Kur'an naglas. U tom smislu Muslim u svom Sahihu navodi od Ebu-Musa el-Eš'arije, r.a.: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /348/ "Imam je postavljen da bi bio slijeđen; pa kada on donese tekbir, i vi donesite tekbir, a kada on uči Kur'an - vi šutite..." Ovaj hadis ovako navode i autori Sunena, također od Ebu-Hurejrea.

Ibn-Džerir prenosi od Bešira ibn Džabira: "Dok je Ibn-Mes'ud jednom klanjao, čuo je da neki ljudi uče naglas sa imamom. Pa kada je imam završio, on reče: 'Zar ne možete shvatiti, zar ne možete razumjeti'":

"A kad se uči Kur'an, vi ga slušajte i šutite", kao što vam je Allah naredio!

Imam Ahmed i autori Sunena navode od Ez-Zuhrija, on od Ebu- Ekseme el-Lejsija, a on od Ebu-Hurejrea: /349/ Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednom je, završivši namaz u kojem je učio naglas, upitao: "Je li iko od vas maloprije zajedno sa mnom učio?" "Da, Allahov Poslaniče" - odgovori jedan čovjek, a on reče: "Upitao sam se: Zašto mi neko ometa učenje Kur'ana?" Kada su to ljudi čuli od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prestali su učiti Kur'an sa njim u namazima u kojima je on učio naglas. Et-Tirmizi kaže da je ovaj hadis hasen /dobar/, a Ebu-Hatim er-Razi proglašava ga sahihom /vjerodostojan/.

O pitanju učenja Kur'ana u namazu ima više mišljenja. Jedno je da se Kur'an ne uči za imamom ni u namazima u kojima se uči naglas, ni u onim u kojima se uči u sebi. Prema drugom mišljenju, samo se Fatiha uči, i to u stankama imama. To je stav jednog broja ashaba, tabiina i još nekih nakon njih. Zatim, od Ibn-Abbasa prenosi se da treba šutjeti u farz-namazima. A od Mudžahida se prenosi da treba šutjeti samo u toku džumanskih farza i hutbe. Ibn-Džerir zastupa stav da treba šutjeti na bajramima, na džumi i u namazima u kojima imam uči naglas. Time se misli na šutnju u toku farz-namaza i hutbe - sukladno hadisima u kojima se naređuje šutnja za imamom i u toku hutbe. A El-Hasan kaže: "Kada budeš počašćen druženjem sa Kur'anom, onda ga slušaj!"

Imam Ahmed navodi od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /350/ "Ko posluša jedan ajet iz Allahove Knjige, dobro djelo će mu biti mnogostruko upisano, a ko ga prouči, on će mu biti svjetlo na Kijametskom danu." Ovaj hadis bilježi samo Ahmed - Allah mu se smilovao.

وَٱذْكُر رَّبَّكَ فِى نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ ٱلْجَهْرِ
مِنَ ٱلْقَوْلِ بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْـَٔاصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْغَٰفِلِينَ ﴿٢٠٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ عِندَ
رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَيُسَبِّحُونَهُۥ وَلَهُۥ يَسْجُدُونَ ﴿٢٠٦﴾ ۩

"I spominji Gospodara svoga u sebi, ponizno i sa strahopoštovanjem i ne podižući jako glas - ujutro i navečer, i ne budi nemaran", /205/
"oni koji su bliski Gospodaru tvome dolsta ne zaziru da Mu ibadet čine; samo Njega hvale i samo pred Njim licem na tlo padaju." /206/

Uzvišeni naređuje da Ga na početku i na kraju dana puno spominjemo. On kaže:

"...ponizno i sa strahopoštovanjem", tj. Spominji svoga Gospodara u sebi, a ne naglas, i sa strahom i nadom.

Zato Uzvišeni kaže:

"...i ne podižući jako glas". Dakle, lijepo je da to bude tihi izgovor, a ne dozivanje i podizanje glasa. Zato, kada su neki upitali Allahovog Poslanika, s.a.v.s.:

/351/ "Da li je naš Gospodar blizu pa da Mu se obraćamo šapatom, ili je on daleko pa da ga glasno dozivamo?" - Allah Uzvišeni je objavio:
"A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kada Me zamoli." (2:186) A u Sahihima Buharije i Muslima navodi se od Ebu-Musa el-Eš'arije, r.a.: /352/ U jednom pohodu ljudi su podigli svoje glasove čineći dovu, pa im je Poslanik, s.a.v.s. rekao: "O ljudi, obuzdajte se, jer vi ne molite nekog ko je gluh niti daleko! Onaj Koga molite blizu je i On sve čuje. On je svakom od vas bliži od vrata njegove jahalice."

Allah Uzvišeni naredio je Svome Poslaniku, s.a.v.s., da ne uči Kur'an glasno kako ga mnogobošci ne bi čuli, a također da ga ne uči ni potpuno u sebi, kako bi ga čuli ashabi, te da nađe srednje rješenje - učeći ga između toga dvoga. Tako mu On, u ovom časnom ajetu, kaže:
"...i ne podižući jako glas - ujutro i navečer, i ne budi nemaran". Ovim se želi podstaći to da se Uzvišeni puno spominje ujutro i navečer, kako se ne bi bilo nemarno. Zato On ovdje hvali meleke, koji Ga se sjećaju neprestano, i danju i noću:
"...oni koji su bliski Gospodaru tvome doista ne haju da Mu ibadet čine..." On ih je ovako spomenuo da bismo se mi poveli za njima i kao i oni mnogo činili dobra djela i ibadete. Zato nam je ovdje propisana sedžda - jer se ovdje govori o njihovoj sedždi Allahu Uzvišenom: ***"...i samo pred Njim licem na tlo padaju"***. Svi se slažu da je ovo prva sedžda u Kur'anu, koja je propisana i onom ko je prouči i onom ko je čuje. A u hadisu koji Ibn-Madže prenosi od Ebu-Derdaa, a on od Poslanika, s.a.v.s., stoji /353/ da je on ovu sedždu ubrajao među kur'anske sedžde.

Kraj sažetka tefsira sure El-A'raf, hvala Allahu.

8
EL - ENFAL /PLIJEN
OBJAVLJENA U MEDINI , IMA 75 AJETA**

U Ime Allaha,Svemilosnog, Milostivog!
"Pitaju te o pljenu. Recl: 'Pljen pripada Allahu i Poslaniku.' Zato se bojte Allaha i izgladite međusobne razmirice, i pokoravajte se Allahu i Njegovu Poslaniku, ako ste pravi vjernici."/1/

El-Buhari prenosi od Ibn-Abbasa: Riječ "el-enfal" znači: plijen. A od Se'ida ibn Džubejra prenosi se: Upitao sam Ibn-Abbasa, r.a., povodom čega je objavljena sura El-Enfal, pa mi je on odgovorio: "Ona je objavljena povodom Bitke na Bedru." Što se tiče ovog predanja od Ibn-Abbasa, njeg prenosi i Alijj ibn Ebi-Talha, također i Ibn-Abbasa: Riječ znači: plijen koji je pripadao samo Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i nikome više. Pored toga, vjerodostojnim senedom prenosi se od Ibn-Abbasa da je on riječ protumačio kao dio ratnog plijena koji vladar muslimana da nekim osobama, nakon podjele glavnine plijena. Tu su riječ mnogi islamski pravnici odmah tako razumjeli. A Allah opet najbolje zna.

Ibn-Mes'ud i Mesruk kažu: "Plijen koji se dobije borbom nije 'nefl' jednina od riječi, nego je 'nefl' ono što se dobije bez borbe." Abdullah ibn el-Mubarek i još neki navode da je Ata' ibn Ebi-Rebbah ajet: ***"Pitaju te o pljenu"***, protumačio: Pitaju te o onome što je muslimanima pripalo od mnogobožaca bez borbe, kao što je životinja, rob, ropkinja ili neka roba. To je plijen koji pripada Vjerovjesniku, s.a.v.s., i kojim on raspolaže kako god on hoće. Prema ovome, on je riječ protumačio kao "fej", tj. plijen koji se od neprijatelja uzme bez borbe. Ibn-Džerir kaže: "A drugi kažu da je to plijen koji vladar vjernika posebno dodijeli nekim grupama, povrh onoga što dobiju kao i ostala vojska." Ibn-Džerir izabire ovaj stav, a tome u prilog ide hadis koji govori o povodu objave ovog ajeta. Naime, imam Ahmed navodi od Sa'da ibn Malika: /354/ "Ja sam rekao: 'Allahov Poslaniče, Allah me je danas spasio od mušrika, pa mi pokloni ovu sablju!' On mi je odgovorio: 'Ta sablja nije ni tvoja ni moja, ostavi je!' Ja sam je ostavio i vratio se, govoreći sam sebi: 'Možda će on onu sablju dati nekome kome ona ne znači toliko koliko meni!' Kad, začuh čovjeka iza sebe kako me doziva, pa upitah: 'Je li to Allah nešto radi mene objavio?' A on mi reče: 'Tražio si od mene sablju koja nije bila moja. Sada mi je poklonjena, pa evo ti je!'" Tada je Allah objavio ovaj ajet:

"Pitaju te o pljenu. Recl: 'Pljen pripada Allahu i Poslaniku.'" Ovaj hadis prenose i Ebu-Davud, Et-Tirmizi i En-Nesai sa više seneda od Ebu-Bekra ibn Ajjaša, a zatim istim ovim senedom. Et-Tirmizi ga ocjenjuje kao hasen sahih hadis.

DRUGI POVOD OBJAVI OVOG AJETA

Ahmed navodi od Ebu-Umame: /355/ Upitao sam Ubadu ibn Es-Samita o ratnom plijenu, pa mi je rekao: "Ajet o tome objavljen je zbog nas koji smo učestvovali u Bici na Bedru. Mi smo se razišli o pitanju ratnog plijena i loše smo se ponijeli, pa ga je Allah uzeo iz naših ruku i dao ga Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Zatim ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., podijelio muslimanima."

Ebu-Davud, Nesai, Ibn-Džerir, Ibn-Mirdevejh - čiji je ovo citat - Ibn-Hibban i El-Hakim putem nekoliko seneda prenose od Davuda ibn Ebi- Hinda, a on od Ikrime, da je Ibn-Abbas rekao:/356/ "Onoga dana u kojem se desila Bitka na Bedru, Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Ko uradi to i to, dobit će to i to!' Mladi su se ljudi utrkivali zbog toga, a stariji su ostali uz bajrake. Pa kada je ostvaren ratni plijen, oni mlađi su došli tražiti ono što im pripada, a stariji im rekoše: 'Nemojte uzeti naš dio, jer i mi smo vama pomagali! Da ste bili osujećeni i poraženi, vi biste se nama vratili!' Tako su se oni posvađali, pa je Allah Uzvišeni objavio: ***'Pitaju te o pljenu'*** - pa sve do Njegovih riječi:

'I pokoravajte se Allahu i Njegovu Poslaniku, ako ste pravi vjernici.'"

Ebu-Ubejdullah el-Kasim ibn Selam u svom djelu "Kitabul-emvališ-šer'ijjeti" kaže: "...A što se tiče izraza on označava ratni plijen, odnosno sve što muslimani zarobe od svojih neprijatelja." Prvi ratni plijen pripao je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., sukladno riječima Allaha Uzvišenog:

"Pitaju te o pljenu. Recl: 'Pljen pripada Allahu i Posla-niku.'" Tako je Poslanik, s.a.v.s., taj plijen podijelio na dan Bitke na Bedru onako kako mu je Allah preporučio, bez izdvajanja petine - prema hadisu koji smo već naveli, a prenosi ga Sa'd. Nakon toga je objavljen ajet o izdvajanju petine iz ratnog plijena, čime je derogiran propis prethodnog ajeta.

---

* Objavljena nakon sure El-Bekare.

** Osim 30 - 36. ajeta, koji su objavljeni u Meki.

Riječ u osnovi znači sav ratni plijen, s tim što se iz njega izdvaja petina, koja pripada Poslanikovoj, s.a.v.s., rodbini - shodno kur'anskoj objavi i poslaničkoj praksi. Ratni je plijen ono što je Allah dozvolio muslimanima da uzmu od neprijatelja. To je stvar koju im je Allah iz Svoje dobrote dodijelio. Ratni je plijen bio zabranjen prijašnjim narodima, pa ga je Allah Uzvišeni dozvolio ovom ummetu. To je osnovno značenje riječi "nefl", a za to imamo potvrdu u hadisu koji i El-Buhari i Muslim u svojim Sahihima navode od Džabira, r.a., u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /357/ "Dato mi je pet stvari koje nisu date nikom prije mene", zatim se dalje navodi hadis, a u njemu izmedu ostalog stoji: "i dozvoljen mi je ratni plijen, a prije mene nije nikom bio dozvoljen" - a zatim se hadis citira do kraja.

Postoje četiri pravila u vezi sa ratnim plijenom /nefl/ koji vladar muslimana dijeli. Svako od tih pravila predvideno je za određene slučajeve:

1. Ratni plijen iz kojeg se ne izdvaja petina, a zove se "selb".

2. Podjela iz ratnog plijena nakon što se iz njega izdvoji petina. Ovo se dešava kada vladar pošalje neke jedinice u ratnu zonu, pa se one vrate sa ratnim plijenom. U toj situaciji jedinici koja ga je donijela pripada trećina ili četvrtina ratnog plijena, nakon što se izdvoji petina.

3. Podjela iz same petine. To se dešava kada se sav plijen sakupi na jedno mjesto, pa se iz njega izdvoji petina. Kada zatim ta petina dođe u ruke vladara, on može od nje podijeliti onoliko koliko on smatra da je potrebno.

4. Podjela iz sveukupnog ratnog plijena, prije nego što se iz njega izdvoji petina. To je slučaj kada se da nešto onima koji dotjeraju i čuvaju stoku koja je ratni plijen.

Što se tiče njegovih riječi - tj. riječi Ebu-Ubejda - da iz ratnog plijena sa Bedra nije izdvojena petina, koje smo već naveli, one su diskutabilne. Njih opovrgava predanje od Alije ibn Ebi-Taliba, u kojem se govori da je on dobio dvije stare deve iz petine ratnog plijena sa Bedra. A ja sam to, hvala Allahu, opširno objasnio u djelu Kitabus-sireti.

Uzvišeni kaže: ***"Zato se bojte Allaha i izgladite međusobne razmirice"***, tj. bojte se Allaha u svim vašim stvarima i izgladite međusobne sporove. Nemojte jedni drugima činiti nepravdu i nemojte se svadati i prepirati, jer je uputa i znanje koje vam je Allah dao bolje od onoga zbog čega se svadate,

"I pokoravajte se Allahu i Njegovu Poslaniku", tj. u pogledu onoga kako vam je on podijelio prema Allahovoj volji, jer to on dijeli ispravno i pravedno, onako kako mu je naredio Allah Uzvišeni, ***"ako ste pravi vjernici"***.

إِنَّمَا
ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ
ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۝٢ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ
وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ۝٣ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُمْ دَرَجَٰتٌ
عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ۝٤

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene, a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im povećaju i samo se na Gospodara svoga oslanjaju", /2/ "...oni koji namaz obavljaju i dio od onoga što im Mi dajemo udjeljuju."/3/ "Oni su, zbilja, pravi vjernici - njih kod Gospodara njihova čekaju počasti, i oprost, i obilje plemenito."/4/

Alij ibn Ebi-Talha kaže da je Ibn-Abbas o riječima Uzvišenog:

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene", rekao: "Kada munafici obavljaju Allahove farzove, spominjanje Allaha ni najmanje ne utiče na njihova srca. Oni ne vjeruju ni u jedan Allahov ajet, ne oslanjaju se na Njega, ne klanjaju kada ih drugi ne vide i ne daju zekat iz svojih imetaka."

"Pravi su vjernici samo oni čija se srca strahom ispune kad se Allah spomene", tj. njihova se srca prestraše i uplaše, pa oni obavljaju Njegove farzove i izvršavaju ono što je On naredio, a klone se onoga što je On zabranio. To je osobina pravih vjernika. Zatim Uzvišeni kaže:

"...a kad im se riječi Njegove kazuju, vjerovanje im poveća-vaju", odnosno uvjerenje. El-Buhari i još neki islamski učenjaci ovaj i slične ajete uzeli su za dokaz da se iman može povećavati i da je on različitih nivoa u ljudskim srcima. Tako npr. Uzvišeni kaže:

"...Što se tiče vjernika, njima je povećala vjerovanje, i oni se raduju."(9:124) Taj stav zastupa većina ummeta, a kaže se i da ga svi zastupaju. Zatim Uzvišeni kaže: ***"...i samo se na Gospodara svoga oslanjaju"***, tj. oni žele samo Njega, streme samo Njemu, traže utočište samo kod Njega, svoje potrebe izlažu samo Njemu, znaju da ono što On hoće biva, a što On neće ne biva, znaju da samo On ima vlast, bez suparnika i saučesnika u njoj, i znaju da On brzo svida račune. Zato je Se'id ibn Džubejr rekao: "Oslanjanje na Allaha je potpuni iman."

Zatim Uzvišeni kaže:

"...oni koji namaz obavljaju i dio od onoga što im Mi dajemo udjeljuju". Obavljanje namaza podra-zumijeva stalnu pažnju na namaska vremena, na abdest, na upotpunjavanje njegovih sastavnih

dijelova /ruknova/: rukua, sedžde, učenja Kur'ana, sjedenja u namazu itd., te na smirenost u toku svih njih i na donošenje salavata na Vjerovjesnika, s.a.v.s. A udjeljivanje iz onoga što Allah daje podrazumijeva davanje zekata i ostalih materijalnih dužnosti, bilo da su one obavezne ili na dobrovoljnoj osnovi. Trebaš znati, čovječe, da ti je sav imetak koji imaš samo dat na zajam i čuvanje i da ćeš se ubrzo od njega rastati. Zatim Uzvišeni kaže:

"Oni su, zbilja, pravi vjer-nici." Amr ibn Murre kaže: "Kur'an je objavljen na arapskom jeziku. Zato se u ovom ajetu ovako kaže - kao kada mi kažemo: 'Taj i taj je zaista pravi gospodin' iako među svijetom ima još gospode, ili, kao kada kažemo: 'Taj i taj je zaista pravi trgovac' iako ima još trgovaca, ili, kao kada kažemo: 'Taj i taj je zaista pravi pjesnik' iako ima još pjesnika." Zatim Uzvišeni kaže:

"Njih kod Gospodara njihova čekaju počasti", tj. deredže, položaji i stepeni u Džennetu, ***'i oprost'"***, tj. On će im oprostiti njihova loša, a nagradit će ih za dobra djela. U Sahihima Buharije i Muslima stoji: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:/358/ 'Stanovnike Illijjuna vidjeti će oni ispod njih kao što vi vidite zvijezde pred kraj noći.' Ashabi rekoše: 'Allahov Poslaniče, to su položaji vjerovjesnika, na njih niko osim vjerovjesnika neće moći doći.' A on reče: 'Nije tako! Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, to će moći ljudi koji povjeruju u Allaha i potvrde poslanike!'"

كَمَآ أَخۡرَجَكَ رَبُّكَ مِنۢ
بَيۡتِكَ بِٱلۡحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقٗا مِّنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ لَكَٰرِهُونَ ۝٥ يُجَٰدِلُونَكَ فِي
ٱلۡحَقِّ بَعۡدَمَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى ٱلۡمَوۡتِ وَهُمۡ يَنظُرُونَ ۝٦ وَإِذۡ
يَعِدُكُمُ ٱللَّهُ إِحۡدَى ٱلطَّآئِفَتَيۡنِ أَنَّهَا لَكُمۡ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيۡرَ ذَاتِ ٱلشَّوۡكَةِ
تَكُونُ لَكُمۡ وَيُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُحِقَّ ٱلۡحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦ وَيَقۡطَعَ دَابِرَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ۝٧
لِيُحِقَّ ٱلۡحَقَّ وَيُبۡطِلَ ٱلۡبَٰطِلَ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡمُجۡرِمُونَ ۝٨

"Tako je bilo i onda kada te je Gospodar tvoj s pravom iz doma tvoga izveo - što jednoj skupini vjernika nikako nije bilo po volji."/5/ "Raspravljali su se s tobom o borbi; iako im je bilo očito da će pobijediti, nekima od njih izgledalo je kao da se na oči svoje u smrt gone."/6/ "I kad vam je Allah obećao da će vaša biti jedna od dvije skupine - a vi ste više voljeli da vam padne šaka ona koja nije bila naoružana - Allah je htio riječima Svojim istinu utvrditi i nevjernike u korijenu istrijebiti."/7/ "...da istinu utvrdi i neistinu uništi, makar to ne bilo mnogobošcima po volji"./8/

Ovdje Uzvišeni govori: Kada ste se vi razišli i posvađali o pitanju ratnog plijena, Allah ga je oduzeo od vas i odredio da ga On i Njegov Poslanik, s.a.v.s., podijele. Poslanik je, s.a.v.s., to pravedno i pošteno uradio, što je bilo potpuno u vašem interesu. Slično tome, vi niste željeli krenuti u boj protiv naoružane skupine, koja je bila krenula da doprinese svojoj vjeri i spasi svoj karavan. Međutim, posljedica tog što niste željeli borbu bila je to da vam je Allah ipak odredio borbu i iznenada doveo na jedno mjesto vas i vaše neprijatelje. On je to uradio namjerno, da bi vas uputio, pomogao i dao vam pobjedu. Allahov Poslanik, s.a.v.s., sa vjernicima je krenuo prema Bedru, kako bi se suprotstavio mnogobošcima koji su krenuli iz Meke da zaštite svoj karavan. U njemu je bila trgovačka roba Kurejšija koja je dolazila iz Sirije, a predvodio ju je Ebu-Sufjan. On je čuo da je Poslanik, s.a.v.s., krenuo prema njemu, pa je poslao Damdama ibn Amra da upozori Mekelije na to. Oni su krenuli, a bilo ih je oko hiljadu dobro naoružanih ratnika. Ebu-Sufjan je sa karavanom skrenuo desno u pravcu mora i tako se spasio. A mušrički su ratnici nastavili svoj put i došli do voda Bedra. Tako je Allah dao da se iznenada sukobe muslimani i nevjernici, jer je On želio da riječ muslimana bude gornja i da ih pomogne protiv njihovih neprijatelja, te da se istina rastavi od laži.

Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., čuo da je neprijateljska vojska krenula, Allah mu se obratio, obećavajući mu jednu od te dvije skupine: ili karavan ili neprijateljsku vojsku. Mnogi su muslimani tada željeli da im pripadne karavan, jer bi u tom slučaju imali bogat plijen bez borbe. O tome Uzvišeni kaže:

"a vi ste više voljeli da vam padne šaka ona koja nije bila naoružana - Allah je htio riječima Svojim istinu utvrditi i nevjernike u korijenu istrijebiti." Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je muslimanima da se pripreme za borbu i da uzmu oružje. To im se nije svidjelo, pa je Allah Uzvišeni objavio:

"Tako je bilo i onda kada te je Gospodar tvoj s pravom iz doma tvoga izveo - što jednoj skupini vjernika nikako nije bilo po volji. Raspravljali su se s tobom o borbi; iako im je bilo očito da će pobijediti, nekima je od njih izgledalo kao da se na oči svoje u smrt gone."

Es-Suddi o riječima Uzvišenog:

"Raspravljali su se s tobom o borbi; iako im je bilo očito da će pobijediti" kaže: odnosno, iako im je bilo jasno da ti radiš samo ono što ti Allah naredi. A riječi Uzvišenog: ***"...a vi ste više voljeli da vam padne šaka ona koja nije bila naoružana"*** znače: vi ste željeli da vam pripadne skupina koja se ne bi mogla boriti i pružiti otpor, tj. karavan. ***"Allah je htio riječ -ćima Svojim istinu utvrditi."*** Tj. On je želio sukobiti vas sa skupinom koja ima oružje i hoće borbu - kako bi vas pomogao i dao vam pobjedu nad njima, kako bi pobijedila Njegova vjera i uzdigla se riječ slama, te kako bi islam pobijedio sve

ostale vjere. A On najbolje zna posljedice stvari i On je Taj Koji vam planira dobro. Vjernici su željeli nešto drugo, jer su smatrali da je to bolje.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., krenuo je sa svojim ashabima, kojih je bilo nešto preko tri stotine i deset ljudi. Kada su došli u dolinu Zefran, odsjeli su u njoj. Tu je Poslaniku, s.a.v.s., došla vijest o pokretu Kurejšija da bi zaštitili svoj karavan, pa je on obavijestio ashabe o tome i posavjetovao se sa njima. Ebu-Bekr, r.a., tada je ustao i dobro govorio. Zatim je ustao Omer, r.a., i također dobro govorio. Zatim je ustao El-Mikdad ibn Amr i rekao: O Allahov Poslaniče, idi tamo kuda ti je Allah naredio, a mi ćemo s tobom. Tako mi Allaha, mi tebi nećemo reći kao što su Israelićani rekli Musau:

*"**Hajde ti i Gospodar tvoj pa se bijte, mi ćemo ovdje ostati!**" **(5:24)*** Ne, mi tebi kažemo: Idi ti sa svojim Gospodarom pa se borite, a i mi ćemo se uz vas boriti! Tako mi Onoga Koji te je poslao sa Istinom, kada bi ti krenuo sa nama do Berkul-Gamada - jednog grada u Abesiniji - borili bismo se s tobom, dok ne bi došao do njega. Allahov Poslanik, s.a.v.s., pohvali ga i učini mu hajr-dovu.

Zatim Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "O ljudi, posavjetujte me!" - misleći na ensarije. Jer, oni su bili većina vojnika, a pored toga, kada su mu davali prisegu na Akabi, oni su rekli: "O Allahov Poslaniče, mi te ne možemo štititi dok ne dođeš na naše područje. A kada nam dođeš, onda ćeš biti pod našom zaštitom: štitit ćemo te od svega onoga od čega štitimo i svoju djecu i žene." Zato se Allahov Poslanik, s.a.v.s., pribojavao da ensarije smatraju da su mu dužni pomoći samo protiv neprijatelja koji ga napadne u Medini i da im nije obaveza slijediti ga u borbi izvan Medine. Kada je on to rekao, Sa'd ibn Muaz mu reče: "Tako mi Allaha, ti kao da na nas misliš, Allahov Poslaniče?" On mu odgovori: "Tako je." A Sa'd reče: "Mi smo ti već povjerovali, i priznali te, i posvjedočili da je istina ono što si objavio. Dali smo ti prisegu i obećanje da ćemo ti biti poslušni i pokorni. Zato idi, Allahov Poslaniče, tamo gdje ti je Allah naredio! Tako mi Onoga Koji te je poslao sa istinom, kada bi nas poveo prema ovom moru i zagazio u njega, i mi bismo s tobom u njega zagazili i ni jedan od nas ne bi odustao! Mi ne zaziremo od toga da nas sutra povedeš u boj protiv našeg neprijatelja. Mi smo strpljivi u ratu i ispunjavamo obećanje u borbi. Možda će ti Allah kod nas pokazati ono što će te obradovati. Pa, povedi nas, sa Allahovim blagoslovom!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., obradova se Sa'dovim riječima, pa reče: "Idite sa Allahovim blagoslovom i prenesite radosnu vijest, jer mi je Allah obećao jednu od dvije neprijateljske skupine! Tako mi Allaha, kao da sada gledam pogibiju tih ljudi!"

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِأَلْفٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴿٩﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ ۚ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

*"**I kada ste od Gospodara svoga pomoć zatražili, On vam se odazvao: 'Poslat ću vam u pomoć hiljadu meleka koji će jedni za drugima dolaziti.'"/9/ "Allah je to zato učinio da bi vas obradovao i da bi se time srca vaša umirila; a pobjeda je samo od Allaha - Allah je zaista Silan i Mudar..."/10/***

Imam Ahmed navodi od Omera ibn El-Hattaba, r.a.: /359/ Onoga dana u kome se odigrala Bitka na Bedru Vjerovjesnik je pogledao ashabe - bilo ih je nešto preko tri stotine, pa je pogledao mušrike - bilo ih je nešto preko hiljadu. Zatim se Vjerovjesnik, s.a.v.s., okrenuo prema kibli - a na njemu su bili ogrtač i duga košulja - pa je rekao: "Allahu moj, ispuni Svoje obećanje koje si mi dao! Allahu moj, ako ova grupa sljedbenika islama bude poražena, niko Te poslije neće obožavati!" I on je toliko dugo molio svoga Gospodara i tražio od Njega pomoć, da mu je ogrtač pao sa ramena. Zatim mu je Ebu-Bekr prišao, uzeo taj ogrtač i ogrnuo ga njime. Nakon toga je sačekao iza njega, pa mu rekao: "Allahov Vjerovjesniče, dovoljno ti je to što si do sada tražio pomoć od svoga Gospodara, jer će ti On sigurno ispuniti obećanje koje ti je dao." Zatim je Allah Uzvišeni objavio:

*"**...kada ste od Gospodara svoga pomoć zatražili, On vam se odazvao: 'Poslat ću vam u pomoć hiljadu meleka koji će jedni za drugima dolaziti.'"*** I kada su se sukobili toga dana, Allah je porazio mušrike, pa je njih sedamdeset ubijeno, a sedamdeset zarobljeno...

El-Buhari navodi od Ibn-Mes'uda: /360/ Prisustvovao sam jednom prizoru El-Mikdada ibnul-Esveda, a više bih volio da sam ja bio na njegovom mjestu nego bilo šta drugo. On je prišao Vjerovjesniku, s.a.v.s., proklinjući mušrike, pa je između ostalog rekao: Mi nećemo reći kao što je Musaov narod rekao:

*"**Hajte ti i Gospodar tvoj pa se bijte**", **(5:24)*** nego ćemo se mi boriti i sa tvoje desne i sa lijeve strane, i ispred i iza tebe! Tada sam vidio kako blista lice Vjerovjesnika, s.a.v.s., jer ga je to obradovalo - tj. njegove riječi. Pored toga, El-Buhari navodi od Ibn-Abbasa: /361/ Na dan Bedra Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: "Allahu moj, zaklinjem Te Tvojim obećanjem i datom riječju! Allahu moj, ako Ti hoćeš, niko Te neće obožavati!" Zatim ga je Ebu Bekr uzeo za ruku i rekao mu: "Dovoljno ti je to!" Tada je Poslanik, s.a.v.s., izašao, citirajući:

"Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati!" (54:45)

Uzvišeni kaže:

"Poslat ću vam u pomoć hiljadu meleka koji će jedni za drugima dolaziti", tj. kao pomoć i pojačanje. A od Alije ibn Ebi-Talhe prenosi se da je Ibn-Abbas rekao: I Allah je tada, zaista, pomogao Svoga Vjerovjesnika, s.a.v.s., sa hiljadu meleka. Džibril je predvodio jedno krilo od pet stotina meleka, a Mikail drugo, također od pet stotina meleka.

Muslim navodi od Ibn-Abbasa: /362/ "Dok je jedan musliman žurno trčao za jednim mušrikom, začuo je iznad sebe udarac bičem i konjanika kako podvikuje: Naprijed, Hajzume![343] Zatim je primijetio kako mušrik pade na leđa, raspolovljene i slupane glave od udarca bičem, što je zatim sve pozelenjelo. Nakon toga taj je ensarija došao i ispričao to Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa mu je on rekao: 'Istinu si rekao, to je bila pomoć sa trećeg neba'". A El-Buhari u "Poglavlju o učestvovanju meleka na Bedru" navodi od Rufa'a, a on od Rafi'a Ez-Zerkija - koji je učestvovao u Bici na Bedru - da je rekao: /363/ Džibril je došao Vjerovjesniku, s.a.v.s., i upitao ga: "Šta mislite o vašim učesnicima Bitke na Bedru?" On mu je odgovorio: "Oni su jedni od najboljih musli-mana" - ili nešto slično tome - a Džibril je onda rekao: "I mi to isto mislimo o melekima koji su učestvovali na Bedru." Pored toga, El-Buhari i Muslim u svojim Sahihima navode: /364/ Kada je Omer upitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da li da ubije Hatiba ibn Ebi-Belta'u, on mu je rekao: "On je učestvovao u Bici na Bedru. Šta znaš, možda je Allah pogledao učesnike Bedra i rekao im: Radite šta hoćete, Ja sam vam već oprostio!"

Zatim Uzvišeni kaže: ***"Allah je to zato učinio da bi vas obradovao..."***, tj. Allah vam je poslao meleke i navijestio vam njihov dolazak da bi vas obradovao, ***"i da bi se time srca vaša umirila"***; Uzvišeni je mogao i bez toga da vam pomogne protiv neprijatelja, ali on je htio da vam se na taj način smire vaša srca.

"...a pobjeda je samo od Allaha", tj. i bez slanja meleka. Tako Uzvišeni kaže: ***"Tako učinite! Da Allah hoće, On bi im se osvetio"***, tj. On bi im se osvetio tako što bi ih kaznio onako kako je kaznio i prošle narode - strašnim udarima, koji bi zahvatali cjelokupne nevjerničke narode,

"ali On vas želi iskušati jedne pomoću drugih". (47:4) Međutim, kada vjernici direktno ubijaju kafire, to je veće poniženje kafirima, a istovremeno i veće zadovoljstvo u grudima vjernika. U tom smislu Uzvišeni kaže:

"Borite se protiv njih! Allah će ih rukama vašim kazniti i poniziti, a vas će protiv njih pomoći, i grudi vjernika zaliječiti." (9:14) Zato Uzvišeni ovdje kaže: ***"Allah je zaista Silan"***, tj. prava snaga je i na dunjaluku i na ahiretu kod Njega, Njegovog Poslanika i vjernika, ***"i Mudar"***; zato što je propisao da se borite protiv kafira, iako ih je Uzvišeni i Slavljeni mogao uništiti i dokrajčiti i bez toga: Svojom snagom i moći.

إِذْ يُغَشِّيكُمُ ٱلنُّعَاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُم
مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِۦ وَيُذْهِبَ عَنكُمْ رِجْزَ ٱلشَّيْطَٰنِ وَلِيَرْبِطَ
عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ ٱلْأَقْدَامَ ﴿١١﴾ إِذْ يُوحِى رَبُّكَ إِلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ أَنِّى
مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا۟ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ سَأُلْقِى فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلرُّعْبَ
فَٱضْرِبُوا۟ فَوْقَ ٱلْأَعْنَاقِ وَٱضْرِبُوا۟ مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴿١٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ
شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ وَمَن يُشَاقِقِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ
ٱلْعِقَابِ ﴿١٣﴾ ذَٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٤﴾

"Kad je On učinio da se radi sigurnosti svoje u san zavedete i s neba vam kišu spustio da bi vas njome očistio, i da bi od vas šejtanovo uznemiravanje odstranio, i da bi srca vaša jakim učinio i njome korake učvrstio."/11/ "Kad je Gospodar tvoj nadahnuo meleke: 'Ja sam s vama, pa učvrstite one koji vjeruju!' 'U srca nevjernika Ja ću strah uliti, pa ih vi po šijama udarite, i udarite ih po prstima.'"/12/ "Zato što se suprotstavljaju Allahu i Posleniku Njegovu; a onoga ko se suprotstavlja Allahu i Poslaniku Njegovu, Allah će, zaista, strašno kazniti."/13/ "Kazna vam je to, pa je iskusite, a nevjernike čeka patnja u ognju."/14/

Allah Uzvišeni ovdje ih podsjeća na Svoju blagodat koju im je dao time što je na njih spustio san, osiguravši ih na taj način od straha koji im se mogao pojaviti zato što je neprijatelja bilo puno, a njih malo. Tako je Uzvišeni sa njima postupio i u Bici na Uhudu. O tome Uzvišeni kaže:

"Zatim vam je, poslije nevolje, spokojstvo ulio, san je neke od vas uhvatio, a drugi su se brinuli samo o sebi." (3:154) Ebu-Talha kaže: "Ja sam bio jedan od onih koje je san uhvatio na dan Uhuda. Tada mi je više puta sablja ispala iz ruke: ona mi ispadne, a ja je uzmem, pa mi ona opet ispadne, a ja je opet uzmem. A njih sam gledao kako se kreću pod kožnim štitovima." A Alija, r.a., kaže: /365/ "Na dan Bedra samo je El-Mikdad od nas bio konjanik. Mogao si nas vidjeti kako svi spavamo, osim Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji je ispod jednog drveta klanjao i plakao, sve do svanuća." Zatim, u Buharijinom Sahihu se navodi: /366/ "Na dan Bedra Allahov Poslanik, s.a.v.s., u sjenici sa Ebu-Bekrom, r.a., činio je dovu, pa ga je obuzeo drijemež. Zatim se

[343] Nevevi u komentaru Muslimovog Sahiha /XII dio, str.85./ kaže da je to melek govorio svome konju. /prim. prev./

probudio osmjehnut i rekao: 'Raduj se, Ebu-Bekre, evo Džibrila, a na krilima mu prašina!' Zatim on izađe na vrata sjenice, citirajući riječi Uzvišenog: ***'Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati!'"(54:45)***

Zatim Uzvišeni kaže:

"I s neba vam kišu spustio da bi vas njome očistio i da bi od vas šejtanovo uznemiravanje odstranio i da bi srca vaša jakim učinio i njome korake učvrstio." Alijj ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn-Abbasa: Kada je Vjerovjesnik, s.a.v.s., išao prema Bedru, odsjeo je kod jednog pješčanog brđa, a izvori Bedra su bili između njega i mušrika. Tada muslimane snađe neka slabost, a šejtan im ubaci u srca smutnju i dobaci im: "Vi tvrdite da ste štićenici Allaha Uzvišenog i da je među vama Njegov Poslanik, a mušrici su vam već ovladali izvorima, a vi ste postrani!" Tada je Allah na njih spustio obilnu kišu, pa su se muslimani napili i očistili, a Allah je od njih odstranio šejtanske spletke. Pored toga, On je tom kišom učinio prohodnijim pijesak, pa su i muslimani i njihove deve mogli ići po njemu bez problema i doći do neprijatelja. Tako je Allah učvrstio njihova stopala na tom pijesku. Pored toga, Uzvišeni i Silni njih je učvrstio i unutarnjom i vanjskom hrabrošću. Unutarnjom tako što im je dao sabur prilikom sukoba sa neprijateljem, a vanjskom tako što nije dozvolio da budu poraženi.

Poznato je da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prilazeći Bedru, odsjeo kod najbližeg izvora vode, pa mu je prišao El-Habbab ibnul-Munzir i upitao ga: "Allahov Poslaniče, je li ti Allah odredio da odsjedneš na ovom mjestu pa ne možeš ići dalje, ili si ovđje odsjeo radi rata i varke?" On mu je odgovorio: "Ne, na ovo sam mjesto odsjeo radi rata i varke." A on mu je onđa rekao: "Allahov Poslaniče, ovo nije dobar položaj. Bolje je da nas povedeš do bunara koji je najbliži našem neprijatelju, pa da vodu uzmemo sebi i zatrpamo bunareve. Tako ćemo mi imati vodu, a oni neće." Nakon toga Allahov Poslanik, s.a.v.s., krenuo je i učinio tako.

Zatim Uzvišeni kaže:

"Kad je Gospodar tvoj nadahnuo meleke: 'Ja sam s vama, pa učvrstite one koji vjeruju!'", tj. borite se sa njima i pojačajte im brojno stanje. Tako se čak kaže da su neki meleki prilazili nekim ashabima Vjerovjesnika, s.a.v.s., i govorili: "Čuo sam one ljude, tj. mušrike, kako govore: 'Tako nam Allaha, ako ovi navale na nas, sigurno ćemo biti osramoćeni!'" Zatim su to muslimani međusobno prepričavali, pa im je to ulilo samopouzdanja. To navodi Ibn-Džerir. Zatim Uzvišeni kaže:

"U srca nevjernika Ja ću strah uliti", tj. Ja ću ubaciti strah, poniženje i kukavičluk u srca onih koji se suprotstavljaju Mome naređenju i koji poriču Moga Poslanika,

"...pa ih vi po šljama udarite, i udarite ih po prstima", tj. udarajte ih po glavama poloveći ih, udarajte ih po vratovima odsijecajući ih, i odsijecajte im ruke i noge.[344] Er-Rebi' ibn Enes kaže: "Muslimani su na dan Bedra prepoznavali mušrike koje su meleki ubili po ranama na njihovim vratovima i po sprženim prstima, na kojima se vidio trag vatre."

"Zato što se suprotstavljaju Allahu i Poslaniku Njegovu"; tj. zato što im nisu poslušni i što ne primjenjuju Šerijat i ne vjeruju u njega. Tako su se oni izdvojili na jednu stranu, a vjernici su ostali na drugoj.

"Allah će, zaista, strašno kazniti", tj. On će pronaći i savladati onoga ko Mu se odupre i suprotstavi.

"Kazna vam je to, pa je iskusite, a nevjernike čeka patnja u ognju." Tj. iskusite ovu kaznu i patnju na dunjaluku, znajte da će nevjernici također i na ahiretu biti kažnjeni u Vatri.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا لَقِيتُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ ٱلْأَدْبَارَ ﴿١٥﴾ وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُۥٓ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ بَآءَ بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَمَأْوَىٰهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٦﴾

"O vjernici, kada se s nevjernicima sukobite, a njih nastupa mnogo, leđa im ne okrećite"; /15/ "...onaj ko im tada leđa okrene - osim onog koji se povuče s namjerom da se ponovno bori ili drugoj četi pristupi - vratit će se natovaren Allahovom srdžbom; prebivalište njegovo bit će Džehennem, a užasno je on boravište."/16/

Uzvišeni Allah, prijeteći Vatrom onome ko pobjegne s bojnog polja, kaže:

"O vjernici, kada se s nevjernicima sukobite, a njih nastupa mnogo", tj. kada dođete do njih,

"leđa im ne okrećite"; tj. nemojte bježati i ostavljati svoje prijatelje.

"...onaj ko im tada leđa okrene - osim onog koji se povuče s namjerom da se ponovno bori", tj. osim onoga ko se povuče da bi zavarao neprijatelja da pomisli kako on bježi, pa da on krene za njim, a on onda napadne tog neprijatelja i ubije ga - takav nije griješan,

"...ili drugoj četi pristupi", tj. ako iz jedne čete prijeđe u drugu, kako bi on njima a i oni njemu pomogli - to je dozvoljeno. Ova olakšica odnosi se i na slučaj ako borac bude u jednoj grupi, pa se priključi svome emiru ili glavnom komandantu.

---

[344] Meni se čini - a Allah opet najbolje zna - da se riječima Uzvišenog: *"...i udarajte i po prstima"* hoće reći: Odsijecajte im prste na rukama, kako one više ne bi bile u stanju i ne bi mogle nositi sablje, te kako mušrici ne bi bili spremni za borbu i kako bi bili poraženi.

Imam Ahmed navodi da je Abdullah ibn Omer, r.a., rekao: /367/ "Bio sam u jednoj grupi koju je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao u vojni pohod, pa sam se sa nekim ljudima vratio nazad. Upitali smo se: 'Šta da radimo, pobjegli smo s bojnog polja i zaslužili Allahovu srdžbu?' Zatim smo rekli: 'Kad bismo ušli u Medinu!' Zatim smo prenoćili i rekli: 'Kad bismo se prijavili Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa ako bude za nas tevbe, a ako ne bude...' Tako smo mu došli pred sabah. On izađe i upita: 'Šta je sa vama?' 'Mi smo bjegunci' - rekosmo, a on nam reče: 'Ne, vi ste oni koji više puta napadaju; ja sam vaša četa i četa svih muslimana!' Tada smo mu prišli i poljubili ga u ruku." Ovo predanje ovako navode i Ebu-Davud, Et--Tirmizi i Ibn-Madže od Jezida ibn Ebi-Zijada, s tim što Et-Tirmizi nakon toga kaže: Ovo predane je hasen /dobro/, a koliko je nama poznato, prenosi se samo od Ibn Ebi-Zijada. A Ibn Ebi-Hatim na kraju ovog predanja još navodi: "Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio ovaj ajet: ***'...Ill drugoj četi pristupl.'"*** Abdul-Melik ibn Umejr prenosi od Omera, r.a.: "O ljudi, nemojte pogrešno shvatiti ovaj ajet, jer je on objavljen na dan Bedra. Ja sam četa svakom muslimanu!" Ibn Ebi-Hatim navodi da je Ibn-Omer rekao: "...Ovaj ajet objavljen je tačno na dan Bedra, ni prije ni poslije."

Bježanje sa bojnog polja bez opravdanog razloga veliki je grijeh, jer El-Buhari i Muslim navode u svojim Sahihima od Ebu-Hurejrea, r.a.: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /368/ 'Klonite se sedam stvari koje upropaštavaju!' Neko upita: 'Koje su to stvari, Allahov Poslaniče?', a on odgovori: 'Činiti širk Allahu, sihr, ubiti osobu koju je Allah zabranio - izuzev one koja to zaslužuje, jesti od kamate, jesti iz imetka jetima, bježanje sa bojnog polja i objeda poštenih i čestitih vjernica.'" Zato Uzvišeni kaže: ***"...vratit će se"***, tj. takav će se vratiti ***"...natovaren Allahovom srdžbom; prebl-vallšte njegovo"***, tj. na Kijametskom danu njegovo mjesto boravka će biti ***"Džehennem, a užasno je on boravlšte".***

Neki učenjaci smatraju da je pobjeći sa bojnog polja bilo haram samo ashabima, jer je njima džihad bio farzi-ajn. Drugi kažu da je to bilo haram samo ensarijama, jer su oni dali prisegu na poslušnost i pokornost i u onom što im se svida, i u onom što im se ne svida. A treći opet kažu da se to odnosi samo na učesnike Bitke na Bedru. To se prenosi od Omera, Ibn-Omera, Ibn-Abbasa, Ebu-Hurejrea, Ebu-Se'ida, Ebu-Nadreta, oslobođenog Ibn-Omerovog roba Nafi'a, jedne grupe tabiina i još nekih. Dokaz im je to što tada nije bilo druge naoružane skupine muslimana osim njihove, kao što je to i sam Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /369/ "Allahu moj, ako ove skupine nestane, niko Te na Zemlji neće obožavati!"

Međutim, sve to ipak ne pobija stav da je bježanje sa bojnog polja haram i ostalim borcima, a ne samo muslimanima Bedra, iako je ovaj ajet objavljen povodom njih. Na to ukazuje i naprijed navedeni hadis od Ebu-Hurejrea, u kojem stoji da bježanje sa bojnog polja spada u velike grijehe, a to je i stav velike većine islamskih učenjaka - a Allah opet najbolje zna.

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ
ٱللَّهَ قَتَلَهُمْ ۚ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ رَمَىٰ ۚ وَلِيُبْلِيَ ٱلْمُؤْمِنِينَ
مِنْهُ بَلَآءً حَسَنًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَٰلِكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ
ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٨﴾

"Njih niste ubljali vl, nego Allah; I nisi ti bacio, kad si bacio, nego je Allah bacio, da bi vjernike lljepom kušnjom lskušao - Allah zalsta sve čuje i sve zna." /17/ "Tako vam je to bilo, i da bi Allah lukavstva nevjernika oslabio."/18/

Ovdje Uzvišeni pojašnjava da On stvara ljudska djela i da ljudi Njemu trebaju zahvaliti za svako dobro koje oni urade, jer ih je On uputio na to i pomogao im da to urade. Zato Uzvišeni kaže:
"Njih niste ubljali vl, nego Allah"; tj. vi niste svoje neprijatelje pobili svojom snagom i moći, jer je njih bilo puno a vas malo, nego je Allah Taj Koji vam je pomogao protiv njih. Uzvišeni također kaže:
"Allah vas je pomo-gao I na Bedru, kada ste blll malobrojnl." (3: 123)

Zatim Uzvišeni govori Svome Vjerovjesniku, s.a.v.s., o šaci zemlje koju je on na dan Bedra zahvatio rukom i bacio je u lica nevjernika, nakon što je izašao iz svoje sjenice u kojoj je skrušeno i smireno činio dovu. On ju je bacio prema njima i rekao: /370/ "Izobličila vam se lica!" Zatim je rekao ashabima da prate učinak tog postupka, pa su oni to i učinili. Allah je zrnca te prašine dobacio do očiju svih mušrika, tako da su ona dospjela do svakog od njih i omela ga. Zato Uzvišeni kaže:
"...I nisi ti bacio, kad si bacio, nego je Allah bacio", odnosno, On je bio Taj Koji je tu prašinu dobacio do njih i omeo ih njome, a ne ti. Alijj ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn-Abbasa: /371/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., podigao je svoje ruke - na dan Bedra - i rekao: 'Gospodaru moj, ako ova skupina bude uništena, niko Te poslije na Zemlji neće obožavati!' Na to mu je Džibril rekao: 'Uzmi šaku prašine i baci im je u njihova lica!' On je onda uzeo šaku prašine i bacio je u lica mušrika. Prašina iz te šake pogodila je svakog mušrika u njegove oči, nos i usta, pa su se oni okrenuli i vratili."

To je u ovim kur'anskim ajetima - prenosi se od Urve, Mudžahida, Ikrime, Katade i još nekih islamskih učenjaka - objavljeno povodom toga što je Vjerovjesnik, s.a.v.s., bacio prašinu na dan Bedra, iako je on to isto uradio i na dan Bitke na Hunejnu.

Muhammed ibn Ishak prenosi od Urve ibn Ez-Zubejra, da je on riječi Uzvišenog:

"...da bi vjernike lijepom kušnjom iskušao", protumačio: tj. da bi On vjernike upoznao sa Svojom blagodati koju im je ukazao time što ih je pomogao protiv njihovog ne-prijatelja, iako je njih bilo malo a neprijatelja puno. Zatim, da bi im dao do znanja da pobjeda nije rezultat brojnosti, nego da ona dolazi jedino od Njega - Slavnog i Uzvišenog - Koji nema suparnika. Zatim, da bi Ga oni na taj način istinski spoznali i bili Mu zahvalni na Njegovim blagodatima. Zatim Uzvišeni kaže: ***"Allah zaista sve čuje i sve zna"***, pa tako čuje i sve dove i zna ko zaslužuje pomoć i pobjedu. Zatim Uzvišeni kaže:

"Tako vam je to bilo, i da bi Allah lukavstva nevjernika oslabio." Uz pobjedu koja se desila, ovo je druga radosna vijest: Uzvišeni ovim nagovještava vjernicima da će On u budućnosti oslabiti spletke nevjernika, da će umanjiti njihov značaj i da će sve što oni imaju propasti i biti porušeno - hvala Allahu.

إِن تَسْتَفْتِحُوا۟ فَقَدْ جَآءَكُمُ ٱلْفَتْحُ ۖ وَإِن تَنتَهُوا۟ فَهُوَ
خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَعُودُوا۟ نَعُدْ وَلَن تُغْنِىَ عَنكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْـًٔا وَلَوْ كَثُرَتْ
وَأَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾

"Ako ste se molili da pobijedite - pa došla vam je, eto, 'pobjeda'! A da se okanite, bolje bi vam bilo! I ako se ponovo vratite, Mi ćemo se ponovo vratiti, i nimalo vam neće koristiti tabor vaš, ma koliko brojan bio, jer je Allah na strani vjernika."/19/

Ovdje se Uzvišeni obraća nevjernicima:

"Ako ste se molili da pobijedite", tj. ako ste tražili od Allaha da vam pomogne i da presudi između vas i vaših neprijatelja - vjernika, pa eto, dogodilo se to što ste tražili! Na dan Bedra, Ebu-Džehl je rekao: "Allahu moj, ko je od nas više kidao rodbinske veze i donio nam ono što ni sam ne poznaje, uništi ga ovog jutra!" Na taj način on je molio za pobjedu, pa je objavljeno:

"Ako ste se molili da pobijedite - pa došla vam je, eto, 'pobjeda'!" - itd. do kraja ajeta.

Zatim Uzvišeni kaže: ***"...A da se oka-nite,"*** tj. stanja u kojem se nalazite: nevjerovanja u Allaha i poricanja Njegovog Poslanika, s.a.v.s.,

"bolje bi vam bilo!", tj. i na dunjaluku i na ahiretu! A riječi Uzvišenog: ***"I ako se ponovo vratite, Mi ćemo se ponovo vratiti"*** poput su Njegovih riječi: ***"Ako vi ponovo započnete, započet ćemo i Mi." (17:8)*** Tj. ako se vi ponovo vratite u nevjerovanje i zabludu u kojoj ste prije bili, mi ćemo vam uzvratiti slično onome na Bedru.

"...i nimalo vam Neće koristiti tabor vaš, ma koliko brojan bio", tj. kada biste sve ljude sakupili koje god možete, jer niko ne može pobijediti onoga sa kime je Allah,

"...jer je Allah na strani vjernika", a ta je strana skupina vjerovjesnika Muhammeda, s.a.v.s.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ
وَلَا تَوَلَّوْا۟ عَنْهُ وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ قَالُوا۟ سَمِعْنَا
وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ ۞ إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلصُّمُّ ٱلْبُكْمُ ٱلَّذِينَ
لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ ٱللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ ۖ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ
لَتَوَلَّوا۟ وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾

"O vjernici, pokoravajte se Allahu i Njegovu Poslaniku, i ne napuštajte ga, ta vi slušate šta on govori,"/20/ "I ne budite kao oni koji govore: 'Slušamo!' - a ne slušaju."/21/ "Najgora su bića kod Allaha oni koji su gluhi i nijemi, koji neće da shvaćaju."/22/ "Da Allah zna da od njih može biti ikakva dobra, učinio bi da čuju, a da je učinio i da čuju, oni bi se opet okrenuli, jer oni i inače glave okreću."/23/

Ovdje Uzvišeni naređuje Svojim robovima - vjernicima da budu pokorni Njemu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s., a zabranjuje im da mu se suprotstavljaju i da se poistovjećuju sa onima koji ga ne vjeruju i koji mu nisu pokorni. Zato Uzvišeni kaže:

"...i ne napuštajte ga", tj. nemojte napuštati pokornost njemu, te izvršavanje njegovih naređenja i klonite se onoga što on zabranjuje,

"...ta vi slušate šta on govori", tj. nakon što ste spoznali čemu vas on poziva.

"...i ne budite kao oni koji govore: 'Slušamo!' - a ne slušaju." Jedni kažu da se ovdje misli na mušrike, a drugi na munafike - jer oni tvrde da slušaju i da su pokorni, što nije istina. Moje je mišljenje da se ovdje radi i o mušricima i o munaficima, jer ni jedni ni drugi ne shvaćaju ispravno, niti žele činiti dobra djela. Zatim Uzvišeni govori da su te vrste ljudi najgora stvorenja uopće: ***"Najgora su bića kod Allaha oni koji su gluhi"***, pa ne čuju istinu, ***"...i nijemi"***, pa je ne shvaćaju. Zato Uzvišeni kaže:

"...koji neće da shvaćaju". Oni su najgora stvorenja, jer se sva ostala stvorenja pokoravaju Allahu u onome za šta ih je i stvorio, a ti ljudi su stvoreni radi ibadeta, a oni su postali nevjernici. Zato ih Uzvišeni i Silni u drugom ajetu poredi sa stokom:

"Oni su kao stoka, čak i gori - oni su, zaista, nemarni." (7:179)

Zatim Uzvišeni kaže da oni nemaju ni ispravno razumijevanje, ni dobru namjeru:

"Da Allah zna da od njih može biti ikakva dobra, učinio bi da čuju", odnosno, dao bi da razumiju. Ovim se riječima hoće reći: U njima nema

nikakva dobra, pa Allah nije dao da oni razumiju. Jer, On zna

"...da je učinio i da čuju", odnosno da razumiju, "oni bi se opet okrenuli", od toga namjerno i iz inada, nakon što bi to razumjeli,

"...jer oni i inače glave okreću" od toga.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱسْتَجِيبُواْ لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ ۖ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَقَلْبِهِۦ وَأَنَّهُۥٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾

"O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku kad od vas zatraži da činite ono što će vam život osigurati; i neka znate da se Allah upliće između čovjeka i srca njegova, i da ćete se svi pred Njim sakupiti..." /24/

El-Buhari kaže: *"odazovite se"*, znači: odgovorite, a *"...ono što će vam život osigurati"* znači: ono što će vas popraviti. Zatim on svojim senedom navodi od Ebu-Se'ida ibnul-Mualla, r.a.: /372/ "Dok sam jednom klanjao, Vjerovjesnik, s.a.v.s., pozvao me je. Ja mu nisam prišao dok nisam završio namaz. Zatim sam mu došao, a on me upita: 'Šta te je spriječilo da mi dođeš? Zar Allah nije rekao:

'O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku kad od vas zatraži da činite ono što će vam život osigurati?' Zatim je rekao: ***'Sigurno ću te podučiti najveličanstvenijoj suri u Kur'anu prije nego što izađem.'*** I kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., krenuo da izađe, ja sam mu to spomenuo" - a Muaz prenosi od jednog ashaba da je i on ovo čuo - pa je on rekao: "To je El-hamdu lillahi rabbil alemin i to je sedam ajeta koji se ponavljaju." Ovo je doslovan Buharijin citat, a o njemu i njegovim verzijama već je bilo govora na početku sure "El-Fatiha".

Što se tiče Allahovih riječi: *"...ono što će vam život osigurati"*: jedni kažu da se time misli na istinu, a drugi kažu: to je ovaj Kur'an - u njemu je spas, opstanak i život. Treći kažu: Ljudi u islamu ožive, nakon što u nevjerovanju budu mrtvi. A četvrti kažu: time se misli na rat, kojim vas je Allah uzdigao nakon što ste bili poniženi, slabi i nemoćni. Međutim, sva su ova značenja ispravna i slična.

O riječima Uzvišenog:

"...i neka znate da se Allah upliće između čovjeka i srca njegova" Ibn-Abbas kaže: "On sprečava vjernika od nevjerovanja i nevjernika od vjerovanja." Imam Ahmed prenosi od Enesa ibn Malika, r.a.: /374/ "Vjerovjesnik, s.a.v.s., često bi izgovarao: 'O Ti koji upravljaš srcima, učvrsti moje srce u Tvojoj vjeri!' A mi smo ga upitali: 'Allahov Poslaniče, mi smo povjerovali u tebe i u ono što si nam objavio, pa da li se bojiš za nas?' On nam je na to odgovorio: 'Da. Zaista su srca između dva Allahova prsta i On ih okreće.'" Ovaj hadis navodi i Et-Tirmizi i kaže da je hasen /dobar/.

Imam Ahmed također prenosi od Aiše: /375/ "Jedna od dova kojom je Allahov Poslanik, s.a.v.s., često molio jeste i: 'O Ti Koji prevrćeš srca, učvrsti moje srce u Tvojoj vjeri!' Ja sam mu rekla: 'Allahov Poslaniče, ti puno učiš ovu dovu.' A on mi je odgovorio: 'Zaista je ljudsko srce između dva Allahova prsta, pa ako hoće - On ga navede da skrene, a ako hoće - On ga na pravi put okrene.'"[345] Pored toga, imam Ahmed prenosi od Ibn-Amra da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /376/ "Zaista su srca svih ljudi između dva prsta Milostivog poput jednog srca i On ih mijenja kako On hoće." Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allahu moj, Ti Koji mijenjaš srca, usmjeri moje srce prema Tvojoj pokornosti!" Ovaj hadis El-Buhari ne navodi, ali ga navode Muslim i En-Nesai od Hajve ibn Šurejha el-Misrija.

وَٱتَّقُواْ فِتْنَةً لَّا تُصِيبَنَّ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنكُمْ خَآصَّةً ۖ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٥﴾

"I izbjegavajte ono što će dovesti do smutnje koja neće pogoditi samo one među vama koji su krivi, i znajte da Allah strašno kažnjava." /25/

Ovdje Uzvišeni upozorava Svoje robove - vjernike na belaj i iskušenje koje će zahvatiti i loše i dobre, a ne samo one koji čine loša djela i grijehe. To iskušenje neće zaobići nikoga, zato što se nije odvraćalo od grijeha. Alijj ibn Ebi-Talha kaže da je Ibn-Abbas ovaj ajet ovako protumačio: Allah naređuje vjernicima da ne dozvole činjenje loših djela u svojoj sredini, jer će ih onda On sve obuhvatiti Svojom kaznom. Ovo je vrlo lijepo tumačenje. Zato Mudžahid kaže o ovim riječima Uzvišenog:

"I izbjegavajte ono što će dovesti do smutnje koja neće pogoditi samo one među vama koji su krivi": "nego i vas također".

Ovaj ajet odnosi se i na ashabe, a i na ostale vjernike. To mišljenje da ovo upozorenje obuhvaća i ashabe i ostale, iako je upućeno izravno ashabima, ispravno je. Na to ukazuju i hadisi koji upozoravaju na različite smutnje. Jedan od najupečatljivijih hadisa u tom pogledu jeste hadis koji prenosi imam Ahmed od Huzejfe ibn el-Jemana, u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /377/ "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, ili ćete vi naređivati dobro i odvraćati od zla, ili će vam Allah ubrzo poslati kaznu od Sebe, pa ćete Mu činiti dove, ali vam se On neće odazivati." On od Huzejfe također prenosi da je rekao:

---

[345] To pojašnjavaju riječi Uzvišenog: *"I kad oni skrenuše ustranu - Allah učini da i srca njihova ustranu skrenu."(61:5)*, što je odgovarajuća kazna. *"Allah neće dovesti u zabludu narod koji je na provi put uputio prije nego što im objasni čega se trebaju čuvati."(9:115)*

"U vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada bi neko izgovorio određenu riječ, postao bi munafik. A ja sada od nekih od vas čujem da tu istu riječ izgovori po četiri puta dok sjedi na jednom mjestu! Ili ćete vi naređivati i poticati na dobro a odvraćati od zla, ili će vas Allah sve obuhvatiti kaznom, ili će dati da vas predvode najgori od vas, pa onda i kada vaši najbolji budu upućivali dove, neće im biti uslišane." Imam Ahmed također prenosi od Ummu-Seleme, Vjerovjesnikove, s.a.v.s., žene, da je rekla: "Čula sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /378/ 'Kada se očevidno budu činili grijesi u mome ummetu, Allah će ih sve obuhvatiti kaznom od Sebe.' Ja sam ga tada upitala: 'Allahov Poslaniče, zar neće među njima biti dobrih ljudi?' 'Hoće' - odgovori on, pa ga ja opet upitah: 'Pa šta će biti sa njima?' A on mi odgovori: 'Njih će zadesiti ono što i ostali svijet, pa će ih poslije zahvatiti Allahov oprost i zadovoljstvo.'"

وَٱذْكُرُوٓاْ إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ
فِي ٱلْأَرْضِ تَخَافُونَ أَن يَتَخَطَّفَكُمُ ٱلنَّاسُ فَـَٔاوَىٰكُمْ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِۦ
وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾

"I sjetite se kad vas je bilo malo, kad ste na Zemlji bili potlačeni - bojali ste se da vas ljudi ne pohvataju, pa vam je On sklonište dao i Svojom pomoći vas pomogao i plijenom vas opskrbio da biste bili zahvalni."/26/

Ovdje Uzvišeni skreće pažnju Svojim robovima, vjernicima na Svoje dobročinstvo i blagodati koje im je On dao: bili su malobrojni pa ih je On umnožio, bili su potlačeni i uplašeni pa ih je On pomogao i ojačao, bili su bijedni i siromašni, pa ih je On opskrbio lijepim stvarima. Zatim je tražio od njih da Mu budu zahvalni, a oni su poslušali sva Njegova naređenja. Tako su oni bili u Meki malobrojni, potlačeni i nejaki. Bojali su se da ih ljudi iz raznih krajeva neće pohvatati. Takvo stanje im je bilo sve dok im Allah nije dozvolio da učine Hidžru u Medinu, gdje im je On dao sklonište i naklonost njezinih stanovnika. Oni su im pružili zaštitu i pomogli ih u Bici na Bedru, a i u drugim prilikama. Oni su im davali iz svojih imetaka i živote svoje su žrtvovali radi poslušnosti Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s.

Kadate ibn De'ame es-Sedusi, Allah mu se smilovao, o riječima Uzvišenog:

"...sjetite se kad vas je bilo malo, kad ste na Zemlji bili potlačeni", rekao je: "Mekanski Arapi su bili najbjedniji ljudi, najnesretnijeg života, najgladnijih stomaka, najslabije obučeni i u najjasnijoj zabludi. Njihovi su živi bili nesretni, a mrtvi u Vatru bacani. Njih je, ustvari, jelo - a oni nisu jeli. Tako mi Allaha, ne znamo da je i jedno pleme na Zemlji tada bilo u gorem stanju od njih, sve dok im Allah nije objavio islam. On je tada islamom podupro njihove predjele, dao im obilnu nafaku i učinio ih da vladaju ostalim ljudima. Sve što vidite Allah je dao preko islama, pa zato zahvaljujte Allahu na Njegovim blagodatima. Vaš Gospodar daje blagodati i voli da Mu se zahvaljuje, pa On daje više onima koji su Mu zahvalni."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَخُونُواْ
ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ وَتَخُونُوٓاْ أَمَٰنَٰتِكُمْ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٧﴾ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّمَآ
أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾

"O vjernici, Allaha i Poslanika ne varajte i svjesno emanete ne prolgravajte", /27/ "I neka znate da su bogatstva vaša i djeca vaša samo iskušenje, i da je samo u Allaha nagrada velika."/28/

Mufesiri se razilaze u vezi povodom objave ovog ajeta. Jedni kažu: /379/ Ovaj je ajet objavljen povodom Ebu-Lubabe ibn Abdul-Munzira. Allahov Poslanik, s.a.v.s., njega je poslao plemenu Benu-Kurejza, kako bi oni prihvatili sud Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Oni su ga upitali za savjet, pa im je on to i predložio. Međutim, istovremeno im je rukom pokazao ispod vrata, što je značilo da će biti poklani. On je, zatim, shvatio da je time iznevjerio Allaha i Njegovog Poslanika, pa se zakleo da neće ništa okusiti dok ne umre ili dok mu Allah ne primi pokajanje. Otišao je u medinsku džamiju i sam sebe svezao za jedan stub u njoj. Tako je proveo devet dana, sve dok od iscrpljenosti nije počeo padati onesviješćen. Tada je Allah objavio Svome Poslaniku da je primio njegovo pokajanje, pa mu dođoše neki ljudi da ga obraduju tom radosnom viješću i počeše ga odvezivati od stupa. Međutim, on se zakune da neće nikom osim lično Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., dozvoliti da ga odveže. Poslanik ga, s.a.v.s., zatim odveže, a on mu kaže: "Allahov Poslaniče, ja sam se zavjetovao da ću sav svoj imetak dati u sadaku." A Poslanik mu na to odgovori: "Dovoljno ti je da trećinu imetka daš u sadaku." Ovaj hadis prenosi Abdur-Rezzak od Katade i Ez-Zuhrija.

A Ibn-Džerir navodi od El-Mugire ibn Šu'beta da je rekao: "Ovaj je ajet objavljen povodom ubistva hazreti Osmana!!!" On također kaže da je objavljen i povodom jednog munafika, koji je dojavio Ebu--Sufjanu: "Muhammed hoće da vas napadne, pa se pazite!..." Međutim, i sened i tekst ovog predanja upitni su. Neki opet kažu da je ovaj ajet objavljen povodom Hatiba ibn Ebi-Belte'a, kada je - u godini u kojoj je oslobođena Meka - napisao poruku Kurejšijama, obavještavajući ih o namjeri Allahovog Poslanika, s.a.v.s., spram njih. Allah je to dojavio Svome Poslaniku, pa je on poslao potjeru za tom porukom i tako je uspio povratiti. Zatim je poslao po Hatiba i on je priznao ono što je uradio... Ovaj je događaj dobro poznat.

O tome ja kažem: ispravan stav jeste da je ovaj ajet općenit, makar i postojalo vjerodostojno predanje da

je objavljen povodom nekon konkretnog slučaja. Kod većine islamskih učenjaka prednost se daje općenitosti teksta, a ne posebnosti povoda. A pronevjera obuhvata i sitne i krupne, i stalne i povremene grijehe.

O riječima Uzvišenog: ***"...emanete ne proigravajte,"*** Alijj ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn-Abbasa: "Emanet jesu poslovi koji su povjereni ljudima, tj. farzovi. Pa kada se kaže: Ne proigravajte ih, to znači: Ne izostavljajte ih." A u drugoj verziji prenosi se da je rekao: "Nemojte varati Allaha i Njegovog Poslanika ostavljanjem njegovih sunneta i neposlušnošću prema njemu." A Es-Suddi protumačio je ovo ovako: "Ako ljudi iznevjere Allaha i Njegovog Poslanika, oni su time već iznevjerili svoje emanete."

Zatim Uzvišeni kaže:

"...i neka znate da su bogatstva vaša i djeca vaša samo iskušenje", tj. kada vam ih je On dao, time vas je stavio na ispit i kušnju - da bi se vidjelo da li ćete Mu na njima biti zahvalni i prema njima postupati onako kako to On traži, ili ćete se zbog njih okrenuti od Njega. Slično tome, Uzvišeni kaže:

"O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha. A oni koji to učine, bit će izgubljeni." (63:9)

Zatim Uzvišeni kaže: ***"...i da je samo u Allaha nagrada velika"***. Tj. ono što će vam On dati, Njegova nagrada i Njegov Džennet bolji su vam od imetaka i djece, jer vam neki od njih budu i neprijatelji, a većina njih vam neće ništa koristiti. A Allah Uzvišeni svime upravlja, On posjeduje sve što je i na dunjaluku i na ahiretu i On će obilno nagrađivati na Kijametskom danu. Dakle, ljubav prema Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s., treba biti preča od ljubavi prema imetku i djeci. U Buharijinom Sahihu navodi se od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: /380/ "Ko bude imao tri stvari, osjetit će slast imana: kome Allah i Njegov Poslanik budu draži od svega drugog, ko bude volio nekoga samo radi Allaha, i kome bude draže da bude bačen u vatru nego da se vrati nevjerovanju, nakon što ga je Allah spasio od njega."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن تَتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

"O vjernici, ako se budete Allaha bojali, On će vam sposobnost rastavljanja istine od neistine darovati i preko ružnih postupaka vaših će prijeći i oprostiti vam. A Allahova je dobrota neizmjerna."/29/

Ibn-Ishak kaže da riječi "sposobnost rastav-ljanja" znače: sposobnost rastavljanja istine od neistine. Ovakvo je tumačenje rasprostranjeno i općeprihvaćeno. Kome ta sposobnost bude data, on će sigurno naći izlaz iz svake situacije i zaslužiti spas i pobjedu. Jer onome ko bude bogobojazan tako što će izvršavati Allahova naređenja i kloniti se Njegovih zabrana, njemu će biti dato da spozna šta je istina, a šta laž i zbog toga će on biti pomognut i spašen i dobit će obilnu nagradu. U tom smislu Uzvišeni također kaže:

"O vi koji vjerujete, Allaha se bojte i u Poslanika Njegova vjerujte, On će vam dvostruku milost Svoju darovati, i dat će vam svjetlo pomoću kog ćete ići, i oprostit će vam - jer Allah prašta i milostiv je." (57:28)

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ ﴿٣٠﴾

"I kad su ti nevjernici zamke razapinjali da bi te u tamnicu bacili ili da bi te ubili, ili da bi te prognali; oni su zamke pleli pa je i Allah njima zamke pleo, jer Allah to najbolje umije."/30/

Uzvišeni kaže:

"I kad su ti nevjernici zamke razapinjali da bi te u tamnicu bacili, ili da bi te ubili, ili da bi te prognali..." Kada su Kurejšije odlučile izvršiti još jači pritisak na misiju Allahovog Poslanika, s.a.v.s., oni se urote protiv njega tako što se sakupe u svojoj vijećnici i počnu se dogovarati protiv njega. Jedan od njih predloži da Poslanika, s.a.v.s., uhvate i bace u okove, a zatim da sačekaju dok ne umre. Kaže se da je Iblis tada bio među njima, pretvorivši se u lik nekog starijeg čovjeka iz Nedžda,[346] da bi im pomogao u vijećanju. Kada je on čuo ovaj prijedlog o okovima, on, kao Allahov neprijatelj, povika: "Ovaj prijedlog vam je nikakav!" Zatim drugi čovjek predloži da protjeraju Poslanika, s.a.v.s., i da će onda biti mirni od njega, ali Iblis i taj prijedlog odbije. I tako se dešavalo sve dok nije ustao Ebu-Džehl - Allah ga prokleo. On je predložio da iz svakog plemena uzmu po jednog snažnog i sposobnog mladića i da im daju britke sablje, pa da onda oni zajednički ubiju Poslanika, s.a.v.s. Ako bi ga na taj način ubili, onda bi odgovornost za njegovu prolivenu krv bila na svim plemenima i u tom slučaju ne treba očekivati da bi se Hašimije usudile boriti protiv svih ostalih Kurejšija. Kada bi oni čuli za to, oni bi to tako razumjeli, pa bi ostali bili na miru od Poslanika i on ih više ne bi uznemiravao. Tada je Iblis - u liku starca iz Nedžda - rekao: "Tako mi Boga, ovo je dobar prijedlog! Treba uraditi ovako kako je ovaj čovjek rekao, druge nam nema!" Zatim se oni raziđu, da bi tako i uradili.

[346] Još od tog vremena stanovnici Nedžda bili su poznati po mudrim stavovima i dobrim savjetima. Zato se šejtan prikazao u liku jednog od njih, kako bi obmanuo Kurejšije da im on daje dobre savjete i kako bi prihvatili njegov prijedlog.

Međutim, tada je Džibril došao Vjerovjesniku, s.a.v.s., i naredio mu da tu noć ne provede u kući, jer mu je Allah dozvolio da je napusti. Zatim, kada je on došao u Medinu, Allah mu objavljuje suru El-Enfal, kako bi ga podsjetio na tu nevolju u kojoj je bio i na blagođati koje mu je On podario:

"I kad su ti nevjernici zamke razapinjali da bi te u tamnicu bacili ili da bi te ubili ili da bi te prognali; oni su zamke pleli, pa je i Allah njima zamke pleo, jer Allah to najbolje umije." Taj se dan nazivao danom mnoštva, zbog toga što su se svi oni složili s tim mišljenjem.

A od Ibn-Ishaka prenosi se: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., ostao je na svom mjestu sve dok mu nije došao Džibril, a.s., i rekao mu da ne noći tu gdje je inače noćivao. Tada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozvao Aliju ibn Ebi- Taliba i rekao mu da on noći u njegovoj postelji i da se pokrije njegovim zelenim ogrtačem, pa je on to i uradio. Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izašao napolje, a napadači su već bili pred vratima. On je nosio pregršt prašine, pa je počeo prosipati je po njihovim glavama, učeći:

'Ja-Sin. Tako mi Kur'ana Mudrog' - pa sve do riječi Uzvišenog:

"...i na oči im koprenu stavili - zato oni ne vide". (36:1-9) Allah im je u tom času oduzeo mogućnost da ga vide.

Imam Ahmed vezano za riječi Uzvišenog:

"I kad su ti zamke razapinjali" prenosi od Ibn-Abbasa: "...Zatim je Poslanik, s.a.v.s., krenuo i išao sve dok nije stigao u pećinu. A mušrici su proveli noć čuvajući Aliju, jer su mislili da je tu Allahov Poslanik, s.a.v.s. I kada su osvanuli, navalili su na njega, ali su tamo našli Aliju. Tako je Allah Uzvišeni poništio njihovo spletkarenje. 'Gdje ti je tvoj prijatelj?' - upitali su Aliju, a on im je odgovorio: 'Ne znam.' Zatim su slijedili njegov trag i popeli se na brdo Sevr. Međutim, tu su se zbunili i prošli su pored same pećine jer je Allah dao da ne otkriju Poslanika, s.a.v.s.[347] On je u toj pećini ostao tri noći."

A Muhammed ibn Ishak navodi da je Urve ibn ez-Zubejr riječi Uzvišenog:

"...oni su zamke pleli pa je i Allah njima zamke pleo, jer Allah to najbolje umije", protumačio, tj. Ja sam njima pravio Svoju čvrstu zamku, pa sam te tako spasio od njih.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا قَالُوا۟ قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَآءُ
لَقُلْنَا مِثْلَ هَٰذَآ ۙ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذْ قَالُوا۟ ٱللَّهُمَّ
إِن كَانَ هَٰذَا هُوَ ٱلْحَقَّ مِنْ عِندِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ أَوِ ٱئْتِنَا
بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنتَ فِيهِمْ ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ
مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾

"Kada im se riječi Naše kazuju, govore: 'Već smo čuili! Da hoćemo, i mi bismo tako nešto rekli; to su samo izmišljotine naroda drevnih.'"/31/ "A kad su oni rekli: 'Bože, ako je ovo zbilja istina od Tebe, Ti pusti na nas kamenje s neba kao kišu ili nam pošalji patnju nesnosnu!'"/32/ "Allah ih nije kaznio, jer si ti među njima bio; i Allah ih neće kazniti sve dok neki od njih mole da im se oprosti."/33/

Ovdje Uzvišeni govori o nevjerovanju Kurejšija, njihovom prkosu i inadu, te o njihovim lažnim tvrdnjama prilikom slušanja Njegovih ajeta. Naime, kada bi im bili navođeni, oni bi govorili:

"Već smo čuili! Da hoćemo, i mi bismo tako nešto rekli." Međutim, ovo su bile samo njihove prazne riječi, koje nikada nisu ostvarene. Jer, oni su više puta izazivani da donesu makar jednu suru poput kur'anske, ali im to nije pošlo za rukom. Ustvari, oni su tim riječima zavodili i sebe i one koji su slijedili njihove laži.

Se'id ibn Džubejr, Es-Suddi, Ibn-Džurejdž i još neki kažu da je te riječi izgovorio Nadr ibn el-Haris - Allah ga prokleo! Naime, on je jedno vrijeme bio u Perziji, pa je tamo naučio o događajima sa njihovim kraljevima. I kada se on - Allah ga prokleo - vratio, zatekao je Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da ljudima navodi dijelove Kur'ana, jer mu je Allah već bio počeo objavljivati. Pa kada bi Poslanik, s.a.v.s., otišao od neke grupe ljudi, Nadr bi došao među njih i pripovijedao bi im te događovštine. A na kraju bi upitao: "Tako vam Allaha, ko ljepše pripovijeda, ja ili Muhammed?" I kada je on zarobljen u Bici na Bedru, Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je da se drži u zatvoru dok ne bude ubijen na njegove oči, pa je tako i urađeno - hvala Allahu. A zarobio ga je Mikdad ibn el-Esved, r.a. Povodom Nadrovog slučaja objavljen je ovaj ajet:[348]

"Kada im se riječi Naše kazuju, govore: 'Već smo čuili! Da hoćemo, i mi bismo tako nešto rekli; to su samo izmišljotine naroda drevnih.'" Pod izmišljotinama naroda drevnih misli se na njihove knjige, te da je Muhammed, s.a.v.s., došao do njih i iz njih crpio znanje, pa ga kasnije prenosio ljudima. Međutim, to je očita laž.

[347] Ove riječi između zagrada su moje. A što se tiče ovog predanja od Ibn-Abbasa, u njemu se navodi i slučaj kada je pauk ispleo mrežu. Međutim, to od njega nije vjerodostojno preneseno.

[348] Tako kažu i Ibn-Abbas, Ibn-Džubejr, Es-Suddi, Mudžahid i Ata'.

Zatim Uzvišeni kaže:

*"**A kad su oni rekli: 'Bože, ako je ovo zbilja istina od Tebe, Ti pusti na nas kamenje s neba kao kišu ili nam pošalji patnju nesnosnu!'**"* Oni su ovako govorili zato što su bili velike neznalice i što su se žestoko protivili i poricali. A bolje im je bilo da su govorili: Bože, ako je ovo zbilja istina od Tebe, Ti nas onda uputi njoj i daj nam da je slijedimo. Međutim, oni su sami protiv sebe prvi počeli moliti i požurivati svoju patnju i kaznu.

Zatim Uzvišeni kaže:

*"**Allah ih nije kaznio, jer si ti među njima bio; i Allah ih neće kazniti sve dok neki od njih mole da im se oprosti.**"* Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa: "Allah je ovom ummetu dao dvije stvari kao osiguranje, pa će oni biti zaštićeni i osigurani od žestoke kazne dokle god one budu među njima. Jednu je Allah već uzeo Sebi, a druga je ostala među vama."[349] Slično predanje navodi se i od Ebu-Musaa el-Eš'arije, Katade i Ebu el-Ala'a en-Nahvija el-Mekarrija.

A Et-Tirmizi navodi od Ibn Ebi-Burde ibn Ebi-Musa, da je njegov otac rekao: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /381/ "Allah mi je objavio da je dvoje osiguranje mom ummetu:

*'**Allah ih nije kaznio, jer si ti među njima bio; i Allah ih neće kazniti sve dok neki od njih mole da im se oprosti.**'* Pa kada ja odem, ostavit ću im traženje oprosta od Allaha sve do Kijametskog dana." Ovaj hadis potvrđuje drugi, koji navode imam Ahmed u svom Musnedu i El-Hakim u svom Mustedreku, od Ibn-Se'ida: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:/382/ "'Šejtan je rekao: 'Tako mi Tvoje veličine, Gospodaru, ja ću neprestano zavoditi Tvoje robove, dokle god budu živi!' A onda je Gospodar rekao: *'Tako mi Moje moći i veličine, Ja ću njima praštati, dokle god budu od Mene tražili oprosta!'*" Zatim El-Hakim za ovaj hadis kaže: "Sened mu je vjerodostojan, ali ga El-Buhari i Muslim ne navode."

وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ ٱللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ
عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَمَا كَانُوٓا۟ أَوْلِيَآءَهُۥٓ ۚ إِنْ أَوْلِيَآؤُهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُتَّقُونَ وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِندَ ٱلْبَيْتِ إِلَّا مُكَآءً
وَتَصْدِيَةً ۚ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾

*"**A zaslužuju da ih Allah kazni kad brane drugima pristup Mesdžid-Haramu, a oni nisu njegovi čuvari. Čuvari njegovi treba da budu samo oni koji se Allaha boje, ali većina njih ne zna."/34/ "Molitva njihova pored Ka'be svodi se samo na zviždanje i pljeskanje rukama; zato kaznu iskusite jer ne vjerujete."/35/***

[349] Zato Allah nije kaznio nevjernike Meke dok su Allahov Poslanik, s.a.v.s., i vjernici bili u njoj. Međutim, kada su oni učinili Hidžru, On ih je kaznio Bitkom na Bedru.

Ovdje Uzvišeni kaže da oni - tj. nevjernici - zaslužuju da ih On kazni, ali ih On nije kaznio zbog bereketa boravka Poslanika, s.a.v.s., među njima. Međutim, kada je on otišao od njih, Allah ih je kaznio na Bedru, gdje su pobijeni njihovi prvaci i zarobljeni njihovi vojnici. Zatim ih On navodi da traže oprost za grijehe koje čine, kao što su širk i smutnja. Katade, Es-Suddi i još neki kažu: "Nevjernici nisu tražili oprosta, a da jesu, ne bi bili kažnjeni." Ovom stavu daje prednost i Ibn-Džerir. Da među njima nije bilo potlačenih vjernika koji su tražili oprosta, zadesila bi ih kazna koju je nemoguće odvratiti. Međutim, ona ih nije pogodila samo zbog tih vjernika. I kada su ti potlačeni vjernici iz Medine otišli u Meku, Allah je objavio:

*"**A zaslužuju da ih Allah kazni kad brane drugima pristup Mesdžid-Haramu, a oni nisu njegovi čuvari.**"* Zato je Allah dozvolio da se oslobodi Meka, što za njih predstavlja kaznu koju im je obećao. Ovim riječima se kaže: Kako ih Allah neće kazniti kada oni vjernike koji se nalaze u Meki odvraćaju od Časnog hrama, od namaza u njemu i od tavafa oko Kabe, iako to oni zaslužuju.

Zato Uzvišeni kaže:

*"**...a oni nisu njegovi čuvari. Čuvari njegovi treba da budu samo oni koji se Allaha boje**".* Tj. mušrici ne zaslužuju Mesdžid-Haram, nego ga zaslužuju Vjero-vjesnik, s.a.v.s., i ashabi. U tom smislu Uzvišeni kaže:

*"**Mnogobošci nisu dostojni Allahove džamije održavati kad sami priznaju da su nevjernici. Djela njihova poništiti će se i u Vatri će vječno ostati. Allahove džamije održavaju oni koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju i koji namaz obavljaju i zekat daju i koji se nikoga osim Allaha ne boje; oni su, nadati se, na pravom putu.**" **(9:17,18)*** Pored toga, Uzvišeni kaže:

*"**...ali je nevjerovanje u Allaha i odvraćanje od Njegova puta i časnih mjesta i izgonjenje stanovnika njegovih iz njih još veći grijeh kod Allaha". (2:217)***

Hafiz Ibn Merdevejh prenosi od Enesa ibn Malika, r.a.:/383/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan je: 'Ko su tvoji prijatelji i čuvari?' 'Svaki onaj ko je bogobojazan' - odgovorio je on, a zatim je proučio:

*'**Čuvari njegovi treba da budu samo oni koji se Allaha boje.**'"* Zatim Uzvišeni navodi kako su mušrici postupali kod Mesdžid-Harama i kako su se odnosili prema njemu:

*"**Molitva njihova pored Ka'be svodi se samo na zviždanje i pljeskanje rukama.**"* Ibn-Abbas kaže: "Kurejšije su kružili oko Kabe goli, zviždeći i pljeskajući rukama pri tome." "El-muka'u" znači zviždanje, a "et-tasdijetu" pljeskanje rukama. Ikrime kaže: "Oni su kružili oko Kabe nalijevo." A Mudžahid kaže: "Oni su to radili zato da bi omeli namaz

Vjerovjesnika, s.a.v.s." Zatim Uzvišeni i Veličanstveni kaže: ***"...zato kaznu iskusite jer ne vjerujete".*** Time se misli na pogibiju i zarobljavanje koje ih je zadesilo na Bedru. Taj stav odabire Ibn-Džerir, iako ne navodi druge.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ لِيَصُدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ
عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ ۗ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾
لِيَمِيزَ ٱللَّهُ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ ٱلْخَبِيثَ بَعْضَهُۥ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُۥ
جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُۥ فِى جَهَنَّمَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٣٧﴾

"Oni koji ne vjeruju troše imanja svoja da bi od Allahova puta odvraćali. Oni će ih sigurno utrošiti, zatim će zbog toga žaliti i na kraju će pobijeđeni biti. A oni koji ne budu vjerovali - u Džehennem će biti potjerani", /36/ "da bi Allah dobre od nevaljalih odvojio i da bi nevaljale jedne na druge naslagao, a onda ih sve u gomilu zbio i u Džehennem bacio. Oni će dolsta biti izgubljeni."/37/

Ovaj ajet objavljen je povodom Kurejšija, čiji su očevi, sinovi i braća poginuli na Bedru, kao što je npr. Abdullah ibn Ebi-Rebi'a, Ikrime ibn Ebi- Džehl i Safvan ibn Umejje. Oni su se obratili Ebu-Sufjanu ibn Harbu i onima koji su imali trgovačku robu u karavanu koji je Ebu-Sufjan sačuvao od muslimana i doveo ga u Meku, neposredno pred Bitku na Bedru. Oni su im rekli: "O skupino Kurejšija, Muhammed vam je pobio vaše najbolje i ostavio vas bez srodnika, pa nam pomozite ovim imetkom u ratu protiv njega! Možda ćemo mu se na taj način osvetiti za naše pobijene." Oni su to prihvatili i uradili, pa je Uzvišeni i Veličanstveni povodom toga objavio:

"Oni koji ne vjeruju troše imanja svoja" - pa sve do Njegovih riječi:

"Oni će, dolsta, biti izgubljeni." Ovo se prenosi od Ibn-Abbasa i nekih tabiina.

U svakom slučaju, ovi su ajeti općeg karaktera iako imaju konkretan povod. Ovdje Uzvišeni kaže da nevjernici troše svoja imanja kako bi odvratili od slijedenja pravog puta. Oni će tako i dalje raditi, pa će potrošiti svoja imanja, a onda će biti žalosni jer im to ništa neće pomoći. Oni žele ugasiti Allahovo svjetlo i uzdići svoju riječ iznad riječi Istine. Međutim, Allah će upotpuniti svjetlo Svoje, makar to ne bilo po volji nevjernicima. Zato Uzvišeni i Veličanstveni kaže:

"Oni će ih sigurno utrošiti, zatim će zbog toga žaliti i na kraju će pobijeđeni biti. A oni koji ne budu vjerovali - u Džehennem će biti potjerani."

Zatim, riječi Uzvišenog:

"...da bi Allah dobre od nevaljalih odvojio" znače: da bi On sretne od nesretnih odvojio i na dunjaluku i na ahiretu. U tom smislu, Uzvišeni također kaže:

"Allah neće vjernike s licemjerima izmiješane ostaviti, već će loše od dobrih odvojiti. Allah vama neće ono što je skriveno otkriti."(3:179)

Pored toga, Uzvišeni kaže:

"Zar mislite da ćete ući u Džennet, a da Allah ne ukaže na one od vas koji se bore i na one koji su izdržljivi?" (3:142)

Prema tome, ovaj ajet znači: Mi smo vas stavili na kušnju pomoću nevjernika koji se bore protiv vas i kojima smo dali mogućnost da svoja imanja troše i usmjere u tu svrhu,

"...da bi Allah dobre od nevaljalih odvojio i da bi nevaljale jedne na druge naslagao, a onda ih sve u gomilu zbio", tj. naslagao i nagomilao ih,

"...i u Džehennem bacio. Oni će dolsta biti izgubljeni." Tj. takvi će izgubiti i na dunjaluku i na ahiretu.

قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟
إِن يَنتَهُوا۟ يُغْفَرْ لَهُم مَّا قَدْ سَلَفَ ۖ وَإِن يَعُودُوا۟ فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ
ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَٰتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِ ۚ
فَإِنِ ٱنتَهَوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِن تَوَلَّوْا۟ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ
مَوْلَىٰكُمْ ۚ نِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٤٠﴾

"Reci onima koji ne vjeruju: ako se okane, bit će im oprošteno ono što je prije bilo; a ako se ne okane - pa zna se šta je s drevnim narodima bilo."/38/ "I borite se protiv njih dok smutnja ne iščezne i dok samo Allahova vjera ne ostane. Ako se oni okane - pa Allah dobro vidi šta oni rade", /39/ "a ako leđa okrenu, znajte da je Allah vaš zaštitnik, a divan je On zaštitnik i divan pomagač!"/40/

Uzvišeni kaže Svome vjerovjesniku Muhammedu, s.a.v.s.: ***"Reci onima koji ne vjeruju: ako se okane",*** tj. ako se okane nevjero-vanja i prkosa u kojem se nalaze i ako se odazovu i prihvate islam i pokornost, ***"...bit će im oprošteno ono što je prije bilo"***, tj. njihovo nevjerovanje i grijesi. U tom smislu El-Buhari u svom Sahihu navodi od Ibn-Mes'uda, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /384/ "Onaj ko bude dobar musliman neće biti kažnjen za ono što je radio u džahilijetu, a ko bude loš musliman bit će kažnjen i za ono prije i za ono poslije." Zatim, također u Buha-rijinom Sahihu stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /385/ "Islam dokida ono što je bilo prije njega a tevba briše ono što je bilo prije nje."

Zatim Uzvišeni kaže: ***"...a ako se ne okane"***, tj. ako ustraju u onome što rade,

"...pa zna se šta je s drevnim narodima bilo", tj. zna se šta smo uradili sa bivšim narodima: ako bi oni poricali istinu i bili ustrajni u tome, Mi bismo im ubrzali patnju i kaznu. Tako se desilo i sa Kurejšijama na Bedru, a i sa ostalim narodima.

"I borite se protiv njih dok smutnja ne iščezne i dok samo Allahova vjera ne ostane." El-Buhari navodi od Se'ida ibn Džubejra: /386/ "Jednom nam je došao Ibn-Omer, r.a., i upitao: 'Šta misliš o borbi protiv smutnje?' Zatim je rekao: 'A znaš li ti šta je to smutnja? Muhammed, s.a.v.s., borio se protiv mušrika i borba protiv njih je bila borba protiv smutnje, a vaša borba za vlast to nije.'" Pored toga, od Nafi'a se prenosi da je jedan čovjek došao Ibn-Omeru i rekao mu:/387/ "...Pa Allah kaže:

'I borite se protiv njih dok smutnja ne iščezne.' A Ibn-Omer je odgovorio: 'U vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dok je bilo malo muslimana, čovjek bi bio iskušan u svojoj vjeri, pa bi ga ubili ili uhapsili. Tako je bilo sve dok se broj muslimana nije uvećao i dok nije nestalo smutnje...'"

Ebu-Avane prenosi od El-A'meša, on od Ibrahima et-Timija, a on od svoga oca: "Zu El-Betin - tj. Usama ibn Zejd - rekao je: 'Nikada se neću boriti protiv čovjeka koji izgovara: La ilahe illellah muhammedur-resulullah.' Na to je Sa'd ibn Malik rekao: 'Tako mi Allaha, ni ja se nikada neću boriti protiv čovjeka koji izgovara: La ilahe illellah muhammedur-resulullah.' Tada jedan čovjek upita: Zar Allah Uzvišeni nije rekao:

'I borite se protiv njih dok smutnja ne iščezne i dok samo Allahova vjera ne ostane.' A njih dvojica mu odgovore: 'Mi smo se već borili sve dok nije nestalo smutnje i dok nije ostala samo Allahova vjera.'"[350] To navodi Ibn-Merdevejh. Ibn-Abbas kaže: "To znači: dok mnogoboštvo ne iščezne." Tog su stava i mnogi ashabi. A u Sahihima Buharije i Muslima potvrđeno je da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /388/ "Naređeno mi je da se borim protiv ljudi sve dok ne kažu: La ilahe illellah muhammedur-resulullah. Pa kada to kažu, zaštitili su od mene svoje živote i imetke, osim u onome što im je obaveza. A konačan će im obračun biti kod Allaha Uzvišenog i Veličanstvenog.

Zatim Uzvišeni kaže: ***"Ako se oni okane"***, tj. ako se oni zbog vaše borbe okane nevje-rovanja, prestanite s borbom protiv njih, makar vi i ne znali šta oni kriju u dušama.

"pa Allah dobro vidi šta oni rade". U tom smislu Uzvišeni također kaže:

"Pa ako se pokaju i budu namaz obavljali i zekat davali, ostavite ih na miru." (9:5) Pored toga, u Buharijinom Sahihu stoji: /389/ "Kada je Usama nadnio mač nad jednim čovjekom, on je izgovorio: La ilahe illelah, a Usama ga je usmrtio udarcem mača. To je ispričano Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa je on rekao Usami: 'Zar si ga ubio nakon što je rekao La ilahe illelah? Šta ćeš sa tim La ilahe illelah na Kijametskom danu?' 'Allahov Poslaniče, on je to rekao samo zato da bi se spasio' - reče Usama, a on reče: 'Jesi li otvorio njegovo srce?' Zatim je on počeo ponavljati: 'Ko će ti pomoći zbog tog La ilahe illelah na Kijametskom danu?' toliko puta, kako kaže Usama: '...da sam poželio da nisam primio islam prije toga dana.'"

Zatim Uzvišeni kaže:

"...a ako leđa okrenu, znajte da je Allah vaš zaštitnik, a divan je On zaštitnik i divan pomagač!" Tj. ako vam se nastave protiviti i boriti se protiv vas, znajte da vam je Allah zaštitnik i Gospodar i da vas On pomaže protiv vaših neprijatelja. A divan li je On zaštitnik i divan li je On pomagač!"

وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا غَنِمْتُم مِّن شَىْءٍ
فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُۥ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ
وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ ٱلْفُرْقَانِ
يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾

"I znajte da od svega što u borbi zaplijenite jedna petina pripada Allahu i Posleniku, i rodbini njegovoj, i siročadi, i siromasima, i putnicima - namjernicima, ako vjerujete u Allaha i u ono što smo objavili robu Našem na Dan pobjede, na dan kad su se sukobile dvije vojske - a Allah sve može..."/41/

Mimo druge narode koji su prije bili, Allah Uzvišeni je samo ovom časnom ummetu dozvolio ratni plijen /el-ganime/. Ratnim plijenom smatra se kapital koji se uz pomoć konja i konjanika /borbom/ uzme od nevjernika. A "fej'un" jeste ono što se od njih uzme bez borbe, kao npr. imetak o kojem se sa njima nagodi, ono što ostave iza svoje smrti a nemaju nasljednika, džizja, haradž i tome slično. Ovo je stav Šafije i jednog broja alima iz prvih i kasnijih generacija. Za razliku od njih, drugi alimi to poistovjećuju, pa "fej'om" nazivaju ratni plijen i obratno.

Oni koji prave razliku između ta dva termina kažu: Ajet u suri El-Hašr:

"Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Posleniku Svome daruje pripada: Allahu i Posleniku Njegovu, i bližnjima njegovim..." (59:7) objavljen je povodom "fej'a", a ovaj ajet:

[350] Moje riječi: Iz prethodnih hadisa vidi se da je prava borba bila za odbranu islama, kako bi se iskreno vjerovalo samo u Jedinog Allaha, Koji nema sudruga, i kako bi se napustilo obožavanje bilo kakvih drugih božanstava, dok se ovdje radi o borbi među samim muslimanima. A ako ponovo dođe do tlačenja muslimana od nemuslimana, kao što je prije bilo, onda se ponovo treba boriti protiv njihovih tlačitelja sve dok ponovo ne iščezne mnogoboštvo i ostane samo vjera u Allaha.

"I znajte da od svega što u borbi zaplijenite jedna petina pripada Allahu i Poslaniku..." objavljen je povodom ratnog plijena /el-ganime/. A oni koji i ratni plijen i "fej" prepuštaju vladaru kažu: Nema proturječnosti između ovog ajeta u suri El-Hašr i ajeta koji govori o izdvajanju petine ni onda kada vladar smatra da je to dvoje isto, a Allah opet najbolje zna. Dakle, riječi Uzvišenog:

"I znajte da od svega što u borbi zaplijenite jedna petina pripada Allahu i Poslaniku..." potvrđuju da iz svega treba izdvojiti petinu, pa čak i iz igle i konca. Allah Uzvišeni kaže:

"A onaj ko nešto utaji - donijet će na Sudnji dan to što je utajio..."(3:161)

"...jedna petina pripada Allahu i Poslaniku." Mufesiri se o ovom pitanju razilaze, a najispravnije je ono što je rekao Ibn-Abbas, r.a.: /390/ "Kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao neku četu u akciju pa oni došli sa plijenom, on bi iz njega izdvojio petinu i podijelio je među pet kategorija. Zatim je proučio:

'I znajte da od svega što u borbi zaplijenite jedna petina pripada Allahu i Poslaniku...'" Riječi da petina pripada Allahu potpadaju pod Njegove riječi:

"Allahovo je sve što je na nebesima i što je na Zemlji!" (2:284), tako da je Allahov dio i dio Poslanika, s.a.v.s., jedan te isti dio. Ibrahim en-Nah'i, El-Hasan ibn Muhammed ibnu el-Hanefijje, El-Hasan el-Basri i drugi također smatraju da su Allahov dio i dio Njegovog Poslanika jedan te isti dio, a to potvrđuje i hadis koji prenosi El-Bejheki sa vjerodostojnim lancem prenosilaca: "Jedan ashab je rekao: /391/ 'Došao sam do Vjerovjesnika, s.a.v.s., u dolini Vadilkura i zatekao ga kako pokazuje nekog konja, pa sam ga upitao: Allahov Poslaniče, šta kažeš o ratnom plijenu? On mi je odgovorio: Petina od njega pripada Allahu, a četiri petine pripadaju vojnicima. Ja sam opet upitao: Ima li iko da je tome preči od nekog drugog? A on je rekao: Nema. Čak ni dijelu ratnog plijena koji izvadiš iz svoga džepa, ti nisi preči od svoga brata muslimana."

Abdul-Melik ibn Ebi-Sulejman prenosi od Ata'a ibn Ebi-Rebbaha da je rekao: "Dio Allaha i Poslanika, s.a.v.s., u petini jeste jedan dio i on - tj. Poslanik, s.a.v.s. - može ga uzeti i raditi sa njim šta god on hoće." Ovo je najobuhvatniji i najopširniji stav i po njemu Vjerovjesnik, s.a.v.s., sa dijelom koji mu je Allah odredio može raditi šta god hoće i podijeliti ga kome god hoće od svoga ummeta. Potvrda za ovaj stav ima u hadisu koji navodi imam Ahmed od el-Mikdama ibn Ma'dikerib el-Kindija. On je sjedio sa Ubadom ibn es-Samitom, Ebu ed-Derdaom i Harisom ibn Muavijom el-Kindijem, r.a., pa su se prisjećali hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Tako je Ebu ed-Derda' rekao Ubadi: "O Ubade, šta je ono Allahov Poslanik, s.a.v.s., u toj i toj bici rekao o petinama ratnog plijena?" A on je odgovorio: /392/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., u toj je bici imamio ljudima, a ispred njega je bila jedna deva iz ratnog plijena. Kada je predao selam, Allahov Poslanik, s.a.v.s., ustao je, uzeo njenu kostrijet među vrhove svojih prstiju i rekao: 'Ova je deva dio vašeg ratnog plijena. Meni od njega pripada samo moj dio u petini, kao i vama, jer se i petina opet vama dijeli. Pa predajte i konac i ono što je šiveno, i ono što je veće i ono što je manje od toga. Nemojte utajivati ratni plijen, jer oni koji to rade imat će sramotu na dunjaluku i Vatru na ahiretu. Borite se radi Allaha protiv i bližnjih i daljnjih ljudi i ne obraćajte pažnju ni na čiji prigovor u onome što radi Allaha radite. Izvršavajte Allahove naredbe i kad ste putnici i kod kuća. Borite se na Allahovom putu, zaista je džihad jedan od dženetskih ulaza. On je velika stvar i Allah njime spašava od brige i tuge.'"

Ovaj hadis je hasen /dobar/ i značajan, a nisam našao u šest odabranih zbirki hadisa da ga prenose u ovoj verziji. Imam Ahmed, Ebu-Davud i En-Nesai navode njegovu sličnu verziju od Abdullaha ibn Amra, a on od Allahovog Poslanika, s.a.v.s. U njemu se navodi ovaj događaj sa ratnim plijenom i zabrana njegove utaje, sve do Poslanikovih riječi: "...jer se i petina opet vama dijeli". Ovaj hadis Ebu-Davud i En-Nesai navode i od Omera ibn Anbese.

Vjerovjesnik bi, s.a.v.s., iz ratnog plijena odabirao nešto za sebe: roba, robinju, konja, sablju itd. To su rekli Muhammed ibn Sirin i Amir eš-Ša'bi, pa je to onda većina islamskih učenjaka od njih prihvatila. Tako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakon Bitke na Bedru uzeo sebi iz ratnog plijena poznati mač "zul-fikar" i dio plijena koji pripada vođi.

Ebu-Davud u svojim verzijama i En-Nesai od Jezida ibn Abdullaha navode: /393/ "Bili smo u Mirbedu kada je došao neki čovjek noseći komad kože. Mi smo ga pročitali, a na njemu je pisalo: 'Od Muhammeda, Allahovog Poslanika, s.a.v.s., Benu-Zuhejru ibn Akješu: Ako posvjedočite da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, ako budete klanjali namaz i davali zekat, te ako budete davali petinu ratnog plijena - dio Vjerovjesnikov, s.a.v.s., i dio koji pripada vođi, bit ćete sigurni pod zaštitom Allaha i Njegovog Poslanika.' 'Ko ti je ovo napisao' - upitali smo ga, a on je odgovorio: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s.'"

Ovi su hadisi pouzdani i oni potvrđuju i ojačavaju ovaj stav - tj. da Poslanik ima pravo odabrati sebi iz petine ratnog plijena ono što on hoće, što je jedna od stvari koje samo njemu, s.a.v.s., pripadaju. Drugi islamski učenjaci kažu da petinom ratnog plijena raspolaže vladar u svrhe koje su korisne muslimanima, kao što raspolaže i imovinom iz "fej'a". Naš šejh, imam i istaknuti učenjak Ibn-Tejmije - Allah mu se smilovao - kaže: "Ovo je stav Malika i većine učenjaka iz prvih generacija i to je najispravniji stav."

Pored toga, postoje različita mišljenja o tome šta nakon Poslanikove, s.a.v.s., smrti sa onim dijelom petine koji je on uzimao. Jedni kažu da on pripada vladarima nakon njega. Ovaj se stav prenosi od Ebu-Bekra, Alije, Katade i još nekih, a za njegovu potvrdu

navodi se jedan hadis od Poslanika, s.a.v.s. Drugi kažu da se taj dio treba utrošiti u ono što je interes muslimana. Treći kažu da se on dijeli preostalim kategorijama petine: Poslanikovoj rodbini, siročadi, siromasima i putnicima - namjernicima. Ovaj stav zastupa i Ibn-Džerir et-Taberi. Četvrti kažu da se Vjerovjesnikov, s.a.v.s., dio i dio njegove rodbine raspoređuju siročadi, siromasima i putnicima-namjernicima. A peti kažu da se čitava petina dodjeljuje rodbini Poslanika, s.a.v.s.

Na kraju je usaglašen stav da se ta dva dijela - tj. Poslanikov i dio njegove rodbine - troše na konje i ratnu opremu u borbi na Allahovom putu. Tako se radilo za vrijeme vladavine Ebu-Bekra i Omera, r.a. El-A'meš prenosi od Ibrahima: "Ebu-Bekr i Omer Poslanikov su, s.a.v.s., dio iz ratnog plijena usmjeravali za konje i naoružanje. Ja sam ga upitao: 'A šta je Alija o tome rekao?' A on mi je odgovorio: 'On je bio najveći pobornik toga.[351] A dio koji je pripadao Poslanikovoj, s.a.v.s., rodbini dijeljen je potomcima Hašima i Abdul-Muttaliba.'"

Zatim Uzvišeni kaže: ***"...i siročadi"***, tj. siročadima siromašnih muslimana, ***"...i siromasima"*** - to su oni kojima je potrebna pomoć, koji nemaju osnovne potrepštine za život, ***"...i putnicima - namjernicima"***. To su oni koji putuju ili su naumili putovati toliko daleko da se na toj razdaljini skraćuju namazi, a nemaju ono što im je potrebno za taj put. Ovo će biti opširnije obrađeno kod ajeta o raznim sadakama u suri Beraet, ako Allah da - a u Njega se uzdamo i na Njega se oslanjamo.[352]

Zatim Uzvišeni kaže:

"...ako vjerujete u Allaha i u ono što smo objavili robu Našem", tj. uradite onako kako smo vam propisali u pogledu petine ratnog plijena, ako vjerujete u Allaha, Sudnji dan i u ono što je On objavio Svome Poslaniku. Zato stoji u hadisu koji prenosi El-Buhari od Abdullaha Ibn-Abbasa o delegaciji Abdul - Kajsa, da im je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /394/ "Naređujem vam četvero a zabranjujem vam četvero. Naređujem vam da vjerujete u Allaha." Zatim je rekao: "A znate li šta je vjerovanje u Allaha? To je svjedočenje da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, obavljanje namaza, davanje zekata i davanje petine iz ratnog plijena..." itd., do kraja hadisa. Ovdje je davanje petine iz ratnog plijena označeno kao sastavni dio imana.

Mukatil ibn Hibban o riječima Uzvišenog:

"...i u ono što smo objavili robu Našem na Dan pobjede" kaže: tj. u pogledu podjele.[353] Zatim Uzvišeni kaže:

"...na Dan pobjede, na dan kad su se sukobile dvije vojske - a Allah sve može..." Dan pobjede jeste dan kada se odigrala Bitka na Bedru i toga dana je Allah rastavio istinu od neistine. To je bila prva bitka u kojoj je učestvovao Allahov Poslanik, s.a.v.s., a desila se sedamnaestog dana ramazana - što poznavaoci Poslanikovog životopisa i bitaka prihvataju kao ispravan stav. Prema mišljenju većine tada je bio petak, a Allah Uzvišeni najbolje zna.

إِذْ أَنتُم بِالْعُدْوَةِ
الدُّنْيَا وَهُم بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَىٰ وَالرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنكُمْ ۚ وَلَوْ تَوَاعَدتُّمْ
لَاخْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِ ۙ وَلَٰكِن لِّيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا
لِّيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَن بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَن بَيِّنَةٍ ۗ وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ
﴿٤٢﴾

"...kada ste vi bili u dolini bližoj, oni u dolini daljoj, a karavana niže vas. I da ste se dogovarali o vremenu borbe, ne biste se dogovorili, ali se ona dogodila da bi Allah dao da se ispuni ono što se moralo dogoditi, da nevjernik ostane nevjernik poslije očigledna dokaza, i da vjernik ostane vjernik poslije očigledna dokaza - a Allah doista sve čuje i sve zna..."/42/

Govoreći o Danu pobjede, Uzvišeni kaže: ***"...kada ste vi bili u dolini bližoj"***, tj. kada ste vi odsjeli u dolini koja je bila bliža Medini, ***"...oni"***, tj. i kada su mušrici bili odsjeli ***"...u dolini daljoj"***, tj. daljoj od Medine prema Meki, ***"...a karavan"***, tj. trgovački karavan koji je predvodio Ebu-Sufjan ***"...niže vas"***, tj. u pravcu mora.

"I da ste se dogovarali", tj. vi i mušrici o mjestu i vremenu borbe, ***"...o vremenu borbe - ne biste se dogovorili"***. Muhammed ibn Ishak prenosi od Abdullaha ibn ez-Zubejra da je njegov otac o ovom ajetu rekao: "Da ste se vi i oni i dogovorili o tome i da vam je zatim saopćeno koliko je mnogo njih a koliko malo vas, vi ne biste izašli pred njih."

"...ali se ona dogodila da bi Allah dao da se ispuni ono što se moralo dogoditi", tj. da Allah Svojom moći sprovede ono što je On htio: da osnaži islam i njegove pripadnike i ponizi mnogoboštvo i njegove sljedbenike, bez obzira na vaše mišljenje. To što je želio On Svojom je dobrotom i uradio.

U hadisu koji prenosi Ka'b ibn Malik stoji: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., i ashabi krenuli su da presretnu kurejšijski karavan, ali je Allah dao da se oni sukobe sa svojim neprijateljima a da to nisu ni očekivali. Kada je Ebu-Sufjan spasio svoju karavan, on je poslao poruku Kurejšijama: 'Bog je spasio naš karavan, kapital i ljude,

[351] Ovo je stav velikog broja islamskih učenjaka, Allah im se smilovao.

[352] Pogledaj tumačenje 60. ajeta sure Et-Tevbe.

[353] Misli se na podjelu ratnog plijena prema kojoj petina pripada Allahu i Njegovom Poslaniku, a četiri petine učesnicima u borbi, što je objavljeno na Dan pobjede, tj. na Dan Bedra. A ta petina pripada Allahu i Njegovom Poslaniku, Poslanikovoj rodbini, siročadi, siromasima i putnicima - namjernicima.

pa se vratite.' Međutim, Ebu-Džehl je rekao: 'Tako mi Allaha, nećemo se vratiti dok ne dođemo do Bedra' - a Bedr je bio jedno od mjesta na kojima su Arapi održavali svoje sajmove - 'pa se tamo odmorimo tri dana, zakoljemo deve i dobro se najedemo i napijemo vina, a robinje će nam pjevati! Arapi će čuti za nas i naš pohod, pa će nas se uvijek bojati!'"[354]

/395/ Zatim Ka'b priča: "Kada se Allahov Poslanik, s.a.v.s., približio Bedru, on je poslao jednu grupu u kojoj su bili Alija, Sa'd ibn Ebi Vekkas i Ez-Zubejr ibn el-Avvam, kako bi izvidjeli situaciju i donijeli mu obavijesti. Oni su uhvatili dva dječaka koji su bili kurejšijske vodonoše. Jedan je bio iz plemena Benu-Se'id ibnul - As, a drugi iz plemena Benul - Hadžadž. Oni su ih doveli Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa im je on rekao: 'Recite mi nešto o Kurejšijama.' Oni mu rekoše: 'Oni su iza ovog pješčanog brda koje vidiš u ovoj bližoj dolini.' Tada Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita: 'Koliko ih je?', a oni odgovoriše: 'Mnogo.' 'Kako su opremljeni?' - upita ih on, a oni odgovoriše: 'Ne znamo.' 'Koliko deva kolju svakog dana?' - ponovo ih on upita, a oni mu odgovore: 'Jednog dana devet, a drugog deset.' Tada Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: 'Njih ima između devet stotina i hiljadu.' Nakraju on upita: 'Ko je među njima od njihovih velikođostojnika?', a oni mu odgovore: 'Utbe ibn Rebi'a, Šejbe ibn Rebi'a, Ebul-Bahtari ibn Hišam, Hakim ibn Hizam, Nevfel ibn Huvejlid, El-Haris ibn Amir ibn Nevfel, Ta'ime ibn Adijj ibn Nevfel, En-Nadr ibn´u el-Haris, Zem'a ibn el-Esved, Ebu-Džehl ibn Hišam, Umejje ibn Halef, Nebih ibn el-Hadžadž, Munebbih ibn el- Hadžadž, Suhejl ibn Amr i Amr ibn Abdu-Vedd.' Tada Allahov Poslanik, s.a.v.s., izađe pred ashabe i kaže im: 'Meka vam je poslala svoje najugledn ije ljude!'" Ovaj hadis navodi Muhammed ibn Ishak od Urve ibn ez-Zubejra. A Ishak kaže: "Ujutro su Kurejšije nastavili svoj put. Pa kada su se pojavili i kada ih je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ugledao, on je rekao: /396/ 'Allahu moj, evo dođoše Kurejšije, gordi i ponosni. Oni se Tebi suprotstavljaju i poriču Tvoga Poslanika. Allahu moj, porazi ih danas!'"

Zatim Uzvišeni kaže:

"...da nevjernik ostane nevjernik poslije očigledna dokaza, i da vjernik ostane vjernik poslije očigledna dokaza". Muhammed ibn Ishak kaže: tj. da ostane nevjernik onaj ko nije povjerovao nakon jasnog dokaza - nakon što se osvjedočio u Allahov znak i poruku, i da ostane vjernik onaj ko je povjerovao nakon tog dokaza. Ovo je dobro tuma - čenje. Zatim Uzvišeni kaže:

"a Allah doista sve čuje", pa i vaše dove i skrušeno traženje pomoći, ***"...i sve zna"***, pa i za vas i da vi zaslužujete pomoć protiv svojih neprijatelja.

إِذْ يُرِيكَهُمُ ٱللَّهُ فِى مَنَامِكَ قَلِيلًا ۖ وَلَوْ أَرَىٰكَهُمْ كَثِيرًا لَّفَشِلْتُمْ وَلَتَنَٰزَعْتُمْ فِى ٱلْأَمْرِ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ سَلَّمَ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٤٣﴾ وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ ٱلْتَقَيْتُمْ فِىٓ أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِىٓ أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤٤﴾

"...kad ti je Allah u snu pokazao da je njih malo; a da ti je pokazao da ih je mnogo, vi biste duhom klonuli i o boju se raspravljali, ali je Allah spas ukazao. On dobro zna svačije misli."/43/ "A kad ste se sukobili, u očima vašim On ih je prikazao u malom broju, a vas u očima njihovim također u malom broju, da bi Allah dao da se ispuni ono što se moralo dogoditi - a Allahu se sve vraća."/44/

Mudžahid kaže: "Allah mu je tađa u snu pokazao da je malo Kurejšija. On je to prenio svojim ashabima, pa ih je to učvrstilo." Uzvišeni kaže:

"...a da ti je pokazao da ih je mnogo, vi biste duhom klonuli", tj. vi biste ih se uplašili i razjedinili se, ***"...ali je Allah spas ukazao"***, iz toga, time što vam je pokazao da ih je malo. ***"On dobro zna svačije misli"***, tj. On dobro zna šta svi misle. U tom smislu, Uzvišeni također kaže:

"On zna poglede koji kriomice u ono što je zabranjeno gledaju, a i ono što grudi kriju."(40:19)

Zatim Uzvišeni kaže:

"A kad ste se sukobili, u očima vašim On ih je prikazao u malom broju." Ovo je također plod dobrote Allaha Uzvišenog prema muslimanima. On je njihove neprijatelje prikazao u njihovim očima u malom broju, pa su se tako usuđili i okuražili da se sukobe sa njima. Ebu-Ishak es-Subej'i prenosi od Abdullaha ibn Mes'uda, r.a.: "Na Dan Bedra oni su u našim očima izgledali tako malobrojni da sam ja rekao jednom čovjeku do sebe: Šta misliš, ima li ih sedamdeset? On mi je odgovorio: 'Ne, ima ih stotinu.' I kada smo zarobili jednog od njih, upitali smo ga koliko ih je bilo, pa nam je on odgovorio: 'Bilo nas je hiljadu.'" To navode Ibn Ebi-Hatim i Ibn-Džerir. Zatim Uzvišeni kaže: ***"...a vas u očima njihovim također u malom broju"***. Ibn Ebi-Hatim kaže da je Ikrime rekao: "Tako je Allah potakao jedne protiv drugih." Sened ovog predanja je vjerodostojan.

Zatim Uzvišeni kaže: ***"...da bi Allah dao da se ispuni ono što se moralo dogoditi"***. Tj. On je obodrio obje skupine jednu protiv druge, prikazavši ih obje u očima one druge malobrojnom, kako bi i jedna i druga jedva čekale da se sukobe sa onom drugom. Pa kada se boj razvio i kada je Allah pomogao muslimane sa hiljadu meleka koji su jedan iza drugog stizali, onda se nevjerničkoj skupini učinilo da je muslimana duplo više. O tome Uzvišeni kaže:

[354] Pleme Benu-Zuhra poslušalo je El-Ahnesa ibn Šurejka pa su se vratili i nisu učestvovali na Bedru, kao ni pleme Benu-Adijj.

"Imate pouku u dvjema vojskama koje su se sukobile: jednoj, koja se borila na Allahovu putu, i drugoj, nevjerničkoj, kojoj se činilo da pred sobom ima dva puta više protivnika. A Allah Svojom pomoći čini moćnim onoga koga On hoće. To je zaista, dalekovidnim pouka."(3:13) Na ovaj se način mogu uskladiti ta dva ajeta, jer su ona oba istinita i ispravna - neka je Allahu hvala zbog toga.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوٓا۟ إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَٱثْبُتُوا۟ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٥﴾
وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَنَٰزَعُوا۟ فَتَفْشَلُوا۟ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ ۖ وَٱصْبِرُوٓا۟ ۚ إِنَّ
ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٤٦﴾

"O vjernici, kad se s kakvom četom sukobite, smjeli budite i neprestano Allaha spominjite, da biste postigli što želite", /45/ "I pokoravajte se Allahu i Poslaniku Njegovu, i ne prepirite se da ne biste klonuli i bez borbenog duha ostali; i budite izdržljivi, jer Allah je, zaista, na strani izdržljivih."/46/

Ovim Allah Uzvišeni podučava Svoje robove - vjernike pravilima u toku borbe i kako će biti hrabri pri sukobu sa neprijateljem. Tako Uzvišeni i Veličanstveni kaže: ***"O vjernici, kad se s kakvom četom sukobite, smjeli budite."*** U Sahihima Buharije i Muslima, potvrđeno je od Abdullaha ibn Ebi-Evfa, /397/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednog dana u kojem je imao sukob sa neprijateljem sačekao dok se sunce počelo spuštati, pa je ustao i rekao ashabima: "O ljudi, ne priželjkujte sukob sa neprijateljem i od Allaha tražite zdravlje. Ali, kada se sukobite sa njima, onda budite izdržljivi i znajte da je Džennet u sjenama sablji." Zatim je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Allahu moj, Ti Koji objavljuješ Knjigu, tjeraš oblake i poražavaš skupine, porazi ih i pomozi nas protiv njih!" A Abdur-Rezzak navodi da je Abdullah ibn Amr rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /398/ 'Ne priželjkujte sukob sa neprijateljem i od Allaha tražite zdravlje. Ali, kada se sukobite sa njima, onda budite čvrsti i Allaha spominjite. Ako oni budu galamili i vikali, vi šutite.'" U drugom hadisu stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /399/ "Allah Uzvišeni kaže: 'Moj rob je svaki onaj ko Me spominje u toku borbe protiv neprijatelja'", tj. čak ga ni to stanje ne ometa od sjećanja na Mene, upućivanja dove i traženja pomoći od Mene.

Dakle, Allah Uzvišeni naređuje muslimanima da budu čvrsti i izdržljivi u toku borbe i sukoba sa neprijateljem, da ne bježe i ne povlače se pred njima, da ne strahuju od njih, da se i u tom stanju sjećaju Allaha Uzvišenog i da Ga ne zaboravljaju, nego da od Njega traže pomoć i oslanjaju se na Njega, da Ga mole za pobjedu protiv neprijatelja i da budu pokorni Allahu i Njegovom Poslaniku u svemu, te da se ne svađaju međusobno jer će se tako razjediniti, a to može biti uzrok njihovog neuspjeha i poraza. ***"...i bez borbenog duha ostali"***, tj. da ne bi ostali bez svoje snage, jedinstva i žestine napada koji ste imali. ***"...i budite izdržljivi, jer Allah je, zaista, na strani izdržljivih"***. Što se tiče hrabrosti, izvršavanja onog što su Allah i Njegov Poslanik naredili i prihvatanja onog na šta su oni upućivali - ashabi, r.a., tu su bili bez premca i u jednom narodu ili generaciji i prije i poslije njih. Oni su, bereketom Poslanika, s.a.v.s., koji su sticali pokornošću i u onom što im je naređivao i u onom što im je zabranjivao, osvojili dunjaluk i islam se uzdigao iznad svih drugih vjera, iako su oni bili malobrojni. Tako se njihova država proširila na sve strane svijeta za manje od trideset godina. Pa neka je Allah zadovoljan sa njima svima i neka im da da i oni budu zadovoljni sa Njim i neka nas pridruži njihovoj skupini - On je plemenit i On poklanja.

وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ خَرَجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِم بَطَرًا
وَرِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾
وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ ٱلْيَوْمَ مِنَ
ٱلنَّاسِ وَإِنِّى جَارٌ لَّكُمْ ۖ فَلَمَّا تَرَٰٓءَتِ ٱلْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ
وَقَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكُمْ إِنِّىٓ أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ ۚ وَٱللَّهُ
شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ إِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ
غَرَّ هَٰٓؤُلَآءِ دِينُهُمْ ۗ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾

"I ne budite kao oni koji su, da se pokažu svijetu, nadmeno iz grada svoga izašli da bi od Allahova puta odvraćali. A Allah dobro zna ono što oni rade."/47/ "I kada im je šejtan kao lijepe njihove postupke predstavio i rekao: 'Niko vas danas ne može pobijediti, i ja sam vaš zaštitnik!' - onda je on, kad su se dva protivnička tabora sukobila, natrag uzmaknuo, i rekao: 'Ja nemam ništa s vama, ja vidim ono što vi ne vidite, i ja se bojim Allaha, jer Allah strašno kažnjava'",/48/ "kada su licemjeri i oni čija su srca bolesna govorili: 'Ove je obmanula vjera njihova!' A onaj ko se u Allaha pouzda - pa Allah je zaista Silan i Mudar."/49/

Nakon što je Allah naredio muslimanima da budu odani u borbi na Njegovom putu i da Ga puno spominju, On im zabranjuje da liče na mušrike kada oni kreću iz svojih kuća da se suprotstave istini i ***"...da se pokažu svijetu"***, tj. oholo i nadmeno. Tako je Ebu-Džehl, kada mu je rečeno da je karavan spašen i da se trebaju vratiti, povikao: "Ne, tako mi

Allaha, nećemo se vratiti dok ne dođemo do izvora Bedra, zakoljemo deve, napijemo se vina i dok nam robinje ne otpjevaju, pa da Arapi uvijek pričaju o našem položaju među njima!" Međutim, sve mu je ispalo naopako. Zato Uzvišeni kaže:

"A Allah dobro zna ono što oni rade." Tj., On dobro zna šta su oni radili, pa ih je zbog toga žestoko kaznio.

Zatim Uzvišeni kaže:

"I kada im je šejtan kao ljepe njihove postupke predstavio i rekao: "Niko vas danas ne može pobijediti, i ja sam vaš zaštitnik!" ... itd. do kraja ajeta. Njima je šejtan - Allah ga prokleo - uljepšao ono što su radili i što su bili naumili, uvjerio ih da ih tada niko neće moći pobijediti i odstranio od njih strah od njihovih neprijatelja iz Benu-Bekra, rekavši im: "Ja sam vaš zaštitnik!" Naime, on se njima prikazao u liku Surake ibn Malika ibn Džu'šema, prvaka Benu-Mudlidža i sve to onda uradio. O njemu Uzvišeni kaže:

"On im obećava i primamljuje ih lažnim nadama, a ono što im šejtan obeća samo je obmana." (4:120)

Alijj ibn Ebi-Talha kaže da je Ibn-Abbas rekao: /400/ "Iblis je na Dan Bedra došao sa svojom vojskom šejtana, noseći svoju zastavu. Bio je u liku Surake ibn Malika ibn Džu'šem iz plemena Benu-Mudlidž. Tada je rekao mušricima: 'Niko vas od ljudi danas ne može pobijediti, ja ću vas štititi!' I kada su se ljudi poredali u bojne redove, Allahov Poslanik, s.a.v.s., uzeo je pregršt suhe zemlje i bacio je u lica mušrika, pa su oni odstupili okrenuvši svoja leđa. A Džibril, a.s., prišao je Iblisu, čija je ruka bila u ruci jednog mušrika. Kada ga je ugledao, Iblis istrgne svoju ruku i počne bježati zajedno sa svojom vojskom, pa ga taj čovjek upita: 'O Suraka, pa zar ne kažeš da ćeš nas zaštititi?' A on mu odgovori: 'Ja vidim ono što vi ne vidite! Ja se bojim Allaha, a Allah žestoko kažnjava.'" Tako je postupio kada je ugledao meleke. Dakle,

"onda je on, kad su se dva protivnička tabora sukobila, natrag uzmaknuo, i rekao: 'Ja nemam ništa s vama, ja vidim ono što vi ne vidite, i ja se bojim Allaha, jer Allah strašno kažnjava.'" Tako Allahov neprijatelj - Iblis uvijek postupa prema onima koji ga slušaju i koji su mu pokorni: kada se sukobe istina i neistina, on ih na najbjedniji način ostavi i odrekne ih se. To kaže Katade. A ja dodajem na to: tako on uvijek postupa prema onome ko mu je pokoran, kao što Uzvišeni kaže:

"...slični su šejtanu kad kaže čovjeku: 'Budi nevjernik!' - pa kad on postane nevjernik, on onda rekne: 'Ti se mene više ne tičeš, ja se zaista Allaha, Gospodara svjetova, bojim!'" (59: 16) Ebu-Džehl je tada počeo bodriti svoje saplemenike, govoreći im: "Nemojte da vas zaplaši to što vas je Suraka ostavio na cjedilu, jer je on imao dogovor sa Muhammedom i njegovim ashabima. Tako mi Lata i Uzaa, nećemo se vratiti sve dok Muhammeda i njegove ashabe ne povežemo užadima! Zato ih nemojte ubijati, nego ih žive hvatajte!"

Zatim Uzvišeni kaže:

"...kada su licemjeri i oni čija su srca bolesna govorili: 'Ove je obmanula vjera njihova!'" Alijj ibn Ebi-Talha kaže da je Ibn-Abbas o ovom ajetu rekao: "Kada su se jedni drugima približili, Allah je muslimane u očima mušrika a i mušrike u očima muslimana prikazao malobrojnim, pa su mušrici rekli: 'Ove je obmanula njihova vjera!'" Oni su to rekli zato što su mislili da je muslimana malo, tako da su bili uvjereni da će ih poraziti, ne sumnjajući ni najmanje u to. Zatim Uzvišeni kaže:

"A onaj ko se u Allaha pouzda", tj. ko se na Njegovu veličinu osloni,

"- pa Allah je zaista Silan", tj. nepravda neće biti nanesena onome ko se Njemu prikloni; On je zaista Snažan i Moćan, ***"i Mudar"***, u svim Svojim postupcima. On sve dovodi na mjesto koje mu pripada, pa tako On pomaže onog ko zasluži pomoć a daje da izgubi onaj ko to zasluži.

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾

"A da si samo vidio kad su meleki nevjernicima duše uzimali i po licima ih njihovim i straga udarali: 'Iskusite patnju u ognju.'"/50/ "To je za ono što ste rukama svojim pripremili, jer Allah nije nepravedan prema robovima Svojim!"/51/

Uzvišeni kaže: Da si samo vidio, Muhammede, stanje nevjernika dok su im meleki duše uzimali, sigurno bi ***"...po licima ih njihovim i straga udarali"***, i govorili im:

"Iskusite patnju u ognju", u danu Bitke na Bedru. Iako je povod objavi ovog ajeta Bitka na Bedru, on je općenit i odnosi se na sve nevjernike, kao i riječi Uzvišenog u suri El-En'am:

"A da ti je vidjeti nevjernike u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: 'Pustite svoje duše!'"(6:93), tj. meleki pružaju svoje ruke prema njima udarajući ih po naređenju njihovog Gospodara, zato što je njihovim dušama teško, pa neće da izlaze iz tijela, osim pod prisilom. A to se dešava kada im meleki najave kaznu i srdžbu od Allaha Uzvišenog. U tom smislu u predanju od El-Berraa navodi se: "Kada melek smrti strašnog izgleda dođe nevjerniku na samrti, on kaže: 'O hrđava dušo, izlazi u vatru užarenu i vodu ključalu i u sjenu dima čađavog!' Ona se rasporedi po čitavom tijelu, pa je onda moraju čupati

iz njegovog tijela, kao što se žarač izvlači iz mokre vune, pa se sa njim otkine i pokoja žila i tetiva. Zato Uzvišeni kaže da im meleki govore: 'Iskusite patnju u ognju.'"

Zatim Uzvišeni kaže: ***"To je za ono što ste rukama svojim pripremili"***, tj. Allah vas je kaznio ovom kaznom zbog loših djela koja ste radili u životu na dunjaluku,

"...jer Allah nije ne-pravedan robovima Svojim!" Tj. on ne čini nepravdu ni jednom od Svojih stvorenja, nego je On potpuno pravedan i pravičan i On ne čini nasilje. On je Uzvišen, Veličanstven, Svet, Nepogrješiv, Neovisan i Hvaljen. Zato stoji u vjerodostojnom hadisu koji navodi Muslim - Allah mu se smilovao - od Ebu-Zerra, r.a., a on od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., /401/ da je Allah Uzvišeni rekao: "O robovi Moji, Ja sam Sebi zabranio nasilje a i vama sam ga učinio zabranjenim, pa nemojte jedni drugima činiti nasilje. O robovi Moji, Ja bilježim sva vaša djela, pa kod koga budu dobra neka zahvaljuje Allahu, a kod koga ne budu dobra, neka nikog drugog ne kori osim sebe." Zato Uzvišeni kaže:

كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٥٢﴾

"Tako je bilo i sa Faraonovim ljudima i onima prije njih: u Allahove dokaze nisu vjerovali, pa ih je Allah zbog grijehova njihovih kaznio - Allah je uistinu moćan i strašno kažnjava." /52/

Uzvišeni ovdje govori: Muhammede, zaista su ti mušrici koji poriču ono što je tebi objavljeno postupili kao što su postupali nevjernički narodi prije njih. Zato smo prema njima postupili onako kako smo postupili prema nevjerničkim narodima prije njih, kao što su bili Faraonovi sljedbenici i narodi prije njih. Oni u Allahove dokaze nisu vjerovali,

"...pa ih je Allah zbog grijehova njihovih kaznio", tj. On ih je zbog njihovih grijeha kaznio onako kako kažnjava Silni i Moćni i uništio ih.

"Allah je uistinu moćan i strašno kažnjava", tj. Njega niko ne može pobijediti i od Njega niko ne može pobjeći.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا۟ مَا بِأَنفُسِهِمْ ۙ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ ۚ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَـٰهُم بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ ۚ وَكُلٌّ كَانُوا۟ ظَـٰلِمِينَ ﴿٥٤﴾

"...to je zato što Allah neće lišiti blagostanja narod kome ga je podario - sve dok se on sam ne promijeni - a Allah sve čuje i sve zna."/53/ "Tako je bilo sa Faraonovim ljudima i onima prije njih: dokaze Gospodara svoga nisu priznavali, pa smo ih Mi, zbog grijehova njihovih, uništili, a Faraonove smo ljude potopili - svi su oni nevjernici bili."/54/

Ovdje Uzvišeni govori o tome kako je On potpuno odan i dokraja pravičan u Svojoj vladavini, jer On neće lišiti blagodati koju je bilo kome podario sve dok taj ne počne griješiti. U tom smislu Uzvišeni također kaže:

"Allah neće izmijeniti stanje jednog naroda dok on sam sebe ne izmijeni. A kad Allah hoće da jedan narod kazni, niko to ne može spriječiti; osim Njega nema mu zaštitnika." (13: 11) Zatim Uzvišeni kaže: ***"Tako je bilo sa Faraonovim ljudima"***, tj. On je tako postupio i sa Faraonovim sljedbenicima i njima sličnim, kada su poricali Njegove dokaze: kaznio ih je zbog njihovih grijeha i oduzeo im je blagodati koje im je bio dao, kao što su plodni vrtovi, izvori vode, usjevi, riznice, blagostanje i ostale blagodati u kojima su bili uživali. Time im Allah nije učinio nepravdu, nego su oni sami prema sebi bili nepravedni.

إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٥﴾ ٱلَّذِينَ عَـٰهَدتَّ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِى كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾ فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِى ٱلْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِم مَّنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

"Najgora bića kod Allaha jesu oni koji poriču, oni koji neće da vjeruju", /55/ "oni s kojima ti ugovore sklapaš, pa oni svaki put, ne bojeći se Allaha, krše ugovor svoj."/56/ "Ako se u borbi s njima sukobiš, tako ih razjuri da se opamete oni koji su iza njih."/57/

Ovdje Uzvišeni kaže da su od svega što hoda po Zemlji najgori oni koji poriču i ne vjeruju, oni koji krše ugovor kada god ga sklope i koji ga raskinu kada god ga potvrde svojim zakletvama, ***"...ne bojeći se Allaha"***, tj. ne bojeći Ga se ni zbog jednog od svih grijeha koje čine.

"Ako se u borbi s njima sukobiš", tj. ako naiđeš na njih u toku borbe,

"...tako ih razjuri", tj. žestoko ih kazni i nanesi im tako velike gubitke da se prestraše svi ostali neprijatelji, bilo Arapi bilo nearapi, i da im oni budu primjer za pouku, ***"...da se opamete oni koji su iza njih"***, odnosno da bi se oni bojali raskinuti ugovor, jer bi se onda i njima desilo isto kao i ovima.

وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِن قَوْمٍ
خِيَانَةً فَانۢبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَآءٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْخَآئِنِينَ ﴿٥٨﴾

"Čim primijetiš od nekog plemena vjerolomstvo, i ti njemu isto tako otkaži ugovor - Allah uistinu ne voli vjerolomnike." /58/

Ovdje Uzvišeni poručuje Svome Poslaniku, s.a.v.s.: ***"Čim primijetiš od nekog plemena"***, s kojim ste sklopili ugovor ***"...vjerolomstvo"***, tj. kršenje tog ugovora između vas i njih, ***"...i ti njemu isto tako otkaži ugovor"***, tj. obavijesti ih da si i ti također prekinuo taj ugovor, pa da budete na istom: i ti i oni ćete znati da ste međusobno u neprijateljskom odnosu.

"Allah uistinu ne voli vjerolomnike", tj. On ih ne voli čak i ako krše ugovor prema nevjernicima. Imam Ahmed navodi od Sulejma ibn Amira: /402/ "Između Muavije i Bizantinaca bio je ugovorom određen rok. On je bio krenuo prema njihovoj teritoriji, želeći da dođe u njihovu blizinu, pa da ih napadne čim rok istekne. Međutim, tada jedan stariji čovjek koji je bio na jahalici, povika: 'Allahu ekber, Allahu ekber! Pošteno radite, a ne na prevaru! Zaista je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: '...Ako neko sklopi ugovor sa nekim ljudima, neka ga nipošto ne raskida ili ne povlači sve dok ne istekne rok ili dok ga oni ne prekrše, pa da ih onda obavijesti da više ni za njega ne važi!' Te su riječi doprle do Muavije, pa se on vrati i ustanovi da je taj čovjek bio Amr ibn Anbese, r.a." Ovaj hadis navodi Ebu-Davud et-Tajalisi od Šu'be. Pored toga, Ebu-Davud, Et-Tirmizi, En-Nesai i Ibn-Hibban u svom Sahihu navode ga različitim senedima, također, od Šu'be. A Et-Tirmizi ocjenjuje ga kao hasen sahih hadis.

وَلَا يَحْسَبَنَّ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَبَقُوٓا۟ ۖ إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ﴿٥٩﴾ وَأَعِدُّوا۟ لَهُم مَّا ٱسْتَطَعْتُم
مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ ٱلْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِۦ عَدُوَّ ٱللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَءَاخَرِينَ
مِن دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ ٱللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِن شَىْءٍ فِى سَبِيلِ
ٱللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾

"I neka nikako ne misle oni koji ne vjeruju da će se spasiti; oni doista neće moći umaći."/59/
"I protiv njih pripremite koliko god možete snage i konja za boj, da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje, i druge osim njih - vi ih ne poznajete, Allah ih zna. Sve što na Allahovu putu potrošite nadoknađeno će vam biti, neće vam se nepravda učiniti."/60/

Ovdje Uzvišeni kaže Svome Vjerovjesniku, s.a.v.s.: ***"I neka nikako ne misle"***, Muhammede, ***"...oni koji ne vjeruju da će se spasiti"***, tj. neka ne misle oni koje još nismo kaznili da Mi nemamo vlasti nad njima. Naprotiv, oni su podložni Našoj moći i zavise od Naše volje, pa Nam ne mogu umaći. U tom smislu Uzvišeni također kaže:

"Zar misle oni koji zla djela rade da će Nama umaći? - Loše prosuđuju!"(29:4), odnosno loše pretpostavljaju.

Zatim Uzvišeni naređuje muslimanima da u granicama svojih mogućnosti pripreme sva sredstva za rat protiv njih: ***"I protiv njih pripremite koliko god možete"***, tj. sve što god možete od ***"...snage i konja za boj"***. Imam Muslim navodi od Ukbe ibn Amira: /403/ "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako na minberu govori: ***'I protiv njih pripremite koliko god možete snage' - 'Zaista je snaga strijeljaštvo, zaista je snaga strijeljaštvo!'"*** Ovaj hadis Muslim, Ebu-Davud i Ibn-Madže prenose od Abdullaha ibn Vehba. A imam Ahmed i autori hadiskih djela koja se zovu Sunen navode od Ukbe ibn Amira: "Alahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /404/ 'Bavite se strijeljaštvom i jahanjem, a da se bavite strijeljaštvom bolje vam je od jahanja.'"

Imam Malik prenosi od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /405/ "Konji su radi troga: jednom su čovjeku nagrada, drugom zaštita, a trećem teret. Čovjek koji svoga konja upotrijebi na Allahovom putu, on će mu biti nagrada. Ako ga priveže na livadi ili pašnjaku, on će imati sevape za sve što njegov konj pojede privezan na toj livadi ili pašnjaku. Ako konj prekine konopac i tražeći vodu ode milju - dvije, svaki njegov trag i balega bit će ubrojani kao dobra djela njegovom vlasniku. Ako konj dođe do rijeke pa se napije iz nje, i to će se ubrojati kao dobro djelo njegovom vlasniku, pa makar on i ne htio da ga napoji tom vodom. Čovjeku koji svoga konja koristi da bi zarađivao i pošteno živio, ali ga upotrijebi i za obavezu prema Allahu, njegov konj je zaštita. A čovjeku koji svoga konja koristi radi ponosa, licemjerstva i nadmetanja, on će biti teret." Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan o magarcima, pa je on rekao: "Allah mi o njima nije ništa objavio osim ovih sadržajnih i jedinstvenih ajeta:

"Onaj ko bude uradio koliko trun dobra - vidjet će ga, a onaj ko bude uradio i koliko trun zla - vidjet će ga." (99:7,8) El-Buhari u svom Sahihu navodi od Urve ibn Ebil-Džа'da el-Barikija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /406/ "U grivama konja nalazi se veliko dobro sve do Kijametskog dana: nagrada i ratni plijen."

Zatim, Uzvišeni kaže: ***"...da biste time zaplašili Allahove i vaše neprijatelje"***, tj. da biste tako zaplašili nevjernike koji su i Allahovi i vaši neprijatelji,

"...i druge osim njih - vi ih ne poznajete". Abdur-Rahman ibn Zejd ibn Eslem kaže da su to munafici, a to potvrđuju i riječi Uzvišenog:

"Među beduinima oko vas ima licemjera, a ima ih i među stanovnicima Medine, koji su u licemjerstvu spretni - ti ih ne poznaješ, all Ih Mi poznajemo."(9:101) Zatim Uzvišeni kaže:

"Sve što na Allahovu putu potrošite nadoknađeno će vam biti, neće vam se nepravda učiniti." Tj. koliko god potrošite za džihad, potpuno i kompletno će vam biti nadoknađeno. Zato stoji u hadisu koji navodi Ebu-Davud: /407/ "...da će se nagrada za svaki dirhem utrošen na Allahovom putu uvećavati do sedam stotina puta", što je već navedeno kod riječi Uzvišenog:

"Oni koji imanja svoja troše na Allahovu putu liče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. A Allah će onome kome hoće dati i više; Allah je neizmjerno dobar i sve zna."(2:261)

وَإِن جَنَحُوا۟ لِلسَّلْمِ فَٱجْنَحْ لَهَا
وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦١﴾ وَإِن يُرِيدُوٓا۟ أَن يَخْدَعُوكَ
فَإِنَّ حَسْبَكَ ٱللَّهُ ۚ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِۦ وَبِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ وَأَلَّفَ
بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ۚ لَوْ أَنفَقْتَ مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مَّآ أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ
وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٣﴾

"Ako oni budu skloni miru, budi i ti sklon i pouzdaj se u Allaha, jer On, ulstinu, sve čuje i sve zna."/61/ "A ako te htjednu prevariti - pa tebi je dolsta dovoljan Allah; On te podržava Svojom pomoći i vjernicima", /62/ "I On je sjedinio srca njihova. Da si ti potrošio sve ono što na Zemlji postoji, ti ne bi sjedinio srca njihova, all je Allah sjedinio - On je zalsta silan i mudar."/63/

Uzvišeni kaže: Ako se bojiš prevare nekih ljudi, onda i ti njima otkaži ugovor. Pa ako ti se nastave suprotstavljati i boriti se protiv tebe, onda se i ti bori protiv njih. A *"Ako oni budu skloni"*, tj. ako budu težili *"...miru"*, tj. primirju, *"...budi i ti sklon"*, tj. onda i ti teži miru i prihvati ga od njih. Zbog toga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada su mušrici na Hudejbiji tražili da se sklopi primirje i prestane rat između njih i njega na devet godina, prihvatio to od njih iako su za to postavili određene uvjete. Zatim Uzvišeni kaže: *"...i pouzdaj se u Allaha"*, tj. skopi mir sa njima i osloni se na Allaha, jer ti je On dovoljan i On će ti pomoći, makar oni primirjem htjeli samo varku - da ojačaju i da se spreme za rat, *"pa tebi je dolsta dovoljan Allah"*, tj. dovoljan ti je samo On.

Zatim Uzvišeni spominje Svoju blagodat koju je dao Poslaniku, s.a.v.s., time što ga je pomogao vjernicima - muhadžirima i ensarijama:

"On te podržava Svojom pomoći i vjernicima, i On je sjedinio srca njihova." Tj. On ih je ujedinio u vjerovanju u tebe, te u pokornosti i pomoći tebi. A u doba džahilijeta među ensarijama su vođeni brojni ratovi, između plemena Evs i Hazredž.

"Da si ti potrošio sve ono što na Zemlji postoji, ti ne bi sjedinio srca njihova". El-Buhari i Muslim u svojim Sahihima navode /408/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obraćajući se ensarijama zbog ratnog plijena sa Hunejna, rekao: "O skupe ensarija, zar vas nisam našao zalutale pa vas je Allah preko mene uputio, i siromašne pa vas je Allah preko mene obogatio, i zar niste bili razjedinjeni pa vas je Allah preko mene ujedinio?" Kada god bi on od toga nešto upitao, oni bi odgovarali: "Allah i Njegov Poslanik su nam pomogli." Zato Uzvišeni kaže:

"all je Allah sjedinio - On je zalsta silan i mudar." Tj. Uzvišeni je zaista moćan, pa se neće iznevjeriti nada ničija ko se na Njega osloni, i On je mudar i u Svojim djelima i u propisima. Hafiz Ebul-Kasim Sulejman ibn Ahmed et-Taberani - Allah mu se smilovao - prenosi od Selmana el-Farisije da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:/409/ "Kada musliman sretne brata muslimana pa se rukuje sa njim, njihovi grijesi spadaju sa njih kao što lišće spada sa sasušenog drveta kada puhne žestok vjetar. Pored toga, njihovi grijesi se opraštaju pa makar ih bilo koliko morske pjene."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ حَسْبُكَ
ٱللَّهُ وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ حَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَى
ٱلْقِتَالِ ۚ إِن يَكُن مِّنكُمْ عِشْرُونَ صَٰبِرُونَ يَغْلِبُوا۟ مِاْئَتَيْنِ ۚ وَإِن يَكُن
مِّنكُم مِّاْئَةٌ يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفًا مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾
ٱلْـَٰٔنَ خَفَّفَ ٱللَّهُ عَنكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا ۚ فَإِن يَكُن مِّنكُم
مِّاْئَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا۟ مِاْئَتَيْنِ ۚ وَإِن يَكُن مِّنكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفَيْنِ
بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٦٦﴾

"O vjerovjesniče, Allah je dovoljan tebi i vjernicima koji te slijede." /64/ "O Vjerovjesniče, bodri vjernike na borbu! Ako vas bude dvadeset izdržljivih, pobijedit ćete dvije stotine; a ako vas bude stotina - pobijedit ćete hiljadu onih koji ne vjeruju, zato što su oni ljudi koji ne shvataju." /65/ "Sada vam Allah daje olakšicu. On zna da ste izmoreni i - ako vas bude stotinu izdržljivih - pobijedit ćete dvije stotine, a ako vas bude hiljadu - pobijedit ćete Allahovom voljom dvije hiljade. A Allah je uz one koji su izdržljivi." /66/

Allah, dž.š., bodri Vjerovjesnika, s.a.v.s., i vjernike na borbu i obavještava ih da im je On dovoljan

pomagač protiv njihovog neprijatelja i ako je mnogobrojniji i spremniji, makar to bio i manji broj vjernika. Rekao je Ibn Ebi-Hatim od Eš-Ša'bija povodom Allahovog, dž.š., govora:

"O Vjerovjesniče, Allah je dovoljan tebi i vjernicima koji te slijede." Rekao je: "dovoljan je Allah, dž.š., tebi i onima koji su prisutni s tobom." Zato je rekao Uzvišeni Allah, dž.š.:

"O, Vjerovjesniče, bodri vjernike na borbu." Tj. podstiči ih na to; zato je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bodrio ih na borbu pri njihovim redovima i susretanju, kao što je rekao svojim ashabima na Dan Bedra, kada su se mušrici približavali u njihovoj mnogobrojnosti i gotovosti: /410/ "Uputite se ka Džennetu prostranom kao nebesa i Zemlja ..."

Zatim je rekao Allah, dž.š., donoseći radosnu vjest i naređujući vjernicima

"Ako vas bude dvadeset izdržljivih, pobijedit ćete dvije stotine, a ako vas bude stotina, pobijedit ćete hiljadu onih koji ne vjeruju." Svaki pojedinac naspram deseterice; zatim je dokinuta ova naredba, a ostala je radosna vijest. Rekao je Abdulah bin El-Mubarek od Ibn-Abbasa, koji je kazao: "Pošto je objavljeno: ***'Ako vas bude dvadeset izdržljivih, pobijedit ćete dvije stotine.'*** To je bilo nesnosno za musli-mane s obzirom da im je Allah, dž.š., naredio da ne bježi jedan od deseterice, zatim je došlo olakšavanje pa je rekao Uzvišeni Allah, dž.š.:

'Sada vam Allah daje olakšicu. On zna da ste izmoreni, i ako vas bude stotinu izdržljivih, pobijedit ćete dvije stotine'. Rekao je: 'Olakšao im je Allah, dž.š., određeni broj, a umanjio im je strpljivost onoliko koliko im je olakšao.'" Prenosi El-Buhari od Ibn-Abbasa da je rekao: Nakon što je objavljen ovaj ajet, bilo je preteško za muslimane i smatrali su velikim da se njih dvadeset bori protiv dvije stotine i stotina protiv hiljade. Olakšao im je Allah, dž.š., pa je dokinuo ovaj ajet drugim ajetom, pa je rekao:

'Sada vam Allah daje olakšicu, On zna da ste izmoreni...' Zato, nije im bilo dopušteno kada se sretnu sa dvostruko jačim neprijateljem da se povuku; a ako bi se pred njima našli u manjem broju, s njih spada obaveza borbe i dopušteno im je izbjeći sukob s njima."

مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُۥٓ أَسْرَىٰ
حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ تُرِيدُونَ عَرَضَ ٱلدُّنْيَا وَٱللَّهُ يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ ۗ
وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾ لَّوْلَا كِتَٰبٌ مِّنَ ٱللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَآ أَخَذْتُمْ
عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ فَكُلُوا۟ مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَٰلًا طَيِّبًا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٩﴾

"Ni jednom Vjerovjesniku nije dopuštano držati sužnje dok ne izvojuje pobjedu na zemlji; vi želite prolazna dobra ovoga svijeta, a Allah želi onaj svijet. Allah je Silan i Mudar." /67/" Da nije ranije Allahove odredbe, snašla bi vas patnja velika zbog onoga što ste uzeli." /68/ "Sada jedite ono što ste zaplijenili kao dopušteno i lijepo i bojte se Allaha - Allah zaista prašta i Milostiv je." /69/

Prenosi El-Eameš od Abdullaha bin Mesuda da je rekao: /411/ "Na Dan Bedra rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Šta kažete o ovim zarobljenicima?' Pa je rekao Ebu-Bekr: 'O Allahov poslaniče, oni su tvoj narod i tvoja rodbina, ostavi ih u životu i nastoj ih pridobiti da im Allah, dž.š., oprosti.'"

Rekao je Omer, r.a.: "O Allahov Poslaniče: optuživali su te za laž i protjerivali, izvedi ih i poubijaj ih!" Rekao je Abdullah bin Revvaha: "O Allahov Poslaniče, ti si u dolini punoj zapaljivog drveta, rasplamsaj u njoj veliku vatru, zatim ih baci u nju."

Pa je šutio Alahov Poslanik, s.a.v.s., nije im ništa odgovorio, zatim je ustao i ušao. Jedni su rekli: prihvatit će prijedlog Ebu-Bekra, r.a., a drugi: prihvatit će prijedlog Omera, r.a., a treći: prihvatit će prijedlog Abdullaha bin Revvaha, r.a.

Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izašao pred njih pa je rekao: "Zaista, Allah, dž.š., razmekšava ljudska srca dok ne budu mekša od mlijeka, i zaista, Allah, dž.š., učvršćuje ljudska srca dok ne budu čvršća od kamena, i zaista tvoj primjer, o Ebu-Bekre, jeste kao primjer Ibrahima, a.s., koji je rekao :

"Onaj ko bude mene slijedio - moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao, pa Ti ulstinu praštaš i milostiv si." (14:56) I zaista, tvoj primjer, o Ebu-Bekre, jeste kao primjer Isaa, a.s., koji je rekao:

"Ako ih kazniš, robovi su tvoji, a ako im oprostiš - Silan i Mudar Ti si." (5:118) A zaista tvoj primjer, o Umere, jeste kao primjer Musaa, a.s., koji je rekao:

"Gospodaru naš, uništi bogatstva njihova i zapečati srca njihova pa neka ne vjeruju dok ne dožive patnju nesnosnu." (10:88) I zaista tvoj primjer, o Omere, jeste kao primjer Nuha, a.s., koji je rekao:

"Gospodaru moj, ne ostavi na zemlji ni jednog nevjernika." (71:26) Vi ste moji savjetnici i niko se od njih neće osloboditi izuzev iskupljivanjem ili ubistvom. Rekao je Ibn-Mesud: "O Allahov Poslaniče, osim Suhejla bin Bejdaa - zaista on spominje islam." Pa je ušutio Allahov Poslanik, s.a.v.s. Nisam nikada kao tada strahovao da na mene ne padne kamenje sa nebesa sve dok Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije izgovorio "osim Suhejla bin Bejdaa", pa je Uzvišeni Allah, dž.š., objavio ajet:

"Nijednom Vjerovjesniku nije dopušteno da drži sužnje dok ne izvojuje pobjedu na zemlji.

VI želite prolazna dobra ovoga svijeta, a Allah je Silan i Mudar."

Prenose El-Imam Ahmed, Et-Tirmizi i El-Hakim u svom "Musterdeku" i rekao je: "Sened mu je sahih, ali ga ne prenose El-Buhari i Muslim."

O riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"***Da nije ranije Allahove odredbe***" rekao je Alija ibn Ebi-Talha, od Ibn--Abbasa: "Znači da vam je po prethodnoj Allahovoj, dž.š., odredbi dozvoljeno uzimati ratni plijen i zarobljenike."

"***...snašla bi vas zbog onoga što ste uzeli od zarobljenika***" "***...velika patnja***". Rekao je Uzvišeni Allah, dž.š.:

"***...sada jedite ono što ste zaplijenili kao dopušteno i lijepo***". Navodi se kao dokaz za ovaj govor što ga iznose dvije vje-rodostojne zbirke (Buharija i Muslim) do Džabira bin Abdullaha, r.a., hadis u kojem Muhammed, a.s., kaže: /412/ "Dozvoljen mi je ratni plijen, a nije bio dozvoljen nikome prije mene."

Imam Ebu-Davud prenosi od Ibn-Abbasa: /413/ "...da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., odredio otkupninu za zarobljenike poslije Bitke na Bedru u iznosu od 400..." Kod većine islamskih učenjaka, postupak sa zarobljenicima prepušten je vladaru (halifi) - da on izabere šta učiniti sa njima. Ako želi, pobit će ih, kao što je učinjeno sa plemenom Benu-Kurejza, ili - ako želi - otkupit će ih uzevši otkupninu za njih kao što je učinjeno sa zarobljenicima na Bedru, ili osloboditi ih u zamjenu od zarobljenih muslimana, kao što je postupio Allahov Poslanik, s.a.v.s., sa služavkom i njenom kćerkom koje su bile u zarobljeništvu Seleme bin El-Ekw'a tako da ih je vratio, a za njih dvije uzeo je muslimane koji su bili kod mušrika; ili - ako želi - učinit će ih robljem. Ovo je stanovište šafijske pravne škole i jedne grupe od učenjaka. O ovom pitanju ima i drugih razilaženja među imamima, pojašnjenih u fikhskim knjigama.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّمَن فِيٓ أَيۡدِيكُم مِّنَ ٱلۡأَسۡرَىٰٓ إِن يَعۡلَمِ ٱللَّهُ فِي قُلُوبِكُمۡ خَيۡرٗا يُؤۡتِكُمۡ خَيۡرٗا مِّمَّآ أُخِذَ مِنكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٧٠ وَإِن يُرِيدُواْ خِيَانَتَكَ فَقَدۡ خَانُواْ ٱللَّهَ مِن قَبۡلُ فَأَمۡكَنَ مِنۡهُمۡۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ٧١

"***O Vjerovjesniče, reci sužnjima koji se nalaze u rukama vašim. Ako Allah zna da u srcima vašim ima bilo šta dobro, dat će vam bolje od onoga što vam je uzeto i oprostit će vam, a Allah prašta i Milostiv je.***" /70/ "***A ako htjednu da te prevare, pa - oni su i prije Allaha varali i zato ti je On omogućio da ih pobijediš; a Allah sve zna i Mudar je.***" /71/

Prenosi Muhammed od Abdullaha bin Abbasa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao na Dan Bedra: /414/ "Zaista sam vidio da su ljudi iz plemena Beni-Hašim, i drugi, izašli prisilno, a ne zbog njihove potrebe da se bore protiv nas, pa ko od vas sretne nekog od njih neka ga ne ubija, ko sretne Ebu El-Bahterija bin Hišama neka ga ne ubija i ko sretne El-Abbasa bin Abd El-Mutaliba neka ga ne ubija, pa, zaista je on izašao prisilno."

Rekao je Ebu-Huzejfe bin Utbe: "Da ubijamo naše očeve i naše sinove i našu braću i našu rodbinu, a da ostavimo El-Abbasa. Tako mi Allaha, da sam ga sreo, udario bih ga sabljom. Ova je vijest dospjela do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa je rekao Omeru bin El-Hattabu: "O oče Hafsin", rekao je: "Tako mi Allaha, ovo je prvi dan u kojem me je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nazvao: oče Hafsin." "Zar da se pogubi sabljom amidžić Allahovog Poslanika, s.a.v.s.!"

Pa je rekao Omer: "O Allahov Poslaniče, dozvoli mi da odrubim njegovu glavu. Tako mi Allaha, on je licemjeran."

Poslije toga Ebu-Huzejfe je rekao: "Tako mi Allaha, nisam u sigurnosti od te riječi koju sam izgovorio i još uvijek od nje strahujem od Allaha, dž.š., izuzev ako mi to Allah ne otkupi (šehadetom) pogibijom na Allahovom putu. Poginuo je kao šehid u Bici na El-Jemami, neka je Allah, dž.š., zadovoljan njime."

Povodom toga Ibn-Abbas je rekao: /415/ Pošto je omrknuo, Allahov Poslanik, s.a.v.s., na Bedru, a zarobljenici su bili zatvoreni u okove, prvu noć je proveo budan pa su ga upitali njegovi ashabi: "O Allahov Poslaniče, šta ti je pa ne spavaš!"

El-Abbasa je zarobio jedan ensarija pa je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: "Čuo sam jecanje svog amidže El-Abbasa u okovima", pustili su ga oni, nakon toga, na slobodu, a potom je zaspao Allahov Poslanik, s.a.v.s.

Prenosi Junus bin Bukejr od Ez-Zuhrija, a on od grupe koju poimenice navodi - da su rekli: /416/ "Poslale su Kurejšije Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., u otkup njihove zarobljenike pa je svaki narod otkupio svog zarobljenika.

Abbas je rekao: "O Allahov Poslaniče, bio sam musliman", pa je rekao Allahov Poslananik, s.a.v.s.: "Allah najbolje zna tvoj islam; ako je istina kao što kažeš, Allah će te nagraditi; a što se tiče vanjštine tvoje, to je naš domen, iskupi se za sebe i sina od tvoga brata Neufela bin El-Harisa bin Abd El-Mutaliba i Akil bin Ebi-Taliba bin Abd El-Mutaliba i tvog saveznika U'tbu bin Omera, brata od Ibn El-Harisa bin Fehra."

Rekao je: "Ja nemam toliko, Allahov Poslaniče?" Rekao je: "Gdje je imetak koji ste zakopali ti i Ummu-Fadla? Pa si joj rekao: ako me zadesi nesreća na ovom putovanju, ovaj imetak koji si zakopao pripada mojim sinovima Fadlu, Abdulahu i Kasemu."

Rekao je: "Tako mi Allaha, o Allahov Poslaniče, ja, uistinu, znam da si ti Allahov Poslanik, zaista je ovo

nešto o čemu ne zna niko osim mene i majke Fadle, obračunaj mi, o Allahov Poslaniče, za ono što ste pretrpjeli od mene dvadeset oka od imetka koji imam", pa je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: "Ne. To je stvar koju nam je Allah dao od tebe."

Pa je otkupio sebe i dva bratića i njegova saveznika i povodom toga Uzvišeni Allah, dž.š., objavio je:

"O Vjerovjesniče, recl sužnjima koji se nalaze u rukama vašim, ako Allah zna da u srcima vašim ima bilo šta dobro, dat će vam bolje od onoga što vam je uzeto i oprostit će vam, a Allah prašta i Milostiv je."

El-Abbas je rekao: "Allah mi je dao umjesto dvadeset oka u islamu dvadeset robova, kod svakog je od njih bio imetak koji su obrtali, a usto se nadam i Allahovom oprostu."

Prenosi El-Hafiz Ebu-Bekr El-Bejheki od Enesa bin Malika da je rekao: /417/ "Došao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., sa imetkom iz Bahrejna pa je rekao: 'Razbacajte ga po mom Mesdždidu!' To je bio najveći imetak sa kojim je došao Allahov Poslanik, s.a.v.s. Izašao je na namaz, a uopće se nije obazirao na taj imetak. Pošto je obavio namaz, došao je i sjeo pored njega i nije nikog vidio, a da mu nije dao imetka. Kada mu je došao El-Abbas, rekao je: 'O Allahov Poslaniče, daj i meni, zaista sam ja otkupio sebe i Akila.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao mu je: 'Uzmi.'

Nakupio je u svoju odjeću toliko da nije mogao ponijeti pa je rekao: 'Naredi nekom da mi ovo podigne.' 'Ne', odgovori on. 'Onda mi podigni ti.' Rekao je: 'Ne.'

Odredio je jedan dio a zatim je to podigao na svoja pleća i otišao, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., pratio ga je pogledom dok nije zamakao , čudeći se njegovoj žudnji. Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije ustao dok nije odnesen i posljednji dirhem."

Bilježi ga El-Buhari na više mjesta u Sahihu.

U govoru Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"A ako te htjednu prevariti, pa oni su i prije Allaha varali." Ako te htjednu prevariti time što ti to pokazuju govorima, pa oni su Allaha varali i prije Bedra nevjerovanjem u Njega. منهم فأمكن ***"Zato ti je On omogućio da ih pobijedIš."*** Znači, da ih zarobiš poslije Bitke na Bedru. ***"A Allah sve zna i Mudar je."*** Zna i Mudar je u Svom postupku. Komentar ovog ajeta uglavnom je općenitost. Vezano za Abbasa i druge, to je potpunije i jasnije. Allah, dž.š., najbolje zna.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهَاجَرُوا۟
وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَوا۟
وَّنَصَرُوٓا۟ أُو۟لَٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يُهَاجِرُوا۟
مَا لَكُم مِّن وَلَٰيَتِهِم مِّن شَىْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا۟ ۚ وَإِنِ ٱسْتَنصَرُوكُمْ
فِى ٱلدِّينِ فَعَلَيْكُمُ ٱلنَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ ۗ وَٱللَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٧٢﴾

"Oni koji vjeruju i iseljavaju se, i u borbi na Allahovu putu zalažu imetke svoje i živote svoje, i oni koji daju utočište i pomažu, oni jedni druge nasljeđuju. A onima koji vjeruju, a koji se nisu iselili, vi ne možete, sve dok se ne isele, nasljednici biti. A ako vas zamole da im u vjeri pomognete, dužni ste im u pomoć pritedi, protiv naroda sa kojim o nenapadanju zaključen ugovor imate. A Allah dobro vidi ono što radite." /72/

Uzvišeni Allah, dž.š., spomenuo je vrste vjernika i podijelio ih na: muhadžire - koji su napustili svoje domove, imetke i došli da pomognu Allaha i njegova Poslanika i utvrde njegovu vjeru, žrtvujući svoje imetke i svoje živote pri tome; ensarije - to su muslimani od stanovnika Medine koji su dali utočište njihovoj braći muhadžirima u svojim domovima i utješili ih svojim imecima i pomagali Allaha i Njegova Poslanika borbom zajedno sa njima; za njih vrijedi:

"Oni jedni druge nasljeđuju." Znači: svaki je od njih preči jedan drugom od bilo koga. Tako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pobratio muhadžire i ensarije, svaka dvojica su braća, stoga su jedni druge nasljeđivali nasljedstvom prije rodbinstva, tako da je to Uzvišeni Allah, dž.š., dokinuo nasljeđem.

To je potvrđeno u Sahihul-Buhari od Ibn-Abbasa. Prenosi Imam Ahmed od Džerir bin Abdullaha El-Bedžlija, r.a., da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /418/ 'muhadžiri i ensarije nasljeđuju jedni druge a pušteni zarobljenici Kurejšije i na slobodu pušteni iz plemena Sekif nasljeđuju jedni druge do Kijametskog dana.'" Samo Ahmed bilježi ovo predanje.

Pohvalio je Allah, dž.š., i Njegov Poslanik muhadžire i ensarije, ne samo na jednom nego na više mjesta u Svojoj Jasnoj knjizi: (59:8,9)

"I siromasima muhadžirima, koji su iz rodnog kraja svoga protjerani, i imovine svoje lišeni, koji žele Allahovu milost i naklonost steći, i Allaha i Poslanika Njegova pomoći - to su, zaista, pravi vjernici. I onima koji su Medinu za življenje izabrali i domom pravde još prije njih je učinili, oni vole one koji im se doseljavaju i u grudima svojim nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju i više

voie njima nego sebi, mada je i njima samima potrebno."

Najljepše što je rečeno u govoru Uzvišenog Allaha, dž.š., jeste:

"I u grudima svojim nikakvu tegobu zato što im se daje ne osjećaju", (59:9) znači: ne zavide im na dobroti koju im je Allah, dž.š., dao zbog njihovog iseljenja. Spoljašnji izgled ajeta ogleda se u davanju prednosti muhadžirima nad ensarijama; ovo je stvar oko koje je ulema saglasna i u tome se ne razilaze.

Govor Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"A onima koji vjeruju, a koji se nisu iselili, vi ne možete, sve dok se ne isele, nasljednici biti." (8:72) Ovo je treća vrsta vjernika: oni koji vjeruju a koji se nisu iselili, nego su ostali u svojim oazama, njima nema udjela u ratnom plijenu, niti u njegovoj petini, osim onima koji su prisustvovali borbi.

Kao što prenosi El-Imam Ahmed od Jezida bin el-Hasib el-Eslemija, r.a.: /419/ "Pozovi ih u islam; ako ti se odazovu - primi ih i prestani ih uznemiravati, zatim ih pozovi na preseljenje iz njihovih domova u domove muhadžira i pouči ih da - ako budu tako postupili - njima pripada isto što i muhadžirima, a imaju i obaveze kao i muhadžiri.

Ako odbiju i prihvate njihove domove, pouči ih da će biti kao muslimanski beduini, i na njih se odnosi Allahov propis koji se odnosi i na vjernike i nemaju udjela u ratnom plijenu osim da se bore zajedno sa muslimanima. Ako odbiju pozovi ih na davanje džizje, pa ako se odazovu - primi od njih i prestani se uznemiravati. A ako odbiju, zatraži od Allaha, dž.š., zaštitu i bori se protiv njih." Jedino Muslim bilježi ovo predanje i sa drugim dodacima.

U govoru Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"Ako vas zamole da im u vjeri pomognete, dužni ste im u pomoć pritећi." Znači: beduine koji nisu izbjegavali borbu na vjerskom planu protiv njihovih neprijatelja - pomozite, zaista je vama vadžib pomoć ih i jer su oni vaša braća po vjeri, osim da vas narod koji ne vjeruje zamoli za pomoć. Između vas i njih postoji sporazum, tj. primirje na duže staze, ne ostavljajte na cjedilu vaše štićenike i ne kršite vaše zakletve sa onima s kojima ste sklopili ugovor. Ovo je preneseno od Ibn-Abbasa, r.a.

وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ إِلَّا تَفْعَلُوهُ
تَكُن فِتْنَةٌ فِى ٱلْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ﴿٧٣﴾

"Nevjernici jedni druge nasljeđuju. Ne postupite li tako, nastat će smutnja na Zemlji i nered veliki." /73/

Pošto je Uzvišeni Allah, dž.š., spomenuo da vjernici nasljeđuju jedni druge, prekinuto je dugotrajno prijateljstvo između njih i nevjernika, u oba Sahiha stoji predanje od Usame bin Zejda da je rekao: Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /420/ "...ne nasljeđuje musliman kafira (nevjernika) niti nevjernik nasljeđuje muslimana."

U Musnedu prenosi hadis Amr bin Šu´ajb od svoga oca, a on od svog djeda da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /421/ 'Pripadnici dviju različitih religija ne nasljeđuju jedni druge.'" Rekao je Et-Tirmizi: da je hadis hasen sahih.

Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /422/ "Ja sam čist od svakog muslimana koji je među mušricima"; zatim je rekao: "Oni se ne viđaju, tj. ne sastaju." Govor Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"Ne postupite li tako nastat će smutnja na Zemlji i nered veliki," znači: ako ne napuste mušrike, a međusobno budu smjenjivali vjernike, nastat će smutnja među ljudima, tj. dvosmislenost, miješanjem vjernika sa nevjernicima, doći će do velikog i proširenog nereda.

وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهَاجَرُوا۟
وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَوا۟ وَّنَصَرُوٓا۟ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ
حَقًّا ۖ لَّهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٧٤﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنۢ بَعْدُ
وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ مَعَكُمْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنكُمْ ۚ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْأَرْحَامِ
بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌۢ ﴿٧٥﴾

"Oni koji vjeruju i isele se, i bore se na Allahovu putu, i oni koji daju skonište i pomažu - oni su zbilja pravi vjernici - njih čeka oprost i obilje plemenito." /74/ "A oni koji kasnije vjernici postanu, pa se isele i u borbi zajedno s vama učestvuju - oni su vaši. A rođaci su, prema Allahovoj Knjizi, jedni drugima preči - Allah zaista sve zna." /75/

Nakon što je Uzvišeni Allah, dž.š., spomenuo tretman vjernika na ovom svijetu, nastavlja sa navođenjem njihove osude na ahiretu, obavještava o njima, kao o onim sa istinskim imanom kao što je spomenuo na samom početku sure: Uzvišeni Allah, dž.š., nagradit će ih oprostom i razrješenjem od grijeha ako ih imaju i plemenitom opskrbom koja je mnogo lijepa, čista i prijatna, uvijek je ima bez prestanka; zatim je spomenuo: ko se bude držao njihovih običaja sa iskrenim imanom i dobrim djelom, oni su sa njima zajedno na ahiretu - kao što je rekao Uzvišeni Allah, dž.š.: ***"Allah je zadovoljan pravim muslimanima." (9:100)***

I rekao je Uzvišeni Allah, dž.š.:

"Oni koji poslije njih dolaze." (59:10) U hadisu koji prenose El-Buhari i Muslim: /423/ "Čovjek će biti sa onim koga je volio." I u drugom hadisu /424/ "Ko

je volio jedan narod on je sa njima. U drugom predanju: "Proživljen je sa njima."

A što se tiče Allahovog govora:

"A rođaci su prema Allahovoj Knjizi jedni drugima preči" - obuhvatajući svu rodbinu ovaj ajet, kao što tvrde Ibn-Abbas, Mudžahid, 'Ikrime, Hasan, Katade i drugi dokinuo je nasljeđe prijateljstvom i bratimljenjem, kao što su jedni druge isprva nasljeđivali. Ovaj ajet obuhvata rođake posebnim imenom, ko ih ne nasljeđuje, navodi se kao čvrst dokaz hadis: /425/ "Zaista je Allah, dž.š., dao svakom njegovo pravo i nema oporuke nasljedniku. Rekli su: 'On da je bio vlasnik prava, imenovan bi bio u Allahovoj Knjizi kao zakonski nasljednik. Pošto nije tako, onda nije nasljednik. Allah najbolje zna.'"

Kraj sažetog komentara sure El - Enfal.

Allahu pripada zahvala i u Njega se pouzdaje,
On nam je dovoljan i divan pomagač.

9
ET - TEVBA / POKAJANJE
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 129 AJETA**

بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۝١ فَسِيحُوا۟
فِى ٱلْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱللَّهَ مُخْزِى
ٱلْكَٰفِرِينَ ۝٢

"Obznana od Allaha i Njegova Poslanika onim mnogobošcima s kojima ste zakljucili ugovore." /1/ "Putujte po svijetu još cetiri mjeseca, ali znajte da Allahu necete umaci i da ce Allah nevjernike osramotiti." /2/

Ova časna sura jedna je od posljednjih koje su objavljene Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., kao što prenosi El-Buhari da je rekao: (426) Posljednji ajet koji je objavljen jeste: ***"Oni traže od tebe tumačenje reci: 'Allah će vam kazati propis o kelali'"***; a posljednja je objavljena sura: "Beraeh" - Obznana. Ona ne počinje bismillom, jer ashabi nisu pisali bismillu na njenom početku u vladarevom Mushafu povodeći se u tome za vođom vjernika Osmanom bin Afanom, r. a.

Prenosi Et-Tirmizi od Ibn-Abbasa sažeto: (427) "Da je on pitao vođu vjernika Osmana bin Afana o nerastavljanju između sure El-Enfal i sure Et-Tevbe sa 'Bismillahi - rahmani - rahim'.

Pa je rekao Osman: sura El-Enfal je bila među prvima koje su objavljene u Medini, a sura Beraeh među posljednjim što je objavljeno od Kur'ana. Njena su kazivanja bila slična kazivanjima u suri Beraeh i bojao sam se da nisu od nje same, i preselio je Allahov Poslanik, s.a.v.s., a nije nam objasnio da je ona (bismilla) iz nje (sure Et-Tevbe), zbog toga sam ih spojio i nisam napisao između njih dvije 'Bismillahi – rahmani – rahim', a stavio sam je u sedam dugih sura."

Slično njemu prenose Imam Ahmed, Ebu-Davud, En-Nesai i Ibn-Hiban u njegovom Sahihu i El-Hakim u njegovom Mustedreku drugim predajnim putem i rekao je da su lanci prenosilaca sahih, ali ga ne bilježe Buhari i Muslim.

Početak ove sure objavljen je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., nakon što se vratio iz Bitke na Tebuku i namjeravao otići na hadž, zatim je spomenuto da se mušrici spremaju iste godine u sezoni hadža obaviti to po njihovom običaju: obilaziti oko svete kuće goli, i Poslanik, s.a.v.s., nije volio miješati se sa njima, pa je poslao Ebu-Bekra es-Sidika, r.a., kao vođiča na hadž te godine da pokaže ljudima njihove obrede hadža i da pouči mušrike da nedolaze na hadž poslije ove godine i da naglasi ljudima: "Obznana od Allaha i Njegova Poslanika". Kada se vratio, poslao je Aliju bin Ebi-Taliba kao dostavljača od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zato što je bio u srodstvu s njim.

Allahov govor: ***"Obznana od Allaha i Njegova Poslanika"***, znači obznanu od Allaha, dž.š., i Njegovog Poslanika o prestanku sigurnosti i ugovora.

"Onim mnogobošcima s kojima ste zakljucili ugovore. Putujte po svijetu još cetiri mjeseca". Ovaj se ajet odnosi na one koji su sklopili ugovore na neodređeno vrijeme ili na onog koji ima zaključen ugovor manje od četiri mjeseca neka ga upotpuni sa četiri mjeseca. A što se tiče onog čiji je ugovor na određeno vrijeme, njegovo je trajanje do samog isteka ugovora bez obzira koliko on bio, zbog riječi Uzvišenog Allaha: ***"Ispunite ugovore do ugovorenog roka"***, i hadisa o kojima će biti govora. Ko bude imao zaključen ugovor između njega i Allahovog Poslanika, s.a.v.s., njegov ugovor traje do ugovorenog roka. Ovo je najbolja i najjača konsatacija koju je odabrao Ibn-Džerir, Allah mu se smilovao. Rekao je Ebu-Ma'šer el-Medeni: Pričali su nam Muhammed bin Ka'b el-Kurezi i drugi: (428) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., devete je godine po Hidžri u periodu hadža poslao Ebu-Bekra kao vođiča i poslao je Aliju bin Ebi-Taliba sa trideset ili četrdeset ajeta iz sure "Beraeh" pa ih je čitao ljudima, dajući mušricima rok od četiri mjeseca da putuju po zemlji. On im je pročitao na Arefatu, da je rok koji im se daje dvadeset dana od zul-hidžeta, muharem, safer rebiul-evel i deset dana od rebiul-ahira. Zatim im je to pročitao u njihovim kućama i rekao: 'Poslije ove godine mušrici neće obavljati hodočašće niti će obilaziti oko svete kuće goli.'" Prenosi Ibn Ebi-Nedžih od Mudžahida, koji kaže: "Proglašeno je da su vlasnici ugovora sigurni četiri uzastopna mjeseca, dvadeset dana od zul-hidžeta pa do isteka deset dana rebiul-ahira. Poslije toga prestaju ugovori, i proglašena je svim ljudima borba ukoliko ne budu primili islam. Ovako je prenošeno od Es-Suddija i Katade.

وَأَذَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلنَّاسِ يَوْمَ ٱلْحَجِّ ٱلْأَكْبَرِ
أَنَّ ٱللَّهَ بَرِىٓءٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۙ وَرَسُولُهُۥ ۚ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن
تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝٣

I progias od Allaha i Njegova Poslanika. Ljudima na dan velikog hadža, Allah i Njegov Poslanik nemaju ništa s mnogobošcima, pa ako se pokajete - to je za vas bolje a ako se

* Objavljena poslije sure El-Maida

** Zadnja dva ajeta objavljena su u Meki.

okrenete znajte da Allahu nećete umaći. A nevjernike obraduj kaznom nesnosnom. /3/

Kaže Uzvišeni Allah, dž.š.: ***"proglas"*** znači obavjest ***"od Allaha I Njegova Poslanika"***, ranije je spomenuta i rečena opomena ljudima.

"Na dan velikog hadža" to je dan prinošenja žrtvi (kurbana), koji je najvredniji, najbolji i najveći dan hadža.

"Allah I Njegov Poslanik nemaju ništa s mnogoboštma", znači i Njegov Poslanik je čist od njih također, zatim ih je pozvao na pokajanje Njemu, pa je rekao Uzvišeni Allah, dž.š.: ***"Pa ako se pokajete"*** od toga to što Mu vi druga pripisujete, tj. činite širk.

"To je za vas bolje, a ako se okrenete", tj. ako nastavite sa onim u čemu ste, tj. širku, ***"znajte da Allahu nećete umaći"*** nego vi ste u Njegovom vlasništvu i pod Njegovom silom i voljom.

"A nevjernike obraduj kaznom nesnosnom", tj. na dunjaluku će doživjeti poniženje i strogu kaznu, a na Ahiretu kukaste štapove i vratne okove.

Prenosi El-Buhari od Ebu-Hurejrea da je rekao: /429/ "Poslao me je Ebu-Bekr na Minu među onima koji će proglasiti da mušrici ne čine hodočašće poslije ove godine i da ne obilaze svetu kuću goli, a dan velikog hadža jeste dan prinošenja žrtvi. Ovaj dan je nazvan Velikim hadžom jer su ljudi govorili mali hadž. Ebu-Bekr prenio je i dostavio ljudima te godine, a u godini Oprosnog hadža, kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio hadž, nijedan mušrik nije to uradio. " Ovo je tekst Buharije i nalazi se u poglavlju El-Džihad. Prenosi imam Ahmed od Muhriza bin Ebi-Hurejrea, a on od svog oca da je rekao: /430/ "Bio sam sa Alijom bin Ebi-Talibom kada ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao stanovnicima Meke sa "Obznanom", pa su rekli šta ste to pozivali? Rekao je: "Pozivali smo da neće ući u Džennet osim vjernik, niti će obilaziti Kabu ko je go i ko bude imao sklopljen ugovor sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., njegov je rok važenja četiri mjeseca[355], a kada prođu četiri mjeseca zaista, Allah, dž.š., i Njegov Poslanik ne priznaju mnogobošce, niti će mušrici činiti hodočašće Kabi poslije ove godine. Pozivao sam dok mi nije glas promukao." Prenosi Ibn-Džerir od Alije, r.a., da je rekao: /431/ " Poslao me je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada je objavljena obznana sa četiri stvari: Da ne obilaze oko svete kuće goli; da se mušrici ne približavaju El-Mesdždidul - Haramu nakon ove godine; ko bude imao sklopljen ugovor sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., on je važeći do njegovog ugovorenog roka i da u Džennet neće ući drugi osim pravi vjernik." A što se tiče đana velikog hadža, to je dan prinošenja žrtvi, kao što prenosi El-Imam Ebu-Dža'fer et-Taberi od Ibn-Omera neka je Allah, dž.š., zadovoljan njima dvojicom, da je rekao: /432/ "Zastao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kod džemreta na Oprosnom hadžu pa je rekao: 'Ovo je dan Velikog hadža.'" Prenosi Šu'be, od jednog Poslanikovog, s.a.v.s., ashaba da je rekao: /433/ "Stao je među nas Allahov Poslanik, s.a.v.s., na crvenoj kamili kojoj je odrezan krajičak uha pa nam je rekao: 'Da li znate koji je danas dan?' Odgovorili su: 'Dan prinošenja žrtvi.' Rekao je: 'Istinu ste rekli, ovo je Dan Velikog hadža.'"

Prenosi Ibn-Džerir od Abdurrahmana bin Ebu-Bekra, a on od svog oca da je rekao: /434/ " Tog dana sjedio je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na svojoj devi, a ljudi su držali za njen povodac pa je rekao: 'Koji je danas dan?' Šutjeli smo toliko da smo pomislili da će ga nazvati drugim imenom, pa je rekao: 'Zar ovo nije dan Velikog hadža."[356] Ovi su prenosioci vjerodostojni, a bilježi se među sahih hadisima.

إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ شَيْـًٔا وَلَمْ يُظَٰهِرُوا۟ عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّوٓا۟ إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ۝٤

Mnogobošcima s kojima imate zaključene ugovore koje oni nisu ni u čemu povrijedili, niti su ikoga protiv vas pomagali, ispunite ugovore do ugovorenog roka; Allah zalsta voli bogobojazne. /4/

Ovo je izuzetak od pravila da rok odlaganja do četiri mjeseca važi za onog ko je sklopio ugovor na neodređeno vrijeme a ne do određenog roka, njegov rok je, kao što je prethodno spomenuto četiri mjeseca. On može putovati kuda hoće da bi se spasio, odlazeći da bi postigao što želi, osim onog koji je sklopio ugovor do određenog vremena njegov rok važenja je do navedenog roka prema kojem je sklopljen ugovor, a o tome su prethodno spomenuti hadisi. A ko bude sklopio ugovor sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., pa njegov ugovor važi do ugovorenog roka pod uvjetom da ugovornik ne poništi svoj ugovor do ugovorenog roka, radi ovog je Uzvišeni Allah, dž.š., podsticao na poštivanje toga, pa je rekao Uzvišeni Allah, dž.š.:

"Allah, zalsta, voli bogobojazne", tj. one koji ispunjavaju sklopljene ugovore.

فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلْأَشْهُرُ ٱلْحُرُمُ فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَٱحْصُرُوهُمْ وَٱقْعُدُوا۟ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ ۖ فَإِن تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَخَلُّوا۟ سَبِيلَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝٥

[355] Rekao sam: 'Ovo je za onog koji je sklopio ugovor manje od četiri mjeseca ili opći ugovor. A što se tiče onog koji je sklopio ograničen ugovor najviše na četiri mjeseca ili na određeni vremenski period, njegov ugovor je važeći sve do isteka ugovorenog roka kao što se vidi iz hadisa koji se prenosi od Alije, r.a.

[356] Rekao sam: Neuki smatraju da se svaki hadž u kome se poklapa dan Arefata sa petkom zove Veliki hadž. Ovo je pogrešno. Veliki hadž je dan prinošenja žrtvi i svake godine bude Veliki hadž, jer dan prinošenja žrtvi dolazi svake godine do Sudnjeg dana.

"Kada prođu sveti mjeseci, onda ubijajte mnogobošce gdje god ih nađete, zarobljavajte ih, opsjedajte i na svakom prolazu dočekujte. Pa ako se pokaju i budu namaz obavljali i zekat davali, ostavite ih na miru, jer Allah zaista prašta i Milostiv je." /5/

Razišli su se mufesiri u tome šta se podrazumijeva pod pojmom sveti mjeseci. Neki kažu da je to što se podrazumijeva spomenuto u govoru Uzvišenog Allaha, dž.š.: ***"...a četiri su sveta..."*** [357] Međutim, ovo mišljenje je upitno, a ono što je vidljivo iz konteksta, a do čega drži Ibn-Abbas, kako to od njega prenosi El-'Avfi, jeste da se misli na četiri mjeseca u kojima se dozvoljava putovanje po svijetu, u govoru Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"Putujte po svijetu još četiri mjeseca." Zatim je rekao Uzvišeni Allah, dž.š.: ***"Kad prođu sveti mjeseci"***, znači: kada isteknu četiri mjeseca u kojim vam je zabranjeno njihovo ubijanje i koje smo im dali kao rok, onda gdje god ih nađete zarobljavajte ih i ubijajte, jer se ugovor odnosi na spomenuto, prije nego na nešto što nije spomenuto, a moglo bi da se podrazumijeva. Jasan propis o četiri sveta mjeseca doći će u sljedećem ajetu ove časne sure.

"Onda ubijajte mnogobšce gdje god ih nađete", na zemlji i ovo je općenit propis, a poznato je da je on specificiran tako što je zabranjeno sukobljavanje i ubijanje u Haramu, riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"I ne borite se protiv njih kod Mesdžid - Harama dok vas oni tu ne napadnu, ako vas napadnu - onda ih poubijajte." Riječi Uzvišenog Allaha, dž.š.: ***"Zarobljavajte ih"***, znače: uzimajte ih za zarobljenike pa ako želite ubijajte ih ili ako hoćete ostavite ih kao zarobljenike.

"Opsjedajte ih i na svakom prolazu dočekujte", tj. opsjedajte ih obručom u njihovim položajima i utvrđenjima, stijesnite im prolaze i primorajte ih na borbu ili islam. Radi toga kaže Uzvišeni Allah, dž.š.:

"Pa ako se pokaju i budu namaz obavljali i zekat davali, ostavite ih na miru." Na ovaj časni ajet i druge slične njemu oslonio se Ebu-Bekr Es-Sidik, r.a., u pokretanju rata protiv onih koji su se ustezali u davanju zekata. U dvije vjerodostojne zbirke, Buharijinoj i Muslimovoj, od Abdullaha ibn Omera, neka je Allah, dž.š., zadovoljan njima dvojicom, navodi se predanje od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /435/ "Naređeno mi je da se borim protiv ljudi dok ne posvjedoče da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov Poslanik i da obavljaju namaz i daju zekat."

"Pa ako se pokaju i budu namaz obavljali i zekat davali - ostavite ih na miru." Rekao je Enes: "Njihovo je pokajanje napuštanje poslušnosti kipovima, a prihvatanje pokornosti prema njihovom Gospodaru, obavljanje namaza i davanje zekata." Ovaj časni ajet jeste ajet poput sablje, za koji je rekao Ed-Dahhak bin Muzahim da je on derogirao sve ugovore između Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i mušrika, sve ugovore i sve rokove.[358] Razišli su se mufesiri o pitanju ajeta sablje pa Ed-Dahhak i Es-Suddi kažu: "On je dokinut ajetom Uzvišenog Allaha, dž.š.: ***"...i poslije, ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite ili otkupninu zahtijevajte" (47:4)***, a Katade je rekao suprotno.

وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ٱسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُۥ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ ۝٦

"Ako te neki od mnogobožaca zamoli za zaštitu, ti ga zaštiti da bi saslušao Allahove riječi, a potom ga otpremi na mjesto pouzdano za njega, to zato što oni pripadaju narodu koji ne zna." /6/

Kaže Uzvišeni Allah, dž.š., Svome Poslaniku, neka je salavat i selam na njega: ***"Ako te neki od mnogobožaca"*** protiv kojih sam ti naredio borbu i učinio dozvoljenim njihove živote i imetke ***"zamole za zaštitu"***, zatraže od tebe pružanje sigurnosti, odgovori im na molbu da bi saslušali Allahove riječi, tj. Kur'an, koji ćeš im učiti i kojima ćeš spominjati nešto od propisa vjere sprovodeći time Allahov dokaz. ***"A potom ga otpremi na mjesto pouzdano za njega"*** , tj. na mjesto stalne sigurnosti, dok se ne vrate u svoju domovinu i svoje kuće i svoja sigurna mjesta.

"To zato što oni pripadaju narodu koji ne zna", tj. propisali smo da se stave pod zaštitu ovakvi ljudi da upoznaju Allahovu vjeru i da se tako proširi među Njegovim robovima.

Od tada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., davao zaštitu onome ko bi mu došao tražeći uputu ili u izaslanstvu, kao što je došla grupa izaslanika od Kurejšija na Hudejbiji poput Urve bin Mes'uda i drugih mušrika pa su vidjeli koliku počast odaju muslimani Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., što ih je začudilo. Tako nešto nisu vidjeli kod kralja niti cara. Vratili su se svome narodu i obavijestili ga o tome, i to je, uz druge slične slučajeve, bio jedan od najvećih uzroka što je većina njih primila islam. Svrha je da, ko dođe iz neislamske zemlje u islamsku zemlju radi izaslanstva, ili trgovine, ili traženja izmirenja, ili primirja, ili nošenja džizije i slično, pa zatraži od vladara ili njegovog zamjenika zaštitu, daje mu se zaštita sve dok je u posjeti islamskoj zemlji i dok se ne vrati u njegovu sigurnost i domovinu. Ali učenjaci su rekli: " Nije dozvoljeno

[357] Ajet broj 36. iz ove časne sure Et-Tevba.

[358] Izuzev onog čiji je ugovor sklopljen do određenog perioda, njegov rok važenja traje do isteka ugovorenog roka ako nisu poništili njigove ugovore.

omogućiti mu da boravi u islamskoj zemlji godinu dana. Dozvoljeno je da mu se omogući boravak od četiri mjeseca." Neki opet kažu: može boraviti više od četiri mjeseca, a manje od godinu dana .

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِندَ اللَّهِ وَعِندَ رَسُولِهِ إِلَّا
الَّذِينَ عَاهَدتُّمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ
إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ

"Kako mnogobošci mogu imati ugovor s Allahom i Poslanikom Njegovim? Mogu imati samo oni s kojima ste ugovor kod Mesdžid-Harama zaključili; sve dok se oni budu ugovora pridržavali, pridržavajte se i vi, jer Allah, zaista, voli pobožne." /7/

Uzvišeni Allah, dž.š., objašnjava Svoju mudrost u obznani da nema ništa sa mušricima i davanje roka od četiri mjeseca, zatim poslije toga slijedi oštra sablja gdje ih budete sretali, pa je rekao Uzvišeni Allah, dž.š.:

"Kako mnogobošci mogu imati ugovor", tj. zaštitu, i biti ostavljeni na miru, pa oni pripisuju Allahu druga, ne vjeruju u Njega i Njegova Poslanika.

"Mogu imati samo oni s kojima ste ugovor kod Mesdžid- Harama zaključili", tj. na Hudejbibji.

"Sve dok se oni budu ugovora pridržavali, predržavajte se i vi" , tj. dokle god se budu pridržavali njihovog ugovora prema vama i što ste ugovorili s njima o prekidu rata između vas i njih u periodu od deset godina.

"Pridržavajte se i vi jer Allah voli bogobojazne." Tako su radili Allahov Poslanik, s.a.v.s., i muslimani. Trajali su ugovor i primirje sa stanovnicima Meke od zul- ka'deta šeste godine po Hidžri sve dok nisu Kurejšije poništile ugovor tako što su pomogli svoje saveznike, pleme Benu-Bekr protiv plemena Huza'a, saveznika Allahova Poslanika, s.a.v.s., i napali ih zajedno u Haremu. Tada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., krenuo u pohod na njih u ramazanu osme godine po Hidžri, pa mu je Allah, dž.š., dao da osvoji Sveti grad i omogućio mu da ih pokori, neka je svaka hvala i zahvalnost Allahu, dž.š. Pustio je na slobodu one koji su od njih primili islam nakon što ih je nadvladao i pobijedio, pa su nazvani puštenim zarobljenicima. Bilo ih je blizu dvije hiljade, a ko je ostao nevjernik i pobjegao od Allahovog Poslanika , s.a.v.s., pozivao ga je pod zaštitu i pustio da hoda po zemlji četiri mjeseca i da ide gdje hoće. Među njima su bili: Safvan bin Umejje, 'Ikrime bin Ebi-Džehl i drugi. Zatim ih je Allah, dž.š., uputio potpuno u islam; samo je Allah, dž.š., hvale vrijedan na svim Svojim odredbama i djelima.

كَيْفَ وَإِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ
إِلًّا وَلَا ذِمَّةً يُرْضُونَكُم بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٨﴾

"Kako, kada oni, ako bi vas pobijedili, ne bi, kad ste vi u pitanju, ni srodstvo ni sporazum poštivali? Oni vam se ustima svojim umilijavaju, ali im se srca protive, većina njih su nevjernici." /8/

Uzvišeni Allah, dž.š., podstiče vjernike na neprijateljstvo i prekidanje svake veze s njima, objašnjavajući da oni nisu ti koji zaslužuju da se sklapa s njima ugovor zbog pripisivanja druga Uzvišenom Allahu, dž.š., i njihovog nevjerovanja u Allahova Poslanika, s.a.v.s. A da vas pobijede, ne bi, kad ste vi u pitanju, ni srodstvo ni sporazum ni savezništvo poštivali. Mnogobožac koji ne poštuje Allaha, dž.š., u Njegovom jedinstvu - kako će poštovati vjernike u ugovoru ili srodstvu ili zaštiti. Ako su sklopili ugovor sa vama, ugovor svojim ustima, pa, zaista, njihova se srca protive tome.

اشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا عَن سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ
مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً وَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾ فَإِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ
فِي الدِّينِ ۗ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾

"Oni Allahove ajete za ono što malo vrijedi zamjenjuju, pa od puta Njegova odvraćaju, zaista je ružno kako postupaju." /9/ "Ni rodbinstvo ni sporazum, kada je vjernik u pitanju, ne poštuju i sve granice zla prekoračuju." /10/ "Ali ako se oni budu pokajali i namaz obavljali i zekat davali, braća su vam po vjeri - a Mi dokaze objašnjavamo ljudima koji razumiju." /11/

Govor Uzvišenog Allaha , dž.š.:

"Oni Allahove ajete za ono što malo vrijedi zamjenjuju", tj. mnogobošci u zamjenu za slijeđenje Allahovih ajeta uzimaju zabavu sa ovosvjetskim ***"Pa od puta Njegova odvraćaju"***, tj. sprečavaju vjernike u slijeđenju istine.

"Zaista je ružno kako postupaju, ni rodbinstvo ni sporazum, kada je vjernik u pitanju, ne poštuju." Tj. ne poštuju ni rodbinstvo ni ugovor.

"Ali ako se oni budu pokajali, i namaz obavljali i zekat davali, braća su vam po vjeri - a Mi dokaze objašnjavamo ljudima koji razumiju." Rekao je Enes: "Njihovo je pokajanje: napuštanje kipova, prihvatanje pokornosti Njihovom Gospodaru, obavljanje namaza i davanje zekata."

(Pa ako budu postupali tako, ***"braća su vam po vjeri"***. Njihova su prava kao i naša i njihove obaveze su kao i naše obaveze, a Allah će oprostiti onome koji se pokaje).[359]

وَإِن نَّكَثُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُم مِّنۢ
بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا۟ فِى دِينِكُمْ فَقَٰتِلُوٓا۟ أَئِمَّةَ ٱلْكُفْرِ ۙ إِنَّهُمْ
لَآ أَيْمَٰنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ ﴿١٢﴾

"A ako prekrše zakletve svoje poslije zaključenja ugovora s njima, i ako vjeru vašu budu vrijeđali, onda se borite protiv kolovođa bezvjerstva - za njih dolsta ne postoje zakletve - da bi se okanili." /12/

Kaže Uzvišeni Allah, dž.š.: ***"Ako prekrše zakletve svoje mnogobošci sa kojima ste sklopili ugovor do određenog roka..."***, tj. sporazume i testamente... ***"...i ako vjeru vašu budu vrijeđali"***, tj. omalovažavali je i potcijenili. Odavde se uzima propis o ubijanju onoga ko vrijeđa Poslanika, s.a.v.s., neka je salavat i selam na njega, ili vjeru islam, ili ga omalovaži. Radi toga je rekao Uzvišeni Allah, dž.š.:

"Onda se borite protiv kolovođa bezvjerstva; za njih, dolsta, ne postoje zakletve da bi se okanili", znači: Vraćaju se na ono što i jesu: nevjerovanje, inad i zabludu. Ajet je općenit, iako su povod njegove objave bili vođe kurejšijskih nevjernika, on je općenit za njih i druge mimo njih.

أَلَا تُقَٰتِلُونَ قَوْمًا نَّكَثُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُمْ
وَهَمُّوا۟ بِإِخْرَاجِ ٱلرَّسُولِ وَهُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ أَتَخْشَوْنَهُمْ ۚ فَٱللَّهُ
أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾ قَٰتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ
وَيُخْزِهِمْ وَيَنصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾ وَيُذْهِبْ
غَيْظَ قُلُوبِهِمْ ۗ وَيَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٥﴾

"Zar se nećete boriti protiv ljudi koji su zakletve svoje prekršili i nastojali protjerati Poslanika i prvi vas napali? Zar ih se bojite? Preče je da se Allaha bojite ako ste vjernici." /13/ "Borite se protiv njih, Allah će ih rukama vašim kazniti, a vas će protiv njih pomoći i grudi vjernika zaliječiti." /14/ "I iz srca njihovih brigu odstraniti. A Allah će onome kome On hoće oprostiti, Allah sve zna i Mudar je." /15/

Ovo je, također, bodrenje i podsticanje na borbu protiv mnogobožaca, koji su zakletve svoje prekršili i nastojali protjerati Poslanika iz Meke, kao što je rekao Uzvišeni Allah, dž.š.:

"...i kada su ti nevjernici zamke razapinjali da bi te u tamnicu bacili ili da bi te ubili, ili da bi te prognali, oni su zamke pleli, pa je i Allah njima zamke pleo, jer Allah to najbolje umije." (8:30) Riječi Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"...i prvi vas napali", znače: Prekršili su ugovor koji su sklopili na Hudejbiji i borili se sa svojim saveznicima, plemenom Benu-Bekr protiv plemena Huza'a, saveznika Allahova Poslanika, s.a.v.s., sve dok im nije došao Allahov Poslanik, s.a.v.s., u godini osvajanja Meke pa je bilo šta je bilo, a Allahu pripada svaka hvala i zahvala. Govor Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"Zar ih se bojite, preče je da se Allaha bojite ako ste vjernici" znači: Ne bojte se njih već se bojte Mene. Ja sam dostojan da se robovi plaše Moje Sile i Mog kažnjavanja. Zatim Allah, dž.š., podstiče i bodri na borbu protiv mnogobožaca, saopćavajući Svoju mudrost u propisivanju džihada, pored toga što je moćan uništiti neprijatelje. On naređuje:

"Borite se protiv njih, Allah će ih rukama vašim kazniti i poniziti, a vas će protiv njih pomoći i grudi vjernika zaliječiti. I iz srca njihovih brigu odstraniti" u odnosu na njih. ***"A Allah će onome kome On hoće oprostiti"*** od Svojih robova. ***"Allah sve zna"***, što je dobro za njih i odgovara im. ***"...i Mudar je"*** u Svojim djelima i riječima kozmičkim i šerijatskim (zakonskim), pa radi šta hoće propisuje šta hoće.

أَمْ حَسِبْتُمْ
أَن تُتْرَكُوا۟ وَلَمَّا يَعْلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا۟ مِنكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا۟ مِن دُونِ
ٱللَّهِ وَلَا رَسُولِهِۦ وَلَا ٱلْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

"Zar mislite da će te biti ostavljeni, a da Allah ne ukaže na one među vama koji se bore i koji umjesto Allaha i Poslanika Njegova i vjernika, nisu uzeli nikoga za prisna prijatelja? A Allah zna ono što radite." /16/

Kaže Uzvišeni Allah, dž.š.: ***"Zar mislite"***, o vjernici, da ćete sami sebi prepušteni biti i da nećete biti ispitivani kako bi se razlučili iskreni i odlučni od lažljivaca.

"A da Allah ne ukaže na one među vama koji se bore i koji umjesto Allaha i Poslanika Njegova i vjernika, nisu uzeli nikog za prisna prijatelja", tj. intimnog, prisnog i tajnog. Naprotiv, oni tajno i javno pozivaju u vjerovanje u Allaha i Poslanika, kao što kaže Uzvišeni Allah, dž.š.:

"Elif - Lam - Mim. Misle li ljudi da će biti ostavljeni na miru ako kažu: mi vjerujemo, i da u iskušenje neće biti dovedeni? A Mi smo u iskušenje dovodili i one prije njih, da bi Allah sigurno ukazao na one koji govore istinu i na one koji lažu". (29:1-3) Vjernici su stavljeni na

[359] [to je između dvije zagrade nije tekst mufesira, Allah mu se, dž.š., smilovao; to je moje.

kušnju tako što je propisan džihad i u njemu je ispit za Njegove robove, da se vidi ko Mu je pokoran u tome, a ko neposlušan. Uzvišeni Allah, dž.š., dobro zna šta je bilo, a šta biva i šta nije bilo, da je bilo, kako bi bilo, poznaje stvar prije njenog stvaranja i sa njenim stvaranjem kakva je, nema drugog boga osim Njega, niti Gospodara osim Njega, niti onog koji može odbiti ono što On odredi i izvrši.

مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَن يَعْمُرُوا۟ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ شَٰهِدِينَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِم بِٱلْكُفْرِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ وَفِى ٱلنَّارِ هُمْ خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ فَعَسَىٰٓ أُو۟لَٰٓئِكَ أَن يَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾

"Mnogobošci nisu dostojni Allahove džamije održavati kad sami priznaju da su nevjernici. Djela njihova će se poništiti i u Vatri će vječno ostati." /17/ "Allahove džamije održavaju oni koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju i koji namaz obavljaju i zekat daju i koji se nikoga osim Allaha ne boje oni su, nadati se, na pravom putu. /18/

Kaže Uzvišeni Allah, dž.š.: "Ne trebaju oni koji čine širk Uzvišenom Allahu, dž.š.", tj. mnogobošci, održavati Allahove džamije, koje su sagrađene samo u Njegovo ime i On nema sudruga. Neki su čitali: mesdžidellahi u jednini smatrajući da se odnosi na El-Mesdžid el-Haram, najčasniju džamiju na zemlji. ***"Kad sami priznaju da su nevjernici"***, da pitaš kršćanina i jevreja i Sabijca - svaki bi odgovorio da je to što jeste, potvrđujući tako kufr (nevjerovanje).

"Djela njihova će se poništiti" zbog njihovog mnogoboštva.

"i u Vatri će vječno ostati", kao što kaže Uzvišeni Allah, dž.š.:

"A zaslužuju da ih Allah kazni kad brane drugima pristup Mesdžid-Haramu, a oni nisu njegovi čuvari. Čuvari njegovi treba da budu samo oni koji se Allaha boje, ali većina njih ne zna". (8:34) Zbog ovoga je rekao Uzvišeni Allah, dž.š.: ***"Allahove džamije održavaju oni koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju."*** Uzvišeni Allah, dž.š., potvrđuje iman onome koji održava džamije, kao što prenosi imam Ahmed od Ebu-Seida el-Hudrija, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (436) "Kada vidite čovjeka da posjećuje džamiju, posvjedočite mu da posjeduje iman. Rekao je Uzvišeni Allah, dž.š.:

"Allahove džamije održavaju oni koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju." Prenose ga Et-Tirmizi, Ibn--Merdevejh i El-Hakim u svom Mustedreku. Prenosi El-hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar od Sabita bin Enesa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (437) "Zaista su graditelji džamija Allahovi ljudi." ***"...i koji namaz obavljaju"***, koji spada u najveće tjelesne pokornosti. ***"...i koji zekat daju"***, koji spada u najbolja djela koja prelaze u dobročinstvo ljudima. ***"...i koji se nikoga osim Allaha ne boje."*** Nikoga se ne boje osim Njega.

"Oni su, nadati se, na pravom putu." Svaka riječ "možda" u Kur'anu označava nužnost. Ibn-Ishak kaže: "Kad Allah kaže 'možda', to je istina."

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ ٱلْحَآجِّ وَعِمَارَةَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَجَٰهَدَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ لَا يَسْتَوُۥنَ عِندَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَٰنٍ وَجَنَّٰتٍ لَّهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾

"Zar smatrate da je onaj koji hodočasnike vodom napaja i koji vodi brigu o Mesdžid-Haramu ravan onome koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje i koji se na Allahovu putu bori? Nisu oni jednaki pred Allahom, a Allah neće ukazati na pravi put onima koji sami sebi nepravdu čine." /19/ "U većoj su časti kod Allaha oni koji vjeruju ,i koji se iseljavaju, i koji se na Allahovu putu bore zalažući imetke svoje i živote svoje, oni će postići što žele." /20/ "Gospodar njihov im šalje radosne vijesti da će im milostiv i blagonaklon biti i da će ih u dženetske bašče uvesti, u kojima će neprekidno uživati." /21/ "Vječno i zauvijek će u njima boraviti. Uistinu, u Allaha je nagrada velika."/22/

Rekao je Ibn-Abbas u komentaru ovog ajeta: "Zaista su mnogobošci govorili: 'Održavanje Časnog hrama i napajanje hodočasnika bolje je od onog ko vjeruje i bori se na Allahovu putu', pa su se udaljili od Kur'ana i Allahova Poslanika, s.a.v.s. Pa je Allah, dž.š., odlikovao vjerovanje i borbu na Allahovu putu sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s., nad održavanjem Časnog hrama od mnogobožaca i napajanja hodočasnika i nisu imali koristi kod Allaha, dž.š., uz pripisivanje druga Njemu."

Rekao Je Uzvišeni Allah, dž.š.:

"Nisu oni jednaki pred Allahom, a Allah neće ukazati na pravi put onima koji sami sebi nepravdu čine", tj. oni koji su tvrdili da su oni ti koji održavaju džamije; Allah, dž.š., nazvao ih je onima koji sami sebi nepravdu čine zbog tog što čine širk, tj. mnogoboštvo. Neće imati nikakve koristi od održavanja.

Prenosi Velid bin Muslim od En-Nu'mana bin Bešir el-Ensarija da je rekao: (438) "Bio sam kod minbera Allahova Poslanika, s.a.v.s., u grupi njegovih ashaba, pa je rekao jedan od njih: Nije me briga da poslije islama ne radim djelo u ime Allaha, osim da napajam hodočasnike.' A drugi je rekao: 'Ne to, već održavanje Mesdžid-Harama', zatim je drugi rekao: 'Borba na Allahovom putu je bolja od toga što ste rekli.' Izgrdio ih je Omer, sin El-Hattabov, neka je Allah, dž.š., zadovoljan njime i rekao: 'Ne podižite glasove kod minbera Allahova Poslanika, s.a.v.s., a to je bilo u petak - a ja ću kada klanjam džumu ući kod Poslanika, a.s., i pitati ga o tome oko čega ste se razišli.'" To je Omer, r.a., i učinio pa je Uzvišeni Allah, dž.š., objavio: ***"Zar smatrate da je onaj koji hodočasnike vodom napaja i koji vodi brigu o Mesdžid-Haramu ravan onome koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje i koji se na Allahovu putu bori? Nisu oni jednaki pred Allahom, a Allah neće ukazati na pravi put onima koji sami sebi nepravdu čine."*** Bilježe ga Muslim u svome Sahihu i Ebu-Davud, a ovo je njegov doslovni tekst, i Ibn-Merdevejh i Ibn Ebi-Hatim u svojim tefsirima i Ibn-Hibban u svome Sahihu.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَابَآءَكُمْ وَإِخْوَٰنَكُمْ أَوْلِيَآءَ إِنِ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْكُفْرَ عَلَى ٱلْإِيمَٰنِ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٤﴾

"O vjernici, ne prijateljujte ni sa očevima vašim ni sa braćom vašom, ako više vole nevjerovanje od vjerovanja. Onaj od vas koji bude s njima prijateljevao, taj se, doista, prema sebi ogriješio." /23/ "Reci: 'Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da neće prohoditi, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate - miliji od Allaha i Poslanika, i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah grješnicima neće ukazati na pravi put.'"/24/

Uzvišeni Allah, dž.š., naredio je napuštanje tj. bojkotovanje nevjernika, pa makar oni bili očevi i sinovi i zabranio je prijateljstvo sa njima ako su izabrali nevjerovanje nad vjerovanjem i to im zaprijetio kao što kaže Uzvišeni Allah, dž.š.:

"Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprostavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rodaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio, i On će ih uvesti u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći". (58:22)

Prenosi El-Hafiz el-Bejheki od Abdullaha bin Ševzeba da je predhodni ajet objavljen povodom Ebi-Ubejde bin el-Džerraha nakon što ga je pokušao njegov otac El-Džerrah ubiti, mada se Ebu-Ubejda držao postrani. Pošto je navaljivao El-Džerrah, ubio ga je njegov sin Ebu-Ubejde i to u Bici na Bedru. Tim povodom Allah, dž.š., objavio je:

"Ne treba da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju." Zatim Allah , dž.š., prijeti onome ko dadne prednost svojoj porodici i rodbini nad Allahom i Njegovim Poslanikom. Kaže Allah, dž.š.:

"Reci: ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli", tj. koja ste zaradivali

"I trgovačka roba za koju strahujete da neće prohoditi, i kuće vaše u kojima se prijatno osjećate", volite ih zbog njihove udobnosti i njihove ljepote. Ako su bile ove stvari

"milije od Allaha i Njegova Poslanika i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte", znači: pričekajte šta će vas zadesiti od Njegove kazne i Njegove opomene. Kaže Uzvišeni Allah, dž.š.:

"...dok Allah Svoju odluku ne donese, a Allah grješnicima neće ukazati na pravi put." Prenosi Imam Ahmed od Zehre bin Ma'beda, a on od svoga djeda da rekao: (439) "Bili smo sa Allahovim Poslanikom, a on je držao za ruku Omera, sina Hattabova, pa je rekao: 'O Allahov Poslaniče, tako mi Allaha, draži si mi od svega drugog osim samog sebe.' Zatim je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Niko od vas neće biti pravi vjernik dok mu ja ne budem draži od samog sebe.' Zatim je rekao Omer: 'Tako mi Allaha, ti si mi sada draži i od samog sebe', a Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Sada Omere.'" Jedino El-Buhari bilježi ovo predanje. Potvrđeno je u sahih hadisu da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (440) "Tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša, niko od vas neće biti pravi vjernik, dok mu ja ne budem draži od njegovih roditelja, njegove djece i svih ljudi." Prenose Imam Ahmed i Ebu-Davud, a ovo je njegov tekst, od Ibn-Omera, da je rekao: (441) "Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., gdje kaže: 'Kada budete trgovali skupocjenim stvarima i uzimali za kravlje repove i budete zadovoljni usjevima, a napustite džihad, kaznit će vas Allah, dž.š., poniženjem kojeg se nećete osloboditi dok se ne vratite svojoj vjeri.'"

لَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ فِى مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ ۙ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ ۙ
إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْـًٔا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَرْضُ
بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى
ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَنزَلَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ وَذَٰلِكَ
جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ يَتُوبُ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٧﴾

"Allah vas je na mnogim bojištima pomagao,a i onoga dana na Hunejnu kad vas je mnoštvo vaše zanijelo, ali vam ono nije ni od kakve koristi bilo, nego vam je zemlja, koliko god da je bila prostrana, tijesna postala, pa ste se u bijeg dali." /25/ "Zatim je Allah na Poslanika Svoga i na vjernike smiraj Svoju pustio, i vojske koje vi niste vidjeli poslao, i one koji nisu vjerovali na muke stavio, i to je bila kazna za nevjernike." /26/ "Allah je poslije toga onome kome je htio oprostio, a Allah prašta i miostiv je." /27/

Uzvišeni Allah, dž.š., spominje vjernicima Svoju dobrotu prema njima i Svoje dobročinstvo prema njima pomažući ih na mnogim mjestima u njihovim pohodima sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i da je sve to od Njega, Uzvišenog Allaha, dž.š., Njegovom podrškom i Njegovom odredbom, a ne njihovim mnoštvom i njihovom spremnošću, i obratio im je pažnju da je pomoć od Uzvišenog Allaha, dž.š., bez obzira da li je skupina malobrojna ili mnogobrojna, kao na dan Hunejna, kad ih je mnoštvo njihovo zanijelo. I pored ovoga ništa im nije koristilo, pa su se u bijeg dali, osim malo njih koji su ostali sa Allahovim Poslanikom , s.a.v.s.; zatim je Allah, dž.š., poslao Svoju pomoć i podršku Svome Poslaniku i vjernicima koji su sa njim, kao što ćemo s Božijom pomoći to detaljno objasniti, da bi ih poučio da je pomoć samo od Uzvišenog Allaha, dž.š., i sa Njegovom podrškom i ako je skupina malobrojna. Koliko su puta malobrojne čete Allahovom voljom nadjačale mnogobrojnije čete, a Allah je na strani strpljivih. Bitka na Hunejnu bila je nakon osvajanja Meke, u mjesecu ševalu osme godine po Hidžri.

Nakon što je Alejhiselam završio sa osvajanjem Meke, dobio je obavijest da su se ljudi iz plemena Hevazin okupili da se bore protiv njega. Vođa im je bio Malik ibn Auf en-Nadrij, a sa njim je još bilo u cjelosti i pleme Sekif, i Benu-Džešm, i Benu-Sa'd bin Bekr, zatim i manja skupina ljudi iz plemena Benu-Hilal, te ljudi iz plemena Benu-Amr, Ibn-'Amir iAvn bin 'Amir. Približavali su se, a sa njima su bile žene, djeca, ovce i blagodati; došli su sa svim svojim imetkom i svi zajedno, zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izišao sa svojom vojskom pred njih sa svojom vojskom koja je učestvovala u osvajanju Meke. Bilo ih je deset hiljada, što muhadžira, što ensarija i arapskih plemena, bilo je i dvije hiljade onih koji su primili islam za vrijeme osvajanja Meke i pušteni na slobodu. Išao je sa njima prema neprijatelju i susreli su se u dolini između Meke i Taifa, koja je zove Hunejn. Bitka je bila pred samu zoru. Spustili su se u dolinu, a pleme Hevazin je postavilo zasjedu. Pošto su se sastali licem u lice, muslimani nisu vidjeli nikog osim njih, požurili su prema njima, zasipali ih strijelama i udarali isukanim sabljama. Navalili su kao jedan, kao što im je naredio njihov vođa, pa su se muslimani dali u bijeg, kao što o tome kaže Uzvišeni Allah, dž.š. Poslanik, s.a.v.s., ostao je postojan na sivkastoj mazgi goneći je ka dubini neprijatelja. Njegov amidža Abbas držao je mazgu za desni povodac, a Ebu-Sufjan bin el-Haris bin Abd el-Mutalib za lijevi, umirujući je da ne brza, a Poslanik je spominjao svoje ime i pozivao muslimane na vraćanje, govoreći: (442) "Ja sam Vjerovjesnik, nije laž, ja sam sin Abd el-Mutaliba." A prije toga je govorio: (443) "Hodite k meni, Allahovi robovi, k meni, ja sam Allahov Poslanik." Ostali su čvrsto sa njim njegovi ashabi. Bilo ih je blizu stotine, neko kaže osamdeset; među njima su bili: Ebu-Bekr i Omer, neka je Allah, dž.š., zadovoljan njima dvojicom, Abbas, Alija, Fadl bin Abbas, Ebu-Sufjan bin el-Haris i Ejmen bin Ummu-Ejmen, Usame bin Zejd i drugi, neka je Allah , dž.š., zadovoljan njima.

Zatim je Poslanik, s.a.v.s., naredio svom amidži Abbasu, koji je bio zvonkog glasa, da zove najjačim glasom: (444) "O ljudi ispod drveta", aludirajući na drvo pod kojim su mu dali prisegu zvanu "er-ridvan". Pod tim drvetom muhadžiri i ensarije su dali prisegu na vjernost, da neće bježati od njega, pa ih je pozvao: "O ljudi ispod drveta!"

Drugi put bi govorio: (445) "O vlasnici sure El-Bekare", pa su govorili: "Odazivamo ti se." Okretali su se ljudi i vraćali ka Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa ako nekog od njih ne bi poslušala njegova deva, obukao bi svoj pancir, zatim sišao sa nje i pustio je, i vratio se sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Pošto se jedna grupa njih sakupila kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., on im je naredio da budu iskreni u ofanzivi i uzeo šaku prašine. Nakon što je uputio dovu svome Gospodaru i tražio da ga pomogne, rekao je: /446/ "Bože moj ispuni mi ono što si mi obećao."

Zatim je bacio prema mušricima, i nije bilo nijednog čovjeka a da mu od te prašine nešto nije ušlo u oči i usta, sprečavajući ga da se bori, zatim su bili poraženi a muslimani su ih slijedili, ubijajući ih i zarobljavajući. Ostali ljudi nisu se ni povukli, a zarobljenici su bili oboreni pred Allahovim Poslanikom, s.a.v.s.

U El-Buhari i Muslim od El-Bera'a bin Aziba, neka je Allah, dž.š., zadovoljan njima dvojicom, bilježe da mu je neki čovjek rekao: (447) "O Ebu-'Ammare, zar ste bježali od Allahova Poslanika, s.a.v.s., na Hunejnu?" On je odgovorio: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije bježao, zaista su ljudi iz plemena Hevazin bili strijelci, kada smo ih sreli i navalili na njih bili su poraženi, pa

su ljudi prilazili ratnom plijenu, a oni nas dočekali strijelama, i tako su se ljudi dali u bijeg. Ja sam vidio Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako govori dok je Ebu-Sufjan bin el-Haris bin Abd el-Mutalib držao za povodac njegove bijele mazge: 'Ja sam Vjerovjesnik, nije laž, ja sam sin Abdul-Muttalibov.'"

Kažem: Ovo je vrhunac potpune hrabrosti, zaista, poput ovog dana u ratnom metežu kada se njegova vojska udaljila od njega. On je ipak ostao na mazgi koja nije bila brzonoga niti spremna za bježanje ili povratak nazad ili uzmicanje, i pored toga on ju je usmjeravao prema njima, spominjući u svoje ime da bi ga znali oni koji ga nisu poznavali, neka je na njega Allahov salavat i selam sve do Sudnjeg dana. Sve ovo nije ništa drugo do pouzdanje u Allaha, dž.š., i oslanjanje na Njega, znajući da će ga On pomoći i upotpuniti ono sa čim ga je poslao, i uzdignuti Njegovu vjeru nad ostalim vjerama.

Zato Uzvišeni Allah , dž.š., kaže:

"Zatim je Allah na Poslanika svoga smiraj Svoj spustio", tj. smirenost i sigurnost na Svog Poslanika.

"...i na vjernike", one koji su sa njim.

"...i vojske koje vi niste vidjeli poslao" , a to su meleki.

Kao što prenosi imam Ebu-Dža'fer bin Džerir od Abdurrahmana, roba Ibn-Bersena, da je rekao: "Pričao mi je čovjek koji je bio sa mušricima na Hunejnu: (448) 'Kada smo se sukobili sa drugovima Allahova Poslanika, s.a.v.s., na Hunejnu, nisu nam pružali otpor ni koliko se ovca može pomusti. Pošto smo ih razbili, dali smo se u potjeru za njima dok nismo došli do vlasnika bijele mazge, a to je Allahov Poslanik, s.a.v.s. Kod njega su nas dočekali bijeli ljudi, lijepih lica, koji su nam govorili: Lica vam se unakazila! Vratite se! Zatim smo mi odstupili, a oni su nam bili za petama, i bila su lica kako su rekli.'"

Od Šejbe bin Osmana prenosi se da je rekao: (449) "Izašao sam sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na Hunejn i, tako mi Allaha, nije me u taj boj izveo islam i njegovo poznavanje, nego sam odbijao da se Hevazin uzdigne nad plemenom Kurejš, pa sam rekao, a stajao sam sa njim: 'O Allahov Poslaniče, ja zaista vidim šarene konje', pa mi je rekao: 'O Šejbe, zaista njih vidi samo nevjernik.' Udario je svojom rukom po mojim prsima, zatim je rekao: 'Dragi Bože, uputi Šejbu', zatim je udario drugi put i rekao: 'Dragi Bože, uputi Šejbu.' Zatim je udario treći put, i rekao: 'Dragi Bože, uputi Šejbu.' Tako mi Allaha, nije ni podigao svoju ruku s mojih prsa treći put, a niko od Allahovih stvorenja nije mi bio draži od njega... "

Zatim, on navodi hadis u potpunosti, kako su se sukobile vojske, poraz muslimana, Abbasovo dozivanje i traženje pomoći Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dok nije Allah, dž.š., porazio mnogobošce.

Prenosi Seid bin es-Saib bin Jesar od svog oca da je rekao: "Čuo sam Jezida bin Amira es-Sevaija, koji je bio u Bici na Hunejnu sa mnogobošcima, zatim je poslije primio islam kada smo ga pitali za strah koji je Allah, dž.š., ubacio u srca mnogobožaca na Hunejnu, pa je uzeo kamenčić, ubacio ga u lavor i prouzrokovao zveckanje, pa je rekao: 'Osjećali smo u našim njedrima slično ovome.'"

Dokaz ovome je hadis El-Fehrija Jezida bin Usejda, a Allah najbolje zna. Muslim u svom Sahihu prenosi od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (450) "Pobijedio sam pomoću straha i dat mi je jezgrovit govor." Radi toga Uzvišeni Allah, dž.š., rekao je:

"Zatim je Allah na Poslanika Svoga i na vjernike smiraj Svoj spustio i vojske koje vi niste vidjeli poslao, i one koji nisu vjerovali na muke stavio, i to je bila kazna za nevjernike." Zatim je Uzvišeni Allah, dž.š., rekao:

"Allah je poslije toga onome kome je htio oprostio, a Allah prašta i milostiv je." Allah, dž.š., oprostio je preostalima iz plemena Hevazin, pa su primili islam i pridružili se Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. To je bilo u blizini Meke kod El-Džarane, otprilike dvadeset dana poslije sukoba. On im je dao da biraju između toga da im vrati zarobljenike ili imovinu, pa su izabrali zarobljenike. Bilo je šest hiljada zarobljenika, što djece i žena, zatim su im vraćeni njihovi zarobljenici, a imetak je podijeljen među muslimanskim vojnicima i nagrađeni su ljudi koji su pušteni na slobodu, tj. darovani poklonima da bi se pridobila njhova srca islamom - dato im je stotinu deva. Od onih kojima je dato po stotinu deva bio je Malik bin 'Avf en-Nadri, pa ga je Poslanik, s.a.v.s., postavio za zapovjednika, a i prije je bio zapovjednik svoga naroda. Malik je tada pohvalio Poslanika kasidom u kojoj se kaže sljedeće:[360]

"Niti sam vidio niti sam čuo među svim ljudima poput Muhammeda, najbolje puni želje i najviše daje bogatome kad od njega poklon traži, i kad hoće, šta će sutra biti obavijestit će te.[361] A kada je četa u bijeg svoje deve potjerala zbog kopalja i udaraca svake sablje, on je poput lava koji zaklanja svoje mladunce usred legla, u zasjedi."

---

[360] O Allahov Poslaniče, žrtvovao bih za tebe I oca I majku!. Kako si samo blag, plemenit i dalekovidan! Divan li si Vjerovjesnik i Poslanik ti, divan li si vođa ti, divan li si otac, blag i sažaljiv. Divan li si uzor ti, neka je na tebe najbolji salavat i najpotpuniji selam.

[361] Rekao sam: Ne... nego kad Allah želi, obavijesti svoga Vjerovjesnika za sutra, nije u stanju Allahov Poslanik, neka je salat i selam na njega, niti i jedan drugi Poslanik obavjestiti šta će biti sutra ili za bilo koji gajb, sam od sebe, osim nakon što ga Uzvišeni Allah , dž.š., izvjesti o tome.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّمَا ٱلْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا۟ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَٰذَا ۚ وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦٓ إِن شَآءَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾ قَٰتِلُوا۟ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ ٱلْحَقِّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ حَتَّىٰ يُعْطُوا۟ ٱلْجِزْيَةَ عَن يَدٍ وَهُمْ صَٰغِرُونَ ﴿٢٩﴾

"O vjernici, mnnogobošci su sama pogan i neka više ne dolaze na hadž Mesdžid-Haramu poslije ovogodišnjeg hadža. A ako se bojite oskudice pa Allah će vas, ako hoće, iz obilja Svoga Imućnim učinitI. Allah zalsta sve zna i Mudar je." /28/ "Borite se protiv onih kojima je data knjiga, a koji ne vjeruju ni u Allaha ni u Onaj svijet, ne smatraju zabranjenim ono što Allah i Njegov Poslanik zabranjuju i ne ispovjedaju istinsku vjeru - sve dok ne daju glavarinu poslušno i ponizno."/29/

Allah, dž.š., Svojim robovima vjernicima, čiste vjere i ličnosti, naredio je odbijanje mnogobožaca, koji su sama pogan što se tiče vjere, od Mesdžid-Harama i da mu se ne približavaju nakon objavaljivanja ovog ajeta - a to je devete godine. Radi toga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao Aliju, r.a., u pratnju Ebu-Bekru, neka je Allah, dž.š., zadovoljan njima dvojicom, te godine, i naredio mu da proglasi mnogobošcima da mušrik ne obilazi Sveti hram go, to je Allah, dž.š., upotpunio i donio sud o tome Šerijatom i odredbom.

Rekao je El-Imam el-Evzai: "Pisao je Omer bin Abd el-Aziz, neka je Allah, dž.š., zadovoljan njime, svojim namjesnicimada se zabrani ulazak židovima i kršćanima u muslimanske mesdžide, navodeći iza svoje zabrane riječi Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"...mnogobošcl su sama pogan."

Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"A ako se bojite oskudice, pa Allah će vas, ako hoće, iz obilja Svoga Imućnim učinitI." Rekao je Ibn-Ishak da su ljudi govorili: "Oslobodit će nam pijace, propast će nam trgovina, prestat će dobiti koje smo imali od nje", pa je Allah , dž.š., objavio:

"A ako se bojite oskudice, pa Allah će vas, ako hoće, iz obilja Svoga Imućnim učinitI." Prenose Ibn-Abbas i grupa tabiina povodom Allahovog, dž.š., govora:

"Ako hoće..." *do riječi* ***"...poslušno i ponizno"***, da znači: ovo je naknada što ste se plašili za propast pijaca, pa im je Allah, dž.š., dao u naknadu što je prekinuta veza sa širkom, glavarinu od sljedbenika knjige, a Allah , dž.š., kaže:

"Allah zalsta sve zna", što je dobro za vas ***"...i Mudar je"***, u onome što naređuje i odvraća od njega, zbog toga što je On savršen u Svojim djelima i Svojim riječima, pravedan u Svom stvaranju i Svojoj odredbi, neka je Blagoslovljen i Uzvišen.

Radi toga im je dao naknadu, za bivše zarade u glavarini koju su uzimali od štićenika. Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"Borite se protiv onih kojma je data knjiga, a koji ne vjeruju ni u Allaha ni u onaj svijet, ne smatraju zabranjenim ono što Allah i Njegov Poslanik zabranjuju, i ne ispovjedaju istinsku vjeru sve dok ne daju glavarinu poslušno i ponizno."

Ovaj časni ajet je prva zapovijed borbe protiv sljedbenika knjige nakon što se situacija sa mnogo - bošcima sredila, a ljudi u skupinama ulazili u Allahovu vjeru, kada je Arapski poluotok krenuo Pravim putem. Uzvišeni Allah, dž.š., naredio je Svom Poslaniku borbu protiv sljedbenika knjige, židova i kršćana, to je bilo devete godine, jer su oni poricali Muhammeda, s.a.v.s., i nisu imali ispravno vjerovanje ni u jednog od poslanika, niti u ono sa čime su dolazili, zaista su slijedili svoja mišljenja i strasti i svoje očeve u onome na čemu su oni bili. Svi su vjerovjesnici nagovještavali njegov dolazak i naređivali njegovo slijeđenje; pošto je došao, nisu povjerovali u njega; zato se Allahov Poslanik, s.a.v.s., pripremio za sukob Bizantijaca; pozivao je ljude na to, pa se sakupilo oko trideset hiljada, a izostali su neki od stanovnika Medine i njene okolice, od munafika i drugih; to se dogodilo u godini suše, žege i vrućine. Kada je Allahov Poslanik , s.a.v.s., izišao - želeći sukob Bizantijaca, stigao je do Tebuka, spustio se do njega i ostao dvadeset dana, zatim je molio Allaha, dž.š., da mu da odluku oko povratka u Medinu, pa se vratio te godine, zbog teške situacije i malaksalosti ljudi, kao što će doći objašnjenje poslije, s Božijom pomoći.

Ovaj ajet uzima za dokaz onaj koji smatra da se džizja uzima samo od sljedbenika knjige ili sličnih njima, kao što su vatropoklonici, a o tome postoji vjerodostojan hadis da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., uzimao džizju od vatropoklonika Hedžera. Ovo je po šafijskom mezhebu, a taj stav je poznat i od Ahmeda. Rekao je Ebu-Hanife, Allah mu se smilovao: "Naprotiv, uzima se od svih nearapa, sljedbenika knjige ili mnogobožaca, a ne uzima se od Arapa osim onih koji su sljedbenici knjige."

Rekao je imam Malik: "Naprotiv, dozvoljeno je nametnuti džizju svim nevjernicima; sljedbenicima knjige, vatropoklonicima, idolopoklonicima i drugima." Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"...sve dok ne daju glavarinu poslušno i ponizno" . Tj.: ako im se nisu pokorili da plaćaju glavarinu poslušno, ponizno, jadno i osramoćeno, tada se borite protiv njih. Zato nije dozvoljeno davati ugled i dostojanstvo štićeniku niti ih uzdizati nad muslimanima, nego oni trebaju biti ponizni, poslušni i jadni, kao što je zabilježno u Muslimovom Sahihu od Ebu-Hurejrea, neka je Allah, dž.š., zadovoljan njime, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: (451) "Sa židovima i kršćanima ne otpočinjite selamom; kada nekog od

njih susretnetne na putu, prisilite ga na najtjesniji dio puta." Zato je vođa vjernika Omer, sin Hatabov, neka je Allah, dž.š., zadovoljan njime, iznio im poznate uvjete, koji su pokazivali njihovu poniznost, pokornost i jadnost, što prenose imami, hafizi od 'Abdurahmana bin Gunema el-Eša'rija, da je rekao: "Napisao sam Omeru, sinu Hatabovom, neka je Allah, dž.š., zadovoljan njime, kada je sklopio ugovor (mir) sa kršćanima Šama, slijedeće:

'U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

Ovo pismo je za Allahovog roba Omera, vođu vjernika, od kršćana iz tog i tog grada. Zaista, kada ste nam vi stigli, pitali smo vas za sigurnost naših života, i naših potomaka, i naših imetaka, i sljedbenika naše vjere, i jamčili smo vam našim životima da nećemo graditi u našem gradu niti njegovoj okolici: manastir, niti crkvu, niti toranj, niti kaluđerske ćelije, niti ćemo popravljati što je pokvareno od toga, niti ćemo ih oživljavati na teritorijama za muslimane, niti ćemo sprečavati bilo koga od muslimana niti noću niti danju da dođe u naše crkve, i da ćemo širom otvoriti njihova vrata za prolaznike i putnike namjernike, i neka nam navrati ko bude prolazio pored nas od muslimana - nahranit ćemo ga tri dana, nećemo skrivati u našim crkvama niti u našim stanovima doušnike, niti ćemo tajiti nevjeru prema muslimanima, niti ćemo našu djecu podučavati Kur'anu, niti ćemo pokazivati mnogo-boštvo, niti ćemo ikoga njemu pozivati, niti ćemo sprečavati bilo kome od naše rodbine ulazak u islam, ako to budu htjeli, i da ćemo uvažavati muslimane, i da ćemo im ustajati sa naših mjesta, ako budu željeli sjedenje, niti ćemo ih oponašati u bilo čemu: u njihovom oblačenju kape, turbanu, cipelama i načinu češljanja kose. Niti ćemo govoriti njihovim govorom, niti ćemo se nazivati njihovim nadimcima, niti ćemo jahati sedla, niti ćemo se opasavati sabljama, niti ćemo uzimati bilo šta od oružja i nositi ga sa sobom, niti ćemo urezivati na našim prstenovima arapska slova, niti ćemo prodavati alkohol. I da ćemo šišati prednje dijelove naših glava, i da ćemo oblačiti našu odjeću gdje god da budemo, i da ćemo se stezati pojasevima preko naših sredina. I da nećemo otkrivati krst na našim crkvama, i da nećemo ni u čemu pokazivati naše križeve i naše knjige na putevima muslimana i njihovim pijacama, niti ćemo udarati naša zvona u našim crkvama osim lagahnim udarcem, niti ćemo podizati naše glasove prilikom učenja u našim crkvama u bilo čemu pred muslimanima, niti ćemo izlaziti na noćne molitve i molitve na uskršnji ponedjeljak, niti ćemo podizati naše glasove prilikom sahrane naših umrlih, niti ćemo paliti zbog njih vatru na putevima muslimana i njihovim trgovima, niti ćemo sahranjivati naše mrtve blizu njihovih, niti ćemo uzimati roblje što pripada muslimanima, i da ćemo usmjeravati pravim putem muslimane, niti ćemo ih gledati u njihovim stanovima.'

Kada je dato pismo Omeru on je dodao u njemu:

'Nećemo udarati nikog od muslimana uvjetovali smo vam to na naše živote i sljedbenike naše vjere, i prihvatili smo na tome sigurnost, ako se budemo suprotstavljali u ne čemu što smo vam bili uvjetovali i odredili na naše živote, nema nam zaštite i odobreno vam je od nas što je odobreno od prkosnika i razdornika.'"

وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ عُزَيْرٌ ٱبْنُ ٱللَّهِ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَى ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ ٱللَّهِ ۖ ذَٰلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَٰهِهِمْ ۖ يُضَٰهِـُٔونَ قَوْلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَبْلُ ۚ قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ ۖ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَٰنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوٓا۟ إِلَٰهًا وَٰحِدًا ۖ لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

"Jevreji govore: 'Uzejr je Allahov sin', a kršćani kažu: 'Mesih je Allahov sin'. To su riječi njihove, iz usta njihovih, oponašaju riječi nevjernika prijašnjih - ubio ih Allah .Kuda se odmeću?" /30/ "Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje, i monahe svoje i Mesiha, sina Merjemina. A naređeno im je da samo jednom Bogu ibadet čine - nema boga osim Njega. On je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju." /31/

Ovo je podstrek od Uzvišenog Allaha, dž.š., vjernicima na borbu protiv nevjernika, jevreja i kršćana, zbog ovog njihovog, odvratnog i lažnog izgovora o Allahu, dž.š. Što se tiče jevreja, govorili su o Uzejru da je on Allahov sin, Uzvišeni Allah , dž.š., vrlo je visoko iznad toga. A što se tiče kršćanske zablude o Mesihu, ona je očita. Oni su ga proglasili Allahovim sinom, ili da je on lično Allah, ili da je on jedan od trojice. Zato Allah obje skupine proglašava lažovima, pa kaže Uzvišeni: ***"...to su riječi njihove, iz usta njihovih"***, tj. oni nemaju dokaza za ono što tvrde, osim njihovih izmišljotina i njihovih razilaženja ***"...oponašaju"***, tj. njihove su riječi poput ***"...riječi nevjernika prijašnjih"***, tj. zavedeni su u zabludu, kao što su bili i narodi prije njih u zabludi. ***"Ubio ih Allah".*** Rekao je Ibn-Abbas: Prokleo ih Allah. ***"Kuda se odmeću"***, tj. kako se odmećete od istine, a ona je očita i upućujete se prema neistini? Uzvišeni Allah , dž.š., kaže:

"Oni pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje i Mesiha, sina Merjemina." Prenose imam Ahmed i Et-Tirmizi od Adijj bin Hatima, neka je Allah, dž.š., zadovoljan njime: (452) "Da je pobjegao u Šam nakon što je obaviješten o misiji Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a bio je kršćanske vjere u džahilijetu, njegova sestra i skupina njegovog naroda bila je zarobljena, zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učinio dobročinstvo prema njegovoj sestri i oslobodio je, pa se vratila svom bratu

i poticala ga da primi islam i ode Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Zatim je Adijj otišao u Medinu, a bio je vođa svoga naroda, tj. plemena Tajj, a njegov otac Hatim et-Tai - bio je poznat po plemenitosti, ljudi su pričali o njegovom dolasku, pa je Adijj ušao kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., na njegovom vratu bio je križ od srebra. Poslanik, s.a.v.s, proučio je ovaj ajet: ***"Oni, pored Allaha, bogovima smatraju svećenike svoje i monahe svoje."*** Adijj kaže: "Rekao sam, zaista oni njih nisu obožavali", pa je rekao: "Naprotiv, oni su im zabranjivali što je dozvoljeno, a dozvoljavali im što je zabranjeno, pa su ih slijedili, i to je njihovo obožavanje." Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "O Adijj, šta govoriš? Da li ti je na štetu da kažeš: Allah je najveći? Da li poznaješ išta veće od Allaha? To ti ne šteti... Da li ti smeta da kažeš: nema boga osim Allaha?"

Zatim ga je pozvao u islam, pa je primio islam i posvjedočio svjedodžbu istine. Rekao je: "Vidio sam njegovo lice kao se razveselilo, zatim je rekao Muhammed, a.s.: 'Zaista su jevreji oni koji su protiv sebe srdžbu izazvali, a kršćani oni koji su zalutali." Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***"...a naređeno im je da jednom Bogu ibadet čine."*** Tj. kada nešto zabrani, ono je haram, a kada nešto dozvoli, ono je halal, što je propisao - to se slijedi, a što je naredio - to se izvrši.

"Nema Boga osim Njega. On je vrlo visoko iznad onih koje oni Njemu ravnim smatraju", tj. On je čist od toga da ima sudruga, supružnika, pomagača, Sebi ravnog i djecu, nema drugog boga osim Njega, niti Gospodara izuzev Njega.

يُرِيدُونَ أَن يُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ
بِأَفْوَٰهِهِمْ وَيَأْبَى ٱللَّهُ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ
أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ وَلَوْ كَرِهَ
ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾

"Oni žele ustima svojim utrnuti Allahovo svjetlo, a Allah želi vidljivim učiniti svjetlo Svoje, makar ne bilo po volji nevjernicima." /32/ "On je poslao Poslanika Svoga s uputom i pravom vjerom, da bi je uzdigao iznad svih vjera, makar ne bilo po volji mnogobošcima." /33/

Kaže Uzvišeni Allah, dž.š.: žele oni, nevjernici, mnogobošci i sljedbenici Knjige: ***"...utrnuti Allahovo svjetlo"***, znači: ono sa čim je poslan Allahov Poslanik, s.a.v.s., a to je uputa i prava vjera, samim njihovim izmišljotinama, njihov primjer je kao onaj koji želi ugasiti sunčevu ili mjesečevu svjetlost svojim puhanjem, a to je nemoguće. Isto tako, i ono sa čim je poslan Allahov Poslanik, s.a.v.s., mora da se učini vidljivim, uzdigne i upotpuni.

Zato je Uzvišeni Allah, dž.š., suprotstavljajući se onome što su željeli, rekao:

"A Allah želi vidljivim učiniti svjetlo Svoje, makar ne bilo po volji nevjernicima."

A pojam "kafir" označava onoga koji nešto prikriva i pokriva ga, otuda je i noć nazvana "kafir", jer ona prikriva stvari.

"On je poslao Poslanika Svoga s uputom i pravom vjerom." Uputa jeste ono sa čim je došao od: istinitih obavještenja, ispravnog vjerovanja i korisne nauke, a prava vjera je: ispravna i korisna djela na dunjaluku i ahiretu.

"Da bi uzdigao iznad svih vjera", znači: nad ostalim vjerama, kao što je potvrđeno u Sahihu od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: (453) "Zaista mi je Allah, dž.š., skupio Zemlju, njen istok i njen zapad, i vlast će moga ummeta dostići dokle mi je skupljena."

Prenosi imam Ahmed od Temima ed-Darija, r.a., da je rekao: (454) "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., gdje kaže: 'Dostići će ova stvar (islam) dokle doseže noć i dan. Allah, dž.š., neće ostaviti kuću od ilovače niti od dlake, a da neće ući u nju ova vjera, uzdižući dostojanstvenog a ponižavajući prezrenog. Dostojanstvenom će Allah, dž.š., uzdići islam a poniženjem poniziti nevjerovanje (kufr).'"

Temim ed-Dari kaže: "Prepoznao sam to na svojoj obitelji: ko je od njih primio islam zadesila ga je dobrota i čast i ugled, a ko je bio nevjernik od njih zadesilo ga je poniženje i niskost i džizja", tj.glavarina.

* يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْأَحْبَارِ وَٱلرُّهْبَانِ
لَيَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَٰطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۗ وَٱلَّذِينَ
يَكْنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرْهُم
بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِى نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ
وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ ۖ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ
تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾

"O vjernici, mnogi svećenici i monasi dolsta na nedozvoljen način tuđa imanja jedu i od Allahova puta odvraćaju. Onima koji zlato i srebro gomilaju i ne troše ga na Allahovu putu - navijesti bolnu patnju." /34/ "Na dan kad se ono u vatri džehenemskoj bude usijalo pa se njime čela njihova i slabine njihove i leđa njihova budu žigosala. Ovo je ono što ste za sebe zgrtali, iskusite zato kaznu za ono što ste gomilali." /35/

Svećenici jesu jevrejski učenjaci kao što je Uzvišeni Allah, dž.š., rekao:

"Trebalo bi da ih čestiti i učeni ljudi od lažna govora i zabranjena jela odvraćaju." (5:63) Monasi jesu kršćanski pobožnjaci, a svećenici njihovi su učenjaci, kao što je rekao Uzvišeni Allah, dž.š.:

بـ ***"...zato što među njima ima svećenika i monaha" (5:82)***, misli se na opreznost od nevaljalih

učenjaka i pobožnjaka zablude, kao što je rekao Sufjan bin Ujejne: "Ko je pokvaren od naših učenjaka sličan je jevrejima, a ko je pokvaren od naših pobožnjaka sličan je kršćanima."

U hadisu koji je sahih - vjerodostojan, stoji: (455) "Vi ćete sigurno slijediti postupke onih koji su bili prije vas, poput ravno odsječenog perja (na strijeli)." Ashabi tada rekoše: "(To su) jevreji i kršćani", a Poslanik reče: "A ko drugi?!"

U drugom predanju stoji da su rekli: "Perzijanci i Bizantijci", A on odgovori: "Pa ko drugi nego oni?!" Iz ovoga je uslijedilo upozorenje od oponašanja njih u njihovim govorima i njihovim stanjima. Zato je Uzvišeni Allah, dž.š., rekao:

"Doista na nedozvoljen način tuđa imanja jedu i od Allahova puta odvraćaju." Oni su živjeli na račun vjere, i na osnovu svojih vodećih položaja jeli su imetke drugih ljudi, kao što su jevrejski svećenici nad narodom i džahilijetu imali ugled i od njih su im dolazili prinosi, pokloni i porezi.

Kada je Allah, dž.š., poslao Svog Poslanika, s.a.v.s., nastavili su sa svojom zabludom, svojim nevjerovanjem i inadom, žudeći da ostanu njima ti vodeći položaji, pa ih je Allah, dž.š., ugasio svjetlom poslanstva i oduzeo ih, a u zamjenu im dao poniženje i niskost, i na sebe navukoše srdžbu Uzvišenog Allaha, dž.š.

Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***"...i od Allahova puta odvraćaju"***, tj. uz to što su se hranili haramom, odvraćaju ljude od slijeđenja istine, prikrivaju je neistinom, i onim neznalicama koji ih slijede pokazuju da su oni ti koji pozivaju ka dobru, a nisu kao što smatraju, nego oni pozivaju u vatru, i na Sudnjem danu niko im neće pomoći. Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"Onima koji zlato i srebro gomilaju i ne troše ga na Allahovu putu - navijesti bolnu patnju." Ovo su oni koji predstavljaju treću vrstu od vodećih ljudi; zaista ljudi zavise od učenjaka, pobožnjaka i veleposjednika, pa kada su stanja ovih pokvarena, pokvarena su i stanja ljudi. A što se tiče pojma "kenz", od Ibn-Omera se prenosi da je rekao da je to imetak na koji se ne daje zekat. Prenosi Es-Sevri od Ibn-Omera da je rekao: "Ono na što je dat zekat nije 'kenz', tj. gomilanje imetka, makar bilo ispod sedam zemalja". Slično ovome rekao je i Omer bin el-Hattab. U mnogim hadisima navodi se da je pohvalno držati manje zlata i srebra, a da je pokuđeno njihovo gomilanje. Prenosi Abdur-Rezzak od Alije,r.a., o riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"Onima koji zlato i srebro gomilaju", da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: (456) "Propao je ko uzima zlato, propao je ko uzima srebro" - tri puta je izgovorio; rekao je prenosilac: "To je teško palo drugovima Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa su govorili: 'Pa koji imetak da uzmemo?'" Pa je rekao Omer, r.a.: "Ja ću vam doznati o tome." Pa je rekao: "O Allahov Poslaniče, zaista su tvoji drugovi u nevolji i govore: 'Pa koji imetak da uzmemo?'" Rekao je: "Jezik koji zikr čini, srce koje zahvaljuje i žena koja pomaže nekog od vas u njegovoj vjeri." Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa da je rekao: (457) Pošto je objavljen ovaj ajet: ***"Onima koji zlato i srebro gomilaju"***, to je izgledalo preteško muslimanima, pa su govorili: "Niko od vas ne može osigurati svome djetetu imetak da mu ostane poslije njega." Rekao je Omer: "Ja ću vam otkloniti brigu." Otišao je, a Sevban ga je slijedio, pa je došao Vjerovjesniku, s.a.v.s., zatim rekao: "O Allahov Vjerovjesniče, zaista ovaj ajet izgleda pretežak tvojim drugovima." Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Zaista, Allah, dž.š., nije propisao zekat osim da bi očistio njime ono što je od vašeg imanja, i zaista je propisao naslijeđa u imetku koji ostane poslije vas." Rekao je Omer: "Allah je najveći", zatim mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Hoćeš li da te obavijestim o najboljem blagu što gomila čovjek? Lijepa žena, koja čovjeka, kada pogleda u nju, oraspoloži, kada joj naredi - posluša ga, i kad je odsutan od nje - vjerna mu je." Prenose ga Ebu-Davud i El-Hakim u svom Mustedreku i Ibn-Merdevejh od Jahja bin Ja'la. Rekao je El-Hakim da je hadis sahih i ispunjava uvjete Buharije i Muslima, ali ga oni ne prenose.

U riječima Uzvišenog Allaha , dž.š.:

"Na dan kada se ono u vatri džehenemskoj bude usijalo, pa njime čela njihova i slabine njihove, i leđa njihova budu žigosani. Ovo je ono što ste za sebe zgrtali, iskusite zato kaznu za ono što ste gomilali." Tj. ovo će im se reći u vidu prijekora, grđenja i izrugivanja, kao što je to u riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"Zatim mu, za kaznu, na glavi vodu koja kipuća izlijevajte. Okušaj, ta Ti si, uistinu, moćni i poštovani." (44:48,49) Znači: ovo je za ono što ste bili gomilali za sebe. Radi toga se kaže: Ko nešto zavoli i da mu prednost nad pokornosti prema Allahu, dž.š., bit će podvrgnut patnji (kazni).

Pošto su ovi dali prednost sakupljanju imetka nad Allahovim zadovoljstvom sa njima, bili su kažnjeni zbog toga. I pošto su imeci bili najdraža stvar njihovim vlasnicima, oni će biti najštetnija stvar po njih na ahiretu, pa će usijati u džehenemskoj vatri, a neopisiva je njena vrelina, pa će čela njihova i slabine njihove i leđa njihova njima biti pržena.

U Muslimovom Sahihu od Ebu-Hurejrea prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (458) "Nema nijednog čovjeka koji ne daje zekat na svoj imetak, a da neće imati na Sudnjem danu ploče od vatre kojom će biti prženi njegove slabine, njegovo čelo i njegova leđa, u danu koji traje pedeset hiljada godina, dok se ne presudi među robovima, zatim će vidjeti svoj put ili ka Džennetu ili Vatri."

Prenosi El-Imam Ebu-Džа'fer bin Džerir od Sevbana, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., govorio: (459) "Ko ostavi poslije sebe "kenz", tj. nagomilano zlato, na Sudnjem danu će mu biti pretvoreno u zmiju oguljene glave i sa dvije crne tačke iznad očiju koja će ga pratiti, a on će govoriti: 'Teško tebi, šta si ti?', pa će reći: 'Ja sam tvoje nagomilano blago koje si

ostavio poslije sebe',[362] pa će ga pratiti sve dok mu ne uzme ruku u usta i odgrize je, zatim će nastaviti sa ostalim tijelom." Prenosi ga Ibn- Hibban u svom "Sahihu", a osnova je ovog hadisa u Buharijinom i Muslimovom "Sahihu".

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِندَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ
يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ
فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنفُسَكُمْ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ
كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾

"Broj mjeseci u Allaha je dvanaest, prema Allahovoj Knjizi od dana kada je nebesa I Zemlju stvorio, a četiri su sveta, to je prava vjera. U njima ne griješite! A borite se protiv svih mnogobožaca kao što se oni svi bore protiv vas, I znajte da je Allah na strani onih koji se Allaha boje I grijeha klone." /36/

Prenosi El-Imam Ahmed od Ebu-Bekra, a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., kada je držao govor na hadžu, pa je rekao: (460) "Zaista vrijeme kruži u svome obliku otkako je Allah, dž.š., stvorio nebesa i Zemlju, godina ima dvanaest mjeseci, četiri od njih su sveta, tri su jedan iza drugog: zul-ka'de, zul-hidže i muharem, i redžeb plemena Mudar, koji je između dva džumadija i ša'bana." Zatim je rekao: 'Koji je ovo dan?' Odgovorili smo: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju', pa je šutio toliko da smo pomislili da će ga nazvati drugim imenom, pa je rekao: 'Zar nije dan prinošenja žrtava?' Rekli smo: 'Svakako', zatim je rekao: 'Koji je ovo mjesec?' Odgovorili smo: 'Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s., najbolje znaju', pa je šutio toliko da smo pomislili da će ga nazvati drugim imenom, pa je rekao: 'Zar nije zul-hidže?' Odgovorili smo: 'Svakako da', zatim je rekao: 'Koji je ovo grad?' Odgovorili smo: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju', pa je šutio toliko da smo pomislili da će ga nazvati drugim imenom, pa je rekao: 'Zar nije grad (Meka)?' Odgovorili smo: 'Svakako da', zatim je rekao: 'Zaista su vaši životi i vaši imeci' - a mislim i da je rekao: i vaša čast - vama sveti, kao što vam je svet ovaj dan u ovom mjesecu i u ovome gradu. Susret ćete vašeg Gospodara, pa će vas pitati za vaša djela, zato nemojte poslije mene, zalutati ubijajući jedni druge, da li sam dostavio? Neka prisutni od vas obavijesti onog koji je odsutan, možda da bude razboritije onom kome je dostavljeno do nekih koji su slušali.'" Hadis bilježe El-Buhari i Muslim.

U riječima Poslanika, s.a.v.s., u hadisu: "Zaista vrijeme kruži u svom obliku otkako je Allah, dž.š., stvorio nebesa i Zemlju", utvrđivanje je od njega, neka je Allahov blagoslov i spas na njega, i potvrda za odredbu koju je Allah, dž.š., učinio u početku, bez uranka i kašnjenja, dodavanja i oduzimanja, i bez premještanja i zamjenjivanja, kao što je rekao o nepovredivosti Meke: (461) "Zaista je ovaj grad Allah, dž.š., učinio svetim na dan kada je stvorio nebesa i Zemlju i on je svet Allahovim hurmetom (svetošću) do Sudnjeg dana." I ovako je rekao ovdje: "Zaista vrijeme kruži u svom obliku otkako je Allah, dž.š., stvorio nebesa i Zemlju." Znači, i danas je odredba po vjerozakonu kao što je Allah, dž.š., odredio u Svojoj knjizi na dan kada je stvorio nebesa i Zemlju, bez ranjenja i kašnjenja, ili premještanja i izmjenjivanja, kao što su radili Arapi. Vjerovjesnik, s.a.v.s., obavljao je hadž u zul-hidžetu. A Arapi su povremenim premještanjem, ustvari, u većini slučajeva obavljali hadž izvan mjeseca zul-hidžeta.

Poglavlje: Spomenuo je Eš-Šejh 'Alemuddin es--Sehavi u svesku koji je sakupio i nazvao: "El-mešhur fi esmail-ejjami veš-šuhur" (Poznata imena dana i mjeseci) - Imena lunarnih mjeseci: el-muharem... it.d., i izvedenice njihovih naziva od čijeg detaljnog spominjanja nema koristi. Također je spomenuo je imena dana u sedmici, počevši od nedjelje.

Mora se skrenuti pažnja na to da su imena dana kod prethodnih čistokrvnih Arapa bila drugačija od poznatih imena: Arapi su nazivali dane: evvel, zatim ehven, zatim džebar, zatim mu'nis, zatim el-'urubetu, zatim šejar. Rekao je pjesnik, jedan od prethodnih čistokrvih Arapa:

"Nadam se da živim, a moji dani su evvel ili ehven ili džebar ili slijedeći debbar,
a ako ga proživim,
onda je mu'nis ili 'urube ili šejar."

U riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.: "A četiri su sveta." Njih su također i Arapi smatrali svetim, većina je bila na tome, izuzev jedne skupine koja se zove El-Besl, koji su smatrali svetim osam mjeseci u godini, pretjerivajući u tome.

A što se tiče Poslanikovih, s.a.v.s., riječi: "Tri su jedan iza drugog: zul-ka'de, zul-hidže i muharem, a redžeb plemena Mudar između je dva, džumadija i ša'bana"; on je redžeb pripisao plemenu Mudar da bi objasnio ispravnost njihovog govora o redžebu, da je on mjesec koji je između džumadija i ša'bana, a ne - kao što smatra pleme Rebi' - da je redžeb sveti mjesec, koji je između ša'bana i ševala, tj. ramazan, kako je to poznato danas, pa je objasnio Poslanik, s.a.v.s., da je sveti mjesec redžeb onaj što ga smatra pleme Mudar, a ne pleme Rebi'a.

Bila su četiri sveta mjeseca, tri jedan za drugim i jedan pojedinačno, radi obavljanja obreda hadža i umre prije mjeseci hadža, pa je učinjen svetim mjesec zul-ka'de, jer su oni odustajali od borbe u njemu i mjesec zul-hidže, jer oni u njemu obavljaju hadž i bave se izvršavanjem obreda. Zatim je učinjen poslije njega drugi mjesec, a on je el-muharrem, da bi se vratili sigurni u najudaljenije njihove zemlje. I učinjen je svetim redžeb u sredini, radi obilaska svete kuće i obavljanja umre, za onog koji dolazi iz najudaljnijih

[362] Rekao sam: Zaista se ovaj hadis odnosi na onog ko nije platio zekat na svoj imetak, pa će mu njegov imetak biti kao što je spomenuto u hadisu.

krajeva poluotoka pa je posjeti, zatim se vrati u svoju domovinu sigurno.

U riječima Uzvišenog Allaha, dž.š., ***"To je prava vjera."*** Znači: Ovo je pravi zakon u poslušnosti Allahovih naredbi u pogledu onog što je određeno, kao što su sveti mjeseci i postupanje po njima i brojanje onako kako je prethodilo u prvoj Allahovoj Knjizi.

Rekao je Uzvišeni Allah, dž.š.:

"U njima ne griješite." Znači: U ovim svetim mjesecima, jer je u njima grijeh izražajniji i veći od drugih, kao što su grijesi u Svetom gradu (Meki) uvećavaju prema Allahovim riječima:

"...i onome ko u njemu bilo kakvo naslije učini dat ćemo da patnju nesnosnu iskusi." (22:25) Također, i u svetim mjesecima grijesi su veći, pa ne činite zabrane dozvoljenim, niti dozvoljene stvari zabranjenim, kao što su radili mnogobošci premještanjem svetih mjeseci, a ono spada u to, tj. smatranje onoga što je zabranjeno dozvoljenim i obratno, a time se samo povećava nevjerovanje.

Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***"A borite se svi protiv mnogobožaca."*** Riječ znači: , tj. svi, ***"...kao što se oni svi bore protiv vas"***, tj. kao što se oni svi (zajedno) bore.

"...i znajte da je Allah na strani onih koji se Allaha boje i grijeha klone." Učenjaci su se razišli u vezi sa zabranom započinjanja borbe u svetom mjesecu - da li je to dokinuto ii važeće - na dva mišljenja; jedno od njih da je dokinuto i ono je poznatije, jer Uzvišeni Allah, dž.š., rekao je:

"U njima ne griješite." A naredio je borbu protiv mnogobožaca, i vanjski kontekst upućuje da je ovo naredio općenito, a da je to bilo zabranjeno u svetom mjesecu, odmah bi to ograničio istekom svetih mjeseci.

I Poslanik, s.a.v.s., opkolio je žitelje Taifa u svetom mjesecu i to zul-ka'detu, kao što je potvrđeno u Buhariji i Muslimu da je izišao u opsadu Hevazina u ševvalu, i dobivanjem njihovog imetka sklonili su se u Taif, pa je krenuo ka Taifu i opsjedao ih četrdeset dana, a zatim je otišao, a nije ga oslobodio, pa je potvrđeno da je opsjedao u svetom mjesecu. I drugo mišljenje - da je nedokinuto i da je započinjanje borbe u svetom mjesecu haram, i da nije dokinuta nepovredivost svetog mjeseca. Prema riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"O vjernici, ne omalovažavajte Allahove odredbe hadža ni sveti mjesec." Moguće da je Uzvišeni Allah, dž.š., dozvolio vjernicima borbu protiv mnogobožaca u svetom mjesecu, u slučaju da mnogobošci započnu borbu, kao što kaže Uzvišeni Allah, dž.š.:

"...i ne borite se protiv njih kod Mesdžid-Harama, dok vas oni tu ne napadnu. A ako vas napadnu, onda ih ubijajte." (2:191) Ovakav je odgovor za opsadu stanovnika Taifa i Poslanikovo, s.a.v.s., povlačenje opsade jer je ušao u sveti mjesec, pa je on dopunio borbu protiv plemena Hevazin i njegovih saveznika, plemena Sekif, a zaista su oni bili ti koji su otpočeli borbu i sakupili ljude i pozvali u rat i zametanje bitke, i zbog toga se Allahov Poslanik, s.a.v.s., i uputio prema njima.

إِنَّمَا ٱلنَّسِيٓءُ زِيَادَةٌ فِى ٱلْكُفْرِ ۖ يُضَلُّ بِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُحِلُّونَهُۥ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُۥ عَامًا لِّيُوَاطِـُٔوا۟ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ فَيُحِلُّوا۟ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ ۚ زُيِّنَ لَهُمْ سُوٓءُ أَعْمَـٰلِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾

"Premještanjem svetih mjeseci samo se povećava nevjerovanje čime se nevjernici dovode u zabludu, jedne godine ga proglašavaju običnim, a druge godine ga smatraju svetim da bi ispunili broj onih mjeseci koje je Allah učinio svetim pa drže običnim one koje je Allah učinio svetim, ružni postupci njihovi predstavljeni su im kao lijepi. A Allah neće ukazati na pravi put onima koji neće da vjeruju." /37/

Ovim je Uzvišeni Allah, dž.š., kritizirao mnogobošce i njihovo uplitanje u Allahov zakon, sa njihovim iskvarenim mišljenjem, mijenjanje Allahovih propisa besmislenim željama i to što su dozvoljavali ono što je Allah, dž.š., zabranio, a zabranjivali ono što je Allah, dž.š., dozvolio, te što im je bio dugačak period od tri mjeseca u nepovredivosti koja ih je sprečavala u izvršavanju njihovih potreba i borbi protiv njihovih neprijatelja. Bili su uveli kao novotariju prije islama jedno vrijeme to da su smatrali mjesec muharem dozvoljenim (za borbu), a njega su tj. muharem, prebacili u mjesec safer, pa su činili dozvoljenim sveti mjesec, a činili zabranjenim dopušteni mjesec, da bi ispunili broj onih mjeseci koje je Allah učinio svetim, a to su četiri mjeseca.

Prvi koji je Arapima premještao mjesece i činio dopuštenim, one koje je Allah, dž.š., učinio svetim, a činio svetim one koje je Allah, dž.š., učinio dopuštenim - zvao se "veliki poglavar", a on je Huzejfe bin abd Fekim bin Adijj bin 'Amir čije se srodstvo veže za Malika bin Kinane bin Huzejme i Ma'd bin Adnana. Zatim su ga u tome naslijedili poslije njega, njegovi sinovi i njegovi unuci; posljednji od njih bili su Ebu-Sumame i Džunade bin 'Avf, koji je svake godine dolazio na hadž i govorio: "Zaista se Ebu-Sumameu niti odgovara niti mu se zamjera. Zaista je mjesec safer ove godine prvi mjesec i ove godine je dozvoljen." Tako bi ga učinio dopuštenim ljudima. Jedne godine bi safer proglašavao zabranjenim (svetim), a druge godine muharem. Zato Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"Premještanjem svetih mjeseci samo se povećava nevjerovanje", tj. jedne godine ostavljaju

mjesec muharem (na njegovom mjestu), a druge godine ga proglašavaju svetim, ***"...da bi ispunili broj onih mjeseci koje je Allah učinio svetim"***, tj. četiri mjeseca, pa su činili dozvoljenim ono što je Allah, dž.š., učinio svetim tako što su premještali i odlagali ovaj sveti mjesec.

Rečeno je da su zvali zul-hidže muharemom, a muharem saferom, safer rebiom i tako da bude zul--ka'de zul-hidže, pa bi činili hodočašće u stvarnosti u zul-ka'detu, a oni bi ga nazivali zul-hidže. Kaže se da se podudarao hadž Ebu-Bekra sa zul-ka'detom. To je rekao Mudžahid i to je diskutabilno, a kako će biti ispravan hadž Ebu-Bekra koji se dogodio u zul-ka'detu i kako to može uopće biti kada kaže Uzvišeni Allah, dž.š.:

"...I proglas od Allaha I Njegova Poslanika ljudima na dan velikog hadža: Allah I Njegov Poslanik ne priznaju mnogobošce?" (10:2) Ovim ajetom se pozivalo na hadž kada je vođa bio Ebu-Bekr; da nije bio u zul-hidžetu, ne bi rekao Uzvišeni Allah, dž.š.: ***"Na dan velikog hadža..." (10:2)*** Ne proizlazi nužno iz njihovog postupka premještanja mjeseci to što je spomenuto o njihovom godišnjem ciklusu i da su hadž obavljali svake godine u dva različita mjeseca. I bez ovoga premještanje je postignuto, pošto su oni jedne godine dopuštali mjesec muharem, a slijedeće godine činili nepovredivim umjesto njega safer, a poslije njega rebi', poslije drugi rebi', i tako do kraja godine u njenom ciklusu, broju i imenima njenih mjeseci, zatim, u drugoj godini činili bi svetim muharem i ostavljali bi ga na njegovoj nepo-vredivosti a poslije njega safer i rebi', i drugi rebi', i tako do kraja godine.

"Jedne godine ga proglašavaju oblicnim, a druge godine ga smatraju svetim, da bi ispunili broj onih mjeseci koje je Allah učinio svetim, pa drže oblicnim one koje je Allah učinio svetim."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ ٱنفِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱثَّاقَلْتُمْ إِلَى ٱلْأَرْضِ ۚ أَرَضِيتُم بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا مِنَ ٱلْآخِرَةِ ۚ فَمَا مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فِى ٱلْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّا تَنفِرُوا۟ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْـًٔا ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

"O vjernici, zašto ste neki od vas oklijevali kad vam je bilo rečeno: 'Krenite u borbu na Allahovu putu!' Kao da ste za zemlju prikovani? Zar vam je dražI život na ovom svijetu od onoga svijeta? A uzlvanje na ovom svijetu prema onom svijetu nije ništa." /38/ "Ako ne budete u boj išli, On će vas na nesnosne muke staviti I druglm će vas narodom zamijeniti, a vi Mu nećete nimalo nauditi. A Allah sve može." /39/

Ovo je početak grđenja onih koji su izostali od Allahova Poslanika, s.a.v.s., u osvajanju Tebuka kada su plodovi i hladovina prijali na teškoj vrućini i ljetnoj pripeci. Pa kaže Allah, dž.š.:

"O vjernici, zašto ste neki od vas oklijevali kad vam je bilo rečeno: 'Krenite u borbu na Allahovu putu'", tj. kad ste bili pozvani u džihad na Allahovu putu. ***"Kao da ste za zemlju prikovani"***, tj. bili ste lijeni i osjećali ste naklonost prema boravku u gozbi i bezbrižnom životu i dobroti plodova. ***"Zar vam je dražI život na ovom svijetu od onoga svijeta"***, tj. šta vam je bilo pa ste radili ovako, zadovoljavajući se ovim svijetom u zamijenu za ahiret? Zatim Uzvišeni Allah, dž.š., podstiče da se odreknu ovoga svijeta, a da teže za ahiretom, pa kaže Uzvišeni:

"A uzlvanje na ovom svijetu prema onom svijetu nije ništa." Kao što prenosi El-Imam Ahmed od El-Mustevreda, brata Benu-Fahda da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (462) 'Ovaj svijet prema onom svijetu je kao kad bi neko od vas stavio svoj prst u more, pa neka pogleda sa čim bi se vratio', i pokazao je na kažiprst." Bilježi ga samo Muslim. Ovaj svijet je ono što je proteklo, a što je ostalo od njega kod Allaha malo je. Zatim, Uzvišeni prijeti onima koji ostave džihad: ***"Ako ne budete u boj išli, On će vas na nesnosne muke staviti."*** Rekao je Ibn-Abbas: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozivao je u borbu jednu plemensku zajednicu Arapa, pa mu nisu pružili traženu pomoć, te im je Allah, dž.š., uskratio kišu i to je bila njihova kazna." ***I druglm će vas narodom zamijeniti"***, tj. radi pomoći Njegovom Vjerovjesniku i uspostavljanja Njegove vjere, kao što kaže Uzvišeni:

"A ako glave okrenete, On će vas druglm narodom zamijeniti, koji onda kao što ste vi neće biti." (47:38) A riječi Uzvišenog:

"A vi Mu nećete nimalo nauditi", znače: nećete ništa nauditi Allahu vašim udaljavanjem od džihada i vašom lijenošću i vašim oklijevanjem u odnosu na njega.

"A Allah sve može", tj. moćan je da pobjedi neprijatelja i bez vas.

إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ ٱللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ثَانِىَ ٱثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِى ٱلْغَارِ إِذْ يَقُولُ لِصَٰحِبِهِۦ لَا تَحْزَنْ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَنَا ۖ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلسُّفْلَىٰ ۚ وَكَلِمَةُ ٱللَّهِ هِىَ ٱلْعُلْيَا ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾

"Ako ga vi ne pomognete, pa pomagao ga je Allah onda kad su ga oni koji ne vjeruju prisilili da ode, kad je s njim bilo samo drug njegov, kad su njih dvojica bili u pećini, I kad

je on rekao drugu svome: 'Ne brini Allah je s nama!' Pa je Allah spustio smiraj Svoj na njega i pomagao ga vojskom koju vi niste vidjeli i činio da riječ nevjernika bude donja, a Allahova riječ - ona je gornja. Allah je Silan i Mudar." /40/

Uzvišeni kaže: ***"Ako ga vi ne pomognete"***, tj. ako ne pomognete Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa zaista je Allah, dž.š., njegov Pomagač i njegov podržitelj, kao što mu je pružio Svoju podršku.

"...onda kad su ga oni koji ne vjeruju prisilili da ode, kad je s njim bilo samo drug njegov", tj. u godini iseljenja kada su ga mnogobošci namjeravali ubiti, izišao je bježeći u pratnji njegova prijatelja i druga, Ebu-Bekra bin Kahafe, pa su se sklonili u pećinu Sevr tri dana, da bi se vratila potjera koja je izišla za njihovim tragovima. Pa se zabrinuo Ebu-Bekr da ih neko ne primjeti, i da tako Poslaniku, neka je salavat i selam na njega, ne bude nešto nažao učinjeno. Zatim ga je Vjerovjesnik, s.a.v.s., smirivao i govorio: "O Ebu-Bekre šta misliš o dvojici s kojima je Allah treći?" Kao što prenosi El-Imam Ahmed od Enesa da mu je Ebu-Bekr govorio (463) "Rekao sam Vjerovjesniku, kad smo bili u pećini, da je neko od njih pogledao u svoja stopala, ugledao bi nas ispod, pa je rekao: 'O Ebu-Bekre šta misliš o dvojici s kojima Allah je treći?'" Prenose ga El-Buhari i Muslim. Zato kaže Uzvišeni: ***"...pa je Allah spustio smiraj Svoj na njega"***, tj. Svoje učvršćenje, Svoju podršku i Svoju pomoć na Allahova Poslanika, s.a.v.s.[363]

"...i pomogao ga vojskom koju vi niste vidjeli", tj. melekima.

"...i učinio da riječ nevjernika bude donja, Allahova riječ - ona je gornja." Rekao je Ibn-Abbas: "Misli se na riječ onih koji ne vjeruju: riječ mnogoboštva, a Allahova je riječ: da nema drugog boga osim Allaha." Prenose El-Buhari i Muslim od Ebu-Musa el-Ešarija, neka je Allah zadovoljan njime, da je reko: (464) "Upitan je Allahov Poslanik o čovjeku koji se bori iz hrabrosti i koji se bori iz oholosti i fanatizma i koji se bori dvolično; koji je od njih na Allahovom putu? Pa je rekao: 'Ko se bori da Allahova riječ bude gornja, on je na Allahovom putu.'"

U riječima Uzvišenog: ***"Allah je Silan"***, tj. u kažnjavanju i pomaganju, i ne odbija onoga ko od Njega zatraži utočište, ***"...i Mudar"***, u Svojim riječima i Svojim djelima.

انفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

"Krećite u boj, bili slabi ili snažni, i borite se na Allahovu putu zalažući imetke svoje i živote svoje! To vam je, da znate, bolje!" /41/

Prenosi Sufjan es-Sevri od Muslima bin Sabiha: "Ovaj ajet: ***'Krećite u boj, bili slabi ili snažni'***, prvi je koji je objavljen iz sure Berae / Obznana." Prenosi Alija bin Zejd od Enesa, a on od Ebu-Talhe da je rekao: "Borite se svi, stari i mladi! Allah ne prima ničiju ispriku." Zatim je izišao u Šam i borio se dok nije poginuo. U drugom predanju stoji: "Učio je Ebu-Talha suru "Berae", pa je došao do ovog ajeta:

'Krećite u boj, bili slabi ili snažni, i borite se na Allahovu putu zalažući imetke svoje i živote svoje', pa je rekao: 'Vidim, naš Gospodar nas poziva u borbu stare i mlade, opremite me, sinovi moji', pa su mu rekli sinovi njegovi: 'Allah ti se smilovao, išao si u osvajanja sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., dok nije umro, i sa Ebu-Bekrom dok nije umro, i sa Omerom dok nije umro, mi ćemo ići u pohode za tebe', pa je odbio, zatim je plovio morem i umro, i nisu našli otok da ga zakopaju na njemu, tek poslije devet dana, a tijelo mu se nije promijenilo, pa su ga zakopali na njemu." Ovako se prenosi od Ibn-Abbasa, 'Ikrime, Ebu-Saliha, Hasana el-Basrija, Suhejla bin Atijje, Mukatila bin Hajjama, Eš-Šabija i Zejda bin Eslema, da su u komentaru ovog ajeta: ***"Krećite u boj, bili slabi ili snažni"***, rekli: "Stari i mladi." A rekao je Mudžahid: "Mladi i stari, bogati i siromašni." Rekao je Hasan el-Basri također: "U teškoći i lahkoći". Sve ovo spada u općenitost ajeta, a ovo je izbor Ibn- Džerira.

Prenosi se od Ibn-Abbasa i Muhammed bin K'aba Ata'a el-Horosanija i drugih, da je ovaj ajet dokinut riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"...neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi".[364] ***(9:122)*** Doći će govor o tome s Božjom pomoći. Rekao je Es-Suddi: "Pošto je objavljen ajet: ***'...krećite u boj bili slabi ili snažni'***, bilo je preteško ljudima, pa ga je Uzvišeni Allah, dž.š., dokinuo, i kaže Najveći i Uzvišeni:

"Neće se ogriješiti nemoćni i bolesni i oni koji ne mogu naći sredstva za borbu, samo ako su prema Allahu i Njegovu Poslaniku iskreni." (10:91) Zatim, Uzvišeni Allah, dž.š., podstiče u opremanju vojske na Njegovu putu i žrtvovanju života radi Njegovog zadovoljstva i zadovoljstva Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa kaže Hvaljeni:

"...i borite se na Allahovu putu zalažući imetke svoje i živote svoje. To vam je, da znate, bolje", tj. ovo vam je bolje i na ovom svijetu i na ahiretu, jer vi malo potrošite sredstava u opremanju, pa vam Allah kao plijen poklanja imetke vaših neprijatelja na ovom svijetu, uz ono što vam je pripremio od počasti na ahiretu, kao što je rekao Vjerovjesnik, s.a.v.s.: (465) "Allah se obavezao za mudžahida - borca na Njegovu putu, ako mu da

---

[363] Znači: na Allahova Poslanika , s.a.v.s., i na Ebu-Bekra po slijeđenju.

[364] Rekao sam: Allah zna najbolje da je ovo vezano za grupu koja traži nauku i izučavanje u vjeru, ne radi džihada (borbe).Ja smatram da je preteŽnije ono što smatra Es - Suddi da je ajet: *"Neće se ogriješiti nemoćni i bolesni"* izuzima nemoćne i bolesne od džihada-borbe, pa ih je Allah poštedio i oslobodio onoga što im je bilo naređeno u riječima Uzvišenog: *"Bili slabi ili snažni."*

smrt, da ga uvede u Džennet ili ga vrati u njegovo prebivalište uz ono što je zaradio od nagrade ili ratnog plijena."

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا
وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّاتَّبَعُوكَ وَلَٰكِن بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ ۚ وَسَيَحْلِفُونَ
بِاللَّهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ
لَكَاذِبُونَ ﴿٤٢﴾

"Da se radilo o plijenu nadohvat ruke i ne toliko dalekom pohodu, licemjeri bi te slijedili, ali im je put izgledao dalek. I oni će se zaklinjati Allahom: 'Da smo mogli, doista bismo s vama pošli', i tako upropastili sami sebe, a Allah zna da su oni lažljivci." /42/

Uzvišeni Allah, dž.š., kaže prekoravajući one koji su zaostali od Vjerovjesnika, s.a.v.s., u pohodu na Tebuk i ostali nakon što su tražili dozvolu od njega pokazujući da imaju opravdanih razloga, a nisu ih imali, pa kaže Uzvišeni: ***"...da se radilo o plijenu nadohvat ruke"***, tj. plijenu koji je blizu, ***"...i ne toliko dalekom pohodu"***, tj. koji je blizu ***"...licemjeri bi te slijedili"***, tj. bili bi došli sa tobom,

"...ali im je put izgledao dalek", tj. putovanje u Šam ***"...i oni će se zaklinjati Allahom"***, tj. vama kada im se budete vratili.

"...da smo mogli, doista bismo s vama pošli", tj. da nismo imali opravdanih razloga, izišli bismo s vama. Kaže Uzvišeni Allah: ***"...i tako upropastili sami sebe, a Allah zna da su oni lažljivci".*** [365]

عَفَا اللَّهُ عَنكَ لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ
صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ ﴿٤٣﴾ لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَن يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ
﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ
قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾

"Neka ti Allah oprosti što si dozvolio da izostanu, dok se nisi uvjerio koji od njih govore istinu, a koji lažu." /43/ "Oni koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet neće od tebe tražiti dozvolu da se bore zalažući imetke svoje i živote svoje - a Allah dobro zna one koji su pobožni." /44/ "Od tebe će tražiti dozvolu samo oni koji ne vjeruju u Allaha i onaj svijet, i čija se srca kolebaju, pa sumnjaju i neodlučni su." /45/

Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Avna da je rekao: "Da li ste čuli ljepše korenje od ovog? Poziv za oprost prije korenja, pa je rekao Silni, Koji kaže:

'Neka ti Allah oprosti što si dozvolio da izostanu.'" Rekao je Katade: "Izgrdio ga je kao što čujete, zatim je objavio u suri "En-Nur" pa mu dopustio da im dozvoli ako hoće, pa kaže Uzvišeni:

'...i kad oni zatraže dopuštenje od Tebe zbog kakva posla svoga dopusti kome hoćeš od njih.'" (24:62) Rekao je Mudžahid: "Ovaj ajet objavljen je povodom ljudi koji su govorili: 'Tražite dopuštenje od Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa ako vam da dozvolu - sjedite, i ako vam ne da dozvolu - opet sjedite.'" Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"Dok se nisi uvjerio koji od njih govori istinu.", tj. u iznošenju isprika,

"...a koji lažu", kaže Uzvišeni: "Da si ih ostavio pošto su ti tražili oproštenje, i da im nisi dozvolio da ostanu, da bi se uvjerio koji su od njih iskreni u pokazivanju pokornosti tebi a koji lažu, zaista su oni bili ustrajni u tome da izostanu od pohoda, dozvolio im ti to ili ne. Zbog ovog Uzvišeni je obavijestio: ***"...neće od tebe tražiti dozvolu"***, tj. u izostanku od pohoda,

"...oni koji vjeruju u Allaha i onaj svijet da se ne bore zalažući imetke svoje i živote svoje", jer oni vide džihad kao djelo koje približuje Allahu, dž.š., i kada ih je podsticao i pozvao, odazvali su se i požurili k tome.

"...a Allah dobro zna one koji su pobožni. Od tebe će tražiti dozvolu", tj. da izostanu oni koji nemaju opravdanje.

"...samo oni koji ne vjeruju u Allaha i u onaj svijet", tj. ne nadaju se Allahovoj nagradi na ahiretu za svoja djela. ***"...i čija se srca kolebaju"***, tj. sumnjaju u ispravnost onoga sa čim si došao. ***"...pa sumnjaju i neodlučni su"***, tj. zbunjeni su i nisu postojani ni u čemu, oni su zbunjen i neodlučan narod, niti su sa ovima niti onima. A onoga koga Allah u zabludi ostavi - ti nećeš naći načina da ga na pravi put uputiš.

* وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ
عُدَّةً وَلَٰكِن كَرِهَ اللَّهُ انبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٤٦﴾
لَوْ خَرَجُوا فِيكُم مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ
الْفِتْنَةَ ۖ وَفِيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾

"Da su imali namjeru poći, sigurno bi za to pripremili ono što je potrebno, ali Allahu nije bilo po volji da idu, pa ih je zadržao i bi im rečeno: 'Sjedite sa onima koji sjede.'" /46/ "Da su pošli s vama, bili bi vam samo na smetnji i brzo bi među vas smutnje ubacili, a među vama ima i onih koji ih rado slušaju. A Allah zna nevjernike." /47/

[365] Rekao sam: znači: upropaste sami sebe čineći zlodjelo zaklinjući se lažno Allahom, a oni to znaju, da Uzvišeni Allah sačuva.

Kaže Uzvišeni: ***"Da su imali namjeru poći"***, tj. s tobom u pohod ***"...sigurno bi za to pripremili ono što je potrebno"***, tj. bili bi pripravni za to.

"Ali Allahu nije bilo po volji da idu", tj. mrzio je da pođu sa tobom odredbom.[366] ***"Pa ih je zadržao"***, tj. zaustavio ih.

"...i bi im rečeno: Sjedite sa onima koji sjede", tj. također je odredio njihovo izostajanje od džihada. Zatim je Uzvišeni objasnio Svoju mržnju prema njihovom izlasku sa vjernicima, pa kaže - Uzvišeni je On govornik:

"...da su pošli s vama bili bi vam samo na smetnji", tj. jer su oni bijedne kukavice.

"...i brzo bi među vas smutnju ubacili", tj. požurivali bi prema vama s klevetom, mržnjom i smutnjom. ***"...a među vama ima i onih koji ih rado slušaju"***, tj. koji su im poslušni i odobravaju njihov govor iako ne znaju njihovo stanje, što dovodi do velikog nereda među vjernicima, pa ih je Allah zadržao zbog Svog znanja o njima: da su pošli s vama, napravili bi smutnju i zaveli one koji ih slijede među vama, a oni koji ih rado slušaju, tj. iz njihove skupine. Rekao je Muhammed bin Ishak: "Oni što su tražili dozvolu, koliko mi je poznato, bili su ugledni ljudi. Među njima su bili Abullah bin Ubej bin Selul i El-Dždedd bin Kajs. Da su, naprimjer, ova dvojica pošla sa Poslanikovom vojskom, poremetili bi one koji su u Poslanikovoj vojsci iz njihove skupine koji ih vole i kojima su poslušni zbog njihova ugleda među njima. Zatim je Uzvišeni obavijestio o Svom savršenom znanju, pa kaže Veličanstveni i Uzvišeni:

"A Allah zna nevjernike." Obavijestio je da On zna njih i šta će uraditi prije nego što je stvorio nebesa i Zemlju. Zato kaže:

"Da su pošli s vama, bili bi vam samo na smetnji." Pa je obavijestio o njihovom stanju, kako bi bilo da su pošli, kao što kaže Uzvišeni:

"A kada bi bili povraćeni opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno jer oni su, zaista, lažljivci." (6:28)

لَقَدِ ٱبْتَغَوُا۟
ٱلْفِتْنَةَ مِن قَبْلُ وَقَلَّبُوا۟ لَكَ ٱلْأُمُورَ حَتَّىٰ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَهُمْ
كَٰرِهُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ ٱئْذَن لِّى وَلَا تَفْتِنِّىٓ ۚ أَلَا فِى ٱلْفِتْنَةِ
سَقَطُوا۟ ۗ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٩﴾ إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ
وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا۟ قَدْ أَخَذْنَآ أَمْرَنَا مِن قَبْلُ وَيَتَوَلَّوا۟ وَّهُمْ
فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَىٰنَا ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ
فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾

"Oni su i prije smutnju priželjkivali i smicalice ti smišljali sve dok nije, uprkos njima, Istina pobijedila i Allahova vjera zavladala." /48/ "Ima ih koji govore: 'Dozvoli mi i ne dovedi me u iskušenje!' Eto, baš u iskušenju su pali! A nevjernici sigurno neće umaći Džehennemu." /49/ "Ako postigneš uspjeh, to ih gorči, a kad te pogodi nesreća - oni govore: 'Mi smo i ranije bili oprezni', i odlaze veseli." /50/ "Reci: 'Dogodit će nam se samo ono što nam Allah odredi, On je Gospodar naš, i neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju!"/51/

Allah podstiče Svog Vjerovjesnika, s.a.v.s., protiv licemjera: ***"Oni su i prije smutnju priželjkivali i smicalice ti smišljali."*** Svoje umove upotrebljavali su u smišljanju spletki protiv tebe i tvojih ashaba i gašenju tvoje vjere. Tako su po dolasku Vjerovjesnika, s.a.v.s., u Medinu, svi Arapi bili protiv njega, a ratovali su protiv njega i medinski židovi i njeni licemjeri. Kada ga je Allah pomogao na Bedru i učinio gornjom Njegovu riječ, rekao je Abdullah bin Selul, i njegovi prijatelji: "Ova stvar je osnažila, pa su površno ušli u islam, zatim kad god bi Allah uzdizao islam i njegove sljedbenike, to ih je ljutilo i pogoršavalo im raspoloženje. Zbog ovog Uzvišeni kaže:

"Sve dok nije, uprkos njima, istina pobijedila i Allahova vjera zavladala." Zatim Uzvišeni kaže: da među licemjerima ima onih koji ti kažu: O Muhammede,

"dozvoli mi", da ne idem u boj, ***"i ne dovedi me u iskušenje"***, tako što bi izišli s tobom i pali u iskušenje s Bizantijskim ženama. Rekao je Uzvišeni Allah: ***"Eto, baš u iskušenje su pali"***, tj. pali su u iskušenje ovim svojim govorom. Kao što prenosi Muhammed bin Ishak prenoseći od Ez-Zuhrija Jezida bin Rummana, Abdullaha bin Ebi-Bekra, Asima, Katade i drugih koji su rekli: "Jednog dana, kada je bio u ratnoj spremi, Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je Dželdu bin Kajsu, bratu Beni-Seleme: (446) 'Hoćeš li ti, o Dželde, ove godine u borbu protiv bijelaca?', pa je rekao: "O Allahov Poslaniče, a da me oslobodiš i ne dovedeš u iskušenje, tako mi Allaha, moj narod zna da nema čovjeka - većeg ljubitelja žena od mene, i ja se plašim, ako vidim žene bijelaca da se neću strpjeti od njih!" Zatim se Allahov Poslanik, s.a.v.s., okrenuo od njega i rekao: "Oslobodio sam te", pa je povodom El-

-Dždedda bin Kajsa objavljen ovaj ajet:

"Ima ih koji govore: 'Oslobodi me i ne dovedi me u iskušenje.'", tj. bojao se žena bijelaca (Bizantinaca), a nije bilo tako, i iskušenje u koje je pao izostajanjem od Allahova Poslanika, s.a.v.s., i preziranje samog sebe bilo je veće od toga.

Ovako je preneseno od Ibn-Abbasa i drugih da je ovaj ajet objavljen povodom El-Dždedda bin Kajsa koji je bio jedan od prvaka Beni-Seleme i njihove gospode. U riječima Uzvišenog:

[366] Rekao sam: tj. prethodilo je Njegovom znanju da su nevjernici licemjeri pa je prezirao njihov polazak s tobom i odredio je njihov neizlazak Svojom odredbom i zadržao ih.

*"**...a nevjernici neće sigurno umaći Džehennemu**"*, tj. nema im izbjegavanja niti otklanjanja, niti bježanja od njega. Prvenstvo El-Dždedda bin Kajsa bilo je dodijalo plemenu Benu Seleme, zbog njegove škrtosti, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., postavio za starješinu Bišra bin el-Beraa bin Ma'rura, kao što je to potvrđeno sahih hadisom. U riječima Uzvišenog:

*"**A ako postigneš uspjeh, to ih gorči**"*, zaista je Uzvišeni upoznao Svog Poslanika, s.a.v.s., s neprijateljstvom ovih prema njemu, jer kakvo god dobro postigne Poslanik i njegovi prijatelji - to ih gorči.

*"**...a kad te pogodi nesreća, oni govore: 'Mi smo i ranije bili oprezni'**"*, tj. bili smo oprezni na njegovo slijeđenje prije ovog. *"**...i odlaze veseli.**"* Uzvišeni Allah uputio je Svog Poslanika, s.a.v.s., da im odgovori, pa je rekao Hvaljeni: *"**reci**"*, tj. njima.

*"**Dogodit će nam se samo ono što nam Allah odredi**"*, tj. mi smo pod Njegovom voljom i Njegovom odredbom.

*"**On je Gospodar naš**"*, tj. naš Gospodar i naše utočište, *"**...i neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju**"*, tj. na Njega se oslanjaju, On je nama dovoljan i divan je On Gospodar.

قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَآ إِلَّآ إِحْدَى ٱلْحُسْنَيَيْنِ ۖ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَن يُصِيبَكُمُ ٱللَّهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِندِهِۦٓ أَوْ بِأَيْدِينَا ۖ فَتَرَبَّصُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ قُلْ أَنفِقُوا۟ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ ۖ إِنَّكُمْ كُنتُمْ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَٰتُهُمْ إِلَّآ أَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَبِرَسُولِهِۦ وَلَا يَأْتُونَ ٱلصَّلَوٰةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ وَلَا يُنفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٥٤﴾

*"**Reci: 'Očekujete li za nas šta drugo već jedno od dva dobra?' A mi očekujemo da vas Allah sam ili rukama našim kazni. Pa iščekujte. Mi ćemo s vama čekati.**" /52/ "**Reci: 'Trošili milom ili silom, od vas se neće primiti, jer ste vi opak narod.'**" /53/ "**A prilozi njihovi neće biti primljeni zato što u Allaha i Njegova Poslanika ne vjeruju, što predanošću namaz ne obavljaju i što samo preko volje udjeljuju.**" /54/*

Uzvišeni kaže: *"**Reci**"*, njima o Muhammede, *"**...očekujete li za nas**"*, tj. pričekujete li za nas *"**...šta drugo već jedno od dva dobra?**"*, šehadet (pogibiju) na Allahovom putu ili pobjedu nad vama. To je rekao Ibn-Abbas i drugi.

*"**...a mi očekujemo**"*, tj. očekujemo vama *"**...da vas Allah sam ili rukama našim kazni**"*, ovo ili ono, tj. zarobljeništvo ili ubistvo.

*"**...pa iščekujte, mi ćemo s vama čekati.**"* Riječi Uzvišenog:

*"**Reci: 'Trošili milom ili silom'**"*, znače: koliko god potrošili dobrovoljno ili prisilno,

*"**Od vas se neće primiti jer ste vi opak narod.**"* Zatim je Uzvišeni izvjestio o razlogu zbog kog On neće primiti od njih

*"**...zato što u Allaha i u Njegova Poslanika ne vjeruju**"*, tj. djela su ispravna uz vjerovanje (iman)

*"**...što s predanošću namaz ne obavljaju**"*, tj. nemaju pristup ispravan niti ambicije u djelu, *"**...i što ne udjeljuju**"* nafaku, *"**osim samo preko volje**"*. Obavijestio je iskreni Vjerovjesnik, s.a.v.s.: (467) "Zaista Allahu nikad ništa ne dojadi, dodijalo vama (nešto) ili ne, i zaista je Allah Dobar, i ne prima osim dobro." Zbog toga Allah ne prima od ovih davanja niti djelo. Jer, On to prima samo od bogobojaznih.

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُم بِهَا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُم مِّنكُمْ وَلَٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ ﴿٥٦﴾ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَـًٔا أَوْ مَغَٰرَٰتٍ أَوْ مُدَّخَلًا لَّوَلَّوْا۟ إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾

*"**Neka te ne oduševljavaju bogatstva njihova, a ni djeca njihova! Allah hoće da ih njima kazni na ovom svijetu i da skončaju kao nevjernici.**" /55/ "**Oni se zaklinju Allahom da su doista vaši, a oni nisu vaši, nego su narod kukavički.**" /56/ "**Kad bi našli kakvo sklonište ili kakve pećine, ili kakvu jamu, oni bi tamo trkom pohrlili.**" /57/*

Kaže Uzvišeni Svom Poslaniku, s.a.v.s.:

*"**Neka te ne oduševljavaju bogatstva njihova, a ni djeca njihova.**"* To je poput riječi riječi Uzvišenog: *"**Misle li oni - kad ih imetkom i sinovima pomažemo, da žurimo da im neko dobro učinimo? Nikako, ali oni ne opažaju.**" **(23:55,56)***

*"**...a Allah hoće da ih njima kazni na ovom svijetu.**"*

Rekao je Katade: "Ovo spada u obrnuti red riječi (mukaddem i mu'ehhar), a ajet bi značio: neka te ne oduševljavaju bogatstva njihova a ni djeca njihova na ovom svijetu, Allah hoće da ih njima kazni na onom svijetu", ali Hasan el-Basri je rekao: "Allah hoće da ih kazni izdvajanjem zekata i drugih davanja na Allahovom putu." Ovo mišljenje odabrao je Ibn-Džerir, a to je veoma utemeljeno i dobro mišljenje.

*"**...i da skončaju kao nevjernici**"*, tj. želi ih usmrtiti u nevjerovanju, da im to bude najgore i najteže kažnjavanje.

Bože sačuvaj od ove zavodljivosti njihove u kojoj su oni. Zatim je Uzvišeni Allah izvjestio Svog Vjerovjesnika, s.a.v.s., o njihovoj uzrujanosti i njihovoj

bojazni: ***"...oni se zaklinju Allahu da su doista vaši"***, tj. zaklinju se čvrstom zakletvom.

"A oni nisu vaši", tj. u stvarnosti,

"...nego su narod kukavički", tj. i to je ono što ih je navelo na zakletvu.

"Kad bi našli kakvo sklonište", tj. tvrdavu da se utvrde, ***"ili kakve pećine"***, koje su na planinama ***"...ili kakvu jamu"***, to je jazbina u zemlji ili tunel,

"oni bi tamo trkom pohrlili", tj. žurno odlazili od vas, jer su se oni mješali s vama prisilno a ne iz ljubavi, draže bi im bilo da se nisu mješali s vama, a stanje nužde ima svoje propise. Oni su stalno u brizi, žalosti i tuzi jer islam i njegovi sljedbenici stalno su u snazi, pobjedi i visosti. Zato kad god su muslimani veseliji - njih to gorči, oni više vole da se ne mješaju sa vjernicima. Stoga Uzvišeni kaže:

"Kad bi našli kako sklonište, ili kakve pećine, ili kakvu jamu, oni bi tamo trkom pohrlili."

وَمِنْهُم مَّن يَلْمِزُكَ فِي ٱلصَّدَقَٰتِ فَإِنْ أُعْطُوا۟ مِنْهَا رَضُوا۟ وَإِن لَّمْ يُعْطَوْا۟ مِنْهَآ إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا۟ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَقَالُوا۟ حَسْبُنَا ٱللَّهُ سَيُؤْتِينَا ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ وَرَسُولُهُۥٓ إِنَّآ إِلَى ٱللَّهِ رَٰغِبُونَ ﴿٥٩﴾

"Ima ih koji ti prigovaraju zbog raspodjele zekata. Ako im se iz njega da, zadovolje se, a ako im se ne da, odjednom se razljute." /58/

"A trebalo bi da se zadovolje onim što im daju Allah i Poslanik Njegov i da kažu: 'Dovoljan nam je Allah, Allah će nam dati iz obilja Svoga, a i Poslanik Njegov, mi samo Allaha hoćemo.'" /59/

Uzvišeni kaže: ***"Ima ih"***, tj. od licemjera,

"koji ti prigovaraju", tj. nalaze ti mahane ***"u"*** podijeli ***"zekata"***, kada ga dijeliš i optužuju te u tome, a oni su ti koje treba optužiti, i ovim oni ne prebacuju zbog vjere, nego zbog svog udjela. Zbog toga, ***"...ako im se iz njega da, zadovolje se"***, tj. od zekata,

"...a ako im se ne da, odjednom se razljute", tj. ljute se poradi sebe. A Katade je o riječima Uzvišenog:

"...Ima ih koji ti prigovaraju zbog raspodjele zekata" rekao: tj. ima ih koji te vrijeđaju zbog raspodjele zekata, a spomenuto nam je: (468) "da je neki čovjek, stanovnik pustinje, došao Vjerovjesniku, s.a.v.s., a on je dijelio zlato i srebro, pa je rekao: 'O Muhammede, tako ti Allaha, da ti je Allah naredio da jednako dijeliš, ne bi jednako dijelio.' Zatim je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Teško tebi, pa ko je taj koji će ti pravednije postupiti poslije mene?' Zatim je rekao Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s.: 'Čuvajte se ovog i sličnog njemu, zaista u mom ummetu ima ljudi sličnih ovome. Oni uče Kur'an, a on ne prelazi njihove grkljane, pa kada iziđu (iz vjere) ubijte ih, i potom, kada iziđu (iz vjere), ubijte ih.'"

Spomenuto nam je da je Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: (469) "Tako mi Onog u Čijoj ruci je moja duša, ja vam ne dajem niti vam išta uskraćujem. Ja sam samo rizničar." Zatim je Uzvišeni rekao, upozoravajući ih na ono što im je bolje od toga:

"A trebalo bi da se zadovolje onim što im daju Allah i Poslanik Njegov i da kažu: 'Dovoljan nam je Allah, Allah će nam dati iz obilja Svoga, a i Poslanik Njegov, mi samo Allaha hoćemo.'" Ovaj časni ajet obuhvata veliku pristojnost i plemenitu tajnu jer je učinio zadovoljstvo sa onim što Allah i Njegov Poslanik daju, i oslanjanje isključivo na Allaha, a to ukazuju riječi Uzvišenog: **"...i da kažu: 'Dovoljan nam je Allah.'"** Također, obuhvata i žudnju samo ka Allahu kroz uputu (tevfik) u pokornost Poslaniku, s.a.v.s., i poslušnosti njegovim naredbama, a napuštanju njegovih zabrana i potvrđivanju njegovih vijesti, i oponašanju njegovih postupaka.

إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ لِلْفُقَرَآءِ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْعَٰمِلِينَ عَلَيْهَا وَٱلْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِى ٱلرِّقَابِ وَٱلْغَٰرِمِينَ وَفِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ۖ فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾

"Zekat pripada samo siromasima i nevolj - nicima, i onima koji ga sakupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i prezaduženima, i u svrhe na Allahovu putu, i putniku namjerniku. Allah je odredio tako! A Allah sve zna i Mudar je." /60/

Uzvišeni Allah spomenuo je oponiranje licemjera, neznalica, Vjerovjesniku, s.a.v.s., i njihovo mahanisanje njemu u podjeli zekata. Uzvišeni je objasnio da je On taj koji ga je podijelio i objasnio njegov propis i lično postavio njegovu odredbu, nije povjerio njegovu podjelu nikom, pa ga je podjelio, na ove spomenute, kao što prenosi El-Imam Ebu-Davud od Zijada bin el-Harisa es-Sadaija, r.a., da je rekao: (470) "Došao sam Vjerovjesniku, s.a.v.s., pa sam mu dao prisegu na vjernost. Zatim je došao čovjek pa je rekao: 'Daj mi nešto iz zekata!', pa mu je rekao: 'Zaista Allah nije zadovoljan propisom Vjerovjesnika niti bilo koga drugoga u podjeli zekata.', pa ga je podijelio na osam kategorija, pa ako budeš bio među tim kategorijama, dat ću ti."

Učenjaci su se razišli o pitanju ovih osam kategorija - da li je obavezno obuhvatiti plaćanjem sve ili koje možeš od njih. Najispravnije je, Allah najbolje zna, da nije obavezno obuhvatanje svih nego je dozvoljeno davanje jednoj od njih, a daje se cjelokupan zekat i pored prisustva ostalih kategorija. To je stav Malika i grupe iz prvih i kasnijih generacija, a od njih su: Omer i Huzejfe, Ibn-Abbas i Ebu el-Alije, Se'id bin Džubejr i Mejmun bin Mehran. To je stav većine učenjaka. Na osnovu ovoga ovdje su

spomenute kategorije radi objašnjenja strane kojoj se izdvaja zekat, a ne radi obaveznog obuhvatanja svih.

Spomenut ćemo ovdje hadise koji su vezani za svaku od ovih osam kategorija. Što se tiče siromaha, od Ibn-Omera prenosi se da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: (471) 'Nije dozvoljeno davati zekat imućnom niti snažnom i zdravom.'"

Ovaj hadis bilježe Ahmed, Ebu-Davud i Et-Tirmizi, a također Ahmed, En-Nesai i Ibn-Madže bilježe slično predanje od Ebu-Hurejrea. Od Ubejdullaha bin Adija bin el-Hijara prenosi se: (472) da su dva čovjeka obavijestila da su došla kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., pitajući ga o zekatu, pa ih je promatrao i vidio ih da su snažni, zatim je rekao: "Ako hoćete dat ću vam, ali u njemu nema udjela bogatom niti jakom koji privređuje."

A što se tiče nevoljnika, prenosi se od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (473) "Nije nevoljnik onaj koji obilazi (kuće), onaj koji obilazi oko ljudi pa ga odbije (zadovolji) jedan zalogaj ili dva, jedna hurma ili dvije." Upitali su: "O Allahov Poslaniče, ko je nevoljnik?" Rekao je: "Onaj koji ne nalazi ništa što će mu zadovoljiti potrebu, niti je pronicljiv, pa mu se da milostinja (zekat) i on od ljudi ništa ne traži." A što se tiče onih koji rade oko zekata, to su oni koji ga sakupljaju i oni zaslužuju dio zekata zbog toga. Nije dozvoljeno da budu od rodbine Poslanika, s.a.v.s., kojima je zabranjena milostinja (zekat), na osnovu onoga što je potvrđeno u Muslimovom Sahihu od Abd el-Muttaliba, a on prenosi od Rebi'a bin el-Harisa, da su otišli on i El-Fadl bin Abbas da traže od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da ih imenuje za sakupljače zekata, pa je rekao: (474) "Milostinja (zekat) nije dozvoljena Muhammedu, niti porodici Muhammedovoj. Ona je onaj dio imetka ljudi koji je zaprljan."

A što se tiče onih čija srca treba pridobiti, ima ih više vrsta:

U njih spada onaj kome se daje da bi primio islam, kao što je dao Vjerovjesnik, s.a.v.s., Safvanu bin Umejje, kao što prenosi El-Imam Ahmed od Safvana bin Umejje da je rekao: (475) "Davao mi je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na dan Hunejna, a zaista mi je bio najmrži čovjek, pa mi je davao sve dok mi nije postao najdraži čovjek."

Ovaj hadis bilježe Muslim i Et-Tirmizi.

U njih spada onaj kome se daje da bi popravio svoj islam i učvrstio svoje srce, kao što je Poslanik, s.a.v.s, dao na dan Hunejna grupi zarobljenika prvaka i njihovim uglednicima stotinu deva i rekao: (476) "Zaista dajem čovjeku, a drugi mi je draži od njega, bojeći se da ga Allah ne obori na lice u vatri džehenemskoj."

El-Buhari i Muslim bilježe predanje od Ebi-Se'ida: (477) "Da je Alija poslan Vjerovjesniku, s.a.v.s., iz Jemena sa komadićem zlata u prahu, pa ga je podjelio među četvericom ljudi: El-Akra' bin Habisom, Ujejne bin Bedrom, Alkame bin Alasetom i Zejdom el-Hajr, zatim je rekao: 'Da ih pridobiješ.'"

A da li se daje onima čija srca treba pridobiti za islam poslije Vjerovjesnika, s.a.v.s., oko toga postoji razilaženje.

Tako se prenosi se od Omera, Amira, Eš-Šabija i skupine: da se njima ne daje poslije Vjerovjesnika, jer je Allah uzdigao islam i njegove sljedbenike, učvrstio ih u zemlji i potčinio im ljude.

"Ova tvrdnja je jača, Allah najbolje zna, od tvrdnje da im se daje zekat u stanju nadmoći islama a i njegovih sljedbenika."[367]

A što se tiče robova, prenosi se od nekih tabiina da se to odnosi na robove koji se oslobađaju uz otkup. Rekao je Ibn-Abbas i drugi da ne smeta da se otkupi rob imetkom iz zekata. Davanje za oslobađanje je općenitije od davanja za roba koji se oslobađa uz otkup, ili kupovinu roba, kojeg bi zatim samostalno oslobodili.

Postoje mnogi hadisi koji govore o nagradi osobađanja i izbavljanja roba iz ropstva, i zaista, Allah oslobađa za svaki organ oslobođenog roba organ njegova oslobodioca, pa i spolni ud za spolni ud, i sve tako, jer je nagrada prema vrsti djela:

"...vi ćete prema onom kako ste radili nagrađeni bili." (37:39)

U Musnedu od El-Beraa bin Aziba prenosi se da je rekao: (478) "Došao je čovjek, pa je rekao: 'O Allahov Poslaniče, uputi me da radim djelo koje će me približiti Džennetu, a udaljiti me od Vatre?' Pa je rekao: 'Oslobodi jednu osobu i izbavi roba iz ropstva!' Zatim je upitao: 'Allahov Poslaniče, zar to nije jedno?' Rekao je: 'Ne, oslobađanje jedne osobe jeste da je sam oslobodiš, a izbavljanje roba iz ropstva jeste da pomogneš u vezi sa cijenom za to.'"

A što se tiče prezaduženih, njih ima više grupa. Od njih su:

Onaj ko pozajmi imetak pa njime plati krvarinu ili pomiri dva plemena, onaj ko podnese dug za drugoga i njime se obaveže, pa osiromaši svoj imetak, ili pretrpi gubitak u izvršavanju svog duga, ili u činjenju grijeha, a zatim se pokaje. Ovo su oni kojima se daje iz zekata.

Osnova je ovoj grupi hadis koji prenosi Kabis bin Meharik El-Hilali koji je rekao: (479) "Platio sam krvarinu za drugoga, pa sam došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da mi nadoknadi to (iz zekata), pa je rekao: 'Sačekaj dok nam ne dođe zekat, pa ćemo narediti da ti ga dadne.' Zatim je rekao: 'O Kabise, zaista tražiti iz zekata nije dopušteno osim nekom od trojice: čovjeku koji je pozajmio imetak pa ga dao radi pomirenja dva plemena ili krvarine, njemu je dozvoljeno da traži dok ne dobije, zatim prestane da traži; čovjeku kojeg zadesi nepogoda (nesreća) pa mu uništi imetak, njemu je dozvoljeno da traži kako bi dobio ono što mu je dovoljno i čovjeku kojeg zadesi bijeda tako da ustanu trojica mudrih i dostojnih iz rodbine njegova naroda, pa kažu: Zadesila je bijeda

[367] Što je među navodnicima to je moj govor, a ako se vrate razlozi za pridobijanje srca, vratit će se i davanje.

tog i tog. Njemu je dozvoljeno da traži kako bi dobio ono što mu je dovoljno. Svako drugo traženje nedozvoljen je imetak i taj čovjek jede nezakonito stečeni imetak.'" Prenosi ga Muslim.

A što se tiče "onih na Allahovom putu", to su borci koji nemaju udjela u državnoj blagajni, tj. koji ne primaju mjesečne plaće, nego su dobrovoljci; te oni imaju pravo na zekat.

Kod El-Imama, Ahmeda i El-Hasana i Ishaka: i hadž je na Allahovom putu po hadisu...[368]

Također: putnik namjernik jeste putnik koji je doputovao u grad (zemlju), a nema ništa sa sobom da nastavi putovanje, daje mu se iz zekata koliko mu je dovoljno do njegovog grada (zemlje) i ako ima imetak. Ovakav je propis za onog koji želi da se uputi na putovanje iz njegovog grada (zemlje), a nema sa sobom ništa, daje mu se iz zekata koliko mu je dovoljno za odlazak i dolazak.

Dokaz je za to ajet i ono što prenose El-Imam Ebu-Davud i Ibn-Madže od Ebu-Seida, r.a., da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (480) 'Nije dozvoljen zekat bogatim osim peterice: onome koji ga sakuplja ili čovjeku koji ga kupi svojim imetkom (ako se radi o stoci i sl.), ili prezaduženom, ili borcu na Allahovom putu ili nevoljniku kome se udjeli, pa on to pokloni bogatom.'"

U riječima Uzvišenog: ***"Allah je odredio tako"***, tj. određenim propisom, Allahovom odredbom i Njegovim propisom i Njegovim kismetom. ***"...a Allah sve zna"***, tj. spoljašnost stvari i njihovu unutrašnjost i koje su koristi Njegovim robovima. ***"...I Mudar je"***, u onom što kaže i što radi i što propisuje i što određuje, nema drugog boga osim Njega.

وَمِنْهُمُ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلنَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ
أُذُنٌ ۚ قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ
لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ ۚ وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ ٱللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦١﴾

"Ima ih koji vrijeđaju Vjerovjesnika govoreći: 'On vjeruje što čuje!' Reci: 'On čuje ono što je dobro, vjeruje u Allaha i ima vjere u vjernike, i milost je onima između vas koji vjeruju.' A one koji Allahova Poslanika vrijeđaju čeka patnja nesnosna."/61/

Kaže Uzvišeni, ima ljudi licemjera koji vrijeđaju Allahovog Poslanika, s.a.v.s., govoreći: ***"...on vjeruje što čuje!"***, tj. ko mu nešto kaže o nama on mu povjeruje; kada mu mi dođemo i zakunemo se - povjeruje nam.

Rekao je Uzvišeni Allah: ***"Reci: 'On čuje ono što je dobro'"***, tj. On čuje dobro, poznaje iskrenog od lažljivca.

"...vjeruje u Allaha i ima vjere u vjernike", tj. vjeruje vjernicima.

"...I milost je onima između vas koji vjeruju", tj. on je dokaz protiv onih koji ne vjeruju. Zato je rekao:

"...a one koji Allahova Poslanika vrijeđaju čeka patnja nesnosna."

يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَحَقُّ أَن يُرْضُوهُ إِن
كَانُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّهُۥ مَن يُحَادِدِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَأَنَّ لَهُۥ
نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدًا فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْخِزْىُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾

"Zaklinju vam se Allahom da bi vas zadovoljili, a preče bi im bilo da Allaha i Njegova Poslanika zadovolje, ako su vjernici." /62/ "Zar oni ne znaju da onoga koji se suprostavlja Allahu i Poslaniku Njegovu čeka vatra džehenemska, u kojoj će vječno ostati? To je ruglo veliko." /63/

Katade povodom riječi Uzvišenog: ***"Zaklinju vam se Allahom da bi vas zadovoljili"*** kaže: (481) "Spominje se da je čovjek, licemjer, rekao: 'Tako mi Allaha, zaista ovi naši ugledni su gori od magaraca ako bude istina ono što Muhammed kaže.' Čuo ga je čovjek od muslimana, pa je rekao: 'Tako mi Allaha, istina je, zaista, ono što Muhammed kaže, a ti si gori od magarca.' Čovjek je pohitao ka Poslaniku, s.a.v.s., zatim ga obavijestio o tome, pa je poslao po drugog čovjeka da dođe, zatim ga je upitao: 'Šta te je navelo na to što si govorio?' Pa je počeo kleti samog sebe i zaklinjati se Allahom da to nije rekao, pa je čovjek musliman počeo govoriti: 'Dragi moj Bože, istinu je rekao iskreni, a laž je govorio lažljivac.'"

Pa je Allah objavio ajet. U riječima Uzvišenog: ***"...zar oni ne znaju da onoga koji se suprotstavlja Allahu i Poslaniku Njegovu?"***, tj. nisu znali da onaj koji se protivio Allahu, borio se protiv Njega i suprotstavljao mu se, tj. bio na strani, a Allah i Njegov Poslanik na drugoj strani.

"...čeka vatra džehenemska, u kojoj će vječno ostati", tj. njemu pripada poniženje i velika nesreća.

"To je ruglo veliko", tj. poniženje i velika propast.

يَحْذَرُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ
أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلِ ٱسْتَهْزِءُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ
مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾

"Licemjeri se plaše da se vjernicima ne objavi sura koja bi im otkrila ono što je u srcima licemjera. Reci: 'Samo se vi rugajte.' Allah će

[368] Rekao sam: Nije spomenut hadis koji upućuje da je hadž na Allahovom putu.

doista na vidjelo iznijeti ono čega se vi plašite." /64/

Rekao je Mudžahid: "Govore između sebe, a zatim kažu: 'Možda Allah neće razotkriti ovu našu tajnu'", pa im je Allah odgovorio, riječima Uzvišenog:

"Reci: 'Samo se vi rugajte, Allah će doista na vidjelo iznijeti ono čega se vi plašite'", tj. zaista će Uzvišeni Allah objaviti Svome Poslaniku čime će vas osramotiti i objasniti mu vašu stvar.

Zato je Katade rekao: "Ova sura se zvala *'ona koja razotkriva sramote'*.

وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ ۚ إِن نَّعْفُ عَن طَائِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَائِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾

"Ako ih zapitaš, oni će sigurno reći: 'Mi smo samo razgovarali i zabavljali se.' Reci: 'Zar se niste Allahu i riječima Njegovim i Poslaniku Njegovom rugali?'" /65/ "Ne ispričavajte se! Jasno je da ste nevjernici, a tvrdili ste da ste vjernici. Ako nekima od vas i oprostimo, druge ćemo kazniti zato što su krivci." /66/

Rekao je Ibn-Ishak: (482) "Bila je grupa licemjera, među njima Vedi'a bin Sabit, brat Beni-Umejje bin Zejda bin'Amra bin 'Avfa, i čovjek iz plemena Ešdže", saveznika plemena Benu-Seleme, a kojeg su zvali Mahši bin Humejr. Oni su išli sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., prema Tebuku, pa su jedni drugima govorili: "Mislite li da je borba protiv "bijelaca" (Bizantinaca) kao borba Arapa jednih protiv drugih? Tako nam Allaha, kao da se zajedno s vama vidimo sutra povezani u konopce", i zastrašujući vjernike, pa je rekao Mahaši bin Humejr: 'Tako mi Allaha, htio sam da se opkladim da se svakom od nas udari po stotinu bičeva - a dobio bih opkladu - da će se objaviti Objava zbog ovih vaših izreka.'" Prenosi se od Ammara bin Jasira da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Sustigni ove ljude, propali su, i pitaj o čemu su govorili; ako bi poricali - pa reci: svakako, govorili ste to i to."

Otišao im je Ammar, zatim im to rekao, pa su došli Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., izvinjavajući mu se, zatim je Vedi'a bin Sabit, dok je Allahov Poslanik stajao na svojoj jahalici, počeo govoriti držeći za povodac jahalice[369]: "O Allahov Poslaniče, mi smo samo razgovarali i zabavljali se, pa je rekao Mahši bin Humejr: 'O Allahov Poslaniče, spriječilo me je moje ime i ime mog oca.'" Onaj kome je oprošteno u ovom ajetu bio je Mahši bin Humejr, pa se nazvao Abdurrahman i tražio od Allaha da pogine kao šehid da se ne zna njegovo mjesto, pa je poginuo u Bici na El-Jemami i nije mu se znao trag."

U riječima Uzvišenog: ***"Ne ispričavajte se! Jasno je da ste nevjernici, a tvrdili ste da ste vjernici"***, tj. s ovom izrekom kojom ste se izrugivali.

"Ako nekima od vas i oprostimo, druge ćemo kazniti", tj. neće vam se svima oprostiti, neki od vas moraju biti kažnjeni, ***"...zato što su krivci"***, tj. krivci s ovom bestidnom i pogrešnom izrekom.

ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ بَعْضُهُم مِّنۢ بَعْضٍ ۘ يَأْمُرُونَ بِٱلْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ ۚ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَنَسِيَهُمْ ۚ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ هِىَ حَسْبُهُمْ ۚ وَلَعَنَهُمُ ٱللَّهُ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾

"Licemjeri i licemjerke slični su jedni drugima: Traže da se čine nevaljala djela, a odvraćaju od dobrih, i ruke su im stisnute, zaboravljaju Allaha, pa je i On njih zaboravio. Licemjeri su zaista pravi nevjernici." /67/ "Licemjerima i licemjerkama i nevjernicima Allah prijeti džehenemskom vatrom, vječno će u njoj boraviti, dosta će im ona biti! Allah ih je prokleo, i njih čeka patnja neprekidna." /68/

Kaže Uzvišeni, prigovarajući licemjerima, koji su po osobinama suprotnost vjernika, pošto su vjernici tražili da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju, ovi su bili oni koji

"Traže da se čine nevaljala djela, a odvraćaju od dobrih, i ruke su im stisnute", tj. od davanja na Allahovu putu. ***"...zaboravljaju Allaha"***, tj. zaboravljaju Ga spominjati. ***"...pa je i On njih zaboravio"***, tj. ophodio se prema njima ophođenjem Onoga Koji ih je zaboravio, kao što su riječi Uzvišenog: ***"Danas ćemo Mi vas zaboraviti kao što ste vi zaboravili da ćete ovaj svoj dan doživjeti." (45:34) "...licemjeri su zaista pravi nevjernici"***, tj. izišli su s puta istine i ušli u put zablude.

"Licemjerima i licemjerkama i nevjernicima Allah prijeti džehenemskom Vatrom", tj. na zbog ovog postupka koji je spomenut za njih.

"...vječno će u njoj boraviti", tj. ostat će u njoj vječno oni i nevjernici ***"...dosta će im ona biti"***, tj. bit će im dovoljna u patnji i stradanju. ***"Allah ih je prokleo"***, tj. protjerao ih i udaljio ih. ***"...i njih čeka patnja neprekidna"***, tj. vječna, bez završetka.

[369] Pojas to je kaiš koji slijedi slabine deve, slabine: struk: znači uzeo je za kaiš kojim se vodi struk Poslanikove , s.a.v.s., deve.

كَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ كَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ
أَمْوَٰلًا وَأَوْلَٰدًا فَٱسْتَمْتَعُوا۟ بِخَلَٰقِهِمْ فَٱسْتَمْتَعْتُم بِخَلَٰقِكُمْ
كَمَا ٱسْتَمْتَعَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُم بِخَلَٰقِهِمْ وَخُضْتُمْ كَٱلَّذِى خَاضُوٓا۟
أُو۟لَٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٦٩﴾

"Vi ste kao i oni prije vas! Oni su jači od vas bili i više su blaga i djece imali, i slatkim životom živjeli, a i vi slatkim životom živite isto onako kao što su oni prije vas živjeli, i vi se upuštate u nevaljaštine kao što su se i oni upuštali. To su oni čija će djela biti poništena i na ovom i na onom svijetu, njima propast predstoji."/69/

Kaže Uzvišeni: *"Ove je zadesila kazna od Uzvišenog Allaha i na ovom i budućem svijetu, kao što je zadesila i one prije njih."* A za riječi Uzvišenog: ***"...slatkim životom su živjeli"*** rekao je El-Hasan: "Uživali su u svojoj vjeri."

"...i vi se upuštate u nevaljaštine kao što su se i oni upuštali", tj. u laži i neistinu. ***"...to su oni čija će djela biti poništena"***, tj. bit će poništena njihovim trudom, neće imati nagrade za njih jer su nevaljala.

"...i na ovom i na onom svijetu, njima propast predstoji", jer oni nisu dobili nagradu za njih. Prenosi Ibn-Džerir od Ibn-Abbasa o riječima Uzvišenog ***"Vi ste kao i oni prije vas"*** da je rekao: "Kako je slična noć prethodnoj: ***'...vi ste kao i oni prije vas.'"*** Ovo se odnosi na Benu-Israil, a mi smo upređeni s njima: Ne znam, osim da je on (Poslanik) rekao: (483) "Tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša slijedit ćete ih toliko da kada bi nako od njih ušao u rupu (bodljorepog) guštera, ušli biste za njim."

Prenosi Ibn-Džerir od Ebu-Hurejrea, r.a., da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: (484) "Tako mi Onog u Čijoj ruci je moja duša, slijedit ćete običaje onih koji su bili prije vas pedalj po pedalj, podlakticu po podlakticu, korak po korak, kada bi ušli u rupu (bodljorepog) guštera, ušli biste za njima." Rekli su: "A ko su oni, o Allahov Poslaniče, jesu li oni sljedbenici Knjige?" Rekao je: "Pa ko drugi?!"

Ovako prenosi Ebu-Ma'šer od Ebi-Seida el-Makberija, a on od Ebu-Hurejrea, a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., pa je spomenuo ovaj hadis i dodao:

Rekao je Ebu-Hurejre: "Čitajte, ako hoćete, kur'anski ajet: ***'Vi ste kao i oni prije vas.'"***

أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَؤُا۟ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَٰهِيمَ
وَأَصْحَٰبِ مَدْيَنَ وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتِ ۚ أَتَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ
لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾

"Zar do njih nije dopria vijest o onima prije njih: o narodu Nuhovu, i o Adu, i o Semudu i o narodu Ibrahimovom i o stanovnicima Medjena, i o onima čija su naselja izvrnuta? Poslanici su im njihovi jasne dokaze donosili i Allah im nije učinio nikakvu nepravdu, nego su je oni sami sebi nanijeli." /70/

Kaže Uzvišeni, opominjući ove licemjere: ***"Zar do njih nije dopria vijest o onima prije njih"***, tj. zar nisu dobili vijest o onima prije vas, o narodima koji su poricali poslanike, ***"...o narodu Nuhovu"***, o potopu koji je zadesio one koji su ga poricali. ***"...i o Adu"***, kako su uništeni vjetrom pošto su poricali Huda, a.s. ***"...i o Semudu"***, kako ih je zadesio strašan glas pošto su poricali Saliha, a.s., i zaklali devu.

"...i o narodu Ibrahimovu", kako ga je Allah pomagao nad njima i podržao ga mudžizama i uništio njjihovog kralja Nemruda bin Ken'ana bin Kevaša el-Ken'anija, Allah ga prokleo. ***"...i o stanovnicima Medjena"***, oni su narod Šu'ajba, a.s., kojeg je zadesio zemljotres i kazna oblačnog dana. ***"...i onima čija su naselja izvrnuta?"***, narod Luta, a.s., koji su živjeli u Sodomi. Ono što se želi reći ajetom jeste da ih je Uzvišeni sve uništio zbog toga što su poricali svoje poslanike, neka je salavat i selam na njih.

"Poslanici njihovi su im jasne dokaze donosili", tj. argumente i dokaze uvjerljive.

"...i Allah im nije učinio nikakvu nepravdu", tj. njihovim uništenjem, jer im je donio argument slanjem poslanika i uklanjanjem ispirka.

...nego su je oni sami sebi nanijeli", tj. time što su poricali poslanike i suprostavlja istini, pa su dospjeli do čega su dospjeli od kazne i razaranja.

وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ
بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ يَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ
وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَيُطِيعُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ
سَيَرْحَمُهُمُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

"A nevjernici i vjernice prijatelji su jedni drugima: traže da se čine dobra djela,a od nevaljalih odvraćaju, i namaz obavljaju i zekat daju, i Allahu i Poslaniku Njegovu se pokoravaju. To su oni kojima će se Allah sigurno smilovati. Allah je doista Silan i Mudar." /71/

Nakon što je Uzvišeni Allah spomenuo pokuđene osobine licemjera, spominje pohvalne osobine vjernika, pa kaže Hvaljeni:

"...a vjernici i vjernice prijatelji su jedni drugima", tj. uzajamno se pomažu i zajedno

surađuju, kao što se navodi u sahih hadisu: (485) "Primjer vjernika u uzajamnoj ljubavi i međusobnoj milosti jeste kao primjer jednog tijela: kada jedan organ njegov pati, i ostalo tijelo osjeća groznicu i besanicu." Kao i u riječima Uzvišenog: ***"Traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju."***

"...i namaz obavljaju i zekat daju", tj. pokoravaju se Allahu i ljubazno postupaju prema Njegovim stvorenjima.

"...i Allahu i Poslaniku Njegovu se pokoravaju" , u naredbama i zabranama.

"To su oni kojima će se Allah sigurno smilovati", tj. smilovat će se Allah onome ko se bude odlikovao ovim svojstvima.

"Allah je doista Silan", tj. čini poštovanim i uzdiže onog ko Mu je pokoran. ***"...i Mudar"***, u Svojoj raspodjeli ovih osobina svakom od vjernika i od licemjera, doista je mudrost u svemu što Blagoslovljeni i Uzvišeni radi.

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾

"Allah obećava vjernicima i vjernicama dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno boraviti, i divne dvorove u vrtovima edenskim. A zadovoljstvo Allahovo veće je od svega toga: to će, doista, uspjeh veliki biti!" /72/

Uzvišeni obavještava šta je obećao vjernicima i vjernicama od dobrota i neprestanih uživanja u ***"...dženetskim baščama, kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno boraviti"***, tj. u kojima će vječno ostati, ***"...i divne dvorove"***, tj. lijepe gradnje i ugodnog boravka, kao što prenose El-Buhari i Muslim u hadisu Ebu-Imrana el-Dževnija sa senedom koji seže do Ebu-Musa el-Ešarija, koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (486) 'Dvije bašče sa zlatnim posudama i onim što je u njima i dvije bašče sa srebrenim posudama i onim što je u njima, nema između ljudi i gledanja u Njihova Gospodara u vrtu edenskome, osim ogrtač veličanstvenosti na Njegovom licu.'" El-Buhari i Muslim prenose hadis: (487) "Da će stanovnici Dženneta gledati sobe u Džennetu kao što gledate zvijezdu na nebu." Zatim će saznati da je najviši stepen u Džennetu mjesto koje se zove El-vesile u blizini Arša, a to je boravište Allahova Poslanika, s.a.v.s., u Džennetu.

U Muslimovom Sahihu od Abdullaha bin Amra bin el-Asa, prenosi se da je čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., gdje kaže: (488) "Kada čujete mujezina, govorite kao što on govori, zatim donesite salavat na mene. Zaista, ko na mene donese jedan salavat, Allah na njega donese deset salavata, zatim zatražite mi od Allaha El-vesile, doista je to mjesto u Džennetu koje ne treba pripasti nikome osim jednom robu od Allahovih robova. Nadam se da ja budem taj, pa ko mi zatraži od Allaha El-vesile, dozvoljen mu je šefaat na Kijametskom danu."

U Musnedu El-Imam Ahmed od Ebu-Hurejrea, r.a., prenosi da je rekao: (489) "Rekli smo: 'O Poslaniče, pričaj nam o Džennetu, kakva je njegova konstrukcija, pa je rekao: 'Ćerpić zlata i ćerpić srebra na njegov malter misk, a njegov šljunak biser i rubini, a njegova zemlja šafran. Ko ude u njega uživat će, neće biti nesretan, vječno će živjeti, neće umrijeti, neće se habati njegova odjeća niti će prolaziti njegova mladost.'" U riječima Uzvišenog:

"A zadovoljstvo Allahovo veće je od svega toga", tj. Allahovo zadovoljstvo sa njima veće je i sigurnije i veličanstvenije od onog što oni nalaze od blagostanja, kao što prenosi El-Imam Malik, Allah mu se smilovao, od Ebu-Seida el-Hudrija, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (490) "Zaista će Uzvišeni Allah, dž.š., reći stanovnicima Dženneta: ***'O stanovnici Dženneta'***, pa će reći: 'Odazivamo ti se Gospodaru naš, i pokoravamo, a dobro je u Tvojim rukama.' Pa će ih upitati: ***'Da li ste zadovoljni?'*** Oni će odgovoriti: 'Kako da ne budemo zadovoljni, o Gospodaru, kad si nam dao što nisi nikom dao od Svojih stvorenja'; zatim će ih upitati: ***'Hoćete li da vam dam bolje od toga?'*** A oni će odgovoriti: 'O Gospodaru, šta je to bolje od ovoga?' Pa će reći: ***'Da vam dozvolim Svoje zadovoljstvo, pa da se ne rasrdim na vas poslije ovoga nikada.'***" El-Buhari i Muslim bilježe ga kao hadis koji prenosi Malik bin Enes.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ مَا قَالُوا۟ وَلَقَدْ قَالُوا۟ كَلِمَةَ ٱلْكُفْرِ وَكَفَرُوا۟ بَعْدَ إِسْلَٰمِهِمْ وَهَمُّوا۟ بِمَا لَمْ يَنَالُوا۟ ۚ وَمَا نَقَمُوٓا۟ إِلَّآ أَنْ أَغْنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ مِن فَضْلِهِۦ ۚ فَإِن يَتُوبُوا۟ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ ۖ وَإِن يَتَوَلَّوْا۟ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَمَا لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾

"O Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika licemjera i budi prema njima strog! Prebivalište njihovo bit će Džehennem, a grozno je on boravište." /73/ "Licemjeri se zaklinju Allahom da nisu govorili, a sigurno su govorili nevjerničke riječi i pokazivali da su nevjernici, nakon što su javno islam bili primili, i htjeli su učiniti ono što nisu uspjeli. A prigovaraju samo zato što su ih Allah iz obilja Svoga, i Poslanik Njegov imućnim učinili. Pa ako se pokaju, bit će im dobro, a ako glavu okrenu, Allah će ih na ovom i na onom svijetu na muke nesnosne staviti, a na Zemlji ni zaštitnika ni pomagača neće imati." /74/

Uzvišeni je naredio Svom Poslaniku, s.a.v.s., borbu protiv nevjernika i licemjera i strogoću prema njima kao što mu je naredio blagost prema vjernicima i obavijestio ga da je završetak nevjernika i licemjera u vatri na budućem svijetu. Ibn-Mes'ud o riječima Uzvišenog:

"Bori se protiv nevjernika i licemjera i budi prema njima strog" rekao je: "(Bori se) svojom rukom; ako ne budeš bio u mogućnosti, onda im se namrgodi."

"...licemjeri se zaklinju Allahom da nisu govorili, a sigurno su govorili nevjerničke riječi i pokazali da su nevjernici, nakon što su javno islam bili primili." Prenosi El-Emevi sa senedom do K'aba bin Malika da je rekao: "Pošto je došao (iz bitke) Allahov Poslanik, s.a.v.s., obuzeo me je moj narod govoreći: 'Ti si čovjek pjesnik, ako hoćeš da tražiš ispriku od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zbog (navodne) bolesti koja je grijeh, a zatim da moliš Allaha da ti oprosti?!'" El-Emevi, zatim, spominje hadis u njegovoj cjelini, pa kaže: "A on (Ka'b) bio je od licemjera koji su izostali iz bitke i o kome je sišla Objava. Od onih koji su bili sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s., bio je El-Džellas bin Suvejd bin es-Samit, a za njim je bila majka 'Umejra bin Sa'da, a Umejr je bio pod njegovim skrbništvom. Pošto je objavljen Kur'an, i Allah ih spomenuo onako kako ih je spomenuo u objavi o licemjerima, rekao je El-Džellas: 'Tako mi Allaha, ako je bio ovaj čovjek iskren u onome što kaže, mi smo gori od magaraca?' Čuo je to Umejr bin S'ad pa je rekao: 'Tako mi Allaha, o Džellas, ti si mi najdraži od ljudi i najbolje si se kod mene pokazao i najdraži si mi čovjek kojem ne želim da se desi nešto što ne bi volio. Ti si rekao riječi koje, ako ih kažem, osramotit će me, a ako ih prešutim, uništit će me. Jedno od toga dvoga lakše mi je od drugoga, pa je otišao do Allahova Poslanika, s.a.v.s. Zatim mu spomenuo šta je rekao El-Džellas. Kada je to doznao El-Džellas, otišao je do Vjerovjesnika, s.a.v.s., zatim se zaklinjao Allahom da nije rekao ono što je rekao Umejr bin S'ad i da je slagao na njega, pa je Uzvišeni Allah povodom njega objavio:

"Licemjeri se zaklinju Allahom da nisu govorili, a sigurno su govorili nevjerničke riječi i pokazali da su nevjernici, nakon što su javno islam bili primili, i htjeli su da učine ono što nisu uspjeli. A prigovaraju samo zato što su ih Allah, iz obilja svoga, i Poslanik Njegov imućnim učinili. Pa ako se pokaju, bit će im dobro; a ako glavu okrenu, Allah će ih na ovom i na onom svijetu na muke nesnosne staviti, a na Zemlji ni zaštitnika ni pomagača neće imati."

Zatim mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ukazao na ovaj ajet, pa su smatrali da se El-Džellas pokajao najljepšom tevbom i pokajanjem. Ovako je ovo preneseno, umetnuto i spojeno sa hadisom, kao da je to - Allah najbolje zna - lično govor Ibn-Ishaka, a ne govor od K'aba bin Malika.

"...i htjeli su da učine ono što nisu uspjeli." Prenosi El-Hafiz Ebu-Bekr el-Bejheki u knjizi "Delailu en-nubuvve" ("Dokazi poslanstva") od Huzejfe bin el-Jemana, r.a., da je rekao: (491) "Držao sam za povodac devu Allahova Poslanika, s.a.v.s., vodeći je za sobom, a Ammar ju je tjerao, ili ja sam tjerao devu, a Ammar je držao za povodac. I tako, kada smo bili na Akabi, Poslaniku, s.a.v.s., ispriječilo se na put dvanaest jahača. Zatim ih je izgrdio Allahov Poslanik, s.a.v.s., zagalamio na njih i oni su otišli. Zatim nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Da li ste poznali te ljude?' Odgovorili smo: 'Ne, o Allahov Poslaniče, bili su maskirani, ali smo znali da su to putnici.' Rekao je: 'Ovo su licemjeri od Sudnjeg dana, da li znate šta su htjeli?' Odgovorili smo: 'Ne.' Rekao je: 'Htjeli su da pritijesne Allahova Poslanika, s.a.v.s., u Akabi pa da ga odbace od nje.' Rekli smo: 'O Allahov Poslaniče, zar nećemo poslati izaslanike njihovim plemenima da ti svaki narod pošalje glavu njihovog poglavara?' Rekao je: 'Ne, mrzim da Arapi pričaju između sebe da se Muhammed borio protiv ljudi, pa kad ga je Allah pomogao protiv njih, počeo ih ubijati', zatim je rekao: 'Bože moj, pogodi ih "debilom".' Upitali smo: 'O Allahov Poslaniče, šta je to "ed-debile"?' Rekao je: 'Plamen vatre koji padne na srce nekog od njih pa bude uništen.'" Ed-Dahhak je rekao: "Povodom njih objavljen je ovaj ajet:

"...i htjeli su da učine ono što nisu uspjeli."

"...a prigovaraju samo zato što su ih, Allah iz obilja Svoga, i Poslanik Njegov imućnim učinili", tj. Poslanik je grješan kod njih samo zato što ih je Allah učinio imućnim Svojim blagoslovom i što im pruža Svoje blaženstvo, a da im je pruženo potpuno blaženstvo, uputio bi ih Allah onim sa čim je došao Vjerovjesnik. Zatim ih je Uzvišeni Allah pozvao na pokajanje, pa kaže Uzvišeni:

"Pa ako se pokaju, bit će im dobro; a ako glavu okrenu, Allah će ih na ovom i na onom svijetu na muke nesnosne staviti", tj. ako nastave njihov put, Allah će ih kazniti nesnosnom patnjom na ovome svijetu, tj. ubijanjem, brigom i tugom. A na onom svijetu azabom i strogom kaznom, poniženjem i bijedom.

"...a na Zemlji ni zaštitnika ni pomagača neće imati", tj. neće imati nikog da im pomogne niti da ih izbavi, niti će ih zadesiti dobro, niti će se zlo od njih otkloniti.

وَمِنْهُم مَّنْ عَٰهَدَ ٱللَّهَ لَئِنْ ءَاتَىٰنَا
مِن فَضْلِهِۦ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُم مِّن
فَضْلِهِۦ بَخِلُوا۟ بِهِۦ وَتَوَلَّوا۟ وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٧٦﴾ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِى قُلُوبِهِمْ
إِلَىٰ يَوْمِ يَلْقَوْنَهُۥ بِمَآ أَخْلَفُوا۟ ٱللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾
أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾

"Ima ih koji su se obavezali Allahu: 'Ako nam iz obilja Svoga dade, udjeljivat ćemo, zaista, milostinju i bit ćemo, doista, dobri.'" /75/ "A kad im je On dao iz obilja Svoga, oni su u tome postali škrti i okrenuli se - a oni i onako glave okreću." /76/ "I nadovezao im je On na tu prijetvornost u srcima njihovim sve do dana kada će pred Njega stati, a to stoga što se onoga što su Allahu obećali ne pridržavaju, i zato što staino lažu." /77/ "Zar oni ne znaju da Allah zna ono što oni u sebi kriju, ono o čemu se sašaptavaju i da je Allah znalac svega skrivenog." /78/

Kaže Uzvišeni da ima licemjera koji su dali Allahu obavezu i zavjet: ako im iz obilja Svga da, da će udjeljivati milostinju iz svog imetka i da će doista biti dobri. Nisu izvršili ono što su govorili niti je istinito ono što su tvrdili, pa je iz ovog njihovog postupka uslijedilo licemjerstvo koje se smjestio u njihovim srcima sve do dana kada sretnu Uzvišenog Allaha na Sudnjem danu. Bože, sačuvaj od toga.

Mnogi od komentatora Kur'ana, kao što su Ibn-Abbas i El-Hasan el-Basri, da je povod objave ovog časnog ajeta bio S'alebe bin Hatib el-Ensarij. Spominje se o tome hadis koji prenosi Ibn-Džerir i Ibn Ebi-Hatib od Me'ana bin Rifa'a, a on od Alije bin Jezida, a on od Ebi-Abdurrahmana el-Kasima bin Abdurrahmana, roba Abdurrahmana bin Jezida bin Mu'avije on od Ebi-Umame el-Bahilija, on od S'aleba bin Hatiba el-Ensarija. Hadis ukratko glasi: da je S'aleb tražio od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da moli Allaha za njega da ga učini imućnim, uz obećanje da će davati svakom njegovo pravo, tj. zekat, pa je molio za njega Poslanik, s.a.v.s., i naredio mu da sebi uzme sitnu stoku. Zatim se ona razmnožila kao što se crv razmnožava, pa je za njegovu stoku Medina postala pretjesna, pa je time zapostavio namaze. Pošto su objavljene dužnosti udjeljivanja zekata, pokušao je S'aleb da to ne izvrši i govorio je: "Ovo nije ništa drugo nego džizija." Nekoliko puta mu je tražen zekat, ali ga nije davao sve dok nije u vezi s njim objavljen ajet:

"...ima ih koji su se obavezali Allahu: 'Ako nam iz obilja Svog dadne, udjeljivat ćemo, zaista, milostinju i bit ćemo, doista, dobri!'"

Poslije objave ovog ajeta požurio je da udijeli zekat Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., ali ga Poslanik, s.a.v.s., nije uzeo od njega, jer mu je Allah zabranio da primi od njega njegovu milostinju. Allahov je Poslanik, s.a.v.s., i umro a nije primio milostinju od njega također su se sustegli od toga sva trojica halifa: Ebi-Bekr, Omer i Osman i svaki je govorio: "Allahov Poslanik je nije prihvatio od tebe, kako da je ja prihvatim", sve dok S'aleba nije umro za vrijeme Osmanove vladavine.[370]

... ***"...zato što se onog što su Allahu obećali ne pridržavaju"***, tj. nadovezao im je On na to licemjerstvo u srcima njihovim zbog njihovog ne pridržavanja obećanja i njihove laži.

Kao što prenose El-Buhari i Muslim od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: (492) "Tri su znaka licemjera: kada govori - laže, kada obeća - ne ispuni obećanje, i kada mu se nešto povjeri - on to iznevjeri."

U riječima Uzvišenog:

"...zar oni ne znaju da Allah zna ono što oni u sebi kriju i ono o čemu se sašaptavaju", tj. da On zna najbolje njihove skrivene misli i da zna bolje o njima od njih samih, jer je On Znalac sveg skrivenog, tj. zna sve skriveno i vidljivo, svaku tajnu i došaptavanje i zna sve što je javno i što je tajno.

ٱلَّذِينَ يَلْمِزُونَ ٱلْمُطَّوِّعِينَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ فِى ٱلصَّدَقَٰتِ وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ
إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ ٱللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

"One koji vjernike ogovaraju što zekat daju, a rugaju se i onima koji ga s mukom daju - Allah će poruzi izvrgnuti, i njih čeka patnja nesnosna." /79/

Ovo je, također, jedna od osobina licemjera, niko nije pošteđen njihovog prigovaranja i njihovog izrugivanja u svim okolnostima, pa čak ni oni koji daju zekat, nisu pošteđeni od njih. Ako neko izdvoji (kao zekat) lijep imetak, govore: "Ovo je dvoličnjak", a ako dođe sa nečim malim, govore: "Zaista Allahu nije potreban zekat ovog čovjeka." Kao što prenosi El-Buhari od Ebu-Mes'uda, r.a., da je rekao: (493) "Kada je objavljen ajet o zekatu, nosili smo teret na našim ledima (i tako zarađivali i davali zekat), pa je došao čovjek i udijelio nešto mnogo, pa su rekli: 'Dvoličnjak', a došao je čovjek i udijelio jedan sa' (mjera za žito), pa su rekli: 'Zaista, Allah nije zavisan od ove sadake', pa je objavljeno:

'...one koji vjernike ogovaraju.'"

Prenosi ga i Muslim, također, u svom sahihu od Šu'be.

Prenosi El-Imam Ahmed od Ebi es-Selila da je rekao: (494) "Došao nam je čovjek na naš skup u Beki'i (mjesto) i rekao: 'Pričao mi je moj otac ili moj amidža da je vidio Allahova Poslanika u Beki'i gdje kaže: Ko će udjeliti milostinju (zekat) pa da mu za to budem svjedok na Sudnjem danu?'" Ovaj čovjek dalje priča: "Odmotao sam sa svog turbana jedan ili dva

[370] Rekao sam: ova priča od S'alebe nije vjerodostojna i u lancu prenosilaca nalazi se Alij bin Jezid, koji je veoma slab prenosilac. Allah najbolje zna.

omota i htio sam ih udijeliti, pa me je snašlo što snalazi čovjeka, pa sam to i ostalo ponovo vratio na turban. Zatim je došao čovjek, nisam vidio u Beki'i crnjeg čovjeka od njega, niti manjeg i ružnijeg od njega, sa devom - nisam vidio u Beki'i ljepšu devu od nje - pa je rekao: 'O Allahov Poslaniče, da li ona može biti zekat?' Odgovorio je: 'Da.' Rekao je: 'Uzmi ovu devu', pa mu je prigovorio neki čovjek i rekao: 'Ovaj udjeli devu; tako mi Allaha, ona je bolja od njega.' Čuo ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zatim je rekao: 'Slagao si, on je bolji od tebe i od nje', tri puta, zatim je rekao: 'Teško vlasnicima stotina deva', tri puta. Upitali su: 'O Allahov Poslaniče, osim kojih vlasnika?' Rekao je: 'Samo za onog koji kaže imetku ovako i onako', sastavio je ruke zdesna i slijeva, zatim rekao: 'Spašen je onaj koji je u oskudici, a koji obavlja puno ibadet', tri puta."

Prenosi Ali bin Ebi-Talha od Ibn-Abbasa da je rekao o ovom ajetu: (495) "Došao je Abdurrahman bin Avf sa četrdeset oka zlata Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i čovjek Ensarija sa sa'om (mjera) hrane pa su rekli neki licemjeri: 'Tako nam Allaha, nije došao Abdurrahman s onim što je došao, osim iz licemjerstva', i govorili su: 'Zaista Allah i Njegov Poslanik ne ovise od ovog sa'a.'"

A u predanju od El-Avfija, od Ibn-Abbasa prenosi se da je Abdurrahman bin Avf došao sa stotinu oka zlata.

"...a rugaju se i onim koji ih s mukom daju - Allah će ih poruzi izvrgnuti."

Ovo je naknada za njihov prljavi postupak i njihovo izrugivanje vjernicima, jer nagrada je prema vrsti djela, pa se Allah odnosi prema njima kao Onaj Koji ih poruzi izvrgava, pomažući vjernike na ovom svijetu, a za licemjere je pripremljena nesnosna patnja na onom svijetu, jer nagrada je prema vrsti djela.

اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
فَلَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾

"Mollo ti za njih oprosta ili ne mollo, mollo čak i sedamdeset puta, Allah im neće oprostiti - zato što u Allaha i Njegova Poslanika ne vjeruju. A Allah neće ukazati na Pravi put nevjernicima." /80/

Uzvišeni obavještava Svog Vjerovjesnika, s.a.v.s., da ovi licemjeri nisu dostojni traženja oprosta i da on traži oprosta za njih sedamdeset puta, Allah im neće oprostiti. Rečeno je da je broj sedamdeset spomenut radi odbijanja traženja oprosta za njih, jer Arapi spominju sedamdeset radi uveličavanja u govoru, a ne radi ograničavanja.

Međutim, ima mišljenja da ovaj broj ima svoje značenje, kao što prenosi El-Avfi od Ibn-Abbasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (496) "Pošto je objavljen ovaj ajet, čuo sam svog Gospodara da mi je dozvolio u vezi s njima, tako mi Allaha, uistinu ću tražiti oprosta za njih više od sedamdeset puta, možda će im Allah oprostiti. "

Zatim je rekao Allah iz velike srdžbe prema njima: ***"...Isto im je, mollo ti oprost za njih ili ne mollo, Allah im, zaista, neće oprostiti. Allah, doista, narodu nevjerničkom neće na Pravi put ukazati." (63:6)*** Eš-Šabi je rekao: (497) "Pošto se Abdullah bin Ubejj teško razbolio, njegov sin se uputio kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., pa je rekao: 'Doista je mog oca obuzela smrtna muka, pa bi on volio da dođeš i klanjaš mu dženazu.' Zatim ga je Vjerovjesnik, s.a.v.s., upitao: 'Kako ti je ime?' 'El-Hibab bin Abdullah', odgovorio je. Zatim mu je rekao: 'Ti si Abdullah bin Abdullah, zaista je El-Hibab ime šejtana', pa je otišao sa njim, vidio ga, obukao mu košulju (kefine) i klanjao mu dženazu, pa je upitan: 'Zar se moliš za njega?' A on je odgovorio: 'Zaista je Allah rekao: ***'...mollo čak i sedamdeset puta'***, molit ću za njih, doista, i sedamdeset i sedamdeset i sedamdeset puta."

Ovako se prenosi od Urve bin ez-Zubejra i Mudžahida i Katade bin De'ame, a prenosi ga Ibn-Džerir svojim lancima prenosilaca.

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ
وَكَرِهُوا أَن يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا
لَا تَنفِرُوا فِي الْحَرِّ ۗ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا ۚ لَّوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾
فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾

"Oni koji su izostali iza Allahova Poslanika veselili su se kod kuća svojih - mrsko im je bilo da se bore na Allahovu putu zalažući imetke svoje i živote svoje, i jedni drugima su govorili: ne krećite u boj po vrućini - recite: 'Džehenemska je vatra još vruća!' Kad bi oni samo znali." /81/ "Malo će se oni smijati, a dugo će plakati, bit će to kazna za ono što su zaslužili." /82/

Uzvišeni Allah osuđuje licemjere koji su zaostali iza drugova Allahova Poslanika, s.a.v.s., u pohodu na Tebuk, koji su se veselili što su ostali nakon njegova izlaska. ***"...mrsko im je bilo da se bore"*** sa njim, ***"...na Allahovu putu, zalažući imetke svoje i živote svoje i govorili su"***, tj. jedni drugima ***"...ne krećite u boj po vrućini."*** Taj izlazak u pohod na Tebuk bio je po velikoj vrućini pored dobre hladovine i plodova, pa su govorili:

"...ne krećite u boj po vrućini." Uzvišeni Allah je rekao Svome Poslaniku, s.a.v.s.:

"recite:...", njima ***"...vatra džehenemska..."***, u koju idete svojim suprotstavljanjem, ***"... još je vruća"*** od one vrućine od koje ste bježali, naprotiv, ona ***"...je još vruća"***, od vatre. Kao što prenosi El-Imam Malik od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s.,

rekao: (49B) "Vatra sinova Ademovih koju potpaljuju sedamdeseti je dio džehenemske vatre." Bilježe ga El-Buhari i Muslim od Malika.

Prenosi El-E'meš od En-Nu'mana bin Bešira da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (499) "Zaista, najlakšu kaznu stanovnik Vatre na Sudnjem danu imat će onaj koji će imati sandale i dva kaiša od džehenemske vatre tako da će mu od njih ključati njegov mozak kao što ključa voda u kotlu. Činit će mu se da nema niko od stanovnika Vatre teže kažnjen, a to je najblaži vid njegove kazne." Prenose ga El-Buhari i Muslim od El-E'meša. Rekao je Uzvišeni o opisu nekih džehenemskih kazni:

"A ključala voda bit će na glave njihove ijevana, od nje će se istopiti ono što je u trbusima njihovim i koža, a gvozdenim maljevima bit će mlaćeni; kad god pokušaju da zbog teškog jada iz nje iziđu, bit će u nju vraćeni; iskusite patnju u užasnoj vatri." (22:19-22) A Uzvišeni u ovom časnom ajetu kaže:

"Recite: 'Džehenemska je vatra još vrućа!' Kad bi oni samo to znali", tj. da su oni razmišljali i znali da iziđu u boj sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na Allahovu putu po vrućini, time bi se bojali džehenemske vrućine koja je žešća od ove vrućine.

Zatim je Uzvišeni rekao, prijeteći licemjerima za njihove postupke: ***"...malo će se oni smijati".***

Prenosi El-Hafiz Ebu-Ja'la od Enesa bin Malika da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., gdje kaže: (500) 'O ljudi, plačite; ako ne možete plakati, pravite se kao da plačete, zaista stanovnici Vatre plaču tako da im njihove suze teku na njihova lica kao da su potoci; kada prestanu suze teći - teći će krv, pa će poteći izvori, i kad bi u njih bile gurnute lađe, plovile bi.'" Prenosi ga Ibn-Madže.

فَإِن
رَّجَعَكَ ٱللَّهُ إِلَىٰ طَآئِفَةٍ مِّنْهُمْ فَٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُل لَّن تَخْرُجُوا۟
مَعِىَ أَبَدًا وَلَن تُقَـٰتِلُوا۟ مَعِىَ عَدُوًّا ۖ إِنَّكُمْ رَضِيتُم بِٱلْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ
فَٱقْعُدُوا۟ مَعَ ٱلْخَـٰلِفِينَ ﴿٨٣﴾

"I ako te Allah ponovo vrati nekima od njih, pa te zamole da im dopustiš da pođu s tobom u boj, ti im reci: 'Nikad sa mnom u boj nećete ići i nikada se sa mnom protiv neprijatelja nećete boriti! Bili ste zadovoljni što ste prvi put izostali, zato ostanite s onima koji ionako ne idu u boj.'" /83/

Kaže Uzvišeni, naređujući Svome Poslaniku, s.a.v.s.: ***"I ako te Allah ponovo vrati..."***, tj. ako te Allah vrati iz ovog tvog pohoda,

"...nekima od njih". Rekao je Katade: "Spomenuto nam je da ih je bilo dvanaest ljudi."[371] ***"...pa te zamole da im dopustiš da pođu s tobom u boj"***, tj. s tobom u drugi pohod.

"Ti reci: 'Nikad sa mnom u boj nećete ići i nikada se sa mnom protiv neprijatelja nećete boriti'", a to im je kazna.

Zatim je to objasnio u riječima Uzvišenog:

"...bili ste zadovoljni što ste prvi put izostali", zaista je loša nagrada poslije lošeg kao što je lijepa nagrada poslije lijepog, kao što su riječi Uzvišenog:

"...i srca njihova i oči njihove nećemo zapečatiti, i da neće vjerovati kao što ni prije nisu vjerovali." (6:110) i riječi Uzvišenog:

"...zato ostanite s onima koji ionako ne idu u boj." Rekao je Ibn-Abbas: "Tj. sa ljudima koji izostaju iza pohoda."

وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰٓ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ
عَلَىٰ قَبْرِهِۦٓ ۖ إِنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ فَـٰسِقُونَ ﴿٨٤﴾

"I nijednom od njih, kad umre, nemoj molitvu obaviti, niti sahrani njegovoj prisustvovati, jer oni u Allaha i Njegova Poslanika ne vjeruju i kao nevjernici oni umiru." /84/

Uzvišeni je Allah naredio Svome Poslaniku, s.a.v.s., da se oslobodi licemjera i da nijednom od njih, kad umre, molitvu ne obavi, i da sahrani njegovoj ne prisustvuje da bi tražio oprost za njega ili molio se za njega, jer oni u Allaha i Njegova Poslanika ne vjeruju, i umiru s tim. Ovo je opći propis za onoga za čije se licemjerstvo zna, iako je povod objave ajeta bio Abdullah bin Ubej bin Selul, vođa licemjera, kao što prenosi El-Buhari od Ibn-Omera da je rekao: (501) "Kada je umro Abdullah bin Ubej, došao je njegov sin Abdullah bin Abdullah kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa ga pitao da mu da njegovu košulju, da zamota svoga oca, pa mu je dao, zatim ga je pitao da mu molitvu obavi, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ustao da mu klanja dženazu, pa je ustao Omer, uzeo Allahova Poslanika, s.a.v.s., za odjeću i rekao: 'O Allahov Poslaniče, hoćeš da mu klanjaš dženazu a tvoj Gospodar ti je zabranio da mu molitvu obaviš', pa je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Doista mi je Allah dao da izaberem', pa je rekao:

"Moilo ti oprosta za njih ili ne molio, molio čak i sedamdeset puta, Allah im neće oprostiti.' (9:80), i dodat ću više od sedamdeset.' Omer reče: 'Zaista je on licemjer.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio mu je dženazu, zatim je Uzvišeni Allah objavio ajet:

'...i nijednom od njih, kad umre, nemoj namaz obaviti, niti sahrani njegovoj prisustvovati.'" Ovako prenose Muslim i El-Imam Ahmed.

Prenosi El-Imam Ahmed od Džabira da je rekao: (502) "Kada je umro Abdullah bin Ubej, došao je njegov sin Vjerovjesniku, s.a.v.s., pa je rekao: 'O Allahov Poslaniče, zaista, ako ti ne dođeš, neprestano će nam se to prigovarati', pa mu je došao

[371] Vrati se na komentar ajeta broj 74 iz ove sure.

Vjerovjesnik, s.a.v.s., i našao ga ubačenog u svoju jamu, pa je rekao: 'Zar ste ga već spustili?' Zatim je izvađen iz svoje jame, i on je pljucnuo po njemu od vrha do nogu i obukao mu svoju košulju." Prenosi ga En-Nesai.

Prenosi El-Buhari od Džabira bin Abdullaha da je rekao: (503) "Došao je Vjerovjesniku, s.a.v.s., Abdullah bin Abdullah bin Ubejj, nakon što je spušten u svoj kabur, pa je naredio da bude izvađen, te je stavljen na njegova koljena, i on je poškropio svojom pljuvačkom i obukao mu svoju košulju." Allah zna najbolje.

Rekao je Katade: (504) "Poslao je Abdullah bin Ubejj svog sina Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., jer je bio bolestan. Kada je ušao kod njega Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao mu je: 'Upropastila te je ljubav prema jevrejima'. Rekao je: 'O Allahov Poslaniče, doista sam došao kod tebe da tražiš oprosta za mene, a nisam došao da bi me izružio', zatim ga je upitao Abdullah da mu da svoju košulju, da zamota njome svoga oca, pa mu je dao, i obavio mu je molitvu i prisustvovao njegovoj sahrani, zatim je Uzvišeni Allah objavio:

"I nijednom od njih, kad umre, nemoj molitvu obaviti."

Neki prethodnici spominju da je on doista pokrio svojom košuljom, jer kada je Abdullah bin Ubejj došao kod El-Abbasa, tražio mu je košulju, nije bila po njegovoj mjeri skrojena, osim odjeće Abdullaha bin Ubeja, jer je on bio širok i visok, pa mu je to uradio Allahov Poslanik, s.a.v.s., kao nagradu njemu. Allah najbolje zna.

Zbog toga Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslije objave ovog časnog ajeta, nije klanjao dženazu nikom od licemjera, niti je prisustvovao njihovoj sahrani, kao što prenosi El-Imam Ahmed od Katade da je rekao: (505) "Allahov Poslanik, kada bi bio pozvan na dženazu, pitao je za nju; ako bi osoba bila spomenuta po dobru, ustao bi i obavio joj dženazu; a ako be bi bila takva, rekao bi njenoj porodici: 'Radite šta hoćete s njom', i ne bi joj klanjao dženazu."

Pošto je Uzvišeni Allah zabranio klanjati dženaza - namaz licemjerima i prisustvovati njihovim sahranama radi traženja oprosta za njih, ovaj postupak je bio od najvećih dobrih djela vjernika, pa je to i propisano. U činjenju ovog postupka obimna je nagrada, kao što se pouzdano navodi u vjerodostojnim i drugim zbirkama hadisa od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (506) "Ko prisustvuje dženazi, pa klanja dženazu-namaz, ima nagradu kirata, a ko joj prisustvuje, pa sačeka dok se ne ukopa, ima nagradu dva kirata."

Zatim je upitan, a kakva su to dva kirata? Odgovorio je: "Manji od njih je kao brdo Uhud."

A što se tiče prisustvovanja kod kabura, kada vjernik umre, prenosi Ebu-Davud od Osmana bin Afana, r.a., da je rekao: (507) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi završio s ukopavanjem mejita, ustao bi i rekao: 'Tražite oprosta za vašeg brata i tražite mu učvršćenje, zaista se on sada ispituje.'"

Prenosi ga samo Ebu-Davud, Allah mu se smilovao.

وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَٰلُهُمْ وَأَوْلَٰدُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُعَذِّبَهُم بِهَا فِى ٱلدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾

"Neka te ne ushićuju bogatstva njihova i djeca njihova! Allah želi da ih njima na ovome svijetu namuči i da skončaju kao nevjernici." /85/

Prethodio je komentar istog ovog ajeta, neka je Allahu zahvala i dobročinstvo.[372]

وَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَجَٰهِدُوا۟ مَعَ رَسُولِهِ ٱسْتَـْٔذَنَكَ أُو۟لُوا۟ ٱلطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا۟ ذَرْنَا نَكُن مَّعَ ٱلْقَٰعِدِينَ ﴿٨٦﴾ رَضُوا۟ بِأَن يَكُونُوا۟ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾

"A kada je objavljena sura da u Allaha vjerujete i da se zajedno sa Poslanikom Njegovim borite, najmućniji od njih su zatražili odobrenje od tebe i rekli: 'Ostavi nas da budemo sa onima koji ne idu u boj.'" /86/ "Zadovoljavaju se da budu sa onima koji ne idu u boj, srca njihova su zapečaćena, pa oni ne shvaćaju." /87/

Kaže Uzvišeni koreći i prigovarajući onima koji su izostajali iza džihada plašeći se, a bili su sposobni i udobno su živjeli, i tražili su dopuštenje od Poslanika da izostanu, i govorili su: "Ostavi nas da budemo sa onima koji ne idu u boj." Bili su zadovoljni za svoje živote sramotnim ostajanjem sa ženama, a one su same ostajale iza vojske. Ovako je bio slučaj sa njima: kada bi ih pozvali u džihad, bili bi plašljivi, a kada su bili sigurni, najviše bi govorili od ljudi i krivili se u govoru, kao što je Uzvišeni rekao za njih:

"A kada zavlada strah, vidiš ih kako gledaju u tebe kolutajući svojim očima kao pred smrt, onesviješćeni čim strah mine, oni vas psuju svojim oštrim jezicima", (33:19), tj. navodili bi njihovim jezicima oštar govor, čvrst u sigurnosti, a u ratu najplašljiviji.

U drugom ajetu Uzvišeni je rekao:

"A oni koji vjeruju govore: 'Zašto se ne objavi jedna sura?' A kad bi objavljena jasna sura i u njoj spomenuta borba, ti si mogao vidjeti one u čijim srcima je bolest kako te gledaju pogledom pred smrt onesviješćenog! A kad je

[372] Prethodno je objašnjen ovaj časni ajet. Pogledaj ajet broj 55 iz ove sure.

borba već propisana, bolje bi im bilo da su prema Allahu iskreni." (47:20,21)

Riječi Uzvišenog: ***"...srca su njihova zapečaćena"***, tj. zbog njihovog plašenja od džihada i izlaska sa Poslanikom na Allahovom putu,

"...pa oni ne shvaćaju", tj. ne razumiju šta je za njihovo dobro, da bi to činili, niti šta je štetno za njih, da bi ga se klonili.

لَٰكِنِ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
مَعَهُۥ جَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْخَيْرَٰتُ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ
فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾

"Ali Poslanik i oni koji s njim vjeruju bore se zalažući imetke svoje i živote svoje. Njima će svako dobro pripasti i oni će ono što žele ostvariti." /88/ "Allah im je pripremio džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno boraviti. To je veliki uspjeh." /89/

Pošto je Uzvišeni spomenuo grijeh licemjera i objasnio Svoju pohvalu vjernicima i šta ih čeka na onom svijetu, rekao je:

"Ali Poslanik i oni koji s njim vjeruju bore se zalažući imetke svoje i živote svoje...", do kraja drugog ajeta. Ovdje se nalazi objašnjenje njihovog stanja i njihovog boravka.

U riječima Uzvišenog: ***"Njima će svako dobro pripasti"***, tj. na budućem svijetu, u Firdevsu i visokim deredžama.

وَجَآءَ ٱلْمُعَذِّرُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ
وَقَعَدَ ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ سَيُصِيبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٠﴾

"Dolazili su i neki beduini koji su se izvinjavali i tražili dopuštenje da ne idu, i tako su izostali oni koji su Allahu i Njegovu Poslaniku lagali, a teška patnja pogodit će one među njima koji nisu vjerovali." /90/

Zatim je objasnio stanje onih koji su imali opravdanja u izostajanju od džihada. Oni su dolazili Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., izvinjavajući mu se i objašnjavajući da su oni slabi i nemoćni da bi išli u boj, a bili su iz plemena oko Medine.

Od Ibn-Abbasa prenosi se da je on čitao:
bez teškdida, i kaže da su to oni koji su imali opravdanja; ovako se prenosi i od Mudžahida.

Ovo je mišljenje najočiglednije u značenju ajeta jer Uzvišeni je rekao poslije ovog:

"...i tako su izostali oni koji su Allahu i Njegovu Poslaniku lagali", tj. i drugi beduini nisu došli uopće da traže ispriku. Zatim im je obećao nesnosnu patnju, pa kaže Uzvišeni:

"...a teška patnja pogodit će one među njima koji nisu vjerovali."

لَّيْسَ عَلَى ٱلضُّعَفَآءِ وَلَا عَلَى ٱلْمَرْضَىٰ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ
لَا يَجِدُونَ مَا يُنفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا۟ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ مَا عَلَى ٱلْمُحْسِنِينَ
مِن سَبِيلٍ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩١﴾ وَلَا عَلَى ٱلَّذِينَ إِذَا مَآ أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ
قُلْتَ لَآ أَجِدُ مَآ أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوا۟ وَّأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ ٱلدَّمْعِ
حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا۟ مَا يُنفِقُونَ ﴿٩٢﴾ ۞ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَسْتَـْٔذِنُونَكَ
وَهُمْ أَغْنِيَآءُ ۚ رَضُوا۟ بِأَن يَكُونُوا۟ مَعَ ٱلْخَوَالِفِ وَطَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ
فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

"Neće se ogriješiti nemoćni i bolesni, i oni koji ne mogu naći sredstva za borbu, samo ako su prema Allahu i Njegovu Poslaniku iskreni. Nema razloga da se išta prigovara onima koji čine dobra djela - a Allah prašta i samilostan je." /91/ "Ni onima kojima si rekao, kad su ti došli da im daš životinje za jahanje: 'Ne mogu naći za vas životinje za jahanje', pa su se vratili suznih očiju, tužni što ih ne mogu kupiti." /92/ "A ima razloga da se prigovara onima koji od tebe traže dozvolu da izostanu, a imućni su. Zadovoljavaju se da ostanu sa onima koji ne idu u boj, Allah je njihova srca zapečatio, pa oni ne znaju." /93/

Zatim je Uzvišeni objasnio isprike koje su opravdane, zbog kojih se može izostati od borbe, pa je spomenuo ono što je prisutno pri osobi, kao što je slabost u tjelesnoj konstrukciji, zbog koje nije moguće biti čvrst u džihadu, a u to spada i hromost i sljepoća. Zato su oni prvi spomenuti.

U opravdane isprike spada i ono što je privremenog karaktera, kao bolest koja mu se pojavila na njegovom tijelu, pa ga sprečava od izlaska na Allahov put. Ili siromaštvo, pa ne može da se pripremi za rat. Ovima nema prigovora kada izostanu i ako su iskreni u tome, ne plaše ljude, ne obeshrabruju i ne podstiču na izostajanje. Oni tada čine dobro u ovom njihovom stanju.

Zbog ovog je Uzvišeni rekao:

"Nema razloga da se išta prigovara onima koji čine dobra djela, a Allah prašta i samilostan je."

Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Zejda ibn Sabita da je rekao: (508) "Pisao sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., suru "Berae". Stavio sam pero za uho kada nam je naredio borbu. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je gledao šta mu se objavljuje, zatim dođe slijepac pa reče: "Šta je

sa mnom, o Allahov Poslaniče, ja sam slijepac?" Pa je objavljeno: , ***"Neće se ogriješiti nemoćni i bolesni..."***

Prenosi El-Avfi od Ibn-Abbasa o ovom ajetu: A to je: (509) "Zaista je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio ljudima da idu u boj sa njim, pa je došla grupa njegovih drugova, među kojim je bio Abdullah bin Mugafel bin Mukrin el-Muzeni, pa su rekli: 'O Allahov Poslaniče, nađi nam životinje za jahanje.' 'Tako mi Allaha, ne mogu naći za vas životinje za jahanje', rekao im je, a oni su otišli plačući. Teško im je palo da izostane od džihada i da ne mogu naći sredstva niti jahalicu. Kada je Allah vidio njihovu privrženost Njegovoj naklonosti i naklonosti Njegovom Poslaniku, objavio je u Svojoj Knjizi opravdanje za njih, pa je rekao:

'Neće se ogriješiti nemoćni i bolesni, i oni koji ne mogu da nađu sredstva za borbu...'" El-Buhari i Muslim navode hadis od Enesa, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (510) "Zaista u Medini ima ljudi koji su uvijek s vama, bilo kuda krenuli i bilo koju dolinu prešli." Upitali su: "Oni su u Medini?" Rekao je: "Da, spriječila ih je smetnja." Zatim je Uzvišeni prigovorio onima koji su tražili dopuštenje od Poslanika, s.a.v.s, da izostanu, a bili su imućni, i izgrdio ih zbog njihovog zadovoljstva da ostanu sa ženama u domovima.

"Allah je njihova srca zapečatio, pa oni ne znaju."

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ ۚ قُل لَّا تَعْتَذِرُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ ۚ وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾ سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ ۖ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ ۖ إِنَّهُمْ رِجْسٌ ۖ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٩٥﴾ يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ ۖ فَإِن تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٩٦﴾

"Kad se među njih vratite, oni će vam se pravdati. Reci: 'Ne pravdajte se, jer mi vama ne vjerujemo, zato što nas je Allah o vama obavijestio. Allah i Njegov Poslanik će vidjeti kako ćete postupati, zatim vi ćete biti ponovo vraćeni Onome Kojem je poznat i nevidljivi I vidljivi svijet, pa će vas On o onome što ste radili obavijestiti.'" /94/ "Kad se među njih vratite, zaklinjat će vam se Allahom, samo da ih se okanite, pa okanite ih se jer su oni pogan i prebivalište njihovo bit će Džehennem, kao kazna za ono što su radili." /95/ "Oni vam se zaklinju zato da biste bili zadovoljni njima. Ako vi budete zadovoljni njima, Allah sigurno nije zadovoljan narodom nevjerničkim." /96/

Uzvišeni je obavijestio o licemjerima da će, kada se vrate u Medinu, pravdati vam se.

"Reci: 'Ne pravdajte se, jer mi vama ne vjerujemo'", tj. nećemo vam povjerovati,***"...zato što nas je Allah o vama obavijestio"***, tj. Allah nam je saopćio vaša stanja. ***"Allah i Njegov Poslanik će vidjeti"***, tj. vaša djela će se pokazati ljudima na ovome svijetu.

"Zatim vi ćete biti ponovo vraćeni Onome Kojem je poznat i nevidljivi i vidljivi svijet, pa će vas On o onome što ste radili obavijestiti", tj. obavijestit će vas za vaša dobra i loša djela i nagraditi vas za njih.

Zatim je obavijestio da će vam se oni zaklinjati, pravdajući se samo da se prođete njihovog grđenja, pa ih se okanite ponižavajući ih, jer oni su pogan - ukazujući time na poganost njihove unutrašnjosti i uvjerenja. Njihovo prebivalište na onom svijetu bit će Džehennem, kao nagrada koju su zaradili za grijehe i greške.

Uzvišeni je obavijestio ako budu zadovoljni njima zato što su im se zaklinjali,

"Allah sigurno nije zadovoljan narodom nevjerničkim", tj. koji su izišli iz pokornosti Allahu i Njegovom Poslaniku, a riječ el-fisk znači "izlazak". U arapskom jeziku se kaže za datulu kada izađe iz čaške.

ٱلْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٩٧﴾ وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَن يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَائِرَ ۚ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٩٨﴾ وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَن يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ قُرُبَاتٍ عِندَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ ۚ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ ۚ سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٩﴾

"Beduini su najveći nevjernici i najgori licemjeri, i razumljivo je što ne poznaju propise koje Allah Svome Posleniku objavljuje. A Allah sve zna i Mudar je." /97/ "Ima beduina koji ono što daju smatraju nametom i jedva čekaju da vas nesreće stignu - neka njih pogodi nesreća, a Allah sve čuje i sve zna." /98/ "A ima beduina koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet i koji smatraju da je ono što daju put da se Allahu približe i da Poslanikove blagoslove zasluže. To im je, zaista, dobro djelo, Allah će ih, sigurno, milošću Svojom obasuti, jer Allah prašta i samilostan je." /99/

Obavijestio je Uzvišeni da ima beduina nevjernika, licemjera i vjernika, i da je njihovo nevjerovanje i licemjerstvo veće, gore i jasnije od drugih, tj. tačnije rečeno, ne znaju Allahove propise kao što prenosi El-E'ameš od Ibrahima da je rekao: "Sjedio je neki beduin kod Zejda bin Sehvana, a on je razgovarao sa svojim drugovima, a ruka mu je bila ozlijeđena na dan (bitke) Nuhavenda, pa je rekao beduin: 'Tako mi Allaha, ne znam da li se siječe desna ili lijeva ruka?' Zatim je rekao Zejd bin Sevhan: 'Allah je istinu rekao'":

"...I razumljivo je što ne poznaju propise koje Allah Svome Poslaniku objavljuje."

Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (511) "Stanovnici pustinje su surovi."

Prenosi ga Ahmed, Ebu-Davud, Et-Tirmizi i En-Nesai predanjem od Sufjana Es-Sevrija, a Et-Tirmizi ga smatra dobrim (hasen).

Pošto je bila prisutna krutost i surovost među stanovnicima pustinje, Allah nije poslao od njih poslanika, nego je slanje bilo od stanovnika gradova koji su ljubaznijeg ponašanja od beduina. Zato je kod beduina urođena osobina surovosti, kao što je Uzvišeni rekao:

"A Mi smo prije tebe samo ljude slali, građane kojima smo objave objavljivali." (12:109)

Prenosi Muslim od Aiše da je rekla: (512) "Došla je grupa beduina kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa su pitali prisutne: 'Da li ljubite vašu malu djecu?' Odgovorili su: 'Da', a onda su oni rekli: 'Tako nam Allaha, mi ne ljubimo', zatim je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Ne mogu vam pomoći ako vas Allah bude lišio milosti.'"

U riječima uzvišenog: ***"A Allah sve zna i Mudar je"***, tj. zna ko zaslužuje da ga pouči vjerovanju i znanju, Mudar u onom što je raspodijelio među Svojim robovima od znanja i neznanja, i vjerovanja i nevjerovanja i licemjerstva.

"...koji ono što daju smatraju", tj. na Allahovom putu, ***"...nametom"***, tj. kaznom i gubitkom.

"...I jedva čekaju da vas nesreće stignu...", tj. da vas prate nesreće;

"...neka njih pogodi nesreća.", tj. neka ona bude preokrenuta na njih.

"...a Allah sve čuje i sve zna", tj. čuje molbe Svojih robova i zna šta oni zaslužuju.

U riječima Uzvišenog:

"A ima Bedulna koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet i koji smatraju da je ono što daju put da se Allahu približe i da Poslanikove blagoslove zasluže." Ovo je pohvalna grupa beduina koji se približavaju Allahu onim što daju i žele da se Poslanik moli za njih.

"...to im je, zaista, dobro djelo", tj. to će postići.

"...Allah će ih sigurno milošću Svojom obasuti, jer Allah prašta i samilostan je."

وَٱلسَّٰبِقُونَ ٱلْأَوَّلُونَ مِنَ ٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ وَٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى تَحْتَهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾

"Allah je zadovoljan prvim muslimanima, muhadžirima i ensarijama, i svima onima koji ih slijede dobra djela čineći. A i oni su zadovoljni Njime: za njih je On pripremio dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, i oni će vječno i zauvijek u njima boraviti. To je veliki uspjeh." /100/

Uzvišeni saopćava o Svome zadovoljstvu prema prvim muslimanima, muhadžirima i ensarijama, i svima onima koji ih slijede dobra djela čineći, i njihovo zadovoljstvo njime što im je pripremio dženetske bašče i ugodan boravak.

Prenosi Muhammed bin Ka'b el-Kurezi: (513) "Prošao je Omer bin el-Hatab pored čovjeka koji je učio ovaj ajet: ***"Allah je zadovoljan prvim muslimanima, muhadžirima i ensarijama..."*** Omer ga je uzeo za ruku i rekao: 'Ko te je naučio ovom ajetu?' Rekao je: 'Ubej bin Ka'b.' Omer mu reče: 'Ne odvajaj se od mene sve dok ne odem s tobom do njega.' Pa kada su došli, Omer reče: 'Ti si ovoga naučio da čita ovaj ajet ovako?' Rekao je: 'Da.' Rekao je: 'Čuo si ga od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.?' Rekao je: 'Da.' Rekao je: 'Mislio sam da smo dosegli visok položaj koji neće dosegnuti niko poslije nas.' Zatim je rekao Ubej: 'Potvrda ovog ajeta na početku je sure El-Džumu'a:

"...I drugima koji im se nisu priključili - On je Silni i Mudri." (62:3), i u suri El-Hašr: ***"...oni koji poslije njih dolaze", (59:10)*** i u suri El-Enfal:

"...a oni koji kasnije vjernici postanu, pa se isele i u borbi zajedno s vama učestvuju." (8:75)

Prenosi ga Ibn-Džerir, a teško onome koji ih bude mrzio ili omalovažavao - sve ili neke od njih, a naročito najbolje ashabe poslije Poslanika, a najbolji od njih i najdostojniji Es-Siddik, i najveći halifa, Ebu-Bekr bin Ebi-Kuhafe, r.a., svi koji ih mrze ili omalovažavaju, njihovi mozgovi su preokrenuti i njihova srca su bolesna, pa gdje su ovi u poređenju sa ashabima koje je časni Kur'an opisao u ajetu: ***"Allah je zadovoljan prvim muslimanima..."***

Omalovažavaju one sa kojima je Allah zadovoljan, a i oni zadovoljni Njime, a što se tiče Ehlu-sunneta, oni su zadovoljni onima sa kojim je Allah zadovoljan, a omalovažavaju koga omalovažava Allah i Njegov Poslanik, i vole onog ko voli Allaha i Njegova Poslanika, a neprijatelji su onome ko je neprijatelj Allahu i Njegovom Poslaniku. Oni slijede sunnet, a ne izmišljaju novotarije, oni su na Allahovoj strani, koja će sigurno uspjeti i Njegovi pravi vjernici.

وَمِمَّنْ حَوْلَكُم
مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ مُنَٰفِقُونَ ۖ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ ۖ مَرَدُوا۟ عَلَى ٱلنِّفَاقِ
لَا تَعْلَمُهُمْ ۖ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ ۚ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ
﴿١٠١﴾

"Među beduinima, oko vas ima licemjera, a ima ih i među stanovnicima Medine, koji su u licemjerstvu spretni - ti ih ne poznaješ, ali ih Mi poznajemo. Njih ćemo na dvostruke muke staviti, a zatim će biti u veliku patnju vraćeni." /101/

Uzvišeni obavještava Njegova Poslanika, s.a.v.s., da oko Medine i među samim stanovnicima Medine ima licemjera: ***"...koji su u licemjerstvu spretni"***, tj. ustrajni su u njemu,

"...ti ih ne poznaješ, ali ih mi poznajemo". Iz ovoga se jasno vidi da Poslanik, s.a.v.s., ne poznaje sve oko sebe od licemjera, poznaje neke od njih, a druge ne poznaje; poznavao je dio njih po obilježjima, kao što kaže Uzvišeni:

"A da hoćemo, Mi bismo ti ih, uistinu, pokazali, i ti bi ih, sigurno, o biljezima njihovim poznao. Ali ti ćeš ih poznati po načinu govora njihova." (47:30)

Poznavao je neke sa kojima se sastajao od stanovnika Medine kao licemjere i ako su ga viđali ujutro i uvečer. Prethodno je spomenuto prilikom tumačenja riječi Uzvišenog: ***"...i htjeli su da učine ono što nisu uspjeli" (9:74),*** da je Poslanik, s.a.v.s., pokazao Huzejfi očevidno četrnaest ili petnaest licemjera. Ovo je svođenje na poznavanje petnaest licemjera, i ne znači da je on poznavao njihova imena i izgled svakog od njih, a Allah najbolje zna.

Prenosi Ibn-Asakir u biografiji Ebu-Umera el-Bejrutija od Ebu ed-Derda: "Da je došao čovjek koji se zvao Harmele kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., pa je rekao: 'Vjerovanje je ovdje', i pokazao rukom u svoj jezik, 'a licemjerstvo je ovdje', i pokazao rukom u svoje srce, a spominjao je Allaha sasvim malo. Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Bože moj, podaj mu jezik koji spominje Allaha i srce koje zahvaljuje, i opskrbi ga ljubavlju prema meni i prema onima koji mene vole i okreni ga ka dobru.' Pa je rekao: 'O Allahov Poslaniče, imao sam drugove licemjere i bio sam im vođa, hoćeš li da ti ih dovedem?' On reče: 'Ko nam dođe, tražit ćemo oprost za njega, a ko ustraje u licemjerstvu, pa Allah ima najviše prava nad njima. Ne sklanjaj nikome pokrivač, ne otkrivaj ničiju tajnu.'"

Ovako prenosi Ebu Ahmed el-Hakim.

Rekao je Mudžahid o riječima Uzvišenog:

"...njih ćemo na dvostruke muke staviti", znači ubijanje i zarobljavanje, u drugom predanju, glad i patnja u kaburu.

Prenosi Es-Suddi od Ebi-Malika, a on od Ibn-Abbasa da je rekao: (515) "Ustao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., držeći govor petkom pa je rekao: 'Izlazi, o taj i taj, zaista si ti licemjer, izlazi, o taj i taj, zaista si ti licemjer', pa je istjerao iz mesdžida ljude koje je osramotio. Rekao je Ibn-Abbas: "Ovo im je prva kazna kada ih je istjerao iz mesdžida, a druga je kaburski azab." Ovako prenosi i Es-Sevri od Es- Suddija, a on od Ebu-Malika slično ovome.

"...a zatim će biti u veliku patnju vraćeni", tj. patnju na onome svijetu, a ona je vječni boravak u vatri, da nas Uzvišeni Allah sačuva.

وَءَاخَرُونَ ٱعْتَرَفُوا۟ بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا۟ عَمَلًا صَٰلِحًا وَءَاخَرَ سَيِّئًا ۚ عَسَى
ٱللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠٢﴾

"A ima i drugih koji su grijehe svoje priznali, i koji su djela dobra s drugim, koja su hrđava, izmiješali, njima će, može biti, Allah oprostiti - jer Allah prašta i Samilostan je." /102/

Pošto je Uzvišeni objasnio stanje licemjera koji izostaju iza džihada zbog nijekanja i sumnje, objasnio je stanje grješnika koji izostaju iz džihada uslijed lijenosti, uz vjerovanje u Istinu, pa kaže Uzvišeni:

"A ima i drugih koji su grijehe svoje priznali...", tj. priznali su grijehe koji su između njih i Allaha, a oni imaju i drugih, dobrih dijela. Izmiješali su ih sa hrđavima, i oni su pod Allahovim pomilovanjem i Njegovim oprostom. Ovaj ajet je općenit za svakog grješnika prijestupnika, čija su dobra djela pomiješana i uprljana sa hrđavim. ***"...a ima i drugih."*** Rekao je Ibn-Abbas da je ovaj ajet objavljen povodom Ebu-Lubabe i grupe njegovih drugova koji su izostali iza Allahova Poslanika, s.a.v.s., u pohodu na Tebuk. Kada se Poslanik, s.a.v.s., vratio, svezali su se za stupove mesdžida i zakleli se da ih neće osloboditi niko osim Allahov Poslanik, s.a.v.s. Pošto je objavljen ovaj ajet, Allahov Poslanik, s.a.v.s., oslobodio ih je i oprostio im.

Prenosi El-Buhari od Semure bin Džunduba da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (516) "Došla su mi ove noći dva čovjeka, pa su me nosili i donijeli u grad koji je sagrađen od zlata i srebra, zatim su nas sreli ljudi čija je polovina izgleda nešto najljepše što si vidio, a druga polovina nešto najružnije što si vidio. Zatim su im njih dvojica rekli: 'Idite i uđite u tu rijeku', pa su otišli. Kada su se vratili, nestalo je tog nedostatka sa njih pa su postali najljepšeg izgleda. Njih dvojica su mi rekli da je ovo kao Džennet i da je ovo tvoje boravište; a što se tiče ljudi koji koji su jednim dijelom lijepi, a drugim ružni, to su oni koji su izmiješali dobra djela sa lošim, pa im je Allah prešao preko njih."

Ovako sažeto prenosi El-Buhari u komentaru ovog ajeta.

خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً

تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَوٰتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ وَاللَّهُ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ وَيَأْخُذُ
الصَّدَقَٰتِ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾

"Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš i blagoslovljenim ih učiniš, i pomoli se za njih, molitva tvoja će ih, zaista, smiriti - a Allah sve čuje i sve zna." /103/ "Zar ne znaju oni da jedino Allah prima pokajanje od robova Svojih i da samo On prihvaća milostinje, i da je samo Allah Onaj Koji prašta i da je On Milostiv?" /104/

Uzvišeni je naredio Svom Poslaniku, s.a.v.s., da uzme od njihovih dobara zekat, da ih time očisti i blagoslovljenim učini. Ovo je općenito za svakog koji izmiješa dobra djela sa drugima koja su hrdava, makar ajet bio objavljen povodom onih koji su izostali od džihada iz lijenosti, a vjernici su i priznali svoje grijehe. Oni koji poslije njih budu kao i oni, bit će tretirani isto.

U riječima Uzvišenog: ***"...i pomoli se za njih"***, tj. moli za njih i traži oprosta za njih, kao što prenosi Muslim u svom Sahihu od Abdullaha bin Ebi-Evfa da je rekao: (517) "Kada bi ljudi davali zekat, Vjerovjesnik, s.a.v.s., pomolio bi se za njih, pa mu je došao moj otac sa zekatom a on je rekao: 'Bože moj, podari Svoj blagoslov porodici Ebi-Evfa'a.'"

Za riječi Uzvišenog: ***"...molitva tvoja će ih zaista smiriti"***, rekao je Ibn-Abbas: "Molitva je tvoja milost njima."

U riječima Uzvišenog: ***"A Allah sve čuje i sve zna"***, tj. čuje tvoje molbe i zna ko ih od tebe zaslužuje. Prenosi El-Imam Ahmed od Ibn - Huzejfe da Vjerovjesnikova, s.a.v.s., molitva stiže do čovjeka, njegovog djeteta i njegovog unuka.

U riječima Uzvišenog:

"...zar ne znaju oni da jedino Allah prima pokajanje od robova Svojih i da samo On prihvaća milostinje..." Ovo je podsticanje na pokajanje i milostinju, jer svako od ovo dvoje umanjuje i briše grijehe.

Uzvišeni ističe da oprašta svakom onom ko Mu se pokaje, a onome ko daje milostinju od halal zarade, zaista Uzvišeni Allah prima Svojom desnom rukom, pa je uvećava njenom vlasniku tako da datula postane kao Uhud.

Kao što prenosi Es-Sevri i Veki' od Ebu-Hurejrea, koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (518) 'Zaista Allah prima milostinju i uzima je Svojom desnom rukom, pa je uvećava za nekog od vas kao što neko od vas uzgaja svoje ždrijebe, tako da komadić bude kao brdo Uhud.'"

Potvrda tome nalazi se u Knjizi Uzvišenog Allaha:

"Zar ne znaju oni da jedino Allah prima pokajanje od robova Svojih i da samo On prihvaća milostinje, i da je samo Allah Onaj Koji prašta i da je On Milostiv."

وَقُلِ ٱعْمَلُوا۟ فَسَيَرَى ٱللَّهُ
عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُۥ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۖ وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ
فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾

"I reci: 'Trudite se! Allah će trud vaš vidjeti, a i Poslanik Njegov i vjernici, i vi ćete biti vraćeni Onome Koji zna nevidljivi i vidljivi svijet, pa će vas o onome što ste radili obavijestiti.'" /105/

Rekao je Mudžahid: "Ovo je prijetnja od Uzvišenog Allaha za prekršioce Njegovih naredbi, da se njihova djela izlažu pred Uzvišenim Allahom, Poslanikom, s.a.v.s., i vjernicima.

Ovaj događaj, u koji nema sumnje, bit će na Sudnjem danu, kao što je Uzvišeni rekao: ***"Tada ćete ispitivani biti, i nijedna tajna vaša neće skrivena ostati" (69:18)***, a riječi Uzvišenog: ***"...i kada izađe na vidjelo ono što je u srcima" (100:10)***, znače da to Allah ponekad pokaže ljudima i na ovom svijetu.

Prenosi El-Imam Ahmed od Enesa, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (519) "Nemojte se čuditi nikome dok ne vidite kako će završiti. Zaista: čovjek radi duže vrijeme svog života, ili jedan period svog života dobro djelo; da umre na njemu - ušao bi u Džennet; zatim pređe na loše djelo. I zaista čovjek radi duže vrijeme svoga života ili jedan period svog života loša djela; da umre na tome - ušao bi u Vatru; zatim prijede na dobro djelo. Kada Allah želi Svome robu dobro, On ga iskoristi prije njegove smrti. Upitali su: 'O Allahov Poslaniče, kako ga iskoristi?' Odgovorio je: 'Allah ga uputi da radi dobro djelo, zatim ga na tome usmrti.'" Jedino ga Ahmed prenosi u ovom obliku.

وَءَاخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ ٱللَّهِ إِمَّا
يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠٦﴾

"Ima i drugih koji su u neizvjesnosti da li će ih Allah kazniti ili će im oprostiti. A Allah sve zna i Mudar je." /106/

Rekli su Ibn-Abbas, Mudžahid, Ikrime, Ed-Dahhak i drugi: "Ima ih trojica koji su izostali", tj. od pokajanja, a to su: Mirare bin er-Rebi', Ka'b bin Malik i Hilal bin Umejje; odustali su od pohoda na Tebuk iz lijenosti i naklonosti prema udobnosti, lijepim plodovima i hladovini, a ne zbog sumnje i licemjerstva.

Bila je i grupa njih koja se svezala za stupove džamije, kao što su uradili Ebu-Lubabe i njegovi drugovi, a i grupa koja nije radila, tako su ova trojica spomenuta pa je objavljeno pokajanje onih prije ovih. Ovima je odloženo pokajanje dok nije objavljeno: ***"Allah je oprostio Vjerovjesniku, muhadžirima i ensarijama..." (9:117)*** i:

"...a i trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna" (9:118), kao što će objašnjenje toga u hadisu Ka'b bin Malika.

U riječima Uzvišenog: ***"...da li će ih Allah kazniti ili će im oprostiti"***, znače da su pod Allahovim pomilovanjem. Ako hoće da uradi sa njima ovo, i ako hoće da uradi s njima to, ali Njegova Milost nadvladava Njegovu srdžbu.

"...a Allah sve zna i Mudar je", tj. zna ko zaslužuje kaznu ili pomilovanje, a Mudar je u Svojim djelima i Svojim riječima. Nema drugog boga osim Njega niti gospodara osim Njega.

وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟
مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًۢا بَيْنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ
حَارَبَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ مِن قَبْلُ ۚ وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّا ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَٱللَّهُ
يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا ۚ لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى ٱلتَّقْوَىٰ
مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ ۚ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ
يُحِبُّ ٱلْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾

"A oni koji su džamiju sagradili da bi štetu nanijeli, i nevjerovanje osnažili, i razdor među vjernike unijeli, pripremajući je za onoga koji se protiv Allaha i Njegova Poslanika još prije borio, sigurno će se zaklinjati: 'Mi smo samo najboije željeli, a Allah je svjedok da su oni pravi lažljivci.'" /107/ "Ti u njoj nemoj nikada nikada molitvu obaviti! Džamija čiji su temelji, već od prvo dana, postavljeni na strahu od Allaha zaista više zasluzuje da u njoj obavljaš molitvu. U njoj su ljudi koji se vole često prati, a Allah voli one koji se mnogo čiste." /108/

Povod objave ovih časnih ajeta bio je čovjek iz Medine po imenu Ebu-Amir er-Rahi koji je prije dolaska Allahova Poslanika, s.a.v.s., tj. u paganskom dobu, prešao na kršćanstvo; nakon što je došao Allahov Poslanik, s.a.v.s., u Medinu i porasli ugled i snaga islama i muslimana na Bedru, pozvao ga je u islam pa je odbio; bio je nepokoran i pobjegao u Meku, a zatim kod Herakla, od kojeg je tražio pomoć za rat protiv muslimana, a on mu je obećao i tješio ga, te je on ostao da boravi kod njega.

Zatim je pisao grupi svog naroda da će doći sa vojskom da se suprostavi Muhammedu i njegovoj poslanici. Naredio im je da mu pripreme utvrđenje i skloniste, pa su počeli sa gradnjom mesdžida pokraj mesdžida Kuba. Nakon njegovog završetka pitali su Allahova Poslanika, s.a.v.s., da klanja u njemu, pa je rekao: "Mi idemo na put; ali kad se vratimo, klanjat ćemo, ako Allah bude htio." U njegovom povratku sa Tebuka na udaljenosti jedan dio dana od Medine došao mu je Džibril sa vijestima o mesdžidu Ed-Dirar, i o odlučnosti onih koji su ga gradili da ostanu u nevjerovanju i razdvajanju muslimana.

Zatim je Allahov Poslanik poslao ljude da sruše taj mesdžid prije njegovog dolaska u Medinu, pa je Uzvišeni Allah objavio: ***"Ti u njoj nemoj nikad molitvu obaviti..."*** - *do riječi* - ***"...koji sami sebi nepravdu čine"***.

U riječima Uzvišenog: ***"...sigurno će se zaklinjati"***, tj. oni koji su ga gradili: ***"...mi smo samo najboije željeli"***, tj. samo dobro, a Uzvišeni Allah kaže: ***"A Allah je svjedok da su oni pravi lažljivci"***, tj. u onome što su smjerali i namjeravali. Sagradili su ga da bi štetu nanijeli mesdžidu Kuba, i nevjerovanje u Allaha osnažili, i razdor među vjernike unijeli, pripremajući ga za onoga koji se protiv Allaha i Njegova Poslanika još prije borio: A on je Ebu-Amir, grješnik, koji se zvao Er-Rahib, Allah ga prokleo.

U riječima Uzvišenog: ***"Ti u njoj nemoj nikad namaz obaviti"***, zabrana su Poslaniku, s.a.v.s., a tako i njegovom ummetu, da obavi namaz u njoj, tj. da nikada ne klanja. Zatim ga podstiče na obavljanje namaza u mesdžidu Kuba, čiji su temelji izgrađeni od prvog dana na bogobojaznosti (takva), a ona je pokornost Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s., radi jedinstva riječi muslimana, i kao utvrda za islam i Njegove sljedbenike; zato je Uzvišeni rekao:

"Džamija čiji su temelji, već od prvog dana, postavljeni na strahu od Allaha, zaista više zaslužuje da u njoj obavljaš molitvu."

O ovome je riječ povodom mesdžida Kuba, zato se navodi sahih hadis da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (520) "Namaz u mesdžidu Kuba jeste kao umra."

U drugom sahih hadisu navodi se: (521) "Allahov je Poslanik, s.a.v.s., posjećivao mesdžid Kuba jašući i pješke."

Prenosi Et-Taberani od Ibn-Abbasa da je rekao: (522) Pošto je objavljen ovaj ajet:

"...u njoj su ljudi koji se vole često prati", Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao je po Uvejma bin Saide, pa mu je rekao: "Kakvo je to pranje kojim vas je Allah pohvalio?" On je odgovorio: "O Allahov Poslaniče, nijedan čovjek među nama, niti žena, ne izide radi prirodne potrebe a da ne opere svoj spolni organ" - ili je rekao: "svoj čmar", pa je rekao Vjerovjesnik, s.a.v.s.: "To je to."

Navodi se u sahih hadisu: (523) "Džamija Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koja ju usred Medine, jeste džamija koja je podignuta na strahu od Allaha." Ovo je vjerodostojno, i nema proturječja između ajeta i između ovoga, jer ako je mesdžid Kuba od prvog dana podignut u strahu od Allaha - pa džamija Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prioritetna je i dostojnija da bude takva.

Tako El-Imam Ahmed prenosi od Ubeja bin Ka'ba da je rekao: (525) "Raspravljala su dva čovjeka međusobno o džamiji čiji su temelji od prvog dana podignuti u strahu od Allaha, pa je rekao jedan od

njih: 'To je džamija Kuba', a drugi je rekao: 'To je džamija Allahovog Poslanika, s.a.v.s.' Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'To je moja džamija.'"

Također, bilježi ga Et-Tirmizi i ocijenio ga je vjerodostojnim, a prenose ga En-Nesai i Muslim.

Grupa iz prvih i kasnijih generacija rekla je da je to džamija Vjerovjesnika, s.a.v.s., a to se prenosi od Omera bin el-Hattaba i njegovog sina Abdullaha, Zejda bin Sabita i Seida bin el-Musejjeba, a to mišljenje odabire i Ibn-Džerir.

U riječima Uzvišenog:

"Džamija čiji su temelji, već od prvog dana, postavljeni na strahu od Allaha, zalsta, više zaslužuje da u njoj obavljaš namaz. U njoj su ljudi koji se vole često pratl, a Allah voli one koji se mnogo čiste", dokaz je za obavljanje namaza u starim džamijama čiji su temelji od prvih dana podignuti na pokornosti samo Jedinom Allahu, Koji nema druga i za obavljanje namaza sa grupom dobrih ljudi i čestitih robova koji čuvaju propisno uzimanje abdesta i suzdržavaju se od prljavština.

أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَٱنْهَارَ بِهِۦ فِى نَارِ جَهَنَّمَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٩﴾ لَا يَزَالُ بُنْيَٰنُهُمُ ٱلَّذِى بَنَوْا۟ رِيبَةً فِى قُلُوبِهِمْ إِلَّآ أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١٠﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ

"Da li je bolji onaj koji je temelj zgrade svoje postavio u strahu od Allaha i u Njegovom zadovoljstvu, ili onaj koji je temelj zgrade svoje postavio na rub podlokane obale koja se nagnula, da se zajedno s njim u vatru džehenemsku sruši? A Allah neće ukazati na Pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini." /109/ Zgrada koju su oni sagradili, stalno će unositi nemir u srca njihova, sve dok im srca ne popucaju - a Allah sve zna i Mudar je."/110/

Uzvišeni kaže da nisu isti onaj koji je podigao temelj svoje zgrade u strahu od Allaha i zadovoljstvu i onaj koji je sagradio džamiju da bi nanio štetu, osnažio nevjerovanje i unio razdor među muslimane, pripremajući je za onoga koji se protiv Allaha i Njegova Poslanika još prije borio; ovi, zaista, grade svoje zgrade na ivici jame koja će se srušiti zajedno sa njima.

"...u vatru džehenemsku, a Allah neće ukazati na Pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini", tj. neće učiniti dobrim djela pokvarenjaka.

Džabir bin Abdullah rekao je: "Vidio sam džamiju koja je sagrađena da bi se šteta nanijela. Iz nje je izlazio dim u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s."

"***Zgrada koju su oni sagradili stalno će unositi nemir u srca njihova***", tj. zbog njihove smjelosti da učine ružan postupak, koji im je izazvao sumnju i licemjerstvo u srcima, kao što su obožavaoci teleta bili puni ljubavi prema njemu.

"...Sve dok im srca ne popucaju", tj. njihovom smrću. To su rekli Ibn-Abbas, Mudžahid, Katade i drugi učenjaci prvih generacija. ***"...a Allah sve zna"***, tj. za djela Svojih stvorenja, ***"...i Mudar je"***, u njihovom nagrađivanju, dobrim ili lošim.

* إِنَّ ٱللَّهَ ٱشْتَرَىٰ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُم بِأَنَّ لَهُمُ ٱلْجَنَّةَ ۚ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ۖ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ وَٱلْقُرْءَانِ ۚ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ مِنَ ٱللَّهِ ۚ فَٱسْتَبْشِرُوا۟ بِبَيْعِكُمُ ٱلَّذِى بَايَعْتُم بِهِۦ ۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١١١﴾

"Allah je od vjernika kuplo žlvote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati. Oni će se na Allahovu putu boriti, pa ubijati i ginuti. On je to, zbilja, obećao u Tevratu i Indžilu i Kur'anu. A ko od Allaha dosljednije ispunjava obećanje svoje? Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili, i to je veliki uspjeh."/111/

Uzvišeni ističe da On nadoknađuje Svojim robovima, vjernicima, za njihove živote i njihove imetke, ako su ih uložili na Njegovom putu - Dženetom. Ovo je iz Njegove dobrote, velikodušnosti, dobročinstva. Zaista On prihvata da da naknadu iz onog što posjeduje i što daruje Svojim robovima, zato su rekli Hasan el-Basri i Katade: "Tako mi Allaha, sklopio je ugovor o kupoprodaji sa njima, pa im je skuplje platio."

Šemr bin Atijje rekao je: "Nema nijednog muslimana a da ne duguje prema Uzvišenom Allahu prisegu na vjernost, izvrši je ili umre u njoj", zatim je proučio ovaj ajet. Zato se kaže: Ko se uputio na Allahov put, sklopio je ugovor sa Allahom, tj. prihvatio je ovaj ugovor i izvršio ga. Prenose Muhammed bin Ka'b el-Kurezi i drugi od Abdullaha bin Revvahe, r.a., da je rekao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., tj. u noći davanja prisege na vjernost kod Akabe: (526) "Uvjetuj od nas prema tvome Gospodaru i prema tebi šta hoćeš!" Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Uvjetujem, prema svome Gospodaru: da Ga obožavate i da Mu nikoga ravnim ne smatrate, a prema sebi: da me branite od čega branite svoje živote i svoje imetke." Zatim su pitali: "A šta nama pripada ako budemo tako radili?" Rekao je: "Džennet." A oni su rekli: "Trgovina je donijela dobit. Nećemo raskidati ugovor niti ćemo tražiti da se on opozove", pa je objavljeno:

"Allah je od vjernika kuplo žlvote njihove."

"Oni će se na Allahovu putu boriti pa ubijati i ginuti!", tj. svejedno, ubijali ili ubijeni bili, ili im se desilo i jedno i drugo, obavezan im je Džennet.

El-Buhari i Muslim navode da je (527) Allah zajamčio onoga koji je izišao na Njegov put, isključivo radi borbe na Njegovom putu i vjerovanja u poslanike - ako ga usmrti - da će ga u uvesti u Džennet ili će ga vratiti njegovoj kući iz koje je izišao, sa nagradom koju ima kod Allaha ili ratnim plijenom.

U riječima Uzvišenog:

"On im je to zbilja obećao u Tevratu i Indžilu i Kur'anu", potvrda je za ovo obećanje i obavještenje da je to Sebi stavio obavezu i to objavio Svojim Poslanicima u Svojim Velikim knjigama, koje je spomenuo.

"A ko od Allaha dosljednije ispunjava obećanje svoje?" Zaista, On neće iznevjeriti Svoje obećanje, kao što stoji u Njegovim uzvišenim riječima: ***"A čije su riječi od Allahovih istinitije?" (4:122)*** Stoga je Uzvišeni rekao: ***"Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s njim ugovorili, i to je veliki uspjeh"***, tj. neka se raduje onaj ko je izvršio dužnost, shodno ovome ugovoru i potpuno ostvario ovaj sporazum, velikom uspjehu i udobnom boravku.

التَّٰٓئِبُونَ الْعَٰبِدُونَ الْحَٰمِدُونَ السَّٰٓئِحُونَ الرَّٰكِعُونَ السَّٰجِدُونَ الْءَامِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ وَالْحَٰفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾

"Oni se kaju, i Njemu ibadet čine, i Njega hvale, i poste, i namaz obavljaju, i traže da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvraćaju i Allahovih se propisa pridržavaju. A vjernike obraduj!"/112/

Ovo je opisivanje vjernika od kojih je Allah kupio njihove živote i njihove imetke lijepim svojstvima i pohvalnim karakteristikama. ***"Oni koji se kaju"***, od svih grijeha, napuštajući razvrat, ***"i Njemu ibadet čine"***, tj. obavljaju ibadete prema svom Gospodaru brižljivo ih čuvajući - a to su riječi i djela. Najosobeniji ibadet, kada su riječi u pitanju, jeste pohvala Allaha (hamd). Zato je Uzvišeni rekao: ***"...i Njega hvale."*** Od najboljih je djela post, a to je napuštanje užitka u hrani i piću i u spolnom općenju. To se podrazumijeva pod riječju ovdje. Stoga je Uzvišeni rekao: ***"...i poste"***, kao što je time opisao žene Vjerovjesnika, s.a.v.s., riječima: ***"koje poste", (66:5)*** tj. postačice. Također ruku' i sedžda predstavljaju namaz, zato je Uzvišeni rekao: ***"...i namaz obavljaju."*** Oni pored toga koriste Allahovim stvorenjima i upućuju ih na pokornost Allahu tako što traže da se čine dobra djela, a odvraćaju od nevaljalih, uz znanje šta treba da se radi, a šta da se napusti. To je čuvanje Allahovih propisa u onome šta je On dopustio i zabranio, teoretski i praktično. Oni tako izvršavaju ibadet prema Allahu i savjetuju ljude; zato je Uzvišeni rekao:

"A vjernike obraduj!", jer vjerovanje obuhvata sve ovo, i svaka sreća pripada onome ko se odlikuje njime.

Objašnjenje da se pod riječju "sijaha" podrazumijeva post. To se prenosi od Abdullaha bin Mesuda, Ibn-Abbasa i Aiše, neka je Allah zadovoljan njima. To se, također, prenosi od Mudžahida, Seida bin Džubejra, Ata' i drugih.

Prenosi Ibn-Džerir od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (528) "Es-saihun jesu postači".

Prenosi Ibn-Džerir od Ubejda bin Umejra da je: (529) "Vjerovjesnik, s.a.v.s., bio pitan za značenje riječi 'es-saihun', pa je rekao: 'To su postači.'" Ovo je dobar mursel hadis (čiji niz prenosilaca dopire samo do tabiina) i ovo je najpoznatije i najispravnije mišljenje u pogledu značenja ove riječi.

Međutim, navodi se hadis koji ukazuje da riječ "es-sijaha" označava džihad. Prenosi Ebu-Davud u svome Sunenu od Ebu-Umame: (530) "Da je čovjek rekao: 'O Allahov Poslaniče, dozvoli mi putovanje radi isposništva (es-sijaha)'. Zatim je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Putovanje (es-sijaha) moga ummeta jeste borba (džihad) na Allahovom putu.'"

Pod pojmom "es-sijaha" ne misli se na putovanje po zemlji i osamljivanje u visokim brdima, pećinama i pustinjama. Zaista, ovo nije dozvoljeno, osim u danima smutnji i potresa u vjeri, kao što se navodi u Buharijinom Sahihu od Ebu-Seida el-Hudrija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (531) "Skoro da je došlo vrijeme kada će najbolji imetak čovjeku biti sitna stoka, sa kojom će obilaziti prijevoje planina i kišovite predjele bježeći sa svojom vjerom od smutnji."

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن يَسْتَغْفِرُوا۟ لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوٓا۟ أُو۟لِى قُرْبَىٰ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ الْجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ وَمَا كَانَ ٱسْتِغْفَارُ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٍ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ أَنَّهُۥ عَدُوٌّ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ ۚ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٌ ﴿١١٤﴾

"Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u Džehennemu biti." /113/ "A što je Ibrahim tražio oprosta za svoga oca - bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrahim je, doista, bio pun sažaljenja i obazriv." /114/

Prenosi Imam Ahmed od Ibn el-Musejjeba, a on od svog oca da je rekao: (532) "Kada je bio Ebu-Talib na samrti, ušao je kod njega Vjerovjesnik, s.a.v.s., i kod njega su bili Ebu-Džehl i Abdullah bin Ebi-Umejje; zatim je rekao: "O amidža, reci: 'Nema drugog Boga

osim Allaha' - riječi kojima ću se zauzeti za tebe kod Uzvišenog Allaha." Zatim su rekli Ebu-Džehl i Abdullah bin Umejje: 'O Ebu-Talibe, zar hoćeš da napustiš vjeru Abdul-Mutaliba?' Pa je rekao: 'Ja sam u vjeri Abdul-Mutaliba.' Zatim je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Tražit ću oprosta za tebe, dok mi to ne bude zabranjeno'", pa je objavljeno:

"Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u Džehennemu biti." I povodom njega bi objavljeno:

"Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti želiš uputiti - Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće." (28:56) Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

Prenosi El-Imam Ahmed od Burejde da je rekao: (533) "Bili smo na putu sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s., pa nam je naredio da sjašemo, a bilo nas je oko hiljadu konjanika, zatim je klanjao dva rekata i okrenuo nam se licem, a oči su mu suzile. Zatim mu je prišao Omer, sin El-Hattabov, govoreći da bi žrtvovao oca i majku za njega, i rekao mu: 'O Allahov Poslaniče, šta ti je?' Odgovorio je: 'Molio sam svog Uzvišenog Gospodara za oprost mojoj majci pa mi nije dozvolio, zatim su mi oči zasuzile iz milosti prema njoj od Vatre. Ja sam vam zabranjivao tri stvari: da posjećujete kaburove, sada ih posjećujte, njihova će vas posjeta podsjećati na dobro; da jedete kurbansko meso poslije tri dana, sada ga jedite i držite koliko hoćete, i da pijete iz posuda, a sada pijte iz bilo koje posude, samo ne pijte opojna pića.'"

Prenosi Es-Suhejli u djelu "Er-Revd" sa lancem prenosilaca u kojem se nalazi grupa nepoznatih: da je Allah oživio Poslanikovog, s.a.v.s., oca i majku, pa su povjerovali u Njega.[373] A El-Hafiz ibn Dehijje rekao je: "Ovaj hadis je apokrifan i odbacuju ga Kur'an i idžma (konsenzus)."

Rekao je Uzvišeni Allah:

"...A i onima koji umru kao nevjernici" [374] ***(4:18)***

Katade u komentaru ajeta:

"Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži" kaže: (534) "Spomenuto nam je da su neki drugovi Vjerovjesnika, s.a.v.s., govorili: 'O Allahov Vjerovjesniče, bilo je naših očeva koji su lijepo postupali prema komšiluku i čuvali rodbinske veze, puštali zarobljenike i poštivali ugovor o zaštiti, zar da se ne molimo za njih?' Rekao je: 'Svakako! Tako mi Allaha, ja se molim za svog oca kao što se molio Ibrahim za svog.'"

Zatim je Uzvišeni Allah objavio:

"Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce" - sve do riječi Uzvišenog - **"el-džehim"**. Zatim je Uzvišeni Allah opravdao Ibrahima, a.s., riječima:

"A što je Ibrahim tražio oprosta za svoga oca, bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao..."

Katade prenosi da je Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: (535) "Objavljene su mi riječi koje su ušle u moje uši i smjestile se u mom srcu: Naređeno mi je da ne tražim oprost onome ko je umro kao mnogobožac, pa ko bude djelio višak svog imetka, za njega je to dobro, a ko ga bude zadržavao za sebe - to je loše po njega, a Allah neće koriti za ono što je dovoljno."

O riječima Uzvišenog: ***"A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao."*** Ibn-Abbas je rekao: "Neprestano je Ibrahim tražio oprosta za svoga oca dok nije umro, a čim mu je bilo jasno da je Allahov neprijatelj, on ga se odrekao", ovako je isto rekao Mudžahid, Ed-Dahhak, Katade i drugi, Allah im se smilovao.

U vezi s riječima Uzvišenog: ***"Ibrahim je, doista, bio pun sažaljenja i obazriv"***, prenose Sufjan es-Sevri, i ostali, od Abdullaha bin Mesuda da je rekao: "'El-evvah' znači: onaj koji mnogo upućuje molbe (dove) Allahu, dž.š." O značenju ove riječi rečena su mnoga slična mišljenja, a najpreče je mišljenje onih koji kažu da to znači, onaj koji mnogo dove upućuje, i to odgovara kontekstu. Pošto je Uzvišeni Allah spomenuo Ibrahima da je tražio oprosta za svog oca zbog obećanja koje mu je dao, Ibrahim je mnogo upućivao molbe i bio blag prema onima koji su mu

---

[373] Trude se neki ljudi čiji su poznati ciljevi da navedu ovaj hadis i slične njemu da bi odbacili ono što je došlo u riječima Uzvišenog: "Allah neće oprostiti da mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijehe od toga, kome On hoće", nastojeći pokazati da je Allah pristrasan prema Svome Poslaniku, s.a.v.s., pa su govorili: "Da je Allah oživio njegove roditelje pa su povjerovali u Njega", tj. da je zanemario mnogobožtvo njegovih roditelja u njihovom životu pa im je povratio život i povjerovali su u Njega, zatim su umrli, pokušavajući da obmanu, ne samo obične nego i učene ljude, da ih je Allah oživio iz počasti prema Poslaniku Bože sačuvaj, da Gospodar robova postupi sa roditeljima Njegovog Poslanika suprotno postupku sa očevima ostalih muslimana.

[374] Ovo je istina poslije koje dolazi samo zabluda, ovaj ajet br. /18/ iz sure /En-Nisa/, da je propis mnogoboštva jedan, bez obzira da li on bio kod roditelja Poslanika ili očeva ostalih ljudi. Nagrada mnogobošcima je jedna te ista .. Nema razlike između mnogobožaca i mnogobožaca. A oni koji su izmislili ovaj hadis, primjer njihovih loših namjera jeste kao primjer onog koji se sakriva svojim prstima misleći da je njima sakrio sebe ... ! ili kao noj koji zatrpa svoju glavu u pijesak da bi bezumni mislili da ga niko ne vidi. Ovi su priznali da su roditelji Poslanika, s.a.v.s., umrli kao mnogobošci, to je očevidno iz njihovog govora:

"Allah ih je oživio, zatim su povjerovali u njega." Da su bili vjernici, ne bi bilo potrebe da ih oživljava da bi povjerovali u Njega iznova ... ! Poslanikovi roditelji i ostali njihovi suvremenici bili su obavezni da prihvate vjeru Ibrahimovu, a oni su je zamijenili. Znači da su umrli kao mnogobošci što ovi priznaju i time padaju u nesuglasje. Preostalo im je dokazivanje ispravnosti hadisao oživljavanju Poslanikovih roditelja, a to je daleko! Međutim, hadis je apokrifan i lažan, a Allah je otkrio njihovu laž na Njega i na Njegova Poslanika, s.a.v.s, kao što je rekao El - Hafiz bin Dehijje: "Ovaj je hadis apokrifan i odbacuju ga Kur'an i Idžma." Oni ne izmišljaju ovaj hadis iz ljubavi prema Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., oni su sasvim daleko od ove ljubavi; to su činili s ciljem iznošenja laži na Allahov Govor i govor Njegovog Poslanika, s.a.v.s., pa ih je Allah osramotio i razotkrio njihovu koprenu u svakom hadisu koji su fabricirali, izmišljajući i lažući, a Allah upućuje u ispravnost.

učinili nepravdu i zlo. Zato je tražio oprosta za svoga oca i pored žestokih njegovih uvreda u riječima Uzvišenoga:

"Otac njegov je rekao: 'Zar ti mrziš božanstva moja, o Ibrahime? Ako se okaniš, zbilja ću te kamenjem potjerati, zato me za dugo vrijeme napusti!' 'Mir tebi', reče Ibrahim: 'Moliti ću Gospodara svoga da ti oprosti, jer On je vrlo dobar prema meni.'" (19:46,47) Bio je obazriv prema njemu i pored njegovih uvreda, molio je za njega i tražio oprosta.

Zato je Uzvišeni rekao: ***"Ibrahim je, doista, bio pun sažaljenja i obazriv."***

وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِلَّ
قَوْمًۢا بَعْدَ إِذْ هَدَىٰهُمْ حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ
عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۗ وَمَا لَكُم
مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١١٦﴾

"Allah neće učiniti da zaluta narod koji je na Pravi put uputio prije nego što im objasni ono čega se trebaju čuvati - Allah, zaista, sve dobro zna." /115/ "Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji, On život i smrt daje, i vi osim Allaha nemate ni zaštitnika ni pomagača." /116/

Uzvišeni obavještava o sebi i Svojoj pravednoj odredbi da On neće učiniti narod zalutalim nakon slanja objave njima da bi im to bio dokaz protiv njih.

Kao što je Uzvišeni rekao: ***"I Semudu smo na Pravi put ukazivali", (41:17)*** On vam ne bi odredio zabludu zbog vašeg traženja oprosta za vaše umrle mnogobošce dok vam nije donio zabranu da to napustite.

Prije nego što vam je objasnio odvratnost i zabranu toga, ako ste to radili - neće vam propisati zabludu, osim ako vas je opskrbio uputom i podario vjeru u Njega i Njegova Poslanika, jer pokornost i griješenje biva naredbom i zabranom.

U vezi sa riječima Uzvišenog:

"Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji, On život i smrt daje, i vi osim Allaha nemate ni zaštitnika ni pomagača",

Ibn-Džerir je rekao: "Ovo je podstrek od Uzvišenog Allaha Njegovim robovima vjernicima na borbu protiv mnogobožaca i vladara nevjerstva, i da se pouzdaju u Allahovu pomoć, Gospodara nebesa i Zemlje, i da se ne plaše Njegovih neprijatelja, jer njima nema zaštitnika osim Allaha niti pomagača osim Njega."

لَّقَد تَّابَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلنَّبِىِّ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ
وَٱلْأَنصَارِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ فِى سَاعَةِ ٱلْعُسْرَةِ مِنۢ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ
قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّهُۥ بِهِمْ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٧﴾

"Allah je oprostio Vjerovjesniku, i muhadžirima i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili, u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala: On je poslije i njima oprostio, jer je On prema njima Blag i Milostiv." /117/

Mudžahid, a i ostali su rekli: "Ovaj je ajet objavljen povodom pohoda na Tebuk tako što su izišli u teškim okolnostima, suši i vrućini, uz oskudicu u hrani i vodi, tako da su dva čovjeka polovila hurmu između sebe."

Prenosi Ibn-Džerir od Ibn-Abbasa da je Omer bin el-Hattab rekao: (536) " ...tako da bi čovjek zaklao svoju devu, zatim iscijedio njen burag i to popio, i uzeo što je ostalo za veću nevolju", zatim je rekao Ebu - Bekr es-Sidik: "O Allahov Poslaniče, zaista ti je Uzvišeni Allah obično uslišavao dove, pa moli se za nas", pa je rekao: "Želiš to?" Odgovorio je: "Da", podigao je ruke i nije ih spuštao dok nije nebo prokapalo, pa je dugo pljuštala kiša, zatim je prestala, napunili su što su imali uza se, zatim smo posmatrali i nismo primijetili da je bilo kiše izvan logora.

Ibn-Džerir je o riječima Uzvišenog:

"Allah je oprostio..." rekao "Teškoća bila je u opskrbi, tovarnoj životinji, putnoj opskrbi i vodi."

"U vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala", tj. od istine, sumnjajući u vjeru Poslanika, s.a.v.s., i osjećajući nedoumicu zbog teškoća i žestina u njihovom putovanju i pohodu.

"On je poslije i njima oprostio", govoreći da je njihova opskrba obraćanje Njihovom Gospodaru i vraćanje u postojanost u Njegovoj vjeri,

"...jer je On prema njima Blag i Milostiv."

وَعَلَى
ٱلثَّلَٰثَةِ ٱلَّذِينَ خُلِّفُوا۟ ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ
عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوٓا۟ أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ ٱللَّهِ إِلَّآ إِلَيْهِ ۚ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوٓا۟ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١١٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَكُونُوا۟
مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١١٩﴾

"A i onoj trojici koja su bila izostaia i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim kada su vidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo u Njega. On je poslije i njima oprostio da bi se i ubuduće kajali, jer Allah, uistinu, prima pokajanje i Milostiv je." /118/ "O vjernici, boj te se Allaha i budite s onima koji su iskreni." /119/

Prenosi El-Imam Ahmed od Ubejdullaha bin Ka'ba bin Malika, koji je bio vodič Ka'bov kada je oslijepio i koji kaže: "Čuo sam Ka'ba bin Malika da je pričao

kada je izostao od Allahova Poslanika, s.a.v.s., u pohodu na Tebuk: (537)[375] 'Nisam izostajao od Allahova Poslanika, s.a.v.s., u pohodima koje je vodio, osim u pohodu na Tebuk.'"

Izuzetak je Bitka na Bedru, a za nju niko ko je izostao nije ukoren, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izišao želeći karavan Kurejšija, tako da je Allah učinio da se sukobi sa njegovim neprijateljem bez zakazanog sastajanja. Prisustvovao sam sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na Akabi kada smo se uzajamno obavezali na islam. Ne bih volio u zamjenu za prisustvovanje Akabi prisustvovanje Bedru, iako je Bedr u većem spomenu i poznatiji kod ljudi. Ono što je bilo vezano za mene kad sam izostao od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u pohodu na Tebuk, jeste da nikad nisam bio jači niti je bilo spremnijeg čovjeka od mene u vrijeme kad sam izostao iz tog pohoda. Tako mi Allaha, prije tog pohoda nikad nisam imao dvije jahalice zajedno, a za vrijeme tog pohoda imao sam ih zajedno.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rijetko je vodio pohod a da nije aludirao na drugi, dok nije došao ovaj pohod. Vodio ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., po žestokoj vrućini i uputio se na dalek put i bezvodne pustinje, protiv mnogobrojnog neprijatelja, pa je prepustio muslimanima njihovu stvar da bi se pripremili protiv neprijatelja. Saopćio im je svoj pravac koji želi a muslimana je bilo mnogo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., tako da ih ne bi mogla obuhvatiti ni knjiga - registar.

Rekao je Ka'b: "Rijetko ne bi čovjek, koji je želio izostati, mislio da to neće Poslanik, s.a.v.s., primijetiti, osim da Uzvišeni Allah spusti objavu o tome. Allahov Poslanik, s.a.v.s., izvršio je taj pohod kada su prijali plodovi i hladovi, a ja sam tom pohodu okrenuo lice."

Allahov Poslanik, s.a.v.s., i vjernici su se spremili, požurio sam da se spremim sa njima pa sam se vratio i nisam ništa pripremio od svoje opreme, pa sam sebi rekao: 'Ja to mogu ako hoću.' To je kod mene trajalo dok su se ljudi ozbiljno pripremali, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rano ujutro krenuo i muslimani sa njim, a ja još ništa nisam spremio i rekao sam: 'Spremit ću se poslije dan ili dva, zatim ću ih stignuti.' Čim su otišli, požurio sam da se spremim, pa sam se vratio i ništa nisam pripremio. Zatim sam opet otišao da se spremim, pa sam se vratio i nisam ništa uradio. Još uvijek je to dugo trajalo kod mene dok su oni žurili i utrkivali se u pohodu pa sam pomislio da otputujem i da ih sustignem, a da sam, bogdo, to uradio, ali mi to poslije nije bilo određeno. Kada bih izišao među ljude poslije Allahova Poslanika, s.a.v.s., ožalostilo bi me da sam vidio samo sumnjive ljude u licemjerstvu ili ljude kojima je Uzvišeni Allah opravdao.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije me se sjetio dok nije stigao do Tebuka, zatim je rekao, sjedeći među ljudima: 'Šta je uradio Ka'b bin Malik?' Zatim je rekao neki čovijek iz plemena Beni-Seleme: 'Zadržale su ga, o Allahov Poslaniče, dvije njegove bunde (ogrtača) i gledanje u dva plašta.' Zatim je rekao Muaz bin Džebel: 'Ružno je to što si rekao; tako mi Allaha, o Allahov Poslaniče, mi ne znamo o njemu osim dobro', a Allahov Poslanik, s.a.v.s., na to je šutio."

Ka'b bin Malik priča dalje: "Pošto sam obaviješten da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., vraćao sa Tebuka, kod mene se pojavila tuga i jad i ja sam nastojao da se sjetim laži koju ću reći i da se sutra izvučem iz njegove srdžbe. U tome sam tražio pomoć od svakog razumnog iz svoje familije.

Pošto je rečeno da Allahov Poslanik, s.a.v.s., pristiže, udaljila se laž od mene i shvatio sam da se ničim ne mogu izbaviti.

Zatim sam odlučio da budem iskren prema njemu. Onda je stigao.

A kada bi dolazio s puta, Allahov Poslanik, s.a.v.s., počinjao bi od mesdžida. Klanjao bi dva rekata, zatim bi sjeo među ljude. Kada je to uradio, došli su mu oni koji su izostali, izvinjavajući se i zaklinjući se, a bilo ih je osamdeset i nekoliko ljudi, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., primio od njih ono što su javno iznijeli i oprostio im, njihove je tajne prepustio Uzvišenom Allahu. Kada sam ja došao i nazvao mu selam, nasmiješio se osmijehom ljutitog čovjeka.

Zatim mi je rekao: 'Dođi', pa sam došao i sjeo ispred njega, zatim me upitao: 'Šta ti se desilo pa da izostaneš? Zar nisi bio kupio jahalicu?', pa sam rekao: 'O Allahov Poslaniče, doista da sjedim kod nekog drugog mimo tebe od ljudi ovog svijeta, gledao bih da se izvučem iz njegove srdžbe sa opravdanjem, a meni je data sposobnost polemike i rasprave. Ali, tako mi Allaha, znam ako ti kažem danas lažan govor s kojim ćeš biti zadovoljan, Allah će, sigurno, prosuti tvoju srdžbu na mene, a ako ti kažem istinu zbog koje ćeš se naljutiti na mene, ja se time nadam nagradi od Uzvišenog Allaha. Tako mi Allaha, nisam imao opravdanja, kao nikad do tada i nije bilo spremnijeg od mene kad sam izostao iza tebe.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Ovo je istina. Ustani i idi dok ti Allah ne presudi.' Zatim sam ustao i do mene su došli ljudi iz plemena Beni-Seleme i rekli: 'Tako nam Allaha, ne znamo da si griješio prije ovog. Zar nisi mogao da se opravdaš Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., onim što su se pravdali koji su izostali? Bilo ti je dovoljno za tvoj grijeh to što bi za sebe tražio oprost Allahova Poslanika, s.a.v.s.?'" Ka'b je rekao: 'Tako mi Allaha, grdili su me tako da sam se želio da vratiti pa da sam sebe poreknem."

"Zatim sam im rekao: 'Da li je ikog zadesilo ovo sa mnom?' Odgovorili su: 'Da, zadesilo je to još dva čovjeka, koji su rekli kao što si i ti rekao.' Rečeno im je kao što je rečeno i tebi'; pa sam upitao: 'Ko su njih dvojica?' Odgovorili su: 'Mirare bin er-Rebia el-Amirij' i Hilal bin Umejje el-Vakifi.' Spomenuli su mi dva dobra čovjeka koji su učestvovali na Bedru, a ja sam se mogao ugledati u njih. Ja sam krenuo kada su mi ih spomenuli.'" On dalje kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je muslimanima razgovarati sa nama

[375] Nisam ništa skratio od priče Ka'b bin Malika pošto su u njoj pouka, savjet i propisi.

trojicom između onih koji su izostali iza njega. Izbjegavali su nas ljudi i mnogo se promijenili, tako da ja nisam mogao prepoznati zemlju po kojoj sam hodao, i ona kao da nije bila zemlja koju sam znao. U takvom stanju ostali smo pedeset noći.

Što se tiče dvojice drugova, izolirali su se i sjedili u svojim kućama plačući. Ja sam bio čvršći i strpljiviji, odlazio sam na namaz sa muslimanima, obilazio trgove, niko nije razgovarao sa mnom. Dolazio bih Allahovom Poslaniku poslije namaza, nazivao bih mu selam i sam sebe pitao miču li se njegove usne, odvraća li mi selam ili ne?

Zatim sam klanjao blizu njega i krao mu pogled. Kada bih ja pristupio u namazu, gledao je u mene, a kada bih se okrenuo prema njemu, skinuo bi pogled sa mene. Kada je takav odnos muslimana prema meni potrajao, otišao sam i ušao u (ograđeni) vrt Ebi - Katadea, a on je moj amidžić i najdraži mi od ljudi.

Nazvao sam mu selam; tako mi Allaha, nije mi odvratio; zatim sam mu rekao: 'O Ebu-Katade, kunem te Allahom, da li znaš da ja volim Allaha i Njegova Poslanika?' On je samo šutio. Ponovio sam i preklinjao ga, a on je šutio, zatim je rekao: 'Allah i Njegov Poslanik znaju.'

Zatim su mi obilno suzile oči i ja sam se okrenuo dok nisam prešao zid. I dok sam išao medinskim bazarom, ugledao sam Nabetajca iz Šama koji je prodavao hranu i govorio: 'Ko će mi pokazati Ka'b Bin Malika?' Pa su ljudi počeli išaretom da mu pokazuju na mene, tako da je došao i pružio mi pismo od kralja Gassana. Bio sam pisar, a u njemu je stajalo:

Nakon što smo obaviješteni da tvoj drug grubo postupa prema tebi i da te Allah nije učinio u kući poniženja i propasti, pridruži se nama, dat ćemo ti utjehu.

Rekao sam kada sam ga pročitao: 'Ovo je još jedno iskušenje!' Pa sam naumio to pismo zapaliti i da mi posluži kao rasvjeta, te sam ga i zapalio. Kada je prošlo četrdeset noći od pedeset, došao mi je izaslanik Allahova Poslanika, s.a.v.s., govoreći: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., naređuje ti da se odvojiš od svoje žene.' 'Da je pustim ili šta da radim?' Pa je rekao: 'Da se odvojiš od nje, tj. da se ne približavaš.' Isto tako je bilo i sa dvojicom drugova. Zatim sam rekao svojoj ženi: 'Idi svojoj obitelji i budi kod njih dok Allah ne presudi ovu stvar kako želi.'

Zatim je došla žena Hilal bin Umejje kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa je rekla: 'O Allahov Poslaniče, Hilal je iznemogao starac, nema sluge, da li ne voliš da ga ja služim?', a on je rekao: 'Ne, ali da ti ne prilazi.' Ona je odgovorila: 'Zaista on, tako mi Allaha, nema živosti ni za čim, još uvijek, tako mi Allaha, plače otkako se desio njegov slučaj do ovog dana.'

Govorili su mi neki iz moje porodice da tražim dozvolu od Allahova Poslanika, s.a.v.s., povodom svoje žene, jer je dozvolio ženi Hilala bin Umejje da ga poslužuje. Zatim sam rekao: 'Tako mi Allaha, neću tražiti dozvolu od Allahova Poslanika, s.a.v.s., u vezi s njom, a ne znam šta bi o tome rekao Allahov Poslanik kada bih tražio dozvolu od njega kad sam mlad čovjek.'"

Ka'b dalje priča: "Ostali smo deset noći, zatim se navršilo pedeset od kada je zabranio općenje sa nama. Zatim sam klanjao sabah - namaz ujutro pedesete noći na ploči (krovu) jedne od naših kuća. I dok sam sjedio u stanju tjeskobe koju je Uzvišeni Allah spomenuo, i zemlja mi je postala tijesna koliko god da je bila prostrana, čuo sam čovjeka koji viče sa brda Sal' najvišim glasom: 'Radosna vijest o Ka'b bin Maliku!' Pao sam na sedždu i znao sam da je došao spas i izlaz od Uzvišenog Allaha tako što nam je primio tevbu. Allahov Poslanik, s.a.v.s., objelodanio je Allahovo pomilovanje nama nakon što je klanjao sabah - namaz, pa su dolazili ljudi donoseći nam radosne vijesti. Prema dvojici mojih drugova uputili su se glasnici, a prema meni je jedan čovjek jahao na konju, dok je čovjek iz Eslema požurio ka brdu i sa njega povikao. Glas ovog čovjeka je bio brži. Nakon što mi je došao ovaj čovjek sa radosnom viješću, čiji sam glas čuo, skinuo sam svoja dva odijela i obukao ga njima zbog radosne vijesti. Tako mi Allaha, nisam imao osim ta dva. Posudio sam druga dva odijela, zatim ih obukao i otišao da potražim Allahova Poslanika, s.a.v.s.

Susretali su me grupe i grupe ljudi čestitajući mi na Allahovom pomilovanju govoreći: 'Neka ti je prijatno Allahovo pomilovanje', dok nisam ušao u džamiju. Allahov Poslanik, s.a.v.s., sjedio je u džamiji, a ljudi oko njega. Ustao je Talha bin Ubejdullah i potrčao prema meni da bi se rukovao sa mnom i čestitao mi; tako mi Allaha, nijedan čovjek od muhadžira nije mi prišao osim njega. 'Ka'b to nije zaboravio Talhi.' Kada sam nazvao selam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., odgovorio je i lice mu je sijevnulo od radosti: 'Raduj se najboljem danu koji ti je došao od kako te je majka rodila.'

Rekao sam: 'Da li je od tebe, o Allahov Poslaniče, ili je od Allaha?' 'Od Allaha!'"

Ka'b kaže: "Kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio radostan, zasjalo bi njegovo lice kao da je komad mjeseca, tako da se to znalo kod njega. Pošto sam sjeo ispred njega, rekao sam: 'O Allahov Poslaniče, zaista u moje pokajanje spada to da izdvojim sav svoj imetak kao sadaku Allahu i Njegovom Poslaniku.' Poslanik je rekao: 'Zadrži kod sebe dio imetka, to je bolje za tebe.' Zatim sam rekao: 'Uistinu, zadržavam svoju dionicu na Hajberu. O Allahov Poslaniče, zaista me Allah spasio zbog istine i u moju tevbu spada to da ne govorim osim istinu.' Tako mi Allaha, ne znam nikog od muslimana da je Allah stavio na iskušenje sa istinom u govoru, od kako sam to spomenuo Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., kao što je mene iskušao Uzvišeni Allah. Tako mi Allaha, nisam naumio laž od kako sam to rekao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., do ovog dana, i ja se nadam da me Uzvišeni Allah čuva i u ostatku života."

Uzvišeni Allah je objavio:

"Allah je oprostio Vjerovjesniku i muhadžirima i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili, u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala, On je poslije i njima oprostio, jer je On prema njima blag i milostiv. A i onoj trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je zemlja koliko god da je bila prostrana, postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim, i kad su vidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo u Njega. On je poslije i njima oprostio da bi se i ubuduće kajali, jer Allah, uistinu, prima pokajanje i Milostiv je. O vjernici, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni!"

Rekao je Ka'b: "Tako mi Allaha, nije me Allah obdario većom blagodati nakon što me je uputio u islam od moje iskrenosti sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., tog dana, tako da ga nisam slagao i uništen bio kao što su propali oni koji su ga slagali."

Zaista je Uzvišeni Allah rekao za one koji su ga slagali kao što nije rekao nikome kada je spustio objavu. Uzvišeni Allah je rekao:

"Kad se među njih vratite, zaklinjat će vam se Allahom, samo da ih se okanite, pa okanite ih se jer su oni pogan i prebivalište njihovo bit će Džehennem kao kazna za ono što su radili. Oni vam se zaklinju zato da biste bili zadovoljni njima. Ako vi budete zadovoljni njima, Allah sigurno nije zadovoljan narodom nevjerničkim." (9:95,96) Bilo nas je trojica čiji je slučaj odgodio u odnosu na slučaj onih od kojih je Allahov Poslanik, s.a.v.s., primio ispriku kada su se zaklinjali, uzeo od njih prisegu i tražio oprosta za njih. Allahov Poslanik, s.a.v.s., odložio je naš slučaj dok mu Allah ne presudi, zato je Uzvišeni Allah rekao: ***"A i onoj trojici koja su bila izostala."*** Pod njegovim izostavljanjem nas i njegovim odlaganjem našeg slučaja koji je spomenut ne misli se na naše izostajanje iz pohoda, nego je to od onih koji su mu se zaklinjali i izvinjavali pa im je to prihvatio." Ovaj je hadis vjerodostojan i oko njegove vjerodostojnosti složili su se El-Buhari i Muslim, koji ga bilježe u svojim Sahihima od Ez-Zuhrija. Ovaj je hadis obuhvatio komentar ovog časnog ajeta u najljepšem i najjednostavnijem obliku. Ovako prenose i više učenjaka iz prvih generacija u komentaru ovog ajeta. Pošto je Uzvišeni spomenuo da je otklonio od ove trojice nevolju i tjeskobu zbog njihove izolacije od muslimana punih pedeset dana i noći, kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim i kad im je Zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna jer nisu znali šta rade, pa su bili strpljivi na Allahovu presudu i predali joj se i čvrsti bili sve dok nisu nagrađeni izlazom iz te situacije zbog njihove iskrenosti prema Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., u pogledu njihovog izostajanja. To je bilo bez opravdanja pa su bili kažnjeni za ovaj period... Zatim im je oprostio, posljedica njihove iskrenosti bila je dobra po njih i oprošteno im je, zato je Uzvišeni rekao:

"O vjernici, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni", tj. iskreno postupajte i pridržavajte se iskrenosti, budite od njenih sljedbenika i spasit ćete se od opasnosti.

Prenosi El-Imam Ahmed od Ibn-Mes'uda, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (538) "Na vama je da budete iskreni; zaista, iskrenost vodi ka dobročinstvu, a zaista dobročinstvo vodi ka Džennetu, čovjek je neprestano iskren i traži iskrenost tako da se upiše kod Allaha kao istinoljubiv. Čuvajte se laži, zaista laž vodi ka razvratu, a razvrat vodi ka Vatri. Čovjek neprestano laže i traži laž tako da se upiše kod Allaha kao lažljivac." Bilježe ga El-Buhari i Muslim. Prenosi Šu'be od Abdullaha bin Mes'uda, r.a., da je rekao: "Laž nije dobra ni u ozbiljnosti niti u šali, čitajte ako hoćete:

"O vjernici, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni"; ovako je proučio, zatim je rekao: "Da li nalazite ikome olakšicu u tome?"

مَا كَانَ لِأَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُم مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ
أَن يَتَخَلَّفُوا۟ عَن رَّسُولِ ٱللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا۟ بِأَنفُسِهِمْ عَن نَّفْسِهِۦ ذَٰلِكَ
بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا
يَطَـُٔونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ ٱلْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَّيْلًا إِلَّا كُتِبَ
لَهُم بِهِۦ عَمَلٌ صَٰلِحٌ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢٠﴾

"Nije trebalo da stanovnici Medine ni Beduini u njegovoj blizini iza Allahova Poslanika izostanu i da svoj život njegovu životu pretpostave jer njih neće zadesiti ni žeđ, ni umor, ni glad na Allahovu putu, niti će stupiti na neko mjesto koje će nevjernike naljutiti, niti će ikakvu nevolju od neprijatelja pretrpjeti, a da im to sve neće kao dobro djelo upisano biti - Allah zaista neće dopustiti da propadne nagrada onima koji čine dobro." /120/

Uzvišeni Allah kori one koji su izostali iza Njegova Poslanika, s.a.v.s., u pohodu na Tebuk općenito i pretpostavljanje njihovih života nad borbom sa njim i neprijatnostima koje je dobio uslijed poteškoća. Oni su sebi uskratili nagradu jer njih ***"...neće zadesiti ni žeđ"***, ***"ni umor"***, ***"ni glad"***, ***"niti će stupiti na neko mjesto koje će nevjernike naljutiti"***, tj. spustiti se u neko mjesto plašeći njihove neprijatelje.

"Niti će ikakvu nevolju od neprijatelja pretrpjeti", tj. pobjedu, ***"...a da im to sve neće upisano biti"***, s ovim kao dobra djela i lijepa nagrada.

"Allah, zalsta, neće dopustltl da propadne nagrada onlma koji člne dobro", kao što su riječi Uzvišenog:

"Ml, dolsta, nećemo dopustltl da propadne nagrada onome koji je dobra djela člnlo." (18:30)

وَلَا يُنفِقُونَ
نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ
لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾

"I neće datl nlkakav prilog, nl mali nl velikl, nltl će lkakvu dolinu prevaltl, a da lm to neće zapisano bltl, da bl lh Allah nagradio za djela njihova nagradom ljepšom od one koju su zaslužlli." /121/

Uzvišeni kaže: ***"Ovl ratnlci ne troše na Allahovom putu, '...nlkakav prilog, nl mali nl velikl'***, tj. malo niti mnogo,

'...nltl će lkakvu dolinu prevaltl', tj. prema neprijateljima, ***'...a da lm to neće zapisano bltl.'"*** Uzvišeni nije rekao ovdje: "bihi", nego "lehum", jer ova djela proizilaze od njih, zato je Uzvišeni rekao:

"...da bl Allah nagradio za djela njihova nagradom ljepšom od one koju su zaslužlli." Zadesio je vođu vjernika Osmana bin Afana, r.a., ovim časnim ajetom obilan udio i velika sreća. U ovom pohodu on je udijelio sjajne priloge i lijepa imanja, kao što prenosi Abdullah bin el-Imam Ahmed od Abdurrahmana bin Hibab es-Sulemija da je: (539) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., držao je govor pa je podsticao da se daju prilozi za vojsku za Bitku na Tebuku." Zatim je Osman bin Affan, r.a., rekao: "Od mene je stotinu deva sa samarima i njihovim pokrovcima." Zatim je Poslanik, s.a.v.s., i dalje podsticao, pa je Osman bin Affan rekao: "Od mene je stotinu sa njihovim samarima i pokrovcima." Zatim se Poslanik, s.a.v.s., spustio sa stepenica minbera i podsticao, pa je Osman bin Affan rekao: "Od mene je stotinu drugih sa svojim samarima i pokrovcima." Prenosilac kaže: "Vidio sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako je okretao ruku, a i Abdussamed je izvadio svoju ruku kao začuđen, govoreći: "Šta je Osmanu nakon što je ovo uradio?" Prenosi Abdullah, također od Abdurrahmana bin Semure da je rekao: (540) "Došao je Osman, r.a., kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., sa hiljadu dinara u haljetku tako da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., opremio vojsku za Tebuk. Rekao je: "Istresao ih je u Poslanikovu, s.a.v.s., sobu pa sam vidio Vjerovjesnika, s.a.v.s., kako ih prevrće svojom rukom i govori: 'Ne škodi Ibn-Affanu ono što uradi od danas', ponavljajući to uzastopno." Katade o riječima Uzvišenog:

"Nltl će lkakvu dolinu prevaltl, a da lm to neće zapisano bltl", kaže: "Ne povećavaju ljudi na Allahovom putu daljinu od svojih porodica, a da ne povećavaju pritom blizinu prema Allahu."

* وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ
لِيَنفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي
الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾

"Svl vjernlcl ne trebaju lći u boj. Neka se po nekoliko njih lz svake zajednice potrudl da se upute u vjerske nauke l neka opominju svoj narod kada mu se vrate, da bl se Allaha pobojall." /122/

Ovo je objašnjenje od Uzvišenog Allaha o tome da je želio da arapska plemena idu sa Poslanikom, s.a.v.s., u pohod na Tebuk. Jedna grupa prethodnika stoji na stanovištu da je bio obavezan odlazak svakom muslimanu u boj kada je išao Allahov Poslanik, s.a.v.s., zato je Uzvišeni rekao:

"Krećite u boj, bili slabi ili snažni." (9:41)

Allah , dž.š., rekao je:

"Nlje trebalo da stanovnlcl Medlne, nl Bedulnl u njenoj blizlnl lza Allahova Poslanlka lzostanu..." (9:120), pa je to dokinuto ovim ajetom. Neko može reći: "Zaista je ovo objašnjenje za namjeru Uzvišenog u vezi s odlaskom svih Arapa i manje grupe iz svakog plemena ako nisu svi izišli, da bi se uputili oni koji su izišli sa Poslanikom, s.a.v.s., u ono što mu dolazi od Objave i opominjali njihov narod kada im se vrate šta je bilo sa neprijateljem. Tako im se sastaju dvije stvari u ovom određenom odlasku. A poslije Poslanika, s.a.v.s., grupa koja je izišla iz naroda (plemena) izišla je ili radi upute u vjeru ili radi džihada, tj. borbe.

Prenosi El-'Avfi od Ibn-Abbasa u vezi s ovim ajetom: "Odlazila je iz svakog plemena grupa Arapa Vjerovjesniku, s.a.v.s., zatim ga pitali za ono što su htjeli i što su željeli od vjerskih stvari i da se upute u tome govoreći Vjerovjesniku, s.a.v.s.: 'Šta nam naređuješ da radimo? Obavijesti nas šta ćemo naređivati našim porodicama kada im dođemo', pa im je Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., naredio pokornost Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s., a poslao ih je njihovom narodu sa namazom i zekatom. Kada su dolazili svom narodu, govorili bi: "Ko primi islam on pripada nama", i opominjali su ih tako da je čovjek napuštao svog oca i svoju majku. I Vjerovjesnik, s.a.v.s., obavještavao je i opominjao ih u vezi s njihovim narodom; i kada su se vratili, pozivali su ih u islam i opominjali ih Vatrom, a obradovali Džennetom.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ
غِلْظَةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٢٣﴾

"O vjernlcl, borite se protlv nevjernlka koji su u blizlnl vašoj l neka onl osjete vašu strogost! I znajte da je Allah na stranl bogobojaznlh." /123/

Uzvišeni Allah naredio je borbu protiv nevjernika bliže ka islamskim zemljama. Zato je Allahov Poslanik, s.a.v.s., počeo sa borbom mnogobožca na Arapskom poluotoku. Kada je završio sa njima i Allah putem njega oslobodio cjelokupni Poluotok, i ljudi su u skupinama ulazili u Allahovu vjeru, počeo je borbu protiv sljedbenika Knjige i spremio se za borbu protiv Bizantijaca koji su najbliži Arapskom poluotoku i najpreči ljudi za poziv u islam jer su sljedbenici Knjige. Stigao je na Tebuk, zatim se vratio zbog umora ljudi, sušne zemlje i teške situacije. To je bilo devete godine po Hidžri Poslanika, s.a.v.s. Zatim je u desetoj godini bio zauzet Oprosnim hadžom. Poslije hadža, nakon osamdeset i jednog dana, preselio se Uzvišenom Gospodaru. Naslijedio ga je Ebu-Bekr, kojem je Allah učvrstio vjeru. On je počeo spremanje islamske vojske prema Bizantijcima, obožavaocima krsta i prema Perziji, obožavaocima vatre. Allah mu je dao da osvoji zemlje i uništi Kisru i Kajsara i one ljude koji su im se pokoravali, podijelio je njihove riznice na Allahovom putu. Zatim ga je naslijedio El-Faruk Omer bin el-Hattab, pa je Allah njime pokorio nevjernike i bezbošce. Zaposjeo je carstva na istoku i zapadu, donošene su mu riznice iz ostalih pokrajina iz daleka i blizine. Zatim, nakon što je je umro kao šehid; a živio je pohvalan, saglasili su se ashabi, muhadžiri i ensarije oko hilafeta Osmana bin Affana. Zavladao je islam i uzdigla se Allahova riječ, i kad god bi zavladali jednim narodom, išli su prema drugom, zatim prema onom koji slijedi, pokoravajući se riječima Uzvišenog:

"O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj", i riječima Uzvišenog: "***I neka oni osjete vašu strogost"***, tj. u borbi protiv njih. Zaista je potpun vjernik onaj koji bude prijatelj sa svojim bratom vjernikom, a strog prema svom neprijatelju nevjerniku.

Kao u riječima Uzvišenog:

"Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi su sljedbenici strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom" (47:29), kao i u riječima Uzvišenog:

"O Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi strog prema njima" (46:9), i u hadisu: (541) "Ja sam onaj koji se smiješi i bori", tj. smiješim se prijatelju, a borim protiv neprijatelja.

"I znajte da je Allah na strani bogobojaznih", tj. zaista je Allah s vama ako se bojite i ako ste Mu se pokoravate. Ovako je stvar stajala tokom tri stoljeća koja su najbolja za sve generacije. Bila je potpuna pokornost i ustrajnost na Pravom putu. Zatim su dolazila iskušenja, i razilaženja među vladarima, i neprijatelji su imali aspiracije prema krajevima islamske države, i domogli se dijela islamske zemlje, a Allahu pripada odredba prije i poslije. Kad god bi jedan od islamskih vladara bio pokoran Allahovim naredbama i na Njega se oslanjao, Allah bi putem njega oslobađao od zemlje onoliko koliko ima poštivanja Allahove vlasti. Allah je odgovoran da muslimane nadredi nad nevjernicima i da uzdigne njihovu riječ u svim zemljama, zaista je On Plemenit i Darežljiv.

وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم
مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنًا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَزَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا
وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا
إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٢٥﴾

"A kad bude objavljena neka sura, ima ih koji govore: 'Kome je od vas ova povećala vjerovanje?' Što se tiče vjernika, njima je povećala vjerovanje i oni se raduju." /124/ "A što se tiče onih čija su srca bolesna, ona im je nevjerovanje dodala na nevjerovanje koje već imaju i oni kao nevjernici umiru." /125/

Uzvišeni kaže: ***"A kad bude objavljena neka sura"***, ima licemjera,

"Ima ih koji govore: 'Kome je od vas učvrstila vjerovanje?'", tj. govore jedni drugima,

"...što se tiče vjernika, njima je učvrstila vjerovanje i oni se raduju.", ovaj je ajet jedan od najvećih dokaza da se iman povećava i smanjuje, kao što je to stanovište većine prethodnika i onh poslije njih, imama - predvodnika - učenjaka.

"A što se tiče onih čija su srca bolesna, ona im je nevjerovanje dodala na nevjerovanje", tj. sumnju na sumnju, kao u riječima Uzvišenog:

"Reci: 'On je vjernicima uputstvo i lijek. A oni koji neće da vjeruju - i gluhi su , i slijepi, kao da se izdaleka mjesta dozivaju.'" (41:44) Ovo je tek dio njihove ukupne nesreće, a to je da ono što upućuje srca bude razlogom njihove zablude i propasti, kao i to da čovjeku loše ćudi, kada bude "hranjen onim čime je hranjen", to samo povećava propast i nedostatak.

أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ
فِى كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ وَإِذَا
مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ يَرَىٰكُم مِّنْ أَحَدٍ ثُمَّ ٱنصَرَفُوا۟ ۚ
صَرَفَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُم بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٢٧﴾

"Zar oni ne vide da svake godine jedanput ili dva puta u iskušenje padaju, pa opet, niti se kaju niti se opamećuju." /126/ "A kad bude objavljena koja sura, samo se zagledaju: Da li vas ko vidi? - i onda se udaljuju. Neka Allah srca njihova bez podrške ostavi, zato što su od onih ljudi koji neće da razumiju." /127/

Uzvišeni kaže: ***"Zar ne vide ovi licemjeri"***, ***"da u iskušenje padaju"***, tj. budu ispitivani,

"...svake godine jedanput ili dva puta, pa opet, niti se kaju, niti se opamećuju", tj. niti se kaju za svoje pretnodne grijehe, niti se opamećuju u pogledu onoga što ih očekuje od stanja. Rekao je Mudžahid: "Dovode se u ispit praksom i glađu", a Katade je rekao: "Pohodom u godini dva puta."

U riječima Uzvišenog:

"A kad bude objavljena koja sura, samo se zagledaju", tj. samo se okreću ovome svijetu, nisu čvrsti na Istini, niti je prihvataju niti razumiju. Kao u riječima Uzvišenog:

"Pa zašto oni pouku izbjegavaju, kao da su divlji magarci preplašeni, koji od onih što ih progone bježe", (74:49-51) i riječima Uzvišenog:

"...i onda se udaljuju. Neka Allah srca njihova bez podrške ostavi", kao što su riječi Uzvišenog:

"...i kad oni skrenuše ustranu, Allah učini da i srca njihova ustranu skrenu" (61:5), "Zato što su od onih ljudi koji neće da razumiju", tj. ne razumiju od Allaha Njegov govor, naprotiv, oni su nemarni u odnosu na Njega i u odbojnosti i udaljavanju od Njega.

لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾

"Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da pravim putem pođete, a prema vjernicima je blag i milostiv." /128/ "A ako oni glavu okrenu, ti reci: 'Meni je dovoljan Allah, nema boga osim Njega: Samo se uzdam u Njega, On je Gospodar Arša veličanstvenoga!'" /129/

Uzvišeni kaže da je učinio dobročinstvo prema vjernicima što im je poslao Poslanika, jednog od njih, tj. iz njihove vrste i na njihovom jeziku, kao što je rekao Ibrahim, a.s.: ***"Gospodaru naš, pošalji im poslanika, jednog od njih." (2:129)***

Uzvišeni ovdje kaže:

"Došao vam je Poslanik, jedan od vas", tj. od vas i govori vašim jezikom, kao što je rekao Dža'fer bin Ebi-Talib, r.a., En-Nedžašiju i El-Mugire bin Šu'beu, r.a., izaslaniku Kisre: "Zaista je Allah poslao Poslanika, jednog od nas, znamo njegovo porijeklo i njegovu osobenost, njegov ulazak i izlazak, njegovu iskrenost i njegovo povjerenje i spomenuo je hadis: 'Prenosi El-Hafiz Ebu -Muhammed el-Hasen bin Abdurrahman er-Ramehurmuzi u svojoj knjizi "El-Fasil bejne er-ravi ve-l-vai", senedom od Muhammeda bin Dža'fera bin Muhammeda da je rekao: Pričao mi je moj otac, a on od njegova oca, a on od Alije, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (542) Izišao sam iz braka, a nisam izišao iz zinaluka, od Adema pa sve dok me nisu rodili moj otac i moja majka, a nije me ništa pogodilo od paganskog zinaluka.'"

A riječi Uzvišenog: ***"Teško mu je što ćete na muke udariti"*** znače: teško mu pada ono što je teško njegovom narodu i što mu je nesnosno, zato se navodi u hadisu koji se prenosi u više predanja: (543) "Poslat sam sa čistom i lahkom vjerom." ***"...jedva čeka da Pravim putem pođete"***, tj. svesrdno želi vašu uputu i korist vama na ovome i budućem svijetu. Prenosi Et-Taberani od Ebu-Zerra da je rekao: (544) "Ostavio nas je Allahov Poslanik, s.a.v.s., i nema ptice koja mahne svojim krilom u zraku a da nam on o tome nije spomenuo znanje." Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (545) "Nema ništa što približava Džennetu i udaljava od Vatre, a da vam nije objašnjeno." Prenosi El-Imam Ahmed od Abdullaha bin Mes'uda da je Allahov Poslanik s.a.v.s rekao: (546) "Zaista, Allah nije zabranio haram a da nije znao da će biti među vama onih koji će se u njega upustiti; ja vas zadržavam da ne upadate u Vatru kao što upadaju leptirovi ili mušice".

Riječi Uzvišenog:

"A prema vjernicima blag je i milostiv", jesu kao i riječi Uzvišenog:

"...i budi ljubazan prema vjernicima koji te slijede, a ako te ne budu poslušali, ti reci: 'Ja nemam ništa s tim što vi radite', i pouzdaj se u Silnoga i Milostivoga." (26:215-217) Ovako mu je naredio Uzvišeni, u ovom časnom ajetu.

U riječima Uzvišenog: ***"A ako oni glave okrenu"***, tj. pošto si im došao sa velikim i potpunim vjerozakonom, ***"...ti reci: 'Meni je dovoljan Allah, nema boga osim Njega!'"***, tj. Allah mi je dovoljan, nema boga osim Njega i na Njega se oslanjam.

Kao što je rekao Uzvišeni:

"On je gospodar istoka i zapada, nema Boga osim Njega, i Njega uzmi za zaštitnika." (73:9) i riječi Uzvišenog: ***"On je Gospodar Arša veličanstvenoga"***, tj. On je Vladar svakoj stvari i On je njen Stvoritelj, jer Gospodar Arša veličanstvenoga, koji je krov svim stvorenjima na nebesima i Zemlji i ono što je na njima, i što je između njih, potčinjeno je moći Uzvišenog Allaha, i Njegovo znanje obuhvata svaku stvar, i Njegova odredba je izvršena u svemu i On nad svim bdi.

Prenosi El-Imam Ahmed od Ubejj bin Ka'ba da je rekao: (547) "Posljednji ajet koji je objavljen iz Kur'ana ovaj je ajet: ***'Došao vam je Poslanik, jedan od vas...'***, do kraja sure.

Prenosi Ahmed od Ubada bin Abdullaha bin Ez-Zubejra, r.a., da je rekao: (548) "Došao je El-Haris bin Huzejme sa ova dva posljednja ajeta iz sure Berae:

'Došao vam je Poslanik, jedan od vas', kod Omera bin el-Hattaba, koji ga je pitao: 'Ko ti je svjedok za ovo?' Rekao je: 'Ne znam, tako mi Allaha, ja svjedočim da sam ih čuo od Allahova Poslanika, s.a.v.s. Razumio sam ih i naučio napamet.' Zatim je Omer rekao: 'I ja svjedočim da sam ih čuo od

Allahova Poslanika, s.a.v.s.' Da su bila tri ajeta, učinio bi ih posebnom surom; pogledajte suru iz Kur'ana i stavite ih na kraj sure Berae."

Kraj sažetog komentara
sure Et-Tevba.
Allahu pripada zahvala,
On je dobročinitelj Svojim robovima
i On daje uputu i pomoć!

10
JUNUS / JUNUS
OBJAVLJENA U MEKI , IMA 109 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الر ۚ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾ أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا
إِلَىٰ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ
عِنْدَ رَبِّهِمْ ۗ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرٌ مُبِينٌ ﴿٢﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

"Elif-Lam-Ra. Ovo su ajeti Mudre Knjige." /1/

"Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih: 'Opominji ljude! A vjernike obraduj divnom nagradom kod Gospodara njihova!' Nevjernici govore: 'Ovaj je zaista pravi čarobnjak!'" /2/

Što se tiče kratica na početku sura, o njima je govoreno na početku sure El-Bekare. ***"Ovo su ajeti Mudre Knjige."*** Pokazna zamjenica u značenju je, tj. ovo su ajeti Mudrog i Jasnog Kur´ana. U riječima Uzvišenog: ***"Zašto je čudno ljudima"***, tj. Uzvišeni osporava nevjernicima koji se čude slanju Poslanika od ljudi!!! Pa su govorili: "Allah je veći i uzvišeniji od toga da bude čovjek poput Muhammeda Njegov poslanik", pa je Uzvišeni Allah objavio:

"Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom od njih: 'Opominji ljude! A vjernike obraduj divnom nagradom kod Gospodara njihova.'" Rekao je Mudžahid: da znači dobra djela, namaz, post i zekat, i da će se Muhammed, s.a.v.s., zauzimati za njih. To mišljenje odabire i Ibn-Džerir. U riječima Uzvišenog: ***"Nevjernici govore: 'Ovaj je zaista pravi čarobnjak'"***, tj. očiti čarobnjak, a ajet znači: ***Bez obzira što smo im poslali Poslanika od njih, čovjeka njihove rase, kao donosioca radosnih vijesti i Poslanika koji opominje. "Nevjernici govore: 'Ovaj je zaista pravi čarobnjak!'"***, a zaista su oni lažljivci.

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى
الْعَرْشِ ۖ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ ۖ مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ۚ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ
فَاعْبُدُوهُ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾

"Gospodar vaš je Allah, Koji je nebesa i Zemlju za šest dana stvorio a onda se nad Aršom uzvisio i Koji određuje. Niko se neće moći zauzimati ni za koga bez dopuštenja Njegova. Eto to vam je Allah, Gospodar vaš, pa Njemu ibadet činite! Zašto ne razmislite?" /3/

Uzvišeni ističe da je On Gospodar svih Njegovih svjetova i da je On stvorio nebesa i Zemlju za šest dana. Rečeno je da su ti dani kao ovi dani, a rečeno je da je svaki dan kao hiljadu godina koje vi brojite, kao što će doći objašnjenje; zatim se uzvisio nad Aršom, a Arš je najveće od stvorenog i krov svega.

"... i Koji određuje", tj. određuje i upravlja stvorenjima,

"Njemu ne može ništa, ni trunčica jedna na nebesima ni na Zemlji, izmaći" (34:3), tj. istovremeno raspolaže svime. Riječi Uzvišenog: ***"Niko se neće moći zauzimati ni za koga bez dopuštenja Njegova"*** jesu kao riječi Uzvišenog: ***"Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja" (2:255).*** A riječi Uzvišenog: ***"Eto to vam je Allah, Gospodar vaš, pa Njemu ibadet činite! Zašto ne razmislite?"***, tj. samo Njemu ibadet činite, Njemu Koji nema druga, ***"Zašto ne razmislite?"***, tj. o mnogobošci, vi svojim postupkom obožavate pored Allaha drugog boga, a znate da samo On stvara, kao u riječima Uzvišenog: ***"A ako ih zapitaš ko ih je stvorio sigurno će reći: Allah" (43:87),*** i riječima Uzvišenog: ***"Upitaj: 'Ko je Gospodar sedam nebesa i ko je Gospodar Arša veličanstvenog?' 'Allah!' - odgovorit će, a ti reci: 'Pa zašto se onda ne bojite?'" (23:86,87)***

إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا ۖ وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا ۚ
إِنَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
بِالْقِسْطِ ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا
كَانُوا يَكْفُرُونَ ﴿٤﴾

"Njemu ćete se svi vratiti - Allahovo je istinito obećanje; On doista iz ničega stvara, On će poslije to ponoviti, da bi pravedno nagradio one koji budu vjerovali i dobra djela činili. A one koji ne budu vjerovali čeka piće od kipućale vode i patnja nesnosna, zato što su nevjernici bili." /4/

* Objavljena poslije sure El-Isra.

** Osim 40.,94., 95., i 96. Ajeta koji su objavljeni u Medini

Uzvišeni ističe da će se Njemu sve vratiti na Sudnjem danu, nikog neće ostaviti a da ga ne vrati kao što ga je stvorio.

Uzvišeni spominje: kao što je stvorio ljude, tako će ih i vratiti. ***"On je Taj Koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti, to je Njemu lahko." (30:27)***

"Da bi pravedno nagradio one koji budu vjerovali i dobra djela činili", tj.: pravedno i potpunom nagradom.

"A one koji ne budu vjerovali čeka piće od ključale vode i patnja nesnosna, zato što su nevjernici bili", tj. zbog njihovog nevjerovanja bit će kažnjeni na Sudnjem danu različitim patnjama od Vatre užarene i vode ključale, i sjene dima čađavog.

هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلشَّمْسَ ضِيَآءً وَٱلْقَمَرَ نُورًا
وَقَدَّرَهُۥ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا۟ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ ۚ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ
إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ يُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝٥ إِنَّ فِى ٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ
وَٱلنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ ٱللَّهُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُونَ ۝٦

"On je sunce izvorom sjetiosti učinio a mjesec sjajnim, i položaje mu odredio da biste znali broj godina i računanje. - Allah je to mudro stvorio - On potanko iziaže dokaze ljudima koji razumiju." /5/ "U smjeni noći i dana i u onom što je Allah na nebesima i na Zemlji stvorio zaista postoje dokazi za ljude koji se Allaha boje."/6/

Uzvišeni ističe stvaranje znakova koji ukazuju na Njegovu savršenu moć i Njegovu veliku vlast, i da je On učinio zrake koje proizlaze iz sunčevog tijela izvorom svjetlosti, a mjesečeve zrake učinio je sjajnim. Ove zrake, sunčeve i mjesečeve, međusobno se razlikuju, da se ne bi pomiješale.

Odredio je položaje mjesecu: prvo se pojavi malehan, zatim se povećava njegov sjaj i tijelo dok ne dobije puni sjaj, zatim se umanjuje, tako da se vrati u prvobitno njegovo stanje kada prođe tačno mjesec dana, kao u riječima Uzvišenog: ***"I mjesecu smo odredili položaje: i on se uvijek ponovo vraća, kao stari savijeni palmin prut. Niti Sunce može Mjesec dostići, niti noć dan preteći - svi oni u svemiru plove" (36:39,40)*** i riječima Uzvišenog: ***"A sunce i mjesec za računanje vremena" (6:96)***, i riječima Uzvišenog u ovom časnom ajetu ***"...I odredio mu"***, tj. mjesecu, ***"...položaje, da biste znali broj godina i računanje"***. Kretanjem sunca i mjeseca poznajemo dane, mjesece i godine.

"Allah je to mudro stvorio", tj. nije ga stvorio da bi se poigravao nego to ima veliku mudrost i u tome je neoboriv dokaz, kao u riječima Uzvišenog: ***"Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da nam se nećete povratiti?" (23:115)*** ***"On potanko iziaže dokaze"***, tj. objašnjava argumente i dokaze, ***"...ljudima koji znaju"***. A riječi Uzvišenog: ***"U smjeni noći i dana"***, tj. međusobno se smjenjuju: kada dođe jedno ode drugo i kada ode ovo ne kasni za njim ništa, jesu kao riječi Uzvišenog: ***"On tamom noći prekriva dan, koja ga ustopu prati" (7:54)***. A riječi Uzvišenog: ***"I u onom što je Allah na nebesima i na Zemlji stvorio"***, od znakova koji dokazuju Njegovu veličinu, jesu kao riječi: ***"U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana, zaista su, znamenja za razumom obdarene" (3:190)***, tj. pametne, a ovdje kaže: ***"Zaista postoje dokazi za ljude koji se Allaha boje"***, tj. Allahove kazne, Njegova prijekora i Njegove patnje.

إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا وَرَضُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَٱطْمَأَنُّوا۟ بِهَا
وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنْ ءَايَٰتِنَا غَٰفِلُونَ ۝٧ أُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ بِمَا كَانُوا۟
يَكْسِبُونَ ۝٨

"Onima koji ne očekuju da će pred Nas stati i koji su zadovoljni životom na ovom svijetu, koji su u njemu smireni, i onima koji su prema dokazima našim ravnodušni", /7// "prebivalište njihovo bit će Džehennem, zbog onoga što su radili." /8/

Uzvišeni ističe stanje mučenika koji nisu vjerovali u susret sa Allahom na Sudnjem danu, ne nadajući se susretu sa Njim, bili su zadovoljni životom na ovom svijetu i duše su im bile smirene u njemu.

Rekao je El-Hasen: "Tako mi Allaha, nisu ga ukrasili niti podigli osim da bi bili zadovoljni njime, a oni su ravnodušni prema Allahovim dokazima u kosmosu, i ne razmišljaju o njima."

I ravnodušni su prema vjerskim (šerijatskim) argumentima i ne povinuju im se; njihovo je prebivalište Vatra na Dan povratka, kao nagrada za ono što su radili od grijeha na ovome svijetu i što su poricali Uzvišenog Allaha i Njegova Poslanika, s.a.v.s., i Sudnji dan.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُم
بِإِيمَٰنِهِمْ ۖ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ۝٩ دَعْوَىٰهُمْ
فِيهَا سُبْحَٰنَكَ ٱللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌ ۚ وَءَاخِرُ دَعْوَىٰهُمْ أَنِ ٱلْحَمْدُ
لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝١٠

"One koji vjeruju i čine dobra djela Gospodar njihov će na pravi put uputiti, zato što vjeruju. Rijeke će teći ispred njih u Džennetima zadovoljstva."/9/ "Molitva njihova bit će u njima: 'Uzvišen nek´ si, Allahu, pozdrav njihov: 'Mir vama!', a njihova

posljednja molitva: 'Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo.'" /10/

Ovo je objašnjenje o stanju sretnika koji su vjerovali u Allaha, poslanike smatrali istinitim i držali se onoga što im je naređeno pa su radili dobra djela da bi ih On izveo na pravi put njihovim vjerovanjem. Moguće da harf (bâ) u riječi označava uzročnost, pa bi ajet značio: "Zbog njihovog vjerovanja na ovome svijetu, Allah će ih uputiti na Sirat ćupriju na Sudnjem danu, pa će je prijeći i završiti u Džennetu. Moguće je da ovaj harf označava "ispomoć", kao što je Mudžahid za riječi Uzvišenog: ***"Gospodar njihov će na pravom putu podržati, zato što vjeruju"***, rekao: "Bit će im svjetlo pomoću kojeg će ići." Rekao je Ibn-Džurejdž o tome: "Njegovo djelo će mu biti predočeno u lijepom obliku i prijatnom mirisu, kada ustane iz kabura stat će mu na put i obradovati ga svakim dobrom, pa će mu on reći: 'Ko si ti?' A on će odgovoriti: 'Ja sam tvoje djelo', zatim će ga obasjati svjetlom dok ga ne uvede u Džennet." To označavaju riječi Uzvišenog: ***"Gospodar njihov će ih njihovim imanom na pravi put uputiti."*** A nevjerniku će njegovo djelo biti prezentirano u ružnom obliku i neprijatnom mirisu, obuzet će ga i žestoko se prepirati dok ga ne baci u Vatru. U riječima Uzvišenog:

"Molitva njihova bit će u njima: 'Hvaljen neka si, Allahu!' Pozdrav njihov: 'Mir vama!' A njihova posljednja molitva: 'Tebe, Allaha, Gospodara svjetova hvalimo'", tj. ovo je stanje stanovnika Dženneta. Sufjan Es-Sevri je rekao: "Kada neko od njih bude želio moliti za nešto reći će: 'Hvaljen neka si, Allahu.'" A riječi Uzvišenog:

"Pozdrav njihov: 'Selam!'", jesu kao riječi Uzvišenog: ***"A na Dan kad oni pred Njega stanu, On će ih pozdraviti sa: 'Mir vama'" (33:44)***. A riječi Uzvišenog:

"A njihova posljednja molitva: 'Tebe, Allaha, Gospodara svjetova hvalimo'", dokaz su da je On, Uzvišeni, Hvaljen zauvijek, obožavan cijeli period, zbog toga je Sebe hvalio kod početka stvaranja i njegovog (ponovnog) nastavljanja. On je Hvaljen na ovom i budućem svijetu i u svim prilikama.

Zbog toga se navodi u hadisu: (549) "Zaista su stanovnici Dženneta nadahnuti hvaljenjem i slavljenjem, kao što su nadahnuti udisanjem."

* NEMA BOGA OSIM NJEGA
NITI GOSPODARA OSIM NJEGA *

وَلَوْ يُعَجِّلُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ ٱلشَّرَّ ٱسْتِعْجَالَهُم
بِٱلْخَيْرِ لَقُضِىَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ ۖ فَنَذَرُ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا فِى طُغْيَٰنِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿١١﴾

"Da Allah ljudima daje zlo onako brzo kao što im se odaziva kad traže dobro oni bi, uistinu, stradali. A Mi ipak ostavljamo da u zabludi svojoj lutaju oni koji ne vjeruju da će pred Nas stati." /11/

Uzvišeni ističe Svoju Blagost i Dobrotu prema Svojim robovima, ne odaziva im se kada mole zlo za njihove živote ili imetke ili djecu u stanju ljutitosti i srdžbe, zaista On zna za odsutnost njihove namjere u tome, zato im se ne odaziva, iz dobrote i milosti, kao što se odaziva kada traže dobro napredak i blagoslov za sebe, svoje imetke i svoju djecu.

Zato je Uzvišeni rekao:

"Da Allah ljudima daje zlo onako brzo kao što im se odaziva kad traže dobro oni bi, uistinu, stradali", tj. uništio bi ih, a čovjek ne bi trebao da upućuje ovakve dove, kao što se navodi u hadisu koji prenosi El-Bezzar od Džabira, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (550) "Nemojte moliti (proklinjati) protiv sebe, vaše djece i imetaka, kako se ne bi podudarilo sa momentom kada Allah prima dove, pa da vam se odazove."

Ovo je poput riječi Uzvišenog:

"Čovjek i proklinje i blagosilja." (17:11)

وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ٱلضُّرُّ دَعَانَا لِجَنۢبِهِۦٓ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَآئِمًا
فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُۥ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَآ إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ
لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾

"Kada čovjeka snađe nevolja, on Nam se moli: ili ležeći ili sjedeći ili stojeći. A čim mu nevolju otklonimo on nastavlja kao da Nam se nije ni obraćao molbom zbog nevolje koja ga je zadesila. Tako se nevjernicima čini lijepim ono što rade." /12/

Uzvišeni ističe čovjekov strah kada ga zadesi nevolja, kao što su riječi Uzvišenog:

"A kada ga nevolja dotakne, onda se dugo moli" (41:51), tj. mnogo jer kada ga snađe nevolja, boji se i zabrine, i mnogo se moli da je odstrani u svim njegovim stanjima, a kada mu Allah otkloni njegovu nevolju, on odustane, udalji se ustranu i ode kao da mu nije ništa bilo: ***"On nastavlja, kao da Nam se nije ni obraćao molbom zbog nevolje koja ga je bila zadesila."*** Zatim Uzvišeni kori ovu njegovu osobinu i njegov put, pa kaže:

"Tako se nevjer-nicima čini lijepim ono što rade."

A što se tiče onog koji je na uputi i pravom putu, on se izuzima od toga, kao u riječima Uzvišenog:

"Osim onih koji su strpljivi i koji dobra djela čine." (11:11)

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ مِن قَبْلِكُمْ
لَمَّا ظَلَمُوا۟ وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ
نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٣﴾ ثُمَّ جَعَلْنَٰكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ مِنۢ بَعْدِهِمْ
لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

"Mi smo drevne narode prije vas uništavali zato što nisu povjerovali kad su im Poslanici njihovi jasne dokaze donosili. Oni nisu htjeli vjerovati. Tako mi kažnjavamo narod nevjernički."/13/ "Zatim smo vas poslije njih nasljednicima na Zemlji učinili, da bismo vidjeli kako ćete postupiti." /14/

Uzvišeni obavještava šta se dogodilo sa drevnim narodima zbog njihovog poricanja poslanika u onome sa čime su im dolazili od jasnih dokaza i jasnih argumenata, zatim ih je Allah zamijenio drugim narodom i poslao im poslanika da nadgleda njihovu pokornost prema Njemu i slijedenje Njegova poslanika.

U Muslimovom Sahihu navodi se hadis koji prenosi Ebu-Nadre od Ebu-Seida, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (551) "Ovaj svijet je sladak i primamljiv, a Allah vas je postavio namjesnicima na Zemlji i nadgleda kako ćete se ponašati. Čuvajte se ovog svijeta i čuvajte se žena, jer prvo iskušenje sinova Israilovih bilo je u ženama."

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٍ ۙ قَالَ ٱلَّذِينَ
لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا ٱئْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ ۚ قُلْ مَا يَكُونُ لِىٓ
أَنْ أُبَدِّلَهُۥ مِن تِلْقَآئِ نَفْسِىٓ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ
عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ قُل لَّوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا تَلَوْتُهُۥ عَلَيْكُمْ
وَلَآ أَدْرَىٰكُم بِهِۦ ۖ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِّن قَبْلِهِۦٓ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦﴾

"A kad im se kazuju ajeti Naši, koji su jasni, onda govore oni koji ne vjeruju da će pred Nas stati: 'Donesi ti kakav drugi Kur'an, ili ga izmijeni!' Reci: 'Nezamislivo je da ga ja sam od sebe mijenjam, ja slijedim samo ono što mi se objavljuje, ja se bojim - ako budem neposlušan svome Gospodaru - patnje na Velikom danu.'" /15/ "Reci: 'Da Allah nije htio ja vam ga ne bih kazivao niti bi vas On s njim upoznao. Ta ja sam prije poslanstva dugo među vama boravio - zar ne shvatate?'" /16/

Uzvišeni ističe tvrdokornost i prigovor mnogobožaca, Kurejšija nevjernika, koji su se okrenuli od Uzvišenog. Kada im je Poslanik, s.a.v.s., čitao Allahovu Knjigu i Njegove jasne argumente, govorili su mu: "Donesi nam kakav drugi Kur'an na drugi način, ili ga izmijeni u drugi oblik." Uzvišeni Allah rekao je Svom Vjerovjesniku, s.a.v.s.:

"Reci: 'Nezamislivo je da ga ja sam od sebe mijenjam'", tj. nije ovo do mene, ja sam samo rob kome se naređuje i poslanik koji dostavlja od Allaha.

"Ja slijedim samo ono što mi se objavljuje, ja se bojim - ako budem neposlušan svome Gospodaru - patnje na Velikom danu." Zatim je rekao dokazujući im ispravnost onoga sa čim je došao: ***"Reci: 'Da Allah nije htio ja vam ga ne bih kazivao niti bi vas On s njim upoznao'"***, tj. ovo sa čime sam vam došao dozvoljeno mi je od Allaha i Njegovo je htijenje, želja i dokaz da ga ja nisam izmislio i da ste vi nemoćni da Mu se usprotivite. Vi znate moju iskrenost i povjerljivost, otkako sam odrastao među vama pa do tog kad me je Uzvišeni Allah poslao ne prigovarajte ništa potcjenjujući me time.

Zato je rekao: ***"Ta ja sam prije poslanstva dugo među vama boravio - zar ne shvatate"***, tj. zar nemate pameti da njome raspoznajete Istinu od neistine. Zato kada je Herakle, kralj Bizantije, upitao Ebu-Sufjana, koji je tad bio vođa mnogobožaca: "Da li ste ga optuživali za laž prije nego što je to rekao?", odgovorio je Ebu-Sufjan: "Ne." Zatim mu je rekao Herakle: "Znam da on ne bi ostavio laž na ljude, a zatim iznosio laž na Allaha."

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ
ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٧﴾

"Pa ima li onda nepravednijeg od onoga koji o Allahu laži iznosi ili koji Njegove dokaze smatra neistinitim? Mnogobošci, doista, neće uspjeti."/17/

Uzvišeni kaže da nema niko nepravedniji ***"...od onoga koji o Allahu laži iznosi"***, i koji na Allaha izmišlja laži i smatra da ga je Allah poslao kao vjerovjesnika, a nije tako. Ovakav primjer nije skriven ni bezumnima, a kako da bude vjerovjesnicima. Onome koji kaže ovo iskreno ili lažno neminovno je da mu Allah uputi dokaze, vidljivije od Sunca. Zaista je razlika između Muhammeda, s.a.v.s., i Musejleme El-Kezzaba, za onoga ko ih je vidio jasnija od razlike između zore i veoma tamne noći, ko je promatrao svakog od njih dvojice, i njihova djela i njihova govor, i ko je imao moć zapažanja, jasna mu je bila Istina Muhammeda, s.a.v.s., a laž Musejleme El-Kezzaba, i Sedžaha i El-Esveda El-Ansija. Rekao je Abdullah bin Selam: "Pošto je Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao u Medinu, ljudi su odjurili[376]; kada sam ga ugledao vidio sam da njegovo lice nije lice čovjeka

[376] On misli na svoj narod, jevreje, a što se tiče Arapa, i to ensarija, bili su u velikoj radosti i veselju prilikom dolaska Muhammeda, s.a.v.s.

koji laže. Prvo što sam čuo od njega bilo je: (552) 'O ljudi, širite selam, hranite gladne i uspostavljajte rodbinske veze, klanjajte noću dok ljudi spavaju, ući ćete u Džennet sigurno.'"

Hasan bin Sabit rekao je: "Da ni njemu i nisu bili jasni dokazi, njegova intuicija bi ti ukazivala na svako dobro." A što se tiče Musejleme El-Kezzaba, svako ko ga je vidio a bio sposoban zapažati saznao je sve o njemu bez sumnje, iz njegovog nerječitog i lošeg govora, njegovih loših i pokvarenih djela i njegovog Kur'ana sa kojim će vječno boraviti u Vatri na Dan žalosti i sramote.

Kolika je samo razlika između riječi Uzvišenog : ***"Allah je - nema boga osim Njega - živi i vječni! Održavatelj! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san!" (2:255)***, i riječi Musejleme, Allah ga osramotio i prokleo: "O žabo kćerko dviju žaba, krekeći koliko god hoćeš, vodu nećeš zamutiti, niti spriječiti onoga koji hoće da pije."

I njegove riječi, Allah ga osramotio i prokleo: "Slon, a znaš li ti šta je slon, on ima dugu surlu."

I njegove riječi, Allah ga prokleo i udaljio od Njegove Milosti: "I one koje tijesto mijese, i hljeb prave, i one koji jedu zalogaje gomilajući ih i gojeći se, zaista je Kurejš narod sklon agresiji." I druge izmišljotine i blebetanja koja nisu dostojna maksumima (djeci) da ih izgovaraju, osim u vidu ismijavanja i izrugivanja.

Rekao je Es-Siddik, r.a., onima koji su došli iz njegova naroda kajući se nakon što su čuli od Musejleme ovo što smo spomenuli i slično tome: "Teško vama, gdje su išle vaše pameti? Tako mi Allaha, zaista ovo nije bilo od Boga (objava)."

Zato Uzvišeni kaže:

"Ko je nepravedniji od onoga koji laži o Allahu iznosi ili koji govori: 'Objavljuje mi se' - a ništa mu se ne objavljuje, ili koji kaže: 'I ja ću reći isto onako kao što Allah objavljuje.'" (6:93)

A u ovom časnom ajetu kaže:

"Pa ima li onda nepravednijeg od onoga koji o Allahu laži iznosi ili koji Njegove dokaze smatra neistinom? Mnogobošci, doista, neće uspjeti."

Također, ko je poricao Istinu sa kojom su dolazili poslanici i koja se zasniva na dokazima, nema niko nepravedniji od njega, kao što se navodi u hadisu: (533) "Najnesretniji od ljudi kod Allaha jeste čovjek koji je ubio vjerovjesnika ili onaj kojeg je ubio vjerovjesnik."

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾ وَمَا كَانَ ٱلنَّاسُ إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَٱخْتَلَفُوا۟ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٩﴾

"Oni se, pored Allaha, klanjaju onima koji im ne mogu ni nauditi niti im mogu kakvu korist pribaviti, i govore: 'Ovo su naši zagovornici kod Allaha.' Reci: 'Kako da Allahu kazujete da na nebesima i na Zemlji postoji nešto a On zna da ne postoji!' Neka je hvaljen On i vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim."/18/ "Ljudi su jednu zajednicu sačinjavali, a onda su se jedan drugome suprotstavili. A da nije riječi ranije izrečene od Gospodara tvoga, ovima bi već bilo presuđeno o onome oko čega se razilaze." /19/

Uzvišeni prigovara mnogobošcima koji su obožavali pored Njega drugoga, smatrajući da će im zagovaranje tih božanstava koristiti kod Allaha, dž.š. Uzvišeni je izvijestio da ona ne mogu nauditi, niti kakvu korist pribaviti, niti šta posjeduju, niti se šta dešava od onoga što oni misle o njima.

Zato je Uzvišeni rekao:

"Reci: 'Kako da Allahu kazujete da na nebesima i na Zemlji postoji nešto a On zna da ne postoji'", tj. zar da obavještavate Allaha o nečemu što On zna da ne postoji na nebesima niti na Zemlji...? Zatim, Allah proglašava Sebe čistim od njihovog mnogoboštva, pa je Uzvišeni rekao:

"Neka je hvaljen On i vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim."

Zatim je Uzvišeni istakao da je ovaj širk, nastao među ljudima, postao nakon što ga nije bilo i da su svi ljudi bili u jednoj vjeri, a to je islam.

Ibn-Abbas rekao je: "Prošlo je između Adema i Nuha deset stoljeća, sve u islamu. Zatim su nastala razilaženja među ljudima, pa su obožavali kipove i kumire, zatim je Allah slao poslanike sa ajetima i Njegovim objašnjenjima, potpunim argumentima i nepobitnim dokazima",

"Da nevjernik ostane nevjernik poslije očigledna dokaza, i da vjernik ostane vjernik poslije očigledna dokaza." (8:42)

"A da nije riječi ranije izrečene od Gospodara tvoga", tj. da nema odluke Uzvišenog da ne kažnjava nikog dok mu ne navede dokaz, i da je stvorenjima odredio određeni rok, presudio bi im o onome oko čega su se razilazili, pa bi vjernike usrećio a nevjernike učinio nesretnim.[377]

[377] Tj.: Pojačao bi im se grijeh zato što nisu vjerovali i što su Allahu druga pripisivali.

وَيَقُولُونَ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ
مِّن رَّبِّهِۦ ۖ فَقُلْ إِنَّمَا ٱلْغَيْبُ لِلَّهِ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٢٠﴾

"Oni govore: 'Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje jedno čudo?' Ti reci: 'Samo Allah zna ono što će biti, pa pričekajte, i ja ću s vama čekati.'"/20/

Nevjernici kažu: "Zašto mu njegov Gospodar ne pošalje jedno čudo?", tj. da im pretvori brdo Safu u zlato[378], ili da im ukloni brda oko Meke pa da na njihovom mjestu budu vrtovi i rijeke ili slično tome. Allah je u stanju to učiniti i On sve može - Mudar je u Svojim djelima i Svojim riječima.

Kao što Uzvišeni kaže:

"Neka je Uzvišen Onaj Koji ti, ako hoće, može dati bolje od toga: vrtove kroz koje rijeke teku i dvorove. Oni čak i čas oživljenja poriču, a Mi smo za one koji čas oživljenja poriču pripremili Vatru razbuktalu" (25:10,11), i riječi Uzvišenog:

"A da ne šaljemo čuda, zadržava nas samo to što drevni narodi nisu u njih povjerovali..." (17:59). Uzvišeni kaže: *Pravilo je u Mom stvaranju da im dajem što traže. Ako budu vjerovali, dobro je; u protivnom ubrzam im kaznu.* Zato kada je Poslanik, s.a.v.s., bio u poziciji da odabere između davanja onog što su tražili - ako povjeruju, dobro je; u protivnom bit će kažnjeni - i između toga da im da vremena, odabrao bi ovo drugo kao što je s njima blago postupao Allahov Poslanik, s.a.v.s., više puta. Zato je Uzvišeni rekao upućujući Svog Vjerovjesnika, s.a.v.s., na odgovor za ono što su tražili:

"Ti reci: 'Samo Allah zna ono što će biti'", tj. svaka odredba pripada Allahu, i On zna posljedice stvari.

"...pa pričekajte, i ja ću s vama čekati", tj. pričekajte Allahovu odluku meni i vama, mada su vidjeli veća čuda kod Poslanika, s.a.v.s., nego što su tražili - kada im je pokazao puni mjesec koji se rascijepio u dva dijela: jedan dio bio je iza brda a drugi ispred njega. Ovo je veće od toga i od onog što nisu tražili.

Da su oni time tražili uputu i postojanost na pravom putu, Allah bi im odgovorio ali je znao da to traže iz inada i tvrdoglavosti, pa ih je ostavio u njihovoj nedoumici i sumnji, i znao je da niko od njih neće vjerovati, kao što su riječi Uzvišenog:

"A oni na kojima se ispuni riječ Gospodara tvoga zaista neće vjerovati, makar im došli svi dokazi" (10:96,97). Oni su niži od toga da im se udovolji u onome što su tražili jer nema koristi u tome zbog njihove tvrdoglavosti, iskvarenosti i fesada. Zato je Uzvišeni rekao:

"Pa pričekajte, i ja ću s vama čekati."

وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً مِّنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُم مَّكْرٌ
فِىٓ ءَايَاتِنَا ۚ قُلِ ٱللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا ۚ إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾
هُوَ ٱلَّذِى يُسَيِّرُكُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمْ فِى ٱلْفُلْكِ وَجَرَيْنَ بِهِم
بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا۟ بِهَا جَآءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَآءَهُمُ ٱلْمَوْجُ مِن كُلِّ
مَكَانٍ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ ۙ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ
لَئِنْ أَنجَيْتَنَا مِنْ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّآ أَنجَىٰهُمْ إِذَا هُمْ
يَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۗ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُم ۖ
مَّتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ
﴿٢٣﴾

"A kada Mi dopustimo da osjete milost poslije nevolje koja ih snađe, oni se opet dokazima Našim izruguju. Reci: 'Allah je brži da izvrgne ruglu; izaslanici Naši ono što vi ispletkarite doista zapisuju.'"/21/ "On vam omogućava da kopnom i morem putujete, pa kad ste u lađama, i kad one uz blag povjetarac zaplove s putnicima, te se oni obraduju tome, naiđe silan vjetar i valovi navale na njih sa svih strana, i oni se uvjere da će nastradati, iskreno se mole Allahu: 'Ako nas iz ovoga izbaviš, sigurno ćemo biti zahvalni.'"/22/ "A kad ih On izbavi, oni jednom bez ikakva osnova čine nered na Zemlji! O ljudi, nepravda koju činite da biste u životu na ovom svijetu uživali - samo vama šteti, Nama ćete se poslije vratiti i Mi ćemo vas o onom što ste radili obavijestiti."/23/

Uzvišeni ističe da kada učini da ljudi osjete milost poslije nevolje, kao što je blagostanje poslije teškoće, ***"...Oni se opet dokazima našim izruguju"***, tj. izruguju se i poriču, kao što su riječi Uzvišenog: ***"Kada čovjeka snađe nevolja, on Nam se moli, ili ležeći, ili sjedeći, ili stojeći." (10:12).*** A riječi Uzvišenog: ***"Reci: 'Allah je brži da izvrgne ruglu'"***, tj. najviše pušta i čeka, tako da kada čovjek grješnik misli da neće biti kažnjen, u trenucima nehaja, bude usmrćen, a časni pisari pišu i broje sve što radi, zatim to iznose pred Onog Koji zna nevidljivo i vidljivo pa ga On nagradi za lijepo a za ružno kazni.

Zatim Uzvišeni ističe da:

"On vam omogućava da kopnom i morem putujete", tj. čuva vas,

"Pa kad ste u lađama, i kad one uz blag povjetarac zaplove s putnicima, te se oni obraduju tome", tj. plove velikom brzinom, kad ***"...naiđe"***, tj. naiđe tim lađama ***"...silan vjetar"***, tj. strahovit,

[378] Vrati se na hadis br. 167., vezan za ajet br. 164. iz sure El-Bekare.

"...i valovi navale na njih sa svih strana", tj. pritisnu ih valovi, tad ne mole kipove ni kumire, nego samo Njega mole i prizivaju, kao što kaže Uzvišeni: ***"Kad vas na moru nevolja zadesi, tada nema onih kojima se inače klanjate, postoji samo On. A kad vas On na kopno spasi, vi okrećete glave; čovjek je uvijek nezahvalan." (17:67)*** A ovdje je rekao:

*"**Iskreno se mole Allahu: 'Ako nas iz ovoga izbaviš'**"*, tj. iz ove situacije *"**...sigurno ćemo biti zahvalni**"*, tj. samo ćemo Tebe obožavati, kao što samo Tebe molimo ovdje. *"**...A kad ih On izbavi**"*, tj. iz te neprilike,

*"**...oni odjednom, bez ikakva osnova, čine nered na Zemlji**"*, tj. kao što su riječi Uzvišenog: *"**Kao da nam se nije ni obraćao molbom zbog nevolje koja ga je zadesila." (10:12)** "**O ljudi, nepravda koju činite samo vama šteti**"*, i vi nikome ne štetite.

*"**...Da biste u životu na ovom svijetu uživali**"*, tj. uživate u životu na ovome svijetu, koji je prolazan i bijedan.

*"**Nama ćete se poslije vratiti**"*, tj. vaše mjesto gdje ćete skončati kod Nas je.

*"**I Mi ćemo vas o onome što ste radili obavijestiti**"*, tj. obavijestit ćemo vas o svim vašim djelima i dati vam naknadu za njih, pa ko bude našao dobro neka zahvali Allahu, a ko bude našao nešto drugo neka samo sebe kori.

إِنَّمَا مَثَلُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ ٱلنَّاسُ وَٱلْأَنْعَٰمُ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ ٱلْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَٱزَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَآ أَنَّهُمْ قَٰدِرُونَ عَلَيْهَآ أَتَىٰهَآ أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَٰهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِٱلْأَمْسِ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَٱللَّهُ يَدْعُوٓا۟ إِلَىٰ دَارِ ٱلسَّلَٰمِ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٥﴾

"Život na ovom svijetu sličan je bilju zemaljskom na koje Mi spustimo s neba kišu s kojim se ona izmiješa, kojim se onda hrane ljudi i stoka. Pa kad se Zemlja ukrasi svojim ruhom i okiti, i kad stanovnici njezini pomisle da su oni toga gospodari, dođe zapovijed Naša, noću ili danju, i Mi to pokosimo kao da prije ničega nije ni bilo. Eto tako Mi potanko iziažemo dokaze narodu koji hoće da razmisli."/24/ "Allah poziva u kuću mira i ukazuje na pravi put onome kome On hoće." /25/

Allah navodi primjer ljepote u životu na ovome svijetu i brzinu njegovog prolaska, poput bilja koje izvodi iz Zemlje pomoću kiše koju spušta s neba, kojim se onda hrane ljudi, od usjeva i različitih plodova, i što jede stoka od trave i zelja.

*"**Pa kad se Zemlja ukrasi svojim ruhom**"*, tj. svojim prolaznim ukrasima, *"**...i okiti**"*, tj. uljepša se onim što izlazi iz nje od svakovrsnih cvjetova. *"**I kad stanovnici njezini pomisle**"*, oni koji su je sijali, *"**...da su oni toga gospodari**"*, tj. da mogu to ubrati, iznenadi ih grmljavina ili strašan vjetar, zatim se osuše njeni listovi i propadnu plodovi.

Zato je Uzvišeni rekao:

*"**Dođe zapovijed Naša noću ili danju, i Mi to pokosimo**"*, tj. postane okorjelo i suho nakon zelenila,

*"**...kao da prije ničega nije ni bilo**"*.

Rekao je Katade: "Tj. kao da nije uspijevalo niti bilo." Kao što kaže Uzvišeni:

"I oni su u Zemlji svojoj osvanuli mrtvi, nepomični, kao da na njoj nikad nisu ni postojali." (11:67,68). Zatim je rekao Uzvišeni: *"**Eto tako Mi potanko iziažemo dokaze**"*, tj. objašnjavamo argumente i dokaze, *"**...narodu koji hoće da razmisli**"*, koji uzima pouku ovim primjerom, brzim prolaskom dunjaluka pored njegovih stanovnika uz zaslijepljenost njime i uvjerenost u njegov određeni rok i njegovo izmicanje, jer je njegova osobenost izmicanje od onog ko ga traži i traženje onog ko bježi od njega.

*"**Allah poziva u kuću mira...**"* Pošto je Uzvišeni spomenuo dunjaluk i brzinu njegovog prolaska, davao je prednost Džennetu i pozivao u njega, nazvavši ga kućom mira, tj. od nesreća, manjkavosti i katastrofa, pa kaže Uzvišeni:

"Allah poziva u kuću mira i ukazuje na pravi put onome kome On hoće."

U hadisu koji prenosi El-Lejs od Džabira bin Abdullaha, r.a., stoji da je rekao: (554) "Izašao nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednog dana, zatim je rekao: 'Vidio sam u snu kao da je Džibril kod moje glave a Mikail kod mojih nogu, pa je jedan od njih dvojice govorio svome drugu: Navest ću primjer: Slušaj, čule ti uši, i poimaj, srce ti poimalo! Primjer tog i tog naroda jeste kao primjer vladara koji je uzeo predio zatim sagradio u njemu kuću i priredio u njoj gozbu, zatim poslao izaslanika da pozove ljude na ručak, pa su se neki odazvali, a neki nisu. Allah je Vladar, predio je islam, kuća je Džennet, a ti, o Muhammede, poslanik si; ko ti se odazove ući će u islam, a koude u islam ući će u Džennet, a ko uđe u Džennet jest će iz njega.'" Prenosi ga Ibn-Džerir.

لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ ٱلْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ ۖ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٦﴾

"One koji čine dobra djela čeka ljepa nagrada, i više od toga! Lica njihova neće tama i

potištenost prekrivati, oni će stanovnici Dženneta biti, u njemu će vječno boraviti."/26/

Uzvišeni ističe da onome koji bude uljepšavao djela na dunjaluku, uz vjerovanje i činjenje dobrih djela, slijedi lijepa nagrada na budućem svijetu, kao što su riječi Uzvišenog: ***"Zar nagrada za dobro učinjeno djelo može biti nešto drugo do dobro?" (55:60)*** Komentarisanje riječi "...i više od toga", sa gledanjem u lice Plemenitog Allaha, prenosi se od Ebu-Bekra es-Siddika, Huzejfe ibn el-Jemana, Abdullaha bin Abbasa, Seida bin el-Musejjeba, grupe tabiina, i drugih iz prvih i kasnijih generacija (selefa i halefa). Izmedu ostalog, El-Imam Ahmed prenosi od Suhejla er-Rumija, r.a.: (555) "Da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio ovaj ajet: ***'One koji čine dobra djela čeka lijepa nagrada, i više od toga.'*** Zatim je rekao: 'Kada udu stanovnici Dženneta u Džennet i stanovnici Vatre u Vatru, viknut će melek: 'O stanovnici Dženneta, vi imate kod Allaha obećanje i On želi da vam ga ispuni', pa će reći: 'Kakvo obećanje! Zar nije učinio da pretegnu naše terezije? Zar nije učinio bijelim naša lica, uveo nas u Džennet, a izbavio od Vatre?' - Rekao je prenosilac: 'Pa će im se otkriti zastor i gledat će u Njega; tako mi Allaha, nije im Allah dao ništa draže od gledanja u Njega niti veselije za njihove oči.'" Prenosi Ibn-Džerir: (556) od Ubej bin Ka'ba, da je pitao Allahova Poslanika, s.a.v.s., za riječi Uzvišenog Allaha: ***'One koji čine dobra djela čeka lijepa nagrada, i više od toga'***, a on mu je odgovorio: 'Lijepa nagrada je Džennet, a više od toga jeste gledanje u lice Uzvišenog Allaha.' A riječi Uzvišenog: "Lica njihova neće tama prekrivati", tj. tama i crnilo na Sudnjem danu, kao što će zadesiti lica nevjernika i grješnika tama i prašina. ولا ذلة ***"...I potištenost"***, tj. poniženje i niskost. Oni neće dobiti prezir iznutra niti svana, nego će biti kao što je rekao Uzvišeni o njima: ***"I njih će Allah strahote toga Dana sačuvati i blaženstvo i radost im darovati" (76:11)***, tj. blaženstvo u njihovim Ilicima i radost u njihovim srcima. Allah nas učinio takvima Svojom Dobrotom i Milošću - AMIN.

وَٱلَّذِينَ كَسَبُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ جَزَآءُ سَيِّئَةٍۭ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۖ مَّا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۖ كَأَنَّمَآ أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مُظْلِمًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٧﴾

"A one koji čine nevaljala djela čeka kazna srazmjerna onom što su počinili, njih će potištenost prekrivati, niko ih od Allaha neće zaštititi, lica će im biti tamna kao da su se na njih spustili dijelovi mrkle noći, stanovnici Vatre će oni biti, i u njoj će vječno boraviti."/27/

Pošto je Uzvišeni saopćio stanje sretnika kojima je nagrada umnogostručena - i više od toga, spominje stanje nesretnika, Svoju pravednost prema njima, i da ih On kažnjava za njihovu namjeru srazmjerno njoj i ništa više od toga; ***"...njih će potištenost prekrivati"***, tj. zadesit će ih i obuzeti potištenost od njihovih grijeha i straha, kao što je rekao Uzvišeni: ***"I vidjet ćeš kako ih ponižene i klonule Vatri iziažu" (42:43)***, a riječi Uzvišenog: ***"Niko ih od Allaha neće zaštititi"***, tj. niko neće spriječiti i odbraniti da ih ne zadesi kazna, kao što su riječi Uzvišenog: ***"Tog dana čovjek će povikati: 'Kuda da se bježi?' Nikuda! Utočišta nema, toga Dana bit će Gospodaru tvome prepušteni."***

وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ مَكَانَكُمْ أَنتُمْ وَشُرَكَآؤُكُمْ ۚ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ ۖ وَقَالَ شُرَكَآؤُهُم مَّا كُنتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾ فَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَٰفِلِينَ ﴿٢٩﴾ هُنَالِكَ تَبْلُوا۟ كُلُّ نَفْسٍ مَّآ أَسْلَفَتْ ۚ وَرُدُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾

"A na Dan kad ih sve okupimo reći ćemo onima koji su Allahu druge ravnim smatrali: 'Stanite i vi i božanstva vaša!' Pa ćemo ih razdvojiti, a božanstva njihova će reći: 'Niste se vi nama klanjali.'"/28/ " Allah je dovoljan svjedok i nama i vama, mi doista nismo znali da ste nam se klanjali."/29/ Tu će svako znati ono što je prije uradio - bit će vraćeni Allahu, svom istinskom Gospodaru, a neće im biti onih koje su izmišljali."/30/

Uzvišeni kaže: ***"A na Dan kad ih sve skupimo"***, tj. sve stanovnike Zemlje, od džina i ljudi, dobrih i loših, ***"...reći ćemo onima koji su Allahu druge ravnim smatrali: 'Stanite i vi i božanstva vaša!'"***, tj. stanite na vašem mjestu, vi i božanstva vaša, i razdvojite se od vjernika. Kao što su riječi Uzvišenog: ***"A vi, o grješnici, danas se odvojite" (36:59)***, i kao što je u hadisu: (557) "Mi smo na Sudnjem danu na brežuljku iznad ljudi." A riječi Uzvišenog: ***"Pa ćemo ih raz -dvojiti"***, tj. razdvojit ćemo ih od njihovih božanstava, a oni će poricati to da su ih obožavali, da nisu imali ništa s njima, kao što su riječi Uzvišenog:

"Božanstva će poreći da su im se klanjali" (19:82). U ovom ajetu navode se riječi božanstava njihovim obožavaocima: *"A božanstva njihova će reći: 'Niste se vi nama ibadet činili'"*, tj. nismo primjećivali da ste nas obožavali. *"Allah je dovoljan svjedok i nama i vama"*, da mi nismo znali za to i da ste nas obožavali ne znajući za vas. Allah je svjedok da vas mi nismo pozivali da nas obožavate, niti smo vam to naređivali, niti smo bili zadovoljni time. Ovo je veliki prijekor mnogobošcima u momentu kada im podrška bude napotrebnija a kako i ne, kad su napustili pokornost Živom i Vječnom, Koji čuje i vidi, i Koji je moćan sve učiniti. On je postavio dokaz Svojim robovima, pa im je slao Poslanike i objavljivao knjige sa naredbama i zabranama, kao što je rekao Uzvišeni:

"Mi smo svakom narodu Poslanika poslali: Allahu ibadet činite, a kumira se klonite: i bilo je među njima onih kojima je Allah na pravi put ukazao a i onih koji su zaslužili da ostanu u zabludi" (16:36). Mnogobožaca ima više vrsta, Allah je spomenuo u Svojoj Knjizi i objasnio njihova stanja i riječi i odgovorio im, na ono na čemu su, najpotpunijim odgovorom.

A riječi Uzvišenog: *"Tu će svako saznati ono što je prije uradio"*, tj. na Sudnjem danu svako će biti obaviješten i saznat će šta je prethodno uradio od dobrih ili loših djela, kao što su riječi Uzvišenog: *"Toga dana čovjek će o onome što je pripremio a što propustio obaviješten biti" (75:13),* a riječi Uzvišenog: *"Bit će vraćeni Allahu, svom istinskom Gospodaru"*, tj. vratit će se sa svim svojim djelima Allahu i Njegovoj pravednoj odluci, pa će ih On razvrstati i presuditi im, i uvesti stanovnike Dženneta u Džennet, a stanovnike Vatre u Vatru. وضل عنهم *"A neće im biti onih"*, tj. otići će i izdvojit će se od mnogobožaca, *"...koje su izmišljali"*, tj. koje su obožavali pored Allaha, izmišljajući laži na Njega, neka je Hvaljen i visoko iznad onoga što Mu oni pripisuju.

قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَمَن يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ وَمَن يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ ۚ فَسَيَقُولُونَ ٱللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَمَاذَا بَعْدَ ٱلْحَقِّ إِلَّا ٱلضَّلَٰلُ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ فَسَقُوٓا۟ أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾

"Upitaj: 'Ko vas hrani s neba i iz Zemlje, čije su djelo sluh i vid, ko stvara živo iz neživog, a pretvara živo u neživo i ko upravlja svim?' 'Allah', reći će oni. A ti reci: 'Pa zašto Ga se onda ne bojite?'"/31/ "To vam je Allah, Gospodar vaš istinski! Zar poslije istine ima išta osim zablude? Pa kuda se onda odmećete?"/32/ "Tako će se obistiniti riječ Gospodara tvoga da vjerovati neće oni koji u grijehu žive."/33/

Allah navodi neoboriv dokaz o Svojoj jednoći u "uluhijjetu" mnogobošcima koji priznaju Njegovo jedinstvo i Njegovo gospodarstvo pa kaže: *"Upitaj: 'Ko vas hrani s neba i iz Zemlje'"*, tj. ko spušta s neba kišu Njegovom odredbom i htijenjem, pa niču sjemenje, žitarice i plodovi.

To je poput riječi Uzvišenog: *"...Ili, ko je taj koji će vas nahraniti, ako On hranu Svoju uskrati?" (57:21)*, a riječi Uzvišenog: *"...čije su djelo sluh i vid"*, tj. ko bi vam darovao sluh i vid da je On htio oduzeti ga ili uskratiti, jesu kao riječi Uzvišenog: *"Reci: 'On sve stvara i daje vam sluh i vid.'"* *"Ko stvara živo iz neživog, a pretvara živo u neživo"*, tj. ko izvodi plod iz sjemenke i sjemenku iz ploda, i izvodi vjernika od nevjernika i nevjernika od vjernika, i jaje od kokoške i kokošku iz jajeta i tako dalje, što se dešava sa svim stvarima, *"...i ko upravlja"*, tj. u čijoj je ruci vlast nad svim, i ko uzima u zaštitu, i od koga niko ne može zaštićen biti? On je Taj Koji upravlja i donosi presudu, i niko ne može presudu Njegovu pobiti, i Koji neće biti pitan za ono što radi, a oni će biti pitani.

"'Allah!', reći će oni", tj. priznaju da je Uzvišeni Allah Taj Koji opskrbljuje da je Stvoritelj i Upravitelj, i to znaju.

"A ti reci: 'Pa zašto Ga se ne bojite'", tj. zar se ne bojite da obožavate pored Njega drugog boga, po vašem mišljenju i neznanju (dželu).[379]

A riječi Uzvišenog: *"To vam je Allah, Gospodar vaš istinski"*, tj. Onaj za Kojeg ste priznali da je On pokretač svega toga, On je Gospodar vaš i Bog vaš, i samo Njemu morate iskazivati pokornost. *"Zar poslije istine ima išta osim zablude"*, tj. svako božanstvo osim Njega ništavno je nema drugog boga osim Njega, On je jedan i nema druga u tome. *"Pa kuda se onda odmećete"*, tj. kako se odmećete od pokornosti (ibadeta) Njemu ka pokornosti drugom osim Njega, a vi znate da je On Gospodar Koji je sve stvorio i Koji upravlja svime.

A riječi Uzvišenog: *"Tako će se obistiniti riječ Gospodara tvoga da vjerovati neće oni koji u grijehu žive"*, tj. kao što su se mnogobošci izjasnili njihovim širkom i obožavanjem pored Allaha drugog, uz priznavanje

[379] Rekao sam: Zaista ih je Allah obavezao argumentom i dokazom zbog njihovog svjedočenja i priznavanja da je Onaj Ko je Stvoritelj, Opskrbitelj, Upravitelj i Dobročinitelj, preči i zaslužniji da mu se čini ibadet od onog koji nije stvarao i davao opskrbu, niti je činio dobročinstvo i upravljao pa kako obožavate pored Allaha gluhe i nijeme koji ne razumiju, vi znate da su Allahova svojstva potpuna i savršena, a znate da su svojstva vaših božanstava nesavršena, pa zar se ne bojite Allaha.

Njegovih svojstava gospodarstva, zbog toga će im se obistiniti Allahova riječ da su oni nesretnici, stanovnici Vatre, koju su dobili kao nagradu srazmjerno vrsti djela, kao u riječima Uzvišenog:

"'Jesu' - reći će oni - 'ali još je davno određeno da će nevjernici kažnjeni biti.'" (39:71)

قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم
مَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ۚ قُلِ ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ
فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣٤﴾ قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ ۚ
قُلِ ٱللَّهُ يَهْدِى لِلْحَقِّ ۗ أَفَمَن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ أَمَّن لَّا يَهِدِّىٓ إِلَّآ
أَن يُهْدَىٰ ۖ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾ وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا ۚ إِنَّ
ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

"Reci: 'Može li ijedno vaše božanstvo stvarati iz ničega, zatim to ponovo učiniti?' Reci: 'Allah stvara iz ničega, zatim će to ponovo učiniti! Pa kuda se onda odmećete?'"/34/ "Reci: 'Može li ijedno vaše božanstvo uputiti na pravi put?' I odgovori: 'Samo Allah upućuje na pravi put! Pa da li je onda dostojniji da se slijedi Onaj Koji na pravi put upućuje ili onaj koji ni sam nije na pravom putu, osim ako ga drugi na pravi put ne uputi? Šta vam je, kako rasuđujete?'"/35/ "Većina njih slijedi samo pretpostavke, ali pretpostavke nimalo nisu od koristi Istini, Allah uistinu dobro zna ono što oni rade." /36/

Ovo je poništenje njihovih tvrdnji, što su druge Allahu smatrali ravnim, i ukidanje njihovih dokaza.

"Reci: 'Može li ijedno vaše božanstvo stvarati iz ničega, zatim to ponovo učiniti?'", tj. da li među onima koje obožavate pored Allaha ima onih koji stvaraju nešto poput nebesa i Zemlje, zatim da ih unište pa ih stvore iznova?

"Reci: 'Allah'", samo je On Taj Koji ovo čini,

"...pa kuda se onda odmećete?", tj. kako odlazite s puta upute u zabludu, a vi to znate.

"Reci: 'Može li ijedno vaše božanstvo uputiti na pravi put?' I odgovori: 'Samo Allah upućuje na pravi put'", tj. niko od njih ne može na pravi put uputiti, i vi to znate, da oni ne upućuju, niko ne mijenja srca iz zablude u Uputu osim Jedinog Allaha, Koji nema druga.

"Pa da li je onda dostojniji da se slijedi Onaj Koji na pravi put upućuje ili onaj koji ni sam nije na pravom putu, osim ako ga drugi na pravi put ne uputi?", tj. da li da se slijedi Onaj Koji upućuje na pravi put i Koji daje vid poslije sljepila, ili da se slijedi onaj koji ničemu ne upućuje, već on biva upućen od drugoga? Kao što je Uzvišeni rekao izvještavajući o Ibrahimu:

A riječi Uzvišenog: ***"Šta vam je, kako rasuđujete?" (19:42)***, tj. kako ste poistovjetili Allaha sa Njegovim stvorenjima i izjednačili to sa ovim, i obožavali ovo i ovo pa zašto niste bili u ibadetu samo Uzvišenom Gospodaru i iskreno mu ispovijedali vjeru i odanost? Zatim je Uzvišeni istakao da oni u njihovoj vjeri slijede pretpostavke, fantazije i sumnje, a to nimalo nije od koristi Istini.

"Allah, uistinu, dobro zna ono što oni rade." Ovo je zastrašivanje i velika prijetnja, jer je Uzvišeni istakao da će ih On kazniti za to potpunom kaznom.

وَمَا كَانَ
هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ
يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ
ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ مِّثْلِهِۦ وَٱدْعُوا۟ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ
إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ بَلْ كَذَّبُوا۟ بِمَا لَمْ يُحِيطُوا۟ بِعِلْمِهِۦ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ
تَأْوِيلُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٩﴾ وَمِنْهُم مَّن يُؤْمِنُ بِهِۦ وَمِنْهُم مَّن لَّا يُؤْمِنُ بِهِۦ ۚ وَرَبُّكَ
أَعْلَمُ بِٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤٠﴾

"Ovaj Kur'an nije izmišljen, od Allaha je - on potvrđuje istinitost prijašnjih objava i objašnjava propise, u njega nema sumnje, od Gospodara svjetova je!" /37/ "A oni govore: 'On ga izmišlja!' Reci: 'Pa dajte vi jednu suru kao što je njemu objavljena, i koga god hoćete, od onih u koje mimo Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako istinu govorite.'" /38/ "Oni poriču prije nego temeljito saznaju šta ima u njemu, a još im nije došlo ni tumačenje njegovo tako su isto oni prije njih poricali, pa pogledaj kako su nasilnici završili." /39/ "Ima ih koji u Njega vjeruju, a ima ih koji ne vjeruju u Njega. A Gospodar tvoj najbolje poznaje smutljivce."/40/

Ovo je dokaz nedostižnosti i nadnaravnosti Kur'ana, i da čovjek nije u stanju sastaviti ni deset sura sličnih Kur'anu, niti jednu suru poput njega, jer je po svojoj rječitosti i retorici, sadržaju i ljepoti, i obuhvatanjem velikih i obimnih značenja, korisnih na dunjaluku i ahiretu, nemoguće da bude osim od Allaha, Kojem nije ništa slično u Njegovom biću, niti Njegovim svojstvima, niti Njegovim djelima i Njegovim riječima; Njegov govor ne sliči govoru stvorenja, zato je Uzvišeni rekao:

"Ovaj Kur'an nije izmišljen, od Allaha je", tj. ovaj Kur'an moguć je samo od Allaha, i on ne sliči ljudskom govoru.

"On potvrđuje istinitost prijašnjih objava", tj. od prethodnih knjiga, i njihov je zaštitnik i

objašnjava što je ušlo u njih od iskrivljivanja, interpretacije i mijenjanja.

A riječi Uzvišenog: ***"I objašnjava propise, u njega nema sumnje, od Gospodara svjetova je"***, tj. objašnjava propise, halal i haram, jasno potpuno dovoljno i istinito bez imalo sumnje, od Allaha je, Gospodara svjetova.

A riječi Uzvišenog: ***"A oni govore: 'On ga izmišlja.' Reci: 'Pa dajte vi jednu suru kao što je njemu objavljena, i koga god hoćete, od onih u koje mimo Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako istinu govorite'"***, tj. ako ste sumnjali u to da je od Allaha i rekli ste da je on Muhammedovo s.a.v.s., djelo lažući i izmišljajući na Allaha, dž.š., i na Muhammeda, s.a.v.s., pa on je s ovim Kur'anom; ako hoćete, donesite i vi jedan poput njega, tj. od ove vrste, i tražite pomoć u tome od ljudi i džina.

"Reci: 'Kad bi se svi ljudi i džinovi udružili da sačine jedan ovakav Kur'an, oni, kao što je on, ne bi sačinili, pa makar jedni drugima pomagali.'" Zatim je taj izazov skratio na deset sura, pa na početku poglavlja Hud kaže: ***"Zar oni da govore: 'On ga izmišlja!' Reci: 'Pa sačinite vi deset Kur'anu sličnih, izmišljenih sura, i koga god hoćete, od onih u koje pored Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako je istina što tvrdite!'" (11:13)*** Zatim smanjuje na jednu suru, pa u ovom poglavlju kaže: ***"A oni govore: 'On ga izmišlja.' Reci: 'Pa dajte vi jednu suru, kao što je njemu objavljena, i koga god hoćete, od onih u koje mimo Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako istinu govorite.'"*** Ovo je treći stupanj izazova, kao što je slično istaknuto u medinskoj suri El-Bekare, gdje se ističe da oni to ne mogu nikada učiniti, pa kaže: ***"...Pa ako ne učinite, a sigurno nećete učiniti, onda se čuvajte vatre..." (2:24)*** Ovo uprkos tome što su govorništvo i pjesništvo kao prirodne osobine Arapa, bile u to vrijeme dostigle svoje vrhunac. Od Allaha im je došao Kur'an, koji prije nisu poznavali. Povjerovali su ga i prihvatili oni koji su u njemu vidjeli i razumjeli vrhunsku retoriku, ljepotu stila, eleganciju izraza i saopćenje istine, i postali njegovi najbolji poznavaoci, najbolje shvatali njegova značenja i najčvršće ga se pridržavali. Isto tako shvatili su i čarobnjaci da je i ono što je pokazao Musa, a.s., moglo doći samo od onoga koji je pomognut i poslan od Allaha, dž.š., kao što je Isa, a.s., imao moć oživljavanja mrtvih i liječenje slijepih i gubavaca, što je bilo nedostižno za medicinu toga vremena, pa su njegovi suvremenici povjerovali da je Isa, a.s., isključivo Allahov poslanik. Zato se u sahih, vjerodostojnom hadisu prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (558) "Nije bilo nijednog vjerovjesnika a da mu nisu bili dati znaci (čuda) na osnovu kojih su ljudi vjerovali, a ono što je meni dato jeste Objava koju mi je Allah dostavio i nadam se da ću imati od svih najviše sljedbenika."

"Oni poriču prije nego temeljito saznaju šta ima u njemu, a još im nije došlo ni tumačenje njegovo." Oni negiraju Kur'an, a nisu ga ni razumjeli ni shvatili.

"...a još im nije došlo ni tumačenje njegovo", tj. zbog neznanja i zablude nisu vidjeli u njemu uputu i istinsku vjeru.

"...tako su isto oni prije njih poricali", tj. prethodni narodi.

"...pa pogledaj kako su nasilnici završili". Zato neka se oni koji poriču Kur'an pripaze da ih ne stigne ista kazna koja je stigla i njihove prethodnike. Zatim, Allah Uzvišeni kaže:

"Ima ih koji u njega vjeruju", tj. među ovima kojima sam te poslao Muhammede, ima onih koji vjeruju u ovaj Kur'an, koji te slijede, i koristi se svojim poslanstvom (kako bi bio spašen)...

"...a ima i onih koji ne vjeruju u njega", koji će tako i umrijeti, i biti tako proživljeni. ***"A Gospodar tvoj najbolje poznaje smutljivce"***, pa će svakoga nagraditi onako kako zaslužuje - pravim putem ili zabludom. On je pravedan i nikome nasilje ne čini. Nema drugog boga, niti gospodara, osim Njega.

وَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل لِّي عَمَلِي وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ ۖ
أَنتُم بَرِيئُونَ مِمَّا أَعْمَلُ وَأَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾ وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُونَ
إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٢﴾ وَمِنْهُم مَّن يَنظُرُ
إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنتَ تَهْدِي الْعُمْيَ وَلَوْ كَانُوا لَا يُبْصِرُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ
النَّاسَ شَيْئًا وَلَٰكِنَّ النَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٤﴾

"I ako te oni budu u laž utjerivali, ti reci: 'Meni moja, a vama vaša djela; vi nećete odgovarati za ono što ja radim, a ja neću odgovarati za ono što vi radite.'"/41/ "Ima ih koji dolaze da te slušaju. A možeš li ti učiniti da te gluhi čuju, koji ni pameti nemaju."/42/ "A ima ih koji te posmatraju, a možeš li ti uputiti na pravi put slijepe, koji ni razuma nemaju."/43/ "Allah, zaista, neće nikakvu nepravdu ljudima učiniti, ljudi je sami sebi čine."/44/

Allah Uzvišeni govori Svome Poslaniku, s.a.v.s.: Ako te ovi idolopoklonici budu u laž nagonili, ti ih ostavi i nemoj imati ništa s njima i njihovim postupcima, i reci: ***"Meni moja, a vama vaša djela..."***[380] Kao što Uzvišeni kaže: ***"Reci: 'O nevjernici, ja se neću klanjati onima kojima se vi klanjate.'" "...Ima ih koji dolaze da te slušaju"***, tj. da slušaju Allahov i tvoj govor, koji

[380] Ovo je bilo prije objavljivanja tzv. "ajeta sablje"..

ima veliki uticaj na srca. Nije u tvojoj moći da ih urazumiš, niti uputiš na pravi put, kao što ni gluhom sluh ne možeš dati, niti slijepom vid povratiti. Ne možeš ih ni na pravi put uputiti, ako to Allah ne bude htio. Allah Uzvišeni, zatim, kaže da On nikome nasilje ne čini, a upućuje na pravi put onoga ko se kur'anske upute drži, otvarajući slijepom oči, gluhom uši, i zapečaćena ljudska srca. Neke, pak, time još više udaljava od pravog vjerovanja, jer On je savršeno Mudar i raspolaže Svojim djelima i postupcima. On neće biti pitan za ono što čini, a ljudi će biti pitani za svoja djela.[381] Zato Allah Uzvišeni kaže: *"**Allah, zaista, neće nikakvu nepravdu ljudima učiniti, ljudi je sami sebi čine.**"* U hadisu kudsiju, koga od Allahovog Poslanika prenosi Ebu-Zerr, a on od Allaha, dž.š., stoji: (559) *"O Moji robovi, Ja sam sebi zabranio nepravdu, kao što sam je i vama zabranio pa ne činite nepravdu... O Moji robovi, Ja vaša djela pamtim i bilježim, pa ću vas po njima i nagrađivati, pa ko bude nagrađen dobrim, neka zahvali Allahu, a ko bude nagrađen ružnim, neka sam sebe prekorava."* Hadis prenosi Muslim.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ
يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً مِّنَ ٱلنَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ ۚ قَدْ خَسِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟

"A na Dan kada ih On sakupi, učinit će im se da su boravili samo jedan sat u danu, i jedni druge će prepoznati. Oni koji su poricali da će pred Allaha stati i koji nisu pravim putem išli, bit će izgubljeni!"/45/

Uzvišeni Allah podsjeća ljude na Kijametski dan, kada će ih sakupiti iz njihovih grobova na mjesto suđenja: *"**A na Dan kada ih On sakupi**"*, ili kako Allah Uzvišeni u drugom ajetu kaže: *"**A njima će se učiniti, onog Dana kada ga dožive, da su samo jednu večer ili samo jedno jutro njezino ostali.**"*

*"**Kada dožive ono čime im se prijeti, učinit će im se da su ostali samo jedan sat u danu**"*, što ukazuje na kratkoću ovosvjetskog života u odnosu na ahiret, kao što Uzvišeni kaže da će biti pitani: *"**A koliko ste godina u zemlji proveli? - upitat će On. "Proveli smo samo dan ili dio dana" - odgovorit će - "pitaj one koji su brojali." (23:113) "...i jedni druge će prepoznati"***, tj. očevi će prepoznati sinove, a rodbina će prepoznati jedna drugu, kao što su bili na ovom svijetu, ali će svako biti sobom zaokupljen, kao što Uzvišeni kaže: *"**Pa kad se u rog puhne, tada rodbinskih veza među njima neće biti i jedni druge neće ništa pitati" (23:101),*** i kao što Uzvišeni kaže: *"**...kada bližnji neće bližnjega ništa pitati**"*. *"**Oni koji su poricali da će pred Allaha stati, i koji nisu pravim putem išli, bit će izgubljeni" (10:45). "Teško toga dana poricateljima" (77:19),*** jer su na Sudnjem danu upropastili sebe i svoju porodicu. Zaista je to veliki gubitak i nesreća.

وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ
أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ ٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ ﴿٤٦﴾ وَلِكُلِّ
أُمَّةٍ رَّسُولٌ ۖ فَإِذَا جَآءَ رَسُولُهُمْ قُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ
﴿٤٧﴾

"Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im prijetimo bilo da ti dušu uzmemo Nama će se sve vratiti, i tada će Allah biti svjedok za ono što su činili."/46/ "Svaki je narod imao poslanika, i kad poslanik njihov dođe među njih, njima će biti pravedno presuđeno nasilje im neće biti učinjeno."/47/

Obraćajući se Svome Poslaniku, Allah Uzvišeni kaže: *"**Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im prijetimo**"*, tj. da ih kaznimo još za života tvoga, kako bi te to oraspoložilo, *"**...bilo da ti dušu uzmemo Nama će se oni vratiti**"*, tj. oni će Nam svakako doći, a Allah će biti svjedok njihovih djela poslije tebe. Et-Taberani prenosi od Huzejfe ibn Usejda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (560) "Lučer mi je u ovoj sobi predočen sav moj ummet, od početka do kraja." Neko upita: "Allahov Poslaniče, predstavljeni su ti oni koji su stvoreni, a šta je sa onima koji još nisu stvoreni?", na što Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Bili su mi odslikani u zemlji, tako da sam mogao prepoznati svakog od njih bolje nego što neko zna svoga druga."

*"**Svaki je narod imao poslanika, i kada poslanik njihov dođe**"*, znači, na Sudnjem danu, *"**...njima će biti pravedno presuđeno**"*, pa će svaki narod izaći pred Allaha sa svojim poslanikom i knjigom svojih dobrih i ružnih djela, koja će im svjedočiti, a čuvat će ih i svjedočiti meleki, također. Izlazit će narod po narod, a ovaj časni ummet bit će prvi na Sudnjem danu koji će polagati račun, iako su zadnji po stvaranju i življenju na Zemlji, kao što se navodi u dva Sahiha", da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (561) "Mi smo posljednji, ali ćemo na Sudnjem danu biti prvi koji će polagati račun". Njegov će ummet ovu prednost imati zaslugom njihovog Poslanika, s.a.v.s.

[381] Allah postupa samo istinito pravedno mudro i dobro. On ne čini ništa suprotno tome... Zato ga niko neće pitati za dobro koje je učinio - zašto si to učinio jer je dobro lijepo i poželjno. Kao što nikome nije dozvoljeno da kaže: "Zašto si mu to zlo Bože, učinio...?" Jer, Allah nikada nije činio zlo; iako ga je On stvorio kao i svaku drugu stvar, ti, (čovječe) zapravo činiš zlo i nanosiš sebi nepravdu.

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ قُل لَّآ أَمْلِكُ
لِنَفْسِى ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۗ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ ۚ إِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ
فَلَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ
عَذَابُهُۥ بَيَٰتًا أَوْ نَهَارًا مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٠﴾ أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ
ءَامَنتُم بِهِۦٓ ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ كُنتُم بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ
ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٥٢﴾

"Oni govore: 'Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?'" /48/ "Reci: 'Sam od sebe ne mogu nikakvu štetu otkloniti, a ni neku korist sebi pribaviti; biva onako kako Allah hoće!' Svaki narod ima konac, a kad konac njegov dođe, ni za tren ga neće moći ni odložiti ni ubrzati."/49/ "Reci: 'Kažite vi meni; ako će vas kazna Njegova noću ili danju zadesiti, zašto je onda požuruju mnogobošci?" /50/ "Zar ćete tek onda, kad se dogodi - u nju povjerovati? Zar tek tada, a ranije ste je požurivali?"/51/ "Zatim će se reći onima koji su se prema sebi ogriješili: 'Iskusite patnju vječnu; zar se kažnjavate više nego što ste zasluživili?'"/52/

Uzvišeni Allah iznosi nevjerstvo idolopoklonika u njihovom traženju da se obećana kazna odmah dogodi, i da im se vrijeme njeno prije naznačenog roka odredi, od čega oni nikakve koristi nemaju, pa Uzvišeni naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da im odgovori, i kaže: ***"Reci: 'Sam od sebe ne mogu nikakvu štetu otkloniti, a ni kakvu korist sebi pribaviti!'"***, tj. ništa ne znam, osim onog što mi je Allah omogućio da znam, sve dok me On o tome ne obavijesti. Obavijestio sam vas o dolasku Sudnjeg dana, ali me Allah nije obavijestio kada će se to desiti. ***"Svaki narod ima konac"***, tj. svaka generacija ima određeno vrijeme, pa kada joj dođe kraj, onda, ***"...ni za tren ga neće moći ni odložiti ni ubrzati"***, i kao što Allah Uzvišeni kaže: ***"Allah sigurno neće ostaviti u životu nikoga kome smrtni čas njegov dođe." (53:11)*** Zatim saopćava da će Allahova kazna iznenada doći, pa kaže: ***"Reci: 'Kažite vi meni: ako će vas kazna Njegova noću ili danju zadesiti', '...zašto je onda požuruju mnogobošci. Zar ćete tek onda kada se dogodi u nju povjerovati, a ranije ste je požurivali.'"*** To znači da bi oni, kada bi im došla kazna, rekli: ***"Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo." (32:12)*** Odgovarajući im, Allah Uzvišeni kaže: ***"...ali im vjerovanje njihovo kad bi kaznu Našu doživjeli, ne bi nimalo koristilo..." (40:85)*** A zatim Uzvišeni kaže:

"...zatim će se reći onima koji su se prema sebi ogriješili: 'Iskusite patnju vječnu!'", tj. na Sudnjem danu njima će se prijekorno reći: ***"Zar se kažnjavate više nego što ste zasluživili?"***, tj. prema vašim djelima...

* وَيَسْتَنۢبِـُٔونَكَ أَحَقٌّ هُوَ ۖ قُلْ إِى وَرَبِّىٓ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ ۖ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٥٣﴾ وَلَوْ
أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِى ٱلْأَرْضِ لَٱفْتَدَتْ بِهِۦ ۗ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا
رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۚ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾

"Oni te zapitkuju: 'Da li je istina da će ono biti?' Reci: 'Jeste, Gospodara mi moga, zaista je istina, i vi nećete moći umaći.'"/53/ "Kad bi nevjernik imao sve ono što na Zemlji postoji, sve bi on to dao samo da se iskupi. A kada oni dožive patnju, sakrit će tugu, i bit će im po pravdi presuđeno neće im se učiniti nepravda."/54/

Uzvišeni kaže: ***"Oni te zapitkuju: 'Da li je istina da će ono biti?'"***, tj. traže da im kažeš da li su proživljenje i Sudnji dan istina. ***"Reci: 'Jeste, Go -spodara mi Moga, zaista istina i vi nećete moći umaći'"***, tj. vaš povratak poslije smrti u Allahovoj je moći, pa kako vas je prvi put stvorio tako će vas oživiti, kao što navodi u poglavlju Sebe: ***"Reci: 'Hoće, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti proživljeni.'" (66:7)*** Uzvišeni Allah zatim ističe da će nevjernik zaželjeti da ima sve blago Zemlje da bi se iskupio od zaslužene kazne. ***"A kad oni dožive patnju, sakrit će tugu i bit će im po pravdi presuđeno"***, tj. po istini, ***"...i neće im se učiniti naslije"***.

أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ
مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ أَلَآ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ
﴿٥٥﴾ هُوَ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَتْكُم
مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَآءٌ لِّمَا فِى ٱلصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾
قُلْ بِفَضْلِ ٱللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِۦ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا۟ هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾

"Allahovo je sve što je na nebesima i na Zemlji! Allahova prijetnja će se sigurno ispuniti, ali većina njih ne zna."/55/ "On život i smrt daje i Njemu ćete se vratiti."/56/ "O ljudi, već vam je stigla poruka od Gospodara vašega, i lijek za vaša srca, i uputstvo i milost vjernicima."/57/ "Reci:' Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju.'"/58/

Uzvišeni ističe da je On Gospodar nebesa i Zemlje, da je Njegovo obećanje istinito da On oživljava i

usmrćuje, da se Njemu sve vraća, da je On u stanju sve učiniti, da On zna gdje su razbacani dijelovi tijela na Zemlji, na kopnu i na moru. Navodi, zatim, Svoje blagodati prema ljudima, objavljujući Kur'an časni Svome Poslaniku, pa kaže:

"O ljudi, stigla vam je poruka od Gospodara vašega", tj. zaštita koja će vas spriječiti da činite ružne stvari,

"...i lijek za vaša srca", tj. protiv sumnji; koji uklanja prljavštinu mnogoboštva i nevjerstva. ***"I uputstvo i milost"***, koje Uzvišeni upućuje i daruje Svoju milost pravim vjernicima, kao što Uzvišeni kaže:

"Mi objavljujemo u Kur'anu ono što je lijek i milost vjernicima, a nevjernicima On samo povećava propast" (17:82), a zatim:

"Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju", ***"to je bolje od onoga što gomilaju"***, tj. ovosvjetskih prolaznih vrijednosti.

قُلْ أَرَءَيْتُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ لَكُم مِّن رِّزْقٍ فَجَعَلْتُم مِّنْهُ حَرَامًا وَحَلَٰلًا قُلْ ءَآللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى ٱللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾ وَمَا ظَنُّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦٠﴾

"Reci: 'Kažite vi meni zašto jednu hranu koju vam Allah daje smatrate zabranjenom, a drugu dopuštenom?' Reci: 'Da li vam je prosuđivanje o tome Allah prepustio ili o Allahu lažno iznosite?'"/59/ "I šta misle oni koji o Allahu iznose laži, šta će na Sudnjem danu biti? Allah je zaista neizmjerno dobar prema ljudima, ali većina njih ne zahvaljuje."/60/

Ibn-Abbas, Mudžahid, Ed-Dahhak i drugi kažu da je ovaj ajet objavljen kao negacija prava idolopoklonicima da određuju šta je dozvoljeno a šta zabranjeno jesti, kao što su radili u slučaju deva zvanih behira, saiba i vesila (o čemu je bilo govora), kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Oni određuju za Allaha dio ljetine i dio stoke koju je On stvorio" (6:136). Imam Ahmed prenosi od Malika ibn Nadle, koji kaže: (562) "Došao sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., u poderanoj odjeći, pa mi je on rekao: 'Imaš li imetka?' Ja odgovorih potvrdno. A on onda upita: 'Kakvog imetka imaš?' Ja odgovorih: 'Svakojakog: deva, roblja, konja, ovaca...' Poslanik, s.a.v.s., tada reče: 'Ako ti je Allah dao imetka, onda, neka se to vidi na tebi.' Pa reče: 'Da li ti deve rađaju mladunčad zdravih ušiju, pa im onda britvom zasijecaš uši, govoreći: ove su "buhur"; drugima zasijecaš kožu, govoreći: ove su "surm" - deve koje daju malo mlijeka, pa ih zabraniš jesti sebi i svojoj porodici?' 'Da', rekoh. Allahov Poslanik, s.a.v.s., onda reče: 'Zaista, sve što ti je Allah dao dozvoljeno je. Allahova ruka jača je od tvoje ruke, a Allahova britva oštrija je od tvoje britve...'" Naveo je hadis dokraja, a zatim ga prenio u predanju od Sufjana ibn Ujejne, slično ovome, sa dobrim i jakim lancem prenosilaca. Allah, dž.š., negira pravo bilo kome da zabranjuje ono što je On dozvolio po osnovu vlastitih mišljenja i prohtjeva, bez uporišta i dokaza, prijeteći im Sudnjim danom, pa kaže:

"I što misle oni koji o Allahu iznose laži, šta će na Sudnjem danu biti", tj. šta oni misle da će se s njima desiti nakon povratka Nama na Sudnjem danu:

"Allah je, doista, neizmjerno dobar prema ljudima", tj. dobročinitelj ljudima, jer im je dao ovosvjetske koristi, a zabranio samo ono što će im štetiti na ovom i na budućem svijetu.

"...ali većina njih ne zahva -ljuje", tj. oni zabranjuju ono što im je Allah kao Svoje blagodati dao i ograničavajući sami sebe, smatrajući nešto dozvoljenim, a nešto zabranjenim. Tako su postupali idolopoklonici, donoseći propise sami sebi, i sljedbenici Knjige, izmišljajući propise u svojoj vjeri.

وَمَا تَكُونُ فِى شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا۟ مِنْهُ مِن قُرْءَانٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ ۚ وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ وَلَآ أَصْغَرَ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرَ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٦١﴾

"Što god ti činio i što god iz Kur'ana kazivao i kakav god vi posao radili, Mi nad vama bdijemo dok god se time zanimate. Gospodaru tvome nije ništa skriveno ni na Zemlji ni na nebu, ni koliko trun jedan, i ne postoji ništa, ni manje ni veće od toga, što nije u Knjizi jasnoj."/61/

Allah Uzvišeni iznosi Svome Poslaniku da On zna cjelokupno njegovo stanje, stanje njegovog ummeta i svih živih bića u svakom trenutku, te da Njegovom znanju i pogledu nije ništa skriveno ni koliko trun jedan, čak ni manje niti više od toga, na nebesima i na Zemlji, što nije zapisano u jasnoj Knjizi, kako Uzvišeni kaže:

"U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru, i nijedan list ne otpadne a da On za nj ne zna; i nema zrna u tmini Zemlje, niti ičeg svježeg, niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi"(6:59). Uzvišeni iznosi da On zna kretanje ovih stvari, pa tako zna i pokrete onih koji su zaduženi i kojima je naređeno da Mu ibadet čine, kao što On kaže:

"I pouzdaj se u Silnoga i Milostivoga, Koji te vidi kada ustaješ da sa ostalima namaz obaviš" (26:217-219). Stoga Uzvišeni kaže:

"Šta god ti važno činio i šta god iz Kur'ana učlo i kakav god vi posao radili, Mi nad vama

bdijemo dok god se time zanimate. " Što god preduzimate i činite, Mi vas pratimo gledajući i slušajući. Stoga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada ga je Džibril upitao za ihsan (dobročinstvo), rekao: (563) "Da budeš u ibadetu Allahu kao da Ga vidiš, pa ako ti Njega ne vidiš, On vidi tebe."

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ
لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾
لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۚ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِ ۚ
ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾

"I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici." /62/ "Oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali", /63/ za njih su dobre vijesti i na ovom i na onom svijetu - Allahove riječi niko ne može izmijeniti - to će zaista veliki uspjeh biti."/64/

Uzvišeni kaže da su Njegovi štićenici oni koji vjeruju i dosljedno se pridržavaju Allahovih odredbi, kako ih je On objasnio. I ko god se bude tih propisa pridržavao i bogobojazan bio bit će Allahov štićenik. ***"I neka se ničega ne boje"***, tj. u susretu sa strahotama Sudnjeg dana, ***"...i ni za čim neka ne tuguju***", za onim što je iza njih na ovom svijetu ostalo. El-Bezzar prenosi od Ibn-Abbasa, (564) da je jedan čovjek upitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Ko su Allahovi štićenici?", a Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: "Oni koji - kada se vide - kod čovjeka izazovu sjećanje na Allaha." Ibn-Džerir prenosi od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (565) "Među Allahovim robovima nalaze se i oni kojima zavide Allahovi poslanici i šehidi." "Ko su ti, Allahov Poslaniče", rekoše prisutni, "kako bismo ih više voljeli?" A on odgovori: "To su ljudi koji se vole u ime Allaha, bez materijalne koristi i rodbinskih veza. Njihova lica će biti kao svjetlo na svijetlećim postoljima. Oni neće strahovati kada svi drugi budu strahovali, niti će tugovati kada svi drugi budu tugovali." Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio ajet:

"I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi štićenici." Gornji je hadis, također, prenio Ebu-Davud od Omera ibn el-Hattaba, što je, također, vrlo pouzdan lanac predanja. Imam Ahmed prenosi predanje od Ubade ibn Samita, da je on pitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: (566) "Šta znače Allahove riječi: ***'Za njih su dobre vijesti i na ovom i na onom svijetu'***", na što mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio: (566) "Pitao si me ono što me nije niko od moga ummeta upitao" - ili je rekao: niko prije tebe; "To su dobri snovi koje čovjek vidi, ili mu se takvi prikažu." Prenosi Imam Ahmed od Abdullaha ibn Samita, a ovaj od Ebu-Zerra, da je on rekao: (567) "Šta, Allahov Poslaniče, kad čovjek uradi neko dobro djelo pa mu se ljudi za to zahvale i pohvale ga?", na što je Božiji Poslanik odgovorio: "To su vjernikove ovosvjetske dobre vijesti." Hadis prenosi i Muslim. Ibn-Džerir prenosi od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (568) "Lijepi su snovi dobre vijesti, koje musliman vidi, ili mu se prikažu." Ibn-Džerir navodi predanje od Ummi-Kurejz el-Ka'bije, da je čula Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: (569) "Prestalo je poslanstvo a ostale su dobre vijesti." Prenosi se da su ovako protumačili "dobre snove" Ibn-Abbas, Ibn-Mes'ud, Ebu-Hurejre, Mudžahid, Urve i mnogi drugi. Neki riječ "bušra" tumače kao Džennet i magfiret, koje vjerniku donose meleki u trenutku smrti, prema Allahovim riječima:

"Onima koji govore: 'Gospodar naš je Allah', pa poslije ostanu pri tome, dolaze meleki: 'Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se Džennetu koji vam je obećan. Mi smo zaštitnici vaši u životu na ovom svijetu, a i na onom: u njemu ćete imati sve ono što duše vaše zažele, i što god zatražite - imat ćete, bit ćete počašćeni od Onoga Koji prašta i Koji je milostiv."(41:30,31) U hadisu koji navodi El-Berra, r.a., kaže se: (570) "Kada vjerniku dođe trenutak smrti, dođu mu meleki bijelih lica i u bijeloj odjeći i kažu: 'Izađi, dobra dušo u udobnost i odmor, miomiris i opskrbu, i Gospodaru, Koji na te nije ljut', pa će duša izaći iz njegovih usta kao kap vode iz posude za vodu." Što se pak tiče "dobrih vijesti" (bušra) na ahiretu, Allah Uzvišeni kaže:

"Neće ih brinuti najveći užas, nego će ih meleki dočekivati: 'Evo ovo je vaš dan, vama obećan'"(21:103). "Allahove riječi ne može niko izmijeniti", tj. ovo obećanje se ne može izmijeniti, ili izostaviti, ono je čvrsto i stalno. ***"To će, zaista, veliki uspjeh biti."***

وَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ
جَمِيعًا ۚ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى
ٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا يَتَّبِعُ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُرَكَآءَ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ
إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ
لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٧﴾

"Neka te ne žaloste besjede njihove! Uistinu, sva moć pripada Allahu; On sve čuje i sve zna." /65/ "U Allahovoj je vlasti sve što je na nebesima i Zemlji. A oni koji se, pored Allaha, božanstvima klanjaju, povode se samo za pretpostavkama i samo uobražavaju."/66/ "On vam je dao noć da u njoj počinak imate, a dan da vidite. To su dokazi za ljude koji čuju."/67/

Uzvišeni kaže Svome Poslaniku, s.a.v.s.: ***"Neka te ne žaloste"*** riječi mnogobožaca. Ti Allahovu pomoć

protiv njih traži i na Njega se oslanjaj, jer, ***"...uistinu, sva moć pripada Allahu"***, tj. Allahu, Njegovom Poslaniku i pravovjernim.

"On sve čuje i sve zna, On savršeno dobro čuje i zna riječi i stanje Svojih robova." Uzvišeni zatim ističe da Njemu pripada vlast neba i Zemlje, a da idolopoklonici obožavaju kipove koji im ne donose ni korist, ni štetu, niti imaju bilo kakav argument za njihovo obožavanje. Oni, zapravo u tome slijede samo svoje pretpostavke, laži i zablude. Zatim, Allah Uzvišeni ističe da je Svojim robovima dao noć da se u njoj smire i odmore od rada i iscrpljenosti.

"...a dan da vidite", tj. kao svjetlo za vaše potrebe, rad i putovanja.

"To su dokazi za ljude koji čuju", tj. koji čuju ove dokaze i uzimaju ih kao pouku i zaključak o veličini njihovog Stvoritelja, njihovog vladara i Onoga Koji im sve određuje.

قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا سُبْحَٰنَهُۥ ۖ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ۖ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى
ٱلْأَرْضِ ۚ إِنْ عِندَكُم مِّن سُلْطَٰنٍۭ بِهَٰذَآ ۚ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾
قُلْ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ مَتَٰعٌ فِى
ٱلدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ ٱلْعَذَابَ ٱلشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا۟
يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

"Oni govore: 'Allah je Sebi uzeo dijete!' - 'Uzvišen je On i čist! On ni o kom ovisan nije! Sve što je na nebesima i na Zemlji Njegovo je! Vi za to nikakva dokaza nemate. Zašto o Allahu govorite ono što ne znate.'" /68/ "Reci: 'Oni koji o Allahu lažu iznose neće postići ono što žele.'"/69/ "Uživat će kratko na ovom svijetu, a zatim će se Nama vratiti i Mi ćemo im dati da iskuse nesnosnu patnju zato što nisu vjerovali."/70/

Uzvišeni odbacuje i negira tvrdnje nekih da On ima ***"...dijete!"*** - ***"Uzvišen je On i čist!"***, tj. daleko je i čist od toga da On ima dijete! On ni o kome nije ovisan. ***"Sve što je na nebesima i Zemlji Njegovo je"***, tj. kako Allah može imati dijete u onome što je stvorio kad On sve posjeduje i kad Mu je sve upokoreno.

"Zašto o Allahu govorite ono što ne znate?" Njima se zamjera, negira to što tvrde i prijeti, kao što Uzvišeni kaže:

"Oni govore: 'Svemilosni je uzeo dijete!' Vi, doista, nešto odvratno govorite! Gotovo da se nebesa raspadnu, a Zemlja provali i planine zdrobe, što Svemilosnom pripisuju dijete. Nezamislivo je da Svemilosni ima dijete - ta svi će oni, i oni na nebesima i oni na Zemlji, kao robovi u Milostivoga tražiti utočišta. On ih je sve zapamtio i tačno izbrojio. I svi će Mu na Sudnjem danu doći pojedinačno." (11:88-94)

Allah Uzvišeni zatim prijeti onima koji iznose laži na Njega, tvrdeći da On ima dijete, da se oni neće spasiti ni na ovom ni na onom svijetu. Na ovom svijetu Allah će im dati milost i određeno vrijeme uživanja.

"A onda ćemo ih natjerati u patnju neizdrživu." (31:24) Kao što Uzvišeni kaže: ***"Uživat će kratko na ovom svijetu" "a zatim će se Nama vratiti"***, tj. na Sudnji dan, ***"i Mi ćemo im dati da iskuse nesnosnu patnju"***, tj. gorke bolove, ***"Zato što nisu vjerovali"***, tj. zbog njihovog nevjerstva, izmišljotina i laži na Allaha.

* وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ ۘ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِن كَانَ
كَبُرَ عَلَيْكُم مَّقَامِى وَتَذْكِيرِى بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْتُ
فَأَجْمِعُوٓا۟ أَمْرَكُمْ وَشُرَكَآءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ
ٱقْضُوٓا۟ إِلَىَّ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ
أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾ فَكَذَّبُوهُ
فَنَجَّيْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ فِى ٱلْفُلْكِ وَجَعَلْنَٰهُمْ خَلَٰٓئِفَ وَأَغْرَقْنَا ٱلَّذِينَ
كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾

"Kaži im vijest o Nuhu! Kada on reče narodu svome: 'O narode moj, ako vam je dodijao moj boravak među vama i moje opominjanje Allahovim dokazima, a ja se stalno uzdam u Allaha, onda se, zajedno sa božanstvima svojim, odlučite, i to ne krijte; zatim to nada mnom izvršite i ne odgađajte!'/71/ 'A ako glave okrenete, pa ja od vas nikakvu nagradu ne tražim, mene će Allah nagraditi, meni je naređeno da budem musliman.'/72/ 'Ali, nazvaše ga lašcem, pa Mi u ladi njega i one koji bijahu uz njega spasismo i naslijednicima ih učinismo a one koji dokaze naše nisu priznavali potopismo pa pogledajte kako su završili oni koji se na opomene nisu osvrtali!'"/73/

"Kaži im vijest o Nuhu", tj. prenesi, Muhammede, ovom narodu vijesti o Nuhu i njegovom narodu koji su ga lašcem nazivali, kao što je i tebe tvoj narod nazivao i kako ih je Allah poplavom uništio da upozori ove šta je zadesilo one.

'Kad on reče narodu svome: 'O narode moj, ako vam je dodijao moj boravak među vama' 'i moje opominjanje' vas ***'Allahovim dokazima'"***, tj. Njegovim argumentima i znakovima, ***"a ja se stalno uzdam u Allaha"***, tj. i ne brinem za to - bilo vam teško ili lahko ***"onda se zajedno sa božanstvima svojim odlučite!" "i pripremite se zajedno sa svojim idolima koje, umjesto Allaha, obožavate!"***

"I to ne krijte", tj. jasno iskažite. Ako tvrdite da ste vi u pravu, onda to jasno iznesite i ne časite ni jednog trenutka da učinite sa mnom ono što ste naumili. A ja vas se ne bojim, jer vi niste ni u kakvoj vjeri i ja se odričem vašeg mnogoboštva. Zatim Uzvišeni kaže: ***"A ako glave okrenete"*** i nepokornost svoju pokažete, ***"pa ja od vas nikakvu nagradu ne tražim"***, tj. ja za svoje savjete ne tražim od vas nikakvu nagradu. ***"...mene će Allah nagraditi, meni je naređeno da budem muslliman"***, tj. ja se pokoravam odredbama islama, vjere svih Allahovih vjerovjesnika, iako su njihovi zakoni bili različiti, kako Uzvišeni kaže: ***"Svima smo vama zakon i pravac propisali."(5:48)*** Za sve vjerovjesnike Allah Uzvišeni kaže u Kur'anu da su bili muslimani. A za posljednjeg Poslanika i prvaka svih poslanika, s.a.v.s., Uzvišeni kaže: ***"Klanjanje moje i obredi moji, i život moj, i smrt moja, dolsta, posvećeni su Allahu, Gospodaru svjetova, Koji nema saučesnika: to mi je naređeno i ja sam pravi muslliman." (6:162)*** U jednom pouzdanom hadisu Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: (571) "Mi smo skupino poslanika, djeca od jednog oca, a od različitih majki, ali nam je vjera jedna", a to je ibadet Allahu Jedinome, Koji nema druga, iako su naši vjerozakoni raznovrsni a smisao njegovih riječi'", znači da su oni braća, od različitih majki i jednog oca. Allah Uzvišeni zatim kaže: ***"Ali,nazvaše ga lašcem, pa Mi u ladi njega i one koji bljahu uz njega"***, tj. u vjeri 'spasismo', ***'i nasljednicima ih učinismo'***, tj. na Zemlji, ***'a one koji dokaze naše nisu priznavali - potopismo pa pogledaj kako su završili oni koji se na opomene nisu osvrtali!'"***, tj. kako smo spasili vjernike, a uništili nevjernike.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ
بَعْدِهِۦ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَآءُوهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ بِمَا كَذَّبُوا۟
بِهِۦ مِن قَبْلُ ۚ كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٧٤﴾

"Zatim smo poslije njega, poslanike narodima njihovim slali i oni su im jasne dokaze donosili, ali oni nisu htjeli vjerovati u ono što prije nisu priznavali. Tako Mi pečatimo srca onih koji u ziu prelaze svaku mjeru."/74/

Uzvišeni kaže: *Zatim smo poslije Nuha slali poslanike njihovim narodima, kojima su oni donosili jasne znakove i dokaze.* ***"Ali oni nisu htjeli vjerovati u ono što prije nisu poznavali"***, tj. nisu vjerovali u svoje poslanike, jer su ih prethodno u laž nagonili, pa Allah Uzvišeni kaže: ***"Mi ćemo srca njihova i oči njihove zapečatiti..."***, ***(6:110)*** kao što takođerr, Uzvišeni kaže: ***"Tako mi pečatimo srca onih koji u ziu prelaze svaku mjeru"***, tj. kao što je Allah zapečatio srca zbog nevjerstva onih prethodnih, tako isto Allah pečati srca njima sličnih poslije njih, i oni neće vjerovati, sve dok ne vide gorku kaznu. Ovo je veliko upozorenje arapskim idolopoklonicima, koji su u laž nagonili Prvaka svih poslanika i posljednjeg od njih. Jer ako su kazne što ih Allah sprominje stizale one prije, koji su negirali Allahove Poslanike, šta će tek biti sa ovim Arapima, koji su činili veće grijehe od onih predašnjih.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ
بَعْدِهِم مُّوسَىٰ وَهَٰرُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِ بِـَٔايَٰتِنَا فَٱسْتَكْبَرُوا۟
وَكَانُوا۟ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُوٓا۟
إِنَّ هَٰذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٦﴾ قَالَ مُوسَىٰٓ أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَكُمْ ۖ أَسِحْرٌ هَٰذَا
وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّٰحِرُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ
ءَابَآءَنَا وَتَكُونَ لَكُمَا ٱلْكِبْرِيَآءُ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾

"Zatim smo poslije njih, Musaa i Haruna poslali sa čudima Našim Faraonu i glavešinama njegovim, ali su se oni uzoholili - a bio je to grješan narod: /75/ kada im je od Nas došla istina, rekli su: 'Ovo je, zaista, prava čarolija!'"/76/ "'Zar za istinu koja vam je došla kažete da je čarolija?' - reče Musa - 'a čarobnjaci neće nikad uspjeti!'"/77/ "A oni rekoše: 'Zar si došao da nas odvratiš od onoga na čemu smo zatekli pretke naše, da bi vama dvojici pripala vlast na Zemlji? E nećemo mi vama dvojici vjerovati.'"/78/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Zatim smo poslije njih poslali"***, tj. poslije poslanika ***"Musaa i Haruna Faraonu i glavešinama njegovim"***, ***"sa čudima Našim"***, tj. dokazima i jasnim znacima, ***"ali su se oni uzoholili - a bio je to grješan narod"***, iz oholosti nije prihvatio Istinu. ***"Kada im je od Nas došla istina, rekli su: 'Ovo je zaista prava čarolija!' Kao da su se, Allah ih unakazio zakleli na to iako su bili svjesni da 'i oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita.'"(27:14) "Musa reče"***, odbacujući njihove tvrdnje: ***"Zar za istinu koja vam je došla kažete da je čarolija?" - reče Musa - "a čarobnjaci neće nikada uspjeti." A oni rekoše: "Zar si došao da nas odvratiš od onoga na čemu smo zatekli pretke naše"***, tj. od vjere koju su oni ispovijedali. ***"...da bi vama dvojici"***, tj. tebi i Harunu ***"pripala vlast na Zemlji"***, tj. veličina i vodstvo na Zemlji.

Allah Uzvišeni ponavlja ovdje u Svojoj Uzvišenoj knjizi događaj, jer on spada među najčudnije događaje. Faraon je, zapravo vrlo jasno upozoren na Musaa, a.s., ali ga je Allahova odredba upokorila, pa je onoga na koga je bio jasno upozoren doveo u svoju kuću i za svoju sofru, pa čak ga i posinio gdje se on razvio i uznapredovao. Allah Uzvišeni potom je priredio razloge da ga izbavi između njih, blagoslovio ga poslanstvom i razgovorom sa Allahom, šaljući ga Faraonu da ga pozove Uzvišenom Allahu. Za pomoćnika je imao samo svoga brata Haruna, a.s. Faraon se oštro usprotivio i uzoholio tvrdeći da je on jedini vladar i gospodar, ponižavajući vjeru Benu-Israila. I tako, dok je prepirka i diskusija sa Faraonom trajala, postepeno su stizali znakovi i dokazi Musaa, a.s., zadivljujući umove i nadmašujući razum, što nije mogao učiniti niti donijeti niko osim onaj koji ima Allahovu potporu. Faraon je tada sa svojim prvacima, Allah ih unakazio odlučio da laže i negira dok Allahova kazna nije postala neminovna, pa ih je Allah jednog jutra sve potopio.

"I zameo se trag narodu koji je činio zlo i neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova."(6:45)

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٨٠﴾ فَلَمَّا أَلْقَوْا قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئْتُم بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾ وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾

"I Faraon reče: 'Dovedite mi sve vješte čarobnjake!'/79/ I kad čarobnjaci dođoše, Musa im reče: 'Bacite što imate da bacite!'/80/ I kad oni baciše, Musa uzviknu: 'Ono što ste priredili čarolija je! Allah će je uništiti, jer Allah ne dopušta da djelo pokvarenjaka uspije./81/ Allah će Svojim riječima istinu utvrditi, makar što će to nevjernicima krivo bili!'"/82/

Allah Uzvišeni navodi događaj koji se zbio između čarobnjaka i Musa, a.s., u suri El-A'raf[382], o čemu je već bilo govora, a u ovom poglavlju i poglavljima Ta-ha[383] i Eš-Šuara[384]. U njima se navodi da je Faraon, Allah ga prokleo, htio iznijeti svoje protivljenje Musau, a.s., i jasnoj istini, varkama čarobnjačkih podvala, ali ne postiže cilj, jer se pokazaše jasni Allahovi znakovi i dokazi.

"A čarobnjaci se ilcem na zemlju bacše: 'Mi vjerujemo u Gospodara svjetova' - povikaše, u Gospodara Musaova i Harunova!" (7:120) Tako se izjalovila Faraonova nada u pobjedu sa čarobnjacima, a Allah je Uzvišeni pomogao Svoga Poslanika da pobijedi Faraona, čime je ponizio njego - vog neprijatelja - Faraona, koji je kod Allaha zaslužio samo vatru.

"I Faraon reče: 'Dovedite mi sve svoje čarobnjake!'" I kad čarobnjaci dođoše, Musa im reče: "Bacite što imate baciti!" Musa, a.s., ovo im je rekao pošto su se oni već bili pripremili, a Faraon im je bio obećao laskave položaje i obilnu nagradu, jer je želio da oni prvi počnu, kako bi svijet vidio šta su učinili, pa da potom pokaže istinu i razgoliti njihove laži:

"I kada oni baciše, Musa uzviknu! 'Ono što ste priredili - čarolija je! Allah će je uništiti, jer Allah ne dopušta da djelo pokvarenjaka uspije. Allah će Svojim riječima istinu utvrditi, makar što će to nevjernicima krivo biti.'"

فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِ عَلَىٰ خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾

"I ne povjerova Musau niko osim malo njih iz naroda Faraonova, iz straha da ih Faraon i glavešine njegove ne počnu zlostavljati - a Faraon je, zaista, na Zemlji silnik bio i u zlu svaku mjeru prevršio."/83/

Allah Uzvišeni iznosi da je uprkos jasnim nadnaravnim dokazima koje je donio mali broj Faraonovog naroda povjerovao u Musaa. To je bila omladina, koja je strahovala da ih Faraon i njegove glavešine ne vrate u nevjerstvo znajući Faraonovu drskost i pretjeranu oholost. El-Avfi prenosi da je Ibn-Abbas za ajet:

"I ne povjerova Musau niko osim malo njih iz naroda Faraonova, iz straha da ih Faraon i glavešine njegove ne počnu zlostavljati" - rekao da se riječ - potomstvo koje je povjerovalo u Musaa ne odnosi na Israilove potomke, nego se odnosi na Faraonovu suprugu, njegovog ričara i njegovu suprugu. Pogrešno zaključuju oni koji kažu da se riječ odnosi na potomke Israila, jer je poznato da su potomci Israilovi svi vjerovali u Musaa, a.s., i radovali mu se . Riječ ovdje ima značenje "malo". To tvrde Ibn-Abbas, Ed-Dahhak i Katade. Da su Israilovi potomci svi bili vjernici, potvrđuju sljedeće Allahove Uzvišene riječi:

وَقَالَ مُوسَىٰ يَا قَوْمِ إِن كُنتُمْ آمَنتُم بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾ فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٨٥﴾ وَنَجِّنَا بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٨٦﴾

"I Musa reče: 'O narode moj, ako u Allaha vjerujete, u Njega se pouzdajte ako ste

[382] El-A'raf, 116.
[383] Ta-ha, 71:73.
[384] Eš-Šu'ara, 49.

muslimani!"'/84/ "U Allaha se uzdamo" - rekoše oni. "Gospodaru naš, ne učini da zbog nas dođu u iskušenje ljudi koji naslije čine./85/ I spasi nas milošču Svojom, od naroda koji ne vjeruje!" /86/

Allah Uzvišeni iznosi da je Musa, a.s., rekao Israilovim potomcima: ***"O narode moj, ako u Allaha vjerujete, u Njega se pouzdajte, ako ste muslimani!"***, tj. zaista vam je Allah dovoljan oslonac, kao što Uzvišeni kaže: ***"On je Gospodar istoka i zapada, nema boga osim Njega, i Njega uzmi za zaštitnika!" (73:9)*** ***"On je Gospodar naš, ne učini da zbog nas dođu u iskušenja ljudi koji naslije čine!"***, tj. nemoj nas potčiniti njima i ne daj im vlast nad nama, pa da pomisle da su zavladali zato što su na pravom putu, a mi u zabludi, pa da zbog toga dođu u iskušenje. Mudžahid kaže da ovo znači: "Ne daj im vlast nad nama pa da nas dovedu u iskušenje!" Allah Uzvišeni zatim kaže: ***"I spasi nas miloščU Svojom"***, tj. sačuvaj nas milošču i dobrotom Svojom, ***"od naroda koji ne vjeruje"***, a mi Te vjerujemo i u Te se uzdamo.

وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا
بِمِصْرَ بُيُوتًا وَٱجْعَلُوا۟ بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۗ وَبَشِّرِ
ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾

"I mi objavismo Musau i bratu njegovu: 'U Misiru narodu svome kuće izgradite i bogomoljama ih učinite i u njima namaz klanjajte! A ti obraduj vjernike!'"/87/

Allah Uzvišeni iznosi uzroke spasa Israilovih potomaka od Faraona i njegovog naroda a to je da je (Allah) naredio Musau i njegovom bratu Harunu, r.a., da svome narodu izgrade kuće u Egiptu. Kometatori se, međutim, razilaze u pogledu značenja riječi: ***"i bogomoljama ih učinite".*** Najbliže bi ispravnom tumačenju bilo mišljenje da su oni bili uplašeni, pa im je naređeno da klanjaju u svojim kućama. Ovo mišljenje zastupaju: Ibn-Abbas, Mudžahid, Ebu-Malik, Rebi' ibn Ennes, Ed-Dahhak i drugi. Kao da im je naređeno što Allah najbolje zna, pošto su Faraon i njegov narod pojačali pritisak i patnje nad njima,da se više Allahu obraćaju i mole, kao što Allah Uzvišeni kaže: ***"O vjernici, tražite sebi pomoć u strpljivosti i klanjanju namaza." (2:153)*** U hadisu (572) navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi ga zadesila kakva nevolja, klanjao. Ovaj hadis bilježi Ebu-Davud. Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"I bogomoljama vaše kuće učinite i u njima namaz obavljajte! A ti obraduj vjernike!"***, tj. nagradom i skorom pobjedom.

وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَآ إِنَّكَ ءَاتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُۥ زِينَةً
وَأَمْوَٰلًا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِكَ ۖ رَبَّنَا ٱطْمِسْ
عَلَىٰٓ أَمْوَٰلِهِمْ وَٱشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا۟ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ
﴿٨٨﴾ قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَٱسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَآنِّ سَبِيلَ ٱلَّذِينَ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

"I Musa reče: 'Gospodaru naš! Ti si dao Faraonu i glavešinama njegovim bogatstva da u raskoši žive na ovom svijetu, pa oni, Gospodaru moj, zavode s puta Tvoga! Gospodaru naš, uništi bogatstva njihova i zapečati srca njihova, pa neka ne vjeruju dok ne dožive patnju nesnosnu!'"/88/ "'Uslišena je molba vaša!', reče On, 'a vas dvojica na pravom putu ostanite i nikako se za neznalicama ne povodite!'"/89/

Ovdje Allah Uzvišeni iznosi razloge zbog kojih Ga je Musa, a.s., molio protiv Faraona i njegovih glavešina, pošto su odbili prihvatiti istinu, ostavši ustrajni u zabluđi i nevjerstvu, tvrdoglavo i oholo poričući sve dokaze. Musa, a.s., reče: ***"Gospodaru naš, Ti si dao Faraonu i glavešinama njegovim bogatstva da u raskoši žive"***, tj. i uživanja ovoga svijeta, i obilna bogatstva, ***"na ovom svijetu, pa oni, Gospodaru moj, zavode s puta Tvoga"***, tj. da zavode - onim što si im dao od moći i imetkom - neke koje Ti hoćeš od Tvojih robova. A dao si ***"Gospodaru naš, uništi bogatstva njihova i zapečati srca njihova", "pa neka ne vjeruju dok ne dožive patnju nesnosnu."*** Ova molba upućena od Musaa, a.s., Allahu, dž.š., bila je izraz njegovog gnjeva prema Faraonu i njegovim glavešinama, nakon što mu je bilo jasno da od njih nema nikakva dobra, što je molio i Nuh, a.s., riječima: ***"Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika, jer, ako ih ostaviš, oni će robove Tvoje u zabludu zavoditi i samo će grješnika i nevjernika rađati."(71:26)*** Zbog toga je Allah Uzvišeni primio molbu Musaa, a.s., dok je njegov brat Harun, a.s., aminao/molio Allaha, dž.š., da je usliši pa Allah Uzvišeni kaže: ***"Uslišena je dova vaša."*** Ebul-Alije, Ebu-Salih, 'Ikrime, Muhammed ibn Ka'b el-Kurezi i Rabi'ibn Enes kažu da je Musa, a.s., učio dovu, dok je Harun, a.s., aminao tj. uslišili smo ono što ste nas molili, za uništenje Faraona i njegove svite. Ovaj ajet uzimaju za dokaz oni koji kažu da je izgovaranje riječi "amin" za imamom poslije Fatihe na istom stepenu kao i učenje, jer je Musa, a.s., učio dovu, a Harun, a.s., aminao.[385] Zatim Allah Uzvišeni kaže: ***"A***

[385] Rekao bih da ovaj dokaz ima snažno uporište jer je Musa, a.s., učio dovu pa Allah Uzvišeni kaže: *"Uslišena je molba vaša"*, kao da su obojica molili Allaha, dž.š., iako je samo Musa, a.s., učio dovu, a

vas dvojica na pravom putu ostanite", tj. kao što je vaša dova primljena, tako i vas dvojica na pravom putu ostanite.

وَجَٰوَزْنَا بِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُۥ
بَغْيًا وَعَدْوًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَدْرَكَهُ ٱلْغَرَقُ قَالَ ءَامَنتُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱلَّذِىٓ
ءَامَنَتْ بِهِۦ بَنُوٓا۟ إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَنَا۠ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩٠﴾ ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ
وَكُنتَ مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٩١﴾ فَٱلْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ
خَلْفَكَ ءَايَةً ۚ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ عَنْ ءَايَٰتِنَا لَغَٰفِلُونَ ﴿٩٢﴾

*"**I mi prevedosmo preko mora sinove Israilove, a za petama su im bili Faraon i vojnici njegovi, progoneći ih ni krive ni dužne. A on, kad se poče daviti, uzviknu: "Ja vjerujem da nema boga, osim Onoga u Koga vjeruju sinovi Israilovi i ja se pokoravam!"/90/ "Zar sada, a prije si neposlušan bio i razdor sijao?!"/91/ "Danas ćemo izbaviti samo tijelo tvoje, da bi bio poučan primjer onima poslije tebe" - ali mnogi su ljudi ravnodušni prema Našim poukama. /92/***

Allah Uzvišeni iznosi ovdje način potopa Faraona i njegove vojske. Pošto su Israelićani izašli iz Egipta pod vodstvom Musaa, a.s., a bilo ih je, prema nekim kazivanjima, šesto hiljada borbeno sposobnih, osim žena i djece. Za njima je u potjeru u sjaju i raskoši krenuo Faraon sa velikom vojskom. Niko iz njegove kraljevine, praktično, nije izostao. Pristigli su ih u vrijeme izlaska sunca, što je Israelićane strahovito uplašilo. Kad je nastupio osudni trenutak, Allah Uzvišeni naređuje Musau, a.s., da "udari" svojim štapom po moru, što on i čini, pa se more rastavlja na dvije strane, koje su izgledale kao veliko brdo na što se ukazalo dvanaest staza - za svako pleme po jedna. Allah Uzvišeni zatim je naredio vjetru da osuši zemlju, *"**I s njima suhim putem kroz more prođi, ne strahujući da će te on stići i da ćeš se utopiti."(20:77)*** Pošto je posljednji Israelićanin prešao more, Faraon stiže sa svojom vojskom na drugu stranu mora. Ugledavši taj prizor, strahovito se uplaši i poče da se vrati, ali je bilo kasno; odredba je pala, a dova primljena... Prenosi se da je u tom momentu došao Džibril, a.s., jašući na neždrijebljenoj kobili, koja je tražila parenje, i stao pored Faraonovog konja, koji je zahrzao na nju. Džibril, a.s., tada je jurnuo u more, a za njim i Faraonov konj. Faraon se nije mogao uzdržati, pa se obratio svojim zapovjednicima riječima: "Israelićani nemaju više prava na more od nas!" I svi do posljednjeg krenuše prema moru. Melek Mikail pratio je njihovu pozadinu tjerajući sve do jednog da im se pridruže. Kad su se svi našli u moru, a prethodnica je već bila na samom izlazu, Moćni Allah naređuje da se more sastavi i ono se sastavlja, tako da se niko od njih nije spasio. Talasi se počeše dizati, spuštati i kovitlati nad Faraonom. To je smisao Allahovih riječi: *"**I mi prevedosmo preko mora sinove Israilove, a za petama su bili Faraon i vojnici njegovi, progoneći ih ni krive ni dužne.**"* A on, kad se poče daviti i kad ga uhvati smrtna agonija, ***uzviknu: "Ja vjerujem da nema boga, osim Onoga u Kojeg vjeruju sinovi Israilovi i ja se pokoravam!"*** Povjerovao je onda kada mu vjerovanje nije više koristilo kao što Allah Uzvišeni kaže: *"**Kad bi kaznu našu doživjeli, onda bi govorili: 'Mi vjerujemo u Allaha, u Njega Jedinog, a odričemo se onih koje smo Mu ravnim smatrali. Ali im vjerovanje njihovo kad bi kaznu Našu doživjeli, ne bi nimalo koristilo, prema Allahovom zakonu koji je vrijedio za sve robove Njegove koji su bili nestali, i tada bi nevjernici stradali.'"(40:84)*** Zato Allah Uzvišeni, odgovarajući Faraonu, kad je rekao to što je rekao, kaže: *"**Zar sad, a prije si neposlušan bio i razdor sijao**"*, tj. zar je ovo vrijeme kad treba da kažeš: *"**Vjerujem ...**"*, a bio si prije Allahu neposlušan *"**i razdor sijao na Zemlji i ljude zavodio**"* *"**I učinili smo ih vođama koji pozivaju u ono zbog čega se ide u vatru, a na Sudnjem danu niko im neće pomoći. I propratismo ih pro - kletstvom na ovome svijetu...**[386] **(28:41,42)*** Ovo što Allah Uzvišeni u Kur'anu kazuje o Faraonu i njegovom slučaju spada u tajne gajba kojima On podučava Svoga poslanika. Allah Uzvišeni zatim kaže: *"**Danas ćemo izbaviti samo tijelo tvoje, da bi bio poučan primjer onima poslije tebe.**"* Ibn-Abbas i selef /učenjaci/ iz prvog perioda islama kažu da su neki Israelićani posumnjali u Faraonovu smrt, pa je Allah Uzvišeni naredio moru da izbaci njegovo mrtvo tijelo sa njegovim znamenitim oklopom, na jedno uzvišenje pored mora, kako bi se uvjerili u njegovu smrt i propast, pa Allah Uzvišeni kaže: *"**Ali mnogi su ljudi ravnodušni prema našim poukama**"*, tj. ne uzimaju savjete niti pouke iz toga. Njihova se propast dogodila na dan Ašure, kako prenosi El-Buharija od Ibn-Abbasa, koji kaže: (573) "Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., stigao u Medinu, zatekao je jevreje kako poste dan Ašure, pa ih je upitao: 'Kakav je to dan što postite?', a oni su mu odgovorili: 'To je dan u kome je Musa porazio Faraona.' Allahov Poslanik onda je rekao ashabima: 'Vama je Musa preči nego njima, pa postite taj dan.'"

Harun, a.s., aminao... Iz ovoga se jasno vidi da je aminanje kao i dova, kao što je i izgovaranje riječi "amin" poslije Fatihe isto kao i njeno učenje. Pogledaj komentar Fatihe u I tomu.

[386] I pored ovoga postoji jedna grupa ljudi koji sažalijevaju Faraona i govore da je uzvjerovao!! A šta misle i kažu ako molimo Allaha, dž.š., da ih proživi sa Faraonom pa ma gdje on bio proživljen?

وَلَقَدْ
بَوَّأْنَا بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مُبَوَّأَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ فَمَا ٱخْتَلَفُوا۟
حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟
فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾

"I Mi smo sinove Israilove u lijep predjel naselili i ukusnom hranom ih opskrbili, i tek kad im je došlo pravo saznanje, oni su se u mišljenju razišli. A Gospodar tvoj će im sigurno na Sudnjem danu presuditi o onome u čemu su se razilazili."/93/

Allah Uzvišeni iznosi kakvim je ahiretskim i dunjalučkim blagodatima obdario potomke Israilove, pa kaže: ***"U lijep predjel (ih nastanili)"***. Postoji mišljenje da se to odnosi na predjele Egipta i Šama koji se graniče sa Kudsom (Jerusalimom). Nakon što je Allah Uzvišeni uništio Faraona i njegovu vojsku, Musaova se država ustalila na području cijelog Egipta, što se vidi iz slijedećeg ajeta o Faraonovom narodu, gdje Uzvišeni kaže:

"I mi ih izvedosmo iz vrtova i rijeka, i riznica i dvoraca divnih. Eto tako je to bilo i Mi dadosmo da to naslijede sinovi Israilovi." (26:58) Musa i Israelićani su, međutim, težili da se nastane u području Kudsa/Jerusalema, boravištu Halilullaha-Ibrahima, a.s., gdje je u to vrijeme živio narod Amalika. Kako Israelićani nisu htjeli da se bore, Allah Uzvišeni ih je protjerao u pustinju, gdje su ostali četrdeset godina. Tu je umro Harun, a zatim i Musa, a.s. Nakon njihove smrti Israelićani su krenuli sa Jošu' ibn Nunom i uz Allahovu pomoć osvojili Kuds, gdje su ustalili svoju vlast dok je od njih nije preuzeo Nabukodonoser. Poslije toga Kuds je ponovo vraćen Israelićanima, a zatim su ga preuzeli Bizantinci i vladali njim dugo vremena. U tom periodu Allah Uzvišeni šalje im Isaa, a.s., ali su se jevreji, Allah ih prokleo digli protiv njega, sklapajući savez sa grčkim vladarima, besramno ga optužujući da diže bunu u narodu protiv njih. Konačno uhvatiše jednog sličnog njemu, koga je Allah načinio sličnim Isau, a.s., i razapeše ga, vjerujući da je on Isa, a.s. Allah Uzvišeni kaže:

"...a sigurno je da ga nisu ubili, već ga je Allah uzdigao Sebi. A Allah je Silan i Mudar." (4:157)

Tri stotine godina poslije Isa, a.s., u kršćanstvo prelazi Konstantin, jedan od bizantinskih kraljeva, koji bijaše filozof, s ciljem da napravi smutnju. Njemu su svećenici stavljali vjerske propise i zakone, koje su sami izmišljali, a on im je podigao crkve i samostane. Kršćanstvo se od tada odlikuje izmjenama i krivotvorstvom Isaove, a.s., vjere u kojoj je ostao samo manji broj svećenika, koji su zbog svoga ispravnog vjerovanja morali bježati u pustinjske samostane. Kršćanstvo je zavladalo Šamom, Arabijskim poluotokom i rimskim provincijama. Tako je bilo sve dok im taj primat nisu oduzeli ashabi pod vodstvom vladara pravovjernih - Omera ibn Hattaba, r.a. - neka je Allahu hvala! Allah Uzvišeni zatim kaže:

"...i ukusnom hranom ih opskrbili", tj. dali im halah opskrbu,

"...i tek kad im je došlo pravo saznanje, oni su se u mišljenju razišli", tj. nisu se ni u čemu razilazili sve dok im nije došlo znanje.[387] Kako su se, međutim, među njima mogle pojaviti razlike kad im je Allah Uzvišeni objavom Tevrata otklonio sumnje i nejasnoće, jevreji su se, ipak, kaže Allahov Poslanik, s.a.v.s., u sahih hadisu, pocijepali na sedamdeset i jednu frakciju.

"A Gospodar će im tvoj sigurno na Sudnjem danu presuditi o onome u čemu su se razilazili."

فَإِن كُنتَ فِى شَكٍّ مِّمَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ فَسْـَٔلِ ٱلَّذِينَ
يَقْرَءُونَ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكَ ۚ لَقَدْ جَآءَكَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ
مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَتَكُونَ
مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٩٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٩٦﴾
وَلَوْ جَآءَتْهُمْ كُلُّ ءَايَةٍ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٩٧﴾

"A ako sumnjaš u ono što ti objavljujemo upitaj one koji čitaju Knjigu, prije tebe objavljenu. Tebi Istina od Gospodara tvoga dolazi, i nikako ne budi od onih koji su u sumnji."/94/ "I ne budi nikako od onih koji Allahove dokaze ne priznaju, da ne bi bio izgubljen."/95/ "A oni kojima se ispuni Riječ Gospodara tvoga zaista neće vjerovati,"/96/ "makar im došli svi dokazi, sve dok ne doživi patnju nesnosnu." /97/

Katade ibn Di´ame kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao: (574) "...ne sumnjam i ne pitam." To takoderr, potvrđuju Ibn-Abbas i Seid ibn Džubejr i Hasan el-Basri. U ovome je potvrda i proglas ummetu da se opis njihovog poslanika nalazi u prethodnim knjigama, koje posjeduju Ehlul-kitab/sljedbenici Knjige, kao što Uzvišeni kaže:

"...onima koji će slijediti Poslanika, vjerovjes - nika, koji neće znati ni čitati ni pisati, kojeg oni kod sebe u Tevratu i Indžilu zapisana nalaze." (7:157) Pa i pored ove nauke, koju poznaju iz svojih knjiga, kao što poznaju i sinove svoje, oni sumnjaju, skrivaju istinu i ne vjeruju, mada imaju pouzdane dokaze. Zato Allah Uzvišeni kaže:

[387] Znanje ovdje znači Tevrat. Prije nego im je objavljen, židovi nisu znali propise Tevrata pa ih nisu izvršavali. Ali, nakon što je objavljen Tevrat i Allah objasnio Svoje propise u njemu, među njima je bilo onih koji su izvršavali te propise, a bilo je i onih koji nisu, i koji su ostali u svom neznanju. Tako su se oni međusobno razišli o tome govore Allahove riječi: *"...i nisu se razišli sve dok im nije došlo znanje."* A Allah najbolje zna.

"A oni na kojima se ispuni Riječ Gospodara Tvoga, zaista, neće vjerovati, makar im došli svi dokazi, sve dok ne dožive patnju nesnosnu", tj. neće vjerovati kad im vjerovanje bude koristilo nego će povjerovati onda kada nikome njegovo vjerovanje neće koristiti, odnosno kada se smakne zastor i ugledaju nevidljivo koje su negirali i kada vide tešku kaznu. Tada nikome neće koristiti vjerovanje, ako nije prije vjerovao. Allah Uzvišeni zatim kaže:

فَلَوْلَا كَانَتْ
قَرْيَةٌ ءَامَنَتْ فَنَفَعَهَآ إِيمَٰنُهَآ إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّآ ءَامَنُوا۟ كَشَفْنَا عَنْهُمْ
عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَمَتَّعْنَٰهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٩٨﴾

"Zašto nije bilo nijednog grada koji je povjerovao i kome je vjerovanje njegovo koristilo osim naroda Junusova, kome smo kada je povjerovao sramnu patnju u životu na ovom svijetu otklonili i život mu još vrijeme produžili?" /98/

Allah Uzvišeni kaže: - zašto onda, nijedan grad (naselje) prošlih naroda, kome smo poslanike slali, nije u cijelosti vjerovao nego su svakog poslanika kojeg smo prije tebe, Muhammede, slali većinom u laž nagonili, kao što Allah Uzvišeni kaže: ***"O kako su ljudi jadni; nijedan im poslanik nije došao a da mu se nisu narugali." (36:30)*** U sahih hadisu stoji: (575) "Predočeni su mi Allahovi poslanici, pa su neki prolazili sa skupinom ljudi, neki sa jednim čovjekom, neki sa dva, a s nekim poslanikom nije bio niko." Poslanik, zatim, spominje mnoštvo sljedbenika Musaa, a.s., pa onda svojih sljedbenika koji će prekriti Istok i Zapad. Cilj je ovog kazivanja da se istakne da nije bilo nijednog grada prošlih naroda, koji je u cijelosti vjerovao osim Junusovog, a.s., naroda... koji je vjerovao iz straha, da ga ne stigne kazna, na koju ih je upozoravao njihov poslanik, nakon što su se očima uvjerili u njene posljedice i nakon što ih je poslanik napustio. Tada su se iskreno obratili Allahu i iskreno Mu se predali. Tražeći Allahovu pomoć, doveli su svoju djecu, životinje i stoku i zamolili Allaha Uzvišenog da im otkloni kaznu, na koju ih je upozoravao njihov poslanik, na što im se Allah smilovao i otklonio im kaznu, kako Allah Uzvišeni kaže: ***"...osim naroda Junusova, kome smo kad je povjerovao sramnu patnju u životu na ovom svijetu otklonili i život im još neko vrijeme produžili!"*** Komentatori su razilaze u tome da li im je otklonjena ahiretska dunjalučkom kaznom ili im je otklonjena samo ovosvjetska kazna. Ono što je očitije jeste da im je otklonjena i dunjalučka i ahiretska kazna, što potvrđuju Allahove Uzvišene riječi: ***"I poslasmo ga stotini hiljada ljudi, i više, i oni povjerovaše, i njima dadosmo da do roka određenog požive."(37:147)*** Njima se pripisuje vjerovanje, a vjerovanje spašava od ahiretske kazne - Allah najbolje zna. O ovom će slučaju, ako Bog da, detaljnije biti govora u poglavlju Es-Saffat, u 148. ajetu.

وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ
لَءَامَنَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا ۚ أَفَأَنتَ تُكْرِهُ ٱلنَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا۟
مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَجْعَلُ ٱلرِّجْسَ
عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾

"Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi dolsta bili svi vjernici. Pa zašto onda ti da nagoniš ljude da budu vjernici?"/99/ "Nijedan čovjek nije vjernik bez Allahove volje; a On kažnjava one koji neće da razmisle."/100/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Da Gospodar tvoj hoće"***, o Muhammede, On bi dozvolio svim ljudima svijeta da vjeruju, pa bi svi povjerovali u ono što si im prenio. Allah Uzvišeni, međutim, s mudrošću postupa u svemu što čini, pa kaže: ***"A da je Gospodar tvoj htio, sve bi ljude sljedbenicima jedne vjere učinio. Međutim, oni će se uvijek u vjerovanju razlaziti, osim onih kojima se tvoj Gospodar smiluje. A zato ih je i stvorio."*** [388] ***"I ispunit će se riječi Gospodara tvoga: napunit ću, zaista, Džehennem džinima i ljudima - zajedno!" (11:118)***

Allah Uzvišeni, zato kaže: ***"Pa zašto onda, ti da nagoniš ljude"***, tj. da ih prisiljavaš ***"da budu vjernici"***. To nije tvoja dužnost, niti briga, nego Allah ***"u zabludi ostavlja onoga koga hoće, a na pravi put ukazuje onome kome hoće, pa ne izgaraj od žalosti za njima"(35:8),*** kao i drugi ajeti koji ukazuju da Allah čini što hoće; upućuje koga hoće, i u zabludi ostavlja koga hoće, prema Svome znanju, mudrosti i pravednosti.

Zato Uzvišeni kaže: ***"Nijedan čovjek nije vjernik bez Allahove volje;*** [389] ***a On kažnjava one koji neće da***

[388] Tj. stvorio ih je da se ne razilaze u onome što je Allah naredio i zabranio. Svi koji su saglasni sa onim što je Allah objavio sa odredbama i zabranama u vjerovanju, ibadetom i međusobnim odnosima - u Njegovoj su milosti. Zato ih je On i stvorio.

[389] Nema sumnje da se ništa ne dešava na Zemlji i na nebu i između njih osim Allahovom voljom i odredbom. Ono što On hoće, to biva, a ono što neće - to ne može ni biti. Pošto je vjerovanje glavna dobrovoljna obaveza, kao i druge dobrovoljne obaveze, to onaj ko je izvršava - zaslužuje Džennet, a onaj ko je ostavlja - Vatru. Nema sumnje da je svakom obavezniku predstavljeno vjerovanje i nevjerovanje, pa ko izabere vjerovanje, iz uvjerenja, vodeći se razumom, naukom i spoznajom, nagrada od Allaha je da on hoće i dozvoli da se u njegovoj duši ustali iman. Ko međutim, ignoriše razum i odbaci argumente i Božanske dokaze, izabravši nevjerstvo nad vjerovanjem, Allah će ga kazniti, jer nije upotrijebio svoj razum,

razmisle", tj. o Njegovim dokazima i argumentima. A On je pravedan u svemu tome; kad upućuje na pravi put i kad ostavlja u zabludi.

قُلِ ٱنظُرُوا۟ مَاذَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَا تُغْنِى ٱلْـَٔايَٰتُ وَٱلنُّذُرُ عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾ فَهَلْ يَنتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِهِمْ ۚ قُلْ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿١٠٢﴾ ثُمَّ نُنَجِّى رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ حَقًّا عَلَيْنَا نُنجِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

"Reci: 'Posmatrajte ono što je na nebesima i na Zemlji!' - a ni od kakve koristi neće biti dokazi i opomene narodu koji neće da vjeruje."/101/ "Zar oni čekaju da ih snađe nešto slično onome što je snašlo one koji su prije njih bili i nestali? Reci: 'Pa čekajte, i ja ću s vama čekati!'"/102/ "Poslije smo spasavali poslanike Naše i one koji su vjerovali. Eto tako dužnost je Naša da spasimo vjernike." /103/

Allah Uzvišeni upućuje ljude na razmišljanje o stvaranju nebesa i Zemlje, o onome što se nalazi na nebesima - zvijezdama, Suncu, Mjesecu, o izmjeni dana i noći..., o visini, prostranstvu i ukrasima nebesa, o padanju kiše Allahovom odredbom, o oživljavanju kišom Zemlje poslije njene zamrlosti, o plodovima, rastinju, cvijeću, koje je Allah dao o životinjama koje je rasprostro po Zemlji, o čudima koja se u moru nalaze, o kretanju brodova po njemu, o potčinjenosti Moćnom Allahu, osim Koga drugog boga nema.

A potom Allah Uzvišeni kaže:

"Ni od kakve koristi neće biti dokazi i opomene narodu koji neće da vjeruje", tj. nikakvi nebeski i zemaljski znakovi, mu'džize Allahovih poslanika i dokazi koji potvrđuju njihovu istinitost, neće zadovoljiti one koji ne vjeruju.

Allah Uzvišeni zatim kaže:

"Zar oni čekaju da ih snađe nešto slično onome što je snašlo one koji su prije njih bili", tj. zar oni koji te u laž ugone, Muhammede, mogu očekivati drugu kaznu i osvetu, osim onu koju su doživjeli prošli narodi, koji su bili prije njih i koji su negirali i u laž ugonili poslanike.

"Poslije smo spasavali poslanike Naše i one koji su vjerovali. Eto tako, dužnost je Naša da spasimo vjernike."

Ovo je pravo na koje se Allah sam obavezao kako On kaže: ***"Gospodar naš je sam Sebi propisao da bude milostiv." (6:54)*** El-Buhari i Muslim bilježe da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (576) "Allah je napisao i to se kod Njega iznad Arša nalazi, zaista: Moja milost prethodi mojoj srdžbi."[390]

قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى شَكٍّ مِّن دِينِى فَلَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِنْ أَعْبُدُ ٱللَّهَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُمْ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٤﴾ وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٥﴾ وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٦﴾ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ ۚ يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾

"Reci: 'O ljudi, ako vi sumnjate u ispravnost moje vjere - pa, ja se neću klanjati onima kojima se, mimo Allaha, vi klanjate, već ću se klanjati Allahu, Koji će vam duše uzeti. Meni je naređeno da budem vjernik" /104/ "I: 'Predaj se pravoj vjeri, i nikako ne budi kumirima poklonik", /105/ "I, pored Allaha, ne moli se onome ko ti ne može ni koristiti ni nauditi, jer ako bi to uradio bio bi, uistinu, nevjernik." /106/ "Ako ti Allah dade kakvu nevolju, niko je osim Njega ne može otkloniti, a ako ti zaželi dobro pa - niko ne može blagodat Njegovu spriječiti; On njome nagrađuje onoga koga hoće od robova Svojih; On prašta i milostiv je." /107/

Allah Uzvišeni govori Svome Poslaniku, s.a.v.s.: "Reci: 'O ljudi, ako sumnjate u ovu vjeru, koju sam vam donio od Allaha, znajte da ja neću obožavati one koje vi, pored Allaha, obožavate, nego ću obožavati Jedinog Allaha, Koji nema druga i Koji će vam život uzeti, kao što vam ga je i dao i Kome ćete se ponovo vratiti. Ja neću obožavati pored Allaha ono što vi obožavate. Pa pozovite ta vaša božanstva neka mi naude. A sigurno mi ne mogu niti nauditi niti koristi donijeti! Meni je naređeno da vjernik budem.'"

Allah Uzvišeni, zatim, kaže:

"Predaj se pravoj vjeri", tj. iskreno se predaj Onome Kome Jedinom pripada slava i veličina, ***"I nipošto ne budi kumirima poklonik"***, što se nadovezuje na Allahove Uzvišene riječi: ***"Meni je naređeno da budem vjernik."***

"Ako ti Allah dadne kakvu nevolju." U pojašnjenju da korist i šteta dolaze samo od Allaha, Koji jedino zaslužuje odanost i pokornost i Koji nema saučesnika, Hafiz ibn Asakir prenosi od Enesa ibn Malika, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (577) "Činite dobro cijeloga svoga života i izložite se

---

odnosno kao da je stvoren bez razuma. Zato Allah Uzvišeni za ove kaže. *"Oni ne shvatajn."* Pravi put i zabluda dolaze tek kada se čovjek dobrovoljno opredijeli za vjerovanje ili nevjerovanje, pa ga Allah tako i usmjerava na pravi put ili zabludu, kao nagradu za njegova djela. Allah nikome ne čini nepravdu....

[390] Ali je Allah Svoju milost učinio zabranjenom nevjernicima na Sudnjem danu, a upisao ju je onima koji vjeruju i dobra djela čine i koji zekat daju. *"Dat ću je onima koji se budu grijeha klonili i zekat davali i onima koji u dokaze Naše budu vjerovali." (7:156)*

Allahovim mirisima, jer Allah ima mirise Svoje milosti, koje daje kome hoće od Svojih robova. I molite Ga da sakrije vaša ružna djela i da vas sačuva od straha."

"On prašta i miostiv je", tj. onome ko se pokaje, pa čak i od širka On prima pokajanje.

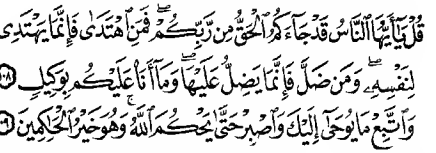

"Reci: 'O ljudi, Istina vam dolazi od Gospodara vašeg, i onaj ko se uputi pravim putem - uputio se za svoje dobro a onaj ko krene stranputicom, krenuo je na svoju štetu, a ja nisam vaš odvjetnik.'" /108/ "Ti slijedi ono što ti se objavljuje i budi strpljiv dok Allah ne presudi, On je sudija najboiji!" /109/

Allah Uzvišeni naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da saopći ljudima, da je ono što mu je došlo od Allaha - istina u koju nema sumnje, pa ko krene pravim putem, učinio je to za svoje dobro a ko izabere zabludu, sebi je štetu učinio.

"A ja nisam vaš odvjetnik", tj. ja nemam moći da vam pravi put dam. Ja vas samo opominjem, a pravi put samo Allah daje.

"Ti slijedi ono što ti se objavljuje i budi strpljiv", tj. drži se onoga što ti objavljuje tvoj Gospodar i budi strpljiv prema onima koji protiv tebe istupaju, ***"dok Allah ne presudi"***, između tebe i njih,

"a On je najboiji sudija" sa Svojom pravdom i mudrošću - ***"neka je Njemu Uzvišenom slava, nema drugog gospodara osim Njega!"***

Kraj skraćenog komentara poglavlja Junus.

Slijedi skraćeni komentar poglavlja Hud.

Allah je Prvi i Posljednji upućivač!

11
HUD / HUD
OBJAVLJENO U MEKI , IMA 123 AJETA**

Prenosi hafiz Ebu-Ja'la od Ebu-Bekra, koji je rekao: (578) "Pitao sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: 'Šta te je obijelilo?' A on je rekao: 'Obijelili su me sura Hud, El-Vaki'a, Amme jetesa'elun i Izeš-šemsu kuvviret', a u drugoj verziji: poglavlje Hud i njemu slična."

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الر ۚ كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ۝١ أَلَّا
تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ۚ إِنَّنِي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ۝٢ وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ
ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي
فَضْلٍ فَضْلَهُ ۖ وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ ۝٣
إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝٤

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

"Elif-lam-ra. Ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg", /1/ "da se samo Allahu klanjate, - ja sam vam od Njega, da opominjem i da radosne vijesti kazujem", /2/ "da od Gospodara svoga oprosta tražite i da se pokajete, a On će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite i svakom čestitom dat će zasluženu nagradu. A ako leđa okrenete - pa, ja se, zaista, bojim za vas patnje na Velikom danu."/3/ "Allahu ćete se vratiti, a On sve može!"/4/

"Elif-lam-ra." Na početku poglavlja El-Bekare prethodilo je tumačenje skraćenica na početku pojedinih poglavlja, a Allah najbolje zna šta je istina.

"Ovo je Knjiga čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju", tj. koji su jasni i precizni u svome izgovoru i pojašnjeni u svome značenju, jer ova Knjiga je kompletna, kako po formi, tako i po značenju. Ovo tumačenje daju Mudžahid i Katade, za što se opredijelio i Ibn-Džerir. ***"...od Mudrog i Sveznajućeg"***, tj. od Mudrog po Njegovim riječima i djelima. ***"Da se samo Allahu klanjate"***, tj. da samo Njemu Jedinom iskazujete pokornost (ibadet), kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Mi smo svakom narodu poslanika poslali: 'Allahu se klanjajte, a kumira se klonite!'" (16:36) "Ja sam vam od Njega da opominjem i da radosne vijesti kazujem", tj. ja vas opominjem kaznom, ako Mu se suprotstavite i donosim vesele vijesti; da ćete biti nagrađeni, ako Mu budete pokorni, kao što stoji u sahih - pouzdanom hadisu: (580) da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., uspeo jednom prilikom na Safu i pozvao rodove Kurejšija, od daljnih ka bližim po srodstvu, ...koji su se sakupili i rekao im je: "O skupino Kurejša, šta mislite, hoćete li mi vjerovati, ako vam kažem da vas neprijateljska konjica hoće napasti u zoru? Biste li mi vjerovali?"

Oni odgovoriše: "Nismo nikada od tebe čuli laž", a on im onda reče: "Ja vas, zaista, opominjem žestokom kaznom",

"Da od Gospodara svoga oprosta tražite i da se pokajete, a On će vam dati da do smrtnog časa lijepo proživite i svakom čestitom dat će zasluženu nagradu", tj. naređeno vam je da stalno oprost i pokajanje tražite, za što će vam On

"dati da lijepo proživite", na ovom svijetu,

"do smrtnog časa i svakom čestitom dat će zasluženu nagradu", tj. na budućem svijetu, kao što Uzvišeni kaže:

"Onome ko čini dobro bilo muškarac ili žena, a vjernik je, Mi ćemo dati da proživi lijep život."(16:97) U sahih - pouzdanom hadisu prenosi se: (581) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Sa'du: "Nećeš ništa potrošiti ili podijeliti u ime Allaha, a da ne budeš nagrađen, pa čak i ono što potrošiš na svoju ženu." O Allahovim riječima:

"...i svakom čestitom dat će zasluženu nagradu", Ibn-Džerir prenosi Ibn-Mes'udove riječi, koji kaže: "Ko učini nešto ružno piše mu se jedan grijeh, a ko učini jedno dobro, piše mu se desetostruka nagrada, pa ako bude na ovom svijetu kažnjen za neko ružno djelo, ostaje mu desetostruka nagrada, a ako za učinjeno djelo ne bude kažnjen na ovom svijetu, uzet će mu se jedna nagrada, a njemu će ostati devet." Zatim je dodao: "Propao je onaj u koga jedinice nadvladaju desetice."

"A ako leđa okrenete - pa ja se, zaista, bojim za vas patnje na Velikom danu." Ovo je žestoka prijetnja onima koji negirajući napuste Allahove zapovijedi. Kazna će ih, bez sumnje, stići.

"Allahu ćete se vratiti", tj. Allahu ćete se na Sudnjem danu vratiti.

"On sve može", tj. On je moćan da nagradi Svoje dobre robove i kazni Svoje neprijatelje i da proživi sva stvorenja na Kijametskom danu. Ovo je forma zastrašivanja, kao što je prije bilo podsticanje na dobro.

---

* Objavljena poslije sure Junus.

** 12., 17. i 114. Ajet objavljeni su u Medini.

أَلَآ إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا۟ مِنْهُ ۚ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ۝٥

"Eto oni grudi svoje okreću sa željom da se od Njega sakriju. A i kad se u ruho svoje umotavaju, On zna ono što skrivaju i ono što pokazuju - On, uistinu, zna misli svačije." /5/

El-Buhari prenosi od Ibn-Abbasa, koji kaže: "To su ljudi koji su se stidjeli da svoja stidna mjesta prema nebu okreću, dok su nuždu vršili i dok su sa svojim ženama spolno općili, pa je Allah objavio ovaj ajet ... El-Buhari i drugi prenose od Ibn-Abbasa da "umotavaju se" znači: pokrivaju svoje glave, što znači da su svoje grudi okretali, ako bi nešto rekli ili uradili, misleći da su se tako od Allaha sakrili. Allah Uzvišeni saopćava im da ***"On zna što skrivaju i što pokazuju"***, kad su u tamnoj noći u odjeći svojoj umotani dok spavaju i sve što rade i govore.

"On, uistinu, zna misli svačije", tj. On zna tajne, namjere i osjećaje koje njihove grudi kriju. Divno to kaže Zuhejr b. Ebi-Sulmâ u svojoj poznatoj pjesmi (mualleki): "Ne možete nikako sakriti od Allaha ono što je u srcima vašim skriveno. Koliko god to krili, Allah to zna i u Knjizi čuva za Dan sudenja, il' vam dadne kaznu i osvetu na svijetu ovome." I ovaj džahilijetski pjesnik priznaje postojanje Stvoritelja i Njegovog apslolutnog znanja o najsitnijim stvarima, o povratku Allahu i nagradi i pisanju djela u knjigama za odgovornost na Sudnjem danu.

وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ۝٦

"Na zemlji nema nijednog živog bića, a da ga Allah ne hrani. On zna gdje će koje boraviti i gdje će sahranjeno biti. Sve to ima u jasnoj Knjizi." /6/

Allah Uzvišeni iznosi da je Njegova obaveza opskrba svih živih bića; na kopnu, moru i u zraku. On, neka je Uzvišen, zna gdje se nastanjuju i gdje umiru. Sve je to zapisano u Njegovoj jasnoj Knjizi, kako to Uzvišeni kaže:

"U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru, i nijedan list ne opadne, a da On za njega ne zna; i nema zrna u tminama zemlje, niti ičega svježeg, niti ičega suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi."(6:59)

وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُۥ عَلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۗ وَلَئِن قُلْتَ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ مِنۢ بَعْدِ ٱلْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ۝٧ وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ ٱلْعَذَابَ إِلَىٰٓ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُۥٓ ۗ أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ۝٨

"On je u šest dana nebesa i Zemlju stvorio - a Njegov je prijesto iznad vode bio - da bi vas iskušao - koji će od vas bolje postupati. Ako ti rekneš: 'Posilje smrti bit ćete doista oživljeni', nevjernici će sigurno reći: 'Ovo nije ništa drugo do očita varka!'"/7/ "Ako im Mi kaznu do određenog roka odgodimo oni će sigurno reći: 'Zašto je zadržava?' A onoga dana kad im dođe, neće biti od njih otklonjena i sa svih strana bit će okruženi onim čemu su se rugali."/8/

Allah Uzvišeni govori o Svojoj svemoći, da je stvorio nebesa i Zemlju u šest dana i da je Njegovo prijestolje bilo na vodi. U dva sahiha, Buharije i Muslima, prenosi se u više verzija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada mu je došla grupa ljudi iz Jemena i rekla: (582) "Došli smo da te pitamo o početku ovoga svijeta", odgovorio: "Allah je bio kad ničega prije Njega nije bilo", a u drugim verzijama hadisa kaže se: "Nije bilo ništa osim Njega", a u drugoj: "...ništa uz Njega." "Njegovo prijestolje bilo je na vodi, što je zapisano u Kur'anu, a poslije je stvorio nebesa i Zemlju." U Muslimovom Sahihu prenosi se od Abdullaha ibn Amra ibn Asa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (583) "Allah je odredio sudbinu svakog živog bića na pedeset hiljada godina prije nego što su stvorena nebesa i Zemlja, dok je Njegov prijesto iznad vode bio." O riječima Uzvišenog: ***"A Njegov je prijesto iznad vode bio"***, Katade kaže: "Allah vam saopćava kako je počelo Njegovo stvaranje, prije nego što su nebesa i Zemlja stvoreni." A Ibn-Abbas kaže: "Arš/Prijesto je nazvan Aršom zbog njegove visine." Muhammed ibn Ishak, govoreći o Allahovim riječima:

"On je u šest vremenskih razdobija nebesa i Zemlju stvorio, a Njegov je Prijesto iznad vode bio", kaže: "To je bilo onako kako je to Allah Uzvišeni opisao: ništa, osim vode, nad kojom je bio Prijesto, a na prijestolju Uzvišeni, Plemeniti, Dostojanstveni, Moćni, Blagi, Koji poznaje svaku stvar, Milostivi, Koji blagodati daje, Koji čini što hoće."

Allah Uzvišeni zatim kaže: ***"...da bi vas iskušao koji će od vas bolje postupati"***, tj. da vas provjeri, a nije rekao: ko će od vas učiniti više djela, nego - dobrih djela. Nijedno djelo ne može biti dobro ako

prvo ne bude učinjeno iskreno u ime Allaha, dž.š., i drugo ako ne bude u skladu sa Poslanikovim, s.a.v.s., Šerijatom. Ako djelo ne bude imalo jedan od ova dva uvjeta, ono će biti poništeno.

*"**Ako ti rekneš: 'Poslije smrti bit ćete, zaista, proživljeni...'**"*, ako ovim idolopoklonicima saopćiš, Muhammede, da će ih Allah poslije smrti proživiti, kao što ih je prvobitno i stvorio, jer oni znaju da je Allah Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju, kao što Uzvišeni kaže:

*"**Ako ih upitaš: 'Ko je nebesa i Zemlju stvorio i ko je Sunce i Mjesec potčinio?' - sigurno bi rekli: 'Allah!'**,* oni će, i pored toga, negirati proživljenje i povratak na Sudnji dan, koji je, u odnosu na Allahovu moć, lakši od prvobitnog stvaranja, kao što Uzvišeni kaže:

*"**On je Taj Koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti, to je Njemu lahko.**" **(30:27)*** Govoreći dalje o njima, Allah Uzvišeni kaže: *"**Ovo nije ništa drugo do očita varka**"*, tj. oni nevjernički i tvrdoglavo govore: "Ne vjerujemo ti da će biti proživljenje", i to ne tvrdi niko osim onih koje si ti opčarao - jedino oni slijede to što govoriš.

*"**A ako im Mi kaznu do roka određenog odgodimo...**"* Uzvišeni kaže: "Ako ovim idolopoklonicima kaznu odgodimo do određenog trenutka - doglednog roka i zaprijetimo im na određeno vrijeme", *"**Oni će sigurno reći**"* : poričući i požurujući kaznu,

*"**Zašto je zadržava?**"*, tj. odgađa nam tu kaznu: jer u njihovim ćudima laž je uobičajena i oni kaznu neće moći izbjeći. Riječ "ummet" u Kur'anu i Sunnetu upotrebljava se u mnogobrojnim značenjima. Tako, ona može značiti određeni rok, kao u ovom ajetu:

*"**...do određenog roka**"*, zatim u smislu predvodnika, npr. *"**Ibrahim je bio primjer čestitosti**"**(16:120)*** u smislu vjere, kao što se u Allahovim riječima iznose saopćenja o idolopoklonicima, koji kažu: *"**Mi smo zatekli pretke naše kako ispovijedaju vjeru (18:22)**,* u smislu zajednice - naroda:

*"**A kad stiže do vode medjenske, zateče oko nje mnoge ljude, kako stoku napajaju**" **(28:23)**.*

*"**Svaki je narod imao poslanika.**"* Pod pojmom "ummet" ovdje se podrazumijeva narod kome je poslan Allahov poslanik, bilo da su vjerovali ili ne, kao što stoji u Muslimovom Sahihu: (584) "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, svako od ovog naroda, bio jevrej ili kršćanin, koji čuje za mene, a ne bude vjerovao ući će u Vatru." Što se, pak, tiče naroda koji slijedi i vjeruje poslanika, o tome se govori u ajetu (Allahovim riječima):

*"**Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio**"**(3:110)**;* u sahih hadisu kaže se: (585) "Ja ću govoriti: 'Moj narode, moj narode...!'" Riječ "ummet" se, također, upotrebljava u smislu grupe, konfesije, kako kaže Uzvišeni:

*"**U Musaovom narodu ima ljudi koji na istinu upućuju, koji prema njoj pravedno sude.**"**(7:159)***

وَلَئِنْ أَذَقْنَا الْإِنسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا
مِنْهُ إِنَّهُ لَيَئُوسٌ كَفُورٌ ﴿٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ نَعْمَاءَ بَعْدَ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ
لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي ۚ إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ﴿١٠﴾ إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١١﴾

*"**Ako čovjeku milost Našu pružimo pa mu je poslije uskratimo on pada u očajanje i postaje nezahvalnik.**"**/9/** "**A ako ga blagodatima obaspemo poslije nevolje koja ga je zadesila, on će sigurno reći: 'Nevolje su me napustile!' On je doista umišljen i razmetljiv.**" **/10/** "**A samo strpljive i one koji dobra djela čine čeka oprost i nagrada velika.**" **/11/***

Uzvišeni govori o pokuđenim osobinama ljudi, osim onih koji u Allaha vjeruju i kojima će se On smilovati - koji kada ih zadesi kakva nesreća, nakon blagostanja, izgube nadu u dobro u pogledu budućnosti negirajući prošle blagodati, kao da nisu nikakva dobra vidjeli. Tako će oni, kad im dođe blagostanje, poslije nevolje,

*"**...sigurno reći: 'Nevolje su me napustile'**"*, tj. nema vječne muke:

*"**On je, zaista, umišljen i razmetljiv**"*, tj. on je obijestan i razmetljiv nad drugim. *"**Osim strpljivih...**"* u raznim nedaćama, *"**...i onih koji dobra djela čine**"*, tj. u blagostanju i kad su zdravi.

*"**Njih čeka oprost**"*, zbog nevolja koje su ih zadesile, *"**...i nagrada velika**"*, koju su zaslužili kad su u izobilju živjeli. O tome Uzvišeni govori i u suri El-´Asr:

*"**Tako Mi vremena, čovjek, doista, gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine i koji jedni drugima preporučuju strpljivost.**"*

فَلَعَلَّكَ
تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَن يَقُولُوا لَوْلَا
أُنزِلَ عَلَيْهِ كَنزٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ ۚ إِنَّمَا أَنتَ نَذِيرٌ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ
شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ
مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾
فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَن لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ
فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٤﴾

*"**Nemoj ti ništa od onoga što ti se objavljuje izostaviti, što tišti grudi tvoje, zato da oni ne bi rekli: 'Zašto mu nije poslano kakvo blago***

ili, zašto s njim nije došao melek?' Tvoje je da opominješ, a o svemu se samo Allah brine." /12/ "Zar oni da govore: 'On ga izmišlja!' Reci: 'Pa sačinite vi deset Kur'anu sličnih, izmišljenih sura, i koga god hoćete, od onih u koje pored Allaha vjerujete, u pomoć pozovite, ako je istina što tvrdite!'"/13/ "A ako vam se ne odazovu, onda znajte da se on objavljuje samo s Allahovim znanjem i da nema boga osim Njega - zato muslimani postanite!"/14/

Allah Uzvišeni tješi Poslanika, s.a.v.s., zbog briga koje mu idolopoklonici nanose, iznoseći izmišljotine o Božijem Poslaniku, s.a.v.s., pa kaže:
"I oni govore: 'Šta je ovom 'poslaniku', on hranu uzima i po trgovima hoda; trebalo je da mu se jedan melek pošalje da zajedno s njim opominje, ili da mu se spusti kakvo blago ili da ima vrt iz kojeg bi se hranio?' I nevjernici još govore: 'Vi samo začarana čovjeka slijedite!'" (25:7,8) Allah Uzvišeni tako naređuje Poslaniku, s.a.v.s., i upućuje ga da zbog toga ne osjeća tegobu i da ga to nipošto ne odvrati od poziva Allahu, pa mu kaže:
"Nemoj ti ništa od onoga što ti se objavljuje izostaviti, što tišti grudi tvoje, zato da oni ne bi rekli...", tj. zbog takvog njihovog govora, jer ti samo opominješ. U tome imaš uzor svoje braće - poslanika prije tebe. I oni su u laž nagonjeni i ometani u svojoj misiji, pa su to strpljivo podnosili, dok im nije došla Allahova pomoć. Uzvišeni, zatim, iznosi kur'ansku nadnaravnost i da niko nije u stanju donijeti nešto slično Kur'anu, pa makar i deset sličnih sura, pa nijednu sličnu suru, jer Allahov govor ne liči govoru Allahovih stvorenja, kao što ni Njegova svojstva ne liče svojstvima stvorenih bića. Njegovom Biću nije ništa slično On je Uzvišen - nema drugog boga, niti Gospodara, osim Njega. Allah Uzvišeni, zatim, kaže:
"A ako vam se ne odazovu", opirući se onom čemu ih pozivate, pa znajte da su oni nemoćni u tome, jer ovaj je govor objavljen od Allaha i sadrži Njegovo znanje, naredbu i zabranu.
"Nema drugog boga osim Njega - zato muslimani budite!"

مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ
إِلَيْهِمْ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ
فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

"Onima koji žele život na ovom svijetu i ljepote njegove - Mi ćemo dati plodove truda njihova i neće im se u njemu ništa prikratiti."/15/ "Njih će na onom svijetu samo vatra peći; tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na Zemlji radili i bit će uzaludno sve što su učinili."/16/

Mudžahid kaže da je ovaj ajet objavljen o licemjerima, a Katade, tumačeći ovaj ajet, kaže: "Kome ovaj svijet bude glavni cilj i briga, Allah će ga nagraditi dobrima na ovom svijetu, a na ahiret će doći bez ijednog dobra za koje bi mogao dobiti nagradu. Vjernik će, međutim, dobiti nagradu za svoja djela na ovome svijetu, kao i na ahiretu, kao što Uzvišeni kaže:
"Onome ko bude želio nagradu na onome svijetu - umnogostručit ćemo mu je, a onom ko bude želio nagradu na ovom svijetu, dat ćemo mu je, ali mu na onome svijetu nema udjela."(42:20)

أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِۦ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ
مُوسَىٰٓ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ مِنَ ٱلْأَحْزَابِ
فَٱلنَّارُ مَوْعِدُهُۥ ۚ فَلَا تَكُ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ ۚ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾

"Zar je onaj koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov, na što se nadovezuje Kur'an kao svjedok Njegov, i još prije njega Knjiga Musaova, putovođa i milost? To su oni koji vjeruju u nj. A onima koji su se protiv njega urotili vatra će boravište biti. Zato ti nikako ne sumnjaj u nj, on je zaista istina od Gospodara tvoga, ali većina ljudi neće da vjeruje."/17/

Allah Uzvišeni iznosi stanje vjernika koji su u vjeri u Allaha i spoznaju i priznaju da nema drugog boga osim Allaha, kako kaže Uzvišeni:
"Ti upravi lice svoje vjeri, kao pravi vjernik, prihvati se Allahove čiste vjere, prema kojoj je On ljude načinio." (30:30) Jer, vjernik je uvijek u ovoj spoznaji bez ikakve izmjene i promjene. U dva sahiha prenosi se od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (586) "Svako se dijete rađa u čistoj vjeri, islamu, pa ga roditelji požidove, pokrste ili učine vatropoklonikom, kao što i životinja rađa ispravnu životinju, pa da li ste primijetili kod njih neispravnost?"
"Pa zar je onaj koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov, na što se nadovezuje Kur'an kao svjedok njegov...", tj. došao mu je Allahov svjedok, čiste, uzvišene i kompletne vjere, koja se završava Muhammedovim, s.a.v.s., poslanstvom. و ***"I još prije njega Musaova Knjiga"***, tj. prije Kur'ana došla je Musaova Knjiga - Tevrat, koji, također, svjedoči Muhammedovo, a.s., poslanstvo. Jer ovaj Tevrat, ko ga bude istinski vjerovao, vodi vjeri i spoznaji Kur'ana. Nema sumnje, prema tome, da je Tevrat, kako kaže Allah Uzvišeni; ***"...predvodnik i milost"***, tj. Allah ga je objavio tom narodu da mu bude predvodnik i uzor

koji će slijediti, i milost Allahova. Zato kaže Uzvišeni: ***"To su oni koji vjeruju u njega"***, tj. u Musaov Kitab, koji sadrži nagovještaj Muhammedovog, a.s., poslanstva. Prijeteći, zatim onome ko negira Kur'an, ili njegov dio, Allah Uzvišeni kaže:

"A onima koji su se protiv njega urotili, Vatra će boravište biti", tj. ko bude negirao Kur'an, bilo da je idolopoklonik, nevjernik, pripadnik objavljene Knjige i drugih zajednica i grupacija, bez obzira na boju kože, izgled i naciju, do kojih je Kur'an stigao, kako kaže Uzvišeni: ***"...da njime vas i one do kojih on dopre, opominjem", (6:19)***, pa dalje Uzvišeni kaže:

"Reci: 'O ljudi, ja sam svima vama Allahov Poslanik.'"(7:158) Ovdje Allah Uzvišeni kaže:

"A onima koji su se protiv njega urotili, Vatra će boravište biti." U Muslimovom Sahihu prenosi se od Ebu--Musaa el-Eš'arija, r.a., da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, svako onaj ko čuje za mene, bio jevrej ili kršćanin, pa ne uzvjeruje u mene, unići će u Vatru."

"...zato ti nipošto ne sumnjaj u njega, on je, zaista, istina od Gospodara tvoga", tj. Kur'an je, uistinu, od Allaha, u što nema nikakve sumnje. ***"...ali većina ljudi neće da vjeruje"***. Uzvišeni, tako. kaže: ***"...ako bi se ti pokoravao većini onih koji žive na Zemlji, oni bi te od Allahova puta odvratili"(6:116).*** Isto tako Allah Uzvišeni kaže:

"I Iblis se uvjerio da je o njima ispravno mislio i oni su se povelji za njim, osim nekolicine vjernika." (34:20)

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۚ
أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَىٰ
رَبِّهِمْ ۚ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٨﴾ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ
وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿١٩﴾ أُولَٰئِكَ لَمْ يَكُونُوا
مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ۘ يُضَاعَفُ
لَهُمُ الْعَذَابُ ۚ مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾
لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾

"Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu izmišlja laži? Oni će pred Gospodara svoga biti dovedeni, a svjedoci će reći: 'Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome!' Neka Allahovo prokletstvo stigne mnogobošce," /18/ "koji od Allahova puta odvraćaju i krivim ga prikazuju; oni i u onaj svijet ne vjeruju."/19/ "Oni na Zemlji ne mogu Allahu umaći, niti, osim Allaha, drugog zaštitnika imaju. Njima će patnja biti umnogostručena, jer nisu htjeli ni da čuju, ni da bilo šta vide", /20/ "oni su sami sebe upropastili, - a neće im biti ni onih koje su izmišljali", /21/ "oni će, zbilja, na onom svijetu biti sasvim izgubljeni." /22/

Allah Uzvišeni iznosi stanje i sramotu na ahiretu onih koji su na Njega laži iznosili, i to pred melekima, Allahovim poslanicima, vjerovjesnicima i ostalim ljudima, kao što prenosi Imam Ahmed od Safvan ibn Mihreza, koji kaže: "Držao sam za ruku Ibn-Omera, kad se pojavi neki čovjek, a on mu reče: 'Šta si čuo da Allahov Poslanik, s.a.v.s., govori o tajnom razgovoru na Sudnjem danu?' A ovaj odgovori: 'Čuo sam ga da govori': (587) 'Allah, dž.š., na Sudnjem će danu približiti vjernika i staviti na njega Svoju koprenu i sakriti ga od svijeta, pa će ga onda upoznati sa njegovim grijesima i reći mu: 'Znaš li taj grijeh; znaš li taj grijeh?' Pa kada mu iznese njegove grijehe i on vidi da je propao Allah, dž.š., reći će: 'Ja sam te grijehe sakrio od ljudi na dunjaluku, a danas ti ih praštam', zatim će mu se dati knjiga njegovih dobrih djela. Što se, pak, tiče nevjernika i munafika / licemjera, njima će reći:

'Ovi su izmišljali laži na Gospodara svoga!' Neka Allahovo prokletstvo stigne idolopoklonike.'" Ovaj hadis prenose od Katade El--Buhari i Muslim u dva sahiha. ***"...koji od Allahovog puta odvraćaju i krivim ga prikazuju"***, tj. odvraćaju ljude od istine i pravog puta, koji vodi Allahu, udaljavajući ih od Dženneta i usmjeravajući ih pogrešnim putem.

"Oni u onaj svijet ne vjeruju", tj. negiraju da će se on dogoditi.

"Oni na zemlji ne mogu Allahu umaći, niti, osim Allaha, drugog zaštitnika imaju." Oni su, zapravo, pod Allahovom silom i moći. On ih je u stanju kazniti na ovom svijetu, prije ahireta.

"On im samo pušta do Dana, kada će im oči ostati otvorene." (14:42) U dva sahiha navodi se hadis: (588) "Allah će dati rok silniku, pa kad ga uzme, neće Mu umaći." ***"Njima će patnja biti umnogostručena"***, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Mi ćemo ih dvostrukom kaznom kazniti" (16:88), pa će biti kažnjeni za svaku naredbu koju su propustili i svaku zabranu koju su prekršili. Zbog toga je ispravna tvrdnja onih koji kažu da s njih ne spadaju vjerske obaveze. Uzvišeni kaže:

"...jer nisu htjeli da čuju, niti da bilo šta vide", tj. nisu koristili ono što im je Allah stvorio - sluh i vid, pa su bili gluhi na istinu i slijepi da je slijede, kao što Uzvišeni kaže:

"...Oni pameti imaju, a njome ne shvaćaju, oni oči imaju - a njima ne vide, oni uši imaju - a njima ne čuju..." (7:79)

"Oni su sami sebe upropastili, a neće im biti ni onih koje su izmišljali", tj. oni su sami sebe upropastili, jer će biti stavljeni u vatru usplamtjelu i kazna im neće biti ublažena ni za jedan tren. Odreći

će ih se i oni koje su pored Allaha obožavali - idoli i kipovi, od kojih nikakve koristi neće imati, naprotiv, samo štetu. Allah Uzvišeni, zato, kaže:

"Oni će, zbilja, na onom svijetu biti sasvim izgubljeni", tj. nema sumnje da onaj ko mijenja dobro za zlo, vjerovanje za nevjerovanje, Džennet za Džehennem, blizinu Milostivog i Onog Koji nagrađuje, za Njegovu kaznu i srdžbu - da je, uistinu, propao na Sudnjem danu.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ
ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَخْبَتُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا
خَٰلِدُونَ ﴿٢٣﴾ * مَثَلُ ٱلْفَرِيقَيْنِ كَٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْأَصَمِّ وَٱلْبَصِيرِ وَٱلسَّمِيعِ
هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾

"Oni koji budu vjerovali i dobra djela činili i koji Gospodaru svome budu odani, bit će stanovnici Dženneta, u njemu će vječno boraviti."/23/ "Ove su dvije vrste kao slijep i gluh i kao onaj koji vidi i čuje. A mogu li se uporediti? Pa zašto ne razmislite?"/24/

Nakon što Allah Uzvišeni iznosi stanje nesretnika, On, zatim, ističe sretnike, koji vjeruju i čine dobra djela, napuštajući ružna, čime stječu dženetska naselja i blagodati što se u njima nalaze, gledajući u Stvoritelja nebesa i Zemlje. Uzvišeni, zatim, navodi primjer nevjernika i vjernika, pa kaže: ***"Ove su dvije vrste..."*** kao slijepi i gluhi nesretnici i oni koji čuju i vide, sretnici. Nevjernik je slijep od istine, gluh da je čuje i da se njome koristi. Dok je vjernik pametan, pronicljiv, dobro vidi istinu, sluša dokaze, pa neistina ne može kod njega proći... Pa da li su jednaki ova dvojica? ***"Pa zašto ne razmislite?"***, tj. zašto ne uzmete pouku i ne vidite razliku između jednih i drugih, kako kaže Uzvišeni:

"Nisu jednaki stanovnici Džehennema i stanovnici Dženneta. Stanovnici Dženneta će ono što žele postići." (59:20)

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ
قَوْمِهِۦٓ إِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾ أَن لَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّا ٱللَّهَ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ
عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٢٦﴾ فَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوْمِهِۦ مَا نَرَىٰكَ إِلَّا
بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَىٰكَ ٱتَّبَعَكَ إِلَّا ٱلَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِىَ ٱلرَّأْىِ وَمَا
نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾

"I Nuha poslasmo narodu njegovu. 'Ja sam tu' - govorio je on - 'da vas otvoreno opominjem'", /25/ "'da se ne klanjate nikome drugom osim Allahu; ja se, zaista, plašim za vas patnje na Nesnosnom danu.'"/26/ "Glavešine naroda njegova, oni koji nisu vjerovali, rekoše: 'Koliko mi vidimo ti si čovjek kao i mi, a vidimo i da te bez ikakva razmišljanja slijede samo oni koji su niko i ništa među nama; ne vidimo da ste vi imalo bolji, štaviše, mislimo da ste lažljivci.'"/27/

Allah Uzvišeni prenosi vijesti o Nuhu, a.s., prvom poslaniku koga je Allah poslao stanovnicima Zemlje, koji su bili idolopoklonici. On govori svome narodu:

"Ja sam tu da vas otvoreno opominjem", tj. javnom opomenom na Allahovu kaznu, ako budete obožavali drugog, osim Njega. Zato Allah Uzvišeni, govoreći o Nuhu, a.s., kaže:

"Da se ne klanjate nikom drugom, osim Allahu." "Ja se, zaista, plašim za vas patnje na nesnosnom danu", ako budete ustrajni u vašem nevjerstvu.

"Glavešine naroda njegova, oni koji nisu vjerovali, rekoše:

'Koliko mi vidimo, ti si čovjek kao i mi.'" Kao da su smatrali da čovjek ne bi trebao biti Allahov poslanik. "Jer, kako će se slati objava bez nas", zaključivali su oni.

"...a vidimo i da te, bez ikakva razmišljanja, slijede samo oni koji su niko i ništa među nama", tj. niži stalež, kao trgovci, pripovjedači i slično, a ne slijede te naši ugledni i uvaženi ljudi. Zatim, oni koji te slijede čine to bez ikakva razmišljanja; zapravo te slijede samo zato što si ih pozvao.

"Ne vidimo da ste vi imalo od nas bolji", tj. nikakve prednosti ne vidimo u izgledu, ponašanju i opskrbi. ***"Štoviše, mislimo da ste lažljivci"***, tvrdeći da vam pripada dobročinstvo, pravednost, pobožnost, sreća i zadovoljstvo na budućem svijetu. Ovakve njihove tvrdnje su zapravo dokaz njihova neznanja i pomanjkanja pameti. Za istinu nije nikakva sramota da je slijede niži staleži. Jer, istina je sama po sebi zdrava i ispravna, bez obzira da li je slijedili prvaci i ugledni ljudi ili niži stalež. Oni, zapravo, koji slijede istinu dostojanstvenici su i ugledni ljudi, pa makar bili siromašni, a oni koji je odbijaju bijednici su i niži stalež, pa makar bili bogati. Činjenica je, međutim, da su često imovinski slabiji ljudi sljedbenici istine, dok su "viši i ugledniji" poricatelji i negatori, kao što kaže Uzvišeni:

"I eto tako prije tebe, Mi ni u jedan grad nismo poslanika poslali, a da oni koji su raskošnim životom živjeli nisu govorili: "Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo ustopu." (43:23) Njihove riječi: "bez razmišljanja" - nisu nikakva mahana ili nedostatak, jer kad je istina jasna, onda nema mjesta razmišljanju, nego istinu treba prihvatiti i slijediti. Tako radi svako ko je mudar i pametan. Tu može razmišljati samo onaj ko je glup i neznalica. Prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (589) "Sve koje sam pozivao u islam oklijevali su, osim Ebu-Bekra, koji

se nije nimalo dvoumio", tj. nije razmišljao, jer je istinu vidio vrlo jasnom i uzvišenom, pa joj je pristupio.

"Ne vidimo da ste vi imalo od nas bolji", jer oni nisu vidjeli ovu prednost zbog svoga sljepila u odnosu na istinu, pa su sa svojim sumnjama ostali u mraku neznanja. To su lašci i gubitnici, koji ne pripadaju iskrenim ljudima.

قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ
إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَءَاتَىٰنِي رَحْمَةً مِّنْ عِندِهِۦ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ
أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنتُمْ لَهَا كَٰرِهُونَ ﴿٢٨﴾ وَيَٰقَوْمِ لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ
مَالًا ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ۚ إِنَّهُم مُّلَٰقُوا۟
رَبِّهِمْ وَلَٰكِنِّيٓ أَرَىٰكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٩﴾ وَيَٰقَوْمِ مَن يَنصُرُنِي مِنَ
ٱللَّهِ إِن طَرَدتُّهُمْ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٠﴾

"'O narode moj', govorio je on, 'da vidimo! Ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On od Sebe dao vjerovjesništvo, a vi ste slijepi za to zar da vas silimo da to protiv volje vaše priznate?'"/28/ "O narode moj! Za ovo, ja od vas ne tražim blaga, Allah će mene nagraditi. I ja neću otjerati vjernike, oni će pred Gospodara svoga izići; ali, ja vidim da ste vi narod koji ne zna."/29/ "O narode moj! Ko bi me od Allaha odbranio kad bih ih otjerao? Zašto se ne urazumite?"/30/

Allah Uzvišeni iznosi odgovor Nuha, a.s., njegovom narodu u tome:

"Da vidimo, ako je meni jasno ko je Gospodar moj...", tj. kad sam duboko uvjeren, kad mi je istina potpuno jasna, i kad mi je dato poslanstvo od Allaha, *"a vi ste slijepi za to"*, tj. to je skriveno za vas, pa ne uspijevate doći do spoznaje, nego lažete i negirate. *"Zar da vas silimo"*, tj. da vas prisiljavamo da to prihvatite, *"...da to protiv volje vaše priznate"*.

"O narode moj! Za ovo ja od vas ne tražim blaga...", tj. nagradu od vas. Ja samo Allahovu, dž.š., nagradu tražim. Ovi su, po prilici, tražili od njega da otjera vjernike od sebe, kako bi onda sjeli s njim, na što on kaže:

"Ja neću otjerati vjernike", kao što su slični njima tražili od Muhammeda, a.s., pa je Allah objavio:

"I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole."(6:52)

وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ عِندِى
خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ وَلَآ أَقُولُ إِنِّى مَلَكٌ وَلَآ أَقُولُ لِلَّذِينَ
تَزْدَرِىٓ أَعْيُنُكُمْ لَن يُؤْتِيَهُمُ ٱللَّهُ خَيْرًا ۖ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ إِنِّىٓ
إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣١﴾

"Ja vam ne kažem: 'U mene su Allahove riznice' - niti: 'Meni je poznata budućnost' - niti kažem: 'Ja sam melek' - a ne govorim ni o onima koje vaše oči s prezirom gledaju: 'Allah im nikakvo dobro neće dati' - ta Allah dobro zna šta je u dušama njihovim - jer bih se tada ogriješio." /31/

Allah, dž.š., saopćava da je Nuh, a.s., Njegov poslanik i da on poziva vjerovanju samo Jednog i Jedinog Allaha, Kome pripada slava i veličina, Koji nema druga, i da on za to ne traži nikakvu nagradu. On poziva sve i plemiće i obične ljude, pa ko se odazove - spašen je. On nema udjela u Allahovim riznicama, niti zna gajb (neviđeno), osim što mu Allah saopći. On nije melek, nego čovjek - poslanik. Ja ne kažem za one koje vi omalovažavate i potcjenjujete da im ne pripada nagrada za njihova djela. Allah zna šta je u dušama njihovim, pa ako budu istinski vjerovali, onako kako to javno i ističu, pripada im lijepa nagrada. Ako ih, pak, neko poslije prihvatanja vjere, bude spriječio u tome, bit će nasilnik.

قَالُوا۟ يَٰنُوحُ قَدْ جَٰدَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَٰلَنَا فَأْتِنَا
بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُم بِهِ ٱللَّهُ إِن
شَآءَ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَنفَعُكُمْ نُصْحِىٓ إِنْ أَرَدتُّ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ
إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغْوِيَكُمْ ۚ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾

"O Nuhu", rekoše oni, "ti si želio da se s nama raspravljaš i dugo si se raspravljao. Daj, neka se ostvari ono što nam prijetiš, ako istinu govoriš!"/32/ "To će vam učiniti samo Allah, ako bude htio", reče on, "i vi nećete moći umaći."/33/ "Ako vas Allah hoće ostaviti u zabludi, neće vam savjet moj koristiti, ma koliko ja želio da vas savjetujem. On je Gospodar vaš i Njemu ćete se vratiti."/34/

Allah Uzvišeni iznosi zahtjev Nuhovog naroda da se odmah ostvari nagrada ili kazna:

"O Nuhu, rekoše oni, ti si se želio s nama raspravljati i dugo si se raspravljao...", tj. dugo si i previše s nama polemizirao, pa ipak te ne slijedimo. *"Daj, neka se ostvari ono što nam prijetiš."* Moli, protiv nas, što god hoćeš, pa nek bude ono što nam prijetiš, *"...a ako istinu govoriš"*

"To će vam učiniti samo Allah, ako bude htio - reče on - i vi nećete moći umaći", tj. Allah može ubrzati vašu kaznu i Njemu ne može ništa umaći.

"Ako Allah hoće da vas ostavi u zabludi, neće vam savjet moj koristiti", *"On je Gospodar vaš i Njemu ćete se vratiti"*, tj. On upravlja svim. On je mudar i Pravedan i ne čini nepravdu. Njemu pripada sve što je stvoreno i konačna odluka nad svim. On stvara iz ničega i Njemu se konačno sve vraća. On je Vlasnik ovoga i budućeg svijeta.

أَمْ يَقُولُونَ
ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَعَلَيَّ إِجْرَامِى وَأَنَا۠ بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ ﴿٣٥﴾

"Zar ovi da govore: 'On ga izmišlja!' Reci: 'Ako ga izmišljam, grijeh će pasti na mene, a ja nemam ništa s tim što vi iznosite klevete.'" /35/

Ovaj se ajet nameće kao umetnut u sredini ovog kazivanja. Potvrđujući ga, Uzvišeni kaže Muhammedu, s.a.v.s.: ***"Zar ovi nevjernici govore da je on izmislio i krivotvorio ovaj Kur'an."***

"Reci: 'Ako ga izmišljam, grijeh će pasti na mene'", tj. ja ću snositi posljedice grijeha.

"A ja nemam ništa s tim što vi iznosite klevete", i što sam ga ja izmisliO jer ja znam kakva Allahova kazna čeka onoga ko to bude tvrdio.

وَأُوحِىَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُۥ لَن يُؤْمِنَ مِن قَوْمِكَ إِلَّا مَن قَدْ ءَامَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ
بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا
تُخَٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۖ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٣٧﴾ وَيَصْنَعُ ٱلْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ
عَلَيْهِ مَلَأٌ مِّن قَوْمِهِۦ سَخِرُوا۟ مِنْهُ ۚ قَالَ إِن تَسْخَرُوا۟ مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ
كَمَا تَسْخَرُونَ ﴿٣٨﴾ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ
عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٩﴾

"I Nuhu bi objavljeno: 'Osim onih koji su već vjernici, niko više iz naroda tvoga neće vjernik postati, zato se ne žalosti zbog onoga što oni stalno čine'", /36/ "I gradi lađu pred Našim očima i po Našem nadahnuću, i ne obraćaj Mi se više zbog nevjernika - oni će sigurno biti potopljeni!" /37/ "I on je gradio lađu. I kad god bi pored njega prolazile glavešine naroda njegova, rugale bi mu se. 'Ako se vi rugate nama', govorio je on, 'rugat ćemo se i mi vama, onako kako se vi rugate'", /38/ "I saznat ćete, zalsta, koga će snaći sramna kazna i ko će u vječnoj muci biti."/39/

Allah Uzvišeni iznosi da je Nuhov, a.s., narod tražio da se odmah obistini Allahova kazna nad njima, pa mu je Allah Uzvišeni objavio da protiv njih uputi dovu Allahu. Allah Uzvišeni saopćava nam šta je Nuh, a.s., rekao: ***"I Nuh reče: 'Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika'"***, a onda mu Allah objavi:

"Osim onih koji su već vjernici, niko više iz naroda tvoga neće vjernik postati." Zato ne tuguj i nek te njihov slučaj ne brine! ***"I gradi lađu"***, tj. brod, ***"...pred Našim očima"***, tj. Nama naočigled, ***"...i po Našem nadahnuću"***, tj. po Našem uputstvu šta ćeš učiniti.

"...I ne obraćaj Mi se više zbog nevjernika - oni će biti potopljeni".

"I on je gradio lađu. I kad god bi pored njega prilazile glavešine naroda njegova, rugale bi mu se." Kad je pravio brod, pored njega bi prolazili prvaci njegovog naroda i ismijavali ga, govoreći: "Praviš brod na suhom, pa kako će ploviti!?"

"Ako se vi rugate nama, govorio je on, rugat ćemo se i mi vama, onako kako se vi rugate, i saznat ćete, zalsta, koga će snaći sramotna kazna i ko će u vječnoj muci biti." Ovo je zastrašujuće obećanje i prijetnja, sa sigurno ponižavajućom kaznom na ovom svijetu, a na ahiretu će ih stići vječna kazna, što je dostojna nagrada nevjernicima, koji su poslanika u laž nagonili i ismijavali.

حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ ۖ قُلْنَا ٱحْمِلْ
فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ
وَمَنْ ءَامَنَ ۚ وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤٠﴾

"I kad je zapovijed Naša pala i voda s površine zemlje pokuljala, Mi smo rekli: 'Ukrcaj u lađu od svake životinjske vrste po jedan par, i čeljad svoju - osim onih o kojima je bilo govora - i vjernike', a malo je bilo onih koji su s njim vjerovali."/40/

"I kad je zapovijed Naša pala", tj. kad je Allahova zapovijed došla, da obilne kiše neprekidno padaju i provriju izvori na Zemlji, kako Uzvišeni kaže: ***"I Mi smo kapije nebeske pootvarali vodi, koja je neprestano lila i učinili da iz zemlje izvori provru i vode su se sastale kako je određeno bilo." (54:11,12) "...i voda je s površine zemlje pokuljala"***, tj. šiknula iz zemlje. Tada je Allah Uzvišeni naredio Nuhu, a.s., da sa sobom ukrca u brod od svake vrste, svih životinja i bilja, po jedan par - muško i žensko.

"...i porodicu svoju, osim onih o kojima je bilo govora", tj. ukućane i rodake svoje, osim onih koji nisu vjerovali, o kojima je prije bilo riječi, među kojima je bio i njegov sin Jam, koji se odvojio i Nuhova žena, koja je poricala Allaha i Njegovog poslanika. Allah Uzvišeni, zatim, kaže:

"...i vjernike" od tvoga naroda.

"A malo je bilo onih koji su s njim vjerovali", tj. neznatan broj, s obzirom na dužinu njegovog boravka među njima - devetsto pedeset godina. Ibn-Abbas prenosi da ih je bilo osamdeset, zajedno sa njihovim ženama. Neki, međutim, kažu da su bili samo Nuh i njegova tri sina - Sam, Ham i Jafes, njegove četiri snahe, žene ove trojice sinova i Jamova žena. Allah najbolje zna.[391]

[391] Ako je ispravno mišljenje da svi stanovnici Zemlje potječu od trojice Nuhovih sinova - Sama, Hama i Jafesa, onda je druga verzija, tj. da su uz njega vjernici bili samo njegova tri sina i njihove žene - ispravnije. Ako to mišljenje nije ispravno, onda je Ibn-Abbasovo

وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا بِسْمِ اللَّهِ
مَجْرٖىٰهَا وَمُرْسَىٰهَا ۚ إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٤١﴾ وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي
مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَىٰ نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ ارْكَب
مَّعَنَا وَلَا تَكُن مَّعَ الْكَافِرِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ سَآوِي إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي
مِنَ الْمَاءِ ۚ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَن رَّحِمَ ۚ وَحَالَ بَيْنَهُمَا
الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾

"I on reče: 'Ukrcajte se u nju, u ime Allaha, neka plovi i neka pristane! Gospodar moj, uistinu, prašta i milostiv je.'"/41/ "I ona ih je ponijela na valovima veličkim kao brda i Nuh zovnu sina svoga koji se nalazio podaleko: 'O sinko moj, ukrcaj se s nama, ne budi s nevjernicima!'"/42/ "A on reče: 'Sklonit ću se na kakvo brdo koje će me od vode zaštititi.' 'Niko danas Allahove kazne neće pošteđen biti, osim onoga kome se On smilovao!', reče Nuh, i vaj ih razdvoji, i on potopljen bi."/43/

Allah Uzvišeni saopćava da je Nuh, a.s., rekao onima za koje mu je bilo naređeno da ih ukrca u lađu: ***"Ukrcajte se u nju, sa Allahovim imenom, neka plovi i neka pristane!"***, tj. neka sa Allahovim imenom plovi vodom i neka sa Njegovim imenom bude konac njene plovidbe, kako kaže Uzvišeni: ***"A kad se smjestiš u lađu, ti i oni koji su uz tebe, reci: "Hvala Allahu, Koji nas je spasio naroda koji ne vjeruje!" I reci: "Gospodaru moj, iskrcaj me na blagoslovljeno mjesto, Ti to najbolje umiješ!" (23:29)*** Zbog toga je lijepo spomenuti Allahovo ime prilikom ukrcavanja u brod ili jahanja životinja, kako kaže Uzvišeni: ***"...i daje vam lađe i kamile da putujete i da se ležima njihovim služite".(43:12,13)*** U sunnetu se to podstiče i upućuje na to, kao što će, ako Bog da, doći u poglavlju Ez-Zuhruf.[392] ***"Gospodar moj, uistinu, prašta i milostiv je"***, kao i ***"Gospodar tvoj je, doista, brz kad kažnjava, a On i oprašta i milostiv je". (7:167)*** To je odgovor kad se ističe kazna i potop nevjernika, a milost i oprost vjernicima. Mnogobrojni su ajeti u kojima Allah Uzvišeni uporedo iznosi Svoju milost i kaznu. Allah Uzvišeni, zatim, kaže: ***"I ona ih je ponijela na valovima veličkim kao brda."*** Lađa je plovila s njima vodom, koja je bila prekrila cijelu zemlju, dok se nije, Allahovom odredbom, zaustavila na vrhovima planina.

"I Nuh zovnu sina svoga", koji mu je bio četvrti, po imenu Jam, a bijaše nevjernik. Otac ga zvaše da primi vjeru i ukrca se u lađu, kako ne bi doživio sudbinu nevjernika, ali on odbi.

"....a on reče: "Sklonit ću se na kakvo brdo, koje će me od vode zaštititi", vjerujući da poplava neće dostići vrhove planina. Njegov otac, Nuh, a.s., reče:

"Niko danas Allahove kazne neće pošteđen biti, osim onoga kome se On smilovao!" - reče Nuh, a.s.,

"...i vaj ih razdvoji, i on potopljen bi".

وَقِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَكِ وَيَا سَمَاءُ
أَقْلِعِي وَغِيضَ الْمَاءُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ ۖ وَقِيلَ بُعْدًا
لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤٤﴾

"I bi rečeno: 'O zemljo, gutaj vodu svoju, a ti, o nebo, prestani!' I voda se povuče i ispuni se odredba, a lađa pristade na planini El-Džudi, i bi rečeno: 'Daleko neka je narod nevjerički!'" /44/

Allah Uzvišeni iznosi, pošto je potopio sve stanovnike Zemlje, osim onih u lađi, naredio je zemlji da proguta vodu, a nebesima da prestanu sa kišom. ***"I voda se povuče"***, tj. zemlja je proguta. ***"I ispuni se odredba"***, tj. Allahova odredba da nijedna nevjernička kuća ne ostane na zemlji. ***"A lađa pristade na planini."*** Mudžahid kaže da je Allah, dž.š., Nuhovu, a.s., lađu zaustavio na planini Džudijj, koja je na poluotoku, kako bi je, kao pouku i dokaz, vidjele prve generacije ovog ummeta. Imam Ahmed prenosi riječi Ebu-Hurejrea, koji kaže: (590) "Kad je nekom prilikom Allahov Poslanik, s.a.v.s., naišao pored grupe židova, koji su postili dan Ašure, upitao ih je: "Kakav je to post?", a oni mu odgovoriše: "Ovo je dan kada je Allah spasio od potopa Musaa i Israelićane, a potopio Faraona. Ovo je, također, dan kada se zaustavila lađa na planini Džudijj, pa su ga Nuh i Musa, a.s., postili iz zahvalnosti prema Allahu." Na to Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Ja sam bliži Musau i meni je preče da postim ovaj dan!", a zatim je zapostio i preporučio ashabima: "Ko je od vas osvanuo posteći, neka dovrši post, a ko je ručao s porodicom neka posti preostali dio dana." Ovaj je hadis garib u ovom predanju, ali neki njegovi dijelovi imaju potporu u sahih hadisima.

".....I bi rečeno: 'Daleko neka je narod nevjerički!'", tj. neka izgube i propadnu i neka su daleko od Allahove milosti! I, zaista, propali su do posljednjeg...

وَنَادَىٰ نُوحٌ رَّبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي

mišljenje ispravnije, tj. bilo ih je osamdeset sa njihovim ženama.

[392] Gdje Uzvišeni kaže: *"Hvaljen neka je Onaj Koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići."(43:13)*

وَإِنَّ وَعْدَكَ ٱلْحَقُّ وَأَنتَ أَحْكَمُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٤٥﴾ قَالَ يَٰنُوحُ إِنَّهُۥ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ ۖ إِنَّهُۥ عَمَلٌ غَيْرُ صَٰلِحٍ ۖ فَلَا تَسْـَٔلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۖ إِنِّىٓ أَعِظُكَ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْـَٔلَكَ مَا لَيْسَ لِى بِهِۦ عِلْمٌ ۖ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِى وَتَرْحَمْنِىٓ أَكُن مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٤٧﴾

"A Nuh je bio zamolio Gospodara svoga i rekao: 'Gospodaru moj, sin moj je čeljade moje, a obećanje Tvoje je zaista istinito i Ti si od mudrih najmudriji!'"/45/ "O Nuhu, on nije čeljade tvoje", rekao je On, "jer radi ono što ne valja, zato Me ne moli za ono što ne znaš! Savjetujem te da neznalica ne budeš."/46/ "Gospodaru moj", reče, "Tebi se ja utječem da Te više nikada ne zamolim za ono što ne znam! Ako mi ne oprostiš i ne smiluješ mi se, bit ću izgubljen."/47/

Ovo pitanje otkriva Nuhov, a.s., odnos prema njegovom sinu, koji se utopio; ***"Gospodaru moj, reče on, sin mi je, čeljade moje"***, tj. obećao si mi da ćeš spasiti moju porodicu, a Tvoje obećanje je istina koja ne izostaje, pa kako je, onda, potopljen, a Ti si Najmudriji!?"

"O Nuhu, on nije čeljade tvoje, rekao je On", tj. on nije od onih iz tvoje porodice, koje sam obećao spasiti, jer sam obećao spasiti one od tvoje porodice koji vjeruju. Uzvišeni, zato, kaže: ***"...i čeljad svoju, osim onih o kojima je bilo govora". (11:40)*** Ovaj njegov je sin taj na koga se odnose ove riječi o potopu, zbog nevjerstva i protivljenja svome ocu. Više komentatora Kur'ana, međutim smatra pogrešnim mišljenje onih koji kažu da se ovdje ne radi o njegovom sinu, nego o sinu preljubnice. Ibn-Abbas i većina selefa - prve islamske uleme (591) kažu da žena Božijeg poslanika nije nikada bila preljubnica. Nesumnjivo je da je Ibn-Abbasovo mišljenje ispravno, jer Allah, neka Mu je slava i hvala, zato se srdi na one koji su potvorili Aišu, kćerku Siddikovu, suprugu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., negirajući ono što su govorili i širili o tome, pa kaže:

"Među vama je bilo onih koji su potvoru iznosili. Vi ne smatrajte to nekim zlom za vas, ne - to je dobro po vas. Svaki od njih bit će kažnjen prema grijehu koji je zaslužio, a onoga od njih koji je to najviše činio, čeka patnja velika..." - *do* - ***"...Vi ste to sitnicom smatrali, ali je ono Allahu krupno."(24:11-15)*** Abdur-Rezzak prenosi da je Ibn-Abbas rekao: "To je Nuhov, a.s., sin koji mu se protivio u poslovima i namjerama." Ibn-Ujejne prenosi da je S'ad ibn Džubejr o tome rekao: "On je bio Nuhov sin, jer Allah ne govori neistinu." Allah Uzvišeni kaže:

"...i Nuh zovnu sina svoga". Islamski učenjaci kažu da nijedna žena Allahovog poslanika nikada nije učinila nemoral, što su, također, rekli Mudžahid, Ikrime, Ed-Dahhak, Mejmun ibn Mervan, Sabit ibn Hadždžadž, kao i Ebu-Džafer Ibn-Džerir, što je, bez sumnje, ispravno stajalište.

قِيلَ يَٰنُوحُ ٱهْبِطْ بِسَلَٰمٍ مِّنَّا وَبَرَكَٰتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰٓ أُمَمٍ مِّمَّن مَّعَكَ ۚ وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٨﴾

"O Nuhu", bi rečeno" iskrcaj se, sa selamom Našim i blagoslovima tebi i narodima koji će se izroditi od ovih koji su s tobom! Bit će naroda kojima ćemo davati da uživaju, a koje će poslije snaći Naša kazna nesnosna!"/48/

Allah Uzvišeni iznosi šta je Nuhu, a.s., rečeno kada je njegova lađa pristala na planini Džudijj - tj. mir i blagoslov na njega, one koji su s njim, i na sve vjernike do Sudnjeg dana. Muhamed ibn Ka'b kaže da se ovaj mir i blagoslov odnosi na svakog vjernika i vjernicu do Sudnjeg dana, kao što se *patnja i uživanje* odnosi na svakog nevjernika i nevjernicu do Sudnjeg dana. Muhammed ibn Ishak kaže: "Nakon što je Allah, dž.š., odlučio da prekine potop, poslao je vjetar na zemlju i smirio vodu. Veliki izvor poplave i nebeska vrata su se zatvorili." Allah Uzvišeni kaže: ***"O Zemljo gutaj vodu svoju...!"***, pa je voda počela smanjivati se i opadati. Kažu da se Nuh, a.s., sa svojim saputnicima ukrcao desetog redžeba i da su u njoj plovili sto pedeset dana i da su na planini Džudijj ostali u lađi mjesec dana. Njihov izlazak iz lađe desio se deseti dan muharrema, ili se navodi približno ovome. U merfu' hadisu, koji prenosi Ibn-Džerir, navodi se da su oni taj dan postili, a Allah najbolje zna.

تِلْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ مِن قَبْلِ هَٰذَا ۖ فَٱصْبِرْ ۖ إِنَّ ٱلْعَٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٩﴾

"To su nepoznate vijesti koje ti Mi objavljujemo; ni ti ni narod tvoj niste prije ovoga o tome ništa znali. Zato budi strpljiv, ishod će, zaista, u korist pravovjernih biti."/49/

Uzvišeni saopćava Svome poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., da su ovaj i njemu slični događaji, ***"...nepoznate vijesti"***, tj. nepoznati prijašnji događaji, ***"koje ti Mi objavljujemo"***, tj. koje ti saopćavamo objavom, tako dosljedno kao da si ih očima vidio.

"...ni ti ni narod tvoj niste prije ovoga o tome ništa znali", tj. ni ti ni narod tvoj, prije nego što te je Allah obavijestio niste o tome ništa znali, što je u punoj suglasnosti sa knjigama vjerovjesnika prije tebe.

"Zato budi strpljiv, ishod će sigurno u korist

pravovjernih biti", tj. strpi se zbog laži kojim te potvaraju i kojim te sprečavaju da izvršavaš svoju poslaničku zadaću. Mi ćemo ti, zaista, pomoći i Svojom pažnjom te okružiti. Ishod će na ovom svijetu i ahiretu biti u tvoju korist i onih koji tebe slijede, kao što Uzvišeni kaže:

"A riječ Naša je davno rečena o robovima Našim, o poslanicima. Oni će biti doista potpomognuti."

وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا ۚ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ
مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ يَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ
إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥١﴾ وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا
رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً
إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾

"I Adu - brata njihova Huda. 'O narode moj', govorio je on, 'Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, vi samo neistine iznosite.'"/50/ "O narode moj, ja ne tražim od vas nagrade za ovo; mene će nagraditi Onaj Koji me je stvorio! Zašto se ne opametite?" /51/ "O narode moj, molite Gospodara svoga da vam oprosti, i pokajte Mu se, a On će vam slati kišu obilnu i dat će vam još veću snagu, uz onu koju imate, i ne odlazite kao mnogobošci!" /52/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Mi smo poslali 'Adu, brata njihova, Huda'"***, koji im je naredio da samo Allaha, Koji nema druga, priznaju, zabranjujući im obožavanje kipova, koje su sami izmislili i lažno ih nazvali bogovima. On im je saopćio da on od njih za ove upute i savjete, koje im prenosi od Allaha, ne traži nikakvu nagradu. On se nada samo Allahovoj nagradi. Pa shvaćate li ko vas poziva za vaše dobro na ovome i na budućem svijetu, bez ikakve nagrade? Zatim im je naredio da pokajanjem traže oprost za grijehe koje budu činili. Pa, ko se bude odlikovao tim svojstvima, Allah će mu olakšati put do opskrbe (nafake), pomoći mu i zaštititi ga. ***"On će vam slati kišu obilnu."*** A u hadisu stoji: (592) "Ko bude istigfar činio - tražio oprosta, Allah će mu poslije svake brige dati olakšicu, poslije svake tegobe izlaz i opskrbiti ga odakle se nije ni nadao."

قَالُوا يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا
نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾ إِنْ نَقُولُ
إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ ۗ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ وَاشْهَدُوا أَنِّي
بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ مِنْ دُونِهِ ۖ فَكِيدُونِي جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ ﴿٥٥﴾

إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ ۚ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا ۚ إِنَّ
رَبِّي عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾

"'O Hude', govorili su oni, 'nisi nam nikakav dokaz donio i mi na samu tvoju riječ nećemo napustiti božanstva naša, mi tebi ne vjerujemo.'"/53/ "'Mi kažemo samo to da te je neko božanstvo naše zlom pogodilo.' 'Ja pozivam Allaha za svjedoka', reče on, 'a i vi posvjedočite da ja nemam ništa s tim što vi druge Njemu ravnim smatrate'",/55/ "Ja se uzdam u Allaha, u moga i vašeg Gospodara! Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj; Gospodar moj zaista postupa pravedno."/56/

Allah Uzvišeni saopćava da su oni rekli svome poslaniku: ***"Nisi nam nikakav dokaz donio"***, tj. nisi nam ponudio nikakav argument za ono što tvrdiš, ***"...i mi na samu tvoju riječ nećemo napustiti božanstva naša"***, tj. samo tvojom riječi "Ostavite ih!" i da ih mi ostavimo, ***"...mi tebi ne vjerujemo"; "Mi kažemo samo to da te je neko božanstvo naše zlom pogodilo"***, tj. mi mislimo da ti je neko naše božanstvo sputalo pamet, da ti zabrani njegovo obožavanje.

"Ja pozivam Allaha za svjedoka", reče on, "a i vi posvjedočite da ja nemam ništa s tim što vi druga ravnim Njemu smatrate, pored Njega." Ja se, kaže, odričem svih kipova i idola, ***"...i zato svi zajedno protiv mene lukavstvo smislite"***, tj. i vi i vaši bogovi, ako su istiniti.

"...i nimalo mi vremena ne dajte", tj ne odgađajte to ni jednog trenutka.

"Ja se uzdam u Allaha, u moga i vašeg Gospodara! Nema ni jednog živog bića, koje nije u vlasti Njegovoj", tj. u Njegovoj moći i vlasti. On je mudar i Pravedan i nikome nepravdu ne čini. On, zaista, postupa pravedno. U Njegovoj su vlasti Njegovi robovi i On je milostiviji od roditelja prema svome djetetu. Dok su idoli, koje vi, pored Allaha, obožavate, materija, koja niti šteti, niti koristi, niti čuje, niti vidi. U ovoj je usporedbi dokaz istine koju im je Hud donio i njihove zablude u obožavanju kipova.

فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦٓ
إِلَيْكُمْ ۚ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّى قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُۥ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ رَبِّى عَلَىٰ
كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ ﴿٥٧﴾ وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ
بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَنَجَّيْنَٰهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا۟ بِـَٔايَٰتِ
رَبِّهِمْ وَعَصَوْا۟ رُسُلَهُۥ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ وَأُتْبِعُوا۟ فِى
هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ أَلَآ إِنَّ عَادًا كَفَرُوا۟ رَبَّهُمْ ۗ أَلَا بُعْدًا لِّعَادٍ
قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾

"Pa ako okrenete leđa - a ja sam vam saopćio ono što vam je po meni poslano - Gospodar moj će umjesto vas drugi narod dovesti, i vi Mu nećete ničim nauditi; Gospodar moj zaista bdije nad svim."/57/ "I kad je došla kazna Naša, Mi smo milošću Našom, Huda i vjernike s njim spasili i patnje surove ih poštedjeli."/58/ "Eto to je bio Ad, on je dokaze Gospodara svoga poricao i bio neposlušan poslanicima svojim, i pristajao uz svakog silnika, inadžiju." /59/ "I prokletstvo je na ovom svijetu stalno bilo s njim, a bit će i na Sudnjem danu. Ad, doista, nije vjerovao u Gospodara svoga; daleko neka je Ad, narod Hudov!"/60/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Pa ako okrenete leđa"***, od Istine,[393] ***"...a ja sam vam saopćio ono što vam je po meni poslano"*** - da ste dužni samo Allaha, Koji nema druga, obožavati. To je dokaz da sam vam Allahovu poruku prenio. ***"Gospodar moj će umjesto vas narod drugi dovesti"***, koji će samo Njega obožavati. ***"...a vi mu nećete ništa nauditi"***, vašim nevjerstvom, nego će vas ono obmanuti. ***"Gospodar moj, zaista, bdije nad svim"***, tj On je svjedok i čuvar riječi i djela Svojih robova i On će ih nagraditi kako budu zaslužili: dobrim ili zlim.

"I kad je došla kazna Naša", koja je bila žestok vjetar, pa ih je Allah do posljednjeg uništio, a Svojom milošću spasio Huda i njegove sljedbenike od teške kazne.

"Eto, to je bio Ad, on je dokaze Gospodara svoga poricao", ne vjerujući i iskazujući otvorenu neposlušnost svim Allahovim poslanicima. Onaj ko ne vjeruje u jednog poslanika, ne vjeruje ni u sve druge poslanike i vjerovjesnike, jer među njima nema nikakve razlike, kad je u pitanju dužnost vjerovanja u njih. Ad je poricao Huda, a.s., pa se njegovo nevjerstvo odnosi i na druge Allahove poslanike. ***"...i pristajao je uz svakog silnika, inadžiju"***, ostavljajući svoga poslanika, koji ga je na pravi put pozivao...

"I prokletstvo je na ovom svijetu stalno bilo s njima, a bit će i na Sudnjem danu." Pa, pozivajući se na svjedoke, kaže: ***"Ad, doista, nije vjerovao u Gospodara svoga, daleko neka je Ad, narod Hudov!"*** Es-Suddi kaže da su ih svi poslanici, koji su dolazili poslije Ada, njegovim jezikom proklinjali.

* وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم
مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ وَٱسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَٱسْتَغْفِرُوهُ
ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّى قَرِيبٌ مُّجِيبٌ ﴿٦١﴾

"I Semudu - brata njihova Saliha. 'O narode moj', govorio je on, 'klanjajte se samo Allahu, vi drugog boga osim Njega nemate! On vas od zemlje stvara i daje vam da živite na njoj! Zato Ga molite da vam oprosti i pokajte Mu se, jer Gospodar moj je, zaista, blizu i odaziva se.'" /61/

Allah Uzvišeni kaže: ***"I Semudu (smo poslali)..."*** Semud je bio narod koji je nastanjivao područja Hidžra, između Tebuka i Medine. Živio je poslije naroda Ad. Allah im je, dž.š., između njih poslao ***"brata njihova, Saliha"***, narediviši im da samo Jedinog Allaha obožavaju, pa kaže:

"On vas je od zemlje stvorio", ***"...i dao vam da živite na njoj"***, tj. dao vam da je obrađujete i na njoj da živite.

"Zato ga molite da vam oprosti" prošle grijehe, ***"...i pokajte Mu se za grijehe koje budete činili"***, ***"...jer Gospodar moj je, zaista, blizu i odaziva se"***, kao što Uzvišeni kaže:

"A i kad te robovi Moji za Mene upitaju, ja sam, sigurno blizu, odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli."

قَالُوا۟ يَٰصَٰلِحُ قَدْ كُنتَ فِينَا
مَرْجُوًّا قَبْلَ هَٰذَآ ۖ أَتَنْهَىٰنَآ أَن نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا ۖ وَإِنَّنَا لَفِى شَكٍّ مِّمَّا
تَدْعُونَآ إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن
رَّبِّى وَءَاتَىٰنِى مِنْهُ رَحْمَةً فَمَن يَنصُرُنِى مِنَ ٱللَّهِ إِنْ عَصَيْتُهُۥ ۖ فَمَا
تَزِيدُونَنِى غَيْرَ تَخْسِيرٍ ﴿٦٣﴾

"'O Salihu', govorili su oni, 'ti si među nama prije ovoga cijenjen bio. Zašto nam braniš da se klanjamo onome čemu su se preci naši klanjali? Mi uveliko sumnjamo u ono čemu nas ti pozivaš.'"/62/ "'O narode moj', govorio je on, 'da vidimo: ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On sam vjerovjesništvo dao, pa ko će me od Allaha odbraniti ako Ga ne budem slušao, ta vi biste samo uvećali propast moju.'"/63/

[393] Tj. reci, Hudu: "Ja sam vam dostavio..."

Allah Uzvišeni iznosi razgovor između Saliha, a.s., i njegovog naroda, odnosno zabludu i tvrdoglavost, koji kažu: ***"...ti si među nama prije ovog cijenjen bio"***, tj. cijenili smo tvoje mišljenje i prije nego što si rekao to što si rekao.

"Zar nam braniš da se klanjamo onome čemu su se preci naši klanjali?", i što su naši djedovi vjerovali.

"Mi, uveliko, sumnjamo u ono čemu nas ti pozivaš", tj. gajimo veliku sumnju.

"O narode moj", govorio je on, "da vidimo, ako je meni jasno ko je Gospodar moj" i s kakvim me je uvjerenjem i dokazima poslao vama,

"...i ako mi je On sam vjerovjesništvo dao, pa ko će me od Allaha odbraniti, ako Ga ne budem slušao" i napustio poziv Istini i obožavanju Jedinog Allaha. Pa kad bih ja to ostavio, vi mi ne biste ništa koristili, ***"oslm propasti"*** i gubitaka.

وَيَٰقَوْمِ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً فَذَرُوهَا
تَأْكُلْ فِىٓ أَرْضِ ٱللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ ﴿٦٤﴾
فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا۟ فِى دَارِكُمْ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ ۖ ذَٰلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ
﴿٦٥﴾ فَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَٰلِحًا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَمِنْ
خِزْىِ يَوْمِئِذٍ ۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلْقَوِىُّ ٱلْعَزِيزُ ﴿٦٦﴾ وَأَخَذَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟
ٱلصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دِيَٰرِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٦٧﴾ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَا ۗ
أَلَآ إِنَّ ثَمُودَا۟ كَفَرُوا۟ رَبَّهُمْ ۗ أَلَا بُعْدًا لِّثَمُودَ ﴿٦٨﴾

"O narode moj, evo, ova Allahova kamila je znamenje za vas, pa je pustite neka pase po Allahovoj zemlji i ne činite joj nikakvo zlo, da vas ne bi zadesila kazna bliska."/64/ "Ali, oni je zaklaše, pa on reče: 'Živjet ćete u zemlji svojoj još samo tri dana, to je istinita prijetnja."/65/ "I kad je došla kazna Naša, Mi smo milošću Našom, Saliha i vjernike s njim spasili od sramote toga dana - Gospodar tvoj je, uistinu, moćan i silan" - /66/ "a one koji su činili zlo pogodio je strašan glas i oni su u zemlji svojoj osvanuli mrtvi, nepomični", /67/ "kao da na njoj nikad nisu ni postojali. Semud, dolsta, u Gospodara svoga nije vjerovao; daleko neka je Semud!" /68/

O ovom je događaju bilo više govora u poglavlju El-A'raf[394], pa nije neophodno da se i ovdje ponavlja...

وَلَقَدْ جَآءَتْ
رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ سَلَٰمٌ ۖ فَمَا لَبِثَ أَن جَآءَ
بِعِجْلٍ حَنِيذٍ ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا رَأَىٰٓ أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ
خِيفَةً ۚ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٠﴾ وَٱمْرَأَتُهُۥ قَآئِمَةٌ
فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَٰهَا بِإِسْحَٰقَ وَمِن وَرَآءِ إِسْحَٰقَ يَعْقُوبَ ﴿٧١﴾ قَالَتْ
يَٰوَيْلَتَىٰٓ ءَأَلِدُ وَأَنَا۠ عَجُوزٌ وَهَٰذَا بَعْلِى شَيْخًا ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾
قَالُوٓا۟ أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ ۖ رَحْمَتُ ٱللَّهِ وَبَرَكَٰتُهُۥ عَلَيْكُمْ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ ۚ
إِنَّهُۥ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ ﴿٧٣﴾

"I Ibrahimu su izaslanici Naši došli da mu donesu radosnu vijest. 'Mir!', rekoše; 'Mir!', odgovori on, i ubrzo im donese pečeno tele."/69/ "A kad vidje da ga se ruke njihove ne dotiču, on osjeti da nisu gosti i obuze ga neka zebnja od njih. 'Ti se ne boji!', rekoše oni, 'mi smo Lutovu narodu poslani.'"/70/ "A žena njegova stajaše tu, i Mi je obradovasmo Ishakom, a poslije Ishaka Jakubom, i ona se osmjehnu."/71/ "Jadna ja!, reče, 'zar da rodim ovako stara, a i ovaj moj muž je star. Ovo je zaista nešto neobično!'"/72/ "'Zar se čudiš Allahovoj moći?', rekoše oni, 'Allahova milost i blagoslovi Njegovi su na vama, obitelji vjerovjesničkoj. On je dostojan hvale i On je plemenit!'"/73/

Allah Uzvišeni kaže: ***"I izaslanici Naši su došli"***, koji su meleki bili, ***"...Ibrahimu da mu donesu radosnu vijest"***, tj. da mu donesu radosnu vijest o Ishaku, što se potvrđuje Allahovim, dž.š., riječima:

"I pošto Ibrahima prođe strah i dođe mu radosna vijest, on se poče raspravljati sa Našim izaslanicima o narodu Lutovu."

'Mir', rekoše, 'Mir', reče on", tj. selamun - alejkum - Neka je na vas mir!

"...i ubrzo im donese pečeno tele", tj. požuri i ponudi im pečeno tele sa užarenog kamena.

"A kad vidje da ga se ruke njihove ne dotiču, on osjeti da nisu gosti i obuze ga neki strah od njih", jer meleki nemaju potrebu, niti osjećaj za jelom, pa su se okrenuli od njega, što im on nije odobrio.

"...i obuze ga neki strah zbog njih". Kad je Sara, žena Ibrahimova, a.s., vidjela kako je Ibrahim, a.s., počastio goste, i ona je pošla da ih počasti, ali oni nisu jeli... Začuđeno je rekla: "Čudnih li ovih gostiju? Mi ih

[394] Poglavlje El-A'raf, od 73. Do 78. ajeta

iz poštovanja želimo počastiti, a oni neće našu hranu!" ***"...rekoše oni"***, tj. ne strahuj od nas. ***"Mi smo"*** meleki ***"...Lutovu narodu poslani"***, da uništimo. ***"...i Sara se nasmiješila"***, veseleći se njihovoj propasti, zbog nevjerstva, grijeha i nereda koji su činili. Zbog toga je nagrađena radosnom viješću: da će roditi sina. ***"...I Mi je obradovasmo Ishakom, a poslije Ishaka Ja'kubom"***, tj. njenim sinom, koji će, također, imati sina, nasljednika i lozu. A Ja'kub je bio Ishakov sin, na osnovu čega se, prema ovom ajetu, dolazi do zaključka da je onaj koji je trebao biti kurban bio Ismail, a ne Ishak, jer je radosna vijest o rođenju došla za njega, kao i da će mu se roditi Ja'kub. Pa kako bi se moglo narediti Ibrahimu, a.s., da ga prinese kao žrtvu, dok je još bio malo dijete, a još mu se nije bio rodio sin Ja'kub, koji mu je obećan od Allaha. Allahovo je obećanje istinito i ne izostaje... To je upravo, najbolji i najispravniji dokaz da je Ismail bio namijenjen za kurban. Allahu pripada zahvala.[395] ***"Jadna ja!"***, ***reče ona, "zar da rodim ovako stara, a i ovaj moj muž je star"***, kao što se ističe i u poglavlju Ez-Zarijat: ***"I pojavi se žena njegova, uzvikujući i po licu se udarajući, i reče: 'Zar ja, stara, nerotkinja?!'" (51:29)*** kao što je običaj kod žena, u govoru i ponašanju, kad se čude. ***"Zar se čudiš Allahovoj moći, rekoše oni"***, tj. rekoše meleki: "Ne čudi se, jer On je Uzvišen, kad hoće nešto, kaže budi - i ono biva, pa makar ti bila stara, a tvoj muž starac, jer Allah je Svemoćan." ***"Allahova milost i blagoslovi Njegovi na vama su, obitelji vjerovjesničkoj. On je dostojan hvale i On je plemenit"***, tj. Allah je dostojan hvale u svim Svojim djelima i riječima i hvaljen i slavljen u Svom Biću i Svojim svojstvima. U dva sahiha potvrđeno je da su ashabi rekli: (593) "Poučio si nas riječima; es-selamu alejk (Mir na tebe), a kako se donosi salavat na tebe, Allahov Poslaniče?" On reče: "Recite: Allahumme salli ala Muhammedin ve ala ali Muhammed, kema sallejte ala Ibrahime ve ala ali Ibrahime. Ve barik ala Muhammedin, ve ala ali Muhammed, kema barekte ala Ibrahime ve ala ali Ibrahime fil-alemine. Inneke hamidun medžid." ("Bože moj, obaspi blagodatima Muhammeda i rod Muhammedov, kao što si obasuo blagodatima Ibrahima i rod Ibrahimov! Bože moj, blagoslovi Muhammeda i rod Muhammedov, kao što si blagoslovio Ibrahima i rod Ibrahimov, na svim svjetovima. Zaista si Ti hvaljen i slavljen.")

فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَٰهِيمَ ٱلرَّوْعُ وَجَآءَتْهُ ٱلْبُشْرَىٰ
يُجَٰدِلُنَا فِى قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّٰهٌ مُّنِيبٌ ﴿٧٥﴾ يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ
أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَآ إِنَّهُۥ قَدْ جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَإِنَّهُمْ ءَاتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ﴿٧٦﴾

"I pošto Ibrahima prođe strah i dođe mu radosna vijest, on se poče raspravljati s Našim izaslanicima o narodu Lutovu"; /74/ "Ibrahim je zaista bio dobrodušan, sažaljiv i odan." /75/ "O Ibrahime, prodi se toga, naređenje od Gospodara tvoga je stiglo; njih će stići patnja sigurno!" 76/

Allah Uzvišeni iznosi, pošto je Ibrahima prošao strah od meleka, koji nisu jeli, a zatim ga obradovali sinom i unukom i obavijestili o propasti Lutovog naroda, počeo je govoriti, kako kaže Se'id ibn Džubejr o tom ajetu: Pošto mu je došao Džibril sa svojim pratiocima, rekli su mu: ***"Mi ćemo uništiti stanovnike ovoga grada." (29:31)*** "A zar ćete uništiti grad u kome je tri stotine vjernika", reče on. Oni rekoše: "Ne." Zatim je počeo postepeno smanjivati brojku, dok nije rekao: "Pa šta mislite, hoćete li ga uništiti, ako se u njemu nalazi ijedan čovjek - vjernik?" Oni rekoše: "Ne." Onda Ibrahim, a.s., reče: ***"U njemu je Lut." Mi dobro znamo ko je u njemu, Mi ćemo njega i porodicu njegovu sigurno spasiti, osim njegove žene." (29:32)*** Tada je Ibrahim, a.s., ušutio i smirio se. Allah Uzvišeni kaže: ***"Ibrahim je, zaista, bio dobrodušan, sažaljiv i odan."*** Ovo je hvaljenje Ibrahima, a.s., ovim lijepim svojstvima, o čemu je komentar u poglavlju Et-Tevbe, 114. ajet.

Allah Uzvišeni, zatim kaže: ***"O Ibrahime, prodi se toga, naređenje od Gospodara tvoga već je stiglo..."*** tj. nad njima je izvršena Allahova odredba; stigla ih je propast i kazna, koju grješnici ne mogu izbjeći.

وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ

[395] Oni koji tvrde da je Ishak bio kurban hoće da prihvatimo nešto što je neprirodno i nelogično, a to je da zamislimo rođenje djeteta čiji je otac umro još kao dijete! Da li je to logično i suglasno sa Allahovim zakonom stvaranja...!, pogotovu što se tu gubi faktor ispita i iskušenja Ibrahima, a.s. Jer, pošto je obradovan rođenjem Ishaka, a on rođenjem sina mu Jakuba, znao je Ibrahim da Ishaka neće zadesiti ništa loše prije nego mu se rodi sin Jakub. A kada mu Allah naredi da ga zakolje, bit će spokojan da se klanje neće desiti jer prethodni nagovještaj daje povoda ovome spokoju. U ovoj stvari samo je bio faktor ispita od Allaha, dž.š., tj. hoće li se Ibrahim pokoriti naredbi svoga Gospodara i zaklati sina jedinca, Ishaka?, bez znanja šta će se desiti? Ako je Ibrahim znao to, onda to nije ispit od Allaha, jer je on siguran da Ishak neće biti zaklan, nego će ostati živ, oženit će se i imat će sina Jakuba. Sve je ovo potpuno pouzdano znao, jer mu je Allah to nagovijestio. Onda, gdje je taj ispit koji je Allah htio postaviti Ibrahimu? Nema nikakve sumnje da u ovom slučaju on ne postoji i postaje jasno, bez sumnje, da je Ismail taj koji je trebao biti zaklan kao kurban.

هَٰذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ ﴿٧٧﴾ وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِن قَبْلُ كَانُوا
يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ ۚ قَالَ يَا قَوْمِ هَٰؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ ۖ فَاتَّقُوا
اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِي ضَيْفِي ۖ أَلَيْسَ مِنكُمْ رَجُلٌ رَّشِيدٌ ﴿٧٨﴾ قَالُوا لَقَدْ
عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ ﴿٧٩﴾

"I kada izaslanici Naši dođoše Lutu, on se zbog njih nađe u neprilici i bi mu teško pri dušI, pa reče: 'Ovo je mučan dan!'"/77/ "I narod njegov pohrli njemu - a prije su radili sramna djela. 'O narode moj', reče on, 'eto mojih kćeri, one su vam čistije! Bojte se Allaha i pred gostima mojim ne sramotite me! Zar među vama nema razumna čovjeka?'"/78/ "'Ti znaš da nama nisu potrebne tvoje kćeri', rekoše oni, 'ti dobro znaš što mi hoćemo.'" /79/

Uzvišeni saopćava, pošto su Njegovi izaslanici - meleki došli i obavijestili Ibrahima, a.s., da će Allah uništiti Lutov narod ove noći, otišli su od njega Lutu, pa Allah, dž.š., kaže:

"On se zbog njih nađe u neprilici i bi mu teško pri dušI, pa reče: 'Ovo je mučan dan'", tj. bi mu neugodno zbog njih i osjeti tegobu u duši. Bojao se da ih ne ugosti, jer bi ih mogao onda neko ugostiti od njegova naroda, i nanijeti im neugodnosti. Nije znao da su meleki; mislio je da traže njegovo gostoprimstvo, pa ih se zastidio, krenuvši pred njima. Usput im je savjetovao da idu od njega, jer, "Tako mi Boga", rekao im je, "nema na svijetu gorih ljudi od njih". Izašao je malo, pa im je to opet ponovio - do četiri puta. Katade kaže: "Melekima je bilo naređeno da ih ne uništavaju bez prisustva njihovog poslanika. Meleki su bili u liku lijepih mladića, pa oni koji su ih ugledali, nisu nikad ništa ljepše vidjeli. Kad su došli s Lutom, niko za njih nije znao, osim njegovih ukućana. Tada je izašla Lutova žena i o tom obavijestila narod.

"I narod njegov pohrli njemu", tj. potrčaše, radujući se tome. ***"...a prije su radili sramne stvari"***, tj. to je bila i dalje njihova osobina, čak i kad je kazna izvršavana; oni su to činili.

"O narode moj', reče on, "eto mojih kćeri, one su vam čistije", upućujući ih na njihove žene, što im je korisnije na oba svijeta, a svaki je poslanik poput oca svojim sljedbenicima. Mudžahid kaže: "Nije se radilo o njegovim kćerkama, nego su bile pripadnice njegovog ummeta/naroda, a svaki je vjerovjesnik otac svoga ummeta." Ovo se prenosi od Katade i mnogih drugih. Ibn-Džubejr kaže: "Naredio im je da se žene ženama i da pred njima ne čine blud."

"Bojte se Allaha i pred gostima mojim ne sramotite me", tj. uradite onako kako sam vam naredio - "idite svojim ženama!" ***"Zar među vama nema razumnog čovjeka?"***, tj. dobrog, da prihvati ono što mu naređujem i napusti što mu zabranjujem.

"Ti znaš da nama nisu potrebne tvoje kćeri", tj. hoćemo samo muškarce, a ti to znaš, pa kakve ima koristi što nam to stalno govoriš?

قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ
قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾ قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ
لَن يَصِلُوا إِلَيْكَ ۖ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ
أَحَدٌ إِلَّا امْرَأَتَكَ ۖ إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ ۚ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ ۚ أَلَيْسَ
الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾

"'Ali, da ja samo imam moć', reče on, 'ili da se mogu osloniti na nekog snažnog!'"/80/ "A meleki rekoše: 'O Lute, mi smo izaslanici Gospodara tvoga, oni tebi ne mogu nauditi. Ti kreni sa čeljadi svojom u gluho doba noći bez žene svoje, nju će zadesiti isto što i njih, i neka se niko od vas ne obazire! Rok im je praskozorje, a zar praskozorje nije blizu?'" /81/

Allah Uzvišeni, saopćavajući da im je Njegov poslanik Lut zaprijetio, kaže: ***"Ah, da je samo imam moć!"***, sam bih vas sa svojom rodbinom kaznio za vaše postupke. Zato se u hadisu koji prenosi Ebu-Hurejre kaže: (594) "'Neka je Allahova milost na Luta, koji je želio da ima jak oslonac', tj. Allaha, dž.š., pa je Allah, dž.š., poslije njega slao poslanike koji su imali snagu i moć u svome narodu." Meleki su ga tada obavijestili da su oni Allahovi izaslanici i da mu oni ne mogu ništa nauditi.

"A meleki rekoše: 'O Lutu, mi smo izaslanici Gospodara tvoga, oni tebi ne mogu nauditi.'" Meleki mu tada narediše da sa svojom porodicom pođe pred kraj noći i da se ne obaziru, kao što im je Allah, dž.š., naredio:

"I nek se niko od vas ne obazire", tj. kada čuje šta ih je pogodilo. Neka vas ne plaše ti uznemiravajući glasovi, nego samo nastavite ići. ***"...bez žene svoje".*** Većina kaže da je ovo izuzimanje iz potpune rečenice ***"...ti kreni sa čeljadi svojom"***, tj. kreni sa porodicom osim tvoje žene.

"Nju će zadesiti isto što i njih." Tako, Lutov narod stoji okupljen na vratima, a on ih odbija i sprečava od ružne namjere prema njegovim gostima, ali se oni ne vraćaju nego prijete. Tada pred njih izlazi Džibril, a.s., i udara ih po licima svojim krilom i oni gube vid, vraćaju se, ali ne znaju puta, kako Uzvišeni kaže:

"Oni su od njega goste njegove tražili, pa smo ih Mi oslijepili; 'Iskusite kaznu Moju i prijetnje Moje!'" (54:37) Meleki su, zatim, detaljno izvijestili Luta o propasti njegovog naroda, pa su, donoseći mu radosnu vijest, rekli:

"Rok im je praskozorje, a zar praskozorje nije blizu?" Lut, a.s., izvršio je naredbu svoga Gospodara, pa je poveo porodicu osim svoje supruge, narediviši

čeljadi da se niko ne obazire, kada čuju kaznu koja će ih stići.

فَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ ﴿٨٢﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ ۖ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّٰلِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾

"I kada pade naredba Naša, Mi sve prevrnusmo, ono što je bilo gore - bi dolje, i na njih kao kišu grumenje od pečena blata spustismo, koje je neprekidno slpalo", /82/ "obilježeno od Gospodara tvoga, a ono nije daleko ni od jednog nasilnika." /83/

Allah Uzvišeni kaže: ***"A kada pade naredba Naša"***, što se desilo pred izlazak sunca,

"Mi sve preokrenusmo; ono što je bilo gore", a to je Sodoma, ***"bi dolje"***, tj. prevrnusmo sve, odozgo nadolje.

"...i na njih kao kišu grumenje od pečena blata spustismo", tj. od skamenjene zemlje, ***"koja je neprestano slpala"***, tj. spečeno jedno s drugim, padalo na njih. ***"...obilježeno"***, tj. na svakom komadu je bilo utisnuto ime onoga kome je namijenjeno... odnosno na koga će pasti. Navodi se da je ovo kamenje padalo kako na stanovništvo koje je bilo u gradu tako i na ono koje je bilo rasuto po okolnim naseljima. Dešavalo bi se nekom od njih dok bi razgovarao s ljudima da bi pao kamen s neba i smrvio ga, dok ih do posljednjeg u svim tim mjestima kamenje nije potpuno uništilo. Mudžahid kaže: "Džibril je uzeo Lutov narod i zajedno sa njihovom stokom i imovinom podigao uvis, tako da su stanovnici neba čuli lavež njihovih pasa. Zatim ih je izvrnuo "Katade i drugi kažu: 'Saznali smo da je Džibril, a.s., pošto se rasvanulo, rašinio svoje krilo i rasturio sve što su imali na zemlji - kuće, stoku, kamenje, drveće, zatim je sve smotao u svoje krilo i popeo se na ovosvjetsko nebo, tako da su stanovnici čuli glasove ljudi i pasa. Potom je to izvrnuo i poslao na zemlju, pa je jedno drugo smrvilo i ono što je bilo gore, došlo je dolje... Muhammed ibn K'ab kaže: "Lutov je narod živio u pet naselja, i to su: Sodoma, koje je bilo najveće, zatim Sa'ba, Sa'ud, Gomora i Doha! Sva ih je Džibril digao, izvrnuo i uništio. Allah, dž.š., o tome kaže: ***"I prevrnuta naselja On je prevrnuo". (53:53)*** Zatim im je Allah poslao kišu od skamenjene zemlje, pa Uzvišeni kaže: ***"...a ono nije daleko ni od jednog nasilnika"***, tj. slična kazna nije daleko od bilo kog nasilnika. U Ibn-Abbasovom Sunenu prenosi se merfu' hadis, koji glasi: (595) "Koga nađete da radi slično Lutovom narodu, ubijte ga - i onog ko to čini i nad kim se čini." Imam Šafija, i jedan dio islamske uleme, smatraju da homoseksualca treba ubiti, bio oženjen ili ne, skladno ovom hadisu. A imam Ebu-Hanife misli da ga treba baciti s visine, a za njim kamenje, kao što je Allah, dž.š., učinio s Lutovim narodom. Allah Uzvišeni i Slavljeni zna šta je ispravnije!

* وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ وَلَا تَنقُصُوا۟ ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ ۚ إِنِّىٓ أَرَىٰكُم بِخَيْرٍ وَإِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨٤﴾

"I Medjenu - brata njihova Šuajba. 'O narode moj', govorio je on, 'Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, i krivo ni na litru ni na kantaru ne mjerite. Vidim da u obilju živite i bojim se da vas jednog dana ne zadesi kazna, pa da svi nastradate.'" /84/

Allah Uzvišeni kaže: "Poslali smo i Medjenu", koji su bili arapsko pleme i nastanjivali krajeve Hidžaza i Šama - prema približnom značenju njihovog mjesta, po kome su bili poznati, a koje se zove Medjen. Allah im je Uzvišeni poslao Šuajba, koji je među njima bio najugledniji. Zato On kaže: ***"...brata njihova Šuajba"***, koji im je naređivao da samo jednog Allaha, koji nema druga, obožavaju i da krivo na litru i na vagu ne mjere. ***"Vidim da u obilju živite"***, tj. vidim obilje u vašem životu, pa se bojim da vam ne bude oduzeto to što imate, zbog kršenja Allahovih zabrana.

"...i bojim se da vas jednog dana ne zadesi kazna, pa da svi nastradate", tj. na budućem svijetu.

وَيَٰقَوْمِ أَوْفُوا۟ ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ بِٱلْقِسْطِ ۖ وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ بَقِيَّتُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾

"O narode moj! Pravo mjerite, i na litru i na kantaru i ne zakidajte ljudima stvari njihove, i ne činite zlo po zemlji praveći nered."/85/ "Bolje vam je ono što Allah ostavlja kao dozvoljeno, ako hoćete biti vjernici; a ja nisam vaš čuvar."/86/

Allah Uzvišeni zabranio im je da zakidaju ljude kad mjere na litru i na vagu i naredio da budu pravedni kad uzimaju i kad daju, i da po zemlji nered ne čine, jer su bili razbojnici. ***"Bolje vam je ono što Allah ostavlja kao dozvoljeno"***. Ibn-Džerir kaže da je to zarada od poštene trgovine, koja je bolja od zakidanja tuđeg imetka. Ovo se mišljenje, kaže on, prenosi i od Ibn-

-Abbasa. Ovo je u duhu kur'anskih riječi:

"Reci, nije isto ono što je zabranjeno i ono što je dozvoljeno, makar da te iznenađuje mnoštvo onoga što je zabranjeno." (5:100)

"...a ja nisam vaš čuvar", tj. radite to u ime Allaha,

a ne da vas ljudi vide.

قَالُوا۟ يَٰشُعَيْبُ أَصَلَوٰتُكَ تَأْمُرُكَ أَن نَّتْرُكَ
مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَآ أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِىٓ أَمْوَٰلِنَا مَا نَشَٰٓؤُا۟ ۖ إِنَّكَ لَأَنتَ ٱلْحَلِيمُ
ٱلرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾

"'O Šuajbe', govorili su oni, 'da li vjera tvoja traži od tebe da napustimo ono čemu su se preci naši klanjali ili da ne postupamo sa imanjima našim onako kako nam je volja? E baš si pametan i razuman!'"/87/

Govorili su, izrugujući se, Allah ih unakazio ***"Da li vjera tvoja"***, tj. tvoje učenje, ***"traži od tebe da napustimo ono čemu su se preci naši klanjali"***, tj. kipove i idole, ***"ili da ne postupamo sa imanjima našim onako kako nam je volja"***, pa da na tvoje riječi pustimo zakidanje. To je naš imetak, s kojim radimo što hoćemo. Es-Sevri kaže da pod Allahovim riječima: ***"...ili da postupamo sa imanjima našim onako kako nam je volja"***, misle na zekat. ***"E baš si pametan"*** i ***"mudar"!*** To je, kažu Ibn-Abbas i drugi komentatori, ismijavanje, Allah ih unakazio!

قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَرَزَقَنِى
مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَمَآ أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَآ أَنْهَىٰكُمْ عَنْهُ ۚ إِنْ
أُرِيدُ إِلَّا ٱلْإِصْلَٰحَ مَا ٱسْتَطَعْتُ ۚ وَمَا تَوْفِيقِىٓ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ
وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾

"'O narode moj', govorio je on, 'shvatite da je meni jasno ko je Gospodar moj i da mi je On dao svega u obilju. Ja ne želim činiti ono što vama zabranjujem; jedino želim učiniti dobro koliko mogu, a uspjeh moj zavisi samo od Allaha; u Njega se uzdam i Njemu se obraćam.'"/88/

On im govori: ***"Shvatite, narode"***, ***"da je meni jasno ko je Gospodar moj"***, tj. potpuno mi je jasno čemu pozivam, ***"i da mi je On dao svega u obilju"***, tj. vjerovjesništvo, a neki smatraju da se misli na halal (dozvoljenu opskrbu), a moguće je da se misli i na oboje. ***"Ja ne želim činiti ono što vama zabranjujem."*** Katade kaže da to znači: Nisam vam zabranio ono što sam činim, ***"...jedino želim učiniti dobro, koliko mogu"***, tj. sve što vam naređujem i zabranjujem, cilj mi je vaše dobro koliko mi moje mogućnosti dozvoljavaju. ***"...a uspjeh moj zavisi samo od Allaha"***. ***"U Njega se uzdam"***, u svim svojim poslovima, ***"...i Njemu se obraćam"***, tj. vraćam, kako kaže Mudžahid. Imam Ahmed prenosi od Ebu-Usejda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (596) "Kada čujete hadis od mene, prepoznat će ga vaša srca, a vaši osjećaji i vaša srca će se prema njemu raznježiti... i vidjet ćete da vam je blizak, a ja sam mu još bliži. A ako čujete hadis od mene koji odbijaju vaša srca, tijela i osjećaji, i vidite da vam je daleko ja sam od njega još dalji." Lanac prenosilaca ovog hadisa je sahih (pouzdan), a njegov pravi smisao Allah najbolje zna, bio bi: "Koliko god vam ja donio dobra, ja sam mu privrženiji od vas, a koliko god bilo ružnog, ja sam dalji od toga nego vi!"

وَيَٰقَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِىٓ أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ
مَآ أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَٰلِحٍ ۚ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّنكُم
بِبَعِيدٍ ﴿٨٩﴾ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّى رَحِيمٌ
وَدُودٌ ﴿٩٠﴾

"O narode moj! Neka vas neslaganje sa mnom nikako ne dovede do toga da vas zadesi ono što je zadesilo Nuhov narod, ili Hudov narod, ili Salihov narod. A i Lutov narod nije mnogo prije vas živio." /89/ "I tražite oprost od Gospodara svoga, i onda Mu se pokajte! Gospodar je moj, uistinu, milostiv i pun ljubavi."/90/

On im govori: ***"O narode moj! Neka vas neslaganje sa mnom"***, tj. neprijateljstvo i mržnja prema meni ne odvedu u tvrdoglavost nevjerstva i smutnje, pa da vas stigne kazna koja je stigla Nuhov, Hudov, Salihov i Lutov narod. Uzvišeni, zatim, kaže: ***"A i Lutov narod nije mnogo prije vas živio!"***, što znači da su koliko jučer propali pred vama.

"I tražite oprost od Gospodara svoga", od prijašnjih grijeha, ***"...a i onda Mu se pokajte!"***, za vaše buduće grijehe.

"Gospodar je moj, uistinu, samiostan i pun ljubavi", za onoga ko se pokaje.

قَالُوا۟ يَٰشُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرَىٰكَ فِينَا
ضَعِيفًا ۖ وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَٰكَ ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾ قَالَ
يَٰقَوْمِ أَرَهْطِىٓ أَعَزُّ عَلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ ۖ وَٱتَّخَذْتُمُوهُ وَرَآءَكُمْ ظِهْرِيًّا ۖ
إِنَّ رَبِّى بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٩٢﴾

"'O Šuajbe', rekoše oni, 'Mi ne razumijemo mnogo toga što ti govoriš, a vidimo da si ti među nama jadan; da nije roda tvoga, mi bismo te kamenovali, ti nam nisi drag.'"/91/ "'O narode moj', reče on, 'zar vam je rod moj draži od Allaha, Koga sasvim odbacujete? Gospodar moj dobro zna ono šta vi radite.'" /92/

Oni govore: ***"O Šuajbe, mi ne razumijemo***

mnogo" tvoje riječi,

"...a vidimo da si među nama jadan", tj. sam, ponižen, jer ni tvoja rodbina nije prihvatila tvoju vjeru.

"Da nije roda tvoga, mi bismo te kamenovali."

"...ti nisi nama drag", tj. mi prema tebi nemamo nikakve simpatije.

"O narode moj", reče on, *"zar vam je rod moj draži od Allaha?"* On im govori: *"Zar ćete me ostaviti na miru zbog moje rodbine, a ne iz ljubavi i poštovanja prema Allahu, Gospodaru Uzvišenom?"*, tj. Koga sasvim odbacujeti, nepokorni i nezahvalni.

"Gospodar moj dobro zna ono što vi radite", tj. On zna sva vaša djela i On će vas nagraditi za njih, dobrim ili zlim.

وَيَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى
عَٰمِلٌ ۖ سَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَٰذِبٌ ۖ وَٱرْتَقِبُوٓا۟
إِنِّى مَعَكُمْ رَقِيبٌ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ
بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَأَخَذَتِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ٱلصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دِيَٰرِهِمْ جَٰثِمِينَ
﴿٩٤﴾ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَا ۗ أَلَا بُعْدًا لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ ﴿٩٥﴾

"O narode moj, činite sve što možete, a činit ću i ja. Vi ćete sigurno saznati koga će kazna stići koja će ga osramotiti i ko je lažac. Pa, čekajte, i ja ću s vama čekati!"/93/ "I kada je pala naredba Naša, Mi smo, iz miloti Naše, Šuajba i vjernike s njim spasili, a one koji su zlo činili pogodio je užasan glas i oni su u zemlji svojoj mrtvi, nepomični osvanuli", /94/ "kao da na njoj nikad nisu ni postojali. Daleko bio Medjen, kao i Semud!" /95/

Nakon što je Allahov poslanik Šuajb izgubio nadu da će ga njegov narod prihvatiti, rekao je:

"O narode moj, činite sve što možete", tj. na svoj način, što je žestoka prijetnja, ***"a činit ću i ja"***, na svoj način.

"Vi ćete sigurno znati koga će kazna stići koja će ga osramotiti i ko je lažac", tj. ja ili vi.

"Pa, čekajte, i ja ću s vama čekati!" Allah Uzvišeni, zatim, kaže:

"I kada je pala naredba Naša, Mi smo iz miloti Naše, Šuajba i vjernike s njim spasili, a one koji su zlo činili pogodio je užasan glas i oni su u zemlji svojoj mrtvi, nepomični osvanuli." Allahove riječi: znače: mrtvi i nepokretni. Ovdje se navodi da im je došao užasan glas; u poglavlju El-A'raf, užasan potres; a u poglavlju Eš-Šu'ara - kazna iz oblaka. Iako je riječ o jednom te istom narodu, nad njim su se u istom danu sastale sve tri ove kazne. U svakom se kontekstu ističe ono što mu odgovara, pa u poglavlju El-A'raf, pošto su rekli:

"...ili ćemo mi, o Šuajbe, tebe i one koji s tobom vjeruju, iz grada našeg protjerati", odgovaralo je kontekstu da se tu spomene potres, pa se zemlja zatresla, jer su je zloupotrijebili, odnosno htjeli s nje protjerati svoga vjerovjesnika. Ovdje, gdje su u sukobu sa vjerovjesnikom, nanijeli mu moralnu uvredu, spominje se užasan glas koji ih je uništio, a poglavlje Es-Šu'ara, pošto kažu:

"Zato spusti na nas kaznu s neba, ako istinu govoriš!", (26:187) pa Uzvišeni kaže:

"...pa ih je stigla kazna jednog strašnog dana". (26:189) Ovo spada u Allahove suptilne tajne, neka Mu je velika i trajna zahvala! Allah Uzvišeni, zatim, kaže:

"...kao da na njoj nikad nisu ni postojali", tj. kao da na ovoj Zemlji prije toga nisu ni živjeli. ***"Daleko bio Medjen, kao i Semud!"***, a bili su im susjedi, slični po nevjerstvu i razbojništvu. I koji su bili slični njima.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٩٦﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ
فَٱتَّبَعُوٓا۟ أَمْرَ فِرْعَوْنَ ۖ وَمَآ أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ ﴿٩٧﴾ يَقْدُمُ قَوْمَهُۥ يَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ فَأَوْرَدَهُمُ ٱلنَّارَ ۖ وَبِئْسَ ٱلْوِرْدُ ٱلْمَوْرُودُ ﴿٩٨﴾ وَأُتْبِعُوا۟ فِى هَٰذِهِۦ
لَعْنَةً وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ بِئْسَ ٱلرِّفْدُ ٱلْمَرْفُودُ ﴿٩٩﴾

"I Musaa smo poslali sa znamenjima Našim i dokazom jasnim", /96/ "Faraonu i glavešinama njegovim, ali se oni povedoše za faraonovim naređenjem, a njegovo naređenje nije bilo razumno."/97/ "Na Sudnjem će danu on svoj narod predvoditi i u vatru ga uvesti, a užasno je mjesto u koje će doveden biti!"/98/ "Na ovom svijetu ih je pratilo prokletstvo a pratit će ih i na onom; strašan će biti 'dar' kojim će darivani biti."/99/

Allah Uzvišeni govori o slanju Musaa Faraonu sa Njegovim znakovima i očiglednim dokazima,

"...ali se oni povedoše za Faraonovim naređenjima", tj. krenuše njegovim putem u nasilje.

"...a njegovo naređenje nije bilo razumno", tj. nije bilo ispravno niti pravi put, nego neznanje, zabluda, nevjerstvo i tvrdoglavost. Kao što su ga kao vodu slijedili na ovome svijetu, tako će ih on predvoditi u vatri na Kijametskom danu, pit će iz njegovog izvora propasti, dok će Faraon u svemu iskusiti najveću kaznu, kao što Uzvišeni kaže:

"...ali Faraon nije poslušao Poslanika, pa smo ga teškom kaznom kaznili." (73:16)

"... ali je on porekao i nije poslušao već se okrenuo i potrudio i sabrao i povikao: 'Ja sam Gospodar vaš najveći!', to je rekao i Allah ga je za ove i za one prijašnje riječi kaznio. To je pouka za onoga koji se bude Allaha držao." Allah Uzvišeni, zatim, reče:

"Na Sudnjem danu on će svoj narod predvoditi i u vatru ga uvesti, a užasno je mjesto u koje će doveden biti!" Isto tako i njegovi će sljedbenici na Kijametskom danu biti

dvostruko kažnjeni, kao što Uzvišeni kaže:
"Za sve će biti kazna dvostruka, ali vi ne znate!" (7:38)

"Na ovom ih je svijetu pratilo prokletstvo, a pratit će ih i na onom", tj. pratit ćemo ih prokletstvom povećane džehenemske patnje na ovom svijetu,

"...a pratit će ih i na onom; strašan će biti 'dar' kojim će biti darivani!" Mudžahid kaže: "Bit će im dodatno prokletstvo Kijametskog dana, odnosno, imat će dva prokletstva, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Oni će se ujutro i navečer u vatri pržiti, a kada nastupi čas: 'Uvedite Faraonove ljude u patnju najtežu.'"

ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْقُرَىٰ نَقُصُّهُۥ عَلَيْكَ مِنْهَا قَآئِمٌ وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَمَآ أَغْنَتْ عَنْهُمْ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِى يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ لَّمَّا جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ ۖ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ ﴿١٠١﴾

"To su neke vijesti koje ti o gradovima kazujemo; neki od njih još postoje, a neki su sa zemljom sravnjeni." /100/ "Mi nismo prema njima bili nepravedni, već oni sami prema sebi. I kad bi pala naredba Gospodara tvoga, ništa im nisu pomogla božanstva njihova kojima su se, a ne Allahu, klanjali, samo bi im propast njihovu povećali."/101/

Nakon što je saopćio vijesti o vjerovjesnicima i kako je uništio nevjernike, a spasio vjernike, Allah Uzvišeni kaže: ***"To su neke vijesti o gradovima"***, tj. saopćenja ***"koje ti kazujemo; neki od njih još postoje"***, tj. još su nastanjeni, ***"a neki su sa zemljom sravnjeni"***, tj. uništeni. ***"Mi nismo prema njima nepravedni bili"***, tj. kada smo ih uništili, ***"već su oni sami prema sebi nepravedni bili"***, nagoneći u laž i ne vjerujući u naše poslanike.

"...i ništa im nisu pomogla božanstva njihova", tj. njihovi idoli kojima su se molili i klanjali, ***"kojima su se mimo Allaha klanjali"***, tj. ništa im nisu koristili niti ih propasti spasili. ***"Samo bi im propast njihovu povećali"***, jer su oni uzrok njihovog gubitka i propasti ovoga i budućeg svijeta.

وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَآ أَخَذَ ٱلْقُرَىٰ وَهِىَ ظَٰلِمَةٌ ۚ إِنَّ أَخْذَهُۥٓ أَلِيمٌ شَدِيدٌ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ ٱلْءَاخِرَةِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ ٱلنَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾ وَمَا نُؤَخِّرُهُۥٓ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ فَمِنْهُمْ شَقِىٌّ وَسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾

"Eto, tako Gospodar tvoj kažnjava kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili. On ih kažnjava, zaista, bolno i strašno."/102/ "To je pouka za one koji se plaše patnje na onom svijetu; a to je Dan kada će svi ljudi biti sabrani i to je Dan kad će svi biti prisutni", /103/ "a Mi ga odgađamo samo za neko vrijeme."/104/ "Onoga dana kad dođe, bez dopuštenja Njegova niko ni riječ neće izustiti, a među njima bit će nesretnih i sretnih." /105/

Allah Uzvišeni govori: kao što smo uništili ove nasilničke narode, koji su negirali naše poslanike, tako ćemo postupiti i sa njima sličnima.

"On ih kažnjava, zaista, bolno i strašno." U dva sahiha navodi se predanje od Ebu- Musa el-Eš'arija, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /597/ "Allah daje nasilniku određeni rok, pa kad ga uzme, onda Mu ne može umaći", a zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio ajet:

"Eto tako Gospodar tvoj kažnjava, kad kažnjava sela i gradove, koji su nasilje učinili..." Allah Uzvišeni, zatim, kaže: ***"U Našem uništenju nevjernika i spasu vjernika je 'ajet'"***, tj. savjet i pouka o istinitosti Našeg obećanja na ahiretu.

"A poslanicima je Gospodar njihov objavio: 'Mi ćemo nevjernike sigurno uništiti.'" (14:13)

"A to je Dan kada će svi ljudi biti sabrani", od početka do kraja,

"...a to je Dan kada će svi biti prisutni". To je težak Dan, na kome će se okupiti meleki, poslanici i sva živa bića - ljudi, džini i životinje. Allah će Uzvišeni tada pravedno suditi i nikome neće biti ni za jedan trun učinjena nepravda, a svako dobro djelo bit će udvostručeno.

"A Mi ga odgađamo samo za neko vrijeme", tj. odgađamo Kijametski dan samo zato što je prethodila Allahova riječ o bitisanju određenog broja ljudi - Ademovog potomstva i utvrđivanju određenog roka... kada će se desiti proživljenje i Kijametski dan.

"Onoga dana kada dođe, bez dopuštenja Njegova, niko ni riječi neće izustiti", kao što Allah Uzvišeni kaže:

"...kada će samo onaj kome Svemilosni dozvoli govoriti, a istinu će reći" (78:38). U dva sahiha u hadisu o šefaatu (zauzimanju) kaže se: /598/ "...Toga dana će govoriti samo poslanici, a njihove molbe će toga dana biti: "Bože moj, spasi, spasi..." ***"A među njima bit će nesretnih i sretnih"***, tj. među svima na Kijametskom danu bit će onih koji su sretni i onih koji su nesretni, kao što Uzvišeni kaže: ***"Jedni će u Džennet, a jedni će u Džehennem." (42:7)***[396]

[396] Tj. ko bude pokoran Allahovim odredbama i izbjegavao Njegove zabrane, unići će u Džennet, a ko bude neprestano griješio, unići će u Džehennem.

Allah Uzvišeni, zatim, iznosi stanje dviju skupina ljudi, pa kaže:

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ
شَقُوا۟ فَفِى ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ
ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۖ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾

"I nesretni će u Džehennem, u njemu će teško izdisati i udisati";/106/ "dok je nebesa i Zemlje, u njemu će ostati, osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi. Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi."/107/

Allah Uzvišeni kaže: ***"U njemu će teško izdisati i uzdisati"***, tj. njihovo će izdisanje biti stenjanje, a udisanje jecanje, zbog teške kazne koju će izdržavati - da nas Allah sačuva od toga!

"U njemu će boraviti dok je nebesa i Zemlje, osim ako drugačije Gospodar tvoj ne odredi."

Imam Ebu-Džafer ibn Džerir kaže: "Običaj je kod Arapa, kada žele nešto opisati trajnim, onda kažu: dok je nebesa i Zemlje, ili dok se mijenja dan i noć, misleći pri tome na vječnost, pa Allah s njima komunicira onako kako oni to razumiju." Zato Uzvišeni Allah kaže: ***"...dok je nebesa i Zemlje u njemu će ostati"***,

"...osim ako drugačije Gospodar tvoj ne odredi. Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi", kao što također, Uzvišeni kaže:

"Vatra će biti prebivalište vaše. U njoj ćete vječno ostati, osim ako Allah drukčije ne odredi. Gospodar tvoj je, zaista, Mudar i Sveznajući!" (6:128) Komentatori Kur'ana razilaze se u vezi sa ovim izuzimanjem. Ebu-Džafer ibn Džerir prihvatio je mišljenje, koje prenose Halid ibn Ma'dan, Ed-Dahhak, Katade, Ibn-Sinan, što također prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa, da se izuzimanje odnosi na grješnike koji vjeruju u Jednog Boga, od kojih će neke Allah izvaditi iz vatre, zauzimanjem meleka, Allahovih poslanika i pravovjernih, koji će se zauzimati i za počinioce velikih grijeha, zatim će doći milost Najmilostivijeg, pa će izvaditi iz Džehennema i onoga koji nije nikada učinio dobro djelo a koji je makar nekada rekao: "Nema boga osim Allaha", kao što se u vezi s tim navode pouzdane riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koje imaju isti sadržaj u hadisima koje prenose Enes, Džabir, Ebu-Seid, Ebu-Hurejre i drugi ashabi. Poslije toga u Džehennemu će ostati samo oni koji treba vječno da ostanu. Ovo mišljenje zastupa veliki broj prve i kasnije uleme. Es-Suddi kaže: "Ovaj je ajet derogiran ajetom: ***"U kome će vječno i zauvijek ostati." (4:169)***

وَأَمَّا
ٱلَّذِينَ سُعِدُوا۟ فَفِى ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ إِلَّا
مَا شَآءَ رَبُّكَ عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾

"A sretni će u Džennet; dok je nebesa i Zemlje, u njemu će boraviti, osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi; bit će to dar koji će neprekidno trajati." /108/

Allah Uzvišeni kaže: ***"A sretni će..."***, tj. sljedbenici Allahovih poslanika, ***"u Džennet"***, tj. njihovo će boravište biti Džennet.

"U njemu će vječno boraviti", tj. u njemu će trajno biti,

"dok je nebesa i Zemlje, osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi."

Smisao izuzimanja ovdje je u tome da njihova vječnost u dženetskim dobrima nije nešto nužno samo po sebi, nego je to Allahova volja; Njegovo trajno dobročinstvo prema njima. Oni su zbog toga nadahnuti veličanjem Boga i zahvalom Allahu, kao što su nadahnuti da dišu, o čemu Allah kaže:

"...bit će to dar koji će neprekidno trajati", tj. bez prestanka. Ibn-Abbas, Mudžahid, Ebul-Alije i drugi kažu da je ovo zbog toga da se neko ne bi prevario pa da pomisli da će to poslije spominjanja Allahove volje prestati. To je, zapravo, odredba za neprekidnost i vječnost, kao što se govori da će stanovnici Džehennema ostati trajno - po Allahovoj odredbi i da ih je On kaznio po Svojoj pravdi i mudrosti. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi", kao što, također, Uzvišeni kaže:

"On neće biti pitan za ono što radi, a oni će biti pitani" (21:23).[397] Ovdje se smiruju srca i učvršćuje namjera Allahovim Uzvišenim riječima: ***"...bit će to dar koji će neprekidno trajati"***. U dva sahiha navode se riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji kaže: /599/ "Smrt će biti dovedena u liku hromog ovna, koji će biti zaklan između Dženneta i Džehennema, pa će se reći: "O stanovnici Dženneta, vječnost bez smrti!, o stanovnici Džehennema, vječnost bez smrti!"

فَلَا تَكُ فِى مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ

[397] Pogledaj komentar poglavlja Janus, ajet 44, u objašnjenju značenja Allahovih riječi... *"On neće biti... o onome šta radi..."*

مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُهُم مِّن قَبْلُ ۚ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ
غَيْرَ مَنقُوصٍ ﴿١٠٩﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ ۚ وَلَوْلَا
كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾
وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَٰلَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١١﴾
فَٱسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا ۚ إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾ وَلَا تَرْكَنُوٓا۟ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن
دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾

"Zato ne sumnjaj u to šta će biti s onima koji se klanjaju ovima; oni se klanjaju onima kojima su se, još prije, klanjali preci njihovi. Mi ćemo im doista ono što su zaslužili - bez odbitka dati!"/109/ "I Musau smo Knjigu dali, pa su se o njoj u mišljenju podvojili. I da nije riječi Gospodara tvoga ranije izrečene, bilo bi s njima svršeno jer oni u nju sumnjaju mnogo." /110/ "I svima njima će Gospodar tvoj prema djelima njihovim platiti, jer On dobro zna ono što su radili." /111/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Zato ne sumnjaj u to šta će biti s onim koji se klanjaju ovima"***, odnosno idolopoklonicima. To je laž, neznanje i zabluda. Oni se klanjaju onome čemu su se prije klanjali i njihovi preci. Tj. oni nemaju nikakvog oslonca u svom mnogoboštvu, osim slijeđenja svojih predaka u neznanju, zbog čega će ih Allah kazniti najtežom kaznom, kojom nije nikoga prije njih kaznio. Ako budu učinili kakva dobra djela, Allah će im to izmiriti na ovom svijetu, prije ahireta. Allah Uzvišeni, zatim, navodi da je Musau dao knjigu, pa su se ljudi u pogledu nje razišli; neki su vjerovali, a neki nijekali. Ti, Muhammede, u prošlim vjerovjesnicima imaš primjer, pa neka te ne srde njihova poricanja tvoga poslanstva.

"I da nije Riječ Gospodara tvoga ranije izrečena, bilo bi s njima svršeno." Ibn-Džerir kaže: "Da nije prethodilo njegovo odlaganje kazne do određenog roka, s njima bi bilo svršeno." A moguće je da se ovim želi kazati da Allah neće nikoga kazniti, dok ne bude protiv njega dokaza slanjem Allahovih poslanika.

Allah Uzvišeni, zatim, kaže da će On sastaviti prijašnje i potonje zajednice i da će ih nagraditi prema njihovim djelima; ako su činili dobro dobrim, a ako su činili grijeh lošim, bilo da se radi o javnim ili tajnim djelima, kao što Uzvišeni Allah kaže:

"I svima njima će Gospodar tvoj prema djelima njihovim platiti, jer On dobro zna ono što su radili", tj. zna sva njihova djela, dobra ili loša, javna ili tajna, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"...i svi oni bit će zajedno pred Nas dovedeni".

"Ti idi pravim putem, kao što ti je određeno, i neka tako postupe i vjernici koji su uz tebe, i obijesni ne budite, jer On dobro vidi ono što radite."/112/ "I ne naginjite onima koji nepravedno postupaju, pa da vas vatra prži; vi nemate drugih zaštitnika osim Allaha, inače - nema vam pomoći!" /113/

Allah Uzvišeni određuje Poslaniku i pravovjernim robovima da budu ustrajni i postojani na pravom putu[398], a to je najveća pomoć u pobjedi nad neprijateljem, suprotstavljanju protivnicima i sprječavanju nepravde, pa makar i nad idolopoklonikom. Allah Uzvišeni stavlja do znanja da On vidi sva ljudska djela i da Njemu ništa nije skriveno. Uzvišeni kaže:

"I ne naginjite onima koji nepravedno postupaju", tj. ne odobravajte njihova djela; ne pokazujte prema njima sklonost i ne tražite od njih pomoć, kao da ste zadovoljni njihovim postupcima,

"...pa da vas vatra prži; vi nemate drugih zaštitnika, osim Allaha, inače nema vam pomoći!", tj. niko vas ne može spasiti, niti izbaviti od Njegove kazne.

وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَىِ ٱلنَّهَارِ
وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيْلِ ۚ إِنَّ ٱلْحَسَنَٰتِ يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ
لِلذَّٰكِرِينَ ﴿١١٤﴾ وَٱصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾

"I obavljaj namaz početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju rđava. To je pouka za one koji pouku žele." /114/ "I strpljiv budi! Allah doista neće uskratiti nagradu onima koji dobra djela čine." /115/

Alija ibn Ebi-Talib prenosi od Ibn-Abbasa, a Hasan u verziji od Katade, Ed-Dahhaka i drugih da:

"I obavljaj namaz početkom i krajem dana", znači: sabah i ikindija - namaz. Moguće je da je ovaj ajet objavljen prije nego što je pet namaza stavljeno u obavezu u noći israa. Bila su ustvari obavezna samo dva namaza: prije izlaska i poslije zalaska sunca, a u toku noći Allahov Poslanik, s.a.v.s., sebi je i svojim

[398] Svaka ustrajnost u onome što Allah nije naredio, nije ustrajnost. Djela treba da se čine onako kako ih je Allah naredio a Poslanik, s.a.v.s., prenio. U protivnom, neće biti primljena. Zato Uzvišeni kaže: "Ti idi pravim putem kako ti je određeno." A Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Svako djelo koje nije određeno neprihvatljivo je. Na osnovu ovoga svaka je novotarija u vjeri dalalet (zabluda), a svaka zabluda vodi u vatru."

sljedbenicima stavio u obavezu noćni namaz, koji je za sljedbenike Allahovog Poslanika, s.a.v.s., derogiran, a za njega potvrđen, pa je i njemu kasnije derogiran Allahovim uzvišenim riječima:

"Dobra djela, zaista, poništavaju hrđava", gdje Uzvišeni govori da dobra djela brišu prijašnje grijehe, kao što se navodi u hadisu koji prenose El-Buhari i Muslim: /600/ od vladara pravovjernih Osmana ibn Affana, da je on pred ashabima uzeo abdest, kao što ga je uzimao Allahov Poslanik, s.a.v.s., i onda rekao: "Ovako sam vidio da abdest uzima Allahov Poslanik, s.a.v.s.", a zatim je rekao: "Ko poput mene uzima abdest, a onda klanja dva rekata, Allah će mu oprostiti prijašnje grijehe." U svom Sahihu Muslim prenosi od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /601/ "Pet dnevnih namaza, džuma do džume i ramazan do ramazana, brišu grijehe koji se nađu među njima, izuzev velikih grijeha." Ebu-Džerir prenosi od Ebu-Malika el-Eš'arije da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /602/ "Namazi su iskup grijeha koji budu učinjeni između njih, jer je Allah Uzvišeni rekao: ***"Dobra djela, zaista, poništavaju hrđava."*** ***(11:114)*** Imam Muslim, Et-Tirmizi, En-Nesai i Ibn-Džerir prenose od Ibn- Mes'uda, koji kaže: /603/ "Dođe neki čovjek Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i reče: 'Zatekao sam, Allahov Poslaniče, jednu ženu u svojoj bašči, pa sam s njom svašta radio; ljubio je, milovao, ali nisam spolno općio... pa radi sa mnom šta hoćeš.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije ništa rekao. Čovjek je onda otišao. Omer, r.a., tada reče: 'Allah bi sakrio njegov grijeh da ga je on sam sakrio.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., pogleda ga i reče: 'Vratite mi ga!' Pa kad mu ga vratiše on mu prouči Allahove riječi:

'I obavljaj namaz početkom i krajem dana i u prvim časovima noći! Dobra djela, zaista, poništavaju hrđava. To je pouka za one koji pouku žele.' "Mu'az prenosi da je Omer, r.a., upitao: "Je li samo njemu ili svim ljudima, Allahov Poslaniče?" "Svim ljudima", reče Allahov Poslanik, s.a.v.s.

Imam Ahmed prenosi od Abdullah ibn Mes'uda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /604/ "Allah je među vas raspodijelio ahlak (moral) i ćudoređe, kao što je raspodijelio i nafaku (opskrbu). On daje dobra ovoga svijeta onome ko ih želi i ko ih ne želi, ali din (vjerovanje) ne daje osim onome ko ga želi, jer kome Allah dadne din, toga i zavoli. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, nijedan čovjek neće biti musliman dok islam ne primi njegovo srce i njegov jezik, niti će vjerovati dok njegov susjed ne bude siguran da ga neće prevariti i nanijeti mu nepravdu, niti će čovjek steći haram-zaradu, pa trošiti od nje za dobro niti će mu to biti blagoslovljeno niti će dati milostinju koja će mu biti primljena, niti će to ostaviti iza sebe, a da mu to ne bude dodatak za Džehennem. Allah ne briše grijeh grijehom, nego briše grijeh dobrim djelom. Ružno se ne briše ružnim." Imam Ahmed prenosi od Mu'aza da mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /605/ "Slijedi loše dobrim, koje će ga pobrisati, i lijepo postupaj s ljudima."

فَلَوْلَا
كَانَ مِنَ ٱلْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُو۟لُوا۟ بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْفَسَادِ فِى
ٱلْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ ۗ وَٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مَآ أُتْرِفُوا۟ فِيهِ
وَكَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا
مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾

"A zašto je među narodima prije vas bilo samo malo čestitih, koji su branili da se na Zemlji nered čini, koje smo Mi spasili! A oni koji su zlo radili odavali su se onome u čemu su uživali, i grješnici su postali."/116/ "Gospodar tvoj nije nikada nepravedno uništavao sela i gradove ako su stanovnici njihovi bili dobri." /117/

Allah Uzvišeni pita: zašto je u prošlim narodima onih koji su dobro činili i sprječavali da se među ljudima čine ružne stvari na Zemlji "bilo malo", tj. među ljudima je ovih bio mali broj, a Allah ih je spasio Svoje srdžbe i iznenadne kazne. Zato je Allah Uzvišeni ovom ummetu naredio:

"I nek među vama bude onih koji će na dobro pozivati i tražiti da se čini dobro a od zla odvraćati, oni će šta žele postići."(3:104) U hadisu se kaže: /606/ "Zaista, kada ljudi vide ružne stvari, pa ih ne otklone, Allah će im ubrzati kaznu." Zbog toga Allah Uzvišeni kaže:

"A zašto je među narodima prije vas bilo samo malo čestitih, koji su branili da se na Zemlji nered čini, koje smo Mi spasili!", a zatim:

,"A oni koji su zlo radili, odavali su se onome u čemu su uživali", tj. bili su ustrajni u grijehu i niko ga od njih nije osuđivao pa ih je kazna iznenadna zadesila,

"...i grješnici su postali".

"Gospodar tvoj nije nikada nepravedno uništio sela i gradove ako su stanovnici njihovi bili dobri", tj. nikada stanovnike sela i gradova nije stizala kazna, dok su oni dobro činili, nego kad su postali grješnici i nasilnici, kao što Allah Uzvišeni kaže: ***"Mi nismo prema njima bili nepravedni, već oni sami prema sebi."***

وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ ٱلنَّاسَ أُمَّةً وَٰحِدَةً ۖ وَلَا يَزَالُونَ
مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ ۚ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ ۗ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ
لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾

"A da je Gospodar tvoj htio, sve bi ljude sljedbenicima jedne vjere učinio. Međutim, oni će se uvijek u vjerovanju razlikovati",/118/ "osim onih kojima se Gospodar tvoj smiluje. A zato ih je i stvorio. I ispunit će se riječ

Gospodara tvoga: 'Napunit ću, zaista, Džehennem džinima i ljudima - zajedno!'" /119/

Allah Uzvišeni kaže da je On u stanju sve ljude učiniti istovjetnom zajednicom u vjerovanju ili nevjerovanju, pa kaže:

"Da Gospodar tvoj hoće, na Zemiji bi doista bili svi vjernici" (10:99).

"Međutim, oni će se u vjerovanju uvijek razilaziti, osim onih kojima se Gospodar tvoj smiluje", tj. razilaženja ljudi u vjerovanju, ideologiji, naciji i drugim stvarima trajno će biti. Ikrime kaže: "Razilazit će se u prihvatanju pravog puta", ***"osim onih kojima se Gospodar tvoj smiluje"***, tj. onih koji budu u Allahovoj odredbi, koje su im saopćili Allahovi poslanici i koji će biti spašena grupa. Katade kaže da su u Allahovoj milosti članovi džemata (zajednice), pa makar im kuće i tijela bili blizu.

"I zato ih je i stvorio." Prenosi Vehb od Tavusa kako su mu se neka dva čovjeka obratila da im razriješi spor, ali ih je to još više udaljilo, pa im je Tavus rekao: "Još više ste se udaljili", na što je jedan od njih rekao: "Zato smo i stvoreni!" "Lažeš", rekao mu je Tavus, "zar Allah Uzvišeni nije rekao:

'Oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti, osim onih kojima se tvoj Gospodar smiluje. A zato ih je i stvorio'", tj. On ih nije stvorio da se razilaze, nego da budu u zajednici i Allahovoj milosti. El-Hakem ibn Ebban prenosi od Ikrime, a ovaj od Ibn-Abbasa, koji kaže: "Allah ih je stvorio radi milosti, a ne radi kazne." Isto misle i Mudžahid, Ed-Dahhak i Katade. Smisao ovih stavova temelji se na Allahovim riječima:

"Džine i ljude stvorio sam samo zato da Mi robuju." (51:56) Prenosi se da je Hasan el-Basri za ajet:

"Oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti, osim onih kojima će se tvoj Gospodar smilovati. A zato ih je i stvorio", rekao: "Ljudi se razilaze zbog različitih vjerskih uvjerenja, ***"osim onih kojima se tvoj Gospodar smiluje"***, koji se u tome ne razilaze. Pa je upitan da li ih je Allah zato stvorio, na što je odgovorio: "Ove je stvorio za Džennet, a one za vatru." Takvo mišljenje zastupaju Ata i A'meš. Ibn-Vehb kaže: "Upitao sam Malika za Allahove riječi:

'Oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti, osim onih kojima se tvoj Gospodar smiluje. A zato ih je i stvorio', a on je odgovorio:

'Jedni će u Džennet, a drugi u Džehennem.'" (42:7) Allah Uzvišeni zatim kaže:

"I ispunit će se riječi Gospodara tvoga; napunit ću, zaista, Džehennem džinima i ljudima zajedno!" Allah Uzvišeni kaže da je u Njegovoj apsolutnoj spoznaji činjenica da će među onima koje je stvorio biti onih koji će zaslužiti Džehennem, kao i onih koji će zaslužiti Džennet, pa je potrebno da ove dvije grupacije - džini i ljudi napune Džehennem, zato što On ima vrhunske dokaze i apsolutnu mudrost. Među hadisima koji su spomenuti u dva sahiha navodi se i onaj u kome Allah, dž.š., kaže Džennetu: /607/ ***"Ti si Moja milost, kojom se smiljujem kome hoću"***, a Džehennemu kaže: ***"Ti si Moja kazna, kažnjavam tobom koga hoću. Svaki od vas će biti napunjen."***

وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ
مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۚ وَجَآءَكَ فِى هَٰذِهِ ٱلْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ
وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾ وَقُل لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ
مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَٰمِلُونَ ﴿١٢١﴾ وَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلِلَّهِ
غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ ٱلْأَمْرُ كُلُّهُۥ فَٱعْبُدْهُ
وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾

"A sve ove vijesti koje ti o pojedinim doga - đajima o poslanicima kazujemo zato su da njima srce tvoje učvrstimo. I u ovima došla ti je prava istina, i pouka, i vjernicima opomena." /120/ "I reci onima koji neće da vjeruju: 'Radite što god možete, i mi ćemo raditi'; /121/ 'i čekajte, i mi ćemo čekati!'" /122/ "Allah zna tajne nebesa i Zemlje i Njemu se sve vraća, zato se samo Njemu klanjaj i samo se u Njega uzdaj! A Gospodar tvoj motri na ono što radite."/123/

Allah Uzvišeni kaže da sve što ti iznosimo Muhammede, o prijašnjim poslanicima i njihovim zajednicama, o sukobima i sporovima, o iskušenjima koja su podnosili vjerovjesnici, o pomoći koju je Uzvišeni slao njima i njihovim sljedbenicima i poniženju Njegovih neprijatelja, sve je to zato da ustalimo srce tvoje, Muhammede, da budeš primjer vjerovjesnika. وجاءك في هذه الحق ***"I u ovima došla ti je prava istina"***, tj. ova sura govori o vjerovjesnicima i savjetu koji opominje nevjernike i podsjeća vjernike, pa Uzvišeni naređuje Poslaniku, s.a.v.s., da kaže nevjernicima:

"Radite što god možete", tj. na svoj način, ***"I mi ćemo raditi"***, tj. na svoj način. ***"...I čekajte, i mi ćemo čekati!"***, da vidimo kakav će čiji kraj biti, a Allah je ispunio obećanje Svome Poslaniku; pomogao ga je i podržao i učinio da njegova riječ bude gornja s nevjernika donja. On, neka Mu je slava, zna sve tajne nebesa i Zemlje i Njemu se sve vraća. Svako će dobiti nagradu na dan obračuna. Njemu pripada sve što je stvoreno i konačna odluka. Uzvišeni je naredio da se samo On veliča i obožava, i da se samo na Njega oslanja. On je dovoljan oslonac onome ko se na Njega oslanja i ko Mu se obraća.

"A Gospodar tvoj motri na ono što radite", tj. Njemu nije skriveno to, što te oni, Muhammede, u laž

nagone. On zna njih i njihove riječi i On će ih kazniti zbog njihovog nevjerstva na ovome i na budućem svijetu, a pomoći tebe i tvoje sljedbenike protiv njih na oba svijeta.

Kraj poglavlja Hud.

Zahvala pripada Allahu, na početku i na kraju, na Njegovim blagodatima.

12
JUSUF / JUSUF
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 111 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿١﴾ إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢﴾ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَٰذَا الْقُرْآنَ وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٣﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

"Elif-lam-ra. Ovo su ajeti Knjige jasne!" /1/ "Objavljujemo je kao Kur´an na arapskom jeziku, da biste razumjeli."/2/ "Objavljujući ti ovaj Kur´an, Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo iako prije njega nisi doista ništa znao."/3/

Što se tiče pojedinačnih harfova, o njima je bilo govora na početku sure El-Bekare.

"Ovo su ajeti Knjige jasne!", tj. ovo su očevidni i jasni ajeti Kur'ana, koji razjašnjavaju i komentarišu nejasne stvari.

"Objavljujemo je kao Kur'an na arapskom jeziku, da biste razumjeli", jer je arapski najrječitiji, najširi i najjasniji jezik... Zato je objavljena najčasnija Knjiga na najčasnijem jeziku, najčasnijem Poslaniku, preko najčasnijeg meleka, na najčasnijem dijelu svijeta. Njegova objava počela je u najčasnijem mjesecu u godini - u ramazanu[399] i kompletirana usvakom pogledu. Allah Uzvišeni, zato, kaže:

"Objavljujući ti ovaj Kur'an, Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo."

Za povod objavi ovog ajeta, navodi se predanje Ibn-Džerira od Ibn-Abbasa, koji kaže (608) da su rekli: "Kad bi nam, Allahov Poslaniče, ispričao neki događaj?", pa je objavljeno:

"Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo."

S obzirom da bi odgovaralo - kad se govori o ovom ajetu, koji sadrži pohvalu Kur'anu, što bi bilo dovoljno i za druge Knjige - da spomenemo ono što prenosi imam Ahmed od Džabira ibn Abdullaha, (609) koji kaže kako je Omer ibn el-Hattab donio Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., neku knjigu koju je dobio od nekog kitabije i koju je pročitao pred Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na što se on naljutio i rekao: "Zar vas je ona zbunila, sine Hattabov? Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, ja sam vam donio bijele i čiste ajete i ne pitajte ih nešto pa da vam reknu istinu, pa da ih vi onda u laž nagonite, ili da vam reknu laž, pa da u nju vjerujete. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, da je Musa živ, on bi sigurno bio moj sljedbenik." Također, prenosi imam Ahmed od Abdullaha ibn Sabita, (610) koji kaže kako je Omer, r.a., došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekao mu: "Allahov Poslaniče, prošao sam pored jednog svog brata iz plemena Benu-Kurejza, pa mi je napisao nekoliko redaka iz Tevrata da ti ih pročitam." Lice Allahovog Poslanika, s.a.v.s., promijenilo se, kaže Abdullah ibn Sabit. Rekao sam mu: "Zar ne vidiš promjenu na Poslanikovu, s.a.v.s., licu?" Omer, r.a., rekao je: "Zadovoljni smo da nam samo Allah bude Gospodar, da nam islam bude vjera, i da nam Muhammed bude Poslanik." Allahov se Poslanik, kaže, smirio i rekao: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, da je među vama osvanuo Musa, pa ga vi slijedili, a mene napustili, bili biste u zabludi. Vi ste moj udio među narodima, a ja sam vaš među poslanicima."

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ ﴿٤﴾

"Kad Jusuf reče svome ocu: 'O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec, i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše'" /4/

Allah Uzvišeni kaže: Podsjeti svoje sljedbenike, Muhammede, na događaj s Jusufom, kad on reče svome ocu Ja'kubu, sinu Ishakovom, sinu Ibrahima, kako prenosi imam Ahmed od Ibn-Omera, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (611) "Plemeniti, sin plemenitog, sin plemenitog, sin plemenitog, Jusuf bin Jakub bin Ishak bin Ibrahim." Samo El-Buhari bilježi ovo predanje. Ibn-Abbas kaže: "San Allahovih Poslanika je objava". Govoreći o ovom snu, komentatori Kur'ana kažu da "jedanaest zvijezda" predstavlja njegovu braću, a bilo ih je jedanaest, bez njega, dok Sunce i Mjesec predstavljaju njegovog oca i majku. Ovo se tumačenje prenosi od Ibn-Abbasa i drugih komentatora, a dato je nakon četrdeset godina, odnosno kada je podigao svoje roditelje na Arš, tj. svoj prijesto, a braću ostavio ispred sebe.

"...i oni mu se svi pokloniše, pa on reče: 'O oče moj, ovo je tumačenje mog sna nekadašnjeg. Gospodar moj ga je ispunio.'"

---

* Objavljena poslije sure Hud.

** 1., 2., 3., i 7. ajet su objavljeni u Medini.

399 S Kur'anom i ovim Poslanikom Arapi su postali najčasniji narod, kad su prihvatili Kur'an kao vodilju, a Poslanika za svoga vođu. Kada su se, međutim, udaljili od njih, postali su plijen najnižih i najprljavijih naroda, kao kazna na oba svijeta za napuštanje svojih najviših vrijednosti.

قَالَ يَٰبُنَيَّ لَا تَقۡصُصۡ رُءۡيَاكَ عَلَىٰٓ إِخۡوَتِكَ
فَيَكِيدُواْ لَكَ كَيۡدًاۖ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ لِلۡإِنسَٰنِ عَدُوّٞ مُّبِينٞ ٥

"On reče: 'O sinko moj, ne kazuj svoga sna braći svojoj, da ti ne učine kakvu pakost, šeftan je doista čovjeku otvoreni neprijatelj.'" /5/

Allah Uzvišeni prenosi riječi Ja'kubove njegovom sinu Jusufu, kada mu je ispričao šta je vidio u snu, koji znači pokornost braće Jusufu, iskazujući mu svoje poštovanje i zahvalnost i padajući ničice iz počasti, poštovanja i veličanja Jusufa. Ja'kub, a.s., pobojao se da taj san on ne ispriča nekom od svoje braće, pa da ga iz zavisti ne ubiju. Zato mu kaže:

"ne kazuj svoga sna braći svojoj, da ti ne učine kakvu pakost", da ti ne pripreme kakvo lukavstvo i gurnu te u njega. Stoga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (612) "Kada neko od vas vidi nešto u snu što mu se dopada, neka o tome priča, a ako vidi nešto što prezire, nek se okrene nastranu i nek s lijeve strane tri puta otpljune i nek od Allaha zatraži da ga sačuva od zla toga sna. Neka o tome nikome ne govori i neće mu naškoditi." Odatle je uzeta naredba o skrivanju blagodati dok same ne budu vidljive, kao što se navodi u hadisu: (613) "Ispunjavajte svoje potrebe tajno, jer svako ko posjeduje neku blagodat ima svoga zavidnika."

وَكَذَٰلِكَ
يَجۡتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأۡوِيلِ ٱلۡأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكَ
وَعَلَىٰٓ ءَالِ يَعۡقُوبَ كَمَآ أَتَمَّهَا عَلَىٰٓ أَبَوَيۡكَ مِن قَبۡلُ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡحَٰقَۚ
إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ٦

"I, eto tako, Gospodar tvoj će tebe odabrati, i tumačenju snova te naučiti, i milošču Svojom tebe i Jakubovu porodicu obasuti, kao što je prije obasuo pretke tvoje, Ibrahima i Ishaka. Gospodar tvoj, zaista, mudar je."/6/

Allah Uzvišeni prenosi Ja'kubove riječi njegovom sinu Jusufu: kao što te je odabrao tvoj Gospodar i pokazao ti zvijezde, Sunce i Mjesec, kako ti se klanjaju, ***"tako će Gospodar tvoj tebe odabrati"*** za Svoga vjerovjesnika,

"I tumačenju snova te podučiti" ***"I miloščU Svojom te obasuti"***, tj. šaljući te kao poslanika i dostavljajući ti objavu, ***"Kao što je prije obasuo pretke tvoje, Ibrahima"***, tj. Halilullaha (Allahovog prijatelja), ***"I Ishaka"***, njegovog sina. ***"Gospodar tvoj, zaista, sve zna i mudar je"***, tj. On zna gdje će i kome spustiti Svoju objavu.

۞ لَّقَدۡ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخۡوَتِهِۦٓ ءَايَٰتٞ
لِّلسَّآئِلِينَ ٧ إِذۡ قَالُواْ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰٓ أَبِينَا مِنَّا وَنَحۡنُ
عُصۡبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ٨ ٱقۡتُلُواْ يُوسُفَ أَوِ ٱطۡرَحُوهُ
أَرۡضٗا يَخۡلُ لَكُمۡ وَجۡهُ أَبِيكُمۡ وَتَكُونُواْ مِنۢ بَعۡدِهِۦ قَوۡمٗا صَٰلِحِينَ ٩
قَالَ قَآئِلٞ مِّنۡهُمۡ لَا تَقۡتُلُواْ يُوسُفَ وَأَلۡقُوهُ فِي غَيَٰبَتِ ٱلۡجُبِّ يَلۡتَقِطۡهُ
بَعۡضُ ٱلسَّيَّارَةِ إِن كُنتُمۡ فَٰعِلِينَ ١٠

"U Jusufu i braći njegovoj nalaze se pouke za sve koji se raspituju."/7/ "Kada oni rekoše: 'Jusuf i brat njegov draži su našem ocu od nas, a nas je čitava skupina. Naš otac, zaista, očito griješi.'" /8/ "Ubijte Jusufa ili ga u kakav predio ostavite, otac vaš će se vama okrenuti, i poslije toga ćete dobri ljudi biti", /9/ "jedan od njih reče: 'Ako baš hoćete nešto učiniti, onda Jusufa ne ubijte, već ga na dno nekog bunara bacite, uzet će ga kakav karavan.'"/10/

Allah Uzvišeni govori da je u događaju sa Jusufom i njegovom braćom pouka i savjet onima koji se za to zanimaju. ***"Kad oni rekoše: 'Jusuf i brat njegov draži su našem ocu od nas'***, kako će naš otac više voljeti Jusufa i njegovog brata Benjamina (koji mu je bio brat i po ocu i po majci), ***'a nas je čitava skupina'***, tj. zajednica. ***'Naš otac očito griješi'***, tj. nema prava nekoga drugog od nas više voljeti.

Treba znati da nema dokaza da je među Jusufovom braćom bilo vjerovjesnika. Iz navedenog konteksta vidi se da to nema osnova. Neki, naime, tvrde da je njima poslije upućivana objava, za što se kao jedini argument navode Allahove riječi:

Recite: "Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu i Ishaku, i Ja'kubu, i potomcima." Allah Uzvišeni kaže da je On dostavljao objavu vjerovjesnicima; unucima potomaka Israilovih, spominjući ih zajedno, jer su bili mnogobrojni, ali je svaki potomak iz loze čovjeka koji je bio jedan od Jusufove braće. Nemaju, prema tome, dokaze oni koji zastupaju mišljenje da je objava dolazila i Jusufovoj braći. Allah najbolje zna.

"Ubijte Jusufa ili ga u kakav predio ostavite, otac vaš će se vama okrenuti", tj. on se s vama natječe u naklonosti vašeg oca, pa ili ga ubijte, ili ga bacite u kakav predio, kako biste ga se osloboditi, a otac ostao samo vaš.

"...I poslije toga ćete dobri ljudi biti", tj. naumili su da se pokaju prije nego su počinili grijeh. ***"Jedan od njih reče" "Ne ubijajte Jusufa!"***, tj. nek vas mržnja prema njemu ne vodi ubistvu. Oni ga, zapravo, nisu ni mogli ubiti, jer mu je Allah propisao da bude vjerovjesnik i da se nastani i vlada u Egiptu.

Allah ih je spriječio da ga ubiju tako što je jedan od njih rekao da ga bace u bunar,

"uzet će ga kakav karavan", tj. putnici, i tako ćete ga se osloboditi, ***"ako baš hoćete nešto učiniti"***, tj. ako ste već tako odlučili. Muhammed ibn Ishak ibn Jesar kaže: "Saglasili su se da naprave velike grijehe - prekid rodbinske veze, neposlušnost roditelju i nepokazivanje samilosti prema mlađem..., pa su sebi natovarili težak grijeh; da im Allah oprosti!" [400]

قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا
عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُۥ لَنَٰصِحُونَ ﴿١١﴾ أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ
وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿١٢﴾

"'O oče naš', rekoše oni, 'zašto sumnjaš u naša osjećanja prema Jusufu? Mi mu, zaista, želimo dobro.'"/11/ "Pošalji ga sutra s nama da se zabavi i razonodi, mi ćemo ga, sigurno, čuvati."/12/

Kad se složiše da ga bace u bunar, dođoše ocu i rekoše: ***"Zašto sumnjaš u naša osjećanja prema Jusufu? Mi mu, zaista, želimo dobro"***,... dok su istovremeno krili stvarne namjere iz zavidnosti prema bratu.

"Pošalji ga s nama", ***"da se zabavi i razonodi"***, tj. da trči i igra se,

"a mi ćemo ga sigurno čuvati", tj. brinuti o njemu.

قَالَ إِنِّى لَيَحْزُنُنِىٓ أَن تَذْهَبُوا۟ بِهِۦ وَأَخَافُ أَن
يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ وَأَنتُمْ عَنْهُ غَٰفِلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا۟ لَئِنْ أَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ
وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّآ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿١٤﴾

"'Bit će mi, doista, žao ako ga odvedete, a plašim se da ga vuk ne pojede kad vi na njega ne budete pazili', reče Jakub."/13/ "'Kako će ga vuk pojesti, a nas ovoliko!', rekoše oni, 'mi bismo tada bili, zaista, izgubljeni.'"/14/

Allah Uzvišeni iznosi odgovor Jakuba, a.s., svojim sinovima: ***"Bit će mi, doista, žao da ga odvedete"***, teško će mi pasti rastanak s njim do njegovog povratka, zbog njegove velike ljubavi za Jusufom, na kome su se pokazivali znakovi vjerovjesništva, tjelesne ljepote i moralne čednosti. ***"...a plašim se da ga vuk ne pojede kad vi na njega ne budete pazili"***, tj. plašim se da ga ne zanemarite, pa da ga vuk ne pojede.

"Kako će ga vuk pojesti a nas ovoliko!", rekoše oni, mi bismo tada bili, zaista, izgubljeni", tj. ako bi ga napao vuk, a nas toliko. Zaista bismo propali ako ga ne bismo zaštitili. Nećemo dozvoliti to jer smo mi grupa i ne bismo onda bili nikakvi ljudi kada bismo to dopustili.

فَلَمَّا ذَهَبُوا۟ بِهِۦ وَأَجْمَعُوٓا۟
أَن يَجْعَلُوهُ فِى غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا
وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾

"I kada ga odvedoše i odlučiše da ga bace na dno bunara, Mi mu objavismo: 'Ti ćeš ih o ovom postupku njihovu obavijestiti, a oni te neće prepoznati.'"/15/

Pošto ga braća uzeše od oca, nakon što se dogovoriše s njim, ***"odlučiše ga baciti na dno bunara"***, tj. svi se složiše da ga bace na dno bunara, iskazujući poniznost, kako bi ga umirli i razveselili. Na polasku Ja'kub prigrli Jusufa, poljubi ga i prouči mu dovu. Kada su izmakli očevom pogledu, počeli su ga grditi i udarati, a zatim ga svezali konopcem. Ako bi se obratio nekom od njih, on bi ga udario i izgrdio. Kada ga baciše u bunar, on se uhvati rukama za ivicu bunara, ali ga oni izudaraše po rukama. Konopac presjekoše na polovini udaljenosti od vode, pa Jusuf pade i potonu u vodu. Pope se poslije na jednu stijenu u vodi i tu osta...

"Mi mu objavismo: 'Ti ćeš ih o ovome njihovom postupku obavijestiti, a oni te neće prepoz -nati.'" Allah Uzvišeni, podsjećajući na Svoju blagost i milost i davanje olakšanja u tegobama i spuštajući objavu Jusufu, a.s., u toj teškoj situaciji, da pročisti i ustali njegovo srce, kaže: "Ne tuguj, zbog stanja u kome se nalaziš, jer ćeš naći dobar izlaz i Allah će te pomoći i na viši stepen podići. Ti ćeš ih obavijestiti što su s tobom učinili, ***"a oni te neće prepoznati"***, tj. oni neće shvatiti da si to ti.

وَجَآءُوٓ أَبَاهُمْ عِشَآءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ قَالُوا۟
يَٰٓأَبَانَآ إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَٰعِنَا فَأَكَلَهُ
ٱلذِّئْبُ ۖ وَمَآ أَنتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ وَجَآءُو عَلَىٰ قَمِيصِهِۦ
بِدَمٍ كَذِبٍ ۚ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ وَٱللَّهُ ٱلْمُسْتَعَانُ
عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾

"I uvečer dođoše svom ocu plačući."/16/ "'O oče naš', rekoše, 'bili smo otišli da se trkamo, a Jusufa smo ostavili kod naših stvari, pa ga je vuk pojeo. A ti nam nećeš vjerovati iako istinu govorimo.'"/17/ "I donesoše košulju njegovu lažnom krvlju okrvavljenu. 'U vašim dušama je ponikla zla misao', reče on, 'i ja se neću jadati,

[400] Ovo, također, podupire tezu da Jusufova braća nisu bili vjerovjesnici. Jer ovakva djela, kao što su prekid rodbinske veze, neposlušnost rodiiteljima, nepokazivanje samilosti prema mladima, pokušaj ubistva, laž ocu - sve to govori da onaj ko ima takve moralne osobine, ne može biti vjerovjesnik. Allah najbolje zna!

od Allaha tražim pomoć protiv ovoga što vi iznosite."/18/

Allah Uzvišeni iznosi obmane koje su Jusufova braća iznijela ocu, nakon što su ga bacili u jamu, vrativši se, navečer, "plačući" i "tugujući" za Jusufom i izvinjavajući se zbog onoga što se desilo;

"Bili smo otišli da se trkamo, a Jusufa smo ostavili kod naših stvari", tj. kod odjeće i hrane;

"pa ga je vuk pojeo", a to je ono što je Ja'kuba, a.s., plašilo i na što je upozoravao.

"A ti nam nećeš vjerovati, iako istinu govorimo." Tj. mi znamo da nam nećeš povjerovati, iako pred tobom istinu govorimo. Jer kako ćeš nam vjerovati, kad si nas već optužio za to, jer si se pobojao da ga ne pojede vuk, a stvarno ga je pojeo. I mi ti prigovaramo zbog nepovjerenja prema nama, zbog čudnosti događaja i neobičnosti koja nam se s time poklopila.

"I donesoše košulju njegovu lažnom krvlju okrvavljenu", tj. izmisliše, jer zaklaše janje i natopiše Jusufovu odjeću njegovom krvlju, pretvarajući se da je to Jusufova košulja u kojoj ga je vuk pojeo i da je to njegova krv. Zaboraviše, međutim, da pocijepaju košulju, tako da ne uspješe uvjerljivo proturiti laži, kojim bi obmanuli Ja'kuba, a.s. Zato on kaže:

"U vašim je dušama ponikla zla misao i ja se neću jadati", tj. protiv vaših laži i obmana koje navodite.

"A od Allaha ja tražim pomoć protiv ovoga što iznosite", tj. što spominjete od laži i nemogućih stvari. A lijepa je strpljivost ona strpljivost u kojoj se ne jada, kao što stoji u mursel hadisu.

وَجَآءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا۟ وَارِدَهُمْ فَأَدْلَىٰ
دَلْوَهُۥ ۖ قَالَ يَٰبُشْرَىٰ هَٰذَا غُلَٰمٌ ۚ وَأَسَرُّوهُ بِضَٰعَةً ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ
﴿١٩﴾ وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍۭ بَخْسٍ دَرَٰهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلزَّٰهِدِينَ
﴿٢٠﴾

"I dođe jedan karavan, te poslaše vodonošu svoga i on spusti vedro svoje. 'Muštuluk!', viknu on, 'evo jednog dječaka!' I oni su ga kao trgovačku robu sakrili, a Allah je dobro znao ono što su uradili."/19/ "I prodadoše ga za jeftine pare, za nekoliko groša; jedva su čekali da ga se oslobode."/20/

Allah Uzvišeni iznosi šta se desilo sa Jusufom, kada su ga ostavili u jami. Tu je bio tri dana, kada mu je Uzvišeni naveo karavan, koji se spustio blizu bunara i poslao vodonošu u potrazi za vodom. Kada je vodonoša prišao bunaru i bacio kovu u njega, Jusuf, a.s., uhvatio se za nju i on ga je izvukao. Videći dječaka obradovao se i viknuo: "Muštuluk, evo dječaka!"

"I oni ga kao trgovačku robu sakriše", tj. sakriše ga vodonoše od ostalog karavana, i rekoše: "Kupili smo ga od vlasnika vode", bojeći se da i ostali u tome ne učestvuju, kada saznaju za njegov slučaj. Allah Uzvišeni, zatim, kaže:

"...a Allah je dobro znao ono što su uradili", tj. šta su uradila Jusufova braća i njegovi kupci; Allah je moćan to izmijeniti i otkloniti, ali i Njegova mudrost i odredba unaprijed su utvrđeni i On pušta da stvari idu prema Njegovoj odredbi[401], kao što je to, također, i aluzija Njegovom poslaniku, Muhammedu, s.a.v.s., da On zna za njegove tegobe koje mu čini njegov narod i da konac stvari pripada njemu, kao što je bilo i sa Jusufom, a.s. Allah Uzvišeni, zatim, kaže:

"I prodadoše ga za jeftine pare, za nekoliko groša." Uzvišeni kaže: Prodadoše ga njegova braća za neznatnu cijenu, koja je bila manja od najmanje.

"Jedva su čekali da ga se oslobode", tj. oni prema njemu nisu imali nikakve simpatije, pa da su ga zatražili i besplatno, oni bi ga dali. Ibn-Abbas, Mudžahid i Ed-Dahhak kažu da se lična zamjenica u riječi odnosi na Jusufovu braću, a ne na karavan. To je pouzdanije mišljenje, jer se Allahove riječi ***"...jedva su čekali da ga se oslobode"***, odnose na njegovu braću, a ne na taj karavan, koji mu se obradovao, pa je ovo mišljenje pretegnulo. Tako ga je karavan prodao u Egiptu, njegovom upravniku.

وَقَالَ ٱلَّذِى ٱشْتَرَىٰهُ مِن مِّصْرَ لِٱمْرَأَتِهِۦٓ أَكْرِمِى مَثْوَىٰهُ عَسَىٰٓ أَن
يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا ۚ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُۥ
مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ وَٱللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰٓ أَمْرِهِۦ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾ وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى
ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾

"I onda onaj iz Misira, koji ga je kupio, reče ženi svojoj: 'Učini mu boravak prijatnim! Može nam koristan biti, a možemo ga i posiniti!' I eto tako Mi Jusufu dadosmo lijepo mjesto na Zemlji i naučismo ga tumačenju snova - a Allah čini šta hoće, ali većina ljudi ne zna."/21/ "I kad on stasa, Mi ga mudrošću i znanjem obdarismo; tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine."/22/

Allah Uzvišeni iznosi Svoju milost prema Jusufu, a.s., kada mu šalje kupca iz Egipta, koji mu posvećuje veliku pažnju i počast i preporučuje ga svojoj porodici. Vidjevši na njemu znakove dobrote i čestitosti, reče svojoj ženi:

"Učini mu boravak prijatnim! Može nam koristan biti, a možemo ga i posiniti!" A kupac

[401] Kažem: to je tako kako bi svako odabrao da radi što hoće, a zatim da bi svako bio nagrađen (ili kažnjen) po zasluzi, dobrim ili lošim. Jer, svaki čovjek ima izbor koji mu je omogućio Allah, dž.š., vezano za sve čime je zadužen, kako bi zaslužio nagradu ili kaznu.

je bio vezir (ministar finansija Egipta). Upravnik je bio vrlo pronicljiv kada je riječ o Jusufu, što se očituje iz njegovih riječi: ***"Učini mu boravak prijatnim."*** Allah Uzvišeni, zatim, kaže:

"Eto tako, Mi Jusufu dadosmo lijepo mjesto na Zemlji", tj. kao što ga spasismo od njegove braće, tako mu dadosmo lijepo mjesto u Egiptu, ***"i naučismo ga tumačenju snova". "Allah čini što hoće"***, tj. kada On nešto hoće to se ne može spriječiti, ni odbiti. On je apsolutni Vladar svega. On čini što hoće, ***"ali većina ljudi ne znaju"***, tj. ne shvataju Njegovu mudrost - da On čini što hoće. ***"I kad on stasa"***, tj. kad se Jusuf razvi umno i tjelesno i dostiže stepen zrelosti, što je bilo u osamnaestoj godini, ***"Mi ga mudrošću i znanjem obdarismo"***, tj. vjerovjesništvom;

"tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine", tj. on je dobro činio i bio pokoran Allahu Uzvišenom.

وَرَٰوَدَتْهُ ٱلَّتِى هُوَ فِى بَيْتِهَا عَن نَّفْسِهِۦ وَغَلَّقَتِ ٱلْأَبْوَٰبَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ ۚ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ رَبِّىٓ أَحْسَنَ مَثْوَاىَ ۖ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾

"I poče ga na grijeh navoditi ona u čijoj je kući bio, pa zaključa sva vrata i reče: 'Hodi!' 'Sačuvaj Bože!', uzviknu on, 'vlasnik me moj lijepo pazi; a oni koji dobro uzvrate zlim neće nikad uspjeti.'" /23/

Allah Uzvišeni govori o upravnikovoj ženi u čijoj je kući u Egiptu živio Jusuf, kojoj je muž savjetovao da ukaže počast i dostojanstvo Jusufu, ali ga je ona pokušala zavesti i pozvala ga sebi, jer ga je jako zavoljela, zbog njegove tjelesne i duševne ljepote, dobrote i otmjenosti. To ju je navelo da mu se dotjera, pozaključava vrata i pozove ga k sebi.

"...I reče: 'Hodi!'", što on energično odbi, ***"i uzviknu: Sačuvaj Bože!, gospodar moj me lijepo pazi".*** Oni su svoga pretpostavljenog nazivali "gospodarem", tj. tvoj muž, a moj gospodar, učinio mi je boravak, tj. stan - ugodnim i prema meni se dobro ponio, pa neću na to uzvratiti čineći blud sa njegovom ženom, ***"a oni koji dobro uzvrate zlim neće nikada uspjeti"***. Postoji razilaženje u mišljenju oko riječi ***"Hodi!"***, tj. spremna sam ti, kako se prenosi od Ibn-Abbasa, Ebu-Abdurrahmana es-Sulemija, Ebu-Vaila, Ikrime i Katade. Neki kažu da znači: "Dođi, približi se!" Svako je od ovih značenja približno, a Allah najbolje zna.

وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِۦ ۖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَآ أَن رَّءَا بُرْهَٰنَ رَبِّهِۦ ۚ كَذَٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ ٱلسُّوٓءَ وَٱلْفَحْشَآءَ ۚ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾

"I ona je bila poželjela njega, a i on bi nju bio poželio da od Gospodara svoga nije opomenu ugledao - tako bi, da odvratimo od njega izdajstvo i blud, jer je on uistinu bio Naš iskreni rob." /24/

Na ovom se mjestu razilaze komentatori u mišljenjima i izrazima, pa neki smatraju da se pod izrazom podrazumijeva (šejtansko) došaptavanje, pa se kaže: ***"želio ju je udariti"***, ili ***"želio ju je za ženu"***, ***"pa želio bi je, da nije vidio znak svog Gospodara"***, tj. nije je želio.[402] Što se, pak, tiče "jasnog znaka" koji je vidio, prisutna su, također, različita mišljenja. Ispravno je to uzeti općenito, kao što je i Allah Uzvišeni to ostavio općenitim, bez svođenja na jedan određeni znak ili dokaz.[403] To je,

---

[402] Rekao bih da je ovo istina, jer to dolikuje vjerovjesniku, sinu vjerovjesnikovom, koji je, također, bio vjerovjesnik i sin vjerovjesnika i časnom, sinu časnog, koji je, također, bio častan i sin časnog, tj. Jusufu el-Siddiku, vjerovjesniku, sinu vjero -vjesnika Jakuba, a ovaj sin vjerovjesnika Ishaka, a on sin vjerovjesnika Ibrahima, Allahovog prijatelja. Ovo dolikuje njegovom časnom položaju, s.a.v.s., jer da nije bilo jasnog Allahovog znaka, on bi je "poželio", ali pošto je bio jasan znak, on je nije poželio.

[403] Što se tiče "jasnog znaka", koga je Jusuf vidio, navode se različita mišljenja... Neki kažu da mu se ukazala slika njegovog oca Jakuba, kako grize prst u ustima, drugi kažu da mu se, kad se približio vratima, ukazao lik upravnika Egipta, treći, opet, kažu da je pogledao u plafon na kome je pisalo:

"Ne približavaj se bludu, jer to je razvrat i ružan put!" Neki kažu da je vidio druge znakove i slično. Ono što ja mislim, a Allah najbolje zna, pa ako sam u pravu - to je od Allaha, a ako griješim - to je od mene, pa se kajem Allahu, a to je "jasni dokaz" u 22. ajetu ove sure, koji glasi: *"I kad on stasa, Mi ga mudrošću i znanjem obdarismo: ta Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine."* Tj. pošto je Jusuf postao punoljetan, Allah mu je dao mudrost i znanje, tj. poslanstvo. A to se desilo prije nego ga je upravnikova žena pokušala zavesti, što se jasno vidi iz konteksta ajeta u kome se navodi počast koju mu je Allah ukazao poslanstvom... a prije ajeta u kome se navodi pokušaj zavođenja. Kada ga je, dakle, pokušala zavesti, bio je vjerovjesnik; Allah mu je dao spoznaju o vjerovjesništvu i stepenu ihsana/dobročinstva, tj. da iskazuje odanost Allahu kao da Ga očima vidi, pa ako on Njega ne vidi, Allah njega sigurno vidi. Jasni znak je, dakle, njegova spoznaja da je vjerovjesnik, da je potomak vjerovjesnika i da ga Allah vidi u svim situacijama, što je iskazano na kraju ajeta

"tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine." Zato joj je odmah i bez kolebanja odgovorio.

"Sačuvaj Bože!" Njegovo uvjerenje u stepenu ihsana nije dalo prostora da je poželi. Pa gdje, kada i kako bi se mogla onda desiti ta njegova želja...!? Jer on je bio smiren; uvjeren da ga Allah vidi i zna njegove tajne i tihe šapate. *"I on reče: 'Sačuvaj Bože!'"* ...i potrča prema vratima, bježeći od nje, ali ga ona sustiže i uhvati za košulju s leđa, dok ih ne iznenadi dolazak njenog muža... Pa gdje je tu onda želja i šejtansko došaptavanje ružnog, uz tako uzvišen stepen koji mogu imati samo vjerovjesnici i njima slični? Tako, da nije vidio "jasni znak" od svoga Gospodara, on bi je poželio, ali on je vidio jasni znak, pa je nije poželio. Pošto je, dakle, bio jasan znak, otpala je želja. Allah Uzvišeni najbolje zna. On je najbolji upućivač na ono što je ispravno.

ustvari, znak kojim je Allah Uzvišeni odvratio Jusufa da učini ružno i pokuđeno djelo.

"...tako bi, da odvratimo od njega izdajstvo i blud", tj. tako ga je On očistio od ružnih i pokuđenih stvari u svim njegovim postupcima, ***"jer je on, uistinu, bio Naš iskreni rob"***, tj. jedan od odlikovanih, čistih i odabranih dobrotvora. Neka je na njega Allahov selam i blagoslov!

وَٱسْتَبَقَا ٱلْبَابَ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُۥ مِن دُبُرٍ وَأَلْفَيَا
سَيِّدَهَا لَدَا ٱلْبَابِ ۚ قَالَتْ مَا جَزَآءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوٓءًا إِلَّآ أَن يُسْجَنَ
أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ قَالَ هِىَ رَٰوَدَتْنِى عَن نَّفْسِى ۚ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ أَهْلِهَآ
إِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٢٦﴾ وَإِن كَانَ
قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٧﴾ فَلَمَّا رَءَا قَمِيصَهُۥ
قُدَّ مِن دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُۥ مِن كَيْدِكُنَّ ۖ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يُوسُفُ أَعْرِضْ
عَنْ هَٰذَا ۚ وَٱسْتَغْفِرِى لِذَنۢبِكِ ۖ إِنَّكِ كُنتِ مِنَ ٱلْخَاطِـِٔينَ ﴿٢٩﴾

"I njih dvoje prema vratima potrčaše - a ona razdera stranga košulju njegovu - i muža njezina kraj vrata zatekoše. 'Kakvu kaznu zasluzuje onaj koji je htio ženi tvojoj zlo učiniti', reče ona, 'ako ne tamnicu ili kaznu bolnu?'"/25/ "'Ona je pokušala mene na grijeh navesti', reče Jusuf. 'Ako je košulja njegova sprijeda razderana, onda ona istinu govori, a on neistinu', primijeti jedan rođak njezin", /26/ "'a ako je košulja njegova straga razderana, onda ona laže, a on govori istinu.'"/27/ "I kad on vidje da je košulja njegova straga razderana, reče: 'To je jedno od vaših lukavstava; vaša lukavstva su, zaista, velika!'"/28/ "Ti, Jusufe, ostavi se toga, a ti traži oproštenje za grijeh svoj, jer si, zaista, htjela zgriješiti!" /29/

Allah Uzvišeni iznosi kako su oni potrčali prema vratima: Jusuf bježeći, a žena moleći ga da se vrati u kuću i pristigavši ga uhvatila ga za košulju s leđa i razderala je. U tom stanju ugledaše njenog muža na vratima, te ona varkom i obmanom pokuša izmijeniti svoj položaj i, pravdajući se pred mužem, a optužujući Jusufa, povika: ***"Kakvu kaznu zasluzuje onaj koji je htio ženi tvojoj zlo učiniti...!?"*** , tj. blud i nemoral,

"ako ne tamnicu...", tj. da bude zatvoren, ***"ili kaznu bolnu"***, tj. da bude žestoko (fizički) kažnjen. Jusuf, a.s., tada pobjeđuje istinom, odbacujući zamku u koju ga je ona htjela uvaliti, pa iskreno kaže: ***"Ona je pokušala mene na grijeh navesti"***, iznoseći kako ga je ona pratila tegleći ga za košulju, dok je nije poderala. ***"Ako je košulja njegova sprijeda poderana"***, primijeti jedan rođak njezin, ***"ona istinu govori"***, on ju je pokušao zavesti, jer pošto ju je pozvao, ona je odbila, gurnula ga u prsa i poderala mu košulju, pa je istina ono što ona kaže.

"...a ako je košulja njegova straga razderana, onda ona laže a on govori istinu", što se, uistinu, i desilo, pošto je on pokušao pobjeći od nje, ona ga je uhvatila za košulju da ga vrati i pocijepala mu je. Što se tiče čovjeka koji je posvjedočio, oko njega postoji nesuglasje. El-Avfi prenosi od Ibn-Abbasa, koji kaže za ajet: ***"...posvjedoči jedan svjedok iz porodice njene"***, da je to bio dječak. Isto se prenosi od Ebu-Hurejrea, Hisala ibn Jusufa, Hasana, Seida ibn Džubejra i Ed-Dahhaka ibn Muzahima, da je to bilo dijete iz te kuće. Prihvativši ovo mišljenje, Ibn- Džerir navodi o tome merfu' hadis od Ibn-Abbasa, u kome Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: (613) "Govorile su četiri malodobne osobe", među kojima je spomenuo Jusufovog svjedoka.

"I kad on vidje da je košulja njegova straga razderana...", tj. pošto se njen muž uvjeri u iskrenost Jusufa i u njenu laž u pokušaju da ga potvori, ***"To je jedno od vaših ženskih lukavstava, reče on"***, tj. to je kleveta kojom prljate čast ovog mladića.

"...vaša lukavstva su, zaista, velika". Tražeći od Jusufa da sakrije to što se desilo, on kaže: ***"Ti, Jusufe, ostavi se toga"***, tj. ne spominji to nikome, ***"a ti traži oprost za grijeh svoj"***, tj. za ono što se desilo; što si željela nauditi Jusufu i potvarati ga za ono u čemu je nevin, ***"jer si, zaista, htjela zgriješiti."***

* وَقَالَ
نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَن نَّفْسِهِ ۖ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا
إِنَّا لَنَرَاهَا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ
وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً وَآتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ اخْرُجْ
عَلَيْهِنَّ ۖ فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا
هَٰذَا بَشَرًا إِنْ هَٰذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ ﴿٣١﴾ قَالَتْ فَذَٰلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَّنِي
فِيهِ ۖ وَلَقَدْ رَاوَدتُّهُ عَن نَّفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ ۖ وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ مَا آمُرُهُ
لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا مِّنَ الصَّاغِرِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا
يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ ۖ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن
مِّنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٣﴾ فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ ۚ إِنَّهُ هُوَ
السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٤﴾

"I žene u gradu počeše govorkati: 'Upravnikova žena navraćala momka svoga na grijeh, u njega se ludo zagledala! Mi mislimo da veoma griješi."'/30/ "I kad onaču za ogovaranja njihova, posla po njih, te im pripremi divane, dade svakoj od njih po nož i reče: 'Izađi pred njih!' A kad ga one ugledaše, zadivliše se ljepoti njegovoj i po rukama svojim se porezaše: 'Bože, Bože!', uskliknuše, "ovo nije čovjek, ovo je melek plemeniti!"'/31/ '"E to vam je onaj zbog koga ste me korile', reče ona. 'Istina je da sam htjela na grijeh ga navratiti, ali se on odupro. Ako ne učini ono što od njega tražim, bit će sigurno u tamnicu bačen i ponižen."'/32/ "'Gospodaru moj', zavapi on, 'draža mi je tamnica od ovoga na što me one navraćaju! I ako Ti ne odvratiš od mene lukavstva njihova, ja mogu prema njima naklonost osjetiti i lahkomislen postati."'/33/ "I Gospodar njegov usliša molbu njegovu i spasi ga lukavstva njihova; On, uistinu, sve čuje i zna." /34/

Allah Uzvišeni iznosi kako se slučaj Jusufa i upravnikove žene pronio gradom, pa je svijet o tome počeo pričati. ***"I žene u gradu počeše govorkati"***, poput žena dostojanstvenika Egipta, optužujući upravnikovu ženu, govoreći:

"Upravnikova žena navraćala momka svoga na grijeh", tj. pozivala mladića sebi, ***"I u njega se ludo zaljubila"***. Riječ znači ***"ubitačna ljubav"***.

"Mi mislimo da veoma griješi", tj. u ovom svom postupku.

"I kad onaču za ogovaranja njihova", tj. kada saznadoše za Jusufovu ljepotu i počeše govorkanja o tome, zamoliše da ga vide, na što ona ***"posla po njih"***, tj. pozva ih u goste, ***"te im pripremi divane"***, tj. šiljteta, naslonjače i hranu sa voćem koje se nožem reže. Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"...i dadne svakoj od njih po nož"***, želeći im napraviti veću spletku nego što su one njoj napravile,

"I reče: 'Izađi pred njih'", i on izađe. ***"A kad ga one ugledaše, zadivliše se ljepoti njegovoj"***, tj. oduševiše se njegovom ljepotom i posjekoše se po rukama dok su voće rezale, misleći da voće režu, a kad to osjetiše, počeše jaukati. Tada upravnikova žena reče: "Vi ste to učinile samo zato što ste ga jednom vidjele..., a kako tek mene boli!?"

"Bože, Bože, uzviknuše, ovo nije čovjek, ovo je melek plemeniti!" A zatim joj rekoše: "Nećemo te više grditi, nakon što smo vidjele..." Jusufu, a.s., dato je pola ljepote, što se temelji na sahih hadisu o Isra'u, gdje se kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prošao pored Jusufa, a.s., na trećem nebu i rekao: (615) "Njemu je dato pola ukupne ljepote." Hamad ibn Seleme prenosi od Sabita, a ovaj od Enesa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (616) "Jusufu i njegovoj majci dato je pola ukupne ljepote." Zato i kažu ove žene: ***"Bože, Bože!"***, tj. Sačuvaj bože!

"...ovo nije čovjek, ovo je melek plemeniti!" "E to vam je onaj zbog kog ste me korile" - reče ona." Govoreći to, izvinjavala im se, jer je on bio dostojan da bude voljen zbog svoje ljepote i potpunosti.

"Istina je da sam ga htjela na grijeh navesti, ali se on odupro", tj. suzdržao se, a ta suzdržanost je, zapravo, ljepota njegove ćudi. Tako su se kod Jusufa sastala svojstva tjelesne i moralne potpunosti... Ona mu je, zatim, rekla prijeteći:

"Ako ne učini ono što od njega tražim, bit će sigurno u tamnicu bačen i ponižen." Jusuf, a.s., tada se obraćao Allahu, dž.š., da ga sačuva od zla i ženskih spletki: ***"Gospodaru moj, povlka on, draža mi je tamnica od ovoga na šta me one navraćaju!"***, tj. od bluda.

"I ako Ti ne odvratiš od mene lukavstva njihova, ja mogu prema njima naklonost osjetiti", tj. ako me prepustiš samom sebi, ja ne mogu sam sebi naštetiti, niti korist pribaviti, osim Tvojom snagom i moći! Ti si Onaj od Koga zaštitu tražim i na Koga se oslanjam! Ne prepuštaj me samom sebi, ***"da lahkomislen ne postanem"***. ***"I Gospodar njegov usliša molbu njegovu"***, sačuvavši ga i zaštitivši ga, pa se on uzdrža od upravnikove žene i radije izabra zatvor, što je bio vrhunac moralne potpunosti, uprkos bujnosti svoje mladosti i ljepote, i pozivu svoje gospodarice, koja je, također, bila izuzetno lijepa i bogata vladarka, pa se on ustegao, izabravši zatvor, iz straha pred Allahom i s nadom u Njegovu nagradu. Zato u dva sahiha stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao: (617) "Sedam osoba Allah će staviti u Svoj hlad, kada ne bude drugog hlada osim Njegovog, i to: pravednog imama (vođu),... navodeći ih redom, dok nije spomenuo

čovjeka koga pozove ugledna i lijepa žena, a on kaže: "Bojim se Allaha..."

ثُمَّ بَدَا لَهُم مِّنۢ بَعۡدِ مَا رَأَوُاْ ٱلۡأٓيَٰتِ لَيَسۡجُنُنَّهُۥ حَتَّىٰ حِينٖ ٣٥ وَدَخَلَ مَعَهُ ٱلسِّجۡنَ فَتَيَانِۖ قَالَ أَحَدُهُمَآ إِنِّيٓ أَرَىٰنِيٓ أَعۡصِرُ خَمۡرٗاۖ وَقَالَ ٱلۡأٓخَرُ إِنِّيٓ أَرَىٰنِيٓ أَحۡمِلُ فَوۡقَ رَأۡسِي خُبۡزٗا تَأۡكُلُ ٱلطَّيۡرُ مِنۡهُۖ نَبِّئۡنَا بِتَأۡوِيلِهِۦٓۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ ٱلۡمُحۡسِنِينَ ٣٦

"Poslije im na pamet pade, iako su se bili uvjerili da je nedužan, da ga za neko vrijeme bace u tamnicu."/35/ "S njim su u tamnicu ušla još dva momka. 'Ja sam sanjao da cijedim grožđe', reče jedan od njih. 'A ja, opet', reče drugi, 'kako na glavi nosim hljeb koji ptice kljuju. Protumači nam to, jer vidimo da si, zaista, dobar čovjek." /36/

Allah Uzvišeni iznosi da su ga na neko vrijeme zatvorili, nakon što je utvrđena njegova iskrenost i nevinost. Stavljen je u zatvor, pošto se vijest o tome proširila, obmanjujući svijet, da je on nju pokušao zavesti. Zbog toga je, kad ga je vladar na kraju zatvorske kazne pozvao, odbio izići, dok se ne potvrdi njegova nevinost u onome što je pripisano. Kad je to učinjeno, izašao je svijetla obraza i čiste prošlosti. Što se pak tiče dvojice mladića, koji su zajedno s njim bili u tamnici, jedan od njih bio je kraljev konobar, a drugi kuhar. Oni su Jusufa zavoljeli punim srcem, jer su vidjeli u njemu plemenitost, povjerenje, iskrenost, lijepo ponašanje, odanost ibadetu, dobročinstvo prema zatvorenicima, liječenje bolesnih zatvorenika, zastupanje njihovih prava... Njih dvojica su usnila san - konobar da cijedi vino, pa mu je Jusuf protumačio san da će u zatvoru ostati tri dana, a zatim izaći i opet služiti vladaru vino, a kuhar je u snu vidio kako na glavi drži hljeb, koji kljuju ptice, pa mu je Jusuf protumačio da će biti razapet i da će ptice kljuvati njegovu glavu. Neki komentatori tvrde da im nije precizno objasnio snove, nego ih je namjerno ostavio nejasnima kako ne bi rastužio onoga kome je protumačeno da će biti razapet, o čemu će uskoro biti govora... Ibn-Džerir prenosi od Abdullaha i Mes'uda, koji kaže: "Oni nisu ništa vidjeli u snu, nego su se samo pretvarali da ga ispitaju."

"'Nijedan obrok hrane neće vam donesen biti, a da vam ja prije ne kažem što ćete dobiti', reče Jusuf. 'To je samo dio onoga čemu me naučio Gospodar moj, ja se klonim vjere naroda koji u Allaha ne vjeruje i koji i onaj svijet ne priznaje'", /37/ "I ispovijedam vjeru predaka svojih, Ibrahima i Ishaka i Jakuba; nama ne priliči da ikoga Allahu smatramo ravnim. To je Allahova milost prema nama i ostalim ljudima, ali većina ljudi nije zahvalna."'/38/

Jusuf, a.s., saopćava im da će im protumačiti što god vide u snu i saopćiti značenje prije nego se to desi.

Zato kaže: ***"Nijedan obrok hrane neće vam donesen biti, a da vam prije ne kažem šta ćete dobiti."*** Mudžahid kaže: "On govori: ***'Nijedan obrok hrane neće vam donesen biti'***, u toku dana, ***'a da vam ja prije ne kažem što ćete dobiti.'"*** Slično misli i Es-Suddi. Zato on kaže da ga je tome Allah podučio, jer se on klonio onih koji ne vjeruju u Allaha i Sudnji dan, koji ne očekuju nagradu ni kaznu na drugom svijetu.

"...I ispovijedam vjeru predaka svojih, Ibrahima i Ishaka i Jakuba..." On, zatim, kaže: "Ostavio sam put nevjerstva i mnogoboštva i krenuo putem ovih Allahovih poslanika, neka je na sve njih Allahova milost i blagoslov. Ko bude na tom putu Allah će uputiti njegovo srce, podučiti ga onome što nije znao, učiniti ga predvodnikom, koga će drugi slijediti u dobru i učiniti ga pozivačem na Pravi put."

"...nama ne priliči da Ikoga Allahu smatramo ravnim. To je Allahova milost prema nama i ostalim ljudima." To je potvrda Allahove jednoće, da nema drugog boga osim Njega i da Mu nema saučesnika. Allahova je milost što nam je to objavio i naredio. Njegova je milost prema ostalom svijetu što nas je učinio pozivačima ljudi na to.

"...ali većina ljudi nije zahvalna", tj. ne shvaća Allahove blagodati slanja ljudima poslanika i njihovog slijeđenja u svemu što im naređuju i zabranjuju.

يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ ءَأَرۡبَابٞ مُّتَفَرِّقُونَ خَيۡرٌ أَمِ ٱللَّهُ ٱلۡوَٰحِدُ ٱلۡقَهَّارُ ٣٩ مَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ أَسۡمَآءٗ سَمَّيۡتُمُوهَآ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلۡطَٰنٍۚ إِنِ ٱلۡحُكۡمُ إِلَّا لِلَّهِۚ أَمَرَ أَلَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّآ إِيَّاهُۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلۡقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ٤٠

"O drugovi moji u tamnici, ili su bolji raznorazni bogovi ili Allah, Jedini i Svemoćni?"/39/ "Oni kojima se, mimo Njega, klanjate - samo su imena koja ste im nadjenuli vi i preci vaši - Allah o njima nikakva dokaza nije objavio. Sud pripada jedino Allahu, a On je naredio da se klanjate samo Njemu. To je jedino prava vjera, ali većina ljudi ne zna." /40/

Pošto je Jusuf, a.s., u karakteru dvojice mladića vidio sklonost i želju da prihvate dobro i da ga poslušaju, odlučio ih je pozvati u tevhid - vjeru u Jedinog, Moćnog Allaha, tumačenjem njihovih snova, jer je takvo pokazivanje vjere bilo vrlo značajno, pa je počeo s njima razgovarati:

"O drugovi moji u tamnici, ili su bolji raznovrsni bogovi, ili Allah, jedini i Svemoćni?", tj. Čijoj je moći, veličini i vlasti podvrgnuto sve što postoji - ili ta božanstva koja štujete i koja bogovima nazivate? Ta imena, koja su im nadjenuli preci vaši, koja ste vi naslijedili od njih, nemaju nikakva dokaza i uporišta kod Allaha. Allah Uzvišeni zato kaže:

"Oni kojima se, mimo Njega, klanjate, samo su imena koja ste nadjenuli, vi i preci vaši. Allah o njima nikakve dokaze nije objavio." Zatim im saopćava: ***"Sud pripada jedino Allahu"***, Koji ima apsolutnu volju i vlast:

"a On je naredio da se klanjate samo Njemu". Zatim Uzvišeni kaže:

"To je jedina prava vjera", tj. to je vjera u koju vas pozivam, vjera tevhida - Allahove Jednoće i iskrenog djela Allahu. To je prava vjera, koju On voli i s kojom je zadovoljan,

"ali većina ljudi ne zna", tj. zbog toga ih je većina mnogobožaca. Pošto je završio s pozivom dvojici drugova u tamnici, počeo im je tumačiti snove i, ne ponavljajući pitanje, reče:

يَٰصَٰحِبَيِ ٱلسِّجۡنِ أَمَّآ أَحَدُكُمَا فَيَسۡقِي رَبَّهُۥ خَمۡرٗاۖ وَأَمَّا ٱلۡأٓخَرُ فَيُصۡلَبُ فَتَأۡكُلُ ٱلطَّيۡرُ مِن رَّأۡسِهِۦۚ قُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ ٱلَّذِي فِيهِ تَسۡتَفۡتِيَانِ ﴿٤١﴾ وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُۥ نَاجٖ مِّنۡهُمَا ٱذۡكُرۡنِي عِندَ رَبِّكَ فَأَنسَىٰهُ ٱلشَّيۡطَٰنُ ذِكۡرَ رَبِّهِۦ فَلَبِثَ فِي ٱلسِّجۡنِ بِضۡعَ سِنِينَ ﴿٤٢﴾

"O drugovi moji u tamnici, jedan će od vas gospodara svoga vinom pojiti, a drugi će raspet biti, pa će mu ptice glavu kljuvati. Ono što ste pitali samo to znači!"/41/ "A onome od njih dvojice za kojeg je znao da će spasen biti reče: 'Spomeni me gospodaru svome!', ali šeftan učini te on zaboravi da ga spomene gospodaru svome, i Jusuf ostade u tamnici nekoliko godine."/42/

On im, dakle, sopćava:

"O drugovi moji u tamnici, jedanće od vas gospodara svog vinom pojiti...",

"a drugi će raspet biti, pa će mu ptica glavu kljuvati", tj. vladar će ga razapeti, pa će doći ptica da mu kljuje glavu. Tako Jusuf, a.s., nije ni jednom od njih precizno rekao, kako ih ne bi rastužio. Zato se i kaže dvosmisleno... ***"...a drugi..."***, što je, ustvari, onaj koji je vidio da na glavi nosi hljeb. Es-Sevri prenosi od Ibrahima ibn Abdullaha, koji kaže: "Nakon što im je Jusuf, a.s., protumačio to što su tražili, oni rekoše: 'Mi nismo ništa u snu vidjeli', ali im on na to odgovori: '***Ono što ste pitali samo to znači.***' Ovakvo predanje prenosi se od Ibn-Mes'uda, kao što su protumačili Mudžahid i drugi, a suština je u tome da onoga ko iznese lažne snove obavezuje njihovo tumačenje. Allah najbolje zna!

Imam Ahmed prenosi od Mu'avije, a on od Hujdeta, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (618) "Snovi su čovjeku samo predskazanje dok se ne protumače, a kad se protumače, ostvare se." U Musnedu Ebu-Jala prenosi se od Enesa (merfu' hadis): (619) "Snovi su čovjeku predskazanje dok se ne protumače, a kad se protumače, ostvare se." Kao što se u istom Musnedu prenosi od Enesa merfu' hadis: (620) "Snovi ovise o onome ko ih prvi protumači."

"A onome od njih dvojice, za kojeg je znao da će spasen biti, reče: 'Spomeni me gospodaru svome!' - ali šeftan učini, te ga on zaboravi spomenuti gospodaru svome." Jusuf, a.s., reče onome za koga je znao da će biti spasen: ***"Spomeni me gospodaru svome!"***, tj. podsjeti vladara na moj slučaj, što ovaj zaboravi. To su bile šejtanske spletke, kako Allahovi miljenici ne bi izlazili iz zatvora, ***"ali šeftan učini te on zaboravi da ga spomene gospodaru svome"***. Tj. šejtan učini da to zaboravi onaj kome je Jusuf, a.s., rekao da spomene njegov slučaj kod vladara.

"...i Jusuf ostade u tamnici nekoliko godina", a riječ znači - između tri i devet godina. Allah Uzvišeni najbolje zna.

وَقَالَ

ٱلۡمَلِكُ إِنِّيٓ أَرَىٰ سَبۡعَ بَقَرَٰتٖ سِمَانٖ يَأۡكُلُهُنَّ سَبۡعٌ عِجَافٞ وَسَبۡعَ سُنۢبُلَٰتٍ خُضۡرٖ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٖۖ يَٰٓأَيُّهَا ٱلۡمَلَأُ أَفۡتُونِي فِي رُءۡيَايَ إِن كُنتُمۡ لِلرُّءۡيَا تَعۡبُرُونَ ﴿٤٣﴾ قَالُوٓاْ أَضۡغَٰثُ أَحۡلَامٖۖ وَمَا نَحۡنُ بِتَأۡوِيلِ ٱلۡأَحۡلَٰمِ بِعَٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ وَقَالَ ٱلَّذِي نَجَا مِنۡهُمَا وَٱدَّكَرَ بَعۡدَ أُمَّةٍ أَنَا۠ أُنَبِّئُكُم بِتَأۡوِيلِهِۦ فَأَرۡسِلُونِ ﴿٤٥﴾ يُوسُفُ أَيُّهَا ٱلصِّدِّيقُ أَفۡتِنَا فِي سَبۡعِ بَقَرَٰتٖ سِمَانٖ يَأۡكُلُهُنَّ سَبۡعٌ عِجَافٞ وَسَبۡعِ سُنۢبُلَٰتٍ خُضۡرٖ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٖ لَّعَلِّيٓ أَرۡجِعُ إِلَى ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالَ تَزۡرَعُونَ سَبۡعَ سِنِينَ دَأَبٗا فَمَا حَصَدتُّمۡ فَذَرُوهُ فِي سُنۢبُلِهِۦٓ إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تَأۡكُلُونَ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ سَبۡعٞ شِدَادٞ يَأۡكُلۡنَ مَا قَدَّمۡتُمۡ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تُحۡصِنُونَ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ عَامٞ فِيهِ يُغَاثُ ٱلنَّاسُ وَفِيهِ يَعۡصِرُونَ ﴿٤٩﴾

"I vladar reče: 'Sanjao sam kako sedam mršavih krava pojede sedam debelih, i sanjao sam sedam klasova zelenih i sedam drugih, sasušenih. O velikaši, protumačite mi san moj, ako snove znate tumačiti?'"/43/ "'Zbrkanih ti snova!', rekoše oni, 'mi snove ne znamo tumačiti.'"/44/ "I tada, poslije toliko vremena, sjeti se jedan od one dvojice, onaj koji se spasio, i reče: 'Ja ću vam protumačiti san,

samo me pošaljite!'"/45/ "Jusufe, o prijatelju, protumači nam šta znači: sedam mršavih krava pojede sedam debelih; i sedam klasova zelenih i sedam drugih sasušenih, - pa da se vratim ljudima, da bi oni saznali.'"/46/ "'Sijat ćete sedam godina uzastopno', reče, 'pa ono što požanjete u klasu ostavite, osim ono malo što ćete jesti'", /47/ "'jer će poslije doći sedam teških koje će pojesti ono što ste za njih pripremili, ostat će jedino ono malo što ćete za sjetvu sačuvati.'"/48/ "Zatim će, poslije toga, doći godina u kojoj će ljudima kiše u obilju biti i u kojoj će cijediti."/49/

Allah Uzvišeni odredio je da vladarevi snovi budu povod Jusufovom, a.s., dostojanstvenom izlasku iz zatvora. Vladara je začudio i zaprepastio ovaj san, pa je sabrao svoje čarobnjake, velikane i zapovjednike i saopćio im san, ali oni nisu znali njegovo tumačenje. Ispričavši mu se, rekoše da su to ***"zbrkani snovi"***, tj. pomiješani i nejasni,

"I mi snove ne znamo tumačiti", tj. čak kad bi i bili istiniti, mi ih ne bismo znali protumačiti. Sjetivši se, tada mladić kome je Jusuf, a.s, rekao da ga spomene vladaru, nakon što je bio zaboravio njegov slučaj, reče:

"Ja ću vam protumačiti san, samo me pošaljite!", tj. pošaljite me Jusufu u zatvor. I oni ga poslaše. Kad je došao, reče mu:

"Jusufe, o prijateju, protumači nam šta znači...", iznijevši vladarev san. Jusuf, a.s., tada protumači san, ne ljuteći se na mladića zbog zaboravljanja njegove poruke, pa reče:

"Sijat ćete sedam godina uzastopno", tj. imat ćete plodnost i kišu sedam godina uzastopno, tumačeći riječ (krave) kao godine, jer one oru zemlju iz koje se koriste plodovi i žitarice, koje označavaju zelene klasove. Zatim ih uputi kako će postupati u tim godinama, pa reče: ***"pa ono što požanjete, u klasu ostavite, osim ono što ćete jesti"***. Znači, štedite žetvu u klasu sedam godina, kako bi duže trajala, osim količine koju budete trošili, a koja treba da bude vrlo mala. I ne pretjerujte, kako biste imali u narednih sedam godina, koje će doći poslije sedam plodnih i bogatih godina. To su mršave krave koje će pojesti debele, jer će neplodne godine pojesti ono što su sabrali u plodnim godinama, što predstavlja sedam suhih klasova... Što budete za sjetvu pripremili - to ne trošite. Zato kaže:

"...koje će pojesti ono što ste za njih pripremili, ostat će jedino malo što ste za sjetvu sačuvali". Zatim ih je obradovao da će poslije neplodnih godina doći plodna godina, u kojoj će ljudima obilne kiše padati i zemlja davati rod, pa će ljudi cijediti, ono što su po običaju cijedili - ulje, šećer, a u to ulazi i mlijeko:

"...i u kojoj će cijediti", tj. musti...

وَقَالَ ٱلْمَلِكُ ٱئْتُونِى بِهِۦ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُ ٱلرَّسُولُ قَالَ ٱرْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَسْـَٔلْهُ مَا بَالُ ٱلنِّسْوَةِ ٱلَّٰتِى قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ ۚ إِنَّ رَبِّى بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾ قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَٰوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفْسِهِۦ ۚ قُلْنَ حَٰشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِن سُوٓءٍ ۚ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْـَٰٔنَ حَصْحَصَ ٱلْحَقُّ أَنَا۠ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفْسِهِۦ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٥١﴾ ذَٰلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّى لَمْ أَخُنْهُ بِٱلْغَيْبِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى كَيْدَ ٱلْخَآئِنِينَ ﴿٥٢﴾ * وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِىٓ ۚ إِنَّ ٱلنَّفْسَ لَأَمَّارَةٌۢ بِٱلسُّوٓءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّىٓ ۚ إِنَّ رَبِّى غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٣﴾

"I vladar reče: 'Dovedite mi ga!' I kad Jusufu izaslanik dođe, on reče: 'Vrati se gospodaru svome i upitaj ga: 'Šta je s onim ženama koje su svoje ruke porezale - vlasnik moj dobro zna spletke njihove!'"/50/ "'Šta se to dogodilo kad ste Jusufa na grijeh navraćale?', upita vladar. 'Bože sačuvaj!', rekoše one, 'mi o njemu ništa ružno ne znamo!' 'Sad će istina izaći na vidjelo', reče upravnikova žena, 'ja sam njega na grijeh navraćala, on je istinu rekao.'"/51/ "Isto tako on neka zna da ga ja nisam, dok je bio odsutan, iznevjerila jer Allah ne da da se ostvare lukavstva podmuklih."/52/ "Ja ne pravdam sebe, ta duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje. Gospodar moj zaista prašta i samilostan je." /53/

Allah Uzvišeni iznosi kako je vladar, nakon što su mu prenijeli tumačenje njegovog sna, koje ga je zadivilo i uvjerilo, vidjevši Jusufovu dobrotu, znanje i lijep odgoj u odnosu na ostale svoje podanike, rekao: ***"Dovedite mi ga."*** Kada mu izaslanik dođe s porukom, Jusuf odbi izići iz zatvora, dok vladar i njegovi podanici ne potvrde njegovu nevinost i dostojanstvo, zbog onoga što mu je pripisano od upravnikove žene, te da je zatvor bio nasilje i nepravda prema njemu.

"Vrati se gospodaru svome." U hadisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., navodi se pohvala Jusufu, a.s., i naglašava njegova dobrota i strpljivost. U dva sahiha i Musnedu navodi se predanje od Ebu-Hurejrea, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (621) "Mi možemo prije posumnjati nego Ibrahim, pa ipak on kaže:

'Gospodaru moj, pokaži mi kako umrle oživljavaš...'" (2:260) "Neka se Allah smiluje Lutu, koji je tražio jak oslonac. Da sam ostao u zatvoru koliko je ostao Jusuf, odmah bih prihvatio poziv izaslanika." Prenosi Ahmed od Ebu-Hurejrea, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., o ajetu:

"...i upitaj ga: 'Šta je sa onim ženama, koje su svoje ruke porezale - vlasnik moj dobro zna

spletke njihove'", rekao: (622) "Da sam ja na njegovom mjestu bio, sigurno bih požurio s odgovorom i ne bih tražio razloga."

"'Šta se to dogodilo kad ste Jusufa na grijeh navraćale?' - upita vladar", prenosi Uzvišeni riječi vladara kada je sabrao žene koje su ruke porezale kod upravnikove žene i, obraćajući im se svima, iako je mislio na upravnikovu ženu, upita ih šta su sa sobom učinile kad su bile u gostima?

"Bože sačuvaj!", rekoše one, "mi o njemu ništa ružno ne znamo."

Tada ***"reče upravnikova žena: 'Sada će istina na vidjelo izaći'"***, tj. jasno se pokazati,

"ja sam njega na grijeh navraćala, on je istinu govorio", tj. kad je rekao: ***"Ona je pokušala mene na grijeh navesti."***

"Isto tako on neka zna da ga ja nisam, dok je bio odsutan, iznevjerila." Priznala sam ovaj grijeh, kaže ona, neka suprug moj zna da ga ja nisam, dok je bio odsutan, iznevjerila u tome, niti se desilo ono što treba izbjegavati, nego sam htjela zavesti ovog mladića, ali se on ustegao. Zato sam priznala da zna da grijeh nisam počinila."

"...jer Allah ne da da se ostvare lukavstva podmuklih. Ja ne pravdam sebe." Ja ne pravdam sebe, kaže ona, jer duša govori i želi, zato sam ga pokušala zavesti, ***"...ta, duša je sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje"***, osim one koju Allah sačuva od grijeha.

"Gospodar moj, zaista, prašta i samilostan je." Ove riječi najbolje odgovaraju kotekstu razgovora. Slično mišljenje iznosi Maverdi u svome Tefsiru, koje podržava i imam Ebu- Abbas ibn Tejmijje, o čemu je napisao posebno djelo.

Neki kažu da su to riječi Jusufa, a.s., koji kaže: ***"Isto tako on neka zna da ga ja nisam iznevjerio"***, kod njegove žene, ***"U njegovom odsustvu..."*** Prvo je mišljenje, međutim, jače i izrazitije, jer se cio konekst razgovora odnosi na upravnikovu ženu u prisustvu vladara, dok Jusuf, a.s., tada nije bio prisutan, nego ga je vladar poslije doveo.[404]

وَقَالَ
ٱلْمَلِكُ ٱئْتُونِى بِهِۦٓ أَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِى ۖ فَلَمَّا كَلَّمَهُۥ قَالَ إِنَّكَ ٱلْيَوْمَ لَدَيْنَا
مَكِينٌ أَمِينٌ ﴿٥٤﴾ قَالَ ٱجْعَلْنِى عَلَىٰ خَزَآئِنِ ٱلْأَرْضِ ۖ إِنِّى حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾
وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى ٱلْأَرْضِ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَآءُ ۚ نُصِيبُ
بِرَحْمَتِنَا مَن نَّشَآءُ ۖ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَلَأَجْرُ ٱلْءَاخِرَةِ
خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾

"I vladar reče: 'Dovedite mi ga, uzet ću ga u svoju svitu', i pošto porazgovara s njim, reče mu: 'Ti ćeš od danas kod nas uticajan i pouzdan biti.'"/54/ "'Postavi me', reče, 'da vodim brigu o stovarištima u zemlji, ja sam zaista čuvaran i znan.'"/55/ "I tako Mi Jusufu dadosmo vlast u zemlji, boravio je ondje gdje je htio; milost svoju Mi dajemo onome kome hoćemo i ne dopuštamo da propadne nagrada onima koji dobra djela čine."/56/ "A nagrada na onom svijetu bolja je za one koji vjeruju i koji se grijeha čuvaju." /57/

Nakon što se potvrdila Jusufova, a.s., nevinost i čistota od onoga što mu je pripisano, Allah Uzvišeni saopćava da je vladar rekao: ***"Dovedite mi ga, uzet ću ga u svoju svitu"***, tj. učiniti ga članom svoga vijeća. ***"...i pošto porazgovaraše s njim"***, tj. upozna njegovu učenost i sposobnost, te tjelesnu i moralnu potpunost, reče mu: ***"Ti ćeš od danas kod nas uticajan i pouzdan biti"***, tj. imat ćeš kod nas ugledno mjesto i povjerenje. Jusuf, a.s., reče mu:

"Postavi me da vodim brigu o skladištima u zemlji, ja sam, zaista, čuvaran i znan..." Dozvoljeno je, prema tome, ako potreba iziskuje, da čovjek pohvali sam sebe, ako su njegove osobine nepoznate. Zato on pripominje da može biti pouzdan rizničar, koji ima znanja i proničljivosti za taj posao, s obzirom da ga očekuju godine, o kojima ih je obavijestio, pa da postupa na najbolji i najispravniji način, što je vladar dostojanstveno prihvatio. Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"I tako Mi Jusufu dadosmo vlast u zemlji"***, tj. Egiptu,

"...boravio je ondje gdje je htio", tj. stanovao je gdje je htio, nakon patnji i zatvora, ***"...milost Svoju Mi dajemo onome kome hoćemo i ne dopuštamo da propadne nagrada onima koji dobra djela čine"***, tj. Mi nismo dopustili da propadne Jusufova strpljivost, zbog tegoba koje su mu njegova braća nanijela, niti njegova strpljivost u zatvoru zbog upravnikove žene.[405] Zato mu je Allah poslije toga dao mir, pomoć i podršku.

"A nagrada na onom svijetu bolja je za one koji vjeruju i koji se grijeha čuvaju." Allah Uzvišeni kaže da je nagrada koju je pripremio Jusufu, a.s., na budućem svijetu veća i obilnija od vlasti i uticaja koje mu je dao na ovome svijetu, time što je Jusufa, a.s., vladar Egipta, Rejjan ibn Velid, postavio za ministra, umjesto dotadašnjeg upravnika Egipta, i pred njim primio islam. Ovo prenosi Mudžahid, a neki tvrde da je Jusuf, a.s., poslije upravnikove smrti vjenčao upravnikovu ženu.

[404] Iz konteksta ajeta br. 52 i 53 vidi se da on ukazuje da su to riječi vladareve žene, ali to su riječi žene vjernice. Pa, da li je ona bila to?! Ako to ona nije bila, onda je preče da je to govor Jusufa, a.s.

[405] Njegova strpljivost u iskušenju velikom kojim ga je iskušao Allah, dž.š., ukazuje na čistotu i čednost njegove duše, ustezanje od nemorala koji je od njega tražen i na njegov izlazak iz tih ogromnih iskušenja čistog i neporočnog.

وَجَآءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ
فَدَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَمَّا جَهَّزَهُم
بِجَهَازِهِمْ قَالَ ٱئْتُونِى بِأَخٍ لَّكُم مِّنْ أَبِيكُمْ ۚ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّىٓ أُوفِى ٱلْكَيْلَ
وَأَنَا۠ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٥٩﴾ فَإِن لَّمْ تَأْتُونِى بِهِۦ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِندِى
وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾ قَالُوا۟ سَنُرَٰوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَٰعِلُونَ ﴿٦١﴾
وَقَالَ لِفِتْيَٰنِهِ ٱجْعَلُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ فِى رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَآ
إِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾

"I dođoše braća Jusufova i uđoše k njemu, pa ih on poznade, a oni njega ne poznadoše."/58/ "I kad ih namiri hranom potrebnom, reče: 'Dovedite mi svoga brata koji je ostao s ocem vašim, zar ne vidite da punu mjeru dajem i da goste, ne može biti bolje, primam.'"/59/ "Ako mi ga ne dovedete, nećete više od mene hrane dobiti i ne dolazite mi!"/60/ "Pobrinut ćemo se da ga nekako od oca njegova izmamimo, zaista ćemo tako postupiti', rekoše oni."/61/ "A Jusuf reče momcima svojim: 'Stavite njihove stvari u tovare njihove, oni će ih, kad se vrate svojima, prepoznati i opet će se vratiti.'"/62/

Jusufovo tumačenje sna u potpunosti se obistinilo pa je došlo sedam plodnih godina, a iza njih je slijedilo sedam neplodnih. Za to vrijeme Jusuf, a.s., obavljao je ministarske poslove u Egiptu i bdio nad skladištima žitarica za vrijeme plodnih godina, sabravši ih na najbolji mogući način, čime je osigurao rezervu za sedam gladnih godina. Dolazio je narod Jusufu iz ostalih krajeva da nabavlja hranu, a među njima i njegova braća, po naređenju njihovog oca, pošto je saznao da upravnik Egipta daje svijetu jeftino hranu.

"I dođoše braća Jusufova i uđoše k njemu, pa ih on poznade, a oni njega ne poznadoše." Jusuf je lijepo izgledao u raskoši vodeće državne funkcije, pa njegovoj braći nije ni na um palo da bi to mogao Jusuf postati, te ga stoga nisu ni mogli poznati. On je njih, međutim, prepoznao i počeo s njima razgovarati, kao da ih ne poznaje: "Šta vas je dovelo u moju zemlju..?" Oni mu odgovoriše da su došli zbog hrane. "Da vi niste kakve uhode?", upita ih Jusuf, a.s. "Bože sačuvaj", rekoše oni. "Odakle ste", upita ih, opet, Jusuf, a.s. "Iz Kenana smo. Otac je vjerovjesnik, Jakub." "Ima li on još djece, osim vas?", upita Jusuf, a.s. "Imao nas je dvanaest, pa je najmlađi otišao i nestao negdje u pustinji, a bio je ocu najdraži od svih. Najmlađeg brata otac je zadržao da mu bude utjeha za razgovor." Potom je Jusuf, a.s., naredio da se njegova braća smjeste i ugoste:

"Kad ih namiri potrebnom hranom", tj. izmjeri im i natovari,

"...reče: 'Dovedite mi svoga brata koji je ostao s ocem vašim!'", tj. onoga što ste ga spomenuli, kako bih znao da istinu govorite.

"Zar ne vidite da punu mjeru dajem i da goste primam da bolje biti ne može", podstičući ih da mu se opet vrate, a onda im, prijeteći, reče:

"Ako mi ga ne dovedete, nećete više hrane od mene dobiti", "I ne dolazite mi!"

"Pobrinut ćemo se da ga nekako od oca njegova izmamimo, zaista ćemo tako postupiti", rekoše oni, tj. nećemo štedjeti truda da ga dovedemo, kako bi se uvjerio da je istina što ti govorimo. ***"A Jusuf reče momcima svojim"***, tj. dječacima:

"Stavite njihove stvari", koje su donijeli da im se u zamjenu za njih izmjeri hrana.

"...u tovare njihove", u njihov prtljag; da oni ne znaju; ***"i opet će se vratiti"***, s tim. Tj. Jusuf se pobojao da oni ne budu imali kakvu drugu robu s kojom bi došli da im se da hrana.

فَلَمَّا رَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيهِمْ
قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مُنِعَ مِنَّا ٱلْكَيْلُ فَأَرْسِلْ مَعَنَآ أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُۥ
لَحَٰفِظُونَ ﴿٦٣﴾ قَالَ هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمْ عَلَىٰٓ أَخِيهِ
مِن قَبْلُ ۖ فَٱللَّهُ خَيْرٌ حَٰفِظًا ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٦٤﴾

"I pošto se vratiše ocu svome, rekoše: 'O oče naš, više nam neće hranu davati. Zato pošalji s nama brata našeg da bismo dobili hranu, a mi ćemo ga, zaista, čuvati.'"/63/ "'Zar da vam ga povjerim kao što sam prije povjerio brata njegova?', reče on. 'Ali, Allah je najbolji čuvar i On je najmilostiviji!'" /64/

Allah Uzvišeni iznosi da oni, kada se vrate ocu,

"rekoše: 'O oče naš, više nam neće hranu davati'", tj. sljedeći put, ako s nama ne pošalješ brata Benjamina. Zato ga pošalji s nama, da bismo dobili hranu, a mi ćemo ga čuvati, tj. ponovo ga tebi vratiti, što su mu obećali i za Jusufa. Sjetivši se njihovog obećanja da će mu i Jusufa vratiti, on reče:

"Zar da vam ga povjerim, kao što sam prije povjerio brata njegova?" "Ali Allah je najbolji čuvar i On je najmilostiviji!", tj. On će se smilovati na moju starost, slabost i osjećanje prema mome sinu i molim Allaha da mi ga vrati i da me s njim sastavi. On je najmilostiviji.

وَلَمَّا فَتَحُوا۟ مَتَٰعَهُمْ
وَجَدُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ ۖ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مَا نَبْغِى ۖ هَٰذِهِۦ بِضَٰعَتُنَا
رُدَّتْ إِلَيْنَا ۖ وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ أَخَانَا وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ۖ ذَٰلِكَ
كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٥﴾ قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُۥ مَعَكُمْ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ
ٱللَّهِ لَتَأْتُنَّنِى بِهِۦٓ إِلَّآ أَن يُحَاطَ بِكُمْ ۖ فَلَمَّآ ءَاتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ ٱللَّهُ عَلَىٰ
مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾

"A kada otvoriše tovare svoje i nađoše da su im vraćene stvari njihove, oni rekoše: 'O oče naš, šta možemo više poželjeti? Evo, vraćene su nam stvari naše, i hranom ćemo čeljad našu namiriti, i brata našeg ćemo čuvati, a i jedan kamilin tovar hrane više dobit ćemo; to je neznatan tovar.'"/65/ "Ja ga s vama neću poslati', reče, 'dok mi se tvrdo Allahom ne zakunete da ćete mi ga doista vratiti, osim ako ne nastradate.' I pošto mu se oni zakleše, on reče: 'Allah je jamac za on što smo utanačili!'"/66/

Kad Jusufova braća otvoriše svoje tovare, nađoše svoje stvari vraćene. ***"...oni rekoše: 'O oče naš, šta možemo više poželjeti?'"***, tj. šta bismo poželjeli poslije ovoga... ***"Evo, vraćene su nam stvari naše"***, a mjera nam nije umanjena, ***"i hranom ćemo čeljad našu nahraniti"***. Ako pošalješ našega brata s nama, donijet ćemo hranu čeljadi našoj.

"...i brata našeg ćemo čuvati, a i jedan kamilin tovar hrane više ćemo dobiti", jer je Jusufovom čovjeku davao po jedan kamilin tovar, ***"...to je neznatan tovar"***, tj. to je neznatno u poređenju sa uzimanjem njihovog brata, što bi odgovaralo tome.

"Ja ga s vama neću poslati", reče, "dok mi se tvrdo Allahom ne zakunete", tj. ne obavežete se da ćete ispuniti dogovor i obećenje ***"da ćete mi ga, doista, vratiti, osim ako ne nastradate"***, tj. ne budete savladani pa ga ne mognete spasiti. ***"I kada mu se zakleše"***, potvrdi im to i reče: ***"Allah je jamac za ono što smo utanačili."*** Ibn--Ishak kaže: "On je to učinio jer je bilo nužno da ih pošalje po hranu, koja im je bila neophodna - pa ih je poslao."

وَقَالَ يَٰبَنِىَّ لَا تَدْخُلُوا۟ مِنۢ بَابٍ وَٰحِدٍ وَٱدْخُلُوا۟
مِنْ أَبْوَٰبٍ مُّتَفَرِّقَةٍ ۖ وَمَآ أُغْنِى عَنكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا
لِلَّهِ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۖ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾ وَلَمَّا دَخَلُوا۟
مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُم مَّا كَانَ يُغْنِى عَنْهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ إِلَّا
حَاجَةً فِى نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَىٰهَا ۚ وَإِنَّهُۥ لَذُو عِلْمٍ لِّمَا عَلَّمْنَٰهُ وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾

"'O sinovi moji', reče onda, 'ne ulazite na jednu kapiju, već na razne kapije, a ja vas ne mogu spasiti od onoga što vam Allah odredi; moć pripada jedino Njemu, ja se u Njega uzdam, i neka se samo u Njega uzdaju oni koji se uzdaju!'"/67/ "I kad uđoše onako kako im je otac njihov naredio, to im nimalo nije pomogio da budu pošteđeni onoga što im je Allah bio odredio, jedino se ostvarila želja Jakubova, koju je izvršio, a on je, uistinu, veliki znalac bio, zato što smo ga Mi naučili, ali većina ljudi ne zna."/68/

Allah Uzvišeni iznosi da je Jakub, a.s., naredio sinovima, kada ih je otpremio sa Benjaminom u Egipat, da ne ulaze na jednu kapiju, nego da uđu na više kapija, bojeći se da im ljudski uroci ne naškode, jer oni, uistinu, postoje i mogu konjanika s konja skinuti. Jer, oni su bili fizički lijepi i elegantni.

"...a ja vas ne mogu spasiti od onoga što vam Allah odredi", tj. ova opreznost neće spriječiti Allahovu volju i odredbu, jer Allah kada nešto hoće, ne može Ga niko spriječiti u tome. ***"...moć pripada jedino Njemu, ja se u Njega uzdam i neka se samo u Njega uzdaju oni koji se uzdaju."***

"I kad uđoše onako kako im je otac njihov naredio, to im nije nimalo pomoglo da budu pošteđeni onoga što im je Allah bio odredio, jedino se ostvarila želja Jakubova, koju je izvršio." Kažu da je to otklanjanje uroka s njih.

"...a on je, uistinu, veliki znalac bio, zato što smo ga Mi naučili." Ibn- Džerir kaže: "Znalac, zato što smo ga Mi podučili",

"ali većina ljudi ne znaju".

وَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَخَاهُ ۖ
قَالَ إِنِّىٓ أَنَا۠ أَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا جَهَّزَهُم
بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ ٱلسِّقَايَةَ فِى رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا
ٱلْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَٰرِقُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا۟ وَأَقْبَلُوا۟ عَلَيْهِم مَّاذَا تَفْقِدُونَ ﴿٧١﴾
قَالُوا۟ نَفْقِدُ صُوَاعَ ٱلْمَلِكِ وَلِمَن جَآءَ بِهِۦ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا۠ بِهِۦ زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾

"I kad izidoše pred Jusufa, on privi na grudi brata svoga i reče: 'Ja sam, doista, brat tvoj i ne žalosti se zbog onog što su oni uradili.'"

/69/ "I pošto ih namiri potrebnom hranom, stavi jednu čašu u tovar brata svoga, a poslije jedan glasnik stade vikati: 'O karavanu, vi ste, dolsta, kradljivci!'"/70/ "Oni im pristupiše i upitaše: 'Šta to tražite?'" /71/ "Tražimo vladarevu čašu', odgovoriše. 'Ko je donese, dobit će kamilin tovar hrane. Ja za to jamčim.'" /72/

Kada stigoše Jusufova braća, a s njima i njihov brat Benjamin, Jusuf, a.s., lijepo ih ugosti i ukaza im veliku pažnju i počasti, a onda se odvoji sa svojim bratom (po ocu i majci) Benjaminom, i upozna ga o svom slučaju i saopći mu da je on njegov brat, te da se ne žalosti što su oni njemu napakostili. Reče mu da to ne kazuje braći, a onda se dogovoriše da on nađe načina kako bi ostao kod njega.

Pošto Jusuf, a.s., opremi braću, natovarivši im deve hranom, naredi svojim momcima da stave vladarev pehar u Benjaminov prtljag, da niko ne vidi, a onda telal povika. ***"O karavanu, vi ste dolsta kradljivci!"*** Okupivši se oko telala, zapitaše: ***"Šta to tražite?" "Tražimo vladarev pehar, rekoše"***, tj. njegov pehar kojim se mjeri.

"Ko ga donese, dobit će kamilin tovar hrane", što se tiče nagrade,

"Ja za to jamčim", što se tiče garancije.

قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُم مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ ﴿٧٣﴾
قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِن كُنتُمْ كَاذِبِينَ ﴿٧٤﴾ قَالُوا جَزَاؤُهُ مَن وُجِدَ فِي
رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٧٥﴾ فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ
قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِن وِعَاءِ أَخِيهِ كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ
مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ
مَّن نَّشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾

"'Allaha nam', rekoše oni, 'vi znate da mi nismo došli da činimo nered na zemlji, i mi nismo kradljivci.'"/73/ "'A kakva mu je kazna ako ne govorite istinu?', upitaše."/74/ "'Kazna je onome u čijem se tovaru nađe - sam on', odgovoriše. 'Eto tako mi kažnjavamo kradljivce.'" /75/ "I on poče s vrećama njihovim, prije vreća brata svoga, a onda izvadi čašu iz vreće brata svoga. Mi poučismo Jusufa da tako varku izvede. On po vladarevu zakonu nije mogao uzeti kao roba brata svoga, ali je mogao s Allahovim dopuštenjem. Mi uzvisujemo onoga koga Mi hoćemo, a nad svakim znalcem ima još znanlji."/76/

Pošto ih ovi momci optužiše za krađu, Jusufova braća rekoše:

"Allaha nam"- rekoše oni - "vi znate da mi nismo došli da činimo nered na zemlji i mi nismo kradljivci", tj. uvjerili ste se u naše ponašanje otkako ste nas upoznali. Momci im rekoše: ***"A kakva mu je kazna?"***, tj. kradljivcu, ***"ako ne govorite istinu"***, tj. ako nađemo među vama kradljivca.

"Kazna je onome u čijem se tovaru nađe - sam on - odgovoriše." "Eto tako mi kažnjavamo kradljivce." Takav je bio Ibrahimov, a.s., zakon; da se kradljivac preda onome od koga je ukrao. To je ono što je želio i Jusuf, a.s. Zato poče pretragu prvo njihovog prtljaga, prije prtljaga svoga brata.

"Tako Mi poučismo Jusufa da varku izvede." To je varka koju Allah voli i kojom je zadovoljan, jer sadrži i mudrost i korist.

Allah Uzvišeni, zatim, kaže: ***"Mi uzvisujemo onoga koga Mi hoćemo"***, što je kao Njegove riječi: ***"Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju..." (58:11) "...a nad svakim znalcem ima znanlji"***. Ibn Abbas kaže: "Ovaj je znaniji od ovoga, a ovaj od ovoga, a Allah je iznad svakog znalca." Katade kaže: "Sve dok se znanje ne spoji sa Allahom - od Njega je počelo, naučnici su ga uzeli i Njemu se vraća."

قَالُوا إِن يَسْرِقْ فَقَدْ
سَرَقَ أَخٌ لَّهُ مِن قَبْلُ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ
قَالَ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ
إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾
قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَن نَّأْخُذَ إِلَّا مَن وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِندَهُ إِنَّا إِذًا
لَّظَالِمُونَ ﴿٧٩﴾

"'Ako je on ukrao', rekoše oni, 'pa i prije je brat njegov krao!' I Jusuf im ne reče ništa. 'Vi ste u gorem položaju', pomisli u sebi, Allah dobro zna kako je bilo to o čemu govorite."/77/ "'O upravniče', rekoše oni, 'on ima vrlo stara oca, pa uzmi jednog od nas umjesto njega! Mi vidimo da si dobar čovjek.'"/78/ "'Sačuvaj Bože', reče, 'da uzmemo nekog drugog do onoga u koga smo naš predmet našli! Tada bismo zaista bili nepravedni!'" /79/

Pravdajući se, Jusufova braća, pošto su vidjeli da je posuda izvađena iz njegovog prtljaga,

rekoše: "Ako je ukrao, pa i brat njegov je prije krao", misleći na Jusufa, a.s., ***"I Jusuf to pritaji u duši"***, tj. riječi koje će doći poslije, a to je:

"Vi ste u gorem položaju", pomisli u sebi, "Allah dobro zna to o čemu govorite", tj. to što spominjete. Ovo je Jusuf, a.s., rekao u sebi, ne izjavljujući pred njima. To je kur'anska metoda skrivanja misli, prije nego što se kaže riječima, što je česta upotreba u Kur'anu, hadisu, jeziku, prozi i poeziji.

Pošto je, na osnovu priznanja njegove braće, utvrđeno da je pehar uzeo Benjamin, i odlučeno da on ostane kod Jusufa, njegova braća počeše nježno moliti: ***"O upravniče", rekoše oni, "on ima vrlo stara oca"***, koji ga mnogo voli i razgovara se s njim, umjesto sina koga je izgubio, ***"pa uzmi jednog od nas umjesto njega!"***, tj. da umjesto njega bude.

"Mi vidimo da si dobar čovjek", tj. pravedan i dobročinitelj.

"Sačuvaj Bože" - reče on - "da uzmemo nekoga drugog do onoga u koga smo našu stvar našli", tj. kao što ste rekli i priznali. Jer, ako bismo učinili to što tražite, ***"tada bismo, zaista, bili nepravednI!"***, tj. uzeli bismo nevinog umjesto krivca.

فَلَمَّا ٱسْتَيْـَٔسُوا۟ مِنْهُ خَلَصُوا۟ نَجِيًّا ۖ قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ
تَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُم مَّوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ وَمِن قَبْلُ مَا فَرَّطتُمُونِى
فِى يُوسُفَ ۖ فَلَنْ أَبْرَحَ ٱلْأَرْضَ حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِىٓ أَبِىٓ أَوْ يَحْكُمَ ٱللَّهُ لِى ۖ
وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَـٰكِمِينَ ﴿٨٠﴾ ٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيكُمْ فَقُولُوا۟ يَـٰٓأَبَانَآ إِنَّ ٱبْنَكَ
سَرَقَ ۖ وَمَا شَهِدْنَآ إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا ۖ وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَـٰفِظِينَ ﴿٨١﴾
وَسْـَٔلِ ٱلْقَرْيَةَ ٱلَّتِى كُنَّا فِيهَا وَٱلْعِيرَ ٱلَّتِىٓ أَقْبَلْنَا فِيهَا ۖ وَإِنَّا لَصَـٰدِقُونَ ﴿٨٢﴾

"I kad izgubliše svaku nadu, odvojiše se ustranu da se posavjetuju. 'Zar ne znate', reče najstariji među njima, 'da ste se svom ocu Allahom zaklell, a I prije Jusufa upropastili. Neću napustiti ovu zemlju dok mi to moj otac ne dozvoli ili dok Allah u moju korist ne presudi, a On je Sudija najbolji.'"/80/ "Vratite se svom ocu pa recite: 'O oče naš, sin tvoj je ukrao; mi tvrdimo samo ono što smo vidjeli, a mi se nismo mogli onoga što je bilo suđeno čuvati.'"/81/ "Pitaj grad u kome smo boravili I karavan s kojim smo došli. Mi, zaista, govorimo istinu!"/82/

Pošto Jusufova braća izgubiše nadu da će uvjeriti Jusufa da im vrati brata Benjamina, zbog njihove čvrste obaveze ocu da će ga vratiti, ***"Izdvojiše se ustranu..."*** ***"da se posavjetuju"***, tj. da se dogovore. ***"Najstariji među njima"***, koji je svojevremeno savjetovao Jusuf ne bude ubijen nego da bude bačen u jamu, reče:

"Zar ne znate da ste se ocu svom Allahom zaklell", da ćete mu ga vratiti; vidjeli ste kako se je teško pravdati za to,

"...a I prije Jusufa upropastili!", tj. što ste mu prije Jusufa uništili.

"Neću napustiti ovu zemlju, dok ne bude zadovoljan da mu se vratim", "Ili dok Allah u moju korist ne presudi", tj. da mi omogući da uzmem brata,

"a On je Sudija najbolji". Zatim im naredi da izvijeste oca o tome šta se desilo, pa možda i primi njihovo opravdanje.

"...a mi se nismo mogli ovoga što je bilo suđeno sačuvati", tj. mi ne znamo da je Benjamin nešto ukrao, mi smo samo pitali upravnika kakva je kazna za kradljivca, a on je rekao - uzimanje njega samog.

"Pitaj grad u kome smo boravili", tj. Egipat, ***"I karavan s kojim smo došli"***, tj. pitaj za našu iskrenost, čuvanje i zaštitu. ***"Mi, zaista, istinu govorimo!"***, o tome što ti govorimo, tj. da je on ukrao i da su ga zbog toga uzeli.

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِيَنِى بِهِمْ
جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾ وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَـٰٓأَسَفَىٰ عَلَىٰ
يُوسُفَ وَٱبْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ ٱلْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ
تَفْتَؤُا۟ تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ ٱلْهَـٰلِكِينَ ﴿٨٥﴾
قَالَ إِنَّمَآ أَشْكُوا۟ بَثِّى وَحُزْنِىٓ إِلَى ٱللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

"'Nije tako', reče Jakub, 'u dušama vašim ponikla je zla misao, I ja se neću jadati, nadam se da će mi Allah sve vratiti; uistinu. On sve zna I mudar je.'"/83/ "I okrenu se od njih I reče: 'O Jusufe, tugo moja!', a oči su mu pobjeljele od jada, bio je vrlo potišten."/84/ "'Allaha nam', rekoše oni, 'ti tolIko spominješ Jusufa da ćeš teško oboljeti ili umrijeti!'"/85/ "'Ja tugu svoju I jad svoj pred Allaha iznosim, a od Allaha znam ono što vi ne znate', reče on."/86/

Jakub im reče, kao što im je rekao kad su mu donijeli Jusufovu košulju, lažnom krvlju poprskanu:

'Nije tako', reče Jakub, 'u dušama vašim ponikla je zla misao, I ja se neću jadati'", misleći da su učinili isto kao i sa Jusufom, moleći Allaha da mu vrati trojicu sinova: Jusufa, Benjamina i Rubela, najstarijeg sina, koji je ostao u Egiptu, čekajući očevu odluku - ili da se s njegovim dopuštenjem vrati, ili da uspije tajno uzeti brata Benjamina. Zato on kaže:

"...nadam se da će mi Ih Allah sve vratiti. On sve zna", o mom stanju, " **i mudar je**", u Svojoj moći i odredbama. ***"I okrenu se od njih I reče: 'O Jusufe, tugo moja!'"***, tj. tuga za dvojicom sinova obnovi mu žalost za Jusufom, ***"a oči mu pobjelješe od tuge, bio je vrlo potišten"***, tj. šutio je - nije se na to žalio Allahovim stvorenjima. Tada mu sinovi pokazaše nježnost i sažaljivost, i rekoše: ***"Allaha nam, ti tolIko spominješ Jusufa"***, tj. neprekidno ga spominješ, ***"da ćeš teško oboljeti"***, tj. oslabiti; ***"Ili umrijeti"***, tj bojimo se da ćeš nastradati.

"Ja tugu svoju I jad svoj samo pred Allaha iznosim", reče on.

"...i od Allaha znam ono što vi ne znate", tj. ja znam da su Jusufovi snovi istiniti i da ću se ja Njemu pokloniti."

يَٰبَنِيَّ ٱذْهَبُوا۟ فَتَحَسَّسُوا۟ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَا۟يْـَٔسُوا۟ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يَا۟يْـَٔسُ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٧﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ قَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا ٱلضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَٰعَةٍ مُّزْجَىٰةٍ فَأَوْفِ لَنَا ٱلْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَجْزِى ٱلْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾

"O sinovi moji, idite i raspitajte se za Jusufa i brata njegova, i ne gubite nadu u milost Allahovu."/87/ "I kad oni izišđoše pred Jusufa, rekoše: 'O upravniče, i nas i čeljad našu pritisla je nevolja; donijeli smo malo vrijedne stvari, ali ti nam podaj punu mjeru i udijeli nam milostinju, jer Allah doista nagrađuje one koji milostinju udjeljuju.'"/88/

Allah Uzvišeni iznosi da je Jakub, a.s., poslao sinove da ispitaju slučaj Jusufa i Benjamina, zahtijevajući od njih da ne očajavaju, niti da gube nadu u Allaha u svojim namjerama, jer nadu u Njegovu milost gube samo nevjernici. *"I kad oni izišđoše pred Jusufa"*,

"O upravniče, i nas i čeljad našu pritisla je nevolja", tj. neplodna godina i manjak hrane; *"...donijeli smo malo vrijedne stvari"*, tj. donijeli smo protuvrijednost robe za koju želimo da uzmemo, ali je ona mala. U osnovi riječ znači odbijanje nečega zbog njegove slabosti (male vrijednosti).

Govoreći dalje o njima, Allah Uzvišeni prenosi njihove riječi: *"...ali ti nama podaj punu mjeru"*, tj. daj nam za ovu malu vrijednost, kao što si nam davao prije toga, *"i udijeli nam milostinju"*. Ibn-Džerir kaže: "Udijeli nam milostinju, znači: vrati nam brata." Ibn-Džerir prenosi od Mudžahida da je on upitan: "Da li je mekruh - pokuđeno, da čovjek u dovi kaže: "Bože, udijeli Mi milostinju!", pa je odgovorio: "Da, jer milostinja pripada onome ko traži nagradu",

"jer Allah doista nagrađuje one koji milostinju udjeljuju."

قَالَ هَلْ عَلِمْتُم مَّا فَعَلْتُم بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنتُمْ جَٰهِلُونَ ﴿٨٩﴾ قَالُوٓا۟ أَءِنَّكَ لَأَنتَ يُوسُفُ ۖ قَالَ أَنَا۠ يُوسُفُ وَهَٰذَآ أَخِى ۖ قَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَآ ۖ إِنَّهُۥ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ لَقَدْ ءَاثَرَكَ ٱللَّهُ عَلَيْنَا وَإِن كُنَّا لَخَٰطِـِٔينَ ﴿٩١﴾ قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ ۖ يَغْفِرُ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٩٢﴾

"'A znate li', upita on, 'šta ste s Jusufom i bratom njegovim nepromišljeno uradili?'" /89/ "'A da ti nisi, uistinu, Jusuf?', povikaše oni. 'Da, ja sam Jusuf, a ovo je brat moj, Allah nam je milost darovao; ko se bude Allaha bojao i ko strpljiv bude bio - pa, Allah, uistinu, neće dopustiti da propadne nagrada onima koji dobra djela čine.'"/90/ "'Allaha nam', rekoše oni, 'Allah te je nad nama uzvisio, mi smo, zaista, zgriješili!'"/91/ "'Ja vas sada neću koriti', reče, 'Allah će vam oprostiti, od milostivih On je najmilostiviji!'"/92/

Allah Uzvišeni iznosi kako su Jusufova braća saopćili Jusufu da ih je pogodila suša i nedostatak hrane, spominjajući oca i njegovu žalost za gubitkom dvojice sinova, uspoređujući to sa njegovom vlašću i moći da pomogne, na što Jusufa, a.s., obuze samilost i sažaljenje prema ocu i braći, a njihov plač ga savlada i on im priznade i reče:

"A znate li šta ste s Jusufom i bratom njegovim nepromišljeno uradili?" Očito je, a Allah najbolje zna, da se Jusuf, a.s., njima predstavio po Allahovoj odredbi, kao što se s Allahovom odredbom, također, prikrio prva dva puta ranije. Kada je situacija postala mučna i napeta, Allah ga oslobađa tih muka, pa on kaže: "Da li se sjećate" šta ste nepromišljeno učinili sa Jusufom i njegovim bratom, što vas je navelo da učinite grijeh, na što oni rekoše: *"A da ti nisi, uistinu, Jusuf?"*, tj. začuđiše se njegovom prikrivanju od njih tokom dvije godine otkako su kod njega, iako ih je on znao, pa ga upitaše:

"A da li ti nisi, uistinu, Jusuf?", povikaše oni. "Da, ja sam Jusuf, a ovo je brat moj, Allah nam je milost darovao", tj. sastavio nas poslije rastanka dugih godina.

"...ko se bude Allaha bojao i ko strpljiv bude bio - pa, Allah, uistinu, neće dopustiti da propadne nagrada onima koji dobra djela čine. "Allaha nam", rekoše oni, "Allah te je nad nama uzvisio". Govoreći to oni su mu odali priznanje, počast, fizičku, moralnu i vladarsku prednost nad njima i priznali poslanstvo, po mišljenju onih koji njima ne pripisuju poslanstvo, kao i svoj grijeh prema njemu.

"Ja vas sada neću koriti", reče, nego im velikodušno oprosti, dodavši uz to dovu za oprost, govoreći: *"Allah će vam oprostiti, od milostivih on je najmilostiviji!"*

Zatim im reče:

ٱذْهَبُوا۟ بِقَمِيصِى هَٰذَا فَأَلْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِى يَأْتِ بَصِيرًا وَأْتُونِى بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا فَصَلَتِ ٱلْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّى لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ ۖ لَوْلَآ أَن تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ إِنَّكَ لَفِى ضَلَٰلِكَ ٱلْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾

"Ovu košulju moju odnesite i na lice moga oca je stavite, on će progledati, i svu čeljad svoju mi dovedite!"/93/ "I kad karavana napusti

Misir, otac njihov reče: 'Ja zbilja osjećam miris Jusufov, samo ne recite da sam pomatuhio.'" /94/ "'Allaha nam', rekoše oni, 'ti i sada kao i prije griješiš.'"/95/

On im tada reče:

"Ovu košulju moju odnesite i na lice moga oca je stavite, on će progledati", a bio je od velikog plača već oslijepio, ***"i svu čeljad svoju mi dovedite"***, tj. sve potomke Jakubove.

"I kad karavan napusti Misir", tj. izađe iz Egipta, ***"otac njihov reče"***, tj. Jakub, a.s., ostaloj porodici svojoj:

"Ja zbilja osjećam miris Jusufov, samo ne recite da sam pomahnitao", pa da kažete da sam star i senilan. Tj. pošto je karavan krenuo, puhnuo je vjetar i donio Jakubu, a.s., miris Jusufove košulje sa udaljenosti od osam dana hoda... Smisao gornjeg je: Kad mi ne biste rekli da sam star i senilan i da gluposti govorim, rekao bih vam da osjećam miris Jusufov. Oni mu rekoše: ***"Ti si i sada, kao i prije, u zabludi."*** Ibn-Abbas kaže: "'Ti kao i prije griješiš.' To su grube riječi, koje ne bi trebali kazati ocu, niti Allahovom poslaniku, s.a.v.s." Sličnog su mišljenja Es-Suddi i drugi.

فَلَمَّآ أَن جَآءَ ٱلْبَشِيرُ أَلْقَىٰهُ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ فَٱرْتَدَّ بَصِيرًا ۖ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ
إِنِّىٓ أَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا ٱسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَآ
إِنَّا كُنَّا خَٰطِـِٔينَ ﴿٩٧﴾ قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ
ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾

"A kad glasonoša radosne vijesti dođe, on stavi košulju na lice njegovo i on progleda. 'Zar vam ne rekoh', reče,'da ja znam od Allaha ono što vi ne znate.'"/96/ "'O oče naš', rekoše oni, 'zamoli da nam se grijesi oproste, mi smo, zaista, zgriješili.'"/97/ "'Zamolit ću Gospodara svoga da vam oprosti', odgovori on, 'jer On prašta i On je milostiv.'" /98/

Mudžahid i Es-Suddi kažu da je Jehuza, sin Jakubov, donio Jusufovu košulju i stavio je na lice očevo, pa je on progledao. Na što on reče sinovima:

"Zar vam ne rekoh da ja znam od Allaha ono što vi ne znate", tj. znam da će mi ga Allah vratiti i zato vam rekoh: ***"Ja, zbilja, osjećam miris Jusufov, samo ne recite da sam pomahnitao."*** Tada oni sažaljivo rekoše ocu:

"Oče naš, zamoli da nam se grijesi oproste, mi smo, zaista, zgriješili." "Zamolit ću Gospodara svoga da vam oprosti", odgovori on, "jer On prašta i On je milostiv", tj. ko Mu se pokaje, On prima njegovo pokajanje. Ibn Mes'ud i jedan broj tabi'ina kažu: da im je Jakub, a.s., odgodio traženje oprosta do sehura - zore. Ibn- Džerir prenosi od Mehariba ibn Desara, koji kaže: "Dolazeći jednom prilikom u džamiju Omer, r.a., čuo je nekog kako moli: 'Bože moj, zvao si me, pa Ti se odazivam, naredio si mi, pa Ti se pokoravam, a ovo je vrijeme sehura, pa mi oprosti.' Čuo je da glas dolazi iz kuće Abdullaha ibn Mes'uda, pa ga je upitao o tome, a on mu je odgovorio: 'Jakub, a.s., odgodio je svojim sinovima do sehura svoje riječi: ***'Zamolit ću Gospodara svoga da vam oprosti.'"***

فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ
ٱدْخُلُوا۟ مِصْرَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى ٱلْعَرْشِ
وَخَرُّوا۟ لَهُۥ سُجَّدًا ۖ وَقَالَ يَٰٓأَبَتِ هَٰذَا تَأْوِيلُ رُءْيَىَ مِن قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا
رَبِّى حَقًّا ۖ وَقَدْ أَحْسَنَ بِىٓ إِذْ أَخْرَجَنِى مِنَ ٱلسِّجْنِ وَجَآءَ بِكُم مِّنَ ٱلْبَدْوِ
مِنۢ بَعْدِ أَن نَّزَغَ ٱلشَّيْطَٰنُ بَيْنِى وَبَيْنَ إِخْوَتِىٓ ۚ إِنَّ رَبِّى لَطِيفٌ لِّمَا
يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾

"I kad iziđoše pred Jusufa, on privi roditelje svoje na grudi i reče: 'Nastanite se u Misiru, svakog straha, ako Bog da, oslobođeni!'"/99/ "I on roditelje svoje postavi na prijesto i oni mu se svi pokloniše, pa on reče: 'O oče moj, ovo je tumačenje moga sna nekadašnjeg. Gospodar moj ga je ispunio. Allah je bio dobar prema meni kad me je iz tamnice izbavio i vas iz pustinje doveo, nakon što je šejtan između mene i braće moje bio razdor posijao. Gospodar moj je, zaista, milostiv onome kome On hoće, i On, zaista, sve zna i mudar je!'" /100/

Allah Uzvišeni govori o dolasku Jakuba, njegovih sinova i porodice iz Ken'ana Jusufu, a.s., u Egipat. Dočeku su prisustvovali Jusuf, a.s., vladar Egipta, prinčevi i drugi visoki dostojanstvenici. Allah Uzvišeni kaže: ***"On privi roditelje svoje na grudi i reče: 'Nastanite se u Misiru, svakog straha, ako Bog da, oslobođeni.'"*** Tj. od svake tegobe i sušne godine. Allah je odredio da Jakubov dolazak padne u sedam sušnih godina. Neki kažu, Allah najbolje zna, da je Allah podigao stanovnicima Egipta ostale sušne godine, blagoslovom dolaska Jakuba, a.s.

Uzvišeni Allah, zatim, kaže: ***"I on roditelje svoje postavi na prijesto"***, tj. posadi ih na svoj prijesto. ***"...i oni mu se pokloniše"***, tj. pokloniše mu se roditelji i ostala braća, a bilo je jedanaest muškaraca,

"pa on reče: 'O oče moj, ovo je tumačenje moga sna nekadaš-njeg'", tj. onoga što ga je prije ispričao svome ocu.

"...sanjao sam jedanaest zvijezda..." Naklon je bio dozvoljen u njihovom vjerozakonu, pa su se oni, prilikom pozdrava starijeg, klanjali. Ovo je bilo dozvoljeno od Adema, do Isaa, a.s., čijim je sljedbenicima zabranjeno, a posvećeno, isključivo, Uzvišenom Gospodaru. U hadisu Allahovog Poslanika,

s.a.v.s., stoji (623) kako je Mu'az išao u Šam, pa je vidio da se tamo klanjaju svojim patrijarsima, pa, kada se vratio, poklonio se i on Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. "Šta je to, Mu'aze", upita ga Allahov Poslanik, s.a.v.s., a on odgovori: "Vidio sam ih kako se klanjaju svojim patrijarsima, a ti si dostojniji da ti se klanjamo", na što Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Da sam ikom naredio da se klanja, naredio bih ženi da se klanja svome mužu, zbog prava koje on ima prema njoj." Ovdje je namjera da se istakne da je počasno klanjanje bilo dozvoljeno u njihovim vjerozakonima, zbog čega su se njemu i poklonili. Jusuf, a.s., tada reče:

"O oče moj, ovo je tumačenje moga sna nekadašnjeg", tj. ovo je bio cilj, jer se tumačenje sna poklopilo s onim što se dogodilo. ***"Gospodar moj ga je ispunio"***, tj. tačno i istinito...spominjući Allahovu blagodat prema njemu.

"Allah je bio dobar prema meni, kad me je iz tamnice izbavio i vas iz pustinje doveo", gdje su kao beduini i čuvari stoke živjeli, nastanjujući zabriježja Palestine u dolini Šama.

"...nakon što je šejtan između mene i braće moje bio razdor posijao. Gospodar moj je, zaista, milostiv onome kome On hoće", tj. kada hoće da nešto bude, onda mu odredi uzrok i utvrdi njegovo nastajanje: ***"I On, zaista, sve zna"***, o stvarima Svojih robova, ***"i mudar je"***, u Svojim riječima, djelima i odredbama, u onome što bira i što hoće.

Ebu-Usman El-Hindi, prenoseći od Sulejmana, kaže: "Izmedu Jusufovog sna i njegovog tumačenja prošlo je četrdeset godina...", te da je Jakub ostao sa Jusufom, poslije dolaska u Egipat, sedamnaest godina, a zatim se preselio svome Gospodaru. Ebu-Ishak es-Sebi'i prenosi od Abdullaha ibn Mes'uda, koji kaže: "Kada su došli u Egipat, Jakubovih je potomaka bilo šezdeset i tri, a izašlo ih je (iz Egipta) šeststo sedamdeset hiljada."

رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِى مِنَ ٱلْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِى مِن
تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَنتَ وَلِيِّۦ فِى ٱلدُّنْيَا
وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ تَوَفَّنِى مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠١﴾

"Gospodaru moj, Ti si mi dao dio vlasti i naučio me tumačenju nekih snova! O Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti si Zaštitnik moj i na ovom i na onom svijetu; daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri!"/101/

Ovo je Jusufova dova kojom se obraćao Uzvišenom Gospodaru, pošto ga je obasuo Svojim blagodatima - sastavio ga sa roditeljima i braćom i dao mu poslanstvo i vlast na zemlji - da mu Gospodar Uzvišeni, kao što mu je dao blagodati ovoga svijeta, da i blagodati ahireta; da umre kad mu dođe trenutak smrti, kao musliman i da ga Allah Uzvišeni pridruži dobrim ljudima - njegovoj braći vjerovjesnicima i poslanicima - neka je na njih Allahova milost i blagoslov! Moguće je i da je ovu dovu Jusuf, a.s., učio i pred svoju smrt, kao što se od Aiše, r.a., prenosi u dva sahiha (624) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u trenucima smrti podigao svoj kažiprst i tri puta ponovio: ***"Moj Bože, pridruži me Visokom društvu!"*** Moguće je da je Jusuf, a.s., molio da umre u islamu i da se pridruži dobrim ljudima, kada mu za to dođe trenutak, a moguće je da je on tražio da se to ispuni, što je po njihovom vjerozakonu bilo dozvoljeno. Ibn-Abbas je rekao: "Nikada nijedan poslanik prije Jusufa, a.s., nije želio smrt." Ovo u našoj vjeri nije dozvoljeno: U dva sahiha navodi se hadis: (625) "Neka niko od vas ne poželi smrt zbog nesreće koja ga pogodi, jer ako bude dobro činio, to će mu se povećati, a ako bude griješio, molit će Allahovu milost. Ali neka kaže: "Bože moj, daj mi da živim dok je život za mene bolji, a usmrti me kad smrt bude za mene bolja od života!"

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Umame, koji kaže: (626) "Sjedili smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., koji nas je podsjećao na smrt, pa smo se rastužili; Sa'd ibn Vekas ja zaplakao i rekao: "Kamo sreće da sam mrtav!", na što Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "O Sa'de, ako budeš stvoren za Dženneta, tvoj život neće biti dug, zato gledaj da ti djela budu dobra, jer to ti je bolje!" Ovo je u odnosu na iskušenja pojedinca, a ako je pak smutnja zavladala u vjeri, onda je dozvoljeno tražiti smrt, kao što Uzvišeni kaže, govoreći o čarobnjacima, kada ih je Faraon htio odvratiti od njihove vjere, prijeteći im smrću, a oni rekoše:

"Gospodaru naš, daj nam snage da izdržimo i učini da kao vjernici umremo!" (7:126) U hadisu koji od Mu'aza prenose Ahmed i Et-Tirmizi (627) kaže se: "...Kada budeš htio ljude staviti u iskušenje, uzmi me, onda, Sebi bez iskušenja!" Ibn-Džerir navodi da, iako su Jakubovi sinovi učinili sa Jusufom to što su učinili, njihov je otac ipak za njih tražio oprosta, pa je Allah primio njihovo pokajanje i oprostio im grijehe. Es-Suddi navodi da je Jakub, a.s., pošto mu se približila smrt, oporučio Jusufu da ga sahrani kod Ibrahima i Ishaka, a.s. I kada je umro, balzamirao ga je i tijelo poslao u Šam, pa je sahranjen kod ove dvojice poslanika, s.a.v.s.[406]

ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ
نُوحِيهِ إِلَيْكَ ۖ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوٓا۟ أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ﴿١٠٢﴾
وَمَآ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾

[406] Allahov Poslanik, s.a.v.s., međutim, kaže da se Allahovi poslanici sahranjuju tamo gdje su i umrli.

"Eto, to su neke nepoznate vijesti koje Mi tebi objavljujemo, a ti nisi bio s njima kada su se oni odlučili, i kada su onako lukavi bili."/102/ "A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici."/103/ "Ti od ovih ne tražiš nagradu za Kur'an, on je samo opomena svim svjetovima." /104/

Allah Uzvišeni obraća se Muhammedu, a.s., pošto mu je saopćio vijesti o Jusufu, a.s., i kako ga je uzdigao nad njima, odredivši mu lijep svršetak, pomoć, vlast i mudrost, iako su mu oni željeli zlo i propast. Takve i slične nepoznate prošle vijesti, Muhammede, ***"Mi tebi objavljujemo"***, poučavajući tebe time i one koji su tvoji protivnici, ***"a ti nisi bio s njima"***, odnosno prisutan kod njih, niti njihov svjedok, ***"kada su se oni odlučili"***, tj. da ga bace u jamu, ***"i kad su spletke pravili"*** Jusufu, a.s., nego smo te o tome Mi obavijestili šaljući ti Objavu, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Ti nisi bio među njima kad su pera svoja od trske pobacali..."(3:44)

Allah Uzvišeni kaže da je on Njegov poslanik i da mu je On saopćio prošle vijesti u kojima je poruka i spas ljudima, za buduci i ovaj svijet. Pa i pored toga većina ljudi ne vjeruje. Zato Uzvišeni kaže:

"A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici."

"Ti od ovih ne tražiš nagradu za Kur'an", tj. ti, Muhammede, ne tražiš od njih za savjet, poziv na dobro i pravi put, nikakvu nagradu, nego to činiš samo radi Allaha.

"Kur'an je samo opomena svim svjetovima", tj. da razmišljaju o njemu i da se njegove upute i spasa drže na ovom i na budućem svijetu.

وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم
بِٱللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾ أَفَأَمِنُوٓا۟ أَن تَأْتِيَهُمْ غَٰشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ ٱللَّهِ
أَوْ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾

"A koliko ima znamenja na nebesima i na zemlji pored kojih prolaze, od kojih oni glave okreću!"/105/ "Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu smatra ravnim." /106/ "Zar mogu biti sigurni da ih nevolja, kao Allahova kazna, neće stići ili da ih Čas sudeni neće iznenaditi, a da oni to neće ni primijetiti?" /107/

Allah Uzvišeni iznosi nemarnost većine ljudi da razmišljaju o znakovima i dokazima Njegove Jedinosti u onome što je On stvorio na nebesima i na Zemlji, u tijelima koja putuju, galaksijama i planetama. Koliko na Zemlji ima predjela koji jedni s drugim graniče, i bašči, i planina, i mora, i neplodnih prostora, koliko živog i mrtvog, životinja i bilja, plodova različitog ukusa, mirisa, boja i osobina... Pa slava neka je Jedinom Stvoritelju, utočištu svega!

Allah Uzvišeni, zatim, kaže:

"Većina ovih ne vjeruju u Allaha, nego druge Njemu smatra ravnim." Ibn-Abbas kaže: "Oni bi, kada im se rekne: 'Ko je stvorio nebesa, Zemlju i planine', odgovorili: 'Allah', ali su Mu pri tome dodavali i druga božanstva." U dva Sahiha stoji: (628) "Mušrici su u svojim obraćanjima govorili: 'Odazivam Ti se, Koji druga nemaš, osim druga koga ti imaš, koji vlasti nema.'" A u Muslimovom Sahihu prenosi se da, kad bi oni rekli: "Odazivam Ti se, Koji druga nemaš, Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao bi: (629) 'Dosta je, ne dodajite više!'" Uzvišeni kaže: ***"Mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda." (31:13)*** Najveće je ono mnogoboštvo gdje se sa Allahom obožava drugi. U Dva sahiha prenosi se od Ibn-Mes'uda da je pitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji je najveći grijeh, (630) na što je on odgovorio: "Da pripišeš Allahu druga, a On te je stvorio."

Hasan el-Basri kaže za ajet:

"Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu smatra ravnim", da se to odnosi na munafika - licemjera, koji radi zato da ga ljudi vide, što je smisao Allahovih riječi:

"...Kad ustaju namaz obaviti , lijeno se dižu, i samo zato da bi se pokazali pred svijetom, a Allaha gotovo da i ne spomenu." (4:142) Postoji i druga, skrivena vrsta širka, koga onaj koji ga čini i ne zna, kao što prenosi Hamad ibn Seleme od Asima ibn Ebi en-Nedžud, a ovaj od Urve, koji je rekao: "Ušao Huzejfe kod nekog bolesnika i vidio na njegovoj nadlaktici neku traku, pa ju je otkinuo, a onda proučio: ***"Većina ovih ne vjeruju u Allaha, nego druge Njemu smatraju ravnim."*** U hadisu se, također, kaže: (631) "Ko se zakune nečim, osim Allahom, učinio je širk." Hadis je prenio i dobrim ocijenio Et-Tirmizi. Ahmed prenosi od Ibn-Mes'uda, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (632) "Vračanje, zapisi i gatanje jesu širk." Imam Ahmed prenosi od Isaa ibn Abdurrahmana, koji kaže: (633) "Ušao sam kod Abdullaha ibn Ikrime, koji je bio bolestan, da ga posjetim. Neko mu je rekao: 'Što nisi privezao kakav zapis', a on je odgovorio: 'Zar da privežem, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Ko priveže nešto, biva tome prepušten.'" Ovaj hadis prenosi i En-Nesa'i od Ebu-Hurejrea. U Imam-Ahmed - ovom Musnedu prenosi Ukbe ibn Amr da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (634) "Ko objesi zapis, Allah mu neće dati da ozdravi, a ko objesi školjku, Allah ga neće sačuvati." Ebu-Sei'id ibn Ebu-Nedale kaže: (635) "Kada Allah skupi sve ljude, od početka do kraja, na Dan u koji nema sumnje, povikat će se: 'Ko je pripisivao Allahu druga, u svom obraćanju Allahu, neka traži nagradu kod toga, osim Allaha, jer je Allah nezavisan od bilo kakvih saučesnika.'" Prenosi ga

Ahmed. A prenosi El-Džahiz, Ebu-Ja'la El-Musili od Ma'kala ibn Jesara, koji kaže: "Osvjedočio sam se od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.," ili je rekao: "Pričao mi je Ebu Bekr es-Siddik da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (636) "Širk - mnogoboštvo među vama je skrivenije od pokreta mrava", pa je dodao: "Hoćeš li da te uputim kako ćeš se osloboditi malog ili velikog širka? Reci: Bože moj, tražim Tvoju zaštitu da svjesno širk ne učinim i tražim Tvoj oprost za ono što sam nesvjesno učinio!"

Allah Uzvišeni, zatim, kaže:

"Zar mogu biti sigurni da ih nevolja kao Allahova kazna neće stići...?", tj. zar su ovi mnogobošci sigurni da im neće doći kazna odakle se nisu ni nadali, kao što Uzvišeni kaže:

"A zar su sigurni oni koji ružne podmukliosti snuju - da ih Allah neće u zemlju utjerati, ili da im neće, odakle ne mogu ni pomisliti, kazna doći." (16:45)

قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ
أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ
ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

"Reci: 'Ovo je put moj, ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi, i neka je Uzvišen Allah, ja Njemu nikoga ne smatram ravnim.'" /108/

Allah Uzvišeni kaže, naređujući Svome Poslaniku, s.a.v.s., da saopći ljudima i džinima, da je ovo Njegov put, pravac i zakon, a to je poziv u vjerovanje da nema drugog boga, osim Jedinog Allaha, Koji nema saučesnika, kojim poziva Allahu, imajući jasne dokaze, uvjerenje i argument, on i svako ko ga bude slijedio, poziva onome čemu je pozivao Allahov Poslanik, s.a.v.s., imajući jasne dokaze, uvjerenje, razumski i vjerski argument. ***"...I neka je Uzvišen Allah"***, tj. Allaha smatram Najčistijim, Najuzvišenijim i Najmoćnijim, da bi imao druga ili sličnog Sebi, ili sina ili oca, ili suprugu; pomagača ili savjetnika. On je Uzvišen i čist od svega toga.

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِم مِّنْ أَهْلِ
ٱلْقُرَىٰٓ ۗ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ
مِن قَبْلِهِمْ ۗ وَلَدَارُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾

"A Mi smo i prije tebe samo ljude slali, građane kojima smo objave objavljivali. Zar ovi ne putuju po svijetu, pa ne vide kako su skončali oni prije njih, - a ahiret je zaista boiji za one koji se budu Allaha bojali- zar se nećete opametiti!" /109/

Allah Uzvišeni iznosi da je On slao Svoje poslanike između muškaraca, a ne žena, u čemu se slaže većina učenjaka, na što ukazuje i kontekst ovoga ajeta; da Allah Uzvišeni nije dostavljao ženama, Ademovim potomkinjama, vjersku objavu. Neki tvrde da su Sara, žena Ibrahimova, a.s., Musaova, a.s., majka i Merjema, majka Isaova, a.s., bile Allahovi poslanici. Sve što se, međutim, u Kur'anu govori o objavi njima i razgovoru meleka sa njima, ne treba smatrati da su one time bile Allahovi poslanici. Ako su htjeli reći da je vjerovjesništvo visoka počast, onda nema sumnje da im ta počast pripada, ali to samo po sebi ne zadovoljava kriterij poslanstva. Sljedbenici ehli-sunneta smatraju da među ženama nije bilo vjerovjesnika, ali je bilo iskrenih vjernica, kao što Uzvišeni kaže, govoreći o najčasnijoj među njima, Merjemi, kćeri Imranovoj:

"Mesih, sin Merjemin, samo je poslanik i prije njega su dolazili i odlazili poslanici, a majka njegova uvijek je istinu govorila, i oboje su hranu jeli" (5:75), opisavši je njenim najvećim svojstvom - najiskrenijim vjerovanjem. Da je ona, međutim, bila vjerovjesnik, Allah Uzvišeni bi to spomenuo kao stepen njene počasti i dostojanstva. Ona je, prema tome, po kuranskom slovu "siddika", tj. iskrena vjernica. Ed-Dahhak prenosi Ibn-Abbasovo mišljenje o ajetu: ***"A Mi smo i prije tebe samo ljude slali"***, tj. nisu bili duhovna bića, kao što tvrdite, što potvrđuju i Allahove Uzvišene riječi:

"Mi prije tebe nismo poslali nijednog poslanika koji nije jeo i pio i po trgovima hodao" (25:20),

"...građane kojima smo objave dostavljali". Pod pojmom podra-zumijeva se grad. Nisu bili beduini, stanovnici pustinje, koji su po prirodi osori i grubi, dok je poznato da su stanovnici gradova blaže naravi i karaktera od beduina. ***"Zar ovi ne putuju po svijetu..."***, znači ovi koji tebe u laž nagone, Muhammede,

"pa ne vide kako su skončali oni prije njih", tj. narodi koji su u laž nagonili svoje poslanike, kako ih je Allah uništio, što će se, također, desiti svima nevjernicima, jer kada ovi čuju kako su prošli oni, vidjet će da je Allah uništio nevjernike, a spasio vjernike. Zato Allah Uzvišeni kaže: ***"A ahiret je, zaista, boiji za one koji se budu Allaha bojali"***, tj. kao što smo spasili vjernike na ovom svijetu, tako ćemo ih spasiti i na ahiretu, što je za njih mnogo bolje od ovog svijeta. U tom smislu Allah Uzvišeni kaže:

"Mi ćemo, doista, pomoći poslanike Naše i vjernike u životu na ovome svijetu, a na Dan kad se dignu svjedoci, na Dan kad krivcima pravdanja njihova neće od koristi biti: njih će prokletstvo i najgore prebivalište čekati." (40:51)

حَتَّىٰٓ إِذَا ٱسْتَيْـَٔسَ ٱلرُّسُلُ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا۟ جَآءَهُمْ نَصْرُنَا فَنُجِّىَ مَن نَّشَآءُ ۖ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١١٠﴾

"I kad bi poslanici gotovo nadu gubili i pomišljali da će ih laščima progłasiti, pomoć Naša bi im došla: Mi bismo spasili one koje smo Mi htjeli, a kazna Naša ne bi mimoišla narod nevjernički." /110/

Allah Uzvišeni kaže da je Njegova pomoć stizala svim Njegovim poslanicima, kad su se nalazili u najtežim situacijama i kad su očekivali Allahovu pomoć, kao što Uzvišeni kaže:

"toliko su bili uznemiravani da bi i poslanik i oni koji su s njim vjerovali - uzviknuli: 'Kada će već jednom Allahova pomoć?'" (2:214) Za riječi u ajetu: ***"...da će ih laščima progłasiti"***, imaju dva načina učenja (kiraeta) - jedan sa teškidom ,a drugi bez teškida. O tome, također, postoje dva predanja- od Ibn-Abbasa i Ibn--Mes'uda. Aiša, r.a., osporava one koji smatraju da je riječ bez teškida, što podržava i Ibn- Džerir. El-Buhari prenosi od Urve ibn Zuhejra, da je Aiša, kada ju je upitao o ajetu:

"...i kad bi poslanici gotovo nadu izgubili...", da li je rekla ***"...u laž su ih nagonili"***. Rekao sam: "Oni su bili uvjereni da ih njihov narod smatra laščima. Da li se to mišljenje može prihvatiti?" "Da, života mi", rekla je, "oni su u to bili uvjereni." Rekao sam joj:

"pomišljali su da će ih laščima nazvati". Rekla je: ***"Sačuvaj Bože"*** da su poslanici tako mislili o svome Gospodaru. Rekao sam: "Pa šta onda znači ovaj ajet?" Ona je rekla: "To su sljedbenici Poslanika, koji su vjerovali u Allaha i poslanike, pa su se njihova iskušenja oduljila, a pomoć im zaostala, ***'pa bi i poslanici gotovo nadu gubili'*** zbog onih iz njihovog naroda koji su ih u laž nagonili, pa su pomislili da ih i njihovi sljedbenici smatraju laščima. Tada im je stizala Allahova pomoć"... Rekao sam joj, nije li riječ bez teškida? Ona je odgovorila:
"Bože sačuvaj!"

Ibn-Džurejdž prenosi od Urve, a on od Aiše, da se ona usprotivila izgovoru ove riječi bez teškida, govoreći: "Allah nije ništa obećao Muhammedu, s.a.v.s., a da on nije znao da će se to ispuniti prije njegove smrti, ali iskušenja nisu napuštala Allahovog Poslanika, tako da su čak pomislili da su ih (poslanike) i oni koji su bili vjernici s njima počeli smatrati laščima." Ibn Ebi-Mulejke kaže, prenoseći riječi Urve, da je Aiša učila: *"izgovarajući teškid na riječi."*[407]

لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ ۗ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَـٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

"U kazivanju o njima pouka je za one koji su razumom obdareni. Kur'an nije izmišljena besjeda, on priznaje da su istinite knjige prije njega objavljene, i objašnjava sve, i putokaz je i milost narodu koji vjeruje." /111/

Allah Uzvišeni kaže: U kazivanju poslanika o njihovim narodima; te kako smo spasili vjernike, a uništili nevjernike, ***"pouka je za one koji su razumom obdareni"***;

"Kur'an nije izmišljena besjeda", tj. ovom Kur'anu ne priliči da laže i izmišlja. ***"On potvrđuje da su istinite knjige prije njega objavljene"***, tj. potvrđuje što je tačno u nebeskim knjigama, a negira ono što je izmišljeno i krivotvoreno, ***"...i sve objašnjava"***, naredbe i zabrane, u vjerovanju, bogoslužju, međusobnim odnosima, vijestima o prošlim narodima, uzimanju pouke iz tih događaja, bilo da je riječ o podršci ili neprijateljstvu Allahovim poslanicima i svemu što iz toga proizlazi. Stoga je Kur'an ***"...putokaz i milost narodu koji vjeruje"***, koji njihova srca izvodi iz zablude na Pravi put i kojim traže milost Gospodara ljudi na ovom i na budućem svijetu. Pa, molimo Allaha Velikog da nas učini od njih na ovome i na budućem svijetu...!

Kraj skraćenog komentara poglavlja "Jusuf"

Allahu pripada zahvala,
On je Dobročinitelj Svojim robovima
i od Njega je zaštita.

[407] Dodao bih: ono što je Aiša rekla najbolje je, najtačnije i najdostojnije mišljenje o vjerovjesnicima i poslanicima, s.a.v.s. A ko želi vidjeti šta kažu drugi, neka se obrati na original Ibn--Kesirovog tefsira. Njeno mišljenje potvrđuje i Ibn-Džerir.

13
ER - RA'D / GROM
OBJAVLJENA U MEDINI , IMA 43 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓرٰ ۚ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ ۗ وَالَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١﴾

"Elif-lam-mim-ra. Ovo su ajeti Knjige! A ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga istina je, all većina ljudi neće da vjeruje." /1/

Što se tiče objašnjenja skraćenica na početku po - jedinih poglavlja, o tome je bilo govora na početku poglavlja El-Bekare ***"Ovo su ajeti Knjige"***, tj. ovo su ajeti Kur'ana, na što se, zatim, nadovezuju svojstva, pa Uzvišeni kaže:

"A ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga - istina je", tj. ova Knjiga koja ti se objavljuje. Riječ u rečenici je haber (predikat), a njen mubtede (subjekat) prije je spomenut.

"...all većina ljudi neće da vjeruje", tj. i pored ovog objašnjenja i jasnoće, većina ljudi iz inada i licemjerstva neće da vjeruje.

اللَّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۖ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ۖ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى ۚ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ ﴿٢﴾

"Allah je nebesa, vidite ih, bez stupova podigao, i onda se nad Aršom uzvisio, i Sunce i Mjesec potčinio, svako se kreće do roka određenog; On upravlja svim i potanko izlaže dokaze, da biste se uvjerili da ćete pred Gospodara svoga stati."/2/

Allah Uzvišeni govori o Svojoj savršenoj moći i apsolutnoj vlasti. On je Onaj Koji je Svojom voljom i odredbom podigao nebesa, bez stubova i visoko i nedostižno iznad Zemlje, što je sa svih strana okružuje, nebo iznad neba - sve do sedmog neba, kako Uzvišeni kaže:

"Allah je sedam nebesa i isto toliko zemalja stvorio." (65:12). U hadisu stoji: (637) "Sedam nebesa i sve što je na njih i među njima prema Allahovom su Kursu (pijedestalu) samo kao halka (narukvica) bačena u pustinji, a Kursi u odnosu prema Aršu, također, kao ta halka bačena u pustinji." U drugoj verziji hadisa stoji: (638) "A veličinu Allahovog Arša (prijestolja), ne može niko osim Allaha procijeniti." Allah Uzvišeni, zatim, kaže: ***"...vidite ih, bez stupova podigao"***, tj. oni su kao što ih vidite, bez stupova podignuti. Ovakvo tumačenje potpunije je više odgovara kontekstu.

"...i onda se nad Aršom uzvisio", o čemu je prethodio komentar u poglavlju El-A'raf (54). Ovo spada u svojstvo Allaha, dž.š., u Čijem slučaju nema poređenja (sa ljudskim osobinama), akomodacije, negiranja ili izjednačavanja. Uzvišen je Allah, dž.š., od svega toga.

"...i Sunce i Mjesec potčinio, svako se kreće do roka određenog", tj. oni se kreću do određenog roka, koji je samo Allahu Uzvišenom poznat.

Allah Uzvišeni spominje Sunce i Mjesec, jer su oni najistaknutija nebeska tijela, a i ostala nebeska tijela i zvijezde su potčinjeni i to je preče da bude tako, kao što Uzvišeni kaže:

"...a Sunce i Mjesec i zvijezde da se pokoravaju Njegovoj volji. Samo On stvara i upravlja! Uzvišeni neka je Allah, Gospodar svjetova!" (7:54)

Allah Uzvišeni, zatim, kaže:

"...i potanko izlaže dokaze, da biste se uvjerili da ćete pred Gospodara svoga stati", tj. pojašnjava ajete i dokaze, da je On Onaj, osim Koga drugog boga nema i da će On, kada bude htio, ponovo sve oživiti, kao što je to prvi put učinio. Drugog gospodara, osim Njega, nema!

وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا ۖ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ ۖ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٣﴾ وَفِي الْأَرْضِ قِطَعٌ مُتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَىٰ بِمَاءٍ وَاحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾

"On je Zemlju ravnom učinio i na njoj nepomične planine i rijeke stvorio i od svakog ploda po par, muško i žensko dao; On dan zastire noću. To su, doista, dokazi ljudima koji razmišljaju."/3/ "Na Zemlji ima predjela koji jedni s drugima graniče i bašča ima lozom zasađenih, i njiva, i palmi sa više izdanaka i samo s jednim; lako upijaju jednu te istu vodu, plod nekih činimo ukusnijim od drugih. To su, doista, dokazi ljudima koji pamet imaju."/4/

* Objavljena poslije sure Muhammed.

Nakon što je Allah Uzvišeni spomenuo viši svijet, počinje sa isticanjem Svoje moći, mudrosti i zakona, u "nižem svijetu"...

Uzvišeni kaže: ***"On je Zemlju ravnom učinio"***, tj. učinio ju je prostranom, protegnutom i nadugo i naširoko, učvrstivši je visokim i čvrstim planinama. Učinio je da Zemljom protječu rijeke kako bi se napajali različiti plodovi po okusu, obliku, boji i mirisu. ***"Na njoj je od svakog ploda po par, muško i žensko dao"***, tj. sve je u paru stvorio. ***"On dan zastire noću"***, tj. svako od njih hitro je u potrazi za drugim.

"Na Zemlji ima predjela koji jedni s drugima graniče...", ali neki su plodni, neki neplodni. Neka zemljišta u sebi imaju soli, neka su crvena, neka bijela, neka žuta, a neka crna. Neka su zemljišta kamenita, neka ravna, neka tvrda, a druga prhka i sve su jedna uz druga i blizu jedna drugim. Sve ovo ukazuje na Općeg Činioca, osim Kojeg nema drugog boga.

"...i bašča ima iozom zasađenih, i njiva, i palmi sa više izdanaka i samo sa jednim", tj. ima ih čiji je izdanak jedan, a ima i onih sa različitim izdancima.

"Iako upijaju istu vodu, plod nekih činimo ukusnijim od drugih". Tj. ova raznolikost u vrstama plodova i žitarica u oblicima, bojama i okusima, a sve se izvode pomoću jedne tvari - vode - nebrojena je.

U tome su znakovi za onoga ko je svjestan i to su jedni od najvećih dokaza koji ukazuju na Stvoritelja, Činioca Koji je Svojom moći učinio ovu raznolikost i stvorio te plodove onako kako je htio.

Zato kaže Uzvišeni:

"To su, doista, dokazi ljudima koji pameti imaju."

وَإِن تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا أَءِنَّا لَفِى
خَلْقٍ جَدِيدٍ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلْأَغْلَٰلُ فِىٓ
أَعْنَاقِهِمْ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ۝٥

"A ako se čudiš, pa - čudo su riječi njihove": Zar ćemo, zaista, kad zemlja postanemo, biti stvoreni ponovo? "Oni ne vjeruju u Gospodara svoga, na njihovim vratovima bit će sindžiri i oni će stanovnici Džehennema biti, u njemu će vječno ostati." /5/

Uzvišeni se obraća Svom Poslaniku, s.a.v.s.:

"A ako se čudiš" tome što mušrici negiraju proživljenje premda Allahove ajete i dokaze Njegove moći gledaju, iako su priznali da je On Stvoritelj, Onaj Koji je ni iz čega stvaranje započeo, pa njihovo priznanje nečeg što je veće, a nijekanje onog što je manje od toga nešto je što iznuđuje i pobuđuje čuđenje.

A ako te nešto začuđuje:

"Čudo su riječi njihove: 'Zar ćemo, zaista, kad zemlja postanemo - biti stvoreni ponovo?'" Svaki pametan i razuman čovjek zna da je Onome Koji je stvaranje iz ničega započeo mnogo lakše iznova stvaranje ponoviti, opetovati shodno riječima Uzvišenog:

"I nama navodi primjer, a zaboravija kako je stvoren, i govori: 'Ko će oživiti kosti kada budu truhle?' Reci: 'oživit će ih Onaj Koji ih je prvi put stvorio: On dobro zna sve što je stvorio.'" (36:78,79)

"Oni ne vjeruju u Gospodara svoga, na njihovim vratovima će biti sindžiri", tj. sa sindžirima će u Džehennem uvedeni biti.

"I oni će stanovnici Džehennema biti, u njemu će vječno ostati", tj. u njemu će zanavijek ostati i iz njega uđaljeni neće biti.

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلسَّيِّئَةِ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِمُ ٱلْمَثُلَٰتُ ۗ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو
مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ ۖ وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ۝٦

"Oni traže od tebe prije kaznu nego milost, a bilo je kazni i prije njih. Gospodar tvoj ljudima prašta i uprkos zulumu njihovom, ali Gospodar tvoj, doista, i strahovito kažnjava." /6/

Uzvišeni kaže: ***"Oni traže od tebe"***, tj. misli se na lašce ***"prije kaznu nego milost"***, tj. kaznenu mjeru onako kako se o njima govori u riječima Uzvišenog: وق***"I govore: 'Gospodaru naš, požuri i kazni nas'", (38:16)*** tj. prema nama primijeni kaznenu mjeru i obračun, a tu su i riječi Uzvišenog:

"A kad su oni rekli: 'Bože, ako je ovo zbilja istina od Tebe, Ti spusti na nas kamenje s neba kao kišu ili nam pošalji patnju nesnosnu.'" (8:32) Zbog svog žestoko izraženog nevjerovanja, laži i tvrdoglavosti tražili su da ih snađe Allahova kazna. Tako Uzvišeni kaže:

"A bilo je kazni i prije njih", tj. i ranije smo narode kaznenim mjerama podvrgavali i učinili smo ih poukom i opomenom za one koji pouku hoće uzeti. Riječi Uzvišenog:

"Gospodar tvoj ljudima prašta i uprkos zulumu njihovu", što znači da je Uzvišeni milostiv i ljude prikriva, premda oni zulum čine i danju i noću griješeći. Ovu odrednicu milosti poredi sa činjenicom da On žestoko kažnjava da bi nadu i strah usklađio i izravnao, kako to Uzvišeni veli:

"A ako ti oni ne budu vjerovali, ti reci: 'Gospodar vaš je neizmjerno milostiv, ali kazna Njegova neće mimoići narod grješni.'" (6:147)

Da Njegove blagosti samilosti nije, On bi ih požurio kazniti kako to sam hvaljeni Allah veli:

"Da Allah kažnjava ljude prema onom što zasluže, ništa živo na površini Zemljinoj ne bi ostavio." (35:45)

وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦٓ ۗ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ﴿٧﴾

"A oni koji ne vjeruju govore: 'Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje čudo?' Tvoje je da opominješ, a svaki je narod imao onoga koji ga je na pravi put upućivao." /7/

Govoreći o mušricima, Uzvišeni kaže da oni govore iz nevjere i tvrdoglavosti: Kad bi nam od svog Gospodara došao s čudom, kao što su raniji poslanici dolazili, traživši od njega previše: da im i brežuljak Saffa u zlato pretvori, da od njih brda ukloni, a na njihovo mjesto livade i rijeke postavi. Uzvišeni veli: ***"A da ne šaljemo čuda, zadržava nas samo to što drevni narodi nisu u njih povjerovali." (7:59)***

Uzvišeni veli: ***"Tvoje je da opominješ"***, tj. na tebi je da dostaviš Allahovu objavu koju ti je stavio u obavezu i ***"Ti nisi dužan da ih na pravi put izvedeš, Allah izvodi na pravi put onoga koga On hoće." (2:272)*** Zatim riječi Uzvišenog: ***"A svaki je narod imao onoga koji ga je na pravi put upućivao."*** Prenoseći od Ibn-Abbasa Ali bin Ebi-Talha kaže: "Odnosno, svaki je narod imao daiju - upućivača." Prenoseći od Ibn-Abbasa, El-Avfi u vezi s ovim ajetom iznosi Allahove riječi: "Ti si, o Muhammede, onaj koji opominje, a Ja svaki narod na pravi put upućujem." Ovo je stav jednog broja tabiina, a i nekih drugih.

Mudžahid ovaj ajet: ***"A svaki je narod imao onoga koji ga je na pravi put upućivao"*** tumači: imao je poslanika, shodno Allahovim riječima: ***"A nije bilo naroda kome nije došao onaj koji ga je opominjao." (35:24)*** Ovaj ajet tumačili su ovako i Katade i Abdurahman bin Zejd.

ٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنثَىٰ وَمَا تَغِيضُ ٱلْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ ۖ وَكُلُّ شَىْءٍ عِندَهُۥ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلْكَبِيرُ ٱلْمُتَعَالِ ﴿٩﴾

"Allah zna šta svako žensko nosi i šta materice kraće nose, a šta duže; u Njega sve ima mjeru." /8/ "On zna nevidljivi i vidljivi svijet, On je Veličanstveni i Uzvišeni." /9/

Uzvišeni izvještava o Svom savršenom znanju kazujući da za Njega nema skrivenih stvari, On zna šta nose trudnice, sve ženke živih bića, kako to Uzvišeni kaže: ***"...I zna šta je u maticama", (31:34)*** zatim riječi Uzvišenog: ***"Mi smo, zaista, čovjeka od biti zemlje stvorili, zatim ga kao kap sjemena na sigurno mjesto stavili, pa onda kap sjemena ugruškom učinili, zatim od ugruška grudu mesa stvorili, pa od grude mesa kosti napravili, a onda kosti mesom zaodjenuli, i poslije ga kao drugo stvorenje oživljujemo - pa neka je Uzvišen Allah, najljepši Stvoritelj." (23:12 -14)***

U Sahihima Buharije i Muslima, od Ibn-Mes'uda kaže se: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (639) "Stvaranje svakog od vas u stomaku majke potraje četrdeset dana, isto toliko potraje dok ugruškom postane, a isto tako i grudom mesa nakon čega mu Allah, dž.š., meleka pošalje i dâ mu četiri naredbe: da mu upiše nafaku, život, djela, i to da li će biti sretan ili nesretan."

Uzvišeni kaže: ***"I šta materice kraće nose, a šta duže"***. Riječ el-gajd znači es-sikt, tj. prijevremeno rođenje, nedonošče. ***"...a šta duže"***, Allah, dž.š., kaže da zna šta materica duže nosi u odnosu na onu što kraće nosi, sve dok ne rodi dijete. Tako neke žene nose deset mjeseci, neke devet. Kod nekih je trudnoća duža, a kod nekih kraća. To je značenje riječi u ajetu, a sve je to uz Njegovo znanje. Uzvišeni kaže: ***"U Njega sve ima mjeru"***, tj. rok, On bdije nad opskrbom i smrtnim časom Svojih stvorenja, dajući tome određen i utvrđen rok odnosno vrijeme. ***"On zna vidljivi i nevidljivi svijet"***, tj. On poznaje sve ono što ljudi vidjeti mogu, a i ono što je od njih skriveno, i Njemu ništa tajna nije. ***"On je Veličanstveni"***, Onaj Koji je od svake stvari veći, ***"Uzvišeni"***, tj. Uzvišeni u odnosu na sve postojeće.

سَوَآءٌ مِّنكُم مَّنْ أَسَرَّ ٱلْقَوْلَ وَمَن جَهَرَ بِهِۦ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍۭ بِٱلَّيْلِ وَسَارِبٌۢ بِٱلنَّهَارِ ﴿١٠﴾ لَهُۥ مُعَقِّبَٰتٌ مِّنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦ يَحْفَظُونَهُۥ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا۟ مَا بِأَنفُسِهِمْ ۗ وَإِذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِقَوْمٍ سُوٓءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُۥ ۚ وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَالٍ ﴿١١﴾

"Za Njega je jednak od vas onaj koji tiho govori i onaj koji to glasno čini, onaj koji se noću skriva i onaj koji po danu hodi." /10/ "Uz svakog od vas su meleki, ispred njega i iza njega - po Allahovu naređenju nad njim bdiju. Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni. A kad Allah hoće jedan narod kazniti, niko to ne može spriječiti, osim Njega nema mu zaštitnika." /11/

Uzvišeni ističe da On Svojim znanjem obuhvata sva stvorenja, svejedno, da li neko od njih tiho ili glasno govori. On ga čuje i ništa Mu skriveno nije, kako to Uzvišeni kaže: ***"I koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite." (27:25)***

Hazreti Aiša, neka je Allah zadovoljan sa njom, kazala je: (640) "Neka je hvaljen Onaj Koji Svojim

sluhom glasove obuhvata. Tako mi Allaha, došlo je do razgovora u kojem se jedna žena požalila Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., na svog muža. Ja sam bila, kaže hazreti Aiša, pored kuće tako da mi je dio njenog govora bio dostupan pa je Allah objavio:

"Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala i Allahu se jadala - Allah čuje razgovor vaš međusobni, jer Allah, uistinu, sve čuje i sve vidi."

Riječi Uzvišenog: ***"Onaj koji se noću skriva"***, tj. onaj koji se u unutrašnjosti svog prebivališta u tami noćnoj krije. ***"I onaj koji po danu hodi"***, tj. onaj koji se pojavljuje i hodi tokom dana i onaj koji se po noći skriva kao i onaj koji po danju hodi kako to

Uzvišeni veli, podjednako su u Allahovom znanju:

"Gospodaru tvome nije ništa skriveno ni na nebu ni na Zemlji, ni koliko trun jedan." (10:61)

"Uz svakog su od vas meleki, ispred njega i iza njega - po Allahovom naređenju nad njim bdiju", tj. čovjeka prate meleki koji se nad njim međusobno smjenjuju, čuvan je danju, čuvan je noću, čuvaju ga od poroka i nesreće, meleki jedni druge smjenjuju kako bi i dobra i loša djela i danju i noću bila upamćena, kako to u sahih hadisu stoji: (641) "Nad vama bdiju meleki noću, a drugi danju, na sabahskom i ikindijskom namazu skupe se pa Allahu odlaze oni koji su s vama noć proveli, a On ih - iako vas izvanredno poznaje - pita: 'U kakvom ste stanju Moje robove ostavili?' Oni odgovaraju: 'Došli smo im, oni su klanjali, otišli smo od njih a oni su klanjali.'" U jednom drugom hadisu stoji: (642) "Sa vama su oni koji vas ne ostavljaju osim u nužniku i prilikom snošaja - spolnog općenja, zato im poštovanje ukažite i stid prema njima osjećajte."

Imam Ahmed od Abdullaha prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nema nikog od vas a da nad njim nije nadzor povjeren njegovom pratiocu džinu i pratiocu meleku." Ashabi su upitali: (643) "'I nad tobom, Allahov Poslaniče?' 'I nada mnom i međutim, Allah me protiv njega pomogao tako da mi taj džin samo dobro naređuje.'" Ovaj hadis prenosi samo Muslim.

Uzvišeni kaže: ***"Po Allahovom naređenju nad njim bdiju"***, tj. po Allahovoj naredbi i po Allahovom naređenju čuvaju ga, kao što u hadisu stoji da su kazali: (644) "O Allahov Poslaniče: Šta misliš o liječenju Kur´anom koje mi upotrebljavamo? Da li to išta utiče na Allahovu odredbu", na što je on odgovorio: "I to je Allahova odredba." I riječi Uzvišenog:

"Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni." Ibn Ebi-Hatim prenoseći od Ibrahima kaže: "Jednom od poslanika Beni-Israila Allah je objavio da svom narodu saopći da nema nijednog stanovnika naselja ili ukućanina koji su bili u pokornosti Allahu, da onda budu nepokorni Allahu, a da im neće preinačiti ono što su voljeli u ono što mrze. Zatim je rekao: 'Potvrda je tome u Allahovoj Knjizi':

'Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni.'"

هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنشِئُ ٱلسَّحَابَ ٱلثِّقَالَ ﴿١٢﴾ وَيُسَبِّحُ ٱلرَّعْدُ بِحَمْدِهِۦ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِۦ وَيُرْسِلُ ٱلصَّوَٰعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَن يَشَآءُ وَهُمْ يُجَٰدِلُونَ فِى ٱللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ ٱلْمِحَالِ ﴿١٣﴾

"On vam pokazuje munju, da se uplašite i ponadate, i On stvara teške oblake." /12/ I grmljavina vellča i hvali Njega, a i meleki, iz strahopoštovanja prema Njemu; On šalje gromove i udara njima koga hoće - opet oni raspravljaju o Allahu, a On sve može." /13/

Uzvišeni ističe da je On Taj Koji munju potčinjava, a munja je ono što se kao zasljepljujuće svjetlo između oblaka vidi.

Uzvišeni kaže: ***"Da se uplašite i ponadate"***, ona je strah za musafira, putnika, koga uznemirava munja, njen ezijjet, ali i nada čovjeku koji je u svom mjestu boravka i koji se nada bereketu i koristi od munje, iz toga se nadajući Allahovoj opskrbi (kiši), kako to zaključuje sam Katade.

"On stvara teške oblake", tj. stvara ih kao tvorevinu novu, a oblaci su zbog mnoštva vode koja se nalazi u njima teški i zemlji primaknuti. Mudžahid kometarišući ovu sintagmu "teški oblaci", kaže: oni u kojima se nalazi voda.

Riječi Uzvišenog: ***"I grmljavina vellča i hvali Njega"*** poput su riječi Uzvišenog:

"I ne postoji ništa što ga ne veliča, hvaleći Ga." (17:44)

Imam Ahmed prenosi i kaže: Pričao nam je Jezid, koji kaže: Kazivao nam je i Ibrahim bin S'ad, a on kaže: Obavijestio me je moj otac rekavši: "Sjedio sam u džamiji pored Humejda bin Abdurrahmana kada je prošao jedan starac iz plemena Beni-Gaffar. Prema njemu se uputio Humejd te približivši se rekao: 'O bratiću, napravi jedno mjesto između mene i tebe.' On je bio u pratnji Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prišao je i sjeo između mene i Humejda koji mu se obratio riječima: 'Kakva je sadržina govora koji si mi pričao od Allahovog Poslanika?' Starac je otpočeo: 'Čuo sam od jednog šejha iz plemena Beni-Gaffar, a koji je opet čuo od Allahovg Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: (645) Allah stvara oblake pa oni govore najljepšim govorom i najljepšim smiješkom se smiješe." Ovim se želi reći da je govor oblaka grom, a njegov smijeh munja, a Allah najbolje zna... Musa bin Ubejde prenoseći od Sa'd bin Ibrahima kaže: "Allah šalje kišu i od nje nema

boljeg obveseljivača, niti prisnijeg sugovornika. Munja je njen smijeh a grom njen govor."

Imam Ahmed prenosi od Salima a ovoj od svog oca da je rekao: (646) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi čuo grmljavinu, proučio bi Božе, ne usmrti nas svojom srdžbom, ne uništi nas Svojim gnjevom, nemoj nas uništiti Svojom kaznom i prije toga nas spasi.'" Hadis prenosi Et-Tirmizi, El-Buhari u poglavlju "O etici", zatim En-Nesai u djelu "Dan o noć" i El-Hakim u svom Mustedreku.

Imam Ebu-Dža'fer bin Džerir prenosi od Ebu-Hurejrea merfu' hadis: (647) "Kada bi Allahov Poslanik čuo grmljavinu proučio bi: ***'Uzvišen neka je Onaj Koga grmljavina hvali i veliča.'"***

El-Evzai kaže: "Ibn Ebi-Zekerijja govorio bi: 'Ko kaže kada čuje grmljavinu: ***Uzvišen je Allah i hvaljen - neće ga pogoditi grom.'"*** Et-Taberani prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao je: (648) 'Kada čujete grmljavinu, spominjite Allaha jer Allah neće kazniti onoga ko Ga spominje.'"

Uzvišeni kaže: ***"On šalje gromove i udara njima koga hoće"***, tj. šalje ih kao kaznu kojom kažnjava one koje hoće, zbog čega će pred Sudnji dan biti gromova sve više. Imam Ahmed prenosi od Ebi-Sejjida el-Hudrija, neka je Allah sa njim zadovoljan, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (649) "Kako se Sudnji dan bude približavao, gromova će biti sve više, tako da će čovjek doći narodu pa ih upitati: 'Ko je od vas jutros udaren gromom?' Reći će: 'Gromom je bio udaren taj i taj, taj i taj.'"

Prenosi se da je razlog objavljivanja ovog ajeta naveden u nekoliko predanja. Jedno je od njih ono koje prenosi hafiz Ebu-Bekr el Bezzar od Aburrahmana bin Sahara el-Abdija: (650) "Da ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao jednom silniku kojeg je pozivao u islam, a on ga je upitao: 'Da li vi mislite da je vaš gospodar zlato ili srebro ili pak biser?' Dok se on sa njima raspravljao, Allah je poslao oblak, zagrmjelo je, te je na tog silnika poslan grom koji mu je odbio glavu, nakon čega je objavljen ovaj ajet."

Kaže se da je ajet objavljen zbog slučaja Amira bin Tufejla i Irbida bin Rebije. Kada su došli u Medinu kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., tražili su od njega da sa njima podijeli vlast što je Muhammed, a.s., odbio. Amir bin Tufejl rekao mu je: "Tako mi Allaha, Medinu ću protiv tebe napuniti samim konjanicima i mnoštovom ljudi", na što mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah i ensarije to će ti uskratiti." Njih su dvojica poslije naumili mučki ubiti Allahovog Poslanika, od čega ga je Allah zaštitio i sačuvao. Nakon toga su otišli kako bi svijet nahuškali da zaratuje sa Poslanikom. Na Irbida bin Rebiju poslan je grom, koji ga je spalio. Amira bin Tufejla kaznio je kugom koja će na njemu prouzrokovati gušu što će ga usmrtiti. O njima dvojici objavljen je ovaj ajet: ***"On šalje gromove..."***, i riječi Uzvišenog gospodara: ***"I opet oni raspravljaju o Allahu"***, tj. sumnjaju u Njegovu veličinu, a drugog boga osim Njega nema. ***"A on sve može."*** Hazreti Alija, neka je Allah zadovoljan njime, kaže: "Allah je Taj Koji je sve u stanju."

لَهُۥ دَعْوَةُ ٱلْحَقِّ ۖ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَىْءٍ إِلَّا كَٰبَٰسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَٰلِغِهِۦ ۚ وَمَا دُعَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿١٤﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَٰلُهُم بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْءَاصَالِ ﴿١٥﴾

"Samo se Njemu može moliti. A oni kojima se pored Njega mole - neće im se odazvati, kao što ni voda neće stići u usta onome koji prema njoj samo dlanove svoje pruži; molitva nevjernika stvar je zgubljena." /14/ Allahu se pokorava sve što je na nebesima i na Zemlji, htjeli ili ne htjeli, a i sjene njihove, ujutro i u sumrak." /15/

"Samo se Njemu može moliti." Alija i Ibn-Abbas, neka je Allah zadovoljan sa njima, kažu da je to tevhid - vjerovanje u Allahovu jednoću, tj. da nema drugog boga osim Allaha.

"A oni koji se pored Njega mole", tj. i primjer onih koji obožavaju nekog drugog boga mimo Allaha jesu:

"poput onog koji dlanove svoje prema vodi pruža da bi mu do usta došla", tj. traži vodu, pokazuje prema njoj, ali je nikad dohvatiti neće, odnosno to je onaj kome voda treba ali do usta njegovih stići neće. Tako i ovi mušrici, koji mimo Allaha nekakvog drugog boga obožavaju, nikad im to od koristi biti neće niti na ovom svijetu niti na ahiretu. Zbog toga Uzvišeni kaže: ***"Molitva nevjernika stvar je izgubljena"***, tj. nevjerničko obožavanje kipova nije ništa drugo do gubitak i propast. Riječi Uzvišenog:

"Allahu se pokorava sve što je na nebesima i na zemlji." Nakon toga Allah obavještava o Svojoj veličini, moći koja sve obuhvata, zbog čega se Njemu sve pokorava, sedždu čineći (dobrovoljno, iskrenom sedždom stavljajući čelo na zemlju iz poštovanja, skrušenosti, pokornosti, što je očito kod vjernika, meleka i džina, muslimana; i protiv svoje volje - što je očito kod kjafira i munafika. Vjernici sedždu čine dobrovoljno i ona im ne predstavlja nikakvu poteškoću, dok to nevjernici i licemjeri čine iz straha i protivno svojoj volji.).[408] (1)

Uzvišeni kaže: ***"A i sjene njihove ujutro i u sumrak."*** Riječ el-guduvv znači ujutro. Riječ el-âsâl množina je od el-esil, što znači predvečerje, kraj dana. (A sjene njihove na sedždi ih prate; spominjanje jutra i

[408] (1) i (2) Ono što je u okviru ove dvije zagrade nije govor Ibn-Kesira, nego su to moje riječi.

večeri zbog toga je što se povećava prisustvo sjene u spomenutim dijelovima dana. I same njihove sjene čine sedždu u ova dva naznačena vremena slijedeći tijela njihova.) (2) Značenje je ovog ajeta poput riječi Uzvišenog:

"Zar oni ne vide da sve ono što je Allah stvorio sad desno, sad lijevo pruža sjene svoje Allahu poslušno (čineći sedždu) i da je i ono pokorno?" (16:48)

قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلِ اللَّهِ ۚ قُل أَفَاتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ ۗ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ ۚ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿١٦﴾

"Reci: 'Ko je Gospodar nebesa i Zemlje?' - i odgovori: 'Allah!'" "Reci: 'Pa zašto ste onda umjesto Njega kao zaštitnike prihvatili one koji sami sebi ne mogu neku korist pribaviti niti od sebe kakvu štetu otkloniti?'" "Reci: 'Zar su jednaki slijepac i onaj koji vidi, ili, zar su isto tmine i svjetlo, ili, zar oni koje su učinili Allahu ravnim stvaraju kao što On stvara, pa im se stvaranje čini slično?'" "Reci: 'Allah je Stvoritelj svega i On je Jedini i Svemoćni.'"/16/

Mušrici priznaju da je Allah Stvoritelj nebesa i Zemlje, njihov Gospodar i ravnatelj. Uprkos tome, umjesto Allaha zaštitnike uzimaju, obožavaju one koji sami sebi nikakvu korist niti štetu ne mogu pribaviti, a kako će je onda pribaviti svojim obožavaocima...? Je li jednak onaj koji obožava takva božanstva sa onim koji obožava Allaha? Onaj koji samo Allaha obožava, ne pripisujući Mu druga, u svjetlu je (nuru) svoga Gospodara. Zbog toga Uzvišeni veli:

"Zar su jednaki slijepac i onaj koji vidi, ili, zar su isto tmine i svjetlo, ili, zar oni koje su učinili Allahu ravnim stvaraju kao što On stvara, pa im se stvaranje čini slično."

U osnovi stvari ne stoje tako... Njemu ništa nalik i slično nije, neuporediv je i ništa Mu ravno nije, nema pomagača, nema potomka niti supruge. Božanstva koje mušrici pored Allaha obožavaju, kako to i sami mušrici priznaju, stvorenja su Allahova i Njegovi robovi, kao što to Uzvišeni, govoreći o njima, kaže:

"Mi im se kanjamo samo zato da bi nas što više Allahu približili." (39:3) Allah ih, od časa kada su u to povjerovali, kori, pa im odgovarajući kaže:

"Kod Njega će se moći zauzimati za nekoga samo onaj kome On dopusti." (34:23) Također Uzvišeni veli:

"Ta svi će oni, i oni na nebesima i oni na Zemlji, kao robovi u Svemilosnog tražiti utočište." (19:93) Pa ako su svi robovi Njegovi, zbog čega onda jedni druge obožavaju bez ikakva dokaza, povodeći se samo za novinom, izmišljanjem i novotarijom. Allah je Svoje poslanike od prvog do posljednjeg slao da ih od toga odvrate zabranjujući im da obožavaju nekog drugog mimo Allaha, a oni su se poslanicima suprotstavljali i u laž ih ugonili tako da se obećanje o patnji nad njima neizostavno obistinilo.

"Gospodar tvoj neće nikome nepravdu učiniti." (18:49)

أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَّابِيًا ۚ وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَاءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ زَبَدٌ مِّثْلُهُ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ ۚ فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً ۖ وَأَمَّا مَا يَنفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ ﴿١٧﴾

"On spušta kišu s neba, pa rijeke teku koritima s mjerom i bujica nosi otpatke koji plivaju po površini. I ono što ljudi tope na vatri u želji da dobiju nakit ili oruđe ima također otpatke, slične onima. - Tako Allah navodi primjer za istinu i neistinu: otpaci se odbacuju, dok ono što koristi ljudima ostaje na Zemlji. Tako, eto, Allah objašnjava primjere." /17/

Ovim ajetom obuhvaćena su dva navedena primjera, istine njene postojanosti i opstojnosti te neistine, njenog nestajanja i iščeznuća. Uzvišeni kaže: ***"On spušta kišu s neba"***, tj. pljuskove ***"pa rijeke teku koritima s mjerom"***, tj. svaka dolina prema mjeri svojoj uzima tako da je jedna velika, obiluje mnoštvom vode, a druga je opet mala, shodno mjeri svojoj. To ukazuje na srca, i njihovu različitost. Neka srca obuhvataju i u sebe primaju veliko znanje, dok neka to znanje u sebe ne upijaju i za dobar dio znanja jednostavno nisu otvorena.

"I bujica nosi otpatke koji plivaju na površini", tj. na površini vode koja teče koritima otpaci su, i to je jedan primjer. Drugi su primjer riječi Uzvišenog:

"I ono što ljudi tope na vatri u želji da dobiju nakit ili oruđe", to je zlato i srebro koje se izlijeva i topi u vatri s ciljem dobivanja nakita, odnosno da se nakit dobije, bakar, željezo ili da se pak načini nekakvo oruđe.

"Tako Allah navodi primjer za istinu i neistinu", tj. kada se istina i neistina sastave, spoje, neistini opstanka niti izvjesnosti nema, isto kao što se otpaci ne spajaju s vodom, zlatom, srebrom niti sličnim što se u vatri topi, nego, naprotiv, nestaju i gube se. Zbog toga Uzvišeni kaže: ***"Otpaci se odbacuju"***, tj. ne iskorištavaju se, cijepaju se, kidaju i na krajeve doline odbačeni bivaju, obješeni na drvo da bi ih vjetrovi raznosili. Tako biva i sa otpacima od zlata,

srebra, željeza i bakra. Otpaci se odbacuju, od njih ništa ne ostaje do voda, dok u zlatu i njemu sličnom ima koristi. Zbog toga Uzvišeni veli: ***"Ono što koristi ljudima ostaje na Zemlji. Tako eto Allah objašnjava primjere."*** Poput riječi Uzvišenog: ***"To su primjeri koje Mi ljudima navodimo, ali ih samo učeni shvaćaju." (29:43)*** Jedan od selefija rekao je: "Bio sam prisutan kada je pročitan jedan primjer iz Kur'ana, a ja ga nisam razumio. Rasplakao sam se jer Uzvišeni kaže: ***'Samo ih učeni shvaćaju.'" (29:43)*** Ovakvo je tumačenje ovog ajeta preneseno od Ali bin Ebi-Talhe i El-Avfi ga prenosi od Ibn-Abbasa. Također je preneseno i od Mudžahida, Hasana El-Basrije, 'Ata´a, Katade i od drugih selefija pa i onih koji su došli poslije selefija.

U Sahihu Buharije i Muslima od Ebi-Musaa el-Eš'arija, neka je Allah zadovoljan sa njim, prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (651) "Primjer upute i znanja s kojim me je Allah poslao je primjer obilne kiše koja je pala na zemlju. Jedan je dio zemlje prihvatio kišu pa je izniklo mnoštvo bilja i zelenila. Neka zemlja je neplodna i u sebi zadržava vodu koju Allah daje da koristi ljudima tako da je piju, čuvaju, njome napajaju i siju. Jedan dio zemlje napaja drugu, koja je pustoš i koja ne prihvata vodu niti biljem obrasta. To je primjer onoga koji je shvatio Allahovu vjeru i kome je Allah korist dao od onoga s čime me je poslao, pa on saznaje i podučava. I primjer onoga koji tome ne posvećuje pažnju ili ne prihvata Allahovu uputu sa kojom sam poslan."

لِلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِرَبِّهِمُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُۥ لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ سُوٓءُ ٱلْحِسَابِ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٨﴾

"Onima koji se Gospodaru svome odazovu - nagrada najljepša; a onima koji Mu se ne odazovu - kad bi sve što je na Zemlji njihovo bilo, i još toliko, rado bi se time otkupili. Njih čeka mučno polaganje računa, prebivalište njihovo bit će Džehennem, a grozna je on postelja." /18/

Govoreći o utočištu sretnika i nesretnika Uzvišeni kaže: ***"Onima koji se Gospodaru svome odazovu"***, tj. pokoravaju se Allahu i Njegovom Poslaniku - njima pripada ***"nagrada najljepša"***, a to je divna nagrada, kako to Uzvišeni veli: ***"A onome ko bude vjerovao i dobra djela činio - nagrada najljepša."*** (18:88) i ***"A onima koji Mu se ne odazovu"***, tj. oni koji se ne pokoravaju Allahu i Njegovom Poslaniku, ***"kad bi sve što je na Zemlji njihovo bilo"***, tj. na budućem svijetu kada bi mogli se otkupiti od Allahove kazne zlatom kolika je Zemlja i uz to još toliko, rado bi se time otkupili. Međutim, od njih to neće biti prihvaćeno, jer Uzvišeni od njih na Danu sudnjem neće primiti nikakvu razmjenu niti otkupninu. ***"Njih čeka mučno polaganje računa"***, tj. na ahiretu bit će ispitivani i za velike i za male stvari, a onaj od koga se tačno polaganje računa traži kažnjen bit će, a zbog čega Uzvišeni veli: ***"Prebivalište njihovo bit će Džehennem, a grozna je on postelja."***

أَفَمَن يَعْلَمُ أَنَّمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ٱلْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰٓ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩﴾

"Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga kao onaj koji je slijep? A pouku samo razumom obdareni primaju." /19/

Uzvišeni kaže: "Nije jednak onaj koji zna da je ***'Ono što ti je objavljeno'***, o Muhammede, ***'Od Gospodara tvoga'*** istina u koju nema sumnje i oko koje nema razilaženja." Sve je to istina koja jedna drugu potvrđuje, a Njegove naredbe i zabrane pravične su. Onaj koji je slijep neće otkriti dobro niti će ga shvatiti. Ako ga i dokuči, neće mu biti jasno, neće ga smatrati istinitim niti će ga slijediti, kako to Uzvišeni kaže: ***"Nisu jednaki stanovnici Džehennema i stanovnici Džennete; stanovnici Dženneta će ono što žele postići." (59:20)*** Tj. nisu jednaki prvi i drugi. I govor Uzvišenog: ***"A Pouku samo razumom obdareni primaju"***, tj. opomenu prihvataju i opametiti se daju. Oni su ti koji su zdravom i pravom pameću obdareni. Neka nas Allah učini da budemo od njih.

ٱلَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ ٱللَّهِ وَلَا يَنقُضُونَ ٱلْمِيثَٰقَ ﴿٢٠﴾ وَٱلَّذِينَ يَصِلُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوٓءَ ٱلْحِسَابِ ﴿٢١﴾ وَٱلَّذِينَ صَبَرُا۟ ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَءُونَ بِٱلْحَسَنَةِ ٱلسَّيِّئَةَ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٢﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِم مِّن كُلِّ بَابٍ ﴿٢٣﴾ سَلَٰمٌ عَلَيْكُم بِمَا صَبَرْتُمْ ۚ فَنِعْمَ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٢٤﴾

"Oni koji obavezu prema Allahu ispunjavaju i ne krše obećanje; /20/ i oni koji poštuju ono što je Allah naredio da se poštuje i Gospodara svoga se boje i obračuna mučnoga plaše. /21/ I oni koji trpe žudeći za Licem Gospodara svoga, i oni koji namaz obavljaju, i koji od onoga što im dajemo i tajno i javno udjeljuju,

i koji dobrim na zlo uzvraćaju - njih čeka najljepše prebivalište." /22/ "Edenski vrtovi u koje će ući i oni i roditelji njihovi i žene njihove i porod njihov - oni koji su bili čestiti - meleki će im ulaziti na vrata svaka." /23/ "Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište." /24/

Uzvišeni obavještava o onima koji su opisani ovim pohvalnim svojstvima da njima pripada trijumf i ovog i budućeg svijeta.

"Oni koji obavezu prema Allahu ispunjavaju i ne krše obećanje", tj. nisu poput munafika: kada jedan od njih obeća - obmane; kada se prepire - u laž utjeruje, a kada govori - laže, a kada mu se nešto povjeri - iznevjeri. ***"I oni koji poštuju ono što je Allah naredio da se poštuje"***, rodbinske veze i dobročinstvo prema rodbini, siromasima, bijednicima i, uopće, činjenje dobra. ***"I Gospodara svoga se boje"***, tj. zbog djela koja posiju i urade, i obračuna Moćnoga na ahiretu se plaše, zbog čega oni ispravnom postupku i ustrajnosti u svim situacijama teže.

"I oni koji trpe žudeći za Licem Gospodara svoga", tj. suzdržavaju se od zabranjenih stvari i grijeha.

"I oni koji namaz obavljaju" po namaskim propisima, u propisanim namaskim vremenima, namaske rukue, sedžde, sa skrušenošću, na zadovoljavajući, Šerijatom propisani način obavljaju. ***"I koji od onoga što im dajemo udjeljuju"***, tj. oni koji su dužni izdržavati i brigu voditi o ženama, rodbini, siromasima, bijednicima i beskućnicima. ***"Tajno i javno"***, tj. u potaji i sasvim otvoreno, danju i noću.

"I koji dobrim na zlo uzvraćaju", tj. oni koji ružno lijepim odagnaju, oni koji na uvrede savršenim strpljenjem uzvraćaju, trpeći, praštajući, prelazeći preko toga, dobrovoljno, shodno Allahovim riječima: ***"Zlo dobrim uzvrati..." (22:96)*** Zbog toga saopćava stanje sretnika koji su opisani ovim lijepim svojstvima i to da im najljepše prebivalište pripada. Zatim se to riječima Uzvišenog pojašnjava: ***"Edenski vrtovi"***, tj. vrtovi prebivanja u kojima će vječno boraviti sa poslanicima, vjerovjesnicima, šehidima i promicateljima upute

"I roditelji njihovi, i žene njihove, i porod njihov - oni koji su bili čestiti", tj. u Džennetu će između njih i njihovih prijatelja na okupu biti roditelji, porod, i poslanici kako bi zadovoljni sa njima bili sve dok, Allahovim dobročinstvom i zahvalnošću, ne budu iz najnižih u najviše deredže podignuti. Uzvišeni veli:

"I meleki će im ulaziti na vrata svaka, mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište", tj. ovuda i onuda za njima će meleki ulaziti čestitajući im ulazak u Džennet. Kada u Džennet budu ušli, za njima će meleki selame uzvikivati čestitajući im ono što im je od Allaha dato, milost, blizinu, boravak na ahiretu u društvu poslanika, vjerovjesnika i iskrenih ljudi. U hadisu stoji: (652) "Da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., posjećivao mezare šehida početkom svake godine, obraćajući se šehidima riječima: ***'Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište.'"***

وَٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٢٥﴾

"A oni koji ne ispunjavaju dužnosti prema Allahu, iako su se na to čvrsto obavezali, i kidaju ono što je Allah naredio da se poštuje, i čine nered na Zemlji - njih čeka prokletstvo i najgore prebivalište." /25/

Ovo je hal, stanje nesretnika, gdje je navedeno šta će imati na ahiretu, a njihov put je svakako drugačiji od onoga čemu streme pravovjerni, koji obavezu prema Allahu ispunjavaju i poštuju ono što je Allah naredio da se poštuje, dok ovi

"...koji ne ispunjavaju dužnosti prema Allahu, iako su se na to čvrsto obavezali, i kidaju ono što je Allah naredio da se poštuje, i čine nered na Zemlji." Kao što je to potvrđeno u hadisu: (653) "Tri su obilježja munafika: kada govori - laže, kada obeća - iznevjeri, i kad mu se nešto povjeri iznevjeri" - po jednom drugom rivajetu - "kada obeća - obmane, a kada se prepire - utjeruje u laž". Zbog toga Uzvišeni kaže: ***"Njih čeka prokletstvo"***, a to je udaljavanje od svake milosti

"...i najgore prebivalište", tj. najgora kazna i kraj.

"Džehennem će biti mjesto gdje će boraviti, a užasno je to prebivalište." (13:18)

ٱللَّهُ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ وَفَرِحُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا مَتَٰعٌ ﴿٢٦﴾

"Kome hoće, Allah daje u obilju, i uskraćuje. Oni se raduju životu na ovom svijetu, a život na ovom svijetu prema onom svijetu samo je prolazno uživanje." /26/

Uzvišeni navodi da je On Taj Koji u izobilju opskrbu daje kome hoće, a Svojom pravednošću i mudrošću uskraćuje kome hoće, a nevjernici se onim što im je dato od ovozemaljskog života - koji ih postupno i polahko zavodi - raduju, kao što to Uzvišeni kaže:

"Misle li oni - kad ih imetkom i sinovima pomažemo, da žurimo neko im dobro učiniti? Nikako, ali oni ne opažaju." (23:55,56) Zatim

prezrivo gleda na ovozemaljski život u odnosu na ono što je Uzvišeni pripremio za pravovjerne robove na Budućem svijetu. Uzvišeni veli: ***"A život na ovom svijetu volite, a onaj svijet je bolji i vječan je." (87:16,17)*** Imam Ahmed prenosi od Mestur De´hiha beni Fahra, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (654) "Život na ovome svijetu u odnosu na ahiret jeste kao kad jedan od vas ovaj svoj prst - pokazavši pritom na kažiprst - u vodu (more) stavi. Pa nek vidi s čime će se povratiti." Hadis prenosi Muslim u svom Sahihu.

وَيَقُولُ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۗ قُلْ إِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ
وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ ﴿٢٧﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ ٱللَّهِ ۗ
أَلَا بِذِكْرِ ٱللَّهِ تَطْمَئِنُّ ٱلْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَـَٔابٍ ﴿٢٩﴾

"Nevjernici govore: 'Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje čudo?' Reci: 'Allah stavlja u zabludu onoga koga On hoće, a k Sebi upućuje onoga ko Mu se pokajnički obraća.'" /27/ One koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah spomene, smiruju - a srca se, doista, kad se Allah spomene, smiruju. /28/ Onima koji vjeruju i čine dobra djela - blago njima, njih čeka divno prebivalište." /29/

Uzvišeni izvještava o govorkanjima mušrika. jeste kao i: "Zašto mu" ***"Gospodar njegov ne pošalje čudo"***, poput riječi njihovih: ***"Neka nam donese kakvo čudo kao i prijašnji poslanici", (21:5)*** a o ovome je ranije više puta bilo govora, te da je Allah odista u stanju odgovoriti na njihove zahtjeve shodno hadisu: (655) "Allah je objavio Svome Poslaniku kada su tražili od njega da im brežuljak Safa pozlati, da im izvori poteku, da im oko Meke brda udalji, a da na njihovo mjesto pašnjake i bašče postavi: 'Ako hoćeš, o Muhammede, dat ću im to, a ako opet ne budu vjerovali - kaznit ću ih takvom kaznom kojom nikog na svijetu kaznio nisam. A ako hoćeš, vrata pokajanja i milosti ću im otvoriti.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: 'Otvori im vrata pokajanja i milosti.'"

Zbog toga Allah Svom Posloniku, s.a.v.s., kaže: ***"Reci: 'Allah stavlja u zabludu onoga koga On hoće, a k Sebi upućuje onoga ko Mu se pokajnički obraća.'"*** Tj. On je Onaj Koji upućuje i Onaj Koji u zabludi ostavlja, svejedno da li je poslanik poslan s čudom prema njihovim prijedlozima ili da im pak nije odgovorio na njihova traženja. Uputa i zabluda ne zavise od toga ili nepostojanja zahtjeva, kako to Uzvišeni veli: ***"A ni od kakve koristi neće biti dokazi i opomene narodu koji neće da vjeruje." (10:101)*** Zbog toga Uzvišeni veli: ***"Reci: 'Allah stavlja u zabludi onoga koga On hoće, a k Sebi upućuje onoga ko Mu se pokajnički obraća'"***, tj. upućuje onoga ko se pokaje i Allahu povrati, koji pomoć od Njega traži i koji Mu se skrušeno moli. ***"One koji vjeruju i čija se srca, kad se Allah spomene, smiruju"***[409], tj. On je toga dostojan. Riječi Uzvišenog: ***"Onima koji vjeruju i čine dobra djela - blago njima, njih čeka divno prebivalište."*** Prenoseći od Ibn-Abbasa, Ali Ibn Ebi-Talha kaže: "Radost i zadovoljstvo." I kaže se: divno li je ono što njima pripada. A blaženstvo "tuba" - to je Džennet ili drvo u Džennetu, a svako dženetsko drvo nastalo je od tog drveta, a svaka kuća u Džennetu ima granu tog drveta. Iz korijena tog drveta sve dženetske rijeke istječu, rijeke od meda, vina, vode i mlijeka. Imam Ahmed, prenoseći od Ebu-Hurejrea kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (656) 'U Džennetu ima jedno drvo čiji je hlad toliki da će jahač njime ići stotinu godina, pa ako to želite - onda učite u hladovini prostranoj.'"

U Sahihima Buharije i Muslima stoji: (657) "Allah će posljednjem dženetliji koji će u Džennet ući reći: 'Poželi', pa će čovjek poželjeti, kad sa željama završi, Allah će reći: 'Poželi nešto od toga, poželi od toga i toga', spominjući mu razne blagodati, pa će reći: 'To je za tebe i još toliko deset puta.'"

U Sahihu Muslimovom prenosi se od Ibn-Zerra, a on od Allahovg Poslanika, s.a.v.s., u hadisu kudsiju da Allah kaže: (658) "O robovi Moji, kada bi prvi i zadnji od vas, i ljudi i džini na prostoru jednom ustali i molili Me, a Ja svakom čovjeku ono što traži dao, opet Moje bogatstvo ništa umanjeno ne bi bilo kao što ni igla ništa ne umanji kada se baci u more."

كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَٰكَ فِىٓ أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِن
قَبْلِهَآ أُمَمٌ لِّتَتْلُوَا۟ عَلَيْهِمُ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِٱلرَّحْمَٰنِ ۚ
قُلْ هُوَ رَبِّى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾

"I tako smo te poslali narodu prije kojeg su bili i nestali drugi narodi, da im kazuješ ono što ti objavljujemo, jer oni u Svemilosnog ne vjeruju. Reci: 'On je Gospodar moj, nema boga osim Njega, u Njega se uzdam i Njemu se obraćam.'" /30/

Uzvišeni veli: Kao što smo te, o Muhammede, ovom narodu poslali: ***"Da im kazuješ ono što ti***

[409] Kakve su riječi naroda bile... kada je pjesnik njihov govorio: "Spomenom Allaha samo se grijesi uvećavaju?!" Ubrajali su te riječi... u dobra djela?! Zar ne vidite kako šejtan nevjerovanje dušama nakiti i nagizda, tako da ih uvjeri da je kufr odista iman a njihove duše nevjerovanju otvori. Pa onda riječu Allaha i ne mole za oprost i u takvom stanju sa Allahom se sretnu? Bože, na pravi put ih uputi.

objavljujemo", tj. da im Allahovu poslanicu dostaviš, a Mi smo slali poslanike i ranijim narodima koji su nijekali Allaha, tako da su i prije tebe poslanici u laž utjerivani, a u njima ti imaš primjer. Kako smo one kaznom i silom kaznili, neka se i ovi kazne koja će im doći pripaze, jer njihovo utjerivanje tebe u laž veće je nego što je to bio slučaj sa drugim poslanicima. Uzvišeni Allah kaže:

"Allaha Nam, Mi smo I prije tebe narodima poslanike slali." (16:63) I ***"A poslanici su I prije tebe lažnim smatrani, pa su trpjeli što su Ih u laž ugonili I mučili sve dok Im ne bi došla pomoć Naša - a niko ne može Allahove riječi izmijeniti - I do tebe su doprle o poslanicima neke vijesti" (6:34)***, tj. kako smo im pomogli i lijep završetak njima i njihovim sljedbenicima na ovom i na budućem svijetu pružili. Uzvišeni kaže:

"***Jer oni u Svemilosnog ne vjeruju***", tj. ovaj ummet kojem smo te poslali u Milostivog ne vjeruje i zbog toga su na Hudejbiji odbili napisati "***U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog***", rekavši: "Mi ne znamo ko je Svemilosni, Milostivi", kako to prenosi Katade a hadis se nalazi u Buharijevom Sahihu. Uzvišeni Allah kaže:

"***Reci: 'Zovite: Allah, Ili zovite: Svemilosni, a kako Ga god budete zvali Njegova su imena najljepša.'" (17:10)*** U Muslimovom Sahihu od Abdullaha bin Omera prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (659) "Najdraža su imena Allahu Abdullah i Abdurrahman."

"***Reci: 'On je Gospodar moj, nema boga osim Njega'***", tj. Gospodar Kojeg vi niječete a u Kojeg ja vjerujem i Kojeg priznajem, priznajući da je Gospodar i Bog (rububijjet i uluhijjet). On je moj Gospodar i drugog boga osim Njega nema. "***U Njega se uzdam***", tj. u svim svojim stvarima, "***I Njemu se obraćam***", tj. Njemu se vraćam i Njemu se obraćam jer niko drugi osim Njega to ne zaslužuje i toga dostojan nije.

وَلَوْ أَنَّ قُرْءَانًا سُيِّرَتْ بِهِ ٱلْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ ٱلْأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ ٱلْمَوْتَىٰ ۗ بَل لِّلَّهِ ٱلْأَمْرُ جَمِيعًا ۗ أَفَلَمْ يَاْيْـَٔسِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ لَهَدَى ٱلنَّاسَ جَمِيعًا ۗ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ تُصِيبُهُم بِمَا صَنَعُوا۟ قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِىَ وَعْدُ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٣١﴾

"Kad bi se kakvim Kur'anom brda pokrenula Ili zemlja iskomadala Ili mrtvi dozvali; Allahu pripada sve! A zar ne znaju vjernici da nevjernike će nesreća neprestano pogađati Ili će se u blizini mjesta njihova događati, zbog onoga što rade - sve dok se Allahova prijetnja ne ispuni. Allah će sigurno održati obećanje." /31/

Allah hvali Kur'an, koji je Muhammedu, s.a.v.s., objavljen, dajući mu prednost u odnosu na ostale objavljene knjige prije Kur'ana riječima: "***Kada bi se kakvim Kur'anom brda pokrenula***", tj. kada bi u ranijim objavama bila nekakva knjiga koja bi brda s njihovih mjesta pokretala, kojim bi se zemlja razdvajala ili mrtvi u kaburima sazivali, Kur'an bi bio najpreči da bude kao knjiga tako opisana, s obzirom na elokvenciju, neponovljivost, što ljudi i džini, do posljednjeg udruženi, ne bi bili u stanju nešto slično Kur'anu donijeti, niti jednu suru poput kuranske sačiniti. Uz sve ovo što je rečeno, mušrici Kur'an negiraju i u njega ne vjeruju. "***Allahu pripada sve***", tj. sve će Uzvišenom Allahu vraćeno biti. Ime Kur'an moglo bi se dati svakoj ranijoj objavi jer to ime obuhvata sve te objave. Imam Ahmed prenosi od Ebu-Hurejrea, koji je rekao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao: (660) "Davudu, a.s., Kur'an je učinjen lagahnim, tako da - kad bi izdao naredbu da mu se osedla jahaća životinja - on bi proučio Kur'an prije nego što bi ona osedlana bila. Jeo je samo ono što bi svojim radom stekao." Hadis prenosi samo El-Buhari, a pod pojmom Kur'an misli se na Zebur.

Uzvišeni kaže: "***A zar ne znaju vjernici***", tj. iman svih stvorenja znaju i svjesni su: "***Da bi Allah, kad bi samo htio, sve ljude na pravi put uputio.***" Kur'an nije samo dokaz niti pak mudžiza najrječitija, nema ništa djelotvornije za razum i za duše od Kur'ana koje ni jedan silnik zapostavio nije a da ga Allah uništio nije. Onaj ko uputu traži u nečem drugom mimo Kur'ana, Allah ga ostavi u zabludi. Uzvišeni veli:

"***A nevjernike će nesreća neprestano pogađati Ili će se u blizini mjesta njihova događati, zbog onoga što rade***", tj. zbog njihovog poricanja na dunjaluku će ih stalno nesreća stizati ili će se nesreća u njihovoj blizini događati, da bi se opametili i pouku uzeli. Prenosi Ebu-Davud et-Tajalisi od Ibn-Abbasa o riječima Uzvišenog: "***A nevjernike će zbog onoga što rade nesreća neprestano pogađati***", da kaže "misterija". "***Ili će se u blizini mjesta njihova događati***". Muhammed, s.a.v.s., kaže: (661) "Objašnjavajući dio ajeta: '***Sve dok se Allahova prijetnja ne ispuni', kaže: 'do osvajanja Meke.'***"

Riječi Uzvišenog: "***Allah će sigurno održati obećanje***", tj. Allah neće prekršiti Svoje obećanje o pomoći poslanicima i njihovim sljedbenicima, kako na ovom tako i na budućem svijetu, kako to Uzvišeni kaže:

"***Nemoj ni pomisliti da Allah neće održati obećanje Svoje poslanicima Svojim - Allah je, uistinu, Silan I strog." (14:47)***

وَلَقَدِ
ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ
فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٣٢﴾

"I prije tebe se poslanicima rugalo, pa sam ja onima koji nisu vjerovali vremena ostavljao, i poslije sam ih kažnjavao, a kakva je samo bila kazna Moja." /32/

Uzvišeni, umirujući Svog Poslanika, s.a.v.s., zbog laži onog koji ga je iz njegovog naroda nijekao i o ismijavanju, veli: ***"I prije tebe se poslanicima rugalo"***, tj. ti primjer imaš u njima. ***"Pa sam ja onima koji nisu vjerovali vremena ostavljao"***, puštao sam ih i rok im odgađao, ***"...i poslije sam ih kažnjavao"***, totalnom kaznom, pa kako je do tebe doprlo to što sam učinio sa njima, kako sam ih kaznio i vremena im ostavljao, kako to Uzvišeni veli: ***"I koliko je bilo naselja čiji su žitelji bili nepravedni, kojima sam ja kaznu odlagao, da bih ih najzad kaznio. A Meni se sve vraća." (21:48)***

U Sahihima Buharije i Muslima stoji: (622) "Allah onome koji nasilje čini vremena ostavlja, a kada ga kazni, onda ga više ne izbavlja, zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio: ***"Eto, tako Gospodar tvoj kažnjava, kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili. Kažnjavanje je Njegovo zaista bolno i strašno." (11:102)***

أَفَمَنْ هُوَ قَآئِمٌۢ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ ۗ
وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ ۚ قُلْ سَمُّوهُمْ ۚ أَمْ تُنَبِّـُٔونَهُۥ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلْأَرْضِ
أَم بِظَٰهِرٍ مِّنَ ٱلْقَوْلِ ۚ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا۟ عَنِ
ٱلسَّبِيلِ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾

"Zar Allahu, Koji nad svakim bdi, što god uradi, zar da Njemu druge smatraju ravnim? Reci: 'Opišite ih.' Zar vi hoćete Njega učiti, kao da On ne zna šta ima na Zemlji, ili ih vi samo tako nazivate? Onima koji ne vjeruju čini se lijepim spletkarenje njihovo, i oni su s pravog puta zalutali. A onaj koga Allah u zabludu stavi neće imati nikoga da ga na pravi put uputi." /33/

Uzvišeni kaže: ***"Zar Allahu, Koji nad svakim bdi, što god uradi"***, tj. Upravitelju, Poznavaocu i Kontroloru svake jedinke i On zna i dobro i zlo koje djelatnici čine i On je Onaj Kome ništa skriveno nije.

"Što god ti važno činio i što god iz Kur'ana kazivao, i kakav god vi posao radili, Mi nad vama bdijemo dok god se time zanimate." (10:61)

Uzvišeni kaže: ***"On je s vama gdje god bili, i sve što radite Allah vidi." (62:4)*** A zar je Onaj Koji je takav kao kipovi koje su obožavali, a koji niti čuju niti vide niti shvataju, i sebi samima pomoći ne mogu, a kamoli obožavaocima svojim? Od sebe nikakvo zlo odagnati ne mogu niti od obožavalaca svojih. Odgovor na ovo pitanje izostavljen je jer kontekst na to upućuje, a to su Allahove riječi: ***"Zar da Njemu druge smatraju ravnim"***, tj. uz Allaha kipove i idole obožavaju. ***"Reci: 'Opišite ih'"***, tj. otkrijte njihova imena da bi prepoznatljivi bili, a oni u biti i ne postoje. Kada bi ova božanstva zbilja postojala na Zemlji, Allah bi to zasigurno znao jer od Njega ništa skriveno nije. ***"Ili ih vi samo tako nazivate"***, tj. pretpostavljate, odnosno te kipove obožavate misleći da mogu nanijeti štetu i korist pa ih zbog toga božanstvima zovete.

"To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav dokaz nije poslao; oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa." (53:23) Uzvišeni veli: ***"Onima koji ne vjeruju čini se lijepim spletkarenje njihovo."*** Mudžahid kaže: "Odnosno, njihova zabluda i neprestano pozivanje zabludi."

"I oni su s pravog puta zalutali", tj. kazna zbog zablude i obmanjivanja koje su počinili s pravog puta ih odvrativši, zbog čega Uzvišeni kaže: ***"A onoga koga Allah u zabludu stavi neće imati nikoga da ga na pravi put uputi."*** Kako to Uzvišeni veli: ***"A onoga koga Allah želi u njegovoj zabludi ostaviti, ti mu Allahovu naklonost ne možeš nikako osigurati." (5:41)***

لَهُمْ عَذَابٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَشَقُّ ۖ وَمَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٣٤﴾ ۞ مَّثَلُ
ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۖ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ أُكُلُهَا دَآئِمٌ
وَظِلُّهَا ۚ تِلْكَ عُقْبَى ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ ۖ وَّعُقْبَى ٱلْكَٰفِرِينَ ٱلنَّارُ ﴿٣٥﴾

"Oni će se u životu na ovom svijetu mučiti, ali će patnja na onom svijetu sigurno teža biti, od Allaha ih niko neće odbraniti." /34/ "Ovakav je Džennet obećan onima koji se budu Allaha bojali: vrtovi s rijekama, s plodovima kojih uvijek ima i s trajnom hladovinom; to će biti nagrada onima koji se budu zla klonili, a nevjernicima će kazna vatra biti." /35/

Uzvišeni kaže: ***"Oni će se u životu na ovom svijetu mučiti"***, tj. mušrici će na dunjaluku biti kažnjavani od pravovjernih ubijanjem i zarobljavanjem. ***"Ali će patnja na onome svijetu"***, tj. omalovažavajući ih uz ovodunjalučko poniženje, ***"Sigurno teža biti"***, tj. mnogo puta teža od dunjalučke, kako to kaže Allahov Poslanik, s.a.v.s.,

onima koji jedni druge proklinju: (tj. supružnicima koji jedni druge optužuju za blud) (663) "Dunjalučka kazna u odnosu na ahiretsku neznatna je ", kao što to Uzvišeni kaže:

"Tog dana niko neće kao On mučiti, i niko neće kao On u okove okivati." (89:25,26)

"A Mi smo za one koji čas oživljavanja poriču pripremili vatru razbukatalu. Kad od njih bude udaljena toliko da je mognu vidjeti, čut će kako gnjevna kijuča i od bijesa hući, a kad budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku, propast će tamo prizivati. Ne prizivajte danas jednu propast, nego prizivajte mnoge propasti. Reci: 'Da li je bolje to ili vječni Džennet, koji je obećan onima koji se Allaha budu bojali. On će im nagrada i prebivalište biti.'" (25:11-15)

Zbog svega toga ovo je poredeno sa riječima Uzvišenog: ***"Ovakav je Džennet obećan onima koji se budu Allaha bojali"***, tj. svojstva i karakteristike Dženneta.

"Vrtovi s rijekama", tj. svuda unaokolo teku rijeke koje će usmjeravati kako hoće i gdje žele. Uzvišeni kaže: ***"S plodovima kojih uvijek ima i s trajnom hladovinom"***, tj. u Džennetu će neprestano biti voća, hrane i pića. U zbirci hadisa Buharije i Muslima, u hadisu Ibn-Abbasa o namazu za pomračenje stoji (664) "Rekli su: 'O Allahov Poslaniče, vidjeli smo da si na ovom mjestu na kome si stajao nešto uzeo, a onda smo primijetili da si se uplašio', na što je on rekao: 'Vidio sam Džennet - pokazan mi je Džennet pa sam iz njega htio dokučiti jedan grozd. Da sam ga uzeo, jeli biste sa njega dok je života na dunjaluku.'" Od Utbe bin Abdu es-Sulemija prenosi se: (665) "Jedan je beduin upitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o Džennetu riječima: 'Ima li u Džennetu grožđa?' Allahov je Poslanik odgovorio: 'Mjesec dana leta za crnobijelog orla koji neće klonuti.'" Hadis prenosi imam Ahmed. Taberani prenosi od Sevbana, koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (666) 'Kada čovjek u Džennetu ustrgne jedan plod, na njegovom će mjestu izniknuti drugi.'"

Hasan bin Urfet prenosi od Abdullaha bin Mes'uda, neka je Allah zadovoljan sa njim, koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao mi je: (667) 'Gledat ćeš pticu u Džennetu, a ona će pred tebe pasti pečena.'"

Također i dženetski hlad koji je stalan i ne gubi se, kako to Uzvišeni kaže:

"A one koji vjeruju i čine dobra djela uvest ćemo, sigurno, u dženetske bašče, kroz koje rijeke teku, u njima će vječno i zauvijek ostati, a u njima će čiste žene imati, i u debelu hladovinu ćemo ih uvesti." (4:57) Pošto je Uzvišeni predočio osobenosti Dženneta na način kako ih je predočio, On kaže:

"To će biti nagrada onima koji se budu zla klonili, a nevjernicima će kazna vatra biti," i ***"Nisu jednaki stanovnici Džehennema i stanovnici Džennetа; stanovnici Dženneta će ono što žele postići." (59:20)***

وَٱلَّذِينَ
ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَفْرَحُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ ۖ وَمِنَ ٱلْأَحْزَابِ مَن يُنكِرُ
بَعْضَهُۥ ۚ قُلْ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ وَلَآ أُشْرِكَ بِهِۦٓ ۚ إِلَيْهِ أَدْعُوا۟ وَإِلَيْهِ
مَـَٔابِ ﴿٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا ۚ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم
بَعْدَمَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾

"Neki od onih kojima smo dali knjigu raduju se svemu što objavljujemo tebi, ali neki protivnici ne priznaju nešto od Objave. Reci: 'Meni je naređeno da samo Allahu ibadet činim i da Njemu nikoga ravnim ne smatram; Njemu ja pozivam i Njemu se vraćam.'" /36/ "I Mi ga tako kao mudrost objavljujemo na arapskom jeziku. A ako bi ti poviađivao želiama njihovim nakon što ti je došla spoznaja, ti ne bi imao ni zaštitnika ni branitelja od Allaha." /37/

Uzvišeni kaže: ***"Neki od onih kojima smo dali Knjigu"***, to su oni koji izvršavaju zapovijedi Njegove. ***"Raduju se svemu što objavljujemo tebi"***, tj. Kur'anu, jer u njihovim knjigama postoje svjedočanstva o tome da je istina i on se nagovještava, kako to Uzvišeni veli:

"Neki od sljedbenika Knjige čitaju je onako kako je objavljena." (2:121)

Riječi Uzvišenog: ***"Ali neki protivnici ne priznaju nešto od Objave."*** Mudžahid kaže da su židovi i kršćani ti koji niječu dio istine koja ti je objavljena.

"Reci: 'Meni je naređeno da samo Allahu ibadet činim i da Njemu nikoga ravnim ne smatram'", tj. poslan sam da jedino Allaha, Koji sudruga nema obožavam, kao što su i poslanici prije mene slati. ***"Njemu ja pozivam"***, Njegovom putu ja ljude pozivam.

"I Njemu se vraćam", tj. moj povratak i prebivalište moje. Uzvišeni veli: ***"I Mi ga tako kao mudrost objavljujemo na arapskom jeziku."*** ***"A ako bi ti poviađivao željama njihovim"***, tj. njihovim stavovima, ***"Nakon što ti je došla spoznaja"***, tj. od Allaha hvaljenog, ***"Ti ne bi imao ni zaštitnika ni branitelja od Allaha."*** Ovo je prijetnja onima koji su pameću obdareni da ne slijede put onih koji su u zabludi, nakon što su puteve poslaničkog sunneta dosegli, i dokaze Muhammeda, a.s., i onoga s čime je on došao.

وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً ۚ وَمَا كَانَ
لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾ يَمْحُو اللَّهُ
مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ ۖ وَعِندَهُ أُمُّ الْكِتَابِ ﴿٣٩﴾

"I prije tebe smo poslanike slali, i žene i porod im davali. I ni jedan poslanik nije donio nijedno čudo sobom već Allahovom voljom. Svako doba imalo je Knjigu." /38/ Allah je dokidao što je htio, a ostavljao što je htio; u Njega je glavna Knjiga." /39/

Uzvišeni kaže: kao što smo te, o Muhammede, poslali kao poslanika u ljudskom obliku, tako smo i prije tebe kao ljudska bića poslanike slali koji jedu, ulicama hode, imaju odnose sa ženama, djecu rađaju, i žene i porod im davali. Uzvišeni o najodabranijem, i pečatu svih poslanika kaže:

"Reci. 'Ja sam čovjek kao i vi, meni se objavljuje.'" (18:110) U Sahihu Buharije i Muslima stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (668) "... što se mene tiče, ja i postim i mrsim, i ustajem i ležem, i meso jedem, a i ženim se. Ko ne slijedi moj sunnet ne pripada meni." Zatim riječi Uzvišenog: ***"I ni jedan poslanik nije donio nijedno čudo sobom već Allahovom voljom"***, tj. svom narodu nije došao s nekakvom neobičnom pojavom, a da mu za to odobrenje nije dato a koje nije proizvod volje Poslanika, s.a.v.s., nego Allaha Uzvišenog, Koji čini i prosuđuje šta i kako hoće. ***"Svako doba imalo je Knjigu."*** Ed-Dahhak bin Muzahim o ovom dijelu ajeta, ***"Svako doba imalo je Knjigu"***, kaže: "Svakoj Knjizi pripadao je određen vremenski period, što znači da je svakoj objavi koju je Allah objavio pripadao jedan određeni period i razdoblje, zbog čega je: ***'Allah dokidao što je htio'***, od objave, ***'A ostavljao što je htio'***. Znači, dok je kompletnu nije zamijenio Kur'anom, koji je Allah objavio Svom poslaniku Muhammedu, a.s., neka je na njega Allahov salavat i selam."

U pogledu riječi Uzvišenog: ***"Allah je dokidao što je htio, a ostavljao što je htio,"*** mufessiri su se razišli. "Prenoseći od Ibn-Abbasa, Es-Sevri kaže: "Allah određuje šta će biti za svaku godinu i dokida što hoće, izuzev sreće i nesreće, života i smrti, jer su oni prije određeni." Mudžahid kaže: ***"Mi smo je počeli u blagoslovljenoj noći objavljivati..." (44:3)***: u noći Kadr biva određeno što će se desiti u toku godine, bila to nafaka (opskrba) ili nesreća. Zatim, u prvi plan Allah stavlja šta hoće a odgađa šta hoće dok je registar sreće i nesreće postojan i nepromjenljiv.[410] (1) Imam Ahmed prenosi od Sevbana, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao: (669) "Zaista čovjeku bude uskraćena nafaka zbog grijeha koji počini. Sudbinu ne može ništa drugo odagnati do dova, niti život može produžiti ništa drugo do dobročinstvo."

U vjerodostojnom hadisu potvrđeno je: (670) "Odišta, rodbinske veze život produžuju", a u drugom hadisu stoji: (671) "Zaista se dova i sudbina između nebesa i Zemlje međusobno bore i hrvu." Prenoseći od Ibn- Abbasa, Ikrime kaže: "Knjigu čine dvije knjige. Knjiga iz koje je Allah dokidao što je htio, a ostavljao što je htio i u Njega je glavna Knjiga." Prenoseći od Ibn-Abbasa, Ikrime također kaže: "Knjiga je, ustvari, dvije knjige: jedna je knjiga iz koje Allah dokida što hoće, a ostavlja šta hoće, a kod Njega je i Glavna knjiga." Od Ibn-Abbasa prenosi se da je rekao: "Allah mijenja što hoće dokidajući ga, a ostavlja što hoće ne mijenjajući ga. 'U Njega je Glavna Knjiga.'A sve je kod Njega u Glavnoj knjizi, koja derogira, a sve to što se mijenja, a i ono što se potvrđuje nalazi se u Knjizi." Katade kaže da je ovaj ajet istovjetan riječima Uzvišenog:

"Mi ni jedan propis ne promijenimo, niti ga u zaborav potisnemo, a da bolji od njega ili sličan njemu ne donesemo." (2:106)... (2)

وَإِن مَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ
الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ ﴿٤٠﴾
أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ وَاللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ
لِحُكْمِهِ ۚ وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٤١﴾

"Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im prijetimo, bilo da ti život oduzmemo, tvoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa." /40/ Zar oni ne vide da im Mi Zemlju sužavamo umanjujući joj pogranične oblasti? A Allah sudi! Niko ne može presudu Njegovu pobiti i On brzo račun svidi." /41/

Svome Poslaniku, s.a.v.s., Uzvišeni kaže: ***"Bilo da ti pokažemo"***, o Muhammede, ***"dio onoga čime im prijetimo"***, tj dio onoga čime prijetimo tvojim neprijateljima, poniženjem i kaznom na ovome svijetu, ***"bilo da ti život oduzmemo"***, tj. prije toga, ***"Tvoje je da objavljuješ"***, tj. poslali smo te da im objavu dostaviš, što si ti i učinio, ***"a Naše je da tražimo polaganje računa"***, poput riječi Uzvišenog:

... "... Nama će se oni zaista vratiti i pred nama će, doista, račun polagati." (88:25,26)

[410] (1-2) Iz zbirke hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ili mišljenja ashaba i tabiina o onome što je navedeno o tumačenju ovog ajeta, očito je da se u Glavnoj knjizi ništa ne mijenja niti je podložno promjenama, a ona je Allahovo znanje o onome što je bilo i što će biti... Allah je zatim Svome znanju rekao: budi Knjiga, pa je Knjigom postalo. A ono što se dokida i ostaje stvar je uvjetovane Allahove odredbe... a sve je to također u Glavnoj knjizi zapisano.

"Zar oni ne vide da Mi Zemlju sužavamo umanjujući joj pogranične oblasti." El-Hasan i Ed-Dahhak kažu da je to trijumf islama i muslimana nad širkom i mušricima. Postoje i druga mišljenja, ali ovo je mišljenje svakako pretežnije. To je pobjeda islama nad širkom, malo - pomalo, predio po predio, shodno riječima Uzvišenog: ***"Neke gradove oko vas još davno smo uništili." (46:27)*** Za ovo mišljenje opredijelio se i Ibn Džerir.

"A Allah sudi! Niko ne može presuditi Njegovu presudu i On brzo računa." (Tj. niko nema prava prigovoriti Njegovoj odredbi i odbiti je, kao što ljudi na ovome svijetu prigovaraju na neke propise odbacujući ih, a Allahov je sud važniji i od toga uzvišeniji, a onaj ko Njegove odredbe odbacuje brzo i teško i potanko će račune polagati.)[411]

وَقَدْ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ ٱلْمَكْرُ جَمِيعًا ۖ يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ ۗ وَسَيَعْلَمُ ٱلْكُفَّٰرُ لِمَنْ عُقْبَى ٱلدَّارِ ﴿٤٢﴾

"Spletke su pleli i oni prije njih, samo Allah je Gospodar svih spletki: On zna šta svako zasluzuje. A nevjernici će sigurno saznati koga čeka najljepše boravište." /42/

Uzvišeni kaže: ***"Spletke su pleli i oni prije njih"***, svojim poslanicima, želeći ih iz gradova svojih protjerati, pa je Allah njih obmanuo učinivši da konačan ishod pravovjernim pripadne, shodno riječima Uzvišenog: ***"Pa pogledaj kakva je bila posljedica spletkarenja njihova: uništili smo sve - i njih - i narod njihov, eno kuća njihovih, puste su zbog nepravde koju su učinili." (27:51,52)*** Kaže Uzvišeni: ***"On zna šta svako zasluzuje"***, tj. Allah je poznavalac svih tajni i skrivenih misli i svakog će nagraditi, odnosno kazniti prema učinku. ***"A nevjernici će sigurno saznati koga čeka najljepše boravište"***, tj. kome ishod i kraj pripada, nevjernicima ili svim sljedbenicima poslanika. A najljepše boravište, svakako, pripada i na ovom i na budućem svijetu onima koji su poslanike slijedili, a samo Allahu pripada hvala i zahvala.

وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَسْتَ مُرْسَلًا ۚ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْكِتَٰبِ ﴿٤٣﴾

"Oni koji ne vjeruju govore: 'Ti nisi poslanik.' Reci: 'Meni i vama dovoljan će kao svjedok biti Allah, i onaj koji zna šta je Knjiga.'" /43/

Uzvišeni veli: Ovi te nevjernici u laž ugone govoreći: ***"Ti nisi poslanik"***, tj. nije te Allah poslao. ***"Reci: 'Meni i vama dovoljan će biti, kao svjedok, Allah'"***, tj. Allah mi je dovoljan i On je i meni i vama svjedok. Meni je svjedok za ono što sam od Njega dostavio, a to je poslanica. I vama je svjedok, o lašci, zbog kleveta koje o Njemu izmišljate. Govor Uzvišenog: ***"I onaj koji zna šta je Knjiga."*** Učenjaci među sljedbenicima Knjige obuhvaćeni su ovim, a oni su u svojim prethodnim knjigama nalazili spomen poslanika Muhammeda, s.a.v.s., o kome su radosne vijesti kazivali poslanici, kao što to Uzvišeni kaže: ***"A milost Moja obuhvata sve; dat ću je onima koji se budu grijeha klonili i zekat davali, i onima koji u dokaze Naše budu vjerovali. Onima koji će slijediti poslanika, vjerovjesnika, koji neće znati ni čitati ni pisati, kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze" (7:156,157)***, i riječi Uzvišenog: ***"Zar ovima nije dokaz to što za njega znaju učeni ljudi sinova Israilovih?" (26:197)*** Ajet i slični primjeri u kojima su izvješća učenjaka, sinova Israilovih, potvrđuju da su oni odista znali za to iz svojih objavljenih knjiga.

Svršetak skraćenog tumačenja sure Er-Ra'd,
a samo Allahu pripada hvala i zahvala.

[411] Ono što se nalazi između ove dvije zagrade nisu riječi Ibn-Kesira, Allah mu se smilovao, nego moje.

14
IBRAHIM / IBRAHIM
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 52 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الر ۚ كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿١﴾ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿٣﴾

U Ime Allaha, Svemilosnog,Milostivog!

"Elif-lam-ra. Knjigu ti objavljujemo zato da ljude voljom njihova Gospodara izvedeš iz tmina na svjetlo, na put Silnoga i Hvaljenoga" /1/ "Allaha, Čije je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji. A od užasne patnje teško nevjernicima", /2/ "koji život na ovome svijetu više vole od onoga svijeta i koji od Allahova puta odvraćaju i nastoje ga prikazati krivim! Oni su u velikoj zabludi." /3/

O pojedinačnim harfovima na početku nekih sura bilo je govora prije. ***"Knjigu ti objavljujemo"***, tj. ovo je Knjiga koju ti objavljujemo, o Muhammede, a to je uzvišeni Kur'an, knjiga najčasnija, koju je Allah objavio najčasnijem poslaniku, kojeg je na Zemlju poslao svim ***"Zato da ljude izvedeš iz tmina na svjetlo"***, iz tmine neizvjesnosti i zavođenja na pravi put i spoznaju, kako to Uzvišeni kaže: ***"Allah je zaštitnik onih koji vjeruju i On ih izvodi iz tmina na svjetlo, a onima koji ne vjeruju - zaštitnici su šejtani i oni ih odvode sa svjetla u tmine." (2:257)***

I govor Uzvišenog: ***"Voljom njihova Gospodara"***, tj. On upućuje onoga kome je uputa posredstvom Poslanika Njegova određena, a koji je opet po nalogu Allahovom poslan da ih uputi, ***"Na put Silnoga i Hvaljenoga"***, tj. Silni, Kojemu se ne proturječi i Onaj Kojeg niko ne može nadvladati, Onaj Koji sve potčinjava i Hvaljeni, odnosno hvale dostojni u svim Svojim djelima, riječima, propisima, naredbama i zabranama. I Onaj Koji je u Svojim izvješćima iskren. Riječi Uzvišenog: ***"Allaha, Čije je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, a od užasne patnje teško nevjernicima"***, tj. ako ti se budu suprotstavljali i u laž te ugonili, o Muhammede, teško njima na Danu sudnjem. Nakon toga, opisuje ih da su oni ti koji život na ovome svijetu više vole od onoga svijeta, tj. daju prednost ovome svijetu i njime su u odnosu na ahiret zadivljeni. ***"Koji od Allahova puta odvraćaju"***, tj. odvraćaju one koji poslanike slijede ***"I nastoje ga prikazati krivim"***, tj. žele da put Allahov bude potpuno kriv, a on je u osnovi prav, a nauditi mu ne može onaj ko mu se suprotstavi i ko ga ostavi. Oni su u toj svojoj žudnji u neznanju i zabludi i daleko od istine. Za njih nema nade u boljitak.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۖ فَيُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤﴾

"Mi nismo poslali ni jednog poslanika koji nije govorio jezikom naroda svoga, da bi mu objasnio. A Allah stavlja u zabludu onoga koga hoće i ukazuje na pravi put onome kome hoće; On je Silan i Mudar."/4/

To što je Allah slao između ljudi poslanike koji su njihovim jezikom govorili svakako je milost i dobrota Uzvišenog prema stvorenjima Svojim, kako bi to što im je poslano razumjeli, kako to imam Ahmed, prenoseći od Ebu-Zerra kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (672) 'Uzvišeni Allah ni jednog poslanika nije poslao koji nije jezikom naroda svoga govorio.'"

Riječi Uzvišenog: ***"A Allah stavlja u zabludu onoga koga hoće i ukazuje na pravi put onome kome hoće"***, tj. nakon objašnjenja i iznošenje dokaza protiv njih, Allah u zabludu stavlja onoga ko zabludu zaslužuje, a upućuje onoga ko je dostojan upute. وه ***"On je Silan"***, Onaj Koji - što zaželi - učini da biva, a ono što ne želi to i ne bude. ***"Mudar"*** u postupcima Svojim.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُم بِأَيَّامِ اللَّهِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٥﴾

"I Musaa smo poslali s dokazima Našim: 'Izvedi narod svoj iz tmina na svjetlo i podsjeti ga na Allahove blagodeti.' To su, ulistinu, dokazi za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan." /5/

Uzvišeni veli: kao što smo te poslali, o Mu-hamme-de, i Knjigu ti objavili da sve ljude pozoveš i iz tmine na svjetlo ih izvedeš, tako smo Musaa sinovima

* Objavljena poslije sure Nuh.
** Ajeti 28. i 29. objavljeni su u Medini.

Israilovim s dokazima poslali. Mudžahid kaže: "Radi se o devet dokaza, znakova."

"Izvedi narod svoj iz tmina na svjetlo", tj. pozovi ih ka dobru kako bi iz tmina zablude na svjetlo pravog puta i imana izvedeni bili. ***"I podsjeti ih na Allahove blagodeti"***, tj. Njegovom pomoću i blagodatima njima upućenim izbavljajući ih iz Faraonovog ropstva i nasilja. I more je za njih rascijepio, oblacima im hladovinu načinio i poslao im manu - prepelice i druge vrste blagodati. U merfu' hadisu, koji prenosi imam Ahmed od Ubejj bin K'aba, stoji: (673) "Od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o riječima Uzvišenog: ***'I opomeni ih Allahovim danima'***, (doslovno: dani) kaže: 'Allahovim blagodatima.'" Hadis prenose Ibn-Džerir i Ibn Ebi-Hatim.

Riječi Uzvišenog: ***"To su, uistinu, dokazi za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan"***, tj. u onome što smo učinili za Naše sljedbenike sinova Israilovih u pogledu blagodati, pouka je za svakog onoga ko je u nedaći strpljiv, a u dobru zahvalan, kako stoji u hadisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji je rekao: (674) "Svako je stanje vjernika zadivljujuće. Allah mu ništa ne odredi a da to za njega nije dobro. Kada ga zadesi kakvo zlo, strpi se i to po njega bude bolje. A ako ga zadesi dobro, bude zahvalan, što je opet bolje za njega."

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ
عَلَيْكُمْ إِذْ أَنجَىٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ
وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ
عَظِيمٌ ۝٦ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ
إِنَّ عَذَابِى لَشَدِيدٌ ۝٧ وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِن تَكْفُرُوٓا۟ أَنتُمْ وَمَن فِى
ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا فَإِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ حَمِيدٌ ۝٨

"I kad Musa reče narodu svom: 'Sjetite se Allahove blagodati kad vas je izbavio od Faraonovih ljudi koji su vas najgorim mukama mučili, koji su vam mušku djecu klali, a žensku u životu ostavljali - to vam je bilo veliko iskušenje od Gospodara vašega.'" /6/ "I kad je Gospodar vaš objavio: Ako budete zahvalni, Ja ću vam zacijelo još više dati; budete li nezahvalni, kazna Moja doista će stroga biti." /7/ "I Musa još reče: 'Ako budete nezahvalni i vi i svi drugi na Zemiji, pa, Allah, doista, ni o kom nije ovisan i On je Jedini hvale dostojan.'" /8/

Uzvišeni izvještava Musaa, a.s., u vremenu u kojem je on svoj narod podsjećao na Allahove "dane" i Njegove blagodati spram njih, kada ih je spasio od Faraonovih ljudi i patnje kojom su ih mučili koljući im mušku djecu, a žensku ostavljajući u životu. Allah ih je od svega toga spasio, što je zasigurno velika blagodat i zbog čega Uzvišeni kaže: ***"To vam je bilo veliko iskušenje od Gospodara vašega"***, tj. velika blagodat na kojoj nazahvaljivati nisu mogli. Govor Uzvišenog: ***"Kad je Gospodar vaš objavio"***, tj predočio vam i upoznao vas sa obećanjem Svojim, a može da bude i u značenju: kada se Gospodar vaš zakleo Svojom moći i veličinom Svojom poput riječi Uzvišenog: ***"I Gospodar tvoj obznani da će do Smaka svijeta prepuštati nad njima viast"***, ***(7:167)*** i govor Uzvišenog: ***"Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati"***, tj. ako budete zahvalni na Mojim blagodatima prema vama, Ja ću vam ih povećati. ***"Budete li nezahvalni"***, tj. na blagodatima, i budete li ih poričući skrivali, ***"kazna Moja doista će stroga biti"***.

"I Musa još reče: 'Ako budete nezahvalni i vi i svi drugi na Zemiji - pa, Allah, doista, ni o kom nije ovisan, i On je Jedini hvale dostojan'", tj. On je od zahvale Svojih robova nezavisan, hvaljen je, i On je Jedini hvale dostojan jer doista Allaha niječe samo ***"Ako vi budete nezahvalni - pa Allah od vas ne zavisi." (39:7)*** Neka je hvaljen i uzvišen Onaj Koji je neovisan i hvale dostojan!

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا۟ ٱلَّذِينَ
مِن قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِمْ لَا يَعْلَمُهُمْ
إِلَّا ٱللَّهُ ۖ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَرَدُّوٓا۟ أَيْدِيَهُمْ فِىٓ أَفْوَٰهِهِمْ
وَقَالُوٓا۟ إِنَّا كَفَرْنَا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ وَإِنَّا لَفِى شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَنَآ إِلَيْهِ
مُرِيبٍ ۝٩

"Zar do vas nije doprla vijest o onima prije vas, o narodu Nuhovu, i o Adu, i o Semudu, i o onima posilje njih? - Samo ih Allah zna! Poslanici su im njihovi dokaze donosili, ali oni su ruke svoje na usta stavljali i govorili: 'Mi ne vjerujemo u ono što se po vama šalje i mi veoma sumnjamo u ono u što nas pozivate.'" /9/

Allah nam kazuje događaje o Nuhovom narodu, o Adu, Semudu i drugim narodima koji su poslanike u laž utjerivali, a čiji broj znade samo Allah Uzvišeni. ***"Poslanici su im njihovi dokaze donosili"***, tj. očite jasne i nepobitne znakove i argumente. Ibn-Ishak prenoseći od Omer bin Mejmuna, a ovaj od Abdullaha, koji je o riječima Uzvišenog ***"Samo ih Allah zna"***, rekao: "Prevarili su se geneolozi." Urve bin Zubejr kaže: "Nismo našli ni jednog koji zna šta se desilo poslije Me'ad bin Adnana." Govor Uzvišenog: ***"...oni su ruke svoje na usta stavljali"***; Mudžahid, Muhammed bin Ka'b i Katade o značenju ovog dijela kur'anskog ajeta kažu: Oni su u laž poslanike utjerivali, odgovarajući im riječima svojim

ustima izgovorenim. A ja sam dodao da mišljenje Mudžahida u potpunosti samo potkrepljuje tumačenje ajeta: ***"I govorili: 'Mi ne vjerujemo u ono što se po vama šalje i mi veoma sumnjamo u ono u što nas pozivate.'"*** Bilo je ovo tumačenje značenja: ***"Ali oni su ruke svoje na usta stavljali"***, a Allah najbolje zna. Prenoseći Od Ibn-Abbasa, El-Avfi kaže: "Kada su čuli Allahov govor, začudili su se pa su svoje ruke na usta povratili, govoreći: 'Mi ne vjerujemo u ono što se po vama šalje...', govoreći dalje: 'Mi vam ne vjerujemo u ono sa čime ste došli i kod nas u to postoji jaka sumnja.'"

* قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
يَدْعُوكُمْ لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى ۚ قَالُوا
إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا تُرِيدُونَ أَنْ تَصُدُّونَا عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا
فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿١٠﴾ قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ
وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ وَمَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ
بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ وَمَا لَنَا
أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا ۚ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا ۚ وَعَلَى
اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٢﴾

"Poslanici su njihovi govorili: 'Zar se može sumnjati u Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje? On vas poziva da bi vam neke grijehe vaše oprostio i da bi vas do roka određenog ostavio.' Oni su odgovorili: 'Vi ste ljudi kao i mi; hoćete da nas odvratite od onih kojima su se preci naši klanjali - pa, donesite nam čudo vidljivo.'" /10/ "Mi jesmo ljudi kao i vi" - govorili su im poslanici njihovi - "ali, Allah daje poslanstvo samo onim robovima Svojim kojima On hoće; mi vam ne možemo donijeti čudo bez Allahove volje - a vjernici neka se samo u Allaha uzdaju." /11/ "Zašto da se ne uzdamo u Allaha kad nas je On putevima kojim idemo uputio? Mi ćemo, doista, strpljivo podnositi muke na koje nas budete stavljali - a oni koji se uzdaju, neka se samo u Allaha uzdaju!" /12/

Uzvišeni obavještava o razgovoru koji je tekao između nevjernika i njihovih poslanika tako što su ih narodi sa sumnjom prihvatili, sumnjajući u ono sa čime su došli, a to je obožavanje Jednog Allaha a da Mu se ne pripisuje drug. Poslanici su rekli: "Zar se može sumnjati u Allaha", moguće je da sumnja znači sumnja u Allahov bitak ili u uluhijjet (da se samo Njemu robuje), a najvjerovatnije je da se postojeća sumnja ne odnosi na bitak, na što upućuje i sam kontekst, jer je prigovor nevjernika upravljen poslanicima propovjednicima zbog njihove ljudske prirode i zbog kipova koje su njihovi preci obožavali smatrajući da ih kipovi Allahu približavaju, zbog čega su govorili: ***"Vi ste ljudi kao i mi; hoćete da nas odvratite od onih kojima su se preci naši klanjali"***, zatim su od poslanika tražili da im dođu sa vidljivim mudžizama da su, odista, od Allaha poslani, فأت ***"Pa donesite nam čudo vidljivo."*** Ovo objašnjava da se postojeća sumnja svakako odnosi na to da samo Allah zaslužuje ibadet (uluhijjet), a ne na bitak. Dobar dio naroda priznavao je Tvorca, ali je uz Njega druge posrednike obožavao misleći da im koriste i da ih Allahu približavaju, što se iz govora Uzvišenog vidi: ***"Mi im se klanjamo samo zato da bi nas što više Allahu približili." (39:3)*** Prema tome, prigovor naroda poslanicima u pogledu poslanstva jeste u smislu: kako da vas slijedimo zato što vi pravo na poslanstvo polažete, a vi ste samo ljudi kao i mi...? ***"Mi jesmo ljudi kao i vi - govorili su im poslanici njihovi"***, tj. tačno je da smo mi ljudi kao i vi u smislu čovječnosti, ljudske prirode, ***"Ali Allah daje poslanstvo onim robovima Svojim kojima On hoće"***, tj. vjerovjesništvo (nubuvvet) i poslanstvo (risalet). ***"Mi vam ne možemo donijeti čudo"***, shodno zahtjevima vašim, ***"bez Allahove volje"***, tj. nakon našeg obraćanja Allahu i Njegove dozvole koja bi nam bila data u vezi s tim. ***"A vjernici neka se samo u Allaha uzdaju"***, tj. u svim svojim poslovima, a poslanici su njihovi zatim govorili: ***"Zašto da se ne uzdamo u Allaha"***, tj. šta nas u tom sprečava, pa Allah nas je na najispravniji i najjasniji put uputio. ***"Mi ćemo doista strpljivo podnositi muke na koje nas budete stavljali - a oni koji se uzdaju, neka se samo u Allaha uzdaju."***

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم
مِّنْ أَرْضِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۖ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٣﴾ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ
مَقَامِى وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ وَٱسْتَفْتَحُوا۟ وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿١٥﴾
مِّن وَرَآئِهِۦ جَهَنَّمُ وَيُسْقَىٰ مِن مَّآءٍ صَدِيدٍ ﴿١٦﴾ يَتَجَرَّعُهُۥ وَلَا يَكَادُ
يُسِيغُهُۥ وَيَأْتِيهِ ٱلْمَوْتُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ۖ وَمِن وَرَآئِهِۦ
عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴿١٧﴾

"Nevjernici su govorili poslanicima svojim: 'Ili ćete vjere naše biti ili ćemo vas, doista, iz zemlje naše protjerati!' A poslanicima je Gospodar njihov objavljivao: 'Mi ćemo nevjernike sigurno uništiti.'" /13/ "I poslije njih vas na zemlji nastaniti. Bit će to za one koji će se polaganja računa preda Mnom bojati i koji će od prijetnje Moje strahovati." /14/ "I poslanici su pomoć tražili, pa je svaki oholi inadžija nastradao." /15/ "Pred njim će Džehennem biti - i on će biti pojen odvratnom kapljevinom." /16/ "Mučit će se da je proguta, ali je nikako neće moći proždrijeti i smrt će mu sa svih strana prilaziti, ali on neće umrijeti; njega će teška patnja čekati." /17/

Uzvišeni izvještava o onome što su nevjernički narodi obećali, progonu sa svoje zemlje i iz svoje sredine, kao što je to Šuajbov narod rekao Šuajbu i onima koji su u njega vjerovali.

"Ili ćemo mi, o Šuajbe, i tebe i one koji s tobom vjeruju iz grada našeg istjerati."(7:88) Tako je rekao Lutov narod i Lut, a.s., a tako su rekli i mušrici plemena Kurejš Muhammedu, s.a.v.s., a Allah o njihovom stanju izvještava riječima Svojim:

"A oni su te toliko na zemlji uznemiravali da bi te iz nje istjerali, ali tada ni oni u njoj ne bi dugo, poslije tebe, ostali." (17:76)

Dobročinstvo Uzvišenog Gospodara bilo je pomoći Svoga poslanika Muhammeda, s.a.v.s., time što mu je dodijelio ensarije i ostale stanovnike zemlje koji su mogli najviše pomoći, dok ljudi u Allahovu vjeru nisu počeli ulaziti u skupinama i dok Allahova riječ i vjera za kratko vrijeme nisu trijumfovali nad ostalim religijama u istočnim i zapadnim krajevima zemlje u najkraćem vremenskom razdoblju, zbog čega Uzvišeni kaže:

"A poslanicima je Gospodar njihov objavljivao: 'Mi ćemo nevjernike sigurno uništiti, i poslije njih vas na zemlji nastaniti'", kako to Uzvišeni kaže:

"Allah je zapisao: 'Ja i poslanici Moji sigurno ćemo pobijediti' - Allah je, zaista, Moćan i Silan." (58:21) Riječi Uzvišenog: ***"I poslanici su pomoć tražili"***, tj. kako kažu Ibn-Abbas, Mudžahid i Katade, poslanici su protiv naroda od svog Gospodara pomoć tražili. Moguće je da to znači da su narodi za sebe tražili objašnjenje govoreći:

"Bože, ako je ovo zbilja istina od Tebe, Ti pusti na nas kamenje s neba kao kišu ili nam pošalji patnju nesnosnu." (8:32) I govor Uzvišenog: ***"Pa je svaki oholi i inadžija stradao"***, tj. onaj koji je sam po sebi drzak, tvrdoglav, onaj koji se suprotstavlja istini. U hadisu stoji: (675) "Na Sudnjem danu predočit će se i Džehennem i dozivat će stvorenja govoreći: 'Nad svakim tvrdoglavim i indžijom Meni je nadzor određen.'"

Govor Uzvišenog: ***"Pred njim će Džehennem biti"***, tj. Džehennem će pred oholim i inadžijom biti, odnosno Džehennem je takvom zasjeda, na Danu obećanom vječno će ga nastaniti i u njemu će i jutrom i večerom do Dana sudnjega podvrgnut ispitivanju biti. ***"I on će biti pojen odvratnom kapljevinom"***, tj. u vatri neće imati drugog pića osim ključale vode i smrdljive kapljevine. Jedna je do krajnosti topla, a druga do krajnosti hladna. Imam Ahmed kaže, prenoseći od Ebu-Umame, neka je Allah zadovoljan sa njim: (676) A ovaj od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji govoreći o Allahovim riječima ***"A on će biti pojen odvratnom kapljevinom, mučit će se da je proguta"***, kaže: Približavat će joj se, a osjećat će prema njoj odvratnost, a kada joj se približi, lice će mu ispeći, a koža i kosa sa glave pasti. Kada je popije, pokidat će mu crijeva i izaći će na njegov čmar. To su riječi Allaha Uzvišenog:

"Koji će se uzavrelom vodom pojiti, koja će im crijeva kidati", (47:15)

"...ako zamole pomoć, pomoći će im se tekućinom poput rastopljene kovine koja će lica ispeći" (18:29). Tako hadis prenosi Ibn-Džerir prema predanju Abdullaha bin Mubareka, a Uzvišeni veli: ***"Mučit će se da je proguta, ali je nikako neće moći proždrijeti"***, tj. davit će se njome i osjećat će odvratnost prema toj kapljevini, ali je neće moći progutati zbog groznog okusa, izgleda, mirisa, toplote ili hladnoće, koje će nepodnošljive biti.

"I smrt će mu sa svih strana prilaziti", tj. uzrokujući mu bolove u čitavom tijelu, organima, rukama i nogama. Prenoseći od Ibn-Abbasa, Ed-Dahhak o ovom dijelu kur'anskog ajeta: ***"I smrt će mu sa svih strana prilaziti"*** kaže: "To su vrste kazne kojima će ga Allah na Danu sudnjem u vatri džehenemskoj kažnjavati. Svaka od tih kazni smrt će mu donositi, ali kad bi umrijeti mogao! Međutim, umrijeti neće moći jer Uzvišeni kaže:

'Oni neće biti na smrt osuđeni, i neće umrijeti, i neće im se patnja u njemu ublažiti.'"(35:36)

Govor Ibn-Abbasa, neka je Allah zadovoljan njime, znači: da nema ni jedne vrste patnje kojoj oholi neće biti izložen, ali to mu smrt neće donijeti. Međutim, umrijeti neće, kako bi vječno ostao u neprekidnoj patnji i azabu. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"I smrt će mu sa svih strana prilaziti, ali on

neće umrijeti."
Uzvišeni kaže: ***"...njega će teška patnja čekati"***, tj. nakon ovog stanja nastupit će druga teška patnja, strašan i težak bol, teži i gori od patnje koja mu je prethodila, baš onako kako to Uzvišeni kaže: ***"Evo, to je Džehennem, koji su grješnici poricali!" I između vatre i ključale vode oni će kružiti. (55:43,44)*** Uzvišeni kaže: ***"Drvo zekkum bit će hrana grješniku, u trbuhu će kao rastopljena kovina vrela, kao voda kada ključa. "Šćepajte ga i usred ognja odvucite, a zatim mu, za kaznu, na glavu vodu koja ključa izlijevajte." Okušaj, ta ti si, ulstinu, "moćni" i "poštovani", ovo je, zalsta, ono u što ste sumnjali. (44:43-50)*** Tu su i drugi ajeti koji upućuju na raznovrsnost kazni koja će nad njima biti izvršena. One će biti ponavljane, raznovrsne i njihov će broj samo Uzvišeni Allah znati i On će ih samo prebrojati moći. ***"A Gospodar tvoj nije nepravedan prema robovima Svojim."(41:46)***

مَّثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ أَعْمَٰلُهُمْ كَرَمَادٍ ٱشْتَدَّتْ بِهِ ٱلرِّيحُ فِى يَوْمٍ عَاصِفٍ ۖ لَّا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا۟ عَلَىٰ شَىْءٍ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلْبَعِيدُ ﴿١٨﴾

"Djela nevjernika u Gospodara njihova nalik su na pepeo koji vihor u olujnom danu raznese; neće moći očekivati nikakvu nagradu za djela koja su učinili, to će teška propast biti." /18/

Uzvišeni Allah ističe ovaj primjer djela nevjernika koji su uz Allaha nekog drugog obožavali, a poslanike Njegove u laž ugonili, a svoja djela na neispravnim osnovama temeljili. Ta su se djela srušila, a oni kojima su ta djela bila najpotrebnija ostali su bez njih. Uzvišeni ***"Djela nevjernika u Gospodara njihova nalik su"***, tj. primjer njihovih djela na Sudnjem danu - kada nagradu od Uzvišenog Allaha budu tražili jer će smatrati da imaju nešto, a neće ništa naći, niti će bilo kakvu zaradu zateći - isto kao što se iz pepela koji olujni vjetar raznese, ništa sačiniti ne može. ***"U olujnom danu"***: nikakvu nagradu neće moći očekivati od svojih djela, kao što neće biti u stanju prikupiti pepeo u olujnom danu, poput riječi Uzvišenog: ***"I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili, u prah i pepeo ih pretvoriti" (25:23)***, te govora Uzvišenog u ovom ajetu: ***"To će teška propast biti"***, tj. njihova su djela i zalaganja bez osnove i ispravnosti tako da su nagradu koja im je itekako potrebna bila - izgubili.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٩﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿٢٠﴾

"Zar ne vidiš da je Allah mudro nebesa i Zemlju stvorio? Ako htjedne vas će udaljiti i nova stvorenja dovesti." /19/ "To Allahu nije teško." /20/

Uzvišeni obavještava o Svojoj moći da povrati tijela na Danu sudnjem, jer je nebesa i Zemlju stvorio a oni su svakako veći od stvaranja ljudi. Zar Onaj Koji je sa različitim svojstvima i namjenama stvorio nebesa i Zemlju i ono što se u njima i na njima nalazi, nije u stanju nova stvorenja stvoriti učinivši da vi nestanete? Svakako da jeste:
"Da, Allah zalsta sve može" (46:33), shodno riječima Uzvišenog:

"Zar ne znaju da je Allah - Koji je nebesa i Zemlju stvorio i Koji nije, stvarajući ih, iznemogao - kadar oživiti mrtve? Jeste, On sve može"(46:33), i riječi Uzvišenog: ***"To Allahu nije teško."*** To Allahu ne predstavlja poteškoću i nije Mu nedostižno i naprotiv, to je Njemu lahko. Ukoliko se Njegovoj zapovijedi budete suprotstavljali, vas će udaljiti a druge drugačijih svojstava dovesti, kako to Uzvišeni veli: ***"A ako glave okrenete, On će vas druglm narodom zamijeniti, koji onda kao što ste vi neće biti." (47:38)*** Neka je hvaljen Allah, Koji ovdje kaže: ***"Ako htjedne, vas će udaljiti i nova stvorenja dovesti; to Allahu nije teško." (14:19-20)***

وَبَرَزُوا۟ لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۚ قَالُوا۟ لَوْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ لَهَدَيْنَٰكُمْ ۖ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ أَجَزِعْنَآ أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ ﴿٢١﴾

"I izići će sve pred Allaha, pa će oni koji su bili tlačeni reći glavešinama svojim: 'Mi smo bili vaše pristalice, možete li nam imalo Allahovu kaznu olakšati?' 'Da je nas Allah uputio' - odgovorit će oni - 'i mi bismo bili vas uputili. Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nama više neće biti.'" /21/

Uzvišeni kaže: ***"I izići će"*** sva stvorenja i pobožna i grješna pred Allaha, Jednog i Svemogućeg. ***"Pa će oni koji su bili tlačeni reći"***, tj. oni koji su slijedili svoje gospodare i moćnike: ***"glavešinama svojim"***, koji su se oholili od toga da obožavaju Allaha, Jednog, Koji sudruga nema i da prihvataju poslanika; oni će im reći: ¦ ***"Mi smo bili vaše pristalice"***, tj. što god ste nam naredili, mi smo se povinovali i izvršili. ***"Možete li nam imalo Allahovu kaznu otkloniti,*** onako kao što ste nam obećavali i primamljivali nas, a vođe njihove će im reći:

"Da je nas Allah uputio, i mi bismo bili vas uputili", međutim, nad nama se obistinila riječ Gospodara našega, te je i nas i vas Allahova odredba preduhitrila, a riječ patnje nad kafirima se obistinila. ***"Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nam više neće biti"***, tj. nema nam izlaza iz stanja u kome smo se našli, svejedno da li trpjeli ili se žalili. Očito je da je ovo ponovni povratak u vatru nakon što su u njoj već bili, kako to Uzvišeni veli: ***"I kada se u vatri budu prepirali, a oni koji su bili potlačeni reknu glavešinama svojim: 'Mi smo se za vama povodili, možete li nas makar malo vatre osloboditi?' Onda će glavešine reći: 'Evo nas, svi smo u njoj, jer Allah je presudio robovima Svojim.'"(40:47,48)***

وَقَالَ ٱلشَّيْطَٰنُ لَمَّا قُضِىَ ٱلْأَمْرُ إِنَّ ٱللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ
ٱلْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ ۖ وَمَا كَانَ لِىَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍ
إِلَّآ أَن دَعَوْتُكُمْ فَٱسْتَجَبْتُمْ لِى ۖ فَلَا تَلُومُونِى وَلُومُوٓا۟ أَنفُسَكُم ۖ مَّآ أَنَا
بِمُصْرِخِكُمْ وَمَآ أَنتُم بِمُصْرِخِىَّ ۖ إِنِّى كَفَرْتُ بِمَآ أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ ۗ
إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٢﴾ وَأُدْخِلَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ ۖ
تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌ ﴿٢٣﴾

"I kada bude sve riješeno, šeftan će reći: 'Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio; ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali; zato ne korite mene, već sami sebe; niti ja mogu vama pomoći, niti vi možete pomoći meni. Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim.' Nevjernike sigurno čeka bolna patnja." /22/ "A oni koji su vjerovali i dobra djela činili bit će uvedeni, voljom Gospodara njihova, u dženetske bašče kroz koje će rijeke teći i u njima će vječno boraviti, u njima će se rječju 'Selam!' pozdravljati." /23/

Uzvišeni izvještava o onome što je Iblis govorio svojim sljedbenicima nakon što je Allah robovima Svojim presudio. Pravovjerne je u dženetske bašče uveo a nevjernike u ponorima pakla nastanio. Između njih je Iblis tada progovorio, Allah ga prokleo, dodajući na njihovu tugu, žalost i obmanu još tuge, obmane i žalosti, rekavši: ***"Allah vam je pravo obećanje dao"***, tj. na usta Njegovih poslanika i obećao vam, ukoliko ih budete slijedili, selamet i spas. To je bilo istinito obećanje i istinita poruka, a ja sam vam obećao pa sam vas iznevjerio, kako to Uzvišeni kaže: ***"On im obećava i primamljuje ih lažnim nadama, a ono što im šeftan obeća samo je obmana." (4:120)*** Zatim dalje kaže: ***"Ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao"***, tj. nisam imao nikakvog dokaza za ono u što sam vas pozivao. ***"Samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali"***, samo poradi toga. Poslanici su vam dostavljali dokaze istinitosti onoga sa čime su vam došli, a vi ste im se suprotstavili priklonivši se uvjerenju u kojem ste bili. ***"Zato ne korite mene"***, danas, ***"Već sami sebe"***, jer je grijeh vaš, vaš grijeh, budući da ste se dokazima suprotstavljali mene slijedeći, samo zato što sam vas neistini pozivao. ***"Niti ja mogu vama pomoći"***, tj. izbaviti vas iz vašega azaba, ***"Niti vi možete pomoći meni"***, tj. mene izbaviti iz azaba i patnje. ***"Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim"***, tj., kako kaže Ibn-Džerir: "Trudio sam se da budem sudrug Uzvišenom Allahu", što je i preovlađujuće mišljenje, kako to Uzvišeni kaže: ***"A ne valja takof Božanstva će poreći da su im se klanjali, i bit će im protivnici." (19:82)*** Govor Uzvišenog: ***"Nevjernike sigurno"***, tj. zbog njihovog suprotstavljanja istini i njihovog slijedenja zablude, ***"čeka bolna patnja"***. Iz konteksta ajeta sasvim je vidljivo da će ovaj govor Iblisov biti održan poslije njihovog ulaska u Džehennem, kao što smo to ranije već istakli. Nakon što je Uzvišeni predočio kraj za nesretnike, i poniženje i sramotu kojoj su se priklonili, te da je njihov govornik, uistinu, Iblis - prešao je na kazivanje o odredištu sretnika kazavši: ***"A oni koji su vjerovali, dobra djela činili bit će uvedeni u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći"***, kuda god išli i ma gdje da se kretali, ***"u njima će vječno boraviti"***, neprestano biti i vječno ostati. ***"Voljom Gospodara njihova, u njima će se rječju 'Selam!' pozdravljati."*** Kako to Uzvišeni kaže: ***"I kad do njega dođu - a kapije njegove već širom otvorene - čuvari njegovi reći će im: 'Selam vama'", (39:73) "I u njima će pozdravom i selamom biti susretani." (25:75)*** Uzvišeni veli: ***"Molitva njihova bit će u njima: 'Hvaljen nek si, Allahu!', pozdrav njihov: 'Selam', a njihova posljednja molitva: 'Tebe, Allaha, Gospodara svjetova hvalimo.'" (10:10)***

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً
طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٢٤﴾ تُؤْتِىٓ
أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍۭ بِإِذْنِ رَبِّهَا ۗ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ ٱجْتُثَّتْ مِن
فَوْقِ ٱلْأَرْضِ مَا لَهَا مِن قَرَارٍ ﴿٢٦﴾

"Zar ne vidiš kako Allah navodi primjer - lijepa

je riječ kao lijepo drvo: korijen mu je čvrsto u zemlji a grane prema nebu." /24/ "Ono plod svoj daje u svako doba koje Gospodar njegov odredi - a Allah ljudima navodi primjere da bi pouku primili", /25/ "a ružna je riječ kao ružno drvo: iščupanom drvetu s površine zemlje nema opstanka." /26/

Ali ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn-Abbasa o govoru Uzvišenog ***"Primjer - lijepa je riječ"***, da kaže: to je svjedočenje da nema drugog boga osim Allaha, ***"kao lijepo drvo"***, a to je vjernik. ***"Korijen mu je čvrsto u zemlji"***, srce vjernika govori da nema drugog boga osim Allaha, ***"a grane prema nebu"***, djelo vjernika ih ka nebu uzdiže, a Ed - Dahak, Seid bin Džubejr, Ikrime, Mudžahid i drugi kažu: Uistinu je to objašnjenje za djelo vjernika čiji je govor lijep, učinak valjan a vjernik je odista poput drveta palminog koje dobro djelo u svakom momentu i u svako vrijeme, i jutrom i noću, samo neprestano uzdiže. Ovako prenosi i Es-Suddi od Murreta, a ovaj od Ibn-Mes'uda, koji kaže da je palma drvo o kome je ovdje riječ.

El-Buhari prenosi od Ibn-Omera, koji kaže: (677) "Bili smo kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: 'Obavijestite me o drvetu koje je nalik - ili je poput čovjeka muslimana - čije lišće ne opada ni ljeti ni zimi i koje plod svoj daje u svako doba koje je Gospodar njegov odredio.' Ibn-Omer je rekao: 'Dosjetio sam se da je to palma i vidio sam da Ebu-Bekr i Omer ništa ne govore pa sam se i ja pobojao reći bilo šta. Pošto nisu ništa rekli, Allahov Poslanik, s.a.v.s, kazao je: 'To je palma.' Kada smo ustali, obratio sam se Omeru riječima: O oče, tako mi Allaha, naumpalo mi je da je to palma', na što je on rekao: 'Šta te je spriječilo da to kažeš?' Odgovorio sam: Vidio sam da vi ne govorite pa sam se pobojao da govorim ili da kažem bilo šta.' Omer je rekao: 'Da si rekao da je to palma bilo bi mi draže od toga i toga.'"

Ahmed prenosi od Mudžahida: "Pratio sam Ibn-Omera na putu ka Medini pa nisam čuo da govori išta o Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., izuzev jednog hadisa gdje kaže: (678) 'Bili smo kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je došao noseći srčiku (s vrha palme) i rekao: 'Među drvećem ima jedno drvo čiji primjer jeste primjer čovjeka muslimana.' Poželio sam kazati da je to palma, ali sam uvidio da sam ja tu najmlađi pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'To je palma.'" Hadis navode El-Buhari i Muslim. Iz konteksta je sasvim očito da je primjer vjernika kao primjer drveta koje u svako vrijeme plodove daje, i ljeti i zimi, i danju i noću. Isto je tako i vjernik čija se dobra djela neprestano uzdižu (na nebo) i danju i noću, u svakom momentu i u svako vrijeme, ***"Koje Gospodar njegov odredi"***, tj. savršeno, izvanredno i blagoslovljeno.

"A ružna je riječ kao ružno drvo", ovo je primjer kafirovog nijekanja, koji nema nikakve osnove ni oslonca i koji nalikuje drvetu gorkih tikvica, za koje se kaže: "eš - šerejan". Ovo prenosi Šu'be u svom senedu od Enesa, mislim da to pripisuje Poslaniku, pa kaže:(679) "***"Primjer: lijepa riječ kao lijepo drvo"***, *pa kaže:* *"To je palma",* ***"a ružna je riječ kao ružno drvo"***, *kaže:* *"to je gorka tikvica."*

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Enesa bin Malika da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (680) "a ružna je riječ kao ružno drvo", to je "gorka tikvica". O tome sam obavijestio Ebu el-Alije pa je rekao: "Ovako smo mi čuli." Hadis bilježi Ibn-Džerir od Hamada bin Seleme. Uzvišeni kaže: ***"...iščupanom drvetu"***, tj. odstranjenom drvetu, ***"s površine zemlje nema opstanka"***, tj. nema potpore niti postojanosti. Ista je stvar i sa kufrom, koji niti korijena niti izdanka ima i koji nevjerniku ne pribavlja nikakvu korist, niti će od nevjernika biti bilo šta primljeno.

يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَيُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلظَّٰلِمِينَ ۚ وَيَفْعَلُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ﴿٢٧﴾

"Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu, a nevjernike će u zabludu staviti; Allah radi što hoće." /27/

El-Buhari prenosi od El-Bara' bin ´Aziba, neka je Allah sa njim zadovoljan, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (681) "Kada musliman u kaburu bude upitan, svjedočit će da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed, s.a.v.s., Allahov poslanik, pa to su riječi Allahove: ***'Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu.'***" Hadis prenose Muslim i ostali sastavljači šest zbirki, svi prema Š'ubetovom predanju.

Imam Ahmed prenosi od El - Bera' bin ´Aziba, koji je rekao: (682) "Izašli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na dženazu jednom ensarije. Prišli smo kaburu, a umrli još nije bio zakopan; Allahov Poslanik, s.a.v.s., sjeo je i mi smo sjeli oko njega kao da su nam na glavama bile ptice. U ruci mu je bio štap kojim je čeprkao po zemlji, podigao je glavu, pa je dva ili tri puta rekao: 'Utječite se Allahu od azaba u kaburu', a zatim nastavio: 'Odista će robu, vjerniku, kada bude napuštao dunjaluk a susretao se sa ahiretom, sa nebesa sići meleki kao sunce bijelih lica, sa kojima će dženetski balzami i kefini biti, i sjesti na rastojanju dokle pogled dopire. Zatim će mu doći melek smrti, kod glave mu sjesti i reći: 'O dobra dušo, izađi u Allahov oprost i zadovoljstvo' - pa kaže - pa će izaći i poteći kao što kap iz mješine za vodu teče. Pa će uzeti dušu, a ovi meleki neće pustiti da je drži ni koliko treptaj oka a već će je uzeti i u dženetske balzame i kefine smjestiti. Iz nje će tada nešto poput najboljeg

mirisa koji postoji na zemlji izići. Dušu će uznijeti a svaka skupina meleka pored koje budu prolazili pitati će ih: 'Koja je ovo dobra duša?' Odgovorit će: tog i tog, spominjući najljepša imena kojim su ga na dunjaluku zvali. Stići će sa njom do dunjalučkog neba pa će tražiti da joj se otvori. Bit će joj otvoreno te će biti praćena od stanovnika svakog neba kojem se budu približavali do onog koje iza njega slijedi. I sve tako dok ne bude donesena na sedmo nebo pa će Allah reći: 'Upišite djelo Moga roba na najvišim mjestima Dženneta i vratite ga na zemlju. Odista sam ih od zemlje stvorio i u nju ću ih vratiti, pa ću ih iz nje i drugi put izvesti.' Duša će biti vraćena u svoje tijelo, pa će dva meleka doći do njega, sjesti i riječima mu se obratiti: 'Ko ti je Gospodar?' Odgovorit će: 'Moj je Gospodar Allah.' Upitat će ga: 'Koje si vjere?' 'Moja je vjera islam', glasit će odgovor. 'Ko je čovjek koji vam je poslan?' Odgovorit će: 'To je Allahov Poslanik, s.a.v.s.' 'Šta ti znaš?', reći će: 'Kur'an sam učio, vjerovao u njega i istinu govorio.' Jedan glas će s neba povikati: 'Moj rob istinu govori, zastrite ga i prekrijte Džennetom i dženetska vrata mu otvorite' - kaže - do njega će dženetski dah i lagodnost doprijeti, a mjesto u kaburu bit će mu prošireno dokle mu pogled seže. I doći će mu čovjek lijepog lica i odjeće, ugodna mirisa, pa će reći: 'Obraduj onoga koji te je obveselio, ovo je tvoj dan, koji ti je obećan.' Ovaj će ga upitati: 'Ko si ti? Tvoje lice jeste lice koje samo dobro donosi?' Odgovorit će: 'Ja sam tvoje dobro djelo', a umrli će reći: 'Bože, čas proživljenja neka nastupi, da bih se svojim ukućanima i imanju vratio' - kaže - odista će nevjerniku, kada bude dunjaluk napuštao, a sa ahiretom se susretao, sa neba sići meleki crna lica sa kojima će tkanina od kostrijeti biti. Sjest će daleko od njega koliko pogled seže. Zatim će melek smrti doći, kod glave mu sjesti, i reći: 'Pokvarena dušo, izađi u gnjev i srdžbu Allahovu' - rekao je - dušu će razdvojiti od njenog tijela pa će je iščupati kao što se čupa ožeg sa mokre vune. Zatim će je uzeti, a ovi neće pustiti da je drži ni koliko treptaj oka a već će je smjestiti u tkaninu od kostrijeti.

Iz duše će tada izići poput najodvratnijeg zadaha leša koji postoji na zemaljskoj kugli. S dušom će uzletjeti i svaka će ih skupina meleka pored koje budu prolazili pitati: 'Koja je ovo nevaljala duša?' Odgovorit će: toga i toga, najodvratnijim imenom kojim je na dunjaluku zvat dok je na najniže nebo ne donesu.

Tražit će da joj se otvori, ali joj otvoreno biti neće.

Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio ajet:

'Kapije nebeske neće se otvoriti i prije će deva kroz iglene uši proći nego što će oni u Džennet ući.' (7:40) A Allah će reći: 'Njegovo djelo upišite u podzemlju na dnu Džehennema', a duša će mu odmah biti bačena. Nakon toga Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio je ajet:

"A onaj ko bude smatrao da Allahu ima iko ravan - bit će kao onaj koji je s neba pao i koga su ptice razgrabile, ili kao onaj koji je vjetar u daleki predio odnio." (22:31) Duša će mu nakon toga biti vraćena u tijelo te će mu doći dva meleka, sjesti do njega, i obratiti mu se riječima: 'Ko ti je Gospodar?' Reći će: 'Ha...ha... ne znam.' 'Koji je to čovjek koji vam je poslan?' Odgovorit će: 'Ha...ha... ne znam', pa će s neba glas povikati: 'Moj rob odista laže, vatrom ga prekrijte i vrata u Džehennem otvorite.' Do njega će doprijeti džehenemski otrov i žega, a kabur će ga stijesniti tako da će mu se u njemu i rebra izmiješati. Doći će mu čovjek odvratna lica, ružnog odijela i odvratna mirisa, pa će reći: 'Ono što će rastužiti tebe čeka. Ovo je tvoj dan, dan koji ti je obećan', a on će upitati: 'Ko si ti, lice ti je nalik licu koje samo zlo donosi?' Odgovorit će: 'Ja sam tvoje ružno djelo', a nevjernik će reći: 'Bože, čas proživljavanja neka ne nastupi.'" Hadis prenosi Ebu-Davud od El-E'ameša, a En-Nesai i Ibn-Madže od El-Minhal bin Amra.

Imam 'Abd bin Humejd, Allah mu se smilovao, u svom Musnedu prenosi od Enesa bin Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (683) "Odista će rob, kada bude stavljen u kabur i kada ga napuste prijatelji, čuti topot njihove obuće kada se budu udaljavali, pa će mu dva meleka doći, sjesti do njega i reći mu: 'Šta ti misliš o ovom čovjeku?' Ako se bude radilo o vjerniku, reći će: 'Svjedočim da je on rob Allahov i Njegov poslanik.' Tada će mu biti rečeno: 'Pogledaj svoje mjesto u Džehennemu koje ti je Allah zamijenio mjestom u Džennetu.'" Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "I bit će mu pokazana oba mjesta, pa će ih vidjeti."

Katade kaže: 'Spomenuto nam je da će mu mjesto u kaburu biti prošireno za sedamdeset aršina i da će do Sudnjeg dana zelenilom biti napunjeno.' Hadis prenosi Muslim od Abd bin Humejda, a prenosi ga i En - Nesai od Junusa bin Muhammeda...

Prenosi Džerir od Ebu-Hurejrea, neka je Allah zadovoljan sa njim, a ovaj od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, mejit će čuti topot vaše obuće kada ga budete napuštali od njega odlazeći. Ako je bio vjernik, namaz će mu biti kod glave, zekat s njegove desne strane, a post s lijeve. Učinjena dobra djela, sadaka, očuvanje rodbinskih veza, pravičnosti i dobročinstvo prema ljudima, kod nogu. Od glave će mu se prići pa će namaz reći: 'S moje strane nema ulaza.' Prići će mu se s desne strane, a zekat će reći: 'S moje strane nema ulaza.' Također i s njegove lijeve strane, pa će post reći: 'S moje strane nema ulaza.' Prići će mu se i s nogu, pa će učinjena dobra djela reći: 'Ni s moje strane nema ulaza', a nakon toga će mu rečeno biti: 'Sjedi', pa će sjesti, a sunce na zalasku bit će mu prikazano. Nakon toga bit će mu rečeno: 'Obavijesti nas o onome o čemu te pitamo.' Odgovorit će: 'Pustite me da klanjam.'

'Klanjat ćeš, obavijesti nas o onome što te pitamo.' 'A o čemu me pitate?' 'Šta bi mogao reći o čovjeku koji je boravio među vama i ima li šta čime bi mogao o njemu svjedočiti?' Upitat će: 'Je li o Muhammedu?'

'Da', rečeno će mu biti. Odgovorit će: 'Svjedočim da je Allahov Poslanik, i svjedočim da nam je s dokazima od Allaha došao i mi smo mu povjerovali.' 'S tim si živio, umro, i s time ćeš, ako Bog da, biti proživljen', rečeno će mu biti. Zatim će mu kabur za sedamdeset aršina proširen biti, u njemu će mu svjetlo sjati, a vrata u Džennet će mu se otvoriti, te će mu rečeno biti: 'Pogledaj šta je Allah za tebe u Džennetu pripremio', pa će opskrbljen radošću i srećom biti, a duša će mu među dobrim dušama boravište naći. To je ptica zelena koja će biti priljubljena uz dženetsko drvo, a tijelo će početku, zemlji vraćeno biti." A to su riječi Uzvišenog:

"Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu." Hadis prenosi Ibn-Hibban.

Prenosi El-Avfi od Ibn-Abbasa, neka je Allah zadovoljan sa njim, da o ovom ajetu kaže: "Vjerniku na samrti odista meleki budu prisutni, nazovu mu selam i Džennetom ga obraduju"; zatim je spomenuo stanje vjernika kako je to izneseno u prethodnim hadisima, a onda kazao: "Što se tiče nevjernika, na samrti će meleki na njega nasrnuti, ruke svoje rašireći. El-best, znači - udaranje:

'Udarajući ih po obrazima i po leđima njihovim' (8:50), na samrti, a kada uveden u kabur bude i kada mu bude naređeno da sjedne, rečeno će mu biti: 'Ko ti je Gospodar?' Nikakva odgovora im neće dati, a sam je Allah učinio da svaki spomen na to zaboravi. A kada rečeno bude: 'Koji ti je poslanik poslan?' Za njega upute neće biti i nikakva im odgovora neće dati.'"

"A nevjernike će u zabludu staviti; Allah radi što hoće."

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ
دَارَ الْبَوَارِ ﴿٢٨﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا ۖ وَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿٢٩﴾ وَجَعَلُوا لِلَّهِ أَندَادًا
لِّيُضِلُّوا عَن سَبِيلِهِ ۗ قُلْ تَمَتَّعُوا فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ ﴿٣٠﴾

"Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nazahvalnošću uzvratili i narod svoj u kuću propasti doveli." /28/ "U Džehennem, u kome će gorjeti - a užasno je on prebivalište!" /29/ "I izmišljali Allahu ortake da bi zavodili s puta Njegova? Reci: 'Naslađujte se, završit ćete, sigurno, u vatri!'" /30/

O riječima Uzvišenog:

"Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nezahvalnošću uzvratili", El-Buhari kaže: "Tj., zar ne znaš?, što je poput riječi Uzvišenog: ***'Zar nisi vidio šta je...'***, tj. zar ne znaš." El-bevvar - propast ima isto značenje kao i el-helak - uništenje, ***"naroda propalog" (25:18),*** uništenog. Pričao nam je Ali bin Abdullah, senedom sve do Ibn-Abbasa, o riječima Uzvišenog

"Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nezahvalnošću uzvratili", pa kazao: "To su mekanski kafiri, a samo značenje obuhvata sve nevjernike", a takvo slično tumačenje prenosi se i od Alije, r.a. Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn Ebi-Husejna da kaže: "Ali ibn Ebi-Talib, neka je Allah zadovoljan sa njim, ustao je i rekao: 'Zar nema nikoga ko bi me pitao nešto o Kur'anu. Tako mi Allaha, kada bih danas znao da postoji neko ko Kur'an poznaje bolje od mene, našao bih ga pa makar negdje iza mora bio.' Ustao je Abdulah bin el-Keva i upitao: 'Ko su oni koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima - nezahvalnošću uzvratili i narod svoj u kuću propasti doveli?' Odgovorio je: 'Mušrici plemena Kurejš kojima je došla Allahova blagodat - iman, koji su onda na tu blagodat nezahvalnošću uzvratili i narod svoj u kuću propasti doveli.'" Mudžahid, Se'id bin Džubejr, Ed-Dahhak, Katade i Ibn-Zejd kažu da se to odnosi na nevjernike plemena Kurejš koji su pobijeni u Bici na Bedru, a tako prenosi i Malik u svom tefsiru od Nafi'a, a ovaj od Ibn-Omera.

Uzvišeni kaže: ***"I izmišljali Allahu ortake, da bi zavodili s puta Njegova"***, tj. Allahu su drugove pripisali i njih su uz Allaha obožavali i ljude tome pozivali. Nakon toga, Uzvišeni jezikom svoga Poslanika, s.a.v.s., zastrašujući ih i prijeteći kaže: ***"Reci: 'Naslađujte se, završit ćete, sigurno, u vatri!'"***, tj. vaš će povratak u vatru biti, kako to Uzvišeni veli:

"Mi im dajemo da kratko uživaju, a onda ćemo ih natjerati u patnju nezdržljivu."(31:24)

قُل لِّعِبَادِيَ
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً
مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَٰلٌ ﴿٣١﴾

"Reci vjernicima, robovima Mojim, da namaz obavljaju i da udjeljuju i tajno i javno dio onoga što im Mi darujemo, prije nego što nastupi Dan u kome neće biti ni trgovanja ni prijateljstva." /31/

Allah Svojim robovima naređuje da Mu pokorni budu, da Njegovim stvorenjima dobročinstvo čine, istinu pomažu, da namaz klanjaju, a namaz nije ništa drugo do činjenje ibadeta jedino Allahu, te da od onoga što im je Allah dao udjeljuju, dajući zekat, potpomažući bližnje, a da ostalima dobročinstvo čine. Pod obavljanjem namaza misli se na to da se vodi računa o namaskom vaktu, roku obavljanja namaza, ruku'u, sedždi, i skrušenosti, kao što naređuje javno i tajno dijeljenje kako bi se spasili ***"prije nego što nastupi Dan"***, tj. Sudnji dan, ***"u kome neće biti ni trgovanja, ni prijateljstva"***. Ni od kog se neće primiti da se sobom otkupi od kazne, tj. da sebe

"proda" u zamjenu za otkup. "Ni prijateljstva", tj. tamo predodžbe o prijateljstvu nema, a onaj koji kaznu bude zaslužio napušten će biti, a tamo će pravda i pravičnost vladati. Ono što se želi reći jeste svakako to da otkupnina i trgovina neće nikom koristiti, kao ni prijateljstvo ni zagovorništvo onome ko se sa Allahom kao nevjernik sretne, kako to Uzvišeni veli:

"I bojte se Dana kada niko ni za koga neće moći ništa učiniti, kad se ni od koga otkup neće primiti, kada nikome zagovor neće koristiti i kada im niko neće moći pomoći."(2:123)

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ ﴿٣٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ﴿٣٣﴾ وَآتَاكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا ۗ إِنَّ الْإِنسَانَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾

"Allah je Stvoritelj nebesa i Zemlje; On spušta s neba kišu i čini da pomoću nje rađaju plodovi kojima se hranite; i daje vam da se koristite lađama koje plove morem voljom Njegovom, i daje vam da se rijekama koristite", /32/ "I daje vam da se koristite suncem i mjesecom, koji se stalno kreću, i daje vam da se koristite noći i danom." /33/ "I daje vam od svega onoga što od Njega tražite, i ako biste Allahove blagodati brojili, ne biste ih nabrojili. - Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan." /34/

Svoje blagodati prema stvorenjima Uzvišeni nabraja, pa kaže da je za njih zemlju kao postelju, a nebesa kao osiguran krov stvorio.

"On spušta s neba kišu, čini da pomoću nje rađaju plodovi kojima se hranite." Plodovi i usjevi različitih boja, oblika, okusa, mirisa i namjene, kako to Uzvišeni kaže:

"...i On spušta s neba kišu; samo Mi dajemo da uz njenu pomoć u parovima niče bilje raz - novrsno". (20:53) Uzvišeni kaže:

"...I daje vam da se koristite lađama koje plove morem voljom Njegovom, i daje vam da se rijekama koristite", tj. lađe vam je potčinio da pomoću struje morske vode plutaju i da morem voljom Uzvišenog plove. Da bi lađu nosilo, more je potčinio, kojim putnici poradi zarade, razmjene robe i trgovanja iz jednog područja u drugo stižu. Rijeke usijecaju zemlju i teku od predjela do predjela, a On ih je potčinio i kao opskrbu pićem, vodom i drugim korisnim stvarima robovima ih dao.

"I daje vam da se koristite suncem i mjesecom koji se stalno kreću", tj. idu, pokreću se i ni noću ni danju ne malaksaju, ***"I daje vam da se koristite noći i danom"***, tj. noć i dan su međusobno suprotstavljeni jedno drugom. Jedanput noć uzme od dana pa se odulji, a zatim dan od noći pa se okrati, kao što kaže Uzvišeni:

"On uvodi noć u dan, i uvodi dan u noć, On je potčinio Sunce i Mjesec - svako plovi do roka određenog", (35:13) "On je Silni, On mnogo prašta." (39:5)

Riječi Uzvišenog ***I daje vam od svega što od Njega tražite"***, kaže, pružio vam je ono što vam je potrebno u svakoj situaciji i ono što od njega tražite svojim stanjem i svojim govorom. Govor Uzvišenog:

"I ako biste Allahove blagodati brojili, ne biste ih nabrojili." Uzvišeni izvještava o nemoći robova da izbroje blagodati a kamoli da se na njima nazahvaljuju, kako to kaže Talk bin Habib, Allah mu se smilovao: "Allahova je istina teška da bi je ljudi mogli obuhvatiti, obujmiti, a Allahovih je blagodati mnogo da bi ih ljudi mogli nabrojati. Zato osvićite i omrkujte kajući se." U Buharijinom Sahihu stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao: (685) "Gospodaru, Tebi pripada zahvala, i nikada Ti se ne možemo nazahvaljivati, a od te je zahvale naš Gospodar potpuno nezavisan."

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَن نَّعْبُدَ الْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ ۖ فَمَن تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي ۖ وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٦﴾

"A kada Ibrahim reče: 'Gospodaru moj, učini ovaj grad sigurnim i sačuvaj i mene i sinove moje od toga da se kanjamo kumirima.'" /35/ "Oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. Onaj ko bude mene slijedio - moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao, pa - Ti, uistinu, praštaš i milostiv si." /36/

Uzvišeni kaže: ***"A kada Ibrahim reče: 'Gospodaru moj, učini ovaj grad sigurnim...'"*** Ibrahim, a.s., molio je sigurnost za grad Meku, a Allah mu je udovoljio molbi, rekavši: ***"Zar ne vide da smo Harem svetim i sigurnim učinili." (39:67)*** Kada je Ibrahim, a.s., rekao: ***"Ovaj grad sigurnim"***, riječ grad izgovorio je sa određenim članom, jer on ovom dovom moli nakon što je grad već bio sagrađen, zbog čega Uzvišeni govoreći jezikom Ibrahima, a.s., kaže:

"Hvala Allahu, Koji mi je u starosti podario Ismaila i Ishaka." (14:39) Poznato je da je Ismail stariji od Ishaka trinaest godina, a što se tiče vremena kada Ibrahim, a.s., odlazi po Ismaila i njegovu majku,

Ismail je u to vrijeme bio dojenče u jednom mjestu u Meki. Ibrahim, a.s., također se obraća Allahu riječima: ***"Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim gradom" (2:126),*** tj. u situaciji kada tamo poslije ne bude grada, pa kaže: ***"gradom..."***, ne izgovarajući ga sa određenim članom. ***"Sačuvaj i mene i sinove moje od toga da se klanjamo kumirima."*** Svaki daija - agitator treba da moli za sebe, za svoje roditelje i svoju porodicu. Zatim navodi da su ljudi sa kipovima na stranputicu zavedeni i traži zaštitu od obožavanja kipova predajući njihov slučaj Allahu, kazavši: ***"Oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli. Onaj ko bude mene slijedio - moje je vjere, a onaj ko bude protiv mene ustajao, pa - Ti uistinu, praštaš i milostiv si"***, tj. ako Allah bude htio, kaznit će ih, a ako bude htio oprostit će im, shodno riječima Isaa, a.s.: ***"Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš - Silan i Mudar Ti si." (5:118)*** Te riječi nisu ništa drugo do prepuštanje volji Uzvišenog Allaha, uplitanje u volju Allahovu nedopustivo je. Abdullah bin Vehb prenosi od Abdullaha bin Amra: (686) "...da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ponavljao riječi Ibrahima, a.s.: ***'Oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli'***, te riječi Isaa, a.s.: ***'Ako ih kazniš, robovi su Tvoji...'***, zatim digao ruke i zamolio: 'Gospodaru, moj ummet, Gospodaru, moj ummet, Gospodaru, moj ummet', i zaplakao, pa je Allah rekao: 'Idi, Džibrile, Muhammedu pa ga upitaj - mada tvoj Gospodar znade - šta te je rasplakalo?' Došao mu je Džibril, a.s., i upitao ga, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio mu je, pa je Allah rekao: 'Idi Muhammedu i reci mu: Za tvoj ummet Mi ćemo ti udovoljiti i nećemo ti ništa nažao učiniti.'"

رَبَّنَآ إِنِّيٓ أَسۡكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيۡرِ ذِي زَرۡعٍ عِندَ بَيۡتِكَ ٱلۡمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱجۡعَلۡ أَفۡـِٔدَةٗ مِّنَ ٱلنَّاسِ تَهۡوِيٓ إِلَيۡهِمۡ وَٱرۡزُقۡهُم مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمۡ يَشۡكُرُونَ ٣٧

"Gospodaru naš, ja sam neke potomke svoje naselio u kotlini u kojoj se ništa ne sije, kod Tvoga Časnog hrama, da bi, Gospodaru naš, namaz obavljali; zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima i opskrbi ih raznim plodovima da bi zahvalni bili." /37/

Ovo upućuje na to da se ovdje radi o drugoj dovi nakon prve dove[412] kojom se Ibrahim, a.s., molio kada je odlazio od Hadžere i njenog djeteta, a to je bilo prije gradnje Kabe. Druga dova bila je sigurno poslije gradnje Kabe i želja upućena Uzvišenom Allahu, zbog čega kaže: ***"Kod Tvoga Časnog hrama"***, i govor Uzvišenog: ***"Da bi, Gospodaru naš, namaz obavljali."*** Ibn-Džerir kaže da se te riječi odnose na Allahov govor: ***"Časnog"***, tj. učinio sam ga svetim da bi njegovi stanovnici mogli kod njega namaz obaviti. ***"Zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima."*** Allahove riječi "nekih ljudi", tj. njima se podrazumijevaju muslimani, a Allahov govor: ***"I opskrbi ih raznim plodovima"***, tj. kako bi im to bila potpora da ti poslušni budu, što je Allah i uslišio, kako to Uzvišeni veli: ***"Zar im ne pružamo priliku da borave u svetom i sigurnom mjestu, gdje se, kao Naš dar, slivaju plodovi svakovrsni." (28:57)*** Ovo je ljubaznost Uzvišenog Allaha i Njegova plemenitost, milost i bereket, a u samom gradu Meki i oko Meke nema ni jednog drveta koje plodove daje, a u Meku se slivaju plodovi sa svih strana jer je uslišana dova Ibrahima Halila, a.s.[413]

رَبَّنَآ إِنَّكَ تَعۡلَمُ مَا نُخۡفِي وَمَا نُعۡلِنُۗ وَمَا يَخۡفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِن شَيۡءٖ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ ٣٨ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى ٱلۡكِبَرِ إِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَۚ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ٣٩ رَبِّ ٱجۡعَلۡنِي مُقِيمَ ٱلصَّلَوٰةِ وَمِن ذُرِّيَّتِيۚ رَبَّنَا وَتَقَبَّلۡ دُعَآءِ ٤٠ رَبَّنَا ٱغۡفِرۡ لِي وَلِوَٰلِدَيَّ وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ يَوۡمَ يَقُومُ ٱلۡحِسَابُ ٤١

"Gospodaru naš, Ti zacijelo znaš šta mi tajimo, a šta na javu iznosimo. - Allahu ništa nije skriveno ni na Zemlji ni na nebu." /38/ "Hvala Allahu, Koji mi je u starosti podario Ismaila i Ishaka; Gospodar moj, uistinu, uslišava molbe." /39/ "Gospodaru moj, daj da ja i potomci moji obavljamo namaz; Gospodaru naš, Ti usliši molbu moju!" /40/ "Gospodaru naš, oprosti meni, i roditeljima mojim i svim vjernicima - na Dan kad se bude polagao račun!" /41/

Govor Uzvišenog: ***"Gospodaru naš, Ti znaš šta mi tajimo, a šta na javu iznosimo"***, tj. znaš moju namjeru u mojoj dovi za stanovnike ovog grada, Ti

[412] Pogledaj suru El-Bekare, ajet broj 126. *"Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim gradom..."*

[413] Sada se u Meku i na sami Otok sa svih strana svijeta slivaju razne vrste plodova; Gospodaru, podstakni nas da zahvalni na Tvojim blagodatima budemo.

znaš moju namjeru i nijet, a to je težnja ka Tvom zadovoljstvu i odanosti prema Tebi. Ti sve stvari poznaješ, njihovu vanjštinu i unutrašnjost, od njih Ti ni na nebesima ni na Zemlji ništa nije skriveno. Svom se Uzvišenom Gospodaru na djetetu koje mu je u starosti darovao, riječima zahvalio: ***"Hvala Allahu, Koji mi je u starosti podario Ismaila i Ishaka; Gospodar moj, uistinu, uslišava molbe"***, tj. onome ko Ga moli, On molbu usliša. Za dijete za koje sam Ga molio meni je dovu uslišao. Zatim kaže: ***"Gospodaru moj, daj da ja obavljam namaz"***, tj. učini me ustrajnim u namazu i izvršavanju namaskih obreda. ***"I potomci moji"***, tj. učini ih onima koji će namaz obavljati. ***"Gospodaru naš, Ti usliši molbu moju"***, tj. za sve ono za što sam Ti se obraćao. ***"Gospodaru naš, oprosti meni, i roditeljima mojim."*** Bilo je to prije nego što se Ibrahim, a.s., odrekao svoga oca pošto mu je bilo predočeno njegovo neprijateljstvo spram Uzvišenog Allaha. ***"I svim vjernicima"***, tj. svima koji vjeruju. ***"Na dan kada se bude polagao račun"***, tj. na dan kada Ti robovi Tvoji budu polagali račune pa ih budeš kažnjavao - nagrađivao, prema djelima njihovim, bila ona dobra ili loša.

وَلَا تَحْسَبَنَّ
ٱللَّهَ غَٰفِلًا عَمَّا يَعْمَلُ ٱلظَّٰلِمُونَ ۚ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ
فِيهِ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٤٢﴾ مُهْطِعِينَ مُقْنِعِى رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ ۖ
وَأَفْـِٔدَتُهُمْ هَوَآءٌ ﴿٤٣﴾

"A ti nikako ne misli da Allah ne motri na ono što rade nevjernici! On im samo pušta do Dana kada će im oči ostati otvorene!" /42/ "I kada će žureći, uzdignutih glava, netremice gledati; a srca će im prazna biti." /43/

Uzvišeni kaže: O Muhammede, nemoj misliti da - ako je uzdigao nevjernike - Allah ne motri na njih i da ne vodi brigu o njima i da ih zbog onoga što rade ne kažnjava; naprotiv, sve to On njima broji i prebrojava. ***"On im samo pušta do Dana kada će im oči ostati otvorene"***, tj. od jačine užasa Sudnjeg dana. Zatim Uzvišeni navodi kako će iz svojih kabura ustati i kako će na zborište brzo doći, pa kaže: ***"I kada će žureći"***, brzo hodeći, kako to Uzvišeni veli: ***"I, netremice gledajući u glasnika i žureći" (54:8),***

"...uzdignutih glava". Ibn-Abbas i drugi kažu: podignutih glava ***"...Netremice gledati!"***, tj. pogledi su im stalni, odnosno neprestano motre. Ni jednog momenta trepnuti neće zbog mnoštva straha i užasa u kojem će biti, a koji je zbog njih pripremljen. Bože, sačuvaj od toga, o čemu Uzvišeni kaže: ***"A srca će im prazna biti"***, tj. u srcima im zbog prevelikog straha i bojazni ničega neće biti. Nakon toga Uzvišeni se obraća Svom Poslaniku, s.a.v.s.:

وَأَنذِرِ ٱلنَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ ٱلْعَذَابُ فَيَقُولُ
ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ رَبَّنَآ أَخِّرْنَآ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ ٱلرُّسُلَ ۗ
أَوَلَمْ تَكُونُوٓا۟ أَقْسَمْتُم مِّن قَبْلُ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ ﴿٤٤﴾ وَسَكَنتُمْ
فِى مَسَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ
وَضَرَبْنَا لَكُمُ ٱلْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾ وَقَدْ مَكَرُوا۟ مَكْرَهُمْ وَعِندَ ٱللَّهِ
مَكْرُهُمْ وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ ٱلْجِبَالُ ﴿٤٦﴾

"Ti opominji ljude Danom kada će im kazna doći, kad će oni koji su se ogriješili prema sebi - govoriti: 'Gospodaru naš, ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvat ćemo se pozivu Tvome i slijedit ćemo poslanike!' - a zar se prije niste zaklinjali da nećete na ovaj svijet?" /44/ "I nastanili ste se bili u kućama onih koji su se prema sebi ogriješili, a bilo vam je poznato kako smo s njima postupili i primjere smo vam navodili." /45/ "I oni lukavstva svoja pletu, a Allah zna za lukavstva njihova, samo što lukavstva njihova ne mogu brda pokrenuti." /46/

Uzvišeni obavještava o onima za koje se kaže da su prema sebi učinili nasilje i koji će, kada patnju vide, reći: ***"Gospodaru naš, ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvat ćemo se pozivu Tvome i slijedit ćemo poslanike."*** To je kao govor Uzvišenog: ***"...Kad nekom od njih smrt dođe, on uzvikne: 'Gospodaru moj, povrati me'"... (23:99)*** i kao riječi Uzvišenog: ***"A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: 'Da nam je da vraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našega ne "A zar se prije niste zaklinjali da nećete na ovaj svijet"***, tj. zar se, prije stanja u kojem ste sada, niste zaklinjali da kazne i proživljenja neće biti... Zbog toga patnju sada ovu okusite, kako to Uzvišeni veli: ***"Oni se zaklinju Allahom, najtežom zakletvom: 'Allah neće oživiti onoga koji umre!'"(16:38)***

Riječi Uzvišenog: ***"I nastanili ste se bili u kućama onih koji su se prema sebi ogriješili, a bilo vam je poznato kako smo s njima postupili, i primjere smo vam navodili"***, tj. vidjeli ste i do vas je doprlo šta smo sve narodima prije vas koji su poricali dopustili, a uz sve to vi od njih pouku niste uzeli, a prema onom što smo učinili da ih zadesi vi se suzdržavali niste. ***"Mudrost savršena - ali opomene ne koriste" (53:5)***, i riječi Uzvišenog: ***"Samo što lukavstva njihova ne mogu brda pokrenuti."*** El-Avfi tumačenje ovog ajeta prenosi od

Ibn-Abbasa, koji kaže, a njegovo mišljenje zastupa i Ibn-Džerir, da ono što su sami sebi učinili, negirajući Allaha i pripisujući Mu druga, brdima niti bilo čemu drugom ne šteti, nego se to njima vraća. A ja sam na to dodao da ovo nalikuje riječima Uzvišenog: ***"Ne hodi po zemlji nadmeno, jer zemlju ne možeš probiti, ni brda u visinu dostići." (17:37)*** Postoji drugo mišljenje u tumačenju ovog ajeta, koje prenosi Ali ibn Ebi-Talha od Ibn-Abbasa: ***"Samo što lukavstva njihova ne mogu brda pokrenuti!"***, koji kaže da (njihova lukavstva) znači "širkuhum" - njihovo mnogoboštvo." Kao što kaže Uzvišeni: ***"Gotovo da se nebesa raspadnu, a zemlja provali i planine zdrobe." (19:90)*** Ovakvo mišljenje zastupaju i Ed-Dahhak i Katade.[414]

فَلَا تَحْسَبَنَّ
ٱللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِۦ رُسُلَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ تُبَدَّلُ
ٱلْأَرْضُ غَيْرَ ٱلْأَرْضِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ ۚ وَبَرَزُوا۟ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾

"Nemoj ni pomisliti da Allah neće održati obećanje Svoje poslanicima Svojim - Allah je, uistinu, Silan i Strog." /47/ "Na Dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa, i kad svi izađu pred Allaha, Jedinoga i Svemoćnog."/48/

Potvrđujući i izvršavajući Svoje obećanje, Uzvišeni kaže: ***"Nemoj ni pomisliti da Allah neće održati obećanje Svoje poslanicima Svojim"***, tj. da im na ovome svijetu i na Danu kada svjedoci budu ustajali pomogne. Uzvišeni zatim izvještava da Njemu pripada slava, da Mu ništa što poželi protivrječiti ne može, te da je za one koji Ga niječu i poriču itekako strog: ***"Teško na taj Dan onima koji su poricali" (51:11)***; zbog toga Uzvišeni veli: ***"Na dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa"***, tj. obećanje će se Njegovo dogoditi na Dan kad Zemlja bude drugom zemljom zamijenjena, koja neće biti istih osobina kao ova Zemlja kako stoji u Sahihu Buhrije i Muslima, u hadisu koji prenosi Ebu-Hazim od Sehl bin Sa´da, da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: (687) "Na Sudnjem danu ljudi će na crvenkasto-bijeloj zemlji kao na čistoj ploči skupljeni biti i na njoj niko obilježje neće imati."
Imam Ahmed prenosi od hazreti Aiše da je rekla: (688) "Bila sam od ljudi prva osoba koja je pitala Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o ovom ajetu: ***'Na Dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa'***, upitavši: 'O Allahov Poslaniče, gdje će tada ljudi biti?' Odgovorio je: 'Na sirat-ćupriji.'" Hadis prenosi Muslim, odvojeno od Buharije i Tirmizija, i Ibn-Madže, a Et-Tirmizi za ovaj hadis kaže da je sahih -hasen (vjerodostojan - dobar).

Imam Ahmed tadođer prenosi od hazreti Aiše, neka je Allah zadovoljan sa njom: (689) "Da je Allahovog Poslanika, s.a.v.s., upitala o riječima Uzvišenog: ***'Na Dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa'***, rekavši: 'Gdje će ljudi tada biti?' A Allahov je Poslanik odgovorio: 'Pitaš me o nečemu o čemu me od mog ummeta niko do sada nije pitao; a na svojoj ćupriji (siratu) tada će biti.'" U poznatom hadisu o puhanju u rog, koji se prenosi od Ebu-Hurejrea, a ovaj od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: (690) "Allah će Zemlju drugom zemljom zamijeniti, a i nebesa. Zemlju će rasprostrijeti i izdužiti poput kože iz trga Ukkaza. Na njoj neće biti nikakve iskrivljenosti niti neravnina, zatim će Allah stvorenja potjerati i oni će se naći na ovoj promijenjenoj zemlji."
I govor Uzvišenog: ***"I kad svi izađu pred Allaha"***, tj. kad sva stvorenja iz svojih kaburova pred Allaha izađu: ***"Jedinoga i Svemoćnog"***, tj. Onog Koji je sve potčinio i nadvladao i Onog Kome su duše pokorne a robovi poslušni.

وَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِى ٱلْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾ سَرَابِيلُهُم مِّن قَطِرَانٍ
وَتَغْشَىٰ وُجُوهَهُمُ ٱلنَّارُ ﴿٥٠﴾ لِيَجْزِىَ ٱللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ

"Toga ćeš dana vidjeti grješnike povezane u zajedničke okove". /49/ "Košulje će im od katrana biti, a vatra će lica njihova obavijati." /50/ "Da Allah kazni svakoga prema zasluzi - Allah će zalsta brzo račun svidjeti." /51/

Uzvišeni kaže: ***"Na dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa"***, kada stvorenja pred Gospodara svoga izađu, tada ćeš, o Muhammede, grješnike, one koji su zločin svojom nevjerom i pokvarenošću činili, zasigurno vidjeti, "povezane", tj. jedne uz druge, okupljene slične ili jednake, sve vrsta uz vrstu, onako kako to Uzvišeni veli: ***"Skupite nevjernike i one koji su se s njima družili i one kojima su se klanjali." (37:22)*** Riječ el-asfad jeste kao i el-kujud, tj. okovi, lanci. Govor Uzvišenog: ***"Košulje će im od katrana biti"***, tj. odjeća će im od katrana biti, a katran je ono čime se deva premazuje (kad je šugava). Ibn-Abbas kaže: "Riječ katran znači rastopljeni bakar", a govor Uzvišenog: ***"A vatra će lica njihova obavijati"***, nalikuje riječima Njegovim ***"Vatra će im lica pržiti i iskešenih će zuba u njoj ostati". (22:104)***

U hadisu koji prenosi El-Kasim od Ebu-Umame, neka je Allah zadovoljan sa njim, a koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (691) "Ako se narikača, tj. ona koja nariče i oplakuje, ne pokaje, na putu između Dženneta i Džehennema zaustavljena će biti, na sebi će odjeću od katrana imati, a vatra će joj lice obavijati."

[414] Ako je prvo tumačenje u suatini ispravno, onda je drugo tumačenje u skladu sa onim što se ajetom želi reći.

Govor Uzvišenog: ***"Da Allah kazni svakoga prema zasluzi"***, tj. na Sudnjem danu, nalikuju Allahovim riječima: ***"Da bi, prema onome kako su radili, kaznio one koji rade zlo", (53:31)***

"Allah će zaista brzo račun svidjeti", tj. Onaj Koji će to brzo izvršiti, jer u odnosu na Njegovu moć sva stvorenja su samo jedinke, kako to Uzvišeni veli: ***"Stvoriti sve vas i sve vas oživiti isto je kao i stvoriti i oživiti jednog čovjeka." (31:28)***

هَٰذَا بَلَٰغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا۟ بِهِۦ
وَلِيَعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٥٢﴾

"Ovo je obznana ljudima, i da njome budu opomenuti, i da znaju da je samo On Jedan Bog, i da razumom obdareni prime pouku!" /52/

Uzvišeni kaže da je ovaj Kur'an opomena ljudima, shodno riječima Uzvišenog: ***"Da njime vas i one do kojih On dopre opominjem"(6:19)***, tj. svim stvorenjima, i ljudima i džinima, On je obznana, kako to Allah na početku sure veli: ***"Elif - Lam - Ra. Knjigu ti objavljujemo zato da ljude izvedeš iz tmina na svjetio"***, ***"I da njome budu opomenuti"***, tj. da iz njega pouku uzmu, ***"I da znaju da je samo On Jedan Bog"***, tj. da dokazima koji se u Kur'anu nalaze dokazuju da nema drugog boga osim Allaha,. ***"I da, razumom obdareni, prime pouku"***, tj. pametni.

Ovo je kraj sure Ibrahim,
neka je na njega salavat i mir,
a zahvala pripada samo Allahu,
Gospodaru svjetova.

15
EL - HIDŽR / HIDŽR
OBJAVLJENA U MEKI *, IMA 99 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الٓرٰ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ وَقُرْءَانٍ مُّبِينٍ ۝١ رُّبَمَا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
لَوْ كَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ۝٢ ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا۟ وَيَتَمَتَّعُوا۟ وَيُلْهِهِمُ ٱلْأَمَلُ
فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ۝٣

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Elif-Lam-Ra. Ovo su ajeti Knjige, Kur'ana jasnog!" /1/ "Zažalit će nevjernici često što nisu postali muslimani."/2/ "Pusti ih neka jedu i naslađuju se, i neka ih zavara nada - znat će oni!" /3/

O pojedinačnim harfovima na početku nekih sura već je bilo govora.

Riječi Uzvišenog: ***"Zažalit će nevjernici često."*** Ajet je izvješće o nevjernicima, koji će se odista kajati zbog nevjerovanja u kojem su bili, i poželjeti da su na dunjaluku muslimani bili. Es-Suddi u svom tefsiru, svojim poznatim senedom prenosi od Ibn-Abbasa i Ibn-Mes'uda i drugih ashaba da će nevjernici plemena Kurejš, kada vatri budu izloženi, zažaliti što muslimani nisu bili. Kaže se da se pod tim misli da će svaki nevjernik na samrti zažaliti što vjernik nije bio. Ima i tvrdnji da je ovo obavijest o Danu sudnjem, poput riječi Uzvišenog:
"A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: 'Da nam je da vraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našega ne poričemo i da vjernici postanemo.'" (6:27)

Prenoseći od Ibn-Abbasa i Enesa bin Malika, Ibn-Džerir kaže da su njih dvojica tumačili dan kada će Allah grješnike muslimane u Džehennemu zajedno sa mušricima zatvoriti pa će im mušrici reći: "Nije vam koristilo to što ste pobožni bili", pa će se Allah izobiljem Svoje milosti za njih zauzeti pa ih izbaviti, a to je ono o čemu Uzvišeni govori:
"Zažalit će nevjernici često što nisu postali muslimani". Slično ovome kaže i Abdurrezak, prenoseći od Mudžahida, a ovako je preneseno i od Ed-Dahhaka, Katade, Ebu el-Alije i drugih. O tome je bilo govora i u merfu' hadisima od kojih je onaj koji prenosi Et-Taberani od Enesa bin Malika, neka je Allah zadovoljan sa njim, koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao je: (692) 'Odista će neki ljudi koji su izgovarali da nema drugog boga osim Allaha u Džehennem zbog svojih grijeha ući, a obožavaoci Lata i Uza'a reći će: 'Kako to da vam to što ste govorili: da nema drugog boga osim Allaha - nije pomoglo pa ste sada s nama u vatri?' Allah će se zbog njih rasrditi pa će ih u rijeku života baciti, pa će se tragova vatre kao mjesec od svog pomračenja osloboditi, pa će u Džennet ući, u kojem će ih džehenemlijama zvati." Neki je čovjek upitao: "O Enese, ti si ove riječi čuo od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.?" Enes odgovori: "Čuo sam Poslanika, s.a.v.s., kako govori: 'Ko na mene namjerno slaže, neka pripremi sebi mjesto u vatri.' Da, ja sam čuo od Allahovog Poslanika da je to rekao."

Nakon toga Et-Taberani je rekao da ovaj hadis sam prenosi El-Džehbez Salih ibn Ishak.

Et-Taberani također prenosi od Ebu-Musaa el-Eš´arija i od Ebu-Seida el-Hudrija gotovo istovjetno predanje, a predanje Ebu-Seida el-Hudrija glasi: (693) "U Džennetu će džehenemlijama biti zvani zbog crnila na licima njihovim pa će reći: 'Gospodaru, ovo ime od nas otkloni', pa će im Allah narediti da se okupaju u rijeci u Džennetu, pa će to ime od njih otklonjeno biti." Hadis potvrđuje Ebu-Usame konstatujući njegovu ispravnost.

Hadis također prenosi i Ibn Ebi-Hatim od Muhammeda bin Alija, a ovaj od svog oca, a ovaj od svog djeda, a on od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji izvještavajući o ehlu-kitabijama i tome ko će od idolopoklonika biti u vatri, a koji će se monoteistima koji u vatri budu obraćati riječima: (694) "Vjerovali ste u Allaha, Njegove kitabe i poslanike, a danas smo i mi i vi zajedno u vatri", pa će se Allah rasrditi tako žestoko kako Ga ništa ranije nije tako rasrdilo, pa će ih u jednu dženetsku rijeku izvesti, a to su riječi Uzvišenog:

"Zažalit će nevjernici često što nisu postali muslimani." I govor Uzvišenog: ***"...pusti ih neka jedu i naslađuju se"***, što je potvrđeno obećanje i jaka prijetnja koja im je upućena. Govor Uzvišenog: ***"Reci: 'Naslađujte se, završit ćete, sigurno, u vatri'"(14:30),*** zbog kojeg kaže: ***"Znat će oni"***, tj. za posljedice svoga rada.

وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَّعْلُومٌ
۝٤ مَّا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَـْٔخِرُونَ ۝٥

"A Mi smo uništili gradove samo u određeno vrijeme." /4/ "Nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti konac svoj." /5/

---

* Objavljena poslije sure Jusuf.

** 87. ajet objavljen je u Medini.

Uzvišeni obavještava da ni jedan grad nije uništio, a da argument za njegovo uništenje i kraj nije postojao. Uništenje koje je prijetilo narodu nije odgađao, niti su prije roka uništeni bili. Ovo je stanovnicima Meke upozorenje i poduka da prestanu sa ateizmom, tvrdoglavošću i širkom koje su upražnjavali i zbog čega su propast zaslužili.

وَقَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِى
نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُونٌ ۝٦ لَّوْ مَا تَأْتِينَا بِٱلْمَلَٰٓئِكَةِ إِن كُنتَ
مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ۝٧ مَا نُنَزِّلُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَمَا كَانُوٓا۟ إِذًا
مُّنظَرِينَ ۝٨ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا ٱلذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ۝٩

"Oni govore: 'Ej, ti kome se Kur'an objavljuje, ti si uistinu lud!'" /6/ "Zašto nam meleke ne dovedeš, ako je istina što govoriš." /7/ "Mi meleke šaljemo samo s istinom, i tada im se ne bi dalo vremena da čekaju." /8/ "Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti."/9/

Kroz njihov govor Uzvišeni obavještava o njihovom nevjerovanju i tvrdoglavosti:

"Ej, ti kome se Kur'an objavljuje", tj. ti koji to tvrdiš, ***"ti si, uistinu, lud"***, tj. u svojim zahtjevima upućenim nama da te slijedimo i da napustimo ono što smo od očeva naših naslijedili. ***"Zašto nam"***, tj. zbog čega nam: ***"meleke ne dovedeš"***, tj. one koji će za tebe svjedočiti ispravnost onoga s čime si došao, kako to Faraon kaže:

"Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata ili zašto zajedno s njim nisu došli meleki?" (43:53) I govor Uzvišenog: ***"Mi meleke šaljemo samo s istinom"***, s poslanicom i kaznom, nakon čega Uzvišeni kaže da je On Taj Koji opomenu objavljuje, a to je Kur'an i On će ga čuvati od bilo kakvih promjena i preinaka. Ima i onih koji misle da se lična zamjenica u govoru Uzvišenog: ***"nad njim bdjeti"***, odnosi na Poslanika, s.a.v.s., međutim, iz konteksta Allahova govora:

"Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti", sasvim je jasno da se to odnosi na Kur'an i da to upućuje na čuvanje od preinaka i promjena i to je ono što se riječima Hvaljenoga želi kazati.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
مِن قَبْلِكَ فِى شِيَعِ ٱلْأَوَّلِينَ ۝١٠ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ
يَسْتَهْزِءُونَ ۝١١ كَذَٰلِكَ نَسْلُكُهُۥ فِى قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ۝١٢ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ
وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ ٱلْأَوَّلِينَ ۝١٣

"I prije tebe poslanike smo narodima prijašnjim slali." /10/ "I nijedan im poslanik nije došao, a da mu se nisu narugali." /11/ "Eto tako Mi Kur'an uvodimo u srca nevjernika." /12/ "Oni u njega neće vjerovati, a zna se šta je bilo s narodima davnašnjim." /13/

Uzvišeni Allah Svog Poslanika tješi zbog laži kurejšijskih nevjernika koji su ga u laž utjerivali, riječima da je i prije njega prijašnjim narodima poslanike slao i da ni jedan poslanik narodu nije došao, a da ga nisu u laž utjerivali i da mu se nisu narugali. Uzvišeni zatim ističe da je On Taj Koji u srca navjernika - onih koji su se uzoholili i usprotivili slijedenju upute, laž umeće. Enes i Hasan el-Basri kažu: ***"Eto tako Mi uvodimo"***, tj. širk. Govor Uzvišenog:

"A zna se šta je bilo s narodima davnašnjim", tj. zna se šta je Uzvišeni uradio sa onima koji su poslanika Njegova u laž ugonili, priredivši im uništenje i propast, a kako je poslanike i sljedbenike njihove na dunjaluku i na ahiretu zaštitio.

وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ
فَظَلُّوا۟ فِيهِ يَعْرُجُونَ ۝١٤ لَقَالُوٓا۟ إِنَّمَا سُكِّرَتْ أَبْصَٰرُنَا بَلْ نَحْنُ
قَوْمٌ مَّسْحُورُونَ ۝١٥

"Kad bismo njih radi kapiju na nebu otvorili i oni se kroz nju uspinjali". /14/ "Opet bi oni, zacijelo, rekli: 'Samo nam se pričinjava, mi smo ljudi opčinjeni.'"/15/

Uzvišeni obavještava o snazi njihovog nevjerovanja i jačini oholosti spram istine tako da - kada bi im Allah vrata na nebesima otvorio kroz koja bi se uspinjali - opet vjerovali ne bi, nego bi kazali: ***"Samo nam se pričinjava"***, tj. oduzet nam je vid, pričinjava nam se i mi nismo ništa drugo nego opčinjeni.

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِى ٱلسَّمَآءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّٰهَا
لِلنَّٰظِرِينَ ۝١٦ وَحَفِظْنَٰهَا مِن كُلِّ شَيْطَٰنٍ رَّجِيمٍ ۝١٧ إِلَّا مَنِ ٱسْتَرَقَ
ٱلسَّمْعَ فَأَتْبَعَهُۥ شِهَابٌ مُّبِينٌ ۝١٨ وَٱلْأَرْضَ مَدَدْنَٰهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا
رَوَٰسِىَ وَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَىْءٍ مَّوْزُونٍ ۝١٩ وَجَعَلْنَا لَكُمْ
فِيهَا مَعَٰيِشَ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُۥ بِرَٰزِقِينَ ۝٢٠

"Mi smo na nebu sazviježđa stvorili i za one koji ih posmatraju ukrasili." /16/ "I čuvamo ih od svakog šejtana prokletog." /17/ "A onoga

koji kradom prisluškuje stiže svjetlica vidljiva." /18/ "A Zemlju smo prostrli i po njoj nepomične planine razbacali i učinili da na njoj sve s mjerom raste."/19/ "I dajemo vam iz nje hranu, a i onima koje vi ne hranite."/20/

Uzvišeni navodi stvaranje nebesa, njihovo uzdizanje, postojanje zvijezda, kojima je nebo ukrasio i planeta, čuda i znakove koji su očiti za one koji iznova promatraju i promišljaju, a zbog čega pogleda zaprepaštenog ostaju.

Zbog toga Mudžahid i Katade kažu: El-burudž - sazviježđa ovdje su u značenju el-kevakib - zvijezda. (Rekao sam) Ovo je nešto poput riječi Uzvišenog:

"Neka je uzvišen Onaj Koji je na nebu sazviježđa stvorio". (25:61)

Neki kažu da se pod pojmom el-burduž misli na Sunčev i Mjesečeve postaje, sazviježđa kroz koja prolaze. ´Atijje El-´Avfi kaže: "Ovdje se pod pojmom 'el-burudž' misli na dvorce sa čuvarima gdje je Allah učinio da svjetlice čuvari dvorcima budu i da se šejtani ne vraćaju i da nebeski skup ne prisluškuju. Onome koji je od njih neposlušan i koji se približi da bi kradom prisluškivao, svjetlica vidljiva dođe i uništi ga..."

Prije nego što ga svjetlica stigne, možda će govor koji je čuo prenijeti onome ispod sebe kojeg će opet drugi uzeti i dostaviti ga do svog ortaka, o čemu se govori u vjerodostojnom hadisu.

Tumačeći ovaj ajet El-Buhari prenosi od Ebu-Hurejrea predanje koje seže sve do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji kaže: (695) "Kada Allah odredi neku stvar na nebu, meleki u znak pokoravanja Allahovoj riječi krilima udare. Ta je riječ kao kad lanac po glatkoj stijeni udari."

Alija i neki drugi osim njega kažu: "Strah ih obuhvati (tj. stanovnike neba),a kada strah iz njihovih srca bude otklonjen, kažu: 'Šta je Gospodar vaš rekao?' A drugi odgovore, za ono što je rekao: 'Istinu (je rekao)! On je Uzvišeni i Veliki.'" To oni koji kradom prisluškuju čuju, a koji su ovako jedan iznad drugog, opisao je to Sufjan svojom rukom, raširivši između prstiju svoje desne ruke, staviviši jednog iznad drugog - možda svjetlica stigne onoga koji prisluškuje i sprži ga prije nego što to on prenese svom ortaku.

Možda ga svjetlica i ne stigne, tako da on obavijest prenese onome do sebe, a ovaj dalje onome ispod sebe, dok je konačno na Zemlju ne dostave. Možda ga svjetlica i ne stigne, kaže Sufjan. Možda je Sufjan još dodao: "Tako da obavijest do Zemlje dođe i u usta vrača ili proroka ubačena bude, a koji onda uz nju još stotinu laži slaže pa mu povjerovano bude. Ljudi su govorili: "Zar nas nije on obavijestio da će se u tom i tom danu desiti to i to pa vidimo da se obistinila riječ koja se čula na nebesima." Zatim Uzvišeni navodi da je stvorio Zemlju, da ju je razastro, raširio i ispružio, stvorivši na njoj planine nepomične, doline, obradivo zemljište i pješčare, te odgovarajuće plodove i usjeve koji na njoj rastu.

Riječi Uzvišenog: ***"I učinili da na njoj sve s mjerom raste."*** Ibn-Zejd kaže: "Tako da je svaka stvar odvagana i srazmjerno utvrđena." ***"...i dajemo vam iz nje hranu".*** Uzvišeni spominje da im je On stavio Zemlju na raspolaganje sa neophodnim sortama i hranom, a riječ **el-meajiš - hrana**, množina je od riječi meišetun.

Govor Uzvišenog: ***"A i onima koje vi ne hranite"***, tj. time što im je olakšao sredstva i načine stjecanja te vrste hrane, Uzvišeni je prema njima Milostiv, te time što im je životinje kaje jašu potčinio, životinje kojima se hrane, te sluge i sluškinje koje ih opslužuju. Sve opskrbiti, obaveza je njihovog Stvoritelja, a ne, nikako, njihova. Na Allahu je opskrba, a oni su ti koji samo od toga imaju koristi.

وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا
خَزَآئِنُهُۥ وَمَا نُنَزِّلُهُۥٓ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢١﴾ وَأَرْسَلْنَا ٱلرِّيَٰحَ لَوَٰقِحَ
فَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَسْقَيْنَٰكُمُوهُ وَمَآ أَنتُمْ لَهُۥ بِخَٰزِنِينَ ﴿٢٢﴾
وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْىِۦ وَنُمِيتُ وَنَحْنُ ٱلْوَٰرِثُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا ٱلْمُسْتَقْدِمِينَ
مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا ٱلْمُسْتَـْٔخِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ ۚ
إِنَّهُۥ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾

"I ne postoji ništa čije riznice ne posjedujemo, a od toga Mi dajemo samo onoliko koliko je potrebno." /21/ "Mi šaljemo vjetrove da oplođuju, a iz neba spuštamo kišu da imate šta piti - vi time ne možete raspolagati."/22/ "I samo Mi dajemo život i smrt, i samo smo Mi vječni." /23/ "I samo Mi znamo one koji su vam prethodili, i samo Mi znamo one koji će poslije doći." /24/ "A On, Gospodar tvoj, zaista će ih sabrati. On je mudar i sve zna." /25/

Uzvišeni obavještava da je On vladar svega postojećeg i da Mu ništa ne predstavlja poteškoću, da kod Njega sve funkcioniše i da su kod Njega riznice svih sorti i vrsta. ***"Mi dajemo samo onoliko koliko je potrebno"***, tj. kako Allah hoće i želi. Milost i dalekosežnu mudrost koju Allah posjeduje spram robova, ne na način obaveznosti, nego je Uzvišeni Sebi milost ostavio u zadatak.

Ibn-Džerir prenosi od El-Hakema bin Ujejneta, koji o riječima Uzvišenog: ***"Mi dajemo samo onoliko koliko je potrebno"*** kaže: "Nema godine u kojoj je više ili manje kiše u odnosu na drugu godinu. Allah, međutim, u toku godine jednom narodu daje kišu a drugom je uskraćuje."

Govor Uzvišenog: ***"Mi šaljemo vjetrove da oplođuju"***, tj. oblake oplođuju pa obilna kiša poteče, i drveće oplođuju prekrivajući čaške njihova cvijeta i listove. Uzvišeni vjetrove spominje u obliku množine kako bi djelatni bili, za razliku od neplodnog vjetra koji

je izdvojio i opisao ga neplodnim i on je nedjelatan jer djelovanje bude samo od dvije ili više stvari.

Ubejd bin ´Umejr el-Lejsi kaže: "Allah šalje vjetrove koji najavljuju kišu, koji zemlju snažno pometu, zatim šalje podsticajne vjetrove, koji oblake uskovitlaju pa onda oblikujuće vjetrove Allah šalje, koji oblake oblikuju. Zatim Allah šalje vjetrove koji oplođuju pa drveća oplode. Nakon toga proučio je riječi Uzvišenog: ***"Mi šaljemo vjetrove da oplođuju."***

Govor Uzvišenog: ***"da imate šta piti"***, tj. spuštamo vam kišu koja je pitka, koju možete piti, a da smo htjeli - učinili bismo je slanom, kao što to Uzvišeni u suri El-Vakia' kaže:

"Kažite vi meni: Vodu koju pijete - da li je vi ili Mi iz oblaka spuštamo? Ako želimo, možemo je slanom učiniti - pa zašto niste zahvalni?"(61:68-70) Riječi Uzvišenog:

"Vi time ne možete raspolagati", tj. vi nad tim ne možete bdjeti, nego Mi kišu spuštamo, za vas je čuvamo i u izvorsku vodu i vrela na dunjaluku je pretvaramo. Da je Allah htio, učinio bi da nestane, iščezne i presuši. Međutim, iz Svoje milosti On kišu spušta i čini je pitkom, i u izvorima, bunarima, rijekama i tome sličnom čuva je, kako bi je tokom čitave godine mogli piti i svoje plodove, usjeve i životinje napajati.

Govor Uzvišenog: ***"I samo Mi dajemo život i smrt"***, to je izvješće o moći Uzvišenog Allaha da započne stvaranje i da ga ponovi i On je Taj Koji je iz ničega stvorenja oživio, zatim će ih usmrtiti i na Danu sudnjem sve proživiti. Uzvišeni Allah obavještava da će On Zemlju i ono što je na njoj naslijediti i da će se oni, uistinu, Njemu vratiti. Zatim Uzvišeni ističe da On njih, savršeno - od prvog do posljednjeg - poznaje, kazavši:

"I samo Mi znamo one koji su vam prethodili." Ibn-Abbas (sin Abbasov), neka je sa obojicom Allah zadovoljan, o ovom ajetu kaže: "One koji su vam prethodili - misli se na sve one koji su još od Adema, a.s., umrli, a i one koji će poslije doći, misli se na žive i na one koji će se roditi sve do Sudnjeg dana." Slično tumačenje prenosi se i od Ikrime, Mudžahida, Ed-Dahhaka, Katade, Muhameda bin Ka'ba, Eš-Ša'bija i drugih.

Ovo tumačenje odabrao je Ibn-Džerir, Allah mu se smilovao, a o tumačenju ovog ajeta postoje i druga mišljenja, koja su veoma slaba. Tako Muhammed bin Ka´b kaže: "Nije tako kako se kaže!"

"I samo Mi znamo one koji su vam prethodili", misli se na mrtvog i ubijenog, ***"I one koji će poslije doći"***, misli se na one koji će poslije biti stvoreni.

"A On, Gospodar tvoj, zaista će ih sve sabrati. On je mudar i sve zna." Jedan od prenosilaca u lancu, Avn bin Abdullah, kaže: "Allah te uputio i dao ti svako dobro." Hadis prenosi Ibn-Džerir.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن صَلْصَٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ
مَّسْنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَٱلْجَآنَّ خَلَقْنَٰهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾

"Mi smo stvorili Adema od ilovače, od blata ustajalog." /26/ "A još prije stvorili smo džine od vatre užarene." /27/

Ibn-Abbas, Mudžahid i Katade kažu: Pod pojmom "salsal" misli se na suhu zemlju i sasvim je očito da je to istovjetno riječima Uzvišenog:

"On je čovjeka od sasušene ilovače, kao što je grnčarija, stvorio, a džina od plamena vatre." Od Ibn-Abbasa, Mudžahida i Ed-Dahhaka prenosi se: "Blato ustajalo, to je blato koje zaudara." Govor Uzvišenog: ***"A još prije stvorili smo džine"***, tj. prije čovjeka, ***"od vatre užarene"***. Od Ibn-Abbasa prenosi se da je Allah džine od plamena vatre stvorio. U sahih hadisu navodi se: (696) "Meleki su od svjetlosti stvoreni, džini od plamena vatre, a Adem je stvoren onako kako vam je to opisano."

Cilj je ajeta da se skrene pažnja na počast Adema, a.s., i ljepotu i čistotu njegovog porijekla.

وَإِذْ قَالَ
رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى خَٰلِقٌۢ بَشَرًا مِّن صَلْصَٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا
سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِى فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ
ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰٓ أَن يَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٣١﴾
قَالَ يَٰٓإِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمْ أَكُن لِّأَسْجُدَ
لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُۥ مِن صَلْصَٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٣٣﴾

"I kad Gospodar tvoj reče melekima: 'Ja ću stvoriti čovjeka od ilovače, od blata ustajalog.'" /28/ "I kad mu dam iik i u njega udahnem dušu, vi mu se poklonite." /29/ "Svi su se meleki, zajedno, poklonili." /30/ "Osim Iblisa; on se nije htio sa njima pokloniti." /31/ "O Iblise" - reče On - "zašto se ti ne htjede pokloniti?" /32/ "Nije moje da se poklonim čovjeku koga si stvorio od ilovače, od blata ustajalog." /33/

Prije nego je stvorio Adema, a.s., Uzvišeni ga veliča i spominje melekima ukazujući mu počast, a melekima naređujući da mu sedždu učine. U odnosu na ostale meleke Allah navodi protivljenje Njegovog neprijatelja Iblisa, koji mu je - zbog zavisti, nevjerovanja, tvrdoglavosti, oholosti i neistinom se ponoseći - odbio učiniti sedždu. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"Nije moje da se poklonim čovjeku koga si stvorio od ilovače, od blata ustajalog", shodno riječ ***"Ja sam bolji od njega; mene si od vatre***

stvorio, a njega od ilovače" (7:12), i riječi Uzvišenog:

"Reci mi" - reče onda - "evo ovoga koga si iznad mene uzdigao". (17:62)

قَالَ فَٱخۡرُجۡ مِنۡهَا
فَإِنَّكَ رَجِيمٞ ﴿٣٤﴾ وَإِنَّ عَلَيۡكَ ٱللَّعۡنَةَ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٣٥﴾ قَالَ رَبِّ
فَأَنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ ﴿٣٧﴾ إِلَىٰ يَوۡمِ
ٱلۡوَقۡتِ ٱلۡمَعۡلُومِ ﴿٣٨﴾

"Onda iziđi iz Dženneta" - reče On - "Neka si prokleti" /34/ "I neka se prokletstvo zadrži na tebi do Dana sudnjega!" /35/ "Gospodaru moj" - reče on - "daj mi vremena do Dana kad će oni biti oživljeni!" /36/ "Daje ti se rok" - reče On - /37/ "Do Dana već određenog." /38/

Uzvišeni spominje da je Iblisu izdao općenitu naredbu, kojoj se ne može proturječiti niti se može spriječiti. Ta je naredba izgon iz društva meleka u kojem je bio, s isticanjem da je on proklet, da ga to prokletstvo i zabluda još uvijek slijede i prate neprestano sve do Sudnjeg dana.

Prenosi se da je Seid bin Džubejr rekao: "Kada je Allah, dž.š., prokleo Iblisa, njegov prvotni lik promijenio se. Zacvilio je žestokim glasom i svako cviljenje na dunjaluku, sve do Sudnjeg dana, od toga je." Prenosi Ibn Ebi- Hatim.

A kada se obistinila srdžba koja je bila nezbježna, zbog svoje potpune zavisti tražio je odgodu (izvršenja naredbe) do Sudnjeg dana, a to je Dan proživljenja, rekavši da će zavesti Adema i njegovo potomstvo.

Allah, dž.š., udovoljio je njegovom traženju, davši mu vremena i odgodivši mu rok, pa pošto se ta odgoda ostvarila, Allah, dž.š., učinio ga je ružnim, izobličio ga.

قَالَ رَبِّ بِمَآ أَغۡوَيۡتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ
وَلَأُغۡوِيَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنۡهُمُ ٱلۡمُخۡلَصِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ
هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ مُسۡتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ إِنَّ عِبَادِي لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ
سُلۡطَٰنٌ إِلَّا مَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوۡعِدُهُمۡ
أَجۡمَعِينَ ﴿٤٣﴾ لَهَا سَبۡعَةُ أَبۡوَٰبٖ لِّكُلِّ بَابٖ مِّنۡهُمۡ جُزۡءٞ مَّقۡسُومٌ ﴿٤٤﴾

"Gospodaru moj" - reče - "zato što si me u zabludu doveo, ja ću njima na Zemlji poroke ljepim predstaviti i potrudit ću se da ih sve zavedem", /39/ "osim Tvojih robova iskrenih među njima", /40/ "ovo je pravi put k Meni" - reče On /41/ "Ti nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim, osim nad onima koji te budu slijedili, od onih zalutalih"; /42/ "Za sve njih mjesto sastanka Džehennem će biti", /43/ "on će sedam kapija imati i kroz svaku će određen broj njih proći." /44/

Uzvišeni nas obavještava o Iblisu i njegovoj nepokornosti i ističe da je on rekao Gospodaru, slava Njemu: ***"Zašto si me u zabludu doveo"***, tj. iz razloga što si me doveo u zabludu i učinio da zalutam, ***"...ja ću njima na Zemlji poroke ljepim predstaviti"***, tj. da ću oholost učiniti lijepom i slasnom potomstvu Ademovu, ***"potrudit ću se da ih sve zavedem"***, odnosno kao što si Ti mene doveo u zabludu i tako meni odredio, ***"osim Tvojih robova iskrenih među njima "***, kao što kaže:

"...evo ovoga koga si iznad mene uzdigao: ako me ostaviš do Smaka svijeta sigurno ću, osim malobrojnih, nad potomstvom njegovim zagospodariti" (7:62), "reče" Uzvišeni Allah, dž.š., prijeteći i čvrsto obećavajući:

"Ovo je pravi put k Meni", tj. svi ćete se Meni sigurno vratiti i sigurno ćete dobiti za svoja djela ono što ste zaslužili, pa ako budu dobra djela - dobit ćete dobro, a ako budu loša djela - dobit ćete loše, kao što Uzvišeni kaže: ***"...jer, Gospodar tvoj stalno motri". (89:14)***

Uzvišeni kaže: ***"...ti nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim"***, tj. onima kojima sam odredio uputu, tebi nema puta do njih, niti do njih možeš stići,

"osim nad onima koji te budu slijedili, od onih zalutalih". Ovo je izuzimanje iz nečega što nije iste vrste. Ibn-Džerir zabilježio je iz govora Abdullaha Bin El-Mubareka dio hadisa u kome se kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada se želio detaljnije upoznati o nekim stvarima od svoga Gospodara i zaštititi se, odlazio je u svoju džamiju koja se nalazila van njegovog mjesta obitavanja, u njoj bi klanjao ono što mu je Allah, dž.š., propisao, zatim Ga je molio za ono što bi mu naumpalo, pa objašnjava da bi u svojoj džamiji, kad bi mu došao Allahov neprijatelj - tj. Iblis - sjeo između njega i kible, pa bi Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Utječem se Uzvišenom Allahu od prokletog šejtana', a Allahov neprijatelj bi rekao: 'Obavijesti me čime se spasavaš od mene?'

Pa reče Poslanik, s.a.v.s.: 'Izvijesti ti mene čime ovladavaš nad čovjekom', pa je svaki tražio od drugog da mu taj kaže. Poslanik, s.a.v.s., tada je proučio riječi Uzvišenog Allaha, dž.š., Koji kaže:

"A kad te šeftan pokuša na zle misli navesti, ti zatraži utočište od Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i sve zna." (41:36) 'Tako mi Allaha, kad god bih te osjetio, zatražio bih Allahovu zaštitu od tebe.' Reče Allahov neprijatelj: 'Istinu si rekao, sa ovim se spašavaš od mene.' A Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Izvijesti me čime nadvladavaš čovjeka', pa reče: 'Nadvladavam ga i obuzimam kada je čovjek u srdžbi i ljutnji i kada se predaje svojoj strasti.'"

Uzvišeni veli: ***"...za sve njih mjesto sastanaka Džehennem će biti"***, tj. sigurno mjesto povratka svih onih koji slijede Iblisa, kao što je rečeno u Kur'anu:

"A onima koji su se protiv njega urotili vatra će boravište biti." (11:17)

Zatim je obavijestio da Džehennem ima sedam kapija, ***"...kroz svaku će određen broj njih proći"***, tj. svaka je kapija dio za one koji slijede Iblisa kroz koji će ih on uvoditi i to je ono što se ne može izbjeći. Da nas Allah, dž.š., sve spasi od njih Svojom moći od njegovih (šejtanovih) djela.

Prenosi se od Ibn-Abbasa: "Sedam kapija su: prva je Džehennem, "pakao", zatim Lezza, "rasplamsala vatra", zatim Hutama, "žestoka vatra", zatim Sekar, "paklena vatra", zatim El-Džehim, "velika vatra", zatim El-Havije, "pakleni ponor"." Slično se prenosi i od Ibn-Džurejdža i El-E´ameša. I tako, zaista, stanovnici vatre nastanjuju ta stništa zbog svojih djela.

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ ٱدْخُلُوهَا بِسَلَٰمٍ ءَامِنِينَ ﴿٤٦﴾
وَنَزَعْنَا مَا فِى صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ إِخْوَٰنًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَٰبِلِينَ ﴿٤٧﴾
لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُم مِّنْهَا بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾ نَبِّئْ عِبَادِىٓ أَنِّىٓ أَنَا
ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِى هُوَ ٱلْعَذَابُ ٱلْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾

"Oni koji su se Allaha bojali i onoga što im je zabranjeno klonili, oni će u dženetskim baščama pored izvora biti." /45/ "Udite u njih sigurni, straha oslobođeni!" /46/ "Mi ćemo jedni prema drugima sjediti", /47/ "tu ih umor neće doticati, oni odatle nikada neće izvedeni biti." /48/ "Kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj Koji prašta i da sam milostiv", /49/ "ali da je i kazna Moja, doista, bolna kazna!" /50/

Pošto je Uzvišeni spomenuo stanje stanovnika Džehennema, odmah je iz milosti spomenuo i stanovnike Dženneta rekavši da će oni biti u dženetskim baščama pored neiscrpnih vrela, pa Uzvišeni veli: ***"Udite u njih sigurni"***, tj. lišeni svakog straha i zaplašenosti. Nemojte se plaštiti da ćete biti izgnani, da ćete biti lišeni toga ili da ćete iščeznuti.

Uzvišeni veli:

"Mi ćemo zlobu iz grudi njihovih istisnuti, oni će kao braća na divanima jedni prema drugima sjediti." Seid u svome Tefsiru prenosi: "Ebu-Fudale kazivao nam je od Lukmana, on od Ebi-Umameta, koji kaže: 'Neće u Džennet ući vjernik sve dok Allah, dž.š., ne očisti iz njegovih grudi zlobu, dok ne odstrani iz njega zlobu kao iz divlje štetočine.'" Ovo je u suglasju sa svime onim što je navedeno u vjerodostojnom hadisu koji prenosi Katade od Ebu-Seida el-Hudrija, koji im je pričao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (697) "Vjernici će se osloboditi od vatre i bit će zadržani na mostu između Dženneta i vatre (Džehennema), pa će se poravnati nepravda i nasilje koje su neki učinili prema drugima. I kada se očiste i oslobode od toga bit će im dozvoljeno da uđu u Džennet."

Ibn-Džerir prenosi da je Ebu-Habibe, rob Talhin, rekao: "Umran Bin Talha došao je kod Alije, r.a., nakon što je došao iz Bitke oko deve. On mu je izrazio dobrodošlicu i rekao: 'Zaista želim i očekujem da Allah, dž.š., učini i mene i tvoga oca od onih za koje je Allah, dž.š., rekao:

'...i Mi ćemo zlobu iz grudi njihovih istisnuti, oni će kao braća na divanima jedni prema drugima sjediti.'"

A Sufjan Es-Sevri prenosi od Ibrahima da je rekao: "Došao je Ibn-Džermuz, ubica Zubejra, tražeći dozvolu da uđe kod Alije, r.a. On mu dugo nije dozvolio da uđe, a nakon što mu je dozvolio, ovaj mu je rekao: 'Što se tiče sljedbenika zla, iskorijenite ih!' Alija, r.a., reče: 'Usta ti se prašinom napunila', je zaista želim da ja, Talha i Zubejr budemo od onih za koje je Allah, dž.š., rekao:

'...i Mi ćemo zlobu iz grudi njihovih istisnuti, oni će kao braća na divanima jedni prema drugima sjediti.'"

Uzvišeni kaže: ***"...tu ih umor neće doticati"***, znači napor, teškoća, muka niti uznemirenje, pa kaže: ***"...oni odatle nikada neće izvedeni biti"***, kako što je rečeno u hadisu: (698) "Reći će se: o stanovnici Dženneta, vi ćete biti zdravi, pa nećete nikada oboljeti, živjet ćete pa nećete nikada umrijeti, bit ćete mladi, nećete nikada ostarjeti, i bit ćete na jednom mjestu i nećete nikuda putovati."

Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"...vječno će u njima boraviti i neće poželjeti da ih nečim drugim zamijene". (18:108)

Zatim Uzvišeni kaže:

"...kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj Koji prašta i da sam milostiv, ali da je i kazna Moja, doista, bolna kazna", tj. obavijesti, o Muhammede, Moje robove da sam Ja Onaj Koji je milostiv, ali i Onaj Koji bolno kažnjava, a to je dokaz o dvome: o nadi i o strahu. Ibn-Džerir prenosi od jednog od ashaba Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: (699) "Jednog dana izašao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kroz vrata na koja ulaze članovi roda Benu-Šejbe pa reče: 'Zar vas vidim da se smijete?' Zatim je pošao dalje i stigavši do polukružnog zida (hidžra), vrati se unatrag i reče: 'Kada sam otišao od vas, došao mi je Džebrail, a.s., i reče: 'O Muhammede, zaista Allah, dž.š., kaže: ***Ne obeshrabruj Moje robove: Kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj Koji oprašta i da sam milostiv, ali da je i kazna Moja, doista, bolna kazna.***'"

وَنَبِّئْهُمْ
عَن ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٥١﴾ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ إِنَّا
مِنكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟ لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾
قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِى عَلَىٰٓ أَن مَّسَّنِىَ ٱلْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾ قَالُوا۟ بَشَّرْنَٰكَ
بِٱلْحَقِّ فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْقَٰنِطِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِۦٓ
إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴿٥٦﴾

"I obavijesti ih o gostima Ibrahimovim", /51/ "kada su mu ušli i rekli: 'Mir!' - on je rekao: 'Mi smo se uplašili vas.'" /52/ "Ne plaši se!" - rekoše, donosimo ti radosnu vijest, učena sina ćeš imati."/53/ "Donosite radosnu vijest sada kad me je starost ophrvala?" - reče on - "čime me radujete?" /54/ "Donosimo ti radosnu vijest, koja će se doista obistiniti" - rekoše oni - "zato nadu ne gubi!" /55/ "Nadu u milost Gospodara svoga mogu gubiti samo oni koji su zabludjeli" - reče on. /56/

Uzvišeni veli: Obavijesti ih, o Muhammede, o priči, ***"Gosti Ibrahimovi"***, kako su,

"kada su mu ušli i rekli: 'Mir!' - on je rekao: "Mi smo se vas uplašili", tj. prepali smo se, te spominje razlog njegovog straha od njih nakon što je vidio da mu ne nose debelo pečeno tele.[415] ***"Ne plaši se, rekoše"***, tj. nema razloga za strah, ***"donosimo ti radosnu vijest, učena sina ćeš imati"***, tj. Ishaka, a.s., ***"reče"***, zadivljeno začuđen zbog svoje starosti i starosti svoje žene i ostvarenja obećanja, ***"...zar mi donosite radosnu vijest kad me je starost ophrvala - reče on - čime me radujete?"***, pa su mu odgovorili potvrdujući ono čime su ga obradovali, da se to obistinjuje, obradovanje nakon obradovanja,

"donosimo ti radosnu vijest, koja će se doista obistiniti - rekoše oni - zato ne gubi nadu!", a on im je odgovorio da on nije od onih koji gube nadu u Allahovu milost i očajavaju, ali želi od Allaha, dž.š., dijete. Pa pošto je on ostario, a i njegova je žena već u godinama, a on zna da je moć Uzvišenog Allaha i Njegova milost i veća od toga.

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّآ
أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ ۖ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٩﴾
إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَآ ۙ إِنَّهَا لَمِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٦٠﴾

"I upita: 'A šta vi hoćete, o izaslanici?'" /57/ "Mi smo poslani narodu navjernickom" - rekoše - /58/ "samo ćemo svu Lutovu čeljad spasiti", /59/ "osim žene njegove, ona će, odlučili smo, sa ostalima kaznu iskusiti." /60/

Uzvišeni obavještava o Ibrahimu, a.s., nakon što je otklonio od njega strah i dostavio mu radosnu vijest, nakon čega ih je on upitao zašto su mu došli, pa mu rekoše: ***"...mi smo poslani narodu nevjerničkom"***, tj. narodu Lutovom, i obavijestili su ga da su došli spasiti samo Lutovu čeljad, izuzimajući ženu, jer ona je jedna od onih koji su propali. Zbog toga su rekli:

"...osim žene njegove, ona će, odlučili smo, sa ostalima kaznu iskusiti", tj. ona će propasti zajedno sa ostalima.

فَلَمَّا جَآءَ ءَالَ لُوطٍ
ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٦٢﴾ قَالُوا۟ بَلْ جِئْنَٰكَ
بِمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٦٣﴾ وَأَتَيْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٦٤﴾

"I kad izaslanici dođoše Lutu", /61/ "on reče: 'Vi ste, doista, ljudi neznani!'" /62/ "Ne" - rekoše oni. "Donosimo ti ono u što ovi stalno sumnjaju", /63/ "donosimo ti ono što će se sigurno dogoditi, a mi, zaista, istinu govorimo." /64/

Uzvišeni obavještava o Lutu, a.s., nakon što su mu došli meleki u liku mladića prelijepih lica i izgleda i ušli u njegovu kuću, pa Uzvišeni kaže:

"...vi ste doista ljudi neznani." "Ne, rekoše oni, donosimo ti ono u što ovi stalno sumnjaju", znači sumnjaju u kaznu, svoju propast i uništenje za koje su sumnjali da će ih zadesiti, ***"donosimo ti ono što će se sigurno dogoditi"***, kao što Uzvišeni kaže: ***"Mi meleke šaljemo samo s Istinom" (15:8)***, a također kaže: ***"Mi zaista istinu govorimo"***, potvrdujući da je ono o čemu su ga oni obavijestili sigurno tačno, odnosno da će njega spasiti a uništiti njegov narod.

فَأَسْرِ
بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ ٱلَّيْلِ وَٱتَّبِعْ أَدْبَٰرَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ
وَٱمْضُوا۟ حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٥﴾ وَقَضَيْنَآ إِلَيْهِ ذَٰلِكَ ٱلْأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ
هَٰٓؤُلَآءِ مَقْطُوعٌ مُّصْبِحِينَ ﴿٦٦﴾

"Izvedi čeljad svoju u gluho doba noći, a ti budi na začelju njihovu, i neka se niko od vas ne osvrće, već produžite u pravcu kuda vam se naređuje!" /65/ "I Mi smo mu objavili ono što će se zbiti: da će oni, svi do posljednjeg, u svitanje uništeni biti."/66/

Uzvišeni ovdje spominje meleke, da su oni naredili Lutu da izvede svoju porodicu nakon što prode prva polovina noći, da ide na njihovu začelju kako bi ih

[415] Sure Hud (11:69), a riječ "el-Haniz" znači pečeno tele.

pratio i čuvao. Ovako je Poslanik, s.a.v.s., išao u borbu i pratnju, te je podsticao slabe i objedinjavao razbijene redove. Allah, dž.š., kaže:

"...i neka se niko od vas ne osvrće", tj. ako biste čuli vrisak naroda, ne obazirite se na njih, to što se desilo s njima proizvod je njihovog rada, kazna i primjer, ***"već produžite u pravcu kuda vam se naređuje"***, kao da je on bio sa njima, onaj koji ih je uputio na taj put. ***"I Mi smo mu objavili ono što će se zbiti"***, tj. prethodno smo ga upoznali i obavijestili o ovome

"da će oni, svi do posljednjeg, u svitanje, uništeni biti", to je vrijeme jutra, kao što Uzvišeni kaže u drugom ajetu:

"Rok im je praskozorje, a zar praskozorje nije blizu?" (11:81)

وَجَآءَ أَهْلُ ٱلْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٦٧﴾
قَالَ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ ضَيْفِى فَلَا تَفْضَحُونِ ﴿٦٨﴾ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ ﴿٦٩﴾
قَالُوٓا۟ أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٠﴾ قَالَ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِىٓ إِن كُنتُمْ
فَٰعِلِينَ ﴿٧١﴾ لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِى سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٢﴾

"U to dođoše stanovnici grada, veseli." /67/ "Ovo su gosti moji" - reče - "pa me ne sramotite", /68/ "I bojte se Allaha, i mene ne ponižavajte!" /70/ "Ako već hoćete nešto učiniti, eto kćeri mojih!" - reče on." /71/ "A života mi tvoga, oni su u pijanstvu svom lutali." /72/

Uzvišeni izvještava o dolasku Lutovog naroda kada su saznali za njegove goste i o ljepoti njihova izgleda, veselosti i obradovanosti:

"Ovo su moji gosti - reče on - pa me ne sramotite, bojte se Allaha i mene ne ponižavajte", a ovo se desilo prije nego što su saznali da su oni Allahovi izaslanici.

A nakon toga, nakon što ih je predstavio i istakao da su oni izaslanici, i nakon što je obavijestio o plemenitoj namjeri njihovog dolaska njegovom narodu i izrazio svoju dobrodošlicu, te da predstavljanje ne zahtijeva poseban protokol, osobito kada je potvrđeno razilaženje, odgovorili su mu:

"...a zar ti nismo zabranili da ikoga primaš?", tj. zar ti nismo zabranili da te iko posjećuje? On im je tad pokazao na njihove žene i na ono čime ih je njihov Gospodar podario u granicama dozvoljenog. Zatim je objasnio ono što je navedeno u poglavlju Hud, čime ga je Allah, dž.š., pomogao u njegovom povratku, pa Uzvišeni kaže:

"...a života mi tvoga, oni su u pijanstvu svome lutali". Uzvišeni Allah, dž.š., kune se životom Svoga Poslanika, s.a.v.s., i ovim mu ukazuje veliku počast, visok stepen, položaj, i ugled veliki. Ibn-Abbas kaže: "Allah, dž.š., ništa nije stvorio a da to ne čini počast Poslaniku, s.a.v.s., i nije čuo nikada da se Allah, dž.š., kune životom bilo koga drugog osim njegovim.

Tako Allah, dž.š.: ***"...a života mi tvoga, oni su u pijanstvu svom lutali"***, tj. oni su zalutali u svoju zabludu, dvoume se i nemarni su prema onom što se od njih traži i želi, prema nesreći koja ih je već zadesila i kazni koja će postati stalna, neprestana.

فَأَخَذَتْهُمُ
ٱلصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلْنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن
سِجِّيلٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ ﴿٧٦﴾
إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾

"I njih je zadesio strašan glas kad je Sunce zaiazilo", /73/ "I Mi smo učinili da ono što je bilo gore bude dolje, i na njih smo kao kišu grumenje od skamenjene gline srućili", /74/ "to su, zaista, pouke za one koji posmatraju", /75/ "on je pored puta, i sada postoji", /76/ "to je doista pouka za one koji vjeruju". /77/

Uzvišeni kaže: ***"...i njih je zadesio strašan glas"***, a to je ono što je došlo iz tutnjećeg, gromoglasnog, žestokog glasa, ***"kada je Sunce izašlo"***, tj. pri izlazu Sunca, nastanku novog dana.

U poglavlju Hud izneseno je kako je Džibril podigao njihov grad visoko na obzor, horizont nebesa, zatim ga okrenuo i učinio da ono što je bilo gore bude dolje, te poslao na njih u vidu kiše komade skamenjene gline kao kamenje, onoliko koliko je bilo dovoljno i bilo učinkovito.

Uzvišeni kaže: ***"...to su, zaista, pouke za one koji posmatraju"***, tj. tragovi ove kazne sasvim su vidljivi na tim gradovima za one koji istražuju i posmatraju svojim okom i svojim providenjem, kao što kaže Mudžahid: ***"...za one koji posmatraju"***, koji istražuju, pa kaže: "Za one koji gledaju, traže pouku u tome, izučavaju i posmatraju - a sve su to istoznačnice."

Uzvišeni kaže: ***"...on je pored puta i sada postoji"***, tj. grad Sodoma, koga je zadesilo prevrtanje i kamena kanonada, sve dok nije postao prljavo i smrdljivo jezerce koje zaudara, uz prostran i širok put, put kojim se hodi neprestano do današnjeg dana, kao što Uzvišeni kaže:

"...i vi pored nastambi njihovih prolazite i danju i noću, pa zašto se ne urazumite". (37:137,138)

Uzvišeni također veli: ***"...to je doista pouka za one koji vjeruju"***, tj. ono što smo učinili od Lutovog naroda, dakle, uništili ga i upropastili, a spasili Luta i njegovu čeljad da bi bio jasna pouka i čist dokaz onome koji vjeruje u Allaha, dž.š., i Njegovog Poslanika.

وَإِن كَانَ أَصْحَٰبُ ٱلْأَيْكَةِ لَظَٰلِمِينَ ﴿٧٨﴾
فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ ۖ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿٧٩﴾

"A i stanovnici Ejke bili su nevjernici", /78/ "pa smo ih kaznili, i oba su pored puta vidljivi." /79/

Stanovnici Ejke Šuajbov su narod. Njihovo nevjerstvo ogledalo se u tome što su Allahu druga pripisivali, pljačkali putnike, zakidali na vagi i mjerenju, pa ih je Allah, dž.š., kaznio jezovitim vriskom i potresom, te kaznom u oblačnom danu, a bili su slični i blizu Lutovom narodu, vremenski i prostorno, te zbog toga Uzvišeni veli:

"...pa smo ih kaznili i oba su pored puta vidljivi", tj. put koji je prisutan, vidan, pa, stoga, kada je Šuajb, a.s., upozorio svoj narod, u svom upozorenju rekao im je: ***"A i Lutov narod nije mnogo prije vas živio." (11:89)***

وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَٰبُ ٱلْحِجْرِ
ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٨٠﴾ وَءَاتَيْنَٰهُمْ ءَايَٰتِنَا فَكَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٨١﴾
وَكَانُوا۟ يَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا ءَامِنِينَ ﴿٨٢﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ
مُصْبِحِينَ ﴿٨٣﴾ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٤﴾

"I stanovnici Hidžra su poslanike lažnim smatrali", /80/ "a Mi smo im dokaze Naše bili dali, ali su oni od njih glave okrenuli." /81/ "Oni su kuće u brdima klesali, vjerujući da su sigurni", /82/ "pa i njih u svitanje strašan glas zadesi" /83/ "I ne bijaše im ni od kakve koristi ono što su stekli." /84/

Stanovnici Hidžra jesu narod Semud i oni su lažnim smatrali svoga poslanika Saliha, a.s. A onaj koji lažnim smatra jednog poslanika, zanijekao je sve poslanike; zbog toga su oni nazvani onima koji su poslanike lažnim smatrali.

Uzvišeni spominje da im je dao znakove koji ih upućuju na istinu sa kojom je došao Salih, a.s., kao što je deva koju je Allah, dž.š., izveo iz tvrde stijene, nakon molbe koju mu je upućivao Salih, a.s. U njihovom gradu bilo joj je dopušteno da pije vodu, dok su oni pili vodu u tačno određeni, dan i vrijeme, a kada su joj prišli i zaklali je, rečeno im je:

"Živjet ćete u zemlji svojoj još samo tri dana, to je istinita prijetnja." (11:65) Uzvišeni spominje

"...oni su u brdima kuće klesali, vjerujući da su sigurni", tj. da su bez straha i da je (devu) ne trebaju, nego su to učinili iz obijesti, umišljenosti, i uzaludno, kao što se to vidi i iz njihovog načina gradnje kuća u dolini Hidžra, kroz koju je prošao Allahov Poslanik, s.a.v.s., na putu za Tebuk. On je uspravio glavu i, ne okrećući se ni lijevo ni desno i požurivši životinju koja ga je nosila, reče svojim ashabima: (700) "Ne ulazite u kuće kažnjenog naroda a da ne zaplačete; ako vam plač ne dođe sam od sebe, onda sebe prisilite na to, bojeći se da vas ne zadesi ono što je njih zadesilo."

A Uzvišeni veli: ***"...pa i njih u svitanje strašan glas zadesi"***, tj. u svitanje zore četvrtog dana, ***"...i ne bijaše im ni od kakve koristi ono što su bili stekli"***, tj. nisu iskoristili ništa od plodova koje su zasijali, ni vodu - kojom su ih navodnjavali - a koju su uskraćivali devi da bi je potom zaklali, kako im ne bi trošila tu vodu, pa im ti imeci neće koristiti, a niti su im pomogli a ni otklonili nesreću kada je došla naredba tvoga Gospodara.

وَمَا خَلَقْنَا
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۗ وَإِنَّ ٱلسَّاعَةَ لَءَاتِيَةٌ ۖ فَٱصْفَحِ
ٱلصَّفْحَ ٱلْجَمِيلَ ﴿٨٥﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨٦﴾

"Mi smo nebesa i Zemlju i ono između njih mudro stvorili. Čas oživljenja će zacijelo doći, zato ti velikodušno oprosti", /85/ "Gospodar tvoj sve stvara i On je sveznajući." /86/

Uzvišeni veli:

"Mi smo nebesa i Zemlju i ono između njih mudro stvorili. Čas oživljenja zacijelo će doći", ili kako kaže Uzvišeni:

"Mi nismo uzalud stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih", (38:27) nego po istini i pravdi, da bi svako bio nagrađen za svoj rad, a zatim je obavijestio Svoga Poslanika, s.a.v.s., o času stajanja, proživljenja: ***"...čas oživljenja zacijelo će doći"***, tj. nesumnjiv i neizbježan događaj, zatim mu je naredio da oprosti mušricima zbog njihovih uvreda, i njihovih poricanja i nijekanja onoga što im je on dostavio, kao što Uzvišeni kaže:

...ti se oprosti od njih i reci: 'Ostajte u miru!' - ta sigurno će oni zapamtiti!" (43:89)

Mudžahid i drugi ističu da se ovo desilo prije borbe i to je tačno. Ovaj ajet objavljen je u Meki a borba se desila nakon Hidžre. Uzvišeni veli:

"Gospodar tvoj sve stvara i On je sveznajući", dakle, odluka o sigurnom povratku kao i to da je On, Uzvišeni i moćan da proživi na Sudnjem danu, On je Gospodar Koji sve stvara i Koga stvaranje bilo čega ne umara. On je sveznajući i obuhvata Svojim znanjem sve što se razdvojilo i razišlo po svim stranama Zemlje, kao što Uzvišeni veli:

"Zar Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične? Jeste, On sve stvara i On je Sveznajući." (36:81)

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ سَبْعًا
مِّنَ ٱلْمَثَانِى وَٱلْقُرْءَانَ ٱلْعَظِيمَ ﴿٨٧﴾ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ
أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾

"Mi smo ti objavili sedam ajeta, koji se ponavljaju, i Kur'an veličanstveni ti objav - ljujemo." /87/ "Ne pružaj poglede svoje na ono što Mi dajemo na uživanje nekim od njih i ne budi tužan zbog njih, a prema vjernicima blag budi." /88/

Uzvišeni Allah, dž.š., kaže Svome Poslaniku, s.a.v.s., kao što smo ti objavili Kur'an veličanstveni, pa ne gledaj u dunjaluk i njegove ukrase a niti u prolazne ljepote u kojima su uživali njegovi stanovnici, niti u ono čime su oni omamljujuće zadivljeni i očarani, ne zavidi im na tome i ne želi to, ne osjećaj se teško i ne dovodi sebe u stanje u kome će te obuzeti tuga i žalost zbog toga što te niječu i zbog njihovog suprotstavljanja tvojoj vjeri,

"I budi ljubazan prema vjernicima koji te slijede", (26:215) tj. onima koji su s tobom i na tvojoj strani, kao što Uzvišeni veli:

"Došao vam je Poslanik, jedan od vas, teško mu je što ćete na muke udariti, jedva čeka da pravim putem pođete, a prema vjernicima blag je i milostiv." (9:128)

Postoji razlika u tumačenju značenja sedam ajeta koji se ponavljaju, što to znači? Neki kažu da to znači sedam dugih sura: El-Bekare, Ali-Imran, En-Nisa', El-Maide, El-En'am, El-E'araf, El-Enfal i Et-Tevbe, i ove dvije smatraju jednim poglavljem. Ibn-Abbas kaže: "Nikome osim Poslaniku, s.a.v.s., one nisu date." Ovakav se stav prenosi i od Ibn-Mes'uda, Ibnu Omera, Ibn-Abbasa i nekih tabiina. Seid bin Džubeir kaže da ove sure sadrže naredbe, ograničenja i zabrane, kazivanja i propise.

Drugi je stav: tih sedam ajeta ustvari je poglavlje El-Fatiha. Ovo se prenosi od Alije, Omera, Ibn-Mes'uda i Ibn-Abbasa. Ibn-Abbas kaže da je "Bismilla" sedmi ajet, Allah vas je odlikovao njome. Isto iznose Ibrahim En- Nehai i El-Hasan el-Basri, Mudžahid i drugi, a Katade kaže: "Spomenuto nam je da je tih sedam ajeta otvaranje (početak) Knjige, i da se ponavljaju na svakom rekatu obaveznog ili dobrovoljnog namaza." Ibn-Džerir to mišljenje odabire, pozivajući se na zabilježene hadise u vezi sa tim koje smo već navodili prilikom iznošenja vrijednosti poglavlja El-Fatihe; Allahu pripada svaka hvala.

U vezi sa tim, El-Buhari navodi dva hadisa (jedan od njih prenosi Ebu-Seid bin El-Mu'alla), pa kaže: Pored mene je prošao Allahov Poslanik, s.a.v.s., ..." i u tom hadisu između ostalog stoji: (701) '...**El hamdulillahi rabbil alemin** jeste sedam ajeta koji se ponavljaju i Kur'an veličanstveni, koji mu je dat", (a drugi hadis) prenosi Hurejre, r.a., pa kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: (702) 'Srž je Kur'ana sedam ajeta koji se ponavljaju i Kur'an veličanstveni.'" Ovaj tekst pokazuje da je sura El-Fatiha sedam ajeta koji se ponavljaju i Kur'an veličanstveni.

Međutim, drugi opisi i tumačenja značenja sedam ajeta koji se ponavljaju u nizu ne proturječi ovom opisu, kao što ne proturječi ni opis Kur'ana u cjelini sa tim, a također ne proturječi ni time jer, zaista, spominjanje nečega ne protivurječi spominjanju nečeg drugog osim njega, ako zajedno doprinose tome opisu, a samo Allah najbolje zna šta je tačno.

Uzvišeni kaže: ***"Ne pružaj poglede svoje na ono što Mi dajemo na uživanje nekim od njih"***, tj. iskoristi ono čime te je Allah, dž.š., obdario u veličanstvenom Kur'anu i onim što on sadrži od prolaznih ukrasa i uživanja, kao da ga on podstiče na ustezanje od dunjaluka. Ibn-Abbas kaže: ***"Ne pružaj poglede svoje"***, tj. zabranjeno je čovjeku da želi ono što pripada njegovom drugu. Mudžahid kaže:

"...na ono što Mi dajemo na uživanje nekim od njih", tj. bogatim.

وَقُلْ إِنِّىٓ أَنَا ٱلنَّذِيرُ ٱلْمُبِينُ ﴿٨٩﴾ كَمَآ أَنزَلْنَا عَلَى ٱلْمُقْتَسِمِينَ ﴿٩٠﴾
ٱلَّذِينَ جَعَلُوا۟ ٱلْقُرْءَانَ عِضِينَ ﴿٩١﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٢﴾ عَمَّا
كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

"...i reci: 'Ja samo javno opominjem'", /89/ "kao što smo i sljedbenike Knjige opomenuli", /90/ "one koji Kur'an na dijelove dijele". /91/ "I tako Mi Gospodara tvoga, njih ćemo sve na odgovornost pozvati" /92/ "za ono što su radili!" /93/

Uzvišeni kaže, naređujući Svome Poslaniku, s.a.v.s., da prenese ljudima: ***"Ja samo javno opominjem"***, javna opomena ljudima od bolne kazne koja će ih zadesiti zbog nijekanja Njega, kao što je zadesila one koji su im prethodili, ranije narode koji su nijekali svoje poslanike, pa im je Allah, dž.š., odredio i poslao kaznu i osvetu. Uzvišeni kaže: ***"...sljedbenici Knjige"***, tj. oni koji su stupili u savez i obavezali se poslanicima, protiv onih koji ih niječu i vrijeđaju. Uzvišeni kaže, obavještavajući o Salihovom, a.s., narodu: ***"Zakunite se najtežom zakletvom!" - rekoše - "da ćemo noću i njega i njegovu porodicu ubiti", (27:49)*** tj. da ih pobijemo noću. Mudžahid veli: "Zaklinju se i stupaju u savez, tako da ne bi ništa lažnim smatrali i negirali od dunjaluka, a da se ne bi zakleli pa su prozvani oni koji se zaklinju." U dva Sahiha prenosi Ebu-Musa od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: (703) "Moj primjer i primjer onog čime me je Allah, dž.š., poslao jeste kao primjer čovjeka koji je došao svome narodu i rekao: 'O narode, vidio sam vojsku svojim očima, zaista sam ja onaj koji vas samo opominje, pa neka se spasava onaj koji se spasiti može', pa mu se pokorila jedna grupa njegovog naroda i poslušala ga; krenuli su noću,

polagahno se razišli i spasili se. A druga je grupa od njih to zanijekala pa je ostala na svom mjestu i osvanula, te ih je vojska uništila i iskorijenila, opustošila. To je primjer onoga koji mene slijedi i slijedi ono što sam mu dostavio, i primjer onoga ko mi je nepokoran i ko zanječe istinu koju sam dostavio."

Uzvišeni kaže: ***"...one koji Kur'an na dijelove dijele"***, znači vrste, tj. ko kaže: čarolija, magija, te ko kaže: vračanje, poricanje, te ko kaže: stare legende. 'Ata' kaže: "Neki kažu vrač, neki kažu lud, a neki kažu prorok, to je dijeljenje na dijelove." To također prenose Ed-Dahhak i drugi.

Muhamed ibn Ishak prenosi od Muhameda ibn Ebi-Muhameda, ovaj od Ikrime ili Seida bin Džubejra, ovaj od Ibn-Abbasa, i kaže da se kod El--Velida bin el-Mugire sakupilo nekoliko Kurejšija. Medu njima je bilo njihovih plemića - prvaka. To je bilo vrijeme hadža i on reče: "O skupino Kurejšija, došli su dani hadža, predstavnici Arapa doći će vam a oni su već čuli za naredbu ovog vašeg druga (Muhammeda, a.s.), pa objedinite u vezi s njim svoje mišljenje, ne razilazite se i ne niječite jedan drugog, ne suprotstavljajte vaš govor jedan drugom", pa rekoše: "A ti, o Ebi Abdu-Šems, reci i iznesi nam svoje mišljenje koje ćemo i mi zastupati o njemu", pa on reče: "Ne, recite vi meni da čujem", pa oni rekoše: "Mi kažemo vrač", a on reče: "On nije vrač?", oni opet rekoše: "Lud", a on reče: "Nije ni ludak", pa oni rekoše: "Da kažemo da je pjesnik", a on reče: "Nije ni pjesnik", rekoše: "Čarobnjak", a on reče: "Nije on čarobnjak." Oni ga tada upitaše: "Pa šta da kažemo?" On reče: "Tako mi Allaha, u njegovim riječima ima čari i ljupkosti, ali vi ne možete reći ništa od ovoga što ste rekli a da se neće znati da je to pogrešno. Najbliže što možete reći jeste da je on vrač." S tim mišljenjem oni se od njega razidoše, a Allah, dž.š., objavi o njima: ***"...one koji Kur'an na dijelove dijele"***, tj. vrste i grupe.

"...I, tako mi Gospodara tvoga, njih ćemo sve na odgovornost pozvati za ono što su radili". Mudžahid o ovom ajetu kaže: "Bit će pozvani na odgovornost u vezi sa riječima: 'La ilahe illellahu' - nema boga osim Allaha". Isto to prenosi Enes kao predanje čiji lanac seže do njega (mevkuf), a prenose ga i Et-Tirmizi i drugi od Enesa kao merfu´ hadis, koji seže do Muhammeda, a.s. A Abdullah, tj. Ibn-Mes'ud, kaže: "Tako mi Onog osim Kojeg nema drugog Boga, nema nikog od vas a da neće biti sam pred Allahom na Sudnjem danu kao što je neko od vas pred mjesecom u noći punog mjeseca." Allah će mu reći: "Čovječe, šta te je odvratilo od mene? O čovječe, šta si uradio od onoga što si znao? O čovječe, šta si odgovorio poslanicima?" Ibn Ebi-Hatim prenosi od Muaza Bin Džebela i kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: (704) 'O Muaze, čovjek će biti pitan na Sudnjem danu za svoja nastojanja i trud, čak i za surmu svojih očiju, i mrvice blata na svome prstu, pa niko se na Sudnjem danu osim tebe neće osjećati sretnijim sa onim što ti je Allah, dž.š., dao.'"

Ibn-Abbas kaže: "Allah, dž.š., neće ih pitati: 'Jeste li učinili ovako', jer on to zna, nego će ih upitati: 'Zašto niste učinili tako i tako?'"

فَٱصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٩٤﴾ إِنَّا كَفَيْنَٰكَ
ٱلْمُسْتَهْزِءِينَ ﴿٩٥﴾ ٱلَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾
وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ﴿٩٧﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
وَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٩٨﴾ وَٱعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ ٱلْيَقِينُ ﴿٩٩﴾

"Ti javno ispovijedaj ono što ti se naređuje i mnogobožaca se okani", /94/ "Mi ćemo te osloboditi onih koji se rugaju", /95/ "Koji pored Allaha drugog boga uzimaju; i znat će oni!" /96/ "Mi dobro znamo da ti je teško u duši zbog onoga što oni govore", /97/ "zato veličaj Gospodara svoga i hvali Ga, i sedždu obavljaj", /98/ "I sve dok si živ, Gospodaru svome ibadet čini!" /99/

Uzvišeni Allah, dž.š., kaže da je naredio Svome Poslaniku, s.a.v.s., da dostavi ono što mu je On poslao, da to sprovede u djelo i javno ispovijeda, a to je ono što stoji nasuprot mušricima, kao što prenosi Ibn-Abbas da je Allah, dž.š., rekao: ***"...ti javno ispovijedaj ono što ti se naređuje"***, tj. izvrši i sprovedi to u djelo. A Ibn-Mes'ud prenosi: "Poslanik, s.a.v.s., tajno je pozivao, skrivajući se, sve dok mu nije objavljeno: ***'...ti javno ispovijedaj ono što ti se naređuje'***, pa su on i njegovi ashabi izašli u javnost." A Uzvišeni kaže:

"...i mnogobožaca se okani, Mi ćemo te osloboditi onih koji se rugaju", tj. prenesi ono što ti je objavljeno od tvoga Gospodara i ne osvrći se na mušrike koji te žele odvratiti od Allahovih ajeta,

"...oni bi jedva dočekali da ti popustiš, pa bi i oni popustili", (68:9) i ne boj ih se, dostatan ti je Allah, On ti je najbolji čuvar od njih.

El-Hafiz Ebu-Bekr el-Bezar prenosi od Enesa, pa kaže: (705)

"Mi ćemo te štititi od onih koji se rugaju, koji pored Allaha drugog boga uzimaju", pa kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., prolazio je pa ga je neko od njih gurnuo, pa im je došao Džebrail, pa ih je gurnuo; na njihovim je tijelima ostao trag poput uboda i oni su pomrli."

Ibn-Ishak prenosi od Ibn-Abbasa da kaže: "Njihov predvodnik bio je El-Velid el-Mugire, on je onaj koji ih je sakupio i bilo ih je pet - prema ispravnijem mišljenju. Bili su stariji i plemići svoga naroda, i to iz Benu-Eseda, Zehre, Mahzuma, Sehma i Huza'a." Uzvišeni kaže:

"...koji pored Allaha drugog boga uzimaju; i znat će oni!" Ovo je žestoka prijetnja i sigurno

obećanje onome koji uzima pored Allaha drugog obožavaoca.

Uzvišeni također kaže:

"Mi dobro znamo da ti je teško u duši zbog onoga što ti oni govore, zato veličaj Gospodara svoga i hvali Ga, i sedždu obavljaj", dakle, mi sigurno znamo, o Muhammede, da će ti se desiti i da ćeš doživjeti mnoga uznemirenja od njih, da će ti biti teško u duši i da ćeš osjetiti tjeskobu i potištenost u svojim prsima, ali nemoj da te to odvrati od tvoje obaveze da dostaviš Allahovu uputu, oslanjaj se na Njega, On ti je zaista dovoljan i On će ti pomoći protiv njih. Pa puno spominji Allaha, zahvaljuj Mu, slavi Ga i obožavaj, tj. obavljaj namaz, te zbog toga Uzvišeni, slava Njemu, kaže:

"...zato veličaj gospodara svoga, i hvali Ga, i sedždu obavljaj", kao što se navodi u hadisu koji prenosi imam Ahmed od Ne'im bin Ammara, koji kaže da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže (706) "Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: 'O čovječe, ne ispuštaj četiri rekata spočetka dana pa ću te poštedjeti toga na kraju dana.'" Ovaj hadis prenose Ebu-Davud i En-Nesai.

Uzvišeni kaže: ***"...i sve dok si živ, Gospodaru svome ibadet čini!"***. El-Buhari kaže: "Salim je rekao: 'Riječ el-jekin jeste smrt.'" Ovako su rekli Mudžahid, El-Hasan, Katade i drugi. Ovo je dokaz onoga što Uzvišeni kaže - obavještavajući o stanovnicima Džehennema - da oni kažu:

"Nismo" - reći će - "bili od onih koji su namaz obavljali i od onih koji su siromahe hranili, i u besposlice smo se sa besposlenjacima upuštali, i Sudnji dan smo poricali, sve dok nam smrt nije došla." (74:43-47) El-jekin i ovdje znači smrt.

U sahih hadisu koji prenosi Ummul-Ala', žena ensarijka, stoji: (707) "Zaista, Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakon što je ušao kod Osmana bin Maz'una, a ovaj je već bio umro, pa Ummul-Ala' reče: 'Neka je milost na tebe, o Ebu es-Saibe, ja svjedočim da ti je Allah, dž.š., ukazao počast.' Pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitao: 'Kako znaš da mu je Allah, dž.š., ukazao počast?' A ja sam rekla: 'Ti si mi i otac i majka, o Allahov Poslaniče, a ko?' Pa je rekao: 'Što se tiče njega, već mu je došao jekin - smrt, a ja mu želim dobro.'"

Ovim ajetom: ***"...i sve dok si živ, Gospodaru svom se klanjaj!"***, pokazuje se da je ibadet, obožavanje kao namaz i slično. Obaveza je svakog čovjeka sve dok ima zdrav razum da obavlja namaz, shodno svom stanju. Ovim se ujedno ukazuje na heretičku grešku da se pod pojmom "jekin" misli na spoznaju, pa kada je neko od njih stigao do spoznaje, misli da je prestala i obaveza sa njom, a ovo je nevjerstvo, zabluda i neznanje.[416] Zaista su poslanici, a.s., i njihovi drugovi najznaniji ljudi o Allahu, svojstvima i dužnostima prema Njemu i o veličanju koje zaslužuje. Pored ovoga, oni su bili najpobožniji i najustrajniji u dobru sve do svoje smrti. Ono što smo već rekli jeste da se pod riječju "jekin" misli na smrt. Hvala Allahu, dž.š., na ovoj uputi i od Njega pomoć tražimo i na njega se oslanjamo. Njega molimo da nas usmrti u najboljem i najpotpunijem stanju. On je plemenit.

Ovo je kraj skraćenog tumačenja poglavlja El-Hidžr, i hvala pripada samo Allahu, Gospodaru svih svjetova.

[416] Rekao sam: Ti heretici sljedbenici su panteizma koje je vrhunac suštine nauke o tesavvufu (misticizmu). Posljednji stepen suštine (hakika) kod njih jeste stepen dostignuća (vusul), tako da onaj koji dosegne do tog stepena vjeruje da je dostigao istinu (hakika) !!!... To je vjerovanje da je Stvoritelj, ustvari, stvorenje, bez obzira koliko ih je i kakvih oblika bili. Sve je jedno, a to je Allah! Pa ako bi rob postao gospodarom, koga bi onda obožavao? Da li da obožava samog sebe? U ovom slučaju spadaju obaveze, utječemo se Bogu od nevjerstva i propasti, šejtanskog zavođenja i lošeg završetka. Onaj, koga je Allah počastio islamom pa osjeti njegovu slast, a zatim izabere gorčinu ovog strašnog mnogobožačkog preobražaja, zaslužuje najdublje stepene Džehennema i najveću patnju stanovnika pakla..

16
EN - NAHL / PČELE
OBJAVLJENA U MEKI , IMA 128 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ①

U ime Alaha, Svemilosnog, Milostivog!

"Ono što je Allah odredio - dogodit će se; zato to ne požurujte! Uzvišen neka je On i neka je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju!" /1/

Uzvišeni obavještava o približavanju Sudnjeg dana, kao i onog što sa njim neminovno dolazi, i izražava to u formi prošlosti, kao dokaz sigurnog ostvarenja i neminovnog događanja, te Uzvišeni kaže: ***"Ljudima se bliži čas polaganja računa njihova, a oni, bezbrižni, ne mare za to", (21:1)*** te Uzvišeni veli: ***"zato to ne požurujte"***, tj. blizu je, nije daleko, pa to ne požurujte. Moguće je da se spojena zamjenica (hu) odnosi na Allaha ili na kaznu, a oboje je međusobno povezano, kao što Uzvišeni veli:

"Oni traže od tebe da ih što prije stigne kazna. A da nije određenog roka za to, kazna bi im došla, a doći će im, sigurno, iznenada, oni neće predosjetiti." (39:53)

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ukbe bin Amira, pa kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: (708) Na Sudnjem će vam se danu pojaviti iznad vas crni oblak sa zapada, poput okrugle površine koja će se izdizati ka nebu - gore, a iz njega će se čuti zov: 'O ljudi', pa će se ljudi međusobno pogledati i upitati: 'Jeste li čuli?' Neki će reći: 'Jesmo', a neki od njih će sumnjati. Zatim će se zov ponovo čuti: 'O ljudi!' Zatim će se ponovo ljudi međusobno upitati: 'Jeste li čuli?' Pa će oni reći: 'Jesmo!' Zatim će se čuti zov treći put: 'O ljudi!' 'Ono što je Allah odredio - dogodit će se, pa to ne požurujte!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, zaista će dvojica ljudi razastirati odjeću pa je nikada neće više smotati, i čovjek će pružiti svoje vedro, a neće se iz njega nikada napiti, i čovjek će musti svoju devu a neće nikada popiti njeno mlijeko, pa reče Poslanik: i ljudi će raditi..." zatim da je On, Uzvišeni Allah, dž.š., očistio Sebe od toga što su Mu oni pridruživali druga i što su obožavali nekog sa Njim, lišen je Uzvišeni Allah, dž.š., od svega toga i čist.

A ovi - oni su ti koji negiraju Sudnji dan, pa kaže: ***"Uzvišen neka je On i neka je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju."***

يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ أَنْ أَنذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ ②

"On šalje meleke s Objavom po volji Svojoj, onim robovima Svojim kojima hoće: Opo - minjite da nema drugog boga osim Mene i bojte Me se!" /2/

Uzvišeni kaže: ***"On šalje meleke sa Objavom"***, tj. riječ "rûh" ovdje znači objava, pa Uzvišeni veli: ***"...onim robovima Svojim kojima hoće"***, a to su poslanici, kao što Uzvišeni kaže:

"A Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje." (6:124)

Pa Uzvišeni veli: ***"Opominjite!"***, tj. neka opominju, ***"...da nema boga osim osim Mene i bojte Me se!"***, tj. bojte se Moje kazne - svako onaj ko se suprotstavi Mojoj naredbi i ko obožava nekog drugog osim Mene.

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ تَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ③ خَلَقَ الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ④

"On je mudro nebesa i Zemlju stvorio, neka je On vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju." /3/ "On stvara čovjeka od kapi sjemena, a on odjednom - otvoreni protivnik!" /4/

Uzvišeni obavještava o Svom stvaranju nebesa i Zemlje i ističe da je to stvoreno istinski i vrlo mudro, ne uzaludno, nego da bi nagradio Svoga roba za sve ono što je uradio, zatim Sebe oslobađa od pridruživanja Sebi druga. On je uistinu samostalan, Jedan, nema druga, zbog toga zahtijeva i ima pravo da se samo On obožava i da nema nikakvog sadruga.

Zatim je upozorio na stvaranje ljudskog roda od proste, slabe, bezvrijedne i beznačajne kapi sjemena; nakon što se osamostalio, razvio se i uznapredovao, čovjek se prepire sa svojim Gospodarom, negira Ga i bori se protiv Njegovih poslanika!!! A On ga je stvorio da bude rob, a ne protivnik, kao što Uzvišeni kaže:

"...kako čovjek ne vidi da ga Mi od kapi sjemena stvaramo i opet je otvoreni protivnik." (36:77)

U hadisu koji prenosi imam Ahmed i Ibn-Madže od Bišr ibn Džihaša on kaže: (709) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., pljunuo je među svoje dlanove i rekao: Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: *'O čovječe, kako da Me smatraš nemoćnim, a stvorio sam te od sličnog ovome, pa kada sam te oblikovao, pa te prilagodio i uravnotežio da možeš ići kopnom po Zemlji*

---

* Objavljena poslije sure El-Kehf / Pećina.

** Posljednja tri ajeta objavljena su u Medini.

koračajući, pa si skupljao (imetak) i nisi dijelio, sve dok duša nije dospjela u grlo, pa si rekao: Dijelit ću!, a vrijeme je za dijeljenje (sadaku) prošlo?'"

وَٱلْأَنْعَٰمَ خَلَقَهَا ۗ لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَٰفِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٥﴾ وَلَكُمْ
فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ ﴿٦﴾ وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ
بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا۟ بَٰلِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ ٱلْأَنفُسِ ۚ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾

"I stoku On za vas stvara; njome se od hladnoće štitite, a i drugih koristi imate, njome se najviše i hranite"; /5/ "ona vam je ukras kad je sa ispaše vraćate i kad je na pašu izgonite", /6/ "a nosi vam i terete u mjesta u koja bez velike muke ne biste stigli - Gospodar vaš je, uistinu, blag i milostiv." /7/

Uzvišeni Allah, dž.š., stavio je Svojim robovima na raspolaganje životinje, kao što su deve, krave i bravi, kao što ih je razdijelio u poglavlju El-En'am (Stoka) na osam vrsta i učinio ih ljudima korisnim i na dobrobit. Njihovom mehkom dlakom, vunom, krznom, odijevaju se i pokrivaju mlijeko piju, a njihovim se mesom hrane. Uz to, stoka je ukras i ljepota ljudima. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"...ona vam je ukras kada je sa ispaše vraćate", tj. predvečer, u vrijeme vraćanja sa pašnjaka, širokih trbuha, nabreklih vimena i gojaznosti, ***"... i kad je na ispašu šaljete"***, ***"... i nosi vam terete"***, koje vi ne možete nositi niti prenijeti,

"u mjesta u koja bez velike muke ne biste stigli", kao što su hadž i umra, borba i trgovina. Koristite ih za jahanje i prenošenje tereta, kao što Uzvišeni veli:

"Allah je za vas stvorio životinje, da na nekima jašete, a da neke jedete. Vi od njih koristi imate i vi na njima za sebe važne potrebe ostvarujete - i na njima i na lađama vi se vozite." (40:79,80)

Zbog toga ovdje kaže nakon nabrajanja ovih raznih blagodati: ***"Gospodar je vaš, uistinu, blag i milostiv"***, pa vam je dodijelio i poslao stoku i vama je potčinio, kao što Uzvišeni veli, slava Njemu:

"...i daje vam lađe i kamile da putujete, da se ledima njihovim služite i da se, kad na njima jahali budete, blagodati Gospodara svoga sjetite i da reknete: 'Hvaljen neka je Onaj Koji je dao da nam one služe, mi to ne bismo mogli postići, i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti!'" (43:12-14)

Ibn-Abbas kaže: "...sa njima se grijete", tj. od njih pravite odjeću i "koristite", što znači: ono što koristite od njih jeste hrana i piće.

وَٱلْخَيْلَ وَٱلْبِغَالَ وَٱلْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً ۚ وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

"I konje, i mazge, i magarce - da ih jašete, i kao ukras - a stvorit će i ono što ne znate." /8/

Ovo je druga vrsta onoga što Uzvišeni Allah, dž.š., slava Njemu, stvara Svojim robovima, ono što im daje kao poklon na korištenje, a to su konji, mazge i magarci koje je Allah, dž.š., stvorio za jahanje i kao ukras. To je njihova osnovna namjena.

Pošto je ovo svrstao u posebnu vrstu stoke i posebno je spomenuo, neki učenjaci su iz ovoga izveli zaključak koji vodi ka tome da je konjsko meso zabranjeno, kao što to ističe imam Ebu-Hanife, r.a., i njegovi istomišljenici i sljedbenici negove pravne škole, temeljeći ga na činjenici da ih je Uzvišeni Allah, dž.š., uporedio sa mazgama i magarcima, te stoga smatra da je konjsko meso haram. U vezi sa tim, prenose se neka predanja od Halida ibn Velida, koja, ako su vjerodostojna (a nisu), kažu da je konjsko meso zabranjeno. Ova predanja nisu vjerodostojna jer se u lancu prenosilaca nalaze Bekijje bin el-Velid[417] i Salih bin Jahja bin el-Mikdam ibn Ma´d Jekrib.[418] To je mišljenje, iako potvrđeno, suprotno onome u dvije zbirke sahih hadisa (Buharijina i Muslimova) od Džabira ibn Abdullaha, koji kaže: (710) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je meso pitomog domaćeg magarca, a dozvolio je meso konja." Ovaj hadis prenose imam Ahmed i Ebu-Davud sa dva neprekinuta lanca prenošenja i oba imaju uvjet Muslimove zbirke hadisa.

Džabir kaže: (711) "Na dan Hajbera zaklali smo konje, mazge i magarce, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio nam je meso mazge i magarca, a nije nam zabranio meso konja."

U Musliovom Sahihu, Esma, kćerka Ebu-Bekra, Allah zadovoljan bio njima, kaže: (712) "U vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zaklali smo konja pa smo ga pojeli, a bili smo u Medini."

Ovi su hadisi jači, postojaniji i jačeg argumenta.[419] Ovaj stav zastupa većina učenjaka: Malik, Šafija i Ahmed i njihovi sljedbenici, kao i većina iz prvih generacija, a i kasnijih.

"...a stvorit će i ono što ne znate". [420]

وَعَلَى ٱللَّهِ قَصْدُ ٱلسَّبِيلِ وَمِنْهَا جَآئِرٌ ۚ وَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩﴾

"Allahovo je da ukaže na pravi put, a ima ih i krivih; a da On hoće, sve bi vas uputio." /9/

Nakon što je Uzvišeni Allah, dž.š., spomenuo životinje na kojima se putuje stvarnim, osjetilnim

---

[417] Bekijje bin el-Velid je obmanjivač (mudellis).

[418] Salih bin Jahja bin el-Mikdam bin Ma´d Jekrib prenosilac je za koga su izrečene neke kritike.

[419] tj. hadisi koje smo maloprije pomenuli slabi su hadisi

[420] tj. stvorit će u budućnosti neka prijevozna sredstva o kojima vi ništa ne znate, u što smo se uvjerili i u ovo naše doba, kao što su posebne vrste motora, automobila, aviona, a sutra možda specijalne vrste raketa - Allah najbolje zna.

pravcima, Allah, dž.š., upozorava i na vjerske, duhovne puteve. Često se u Kur'anu prelazi sa tih konkretnih pitanja na vjerska, korisna, duhovna pitanja.

Uzvišeni kaže: ***"... snabdijte se. A najbolja je opskrba bogo -bojaznost." (2:197)***

To se u Kur'anu mnogo spominje te je na ovom osnovu Allah, dž.š., spomenuo i puteve koji čovjeka vode ka Njemu, Uzvišen je On, pa pojašnjava da su istiniti oni putevi koji vode k Njemu, kazavši:

"Allahovo je da ukaže na pravi put", a također Uzvišeni kaže:

"I doista, ovo je pravi put Moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta ***"Ovo je pravi put k Meni" - reče On, (15:41)*** a Mudžahid o riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"Allahovo je da ukaže na Pravi put", kaže: "Na Allahu je da ukaže na put Istine", i ovo je najjače mišljenje s obzirom na kontekst, jer je Uzvišeni obavijestio da postoje putevi koji se slijede da bi se stiglo do Njega, ali da se do Njega dolazi samo putem istine. A to je put koji nam je On propisao, trasirao, i sa kojim je On zadovoljan. Svi su ostali putevi slijepi, a djela koja se na njima čine bivaju odbijena. Zbog toga Allah, dž.š., veli: ***"...a ima ih i krivih"***, tj. onih koji odvode i onih koji skreću sa puta istine. Ibn-Abbas i neki drugi vele: "To su različiti putevi, različita i razjedinjena mišljenja i težnje, kao što su judaizam, kršćanstvo i farizejstvo." Zatim je Uzvišeni obavijestio da je to sve stvoreno ***"...a da On hoće, sve bi vas uputio"***, kao što Uzvišeni kaže:

"Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista bili svi vjernici." (10:99)

هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ﴿١٠﴾ يُنۢبِتُ لَكُم بِهِ ٱلزَّرْعَ وَٱلزَّيْتُونَ وَٱلنَّخِيلَ وَٱلْأَعْنَٰبَ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١١﴾

"On spušta s neba vodu koju pijete i kojom se natapa rastinje kojima stoku napasate." /10/ "On čini da vam pomoću nje raste žito, i masline, i paime, i grožđe, i svakovrsni plodovi - to je, zaista, dokaz za ljude koji razmišljaju..." /11/

Nakon što je Uzvišeni spomenuo ono čime je obdario ljude, kao što je stoka, odmah zatim spominje Svoje blagodati prema ljudima koje imaju u spuštanju kiše sa nebesa, koja je gore, a koja u sebi nosi i sadrži blagodati i uživanje za njih i za njihovu stoku. Uzvišeni kaže: ***"...vodu koju pijete"***, tj. učinio ju je slatkom, da se lahko pije, a nije je učinio gorkom i slanom, ***"i kojom se natapa rastinje kojim stoku napasate"***, tj. pomoću nje, kiše, izvodi vam drveće, rastinje koje pase vaša stoka.

Uzvišeni kaže:

"On čini da vam pomoću nje raste žito, i masline, i paime, i grožđe, i svakovrsni plodovi", tj. sve što On izvodi iz zemlje, izvodi to pomoću jedne te iste vode, kiše, a izvodi i različite vrste plodova, različitih okusa, boja, mirisa i oblika. Zbog toga Uzvišeni veli:

"...to je, zaista, dokaz za ljude koji razmišljaju", tj. dokaz, pokazatelj i potvrda da nema drugog boga osim Allaha, kao što Uzvišeni veli:

"Onaj Koji je nebesa i Zemlju stvorio i Koji vam spušta s neba kišu pomoću koje mi dajemo da ozelene bašče prekrasne - nemoguće je da vi učinite da izraste drveće njihovo. - Zar pored Allaha postoji drugi bog? Ne postoji, ali su oni narod koji druge s Njim izjednačuje." (17:60)

وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ وَٱلنُّجُومُ مُسَخَّرَٰتٌۢ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٢﴾ وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣﴾

"On čini da se noći i danom koristite, i Suncem i Mjesecom, a zvijezde su volji Njegovoj potčinjene - to su, uistinu, dokazi za ljude koji pameti imaju" /12/ - "i svim onim što vam na Zemlji raznobojnog stvara - to je, doista, dokaz ljudima koji pouku primaju." /13/

Uzvišeni upozorava Svoje robove i ukazuje na Svoje velike znakove koje je potčinio, kao što su noć i dan, Sunce i Mjesec, i zvijezde, stajačice i one koje se kreću, da bi se pomoću njih orijentisalo u tminama i noćima. Sve to plovi u svojoj galaksiji, koju je Allah, dž.š., odredio u granicama koje je On odredio, bez dodavanja ili oduzimanja, a sve se nalazi pod Njegovom kontrolom i Njegovom moći, pa zato kaže: ***"...to su, uistinu, dokazi za ljude koji pameti imaju"***, tj. to su dokazi Njegove javne i vidljive moći i Njegove velike vlasti za ljude i narode koji pameti imaju i koji razmišljaju o Allahovim riječima i razumiju Njegove dokaze.

Uzvišeni veli ***"...i svim onim što vam na Zemlji raznobojno stvara"***. Nakon što je Uzvišeni upozorio na znakove na nebesima, upozorava na ono što je stvorio i na Zemlji a što predstavlja čudnovate stvari, kao što su životinje, minerali, raznovrsno bilje, raznovrsne neorganske materije različitih boja i oblika, te mnoge druge korisne i naročite stvari.

"...to je, doista, dokaz ljudima koji pouku primaju", pa zar Allahu, dž.š., ne pripada svaka hvala na Njegovim blagodatima.

وَهُوَ ٱلَّذِى سَخَّرَ
ٱلْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا۟ مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا۟ مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا
وَتَرَى ٱلْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٤﴾
وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَٰرًا وَسُبُلًا لَّعَلَّكُمْ
تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَٰمَٰتٍ ۚ وَبِٱلنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾ أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن
لَّا يَخْلُقُ ۗ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن تَعُدُّوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ ۗ
إِنَّ ٱللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨﴾

"On čini da se morem koristite, da iz njega svježe meso jedete i da vadite nakit kojim se kitite - ti vidiš lađe kako ga sijeku da biste nešto iz obilja njegova stekli i da biste zahvalni bili." /14/ "On je po Zemlji nepomična brda pobacao da vas ona ne potrese, a i rijeke i puteve da se ispravno usmjeravate", /15/ "a i putokaze, a i po zvijezdama se oni upravljaju": /16/ "Pa da li je onda Onaj Koji stvara kao onaj koji ne stvara?! Urazumite se!" /17/ "Ako vi budete brojili Allahove blagodati, nećete ih nabrojati; Allah, uistinu, prašta i milostiv je..." /18/

Uzvišeni obavještava o tome da je pokorio veliko more iz milosti i dobročinstva prema Svojim robovima i potčinio ga njima tako da mogu ploviti po njemu i jesti ribe, manje i veće, i drugo što se nalazi u njemu. Dozvolio je Svojim robovima meso iz mora, bilo živo ili mrtvo, bilo da je čovjek u ihramima (za vrijeme hadža ili umre) ili ne. U njemu je stvorio raznovrsne blagodati, dragulje, i olakšao im njihovo vađenje. On je potčinio more tako što ono nosi lađe koje ga sijeku ploveći po njemu. On je Onaj Koji je uputio Svoje robove da grade lađe slijedeći u tome Nuha, a.s., koji je prvi plovio lađom i od koga su ljudi preuzeli vještinu gradnje lađa, generacija za generacijom. Pa oni plove njima iz jedne zemlje u drugu, noseći u njih i odnoseći iz njih ono što im je potrebno. Zbog toga Uzvišeni, slava Njemu, kaže: ***"...da biste nešto iz obilja Njegovog stekli i da biste zahvalni bili"***, na Njegovim blagodatima i dobročinstvu. Zatim Uzvišeni spominje Zemlju, te visoka, čvrsta brda na njoj kako se ne bi na njoj dešavali udari, da bi je prilagodio njihovim životima na njoj, te Uzvišeni veli: ***"...i planine nepomičnim učinio". (79:32).***

Uzvišeni veli: ***"...i rijeke i puteve"***, tj. učinio je na njoj rijeke koje teku iz jednog mjesta u drugo, noseći opskrbu robovima. Rijeka izvire na jednom mjestu, a nosi nafaku stanovnicima drugog mjesta, presijeca predjele, prodire kroz brda i brežuljke, pa stiže do mjesta koje joj je Allah, dž.š., odredio, teče i vijuga u jednom trenutku, presijeca se i ponire u drugom, na putu između izvora i ušća. Pa, slava Onome Koji je odredio, podredio i olakšao tako, nema drugog boga osim Njega, a niti Gospodara osim Njega.

Također, učinio je na njoj (Zemlji) pravce, tj. puteve koji vode iz jednog grada u drugi, koji vijugaju između brda u bilo koji dio na Zemlji. Uzvišeni kaže: ***"...i putokaze"***, tj. putokaze između brda i brežuljaka, kojima se rukovode putnici, bilo na kopnu ili na moru, kada zalutaju na putu. Uzvišeni tada kaže: ***"A i po zvijezdama se oni upravljaju"***, u mrklim noćima. Zatim je Uzvišeni upozorio na Svoju veličinu i da On nije potreban obožavanju, nego da veličina i vlast nad svim ovim blagodatima ne pripada nikom drugom do Njemu, nikakvim kumirima, koji ne stvaraju ništa, nego su oni stvoreni. Zbog toga kaže: ***"Pa da li je onda Onaj Koji stvara kao onaj koji ne stvara? Urazumite se!"*** Zatim ih je upozorio na sveopće i neizbrojive Njegove blagodati Svojim robovima i Njegovo dobročinstvo njima, pa zato Uzvišeni veli: ***"Ako vi budete brojili Allahove blagodati, nećete ih nabrojati - Allah, uistinu, prašta i milostiv je."*** Ibn-Džerir kaže: "Uzvišeni Allah, dž.š., prašta kada neko od vas malo zahvaljuje, ako se pokaje i priklanja pokornosti Njemu, pokorava Mu se i slijedi ono čime je On zadovoljan. On je vama milostiv, neće vas kazniti nakon što Mu se vratite i pokajete."

وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾
وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾
أَمْوَٰتٌ غَيْرُ أَحْيَآءٍ ۖ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾

"Allah zna šta tajite, a šta javno iznosite." /19/ "A oni kojima se oni mjesto Allahu klanjaju - ništa ne stvaraju; oni su sami stvoreni"; /20/ "tvari su, nisu živi i ne znaju kada će biti oživljeni." /21/

Uzvišeni obavještava da On zna sve tajne, kao što zna i sve što javno iznosite, i sve će biti nagrađeno ili kažnjeno prema radu, bilo dobro ili zlo. Zatim obavještava da kumiri, koje zazivaju, mimo Allaha, ne stvaraju ništa, već su oni stvoreni. Uzvišeni kaže: أمو ***"...tvari su, nisu živi"***, tj. oni nemaju dušu pa ne čuju, ne vide i ne razumiju: ***"...i ne znaju kada će biti proživljeni"***, tj. ne shvataju kada će biti njihovo proživljenje, pa kako se od onoga sa ovakvim osobinama može nadati koristi, nagradi ili kazni? Onaj od koga se to nada i očekuje jeste Onaj Koji zna sve stvari, Onaj Koji je sve stvari stvorio.[421]

[421] Rekao sam kumire koje obožavaju - nisu obožavali lično njih, nego su obožavali one koje oni predstavljaju. Obožavali su one u čijim su likovima isklesani ovi kipovi, pozivajući se na to da ih oni približavaju Allahu, iako su oni mrtvi, ne čuju, ne vide i ne razumiju, ne znaju kada će biti proživljeni.
Ovakvi opisi nisu svojstveni neorganskom svijetu i kamenju, nego su to svojstva dobrih ljudi koji su umrli. Dokaz je za to to što ih Allah,

إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۚ فَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٢٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾

"Vaš Bog je - jedan Bog! Srca onih koji u onaj svijet ne vjeruju, poriču, oni se ohološću razmeću", /22/ "nema sumnje da Allah zna i ono što oni taje, a i ono što javno iznose; On doista ne voli one koji se ohole." /23/

Uzvišeni obavještava da je samo On Bog i da nema drugog boga osim Njega, On je Jedan, individuum, i utočište svakom. Također obavještava da nevjernička srca to poriču, te govori o njihovom čuđenju tome

"Kada se Allah samo spomene, grče se srca onih koji u onaj svijet ne vjeruju, a kada se spomenu oni kojima se oni pored Njega klanjaju, odjednom ih radost obuzme" (39:45), te kaže: ***"...oni se ohološću razmeću"***, tj. od obožavanja Allaha, a uz to njihova srca negiraju Allahovu Jednoću (tevhid), kao što Uzvišeni veli:

"Oni koji iz oholosti neće da Mi ibadet čine - ući će, sigurno, u Džehennem poniženi." (40:60)

Zbog toga Uzvišeni ovdje kaže: ***"...nema sumnje"***, tj. sigurno je istina,

"...da Allah zna i ono što oni taje a i ono što javno iznose", tj. On će ih kazniti za to sigurnom i potpunom kaznom,

"On doista ne voli one koji se ohole."

وَإِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۙ قَالُوٓا۟ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ لِيَحْمِلُوٓا۟ أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۙ وَمِنْ أَوْزَارِ ٱلَّذِينَ

"A kada ih neko upita: 'Šta to Gospodar vaš objavljuje?' - oni odgovaraju: 'Naroda drevnih izmišljotine!'" /24/ "da bi na Sudnjem danu nosili čitavo breme svoje i dio bremena onih koje su, a da oni nisu bili svjesni, u zabludu doveli. A grozno je to što će oni nositi!" /25/

Uzvišeni kaže: kada neko te lašce upita:

"...šta to Gospodar vaš objavljuje - oni odgovaraju", odbijajući odgovor, ***"...naroda drevnih izmišljotine"***, tj. ne objavljuje ništa. On je onaj koji vam prenosi i čita drevne legende i izmišljotine, tj. preuzete iz knjiga prethodnih naroda, kao što Uzvišeni kaže:

"...i govore: 'To su izmišljotine naroda drevnih; on traži da mu se pripisuju i ujutro i uvečer da mu ih čitaju'" (25:5), tj. potvaraju poslanike i iznose lažne, neispravne, različite, suprotne stavove. I ovako, svaki onaj koji izađe iz okvira istine, bez obzira šta rekao, griješi.

Uzvišeni kaže:

"...da bi na Sudnjem danu nosili čitavo breme svoje i dio bremena onih koje su, a da oni nisu bili svjesni, u zabludu doveli", tj. neka sami snose grijeh svojih zabluda i grijeh zbog obmanjivanja drugih i slijeđenja drugih, kao što se navodi u hadisu: (713) "Ko poziva na uputu imat će nagradu kao što su nagrade svih onih koji ga slijede, a to neće nimalo okrnjiti njihove nagrade, a onaj ko poziva u zabludu, imat će grijeha onoliko koliko svi oni koji ga slijede, a ti grijesi neće nimalo umanjiti njihove grijehe."

Mudžahid veli: "Oni će nositi breme svojih grijeha i grijehe svih onih koji ih slijede, a neće im umanjiti niti olakšati nimalo njihovu kaznu",

"...a grozno je to što će oni nositi", tj. nositi kao tovar, breme, teret na svojim plećima.

قَدْ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَى ٱللَّهُ بُنْيَٰنَهُم مِّنَ ٱلْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ ٱلسَّقْفُ مِن فَوْقِهِمْ وَأَتَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تُشَٰٓقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ إِنَّ ٱلْخِزْىَ ٱلْيَوْمَ وَٱلسُّوٓءَ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٧﴾

"I oni prije njih spletke su pleli, pa je Allah iz temelja zgrade njihove porušio, i krov se na njih srušio - stigla ih je kazna odakle nisu očekivali." /26/ "A na Sudnjem danu On će ih osramotiti i upitati: 'Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali, oni zbog kojih ste se prepirali?' Oni koji su razumni reći će: 'Danas će bruka i muka nevjernike stići.'" /27/

Uzvišeni kaže: ***"I oni prije njih spletke su pleli"***. Ibn-Abbas kaže: "To je Nimrod", a Zejd ibn Eslem kaže: "Prvi silnik koji je bio na Zemlji jeste Nimrod". Allah, dž.š., poslao mu je komarca, pa mu je ušao u nozdrvu. U tom stanju ostao je 400 godina udarajući se u glavu čekićima. Četiri stotine godina bio je nasilnik, pa ga je Allah, dž.š., kažnjavao onoliko

---

dž.š., opisuje sa svojstvima razumnih bića, muškaraca, tj. kada ih spominje u množini, spominje ih sa harfom vavom, i nunom na kraju.

Da su bili neorganske tvari, za njihov opis bi se reklo:

Ali, pošto je rečeno: postalo je jasno da se Allahova nakana odnosi na one dobre ljude na čije su likove isklesani kipovi. Mnogobošci u našem vremenu nisu ništa bolji od tih. Oni su samo zamijenili kipove grobovima. Možda je zavedenost grobovima veća opasnost od zavedenosti kipovima jer je tijelo tog dobrog čovjeka prisutno unutar groba i zavedenost tim čovjekom u kaburu, kome se moli mimo Allaha, veća je od zavedenosti kipom koji predstavlja samo njegov lik, a da njegovi obožavaoci i ne znaju gdje mu je grob i da tako budu blizu njegovog tijela.

Bože naš, odstrani od nas opasna mjesta i pad u zabludu, ne dozvoli da se u našim srcima nađe mjesta za obožavanje bilo kog drugog osim Tebe, uljepšaj naš završetak potpunim imanom i upotpunjenom vjerom u Tebe.

koliko je vladao. Zatim ga je usmrtio, i on je onaj koji je izgradio visoki zamak koji strši ka nebu, a Uzvišeni kaže: ***"...pa je Allah iz temelja zgrade njihove porušio"***, tj. srušio ih iz temelja i uništio njihov rad, kao što Uzvišeni kaže:

"Kad god pokušaju potpaliti ratnu vatru, Allah je ugasi." (5:64)

A ovdje Allah, dž.š., kaže:

"...pa je Allah iz temelja zgrade njihove porušio i krov se na njih srušio - stigla ih je kazna odakle nisu ni očekivali. - A na Sudnjem danu On će ih osramotiti", tj. pokazat će njihove spletke pa neće moći sakriti svoje skrivene misli, Allah će ih, dž.š., objelodaniti, kao što Uzvišeni kaže:

"...onoga Dana kada tajne budu otkrivene!", (86:9) tj. objelodaniti i razglasiti ih, kao što je to navedeno i u dva "Sahiha", a što prenosi Ibn-Omer, pa kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: (714) 'Na Sudnjem danu svaki će nevjernik imati zastavu iza leđa (zadnjice), shodno veličini njegovog nevjerstva, pa će se reći: ovo je nevjerstvo i vjerolomstvo toga i toga.'"

Ovako će se pokazati i objelodaniti ljudima oni koji su skrivali svoje spletke pa će ih Allah, dž.š., osramotiti pred svim stvorenjima pa će ih njihov Gospodar upitati - Njemu pripada svaka slava - prekoravajući ih i grdeći ih: ***"Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali, oni zbog kojih ste se prepirali?"***, tj. borili se i suprotstavljali na njihovom putu, gdje su oni da vam pomognu i izbave vas iz ovog stanja? Kao što Uzvišeni veli:

"...mogu li vam oni pomoći, a mogu li i sebi pomoći?", pa Uzvišeni dalje veli: ***"...kada čovjek ni snage ni branioca neće imati" (86:10)***, pa kada im se predstavi i podastre dokaz, pokaže im se argument i obistini se riječ, pa budu šutjeli ne tražeći ispriku u trenutku kada nema više bježanja i povratka: ***"Oni koji su razumni reći će"***, oni su prvaci na dunjaluku i na ahiretu, i koji obavještavaju o Istini na dunjaluku i na ahiretu, pa tada kažu:

'Danas će bruka i muka nevjernike stići', tj. bruka, sramota i kazna danas će ih zadesiti i obuhvatiti svakoga ko je nijekao Allaha, dž.š., i pridruživao Mu druga, koji nije ni štetio, a ni koristio.

الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ
ظَالِمِي أَنفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوءٍ ۚ بَلَىٰ إِنَّ اللَّهَ
عَلِيمٌ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ
فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾

"...kojima su meleki duše uzeli u času kad su nevjernici bili. I oni će se pokoriti i reći: 'Mi nismo nikakvo zlo činili!' - 'Jeste, Allah, doista dobro zna ono što ste radili!'", /28/ "zato uđite na kapije Džehennema, u njemu ćete vječno ostati!" "O kako će prebivalište onih koji su se oholili - grozno biti!" /29/

Uzvišeni obavještava o stanju mušrika i zlu koje su sebi nanijeli, kada im dođu meleki da im uzmu njihove zle duše ***"...i oni će se pokoriti"***, tj. javno će priznati da čuju i pokoravaju se i da bi se spasili reći će: ***"Mi nismo nikakvo zlo učinili!"***, kao što kažu na Dan povratka: ***"...Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Ailahu ravnim smatrali" (6:23)***, pa će Allah, dž.š., reći negirajući ono što oni o tome kažu:

"Jeste, Allah, doista, dobro zna ono što ste radili, zato uđite kroz kapije Džehennema, u njemu ćete vječno ostati: o kako će prebivalište onih koji su se oholili - grozno biti", tj. ružno li je boravište, ružan li je položaj i mjesto u kući poniženja i prezrenosti svakog onog koji se oholio, negirao ajete i dokaze Allaha, dž.š., i slijeđenje Njegovih poslanika. Oni će ući u Džehennem danom svoje smrti, sa svojim dušama, a njihova će tijela zadesiti i snaći još u njihovim grobovima džehenemska vrelina i vatra.

A kada nastupi Sudnji dan, njihove će se duše vratiti u njihova tijela i vječno će ostati u džehenemskoj vatri, kao što Uzvišeni veli:

"Oni će se ujutro i uvečer u vatri pržiti, a kada nastupi Čas: 'Uvedite Faraonove ljude u patnju najtežu!'" (40:46)

* وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۚ
قَالُوا خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ
خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٠﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِي مِن
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾
الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمُ ادْخُلُوا
الْجَنَّةَ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾

"A onima koji su se Ailaha bojali reći će se: 'Šta je objavljivao Gospodar vaš?' 'Dobro!' - odgovorit će. Oni koji čine dobra djela imat će još na ovom svijetu ljepu nagradu, a onaj svijet je, sigurno, još bolji. O kako će boravište onih koji su se Ailaha bojali - divno biti": /30/ "edenski perivoji u koje će ući, kroz koje će rijeke teći, i u kojima će sve što zažele imati. Tako će Allah one koji Ga se budu bojali nagraditi", /31/ "one kojima će meleki dušu uzeti - a oni čisti, i kojima će govoriti: 'Mir vama! Uđite u Džennet zbog onoga što ste činili!'" /32/

Ovo je izvješće o sretnima, za razliku od onoga što se konstatuje o nesretnicima, koji kažu da Allah, dž.š., nije objavio ništa, nego da su to legende i izmišljotine starih, ranijih naroda.

A što se tiče vjernika, sretnih, kada su upitani za ono što je Allah, dž.š., objavio, kažu "dobro", tj. milost i blagodat za onoga ko to dobro slijedi i vjeruje u njega. Zatim je obavijestio, Slava Njemu, o onome što im je obećao, pa Uzvišeni veli:

"Onome ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, Mi ćemo dati da proživi lijep život, i doista ćemo ih nagraditi boljom nagradom nego što su zaslužili", (16:97) tj. izvještava da je vječna kuća bolja od dunjalučkog života, a da je nagrada na ahiretu potpunija od nagrade na dunjaluku, kao što Uzvišeni veli Svome Poslaniku, s.a.v.s.: ***"Onaj je svijet, zaista, bolji za tebe od ovog svijeta", (93:4)*** zatim je opisao kuću ahireta, pa Uzvišeni veli: ***"O kako će boravište onih koji su se Allaha bojali - divno biti."***

Uzvišeni kaže: ***"edenski perivoji"***, što je zamjena (bedel) za konstrukciju: ***"u koje će ući"***, tj. u kojima će boraviti, ***"I kroz koje će rijeke teći"***, tj. između stabala drveća i njihovih dvoraca, ***"u kojima će sve što zažele imati"***, kao što Uzvišeni veli: ***"U njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči nasladuju, i u njemu ćete vječno boraviti" (43:71)***, a Uzvišeni veli: ***"Tako će Allah one koji Ga se budu bojali nagraditi"***, tj. tako Allah, dž.š., nagrađuje svakoga ko vjeruje u Njega, boji Ga se i radi dobro. Zatim je Uzvišeni obavijestio o stanju vjernika prilikom smrti, pa kaže da su oni dobri, tj. oslobođeni i čisti od širka, prljavštine i svakog zla, njih će meleki pozdravljati i obradovat će ih Džennetom, kao što Uzvišeni kaže:

"Onima koji govore: 'Gospodar naš je Allah', pa poslije ostanu pri tome - dolaze meleki: 'Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se Džennetu koji vam je obećan.' 'Mi smo zaštitnici vaši u životu na ovom svijetu, a i na onom: u njemu ćete imati sve ono što duše vaše zažele, i što god zatražite - imat ćete', 'bit ćete počašćeni od Onoga Koji prašta i Koji je Milostiv.'" (41:30-32)

Već smo spomenuli hadise koji govore o uzimanju duša vjernika i duša nevjernika, kod tumačenja riječi Uzvišenog:

"Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu, a nevjernike će u zabludi ostaviti; Allah radi što hoće." (14:27)

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ
أَوْ يَأْتِيَ أَمْرُ رَبِّكَ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ
وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَأَصَٰبَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟
وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٤﴾

"Zar mnogobošci čekaju da im dođu meleki, ili da dođe kazna Gospodara tvoga? Tako su postupili i oni prije njih; Allah nije bio nepravedan prema njima, oni su sami prema sebi bili nepravedni", /33/ "I stigla ih je kazna za ružna djela koja su činili, i sa svih strana ih je snašlo ono čemu su se rugali." /34/

Allah, dž.š., prijeti mušricima da oni ne mogu očekivati ništa, nego da im meleki uzmu duše ili da nastupi Sudnji dan sa Allahovom naredbom uz grozote koje on sobom nosi. ***"Tako su postupili i oni prije njih"***, tj. ovako su isto nevjernici bili i njihovi prethodnici dok nisu iskusili Allahovu kaznu i zadesilo ih je ono što ih je zadesilo: patnja i kazna.

"Allah nije bio nepravedan prema njima", jer ih je obavijestio o tome i donio dokaz objavljivanjem Svojih knjiga,

"oni su sami prema sebi bili nepravedni", tj. negiranjem poslanika, pa ih je zadesila nesreća, Božija kazna za to, ***"I sa svih strana ih je"***, tj. zahvatila ih je i obuhvatila bolna kazna za ***"...ono čemu su se rugali"*** kada su ih poslanici upozoravali na kaznu; zbog toga će im na Sudnjem danu biti rečeno: ***"Ovo je vatra koju ste poricali." (52:14)***

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ
مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ نَّحْنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن دُونِهِۦ مِن
شَىْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ فَهَلْ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ
ٱلْمُبِينُ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِى كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُوا۟
ٱلطَّٰغُوتَ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى ٱللَّهُ وَمِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ ٱلضَّلَٰلَةُ ۚ
فَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾
إِن تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدَىٰهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَن يُضِلُّ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ
﴿٣٧﴾

"Oni koji Njemu druge smatraju ravnim govore: "Da je Allah htio ne bismo se ni mi ni preci naši, pored Allaha, nikome klanjali i ne bismo, bez Njegove volje, ništa zabranjenim smatrali." Tako su isto i oni prije njih postupali. "A zar su poslanici bili dužni što drugo već da jasno obznane?" /35/ "Mi smo svakom narodu poslanika poslali: Allahu ibadet činite, a kumira se klonite!" "I bilo je među njima onih kojima je Allah na Pravi put ukazao, a i onih koji su zaslužili da ostanu u zabludi; zato putujte po svijetu da vidite kako su završili oni koji su poslanike u laž utjerivali." /36/ "Ma koliko ti želio da oni budu na pravom putu, Allah neće ukazati na Pravi put onome koga je u zabludu stavio i njima niko neće pomoći." /37/

Uzvišeni obavještava o samoobmani i zavedenosti mušrika mnogoboštvom i o njihovim isprikama u vezi

s tim, a pravdali su se Allahovim određenjem, pa im kaže:

"Da je Allah htio, ne bismo se ni mi ni preci naši, pored Allaha, nikome klanjali, i ne bismo bez Njegove volje ništa zabranjenim smatrali", tj. ni behiri, ni saibi, a ni vesili[422] (1) i slično tome, što su oni izmislili. Sadržaj je njihovog govora slijedeći: "Da Allah mrzi ono što radimo prekorio bi nas kaznom i ne bismo to radili", Njihove nejasnoće i podozrenja odbacuje, pa kaže:

"A zar su poslanici bili dužni što drugo, već da jasno obznane", tj. nije kako vi smatrate. Allah, dž.š., to vam je najodlučnije odbacio, i najžešće ih prekorio, i zabranio vam to nesumnjivo, i slao je poslanike svakome narodu, a svi su oni pozivali u ibadet i vjerovanje u samo Jednog Boga, Allaha, dž.š.:

"Allahu ibadet činite, a kumira se okanite", tako su govorili od vremena kad se dogodio širk u ljudskom rodu kod Nuhovog naroda, koji im je poslan. On je bio prvi resul (poslanik)[423] koga je Allah, dž.š., poslao stanovnicima Zemlje, a posljednji je poslanik Muhammed, s.a.v.s., koji je poslan i ljudima i džinima, na istoku i na zapadu, tj. gdje god se nalazili, kao što Uzvišeni kaže:

"Prije tebe nijednog posianika nismo posiali, a da mu nismo objavili: 'Nema Boga osim Mene, zato Meni ibadet činite.'" (21:25)

Uzvišeni u ovome ajeti - kerimu kaže:

"Mi smo svakom narodu posianike posiali: 'Allahu ibadet činite, a kumira se klonite!'", pa kako onda bilo koji od mušrika može nakon ovoga reći: ***"Da je Allah htio, ne bismo se ni mi ni preci naši, pored Allaha, nikome klanjali."*** Ako oni smatraju da imaju u Allahovoj šerijatskoj volji ispriku za ono što čine, to ne stoji, jer im je On to zabranio putem Svojih poslanika, a što se tiče Njegove univerzalne volje, tj. da im je to omogućeno određenjem, oni u tome nemaju nikakvog argumenta.[424]

Zatim ih je Uzvišeni prekorio kaznom na ovome svijetu nakon upozorenja poslanika, pa zbog toga Uzvišeni veli:

"I bilo je među njima onih kojima je Allah na pravi put ukazao, a i onih koji su zaslužili da ostanu u zabludi; zato putujte po svijetu da vidite kako su završili oni koji su posianike u laž utjerivali", tj. raspitujte se šta je bilo sa onima koji su se suprotstavljali poslanicima i koji su nijekali Istinu, ***"njih je Allah istrijebio, a to čeka i ostale nevjernike". (46:10)***

Zato je Uzvišeni upoznao Svog Poslanika, s.a.v.s., s tim da im neće koristiti njegovo nastojanje da ih uputi ako je Allah, dž.š., želio njihovu zabludu, kao što Uzvišeni veli obavještavajući o Nuhu, a.s., kada je rekao svome narodu:

"Ako Allah hoće da vas ostavi u zabludi, neće vam savjet moj koristiti, ma koliko vas ja želio savjetovati." (11:34)

"Ma koliko ti želio da oni budu na Pravome putu, Allah neće ukazati na Pravi put onome koga je u zabludu stavio" [425], tj. koga je Allah, dž.š., u zabludu doveo, nema ni jednog stvorenja koje ga može uputiti, osim Allaha, ***"i njima niko neće pomoći"***, spasiti ih od Njegove kazne i Njegovih okova:

"Samo On stvara i upravlja. Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova." (7:54)

وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَا يَبْعَثُ ٱللَّهُ مَن يَمُوتُ ۚ بَلَىٰ وَعْدًا
عَلَيْهِ حَقًّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِى
يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَٰذِبِينَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا
قَوْلُنَا لِشَىْءٍ إِذَآ أَرَدْنَٰهُ أَن نَّقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾

"Oni se zaklinju Allahom, najtežom zakletvom: 'Allah neće oživjeti onoga koji umre!' A hoće, to je Njegovo obećanje koje će se doista ispuniti - samo to većina ljudi ne zna." /38/ "...da bi im objasnio oko čega su se razilazili i da bi saznali oni koji nisu vjerovali da su lažci bili". /39/ "Ako nešto hoćemo, Mi samo za to reknemo: 'Budi!' - i ono bude." /40/

Uzvišeni obavještava o nevjernicima da su oni vrlo bezobzirno govorili o vjerovanju u Uzvišenog Allaha,

---

[422] El-behire je životinja kojoj su rezali uši i niko je nije muzao, tako da je bila određena njihovim kumirima. Es-saibe je ona koju su prepuštali svojim kumirima i nisu na nju ništa tovarili. El-vesile je deva koja prvi put okoti muško, zatim okoti žensko, i to jedno iza drugog. U tom slučaju su je ostavljali za svoje kumire. (Prenose El-Buhari i Muslim.)

[423] Ovo je s obzirom da postoji razlika između termina "resul" i "nebijj".

[424] Rekao sam: Jer univerzalna volja nije ta koja ih je prisilila da izaberu nevjerovanje kao svoju ideologiju, jer akida (ideologija) spada u "teklif" - zaduženje, u čemu je Allah, dž.š., dao čovjeku apsolutnu volju izbora, kako bi zaslužio kaznu ili nagradu

Pošto je Allah, dž.š., i prije nego je stvorio čovjeka (mukellef) znao da će mu biti predočeno i vjerovanje i nevjerovanje i da će on izabrati nevjerovanje, npr., On mu ga je propisao i odredio i to je bila Njegova volja prema tom čovjeku. Upravo je ovo ta univerzalna (kozmička) volja. Zatim, nakon što ga je stvorio i pošto je dostigao godine kada je šerijatski obavezan, taj je čovjek odabrao nevjerovanje shodno univerzalnoj volji. Pa gdje on ima dokaz za ono što čini u univerzalnoj volji?!

Što se tiče stvari i pitanja koja su neobavezujuća, univerzalna je volja za njega obavezna kao što ga je Allah, dž.š., npr. stvorio crna ili slijepa i slično tome, dakle, ono što ne predstavlja njegov izbor, on je prisiljen na to i iz toga ne proistječe nikakva njegova odgovornost. On se, u tom slučaju, može pozivati na univerzalnu volju. Stoga, svaka univerzalna volja koja je vezana za šerijatsku ne može biti argument čovjeku za ono što čini. Allah, dž.š., najbolje zna i On je Taj Koji upućuje na ono što je ispravno.

[425] Rekao sam: Allah, dž.š., nikoga ne dovodi u zabludu a da mu prethodno nije dostavio uputu i donio mu dokaz za to, i nakon apsolutnog i slobodnog izbora čovjeka - mukellefa. Ako izabere zabludu poslije toga i bude joj predan, onda će ga Allah, dž.š., odvesti u zabludu i kaznit će ga kako zaslužuje.

dž.š., a to je da On neće proživiti mrtve, pa su se zakleli da će postupati suprotno onom što su im dostavili poslanici, negirajući ono što su im oni lično dostavili, pa Uzvišeni kaže, negirajući ih i demantirajući ih i odgovarajući im: ***"Da. Svakako"***, tj. sigurno će proživljenje biti,

"to je Njegovo obećanje koje će se, dolsta, ispuniti", tj. ono je neminovno, ono se mora dogoditi, ***"samo što većina ljudi ne zna"***, tj. njihovo je neznanje uzrokom njihovog suprotstavljanja poslanicima i njihovog nevjerovanja. Zatim Uzvišeni spominje Svoju mudrost u povratku i proživljenju tijela, pa Uzvišeni kaže:

"Da bi im objasnio", tj. ljudima ***ono oko čega su se razilazili"***, tj. u svim stvarima,

"i da bi saznali oni koji nisu vjerovali da su lašci bili", tj. u njihovoj vjeri i u njihovim kletvama da Allah neće proživiti onoga koji je umro. Zbog toga će biti pozvani na Sudnjem danu da kušaju džehenemsku vatru i Zebanije će im reći:

"Ovo je vatra koju ste poricali", "pa, je li ovo čarolija ili vi ne vidite?" "Pržite se u njoj, isto vam je trpjeti ili ne trpjeti - to vam je kazna za ono što ste radili." (52:14-16)

Zatim ih je obavijestio o Njegovoj moći nad svim stvarima, nad svim što On hoće, Njega ništa ne umara ni na Zemlji niti na nebesima, nego - kada On nešto naredi i ako nešto hoće - On samo rekne: "Budi!", i to bude , a takav je slučaj i sa proživljenjem. Ako želi nešto stvoriti, On to naredi samo jednom, pa bude kako On hoće, kao što kaže Uzvišeni:

"I naređenje Naše samo je jedna riječ - sve bude u tren oka", (55:50) tj. Mi mu naredimo samo jednom i to postane. On ne treba ništa da potvrđuje i dvaput ponavlja, Uzvišen je On. Njemu se ništa ne opire niti Ga sprečava. Njegova vlast i Njegova veličina i moć nadvladava sve stvari. Nema drugog boga osim Njega, a niti Gospodara osim Njega.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebu-Hurejrea, koji kaže: (715) "Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: 'Čovjek Me je psovao, a to mu nije trebalo, negirao Me je i nije Mi vjerovao i to mu nije trebalo.' Što se tiče nevjerovanja u Mene, kaže:

'Oni se zaklinju Allahom, naštežom zakletvom: 'Allah neće oživiti onoga koji je umro.' A ja kažem:

'A hoće, to je Njegovo obećanje koje će se, dolsta, ispuniti - samo što većina ljudi ne zna', a što se tiče čovjekovog psovanja Mene, on kaže: 'Allah je jedan od trojice!', a ja kažem:

'Recl: On je Allah - Jedan! Allah je utočište svakom! Nije rodio i rođen nije i niko Mu ravan nije.'" (112:1-4) Ovako je ovaj hadis naveden kao onaj koji seže do Ebu-Hurejrea (mevkuf), a u dva "Sahiha" prenosi se kao merfu´, hadis koji seže sve do Muhammeda, a.s., sa drugačijim tekstom.

وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا۟ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَلَأَجْرُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾

"One koji se iseie Allaha radi, nakon što su bili progonjeni, Mi ćemo još na ovom svijetu na lijepo mjesto smjestiti; a nagrada na onom svijetu bit će još veća - kad bi oni samo znali", /41/"...onima koji budu trpjeli i u Gospodara svoga se uzdali." /42/

Ovaj kur'anski ajet objavljen je, a Allah najbolje zna, u vrijeme iseljenja muslimana u Abesiniju, koji su bili izloženi žestokom maltretiranju od svojih sunarodnjaka u Meki, tako da su morali otići iz onoga čemu su bili izloženi, otići u drugu državu, Abesiniju, kako bi mogli ibadet činiti svome Gospodaru, a među njima su bili Osman ibn Affan, sa kojim je bila njegova žena Rukija, kćerka Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zatim Džafer bin Ebi-Talib, sin amidže Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zatim Ebu-Seleme bin Abdullah, crnac u grupi od osamdeset ljudi i jedna žena, Allah bio zadovoljan njima a i oni Njime. To je On i učinio (da budu Njime zadovoljni), pa im je Uzvišeni obećao nagradu na oba svijeta, pa kaže: ***"Mi ćemo ih još na ovom svijetu na lijepo mjesto smjestiti."***

Allah, dž.š., već im je nadoknadio to iseljenje lijepim smještajem u Medini i obilnom nafakom u njoj, boljom nego što su ranije imali. Jer, ako neko nešto ostavi u ime Allaha, dž.š., On će mu to nadoknaditi nečim boljim za njega. Tako se i desilo, pa im je Allah, dž.š., u toj zemlji omogućio pa su postali vođe i vladari, a svi su se oni iskreno bojali Allaha.

Zatim Uzvišeni obavještava da njima pripada nagrada na budućem svijetu veća nego na dunjaluku, pa Uzvišeni kaže: ***"A nagrada na onom svijetu bit će veća"***, tj. veća od onoga što smo im dali na dunjaluku,

"kad bi oni samo znali", tj. da su znali oni koji su izostali od Hidžre šta im je Allah, dž.š., pripremio kao nagradu za njihovu pokornost i pokornost Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., zatim ih Uzvišeni opisuje, pa kaže:

"Onima koji budu trpjeli i u Gospodara se svoga uzdali", tj. trpjeli maltretiranja svojih sunarodnjaka oslanjajući se na Allaha, dž.š., Koji im je uljepšavao njihov svršetak i kraj i na dunjaluku i na ahiretu.

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ ۚ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِ ۗ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾

"Mi smo i prije tebe samo ljude kao poslanike slali i objavljivali im - pitajte sljedbenike

Knjige ako ne znate" - /43/ "jasne dokaze i knjige. A tebi objavljujemo Kur'an, da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili." /44/

Ed-Dahhak prenosi od Ibn-Abbasa: "Nakon što je Muhammed, a.s., poslan od Allaha, dž.š., jedna je grupa Arapa to negirala, pa su rekli: 'Allah je veći od toga da Mu poslanik bude čovjek', pa je Uzvišeni Allah objavio:

'Zar je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih': 'Opominji ljude!...'" (10:2)

"Mi smo i prije tebe samo ljude kao poslanike slali i objavljivali im - pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate", znači, pitajte sljedbenike ranije objavljenih knjiga da li su im poslanici bili ljudi ili meleki? Pa, ako su bili meleki - onda ih nemojte prihvatiti, a ako su bili ljudi - ne niječite to da je Muhammed, s.a.v.s., čovjek - poslanik.

Mudžahid prenosi od Ibn-Abbasa, koji kaže da ono što se želi reći pod pojmom (sljedbenici opomene), misli na sljedbenike Knjige. Cilj ovoga jeste da obavijesti da su raniji poslanici prije Muhammeda, a.s., bili, isto tako, ljudi, kao što je i on čovjek.

Uzvišeni kaže: ***"Reci: 'Ja sam čovjek kao i vi, samo - meni se objavljuje'", (41:6)*** zatim Uzvišeni spominje da ih je poslao, ***"...sa jasnim dokazima i knjigama"***, sa dokazima, potvrdama i da im je Ez-Zubur, kako se kaže u ajetu, a to su knjige, kao što kažu Ibn-Abbas i neki drugi: "Ez-Zubur" jeste množina od "Zebur". Arapi kažu obično: "napisao sam knjigu".

Uzvišeni kaže: ***"I sve što su uradili u listovima je." (55:52)*** Zatim Uzvišeni kaže: ***"a tebi objavljujemo Kur'an".*** Riječ "opomena" znači, tj. Kur'an,

"da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje", tj. od njihovog Gospodara, zbog tvog znanja, brige i slijeđenja onoga što ti je Allah, dž.š., objavio, i zbog Našeg znanja da si ti najbolje stvorenje i prvak svih ljudi, pa da im pojasniš ono što je nejasno i da konkretizuješ ono što je uopćeno ***"...da bi oni razmislili"***, tj. da bi vidjeli sebe i da bi se uputili i tako pobijedili i postigli najveći uspjeh na oba svijeta.

أَفَأَمِنَ ٱلَّذِينَ مَكَرُوا۟
ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَخْسِفَ ٱللَّهُ بِهِمُ ٱلْأَرْضَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ
لَا يَشْعُرُونَ ﴿٤٥﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِى تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٤٦﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ
عَلَىٰ تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٤٧﴾

A zar su sigurni oni koji ružne podmukliosti snuju - da ih Allah neće u zemlju utjerati ili da im neće, odakle ne mogu ni pomisliti, kazna doći", /45/ "ili da ih neće na putovanjima njihovim kazniti, oni neće umaći", /46/ "ili da ih neće malo - pomalo kažnjavati? Ali Gospodar vaš je, doista, blag i milostiv." /47/

Uzvišeni obavještava o Svojoj blagosti i davanju vremena grješnicima koji rade loša djela i pozivaju u njih, prave spletke među ljudima svojim pozivanjima k tim djelima i navođenjima ljudi na ta djela, uprkos tome što ih je Uzvišeni moćan u zemlju utjerati ili ih kazniti žestokom kaznom, odakle se ne mogu ni nadati, kao što Uzvišeni kaže:

"Jeste li sigurni da vas Onaj Koji je na nebesima neće u zemlju utjerati, kad se ona počne iznenada tresti? Ili, jeste li sigurni da Onaj Koji je na nebesima na vas neće vjetar s kamenjem poslati? Tada biste saznali kakva je prijetnja Moja." (67:16,17)

Uzvišeni kaže: ***"I da li ih neće na putovanjima njihovim kazniti"***, tj. u njihovim traganjima za životnim potrebama i zaokupljenošću njima na njihovim putovanjima, pa Uzvišeni veli: ***"Oni neće umaći"***, tj. u bilo kakvom stanju bili, neće umaći Allahovoj kazni.

Uzvišeni kaže: ***"Ili da ih neće malo - pomalo kažnjavati?"***, ili u stanju straha i njihove zaplašenosti koja ih obuzima, Allah će ih, dž.š., time kažnjavati, i On će ih potpuno dostići. Ono što se postiže i očekuje ovim strahom jeste Njegova moć i snaga, a zatim Uzvišeni kaže:

"Ali, Gospodar vaš je, doista, blag i milostiv", tj. On vam ne požuruje kaznu. U dvjema zbirkama sahih hadisa kaže se: (716) "Zaista Allah nasilniku dadne vremena (pusti ga), ali kada ga uzme - ne pušta ga." Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio:

"Eto, tako Gospodar tvoj kažnjava kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili. Kažnjavanje od Njeg zaista je bolno i strašno." (11:102)

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَىٰ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ
مِن شَىْءٍ يَتَفَيَّؤُا۟ ظِلَٰلُهُۥ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَٱلشَّمَآئِلِ سُجَّدًا لِّلَّهِ وَهُمْ دَٰخِرُونَ
﴿٤٨﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ
وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ
مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٥٠﴾

"Zar oni ne vide da sve ono što je Allah stvorio sad desno, sad lijevo, pruža sjene svoje Allahu poslušno (čineći sedždu) i da je i ono pokorno." /48/"Allahu sedždu čini sve živo na nebesima i na Zemlji, u prvom redu meleki, a i oni se ne ohole", /49/ "boje se Gospodara svoga, Koji je iznad njih, i čine ono što im se naredi." /50/

Uzvišeni obavještava o Njegovoj veličini, moći i uzvišenosti kojoj su se sva stvorenja pokorila, sve

neorganske tvari, životinje, biljke, ljudi, džini i meleki, te On obavještava da sve što ima sjenu rasprostire svoje sjene desno i lijevo, i jutrom i večerom i pri zalasku sunca... Sve svojom sjenom čini sedždu Allahu, te Uzvišeni kaže: ***"oni Mu se pokoravaju"***, tj. ponizno Mu se potčinjavaju. Sedžda svake stvari njena je sjena. Uzvišeni kaže:

"...u prvom redu meleki, a i oni se ne ohole", tj. u svom ibadetu Njemu.

"...boje se Gospodara svoga, Koji je iznad njih ", tj. čine Mu sedždu i padaju ničice iz straha i veličaju Uzvišenog Gospodara, ***"i čine ono što im se naredi"***, tj. ustrajni su u svojoj pokornosti Uzvišenom Allahu i u izvršavanju Njegovih naredbi, a i ostavljanju Njegovih zabrana.

﴿وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَٰهَيْنِ اثْنَيْنِ ۖ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٥١﴾ وَلَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًا ۚ أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾ وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ ﴿٥٣﴾ ثُمَّ إِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنكُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾

Allah kaže: "Dvojici bogova ne klanjajte se!", samo je jedan Bog, "I samo se Mene bojte!" /51/"Sve što je na nebesima i na Zemlji Njegovo je i Njemu treba uvijek poslušan biti. Zar nekoga drugog osim Allaha da se bojite?" /52/ "Od Allaha je svaka blagodat koju uživate, a čim vas nevolja kakva zadesi, opet od Njega glasno pomoć tražite." /53/ "I kad vam On poslije nevolju otkloni, neki od vas isti čas Gospodara svoga s drugim izjednači", /54/ "da bi nezahvalnost pokazali prema onome što smo im mi dali. Pa uživajte, ali zbilja, znat ćete!" /55/

Uzvišeni obavještava da nema drugog boga osim Njega i da ne treba obožavati, robovati i pokoran biti nikom drugom osim Njemu, Jedinom, Koji nema druga, On je vladar, Stvoritelj i Gospodar svih stvari:

"I Njemu treba uvijek poslušan biti", tj. uvijek iskreno i čisto vjerovati u Njega, Njemu Jedinom ibadet činiti. Bojte se da mu pridružujete bilo šta, iskreno Mu se pokoravajte, kao što je to On naredio kada kaže: ***"Iskreno ispovijedanje vjere dug je Allahu!!!" (39:3)*** Zatim obavještava da je On posjednik i koristi i štete. Svako dobro i vrijednosti samo su od Njega:

"opet od Njega glasno pomoć tražite", tj. ustrajavate u težnji Njemu tražeći pomoć od Njega, zbog vašeg znanja da vam niko osim Njega ne može otkloniti štetu;

"I kada vam On poslije nevolju otkloni, neki od vas isti čas Gospodara svog s drugim izjednače, da bi nezahvalnost pokazali prema onome što smo im mi dali", to znači: Mi smo im to učinili da budu nevjernici, tj. da zastiru Istinu i zaniječu Allahove blagodati prema njima, kažnjavajući ih za njihov vlastiti izbor prezrenog završetka.

"Pa uživajte, ali, zbilja, znat ćete!", tj. radite što god hoćete, ali ćete sigurno vidjeti svoju ružnu kaznu za ono što ste radili.

وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ ۗ تَاللَّهِ لَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ ۙ وَلَهُم مَّا يَشْتَهُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِالْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٥٨﴾ يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِن سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ ۚ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ ۗ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ مَثَلُ السَّوْءِ ۖ وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٠﴾

"Mnogobošci onima koji ništa ne znaju ostavljaju dio hrane koju im mi dajemo. Allaha mi, bit ćete sigurno pitani zato što stalno laži izmišljate." /56/ "Oni Allahu kćeri pripisuju - uzvišen i čist je On! - a sebi ono što priželjkuju." /57/ "I kad se nekom od njih javi da mu se rodila kći, lice mu potamni i postaje potišten", /58/ "krije se od ljudi zbog nesreće koja mu je dojavljena: da li ovako prezren da je zadrži ili u zemlju da je zarovi? Kako ružno oni prosuđuju!" /59/"Oni koji u onaj svijet ne vjeruju hrđavih su osobina, a Allah ima svojstva najuzvišenija: On je silan i mudar." /60/

Uzvišeni obavještava o ružnim djelima mušrika koji su ibadet činili i robovali nekom drugom osim Allahu, kipovima, idolima, kumirima, i drugim, iz neznanja, i svojim kumirima su pripisivali ono čime ih je Allah, dž.š., opskrbio pa su govorili:

"Ovo je za Allaha", tvrde oni, "a ovo za božanstva naša!" Međutim, ono što je namijenjeno božanstvima njihovim ne stiže Allahu, dok ono što je određeno za Allaha stiže božanstvima njihovim. Kako ružno oni sude." (6:136)

Uzvišeni Allah, dž.š., kune se Svojim plemenitim bićem da će oni biti pitani za to. Onaj koji je nanosio nepravdu i klevetao bit će kažnjen i On je pripremio kaznu ***"Allaha mi, bit ćete sigurno pitani zato što stalno laži izmišljate"***, zatim Uzvišeni obavještava o njima da su oni meleke, koji su robovi Milostivog, smatrali ženskim bićima i smatrali da su oni Allahove kćeri, pa su ih obožavali zajedno sa Njim;

Čist je On od toga! Time su načinili veliku grešku s obzirom na sva tri ova stava[426] , kao što je Uzvišeni rekao:

"Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri?" "To bi tada bila podjela nepravedna", (52:21,22) te Uzvišeni ovdje veli: ***"Oni Allahu kćeri pripisuju, Uzvišen i Čist je On"***, tj. On je čist od njihovih pripisivanja i njihovih laži,

"a sebi ono što priželjkuju", tj. mušku djecu, a prezirali su i odbijali žensku, koju su pripisivali Allahu, Uzvišen je Allah, dž.š., i visoko iznad onoga što oni govore:

"I kad se nekom od njih javi da mu se rodila kći, lice mu potamni", tj. očajava zbog brige, ***"i postaje potišten"***, zašuti od silne tuge,

"krije se od ljudi", tj. ne voli da ga ljudi vide

"zbog nesreće koja mu je dojavljena: da li ovako prezren da je zadrži ili da je u zemlju zarovi?", tj. ako je zadrži, ostavi u životu, ostavit će je prezrenu, koja nema prava nasljedstva, a niti joj se pridaje bilo kakav značaj. Zbog toga više voli i priželjkuje mušku djecu od ženske

"...ili da je u zemlju zarovi?", tj, živu je u zemlju zakopa, kao što su činili u vrijeme džahilijetskog perioda, tj. prije pojave islama. Pa zar ono što ovoliko mrze i osjećaju odvratnost i odbacuju od sebe, pripisuju Allahu?!

"Kako ružno oni prosuđuju!", tj. ružno li je ono što govore, ružno li je to kako dodjeljuju i ružno li je ono što Njemu pripisuju. Uzvišeni veli:

"I kad se nekom od njih javi da mu se rodila kći, što Svemilosnom pripisuje, lice mu potamni i postaje potišten." Ovdje Uzvišeni kaže:

"Oni koji u onaj svijet ne vjeruju, hrđavih su osobina", tj. oni su sa nedostacima, i zaista, ovo je prikladno da im se pripisuje, ***"a Allah ima svojstva najuzvišenija"***, tj. apsolutna, savršena sa svih mogućih stajališta i to je ono što se Njemu može pripisati, ***"On je silan i mudar."***

وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ ٱلْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ ٱلْحُسْنَىٰ ۖ لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ ٱلنَّارَ وَأَنَّهُم مُّفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾

"Kad bi Allah ljude zbog grijeha njihovog kažnjavao, ništa živo ne Zemlji ne bi ostavio, ali, On ih do roka određenog ostavlja, i kad rok njihov prođe, ni za tren ga jedan ne mogu ni odgoditi ni ubrzati." /61/ "Oni Allahu pripisuju ono prema čemu sami odvratnost osjećaju i njihovi jezici govore laž da njih čeka najljepša nagrada; a njih, nema sumnje, vatra čeka: oni će se u nju prvi potjerati." /62/

Uzvišeni obavještava o Svojoj blagosti prema Svojim stvorenjima i pored njihovog nasilja, a da ih Allah, dž.š., kažnjava za sve ono što su zaradili, na licu Zemlje ne bi ostalo ništa živo što se kreće kao posljedica uništenja čovjeka, ali Uzvišeni je blag, prikriva njihova nedjela i odgađa kaznu do određenog roka, tj. ne kažnjava ih odmah. Ebu el-Ahves kaže: "Skoro da je kotrljan kažnjen zbog grijeha ljudi, ali Allah, dž.š., ništa ne odgađa kad mu dođe rok."

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebu-Derda'a, koji kaže: "Pričali smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., pa je on rekao: (717) 'Allah, dž.š., neće odgoditi ništa kada mu dođe propisani rok, nego se produženje života postiže dobrim potomstvom, koje Allah, dž.š., dadne Svome robu. Oni mole Allaha, dž.š., za njega nakon njegove smrti i ta dova dospije do njega u kaburu. Eto, to je produženje života.'"

Uzvišeni kaže: ***"Oni Allahu pripisuju ono prema čemu sami odvratnost osjećaju"***, tj. prema kćerima, i partnerima jer oni ne vole da imaju saučesnika u svojim imecima.

Uzvišeni veli: ***"I njihovi jezici govore laž da njih čeka najljepša nagrada."*** Ovo je negiranje njihove tvrdnje da ih čeka najljepša nagrada na dunjaluku, a ako bude povratka, u njemu ih, također, čeka najljepša nagrada, kao što Uzvišeni veli:

"Ako čovjeku milost Našu pružimo, pa mu je poslije uskratimo, on pada u očajanje i postaje nezahvalnik. A ako blagodatima obaspemo, poslije nevolje koja ga je zadesila, on će sigurno reći: 'Nevolje su me napustile.' On je, doista, umišljen i razmetljiv." (11:9,10)

Uzvišeni, također, veli:

"Kad ga obaspemo milošću Našom, poslije nesreće koja ga zadesi, on govori: 'Ovo sam i zaslužio i ja ne mislim da će čas oživljenja doći. A ako budem Gospodaru svome vraćen, kod Njega me čeka Džennet.' A Mi ćemo one koji nisu vjerovali sigurno o onom što su radili obavijestiti i da iskuse patnju tešku, doista, dat ćemo im." (41:50)

Takvi su objedinili i sakupili loša djela, i lažne nade da će biti nagrađeni dobrim, a što je nemoguće, kao što spominje Ibn-Ishak da je nađen kamen u temeljima Kabe kada su je htjeli srušiti, kako bi je obnovili, a na kamenu je bila napisana neka mudrost i savjet. Jedan od tih savjeta je: "Radite loša djela, bit ćete nagrađeni dobrim." Da, kao što se sa trna (vrbe) može ubrati grožđe!

U ovom pogledu Uzvišeni kaže, odgovarajući im na njihove namjere: ***"...nema sumnje"***, tj. sigurno je istina i ona se mora dogoditi, ***"njih čeka vatra"***, tj. na Sudnjem danu

"oni će se u nju potjerati", znači odmah će ući u vatru. Ova riječ izvedena je od (fert), što znači onaj

[426] Rekao sam: tj. daju svojim kumirima dio onoga čime ih je Allah, dž.š., opskrbio, Allahu pripisuju dijete, a On nema djeteta, zatim Mu daruju i pripisuju kćeri, a oni sami nisu zadovoljni njima.

koji prvi dođe na pojilo. Kaže se da ovo znači da će biti zaboravljeni i izgubljeni, a nema oprečnosti između ovoga dvoga jer će brzo biti povedeni na Sudnjem danu u Vatru i u njoj će biti zaboravljeni, tj. vječno će ostati u njoj.

تَٱللَّهِ لَقَدۡ أَرۡسَلۡنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٖ مِّن قَبۡلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَعۡمَٰلَهُمۡ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلۡيَوۡمَ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِي ٱخۡتَلَفُواْ فِيهِ وَهُدٗى وَرَحۡمَةٗ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿٦٤﴾ وَٱللَّهُ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَآۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَسۡمَعُونَ ﴿٦٥﴾

"Allaha Nam, Mi smo i prije tebe narodima poslanike slali, ali im je šejtan ružnim predstavljao postupke njihove, i on je sada drug njihov, njih čeka patnja nesnosna." /63/ "Mi tebi objavljujemo Knjigu, da bi im objasnio ono oko čega se razilaze i da bude vjernicima uputa i milost."/64/ "Allah vodu s neba spušta i njome život mrtvoj zemlji vraća! To je, zaista, dokaz za ljude koji čuju." /65/

Uzvišeni spominje da je On prošlim narodima slao poslanike, pa su ih oni nijekali. Ti, Muhammede, u braći poslanicima imaš primjer, pa nemoj da te uznemirava to što te tvoj narod ne prihvata. Što se tiče mušrika koji su nijekali poslanike i ono što oni nose sa sobom, šejtan je njima predstavio lijepim, te su tako činili.

"...on je i sada njihov drug", tj. oni su pod kaznom i patnjom.

Šejtan je njihov drug i nema moći da ih izbavi iz tog stanja, niti im ima kakvog spasa i njima pripada bolna kazna. Zatim je Uzvišeni rekao Svome Poslaniku, s.a.v.s., da mu je objavio Kitab, kako bi objasnio ljudima ono oko čega se razilaze. Kur'an je sudija ljudima u svemu oko čega se oni prepiru i razilaze. "Uputa", tj. za srca "i milost", tj. za onoga koji ga čvrsto prihvata, ***"za narod koji vjeruje"***, kao što ga je Uzvišeni učinio, Kur'an, životom za mrtva srca onih koji ne vjeruju.

Također, oživljava zemlju nakon što ona zamre, s kišom što je šalje s nebesa, ***"to je, zaista, dokaz za ljude koji čuju"***, tj. razumiju govor i njegova značenja.

وَإِنَّ لَكُمۡ فِي ٱلۡأَنۡعَٰمِ لَعِبۡرَةٗۖ نُّسۡقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهِۦ مِنۢ بَيۡنِ فَرۡثٖ وَدَمٖ لَّبَنًا خَالِصٗا سَآئِغٗا لِّلشَّٰرِبِينَ ﴿٦٦﴾ وَمِن ثَمَرَٰتِ ٱلنَّخِيلِ وَٱلۡأَعۡنَٰبِ تَتَّخِذُونَ مِنۡهُ سَكَرٗا وَرِزۡقًا حَسَنًاۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ لِّقَوۡمٖ يَعۡقِلُونَ ﴿٦٧﴾

"Vi imate pouku i u stoci: 'Mi vam dajemo da iz utrobe njene mlijeko čisto pijete, koje nastaje od grizina u buragu i od krvi - ukusno onima koji ga piju.'" /66/ "A od plodova palmi i loze pripremate piće i hranu prijatnu. To je, doista, dokaz onima koji pameti imaju." /67/

Uzvišeni kaže: ***"Vi imate"***, o ljudi, ***"u stoci"***, tj. u devama, kravama i sitnoj stoci, ***"pouku"***, tj. imate dokaz u tome o mudrosti vašeg Stvoritelja, Njegovoj milosti i blagosti.

"Mi vam dajemo da iz utrobe njene mlijeko čisto pijete." Ovdje je rečeno u jednini, tj. spojena zamjenica u riječi muškog je roda i odnosi se na: što je jednina od, ili zamjenica se odnosi na "životinju" jer stoka spada u životinje. Tako bi značenje bilo: Dajemo vam da pijete mlijeko iz utrobe ove životinje. U drugom ajetu stoji: a dozvoljeno je i jedno i drugo , kao što Uzvišeni kaže: ***"Uistinu!, Kur'an je pouka", "i ko hoće na umu će ga imati". (74:54,55)***

Uzvišeni veli: ***"...koje nastaje od grizina u buragu i od krvi"***, tj. filtrira se mlijeko; njegova bjelina, okus i slast od grizina u buragu i od krvi u stomaku životinje. Svaka od stvari ide ka svome odredištu kada hrana bude svarena u želucu. Krv prelazi u vene, mlijeko u vime, a mokraća u mokraćni mjehur, a balega izlazi vani. I ništa se to međusobno ne miješa nakon što se na opisani način razdvoji, a niti se mijenja.

Uzvišeni kaže: ***"mlijeko, čisto, ukusno, onima koji ga piju"***, tj. koje ne zagušuje nikoga kada ga pije. A kada je Uzvišeni spomenuo mlijeko, da ga je učinio ukusnim pićem ljudima, iza toga spominje i ono što su ljudi uzimali kao piće od plodova palmi i grožđa i onoga što se pravi od njega kao omamljujuće vino - prije njegove zabrane. Zbog toga je to spomenuo kao dobročinstvo prema njima, pa Uzvišeni kaže:

"...a od plodova palmi i loze pripremate piće", ukazujući na zakonsku dozvoljenost njegove upotrebe prije njegove zabrane, te ukazuje na izjednačavanje između pića dobijenog iz palmi i grožđa, kao što to obašnjava pravna škola Malikova, Šafijina, Ahmedova i ostalih pravnih učenjaka. Ovako se tretiraju i ostala pića od pšenice, ječma, kukuruza, meda i slično tome. Uzvišeni veli: ***"...piće i hranu prijatnu"***. Ibn-Abbas kaže: Piće je ono što je zabranio od njihovih plodova, a prijatna hrana jeste ono što je dozvolio od tih plodova.

"To je, doista, dokaz onima koji pameti imaju." Analogno prethodnom ovdje spominje razum, jer je razum nešto najuzvišenije kod čovjeka, te je zbog toga Allah, dž.š., zabranio Svom ummetu opojna pića, kako bi time zaštitio i sačuvao njihove umove.

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى ٱلنَّحْلِ
أَنِ ٱتَّخِذِى مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ ٱلشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِى
مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ فَٱسْلُكِى سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا ۚ يَخْرُجُ مِنۢ بُطُونِهَا شَرَابٌ
مُّخْتَلِفٌ أَلْوَٰنُهُۥ فِيهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾

"Gospodar je tvoj pčelu nadahnuo: 'Pravi sebi kuće u brdima i u onome što naprave ljudi', /68/ 'zatim, hrani se svakovrsnim plodovima, pa onda idi stazama Gospodara svoga, poslušno!' Iz utroba njihovih izlazi piće različitih boja, koje je lijek ljudima. To je, uistinu, dokaz za ljude koji razmišljaju." (69)

Ono što se željelo pojmom vahj- doslovno: objava, ovdje jeste - nadahnuće, uputa i putokaz pčeli da pravi sebi u brdima kuće, u kojima se ona sklanja i nastanjuje, u dubovima drveća, a i u onome što ljudi grade. Pčelinje su kuće vrlo precizno i temeljito urađene u pogledu slaganja, raspoređivanja i nizanja, tako da između njih nema nikakve greške i praznine.

Zatim joj je Uzvišeni Allah, dž.š., dozvolio - sudbinski je potčinivši, da jede sve vrste plodova i da slijedi puteve koje joj je Allah, dž.š., odredio i olakšao da ide gdje god želi, u zrak, pustoši, doline i brda, a zatim se vraća u svoju kuću u koju nikada ne zaluta, bilo desno ili lijevo da se nalazila, te pravi vosak iz svojih krila a med iz svojih usta, zatim leže larve sa svoje zadnje strane, pa opet tako rano ujutro odlazi na svoje pašnjake.

Uzvišeni kaže:

"Iz utroba njihovih izlazi piće različitih boja, kao lijek ljudima", nešto između bijele, žute i crvene boje i slično tome, u zavisnosti od raznolikosti mjesta sa kojih se ona hrani, pa Uzvišeni veli:

"...koje je lijek ljudima", tj. u medu se nalazi lijek za ljude, dakle koristi svakome ko ima neku "hladnu bolest", tj. bez temperature, jer je on sam po sebi vruć, a nešto (neka bolest) liječi se nečim suprotnim. Dokaz da se u riječima: "...u njemu je lijek za ljude", misli na med, jeste hadis koji prenosi Katade u dva "Sahiha", od Ebu-Seida el-Hudrija, r.a., koji kaže: (718) "Došao neki čovjek Poslaniku, s.a.v.s., pa mu reče: 'Allahov Poslaniče, moj brat ima nesnosne bolove u stomaku i ima proljev.' A Poslanik reče: 'Daj mu neka se napije meda.' Ovaj je otišao, dao bratu meda, a zatim ponovo dođe Poslaniku i reče: 'Allahov Poslaniče, dao sam mu meda, ali se proljev povećao.' A Poslanik opet reče: 'Idi i daj mu da se napije opet meda.' Ovaj je otišao i dao bratu ponovo meda, a zatim se vratio i opet reče: 'Allahov Poslaniče, on i dalje ima proljev.' A Poslanik mu reče: 'Vjeruj Allahu, dž.š., a ne vjeruj stomaku svoga brata, idi i daj mu ponovo da se napije meda.' Otišao je i tako učinio i brat mu je ubrzo ozdravio."

Neki stručnjaci medicine kažu da je ovaj čovjek imao u stomaku zarazne, pokvarene otpatke; kada se napio meda, koji je bio topao, isti su se rastvorili pa su lakše izlazili vani, što je uticalo na povećanje proljeva. Beduin je mislio da mu ovo šteti; međutim, to mu je koristilo, pa mu je ponovo dao meda, što je pojačalo razlaganje i rastvaranje i potaklo da se lakše oslobodi tegobe, te se ponovno napio meda, što mu je i pomoglo; a nakon što su se pokvareni i zarazni dijelovi odstranili iz organizma, njegov se stomak smirio, te se poboljšalo stanje varenja i njegovo stanje uopće. Time su, ustvari, vrlo brzo nestali bolovi i slabost uz blagoslov ovoga na što mu je Poslanik ukazao. Neka je njemu od njegovog Gospodara najbolji salavat i selam!

A Uzvišeni kaže: ***"To je, uistinu, dokaz za ljude koji razmišljaju"***, tj. u tome što je Allah, dž.š., nadahnuo ovo slabašno stvorenje - pčelicu, da slijedi ovaj zadatak i sakuplja sa svih vrsta plodova. Zatim je pčelica sakupila to u vosak i med, a on je jedna od najljepših stvari, da bi to bio znak i dokaz ljudima koji razmišljaju i o veličini njenog Stvoritelja, Onog Koji ju je potčinio. Iz toga se izvodi zaključak da je On Djelotvorni, Moćni, Mudri, Koji sve obuhvata Svojim znanjem, Plemeniti i Milostivi.

وَٱللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّىٰكُمْ ۚ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ لِكَىْ لَا
يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٧٠﴾

"Allah vas stvara i poslije vam duše uzima; ima vas koji duboku starost doživite, pa brzo zaboravite ono što saznate. Allah je, zaista, Sveznajući i Svemoćni." /70/

Uzvišeni obavještava o Svojim postupcima prema Svojim robovima. On je Onaj Koji ih je (ljude) izveo iz ništa, zatim će ih usmrtiti. Neke od njih je ostavio da dožive duboku starost i oronulost, a - tjelesno - to je slabost stvorenja, kao što Uzvišeni kaže:

"Allah je Taj Koji vas nejakim stvara, i onda vam, poslije nejakosti, snagu daje", (30:54), znak da u godinama, starosti, nastaje slabost, maloumnost, slabo pamćenje, najmanje znanje; zbog ***"...pa brzo zaboravite ono što saznate"***, tj. nakon što je znao, postao je takav da ne zna ništa (delirij).

U ovom smislu El-Buhari, prilikom tumačenja ovog ajeta, prenosi od Enesa ibn Malika da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., molio Allaha: (719) "Utječem Ti se od škrtosti, lijenosti i oronulosti, duboke starosti, kaburske kazne, smutnje Dedžala, i iskušenja života i smrti!"

وَٱللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ
عَلَىٰ بَعْضٍ فِى ٱلرِّزْقِ ۚ فَمَا ٱلَّذِينَ فُضِّلُوا۟ بِرَآدِّى رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ
أَيْمَٰنُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَآءٌ ۚ أَفَبِنِعْمَةِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧١﴾

"Allah opskrbljujući vas, daje jednima više nego drugima. Ali, oni kojima je dato više ne daju onima koji su u njihovoj vlasti, a potrebe su im jednake. Zašto nisu na Allahovim blagodatima zahvalni!" /71/

Uzvišeni objašnjava njihovo neznanje i nevjerstvo u onome što su oni pozivali i pridruživali Allahu druga. Oni priznaju da su oni Njegovi robovi, kao što su govorili u svojim odazivanjima (telbijji), prilikom obavljanja hadža: "Odzivam ti se, Ti nemaš druga osim druga kojeg Ti posjeduješ i ono što on (njihovo božanstvo) posjeduje." Uzvišeni kaže, negirajući ih i ono što govore: Vi niste zadovoljni da izjednačujete svoje robove sa vama u onome čim smo vas Mi opskrbili, pa kako Uzvišeni Allah može biti zadovoljan sa izjednačavanjem vašeg božanstva s Njime u obožavanju i veličini. Tako Uzvišeni u drugom ajetu kaže:

"On vam kao primjer navodi vas same: da li su oni koji su u posjedu vašem izjednačeni s vama u onome što vam Mi dajemo, pa ste u tome isti, i da li ih se bojite kao što se vi jedni drugih bojite?" (30:28) Mudžahid kaže u vezi sa ovim ajetom: "Ovo je primjer lažnih bogova", a Katade kaže: "Ovo je primjer koji je naveo Allah, dž.š., pa da li iko od vas ima da sa svojim robom dijeli svoju ženu i postelju, pa tako izjednačavate sa Allahom Njegove robove i stvorenja? Pa ako nisi sa ovim zadovoljan za sebe, Allah je, dž.š., preči od tebe da bude čist od toga."

Uzvišeni kaže: ***"Zašto nisu na Allahovim blagodatima zahvalni!"***, tj. oni su ostavili za Allaha, dž.š., dio od usjeva i stoke koje je On stvorio i tako su zanijekali Njegove blagodati i pripisali Mu sudruga.

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُم
مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَٰجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةً
وَرَزَقَكُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ ۚ أَفَبِٱلْبَٰطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ ٱللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ
﴿٧٢﴾

"Allah za vas stvara žene od vaše vrste, a od žena vaših daje vam sinove i unuke; i ukusna jela vam daje. Pa zašto u laž oni vjeruju, a Allahove blagodati poriču." /72/

Uzvišeni spominje Svoje blagodati prema Svojim robovima i kaže da im je od njih izveo žene od njihove vrste i ljudskog oblika... Da je izveo žene iz druge vrste, ne bi se međusobno slagali, ne bi se dogodila ljubav i samilost. Međutim, iz Svoje milosti prema ljudima, od prvog čovjeka, Adema, stvorio je muškarce i žene koji se međusobno žene, dobijaju sinove i unuke a to su djeca nečijih sinova. Od Ibn-Abbasa prenosi se da je rekao: "Pod (hafede) misli se na tvoje sinove koji te pomažu, poslužuju, paze te i služe." Mudžahid kaže: "Pod (benine ve hafede) misli se na sina i slugu", a u drugom predanju kaže: "El-hafede jesu pomagači, pomoćnici i sluge." Postoji mišljenje da se pod ovim misli na šurjake i zetove. Svi ovi pojmovi kreću se unutar značenja pojma (hafede), a to je hizmet, služenje i sl. To se značenje navodi i u Kunut-dovi, u riječima: (ve ilejke nes´â ve nahfidu). Pošto hizmet - služenje bude od djece, sluga i zetova, to sveukupno predstavlja blagodat; ***"...i ukusna jela vam daje"***, tj. hranu i piće, a zatim Uzvišeni kaže, negirajući one koji Mu pridružuju druga obožavanjem nekog drugog gospodara umjesto Njega: ***"Pa zašto oni u laž vjeruju"***, a to su partneri i kumiri, ***"...a Allahove blagodati poriču"***, tj. prikrivaju blagodati koje im je Allah učinio i pripisuju ih drugom mimo Njega.

U sahih hadisu kaže se: (720) "Allah, dž.š., reći će Svome robu na Sudnjem danu, spominjući Svoje blagodati: 'Nisam li te oženio, nisam li te počastio, nisam li ti potčinio konje i deve, i ostavio te da njima upravljaš i uzgajaš ih?!'"

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾ فَلَا تَضْرِبُوا۟ لِلَّهِ ٱلْأَمْثَالَ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾

"I klanjaju se, pored Allaha, onima koji im nisu u stanju bilo kakvu opskrbu dati, ni iz nebesa ni iz zemlje, i koji ništa ne mogu!"/73/ "Zato ne navodite Allahu sličnе! Allah dolsta zna, a vi ne znate." /74/

Uzvišeni kaže, obavještavajući o mušricima, koji su obožavali još nekog drugog osim Allaha, iako je On najvredniji Blagodavac, Stvaralac i Opskrbljivač, Jedan Koji nema druga.

I uprkos tome... obožavaju kipove i suparnike, i kumire koji ne posjeduju nikakvu opskrbu, a niti bilo šta ni na nebu ni na Zemlji, tj. nisu moćni da spuste kišu, niti da bilje proklija, a niti drveće, niti to sami posjeduju, tj. to nemaju, a niti to mogu imati i kada bi željeli. Zbog toga Allah, dž.š., kaže:

"...zato ne navodite Allahu sličnе", tj. ne pridružujte Mu suparnika, niti bilo šta i bilo koga sličnog Njemu. ***"Allah dolsta zna, a vi ne znate"***, tj. On zaista zna i svjedoči da nema drugog boga osim Njega, a vi iz svog neznanja pridružujete Mu drugog.

ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَّمْلُوكًا ۞
لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَمَن رَّزَقْنَٰهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ سِرًّا
وَجَهْرًا ۖ هَلْ يَسْتَوُۥنَ ۖ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

"Allah navodi primjer roba u tuđem vlasništvu, koji ništa nema, i onoga koga smo

Mi bogato obdarili i koji udjeljuje iz toga, i tajno i javno - zar su oni jednaki? Neka je hvaljen Allah! Ali, većina njih ne zna." /75/

Ovo je primjer koji Allah, dž.š., navodi nevjerniku i vjerniku, a koji iznosi Ibn-Abbas. Rob, koji je vlasništvo drugog i ne može ništa učiniti, jeste kao nevjernik, a onaj ko je opskrbljen lijepom opskrbom i koji dijeli i tajno i javno - kao vjernik je.

Mudžahid kaže: "Ovo je primjer lažnog kumira i Uzvišene Istine. Može li se ovo dvoje izjednačiti?" A pošto je razlika očita i jasna i može je zanemariti samo ludak, Uzvišeni veli: ***"Neka je hvaljen Allah, ali većina ljudi ne zna."***

وَضَرَبَ ٱللَّهُ
مَثَلًا رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَىٰهُ
أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ ۖ هَلْ يَسْتَوِى هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ وَهُوَ عَلَىٰ
صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾

"Allah vam navodi kao primjer dvojicu ljudi, od kojih je jedan gluhonijem, koji ništa nema, i koji je na teretu gospodaru svome - kud god ga pošaljete, nikakva dobra ne donese. Da li je on ravan onome koji traži da se pravedno postupa, a i sam je na pravom putu?" /76/

Mudžahid kaže: "Ovo se također odnosi na primjer kumira i Uzvišene Istine (Allaha). Znači da je kumir gluhonijem, ne govori, ne priča i nema u njemu nikakvog dobra, ništa nije u stanju učiniti: sveukupno, nema ni riječi ni djela, a uz sve to on je na teretu gospodaru svome, ***"...kud god ga pošaljete"***, tj. gdje god da ga uputite, ***"...nikakva dobra ne donese"***, a niti može uspjeti u svome nastojanju; ***"...da li je on ravan"***, sa ovakvim svojim svojstvima, ***"...onome koji traži da se pravedno postupa"***, pa sve što je rekao istina je, a i ono što je uradio ispravno je: ***"...a i sam je na pravom putu"***. Ima mišljenja da je ovaj gluhonijemi čovjek, ustvari, Osmanov rob, ***"...a i sam je na pravom putu"***, a to je Osman bin Affan, koji ga je izdržavao, opskrbljivao i zadovoljavao njegove potrebe. Također je imao i drugog štićenika (roba), koji je mrzio islam i odbijao ga, pa mu je zabranjivao milostinju i dobročinstvo. Ovo prenosi Ibn-Abbas, a također je to izdvojio i Ibn-Džerir.

وَلِلَّهِ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَآ أَمْرُ
ٱلسَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ ٱلْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾
وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ
وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ
مُسَخَّرَٰتٍ فِى جَوِّ ٱلسَّمَآءِ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَٰتٍ
لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾

"Allah zna sve tajne nebesa i Zemlje! A smak svijeta u tren će oka doći, ili još brže, jer je Allah, uistinu, Svemoćni!" /77/ "Allah vas iz trbuha majki vaših izvodi, vi ništa ne znate, i daje vam sluh i vid i razum - da biste bili zahvalni." /78/ "Zar oni ne vide kako ptice u prostranstvu nebeskom bez muke lete, njih samo Allah drži. To su, zaista, dokazi ljudima koji vjeruju." /79/

Uzvišeni obavještava o savršenstvu Svoje moći. Njegovo znanje obuhvata tajne nebesa i Zemlje i jedino Njemu pripada vlast nad njima. Niko ne može ući u tajne osim u one u koje ga Allah, dž.š., želi uvesti. Njegovoj moći nema proturječenja, niti opiranja. Kad On nešto hoće, On samo kaže: "Budi!", i to bude, tako kaže:

***"...i naređenje je Naše samo jedna riječ - sve bude u tren oka"* (54:50)**, tj. kao treptaj oka, pa dalje Allah, dž.š., kaže:

"A smak svijeta u tren će oka doći, ili još brže, jer je Allah, uistinu, Svemoćni!" Uzvišeni, također, veli: ***"Stvoriti vas i sve vas oživiti isto je kao i stvoriti i oživiti jednog čovjeka..." (31:28)***; zatim Uzvišeni spominje dobročinstvo prema Svojim robovima tako što ih je izveo iz utroba njihovih majki, kada nisu znali ništa, zatim ih je opskrbio sluhom, vidom i razumom, čiji je centar - prema ispravnijem mišljenju - samo srce. Ove snage i ova osjetila čovjek postiže postepeno; kako raste, tako se povećavaju njegov sluh, vid i razum, i razvija se i raste, tako sve dok ne dostigne svoj vrhunac, kako bi mogao biti u ibadetu svome Uzvišenom Gospodaru, i kako bi mu ona bila ispomoć u pokornosti svome Vladaru. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"...i daje vam sluh i vid i razum, da biste bili zahvalni", tj. na Njegovim blagodatima, koje ne možete nikada izbrojati.

Zatim je Uzvišeni upozorio Svoje robove da pogledaju u ptice, koje bez ikakve teškoće lete u prostoru između nebesa i Zemlje, kako ih je Allah, dž.š., učinio da lete pomoću krila. U zraku ih ništa ne održava, samo Allah, dž.š., Svojom moći. On je potčinio zrak koji nosi ptice i olakšava im let, kao što, također, Uzvišeni kaže, u poglavlju El-Mulk - Vlast:

"Zar oni ne vide ptice iznad sebe kako raširenih krila lete, a i skupljaju ih? Samo ih

Svemilosni; On, zaista, sve dobro vidi", pa ovdje kaže:

"To su, zaista, dokazi ljudima koji vjeruju."

وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّنۢ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ ٱلْأَنْعَٰمِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ ۙ وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَآ أَثَٰثًا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٨٠﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّمَّا خَلَقَ ظِلَٰلًا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْجِبَالِ أَكْنَٰنًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَٰبِيلَ تَقِيكُمُ ٱلْحَرَّ وَسَرَٰبِيلَ تَقِيكُم بَأْسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٨٢﴾ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ ٱللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٣﴾

"Allah vam daje da u kućama svojim stanujete, i daje vam od kože stoke šatore, koje lahko nosite kad na put idete i kad konačite, a od vune njihove, i diake njihove, i kostrijeti njihove prostirku i korisne stvari, sve do određenog roka." /80/ "Od onoga što je stvorio - Allah vam hiad daje, i skloništa u brdima vam daje, i odjeću koja vas čuva od vrućine; daje vam i oklope koji vas u borbi štite: i tako vam upotpunjava blagodat Svoju, da biste bili poslušni." /81/"A ako oni okrenu glave - pa ti si dužan samo da jasno objavljuješ." /82/ "Oni priznaju da je blagodat od Allaha, pa je poslije poriču - većina njih nevjernici su." /83/

Uzvišeni, neka je blagoslovljen, pominje upot - punjenje Svojih blagodati prema Svojim robovima, učinivši da stanuju u kućama, u kojima se smiruju, nalaze utočište, u kojima se zaklanjaju i štite, i u kojima imaju i druge koristi.

Također, On im je učinio da - kada putuju i miruju - koriste kože od stoke za šatore koje lahko nose. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"...koje lahko nosite kad na put idete i kad konačite, a i od vune njihove", tj. vune od ovaca, وا ***"...i diake njihove"***, tj. od deva, ***"...i kostrijeti njihove"***, tj. od koza. Spojena zamjenica svuda se odnosi na stoku, ***"prostirku"***, tj. imate od njih prostirku, dakle imovinu, ***"...i korisne stvari"***, i odjeću, pa imate prostirku, tj. sagove i odjevne predmete, te i u tome stječete određenu imovinu trgovinom. Uzvišeni veli: ***"...sve do određenog roka"***, tj. do tačno određenog roka, te Uzvišeni veli: ***"Od onoga što je stvorio - Allah vam hiad daje"***, tj. drveće i stabla, ***"...i skloništa u brdima vam daje"***, tj. utvrde i bunkere, kao i:

"...i daje vam odjeću koja vas čuva od vrućine", a to je odjeća od pamuka, lana i vune, ***"...daje vam i oklope koji vas u borbi štite"***, kao što su oklopi od željeza, panciri i slično, ***"...i tako vam upotpunjava blagodat Svoju"***, tj. ovako vam daje ono što tražite od Njega i ono što trebate kako bi vam to bila pomoć za pokornost Njemu i iskazivanje ibadeta Njemu, ***"...da biste bili poslušni"***. Riječ čita se sa kesrom na lâmu, a izvedena je od (el-islam).

Uzvišeni kaže: ***"A ako oni okrenu glave"***, tj. nakon svih ovih objašnjenja i nabrajanja dobročinstava, onda ti sa njima nemaš ništa,

"...ti si dužan samo da jasno objavljuješ", a ti si to već izvršio prema njima.

"Oni priznaju da je blagodat od Allaha, pa je poslije poriču", tj. znaju da je On, Uzvišeni, Taj Koji ukazuje na blagodati i poklanja ih njima, pa uprkos tome, oni ih poriču i obožavaju još nekog drugog sa Njim, oslanjajući se u pogledu pomoći i opskrbe na drugog; ***"...većina njih nevjernici su ."***

وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٤﴾ وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ٱلْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَا رَءَا ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ شُرَكَآءَهُمْ قَالُوا۟ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ شُرَكَآؤُنَا ٱلَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا مِن دُونِكَ ۖ فَأَلْقَوْا۟ إِلَيْهِمُ ٱلْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٨٦﴾ وَأَلْقَوْا۟ إِلَى ٱللَّهِ يَوْمَئِذٍ ۖ ٱلسَّلَمَ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ زِدْنَٰهُمْ عَذَابًا فَوْقَ ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾

"A na Dan kada od svakog naroda dovedemo po jednog svjedoka, nevjernicima neće biti dopušteno, niti će se od njih tražiti da se Allahu umiljavaju." /84/ "Kad oni koji su zulum činili dožive patnju, ona im se neće ni ublažiti ni odložiti." /85/ "A kad oni koji su Njemu druge ravnim smatrali - božanstva svoja ugledaju i reknu: 'Gospodaru naš, ovo su božanstva naša; njima smo se klanjali, a ne Tebi' - božanstva će im dobaciti: 'Vi ste, uistinu, lažljivi!'" /86/ "I oni će se toga dana Allahu pokoriti, i propast će ono što su potvarali." /87/ "One koji nisu vjerovali i koji su od Allahova puta odvraćali, Mi ćemo dvostrukom kaznom kazniti zato što su pravili smutnju." /88/

Uzvišeni obavještava o stanju mušrika na dan njihovog povratka u vječnu kuću, ahiret. Iz svakog naroda On će proživiti i dovesti svjedoka, tj. njihovog poslanika, koji će svjedočiti protiv njih za ono što su mu odgovarali kada im je dostavio objavu od Uzvišenog Allaha, dž.š.: ت***"...nevjernicima neće biti dopušteno"*** izvinjenje i umiljavanje, jer su oni znali zabludu i laž kufra,

"...niti će se od njih tražiti da se Allahu umilijavaju. Kad oni koji su zulum činili dožive", tj. koji su širk činili,

"...patnju, ona im se neće ublažiti", tj. neće im se smanjiti ni jednog trenutka,

"a niti odložiti", tj. odgoditi, nego će brzo i odmah biti odvedeni sa svojih mjesta bez obračuna. A kad bude doveden u Džehennem, sa sedamdeset hiljada povodaca, a sa svakim povocem bit će sedamdeset hiljada meleka, i jedan pramen Džehennema se nadnese nad stvorenjima i tako hukne da niko neće biti a da ne klekne na koljena, Džehennem će reći: "Ja sam zadužen za svakog silnika, buntovnika koji je pripisivao Allahu sudruga, i zadužen sam za toga i toga...", i spomenut će vrste ljudi, kao što je to spomenuto i u hadisu, zatim će se nadviti nad njima i zgrabiti ih, kao što ptica zgrabi zrno. Uzvišeni veli:

"...kad od njih bude udaljena toliko da je mogu vidjeti, čut će kako gnjevna ključa i od bijesa huči, a kad budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku, propast će tamo prizivati. 'Ne prizivajte danas jednu propast, nego prizivajte mnoge propasti.'" (25:12-14)

Zatim je Uzvišeni obavijestio o odricanju njihovih božanstava od njih, u momentu kada im je najpotrebnije (pomoći), pa Uzvišeni kaže:

"A kada oni koji su Njemu druge ravnim smatrali božanstva svoja ugledaju", tj. one koji su obožavali na dunjaluku,

"I reknu: 'Gospodaru naš, ovo su božanstva naša: njima smo se kanjali, a ne Tebi' - božanstva će im dobaciti: 'Vi ste, uistinu, lažljivci!'", tj. reći će im njihova božanstva: vi ste lagali, mi vam nismo naredivali da nas obožavate, kao što Uzvišeni veli:

"Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, kanjaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati, a koji su prema njihovim molbama ravnodušni. Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se kanjali", (46:5,6) i kao što također Uzvišeni kaže: ***"I oni će se toga dana Allahu pokoriti"***, tj. pokorite se i predajte se danas svi Allahu, dž.š., pa niko neće biti da nije čuo i da se nije pokorio, kao što Uzvišeni veli:

"A da ti je vidjeti grješnike kako će, oborenih glava, pred Gospodarom svojim reći: 'Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo'" (32:12), te Uzvišeni veli:

"I oni će se toga dana Allahu pokoriti, i propast će ono što su potvarali", tj. nestalo je i istopilo se ono što su oni obožavali potvarajući Allaha, pa oni neće imati pomagača, onoga ko će ih pogledati, niti zaštitnika; zatim će Uzvišeni reći:

"One koji nisu vjerovali i koji su od Allahova puta odvraćali Mi ćemo dvostrukom kaznom kazniti", tj. kaznom za njihovo nevjerovanje i kaznom za njihovo odvraćanje ljudi od slijeđenja Istine, kao što Uzvišeni veli: ***"Oni zabranjuju da se u Kur'an vjeruje, i sami se od Njega udaljavaju", (6:26)*** tj. zabranjivali su ljudima da Njega slijede i sami su se udaljavali od Njega, a također Uzvišeni veli:

"Za sve će biti kazna dvostruka!" - reći će On - "ali vi ne znate" (7:38).

Ovo je dokaz za razlikovanje nevjernika u kažnjavanju njih, kao što će se razlikovati i vjernici po svojim staništima u Džennetu i svojim stepenima u njemu. Uzvišeni veli: ***"...dvostrukom kaznom kazniti zato što su pravili smutnju"***, tj. zbog toga što su odvraćali ljude od Istine, a nema veće smutnje od odvraćanja od dobra, istine i upute.

وَيَوْمَ
نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ
هَٰؤُلَاءِ ۚ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً
وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾

"A šta će biti onog Dana kada protiv svakog naroda dovedemo po jednog svjedoka, od njega samog, i tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih! Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve i kao uputu i milost i radosnu vijest za muslimane." /89/

Obraćajući se Svom robu i Poslaniku, s.a.v.s., Uzvišeni kaže:

"A što će biti onoga Dana kad protiv svakog naroda dovedemo po jednog svjedoka od njega samog i tebe dovedemo kao svjedoka protiv njih", znači tvog naroda (ummeta), tj. spomeni taj Dan i njegove strahote i ono što ti je Allah, dž.š., dodijelio u njemu, veliku čast i visoki položaj. Ovaj ajet sličan je ajetu do kojeg je došao Abdullah bin Mesud kada je učio Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., prvi dio poglavlja En-Nisa' - Žene, pa kada je stigao do riječi Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"A šta će, tek, biti kada dovedemo svjedoka iz svakog naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih?" (4:41), Poslanik, s.a.v.s., reče mu: "Dosta!", a Ibn- Mesud, r.a., reče: "Okrenuo sam se, a kad ono - njegove oči bijahu pune suza."

Uzvišeni kaže: ***"Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve."*** Ibn-Mesud veli: "U ovom Kur'anu objasnio je sve nauke i sve stvari". Kur'an je zaista obuhvatio sve korisne nauke, sve korisno znanje, sve ono što je bilo, kao i sva znanja koja će doći, sve što je dozvoljeno, kao i sve što je zabranjeno, ***"...i kao uputu"***, tj. za srca, ***"...i milost i radosnu vijest za muslimane"***. Ono što se želi reći - a Allah najbolje zna - jeste da Onaj Koji ti je naredio da dostaviš Kitab, Koji ti ga je objavio, pitat će te o tome na Sudnjem danu. Kao što Uzvišeni veli:

"I sigurno ćemo pitati one kojima smo poslanike slali, i pitat ćemo, doista, i poslanike." (7:6)

إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ وَٱلْإِحْسَٰنِ وَإِيتَآئِ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ وَٱلْبَغْىِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٩٠﴾

"Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje, dobro čini, i da se bližnjima udjeljuje, a razvrat i sve što je odvratno i naslije zabranjuje; da pouku primite, On vas savjetuje." /90/

Uzvišeni obavještava da je naredio Svome robu pravdu, pravilno postupanje i pravičnost, i upućuje na dobročinstvo, pa Uzvišeni veli:

"Nepravda se može uzvratiti istom mjerom, a onoga koji oprosti i izmiri se Allah će nagraditi", (42:40) i slično tome, ajeti koji su dokaz i potvrda zakonitosti pravde i pozivanja na dobro. O ajetu ***"Allah zahtijeva da se svačije pravo poštuje"*** Ibn-Abbas kaže: "Svjedočeći im da nema drugog boga osim Allaha." A Sufjan bin Ujejne kaže: "Pravda je ovdje izjednačavanje onoga što je skrivano i onoga što javno ispovijedamo u svim postupcima prema Allahu, dž.š., a dobročinstvo je da ono što tajno radite bude bolje od onoga što javno ispovijedate, a razvrat i sve što je odvratno, da bude kao ono što javno pokazujete, bolje od onoga što se taji." Uzvišeni kaže: ***"...i da se bližnjim udjeljuje"***, tj. naređuje vam se da prema rodbini budete milostivi, kao što Uzvišeni veli:

"Daj bližnjem svome pravo njegovo, i siromahu, i putniku - namjerniku, ali ne rasipaj mnogo." (17:26) Uzvišeni veli:

"...a razvrat i sve što je odvratno zabranjuje", a razvratnosti zabranjene su stvari, a odvratnosti jesu one razvratnosti koje onaj ko ih čini javno pokazuje. Zbog toga je na drugom mjestu rečeno:

"Reci: 'Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i potajni'" (7:33); a što se tiče nasilja, to je napad i neprijateljstvo prema ljudima. U hadisu se kaže: (721) "Nema grijeha za koji je preče da se počinilac kazni na ovom svijetu - uz ono što mu je pripremljeno na ahiretu - od nasilja i prekidanja rodbinskih veza."

Uzvišeni kaže: ***"On vas savjetuje"***, tj. naređuje vam da činite dobro, a zabranjuje vam zlo, ***"...da pouku primite"***.

Eš-Ša'bî prenosi od Ibn-Bešira bin Nuhejka, koji kaže: Čuo sam Ibn-Mesuda da kaže: "Najsadržajniji ajet u Kur'anu je u poglavlju 'Pčele':

'...Allah zahtijeva da svačije pravo poštujete i da dobro činite.'" Ovo prenosi Ibn-Džerir, a Katade kaže za ajet:

"Allah zahtijeva da svačije pravo poštujete i da dobro činite" - da nema lijepog ahlaka koji su ljudi u džahilijetu praktikovali i smatrali lijepim a da ga islam nije naredio, i nema lošeg ćudoređa koji su međusobno osuđivali a da ga islam nije zabranio i u tome prednjačio. Islam je zabranio besmislice i loše i prezreno ćudoređe. Ja kažem: u ovom smislu govori i hadis: (722) "Uzvišeni Allah voli visoko, a mrzi nisko, prezreno ćudoređe". Hafiz Ebu-Ja'la prenosi od Abdul - Melika bin Umejra, koji kaže: (723) "Eksem Sajfijj čuo je o dolasku Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u Medinu i htio je da ode kod njega, ali mu njegov narod nije dozvolio, pa mu rekoše: 'Ti si naš odabranik, ne bi trebalo da trčiš njemu.' On reče: 'Neka mu ode neko ko će ga obavijestiti o meni i donijeti odgovor od njega meni.' Za to su odabrana dva čovjeka koja su došla kod Poslanika, s.a.v.s., i rekli mu: 'Mi smo izaslanici Eksema ibn Sajfije i on pita ko si ti i šta si ti?' Pa Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Što se tiče toga ko sam ja, ja sam Muhammed, sin Abdullaha; a što se tiče toga šta sam ja, ja sam Allahov rob i Njegov poslanik.' A zatim im je proučio ovaj ajet: ***'Allah zahtijeva da svačije pravo poštujete i da dobro činite.'*** Oni rekoše: 'Ponovi nam ove riječi', pa ih je on ponavljao sve dok ih nisu zapamtili. Zatim su otišli kod Eksema, pa mu rekoše: 'Odbio je da uzdiže svoje porijeklo, a pitali smo ga o njegovom porijeklu i ustanovili smo da je on čistog porijekla, poštovanog i cijenjenog, te nam je rekao nekoliko rečenica koje smo čuli', a kad ih je čuo Eksem, reče: 'Vidim da on naređuje najviše stepene morala, a zabranjuje ono što je nevaljalo, pa budite predvodnici u pogledu ovoga, a ne budite u tome posljednji.'"

وَأَوْفُوا۟ بِعَهْدِ ٱللَّهِ إِذَا عَٰهَدتُّمْ وَلَا تَنقُضُوا۟ ٱلْأَيْمَٰنَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ ٱللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّتِى نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنۢ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنكَٰثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَٰنَكُمْ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ أَن تَكُونَ أُمَّةٌ هِىَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ ۚ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ ٱللَّهُ بِهِۦ ۚ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ مَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾

"I ispunjavajte obaveze na koje ste se Allahovim imenom obavezali i ne kršite zakletve kad ste ih tvrdo dali, a Allaha kao jamca sebi uzeli, jer Allah zna ono što radite." /91/ "I ne budite kao ona koja bi svoju pređu rasprela u raspredene komade, kad bi je već bila čvrsto oprela, služeći se zakletvama svojim za međusobnu prevaru, samo zato što je jedno pleme mnogobrojnije od drugog. Allah vas time samo iskušava, a na Sudnjem danu će vam, doista, objasniti ono oko čega ste se razilazili." /92/

Ovo je ono što nam Allah, dž.š., naređuje, a to je da ispunjavamo data obećanja, preuzete obaveze i ugovore, i čuvamo date zakletve, te zbog toga Allah, dž.š., kaže: ***"...I ne kršite zakletve kad ste Ih čvrsto dali".*** Nema proturječnosti između ovoga i onoga što Uzvišeni kaže: ***"I nek vam zakletva Allahom ne bude prepreka u Ispravnom žlvotu, da se Allaha bojite..." (2:224)***, jer Uzvišeni kaže:

"...I ne kršite zakletve kad ste Ih čvrsto dali", misleći time na zakletve prilikom stupanja u međusobne obaveze i ugovore, a ne na zakletve koje su podsticale ili sprečavale i koje su podložne za iskupljenje, te je zbog toga Mudžahid povodom Allahovih riječi: ***"...I ne kršite zakletve kad ste Ih tvrdo dali"*** rekao da su to paktovi u džahilijetu. To potvrđuje i ono što prenosi imam Ahmed od Džubejra bin Met´ama, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (724) "Nema paktova u islamu, a svaki pakt koji je sklopljen u džahilijetu islam čini samo čvršćim." Hadis također prenosi Muslim od Ibn Ebi-Šejbe, a znači: u islamu nema potrebe za zaklinjanjem i paktom, kako su to činili sljedbenici džahilijeta, jer pridržavanje propisa islama dovoljno je jemstvo za ono na čemu su bili.

A što se tiče hadisa koji se bilježi u dva "Sahiha" od Enesa, r.a., da je: (725) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., sklopio savez (pakt) između muhadžira i ensarija u našim kućama", on znači da ih je zbratimio tako da su se na osnovu toga nasljeđivali, dok Allah, dž.š., nije to dokinuo, a Allah najbolje zna.

Imam Ahmed prenosi od Nafi´a, koji kaže: (726) "Nakon što su ljudi razriješili Jezida bin Muaviju, Ibn-Omer sakupio je svoje sinove i porodicu, donio šehadet, a zatim rekao: Mi smo dali prisegu ovom čovjeku na osnovu prisege Allahu i Njegovom Poslaniku, a ja sam čuo Allahovog Poslanika kako kaže: 'Zaista će se izdajniku postaviti zastava na Sudnjem danu, pa će se reći: Ovo je taj izdajnik, a najveća izdaja, osim pridruživanja druga Allahu, jeste da čovjek da prisegu čovjeku na osnovu prisege Allahu i Njegovu Poslaniku, a zatim prekrši prisegu. Pa neka niko od vas ne prekine prisegu i neka niko ne pretjeruje u ovoj stvari; pa da između mene i njega bude pregrada.'"

Ovaj hadis prenesen je kao merfu´ predanje obje "Sahih" zbirke. Riječi Uzvišenog Allaha, dž.š., Koji kaže: ***"...jer Allah zna ono što radite"***, prijetnja su i ukor svakome onom koji krši zakletvu nakon što ju je čvrsto dao, kao što Uzvišeni kaže:

"...I ne budite kao ona koja bi svoju pređu rasprela u raspredene komade kad bi je već bila čvrsto oprela".

Mudžahid, Katade i Ibn-Zejd kažu da je ovo primjer onih koji krše ugovor nakon što su ga potvrdili, a Uzvišeni kaže: ***"...raspredene komade"***, tj. pokvarene (porušene), odnosno, nemojte biti oni koji krše ugovore, te zbog toga Uzvišeni nakon ovoga kaže: ***"...I ne služite se zakletvama svojim za međusobnu prevaru"***, tj. prevaru i spletkarenje,

"...samo zato što je jedno pleme mnogobojnlje od drugog", tj. zaklinjete se ljudima ako su mnogobrojniji od vas i oni se u vezi s vama smire, a ako ih budete u stanju izdati, vi ih izdate - a Uzvišeni Allah, dž.š., to vam je zabranio, da bi upozorio nečim manjim na nešto što je veće.

Ako je zabranio izdaju u ovakvom stanju, zabranio ju je kada se je u poziciji moći i snage, i to kao prioritet. Uzvišeni veli: ***"Allah vas tlme samo Iskušava"***, tj. Svojom naredbom vama da se pridržavate preuzete obaveze,

"...a na Sudnjem danu će vam, dolsta, objasnltl ono oko čega ste se razllazlll", i svakoga će nagraditi za ono što je radio, bilo dobro ili zlo.

وَلَوْ
شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى
مَن يَشَآءُ ۚ وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ أَيْمَٰنَكُمْ
دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌۢ بَعْدَ ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا۟ ٱلسُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمْ
عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَشْتَرُوا۟ بِعَهْدِ ٱللَّهِ ثَمَنًا
قَلِيلًا ۚ إِنَّمَا عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِندَكُمْ
يَنفَدُ ۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٍ ۗ وَلَنَجْزِيَنَّ ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓا۟ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ
مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

"Da Allah hoće, učinlo bi vas sljedbenicima jedne vjere, all On u zabludu stavlja onoga koga hoće, a na pravi put ukazuje onome kome On hoće; I vi ćete dolsta odgovarati za ono što ste radili." /93/ "I ne služite se zakletvama svojim zato da blste jedni druge varali, da se ne bi pokllznula noga koja čvrsto stoji, i da ne blste nesreću Iskusili zato što ste od Allahova puta odvraćali; a patnja velika vas još čeka." /94/ "I ne zamjenjujte obavezu datu Allahu za nešto što malo vrijedi - ono što je u Allaha za vas je bolje, ako znate!" /95/ "Ono što je u vas - prolazno je, a ono što je u Allaha - vječno je. One koji su trpjeli Mi ćemo slgurno

nagraditi mnogostrukom nagradom za ono što su činili." /96/

Uzvišeni kaže: ***"...da Allah hoće, učinio bi vas"***, o ljudi, ***"sljedbenicima jedne vjere"***, kao što kaže: ***"Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi, doista, svi bili vjernici" (10:99)***, tj. učinio bi vas ujedinjenim i ne bi učinio među vama razilaženja, mržnje i neprijateljstva,

"...ali On u zabludu stavlja koga hoće, a na pravi puta ukazuje onome kome On hoće."[427] Zatim će vas pitati na Sudnjem danu za sva vaša djela, za koja će vas nagraditi odgovarajućom kaznom ili nagradom, do najmanje sitnice. Zatim Uzvišeni upozorava Svoje robove o korištenju i upotrebi zakletvi za međusobnu prevaru i spletkarenje, kako se ne bi pokliznula noga nakon što je čvrsto stajala, kao kod onog koji je bio na Pravom putu, pa skrenuo sa njega, skrenuo sa puta upute uslijed krive zakletve koja odvraća od Pravog puta, jer nevjernik - kada vidi da ga je vjernik koji mu se obavezao a zatim ga prevario - neće imati povjerenja u njegovu vjeru, pa se uslijed toga odvratio od ulaska u islam, pa zbog toga Uzvišeni kaže:

"...i da ne biste nesreću iskusili zato što ste od Allahova puta odvraćali, a patnja velika vas još čeka".

Zatim Uzvišeni kaže: ***"...i ne zamjenjujte obavezu datu Allahu za nešto što malo vrijedi"***, tj. ne uzimajte u zamjenu za zakletve Allahom ovosvjetska prolazna dobra i njegove ljepote, ono što je kod Allaha, dž.š., bolje je za vas od dunjaluka i svega onoga što ima na njemu. Zbog toga Uzvišeni veli: ***"... ako znate!"*** Uzvišeni, također, kaže: ***"...ono što je kod vas - prolazno je"***, tj. prolazi i prestaje, ima svoj tačno određeni rok, ***"...a ono što je u Allaha - vječno je"***, tj. Njegova nagrada za vas u Džennetu vječna je, nepekidna i neiscrpna, nepresušna.

"One koji su trpjeli Mi ćemo sigurno nagraditi mnogostrukom nagradom za ono što su učinili." Ovo je zakletva od Uzvišenog Gospodara, potvrđena lamom u riječi da će On nagraditi strpljive boljom nagradom nego što su zaslužili i zaradili, tj. oprostit će im njihova loša djela.

مَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُۥ حَيَوٰةً طَيِّبَةً ۖ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾

"Onome ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, Mi ćemo dati da proživi lijep život i doista ćemo ih nagraditi boljom nagradom nego što su zaslužili." /97/

Ovo je obećanje Uzvišenog Allaha svakome ko radi dobro, a taj rad bude suglasan Kitabu Uzvišenog Allaha i sunnetu Njegovog Poslanika, s.a.v.s., bio muško ili žensko, a čije srce bude spokojno vjerom u Allaha, dž.š., i Njegovog Poslanika, s.a.v.s. Takav će proživjeti lijep život na dunjaluku i nagradit će Ga najljepšom nagradom na ahiretu za ono što je radio.

Lijep i ugodan život obuhvata sve vrste blagodati kojima se razveseljuju i napajaju naša srca na dunjaluku i na ahiretu. To je navedeno u hadisu koji prenosi imam Ahmed od Abdullaha bin Umera, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (727) "Uspio je i pobijedio onaj koji se pokorio, dovoljno se opskrbio i zadovoljan je onim što mu je Allah, dž.š., dao." Hadis bilježi i Muslim, kako ga prenosi Abdullah bin Jezid el-Mukri. Imam Ahmed prenio je od Enesa bin Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (728) "Zaista Allah, dž.š., neće učiniti nikakvu nepravdu iskrenom vjerniku za dobro djelo: dajući mu dobro na dunjaluku i nagrađujući ga za dobro na ahiretu. A što se tiče nevjernika, on će biti za svoja dobra djela nahranjen na dunjaluku, ali kad dođe na ahiret, neće imati ni jedno dobro djelo za koje bi mu se dalo neko dobro." Ovaj hadis bilježi samo Muslim (a ne i El-Buhari).

فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ إِنَّهُۥ لَيْسَ لَهُۥ سُلْطَٰنٌ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا سُلْطَٰنُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُۥ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشْرِكُونَ ﴿١٠٠﴾

"Kada hoćeš učiti Kur'an, zatraži u Allaha zaštitu od šejtana prokletog", /98/ "on doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju i koji se u Gospodara svoga pouzdaju", /99/ "njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitnika uzimaju i koji druge Allahu ravnim smatraju." /100/

Ovo je naredba Uzvišenog Allaha Svojim robovima, koja im je prenesena jezikom Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Kada hoće učiti Kur'an, treba da zatraže zaštitu u Allaha, dž.š., od prokletog šejtana. Ovo je imperativna forma, ali se njome ne želi obaveznost (vudžub) traženja zaštite, već poželjnost (mendub). To su prenijeli Ibn-Džerir i neki drugi imami.

[427] Ja kažem: On ne želi odvesti u zabludu nikog od vjernika koji su potpuno iskreni i koji samo Allahu ibadet čine, pokoravaju se Njegovim naredbama i klone se Njegovih zabrana, u skladu sa onim kako su to dostavili Njegovi poslanici. Što se tiče onih koji su izabrali zabludu kao svoj put, nisu ga napustili, i koji su ga uporno slijedili, Uzvišeni Allah, dž.š., Njemu slava, vodi ih u zabludu, tj. povećava njihovu zabludu kažnjavajući ih zato što su zapostavili dužnosti prema svome Gospodaru, a tvoj Gospodar ne čini nikome nikakvu nepravdu.

Već smo ranije, na početku ovog tefsira, navodili hadise koji govore o traženju zaštite u Allaha, dž.š., od šejtana - neka je hvala Allahu, dž.š. Smisao i značenje iskaza utjecanja Allahu od prokletog šejtana pri započinjanju učenja Kur'ana taj je da se učaču ne pomiješa ono što uči, da se ne pobrka i time ga onemogući da razmišlja o onome što uči.

Uzvišeni veli:

"...on doista nema nikakvih vlasti nad onima koji vjeruju i koji se u Gospodara svoga pouzdaju", tj. on nema vlasti nad onim ko je vjernik, koji se oslanja i pouzdaje na snagu Gospodara istinskim pouzdanjem, i on nema argumenata nad iskrenim vjernicima, koji se oslanjaju na Allaha,

"...njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitnika uzimaju", tj. koji se šejtanu pokoravaju i uzimaju ga za prijatelja i zaštitnika mimo Allaha, dž.š.,

"I koji druge Allahu ravnim smatraju", tj. pridružuju Allahu, dž.š., šejtana kao sudruga u svome ibadetu zbog svoje pokornosti njemu.

وَإِذَا
بَدَّلْنَآ ءَايَةً مَّكَانَ ءَايَةٍ ۙ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مُفْتَرٍۭ ۚ بَلْ
أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾ قُلْ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ لِيُثَبِّتَ
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

"Kada Mi ajet dokinemo drugim - a Allah najbolje zna što objavljuje - oni govore: 'Ti samo izmišljaš!' A nije tako, nego većina njih ne zna." /101/ "Reci: 'Od Gospodara tvoga objavljuje ga meiek Džibril s istinom, da još više učvrsti vjernike u vjerovanju, i da bude putokaz i radosna vijest svim muslimanima.'" /102/

Uzvišeni obavještava o maloumnosti mušrika, nepostojanosti i slabom uvjerenju, jer oni kada vide promjenu propisa, odnosno, derogaciju nekih propisa, govore Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.:

"Ti samo izmišljaš", tj. ti si lažac, ali Uzvišeni Gospodar njegov čini ono što hoće i propisuje ono što hoće, kao što Uzvišeni veli:

"Mi nijedan propis ne promijenimo niti ga u zaborav potisnemo" (2:106), pa Uzvišeni veli, odgovarajući im:

"...reci: 'Objavljuje ga Ruhul-Kudus'", tj. Džebrail, ***"...od Gospodara tvoga s istinom"***, tj. s istinom i pravdom, ***"...da bi još više učvrstio vjernike u vjerovanju"***, pa bez pogovora povjeruju i potvrde istinitost onog što je objavljeno i u tom su pogledu smirena njihova srca.

"...i da bude putokaz i radosna vijest svim muslimanima", tj. učinio ga je uputom i radosnom viješću muslimanima, koji vjeruju u Allaha, dž.š., i Njegovog Poslanika, s.a.v.s.

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ
إِنَّمَا يُعَلِّمُهُۥ بَشَرٌ ۗ لِّسَانُ ٱلَّذِى يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِىٌّ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِىٌّ
مُّبِينٌ ﴿١٠٣﴾

"Mi dobro znamo da oni govore: 'Poučava ga jedan čovjek!' Jezik onoga zbog koga oni krivo govore jezik je tuđina, a ovaj Kur'an na jasnom je arapskom jeziku." /103/

Uzvišeni obavještava o mušricima i onome što su oni izmišljali laži i neistine da je Muhammed, s.a.v.s., naučio Kur'an od čovjeka, i ukazivali su na čovjeka tuđinca, nearapa, koji je bio među njima i nije znao arapski jezik, osim onoliko koliko je bilo nužno da odgovori govorniku. A Uzvišeni Allah, dž.š., njima odgovara i kaže:

"...jezik onoga zbog koga oni krivo govore jest jezik tuđina, a ovaj je Kur'an na jasnom arapskom jeziku", pa kako može naučiti onaj ko je sastavio ovaj Kur'an sa njegovom rječitošću, stilistikom i potpunim značenjima od čovjeka tuđinca koji jedva da zna nešto malo arapskog jezika? Ovo može reći samo onaj čiji se um nalazi na najnižem stepenu.

إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ ٱللَّهُ وَلَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ إِنَّمَا يَفْتَرِى ٱلْكَذِبَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ۖ
وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٠٥﴾

"Onima koji neće da vjeruju u Allahove dokaze Allah sigurno neće ukazati na Pravi put, i njih čeka patnja nesnosna." /104/"Usuđuju se laži izmišljati samo oni koji u Allahove riječi ne vjeruju i oni su pravi lažljivci." /105/

Uzvišeni obavještava da On neće uputiti onoga ko se suprotstavlja Njegovoj opomeni i zanemaruje ono što je On objavio Svome Poslaniku, s.a.v.s. Ovo je vrsta ljudi kojima pripada bolna i nesnosna kazna na ahiretu. Zatim, Uzvišeni obavještava da Allahov Poslanik, s.a.v.s., ne izmišlja i ne laže, jer oni koji izmišljaju laži na Allaha i na Njegovog Poslanika, s.a.v.s., najlošija su stvorenja, ***"...koji u Allahove riječi ne vjeruju"***, kao što su kafiri, i izvrću govor, i koji su kod ljudi poznati po svojoj laži. A Poslanik, Muhamed, s.a.v.s., bio je najiskreniji čovjek, koji je najviše činio dobročinstvo, koji je bio najsavršeniji po svome znanju, praktičnom radu, vjerovanju, uvjerenju, bio oslonac i temelj iskrenosti u svome narodu, u što niko od njih ne sumnja, i koji su ga prozvali "El-Emin - Pouzdani".

Zbog toga, kada je rimski car Heraklije upitao Ebu-Sufjana o tim pitanjima koja se odnose na svojstva Allahovog Poslanika, s.a.v.s., između ostalog je upitao: "Jeste li ga optuživali za laž prije nego što je rekao ovo

što je rekao?", pa rekoše: "Ne", a Heraklije reče: "Nije mogao da ne laže na ljude, a da laže na Allaha, dž.š.!"

مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ إِيمَٰنِهِۦٓ إِلَّا مَنۡ أُكۡرِهَ
وَقَلۡبُهُۥ مُطۡمَئِنُّۢ بِٱلۡإِيمَٰنِ وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلۡكُفۡرِ صَدۡرٗا فَعَلَيۡهِمۡ
غَضَبٞ مِّنَ ٱللَّهِ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ١٠٦ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسۡتَحَبُّواْ ٱلۡحَيَوٰةَ
ٱلدُّنۡيَا عَلَى ٱلۡأٓخِرَةِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ١٠٧ أُوْلَٰٓئِكَ
ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ وَسَمۡعِهِمۡ وَأَبۡصَٰرِهِمۡۖ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلۡغَٰفِلُونَ ١٠٨ لَا جَرَمَ أَنَّهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ١٠٩

"Onoga koji zaniječe Allaha nakon što je u Njega vjerovao - osim ako na to bude primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri - čeka Allahova kazna. One kojima se nevjerstvo mililo stići će srdžba Allahova i njih čeka patnja velika", /106/ "zato što više vole život na ovom nego na onom svijetu, a Allah neće ukazati na pravi put onima koji neće da vjeruju." /107/ "To su oni čija je srca i sluh i vid Allah zapečatio, i oni su zaista nemarni"; /108/ "oni će, nema sumnje, na onom svijetu biti izgubljeni". /109/

Uzvišeni obavještava o onome koji Ga je zanijekao nakon što je vjerovao i nakon što je otvorio svoja svoja prsa za nevjerstvo, u kome se smirio, da se On rasrdio na njega zato što je upoznao iman - vjerovanje, a zatim skrenuo od njega i napustio ga.

Ljudima ove vrte pripada velika bolna kazna na ahiretu jer su se odvažili da se suprotstave i budu odmetnici zbog dunjaluka, pa je Allah, dž.š., zapečatio njihova srca, njima pripada kazna zbog toga što su napustili i napadali Istinu, i oni ništa ne razumijevaju što im koristi. Allah je zapečatio njihov sluh i vid, te oni od njega nemaju nikakve koristi niti im to pomaže, oni su nemarni u odnosu na ono što se od njih želi, ***"...nema sumnje"***, tj. sigurno je i ne treba se čuditi da onaj koji ima ova svojstva,

"...oni će na ovom svijetu biti izgubljeni", tj. oni koji su izgubili sami sebe i svoje sljedbenike na Sudnjem danu.

A što se tiče riječi Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"...osim ako bude na to primoran, a srce mu ostane čvrsto u vjeri", to je izuzeće onoga ko samo jezikom zaniječe i slaže se sa mušricima samo jezikom, niječući to pod utjecajem zadobijenih udaraca i zlostavljanja, a njegovo srce odbije ono što govori, jer je njegovo srce čvrsto i smireno u vjeri u Allaha, dž.š., i Njegovog Poslanika, s.a.v.s.

Ibn-Džerir prenosi od Ebi-'Ubejde Muhammeda bin Ammara bin Jasira, koji kaže: (729) "Mušrici su uhvatili Ammara bin Jasira pa su ga zlostavljali sve dotle dok im se nije približio u onome što su oni željeli, pa se potužio na to Poslaniku, s.a.v.s., a Poslanik, s.a.v.s., upita ga: 'Kako nalaziš da osjeća tvoje srce?', a on odgovori: 'Smireno i čvrsto u vjeri', a Poslanik, s.a.v.s., tada reče: 'Ako se vrate i to ponove, i ti ponovi!'"

Zbog toga se ulema u pogledu ovoga slaže: ukoliko neko bude primoravan na nevjerstvo, dozvoljeno mu je da to izrekne, ostajući pri onom što je u njegovom srcu i dozvoljeno mu je da to odbije, kao što se desilo sa Bilalom, r.a, koji je odbio njihovo nevjerstvo, kada su ga žestoko zlostavljali, tako da su mu stavili ogromnu stijenu na prsa na velikoj vrućini i naredivali mu nijekanje Allaha, dž.š., a on je to odbio govoreći: 'Jedan, Jedan', pa im dalje reče: 'Tako mi Allaha, da znam drugu riječ koja vam je mrža od ove, ja bih je izgovorio', Allah bio njime, a i on Allahom, zadovoljan. Također, Hubejb bin Zejd el-Ensari, kada ga je lažni poslanik Musejlema upitao: "Svjedočiš li da je Muhammed Allahov poslanik?", odgovorio je: "Da." Ovaj ga opet upita: "Svjedočiš li da sam ja Allahov poslanik?", a on odgovori: "Ne čujem." A neprestano ga je udarao i kažnjavao, sijekući ga na komade, a on je ostao, uprkos tome, čvrst i nepokolebljiv, Allah zadovoljan bio njime. I nema sumnje da je mnogo bolje i da ima veću prednost to da musliman ostane nepokolebljiv u svojoj vjeri, taman kada bi ga to odvelo u smrt, kao što spominje Ibn- Asakir u biografiji Abdullaha bin Huzafe es-Sehmija, jednog od ashaba, koga su zarobili Rimljani, pa kada mu je njihov car rekao: "Pokrsti se, podijelit ću s tobom svoje prijestolje i oženit ću te svojom kćerkom", a on mu odgovori: "Kada bi mi dao sve što posjeduješ ti i sve što posjeduju Arapi - da se odreknem vjere Muhammedove, pa makar koliko za samo jedan treptaj oka - ne bih to učinio. "A car mu reče: "Dakle, ubit ću te." A on odgovori: "Čini što hoćeš."

Zatim je zločinački zlostavljao pred njim nekoliko zarobljenika muslimana tako žestoko da se od strahote toga ježi koža.

On nije ostavio i napustio svoju vjeru dok nisu izgubili nadu da će napustiti vjeru i odustali od daljeg mučenja, pa car reče: "Poljubi moju glavu pa ću te osloboditi", a on ga upita: "Hoćeš li osloboditi sa mnom sve zarobljenike muslimane?" Pa on reče: "Hoću." Pa je on poljubio njegovu glavu i car ga je oslobodio kao i sve zarobljene muslimane koji su bili sa njim.

Nakon što se vratio, Omer Ibn Hattab, r.a., rekao je: "Svaki musliman ima pravo i treba da poljubi glavu Abdullaha bin Huzafe, i ja, evo, počinjem prvi", pa je ustao i poljubio njegovu glavu, Allah bio zadovoljan njima.

ثُمَّ إِنَّ
رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوا إِنَّ
رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١١٠﴾ * يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَنْ
نَفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾

"Gospodar će tvoj onima koji se isele, nakon što su zlostavljani bili, pa se onda budu borili i sve strpljivo podnosili - Gospodar tvoj će im, poslije toga, doista, milostiv biti" /110/ "na Dan u kome će se svaki čovjek samo o sebi brinuti, i u kome će se svakom čovjeku za djela njegova puna nagrada ili kazna dati, nepravda im se neće učiniti!" /111/

Ovo je druga grupa ljudi koja je bila slaba i potlačena u Meki, ponižena i potcijenjena u svome narodu, koju su oni izložili kušnji i mučenju. Zatim su uzmogli da se spase hidžrom - iseljenjem, te su svoje porodice i svoje imetke ostavili težeći Allahovom, dž.š., zadovoljstvu i Njegovom oprostu, pa su stupili u redove muslimana i zajedno se s njima borili protiv nevjernika i u tome su bili strpljivi.

Uzvišeni obavještava nakon toga, tj. nakon toga čina koji je odgovor na kušnju, da će im oprostiti i biti im milostiv na Dan njihovog povratka,

"...na Dan u kom će se svaki čovjek smo o sebi brinuti", niko drugi se neće brinuti o njemu, ni otac, ni sin, ni brat, ni žena.

"...i u kome će se svakom čovjeku za djela njegova puna nagrada ili kazna dati", bilo dobro ili zlo,

"...nepravda im se neće učiniti", tj. neće im se umanjiti nagrada za dobro, a niti će se povećati kazna za zlo, i nikome neće biti učinjena ni najmanja nepravda.

وَضَرَبَ اللَّهُ
مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ
مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ
بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ
فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٣﴾

"Allah navodi kao primjer grad, siguran i spokojan, kome je u obilju dolazila hrana sa svih strana, a koji je nezahvalan na Allahovim blagodatima bio, pa mu je Allah zbog onoga što je radio dao da iskusi i glad i strah." /112/ "I njima je došao poslanik, jedan od njih, ali su ga oni lažljivcem nazvali, i njih je stigla kazna zato što su nepravedni bili."/113/

Ovo je primjer kojim se žele istaći stanovnici Meke; ona je bila siguran, stabilan i smiren grad, kome su dolazili okolni narodi, a ko uđe u nju bio je siguran i bez straha, kao što Uzvišeni veli:

"Oni govore: 'Ako s tobom budemo Pravi put slijedili, bit ćemo brzo iz rodnog kraja protjerani.'" Zar im Mi ne pružamo priliku da borave u svetom i sigurnom mjestu, gdje se, kao Naš dar, slivaju plodovi svakovrsni." (28:57) Tako ovdje Uzvišeni kaže: ***"...kome je u izobilju dolazila hrana"***, tj. prijatna, ***"...sa svih strana, a koji je nezahvalan na Allahovim blagodatima bio"***, tj. koji niječe i poriče Allahove blagodati, a najveća od njih je poslanstvo Muhammeda, s.a.v.s., njima.

Zbog toga je Allah, dž.š., zamijenio njihovo prvobitno stanje suprotnim, pa kaže:

"...pa mu je Allah dao da iskusi glad i strah", tj. dao mu da iskusi glad nakon što su im dolazili svakovrsni plodovi; kome je dolazila hrana u izobilju sa svih strana - zato jer su se oni suprotstavljali Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i negirali ga, štaviše, suprotstavljali mu se, pa ih je prokleo sa sedam gladnih godina, kao sedam Jusufovih godina, i samo u prvoj godini kazne koja ih je stigla nestalo je sve što su imali, te su bili primorani jesti hranu koju su spravljali od dlake deve, koju su miješali sa njenom krvlju kada bi je zaklali.

Uzvišeni kaže: ***"...i strah"***, zato što im je sigurnost zamijenjena strahom od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i njegovih ashaba, kada su se iselili u Medinu, i strahom od njegove moći, vojske i izvidnica.

Sve što su imali Allah je uništio i ponizio ih i učinio da Allahov Poslanik, s.a.v.s., osvoji Meku, i to uslijed njihovih spletki, ružnih djela i negiranja Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kojeg im je Allah, dž.š., poslao između njih i kojeg je učinio kao milost njima. Kao što Uzvišeni kaže:

"Allah je vjernike milošću Svojom obasuo kad im je jednog između njih kao poslanika poslao." (3:164)

Kao što se preokrenulo stanje nevjernika, koje je obuzeo strah nakon što su bili sigurni, glad nakon obilnog blagostanja, i Allah, dž.š., vjernicima je njihov strah zamijenio sigurnošću i opskrbio ih nakon neimaštine, učinio ih vođama ljudi i vladaocima nad njima, gospodarima i vođama.

Ovo što smo rekli - da se ovaj primjer navodi za stanovnike Meke - rekao je El-Avfi, prenoseći od Ibn-Abbasa. Taj je stav zastupala i grupa tabiina, suprotno onima koji kažu da se ovaj primjer odnosi na Medinu.

فَكُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ
حَلَٰلًا طَيِّبًا وَٱشْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾
إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ ۖ
فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَلَا تَقُولُوا۟
لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ ٱلْكَذِبَ هَٰذَا حَلَٰلٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا۟ عَلَى
ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ مَتَٰعٌ
قَلِيلٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾

"Hranite se dopuštenim i lijepim jelima koja vam Allah daruje i budite zahvalni Allahu na blagodatima Njegovim, ako samo Njemu ibadet činite." /114/ "On vam zabranjuje jedino strv, i krv, i svinjsko meso, i onu koja je zakiana u nečije drugo, a ne u Allahovo ime. A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, samo toliko da utoli glad - pa, Gospodar tvoj će, zaista, oprostiti i milostiv biti." /115/ "I ne govorite neistine jezicima svojim: 'Ovo je dopušteno, a ovo zabranjeno', da biste tako o Allahu neistine iznosili. Oni koji o Allahu govore neistine - neće uspjeti", /116/ "kratko će uživati, i njih će strašna patnja čekati."/117/

Uzvišeni Allah, dž.š., naređuje Svojim robovima da jedu Njegovu lijepu halal - dozvoljenu opskrbu, nafaku, i da Mu budu zahvalni na tome. S obzirom da je jedini On dao blagodati, jedino On i treba biti obožavan. Zatim, Uzvišeni napominje ono što im je On zabranio, a to je ono što je štetno za njih u njihovom vjerovanju i njihovom dunjaluku, kao što su lešine - mrtvo meso, krv i svinjsko meso, kao i sve ono što nije zaklano u ime Allaha. Međutim,

"...a onome ko bude primoran, ali ne iz želje", tj. ko bude u potrebi za tim, bez želje, bez pretjerivanja i samo toliko da utoli glad,

"...Gospodar tvoj će, zaista, oprostiti i samilostan biti." Već je ranije govoreno o sličnim ajetima, kao što je u poglavlju "El-Bekare - Krava", zbog čega nema potrebe da se to ponavlja; a Allahu pripada svaka hvala.[428]

Zatim je Uzvišeni zabranio slijeđenje puta mušrika, koji su dozvoljavali i zabranjivali samo na osnovu onoga što su oni prema svojim mišljenjima imenovali i nazivali, kao što su: El-behire, Es-saibe, El--vesile i El-ham i slično, tome što su oni ustvari izmislili u svom džahilijetu. Pa Uzvišeni, slava Njemu, kaže:

"...i ne govorite neistine jezicima svojim: 'Ovo je dopušteno, a ovo zabranjeno', da biste tako o Allahu neistine iznosili." U ovo ulazi sve ono što su izmišljali, dozvoljavali i zabranjivali. Zatim Allah, dž.š., zbog toga prijeti, pa Uzvišeni veli: ***"...oni koji o Allahu govore neistine neće uspjeti"***, tj. ni na dunjaluku a ni na ahiretu, kao što Uzvišeni kaže: ***"Mi im dajemo da kratko uživaju, a onda ćemo ih natjerati u patnju neizdržljivu." (31:24)***

وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا
عَلَيْكَ مِن قَبْلُ ۖ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾ ثُمَّ
إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوٓا۟
إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٩﴾

"Jevrejima smo zabranili ono o čemu smo ti prije kazivali; Mi njima nismo nepravedni bili, oni su sami sebi nepravdu nanijeli." /118/ "Onima koji urade zlo iz neznanja, pa se kasnije pokaju i poprave, Gospodar tvoj će poslije toga sigurno oprostiti i miostiv biti." /119/

Nakon što je Uzvišeni spomenuo zabranu strvine, krvi i svinjskog mesa, i ostalog što nije zaklano u Njegovo ime - a što je dozvolio u krajnjoj nuždi - Uzvišeni, slava Njemu, spomenuo je i ono što je bilo zabranjeno jevrejima u njihovom šerijatu prije nego što ga je On dokinuo, a zbog čega su osjećali nelagodnost i tjeskobu, pa Uzvišeni veli:

"Jevrejima smo zabranili ono o čemu smo ti prije kazivali."[429]

Zbog toga ovdje kaže: ***"Mi njima nismo nepravedni bili"***, tj. u tome u čemu smo ih ograničavali: ***"...oni su sami sebi nepravdu nanijeli"***, tj. zaslužili su da ih to tako stigne. Uzvišeni veli:

"...onima koji urade zlo iz neznanja", jedan prethodnik je rekao: "Svaki onaj koji je obijestan i niječe Allaha - neznalica je"; ***"...pa se kasnije pokaju i poprave"***, tj. odustanu od obijesti i prihvate se pokornosti Allahu, ***"Gospodar tvoj će poslije toga, sigurno"***, tj. poslije toga čina i otklona, ***"...oprostiti i miostiv biti"***.

إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا
لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٠﴾ شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ ۚ ٱجْتَبَىٰهُ وَهَدَىٰهُ
إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٢١﴾ وَءَاتَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ
لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٢٢﴾ ثُمَّ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ أَنِ ٱتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا
كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾

"Ibrahim je doista bio predvodnik, pokoran Allahu, pravi vjernik, nije druge smatrao Allahu ravnim." /120/ "I bio je zahvalan na

[428] Tj. kod ajeta broj 173.

[429] Tj. u suri "El-Enam - Stoka", ajet broj 146.

blagodatima Njegovim; On je njega izabrao i na Pravi put uputio." /121/ "I dali smo mu dobro na ovom svijetu, a na onom svijetu doista će biti među onima dobrim." /122/ "Poslije smo tebi objavili: 'Slijedi vjeru Ibrahimovu, vjeru pravu, on nije Allahu druge smatrao ravnim!'" /123/

Uzvišeni hvali Svoga roba i Svoga poslanika Ibrahima, a.s., vođu čistih i oca poslanika, i proglašava ga čistim od mušrika, jevreja i kršćana, pa Uzvišeni kaže: ***"Ibrahim je doista bio predvodnik, pokoran Allahu, pravi vjernik"***, a što se tiče riječi (el-umme), ona znači vođu koji se slijedi, a el-kanit znači: ponizan, skrušen i poslušan, a el-hanif onaj koji svjesno i namjerno skreće od širka ka tevhidu, te zbog toga Uzvišeni kaže: ***"nije druge smatrao Allahu ravnim"***. Mudžahid kaže: "Riječ 'umme' znači - da je on sam bio zajednica (Ummet)[430], a el-kanit: poslušan, pokoran". Uzvišeni kaže: "i bio je zahvalan na blagodatima Njegovim", tj. uvijek je zahvaljivao na blagodatima Allahovim, dž.š., prema njemu, kao što kaže Allah Uzvišeni: ***"I Ibrahimovim: - koji je obaveze potpuno ispunjavao" (54:37)***, tj. izvršavao je sve ono što mu je Allah Uzvišeni naredio. ***"On je njega izabrao"***, tj. odabrao ga je, kao što su riječi Allaha Uzvišenog: ***"Mi smo još prije Ibrahimu razboritost dali i dobro smo ga poznavali" (21:51)***, a zatim Allah Uzvišeni kaže:

"...i na pravi put uputio", a to je ibadet samo Allahu, dž.š., koji nema sudruga, u Šerijatu kojim je On zadovoljan. ***"...dali smo mu dobro na ovom svijetu"***, tj. sastavili smo mu dobro ovoga svijeta u svemu onome u čemu je potreba jenog vjernika u upotpunjenju njegovog lijepog života.

"...a na onom će svijetu doista biti među onima dobrima"

"Poslije smo tebi objavili: 'Slijedi vjeru Ibrahimovu, vjeru pravu'", tj. Muhammede, slijedi vjeru Ibrahimovu, jer je Ibrahim bio savršen na svom putu i u monoteizmu, pa smo zbog toga, tebi objavili da slijediš ono na čemu je on ustrajavao:

"...on nije Allahu druge smatrao ravnim", kao što kaže u poglavlju El-En´am:

"Reci: 'Mene je Gospodar moj na pravi put uputio, u pravu vjeru, vjeru Ibrahima pravovjernika, a on nije bio idolopoklonik'" (6:161), a zatim Allah Uzvišeni, kritikujući židove, kaže:

إِنَّمَا جُعِلَ ٱلسَّبْتُ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۚ وَإِنَّ
رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾

"Svetkovanje subote propisano je onima koji su imali različita mišljenja o njoj, i Gospodar će tvoj na Sudnjem danu njima presuditi u onome oko čega su se razišli" /124/

Allah Uzvišeni je propisao svakom narodu dan u kojem će se ljudi okupljati radi ibadeta. Muslimanima je propisao petak. Kaže se da je taj dan, također, bio propisan Izraelćanima, ali su oni odustali od njega a prihvatili subotu. Allah Uzvišeni nju im je učinio obavezujućom u Tevratu, stavivši im u zadatak da je čuvaju uz zapovijed da slijede Muhammeda s.a.v.s. kada ga pošalje, i dobio za to njihova obećanja I jamstva. Zbog toga, Allah Uzvišeni kaže:

"Svetkovanje subote propisano je onima koji su imali različita mišljenja o njoj..."

Mudžahid veli: "Slijedili su je, a ostavili petak, sve dok Allah nije poslao Isaa sina Merjemina koji je čuvao subotu dok nije bio uzdignut, da bi kršćani, nakon njega, za vrijeme Konstantina prihvatili nedjelju, razlikujući se od židova, kao što su promijenili okretanje u namazu istočno od Jerusalema, a Allah najbolje zna!"

Imam Muslim bilježi od Ebu-Hurejrea i Huzejfe ibn ebi el-Jemana, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

(730) "Allah je onima prije nas onemogućio petak, pa je židovima bila subota a kršćanima nedjelja. Allah je nas stvorio i uputio nas na petak i stavaio ga ispred subote i nedjelje, kao što će i oni, također, biti oni koji će nas slijediti na Sudnjem danu, s obzirom da smo mi posljednji stanovnici dunjaluka a prvi na ahiretu, i oni koji će prije drugih stvorenja polagati račun."

ٱدْعُ
إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِٱلْحِكْمَةِ وَٱلْمَوْعِظَةِ ٱلْحَسَنَةِ ۖ وَجَٰدِلْهُم بِٱلَّتِى هِىَ
أَحْسَنُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾
وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا۟ بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِۦ ۖ وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّٰبِرِينَ
﴿١٢٦﴾ وَٱصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِى ضَيْقٍ مِّمَّا
يَمْكُرُونَ ﴿١٢٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوا۟ وَّٱلَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

"Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj, i s njima na najljepši način raspravljaj! Gospodar tvoj zna one koji su zalutali s puta Njegova, i On zna one koji su na Pravom putu." /125/ "Ako hoćete na

[430] Rekao sam: Ako je značenje riječi "ummet" - i vođa koji se oponaša ili kao što kaže Mudžahid, da je on sam predstavljao narod - pa oba svojstva nalaze se kod poslanika. Nema sumnje da je on vođa koji poučava ljude dobru, te da je on sam narod, tj. vrijedi sam koliko mnogi u narodu, pa makar on bio sam jer je istina sa njim. Svako onaj sa kim je Istina znači više od onih sa kojima je neistina pa makar bili mnogobrojni, jer brojnost nema sama za sebe konačnu vrijednost, osim ako ta brojnost bude vezana za istinu. Ako onaj koji bude posjedovao Istinu bude sam na jednoj strani, a svi drugi ljudi koji joj se suprotstavljaju na drugoj strani, stvarno je mnoštvo taj pojedinac koji posjeduje Istinu, a ostali ljudi, bez obzira koliko ih bilo, ne predstavljaju apsolutno ništa jer Istina i nosioci Istine, oni su pobjednici u svakom trenutku.

nepravdu uzvratiti, onda učinite to samo u onolikoj mjeri koliko vam je učinjeno; a ako otrpite - to je, doista, bolje za strpljive." /126/ "Strpljiv budi! ali, strpljiv ćeš biti samo uz Allahovu pomoć. I ne tuguj za njima, i neka ti nije teško zbog spletkarenja njihova." /127/ "Allah je zaista na strani onih koji se Allaha boje i grijeha klone i koji dobra djela čine." /128/

Allah Uzvišeni naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da pozove stvorenja njihovom Gospodaru mudrošću, tj. sa onim što je u Knjizi i sunnetu, a vezano je za nerdebe I zabrane, podsjećajući ih na moć Allaha Uzvišenog.

"I s njima na najljepši način raspravljaj", tj. razgovaraj s njima ljubazno, blago, lijepim govorom, kao što je bilo naređeno Musau, a.s., i Harunu, a.s., kada su poslani Faraonu, riječima Allaha Uzvišenoga:

"pa mu blagim riječima govorite, ne bi li razmislio ili se pobojao". (20:44)

"Gospodar tvoj zna one koji su zalutali s puta Njegova", naime, zna ko je od njih nesretan a ko je sretan i to je o njima kod Njega zapisano i riješeno, pa pozovi ih Allahu Uzvišenom i neka ti, zbog njih, u duši teško ne bude, jer ti nisi taj koji upućuje. Ti si samo onaj koji opominje! Tvoje je dostavljanje, a na Nama je obračun.

"Ako hoćete na nepravdu uzvratiti, onda učinite to samo u onolikoj mjeri koliko vam je učinjeno", tj. Allah Uzvišeni naređuje pravdu u odmazdi i sličnost u sprovođenju prava, tj. ako vam je neko od ljudi nešto učinio - učinite i vi isto tako! To zastupa Ibn-Sirin i drugi. Ibn-Zejd kaže: "Bilo im je naređeno da oproste mušricima." Kada su na islam prešli pripadnici jakog plemena, obratili su se Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.: "Allahov Poslaniče, kada bi nam Allah dopustio, osvetili bi se ovim psima!", pa je objavljen ovaj ajet a zatim je to derogirano džihadom. Abdullah, sin imama Ahmeda bilježi u Musnedu svoga oca od Ubejj ibn Ka' ba, r.a.: (731): "U Bici na Uhudu ubijeno je 60 ensarija i 6 muhadžira, pa su ashabi rekli: 'Kada bi imali jedan ovakav dan kao što su ga imali idolopoklonici, primjerno bi ih kaznili!', pa kada je bilo osvajanje Meke, jedan čovjek je rekao: 'Poslije ovog dana nećeš prepoznati Kurejšije!' Tada je jedan glasnik povikao: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., stavlja sve pod zaštitu osim toga i toga' - spomenuo je te ljude - pa je Allah Uzvišeni objavio:

'Ako hoćete na nepravdu uzvratiti, onda učinite to samo u onolikoj mjeri koliko vam je učinjeno', do završetka poglavlja En-Nahl, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Strpimo se i ne uzvraćajmo na nepravdu!'" Kao što je u riječima Allaha Uzvišenog:

"...a onoga koji oprosti i izmiri se, Allah će nagraditi" (42:40), a zatim kaže: ***"...a ako otrpite, to je, doista, bolje za strpljive."***

"Strpljiv budi! Ali, strpljiv ćeš biti samo uz Allahovu pomoć." To je potvrda naredbe za strpljivos i saznanje da se to ne može postići bez Allahove volje, pomoći, moći i snage. Zatim, Allah Uzvišeni kaže: ***"I ne tuguj za njima"***, za onima koji te ne slijede, jer je Allah tako odredio.

"I neka ti nije teško", neka te ne muči: ***"...zbog spletkarenja njihova"***, tj. u njihovom istrajavanju u zlu i neprijateljstvu koje pripremaju protiv tebe. Allah Uzvišeni je tebi dovoljan, On te pomaže i čini te pobjednikom u odnosu na njih!

"Allah je zaista na strani onih koji se Allaha boje i grijeha klone i koji dobra djela čine", sa njima je tako što ih pomaže i daje im potporu, i ovo je posebna prisutnost, kao što su riječi Allaha Uzvišenoga:

"Kada je Gospodar tvoj nadahnuo melеke: 'Ja sam s vama, pa učvrstite one koji vjeruju!'" (8:12), a što se tiče opće, pratnje ona je sluhu, vidu i znanju, kao u govoru Allaha Uzvišenog:

"On je s vama gdje god bili, i sve što rade Allah vidi" (57:4), kao i riječi Allaha Uzvišenog :

"Zar ne znaš da Allah zna sve što je na nebesima i što je na Zemlji? Nema tajnih razgovora među trojicom a da On nije četvrti, ni među petoricom, a da On nije šesti, ni kada ih je manje ni kada ih je više, a da On nije s njima gdje god oni bili" (58:7), tj. sa Svojim znanjem, sluhom i vidom.[431] ***"...oni koji se Allaha boje i grijeha klone"***, oni koji su ostavili harame/zabrane: ***"i koji dobra djela čine"***, tj. koji su se pokorili. Allah Uzvišeni njih čuva i štiti i pomaže ih protiv njihovih neprijatelja.

Završetak komentara sure En-Nahl.

Svaka hvala i zahvala pripadaju Uzvišenom Allahu, i od Njega je dobročinstvo.

Neka je obilan salavat i selam na Muhammeda, s.a.v.s., njegovu porodicu i njegove ashabe!

---

[431] Što se tiče Njegovog Uzvišenog Bića ono je iznad Arša, bez pitanja KAKO? I sa Svojim je robovima sa Njegovim uzvišenim svojstvima: zna ono što oči skrivaju i što grudi taje. Ovo je vjerovanje selefa/prve generacije muslimana, ono na čemu su bili Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njegovi časni ashabi.
Naš Gospodaru, učini da živimo i umremo sa ovim vjerovanjem i proživi nas s tim, zadovoljne Tvojom dobrotom, dobročinstvom i počastima.

B

17
EL - ISRA / NOĆNO PUTOVANJE
OBJAVLJENO U MEKI*, IMA 111 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى
الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا ۚ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ①

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Uzvišen neka je Onaj Koji je u jednom času noći preveo Svoga roba iz Mesdžid-Harama u Mesdžid-Aksa, čiju smo okolicu blagoslovili kako bismo mu neka znamenja Naša pokazali. - On, uistinu, sve čuje i sve vidi."/1/

Allah Uzvišeni uzdiže Sebe i veliča Svoj položaj Svojom moći koju niko drugi, osim Njega, ne posjeduje. Nema boga niti gospodara osim Njega:

"Koji je u jednom času preveo Svoga roba", tj. Muhammeda, s.a.v.s. : ***"noću"***, tj. u toku noći: ***"iz Mesdžid-Harama "***, a to je mesdžid u Meki, ***"u Mesdžid-Aksa "***, a to je Kudusi-šerif koji se nalazi u Jerusalemu, izvoru vjerovjesnika od Ibrahima, a.s., pa su se, zbog toga, tu sakupili, pa im je on imamio u njihovom mjestu i njihovim kućama, što upućuje na to da je on najveći imam i glavni pročelnik - neka je Allahov salavat i selam na njega i sve ostale poslanike.

"...čiju smo okolicu blagoslovili", tj. usjevima i plodovima: ***""neka Naša znamenja"***, tj. velika znamenja, kao što kaže Allah Uzvišeni: ***"vidio je najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara." (53:18)*** Spomenut ćemo od toga - ono što nam je Allah omogućio - ono što Allahov Poslanik, s.a.v.s., prenosi o tome.

"On, uistinu, sve čuje i sve vidi" (1), tj. čuje govor Svojih robova, onih koji Ga vjeruju i onih koji Ga niječu, onih koji su iskreni i koji lažu; vidi ih, pa daje svakom od njih ono što zaslužuju na ovom i na onom svijetu.

NAVOĐENJE HADISA, KOJI SU NA RASPOLAGANJU

O NOĆNOM PUTOVANJU

Imam Muslim bilježi u svom "Sahihu" od Enesa ibn Malika, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (1) "Dat mi je Burak. To je bijela duga životinja. Veća je od magarca a manja od mazge. Korača brzinom pogleda. Jahao sam ga dok nisam stigao do Bejtul-makdisa. Privezao sam ga za halku za koju su privezivali Allahovi poslanici, zatim sam ušao u Mesdžid i klanjao u njemu dva rekata a onda izišao.

Nakon toga mi je došao Džibril i ponudio mi posudu sa vinom i posudu sa mlijekom. Odabrao sam mlijeko, pa mi je Džibril rekao: "Odabrao si islam!"

Zatim smo uzdignuti na nebo. Džibril je tražio da se otvori, pa je upitan: "Ko si ti?" "Ja sam Džibril", odgovorio je. "Ko je s tobom?" - upitan je. "Muhammed" - odgovorio je. "Je li mu dato poslanstvo?" - ponovo je upitan. "Da" - odgovorio je. Tada nam je otvoreno. Tu je bio Adem, a.s., koji mi je izrazio dobrodošlicu i poželio mi dobro.

Zatim smo uzdignuti na drugo nebo /nebesko prostranstvo. Džibril je tražio da se otvori, pa je upitan: "Ko si ti?" "Ja sam Džibril!" - odgovorio je. Upitan je: "Ko je s tobom?" Odgovorio je: "Muhammed!" "Je li mu dato poslanstvo?" - ponovo je upitan. "Da"- odgovorio je.

Tada nam je otvoreno. Tamo su bili dva tečića: Isa, sin Merjemin, i Jahja, sin Zekerijjaa - neka je Allahov mir na njih dvojicu - koji su mi izrazili dobrodošlicu i poželjeli mi dobro.

Zatim sam uzdignut na treće nebesko prostranstvo. Džibril je tražio da se otvori, pa je upitan: "Ko si ti?" Odgovorio je: "Džibril!" Upitan je: "Ko je s tobom?" Odgovorio je: "Muhammed!" "Je li mu dato poslanstvo?" - ponovo je upitan. "Da" - odgovorio je Džibril.

Otvoreno nam je. Ugledali smo Jusufa, a.s., kome je dato pola ukupne ljepote, koji mi je izrazio dobrodošlicu i poželio svako dobro.

Onda smo uzdignuti na četvrto nebesko prostranstvo. Džibril je tražio da se otvori, pa je upitan: "Ko je ovo?" Odgovorio je: "Džibril!" Upitan je: "A ko je s tobom?" Odgovorio je: "Muhammed!" "Je li mu dato poslanstvo?" - ponovo je upitan. "Da" - odgovorio je.

Otvoreno nam je. Tamo je bio Idris, a.s. Izrazio mi je dobrodošlicu i poželio svako dobro. Allah Uzvišeni kaže: ***"I Mi smo ga na visoko mjesto digli." (19:57)***

Nakon toga smo dignuti na peto nebesko prostranstvo. Džibril je zatražio da se otvori, pa je upitan: "Ko je to?" Odgovorio je: "Džibril!" Upitan je: "Ko je s tobom?" Odgovorio je: "Muhammed!" "Je li mu dato poslanstvo?" - ponovo je upitan. Odgovorio je: "Da."

Otvoreno nam je. Ugledali smo Haruna, a.s., koji mi je izrazio dobrodošlicu i poželio svako dobro.

---

* Objavljena nakon sure "El - Kasas".

** Ajeti 26., 32., 57. i 73. - 80. medinski su.

Zatim smo uzdignuti na šesto nebesko prostranstvo. Džibril je zatražio da se otvori, pa je upitan: "Ko je to?" Odgovorio je: "Džibril!" "A ko je s tobom?" - upitan je. Odgovorio je: "Muhammed!" "Je li mu došlo poslanstvo?" - ponovo je upitan. "Da" - odgovorio je.

Otvoreno nam je. Tamo je bio Musa, a.s. koji mi je izrazio dobrodošlicu i poželio mi svako dobro.

Onda smo uzdignuti na sedmo nebesko prostranstvo. Džibril je tražio da se otvori pa je upitan: "Ko je to?" Odgovorio je: "Džibril." "A ko je s tobom?", upitan je. Odgovorio je: "Muhammed." Upitan je: "Je li mu dato poslanstvo?" Odgovorio je: "Da."

Otvoreno nam je. Tamo je bio Ibrahim, a.s., naslonjen leđima na Bejtul-Ma`-mur/ Nebesku Kabu u koju svakodnevno ulazi 70 hiljada meleka koji se više ne vraćaju. Zatim sam odveden do Sidretul-Muntehaa, čije je lišće bilo poput slonovih ušiju a plodovi poput velikog zemljanog vrča. Kada ju je prekrilo ono što je Allah htio da je prekrije ona se promijenila tako da niko od Allahovih stvorenja ne bi bio u stanju da opiše njenu ljepotu. Allah mi je objavio nešto od Objave i propisao mi u toku svakog dana i noći pedeset namaza, pa sam sišao do Musa, a.s., koji me je upitao: "Šta je tvoj Gospodar stavio u dužnost tvojim sljedbenicima?" Odgovorio sam: "Pedeset namaza." Rekao mi je: "Vrati se svome Gospodaru i traži olakšicu jer tvoj ummet to neće izdržati s obzirom da sam ja to isprobao na Izraelićanima." Vratio sam se svome Gospodaru i zamolio Ga: "Gospodaru moj, olakšaj mojim sljedbenicima", pa mi je smanjio za pet namaza. Vratio sam se Musam, a.s., i rekao mu: "Umanjio mi je za pet namaza." Rekao mi je: "Tvoji sljedbenici to ne mogu podnijeti i zato se vrati svome Gospodaru i traži olakšanje."

Neprestano sam se vraćao između svoga Gospodara i Musa, a.s., sve dok mi Allah ne reče: "Muhammede, njih je pet u toku dana i noći a svaki namaz piše se deset što čini pedeset namaza. Ko odluči uraditi kakvo dobro djelo, a ne uradi ga - upisat će mu se jedna nagrada, a ako ga uradi - upisat će mu se deset. Ako, pak, neko odluči uraditi neko negativno djelo, pa to ne učini - ne piše mu se u grijeh a ako ga učini - upiše mu se samo jedan grijeh."

Spustio sam se do Musa, a.s., i rekao mu: "Vraćao sam se svome Gospodaru sve dok se nisam postidio."

U predanju imama Ahmeda od Katade koji prenosi od Enesa ibn Malika da je Malik ibn Sa`sa pričao mu... spomenuo je hadis sve do riječi Muhammeda, a.s.:

(2) "...Zatim sam dignut do Sidretul-Muntehaa i ugledao njene plodove u obliku zemljanih vrčeva iz sela Hadžer, dok su joj listovi bili kao uši od slona, pa je rekao: "Ovo je Sidretul-Munteha." Rekao je: "Ukazale su se četiri rijeke: dvije skrivene a dvije vidljive. Upitao sam: "Šta je ovo, Džibrile?" Odgovorio je: "Što se tiče skrivenih, to su dvije rijeke u Džennetu, a što se tiče vidljivih, to su Nil i Eufrat." Rekao je: "A zatim je dignut do Bejtul-Ma`mura."

U predanju Katade od Ebu- Hurejrea, r.a., stoji:

/3/ Rekao je: "Rekao sam: Molio sam svoga Gospodara sve dok se nisam zastidio (da Mu se ponovo vratim), ali sam bio zadovoljan,predan, pa sam izvršio naredbu, a zatim je glasnik povikao: *' Ja sam zaključio Moju naredbu (fard) i olakšao sam Mojim robovima.'"*

Slično bilježe Buhari i Muslim u svojim vjerodostojnim zbirkama u predanju od Katade.

U predanju koju bilježi Buharija u poglavlju o namazu, stoji:

/4/ "...zatim me odveo do Sidretul-Muntehaa kojeg su prekrile boje a da i sam nisam znao koje, da bi zatim bio uveden u Džennet, u kome su bile ogrlice i đerdani od bisera a zemlja od miska."

Muslim bilježi u svome "Sahihu" od Ebu-Zerra, r.a., koji kaže:

/5/ "Pitao sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Jesi li vidio svoga Gospodara?" Odgovorio je: "Svjetlost/ Nur gdje god sam pogledao - pa kako da Ga vidim?!"

Od Muhammeda ibn Bešara sa lancem prenosilaca prenosi se do Abdullaha ibn Šekika, koji kaže: "Rekao sam Ebu-Zerru, r.a.:

/6/ 'Da sam vidio Allahovog Poslanika, s.a.v.s., upitao bih ga. Upitao me je: 'A o čemu bi ga upitao?' Rekao je: 'Upitao bih ga: 'Jesi li vidio svoga Gospodara?' Ebu-Zerr je rekao: 'Već sam ga pitao pa je odgovorio: 'Vidio sam svjetlost /Nur/.'"

Hafiz Ebu-Bekr el-Bejheki spominje da u hadisu Šurejka ima dodatak koji samo on prenosi, i podupire one koji smatraju da je Muhammed, a.s., vidio Uzvišenog Allaha. Taj dodatak su riječi: "Zatim se približio Silni, Gospodar Veličine, pa se nadnio, blizu koliko dva luka ili bliže."

Stav Aiše, Ibn-Mes`uda i Ebu-Hurejrea, r.a., u shvatanju ajeta: "Zatim se nadnio, pa približio", da se odnosi na viđenje Džibrila, ispravnije je. To je ono što zastupa El-Bejheki - Allah mu se smilovao - kao ispravno po ovom pitanju riječi Uzvišenoga:

*"**Zatim se približio pa nadnio," (53:8)*** odnosi se na Džibrila, a.s., kao što se potvrđuje u "Sahihu" Buharije i Muslima od Aiše, majke pravovjernih, od Ibn-Mes`uda, a također od Ebu-Hurejrea u Muslimovom "Sahihu". Nije poznato razilaženje ashaba u tumačenju ovog ajeta.

U Muslimovom "Sahihu" stoji: "Ibn-Šihab je rekao: "Obavijestio me je Ibn-Hazm da su Ibn-Abbas i Ebu-Habbe el-Ensari govorili da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/7/ "Zatim sam uzdignut do nivoa kada sam mogao čuti škripanje pera."

Imam Ahmed prenosi od Džabira ibn Abdullaha, r.a., da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže:

/8/ "Pošto sam u laž ugonjen od strane Kurejšija kada sam bio uzdignut u noći Israa do Bejtul--Makdisa, stao sam u hidžru (polukrug) kod Kabe, pa mi je Allah pokazao Bejtul-Makdis, te sam ih počeo obavještavati o njegovim znamenjima, a gledao sam u njega." Bilježe Buhari i Muslim u svojim sahihima.

Ibn-Šihab kaže da je Ebu-Seleme ibn Abdurrahman rekao:

/9/ "Spremili su se - ili sličan izraz - ljudi od Kurejšija, otišli Ebu-Bekru i rekli mu: 'Zar ti misliš da je tvoj drug otišao do Bejtul-Makdisa a zatim se vratio do Meke u jednoj noći?' Ebu-Bekr, r.a., upitao je: 'Zar je on to rekao?!' Odgovorili su: 'Da.' Ebu- Bekr je odgovorio: 'Ja svjedočim da ako je on to rekao da je istinu rekao.' Rekli su mu: 'Ti si mu povjerovao da je došao do Šama u jednoj noći a zatim se vratio do Meke prije nego je svanulo?!' Odgovorio je: 'Da, ja sam mu povjerovao i više od toga. Povjerovao sam mu kad je počeo primati Objavu s neba.'" Ebu-Seleme kaže: "Zbog ovoga je prozvan Ebu-Bekr es-Siddik."

Imam Ahmed prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.,:

/10/'U noći u kojoj se dogodio Isra osvanuo sam u Meki. Uplašio sam se znajući da ću zbog toga biti u laž ugonjen.' Ostao je izolovan, tužan. Pored njega je prošao Allahov neprijatelj Ebu-Džehl, sjeo pored njega i ismijavajućim tonom, zapitao ga: "Je li se to što dogodilo?" Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Da." On je zapitao: "A šta to?" Odgovorio je: "Sinoć sam bio uzdignut." Upitao je: "Gdje?" Odgovorio je: "U Bejtul-Makdis." Ebu-Džehl reče: "Zatim si osvanuo među nama?!" Odgovorio je: "Da." Ebu- Džehl nije ga pokušavao demantovati plašeći se da Allahov Poslanik, s.a.v.s., ne zaniječe svoj govor kada mu pozove narod, pa ga je upitao: "Šta misliš da pozoveš svoj narod da li bi im ispričao ovo što si meni ispričao?" Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Da." Ebu- Džehel je pozvao: "O potomci Ka'ba ibn Lua'ja!" Došli su mu u skupinama i sjedali pored njih dvojice. Ebu-Džehl reče: "Ispričaj svome narodu ono što si meni ispričao." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Doista sam sinoć bio uzdignut." Upitali su: "Gdje?" Odgovorio je: "Do Bejtul-Makdisa." Primijetili su: "Zatim si osvanuo među nama?!" Odgovorio je: "Da." Tada neki zapljeskaše rukama a neki staviše ruku na glavu izražavajući na taj način čuđenje. "Možeš li nam opisati Mesdžid?" - upitaše. Među njima je bilo onih koji su putovali u to mjesto i vidjeli taj Mesdžid. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Opisivao sam ga dok mi neki detalj nije postao nejasan, pa mi je donesen Mesdžid blizu i stavljen ispred kuće 'Akila u koji sam gledao i tako ga opisivao." Narod je uzviknuo: "Što se tiče opisa, tako nam Allaha, pogodio je!"

Ovaj hadis bilježi i En-Nesai od Avfa ibn Ebi-Džemile, a on je bio jedan od najpouzdanijih imama, dok El-Bejheki bilježi u hadisu od En-Nadra ibn Šumejla ibn Avfa.

U Muslimovom "Sahihu" od Ebu-Hurejrea, r.a., stoji: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

/11/ "Kada sam bio u hidžru pored Kabe, sjećam se da su me Kurejšije ispitivale o mom noćnom putovanju. Pitali su me o detaljima Bejtul-Makdisa u koje nisam bio siguran, pa sam se izuzetno zabrinuo, tako da se toliko nisam nikada ranije zabrinuo, pa mi ga je Allah predstavio tako da sam gledao u njega. Ništa me nisu zapitali a da ih o tome nisam obavijestio i našao sam se u društvu Allahovih vjerovjesnika. Musa, a.s., klanjao je a bio je snažan i čvrst kao da je od ljudi iz plemena Šenue. Isa, a.s., klanjao je dok mu je najsličniji od ljudi bio Urve ibn Mes'ud es-Sekafi. Ibrahim, a.s., klanjao je a najsličniji od ljudi je vaš drug - tj. Alejhisselam lično - pa se približilo vrijeme namaza te sam ih ja predvodio u namazu. Kada sam završio rečeno mi je: 'Muhammede, ovo je Malik, čuvar Džehennema.' Okrenuo sam se njemu, a on mi je selam nazvao."

NAPOMENA

Ako se zadržimo na analizi svih ovih hadisa, dolazi se do saznanja da se predaje u pogledu Poslanikovog, s.a.v.s., noćnog putovanja iz Meke do Bejtul-Makdisa slažu iako se riječi prenosilaca razlikuju. Oni koji smatraju da je svaki rivajet oprečan drugome tvrdeći da je noćno putovanje učinjeno više puta, daleko su otišli, čine čudne stvari, pribjegavaju onome gdje se ne mogu skloniti i nisu postigli željeno. Neki od potonjih generacija decidno su se izjasnili da je Muhammed, a.s., samo jedanput prenesen iz Meke do Bejtul-Makdisa, drugi put iz Meke do nebeskih sfera a treći put do Bejtul-Makdisa a odatle do nebeskih sfera. Zadovoljavaju se tim tumačenjem misleći da su došli do izlaska iz tih nejasnoća, međutim, ovo je veoma čudno i daleko od onoga što bilježe prve generacije muslimana. Da se ovo više puta ponavljalo Allahov Poslanik, s.a.v.s., bi zasigurno obavijestio svoje sljedbenike i oni bi to ponavljanje zasigurno zabilježili.

Musa ibn 'Ukbe prenosi od Zuhrija: "Isra se odigrala godinu dana prije Hidžre." To isto potvrđuje 'Urwe. Es-Suddi kaže: "Šesnaest mjeseci prije Hidžre." Istina je da je Alejhisselam prenesen u budnom a ne spavajućem stanju iz Meke do Bejutul-Makdisa jašući na Buraku, pa kad je došao do vrata Mesdžida, privezao je životinju kod vrata a onda ušao u njega i klanjao dva rekata u počast džamiji (tehijjetul-mesdžid) u njenom pročelju. Zatim je uznesen na Miradž, a to je kao ljestve sa prečkama preko kojih se penje, pa se preko njih uspeo na zemaljsko nebo a zatim do preostalih sedam nebeskih sfera. Na svakom nebeskom prostranstvu dočekali su ga njegovi stanovnici. Selam je nazvao poslanicima na tim nebeskim prostranstvima shodno njihovim položajima i stepenima, sve dok nije prošao pored Musa, a.s., onoga s kojim je Uzvišeni Allah razgovarao, na šestom nebeskom prostranstvu i Ibrahima, a.s., Allahovog prijatelja, na sedmom nebeskom prostranstvu. Nakon toga je prevazišao i njih i njihove položaje, kao i položaje ostalih vjerovjesnika, sve dok nije došao do nivoa na kome je čuo škripanje pera tj. pera sudbine.

Vidio je Sidretul-Munteha koga su prekrivale Allahove veličanstvene stvari: ležaji od zlata i različite boje, kao i meleki, a tu je vidio i Džibrila u njegovom stvarnom liku sa 600 krila. Vidio je, također, zeleno

uzglavlje - Refref - koje je prekrilo horizont. Vidio je i Bejtul-Ma`mur (Nebesku Kabu) i Ibrahima, a.s., graditelja zemaljske Kabe, naslonjenog leđima na nju. U ovu Nebesku Kabu svaki dan uđe 70 hiljada meleka koji u njoj ibadet čine i ne vraćaju se u nju do Sudnjeg dana.

Vidio je Džennet i Džehennem. Allah mu je tamo propisao pedeset namaza da bi ih zatim, iz Svoje milosti i pažnje spram Svojih robova, smanjio na pet. U ovome je veliko pridavanje važnosti namazu i njegovom značaju. Zatim je spušten do Bejtul-Makdisa, a s njim su spušteni i vjerovjesnici sa kojima je zajedno klanjao namaz kada je nastupilo njegovo vrijeme. Neki misle da ih je on predvodio u namazu na nebu, ali predaje koje dominiraju ukazuju da je to bilo u Mesdžidul-Aksau. Po nekim predajama taj namaz je bio prilikom prvog njegovog ulaska u Mesdžid a uočljivo je da je to bilo nakon njegovog povratka u njega, jer kada je on prolazio pokraj njih u njihovim stanovima, pitao je o njima Džibrila, za svakog ponaosob, a Džibril ga je o njima obavještavao. Ovo je umjesno jer je on prvo bio pozvan u nebeske visine da se propiše njemu i njegovom narodu ono što Allah želi. Nakon ispunjenja ove Allahove želje, sakupljen je on sa svojom braćom vjerovjesnicima da bi im se manifestirala njegova počast i prednost nad njima njegovim predvođenjem u namazu, na što mu je Džibril aludirao.

Nakon toga izišao je iz Mesdžidul-Aksaa uzjahao, Buraka i vratio se u Meku u ranu zoru. A Allah najbolje zna!

Zatim su se ljudi razišli u tome: Da li je Isra bila i tjelesno i duhovno ili samo duhovno? Dva su stava u tom pogledu. Većina učenjaka se slaže da je Isra bila i tjelesno i duhovno, u budnom stanju a ne u snu. Oni ne negiraju da je Poslanik, s.a.v.s., to ranije vidio u snu a nakon toga i u javi doživio, jer Poslanik, s.a.v.s., nije sanjao a da mu se to nije ostvarilo poput osvita zore. Isra i Mi`radž dogodili su se u budnom stanju i stvarno nakon toga a najbolji argument za to su riječi Allaha Uzvišenog:

"Slavljen neka je Onaj Koji je u jednom času noći preveo Svoga roba iz Mesdžid -Harama u Mesdžid-Aksa, čiju smo okolicu blagoslovili."

Slavljenje (tespih) vezano je za velike događaje. Da je to bio san, ne bi to bilo nešto veliko, niti nešto čemu bi se pridavala tolika važnost, niti bi nevjernici Kurejša pohitali da ga u laž utjeruju niti bi grupa novopridošlih muslimana zbog sna odbacila islam nakon što ga je prigrlila. Također, "`abd"/rob podrazumijeva sintezu duha i tijela. Allah Uzvišeni kaže: ***"Koji je u jednom času noći preveo Svoga roba."*** On, također, kaže:

"A prizor koji smo ti pokazali samo smo ljudima iskušenjem učinili."

Ibn-Abbas kaže: "To je viđenje očima koje je pokazano Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., u noći u kojoj je bio prenesen." Ovo bilježi Buhari.

Allah Uzvišeni kaže: ***"Pogled mu nije skrenuo, nije prekoračio." /53:17/*** Pogled je instrument osobe, a ne duše. Također, on je jahao na Buraku, zasljepljujućoj bijeloj životinji koja je blistala. Ovo je svojstveno tijelu, a ne duši, jer duša u svome kretanju nema potrebe za jahalicom koju bi jahala. A Allah najbolje zna!

VAŽNA NAPOMENA

Hafiz Ebu-Ne'im el-Asbehani u knjizi "Delailu En-Nubuveti ("Dokazi poslanstva") prenosi posred-stvom Muhammeda ibn Omera el-Vakidija od Muhammeda ibn Kjaba el-Kurezija, ukratko, sljedeće: "Kada je Heraklije pozvao Ebu-Sufjana i pitao ga o Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., Ebu-Sufjan se trudio da omalovaži njegovu misiju rekavši mu: "Vladaru zar nećeš da te obavijestim o onome po čemu ćeš saznati da je on lažljivac?!" Upitao je: "A šta je to?" Ebu-Sufjan je odgovorio: "On smatra da je izišao iz naše zemlje, zemlje Harema jedne noći i da je došao do ovog vašeg mesdžida, mesdžida Ileje i da nam se vratio te noći prije jutra." Rekao je: "Svećenik je bio pored cara i rekao: "Znam za tu noć." Kajser ga je pogledao pa mu je rekao: "Kako znaš to?" Rekao je: "Nisam spavao noću sve dok ne bih pozatvarao sva vrata mesdžida. Kada je bila ta noć sva sam vrata osim jednih pozatvarao. Njih nisam mogao. Pozvao sam u pomoć sve svoje radnike i sve druge prisutne kako bi ih zatvorili, ali nismo ih mogli pokrenuti. Kao da smo se borili sa planinom. Pozvao sam stolare koji su pogledali vrata i rekli: "Doista je na ova vrata pao nadvratnik i zid, te ih ne možemo pokrenuti sve do jutra. Pogledali smo odakle je došlo, vratio sam se i ostavio dvoja vrata otvorena. Kada sam ustao, rano ujutro sam otišao do tih vrata i vidio kamen koji je bio u uglu mesdžida probušen, a na njemu je bio trag od vezanja životinje. Rekao sam svojim drugovima: "Ova vrata je sinoć mogao zadržati samo Poslanik. Klanjao je sinoć u našem mesdžidu..." i spomenuo je kompletan hadis.

ZAKLJUČAK

Hafiz Ebu el-Hattab Omer ibn Dihje rekao je: "Tevatur-predanjem došao je hadis o Israu od Omera ibn el-Hattaba, Alije, Ibn-Mes`uda, Ebu-Zerra, Malika ibn Sa`sa, Ebu-Hurejrea, Ebu-Seida, Ibn-Abbasa, Šedada ibn Evsa, Ubejj ibn Ka'ba, Abdurrahmana ibn Kirta, Ebu-Habbeta el-Ensarije, Ebu-Lejle el-Ensarije, Abdullaha ibn Omera, Džabira, Huzejfe, Burejde, Ebu-Ejjuba, Ebu-Umame, Semure Ibn Džunduba, Ebu-Hamraa, Suhejba er-Rumija, Umihanne, Aiše i Esme, kćerki Ebu-Bekra, neka je Allahovo zado-voljstvo na sve njih.

Idžmaom su se muslimani složili o hadisu Israa a odbacili su ga bezbožnici i nevjernici:

"Oni žele da utrnu Allahovo svjetio ustima svojim, a Allah će učiniti da svjetla Njegova uvijek bude, makar krivo bilo nevjernicima." (61:8)

وَءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا۟ مِن دُونِى وَكِيلًا ۝٢ ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ۝٣

"A Musau smo Knjigu dali i Uputom je sinovima Israilovim učinili: 'Mjesto Mene - Gospodara drugog ne uzimajte /2/, o potomci onih koje smo sa Nuhom nosili!' On je, doista, bio rob veoma zahvalni." /3/

Često Allah Uzvišeni zajedno spominje Musaa i Muhammeda, a.s., i Tevrat i Kur'an, pa zbog toga kaže nakon spominjanja Israa: ***"Musau smo Knjigu dali"***, znači Tevrat, ***"i učinili je"***, tj. Knjigu ***"Uputom"***, tj. onom koja upućuje: ***"sinovima Israilovim. Ne uzimajte!"***, tj. da ne uzimate ***"Mjesto Mene - Gospodara drugog"***, tj. Zaštitnika Pomagača, niti onoga kome se klanja osim mene jer je Uzvišeni Allah objavio svim svojim vjerovjesnicima da Njega jedinog obožavaju i da Mu druga ne pripisuju.

Zatim Allah Uzvišeni kaže: ***"o potomci onih koje smo sa Nuhom nosili!"*** Značenje ovog ajeta je: o potomci onih koje smo spasili i nosili zajedno sa Nuhom u lađi, ugledajte se na vašeg oca: ***"On je, doista, bio rob veoma zahvalni"***, a on je bio nazvan zahvalnim robom zato što je, kada bi jeo ili pio, zahvalio Allahu. Taberani to prenosi od Sa`da Ibn-

-Mes'uda es-Sekafija.

Imam Ahmed prenosi od Enesa ibn Malika, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/12/ "Doista je Allah zadovoljan sa onim robom koji Mu zahvali na onom što pojede ili popije." Ovako bilježe Muslim, Tirmizi i Nesai.

Buhari ovdje spominje hadis Ebu-Zur`e od Ebu-Hurejrea, a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s.:

/13/ "Ja sam prvak Ademovog poroda na Sudnjem danu..." - duži hadis u kome se između ostalog spominje: "Pa će otići do Nuha i reći mu: O Nuhu, ti si prvi poslanik (resul) stanovnicima Zemlje. Allah te je nazvao zahvalnim robom pa čini šefa'at kod tvoga Gospodara." Spomenuo je hadis u potpunosti.

وَقَضَيْنَآ إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ فِى ٱلْكِتَٰبِ لَتُفْسِدُنَّ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا ۝٤ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ أُولَىٰهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَآ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا۟ خِلَٰلَ ٱلدِّيَارِ ۚ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا ۝٥ ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ ٱلْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَٰكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَٰكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ۝٦ إِنْ أَحْسَنتُمْ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ ۖ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا ۚ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ لِيَسُۥٓـُٔوا۟ وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا۟ ٱلْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا۟ مَا عَلَوْا۟ تَتْبِيرًا ۝٧ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ ۚ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَٰفِرِينَ حَصِيرًا ۝٨

"I Mi smo u Knjizi objavili sinovima Israilovim: 'Vi ćete doista dva puta smutnju na Zemlji učiniti i preko mjere oholi postati.' /4/ Kada dođe vrijeme prve od dvije smutnje, poslat ćemo protiv vas robove Naše, silno moćne, oni će uzduž i poprijeko zemlju vašu pregaziti, i obećanje (o kazni) će se ispuniti. /5/ Zatim ćemo vam dati pobjedu protiv njih i pomoći ćemo vas imecima i sinovima i učinit ćemo vas brojnijim. /6/ Pa, ako dobro budete činili - sebi ste ga činili, a ako zlo budete činili - protiv sebe ste ga činili! - A kad dođe vrijeme druge smutnje, da na licima vašim tugu i jad ostave i da u Mesdžid udu, kao što su u njega ušli prvi put, i da do temelja, sve nad čime zaviadaju, poruše. /7/ I Gospodar vaš će vam se opet smilovati; ako se vratite, vratit ćemo se i Mi. A Džehennem smo za nevjernike tamnicom učinili. /8/

Allah Uzvišeni obavještava da je odredio u Knjizi sinovima Israilovim, tj. upoznao ih je i obavjestio u Tevratu da će oni dva puta nered na Zemlji počiniti i preko mjere oholi postati tj. da će biti oholi, drski, činiće nasilje i razvratno će se ponašati spram ljudi. Riječi Allaha Uzvišenog: ***"I kada dođe vrijeme prve od dvije smutnje"***, tj. prva od dva sijanja nereda ***"poslat ćemo protiv vas robove Naše, silno moćne"***, tj. izuzetno snažnim i brojnim ***"oni će uzduž i poprijeko zemlju vašu pregaziti"***, tj. zagospodarit će vašom zemljom, prolazit će kroz vaše kuće, tj. oko njih i kroz njih ***"I obećanje (o kazni) će se ispuniti."***, tj. toga dana prijetnja će se ostvariti nesumnjivo i to će se desiti neizbježno.

Mufessiri (tumači Kur'ana) iz ranijih i potonjih generacija su se razišli o onima koji će zagospodariti nad njima - ko su oni?! Od Ibn-Abbasa i Katade prenosi se da je to Džalut el-Džezeri i njegova vojska, koji je prvo zagospodario nad njima a nakon toga je nadvladan i Davud je ubio Džaluta. Zbog ovog Allah

Uzvišeni kaže: ***"Zatim ćemo vam dati pobjedu protiv njih."***

Se'id ibn Džubejr smatra da je to vladar Mosula Sendžarib i njegova vojska. Od njega i drugih se prenosi da je to Nabukodonosor (Bahtesir) vladar Babilona. O ovome je preneseno dosta predaja u obliku israilijjata, ali ne smatram potrebnim to posebno ovdje apostrofirati.

A ono što nam kazuje Allah u Svojoj Knjizi sasvim je dovoljno u odnosu na ostale knjige ranije objavljene; Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s., nas nisu ostavili u potrebi za njima.

Allah nas obavještava o njima da su tlačili i svaku mjeru prelazili, pa je Allah dao da nad njima zagospodari njihov neprijatelj, i na taj način dopustio da im naruši njihovu cjelovitost i integritet i da ih maltretiraju i ugnjetavaju što je odgovarajuća kazna, a tvoj Gospodar nije nepravedan prema Svojim robovima, jer su oni bili nepokorni i ubijali su neke vjerovjesnike i učenjake.

Allah Uzvišeni veli: ***"Pa, ako budete dobro činili - sebi ste ga činili, a ako zlo budete činili - protiv sebe ste ga činili." "A ko radi zlo, na svoju štetu radi." /41: 46/***

Uzvišeni Allah kaže: ***"A kad dođe vrijeme druge smutnje"***, tj. drugi put, odnosno kada nered drugi put počinite doći će vaši neprijatelji ***"da na licima vašim tugu i jad ostave"***, tj. da vas ponize i da vas poraze

"da u Mesdžid uđu", tj. u Bejtul-Makdis ***"kao što su u njega ušli prvi put"***, tj. kada su uzduž i poprijeko zemlju pregazili, ***"i da do temelja poruše"***, tj. da unište i oštete.

"...I Gospodar vaš će vam se opet smilovati", tj. udaljit će ih od vas ***"ako se vi vratite, vratit ćemo se i Mi"***, tj. kada započnete činiti nerede započet ćemo i Mi ka pobjedi nad vama na dunjaluku, usto što ćemo vas poniziti na ahiretu kaznom i patnjom. Allah Uzvišeni zato kaže:

"A Džehennem smo za nevjernike tamnicom učinili", tj. boravištem, zadržavanjem i zatvorom koji će im biti neizbježni.

Katade kaže: "Sinovi Israilovi vratili su se pa je Allah učinio da nad njima zagospodare Muhammed a.s., i njegovi ashabi uzimajući od njih džiziju (glavarinu) a oni su to pokorno davali.[432]

إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾ وَأَنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾

"Ovaj Kur'an vodi jednom ispravnom putu, i vjernicima koji čine dobra djela donosi radosnu vijest da ih čeka nagrada velika", /9/ "a da smo za one koji u onaj svijet ne vjeruju - bolnu patnju pripremili." /10/

Allah Uzvišeni hvali Svoju časnu Knjigu - Kur'an time što za nju kaže da upućuje na najispravniji put i najjasniji pravac, obveseljavajući s njim vjernike koji rade dobra djela koja od njih traži daće dobiti veliku nagradu tj. na Sudnjem danu, a oni koji ne vjeruju u onaj svijet tj. obavijestit će ih da će biti kažnjeni strašnom kaznom, tj. na Sudnjem danu kao što kaže Allah Uzvišeni: ***"navijesti im bolnu kaznu." /3:21/***

وَيَدْعُ ٱلْإِنسَٰنُ بِٱلشَّرِّ دُعَآءَهُۥ بِٱلْخَيْرِ ۖ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ عَجُولًا ﴿١١﴾

"Čovjek i proklinje i blagosilja; čovjek je, doista, nagao." /11/

Uzvišeni obavještava o naglosti čovjeka i njegovom proklinjaju samoga sebe, svoga djeteta ili svoga imetka i prizivanja smrti, propasti, uništenja i prokletstva i slično tome. Da mu je Allah uslišao njegovu dovu propao bi kao što kaže Uzvišeni: ***"Da Allah daje zlo ljudima brzo." /10:11/*** Tako ga tumači Ibn-Abbas i drugi, a to je već istaknuto u hadisu:

/14/ "I nemojte proklinjati sebe niti svoj imetak,pa da dođe čas kada Allah uslišava dove." Čovjeka podstiče na to njegovo nestrpljenje i žurba. Zbog toga Uzvišeni kaže: ***"Čovjek je, doista, nagao."***

وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ءَايَتَيْنِ ۖ فَمَحَوْنَآ ءَايَةَ ٱلَّيْلِ وَجَعَلْنَآ ءَايَةَ ٱلنَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا۟ فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا۟ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ فَصَّلْنَٰهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾

"I Mi smo noć i dan kao dva znamenja učinili: znamenje za noć smo ukinuli, a znamenje za dan smo vidnim učinili kako biste mogli da tražite od Gospodara svoga blagodati i da biste broj godina znali i da biste vrijeme računali i sve smo potanko objasnili." /12/

[432] Smatram da se Benu-Israil vratio pravljenju nereda u ovom našem vremenu. Međutim, ovaj put nisu naišli na zajednicu koja se boji Allaha Uzvišenog, u kojoj vlast zajednica i individua u svim segmentima života presuđuju onako kako je Allah objavio, Jevreji pred sobom nalaze kao pjenu koju talasi razbacuju i jednostavno ih pobjeđuju a to je samo zbog toga što Allah dozvoljava da se desi nad ovom zajednicom koja sebe proglašava zajednicom Muhammeda, a.s., a vrlo je daleko od Muhammedove a.s., vjere i njegovog učenja. Zbog toga Allah dozvoljava da nad njima zagospodare oni koji spadaju u najpoganije narode da izvuku pouku i vrate se na prvobitno izvorište na dan kada je njen Poslanik, s.a.v.s., pozvao da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed, a.s., Allahov poslanik. Ako se vrate ovom izvorištu, Allah će im vratiti njihovo mjesto ugled i oslobodiće ih... ne samo od Židova nego i od svake vlasti iza koje stoje Židovi! Tada bi ih Allah učinio da budu najbolja zajednica koja se pojavila među ljudima.

Uzvišeni nabraja Svoja dobročinstva spram Svojih robova kroz Svoja velika znamenja. Medu njima je kontrast noći i dana da bi se smirili u toku noći a aktivirali u toku dana tražeći uvjete za egzistenciju, radeći i putujući, kao i da bi znali broj dana, sedmica, mjeseci i godina i da bi saznali nastavljanje određenih rokova za obaveze, obrede, međuljudske odnose, unajmljivanje, iznajmljivanje i sl.

Zbig toga Uzvišeni kaže: ***"kako biste mogli da tražite od Gospodara svoga blagodati"***, tj. u vašem životu i putovanjima i sl. ***"i da biste broj godina znali i da biste računali"***, jer da je cjelokupno vrijeme jednolično nanizano ne bi se od toga ništa znalo, kao što Uzvišeni kaže:

Reci: "Kažite vi meni - ako bi Allah dao da vam noć potraje vječno, do Sudnjeg dana, koji bog bi vam, osim Allaha, svjetlo dao? Zar ne čujete?" Reci: "Kažite vi meni - ako bi Allah dao da vam dan potraje vječno, do Sudnjeg dana, koji bog bi vam, osim Allaha, noć dao da u njoj otpočinete? Zar ne vidite? Iz Milosti Svoje On vam je dao noć i dan: da se u njoj odmarate, a da iz dobara Njegovih privređujete i da zahvalni budete." /28:71-73/

Za Njegove riječi:

"znamenje za noć smo uklonili, a znamenje za dan smo vidnim učinili" Abdullah Ibn-Kesir kaže: "Tmina noći a svjetlost dana." Mudžahid veli: "Sunce je znak dana a mjesec znamenje noći."

وَكُلَّ إِنسَٰنٍ أَلْزَمْنَٰهُ طَٰٓئِرَهُۥ فِى عُنُقِهِۦ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ كِتَٰبًا يَلْقَىٰهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ ٱقْرَأْ كِتَٰبَكَ ۖ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾

"I svakom čovjeku ćemo ono što uradi o vrat privezati, a na Sudnjem danu ćemo mu knjigu otvorenu pokazati": /13/ "Čitaj knjigu svoju, dosta ti je danas to što ćeš svoj račun polagati!" /14/

Allah Uzvišeni nakon spominjanja vremena i nakon djela koja je čovjek učinio u tom vremenu, kaže:

"I svakom čovjeku ćemo ono što uradi o vrat privezati", a to privezivanje odnosi se na privezivanje njegovih djela - kao što kažu Ibn-Abbas, Mudžahid i dr. - na ono što uradi od dobra i zla i što mu se stavlja u dužnost i za što se nagrađuje ili kažnjava, kao što veli Uzvišeni Allah:

"Onaj ko bude uradio koliko trun dobra - vidjet će ga, a onaj ko bude uradio i koliko trun zla - vidjet će ga. /99:7-8/

Također Allah Uzvišeni kaže:

"A nad vama bdiju čuvari, kod nas cijenjeni pisari, koji znaju ono što radite." /82:10-12/

Smisao je da je djelo čovjekovo sačuvano i zabilježeno, kao u riječima Uzvišenog:

"a na Sudnjem danu ćemo mu knjigu otvorenu pokazati", tj. sakupit ćemo mu njegova djela u jednoj knjizi koja će mu se dati na Sudnjem danu, sa desne strane - ako je sretan - ili sa lijeve - ako je nesretan. ***"otvorenu"*** - moći će on i drugi da u njoj nađu sva tvoja djela od početka do kraja svog života. Zbog ovoga Uzvišeni Allah kaže:

"Čitaj knjigu svoju, dosta ti je danas to što ćeš svoj račun polagati", tj. ti znaš da ti nije nepravda učinjena i da je zapisano samo ono što si uradio, jer si spomenuo sve što je kod tebe i niko neće zaboraviti ništa što je učinio pa će svako čitati svoju knjigu bio pismen ili nepismen.

Riječi Uzvišenog: ***"ono što uradi o vrat privezati"*** - spominjanje vrata je zbog toga što je on jedan od organa kome nema primjera na ljudskom tijelu, pa kome se nešto na vrat priveže, to mu se ne može otkloniti.

Muammer kaže: "Hasan el-Basri je proučio: ***'i sjednu jedan s desne, a drugi s lijeve strane' /50:17/***, pa je rekao:

'Sine Ademov, data ti je tvoja stranica i određena nad tobom dva plemenita meleka: jedan sa desne a drugi sa tvoje lijeve strane. Što se tiče onog sa tvoje desne strane, on bilježi i čuva tvoja dobra djela, a onaj s lijeve bilježi i pamti tvoja loša djela. Čini što hoćeš, u manjoj ili većoj mjeri, sve dok ne umreš, a onda će se tvoja stranica saviti i bit će stavljena na tvoj vrat s tobom u kabur, sve dok na Sudnjem danu ne bude ti Knjiga otvoreno pokazana:

'Čitaj knjigu svoju, dosta ti je danas to što ćeš svoj račun polagati.' Pravedno je postupio, tako mi Allaha, ko je učinio da sam svidaš račune." Ovo je od najboljih riječi Hasana - Allah mu se smilovao.

مَّنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾

"Onaj ko ide pravim putem, od toga će samo on koristi imati, a onaj ko luta - na svoju štetu luta, i nijedan grješnik tuđe grijehe neće nositi. A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali!" /15/

Allah Uzvišeni nas obavještava da onaj koji ide Pravim putem, slijedi Istinu i striktno slijedi poslanstvo, postići će taj pozitivni ishod: ***"a onaj ko luta"***, tj. ko odvraća od Istine i od Pravog puta, on nanosi zle posljedice samome sebi.

Zatim Uzvišeni kaže: i ***"nijedan grješnik tuđe grijehe neće nositi"***, tj. nijedan od vas neće odgovarati za grijehe drugoga, kao što kaže Uzvišeni:

"Ako grijehovima pretovareni pozove da mu se ponesu, niko mu ih neće ponijeti" /35:18/, i to ne proturječi riječima Uzvišenog: ***"...ali će, zasigurno, viastito breme i breme onih koje su uzabludu odveli nositi." /29:13/*** Oni koji pozivaju u zabludu snosit će grijeh zbog njihove zablude u njima samima, dok je drugi grijeh zbog onoga što druge dovode u zabludu, a da se drugima ništa od odgovornosti neće umanjiti, niti će njihovo breme drugi nositi. Ovo je Allahova pravda i milost spram Njegovih robova, kao što veli Uzvišeni:

"A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali!", i On ne kažnjava nikoga dok mu dokaz protiv njega ne donese slanjem poslanika kao što su riječi Uzvišenoga:

"Kad god se koja gomila u nj baci, stražari u njemu će upitati: "Zar nije niko dolazio da vas opominje?"[433] ***"Jest, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao" - odgovorit će - "a mi smo poricali i govorili: 'Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi!'" /67: 8-9/***

Buhari u "Sahihu" bilježi od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/15/ "Međusobno su se prepirali Džennet i Džehennem", pa je spomenuo hadis do riječi: "Što se tiče Dženneta, Allah neće nikome od Svojih robova nepravdu učiniti i stvorit će za Vatru stvorenja koja će u nju biti bačena, pa će Vatra zapitati: 'Ima li još?' tri puta. Spomenuo je cijeli hadis. Ovo je došlo o Džennetu jer je on kuća blagodati. Što se tiče Džehennema, on je simbol pravde, u njega niko neće ući prije upozorenja i nakon što ne bude imao opravdanje. Većina hafiza spominje ovaj termin i kaže: Vjerovatno ga je obrnuo prenosilac argumentirajući ono što bilježe Buhari i Muslim a tekst je Buharijin u hadisu Abdurrezaka ibn Mu`ammera od Hammama a on od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: 'Raspravljali su se međusobno Džennet i Džehennem', pa je spomenuo hadis do riječi:

/16/ "Što se tiče Vatre neće se napuniti dok Gospodar ne stavi svoju nogu a ona kaže: "Dosta, dosta!" Tada će se napuniti i dijelovi Džehennema približiti jedan drugome, a Allah neće nikome od robova Svojih nepravdu učiniti. Što se tiče, pak, Dženneta Allah će za njega stvoriti stvorenja..."

Ovdje se nameće jedno pitanje od starije i novije generacije imama - Allah im se smilovao: Kakav je propis u pogledu djece koja umru još dok su mala a roditelji im nevjernici? Također lud, gluh, malouman starac i ko umre u periodu između dolaska dvojice vjerovjesnika pa do njega ne dođe da`wa. O njima govore hadisi koje ćemo spomenuti, sa Allahovom pomoći, a zatim ćemo donijeti rezime učenjaka o tome, a Allah je Onaj od koga se traži pomoć.

Imam Ahmed prenosi od El-Esweda ibn Seri`a da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/17/ "Četiri će se osobe pravdati na Sudnjemu danu: Gluh čovjek koji ništa nije čuo, lud čovjek, oronuo starac i čovjek koji je umro u periodu između dva poslanika. Onaj koji je bio gluh reći će: 'Moj

---

[433] Hvala Allahu koji kaže: "A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali, a nije rekao: "Dok vjerovjesnika - poslanika nismo poslali " Zato što je moguće da bude poslanik a da ne bude vjerovjesnik. Apsolutno nema sumnje da je sa Muhammedom, s.a.v.s., zapečaćeno poslanstvo a također i Objava, zasnovana na poslanstvu. To znači da se neće pojaviti vjerovjesnik ili poslanik - vjerovjesnik poslije Muhammeda, s.a.v.s.

Poznato je da je poslanstvo saopćenje jednog od ljudi posredstvom Džibrila, da ga je Allah odabrao kao vjerovjesnika i obavezao ga posebnim zakonom koji se odnosi samo na njega, dok je poslanik vjerovjesnik koji je zadužen zakonom koji se odnosi na njega ali i na njegov narod ili na cjelokupno čovječanstvo.

Pa kada kažemo: Već je završen period vjerovjesništva i poslanstva sa Muhammedom, s.a.v.s. - da li to znači da je prošao period saopćenja? Odgovor je: "Ne!" Saopćenje/Misionarstvo je konstantno i ne prekida se do Sudnjega dana

Pravi dostavljači su oni koji saopće kompletan Šerijat Muhammeda, s.a.v.s., ljudima ili obnove vjerske stvari ummetu onakve kakve su bile u periodu Muhammeda, s.a.v.s., pa se zbog toga isključuje saopćenje koje nije utemeljeno na Šerijatu, ili djelu Muhammeda, s.a.v.s., budući da cjelokupni Šerijat, praksa i uputa moraju emanirati iz Šerijata, prakse i upute Muhammeda, s.a.v.s., u protivnom odbacuju se!

Ako je razumio ovo, postaje mu jasno da svaki onaj koji prenosi ovaj Muhammedov, a.s., Šerijat ljudima koji mu nije dostavljen do tada...Oni koji su im dostavili su dokaz na Sudnjem danu protiv njih čak i za sve one koji su čuli za poziv ili im je saopćen. Pa ako zna da su oni koji pozivaju dokaz protiv onih koji se pozivaju...postaje jasno značenje riječi Uzvišenoga: "...dok poslanika nismo poslali."

Dakle, poslanik koji se tretira u ovom ajetu označava poslanika - vjervjesnika i poslanika koji nije vjerovjesnik, budući da je svaki koji nosi poslanstvo Muhammeda, s.a.v.s., s ciljem da ga dostavi - oni su njima poslanici i biće kažnjeni ako ih ne budu slijedili.

Također je sa onima koje su poslanici i vjerovjesnici poslali drugim narodima...ili koji poznaje poslanikov Šerijat i dostavlja ga do onoga do koga nije stigao jer za života vjerovjesnika ili nakon njega su oni koji se mogu podvesti pod značenje napred citiranog ajeta, kao što su učenici Isa, a.s., ili "Hanefije" koji su dostavljali vjeru Ibrahimovu, a.s., kao što je bio Wereka ibn Newfel, Zejd ibn Amr'ibn Nufejl, Kis ibn Saida el-Ejjadi i dr.

Spomenut ćemo ti primjer radi pojašnjenja:

Kada bi ti otišao do naroda do kojeg nije stigao islam pa im ti saopćio poslanicu, pa te jedni slijedili a drugi grješili ostajući pri bezboštvu i idolopoklonstvu, a onda dođe Sudnji dan, pa Uzvišeni Allah odredi kaznu onima koji te nisu slijedili a oni se tada budu branili riječima: "Naš Gospodaru, nisi nam poslao poslanika koji bi nam dostavio poziv a Ti si u Svojoj Knjizi spomenuo: 'A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali.' A i nama nisi poslao poslanika. Allah će im reći: 'Lažete poslao sam vam toga i toga', spomenuće tebe i **predstaviti kao svjedoka protiv njih da si im ti dostavio**, pa ćeš ti posvjedočiti to dostavljanje, pa zar nećeš ti biti dokaz protiv njih?!

Zatim, kada ih Allah bude kažnjavao, zar to neće biti pravedno?! Da... To je apsolutna pravda... neće im Allah nepravdu učiniti nego će oni sami sebi nepravdu učiniti, prestat će njihovi argumenti a ostat će samo Allahov dokaz protiv njih...sa Allahovom nadahnućem tebi da im odeš i pozoveš ih u islam što si ti već učinio i prenio im i s tobom je Allah uspostavio svoj dokaz.

Dakle, ti si poslanik zbog koga će oni koji ti se pokore biti sačuvani od kazne i poslanik zbog koga će biti kažnjeni oni koji ti se ne odazovu. Ti si, nema sumnje, poslanik koji ih je pozvao!

Također, ako im je dostupna knjiga koja im pojašnjava islam - ona im je poslanik, ili ako čuju posredstvom radija o islamu i islamskom vjerovanju. Sve to će im biti dokaz. Dakle, ti si poslanik, knjiga je poslanik, glas radija je poslanik, sa značenjem dostavljača poslanice. A Allah Uzvišeni jedini zna!

Gospodaru, kada je islam došao, ja ništa nisam čuo.' Luda osoba će reći: 'Moj Gospodaru, kada se islam pojavio, djeca su na mene izmet bacala.' Oronula stara osoba će reći: 'Moj Gospodaru, kada je islam došao, ja ništa nisam razumio.' Onaj koji je umro u razdoblju između dolaska dvojice poslanika će reći : 'Moj Gospodaru, nije mi došao Tvoj poslanik.' On će uzeti od njih obećanje da će Mu pokorni biti pa će im narediti da uđu u Vatru. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci duša Muhammedova, kada bi ušli u nju, bila bi im hladna i spasonosna."

Lancem prenosilaca bilježi se od Katade do Ebu--Hurejrea, r.a., slično tome, samo s tom razlikom što se na kraju kaže:

/18/ "...pa ko uđe u nju, bit će mu hladna i spasonosna, a ko ne uđe u nju biće odvučen u nju."

Hafiz Ebu-Ja`la el-Mewsili prenosi od Bera ibn Aziba, r.a., da je rekao:

/19/ "Upitan je Poslanik, s.a.v.s., o muslimanskoj djeci pa je odgovorio: 'Oni će biti sa svojim roditeljima.' Upitan je o idolopokloničkoj djeci pa je odgovorio: 'Oni će biti sa svojim očevima.' 'Allahov Poslaniče šta oni rade?' - upitali su. Odgovorio je: 'Allah zna šta će s njima!'"

Hišam ibn 'Ammar sa lancem prenosilaca koji se vežu za Muaz ibn Džebela, r.a., izvještava da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/20/ "Dovest će se na Sudnjem danu osoba deformirane pameti, onaj koji je umro u periodu između dolaska dva poslanika i onaj koji je umro kao dijete. Osoba deformirane pameti će reći: 'Gospodaru, da si mi darovao pamet, ne bi niko kome si darovao pamet bio sretniji od mene.' Spomenuo je slično tome i o onome ko je umro u periodu između dolaska dva poslanika i o onome ko je umro kao dijete, pa će Uzvišeni Gospodar reći: 'Narediću vam nešto - pa hoćete li se pokoriti?' Odgovoriće: 'Da.' On će narediti: 'Idite i uđite u vatru!' Rekao je: 'Da su ušli u nju, ne bi im naškodila.' Pred njih će izići skupine te su pomislili da će uništiti sve što je Allah stvorio, pa će se vrlo brzo vratiti. Allah će im to narediti i drugi puta. Nakon toga će se, također, vratiti. Tada će Uzvišeni Gospodar reći: 'Prije nego sam vas stvorio znao sam šta ćete raditi. Stvorio sam vas shodno Svom znanju. Vi i skončavate prema Mome znanju. Zgrabi ih!', pa će ih Vatra obuhvatiti.

Buharija i Muslim bilježe od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/21/ "Svako se dijete rodi u prirodnoj vjeri/ islamu, ali ga roditelji učine židovom, kršćaninom ili vatropoklonikom, kao što životinja rađa zdravo mladunče: da li kod njega nalazite kakvu krnjavost?"

A u jednom rivajetu kažu:

/22/ "Allahov Poslaniče, šta misliš za onoga ko umre kao dječak?" Odgovorio je: "Allah najbolje zna šta bi zaslužio."

Imam Ahmed bilježi hadis sa lancem prenosilaca od Musa ibn Davuda do Ebu-Hurejrea, r.a., a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., a Musa iskazuje nesigurnost da je rekao:

/23/ "Djeca muslimana će biti u Dženetu, a o njima će se brinuti Ibrahim, a.s."

Muslim u "Sahihu" bilježi od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., hadisi - kudsijju u kojoj Allah Uzvišeni kaže:

/24/ "Ja sam stvorio Svoje robove pravovjernim", a u jednom rivajetu: "muslimanima."

Hafiz Ebu-Bekr el-Berkani u svojoj knjizi "El-Mustahredž 'ala El-Buhari" bilježi hadis Avfa el-Arabija sa lancem prenosilaca koji seže do Semure, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

/25/ "Svako se dijete rodi u prirodnoj vjeri/islamu", pa su ga ljudi zapitali: "Allahov Poslaniče, zar i djeca idolopoklonika?!" Odgovorio je: "I djeca idolopoklonika!"

Taberani od Semure, r.a., prenosi da je rekao:

/26/ "Pitali smo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o djeci idolopoklonika pa je rekao: 'Oni će biti sluge dženetlijama.'"

Ahmed prenosi od Hanse, kćerke Muavije, od Benu-Suvejma, da je rekla:

/27/ "Prenio mi je amidža da je upitao : 'Allahov Poslaniče, ko će ući u Džennet?' Odgovorio je: 'U Džennet će ući poslanik, šehid, novorođenče i djevojčica koja je živa zakopana.'"

Neki učenjaci su se sustegli po tom pitanju zbog ovog hadisa. Drugi, pak, smatraju da će biti stanovnici Dženneta na osnovu hadisa Semure ibn Džunduba, r.a., kojeg bilježi Buharija u Sahihu:

/28/ "da je Poslanik, s.a.v.s., rekao, između ostalog što je vidio u tom snu, spomenuvši i tog starca koji je sjedio ispod stabla a oko njega su bila djeca. Džibril mu je rekao: 'Ovo je Ibrahim, a.s., a ovo su djeca vjernika i idolopoklonika!' Upitali su: 'Allahov Poslaniče, zar djeca i idolopoklonika?!' Odgovorio je: 'Da. I djeca idolopoklonika.'"

Neki tvrde da će oni ući u Vatru, shodno riječima Poslanika, s.a.v.s.: "Oni su sa svojim očevima." Drugi, pak, smatraju da će oni biti podvrgnuti ispitu na mjestu suđenja na Sudnjem danu, pa ko se od njih pokori - ući će u Džennet i razotkrit će se Allahovo prethodno znanje o njihovoj sreći, a ko bude griješio - ući će u Vatru ponižen i ukazaće se Allahovo prethodno znanje o njihovoj nesreći. Ovaj stav sinteza je svih prethodnih dokaza. Ovim postaju jasni naprijed citirani hadisi koji na prvi pogled protivrječe jedni drugima. Ovo je stav koji šejh Ebu el-Hasan Alijj ibn Isma`il el-Ešari prenosi od Ehli-sunneta vel-džema'ata. U tome ga podržava hafiz Ebu-Bekr el-Bejheki u "Kitabul-i'tiqadu" a također i drugi autoritativni učenjaci, hafizi i kritičari. Razilaženje postoji samo u vezi s djecom idolopoklonika, dok u pogledu djece vjernika ne postoji među učenjacima nikakva dilema da će biti stanovnici Dženneta. To je ono što je poznato a ovaj stav smatramo, ako bog da, ispravnim.

وَإِذَآ أَرَدْنَآ أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا۟ فِيهَا
فَحَقَّ عَلَيْهَا ٱلْقَوْلُ فَدَمَّرْنَٰهَا تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾

"Kad hoćemo da jedan grad uništimo, onima koji su u njemu na raskoš navikli prepustimo se razvratu odaju i tako zasluže kaznu, pa ga onda do temelja razrušimo."/16/

Stručnjaci u kiraetu razilaze se u čitanju riječi Uzvišenog Allaha: "emerna." Poznatije je čitanje bez teškida / udvajanja u značenju: "...naredimo im pokornost a oni se razvratu odaju i tako zasluže kaznu." Ovo prenosi Ibn-Džurejž od Ibn-Abbasa.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ ٱلْقُرُونِ
مِنۢ بَعْدِ نُوحٍ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿١٧﴾

"I koliko smo samo naroda poslije Nuha uništili! A dovoljno je to što Gospodar tvoj zna i vidi grijehe robova Svojih."/17/

Allah Uzvišeni kaže, upozoravajući nevjernike Kurejša, one koji su utjerivali u laž Njegovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s., da je On već uništio one koji su utjerivali u laž poslanike nakon Nuh, a.s., i ovo upućuje na činjenicu da su bili u islamu narodi između Adema i Nuha, a.s., kao što kaže Ibn Abbas. Ovo znači: "Vi lažljivci, niste plemenitiji kod Allaha od njih a u laž ste ugonili najčasnijeg poslanika i najplemenitije stvorenje, pa je Moja kazna spram vas najpreča i najprikladnija Riječi Uzvišenog:

"A dovoljno je to što Gospodar tvoj zna i vidi grijehe robova Svojih" znače: On zna sva njihova djela: i pozitivna i negativna, i ništa Mu, Uzvišen je On, nije skriveno.

مَّن كَانَ
يُرِيدُ ٱلْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ
يَصْلَىٰهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ ٱلْءَاخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا
وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾

"Onome koji želi ovaj svijet, Mi mu brzo dajemo što hoćemo i kome hoćemo, ali ćemo mu poslije Džehennem pripremiti, u kome će se osramoćen i odbačen peći." /18/ "A onaj koji želi onaj svijet i trudi se da ga zasluži, a vjernik je, trud će mu hvale vrijedan biti." /19/

Uzvišeni obavještava da neće svakome ko želi dati dunjalučke blagodati nego da će ih dati onome kome Allah bude htio. Ovaj ajet je ograničen drugim ajetom generalnog značenja. Allah, dž.š., kaže:

"Mi mu brzo dajemo što hoćemo i kome hoćemo, ali ćemo mu poslije Džehennem pripremiti", tj. na onom svijetu ***"peći"*** će se, tj. ući će u Vatru koja će ga prekriti, osramoćen zbog loših djela i ponašanja budući da je izabrao prolazno nad vječnim, ***"odbačen"***, udaljen ponižen i omalovažen.

Imam Ahmed prenosi od Aiše, r.a., da je rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

/29/ 'Dunjaluk je kuća onome ko kuće nema, i imetak onome ko imetka nema i njega skuplja onaj ko pameti nema.'"

Riječi Uzvišenog: ***"A onaj koji želi onaj svijet"***, tj. želi ahiret i sve ono što je na njemu od blagodati i zadovoljstava: ***"...i trudi se da ga zasluži"***, tj. traži to na njegov način a koji je slijeđenje Poslanika, s.a.v.s.: ***"a vjernik je"***, tj. njegovo srce je vjerničko, tj. vjeruje u nagradu i sevap:

"trud će mu hvale vrijedan biti."

كُلًّا نُّمِدُّ هَٰٓؤُلَآءِ وَهَٰٓؤُلَآءِ مِنْ عَطَآءِ رَبِّكَ ۚ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ ٱنظُرْ
كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَلْءَاخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَٰتٍ وَأَكْبَرُ
تَفْضِيلًا ﴿٢١﴾

"Svima njima, i jednima i drugima, dajemo darove Gospodara tvoga; a darovi Gospodara tvoga nisu nikome zabranjeni." /20/ "Gledaj kako jednima dajemo prednost nad drugima; a na onom svijetu razlika u stepenima i prednostima biće, doista, veća./21/

Uzvišeni kaže: ***"Svima njima"***, tj. svakoj od ove dvije grupe: onoj koja želi dunjaluk i onoj koja želi ahiret dajemo darove kojima oni raspolažu ***"darove Gospodara tvoga"***, tj. daje im sve ono što zaslužuju od sreće Ili nesreće, ***"a darovi Gospodara tvoga nisu nikome zabranjeni"***, tj. nisu nikome uskraćeni. ***"Gledaj kako jednima dajemo prednost nad drugima"*** u bogatstvu, siromaštvu, ljepoti i ružnoći. Neko umre mlad, a neko doživi dugi vijek sve dok ne ostari i između toga ***"a na onom svijetu razlika u stepenima i prednostima bit će, doista, veća"***, tj. međusobno će se razlikovati na ahiretu. Neki će biti na dnu Džehennema u okovima a neki na visokim stepenima u kojima će uživati i radost pokazivati, zatim će se međusobno razlikovati stanovnici najnižeg, kao što će se razlikovati stanovnici najvišeg stepena, jer Džennet ima stotinu stepeni a između svakog stepena je kao između neba i Zemlje.

U "Sahihu" Buharije i Muslima stoji:

/30/ "Stanovnici visokih stepena će vidjeti stanovnike visokih mjesta (Illijjin), kao što vi vidite zvijezde na nebeskom svodu."

Zato Uzvišeni Allah kaže:

"...a na onom svijetu razlika u stepenima i prednostima bit će, doista, veća."

لَّا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾

"Ne stavljaj uz Allaha nekog drugog boga - da ne bi osudu zaslužio i bez podrške ostao." /22/

Pod ovim se podrazumijeva šerijatskopravno obavezna osoba/mukellef Zajednice, pa Uzvišeni kaže: "Ne čini Njemu, ti koji si obavezan u svome ibadetu, nikoga kao saučesnika, da ne bi osudu zaslužio", tj. kada bi Mu saučesnika pripisao: ***"i bez podrške ostao"***, jer Uzvišeni Gospodar ti neće pomoći, već će te prepustiti onome koga si obožavao zajedno s Njim, a on nema moći da ti učini ni zlo ni dobro, jer onaj Ko to može učiniti jeste Jedini Allah, Koji nema saučesnika.

Imam Ahmed prenosi od Ibn-Mes'uda, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/31/ "Koga zadesi siromaštvo pa se osloni na ljude, neće mu nestati siromaštva, a ko se oslone na Allaha, On će mu darovati bogatstvo - odmah ili kasnije."

* وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾

"Gospodar tvoj zapovijeda da samo Njemu robujete i da roditeljima dobročinstvo činite. Kad jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: 'Uh!' - i ne zabranjuj im (ono što ne voliš da čine), i obraćaj im se riječima poštovanja punim. /23/ Budi prema njima pažljiv i ponizan i reci: 'Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!'" /24/

Uzvišeni naređuje Svojim robovima da ibadet čine samo Njemu, koji saučesnika nema, a "el-qada'" ovdje označava naredbu i zbog toga ovdje komparira ibadet spram Njega sa poštivanjem roditelja. Uzvišeni kaže: ***"i da roditeljima dobročinstvo činite"***, tj. naredio je da se roditeljima dobro čini, kao što kaže Uzvišeni:

"Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti."/31:14/

Njegov je govor:

"Kad jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: 'Uh!'", tj. neka njih dvoje ne čuju nikakav loš govor, pa makar to bilo samo gunđanje koje predstavlja najblaži oblik lošeg govora: ***"i ne zabranjuj im (ono što ne voliš da čine)"***, tj. ne čini im ništa ružno i ne diži ruke na njih.

Nakon što nam je zabranio loš govor i loše djelo, prelazi na naredivanje lijepog govora i lijepih djela, pa Uzvišeni kaže: ***"i obraćaj im se riječima poštovanja punim"***, tj. blagim, lijepim, dobrim, učtivim, dostojanstvenim i poštovanja dužnim riječima:

"Budi prema njima pažljiv i ponizan", tj. budi skroman prema njima u svojim postupcima:

"i reci: 'Gospodaru moj, smiluj im se, oni su mene, kad sam bio dijete, njegovali!'", tj. smiluj im se u njihovoj starosti i prilikom njihove smrti.

Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Zatim je Allah Uzvišeni objavio:

'Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u Džehennemu biti.'" /9:113/

O dobročinstvu spram roditelja postoji mnogo hadisa. Jedan od njih je hadis koji se prenosi od Enesa, r.a., i drugih na više načina:

/32/ "Vjerovjesnik se, s.a.v.s., popeo na minber, a zatim rekao: 'Amin, amin, amin!' Upitan je: 'Allahov Poslaniče, zašto si izgovorio 'Amin'?' Odgovorio je: 'Došao mi je Džibril i rekao mi: 'Muhammede, neka je ponižen čovjek kod koga se spomene tvoje ime, a on na tebe salavat ne donese.' Reci: 'Amin!' Pa sam rekao: 'Amin'. Zatim je rekao: Neka je ponižen čovjek koji zaposti mjesec ramazan, i isposti ga, a ne bude mu oprošteno. Reci: 'Amin!' Rekao sam: 'Amin'. Zatim je rekao: 'Neka je ponižen čovjek koji ima roditelje, ili jednog od njih, a oni ga ne uvedu u Džennet!' Reci: 'Amin!' Pa sam rekao: 'Amin.'"

Imam Ahmed prenosi od Ebu- Husejla Malika ibn Rebi`a es-Sa'idija, r.a. da je rekao:

/33/ "Dok sam sjedio kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., došao mu je jedan ensarija i rekao: 'Allahov Poslaniče, ima li neko dobročinstvo koje mogu učiniti za svoje roditelje nakon njihove smrti?' Odgovorio je: 'Da. Četiri stvari: dova za njih, istigfar za njih i ispunjenje njihovih ugovora, ukazivanje počasti njihovim prijateljima i njegovanje rodbinskih veza koje ti dolaze od njihove strane. To je dobročinstvo koje možeš učiniti za njih nakon njihove smrti.'" Ovaj hadis, također, prenose Ebu- Davud i Ibn-Madže putem Abdurrahmana ibn Sulejmana ibn el-Gasila.

Imam Ahmed prenosi da je Muavija ibn Džahime došao Vjerovjesniku, s.a.v.s., i rekao mu:

/34/ "Allahov Poslaniče, želim da se borim, pa sam došao da čujem tvoj savjet." Rekao mu je: "Imaš li majku?" Odgovorio je: "Imam." Rekao mu je: "Budi uz nju jer je Džennet kod njezinih nogu!" Zatim je slično ovom to ponovio i drugi i treći puta u različitim prilikama.

Prenosi, također, od El-Mikdama ibn Ma'd Jekriba da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

/35/ "Allah vam oporučuje vaše očeve. Allah vam oporučuje vaše majke. Allah vam oporučuje vaše majke. Allah vam oporučuje vaše majke. Allah vam

oporučuje vaše bližnje." Hadis, također, bilježi i Ibn-Madže.

رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي
نُفُوسِكُمْ ۚ إِن تَكُونُوا صَالِحِينَ فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾

"Gospodar vaš dobro zna šta je u dušama vašim: ako budete poslušni, pa, Allah će doista, oprostiti onima koji se kaju." /25/

Se'id ibn Džubejr kaže: "To je čovjek koji nepromišljeno postupi prema svojim roditeljima želeći im tim dobro. U njegovim namjerama i srcu je samo dobro. Uzvišeni kaže: ***"...pa, Allah će doista oprostiti onima koji se kaju"***, tj. koji pogriješe pa se pokaju, pa pogriješe pa se pokaju. To isto zastupa i Se'id ibn el-Musejjeb.

Abdurrezak prenosi od 'Ubejda ibn Umejra koji kaže: "Ubrajali smo u one koji se kaju i čuvaju onoga koji kaže: 'Moj Allahu, oprosti mi ono što sam zgriješio u ovom mome sijelu.' Ibn-Džerir kaže: "To je onaj koji se kaje za grijehe i vraća se iz neposlušnosti u pokornost." Ovo što je rekao ispravno je, jer je "el-ewwab" izvedenica od "el-ewb" a to je vraćanje. Uzvišeni kaže: ***"Nama će se oni, zaista vratiti." /88:25/***, a u vjerodostojnom hadisu se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi se vraćao s puta, izgovarao:

/36/ "...oni koji se vraćaju, kaju i ibadet čine Gospodaru svome, hvaleći Ga."

وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾
إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓا۟ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِ ۖ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِرَبِّهِۦ
كَفُورًا ﴿٢٧﴾ وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ٱبْتِغَآءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا
فَقُل لَّهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا ﴿٢٨﴾

"Daj bližnjemu svome pavo njegovo, i siromahu, i putniku-namjerniku, ali ne rasipaj mnogo", /26/ "jer su rasipnici braća šeftanova, a šeftan je Gospodaru svome nezahvalan." /27/ "A ako moraš da od njih glavu okreneš, jer i sam od Gospodara svoga milost tražiš i njoj se nadaš, onda im bar koju lijepu riječ reci." /28/

Pošto je Allah Uzvišeni spomenuo dobročinstvo prema roditeljima, na to vezuje spominjanje dobročinstva prema rodbini i održavanje rodbinskih veza. U hadisu se veli:

/37/ "Majku, oca a zatim dalje, pa dalje." A u drugoj predaji: "...zatim bližeg pa bližeg." Također se veli u hadisu:

/38/ "Ko želi da mu se poveća nafaka i da mu se produži vijek neka pazi na rodbinske veze."

Riječima: ***"...ali ne rasipaj mnogo"*** Uzvišeni Allah naređuje dijeljenje a zabranjuje u tome rasipanje, već treba u tome naći sredinu, kao što ističe:

"I... oni koji, kad udjeljuju, ne rasipaju i ne škrtare" /25:67/, zatim izražavajući odvratnost spram rasipanja i pretjerivanja kaže:

"jer su rasipnici braća šeftanova", tj. slični su im u rasipništvu, nepromišljenosti i ostavljanju pokoravanja a prihvatanju griješenja spram Allaha, dž.š., pa zbog toga Uzvišeni kaže: ***"...a šeftan je Gospodaru svome nezahvalan"***, tj. poriče Allahove blagodati koje su mu date i ne pokorava se Njemu, već naprotiv prihvata neposlušnost i protivrječi Mu. Ibn-Mes'ud, r.a., kaže: "Rasipanje je dijeljenje tamo gdje ne treba." Tako kaže i Ibn-Abbas, r.a., Mudžahid veli: "Kada bi čovjek sve podijelio na putu Istine, ne bi bio rasipnik, a ako bi podijelio neznatna sredstva tamo gdje ne treba, bio bi rasipnik."

Uzvišeni kaže: ***"A ako moraš da od njih glavu okreneš, jer i sam od Gospodara svoga milost tražiš..."***, tj. ako neko od tvoje rodbine ili od onih kojima smo naredili da im dadneš, od tebe zatraže nešto što ti nemaš, a ti od njih glavu okreneš zbog nedostatka sredstava:

"onda im bar koju lijepu riječ reci", tj. obećaj im blago i lijepo da kada stigne Allahova opskrba, kao što tumače Mudžahid, Ikrime i drugi, dostavit ćemo vam je, ako Bog da.

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا
تَبْسُطْهَا كُلَّ ٱلْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ
لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾

"Ne drži ruku svoju stisnutu, a ni posve otvorenu - da ne bi prijekor zaslužio i bez ičega ostao", /29/ "Gospodar tvoj pruža obilnu opskrbu onome kome hoće, a i ograničava je, jer zna i vidi robove Svoje." /30/

Allah Uzvišeni naređuje umjerenost u životu, smatra škrtost negativnim svojstvom i zabranjuje rasipništvo: ***"Ne drži ruku svoju stisnutu"***, tj. ne budi škrtac koji nikome ništa ne daje:

"...a ni posve otvorenu", tj. ne pretjeruj u dijeljenju tako da podijeliš više nego što treba, pa ćeš, ukoliko škrt budeš, biti prekoren i grđen, a ukoliko previše dijeliš, ostat ćeš bez ičega što

bi mogao podijeliti, pa ćeš postati kao životinja koja se premori od prevelikog puta pa stane zbog slabosti i iznemoglosti. Za takvu životinju kaže se "hasir".

U Sahihu Buharije i Muslima, Ebu-Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/39/ "Primjer škrca i onog koji dijeli je kao primjer dvojice ljudi koji na sebi imaju željezne ogrtače od grudi do ključne kosti. Dobrotvor neće ništa nikada podijeliti, a da mu se ogrtač neće produžiti i proširiti na njemu toliko da mu konačno pokrije i njegove jagodice i brisati mu trag stopala. Što se tiče škrte osobe kad god htjedne podijeliti nešto prilijepit će mu se karika ogrtača na svom mjestu na tijelu, pa će nastojati da ga proširi, ali se on neće proširiti." Tekst je preuzet iz Buharijine predaje iz poglavlja o zekatu.

U "Sahihu" Buharije i Muslima, Esma bint Ebu-Bekr, r.a., kaže: "Allahov Poslanik je rekao:

/40/ 'Dijeli ovako, ovako i ovako! Ne zadržavaj imovinu u posudi da je ne dijeliš pa da je i Allah zadrži od tebe! Ne steži uzicu (na novčaniku), pa da se i ona tebi stegne!'" A u drugom predanju kaže se: "Ne nabrajaj (svoja dobročinstva) pa da i tebi Allah izbroji Svoja!"

Buharija i Muslim prenose od Ebu- Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/41/ "Nema ni jednog dana u kome ljudi osvanu a da im dva meleka ne siđu sa Neba, od kojih jedan uzvikuje: "Allahu moj, ko god je udijelio daj mu naknadu!" Dok drugi uzvikuje: "Allahu moj, ko čuva imovinu toliko da mu je žao podijeliti, daj mu propast." Imam Muslim prenosi od Ebu-Hurejrea, r.a., merfu' - hadis:

/42/ "Neće se umanjiti imetak koji se podijeli kao sadaka, a Allah će onome koji udijeli povećati ugled. Onaj ko je skroman i ponizan Allahu, Allah ga uzdiže."

Imam Ahmed prenosi od Abdullah ibn Mes'uda da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže:

/43/ 'Neće osiromašiti onaj ko je umjeren.'"

Uzvišeni kaže: ***"Gospodar tvoj pruža obilnu opskrbu onome kome hoće, a i ograničava je."*** To je obavještenje da je On Onaj Koji opskrbljava, Koji ograničava, Koji u izobilju daje i Koji upravlja imetkom Svojih stvorenja kako On hoće pa neke, shodno Svojoj mudrosti, čini bogatima a druge siromašnima. Zatim Uzvišeni kaže: ***"...jer zna i vidi robove Svoje"***, tj. zna ko zaslužuje bogatstvo a ko siromaštvo, kao što se kaže u hadisu:

/44/ "Ima robova koje može popraviti samo siromaštvo. Kada bi ih učinio bogatima, upropastili bi svoju vjeru. A ima robova koje samo bogatstvo može popraviti. Kada bi ih učinio siromašnim, upropastili bi svoju vjeru."

Katkada bogatstvo bude kod nekih ljudi još dublje zavođenje, a siromaštvo kazna. Neka nas Allah sačuva i od jednog i od drugog.

وَلَا تَقْتُلُوٓا۟
أَوْلَـٰدَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَـٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ ۚ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ
خِطْـًٔا كَبِيرًا ﴿٣١﴾

"Ne ubijajte djecu svoju iz straha od nemaštine, i njih i vas Mi hranimo, jer je ubijati njih doista veliki grijeh." /31/

Ovaj ajeti-kerim upućuje na to da je Allah Uzvišeni milostiviji prema Svojim robovima od roditelja prema svojoj djeci, jer zabranjuje ubijanje djece, kao što oporučuje roditeljima da budu pravedni prema djeci u mirazu, jer u predislamskom periodu (džahilijjetu) ženska djeca nisu imala na to pravo, već je pokatkada neko i ubio svoju kćerku da mu se ne bi povećao broj onih koje je obavezan izdržavati. Allah Uzvišeni to zabranjuje, i kaže:

"Ne ubijajte djecu svoju iz straha od nemaštine", tj. bojeći se da ćete osiromašiti u budućnosti. Zbog toga prvo navodi brigu za njihovom opskrbom navodeći:

"I njih i vas Mi hranimo." Također kaže:

"jer je ubijati njih, doista, veliki grijeh", tj. veliki zločin.

Buharija i Muslim u svojim zbirkama spominju da je Abdullah ibn Mes'ud, r.a., upitao:

/45/ "Allahov Poslaniče, koji je najveći grijeh?" Odgovorio je: "Da pridružiš Allahu druga, a On te stvorio." Upitao sam: "A koji onda?" Rekao je: "Da ubiješ svoje dijete plašeći se da jede s tobom!" Upitao sam: "A zatim koji?" Odgovorio je : "Da počiniš blud sa ženom svoga susjeda."

وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلزِّنَىٰٓ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ فَـٰحِشَةً ۖ وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٣٢﴾

"I ne približavajte se bludu, jer je to razvrat, kako je to ružan put!" /32/

Allah Uzvišeni, zabranjujući Svojim robovima blud, približavanje njemu i sve uzroke i povode za to, kaže: ***"I ne približavajte se bludu, jer je to razvrat"***, tj. veliki grijeh:

"kako je to ružan put!", tj. to je loš put i postupak.

Imam Ahmed prenosi hadis od Ebu-Umame, r.a.:

/46/ "Došao je jedan mladić Vjerovjesniku, s.a.v.s., i rekao mu: "Allahov Poslaniče, dopusti mi da učinim blud." Narod se okupio oko njega, negodujući, kritikujući ga. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Dovedite ga!" Kada je došao blizu, rekao mu je: "Sjedi!" On je sjeo, a onda ga je Poslanik, s.a.v.s., upitao: "Da li bi volio da neko učini blud sa tvojom majkom?!" Rekao je: "Ne, tako mi Allaha, Allahov Poslaniče." Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao mu je: "Ni drugi ne vole da se to učini njihovim majkama!" Zatim ga je upitao: "Da li bi volio da se to učini tvojoj kćerci?!" Odgovorio

je: "Ne, tako mi Allaha, Allahov Poslaniče." Rekao je: "Ni drugi ne vole da se to desi njihovim kćerkama." Ponovo je upitao: "Da li bi volio da se to desi tvojoj sestri?!" Mladić je odgovorio: "Ne, tako mi Allaha, Allahov Poslaniče." Rekao je: "Ni drugi ne vole da se to desi njihovim sestrama!" Upitao je: "Da li bi volio da se to dogodi tvojoj tetki po ocu?!" Odgovorio je: "Ne, tako mi Allaha, Allahov Poslaniče." Ni drugi ne vole da se to dogodi njihovim tetkama po ocu!" Upitao ga je: "Da li bi volio da se to dogodi tvojoj tetki po majci?" Odgovorio je: "Ne, tako mi Allaha, Allahov Poslaniče." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Ni drugi ne vole da se to dogodi njihovim tetkama po majci." Tada je stavio svoju ruku na njega i proučio: "Allahu moj, oprosti mu grijehe, očisti mu srce i sačuvaj njegov polni organ." Ebu-Umame, r.a., kaže: "Nakon toga ovaj mladić se nije na to više osvrtao."

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ۗ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ
جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِف فِّي الْقَتْلِ ۖ إِنَّهُ كَانَ مَنصُورًا ﴿٣٣﴾

"I ne ubijajte nikoga koga je Allah zabranio, osim kad pravda zahtijeva! A ako je neko, ni kriv ni dužan, ubijen, onda njegovom nasljedniku dajemo vlast, ali neka ni on ne prekoračuje granicu u ubijanju, jer on je, doista, pomognut." /33/

Allah Uzvišeni zabranio je ubijanje bilo koga, bez zakonske osnove, kao što se potvrđuje hadisom koga prenose Buharija i Muslim da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/47/ "Nije dozvoljeno ubiti čovjeka - muslimana koji svjedoči da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed, s.a.v.s., Njegov poslanik, izuzev u tri slučaja: ako nekog ubije, ako oženjen ili udata počine blud i ko ostavi svoju vjeru i napusti džema'at."

U "Sunenima" se spominje:

/48/ "Nestanak čitavog dunjaluka lakše je Allahu od ubistva jednog muslimana."

Allah Uzvišeni kaže:

"A ako je neko, ni kriv ni dužan, ubijen, onda njegovom nasljedniku dajemo vlast", tj. ovlast nad ubicom. On ima izbor u tome: da ga odmah ubije, da mu oprosti uz glavarinu ili da mu oprosti bez nadoknade, kao što je potvrđeno sunnetom. Uzvišeni kaže:

"...ali neka ni on ne prekoračuje granicu u ubijanju." Kažu: to znači da ne pretjeruje nasljednik ubijenoga u ubistvu ubice, da ga mrcvari nakon smrti ili da vrši kaznu nad nekim ko nije učestvovao u ubistvu. Uzvišeni kaže: ***"jer je, doista, pomognut"***, tj. nasljednik će biti potpomognut protiv ubice, i zakonom i silom i Allahovom odredbom.

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ ۚ وَأَوْفُوا
بِالْعَهْدِ ۖ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا ﴿٣٤﴾ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا
بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾

"I ne približavajte se imetku siročeta, osim ako želite da ga unaprijedite, sve dok ne postane punoljetno. I ispunjavajte obavezu, jer će se za obavezu zaista odgovarati!" /34/ "Napunite mjeru kad mjerite na litru i pravo mjerite na kantaru! To je bolje i posljedice su ljepše." /35/

Uzvišeni kaže:

"I ne približavajte se imetku siročeta, osim ako želite da ga unaprijedite, sve dok ne postane punoljetno", tj. ne trošite imetak siročeta osim ako ga želite povećati:

"I ne žurite da ih raspnički potrošite dok oni ne odrastu. Ko je imućan - neka se uzdrži, a ko je siromašan - neka onoliko koliko mu je, prema običaju, neophodno troši." /4:6/

Muslim u "Sahihu" bilježi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Ebu-Zerru, r.a.:

/49/ "Ebu-Zerre, vidim te slabog a želim ti ono što želim i sam sebi: nemoj da budeš vođa ni dvojici i nemoj upravljati imetkom siročeta!"

Uzvišeni kaže: ***"I ispunjavajte obavezu"***, tj. obaveze koje ste ugovorili s ljudima i ugovore koje ste sklopili s njima jer će čovjek biti pitan za svaku obavezu i svaki ugovor:

"jer će se za obavezu zaista odgovarati!" Uzvišeni kaže: ***"Napunite mjeru kad mjerite na litru"***, tj. bez škrtarenja i ne umanjujte ljudima: i ***"mjerite na kantaru!"*** Riječ čita se sa dammom i kesrom, kao "kirtas" a to je mjera (vaga). ***"To je bolje"***, tj. vama na ovom i na onom svijetu, i zbog toga kaže: ***"I posljedice su ljepše"***, tj. utočište i ishod na ahiretu.

وَلَا تَقْفُ مَا
لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ ۚ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ
مَسْئُولًا ﴿٣٦﴾

"Ne govori ono što ne znaš! I sluh, i vid, i razum - za sve to će se, zaista, odgovarati." /36/

znači: "ne govori", tj. ne govori: ***"ono što ne znaš!"***, tj. nemoj reći: "Vidio sam" a nisi vidio, i: "Čuo sam", a nisi čuo, i: "Znao sam", a nisi znao, jer će te, doista, Allah Uzvišeni o svemu tome pitati: "***za sve to***", tj. za ova svojstva: sluh, vid i razum: ***"će se, zaista, odgovarati"***, bit će rob pitan za njih na Sudnjem danu.

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ
الْجِبَالَ طُولًا ﴿٣٧﴾ كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِندَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾

"Ne hodi po zemlji nadmeno, jer zemlju ne možeš probiti ni brda u visinu dostići", /37/ "sve to je ružno, Gospodaru tvome mrsko." /38/

Allah Uzvišeni zabranjuje Svojim robovima oholost i uobraženost u hodanju:

"Ne hodi po zemlji nadmeno", tj. hodom uobraženim:

"jer zemlju ne možeš probiti", tj. nećeš probiti zemlju svojim hodom:

"ni brda u visinu dostići", svojim ponosom i narcisoidnošću, kao što spominje hadis:

/50/ "Ko je ponizan Allahu, On će ga uzdignuti, "On smatra sebe ništavnim, ali je u očima ljudi značajan (velik), a ko se uzoholi, Allah će ga poniziti, "On sebe smatra velikim, ali je u očima ljudi ništavan, čak im je mrži od psa i svinje."

Hasan el-Basri gledao je Ebu el-Ehima koji je tražio El-Mensura a bio je prekriven ukrašenim ogrtačima koji su bili jedan nad drugim, i dok je išao, uobražavajući se, Hasan mu je rekao: "Uobražena li čovjeka. Gleda sam sebe, a ne zahvaljuje Allahu na blagodatima, niti uzima Njegove naredbe, a niti podmiruje Njegove obaveze." Čuo ga je El-Ehim, pa se vratio izvinjavajući mu se, a on mu je rekao: "Ne izvinjavaj se meni, pokaj se svome Gospodaru, zar nisi čuo riječi Allaha Uzvišenog:

"Ne hodi po zemlji nadmeno, jer zemlju ne možeš probiti ni brda u visinu dostići."

Ibn-Omer, r.a., vidio je jednog čovjeka kako se razmahuje hodajući, pa je rekao: "Doista šejtani imaju braću." Riječi Uzvišenog:

"sve to je ružno, Gospodaru tvome mrsko", znače ono što smo spomenuli od riječi Uzvišenog: ***"Gospodar tvoj zapovijeda da samo Njemu ibadet činite..."*** do Njegovih riječi: ***"jer zemlju ne možeš probiti ni brda u visinu dostići";*** to je ružno, tj. negativno je i nepoželjno kod Allaha. Ovako to tumači Ibn-Džerir - Allah mu se smilovao.

ذَٰلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ ۗ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ
فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا ﴿٣٩﴾

"To je mudrost koju ti Gospodar tvoj objavljuje. I ne dodaji Allahu drugog boga da ne bi u Džehennem bio bačen, prekoren i od milosti Njegove udaljen." /39/

Uzvišeni kaže: Ovo je ono što smo ti naredili (uzvišeni moral) i zabranili ti (loša svojstva), sve spada u ono što smo ti objavili, naredio:

"I ne dodaji Allahu drugog boga da ne bi u Džehennem bio bačen, prekoren i od milosti Njegove udaljen." Ovaj ajet naređuje ummetu preko Muhammeda, s.a.v.s., jer je on sačuvan od grijeha (ma'sum).

أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ
وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا ۚ إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾

"Zar je vaš Gospodar vas sinovima obdario, a Sebi, kao kćeri, meleke uzeo.* Vi, zaista, izgovarate krupne riječi." /40/

Uzvišeni kaže, odgovarajući idolopoklonicima, lažljivcima, onima koji smatraju meleke - Allahovim kćerkama, zar ih Allah nije prokleo, pa su učinili meleke - koji su robovi Svemilosnog - ženskima, a zatim ih nazvali Njegovim kćerkama a onda ih obožavali i veliku grešku napravili u sva tri slučaja.[434] Uzvišeni kaže kritikujući ih:

"Zar je vaš Gospodar vas sinovima obdario", tj. odlikovao vas muškom djecom: , ***"...a Sebi, kao kćeri, meleke uzeo"***, tj. odabrao je Sebi, prema njihovoj tvrdnji, kćeri, a zatim ih oštro kritikuje, rekavši:

"Vi, zaista, izgovarate krupne riječi", tj. time što ste tvrdili da Allah ima dijete a zatim ste to dijete učinili kćerkama prema kojima vi osjaćate odvratnost da budu vaša, i koje ste i ubijali zakopavavši ih žive u zemlju, pa to bi bila podjela nepravedna:

"Gotovo da se nebesa raspadnu, a Zemlja provali i planine zdrobe što Svemilosnom pripisuju dijete. Nezamislivo je da Svemilosni ima dijete." /19:90-92/

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا
فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ لِيَذَّكَّرُوا ۚ وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤١﴾

"Mi u ovom Kur'anu objašnjavamo da bi oni pouku izvukli, ali ih on sve više otuđuje." /41/

Ovaj ajet kao što kaže Uzvišeni:

"Mi u ovom Kur'anu objašnjavamo ljudima svakojake primjere", tj. iznosimo u njemu prijetnju ne bi li oni pouku izvukli od onoga što je u njemu, kao što su od objašnjenja, argumenti i savjeti, pa da se okrenu od svoga širka, nasilja i potvore:

"ali ih on sve više", tj. nasilnike među njima ***"otuđuje"***, od Istine i udaljava ih.

[434] Ibn-Kesir vjerovatno misli na sve tri vrste tevhida: **rububi**jjet, uluhijjet i el-esma ves-sifat, tj. da su oni širk činili vezano za sve ove vrste tevhida. (Pr. prev.)

قُل لَّوْ كَانَ
مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَّٱبْتَغَوْا۟ إِلَىٰ ذِى ٱلْعَرْشِ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾
سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤٣﴾

"Reci: 'Da pored Njega postoje drugi bogovi, kao što oni govore, oni bi onda potražili put do Vlasnika Arša.'" /42/ "Čist je On i visinom velikom uzvišen iznad onoga što oni govore!" /43/

Kaže Uzvišeni Allah: Reci, Muhammede, onima koji govore da imaju, uz Allaha, drugi bogovi, koje, osim Njega, obožavaju, da bi Mu se približili i zagovarali kod Njega.. nije tako što kažete.. već oni koje vi obožavate, oni osobno obožavaju Allaha i Njemu se približavaju i traže kod Njega visok položaj, pa obožavajte samo Njega kao što Ga obožavaju oni koje vi pozivate, uz Njega. Vi nemate potrebe za posrednikom između vas i Njega. On, neka Mu je slava, ne veli to i nije s tim zadovoljan. To je zabranio jezikom svih poslanika i vjerovjesnika, a zatim ističe čistotu Svoga Plemenitog Bića riječima:

"Čist je On od onoga što oni govore!", tj. što govore ovi idolopoklonici koji granice prekoračuju: ***"visinom velikom"***, tj. puno uzdignut, On je Allah, Jedan, Utočište svakom, Koji nije rodio i rođen nije i Kome niko ravan nije.

تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ ٱلسَّبْعُ
وَٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ وَإِن مِّن شَىْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِۦ وَلَٰكِن لَّا تَفْقَهُونَ
تَسْبِيحَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾

"Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima; i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga; ali vi ne razumijete veličanje njihovo. - On je doista blag i mnogo prašta." /44/

Uzvišeni kaže: Njega slave sedam nebesa i Zemlja i sva stvorenja na njima, smatraju Ga čistim, uzdižu Ga i veličaju od onoga što govore idolopoklonici i svjedoče Mu jednoću u Njegovom gospodarenju i božanstvu.

U svakoj stvari postoji znamen, koji upućuje da je On - Jedan!

Taberani prenosi od Abdurrahmana ibn Kirta da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakon što se vratio, u noći u kojoj je bio uzdignut, rekao:

/51/ "Čuo sam veliko slavljenje Allaha na visokim nebesima. Tim velikim tesbihom i nebesa su slavila iz strahopoštovanja i osjećaja slabosti prema Velikoj Njegovoj Uzvišenosti: "Slava neka je Najvećem, Velikom, slava neka je Njemu i neka je Uzvišen!."

Uzvišeni kaže: ***"i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga"***, tj. svako stvorenje slavi Allaha, zahvaljujući Mu:

"ali vi ne razumijete veličanje njihovo, zato što se njihov jezik razlikuje od vašega." Ovo je zajedničko za životinjski, biljni i mrtvi svijet. Ovo mišljenje je ono poznatije od dva mišljenja, kao što je potvrđeno hadisom koga prenosi imam Buhari u "Sahihu" od Ibn-Mes'uda, r.a., koji kaže:

/52/ "Slušali smo hranu koju smo jeli kako slavi Allaha."

U hadisu od Ebu-Zerra, r.a., navodi se

/53/ da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., uzeo kamenčiće u svoju ruku pa se je čulo njihovo slavljenje Allaha kao zujanje pčela."

Nesai u "Sunnenu" prenosi od Abdullaha ibn Omera, r.a., da je rekao:

/54/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je ubijati žabe, rekavši: 'Njihovo kreketanje je tespih!'"

Imam Ahmed prenosi od Abdullaha ibn Amra, r.a., hadis u kome se spominje oporuka Nuha, a.s., dvojici svojih sinova u kojoj on kaže:

/55/ "I naređujem vama dvojici da učite: 'Subhanellahi ve bi hamdihi', jer je to dova za sve i s njom se sve opskrbljava."

Ikrime veli: "Stup slavi Allaha i stabla slave Allaha." Neki iz prve generacije muslimana kažu: "Škripanje vrata i žuborenje vode njihovo je slavljenje Allaha." Es-Sevri kaže: "Hrana Allaha slavi." Drugi vele: "Allaha tespih čini sve što ima dušu", misleći na životinje i biljke[435]: ***"On je doista blag i mnogo prašta"*** - On ne ubrzava kaznu onome koji grijeh počini, već je odgodi i čeka, pa ako ustraje u nevjerstvu i oholosti kazni ga onako kako kažnjava Silni i Moćni, kao što se spominje u "Sahihu" Buharije i Muslima:

/56/ "Allah dopušta silniku da dugo poživi ali kada ga kazni - neće Mu izmaći."Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio:

"Eto, tako Gospodar tvoj kažnjava kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili" /11:102/, pa ko napusti kufr/nevjerstvo i griješenje, vrati se Allahu i pokaje Mu se - On će mu pokajanje primiti, kao što Uzvišeni kaže:

"Onaj ko kakvo zlo učini ili sebi nasilje učini, pa poslije zamoli Allaha da mu oprosti - naći će da Allah prašta i da je milostiv." /4:110/

وَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ جَعَلْنَا
بَيْنَكَ وَبَيْنَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ حِجَابًا مَّسْتُورًا ﴿٤٥﴾ وَجَعَلْنَا
عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ
فِى ٱلْقُرْءَانِ وَحْدَهُۥ وَلَّوْا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِهِمْ نُفُورًا ﴿٤٦﴾

"A kada učiš Kur'an, između tebe i onih koji u onaj svijet ne vjeruju Mi zastor nevidljiv stavimo", /45/ "a na srca njihova pokrivače da

[435] Smatram da su riječi Uzvišenog:
"i ne postoji ništa što Ga ne veliča", hvaleći Ga, općenite i da obuhvataju i ono što ima i što nema dušu.

ga ne bi razumjeli, i gluhim ih učinimo. I kada ti spomeneš Gospodara svoga u Kur'anu, Njega Jedinog, okrenu leđa iz odbojnosti prema njemu." /46/

Uzvišeni kaže Svome Poslaniku, s.a.v.s.: Kada učiš, Muhammede, Kur'an ovim idolopoklonicima, između tebe i njih stavljamo nevidljiv zastor, odnosno nevidljivu pregradu koju ni ti ne vidiš a ona je ujedno i pregrada između njih i Upute.

Ovo mišljenje preferira Ibn-Džerir - Allah mu se smilovao.

Katade i Ibn-Zejd smatraju da su to vela u njihovim srcima a to je plural od riječi "kinani" što znači prekrivač koji prekriva srce, pa zbog toga Uzvišeni kaže:

"a na srca njihova pokrivače", da ga ne bi razumjeli da Kur'an shvate: ***"I gluhim ih učinimo"***, a to je teškoća koja im onemogućava slušanje Kur'ana koje će im koristiti i kojim će upućeni biti, što je kazna za njihovo odbijanje i nevjerstvo. Uzvišeni kaže:

"I kada ti spomeneš Gospodara svoga u Kur'anu, da je Jedan", odnosno: kada kažeš u svom učenju: Nema boga osim Allaha, okrenu ***"leđa iz odbojnosti prema njemu"***, tj. kao što kaže Uzvišeni:

"Kada se Allah samo spomene, grče se srca onih koji u onaj svijet ne vjeruju." /39:45/ Allah je uzdigao ovu Lijepu Riječ i učinio je iznad onih koji joj se suprotstavljaju. To je takva Riječ: ko se prepire i uzima je kao argument poražava druge, a ko se bori sa njom i afirmira je - pobjeđuje.

نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِۦٓ
إِذْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَإِذْ هُمْ نَجْوَىٰٓ إِذْ يَقُولُ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا
رَجُلًا مَّسْحُورًا ﴿٤٧﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا۟ لَكَ ٱلْأَمْثَالَ فَضَلُّوا۟ فَلَا
يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٤٨﴾

"Mi dobro znamo šta oni žele da čuju kada dolaze da te prisluškuju, i o čemu se sašaptavaju kad nevjernici govore: 'Vi slijedite samo opčinjena čovjeka!'" /47/ "Vidi šta o tebi oni govore, pa onda lutaju i ne mogu da nađu Pravi put." /48/

Uzvišeni obavještava o tajnim razgovorima glavešina i nevjernika Kurejša kada dolaze da prisluškuju Poslanikovo, s.a.v.s., učenje Kur`ana, tajno, skrivajući se od svoga naroda, govoreći da je on opčinjen čovjek od poznatog sihra/magije, pa jedni kažu on je pjesnik, drugi kažu vrač, treći lud, a četvrti čarobnjak, pa zbog toga Uzvišeni kaže:

"Vidi šta o tebi oni govore, pa onda lutaju i ne mogu da nađu Pravi put", tj. ne mogu biti upućeni ka Istini i ne mogu naći put ka njoj.

Muhammed ibn Ishak u svojoj "Siri", rezimirajući, kaže: Ebu-Sufjan ibn Harb, Ebu-Džehl ibn Hišam i Ahnes ibn Šurejk ibn Amr ibn Wehb es-Sekafi, saveznik Benu-Zehre, izašli su da prisluškuju Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dok je on klanjao noću u svojoj kući. Svaki od njih je izabrao mjesto odakle će ga slušati a da nijedan nije znao za drugog. Čitavu noć su probdjeli prisluškujući ga, a kada je zora osvanula razišli su se, pa su se sreli na putu jedan drugom prigovarajući. To im se ponovilo tri puta, da bi onda El-Ahnes došao kući Ebu-Sufjana, rekavši mu: "Ebu-Hanzala, kaži mi šta misliš o onome što si čuo od Muhammeda?" Rekao mu je: "Ebu-Sa'lebe, tako mi Allaha, čuo sam stvari koje poznajem i znam šta želi sa njima, a čuo sam i stvari čije značenje ne znam i ne znam šta se želi sa njima." Ahnes mu je rekao: "I ja, tako mi Onoga Kojim si se ti zakleo, isto osjećam." Ahnes je zatim izišao i došao Ebu-Džehlu pa mu rekao: "Ebu el-Hakeme, šta ti misliš o onome što si čuo od Muhammeda?" Odgovorio je: "Prepirali smo se oko časti mi i Abdu-Menaf: hranili su - i mi smo hranili, borili su se - i mi smo se borili, davali su - a i mi smo davali, sve dok nismo sjeli jedni prema drugima - a bili smo kao dva konja koja se takmiče - rekli su: "Od nas je poslanik kome dolazi Objava sa neba, pa kako da dostignemo ovo?" "Tako mi Allaha nikada u njega povjerovati nećemo!" Ahnes je ustao i ostavio ga.

وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمًا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا
لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٤٩﴾ قُلْ كُونُوا۟ حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا
يَكْبُرُ فِى صُدُورِكُمْ ۚ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا ۖ قُلِ ٱلَّذِى فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ
فَسَيُنغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾
يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِۦ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾

"Oni govore: 'Zar kad se u kosti i prašinu pretvorimo, zar ćemo, kao nova bića, doista biti oživljeni?'" /49/ "Reci: 'Hoćete, i da ste kamenje ili gvožđe' /50/ 'ili bilo kakvo stvorenje za koje mislite da ne može biti oživljeno.' - 'A ko će nas u život vratiti?' - upitat će oni, a ti reci: 'Onaj Koji vas je i prvi put stvorio', a oni će prema tebi odmahnuti glavama svojim i upitati: 'Kada to?' Ti reci: 'Možda ubrzo'" /51/ "Bit će Onog dana kad vas On pozove, i vi ćete se, s hvalom Njemu, odazvati, i da ste samo malo vremena ostali, pomisliti." /52/

Uzvišeni obavještava o nevjernicima koji isključuju mogućnost proživljenja i niječu njegovo događanje sa svojim riječima:

"Zar kad se u kosti i prašinu pretvorimo", tj. kada budemo zemlja i prah: ***"zar ćemo, kao nova bića, doista biti oživljeni?"***, tj. na Sudnjem danu

nakon iskušenja i uništavila: ***"Reci: 'Hoćete, i da ste kamenje ili gvožđe"***, budući da su kamenje i gvožđe nedostupniji od kosti i prašine:

"ili bilo kakvo stvorenje za koje mislite da ne može biti oživljeno." Ibn-Abbas kaže: "To je smrt. To znači kada se nakon smrti ne bi pretvorili u kosti i u prašinu nego u kamenje i željezo, Allah bi vas oživio. Sve da ste i vi lično postali sama smrt, Allah bi vas poživio ako hoće i kada hoće, jer Ga u tome ništa spriječiti ne može, ako On to hoće učiniti. Riječi Uzvišenog:

"'A ko će nas u život vratiti?' - upitat će oni", znače: ko će nas vratiti u život ako budemo kamenje, željezo ili kakvo drugo još jače stvorenje.

"...reci: 'Onaj koji vas je i prvi put stvorio'", tj. onaj koji vas je stvorio nakon što niste bili spomena vrijedni a zatim ste postali ljudi koji ste se rasuli. On je u stanju da vas ponovo oživi u ma kojem stajnu vi bili: ***" On je Taj Koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti, to je Njemu lahko" /30:27/,*** i riječi Uzvišenoga: ***"a oni će prema tebi odmahnuti glavama svojim"***, tj. pokretat će svoje glave, ismijavajući se što jasno Arapi razumiju na svom jeziku.

Riječi Uzvišenoga: ***"...i upitati: 'Kada to?'"*** obavijest su o njima i njihovom odbacivanju tog događaja kao što veli Uzvišeni: ***"Oni govore: 'Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?'" /10:48/,*** i Njegove riječi:

"Ti reci: 'Možda ubrzo!'", tj. čuvajte se toga, jer je to vama blizu, doći će vam neizostavno! Riječi Uzvišenoga: ***"Onog dana kad vas On pozove"***, tj. Gospodar Uzvišeni kada vam naredi da se pojavite iz zemlje, a On je Onaj Kome se niko ne može suprotstaviti, oponirati niti zanemariti ono što On želi, kao što kaže:

" I naređenje Naše je samo jedna riječ - sve bude u tren oka" /55:50/, što znači da je to samo jedna naredba, nakon koje će ljudi odmah izići iz utrobe Zemlje na njenu površinu: ***"vi ćete se, s hvalom Njemu, odazvati"***, naime, svi ćete ustati odazivajući se Njegovoj naredbi i pokoravajući se Njegovoj želji, a Njemu pripada hvala u svakoj situaciji.

U hadisu se kaže:

/57/ "Neće biti tuge u grobovima pripadnika 'La ilahe illellah', kao da gledam pripadnike 'La ilahe illellah' kako ustaju iz svojih kabura, otresaju zemlju sa svojih glava i izgovaraju: 'La ilahe illellah.' U drugom predanju navodi se da će govoriti:

/58/ "Hvala Allahu koji nas je tuge oslobodio."

"I pomislit ćete", tj. na Sudnjem danu kada ustanete iz svojih kabura: ***"da ste ostali"*** na dunjaluku ***"samo malo vremena"***, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"a njima će se učiniti, onoga Dana kada ga dožive, da su samo jedno veče ili jedno jutro njezino ostali." /79:46/

وَقُل لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾

"Reci robovima Mojim da govore samo lijepe riječi: - jer bi šejtan mogao posijati neprijateljstvo među njima, šejtan je, doista, čovjekov otvoreni neprijatelj." /53/

Naređuje Slavljeni i Uzvišeni Svome robu i Poslaniku, s.a.v.s., da naredi Njegovim robovima - vjernicima da govore samo pozitivan govor i lijepe riječi a u protivnom šejtan bi mogao posijati neprijateljstvo među njima i loš govor pretvoriti u loša djela projicira zlo, prepirku i borbu, budući da se njegovo neprijateljstvo manifestira još od Adema, pa je zbog toga zabranio da musliman okreće oružje prema svome bratu muslimanu, jer bi šejtan mogao došaptati nešto[436] pa da ga on svojom rukom pogodi.

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/59/ "Neka niko ne pokazuje od vas oružjem na svoga brata, jer ne zna niko od vas možda šejtan samo malo pomakne njegovom rukom, pa ubije svoga brata i padne u jednu od džehenemskih jama." Bilježe ga Buhari i Muslim od Abdurrezaka.

رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ ۖ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ ۚ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾

"Gospodar vaš najbolje vas poznaje: ako hoće, On će vam se smilovati ili će vas, ako hoće, na muke staviti. - A Mi tebi nismo dali vlast nad njima." /54/ "Gospodar tvoj najbolje zna one na nebesima i one na Zemlji; Mi smo jedne vjerovjesnike nad drugima odlikovali, a Davudu smo Zebur dali." /55/

Uzvišeni kaže: ***"Gospodar vaš najbolje vas poznaje"***, o ljudi, on najbolje zna ko od vas zaslužuje a ko ne zaslužuje uputu:

"ako hoće, On će vam se smilovati", uputiti vas na pokoravanje i pokajanje Njemu: ***"ili će vas, ako hoće, na muke staviti."*** O Muhammede:

"A Mi tebi nismo dali vlast nad njima", naime, poslali smo te kao opominjača pa ko ti se pokori - ući će u Džennet a ko ti neposlušan bude bio - ući će u Vatru:

[436] "Nezg" : šejtanovo došaptavanje. Nezegahu: udario ga je rukom ili kopljem.

"Gospodar tvoj najbolje zna one na nebesima i one na Zemlji", njihove kategorije u pokoravanju i griješenju:

"Mi smo jedne vjerovjesnike nad drugima odlikovali", kao što Uzvišeni kaže:

"Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge. S nekima od njih je Allah govorio, a neke je za više stepeni izdigao." /2:253/

Ovo ne protivrječi autentičnom hadisu koga bilježe Buharija i Muslim da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/60/ "Ne preferirajte jednog vjerovjesnika nad drugim"; ovdje se misli na preferiranje jednoga nad drugim na temeljima želja i pristrasnosti, a ne na temeljima argumenata, pa ako se iznese neki argument za nešto, onda je obaveza slijediti ga. Nema dvojbe da su poslanici vrjedniji od ostalih vjerovjesnika, a da su Ulu el-Azm najodabraniji među njima, a njih je pet, koji su spomenuti u dva ajeta u poglavljima El-Ahzab i Eš-Šura:

"Mi smo od vjerovjesnika zavjet njihov uzeli, i od tebe, i od Nuha, i od Ibrahima, i od Musaa, i od Isaa, sina Merjemina." /33:7/

"On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što je objavljeno tebi i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: 'Pravu vjeru ispovjedajte i u tome se ne podvajajte!'" /42:13/

Nema dvojbe da je Muhammed, s.a.v.s., najvredniji a zatim Ibrahim, a.s., pa Musa, a.s., a onda Isa, a.s. Na drugom mjestu smo iznijeli argumente u tom pogledu. A Allah najbolje zna!

Riječi: ***"a Davudu smo Zebur dali"*** upozoravaju na njegovu vrijednost i čast, a Zebur je knjiga objavljena Davudu, a.s.

قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِۦ فَلَا
يَمْلِكُونَ كَشْفَ ٱلضُّرِّ عَنكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ
يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ
عَذَابَهُۥٓ ۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾

"Reci: 'Molite se onima koje, pored Njega, smatrate bogovima, pa, oni vas neće moći nevolje osloboditi niti je preusmjeriti.'" /56/
"Oni kojima se oni mole sami traže načina kako će se što više Gospodaru svome približiti, i nadaju se milosti Njegovoj i plaše se kazne Njegove. A kazne Gospodara tvoga svako treba da se čuva." /57/

Uzvišeni kaže: "***Reci***", Muhammede ovim idolopoklonicima koji obožavaju druge - izuzev Allaha:

"Molite se onima koje, pored Njega, smatrate bogovima", kipovima i suparnicima. ***"pa, oni vas neće moći nevolje osloboditi"***, nikako: ***"niti je preusmjeriti"***, odnosno preusmjeriti je na nekog drugog mimo vas, a to znači da Onaj Koji to određuje je Allah, Jedini, Koji nema saučesnika i On stvara i određuje.

"Oni kojima se oni mole sami traže načina kako će se što više Gospodaru svome približiti."

Katade prenosi od Ibn-Mes'uda, r.a., da je rekao: "Objavljen je zbog grupe Arapa koji su obožavali grupu džina. Džini su prešli na islam, a ljudi, ne znajući za to, nastavili su da ih i dalje obožavaju, pa je objavljen ovaj ajet." Ima mišljenja da se to odnosi na meleke, Uzejra i Isaa. Drugi tvrde da se to odnosi na Sunce i Mjesec. Ispravno je ono što je izabrao Ibn-Džerir a to je mišljenje Ibn-Mes'uda, r.a., na što upućuju riječi Uzvišenoga: ***"traže načina kako će se što više Gospodaru svome približiti."*** Ovim se ne izražava prošlost, pa, prema tome, ne potpadaju pod to Isa, a.s., Uzejr a.s., i meleki. On dalje kaže: "el-vesile" je dobro djelo. Katade veli: "Zbog ovoga Uzvišeni kaže: ***"kako će se što više Gospodaru svome približiti"***, i dalje nastavlja:

"i nadaju se milosti Njegovoj i plaše se kazne Njegove."

Ibadet se upotpunjuje strahom i nadom: strahom se suzdržava od zabrana, a nadom se povećava pokornost.

"A kazne Gospodara tvoga svako treba da se čuva." Treba da bude oprezan u tom pogledu, da se plaši onoga što vodi kazni i čime se ona postiže, moleći Allaha Uzvišenog da ga od toga sačuva.

وَإِن مِّن قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ
مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ
فِى ٱلْكِتَٰبِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾

"I ne postoji nijedno naselje koje Mi prije Sudnjeg dana nećemo uništiti ili ga teškoj muci izložiti; to je u Knjizi zapisano." /58/

Ovo je obavještenje od strane Allaha Uzvišenog da je sve određeno onim što je zapisano u Lewhi-mahfuzu/Čuvanoj ploči: da nema nijednog nevjerničkog mjesta koje Allah neće uništiti, tako što će nestati svi njegovi stanovnici ili će biti kažnjeni ***"ili ga teškoj muci izložiti"***, bilo smrću ili iskušenjima kojima Allah želi, i to zbog njihovih grijeha, kao što kaže Uzvišeni:

"Mi nismo prema njima bili nepravedni, već oni sami prema sebi." /11:101/

وَمَا مَنَعَنَآ أَن نُّرْسِلَ بِٱلْـَٔايَـٰتِ إِلَّآ أَن
كَذَّبَ بِهَا ٱلْأَوَّلُونَ ۚ وَءَاتَيْنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۚ وَمَا
نُرْسِلُ بِٱلْـَٔايَـٰتِ إِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾

"A da ne šaljemo čuda, zadržava nas samo to što drevni narodi nisu u njih povjerovali; Semudu smo kao vidljivo čudo kamilu dali, ali oni u nju nisu povjerovali. A čuda šaljemo samo da zastrašimo." /59/

Imam Ahmed prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., da je rekao:

/61/ "Kurejšije su se obratile Vjerovjesniku, s.a.v.s., rekavši mu: 'Moli tvoga Gospodara da nam učini Saffu od zlata, pa ćemo ti vjerovati!' Rekao je: 'I učinili bi to?' Odgovorili su: 'Da.' Vjerovjesnik, s.a.v.s., molio je, pa mu je došao Džibril i rekao mu: 'Tvoj Gospodar ti upućuje selam i poručuje ti: Ako želiš učinit će im Saffu od zlata, ali ko, nakon toga, uznevjeruje - kaznit će ga takvom kaznom kakvom nije kaznio nikoga na svijetu, a ako hoćeš otvorit će im se vrata pokajanja i milosti.' Zatražio je: 'Vrata pokajanja i milosti.'"

Hafiz Ebu-Ja'la prenosi od Umi Ata'a, sluge Zubejra Ibn Awwama, duži hadis sa istim sadržajem u kome se na kraju, u predaji Zubejra od Vjerovjesnika s.a.v.s., kaže:

/62/ "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, dao mi je ono što sam tražio, i da sam zaželio - bilo bi mi ostvareno. Međutim, učinio mi je da izaberem da udete na vrata milosti, pa da uzvjeruje ko od vas vjeruje ili da vas ostavi što ste sami sebi izabrali i da izgubite vrata milosti i da niko od vas ne uzvjeruje. Ja sam izabrao milost, pa vjeruje od vas onaj ko je vjernik. Obavijestio me je da ukoliko vam dadne to, a vi nakon toga zaniječete, kaznit će vas takvom kaznom kakvom nikoga nije kaznio na svijetu.

"A da ne šaljemo čuda, zadržava nas samo to što drevni narodi nisu u njih povjerovali", Allah Uzvišeni nije slao čuda koja su tražili idolopoklonici Kurejša, samo zbog toga što su raniji narodi, nakon toga, utjerivali u laž poslanike, pa se Njegov zakon primijenio i na njih i na slične njima. Oni neće usporiti ništa od toga ukoliko to budu smatrali lažnim nakon nastupanja, kao što kaže Allah Uzvišeni u poglavlju El-Maida:

"Ja ću vam je spustiti" - reče Allah - "ali ću one među vama koji i poslije ne budu vjerovali kazniti kaznom kakvom nikoga na svijetu neću kazniti." /5:115/

Uzvišeni o Semudu kaže, nakon što su tražili dokaz o devi koja će izići iz stijene koju su obilježili, pa je Salih, a.s., molio svoga Gospodara, tako da je On učinio da deva izide iz nje onako kako su tražili... pa nakon što su joj nasilje učinili, odnosno, uznevjerovali u Onoga Koji ju je stvorio i izveo, nisu povjerovali Njegovom Poslaniku i zaklali su je, našto je Allah rekao:

"Živjet ćete u zemlji svojoj samo još tri dana, to je istinita prijetnja."/11: 65/

Zbog toga Uzvišeni kaže:

"Semudu smo kao vidljivo čudo kamilu dali, ali oni u nju nisu povjerovali", tj. kao dokaz koji upućuje na Onoga Koji ju je stvorio, a to je Jedan, Jedini, a iskren je bio Njegov poslanik kome je dova u tome bila primljena: ***"ali oni u nju nisu povjerovali"***, odnosno zanijekali su je, zabranili su joj piti i ubili je, pa ih je Allah uništio, osvetio im se i kaznio ih onako kako kažnjava Silni i Moćni.

"A čuda šaljemo samo da zastrašimo." Katade kaže: "Allah Uzvišeni zastrašuje ljude sa onim što želi od čuda kako bi shvatili, podsjetili se i vratili se." Spomenuto nam je da se Kufa potresla u vrijeme Ibn-Mes'uda, r.a., pa je rekao: "O ljudi, zaista, vaš Gospodar traži od vas da Ga zadovoljite, pa radite ono čime je zadovoljan!" Također se prenosi da je Medina više puta potresena u vrijeme Omera ibn el-Hattaba, r.a., pa je rekao: "Počinili ste grijehe. Tako mi Allaha, znat ćete vi meni ako se ponovo potrese!"

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِٱلنَّاسِ ۚ
وَمَا جَعَلْنَا ٱلرُّءْيَا ٱلَّتِىٓ أَرَيْنَـٰكَ إِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَٱلشَّجَرَةَ ٱلْمَلْعُونَةَ
فِى ٱلْقُرْءَانِ ۚ وَنُخَوِّفُهُمْ ۖ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَـٰنًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾

"I kada smo ti rekli: sve ljude tvoj Gospodar obuhvaća! A prizor koji smo ti pokazali i drvo ukleto, u Kur'anu spomenuto, iskušenje su za ljude. Mi ih zastrašujemo, ali njima to samo povećava lonako veliko bezvjerstvo." /60/

Uzvišeni podstiče Svoga Poslanika, s.a.v.s., na dostavljanje Njegove poslanice i obavještava ga da ga On čuva od ljudi. Sve je u Njegovim rukama:

"I kada smo ti rekli: sve ljude tvoj Gospodar obuhvaća", tj. On te štiti od njih:

"A prizor koji smo ti pokazali iskušenje su za ljude." Buhari prenosi od Ibn-Abbasa, r.a.: "To je isti san koji je Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio u noći Israa:

"I drvo ukleto", u Kur'anu spomenuto. To drvo je Zekkum. Tako prenosi Ahmed, Abdurrezzak i drugi od Sufjana ibn Ujejne. Također i Avfi od Ibn-Abbasa, r.a. Neki muslimani su napustili svoju vjeru, nakon što su spoznali Istinu, jer njihove spoznajne i intelektualne mogućnosti nisu mogle prihvatiti mu'džizu Israa, pa su smatrali lažnim ono što nisu mogli svojim znanjem obuhvatiti, a drugima je to Allah učinio razlogom učvršćenja i ubjeđenja, pa je zbog toga rekao: ***"Iskušenje"***, tj. test i ispit, i svako ko tumači, smatra da je to noć Israa:

"I drvo ukleto", da je to drvo Zekkum. Zbog toga

je i Ibn-Džerir na stanovištu da se pod tim podrazumijeva noć Israa a da se pod ukletim drvetom podrazumijeva Zekkum-drvo, rekavši da je to jednoglasno mišljenje mufessira u pogledu prizora ru'je i drveta, a Allahove riječi: ***"Mi ih zastrašujemo"***, odnose se na nevjernike sa prijetnjom, kaznom i upozorenjem:

"ali njima to samo povećava lonako veliko bezvjerstvo", tj. ustrajnost u nevjerstvu i zabludi, a to im je poniženje od Allaha.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ
ٱسْجُدُوا۟ لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾
قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَٰذَا ٱلَّذِى كَرَّمْتَ عَلَىَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ
لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾

"I kada rekosmo melekima: 'Poklonite se Ademu!' - oni se svi, osim Iblisa, poklonišе. 'Zar da se poklonim onome koga si Ti od ilovače stvorio?' - reče." /61/ "'Reci mi', reče onda, 'evo ovoga koga si iznad mene uzdigao: ako me ostaviš do Smaka svijeta sigurno ću, osim malobrojnih, nad potomstvom njegovim zagospodariti.'" /62/

Allah Uzvišeni spominje Iblisovo neprijateljstvo, neka je Allahovo prokletstvo na njega, spram Adema i njegovog potomstva, što datira od stvaranja Adema i odbijanja Iblisa, oholog i s potcjenjivanjem, da mu sedždu učini: ***"Zar da se poklonim onome koga si Ti od ilovače stvorio?"***, kao što kaže na drugom mjestu:

"Ja sam bolji od njega; mene si od vatre stvorio, a njega od ilovače." /7:12/ Također se osmjelio reći svome Gospodaru, Koji je blag i čeka:

'Reci mi', reče onda, 'evo ovoga koga si iznad mene uzdigao: ako me ostaviš do Smaka svijeta sigurno ću, osim malobrojnih, nad potomstvom njegovim zagospodariti', tj. ako me pustiš odvest ću u zabludu većinu njegovog potomstva.

قَالَ ٱذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ
جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُورًا ﴿٦٣﴾ وَٱسْتَفْزِزْ مَنِ ٱسْتَطَعْتَ مِنْهُم
بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِى ٱلْأَمْوَٰلِ
وَٱلْأَوْلَٰدِ وَعِدْهُمْ ۚ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾ إِنَّ
عِبَادِى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ ۚ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾

"'Odiazi!' - reče On. 'Onima koji se za tobom budu poveli i tebi - kazna džehenemska bit će vam puna kazna.' /63/ I zavodi glasom svojim koga možeš i potjeraj na njih svoju konjicu i svoju pješadiju, i budi im ortak u imecima, i u djeci, i daji im obećanja, a šeftan ih samo obmanjuje, /64/ ali, ti, doista, nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim!' A Gospodar tvoj je dovoljan kao zaštitnik!" /65/

Budući da je Iblis tražio odgodu, Allah mu je rekao: ***'Odiazi!'***, dajem ti odgodu, kao što kaže: ***"Daje ti se rok" - reče On - "do Dana već određenog." /15:37-38/,*** zatim je njemu i Ademovim potomcima koji ga budu slijedili zaprijetio Džehennemom:

"'Odiazi!' - reče On. 'Onima koji se za tobom budu poveli i tebi - džehenemska kazna, shodno vašim djelima'" "bit će vam puna kazna", tako da se ništa od nje umanjiti neće.

"I zavodi glasom svojim koga možeš." Ibn-Abbas kaže, a to podupire i Ibn-Džerir: "Pod 'glasom svojim' misli se na svakog ko poziva griješenju spram Allaha, dž.š." Neki kažu: "To je pjesma i zabava."

"...I potjeraj na njih svoju konjicu i svoju pješadiju", tj. svako koji griješi, svejedno vozio se ili pješice to radio, i navedi svoju vojsku na njihovu konjicu i pješadiju i zavladaj nad njima sa svim čime raspolažeš, kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Zar ne vidiš da Mi nevjernike šeftanima prepuštamo da ih što više na zlo navraćaju?"/19:83/, tj. nagovaraju ih na griješenje.

"I budi im ortak u imecima, i u djeci." Što se tiče saučesništva u imecima, na to se odnosi ono što su zabranjivali sebi od stoke, kao što su bile deve, koje bi im donijele pet puta mladunčad na svijet i ako bi posljednje bilo muško, razrezali bi im uho i zabranjivali bi ih jahati i prepuštali bi ih svojim božanstvima (to je tzv. behira), i deve koje su zavjetovali božanstvima ako bi se vratili s puta ili ozdravili (tzv. saiba), i što im se naređuje od trošenja imetka u griješenju spram Allaha i svaki imetak koji je sakupljen na pokvaren način a troši se u onome što je zabranjeno. Što se, pak tiče djece, svako dijete koje rodi žena a kod kojeg se grijeh učini nadijevanjem djetetu imena koje Allah ne voli, uvođenjem djeteta u vjeru s kojom Allah nije zadovoljan, prostitucijom s njegovom majkom, ili njegovim ubistvom ili zakopavanjem živog ženskog djeteta ili slične stvari

čijim se činjenjem postaje neposlušan Allahu. Sve ovo podrazumijeva savezništvo Iblisa.

U autentičnoj predaji kod Buharije i Muslima prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/63/ "Kada neko želi da pride svojoj ženi i kaže: 'U ime Allaha. Gospodaru naš, udalji šejtana od nas i od nas i od onoga čime si nas opskrbio!' Ako se tom prilikom začne dijete, neće mu nikada šejtan nauditi."

"i daji im obećanja, - a šejtan ih samo obmanjuje", kao što Allah Uzvišeni saopćava o Iblisu koji će reći kada istina izide na vidjelo na Dan kada se bude presudivalo Istinom:

"Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio."/14;22/

"ali, ti, doista, nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim!" Saopćenje je o pomoći Uzvišenoga Njegovim robovima - vjernicima, Njegovo čuvanje i zaštita od prokletog šejtana, pa zbog toga Uzvišeni kaže:

"A Gospodar tvoj je dovoljan kao zaštitnik!", tj. Čuvar, Branilac i Pomagač.

رَّبُّكُمُ ٱلَّذِى

يُزْجِى لَكُمُ ٱلْفُلْكَ فِى ٱلْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾

"Gospodar vaš vas radi pokreće lađe po moru da biste tražili Njegove blagodati, On je, zbilja, prema vama milostiv." /66/

Uzvišeni obavještava o Svojoj dobroti koja se manifestira u Njegovom potčinjavanju Svojim robovima lađa na moru i Njegovo olakšavanje korištenja Njegovih blagodati od strane ljudi u trgovini iz područja u područje. Zbog ovoga Uzvišeni kaže:

"On je, zbilja, prema vama milostiv." On vam je to učinio iz dobrote i milosti spram vas.

وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِى ٱلْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُ ۖ فَلَمَّا نَجَّىٰكُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾

"Kad vas na moru nevolja zadesi, tada nema onih kojima se inače klanjate, postoji samo On. A kad vas On na kopno spasi, vi se okrećete; čovjek je uvijek nezahvalan!" /67/

Allah Uzvišeni obavještava da ljudi kada ih nevolja zadesi, mole Allaha, kajući Mu se i iskreno Mu vjeru ispovijedajući. Allah, otuda, veli:

"Kad vas na moru nevolja zadesi, tada nema onih kojima se inače klanjate, postoji samo On." Iščezne iz vaših srca sve što obožavate, izuzev Allaha, kao što se desilo sa Ikrimom ibn Ebi-Džehlom kada je pobjegao ispred Poslanika, s.a.v.s., prilikom oslobođenja Meke. Bježeći, plovio je morem, želivši se nastaniti u Abesiniji. Zapuhao je žestok vjetar, pa su jedni drugima govorili: "Neće vas ništa spasiti, izuzev da molite Allaha Jedinog!" Ikrime je u sebi pomislio: "Tako mi Allaha, ako na moru niko ne koristi - osim On, onda ni na kopnu niko ne koristi - osim Njega! Moj Gospodaru, ukoliko me izbaviš odavde, dajem Ti obećanje da ću otići i staviti ruke na Muhammedovu ruku i naći ću ga blagim i milostivim." Spašeni su iz mora, pa se on vratio Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., prešao na islam i u njemu se dobro pokazao - neka je Allah s njim zadovoljan!

"A kad vas On na kopno spasi, vi se okrećete ", zaboravite da ste ga priznavali Jedinim na moru i okrećete glave od obraćanja Njemu, Jedinom, Koji nema saučesnika!

"...čovjek je uvijek nezahvalan!" Ovo je ljudska priroda: da zaboravlja blagodati i niječe ih, izuzev onoga koga Allah sačuva.

أَفَأَمِنتُمْ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ
جَانِبَ ٱلْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾

"Zar ste sigurni da vas On neće u zemlju utjerati ili da protiv vas pješčanu oluju neće poslati, pa da onda sebi zaštitnika nećete naći?" /68/

Zar mislite da ćete vašim izlaskom na kopno biti sigurni od Njegove osvete i kazne da vas utjera u zemlju ili da na vas sruči kamenje, kao što kaže:

"Na njih vjetar, pun pijeska, poslasmo - samo ne na Lutovu porodicu, nju u svitanje spasismo, iz milosti Naše."/54:34-35/

"pa da onda sebi zaštitnika nećete naći?", tj. pomagača koji će to od vas otkloniti i spasiti vas od toga.

أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ ٱلرِّيحِ
فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِۦ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾

"Ili, zar ste sigurni da vas On po drugi put neće na more izvesti, i buru na vas poslati i potopiti vas zbog toga što ste bili nezahvalni? Tada ne biste nikoga našli ko bi Nas zbog vas na odgovornost pozvao." /69/

Zar ste sigurni, vi koji glave od Nas okrećete, nakon što ste priznali Moju Jedinost na moru i nakon vašeg izlaska na kopno, da nećete po drugi put biti vraćeni na more pa da se na vas pošalje bura koja će udarati na jarbole lađe i potopiti ih:

"i potopiti vas zbog toga što ste bili nezahvalni?", zbog vašeg nevjerstva i okretanja od Allaha Uzvišenog:

"Tada ne biste nikoga našli ko bi Nas zbog vas na odgovornost pozvao", tj. pomagača koji bi

vas, poslije vas, osvetio, niti se plašimo bilo koga ko bi Nas slijedio zbog toga (da nam se osveti).

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا
بَنِيٓ ءَادَمَ وَحَمَلْنَٰهُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ
وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾

"Mi smo sinove Ademove doista odlikovali: dali smo im da kopnom i morem putuju, i opskrbili ih ukusnim jelima, i dali im velike prednosti nad mnogima koje smo stvorili." /70/

Uzvišeni saopćava o Njegovoj počasti i poštovanju spram sinova Ademovih koji se ogleda u njihovom stvaranju u najljepšem i najsavršenijem liku i obliku kao što kaže:

"Mi čovjeka stvaramo u skladu najljepšem" /95:4/, tj. ide uspravljen na dvije noge i jede svojim rukama, dok životinje idu na četiri noge i jedu samo ustima. Dao mu je sluh, vid i pamet s kojom sve razumijeva. To mu koristi i time razlikuje stvari, raspoznaje njihove osobine dobra i zla u vjerskim i dunjalučkim stvarima, koristi na kopnu životinje, konje i mazge a na moru velike i male lađe. Opskrbljujemo ih dozvoljenim stvarim, usjevima, plodovima, mesom i mlijekom, lijepim izgledom i kvalitetnom odjećom svih vrsta, što proizvode za sebe i što im drugi pribavljaju na druge načine:

"I dali im velike prednosti nad mnogima koje smo stvorili" nad ostalim životinjama i drugim vrstama Allahovih stvorenja. Ovim ajetom se preferira ljudska vrsta nad vrstom meleka.

Hafiz Ebu el-Kasim et-Taberani prenosi od Abdullaha ibn Amra, r.a., a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao:

/64/ "Meleki su rekli: 'Naš Gospodaru, dao si sinovima Ademovim dunjaluk na kome jedu, piju i dotjeruju se, a mi Te slavimo i hvalimo a ne jedemo, ne pijemo i ne zabavljamo se: pa kao što si njima dao dunjaluk, daj nama ahiret!' Allah je odgovorio: *'Ja neću izravnati dobro potomstvo onog kojeg sam stvorio Svojim rukama sa onima za koje sam rekao: Budite i oni su nastali!'"*

يَوْمَ نَدْعُوا۟ كُلَّ أُنَاسٍۭ
بِإِمَٰمِهِمْ ۖ فَمَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَٰبَهُمْ
وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾ وَمَن كَانَ فِى هَٰذِهِۦٓ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ
أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾

"A na Dan kad pozovemo sve ljude s vođom njihovim, oni kojima se knjiga njihova da u desnu ruku njihovu, čitat će knjige svoje i neće im biti ni koliko trun jedan učinjena nepravda; /71/ onaj ko je na ovom svijetu bio slijep, bit će slijep i na onom i daleko od svakog dobra." /72/

Uzvišeni upoznaje da će se na Sudnjem danu svaki narod obračunati sa svojim vođom prije nego sa svojim vjerovjesnikom. Ovdje je riječ "el--imam"/"vođa" odnosi na knjigu djela, pa zbog toga Uzvišeni ovdje kaže:

"na Dan kad pozovemo sve ljude s vođom njihovim, oni kojima se knjiga njihova da u desnu ruku njihovu čitaće knjige svoje." Tj. čitat će je iz radosti i zadovoljstva što se nalaze u njoj dobra djela i imaće želju za njenim čitanjem, kao što su riječi Uzvišenog:

"...onaj kome se knjiga njegova u desnu ruku njegovu da - reći će: 'Evo vam, čitajte knjigu moju...'" do riječi Uzvišenog: ***"a onaj kome se da knjiga u lijevu ruku..."/69:19-25/,*** ili kao što Uzvišeni kaže:

"I vidjet ćeš sve narode kako na koljenima kleče; svaki narod bit će pozvan prema svojoj Knjizi: 'Danas ćete biti nagrađeni ili kažnjeni prema tome kako ste postupali! Ova Knjiga Naša o vama će samo istinu reći, jer smo naredili da se zapiše sve što ste radili.'"/45:28-29/ Ovo ne protivrječi da će se dovesti vjerovjesnik kada Allah bude presuđivao njegovom narodu, jer on treba da bude svjedok svome narodu za njegova djela, kao što su riječi Uzvišenoga:

"I Zemlja će svjetlošću Gospodara svoga zasjati i Knjiga će se postaviti, vjerovjesnici i svjedoci će se dovesti."/39:69/

"A šta će, tek, biti kada dovedemo svjedoka iz svakog naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih?"/4:41/

"I neće im biti ni koliko trun jedan učinjena nepravda." "El-fetil" je konac po dužini u udubini datuline koštice.

Hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar bilježi o ovome hadis od Ebu-Hurejrea, r.a., a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., koji je u vezi sa riječima Uzvišenoga:

"A na Dan kad pozovemo sve ljude s vođom njihovim", pa kaže:

/65/ "Bit će pozvan jedan od njih pa će mu Knjiga biti data u desnu ruku, izdužlt će se njegovo tijelo, lice će mu zabijeljeti a na glavu će mu se staviti tadž od bisera koji će svjetlucati. Uputit će se svojim drugovima, koji će ga iz daleka ugledati i povikati: 'Naš Gospodaru, daj i nama ovo i blagoslovi nas u ovome!' Doći će im taj čovjek i reći im: 'Budite radosni, svaki od vas će ovo imati!' Što se tiče nevjernika, njegovo lice će potamnjeti i izdužlt će se njegovo tijelo, ugledat će ga njegovi drugovi koji će uzvikivati: 'Sačuvaj nas, Allahu od ovoga ili od zla ovoga. Naš Gospodaru, ne daj nam to!' Međutim, on će im doći, pa će oni reći: 'Naš Gospodaru, ponizi ga!' On će reći: 'Allah vas je udaljio i svaki od vas će ovo

imati!"' El-Bezar, nakon toga, kaže: Ovo se prenosi samo ovim putem.

"onaj ko je na ovom svijetu bio slijep" - Ibn-Abbas i drugi kažu da ajet:

"onaj ko je na ovom", misli se dunjalučkom životu ***"slijep"***, tj. slijep naspram Allahovih dokaza i argumenata:

*"**bit će slijep i na onom**"*, također će biti: ***"i još dalje od svakog dobra"*** - još dalje od onoga što je bilo na dunjaluku, neka nas Allah zaštiti od toga!

وَإِن كَادُوا۟ لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ
لِتَفْتَرِىَ عَلَيْنَا غَيْرَهُۥ ۖ وَإِذًا لَّٱتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ
لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ ضِعْفَ
ٱلْحَيَوٰةِ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾

"I zamalo da te oni odvrate od onoga što ti Mi objavljujemo, da bi protiv Nas nešto drugo iznio, i tada bi te oni smatrali prijateljem." /73/ "A da te nismo učinili čvrstim, gotovo da bi im se malo prikloniо", /74/ "I tada bismo ti dolsta dali da iskusiš dvostruku muku u životu i dvostruku patnju poslije smrti; tada ne bi nikoga našao ko bi ti protiv Nas pomogao." /75/

Uzvišeni izvještava o pomaganju Svoga Poslanika, s.a.v.s., njegovom učvršćenju, nepogrešivosti i sačuvanosti od zla onih koji ga čine i spletki grješnika (jer je On odgovoran za njega i za njegovu pomoć) i da ga neće povjeriti drugome od Svojih stvorenja, već je On njegov Zaštitnik i Pomagač i čini da Njegova vjera nadvlada nad onima koji se bore protiv nje, suprotstavljaju joj se i oponiraju joj i na Istoku i Zapadu, a neka je bezbroj selama Poslaniku, s.a.v.s., do Sudnjega dana.

وَإِن كَادُوا۟
لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ خِلَٰفَكَ إِلَّا
قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا
تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾

"A oni su te toliko na zemlji uznemiravali da bi te iz nje istjerali, ali, tada ni oni u njoj ne bi dugo, poslije tebe, ostali", /76/ "Jer tako je bilo sa svima onima koji su poslanike protjerali, koje smo prije tebe poslali, i ni ti nećeš naići na odstupanje od zakona Našeg." /77/

Ovo je objavljeno o nevjernicima Kurejša kada su namjeravali protjerati Allahovog Poslanika, s.a.v.s., iz svoje sredine, pa im je Allah zaprijetio ovim ajetom, da, ukoliko ga protjeraju, neće ni oni ostati, nakon njega, dugo u Meki. Tako se i desilo. Poslije njegove Hidžre iz njihove sredine, nakon žestokih maltretiranja, nije prošlo ni godina i po a Allah ih je sastavio sa njim na Bedru, bez zakazivanja sastanka, pomogao ga protiv njih, učinio ga da ih savlada i pobjedi, pobije najuglednije među njima a zarobi njihove potomke. Zbog ovoga Uzvišeni kaže:

"...jer tako je bilo sa svima onima koji su poslanike protjerali." Ovakav je Naš običaj prema onima koji ne vjeruju u Naše Poslanike, maltretirajući ih i protjerujući ih iz njihovih sredina i zbog toga im dođe kazna. Da nije Muhammed, s.a.v.s., poslanik milosti došla bi im kazna na dunjaluku koju niko ne bi mogao izdržati, pa zbog toga kaže:

"Allah ih nije kaznio, jer si ti među njima bio..."/8:33/

أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ ٱلشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيْلِ وَقُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ ۖ
إِنَّ قُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِۦ نَافِلَةً لَّكَ
عَسَىٰٓ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾

"Obavljaj namaz kad Sunce s polovine neba krene, pa do noćne tmine, i namaz u zoru jer namazu u zoru mnogi prisustvuju." /78/ "I probdij dio noći u namazu, - to je samo tvoja dužnost; Gospodar tvoj će ti na onom svijetu hvale dostojno mjesto darovati. "/79/

Uzvišeni naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., izvršavanje obaveznih namaza u njihovo određeno vrijeme: ***"Obavljaj namaz kad Sunce s polovine neba krene."*** Ibn-Abbas kaže: "'Duluk', znači kada Sunce pređe polovinu neba." To isto zastupaju Ibn-Omer, Ibn-Mes`ud, Hasan, Dahhak i drugi. To mišljenje preferira i Ibn- Džerir. Od onoga što potvrđuje ovo mišljenje je hadis koji bilježi Ibn-Humejd od Džabira ibn Abdullaha, r.a., koji kaže:

/66/ "Pozvao sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i još ko je želio od njegovih drugova, pa su jeli kod mene, a onda su izišli kada je sunce prešlo polovinu neba. Vjerovjesnik, s.a.v.s., izišao je i rekao: "Izidi, Ebu-Bekre, jer je ovo period duluka kada je sunce prešlo sredinu neba." Zatim prenosi od Sehl ibn Bukkara a on od Ebi Awane, od Esveda ibn Kajsa, od Nebiha el-Anezija, od Džabira, r.a., a on od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., slično tome. (6) Na temelju ovoga, citirani ajet obuhvata termine pet dnevnih namaza. Iz riječi:" ***"kad Sunce s polovine neba krene, pa do noćne tmine"***, (Gaseku el-lejl) je noćna tmina, razumije se da se radi o : podne, ikindiji, akšamu i jaciji. A riječi: و ***"namaz u zoru"***, označavaju sabah namaz. Tevatur-predanjem su precizirana namaska vremena koja su muslimani s generacije na generaciju prenosili, kao što je izneseno u djelima o tome, i neka je Allahu hvala:

"jer namazu u zoru mnogi prisustvuju."

Buharija bilježi od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

/67/ "Namaz obavljen kolektivno (u džematu) vrijedniji je od pojedinačnog za 25 stepeni, a meleki noći i meleki dana prisustvuju sabah namazu." Ebu--Hurejre, r.a., kaže: "Učite, ako hoćete:

"I namaz u zoru jer namazu u zoru mnogi prisustvuju." U Sahihu Buharije i Muslima navodi se od Ebu--Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/68/ "Smjenjuju se kod vas meleki noći i meleki dana i sastaju se na sabahu i na ikindiji namazu, a onda se uzdižu od vas, pa ih pita njihov Gospodar - a On zna sve o vama : 'Kako ste ostavili Moje robove?' Odgovorit će: 'Došli smo im a oni su klanjali i napustili smo ih a oni su klanjali.'

"...i probdij dio noći u namazu - to je samo tvoja dužnost." Naređuje mu noćni namaz, nakon farzova, kao što navodi Muslim u svome "Sahihu" od Ebu-Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan o tome, koji je namaz najvredniji osim farzova odgovorio: "Noćni namaz." Zbog toga je Uzvišeni naredio Svome Poslaniku, nakon farzova, noćni namaz a "tehedžud" je namaz nakon spavanja. To tvrde Alkame, El-Esved, En-Neha`i i drugi a to je općepoznato u arapskom jeziku.

"Gospodar tvoj će ti na onom svijetu hvale dostojno mjesto darovati," tj.radi ovo što ti se naređuje kako bi ti pripremili na Sudnjem danu mjesto hvale dostojno u kome će te hvaliti sva stvorenja i njihov Uzvišeni Gospodar.

Ibn-Džerir kaže: "Većina komentatora Kur'ana smatra da je zagovaranje (šefaat) za ljude ne Sudnjem danu taj položaj koji će Muhammed, s.a.v.s., postići tako što će ih njihov Gospodar osloboditi od velikog straha i strahota toga dana."

Smatram da će Allahov Poslanik, s.a.v.s., imati takve počasti na Sudnjem danu koje s njim niko neće dijeliti, niti će se iko u tome moći izjednačiti s njim! On je prvi kome će se zemlja otvoriti i onaj koji će jašući dospjeti na mjesto okupljanja. Posjedovat će zastavu tako da će svi od Adema, a.s., pa nadalje biti pod njegovom zastavom. On će imati izvor sa kojeg će se najviše piti voda na Sudnjem danu. Imat će veliki šefaat (zagovorništvo) kod Allaha kada dođe da presudi svojim robovima. To je, nakon obraćanja ljudi za šefaat Ademu, Nuhu, Ibrahimu, Musau i Isau a.s., kada je svaki od njih na to odgovorio: "Nisam ja za to!" dok ne dođu Muhammedu, s.a.v.s., koji će reći: "Ja sam za to!"

On će zagovarati za narod kojemu je naređeno da uđe u Vatru, pa će spriječiti njihov ulazak u nju, biće poslanik čijem će se ummetu prvo presuditi , prvi koji će prevesti svoj narod preko Sirat-ćuprije i prvi koji će zagovarati za Džennet, kao što se potvrđuje u Muslimovom "Sahihu".

U hadisu u kome se spominje puhanje u rog, kaže se: "Svi će vjernici ući u Džennet samo sa njegovim šefaatom. On će prvi ući u njega, a njegov narod prije drugih. Zagovarat će o stepenima naroda koji oni neće postići svojim djelima. On je vlasnik položaja (el-vesile), a to je najviši stepen u Džennetu, koji samo njemu priliči. Kada Allah Uzvišeni dopusti zagovaranje za grješnike, tada će zagovarati meleki, poslanici i vjernici a on će biti zagovornik za stvorenja čiji broj samo Allah Uzvišeni zna. Niko neće zagovarati kao on niti će ga dostići u tome.

Sada ćemo spomenuti neke hadise koji tretiraju ovo mjesto vrijedno hvale, a od Allaha tražimo pomoć. Buhari bilježi od Ibn-Omera, r.a., da je rekao:

/70/ "Ljudi će na Sudnjem danu klečati; svaki narod će pratiti svoga vjerovjesnika govoreći: 'O ti, zagovaraj, o ti, zagovaraj!', sve dok zagovaranje ne stigne do Muhammeda, s.a.v.s.. To je dan u kome će ga Allah proživiti na mjestu hvale dostojnom." Također ga prenosi i Hamza ibn Abdullah od svoga oca a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s. Buhari bilježi od Džabira ibn Abdullaha, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/71/ "Kada čuje učenje ezana koji kaže : 'Allahu moj, Gospodaru ovoga vječno savršenog poziva i zauvijek postojanog namaza, podari Muhammedu visoki stepen i uputi ga na hvale vrijedno mjesto koje si mu obećao' - dostojan mu je moj zagovor na Sudnjem danu." Ovo bilježi Buhari bez Muslima. Imam Ahmed bilježi od Ubejj ibn Kja`ba, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

/72/ "Na Sudnjem danu ja ću biti - ne hvaleći se - imam i hatib poslanicima i onaj koji će između njih šefaat činiti." Bilježi ga Tirmizi i kaže da je hadis hasen-sahih i Ibn-Madže. Imam Ahmed kaže da je Ebu-Hurejre, r.a., rekao:

/73/ "Doneseno je pred Allahovog Poslanika, s.a.v.s., meso i to podlaktica, koju je inače volio, pa ju je zagrizao, pa zatim rekao: "Ja sam prvak ljudi na Sudnjem danu, a da li znate zbog čega je to? Allah će sakupiti prve i posljednje na istom mjestu... čut će onoga koji poziva i dobro će ga vidjeti. Sunce će se približiti, pa će ljude obuzeti briga i nevolja koju neće moći izdržati tako da će jedni drugima reći: 'Zar ne vidite šta vas je snašlo i zar ne očekujete da bi neko mogao zagovarati za vas kod vašeg Gospodara?' Jedni drugima će reći: 'Držite se Adema!' Doći će Ademu, a.s., (...ali će se on izviniti. Zatim će doći Nuhu, pa Ibrahimu, pa Musau, pa onda Isau, a.s., i svi će se pravdati zbog grijeha smatrajući da su ih zaradili i time će se stidjeti svoga Gospodara i svi će govoriti: 'Moja duša, moja duša, moja duša!' Zatim će se obratiti Muhammedu, s.a.v.s.)[437] i reći će mu: 'Muhammede, ti si Allahov Poslanik, pečat si svih poslanika i Allah ti je oprostio sve što si počinio, i ranije i kasnije, pa zagovaraj za nas kod svoga Gospodara. Zar ne vidiš u što smo zapali?!' Ja ću tada ustati i doći pod Arš. Past ću na sedždu svome Uzvišenom Gospodaru, zatim će mi Allah otkriti što

[437] Između dvije zagrade moj je govor s ciljem da skrati hadis.

nije otkrio nikome prije mene i nadahnuti me riječima Njegove pohvale i lijepom zahvalom Njemu.' Reći će mu se: 'Muhammede, podigni glavu, zamoli - dat će ti se i zagovaraj - bit će ti zagovaranje primljeno.' Podigao sam glavu i rekao: 'Moj ummet, Gospodaru! Moj ummet, Gospodaru!

Moj ummet, Gospodaru!' Bit će mi rečeno: 'Muhammede, uvedi od svog ummeta one koji neće račun polagati na desna dženetska vrata, a oni su saučesnici sa ljudima u ulasku na ostala dženetska vrata', a zatim kaže: 'Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedova duša, zaista je između dvoje dženetskih vrata kao između Meke i Hidžra ili kao između Meke i Basre.' Ovaj hadis se bilježi i u "Sahihu" Buharije i Muslima.

On, također, bilježi od Ebu-Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/74/ "Ja sam prvak potomstva Ademova na Sudnjem danu, prvi kome će se kabur raspuknuti, prvi koji će zagovarati i prvi kome će zagovaranje biti primljeno."

وَقُل رَّبِّ أَدْخِلْنِي مُدْخَلَ
صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقٍ وَاجْعَل لِّي مِن لَّدُنكَ سُلْطَانًا نَّصِيرًا
﴿٨٠﴾ وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾

"I reci: 'Gospodaru moj, uvedi me uvodom istine i izvedi me ishodom istine! I daruj mi od Sebe snagu koja će mi pomoći!'" /80/ "I reci: 'Došla je istina, a nestalo je laži; laž, zaista, nestaje!'" /81/

Katade kaže da riječi: ***" I reci: 'Gospodaru moj, uvedi me uvodom istine'",*** označavaju Medinu, a riječi:

i ***" I izvedi me ishodom istine",*** označavaju Meku.

Imam Ahmed prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., da je rekao: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., bio je u Meki, a zatim mu je naređena Hidžra, pa je Allah Uzvišeni objavio:

"I reci: 'Gospodaru moj, uvedi me uvodom istine i izvedi me ishodom istine. I daruj mi od Sebe snagu koja će mi pomoći!'"

Hasan kaže u komentaru ovog ajeta: "Obećao mu je njegov Gospodar da će degradirati vladara Perzije, oslabiti Perziju i njemu je potčiniti, i vladara Bizantije, oslabiti Bizantiju, njezin ponos i potčiniti mu je." Katade kaže o ovome: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., znao je da nema nikakve mogućnosti u tome bez snage, zato je molio snagu koja će pomoći Allahovu Knjigu, Allahove propise, Allahove naredbe i uspostavljanje Allahove vjere, jer je snaga (vlast) milost Allahova koju je učinio među Svojim robovima i da nije toga napali bi jedni druge pa bi snažni savladali nejake." Ibn-Džerir odabire mišljenje Hasana i Katade i ono je preovladavajuće, jer je uz istinu neophodno i pokoriti onoga ko joj se suprotstavlja i ko se oponira. Zbog ovoga Uzvišeni kaže:

"A gvožđe smo stvorili, u kome je velika snaga."/57:25/ U hadisu stoji:

/75/ "Allah obuzdava vladarom (snagom) ono što ne obuzdava Kur'anom." Naime, sprečava vlašću izvršavanje razvrata i grijeha, što neće učiniti većina ljudi samim Kur'anom i onim što je u njemu od sigurnih prijetnji i oštrih upozorenja. To je stvarnost!

"I reci: 'Došla je istina, a nestalo je laži.'" Ovo je prijetnja i obećanje nevjernicima Kurejša, ono što je došlo kao istina od Allaha, u što nema nikakve sumnje, a to je ono što je objavljeno od Kur'ana, imana i korisnog znanja, a nestalo je njihove laži. Laž nema sigurnosti niti opstanka uz istinu:

" Nego istinom suzbijamo laž, istina je uguši i laži nestane."/21:18/

Buharija bilježi od Ibn-Mes'uda, r.a., da je rekao:

/76/ "Vjerovjesnik, s.a.v.s., ušao je u Meku a oko Bejtullaha je bilo 360 kipova, pa ih je počeo udarati štapom koji je držao u svojoj ruci govoreći:

"I reci: 'Došla je istina, a nestalo je laži; laž, zaista, nestaje!'""Došla je istina, a laži je nestalo."/34:49/ Ovako bilježe Muslim, Tirmizi, Nesai i Abdurrezzak.

وَنُنَزِّلُ مِنَ
الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا
﴿٨٢﴾

"Mi objavljujemo u Kur'anu ono što je lijek i milost vjernicima, a nevjernicima on samo povećava propast."/82/

Uzvišeni saopćava o Svojoj Knjizi koju je objavio Svome Poslaniku, s.a.v.s., kojoj je laž nepoznata i koja je lijek i milost vjernicima, odnosno koja briše u srcu bolesti sumnje, licemjerstva, idolopoklonstva, skretanja i odstupanja. Kur'an, dakle, liječi od svega ovoga. On je, također, milost u kojoj nastaje iman, mudrost, traženje dobra i težnja za njim i to je samo kod onoga koji vjeruje u njega, iskreno se odnosi spram njega i slijedi ga. Što se tiče nevjernika - nasilnika prema samome sebi zbog nevjerstva, slušanje Kur'ana samo ga još više udaljava i povećava mu kufr. Greška je kod kafira a ne kod Kur'ana. Uzvišeni kaže:

"A kad bude objavljena neka sura, ima ih koji govore: 'Kome je od vas ova povećala vjerovanje?' Što se tiče vjernika, njima je povećala vjerovanje, i oni se raduju; a što se tiče onih čija su srca bolesna, ona im je nevjerovanje dodala na nevjerovanje koje već imaju, i oni kao nevjernici umiru." /9:124-125/

Uzvišeni kaže: ***"...a nevjernicima on samo povećava propast"***, neće se okoristiti njime, neće

ih sačuvati niti će ih izliječiti, jer je Allah učinio da Kur'an bude vjernicima lijek i milost.

وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ ۖ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ كَانَ يَـُٔوسًا ﴿٨٣﴾ قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ ۖ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا ﴿٨٤﴾

"Kad čovjeku kakvu blagodat darujemo, on se okreće i oholo udaljava, a kad ga zadesi zlo, onda očajava." /83/ "Reci: Svako postupa po svom nahođenju, a samo Gospodar vaš zna ko je na Pravom putu."" /84/

Uzvišeni upoznaje ovim ajetom na krnjavost čovjeka i njegove naravi, izuzev ukoliko ga Uzvišeni Allah ne sačuva u stanja radosti i beznađa, pa ako ga Allah obaspe kapitalom, zdravljem, nafakom i pomoći, okrene se od pokornosti Allahu, okrene se od Njegovih robova i oholo udalji. Mudžahid kaže: znači: "Udaljio se od nas." ovo je, kao što su Allahove riječi:

"A kad vas On na kopno spasi, vi se okrećete" "a kad ga zadesi zlo", a to su iskušenja i belaji:

"onda očajava", izgubi nadu da će postići dobro nakon toga, kao što su riječi Uzvišenoga:

"A ako čovjeku milost Našu pružimo, pa mu je poslije uskratimo, on pada u očajanje i postaje nezahvalnik "/11:9/

"Reci: 'Svako postupa po svom nahođenju'", tj. po svojoj vjeri i na svoj način. Ovaj ajet - a Allah najbolje zna - prijetnja je idolopoklonocima, kao što su Njegove riječi:

"...i reci onima koji neće da vjeruju: 'Radite što god možete...'"/11:121/ Zbog toga Uzvišeni kaže:

"Reci: 'Svako postupa po svom nahođenju, a samo Gospodar vaš zna ko je na Pravom putu'", od nas i od vas i svako će biti nagrađen prema svome djelu i ništa mu skriveno biti neće.

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾

"Pitaju te o dušI. Reci: 'Duša je nešto što - samo Gospodar moj zna, a vama je dato samo malo znanja.'" /85/

Imam Ahmed bilježi od Abdullaha ibn Mes'uda, r.a., da je rekao:

/77/ "Išao sam sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na njivu u Medini, a on se poštapao sa ogoljelom palminom granom, pa je prošao pored židova koji su jedni drugima rekli: 'Pitajte ga o duši!' Neki su rekli: 'Ne pitajte ga!' Drugi su opet rekli: 'Pitajte ga o duši!' Upitali su ga: 'O Muhammede, šta je duša?' Još uvijek je bio naslonjen na ogoljelu palminu granu i ja sam mislio da mu se objavljuje. Rekao je:

"Pitaju te o dušI. Reci: 'Duša je nešto što - samo Gospodar moj zna, a vama je dato samo malo znanja.'" Onda su rekli jedni drugima: 'Jesmo li vam rekli da ga ne pitate.'" Ovako bilježe Buharija i Muslim u hadisu posredstvom 'Ameša i ovo ukazuje, kako se na prvi pogled čini da je ovaj ajet medinski i da je objavljen onda kada su ga o tome pitali židovi u Medini. Međutim, cjelokupno poglavlje je mekansko, a argument koji podupire tu činjenicu je ono što bilježi imam Ahmed od Ibn-Abbasa, r.a.:

/78/ "Kurejšije su rekli židovima: 'Predložite nam nešto što ćemo pitati ovoga čovjeka.' Rekli su im: 'Pitajte ga o dušI', pa su ga pitali. Tada je objavljen ajet:

"Pitaju te o dušI. Reci: 'Duša je nešto što samo Gospodar moj zna, a vama je dato samo malo znanja.'" Rekli su: "Dato nam je mnogo znanja i Tevrat, a kome je dat Tevrat - dato mu je veliko dobro". Prenosilac kaže: "Allah je objavio:

"Reci: 'Kada bi more bilo mastilo da se ispiše riječi Gospodara moga, more bi presahlo, all ne i riječi Gospodara moga...'"/18:109/

Ovim se odgovara da se objavljivanje ovoga ajeta desilo drugi puta u Medini ili mu je poslata objava da im odgovori na ono što su ga pitali, sa prethodnim ajetom.

Muhammed ibn Ishak prenosi od nekih svojih drugova, od Ata'a bin Jesara da je rekao:

/79/ "Objavljeno je u Meki:

"a vama je dato samo malo znanja.", pa kada je Muhammed, s.a.v.s., preselio u Medinu, došli su mu židovski svećenici i rekli: 'Muhammede, nije li došlo do nas da si ti rekao:

" ...a vama je dato samo malo znanja." Jesi li aludirao na nas ili na svoj narod?' Rekao je: 'Aludirao sam na vas.' Oni su rekli: 'Ti učiš da je nama dat Tevrat u kome je pojašnjenje za svaku stvar.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Tevrat je u Allahovom znanju mali, a Allah vam je dao da sve dok budete radili prema njemu - koristiće vam.'"

Uzvišeni je objavio:

"Da su sva stabla na Zemlji pisaljke, a da se u more kad presahne, ulije još sedam mora, ne bi se ispisale Allahove riječi; Allah je, uistinu, Silan i Mudar" /31:27/

Mufessiri se razilaze u značenju duše ovdje na više mišljenja. Jedni kažu: To su duše sinova Ademovih koje se nalaze u njihovim tijelima. Drugi kažu da je značenje duše ovdje Džibril. Neki, pak, smatraju da je njeno značenje veliki melek srazmjeran svim stvorenjima. Neki, opet, tvrde da se njime označava grupa meleka u likovima sinova Ademovih, a drugi kažu da se time podrazumijeva grupa koja vidi meleke a oni njih ne vide. Oni su spram meleka, kao što su

meleki spram sinova Ademovih.[438] A što se tiče riječi Uzvišenog:

"Pitaju te o duši. Reci: 'Duša je nešto što samo Gospodar moj zna, a vama je dato samo malo znanja'", tj. doista je duša Njegova stvar, a znanje o njoj pripada isključivo Njemu, mimo vas, pa zbog toga Uzvišeni kaže:

"a vama je dato samo malo znanja." On vam otkriva samo malo Svoga znanja i neko zna samo onoliko koliko želi Svemoćni i Uzvišeni.

وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ
ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ إِنَّ فَضْلَهُ كَانَ
عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾ قُل لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا
الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ وَلَقَدْ
صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ
إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾

"A da hoćemo, Mi bismo učinili da iščezne ono što smo ti objavili, i ti, poslije, ne bi nikoga našao ko bi ti protiv Nas pomogao", /86/ "ali, Gospodar tvoj je tebi milostiv i Njegova dobrota prema tebi zaista je velika." /87/ "Reci: 'Kad bi se svi ljudi i džinovi udružili da sačine jedan ovakav Kur'an, oni, kao što je on, ne bi sačinili, pa makar jedni drugima pomagali." /88/ "Mi u ovom Kur'anu objašnjavamo ljudima svakojake primjere, ali većina ljudi nikako neće da vjeruje." /89/

Uzvišeni spominje Svoju veliku blagodat i dobrotu prema Svome robu i plemenitom Poslaniku, s.a.v.s., u onome što mu objavljuje iz časnog Kur'ana kome je laž apsolutno nepoznata; Objava je to od Mudrog i hvale Dostojnog. Ibn-Mes`ud, r.a., rekao je: "Dodimut će ljude crveni vjetar misli na kraju ovodunjalučke epohe, od Šama, tako da neće ostati u Mushafu a niti u srcu ijednog čovjeka ni jedan ajet, a zatim je proučio ajet:

"A da hoćemo, Mi bismo učinili da iščezne ono što smo ti objavili." Zatim Uzvišeni upozorava na čast Kur'ana, pa kaže da ukoliko bi se sakupili i ljudi i džini i dogovorili se da sačine slično onome što je On objavio Svome poslaniku, ne bi to mogli učiniti, zato što je to nemoguće! Kako da sliči govor stvorenja govoru Stvoritelja, Kome ništa slično nije?!

"Mi objašnjavamo ljudima", tj. donosimo im kategorične argumente i rasprostiremo im Istinu i, uprkos ovome, većina ljudi odbija niječući Istinu i odbacujući Ispravnost.

وَقَالُوا لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنبُوعًا ﴿٩٠﴾
أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْأَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾
أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِيَ بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ
قَبِيلًا ﴿٩٢﴾ أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِي السَّمَاءِ وَلَن نُّؤْمِنَ
لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّقْرَؤُهُ ۗ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنتُ إِلَّا
بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾

"I govore: 'Nećemo ti vjerovati sve dok nam iz zemlje izvor-vodu ne izvedeš;" /90/ "ili dok ne budeš imao vrt od palmi i loze, pa da kroz njeg svukuda rijeke provedeš;" /91/ "ili dok na nas nebo u parčadima ne oboriš, kao što tvrdiš; ili dok Allaha i meleke kao jamce dovedeš;" /92/ "ili dok ne budeš imao kuću od zlata ili dok se na nebo ne uspenješ; a nećemo vjerovati ni da si se uspeo sve dok nam ne doneseš Knjigu da je čitamo.' Reci: 'Uzvišen neka je Gospodar moj! - zar ja nisam samo čovjek, poslanik?'" /93/

Ibn-Džerir prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., u skraćenoj verziji:

/80/ "Najautoritativniji Kurejši su pozvali Muhammeda, s.a.v.s. On im je brzo došao, smatrajući da im je na um pala nova misao u vezi sa njim, a budući da je bio brižljiv spram njih želeći ih uputiti, a i teško je podnosio njihove greške. Sjeo je kod njih, a oni su mu rekli: 'Muhammede poslali smo po tebe na vrijeme tako, ako nešto bude, da ne snosimo odgovornost. Mi, tako nam Allaha, ne znamo nikoga od Arapa ko je uveo kod svoga naroda ono što si ti uveo kod svoga. Napao si pretke, omalovažio vjeru, omalovažio si naše umove, vrijeđao božanstva, razjedinio društvo i ništa negativno nije preostalo a da s tim nisi došao među nas. Ako si došao da sa ovim govorom tražiš kapital, sakupit ćemo ti iz našeg imetka sve dok ne postaneš najbogatiji među nama. Ako, pak, tražiš čast među nama, izabrat ćemo te za najčasnijeg među nama a ako želiš vlast učinićemo te našim vladarem. A ako je ovo što ti dolazi ono s čime ti dolazi Reijj, a očito je da te je nadvladao - a nazivali su jednog od džina Er-Re'ijj - onda ćemo, najvjerovatnije, utrošiti naše imetke u traženju lijeka dok te ne izliječimo i opravdamo.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: 'Ja nemam ništa sa onim što vi govorite. Nisam vam došao sa ovim zbog vašeg imetka, časti i vlasti nad vama. Allah me je poslao vama kao poslanika, objavio mi Knjigu i naredio mi da vam budem obveseljivač i opominjač. Dostavio sam

[438] Ono što se čini - a Allah zna - da je značenje riječi "ruh" - "duša koja je u tijelu". Što se tiče značenja riječi "ruh" uopće, ona ima mnogobrojna značenja; duša koja je u tijelu, Džibril, riječ "kun / budi". Značenje te riječi biva jasno u ovisnosti od njena položaja (konteksta). Sva ova značenja spomenuta su u Kur'anu. Tvrdnja da je velikom meleku ime "Ruh" ili da su oni pleme meleka, nema uopće autentičnog i sigurnog uporišta u onome što znam. A Allah Uzvišeni najbolje zna.

vam poslanice svoga Gospodara i savjetovao vas, pa ako prihvatite od mene ono s čime sam poslan - to je vaša sreća i na ovom i na onom svijetu, a ako to odbijete, ja ću se strpiti na Allahovoj odredbi sve dok Allah ne presudi između mene i vas'. Ili kao što je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.

Tražili su, zatim od njega da zamoli svoga Gospodara - iz njihove oholosti i kufra - da pokrene brda, da izravna zemlju i da izvede iz nje rijeke, kao što su rijeke Šama i Iraka i da proživi njihove pretke koji su nestali pa da ih pitaju o onome o čemu on govori: da li je to istina ili laž. "Ako učiniš što zahtijevamo od tebe i oni ti povjeruju i mi ćemo ti tada povjerovati i time ćemo znati tvoj položaj kod Allaha i znati da te je poslao kao poslanika kao što tvrdiš". Nakon toga su zahtijevali da traži od svoga Gospodara da pošalje meleka koji će potvrditi da je istina ono što govori. Rekli su: "...a mi ćemo revidirati naš stav u odnosu na tebe, a ti zamoli da ti učini bašče, blagajne i dvorce od blaga i srebra i da te učini nezavisnim od onoga što mi smatramo da ti tražiš, jer i ti ideš po tržnicama i tražiš opskrbu za život kao i mi , tako da ćemo time znati vrijednost tvoga položaja kod tvoga Gospodara, ako si poslanik kao što tvrdiš." Poslanik, s.a.v.s., im je svaki put odgovorio kao što je to učinio i prvi put. Rekli su: "Obori nebo u komadima kao što tvrdiš da tvoj Gospodar, ako hoće, može to učiniti. Mi tebi nećemo povjerovati sve dok to ne učiniš!" Poslanik, s.a.v.s., odgovorio im je: "To je Allahovo. Ako hoće, učinit će to vama!" Rekli su: "Muhammede, a zar tvoj Gospodar nije znao da ćemo mi sjediti s tobom, pitati te o onome što smo te pitali o Njemu i da ćemo tražiti od tebe ono što tražimo, pa da ti pruži i nauči te ono što ćeš nam odgovoriti i obavijestiti te o onome što će učiniti sa nama u tome, ako ne primimo od tebe ono s čim si došao. Mi smo, pak, došli do saznanja da tebe uči onaj čovjek iz Jemame, koji se naziva Rahman a mi, tako nam Allaha, nećemo nikada Rahmanu vjerovati.

Već smo te ispričali, Muhammede, ali, tako nam Allaha, nećemo te ostaviti i zaboraviti ono što si s nama učinio sve dok te ne uništimo ili dok ti nas ne uništiš." Jedan od njih je rekao: "Nećemo ti vjerovati sve dok ne dođeš u prisutnosti Allaha i meleka." Kada su to rekli, Allahov Poslanik, s.a.v.s., ustao je od njih, a s njim je ustao i Abdullah ibn Ebi-Umejje ibn el-Mugire el-Mahzumi, a on je sin njegove amidžične Atike, kćerke Abdul-Muttaliba, i rekao mu: "Muhammede, tvoj narod ti je izložio ono što ti je predložio, a ti nisi od njih prihvatio. Pitali su te o stvarima da s njima otkriju tvoj položaj kod Allaha, pa nisi ni to uradio. Zatim su te pitali da ubrzaš ono čime im prijetiš od kazne. Tako mi Allaha, neću ti nikada povjerovati sve dok ne postaviš ljestve ka nebu i ne budeš se popeo na njega, a ja budem gledao, sve dok ne dođeš sa njima i dok ne donesu s tobom otvorenu stranicu, a s tobom ne budu četiri meleka koji će svjedočiti ono što govoriš, a tako mi Allaha, kada bi i to činio, mislim da ti ne bih povjerovao".

Zatim je Poslanik, s.a.v.s., otišao, tužan i žalostan nakon saznanja da se njegov narod udaljio od njega i nakon gubljenja nade u svoj narod prilikom svoga poziva.

Ovo je skup koji su oni sakupili poradi njega. Da je Allah vidio nekoga od njih da pitaju poradi upute, uslišao bi im. Međutim, On je znao da oni to traže iz kufra i oholosti. Riječi Uzvišenog:

"...sve dok nam iz zemlje izvor vodu ne izvedeš;" "el-jenbu" označavaju vodu, izvor koji teče. Tražili su od njega da im izvede određeni izvor u Hidžazu ovdje ili ondje, a to je Allahu Uzvišenom lahko. Da je htio, učinio bi i uslišao sve što su tražili. Međutim, znao je da oni upućeni biti neće, kao što su riječi Uzvišenog:

"Kad bismo im meleke poslali, i kad bi im mrtvi progovorili, i kad bismo pred njih očigledno sve dokaze donijeli - oni opet ne bi vjerovali." /6:111/

"...ili dok nebo u parčadima ne oboriš," tj. ubrzaj nam kaznu koju si nam obećao na Sudnjem danu rascjepljenjem neba i približavanjem njegovih krajeva, pa sruči ih na nas sada, kao što je Šuajbov narod rekao:

"Zato spusti na nas kaznu s neba, ako istinu govoriš!"/26:187/ pa vam je Allah poslao kaznu oblačnoga dana, a to je, doista, bila kazna velikog dana, a što se tiče Poslanika milosti, s.a.v.s., on je tražio od Allaha da im odgodi kaznu nadajući se da će Allah iz njihovog potomstva izvesti one koji će Ga obožavati i neće Mu nikoga kao saučesnika pridruživati.

Tako se i dogodilo. Od onih koji su bili nevjernici, pa prešli na islam a islam im postao stabilan, čak je i Abdullah b. Ebi-Umejje, koji je ranije spomenut... Islam je primio čvrsto i iskreno se pokajao Uzvišenom Allahu. Riječi Uzvišenog: ***"...ili dok ne budeš imao kuću od zlata"***, tj. "min zehebin" od zlata, po kiraetu Ibn-Mesuda. Ibn-Abbas i drugi kažu slično tome.

"...ili dok se na nebo ne uspenješ"; ne uspenješ se na nebo na ljestvama a mi te budemo gledali:

"a nećemo vjerovati ni da si se uspeo sve dok nam ne doneseš Knjigu da je čitamo", da je napisano na njoj, svakom od njih, "ovo je Knjiga od Allaha tom i tom" i da svako od njih osvane s tom knjigom pored glave.

"Reci: 'Uzvišen neka je Gospodar moj! Zar ja nisam samo čovjek, poslanik?'" Slava neka je Njemu zar neko može da radi kako On hoće mimo Njegove volje. Ne, nego On radi što hoće, a ja sam vam samo poslanik koji vam dostavlja poslanicu i savjetujem vas i to sam već učinio. A ono što ste tražili od mene kod Uzvišenog Allaha je.

وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوٓا۟ إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟
أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٤﴾ قُل لَّوْ كَانَ فِى ٱلْأَرْضِ مَلَٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ
لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُولًا ﴿٩٥﴾

"A ljude je, kad im je dolazila objava, odvraćalo od vjerovanja samo to što su govorili: 'Zar je Allah kao poslanika čovjeka poslao?'" /94/ "Reci: 'Kad bi na Zemlji meleki smireno hodili, Mi bismo im s neba meleka za poslanika poslali.'" /95/

Uzvišeni kaže: ***"A ljude je, odvraćalo"***, tj. većinu njih, ***"od vjerovanja"*** i od slijeđenja Poslanika samo njihovo čuđenje oko slanja čovjeka kao poslanika, kao što kaže Uzvišeni:

"Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih: "Opominji ljude! A vjernike obraduj dlvnom nagradom kod Gospodara njihova!" /10:2/

Puno je ajeta o ovome. Nakon toga Uzvišeni kaže, upozoravajući na Svoju prijaznost i milost spram Svojih robova, da im On šalje poslanika od njihove vrste da ga shvate, razumiju i da govore s njim. Da im je poslao poslanika - meleka ne bi se mogli suočiti s njim niti uzimati od njega, kao što kaže Uzvišeni:

"Došao vam je Poslanik, jedan od vas" /9:128/ Zbog toga kaže ovdje:

"Reci: 'Kad bi na Zemlji meleki smireno hodili, Mi bismo im s neba meleka za poslanika poslali'", tj. od njihove vrste, pa budući da ste vi ljudi, poslali smo vam Naše poslanike od vas iz pažnje i milosti.

قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنِى
وَبَيْنَكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

"Reci: 'Allah je dovoljan svjedok meni i vama, jer On zna i vidi robove Svoje.'"/96/

Uzvišeni kaže, upućujući Svoga Poslanika, s.a.v.s., na značajan dokaz za njegov narod u vezi sa onim oko čega treba da mu povjeruju, u vezi sa onim s čim je došao, oko toga da je On tj. Allah svjedok njemu i njima. On zna s čime im je došao. Da je to izmislio kaznio bi ga najžešćom kaznom, kao što Uzvišeni kaže:

"A da je on o Nama kakve riječi iznosio, Mi bismo ga za desnu ruku uhvatili a onda mu žilu kucavicu presjekli." /69:44-46/ Nastavljajući dalje kaže: ***"jer On zna i vidi robove Svoje."*** On zna ko zaslužuje blagodati, dobročinstvo i uputu i dobro zna ko zaslužuje nesreću, zabludu i skretanje.[439] Zbog toga Uzvišeni kaže:

وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ ۖ
وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِهِۦ ۖ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَلَىٰ
وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا ۖ مَّأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَٰهُمْ
سَعِيرًا ﴿٩٧﴾

"Onaj kome Allah ukaže na Pravi put - na pravom putu je, a onome koga u zabludu stavi, tome, mimo Njega, nećeš naći zaštitnika. Mi ćemo ih, na Sudnjem danu, sakupiti, licem zemlji okrenute, slijepe, nijeme i gluhe; boravište njihovo bit će Džehennem; kad god mu plamen jenja, pojačaćemo im oganj." /97/

Uzvišeni obavještava o Svome postupku prema Svojim robovima i sprovođenju Svoje vlasti i da je On Taj Kome presudu niko nije u stanju izmijeniti. Koga On uputi - niko ga ne može u zabludi ostaviti, a koga On u zabludu odvede, nećeš mu naći - osim Njega - pomagača koji će ga na Pravi put uputiti. Uzvišeni kaže: ***"Mi ćemo ih, na Sudnjem danu, sakupiti, licem zemlji okrenute."***

Imam Ahmed bilježi od Enesa ibn Malika, r.a., da je rekao:

/81/ "Rečeno je: 'Allahov Poslaniče, kako će ljudi biti sakupljeni na svojim licima?!' Odgovorio je: 'Onaj Ko je učinio da idu na svojim nogama, u stanju je da učini da idu na svojim licima'". Ovaj se hadis bilježi kod Buharije i Muslima.

Riječi Uzvišenog: ***"slijepe"***, znači neće vidjeti, ***"nijeme"***, neće govoriti, ***"i gluhe"***, neće čuti, kao kazna zato što su bili i na dunjaluku slijepi, nijemi i gluhi spram Istine. Bit će kažnjeni na skupu baš kada budu imali najviše potrebe za oprostom: ***"boravište njihovo"***, njihov kraj ***"bit će Džehennem; kad god mu plamen jenja"***, kad god se počne gasiti ***"pojačat ćemo im oganj"***, tj. plamen, buktinju i žar, kao što kaže Uzvišeni:

"pa kušajte, mučenje ćemo vam sve gorim činiti."/78:30/

ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا
عِظَٰمًا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى
خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا
لَّا رَيْبَ فِيهِ ۖ فَأَبَى ٱلظَّٰلِمُونَ إِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾

"To će im biti kazna zato što u dokaze Naše nisu vjerovali i što su govorili: 'Zar kad postanemo kosti i prah, zar ćemo kao nova

---

[439] On zna Svojim iskonskim znanjem ko će vjerovati od Njegovih stvorenja i ko će zaslužiti blagodati, dobročinstvo i uputu - tako što ga učvršćuje u imanu, kao nagradu za vjerovanje i On zna ko će od njih nevjernik biti i zaslužiti nesreću, zabludu i skretanje kao kaznu za nevjerovanje, kao što kaže Uzvišeni: *"I kada oni skrenuše u stranu - Allah učini da i srca njihova u stranu skrenu." (61:5)* Neka je hvala Allahu na pomoći koju ukazuje blagodat imana.

stvorenja doista biti oživljeni?'" /98/ "Zar oni ne znaju da je Allah, Stvoritelj nebesa i Zemlje, kadar da stvori slične njima i da im je već odredio Čas oživljenja, u koji nema sumnje? Ali nevjernici samo porču." /99/

Uzvišeni kaže: Ovo naše kažnjavanje proživljujući ih slijepe, gluhe i nijeme, kazna im je koju su zaslužili zato što su smatrali lažnim ***"dokaze Naše"***, tj. naše argumente i znakove i što su smatrali nevjerovatnim proživljenje nakon smrti:

"i što su govorili: 'Zar kad postanemo kosti i prah'", tj. truhlež i crvotočina: ***"zar ćemo kao nova stvorenja doista biti oživljeni?"***, nakon truhlosti i propasti biti vraćeni drugi put?! Allah ih upozorava na Svoju moć u tom pogledu, budući da je On stvorio nebesa i Zemlju, dok je Njegova moć u njihovom oživljenju lakša od ovoga, kao što kaže Uzvišeni: ***"Stvaranje nebesa i Zemlje je sigurno veće nego stvaranje roda ljudskog." /40:57/*** Ovdje kaže:

"Zar oni ne znaju da je Allah, Stvoritelj nebesa i Zemlje, kadar da stvori slične njima", na Sudnjem danu vraćajući im njihova tijela, i stvarajući ih drugi put kao što je to učinio i prvi put: ***"i da im je već odredio Čas oživljenja u koji nema sumnje?"***, učinio je njihov povratak i dizanje iz njihovih grobova Časom određenim, koji se, neosporno je, mora ispuniti, kao što kaže Uzvišeni:

"A Mi ga odgađamo samo za neko vrijeme." /11:104/ Riječi Uzvišenog: ***"Ali nevjernici samo porču"***, tj. nakon što su im prezentirani argumenti oni ostaju uporni u svom nevjerovanju.

قُل لَّوْ أَنتُمْ تَمْلِكُونَ
خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّيٓ إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ ٱلْإِنفَاقِ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ
قَتُورًا ﴿١٠٠﴾

"Reci: 'Da vi posjedujete riznice milosti Gospodara moga, i tada biste škrtarili iz straha da ne potrošite; čovjek je uvijek tvrdica.'" /100/

Uzvišeni kaže Svome Poslaniku, s.a.v.s.: Reci im, Muhammede, kada bi vi, ljudi, slobodno raspolagali Allahovim riznicama, ***"škrtarili biste iz straha da ne potrošite"***, tj. plašeći se da vam to ne ode, pa da osiromašite, iako riznice nikada ne presušuju. Međutim, to je vaša urođena osobina.

Zbog ovoga Uzvišeni kaže: ***"čovjek je uvijek tvrdica"***, tj. škrtac i onaj koji zadržava, kao što kaže Uzvišeni:

"Kad bi oni bilo kakav udio u vlasti imali, ljudima ne bi ništa dali" /4:53/, tj. ne bi dali nikome ništa, jer su škrtost, nestrpljivost i malodušnost svojstva čovjeka. To je uopće njegovo, izuzev onoga koga Allah pomogne i uputi ga, kao što kaže Uzvišeni: ***"Čovjek je, uistinu, stvoren malodušan: kada ga nevolja snađe - brižan je, a kada mu je dobro on ga uskraćuje, osim vjernika." /70:19-22/***

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ فَسْـَٔلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
إِذْ جَآءَهُمْ فَقَالَ لَهُۥ فِرْعَوْنُ إِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾ قَالَ لَقَدْ
عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّى
لَأَظُنُّكَ يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾ فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ فَأَغْرَقْنَٰهُ
وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا ﴿١٠٣﴾ وَقُلْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ لِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱسْكُنُوا۟ ٱلْأَرْضَ
فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ﴿١٠٤﴾

"Mi smo Musau devet očevidnih znamenja dali, pa upitaj sinove Israilove kad je precima njihovim došao i kada mu je faraon rekao: 'Ja mislim, o Musa, da si ti doista opčinjen'", /101/ "A Musa odgovori: 'Ti znaš da ovo nije dao niko drugi nego Gospodar nebesa i Zemlje, kao očigledna znamenja, i ja mislim da ćeš ti, o Faraone, sigurno nastradati.'" /102/ "Faraon odluči da ih iz zemlje istjera, pa mi potopismo i njega i one koji su bili s njim - sve", /103/ "i poslije toga rekosmo sinovima Israilovim: 'Naselite se u zemlji, pa kad Smak svijeta dođe, dovest ćemo vas izmiješane." /104/

Uzvišeni obavještava da je poslao Musaa sa devet jasnih znamenja, a to su uvjerljivi dokazi ispravnosti njegovog vjerovjesništva i istinitosti onoga o čemu obavještava i da je od onoga Koji ga je poslao faraonu. Ta znamenja: štap, ruka, suša, more, potop, skakavci, krpelji, žabe i krv, jasna su znamenja. To smatra Ibn-Abbas.

"ali su se oni oholili, narod zlikovački su bili"/7:133/ i sa ovim znamenjima i njihovim osvjedočenjem; nisu povjerovali u njih i nijekali su; obuhvatila ih je nepravda i oholost iako su u svojim dušama bili sigurni da je to istina i to nije efikasno djelovalo na njih. Također smo odgovorili onima koji su tražili od tebe to što su tražili i rekli: "Nećemo ti povjerovati sve dok nam iz zemlje izvor vodu ne izvedeš...", oni ne bi prihvatili i ne bi vjerovali, izuzev ako bi to Allah htio, kao što je rekao Faraon Musau, a osvjedočio se prethodno u ova znamenja:

"Ja mislim, o Musa, da si ti doista opčinjen." Prenosi se da je značenje toga da je on (Musa) sihirbaz, a Allah Uzvišeni zna!

Musau, a.s., također su data mnoga druga znamenja, od kojih su: njegovo udaranje štapom po stijeni, izviranje vode iz kamena, oblaci koji su im pravili hlad, spuštanje mane i prepelice i drugih, što je

dato sinovima Israilovim nakon njihovog napuštanja Egipta. Ovdje je, međutim, spomenuto devet znamenja u koja se osvjedočio Faraon i njegov narod iz Egipta, što je dokaz protiv njih. Oni su se tome usprotivili, uzoholili se, uznevjerovali i sve to zanijekali.

"Ti znaš da ovo nije dao niko drugi nego Gospodar nebesa i Zemlje, kao očigledna znamenja", tj. ovih devet znamenja poslao je Gospodar nebesa i Zemlje samo kao argumente i dokaze da potkrijepi istinitost onoga s čime sam ti došao: ***"i ja mislim da ćeš ti, o Faraone, sigurno nastradati."*** Tj. bit ćeš uništen, pobijeđen i proklet.

"I Faraon odluči da ih iz zemlje istjera", da očisti zemlju od njih

"...pa mi potopismo i njega i one koji su bili s njim - sve, i poslije toga rekosmo sinovima Israilovim: 'Naselite se u zemlji.'" Ovo je, kao što su riječi Uzvišenog:

"A oni su te toliko na zemlji uznemiravali da bi te iz nje istjerali." Stanovnici Meke su, doista, radili na protjerivanju Poslanika, s.a.v.s., iz Meke, pa je zbog toga Allah, dž.š., učinio da Poslanik, s.a.v.s., naslijedi Meku, kada je u nju pobjedonosno ušao poraživši njene stanovnike a zatim ih pustio ukazavši im blagost i počast, kao što je Allah učinio da narod Benu-Israila, nakon što je bio potlačen, naslijedi Istok i Zapad zemlje, naslijedi Faraona, njegov kapital, njive, plodove i blagajne:

"pa kad Smak svijeta dođe, dovest ćemo vas izmiješane", tj. sve vas: i vas i vaše neprijatelje.

وَبِالْحَقِّ أَنزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ ۗ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿١٠٥﴾ وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنزِيلًا ﴿١٠٦﴾

"Mi Kur'an pun mudrosti objavljujemo, i na istinit način se on objavljuje. A tebe smo poslali samo zato da radosne vijesti donosiš i da opominješ." /105/ "I kao Kur'an, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti ljudima malo-pomalo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo."/106/

Uzvišeni obavještava o časnoj Knjizi da se objavljuje na istinit način, tj. koja u sebi sadrži istinu kao što kaže Uzvišeni:

"Allah svjedoči da je istina ono što ti objavljuje, objavljuje ono što jedini On zna, a i meleki svjedoče"/4:166/, tj. sadržavajući Allahovo znanje koje želi da vam se saopći od propisa, naredbi i zabrana.

Riječi Uzvišenog: ***" I na istinit način se on objavljuje"***, tj. objavljuje se tebi, Muhammede, zaštićen i sačuvan i nepomiješan sa drugim, niti mu je šta dodato niti oduzeto, već tebi dolazi na istinit način. Riječi Uzvišenog su:

"A tebe smo poslali samo zato da radosne vijesti donosiš i da opominješ." Tj. da donosiš radosne vijesti onome ko se pokorava, a da opominješ onoga ko griješi. Govor Uzvišenoga: ***"I kao Kur'an, sve dio po dio ga objavljujemo."*** Što se tiče učenja bez udvostručavanja (tešdida), znači: objavljujemo ga iz Levhi-mahfuza (Čuvane ploče) do Kuće časti na dunjalučkom nebu, a sa udvostručenjem, tj. "ferreknahu" znači: objavljujemo ga ajet po ajet, odvojeno i jasno u vezi sa događajima Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., u toku 23 godine, obrazlažući i komentarišući, pa zbog toga Uzvišeni kaže:

"da bi ga ti ljudima kazivao", da bi ga ti dostavljao i učio im: ***"malo-pomalo"***, tj. postepeno, i: ***"i prema potrebi ga objavljujemo"***, tj. jednu stvar za drugom.

قُلْ آمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا ۚ إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِن قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ﴿١٠٩﴾

"Reci: 'Vjerovali u njega ili ne vjerovali, oni kojima je još prije objavljivanja njegova dato znanje padaju licem na tle, čineći sedždu, kad im se on čita'", /107/ "I govore: 'Uzvišen neka je Gospodar naš, obećanje Gospodara našeg se ispunilo!'", /108/ "I padaju licem na tle plačući, i on im uvećava strahopoštovanje." /109/

Uzvišeni kaže Svome Vjerovjesniku Muhammedu, s.a.v.s.: ***"Reci!"***, o Muhammede, ovim idolopoklonicima, nevjernicima s čime si im došao, s Kur'ani-kerimom: ***"Vjerovali u njega ili ne vjerovali"***, svejedno da li ga vjerovali ili ne, on je istina koju Allah objavljuje i ističe ga spominjanjem u prethodnim knjigama, pa zbog toga Uzvišeni kaže: ***"oni kojima je još prije objavljivanja njegova dato znanje"***, tj. od dobrih ljudi, učenjaka Ehli kitaba koji su radili po njima, kao što je objavljeno: ***"kad im se on čita"***, tj. ovaj Kur'an ***"padaju licem na tle""činеći sedždu"*** i Allahu - slava neka je Njemu - zahvaljujući Mu na blagodatima koje im je dao time što su dočekali ovog plemenitog Poslanika, s.a.v.s., kome je ova Knjiga objavljena i zbog toga kažu: ***"Uzvišen neka je Gospodar naš"*** Onaj Koji je čist od svakog nesavršenstva, Veliki i Slavljeni u Svojoj potpunoj moći i Koji ne iznevjerava Svoje obećanje, koje je obećao preko prethodnih vjerovjesnika i obveseljivača slanjem Muhammeda, a.s., pa zbog toga Uzvišeni upozoravajući o njihovom govoru, kaže: ***"Uzvišen neka je Gospodar naš, obećanje Gospodara našeg se ispunilo!"*** Njegove riječi: ***"i padaju licem na tle plačući"***, tj.

pokoravaju se Uzvišenom i vjerom u Njegovu Knjigu i Poslanika, s.a.v.s.: ***"I on im uvećava strahopoštovanje"***, tj. vjerovanje i pokoronost, kao što kaže Uzvišeni:

"A one koji su na Pravom putu, On će i dalje voditi i nadahnut će ih kako će se Vatre sačuvati." /47:17/

قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ أَيًّا مَّا تَدْعُوا فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ ۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِيٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا ﴿١١١﴾

"Reci: 'Zovite: 'Allah', ili zovite: 'Svemilosni', a kako Ga god budete zvali, Njegova su imena najljepša. Ne izgovaraj na sav glas Kur'an kad molitvu obavljaš, a i ne prigušuj ga; traži sredinu između toga'" /110/ "I reci: 'Hvaljen Allah Koji Sebi nije uzeo dijeteta i Koji u vlasti nema ortaka, i Kome ne treba zaštitnik zbog nemoći - i hvaleći Ga veličaj!'"/111/

/82/ "Mekhul prenosi da je jedan idolopoklonik čuo Vjerovjesnika, s.a.v.s., da na sedždi govori: 'Ja, Rahman, ja Rahim (o Svemilosni, Milostivi)', pa je (taj čovjek) rekao: 'On misli da molbu upućuje jednom, a on, ustvari, molbu upućuje dvojici. Zatim je Allah, dž.š., objavio ovaj ajet.' Ovako se prenosi od Ibn-Abbasa, a to bilježi i Ibn-Džerir.

Riječi Uzvišenog: ***"Reci: 'Zovite: 'Allah' ili zovite 'Svemilosni', a kako god budete zvali, Njegova su imena najljepša"***, tj. reci, Muhammede, ovim idolopoklonicima koji niječu svojstvo milosti kod Uzvišenog Allaha sprečavajući Njegovo nazivanje imenom "Rahman", da nema razlike između našeg dozivanja Njega imenom "Allah" ili imenom "Rahman" jer On posjeduje najljepša imena kao što kaže Uzvišeni:

"On je Allah - nema drugog boga osim Njega, On je poznavalac nevidljivog i vidljivog svijeta, On je Svemilosni, Milostivi!" - do riječi Uzvišenog - ***"On ima najljepša imena. Njega hvale oni na nebesima i na Zemlji." /59:22-24/***

"ne izgovaraj na sav glas Kur'an kad molitvu obavljaš, a i ne prigušuj ga; traži sredinu između toga."

Imam Ahmed prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., da je rekao:

/83/ "Objavljen je ovaj ajet a Allahov Poslanik, s.a.v.s., prikrivao se u Meki:

"Ne izgovaraj na sav glas Kur'an kad molitvu obavljaš, a i ne prigušuj ga." Rekao je: "Kada bi klanjao sa ashabima dizao bi glas prilikom učenja Kur`ana, pa kada bi to čuli idolopoklonici psovali su Kur'an, Onoga Ko ga je objavio i onoga ko je s njim došao, pa je Allah rekao Svom Vjerovjesniku, s.a.v.s.:

"Ne izgovaraj na sav glas Kur'an kad molitvu obavljaš, a i ne prigušuj ga", tj. svojim učenjem, pa da te čuju idolopoklonici pa da onda psuju Kur'an: ***"i ne prigušuj ga"*** od svojih ashaba pa da ne čuju Kur'an i ne preuzmu ga od tebe: ***"Traži sredinu između toga"***. Bilježe ga Buharija i Muslim. Ovo, također, prenosi Dahhak od Ibn-Abbasa, r.a., i dodaje:

/84/ "A kada je Hidžru učinio u Medinu, ta je zabrana prestala, pa je činio od toga šta je htio." Riječima: ***"I reci: 'Hvaljen Allah Koji Sebi nije uzeo dijeteta'"***, potvrđuje Uzvišeni Svom Plemenitom Biću najljepša imena koja ga oslobađaju svake krnjavosti, pa kaže:

"I reci: 'Hvaljen Allah Koji Sebi nije uzeo dijeteta i Koji u vlasti nema ortaka'", već je On - Allah - Utočište svakom. On je Onaj Koji nije rodio niti je rođen i Kome niko ravan nije:

"i Kome ne treba zaštitnik zbog nemoći." Nije neznatan pa da treba pomagača, ministra ili savjetnika, već je Uzvišeni Stvoritelj Svega - On Jedini - i nema saučesnika, On Jedini upravlja Svojom voljom:

" i hvaleći Ga, veličaj!", tj. slavi Ga i veličaj od onoga što govore nasilnici, koji nepravdu čine, a On je visoko iznad onoga što oni govore!

18
EL - KEHF / PEĆINA
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 110 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجًا ۜ ﴿١﴾
قَيِّمًا لِّيُنذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِّن لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ
الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا ﴿٢﴾ مَّاكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا ﴿٣﴾ وَيُنذِرَ الَّذِينَ
قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ﴿٤﴾ مَّا لَهُم بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِآبَائِهِمْ ۚ كَبُرَتْ كَلِمَةً
تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ ۚ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Hvaljen neka je Allah Koji Svome robu objavljuje Knjigu, i nije je dao iskrivljenu, nego /1/ ispravnu, da teškom kaznom, koju će On dati, opomene, a da vjernike koji čine dobra djela divnom nagradom obraduje, /2/ u kojoj će vječno boraviti, /3/ i da opomene one koji govore: 'Allah je Sebi uzeo sina.' /4/ O tome oni ništa ne znaju, a ni preci njihovi. Kako krupna riječ iziazi iz usta njihovih! Oni ne govore drugo do laži!" /5/

PREDANJA O NJENOJ VRIJEDNOSTI

Imam Ahmed bilježi od El-Berra'a da je rekao:

/85/ "Jedan je čovjek učio suru "El-Kehf" dok je u kući bila njegova životinja, koja se odjednom preplašila, pa je pogledao i ugledao maglu ili oblak koji ga je bio natkrio. To je spomenuo Vjerovjesniku, s.a.v.s., a on mu je rekao: 'Uči, to je smirenost koja silazi prilikom učenja Kur'ana ili koja silazi radi učenja Kur'ana.'" Bilježi se kod Buharije i Muslima u hadisu Šu'beta, a ovaj čovjek koji je učio ovo poglavlje bio je Usejjid ibn el-Hudajr, kao što je već spomenuto u poglavlju El-Bekare".

Imam Ahmed bilježi od Ebu el-Derda'a, r.a., a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., koji kaže:

/86/ "Ko nauči deset prvih ajeta iz poglavlja 'El-Kehf' bit će sačuvan od Dedžala." Bilježe ga Muslim, Ebu-Davud, En-Nesai i Tirmizi kao hadis koji prenosi Katade. Tekst hadisa koga navodi Tirmizi je slijedeći:

/87/ "Ko nauči tri prva ajeta iz poglavlja 'El-Kehf'" i kaže: Hadis je hasen - sahih. Imam Ahmed također bilježi od Ebu el-Derda'a, r.a., a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao:

/88/ "Ko bude učio deset posljednjih ajeta iz poglavlja 'El-Kehf' bit će sačuvan od iskučenja Dedždžala." Prenosi ga također i Muslim i Nesai od Katade a kod Nesaije se kaže:

/89/ "Ko bude učio deset ajeta iz poglavlja 'El-Kehf...' i spominje ostatak hadisa. El-Hakim bilježi u Svome "Mustedreku" od Ebu-Se'ida el-Hudrija, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/90/ "Ko bude učio petkom poglavlje 'El-Kehf' dat će mu se svjetlo između dva petka", a zatim kaže: "Ovo je hadis autentičnog seneda, ali ga Buhari i Muslim ne uvrštavaju u svoje zbirke."

Već je spomenuto na početku ovog Tefsira da Uzvišeni hvali Svoje Sveto i Uzvišeno Biće, kod početka i svršetka stvari. On je hvaljen u svakoj situaciji. Njemu je svaka hvala i na početku i na kraju. Zbog toga On Sebe hvali kod spuštanja Svoje časne Knjige Svome plemenitom poslaniku Muhammedu, s.a.v.s. To je, doista, najveća blagodat kojom je Allah, dž.š., obdario stanovnike Zemlje, pošto ih je izveo sa njim iz tmine na svjetlo, budući da ga je učinio ispravnom Knjigom, u kojoj nema iskrivljenja niti skretanja, već upućuje na Pravi put jasno i nedvosmisleno, upozoravajući nevjernike a obveseljavajući vjernike. Zbog ovoga Uzvišeni kaže:

"I nije je dao iskrivljenu", tj. potvorenu i falsifikovanu, već: ***"ispravnu"***, tj. pravu: ***"da teškom kaznom, koju će On dati, opomene"***, tj. da opomene njom one koji u nju ne vjeruju kaznom na ovom i na onom svijetu: ***"a da vjernike obraduje"***, one koji su obistinili svoju vjeru dobrim djelima:

"divnom nagradom", tj. sevapom kod Allaha, ***"u kojoj će boraviti"***, u svojoj nagradi, a to je Džennet u kome će vječno biti: ***"vječno"***, stalno - bez prestanka.

Riječi Uzvišenoga: ***"i da opomene one koji govore: 'Allah je Sebi uzeo sina.'"*** Ovaj se ajet odnosi na svakoga ko kaže ovo, bez obzira iz kojeg naroda bio, mada je njegova objava bila konkretno poradi idolopoklonika Arapa, budući da su govorili: "Mi obožavamo meleke, a oni su Allahove kćeri!" ***"O tome oni ništa ne znaju"***, o ovoj potvori i laži: ***"a ni preci njihovi"***, tj. njihovi prethodnici:

* Objavljena nakon sure "El - Gašije".
** Ajeti: 28., 82. i 101. medinski su.

"Kako krupna riječ izlazi iz usta njihovih!" , nema joj oslonca izuzev u njihovom govoru, niti dokaza izuzev u njihovoj laži. Zbog toga Uzvišeni kaže: ***"Oni ne govore drugo do laži!"*** Muhammed ibn Ishak spominje povod objavljivanja ovog ajeta, pa kaže - u rezimeu - od Ibn-Abbasa, r.a., koji kaže:

/91/ "Kurejši su poslali En-Nadra ibn el-Harisa i 'Ukbe ibn Ebi-Mu'ajta židovskim svećenicima u Medinu, rekavši im: 'Pitajte ih o Muhammedu i opišite im njegova svojstva, jer su oni ti kojima je data knjiga (Ehlul-kitab) i oni posjeduju ono što mi ne posjedujemo od znanja o vjerovjesnicima!' Krenuli su njih dvojica i došli do Medine, a onda su pitali židovske svećenike o Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., opisujući im njegovu misiju i neki njegov govor. Rekli su im svećenici: 'Pitajte ga o troje, pa ako vas obavijesti o tome onda je on poslani vjerovjesnik. U suprotnom je čovjek, lažac, pa odlučite o njemu kako hoćete. Pitajte ga o mladićima koji su u davna vremena živjeli, šta je s njima bilo, jer o njima kruži čudna priča. Pitajte ga o čovjeku koji mnogo putuje i koji je obišao i Istok i Zapad Zemlje, šta je s njim bilo? i pitajte ga o duši, šta je to. Ako vas obavijesti o tome, onda je vjerovjesnik - slijedite ga!' Vratili su se En-Nadr i 'Ukbe Kurejšijama i obavijestili ih o onome što su im rekli židovski svećenici. Kurejšije su zatim došli i pitali Vjerovjesnika, s.a.v.s., o tome, pa im je on rekao: 'Obavijestit ću vas sutra o onome o čemu ste me pitali', a nije rekao ako Bog da. Otišli su od njega. Prošlo je petnaest noći a da mu se Džibril nije pojavio sa objavom pa su stanovnici Meke digli uzbunu, rekavši: 'Muhammed nam je obećao sutra dati informaciju, a danas je petnaesti dan u kojemu smo osvanuli a on nas ne obavještava o onome čemu smo ga pitali.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., rastužio se zbog zadržavanja objave, bilo mu je teško zbog onoga što govore stanovnici Meke, a onda mu je došao Džibril od Allaha Uzvišenog sa poglavljem koje govori o stanovnicima pećine. U njemu je prigovor za njegovu tugu spram njih, obavještenje o onome o čemu su ga pitali o mladićima, čovjeku koji je mnogo putovao i o riječima Allaha Uzvišenog:

'pitaju te o duši." /17:85/

فَلَعَلَّكَ بَٰخِعٌ نَّفْسَكَ
عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا۟ بِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَسَفًا ۝٦ إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى ٱلْأَرْضِ
زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۝٧ وَإِنَّا لَجَٰعِلُونَ مَا عَلَيْهَا
صَعِيدًا جُرُزًا ۝٨

"Pa zar ćeš ti za njima od tuge svisnuti, ako oni u govor ovaj neće da povjeruju?/6/ Sve što je na Zemlji Mi smo kao ukras njoj stvorili da iskušamo ljude ko će se od njih ljepše vladati /7/ a Mi ćemo nju i golom ledinom učiniti." /8/

Allah Uzvišeni oraspoložuje Svoga Vjerovjesnika, s.a.v.s., u njegovom žaljenju za idolopoklonicima koji su ostavili vjeru i udaljili se od nje:

"Pa zar ćeš ti za njima od tuge svisnuti, ako oni u govor ovaj neće da povjeruju?" Kaže: 'Nemoj upropaštavati sebe potištenošću i tugom!', tj. nemoj tugovati za njima, već im dostavi Allahovu poslanicu, pa ,ko ide Pravim putem, on će koristi imati, a ko luta, na svoju štetu luta, i neka ti ne bude teško zbog njihove propasti!

"Sve što je na Zemlji Mi smo kao ukras njoj stvorili da iskušamo ljude ko će se od njih ljepše vladati", tj. On je učinio dunjaluk prolaznim boravkom, kratkotrajnim ukrasom i učinio ga je kućom iskušenja, a ne kućom vječnog boravka.

"a Mi ćemo nju i golom ledinom učiniti." Mi ćemo učiniti, nakon njenog ukrašavanja, da bude ruševina i ništavilo, neće rađati na njoj ništa niti će biti od nje koristi. Površina zemlje bit će gola ledina, tj. pustoš na kojoj neće biti ni stabla ni rastinja. Zar nećeš obratiti pažnju na riječi Uzvišenoga:

"Kako oni ne vide da Mi gonimo kišu u ogoljelu zemlju, i činimo da, uz pomoć njenu, niče rastinje kojim se hrani stoka njihova, a i oni sami - pa zašto neće da vide?!" /32:27/

أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْكَهْفِ وَٱلرَّقِيمِ كَانُوا۟
مِنْ ءَايَٰتِنَا عَجَبًا ۝٩ إِذْ أَوَى ٱلْفِتْيَةُ إِلَى ٱلْكَهْفِ فَقَالُوا۟ رَبَّنَآ ءَاتِنَا
مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ۝١٠ فَضَرَبْنَا عَلَىٰٓ ءَاذَانِهِمْ
فِى ٱلْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ۝١١ ثُمَّ بَعَثْنَٰهُمْ لِنَعْلَمَ أَىُّ ٱلْحِزْبَيْنِ أَحْصَىٰ لِمَا
لَبِثُوٓا۟ أَمَدًا ۝١٢

"Misliš li ti da su samo stanovnici pećine i Rekima bili čudo među čudima Našim?" /9/ "Kad se nekoliko momaka u pećini skonilo pa reklo: 'Gospodaru naš, daruj nam Svoju milost i pruži nam u ovom našem postupku smjernost.'" /10/ "Mi smo ih u pećini tvrdo uspavali za dugo godina", /11/ "poslije smo ih probudili da znamo (da bismo pokazali) koja će od dvije skupine bolje ocijeniti koliko su vremena proboravili." /12/

Ovo je Allahova sažeta vijest o kazivanju stanovnika pećine. On kaže: "Misliš li ti , o Muhammede:

"da su samo stanovnici pećine i Rekima bili čudo među čudima Našim?", tj. nije njihov slučaj neobična u Allahovoj moći i snazi. Allahovo stvaranje nebesa i Zemlje, izmjena noći i dana, potčinjenost Sunca, Mjeseca, zvijezda i drugih velikih znamenja upućuju na Njegovu moć i ona su čudnija od vijesti o

stanovnicima pećine. A što se tiče "El-Kehfa", to je pećina na brdu u koju su se sklonuli svi spomenuti mladići, a što se tiče "Rekima", El-Avfi prenosi od Ibn--Abbasa, r.a.: "To je dolina, u blizini Ejle." Dahhak kaže: "Kehf je pećina a Rekim je ime doline." Se`id Ibn-Džubejr kaže: "Rekim je ploča od kamena na kojoj su ispisana kazivanja stanovnika pećine a zatim su je stavili na vrata pećine." Ibn-Džerir kaže: "Rekim dolazi na oblik 'fe`il' u značenju 'merkum/ numerisan', kao što se kaže za ubijenog 'maktul' i 'katil' i njegov je izbor da ploča ovdje označava knjigu.

"Kad se nekoliko momaka u pećini sklonilo pa reklo: 'Gospodaru naš, daruj nam Svoju milost i pruži nam u ovom našem postupku smjernost.'"

Uzvišeni obavještava o mladićima koji su se sklonili od svoga naroda kako im oni ne bi vjerovanje doveli u iskušenje. Pobjegli su od njih, sklonivši se u pećinu na brdu, kako bi se od njih sakrili, pa su rekli, nakon ulaska u nju: ***"Gospodaru naš, daruj nam Svoju milost"***, tj. podari nam milost koja će nas sakriti od našeg naroda:

"I pruži nam u ovom našem postupku smjernost", tj. učini naš ishod pravilnim, kao što se spominje u hadisu:

/92/ "A što nam budeš određivao kao sudbinu, učini da nam svršetak bude pravilan" (smjernost i uputa).

"Mi smo ih u pećini tvrdo uspavali za dugo godina", tj. kada su ušli u pećinu dali smo im dugogodišnji san: ***"poslije smo ih probudili"*** , iz tog njihovog sna: da bismo pokazali koja će od dvije skupine koje se razilaze u pogledu njih:

"bolje ocijeniti koliko su vremena proboravili", da izračunaju koliko su godina proveli u toj pećini, tj. tačan vremenski period koji su proveli u pećini.

نَّحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ ۚ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ
وَزِدْنَاهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾ وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا
رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَن نَّدْعُوَ مِن دُونِهِ إِلَٰهًا ۖ لَّقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا
﴿١٤﴾ هَٰؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً ۖ لَّوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم بِسُلْطَانٍ
بَيِّنٍ ۖ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾ وَإِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا
يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَنشُرْ لَكُمْ رَبُّكُم مِّن رَّحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُم
مِّنْ أَمْرِكُم مِّرْفَقًا ﴿١٦﴾

"A Mi tebi kazujemo vijest njihovu po istini. Tu su bili mladići, vjerovali su u Gospodara svoga, a Mi smo im Uputu još više povećali. /13/ Osnažili smo bili njihova srca kad su se digli i rekli: 'Gospodar naš - Gospodar je nebesa i Zemlje, mi se nećemo pored Njega drugom bogu klanjati, jer bismo tada ono što je daleko od istine govorili. /14/ Narod ovaj naš je mimo Njega druge bogove prihvatio, zašto jasan dokaz nije donio o tome da se treba njima klanjati? A ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu iznosi neistinu? /15/ Kad napustite njih i one kojima se, a ne Allahu, klanjaju, skonite se u pećinu, Gospodar vaš će vas miošću Svojom obasuti i za vas će ono što će vam korisno biti pripremiti."/16/

Ovdje se ukazuje na detalje kazivanja o stanovnicima pećine. Uzvišeni spominje da su oni bili mladići, tj. omladina, a oni prihvataju Istinu bolje od staraca koji su bili uobraženi i ogreznuli u krivoj vjeri. Zbog toga su najčešće oni koji su se odazvali Allahu i Njegovom Poslaniku bili upravo omladinci. Što se tiče staraca Kurejša, većina ih je ostala u staroj vjeri, a samo mali dio njih je prešao na islam. Ovako Uzvišeni obavještava o stanovnicima pećine da su bili mladići i da su vjerovali u svoga Gospodara, tj. priznavali su Njegovu jednoću u svemu i svjedočili da nema drugog boga osim Allaha: ***"a Mi smo im Uputu još više učvrstili."***

Neki učenjaci, kao što je Buhari i drugi, zaključili su na temelju ovoga i sličnih ajeta, u pogledu povećanja imana i njegovog stepenovanja, da se on povećava i smanjuje. Zbog toga Allah kaže: ***"a Mi smo im Uputu još više povećali"***, kao što kaže Uzvišeni: ***"Što se tiče vjernika, njima je povećala vjerovanje" /9:124/***, i kao što kaže:

"i da bi još više povećali vjerovanje koje već imaju" /48:4/ I drugi ajeti koji upućuju na to. Rečeno je da su ovi mladići bili u kršćanskoj vjeri. Međutim, očito je da su oni prethodili vremenu Isaa, a.s., na što ukazuje briga jevreja o toj predaji. Već je spomenuto od Ibn-Abbasa, r.a., da su Kurejšije poslali predstavnike židovskim svećenicima u Medini da traže od njih neke stvari kojima bi iskušavali Allahovog poslanika, s.a.v.s.. Slali su ih potom da ga pitaju o vijesti oko ovih mladića, o vijesti Zul-Karnejna i o duši, a ovo upućuje na to da je ovo bilo sačuvano u knjigama Ehlul-kitaba, a to je, opet, prethodilo kršćanskoj vjeri, a Allah najbolje zna!

"Osnažili smo bili njihova srca kad su se digli i rekli: 'Gospodar naš - Gospodar je nebesa i Zemlje.'" Uzvišeni kaže: Učinili smo da budu strpljivi razilazeći se sa svojim narodom i napuštajući raskošan život, sreću i blagodati u kojima su bili. Neki od ranijih i kasnijih generacije spominju da su oni bili sinovi bizantijskih vladara i njihovih vođa. Napustili su svoj narod koji je obožavao kipove i šejtane i prinosio im žrtve. Imali su jednog vladara - nasilnika koji je to ljudima naređivao.

Jednoga dana ljudi su izašli u povodu jednog njihovog praznika a sa njima i ovi mladići zajedno sa svojim roditeljima, gledajući šta radi njihov narod čineći sedždu i prinoseći žrtve drugome, a ne Allahu

Uzvišenom, znajući da to ne treba činiti nikome izuzev Allahu - Stvoritelju nebesa i Zemlje, tako da se svaki od ovih mladića odvojio od njih. Prvi koji se odvojio od njih bio je jedan mladić koji je sjeo u hlad pod jedno stablo. Zatim mu je došao drugi, a nakon toga treći - ne znajući jedan za drugoga. Tu ih je sakupio jedino onaj Koji sakuplja njihova srca u imanu.

U muallek - hadisu koga bilježi Buhari od Aiše, r.a., Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /93/ "Duše su regrutovana vojska. One koje se međusobno poznaju sakupe se, a koje se ne prepoznaju raziđu se." Hadis bilježi i Muslim merfu'-predanjem u svom "Sahihu" od Ebu-Hurejrea.

Svaki od njih je krio od svojih drugova- iz bojazni od njih - ono što je osjećao, tako da nisu znali da su i drugi tako mislili sve dok jedan od njih nije rekao: "Znate, tako mi Allaha, o narode, da vas je nešto izvelo iz vašeg naroda, pa neka svako od vas otkrije tu stvar. "Drugi reče: "Mene što se tiče, ja sam, tako mi Allaha,vidio u čemu je moj narod i saznao sam da je to zabluda.A Onaj Koji Jedini zaslužuje da bude obožavan i da Mu se ništa ne pripisuje je Allah, Koji je stvorio nebesa i Zemlju i sve što je među njima!"

I svaki od njih izrekao je ove riječi tako da su se složili oko jedne riječi i postali jedna ruka i iskrena braća. Potom su uzeli sebi mjesto za molitvu na kojem će se klanjati Allahu. Njihov narod je za njih saznao i prijavio njihovu aktivnost vladaru, koji ih je pozvao, pitao ih, a oni su mu odgovorili istinom i pozvali ga Allahu Uzvišenom, pa zbog toga Uzvišeni o njima izvještava riječima:

"Osnažili smo bili njihova srca kad su se digli i rekli: 'Gospodar naš - Gospodar je nebesa i Zemlje, mi se nećemo pored Njega drugom bogu klanjati, jer bismo tada ono što je daleko od istine govorili.'" , tj. neistinu, laž i potvoru.

"Narod ovaj naš je mimo Njega druge bogove prihvatio, zašto jasan dokaz nije donio o tome da se treba njima klanjati?", tj. zašto ne temelje ispravnost onoga što zastupaju na jasnom, autentičnom argumentu?

"A ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu iznosi neistinu", tj. nema nepravednijeg od onoga koji o Allahu iznosi neistinu. Vladar se naljutio na njih i naredio da im se skine ukrašena odjeća s njih koja je bila na njima, a odražavala je ukras njihovog naroda, i zaprijetio im je sankcijama ukoliko se ne vrate u vjeru svoga naroda. A zatim im je dao vremena da analiziraju svoj postupak kako bi se vratili. Ovo je znak Allahove dobrote spram njih, jer su ovim odgađanjem uspjeli pobjeći i skloniti svoje vjerovanje od iskušenja, što znači da je ovo dozvoljeno kada nastupi smutnja (anarhija) među ljudima, kao što se spominje u hadisu: /94/ "Uskoro će biti najbolji imetak nekoga od vas stado koje će napasati na vrhovima brda i pojilištima bježeći sa svojom vjerom, plašeći se smutnji."

Nije dozvoljena izolacija u drugim prilikama izuzev u ovoj. Pošto su oni čvrsto odlučili bježati i Allah im je to dozvolio riječima:

"Kad napustite njih i one kojima se, a ne Allahu, klanjaju", tj. napustili ste ih sa vašom vjerom zbog njihovog obožavanja drugoga a ne Allaha, pa napustite ih, također, i vašim fizičkim bićima:

"sklonite se u pećinu, Gospodar vaš će vas miloću Svojom obasuti", tj. smilovat će vam se i sakriti vas od vašeg naroda: ***"I za vas će pripremiti"***, tamo gdje se nalazite: ***"ono što će vam korisno biti"***, tj. stvar iz koje ćete izvući korist. Tada su pobjegli ka pećini, sklonili se u njoj, izgubivši se svome narodu iz vida, pa ih je vladar tražio, ali je Allah vijest o njima zatajio, kao što je učinio sa Svojim vjerovjesnikom Muhammedom, s.a.v.s., i njegovim iskrenim prijateljem kada su se sklonili u pećinu, a Allah učinio slijepim idolopoklonike u blizini njih dvojice, ne omogućivši im puta do njih. Zbog toga Allahov Poslanik, s.a.v.s., i kaže svome prijatelju:

/95/ "Šta misliš, Ebu-Bekre, o dvojici sa kojima je Allah - treći?!" Također, nema sumnje da je slučaj pećine Hira veličanstveniji, veći i čuvniji od kazivanja o stanovnicima pećine!

وَتَرَى ٱلشَّمْسَ إِذَا طَلَعَت تَّزَٰوَرُ عَن كَهْفِهِمْ
ذَاتَ ٱلْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَت تَّقْرِضُهُمْ ذَاتَ ٱلشِّمَالِ وَهُمْ فِى فَجْوَةٍ مِّنْهُ
ذَٰلِكَ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ ۗ مَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ
وَلِيًّا مُّرْشِدًا ﴿١٧﴾

"I ti si mogao vidjeti kako Sunce, kada se rađa - obilazi pećinu s desne strane, a kada zalazi - zaobilazi je s lijeve strane, a oni su bili u sredini njezinoj. To je dokaz Allahov! Kome Allah ukaže na Pravi put, on će Pravim putem ići , a koga u zabludi ostavi, ti mu nećeš naći zaštitnika koji će ga na Pravi put uputiti." /17/

U ovome je dokaz da je ova pećina bila okrenuta sjevernoj strani[440], jer je Uzvišeni obavijestio da je Sunce ulazilo u nju, kada se rađalo i obilazilo je:

"...s desne strane", tj. smanjuje se sjena udesno, a to je kad god se Sunce izdigne na horizontu, smanji se njegova sjena tako da ne ostane ništa od tih zraka za vrijeme zenita na mjestu sličnom ovome, pa zbog toga Uzvišeni kaže:

[440] Bila je na sjevernoj strani, a ulaz joj je bio okrenut jugu, pa na osnovu ovoga proizilazi da je desna strana pećine bila na zapadu, a lijeva na istoku. Kada izađe Sunce, njegove zrake uđu u pećinu i ispune zapadnu stranu, a kada zađe, njegove zrake ispune istočnu stranu, jer je otvor pećine okrenut prema jugu.

"a kada zalazi - zaobilazi je s lijeve strane", tj. ulazi u njihovu pećinu s lijeve strane od njihovog ulaza, a to je sa istočne strane, što upućuje na ispravnost onoga što smo rekli. Allah Uzvišeni je već obavijestio o tome i od nas želi da to razumijemo i shvatimo, a nije nas obavijestio o mjestu te pećine i u kojoj državi se nalazi, budući da od takve informacije koristi nema niti neke šerijatske svrhe. Neki su mufessiri spomenuli mnoga mišljenja u tom pogledu. Neki kažu da je to u Ejli, drugi u bizantijskoj državi, a treći da je to u Belkai,[441] a Allah najbolje zna u kojoj je to Allahovoj zemlji! Da u tome ima neka vjerska korist, zasigurno bi nas Allah i njegov Poslanik, s.a.v.s., već uputili na to. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /96/ "Nisam vam ništa ostavio što će vas približiti Džennetu i udaljiti vas od Vatre a da vas nisam obavijestio o tome."

"a oni su bili u sredini njezinoj ", tj. unutar njezinog prostranstva kako ih ne bi našli: ***"To je dokaz Allahovi"***, budući da ih je uputio na ovu pećinu u kojoj ih je učinio živima, i da im je ulazilo sunce i vazduh i očuvala se njihova tijela. Zatim Uzvišeni kaže: ***"Kome Allah ukaže na Pravi put, on će Pravim putem id."*** On je Taj koji je uputio ove između njihova naroda na Pravi put, a koga Allah uputi - on je upućen, a koga u zabludi ostavi - upućivača mu nema.

وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ ۚ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ ۖ وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ ۚ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿١٨﴾

"I pomislio bi da su budni, ali oni su spavali; i Mi smo ih prevrtali sad na desnu, sad na lijevu stranu, a pas njihov, opruženih prednjih šapa, na ulazu je ležao; da si ih vidio, od njih bi pobjegao i strah bi te uhvatio." /18/

Pošto ih je Allah uspavao, želio je - slava neka je Njemu - da njihove oči, dok spavaju, budu otvorene, pa zbog toga i kaže:

"i pomislio bi da su budni, ali oni su spavali", zatim kaže:

"Mi smo ih prevrtali sad na desnu, sad na lijevu stranu." Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Da se nisu prevrtali, rastočila bi ih zemlja/ istruhli bi."

"...a pas njihov, opruženih prednjih šapa, na ulazu je ležao." El-vesid/ulaz, pećina, vrata pećine, tj. njihov pas je ležao podvivši noge na ulazu, kao što obično psi čine. On je sjedio, zapravo, napolju ispred ulaza, zato što /97/ "meleki ne ulaze u kuću u kojoj ima pas", kao što se spominje u "Sahihu", a u drugom predanju koje je dobro dodaje se još: /98/ "ili slika ili nečista osoba (džunup) ili kafir."

Njihov bereket je zahvatio njihovog psa, pa je i njega savladao san kao što je i njih savladao u takvom stanju. U ovome se primjećuje korist druženja sa odabranima, pa je zbog toga i ovom psu ostao pomen, vijest i značaj.

"da si ih vidio, od njih bi pobjegao i strah bi te uhvatio." Uzvišeni je unio u njih strah kako niko ne bi pogledao u njih a da ga strah i začuđenost ne bi uhvatila, kako se niko ne bi njima približio i kako ih niko ne bi dodirnuo sve dok se ne postigne rok određeni i dok se ne završi njihovo spavanje onoliko koliko je Allah Uzvišeni želio da bude, s obzirom da je u tome mudrost i jasan dokaz i ogromna milost.

وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ ۚ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ ۖ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ۚ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ ۖ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِ إِلَىٰ الْمَدِينَةِ فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَىٰ طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا ﴿١٩﴾ إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُوا إِذًا أَبَدًا ﴿٢٠﴾

"I Mi smo ih, isto tako, probudili da bi jedni druge pitali. 'Koliko ste ovdje ostali?' - upita jedan od njih. 'Ostali smo dan ili dio dana' - odgovoriše. -Gospodar vaš najbolje zna koliko ste ostali' - rekoše. 'Pošaljite jednog od vas s ovim srebrenjacima vašim u grad, pa nek vidi u koga je najčistije jelo i neka vam od njega donese hrane i neka bude ljubazan i neka nikome ne govori ništa o vama, /19/ jer, ako oni doznaju za vas, kamenovat će vas ili će vas na silu u svoju vjeru obratiti, i tada nikad nećete ono što želite postići!"/20/

Uzvišeni kaže: Kao što smo ih uspavali, probudili smo ih zdravih tijela, kose i kože a nisu izgubili ništa od stanja i likova, i to sve nakon 309 godina, pa su zbog toga međusobno pitali jedni druge: ***"Koliko ste ovdje ostali?"***, tj. spavali.

"'Ostali smo dan ili dio dana' - odgovoriše", jer su ušli u pećinu bio početkom dana, a probudili se krajem dana, pa su zbog toga kazali:

"'...ili dio dana' - odgovoriše. 'Gospodar vaš najbolje zna koliko ste ostali'", tj. Allah najbolje zna vašu stvar i, kao da ih je zadesila neka vrsta neodlučnosti o trajanju njihovog sna, zatim su se povratili onome što im je bilo važnije, a to su njihove potrebe za hranom i vodom, pa su rekli: ***"Pošaljite, jednog od vas s ovim srebrenjacima vašim"***, tj. sa srebrnim novcem. Naime, kada su se oni sklonili u pećinu ponijeli su sa sobom srebrenjake od svojih kuća za svoje potrebe: Ļ ***"u grad"***, iz koga su izašli:

[441] Ejla je Akaba, bizantijske zemlje su današnja Anadolija, a Belka je u Jordanu.

"pa nek vidi u koga je najčistije jelo", tj. najbolje jelo: ***"I neka bude ljubazan"***, u svom izlasku, odlasku, kupovini i povratku: ***"I neka ne govori"***, tj. neka ne obavještava:

"nikome ništa o vama, jer, ako oni doznaju za vas kamenovat će vas", tj. ako saznaju za vaše mjesto:

"ili će vas na silu u svoju vjeru obratiti", Dikjanosovi podanici neće ih prestati mučiti sve dok ih ne vrate u njihovu vjeru u kojoj se nalaze ili dok ne umru. Ako oni pristanu vratiti se u nevjerstvo, nema im uspjeha ni na ovom ni na budućem svijetu. Zbog toga kaže: ***"I tada nikad nećete ono što želite postići!"***

وَكَذَٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ
لِيَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَآ إِذْ يَتَنَٰزَعُونَ بَيْنَهُمْ
أَمْرَهُمْ ۖ فَقَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ عَلَيْهِم بُنْيَٰنًا ۖ رَّبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ ۗ قَالَ ٱلَّذِينَ غَلَبُوا۟
عَلَىٰٓ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا ﴿٢١﴾

"I Mi smo, isto tako, učinili da oni za njih saznaju, da bi se uvjerili da je istinito Allahovo obećanje i da u Čas oživljenja nema nikakve sumnje, kada su se između sebe o njima raspravljali, i rekli: 'Sagradite na ulazu u nju ogradu, Gospodar njihov najbolje zna ko su oni.' A onda oni do čijih se riječi najviše držalo rekoše: 'Napravit ćemo na ulazu u nju bogomolju!'"/21/

Uzvišeni kaže: ***"I Mi smo, isto tako, učinili da oni za njih saznaju"***, tj. otkrili smo ih ljudima:

"da bi se uvjerili da je istinito Allahovo obećanje i da u Čas oživljenja nema nikakve sumnje." Više pripadnika prvih generacija (selef) spominje da je ljude toga vremena zadesila sumnja u proživljenje i Sudnji dan. Neki od njih tvrdili su da će duše biti proživljene bez tijela pa je Allah proživio stanovnike pećine kao dokaz i znamenje toga.

Pošto je jedan od njih otišao da kupi hranu, ušao je u grad koji nije mogao prepoznati: vidio je drugi grad i druge ljude, pa je pomislio da je poludio, a ustvari njemu nije bilo ništa, već su se ljudi promijenili iz stoljeća u stoljeće i iz generacije u generaciju. Smatrao je da treba požuriti sa izlaskom iz ovoga grada, a onda se uputio ka čovjeku koji prodaje hranu kako bi mu platio ono što je imao kod sebe. Kada je taj čovjek vidio njegov novac, začudio se njegovom izgledu i predao ga svome susjedu, a onda su ga međusobno jedan drugom dodavali i govorili: "Ovaj je vjerovatno našao blago." Pitali su ga o njegovoj situaciji kao i o tome odakle mu novac, pa im je on rekao: "Ja sam stanovnik ovoga grada čiji je vladar Dikjanos. Sinoć sam ga napustio." Smatrali su da je lud, pa su ga odveli svome vladaru koji ga je pitao o njegovom stanju o čemu ga je ovaj obavijestio tako da je vladar ostao zbunjen u situaciji u kojoj se našao. Vladar toga mjesta zajedno sa svojim stanovništvom ustao je i krenuo do pećine do koje ih je doveo ovaj mladić pri tome im rekavši: "Dopustite mi da prije uđem i obavijestim svoje društvo koje se nalazi unutra." Ušao je u pećinu, i kako kažu, a da oni uopće nisu znali kako. Allah im je sakrio vijest o njima. Drugi kažu: Ušli su im i vidjeli ih. Vladar im je selam nazvao i zagrlio ih, a sam je bio musliman - prema onome kako se navodi. Obradovali su mu se, ljubazno s njim razgovarali, pozvali ga i selam mu nazvali, a onda se vratili svojim ležajevima, pa ih je Uzvišeni usmrtio. A Allah najbolje zna!

To što su ljudi toga vremena vidjeli stvarnost Stanovnika pećine dokaz je za muslimane toga vremena kao i dokaz protiv poricatelja proživljenja i idolopoklonike među njima.

"kada su se između sebe o njima raspravljali", tj. o stvarima Sudnjeg dana - ko je u njega vjerovao a ko ga je poricao ***"I rekli"***, tj. muslimani između njih:[442]

"Sagradite na ulazu u nju ogradu, Gospodar njihov najbolje zna ko su oni", tj. zatvorite ulaz njihove pećine i ostavite ih u njihovom stanju: ***"A onda oni do čijih se riječi najviše držalo rekoše"***, tj. ljudi od riječi i autoriteta: ***"Napravit ćemo na ulazu u nju bogomolju!"*** Ovaj njihov prijedlog nije pohvaljen jer protivrječi riječima Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: /99/ "Allah je prokleo židove i kršćane koji su uzeli grobove svojih vjerovjesnika kao bogomolje", upozoravajući šta su učinili.[443]

سَيَقُولُونَ ثَلَٰثَةٌ رَّابِعُهُمْ
كَلْبُهُمْ ۖ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ ۖ رَجْمًۢا بِٱلْغَيْبِ ۖ
وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ ۚ قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِم مَّا يَعْلَمُهُمْ
إِلَّا قَلِيلٌ ۗ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَآءً ظَٰهِرًا ۖ وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِم مِّنْهُمْ
أَحَدًا ﴿٢٢﴾

"Neki će reći: 'Bila su trojica, pas njihov je bio četvrti', a neki će govoriti: 'Bila su petorica, pas njihov je bio šesti', nagađajući ono što ne znaju, dok će neki reći: 'Bila su sedmerica, a pas njihov bio je osmi.' Reci: 'Gospodar moj najbolje zna njihov broj, samo malo njih to zna. Zato ne raspravljaj o njima osim površno, i ne pitaj o njima od njih nikoga!'"/22/

---

[442] Rečenica: "Muslimani između njih" nije Ibn-Kesirov govor nego moj, jer se to slaže sa šerijatskim propisima po kojima je zabranjeno graditi džamije na kaburima, a njihove riječi: "Sagradite na ulazu u nju ogradu"odgovaraju islamskim propisima i stoga sam zaključio da su zagovornici ovog mišljenja muslimani.

[443] Islam i njegovo učenje je jedno i važeće od Adema, a.s., do Muhammeda, s.a.v.s.

Allah Uzvišeni iznosi tri pretpostavke o broju stanovnika pećine i to upućuje na to da nije bilo četvrtog mišljenja. Nakon što je prva dva mišljenja proglasio slabim riječima: ***"nagađajući ono što ne znaju"***, tj. riječima bez podloge, govori o trećem mišljenju i o njemu šuti ili ga konstatira riječima: ***"a pas njihov bio je osmi"***, što upućuje na njegovu tačnost i da se to stvarno desilo.

Riječi Uzvišenog: ***"Reci: 'Gospodar moj najbolje zna njihov broj'"***, upućuju da je najbolje, kao i u ovom primjeru, pripisivanje znanja Allahu Uzvišenom, pošto nema potrebe raspravljanja o sličnim stvarima bez znanja. Ako dobro poznajemo neku stvar - reći ćemo je, a ako ne poznajemo - prešutjet ćemo je.

"samo malo njih to zna", od ljudi. Katade kaže: "Ibn-Abbas, r.a., rekao je: 'Ja sam jedan od te male grupe koju je Allah učinio izuzetkom, i kažem da ih je bilo sedam.'" Što se tiče njihovih imena, ne postoji vjerodostojna predaja o tome. Većina ovih predaja jesu predaje nastale kod Ehlul-kitaba a i znanje njihovih imena ne rezultira velikom koristi, zato što je Uzvišeni rekao:

"Zato ne raspravljaj o njima osim površno", tj. lagano, blago:

"i ne pitaj o njima od njih nikoga!", tj. oni nemaju o tome znanja, a ono što je kod njih ne naslanja se na nepogrešiv govor, a Allah ti je , o Muhammede,objavio istinu o kojoj sumnje niti dileme nema. Ona ima prvenstvo i presudnu riječ nad svim knjigama i mišljenjima.

وَلَا تَقُولَنَّ لِشَاْىْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ إِلَّا أَن يَشَاءَ ٱللَّهُ ۚ وَٱذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَىٰٓ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾

"I nikako za bilo šta ne reci: 'Uradit ću to sigurno sutra!' - ne dodavši: /23/ 'Ako Bog da!' A kada zaboraviš, sjeti se Gospodara svoga i reci: 'Gospodar moj će me uputiti na ono što je bolje i korisnije od ovoga.'"/24/

Ovo je uputa Uzvišenoga za onoga koji odluči da učini nešto u budućosti. On to, naime, treba obaviti osjećajući se ovisnim o Onome Koji poznaje tajne. Već je spomenut na početku ovog poglavlja povod za objavljivanje ovog ajeta u vezi sa govorom Vjerovjesnika, s.a.v.s., kada je bio upitan o kazivanju o stanovnicima pećine: "Sutra ću vam odgovoriti". Zato je objava kasnila 15 dana. Spomenuli smo to, sažeto, na početku poglavlja.

"A kada zaboraviš, sjeti se Gospodara svoga", tj. kada zaboraviš da kažeš: "Ako Bog da" za nešto što ćeš uraditi u budućnosti, onda reci: "Ako Bog da" kada se sjetiš. Ovo kažu Ebu el-Alijeh i Hasan el-Basri. Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Čovjek koji se zaklinje za nešto ima pravo da kaže: 'Ako Bog da (Inšallah)', makar se to očekivalo i za godinu dana."

"i reci: 'Gospodar moj će me uputiti na ono što je bolje i korisnije od ovoga'", tj. ako budeš upitan o nečemu što ne znaš, pitaj Allaha Uzvišenog o tome i Njemu se okreni, uputit ćete na ispravnost i razboritost u tome. A Allah najbolje zna!

وَلَبِثُوا۟ فِى كَهْفِهِمْ ثَلَٰثَ مِا۟ئَةٍ سِنِينَ وَٱزْدَادُوا۟ تِسْعًا ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا۟ ۖ لَهُۥ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ أَبْصِرْ بِهِۦ وَأَسْمِعْ ۚ مَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِى حُكْمِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾

"A oni su ostali u pećini svojoj tri stotine i još devet godina." /25/ "Reci: 'Allah najbolje zna koliko su ostali; tajne nebesa i Zemlje jedino On zna. Kako On sve vidi, kako On sve čuje! Oni nemaju drugog zaštitnika osim Njega, a On ne uzima nikoga u vlasti Svojoj za ortaka.'" /26/

Uzvišeni obavještava svoga Poslanika, s.a.v.s., o vremenskom periodu boravka stanovnika pećine u njihovoj pećini od trenutka uspavljivanja do trenutka kada ih je Allah, dž.š., proživio i momenta kada su ih otkrili stanovisi grada toga vremena. Ostali su tri stotine godina računajući po sunčevom kalendaru, što je jednako periodu od tri stotine i devet godina lunarnog kalendara. Razlika između svakih stotinu godina Sunčevog i lunarnog kalendara je tri godine, i zato Uzvišeni kaže: ***"tri stotine i još devet godina."***

Riječi Uzvišenog: ***"Reci: 'Allah najbolje zna koliko su ostali'"*** znače: Ako budeš upitan o tome koliko su boravili u pećini, a ne budeš imao znanje niti objavu od Allaha o tome, ne pružaj im ništa, već reci kao što se ovdje kaže:

"Allah najbolje zna koliko su ostali; tajne nebesa i Zemlje jedino On zna", tj. to ne zna niko osim Njega i onoga kome On to otkrije od Svojih robova. Ovo je ono što smo rekli a rekli su to i drugi mufessiri, kao Mudžahid i drugi, iz prvih i kasnijih generacija (selef i halef).

" Kako On sve vidi, kako On sve čuje!", tj. niko od Allaha bolje ne vidi i bolje ne čuje. ***"Oni nemaju drugog zaštitnika osim Njega, a On ne uzima nikoga u vlasti Svojoj kao ortaka."*** Uzvišenom pripada stvaranje i naredba i niko ne može Njegovu presudu pobiti, a On nema pomagača, saučesnika niti savjetnika. Uzvišen je Allah i čist od onoga što Mu pripisuju.

وَٱتْلُ مَآ أُوحِيَ
إِلَيْكَ مِن كِتَابِ رَبِّكَ ۖ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِۦ وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾
وَٱصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِىِّ يُرِيدُونَ
وَجْهَهُۥ ۖ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَا
تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُۥ عَن ذِكْرِنَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ وَكَانَ أَمْرُهُۥ فُرُطًا ﴿٢٨﴾

"A ti kazuj iz Knjige Gospodara svoga ono što ti se objavljuje, Njegovim riječima nema preinačitelja, i ti, osim kod Njega, nećeš naći utočišta nikakva." /27/ "Budi čvrsto uz one koji se Gospodaru svome mole ujutro i navečer u želji za Licem Njegovim, i ne skidaj očiju svojih s njih iz želje za sjajem u životu na ovome svijetu, i ne slušaj onoga čije smo srce da Nas spominje nehajnim učinili, koji strast svoju slijedi i čiji su postupci daleko od razboritosti." /28/

Uzvišeni naređuje svome Poslaniku, s.a.v.s., učenje Njegove časne Knjige i njeno dostavljanje ljudima:

"Njegovim riječima nema preinačitelja", nema onoga ko će ih promijeniti, izvitoperiti i falsificirati: ***"I ti, osim kod Njega, nećeš naći utočišta nikakva"***, tj. azila.

Ibn-Džerir kaže: "Allah kaže: 'Ako ti, Muhammede, ne budeš kazivao iz Knjige tvoga Gospodara ono što ti se objavljuje, nećeš naći nikakvo sklonište od Allaha", kao što kaže Uzvišeni:

"O Poslaniče, kazuj ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga - ako ne učiniš, onda nisi dostavio poslanicu Njegovu - a Allah će te od ljudi štititi."/5:67/

"Budi čvrsto uz one koji se Gospodaru svome mole ujutro i navečer u želji za Licem Njegovim", tj. druži se i sjedi sa onima koji Allaha spominju, koji izgovaraju 'La ilahe illallah', koji izgovaraju 'Elhamdulillah', 'Subhanallah', 'Allahu Ekber' i koji Ga od Njegovih robova, mole ujutro i navečer, svejedno bili siromašni ili bogati, jaki ili slabi. Muslim bilježi u svom "Sahihu" od Sa'da Ebi-Wekkasa, r.a., da je rekao: /100/ "Bilo nas je šesterica sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s., kada su mu idolopoklonici rekli: 'Otjeraj ove da se ne ohole protiv nas!'" Rekao je: Bio sam ja, Ibn-Mes`ud, Bilal, jedan čovjek iz Huzejla i dvojica ljudi kojima sam imena zaboravio, pa je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., na um palo ono što je Allah htio da mu na um padne i o tome je u sebi razmišljao, dok Allah Uzvišeni nije objavio:

"I ne tjeraj od sebe one koji se ujutru i navečer Gospodaru svome mole u želji za Licem Njegovim."/6:52/ Ovo bilježi samo Muslim,bez Buharije.

Hafiz Ebu Bekr el-Bezar prenosi da su Ebu-Hurejrea, r.a., i Ebu-Se'id, r.a., rekli: /101/ "Dok je jedan čovjek učio poglavlje 'El-Hadždž' ili 'El-Kehf' došao je Allahov poslanik, pa je zašutio. Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Ovo je skup za koji mi je naređeno da budem sa njima.'"

Taberani bilježi od Abdurrahmana ibn Sehla ibn Hunejfa da je rekao: /102/ "Objavljeno je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., dok je bio u jednoj od svojih soba:

"Budi čvrsto uz one koji se Gospodaru svome mole ujutro i navečer", pa je izašao tražeći ih. Našao je ljude koji su spominjali i slavili Allaha Uzvišenog; među njima je bilo onih razbarušene kose, grube kože i ljudi sa samo jednim komadom odjeće. Kada ih je vidio, sjeo je sa njima i rekao: 'Hvala Allahu Koji je stvorio mome ummetu one za koje mi je naredio da se s njima strpim.'"

"i ne skidaj očiju svojih s njih iz želje za sjajem u životu na ovome svijetu", Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Nemoj prolaziti pokraj njih drugima, tj. tražeći zamjenu za njih u uglednim i bogatim:

"i ne slušaj onoga čije smo srce da Nas spominje nehajnim učinili", tj. koga je ovaj svijet zabavio od vjere i robovanja Njegovom Gospodaru: ***"i čiji su postupci daleko od razboritosti"***, tj. njegova djela i praksa su besmisleno pretjerivanje i propast. Ti ne budi pokoran njemu, ne poklanjaj mu ljubav niti voli njegov put i nemoj biti sretan u onome u čemu se on nalazi.

وَقُلِ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَن شَآءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَآءَ فَلْيَكْفُرْ ۚ إِنَّآ
أَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۚ وَإِن يَسْتَغِيثُوا۟ يُغَاثُوا۟
بِمَآءٍ كَٱلْمُهْلِ يَشْوِى ٱلْوُجُوهَ ۚ بِئْسَ ٱلشَّرَابُ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾

"I reci: 'Istina dolazi od Gospodara vašeg, pa ko hoće - neka vjeruje, a ko hoće - neka ne vjeruje!' Mi smo nevjernicima pripremili Vatru čiji će ih plamen sa svih strana obuhvatiti; ako zamole pomoć, pomoći će im se tekućinom poput rastopljene kovine koja će lica ispeći. Užasna li pića i grozna li boravišta!"/29/

Uzvišeni govori svome Poslaniku, s.a.v.s.: I reci, Muhammede, ljudima: Ovo s čime sam vam došao od vašeg Gospodara je istina o kojoj nedoumice niti sumnje nema ***"pa ko hoće - neka vjeruje, a ko hoće - neka ne vjeruje."*** Ovo je način prijetnje i strašnog obećanja. Zbog toga Uzvišeni kaže: ***"Mi smo pripremili"***, tj. postavili zamku: ***"nevjernicima"***, koji ne vjeruju Allaha, Njegovog Poslanika, s.a.v.s., i Njegove Knjige:

"Vatru čiji će ih plamen sa svih strana obuhvatiti"; tj. njen (plameni) zid. Ibn-Džurejdž kaže: Ibn-Abbas, r.a., rekao je: "Ograda (zid) od vatre."

"...ako zamole pomoć, pomoći će im se tekućinom poput rastopljene kovine koja će lica ispeći." Ibn-Abbas, r.a., kaže: "El-muhl je: gusta tekućina, kao nataloženo ulje, tj. talog od ulja, a ono

je crno, smrdljivo, gusto, vrelo, pa zbog toga Uzvišeni kaže: ***"koja će lica ispeći"***, zbog svoje vreline, kada htjedne nevjernik da je popije i približi je svome licu - ispeći će ga sve dok mu koža lica ne padne u tu tekućinu. ***"Užasna li pića"***, tj. užasno li je ovo piće, kao što Uzvišeni kaže u drugom ajetu:

"koji će se uzavrelom vodom pojiti, koja će im crijeva kidati." /47:15/

"...i grozna li boravišta", tj. grozna li je vatra kao mjesto boravka, mjesto sastajanja i mjesto druženja! Kao što Allah kaže u drugome ajetu: ***"...on je (Džehennem) ružno prebivalište i boravište." /25:66/***

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾
أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ
أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ
مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ نِعْمَ ٱلثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾

"One koji budu vjerovali i dobra djela činili - Mi doista nećemo dopustiti da propadne nagrada onome koji je dobra djela činio /30/- čekaju sigurno edenski vrtovi, kroz koje će rijeke teći, u njima će se narukvicama od zlata kititi i u zelena odijela od dibe i kadife oblačiti, na divanima će u njima naslonjeni biti. Divne li nagrade i krasna li boravišta!"/31/

Nakon što je Uzvišeni spomenuo stanje nesretnika, spominje i sretnike koji vjeruju u Allaha, smatraju istinitim poslanike, onako kako su dolazili, i koji su radili ono što su im naređivali od dobrih djela. Oni će zadobiti edenske vrtove i oni će im biti boravište:

"kroz koje će rijeke teći", ispod njihovih soba i boravišta: ***"kitit će se"***, ovo je od riječi (nakit): ***"u njima narukvicama od zlata."*** A na drugom mjestu kaže ***"Biserom ukrašenim, kititi, a haljine će im, u njima, od svile biti" /35:33/***, a onda Uzvišeni podrobno raščlanjuje:

"i u zelena odijela od dibe i kadife oblačiti." Diba je tanka, mehka odjeća, poput košulje, i s njom se slično postupa, a što se tiče kadife, ona je gusti brokat koji se sija.

"na divanima će u njima naslonjeni biti", tj. naslonjačima. Riječ je množina od riječi a to je ležaj u sobi mladenaca.

"Divne li nagrade i krasna li boravišta", tj. divna li je nagrada Džennet za njihova djela i dobrog li boravišta, odmarališta i mjesta.

* وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَٰبٍ
وَحَفَفْنَٰهُمَا بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٢﴾ كِلْتَا ٱلْجَنَّتَيْنِ ءَاتَتْ أُكُلَهَا
وَلَمْ تَظْلِم مِّنْهُ شَيْـًٔا وَفَجَّرْنَا خِلَٰلَهُمَا نَهَرًا ﴿٣٣﴾ وَكَانَ لَهُۥ ثَمَرٌ فَقَالَ
لِصَٰحِبِهِۦ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَنَا۠ أَكْثَرُ مِنكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾ وَدَخَلَ
جَنَّتَهُۥ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ أَبَدًا ﴿٣٥﴾ وَمَآ
أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّى لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا
مُنقَلَبًا ﴿٣٦﴾

"I navedi im kao primjer dva čovjeka: jednom od njih smo dva vrta lozom zasađena dali i palmama ih opasali, a između njih njive postavili." /32/ "Oba vrta davala su svoj plod, ničega nije manjkalo, a kroz sredinu njihovu smo rijeku proveli." /33/ "On je i drugih plodova imao, i reče drugu svome, dok je s njim razgovarao: 'Od tebe sam bogatiji i jačeg sam roda!'", /34/ "I uđe u vrt svoj, čineći naslije sebi, govoreći: 'Ne mislim da će ovaj ikada propasti, /35/ i ne mislim da će Smak svijeta ikada doći; a ako budem vraćen Gospodaru svome, sigurno ću nešto bolje od ovoga naći.'"/36/

Uzvišeni, nakon spominjanja oholih idolopoklonika koji su bili u društvu slabih i siromašnih muslimana i uzdizali se oholo spram njih u imetcima i porijeklu - navodi im primjer dvojice ljudi od kojih je jednom Allah dao dvije bašče, odnosno dva vrta lozom zasađena, opasana palmama, a u njima su bili i usjevi i sve je bilo izuzetno plodno. Pa zbog toga Uzvišeni kaže:

"Oba vrta su davala svoj plod", tj. nicali su plodovi: ***"ničega nije manjkalo"***, ništa nije nedostajalo:

"a kroz sredinu njihovu smo rijeku proveli", tj. rijeke su u tim vrtovima bile razmještene na sve strane. ***"On je i drugih plodova imao."*** Riječ je u značenju množine, tj.plodovi. ***"I reče drugu svome, dok je s njim razgovarao"***, tj. dok je snjim raspravljao i svađao se, uzdižući se nad njim: ***"Od tebe sam bogatiji i jačeg sam roda"***, tj. imam više sluga, robova i djece.

"I uđe u vrt svoj, čineći naslije sebi", tj. sa svojim nevjerstvom, prkosom, ohološću, silom i nijekanjem Povratka:

"Ne mislim da će ovaj ikada propasti", a to je njegova samoobmana, nakon što je vidio u bašči usjeve, plodove, stabla i rijeke koje svuda teku, misleći da to nikada neće nestati, potrošiti se, propasti niti se uništiti. To se javilo zbog manjkavosti njegove pameti i slabosti njegovog uvjerenja u Allahovu egzistenciju, zbog njegove opčinjenosti životom na ovome svijetu i

njegovim ljepotama, kao i usljed nevjerovanja u drugi svijet. Zbog toga kaže: ***"I ne mislim da će Smak svijeta ikada doći"***, tj. da će se ikada dogoditi:

"a ako budem vraćen Gospodaru svome, sigurno ću nešto bolje od ovoga naći", tj. ako i bude povratka Allahu, imat ću kod Gospodara svoga ljepšu sreću i uspjeh od ovoga, jer da nije moga dostojanstva kod njega ne bi mi ni ovo dao.

قَالَ لَهُۥ صَٰحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَكَفَرْتَ بِٱلَّذِى خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلًا ﴿٣٧﴾ لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٣٨﴾ وَلَوْلَآ إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ إِن تَرَنِ أَنَا۠ أَقَلَّ مِنكَ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾ فَعَسَىٰ رَبِّىٓ أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا ﴿٤٠﴾ أَوْ يُصْبِحَ مَآؤُهَا غَوْرًا فَلَن تَسْتَطِيعَ لَهُۥ طَلَبًا ﴿٤١﴾

"I reče mu drug njegov,dok je s njim razgovarao: 'Zar ne vjeruješ u Onoga Koji te je od Zemlje stvorio, zatim od kapi sjemena, i najzad te potpunim čovjekom učinio?'" /37/ Što se mene tiče, On, Allah, moj je Gospodar i ja Gospodaru svome ne smatram ravnim nikoga. /38/ A zašto nisi, kad si u vrt ušao, rekao: 'Mašaallah! Moć je samo u Allaha!' Ako vidiš da je u mene manje blaga i manje roda nego u tebe, pa Gospodar moj može mi bolji vrt od tvoga dati, /39/ a na tvoj nepogodu sa neba poslati, pa da ostane samo klizava ledina bez ičega, /40/ ili da mu voda u ponor ode pa da je ne mogneš pronaći nikada.'" /41/

Uzvišeni saopćava kako vjernik savjetuje svoga sagovornika nastojeći da ga odvrati od nevjerovanja u Allaha, dž.š., i od zablude. ***"Zar ne vjeruješ u Onoga Koji te je od zemlje stvorio?"*** Ovo je zamjerka i smatranje nijekanja svog Gospodara velikom i opasnom stvari. Tako Allah, dž.š., kaže: ***"Kako vi poričete Allaha, a bili ste mrtvaci pa vas je On prožlvio?"***, tj. kako da niječete vašeg Gospodara, a imate jasne i očite dokaze? Niko ih poricati ne može jer ih osobno pozna. Svako stvorenje zna da nije postojalo i da svoju egzistenciju ne temelji ni na kakvom stvorenju jer su ona sva slična i zna da je oslonac njegovoj egzistenciji u njegovom Stvoritelju, a to je Allah, dž.š., drugog Boga nema osim njega, Stvoritelja svega. Zato vjernik kaže: ***"Što se mene tiče, On, Allah, moj je Gospodar"***, tj. ja ne kažem ono što ti govoriš, već priznajem Allaha, dž.š., Njegovu jedinoću i gospodarstvo, ***"I ja Gospodaru svome ne smatram ravnim nikoga."*** Samo je On Obožavani, Koji druga nema. Zatim kaže:

"A zašto nisi, kada si u svoj vrt ušao, rekao: 'Mašaallah! Moć je samo u Allaha!' Ako vidiš da je u mene manje blaga i manje roda nego u tebe", tj. kada si ušao u vrt, vidio ga i zadivio se, zašto se nisi zahvalio Allahu, dž.š., na blagodatima, Koji ti je, mimo druge, imetak i djecu dao. Zašto tada nisi rekao: ***"Mašaallah! Moć je samo u Allaha."*** U sahih-hadisu navodi se da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao Ebu-Musau: /103/ "Da te uputim na jednu od dženetskih riznica? Ona glasi: 'Moć i snaga je samo u Allaha.'" Uzvišeni kaže:

"Pa, Gospodar moj može meni dati bolji vrt od tvoga", tj. na ahiretu, ***"a poslati na njega"***, tj. na tvoj vrt na dunjaluku, za koga vjeruješ da ne može propasti i nestati, ***"nepogodu sa neba"***, tj. ogromnu kišu koja će iz korijena iščupati rastinje i drveće u njemu. Na kraju zaključuje:

"...pa da ostane klizava ledina, bez ičega", tj. pustara na kojoj koraci nisu stabilni,

"ili da mu voda u ponor ode", tj. nestane u zemlji, kako na drugom mjestu Uzvišeni kaže:

"Reci: 'Što mislite, ako vam voda postane ponorena, ko će vam tekuću vodu dati?'", tj.ako ode i oteče. Riječ infinitiv je u značenju što pojačava isto značenje.

وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٤٢﴾ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٌ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾ هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ لِلَّهِ ٱلْحَقِّ ۚ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾

"I propadoše plodovi njegovi i on poče kršiti ruke svoje žaleći za onim što je na njega utrošlo a loza se bijaše povaljala po podupiračima svojim - i govoraše: 'Kamo sreće da Gospodaru svome nisam smatrao nikoga ravnim!' /42/ I nije imao ko bi mu mogao pomoći, osim Allaha; a sam sebi nije mogao pomoći. /43/ Tada može pomoći samo Allah, Istiniti, On daje najbolju nagradu i čini da sve na najboljl način okonča." /44/

Uzvišeni kaže: ***"I propadoše plodovi njegovi"***, tj. njegova imovina i njegovi plodovi. Riječ je o nevjerniku koga je vjernik opominjao, strahujući od slanja moguće nesreće na njegov vrt, kojim je bio zaslijepljen i koga je obožavao mimo Allaha, dž.š., ***"Kršlo je ruke svoje žaleći za onim što je na njega utrošlo"***, tj. udarao je jednom drugu ruku sklapajući ih i žaleći te uzdišući za imetkom koji mu je nestao iz vrta. Govorio je:

"Kamo sreće da Gospodaru svome nisam smatrao nikoga ravnim. I nije bilo nikoga", tj. ni prijatelja ni potomka"

"da mu pomogne osim Allaha; a sam sebi nije mogao pomoći. Tada može pomoći samo Allah, Istiniti." Onog trena kada stigne kazna, bio neko vjernik ili nevjernik, on se vraća Allahu, dž.š., traži Njegovu pomoć i pokorava Mu se. Uzvišeni kaže:

"Pa kada vide našu moć, poviču: 'Mi jedino u Allaha vjerujemo, a porićemo sve što smo Mu kao rivale pripisivali.'" Neki u riječi stavljaju kesru na "و" u značenju da tada sudi samo Allah, Istiniti, a drugi u riječi na stavljaju kesru, smatrajući je Allahovim, dž.š., svojstvom. ***"On daje najbolju nagradu"***, tj. najbolje nagrađuje, ***"i najbolje sve okonča"***, tj. djela koja pripadaju Allahu, dž.š., najbolja su a njihov kraj je pohvalan i poučan.

وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا
كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا
تَذْرُوهُ ٱلرِّيَٰحُ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾ ٱلْمَالُ وَٱلْبَنُونَ
زِينَةُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ
أَمَلًا ﴿٤٦﴾

"Navedi im kao primjer da je život na ovom svijetu kao bilje, koje i poslije natapanja vodom, koju Mi s neba spuštamo, ipak postane suho i vjetrovi ga raznesu. A Allah sve može. /45/ Imetak i sinovi ukras su u životu na Ovom svijetu, a dobra djela koja ostaju, bit će od Gospodara tvoga bolje nagrađena i ono u što se čovjek može pouzdati."/46/

Uzvišeni kaže: ***"Navedi im"***, o Muhammede, ***"kao primjer, da je život na ovom svijetu"*** po svom nestanku, prolaznosti i prestanku

"kao bilje, koje i poslije natapanja vodom, koju Mi sa neba spuštamo", tj. sve sjemenke što poniknu i pokažu ljepotu pa ih ukrasi sjaj i svježina ***"ipak postane suho"***, tj. sasušene. ***"Vjetrovi ga raznesu"***, tj. rasture ga tamo i ovamo. ***"Allah sve može"***, tj. Allah, dž.š., obuhvata Svojom moći svako stanje i situaciju. Mnogo puta Allah, dž.š., navodi primjer ovosvjetskog života na ovakav način. Tako u suri "Junus", Uzvišeni kaže:

"Život na ovom svijetu sličan je bilju zemaljskom na koje Mi spustimo sa neba kišu s kojom se ono izmiješa, kojim se onda hrane ljudi i stoka." U hadisu se kaže: /104/ "Ovaj svijet je sladak i primamljiv." Uzvišeni dalje kaže:

"Bogatstvo i djeca ukras su života na ovome svijetu", ili

"Zaista su bogatstvo i djeca iskušenje, a samo je kod Allaha velika nagrada", tj. približavanje Allahu, dž.š., i ibadet Njemu je bolji od zaokupljenosti njima, njihovog umnožavanja i pretjerane ljubavi prema njima. Zato, Allah, dž.š., kaže:

"Dobra djela koja vječno ostaju, bit će od Gospodara tvoga bolje nagrađena i ono u što se čovjek može pouzdati." Ibn-Abbas, Seʿid Ibn-Džubejr i mnogi iz prvih generacija (selef) vele: Riječi znače pet dnevnih namaza. Ahmed bilježi od Harisa Osmanovog, r.a., roba, slijedeće: /105/ Jednog dana Osman je sjeo (radi abdesta) a mujezin od koga je on zatražio posudu sa vodom u kojoj je, mislim, bilo vode jedan mudd (koliko može stati u sastavljene šake) mu je prišao. Abdestio se, a zatim rekao: Vidio sam Allahovog Poslanika da se ovako abdesti; nakon čega nam je rekao: 'Ko se ovako abdesti, a zatim klanja podne-namaz, oprošteni su mu grijesi između podne i sabaha.Ko, zatim, klanja ikindiju, između podne i ikindije. Ko poslije toga klanja akšam, između ikindije i akšama, pa ko klanja jaciju, između akšama i jacije; zatim provede noć u svojoj kući, ustane, abdesti se i klanja sabah-namaz, oprošteno mu je između jacije i sabaha. To su dobra djela koja poništavaju loša djela.' Prisutni su upitali: 'Ako su ovo dobra djela (hasenat), šta su

djela koja traju?' Osman, r.a., odgovori: 'To su:' La ilahe illallah', 'Subhanellah', 'Elhamdu lillah', 'Allahu ekber', 'La havle ve la kuvvete illa billahil alijjil azim.'" Taberani prenosi od Sʿada Ibn-Džunadeta koji kaže: /106/ "Ja sam bio prvi stanovnik Taifa koji se sreo sa Božijim Poslanikom. Iz Taifa sam krenuo ranom zorom i stigao na Minu u ikindijsko vrijeme gdje sam se popeo na brijeg, sišao a onda otišao kod Božijeg Poslanika. Primio sam islam, nakon čega me poučio surama: 'Kul huvallahu ehad' i 'Iza zulzileh'... Poučio me i ovim riječima: 'Subhanellah', 'El hamdu lillah', 'La ilahe illallah', 'Allahu ekber' i rekao mi: 'One su 'djela koja ostaju' (El bakijatus-Salihatu).'" U istom senedu stoji: /107/ "Ko noću ustane, abdesti se, ispere usta i izgovori 'Subhanellah' 100 puta, 'El hamdu lillah' 100 puta, 'Allahu ekber' 100 puta i 'La ilahe illallah' 100 puta, oprošteni su mu svi grijesi osim krvi, koja se ne poništava" Alija ibn Ebu-Talha i Ibn- Abbas kažu da su riječi El-bakijatus-salihatu razni vidovi spominjanja Allaha, dž.š., kao: 'La ilahe illallahu vallahu ekber', 'Subhanellah', 'Elhamdu lillah', 'Tebarekellah', 'La havle ve la kuvvete illabillah', 'Estagfirullah', 'Sallallahu ala resulillah'. One su još: post, namaz, hadž, sadaka, oslobađanje roba, džihad, održavanje rodbinskih veza i sva dobra djela koja će čekati svoje vršioce u Džennetu sve dok traju nebesa i Zemlja.ʿAvfi kaže da je Ibn-Abbas rekao da ove riječi znače prijatan i ugodan govor, a Abdurrahman ibn Zejd ibn Eslem kaže da su to sva dobra djela, što Ibn-Džerir smatra ispravnim.

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ
نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿٤٧﴾ وَعُرِضُوا عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا
خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا ﴿٤٨﴾ وَوُضِعَ
الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ
هَٰذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا ۚ وَوَجَدُوا
مَا عَمِلُوا حَاضِرًا ۗ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٤٩﴾

Na dan kada planine uklonimo, i kada vidiš Zemlju (potpuno) vidljivu - a njih smo već sakupili, ni jednog nismo izostavili, /47/ pred Gospodarom tvojim bit će oni u redove poredani: "Došli ste nam onako kako smo vas prvi put stvorili, a tvrdili ste da vam nećemo vrijeme za oživljavanje odrediti." /48/ I Knjiga će biti postavljena i vidjet ćete grješnike prestravljene zbog onoga što je u njoj. "Teško nama!" govorit će "kakva je ovo knjiga, ni mali ni veliki grijeh nije propustila, sve je nabrojala!" - I naći će upisano ono što su radili. Gospodar tvoj neće nikome nepravdu učiniti."/49/

Uzvišeni obavještava o užasima Sudnjeg dana i velikim događajima koji će se zbiti, kao što na drugom mjestu kaže:

"Pitaju te o planinama, pa ti reci: 'Gospodar moj će ih u prah pretvoriti i zasuti, i mjesta na kojima su bile jednom ostaviti, ni udubina ni uzvisina na Zemlji nećeš vidjeti."'/20:105-107/ Planine će nestati, površina se izjednačiti, a Zemlja ostati ravna ledina, tj. zaravnjena ploha gdje ni udolina ni uzvisina nema, tj. ni dolina ni planina. Zato Uzvišeni kaže:

"I vidiš Zemlju (potpuno) vidljivu", tj. vidljivu i uočljivu u kojoj nema mjesta za sklanjanje. Stvorenja će dozivati svoga Gospodara, Kome ništa njihovo neće biti sakriveno, kako kaže: ***"A njih smo već sakupili i ni jednog nismo izostavili"***, tj. niko neće biti izostavljen, ni prvi ni potonji. Na drugom mjestu Uzvišeni kaže:

"Reci: 'I prvi i potonji bit će sakupljeni na ročištu određenog Dana."'(56:49) Uzvišeni, dalje kaže: ***"I bit će u redove poredani pred tvojim Gospodarom."*** Moguće je da budu pred Allahom,dž.š., u jednom ili u više redova poredani. Uzvišeni nastavlja riječima:

"Došli ste nam onako kako smo vas prvi put stvorili." Ovo je prekoravanje onih koji niječu povratak i nagovještaj da će sami protiv sebe svjedočiti. Zato Slavljeni kaže:

"Tvrdili ste da vam nećemo vrijeme za oživljavanje odrediti", tj. niste vjerovali da će vam se ovo desiti, niti da će ovo biti. Uzvišeni kaže: ***"I Knjiga će biti postavljena"***, tj. knjiga djela koja sadrži značajno i beznačajno, veliko i malo. ***"I vidjet ćeš grješnike prestravljene zbog onoga što je u njoj"***, tj. zbog njihovih loših djela i grješnih poslova. ***"Govorit će: 'Teško nama!'"*** ili: O naše žalosti i teško nama što smo zanemarili naše živote na dunjaluku!

"Kakva je ovo knjiga, ni mali ni veliki grijeh nije izostavila, sve je nabrojala", tj. nije ispustila ni mali ni veliki grijeh, sve ih je navela, zabilježila i sačuvala. U vezi sa citiranim ajetom Taberani prenosi od Sada ibn Džunadeta da je rekao: /108/ "Kada je Poslanik, s.a.v.s., okončao borbu na Hunejnu, spustili smo se na jedan potpuno pust prostor gdje nam Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Sve što nađete korisno, bilo drvo ili što drugo, donesite i sakupite.' Nakon izvjesnog vremena smo sakupili jednu hrpu, pa nam on reče: 'Vidite li ovo? Ovako će se sabrati ljudski grijesi kao što ste ovo sabrali. Zato, neka se čovjek boji Allaha i neka ne čini ni male ni velike grijehe. Svi će mu biti popisani.' Uzvišeni kaže:

"I naći će upisano ono što su radili", tj.bilo dobro ili zlo, kao što na drugom mjestu kaže: ***"Toga dana će čovjek o onome što je pripremio, a što propustio obaviješten biti."*** ***/75:13/*** Uzvišeni kaže: ***"Gospodar tvoj neće nikome nepravdu učiniti."*** On će suditi Svojim robovima na osnovu njihovih ukupnih djela i nikome od stvorenja neće nepravdu učiniti već će oslobađati, brisati, opraštati i milostiv biti. Kaznit će koga hoće po Svojoj odredbi, mudrosti i pravdi. Vatru će napuniti nevjernicima i grješnicima, a zatim će spasiti grješnike a nevjernike u njoj vječno ostaviti. Šu'be kazuje od Osmana, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:/109/"Na Sudnjem danu će ovca bez rogova naplatiti svoje pravo od rogate."

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا
لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ ۗ أَفَتَتَّخِذُونَهُ
وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِي وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ ۚ بِئْسَ لِلظَّالِمِينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾

"I kada smo rekli melekima: 'Padnite Ademu ničice!' - svi padoše osim Iblisa, on je bio jedan od džinova i zato se ogriješio o zapovijest Gospodara svoga. Pa zar ćete njega i porod njegov, pored Mene, kao prijatelja prihvatiti, kad su vam oni neprijatelji? Kako je šeftan loša zamjena naslinicima!"/50/

Uzvišeni upozorava sinove Ademove na Iblisovo neprijateljstvo prema njima kakvo je bilo i prema njihovom ocu Ademu, a.s., te kori svakoga ko slijedi Iblisa a napusti svoga Stvoritelja i Gospodara, Koji ga dariva neizmjernim i bezbrojnim blagodatima, a zatim za prijatelja uzime Iblisa, za neprijatelja Allaha, dž.š., Uzvišeni kaže: ***"I kad smo rekli melekima"***,

tj. svima njima ***"Padnite Ademu ničice!"***, tj. iz počasti i poštovanja.

"pa su sedždu učinili, osim Iblisa, on je bio jedan od džina." Njega je iznevjerila njegova osnova, pošto je on stvoren od plamena. Osnova stvaranja meleka je od svjetlosti, kako je potvrđeno u Muslimovom "Sahihu". Poslanik, s.a.v.s., kaže: /110/ "Meleki su stvoreni od svjetlosti, Iblis je stvoren od plamena, a Adem je stvoren kako vam je opisano.Sadržaj svake posude provre u datom momentu,a Iblisa je iznevjerila ćud. Tako se Iblis odlikovao djelima meleka i poistovjetio se sa njima čineći ibadete i obrede.Radi toga je sa njima spomenut, a grijeh je učinio zbog svoje suprotne osnove." On je stvoren od vatre, kao što se kaže:

"Ja sam bolji od njega. Stvorio si me od vatre, a njega si stvorio od ilovače."/7:12/ Hasan Basrija kaže: "Iblis nije bio melek ni jedan treptaj oka. Njegova osnova je džinska, kao što je Ademova, a.s., osnova ljudska." Ibn-Džerir ovo prenosi sa sahih senedom.

Uzvišeni kaže: ***"Pa se ogriješio o zapovijest Gospodara svoga"***, tj. izašao je iz pokornosti Allahu, dž.š.,. Uzvišeni kaže, ukoravajući one koji slijede Iblisa i pokoravaju mu se:

"Pa zar ćete njega i porod njegov, pored Mene, kao prijatelja prihvatiti?" "Kako je šeftan loša zamjena naslinicima."

مَّآ أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ وَمَا كُنتُ
مُتَّخِذَ ٱلْمُضِلِّينَ عَضُدًا ﴿٥١﴾ وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا۟ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ
فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا ﴿٥٢﴾
وَرَءَا ٱلْمُجْرِمُونَ ٱلنَّارَ فَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا۟ عَنْهَا مَصْرِفًا
﴿٥٣﴾

"Ja nisam uzimao njih za svjedoke prilikom stvaranja nebesa i Zemlje niti prilikom stvaranja njih samih i za pomagače nisam uzimao one koji na krivi put upućuju. /51/ I na Dan kada On rekne: 'Pozovite one za koje ste tvrdili da su ortaci Moji' i kad ih pozovu, oni im se neće odazvati i Mi ćemo između njih pripraviti mjesto propasti. /52/ I grješnici ugledat će Vatru i uvjerit će se da će u nju pasti i neće je moći izbjeći." /53/

Uzvišeni kaže: Oni koje ste vi uzeli za zaštitnike mimo Mene, robovi su kao i vi. Oni ništa ne posjeduju. Nisam ih učinio naznočnim pri stvaranju nebesa i Zemlje niti su oni postojali. Samo sam Ja stvoritelj svega. Ja raspoređujem i određujem. U tome nemam ortaka, savjetnika i pomagača. Zato Uzvišeni kaže: ***"I za pomagače nisam uzimao one koji na krivi put upućuju."*** Riječ znači (pomoćnici), kako je to objasnio Malik. Uzvišeni kaže:

"Na Dan kada On rekne: 'Pozovite one za koje ste tvrdili da su ortaci Moji'", tj. za koje ste to tvrdili dok ste bili na dunjaluku, pozovite ih danas, tj. na ahiretu, da vas izbave iz stanja u kome se nalazite. Uzvišeni kaže:

"I doći ćete Nam pojedinačno, onakvi kakve smo vas prvi put stvorili, napustivši dobra koja smo vam bili darovali: 'Mi ne vidimo božanstva vaša koja ste Njemu ravnim smatrali, pokidane su veze među vama i nema vam onih koje ste posrednicima držali.'" Uzvišeni kaže:

"Pa će ih dozivati, a oni im se odazvati ne mogu." Kao što kaže:

"'Pozovite božanstva vaša' - reći će im se, pa će ih oni pozvati, ali im se ona neće odazvati." I kaže:

"Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, klanjaju onima koji im se neće odazvati!" I, također, kaže:

"Oni kao zagovornike nekakva božanstva, a ne Allaha, uzimaju. A ne valja tako! Božanstva će poreći da su im se klanjali, i bit će im protivnici." Uzvišeni kaže: ***"I Mi ćemo između njih pripraviti mjesto propasti."*** Riječ znači "mjesto propasti" kako su to pojasnili Ibn-Abas, Katade i drugi. Allah, dž.š., je u ovom ajetu objasnio da mušrici na ahiretu neće imati mogućnosti povezivanja sa božanstvima u koja su na dunjaluku vjerovali. I jedne i druge čeka stradanje, propast i veliki užas.

Uzvišeni kaže:

"I grješnici će ugledati Vatru i uvjerit će se da će u nju pasti, i da im iz nje neće povratka biti", tj. kada ugledaju Džehennem, uvezan sa 70000 sveza, a svaka sveza drži 70000 meleka, grješnici će se uvjeriti da će on sigurno nastupiti i da je došlo vrijeme njihove brige i tuge, te da je počelo kažnjavanje i strah od Njega prije nego je stvarno neodložno kažnjavanje nastupilo.

"I neće je moći izbjeći", tj. nema puta i načina kojim bi je oni izbjegli i tamo nužno ostaju. Ahmed bilježl od Ebu-Seida da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /111/ "Kada nevjernik ugleda Džehennem sa udaljenosti od četrdeset godina hoda, mislit će da će pasti na njega."

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَكَانَ الْإِنسَانُ
أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ
وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ
الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾ وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۚ
وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ ۖ وَاتَّخَذُوا
آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوًا ﴿٥٦﴾

"U ovom Kur'anu, Mi na razne načine objašnjavamo ljudima svakovrsne primjere, ali je čovjek, više nego iko, spreman da raspravlja. /54/ A ljude, kada im dolazi uputa, odvraća od vjerovanja i od toga da od Gospodara svoga mole oprosta samo zato što očekuju sudbinu drevnih naroda ili što čekaju da im dođe kazna otvorena. /55/ Mi šaljemo poslanike samo zato da donose radosne vijesti i da opominju. A nevjernici se raspravljaju, služeći se neistinama, da bi time opovrgli Istinu, i rugaju se dokazima Mojim i Mojim opomenama." /56/

Uzvišeni kaže: Mi smo svijetu objasnili u ovom Kur'anu i detaljno pojasnili stvari koje su im potrebne da ne odlutaju od Istine i ne skrene s puta Istine i Upute. Pored ovog objašnjenja i jasnog razgraničenja, čovjek često raspravlja, pokazuje neprijateljstvo i pomoću laži se suprostavlja Istini. Toga su pošteđeni samo oni koje Allah, dž.š., uputi i kojima ukaže na Put spasa i uspjeha. Ahmed prenosi /112/ od h. Alije, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., noću pokucao na njegova vrata, gdje su bili on i h. Fatima, kći Poslanikova, s.a.v.s., i upitao ih: "Zar vas dvoje ne klanjate?" "Odgovorio mu je: 'Božiji Poslaniče, naše su duše u Allahovoj ruci, pa kada hoće On nas probudi.'" On se tada povukao ne rekavši mi ništa, ali sam ga kasnije čuo kako se udara po koljenu i ponavlja: "Čovjek o mnogim stvarima hoće da raspravlja." Hadis je zabilježen u oba "Sahiha". Uzvišeni kaže:

"A ljude kada im dolazi uputa, odvraća od vjerovanja i od toga da od Gospodara svoga mole oprosta samo zato što očekuje sudbinu drevnih naroda." Događaji iz prošlosti drevnih naroda ukazuju na to da su ondašnji nevjernici prkosili Istini i poricali je čak i onda kada im je jasno predočena i kada su bili njeni svjedoci.

Istinu nisu slijedili ni onda kada im se prijetilo sa kaznom kakav je slučaj sa Kurejšima koji su rekli:

"Bože, ako je ovo zbilja Istina od tebe, Ti pusti na nas kamenje sa neba kao kišu ili nam pošalji patnju nesnosnu." Uzvišeni kaže:

"Ili čekaju sudbinu naroda drevnih", tj. da im kazna stigne i da budu uništeni do posljednjeg."

"...ili da im dođe kazna otvoreno", tj. da je lično vide. Uzvišeni, zatim, kaže: ***"Mi šaljemo poslanike samo zato da donose radosne vijesti i da opominju"***, tj. da prije kazne obraduju onoga ko im povjeruje i ko iskren bude, a da opomenu one koji u njih ne vjeruju. Uzvišeni kaže:

"Nevjernici se raspravljaju, služeći se lažima, da bi time opovrgli Istinu", tj. da oslabe Istinu koju im donose poslanici, jer im je to želja,

"I rugaju se dokazima Mojim i Mojim opomenama." Oni ismijavaju opomene, dokaze i istine koje im poslanici donose i izigravaju se sa njima, što je najgore nevjerstvo.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ
فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ ۚ إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً
أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ۖ وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ فَلَن يَهْتَدُوا
إِذًا أَبَدًا ﴿٥٧﴾ وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ ۖ لَوْ يُؤَاخِذُهُم بِمَا كَسَبُوا
لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ ۚ بَل لَّهُم مَّوْعِدٌ لَّن يَجِدُوا مِن دُونِهِ مَوْئِلًا ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ
الْقُرَىٰ أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا ﴿٥٩﴾

"Ima li nepravednijeg od onoga koji, kad se dokazima Gospodara svoga opominje, za njih ne haje, a zaboravlja ono što su ruke njegove pripravile?! Mi na srca njihova pokrivače stavljamo da Kur'an ne shvate i gluhim ih učinimo; i ako ih ti na Pravi put pozoveš oni, kad su takvi, nikad neće Pravim putem poći. /57/ Gospodar tvoj mnogo prašta i neizmjeno je milostiv, da ih On za ono što zaslužuju kažnjava, odmah bi ih na muke stavio. Ali, njih čeka određeni Čas, od koga neće naći utočište. /58/ A ona sela i gradove smo razorili zato što stanovnici njihovi nisu vjerovali i za propast njihovu smo tačno vrijeme odredili." /59/

Uzvišeni kaže da niko od Allahovih robova nije veći silnik od onoga kome dođu Allahovi, dž.š., dokazi pa se okrene od njih ili na njih zaboravi i ne obraća pažnju, ***"a zaboravlja ono što su ruke njegove pripravile"***, tj. loša djela. ***"Mi na srca njihova pokrivače stavljamo"***, tj. zastore, ***"da ga ne shvataju"***, tj. da ne razumijevaju Kur'an.

"I gluhim ih učinimo", tj. da ogluhnu za shvatanje značenja Upute.

"Ako ih ti na Pravi put pozoveš, oni, kada su takvi, nikada neće Pravim putem poći." Uzvišeni kaže:

"Tvoj Gospodar mnogo prašta i neizmjeno je milostiv", tj. o Muhammede, tvoj Gospodar prašta i sveobuhvatno je milostiv.

"Da ih On za ono što zaslužuju kažnjava,odmah bi ih na muke stavio", kao što na drugom mjestu kaže:

*"**Da Allah kažnjava ljude prema onome što zasluže, ništa živo na površini Zemljinoj ne bi ostavio.**"* Ali, On, dž.š., je milostiv, pokriva i oprašta. Nekada one što su na stranputici, uputi Pravim putem, a one koji produže u svojoj zabludi ostavlja da čekaju Dan kada će djeca postati sjeda. Zato Uzvišeni kaže *"**Ali, njih čeka određeni čas, od koga neće naći utočište**"*, tj. ne mogu se od toga spasiti niti to izbjeći. Uzvišeni kaže: *"**A ona sela i gradove smo razorili zato što stanovnici njihovi nisu vjerovali**"*, tj. ranije zajednice smo uništili zbog njihovog nevjerovanja,

*"**I za propast njihovu smo tačno vrijeme odredili**"*, tj. odredili smo im poznati rok i vrijeme kazne. Isto je tako i sa vama mušrici. Čuvajte se da vas ne pogodi nesreća koja je njih zadesila. Vi lažnim smatrate najčasnijeg poslanika i najvećeg vjerovjesnika. Mi vas ne smatramo časnijim od ranijih generacija, pa se bojte Moje kazne i opomene.

وَإِذْ قَالَ
مُوسَىٰ لِفَتَىٰهُ لَآ أَبْرَحُ حَتَّىٰٓ أَبْلُغَ مَجْمَعَ ٱلْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِىَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾
فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ فِى ٱلْبَحْرِ
سَرَبًا ﴿٦١﴾ فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَىٰهُ ءَاتِنَا غَدَآءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِن سَفَرِنَا
هَٰذَا نَصَبًا ﴿٦٢﴾ قَالَ أَرَءَيْتَ إِذْ أَوَيْنَآ إِلَى ٱلصَّخْرَةِ فَإِنِّى نَسِيتُ ٱلْحُوتَ
وَمَآ أَنسَىٰنِيهُ إِلَّا ٱلشَّيْطَٰنُ أَنْ أَذْكُرَهُۥ ۚ وَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ فِى ٱلْبَحْرِ
عَجَبًا ﴿٦٣﴾ قَالَ ذَٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ ۚ فَٱرْتَدَّا عَلَىٰٓ ءَاثَارِهِمَا قَصَصًا ﴿٦٤﴾
فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَآ ءَاتَيْنَٰهُ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَعَلَّمْنَٰهُ مِن
لَّدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾

*"**I kada Musa reče momku svome: 'Sve ću ići dok ne stignem do mjesta gdje se sastaju dva mora ili ću dugo, dugo ići.' /60/ I kad njih dvojica stigoše do mjesta na kome se ona sastaju, zaboraviše na ribu svoju, pa ona u moru zasječe sebi put. /61/ A kad se udaljiše, Musa reče momku svome: 'Daj nam užinu našu, jer smo se od ovoga našeg putovanja umorili.' /62/ 'Vidi!' reče on, 'Kad smo kod one stijene svratili, ja sam zaboravio onu ribu - sam šeftan je učinio da je zaboravim, da ti je ne spomenem - pa se ona prihvati svoga puta u moru čudnovato!' /63/ 'E to je ono što tražimo!' reče Musa, i njih dvojica se vratiše putem kojim su bili došli, /64/ i nađoše jednoga Našeg roba kojem smo milost Našu darovali i onome što samo Mi znamo, naučili.**"/65/*

Razlog ovakvog razgovora Musaog a.s., sa svojim saputnikom, koji se zvao Juša ibn Nun, bio je u tome da mu saopćti činjenicu da na sastavu dva mora obitava jedan Božiji, dž.š., rob, koji ima znanje takve vrste, koje Musa, a.s., ne posjeduje. Htio je da otputuje tamo i zato kaže svom pratiocu: *"**Sve ću ići**"*, tj. putovati, *"**dok ne stignem do mjesta gdje se sastaju dva mora.**"* Katade i drugi smatraju da je to Perzijsko i Sredozemno more, jedno na istoku a drugo na zapadu. Muhammed ibn Kab el-Kurezi kaže da je sastav ova dva mora kod Tangera (u Maroku), a Allah, dž.š., najbolje zna. Musa, a.s., dalje kaže:

*"**Ili ću dugo, dugo ići**"*, tj. makar dugo vremena (cijeli život) proveo na putovanju. Uzvišeni kaže: *"**I kad njih dvojica stigoše do mjesta na kome se ona sastaju, zaboraviše na ribu svoju.**"* Naime, bilo mu je naređeno da ponese ribu koju je spakovao, pa kad nje nestane, naći će čovjeka kome se zaputio. Zato je uzeo ribu, spakovao je i krenuo sa svojim pratiocem, dok nisu stigli do pećine i na pogodnom mjestu zaspali. Riba se uznemirila, izašla iz posude , skočila u more zasjekla sebi put poput kanala na zemlji jer se voda nije iza nje spajala.Put koji je ona sebi zasjekla u vodi iza nje je postojao u čvrstom stanju. Uzvišeni kaže: *"**Pa kada se udaljiše**"*, tj. sa mjesta na kome su na ribu zaboravili. Iako je Juša bio taj koji je zaboravio , zaborav se pripisuje obojici, kao u riječima Uzvišenog: *" **Iz njih dva se vadi biser i merdžan**"*, a stvarno se vadi iz slanog mora. Pošto su otišli na mjesta gdje su na ribu zaboravili, Musa *"**reče svome momku: 'Daj nam užinu našu, jer smo se od ovog našeg putovanja'**"*, iz mjesta koje smo napusili do sada već *"**umorili**"*, tj. iscrpili.

*"'**Vidi!', reče on, 'kada smo se kod one stijene svratili, ja sam zaboravio na onu ribu -sam šeftan je učinio da je zaboravim, da ti je ne spomenem - pa se ona prihvati svoga puta u moru čudnovato' 'E to je ono što tražimo!' - reče Musa**"*, tj. upravo to tražimo, *"**Pa se povratiše**"* , tj. vratiše se *"**svojim tragovima**"*, tj. putem *"**slijedom**"*, tj. slijedeći svoje tragove.

*"**I nađoše jednog Našeg roba kojem smo milost Našu darovali i onome što samo Mi znamo, naučili.**"* Ovo je Hidr ili Hadir, a.s., što dokazuju brojni sahih-hadisi našeg Poslanika, s.a.v.s. Buharija bilježi od Seida ibn Džubejra, koji kaže: Rekao sam Ibn-Abbasu: "Nevf Bikalija smatra da gore spomenuti Musa nije Musa Izraelćanin, tj. Poslanik Musa, a.s." "Slagao je neprijatelj Božiji", rekao je Ibn--Abbas, jer je nama pričao Ubej ibn K'ab da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /113/ "Dok je vjerovjesnik Musa držao govor Izraelćanima, upitali su ga: 'Ko je najznaniji?' 'Ja sam najznaniji' - odgovorio je, pa ga je Allah, dž.š., ukorio što znanje nije pripisao Allahu, dž.š. Objavio mu je: 'Ima jedan moj rob na sastavu dva mora i on je znaniji od tebe.' 'Bože!' reče Mus- 'Kako da se sa njim sastanem?' 'Stavi ribu u torbu', bi mu rečeno, 'i gdje je izgubiš, tu je on.' I on krenu na put. Sa njima je krenulo i njegovo momče Juša ibn Nun, nosio je ribu u torbi i kada su stigli do jedne

stijene, naslonili su na nju svoje glave i zaspali. Riba se nečujno izvukla iz torbe i zasjekla sebi put u moru. Allah je zaustavio vodenu struju putem kojim je plivala riba, pa je voda bila poput obruča oko ribe. Kada su se probudili momak je zaboravio obavijestiti Musaa o tome. Nastavili su da putuju preostali dio dana i noći, i kada je svanulo, Musa reče svom pratiocu.' Daj nam naš doručak! Zaista nas je od ovog našeg putovanja spopao umor.' Musa nije osjetio umor dok nije prešao određeno mu područje. Tada mu reče momče: 'Sjećaš li se kada smo se sklonili kod one stijene? Tu sam zaboravio onu ribu pa se ona prihvatila svoga puta u moru čudno! 'Poslanik doda : 'To je ribi bio put, a Musau i dječaku čuđenje.' To je ono za čim tragamo', reče Musa. Potom su se povratili slijedom svojih tragova. Kada su došli do one stijene, kad tu čovjek pokriven odijelom, ili je Ubez kazao: 'Pokrio se svojim odijelom.' Musa nazva selam, a Hidr reče: 'Odakle u tvojoj zemlji selam?.' Ja sam Musa', reče on. 'Musa Izraelćanin?', upita. 'Da', odgovori Musa. 'Mogu li da te pratim', upita Musa, 'da me poučiš onom znanju kojem si ti poučen?' Hidr odgovori: 'Musa, ti se nećeš moći kod mene strpiti! Ja imam znanje od Allaha kojem me je On poučio - koje ti ne poznaješ, a ti imaš jednu vrstu znanja kojem te je Allah poučio, koje ja ne poznajem.' Musa reče: 'Naći ćeš me da sam, ako Bog da, strpljiv i neću ti se ni u čem suprotstavljati.' Krenuli su na put i išli morskom obalom. Svoje lađe nisu imali. Tada pokraj njih naide jedna lađa i oni su s lađarima razgovarali da i njih povezu. Hidra su prepoznali pa su ih besplatno prevezli. Nisu dugo plovili a Hidr izbi jednu dasku nogama. Musa mu reče: 'Besplatno su nas ukrcali a ti si im probio lađu kako bi potopio putnike? Doista si golemu stvar učinio!' 'A zar ti nisam rekao da se ti sa mnom nećeš moći strpjeti!?', kaza on. 'Ne grdi me za ono što zaboravim', reče Musa, 'I ne čini da me u stvari ovoj mojoj teškoća snalazi!' Poslanik, a.s., reče: 'To je bio prvi Musaov zaborav.' Prenosilac dalje kazuje: 'I dok ti vrabac na pramac lađe i jednom ili dvaput zahvati kljunom vode a Hidr reče: 'Moje i tvoje znanje u odnosu na Allahovo je koliko je ovaj vrabac umanjio vode iz ovog mora.' Potom su izašli iz lađe i krenuli dalje i naišli na dječaka koji se igrao sa djecom. Hidr ga zgrabi za glavu odozgo i svojom rukom mu otkide glavu. 'Što ubi dijete?', reče Musa, 'bezgrješno, koje nije nikoga ubilo! Učinio si doista, nešto vrlo ružno.' 'Nisam li ti rekao', reče Hidr, 'da ti, doista, nećeš moći izdržati sa mnom?' Poslanik reče: ' Ovaj je bio teži od prvog događaja. 'Ako te i poslije ovoga za bilo šta upitam', reče, 'onda se nemoj sa mnom družiti. Eto sam ti se opravdao.' Krenuli su dalje i kad dođoše do jednog grada, zamoliše stanovnike njegove da ih nahrane, ali oni odbiše da ih ugoste. U naselju naidoše na jedan zid koji tek što se nije srušio, pa ga ovaj prezida i ispravi. 'Mogao si', reče Musa, 'uzeti za to nagradu' od naroda što nas nisu htjeli nahraniti i ugostiti.' Ovo je rastanak između mene i tebe', reče Hidr. 'Sada ću te obavijestiti zbog čega nisi mogao da se strpiš.' Poslanik, s.a.v.s., zatim je rekao: 'Bilo bi nam drago da se Musa strpio, Allah mu se smilovao, pa da nam Allah objavi kazivanje o tome šta se sve između njih dvojice dogodilo.'"

قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰ هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰٓ أَن تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾ قَالَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ خُبْرًا ﴿٦٨﴾ قَالَ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرًا وَلَآ أَعْصِى لَكَ أَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَإِنِ ٱتَّبَعْتَنِى فَلَا تَسْـَٔلْنِى عَن شَىْءٍ حَتَّىٰٓ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٧٠﴾

"Mogu li da te pratim"?, upita Musa, "ali da me poučiš onome čemu si ti ispravno poučen." /66/ "Ti se sigurno nećeš moći sa mnom strpjeti", reče onaj, /67/ "a i kako bi se strpio u onome o čemu ništa ne znaš?" /68/ "Vidjet ćeš da ću biti strpljiv, ako Bog da!", reče Musa, "i da ti se neću ni u čemu suprostavljati." /69/ "Ako ćeš me već pratiti", reče onaj, "onda me ni o čem ne pitaj dok ti ja o tome prvi ne kažem." /70/

Uzvišeni nas obavještava o razgovoru Musaa, a.s., sa drugim poslanikom, a to je Hidr, a.s., kome je Allah, dž.š., darovao znanje koje nije dato Musau a.s., kao što je dao znanje Musau koje nije darovao Hidru, a.s.

"'Mogu li da te pratim?', reče Musa", pitajući umiljato, ne pitanjem obavezivanja, već kroz lijep postupak učenika prema učitelju, rekavši: "...da te pratim?", tj. da ti pravim društvo

"da me poučiš onome čemu si ti ispravno poučen", tj. da budem upućen u korisno znanje kojemu te Allah, dž.š., poučio i u dobro djelo. Tada Hidr reče Musau a.s.,

"Ti se sigurno nećeš moći sa mnom strpjeti", tj. ti nećeš imati snage da se sa mnom družiš kada vidiš djela suprotna tvom Šerijatu, jer svako od nas dvojice ima znanje od Allaha, dž.š., koje drugi od nas dvojice ne poznaje.

"A i kako bi se strpio u onome o čemu ništa ne znaš?" Zamjerat ćeš mi u onome, za šta ti imaš opravdanje jer ti nisi upoznat sa svrhom i koristi toga za razliku od mene. Musa reče: ***"Vidjet ćeš da ću biti strpljiv, ako Bog da"***, kada vidim te događaje, ***"i neću ti se ni u čemu protiviti."*** Tako mu Hidr postavi neke uslove.

"Reče mu: 'Ako ćeš me već pratiti, onda me ni o čemu ne pitaj'", ne započinji, ***" dok ti ja o tome prvi ne kažem"***, tj. dok ja ne počnem odgovarati prije nego me ti upitaš.

فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا فِى ٱلسَّفِينَةِ خَرَقَهَا ۖ قَالَ أَخَرَقْتَهَا
لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا إِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ
مَعِىَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِى بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِى مِنْ أَمْرِى عُسْرًا
﴿٧٣﴾

"I njih dvojica krenuše. I kad se u lađu ukrcaše onaj je probušl. 'Zar je probuši da potopiš one koji na njoj piove? Učinio si nešto, doista, krupno.' /71/ 'Ne rekoh li ja', reče onaj, 'da se ti, doista, nećeš moći strpjeti sa mnom?' /72/ 'Ne karaj me što sam zaboravio', reče, 'i ne čini da me u stvari ovoj mojoj teškoća snalazi.'" /73/

Uzvišeni obavještava o Musau i Hidru, a.s. Pošto su se sastali i udružili, zaputili su se pod uslovom da Musa, a.s., ne pita ništa ako mu što bude odbojno, dok mu to Hidr ne protumači i objasni. Krenuli su u ladi. U naprijed navedenom hadisu bilo je riječi o tome kako su putovali u lađi. Kada je lađa bila na pučini, Hidr, a.s., ustao je i probušio je. Musa, a.s., to nije otrpio već mu se suprotstavio, rekavši:

"Zar je probuši da potopiš one koji na njoj piove? Učinio si, doista, nešto vrlo krupno!", tj. odbojnu i ružnu stvar. Hidr, a.s., tada ga podsjeća na ugovoreni uslov, rekavši:

"Ne rekoh li ja tebi da se ti, doista, nećeš moći strpjeti sa mnom?" Tj. to sam namjerno učinio, a dogovorili smo se da mi se nećeš ni u čemu suprotstavljati. Musa reče:

"Ne karaj me što sam zaboravio i ne čini da me u stari ovoj mojoj teškoća snalazi." Nemoj me sputavati i žestok prema meni biti. U ranije navedenom hadisu rečeno je da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Prvi prigovor Musaov bio je iz zaborava."

فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا لَقِيَا غُلَٰمًا فَقَتَلَهُۥ قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ
بِغَيْرِ نَفْسٍ لَّقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾ * قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ
مَعِىَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ إِن سَأَلْتُكَ عَن شَىْءٍۭ بَعْدَهَا فَلَا تُصَٰحِبْنِى ۖ قَدْ بَلَغْتَ
مِن لَّدُنِّى عُذْرًا ﴿٧٦﴾

"I njih dvojica krenuše. I kad sretoše jednog dječaka pa ga onaj ubi, Musa reče: 'Što ubi dijete bezgrješno, koje nije nikoga ubilo! Učinio si, zaista, nešto vrlo ružno.' /74/ 'Ne rekoh li ja tebi', reče onaj, 'da se ti, doista, nećeš moći strpjeti sa mnom.' /75/ 'Ako te i poslije ovoga za bilo šta upitam', reče,'onda se nemoj sa mnom družiti. Već si kod mene našao opravdanje.'" /76/

Uzvišeni kaže: ***"I njih dvojica krenuše"***, nakon toga, ***"i kad sretoše jednog dječaka pa ga onaj ubi"***, a igrao se sa drugom djecom i bio među njima najljepši i najuredniji. Prenosi se da mu je odsjekao glavu, a neki kažu da ju je razmrskao kamenom ili iščupao rukom, a Allah, dž.š., najbolje zna. Musa a.s., je prezreo Hidrov postupak žešće nego kod prvog slučaja, rekavši:

"Što ubi dijete bezgrješno", tj. malo dijete koje nije uradilo nikakav grijeh ni prekršaj, a ti ga ubi ***"koje nije nikoga ubilo"***, tj. bez razloga za ubistvo.

"Učinio si, zaista, nešto vrlo ružno", tj. otvoreni prijestup.

"Ne rekoh li ja tebi" - reče onaj - "da se ti, doista, nećeš moći strpjeti sa mnom", tj. ponovo ga podsjeća na uslove ranije utvrđene. Musa a.s., na to reče:

"Ako te i poslije ovoga za bilo što upitam, onda se nemoj sa mnom družiti. Već si kod mene našao opravdanje." Tj. dobio si moju ispriku dva puta. Ibn-Džerir bilježi od Ubej ibn Ka'ba: "Kada bi Poslanik spomenuo nekoga pa mu dovu činio, počeo bi od sebe. Jednoga dana je ovako rekao: /114/ 'Allah se smilovao nama i Musau. Da je produžio sa svojim drugom, vidio bi čudo, ali je on rekao: 'Ako te poslije ovoga za bilo šta upitam, onda se nemoj sa mnom družiti. Već si kod mene našao opravdanje."

فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَيَآ أَهْلَ قَرْيَةٍ ٱسْتَطْعَمَآ أَهْلَهَا
فَأَبَوْا۟ أَن يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ فَأَقَامَهُۥ ۖ
قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِى وَبَيْنِكَ ۚ
سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾

"I njih dvojica krenuše; i kad dođoše do jednog grada, zamoliše stanovnike njegove da ih nahrane, ali oni odbiše da ih ugoste. U gradu njih dvojica naidoše na jedan zid koji tek što se nije srušio, pa ga onaj ispravi. 'Mogao si', reče Musa, 'za njega uzeti nagradu.' /77/ 'Ovo je rastanak između mene I tebe , reče onaj, 'obavijestit ću te o tumačenju onoga zbog čega nisi mogao da se strpiš.'" /78/

Uzvišeni obavještava da su njih dvojica nastavili treće putovanje ***"dok ne stigoše do jednog grada."*** Ibn-Džerir bilježi da je to naselje Ejla, a u hadisu se kaže: "...dok ne stigoše u naselje opakih i loših stanovnika", tj. škrtica,

"koji odbiše da ih ugoste. U gradu njih dvojica naidoše na jedan zid koji samo što se nije srušio", tj. koji hoće da se sruši. ***"Pa ga onaj ispravi"***, tj. povratio ga je u uspravno stanje. Tada Musa, a.s., reče:

*"**Mogao si za to uzeti nagradu**"*, tj. zbog toga što oni nisu htjeli da nas ugoste, nije trebalo da im radiš besplatno. Onaj reče: *"**Ovo je rastanak između mene i tebe**"*, jer si se obavezao, kod ubistva dječaka, da ćemo se rastati ako me za još nešto upitaš. Ovo je, dakle, rastanak između mene i tebe.

*"**Obavijestit ću te o tumačenju onoga zbog čega nisi mogao da se strpiš**"*, tj. obavijestit ću te o tefsiru - tumačenju toga.

أَمَّا ٱلسَّفِينَةُ فَكَانَتْ
لِمَسَٰكِينَ يَعْمَلُونَ فِى ٱلْبَحْرِ فَأَرَدتُّ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَآءَهُم مَّلِكٌ
يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾

*"**Što se one lađe tiče, ona je vlasništvo siromaha koji rade na moru, i ja sam htio da je oštetim jer je pred njima bio jedan vladar koji je svaku ispravnu lađu otimao.**"/79/*

Ovo je objašnjenje, tumačenje koje je Musau, a.s., bilo problem i čiju je vanjsku pojavu osudio. Allah, dž.š., dao je Hidru a.s., skrivenu mudrost tog događaja, pa je on probio lađu da bi bila sa mahanom, s obzirom da su upravo prolazili pored kralja silnika, *"**koji je izuzimao svaku lađu**"*, tj. ispravnu *"**nasilno.**"* Namjerno sam je onesposobio da je zbog neispravnosti ostave. Sa njom će se kasnije koristiti njeni siromašni vlasnici, koji, osim te lađe, nisu ništa drugo imali.

وَأَمَّا ٱلْغُلَٰمُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ
فَخَشِينَآ أَن يُرْهِقَهُمَا طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ﴿٨٠﴾ فَأَرَدْنَآ أَن يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا
خَيْرًا مِّنْهُ زَكَوٰةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا ﴿٨١﴾

*"**Što se onog dječaka tiče, roditelji njegovi su vjernici, pa smo se pobojali da ih on neće na nasilje i nevjerovanje navratiti, /80/ pa smo htjeli da im Gospodar njihov, umjesto njega, da boljeg i čestitijeg od njega, i samilosti približnijeg.**"/81/*

Ibn-Abbas prenosi od Ubej ibn Ka'ba da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /115/ "Dječak što ga je ubio Hidr, a.s., na dan je stvaranja stvoren kao nevjernik." Ovo prenosi Ibn-Džerir. Zato Uzvišeni kaže:

*"**Njegovi su roditelji bili vjernici, pa smo se pobojali da ih on neće na nasilje i nevjerovanje navratiti**"*, zbog ljubavi njihove prema njemu kao nevjerniku. U sahih-hadisu kaže se: /116/ "Zaista, Allah ne dosudi ništa vjerniku a da to za njega ne bude hajr." Uzvišeni kaže:

*"**Moguće je da vi nešto mrzite, a da je to za vas bolje.**"*

*"**...pa smo htjeli da im Gospodar njihov, umjesto njega, da boljeg i čestitijeg od njega i samilosti približnijeg**"*, tj. časnijeg i prema kojem će roditelji biti milostiviji od njega.

وَأَمَّا ٱلْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَٰمَيْنِ
يَتِيمَيْنِ فِى ٱلْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُۥ كَنزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَٰلِحًا فَأَرَادَ
رَبُّكَ أَن يَبْلُغَآ أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ وَمَا فَعَلْتُهُۥ
عَنْ أَمْرِى ۚ ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٨٢﴾

*"**A što se onoga zida tiče, on je dvojice dječaka, siročadi iz grada, a pod njim je zakopano njihovo blago. Otac njihov je bio dobar čovjek i Gospodar tvoj želi, iz milosti Svoje, da oni odrastu i izvade blago svoje. Sve to ja nisam uradio po nahođenju svome. Eto to je tumačenje onoga za što se ti nisi mogao strpjeti.**"/82/*

U ovom ajetu je dokaz da se pod pojmom - selo, naselje, podrazumijeva grad, jer je prvi put rečeno *"**dok ne stignoše u naselje**"*, a ovdje se kaže: *"**On je bio dvojice dječaka iz grada.**"* Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

*"**Koliko smo Mi gradova razorili, mnogo moćnijih od tvoga grada koji te je protjerao.**"* Značenje ajeta je: Ovaj zid sam popravio jer je vlasništvo dvojice dječaka iz grada, a ispod toga zida njihovo je blago, pohranjena imovina, što je jasno iz konteksta ajeta, a što ispravnim smatra Ibn-Džerir.

*"**Otac njihov je bio dobar čovjek.**"* Ovo je dokaz da se dobar čovjek pamti (po dobru) među potomcima i da berićet njegovog ibadeta obuhvata i njih na dunjaluku i ahiretu,tako što se zauzima za njih i što se njihov položaj uzdiže u Džennetu, da budu njegova očna radost, kako se navođi u Kur'anu i hadisu.

*"**Tvoj Gospodar želi da oni odrastu i izvade blago svoje.**"* Ovdje je htijenje (iradet) pripisano Allahu, dž.š., jer je njihovo odrastanje milost, kojom samo On raspolaže. U vezi sa ubijenim dječakom, kaže:

*"**pa smo htjeli da im Gospodar njihov, umjesto njega, da boljeg i čestitijeg**"*, a u vezi sa lađom, kaže: *"**Ja sam htio da je oštetim.**"* Dalje kaže:

*"**To je iz milosti Gospodara tvoga. Sve to ja nisam uradio po svome rasuđivanju.**"* Dakle, sve troje što sam uradio iz milosti je Allahove, dž.š., bili u pitanju vlasnici lađe, roditelji dječaka ili dječaci onog dobrog čovjeka. Ništa nisam uradio po svom rasuđivanju, već sam ispunio ono što mi je naređeno. I ovo je dokaz onima koji Hidra, a.s., smatraju vjerovjesnikom, uz već navedene riječi Uzvišenog:

"I nađoše jednog Našeg roba kome smo Mi milost Našu dali i onome što samo Mi znamo naučili."

Neki kažu da Hidr, a.s., još uvijek živi i o tome postoje razna predanja koja su netačna, a najpoznatije su predaje koji govore o ukazivanju saučešća, koje nisu vjerodostojne, a čiji su senedi isprekidani. Drugi ih, suprotno, smatraju ispravnim a i kažu da on nije živ već da je umro kao i drugi poslanici, neka je na našeg Poslanika i na njih sve salavat i selam. Oni tvrde da je Hidr, a.s., umro i to na osnovu riječi Uzvišenog:

"Ni jedan čovjek prije tebe nije bio besmrtan" i na osnovu riječi Poslanika, na dan Bitke na Bedru: /117/ "Bože moj, ako ova skupina bude uništena, niko te više na Zemlji neće obožavati." Nije, također, preneseno da je dolazio Poslaniku, s.a.v.s., sa njim sjedio ili sa njim bio u borbi. Da je živ, slijedio bi Poslanika, s.a.v.s., i njegove drugove, jer je Muhammed, s.a.v.s., poslanik objema skupinama: džinima i insima (ljudima). Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /118/ "Da je Musa živ, ne bi mu preostalo ništa drugo već da me slijedi." Pred samu svoju smrt, Muhammed s.a.v.s., rekao je: /119/ "Na Zemlji neće ostati duže od sto godina nijedno oko koje trepće od onih koji se sada na njoj nalaze", tj. sve će umrijeti. Za ovo postoje i drugi brojni dokazi.

U Buharijinom "Sahihu" bilježi se od Ebu-Hurejrea da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /120/ "Hidr je nazvan tim imenom jer je sjedio na 'prostirci' koja se odjednom zazelenila." Pod "prostirkom" se misli na suhu travu, tj. sasušeno bilje. Ovo kaže Abdurrezak. Uzvišeni kaže: ***"Eto, to je tumačenje onoga za što se ti nisi mogao strpjeti"***, tj. to je tumačenje onoga što te mučilo i na čemu se nisi strpio prije mog objašnjenja. Nakon što mu je protumačio,objasnio, predočio i odstranio nejasnoće Hidr je rekao: Prije toga je nejasnoća bila teška pa je za teži problem upotrijebio riječ jačeg značenja, a za lakšu riječ lakše značenje.

Kaže Uzvišeni :

"Pa nisu mogli da ga pređu", tj. da se gore popnu, ***"niti su mogli da ga prokopaju"***, što je teže učiniti. Tako je za svaku situaciju upotrijebljena riječ i značenje koje joj odgovara, a Allah, dž.š., najbolje zna.

وَيَسْـَٔلُونَكَ عَن ذِى
ٱلْقَرْنَيْنِ ۖ قُلْ سَأَتْلُوا۟ عَلَيْكُم مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾ إِنَّا مَكَّنَّا لَهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ
وَءَاتَيْنَٰهُ مِن كُلِّ شَىْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾

"I pitaju te o Zul-Karnejnu. Reci: 'Kazat ću vam o njemu neke vijesti. /83/ Mi smo mu dali vlast na Zemlji i dali smo mu za svašto sredstvo.'" /84/

Uzvišeni kaže: ***"I pitaju te"***, o Muhammede, ***"o Zul-Karnejnu"***, tj. o onome što se za njegovo vrijeme dešavalo. Već samo rekli da su mekanski nevjernici išli kod kitabija da ih pitaju na koji način da iskušavaju Poslanika, s.a.v.s., pa su im rekli: "Pitajte ga o čovjeku koji je krstario Zemljom, o grupi mladića, šta on misli da su uradili i pitajte ga o ruhu (duši)". Objavljena je sura "El-Kehf" i u njoj sljedeće:

"I pitaju te o Zul-Karnejnu. Reci: 'Kazat ću vam o njemu neke vijesti.'" Neki smatraju da je on bio Grk, što je netačno. Tačno je ono što je rekao El-Ezreki i drugi, a to je da je on sa Ibrahim, a.s., kada je ovaj sagradio Kabu, tavaf činio, da je bio Ibrahimov, a.s., sljedbenik i da je, radi Allahovog, dž.š., zadovoljstva, klao kurban. O nekim događajima iz njegovog života govorili smo u knjizi "El-bidaje vennihaje", što je, hvala Bogu, dovoljno.

Uzvišeni kaže: ***"Mi smo mu dali vlast na Zemlji"***, tj. dali smo mu veliku moć da zavlada pomoću nje na Zemlji, u svemu čime se ona ostvaruje i konsoliduje: vojsku, ratnu opremu i sredstva za njeno jačanje. Usljed toga je zavladao na Zemlji od istoka do zapada. Predale su mu se mnoge države, pokorili brojni carevi, a služili ga ratni narodi, Arapi i nearapi. Neki kažu da je nazvan Zul-Karnejn zato što je vladao krajnjim tačkama, gdje sunce izlazi i gdje zalazi. Uzvišeni kaže: ***" I dali smo mu za svašto sredstvo"***, kao što Uzvišeni u vezi Belkisom, kaže: ***"Njoj je svega i svačega dato"***, tj. ono što je potrebno vladarima. Tako je i sa Zul-Karnejnom. Allah, dž.š., olakšao mu je načine i puteve osvajanja različitih područja i prostora. Razbio je neprijatelje i potčinio careve na zemlji. Ponizio je mušrike jer mu je bilo dato i omogućeno sve što je bilo potrebno u tom smislu. A Allah, dž.š., najbolje zna.

فَأَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ
ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يَٰذَا
ٱلْقَرْنَيْنِ إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ أَمَّا مَن
ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُۥ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِۦ فَيُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾
وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُۥ جَزَآءً ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُۥ مِنْ أَمْرِنَا
يُسْرًا ﴿٨٨﴾

"I on pođe. /85/ Kada stigoše do mjesta gdje Sunce zalazi, nađe kao da zalazi u jedan izvor mutni i nađe u blizini njegovoj jedan narod. Rekosmo Mi: 'Ili ćeš da ih kazniš ili ćeš sa njima blago da postupiš?' /86/ 'Onoga ko ostane mnogobožac', reče, 'kaznit ćemo, a poslije će se svome Gospodaru vratiti, pa će ga i On teškom mukom mučiti' /87/ ' A onome ko bude vjerovao i dobra djela činio pripada nagrada najljepša, i njemu ćemo izricati naredbe olakšanja.'" /88/

Mudžahid kaže: ***"I on pođe"***, znači, on se uputi ka mjestu i putem između istoka i zapada. Uzvišeni kaže:

"Kada stiže do mjesta gdje Sunce zalazi", tj. išao je dok nije stigao do kraja dokle se Zemljom može putovati u pravcu zapada. Uzvišeni kaže:

"nađe da zalazi u jedan mutan izvor", tj. vidio je Sunce kako zalazi u veliko more, a to će se učiniti svakome ko dođe do obale mora a u stvarnosti sunce je na nebu. Ono što se prenosi od Tubbe'a u vezi sa Zul-Karnejom i njegovim znanjem i slijeđenjem znanja su slijedeći stihovi: "Stigao je do Istoka i Zapada žudeći za sredstvom od Mudrog, Upućivača, pa je vidio zalazak Sunca kod njegovog zahodišta, u izvoru blatnjavom, mutnom i crnom."

Ibn-Abbas ove je stihove čuo od Ibn-Hadira, pa ga je upitao: Šta znači? Odgovorio je da je to blato, a na pitanje šta je, odgovorio je da je to mulj, a što je, odgovorio je da je to crnina. Ibn-Abbas je naredio slugi da zapiše šta je čovjek rekao[444]. Uzvišeni kaže: ***"I nađe u blizini njegovoj jedan narod"***, tj. jedan od naroda. Spominje se da je to jedan veliki narod Ademovih, a.s., potomaka. Uzvišeni kaže:

"O Zul-Karnejne",rekosmo Mi, "ili ćeš da ih kazniš ili ćeš s njima lijepo da postupiš", tj. Allah, dž.š., mu je dao vlast, upravu i pobjedu nad njima, davši mu da bira ili da ih ubija i kažnjava ili da im, ako hoće, prašta i sa njima lijepo postupa. Njegova pravednost i iman se mogu spoznati iz njegovih riječi: ***"Onome ko ostane silnik"***, tj. ko ustraje u nevjerovanju i mnogoboštvu u odnosu na svog Gospodara, ***"njega ćemo kazniti"***, bolnom kaznom, koja će ga svestrano obuhvatiti, a Allah, dž.š., najbolje zna. Uzvišeni kaže:

"A poslije će se svome Gospodaru vratiti, pa će ga On teškom mukom mučiti", tj. žestoko, teško, ponižavajuće i bolno. Ovo je potvrda proživljavanja i adekvatnog nadoknađivanja. Uzvišeni kaže: ***"A onome ko bude vjerovato"***, tj. ko Nas bude slijedio u robovanju Jedinom Allahu, dž.š., ne čineći Mu širk, a čemu ga Mi pozivamo, ***"pripada mu nagrada najljepša"***, tj. na budućem svijetu kod Allaha, dž.š.

"I njemu ćemo izricati naredbe olakšanja." Tj. govorit ćemo mu lijep govor na ovom svijetu.

ثُمَّ أَتۡبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَطۡلِعَ ٱلشَّمۡسِ وَجَدَهَا تَطۡلُعُ عَلَىٰ قَوۡمٖ لَّمۡ نَجۡعَل لَّهُم مِّن دُونِهَا سِتۡرٗا ﴿٩٠﴾ كَذَٰلِكَ وَقَدۡ أَحَطۡنَا بِمَا لَدَيۡهِ خُبۡرٗا ﴿٩١﴾

"I on pođe daље. /89/ I kad dođe do mjesta gdje Sunce izlazi, on nađe da ono izlazi iznad jednog naroda kome Mi nismo dali da se od njega bilo čim zakloni. /90/ Tako to bi. A Mi obuhvatamo znanjem sve što je imao on."/91/

Uzvišeni kaže da je Zul-Karnejn nastavio putovati i da je proputovao od zapada gdje Sunce zalazi, sve do istoka. Kada god bi prošao pored nekog naroda, pobijedio bi ga i pokorio, pozvavši ga vjerovanju u Allaha, dž.š. Ako bi se pokorili - uredu, u suprotnom bi ih ponizio, osramotio njihove prvake, preuzeo imetak i natjerao na poslušnost, mobilišući vojsku od njih u borbi na granicama susjednih pokrajina.

"Kada stiže do mjesta gdje Sunce izlazi, on nađe da ono izlazi iznad jednog naroda", tj. zajednice naroda (ummeta), ***"kome Mi nismo dali da se od njega bilo čim zakloni"***, tj. nisu imali zgrade da u njima stanuju, niti drveća da u hladu borave i da se zaštite od vreline Sunca. Seid Ibn-Džubejr kaže da su bili crveni i niski i da su stanovali u pećinama a hranili se ribom, dok Katade kaže da su to crnci. Uzvišeni kaže:

"Tako to bi. A Mi obuhvatamo znanjem sve što je imao on", tj. Nama je potpuno jasno njegovo stanje, kao i stanje njegove vojske. Ništa Nam se sakriti ne može, čak i kada bi se narodi promijenili ili ih zemlja progutala, jer Uzvišeni kaže:

"Allahu nije ništa skriveno ni na Zemlji ni na nebu."

ثُمَّ أَتۡبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ بَيۡنَ ٱلسَّدَّيۡنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوۡمٗا لَّا يَكَادُونَ يَفۡقَهُونَ قَوۡلٗا ﴿٩٣﴾ قَالُواْ يَٰذَا ٱلۡقَرۡنَيۡنِ إِنَّ يَأۡجُوجَ وَمَأۡجُوجَ مُفۡسِدُونَ فِي ٱلۡأَرۡضِ فَهَلۡ نَجۡعَلُ لَكَ خَرۡجًا عَلَىٰٓ أَن تَجۡعَلَ بَيۡنَنَا وَبَيۡنَهُمۡ سَدّٗا ﴿٩٤﴾ قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيۡرٞ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجۡعَلۡ بَيۡنَكُمۡ وَبَيۡنَهُمۡ رَدۡمًا ﴿٩٥﴾ ءَاتُونِي زُبَرَ ٱلۡحَدِيدِ حَتَّىٰٓ إِذَا سَاوَىٰ بَيۡنَ ٱلصَّدَفَيۡنِ قَالَ ٱنفُخُواْ حَتَّىٰٓ إِذَا جَعَلَهُۥ نَارٗا قَالَ ءَاتُونِيٓ أُفۡرِغۡ عَلَيۡهِ قِطۡرٗا ﴿٩٦﴾

"I on opet pođe. /92/ Kad stiže između dvije planine, nađe ispred njih narod koji je jedva govor razumijevao. /93/ 'O Zul-Karnejne', rekoše oni, 'Jedžudž i Medžudž čine nered po zemlji, pa hoćeš li da ti sakupimo naknadu da između nas i njih podigneš pregradu? /94/ 'Bolje je ono što mi je moj Gospodar dao', reče on. 'Nego, samo vi pomozite meni što više možete, i ja ću između vas i njih pregradu podići. /95/ Donesite mi velike komade gvožđa.' I kad on izravna dvije strane brda, reče:' Pušite!.' A kad ga usija, reče: 'Donesite mi rastopljeni mjed da ga zalijem.'"/96/

[444] More je plave boje koja naginje ka tamnoj, a riječ u sebi nosi značenje tamne boje. Stoga ovo znači da je Zul-Karnejn našao da Sunce zalazi u moru tamnoplave boje.

Uzvišeni kazuje o Zul-Karnejnu: ***"I on opet pođe"***, idući od istoka, ***"dok ne stiže između dvije planine"***, koje su jedna drugoj nasuprot. Između njih se nalazi pećina iz koje izlaze Jedžudž i Medžudž područje Turkmana, prave im nered, uništavju usjeve i potomstvo. Jedžudž i Medžudž dio su potomaka Ademovih, a.s., što je potvrđeno hadisima iz "Sahiha": /112/ "Uzvišeni Allah će reći: *"O Ademe!"* Adem će odgovoriti: "Odazivam ti se na služenje." Allah, dž.š., reći će: *"Ja ću proživiti džehenemsku skupinu."* Adem će reći: "A šta je to džehenemska skupina?" Odgovorit će: *"Od hiljade će 999 u Džehennem, a samo jedna osoba u Dženet. Tada će mladi osijediti, a trudnice pobaciti svoje plodove. Među vama će biti dva naroda koja neće biti poznata ni po čemu osim po brojnosti, a to su Jedžudž i Medžudž."*

"Nađe ispred njih narod koji je jedva govor razumijevao", tj. zbog nepoznavanja njihova jezika i udaljenosti od svijeta.

"O Zul-Karnejne", rekoše oni, "Jedžudž i Medžudž čine nered po Zemlji, pa hoćeš li da ti skupimo naknadu." Htjeli su da mu između sebe sakupe imetak i da mu ga daruju, a da im on između njih i ta dva naroda podigne i sagradi zid. Zul-Karnejn uz izvinjenje, odlučnost, dobrotu i namjeru činjenja dobra, reče: ***"Bolje je ono što mi je moj Gospodar dao"***, tj. ono što je meni Allah, dž.š., darovao, a to je vlast i upravljanje, bolje je od onoga što hoćete da mi sakupite. ***"Nego vi meni pomozite što više možete"***, svojim radom i sredstvima za gradnju,

"pa ću između vas i njih pregradu podići. Donesite mi velike komade gvožđa." Riječ množina je od riječi u značenju komada čija težina prelazi sirijski kintar (oko 50 kg).

"Dok ne izravna dvije strane brda", stavljajući dio na dio dok ne nadvisi oba brda u visinu i širinu. Postoji razilaženje o njihovoj visini i širini. ***"Reče im: 'Pušite!'"***, tj. raspaljujte nad njim vatru dok se sav ne užari.

"Reče: 'Donesite mi rastopljeni bakar da ga zalijem.'" Ibn-Abbas kaže da je rastopljeni bakar i to dokazuje riječima Uzvišenog:

"I učinili smo da mu iz izvora rastopljeni bakar teče", što liči na prugasti plašt čija je jedna pruga crna a druga crvena.

فَمَا ٱسْطَٰعُوٓا۟ أَن يَظْهَرُوهُ وَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ لَهُۥ نَقْبًا ﴿٩٧﴾
قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّى ۖ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ رَبِّى جَعَلَهُۥ دَكَّآءَ ۖ وَكَانَ وَعْدُ
رَبِّى حَقًّا ﴿٩٨﴾ * وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِى بَعْضٍ وَنُفِخَ فِى
ٱلصُّورِ فَجَمَعْنَٰهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾

I tako oni nisu mogli ni da je pređu niti su mogli da je prokopaju. /97/ "Ovo je blagodat Gospodara moga!", reče on. " A kad se prijetnja Gospodara moga ispuni, On će je sa zemljom sravniti, a prijetnja Gospodara moga će se sigurno ispuniti." /98/ I Mi ćemo tada ostaviti da se jedni od njih kao talasi sudaraju s drugima. I puhnut će se u rog, pa ćemo ih sve skupiti./99/

Allah, dž.š., obavještava da Jedžudž i Medžudž nisu mogli da pređu preko zida a nisu mogli ni da ga ispod prokopaju. Obzirom da je prelazak lakši od prokopavanja, Uzvišeni za to upotrebljava adekvatne izraze, pa kaže:

"I nisu mogli ni da ga pređu, niti su mogli da ga prokopaju", što je dokaz da ga nisu prokopali, niti da su bilo šta drugo uradili.

Uzvišeni kaže: ***"Ovo je milost moga Gospodara"***, tj. pošto ga je sagradio Zul-Karnejn je rekao: ***"Ovo je milost moga Gospodara"***, tj. prema svijetu, jer je postavio između njih i Jedžudža i Medžudža pregradu koja ih sprečava u činjenju štete i nereda na Zemlji.

"A kada se ispuni prijetnja moga Gospodara", tj. kada se približi istinska prijetnja, ***"On će je sravniti"***, tj. sa zemljom poravnati. ***"A prijetnja Gospodara moga će se sigurno ispuniti"***, tj. bez ikakve sumnje. Uzvišeni kaže: ***"I Mi ćemo tada ostaviti da se jedni od njih..."***, tj. ljudi, onoga dana kada bude sravnjen ovaj zid, ikada oni izađu i pomiješaju se sa ljudima, pa im budu uništavali imetak i stvari. Sve će ovo biti prije Kijametskog dana a nakon Dedžala, što će biti pojašnjeno uz riječi Uzvišenog:

"I kad se otvore Jedžudž i Medžudž i kad se budu niz sve strane spuštali. I približi se istinita "I Mi ćemo tada ostaviti da se jedni od njih kao talasi sudaraju s drugima." Suddi kaže da je to početak Kijameta. ***"I puhnut će se u sur"***, što je sljedeće po redu. Sur je, kako stoji u hadisu, rog u koji će se puhnuti, a time je zadužen Israfil, a.s. U hadisu Ibn-Abbasa i Seida el-Hudrija kaže se da je Poslanik rekao: /122/ "Kako da budem veseo a vlasnik roga - trube, stavio je njegov pisak na usta i osluškuje naredbu."Ashabi ga upitaše: "Pa što da kažemo?." - "Recite!: 'Dovoljan nam je Allah i divan je On oslonac, na Njega se oslanjamo', reče Poslanik." Uzvišeni kaže: ***"Pa ćemo ih sve sakupiti"***, tj. sve ćemo ih dovesti radi obračuna, što je slično Njegovim, dž.š., riječima:

"Sve samo ih sakupili i nijednog nismo izostavili."

وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَٰفِرِينَ عَرْضًا
﴿١٠٠﴾ ٱلَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِى غِطَآءٍ عَن ذِكْرِى وَكَانُوا۟ لَا يَسْتَطِيعُونَ
سَمْعًا ﴿١٠١﴾ أَفَحَسِبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَن يَتَّخِذُوا۟ عِبَادِى مِن دُونِىٓ أَوْلِيَآءَ ۚ
إِنَّآ أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَٰفِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾

"Toga dana ćemo nevjernicima Džehennem jasno pokazati, /100/ onima čije su oči bile koprenom zastrte, od Moje Opomene i koji nisu mogli da slušaju. /101/ Zar nevjernici misle da pored Mene za bogove mogu uzimati robove Moje? Mi smo, doista, za prebivalište nevjernicima pripremili Džehennem." /102/

Uzvišeni obavještava šta će Kijametskog dana uraditi sa nevjernicima. Jasno će im pokazati Džehennem. Pokazat će im i predstaviti strahote i patnje u njemu prije njihovog ulazka, da bi im uvećao strah i brigu. U Muslimovom "Sahihu" od Ibn-Mes'uda navodi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Džehennem će Kijametskog dana biti uvezan sa 70000 uzda, a uz svaku će biti 70000 meleka." Uzvišeni kaže:

"Onima čije su oči bile koprenom zastrte, od Moje Opomene", tj. oni su se pravili slijepim gluhim i zanemarili su prihvatanje Upute i slijeđenje Istine, kao što Uzvišeni kaže na drugom mjestu:

"Onome ko se bude slijepim pravio od Opomene Svemilosnog, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojan drug postati." U ovoj suri Uzvišeni kaže:

"I koji nisu mogli da slušaju", tj. nisu poimali od Allaha Njegove naredbe i zabrane. Uzvišeni dalje kaže:

"Zar nevjernici misle da pored Mene za bogove mogu uzimati robove Moje", tj. zar vjeruju da im je to ispravno i korisno.

"A ne valja tako! Božanstva će poreći da su im se klanjali, i bit će im protivnici." Zato Allah, dž.š., obavještava da im je na Kijametskom danu pripremio Džehennem za boravište.

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ
أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ
يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ
فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ
جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾

Reci: "Hoćete li da vas obavijestimo o najvećim gubitnicima djela, /103/ čiji će trud u životu na ovom svijetu uzaludan biti, a koji će misliti da je dobro ono što rade? 104/ To su oni koji u dokaze Gospodara svoga ne budu vjerovali i koji budu poricali da će pred Njega izaći; zbog toga će trud njihov uzaludan biti i na Sudnjem im danu nikakva značenja nećemo dati. /105/ Njima će kazna Džehennem biti, zato što su nevjernici bili i što su se dokazima Mojim i poslanicima Mojim rugali." /106/

"Reci: 'Hoćete li da vas obavijestimo o najvećim gubitnicima'" a kažemo čija djela neće nikako dijela, tj. hoćete li da vas obavijestimo o onima čija će djela biti upropaštena, a zatim Uzvišeni objašnjava:

"Oni čiji će trud na Ovom svijetu uzaludan biti." Oni će raditi ništavna djela, mimo propisanog zakona, kojima se neće biti zadovoljno i koja neće biti prihvaćena,

"a oni će misliti da je dobro ono što rade", tj. vjerovat će da su u pravu i da je to prihvatljivo i omiljeno, a oni zapravo griješe i djela im se odbacuju. Ovaj se ajet ne odnosi na jednu posebnu skupinu već ima općenito značenje i obuhvata sve Božije robove koji nisu na Putu Njegovog zadovoljstva a računaju da su u pravu i računaju da će im djela biti prihvaćena, mada u stvari takvi griješe a njihova se djela odbacuju. Uzvišeni kaže:

"I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su činili i u prah i pepeo ih pretvoriti", pa pojašnjava: ***"To su oni koji u dokaze Gospodara svoga ne budu vjerovali i koji budu poricali da će pred Njega izaći."*** Oni su poricali Allahove ajete na ovome svijetu i čvrste dokaze Njegovog vahdanijeta i istinitost Njegovih poslanika, a lažnim su smatrali budući svijet.

"Njima na Kijametskom danu nikakva značaja nećemo dati", tj. nećemo dati da im tezulja ima težinu, jer u njima nema nikakva hajra. Buharija prenosi od Ebu-Hurejrea da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /123/ "Doći će čovjek na Sudnjem danu sa velikom tjelesnom težinom, ali kod Allaha neće težiti ni kao krilo mušice, pa ako hoćete, proučite:

"I Mi im na Sudnjem danu nećemo nikakva značaja dati." Uzvišeni kaže:

"Njima će kazna Džehennem biti, zato što su nevjernici bili i što su se dokazima Mojim i poslanicima Mojim rugali", tj. Mi ćemo ih ovako kazniti zbog njihova nevjerovanja i ismijavanja Allahovih ajeta i poslanika. Oni su ih ismijavali i žestoko poricali.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَالِدِينَ
فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾

"Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili - dženetske bašče će prebivalište biti, /107/ vječno će u njima boraviti i neće poželjeti da ih nečim drugim zamijene."/108/

Uzvišeni obavještava da Njegovi časni robovi, a to su svi oni koji vjeruju u Allaha, dž.š., i Njegovog Poslanika i koji iskreno vjeruje u sve što su poslanici donijeli, imaju kao nagradu Džennet Firdevs. U "Sahihima" nalazi se hadis: /124/ "Kada od Allaha

molite Džennet, tražite Firdevs, jer je on najviši i centar iz koga izviru dženetske rijeke." Uzvišeni kaže: ***"prebivalište"***, tj. mjesto gošćenja,

"tamo će vječno boraviti", tj. tamo će stanovati i nikada ga neće napuštati. ***"Neće poželjeti da to nečim drugim zamijene"***, tj. drugo neće odabrati, niti drugo poželjeti mimo njega, kao što pjesnik kaže: *"Nastanila je dubinu srca moga i ja ne želim nikoga mimo nje, niti za njenu ljubav zamjenu."*

Iako boravak na jednom uobičajenom mjestu ispuni dušu dosadom i zamorom, Allah, dž.š., nam saopštava da oni, bez obzira na trajnost i vječnost u kojoj borave, neće željeti da dođe do promjene, preseljavanja,odlazka, putovanja i zamjene.

قُل لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَٰتِ رَبِّى لَنَفِدَ ٱلْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّى وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِۦ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾

Reci: "Kada bi more bilo mastilo da se ispišu riječi Gospodara moga, more bi presahlo, ali ne i riječi Gospodara moga, pa i kad bismo ga proširili morem poput njega. "109/

Uzvišeni kaže: O Muhammede, reci: "Kada bi morska voda bila tinta za pero kojim bi se ispisivale Allahove, dž.š., riječi, Njegove mudrosti i Njegovi ajeti, koji Ga dokazuju, presahlo bi more prije nego bi se takva knjiga ispisala, ***"pa i kad bismo ga proširili morem poput njega"***, tj. kada bi dodali još jedno more i nastavili tako beskrajno dodavati, nebi presahle Allahove, dž.š., riječi, kako to Uzvišeni kaže na drugom mjestu:

"Da su sva stabla na Zemlji pisaljke, a da se u more, kad presahne ulije još sedam mora, ne bi se ispisale Allahove riječi; Allah je uistinu, silan i mudar." Naš Gospodar je onakav kako On kaže, a iznad je onoga šta mi o Njemu kažemo.

قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ رَبِّهِۦ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَٰلِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِۦٓ أَحَدًۢا ﴿١١٠﴾

"Reci: "Ja sam čovjek kao i vi, meni se objavljuje da je vaš Bog - jedan Bog. Pa ko se nada susretu s Gospodarom svojim, neka čini dobra djela i neka u ibadetu Gospodaru svome ne smatra Njemu ravnim nikoga."/110/

Taberani bilježi od Amra ibn Kajsa el-Kufija da je čuo Muaviju ibn Ebu-Sufjana da kaže: "Ovaj je ajet objavljen posljednji.[445] Uzvišeni se obraća svome Poslaniku, s.a.v.s.: ***"Reci"***, tj. mnogobošcima koji polaguju tvoje poslanstvo, ***"Ja sam čovjek kao i vi"***, tj. ko misli da sam lažac, neka saopšti nešto slično ovome što ja saopštavam. Meni ne bi bile poznate tajne iz prošlosti koje vam saopštavam, a o čemu ste me pitali - družina iz pećine i o Zul-Karnejnu, kako tačno odgovara istini, da me Allah, dž.š., nije o tome obavijestio. Ja vam kažem: ***"da je vaš Bog jedan Bog"***, Koji nema rivala. ***"Pa ko se nada susretu s Gospodarom svojim"***, tj. ko se nada Njegovoj nagradi i lijepoj naknadi,

"neka čini dobra djela", adekvatna Šerijatu, ***"i neka u ibadetu Gospodaru svome, ne smatra Njemu ravnim nikoga."*** Takav traži zadovoljstvo jedino kod Allaha, dž.š., i ne čini Mu širk. Dva su uslova za prihvatanje učinjenih djela: potpuna iskrenost prema Allahu, dž.š., i usklađenost sa Šerijatom Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Ahmed bilježi od Seida el-Hudrije da je rekao: /125/ "Naizmjenično smo dolazili kod Božijeg poslanika, pa smo spavali kod njega. Nekad bi on imao potrebu ili bi mu iskrslo nešto pa bi nas probudio.Vremenom je broj onih koji su dolazili i čekali porastao.Jednom smo razgovarali pa je među nas izašao Poslanik i upitao: 'Kakvo je ovo došaptavanje?' Odgovorili smo: 'Molimo Allaha da nam oprosti, Božiji poslaniče. Mi smo, naime, raspravljali o Mesihu pa smo se u stavovima podijelili.' On nam reče: 'Hoćete li da vam kažem nešto za što se ja više bojim za vas od Mesiha?' 'Hoćemo!', odgovorili smo, a on reče: 'To je skriveni širk, kad čovjek ustane da klanja radi drugog čovjeka.'" Ahmed bilježi od Ebu-Hurejrea, od Poslanika, s.a.v.s., koji saopštava Allahove, dž.š., riječi: /126/ *"Ja sam najbolji drug. Pa ko uradi djelo nekom drugom mimo Mene, Ja ga se odričem, a to djelo je onome kome ga je namjenio."* Ahmed ga jedini ovako bilježi. Ahmed, također, bilježi od Mahmuda ibn Lebida da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /127/ "Najviše zbog čega strahujem za vas je mali širk." Ashabi su upitali: "Šta je mali širk, Allahov poslaniče?" On odgovori: "To je rijaluk. Kada Allah bude davao ljudima nadoknadu za učinjena djela na Sudnjem danu, reći će: *'Idite onima kojima ste se na dunjaluku svojim djelima pokazivali i vidite hoće li vam oni dati nagradu."* bu-Ja'la bilježi od Ibn-Mes'uda da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /128/ "Ko lijepo klanja kada ga svijet gleda a ružno klanja kada je sam, to je omalovažavanje svoga Stvoritelja Allaha, dž.š.

Kraj tefsira sure El-Kehf.
Allahu pripada pohvala i dobročinstvo.

[445] Mu'avija pod ovim misli da je ovo posljednji objavljeni ajet iz sure "El - Kehf".

19
MERJEM / MERJEMA*
OBJAVLJENA U MEKI**, IMA 98 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

كٓهيعٓصٓ ﴿١﴾ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُۥ زَكَرِيَّآ ﴿٢﴾ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ نِدَآءً
خَفِيًّا ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى وَهَنَ ٱلْعَظْمُ مِنِّى وَٱشْتَعَلَ ٱلرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنۢ
بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيًّا ﴿٤﴾ وَإِنِّى خِفْتُ ٱلْمَوَٰلِىَ مِن وَرَآءِى وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى
عَاقِرًا فَهَبْ لِى مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا ﴿٥﴾ يَرِثُنِى وَيَرِثُ مِنْ ءَالِ يَعْقُوبَ ۖ وَٱجْعَلْهُ
رَبِّ رَضِيًّا ﴿٦﴾

Kaf-ha-ja-ajn-sad./1/ Ovo je Kazivanje o milosti Gospodara tvoga prema robu Njegovu Zekerijjau,/2/ kad je on Gospodara svoga tiho zovnuo,/3/ i rekao: "Gospodaru moj, kosti su mi oronule i glava osjedjela, a nikada nisam, kad sam Ti, Gospodaru moj, molbu uputio, nesretan ostao./4/ Bojim se rođaka mojih po krvi poslije mene, a žena mi je nerotkinja, zato mi pokloni od Sebe sina, /5/ da nasljedi mene i porodicu Jakubovu, i učini, Gospodaru moj, da budeš njime zadovoljan."/6/

Što se tiče pojedinačnih harfova, govor o njima je bio na početku sure "El-Bekare". Uzvišeni kaže:

"Ovo je Kazivanje o milosti Gospodara tvoga prema robu Njegovu Zekerijjau", a bio je jedan od velikih poslanika Izraelćanima. U Buharijinom "Sahihu" kaže se da je bio stolar koji je živio od zarade svojih ruku. Uzvišeni kaže:

"Kad je on Gospodara svoga tiho zovnuo", tj. tiho je dovu činio jer je to draže Allahu, dž.š., Koji zna pobožno srce i čuje tihi glas. Rekao je: ***"Gospodaru moj, kosti su mi oronule"***, tj. slab sam i ponestalo mi je snage,

"glava mi je osjedjela", tj. sijede mi se bjelasaju umjesto crnih. Ovdje je cilj da se ukaže na slabost i starost, i na njen i vidljivi i skriveni znak. Uzvišeni kaže:

"I nikada nisam, kad sam tiho, Gospodaru moj, molbu uputio, nesretan ostao", tj. ja ne znam da sam Ti ikada dovu uputio, a da mi se nisi odazvao i kad god sam nešto zatražio Ti me nisi odbio. Uzvišeni kaže:

"Bojim se rođaka svojih poslije mene", tj. bojim se da rodbina moja prema narodu, nakon mene, loše ponaša.

"a žena mi je nerotkinja, zato mi pokloni od Sebe sina", tj. sina poslanika, da me naslijedi poslije mene i vodi narod, na osnovu meni objavljenog poslanstva.. ***"Da nasljedi mene i porodicu Jakubovu"***, tj. neka i on bude poslanik kao što su njegovi preci bili poslanici. Neki su rekli da je on tražio da ga sin naslijedi u imetku, što je neispravno, jer su poslanici uzvišenog stupnja i položaja da bi žudili za imetkom. On je u svom vremenu živio od stolarske zarade i nije se bogatio kao ni ostali poslanici. Oni su, zapravo, bili najmanje ovisni o ovom svijetu. To je potvrđeno u Buharijinom i Muslimovom "Sahihu" hadisom u više verzija od Allahovog Poslanika koji glasi: /129/"Mi ne ostavljamo imetak u nasljeđe, a što ostavimo to je sadaka." Ovo potpuno objašnjavaju riječi:

"Zato mi pokloni od Sebe sina da nasljedi mene i porodicu Jakubovu", tj. u poslanstvu a ne u imetku. Svi hadisi koji govore o nasljedivanju imetka u ovom smislu slabi su i nisu vjerodostojni, a Allah, dž.š., najbolje zna. ***"Učini Gospodaru moj, da budeš njime zadovoljan"***, tj. Ti i Tvoja stvorenja, da Tebi bude drag i da ga omiliš kod Svojih stvorenja njegovom vjerom i moralom.

يَٰزَكَرِيَّآ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ ٱسْمُهُۥ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَل لَّهُۥ
مِن قَبْلُ سَمِيًّا ﴿٧﴾

O Zekerijja, javljamo ti radosnu vijest da će ti se dječak roditi, ime će mu biti Jahja, nikome prije njega to ime nismo htjeli dati."/7/

Uzvišeni se odaziva molbi svoga roba Zekerijjaa, pa mu kaže:

"O Zekerijja, javljamo ti radosnu vijest da će ti se dječak roditi, ime će mu Jahja biti", kao što na drugom mjestu kaže:

"Tu Zekerijja zamoli Gospodara svoga: 'Gospodaru moj', reče, 'podari mi od Sebe čestita potomka, jer se Ti, uistinu, molbi odazivaš.' I dok se on u hramu molio stojeći, meleki ga zovnuše: 'Allah ti javlja radosnu vijest; rodit će ti se Jahja, koji će u Allahovu Knjigu vjerovati, i koji će prvak biti, i čedan, i vjerovjesnik, potomak onih dobrih.'"

Uzvišeni kaže: ***"Nikome prije njega to ime nismo htjeli dati."*** Katade i drugi kažu da to znači da tim imenom nije prije njega niko imenovan.

---

* Muhammed ibn Ishak u svojoj Siri bilježi hadis Ummi-Seleme, a i Ahmed od Ibn-Mes'uda u kazivanju o Hidžri iz Meke u Abesiniju, da je Džafer ibn Ebu-Talib citirao početak ove sure Negusu i njegovim drugovima.

* Objavljena nakon sure "Fatir."

** Ajeti 58. i 171. medinski su.

Mudžahid kaže da riječ, znači "sličan", pozivajući se na značenje ajeta:
"Pa Njemu ibadet čini i u tome budi ustrajan. Znaš li da ima neko Njemu sličan?" Ibn-Abbas kaže da prije njega nerotkinje nisu rodile nikog ko je njemu sličan.

قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٌ وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِي
عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ ٱلْكِبَرِ عِتِيًّا ﴿٨﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ
هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِن قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ﴿٩﴾

"Gospodaru moj", reče on, "kako ću imati sina kad mi je žena nerotkinja, a već sam duboku starost doživio?"/8/ "Eto tako", reče. Gospodar tvoj je rekao: "To je meni lahko, i tebe sam ranije stvorio, a nisi ništa bio./9/

Kada je udovoljeno njegovoj želji i kada je obradovan rođenjem dječaka, Zekerijja se iznenadio i silno obradovao, pitajući se za način i put rađanja od žene nerotkinje, koja je takva čitavog života. On je, usto, već ostario, kosti su mu oronule i nesposoban je za bračni život. Mudžahid kaže da riječ znači "otkazale mu kosti". Na njegovo čuđenje melek odgovara: ***"Gospodar tvoj je rekao: 'To je meni lahko'"***, tj. da stvorim dijete od tebe i od tvoje žene a ne od nekoga drugog, Meni je to ***"lahko"***, tj. to je lahko Allahu, dž.š. Podsjeća ga na nešto još čudnije od onoga što on traži, pa mu kaže:
"I tebe sam ranije stvorio, a nisi ništa bio." Na drugom mjestu Uzvišeni kaže:
"Zar je to davno bilo kad čovjek nije bio pomena vrijedan."

قَالَ رَبِّ ٱجْعَل لِّيٓ
ءَايَةً ۚ قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ﴿١٠﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ
قَوْمِهِۦ مِنَ ٱلْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا۟ بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿١١﴾

Gospodaru moj", reče, "daj mi neki znak." "Znak će ti biti to što tri noći nećeš s ljudima razgovarati, a zdrav ćeš biti." /10/ I on izađe iz hrama u narod svoj i znakom im dade na znanje: "Hvalite Ga ujutro i navečer."/11/

Uzvišeni obavještava da je Zekerijja rekao:
"Gospodaru moj, daj mi neki znak", tj. naznaku i dokaz da će se ostvariti ono što si mi obećao i da mi se duša raduje, a srce smiri na tom obećanju. Slično je tražio i Ibrahim, a.s.:
"Gospodaru moj, pokaži mi kako mrtve oživljuješ?" On reče: "Zar ne vjeruješ?" "Vjerujem", odgovori on, "ali bih da mi se srce smiri." Uzvišeni kaže: ***"Ajet ti je"***, tj. znak ti je, ***"to što nećeš tri noći s ljudima razgovarati."*** Jezik će ti biti lišen govora tri noći, iako si potpuno zdrav, bez mahane i bolesti. Ibn-Abbas i drugi kažu da mu je jezik bio blokiran, mada nije bio bolestan. Ibn-Zejd ibn Eslem kaže da je mogao učiti i tesbih činiti, ali sa svijetom je mogao komunicirati samo išaretom.El-Avfi prenosi od Ibn-Abbasa da riječi znače "tri uzastopna dana i noći". Zejd ibn Eslem kaže da to nije bila nijemost. U suri "Ali-Imran" Uzvišeni kaže: ***"osim išaretom"***, tj. gestikulacijom. Uzvišeni dalje kaže[446]:
"I on izađe iz hrama u svoj narod", tj. iz mjesta u kome je obradovan dječakom, ***"I znakom im dade na znanje"***, tj. brzom i neuočljivom gestikulacijom.
"Hvalite Ga ujutro i navečer", tj. da mu se pridruže u onome što je njemu dodatno naređeno u ova tri dana, a to je zahvaljivanje Allahu, dž.š., na posebnom povjerenju.

يَٰيَحْيَىٰ
خُذِ ٱلْكِتَٰبَ بِقُوَّةٍ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْحُكْمَ صَبِيًّا ﴿١٢﴾ وَحَنَانًا مِّن لَّدُنَّا
وَزَكَوٰةً ۖ وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾ وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَيْهِ وَلَمْ يَكُن جَبَّارًا عَصِيًّا ﴿١٤﴾
وَسَلَٰمٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا ﴿١٥﴾

"O Jahja, prihvati Knjigu odlučno!" - a dadosmo mu mudrost još dok je dječak bio,/12/ i nježnost i čednost, i bogobojazan je bio,/13/ i roditeljima svojim bio je dobar, i nije bio drzak i nepristojan./14/ I neka je mir njemu na dan kada se rodio i na dan kada je umro i na da kada bude iz mrtvih ustao!"/15/

Uzvišeni je poučio Jahjaa, a.s., Tevratu iz koga su se u to vrijeme ljudi učili vjeri i po kome su sudili tadašnji poslanici. Uzvišeni kaže: ***"O Jahja, prihvati Knjigu odlučno"***, tj. uči i nauči Knjigu, tj. Tevrat, marljivo, odlučno i ulažući napor, mada je još bio mlad, kako Uzvišeni kaže:
"A dadosmo mu mudrost još dok je dječak bio", tj. dali smo mu razumijevanje, znanje, marljivost, odlučnost u prihvatanju dobra i revnost u tome još u mladosti. Ma'mer kaže da su djeca

[446] Mihrab znači mesdžid, a ne znači udubljenje u džamiji u kojem klanja imam (kako se to danas zove), jer nije se to tako zvalo za vrijeme Poslanika, s.a.v.s, i prvih generacija, nego poslije njih.

jednoga dana pozvala Jahjaa da se sa njima poigra i zabavi pa im je rekao: "Mi nismo za zabavu stvoreni", pa je Uzvišeni zbog toga objavio:

"A dadosmo mu mudrost još dok je dječak bio." Uzvišeni kaže: ***"I nježnost"***, tj. dali smo mu mudrost, nježnost i čednost, odnosno, učinili smo ga nježnim i čednim. Nježnost je prijateljstvo i nakolonost kroz ljubav. Uzvišeni kaže: ***"I čednost"*** što je veznikom povezano sa nježnošću. Čednost je čistota od prljavštine, zla i grijeha. ***"I bogobojazan je bio"***, tj. očišćen od griješnih postupaka.

"I roditeljima svojima bio je dobar, i nije bio drzak i nepristojan." Nakon što je istakao njegovu pokornost Allahu, dž.š., Uzvišeni hvali njegovo dobročinstvo prema roditeljima koje on manifestuje i riječju i djelom, a zatim mu za njegovu dobrotu daje adekvatnu nagradu, rekavši:

"I neka je mir njemu na dan kada se rodio, na dan kada je umro i na dan kada bude iz mrtvih ustao", tj. bit će siguran u ova tri staništa. Sufjan ibn Ujejne kaže: Najusamljenije se čovjek osjeća na tri mjesta, a kroz koje prolazi: kada se rađa i kada čovjek spozna odakle je izašao, kada umire i kada čovjek ugleda nepoznate ljude i na Dan proživljavanja, kada se čovjek nađe u ogromnom mnoštvu. Allah, dž.š., na ovim je staništima počastio posebnom sigurnošću Jahjaa, sina Zekerijjaovog, a.s., rekavši:

"I neka je mir njemu na dan kada se rodio i na dan kada je umro i na dan kada bude iz mrtvih ustao."

وَٱذْكُرْ
فِى ٱلْكِتَٰبِ مَرْيَمَ إِذِ ٱنتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾ فَٱتَّخَذَتْ
مِن دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾
قَالَتْ إِنِّىٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحْمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ
رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ قَالَتْ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ
وَلَمْ يَمْسَسْنِى بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ
وَلِنَجْعَلَهُۥٓ ءَايَةً لِّلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِّنَّا وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ﴿٢١﴾

I spomeni u Knjizi Merjemu: kada se od ukućana svojih na istočnu stranu povukla,/16/ i od njih zaklon uzela, Mi smo k njoj meleka Džibrila poslali i on joj se pokazao u liku savršeno stvorena muškarca./17/" Utječem se Svemilosnom od tebe, ako se Njega bojiš!", uzviknu ona./18/" A ja sam upravo izaslanik Gospodara tvoga", reče on, "da ti poklonim dječaka čista!"/19/" Kako ću imati dječaka?", reče ona, "kad me ni jedan muškarac dodirnuo nije, a ja nisam bludnica. /20/" To je tako", reče on. Gospodar tvoj je rekao: 'To je meni lahko', i zato da ga učinimo znamenjem ljudima i znakom milosti naše. Tako je unaprijed određeno."/21/

Nakon saopćenog kazivanja o Zekerijjau, a.s., kome je, uprkos njegovoj starosti i ženinoj nepolodnosti, dao blagoslovljenog, čistog i čednog sina, Uzvišeni nastavlja izlaganje događaja o Merjemi u kojoj stvara njenog sina Isaa, a.s., bez posredovanja oca. Ove dvije priče podudarne su i slične. Zbog toga ih skupa spominje u suri "Ali Imran", u ovoj suri i suri "El-Enbija", povezujući jednu sa drugom, zbog sličnosti značenja, da bi Svojim robovima pokazao Svoju moć, veličinu Svoje vlasti i svemoći. Uzvišeni kaže:

"Spomeni u Knjizi Merjemu." Merjema je kćerka Imranova iz porodice Davuda, a.s. Njena majka se zavjetovala Allahu, dž.š., da će je dati da služi u Kudusi-šerifu u cilju približavanja Njemu

"I Gospodar njezin primi je lijepo i učini da uzraste lijepo." Postala je jako značajna ličnost kod Izraelćana, najčuvenija pobožna osoba posvećena Bogu, dž.š., čedna i odgojena. Zekerijja je bio muž njene sestre. On je kod nje vidio pojavu vanrednih kerameta i osvjedočio se u njihovu istinitost, što ga je zapanjilo.

"Kad god bi joj Zekerijja u hram ušao, kod nje bi hrane našao. 'Odakle ti ovo, o Merjema?', on bi upitao, a ona bi odgovorila: 'Od Allaha, Allah onoga koga On hoće opskrbljuje bez računa." Allah, dž.š., je htio, a njemu pripada mudrost i vrhunski dokaz, da od nje stvori svoga roba i poslanika Isaa, a.s., jednog od peterice Ulul-Azm pejgambera.

"Ona se od ukućana svojih na istočnu stranu povukla", tj. rastala se sa njima i otišla na istok prema Kudusi-šerifu. Uzvišeni kaže: ***"I od njih zaklon uzela"***, tj. zaklanjajući se od njih zastorom, rastala se sa njima. ***"Mi smo k njoj našeg Ruha poslali"***, tj. meleka Džibrila, a.s.

"...i on joj se prikaza u liku savršeno stvorena muškarca", tj. u liku potpunog i savršenog insana.

"Utječem se Svemilosnom od tebe, ako se Njega bojiš", tj. ako se Allaha bojiš, ja te podsjećam na Allaha i opominjem te na Njega. Propis je da se pri odstranjivanju lošeg ide ka lakšem. Kada joj se ukazao melek u liku muškarca na osamljenom mjestu, preplašila se i pomislila da neko želi da je iskoristi. Zato je povikala: "Utječem se Svemilosnom od tebe, ako se Njega bojiš." Plašila ga je kaznom od Allaha, dž.š.

"Ja sam upravo izaslanik Gospodara tvoga", reče on, "da ti poklonim dječaka čista!", tj. ja nisam ono što si ti pomislila, već sam poslanik tvoga Gospodara, da ti poklonim dječaka čista!

"Kako ću imati dječaka", reče ona, "Kad me nijedan muškarac dodirnuo nije, a ja nisam

biudnica", tj. kako ću imati dječaka a muža nemam i razvrat mi je nezamisliv.

"Tako je to", reče on, "Gospodar tvoj je rekao: 'To je Meni lahko.'" Džibril joj u odgovoru saopćava: Allah, dž.š., već je rekao da će od tebe stvoriti dječaka bez oca i bez činjenja bluda, jer On sve može. Uzvišeni kaže:

"I zato da ga učinimo znamenjem ljudima", tj. da bude dokaz i znak Njegove svemoći ljudima. Adema je stvorio bez oca i majke, Havu od muškarca bez žene, a ostali svijet stvara od muška i ženska, osim Isaa, a.s. Njega je stvorio od ženska bez muškarca. Veličanstvena je Njegova moć i bezgranična je Njegova vlast. Nema boga osim Njega, ni gospodara izvan Njega. Uzvišeni kaže:

"I znakom milosti Naše", tj. bit će poslanik koji će pozivati u ibadet Allahu, dž.š., i Njegovom tevhidu. ***"Tako je unaprijed određeno"***, tj. tako mora biti.

فَحَمَلَتْهُ ۚ
فَٱنتَبَذَتْ بِهِۦ مَكَانًا قَصِيًّا ﴿٢٢﴾ فَأَجَآءَهَا ٱلْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ
قَالَتْ يَٰلَيْتَنِى مِتُّ قَبْلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا ﴿٢٣﴾

"I ona zanese i bremenita se skloni daleko negdje. /22/ I porođajni bolovi prisiliše je da dođe do stabla jedne palme. 'Kamo sreće da sam ranije umrla i da sam potpuno u zaborav pala!', povika ona."/23/

Uzvišeni saopćtava da se Merjema, kada je čula ono što joj je Džibril prenio od Allaha, dž.š., pokorila Njegovoj odredbi. Džibril je puhnuo u džep njene košulje i taj se dah spuštao dok se nije smjestio u stidnicu, pa je ona tako božanskom odredbom zatrudnjela. Kada je zatrudnjela, počela je izbjegavati svijet, jer nije htjela da im išta kazuje, s obzirom na to da joj ne bi vjerovali ma šta da im saopći. Zato je krila svoju tajnu. Jedino se povjerila svojoj sestri, ženi Zekerijjaovoj, koja je bila zanijela Jahjaa, a.s. Kada je Merjema ušla i stala pred nju, ova ju je zagrlila i rekla: "Možeš li shvatiti o Merjema, da sam ja trudna?" Merjema joj odgovori: "A znaš li ti da sam i ja, također, trudna?" Zatim joj je ispričala kako se to zbilo. Obje su potjecale iz vjerničke porodice i porodice iskrenih. Mufesiri se razilaze o dužini nošenja Isaa, a.s. Općenito je prihvaćeno da ga je nosila devet mjeseci kao i ostale žene svoju djecu. Muhammed ibn Ishak kaže: "Pošto je zanijela i prošlo izvjesno vrijeme, prestalo joj je krvarenje i nastupile su joj trudničke promjene; mučnina,razni prohtjevi promjena boje lica, pa čak i zadebljanje jezika." Ni jednu porodicu ne zadesi ono što zadesi porodicu Zekerijjaovu. Priča se raširila među Izraelićanima, pa su rekli: "Njen je prijatelj Jusuf stolar, jer niko nije kod nje ulazio osim njega. Ona je napustila svjetinu uzevši jedan zastor i otišla a da nikoga nije vidjela niti je nju neko vidio." Uzvišeni kaže:

"I porođajni bolovi je prisiliše da dođe do stabla jedne palme", tj. natjeraše je i prisiliše da dođe na mjesto do palme prema kome požuri. Koje je to mjesto, postoje razna mišljenja. Većina smatra da je to Bejtullahma, mjesto udaljeno osam milja od Kudusa, prema istoku. Ovo mišljenje je rašireno u narodu i prenosi se iz generacije u generaciju. Kršćani bez sumnje vjeruju da je to mjesto Bejtullahma. Uzvišeni saopćava njene riječi:

"'Kamo sreće da sam ranije umrla i da sam potpuno u zaborav pala!', povikna ona." U ovim riječima dokaz je da je dozvoljeno tražiti smrt u teškim iskušenjima. Shvatila je da će biti uznemiravana i zlostavljana zbog ovog rađanja, da svijet neće vjerovati čija je to odredba; iako su je poznavali kao pobožnu, bogobojaznu i dobrostivu, ipak će pomisliti da je učinila preljubu i da je prostitutka, pa je zato poželjela da umre prije nego što dočeka porod i da bude neko nepoznat ko se ne spominje. Poželjela je, dakle, da postane nešto zaboravljeno i ostavljeno i padne u potpuni zaborav. Ranije smo naveli hadise o zabrani traženja smrti, osim u teškim i nesavladivim iskušenjima, kod tumačenja riječi Uzvišenog:

"Daj da umrem kao musliman i pridruži me onima koji su dobri." (12:101)

فَنَادَىٰهَا مِن تَحْتِهَآ
أَلَّا تَحْزَنِى قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ وَهُزِّىٓ إِلَيْكِ بِجِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ
تُسَٰقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾ فَكُلِى وَٱشْرَبِى وَقَرِّى عَيْنًا ۖ فَإِمَّا
تَرَيِنَّ مِنَ ٱلْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِىٓ إِنِّى نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ
ٱلْيَوْمَ إِنسِيًّا ﴿٢٦﴾

I on je, niže nje, zovnu: "Ne žalosti se, Gospodar tvoj dao je da niže tebe potok poteče./24/ Zatresi palmino stablo, posut će po tebi datule svježe,/25/ pa jedi i pij i budi vesela! A ako vidiš čovjeka kakva, ti reci: "Ja sam se zavjetovala Svemilosnom da ću šutjeti, i danas ni s kim neću govoriti." /26/

Komentatori se razilaze u tumačenju riječi:

"I on je, niže nje, zovnu." Ibn-Abbas, S'eid ibn Džubejr, Dahhak, Omer ibn Mejmun, Suddi i Katade kažu da je to bio melek Džibril, i da ju je pozvao iz najnižeg dijela doline, te da Isa, a.s., nije progovorio dok ga majka nije donijela među svijet. Mudžahid i Hasan kažu da ju je njen sin pozvao. Ovo je jedan od dva rivajeta Seida ibn Džubejra. Ovom stavu daje prednost Ibn-Džerir u svome "Tefsiru", a Allah, dž.š., najbolje zna. Uzvišeni kaže:

"Ne žalosti se, Gospodar tvoj dao je da niže tebe potok poteče." Pozvao ju je rekavši: Ne žalosti

se! Gospodar tvoj je niže tebe stvorio rijeku, pa je pij. Riječ znači "mala rijeka". Zatim joj kaže:

"Zatresi palmino stablo..." Kažu da je stablo bilo suho i kada ga je potresla, popadale su po njoj svježe datule; Allah, dž.š., joj je time učinio dobro davši joj i hranu i piće.

Uzvišeni kaže:

"Posut će po tebi datule svježe, pa jedi i pij i budi vesela." tj. ugodno se osjećaj. Amr ibn Mejmun kaže da porodiljama nije ništa bolje od hurmi i svježih datula (tj.rutab) i to potkrepljuje citiranjem ovog ajeta. Uzvišeni kaže:

"A ako vidiš kakva čovjeka", tj. ako bilo koga vidiš,

"ti reci: 'Ja sam se zavjetovala Svemilosnom da ću šutjeti i danas ni s kim neću govoriti.'" Ovdje se pod riječju: (ti reci) podrazumijeva išaret a ne govor riječima, jer bi to u suprotnom proturječilo izjavi: فلن ***"I danas ni s kim neću govoriti."*** Enes ibn Malik kaže da riječi:

znače "da ću šutjeti", a u drugoj verziji "da ću postiti i šutjeti." Prema njihovom tadašnjem zakonu, dok su postili, bilo im je zabranjeno i da jedu i da govore.

فَأَتَتْ بِهِۦ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُۥ ۖ قَالُوا۟ يَٰمَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ
شَيْـًٔا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾ يَٰٓأُخْتَ هَٰرُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ ٱمْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ
أُمُّكِ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾ فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ قَالُوا۟ كَيْفَ نُكَلِّمُ مَن كَانَ فِى ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا
﴿٢٩﴾ قَالَ إِنِّى عَبْدُ ٱللَّهِ ءَاتَىٰنِىَ ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلَنِى نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِى مُبَارَكًا
أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَٰنِى بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّۢا
بِوَٰلِدَتِى وَلَمْ يَجْعَلْنِى جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَٱلسَّلَٰمُ عَلَىَّ يَوْمَ وُلِدتُّ
وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾

I dođe ona s njim narodu svome, noseći ga. "O Merjemo!", rekoše oni, "učinila si nešto nečuveno!/27/ Hej ti koja u čednosti ličiš Harunu, otac ti nije bio nevaljao, a ni mati tvoja nije bila nevaljalica." /28/ Ona im na njega pokaza. "Kako da govorim o djetetu u bešici?", rekoše oni./29/ "Ja sam Allahov rob", reče on, "meni će On Knjigu dati i vjerovjesnikom me učiniti,/30/ i učinit će me, gdje god budem, blagoslovljenim, i naredit će mi da dok sam živ, namaz obavljam i zekat udjeljujem,/31/ i da majci svojoj dobar budem, a neće me učiniti silnikom, nesretnikom. /32/ I neka je mir nada mnom na dan kada sam se rodio i na dan kada budem umro i na dan kad budem iz mrtvih proživljen."/33/

Uzvišeni obavještava kako je Merjemi zabranio razgovor sa bilo kim. Ona se držala zabrane i u potpunosti izvršila naredbu, pa je stoga Uzvišeni upotpunio Svoj dokaz. Novorođenče je odnijela svojoj porodici. Kada su je ugledali njen slučaj su smatrali krupnim i osudili ga, rekavši: ***"O sestro Harunova"***, tj. o ti što si slična Harunu u pobožnosti, ***"otac ti nije bio nevaljao, a ni mati tvoja nije bila nevaljalica"***, tj. potječeš iz čiste i lijepe kuće, poznate po dobroti, pobožnosti i bogobojaznosti. Kako da ovako nešto od tebe poteče? ***"I ona im na njega pokaza"***, tj. upitajte ovo novorođenče neka vam ono kaže.

"'Kako da govorimo djetetu u bešici?', rekoše", tj. kako će govoriti dijete tek rođeno i stavljeno u bešiku? ***"On reče"***, tj. tek rođeni Isa, a.s.: ***"Ja sam Allahov rob."*** Prvo što je progovorio su riječi Uzvišenog kojima štiti od nesavršenstva i otklanja svaku mogućnost da On ima dijete, potvrđujući robovanje Gospodaru svome, a zatim kaže:

"Meni će On Knjigu dati i vjerovjesnikom me učiniti", tj. dat će mi Knjigu i poslanstvo. Dalje kaže:

"Učinit će me, gdje god budem, blagoslovljenim", tj. dat će mi da dobru podučavam, da naređujem dobro i sprečavam zlo, ma gdje da se nađem.

"...naredit će mi da dok sam živ namaz obavljam i zekat udjeljujem." Ovdje je išaret na značaj i veličinu ova dva vjerska temelja. Uzvišeni kaže: ***"I da majci svojoj dobar budem"***, tj. da joj se ne suprotstavljam. Dobročinstvo majci spomenuto je nakon pokornosti Gospodaru, jer Allah, dž.š., na više mjesta povezuje robovanje Njemu i poslušnost roditeljima, kao:

"Tvoj Gospodar zapovijeda da se samo Njemu klanjate i da roditeljima dobročinstvo činite." Uzvišeni kaže: ***"Neće me učiniti silnikom,nesretnikom."*** Tj. neće mi dopustiti da se oholim iznad robovanja i pokornosti Njemu i poslušnosti svojoj majci, pa da zbog toga budem nesretnik.

"I neka je mir nada mnom na dan kada sam se rodio i na dan kada budem umro i na dana kada budem iz mrtvih proživljen." Na prvom mjestu ističe svoje robovanje Allahu, dž.š., jer je stvorenje kao i ostala stvorenja, koje živi i umire i koji će biti proživljen kao i ostala stvorenja, neka mu je najljepši blagoslov od Allaha, dž.š., i najčišći pozdrav.

ذَٰلِكَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ ٱلْحَقِّ
ٱلَّذِى فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ ۖ سُبْحَٰنَهُۥٓ ۚ إِذَا قَضَىٰٓ

أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَإِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾

To je Isa, sin Merjemin, to je prava istina o njemu, onaj u koga oni sumnjaju./34/. Nezamislivo je da Allah ima dijete, Uzvišen je On! Kad nešto odredi, On za to rekne samo: "Budi!" - i ono bude./35/ Allah je, uistinu, i moj i vaš Gospodar, zato u ibadetu budite samo Njemu! To je Pravi put./36/ I sljedbenici Knjige su se o njemu u mišljenju podvojili, pa teško onima koji ne vjeruju kad budu na Danu velikom prisutni."/37/

Allah, dž.š., govori svome Poslaniku Muhammedu, s.a.v.s.: ***"Ovo što smo ti ispričali o Isau, a.s., je: "prava istina o njemu - ono u što oni sumnjaju"***, tj. podijelili su se na one što laž slijede i one što istinu slijede, na one koji vjeruju i na one koji ne vjeruju. Nakon što je spomenuo da ga je stvorio kao roba i poslanika, Uzvišeni čisti svoju Uzvišenost, rekavši:

"Nezamislivo je da Allah ima dijete, Uzvišen je On", tj. od onoga što mu pripisuju neznalice, silnici i nepravedni, velikom Uzvišenošću.

"Kad nešto odredi, On za to rekne samo: 'Budi!' - i ono bude", tj. kad On nešto hoće, On samo naredi i to postane onako kako On hoće. Slične ovima su i ove riječi Uzvišenog:

"Isaov slučaj u Allaha je isti kao i slučaj Ademov: od zemlje ga je stvorio, a zatim rekao: 'Budi!' - i on bi. Istina je od Gospodara tvoga, zato ne sumnjaj." Uzvišeni kaže:

"Allah je, uistinu, i moj i vaš Gospodar, zato u ibadetu budite samo Njemu! To je Pravi put", tj. to je ono što je naređeno Isau, a.s., dok je još bio u bešici, da saopći svome narodu, jer Allah, dž.š., je i njegov i njihov Gospodar i oni moraju da mu ibadet čine.

"Pa Njemu ibadet činite! To je Pravi put", tj. ovo što sam vam donio od Allaha, dž.š., Pravi je put, pa ko ovo slijedi, on je upućen i pravo putuje, a ko sa ovoga skrene, on je na stranputici i zalutao je. Uzvišeni kaže:

"Skupine su se o njemu u mišljenju podijelile." Sljedbenici Knjige iznose različite stavove o Isau, a.s., nakon što je došlo objašnjenje njegovog slučaja da je on Allahov, dž.š., rob i poslanik, koji je stvoren Allahovom riječju koju je dostavio Merjemi, i život, dušu (ruh) mu udahnuo. Jedna skupina je ustrajna u tome, a to je većina židova, neka je na njih Božije prokletstvo, da je on dijete rođeno iz prostitucije i da je njegov govor sihr. Drugi kažu da nije Isa govorio iz bešike nego Bog, treći kažu da je on Božiji sin,četvrti da je on jedan od trojice (Trojstvo) itd. Oni koji kažu da je on Allahov, dž.š., rob i poslanik ispravno su rukovođeni vjernici i to je istinita riječ o Isau, a.s. Gore navedeno se prenosi od Amra ibn Mejmuna, Ibn-Džurejdža, Katadeta i mnogih drugih učenjaka iz prvih i kasnijih generacija. Uzvišeni kaže:

"Pa teško onima koji ne vjeruju kada budu na Danu velikom prisutni." Ovo je prijetnja i najava žestoke kazne onome ko laže na Allaha, dž.š., izmišlja i smatra da On ima dijete; Allah će ga sačekati do Sudnjeg dana i donijeti očito znanje i ubjeđenje protiv njega. On, dž.š., ne žuri sa kažnjavanjem grješnika, kako se to navodi u Buharijinom i Muslimovom "Sahihu": /130/ "Zaista, Allah dugo ostavlja silnika u njegovom grijehu, ali kad ga uzme, ne pušta ga više." Poslanik, s.a.v.s., zatim je citirao:

"Eto, tako kažnjava Gospodar tvoj kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje činili. Kažnjavanje Njegovo je zaista bolno i strašno." Na drugom mjestu kaže:

"A ti nikako ne misli da Allah ne motri na ono šta rade nevjernici! On im samo pušta do Dana kada će im oči ostati otvorene"(14:42). Zato u ovoj suri kaže:

"Pa teško onima koji ne vjeruju kad budu na Danu velikom prisutni." To je Kijametski dan. U sahih-hadisu,oko čega su su složni svi hadiski stručnjaci, od Ubade ibn Samita prenosi se da je rekao: "Poslanik je rekao: /131/ 'Ko svjedoči da nema Boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema druga, i ko svjedoči da je Muhammed Božiji rob i poslanik, da je Isa Božiji rob i Njegov poslanik i da je stvoren riječju koju je on dostavio Merjemi i život (ruh) mu udahnuo, da su Džennet i Džehennem istina, Allah će ga, bez obzira na njegova djela, uvesti u Džennet." (Osim ako ne bude radio ono zbog čega će vječno ostati u Vatri).

أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا لَٰكِنِ ٱلظَّٰلِمُونَ ٱلْيَوْمَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْحَسْرَةِ إِذْ قُضِىَ ٱلْأَمْرُ ۘ وَهُمْ فِى غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ ٱلْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٤٠﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ إِبْرَٰهِيمَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٤١﴾

Kako će dobro čuti i kako će dobro vidjeti onoga Dana kada Nam dođu! A nevjernici su sada u očitoj zabludi!/38/ I upozori ih Danom tuge kada će biti s polaganjem računa završeno, a oni su u nemaru i oni ne vjeruju./39/Mi ćemo Zemlju i one koji žive na njoj naslijediti i nama će se oni vratiti."/40/

Uzvišeni kaže da će nevjernici na Sudnjem danu sve dobro vidjeti i čuti. Na drugom mjestu kaže:

"A da ti je vidjeti grješnike kako će, oborenih glava, pred Gospodarom svojim reći: 'Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo.'" To će oni reći onda kada im to priznanje neće koristiti. Kada bi ovo izrekli prije predstavljene kazne, bilo bi im od koristi i bilo bi im spas od Allahovog, dž.š., kažnjavanja. Uzvišeni kaže: *"Kako će dobro čuti i kako će dobro vidjeti, na Dan kada Nam dođu!"*, tj. na Sudnjem danu.

"A nevjernici su danas u očitoj zabludi" tj. na dunjaluku, jer ne čuju, ne vide i ne razmišljaju. Kada se od njih traži da idu Pravim putem, oni to neće, ili da budu pokorni, oni to odbijaju i to im ne koristi spominjati. Uzvišeni kaže:

"I upozori ih Danom tuge", tj. opomeni stvorenja Danom tuge, *"kada će biti s polaganjem računa završeno"*, tj. kada se razdvoje dženetlije i džehnemlije, pa se svako zaputi u svoje vječno boravište, *"a oni su"*, tj. danas, na ovom svijetu *"u nemaru"*, bez obzira što su opomenuti Danom tuge i kajanja,

"oni ne vjeruju", tj. ne smatraju to istinom. Ahmed prenosi od Ebu-Seida, koji kaže: Božiji Poslanik rekao je: /132/ "Kada dženetlije uđu u Džennet a džehenemlije u Džehennem, donijet će se smrt u obliku crno-bijelog ovna i postaviti između Dženneta i Džehennema. Dženetlije će biti upitane: 'Znate li šta je ovo?' Pažljivo će ga pregledati i posmatrati, pa će reći: 'Ovo je smrt.' Zatim će džehenemlije biti upitane: 'Znate li šta je ovo?' I oni će ga pažljivo posmatrati i pregledati, a zatim odgovoriti: 'Ovo je smrt'. Bit će naređeno da se zakolje, nakon čega će se reći: 'O dženetlije, vječnost, a ne smrt! O džehenemlije, vječnost, a ne smrt!" Poslanik, s.a.v.s., zatim je proučio:

"I upozori ih Danom tuge kada će biti sa polaganjem računa završeno, a oni su u nemaru i oni ne vjeruju." Odmahnuo je, zatim rukom i rekao: 'Ljubitelji dunjaluka su u dunjalučkom gafletu.'" Ovako prenosi Ahmed, a zabilježili su ga Buharija i Muslim u svojim "Sahihima" od A'meša sa sličnim tekstom, kao i od Ibn-Omera. Uzvišeni kaže:

"Mi ćemo Zemlju i one koji žive na njoj naslijediti i Nama će se oni vratiti." Allah, dž.š., kaže da je On Taj Koji stvara, oblikuje i vlada, a da su sva stvorenja ništavna, a On vječan, neovisan i uzvišen. Niko, osim Njega, nema pravo vladati niti čime raspolagati. On je istinski nasljednik svega stvorenog vječno, nakon njih i njihov sudac. Nikome neće učiniti nepravdu ni koliko teži krilo mušice ili jedna trunka.

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ
مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنكَ شَيْئًا ﴿٤٢﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي
مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ
الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ
أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾

"Spomeni u Knjizi Ibrahima! On je bio istinoljubiv, vjerovjesnik. /41/ Kada je rekao ocu svome: 'O oče moj, zašto obožavaš onoga koji niti čuje niti vidi, niti ti može od kakve koristi biti? /42/ O oče moj, meni dolazi znanje, a ne tebi; zato mene slijedi, i ja ću te na Pravi put uputiti./43/ O oče moj, ne pokoravaj se šeftanu, šeftan je Svemilosnom uvijek neposlušan;/44/ o oče moj, bojim se da te od Svemilosnog ne stigne kazna, pa da budeš šeftanu drug.'"/45/

Uzvišeni kaže svome poslaniku Muhammedu, s.a.v.s.: *"Spomeni u Knjizi, Ibrahima!"*, tj. podsjeti svoj narod koji obožava kipove, a pored toga pozivaju se na to da su njegovi potomci i da su njegove vjere, *"da je on bio istinoljubiv, vjerovjesnik."* Iznesi im njegov slučaj i dijalog sa ocem, kako ga je odvraćao od obožavanja kipova. Rekao mu je:

"O oče moj, zašto obožavaš onoga koji niti vidi niti čuje, niti ti može od ikakve koristi biti", ne može ti donijeti korist, niti može štetu ukloniti." *"Oče moj, meni dolazi znanje, a ne tebi"*, tj. iako potječem iz tvoje kičme i smatraš me manje vrijednim jer sam ti sin, znaj da mi se pojavilo znanje od Allaha, dž.š., koje ti ne poznaješ i koje se tebi nije pojavilo i nije ti došlo. *"Zato mene slijedi, i ja ću te na Pravi put uputiti"*, tj. Pravi put koji vodi željenom cilju i spašavanju od užasa. *"O oče moj, ne pokoravaj se šeftanu"*, tj. nemoj mu se pokoravati obožavanjem kipova, jer on na to poziva i time je zadovoljan, kao što Uzvišeni kaže:

"O sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio: 'Ne pokoravajte se šeftanu, on vam je neprijatelj otovoreni.'"

Uzvišeni kaže: *"Šeftan je Svemilosnom uvijek neposlušan."* On je neposlušan i ohol prema Allahu, dž.š., pa ga je zato protjerao i udaljio. Nemoj ga slijediti pa da i ti ne postaneš sličan njemu.

"O oče moj, bojim se da te od Svemilosnog ne stigne kazna", tj. zbog širka i kufra koje ti on naređuje,

"pa da budeš šeftanu drug", tj.da nemaš drugog prijatelja, pomagača i spasitelja osim Iblisa. Ni on, ni bilo ko drugi, nema nikakve moći, pa ti

njegovo slijeđenje može samo kaznu natovariti. Uzvišeni kaže:

"Allaha nam, Mi smo i prije tebe narodima poslanike slali, ali im je šejtan ružnim predstavljao postupke njihove i on je sada drug njihov, njih čeka patnja nesnosna."

قَالَ أَرَاغِبٌ
أَنتَ عَنْ ءَالِهَتِي يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَٱهْجُرْنِي مَلِيًّا ﴿٤٦﴾ قَالَ
سَلَٰمٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّيٓ إِنَّهُۥ كَانَ بِي حَفِيًّا ﴿٤٧﴾ وَأَعْتَزِلُكُمْ
وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَأَدْعُوا۟ رَبِّي عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ بِدُعَآءِ
رَبِّي شَقِيًّا ﴿٤٨﴾

Otac njegov je rekao: "Zar mrziš božanstva moja, o Ibrahime? Ako se ne okaniš, zbilja ću te kamenjem potjerati, zato me za dugo vremena napusti." /46/ "Mir tebi!", reče Ibrahim. Molit ću Gospodara svog da ti oprosti, jer On je vrlo dobar prema meni. /47/ I napustit ću i vas i sve one kojima se mimo Allaha klanjate, i Gospodara svoga ću moliti; nadam se da neću biti nesretan u dovi Gospodaru mome."/48/

Uzvišeni saopćava odgovor Ibrahimovog, a.s., oca, nako što ga je Ibrahim, a.s., pozvao na Pravi put. Rekao je:

*"**Zar ti mrziš božanstva naša, o Ibrahime?**"*, tj. ako ih nećeš obožavati i sa njima zadovoljan biti, ne smiješ ih vrijeđati jer ću te ukoriti i kazniti. Rekao mu je: *"**Zbilja ću te kamenjem potjerati.**"* Ibn-Abbas i drugi kažu da riječi: *"**Zato me dugo vremena napusti**"* znače napusti me zauvijek prije nego te kaznim, sa čime se slaže i Ibn-Džerir. U tom je trenutku Ibrahim, a.s., rekao svome ocu: *"**Mir tebi!**"*, što Uzvišeni navodi kao svojstvo vjernika: *"**Kada ih neznalice oslove, odgovaraju: 'Mir vama!'**"* Značenje Ibrahimovih riječi upućenih ocu: "Mir tebi!" je: Što se mene tiče, sa moje strane ti se zbog očinskog hurmeta neće ništa loše desiti, *"**...i ja ću moliti Gospodara svoga da ti oprosti**"*, tj. molit ću Ga da te uputi i da ti grijehe oprosti,

*"**jer je On vrlo dobar prema meni**"*. Es-Suddi kaže da riječ حفي znači onaj ko drži do sebe. Ibrahim, a.s., dugo je vremena tražio oprost za svoga oca, čak i nakon što su on i njegov sin Ismail, a.s., sagradili Mesdžidul-haram, riječima:

*"**Gospodaru naš, oprosti meni, i roditeljima mojim i svim vjernicima - na Dan kada se bude polagao račun!**"* Muslimani su u početku islama tražili oprost za svoje bližnje iz porodice koji su bili mnogobošci, povodeći se za Ibrahimom, a.s., u tom dok Allah, dž.š., nije objavio:

*"**Divan uzor za vas je Ibrahim i oni koji su uz njega bili kad su narodu svome rekli: 'Mi s vama nemamo ništa, a ni sa onima kojima se, umjesto Allahu klanjate'**"* - pa do Njegovih riječi: *"**osim riječi Ibrahimovih svome ocu: 'Ja ću se moliti da ti oprosti, ali te ne mogu od Allaha odbraniti.'**"* Tj. u ovim riječima on vam nije uzor, pa se u njima ne ugledajte na njega. Uzvišeni daje saopćenje da je i Ibrahim, a.s., ostavio ovu praksu, pa kaže:

*"**Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprost za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici Džehennema biti. A što je Ibrahim tražio oprost za svoga oca, bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrahim je, doista, bio pun sažaljenja i obazriv.**"* Uzvišeni kaže:

*"**I napustit ću vas i sve one kojima se, mimo Allaha klanjate vi, i Gospodara svoga ću moliti**"*, tj. ja ostavljam i napuštam vas i vaša božanstva, koja, mimo Allaha, dž.š. obožavate,

*"**i Gospodara svoga ću moliti**"*, tj. ja samo njemu robujem i ne činim Mu širk."

*"**Nadam se da neću biti nesretan u klanjanju Gospodaru mome.**"* Ovdje riječ znači nužan odgovor jer je on bez sumnje, prvak među vjerovjesnicima nakon Muhammeda, s.a.v.s., ali se ovako izrazio iz poniznosti prema Allahu, dž.š.

فَلَمَّا ٱعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَهَبْنَا لَهُۥٓ
إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾ وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا
لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾

Pošto ih je napustio i one kojima su se, mimo Allaha, klanjali, Mi mu Ishaka i Jakuba darovasmo, i obojicu vjerovjesnicima učinismo, /49/i darovasmo im svako dobro i učinismo da budu hvaljeni i po dobru spominjani./50/

Pošto je Ibrahim, a.s., napustio oca i svoj narod radi Allaha, dž.š., data mu je hairlija nadokanda od njih, jer je dobio potomke, sina Ishaka i unuka Jakuba. Allah, dž.š., mu je dao potomke i učinio ih poslanicima , da mu budu radost u životu! Dao mu je sinove Ismaila i Ishaka, te unuka Jakuba. Zato Uzvišeni kaže:

*"**I sve ih vjerovjesnicima učinismo.**"* Uzvišeni kaže:

*"**I darovasmo im svako dobro i učinismo da budu hvaljeni i po dobru spominjani.**"* Ibn-

Abbas kaže da ovo znači "lijepa pohvala", a Ibn-Džerir kaže da riječ, znači da ih sve vjere i njihovi pripadnici hvale i poštuju. Salat i selam našem Poslaniku i svima ostalima.

وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ إِسۡمَٰعِيلَۚ إِنَّهُۥ كَانَ صَادِقَ ٱلۡوَعۡدِ وَكَانَ رَسُولٗا نَّبِيّٗا ٥٤ وَكَانَ يَأۡمُرُ أَهۡلَهُۥ بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ وَكَانَ عِندَ رَبِّهِۦ مَرۡضِيّٗا ٥٥

I spomeni u Knjizi Ismaila! On je ispunjavao dato obećanje i bio poslanik, vjerovjesnik./54/ Naredivao je porodici svojoj da namaz obavijaju, i da zekat udjeljuju, i Gospodar njegov je bio njime zadovoljan."/55/

Allah, dž.š., hvali Ismaila, a.s., zato što ispunjava dato obećanje. On je sin Ibrahima, a.s., i predak Arapa iz Hidžaza. Ibn-Džerir kaže za njega da nikada nije nešto obećao svome Gospodaru, a da to nije ispunio, odnosno, nije se obavezao ni na jedan ibadet, a da ga nije u potpunosti izvršio. Ibn-Džerir prenosi od Sehla ibn Ukajla da je Ismail, a.s., zakazao sastanak sa nekim čovjekom na nekom mjestu. On je na to mjesto došao, a čovjek je zaboravio doći. Ismail, a.s., ostao je i prenoćio na tom mjestu. Kada je sutradan čovjek došao, upitao ga je: "Zar si čitavo vrijeme ovdje čekao?" "Da", odgovori Ismail, a.s. Čovjek reče: "Ja sam zaboravio doći." Ismail, a.s., reče mu: "Ja se odavde ne bih pomjerio sve dok ti ne dođeš." On je zato:

"onaj koji ispunjava dato obećanje." Neki kažu da je tako nazvan jer je rekao svome ocu:

"Vidjet ćeš da sam ja, ako Bog da, strpljiv", pa je bio strpljiv. Uzvišeni kaže: ***"I bio je poslanik, vjerovjesnik."*** Ovdje je dokaz da je Ismail, a.s., po počasti iznad brata Jakuba, koji je opisan samo kao vjerovjesnik, dok je Ismail opisan i kao poslanik i kao vjerovjesnik. To potvrđuje i hadis u Muslimovom "Sahihu" kad Poslanik, s.a.v.s., kaže: /133/ "Od potomaka Ibrahimovih, Allah je odabrao Ismaila." Ovo je dio hadisa. Uzvišeni kaže:

"Naređivao je porodici svojoj da namaz obavijaju i da zekat udjeljuju, i Gospodar njegov je bio njima zadovoljan." Ovo je, također, ljepota, pohvalno svojstvo i ispravna karakteristika. On je bio strpljiv i istrajan u pokornosti svome Gospodaru i isto je tražio od svoje čeljadi. Slično se objavljuje našem Poslaniku, s.a.v.s.:

"Naredi porodici svojoj da namaz obavija i istraj u tome." Slavljeni kaže:

"O vi koji vjerujete, sebe i svoje porodice čuvajte od Vatre", tj. naređujte im dobro, a sprečavajte ih u zlu i nemojte ih zanemariti pa da ih na Sudnjem danu jede Vatra. Ebu-Hurejre prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /134/ "Allah se smilovao čovjeku koji noću ustane pa klanja, probudi i svoju ženu, pa ako ona odbije, on je po licu polije vodom. Allah se smilovao ženi koja noću ustane i klanja, probudi svoga muža, pa ako on odbije, ona ga po

وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مُوسَىٰٓۚ إِنَّهُۥ كَانَ مُخۡلَصٗا وَكَانَ رَسُولٗا نَّبِيّٗا ٥١ وَنَٰدَيۡنَٰهُ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ ٱلۡأَيۡمَنِ وَقَرَّبۡنَٰهُ نَجِيّٗا ٥٢ وَوَهَبۡنَا لَهُۥ مِن رَّحۡمَتِنَآ أَخَاهُ هَٰرُونَ نَبِيّٗا ٥٣

"I spomeni u Knjizi Musaa! On je bio odabran i bio je poslanik, vjerovjesnik./51/ Mi smo ga s desne strane Tura zovnuli i Sebi ga približili da čuje riječi Naše,/52/ i darovali mu milošću Našom kao vjerovjesnika brata njegova Haruna."/53/

Pošto je Uzvišeni spomenuo Ibrahima-Halila (Svoga prijatelja) i pohvalio ga, nastavlja sa spominjanjem Musaa-Kelima (onoga s kim je razgovarao), pa kaže:

"Spomeni u Knjizi Musaa! On je bio odabran." Riječ je sa fethom na lamu, tj. bio je odabran, kao što Uzvišeni kaže: ***"Ja sam te odabrao nad ostali svijet."*** Uzvišeni kaže:

"I bio je poslanik, vjerovjesnik." Allah, dž.š., mu objedinjuje dva opisa; on je i poslanik ali i vjerovjesnik i spada u Ulul-Azm poslanike.

"Mi smo ga sa desne strane Tura zovnuli", tj. sa njegove desne strane u trenutku kada je došao da uzme jednu žeravicu iz vatre, Allah, dž.š., progovorio je i pozvao ga.

و ***"I sebi ga približi da čuje riječi Naše"***, tj. primakli ga i govorili sa njim. Pozvali smo ga na Turi-Sinau. ***"I darovali smo mu milošću Našom kao vjerovjesnika brata njegova Haruna."*** Odazvali smo se njegovom traženju i zagovaranju u vezi sa njegovim bratom, pa smo ga učinili vjerovjesnikom. Neko od prvih generacija - selefa rekao je:"Niko na ovom svijetu nije činio veće zagovorništvo kao što je Musa, a.s., činio za svoga brata Haruna kako bi bio vjerovjesnik, pa je to i postao.

licu polije vodom..." Ovaj hadis zabilježili su Ebu-Davud i Ibn- Madže. Ebu-Seid i Ebu-Hurejre kažu da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /135/ "Ako se čovjek probudi noću, a zatim probudi i svoju ženu i njih dvoje klanjaju dva rekata, upisani su među one koji se Allaha puno sjećaju." Ovaj hadis bilježe Ebu-Davud, Nesai, i Ibn-Madže.

وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ إِدْرِيسَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾
وَرَفَعْنَٰهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾

"I spomeni u Knjizi Idrisa! On je bio istinoljubiv, vjerovjesnik. /56/ i Mi smo ga na visoko mjesto digli."/57/

Uzvišeni spominje Idrisa, a.s., hvaleći ga:

"On je bio istinoljubiv, vjerovjesnik", a zatim kaže: ***"Mi samo ga na visoko mjesto digli."*** U sahih-hadisu rečeno je da je Poslanik, s.a.v.s., prošao pored njega u noći Israa na četvrtom nebu. Mudžahid kaže da je Idris, a.s., uzdignut i da nije umro, kao što je uzdignut Isa, a.s.. Uzdignut je na četvrto nebo. Ibn-Abbas za njega kaže da je bio krojač i da šijući nije zabo iglu dok ne kaže "Subhanellah!". I zanoćavao bi kada bi zanoćavao, a na Zemlji ne bi bio niko bolji po djelima od njega. Hasan kaže da riječi: ***" I Mi smo ga na visoko mjesto uzdigli"*** znače "u Džennet".

أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ
مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْرَٰٓءِيلَ
وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَٱجْتَبَيْنَا ۚ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُ ٱلرَّحْمَٰنِ خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَبُكِيًّا ﴿٥٨﴾

To su vjerovjesnici koje je Allah blagodatima obasuo, potomci Ademovi i onih koje smo sa Nuhom nosili, i potomci Ibrahimovi i Israilovi, i onih koje smo uputili i odabrali. Kad bi im se ajeti Svemilosnog učili, oni bi na sedždu padali i plakali."/58/

Ovi vjerovjesnici, ali i ne samo ovi koji su spomenuti kao primjer, su, kaže Allah, dž.š.:
"To su vjerovjesnici koje je Allah blagodatima obasuo, potomci Ademovi." Es-Suddi i Ibn--Džerir kažu: "U potomke Ademove spada Idris, potomak onih koji su bili na lađi sa Nuhom je Ibrahim, u potomke Ibrahimove spadaju: Ishak, Jakub i Ismail, u Israilove potomke: Musa, Harun, Zekerijja, Jahja, i Isa, sin Merjemin, neka im je sa našim Poslanikom salavat i selam." Ibn-Džerir kaže: Njihovi su rodoslovi različiti, ali se svi sjedinjuju u Ademu, a.s. Među njima ima onih koji ne vode porijeklo od putnika sa Nuhove lađe. Takav je Idris, a.s., a on je bio Nuhov djed. Ovo je sasvim očito i jasno. Da se u ajetu misli na vjerovjesnike kao vrstu (grupaciju), dokaz su riječi Uzvišenog u suri "El-En'am":

"To su dokazi Naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov. Mi više stepene dajemo onima kojima Mi hoćemo. Gospodar tvoj je, uistinu, mudar i sveznajući. I Mi mu poklonismo Ishaka i Jakuba: i svakog uputismo. A Nuha smo još prije uputili - i od potomaka njegovih Davuda, i Sulejmana, i Ejjuba, i Jusufa, i Musaa, i Haruna - eto, tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine - i Zekerijjaa, i Jahjaa, i Isaa, i Ilijasa - svi oni su bili dobri - i Ismaila, i El-Jesea, i Junusa i Luta - i svima smo prednost nad svijetom ostalim dali - i neke pretke njihove i potomke njihove i braću njihovu - njih smo odabrali i na Pravi put im ukazali." Sve do Njegovih riječi: ***"Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov Pravi put."***

U ovoj suri Uzvišeni kaže:

"Kad bi im se ajeti Svemilosnog učili, oni bi na sedždu padali i plakali", tj. kada bi spoznali sadržaj Allahova, dž.š., govora, Njegove argumente, neoborive tvrdnje i dokaze, padali bi na sedždu svome Gospodaru, smjerno, pokorno i sa zahvalnošću na velikim blagodatima koje uživaju. Riječ množina je riječi - "onaj koji plače". Učenjaci su složni da je na ovome mjestu propis učiniti sedždu, slijedeći poslanike, koji su je činili. Sufjan Es-Sevri prenosi od Ebu-Ma'mera, koji je rekao: Omer ibn Hatab proučio je suru "Merjem", učinio sedždu i potom rekao: "Ovo jeste sedžda, a gdje je plač?"

۞ فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلشَّهَوَٰتِ ۖ
فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ
يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا ﴿٦٠﴾

"Njih smijeniše naraštaji, koji namaz napustiše i za požudama pođoše; oni će propast susresti; /59/ ali oni koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili, njima se neće nikakva nepravda učiniti, oni će u Džennet ući."/60/

Pošto je Uzvišeni spomenuo skupinu časnih, a to su vjerovjesnici, a.s., i oni koji ih slijede držeći se granica i naredbi, koji izvršavaju dužnosti (farzove) a ostavljaju zabrane, On, dž.š., kaže:

"Njih smjeniše naraštaji", tj. sljedeće generacije, ***"koji namaz napustiše."*** Pošto su napustili namaz, napustili su i ostala zaduženja, jer je u njemu temelj vjere i njena postojanost, a pošto on spada u najbolja ljudska djela.

"A za požudama pođoše", tj. prihvatiše strasti, zadovoljiše se dunjalučkim životom i njegovim slastima i u njima nađoše smiraj. Oni će zlo proći i stradati na Sudnjem danu. Postoji više stavova o tome

šta se misli pod ostavljanjem namaza. Neki kažu da je to njegovo potpuno neklanjanje. Ovo kažu Muhammed ibn El-Kurezi i Ibn-Zejd ibn Eslem, što Ibn-Džerir smatra ispravnim. El-Evzai kaže da je čuo od Musaa ibn Sulejmana a on od Kasima ibn Muhajmira, da riječi:

"I njih smijeniše naraštaji, koji namaz napustiše" znače, da su izostavljali pravo vrijeme za namaz, jer je njegovo poptuno ostavljanje - nevjerstvo. Veki' kaže da je rečeno Ibn-Mes'udu: Allah na mnogo mjesta u Kur'anu spominje namaz, kao:

"Oni koji svoj namaz ne obavljaju kako treba, Koji namaze svoje budu na vrijeme obavljali i Svoje namaze budu čuvali." Ibn-Mes'ud odgovorio je da navedeni ajeti znače njihovo pravovremeno izvršavanje. Rečeno mu je: "Mi smo mislili da se to odnosi na njihovo potpuno izostavljanje." "Ne!", reče on, jer je njihovo potpuno napuštanje nevjerstvo." Slično rezonuje Mesruk i Omer ibn Abdul-Aziz, koji kaže: "Njihovo izostavljanje ne znači njihovo napuštanje, već ostavljanje njihovog pravog vremena." Mudžahid kaže da riječi Uzvišenog:

I za požudama pođoše" znači da će, kada nastupi Potonji čas i odu dobri sljedbenici Muhammeda, a.s., ljudi najahivati jedni na druge po putevima. Mudžahid, Ukrime i Ata ibn Rebah kažu da su to sljedbenici Muhammeda, s.a.v.s. Mudžahid kaže da će se jahati kao stoka i magarci po putevima, ne bojeći se Allaha na nebu i ne stideći se ljudi na Zemlji. Ebu-Ešheb el-Atardi kaže: "Allah je objavio Davud, a.s.: 'Upozori i opomeni svoje drugove neka ne slijede strasti. Srca se vezuju za dunjalučke strasti, a vezivanje za njih je zastiranje od Mene. Najmanje što se desi mome robu koji ih slijedi je sprečavanje da Mi bude pokoran.'" Uzvišeni kaže: ***"Oni će propast susresti"***, tj. propast Sufjan es-Sevri kaže da je Ibn-Mes'ud rekao da je Gajj dolina u Džehennemu velike ***"Ali oni koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili"***, tj. koji su počeli klanjati i prestali da slijede strasti, takvima će Allah, dž.š., tevbu primiti, uljepšati njihov kraj i učiniti ih nasljednicima dženetskih blagodati. Slavljeni zato kaže: ***"Oni će u Džennet ući, i nikakva im se nepravda neće učiniti"***, jer /136/ "Tevba briše ono što je prije bilo." U drugom hadisu kaže se: /137/ "Onaj ko učini tevbu je kao onaj ko nikako nema grijeha." Onima koji tevbu učine neće biti umanjena djela koja budu činili, jer djela koja su ranije učinili neće stajati na suprot djelima koja su uradili poslije, pošto bi im onda trud bio uzalud. On ih zato oslobađa iz Svoje dobrote i daje im zaštitu iz Svoje plemenitosti i milosti. U ovom ajetu riječ je o izuzimanju: ***"Osim onih koji se pokaju"***, kao što je izuzimanje upotrijebljeno u suri "El- Furkan":

"Oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne kanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva", do riječi: ***"A Allah prašta i miostiv je."***

جَنَّٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدَ
ٱلرَّحْمَٰنُ عِبَادَهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ وَعْدُهُۥ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا
لَغْوًا إِلَّا سَلَٰمًا ۖ وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾ تِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِى
نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾

"U edenske vrtove koje je Svemilosni robovima Svojim obećao zato što su u njih vjerovali, a nisu ih vidjeli, a obećanje Njegovo će se, doista, ispuniti,/61/ u njima prazne besjede neće slušati, već samo: 'Selam!' - i u njima će ujutro i navečer opskrbljeni biti./62/ Dat ćemo da takav Džennet naslijedi onaj od robova Naših koji se bude grijeha klonio."/63/

To su dženetlije i onima koji su se pokajali od grijeha, a nazivaju se Džennatu-adn. Svemilosni ih kao položaje obećava Svojim robovima. Oni u njih vjeruju iako su skriveni i nisu ih vidjeli. Oni su im nagrada za čvrstinu njihovog imana i uvjerenja. Uzvišeni kaže:

"A obećanje Njegovo će se, doista, ispuniti." Ovo je garancija tvrdnje da će On to sigurno ostvariti i da će oni na kraju u njih ući, kao što na drugom mjestu kaže:

"I Njegovo obećanje će se ispuniti": ***"U njima prazne besjede neće slušati"***, tj. u tim Džennetima neće biti razgovora koji nema smisla, već će se govoriti:

"Mir!", kao što Slavljeni kaže na drugom mjestu:

"U njima neće slušati prazne besjede ni govor grješni, nego samo riječi: 'Mir, mir!'" Uzvišeni kaže: ***"U njima će ujutro i naveče opskrbljeni biti"***, tj. jutrom i večeri, mada u Džennetu nema noći i dana, ali će dženetlije znati njihovo smjenjivanje po promjeni sjaja svjetlosti, spuštanju zastira, zaključavanju vrata i njihovom otvaranju i zatvaranju. Hasan, Katade i drugi kažu da su u najvećem blagostanju bili oni Arapi koji su imali što da ručaju i večeraju, pa je u Kur'anu objavljeno ono što njih tišti.

"U njima će ujutro i navečer opskrbljeni biti." Uzvišeni kaže:

"Dat ćemo da takav Džennet naslijedi onaj od robova Naših koji se budu grijeha klonio", tj. Džennet koga smo opisali ovim veličanstvenim opisom će naslijediti Naši bogobojazni robovi, koji su bili pokorni Allahu, dž.š., i u sreći i nesreći i koji srdžbu potiskuju i ljudima praštaju. Na početku sure "El--Mu'minun" Uzvišeni kaže:

"Ono što žele - vjernici će postići, oni koji namaz svoj ponizno obavljaju", pa do riječi:

"Oni su dostojni nasljednici, koji će Džennet--Firdevs naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti."

وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ ۖ لَهُۥ
مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَٰلِكَ ۚ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾
رَّبُّ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِۦ ۚ
هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾

"A mi silazimo samo po naredbi Gospodara tvoga. Njemu pripada ono što je pred nama i ono što je za nama, što je između toga. A Gospodar tvoj nije zaboravan./64/ On je Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, zato samo Njemu ibadet čini i u tome budi ustrajan! Znaš li da ima neko Njemu sličan?/65/

Ahmed prenosi od Ibn-Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., rekao Džibrilu, a.s., /138/ "Šta te sprečava da nas češće posjećuješ?", pa je kaže Ibn Abbas, objavljeno: ***" A Mi silazimo samo po naređenju Gospodara tvoga"***, pa do kraja ajeta. Jedini ga je Buharija zabilježio ovako od Ebu-Neima, a on prenosi od Omera ibn Zerra. Ibn-Ebu-Hatim i Ibn-Džerir prenose, također, da je ovo bio odgovor Muhammedu, s.a.v.s. Mudžahid kaže da je ovj ajet, po značenju, kao i onaj u suri "Ed-Duha":

"Gospodar tvoj te nije napustio ni omrznuo." Isto ovo kažu Dahhak, Katade, Es-Sirij i drugi, tj. da je ovaj ajet objavljen zbog Džibrilovog zastoja u dolaženju Poslaniku, s.a.v.s. Uzvišeni kaže: ***"Njemu pripada ono što je pred nama i ono što je za nama."***, tj. šta će se desiti u budućnosti na ahiretu i šta se desilo u prošlosti, na dunjaluku, ***"i ono između toga"***, tj. između dunjaluka i ahireta. Slično objašnjenje prenosi se od Ibn-Abbasa, Seida ibn Džubejra, Dahhaka i drugih, a Ibn-Džerir ga smatra ispravnim, a Allah, dž.š., najbolje zna." ***"A Gospodar tvoj nije zaboravan."*** Mudžahid i Es-Suddi kažu da to znači: "Tvoj Gospodar ne zaboravlja tebe." Već smo rekli da je ovaj ajet sličan riječima Uzvišenog:

"Tako Mi jutra i noći kada se utiša, Gospodar tvoj te nije napustio ni omrznuo." Ibn Ebu-Hatim prenosi kao merfu': /139/ "Ono što je Allah dozvolio u Svojoj Knjizi, to je halal, a što je u njoj zabranio, to je haram, a o čemu je prešutio, to se prašta, pa molite od Allaha Njegov oprost, jer On, zaista, ne zaboravlja." Zatim je citirao ovaj ajet:

"Gospodar tvoj nije zaboravan." Uzvišeni kaže: ***"On je Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih"***, tj. On je Stvoritelj, Upravljač, Sudija i Ravnatelj Čiju presudu niko ne pobija.

"Zato samo Njemu ibadet čini i u tome budi ustrajan! Znaš li da ima neko Njemu sličan?!" Alija ibn Ebu-Talha prenosi da je Ibn-Abbas rekao: "Poznaješ li nekoga Gospodaru sličnog ili Njemu identičnog?" Ikrime kaže: "Niko nije nazvan imenom 'Er-Rahman', osim Njega, Blagoslovljenog i Uzvišenog, nedostižno je ime Njegovo".

وَيَقُولُ ٱلْإِنسَٰنُ أَءِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ
حَيًّا ﴿٦٦﴾ أَوَلَا يَذْكُرُ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ مِن قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْـًٔا ﴿٦٧﴾
فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَٱلشَّيَٰطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا ﴿٦٨﴾
ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ مِن كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى ٱلرَّحْمَٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنَحْنُ
أَعْلَمُ بِٱلَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾

Čovjek kaže: "Zar ću, kad umrem, zbilja biti oživljen?"/66/ A zar se čovjek ne sjeća da smo ga još prije stvorili, a da nije bilo ništa? /67/ Tako mi Gospodara tvoga, Mi ćemo i njih i šejtane skupiti, zatim ćemo ih dovesti da oko Džehennema na koljenima kleče, /68/ a onda ćemo iz svake skupine izdvojiti one koji su prema Svemilosnom najdrskiji bili, /69/ jer Mi dobro znamo one koji su najviše zasluživli da u njemu gore."/70/

Uzvišeni kaže da se čovjek čudi i isključuje mogućnost proživljenja poslije smrti. Tako Uzvišeni veli:

"Ako se čudiš, pa čudo su riječi njihove: 'Zar ćemo, zaista, kad zemlja postanemo, biti stvoreni ponovo?'" U ovoj suri Uzvišeni kaže:

"Čovjek kaže: 'Zar ću kad umrem, zbilja biti oživljen?'" A zar se čovjek ne sjeća da smo ga još prije stvorili, a da nije bio ništa? Uzvišeni proživljenje i povratak dokazuje početkom i prvim stvaranjem, jer On je stvorio čovjeka iz ničega, pa kako onda da ne može da ga ponovo stvori, kad je čovjek već nešto bio! Uzvišeni zato kaže:

"On je Taj Koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti i to Mu je lakše." U sahih-hadisu stoji: /140/ "Čovjek Me laže, a nema na to pravo i uznemirava Me, a nije u pravu. Što se tiče laži na Mene, to su njegove riječi: 'Neće me oživiti kao što me je prvi put stvorio', a meni prvo stvaranje nije lakše od drugog. Što se tiče uznemiravanja, to su njegove riječi, da ja imam dijete. A Ja sam Jedan, na Koga se sve oslanja, Koji nije rodio niti je rođen i Kome niko nije ravan."

"I tako mi Gospodara tvoga, Mi ćemo njih i šejtane sakupiti." Blagoslovljeni i Uzvišeni Gospodar zaklinje se Svojim Plemenitim Bićem da će neizbježno sakupiti njih i šejtane koje su obožavali mimo Allaha, dž.š."

"Zatim ćemo ih dovesti da oko Džehennema na koljenima kleče", tj. sjedeći na koljenima. Uzvišeni kaže:

"Zatim ćemo iz svake skupine izdvojiti one", tj. iz svake zajednice,

"koji su prema Svemilosnom najdrskiji bili", tj. izdvojit ćemo iz pripadnika svake vjere starješine i predvodnike u zlu, dok se ne popuni broj, počinjući od najgorih pa naniže. Ovim su slične riječi Uzvišenog:

"A kada se svi u njemu sakupe, tada će običan puk reći o glavešinama svojim: 'Gospodaru naš, ovi su nas u zaludu odveli, zato im podaj dvostruku patnju u Vatri'", pa do Njegovih riječi: ***"za ono što ste radili."*** Uzvišeni kaže: ***"Jer Mi dobro znamo one koji su zaslužili najviše da u njemu gore"***, tj. Uzvišeni najbolje zna ko je zaslužio od robova da bude bačen u Vatru i da u njoj vječno ostane, a ko zaslužuje dvostruku kaznu, kao što Uzvišeni kaže: ***" Za sve će biti dvostruka, ali vi ne znate."***

وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ
عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوا وَّنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا
﴿٧٢﴾

I svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se sigurno tako obavezao! /71/ Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti, a nevjernike ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti./72/

Ahmed prenosi od Ebu-Sumijjeta, koji je rekao: /141/ "Razišli smo se u pitanju ulazka u Džehennem. Neki su rekli da vjernici neće u nj ulaziti, a drugi su reli da će svi ući, pa će Allah spasiti bogobojazne. Sreo sam Džabira ibn Abdullaha pa mu to ispričao a on mi reče: 'Svi će ući.' Sulejaman ibn Murre kaže: 'Svi će ući u Džehennem.' Stavio je , zatim, svoje prste na uši i rekao: 'Ogluho ako nisam čuo Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'I dobročinitelj i grješnik će u njeg ući, ali će on vjernicima biti hladan i spas, kao što je Vatra bila hladna i spas Ibrahimu, čak će i Vatra pucketati zbog studeni: Allah će zatim spasiti bogobojazne, a ostaviti silnike da u njemu kleče.'" Ahmed prenosi od Abdullaha ibn Mes'uda da je za riječi:

"I svaki od vas će do njega stići!" Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /142/ "Svi će ljudi u njega ući, a zatim će iz njega biti vađeni prema svojim djelima." Ovaj hadis zabilježio je Tirmizi. U Buharijinom i Muslimovom "Sahihu" se preko Ebu-Hurejrea prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /143/ "Ni jednom muslimanu ne umre troje djece, pa se strpi, a da ga neće zahvatiti (džehenemska) vatra koliko je dovoljno da se ispuni zakletva." Es-Suddi kazuje od Murreta, a on od Ibn-Mes'uda, da riječi:

"Gospodar se tvoj sigurno tako obavezao", znače nužno izvršavanje zakletve, a Mudžahid i Ibn-Džerir kažu da riječ znači "odredba". Uzvišeni kaže: "Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti", tj. kada sva stvorenja dođu pred Allaha, dž.š., uđu u Džehennem i padnu u njega, nevjernici i grješnici prema težini grijeha, Allah, dž.š., spasit će bogobojazne vjernike prema vrijednosti njihovih djela. Prolaz preko Sirata i brzina prijelaza bit će na osnovu djela na dunjaluku. Zatim će se zauzimati za počinioce velikih grijeha među vjernicima. Šefaat će činiti meleki, poslanici i vjernici, pa će biti spašeno mnogo stvorenja koje je Vatra već zahvatila, osim njihovih lica, koja će biti zaštićena, jer je to dio kojim se činila sedžda. Svako će izaći iz Vatre na osnovu količine imana u srcu. Prvo će izaći oni koji su imali imana onoliko koliko je težak zlatnik, poslije njih oni sa još manje imana i tako redom do onih sa najsitnijim dijelom imana. Na koncu će Allah, dž.š., spasiti Vatre i onoga koji je jedanput u životu izgovorio: 'La ilahe illallah', a nije uradio nikakvo drugo dobro djelo. U Vatri će vječno ostati samo oni koji to zaslužuju, kako to objašnjavaju brojni vjerodostojni hadisi našeg Poslanika, s.a.v.s. Zato Uzvišeni kaže:

"Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti, a nevjernike ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti."

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا
أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم
مِّن قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَاثًا وَرِئْيًا ﴿٧٤﴾

Kada su im se Naši razgovijetni ajet učili, onda su oni koji nisu vjerovali govorili onima koji su vjerovali: "Koja je od ove dvije skupine boljih nastambi i ljepših sastajališta?" /73/ A koliko smo Mi prije njih naroda uništili koji su blagom i izgledom bolji bili?!/74/

Uzvišeni kaže da kada se nevjernicima čitaju Allahovi, dž.š., ajeti, kao jasna uputstva, oni od njih odvraćaju i okreću se na suprotnu stranu. Oholo se obraćju vjernicima, dokazujući da je laž koju slijede ispravna jer su oni ***"boljih nastambi i ljepših sastajališta"***, tj. jer oni imaju ljepše stanove a njihova sastajališta (klubovi) bolje su opremljena i više posjećena. Pa kako da oni budu -tako oni rezonuju - u zabludi, a oni koji se skrivaju u kući Erkama ibn Ebu-Erkama i sličnim kućama, da budu u pravu? Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"Govore nevjernici o vjernicima: 'Da je kakvo dobro, nas oni ne bi u tome pretekli.'" Allah, dž.š., njih i njima slične opovrgava:

"A koliko smo Mi prije njih naroda uništili", tj. koliko je bilo nevjerničkih zajednica koje smo zbog nevjerovanja uništili.

"koji su blagom i izgledom bolji bili?!", tj. koji su od ovih imali veće i ljepše imetke, više sredstava i ljepši izgled i pojavu. A'meš kazuje od Ebu-Zabjana da

je Ibn-Abbas za riječi: "boljih nastambi i ljepših sastajališta" rekao: "El-mekam' znači 'el-menzil', tj. stan, 'en-nedijj' znači 'el-medžlis', tj. mjesto sastajanja, 'el-esas' znači 'el-meta', tj. imetak, užici, a riječ 'er-rij' znači 'el-menzar', tj.'izgled'"

قُلْ مَن كَانَ فِي ٱلضَّلَٰلَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ مَدًّا ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ مَا يُوعَدُونَ إِمَّا ٱلْعَذَابَ وَإِمَّا ٱلسَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضْعَفُ جُندًا ﴿٧٥﴾

Reci: "Onome ko je u zabludi, neka Svemilosni produži (zabludu)!" - Ali kad takvi dožive da se opomene ostvare, bilo kazna, bilo Smak svijeta, zbilja će saznati ko je u gorem položaju i ko ima pobornika manje./75/

Reci, o Muhammede, onima što širk čine svome Gospodaru i tvrde da su u pravu a da ste vi na stranputici: ***"Ko bude u zabludi"***, od nas i vas, ***"neka mu Svemilosni produži (zabludu)"***, tj. neka ga Allah, dž.š., zadrži u onome u čemu se nalazi i nega ga ostavi u zabludi dok se ne sretne sa svojim Gospodarom. ***"Bilo kazna"*** da ih zadesi bilo ***"Smak svijeta"*** nenadano da dođe ***"tada će saznati"***

"ko je u gorem položaju i ko ima manje pobornika", tj. ovo je adekvatan odgovor na ono čime su se hvalili (nastambe i sastajališta). Ovo je prizivanje kletve mušrika koji misle da su u pravu u onome što slijede. Allah, dž.š., na sličan način spominje židove u suri El-Bekara gdje oni tvrde da su Allahovi, dž.š., prijatelji mimo ostalih ljude. Isto tako spominje prokletstvo kršćana u suri "Ali-Imran", gdje oni tvrde da je Isa, a.s., Božiji sin, slavljen je On i uzvišen iznad onoga što Mu oni pripisuju. Svi oni su odustali od međusobnog prizivanja kletve jer su znali da je Muhammed, s.a.v.s., na Istini, u suprotnom to bi prihvatili:

وَيَزِيدُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟ هُدًى ۗ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَّرَدًّا ﴿٧٦﴾

Allah će povećati uputu onima koji su na Pravom putu! A dobra djela, koja vječno ostaju - od Gospodara tvoga bit će bolje nagrađena i ljepše uzvraćena."/76/

Nakon što je spomenuo produljenje i povećanje zablude onima koji su u zabludi, obaviještava da će povećati uputu onima koji su na Pravom putu. Na drugom mjestu Uzvišeni kaže:

"A kad bude objavljena neka sura, ima ih koji govore: 'Kome je od vas ona povećala vjerovanje?'" Uzvišeni kaže:

"A dobra djela koja vječno ostaju." Tumačenje o ovome smo imali u suri "El-Kehf" i pritom smo naveli hadise.

"Od Gospodara tvoga bit će bolje nagrađena", tj. nadoknađena, ***"I ljepše uzvraćena"***, tj. bit će bolja po svršetku i po posljedicama za oni koji su ih radili:

أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى كَفَرَ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٧٧﴾ أَطَّلَعَ ٱلْغَيْبَ أَمِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَٰنِ عَهْدًا ﴿٧٨﴾ كَلَّا ۖ سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُۥ مِنَ ٱلْعَذَابِ مَدًّا ﴿٧٩﴾ وَنَرِثُهُۥ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾

Zar nisi vidio onoga koji u dokaze Naše ne vjeruje i govori: "Zacijelo će mi biti dato bogatstvo i djeca!" /77/ Ili je on u gajb prodro ili je od Svemilosnog obećanje primio. /78/ Nijedno! Mi ćemo ono što on govori zapisati i patnju mu veoma produžiti. /79/ a ono o čemu on govori - naslijediti i sam samcat će Nam se vratiti."/80/

Ahmed prenosi od Habbab ibn Erta, koji je rekao: "Bio sam kovač i bio mi je dužan As ibn Vail, pa sam otišao do njega da mi vrati dug. On mi reče: 'Neću ti ga vratiti dok ne zaniječeš Muhammeda.' Ja sam mu rekao: 'Ja ga, tako mi Allaha neću zanijekati ni nakon što umreš i budeš ponovo proživljen', našto on odgovori: 'Zaista ću ti, kada umrem i budem ponovo proživljen, vratiti dug, jer ću tamo imati puno imetka i djece.' Allah, dž.š., nakon toga je objavio:

"Za nisi vidio onoga koji u dokaze naše ne vjeruje i govori: 'Zacijelo će mi biti dato bogatstvo i djeca'", pa do riječi: ***"I sam samcat će nam se vratiti."*** Ovo su zabilježili autori "Sahiha" i drugi. ***"Ili je on u gajb prodro."*** Ovo je opovrgavanje govornika koji je rekao: ***"Bit će mi dato bogatstvo i djeca"***, tj. na Sudnjem danu. Da li on to uistinu zna, pa se oholi i na to zaklinje? ***"Ili je od Svemilosnog obećanje primio"***, tj. ima li on neko obećanje od Allaha, dž.š., i garanciju da će mu biti dato? Ibn-Abbas rekao je: "Je li on izgovorio 'La ilahe illallah', pa da se tome nada?" ***"Nijedno!"*** Ovo je riječ kojom se pobija prethodno i tvrdi naredno. ***"Mi ćemo ono što on govori zapisati"***, tj. što za sebe traži i što je sebi sa zadovoljstvom dosudio, kao i njegovo nevjerovanje Allaha, dž.š. ***"Mi ćemo mu patnju veoma produžiti"***, tj. na ahiretu zbog takvih riječi i njegovog nevjerovanja na dunjaluku. ***"a ono o čemu on govori, naslijediti "***, tj. što je rekao o djeci i imetku, Mi ćemo mu uskratiti, ***"I sam samcat će Nam se vratiti"***, tj. ni malo ni mnogo neće sa sobom imati.

وَٱتَّخَذُوا۟
مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لِّيَكُونُوا۟ لَهُمْ عِزًّا ﴿٨١﴾ كَلَّا ۚ سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ
وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا ﴿٨٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّآ أَرْسَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ
تَؤُزُّهُمْ أَزًّا ﴿٨٣﴾ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا ﴿٨٤﴾

"I oni mimo Allaha prihvataju božanstva da im budu snaga./81/ A ne vaija tako! Božanstva će poreći da su im se klanjali, i bit će im protivnici./82/ Zar ne vidiš da Mi šeftane na nevjernike šaljemo da ih što više na zlo navračaju?/83/ Zato ne traži da što prije stradaju, Mi im polahko dane odbrojavamo."/84/

Uzvišeni kaže da mušrici, mimo Njega, kao božanstva druge uzimaju, smatrajući ih moćnim pa zato od njih pomoć traže. Allah, dž.š., odbacuje njihove stavove pa kaže: ***"A nevalja tako! Božanstva će poreći da su im se klanjali"***, tj. na Sudnjem danu, ***"I bit će im protivnici."*** Sve će biti suprotno od onoga kako su oni vjerovali. Oni će im postati najžešći protivnici i najzagriženiji neprijatelji. Okrenut će se protiv njih, bit će im neprijatelji i poreći ono što im pripisuju, kao što Uzvišeni kaže:

"Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, klanjaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati i koji su prema njihovim molbama ravnodušni. Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se klanjali." Uzvišeni kaže:

"Zar ne vidiš da Mi šeftane na nevjernike šaljemo , da ih što više na zlo navračaju", tj. pustili smo da ih vode u zabludu, da im to bude kazna zato što skreću sa Puta istine. Slično ovome Uzvišeni kaže:

"Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Svemilosnog veličao, Mi ćemo šeftana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati." Uzvišeni kaže: ***"Zato ne traži da što prije stradaju, Mi im polahko dane odbrojavamo."*** O Muhammede, ne žuri sa tim da ih kazna što prije stigne, jer: ***"Mi njima dane polahko odbrojavamo"***, tj. Mi njih ostavljamo do trenutka određenog i preciziranog. Oni će, bez sumnje, dobiti zasluženu kaznu i opomenu, kao što Uzvišeni kaže:

"Mi im ga dajemo samo zato da što više ogreznu u grijehu", ili:

"Mi im dajemo da kratko uživaju, a onda ćemo ih natjerati u patnju neizdržljivu."

يَوْمَ نَحْشُرُ
ٱلْمُتَّقِينَ إِلَى ٱلرَّحْمَٰنِ وَفْدًا ﴿٨٥﴾ وَنَسُوقُ ٱلْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا ﴿٨٦﴾
لَّا يَمْلِكُونَ ٱلشَّفَٰعَةَ إِلَّا مَنِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَٰنِ عَهْدًا ﴿٨٧﴾

Onoga Dana kada bogobojazne , kao uzvanike, pred Svemilosnim sakupimo,/85/ a kad u Džehennem žedne grješnike potjeramo, /86/ niko se ni za koga neće moći zauzimati, osim onoga ko je obećanje od Svemilosnog uzeo!/87/

Uzvišeni govori o svojim bliskim pobožnim robovima, koji su Ga se na dunjaluku bojali, koji su slijedili Njegove poslanike i vjerovali kao istinito ono o čemu su ih obavještavali, pokoravali im se u naređenjima a izbjegavali ono što su im zabranjivali. Allah, dž.š., sakupit će ih na Sudnjem danu kao Svoje uzvanike, koji će Mu stizati na izvanrednim svjetlosnim ahiretskim vozilima. "El-vefd" se kaže za one koji stižu na jahalicama. Dolazit će Mu kao najhairnije zvanice u kuću Njegove časti i zadovoljstva. Što se grješnih lažova tiče, onih koji su se suprotstavljali poslanicima, bit će okrutno potjerani u Vatru. znači "žedne." Ovo je tumačenje Ibn-Abbasa, Mudžahida, Hasana i drugih. Ovdje će se reći: ***"Ko je boljih nastambi i ljepših sastajališta?"*** Ibn-Ebu-Hatim prenosi od Ibn-Merzuka, u vezi sa riječima:

da će se pred vjernikom kad bude izlazio iz svog kabura pojaviti "***Onoga dana kada bogobojazne kao uzvanike pred Svemilosnim sakupimo"*** lik najljepšeg izgleda i najugodnijeg mirisa, pa će vjernik upitati: "Ko si ti?" Lik će odgovoriti: "A zar me ne poznaješ?" Vjernik će reći: "Ne poznajem te, ali vidim da ti je Allah dao ugodan miris i lijep izgled." Lik će reći: "Ja sam tvoje dobro djelo koje je imalo ovu ljepotu na dunjaluku i koje je sa tobom skupa putovalo kroz dunjaluk, pa me zato uzmi i povedi" i čovjek će ga povesti. Zato Uzvišeni kaže:

"Onoga dana kada bogobojazne kao uzvanike pred Svemilotsnim sakupimo". Abdullah, sin imama Ahmeda u Musnedu svoga oca od Nu'mana ibn Se'ida prenosi da je rekao: "Sjedili smo sa Alijom, r.a., pa je on proučio ajet:

"Onoga dana kada bogobojazne kao uzvanike pred Svemilosnim sakupimo", i rekao: 'Oni, tako mi Allaha, neće stizati pješice, niti će delegacije biti na nogama, već na devama kakve stvorenja nisu vidjela, sa zlatnim sedlima, koje će oni jahati dok ne stignu pred dženetska vrata.'" Ovako prenose Ibn Ebu-Hatim, Ibn-Džerir od Abdurrahmana ibn Ishaka Medenije sa dodatkom: "sa sedlima od zlata i uzdama od topaza." Ostalo je isto. Uzvišeni kaže:

"I kad u Džehennem žedne grješnike potjeramo",

*"**niko se ni za koga neće moći zauzimati**"*, tj. oni neće imati nikoga da se za njih zauzima kao što će se vjernici zauzimati jedni za druge. Uzvišeni za njih,kaže:

*"**Pa nemamo ni zagovornika ni prisna prijatelja.**"* Uzvišeni kaže: *"**Osim onoga ko je obećanje od Svemilosnog uzeo.**"* Ahd - preuzeta obaveza su riječi: Svjedočenje da nema drugog Boga osim Allaha, da sva moć i snaga pripada Allahu i da se ne moli nikome osim Njemu Uzvišenom. Ibn Ebu-Hatim prenosi od Esvada ibn Jezida da je rekao: Abdullahu ibn Mes'udu je proučen ajet:

*"**Osim onoga ko je obećanje od Svemilosnog uzeo**"*, pa je rekao: 'Čuvajete preuzete obaveze od Allaha, jer će Allah reći na Sudnjem danu: 'Ko sa sobom ima preuzetu obavezu od Allaha, neka ustane.' Prisutni su rekli: 'Pouči nas, Ebu-Abdurrahmane', a on reče: Recite: 'Bože moj, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Poznavaoče vidljivog i nevidljivog, ja Ti se povjeravam, jer ako me Ti prepustiš mome djelu, ono će me približiti zlu a udaljiti od dobra, i ja se samo Tvojom milošću osiguravam, učini mi kod Sebe obećanje koje ćeš ispuniti na Sudnjem danu, jer Ti ne odbijaš one koji te zovu." Dok je izgovarao ove riječi, Ibn-Mes'ud je bio obuzet strahom, zastrašujućeg stanja i izgleda, moleći se za pomoć i oprost."

وَقَالُوا۟
ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَّقَدْ جِئْتُمْ شَيْـًٔا إِدًّا ﴿٨٩﴾ تَكَادُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ
يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ ٱلْأَرْضُ وَتَخِرُّ ٱلْجِبَالُ هَدًّا ﴿٩٠﴾ أَن دَعَوْا
لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾ وَمَا يَنۢبَغِى لِلرَّحْمَٰنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ إِن كُلُّ مَن
فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ إِلَّآ ءَاتِى ٱلرَّحْمَٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَّقَدْ أَحْصَىٰهُمْ وَعَدَّهُمْ
عَدًّا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ ءَاتِيهِ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾

Oni govore: "Svemilosni je uzeo dijete!" /88/ Vi, doista, nešto krupno govorite! /89/ Gotovo da se nebesa raspadnu, a Zemlja provali i planine zdrobe,/90/ što Svemilosnom pripisuju dijete! /91/ A Svemilosnom ne treba to da uzima dijete!/92/ Ta, svi će oni, i oni na nebesima i oni na Zemlji, doći Svemilosnom kao robovi./93/ On ih je sve obuhvatio i tačno izbrojio,/94/ i svi će Mu na Sudnjem danu doći pojedinačno./95/

Nakon što je u ovoj časnoj suri potvrdio Isaovo, a.s., ropstvo i spomenuo njegovo stvaranje bez posredovanja oca, Uzvišeni pobija one koji smatraju da On ima dijete, Uzvišen je, daleko i Čist od svega toga. Slavljeni kaže:. *"**Oni govore: 'Svemilosni je uzeo dijete. Vi, doista, nešto'**"*, svojim riječima *"**krupno govorite**"*, tj. nešto krupno. Uzvišeni kaže:

*"**Gotovo da se nebesa raspadnu, a Zemlja provali i planine zdrobe, što Svemilosnom pripisuju dijete**"*, tj. to samo što se ne desi kada nebesa, Zemlja i planine čuju ovaj sramni govor; ljudi, nebesa, Zemlja i planine stvorenja su koja su utemeljena na tevhidu i koja slave i veličaju Allaha, dž.š. On nema boga osim Njega, On nema rivala i Sebi sličnog. Nema dijete niti supruge, a ni ravna sebi. On je Jedini, na koga se sve oslanja. Nije rodio niti je rođen i niko Mu ravan nije. Ibn-Džerir kaže da je Ibn-Abbas rekao: "Od širka strahuju nebesa, Zemlja, planine i sva stvorenja, osim ljudi i džina. Ona samo što ne propadnu u svom veličanju Allaha, zbog ljudskog širka. Kao što mušriku uz njegov širk ne koristi dobročinstvo, mi se nadamo da će Allah, dž.š., oprostiti grijehe onima koji su u Njega Jedinog vjerovali." Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /145/ "Podsjećajte ljude na samrti na svjedočenje da nema boga osim Allaha, jer ko to izgovori u smrtnom času, sigurno će ući u Džennet." Prisutni upitaše: "A šta je sa onima koji to izgovore dok su zdravi?" Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "To je sigurnije za ulazak u Džennet, to je sigurnije!", a zatim nastavi: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, Da se sva nebesa i sve zemlje, ono što je u njima, između njih i ispred njih stave na jedan tas vage, a da je svjedočenje da nema boga osim Allaha stavi na drugi tas vage, svjedočenje bi ih sve skupa preteglo." Ovako bilježi Džerir. Ed-Dahhak kaže da riječi: "a Zemlja provali" znače zbog srdžbe Uzvišenog.

*"**I planine zdrobe**"* - Ibn-Abbas kaže da to znači da se razruše. Seid ibn Džubejr kaže da riječ: znači da se međusobno porazbijaju jedna o drugu. Ahmed prenosi od Ebu-Musa da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /146/ "Niko ne osuđuri na uznemiravanje više od Allaha, Koji čuje da Mu širk čine i pripisuju dijete. On im oprašta, odgađa kaznu i daje im opskrbu." Ovaj hadis zabilježili su Buharija i Muslim. Uzvišeni kaže: *"**A Svemilosnom ne treba to da uzima dijete**"*, tj. ne dolikuje i ne priliči Njegovoj uzvišenosti i veličini, jer On nema ravna Sebi među stvorenjima i ona su sva Njegovi robovi. Zato Uzvišeni kaže:

*"**Ta, svi će oni, i na nebesima i na Zemlji, doći Svemilosnom kao robovi. On ih je sve obuhvatio i tačno izbrojio**"*, tj. On zna njihov broj od trenutka stvaranja do Sudnjeg dana.

*"**I svi će Mu na Sudnjem danu doći pojedinačno**"*, tj. neće imati pomagača ni zaštitnika,

osim Jedinog Allaha, dž.š., Koji nema druga. On će svojim stvorenjima suditi kako hoće, a On je Pravedni, Koji nikome neće, ni za jednu trunku, nepravdu učiniti.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ ٱلرَّحْمَٰنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَٰهُ بِلِسَانِكَ
لِتُبَشِّرَ بِهِ ٱلْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِۦ قَوْمًا لُّدًّا ﴿٩٧﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم
مِّن قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُم مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾

"One koji su vjerovali i dobra djela činili Svemilosni će sigurno, voljenim učiniti. /96/ Mi smo Kur'an učinili lahkim, na tvome jeziku, da bi njime one koji se Allaha boje i grijeha klone obradovao, a inadžije nepopustljive opomenuo./97/. A koliko smo samo naroda prije njih uništili! Da li ijednog od njih vidiš i da li i najslabiji glas njihov čuješ? /98/

Uzvišeni kaže da će Svojim robovima vjernicima koji rade dobra djela ukazati dobročinstvo. To su djela sa kojima je Allah, dž.š., zadovoljan, i On će, jer su se držali Muhammedovog, a.s., Šerijata, u srcima Svojih dobrih robova usaditi ljubav i milost prema njima. Ovo je odredba koja će se sigurno ostvariti i od koje nema odstupanja. O tome postoje brojne predaje od Poslanika, s.a.v.s. Ahmed prenosi od Ebu-Hurejrea da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /147/ "Zaista, kada Allah zavoli jednog Svog roba, pozove Džibrila i rekne mu: 'O Džibrile, Ja volim toga i toga pa ga i ti voli.' Džibril ga zavoli, a zatim pozove stanovnike nebesa i kaže: 'Zaista Allah voli toga i toga, pa ga i vi volite.' Zavole ga stanovnici nebesa, pa se ova riječ o njemu proširi na Zemlji. Zaista, kada Allah zamrzi jednog Svog roba, pozove Džibrila i rekne mu: 'O Džibrile, ja mrzim toga i toga, pa ga i ti mrzi.' Džibril ga zamrzi, a onda se pozovu stanovnici neba: 'Zaista Allah mrzi toga i toga, pa ga i vi mrzite.' Oni ga zamrze, a zatim se mržnja prema njemu proširi na Zemlji." Muslim ga rivajeti od Suhejla, a Ahmed i Buharija od Ibn-Džurejdža, on od Musa ibn Utbeta, od Ebu-Hurejrea, a on od Poslanika, s.a.v.s. Ibn-Ebu-Hatim prenosi od Ebu-Hurejrea da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /148/ "Kada Allah zavoli jednog roba, pozove Džibrila: 'Ja sam zavolio toga, pa ga i ti voli.' Pa se to proglasi na nebu, a zatim se ljubav prema njemu spusti na stanovnike Zemlje", a to je značenje Allahovih riječi:

"One koji su vjerovali i dobra djela činili Svemilosni će sigurno voljenim učiniti." Ovo bilježi Muslim i Tirmizi, koji kaže da je hadis hasen-sahih. Ibn-Ebu-Hatim kazuje od Hasana Basrije, r.a., da je rekao: "Neki je čovjek rekao: 'Ja ću robovati Allahu, dž.š., da će se o tome, zaista, pripovijedati.' Niko ga za vrijeme namaskog vakta nije mogao vidjeti da nešto radi, osim da klanja. Prvi je ulazio u džamiju, a posljednji iz nje izlazio. Prošlo je tako sedam mjeseci a ljudi ga nisu poštovali i kada bi prolazio pored njih, govorili su: 'Pogledajte onog licemjera!' Počeo je tada da se preispituje i nakon izvjesnog vremena sam je sebi rekao: 'Doista ja vidim da me ljudi spominju samo po zlu. Učinit ću da sva moja djela budu posvećena samo Allahu, dž.š.' On u svom ibadetu nije ništa povećavao niti mijenjao osim srčanog nijeta. Nakon izvjesnog vremena, kada bi prolazio pored tih istih ljudi, oni su govorili: 'Zaista je Allah, dž.š., spustio Svoju milost na tog čovjeka.' Hasan bi potom citirao:

"One koji su vjerovali i dobra djela činili Svemilosni će sigurno voljenim učiniti." " Uzvišeni kaže:

"Mi smo ga učinili lahkim", tj. Kur'an, ***"na tvome jeziku"***, o Muhammede, a to je potpuni, jasni i rječiti arapski jezik

"da bogobojazne obradueš", tj. one koji Allaha, dž.š., doživaju i Poslanika istinitim smatraju, ***"a da inadžije nepopustljive opomeneš"***, tj. da opomeneš one koji zakreću glave od Istine i slijede neistinu i ne ustaju protiv zaslijepljenih pokvarenjaka. Uzvišeni kaže:

"A koliko smo samo naroda prije njih uništili", tj. ummeta koji nisu vjerovali i koji su lažnim smatrali Njegove poslanike,

"da li ijednog od njih vidiš i da li i najslabiji glas njihov čuješ?", tj. da li ti nekoga od njih vidiš i čuješ li im glas? Riječ znači "skriveni glas".

Ovo je završetak skraćenog tefsira sure "Merjem". Allahu, dž.š., pripada pohvala i blagoslov.

20
TAHA / TAHA
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 135 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
طٰهٰ ﴿١﴾ مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَىٰ ﴿٢﴾ إِلَّا تَذْكِرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ ﴿٣﴾
تَنزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَاوَاتِ الْعُلَى ﴿٤﴾ الرَّحْمَٰنُ عَلَى الْعَرْشِ
اسْتَوَىٰ ﴿٥﴾ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ
الثَّرَىٰ ﴿٦﴾ وَإِن تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَى ﴿٧﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ ﴿٨﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
Ta-ha. /1/ Ne objavljujemo Kur'an da se mučiš, /2/ već da bude pouka onome koji se boji; /3/ objavljuje ga Stvoritelj Zemlje i nebesa visokih, /4/ Svemilosni, Koji se nad Aršom uzvisio. /5/ Njegovo je što je na nebesima, i na zemlji, i što je između njih, i što je pod zemljom! /6/ Ako se ti glasno moliš, pa, On zna i što je tajno i što je još skrovitije. /7/ Allah, drugog boga osim Njega nema, najljepša imena ima./8/

O kur'anskim kraticama bilo je riječi na početku sure "El-Bekara", pa nema potrebe da to ponavljamo. Uzvišeni kaže:

"Ne objavljujemo Kur'an da se mučiš." Katade kaže: "Nije ga, tako mi Allaha, učinio naporom, već milošću, svjetlom i vodičem u Džennet. ***"Već da bude pouka onom ko se boji."*** Allah, dž.š., objavio je Svoju Knjigu i poslao Poslanika kao Svoju milost robovima, da se pouči onaj ko je za pouku i da se čovjek okoristi onim što čuje iz Knjige, jer je ona pouka u kojoj je Allah, dž.š., objavio Svoje dozvole i zabrane. Uzvišeni kaže:

"Objavljuje ga Stvoritelj Zemlje i nebesa visokih", tj. ovaj Kur'an, što ti je dat, Objava je od Gospodara tvog, Gospodara svega, Svemoćnog upravljača svega, Koji je stvorio Zemlju sa njenim dolinama i vegetacijom i visoka nebesa uzdignutim i dražesnim. Uzvišeni kaže:

"Svemilosni, Koji se nad Aršom uzvisio." O ovome je bilo riječi u suri "El-A'raf" i nema potrebe da to ponavljamo. Najispravniji i najsigumiji put u vezi sa Allahovim atributima je put prvih generacija; on se drži se čvrsto Kur'ana i Sunneta i onoga što je u njima o ovome rečeno, bez postavljanja pitanja "Kako?", izvitoperivanja (akomodiranja), poistovjećivanja, poređenja ili lišavanja atributa. Uzvišeni kaže:

"Njegovo je što je na nebesima, i što je na zemlji, i što je između njih, i što je pod zemljom", tj. sve je pod Njegovom kontrolom, upravom, htijenjem, voljom i mudrošću. On je Stvoritelj toga, Bog i Vladar svega. Nema boga mimo Njega, ni gospodara osim Njega. Uzvišeni kaže:

"Ako se ti glasno moliš, pa On zna i što je tajno i što je skrovitije", tj. ovaj Kur'an objavljuje Onaj Koji je stvorio Zemlju i visoka nebesa i Koji zna tajne, pa i ono najskrivenije, kao što Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"Objavljuje ga Onaj Kome su poznate tajne nebesa i Zemlje; On mnogo prašta i milostiv je." Alija ibn Ebu-Talha kaže da je Ibn-Abbas rekao: - tajna je koju čovjek nosi u sebi, a - ono je što čovjek ne zna da će uraditi prije nego to sazna, a Allah, dž.š., najbolje zna. Uzvišeni kaže:

"Allah, drugog boga osim Njega nema, najljepša imena ima", tj. Allah, dž.š., je Onaj Koji ti objavljuje Kur'an, drugog boga osim Njega nema; On ima najljepša imena i najuzvišenija svojstva. Pri kraju sure "El-A'raf" naveli smo hadise koji govore o ovoj temi. Allahu, dž.š., pripada pohvala i milost.

وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَىٰ ﴿٩﴾ إِذْ رَأَىٰ
نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُم مِّنْهَا بِقَبَسٍ
أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى ﴿١٠﴾

A da li je do tebe doprla vijest o Musau, /9/ kada je vatru ugledao, pa čeljadi svojoj rekao: "Ostanite vi tu, ja sam vatru vidio, možda ću vam nekakvu glavnju donijeti ili ću pored vatre naći nekoga ko će mi put pokazati." /10/

Uzvišeni nastavlja spominjući događaje iz Musaova, a.s., života kako mu je Objavu dao i kako je sa njim razgovarao nakon što je on ispunio obećanje svom puncu oko čuvanja stoke i sa svojom porodicom i suprugom zaputio se u namjeri da odu u Egipat. Zalutali su i izgubili se u pustinji, a bila je hladna, jako tamna zimska noć, puna zvijeri. Počeo je kresati o kremen da raspali vatru, kako je to bilo uobičajeno, ali nije uspijevao da ukreše jer se iskre

* Objavljena nakon sure "Merjem."Ajeti 130. i 131. su medinski.

nisu pojavljivale. Dok je tako radio, najedanput je ugledao sa desne strane Tura vatru, pa je obradovao svoju čeljad, rekavši:

"Vidio sam vatru, možda ću vam nekakvu glavnju donijeti", tj. plamen da posvijetli sebi i svojoj porodici,

"Ili ću pored vatre naći nekoga ko će mi put pokazati", tj. naći ću nekoga da mi pokaže put. Ovo je dokaz da su bili izgubili put, jer kada je ugledao vatru on je rekao: Ako ne nađem nikoga da mi pokaže put, donijet ću vam vatru da naložimo.

فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِيَ يَٰمُوسَىٰٓ ﴿١١﴾ إِنِّيٓ أَنَا۠ رَبُّكَ
فَٱخْلَعْ نَعْلَيْكَ ۖ إِنَّكَ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾ وَأَنَا ٱخْتَرْتُكَ فَٱسْتَمِعْ
لِمَا يُوحَىٰٓ ﴿١٣﴾ إِنَّنِيٓ أَنَا ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدْنِى وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِذِكْرِىٓ
﴿١٤﴾ إِنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا تَسْعَىٰ ﴿١٥﴾
فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَن لَّا يُؤْمِنُ بِهَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ فَتَرْدَىٰ ﴿١٦﴾

A kad do nje dođe, neko ga zovnu: "O Musa, /11/ Ja sam, ulstinu, Gospodar tvoj! Izuj, zato obuću svoju, ti si, dolsta, u blagoslovljenoj dolini Tuva. /12/ Tebe sam izabrao, zato ono što ti se objavljuje slušaj! /13/ Ja sam, ulstinu, Allah, drugog boga, oslm Mene nema; pa Meni ibadet čini i namaz obavljaj! /14/ Čas oživljenja će sigurno doći, od svakoga ga tajim, kad će svaki čovjek prema trudu svome nagrađen ili kažnjen bili. /15/ I neka te zato nikako ne odvrati od vjerovanja u njeg onaj koji u njega ne vjeruje i koji slijedi strast svoju, pa da budeš izgubljen."/16/

Uzvišeni kaže: *"I kad do nje dođe"*, tj. vatre i kad joj se primače, *"bi pozvan"*, tj. pozvao ga je Allaha dž.š.: *"O Musa!"* U drugom ajetu stoji:

"Neko ga zovnu s desne strane doline, iz stabla, u blagoslovljenom kraju: 'O Musa, Ja sam Allah.'" U ovoj suri Uzvišeni kaže: *"Ja sam, ulstinu, Gospodar tvoj"*, tj. Onaj Koji ti se obraća, *"pa skini svoju obuću"*, iz poštovanja prema blagoslovljenom mjestu, jer

"se nalaziš u blagoslovljenoj dolini Tuva." Ovo je ime doline. Uzvišeni kaže:

"Ja sam te izabrao", kao što na drugom mjestu kaže: *"Ja sam te odabrao nad ostale ljude"*, tj. iznad ljudi njegova vremena, *"zato ono što ti se objavljuje slušaj!" "Ja sam, ulstinu, Allah, drugog boga, oslm Mene, nema."* Prva obaveza onih na koje se odnose šerijatske obaveze je da znaju da nema drugog boga osim Allaha, dž.š., Jedinog, Koji druga nema. Uzvišeni kaže: *"pa Meni ibadet čini"*, tj. samo Meni ibadet čini i ne čini Mi širk,

"I namaz obavljaj, da bih ti uvijek na umu bio", tj. klanjaj, prilikom sjećanja na Mene. Potvrda su ovome riječi u dva najpoznatija "Sahiha" od Enesa, r.a., koji kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /149/ "Ko prespava namaz ili ga zaboravi, otkup za njega je da ga klanja kada ga se sjeti. Nema drugog otkupa za namaz." Uzvišeni kaže: *"Čas oživljenja će sigurno doći"*, tj. on će sigurno nastupiti i sigurno biti. Uzvišeni kaže: *"Od svakoga ga tajim"*, tj. sakrio sam ga od svih stvorenja i nikoga nisam obavijestio o momentu njegova nastupa. Skoro sam ga sakrio čak i od Sebe.[447] Mudrost je u tome

"da svaki čovjek bude prema trudu svome nagrađen ili kažnjen", tj. da dobije prema svome radu. Uzvišeni kaže:

"Neka te zato ne odvrati od vjerovanja u njeg onaj koji u njega ne vjeruje." Ovo je obraćanje punoljetnim i šerijatski obaveznim pojedincima da ne slijede put onoga ko poriče Sudanji dan, koji se drži samo ovog svijeta i suprotstavlja se svome Gospodaru. Ako prihvate njegove hirove, sigurno će nastradati.

وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿١٧﴾ قَالَ هِىَ عَصَاىَ أَتَوَكَّؤُا۟ عَلَيْهَا
وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِى وَلِىَ فِيهَا مَـَٔارِبُ أُخْرَىٰ ﴿١٨﴾ قَالَ أَلْقِهَا يَٰمُوسَىٰ ﴿١٩﴾
فَأَلْقَىٰهَا فَإِذَا هِىَ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ ۖ سَنُعِيدُهَا
سِيرَتَهَا ٱلْأُولَىٰ ﴿٢١﴾

"A što ti je to u desnoj ruci, o Musa? /17/. "Ovo je moj štap", odgovori on, "kojim se poštapam i kojim lišće ovcama svojim skidam, a služi mi i za druge potrebe." /18/ "Baci ga, o Musa!", reče On. /19/ I on ga baci, kad on, zmija koja hmili. /20/ "Uzmi je i ne boj se!", reče On, "Mi ćemo je vratiti u ono što je prije bila."/21/

Ovo je kategoričan dokaz Musau, a.s., od Allaha, dž.š., i velika mu'džiza, vanredna pojava i ljepota koja dokazuje da slično nije u stanju učiniti niko osim Allaha, dž.š., i da tako nešto ne donosi niko osim poslanog vjerovjesnika. Uzvišeni kaže:

[447] Ovo je konstrukcija kojom se izražava pojačano značenje prikrivanja Smaka svijeta i ovakve su konstrukcije poznate u jeziku Arapa, a mače od Allaha nije sakrivena ni najsakrivenija stvar.

"Šta ti je to u desnoj ruci, o Musa?" Način postavljenog pitanja ukazuje na bliskost i to je upitno a potvrdna konstrukcija.

"Ovo je moj štap", odgovori on, "kojim se poštapam", tj. oslanjam se na njega pri putovanju, *"I lišće ovcama svojim skidam"*, tj. nježno tresem drveće njim, da bi sa njega palo lišće kojim hranim svoje stado, a zatim kaže: *"A služi mi i za druge potrebe"*, tj. interese, koristi i potrebe osim nabrojanih. Neki su pokušali da nabroje te potrebe. Međutim, njihova kazivanja su israilijati u kojima se sporninje kako je Musa, a.s., štapom činio razna čuda. Da je to istina, Musa, a.s., bi znao za mogućnost njegovog pretvaranja u zmiju i ne bi u strahu od zmije pokušao da pobjegne. Uzvišeni kaže:

"Baci ga, o Musa!", reče On, i on ga baci, kad on-zmija koja hmili", tj.postao je odmah velika zmija koja se brzo kreće poput kućne zmije, koja je najbrža zmija, samo što je kućna malehna, a ova je velika. Zmija je bila, dakle, jako velika i vrlo brza, pa se Musa uplašio i počeo da bježi. Uzvišeni mu reče:

"Uzmi je i ne boj se!, reče On, "Mi ćemo je vratiti u ono što je prije bila." Musa je pokušao da je uzme tako što je kraj svoga ogrtača stavio oko ruke, ali mu Melek reče: "O Musa, ako ti Allah ukloni svoju zaštitu, može li ti ogrtač išta pomoći?" Musa odgovori: "Ne, ali ja sam slabić, od slabosti sam stvoren", a zatim oslobodi svoju ruku i stavi je na usta zmije. Tada se čuo kao škrgutanje kutnjaka i očnjaka. Pošto je dohvati, a ono - njegov štap, a njegova ruka na mjestu za koje je držao svoj štap kada se na njega oslanjao, između dva zupca (režnja).Zato Uzvišeni kaže: *"Mi ćemo je vratiti u ono što je prije bila"*, tj. u stanje koje otprije poznaješ.

وَٱضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ
غَيْرِ سُوٓءٍ ءَايَةً أُخْرَىٰ ﴿٢٢﴾ لِنُرِيَكَ مِنْ ءَايَٰتِنَا ٱلْكُبْرَى ﴿٢٣﴾ ٱذْهَبْ
إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ ٱشْرَحْ لِى صَدْرِى ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِىٓ
أَمْرِى ﴿٢٦﴾ وَٱحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِى ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا۟ قَوْلِى ﴿٢٨﴾ وَٱجْعَل لِّى
وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِى ﴿٢٩﴾ هَٰرُونَ أَخِى ﴿٣٠﴾ ٱشْدُدْ بِهِۦٓ أَزْرِى ﴿٣١﴾ وَأَشْرِكْهُ
فِىٓ أَمْرِى ﴿٣٢﴾ كَىْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنتَ بِنَا
بَصِيرًا ﴿٣٥﴾

"I uvuci ruku pod pazuho svoje, ruka će se pojaviti bijela, ali ne bolesna; i eto, znamenje drugo, /22/ da ti pokaženo neke od Naših čuda. /23/ Idi Faraonu jer je u zlu svaku mjeru prevršio! /24/ "Gospodaru moj", reče Musa, "učini prostranim prsa moja, /25/ i olakšaj zadatak moj: /26/ odriješi uzao sa jezika mog /27/ da bi razumjeli govor moj /28/ i podaj mi za pomoćnika iz porodice moje /29/ Haruna, brata mog; /30/ osnaži me njime /31/ i učini drugom u zadatku mome /32/ da bismo Te mnogo hvalili /33/ i da bismo Te mnogo spominjali, /34/ Ti, uistinu, znaš za nas."/35/

Ovo je drugi dokaz Musau, a.s.,:

"I uvuci ruku pod pazuho svoje", tj. šaku pod rame ispod mišice. Kada bi Musa, a.s., zavukao svoju desnicu u džep, a zatim je izvadio, ona bi blistala kao da je komad mjeseca. Uzvišeni kaže:

"Ruka će se pojaviti bijela, ali ne bolesna", tj. od gube ili neke druge bolesti ili neke deformacije. Musa, a.s., tada je shvatio da je sreo svoga Gospodara. Uzvišeni kaže:

"Da ti pokažemo neka od Naših velikih čuda."

"Idi Faraonu jer je u zlu svaku mjeru prevršio", tj. idi Faraonu od koga si iz straha pobjegao, pozovi ga da robuje Jedinom Allahu, Koji druga nema, i naredi mu da lijepo postupa sa sinovima Israilovim, da ih ne muči, jer je u tome svaku mjeru prekoračio i ugnjetavao ih. Odao se samo ovome svijetu, a zaboravio je svoga Uzvišenog Stvoritelja. Musa reče:

"Gospodaru moj, učini prostranim moja prsa i olakšaj zadatak moj." Ovo je dova Musaova, a.s., njegovom Gospodarum, dž.š., u kojoj traži da mu rasprostrani grudi za ono za što ga šalje, jer mu stavlja u zadatak nešto veliko i daje mu važan položaj. Šalje ga najvećem tadašnjem vladaru na Zemlji, koji je uz to najžešći nevjernik, najviše ohol, ima najveću vojsku, najduže vlada, koji je najviše zalutao i koji je najnepokorniji. On tvrdi da ne pozna Allaha, dž.š., i da na prostoru na kome on vlada, ne zna za drugog boga osim sebe. Osim toga, Musa, a.s., cijelo je svoje djetinjstvo proveo u njegovom domu, u njegovoj sobi i postelji.Poslije je ubio jednog njegovog čovjeka i pošto se pobojao, bježao je čitavo ovo vrijeme, a sada ga njegov Stvoritelj šalje upravo njemu da ga opominje i poziva Allahu, dž.š., da samo Njega obožava, ne čineći Mu širk. Zbog toga Musa, a.s., kaže: "Gospodaru moj, učini prostranim moja prsa i olakšaj zadatak moj." Ako Ti ne budeš moj pomagač, saveznik, podrška i potpora, ja za to neću imati snage.

"Odriješi uzao sa jezika mog da bi razumjeli govor moj." Kada mu je ponuđena hurma i žeravica, on je uzeo žeravicu i stavio je na svoj jezik, pa je zbog toga pri govoru tepao. O ovome će biti riječi kasnije. On nije tražio potpuno izliječenje od tepavosti, već samo odstranjivanje nesposobnosti govora kako bi ga razumjeli onoliko kolko je potrebno.Da je tražio potpuno odstranjivanje tepavosti, nje bi nestalo, ali poslanici traže samo onoliko koliko je potrebno. Allah, dž.š.,

udovoljio je njegovoj dovi i ostranio deformaciju sa njegovog jezika.

"I podaj mi za pomoćnika iz porodice moje Haruna, brata mog." Ovo je Musaova, a.s., molba Allahu, dž.š., da mu brata Haruna daruje za pomoćnika. Es-Sevri kaže da je Ibn-Abbas rekao: "Istog časa kada je Musa, a.s., zamolio da Harun postane vjerovjesnik, on je to i postao." ***"Osnaži me njime"*** Mudžahid kaže da znači "leđa" (potpora).

"I učini drugom u zadatku mome", tj. da se dogovaram sa njim.

"...da bismo Te mnogo hvalili i da bismo Te mnogo spominjali." Mudžahid kaže: "Niko se ne ubraja u one koji se Allaha puno sjećaju Ko se ne bude Allaha sjećao i spominjao Ga stojeći, sjedeći i ležeći."

"Ti, uistinu, znaš za nas", tj. o našem izboru, darivanju poslanstva nama i našem upućivanju Tvome neprijatelju Faraonu, pa smo ti na tome zahvalni.

قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً
أُخْرَىٰ ﴿٣٧﴾ إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ ﴿٣٨﴾ أَنِ اقْذِفِيهِ فِي التَّابُوتِ
فَاقْذِفِيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّي وَعَدُوٌّ لَّهُ
وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِي ﴿٣٩﴾ إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ
فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُ فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا
وَلَا تَحْزَنَ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا

"Udovoljeno je molbi tvojoj, o Musa", reče On, /36/ a ukazali smo ti milost Svoju još jednom, /37/ kada smo majku tvoju nadahnuli onim što se samo nadahnućem stiče: /38/ 'Metni ga u sanduk i u rijeku baci, rijeka će ga na obalu izbaciti, pa će ga i Moj i njegov neprijatelj prihvatiti.' I na tebe sam bacio ljubav od Mene i da rasteš pod okom Mojim. /39/ Kada je sestra tvoja otišla i rekla: "Hoćete li da vam ja pokažem onu koja će se o njemu brinuti? Mi smo te majci tvojoj povratili da se raduje i da više ne tuguje. A ti si ubio jednog čovjeka, pa smo te Mi brige oslobodili i raznim nevoljama te iskušali pa spasili."/→ /

Uzvišeni kaže: ***"Udovoljeno je tvojoj molbi, o Musa!"*** Ovo je udovoljavanje molbi Musaovoj, a.s., Allahovo, dž.š., u kojoj je molio da mu odriješi uzao sa jezika, a njegova brata Haruna da mu učini pomoćnikom u njegovom zadatku i da ga kao vjerovjesnika pošalje sa njim. Uzvišeni podsjeća Musaa, a.s., na blagodati kojima ga je ranije obasuo kao što je naredba njegovoj majci šta da uradi da bi ga zaštitila od Faraona i njegove policije, s obzirom da je rođen u godini u kojoj su ubijali svu mušku djecu među Izraelićanima. Pošto bi ga nahranila, stavila bi ga u jedan sanduk i spustila u rijeku Nil. Sanduk je užetom privezala za svoju kuću, ali kada je jedne prilike otišla da ga obiđe, uže se bilo odvezalo a rijeka odnijela sanduk. Obuzela ju je briga i tuga koju Allah, dž.š., spominje:

"I srce Musaove majke ostade prazno, umalo da ga ne prokaza, da Mi srce njeno nismo učvrstili." Voda ga je odnijela do Faraonovog doma.

"I nađoše ga Faraonovi ljudi, da im postane dušmanin i jad", tj. da se ispuni Allahova, dž.š., odredba, iako su ubijali mušku djecu da se sačuvaju od Musavog, a.s., dolaska. Ali, Allah, dž.š., dosudio je, a Njemu pripada apsolutna vlast i moć, da odraste na Faraonovoj postelji, hrani se njegovom hranom i pićem, uz njegovu ljubav i ljubav njegove žene. Zato Uzvišeni kaže:

"Prihvatit će ga Moj i njegov neprijatelj: I na tebe sam bacio ljubav od Mene", tj. učinio sam da te voli i neprijatelj. ***"I da rasteš pod okom Mojim"***, tj. Ja ću te paziti i dati da u carskom dvoru živiš i uživaš, i da se hraniš carskom hranom dok ne porasteš. Uzvišeni kaže:

"Kada je sestra tvoja otišla i rekla: 'Hoćete li da vam pokažem onu koja će se o njemu brinuti?', Mi smo te majci tvojoj povratili da se raduje i da više ne tuguje." Kada se našao u Faraonovoj porodici, pokušavali su da mu nađu dojilju, ali on nije htio da doji, kako Uzvišeni kaže:

"Mi smo mu već bili zabranili dojilje." Došla je njegova sestra i rekla: "Hoćete li da vam pokažem porodicu koja će vam se o njemu brinuti i koja će mu dobro željeti?", tj. hoćete li da vam dovedem onu koja će ga ubuduće uz nadoknadu dojiti? Skupa su otišli do njegove majke i kada mu je ponudila svoja prsa on ih je prihvatio. Silno su se obradovali. Dali su joj nagradu što ga hrani, pa joj je zbog njega dato da na dunjaluku poživi u sreći, miru i počastima, a na ahiretu sa još većim blagodetima i ljepše. Zato se u hadisu kaže: /150/ "Trudbenik koji u svom poslu namjerava hajr sličan je Musaovoj majci koja je dojila svoga sina a za to primala plaću." Uzvišeni kaže:

"Mi smo te majci tvojoj povratili da se raduje i da više ne tuguje", tj. za tobom ***"a ti si ubio jednog čovjeka"***, tj. Kopta, ***"pa smo te Mi brige spasili."*** Bila je to briga zbog opasnosti koja mu je prijetila usljed odluke Faraonovih podanika da ga ubiju. Pobjegao je iz straha od njih i došao do izvora Medjen, gdje mu je u vezi s tim dobri čovjek rekao:

"Ne boj se, spasio si se od sinničkog naroda." Uzvišeni kaže: ***"I od raznih nevolja te spasili."*** Nesai bilježi u "Tefsiru" iz svog "Sunena", da

je u vezi sa riječima: "I od raznih nevolja te spasili" Seid ibn Džubejr pitao Abdullaha ibn Abbasa za značenje riječi. Rekao mu je: "Podsjeti me na to početkom dana, jer o tome ima mnogo šta da se kaže." Kada je osvanuo novi dan, poranio je do Ibn-Abbasa da mu ispuni dato obećanje i ispriča sve o značenju riječi Ibn-Abbas ispričao je dugačak hadisi-mevkuf čiji je samo mali dio merfu' . Čini se da ga je čuo od Ka'ba el-Ahbara ili nekog drugog kao israilijate koje je dozvoljeno prenositi. A Allah, dž.š., najbolje zna. Mi smo odabrali suštinu priče vodeći računa o njenoj vezi sa određenim događajem i saglasnosti sa onim što govori Kur'an, objavljen našem poslaniku Muhammedu, s.a.v.s. Iznosimo skraćenu verziju značenja riječi, koju, kao mevkuf, prenosi Ibn-Abbas, r.a. "Allah, dž.š., ukazao je Svoju milost Musau, a.s., još dok je bio zametak u utrobi svoje majke, u trenutku njegove ljutnje, u spuštanju mane i prepelica Izraelićanima, putem udaranja štapa po kamenu iz koga je poteklo dvanaest vrela tako da je svako pleme znalo sa koga vrela će piti vodu.Ovdje prvo spominjemo: Faraon naredi da se ubija svako novorođenče sinova Israilovih, tj. muška djeca, a da se ženska ostavljaju na životu, da bi se tako spriječila pojava onoga koji će uništiti Faraona i njegovu vlast. Pošto su vidjeli da stari Izraelćani umiru a mladi se ubijaju, rekli su: 'Ubrzano nestaje muškaraca Izraelićana. Da bi vas što duže služili i obavljali poslove za vas, jedne godine ubijajte svu njihovu novorođenu mušku djecu a ostavljajte žensku, a sljedeće godine ne ubijajte nikoga.' Allah, dž.š., je odredio da se Harun, a.s., rodi u godini u kojoj nije vršeno ubijanje, a Musa, a.s., u godini u kojoj je ono vršeno. Tuga i briga se naselila u srce njegove majke još dok je bio u njenom stomaku, ali je njega štitilo ono za što je namijenjen. Eto, to je el-futun , Ibn-Džubejre. Kada je rodila Musaa, Allah, dž.š., nadahnuo je njegovu majku da napravi sanduk, stavi dijete u njega i baci ga u rijeku. Plutajući rijekom, stigao je do Faraonovih dvora. Sluškinje Faraonove žene našle su ga i donijele joj sanduk; kada ga je otvorila, kad tamo - dječačić. Jako se obradovala, a Allah je dao da ga zavoli. Pokušali su da mu nađu dojilju, ali je dijete odbijalo da doji. Tada im je ušla Musaova sestra, koja je krišom pratila šta će se sa njim desiti. Vidjela je da je dijete uneseno u Faraonov dvor i da pokušavaju da mu nađu dojilju, ali u tome ne uspijevaju. Rekla im je: 'Hoćete li da vam ja pokažem porodicu koja će vam se o njemu brinuti i koja će mu dobro željeti?' Upitali su: 'Kako znaš da će ga oni dobro paziti ili ti njega možda znaš?' I ovo spada u "el-futun", Ibn-Džubejre! Ona je odgovorila: Brinut će se o njemu jer time žele da koriste vladaru! Pustili su je i ona je otišla svojoj majci da je obavijesti šta se desilo. Njegova majka došla je u Faraonov dvor. Čim ga je stavila u svoje krilo, počeo je da traži njena prsa i pošto ih je osjetio, počeo je da doji. Radosna vijest javljena je Faraonovoj ženi, koja je ubrzo stigla i Musaovoj majci ukazala gostoprimstvo, izrazivši svoju želju da ostane da živi i boravi na dvoru uz dijete, uz izvinjenje što će ostaviti svoju kuću. Tada se Musaova majka sjetila Allahovog obećanja u vezi sa njenim sinom, pa je odbila prijedlog Faraonove žene, jer je bila sigurna da Allah ispunjava svoje obećanje. Istoga dana vratila se kući sa svojim sinom. Allah je dao da se lijepo razvija, čuvajući ga za ono što mu je odredio. Pošto ga se jako zaželjela, Faraonova žena je zatražila, jednog dana, od Musaove majke da joj ga donese. Kada ga je donijela, obasula ju je mnogobrojnim poklonima. Faraonova je žena unijela dijete u Faraonovu sobu da ga i on počasti i dariva, ali ga je Musa uhvatio za bradu i povukao prema zemlji. Božiji dušmani koji su zalutali s Pravog puta rekoše Faraonu: 'Zar ne vidiš da on misli da ti je nasljednik i da će te nadmašiti i srušiti sa prijestola.' Faraon je tada naredio da dođu da ga ubiju. Eto, i to je el-futun , Ibn-Džubejre," reče Ibn-Abbas. "U tu situaciju se miješa Faraonova žena koja reče: 'Pa ovo je dijete koje ne razmišlja. Donesite dvije žeravice i dva dragulja i stavite ih pred njega. Ako uzme dragulje, znači da razmišlja, jer ko razmišlja, neće uzeti žeravice a ostaviti dragulje.' Pošto su ih stavili ispred njega, on je dohvatio žeravicu, pa Faraonova žena reče: 'Eto, vidite li?' Tako ga je Allah sačuvao u trenutku već donesene odluke o njegovom ubistvu. Pošto je odrastao, vidio je jedne prilike da Kopt hoće da ubije Izraelićanina, koji od Musaa zatraži pomoć. Musa udari Kopta i ubi ga. Ovo nije znao niko osim Allaha, pa potom i Izraelćanina. Pošto ubi čovjeka, Musa reče: 'Ovo je šejtanovo djelo i on je neprijatelj koji otvoreno vodi u zabludu.'

"Gospodaru moj", reče, "ja sam sam sebi zlo nanio, oprosti mi!" I On mu oprosti. On, uistinu, prašta i On je milostiv. Sutradan je Musa ponovo sreo istog Izraelćanina i vidio ga kako se tuče sa drugim Koptom. Ponovo Izraelićanin pozva Musaa u pomoć. Musa tada reče Izraelćaninu: 'Ti si otvoreni zavodnik.' Izraelćanin vidje da se Musa naljutio kao i prethodnog dana i poboja se da će njega ubiti, mada to Musa nije namjeravao, već je namjeravao ponovo da ubije Kopta. U svom strahu Izraelćanin reče Musau: 'Ti hoćeš da i mene ubiješ kao što si juče ubio čovjeka.' Kada su se rastali, prisutni Kopt ode i obavijesti Faraona o onome što je čuo od Izraelćanina. Faraon šalje katile da ga ubiju, ali ga jedan njegov čovjek na vrijeme obavještava.... I ovo je el-futun Ibn-Džubejre." Spomenuo je, zatim, njegovo stizanje u Medjen, spašavanje od Faraona, njegovu ženidbu sa jednom od dvije kćeri dobrog čovjeka[448] kod koga je boravio u Medjenu, njegovo osmogodišnje, odnosno desetogodišnje službovanje

[448] Kaže se da je taj "dobri čovjek" Šuajb, a.s., a Allah najbolje zna.

kod dobrog čovjeka gdje je čuvao stoku. Pošto je završio deset godina boravka, krenuo je sa svojom porodicom i putujući tako, jednog trenutka im rekao: "Vidio sam vatru." Otišao je da donese jednu glavnju iz vatre, ali je bio pozvan sa desne strane doline u blagoslovljenom mjestu iz jedog stabla: "Zaista sam Ja Allah." Tu mu je Allah pokazao čudo sa štapom (kako se on pretvara u zmiju), zatim čudo sa rukom, da bi mu, zatim, stavio u zadatak da ide Faraonu i pozove ga Allahu, dž.š. Musa zamoli Allaha da mu brata Haruna da kao pomoćnika. Spomenuo je njegov odlazak Faraonu, bacanje štapa, presijevanje ruke, skupljanje madioničara, njihovo bacanje štapova i užeta, Musaovo bacanje štapa i njegovo pretvaranje u veliku zmiju koja uništava njihove štapove i užeta, vjerovanje madioničara u Allaha, dž.š., Faraonovu srdžbu na njih, njihovo smaknuće zbog toga što su povjerovali, dovu Faraonove žene Allahu, koja je bila vjernica, da pomogne Musaa protiv Faraona i njegovih pristalica, slanje poplave, skakavaca, krpelja i krvi Faraonovom narodu kao jasnih dokaza, ne bi li povjerovali. Ali im je to povećavalo nevjerovanje i oholost. Svaki put, kada je Allah poslao neki dokaz, Faraon je tražio pomoć od Musaa, dajući garanciju da će dozvoliti Izraelićanima da se odsele sa Musaom. Kada bi im kazna bila uklonjena, on bi porekao ono što je obećao i izigrao svoju obavezu. Allah naređuje Musau da sa narodom napusti Egipat. Oni kreću navečer, a Faraon i njegova vojska kreću za njima odmah sljedećeg jutra. Musa udara štapom po moru kada je prethodnica Faraonove vojske već sustizala začelje Musaova naroda. More se rastavilo kako je Allah odredio. Kada su Musa i njegov narod prošli kroz more, a Faraon i njegova vojska prolazila kroz njega, more se na njih obrušilo kako je Allah odredio. Faraon i njegova vojska se potopiše, ali se Musaov narod i dalje plašio i sumnjao u Faraonove potapanje, pa ga je Allah izbacio iz mora da se umire i da se vesele njegovom stradanju i vide Allahov jasan i otvoreni dokaz. Prošli su pored naroda koji obožava kipove pa su rekli:

*"'**O Musa, napravi i ti nama božanstvo kao što oni imaju bogove!', 'Vi ste, doista, narod koji nema pameti', reče on.**"* Musa je postavio svoga brata Haruna da ga mijenja u rukovođenju narodom, budući da je otišao Gospodaru na trideset dana. On je prepostio svih trideset dana i noći da bi još, po božanskoj naredbi, dopunio deset dana, a njegov narod ga je kroz to vrijeme, čekao. Na stranputicu ih zavodi Samirija i oni počinju obožavati tele ne obazirući se na Harunove opomene i njegovo protivljenje. Jedna skupina je obožavala tele, a drugi su rekli: "Ovo je šejtanski posao, tele nije naš Bog i mi ga ne vjerujemo." Kada se Musa vratio svome narodu i zatekao ih u tom stanju, jako se naljutio i ožalostio. Uhvatio je svoga brata za glavu i počeo je tresti, pobacavši ploče u srdžbi. Poslije se izvinjavao svome bratu i tražio oprost za njega a zatim spalio tele i njegov pepeo razbacao po moru, tako da su se Izraelićani uvjerili da to nije Bog. Musa je poslije molio Allaha da oprosti njegovom narodu zbog onoga što su učinili, pa je Allah rekao da će im oprostiti pod uvjetom da svako ko sretne svoga oca, sina ili brata da ga ubije sabljom, i tako su uradili sve dok ne bi poubijano 70000 osoba. Nakon toga ih je oslobodio ubijanja pa oprostio i ubicama i ubijenim. Kada ga je srdžba minula, Musa je sa njima krenuo prema Kudusu, noseći ploče sa sobom. Naredio im je da oslobode Kudus od onih koji su u njemu bili. Oni mu odgovoriše da se tamo nalazi moćan narod koga oni ne mogu savladati: "Mi tamo nećemo ići dok se oni tamo nalaze." Dvojica ljudi su rekla: "Oni, tačno je, izgledaju moćni, ali oni nemaju hrabra srca ni odlučnosti i čim vi udete na vrata vi ćete ih pobijediti." Ali, oni rekoše Musau: "Idite ti i tvoj Gospodar, pa se borite, a mi ćemo ovdje čekati." Musa se rasrdi i pozva na njih prokletstvo. Zato im Allah zabrani da uđu u Kudus sljedećih četrdeset godina i oni lutaše Zemljom bez sigurnosti. Allah im poslije, kao zaštitu posla bijeli oblak, spusti nanu i prepelice, dade im kamen koga su sa sobom nosali, a iz koga bi poteklo dvanaest vrela kada Musa po njemu udari svojim štapom. Svaka je skupina znala svoje mjesto gdje će piti, odnosno svako od dvanaest plemena znalo je svoje vrelo gdje će se napajati. Ovo je tumačenje riječi Uzvišenog: "I od raznih nevolja te spasili", tj. spašavali smo te i pomagali ti, kada god si padao u nevolje. Izlazio si iz njih zaštićen Allahovom zaštitom, okružen Njegovom pažnjom i podrškom. Allahu, dž.š., pripada pohvala i milost.

فَلَبِثْتَ سِنِينَ

فِيٓ أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٠﴾ وَٱصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي ﴿٤١﴾
ٱذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ بِـَٔايَٰتِي وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي ﴿٤٢﴾ ٱذْهَبَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ
إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٤٣﴾ فَقُولَا لَهُۥ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُۥ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿٤٤﴾

"I ti si ostao godinama među stanovnicima Medjena, zatim si, o Musa, u određeno vrijeme došao, /40/ i Ja sam te za Sebe izabrao. /41/ Idite ti i tvoj brat, sa dokazima Mojim, i neka sam vam Ja uvijek na pameti. /42/ Idite Faraonu, on se, doista, oslilo, /43/ pa mu blagim riječima govorite, ne bi li razmislio ili se pobojao."/44/

Uzvišeni govori Musau, a.s., kako je među stanovnicima Medjena proveo jedno određeno vrijeme, pobjegavši od Faraona i njegove svite, gdje je u tazbini čuvao stoku. *"**Zatim si u određeno***

vrijeme došao", tj. na (zakazano) vrijeme. ***"Ja sam te za Sebe izabrao"***, tj. kao poslanika po Svome htijenju i želji. Uzvišeni kaže: ***"Idite ti i tvoj brat, sa dokazima Mojim"***, tj. Mojim mu'džizama, ***" I nemojte malaksati u sjećanju na Mene!"***, tj. ne dozvolite da posustate u zikrullahu, niti da klonete. Zikrullah će vam biti pomoć protiv Faraona i snaga kojom ćete ga pobijediti, kako stoji u hadisu: /151/ "Zaista, Moj je rob svaki Moj rob koji Me spominje kada se bori sa njemu ravnim po hrabrosti." Uzvišeni kaže:

"Pa mu blagim riječima govorite, ne bi li razmislio ili se pobojao." U ovom je ajetu divna pouka za način pozivanja u vjeru kroz nježnost, kako kaže Jezid er-Rikaši: "O ti što ljubav pokazuješ prema onome sa kim se boriš, kakav si tek prema onom koga dozivaš i voliš?" Idite, dakle, Faraonu i podsjetite ga na to da on ima Stvoritelja, i da će Mu se vratiti i da postoje Džennet i Džehennem. Sve mu to saopćite umiljatim, lahkim i blagim riječima, da na dušama ostave što jači utisak i efekt, kako Uzvišeni kaže:

"Pozivaj na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom i sa njima raspravljaj na najljepši način." Uzvišeni kaže:

"Ne bi li razmislio ili se pobojao", tj. ne bi li napustio zabludu ili se pobojao svoga Gospodara. Razmišljanje je izlaz iz opasnoti, a strah je pokoravanje. Sve mu ovo saopćite da bi imao dokaze protiv sebe i opomenu prije kažnjavanja.

قَالَا رَبَّنَآ
إِنَّنَا نَخَافُ أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَآ أَوْ أَن يَطْغَىٰ ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَافَآ ۖ إِنَّنِى مَعَكُمَآ
أَسْمَعُ وَأَرَىٰ ﴿٤٦﴾ فَأْتِيَاهُ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِىٓ
إِسْرَٰٓءِيلَ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ ۖ قَدْ جِئْنَٰكَ بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكَ ۖ وَٱلسَّلَٰمُ عَلَىٰ مَنِ
ٱتَّبَعَ ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٤٧﴾ إِنَّا قَدْ أُوحِىَ إِلَيْنَآ أَنَّ ٱلْعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ
﴿٤٨﴾

"Gospodaru naš", rekoše oni, "bojimo se da nas odmah na muke ne stavi ili da svaku mjeru zla ne prekorači." /45/ "Ne bojte se!", reče On, "Ja sam sa vama, Ja sve čujem i vidim. /46/ Idite k njemu i recite: "Mi smo posianici Gospodara tvoga, pusti sinove Israilove da idu sa nama i nemoj ih mučiti! Donijeli smo ti dokaz od Gospodara tvoga, nek živi u miru onaj koji Pravi put slijedi! /47/ Nama se objavljuje da će sigurno stići kazna onoga koji ne povjeruje i ko glavu okrene."/48/

Uzvišeni obavještava da su Musa i Harun, a.s., tražeći Allahovu, dž.š., pomoć, rekli:

"Gospodaru naš, bojim se da nas odmah na muke ne stavi ili da svaku mjeru zla ne prekorači", stavljajući na znanje da se oni plaše da će ih ščepati kao neprijatelje. ***"Ne bojte se!", reče On, "Ja sam sa vama, Ja sve čujem i vidim"***, tj. Meni nije skriveno ono što sam vam naredio i znajte da je njegov perčin u Mojoj ruci i on samo po Mom dopuštenju govori, diše i radi, a nakon što Ja naredim. Ja sam sa vama Svojom pomoći, zaštitom i potporom. Uzvišeni kaže:

"Idite k njemu i recite: 'Mi smo poslanici Gospodara tvoga.'" Ibn-Abbas kaže da su pred Faraonovim vratima ostali jedno izvjesno vrijeme dok im se nije dopustilo da uđu, nakon teške procedure. Es-Suddi kaže da je Musa, a.s., kada je stigao u Egipat, najprije posjetio svoju majku i brata koji ga nisu prepoznali. Kada su ga prepoznali, poželjeli su mu dobrodošlicu, a on reče: "Harune, moj Gospodar mi je naredio da odem Faraonu i da ga pozovem na pokornost Allahu, a tebi je naredio da mi pomogneš." Harun, a.s., mu odgovori: "Uradi kako ti je naredio tvoj Gospodar." Otišli su noću, pa je Musa, a.s., svojim štapom zalupao na vrata dvora. To je čuo Faraon i upitao: "Ko se to usuđuje da nešto ovako opasno radi?!" Stražari i portiri su ga obavijestili da se tamo nalazi neki lud čovjek, koji za sebe tvrdi da je Božiji poslanik, a on reče: "Dovedite ga!"

"Njih dvojica rekoše: 'Mi smo poslanici Gospodara tvoga, pusti sinove Israilove da idu sa nama i nemoj ih mučiti! Donijeli smo ti dokaz od Gospodara tvoga, a neka živi u miru onaj koji Pravi put slijedi'", tj. mi smo ti donijeli čudo od Gospodara tvoga, pa živi u miru ako budeš slijedio uputu.

"Nama se objavljuje da će, sigurno, kazna stići onoga ko ne povjeruje i glavu okrene", tj. nas je Allah, dž.š., obavijestio kroz Objavu, koju nam je zaštit ćenu dostavio, da će, sigurno, kazna stići one koji ne vjeruju u Njegove dokaze i napuste pokornost Njemu, kao što Uzvišeni kaže:

"Onda će onome koji je obijestan bio, i život na ovom svijetu više volio, Džehennem prebivalište postati sigurno."

قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِىٓ أَعْطَىٰ كُلَّ شَىْءٍ
خَلْقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ قَالَ فَمَا بَالُ ٱلْقُرُونِ ٱلْأُولَىٰ ﴿٥١﴾ قَالَ عِلْمُهَا عِندَ
رَبِّى فِى كِتَٰبٍ ۖ لَّا يَضِلُّ رَبِّى وَلَا يَنسَى ﴿٥٢﴾

"Pa ko je Gospodar vaš, o Musa?", upita Faraon. /49/ "Gospodar naš je Onaj Koji je svemu dao oblik a zatim ga uputio." /50/ "A što je sa narodima davnašnjim?", upita on. /51/ "Znanje o njima kod Gospodara je moga, u Knjizi!", reče Musa,"Gospodaru mome ništa skriveno nije i On ne zaboravlja."/52/

Uzvišeni obavještava kako je Faraon poricao postojanje Boga, dž.š., Graditelja i Stvoritelja svemira, njegovog Gospodara i Vladara.

"Pa ko je vaš Gospodar, o Musa?", tj. ko je taj koji te je poslao? Ja ga ne poznajem, a nisam vas ni učio da osim mene ima neko drugo božanstvo.

"Gospodar naš je Onaj Koji je svemu dao oblik, a zatim ga uputio." Seid ibn Džubejr kaže: "Dao je svakom stvorenju ono što mu je potrebno.Čovjeku nije dao ono što je dao četveronožnoj životinji, niti četveronožnoj životinji ono što je dao psu, a psu nije dao ono što je dao ovci. Svakome je dao ono što mu je potrebno, i to tako da sve što je stvorio, stvorio je drugačije." ***"'A što je sa narodima davnašnjim?', upita on."*** Kada ga je Musa, a.s., obavijestio da je njegov Gospodar, Koji ga šalje - Stvoritelj, Koji daje opskrbu, Koji sve određuje i upućuje, Faraon je zatražio objašnjenje za pitanje prošlih naroda, jer oni nisu obožavali Allaha, dž.š., pa šta će sa njima biti?

Musa, a.s., mu odgovori: "Iako nisu obožavali Allaha, njihova djela su kod Njega registrovana i dobit će nadoknadu prema Njegovoj Knjizi, a to je Levhi-mahfuz i knjiga registrovanih djela. ***"Gospodaru mome nije ništa skriveno i On ništa ne zaboravlja"***, tj. ništa se od Njega ne može sakriti i ne promiče Mu ni malo ni veliko, i On ništa ne zaboravlja. On sve obuhvata svojim znanjem, slavljen je On i uzvišen, čist i visoko iznad svega. Znanje stvorenja ima dva nedostatka, i to: prvo je nemogućnost sveobuhvatnog znanja, a drugo je zaboravljanje onoga što se nauči; Allah, dž.š., čist je od i jednog i drugog.

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ
مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ
أَزْوَاجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّىٰ ﴿٥٣﴾ كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَىٰ ﴿٥٤﴾ * مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا
نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ ﴿٥٥﴾ وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ﴿٥٦﴾

On je za vas Zemlju posteljom učinio i po njoj vam proiaze utro, i On spušta s neba kišu!, "Samo Mi dajemo da uz njenu pomoć u parovima niče bilje raznovrsno. /53/ Jedite i napasajte stoku svoju! To su dokazi za one koji pameti imaju. /54/ Od zemlje vas stvaramo i u nju vas vraćamo i iz nje ćemo vas po drugi put izvesti. /55/ I Mi smo Faraonu sve dokaze naše pokazali, ali je on ipak porekao i da povjeruje odbio."/56/

Ovo je upotpunjavanje odgovora koga je dao Musa, a.s., u kome je opisao svoga Gospodara Uzvišenog, a na pitanje koje mu je postavio Faraon: ***"Gospodar naš je Onaj Koji je svemu dao oblik a zatim ga uputio."*** U tom smislu nastavlja odgovor pa kaže: ***"On je za vas Zemlju posteljom učinio"***, pa ste na njoj stabilni i sigurni, na njoj boravite, spavate i po njenoj površini putujete.

"I po njoj vam je puteve utro", tj. dao vam je puteve sa orijentirima po kojima putujete, kao što na drugom mjestu kaže:

"I po njima smo staze i bogaze stvorili da bi oni kuda žele stizali." Uzvišeni kaže:

"I On spušta s neba kišu, "Samo Mi dajemo da uz njenu pomoć u parovima niče bilje raznovrsno", tj. razne vrste plodova i usjeva, te proizvodi slatkog kiselog i gorkog okusa, različitih vrsta. ***"Jedite i napasajte stoku svoju!"***, tj. jedite razne vrste hrane a svoju stoku hranite zelenilom i rastinjem. ***"To su dokazi"***, tj. tvrdnje, uvjerenja i garancija, ***"onima koji pameti imaju"***, tj. onima koji imaju zdrave, pravo orijentisane pameti u istini da nema drugog boga osim Allaha i da osim Njega nije niko Stvoritelj.

"Od zemlje vas stvaramo i u nju vas vraćamo i iz nje ćemo vas po drugi put izvesti", tj. vaš početak je od zemlje, jer je vaš otac Adem, a.s., stvoren od prašine, uzorka Zemlje, pa ćete se u nju povratiti i postati zemlja nakon što pomrete i iz nje ćemo vas ponovo izvesti, kao što Uzvišeni kaže na drugom mjestu:

"Bit će onoga Dana kada vas On pozove, i odazvat ćete se, hvaleći ga, i pomislit ćete da ste ostali samo malo vremena." U "Sunenu" se navodi hadis: /152/ "Poslanik, s.a.v.s., prisustvovao je dženazi, pa kada je umrli spušten u kabur, uzeo je šaku zemlje, bacio je na kabur i rekao: ***"Od nje smo vas stvorili."*** Uzeo je šaku zemlje i po drugi put i bacivši je na kabur, rekao: ***"U nju vas vraćamo"***, pa je isto uradio i treći put, pa rekao: ***"Iz nje ćemo vas po drugi put izvesti."*** Uzvišeni kaže:

"I Mi smo Faraonu sve dokaze Naše pokazali, ali je on ipak porekao i da povjeruje odbio", tj. predočeni su mu jasni dokazi, znakovi i istine, ali ih je odbacio svojim nevjerstvom, inadom i razvratom, kao što Uzvišeni kaže:

"I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, mada su u sebi znali da su istinita."

قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٥٧﴾ فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ
مِّثْلِهِ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَّا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنتَ مَكَانًا
سُوًى ﴿٥٨﴾ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ وَأَن يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى ﴿٥٩﴾

"Zar si došao da nas pomoću vradžbine svoje iz zemlje naše izvedeš, o Musa!", upitao je. /57/ "I mi ćemo tebi vradžbinu sličnu ovoj doista, pripremiti! Zakaži nam ročište koga ćemo se i mi i ti pridržavati, onako kako odgovara i nama i tebi!" /58/ "Neka ročište bude na dan gizde", reče Musa, "i nek se narod izjutra sakupi."/59/

Uzvišeni obavještava da je Faraon, kada mu je Musa, a.s., pokazao velika čuda (bacanje štapa i njegovo pretvaranje u zmiju i stavljanje ruke pod pazuho koja bi se potom pojavila bijela bez ikakva nedostatka) rekao: Ovo je vradžbina. Došao si da nas sa njom opčiniš, ovladaš narodom da bi te slijedio, da nas brojčano nadmašiš da ne bismo mogli tobom da upravljamo. Mi imamo magiju sličnu tvojoj koju nam pokazuješ.

"Zakaži nam ročište koga ćemo se i mi i ti pridržavati", tj. dan u kome ćemo se na određenom mjestu iskupiti, gdje ćemo i mi i ti doći. Musa, a.s., im reče:

"Neka ročište bude na dan gizde", tj. na dan njihovog svetkovanja, dokolice i iskupljanja, da bi svijet bio svjedok Allahove, dž.š., moći nad svim i svačim, te da se pred njima potvrde mu'džize poslanika koje uništavaju vradžbine čarobnjaka. Zato Musa, a.s., kaže:

"I neka se narod izjutra sakupi", tj. da se sve dobro vidi i bude jasno. Ovako rade poslanici. Svaka njihova stvar je jasna i u njoj nema ništa sakriveno ili nejasno. Ibn Abbas kaže da je dan gizde bio Jevmu-ašura. U istom takvom danu je Allah, dž.š., uništio Faraona i njegovu vojsku kako je to potvrđeno sahih hadisom.

فَتَوَلَّىٰ
فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَىٰ ﴿٦٠﴾ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا
عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُم بِعَذَابٍ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَىٰ ﴿٦١﴾ فَتَنَازَعُوا
أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ وَأَسَرُّوا النَّجْوَىٰ ﴿٦٢﴾ قَالُوا إِنْ هَٰذَانِ لَسَاحِرَانِ يُرِيدَانِ
أَن يُخْرِجَاكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلَىٰ ﴿٦٣﴾
فَأَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ ائْتُوا صَفًّا ۚ وَقَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنِ اسْتَعْلَىٰ ﴿٦٤﴾

I Faraon ode, sakupi čarobnjake svoje i poslije dođe. /60/ "Teško vama!", reče Musa. "Ne iznosite laži o Allahu, pa da vas On kaznom uništi, a sigurno neće uspjeti onaj koji laži iznosi." /61/ I oni se, tiho šapćući, stadoše o svom poslu između sebe raspravljati. /62/ "Ova dvojica su čarobnjaci", rekoše jedni drugima- "hoće da vas vradžbinama svojim iz zemlje vaše izvedu i da unište vjeru vašu prelijepu: /63/ zato lukavstvo svoje pametno pripremite, a onda u red stanite. Ko danas pobijedi, sigurno će postići što želi."/64/

Uzvišeni obavještava da je Faraon, nakon utvrđivanja mjesta i vremena sastanka, naredio da se sakupe svi čarobnjaci njegova carstva. U tom vremenu ih je bilo mnogo i uživali su veliki ugled. Narod se iskupio određenog prazničnog dana uz prisustvo Faraona i najuglednijih državnih funkcionera. Musa, a.s., je, oslanjajući se na svoj štap, stigao sa svojim bratom Harunom, a.s. Dok su čarobnjaci stajali u redu, Faraon ih je bodrio i podsticao, obećavajući im velike darove ako pobijede Musaa, a.s.

"Teško vama!", reče Musa, "Ne iznosite laži o Allahu", tj. ne varajte narod svojim djelima. Vi pokazujete nešto nestvarno kao da je stvarnost, a znate da to nije tako i time lažete na Allaha, dž.š., ***"pa da vas On kaznom uništi"***, tj. On će vas kazniti neminovnim uništenjem.

"A sigurno neće uspjeti onaj ko laži iznosi." Oni se počeše međusobno dogovarati, tj. nisu bili složni. Jedni su rekli: Ovo nisu riječi čarobnjaka, ***"pa su tako tiho raspravljali"***, tj. vodili raspravu.

"'Ova dvojica su čarobnjaci', rekoše jedni drugima." Ovo je dijalekt nekih Arapa,međutim ima i onih koji čitaju: I to je poznat dijalekat. Ovim se želi istači kako su čarobnjaci rekli za Musaa i Haruna, a.s., da su njih dvojica učeni čarobnjaci koji podučavaju pravljenju čarolija i da im je želja da pobijede kako bi zavladali svijetom. Zatim će, kada ih narod bude slijedio, poubijati Faraona i njegovu vojsku a njih istjerati iz njihove zemlje

"I uništiti vašu vjeru preliepu." Oni će ovim putem, pomoću vradžbine, preuzeti vodstvo, preoteti im vlast, dobra i svijet okrenuti protiv nas. Oni će sa Izraelćanima oteti njihovu imovinu a mi ćemo ostati bez vlasti i ugodna života.

"Zato lukavstva svoja pametno pripremite, a onda u red stanite", tj. stanite svi u jedan stroj i bacite to što vam je u rukama složno da zaslijepite poglede i pobijedite njega i njegova brata.

"Ko danas pobijedi, sigurno će postići što želi", tj. bilo mi bilo oni. Ako mi pobijedimo, primit ćemo darove našeg velikog vladara, a ako pobijede njih dva, zadobit će veliko vodstvo.

قَالُوا۟
يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلْقِىَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ ﴿٦٥﴾ قَالَ بَلْ أَلْقُوا۟ ۖ فَإِذَا
حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَىٰ ﴿٦٦﴾ فَأَوْجَسَ
فِى نَفْسِهِۦ خِيفَةً مُّوسَىٰ ﴿٦٧﴾ قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٦٨﴾ وَأَلْقِ
مَا فِى يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوٓا۟ ۖ إِنَّمَا صَنَعُوا۟ كَيْدُ سَٰحِرٍ ۖ وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّاحِرُ
حَيْثُ أَتَىٰ ﴿٦٩﴾ فَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ هَٰرُونَ وَمُوسَىٰ ﴿٧٠﴾

"O Musa", rekoše oni, "hoćeš li ti ili ćemo najprije mi baciti?" /65/ "Bacite vi!", reče on, i odjednom mu se pričini da se konopi njihovi i štapovi njihovi, zbog vradžbine njihove, kreću. /66/ I Musa u sebi osjeti zebnju. /67/ "Ne boj se!", rekosmo Mi, "ti ćeš, doista, pobijediti. /68/ Samo baci to što ti je u desnoj ruci, progutat će ono što su oni napravili, jer je ono što su oni napravili samo varka čarobnjaka, a čarobnjak neće, ma gdje došao, uspjeti." /69/ I čarobnjaci se baciše licem na tle govoreći: "Mi vjerujemo u Harunova i Musaova Gospodara!."/70/

Uzvišeni obavještava da su čarobnjaci prilikom suočenja sa Musaom, a.s., rekli:

"Ili ćeš ti", tj. prvi,

"ili ćemo mi prvi baciti?", ***"Bacite vi"***, tj. prvi, da vidimo vaše obmane i da se svijetu otkrije vaša laž.

"I odjednom mu se pričini da se konopi njihovi i štapovi njihovi, zbog vradžbine njihove, kreću." Oni su ih premazali živom, zbog koje se činilo da su u pokretu i da se ljuljaju i uvijaju. To su samo trikovi, a mnoštvo njihovo je davalo prizor doline napunjene zmijama koje gamižu jedna preko druge. ***"I Musa u sebi osjeti zebnju"***, tj. strah da u narodu ne dođe do smutnje.

"Ne boj se!", rekosmo Mi- "ti ćeš, doista, pobijediti! Samo baci to što ti je u desnoj ruci, progutat će ono što su oni napravili", tj. trikove i obmane. Musaov štap pretvorio se u ogromnu, jezovitu zmiju sa nogama, vratom, glavom i zubima, koja se okomila na užad i štapove i sve ih uništila. Čarobnjaci i narod taj su prizor u jasnom danu otvoreno promatrali. Pojavilo se čudo i jasan dokaz. Istina je pobijedila a lažne varke uništene. Zato Uzvišeni kaže:

"Ono što su oni napravili samo je varka čarobnjaka, a čarobnjak neće, ma gdje došao, uspjeti." Ibn-Ebu-Hatim prenosi od Džunduba ibn Abdullaha el-Bedželija da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /153/ "Ako ga uhvatite", tj.čarobnjaka, "ubijte ga!", a zatim je citirao: ***"A čarobnjak neće, ma gdje došao, uspjeti."*** Gdje god dođe nema mu sigurnosti. Osnovu ovog hadisa prenosi Tirmizi kao merfui mevkuf hadis. Kada su čarobnjaci sve ovo vidjeli, shvatili su, istinski, da ono što je uradio Musa, a.s., nije mađioničarski trik, već nesumnjiva istina, koju može dati samo Onaj Koji, kada nečemu kaže: "Budi!" ono bude. U tom trenutku pali su na sedždu Allahu, dž.š., rekavši: ***"Mi vjerujemo u Harunovog i Musaovog Gospodara."*** Ibn-Abbas i Ubejd ibn Umejr kažu: "Na početku dana bili su čarobnjaci, a na kraju dana postali su časni šehidi." Ibn-Abbas kaže da ih je bilo 70, a Seid ibn Džubejr kaže da su vidjeli svoje položaje u Džennetu dok su bili na sedždi. Ovo isto kažu Ikrime i Kasim ibn Ebu-Bezzeh.

قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ ۖ
فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِى جُذُوعِ
ٱلنَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ أَيُّنَآ أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَىٰ ﴿٧١﴾ قَالُوا۟ لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَآءَنَا
مِنَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلَّذِى فَطَرَنَا ۖ فَٱقْضِ مَآ أَنتَ قَاضٍ ۖ إِنَّمَا تَقْضِى هَٰذِهِ
ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَآ ﴿٧٢﴾ إِنَّآ ءَامَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَٰيَٰنَا وَمَآ أَكْرَهْتَنَا
عَلَيْهِ مِنَ ٱلسِّحْرِ ۗ وَٱللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ﴿٧٣﴾

"Vi ste mu povjerovali", viknu Faraon- "prije nego što sam vam ja dopustio! On je učitelj vaš, on vas je vradžbini naučio i ja ću vam, zacijelo, unakrst ruke i noge vaše odsjeći i po stablima palmi vas razapeti i sigurno ćete znati ko je od nas u mučenju strašniji i istrajniji." /71/ "Mi nećemo tebe staviti iznad jasnih dokaza koji su nam došli, tako nam Onoga Koji nas je stvorio", odgovoriše oni, "pa čini što hoćeš, to možeš da učiniš samo u životu na ovom svijetu. /72/ Mi vjerujemo u Gospodara našeg da bi nam grijehe naše

oprostio i vradžbine na koje si nas ti primorao. A Allah je bolji i trajnije nagrađuje."/73/

Uzvišeni obavještava o Faraonovom nevjerovanju, tvrdoglavosti i oholenju pred Istinom u trenutku kada je vidio zadivljujuće čudo i veliki znak. Shvatio je koga su čarobnjaci pomogli kada su povjerovali pred okupljenim narodom. Njegova oholost i umišljenost bili su potpuno poraženi, a on je čarobnjake bio angažovao da podignu njegov ugled i dominaciju. Nekontrolirano je počeo da viče i prijeti:

"Vi ste mu povjerovali prije nego što sam vam ja dopustio!", tj. ja vam tako nešto nisam naredio. Preneražen je pokušao da ih odvrati od Istine, rekavši: ***"On je učitelj vaš, on vas je vradžbini naučio"***, tj. vi ste od Musaa preuzeli vradžbinu, od njega ste je naučili, pa ste se udružili da me zajednički porazite. Zato nastavlja sa prijetnjama:

"Ja ću vam, zacijelo, unakrst ruke i noge vaše odsjeći i po stablima palmi vas razapeti", tj. unakazit ću vas, poubijati i javno izložiti. Ibn-Abbas kaže da je on prvi koji je ovako nešto uradio.

"I sigurno ćete saznati ko je od nas u mučenju strašniji i istrajniji", tj. vi tvrdite da sam ja u zabludi i da ste vi, Musa i njegov narod časniji. Saznat ćete, zato, ko može da kažnjava i ko je u tome trajniji. Oni su na te njegove prijetnje, u ime Allaha, dž.š., bili potpuno ravnodušni, pa su mu odgovorili:

"Mi nećemo tebe staviti iznad jasnih dokaza koji su nam došli", tj. nećemo tebe odabrati, a odbaciti uputu i čvrsto uvjerenje koje smo dobili, ***"tako nam Onoga Koji nas je stvorio"***, tj. tebi nećemo dati prednost iznad našeg Stvoritelja, Koji nas je iz ništa stvorio. Njemu se pokoravamo i Njemu robujemo a ne tebi jer On to zaslužuje.

"Ti čini što hoćeš", tj. radi šta želiš, ***"jer to možeš da činiš samo u životu na ovom svijetu"***, tj. tvoja vlast je na ovom svijetu, koji je prolazan, a mi već žudimo za vječnim domom. ***"Mi vjerujemo u Gospodara našeg da bi nam grijehe oprostio i" "vradžbine na koje si nas ti prisilio"***, da bi se pomoću njih suprotstavio Allahovim, dž.š., dokazima i mu'džizi Njegova vjerovjesnika.

"A Allah je bolji i trajnije nagrađuje", tj. Allah, dž.š., nama je bolji od tebe i daje nagradu trajniju od one koju si nam ti obećao. Tako je sve što je Faraon uradio s njima ustvari bila Allahova milost koju im je ukazao. Ibn-Abbas i drugi kažu: "Osvanuli su čarobnjaci, a omrkli šehidi."

إِنَّهُۥ مَن يَأْتِ رَبَّهُۥ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ
لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴿٧٤﴾ وَمَن يَأْتِهِۦ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلدَّرَجَٰتُ ٱلْعُلَىٰ ﴿٧٥﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ
خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ مَن تَزَكَّىٰ ﴿٧٦﴾

Onoga koji pred Gospodara svoga kao mušrik dođe - čeka Džehennem; u njemu neće ni umrijeti ni živjeti; /74/ a one koji pred Njega dođu kao vjernici, a koji su dobra djela činili, njih sve čekaju visoki stepeni, /75/ edenski vrtovi kroz koje će rijeke teći, u njima će oni vječno ostati, i to će biti nagrada za one koji se budu od grijeha očistili."/76/

Ovo je nastavak govora čarobnjaka Faraonu gdje ga opominju Allahovom odmazdom i Njegovom trajnom kaznom, a potiču ga ka vječnoj nagradi. Rekli su mu: ***"Onoga koji pred Gospodara svoga kao mušrik izađe"***, tj. sretne Ga na Sudnjem danu kao mnogobožac,

"čeka Džehennem, u njemu neće ni umrijeti ni živjeti." Slično ovome Uzvišeni kaže:

"Oni neće biti na smrt osuđeni, i neće umrijeti, i neće im se patnja u njemu ublažiti, eto tako ćemo svakog nevjernika kazniti." Amhed prenosi od Ebu-Seida el-Hudrija da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /154/ "Što se stanovnika Džehennema tiče, oni u njemu neće umirati, a neće ni živjeti. Međutim, druge će Vatra izgarati prema težini njihovih grijeha, i usmrtit će ih, pa kada postanu ugljenisani i bude dozvoljen šefa'at, bit će dovedeni u hrpama, jedni iza drugih, a zatim bačeni u dženetske rijeke. Reći će se: 'O dženetlije, poljevajte ih!' Oni će tada ponicati, bujajući kao što nikne sjemenka kada bude u nanosu bujice." Jedan od prisutnih ashaba rekao je: "Poslanik, s.a.v.s., kao da je bio u pustinji" (kako je to opisao). Ovako je hadis zabilježio Muslim. Uzvišeni kaže: ***"A one koji pred Njega dođu kao vjernici,***

"A one koji pred Njega dođu kao vjernici, a koji su dobra djela činili", tj. oni koji svoga Gospodara sretnu, a bili su vjernici i riječima i praksom,

"njih čekaju visoki stepeni", tj. Dženneti visokih stupnjeva, sigurnih prostorija i udobnih stanova. Ahmed prenosi od Ubadeta ibn Samita da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /155/ "Džennet se sastoji od stotinu stupnjeva čija je međusobna razdaljina kao razdaljina nebesa i Zemlje, a Firdevs je na najvišem stupnju. Iz njega izviru četiri rijeke, a Arš se nalazi iznad njega. Kada molite Allaha, molite od Njega Firdevs." Bilježi ga i Tirmizi. U dva najpoznatija "Sahiha" naveden je hadis: /156/ "Zaista će

stanovnici visokih stupnjeva u Džennetu jedni druge posmatrati, kao što vi gledate zvijezde koje nestaju u nebeskom beskraju, a sve prema njihovim međusobnim odlikama." Prisutni upitaše: "Jesu li to, Božiji Poslaniče, položaji pejgambera?" - "Ne, već su to položaji onih koji vjeruju u Allaha, a poslanike smatraju istinom", reče Poslanik, s.a.v.s. U "Sunenima" postoji dodatak ovom hadisu u kome se kaže: " Zaista Ebu-Bekr i Omer su u toj skupini, pa neka im je prijatno." Uzvišeni kaže:

*"**Edenski vrtovi**"*, tj. staništa , što je u rečenici (ajetu) bedel za

*"**Ispod kojih teku rijeke, u njima će vječno ostati**"*, tj. trajno boraviti. *"**To je nagrada za one koji se budu od grijeha očistili**"*, tj. koji svoje duše očiste od prljavštine, pogani i mnogoboštva, a budu slijedili Poslanika, s.a.v.s.

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ
أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَٱضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي ٱلْبَحْرِ يَبَسًا لَّا تَخَٰفُ دَرَكًا
وَلَا تَخْشَىٰ ﴿٧٧﴾ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِۦ فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ
﴿٧٨﴾ وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُۥ وَمَا هَدَىٰ ﴿٧٩﴾

"I Mi objavismo Musau: 'Noću izvedi robove Moje i sa njima suhim putem kroz more prođi, ne strahujući da će te oni stići i da ćeš se utopiti.'" /77/ A Faraon je za njima sa vojskama svojim krenuo, pa ih je pokopilo od mora ono što ih je pokopilo; /78/ I Faraon je narod svoj u zabludu doveo, a nije na Put pravi izveo."/79/

Uzvišeni obavještava da je Musau, a.s., naredio da sa svojim narodom otputuje noću jer je Faraon zabranio da narod otputuje sa Musaom, a.s. Odveo je sa sobom kompletan narod i to je Faraona žestoko naljutilo. Naredio je da se sa svih strana sakupi vojska i angažuje u traženju Izraelićana. Uskoro su ih našli i gotovo sustigli, a ovi su pomislili da im nema izlaza. Musa, a.s., zastao je sa svojim narodom. Ispred njega bilo je more, a iza njega Faraon sa vojskom. Tada mu Allah, dž.š., objavljuje:

*"**I sa njima suhim putem kroz more prođi, ne strahujući da će te oni stići i da ćeš se utopiti.**"* Musa, a.s., štapom je svojim udario po moru i ono se rastavi, i svaki bok njegov bijaše kao veliko brdo. Izraelićani se nisu više bojali da će ih Faraon stići ili da će biti potopljeni u moru. Uzvišeni kaže:

*"**A Faraon je za njima sa vojskom svojom krenuo, pa ih je pokopilo od mora ono što ih je pokopilo.**"* Ovo smo ranije spominjali, što je već poznato: kako su Faraon i njegova vojska potopljeni, kako su sa njim krenuli u more, kako ih je vodio u zabludu, pa su se pogušili jer ih nije vodio Pravim putem. Slično će se desiti na Sudnjem danu. On će ih odvesti u Vatru, a užasno je mjesto u koje će biti dovedeni.

يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ قَدْ أَنجَيْنَٰكُم
مِّنْ عَدُوِّكُمْ وَوَٰعَدْنَٰكُمْ جَانِبَ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ
ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ﴿٨٠﴾ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَلَا تَطْغَوْا۟ فِيهِ
فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِى ۖ وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِى فَقَدْ هَوَىٰ ﴿٨١﴾ وَإِنِّى لَغَفَّارٌ
لِّمَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا ثُمَّ ٱهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾

"O sinovi Israilovi, Mi smo vas od neprijatelja vašeg izbavili, i vama na desnoj strani Tura rok zakazali, i manu i prepelice vam slali. /80/ Jedite ukusna jela kojima vas opskrbljujemo i ne budite u tome obijesni da vas ne bi snašla srdžba Moja; a koga snađe srdžba Moja - nastradao je. /81/ Ja ću sigurno oprostiti onome ko se pokaje i uzvjeruje i dobra djela čini, i koji zatim na Pravom putu istraje."/82/

Uzvišeni spominje Svoje velike blagodati koje je dao sinovima Israilovim i Svoju obilatu milost kada ih je spasio od njihovog neprijatelja Faraona, kao i njihovu radost zbog njegova stradanja. Oni su posmatrali kako je Faraon skupa sa svojom vojskom bio potopljen tako da se niko nije spasio, kao što se na drugom mjestu kaže:

*"**A Faraonove ljude, na oči vaše, potopili.**"* Buharija prenosi od Ibn-Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., kada je stigao u Medinu, zatekao židove da poste dan Ašure. Pitao ih je za razlog, pa su rekli: "Ovo je dan u kome je Allah dao pobjedu Musau nad Faraonom." Poslanik, s.a.v.s., reče: /157/ "Mi smo preči Musau, pa ga zato postite." I Muslim ga navodi u svome "Sahihu". Nakon uništavanja Faraona, Uzvišeni odvodi Musaa i sinove Israilove na desnu stranu brda Tur. To je mjesto u kome je Allah, dž.š., govorio Musau, a.s., gdje je Musa molio za Allahovo, dž.š., viđenje i gdje mu je Milostivi dao Tevrat. U međuvremenu sinovi su Israilovi počeli obožavati tele, kako ćemo to uskoro vidjeti kroz Allahovo, dž.š., kazivanje. Spomenuta mana slatko je koje im je sa neba spuštano, a prepelice su ptice koje su im slijetale i koje su prema svojim potrebama jeli. Sve je to izraz Allahove, dž.š., milosti i blagodati prema njima. Zato Uzvišeni kaže:

*"**Jedite ukusna jela kojima vas opskrbljujemo i ne budite u tome obijesni da***

vas nebi snašla srdžba Moja", tj. ne suprotstavljajte se mojoj naredbi pa da uzimate i ono što vam nije potrebno, jer ću se tada rasrditi na vas. ***"...koga snađe srdžba Moja - nastradao je"***, tj. nesretnik je.

Uzvišeni kaže: ***"Ja ću sigurno oprostiti onome ko se pokaje i uzvjeruje i dobra djela čini"***, tj. svako ko se Meni pokaje, prihvatit ću njegovo pokajanje bez obzira kakav grijeh imao. Riječ Uzvišenog: - **"pokajati se"** - znači napuštanje onoga u čemu se bilo, nevjerovanja, mnogoboštva, griješenja ili dvoličnjaštva, a riječ "uzvjeruje", tj. svojim srcem, i ***"radi dobra djela"***, tj. svojim organima. Riječi: ***"koji na Pravom putu istraje"*** znače ko putuje putem sunneta i džemata i drži se islama do svoje smrti, vjerujući da će za to biti nagrađen od Allaha, dž.š.

وَمَآ أَعۡجَلَكَ عَن
قَوۡمِكَ يَٰمُوسَىٰ ٨٣ قَالَ هُمۡ أُوْلَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِي وَعَجِلۡتُ إِلَيۡكَ رَبِّ
لِتَرۡضَىٰ ٨٤ قَالَ فَإِنَّا قَدۡ فَتَنَّا قَوۡمَكَ مِنۢ بَعۡدِكَ وَأَضَلَّهُمُ ٱلسَّامِرِيُّ ٨٥
فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ غَضۡبَٰنَ أَسِفٗاۚ قَالَ يَٰقَوۡمِ أَلَمۡ يَعِدۡكُمۡ رَبُّكُمۡ
وَعۡدًا حَسَنًاۚ أَفَطَالَ عَلَيۡكُمُ ٱلۡعَهۡدُ أَمۡ أَرَدتُّمۡ أَن يَحِلَّ عَلَيۡكُمۡ غَضَبٞ
مِّن رَّبِّكُمۡ فَأَخۡلَفۡتُم مَّوۡعِدِي ٨٦ قَالُواْ مَآ أَخۡلَفۡنَا مَوۡعِدَكَ بِمَلۡكِنَا
وَلَٰكِنَّا حُمِّلۡنَآ أَوۡزَارٗا مِّن زِينَةِ ٱلۡقَوۡمِ فَقَذَفۡنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلۡقَى
ٱلسَّامِرِيُّ ٨٧ فَأَخۡرَجَ لَهُمۡ عِجۡلٗا جَسَدٗا لَّهُۥ خُوَارٞ فَقَالُواْ هَٰذَآ إِلَٰهُكُمۡ
وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ فَنَسِيَ ٨٨ أَفَلَا يَرَوۡنَ أَلَّا يَرۡجِعُ إِلَيۡهِمۡ قَوۡلٗا وَلَا يَمۡلِكُ
لَهُمۡ ضَرّٗا وَلَا نَفۡعٗا ٨٩

"A zašto si prije naroda svoga požurio, o Musa? /83/ "Evo idu za mnom", odgovori on, "a požurio sam k Tebi, Gospodaru moj, da budeš zadovoljan." /84/ "Mi smo narod tvoj, poslije tvog odlaska, u iskušenje stavili", reče On, "I njih je zaveo Samirija." /85/ I Musa se narodu svome vrati srdit i žalostan. "O narode moj", reče, "zar vam Gospodar vaš nije dao lijepo obećanje? Zar vam se vrijeme oduljilo, ili hoćete da vas stigne srdžba Gospodara vašeg, pa se zato niste držali obećanja koje ste mi dali!." /86/ "Nismo od svoje volje prekršili obećanje koje smo ti dali", odgovoriše. "Bili smo natovareni teretima, nakitom narodnim, pa smo to pobacali." A to isto uradio je i Samirija, /87/ pa im izilo tele koje je davalo glas kao da muče, i oni su onda rekli: "Ovo je vaš bog i Musaov bog", pa je on zaboravio." /88/ Zar oni nisu vidjeli da im ono ni riječi ne odgovara i da od njih ne može nikakvu nevolju otkloniti niti im može ikakvu korist pribaviti?"/89/

Nakon Faraonove propasti Musa, a.s., nastavlja putovanje sa Izraelćanima.

"Pa su naišli na narod koji se klanjao kipovima svojim. "O Musa", rekoše, "napravi i ti nama boga kao što oni imaju bogove!", "Vi ste, uistinu, narod koji nema pameti!", reče on. "Zaista će biti poništeno ono što ovi ispovijedaju i beskorisno će im biti ono što rade." Gospodar mu je odredio 30 pa dodao još deset dana i noći da ih uzastopno posti. On je poslije toga brzopleto požurio do Tura a svoga brata postavio za zamjenika. Zato Uzvišeni pita:

"A zašto si prije naroda svoga požurio, o Musa?", ***"Evo idu za mnom"***, tj. dolaze i uskoro će stići blizu Tura. ***"Požurio sam k Tebi, Gospodaru moj, da budeš zadovoljan"***, tj. da se poveća Tvoje zadovoljstvo sa mnom.

"Mi smo narod tvoj poslije tvog odlazka u iskušenje doveli", reče On, " I njih je zaveo Samirija." Uzvišeni obavještava Musaa, a.s., šta se desilo nakon njegovog odlaska. Izraelićani su počeli da obožavaju tele koje im je napravio izvjesni Samirija. Uzvišeni kaže:

"I Musa se narodu svome vrati srdit i žalostan", tj. pošto ga je Uzvišeni obavijestio šta se desilo, on se na njih rasrdio i razbjesnio. Dok je on u njihovom interesu činio to što je činio i dok je primao Tevrat u kome je njihov zakon i njihova čast, oni su počeli da obožavaju nešto mimo Allaha, dž.š. Zbog toga se on vratio neveseo, tužan i srdit. Van pameti je to šta je uradio njegov narod. Pripisao je druga Allahu, dž.š., Koji im je dao tolike blagodati i toliko puta ih spasio. ***"O narode moj"***, ***reče***, ***"zar vam Gospodar vaš nije dao lijepo obećanje"***, tj. preko mene i zar se niste osvjedočili da vam je pomogao protiv vašeg neprijatelja i dao vam pobjedu nad njim, kao i tolike druge blagodati. ***"Zar vam se vrijeme oduljilo?"***, tj. zar ste zaboravili Njegove prošle blagodati i proteklo vrijeme.

"Hoćete li da vas stigne srdžba Gospodara vašeg", tj. vi želite da se to desi, ***"pa se zato niste držali obećanja koje ste mi dali"***, ***"Oni rekoše: "Mi nismo od svoje volje prekršili dato ti obećanje"***, tj. po svom slobodnom izboru.

"Bili smo natovareni teretima, nakitom narodnim", ovim oni izražavaju ustezanje od zabranjenog nakita što su ga pozajmili od Kopta kada su napuštali Egipat.

"Pa smo to pobacali. "A to je isto uradio i Samirija, pa im izilo tele koje je davalo glas kao da muče." Ibn-Abbas kaže da je Harun, a.s., naredio da se sav nakit sakupi i pobaca u jednu jamu sa vatrom i tako pretvori u jedinstvenu gromadu, pa da Musa, kada se vrati, sa tim uradi šta hoće. Naišao je Samirija i tamo bacio šaku zemlje koju je uzeo sa traga Izaslanika, Džibrila, koji je Izraelićane preveo preko mora. Harun, a.s., mu u tom momentu reče: "Zašto ne baciš to iz svoje ruke?" , a Samirija je cijelo vrijeme držao zemlju u šaci, na što mu on odgovori: "Bacit ću ga pod uslovom da moliš Allaha da od ovoga stvori što ja želim." Dok je Harun, a.s., činio dovu, Samirija je bacajući rekao: "Hoću da postane tele!", što se i desilo. Postalo je šuplje tele, bez duše i glasa. Ibn-Abbas kaže: "Tako mi Allaha, ono uopće nije imalo glasa, već mu je vazduh sa stražnjeg dijela prolazio i izlazio na usta što je proizvodilo zvuk." ***"Oni rekoše"***, tj. zalutali Izraelićani koji su stavljeni na kušnju i koji su obožavali tele: ***"Ovo je vaš i Musaov bog."*** Prihvatili su ga i zavoljeli iznad svega drugog. ***"...pa je on zaboravio"***, tj. Samirija je napustio i ostavio islam. Uzvišeni ih opovrgava koreći ih i objašnjavajući im njihovu sramotu i maloumnost:

"Zar oni nisu vidjeli da im ono ni riječi ne odgovara i da od njih ne može nikakvu nevolju otkloniti niti im ikakvu korist pribaviti?", tj. zar ne vide da im tele ne odgovara kada ga što pitaju ili mu što govore, ne može im naštetiti, a ni koristiti, ni na ovom, a ni na drugom svijetu. Ukratko rečeno, ove neznalice odrekle su se nakita Kopta i pobacale ga, a on je svakako tudi, ali su počeli obožavati tele. Sustegli su se od beznačajnog da bi potom uradili krupan grijeh.

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَٰرُونُ مِن قَبْلُ يَٰقَوْمِ إِنَّمَا
فُتِنتُم بِهِۦ ۖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ ٱلرَّحْمَٰنُ فَٱتَّبِعُونِى وَأَطِيعُوٓا۟ أَمْرِى ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ لَن
نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عَٰكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ ﴿٩١﴾

A njima je Harun još prije govorio: "O narode moj, vi ste njime samo u iskušenje dovedeni; Gospodar vaš je Svemilosni, zato slijedite mene i slušajte naređenje moje." /90/ "Mi ćemo mu se klanjati sve dok nam se ne vrati Musa"' rekoše oni./91/

Uzvišeni obavještava kako im je Harun, a.s., zabranjivao da obožavaju tele, stavljajući im na znanje da je to samo kušnja, a da je njihov Gospodar Svemilosni, Koji je sve stvorio.

"Zato slijedite mene i slušajte naređenje moje", tj. radite ono što vam naredim a ostavite ono što vam zabranim.

"'Mi ćemo mu se klanjati sve dok nam se ne vrati Musa', odgovorili su oni", tj. mi nećemo napustiti njegovo obožavanje dok ne čujemo šta će nam Musa o tome reći. Suprotstavili su se Harunu, a.s., sa njim se sukobili i gotovo ga ubili.

قَالَ يَٰهَٰرُونُ
مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوٓا۟ ﴿٩٢﴾ أَلَّا تَتَّبِعَنِ ۖ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِى ﴿٩٣﴾ قَالَ
يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِى وَلَا بِرَأْسِىٓ ۖ إِنِّى خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ
بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِى ﴿٩٤﴾

"O Harune",, povika Musa- "Šta te je spriječilo, kad si ih vidio da su zalutali, /92/ da za mnom nisi pošao? Zašto nisi naređenje moje poslušao?" /93/ "O sine moje majke", reče Harun - "ne hvataj me za bradu i za kosu moju! Ja sam se plašio da ti ne rekneš: 'Razdor si među sinovima Israilovim posijao i nisi postupio onako kako sam ti rekao.'"/94/

Uzvišeni obavještava da je Musa, a.s., kada se vratio svome narodu i zatekao u širku, bacio ploče koje je držao u ruci i jako se naljutio. Pograbio je svoga brata za glavu i počeo je tresti, prekoravajući ga:

"Šta te je spriječilo, kada si ih vidio da su zalutali, da za mnom nisi pošao?", tj. da me obavijestiš o smutnji.

"Zašto nisi moje naređenje poslušao?", tj. ono koje sam ti dao, a to su riječi:

"Zastupaj me u narodu mome i red pravi i ne slijedi puteve onih koji su smutljivci."

"O sine moje majke", obraća mu se nježno spominjući majku. Oni su braća od istih roditelja, spominjanje samo majke nježnije je i jače izražava milost i naklonost, pa mu radi toga kaže:

"O sine moje majke, ne hvataj me za bradu i za kosu moju." "Ja sam se plašio..." Ovdje se Harun, a.s., opravdava Musau, a.s., navodeći razlog kašnjenja koji ga je omeo u dostavljanju vijesti o onome šta se u međuvremenu desilo. Bojao sam se da krenem za tobom i da te obavijestim, jer bi mi rekao: Zašto si ih same ostavio,

"i razdor među sinovima Israilovim posijao i nisi postupio onako kako sam ti rekao", tj. nisi ispunio moje naređenje, a ja sam te postavio da me zastupaš u mom narodu. Ibn-Abbas kaže da je Harun, a.s., bio pun poštovanja prema Musau, a.s., i da mu je bio pokoran.

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ ﴿٩٥﴾ قَالَ
بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا
وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي ﴿٩٦﴾ قَالَ فَاذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَن
تَقُولَ لَا مِسَاسَ ۖ وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَّن تُخْلَفَهُ ۖ وَانظُرْ إِلَىٰ إِلَٰهِكَ الَّذِي ظَلْتَ
عَلَيْهِ عَاكِفًا ۖ لَّنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا ﴿٩٧﴾ إِنَّمَا إِلَٰهُكُمُ اللَّهُ
الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾

"A šta si ti to htio, o Samirija?", upita Musa. /95/ "Ja sam vidio ono što oni nisu vidjeli", odgovori on, "pa sam šaku zemlje sa traga Izaslanikova uzeo i to bacio, I, eto, tako mi to uljepša moja duša." /96/ "E onda se gubi!", reče Musa, "čitavog svog života ćeš govoriti: 'Nema doticanja!', a čeka te još i određeni Čas koji te neće mimoići. Pogledaj samo ovoga tvog 'boga' kojem si se klanjao: mi ćemo ga sigurno spaliti i po moru mu prah rasuti. /97/ Vaš bog je, Allah, drugog boga osim Njega nema! On sve zna."/98/

Musa je upitao Samiriju: ***"A šta si ti to hito, o Samirija?"***, tj. šta te navelo da to uradiš? Muhammed ibn Ishak kaže da je Ibn-Abbas rekao: "Samirija je potjecao iz naroda koji obožava kravu, pa je zajedno sa Izraelićanima primio islam, a njegovo pravo ime je Musa ibn Zufer." ***"Rekao je"***, tj. Samirija,

"Vidio sam ono što oni nisu vidjeli", tj. vidio sam Džibrila kada je došao da uništi Faraona,

"pa sam uzeo šaku zemlje sa traga Izaslanikova", tj. sa traga njegovog konja. Ovako to objašnjava većina komentatora. ***"Pa sam to bacio."*** Ibn-Ebu-
Hatim kaže da je Ikrime rekao: "Kada je Samirija ugledao izaslanika, palo mu je na um: 'Ako uzmeš šaku zemlje sa traga onoga konja, zatim to baciš i rekneš: 'Budi!'", to će i biti.' bacio je šaku zemlje i rekao: 'Budi!', pa je postalo tele koje je davalo glas kao da muče."

"I, eto, tako mi to uljepša moja duša", tj. to mi je uljepšala moja duša i dopalo joj se. Musa, a.s., mu reče:

"Gubi se! Čitavog života ćeš govoriti: 'Nema doticanja!'", tj. pošto si ti dotakao i uzeo ono što nisi smio, a to je zemlja sa traga Izaslanika, na dunjaluku ćeš imati za kaznu da stalno ponavljaš: "Nema doticanja!", tj. nećeš doticati ljude, a ni oni tebe.

"A čeka te još i određeni Čas", tj. Sudnji dan, ***"koji te neće mimoići"***, tj. ne možeš ga izbjeći. ***"Pogledaj samo ovoga svoga 'boga'" "kome si se klanjao"***, tj. kome si ibadet činio - to je samo tele. ***"Mi ćemo ga sigurno spaliti."*** Ibn-Abbas kaže da ga je Musa, a.s., samljeo brusom i bacio u vatru.

"I po moru mu prah rasuti", tj. sa obale mora.

"Vaš bog je - Allah, drugog boga, osim Njega nema! On sve zna!" Musa, a.s., im je rekao: "Ovo nije vaš bog, jer vaš Bog je Allah, dž.š., drugog boga osim Njega nema. Niko ne zaslužuje da mu se robuje osim Njega, dž.š. Nema potrebe da se nekome drugom ibadet čini osim Njemu. Sve o Njemu ovisi i svi su Njegovi robovi."

"On sve zna", Riječ je u akuzativu jer je u rečenici "temjiz" tj. On sve zna i Svojim znanjem sve obuhvata, zna brojenost svega, nije Mu skrivena ni jedna trunka. Ni jedan list ne otpadne a da On za njega ne zna.

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ
أَنبَاءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ آتَيْنَاكَ مِن لَّدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ
فَإِنَّهُ يَحْمِلُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾ خَالِدِينَ فِيهِ ۖ وَسَاءَ لَهُمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾

"I tako, eto, kazujemo ti neke vijesti o onome što je već prošlo i dali smo ti od Nas Opomenu. /99/ Ko se od nje okrene, na Sudnjem danu će doista teško breme ponijeti; /100/ vječno će tako ostati, a jeziv tovar će im na Sudnjem danu biti."/101/

Uzvišeni upotpunjuje svoje kazivanje o Musau, a.s., svome poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., pa mu kaže: ***"I tako, eto, kazujemo ti neke vijesti o onome što je već prošlo"***, tj. kazujemo ti vijesti iz prošlosti,

"I dali smo ti od Nas Opomenu", tj. Kur'an u kome nema laži; slična knjiga nije data nijednom poslaniku, potpunija, sadržajnija, sa više informacija o prošlosti i onome šta se zbilo, o onome što će biti i on je zadnja objava ljudima.

"Ko se od nje okrene", tj. ko Kur'an bude poricao i ne bude ga slijedio i bude tražio drugu uputu, ***"na Sudnjem danu će doista teško breme ponijeti"***, tj. grijeh. Ovo se odnosi na svakoga do koga dođe poruka Kur'ana. On mu je opomena i poziv, pa ko ga prihvati, na Pravom je putu, a ko ga napusti, zalutao je i nesretan na dunjaluku, a Vatra mu je zagarantovana na ahiretu. ***"...tako će vječno ostati"***, tj. ne može se spasiti od nošenja toga tereta. ***"A jeziv će im tovar na***

Sudnjem danu biti", tj. jeziv je tovar koji budu nosili.

يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ ۚ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ
زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ يَتَخَافَتُونَ بَيْنَهُمْ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا
يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا ﴿١٠٤﴾

Na Dan kada će se u rog puhnuti - Toga Dana ćemo nevjernike modre sakupiti, /102/ i jedan drugom će tiho govoriti: "Niste ostali više od deset dana." /103/ Mi dobro znamo o čemu će oni govoriti kad najrazboritiji između njih rekne: "stali ste samo dan jedan."/104/

Kada je Poslaniko, s.a.v.s., upitan za Sur (Rog), odgovorio je: /158/: "To je rog u koji će se puhnuti", a Ebu Hurejre prenosi : /159/: "To je veliki rog čiji je opseg koliko nebesa i Zemlja, a Israfil je zadužen da u njega puše."

"Toga dana ćemo nevjernike modre sakupiti", tj. modrih očiju zbog žestine užasa. ***"I jedan drugom će tiho govoriti"***, tj. tajno šaptati,

"Niste ostali više od deset dana", tj. na dunjaluku.

"Mi dobro znamo o čemu oni govore", tj. dok šapuću međusobno,

"kad najrazboritiji između njih rekne", tj. onaj najpotpunije pameti među njima. ***"Ostali ste samo jedan dan"***, jer će na Sudnjem danu dužina trajanja dunjaluka izgledati kratka kao jedan dan. Iako se godine, vrijeme i stoljeća smjenjuju, dunjaluk će ipak izgledati kao jedan dan, kako Uzvišeni kaže:

"A koliko ste godina na Zemlji proveli?" "Proveli smo dan ili dio dana", odgovorit će, "pitaj one koji su brojali." "Pa da, kratko ste proveli", reći će On, "da ste samo znali."

وَيَسْـَٔلُونَكَ
عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا ﴿١٠٥﴾ فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ﴿١٠٦﴾
لَّا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا ﴿١٠٧﴾ يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ ۖ
وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ﴿١٠٨﴾

A pitaju te o planinama, pa ti reci: "Gospodar moj će ih u prah pretvoriti i zasuti, /105/ a mjesta na kojima su bile ravnom jednom ostaviti, /106/ ni udubina ni uzvisina na Zemlji nećeš vidjeti. /107/ Toga dana će se oni glasniku odazvati, od koga odstupanja nema i pred Svemilosnim će se glasovi stišati i ti ćeš samo šapat čuti."/108/

Uzvišeni kaže: ***"A pitaju te o planinama"***, tj. da li će ostati ili će ih nestati kada bude Smak svijeta? ***"Pa ti reci: 'Gospodar moj će ih u prah pretvoriti i zasuti'"***, tj. uklonit će ih sa njihovih mjesta i zbrisati. ***"Ostavit će je"***, tj. Zemlju,

"ravnom jednom", tj. jednom ravnicom. Riječ znači "zaravnjenom zemljom", a riječ pojačava i ističe isto značenje.

"Ni udubina ni uzvisina na Zemlji nećeš vidjeti", tj. na Zemlji nećeš vidjeti ni nizina ni planina. Ovako tumači Ibn-Abbas i učenjaci prvih generacija.

"Toga dana će se oni glasniku odazvati, od koga odstupanja nema", tj. kada vide užase Sudnjeg dana, odazvat će se pokorno glasniku i kada ih pozove, oni će mu žurno ići. Da su mu se odazvali na dunjaluku, koristilo bi im, a ovo odazivanje im neće koristiti, kao što Uzvišeni kaže:

"Ponizno će se odazvati glasniku", žureći mu, ***"od koga odstupanja nema"***, tj. ne mogu to izbjeći.

"Glasovi će se pred Svemilosnim stišati." Ibn-Abbas kaže da će se smiriti. ***"I ti ćeš samo šapat čuti"***, tj. tihi glas, a koračat će se smireno i ponizno.

يَوْمَئِذٍ لَّا تَنفَعُ
الشَّفَاعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا ﴿١٠٩﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا ﴿١١٠﴾ * وَعَنَتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ ۖ
وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ﴿١١١﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ
فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾

Toga dana će biti od koristi zauzimanje samo onoga kome Svemilosni dopusti i čijim riječima je zadovoljan. /109/ On zna šta su radili i šta ih čeka, a oni znanjem ne mogu Njega obuhvatiti. /110/ Lica će se Živom i Vječnom pokoriti, onaj koji Mu je druge ravnim smatrao, svaku nadu će izgubiti, /111/ a onaj ko je dobra djela činio, a vjernik je bio, neće se nepravde ni zakidanja nagrade plašiti."/112/

Uzvišeni kaže: ***"Toga dana"***, tj. Sudnjeg dana, ***"će biti od koristi zauzimanje"***, tj. kod Njega,

"samo za onoga kome Svemilosni dopusti i čijim je riječima zadovoljan." Tako Uzvišeni kaže:

"Na dan kada Džibril i meleki budu u redove poredani, kad će samo onaj kome Svemilosni dozvoli govoriti, a istinu će reći." Navodi se sahih-hadis Poslanika, s.a.v.s., a on je predvodnik potomaka Ademovih a.s., i najčasnije Allahovo, dž.š., stvorenje /160/: "Doći ću pod Arš i pasti Allahu na sedždu. Bit ću dočekan pohvalom koju vam ne mogu reći i dat će mi to što će mi dati, a zatim reći: 'O Muhammede, podigni glavu, zamoli - dat će ti se, čini šefa'at - bit će ti prihvaćen. Bit će mi data jedna skupina i uvest ću je u Džennet, pa ću se ponovo vratiti." Ovo je, kaže ravija, ponovio četiri puta, salavat i selam njemu i ostalim poslanicima. Uzvišeni kaže:

"On zna šta su radili i šta ih čeka", tj. On svojim znanjem obuhvata sve stvoreno, ***"a oni znanjem ne mogu Njega obuhvatiti."*** Ovo je slično Njegovim riječima:

"Oni znaju samo onoliko koliko On želi.

"Lica će se Živom i Vječnom pokoriti", tj. poniziti i pokoriti. Stvorenja će se predati Silnom i Živom, Koji neće umrijeti, Vječnom, Koji ne spava i Koji sve uzdržava, i Njim i Njegovom pomoću sve bitiše.

"Onaj koji Mu je druge ravnim smatrao svaku nadu će izgubiti!", tj. na Sudnjem danu. Allah, dž.š., će ispuniti svačije potraživanje i dati mu njegovo pravo, tako da će čak i šukava ovca uzeti svoje potraživanje od rogate. Sahih-hadis glasi: /161/ "Čuvajte se nasilja, jer će ono biti tama na Sudnjem danu. Najveće razočarenje je sresti se sa Allahom učinivši mu širk." Zaista je Allah rekao:

"Doista je širk ogromno nasilje." Uzvišeni kaže:

"Onaj ko je dobra djela činio, a vjernik je bio, neće se nepravde ni zakidanja nagrade plašiti." Nakon što je Uzvišeni spomenuo silnike i prijetnju njima, On hvali bogobojazne i njihov status. Neće im se učiniti nepravda a niti će im se umanjiti nagrada, tj. njihova se loša djela neće povećati, a ni dobra umanjiti.

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا وَصَرَّفْنَا
فِيهِ مِنَ ٱلْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ
ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ ۗ وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ أَن يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ ۖ وَقُل رَّبِّ
زِدْنِى عِلْمًا ﴿١١٤﴾

"I, eto, tako Mi Kur'an na arapskom jeziku objavljujemo i u njemu prijetnje ponavljamo da bi se oni grijeha klonili ili da bi ih na poslušnost pobudio. /113/ Neka je uzvišen Allah, Vladar Istiniti! I ne žuri s čitanjem Kur'ana prije nego što ti se objavljivanje njegovo ne završi, i reci: "Gospodaru moj, Ti znanje moje povećaj!"/114/

Uzvišeni kaže: S obzirom da će Dan povratka i nadoknade za dobro i zlo neminovno doći, Mi Kur'an objavljujemo kao radost i opomenu na jasnom i čistom arapskom jeziku u kome nema zbrke niti zamršenosti, ***"i u njemu prijetnje ponavljamo da bi se oni grijeha klonili"***, tj. da bi ostavili griješenje, zabranjeno i bestidno,

"ili da bi ih na poslušnost pobudio", tj. na pokornost i vršenje dobrih djela. ***"Neka je uzvišen Allah, Vladar Istiniti!"***, tj. Čist je i visoko iznad svega Vladar Istiniti u svom obećanju, prijetnji, slanju poslanika, Džennetu, Džehennemu, a sve što je od Njega - istina je. Po svojoj pravdi, Allah, dž.š., neće kazniti nikoga prije opomene, slanja poslanika i mogućnost pravdanja, tako da niko neće imati primjedbe ni sumnje. Uzvišeni kaže:

"I ne žuri s čitanjem Kur'ana prije nego što ti se objavljivanje njegovo završi", kao što su Njegove riječi:

"Ne izgovaraj Kur'an jezikom svojim da bi ga što prije zapamtio. Mi smo dužni da ga saberemo da bi ga ti čitao. A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo, a poslije, Mi smo dužni da ga objasnimo." U Ovoj suri Uzvišeni kaže: ***"I ne žuri sa čitanjem Kur'ana prije nego što ti se objavljivanje njegovo završi"***, tj. ti šuti, pa kada ti melek završi njegovo čitanje, onda ti čitaj.

"I reci: 'Gospodaru moj, Ti znanje moje povećaj!'", tj. Ti mi od Sebe povećaj, dodaj i proširi znanje. U hadisu se kaže: /162/ "Zaista je Allah nastavljao i dodavao objavu svome Poslaniku tako da je na dan njegove smrti ona bila najobimnija." Ibn-Madže prenosi od Ebu-Hurejrea da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /163/ "Bože moj, okoristi me onim čemu me poučiš, a pouči me onome što će mi koristiti i povečaj mi znanje. Allah je hvaljen u svakom stanju." Bezzar prenosi dodatak ovom hadisu: /164/

"Tražim zaštitu kod Allaha od stanja stanovnika Vatre."

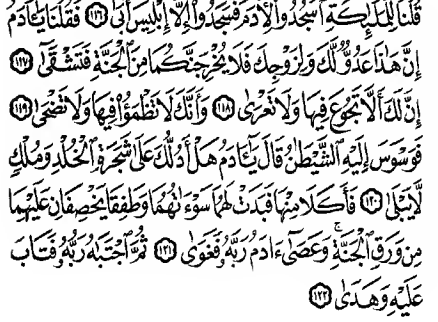

A Adema smo još prije obavezali, pa on zaboravi i ne nađosmo kod njega odlučnosti!" /115/ A kad smo melekima rekli: "Poklonite se Ademu", svi su se oni pokorili, samo Iblis nije htio. /116/ "O Ademe!", rekli smo, "ovo je zaista neprijatelj tebi i tvojoj ženi, zato nikako ne dozvoli da on bude uzrok vašem izlasku iz Dženneta, pa da se onda mučiš. /117/ U njemu nećeš ni ogladnjeti ni go biti, /118/ u njemu nećeš ni ožednjeti, ni žegu osjetiti." /119/ Ali šeftan mu poče bajati i govoriti: "O Ademe, hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti i carstvo koje neće nestati?" /120/ I njih dvoje pojedoše s njega i ukazaše im se stidna mjesta njihova pa počeše po njima lišće dženetsko stavljati, tako Adem nije Gospodara svoga poslušao i s puta je skrenuo. /121/ Poslije ga je Gospodar njegov izabranikom učinio, pa mu oprostio i na Pravi put ga uputio."/122/

Ibn Ebu-Hatim kaže da je Ibn-Abbas rekao: "Čovjek je nazvan insanom jer se bio obavezao pa to zaboravio."[449]

Uzvišeni kaže: ***"A kada smo melekima rekli: 'Poklonite se Ademu.'"*** Uzvišeni spominje vrijednost i plemenitost kojima je odlikovao Adema, a.s., nad ostalim stvorenjima.

"Svi su se oni pokorili samo Iblis nije htio", tj. odbio je i uzoholio se.

"O Ademe!", rekli smo, "Ovaj je, zaista, neprijatelj tebi i tvojoj ženi", tj. hazreti Havi,

"zato ne dozvoli da on bude uzrok vašem izlasku iz Dženneta, pa da se onda mučiš", tj. pazi se da on ne bude uzrok tvoga izlaska iz Dženneta, pa da se poslije mučiš oko opskrbe, a ovdje živiš raskošno u zadovoljstvu bez obaveza i naprezanja.

"U njemu nećeš ogladnjeti ni go biti". Ovdje je Uzvišeni sastavio glad i golotinju, jer je glad unutarnje, a golotinja vanjsko poniženje.

"U njemu nećeš ožednjeti, ni žegu osjetiti." Ovo dvoje je također, blisko, jer je žeđ unutarnja, a žega vanjska vrućina. Uzvišeni kaže:

"Ali šeftan mu poče bajati i govoriti: 'O Ademe, hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti i carstvo koje neće nestati?'" Ovo smo ranije spominjali:

"I zaklinjaše im se: 'Ja sam vam, zaista, savjetnik iskreni!'" Rekli smo da im je Allah, dž.š., bio zabranio da se primiču određenom drvetu u Dženetu, ali ih Iblis nije napuštao dok ga nisu okusili.

"I njih dvoje pojedoše s njega i ukazaše im se stidna mjesta njihova", tj. njihova sramotna mjesta, kao kazna zbog kršenja Allahove, dž.š., naredbe i pokoravanja šejtanovom nagovaranju.

"Pa počeše po njima lišće dženetsko stavljati", tj. trgati dženetsko lišće i stavljati ga preko svojih sramotnih mjesta.

"Tako Adem nije Gospodara svoga poslušao i s Puta je skrenuo. Poslije ga je Gospodar njegov izabranikom učinio, pa mu oprostio i na Pravi put ga uputio" (tj. Gospodar njegov ga je odabrao, a zatim njega i njegovu ženu poučio kako će tevbu činiti:

"Gospodaru naš", rekoše oni, "sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni." To je ono što je Adem, a.s., primio od svog Gospodara, kako Uzvišeni kaže:

"I Adem primi neke riječi od Gospodara svoga, pa mu On oprosti; On doista, prima pokajanje, On je milostiv"[450] Buharija bilježi od Ebu-Hurejrea da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /165/ "Raspravljao se Musa, a.s., sa Ademom, a.s., pa mu je rekao: 'Ti si onaj što je ljude izveo iz Dženneta, pa se sada muče?' Adem, a.s., mu odgovori: 'O Musa, ti si onaj što te Allah odabrao, odlikovao poslanstvom i učinio svojim sagovornikom. Optužuješ me za ono što je Allah propisao i odredio prije nego što me je stvorio.'" Poslanik, s.a.v.s., zatim, reče: "Pa je pobijedio Adem Musaa." Hadis je pored "Sahiha" zabilježen i u "Musnedima".

[449] Vjerovatno Ibn-Abbas smatra da je riječ "insan" izvedena od glagola "nesije".

[450] Između dvije zagrade je moj komentar, a ne Ibn-Kesirov.

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا ۖ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَىٰ ﴿١٢٦﴾

"Iziazite iz njega svi", reče On, "jedni drugima ćete neprijateiji biti! Od Mene će vam uputa doiaziti, i onaj ko bude slijedio Uputu Moju neće zalutati i neće nesrećan biti. /123/ A onaj ko se okrene od Opomene Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživiti." /124/ "Gospodaru moj", reći će, "zašto si me slijepa oživio kad sam vid imao?" /125/ "Evo zašto", reći će On. "Dokazi naši su ti doiazili, ali si ih zaboravijao, pa ćeš danas ti isto tako biti zaboravljen."/126/

Uzvišeni kaže Ademu, a.s., Havi i Iblisu: "Izlazite iz njega svi, tj. iz Dženneta, o čemu smo opširno govorili u komentaru sure "El-Bekara". ***"Jedni drugima ćete neprijateiji biti!"***, tj. Adem, a.s., i njegovo potomstvo sa jedne a Iblis i njegovo potomstvo, sa druge strane.

"Od Mene će vam Uputa doiaziti." Ebu-Alije kaže da su to Vjerovjesnici, Poslanici i objave.

"Onaj ko bude slijedio uputu Moju, neće zalutati i neće nesrećan biti." Ibn-Abbas kaže da neće zalutati na dunjaluku i neće biti nesrećan na ahiretu.

"Onaj ko se okrene od Opomene Moje", tj. suprotno se ponaša od Naredbe Moje koju sam objavio svome Poslaniku, s.a.v.s., i zaboravi je, a prihvati nešto drugo kao uputu,

"teškim životom će živjeti", tj. na dunjaluku, jer neće biti smiren i širokogrudan. Grudi će mu biti stiješnjenje u njegovoj zabludi. Dok bude koristio dunjalučke blagodati, njegovo srce neće imati čisto uvjerenje i uputu. Trajno će biti uzrujan, zbunjen i sumnjičav, a poslije ga čeka kazna u kaburu. Bezzar bilježi od Ebu-Hurejrea da je Poslanik, s.a.v.s., za riječi Uzvišenog: ***"Taj će teškim životom živjeti"***, rekao: /166/ "Težak život će imati onaj za koga je Allah rekao da će na njega pustiti 99 zmija, koje će gristi njegovo meso do Sudnjeg dana."

"I na Sudnjem danu ćemo ga slijepim proživiti." Ikrime kaže: Slijepim za sve osim Džehennema. Moguće je da se ovdje misli sakupljanje i oživljavanje u Vatri slijepih očiju i srca , jer Uzvišeni kaže:

"Mi ćemo ih, na Sudnjem danu, sakupiti, licem zemiji okrenute, slijepe, nijeme i gluhe; boravište njihovo bit će Džehennem." Oni će tada upitati:

"Gospodaru moj, zašto si me slijepa oživio kad sam vid imao?", tj. na dunjaluku.

"Evo zašto", reći će On. "Dokazi naši su ti doiazili, ali si ih zaboravijao, pa ćeš danas ti isto tako biti zaboravljen", tj. pošto si odbacio Allahove, dž.š., ajete i prema njima se ponio kao da te se ne tiču, a bili su ti saopćeni, pa zaboravio i zapostavio, i Mi ćemo sada postupiti prema tebi kao prema zaboravljenom.

"Sada ćemo Mi njih zaboraviti, zato što su zaboravili da će na ovaj Dan pred Nama stajati." Naknada je prema vrsti djela. Ova se prijetnja ne odnosi na one koji zaborave dijelove Kur'anskog teksta, njegovo proučavanje i primjenu. Za zaboravljanje teksta Kur'ana drugačija je prijetnja. Ahmed bilježi od Sa'da ibn Ubade da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /167/ "Ko uči Kur'an pa ga zaboravi, srest će Allaha, dž.š, na Dan kad Ga sretne, bolestan od lepre."

وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ ۚ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَىٰ ﴿١٢٧﴾

"I tako ćemo Mi kazniti sve one koji se pohotama previše odaju i u dokaze Gospodara svoga ne vjeruju. A patnja na onom svijetu bit će, uistinu, boinija i vječna."/127/

Uzvišeni kaže da će ovako kazniti one koji pretjeraju i poriču Allahove, dž.š., dokaze i na ovom i na budućem svijetu:

"Oni će se u životu na ovom svijetu mučiti, ali će patnja na onom svijetu sigurno teža biti, od Allaha ih niko neće odbraniti." Zato Uzvišeni kaže: ***"A patnja na onom svijetu bit će, uistinu, boinija i vječna"***, tj. bolnija od dunjalučke i trajnija, jer će u njoj vječno ostati. Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /168/ "Dunjalučka kazna lakša je od ahiretske." Ovo je rekao bračnim drugovima koji su na sebe prizvali Allahovo proklestvo zbog toga što je jedan od njih optužio drugog za preljubu.

أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ ۚ

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾ فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ۖ وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾

"Zar njima nije poznato koliko smo naroda prije njih uništili, onih po ćijim nastambama oni hode! To su, zaista, dokazi za ljude pametne. /128/ I da nije prije izrečene riječi Gospodara tvoga, kazna bi već bila neminovna. /129/ Zato otrpi njihove riječi i Gospodara svoga slavi, zahvaljujući Mu, prije izlaska Sunca i prije zalaska njegova, i slavi Ga u noćnim časovima, i na krajevima dana, da bi bio zadovoljan."/130/

Uzvišeni kaže: ***"Zar im nije poznato"***, tj. onima što poriču to što si im donio, o Muhammede, koliko smo Mi nevjerničkih naroda uništili prije njih, koji su nestali pa im se ne zna ni porijeklo ni trag, a sami su svjedoci njihovih ruševina koje su naslijedili i po kojima hodaju.

"To su, zaista, dokazi za ljude pametne", tj. za one koji imaju zdrave pameti i ispravne rezone.

"I da nije ranije izrečene riječi Gospodara tvoga, kazna bi već bila neminovna", tj. da nije Allahove, dž.š., riječi koje je ranije izrekao, a to je da neće nikoga kazniti prije uspostavljanja dokaza protiv njega, kazna bi im bila neminovna na ovom svijetu i nenadno bi došla. Već je određeno da budu kažnjeni na ahiretu u tačno određeno vrijeme. Zato Uzvišeni kaže svome Poslaniku, s.a.v.s., tješeći ga i hrabreći:

"Zato otrpi njihove riječi", tj. njihovo poricanje,

" I Gospodara svoga slavi, zahvaljujući Mu, prije izlaska Sunca", tj. obavljaj sabah-namaz,

"I prije zalaska njegova", tj. akšam-namaz. Džerir ibn Abdullah el-Bedželi, kao sahih-bilježi: "Sjedili smo kod Poslanika, s.a.v.s., pa je pogledao mjesec u noći kada je bio pun , a zatim rekao: /169/ 'Zaista ćete vidjeti svoga Gospodara kao što gledate ovaj mjesec. Neće vas od viđenja Njegovog ništa zakloniti, pa ako možete da ne budete spriječeni da ne klanjate prije izlaska i zalaska Sunca, to činite." Poslanik, s.a.v.s., citirao je gore navedeni ajet. Uzvšeni kaže:

"I obavljaj ga u noćnim časovima", tj. noćni namaz, a neki smatraju da se odnosi na akšam i jaciju,

"I krajevima dana", tj. na početku i kraju noći, "***da bi bio zadovoljan.***" Slične su i riječi Uzvišenog: ***"Gospodar tvoj će tebi sigurno dati, pa ćeš zadovoljan biti."*** U "Sahihu" stoji: /170/ "Uzvišeni Allah će reći: 'O dženetlije!' Oni će reći: 'Odazivamo ti se Gospodaru naš.' On će upitati: 'Jeste li zadovoljni?' Odgovorit će: 'Kako da ne budemo zadovoljni kada si nam dao ono što nisi dao ni jednom svom stvorenju.' On će reći: 'Dat ću vam vrednije od toga.' 'A šta je to vrednije?', upitat će oni. On će reći: 'Darovat ću vam Svoje zadovoljstvo, nakon čega se na vas neću nikada srditi.'" U drugom hadisu stoji: /171/ "'O dženetlije, vi kod Allaha imate jedno obećanje i On hoće da vam ga ispuni.' Oni će reći: 'A šta je to?' 'Zar nam nije prosvjetlio lice, učinio teškim tezulje, zaštitio nas od Vatre i uveo u Džennet.' Tada će On ukloniti zastor i oni će Ga gledati. Tako mi Allaha, ništa im hairnije neće biti dato od gledanja u Njega, a to je dodatna nagrada."

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ ﴿١٣٢﴾

I nikako ne gledaj dugo ljepote ovoga svijeta koje Mi kao užitak raznim sortama nevjernika pružamo, da ih time na kušnju stavimo, a opskrba Gospodara tvoga bolja je i vječna. /131/ Naredi porodici svojoj da obavljaju namaz i ustraj u tome! Mi ne tražimo od tebe opskrbu, Mi tebe opskrbljujemo! A samo one koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili čeka ljep svršetak."/132/

Uzvišeni kaže svom Poslaniku Muhammedu, s.a.v.s.: Ti ne gledaj na one što u raskoši žive i na blagodati u kojima se nalaze. Sve su to prolazni ukrasi kojima ih kušamo. Malo je Mojih zahvalnih robova. Ja sam tebi dao nešto bolje. Kao što Uzvišeni kaže na drugom mjestu:

"Mi smo ti objavili sedam ajeta, koji se ponavljaju, i Kur'an veličanstveni ti objavljujemo. Ne pružaj pogled svoj na ono što Mi dajemo na uživanje nekima od njih." Slično je ono što je Allah, dž.š., obećao Svome Poslaniku na ahiretu, što je bezgranično i veličanstveno i što se ne može opisati. Uzvišeni kaže: ***"A opskrba Gospodara tvoga bolja je i vječna."*** U sahih hadisu stoji da je: /172/ "Ušao Omer ibn Hattab kod Poslanika, s.a.v.s., na čardak u

momentu kada se Poslanik, s.a.v.s., bio odvojio od svojih žena i zakleo na povlačenje od njih, i zatekao ga oslonjenog na hasuri od palminog lišća, gdje osim obješene raspuknute posude nije bilo više ništa. Omer se rasplakao, pa ga Poslanik, s.a.v.s., upita: 'Zašto plačeš Omere?' On odgovori: 'Božiji Poslaniče, Kisra i Kajsar imaju toliko toga, a ti si Allahovo najodabranije stvorenje?' Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Zar ti sumnjaš u mene, o Omere? To je narod kome je Allah ubrzao ugodnosti dunjalučkog života.'" Poslanik, s.a.v.s., od svih je ljudi najmanje koristio dunjalučke blagodati, mada je za to imao mogućnosti. Kada bi mu došla neka dunjalučka dobra, dijelio ih je i desno i lijevo Božijim robovima i ništa sebi nije ostavljao za sutra. Uzvišeni kaže:

"Naredi porodici svojoj da namaz obavljaju i ustraj u tome", tj. spašavaj ih od Allahove, dž.š., kazne klanjanjem namaza i ustrajavanju na tom putu, kao što Uzvišeni kaže:

"O vi koji vjerujete, sebe i svoje porodice čuvajte od Vatre." Uzvišeni kaže: ***"Mi ne tražimo od tebe opskrbu, Mi tebe opskrbljujemo"***, tj. ako budeš klanjao, dolazit će ti opskrba odakle se ne nadaš. Ibn-Ebu-Hatim prenosi od Sabita koji kaže: "Kada bi Poslanika, s.a.v.s., zadesila oskudica, pozvao bi svoje ukućane: /173/ 'O čeljadi moja, klanjajte, klanjajte!'" Sabit kaže: "Kada bi poslanike pogodilo nešto, tražili su pomoć u namazu." Tirmizi i Ibn-Madže prenosi od Ebu-Hurejrea, koji kaže: "Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /174/ 'Uzvišeni Allah kaže: 'O čovječe, posveti se robovanju Meni, pa ću ti grudi napuniti bogatstvom i ukloniti siromaštvo, u protivnom, grudi ću ti ispuniti zauzetošću i neću ti ukloniti siromaštvo.'" Uzvišeni kaže: ***"A samo one koji se budu bojali i grijehe klonili čeka lijep svršetak"***, tj. lijep završetak na ovom i budućem svijetu, a to je Džennet za bogobojazne. U sahih-hadisu Poslanik, s.a.v.s., kaže: /175/ "Sanjao sam da se nalazimo u kući Ukbeta ibn Rafia i da su nam od Ibnu-Taba donesene svježe datule (rutab), pa sam shvatio da ćemo uspjeti na ovom svijetu i ostvariti pobjedu te da je naša vjera potpuna i uspješna."

وَقَالُوا۟ لَوْلَا يَأْتِينَا بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّهِۦٓ ۚ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِى
ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ أَنَّآ أَهْلَكْنَٰهُم بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِۦ لَقَالُوا۟
رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ مِن قَبْلِ أَن نَّذِلَّ
وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾ قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا۟ ۖ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَٰبُ
ٱلصِّرَٰطِ ٱلسَّوِىِّ وَمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾

Mnogobošci govore: "Zašto nam ne donese kakvo čudo od Gospodara svoga?" A zar mi ne dolazi objašnjenje o onome što ima u prijašnjim listovima?" /133/ A da smo ih kakvom kaznom prije njega uništili, sigurno bi rekli: "Gospodaru naš, zašto nam nisi poslanika poslao, pa bismo riječi Tvoje slijedili prije nego što smo uništeni i osramoćeni postali." /134/ Reci: "Svako očekuje, pa čekajte i vi, a sigurno ćete saznati ko su bili sljedbenici prave vjere i ko je bio na Pravom putu."/135/

Uzvišeni obavještava da su nevjernici rekli:

"Zašto nam", tj. neka nam Muhammed donese dokaz od svoga Gospodara ili znak kojim će dokazati svoju tvrdnju da je on Božiji poslanik. Uzvišeni kaže:

"A zar mi ne dolazi objašnjenje u onome što ima u prijašnjim listovima?", tj. zar oni ne vide da Kur'an časni izvještava o proteklim generacijama i šta se u prošlosti desilo, mada je poslanik nepismen, ne piše i ne čita, niti uči od sljedbenika Knjige. Zaista je Kur'an dominantan nad ranijim Knjigama, potvrđuje sve što je u njima vjerodostojno, a uklanja laž, pogreške koje su u njih ubačene. U sahih-hadisu Poslanik, s.a.v.s., kaže: /176/ "Svakom su poslaniku objavljivani ajeti u koje su ljudi vjerovali, a meni je data Objava, koju je objavio Allah, dž.š., i ja se nadam da ću na Sudnjem danu imati najveći broj sljedbenika." Ovdje je Poslanik, s.a.v.s., spomenuo najveći ajet (znak) koji mu je dat, a to je Kur'an. Pored toga imao je brojne mu'džize o čemu smo već govorili. Uzvišeni kaže:

"A da smo ih kakvom kaznom prije njega uništili, sigurno bi rekli: 'Gospodaru naš, zašto nam nisi poslanika poslao', tj. da smo ih uništili prije nego što smo im ovog plemenitog poslanika poslali i spustili ovaj uzvišeni Kur'an, oni bi rekli: ***'Gospodaru naš, zašto nam nisi poslanika poslao'***, tj. prije nego što si nas uništio, da u njega vjerujemo i da ga slijedimo, kao što kaže: ***"Pa da bismo riječi Tvoje slijedili prije nego što smo ponižen i osramoćeni postali."*** Allah, dž.š., ovdje naglašava njihovu upornost i tvrdoglavost. Uzvišeni kaže:

"Makar im došli svi dokazi, sve dok ne dožive patnju nesnosnu." Zato Uzvišeni kaže: ***"Reci""***, o Muhammede, onima koji te poriču i istrajavaju u kufru: ***"Svako očekuje "***, tj. i mi i vi, ***"pa čekajte i vi"***, tj. iščekujte i vi.

"Sigurno ćete saznati ko su pravi sljedbenici vjere", tj. Pravog puta, ***"i ko je na Pravom putu"***, tj. u istini i ispravno rukovođen. Uzvišeni, također, kaže:

"Vrlo brzo će oni saznati ko je lažljivac oholi."

Ovo je kraj skraćenog tefsira sure "TA-HA".
Allahu, dž.š., pripada pohvala i zahvala, i molimo Ga za pomoć i uputu.

21
EL - ENBIJA / VJEROVJESNICI
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 112 AJETA

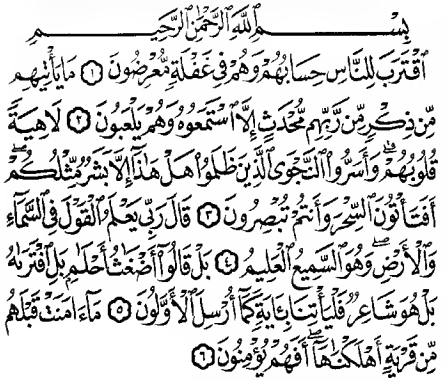
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ① مَا يَأْتِيهِم
مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ② لَاهِيَةً
قُلُوبُهُمْ ۗ وَأَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۖ
أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ③ قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ
وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ④ بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلِ افْتَرَاهُ
بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ ⑤ مَا آمَنَتْ قَبْلَهُم
مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا ۖ أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ⑥

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
Ljudima se bliži Čas polaganja računa njihova, a oni, bezbrižni, ne mare za to. /1/ I ne dođe im ni jedna nova opomena od Gospodara njihova kojoj se, slušajući je, ne podsmjehuju /2/ srca rasijanih. A mnogobošci govore šapatom: "Da li je ovaj nešto drugo do čovjek kao i vi? Zar ćete slijediti vradžbinu, a vidite da jest!" /3/ "Gospodar moj zna", reče on, "šta se govori na nebu i na Zemlji; On sve čuje i sve zna!"/4/ Oni čak, govore: "To su samo zbrkani snovi; on ga izmišlja; on je pjesnik; neka nam donese kakvo čudo kao i prijašnji poslanici!" /5/ Nijedan grad koji smo Mi prije njih uništili nije u čudo povjerovao, pa zar će ovi povjerovati?/6/

Ovdje Allah, dž.š., opominje blizinom Časa. Svijet ga je zanemario, ne zna za njega, niti se za njega priprema. Nesai prenosi od Ebu-Seida da je Poslanik, s.a.v.s., za riječi:

*"**a oni bezbrižni, ne mare za to**"* rekao: /177/ "Na ovom svijetu."

Uzvišeni kaže: *"**Ono što je Allah odredio, dogodit će se; zato to ne požurujte**"/16:1/*, i kaže:

*/54:1, 2/ "**Bliži se Čas i Mjesec se raspolutio! A oni, uvijek kada vide čudo, okreću glave i govore: 'Čarolija neprestana!'**"* Uzvišeni, zatim, obavještava kako oni ne obraćaju pažnju na Objavu koju On šalje svome Poslaniku, s.a.v.s., niti na riječi upućene Kurejšima i sličnim nevjernicima.

Uzvišeni kaže: *"**I ne dođe im ni jedna nova opomena od Gospodara njihova**"*, tj. nova objava,

*"**a da se oni, slušajući je, ne podsmjehuju.**"* Ibn-Abbas kaže: "Šta je vama? Pitate kitabije iz onoga što imaju, a oni su to preinačili, izmijenili, dodali ili skratili, a sami imate najnoviju Knjigu. Tako mi Allaha, čitate je potpuno čistu i nepatvorenu." Slično bilježi Buharija. Uzvišeni kaže: *"**A mnogobošci govore šapatom**"*, tj. međusobno razgovaraju tihim glasom:

*"**Da li je ovaj nešto drugo do čovjek kao i vi?**"*, tj. odbacuju Poslanika, s.a.v.s., i poriču mu poslanstvo, s obzirom da je on samo čovjek, pa otkuda da on, mimo njih, dobije Objavu!? Zato kažu:

*"**Zar ćete slijediti vradžbinu, a vidite da jest**"*, tj. zar ćete je slijediti i biti kao oni što slijede obmanu, a znaju da je obmana. Allah, dž.š., odbacuje njihove laži i kaže:

*"**Gospodar moj zna**", reče on, "**šta se govori na Nebu i na Zemlji**"*, tj. Onome Koji to zna, nije ništa skriveno i On zna tajne nebesa i Zemlje.

*"**On sve čuje i sve zna**"*, tj. On čuje njihove razgovore i zna njihova stanja. Ovo im je opomena i prijetnja.

*"**Oni čak govore: To su samo zbrkani snovi; on ga izmišlja.**"* Ovo je izvještaj o tvrdoglavosti nevjernika, njihovom otpadništvu i zbunjenosti u opisivanju Kur'ana i njihovim zabludama. Jednom kažu da je to čarolija, drugi put da je pjesništvo, da bi zatim rekli da su to snovi i na koncu da su njegove izmišljotine. Uzvišeni kaže:

*"**Vidi šta o tebi oni govore, pa onda lutaju i ne mogu da nađu Pravi put. /17:48/**"* Uzvišeni kaže: *"**Neka nam donese kakvo čudo kao i prijašnji poslanici!**"*, tj. kao što je Salihova, a.s., deva ili čuda Musaa, a.s., i Isaa, a.s. Uzvišeni im odgovara:

*"**A da ne šaljemo čuda, zadržava Nas samo to što drevni narodi nisu u njih povjerovli. /17:59/**"* Uzvišeni kaže:

*"**Ni jedan grad koji smo Mi prije njih uništili nije u čudo povjerovao, pa zar će ovi povjerovati**"*, tj. kada god smo u neko naselje preko poslanika poslali čudo, njegovi stanovnici nisu u to čudo povjerovali, pa zato ni ovi kojima smo tebe poslali kao poslanika neće, kada vide čudo, u njega povjerovati. Oni su svjedoci jasnih ajeta i nepobitnih dokaza koje donosi Božiji Poslanik, s.a.v.s., i oni su očitiji, jasniji i čvršći od dokaza ranijih poslanika.

* Objavljena nakon sure "Ibrahim".

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا قَبۡلَكَ إِلَّا رِجَالٗا نُّوحِيٓ إِلَيۡهِمۡۖ فَسۡـَٔلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلذِّكۡرِ إِن كُنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ٧ وَمَا جَعَلۡنَٰهُمۡ جَسَدٗا لَّا يَأۡكُلُونَ ٱلطَّعَامَ وَمَا كَانُواْ خَٰلِدِينَ ٨ ثُمَّ صَدَقۡنَٰهُمُ ٱلۡوَعۡدَ فَأَنجَيۡنَٰهُمۡ وَمَن نَّشَآءُ وَأَهۡلَكۡنَا ٱلۡمُسۡرِفِينَ ٩

"I prije tebe smo samo ljude slali kojima smo objavljivali, zato pitajte ljude od znanja ako ne znate vi! /7/ Mi ih nismo stvorili kao tijela koja žive bez hrane, niti su oni besmrtni bili./8/ Poslije smo im obećanje ispunjavali, i njih, i one koje smo htjeli, spasavali, a one koji su opaki bili, uništavali."/9/

Uzvišeni odgovara onima koji odbacuju mogućnost ljudske poslaničke misije:

"I prije tebe smo samo ljude slali kojima smo objavljivali", tj. svi poslanici koji su ti prethodili, bili su ljudi i nijedan nije bio melek. Ovima su slične riječi Uzvišenog:

"A Mi smo i prije tebe samo ljude slali, građane kojima smo objave objavljivali. /12:109/ "Zato Uzvišeni kaže:

"Zato pitajte ljude od znanja, ako ne znate vi", tj. pitajte učenjake medu židovima, kršćanima i drugima, jesu li poslanici koji su im dolazili bili ljudi ili meleki! Ovo je izraz potpune blagodati prema stvorenjima, da bi s lahkoćom mogla primiti i prihvatiti Objavu. Uzvišeni kaže:

"Mi ih nismo stvorili kao tijela koja žive bez hrane", tj. oni su stvorenja sa tijelom, ljudi koji jedu, piju, kreću se zarađuju, trguju i to im ne šteti niti umanjuje njihovu vrijednost. Mušrici su suprotno smatrali, pa su zato govorili:

"Šta je ovom poslaniku, on hranu uzima i po trgovima hoda; trebalo je da mu se jedan melek pošalje da zajedno s njim opominje ili da mu se spusti kakvo blago ili da ima vrt iz kojeg bi se hranio. " /25:7, 8/

Uzvišeni kaže: ***"Ni oni nisu besmrtni bili"***, tj. na ovom svijetu, već su živjeli a zatim poumirali." ***/21:34/ "Ni jedan čovjek prije tebe nije bio besmrtan."*** Uzvišeni kaže: ***"Poslije smo im obećanje ispunjavali"***, tj. da će njihov Gospodar uništiti silnike, pa je Allah, dž.š., obistinio Svoju prijetnju i to učinio.

Uzvišeni kaže: ***"Pa smo njih, i one koje smo htjeli, spasavali"***, tj. vjernike koji su ih slijedili, ***"a one koji su opaki bili - uništavali"***, tj. one koji su nijekali ono što su poslanici donosili.

لَقَدۡ أَنزَلۡنَآ إِلَيۡكُمۡ كِتَٰبٗا فِيهِ ذِكۡرُكُمۡۖ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ ١٠ وَكَمۡ قَصَمۡنَا مِن قَرۡيَةٖ كَانَتۡ ظَالِمَةٗ وَأَنشَأۡنَا بَعۡدَهَا قَوۡمًا ءَاخَرِينَ ١١ فَلَمَّآ أَحَسُّواْ بَأۡسَنَآ إِذَا هُم مِّنۡهَا يَرۡكُضُونَ ١٢ لَا تَرۡكُضُواْ وَٱرۡجِعُوٓاْ إِلَىٰ مَآ أُتۡرِفۡتُمۡ فِيهِ وَمَسَٰكِنِكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تُسۡـَٔلُونَ ١٣ قَالُواْ يَٰوَيۡلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ١٤ فَمَا زَالَت تِّلۡكَ دَعۡوَىٰهُمۡ حَتَّىٰ جَعَلۡنَٰهُمۡ حَصِيدًا خَٰمِدِينَ ١٥

"Mi vam Knjigu objavljujemo u kojoj je slava vaša, pa zašto se ne opametite? /10/ A koliko je bilo nasiliničkih naselja koje smo Mi uništili i poslije kojih smo druge narode podigli! /11/ I čim bi silu našu osjetili, kud koji bi se iz njih razbježali./12/'Ne bježite, vratite se užívanjima vašim i domovima vašim, možda će vas neko što upitati.' /13/ 'Teško nama', oni bi govorili, 'mi smo, zaista, nasilnici bili.' /14/ I kukali bi tako sve dok ih ne bismo učinili, kao žito požnjeveno, nepomičnim"/15/

Uzvišeni ukazuje na veličinu Kur' ana i potiče na njegovo izručivanje: ***"Mi vam Knjigu objavljujemo u kojoj je slava vaša."*** Ibn-Abbas kaže: "Vaša čast i veličina."

"Pa zašto se ne opametite?", tj. ovo je blagodat, pa je potpuno prihvatite, kao što Uzvišeni kaže:

"Kur'an je, zaista, čast i tebi i narodu tvome; odgovarat ćete vi",***/43:44/*** tj. on je tvoja veličina, o Poslaniče, i veličina i čast tvoga naroda jer je Kur'an obljavljen na njihovom jeziku. Uzvišeni kaže:

"A koliko je bilo nasiliničkih naselja koje smo Mi uništili!", i kaže:

"I koliko smo naselja uništili, čiji su žitelji grješni bili, i ona su opustjela, samo su ruševine ostale." /22:45/

Uzvišeni kaže:

"Poslije njih smo druge narode podigli", tj. druge zajednice nakon njihovih, ***"I čim bi silu Našu osjetili"***, tj. uvjerili se u neminovnost kazne koju bi im njihov poslanik najavio,

"kud koji bi se iz njih razbježali", tj. pobjegli.

"Ne bježite, vratite se užívanjima vašim i domovima vašim." Ovo je izvrgavanje njih podsmijehu: vratite se da uživate u svojim domovima, a tih domova u kojima su se oholili nema više. ***"Možda će vas neko što upitati"***, tj. o zahvalnosti na blagodatima u kojima ste bili.

"Teško nama", oni bi govorili, "mi smo, zaista, nasilnici bili", tj. priznat će svoje grijehe onda kada im to neće koristiti.

"I kukali bi tako sve dok ih ne bismo učinili kao žito požnjeveno, nepomičnim", tj. oni bi stalno ponavljali priznanje svoga nevjerovanja, dok ih ne pokosimo i dok im se pokreti i glasovi ne ukoče.

وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ
وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَٰعِبِينَ ﴿١٦﴾ لَوْ أَرَدْنَآ أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا لَّٱتَّخَذْنَٰهُ
مِن لَّدُنَّآ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٧﴾ بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَى ٱلْبَٰطِلِ فَيَدْمَغُهُۥ فَإِذَا
هُوَ زَاهِقٌ ۚ وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
وَمَنْ عِندَهُۥ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ يُسَبِّحُونَ
ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾

"Mi nismo stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih, igrajući se. /16/. Da smo htjeli uzeti zabavu, uzeli bismo je od Nas, ali Mi to ne činimo./17/ Nego istinom suzbijamo laž, istina je ugušl i laži nestane; a teško vama zbog onoga što o Njemu iznosite. /18/ Njegovo je ono što je na nebesima i na Zemlji! A oni koji su kod Njega ne zaziru da Mu budu pokorni , i ne zamaraju se, /19/ hvale Ga noću i danju, ne malaksavaju." /20/

Uzvišeni obavještava da je nebo i Zemlju stvorio s istinom, odnosno s pravdom i pravičnosti. Da kazni grješnike prema grijesima, a da dobročinitelje nagradi dobročinstvom. On ih nije stvorio radi dokolice i zabave, pa kaže:

"Mi nismo uzaiud stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih; tako misle nevjernici, pa teško nevjernicima kad budu u vatri!" /38:27/ Uzvišeni kaže: ***"Da smo Mi htjeli uzeti zabavu, uzeli bismo je od Nas."*** Riječ (zabava) znači žena u dijalektu stanovnika Jemena, a Ikrime i Es-Suddi kažu da se pod zabavom misli na djecu, što je svakako neodvojivo jedno od drugog. Ibrahim en-Nehai kaže da izraz "uzeli bismo", tj. hurije, Uzvišen je Allah i visoko iznad svega toga.

"Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onoga što oni govore." /17:43/ Uzvišeni kaže: ***"Ali, Mi to ne činimo."*** Katade, Suddi, Ibrahim en-Nehai i Mugire ibn Muksim kažu da – ovdje znači (ne), tj.: "Mi to ne činimo", a Mudžahid kaže da čestica u Kur' anu uvijek znači nijekanje. Uzvišeni kaže:

"Nego istinom suzbijamo laž", tj. objasnimo istinu pa se laž izgubi. Zato Uzvišeni kaže: ***"Istina je ugušl i laži nestane"***, tj. ode i iščezne.

"Teško vama", tj. koji govorite da Allah, dž.š., ima dijete,

"zbog onoga što o Njemu iznosite", tj. što govorite i čime Ga potvarate. Uzvišeni, zatim, obavještava kako Mu meleki ibadet čine i kako su Mu dan-noć pokorni, pa kaže:

"Njegovo je ono što je na nebesima i na Zemlji! A oni koji su kod Njega", tj. meleki, ***"ne zaziru da Mu budu pokorni"***, tj. ne odbacuju to, kako Uzvišeni, na drugom mjestu kaže:

"Mesihu neće biti zazorno da prizna da je Allahov rob, pa ni melekima Njemu najbližim." /4:172/ Uzvišeni kaže: ***"I ne zamaraju se"***, tj. ne dosadi im niti ih zamara,

"hvale Ga noću i danju, ne malaksavaju", tj. oni neumorno rade i noću i danju i pokorni su Mu u svojim namjerama I djelima, kao što Uzvišeni kaže:

/66:6/ "Koji se onome što im Allah zapovjedi neće oprirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti."

أَمِ ٱتَّخَذُوٓا۟ ءَالِهَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ
﴿٢١﴾ لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾

"Zar će kumiri koje oni od zemlje prave mrtve oživiti? /21/ Da Zemljom i nebesima upravljaju drugi bogovi, a ne Allah, poremetili bi se. Pa neka je uzvišen Allah, Gospodar Arša, od onoga što Mu pripisuju! /22/ On neće biti pitan za ono što radi, a oni će biti pitani" /23/.

Allah, dž.š., opovrgava one koji mimo Njega vjeruju u druga božanstva, pa im kaže:

"Zar će kumiri koje oni od zemlje prave mrtve oživjeti?", tj. zar da oni ožive mrtve i da iz zemlje proživljavaju? To oni ništa ne mogu. Pa kako da Allaha, dž.š., porede i nešto uz Njega obožavaju? Uzvišeni, zatim, kaže:

"Da na njima ima drugih bogova", tj. na nebesima i na Zemlji, ***"poremetili bi se."*** Slično ovome Uzvišeni kaže:

"Allah nije uzeo sebi sina, i s Njim nema drugog boga! Inače, svaki bi bog, s onim što je stvorio, radio što bi htio, i jedan drugog bi pobjeđivao. Hvaljen neka je Allah, Koji je daleko od onoga što oni iznose."/23:91/ U ovoj suri Uzvišeni kaže:

"Pa neka je uzvišen Allah, Gospodar Arša, od onoga što Mu pripisuju", tj. Čist je, Slobodan i vrlo visoko iznad onoga čime Ga potvaraju i što na Njega lažu.

Uzvišeni kaže: ***"On neće biti pitan za ono što radi, a oni će biti pitani"***, tj. On je Sudac i nema ko da Ga osporava, Mudri i o svemu obaviješteni je i niko Mu u mudrosti ne liči, a isto tako ni u znanju, pravednosti i blagosti. (obzirom na to da su Njegove osobine uzvišene i savršene, On neće biti pitan za ono

šta čini, jer samo dobro čini. Zlo nije od Njega, niti ga čini, pa zato ne može biti pitan za nešto što ne čini. Allah, dž.š., pitat će stvorenja za ono što su činili, bilo dobro ili zlo. Ovo je objašnjenje značenje Allahovih, dž.š., riječi:

"On neće biti pitan za ono što radi, a oni će biti pitani.")[450]

أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِيَ وَذِكْرُ مَن قَبْلِي ۗ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾

Zar da pored Njega oni uzimaju bogove?! Reci: "Dajte vaš dokaz!" Ovo je pouka za moje sljedbenike, a bilo je Knjiga i za one koji su bili prije mene. Međutim, većina njih ne zna Istinu, pa se okreću./24/ Prije tebe ni jednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: "Nema boga osim Mene, zato Meni ibadet činite!"/25/

Uzvišeni kaže: ***"Zar da pored Njega oni uzimaju bogove? Reci"***, tj. o Muhammede, ***"Dajte vaš dokaz!"***, tj. dajte argument za ono što govorite.

"Ova Knjiga je pouka za moje sljedbenike", tj. Kur'an, ***"a bilo je Knjiga i za one koji su bili prije mene i nestali"***, tj. prošlih Knjiga koje su se, također, suprotstavljale onome što govorite i u što vjerujete. Svaka Knjiga, objavljena nekom od ranijih poslanika, saopćavala je da nema boga osim Allaha, dž.š., i pozivala na robovanje samo Njemu, a ne nekom drugom. Cjelokupna narav to svjedoči i mnogobošci nemaju nikakva uporišta. Njihovi su dokazi ništavni kod Gospodara. On je na njih srdit i bit će žestoko kažnjeni.

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَٰنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ ۚ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ ﴿٢٨﴾ * وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَٰهٌ مِّن دُونِهِ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٢٩﴾

Oni govore: "Svemilosni je uzeo dijete!", Uzvišen neka je On! A meleki su samo robovi poštovani. /26/ Oni ne govore dok On ne odobri i postupaju onako kao On naredi. /27/ On zna šta su radili i šta će raditi, i oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati, a oni i sami, iz straha prema Njemu, strepe. /28/ A onoga od njih koji bi rekao: "Ja sam, doista, pored Njega, bog!", kaznili bismo Džehennemom, jer Mi tako kažnjavamo mnogobošce."/29/

Neki Arapi su rekli kako su meleki Allahove, dž.š., kćeri, pa Allah, dž.š., kaže:

"Hvaljen neka je On! A meleki su samo robovi poštovani", tj. oni su na visokim položajima i trajno su Mu pokorni, bilo riječju bilo djelom.

"Oni ne govore dok On ne odobri i postupaju onako kako On naredi", tj. meleki ništa ne rade unaprijed, već samo žure da urade ono što im On naredi. On ih obuhvata, pa Mu ništa njihovo nije sakriveno.

"On zna šta su uradili i šta će raditi." Uzvišeni kaže:

"Oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati." Ovim su slične Njegove, dž.š., riječi:

/34:23/ "Kod Njega će se moći zauzimati za nekoga samo onaj kome On dopusti." Uzvišeni kaže:

"Oni i sami, iz straha prema Njemu, strepe", tj. iz straha i bojazni.

"A onoga od njih koji bi rekao: "Ja sam, doista, pored Njega, bog!", tj. ako bi neko tvrdio za sebe da je bog uz Allaha, dž.š.,

"kaznili bismo Džehennemom, jer Mi tako kažnjavamo mnogobošce", tj. sve one koji bi nešto slično tvrdili. Ovo je uvjet, a nije obavezno da se on desi. Slične ovima su riječi Uzvišenog:

Reci: "Kad bi Svemilosni imao sina, ja bih se prvi klanjao"/43:81/, i riječi:

"Ako budeš druge Ailahu ravnim smatrao, tvoja djela će sigurno propasti, a ti ćeš izgubiljen biti."/39:65/

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ۖ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾ وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَّحْفُوظًا ۖ وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾

Zar ne znaju nevjernici da su nebesa i Zemlja bili jedna cjelina, pa smo ih Mi raskomadali, i

[450] Između dvije zagrade moj je komentar, a ne Ibn-Kesirov.

da Mi od vode sve živo stvaramo? Pa zar neće vjerovati? /30/ Mi smo po Zemlji nepomične planine razmjestili da ih ona ne potrese, i po njima smo prolaze i staze učinili da bi oni kuda žele stizali. /31/ A nebo smo učinili svodom čuvanim, a oni se od Njegovih znakova okreću. /32/ I On je Taj Koji je stvorio noć i dan, i Sunce i Mjesec, i svi oni u svemiru plove."/33/

Allah, dž.š., kaže: ***"Zar ne zanju nevjernici"***, tj. oni koji Mu poriču božanska svojstva ili uz Njega druge obožavaju, zar oni ne znaju da je Allah, dž.š., uspostavio stvorenja i da je samo On Stvoritelj,

"da su nebesa i Zemlja bili jedna cjelina", tj. da je sve to bilo jedna cjelina koju je izrastavljao i načinio sedam nebesa i sedam zemalja. Uzvišeni kaže:

"I Mi smo od vode sve živo stvorili", tj. voda je osnova svega što je živo. Ahmed bilježi od Ebu-Hurejrea, koji je rekao /178/: "Božiji Poslaniče, kada te ugledam, moja duša ugodno se osjeća a moje oko uživa; obavijesti me o svemu!" Poslanik, s.av.s., reče: ***"Sve je stvoreno od vode."*** Rekao sam, veli Ebu-Hurejre: "Poduči me nečemu što ću raditi i što će me u Džennet uvesti, a Poslanik, s.a.v.s., mi reče: "Širi selam, hrani gladne, povezuj rodbinu i klanjaj noću dok svijet spava - ući ćeš u Džennet sa selamom." Sened ovog hadisa je po kriteriju Buharije i Muslima, osim što je Ebu-Mejmune jedan od ravija "Sunena", a njegovo pravo ime je Selim. Tirmizi hadise ovog ravije ocjenjuje kao sahih. ***"I zar neće vjerovati?"***, a svjedoci su da stvorenja postoje i vide razne promjene i događaje koji svjedoče egzistenciju Graditelja, Činioca i Apsolutnog Raspoređivača Koji sve može:

U svakoj stvari koju gledam nalazim dokaz da je On jedan.

Sufjan Sevri prenosi od svoga oca, a on od Ikrime, koji kaže: "Upitan je Ibn-Abbas da li je bila prije noć ili dan?" pa je rekao: 'Kada su nebesa i Zemlja bili jedna cjelina, među njima nije bilo ništa drugo do tama, tako da se zna da noć prethodi danu.'"

Uzvišeni kaže: ***"Mi smo po Zemlji nepomične planine razmjestili"***, tj. brda koja stabilizuju Zemlju, učvršćuju je i daju joj težinu, tako da se ne ljulja i ne sudara , pa se može na njoj bez posljedica boraviti. Sva je pokrivena vodom osim njene četvrtine, koja je izložena atmosferi i Suncu, da bi njeni stanovnici bili svjedoci neba i Njegovih nesumnjihvih znakova, mudrosti i dokaza. Uzvišeni kaže:

"I po njima prolaze i staze stvorili", tj. klance (prolaze) da kroz njih putuju od oblasti do oblasti i od područja do područja,

"da bi oni kuda žele stizali"

"A nebo smo učinili svodom čuvanim", tj. stvorili smo svod iznad Zemlje u obliku kupole. Slično ovome Uzvišeni kaže:

"A zašto ne pogledaju nebo iznad sebe; kako smo ga sazdali i ukrasili i kako u njemu nema nereda",/50:6/ tj. već je osigurano i zaštićeno od nereda . Uzvišeni kaže:

"A oni se od Njegovih znakova okreću" tj. ne razmišljaju o onome što je Allah, dž.š., na njemu stvorio, njegovom ogromnom prostranstvu i nepojmljivoj visini, te o zvijezdama na njemu koje se kreću i stajaćicama, niti razmišljaju o noći i danu. Uzvišeni, zatim, ukazuje na neke svoje dokaze, pa kaže:

"I On je Taj Koji je stvorio noć i dan", tj. jedno je tama i mrak za počinak, a drugo je svjetlost za društveni život. Nekada prelazi u noć, a skrati dan, a nekada obrnuto.

"I Sunce i Mjesec." Sunce ima svoju posebnu svjetlost, putanju, vrijeme i kretanje, a Mjesec ima svoju svjetlost, kretanje i mijene.

"Svi oni u svemiru plove", tj. kruže. Ibn-Abbas kaže da kruže kao vreteno u krugu.

وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ الْخُلْدَ ۖ أَفَإِن مِّتَّ فَهُمُ الْخَالِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ۗ وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾

I Mi nismo ni jednom čovjeku prije tebe dali vječnost; ako ti umreš, zar će oni dovijeka živjeti? /34/ Svako živo biće smrt će okusiti! Mi vas stavljamo na kušnju i u dobru i u zlu i Nama ćete se vratiti."/35/

Uzvišeni kaže: ***"I Mi nismo ni jednom čovjeku prije tebe dali..."***, o Muhammede, ***"...vječnost"***, tj. na ovom svijetu. Ovaj ajet dokazuje stav učenjaka koji su rekli da je Hidr, a.s., umro i da on danas nije živ, jer je i on samo čovjek, svejedno bio bogougodnik, vjerovjesnik ili poslanik. Zato Uzvišeni kaže:

"I Mi nismo ni jednom čovjeku prije tebe dali vječnost."

Uzvišeni kaže: ***"Ako ti umreš, zar će oni dovijeka živjeti?"***, tj. oni se nadaju da će poslije tebe ostati da žive, a tako neće biti, nego će svi nestati, kao što Uzvišeni kaže:

"Svako živo biće smrt će okusiti!" Uzvišeni kaže: ***"Mi vas stavljamo na kušnju i u zlu i u dobru"***, tj. provjeravamo vas i ispitujemo tako da nekada vam dajemo nesreće, a nekada blagodati, pa posmatramo ko je zahvalan a ko nezahvalan, ko je strpljiv a ko malodušan,[451] ko je pokoran a ko

[451] Ovo ne znači da Allah, dž.š., ne zna dok ne "posmatra i ne provjeri" jer je On znao o Svojim robovima sve prije nego ih je stvorio. Međutim, ova provjera stoga je da se protiv onoga ko čini zlo

nepokoran. Uzvišeni kaže: ***"I Nama ćete se vratiti"***, tj. da vam dajemo nadoknadu za vaša djela.

وَإِذَا رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا ٱلَّذِى يَذْكُرُ ءَالِهَتَكُمْ وَهُم بِذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٦﴾ خُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ مِنْ عَجَلٍ ۚ سَأُو۟رِيكُمْ ءَايَٰتِى فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾

Kada te vide nevjernici, samo ti se rugaju: "Je li to onaj koji vaše bogove huli?" A oni sami ne vjeruju kad se spomene Svemilosni /36/ Čovjek je stvoren od žurbe. Pokazat ću Ja vama, doista, dokaze Svoje, zato Me ne požurujte." /37/

Uzvišeni govori svome Poslaniku, s.a.v.s.:

"Kada te vide nevjernici", tj.među Kurejšima, kao što je Ebu-Džehl i njemu slični,

"samo ti se rugaju", tj. ismijavaju se sa tobom i omalovažavaju te govoreći:

"Je li to onaj koji vaše bogove huli?", tj. je li to onaj što napada vaša božanstva i glupim smatra naše umove. Uzvišeni kaže:

"A oni sami ne vjeruju kada se spomene Svemilosni", tj. umjesto da vjeruju u Allaha, dž.š., i ono što je Poslanik, s.a.v.s., donio od Allaha, dž.š., oni Poslanika ismijavaju, ne vjeruju u Onoga Ko ga šalje, ne vjeruju u Njegovu zaštitu, a zbog toga što ne štuje njihova božanstva, oni ga smatraju zabludjelim. Allah, dž.š., ih opovrgava riječima:

"A kad dožive patanju, saznat ćemo ko je daleko s Pravog puta bio skrenuo." /25:42/ Uzvišeni kaže:

"Čovjek je stvoren od žurbe", ili kao što kaže: ***"Čovjek je, doista, nagao. /17:11/ "*** Cilj spominjanja ljudske žurbe ovdje je u slijedećem: Nakon što je spomenuo one koji se ismijavaju sa Poslanikom, s.a.v.s., u dušama se javlja želja da oni budu brzo kažnjeni, pa kaže:

"Čovjek je stvoren od žurbe", tj. Allah, dž.š., pušta silnika dok ga ne pograbi, ali ga poslije ne pušta, prvo odgađa pa ubrza, iščekuje, ali poslije ne odgađa, i zato kaže: ***"Pokazat ću Ja vama, doista, dokaze Svoje"***, tj. Svoju kaznu, presudu i moć nad onima koji griješe,

"zato Me ne požurujte!"

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ لَوْ يَعْلَمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ ٱلنَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾ بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾

Oni govore: "Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?" /38/ A da nevjernici znaju da tada neće moći da otklone Vatru od lica svojih i leđa svojih, i da im niko neće moći pružiti pomoć,/39/ nego da će im nenadno doći i zaprepastiti ih i da je neće moći odagnati i da im se neće vremena dati./40/

Uzvišeni obavještava kako mnogobošci ubrzavaju vlastitu kaznu svojim lažima, poricanjem, tvrdoglavošću i odbacivanjem. Navodi njihove riječi, pa kaže:

"Oni govore: 'Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?'" Allah, dž.š., im kaže:

"A da nevjernici znaju da tada neće moći da otklone Vatru od lica svojih i leđa svojih", tj. da su sigurni da će se to desiti, oni je ne bi požurivali. Ali, njih će Vatra obuhvatiti sa svih strana, kako Uzvišeni kaže:

"Nad njima će biti naslage Vatre i ispod njih naslage"/39:16/, " i niko im neće moći pružiti pomoć", tj. neće imati pomagača. Uzvišeni kaže: ***"Nego će im nenadno doći"***, tj. Vatra će im doći neočekivano, ***"i zaprepastiti ih"***, tj. zapanjiti ih, pa će joj se izgubljeni predati, ne znajući šta čine.

"Neće je moći odagnati ", tj. neće imati tu mogućnost,

"i neće im se vremena dati", tj. da je odgode ni za jedan tren.

وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤١﴾ قُلْ مَن يَكْلَؤُكُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ مِنَ ٱلرَّحْمَٰنِ ۚ بَلْ هُمْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ ءَالِهَةٌ تَمْنَعُهُم مِّن دُونِنَا ۚ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ أَنفُسِهِمْ وَلَا هُم مِّنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾

I prije tebe su poslanike ruglu izvrgavali, pa je one koji su im se rugali stigao baš ono čemu su se rugali. /41/ Reci: "Ko će vas umjesto Svemilosnog noću i danju štititi? Niko!" Pa ipak oni se od Opomene Gospodara svoga okreću. /42/ Zar će ih njihova božanstva, a ne Mi, odbraniti? Ta ona sama sebi ne mogu pomoći, i niko nevjernike od Naše kazne ne može pod okrilje uzeti."/43/

Allah, dž.š., govori svome Poslaniku, tješeći ga zbog uznemiravanja mušrika koji ga ismijavaju i poriču:

"I prije tebe su poslanike ruglu izvrgavali, pa je one koji su im se rugali stigao baš ono

uspostave dokazi, kao i za onoga ko čini dobro, te da budu uvjereni da zlo zaslužuje kaznu, a dobro nagradu.

čemu su se rugali", tj. kazna u čiji dolazak nisu vjerovali, kao što na drugom mjestu kaže:

"A poslanici su i prije tebe lažnim smatrani, pa su trpjeli što su ih u laž ugonili i mučili sve dok im ne bi došla pomoć Naša, a niko ne može Allahove riječi izmijeniti, i do tebe su doprle o poslanicima neke vijesti." /6:34/ Slavljeni, zatim, spominje Svoje blagodati robovima, Koji ih čuva i danju i noću i oni su pod Njegovom pažnjom, jer On, dž.š., ne spava. Zato kaže:

"Reci: 'Ko će vas umjesto Svemilosnog noću i danju zaštititi?'" Ovdje znači "umjesto". Tj. ko će vas umjesto Svemilosnog štititi, odnosno ima li neko drugi da vas štiti? Uzvišeni kaže:

"Pa ipak oni se od Opomene Gospodara svoga okreću", tj. ne priznaju Allahove, dž.š., blagodati prema njima i suprotstavljaju se Njegovim dokazima. Slavljeni, zatim kaže:

"Zar će ih njihova božanstva, a ne Mi, odbraniti?", tj. Uzvišeni traži od njih objašnjenje za njihovo poricanje i ruganje i pita ih da li oni imaju božanstva koja će ih mimo Njega sačuvati i osigurati. Nije onako kako oni misle i pretpostavljaju, jer: ***"ona sama sebi ne mogu pomoći"***, tj. ta njihova božanstva nisu u mogućnosti da sama sebi pomognu. Uzvišeni kaže: ***"I niko nevjernike od Naše kazne ne može pod okrilje uzeti!"***, tj. niko ih od Nas ne može zaštititi niti im pomoći.

بَلْ مَتَّعْنَا هَٰؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ ۗ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾ قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُم بِالْوَحْيِ ۖ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ ﴿٤٧﴾

Mi smo ovima, a i precima njihovim, dali da uživaju, tako da su im životi postali dugi. A zar oni ne vide da Mi u zemlju njihovu dolazimo i da je s krajeva njezinih umanjujemo, pa kako bi oni bili pobjednici?! /44/ Reci: "Ja vas opominjem Objavom!", ali, gluhi ne čuju poziv kada se opominju. /45/ A da ih samo dašak kazne Gospodara tvoga dotakne, sigurno bi povikali: "Teško nama, doista smo sami sebi nepravdu učinili!" /46/ Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne tezuље postaviti, pa se nikome neće krivo učiniti: ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo za to kazniti ili nagraditi. A dosta je to što ćemo Mi račune ispitivati."/47/

Uzvišeni obavještava da će On mušrike zaslijepiti i potaći na stranputicu i da će im produžiti život u užicima, tako da u takav život budu sigurni, a zatim ih savjetuje, pa kaže:

"A zar oni ne vide da Mi u zemlju njihovu dolazimo i da je s krajeva njezinih umanjujemo", kao što Uzvišeni kaže:

"Neke gradove oko vas još davno smo uništili, a objasnili smo im bili na razne načine dokaze, ne bi li se pokajali." /46:27/ Hasan Basri kaže: "Pod ovim se misli na dominaciju islama nad nevjerstvom." Značenje ajeta je: Zar oni ne mogu da shvate da Allah, dž.š., pomaže Svoje prijatelje protiv Svojih neprijatelja, uništava nevjerničke narode i naselja a spašava Svoje robove vjernike. Zato On, dž.š., pita: ***"Pa kako bi oni bili pobjednici?"***, tj. oni su pobijeđeni, poniženi i prezreni. Uzvišeni kaže:

"Reci: 'Ja vas opominjem Objavom'", tj. ono čime vas opominjem je Objava od Allaha, dž.š., ali opomena kaznom ne koristi onome kome je Allah, dž.š., oduzeo vid zbog okretanja od Njegovih dokaza. Uzvišeni kaže:

"Ali, gluhi ne čuju poziv kada se opominju." Uzvišeni kaže:

"A da ih samo dašak kazne Gospodara tvoga dotakne, sigurno bi povikali: 'Teško nama, doista smo sami sebi nepravdu učinili!'", tj. spoznali bi i priznali svoje grijehe onda kada bi ih i najmanja kazna zadesila i priznali bi da su na ovom svijetu sami sebi nepravdu učinili. Uzvišeni kaže:

"Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne tezuље postaviti, pa se nikome neće krivo učiniti", tj. na Sudnjem danu ćemo postaviti terezije pravde. Vaga je jedna, ali je ovdje upotrijebljena množina da se ukaže na brojnost djela koja će se vagati. Uzvišeni kaže:

"Nikome se neće krivo učiniti; ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo za to kazniti ili nagraditi. A dosta je to što ćemo Mi račune ispitivati", kao što Uzvišeni kaže:

"Gospodar tvoj neće nikome napravdu učiniti" /18:49/, i kaže:

"Allah neće nikome ni trunke nepravde učiniti. Dobro djelo On će umnogostručiti i još od Sebe nagradu veliku dati." /4:40/ U Buharijinom i Muslimovom "Sahihu" navodi se hadis, a bilježi ga Ebu-Hurejre, u kome Poslanik, s.a.v.s., kaže: /179/" Imaju dvije izjave lahke za izgovaranje, teške na vagi (nizanu), a omiljene i drage

Svemilosnom: 'Subhanellahi ve bi hamdihi subhanellahil-azim.'" Ahmed prenosi od Abdulalha ibn Amra ibn Asa, da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /180/ "Zaista će se na Sudnejm danu izdvojiti jedan čovjek od mojih sljedbenika i doći pred ostala stvorenja, a zatim donijeti, kao svjedočanstvo, protiv sebe 99 registara, a veličina samo jednog od njih je dokle pogled dopire. Bit će upitan: 'Poriče li nešto od ovoga što je u registrima zabilježeno i čine li ti kakvu napravdu čuvari ovih pismenih dokumenata?' Čovjek će odgovoriti: 'Ne, Gospodaru moj.' 'A imaš li opravdanje ili neko dobro djelo?' Čovjek će se zbuniti i reći: 'Ne, Gospodaru moj.' Reći će: 'Naprotiv, ti kod Nas imaš jedno dobro djelo i danas ti se neće učiniti nepravda.' Tada će mu se pokazati listić na kome piše: 'Ešhedu en la ilahe illallah ve ešhedu enne Muhammeden resulullah', i reći se: Dodajte ga! Čovjek će reći: 'Gospodaru moj, što je ovaj listić u odnosu na ovolike registre?' Reći će: 'Tebi se, zaista, neće nepravda učiniti.' Registri će se staviti na jedan, a onaj listić na drugi tas vage, pa će listić pretegnuti i biti teži od svih 99 registara', a potom reče: 'Ništa nije teže od Bismillahir-rahmanir-rahim.'" Bilježe ga Tirmizi i Ibn-Madže od Lejsa ibn Sa'da, a Tirmizi kaže da je ovaj hadis hasen-garib.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ٱلْفُرْقَانَ
وَضِيَآءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِٱلْغَيْبِ وَهُم
مِّنَ ٱلسَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَهَٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَٰهُ أَفَأَنتُمْ لَهُۥ
مُنكِرُونَ ﴿٥٠﴾

Mi smo Musau i Harunu dali Furkan, svjetlo i opomenu za one koji se budu grijeha klonili, /48/ za one koji se budu Gospodara svoga bojali i kada ih niko ne vidi, i koji od Časa oživljavanja budu strepili. /49/ I ovo je Opomena blagoslovljena koju objavljujemo, pa zar da je vi porićete!?/50/

Ranije smo ukazali na to da Allah, dž.š., često spominje i povezuje Musaa i Muhammeda, s.a.v.s., kao i Knjige koje im je objavio. Tako Uzvišeni kaže:

"Mi smo Musau i Harunu dali Furkan", tj. Tevrat, u kome su dozvole i zabrane i Allahovo, dž.š., objašnjenje razlikovanja istine od laži, što je karakteristika svih nebeskih knjiga, a to donosi svjetlost u srca, uputu, kajanje, strah i bojazan. Uzvišeni zato kaže:

"Tevrat, svjetlo i opomenu za one koji se budu grijeha klonili", tj. opomenu i pouku. Allah, dž.š., ih opisuje, pa kaže:

"...One koji se budu Gospodara svoga bojali i kada ih niko ne vidi, i koji od Časa oživljavanja budu strepili." Slične su i riječi:

"Onima koji se Gospodara svoga boje i kada ih niko ne vidi, oprost i nagrada velika." /67:12/ Uzvišeni, zatim kaže: ***" I ovo je Opomena blagoslovljena koju objavljujemo"***, tj. Kur' an časni. Laž mu je strana i nemoguća i objava je od Mudroga, hvale Dostojnoga. ***"Pa zar da ga vi porićete"***, tj. zar ćete ga poricati, a on je tako jasan!?

* وَلَقَدْ ءَاتَيْنَآ إِبْرَٰهِيمَ رُشْدَهُۥ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ ﴿٥١﴾
إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ ٱلَّتِىٓ أَنتُمْ لَهَا عَٰكِفُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟
وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا لَهَا عَٰبِدِينَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدْ كُنتُمْ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمْ فِى ضَلَٰلٍ
مُّبِينٍ ﴿٥٤﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا بِٱلْحَقِّ أَمْ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ بَل رَّبُّكُمْ رَبُّ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ٱلَّذِى فَطَرَهُنَّ وَأَنَا۠ عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٦﴾

Mi smo još prije Ibrahimu razboritost dali i dobro smo ga poznavali. /51/ Kad on ocu svome i narodu svome reče: "Kakvi su ovo kumiri kojima se i dan i noć klanjate?", /52/ oni odgovoriše: "I naši preci su im se klanjali." /53/ "I vi ste, a i preci vaši, bili u očitoj zabludi", reče. /54/. "Govoriš li ti to ozbiljno ili se samo šališ?", upitaše oni. /55/" Ne", reče "Gospodar vaš je Gospodar nebesa i Zemlje. On je njih stvorio, i ja ću vam to dokazati."/56/

Uzvišeni obavještava da je Svome prijatelju Ibrahimu, a.s., još ranije, u njegovom djetinjstvu, dao razboritost i nadahnuo ga Istinom te da mu je dao jasne dokaze protiv njegovog naroda. Tako Uzvišeni kaže:

" To su dokazi Naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov." /6:83/ O ovome postoje brojni israilijati koje su koristili mnogi komentatori, a većina ih potječe od Izraelićana. Ono što se u njima podudara sa našim vjerozakonom, mi prihvatamo, a što je suprotno, mi odbacujemo. Ono što nije podudarno sa Šerijatom, a nije mu ni suprotno, mi ne držimo da je istina, niti da je laž, jer u većini toga mi nemamo koristi. Ako bude neke koristi, na nju će ukazati naš savršeni i sveobuhvatni Šerijat. U ovom "Tefsiru" smo većinu ovih priča odbacili jer smatramo njihovo prepričavanje običnim gubljenjem vremena. U tim pričama navedene su mnoge laži koje u njihovom narodu imaju prođu, pa Izraelićani ne razlikuju ispravno od pogrešnog, što su utvrdili i na što su ukazali potpuno sigurni hafizi i imami ovog našeg ummeta. Uzvišeni, dakle, obavještava da je Ibrahimu, a.s., još od ranije dao razboritost. On, dž.š., kaže:

"I dobro smo ga poznavali", tj. da je on toga dostojan, a zatim kaže:

"Kad on ocu svome i narodu svome reče: 'Kakvi su ovo kumiri kojim se i dan i noć

klanjate?'"[452] Razboritost koja mu je data u mladosti ogleda se u tome što je svoj narod kao mladić odvraćao od obožavanja kipova umjesto Allaha, dž.š. Značenje riječi: "Kakvi su ovo kumiri kojima se klanjate" dato je u slijedećem događaju koga prenosi Ibn-Ebu-Hatim od Asbega ibn Nebate koji kaže: "Prošao je Alija pored ljudi koji su igrali šah, pa im rekao: 'Kakvi su ovo kumiri kojima se klanjate? Da neko od vas uzme žeravicu i drži je dok se ne ugasi, bolje mu je nego da dotiče šah.'" Uzvišeni kaže:

"Oni govore: 'I našl preci su im se klanjali'", tj. oni nisu imali drugog dokaza osim da se pozovu na svoje zalutale pretke. Zato Uzvišeni kaže:

"I vi ste, a i preci vaši bili u očitoj zabludi", tj. izvan Pravog puta. Pošto je glupim učinio njihove umove, pretke nazvao zabludjelim i omalovažio njihova božanstva",

"oni rekoše: Govoriš li ti to ozbiljeno ili se samo šališ?", tj. ono što si rekao, je li to samo šala i zabava ili to ozbiljno misliš?

"Ne", reče,"Gospodar vaš je Gospodar nebesa i Zemlje, On je njih stvorio", tj. samo On je Gospodar i ne treba obožavati nikoga drugoga osim Njega, On je Taj Koji je stvorio nebesa i Zemlju i ono što je između njih, ***"I ja ću vam to dokazati"***, tj. ja svjedočim da nema boga osim Njega i ni gospodara mimo Njega.

وَتَٱللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَٰمَكُم بَعْدَ أَن تُوَلُّوا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٥٧﴾ فَجَعَلَهُمْ
جُذَٰذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾ قَالُوا۟ مَن فَعَلَ هَٰذَا
بِـَٔالِهَتِنَآ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٩﴾ قَالُوا۟ سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُۥٓ
إِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا۟ فَأْتُوا۟ بِهِۦ عَلَىٰٓ أَعْيُنِ ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾ قَالُوٓا۟
ءَأَنتَ فَعَلْتَ هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَا يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٢﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا
فَسْـَٔلُوهُمْ إِن كَانُوا۟ يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾

"Tako mi Allaha, ja ću, doista, vašim kumirima napakostiti nakon što se udaljite okrenuti./57/ I porazbija ih on u komade, osim onoga najvećeg, da bi se njemu obratili. /58/ "Ko uradi ovo sa bogovima našim?",

povikaše oni, "zaista je silnik." /59/ "Čuli smo jednog momka kako ih huli", rekoše, "ime mu je Ibrahim." /60/. "Dovedite ga da ga ljudi vide", rekoše, "da posvjedoče." /61/ "Jesi li ti uradio ovo sa bogovima našim, o Ibrahime?"- upitaše. /62/ To je učinio ovaj najveći od njih; pitajte ih ako umiju da govore", reče on."/63/

Ibrahim, a.s., zakleo se da će udesiti njihove kipove, tj. da će ih porazbijati, što su čuli neki pripadnici njegova naroda. Kada su sutradan krenuli na svoju svetkovinu, prolazeći pored Ibrahima, a.s., upitali su: "Ibrahime, zar nećeš poći sa nama?" "Ne mogu, bolestan sam"; odgovorio je, obzirom da je prethodnog dana obećao:

"Tako mi Allaha, ja ću, doista, vašim kumirima napakostiti nakon što se udaljite okrenuti." Kada je većina naroda otišla da svetkuje, on je požurio do njihovih kipva i porazbijao ih. ***"u komade, osim najvećeg"***

"da bi mu se obratili", tj. da bi pomislili da je on nasrnuo na ostale i porazbijao ih, jer nije podnosio da se ovi mali kipovi obožavaju zajedno sa Njim. Kada su se vratili i vidjeli kako je Ibrahim, a.s., omalovažio njihova božanstva, a to dokazuje da su nedostojni obožavanja i maloumnost svojih obožavatelja,

"rekli su: 'Ko uradi ovo sa bogovima našim, zaista je naslinik'", tj. u onome što je učinio.

"Čuli smo jednog momka kako ih huli", rekoše, "ime mu je Ibrahim", tj. oni koji su ga jučer čuli da o njima loše govori i da prijeti da će ih porazbijati, rekli su da je tome mladiću ime Ibrahim. Ibn-Ebu-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa: "Allah, dž.š., sve je vjerovjesnike slao kao mladiće, a ni učenjak ne postaje učen osim kao mladić", pa je citirao ovaj ajet:

"Čuli smo jednog momka kako ih huli", rekoše, "ime mu je Ibrahim." Uzvišeni kaže:

"Dovedite ga da ga ljudi vide", tj. pred skup, a to je upravo bio cilj Ibrahimov, a.s.: da im pred skupom ukaže na njihovu veliku glupost i maloumnost, s obzirom da kipove smatraju bogovima, a oni eto nisu u stanju sami sebe da zaštite. Pošto nisu bili u stanju sami sebi da pomognu, kako onda očekivati i tražiti od njih da pomognu nekome drugom!

"Jesi li ti uradio ovo sa bogovima našim, o Ibrahime?"

"To je učinio ovaj najveći od njih", tj. onaj što ga je ostavio nerazlupana, ***"'pa ih upitajte ako umiju da govore', reče on."*** Ibrahim, a.s., želio je da ih potakne da spontano shvate da kipovi koji ne govore, koji su bespomoćni nisu u stanju da sebi pomognu, pa kako onda da zaštite i pomognu nekome drugom. U Buharijinom i Muslimovom "Sahihu" se prenosi od Ebu Hurejrea da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /181/ "Ibrahim nije istinu rekao tri puta: dva puta radi Allaha i to:

---

[452] Rekao bih da je ovo dokaz da su kipovi koje obožavaju ustvari likovi dobrih ljudi koje su oni u početku napravili da bi ih podsjećali na njih, kao što to rade agitatori oponašanja nevjernika u ovom vremenu. Jer, mi smo počeli praviti skulpture naših heroja s namjerom sjećanja na njih poslije njihove smrti, zatim je to prešlo u poštovanje kako bi živi oponašali ono što su radili mrtvi, a zatim se to poštovanje razvije u nešto više od toga. [ejtan potom uljepša živima veličanje i obraćanje mrtvima, a zatim upućivanje dove njima, baš onako kako je bilo s likovima dobrih ljudi kao što su: Vudd, Jegus, Suva', Jeuk i Nesr, koji su bili obožavani nakon nestanka nekoliko generacija.

Ovako postaje jasna mudrost Mudrog Zakonodavca u vezi sa zabranjivanjem pravljenja kipova i slika, kao i nadgrobnih spomenika koji su veća smutnja od kipova.

"Ovo je učinio ovaj najveći od njih" i kada je rekao: *"Ja sam bolestan"*, a treći put kada je putovao kroz zemlju jednog silnika, a sa njim je bila Sara. Bili su odsjeli pa je neki čovjek otišao do onog silnika i rekao mu: "Došao je jedan čovjek u tvoju zemlju i sa njim žena prava ljepotica. Silnik je poslao poruku da mu Ibrahim dođe i on je došao. Upitao ga je: 'Šta je tebi ona žena?' 'Sestra', odgovorio je Ibrahim. Silnik naredi: 'Ti odlazi, a nju mi pošalji.' Ibrahim se primakao Sari, pa joj rekao: 'Ovaj silnik me pitao o tebi, pa sam mu rekao da si mi sestra. Nemoj me izdati kod njega, jer ti si, zaista, moja sestra po Allahovoj Knjizi. Osim nas dvoje na Zemlji nema više muslimana.' Kada ju je Ibrahim doveo, ustao je da klanja namaz. Ona je uvedena kod silnika i ovaj, kada ju je vidio, strasno ju je poželio, pa je pokušao da je dohvati, ali je postao paralisan, pa je molio: 'Čini dovu Allahu da me spasi, neću ti ništa.' Ona je činila dovu, pa je oslobođen, ali ga je ponovo obuzela strast pa je pokušao ponovo da je dohvati, ali je ponovo bio paralisan . To se ponovilo tri puta, pa je i treći put molio za pomoć i ona je dovu činila, pa je spašen. Pozvao je najbližeg slugu i rekao: 'Nisi mi doveo insana već si mi doveo šejtana. Vodi je i daj joj Hadžeru.' Izašla je vodeći Hadžeru sa sobom. Kada je Ibrahim primjetio da stiže, okončao je namaz i upitao: 'Šta bi sa tobom?' Ona odgovori: 'Allah je osujetio silnika u namjeri, a meni dao sluškinju Hadžeru'" Muhhamed ibn Sirin kaže da bi Ebu-Hurejre, pričajući ovaj hadis, običavo reći: "To je vaša majka, o sinovi nebeske vode."[453]

فَرَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوٓا۟
إِنَّكُمْ أَنتُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نُكِسُوا۟ عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا
هَٰٓؤُلَآءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْـًٔا
وَلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

I oni se pribraše, pa sami sebi rekoše: "Vi ste, zaista, nasilnici!" /64/ Zatim glave oboriše i rekoše: "Ti znaš da ovi ne govore!" /65/ "Pa zašto se onda, umjesto Allahu, klanjate onima koji vam ne mogu ni koristiti niti od vas kakvu štetu otkloniti?", upita on. /66/ "Teško vama i onima kojima se, umjesto Allahu, klanjate! Zašto se ne opametite?"/67/

Uzvišeni obavještava da se narod Ibrahimov, a.s., "pribrao", koreći sam sebe, jer više nije čuvao božanstva, nakon njegovih riječi i prigovora da njihova božanstva ne posjeduju nikakvu moć. Rekli su: *"Vi ste, zaista, nasilnici"*, tj. zanemarili ste njihovo čuvanje.

"Zatim glave oboriše", tj. zašutješe i zbuniše se, jer nisu mogli da odgovore na Ibrahimove, a.s., riječi: *"Pitajte ih ako umiju da govore."* Ali, kako da ih pitaju, kad su i sami uvjereni u njihovu beživotnost! Rekoše: *"Ta ti znaš da ovi ne govore."* U tom trenutku, pošto su to priznali, Ibrahim, a.s., reče:

"Pa zašto se onda, umjesto Allahu klanjate onima koji vam ne mogu ni koristiti niti od vas kakvu štetu otkoniti", pa ih poče prekoravati rekavši:

"Teško vama i onima kojima se, umjesto Allahu, klanjate! Zašto se ne opametite?", tj. kako ne shvatate u kakvoj ste zabludi i kolikom nevjerstvu?! Donio im je tako dokaz i potpuno ih porazio. Zato Uzvišeni kaže:

"To su dokazi Naši koje dadosmo Ibrahimu za narod njegov." /6:83/

قَالُوا۟ حَرِّقُوهُ وَٱنصُرُوٓا۟ ءَالِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلْنَا يَٰنَارُ كُونِى
بَرْدًا وَسَلَٰمًا عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ وَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ
ٱلْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾

"Spalite ga i bogove vaše pomozite , ako hoćete to da učinite!," povikaše: /68/ 'O vatro!', rekosmo Mi, "postani hladna, i spas Ibrahimu! /69/ "I htjedoše mu spletku skovati, ali ih Mi učinismo gubitnicima najvećim!" /70/

Upravo tako, ko god nema siguran argument, on poseže za silom. To je isto uradio Ibrahimov, a.s., narod. Pošto nisu imali adekvatan odgovor

"Rekli su: 'Spalite ga i bogove vaše pomozite ako hoćete to da učinite!'" Sakupili su veliku gomilu drva i raspalili vatru sa velikim buktinjama i visokim plamenom, tako da joj slična nije ranije pripremljena. Ibrahima, a.s., postavili su na spravu za bacanje kamena, a tu ideju im je dao jedan čovjek kome je Allah, dž.š., dao da propadne u zemlju. Kada su Ibrahima, a.s., bacili u vatru, on je rekao:

"Dovoljan mi je Allah, i divan je On oslonac i pomagač." Ovo je ovako zabilježio Buharija od Ibn-Abbasa, koji je rekao:
riječi su koje je izgovorio Ibrahim a.s., u trenutku kada je bačen u vatru i koje je izgovorio Muhammed, s.a.v.s., kada je rečeno:

[453] Rekao bih da je u ovom hadisu, oko koga su saglasni Buharija i Muslim, kategoričan dokaz, između ostalih dokaza, o neporočnosti supruga Allahovih poslanika u vezi sa bludom shodno neporočnosti poslanika, neka je na njih salavat i selam. Nemoguće je da supruga poslanika učini zinaluk bilo svojom voljom ili ne, jer Allah, dž.š., njeno srce očisti od toga i ne dozvoli joj to kako bi se sačuvala neporočnost poslanika i kako se njihove čiste porodice ne bi okaljale prljavštinom i sramotom što bi bila prepreka njihovoj misiji pozivanja Allahovoj vjeri. Čak i kad neki od silnika pokuša da neku od supruga prisili na blud, Allah, dž.š., preuzme njenu zaštitu i spriječi nasilnika da je dotakne, kao što je bilo sa Sarom, koju je Allah, dž.š., zaštitio Svojom milošću, dobrotom i snagom od nasilnika, a Allahovu snagu niko ne može pobijediti, ni na nebu, ni na Zemlji, i On je svemoguć i iznad Svojih robova.

"Neprijatelji se okupljaju zbog vas, treba da ih se pričuvate, to im je učvrstilo vjerovanje, pa su rekli: 'Dovoljan nam je Allah, i divan je On pomagač./3:173/ "" Hafiz Ebu-Ja' la prenosi od Ebu-Hurejrea da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /183/ "Kada je Ibrahim bačen u vatru, on je rekao:

Bože moj, Ti si jedini na nebu, a ja sam jedini na Zemlji koji te obožava.'" Seid ibn Džubejr prenosi od Ibn-Abbasa, koji je rekao: "Kada je Ibrahim bačen u vatru, melek zadužen za kišu je rekao: 'Da se hoće narediti kiša, pa da je pošaljem?', ali je Allahova naredba bila brža jer je Allah, dž.š., rekao:

"O vatro, budi hladna i spas Ibrahimu!" Ibn-Abbas kaže: "Da Allah nije rekao "i spas", Ibrahim bi stradao od njene hladnoće." Ibn Ebu-Hatim prenosi od štićenice El-Fakiha ibn El-Mugire El-Mahzumije, koja je rekla: "Ušla sam kod h. Aiše i u njenoj sobi vidjela štap, pa sam je upitala: 'Majko pravovjernih, šta radiš sa ovim kopljem?' Odgovorila je: 'Ubijamo guštere, jer je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /184/ 'Kada je Ibrahim bačen u vatru, sve zemaljske životinje nastojale su da ugase vatru, a samo je gušter nastojao da je raspaljuje prema Ibrahimu, pa je Poslanik, s.a.v.s., naredio njegovo ubijanje.'"

Uzvišeni kaže: ***"I oni htjedoše mu spletku skovati, ali ih Mi učinismo gubitnicima najvećim!"***, tj. bili su poraženi jer su htjeli da postave zamku Božijem poslaniku, ali je njima Allah, dž.š., postavio zamku a njega zaštitio od vatre, pa su oni tako bili pobijeđeni.

وَنَجَّيْنَٰهُ وَلُوطًا إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا
لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا
صَٰلِحِينَ ﴿٧٢﴾ وَجَعَلْنَٰهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِمْ فِعْلَ
ٱلْخَيْرَٰتِ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِ ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا عَٰبِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَلُوطًا
ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ
ٱلْخَبَٰٓئِثَ ۗ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَٰسِقِينَ ﴿٧٤﴾ وَأَدْخَلْنَٰهُ فِى رَحْمَتِنَآ
إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾

I spasismo i njega i Luta u zemlju koju smo za ljude blagoslovili, /71/ i pokionismo mu Ishaka, i Jakuba kao unuka, i sve učinismo dobrim, /72/ i učinismo ih vođama da upućuju prema zapovijedi Našoj, i objavismo im da čine dobra djela, i da namaz obavljaju, i da zekat udjeljuju, i samo su Nama u ibadetu bili. /73/ I Lutu mudrost i znanje dadosmo i iz grada ga, u kome su stanovnici njegovi odvratne stvari činili, izbavismo, to, uistinu, bijaše narod razvratan i zao /74/ i u miliost Našu ga uvedosmo; on je doista, od onih dobrih./75/

Allah, dž.š., obavještava da je Ibrahima, a.s., spasio od vatre u koju ga je njegov narod bio bacio, a zatim ga izveo između njih i uputio prema području Šama, u blagoslovljenu zemlju. Inače je Ibrahim, a.s., živio u Iraku, pa je njega i njegova bratića Luta, a.s., Allah, dž.š., uputio prema Šamu, za koji se kaže da je najpodesniji za hidžru. Njegov sastavni dio je Palestina, zemlja okupljanja i proživljavanja, u koju će sići Isa, a.s., i u kojoj će ubiti Dedžala. Ibrahim, a.s., oženio je Saru i sa njom krenuo iz svoje zemlje."

"prema zemlji koju smo za ljude blagoslovili."

Uzvišeni kaže: ***"I pokionili mu Ishaka, i Jakuba kao unuka."*** Ibn-Abbas i drugi kažu da riječ znači sinovog sina i da je Jakub sin Ishakov, a.s.

Uzvišeni kaže:

"I Mi ga obradovasmo Ishakom, a posilje Ishaka Jakubom." /11:71/

Uzvišeni kaže: ***"I sve učinismo dobrim"***, tj. da svi budu dobri. ***"Učinismo ih vođama"***, tj. da budu uzori,

"i upućuju prema zapovijedi Našoj", tj. da pozivaju Allahu, dž.š., po Njegovoj odredbi.

Uzvišeni kaže:

"I objavismo im da čine dobra djela, i da namaz obavljaju, i zekat udjeljuju, i samo su Nama u ibadetu bili", tj. da i sami rade ono što svijetu naređuju. Uzvišeni, zatim, skreće pozornost na Luta, a.s., sina Haruna ibn Azera, koji je sa Ibrahimom, a.s., vjerovao i bio mu sljedbenik i koji je sa njim hidžru učinio.

Uzvišeni kaže:

"I Lut mu jedini povjerova! A Ibrahim reče: 'Ja se selim onamo kuda mi je moj Gospodar naredio.' /29:26/ " Allah, dž.š., dao mu je mudrost, znanje, slao mu objavu i učinio ga vjerovjesnikom. Poslao ga je u Sodomu da njene stanovnike odvraća od poganih djela, ali su mu se suprotstavili i porekli mu poslanstvo, pa ih je Allah, dž.š., uništio i naselje razorio. Uzvišeni kaže:

"Mi ga, iz grada u kome su stanovnici njegovi odvratne stvari činili, izbavismo, to, uistinu, bijaše narod razvratan i zao, i u miliost Našu ga uvedosmo; on je doista od onih dobrih."

وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ فَنَجَّيْنَٰهُ
وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ وَنَصَرْنَٰهُ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ ۚ
إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾

"I spomeni Nuha - kad u davno vrijeme zavapi, pa Mu se odazvasmo, i njega i njegovu porodicu od jada velikog spasismo, /76/ i od

naroda ga, koji je smatrao neistinitim dokaze Naše, zaštitismo. To bijahu opaki ljudi, pa ih sve potopismo."/77/

Uzvišeni obavještava da se odazvao Svome narodu i poslaniku Nuhu, a.s., koji je tražio kaznu za svoj narod:

"Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji ni jednog nevjernika, jer, ako ih ostaviš, oni će robove Tvoje u zabludu zavoditi i samo će grješnike i nevjernike rađati." /71:26, 27/

Uzvišeni kaže:

"I spomeni Nuha kad u davno vrijeme zavapi, pa Mu se odazvasmo, i njega i porodicu njegovu spasismo", tj. one koji su sa njim vjerovali, ***"od jada velikog"***, tj. teškog stanja, utjeravanja u laž i uznemiravanja. On je sa njima proveo 950, gotovo hiljadu godina, pozivajući ih Allahu, dž.š., ali mu se mali broj odazvao. Stalno su ga uznemiravali. Prolazile su generacije jedna za drugom, a stanje se nije mijenjalo. ***"I od naroda ga zaštitismo"***, tj. Mi smo ga spasili i izbavili ga od naroda njegova kao pobjednika,

"koji su smatrali neistinitim dokaze Naše. To bijahu opaki ljudi pa ih sve potopismo." Niko od njih nije ostao na Zemlji, kako je to i tražio njihov poslanik, a.s.

وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ إِذْ يَحْكُمَانِ
فِى ٱلْحَرْثِ إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ ٱلْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَٰهِدِينَ ﴿٧٨﴾
فَفَهَّمْنَٰهَا سُلَيْمَٰنَ ۚ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُۥدَ ٱلْجِبَالَ
يُسَبِّحْنَ وَٱلطَّيْرَ ۚ وَكُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾ وَعَلَّمْنَٰهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ
لِتُحْصِنَكُم مِّنۢ بَأْسِكُمْ ۖ فَهَلْ أَنتُمْ شَٰكِرُونَ ﴿٨٠﴾ وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ عَاصِفَةً
تَجْرِى بِأَمْرِهِۦٓ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا ۚ وَكُنَّا بِكُلِّ شَىْءٍ عَٰلِمِينَ ﴿٨١﴾
وَمِنَ ٱلشَّيَٰطِينِ مَن يَغُوصُونَ لَهُۥ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَكُنَّا
لَهُمْ حَٰفِظِينَ ﴿٨٢﴾

"I spomeni Davuda i Sulejmana, kada su sudili o usjevu što su ga noću ovce nečije opasle, i Mi smo bili svjedoci suđenju njihovu/78/. I učinismo da Sulejman pronikne u to, a obojici smo mudrost i znanje dali. I potčinismo planine i ptice da s Davudom Allaha hvale: to smo Mi bili kadri učiniti. /79/ I naučismo ga da izrađuje pancire za vas da vas štite u borbi sa neprijateljem, pa zašto niste zahvalni?" /80/ A Sulejmanu vjetar jaki potčinismo, po zapovjedi njegovoj je puhao prema zemlji koju smo blagoslovili; a Mi sve dobro znamo, /81/ i šejtane neke da zbog njega rone, a radili su i poslove druge, i nad njima smo Mi bdjeli."/82/

Riječ znači "napasanje", ali isključivo noću. Spomenuti usjev je grožđe (vinograd) čiji su grozdovi lijepo izgledali. Ibn-Džerir prenosi od Ibn-Mes'uda da u vezi s riječima Uzvišenog:

"I Davuda i Sulejmana, kada su sudili o usjevu što su ga noću ovce nečije opasle" kaže: "Vinograd čiji su grozdovi porasli pa uništeni bili." Davud je presudio da ovce pripadnu vlasniku vinograda dok je Sulejman, a.s., zastupao drugačije mišljenje. Vinograd treba predati vlasniku stoke i on će voditi brigu o njemu sve dok ga ne dovede u prvobitno stanje. Stoku treba predati vlasniku tog vinograda i on će se njome koristiti dok vinograd ne bude vraćen u prvobitno stanje, a onda će i vinograd i stoka biti predani svojim vlasnicima, na što upućuju riječi Uzvišenog: ***"I učinismo da Sulejman pronikne u to."*** Tako je Allah, ne koreći Davuda, pohvalio Sulejmana, kako to reče Hasan el-Basri. Odgovarajući Ejas bin Muaviji, koji je tražio odgovor i koji je plačući došao Hasan Basriji, upitao ga je: "Šta te je uplakalo?" Odgovorio je: "Do mene je doprlo da će čovjek koji nakon uloženog truda presudi i pogriješi u Džehennem. Onaj koga nadvladaju strasti, također će u Džehenem, dok će čovjek koji nakon uloženog truda pogodi biti dženetlija." Hasan Basrija na to je odgovorio: "U Allahovom prezentovanju vijesti o Davudu i Sulejmanu, neka je na njih spas, i poslanicima je osuda suprotstavljenosti govora tih ljudi riječima poslanika." Uzvišeni kaže:

"I Davuda i Sulejmana, kada su sudili o usjevu što su ga noću ovce nečije opasle, i Mi smo bili svjedoci suđenju njihovu." "Ne pokudivši Davuda, Allah je pohvalio Sulejmana", kaže Hasan Basri nastavljajući: "Allah je odista sudijama stavio u obavezu tri stvari: da riječi Allahove ne prodaju u bescjenje, da kod suđenja ne slijede strasti i da se zbog Allaha nikoga ne boje", a zatim je proučio:

"O Davude, Mi smo Te namjesnikom na Zemlji učinili, zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću, da te ne odvede sa Allahova puta." /38:26/

Uzvišeni kaže: ***"Zato se, kad budete sudili, ne bojte ljudi, već se bojte Mene." /5:44/***

Uzvišeni kaže: ***"Ne zamjenjujte riječi Moje za nešto što malo vrijedi." /5:44/*** Ja velim: Svi Božiji poslanici neka je na njih spas, nepogrešivi su, a od Uzvišenog Allaha imaju podršku, i u tome nema nikakvog razilaženja među pravom ulemom, kako selefijama tako i onima koji su došli iza njih. Što se tiče drugih, mimo Božijih poslanika, u Buharijinom "Sahihu" preneseno je od Amr bin Asa da je rekao: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /185/ 'Kada sudija uloži sav trud, pa pravilno presudi, ima dvije nagrade. Međutim, kad uloži sav trud, pa pogriješi, ima jednu

nagradu.'" Ovaj hadis zapravo je odgovor na ljasovo pogrešno shvatanje koje se sastoji u tome da će kadija kada idžtihadi pa pogriješi u džehenem, a Allah najbolje zna. U "Sunenima" stoji: 186 "Imaju tri vrste sudaca: jedan će u Džennet, a dvojica u Džehennem. Čovjek koji zna istinu i sudi po njoj će u Džennet, a onaj koji ljudima sudi ne poznavajući stvari će u Džehennem, a čovjek koji zna istinu, a sudi suprotno istini će isto tako u Džehennem."

Riječi Uzvišenog:

"I potčinismo planine i ptice da s Davudom Allaha hvale..." I to zbog lijepog Davudovog glasa kojim je učio Zebur. Kada bi zaučio njime, ptice bi u zraku zastale i pratile Davuda. Zbog toga kada bi Božiji Poslanik, s.a.v.s., prošao pored Ebu-Musa el-Ešarija dok bi on noću učio Kur'an - a glas mu je bio tako lijep - Božiji Poslanik bi stao, odslušao njegovo učenje pa rekao: /187/ "Ovome je data jedna od frula Davudove porodice" (tj. lijep glas). "Ebu-Musa el-Ešari bi rekao: "Da sam znao, Božiji Poslaniče, da ćeš slušati, tebi bi učenje još više uljepšao."

Riječi Uzvišenog:

"I naučismo ga da izrađuje pancire za vas da vas štite u borbi s neprijateljem." Znači izrada oklopa, kako to Uzvišeni veli:

"Učinili da mu mekano gvožđe bude. Pravi široke pancire i čestito ih pleti." /34:10-11/ Zbog toga Uzvišeni veli: ***"Da vas štite u borbi s neprijateljem."***

Znači u bici. ***"Pa zašto niste zahvalni?"*** Tj. Allah vas je obasuo blagodatima time što je Svoga roba Davuda nadahnuo i samo zbog vas ga tome podučio.

Riječi Uzvišenog: ***"A Sulejmanu vjetar jaki poslušnim učinismo."*** Tj. Sulejmanu snažni vjetar učinismo.

"Po zapovijedi njegovoj puhao je prema Zemlji koju smo blagoslovili." Tj. po zemlji Siriji.

"A mi sve dobro znamo." Sulejman, a.s., imao je drveni ćilim na koga bi stavljeno sve što mu je bilo potrebno za državne poslove, a koga je nosio vjetar gdje je htio, a kome su hlad pravile ptice, čuvajući ga od žege; i spuštao bi se i iskrcavao svoj teret i svitu.

"I Mi smo dali da mu služe: 'Vjetar, koji je prema zapovijedi Njegovoj blago puhao onamo kuda je On htio.'" Uzvišeni veli: ***"A Sulejmanu, vjetar, ujutro je prevalijivao rastojanje od mjesec dana, a navečer rastojanje od mjesec dana."*** Govor Uzvišenog:

"...i šejtane neke da zbog njega rone", tj. u vodi vadeći bisere i dragulje i tome slično. ***"A radili su i poslove druge."*** Izgradnju i ronjenje.

"I nad njima smo Mi bdjeli", tj. Allah ga je čuvao da mu ni jedan šejtan ne učini nešto loše. Sve je bilo potčinjeno Sulejmanu, a.s., i pod njegovom upravom i niko se ne bi osmjelio da mu se približi. On je Allahovim izunom njima upravljao, koga je htio - oslobađao je, a koga je htio - lišavao je slobode.

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ
الرَّاحِمِينَ ﴿٨٣﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ فَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِن ضُرٍّ ۖ وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ
وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَذِكْرَىٰ لِلْعَابِدِينَ ﴿٨٤﴾

I Ejubu se, kada je Gospodaru svome zavapio: "Mene je nevolja snašla, A Ti si od milostivih najmilostiviji"', /83/ odazvasmo i nevolju mu koja ga je morila otklonismo i vratismo mu, miloću Našom, porodicu njegovu, i uz njih još toliko, i da bude pouka onima koji su Nama pokorni. /84/

Uzvišeni spominje Ejuba, a.s., i iskušenja koja su ga zadesila u imetku, tijelu i djeci. Imao je dosta jahaćih životinja, usjeva, djece i ugodnih lijepih kuća. U svemu nabrojanom iskušavan je i sve je izgubio. Tijelo mu je bilo obolilo od elefantijazisa (lepre), izuzev srca i jezika kojima je veličao Uzvišenog Allaha. Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao je: /188/ "Najgora iskušenja od ljudi imat će Božiji poslanici, zatim dobri ljudi, pa najuzoritiji." Božiji poslanik Ejub, a.s., bio je oličenje sabura, i on se navodi kao primjer strpljenja. Jezid bin Mejsere kazao je:" Kada je Allah stavio Ejuba, a.s., na kušnju gubljenjem porodice, imovine i djece ne ostavivši ništa što bi pomena dostojno bilo, Ejub, a.s., rekao je: - Gospodaru svih gospodara, Tebe Koji si mi dobro učinio - hvalim. Dao si mi bogatstvo, porod, tako da je moje srce potpuno bilo obuhvaćeno time. Sve si to od mene uzeo i srce mi očistio. Između mene i Tebe nema nikakvih prepreka. Kada bi moj neprijatelj Iblis znao šta si učinio, pozavidio bi mi."

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Abdullahh bin Ubej bin Umejra: Ejub, a.s., imao je dva brata koji su jednog dana došli, ne mogavši da mu se približe, zbog toga što je Ejub a.s., zaudarao. Počeli su izdaleka, pa je jedan drugom kazao: "Da je Allah Ejubu namijenio dobro, ne bi ga ovim iskušavao." Njihove riječi su jako uznemirile Ejuba, a.s., tako kako nikada nije bio uznemiren. Rekao je: "Ja Rabbi, ako Ti znaš da nikada nisam proveo noć sit, a da sam znao da neko ima gladan, potvrdi mi to." S neba je to potvrđeno i njegova dva brata su to čula. Zatim je kazao: "Ja Rabi, ako Ti znaš da nikada nisam imao dvije košulje, a da sam znao da ima neko go, potvrdi mi." Potvrđeno je s nebesa, a njegova dvojica braće su to čula. Padnuvši ničice na sedždu kazao je: "Moj Allahu! Tako mi Tvoje moći, neću podići glavu dok ovo od mene ne otkloniš." I nije digao glavu sve dok to od njega nije bilo otklonjeno.[454]

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa koji kaže: Allah je Ejuba, a.s., zaodjenuo dženetskim ogrtačem, pa se Ejub malo udaljio i sjeo u stranu. Došla je

[454] Ja sam rekao: "Na to kazuju riječi Uzvišenog: 'I nevolju mu, koja ga je morila otklonismo.'"

njegova žena i ne poznavši ga upitala: "Gdje je otišao ovaj bolesnik koji bijaše ovdje, možda su ga psi ili pak vuci raznijeli?" S njim je tako razgovarala a onda on reče:. "Teško Tebi, ja sam Ejub." "Božiji robe ismijavaš se sa mnom", reče ona. "Teško Tebi, ja sam Ejub, Allah mi je povratio tijelo."

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebu-Hurejrea da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: /189/ "Pošto je Allah, dž.š., izliječio Ejuba, sručio je na njega zlatne skakavce koje je Ejub uzeo i stavljao u svoju odjeću. Rečeno mu je: "O Ejube, zar se nisi zasitio?" On je odgovorio: "Gospodaru, a ko se može zasititi Tvojom milošću." Tekst hadisa nalazi se kod Buharije i Muslima o čemu će biti govora na drugom mjestu. Govor Uzvišenog: ***"...i vratismo mu milošću Našom, porodicu njegovu, i uz njih još toliko."*** Mudžahid je rekao da mu je rečeno: "O Ejube, tvoja porodica je zbog tebe u Džennetu, i ako ti hoćeš, vratit ćemo te njima. Ako pak hoćeš, zbog tebe ćemo ih ostaviti u džennetu, a tebi ćemo njih onoliko koliko ih je bilo nadoknaditi? Odgovorio je: "Ne, ostavite ih u Džennetu." Zbog njega su ostavljeni i u Džennetu, a na dunjaluku mu je nadoknađen isti broj čeljadi.

Govor Uzvišenog: ***"I da bude pouka"***, tj. to smo učinili kao milost Allahovu prema Ejubu. ***"...onima koji su Nama pokorni."*** U strpljivosti Ejuba smo učinili uzorom da oni koji su izloženi iskušenjima ne pomisle da im to činimo da bi ih ponizili i da zbog strpljivosti spram Allahovih određenja ne bi prebacivali Ejubu, a.s. U tome što Allah Svoje robove stavlja na muke i iskušenja, univerzalna je mudrost.

وَإِسْمَٰعِيلَ
وَإِدْرِيسَ وَذَا ٱلْكِفْلِ ۖ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٨٥﴾ وَأَدْخَلْنَٰهُمْ فِى
رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُم مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٦﴾

"I spomeni Ismaila, i Idrisa, i Zulkifla, a svi su oni bili strpljivi." /85/ "I uvedosmo ih u milost Našu, oni doista bijahu dobri." /86/

Ismail je sin Ibrahima. Neka je na obojicu spas. Naprijed, u suri "Merjem" bilo je govora o njemu, a također i o Idrisu, a.s. Međutim, što se tiče Zulkifla, iz konteksta je očito da je on kompariran, uporedo pomenut kao poslanik sa ostalim poslanicima. Drugi kažu da je on bio dobar čovjek, pravedan vladar i pravedan sudac. Na ovakvim razmišljanjima se zaustavio Ibn- Džerir, a Allah najbolje zna.

وَذَا ٱلنُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبًا فَظَنَّ
أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبْحَٰنَكَ إِنِّى
كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٧﴾ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ ٱلْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُنجِى
ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَزَكَرِيَّآ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ رَبِّ لَا تَذَرْنِى فَرْدًا وَأَنتَ خَيْرُ
ٱلْوَٰرِثِينَ

"I spomeni Zunnuna, kada srdit ode i pomisli da ga nećemo usmrtiti, pa poslije u tminama zavapi. 'Nema boga osim Tebe, Uzvišen neka si Ja sam, zaista, bio od onih koji su nasilje učinili!'" /87/ "Pa mu se odazvasmo i tegobe ga spasimo; eto tako Mi spašavamo vjernike." /88/

Ovaj slučaj pominje se u suri "Es- Saffat" i u suri "Nun". Junusa, sina Metta (Mateja), Allah je poslao stanovnicima njegova grada Nineve, a to je jedno mjesto u Mosulu (Irak). Pozivao ih je da vjeruju u Allaha, a oni su odbili, kočoperivši se u svom nevjerovanju. Ljuteći se na njih, otišao je od njih, obećavši da će ih stići kazna nakon tri stvari. Pošto se njegova prijetnja obistinila, bili su uvjereni da poslanik ne zaobilazi istinu. Sa svojom djecom, stokom izišli su u pustinju i razdvojili majke od djece. Nakon toga su se skrušeno molili Uzvišenom Allahu. Deve i njihova mladunčad su njakala, krave i telad ričali, ovce i jagnjad blejale, pa je Allah od njih otklonio kaznu.

Uzvišeni Allah kazao je:

" Zašto nije bilo nijednog grada koji je povjerovao i kome je vjerovanje njegovo koristilo, osim naroda Junusova, kome smo, kada je povjerovao, sramnu patnju u životu na ovome svijetu otklonili i život mu još izvjesno vrijeme produžili?" /10:98/

Što se tiče Junusa, a.s., on je otišao i zajedno sa narodom se ukrcao u lađu i isplovio sa njima. Bojali su se da se ne utope, pa su izglasali da se čovjeka na koga izborom padne kocka trebaju osloboditi.

Kocka je pala na Junusa, a.s., pa su odbili da on bude taj. Stvar su ponovili i kocka je ponovo pala na Junus, a.s., pa su i to odbili. I treći su put ponovili, pa je opet kocka pala na njega. Uzvišeni Allah rekao je:

فساهم فكان من المدحضين ***"I baci kocku, i kocka na njega pade" /37:141/,*** tj. izbor je pao na njega, pa je Junus, a.s., ustao, skinuo odjeću i bacio se u more. Ibn-Mes'ud kaže: "Allah je poslao ribu iz zelenog mora koja je prekrstarila mora da bi došla i progutala Junusa, a.s., kada se bacio iz lađe. Allah je nadahnuo ribu da mu ne jede meso i da mu kosti ne drobi, i da joj Junus nije opskrba, kao i da će njena utroba za njega biti zatvor. Govor Uzvišenog:

وذا النون إذ ذهب مغاضبا فظن أن لن نقدر عليه

"I spomeni Zunnuna, kada srdit ode i pomisli da ga nećemo usmrtiti", tj. Zunnun vlasnik ribe, to je Junus, a.s., koji je otišao ljut od svog naroda

napustivši ih zbog toga što mu vjerovali nisu. Ukrcao se na lađu i pošto je kocka pala na njega bacio se u more, pa ga je riba progutala. Mišljenja je bio da ga Uzvišeni Allah u utrobi ribe neće stijesniti. A ovo mišljenje o Allahu je lijepo, a to je da mu sigurno neće odrediti smrt i da će ga iz utrobe ribe izbaviti. Kao da je to shvatio u značenju Božije odredbe, jer Arapi kažu da glagoli قدّر قدر imaju isto značenje. Jedan pjesnik veli:

"Nema povratka vremenu koje je prošlo, Uzvišen si, a ono što odrediš - tako i bude."

A kaže Uzvišeni: فالتقى الماء على أمر قد
"I vode su sastale kako je određeno bilo", tj. kako je presuda pala. /54:12/.

Govor Uzvišenog: ***"Pa poslije u tminama zavapi."*** Ibn-Mes'ud kaže da je tmina utroba ribe, morska tmina i noćna tmina, što također prenose i Ibn-Abbas i drugi. Riba ga je odnijela prevaljujući mora dok nije došla do najnižih morskih predjela gdje je Junus čuo šum, pa će u sebi reći: "Šta je ovo?" Premda je u utrobi bio, Allah mu je objavio da je to tespih koji čine morske životinje. Tada je izgovorio: سبحانك إني كنت من الظالمين ***"Nema Boga osim Tebe, Uzvišen neka si! Ja sam, zaista, bio od onih koji su nasilje učinili!"*** Tespih Junusa, a.s., čuli su meleki, pa su povikali: "Gospodaru naš, mi glas slabašan u zemlji neznanoj čujemo." ***"To je moj rob Junus, pogriješio je prema meni, pa sam ga u more u utrobu ribe smjestio."*** Meleki su rekli: "Je li to onaj dobri čovijek od kojeg Ti je svakog dana i noći stizalo dobro djelo?" ***"Jeste"***, bio je odgovor Uzvišenog. Zatim su se meleki zauzeli za Junusa, a.s., pa je Allah naredio da ga riba izbaci na obalu, kako to Uzvišeni veli: ***"...a bio je bolan."***[455]

Govor Uzvišenog: فاستجبنا له ونجيناه من الغم ***"...odazvasmo se I tegobe ga spasismo"***, tj. izbavismo ga iz utrobe ribe i tmina.

و كذلك ننجي المؤمنين ***"Eto tako Mi spašavamo vjernike"***, tj. kada u poteškoći mole ovom dovom i kada Nam se obrate, a pogotovo prilikom belaja i nedaća. Podsticanje na učenje ove dove prenesena je od Muhammeda, a.s.

Imam Ahmed prenosi od Sa'da bin Vekkasa nakon što je spomenuo što se desilo između njega i Osman bin Affana..., da prenosi od Poslanika, a.s., koji je rekao /190/ ...obraćanje Zunnuna kada je u utrobi ribe bio:

لا إله إلا أنت سبحانك إني كنت من الظالمين ***"Nema Boga osim Tebe, hvaljen neka si, a ja sam se, zaista, ogriješio prema sebi."*** Ovom dovom nikad se muslilman neće svome Gospodaru obratiti za nešto da mu dova neće biti uslišena. Hadis prenose Tirmizi i Nesai.

Premda je ova dova specifično dova Junusa, a.s., ona je općenito i dova svih vjernika i ona je ujedno Allahov šart onome ko se njome Allahu obraća, što se da zaključiti iz hadisa kojeg prenosi Ibn-Džerir od Sa'd bin Ebi-Vekasa, pa sve do Božijeg Poslanika, a u kojem stoji: /191/ "Najuzvišenije Allahovo ime kojim kada se nešto moli bude uslišeno, i kojim kada se nešto traži bude ispunjeno, dova je Junusa bin Mateja ..."

وَزَكَرِيَّآ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ رَبِّ لَا تَذَرْنِى فَرْدًا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٨٩﴾ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَوَهَبْنَا لَهُۥ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَا لَهُۥ زَوْجَهُۥٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا خَٰشِعِينَ ﴿٩٠﴾

"I (spomeni) Zekerijjaa, kada pozva Gospodara svoga: 'Gospodaru moj, ne ostavljaj me sama, a Ti si Najbolji Nasljednik!' Pa smo mu se odazvali I poklonili mu Jahjaa I izliječili mu ženu." /89/. "Oni su se trudili da što više dobra učine I molili su Nam se u nadi I strahu, I bili su prema Nama ponizni." /90/.

Uzvišeni govori o Svom robu i Svom Poslaniku Zekerijjau. Tražio je da mu Allah podari dijete koje će poslije njega poslanikom biti. Kazivanje je opširnije prezentovano na početku sure "Merjem", a također i suri "Ali-Imran" nego što je to ovdje:

"Kada pozva Gospodara svoga", tj. krijući od naroda svoga:

"Gospodaru moj, ne ostavljaj me sama", tj. nemam djeteta niti nasljednika koji će me poslije smrti u narodu naslijediti. ***"A Ti si Najbolji Nasljednik!"*** Ova Zekerijjaova dova i pohvala Allahu, dž.š., u skladu je s onim što traži.

Govor Uzvišenog:

"Pa smo mu se odazvali I poklonili mu Jahjaa I izliječili mu ženu", tj. žena mu je nerotkinja bila, pa je dijete rodila.

"Oni su se trudili da što više dobra učine." Tj. radeći djela koja predstavljaju pokornost Allahu, dž.š., i koja Mu približavaju. ***"I molili su Nam se u nadi I strahu"***, tj. nadajući se Božijoj nagradi, a bojeći se i strahujući od Njegove kazne.[456]

"I bili su prema Nama ponizni." Skrušenost je strah neophodan srcu i koji srce nikada ne napušta. Kaže se: "ponizni", tj. skrušeni, ponizni vjernici, oni koji vjeruju što je Allah objavio, a sve ovo su sinonimi ispravni i približnog su značenja.

[455] Rekao bih da je ovo što prenosimo izvedeno iz hadisa u kojem ima jedna anonimna osoba (medžhul). Hadis je merfu' i prenosi ga Muhammed bin Ishak od Ebu-Hurejrea, a džehalet (anoniminost) u tome je što Muhammed bin Ishak prenosi od onoga ko mu je pričao ali on tu osobu nije imenovao, a ta osoba prenosi od Abdulla bin Rafia, a ovaj od Ebu - Hurejrea, sve do Allahovog Poslanika.

[456] Ja sam konstatovao: "Zbog toga je dova: 'Ja Rabbi, Gospodaru, nisam Te obožavao iz straha od Džehennema, niti iz čežnje za Džennetom', zabluda."

وَٱلَّتِيٓ أَحۡصَنَتۡ فَرۡجَهَا فَنَفَخۡنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا وَجَعَلۡنَٰهَا وَٱبۡنَهَآ ءَايَةٗ لِّلۡعَٰلَمِينَ ٩١

"A i onu koja je sačuvala djevičanstvo svoje, u nju život udahnusmo, i nju i sina njezina znamenjem svjetovima učinismo." /91/.

Ovako Uzvišeni navodi slučaj Merjeme i njenog sina Isa, a.s., identificirajući ga i poredeći sa slučajem Zekerijjaa i njegovog sina Jahjaa, a.s. Navodi slučaj Zekerijjaa, a.s., pitajući kako da starac i starica rode dijete, te spominjući čudniji slučaj Merjeme, a to je dolazak na svijet djeteta bez oca - muškarca.

Uzvišeni veli: ***"A i onu koja je sačuvala djevičanstvo svoje"***, tj. od prljavštine kako to Uzvišeni veli u suri "Et-Tahrim":

"Merjemu, kćer Imranovu, koja je nevinost svoju sačuvala, a mi smo udahnili u nju život." /66:12/ "I nju i sina njezina znamenjem svjetovima učinismo", tj. dokaz da Uzvišeni Allah svime gospodari i da stvara što želi. Kada nešto zaželi, samo kaže: "Budi!", i ono biva, shodno riječima Uzvišenog ***"I zato da ga učinimo znamenjem ljudima." /19:21/ "Svjetovima"***, tj. džinima i ljudima.

إِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَأَنَا۠ رَبُّكُمۡ فَٱعۡبُدُونِ ٩٢ وَتَقَطَّعُوٓاْ أَمۡرَهُم بَيۡنَهُمۡۖ كُلٌّ إِلَيۡنَا رَٰجِعُونَ ٩٣ فَمَن يَعۡمَلۡ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَلَا كُفۡرَانَ لِسَعۡيِهِۦ وَإِنَّا لَهُۥ كَٰتِبُونَ ٩٤

"Doista, ova vaša vjera - jedna je vjera, a Ja sam - vaš Gospodar, pa Meni robujte!" /92/ "I oni su se između sebe u vjeri podvojili, a svi će se Nama vratiti." /93/ "Ko bude dobra djela činio i uz to vjernik bio, trud mu neće lišen nagrade ostati, jer smo ga sigurno Mi pribilježili."/94/

"Doista, ova vaša vjera - jedna je vjera." Riječi su: čestica "inne" "ismu inne", a riječ je "haberu inne". Ovaj vaš Šerijat kojeg sam vam objasnio jedan je šerijat.

Riječi Uzvišenog: ***"Jedna je Prava vjera"***, objekat su stanja zbog čega Uzvišeni veli:

"A Ja sam vaš Gospodar, pa Meni robujte."

"O poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima se hranite i dobra djela činite, jer Ja dobro znam što vi radite. Ova vaša vjera, jedna je, a Ja sam Gospodar vaš, pa Me se bojte!" /23:51, 52/ Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /192/ "Mi, skupina poslanika, djeca smo jednog oca, vjera nam je jedna." To znači da je cilj obožavanje samo Jednog Allaha, Koji sudruga nema, a uz različite vjerozakone Njegovih poslanika.

"I oni su se između sebe u vjeri podvojili." Tj. spram poslanika narodi su se različito ponašali, od onih koji vjeruju do onih koji negiraju, zbog čega Uzvišeni veli: ***"A svi će se Nama vratiti."*** Tj. na Danu sudnjem svako prema djelu svome, bilo ono dobro ili loše, zbog čega Uzvišeni veli:

"Ko bude dobra djela činio i uz to vjernik bio", tj. srce mu je vjeru prihvatilo a djelo Mu dobro ***"Trud mu neće lišen nagrade ostati"***. Slične su i riječi Uzvišenog: ***"Mi doista nećemo dopustiti da propadne nagrada onome koji je dobra djela činio."*** Tj. nepravda mu ni koliko trun neće biti učinjena, zbog čega Uzvišeni veli: ***"Jer smo mu sigurno Mi pribilježili."*** Tj. sva njegova djela će upisana biti i ništa od djela mu izgubljeno neće biti.

وَحَرَٰمٌ عَلَىٰ قَرۡيَةٍ أَهۡلَكۡنَٰهَآ أَنَّهُمۡ لَا يَرۡجِعُونَ ٩٥ حَتَّىٰٓ إِذَا فُتِحَتۡ يَأۡجُوجُ وَمَأۡجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٖ يَنسِلُونَ ٩٦ وَٱقۡتَرَبَ ٱلۡوَعۡدُ ٱلۡحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَٰخِصَةٌ أَبۡصَٰرُ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَٰوَيۡلَنَا قَدۡ كُنَّا فِي غَفۡلَةٖ مِّنۡ هَٰذَا بَلۡ كُنَّا ظَٰلِمِينَ ٩٧

"A dopušteno nije da se stanovnici bilo kojeg naselja koje smo Mi uništili vrate!" /95/. "I kad se otvore Je'džudž i Me'džudž i kad se ljudi budu niz sve strmine žurno spuštali." /96/. "I približi se Istinita prijetnja, tada će se pogledi nevjernika ukočiti. 'Teško nama, mi smo prema ovome ravnodušni bili, mi smo sami sebi nepravdu učinili!'" /97/.

Uzvišeni veli: ***"A dopušteno nije da se stanovnici bilo kojeg naselja."*** Ibn-Abbas veli da to znači: da je nužno tj., da je određeno da stanovnici bilo kojeg naselja, koji su stradali, biti na ovaj svijet vraćeni prije Dana sudnjeg. Ovako su ovo protumačili Ibn-Abbas, Ebu-Džafer el-Bakir, Katade i drugi.

Riječi Uzvišenog:

"I kada se otvore Je'džudž i Me'džudž", a oni su loze Nuha, a.s., tačnije potomci Jafisa, oca Turkmena.

"I kad se ljudi budu niz sve strmine žurno spuštali", tj. ka fesadu žurno hitali. Riječ "hadeb" znači "uzvisina". Ovo je njihovo svojstvo u stanju u kojem budu uzlazili je njihovog izlaska, a onaj koji sluša ove riječi zamišlja prizor kao da je očevidac svega toga.

"I niko te neće obavijestiti kao Onaj Koji zna." /35:14/ Ovo je znanje Sveznajućeg Koji zna što je bilo i što će biti, Onoga Koji zna gajb nebesa i Zemlje, i nema drugog boga osim Njega.

Imam Ahmed prenosi od Nuvvas bin Semana el-Kilabija da je rekao: /193/ "Jednog jutra u osvit zore Božiji Poslanik, s.a.v.s., govorio je o Dedžalu.

Govoreći, spuštao je i dizao glas tako da smo pomislili da je Dedžal u prikrajku palmovika. Rekao je: 'Ja za vas strahujem mimo Dedžala. Ako se pojavi, a ja budem među vama, ja ću ga bez vas pobiti dokazima. A ako se pojavi, a ja ne budem među vama, svaki čovjek će biti sebi branilac. A Allah je Branitelj i Zastupnik svakog muslimana poslije Mene. Dedžal je mladić ćorav, kratke kovrdžave kose. Pojavit će se na putu između Sirije i Iraka. Odvraćat će od Pravog puta desno i lijevo. O Božiji robovi, budite čvrsti.' Upitali smo: 'Božiji Poslaniče koliko će ostati na Zemlji?' Odgovorio je: 'Četrdeset dana, dan kao godina, dan kao mjesec, dan kao sedmica, a ostali dani trajat će koliko i vaši dani.' Upitali smo: 'O Božiji Poslaniče, taj dan što traje kao godinu, da li nam je dovoljan u tom danu namaz jednog dana i noći?' 'Ne, nego mu odredite vrijeme.' Upitali smo: 'O Božiji Poslaniče, kojom brzinom će se kretati po Zemlji?' Odgovorio je: 'Poput kiše koju vjetar nosi. On će doći jednoj grupi ljudi, pa će ih pozvati, a oni će mu se odazvati. Naredit će nebu i ono će kišu liti i Zemlji, koja će biljem obrasti. Ispred njih će prolaziti njihova stoka visokih grba, vitkih strukova i nabreklih vimena. I doći će grupi ljudi i pozvati ih. Oni će odbiti njegov poziv. Slijedit će ga njihovi imeci, osvanut će glađu pogođeni, ništa im od imetaka njihovih neće ostati. Dedžal će proći pored ruševine, pa će joj reći: 'Izbaci svoje zakopano blago!', pa će ga to blago slijediti poput pčela kada slijede matice. Naredit će da se dovede čovjek i da se ubije. Udarit će ga sabljom i raspolutit će ga na dva dijela. Zatim će ga pozvati i on će mu doći. Dok oni budu u takvom stanju u tom će Uzvišeni Allah poslati Isaa, sina Merjeminog, i on će stići kod bijele munare istočno od Damaska, umotan u dvije obojene haljine, s rukama naslonjenim na krila dvaju meleka. Slijedit će Dedžala, stići će ga i ubit će ga kod istočnih vrata Ludda. Dok oni budu u takvom stanju Uzvišeni Allah će objaviti Isau, sinu Merjeminom, neka je na njega spas: 'Izveo sam Ja Robove moje protiv kojih se nećeš moći boriti, pa skloni ti moje robove na Tur!' Pa će Uzvišeni Allah poslati Je'džuđa i Me'džuđa, kako to On kaže: 'I kad se ljudi budu niz sve strmine žurno spuštali.' /21:96/ Isa, a.s., i njegovi ashabi će se obratiti Uzvišenom Allahu, pa će Allah na njihove vratove crve poslati, te će rastrgani osvanuti poput jedne duše usmrćene. Isa, a.s., i njegovi ashabi će se spustiti sa brda, a na Zemlji neće naći ni jednu kuću koju nije ispunio njihov smrad,[457] zadah njihovih leševa. Isa, a.s., i njegovi ashabi će se obratiti Uzvišenom Allahu pa će im Allah poslati ptice poput devinih vratova koje će ih nositi i baciti tamo gdje to bude Allahova volja.'"

Ibn-Džerir prenosi od Ka'ba i drugih, a koji kaže: /194/ "Ptice će ih baciti u Mehil." Ibn-Džabir kaže: "Ja sam upitao: "O Ebu-Jezide, gdje je Mehil?" Odgovorio je: "Tamo gdje Sunce izlazi." Kazao je: "Allah će poslati kišu koje će padati četrdeset dana, od koje neće ostati kuće, kako one zidane od blata tako i one pravljene od kostrijeti. Sparat će Zemlju, tako da će Zemlja ostati poput ogledala, gola ledina. Zemlji će biti rečeno: 'Neka tvoji plodovi isklijaju i neka se bereket tvoj poveća.' Tada će skupine ljudi jesti šipak, tražeći hlad pod njegovom korom. Mlijeko će biti blagoslovljeno tako da će deva muzara biti dovoljna za veliku skupinu ljudi, krava muzara bit će dovoljna za ogranak plemena, a ovca muzara za jednu porodicu. Dok oni budu u takvom stanju, Allah će poslati prijatan vjetar koji će uzeti ispod pazuha i izvaditi dušu svakom muslimanu - ili je rekao vjerniku: 'Najgori ljudi ostat će javno općiti poput magaraca i nad njima će nastupiti sudnji čas.'" Hadis navodi Muslim dok ga Buharija ne prenosi. Hadis uz ostale autore "Sunena" prenosi Muslim preko Abdurahmana bin Jezida bin Džabira. Tirmizi za ovaj hadis kaže da je hasen sahih.

U hadisu je potvrđeno /195/ da će Isa, sin Merjemin, hodočastiti drevni hram. Imam Ahmed kaže, prenoseći od Ebu-Seida, koji kaže da je Božiji Poslanik rekao: /196/ "Kaba će sigurno biti hodočašćena i kod nje će biti objavljana umra i poslije pojave Je'džuđa i Me'džuđa." Hadis prenosi samo Buharija.

Govor Uzvišenog: ***"I približi se Istinita prijetnja."*** Tj. Dan proživljavanja kada se ovakva stanja i potresi dogode približit će se i nastupiti Dan sudnji. Nevjernici će reći: "Ovo je dan teški", zbog čega Uzvišeni veli:

"Tada će se pogledi nevjernika ukočiti", tj. od strahote silnih događaja koje budu vidjeli:

"Teško nama, mi smo prema ovome ravnodušni bili", tj. na dunjaluku ***"Mi smo sami sebi nepravdu učinili."*** Priznat će sebi učinjenu nepravdu, premda im to priznanje neće koristiti.

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ
أَنتُمْ لَهَا وَٰرِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوْ كَانَ هَٰٓؤُلَآءِ ءَالِهَةً مَّا وَرَدُوهَا ۖ وَكُلٌّ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٩٩﴾
لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا ٱلْحُسْنَىٰٓ
أُو۟لَٰٓئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ۖ وَهُمْ فِى مَا ٱشْتَهَتْ
أَنفُسُهُمْ خَٰلِدُونَ ﴿١٠٢﴾ لَا يَحْزُنُهُمُ ٱلْفَزَعُ ٱلْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ
هَٰذَا يَوْمُكُمُ ٱلَّذِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿١٠٣﴾

"I vi, i oni kojima se, pored Allaha, klanjate, bit ćete gorivo u Džehennemu, a u nj ćete doista ući. /98/ Da su oni bogovi, ne bi u nj ušli, i svi će u njemu vječno boraviti." /99/ "U njemu će prigušeno uzdisati, u njemu ništa radosno neće čuti." /100/ "A oni kojima smo još prije lijepu nagradu obećali, oni će od

[457] "Ez-zulm" zadah je nečistoće i zadah debelog mesa koje se raspada.

njega daleko biti." /101/ "Huku njegovu neće čuti, i vječno će u onom što im budu duše željele uživati" /102/ "neće ih brinuti najveći užas, nego će ih meleki dočekati: 'Evo, ovo je vaš Dan, vama obećan!'" /103/

Uzvišeni govori obraćajući se Mekelijama mušricima plemena Kurejš i onima koji se u obožavanju kipova približe njihovoj vjeri:

"I vi, i oni kojima se, pored Allaha, klanjate, bit ćete gorivo u Džehennemu." Tj. ono što će gorjeti u Džehennemu. Govor Uzvišenog: ***"A u njeg ćete dolsta ući."*** Riječ znači "ući ćete".

"Da su oni bogovi, ne bi u njeg ušli." Tj. da su kipovi uistinu božanstva, sa svojim obožavateljima u Vatru ne bi ušli.

"I svi će u njemu vječno boraviti", tj. svi će u Džehennemu zanavjek ostati:

"I u njemu prigušeno uzdisati, u njemu ništa radosno neće čuti", kako to Uzvišeni veli:

"U njemu će teško izdisati i uzdisati." /11:106/ Riječ (zefir) je "izdisanje" a (šehik) "udisanje".

Govor Uzvišenog: ***"A oni kojima smo još prije lijepu nagradu obećali"***, tj. milost i sreću ***"...oni će od njega daleko biti"***, tj. od Džehenema, a to zbog toga što su u Allaha i Poslanika vjerovali, te zbog dobrih djela koja su na dunjaluku radili, kako to Uzvišeni veli:

"Zar nagrada za dobro učinjeno djelo može biti nešto drugo do dobro?" /55:60/ Tj. kao što su dobra djela na dunjaluku činili, Allah će njima lijepu nagradu na ahiretu dati i od kazne ih spasiti.

Uzvišeni veli: ***"Huku njegovu neće čuti."*** Tj. njegovo paljenje tjelesa. Govor Uzvišenog:

"I vječno će u onom što im budu duše željele uživati." Od neprijatnosti i nevolja će pošteđeni biti. A sve što žele i što im je milo bit će im priušteno.

To su Allahovi miljenici, koji će sirat-ćupriju takvim hodom koji je od munje brži proći, dok će nevjernici na njoj klečeći ostati. Ono što je spomenuto u ajetu broj 98, u to ne spadaju oni koji su obožavani a nisu bili zadovoljni time, kao što su meleki, Uzeir, Isa, Merjem i drugi koji su obožavani, a nisu bili zadovoljni time i od toga su tražili zaštitu od Allaha, dž.š.

Govor Uzvišenog: ***"Neće ih brinuti najveći užasl."*** O ovome je rečeno dosta toga, a rečeno je da će to biti kada Vatra džehenemska poklopi njegove stanovnike.

"Nego će ih meleki dočekivati:

"Evo ovo je vaš Dan, vama obećan"' tj. po Danu njima obećanom meleki će ih viješću obradovati.

"Evo, ovo je vaš Dan, vama obećan." Tj. iščekujte ono što će vas sretnim učiniti.

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَا ۚ إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ ﴿١٠٤﴾

"Onoga Dana, kad smotamo nebesa kao što se smota list papira za pisanje, onako kako smo prvi put iz ništa stvorili, tako ćemo ponovo iz ništa stvoriti, to je obećanje Naše, Mi smo doista kadri to učiniti."/104/.

Uzvišeni veli da je ovo to što će se na Danu sudnjem dogoditi: ***"Onoga Dana, kad smotamo nebesa kao što se smota list papira za pisanje"***, shodno riječima Uzvišenog:

"Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati, a čitava Zemlja na Sudnjem danu u šaci će Njegovoj biti, a nebesa će u desnici Njegovoj smotana ostati. Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim." /39: 67/

Buharija, Allah mu se smilovao, prenosi od Ibn-Omera, a ovaj od Božijeg Poslanika, s.a.v.s., koji je rekao: /197/ "Odista će na Danu sudnjem sve zemlje i nebesa u Allahovoj desnici biti." Hadis na ovaj način prenosi samo Buharija, Allah mu se smilovao. Prenoseći od Ibn-Abbasa, Ibn Ebi-Hatem kaže: "Allah će sedam nebesa i sva živa stvorenja na njima smotati, kao i sedam zemalja i sva živa stvorenja koja su na njima. Svojom desnicom to sve će učiniti. To će u Njegovoj ruci biti kao zrno gorušice.

Govor Uzvišenog: ***"Kao što se smota list papira za pisanje."*** Ibn-Abbas rekao je: "Sidžil" (list) u osnovi je "stranica". Takvo mišljenje zastupa i Ali bin Talha, a od Talhe to mišljenje prenosi Avff. O tome tekstualno govori i Mudžahid, Katade i drugi, a za to mišljenje se opredijelio i Ibn-Džerir, jer je ono opće priznato u jeziku. Shodno tome ono znači: "Onoga Dana, kad smotamo nebesa kao što se smota list papira preko onoga što je napisano", jer riječ "knjiga" ovdje je u značenju "ono što je napisano", a prijedlog "li" u značenju je "ala" shodno riječima Uzvišenog:

"I njih dvojica poslušaše i kad ga On čelom prema Zemlji položi." /38:103/ Tj. doslovno: "na čelo", tj. čelom, a za ovo u arapskom jeziku ima još primjera, a Allah najbolje zna.

"Onako kako smo prvi put iz ništa stvorili, tako ćemo ponovo iz ništa stvoriti, to je obećanje Naše, Mi smo doista kadri da to učinimo."

Ovto znači da će se to neizostavno dogoditi. To je Dan kada će Allah sva stvorenja povratiti i iznova ih stvoriti kao što ih je prvi put stvorio, i On je kadar da ih iznova stvori. To će se nužno desiti, jer, kratko kazano, obećanje Uzvišenog Allaha je nešto što se ne mijenja i što ne može biti drugačije. On je to u stanju i zbog toga Uzvišeni kaže: ***"Mi smo doista kadri to***

učiniti." Imam Ahmed od Ibn--Abbasa prenosi: /198/ "Između nas ustao je Božiji Poslanik, s.a.v.s., propovijedajući: 'Pred Uzvišenim Allahom vi ćete biti okupljeni - goli, bosi, i neosunećeni. ***'Onako kako smo prvi put iz ništa stvorili tako ćemo ponovo iz ništa stvoriti - to je obećanje Naše, Mi smo doista kadri to učiniti.'"*** Hadis navode Buharija i Muslim u svojim "Sahihima" prema riječima Š'ubeta.

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنۢ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ فِي هَٰذَا لَبَلَاغًا لِّقَوْمٍ عَابِدِينَ ﴿١٠٦﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٧﴾

"Mi smo u Zeburu, poslije Opomene, napisali da će Zemlju Moji čestiti robovi nasljediti." 105. "U ovom je doista obavještenje za ljude koji budu Allahu robovali", /106./ "a Tebe smo samo kao milost svjetovima poslali." /107/

Uzvišeni obavještava o sreći koju je predodredio za Svoje dobre robove i na ovom i na budućem svijetu, te Zemlju, koju im je u naslijedstvo dao, shodno Allahovim riječima:

"Allah obećava da će oni među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili sigurno namjesnicima na Zemlji postaviti, kao što je postavio namjesnicima one prije njih i da će im zacijelo vjeru njihovu učvrstiti, onu koju im On želi." /24:55/ Nadalje, Uzvišeni govori da je ovo zapisano u Knjigama i da će se to neizostavno desiti, zbog čega Allah veli:

"Mi smo u Zeburu, poslije Opomene, napisali." Pod pojmom "Zebur" misli se na Knjige koje su objavljene poslanicima, a "Zebur" je također ime knjige koja je objavljena Davudu, a.s., Pod pojmom "Zikr" ovdje se misli na Glavnu Knjigu (Ummul-kitab) u kojoj je Allah propisao šta će se desiti sve do Sudnjeg dana. Znači da je Uzvišeni Allah propisao u Tavratu, Indžilu i Kur'anu, te u suhufima koji su objavljeni svim Božijim poslanicima nakon Majke Knjiga (Ummul-kitab)

"...da će Zemlju Moji čestiti robovi nasljediti" iz svih naroda koji su u Uzvišenog Allaha vjerovali. Allah je njima zagarantovao sreću, slavu, vladavinu, trijumf i da pravično i istinski narodima na Zemlji upravljaju na ovom svijetu. Što se tiče ahireta, dat će im da Zemlju zamijene Džennetom i onome što je u Džennetu, a što oko vidjelo nije, uho čulo, te što čovjeku pored postojećih blagodati uopće ne može na um pasti.

Govor Uzvišenog: ***"u ovome je doista obavještenje za ljude koji budu Allahu robovali."*** Tj. u Kur'anu je pouka od koristi, a ona je dostatna narodu koji Allaha obožava na način kako im je On to propisao. Oni su ti čija je pokornost prema Allahu prevladala u odnosu na pokornost prema šejtanu i strastima. Riječi Uzvišenog: ***"A tebe smo samo kao milost svjetovima poslali."*** Uzvišeni ističe da je Muhameda, s.a.v.s., milošću svjetovima učinio, tj. da ga je poslao svima njima iz Milosti, pa onaj koji ovu Milost prihvata i na toj blagodati zahvalan bude, na oba će svijeta sretan biti.

Ko tu Milost odbije, na oba svijeta propao je, kako to Uzvišeni veli.

"Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima, nezahvalnošću uzvratili i narod svoj u Kuću propasti doveli, u Džehennem, u kome će gorjeti, a užasno je on prebivalište." /14:28, 29/

U svom "Sahihu" Muslim od Ebu-Hurejrea prenosi: /199/ "Rečeno je: "O Božiji Poslaniče, prokuni mušrike na što je on odgovorio: 'Nisam poslan da proklinjem, nego sam poslan milosti radi.'" Imam Ahmed prenosi od Selmana, koji kaže da je Božiji Poslanik državši govor kazao: /200/ "Kojeg god čovjeka da sam izgrdio u svojoj srdžbi ili ga, pak, kaznio, pa ja sam samo čovjek od Ademovih potomaka, rasrdim se kao što se i vi rasrdite. Allah me je poslao kao milost svjetovima i na Danu sudnjem ću od Allaha tražiti milost." Koja je to milost koja bi trebala doprijeti do onoga koji je niječe? Odgovor koji prenosi Ebu-Džafer bin Džerir od Ibn-Abbasa povodom riječi Uzvišenog:

"A tebe smo samo kao milost svjetovima poslali", Onome koji u Allaha i Sudnji dan vjeruje, njemu je milost i na ovom i na budućem svijetu propisana, a onaj ko u Allaha i Poslanika ne vjeruje, netragom će od poniženja i stradanja, koja ranije narode zadesiše, nestati.

قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنتُكُمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ ۖ وَإِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١٠٩﴾ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ ﴿١١٠﴾ وَإِنْ أَدْرِي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١١﴾ قَالَ رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ ۗ وَرَبُّنَا الرَّحْمَٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٢﴾

"Reci: 'Meni se objavljuje da je vaš Bog - Jedan Bog, pa samo Njemu budite predani!'" /108/ "A ako se oni okrenu, ti reci: 'Ja sam vas sve, bez razlike, opomenuo, a ne znam da li je blizu ili daleko Ono čime vam se prijeti'"; 109. "On zna glasno izgovorene riječi, zna i ono što krijete", /110/ "a ja ne znam da nije to vama iskušenje, i pružanje uživanja još za izvjesno vrijeme." /111/"Gospodaru moj, presudi onako kako su zaslužili!", reče on, "A Gospodar naš Svemilosni jeste Onaj kod

Kojega treba tražiti pomoć protiv onoga što vi iznosite." /112/

Uzvišeni svom Poslaniku, neka je na njega salavat i mir, naređuje da mušricima dostavi:

"Meni se objavljuje da je vaš Bog - jedan Bog, pa samo Njemu budite predani." Tj. budite oni koji će to slijediti, predani i Njemu pokorni biti.

"A ako se oni okrenu", tj. ono čemu si ih zvao napuste, ***"Ti reci: 'Ja sam vas sve, bez razlike, opomenuo.'"*** Tj. podučavao sam vas da ću ja s vaše strane biti iskušavan kao i vi s moje strane, da sam ja čist od vas kao i vi od mene, shodno riječima Uzvišenog:

"I ako te oni budu u laž utjerivali, ti reci: 'Meni - moja, a vama - vaša djela. Vi nećete odgovarati za ono što ja radim, a ja neću odgovarati za ono što vi radite.'" /10:41/

"Čim primijetiš vjerolomstvo nekog plemena, i ti njemu isto tako otkaži ugovor." /8:58/ Tj. neka i ti znaš, a i oni, podjednako o otkazivanju ugovora, što je slučaj i u ovom ajetu:

"I ako oni ipak okrenu, ti reci: 'Ja sam vas sve, bez razlike, opomenuo.'" Tj. zar vas nisam podučio da ja neću odgovarati za ono što vi uradite, niti vi za ono što ja uradim, jer sam to znao.

"A ne znam da li je blizu ili daleko Ono čime vam se prijeti." Tj. to će se neminovno dogoditi, a koliko je to blizu ili daleko, ja to ne znam.

"On zna glasno izgovorene riječi, zna i ono što krijete." Tj. On zna sve stvari iz gajba i zna ono što Njegovi robovi javno iznose, kao i ono što kriju, bilo to malo ili veliko, Allah će ih adekvatno nagraditi. Riječi Uzvišenog:

"A ja ne znam da nije to vama iskušenje, i pružanje uživanja još za izvjesno vrijeme." Ibn-Džerir rekao je: "Možda je odlaganje, udaljavanje toga od vas samo vama iskušenje i uživanje do roka određenog."

"Gospodaru moj, presudi onako kako su zaslužili", reče on, "a Gospodar naš Svemilosni jeste Onaj od Kojega treba tražiti pomoć protiv onoga što vi iznosite." Tj. postavi granicu između nas i naroda koji niječe Istinu, a Allah je Taj od Kojeg vi pomoći trebate tražiti, zbog onog što govorite i laži koje iznosite pripisujući Mu druga, te stga što druga božanstva obožavate mimo Allaha. Nema boga osim Allaha, niti gospodara mimo Njega.

Ovo je kraj tumačenja sure "EL - ENBIJA' ", "VJEROVJESNICI". Neka je na njih spas, a Allahu pripada hvala i zahvala.

22
EL - HADŽ / HADŽ
OBJAVLJENA U MEDINI*, IMA 78 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَىٰ وَمَا هُم بِسُكَارَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"O ljudi, Gospodara svoga se bojte! Zaista je potres Smaka svijeta stvar velika!" /1/ "Na Dan kada ga vidite vi, svaka dojilja će ono što doji zaboraviti, a svaka trudnica će svoj plod pobaciti i ti ćeš vidjeti ljude pijane, a oni neće pijani biti, nego će kazna Allahova žestoka biti!" /2/

Uzvišeni stavlja u zadaću svojim robovima da prema Njemu budu bogobojazni i obavještava ih o strahotama Sudnjeg dana, njegovim potresima i stanjima. Mufesiri se razilaze po pitanju potresa kada Smak svijeta nastupi - hoće li potres nastupiti nakon što svijet ustane iz svojih kaburova na dan njihovog proživljenja na mjestu proživljenja ili će Smak biti prije nego što ljudi ustanu iz svojih kaburova. Oni koji kažu da će se potres desiti na kraju egzistiranja dunjaluka i početku Smaka svijeta zastupaju mišljenje koje se prenosi od Alkame Ubeid bin Umejra i Amira eš-Ša'bija. O tome Ibn-Džerir navodi hadis[458] od Ebu-Hurejrea koji seže sve do Poslanika. Sadržina tog hadisa je da će se potop desiti prije Dana proživljenja, a u hadisu stoji /201/ "...A umrli o tome neće ništa znati." Cilj hadisa je da uputi na to da će se potres desiti prije Smaka svijeta i da je zbog blizine Smaka svijeta pridodat Smaku svijeta kao što se kaže: "Predznaci Sudnjeg dana" i slično, a Allah najbolje zna. Drugi kažu da će se ta strahota, jeza i potres desiti na Danu proživljenja i to na mjestu proživljena nakon ustajnja iz kabura. Za takvo mišljenje opredijelio se Ibn-Džerir. Kao dokaz za svoje mišljenje on navodi i hadis koji prenose imam Ahmed, Tirmizi, koji ga smatra vjerodostojnim i Ibn Ebi-Hatim od Umrana bin el-Husajna. Od tih je hadisa i onaj kojeg, tumačeći ovaj ajet prenose Buharija od Ebu-Seida koji kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: /202/ "Allah će na Dan proživljenja reći: 'O Ademe!', a on će odgovoriti: 'Odazivam Ti se Gospodaru i pokoravam Ti se!', pa će glasno kazano biti: 'Allah ti naređuje da od potomstva izdvojiš izaslanstvo za Džehennem!' 'Šta je to izaslanstvo za Džehenem?', upitao je Adem, a.s. 'Od svake hiljade' - mislim da je rekao - kaže prenosilac '999 ljudi i tada će trudnica svoj plod pobaciti, a dijete će osjediti.'"

"I ti ćeš vidjeti ljude pijane, a oni neće pijani biti, nego će kazna Allahova žestoka biti!" To je ashabima teško palo tako da im se izraz lica promjenio. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Od Je'džudža i Me'džudža devetsto devedeset i devet, a od vas jedan. Vi ste u odnosu na sav svijet k'o crna dlaka na bijelom volu ili, pak, k'o bijela dlaka na crnom volu. Nadam se da ćete vi činiti četvrtinu stanovnika Dženneta." Mi smo uzviknuli: "Allah je najveći!", a Poslanik je rekao: "Trećinu stanovnika Dženneta!" Mi smo ponovo rekli: "Allah je najveći!", a on je rekao: "Polovinu stanovnika Dženneta." Mi smo opet rekli: "Allah je najveći!"

Hadis također prenose Buharija i na drugim mjestima, a prenose ga i Muslim i Nesaija.

Imam Ahmed prenosi od Aiše, a ona od Božijeg Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /203/ "Pred Allahom ćete na Danu proživljenja biti sakupljeni - neosunećeni, goli i bosi." Aiša je kazala: "O Božiji Poslaniče, hoće li ljudi ili žene gledati jedni u druge?" Odgovorio je: "O Aiša, stvar će biti mnogo teža da bi ih to moglo zanimati." Hadis prenose Buharija i Muslim, a hadisa koji govore o strahotama na Danu proživljenja ima jako mnogo i o njima će biti govora na drugom mjestu. Uzvišeni kaže:

"Zaista je potres Smaka svijeta stvar velika." Tj. krupna stvar, veliki slučaj, užasna nedaća i strašan i jezovit događaj. Potres, stres (zilzal) je strah, jeza i panika koji će zahvatiti duše, kako to Uzvišeni veli:

"Tada su vjernici bili u iskušenje stavljeni i ne može biti više uznemireni." /33:11/ Zatim Uzvišeni veli:

"Na Dan kada ga vidite vi." Ovo je vrsta zamjenice koja ukazuje na važnost, a zbog čega objašnjavajući je veli: ***"Svaka dojilja će ono što doji zaboraviti."*** To je zbog strahota koje će vidjeti, i od najdražeg stvorenja će odvraćena biti. Ono je njoj najdraže i ona najviše za njim žudi i u periodu dojenja najviše brine o njemu, zbog čega Uzvišeni veli: , a nije rekao (bez okruglog "ta" ة za ženski rod jer je to dojilja koja ne označava dojilju u momentu dojenja)" ono što doji." Tj. odbijanje njenog dojenčeta od dojenja. Govor Uzvišenog:

---

* Objavljena nakon sure "En-Nur".

** Ajeti 52 - 55 objavljeni su između Meke i Medine.

458 Ja sam dodao: "To je hadis u kome imaju dvije nepoznate osobe i nije vjerodostojan." A Allah najbolje zna.

"A svaka trudnica će svoj plod pobaciti." Tj. prije nego što se ispuni devet mjeseci, zbog strahote. ***"I ti češ vidjeti ljude pijane."*** Tj. od strahote stanja u koje su zapali, razum im će biti smeten, a pamet će iščeznuti. Ko ih bude vidio mislit će da su pijani.

"A oni neće pijani biti, nego će kazna Allahova žestoka biti!"

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَٰنٍ
مَّرِيدٍ ۝٣ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ
عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ۝٤

"Ima ljudi koji se bez ikakva znanja prepiru o Allahu i koji slijede svakog šeftana prkosnoga." /3/ "Za njega je već određeno da će svakog onog ko ga uzme za zaštitnika na stranputicu zavesti i u patnju ga ognjenu dovesti." /4/

Onoga koji proživljenje niječe i ono što je objavljeno poslanicima sljedeći svakog šejtana prkosnog, bilo od ljudi ili, pak, džina, Uzvišeni otvoreno kori.

To je stanje onih koji slijede novotorije i onih koji su u zabludi, koji se slijedeći neistinu suprotstavljaju Istini, napuštajući ono što je Allah dostavio Svome Poslaniku. Oni novotarije, nagađanja i strasti slijede, zbog čega o njima Uzvišeni veli:

"Ima ljudi koji se bez ikakva znanja prepiru o Allahu." Tj. pravog znanja. ***"I koji slijede svakog šeftana prkosnoga. Za njega je već određeno."*** Tj. kaderom (određenjem) propisano.

"Da će svakoga onog koga uzme za zaštitnika." Tj. oponaša i slijedi ga.

"Na stranputicu zavesti i u patnju ga ognjenu dovesti." Tj. na dunjaluku ga u zabludu odvodi, a na ahiretu će ga u patnju bolnu, ognjenu i nesnosnu gurnuti. Prenoseći od Ebu-Malika, Es-Suddi rekao je: "Ovaj je ajet objavljen zbog Nadr bin El-Harisa", a to mišljenje zastupa i Ibn-Džurejdž. Prenoseći od Ebu-Kja'ba el-Mekija, Ibn Ebi-Hatim kaže: "Jedan od kurejških pokvarenjaka priupitao je: 'Obavijesti nas o vašem Gospodaru: je li On od zlata, srebra ili bakra?' Nebo je snažno zatutnjalo. Pa mu je razbijena lobanja od glave koja je pala pred njega." Mudžahid kaže da je došao židov i upitao: "O Muhammede, obavijesti me o svom Bogu, od koje stvari je On - biljura ili safira?" Pa je udario grom i usmrtio ga tada.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّنَ ٱلْبَعْثِ فَإِنَّا
خَلَقْنَٰكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ
وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِى ٱلْأَرْحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى
ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنكُم مَّن
يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنۢ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا ۚ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ
هَامِدَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنۢبَتَتْ مِن كُلِّ
زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ۝٥ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّهُۥ يُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ
قَدِيرٌ ۝٦ وَأَنَّ ٱلسَّاعَةَ ءَاتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِى
ٱلْقُبُورِ ۝٧

"O ljudi! Ako ste u sumnji spram proživljenja - pa Mi vas stvaramo od zemlje, zatim od kapi sjemena, potom od ugruška, zatim od grude mesa, oblikovanog i neoblikovanog, da bismo vama objasnili! A u matericama zadržavamo šta hoćemo, do roka određenog, zatim činimo da se kao dojenčad rađate i da poslije do muževnog doba uzrastete; jedni od vas umiru, a drugi duboku starost doživljavaju, da ne zna, nakon što je znao, ništa. I ti vidiš zemlju kako je zamrla, ali kad na nju kišu spustimo, ona ustrepće i uzbuja, i iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno." /5/ "To je zato što je On, Allah, zaista, Istina i što je On kadar da mrtve oživi, i što On sve može", /6/ "i što će Čas oživljenja, u to nema sumnje, doći i što će Allah one u grobovima oživiti." /7/

Nakon što Uzvišeni pominje onoga koji se suprotstavlja proživljenju, niječe onaj svijet, navodi dokaze Svoje moći u pogledu proživljenja koje ljudi vide kod početka stvaranja nekog bića (čovjeka), pa kaže:

"O ljudi! Ako ste u sumnji spram..." tj. u skepsi, ***"...proživljenja..."***, tj. budućeg svijeta, proživljenja duša i tjelesa "pa, Mi vas stvaramo od zemlje." Tj. osnova onoga od čega vas On stvara je zemlja, i On je od zemlje stvorio Adema, a.s."

"Zatim od kapi sjemena." Tj. potomstvo od sperme stvori, od vode neznatne.

"Potom od ugruška, zatim od grude mesa." Kada se kap sjemena ustabili u materici žene i tako ostane 40 dana, dodajući tome ono što kapi sjemena bude pridodato, tada se uz Allahov dozvolu pretvori u crveni ugrušak i u tom stanju ostane 40 dana, nakon toga se mijenja i postaje gruda mesa bez oblika, crta i linija. Zatim se u oblikovanju i formiranju linija, crta, od ugruška uobliče glava, ruke, prsa, stomak, bedra, dvije noge, te ostali organi. Nekad

žena pobaci ugrušak prije formiranja i oblikovanja, a ponekad ga pobaci nakon što postane oblikovan, o čemu Uzvišeni kaže:

"Zatim od grude mesa, oblikovanog i neoblikovanog", tj. onako kako ga vidite:

"...da bismo vama objasnili. A u matericama zadržavamo šta hoćemo, do roka određenog." Tj. ponekad se ugrušak ustabili u materici, a da ga žena ne pobaci ili abortira. Za riječi Uzvišenog: ***"...oblikovanog i neoblikovanog"***, Mudžahid kaže: "To je embrion koji se pobaci bio on oblikovan ili ne." A kada u materici proboravi 40 dana, to je onda gruda mesa kojoj Uzvišeni Allah šalje meleka koji joj dušu udahne i odredi joj shodno Allahovoj volji ljepotu, ružnoću, muški ili ženski spol. Propiše joj nafaku, rok života, te hoće li biti sretna ili nesretna.

U "Sahihima" Buharije i Muslima potvrđeno je predanje koje se prenosi od Ibn-Mes'uda, koji kaže: "Pričao nam je Božiji Poslanik, s.a.v.s., a on je iskren i drugi mu vjeruju, pa je rekao: /204/ 'Stvaranje svakog od vas obuhvata period od 40 noći provedenih u utrobi majke. Zatim nakon 40 dana nastaje ugrušak, zatim poslije 40 dana nastaje gruda mesa. Allah mu tada šalje meleka propisujući mu četiri stvari: nafaku, djela, rok života, te hoće li biti sretan ili nesretan. Nakon toga udahne mu dušu.'"

Govor Uzvišenog: ***"Zatim činimo da se kao dojenčad rađate."*** Dijete je tjelesno i intelektualno nejako, pa mu Allah malo po malo snagu daje, a roditelji blago i ljubazno danonoćno nad njim bdiju.

Zbog toga Uzvišeni veli: ***"I da poslije do muževnog doba uzrastete."*** Tj. mladost se upotpuni lijepom pojavom i izgledom.

"Jedni od vas umiru." Tj. u snazi i mladosti. ***"A drugi duboku starost doživljavaju."*** Tj. oronulost, matuhluk, slaboumnost, senilnost, zbog čega Uzvišeni veli:

...da ne zna, nakon što je znao, ništa." Onako kako to Uzvišeni kaže:

"Allah je Taj Koji vas nejakim stvara i onda vam, poslije nejakosti, snagu daje, a poslije snage iznemoglost i sijede vlasi; On stvara što hoće. On sve zna i sve može." /30:54/

Govor Uzvišenog: ***"I ti vidiš zemlju kako je zamrla."*** Ovo je drugi dokaz moći Uzvišenog da umrle oživljava, kao što to čini i sa zamrlom i neplodnom zemljom.

"Ali kad na nju kišu spustimo, ona ustrepće i ona uzbuja, i iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno." Tj. kad Allah na nju kišu spusti, poveća se vlaga, podstakne bilje i iz zemlje izniknu razne vrste, sorte i plodovi, te raznorazni usjevi i bilje, zbog čega Uzvišeni veli: ***"To je zato što je On, Allah, zaista Istina."*** Tj. stvara, ravna i čini što Mu je volja.

"I što je On kadar da mrtve oživljava." Tj. kao što je zamrlu zemlju oživio i dao da iz nje izniknu pomenute vrste.

"I što On sve može." Shodno riječima Uzvišenog:

"...i zaista On može, kada nešto hoće, samo zato rekne: 'Budi!', i ono bude." /36:82/

Govor Uzvišenog: ***"I što će Čas oživljenja, u to nema sumnje, doći."*** Tj. desit će se i u to nema nikakve sumnje niti prepirke. ***"I što će Allah one u grobovima oživiti."*** Tj. povratit će ih nakon što su u grobovima svojim istruhli bili i iz ništavila će ih u život povratiti. Kako to On veli:

"I Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: 'Ko će oživiti kosti kad budu trule?' Reci: 'Oživit će ih Onaj Koji ih je prvi put stvorio, On dobro zna sve što je stvorio.'" /36:78, 79/ Ajeta o ovoj temi odista ima mnogo.

Prenosi imam Ahmed od Lekit bin ʿAmira da je rekao: /205/ "Hoće li svaki od nas na Danu sudnjemu vidjeti svog Uzvišenog Gospodara? I šta je znak za to u Njegovim stvorenjima?" Božiji Poslanik, s.a.v.s., priupitao je: "Zar svaki od vas ne gleda u mjesec posvetivši se samo mjesecu?" Rekli smo: 'Da', na što je Poslanik rekao: 'Allah je najuzvišeniji!' Upitao sam: 'Božiji Poslaniče, kako će Allah mrtve oživiti? Šta je znamenje toga u Njegovim stvorenjima?' Poslanik ponovo priupita: 'Zar nisi prošao dolinom koja je uništena postavši tako neplodna?' Odgovorio sam: "Da.' 'Zatim si njome prošao kada je uzbujala zelenilom.' Opet sam odgovorio potvrdno. 'Eto, tako Allah oživljava mrtve i to je znamenje u Njegovim stvorenjima.'" Hadis prenose Ebu-Davud i Ibn-Madže. Ibn Ebi-Hatim, prenoseći od Mʿuaza bin Džebela, kaže: "Ko spozna da je Allah Sušta Istina, da će biti Sudnji dan, u koji nema sumnji i da će Allah ono što je u kaburovima oživiti, taj će ući u Džennet."

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَٰبٍ
مُّنِيرٍ ۝٨ ثَانِىَ عِطْفِهِۦ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ لَهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ ۖ وَنُذِيقُهُۥ
يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ۝٩ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ
بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ۝١٠

"Ima ljudi koji se o Allahu prepiru bez ikakva znanja i bez ikakve upute i bez Knjige svjetlije", /8/ "hodeći nadmeno da bi s Allahova Puta odvraćali, njih na ovom svijetu čeka ponižnje, a na onom svijetu dat ćemo im da iskuse patnju u Ognju." /9/ "Eto, to je zbog djela ruku tvojih, jer Allah nije nepravedan prema robovima Svojim." /10/

Pošto Uzvišeni navodi stanje zabludjelih, neznalica, onih koji oponašaju druge, riječima:

"Ima ljudi koji se bez ikakva znanja prepiru o Allahu i koji slijede svakog šeftana prkosnoga", u ovom slučaju On spominje i one koji u zabludu pozivaju, a to su predvodnici kufra i novotarija, pa kaže:

"Ima ljudi koji se o Allahu prepiru bez ikakva znanja i bez ikakve upute, i bez Knjige svjetlije." Tj. bez ispravnog razbora, jasne tradicije, nego po nahođenju i hiru.

Govor Uzvišenog: ***"Hodeći nadmeno."*** Tj. naginjući svoj vrat, okrećući se od Istine u koju se poziva i oholeći se, shodno riječima Uzvišenog: ***"A kad im se rekne dođite, Allahov Poslanik će moliti da vam se oprosti, oni glavama svojim tresu i vidiš ih kako nadmeno odbijaju."*** ***/63:5/*** Govor Uzvišenog:

"Da bi s Allahova Puta odvraćali." Tj. da ih s Puta Allahova odvraća. Zatim Uzvišeni veli: ***"Njih na ovom svijetu čeka ponižen je."*** Zbog oholog odnosa spram ajeta Allahovih prezir će ih na dunjaluku stići.

"A na onom svijetu dat ćemo im da iskuse patnju u Ognju."

"Eto, to je zbog djela ruku tvojih." Tj. bit će mu kazano: Ovo je zbog pogrda i ismijavanja.

"Jer Allah nije nepravedan prema robovima Svojim." Tj. to što će na Danu sudnjem okusiti patnju u Ognju nije nepravda, naprotiv, to je pravda Uzvišenog Allaha, i naknada za ono što je činio, kao što je kufr, inad i oholost. A Allah je uzvišen od nepravde, jer je Allah nepravdu Sebi zabranio.

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَعۡبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرۡفٖۖ فَإِنۡ أَصَابَهُۥ
خَيۡرٌ ٱطۡمَأَنَّ بِهِۦۖ وَإِنۡ أَصَابَتۡهُ فِتۡنَةٌ ٱنقَلَبَ عَلَىٰ وَجۡهِهِۦ خَسِرَ ٱلدُّنۡيَا
وَٱلۡأٓخِرَةَۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡخُسۡرَانُ ٱلۡمُبِينُ ﴿١١﴾ يَدۡعُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُۥ
وَمَا لَا يَنفَعُهُۥۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلۡبَعِيدُ ﴿١٢﴾ يَدۡعُواْ لَمَن ضَرُّهُۥٓ أَقۡرَبُ
مِن نَّفۡعِهِۦۚ لَبِئۡسَ ٱلۡمَوۡلَىٰ وَلَبِئۡسَ ٱلۡعَشِيرُ ﴿١٣﴾

"Ima svijeta koji Allahu robuje površno: ako ga zadesi dobro, smiri se, a ako ga zadesi iskušenje, vrati se svom nevjerovanju, pa tako izgubi i onaj svijet. To je, uistinu, očiti gubitak." /11/ "On se, pored Allaha, kanja onome koji od njega ne može nikakvu štetu otkloniti niti mu može bilo kakvu korist pribaviti; to je zaista velika zabluda"; /12/ "kanja se onome čije će mu kanjanje prije nauditi nego od koristi biti; takav je, doista, loš zaštitnik i zao drug!" /13/

"Ima svijeta koji Allahu robuje površno: ako ga zadesi dobro, smiri se..." Buharija kaže da bi neki ljudi, kada bi se vraćali u Medinu, a žene bi im rodile dječaka, a kobile se ždrijebile, rekli: "Ovo je prava vjera." Ako im, pak, žene ne bi rodile, niti kobile ždrijebile, onda bi rekli: "Ovo je loša vjera." Govoreći o riječima Uzvišenog:

"Vrati se svome nevjerovanju." Mudžahid kaže: "Odmetne se kao nevjernik", a govor Uzvišenog: ***"pa tako izgubi i ovaj i onaj svijet"***, tj.na dunjaluku ništa nije postigao, a na ahiretu će zbog nijekanja Uzvišenog Allaha doživjeti veliku nesreću i poniženje. Zbog toga Uzvišeni veli:

"To je, uistinu, očit gubitak." Tj. ogromna šteta i posao sa gubitkom. Govor Uzvišenog:

"Kanja se onome čije će mu kanjanje prije nauditi nego od koristi biti." Tj. na ovome svijetu prije ahireta više će imati štete nego koristi, s tim što će mu šteta na ahiretu biti izvjesnija i obistinit će se. Riječi Uzvišenog:

"A takav je, doista, loš zaštitnik i zao drug." Mudžahid kaže da je to idol, tj. loš li je taj kojeg, mimo Allaha, gospodarom, pomagačem i zaštitnikom priziva.

"I zao drug." Onaj s kim se druži i sarađuje.

إِنَّ ٱللَّهَ يُدۡخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ
وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ
مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾

"Allah će one koji vjeruju i čine dobra djela, zaista, uvesti u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći. Allah radi ono što hoće!" /14/

Nakon spomena zabludjelih nesretnika, Uzvišeni spominje čestite sretnike i to one koji srcem vjeruju a svoj iman djelima potvrđuju, praktikujući sve vrste pobožnih djela. Oni su se ružnih djela klonili, zbog čega im je Allah u nasljedstvo prebivališta visokih deredža ostavio. Navodeći da je prve u zabludi ostavio a druge na Pravi put izveo Uzvišeni kaže:

"Allah radi ono što hoće."

مَن كَانَ يَظُنُّ أَن لَّن يَنصُرَهُ ٱللَّهُ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ
فَلۡيَمۡدُدۡ بِسَبَبٍ إِلَى ٱلسَّمَآءِ ثُمَّ لۡيَقۡطَعۡ فَلۡيَنظُرۡ هَلۡ يُذۡهِبَنَّ كَيۡدُهُۥ
مَا يَغِيظُ ﴿١٥﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلۡنَٰهُ ءَايَٰتِۭ بَيِّنَٰتٖ وَأَنَّ ٱللَّهَ يَهۡدِي مَن يُرِيدُ
﴿١٦﴾

"Onaj ko misli da Poslaniku Allah neće pomoći ni na ovom ni na onom svijetu, neka rastegne uže do tavanice i neka razmisli da li će njegov postupak, ako se objesi, otkloniti ono zbog čega se on ljuti." /15/ "I tako, eto, Mi ga u vidu jasnih ajeta objavljujemo, a Allah će onome kome On hoće na Pravi put ukazati." /16/

Ibn-Abbas i njegovi ashabi kazali su: "Onaj ko misli da Allah neće pomoći Muhammeda, s.a.v.s., na ovome svijetu i ahiretu ***"Neka rastegne uže"***. Riječ znači: "uže", ***"do tavanice"*** Tj. do tavanice svoje kuće.

"Ako se objesi", tj. neka se užetom zadavi. Ovaj govor se doima kao ironija, sarkazam, u značenju: ko misli da Allah Muhammeda, njegovu vjeru i Kur'an neće pomoći, neka ide i neka se ubije. Pa Allah će mu (Muhammedu) odista neizostavnu pomoć pružiti. Uzvišeni veli:

"Mi ćemo doista pomoći poslanike Naše i vjernike u životu na ovom svijetu, a i na Dan kad se dignu svjedoci." /40:51/ Zbog toga je Uzvišeni kazao:

"I neka razmisli da li će njegov postupak otkloniti ono zbog čega se on ljuti." Ata' al-Horosani rekao je: "Neka razmisli hoće li time izliječiti - a u slučaju Muhammeda, s.a.v.s. - ljutnju smještenu u prsima svojim, riječi Uzvišenog: ***"I tako, eto, Mi ga objavljujemo"*** tj. Kur'an.

"u vidu jasnih ajeta." očitih i oni su Allahov dokaz ljudima. ***"A Allah će onome kome on hoće na Pravi put ukazati."*** Allah upućuje koga hoće, a u zabludi ostavlja koga hoće. On posjeduje kompletnu mudrost i definitivan dokaz. U Njegovoj odredbi promjene nema i On račune brzo svida.

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلصَّٰبِـُٔونَ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلْمَجُوسَ
وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ
شَهِيدٌ ﴿١٧﴾

"Allah će na Sudnjem danu odvojiti vjernike od jevreja, Sabijaca, kršćana, poklonika Vatre i mnogobožaca. Allah je, zaista, o svemu obaviješten." /17/

Uzvišeni kazuje o privrženicima različitih vjera: neki od njih su vjernici, neki nevjernici, te da će im Uzvišeni Allah na Danu sudnjem pravično presuditi. Onoga koji u Allaha bude vjerovao, u Džennet će uvesti, a onoga koji ga je nijekao - u Džehennem. Allah je doista svjedok onoga što oni rade, šta govore, njihovih tajni, pa i onoga što je od toga skrivenije.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَسْجُدُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ
وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ وَٱلنُّجُومُ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ
ٱلنَّاسِ ۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُ ۗ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكْرِمٍ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ﴿١٨﴾

"Zar ne vidiš da Allahu sedždu čine i oni na nebesima i oni na Zemlji, a i Sunce, i Mjesec, i zvijezde, i planine, i drveće, i životinje, i mnogi ljudi, a mnogi i kaznu zaslužuju. A koga Allah ponizi, niko ga ne može poštovanim učiniti; Allah ono što hoće radi." /18/

Uzvišeni ističe da je jedino On, Koji sudruga nema, dostojan obožavanja, te da Mu zbog Njegove uzvišenosti sve čini sedždu milom ili silom.

Svaka stvar Mu sedždu čini na specifičan način. Uzvišeni veli:

"Zar ne vidiš da Allahu sedždu čine i oni na nebesima i oni na Zemlji." Tj. meleki u nebeskim prostranstvima i živa bića i životinje na svim stranama, te ljudi i džini, životinje i ptice. Govor Uzvišenog:

"A i Sunce, i Mjesec, i zvijezde." Uzvišeni objašnjava da oni čine sedždu svome Stvoritelju i da su Mu potčinjeni i podređeni i navodi ova stvorenja jer su često obožavana:

"Ne padajte licem na tle ni pred Suncem ni pred Mjesecom, već padajte licem na tlo pred Allahom, Koji ih je stvorio." /41:37/ U "Sahihima" Buharije i Muslima prenosi se od Ibn-Zerra neka je Allah sa njim zadovoljan, da je rekao: "Obratio mi se Božiji Poslanik, s.a.v.s., riječima: /206/ 'Znaš li kamo ide ovo Sunce?' Odgovorio sam: 'Allah i Njegov Poslanik znaju.' 'Ono ide ispod Arša i čini sedždu. Zatim traži da mu se naredi, pa skoro će mu se reći: 'Idi odakle si i došlo.'"

Govor Uzvišenog: ***"I planine i drveća."*** Njihovo padanje na sedždu je kretanje njihovih sjenki s desna i s lijeva. Govor Uzvišenog: ***"I životinje,"*** tj. kompletan životinjski svijet. U hadisu koji se prenosi od imami Ahmeda stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., zabranio da se leđa životinja koriste kao minberi (mjesta odakle se govori/. Mnogo je jahaćih životinja koje su možda bolje ili, pak, više čine zikr Uzvišenom Allahu od oni koji ih jašu.

"I mnogi ljudi" tj. mnogi Allahu čine sedždu dobrovoljno, po slobodnom izboru, predajući se tako. ***"A mnogi i kaznu zaslužuju"*** tj. oni koji zanijeću, odbiju i uzohole se.

"A koga Allah ponizi, niko ga ne može poštovanim učiniti; Allah ono što hoće radi." Kazao je Ibn Ebi-Hatim, prenoseći od Dža'fera bin Muhammeda, ovaj od svog oca, a on od hazreti Alije, kojem je rečeno: "Ovdje ima čovjek koji govori o volji." Alija mu se obratio riječima: "Božiji robe, je li te Allah stvorio onako kako je On htio ili kako si ti htio?" Odgovorio je: "Onako kako je Allah htio." "Bolest ti daje kad On hoće ili kad ti hoćeš?" Odgovorio je: "Kad Allah hoće." "Daje ti da ozdraviš kad On hoće ili kad ti hoćeš?" "Kada On hoće", glasio je odgovor. "Usmrćuje te kad ti hoćeš ili kad On hoće?" Odgovorio je: "Kad On hoće." Hazreti Alija će na to reći: "Tako mi Allaha, da si rekao drugačije po glavi bi te sabljom udario."

Od Ebu-Hurejrea prenosi se da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: /207/ "Kad čovjek prouči ajet koji zahtijeva sedždu, šejtan se povuče plačući." I kaže: "Teško meni! Čovjeku je naređeno da učini sedždu, pa ju je učinio, i zato će imati Džennet. Meni je naređeno da učinim sedždu, pa sam odbio, i zato ću imati Džehennem."

Hadis prenosi Muslim. Imam Ahmed prenosi od Ukbe bin Amira, koji je rekao: /208/ "Rekao sam: 'O Božiji Poslaniče, je li suri 'Hadž' zbog dvije sedžde, data prednost u odnosu na ostale kur'anske sure?' Odgovorio je: 'Da. Ko zbog njih neće ničice pasti na zemlju, neka ih ne uči.'" Iako se u hadisu pominje Ibn--Lehi'a, on upotrijebljava sintagmu koja ukazuje da je on hadis čuo od svog predhodnika (u senedu), a usto hadis ima potvrdu (šahid) u drugim hadisima koji jedni druge podupiru.

هَٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ ۖ فَالَّذِينَ
كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ يُصَبُّ مِن فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ ﴿١٩﴾
يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ ﴿٢٠﴾ وَلَهُم مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾ كُلَّمَا
أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٢٢﴾

"Ova dva protivnička tabora spore se oko Gospodara svoga; onima koji ne budu vjerovali bit će odijela od Vatre skrojena, a ključala voda bit će na glave njihove lijevana"; /19/ "od nje će se istopiti ono što je u trbusima njihovim, i koža", /20/ "a gvozdenim maljevima bit će mlaćeni" /21/ "kad god pokušaju da zbog teškog jada iz nje izađu, bit će u nju vraćeni: 'Iskusite patnju u užasnoj Vatri!'" /22/

U "Sahihima" Buharije i Muslima potvrđeno je, a preneseno od Ebu-Zerra da se on kleo da je ovaj ajet

"Ova dva protivnička tabora spore se oko Gospodara svoga" objavljen zbog Hamze i njegova dva druga i Utbe i njegova dva druga koji su izašli na dvoboj na Bedru. Ovo donosi Buharija kod tumačenja ovog ajeta. Zatim Buharija prenosi od Alije, r.a., da je rekao: "Ja ću prvi na Sudnjem danu kleknuti pred Allahom Svemilosnim radi spora." Kaj ibn Ubad kaže da je ajet objavljen zbog dvoboja Alije, Hamze i Ubejde protiv Šejbe bin Rebija, Udbe bin Rebija i Vahida bin Udbea. Hadis prenosi samo Buharija.

Nema nikakve zapreke da ovo bude općenitog karaktera. Stav Mudžahida i A'taa sljedeći je: dvije skupine o kojima se govori su vjernici i nevjernici. Stav Mudžahida i A'taa obuhvata sva mišljenja i u njemu je inkorporiran i Bedr i drugi slučajevi. Vjernici odista žele da Allahova vjera trijumfuje, dok nevjernici žele da ugase svjetlo imana, poraze Istinu i uspostave neistinu.

Za ovakvo mišljenje opredijelio se Ibn-Džerir, a ono je u osnovi dobro. U vezi s tim Uzvišeni kaže:

"Onima koji ne budu vjerovali bit će odijela od Vatre skrojena." Tj. odjevni predmeti će im od Vatre biti sačinjeni.

"A ključala voda bit će na glave njihove lijevana; od nje će se istopiti ono što je u trbusima njihovim i koža." Ibn-Džerir prenosi od Ebu-Hurejrea da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: /209/ "Odista će im voda ključala na glave biti lijevana, pa će im u lobanje prodirati sve dok do udubljenja ne dopre, sastrugavši ono što u udubljenjima glava bude, tako da kad do stopala stigne samo će topljevina biti. Zatim će biti vraćeni u prvobitno stanje." Hadis prenosi Tirmizi i smatra ga ispravnim i vjerodostojnim, a u ovoj verziji hadis prenosi i Ibn Ebi-Hatim.

Govor Uzvišenog: ***"A gvozdenim maljevima bit će mlaćeni."*** Ibn-Abbas je rekao: "Njima će biti udarani tako da će svaki organ doživjeti promjenu, pa će propast prizivati."

Govor Uzvišenog:

"Kad god pokušaju da zbog teškog jada iz nje izađu, bit će u nju vraćeni." Plamen Vatre će ih podizati, a njen kukasti štap će ih vraćati. Govor Uzvišenog: ***"Iskusite patnju u užasnoj Vatri"***, je poput riječi Uzvišenog:

"I bit će im rečeno: 'Trpite kaznu u Vatri koju ste poricali.'" /32:20/ Značenje tih riječi je da će kaznom biti poniženi, kako riječju, tako i djelom.

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا
حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾ وَهُدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَهُدُوا إِلَىٰ صِرَاطِ الْحَمِيدِ ﴿٢٤﴾

"A one koji budu vjerovali i dobra djela činili - Allah će sigurno uvesti u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, u njima će se narukvicama od zlata i biserom kititi, a odjeća će im svilena biti." /23/ "I napućeni su da govore lijepe riječi i napućeni su na Put Onoga Koji je hvale dostojan." /24/

Nakon što je Uzvišeni naprijed govorio o stanju džehenemlija - da nas Allah sačuva stanja u kojem se oni nalaze stanovnike Dženneta spominje riječima:

"A one koji budu vjerovali i dobra djela činili - Allah će sigurno uvesti u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći" tj. preljevat će se dženetskim predjelima, krajevima, ispod drveća i dvoraca, a dženetlije će ih usmjeravati kuda htjednu.

"U njemu će se kititi" nakitom,

"narukvicama od zlata i bisera", tj. na rukama njihovim, kako je to kazao Božiji Poslanik, s.a.v.s., u vjerodostojnom hadisu: /210/ "Vjerniku će nakit dopirati dokle je abdest dosezao." Govor Uzvišenog:

"***A odjeća će im svilena biti***" nasuprot odjeće stanovnika Džehennema, koja će za njih izričito skrojena biti, odjeća vjernika će, kako to Uzvišeni kaže od kadife i lijepe svile biti:

"Na njima će biti odijela od tkane zelene svile, i od teške svile." /76:21/ U sahihu stoji: /211/ "Ne oblačite i ne nosite na dunjaluku svilu i brokat, jer onaj ko ih bude nosio na dunjaluku neće ih nositi na ahiretu."

Govor Uzvišenog:

"I napućeni su da govore lijepe riječi i napućeni su na Put Onoga Koji je hvale dostojan", poput je Allahovih riječi:

"I meleki će im ulaziti na vrata svaka: Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište." /13:23, 24/ Oni su na lijepo mjesto upućeni, mjesto na kojem ništa drugo osim lijepa govora neće čuti:

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ٱلَّذِى جَعَلْنَٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءً ٱلْعَٰكِفُ فِيهِ وَٱلْبَادِ ۚ وَمَن يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍۭ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾

"Nevjernicima i onima koji odvraćaju od Allahova Puta i Mesdžid-Harama - a Mi smo ga namijenili svim ljudima, kako za mještanina tako i za došljaka - i onome ko u njemu bilo kakvo nasilje učini, dat ćemo da patnju nesnosnu iskusi." /25/

Uzvišeni nevjernike kori zato što oni vjernike odvraćaju da dolaze Časnom hramu i da svoje obrede u njemu izvršavaju, zato što nevjernici tvrde da su oni čuvari Hrama:

"A oni nisu njegovi čuvari. Čuvari njegovi treba da budu samo oni koji se Allaha boje." / 8:34/

U ovome leži dokaz da je ovaj ajet medinski. Govor Uzvišenog:

"Nevjernicima i onima koji odvraćaju od Allahova Puta i Mesdžid-Harama", tj. pored toga što ne vjeruju, oni vjernike od Allahova Puta odvraćaju i od časnog hrama, za kojim žude, tj. one koji na njega polažu najviše prava. Govor Uzvišenog:

"A Mi smo ga namijenili svim ljudima, kako za mještanina tako i za došljaka", tj. sprečavaju ljude da dođu Časnom hramu, a Allah ga je po vjerozakonu namijenio svima. U njemu nema razlike između mještanina i onoga koji je daleko od njega. Odatle je i jednakost ljudi u pogledu posjeda i stanova u Meki.

Kad je u pitanju da li je dozvoljeno vlasništvo u Meki, nasljeđivanje i izdavanje pod zakup, postoje različita mišljenja. Šafija smatra da je sve to dozvoljeno, a kao dokaz navodi hadis kojeg prenosi Zuhri od Usame bin Zejda, koji je rekao: /212/ "O Božiji Poslaniče, hoćeš li sutra odsjesti u svojoj kući u Meki?" Upitao je: "Je li nam Ukajl ostavio kakav posjed?" Zatim je konstatovao: "Nevjernik ne nasljeđuje muslimana niti musliman nevjernika!" Ovaj hadis naveden je kod Buharije i Muslima. Potvrđeno je da je Omer bin Hattab kupio u Meki kuću od Safvana bin Umejje za četiri hiljade dirhema i pretvorio je u zatvor. Ishak bin Rahovejh smatra da se posjedi i stanovi u Meki ne mogu nasljeđivati niti izdavati pod zakup, a ovo je stav jedne grupe selefija, a to potvrđuju onim što prenosi Ibn-Madže od Alkame bin Nadla, koji je kazao: "Umro je Božiji Poslanik, s.a.v.s., Ebu-Bekr i Omer, a ono što se nazivalo 'posjedom u Meki' bilo je samo ono što je napušteno. Onaj kome je bilo potrebno stanovao je, a imućni su ustupali da se stanuje." Imam Ahmed zastupao je srednje mišljenje; objedinivši sve dokaze rekao je: "Dozvoljeno je posjedovati i nasljeđivati, ali ne davati pod zakup." Govor Uzvišenog:

"I onome ko u njemu bilo kakvo nasilje učini, dat ćemo da patnju nesnosnu iskusi", tj. dat ćemo mu da okusi bolnu patnju, i to onaj ko u Haremu učini nešto odvratno, s predumišljajem. Mudžahid kaže: "Ko u Haremu učini nešto loše - a ovo se specifično odnosi na Časni harem - bit će za to kažnjen. Ukoliko pokaže odlučnost da to učini, pa makar to i ne učinio bit će zato kažnjen. Konačno, ukoliko čovjek u Haremu učini nešto što je općenito loše, bit će kažnjen srazmjerno tom činu.

Ukoliko to uradi u Haremu, kazna će biti veća zbog stepena svetosti koju Harem ima kod Allaha. Tako će se postupiti od najmanjeg do najvećeg grijeha, a sve je to sadržano u okviru riječi Uzvišenog: ***"Kakvo nasilje"***, pa makar se radilo o grdnji sluge i onoga što je veće od toga kao što je gomilanje hrane s ciljem prodaje u vremenu oskudice (pa do ubistva, pripisivanju Allahu druga, otpadništva od vjere. Sve je to nasilje. Loše djelo učinjeno u Haremu nije isto kao loše djelo učinjeno na nekom drugom mjestu. Za takvo djelo Uzvišeni će kazniti onako kako dolikuje, dostojno svetosti Harema.)[459]

وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾ وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ بِٱلْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾

"I kada smo kao pribježište Ibrahimu pokazali mjesto gdje je Kaba, rekli smo: 'Ne smatraj Nama nikoga ravnim, i očisti Kabu Moju za one koji će je obilaziti, koji će stajati i koji će

[459] Ono što se nalazi između dvije zagrade moje su riječi.

na ruku'u i sedždi biti."' /26/ "'I ogłasi ljudima hadž' - I doći će ti pješke i na svakoj kamili iznurenoj koje dolaze sa dalekog puta." /27/

Ovo je zamjerka, prijekor onim Kurejšima koji su obožavali nešto drugo mimo Allaha i druga Mu pripisivali u predjelu koji je od prvog dana zasnovan na monoteizmu - tevhidu, činjenju ibadeta samo Allahu i nepripisivanju Mu druga. Uzvišeni je kazao:

"I kada smo kao pribježište Ibrahimu pokazali mjesto gdje je Hram, rekli smo" tj. uputili smo ga na to mjesto, predali mu ga, davši mu dozvolu za gradnju Hrama. Mnogi koji kažu da je Ibrahim, a.s., prvi koji je sagradio Kabu i da prije Ibrahima, a.s., nije bilo Kabe, uzimaju kao dokaz što je to potvrđeno u "Sahihima" Buharije i Muslima, a što se prenosi od Ebu-Zerra: /113/ "Upitao sam: 'O Božiji Poslaniče, koji je mesdžid prvi sagrađen?' Odgovorio je: 'Mesdžidul-haram.' 'Koji je sagrađen poslije?', upitao sam. 'Mesdžid u Jerusalemu?' 'Koliko je vremena proteklo od gradnje jednog do drugog?' Odgovorio je: 'Četrdeset godina!'"

Ranije smo pominjali vjerodostojna predanja o gradnji Kabe, zbog čega ovdje nema potrebe da se to ponavlja. Ovdje Uzvišeni kaže: ***"Ne smatraj Nama nikoga ravnim"*** tj. Kabu sagradi samo u Moje ime. ***"I očisti Kabu Moju."*** Katade i Mudžhid kazali su: "Od širka, pripisivanja druga Allahu."

"Za one koji će je obilaziti, koji će stajati i koji će na ruku'u i sedždi biti", tj. učini Kabu čistom za one koji samo Allaha obožavaju, naročito je pripremi za one koji Mu druga ne pripisuju. Tavaf oko Kabe poznata je stvar i to je najspecifičniji ibadet koji se ne čini nigdje izuzev kod Kabe. ***"Koji će stajati"***, tj. u namazu, zbog čega je Uzvišeni rekao:

"I koji će na ruku'u i sedždi biti." Tavaf je kompariran sa namazom, jer su oboje usko vezani za Kabu. Tavaf je kruženje oko Kabe; u namazu se okreće ka Kabi.

Govor Uzvišenog: ***"I ogłasi ljudima hadž"*** tj. obznani ljudima, pozivajući ih na hadž, Kabi, za čiju gradnju smo ti naredbu izdali. Navodi se da je Ibrahim, a.s., rekao: "Gospodaru, kako da obavijestim ljude kad moj glas neće stići do njih?" "Ti pozovi, a na Nama je dostava." Ibrahim je stao na svoj "mekam" (Mekamu-Ibrahim), a neki, pak, kažu da je stao na Hidžr, drugi na brdo Saffa, a treći na Ebu-Kubejs, i povikao je: "O ljudi, vaš Gospodar je odredio Kuću (Kabu), pa hadž kod nje obavljajte!" Kaže se da su se brda snizila, poravnila, da bi glas dopro po cijeloj zemlji. Čulo je sve što je u matericama i u kičmama. I sve što je glas čulo, i drvo, i kamen, i zemlja, i svako kome je do Sudnjeg dana određeno da će hadž obaviti, odazvalo se riječima: "Lebbejke Allahumme lebbejk!" Ovo je sadržaj onoga što se prenosi od Ibn-Abbasa, Mudžahida, Ikrime, Seid bin Džubejra i određenog broja selefija, a Allah najbolje zna.

Govor Uzvišenog: ***"Doći će ti pješke i na svakoj kamili iznurenoj."***

Ulema koja smatra da je hadž pješice za onoga koji je u stanju bolji od hadža na prijevoznom sredstvu kao dokaz uzima baš ovaj ajet. Međutim, većina je na stanovištu da je hadž jašući bolji, slijedeći Božijeg Poslanika, s.a.v.s., jer je on, neka je na njega spas, na hadž i u najboljoj snazi išao jašući. Govor Uzvišenog: ***"Koje dolaze s dalekog puta."*** Riječ označava put, a "daleko, udaljenog". I ovaj je ajet poput riječi Uzvišenog izvješće o Ibrahimu, a.s., kada u dovi svojoj reče:

"Zato učini da srca nekih ljudi čeznu za njima." /14:37/ Nema ni jednog pripadnika islama koji ne čezne za tavafom - obilaskom oko Kabe - da vidi Kabu, a ljudi iz svih područja i sa svih strana svijeta streme ka Kabi.

لِّيَشْهَدُوا۟ مَنَٰفِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ فِىٓ
أَيَّامٍ مَّعْلُومَٰتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۖ فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟
ٱلْبَآئِسَ ٱلْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾ ثُمَّ لْيَقْضُوا۟ تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا۟ نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا۟
بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾

"Da bi svjedoci bili koristi svojih i da bi ime Allahovo spominjali u danima poznatim zato što ih je oskrbio životinjama domaćim. Jedite meso njihovo, a nahranite i siromaha ubogog!" /28/ "Zatim, neka sa sebe prljavštinu uklone, neka svoje zavjete ispune i neka oko Kabe drevne obilaze." /29/

Ibn-Abbas o dijelu ajeta ***"Da bi svjedoci bili koristi svojih"*** kaže: "Koristi ovog i budućeg svijeta. Ahiretska korist je zadovoljstvo Uzvišenog Allaha. Što se tiče ovosvjetske koristi, to je ono što imaju od životinja, kurbana i trgovine." Isto tako kaže El-Mudžahid, kao i drugi, a to je da se misli na dunjalučke i ahiretske koristi kao što kaže Uzvišeni: ***"Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svog molite da vam pomogne da nešto steknete." /2:198/*** Govor Uzvišenog:

"I da bi ime Allahovo spominjali u danima poznatim zato što ih je opskrbio životinjama domaćim." Od Ibn-Abbasa, r.a., prenosi se da se pod "određenim danima", misli na deset dana, zul-hidžeta. Buharija ovo prenosi kao muallek hadis uz upotrebu sintagme prenošenja hadisa u aktivu. Sličan hadis se prenosi od Ebu-Musaa el-Ešarija, Mudžahida, Ata'a i drugih. Buharija prenosi od Ibn-Abbasa, a ovaj od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji je rekao: /214/ "Nema djela učinjenog u određenim danima koje bi bilo bolje od ovih dana." Upitali su: "Niti borba na Božijem putu?" Odgovorio je: "Niti džihad na Allahovom putu izuzev čovjeka koji izađe izlažući svoj

život i imetak opasnosti i na kraju žrtvuje oboje." Hadis prenose imam Ahmed, Ebu-Davud i Tirmizi, a na sličan način hadis prenosi i Ibn-Madže.

Prenosi Imam Ahmed od Ibn-Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /215/ "Nema uzvišenijeg dana kod Allaha niti Mu ima dražeg djela u danima od ovih deset dana, zato u njima donosite što više tekbire, što više ponavljajte riječi: 'Nema boga osim Allaha', i zahvaljujte Allahu." Buharija kaže da su Ibn-Omer i Ebu-Hurejre u tih deset dana izlazili u čaršiju, donosili tekbire, a ljudi bi za njima ponavljali donoseći tekbire.

Prenosi Ahmed od Džabira kao merfu - predanje /216/ da je to broj deset kojim se Allah kune u Svom govoru:

"Tako mi zore I deset noći." /89:1, 2/ U Muslimovom "Sahihu" prenosi se od Ebu-Katadeta da je rekao: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., upitan je za post na Dan Arefata, pa je odgovorio /217/ da je Allah uzeo u obavezu da će za post na Dan Arefata oprostiti grijehe iz prošle i tekuće godine." Obuhvaćen je time i prvi dan Kurban-bajrama, odnosno Veliki hadž, a u hadisu se navodi da je kod Allaha najpriznatiji dan Velikog hadža. Jednom riječju, za ovih deset dana kaže se da su najbolji dani u godini, o čemu govori i hadis, a mnogi su tim danima dali prednost u odnosu na posljednjih deset dana ramazana. Neki daju prednost posljednjoj dekadi mjeseca ramazana zato što je u njoj Lejletul-kadr, dok drugi zastupaju drugačije mišljenje, pa kažu da je ovih deset dana bolje u smislu dana, dok su noći posljednje dekate ramazana bolje. Na ovaj način ispretpletena je sveobuhvatnost dokaza, a Allah najbolje zna.

Preovlađujuće mišljenje (koje je autentično prema Ibn-Abbasu), a prema riječima Ibn-Omera je da su "poznati dani" i "određeni dani" četiri dana. "Poznati dani" su: prvi dan Kurban-bajrama i dva koja ga slijede, a "određeni dani" su tri dana koja slijede poslije prvog dana Kurban-bajrama. Ovaj sened je ispravan i seže do Ibn-Omera, a takav stav podupire i govor Uzvišenog:

"...zato što Ih je opskrbio žIvotInjama domaćIm". Znači, Allah se sporninje kad se kurban kolje. Ko u "poznate dane" ubraja Dan Arefata, prvi dan Kurban-bajrama i dan koji slijedi poslije njega zastupa slabije mišljenje, a Allah najbolje zna.

Govor uzvišenog:

"Zato što Ih je opskrbio žIvotInjama domaćIm", tj. devama, kravama, sitnom stokom, kako je to Uzvišeni obrazložio u suri "El-En'am": ***"I to osam jedInkI u parovIma." /6:143/***

Govor Uzvišenog:

"Jedite meso njihovo, a nahranite I sIromaha ubogog." Jesti kurbansko meso dopušteno je i smatra se poželjnim, kao što je potvrđeno da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., pošto je zaklao svoj kurban naredio da se od svakog kurbana skuha jedan dio, je jeo kurbansko meso i posrkao supu od masnog mesa. Prenosi se od Malika da je rekao da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., volio da jede meso svog kurbana, shodno riječima Uzvišenog:

"Jedite meso njihovo." Sufjan es-Sevri prenosi od Mensura, a ovaj od Ibrahima, koji o dijelu kur'anskog ajeta: ***"jedite meso njihovo"*** kaže da mušrici nisu jeli meso od svojih žrtava. Muslimanima je to učinjeno olakšicom, pa su jeli oni koji su htjeli, a nisu jeli oni koji nisu htjeli. Na sličan način prenosi se i od Mudžahida i Ata'a (shodno izboru). Kurban se dijeli na tri dijela. Jedna trećina pripada onome ko kolje, trećina se dijeli kao hedija, a trećina se dijeli na sadaku, shodno riječima Uzvišenog:

"Jedite, a I nahranite onoga koji ne prosI, a I onoga koji prosI" /22:36/ O tome će, ako Bog da, biti govora. Govor Uzvišenog: ***"za sIromaha ubogog."*** To je onaj koji je primoran, kojeg je pritisla oskudica, siromašak koji je skroman i koji ne pruža ruku. Govor Uzvišenog: ***"Zatim, neka sa sebe prIjavštInu uklone."*** (Riječ "et-tefes" znači "skidanje ihrama, brijanje glave i oblačenje odijela, te kraćenje nokata i kose" i tome slično.

"Neka svoje zavjete Ispune." Mudžahid kaže, tj. zavjet Hadžu i kurbanom. Bilo kakav zavjet koji je čovjek dao, a odnosi se, znači, na hadž.

Tj. obavezni tavaf, a to je tavaful-ifada. Tako je radio Božiji Poslanik, s.a.v.s., kada bi se prvi dan Kurban bajrama vraćao na Minu. Počeo bi bacanjem na džemre, bacio bi na njega sedam kamenčića. Zatim bi zaklao svoj kurban i obrijao glavu. Nakon toga bi obavio tavaful-ifadu. Obaveza je da tavaf bude iza Hidžra (Polukruga), jer je on osnova Kabe, koju je sagradio Ibrahim, a.s., premda Kurejši nisu izgradili Kabu na toj osnovi jer su bili u materijalnoj oskudici. Zbog toga je Božiji Poslanik, s.a.v.s., tavaf činio iza Hidžra govoreći da je to sastavni dio Kabe. Nije dodirivao dva sirijska ugla Kabe jer nisu sagrađena na drvenim temeljima koje je sagradio Ibrahim, a.s., a sama Kaba opisana je kao drevna građevina, jer je to prvi hram sagrađen za ljude.

ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ ۗ وَأُحِلَّتْ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلرِّجْسَ مِنَ ٱلْأَوْثَٰنِ وَٱجْتَنِبُوا۟ قَوْلَ ٱلزُّورِ ﴿٣٠﴾ حُنَفَآءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِۦ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ ٱلطَّيْرُ أَوْ تَهْوِى بِهِ ٱلرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾

"To je tako! A ko poštuje Allahove svetInje, to mu je dobro kod Gospodara njegova - a dozvoljena vam je stoka, osIm one o kojoj vam je rečeno - pa klonIte se prIjavštIne kumIra I klonIte se lažna govora!" /30/ "Iskazujući Allahu čIstu predanost, a nesmatrajući nIkoga Njemu ravnIm! A onaj ko bude

smatrao da ima Allahu ravan - bit će kao onaj koji je s neba pao i koga su ptice razgrabile, ili kao onaj kojeg je vjetar u daleki predio odnio." /31/

Uzvišeni veli: *"Ovo je to što smo naredili od pokornosti u izvršavanju propisa i obilna nagrada koja će za to uslijediti."*

"A ko poštuje Allahove svetinje", tj. ko se kloni griješenja i onoga što je On zabranio i ko smatra činjenje grijeha velikim činom

"...to mu je dobro kod Gospodara njegova", tj. za to će imati veliku nagradu i ogroman sevap. Kao što za čin pokornosti slijedi veliki sevap (nagrada), također za napuštanje onoga što je zabranjeno i slijedi velika nagrada. Govor Uzvišenog:

"...a dozvoljena vam je stoka, osim one o kojoj vam je rečeno", tj. učinili smo vam dozvoljenim sve vrste životinja, a Allah nije propisao ni "behiru", ni "saibu", ni "vasilu", a ni "hama."[460]

Govor Uzvišenog: ***"osim one o kojoj vam je rečeno"***, tj. strvine, krvi, svinjskog mesa i onoga što je zaklano u nečije drugo ime mimo Allaha.

"...klonite se prljavštine kumira i klonite se lažna govora!" Prijedlog "min" što znači "od" ovdje je upotrijebljen da označi vrstu, tj. klonite se prljavštine koja se kumirima zove. Pripisivanje Allahu druga usporeñeno je sa lažnim govorom, shodno riječima Uzvišenog.

"Reci: 'Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i potajni, i grijehe, i neopravdanu primjenu sile, i da Allahu smatrate ravnim one za koje On nikakav dokaz objavio nije, i da o Allahu govorite ono što ne znate'" /7:33/, u što svakako spada i lažno svjedočenje. U "Sahihima" Buharije i Muslima od Ebu-Bekreta prenosi se da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao /218/ "Hoćete li da vas obavijestim koji je najveći grijeh?" Rekli smo: "Da, Božiji Poslaniče." "Pripisivanje Bogu sudruga i neposlušnost roditeljima." Božiji Poslanik, s.a.v.s., je bio naslonjen, pa je sjeo izgovarajući: "Lažan govor i lažno svjedočenje." To je neprestano ponavljao dok nismo kazali: "Kamo sreće da ušuti." Imam Ahmed prenosi od Hurejma bin Fatika el-Esedija, koji je rekao. "Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao je sabah namaz. Pošto je završio s namazom ustao je i rekao: 'Lažno svjedočenje izjednačeno je sa pripisivanjem Uzvišenom Allahu sudruga', nakon čega je proučio ovaj ajet:

'Pa klonite se prljavštine kumira i klonite se lažnog govora', iskazujući Allahu čistu predanost, a ne smatrajući nikoga Njemu ravnim."

Govor Uzvišenog: ***"Budite iskreno Allahu odani"***, tj. oni koji mu iskreno vjeru ispovijedaju, prihvatajući Istinu a kloneći se neistine. Nakon toga Uzvišeni kaže:

"A onaj ko bude smatrao da Allahu ima iko ravan - bit će kao onaj koji je s neba pao." Onome koji Allahu pripisuje druga navodi se primjer njegove zablude, propasti i udaljenosti od Pravoga puta, kao primjer onoga koji s nebesa pada. ***"...i koga su ptice razgrabile"***, tj. rastrgle ga ptice u zraku.

"Ili kao onaj kojeg je vjetar u daleki predio odnio", tj. dalek, pogibeljan za onoga koga tamo odnesu. O tome u hadisu koji se prenosi od Bera'a stoji: /219/ "Kada meleki usmrte nevjernika, s njegovom dušom se na nebo uzdignu; nebeska vrata njegovoj duši neće biti otvorena, nego će mu, naprotiv, duša odatle biti odbačena. Nakon toga Božiji Poslanik, s.a.v.s., učio je pomenuti kur'anski ajet." Ovaj hadis je s raznim putevima predaje pomenut prilikom komentarisanja sure "Ibrahim".

ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾ لَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾

"Tako je to! Pa ko poštiva Allahove propise - znak je bogobojaznosti srca." /32/ "Vi imate u njima koristi do određenog roka, a poslije njihovo mjesto je kraj Kabe drevne." /33/

Uzvišeni kaže: ***"Tako je to! Pa ko poštiva Allahove propise"***, tj. Njegove zapovijedi, ***"znak je bogobojaznosti srca."*** U Allahove propise spadaju: kamile, kurbani i žrtvene životinje (budn). Muhammed bin Ebi-Musa rekao je: "U Allahove propise spada: stajanje na Arefatu, Muzdelifi, džemreta, bacanje kamenčića, brijanje kose i žrtvena životinja." Ibn-Omer kaže da su to najuzvišeniji propisi koji se odnose na Kabu. Pošto je prijevoz žrtve i kurbana, te klanje istog sastavni dio Allahovih propisa, onda je neophodno da prema kurbanu pokažemo poštovanje, a u to spada: tražiti da se kurban dobro hrani i da se prema njemu lijepo postupa. Ibn Ebi-Hatim prenoseći od Ibn-Abbasa o ajetu

"Tako je to! Pa ko poštiva Allahove propise", kaže: "Dobro gojiti, lijepo postupati, i pokazati poštovanje." Ebu-Umame prenosi od Sehla: "Gojili smo kurbane u Medini, a i drugi muslimani su to činili." Hadis prenose Buharija. Od hazreti Alije, neka je Allah zadovoljan sa njim, prenosi se da je rekao: /220/ "Božiji Poslanik, s.a.v.s., nam je stavio u zadaću da dobro pregledamo oči i uši i da za kurbane ne uzimamo slijedeće životinje: "mukabelu", "mudabiru", niti "šerkau", niti "harkau". Hadis prenose Imam Ahmed i autori "Sunena", a Tirmizi ga smatra ispravnim. "Mukabela" je ona žrtvena životinja kojoj je uho odsječeno u stražnjem dijelu. "Šerkaa" je ukoliko joj je uho odsječeno uzdužno. Ovo su kazali, odnosno ovo su stavovi i riječi Šafije i Asmeija. "Harkaa" je

[460] O ovome pogledati komentar 103. ajeta sure "El-Maida".

žrtvena životinja čije je uho probušeno ukrug, a Allah najbolje zna.

Autori "Sunena", Ahmed i Tirmizi prenose od hazreti Alije, neka je Allah zadovoljan sa njim, da je rekao: /221/ " Božiji Poslanik, s.a.v.s., zabranio nam je da kao žrtve prinosimo životinje slomljenog roga i odsječenog uha." Seid bin Musejjb rekao je: "Slomljen znači pola ili više", tj. slomljeno je pola ili više roga.

Od Bera'a se prenosi da rekao je /222/ "Četvero ne može biti kurban: ćorava životinja čija je ćoravost očita, bolesna čija je bolest vidljiva, šepava čija je šepavost očita i ona koja je slomljene noge a koja nema izgleda da preboli." Hadis prenosi Imam Ahmed i autori "Sunena", a Tirmizi ga smatra ispravnim. Pomenuti nedostaci umanjuju količinu mesa zbog slabosti te životinje i nemogućnosti da provede sve vrijeme na ispaši, jer ostale ovce prije nje dođu na ispašu. Ebu-Davud prenosi od 'Utbea bin Ibn es-Selemija da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., zabranio "musfiru", "musta'salu", "bahkau", "mušei'u" i "kesiru." "Musfira" je mršava životinja ili ovca kojoj je iz korijena izvađeno uho. "Musta'sala" je životinja slomljenog roga. "Bahkaa" je životinja ćorava. "Muši'a" je ovca koja neprestano kaska za stadom, jer zbog svoje slabosti nije u stanju slijediti stado. "Kesira" je šepava životinja. Sve ove mahane zapreka su za kurban. Ukoliko je mahana nastupila neočekivano, nakon što je životinja bila određena za kurban, onda ne šteti. Imam Ahmed prenosi od Ebu-Seida koji kaže: /75/ "Kupio sam ovna da ga zakoljem za kurban. Natrčao je vuk i otkinuo mu komad sa stražnjeg dijela. Pitao sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., o tome, a on rekao je: 'Zakolji ga kao kurban.'" S tim u vezi u hadisu stoji: /223/ "Božiji Poslanik, s.a.v.s., nam je naredio da dobro pregledamo oči i uši, tj. da kurban, životinja koja se žrtvuje, bude dobra, da odgovara i da bude debela." Govor Uzvišenog: ***"Vi imate u njima koristi."*** Tj. od životinja vi imate koristi, od njihovog mlijeka, vune, krzna i jašete ih do roka određenog, kako je to potvrđeno u "Sahihima" Buharije i Muslima. Preneseno je od Enesa /224/ da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., vidio čovjeka kako goni životinju za kurban (devu), pa mu je rekao da je uzjaše. 'Ona je žrtvena', dodao je čovjek. Po drugi ili treći put Božiji Poslanik rekao je: 'Uzjaši je, teško tebi.'" U predanju koje bilježi Muslim od Džabira, a ovaj od Božijeg Poslanika, s.a.v.s., koji rekao je: /225/ "Uzjaši je na način koji je dozvoljen, ako bude nužda."

Govor Uzvišenog: ***"A poslije, njihovo mjesto je kraj Kabe drevne."*** Tj. mjesto kurbana i njihov kraj je pored Kuće drevne, tj. Kabe, kako to Uzvišeni veli:

"...da jednu domaću žlvotlnju kao kurban za kolje kod Kabe." /5:95/

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا
مَنسَكًا لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۗ فَإِلَٰهُكُمْ
إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا ۗ وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾

"Svakoj vjerskoj zajednici propisali smo klanje kurbana da bi spominjali Allahovo ime prilikom klanja stoke koju im On daje. Vaš Bog je jedan Bog, zato se samo Njemu iskreno predajte! A radosnom vješću obraduj ponizne", /34/ "čija srca, kad se Allah spomene, strah obuzme, i one koji strpljivo podnose nevolje koje ih zadese, i one koji namaz obavljaju i koji, od onoga što im Mi dajemo, udjeljuju." /35/

Uzvišeni ističe da je klanje kurbana i puštanje krvi u Allahovo ime propisano svim narodima.

"Svakoj vjerskoj zajednici propisali smo klanje kurbana, da bi spominjali Allahovo ime prilikom klanja stoke koju im On daje." U "Sahihima" Buharije i Muslima potvrđeno je od Enesa, koji rekao je: /226/ "Božijem Poslaniku, s.a.v.s., dovedena su dva debela rogata ovna. Zahvalio je Allahu, donio tekbir, stavivši svoju nogu na njihove obraze." Imam Ahmed prenosi od Zeida bin Erkama, koji rekao je: /227/ "Upitao sam: 'O Božiji Poslaniče, što su ovi kurbani?' 'To je sunnet vašeg oca Ibrahima.' 'Šta mi imamo od toga?' Odgovorio je: 'Za svaku dlaku sevap - nagradu.' 'Šta je sa vunom?' 'Za svaku dlaku od vune sevap.'" Hadis prenosi Ibn-Madže.

Govor Uzvišenog: ***"Vaš Bog je jedan Bog, zato se samo Njemu iskreno predajte"***, tj. vaše božanstvo je jedno, iako su se vjerozakoni poslanika razlikovali, jedni druge derogirali, svi su se pozivali na obožavanje samo jednog Allaha, Koji nema sudruga.

"Prije tebe ni jednog poslanika nismo poslali a da mu nismo objavili: 'Nema boga osim Mene, zato Meni ibadet činite!'" /21:25/ U vezi s tim se veli: ***"Zato se Njemu iskreno predajte"***, tj. Njegovoj odredbi i propisu se pokorite, ***"a radosnom vješću obraduj ponizne."*** Najbolje što tumači ovu riječ su riječi Uzvišenog:

"Čija srca, kad se Allah spomene, strah obuzme", tj. njihova srca strahuju od Allaha. ***"I one koji strpljivo podnose nevolje koje ih zadese"***, tj. poteškoće ***"i one koji namaz obavljaju"***, tj. na propisan način namaz klanjaju u pogledu vremena i namaskih ruknova.

"I koji, od onoga što im Mi dajemo, udjeljuju", tj. od onoga što im je Allah darovao, lijepe opskrbe, dijele svojim ukućanima, rodbini,

siromasima, bijednicima, čineći dobročinstva stvorenjima, a usto pazeći na Allahove granice i zabrane. Sve ovo skupa tumačenje je "poniznih", a ovo nabrojano njihova su svojstva. Gospodaru, učini da budemo od njih!

وَٱلْبُدْنَ جَعَلْنَٰهَا لَكُم مِّن شَعَٰٓئِرِ ٱللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا صَوَآفَّ ۖ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْقَانِعَ وَٱلْمُعْتَرَّ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَٰهَا لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾

"A kamile smo vam učinili jednim od Allahovih obreda hadža i vi u njima imate dobro, zato spominjite Allahovo ime kada budu za klanje pripremljene, a kad padnu na zemlju, jedite ih, a nahranite i onoga koji ne prosi, a i onog koji prosi tako smo vam ih potčinili da biste zahvalni bili." /36/

Uzvišeni Svojim robovima tekstualno govori o žrtvenim životinjama koje je za njih stvorio, učinivši ih tako jednim od Allahovih obreda hadža, a koji su ono što je najvrijednije što se može Allahu darivati, kako to Uzvišeni veli:

"Ne omalovažavajte Allahove odredbe hadža, ni sveti mjesec, ni kurbane, naročito one ogrlicama obilježene, ni one ljude koji su krenuli ka Časnoj Kabe." /5:2/ Što se tiče žrtvene životinje (budn), Ata kaže da se pod tim misli na kravu i devu. Prema tome postoje dva različita stava. Ispravniji je stav da se tu misli na kravu i devu, kako to autentično prenosi hadis koji bilježi Muslim prema predanju Džabira bin Abdullaha, koji kaže: /228/: "Naredio nam je Božiji Poslanik, s.a.v.s., da se u kurbanima udružimo: kod deve sedmerica i kod krave sedmerica." Govor Uzvišenog:

"...i vi u njima imate dobro", tj. nagradu na svijetu budućem. Prenosi se od Sulejman bin Jezida el-Kja'bija, a on prenosi od Hišama bin Urveta, a on od svog oca, a on od hazreti Aiše da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: /229/ "Nema ljudskog djela učinjenog u danima Kurban-bajrama koje je draže Allahu, dž.š., od prolijevanja krvi kurbana. Kurban će na Sudnjem danu doći sa svojim rogovima, papcima i sa svojim runom. Allah prima krv kurbana prije nego ta krv padne na zemlju. Zato lijepo postupajte s kurbanom..." Hadis prenose Ibn-Madže i Tirmizi, a Tirmizi ga smatra dobrim hadisom. Od Ibn- Abbasa se prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: /230/ "Ni u šta novac nisi bolje uložio i investirao od onoga što se zakolje u danima Kurban-bajrama." Hadis prenosi Darekutni u svom "Sunenu".

Govor Uzvišenog: ***"Zato spominjite Allahovo ime kada budu za klanje pripremljene."*** Prenosi se od Mutaliba bin Abdullaha, a on prenosi od Hantaba, a ovaj od Džabira bin Abdullaha, koji rekao je: "Klanjao sam sa Božijim Poslanikom, s.a.v.s., Kurban-bajram. Kada je završio, doveo je ovna, zaklao ga izgovarajući riječi: /231/ 'U ime Allaha, Allah je najveći, Bože, ovo je od mene i od onih sljedbenika mog ummeta koji nisu zaklali kurban.'" Riječ "savaf" znači "ona koja stoji na tri noge", podavijene (svezane) lijeve noge. Božiji Poslanik bi učio: "U ime Allaha, Allah je najveći, nema boga osim Allaha, Bože, ovo je od Tebe Tebi." Hadis navodi Ibn-Abbas, a isto tako i Mudžahid i Ibn Ebi-Talha, i El-Avfi od njega. A u dva "Sahiha" /232/ "prenosi se od Ibn-Omera da je došao kod nekog čovjeka koji je tjerao žrtvenu životinju (devu) da klekne da bi je zaklao. Ibn-Omer mu reče: 'Uspravi je da stoji i sveži, jer je to sunnet Muhammeda, s.a.v.s.'"

Riječi Uzvišenog: znače: kada padne na zemlju i umre jer nije dozvoljeno meso od deve prije nego ona umre i prestanu svi njeni pokreti. U merfu'-hadisu stoji: /233/ "Nemojte ubrzavati sa izlaskom duša (usmrćavanjem)!" Prenosi se da je Omer bin el-Hattab rekao ovo, a to podupire hadis i Muslimovom "Sahihu", a prenosilac tog hadisa je Šeddad bin Evs, koji kaže: /234/ "Allah je propisao dobročinstvo u svemu; pa kada ubijate, lijepo ubijajte i kada koljete, lijepo koljite. I neka svako od vas naoštri svoj nož i neka tamo ne muči žrtvu (kurban). Od Ebu-Vahida el-Lejsija prenosi se da je rekao: "Rekao je Poslanik, a.s.: 'Meso koje je odsječeno od životinje prije nego što je potpuno umrla, strv je.'" Hadis bilježe Ahmed, Ebu-Davud i Tirmizi, koji ga smatra vjerodostojnim.

Govor Uzvišenog: ***"Jedite ih, a nahranite i onoga koji ne prosi, a i onog koji prosi."*** Neke selefije za govor Uzvišenog: ***"Jedite ih"*** kažu da naredba ovdje znači dozvoljenost (mubah), dok Malik kaže da je to mustehab (poželjno). Oko toga što se misli pod terminima "onoga koji ne prosi" i "onoga koji prosi" razišli su se. Ibn-Abbas kaže: "Onaj koji ne prosi je u svojoj kući i on je zadovoljan onim što mu udijeliš." "Onaj koji prosi naspram je tebe, tj. svratio je do tebe da mu dadneš mesa, ali ne išće." Ovaj ajet uzima za dokaz ona ulema koja smatra da kurban treba podijeliti na tri dijela: jedna trećina će pripasti vlasniku, drugu trećinu će podijeliti, a treću će dati sirotinji.

U sahih-hadisu stoji da se Božiji Poslanik, s.a.v.s., obratio ljudima riječima: /236/ "Bio sam vam zabranio da pohranjujete kurbansko meso preko tri dana, pa jedite i ostavljajte koliko hoćete."

U drugom hadisu stoji: /237/ "Jedite, pohranjujte i dijelite kao sadaku." Što se tiče kože, u Ahmedovom "Musnedu", preneseno od Nu'mana, u hadisu o kurbanu stoji: /238/ "Jedite kurbansko meso, dijelite ga kao sadaku, a kurbansku kožu nemojte prodavati, nego je nastojte iskoristiti."

Prvo vrijeme klanja kurbana nastupa kada izađe sunce prvog dana Bajrama i prođe onoliko vremena koliko se može klanjati Bajram-namaz i proučiti hutbe. Od Bera'a bin Aziba prenosi se da je Božiji Poslanik,

s.a.v.s., rekao: /239/ "Ono čime ćemo prvo započeti ovaj naš današnji dan je namaz, klanjat ćemo, zatim ćemo se vratiti i zaklati kurbane. Ko tako uradi postupio je po našem sunnetu. Ko zakolje prije namaza, to je obično meso koje je podario ukućanima, a sa kurbanom nema ništa." Hadis prenose Buharija i Muslim. U Muslimovom "Sahihu" stoji: /240/ "Ne koljite kurban prije nego ga imam zakolje."

Govor Uzvišenog:

"Tako smo vam ih potčinili da biste zahvalni bili." Uzvišeni ističe, zbog ovoga ***"potčinili smo vam ih"***, tj. učinili ih vama pokornim, učinili smo vam ih poslušnim. Ako poželite da ih jašete, da ih muzete ili, pak, poželite da ih zakoljete kako to Uzvišeni kaže:

"Kako oni ne vide da Mi, od onog što su Naše ruke uradile, samo zbog njih stoku stvaramo i da oni njome raspolažu kao vlasnici..." - *do riječi Njegovih* - ***"...pa zašto nisu zahvalni."***

لَن يَنَالَ ٱللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا وَلَٰكِن يَنَالُهُ ٱلتَّقْوَىٰ مِنكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾

Uzvišeni kazuje da vam je klanje žrtvenih životinja, kurbana, propisao da biste prilikom njihovog klanja Njegovo ime spominjali. On je Onaj Koji stvara, Koji opskrbljuje, a do Njega neće doprijeti niti njihovo meso niti krv njihova, jer je On od svega neovisan. U džahilijetu kada bi prinosili žrtve svojim božanstvima, kod njih bi ostavljali meso žrtava, pršćući božanstvo krvlju žrtve. Uzvišeni veli:

"Do Allaha neće doprijeti meso njihovo i krv njihova, ali će mu stići iskreno učinjena dobra djela vaša", tj. to će primiti i za to nagraditi, kako to stoji u "Sahihu": /241/ "Allah ne gleda ni izgled (likove) ni vaše imetke, nego gleda u vaša srca i vaša djela." Allah neće ništa ni od koga primiti osim od onoga koji je u svom djelu usmjerenom ka Allahovom zadovoljstvu iskren. Govor Uzvišenog: ***"Tako vam ih je potčinio"***, tj. zbog toga vam je u pokor žrtvene životinje stavio ***"da biste Allaha veličali, zato što vas je uputio"***, tj. da priznajete Njegovu uzvišenost i veličinu, kao što vas je uputio Svojoj vjeri i Šerijatu i onome što voli i čime je zadovoljan, a zabranio vam je ono što ne voli i što ne želi da činite. Govor Uzvišenog:

"...i obraduj one koji dobra djela čine", tj. obraduj, o Muhammede, one čija su djela dobra, one koji izvršavaju Allahove propise i slijede ono što im je On stavio u zadaću, te one koji su u poslanike povjerovali i u ono što su im dostavili, i u ono sa čime su od Uzvišenog Allaha došli.

U vezi sa pitanjem obveznosti klanja kurbana postoje različiti stavovi. Neki klanje kurbana smatraju obaveznim, kao što je to Ebu-Hanifa, dok Malik i Sevri smatraju da je kurban obaveza za onoga koji posjeduje nisab. Ebu-Hanifa još uslovljava boravak, stalnu nastanjenost. Svoje stavove potkrepljuje hadisom kojeg prenosi Ahmed, ali ga ne smatra ispravnim.[461] U hadisu ima nečeg neobičnog. Šafija i Ahmed kažu da je zaklan kurban mustehab prema sadržini hadisa: /242/ "U imetku nema duga izuzev zekata." Ranije je bilo govora da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klao kurban za svoj ummet, čime je obaveza klanja kurbana sa njih bila spala. Ebu-Sariha kaže: "Bio sam komšija Ebu-Bekra i Omera i oni nisu klali kurban bojeći se da ih ljudi ne bi oponašali, prihvatajući to kao obavezu." Kurban je dovoljan za vlasnika i ukućane.

Kod većine kao kurban dovoljno je mladunče od deve, krave, koze, ili janje od ovce (džeze'un). Mladunče od deve treba imati pet godina i da je zašlo u šestu, od krave dvije godine i da je zašlo u treću, od koze dvije godine. Što se tiče janjeta, kaže se da treba imati godinu dana, neki kažu deset mjeseci, neki osam, neki šest mjeseci (ovo je najmanje što je kazano). Ono što je mlađe od šest mjeseci zove se "hamelun." Razlika između njega i mladunčeta ovce (džeze'un) jeste što je kod prvog dlaka na ledima uspravna, a kod drugog nježna, razdijeljena na dvije strane, a Allah najbolje zna.

* إِنَّ ٱللَّهَ يُدَٰفِعُ عَنِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾

"Allah, doista, štiti vjernike, Allah sigurno ne voli nijednog izdajnika, nezahvalnika." /38/

Uzvišeni ističe da On štiti Svoje robove koji se na Njega oslanjaju, koji se Njemu obraćaju, te da ih On Svojom podrškom i pomoći čuva od zla opakih i spletki nečasnih, kako to Uzvišeni veli:

"...zar Allah Sam nije dovoljan robu Svome." /39:36/ Govor Uzvišenog:

"Allah sigurno ne voli nijednog izdajnika, nezahvalnika", tj. ne voli onoga koga karakterizira pronevjera ugovora, saveza, pronevjera obećanja, te nevjerovanje, koje je u osnovi poricanje i nijekanje blagodati.

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَٰتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا۟ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّآ أَن يَقُولُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ۗ وَلَوْلَا

---

[461] Ja sam dodao: Hadis se prenosi od Ebu-Hurejra i seže sve do Poslanika, s.a.v.s.: "Ko bude imao mogućnosti pa ne zakolje kurban, neka se ne približava našim džamijama." Ibn-Kesir smatra da u hadisu ima nekakve manjkavosti. Ja dodajem da možda ta manjkavost proistječe iz razumijevanja hadisa da je klanje prije bajram-namaza, premda je namaz prije klanja. "Zato se Gospodaru svome moli i kurban kolji." Imam Ahmed hadis ne smatra ispravnim.

دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَٰمِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَٰتٌ وَمَسَٰجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا ٱسْمُ ٱللَّهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾

"Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini - a Allah je, doista, kadar da ih pomogne." /39/ "Onima koji su ni krivi ni dužni iz zavičaja svoga prognani samo zato što su govorili: 'Gospodar naš je Allah!" A da Allah ne suzbije neke ljude drugima, do temelja bi bili porušeni manastiri, i crkve, i havre, a i džamije, u kojima se mnogo spominje Allahovo ime. A Allah će sigurno pomoći one koji Njega pomažu - ta Allah je, zaista, moćan i silan." /40/

Rekao je Ibn-Džerir, prenoseći od Ibn-Abbasa, koji kaže: "Kada je Božiji Poslanik, s.a.v.s., protjeran iz Meke, Ebu-Bekr rekao je: 'Protjerali su svog poslanika, mi smo Allahovi i Njemu se vraćamo. Oni će propasti.'" Ibn-Abbas kaže da je Uzvišeni potom objavio:

"Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini - a Allah je, doista, kadar da ih pomogne." Ebu-Bekr je, neka je Allah zadovoljan sa njim, na to rekao: "Znao sam da će biti borbe, sukoba." To prenosi Ahmed i dodaje da je Ibn-Abbas rekao da je to prvi objavljeni ajet koji govori o borbi. To predanje prenosi i Tirmizi i smatra ga pouzdanim. Ovo upućuje na to da je to medinska sura, odnosno da se radi o medinskoj suri. Govor Uzvišenog:

"...a Allah je, doista, kadar da ih pomogne", tj. u stanju je da Svoje robove vjernike pomogne i bez borbe, ali želi da Mu se pokoravajući ulože svoj trud, kako to Uzvišeni veli:

"Kada se u borbi s nevjernicima sretnete, po šljama ih udarajte, sve dok ih ne oslabite, a onda ih vežite, i posije, ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite, ili otkupninu zahtijevajte, sve dok borba ne prestane. Tako učinite. Da Allah hoće, on bi im se osvetio, ali on želi da vas iskuša jedne pomoću drugih. On neće poništiti djela onih koji na Allahovu putu poginu i On će ih sigurno uputiti i prilike njihove poboljšati, i u Džennet ih uvesti, o kome ih je već upoznao." /47:4-6/ Uzvišeni veli:

"Mi ćemo vas provjeravati sve dok ne ukažemo na borce i postojane među vama, a i vijesti o vama provjeravat ćemo." /42:31/ O ovoj temi ima dosta ajeta. Ibn-Abbas govoreći o kuranskom ajetu:

"a Allah je, doista, kadar da ih pomogne", kaže: "To je i učinio. Uzvišeni je propisao džihad u najprikladnijem vremenu, jer dok su muslimani bili u Meki, mušrika je bilo mnogo više. Da je muslimanima naređeno da se bore sa mušricima u vremenu kad je broj muslimana bio manji od deset, muslimana bi nestalo." /243/ "Pošto su u noći na Akabi stanovnici Medine kojih je bilo 80 i nešto dali prisegu Božijem Poslaniku, s.a.v.s., rekli su: 'O Božiji Poslaniče, zar nećemo ustati protiv stanovnika ove doline (Mine) u noćima boravka na Mini i pobiti ih?' Božiji Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: 'Još mi to nije naređeno.'" Pošto su mušrici mučili, a onda iz svoje sredine i protjerivali Božijeg Poslanika, s.a.v.s., smišljajući da ga ubiju, progoneći ashabe na sve strane, jedna grupa muslimana će učiniti hidžru u Abesiniju, a druga u Medinu. Kada su se Muhadžiri učvrstili u Medini pružajući Božijem Poslaniku zaštitu, Medina će za njih postati prijestolnicom islama i utočištem u kojem su našli zaštitu. Allah je propisao borbu protiv neprijatelja, a ovaj ajet je bio prvo što je objavljeno o džihadu, o kojem Uzvišeni kaže:

"Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini, a Allah je, doista, kadar da im pomogne."

Govor Uzvišenog: ***"Onima koji su ni krivi ni dužni iz zavičaja svoga prognani"***, tj. Muhammed, s.a.v.s., i njegovi drugovi bespravno su iz Meke protjerani,

"samo zato što su govorili: 'Gospodar naš je Allah!'", tj. ništa loše prema svojim sunarodnjacima nisu imali, a njihov grijeh je samo to što su vjerovali u jednog Boga i Njega obožavali, ne pripisujući Mu druga. Vjerovanje u jednog Boga kod mušrika najveći je grijeh, kako to kaže Uzvišeni u slučaju Ashabul-Uhduda:

"...a svetili su im se samo zato što su u Allaha, Silnoga i Hvale Dostojnog, vjerovali." /85:8/ Zatim Uzvišeni veli:

"...a da Allah ne suzbije neke ljude drugima", tj. da Allah jedan narod ne odbaci od drugog i da ne spriječi neprijatelje jednih prema drugima, Zemljom bi zavladao nered, a jači bi uništili slabije;

"do temelja bi bili porušeni manastiri, i crkve, i havre, a i džamije, u kojima se mnogo spominje Allahovo ime", tj. bili bi porušeni manastiri, koji pripadaju kaluđerima, crkve kršćana, havre židova (havre su židovske crkve), džamije muslimanima, u kojima se najviše spominje Allahovo ime. Neka ulema kaže da je ovo postepeno prelaženje od manjeg ka većem, dok nije na kraju došlo do džamija, koje su podsjećanje Allahovim robovima čije su nakane ispravne.

Govor Uzvišenog: ***"A Allah će sigurno pomoći one koji Njega pomažu"***, istovjetan je Allahovim riječima:

"O vjernici, ako Allaha pomognete, i On će vama pomoći i korake vaše učvrstiti. A onima koji ne vjeruju - propast njima! On neće djela njihova prihvatiti." /47:7, 8/

U govoru Uzvišenog: ***"Ta Allah je, zaista moćan i silan"***, Allah Sebe opisuje atributima snage i moći. Svojom moći sve je stvorio i uredio, a zahvaljujući Njegovoj moći i časti niko Ga nije u stanju pobijediti. Koga Silni i Moćni Allah pomogne - taj je pomognut. A kome htjedne napakostiti - taj će biti poražen. Uzvišeni veli:

"Allah je zapisao: Ja i poslanici Moji sigurno ćemo pobijediti. Allah je, zaista, silan i moćan." /58:21/

إِنَّ ٱللَّهَ يُدَٰفِعُ عَنِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾
أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَٰتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا۟ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾
ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّآ أَن يَقُولُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَٰمِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَٰتٌ وَمَسَٰجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا ٱسْمُ ٱللَّهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾
ٱلَّذِينَ إِن مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَمَرُوا۟ بِٱلْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا۟ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۗ وَلِلَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٤١﴾

"One koji će, ako im damo vlast na Zemlji, namaz obavljati i zekat udjeljivati i koji će tražiti da se čine dobra djela, a odvraćati od nevaljalih - a Allahu se na kraju sve vraća." ***/41/***

Ebu-Alije kaže da se to odnosi na ashabe, tj. da su oni o kojima se radi, zapravo ashabi Božijeg Poslanika, s.a.v.s. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Osman bin Affana, neka je Allah zadovoljan sa njim, koji kaže: "Na nas se odnosi, odnosno zbog nas je objavljen ajet:

"one koji će, ako im damo vlast na Zemlji..." Protjerani smo iz naših domova ni krivi ni dužni samo zato što smo govorili da je Allah naš Gospodar. Nakon što nam je data vlast na Zemlji, obavljali smo namaz, davali zekat, naređivali dobro, a sprečavali zlo, a konačan ishod pripada Allahu, kako u odnosu na mene tako i u odnosu na ashabe."

Es-Sabah bin Suvade el-Kindi rekao je: "Čuo sam Omera bin Abdul-Aziza kako drži govor citirajući ajet: ***'one koji će, ako im damo vlast na Zemlji'*** kaže: 'Ajet se ne odnosi samo na valiju, onoga koji upravlja, nego i na upravitelja i na potčinjenog. Hoćete li da vas obavijestim šta je od toga vaše u odnosu na valiju, a šta valije u odnosu na vas? Valija je prema vama dužan da vam sudi po Allahovim zakonima i da uzima od jednih prava drugih i da ih vrati vlasnicima. I da vas upućuje na najispravniji put koliko god je to u njegovoj moći, a na vama je potputna pokornost bez ikakvog zakidanja, bez ikakvog prisiljavanja čija su tajna i javna strana jednake.' Zejd bin Eslem rekao je: ***"...a Allahu se na kraju sve vraća."*** Govoreći o ovom ajetu Eslem rekao je da je kod Allaha nagrada za ono što su učinili.

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ
إِبْرَٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾ وَأَصْحَٰبُ مَدْيَنَ ۖ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ فَأَمْلَيْتُ
لِلْكَٰفِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾ فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ
أَهْلَكْنَٰهَا وَهِىَ ظَالِمَةٌ فَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ
وَقَصْرٍ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَآ
أَوْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۖ فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى ٱلْأَبْصَٰرُ وَلَٰكِن تَعْمَى ٱلْقُلُوبُ
ٱلَّتِى فِى ٱلصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

"A to što te oni smatraju lažnim, pa i prije njih su narod Njihov, i Ad, i Semud poslanike smatrali lažnim." /42/ I narod Ibrahimov, i narod Lutov", /43/ "I stanovnici Medjena; a lažnim je smatran i Musa, i ja sam nevjernicima vremena davao, zatim sam ih kažnjavao, i kakva je bila kazna Moja!" /44/ "I koliko smo naselja uništili, čiji su žitelji grješni bili, i ona su opustjela, samo su ruševine ostale! I koliko bunareva ima zapuštenih i koliko visokih palača ima praznih!" /45/ "Zašto oni po svijetu ne putuju pa da srca njihova shvate ono što treba da shvate, i da uši njihove čuju ono što treba da čuju; ali oči nisu slijepe, već srca u grudima." /46/

Umirujući Svog poslanika Muhammeda, s.a.v.s., zbog laži onih iz njegovog naroda koji su mu proturječili, Uzvišeni kaže:

"A to što te oni smatraju lažnim" - do - ***"a lažnim je smatran i Musa"***, tj. premda su došli sa znakovima očitim, jasnim dokazima,

"Ja sam nevjernicima vremena davao", tj. odlagao sam im,

"zatim sam ih kažnjavao, i kakva je samo bila kazna Moja", tj. kako sam ih kažnjavao i kakve su prema njima bile Moje sankcije!

Neke selefije navode da je između Faraonovih riječi kojim se obraćao svome narodu: "Ja sam vaš vrhovni gospodar" i Allahove kazne kojom ga je uništio prošlo četrdeset godina. U "Sahihima" Buharije i Muslima prenosi se od Ebu-Musaa, a ovaj prenosi od Božijeg Poslanika, s.a.v.s., koji rekao je: /224/ "Allah odista silniku daje vremena dok ga ne kazni, a kada ga kazni više ga ne pušta." A zatim je proučio:

"Eto, tako Gospodar tvoj kad kažnjava sela i gradove, koji su naslije činili. Kažnjavanje Njegovo je zaista bolno i strašno." /11:102/ Zatim Uzvišeni veli: ***"I koliko smo naselja uništili"***, tj. koliko naselja sam Ja uništio, ***"čiji su žitelji grješni bili"***, tj. lažnima su poslanike smatrali.

"...i ona su opustjela, samo su ruševine ostale", tj. domovi tih naselja su porušeni, a mjesta civilizacije pretrpjela velike gubitke,

"I koliko bunareva ima zapuštenih", tj. nakon gužve onih koji su na vodu dolazili i s njih se više ne poji *" **i koliko visokih palača ima praznih**"*, tj. visokih, utvrđenih, nedostupnih, čiji stanovnici nisu bili pošteđeni Allahove nesreće, kako to Uzvišeni veli:

*"**ma gdje bili, stići će vas smrt, pa kad bili i u visokim kulama.**" /4:78/*

Govor Uzvišenog: *"**Zašto oni po svijetu ne putuju**"*, tj. mislima i tijelima svojim kako bi vidjeli tragove, ostatke onih koji su nestali, šta se s njima desilo i kakva se osveta i kazna sručila na njihove domove,

*"**pa da srca njihova shvate ono što treba da shvate i da uši njihove čuju ono što treba da čuju**"*, tj. da pomoću toga odnosno na osnovu toga izvuku pouku.

*"**Ali, i oči nisu slijepe, već srca u grudima**"*, tj. nije slijep onaj koji ne vidi, nego je slijep onaj koji ne razumije i ne shvata. Najljepše je o tome kazao Ebu-Muhammed Abdullah bin Muhammed bin Hajan al-Endelusi al-Šenterini, koji je umro 517. god.: "Onaj ko sluša zov nesreće, dozivaju ga dva donosioca vijesti o smrti: starost i oronulost. Ako ne čuješ opomenu, pa u što gledaš!? U svojoj glavi dva osvješćivača imaš: sluh i vid. Gluh i slijep je samo onaj koga ni dva upućivača ne upute: oko i tradicije. Ništa vječno nije, niti vrijeme, niti svijet ovaj, niti kosmos najviši, niti svjetionika dva: Sunce i Mjesec. Dunjaluk će sigurno napustiti dva stanovnika njegova, makar se i nerado sa njim rastajali: neprosvijećeni i civilizovani."

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ ۚ وَإِنَّ يَوْمًا عِندَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿٤٨﴾

"Oni od tebe traže da ih kazna što prije stigne, i Allah će ispuniti prijetnju Svoju, a samo jedan dan u Gospodara tvoga traje koliko hiljadu godina po vašem računanju." /47/ "I koliko je bilo naselja čiji su žitelji bili nepravedni kojima sam Ja kaznu odlagao, da bih, najzad, kaznio! A Meni se sve vraća." /48/

Uzvišeni se obraća Svom Poslaniku, s.a.v.s., *"**Oni od tebe traže da ih kazna što prije stigne**"*, tj. nevjernici koji u laž ugone i demantuju, kako to Uzvišeni veli:

*"**...i govore: Gospodaru naš, požuri i kazni nas, prije Dana u kojem će se račun polagati.**" /38:16/* Govor Uzvišenog:

*"**...a samo jedan dan u Gospodara tvoga traje koliko hiljadu godina po vašem računanju**"*, tj. Uzvišeni Allah ne požuruje događaje. Hiljadu godina kod Njegovih stvorenja u odnosu na Njegovu odredbu je kao jedan dan. On je kadar da kazni, a ako nešto odloži, pa ni jedna stvar Mu neće promaći. Zato poslije tog ajeta Allah kaže:

*"**...i koliko je bilo naselja čiji su žitelji bili nepravedni kojim sam Ja kaznu odlagao, da bi ih, najzad, kaznio. A Meni se sve vraća.**"* Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebu-Hurejrea da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: /245/ "Siromašni muslimani ući će Džennet prije bogataša na pola dana, a to je pet stotina godina." Ibn Ebi-Hatim kaže, prenoseći od Ibn-Abbasa koji o kur'anskom ajetu:

*"**a samo jedan dan Gospodara tvoga traje koliko hiljadu godina po vašem računanju**"* kaže da se pod tim danom misli na dane u kojima je Allah stvorio nebesa i Zemlju.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾ فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾ وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٥١﴾

"Reci: 'O ljudi, ja sam samo opominjač jasni!'", /49/ "One koji budu vjerovali i dobra djela činili, čeka oproštaj i opskrba plemenita"; /50/ "a oni koji se budu trudili da dokaze Naše poreknu, odvraćajući od njih, bit će stanovnici u Džehennemu." /51/

Pošto su nevjernici tražili od Božijeg Poslanika, s.a.v.s., da se realizuje kazna, požurujući ga da ih kazna što prije stigne, Uzvišeni se obraća Svom Poslaniku riječima:

*"**Reci: 'O, ljudi, ja sam samo opominjač jasni!'**"*, tj. ja sam vaš poslanik, opominjem vas, odvraćam od strašne kazne, i to je stvar koja pripada Uzvišenom Allahu. Ja nad tim nemam nikakvu nadležnost, ako bude htio, kaznu će vam ubrzati, ili, pak, odložiti.

*"**One koji budu vjerovali i dobra djela činili**"*, tj. čija srca vjeruju i čija djela to potvrđuju, tj. djelima to potvrđuju,

*"**čeka oproštaj i opskrba plemenita**"*, tj. oprost za loša djela koja su ranije počinili i lijepa nagrada za malo dobrih djela, a opskrba plemenita nije ništa drugo do Džennet.

Govor Uzvišenog: *"**A oni koji se budu trudili da dokaze Naše poreknu, odvraćajući od njih**"*, tj. oni koji ljude budu odvraćali da slijede Poslanika, s.a.v.s.,

*"**bit će stanovnici u Džehennemu**"*, a to je bolna i užarena Vatra, čija kazna je strašna - sačuvaj nas Bože od takve Vatre. Uzvišeni veli:

*"**One koji nisu vjerovali i koji su od Allahova puta odvraćali, Mi ćemo dvostrukom kaznom kazniti, zato što su pravili smutnju.**" /16:88/*

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رَّسُولٖ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّآ إِذَا تَمَنَّىٰٓ أَلۡقَى ٱلشَّيۡطَٰنُ فِيٓ أُمۡنِيَّتِهِۦ فَيَنسَخُ ٱللَّهُ مَا يُلۡقِي ٱلشَّيۡطَٰنُ ثُمَّ يُحۡكِمُ ٱللَّهُ ءَايَٰتِهِۦۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ٥٢ لِّيَجۡعَلَ مَا يُلۡقِي ٱلشَّيۡطَٰنُ فِتۡنَةٗ لِّلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ وَٱلۡقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمۡۗ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَفِي شِقَاقِۭ بَعِيدٖ ٥٣ وَلِيَعۡلَمَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡعِلۡمَ أَنَّهُ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَيُؤۡمِنُواْ بِهِۦ فَتُخۡبِتَ لَهُۥ قُلُوبُهُمۡۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهَادِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ٥٤

"Prije tebe, Mi ni jednog poslanika i vjerovjesnika nismo poslali, a da šeftan nije, kad bi on što kazivao, u kazivanje njegovo nešto ubacio. Allah bi ono što bi šeftan ubacio uklonio, a zatim bi riječi Svoje učvrstio - Allah sve zna i mudar je", /52/ "da bi ono što je šeftan ubacio učinio iskušenjem za one čija su srca bolesna i za one čija su svirepa - a nevjernici su, zaista, u beskrajnoj neslozi", /54/ "i da bi oni koji su znanjem obdareni spoznali da je Kur'an Istina od Gospodara tvoga, pa u nj povjerovali i da mu srca njihova budu sklona. A Allah će vjernike, doista, na Pravi put izvesti." /54/

Mnogi mufesiri ovdje navode događaj zvani "Kissatul-garanik" i povratak mnogih muhadžira koji su učinili Hidžru u Abesiniju vođeni mišlju da su mušrici plemena Kurejš primili islam. Međutim, sve predaje imaju status "mursela" (tj. predaje koja dopire do druge generacije). Ja ne vidim da sa stanovišta ispravnosti mogu biti hadisi odnosno svrstani u kategoriju hadisa u kojima je naveden cijeli niz prenosilaca sve do Muhammeda, s.a.v.s., a Allah najbolje zna. (Pogledaj fusnotu!)

"Lažna priča" glasi ovako: "Objavljena je sura 'En--Nedžm', pa ju je Poslanik, a.s., proučio mušricima, a kada je stigao do riječi Uzvišenog: 'Šta velite za Lata i Uzzaa i za Menat, treću, drugorazrednu, zar vama muško, a Njemu žensko?!', šejtan je na jezik Poslanika stavio riječi: 'Zaista su ona (božanstva) 'Garanik'; Uzvišeni i njegov šefaat je ono čemu se nada.' Ove riječi doprle su do srca svih mušrika u Meki i njihovi jezici ponavljali su ih i rekli su: 'Zaista se Muhammed vratio svojoj prvotnoj vjeri i vjeri svog naroda.' Kada je Poslanik stigao do kraja sure 'En-Nedžm', učinio je sedždu i učinili su sedždu svi prisutni, i muslimani i mušrici. Oba tabora su se začudila, a muslimani nisu čuli to što je šejtan 'šapnuo' Poslaniku, a.s. Taj događaj pročuo se među ljudima, a šejtan ga je proširio sve dok se to nije pročulo među muslimanima koji su se bili iselili u Abesiniju. Oni su među sobom govorili da su mušrici u Meki primili islam pa su se, što su brže mogli, vratili u Meku. A Allah je uklonio ono što je šejtan ubacio, a zatim je Svoje riječi učvrstio i sačuvao od izmišljotine Svoga Poslanika:[462]

"Prije tebe Mi nijednog poslanika i vjerovjesnika nismo poslali, a da šeftan nije kad bi on što kazivao u kazivanje njegovo nešto ubacio. Allah bi ono što bi šeftan ubacio uklonio, a zatim bi riječi svoje učvrstio - Allah sve zna i mudar je. Da bi ono što je šeftan ubacio učinio iskušenjem za one čija su srca bolesna, i za one čija su svirepa - a nevjernici su, zaista, u beskrajnoj neslozi."

Pošto je Allah pojasnio Svoje određenje i očistio Poslanika od šejtanska govora , mušrici su se ponovo vratili svojim zabludama i neprijateljstvu spram muslimana, koje je sada bilo jače." Velim (Ibn-Kesir) da ovaj slučaj spominje u "Siri", na sličan način, i Muhammed bin Ishak. Sve te predaje ne sežu do Poslanika i isprekidane su, a Allah najbolje zna. Slučaj navodi i El-Begavi postavljajući pitanje kako se nešto ovako moglo uopće desiti uz zagarantovanu

---

462 Ja sam rekao: "Kisatul-garanik" nešto je najopasnije što su smislili heretici... udarajući na Allahovu jednoću i Kur'an kako bi odvratili muslimane od njihove prave vjere, a Allah čuva Svoju vjeru, pomaže je, pa makar to nevjernicima bilo i nepravo. Mada je taj slučaj smišljena laž i apokrifan, on je i ništavan, deplasiran iz nekoliko razloga:

(1) oprečnost i nepogrešivost, koja je svojstvena svim poslanicima, jer bi tada postojala inače nepostojeća mogućnost dominacije šejtana nad Poslanikom, s.a.v.s., u nečem najuzvišenijem, u čemu je nepogrešivost nužna, a to je vahj (objava Kur'ana), te oprečnost riječima Uzvišenog: *"Mi, ništimi, Kur'an objavljujemo i, zaista, čemo nad njim bdjeti" (15:9)*, te riječima Uzvišenog: *"Ti nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim, osim nad onima koji te budu slijedili, od onih zalutalih." (15:42)*

(2) Kontekst sure "Nedžm" i neprijemčljivost tog konteksta na slučaj "Garanik", jer Allah, dž.š., u suri osuđuje, kori Lata, Uzaa, Menata i trećeg, najmanje cijenjenog, riječima:
"To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav dokaz nije poslao." (53:23) Kako da o njima kaže da su to uzvišene lijepe, mlade osobe, u čiji se šefaat čovjek uzda!!!? , hvaleći njihova božanstva kako to oni tvrde pa da ih zatim osuđuje riječima:
"Šta kažete o Latu i Uzau i Menatu, trećoj najmanje cijenjenjoj? Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri? To bi tada bila podjela nepravedna. To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli. Allah o njima nikakav dokaz nije poslao." (15:19-23)
Je li razumno, ima li logike da Allah hvali božanstvo kojim Mu nevjernici pripisuju druga, a zatim to isto božanstvo Allah kori i osuđuje. Bože sačuvaj da tako nešto bude objavljeno ili da njegov Poslanik o Allahu kaže nešto što Allah nije rekao! Ovako nešto čovjek ne može uopće reći niti tako nešto razum može prihvatiti.

(3) Riječ "garanik" ... ne navodi se u poeziji arapskih pjesnika, ni u njihovim govorima, koji bi opisali njihova božanstva, niti se, pak, susreće u njihovom govornom jeziku. Nazivi "gatnuk" i "garnik" navode se kao imena za crnu i bijelu vodenu pticu, te kao ime za hjepog bjeloputog mladića 'Ništa od toga', kako kaže Šejh Muhammed Abduhu, 'ne odgovara i ne podudara se sa značenjem božanstva ili pak opisom božanstva kod Arapa.'

(4) Poslanik koji je poslan da poruši opaka i lažna božanstva i da poziva Allaha, Koji sudruga nema, Poslanik koji nije govorio laži ni u džahilijetu - predislamskom periodu, što je znano i njegovim suvremenicima, onaj koji na ljude nije lagao, pa kako da na Allaha kaže nešto što On nije rekao. Slučaj "Garanik" nema nikakve osnove. To je režija koju je smislila grupa koja nastoji islamu napraviti podvalu (pogledaj knjigu Muhammeda Huseju Hejkela: "Hajatu Muhammedi, s.a.v.s.") Ko želi širu naučnu informaciju, neka konsultuje knjigu: **"Nasbul medžanik li nesfi kisatil garanik"** od našeg učenog brata šejha Muhammeda Nasiruddin al-Albanija, da mu Allah produži život i da mu daruje svoju nagradu.

nepogrešivost, od Allaha koju je Uzvišeni dao Svom Poslaniku, s.a.v.s. Zatim prenosi odgovore ljudi od kojih je najzanimljiviji taj da je to šejtan ubacio u uši mušrika, a oni su povjerovali da potječe od Poslanika, s.a.v.s., a ustvari nije tako. To je učinio šejtan, a ne Muhammed, s.a.v.s., a Allah najbolje zna.

I tako su odgovori apologetičara bili razni. To je pod pretpostavkom da je taj slučaj istinit!!! Međutim, događaj nije istinit!

Govor Uzvišenog:

"...a da šejtan nije, kad bi on što kazivao, u kazivanje njegovo nešto ubacio." Ovdje Allah tješi Svog Poslanika, s.a.v.s., u smislu neka te to ne uznemirava i neka kod tebe ne stvara sumnju... Poslanicima i vjerovjesnicima prije tebe su se događale slične stvari.[463]

"Allah bi ono što bi šejtan ubacio uklonio." Ibn-Abbas kaže: "To što bi šejtan ubacio Uzvišeni Allah bi to otklonio."

" a zatim bi riječi Svoje učvrstio - Allah sve zna", tj. stvari i događaje koji će se desiti i od Njega ništa skriveno nije, ***"i mudar je"***, tj. u Svom određenju, stvaranju i odredbi. Njemu pripada savršena mudrost i snažna argumentacija. Zbog toga Uzvišeni veli:

"Da bi ono što je šejtan ubacio učinio iskušenjem za one čija su srca bolesna", tj. sumnjom, širkom, poput mušrika, ***"i za one čija su svirepa."*** Mukatil bin Hajjan kaže da su to su židovi. ***"A nevjernici su zaista u beskrajnoj nesložnosti"***, tj. u zabludi, proturječnosti i protivljenju koje je daleko od Istine i Spoznaje.

"Da bi oni koji su znanjem obdareni spoznali da je Kur'an Istina od Gospodara tvoga, pa u njeg povjerovali." Tj. da bi oni koji vjeruju spoznali Allaha i Njegova Poslanika i zahvaljujući Njemu bili u stanju razlikovati Istinu od neistine. To što smo ti objavili Istina je od Gospodara tvoga, koju je po Svom znanju objavio, štiteći je i čuvajući je da se s njom ne bi pomiješalo nešto što nije Istina, ***" pa u nj povjerovali"***, tj. Kur'an smatraju Istinom i njemu se pokoravaju.

"I da mu srca njihova budu sklona", tj. potčinjena i ponizna.

"Allah će vjernike, doista, na Pravi put izvesti." Na dunjaluku će ih ka Istini voditi, čineći da se neistini suprotstavljaju, a na ahiretu će ih uvesti u Džennet, a udaljiti od Džehennema.

وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ
عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾ ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ
عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾

"A nevjernici neće prestati da u nj sumnjaju, sve dok im iznenada smrt ne dođe ili dok ne osjete patnju na onom svijetu." /55/ "Tog dana vlast će samo Allah imati, On će im suditi. A vjernici i oni koji su dobra djela činili bit će u dženetskim baščama uživanja", /56/ "a nevjernici i oni koji su ajete Naše poricali, oni će patnju sramotnu imati." /57/

Uzvišeni kazuje da su oni nevjernici koji će neprestano sumnjati u Kur'an,

"sve dok im iznenada smrt ne dođe", tj. dok ih iznenada blagostanje njihovo ne zaslijepi. U govoru Uzvišenog:

"ili dok ne osjete patnju na ovom svijetu", tj. na Danu sudnjem, koji nema noći, o čemu Uzvišeni veli:

"Tog dana vlast će samo Allah imati. On će im suditi." Slične su riječi Uzvišenog: ***"Vladara Dana sudnjeg." /1:3/*** Govor Uzvišenog:

"Vjernici i oni koji su dobra djela činili", tj. njihova srca vjerovala su i postupali su shodno znanju svome.

"A nevjernici i oni koji su ajete Naše poricali", tj. njihova srca su nijekala Istinu, smatrala je lažnom, suprotstavljala su se poslanicima i sa njihovim sljedbenicima i ponašali se oholo. ***"Oni će patnju sramotnu imati"***, tj. kao naknadu, zato što su se oholo držali spram Istine, shodno riječima Uzvišenog: ***"Oni koji iz oholosti neće da Mi robuju - uči će, sigurno, u Džehennem, ponižen"***, tj. prezreni.

---

463 Ja sam rekao: "U pogledu značenja da je svaki vjerovjesnik prije tebe želio to što i ti želiš da tvoj narod vjeruje i da prihvati vjeru. Obraćali su se svome narodu onako kako se i ti obraćaš, predočavajući različite razloge naputka, a šejtan je ubacio to što je ubacio... Uz to što si im ti govorio, govorio im je i šejtan nešto drugo, uvjeravajući ih da je to tvoj govor, a oni znali ništa drugo osim da je to tvoj govor. S tobom su se slagali, ali ne u suštini s onim što ti kažeš, nego s onim što su čuli od šejtana, istovremeno vjerujući da je to tvoj govor. Ti si mislio da je njihova saglasnost identična onome što si ti govorio. Tvoje kazivanje je proisteklo zbog očitosti njihove upute, kao što je njihovo činjenje sedžde koje su učinili na kraju proučene sure "En-Nedžm", jer ti nisi znao što je šejtan ubacio u njihove uši. Uzvišeni Allah motri nad Istinom, koja je trijumfovala nad onim što je šejtan ubacio otklonivši tu neistinu, učvrstivši Svoje riječi koje ti je objavio da ih dostaviš u potpunosti onako kako su objavljene. Allah zna i ono što će se desiti i od Njega ništa nije skriveno. U Svom određenju, stvaranju i naredbama On je mudar. Njemu pripada potpuna mudrost, i konačna argumentacija. Hvaljeni Allah objašnjava zbog čega je tako odredio, neka je uzvišena Njegova mudrost, pa kaže: *"da bi ono što je šejtan ubacio učinio iskušenjem za one čija su srca bolesna i za one čija su svirepa"*, tj. mušricima kojima je njihov poslanik klasificirao načine upute, pa opet nisu bili na Pravom putu. Allah ih je nasamario povećavajući im zabludu kao kaznu zbog njihovog nevjerovanja i tvrdoglavosti na način kako to Uzvišeni veli: *"...a onome koji tvrdiči i osjeća se neovisnim i ono najljepše smatra lažnim, njemu ćemo Džehennem pripremiti." (92:8-10)* Što se tiče vjernika koji su prihvatili ono što je najljepše, njima će Allah Džennet pripremiti, iman će im povećati, ka Istini ih uputiti i učiniti ih sretnim i na ovom i na budućem svijetu.

وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوٓا۟ أَوْ مَاتُوا۟ لَيَرْزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٥٨﴾ لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُۥ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾ ۞ ذَٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِۦ ثُمَّ بُغِىَ عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾

"Allah će, zalsta, lijepo nagraditi one koji su svoj rodni kraj napustili da bi se na Allahovu putu borili, pa zatim poginuli ili umrli - jer Allah najbolje nagrađuje." /58/ "On će ih u mjesto kojim će oni biti zadovoljni, dolsta, uvestiI - A Allah sve zna i blag je." /59/ "Eto tako! A onome ko istom mjerom uzvrati za učinjeno zlo, i kome opet nepravda bude učinjena, Allah će, sigurno, pomoći - Allah je Onaj Koji grijehe poništava i Koji ih prašta." /60/

Uzvišeni kazuje o onome koji učini hidžru na Allahovom putu, želeći Njegovo zadovoljstvo i nagradu, koji u ime Allaha i Njegovog Poslanika naputi svoje mjesto boravka da bi pomogao vjeru Allahovu, a zatim u borbi bude ubijen ili pak umre prirodnom smrću, taj je stekao, kako to Uzvišeni veli, veliku nagradu:

"A onome ko napusti svoj rodni kraj radi Allah i Poslanika Njegova, pa ga stigne smrt, nagrada od Allaha njemu je sigurna." /4:100/ Govor Uzvišenog: ***"Allah će njih zalsta lijepo nagraditi"*** dajući im iz Svog izobilja i opskrbe u Džennetu ono sa čime će biti zadovoljni.

"Jer Allah najbolje nagrađuje, On će ih u mjesto kojim će oni biti zadovoljni dolsta uvesti" tj. Džennet kako to Uzvišeni veli:

"I ako bude jedan od onih koji su Allahu bliski - udobnost i opskrba lijepa i dženetske blagodeti njemu." /56:88-89/ Uzvišeni govori da je takav stekao rahatluk, opskrbu i dženetske bašče kako to ovdje Uzvišeni reče: ***"Allah će njih zalsta lijepo nagraditi"***, a zatim veli:

"On će ih u mjesto kojim će oni biti zadovoljni odlsta uvesti!" A Allah sve zna. Za onoga koji učini hidžru i koji se bori na Njegovom putu i koji to zaslužuje ***"I blag je"***, tj. milostiv je i grijehe im oprašta i iskupljuje grijehe od njih zato što se na Allaha oslanjaju.

Ibn Ebi-Hatim kaže, prenoseći od Ebu-Kubejla i Rebie bin Sejf al-Mearifija, koji kažu: "Bili smo na Rodosu, a sa nama je bio Fedalet bin Ubejd al-Ensari, ashab Božijeg Poslanika, s.a.v.s. Prošao je pored dvije dženaze od kojih je jedna bila ubijena, a druga umrla osoba prirodnom smrću. Ljudi su se nadnosili nad onim koji je bio ubijen na Allahovom putu, a Fedalet bin Ubejd će reći: 'Šta je to, vidim ljudi naginju jednoj dženazi, a zapostavljaju drugu?' Odgovorili su: 'Ovaj je ubijen na Allahovom putu', a Fedalet će reći: 'Tako mi Allaha, ja bih bio presretan da budem proživljen iz bilo kojeg od ova dva kabura.'" Poslušajte Allahov govor:

"One koji su svoj rodni kraj napustili da bi se na Allahovu putu borili, pa zatim poginuli ili umrli." Učio je ajet sve dok nije došao do kraja.

"Eto tako! A onome ko istom mjerom uzvrati za učinjeno zlo..." Ajet je objavljen u povodu jedne izvidnice sastavljene od ashaba koji su sreli grupu mušrika za vrijeme mjeseca muharrema. Muslimani su pokušali odvratiti mušrike od borbe u "svetom mjesecu", ali su to oni odbili i napali muslimane, a oni su im uzvratili i Allah im je pomogao. ***"Allah je Onaj Koji grijehe poništava i Koji ih prašta."***

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾

"Eto tako! A Allah smjenjuje noć danom, a dan noću, i Allah je Onaj Koji sve čuje i sve vidi." /61/ "To je zato što je Allah - istina, a oni kojima se oni, pored Allaha, klanjaju - laž, i zato što je Allah Uzvišen i Veliki." /62/

Uzvišeni upozorava da je On Stvoritelj, suveren u stvaranju onoga što želi, u smislu da smjenjuje noć danom, dan noću, izvodi jedno iz drugog, drugo iz prvog. Ponekad noć produži, a dan skrati, kao što je to zimi, a ponekad odulji, a noć opet skrati, kao što je to u ljetnom periodu.

Govor Uzvišenog: ***"A Allah je Onaj Koji sve čuje i vidi"***, tj. Onaj Koji čuje govor Svojih robova, Onaj Koji ih vidi, i nijedno njihovo stanje nije Mu skriveno. Nakon objašnjenja da je On u Svom bitisanju neprikosnoven, Onaj Koji sudi i čiju presudu niko ne može pobiti, Uzvišeni veli:

"To je zato što je Allah istina", tj. Gospodar Jedini dostojan obožavanja.

"A oni kojima se oni, pored Allaha klanjaju - laž", tj. sve što je predmet obožavanja mimo Allaha laž je, jer ne može donijeti niti štetu niti korist.

Govor Uzvišenog: ***"I zato što je Allah Uzvišen i Veliki"***, kako to Hvaljeni veli:

"On je Svevišnji, Veličanstveni." /2:255/

Uzvišeni veli: ***"On je Veličanstveni i Uzvišeni." /13:9/*** Svaka stvar je pod Njegovom upravom. On je Veličanstven i nema veličanstvenijeg od Njega, Svevišnji je i nema svevišnijeg od Njega, Velik i nema većeg od Njega. Uzvišeni je od grijeha čist i daleko je od onoga što preko svake mjere govore silnici i oni koji napadaju.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَتُصْبِحُ
ٱلْأَرْضُ مُخْضَرَّةً ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ
وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلْفُلْكَ
تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ ۚ وَيُمْسِكُ ٱلسَّمَآءَ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِۦٓ ۚ إِنَّ
ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَحْيَٰكُمْ ۖ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ
يُحْيِيكُمْ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾

"Zar ne vidiš da Allah s neba spušta kišu od koje zemlja zazeleni? - Allah je zalsta dobar i sveznajući." /63/ "Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji? Allah, doista nije ni o kome zavisan, i On je jedini hvale dostojan!" /64/ "Zar ne vidiš da je Allah sve što je na Zemlji vama podredio, pa i lađe koje, voljom Njegovom, morem plove? On drži ono što je na nebu da ne bi palo na Zemlju, osim ako On to dopusti. - Allah je, ulstinu, prema ljudima blag i milostiv." /65/ "On vam daje život i zatim će vam ga oduzeti i poslije vas opet oživiti, čovjek je, zalsta, nezahvalan!" /66/

To što neplodnu zemlju On kišom sa neba oblije, također je dokaz moći Njegove

"...od koje zemlja zazeleni", poput riječi Uzvišenog:

"All kad na nju kišu spustimo, ona ustrepće i uzbuja" /22:5/, tj. nakon što je bila neplodna, plodnom postaje. ***"Allah je zalsta dobar i sveznajući"***, tj. sve što je na Zemlji poznaje i od zrnevlja, makar bilo i najsitnije, i ništa Mu skriveno nije. On daje da do svakog tog zrna dospije njegovo sledovanje vode i daje da time nikne, kako to kaže Lukman, a.s.:

"O sinko moj, dobro ili zlo, teško koliko zrno gorušice, bilo u stijeni ili na nebesima, ili u zemlji, Allah će na vidjelo iznijeti, jer Allah zna najskrivenije stvari, On je sveznajući." /31:16/ Govor Uzvišenog:

"Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji", tj. sve što je na nebesima i na Zemlji samo Njemu pripada, i On sudruga nema.

"Allah, doista, nije ni o kome zavisan, i On je jedini hvale dostojan", tj. od svega drugog neovisan, Onaj Koji je u svakoj situaciji dostojan hvale Svojih robova.

Govor Uzvišenog:

"Zar ne vidiš da vam je Allah sve što je na Zemlji vam podario", tj. životinje, anorganske materije i usjeve.

"Pa i lađe koje, voljom Njegovom, morem plove", tj. Njegovim rukovođenjem, blagošću plove pučinom, kako bi došlo do trgovačke razmjene i razmjene potrepština među gradovima.

"On drži ono što je na nebu da ne bi palo na Zemlju, osim ako On to dopusti", tj. da hoće nebesima bi dopustio da padnu na Zemlju i da unište ono što je na njoj. Međutim, Uzvišeni Allah iz Svoje milosti, blagosti i moći drži i ono što je na nebu, da ne bi palo na Zemlju. Zbog toga Hvaljeni veli:

"Allah je, ulstinu, prema ljudima blag i milostiv", tj. uprkos nevjerovanju njihovom, kako to Uzvišeni veli:

"Gospodar tvoj ljudima prašta i uprkos zulumu njihovu, ali Gospodar tvoj doista i strahovito kažnjava." /13:6/

Govor Uzvišenog:

"On vam daje život i zatim će vam ga oduzeti, i poslije vas opet oživiti, a čovjek je, zalsta, nezahvalan", tj. kako da Allahu druga pripisujete i uz Njega nešto drugo obožavate! A On je neovisan od stvorenja i od bilo kakvih potrepština. ***"On vam daje život"***, tj. stvorio vas je iz ničega:

"Zatim će vam ga oduzeti i poslije vas opet oživiti", tj. oživit će vas na Danu sudnjem, ali je odista čovjek na Allahovim blagodatima nezahvalan i poriče ih.

لِّكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ
فَلَا يُنَٰزِعُنَّكَ فِى ٱلْأَمْرِ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾
وَإِن جَٰدَلُوكَ فَقُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ ٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾

"Svakoj vjerskoj zajednici propisali smo vjerozakon prema kome je trebalo da se vlada, i ne dozvoli, nikako, da se s tobom o tome raspravlja. Ti pozivaj svome Gospodaru,

jer ti si, uistinu, na Pravom putu." /67/ "A ako se oni budu s tobom prepirali, reci: 'Allah dobro zna ono što vi radite!'" /68/ "Allah će vam na Sudnjem danu presuditi o onome u čemu se razilazite." /69/

Riječ u osnovi znači mjesto koje je čovjek uobičajio posjećivati bilo radi dobra ili, pak, zla. Zbog toga su obredi hadža tako nazvani, jer su ljudi posjećivali ta mjesta.

Govor Uzvišenog: ***"Svakoj vjerskoj zajednici propisali smo vjerozakon prema kome je trebalo da se vlada"***, tj. put kojeg su trebali slijediti, a lična zamjenica se odnosi na mušrike koji su imali svoja mjesta za obrede i ideologije. Oni su to činili protivno Allahovoj volji i odredbi

"I ne dozvoli, nikako, da se s tobom o tome raspravlja", tj. neka njihove težnje i postupci na tebe ne ostave traga i neka te ne odvrate do Istine koju ti zastupaš. Zbog toga Uzvišeni veli:

"Ti pozivaj svome Gospodaru, jer ti si, uistinu, na Pravom putu", tj. jasnom Pravom putu, koji cilju vodi, a što je identično govoru Uzvišenog:

"I neka te oni nikako ne odvrate od Allahovih riječi, kada ti se objave, i pozivaj Gospodaru svome." /28:87/ Govor Uzvišenog:

"A ako se oni budu s tobom prepirali, reci: 'Allah dobro zna ono što vi radite'", identičan je riječima Uzvišenog:

"I ako te oni budu u laž utjerivali, ti reci: 'Meni moja, a vama vaša djela, vi nećete odgovarati za ono što je radim, a ja neću odgovarati za ono što vi radite.'" /10:41/

Govor Uzvišenog: ***"Allah dobro zna što vi radite"***, jaka je prijetnja i obećanje čvrsto shodno riječima Uzvišenog:

"On dobro zna šta o Kur'anu govorite, On je dovoljan svjedok i meni i vama." /46:8/ O ovome Uzvišeni kaže:

"Allah će vam na Sudnjem danu presuditi o onome u čemu se razilazite." Ova konstatacija je poput riječi Allahovih:

"Zato ti pozivaj i budi istrajan, onako kako ti se naređuje, a ne povodi se za prohtjevima njihovim, i reci: 'Ja vjerujem u sve Knjige koje je Allah objavio.'" /42:15/

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ فِى كِتَٰبٍ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾

"Zar ne znaš da je Allahu poznato sve što je na nebu i na Zemlji? To je sve u Knjizi, to je, uistinu, Allahu lahko!" /70/

Uzvišeni govori da On o Svojim stvorenjima posjeduje savršeno znanje i da ono obuhvata sve što je na nebesima i na Zemlji. Njegovo znanje na nebesima i na Zemlji ne izmiče ni jedan trun, pa mu ništa manje niti veće od toga. Uzvišeni je o svim stvorenjim imao znanje prije nego što su ta stvorenja postala, a tako je upisano u Njegovoj Knjizi, u "Levhi-mahfuzu", što je potvrđeno i u Muslimovom "Sahihu" od Abdullaha bin Amra, koji je prenio da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: /246/ "Allah je odista odredio odredbe stvorenjima prije stvaranja nebesa i Zemlje za 50 hiljada godina, kada je njegov prijesto još bio na vodi."/ U "Sunenima", prema hadisu kojeg prenosi skupina ashaba, stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: /247/ "Prvo što je Allah stvorio je pero, rekavši mu da piše. 'Šta da pišem?', upitalo je pero. ***'Piši ono što će biti!'***, pa je pero bilježilo ono što će biti do Sudnjeg dana." To je zapravo govor Uzvišenog Poslaniku Njegovom, s.a.v.s.

"Zar ne znaš da je Allahu poznato sve što je na nebu i na Zemlji?" Ovo je samo potvrda da je Uzvišeni savršeno dobro znao i prije toga šta će oni učiniti. Prije stvaranja znao je da će nešto biti po svom izboru pokorno, a da će nešto drugo po svom izboru biti opet nepokorno. To je kod Allaha zapisano i o svakoj stvari On znanje posjeduje bez ikakve teškoće, i to je Njemu lahko. O tome Uzvišeni veli:

"To je sve u Knjizi, to je, uistinu, Allahu lahko."

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِۦ عِلْمٌ ۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمُنكَرَ ۖ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِٱلَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا ۗ قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ ۗ ٱلنَّارُ ۖ وَعَدَهَا ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

"Mnogobošci se, pored Allaha, klanjaju onima za koje im On nije poslao nikakav dokaz, i o njima sami ništa ne znaju. A mnogobošcima neće niko pomoći." /71/ "A kad im se Naši jasni ajeti kazuju, ti primjećuješ veliko negodovanje na licima onih što ne vjeruju, koji umalo da ne nasrnu na one koji im riječi Naše kazuju. Reci: 'Hoćete li da vam kažem što

će vam biti mrže od toga? - Vatra kojom Allah nevjernicima prijeti, a grozno će ona prebivalište biti." */72/*

Uzvišeni iznosi kazivanje o mušricima, koji mimo Allaha obožavaju one za koje im On nije poslao nikakav dokaz, odnosno znak, argument. Govor Uzvišenog:
"Mnogobošci se, pored Allaha, klanjaju onima za koje im On nije poslao dokaz", poput je riječi Njegovih:
"A onaj koji se, pored Allaha, moli drugom bogu, bez ikakva dokaza o njemu, pred Gospodarom svojim će račun polagati, i nevjernici ono što žele neće postići." */23:117/*
Govor Uzvišenog: ***"I o njima sami ništa ne znaju."*** Ono što obožavaju preuzeli su od svojih predaka, bez ikakva dokaza i argumenta, jer im je to šejtan uljepšavao. Zbog toga im se Uzvišeni prijeteći obraća: ***"A mnogobošcima neće niko pomoći"***, tj. spasiti ih od Allaha, od kazne koja na njih bude sručena, zatim Uzvišeni veli:

"A kad im se naši jasni ajeti kazuju", tj. kad im se navode kur'anski ajeti koji upućuju na to da nema drugog boga osim Allaha i da su poslanici njegovi Sušta Istina,
"koji umalo da nasrnu na one koji im riječi Naše kazuju", tj. koji umalo da ne ščepaju one koji ih na Istinu podsjećaju. ***"Reci"***, o Muhammede, ovima:
"Hoćete li da vam kažem što će vam biti mrže od toga? - Vatra kojom Allah nevjernicima prijeti", tj. Džehennem i džehenemska patnja i kazna, koja je gora i strašnija od onoga čime ste vi svojim rukama i jezicima plašili i bičevali miljenike Allahove, one koji su na Zemlji vjerovali. Ahiretska patnja zbog toga što niste vjerovali i što ste Allahove miljenike tlačili, bit će veća od zla koje se vi njima nanijeli. Govor Uzvišenog: ***"Grozno će ona prebivalište biti"***, tj. užasan je Džehennem kao boravište, mjesto povratka i prebivalište.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخْلُقُوا۟ ذُبَابًا وَلَوِ ٱجْتَمَعُوا۟ لَهُۥ ۖ وَإِن يَسْلُبْهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيْـًٔا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾ مَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾

"O ljudi, evo jednog primjera, pa ga poslušajte: 'Oni kojima se vi, pored Allaha. klanjate, ne mogu nikako ni mušicu stvoriti, makar se radi nje sakupili. A ako bi im mušica nešto ugrabila, oni to ne bi mogli od nje izbaviti, nejak je i onaj koji traži i ono što se traži!'" */73/* ***"Oni ne poznaju Allaha kako treba, a Allah je, uistinu, moćan i silan."*** */74/*

Uzvišeni upozorava na niskost i prezrenost kipova, te da su oni koji ih obožavaju ograničene pameti.

"O ljudi, evo jednog primjera", tj. primjera kojeg ne odobravaju oni koji nisu spoznali Allaha i koji Mu čine širk. ***"pa ga poslušajte"***, tj. počujte i shvatite:
"Oni kojima se vi, pored Allaha, klanjate, ne mogu nikako ni mušicu stvoriti, makar se radi nje sakupili", tj. makar se i okupili da mušicu stvore ne bi to bili u stanju. Buharija i Muslim navode preko Amareta, a ovaj od Ebu-Zerre, a on od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik rekao: /248/ "Uzvišeni Allah rekao je: *'Ko može učiniti veće nasilje od onoga ko naumi stvoriti nešto poput onoga što sam Ja stvorio. Pa neka stvore zrno kukuruza, pa neka stvore zrno ječma.'"*

Uzvišeni veli: ***"A ako bi im mušica nešto ugrabila, oni to ne bi mogli od nje izbaviti"***, tj. oni su nemoćni da stvore jednu mušicu, nemoćni su da joj se suprotstave, a bolje rečeno - ne mogu joj se osvetiti uzimajući od nje nešto što je vrijedno i ukoliko bi i željela da to vrati ne bi bila u stanju da to učini, a mušica je najslabije i najbeznačajnije Allahovo stvorenje.[464] Zbog toga Uzvišeni veli:

"Oni ne poznaju Allaha kako treba", tj. ne znaju Allahovu veličinu i moć, kada obožavaju neko drugo božanstvo mimo Allaha, koje nije u stanju da se suprotstavi ni mušici, ili da pak, izbavi ono što je njega ugrabljeno. ***"A Allah je, uistinu, moćan i silan."***

[464] Rekao sam: "Allah je znao da će Njegovi robovi otkriti sićušna stvorenja - mikrobe, a "mušica" je, može biti, naziv vrste tih mikroba, koji se mogu vidjeti samo pomoću mikroskopa koji uvećava na hiljade puta i koji napadaju tijelo onoga koji je obožavan mimo Allaha. To lažno božanstvo ne može sebe odbraniti od mikroba, izuzev ako je to volja Uzvišenog Allaha. Oni napadaju tijelo, a on nije u stanju da se od njih odbrani. Oni koji obožavaju lažno božanstvo, zasigurno znaju da je njihovo božanstvo na najnižem stupnju nemoći... Isto tako znaju i svjesni su da je to božanstvo podređeno Uzvišenom Allahu. Ali uz sve to... ovim lažnim božanstvima preostaju takvi koji svojom pokornošću griješe prema Uzvišenom Allahu zato što ta božanstva prizivaju i u dobru i u zlu, te im pripisuju svojstva koja dolikuju samo Allahu. Sve to čine tražeći pomoći od njih. U raznoraznim obredima se okreću prema njima, svejedno bila ta božanstva živa ili mrtva. Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kad si nam već na Pravi put ukazao!

Onaj kad nečemu kaže - budi - i ono bude. On je od svega jači i moćniji, sve nadmašuje, potčinjava i pokorava. Njegovoj veličini i moći protivljenja i suprotstavljanja nema, On je jedan i Svemoguć je.

اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ
بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۗ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٧٦﴾

"Allah odabire poslanike među melekima i ljudima - Allah sve čuje i sve vidi." /75/ "On zna šta su uradili i šta će uraditi. A Allahu se sve vraća." /76/

Uzvišeni ističe da on između meleka poslanike odabire. Shodno Svojoj volji, po Svom određenju i Sebi svojstven način. I između ljudi bira poslanike, da bi Poslanicu njegovu dostavili. ***"Allah sve čuje i sve vidi"***, tj. čuje govor Svojih robova, vidi i zna ko od njih to zaslužuje, kako to Allah reče: ***"a Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo svoje" /6:124/***, te govor Uzvišenog:

"On zna šta su uradili i šta će uraditi. A Allahu se sve vraća." Tj. On zna šta će učiniti Njegovi poslanici sa onim sa čime ih je poslao, a od onoga što oni čine Njemu ništa skriveno nije, kako to On veli:

"On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome osim onome koga On za poslanika odabere, - sve do - On zna broj svega što postoji." /72:26-28/ Kako je hvaljen onaj ko ima kontrolu nad njima i koji nad njima bdije i koji je svjedokom onoga što im je kazano.

"O poslaniče, kazuj ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga. Ako ne učiniš onda nisi dostavio Poslanicu Njegovu - a Allah će te od ljudi štititi." /5:67/

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٧٧﴾ وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ ۚ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا
جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّاكُمُ
الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَٰذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ
وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ ۚ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا
بِاللَّهِ ۖ هُوَ مَوْلَاكُمْ ۖ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

"O vjernici, namaz obavljajte i Gospodaru svome ibadet činite, i dobra djela činite da biste postigli ono što želite." /77/. "I borite se, Allaha radi, onako kako se treba boriti! On je vas izabrao i u vjeri vam nije ništa teško propisao, u vjeri pretka vašeg Ibrahima. Allah vas je odavno muslimanima nazvao, i u ovom Kur'anu, da bi Poslanik bio svjedok protiv vas, i da biste vi bili svjedoci protiv ostalih ljudi. Zato, namaz obavljajte i zekat dajite i u Allaha se pouzdajte. On je Gospodar vaš, i to kakav Gospodar i kakav zaštitnik!" /78/

Imami su se - Allah im se smilovao - razišli po pitanju propisanosti ove druge sedžde u suri "El--Hadž", a tačnije je da je ona propisana na osnovu hadisa Ukbeta bin Amira, koji od Božijeg Poslanika, s.a.v.s., prenosi sljedeće: /249/ "Sura 'Hadž' odlikovana je sa dvije sedžde, pa onaj koji neće učiniti te dvije sedžde, neka je ne uči." Govor Uzvišenog:

"I borite se, Allaha radi, onako kako se treba boriti", tj. svojim govorom, imecima i životima.

Govor Uzvišenog: ***"On vas je izabrao"***, tj. u odnosu na ostale narode Allah vas je odabrao, odlikovao vas, dao vam prednost i počastio vas najčasnijim poslanikom i najsvršenijim vjerozakonom,

"i u vjeri vam ništa teško nije propisao", tj. nije vam stavio u zadaću ono što bi vam bilo teško a da vam nije dao nekakvu lakšu mogućnost i izlaz. Namaz, koji je najviši postulat islama nakon kelimei-šehadeta, klanja se i kompletan i skraćeno, sastavljeno idući pješice, jašući, okrenut ili neokrenut prema Kibli, stojeći, ležeći i na druge olakšavajuće načine. Kad su u pitanju ostali farzovi i obaveze, o tome Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /250/ "Poslan sam pravom vjerom koja je tolerantna i popustljiva." Kada je poslao Muaza i Ebu-Musaa u Jemen, Božiji Poslanik, s.a.v.s., im rekao je /251/ "Lijepo postupajte i nemojte izazivati odbojnost, olakšavajte, a ne otežavajte!"

Zbog toga Ibn-Abbas o riječima Uzvišenog: ***"I u vjeri vam ništa teško nije propisano"*** kaže: "Znači: 'od neprijatnosti, uznemiravanja.'"

Govor Uzvišenog: ***"...u vjeri pretka vašeg Ibrahima."*** Značenje ovog ajeta je poput riječi Uzvišenog:

"Reci: 'Mene je Gospodar moj na Pravi put uputio, u pravu vjeru, vjeru Ibrahima pravovjernika'", /6:161/ i govor Njegov:

"Allah vas je odavno muslimanima nazvao", tj. Allah Uzvišeni vas je nazvao muslimanima od ranije, u prethodnim Knjigama ***"a i u ovom Kur'anu."***

Nesaija prenosi od Harisa el-Eš'arijja da je Allahov Poslanik s.a.v.s. rekao: /252/ "Ko se bude dozivao na predislamski (džahilijetski) način, bit će od onih koji će klečati u Džehennemu." Jedan čovjek je upitao: "Allahov Poslaniče, i ako bude klanjao i postio?" Odgovorio je: "I ako bude klanjao i postio. Vi se dozivajte onako kako vas je Allah imenovao: muslimanima, pravovjernima, Allahovim robovima!" Allah Uzvišeni kaže:

"...da bi Poslanik bio svjedok protiv vas, i da biste vi bili svjedoci protiv ostalih ljudi." Tj.

On vas je učinio pravednom i odabranom zajednicom koja je poznata po svojoj pravednosti među drugim zajednicama da biste vi bili na Sudnjem danu ***"svjedoci protiv ostalih ljudi"***, jer će tada sve zajednice priznati njeno preimućstvo i prednost nad svakom drugom zajednicom, pa će zbog ovoga biti primljeno njihovo svjedočenje protiv njih na Sudnjem danu o tome da su im poslanici dostavili Poslanicu njihova Gospodara, a Poslanik će svjedočiti protiv ove zajednice da joj je to dostavio. O ovome je bilo govora kod riječi Uzvišenog u suri "El--Bekara", /2:143/: ***"I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu"***, što ne treba dodatno objašnjavati. Allah Uzvišeni kaže:

"Zato, namaz obavljajte i zekat dajite", tj. primite ovu veliku blagodat, zahvaljujući se na njoj, tako što ćete se odužiti za Allahovo pravo prema vama, izvršavajući ono što vam je učinio obaveznim, a od čega je najvažnije obavljanje namaza i davanje zekata. Allah Uzvišeni kaže: ***"...i u Allaha se pouzdajte",*** tj. tražite pomoć od Njega, pribježište i potporu. ***"On je Gospodar vaš",*** tj. vaš čuvar i vaš pomagač protiv vaših neprijatelja,

"I to kakav Gospodar i kakav zaštitnik!", tj. divan li je pomagač i zaštitinik od neprijatelja!

Završetak sažetka tumačenja sure "El-Hadž".
Allahu pripada pohvala i zahvala na svemu što nam je dao.

23
EL - MU'MINUN / VJERNICI
OBJAVLJENA U MEKÍ, IMA 118 AJETA

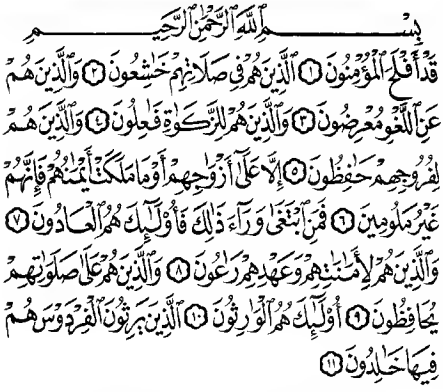
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ① الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ② وَالَّذِينَ هُمْ
عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ③ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ④ وَالَّذِينَ هُمْ
لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ⑤ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ
غَيْرُ مَلُومِينَ ⑥ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ⑦
وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ⑧ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ
يُحَافِظُونَ ⑨ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ⑩ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ
فِيهَا خَالِدُونَ ⑪

"U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog!"
"Uspjeli su vjernici", /1/ "oni koji su u svojim namazima skrušeni", /2/ "i koji se okreću od besmislica", /3/ "i koji zekat udjeljuju", /4/ "i koji stidna mjesta svoja čuvaju", /5/ "osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju"; /6/ "a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju"; /7/ "i koji o povjerenim im amanetima i obavezama svojim brigu brinu", /8/ "i koji namaze svoje na vrijeme obavljaju", /9/ "oni su dostojni nasljednici", /10/ "koji će Džennet naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti."/11/

Imam Ahmed prenosi od Umer ibn el-Hattaba da je rekao /253/: "Prilikom spuštanja Objave Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., čulo se, kod njegova lica, nešto poput zujanja pčela. Tako, jedne prilike ostali smo neko vrijeme, pa se on okrenuo Kibli, podigao svoje ruke i učio: ' Allahu moj, povećaj nam, a ne okrnji nas, ukaži nam počast, a ne ponizi nas, daj nam, a ne uskrati nam, daj prednost nama, a ne daji je nad nama, budi zadovoljan nama i učini nas zadovoljnim!' , a zatim rekao je: ' Allah mi je objavio deset ajeta koje ako neko primjeni - ući će u Džennet, zatim je proučio: ***"Uspjeli su vjernici"***, dok nije završio deset.[465]

Nesai prenosi u svome "Tefsiru" od Jezida ibn Babinusa da rekao je/254/: "Upitali smo Aišu, Majku pravovjernih: 'Kakve je ćudi i morala bio Allahov Poslanik, s.a.v.s.?' Odgovorila je: 'Kur'an je bio njegov moral.' Onda je proučila: ***"Uspjeli su vjernici"***, dok nije stigla do:

i koji namaze svoje na vrijeme obavljaju", pa je zaključila: "Ovakva je bila ćud Allahova Poslanika, s.a.v.s."

Allah Uzvišeni kaže: ***"Uspjeli su vjernici"***, tj. domoći će se Dženneta oni koji imaju ove osobine: ***"oni koji su u svojim namazima skrušeni"***, tj. poniznih srdaca, obarajući svoje poglede i spuštajući tako da im oči ne prelaze mjesta njihova obavaljanja namaza. Poniznost i skrušenost u namazu postignut će Onaj Koji svoje srce usredsrijedi na njega i samo se njemu posveti, dajući mu prednost nad nečim drugim, i tada će mu on biti odmor i radost, kao što je rekao Vjerovjesnik, s.a.v.s., u hadisu kojeg su prenijeli imam Ahmed i Nesai od Enesa, a on od Allahova Poslanika, s.a.v.s. /255/: "Omiljen mi je miris i žene, a radost moga oka je u namazu."

Imam Ahmed prenio je od Muhammeda ibn Hanefijja da rekao je /257/: "Otišao sam sa babom kod našeg zeta koji je bio ensarija. Nastupilo je namasko vrijeme, pa je on pozvao: ' Djevojčice, donesi mi vodu za abdeset da bih klanjao, pa da se (tako) odmorim!' Primijetio nas je da smo mu mi na to negodovali, pa rekao je: ' Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da kaže: ' Bilale, ustani i okrijepi nas namazom!' "

Allah Uzvišeni kaže: ***"...i koji se okreću od besmislica"***, tj. od laži i neistine, a to podrazumijeva idolopoklonstvo, neposlušnosti spram Stvoritelja i sve riječi i djela od kojih nema nikakve koristi. Allah Uzvišeni kaže:

"...i koji zekat udjeljuju", tj. zekat na imetke, prije nego je propisan nisab, jer je ajet mekanski, a osnov zekat je bio obavezujući i u Meki. Allah Uzvišeni kaže u suri "El-En' am": ***"...i podajte na dan žetve i berbe ono na što drugi pravo imaju."*** /7:141/ Međutim zekat sa nisabom i specifičnim mjerama propisan je u Medini. Ima mišljenje da je to zekat (čišćenje) duše od idolopklonstva i prljavštine, kao što su riječi Uzvišenog:

"...uspjet će samo onaj ko je očisti, a bit će izgubljen onaj ko je na stranputicu odvodi!", /91:15/ a potpuni vjernik je Onaj Koji očisti svoju dušu materijalno i moralno. Allah Uzvišeni kaže:

"...i koji stidna mjesta svoja čuvaju, osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju; a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju", tj. oni koji čuvaju svoja stidna mjesta od

* Objavljena nakon sure "El-Enbija".

[465] U lancu prenošenja ovog hadisa je i Junus ibn Selim za kojeg Tirmizija kaže: "Mi ga ne poznajemo."

onoga što je zabranjeno, tj. prostitucije i homoseksualizma i ne približavaju se osim svojim ženama i svojim posteljama. Onaj ko prihvati ono što mu je Allah dozvolio nema nikakva prijekora niti grijeha, a oni koji traže nešto pored (svojih) žena i robinja pretjeruju.

Šafija, Allah mu se smilovao, uzima ovaj ajet kao argument za zabranu masturbacije rukom. Allah Uzvišeni kaže:

"I koji o povjerenim im amanetima i obavezama svojim brigu brinu", tj. kada im se povjeri ne pronevjere, već ih predaju onima kojima pripadaju, a kada se na nešto obavežu ili nešto ugovore to ispune; ne kao licemjeri koji su opisani njegovim, s.a.v.s., riječima /257/: "Munafik (licemjer) ima tri obilježja: kada govori laže, kada obeća ne ispuni i kada mu se povjeri pronevjeri."

Allah Uzvišeni kaže:

"I koji namaze svoje na vrijeme obavljaju", tj. redovno ih obavljaju u njihovim vaktovima, kao što kaže Ibn-Mes'ud /258/: "Upitao sam Allahova Poslanika, s.a.v.s.: 'Allahov Poslaniče, koje je djelo najvrednije?' Odgovorio je: 'Namaz u njegovu vremenu.' Upitao sam: 'A koje zatim?' Odgovrio je: 'Dobročinstvo roditeljima.' Upitao sam: 'A koje zatim?' Odgovorio je: 'Borba na Allahovom putu.'" Prenose ga Buharija i Muslim. Allah Uzvišeni počeo je nabrajati ove pohvalne osobine sa namazom, a i završio ih je sa namazom ukazujući kako je namaz najvredniji. Nakon što ih je Uzvišeni okarakterisao kao one koji prakticiraju ove pohvalne osobine On, neka je Slavljen, kaže:

"oni su dostojni nasljednici, koji će Džennet naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti..." Utvrđeno je kod Buharije i Muslima da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /259/: "Kada tražite od Allaha Džennet, tražite Firdevs, jer je on najuzvišeniji i on je centralni Džennet, iz njega izviru dženetske rijeke, a iznad njega je Arš (prijesto) Milostivog Allaha."

Zabilježio je Ibn Ebi-Hatim od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Svako od vas ima dva odredišta: jedno u Džennetu, jedno u Vatri. Ako umre pa uđe u Vatru, stanovnici Dženneta naslijede njegov položaj u Dženetu." Zato su riječi Uzvišenoga: ***"oni su dostojni nasljednici"***, pošto će vjernici naslijediti položaje nevjernika, jer su oni stvoreni poradi robovanja isključivo Uzvišenom Allahu, Koji nema sudruga, a vjernici nakon što su izvršili ibadet (robovanje) koje im je bilo obaveza, a oni (nevjernici) napustili ono što im je bilo određeno radi čega su i stvoreni, ovi (vjernici) dobili su njihov udio koji bi oni imali, da su bili pokorni svome Uzvišenom Gospodaru. Još sadržajnija je predaja u Muslimovom "Sahihu" od Ebu-Burde, od Ebu-Musaa, od njegovog babe, od Vjerovjesnika, s.a.v.s., koji rekao je /261/: "Pojavit će se na Sudnjem danu neki muslimani sa grijesima veličine brda, pa će im ih Allah oprostiti i staviti ih na jevreje i kršćane." U drugoj Muslimovoj predaji je zabilježeno da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada bude Sudnji dan, Allah će predati svakom muslimanu jednog jevreja ili kršćanina, pa će se reći: 'Ovaj je tvoj otkup od Vatre.'" Omer ibn Abdul-Aziz tražio je od Ebu-Burde da se zakune tri puta Allahom, osim Kojeg nema nikakva boga, da mu je to njegov babo ispričao od Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa je to ovaj i učinio.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن طِينٍ ﴿١٢﴾ ثُمَّ
جَعَلْنَٰهُ نُطْفَةً فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا ٱلنُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا
ٱلْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا ٱلْمُضْغَةَ عِظَٰمًا فَكَسَوْنَا ٱلْعِظَٰمَ لَحْمًا
ثُمَّ أَنشَأْنَٰهُ خَلْقًا ءَاخَرَ ۚ فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ أَحْسَنُ ٱلْخَٰلِقِينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ إِنَّكُم بَعْدَ
ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾

"Mi smo, zaista, čovjeka od uzorka zemlje stvorili", /12/ "zatim ga kao kap sjemena na sigurno mjesto stavili", /13/ "pa onda kap sjemena ugruškom učinili, zatim od ugruška grudu mesa stvorili, pa od grude mesa kosti napravili, a onda kosti mesom zaodjenuli, i poslije ga, kao drugo stvorenje, oživljujemo, pa neka je uzvišen Allah, Najljepši Stvoritelj!" /14/ "Vi ćete, poslije toga, pomrijeti", /15/ "zatim ćete, na onom svijetu, oživljeni biti." /16/

Uzvišeni obavještava o početku stvaranja čovjeka od ekstrakta zemlje, a to je Adem, a.s., kojega je Allah stvorio od ilovače, od blata suhog i crnog. Prenosi imam Ahmed od Ebu-Musaa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao /263/: "Allah je stvorio Adema od šake zemlje koju je pokupio sa cijele Zemlje, pa su se sinovi Ademovi pojavili shodno zemlji: Neki među njima su crveni, neki crni, a neki između toga, a i loši i dobri i između toga." Prenose ga slično i Ebu-Davud i Tirmizi lancima prenošenja preko Avfa el-E'arabijja, a Tirmizi ga ocjenjuje kao hasen-sahih.

"zatim ga kao kap sjemena stavili", zamjenica ga odnosi se na ljudski rod, kao što kaže Uzvišeni:

"Koji je prvog čovjeka stvorio od ilovače - a potomstvo njegovo stvara od kapi hude tekućine", tj. od slabe tekućine... Allah Uzvišeni kaže: ***"pa onda kap sjemena ugruškom učinili"***, tj. pretvorili smo kap sjemena - vode koja se izbacuje i koja izlazi iz kičme čovjeka, a to su njegova leđa i iz grudi žene, a to su kosti njenih prsa od ključne kosti do pupka - pa postane crveni ugrušak duguljastog oblika, a to je krv.

"zatim od ugruška grudu mesa stvorili", a to je komad mesa bez nekog oblika i ograničenja, ***"pa od grude mesa kosti napravili"***, dali smo joj oblik glave, ruku i nogu sa kostima, živcima i venama, ***"a***

onda kosti mesom zaodjenuli", tj. postavili smo na to ono što će ga pokriti, povezati i ojačati,

"i poslije ga, kao drugo stvorenje, oživljujemo", tj. udahnemo dušu u njega, pa se počne micati i postaje drugo stvorenje koje čuje, vidi, opaža, pokreće se i miče. Prenosi imam Ahmed od Abdullaha ibn Mes'uda, r.a., da rekao je /264/: "Pričao nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., a on samo Istinu govori es-sadikul-masduk: ' Stvaranje nekoga od vas sabira se u utrobi njegove majke četrdeset dana kao kap sjemena, zatim kao ugrušak isto toliko, zatim kao gruda mesa isto toliko, a zatim mu se pošalje melek, pa mu se udahne duša i odrede četiri stvari: njegova nafaka, njegov životni vijek, njegov posao i da li je nesretan ili sretan. Tako mi Onoga osim Kojeg nema apsolutno nikakva i nijednog boga, neko će od vas raditi posao stanovnika Dženneta tako da će između njega i Dženneta biti samo jedan aršin, ali će ga prestići ono što mu je zapisano u Knjizi, pa će završiti sa poslom stanovnika Vatre i u nju će ući. Tako će neko od vas raditi posao stanovnika Vatre tako da će između njega i Vatre biti samo jedan aršin, ali će ga prestići ono što mu je zapisano u Knjizi, pa će završiti sa poslom stanovnika Dženneta i u njega će ući.' ." Zabilježili su ga i Buharija i Muslim u svojim sahihima.

Allah Uzvišeni kaže: ***"pa neka je Uzvišen Allah, Najljepši Stvoritelj!"***, jer se spomenula Njegova moć i prefinjenost u stvaranju ove kapi sjemena iz jedne faze u drugu, iz jednog oblika u drugi sve dok se ne oblikuje kao skladan i savršeno stvoren čovjek. Allah Uzvišeni rekao je:

"pa neka je uzvišen Allah, Najljepši Stvoritelj!" Allah Uzvišeni kaže:

"Vi ćete, poslije toga, pomrijeti", znači poslije ovog prvog stvaranja iz ničega (Adem) dospjet ćete do smrti

"zatim ćete, na onom svijetu, oživljeni biti" znači na Dan povratka i dolaska duša u tijela, pa će biti svedeni računi sa stvorenjima i svako će biti isplaćen za ono što je radio, ako je dobro dobrim, a ako je zlo zlim.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَآئِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَٰفِلِينَ ﴿١٧﴾

"Mi smo sedam nebesa iznad vas stvorili, i Mi bdijemo nad onim što smo stvorili." /17/

Nakon što je Uzvišeni spomenuo stvaranje čovjeka, povezao je to sa stvaranjem sedam nebesa. Uzvišeni, često, spominje stvaranje sedam nebesa sa stvaranjem čovjeka, kao što kaže Uzvišeni:

"Stvaranje nebesa i Zemlje sigurno je veće nego stvaranje roda ljudskog." (11:57) Allah Uzvišeni kaže:

sedam nebesa. Ovo je kao što kaže Uzvišeni:

"Allah je sedam nebesa i isto toliko zemalja stvorio; Njegovo naređenje na sve se njih odnosi, a nek znate da je Allah kadar sve i da Allah znanjem Svojim sve obuhvata!" (65:16), a tako je i ovdje rekao:

"Mi smo sedam nebesa iznad vas stvorili, i Mi bdijemo nad onim što smo stvorili", tj. zna šta ulazi u Zemlju, šta izlazi iz nje, šta se spušta s neba, šta se diže u nebo i On je s vama gdje god vi bili. Allah vidi ono što vi radite. Njemu nije jedno nebo zastor od drugog, niti jedna zemlja od druge, niti ima ijedna planina a da On ne zna šta je u njenom bespuću, niti ima ijedno more a da On ne zna šta je na njegovu dnu. On tačno brojem zna šta ima na planinama, na brežuljcima, u pješčarama, u morima, u pustinjama i na stablima

"I ni jedan list ne opadne, a da On za nj ne zna; i nema zrna u tminama Zemlje niti ičeg svježeg niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi." (6:59)

وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّٰهُ فِى الْأَرْضِ ۖ وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍۭ بِهِۦ لَقَٰدِرُونَ ﴿١٨﴾ فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِۦ جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَآءَ تَنۢبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْءَاكِلِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِى الْأَنْعَٰمِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِى بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾

"Mi s neba s mjerom kišu spuštamo, i u zemlji je zadržavamo - a kadri smo i da je odvedemo - /18/ i pomoću nje bašče za vas podižemo od palmi i loze vinove - u njima mnogo voća imate, i vi ga jedete - /19/ i drvo koje na Sinajskoj gori raste, koje zejtin daje, i začin je onima koji jedu. /20/ i stoka vam je pouka: Mi vam dajemo da pijete ono što se nalazi u utrobama njezinim, i vi od nje mnogo koristi imate i vi se njome hranite, /21/ i na njima, i na ladama se vozite." /22/

Uzvišeni spominje Svoje blagodati prema svojim robovima koje se ne mogu prebrojati kao što je spuštanje kiše sa neba sa mjerom, tj. prema potrebi, ne previše, pa da našteti zemlji i životu, niti malo, pa da ne bude dovoljno usjevima, već prema potrebnoj količini za napajanje, pijenje i korišćenje.

Allah Uzvišeni kaže: ***"...i u zemlji je zadržavamo"***, tj. činimo da se kiša zadržava u zemlji, a njoj dajemo sposobnost da je apsorbuje i da se

njome hrani zrnevlje i košpice koje su u njoj. Allah Uzvišeni kaže: ***...a kadri smo i da je odvedemo***", tj. da hoćemo da ne pada, to bi smo i učinili, a da hoćemo štetu i neprijatnost, Mi bi smo je od vas odbili prema slanim površinama i pustinjama, i to bismo učinili, a da hoćemo da je učinimo slanom, pa da se ne može koristiti za piće i napajanje, to bismo i učinili, ili da hoćemo da se ne spušta do zemlje, to bi smo i učinili, ili da se izgubi tako duboko da ne možete do nje doći i okoristiti se njome, to bismo i učinili. Međutim, zahvaljujući Njegovoj dobroti, neka je Uzvišen, On nju spušta kao pitku i slatku, zadržavajući je i provodeći je kroz zemlju. Vi njome napajete, nju pijete, njome se kupate i čistite, pa Njemu pripada zahvala na blagodatima koje nam je dao.

Allah Uzvišeni kaže:

"...i pomoću nje bašče za vas podižemo od palmi i loze vinove." Na ovo su se bili priviknuli stanovnici Hidžaza. ***"...u njima mnogo voća imate"***, tj. od svih plodova ***"i vi ga jedete."***

Allah Uzvišeni kaže: ***"...i drvo koje na Sinajskoj gori raste"***, tj. na planini na kojoj je Allah govorio Musau, a.s., a drvo je maslina, ***"koje zejtin daje"***, tj. ulje ***"i začin je onima koji jedu"***, tj. začin i ulje kojim se koriste, kao što prenosi imam Ahmed od Ebu-Usejda, čije je ime Malik ibn Rebi' a es-Sa' idi el-Ensari, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /265/: "Jedite ulje i mažite se njime, jer je ono od blagoslovljenog drveta."

Allah Uzvišeni kaže:

"I stoka vam je pouka: Mi vam dajemo da pijete ono što se nalazi u utrobama njezinim, i vi od nje mnogo koristi imate i vi se njome hranite, i na njima, i na lađama se vozite." Allah Uzvišeni spominje koristi koje je dao Svojim stvorenjima u stoci, od pijenja njena mlijeka, jedenja njena mesa, oblačenja njene vune, kostrijeti i dlake, pa sve do jahanja na njenim leđima i nošenja teškog tereta u udaljene zemlje, kao što kaže Uzvišeni:

"...a nosi vam terete u mjesta u koja bez velike muke ne biste stigli - Gospodar vaš je, uistinu, blag i milostiv..." (16:7) (Kao što je nabrojao Svojim robovima stoku koju im je stvorio i koja ih nosi u daleke zemlje na kopnu, tako je spomenuo Svoju blagost i milost prema njima što im je olakšao putovanja na morskim lađama koje ih, također, nose, po pučini mora, do udaljenih zemalja.)[466]

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟
ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ ٱلْمَلَؤُا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
مِن قَوْمِهِۦ مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ ۚ وَلَوْ شَآءَ
ٱللَّهُ لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةً مَّا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا
رَجُلٌۢ بِهِۦ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا۟ بِهِۦ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾

"Mi smo poslali Nuha narodu njegovu, i on je govorio: O narode moj, samo Allahu ibadet činite, vi drugog boga osim Njega nemate; zar se ne bojite? /23/ Ali su glavešine naroda njegova, koje nisu vjerovale, govorile: Ovo je čovjek kao i vi, samo hoće da je od vas ugledniji. Da je Allah htio, meleke bi poslao; ovako nešto nismo čuli od naših predaka davnih, /24/ on je lud čovjek, pa pustite ga neko vrijeme! /25/"

Uzvišeni obavještava o Nuhu, a.s., kad ga je poslao njegovu narodu da ga opomene Allahovom kaznom, Njegovom velikom strogošću i osvetom onima koji poistovjete nekoga ili nešto sa Njim i koji poreknu Njegove poslanike

"...i on je govorio: O narode moj, samo Allahu ibadet činite, vi drugog boga osim Njega nemate; zar se ne bojite?", zar se ne bojite Allaha zbog vašeg poistovjećivanja drugih sa Njim, pa su prvaci njegova naroda odgovorili:

"Ovo je čovjek kao i vi, samo hoće da je od vas ugledniji", tj. da se izdigne iznad vas zagovaranjem vjerovjesništva, a on je čovjek poput vas, pa kako da se njemu objavi pored vas.

"Da je Allah htio, meleke bi poslao", tj. da je htio da pošalje vjerovjesnika, poslao bi meleka ***"ovako nešto nismo čuli"***, tj. o slanju čovjeka ***"od naših predaka davnih, on je lud čovjek"***, tj. luđak koji smatra da ga je Allah odlikovao vjerovjesništvom, ***"pa pustite ga neko vrijeme!"*** strpite se dok ne umre, pa će te se razrahatiti.

قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾
فَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ أَنِ ٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ
ٱلتَّنُّورُ فَٱسْلُكْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ
عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ مِنْهُمْ ۖ وَلَا تُخَٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۖ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾
فَإِذَا ٱسْتَوَيْتَ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ عَلَى ٱلْفُلْكِ فَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى نَجَّىٰنَا
مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٨﴾ وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِى مُنزَلًا مُّبَارَكًا وَأَنتَ خَيْرُ
ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٢٩﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ وَإِن كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾

[466] Kažem: "Također, je omogućio i olakšao Svojim robovima putovanje po zraku u vazdušnim lađama (avionima), koji za nekoliko sati prelijeću velika rastojanja, a i to je Njegovo darivanje i plemenitost."

"'Gospodaru moj', reče on, 'pomozi mi, oni me u laž utjeruju!' /26/ Pa mu objavismo Mi: 'Lađu pred očima Našim i po objavi Našoj pravi, pa kad zapovijed Naša dođe i voda na površinu zemlje izbije, ti u nju ukrcaj od svake vrste po dvoje, mužjaka i ženku, i porodicu svoju, ali ne i one od njih za koje Riječ prethodila je, i ne obraćaj Mi se za nevjernike, jer će, doista, biti potopljeni. /27/ Pa kad se smjestiš u lađu, ti i oni koji su uz tebe - reci: 'Hvala Allahu, Koji nas je spasio naroda koji ne vjeruje!' /28/ i reci: 'Gospodaru moj, iskrcaj me na blagoslovljeno mjesto, Ti to najbolje umiješ!' /29/ U tome su, zaista, pouke, a Mi smo, doista, stavljali na kušnju." /30/

Nuh je zatražio pomoć od svoga Uzvišenog Gospodara, kao što kaže Uzvišeni: ***"I on je Gospodara svoga zamolio: 'Ja sam pobijeđen, Ti se osvetit!'" (54:10)***, a ovdje rekao je:

"Gospodaru moj, pomozi mi, oni me u laž utjeruju!" Kada mu je Uzvišeni naredio da sagradi i uredi lađu i da na nju ukrca od svega po dvoje, tj. muško i žensko od svake vrste životinja, biljaka, plodova i drugog, i da na nju ukrca svoju porodicu,

"ali ne i one od njih za koje Riječ prethodila je", tj. one koji nisu vjerovali sa njim od njegove porodice, kao njegov sin i njegova žena, a oni koji su sa njim uzvjerovali oni su njegova porodica.

Allah Uzvišeni kaže:

"...i ne obraćaj Mi se za nevjernike, jer će, doista, biti potopljeni", tj. neka te ne obuzima samilost prema tvome narodu koji nije povjerovao nakon što mu je dostavljeno, jer Ja sam odredio da će biti potopljeni zbog nevjerovanja i bezbožništva u kojemu su. Kazivanje o ovome opširno je predhodilo u suri "Hud", pa nema potrebe za njegovim ponavljanjem ovdje. Allah Uzvišeni kaže:

"Pa kad se smjestiš u lađu, ti i oni koji su uz tebe - reci: 'Hvala Allahu, Koji nas je spasio naroda koji ne vjeruje!'", kao što su riječi Uzvišenog:

"...i da reknete: 'Hvaljen neka je Onaj Koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići, i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti!" (43:13-14)

Allah Uzvišeni kaže:

"I reci: ***'Gospodaru moj, iskrcaj me na blagoslovljeno mjesto, Ti to najbolje umiješ!'"***, tj. kao što je Uzvišeni ukazao milost njemu i narodu njegovu spasivši ga od potopa, i on se je zahvalio Allahu što ih je spasio od naroda nevjerničkog kojeg je potopio, tako ga Allah Uzvišeni podučava da se moli:

"I reci: 'Gospodaru moj, iskrcaj me na blagoslovljeno mjesto, Ti to najbolje umiješ!'"

Allah Uzvišeni kaže: ***"U tome su, zaista, pouke"***, tj. u ovome činu spašavanja vjernika a upropaštavanja nevjernika - pouke su, tj. dokazi i jasni argumenti o istinosti vjerovjesnika glede onoga sa čime su došli od Allaha Uzvišenog, i da On, Uzvišeni, radi što hoće, da nad svim ima moć i da sve poznaje. Allah Uzvišeni kaže: ***"a Mi smo, doista, stavljali na kušnju"***, tj. iskušavali smo robove slanjem poslanika.

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِن بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ ﴿٣١﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ
مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ الْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ الَّذِينَ
كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءِ الْآخِرَةِ وَأَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَٰذَا
إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾
وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَاسِرُونَ ﴿٣٤﴾ أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ
إِذَا مِتُّمْ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا
تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ
﴿٣٧﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ
انصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَّيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ ﴿٤٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ
الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً ۚ فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾

"Poslije njih smo druga pokoljenja stvarali, /31/ i jednog između njih bismo im kao poslanika poslali: samo Allahu ibadet činite, vi drugog boga osim Njega nemate; zar se ne bojite? /32/ Ali bi glavešine naroda njegova, koji nisu vjerovali, koji su poricali da će na onom svijetu biti oživljeni i kojima smo dali da u životu na ovom svijetu raskošno žive, govorili: 'On je čovjek kao i vi; jede ono što i vi jedete, i pije ono što i vi pijete; /33/ i ako se budete pokoravali čovjeku kao što ste vi, sigurno ćete biti izgubljeni. /34/ Zar vama on da prijeti da ćete, pošto pomrete i zemlja i kosti postanete, doista, oživljeni biti? /35/ Daleko je, daleko ono čime vam se prijeti! /36/ Postoji samo život na ovom svijetu, mi živimo i umiremo, a oživljeni nećemo biti. /37/ On je čovjek koji o Allahu iznosi laži, i mi mu ne vjerujemo.' /38/ 'Gospodaru moj' zamolio bi on, 'pomozi mi, oni me u laž utjeruju!' /39/ 'Uskoro će se oni pokajati!', odgovorio bi On. /40/ i zasluženo bi ih pogodio strašan glas, i Mi bismo ih kao što je nanos riječni učinili, stradao bi narod naslinički!" /41/

Uzvišeni obavještava da je On poslije Nuhovog naroda stvorio druga pokoljenja. Po jednom mišljenju to je bio narod Ada, koji se pojavio poslije njih. Ima mišljenje da je to narod Semud, zbog riječi Uzvišenog:

"I zasluženo bi ih pogodio strašan glas." Uzvišeni im je poslao poslanika, jednog od njih, koji ih je pozvao u monoteizam, ali su ga oni u laž utjerali, jer je bio čovjek kao i oni sami. Negirali su i ahiret i tjelesno proživljenje, govoreći:

"Zar vama on da prijeti da ćete, pošto pomrete i zemlja i kosti postanete, doista, oživljeni biti? Daleko je, daleko ono čime vam se prijeti!", tj. to je vrlo daleko.

"On je čovjek koji o Allahu iznosi laži", tj. u onome s čime vam dolazi u pogledu poslanstva, opominjanja i nagovještaja povratka,

"'I mi mu ne vjerujemo.' 'Gospodaru moj', zamolio bi on, 'pomozi mi, oni me u laž utjeruju!', tj. zatražio je poslanik pomoć svoga Gospodara protiv njih. ***"Uskoro će se oni pokajati!", odgovorio bi On***, tj. zbog svoga poricanja tebe. ***"I zasluženo bi ih pogodio strašan glas"***, tj. zaslužili su to od Allaha zato što su nisu vjerovali i što su bili nepokorni. Jasno je da se na njih sručio strašni glas i vjetar, leden, silovit i hladan ***"i Mi bismo ih kao što je nanos riječni učinili"***, tj. povaljane i srušene kao nanos bujice,

"stradao bi narod nasilnički!", tj. oni osobno zbog svoga nevjerovanja i poricanja njihova poslanika, pa neka se pripaze oni kojima je objavljen ovaj Kur'an i koji su ga čuli da ne poreknu svoga Poslanika da im se ne bi desilo ono što se je desilo onima, i neka se podsjete, pa će im opomena koristiti.

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قُرُونًا ءَاخَرِينَ ﴿٤٢﴾ مَّا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَـْٔخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا ۖ كُلَّ مَا جَآءَ أُمَّةً رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُ ۚ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُم بَعْضًا وَجَعَلْنَٰهُمْ أَحَادِيثَ ۚ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾

"A zatim bismo, poslije njih, druga pokoljenja stvarali, /42/ nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti vrijeme propasti svoje, /43/ i poslanike, jedne za drugim slali. Kad god bi jednom narodu došao njegov poslanik, u laž bi ga utjerivali, i Mi smo ih zato jedne drugima smjenjivali, i samo u pričama o njima spomen sačuvali, daleko bili ljudi koji nisu vjerovali!" /44/

Allah Uzvišeni kaže:

"A zatim bismo, poslije njih, druga pokoljenja stvarali", tj. narode i stvorenja.

"nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti vrijeme propasti svoje", tj. bit će kažnjen prema odredbi Uzvišenog i Njegovu znanju, potomci nakon predaka. ***"I poslanike, jedne za drugim slali"***, tj. uzastopno.

"Kad god bi jednom narodu došao njegov poslanik, u laž bi ga utjerivali", tj. njih većina, kao što kažu riječi Uzvišenog:

"O kako su ljudi jadni! Nijedan poslanik im nije došao a da mu se nisu narugali." (36:30) Allah Uzvišeni kaže: ***"I Mi smo ih zato jedne drugima smjenjivali"***, tj. uništavali (jedne poslije drugih) ***"i samo u pričama o njima spomen sačuvali"***, tj. kao priče i pouku ljudima, kao što kaže Uzvišeni:

"I Mi učinismo da se o njima samo priča, a njih kud koje raselismo..." (34:19)

ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ هَٰرُونَ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٤٥﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَٰبِدُونَ ﴿٤٧﴾ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْلَكِينَ ﴿٤٨﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾

"Poslije smo poslali Musaa i brata mu Haruna sa znamenjima Našim i dokazom očiglednim /45/ Faraonu i glavešinama njegovim, ali su se oni uzoholili, bili su to ljudi nadmeni. /46/ Zar da povjerujemo dvojici ljudi koji su isti kao i mi, a narod njihov je robije naše? - govorili su, /47/ i njih dvojicu su lažljivcima proglasili, pa su zato uništeni bili. /48/ Musau smo onda Knjigu dali da bi sinovi izrailovi Pravim putem išli. /49/"

Uzvišeni Allah obavještava da je poslao Svoga poslanika Musaa i njegova brata Haruna, a.s., Faraonu i njegovu narodu, sa očitim ajetima i neoborivim dokazima, ali su se oni uzoholili i odbili da ih slijede, jer su njih dvojica bili ljudi. Takvo što su govorili i narodi prije njih, pa su im srca slična. Allah je uništio Faraona i njegove glavešine i sve ih potopio u jednome danu, a Musau je objavio Tevrat u kojemu su Njegovi propisi, naredbe i zabrane. Nakon što je Allah objavio Tevrat, nije uništio ni jedan narod kompletno, već je naređivao vjernicima borbu protiv nevjernika, kao što kaže Uzvišeni:

"I Mi smo Musau Knjigu dali, nakon što smo drevne narode uništili, da bude svjetlo ljudima i upustvo i milost - da bi sebi došli." (28:43)

وَجَعَلْنَا ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥٓ ءَايَةً وَءَاوَيْنَٰهُمَآ إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ ﴿٥٠﴾

"I sina Merjemina i majku njegovu smo znakom učinili. Mi smo njih na jednoj uzvišici sa tekućom vodom nastanili." /50/

Uzvišeni obavještava o Svome robu i poslaniku Isau, sin Merjeminom, a.s., da je On njih dvoje učinio znakom ljudima, tj. nepobitnim dokazom Njegove moći spram onoga što On želi. Tako je stvorio Adema bez babe i bez majke, Havvu je stvorio od muškarca bez žene, Isaa je stvorio od žene bez muškarca, a sve ostale ljude je stvorio od muškarca i žene. Allah Uzvišeni kaže:

"Mi smo njih na jednoj uzvišici sa tekućom vodom nastanili." Riječ znači mjesto koje je malo izdignuto iznad zemlje sa najljepšim biljkama (rastinjem), a riječ označava tekuću vodu. Postoji više različitih mišljenja o lokaciji ovoga mjesta, međutim najvjerovanije je to Bejtul-makdis (Jerusalem), a Allah najbolje zna.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلرُّسُلُ كُلُوا۟ مِنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا ۖ
إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾ وَإِنَّ هَٰذِهِۦٓ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَأَنَا۠ رَبُّكُمْ
فَٱتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوٓا۟ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ زُبُرًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾
فَذَرْهُمْ فِى غَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٤﴾ أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِۦ مِن مَّالٍ
وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ بَل لَّا يَشْعُرُونَ ﴿٥٦﴾

O poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima se hranite i dobra djela činite, jer Ja dobro znam što vi radite! /51/ Ova vaša vjera - jedna je vjera, a Ja sam Gospodar vaš, pa Me se bojte! /52/ A oni su se u pitanjima vjere svoje podijelili na skupine, svaka stranka radosna onim što ispovijeda, /53/ zato ostavi ove u zabludi njihovoj još neko vrijeme! /54/ Misle li oni - kad ih imetkom i sinovima pomažemo - /55/ da žurimo da im neko dobro učinimo? Nikako, ali oni ne opažaju. /56/

Uzvišeni naređuje Svojim robovima, poslanicima, neka je na sve njih blagoslov (salavat) i selam, da jedu ono što je dozvoljeno i da čine dobra djela, ukazujući na to da je dozvoljeno (halal) potpora dobrom djelu, pa su to poslanici, a.s., na najpotpuniji način ispunili. Neka ih Allah u ime Njegovih robova nagradi najboljom nagradom. Hasan el-Basri o riječima Uzvišenog:

"O poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima se hranite i dobra djela činite" kaže: "Uistinu, Allah vam nije naredio da jedete vaša žuta, crvena, slatka ili kisela, već rekao je: 'Uzmite ono što je dozvoljeno (halal) od toga.'" U vjerodostojnom hadisu kaže se /266/: "Davud je jeo ono što je rukom svojom stekao." U vjerodostojnom hadisu također se kaže /267/: "Nije bio ni jedan vjerovjesnik a da nije čuvao ovce." Upitali su: "I ti, Allahov Poslaniče?" Odgovorio je: "Da, ja sam ih čuvao za nekoliko dijelova dirhema stanovnicima Meke."

Potvrđeno je u Muslimovom "Sahihu" od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "O ljudi, Allah je lijep i voli ljepotu. Naredio je vjernicima ono što je naredio poslanicima rekavši:

'O poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima se hranite i dobra djela činite.' (2:172)

'O vjernici, jedite ukusna jela koja smo vam podarili.' Zatim je spomenuo čovjeka 'koji dugo putuje, pa mu se kosa raščupa i on se upraši, a hrana, piće i odjeća mu je haram i hrani se haramom. Pruža svoje ruke nebu: 'Gospodaru, Gospodaru!', pa kako da mu se odazove!?" Prenosi ga imam Ahmed i ovo je njegov tekst.

Allah Uzvišeni kaže: ***"Ova vaša vjera - jedna je vjera"***, tj. vaša vjera, o poslanici, jedna je vjera i vi ste jedan narod. Ona je poziv na robovanje samo Allahu, bez ikakva sudruga. Zato Uzvišeni kaže: ***"a Ja sam Gospodar vaš, pa Me se bojte!"*** Znači da je cilj robovanje samo Allahu, bez ikakva sudruga, kroz raznovrsne zakone (šerijate) objavljene poslanicima. Riječi Uzvišenog: ***"jedna je prava vjera"*** izražene su u akuzativu stanja.

Allah Uzvišeni kaže: ***"A oni su se u pitanjima vjere svoje podijelili na skupine"***, tj. narode kojima su poslani vjerovjesnici.

"svaka stranka radosna onim što ispovijeda", tj. zbog zablude u kojoj je, jer oni misle da su napućeni. Zbog toga je zastrašujući i prijeteći rekao: ***"...zato ostavi ove u zabludi njihovoj"***, tj. u njihovom grješenju i zabludenosti ***"još neko vrijeme!"***, tj. do vremena njihove propasti, kao što kaže Uzvišeni:

"...zato nevjerenicima još vremena dadni, još koji trenutak ih ostavi." (86:17) Allah Uzvišeni kaže:

"Misle li oni - kad ih imetkom i sinovima pomažemo - da žurimo da im neko dobro učinimo? Nikako, ali oni ne opažaju." tj. da li misle ovi zavedeni da je naše darivanje njima zbog njihove počasti kod nas? Ne, nikako. Upropašćena je njihova nada, i to je samo postepeno približavanje patnji i davanje vremena.

Zbog ovoga Uzvišeni je rekao: ***"Nikako, ali oni ne opažaju"***, kao što kaže Uzvišeni,

"...Mi ćemo im postepeno odakle se i ne nadaju patnju približavati i vremena im davati" (68:44, 45), i kao što rekao je:

"Ni bogatstva vaša ni djeca vaša neće vas učiniti Nama bliskim; samo one koji budu vjerovali i dobra djela činili..." (34:37)

إِنَّ ٱلَّذِينَ هُم

مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ هُم بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾
وَالَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا وَّقُلُوبُهُمْ
وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿٦٠﴾ أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ
وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ ﴿٦١﴾

"Oni koji iz bojazni prema Gospodaru svome strahuju, /57/ i oni koji u dokaze Gospodara svoga vjeruju, /58/ i oni koji druge Gospodaru svome ravnim ne smatraju, /59/ i oni koji od onoga što im se daje udjeljuju, i čija su srca puna straha zato što će se vratiti svome Gospodaru - /60/ oni hitaju da čine dobra djela, i u njima druge pretiču." /61/

Allah Uzvišeni kaže:

"Oni koji iz bojazni prema Gospodaru svome strahuju", tj. boje se Allaha i pored dobročinstva koje su činili, vjerovanja i dobrih djela i strahuju od Njegove kazne. Hasan el-Basri kaže: "Mumin sjedinjuje dobročinstvo i bojazan, a licemjer zlodjela i nadu."

"...i oni koji u dokaze Gospodara svoga vjeruju", tj. potvrđuju istinitost njihovu, pa su uvjereni da sve što je bilo s Allahovom je odredbom i predodređenjem, da naredbe koje je uzakonio, On voli i zadovoljan je njima, a zabrane su ono što On odbija i prezire. Pa ako je dobro - to je Istina.

Allah Uzvišeni kaže: ***"i oni koji druge Gospodaru svome ravnim ne smatraju"***, tj. ne obožavaju pored Njega drugoga u bilo kojem vidu ibadeta i znaju da niko ne treba da bude obožavan osim Njega.

Allah Uzvišeni kaže:

"...i oni koji od onoga što im se daje udjeljuju, i čija su srca puna straha zato što će se vratiti svome Gospodaru", tj. udjeljuju strahujući da od njih neće biti primljeno iz bojazni da su to udjelili bez traženih uvjeta. Ovo je iz predostrožnosti i rezervisanosti, kao što je prenio imam Ahmed od Aiše da je upitala /269/: "Allahov Poslaniče, ***'oni koji od onoga što im se daje udjeljuju, i čija su srca puna straha'*** da li je to Onaj Koji krade, blud čini i pije alkohol, a boji se Allaha Uzvišenog?" Odgovorio je: "Ne, kćerko Ebu-Bekrova, ne kćerko Siddikova (Iskrenoga), već je to Onaj Koji klanja, posti i daje zekat, a boji se Allaha Uzvišenog."

"...oni hitaju da čine dobra djela, i u njima druge pretiču", pa ih je On učinio onima koji su druge pretekli. Molimo Allaha Uzvišenog da nas učini od njih, a i druge muslimane!

وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ
يَنطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِّنْ هَٰذَا وَلَهُمْ
أَعْمَالٌ مِّن دُونِ ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم
بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْأَرُونَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْأَرُوا الْيَوْمَ إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ ﴿٦٥﴾
قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾
مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَامِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾

"Mi nikoga ne opterećujemo preko njegovih mogućnosti; u Nas je Knjiga koja istinu govori, i nikome se nepravda neće učiniti. /62/ Ali, srca njihova su u nemaru prema ovom, a pored toga i ružna djela stalno čine. /63/ A kad smo na muke stavili one među njima koji su raskošnim životom živjeli, oni su odmah zapomagali. /64/ Sada ne zapomažite, Mi vam nećemo pomoć ukazati, /65/ vama su ajeti Moji kazivani, ali ste vi uzmicali; /66/ dičeći se Haremom i sijeleći, vi ste ružne riječi govorili." /67/

Uzvišeni obavještava o Svojoj pravednosti u onome što je uzakonio Svojim robovima na Ovom svijetu, i da On nikoga ne zadužuje onim što on ne može, a na Sudnjem danu svest će račun sa njima, iz Knjige u retke napisane, glede djela koja im je propisao, i u njoj neće ništa propušteno biti. Zbog ovoga Uzvišeni kaže: ***"u Nas je Knjiga koja Istinu govori"***, tj. Knjiga djela,

"i nikome se nepravda neće učiniti", tj. ništa im se neće umanjiti od dobra, a što se tiče loših djela, On će preći preko njih i oprostiti mnogim Svojim robovima, vjernicima. Zatim kritikuje kurejšijske mnogobošce ***"Ali, srca njihova su u nemaru,"*** u nemaru

"prema ovome", tj. Kur'anu. Allah Uzvišeni kaže:

"...a pored toga i ružna djela stalno čine", tj. oni imaju i neka ružna djela pored njihovog mnogoboštva, da bi se na njima ostvarila riječ kazne.

Allah Uzvišeni kaže:

"A kad smo na muke stavili one među njima koji su raskošnim životom živjeli, oni su odmah zapomagali", tj. kad bi onima koji su u izobilju i raskoši živjeli (a to su oni koji su uživali na ovom svijetu) došla Allahova kazna, oni bi vikali i tražili pomoć.

"Sada ne zapomažite, Mi vam nećemo pomoć ukazati", tj. niko vas neće zaštiti od Nas; svejedno tražili vi pomoć ili šutjeli, kazna je neminovna. Zatim spominje njihov najveći grijeh, pa kaže, neka je Uzvišen:

"vama su ajeti Moji kazivani, ali ste vi uzmicali", tj. kada ste pozivani, odbijali ste, a kada je od vas traženo, ustezali ste se, kao što kaže Uzvišeni:

"To vam je zato što niste vjerovali kad se pozivalo Allahu jednom, a vjerovali ste ako Mu se neko drugi smatrao jednakim! Odluka pripada jedino Allahu, Uzvišenom i Velikom." (40:12)

Allah Uzvišeni kaže:

"dičeći se Haremom i sljedeći, vi ste ružne riječi govorili", tj. dičeći se održavanjem Harema i zato što su oni njegovi dostojnici, sijelili su uz Njega i spominjali su Kur'an nepristojnim govorom kao da je on magija, da je poezija, da je vračanje, kao što su i spominjali Vjerovjesnika, Muhammeda, s.a.v.s., nepristojnim govorom kao da je on pjesnik, ili mađioničar, ili lažac, ili lud. Sve je to ništavno. Istina je da je on Allahov rob i Njegov poslanik kojem je Allah dao pobjedu nad njima i koji ih je prognao iz Harema omalovažene i ponižene. Mnogobošci održavaju Harem samo ovim pokvarenim govorom, a ovo, bez ikakve sumnje, nije održavanje, već je rušenje i njegovo zapostavljanje. Da Allah Uzvišeni sačuva

أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا۟ ٱلْقَوْلَ أَمْ جَآءَهُم مَّا لَمْ
يَأْتِ ءَابَآءَهُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا۟ رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٦٩﴾
أَمْ يَقُولُونَ بِهِۦ جِنَّةٌۢ ۚ بَلْ جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَٰرِهُونَ ﴿٧٠﴾
وَلَوِ ٱتَّبَعَ ٱلْحَقُّ أَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ
بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٧١﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ
خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ
صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ عَنِ ٱلصِّرَٰطِ
لَنَٰكِبُونَ ﴿٧٤﴾ * وَلَوْ رَحِمْنَٰهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ لَّلَجُّوا۟ فِى طُغْيَٰنِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾

"Zašto oni o Kur'anu ne razmisle? Zar im dolazi nešto što nije dolazilo njihovim precima davnim? /68/ Ili oni ne poznaju Poslanika svoga, pa ga zato poriču? /69/ Ili govore: Ludilo je pri njemu! Međutim, on im istinu donosi, ali većina njih prezire istinu. /70/ Da se Allah za prohtjevima njihovim povodi, sigurno bi nestalo poretka na nebesima i Zemlji i u onom što je na njima; Mi smo im dali Kur'an, slavu njihovu, ali oni za slavu svoju ne haju. /71/ Ili od njih tražiš nagradu? Ta nagrada Gospodara tvoga bolja je, On najbolje nagrađuje. /72/ Ti njih pozivaš na Pravi put, /73/ ali oni koji u onaj svijet neće da vjeruju s Pravog puta, dolsta, skreću. /74/ I kad bismo im se smilovali i nevolje ih oslobodili, opet bi oni u zabludi svojoj jednako lutali." /75/

Uzvišeni kritikuje mnogobožačko nerazumijeva - nje Kur'ana, nerazmišljanje o njemu i njihovo okretanje od njega, usprkos što su darovani Knjigom od koje Allah nije poptuniju i časniju objavio Svojim poslanicima, pa je bilo za očekivati da će ovi prihvatiti blagodat koju im je Allah darivao, zahvaljujući se na njoj, razumijevajući je i postupajući uvijek prema njenim zahtjevima, kao što su to uradili plemeniti među njima, koji su primili islam i slijedili Allahova Poslanika, s.a.v.s., a on je bio zadovoljan njima. ***"Zašto oni o Kur'anu ne razmisle?"*** Tada bi, tako mi Allaha, našli u Kur'anu zabranu grješenja, ako bi o njemu razmislili, ali su ga ostavili i stradali. Zatim Allah kritikuje nevjernike Kurejša: ***"Ili oni ne poznaju Poslanika svoga, pa ga zato poriču?"*** - zar oni ne poznaju Muhammeda i njegovu istinoljubivost i povjerljivost i zar mu to nisu svjedočili i u periodu džahilijjeta (poganstva) i kada je nastupio period islama?

Allah Uzvišeni kaže: ***"Kako govore: 'Džini su u njemu!'"*** Govori o riječima idolopoklonika o Vjerovjesniku, s.a.v.s., da je on izmislio Kur'an, ili da je poludio od džina, a svjesni su ništavnosti onoga što govore. Allah je uputio izazov stanovnicima Zemlje da donesu nešto slično Kur'anu, ako mogu, a neće moći, nikad za nikad. Zbog ovoga je Uzvišeni rekao:

"Međutim, on im istinu donosi, ali većina njih prezire istinu." Katade rekao je:

"Spomenuto nam je /270/ da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., sreo nekoga čovjeka i rekao mu: 'Primi islam.' Čovjek je odgovorio: 'Pozivaš me nečemu što ja ne volim.' 'Makar i ne volio', reče Vjerovjesnik, s.a.v.s." Ovo je mursel-hadis.

Allah Uzvišeni kaže:

"Da se Allah za prohtjevima njihovim povodi, sigurno bi nestalo poretka na nebesima i Zemlji i u onom što je na njima", tj. da se Allah odazove prohtjevima i željama koje su u njima i uzakoni stvari prema tome, sigurno bi nestalo poretka na nebesima i Zemlji i u onom što je na njima zbog nesređenosti i različitosti njihovih želja, kao što je o njima rekao kroz njihov govor:

"Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!" (43:31) On - Uzvišeni je Savršen u svim Svojim osobinama,riječima, postupcima, u Svome zakonu i odredbi, neka je Uzvišen i Nedostižan - Uzvišeni je zbog ovoga rekao:

"Mi smo im dali..., slavu njihovu", tj. Kur'an, ***"ali oni za slavu svoju ne haju."***

Allah Uzvišeni kaže: ***"Ili od njih tražiš nagradu?"***, tj. plaću i honorar.

"Ta nagrada Gospodara tvoga bolja je", kao što su riječi Uzvišenoga:

"Za ovo od vas ne tražim nikakvu nagradu, mene će Gospodar svjetova nagraditi." (26:109)

Allah Uzvišeni kaže:

"Ti njih pozivaš na Pravi put, ali oni koji u onaj svijet neće da vjeruju s Pravog puta, doista, skreću", tj. odstupaju i zastranjuju ga.

"I kad bismo im se smilovali i nevolje ih oslobodili, opet bi oni u zabludi svojoj jednako lutali." Uzvišeni govori o surovosti u njihovom nevjerovanju, tvrdoglavosti i oponiranju, kao što kaže Uzvišeni:

"Da Allah zna da od njih može biti kakva dobra, učinio bi da čuju, a da je učinio i da čuju, oni bi se opet okrenuli, jer oni i inače glave okreću." (8:23) Ovo je iz pozicije znanja Uzvišenog o onome što neće biti, da se desilo kako bi bilo.

حَتَّىٰٓ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٦﴾
وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾
وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾
بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُوا أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَٰذَا مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾

Mi smo ih na muke stavljali, ali se oni Gospodaru nisu pokorili, niti su molitve upućivali, /76/ tek kad im kapiju teške patnje otvorimo, oni će nadu izgubiti i u očajanje zapasti. /77/ On vam daje sluh, i vid, i pameti; a kako malo vi zahvaljujete! /78/ On vas na Zemiji stvara, i pred Njim ćete se sakupiti, /79/ On život i smrt daje i samo od Njega zavisi izmjena noći i dana, pa zašto ne shvatite? /80/ Ali, oni govore kao što su govorili oni prije njih. /81/ Govorili su: "Zar kad pomremo i kad prah i kosti postanemo, zar ćemo, zaista, biti oživljeni? /82/ i nama i još davno precima našim time se prijetilo, ali, to su samo izmišljotine naroda drevnih." /83/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Mi smo ih na muke stavljali"***, tj. iskušali smo ih nevoljama i poteškoćama:

"ali se oni Gospodaru nisu pokorili, niti su molitve upućivali", tj. nije ih to odvratilo od nevjerovanja i suprotstavljanja u kome su bili, već su ustrajali u svome zastranjivanju i zabludi, a nisu se povinovali i ponizno dove upućivali Allahu Uzvišenom, kao što kaže Uzvišeni: ***"Trebalo je da su poslušni postali kad bi im kazna Naša došla! Ali, srca njihova ostajala su tvrda." (6:43)*** Ibn Ebi-Hatem prenosi od Ibn-Abbasa da rekao je /271/: "Ebu-Sufjan je došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: 'Muhammede, kunem te Allahom i rodbinskom vezom, mi smo jeli 'ilhiz (jelo od kostrijeti i krvi, jer su jedno vrijeme bili u izolaciji)'", pa je Uzvišeni objavio:

"Mi smo ih na muke stavljali, ali se oni nisu pokorili." Osnova ovog hadisa je kod Buharije i Muslima /272/, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prokleo Kurejše kad su se usprotivili, pa je učio: "Allahu moj, pomozi me protiv njih sa sedam gladnih godina kao što je bilo sedam gladnih godina u vrijeme Jusufa!"

Allah Uzvišeni kaže:

"...tek kad im kapiju teške patnje otvorimo, oni će nadu izgubiti i u očajanje zapasti", tj. kad im dođe Allahova naredba o iznenadnom nastupu Sudnjeg dana, pa ih zadesi Allahova kazna kojoj se nisu nadali, bit će lišeni svakog dobra i izgubit će nadu u bilo kakav rahatluk. Zatim Uzvišeni spominje Svoje blagodati prema Svojim robovima, da im je dao sluh, vid i srca, koja predstavljaju razumijevanje i shvatanje pomoću kojih se dosjećaju stvari i uzimaju pouku iz znakova Univerzuma, koji ukazuju na jednoću (vahdanijjet) Uzvišenog i da On čini i odabira što hoće.

Allah Uzvišeni kaže: ***"...a kako malo vi zahvaljujete!"***, tj. kako je mala vaša zahvalnost Allahu na blagodatima koje vam je darivao, kao što kaže Uzvišeni:

"A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici." (12:103) Zatim Uzvišeni govori o Svojoj ogromnoj svemoći i neoborivoj snazi u Njegovu stvaranju ovih bića među kojima su i ljudska stvorenja koja je Allah stvorio na svim kontinetima Zemlje, različitih rasa, jezika i osobina, a zatim će na Sudnjem danu sakupiti prve i posljednje u određeno vrijeme, jednog određenog dana, povraćajući ih i proživljujući ih kao što ih je prvi put stvorio. Zbog Ovoga Uzvišeni kaže:

"On život i smrt daje i samo od Njega zavisi izmjena noći i dana, pa zašto ne shvatite?", tj. zar nemate nekakve umove koji bi vas uputili na Silnog i Sveznajućeg, Kojem je sve potčinjeno. Zatim govori o negatorima proživljenja koji naliče poricateljima koji su bili prije njih:

"Ali, oni govore kao što su govorili oni prije njih. Govorili su: 'Zar kad pomremo i kad prah i kosti postanemo, zar ćemo, zaista, biti oživljeni?'" Znači da oni isključuju mogućnost da se to desi nakon što oni istruhnu.

"I nama i još davno precima našim time se prijetilo, ali, to su samo izmišljotine naroda drevnih." Misle da je povratak apsolutno nemoguć i da o njemu govori samo onaj ko je to naučio iz Knjiga prijašnjih naroda i njihovog razilaženja. Ovo je s

njihove strane negiranje i poricanje Proživljenja. Ovo je poput riječi Uzvišenoga o njima:

"Kako čovjek ne vidi da ga Mi od kapi sjemena stvaramo, i opet je otvoreni protivnik, i Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: 'Ko će oživiti kosti kada budu truhle?' Reci: 'Oživit će ih Onaj Koji ih je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio.'" (36:77-79)

قُل لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهَآ إِن كُنتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
ٱلسَّبْعِ وَرَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾
قُلْ مَنۢ بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ
﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾ بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِٱلْحَقِّ وَإِنَّهُمْ
لَكَٰذِبُونَ ﴿٩٠﴾

"Upitaj: 'Čija je Zemlja i sve ono što je na njoj, znate li?' /84/ 'Allahova!', odgovorit će, a ti reci: 'Pa zašto onda ne dođete sebi?'/85/ Upitaj: 'Ko je Gospodar sedam nebesa i ko je Gospodar Arša veličanstvenog?' /86/'Allah!', odgovoriće, a ti reci: 'Pa zašto se onda ne bojite?' /87/ Upitaj: 'U čijoj je ruci vlast nad svim, a On uzima u zaštitu, i od koga niko ne može zaštićen biti, znate li?' /88/ 'To je Allahovo!', odgovorit će, a ti reci: 'Pa zašto onda dopuštate da budete zavedeni?' /89/ Da, Mi im istinu donosimo, a oni su , zaista, lažljivci"/90/

Uzvišeni Allah potvrđuje Svoju jednoću i to da samo Njemu pripada stvaranje, upravljanje i vladanje, da bi ukazao da je On Bog, osim Kojeg, aposlutno nema nikakva i nijednog boga, pa da je potrebno samo Njemu robovati, bez pridodavanja ikakva Mu sudruga. Zbog ovoga On je rekao Svome Poslaniku, s.a.v.s., da kaže mnogobošcima koji obožavaju drugoga uporedo sa Njime, a Njemu priznaju gosopodarstvo (rububijjet) i da Mu u tome nema nikakva sudruga, da su oni mnogobožci samo u pogledu Njegove božanstvenosti (ilahijjet), jer obožavaju drugoga uporedu sa Njim, pored njihova priznanja da su oni koje obožavaju Njegovi robovi koji pored Njega ništa ne posjeduju. Štaviše, smatraju da će ih oni koje obožaju još više približiti Allahu, kako je o tome obavijestio Uzvišeni.

Allah Uzvišeni kaže:

"Upitaj: 'Čija je Zemlja i sve ono što je na njoj, znate li?'", tj. ko je nju stvorio i ono što je na njoj i sva druga stvorenja ***"'Allahova!', odgovorit će"***, tj. priznat će da sve stvoreno pripada Allahu,

"a ti reci: 'Pa zašto onda ne dođete sebi?'" i ne shvatite da je potrebno robovati Stvoritelju, Opskrbitelju i nikome drugom.

"Upitaj: 'Ko je Gospodar sedam nebesa i ko je Gospodar Arša veličanstvenog?'", tj. ko je Stvoritelj visokog svijeta i ko je Gospodar Arša veličanstvenog. Arš je "krov" svega stvorenog, kako je navedeno u hadisu kojeg prenosi Ebu-Davud od Allahova Poslanika, s.a.v.s. /273/: "...Allah je uzvišeniji i od toga. Njegov Arš je iznad sedam nebesa ovako..." i tada je pokazao rukom prema kupoli. Drugi hadis glasi /274/: "Sedam nebesa i sedam zemalja sa onim što je među njima i u njima prema Kursijju je kao jedna halka bačena u neku pustinju, a Kursijj sa onim što je u njemu u odnosu na Arš je kao ta halka u toj pustinji." A "veličanstvenog" znači velikog. Allah Uzvišeni kaže:

"'Allah!', odgovorit će, a ti reci: 'Pa zašto se onda ne bojite?'", ako priznajete da je On Gospodar sedam nebesa i Gospodar Arša veličanstvenog. Zar ne strahujete od Njegove kazne zbog toga što Mu pripisujete sudruga? Allah Uzvišeni kaže:

"Upitaj: 'U čijoj je ruci vlast nad svim'", tj. u Njegovoj je ruci,

"a On uzima u zaštitu, i od koga niko ne može zaštićen biti - znate li?" Kod Arapa je bio običaj da ako neki prvak među njima uzme u zaštitu nekoga, on nije kršio garanciju njegove zaštite, niti je bilo dozvoljno nekome nižem po rangu od njega da mu pruži zaštitu kako ne bi okrnjio njegovo pravo davanja zaštite.

Zato Uzvišeni kaže: ***"a On uzima u zaštitu, i od koga niko ne može zaštićen biti"***, tj. On je Najveći Prvak od Kojeg nema većeg i Njemu pripada stvaranje svih stvari i njihovo uređenje. Niko Njegov sud ne može osporiti i On je Onaj Koji se ne može spriječiti i Kojem se ne može suprotstaviti. Što On hoće - bude, a što On neće - ne bude. Allah Uzvišeni kaže: ***"'To je Allahovo!', odgovorit će"***, tj. priznat će da je On Najveći Prvak, koji nema sudruga, Koji daje zaštitu i od Koga niko zaštićen ne može biti.

"...a ti reci: 'Pa zašto onda dopuštate da budete zavedeni?'", tj. kako gubite razum u vašem robovanju drugom uporedo sa Njim, pored vašeg priznavanja svih Njegovih uzvišenih osobina

Zatim Allah Uzvišeni kaže: ***"Da, Mi im Istinu donosimo"*** To je obavijest o tome da nema nikakav i nijedan bog osim Allah i uspostavili smo za to neosporive dokaze,

"a oni su , zaista, lažljivci", tj. u svome robovanju drugima uporedo sa Allahom, a za što nemaju nikakva argumenta, kao što kaže Uzvišeni na kraju ove sure /117 ajet/:

"A Onaj Koji se, pored Allaha, moli drugom bogu, bez ikakva dokaza o njemu, pred Gospodarom svojim će račun polagati, i nevjernici se neće spasiti." Mnogobošci nisu

mnogobošci zbog argumenta i dokaza, već je to samo slijedenje svojih predaka, neznalica, kao što o njima Allah kaže:

"Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi ih slijedimo u stopu." (43:23)

مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنْ إِلَٰهٍ ۚ إِذًا لَّذَهَبَ
كُلُّ إِلَٰهٍۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾
عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾

"Allah nije uzeo Sebi sina, i s Njim nema drugog boga! Inače, svaki bi bog, s onim što je stvorio - radio što bi htio, i jedan drugog bi pobjeđivao. Uzvišen neka je Allah Koji je daleko od onoga što oni iznose; /91/ Koji zna i nevidljivi i vidljivi svijet, i On je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju!" /92/

Allah Uzvišeni proglašava Sebe čistim od toga da ima djete i saučesnika u Gospodarstvu i Robovanju Njemu, pa, neka je Uzvišen, kaže:

"Allah nije uzeo Sebi sina, i s Njim nema drugog boga! Inače, svaki bi bog, s onim što je stvorio, radio što bi htio, i jedan drugog bi pobjeđivao", tj. ako bi se pretpostavila višebrojnost bogova, svaki bog bi se izdvojio sa onim što je stvorio, pa ne bi postojao sklad u egzistenciji. Međutim, vidljivo je da je egzistencija savršeno uređena. Zatim bi svaki nastojao da pobijedi drugoga i da mu se suprotstavi, pa bi jedan drugog i pobjeđivali. ***"Uzvišen neka je Allah, Koji je daleko od onoga što oni iznose"***, tj. iznad onoga kako Ga opisuju neumjereni nepravednici (sa djetetom ili sudrugom), On je vrlo visoko, On

"Koji zna i nevidljivi i vidljivi svijet, i On je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju!", tj. čist je, slavljen i uzvišen od onoga što o njemu iznose nepravedni i oni koji poriču.

قُل رَّبِّ إِمَّا تُرِيَنِّى مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِى فِى ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٩٤﴾ وَإِنَّا عَلَىٰٓ أَن نُّرِيَكَ
مَا نَعِدُهُمْ لَقَٰدِرُونَ ﴿٩٥﴾ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ٱلسَّيِّئَةَ ۚ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا
يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾ وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَٰتِ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٩٧﴾ وَأَعُوذُ بِكَ
رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾

"Reci: 'Gospodaru moj, ako hoćeš da mi pokažeš ono čime se njima prijeti, /93/ onda me, Gospodaru moj, ne ostavi s narodom nasilničkim!' /94/ A Mi, zaista, možemo da ti pokažemo ono čime im prijetimo. /95/ Ti lijepim zlo uzvrati, Mi dobro znamo šta oni iznose, /96/ i reci: 'Tebi se ja, Gospodaru moj, obraćam za zaštitu od priviđenja šeftanskih, /97/ i Tebi se, Gospodaru moj, obraćam da me od njihova prisustva zaštitiš!'" /98/

Allah naređuje Svome Vjerovjesniku, s.a.v.s., da uči ovu dovu prilikom nastupanja kazni:

"Gospodaru moj, ako hoćeš da mi pokažeš ono čime se njima prijeti", tj. ako ih kazniš, a ja to doživim, ne svrstaj me među njih, kako je navedeno u hadisu kojeg su prenijeli Ahmed i Tirmizija, koji ga smatra vjerodostojnim /275/: "Kada želiš da iskušaš jedan narod, usmrti me Sebi neiskušana."
Allah Uzvišeni kaže:

"A Mi, zaista, možemo da ti pokažemo ono čime im prijetimo", tj. da hoćemo, Mi bi smo ti pokazali kazne koje će ih pogoditi. Zatim Uzvišeni kaže upućujući na najbolji lijek koji koristi prilikom druženja sa svijetom, a to je da se čini dobro onome ko čini zlo, da bi se dobila njegova naklonost pa da se njegovo neprijateljstvo preobrazi u prijateljstvo. Tako Uzvišeni kaže: ***"Ti lijepim zlo uzvrati."*** Ovo je slično drugim riječima Uzvišenog:

"...zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati." (41:34)

Allah Uzvišeni kaže:

"i reci: 'Tebi se ja, Gospodaru moj, obraćam za zaštitu od priviđenja šeftanskih'", nakon što mu je naredio da ljudima lijepim uzvraća, naređuje mu da traži od Njega, Uzvišenog, zaštitu od šejtana, jer sa njima ne koristi ni jedno sredstvo i nijedna metoda koja je lijepa jer šejtani su, općepoznato, neposlušni, pa njihove spletke može samo Allah Uzvišeni spriječiti. Već smo ranije kod tumačenja "istiaze" naveli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio dovu /276/: "Tražim zaštitu kod Allaha, Koji sve čuje i zna od prokletog šejtana, od njegovog davljenja, njegove oholosti i njegove poezije."
Allah Uzvišeni kaže: ***"i Tebi se, Gospodaru moj, obraćam da me od njihova prisustva zaštitiš!"***, tj. u nečemu vezanom za mene. Zbog ovog naređeno je da se Allah spomene na početku svih poslova, stoga da bi se otjerao šejtan od jela, bračnog intimnog odnosa, klanja životinja i drugih stvari i poslova. Poradi ovoga i Ebu-Davud prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio dovu /277/: "Allahu moj, od Tebe tražim zaštitu od davljenja, od potopa i tražim od Tebe zaštitu od toga da me šejtan zavede i izbezumi prilikom smrti."

حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾
لَعَلِّىٓ أَعْمَلُ صَٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ۖ وَمِن وَرَآئِهِم
بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾

"Kad nekom od njih smrt dođe, on uzvikne: 'Gospodaru moj, povrati me /99/ da uradim kakvo dobro u onome što sam ostavio!' - Nikada! To su riječi koje će on uzalud govoriti - pred njima će prepreka biti sve do Dana kada će oživljeni biti." /100/

Allah Uzvišeni govori o stanju nevjernika i onih koji su zanemarili imperativ Allaha Uzvišenog, na smrtnom času, o njihovim riječima tom prilikom i traženja povratka na Ovaj svijet kako bi popravili ono što su upropastili za svog života. Zbog ovoga kaže:

"'Gospodaru moj, povrati me da uradim kakvo dobro u onome što sam ostavio!' - Nikada!", kao što kaže Uzvišeni:

"Čekaju li oni da se obistine prijetnje njene? Onoga dana kad se obistine , reći će oni koji su na njih prije zaboravili: Istinu su poslanici našeg Gospodara donosili! Da nam je zagovornika kakva, pa da se za nas zauzme ili da nam je da budemo vraćeni, pa da postupimo drugačije nego što smo postupili!'" (7:53) Oni će na više mjesta tražiti povratak: na smrtnom času, na Dan proživljenja, na Dan smotre pred Uzvišenim, kad budu izloženi Vatri u grozotama džehenemske kazne, kako o tome govore kur'anski ajeti.

Međutim, Allah Uzvišeni kaže:

"Nikada! To su riječi koje će on uzalud govoriti." čestica je odbijanja i sprečavanja, tj. nećemo se odazvati njegovom traženju, niti ćemo ga prihvatiti. O riječima Uzvišenog: ***"Nikada! To su riječi koje će on uzalud govoriti"*** El-Ala' ibn Zijad govorio je: "Uistinu, neko od vas će primorati sebe, kada mu dođe smrt, da traži oprosta od svoga Gospodara, pa će mu oprostit. Zato neka bude pokoran Allahu Uzvišenom dok je još živ." Katade rekao je: "Tako mi Allaha, jedina će mu želja biti da se vrati kako bi bio u pokornosti Allahu, pa razmislite o želji nemarnog nevjerenika i radite po toj želji, a nema nikakve snage, ni moći bez Allaha."

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Aiše, r.a., da je rekla: "Teško se grješnicima među stanovnicima grobova (tj. koji su već mrtvi). Ulazit će u njihove grobove crne zmije ili tamnozelene; jedna zmija će ga ujedati niz glavu, a jedna uz noge dok se ne sretnu na njegovoj sredini. To je kazna o kojoj govori Allah Uzvišeni:

"'pred njima će prepreka biti sve do Dana kada će oživljeni biti.'" Mudžahid kaže: "Prepreka /berzah/ koja razdvaja ovaj i vječni svijet." U riječima Uzvišenog:

"pred njima će prepreka biti sve do dana kada će oživljeni biti" prijetnja je zagrobnom kaznom zalimima koji su na smrtnom času, kao što se kaže: ***"Pred njima je Džehennem" (45:10)***, i kao što kaže Uzvišeni:

"njega će teška patnja čekati." (14:17) Allah Uzvišeni kaže: ***"do Dana kada će oživljeni biti"***, tj. kazna mu neće prestajati do Dana proživljenja, kao što je navedeno u hadisu /278/: "Neprestano će ostati u kazni na njoj...", u zemlji (u kaburu).[467]

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنسَابَ بَيْنَهُمْ
يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿١٠١﴾ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ
﴿١٠٢﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ
خَالِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ﴿١٠٤﴾

"Pa kad se u Rog puhne, tada rodbinskih veza među njima neće biti i jedni druge neće ništa pitati. /101/ Oni čija dobra djela budu teška, oni će se spasiti, /102/ a oni čija dobra djela budu lahka, oni će posve izgubljeni biti, u Džehennemu će vječno boraviti, /103/ Vatra će im lica pržiti i iskešenih zuba će u njemu biti." /104/

Uzvišeni obavještava da kada se puhne u Rog poradi proživljenja iz grobova:

"tada rodbinskih veza među njima neće biti i jedni druge neće ništa pitati", tj. neće koristiti rodbinske veze tada, tako da neće gledati babo svoje dijete, a vidjet će ga, i makar na njemu bili grijesi koje će teško nositi na svojim leđima, i makar mu je to dijete bilo na ovom svijetu najdraže od svih ljudi, neće mu se ni okrenuti, niti ponijeti njegova tereta težine krila jedne mušice, kao što kaže Uzvišeni:

"na Dan kada će čovjek od brata svoga pobjeći i od majke svoje i od oca svoga i od druge svoje i sinova svojih, toga Dana će svaki čovjek samo o sebi brinuti." (80:34-37) Ibn-Mes'ud, r.a., kaže: "Kada bude Sudnji dan, Allah će sakupiti prijašnje i kasnije generacije, zatim će jedan glasnik pozvati: 'Ko ima neku nepravdu da mu je učinjena neka dođe i preuzme svoje pravo!', pa će se čovjek radovat da imadne neko pravo kod svog oca, djeteta ili žene, pa makar bilo i malo. Potvrda toga su riječi Allaha Uzvišenog:

"Pa kad se u Rog puhne, tada rodbinskih veza među njima neće biti i jedni druge neće ništa pitati." Ovo je prenio Ibn Ebi-Hatim. Imam Ahmed prenosi od Ebu-Se'ida el-Hudrijje /279/:

---

[467] Kažem: "Pored toga što se iz riječi Uzvišenog:
'pred njima će prepreka biti sve do Dana kada će oživljeni biti', razumije da je ispred nevjernika ili grješnika zagrobna kazna, također se razumije da je berzah, zbog svog značenja prepreke koja razdvaja ovaj i vječni svijeta, ujedno i prepreka između stanovnika ovoga svijeta i stanovnika grobova i nije moguće da se međusobno sretnu sve do Sudnjeg dana, u smislu da nema nikakva povratka mrtvim na ovaj svijet. Ako se ovo razumije iz govora Allaha Uzvišenog, otpada mogućnost da neko od mrtvih pomogne nekome ko mu zatraži pomoć od stanovnika ovoga svijeta, kao što to zagovaraju mađioničari i praznovjerci, jer je traženje pomoći od nekoga drugog pored Allaha Uzvišenog višeboštvo, da Allah sačuva! Dakle, povrat je nemoguć, po tekstu ovog ajeta.

"Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da kaže sa ovoga minbera: 'Šta je nekim ljudima da govore da krvno srodstvo Allahova Poslanika, s.a.v.s., neće koristiti njegovu narodu? Svakako da će koristiti. Tako mi Allaha, moje krvno srodstvo proteže se i na ovaj i na vječni svijet i ja ću vam, uistinu, o ljudi, biti preteča kada dođete na Sudnji dan. Neki će čovjek reći: 'Allahov Poslaniče, ja sam taj i taj', a ja ću im reći: Što se tiče rodbinske veze, meni je poznata, međutim vi ste poslije mene uveli novotarije i odstupili ste unazad.'"

Allah Uzvišeni kaže:

"Oni čija dobra djela budu teška", tj. čija dobra djela prevagnu loša, pa makar samo za jedno, smatra Ibn-Abbas, ***"oni će se spasiti"***, tj. uspjet će da se riješe Vatre i da uđu u Džennet,

"a oni čija dobra djela budu lahka", tj. čija loša djela prevagnu dobra djela, ***"oni će posve izgubljeni biti"***, tj. propast će, nastradati i vratiti se kao gubitnici. ***"u Džehennemu će vječno boraviti"***, tj. stalno, bez mogućnosi da odu. ***"vatra će im lica pržiti"***, kao što kaže Uzvišeni:

"A da nevjernici znaju da tada neće moći da otklone Vatru od lica svojih i leđa svojih." ***(21:39)*** Ibn-Merdevejh prenosi od Ebu ed-Derdaa, r.a. /280/: da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., o riječima Uzvišenog:

"vatra će im lica pržiti" rekao: "Tako će ih pržiti da će im se meso istopiti na njihovim petama."

Allah Uzvišeni kaže: ***"I iskešenih zuba će u njemu biti."*** Imam Ahmed prenosi preko Ebu-Seida el-Hudrijja /281/: da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: ***"I iskešenih zuba će u njemu biti"***, *peći će ga Vatra, pa će mu se gornja usna posuvratiti (skupiti) do pola glave, a donja usna će mu omlohaviti sve do pupka.*

narod zalutali.' /106/ 'Gospodaru naš, izbavi nas iz nje; ako bismo ponovo zlo radili, sami bismo sebi nepravdu učinili.'" /107/

Ovo je prijekor od Allaha nevjernicima i grješnicima, pa Uzvišeni kaže:

"Zar vam ajeti Moji nisu kazivani, a vi ste ih poricali?", tj. Ja sam vam poslao poslanike, objavio vam Knjige, odstranio vam sumnje i nije vam ostao nijedan argument da budete nevjernici, kao što kaže Uzvišeni: ***"...da ljudi poslije poslanika nebi nikakva opravdanja pred Allahom imali." (4:165)*** Zato oni kažu:

"Gospodaru naš, naši prohtjevi bili su od nas jači, te smo postali narod zalutali", tj. donesen nam je dokaz, međutim, mi smo bili bjedniji od tog da mu se pokorimo i da ga slijedimo, pa smo zalutali u odnosu na njega i uskratili smo ga sebi Zatim kažu:

"Gospodaru naš, izbavi nas iz nje; ako bismo ponovo zlo radili, sami bismo sebi nepravdu učinili", tj. povrati nas na dunjaluk, jer ako bismo se povratili onom što smo prije radili sami bismo sebi nepravdu učinili i kaznu zaslužili, kao što kaže Uzvišeni:

"...mi priznajemo grijehe naše, pa ima li ikakva načina da se izađe?" - do riječi Uzvišenog- ***"...Odluka pripada jedino Allahu, Uzvišenom i Velikom" (40:11,12)***, tj. nema nikava puta ni načina da se izađe, jer ste vi Allahu druge smatrali jednakim, dok su ga vjernici smatrali Jednim i Jedinim.

قَالَ اخْسَـُٔوا۟ فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ إِنَّهُۥ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِى يَقُولُونَ
رَبَّنَآ ءَامَنَّا فَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَٱتَّخَذْتُمُوهُمْ
سِخْرِيًّا حَتَّىٰٓ أَنسَوْكُمْ ذِكْرِى وَكُنتُم مِّنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾ إِنِّى جَزَيْتُهُمُ
ٱلْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوٓا۟ أَنَّهُمْ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿١١١﴾

"Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite!', reći će On. /108/ Kad su neki robovi Moji govorili: 'Gospodaru naš, mi vjerujemo, zato nam oprosti i smiluj nam se, jer Ti si najmilostiviji!', /109/ vi ste im se toliko rugali da ste zbog toga na Mene zaboravljali i uvijek ste ih ismijavali. /110/

أَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى
تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾ قَالُوا۟ رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا
وَكُنَّا قَوْمًا ضَآلِّينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَٰلِمُونَ ﴿١٠٧﴾

"Zar vam ajeti Moji nisu kazivani, a vi ste ih poricali? /105/ 'Gospodaru naš', reći će, 'naši prohtjevi bili su od nas jači, te smo postali

Njih sam Ja danas nagradio za ono što su trpjeli, oni su, doista, uspjeli." /111/

Ovo je odgovor Allaha Uzvišenog nevjernicima kada budu tražili da izađu iz Vatre i da se vrate na ovaj svijet. Uzvišeni kaže: ***"Ostanite u njoj prezreni"***, tj. boravite u njoj prezreni, omalovaženi i poniženi, ***"i ništa Mi ne govorite!"***, tj. ne tražite ponovo, jer za vas nema nikakva odgovora kod Mene. Abdullah ibn Amr kaže: "Tako mi Allaha, poslije toga neće niko više riječi progovoriti. Ostat će samo uzdisanje i hroptanje u džehenemskoj Vatri, pa će im glasovi biti slični magarećim: na početku uzdisanje, a na kraju hroptanje." Prenosi ga Ibn Ebi-Hatim, a također je prenio od Abdulla ibn Mes'uda o riječima Uzvišeneog: ***"Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite!"*** da je On rekao: "...Kada to On kaže, nad njima će se zatvoriti Vatra i niko od njih neće izići." Zatim Uzvišeni govori, podsjećajući ih na njihove grijehe na ovom svijetu i to kako su se ismijavali sa Njegovim robovima, vjernicima i Njegovim štićenicima (evlijama), pa kaže Uzvišeni:

"Kad su neki robovi Moji govorili: 'Gospodaru naš, mi vjerujemo, zato nam oprosti i smiluj nam se, jer Ti si najmilostiviji!', vi ste im se toliko rugali", tj. rugali ste im se zbog njihovih dova Meni i njihovog obraćanja Meni:

"da ste zbog toga na Mene zaboravljali", tj. ponijela vas je mržnja prema njima da zaboravite odnos prema Meni,

"I uvijek ste ih ismijavali", tj. zbog njihovih postupaka i njihovog ibadeta, kao što kaže Uzvišeni: ***"Grješnici se smiju onima koji vjeruju; kada pored njih prolaze, jedni drugima namiguju" (83:29,30)***, tj. kude ih ismijavajući se, zatim Uzvišeni obavještava kako će nagraditi Svoje štićenike i Svoje dobre robove, pa kaže:

"Njih sam Ja danas nagradio za ono što su trpjeli, oni su, doista, uspjeli", tj. nagradio sam ih Džennetom i spasio od Vatre zato što su trpjeli vaše uvrede i vaše ismijavanje sa njima.

قَٰلَ كَمۡ لَبِثۡتُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ
عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُواْ لَبِثۡنَا يَوۡمًا أَوۡ بَعۡضَ يَوۡمٖ فَسۡـَٔلِ ٱلۡعَآدِّينَ ﴿١١٣﴾
قَٰلَ إِن لَّبِثۡتُمۡ إِلَّا قَلِيلٗا لَّوۡ أَنَّكُمۡ كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿١١٤﴾ أَفَحَسِبۡتُمۡ أَنَّمَا
خَلَقۡنَٰكُمۡ عَبَثٗا وَأَنَّكُمۡ إِلَيۡنَا لَا تُرۡجَعُونَ ﴿١١٥﴾ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلۡمَلِكُ
ٱلۡحَقُّۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلۡعَرۡشِ ٱلۡكَرِيمِ ﴿١١٦﴾

"'A koliko ste godina na Zemlji proveli?', upitat će On. /112/ Proveli smo dan ili samo dio dana', odgovorit će 'pitaj one koji su brojali.' /113/ 'Pa da, kratko ste proveli', reći će On, 'da ste samo znali!' /114/ 'Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete povratiti?' /115/ i neka je Uzvišen Allah, Vladar Istiniti, nema drugog boga osim Njega, Gospodara Arša veličanstvenog!" /116/

Uzvišeni upozorava ove na pokornost prema Allahu Uzvišenom, koju su oni upropasatili u svom kratkom životu na ovom svijetu, kao i robovanje Njemu Jedinom, Koji nema sudruga. A da su se strpjeli za vrijeme kratkog dunjalučkog života, uspjeli bi kao što su uspjeli Njegovi bogobojazni štićenici.

"A koliko ste godina na Zemlji proveli?, upitat će On", tj. koliko je trajao vaš boravak na dunjaluku?

"Proveli smo dan ili samo dio dana, odgovorit će, pitaj one koji su brojali", tj. koji su računali.

"Pa da, kratko ste proveli, reći će On", tj. jedan kratak period kako god se računalo, ***"da ste samo znali!"*** ne biste dali prednost prolaznom nad vječnim i ne biste postupali ovako ružno i ne biste zaslužili Allahov prijezir za taj kratki period. Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ejf'a ibn Abdul-Kila'ijja da je govorio ljudima: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je /282/: 'Kada Allah stanovnike Dženneta uvede u Džennet, a stanovnike Džehennema u Džehennem, upitat će: 'O stanovnici Dženneta, koliko ste godina proveli na Zemlji?' Odgovorit će: 'Proveli smo dan ili samo dio dana.' On će reći: 'Uistinu, divno je to što ste isposlovali za dan ili samo dio dana Moju milost, Moje zadovoljstvo i Moj Džennet. Boravite u njemu vječno i zauvijek.' Zatim će upitati: 'O stanovnici Vatre, koliko ste godina proveli na Zemlji?' Odgovorit će: 'Proveli smo dan ili samo dio dana.' On će reći: 'Uistinu, ružno je to što ste isposlovali za dan ili samo dio dana Moju Vatru i Moj prijezir. Boravite u njoj vječno i zauvijek.'" Allah Uzvišeni kaže:

"Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili", tj. da li ste mislili da ste stvoreni uzalud, bez ikakva cilja, neke namjere sa vama i Naše mudrosti. Postoji mišljenje o komentaru ovog ajeta, koje kaže "radi zabave", pa da se igrate i zabavljate, kao što su stvorene životinje, pa nemaju nikakve nagrade, niti kazne, već smo vas Mi stvorili radi robovanja i uspostavljanja Allahovih imperativa, Slavljen i Uzvišen je On.

"I da Nam se nećete povratiti?", tj. da se nećete povratiti na Vječni svijet, kao što kaže Uzvišeni: ***"Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati?" (75:36)***, tj. misli li da će biti zanemaren i zaboravljen.

Prenosi Ebu-Nu'ajm od Ibrahima ibn el-Harisa /283/: "Poslao nas je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na jedan vojni pohod i naredio nam da učimo kad omrčemo i kad osvićemo:

'Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete povratiti?', pa smo mi to učili, plijen osvojili i zdravi i čitavi se vratili."

"I ***neka je Uzvišen Allah, Vladar Istiniti!***", tj. Svet je On i Čist od toga da stvori nešto uzalud i radi igre, jer je On Vladar, Istiniti i daleko od igre i zabave.

"...nema drugog boga osim Njega, Gospodara Arša veličanstvenog!" spominje Arš, jer je on svod svega stvorenog i opisuje se riječju "kerim", tj. lijepog izgleda i blistavog oblika.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Abdullaha ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao/284/: "Sigurnost moga ummeta od potopa, kada se ukrcaju na lađu, je da uči: 'S imenom Allaha, Vladara Istinitog.' Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati; a čitava Zemlja će na Sudnjem danu u šaci Njegovoj biti, a nebesa će u Njegovoj desnici smotana ostati. Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim! S imenom Allaha, neka plovi i neka pristane! Gospodar moj, uistinu, prašta i Milostiv je."

وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١١٧﴾ وَقُل رَّبِّ ٱغْفِرْ وَٱرْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١١٨﴾

"A Onaj Koji se, pored Allaha, moli drugom bogu, bez ikakva dokaza o njemu, pred Gospodarom svojim će račun polagati, i nevjernici se neće spasiti. /117/ I reci: 'Gospodaru moj, oprosti i smiluj se, Ti si Samilosnik Najbolji!'" /118/

Allah prijeti onome ko veže za Njega drugoga i robuje uporedo sa Njim drugome, obavještavajući da onaj ko to čini nema nikava dokaza za svoje riječi, pa Uzvišeni kaže:

"A Onaj Koji se, pored Allaha, moli drugom bogu, bez ikakva dokaza o njemu..." Ovo je parentetična (ubačena) rečenica, a apodoza je u riječima Uzvišenog: ***"pred Gospodarom svojim će račun polagati"***, tj. Allah će mu to obračunati. Zatim kaže:

"I nevjernici se neće spasiti!", tj. kod Njega na Sudnjem danu neće imati nikava uspjeha, niti spasa.

Katade kaže /285/: "Spomenuto nam je da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., upitao nekog čovjeka: 'Šta obožavaš?' Odgovorio je: 'Obožavam Allaha i toga i toga', dok nije nabrojao neke kipove, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitao: 'Koji od njih ti kad te nešto pogodi, pa ga pozoveš, to otkloni?' Odgovorio je: 'Allah, Slavljeni i Uzvišeni.' Zatim ga je upitao: 'Koji od njih ti kad imaš neku potrebu, pa ga pozoveš, to da i ispuni?' Odgovorio je: 'Allah, Slavljeni i Uzvišeni.' Zatim rekao je: 'Pa šta te onda navodi da obožavaš ove uporedo sa Njim ili ti misliš da Njega možeš nadvladati?' Odgovorio je: 'Ja samo želim da Mu budem zahvalan robujući i ovima uporedo sa Njim.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Vi znate, a oni ne znaju. Ovaj čovjek, nakon što je primio islam, izjavio je: 'Sreo sam čovjeka koji me je pobijedio u prepirci.'" Ovo je mursel-predanje, ovim lancem prenošenja. Međutim prenosi ga Ebu-Isa et-Tirmizi u svome "Džami' u" kao musned-hadis od 'Imrana ibn el-Husajna, a ovaj od njegovog babe dok on od Allahova Poslanika, s.a.v.s.

Allah Uzvišeni kaže:

"I reci: Gospodaru moj, oprosti i smiluj se, Ti si Samilosnik najbolji!" Ovo je napućivanje od Allaha Uzvišenog da se uči ova dova, jer riječ ima općenito značenje brisanja grijeha i njihovog pokrivanja, zanemarivanja kod ljudi, a "milost" znači da mu da pravilnost i uputu u riječima i djelima.

Kraj sažetka tumačenja sure Mu'minun.
Allahu pripada pohvala i zahvalnost na dobru.

24
EN - NUR / SVJETLOST
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 64 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورَةٌ أَنزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ①

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ ۖ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۖ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ②

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"

"Objavljujemo ovu suru i njezine propise činimo obaveznim! U njoj objavljujemo jasne dokaze da biste pouku primili. /1/ Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča, svakog od njih, i neka vas pri vršenju Allahovih propisa ne obuzima prema njima nikakvo sažaljenje, ako u Allaha i u onaj svijet vjerujete, i neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje!" /2/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Objavljujemo ovu suru"***, tj. ovu suru objavljujemo. Time je skrenuta pozornost na nju. Ova pozornost ne isključuje druge sure. ***"...i njezine propise činimo obaveznim!"***, tj. objašnjavamo šta je dozvoljeno, šta nije dozvoljeno, šta je naređeno, a šta zabranjeno i šerijatske sankcije.

"U njoj objavljujemo jasne dokaze", tj. pojašnjene i očigledne

"da biste pouku primili." Zatim Uzvišeni kaže:

"Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča, svakog od njih", znači da je u ovome časnome ajetu propis o šerijatskoj kazni (hadd) za bludnika. Učeni su to detaljno razradili, a postoji i neslaganje među njima: ako je bludnik neoženjen, kazna mu je sto udara biča, kao što je ajetu, i progon iz svoga grada za jednu godinu, prema većini učenjaka, za razliku od Ebu-Hanife, Allah mu se smilovao, kod kojeg je progon, prepušten vladaru (imamu). Međutim, argument većine je predanje utvrđeno u "Sahihu" Buharije i Muslima od Ebu-Hurejrea i Zejda ibn Halida el-Džuhenijja o dvojici beduina koja su došla Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa je jedan upitao /286/: "Allahov Poslaniče, ovaj moj sin bio je u najmu kod ovoga, pa je učinio blud sa njegovom ženom. Ja sam svoga sina iskupio od njega za stotinu ovaca i janje. Pitao sam učene, pa su mi rekli da moj sin zaslužuje kaznu stotinu udara bičem i jednu godinu progona, a žena ovoga kamenovanje?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moj život, ja ću vam, uistinu, presuditi prema Knjizi Allaha Uzvišenog. Janje i bravi trebaju da ti se vrate, a tvoj sin treba da dobije sto udara biča i da bude prognan jednu godinu. "Urani, Unejse," Poslanik reče čovjeku iz Benu Eslema, "ženi ovog, pa ako ona prizna grijeh kamenuj je!" On je poranio do nje, a ona je priznala, pa ju je kamenovao. Ovdje su dokazi za progon bludnika, pored sto udara bičem, ako je neoženjen. A, ako je bio oženjen i živio u valjanom braku, a uz to je slobodan, punoljetan i pametan, bit će kamenovan, kao što prenosi Malik, Allah mu se smilovao, od Omera ibn el-Hattaba /287/ da je ustao, zahvalio se Allahu i donio pohvalu na Njega, a zatim rekao: "Ljudi, uistinu, je Allah Uzvišeni poslao Muhammeda, s.a.v.s., sa Istinom i objavio mu Knjigu. Među onim što mu je objavio bio je i ajet o kamenovanju. Mi smo ga učili i zapamtili. Allahov Poslanik, s.a.v.s., izvršavao je ovu šerijatsku kaznu, a i mi poslije njega. Bojim se da potraje vrijeme, pa da neko kaže: 'Ne nalazimo ajet o kamenovanju u Allahovoj Knjizi', tako dolazeći u zabludu zbog ostavljanja jednog propisa kojeg je Allah objavio. Po Allahovoj Knjizi kamenovanje je Istina spram onoga ko učini blud, ako je oženjen ili udata, samo ako se to dokaže, ili se ustanovi trudnoća, ili dođe do priznanja." Zabilježili su ga opširno Buharija i Muslim od Malika, a mi smo ovdje odabrali toliko da potvrdimo našu namjeru.

Prenosi hafiz Ebu Jala el-Mevsuli od Kesira ibn es-Salta /288/: "Bili smo kod Mervana,a među nama je bio i Zejd koji reče: 'Mi smo učili: 'Starca i staricu, ako učine blud, kamenujte, obaveznol' Mervan upita: 'Zar ga nisi napisao u Mushafu?', a on odgovori: 'Spomenuli smo to kad je među nama bio Omer ibn el-Hattab.' On rekao je: 'Ja ću vam dati zadovoljavajući odgovor u vezi s tim', a mi smo pitali: 'A kako to?' Odgovorio je: 'Došao je neki čovjek Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i spomenuo neke stvari, a između ostalog i kamenovanje, rekavši: Allahov Poslaniče, izdiktiraj mi ajet o kamenovanju.' Odgovorio je: 'Ne mogu sada.'" Ovo ili slično tome prenio je i Nesai, a mi smo zabilježili brojne lance prenošenja koji se međusobno osnažuju i ukazuju da je ajet o kamenovanju bio zapisan, pa je dokinuto njegovo čitanje, a njegov je propis ostao važeći. Allah najbolje zna.

Prenesen je propis sastavljanja, za oženjenog bludnika, sto udara biča prema ajetu i kamenovanja prema Sunnetu i to iz predaja autora četiri "Sunena" i Muslima od Ubade ibn es-Samita, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Uzmite i naučite od mene; Allah je za njih učinio izlaz: neudata sa neoženjenim sto udara biča i izgnanstvo do jedne godine, a udata sa oženjenim sto udara bičem i

* Objavljena nakon sure "El - Hašr".

kamenovanje." Međutim, Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je da se kamenuje žena sa kojom je najamnik počino blud, a kamenovao je i Ma'iza i ženu iz plemena Gamid i od njega, s.a.v.s., nije preneseno da ih je bičevao prije kamenovanja.[468]

Navedeni su vjerodostojni hadisi koji se međusobno osnažuju i koji su preneseni višebrojnim lancima prenošenja i tekstova o ograničavanju na njihovo kamenovanje i u njima nije spomenuto bičevanje.

Allah Uzvišeni kaže:

"I neka vas pri vršenju Allahovih propisa ne obuzima prema njima nikakvo sažaljenje", tj. u Allahovom propisu, tj. ne imajte sažaljenja prema njima kada je u pitanju Allahov zakon, tj. sažaljenja koje će navesti sudiju da ostavi izvršenje kazne. U hadisu se kaže /290/: "Šerijatska kazna koja se izvršava na Zemlji bolja je za njene stanovnike od toga da im kiša pada četrdeset jutara. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ubejdullaha ibn Abdullaha ibn Omera da je Ibn-Omerova sluškinja počinila blud, pa ju je on izbičevao po nogama. Nafi' kaže: "Mislim da rekao je: 'I po ledima." Rekao je Abdullah: "Citirao sam:

'I neka vas pri vršenju Allahovih propisa ne obuzima prema njima nikakvo sažaljenje.'" Odgovorio je Ibn-Omer: "Sinčiću, vidiš, mene je obuzelo sažaljenje prema njoj. Allah mi nije naredio da je ubijem, niti da je bičujem po glavi, a nju je boljelo kad sam je bičevao." Allah Uzvišeni kaže :

"ako u Allaha i u onaj svijet vjerujete", tj. učinite to i izvršite kazne nad onim ko je učinio blud i jako ga udarite, ali ne žestoko i previše, kako bi se povratio i on i Onaj Koji radi isto to. Allah Uzvišeni kaže:

"I neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje!" znači javno i u prisutvu ljudi. To je efikasnije u njihovom spriječavanju i djelotvornije za njihov povrat, jer je u tome prijekor i ljaga ako su ljudi prisutni. Ima mišljenje da to nije radi javnog sramoćenja, već da bi se Allahu dova upućivala da njima dvoma oprosti i smiluje se.[469]

[468] Kažem:"Možda je spajanje bičevanja i kamenovanja za oženjenog dokinuto, za što kao argument stoji da ga on, s.a v.s., nije primijenio, s obzirom da su njegove riječi: 'Allah je za njih učinio izlaz' izgovorene kad je kazna za bludnicu bila zadržavanje u kućama dok ih Allah ne usmrti ili im ne nađe neki izlaz prema 15. ajetu sure En-Nisa (Žene). Pa je očito da je hadis prethodio njegovoj primjeni kamenovanja glede žene sa kojom je blud učino namjesnik i glede Ma'iza i žene iz plemena Gamid, a prema njegovim riječima upućenim Unejsu: 'Porani do žene ovoga, pa ako prizna onda je kamenuj.' Zbog svega ovoga moguće je, čak vjerovatno, da je hadis o spajanju bičevanja i kamenovanja oženjenog dokinut. Zato to zastupa i većina uleme, među njima Ebu-Hanife, Malik i Šafija, Allah im se smilovao, dok Ahmed zastupa spajanja prema prethodnom hadisu o spajanju.

[469] Kažem: "A da je i radi opomene i primanja pouke, jer izvršenje kazne najbolje spriječava grješenje, a i objelodanjuje Allahov propis i osnažuje Njegov zakon i sljedbenike.

الزَّانِي لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً
وَالزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾

"Bludnik ne opći osim sa bludnicom ili mnogoboškinjom, a bludnica, s njom ne opći osim bludnik ili mnogobožac, a to je zabranjeno vjernicima." /3/

Ovo je obavijest od Allaha Uzvišenog da bludnik opći samo sa bludnicom ili mnogoboškinjom, tj. da će mu se u njegovoj nakani povinovati samo grješna bludnica ili mnogoboškinja, koja ne vjeruje da je to zabranjeno, a isto tako:

"a bludnica, s njom ne opći osim bludnik ili mnogobožac", tj. bludnik, koji je grješan zbog svoga bluda, ili mnogobožac, koji ne vjeruje u njegovu zabranu. Sufajan Es-Sevri prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., da je o riječima Uzvišenog:

"Bludnik ne opći osim sa bludnicom ili mnogoboškinjom" rekao: "Ovo se ne odnosi na brak već na spolni odnos, tj. sa njom će blud učiniti samo bludnik ili mnogobožac." Ovo predanje od njega je vjerodostojnao, a tako se prenosi i od jedne grupe tabi' ina.

Allah Uzvišeni kaže: ***"a to je zabranjeno vjernicima"***, tj. da to rade (tj. blud) i da se žene bludnicama ili da se poštene žene udaju za grješnike i nemoralne ljude. Ovaj ajet je u kontekstu riječi Uzvišenog :

"kada su čedne i kada javno ne čine blud i kada tajno ne žive s ljubavnicima." (4:25) i Njegovih riječi:

"s namjerom da se njima oženite, a ne da s njima blud činite i da ih za priležnice uzimate." (5:5) Zbog ovoga kod Ahmeda nije valjan bračni ugovor krjeposnog čovjeka sa nemoralnom ženom sve dok je ona takva i dok se od nje ne zatraži da se pokaje, pa ako to učini bračni ugovor je valjan, a u suprotnom nije. Također, nije dozvoljena udaja poštene žene za pokvarena i nemoralna čovjeka sve dok se ispravno ne pokaje, zbog riječi Uzvišenog:

"a to je zabranjeno vjernicima." Imam Ahmed prenosi od Abdullaha ibn Amra /291/ da je neki čovjek pravovjernik tražio dozvolu od Allahova Poslanika, s.a.v.s., za neku ženu koja se zvala Ummi-Mehzul, a koja se odavala nemoralu, njemu je za brak uvjetovala da će da ga izdržava. On je zatražio dozvolu od Allahova Poslanika, s.a.v.s., ili mu je nešto spomenuo o njoj, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., je proučio:

"Bludnik ne opći osim sa bludnicom ili mnogoboškinjom, a bludnica, s njom ne opći osim bludnik ili mnogobožac, to je zabranjeno vjernicima." Prenose ga i Tirmizi i

Nesai, a Tirmizi ga ocjenju kao hasen-garib, a zabilježio ga je i Ebu-Davud.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /292/ "Neka bičevani bludnik ženi samo istu kao što je i on."

Imam Ahmed prenosi od Abdullaha ibn Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /293/: "Trojici je Allah zabranio Džennet: ustrajnom alkoholičaru, neposlušniku svojim roditeljima i onome ko dozvoljava nemoral u svojoj porodici."

Međutim, ako dođe do pokajanja, tada je udaja ili ženidba valjana, kao što je prenio imam Ebu-Muhammed ibn Ebi-Hatim, Allah mu se smilovao, od Šu'be, oslobođenog roba Ibn-Abbasa, r.a., da je čuo Ibn-Abbasa kako je nekom čovjeku koji ga je pitao /294/: "Odlazio sam jednoj ženi i radio sa njom ono što mi je zabranio Allah. Ali me je Allah Uzvišeni darovao pokajanjem od toga i ja sam želio da je oženim. Međutim, neki ljudi su kazali da se bludnik može oženiti samo bludnicom ili mnogoboškinjom?" Odgovorio: "Ne odnosi se to na to. Oženi je, a što bude grijeha neka je na meni."

وَٱلَّذِينَ يَرْمُونَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا۟ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ فَٱجْلِدُوهُمْ ثَمَٰنِينَ
جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا۟ لَهُمْ شَهَٰدَةً أَبَدًا ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ۝٤ إِلَّا
ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝٥

"One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udara biča izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi, /4/ osim onih koji se poslije toga pokaju i poprave, jer i Allah prašta i Milostiv je!"/5/

U ovome ajetu časnom je objašnjenje propisa o bičevanju potvoritelja poštene žene, koja je slobodna, punoljetna i moralna. Također se i potvoritelj nekoga čovjeka bičuje i nema nikakva spora među ulemom o tome. Ako bi potvoritelj donio dokaz za valjanost onoga što rekao je, bio bi oslobođen kazne. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"...a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udara biča izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi." Za potvoritelja, ako ne donese dokaz o ispravnosti onoga što rekao je, nužno slijede tri propisa: jedan je da se izbičuje sa osamdeset udaraca, drugi da mu više nikada svjedočenje ne bude primljeno i treće da će biti nečastan, šerijatski neispravan, i kod Allaha,a i kod ljudi.

Zatim Uzvišeni kaže:

"osim onih koji se poslije toga pokaju i poprave." Ulema se razilazi po pitanju ovog izuzimanja: da li se ono odnosi samo na zadnju rečenicu, pa da pokajanje skida sa njega nečasnost, a da mu se i dalje, trajno, ne prima svjedočenje iako se pokajao ili se vraća na obje rečenice:drugu i treću. Što se tiče bičevanja ono je prošlo i završilo se, svejedno pokajao se ili ustrajao i za njega, poslije toga, nema tretmana (važnosti), i tu nema razlike u stavovima. Tako trojica imama smatraju da će mu se primati svjedočenje ako se pokaje i da tada prestaje njegovo tretiranje kao fasika. To je ustvrdio Se' id ibn el-Musejjeb, prvak tabi' ina, a i jedna grupa od prvih generacija, također. Imam Ebu-Hanife smatra da se izuzimanje odnosi samo na zadnju rečenicu, pa da nečasnost (fisk) nestaje sa pokajanjem, ali da mu se svjedočenje nikada ne prima. Među onima koji to zastupaju, od prvih generacija, su El-Kadi Šurejh, Ibrahim en-Nehai ', Se' id ibn Džubejr i drugi. Eš-Šabi i Dahhak kažu: "Ne prima mu se svjedočenje, makar se i pokajao.Jedino ako bi priznao za sebe da je iznio potvoru, tada bi mu se primilo svjedočenje, a Allah najbolje zna."[470]

وَٱلَّذِينَ
يَرْمُونَ أَزْوَٰجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَآءُ إِلَّآ أَنفُسُهُمْ فَشَهَٰدَةُ أَحَدِهِمْ
أَرْبَعُ شَهَٰدَٰتٍۭ بِٱللَّهِ ۙ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ۝٦ وَٱلْخَٰمِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ ٱللَّهِ
عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ۝٧ وَيَدْرَؤُا۟ عَنْهَا ٱلْعَذَابَ أَن تَشْهَدَ
أَرْبَعَ شَهَٰدَٰتٍۭ بِٱللَّهِ ۙ إِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ۝٨ وَٱلْخَٰمِسَةَ أَنَّ غَضَبَ
ٱللَّهِ عَلَيْهَآ إِن كَانَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ۝٩ وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ
وَأَنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ۝١٠

"A oni koji okrive svoje žene, a ne budu imali drugih svjedoka, nego su samo oni svjedoci, potvrdit će svoje svjedočenje zakletvom Allahom, i to četiri puta da, zaista, govore Istinu, /6/ a peti put da ga pogodi Allahovo prokletstvo, ako laže! /7/ A ona će kazne biti poštеđena ako se četiri puta Allahom zakune da on, dolsta, laže, /8/ a peti put da je stigne Allahova srdžba, ako on govori Istinu! /9/ A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i da Allah ne prima pokajanje i da Mudar nije./10/"

---

[470] Kažem: "Kako izgleda, a Allah najbolje zna, da je zaključak većine o primanju njegovog svjedočenja, bez ikakve sumnje, bliže ispravnom nego mišljenje Ebu-Hanife da mu se nikada ne primi svjedočenje, jer je izuzimanje navedeno općenito, a specificiranje zahtijeva neki dokaz.

Zatim, riječi Uzvišenoga: *" jer i Allah prašta i Milostiv je!"* ne bi imale nikakvo značenje. Gdje je oprost i milost ako se njegovo svjedočenje nikada više ne prima?! Kako da prizna sebi potvoru kad nije potvorio i nije lagao i kad je sami čin vidio očima, pa kako da sumnjiči samog sebe za potvoru, a nije izmislio. Štaviše, ako bi priznao za sebe potvoru, tada bi slagao na samog sebe, jer je on pravo vidio, ali je pogriješio što je to obznanio, pa zato ne treba da iznosi svoje svjedočenje, prije nego to učini troje prije njega. Uprotivnom, bičevanje mu je kazna zbog njegova previda i to je pravedno.

U ovome je časnom ajetu olakšanje za bračne drugove i mogućnost izlaza kada neko od njih potvori svoju ženu, a to mu bude teško dokazati, tako da se uzajamno prokletu, kako je naredio Allah Uzvišeni. Sudija će od njega zatražiti da se zakune četiri puta Allahom, u zamjenu za četiri svjedoka, da Istinu govori, tj. u njegovoj optužbi nje za blud

*"**a peti put da ga pogodi Allahovo prokletstvo, ako laže!**"* Tada se ona rastavlja od njega ovim zaklinjanjem, po Šafiji i jednoj brojnoj grupi učenjaka, i zauvijek mu je zabranjena. On će joj dati mehr i nad njom će biti izvršena kazna za blud. Kazne će biti pošteđena samo ako pristane na proklinjanje, pa se četiri puta zakune Allahom da on laže okrivljujući je

*"**a peti put da je stigne Allahova srdžba, ako on govori istinu!**"* Zbog ovoga Uzvišeni kaže:

*"**A ona će kazne biti pošteđena**"* znači "hadda",

*"**ako se četiri puta Allahom zakune da on, dolsta, laže, a peti put da je stigne Allahova srdžba, ako on govori istinu!**"* Ako se na nju (ženu) odnosi srdžba, muškarac u većini slučajeva neće preuzeti na se javnu sramotu svoje porodice i njeno okrivljavanje za blud, osim ako je to stvarno istinito i opravdano, a ona zna istinitost onoga za što je on okrivljuje, pa je zato peti puta za nju da zazove Allahovu srdžbu ne sebe. Onaj na koga je Allah rasrđen (el-magdubu alejhi) zna Istinu, ali odstupa od nje. Zatim Uzvišeni spominje Svoju blagost prema Njegovim stvorenjima i Njegovu dobrotu prema njima što im je uzakonio olakšanje i izlaz iz vrlo teške i mučne situacije, pa kaže Uzvišeni:

*"**A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove**"*, tj. mnogi bi vam vaši slučajevi bili teški

*"**I da Allah ne prima pokajanje**"*, tj. od robova Svojih, makar to bilo i poslije teških zakletvi, *"**I da Mudar nije**"* u onome što je uzakonio, naredio i zabranio. Navode se hadisi koji govore o nužnosti postupanja po ovome ajetu, povodu njegova objavljivanja i sahabije o kojem je objavljen. Ograničit ćemo se na predaje Buharije i Muslima od Se' id ibn Džubejra, od Ibn-Abbasa, kao i na ono što prenosi Buhari od Ibn-Abbasa i Nesai u Tefsiru iz hadisa Abdul-Melika ibn Ebi-Sulejmana. Imam Ahmed prenosi od Se' id ibn Džubejra /295/: "Upitan sam da li će se razvesti oni koji se međusobno prokletu, u vrijeme vladavine Ibn-Ez-Zubejra, pa nisam znao šta da kažem. Ustao sam sa svoga mjesta do mjesta gdje je boravio Omerov sin. Upitao sam: O Ebu Abdur-Rahman, da li će se razvesti oni koji se međusobno prokletu? Odgovorio je: 'Subhanallahi, prvi koji je za to pitao bio je taj i taj.' On je postavio pitanje: 'Allahov Poslaniče, šta ti misliš ako bi čovjek vidio svoju ženu u nemoralu, pa ako to kaže, kazat će nešto veliko, a ako prešuti, prešutit će tako nešto?' Poslanik je zašutio i nije mu odgovorio. Nakon toga mu je došao i rekao: 'Iskušan sam onim o čemu sam te pitao.' Tada je Uzvišeni objavio:

*"**A oni koji okrive svoje žene**"* sve do *"**da je stigne Allahova srdžba, ako on govori istinu!**"*, pa je počeo prvo sa čovjekom, savjetujući ga, opominjući i rekavši mu da je ovosvjetska kazna lakša od onosvjetske. Čovjek rekao je: 'Onoga mi Koji te je poslao sa Istinom, ja ne lažem!' Zatim je ponovio ženi, savjetujući je, opominjući i rekavši joj da je ovosvjetska kazna lakša od onosvjetske. Žena je rekla: !Onoga mi Koji te je poslao sa Istinom, ja ne lažem!' Tada je počeo sa čovjekom koji se četiri puta zakleo Allahom da Istinu govori i peti put da je na njega Allahovo prokletstvo ako laže. Zatim je ponovio sa ženom, pa se je ona četiri puta zaklela Allahom da on laže i peti put da je na nju Allahova srdžba ako on Istinu govori i onda ih je rastavio..." Prenosi ga Nesai, Buhari i Muslim iz hadisa Se' id ibn Džubejra od Ibn-Abbasa.

Buhari prenosi od Ibn-Abbasa /296/ da je Hilal ibn Umejje optužio svoju ženu kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je učinila blud sa Šurejk ibn Semhom, pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., odgovorio: "Dokaz ili kazna po tvojim leđima!", a on rekao je: "Allahov Poslaniče, kada neko od nas vidi na svojoj ženi nekog čovjeka, hoće li ići tražiti dokaz (svjedoka)?" Vjerovjesnik, s.a.v.s., počeo je ponavljati: "Dokaz ili kazna po tvojim leđima!" Hilal reče: "Tako mi Onog Koji te posla sa Istinom, ja Istinu govorim, a Allah će objaviti ono što će skinuti odgovrnost sa mene", pa je sišao Džibril i objavio mu:

*"**A oni koji okrive svoje žene**"* učeći dok nije stigao do:

*"**...ako on govori istinu**"* tako da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., prestao insistirati. Poslao je po oboje, pa je došao Hilal i zakleo se, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: "Allah zna da jedno od vas dvoje laže, pa hoće li se jedno od vas pokajati?" Zatim je ona ustala i zaklela se. Kada je bila na petoj zakletvi, zaustavili su je i rekli: "Ona je obavezujuća." Ibn-Abbas kaže: "Oklijevala je i ustuknula tako da smo pomislili da će se povratiti, a zatim je rekla: ' Neću osramotiti svoj narod u ostatku dana.' i nastavila je." Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče: "Posmatrajte je, pa ako rodi dijete crnih očiju, debele stražnjice i oblih nogu to je dijete Šurejk ibn Semha." I takvog je i rodila, pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Da nije onoga što je propisano u Allahovoj Knjizi, ja bih se s njom drugačije obračunao." Ovako ga prenosi samo Buhari, a prenosi ga i drugačije od Ibn-Abbasa, a i od drugih.

إِنَّ ٱلَّذِينَ جَآءُو بِٱلْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ ۚ
لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم ۖ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُم مَّا ٱكْتَسَبَ مِنَ
ٱلْإِثْمِ ۚ وَٱلَّذِى تَوَلَّىٰ كِبْرَهُۥ مِنْهُمْ لَهُۥ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾

"Zbilja, oni koji su iznijeli potvoru, jesu jedna skupina između vas!* Vi ne smatrajte to nekim zlom po vas; ne, to je dobro po vas. Svaki od njih bit će kažnjen prema grijehu koji je zaslužio, a onoga od njih koji je to najviše činio čeka patnja velika." /11/

Ovih deset ajeta obajavljeno je o Aiši, Majci pravovjernih, r.a., radi koje, a i radi Svoga Vjerovjesnika, s.a.v.s., Allah je Uzvišeni "brižan", kada su je licemjeri koji su iznosili potvore i klevete optužili, iznoseći pravu laž i izmišljotinu, pa je Allah objavio njezinu nevinost, štiteći čast Poslanika, s.a.v.s. Allah uzvišeni kaže:

"Zbilja, oni koji su došli s potvorom..." U ovom prokletstvu je prednjačio Abdullah ibn Ubejj ibn Selul, vođa munafika. On je povezivao potvoru, istraživao i podsticao sve dok to nije prodrlo u svijest nekih muslimana koji su o tome govorili, a neki drugi su to smatrali čak i mogućim. Tako je stanje ostalo jedan mjesec, približno, dok nije sišla objava iz Kur'ana. To je opširno objašnjeno u vjerodostojnim hadisima.

Imam Ahmed prenosi od Ez-Zuhrija, koji kaže: Obavijestio me je Seid ibn el-Musejjeba, Urve ibn ez-Zubejra, Alkame ibn Vekkasa i Ubejdullah ibn Abdullah ibn Utbe ibn Mesud koji prenose od Aiše, žene Vjerovjesnika, s.a.v.s., kada su o njoj potvoritelji rekli ono što su rekli, pa ju je Allah Uzvišeni oslobodio toga. Svaki od njih (kaže Ez-Zuhrijj) ispričao mi je jedan dio onoga što je ona rekla. Neki su zapamtili više od drugog što povrđuje njegovo kazivanje, a ja sam zapamtio od svakoga značenje hadisa kojeg mi je ispričao od h. Aiše. Jedni dijelovi njihovog kazivanja potvrđuju druge. Dakle, spominju, da je h. Aiša, žena Vjerovjesnika, s.a.v.s., rekla /297/: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi odlazio na neko putovanje bacao bi kocku među svojim ženama, pa čija bi kocka izašla nju bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., poveo sa sobom. Tako je bacio kocku među nama za jedan vojni pohod na koji je krenuo, pa je kocka pala na mene i ja sam krenula sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., To je bilo poslije propisivanja nošenja hidžaba. Ja sam nošena u mojoj nosiljci i u njoj sam boravila. Zadržali smo se dok Allahov Poslanik, s.a.v.s. nije okončao i zaključio taj vojni pohod. Približili smo se Medini. Najavljen je polazak, a ja sam ustala kada je on najavljen i prošla vojsku. Kad sam obavila svoju potrebu, krenula sam prema svojoj jahlici. Međutim, dotaknuvši prsa vidjela sam da mi je pukla ogrlica od školjki iz Zafara, pa sam se vratila tražeći svoju ogrlicu. Potraga za njom me je sadržala, a osobe koje su me prenosile su krenule ponijevši moju nosljku na devu koju sam ja jahala. Oni su mislili da sam ja u njoj. Žene su tada bile lahke, ne teške i ne debele, jer su samo malo jele, pa tako da ljudima nije bila sporna lahkoća nosiljke kada su je podigli i ponijeli, a i ja sam bila vrlo mlada. Oni su uputili devu i otišli, a ja sam našla svoju ogrlicu, nakon što je vojska već bila produžila. Stigla sam na njihovo mjesto, a tamo niti je ko dozivao, niti se ko odazivao. Ja sam se uputila na mjesto gdje sam i bila, misleći da će ljudi primijetiti da su me izgubili, pa da će se vratiti radi mene. Dok sam tako sjedila na svome mjestu, savladao me je san i ja sam zaspala. Safvan ibn el-Mu' attal es-Sulemi ez-Zekvani zaostao je za vojskom, pa je počeo putovati početkom noći tako da je osvanuo stigavši do mene. Vidio je priliku čovjeka koji spava, pa mi je došao i prepoznao me kad me je ugledao, a on me je vidio i prije objave propisa o hidžabu. Probudile su me njegove riječi: "Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!", koje je izgovorio kad me je poznao. Spustila sam na lice svoj pokrivač i tako mi Allaha niti mi je šta rekao, niti sam od njega čula ijednu riječ osim što rekao je:"Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!",kada je natjerao svoju devu da klekne. Stao je na njenu prednju nogu pa sam je ja uzjahala i počeo me je voditi na devi sve dok nismo stigli vojsku nakon što su odsjeli zbog vrućine početkom podneva, pa je propao zbog mene ko je propao. Onaj koji je prednjačio u tome bio je Abdullah ibn Ubejj ibn Selul. Stigli smo u Medinu, a ja sam bolovala mjesec dana po dolasku u nju. Ljudi su se prepustili onome što su iznosili potvoritelji, a ja nisam od tog ništa znala. Jedino što me je zbunjivalo, u mojoj bolesti, da nisam vidjela pažnju od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koju bi mi, inače, posvećivao kad sam bila bolesna. Allahov Poslanik, s.a.v.s., bi samo ulazio i pitao: 'Kako je ova vaša mala?', i to me je zbunjivalo. Nisam znala za zlo dok nisam izašla kad sam se malo pridigla. Sa mnom je izašla Ummu-Mistah prema našem nužniku, a izlazile smo samo od noći do noći. To je bilo prije negoli smo napravili zahode blizu naših kuća, a mi smo u tome bili kao pravi Arapi, nuždu smo vršili napolju, a smetalo nam je da napravimo zahode u svojim kućama. Tako sam ja izašla sa Ummu-Mistah koja je bila kćerka Ebu-Rehma ibn el-Muttaliba ibn Abdi-Menafa. Njena majka bila je kćerka Sahr ibn Amira, tetka Ebu-Bekrova, a njezin sin je bio Mistah ibn Usase ibn Ubad ibn Abdul-Muttalib. Kad smo završile, uputile smo se, ja i kćerka Ebu-Rehmova, majka Mistahova, prema mojoj kući. Ummu-Mistah čula je priču o potvori dok je bila u nužniku, pa reče: 'Propade Mistah!' Rekla sam joj: 'Ružno je to što reče, da grdiš čovjeka koji je učesnik Bedra?' Ona reče: 'Zar ti ne ču šta on reče?' Upitah: 'A šta je rekao?' Ona mi reče kakva je potvora iznešena, a ja se još više razboli. Kad sam se vratila kući, dođe Allahov Poslanik, s.a.v.s., nazva selam i reče: 'Kako je ova vaša mala?' Upitah ga: 'Da li ćeš mi dozvoliti da odem svojim roditeljima?', jer ja sam željela da se uvjerim u to pričanje od svojih roditelja. Allahov Poslanik, s.a.v.s., mi je dozvolio i ja sam otišla svojim roditeljima. Pitala sam majku: 'Majko, zašto to ljudi pričaju?' Odgovorila je: 'Kćerkice, ne uzimaj to ozbiljno, jer rijetko je kad, tako mi Allaha bila, neka lijepa žena kod čovjeka koji je voli, a koja ima suparnice, a da nisu one na nju mnogo govorile.'

Rekla sam: 'Subhanallahi, ljudi nešto pričaju o tome.' Počela sam plakati te noći, suze mi se nisu sušile, niti sam oka zatvorila da zaspim. Osvanula sam plačući. Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozva Alijju ibn Ebi Taliba i Usamu ibn Zejda, kad mu Objava nije već dugo došla, pitajući ih i tražeći od njih savjeta o rastavi svoje žene. Usama je preporučio Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., ono što je znao o nevinosti njegove porodice i njegovoj ljubavi prema njima. Usame rekao je: 'Allahov Poslaniče, o tvojoj porodici mi znamo samo dobro.' Alijja rekao je: 'Allahov Poslaniče, Allah nije strog prema tebi. Žena pored nje ima mnogo, a ako upitaš njezinu službinju kazat će ti Istinu.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozvao je Beriru i upitao je: 'Berira, jesi li vidjela nešto sumnjivo kod Aiše?' Berira mu je odgovorila: 'Tako mi Onoga Koji te je poslao sa Istinom, nikad nisam vidjela od nje nešto što bih prezirala, osim što je ona vrlo mlada pa ponekad zaspi i zaboravi na kućno tijesto, pa dođe pitoma životinjica i pojede ga.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., ustao je odmah i tražio opravdanje zbog onoga što je naumio sa Abdullahom ibn Ubej ibn Selulom. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je sa minbera: 'O skupino muslimana, ko će me opravdati i pomoći protiv čovjeka koji me je uznemirio oko moje žene. Tako mi Allaha, ja o svojoj porodici znam samo dobro. Oni spominju čovjeka o kojem ja znam samo dobro i koji nije ulazio mojoj porodici osim sa mnom.' Ustao je Sa' d ibn Mu'az, ensarija, r.a., i rekao: 'Ja te opravdavam i pomoći ću ti protiv njega, Allahov Poslaniče. Ako je iz plemena Evs, mi ćemo mu posjeći vrat, a ako je od naše braće plemena Hazredž, naredit ćeš nam i mi ćemo to sprovesti.' Zatim je ustao Sa'd ibn Ubade, prvak Hazredža. Bio je dobar čovjek, ali ga je ponio šovinizam, pa reče Sa'd ibn Mu' azu: 'Lažeš, tako mi Allaha, niti ćeš ga ubiti, niti to možeš učiniti. Da je on iz tvoje skupine, ti ne bi volio da on bude ubijen.' Ustao je Usejd ibn Hudajr, koji je bio amidžić Sa'd ibn Mu'aza i rekao Sa'd ibn Ubadi: 'Ti lažeš, mi ćemo ga, tako mi Allaha, sigurno ubiti. Ti si munafik i braniš munafika.' Ustali su jedni protiv drugih, Evs i Hazredž tako da su naumili da se potuku, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio je na minberu neprestano ih smirivao sve dok nisu zašutjeli i Allahov je Poslanik, s.a.v.s., ušutio. Ja sam i taj dan plakala, suze mi se nisu sušile, niti sam oka zatvorila da zaspim. Roditelji su mislili da će mi plač istrgati jetru. Dok su oni sjedili kod mene, a ja plakala, jedna ensarijka je zatražila dozvolu da uđe. Ja sam joj dozvolila, a ona je sjela i plakala sa mnom. Dok smo tako bile, uđe nam Allahov Poslanik, s.a.v.s., nazva selam i sjede, a nije sjedio kod mene od kada se to pričalo. Od tada je prošao jedan mjesec, a da ništa nije objavljeno o mom slučaju. Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio je kelimei-šehadet kad je sjeo i rekao je: 'Aiša, čuo sam o tebi tako i tako. Ako si nevina, Allah će te osloboditi, a ako si počinila neki grijeh, zatraži oprosta od Allaha i pokaj Mu se, jer rob ako prizna grijeh i pokaje se Allah mu i oprosti.' Nakon što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., završio svoje riječi, suze su mi prestale, tako da nisam više ni jednu osjetila. Rekla sam svome babi: 'Odgovori Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., za mene.' Rekao je: 'Allaha mi, ja ne znam šta da kažem Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.' Onda sam rekla svojoj majci: 'Mati, odgovori Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., za mene.' Rekla je: 'Allaha mi, ja ne znam šta da kažem Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.' Ja sam rekla: 'Ja sam djevojka, mladih godina i ne učim mnogo iz Kur'ana, ali sigurno znam da ste vi čuli ovo pričanje tako da vam je to ostalo u dušama i da ste u to povjerovali. Ako bih vam rekla da sam nedužna, a Allah zna da sam nedužna, ne biste mi povjerovali. Ako bih priznala nešto zašto Allah zna da sam nedužna, vi biste mi povjerovali. Ja ne nalazim drugog primjera za sebe i za vas osim Jusufovih riječi:

'I ja se neću jadati, od Allaha ja tražim pomoć protiv onoga što vi iznosite." (12:18)

Zatim sam se okrenula i otišla da legnem. Bila sam sigurna da sam nedužna i da će mi to Allah potvrditi, ali, Allaha mi, nisam mislila da će biti u pogledu mene biti objavljen kur'anski tekst, jer moj slučaj za mene nije bio vrijedan toga da Allah o njemu govori kroz kur'anski tekst. Međutim, nadala sam se da će Allahov Poslanik, s.a.v.s., usnuti neki san kojim će me Allah osloboditi. I, tako mi Allaha, Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije ustao sa svoga mjesta niti je iko iz kuće izašao dok Allah nije objavio Svome Vjerovjesniku. Uzelo ga je stanje koje mu se javljalo prilikom objavljivanja tako da su sa njega lijevale kapi znoja veličine bisera, a bio je zimski dan, zbog težine objavljenog mu Govora. Kako se smirio Allahov Poslanik, s.a.v.s., počeo se smijati i prvo što rekao je bilo je: 'Aiša, budi sretna, Allah Uzvišeni te je oslobodio.' Majka mi reče: 'Ustani prema njemu.' Rekla sam: 'Allaha mi, neću mu ustati i ja sam zahvalna jedino Allahu, Koji je objavio moju nevinost.' Allah Uzvišeni je objavio:

"Zbilja, oni koji su iznijeli potvoru, jesu jedna skupina između vas" te svih deset ajeta. Nakon što je Allah objavio ovo o mojoj nedužnosti, Ebu-Bekr, r.a., rekao je: 'Allaha mi, neću mu nikad ništa dati zbog onoga što rekao je o Aiši!', a on je Mistahu ibn Usasi pomogao zbog rodbinskih veza i zbog njegova siromaštva, pa je Uzvišeni objavio:

"Neka se čestiti i imućni među vama ne zaklinju da više neće pomagati rođake..." do Njegovih riječi: ***"Zar vama ne bi bilo drago da i vama Allah oprosti? A Allah prašta i Milostiv je."*** Ebu-Bekr reče: 'Svakako, Allaha mi, ja želim da mi Allah oprosti', pa je povratio uobičajno davanje Mistahu i rekao: 'Allaha mi, neću mu to nikada uskratiti!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., pitao je i Zejnebu bint Džahš, jednu od svojih žena, o meni. Odgovorila je: 'Allahov Poslaniče, čuvam svoj sluh i svoj vid i tako mi Allaha znam samo dobro.' Ona je jedina od žena Allahovog Poslanika, s.a.v.s., nastojala da me nadmaši, ali ju je Allah sačuvao zbog pobožnosti, a njezina sestra Hamna bint Džahš ju je huškala, pa je propala zajedno sa onima koji su propali." Hadis

bilježe Buharija i Muslim u svojim Sahihima od Ez-Zuhrija.

Imam Ahmed prenosi od Aiše da je rekla /298/: "Nakon što je objavljeno moje opravdanje, Allahov Poslanik, s.a.v.s., ustao je na minber i to spomenuo, pručivši iz Kur'ana o tome. Nakon što je sišao naredio je da se nad dvojicom ljudi i jednom ženom izvrši kazna, što je i u učinjeno." Prenose ga autori "Sunena", a Tirmizija ga ocjenjuje kao hasen-hadis. Ebu-Davud zabilježio je njihova imena: Hassan ibn Sabit, Mistah ibn Usase i Hamna bint Džahš.

Allah Uzvišeni kaže: ***"Zbilja, oni koji su iznijeli potvoru jesu..."***, tj. laž, potvoru i izmišljotinu ***"skupina"***, tj. jedna skupina među vama ***"Vi ne smatrajte to nekim zlom po vas"***, tj. porodico Ebu-Bekrova

"to je dobro po vas", tj. i na ovom i na vječnom svijetu, lijep spomen na ovom svijetu, a visoki položaji na vječnom i ukazivanje počasti vama zbog pažnje Allaha Uzvišenog prema Aiši, Majci pravovjernih, r.a., s obzirom da je Allah objavio njezinu nevinost u časnom Kur'anu, kojem:

" laž još je strana, bilo s koje strane, on je Objava od Mudrog i hvale dostojnoga." (41:42) Zbog ovoga je Ibn-Abbas, kad joj je ušao dok je bila na smrtnom času, rekao: "Budi sretna, jer ti si žena Allahova Poslanika, s.a.v.s., a on te je volio i samo je tebe kao djevojku oženio. Tvoja neporočnost je obznanjena sa Neba." Od Muhammeda ibn Abdullaha ibn Džahša prenosi se: "Hvalisale su se Aiša i Zejneba, neka je Allah zadovoljan sa njima. Zejneba je govorila: 'Moja udaja je obznanjena sa Neba. Aiša je govorila: 'Moje opravdanje je obznanjeno sa Neba.'"

Allah Uzvišeni kaže:

"Svaki od njih bit će kažnjen prema grijehu koji je zaslužio", tj. svako ko je govorkao ovom slučaju i optuživao Majku pravovojernih, Aišu, r.a., za nemoral imat će veliki udio u kazni ***"a onoga od njih koji je to najviše činio"*** po jednom mišljenju - onoga koji je to počeo, a po jednom onoga - koji je to povezivao, prepričavao i širio

"čeka patnja velika", tj. za to, a cilja se time na Abdullaha ibn Ebi Selula, Allah ga unakazio i prokleo.

لَّوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ
ظَنَّ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾
لَّوْلَا جَآءُو عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ ۚ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا۟ بِٱلشُّهَدَآءِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ عِندَ
ٱللَّهِ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٣﴾

"Zašto, čim ste to čuli, nisu vjernici i vjernice jedni o drugima dobro pomislili i rekli: 'Ovo je očita potvora! /12/ Zašto nisu četvericu svjedoka doveli? A pošto svjedoke nisu doveli, oni su onda kod Allaha lažljivci." /13/

Ovo je odgojna mjera za vjernike od strane Allaha Uzvišenog, kroz kazivanje o Aiši, r.a., kada su se upustili u taj ružni govor, pa Uzvišeni kaže: ***"Zašto"***, tj. zašto nisu ***"čim ste to čuli"***, tj. potvoru ***"vjernici i vjernice jedni o drugima dobro pomislili"***, tj. prosudili prema sebi, pa ako njima samima nije bio doličan, onda je Majka pravovjernih preča da bude čista od njega. Ovo je objavljeno o Ebu-Ejjubu, ensariji, i njegovoj ženi, Allah bio njima zadovoljan. Ebu-Ejjubu je rekla njegova žena: "Zar nisi čuo šta ljudi pričaju o Aiši, r.a.?" Odgovorio je: "Da, i to je laž. Da li bi ti to uradila, o Ummi-Ejjub?" Rekla je: "Ne, Allaha mi, ne bih to uradila." Ebu-Ejjub reče: "Pa, Aiša je, Allaha mi, bolja od tebe." Zato se riječi Uzvišenoga:

"Zašto, čim ste to čuli, nisu vjernici i vjernice jedni o drugima dobro pomislili i rekli: 'Ovo je očita potvora'" odnose na ono što su rekli Ebu-Ejjub i njegova žena.

Allah Uzvišeni kaže: ***"Zašto"***, tj. zašto nisu ***"doveli"***, tj. za ono što su rekli

"četvericu svjedoka" koji će posvjedočiti istinitost onoga što su iznijeli

"A pošto svjedoke nisu doveli, oni su onda kod Allaha lažljivci.", tj. po Allahovom sudu lažljivci su i grješnici.

وَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا
وَٱلْءَاخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِى مَآ أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُۥ
بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَٰهِكُم مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُۥ هَيِّنًا
وَهُوَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾

"A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i na ovom i na onom svijetu, već bi vas stigla teška kazna zbog onoga u što ste se upustili /14/ kad ste to jezicima svojim prepričavati stali i kad ste na sva usta govorili ono o čemu niste ništa znali, vi ste to sitnicom smatrali, ali je ono Allahu krupno." /15/

Allah Uzvišeni kaže:

"A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i na ovom i na onom svijetu" o, vi koji ste se upustili u slučaj h. Aiše, tako da vam je primio pokajanje i povrat Njemu nas ovom svijetu i da će vam oprostiti na onom svijetu zbog vašeg vjerovanja i da samo nije Allahove dobrote u ovom vašem pokajanju i njegovom primanju

"već bi vas zbog onoga u što ste se upustili" vezano za slučaj potvore

"stigla teška kazna." Ovo je kod onih koji imaju vjerovanje (iman) zbog kojeg Allah prima pokajanje, kao što su Mistah, Hassan i Hamna. Međutim, što se tiče munafika koji su se u to upustili, kao Abdullah ibn

Ubej ibn Selul i njemu slični, na njih se nije mislilo ovim ajetom, jer oni nemaju vjerovanja niti dobrih djela koji bi odgovarali ovoj Allahovoj dobroti prema pokajanicima.

Zatim Uzvišeni kaže: ***"kad ste to jezicima svojim prepričavati stali"***, tj. prenositi jedni od drugih. U Buharijinom "Sahihu" zabilježeno je od h. Aiše da je ***"kad ste svojim jezicima ustrajavali u izmišljanju"*** i da je govorila da je to od: izmisliti jezikom neku laž na kojoj istrajava njen iznosilac. Arapi kažu:

kada je neko ustrajan u potvaranju. Međutim način čitanja (kiret):

"kad ste to prepričavati stali..." poznatiji je i njega zastupa većina učenjaka (džumhur), ali i drugi je prenesen od Majke pravovjernih, h. Aiše. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Omera da je h. Aiša učila:

"kad ste svojim jezicima ustrajavali u izmišljanju." Ibn Ebi-Melika kaže: "Ona je učenija od drugih o tome."

Allah Uzvišeni kaže:

"I kad ste na sva usta govorili ono o čemu niste ništa znali", tj. govorili ste ono što niste znali.

Zatim Uzvišeni kaže:

"vi ste to sitnicom smatrali, ali je ono Allahu krupno", tj. držali ste da je to neka sitnica, a da i nije u pitanju žena Vjerovjesnika, s.a.v.s., ne bi bila sitnica, a kako je tek kad je upitanju žena Vjerovjesnika, nepismenog, pečata vjerovjesnika i prvaka poslanika! Kod Allaha je veliko da se kaže nešto ženi Njegova Vjerovjesnika i Poslanika, jer je Allah Slavljeni i Uzvišeni srdit, te zbog ovoga On, Slavljeni i Uzvišeni, ne može nikada i nikako takvo što odrediti ženi nekog od vjerovjesnika, to nije bilo nikada kako će biti sa prvom među ženama Vjerovjesnika. Zato Uzvišeni kaže:

"vi ste to sitnicom smatrali, ali je ono Allahu krupno." Kod Buharija i u Muslimu nalazi se hadis /299/: "Čovjek rekne riječ ne znajući koliku je Allahovu srdžbu izazvala i koja ga odnese u Vatru većeg raspona od međuprostora Neba i Zemlje." U jednom predanju dodaje se: "ne pridavajući joj važnost."

وَلَوْلَآ إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَآ
أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبْحَٰنَكَ هَٰذَا بُهْتَٰنٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ ٱللَّهُ أَن
تَعُودُوا۟ لِمِثْلِهِۦٓ أَبَدًا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَٰتِ
وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾

"Zašto niste, čim ste to čuli, rekli: Ne dolikuje nam da o tome govorimo, Uzvišen neka si Ti! To je velika potvora! /16/ Allah vam naređuje da više nikad tako nešto ne ponovite, ako ste vjernici, /17/ i Allah vam propise objašnjava; a Allah sve zna i Mudar je." /18/

Ovo je druga odgojna mjera koja naređuje lijepo mišljenje prilikom spomena riječi kojih nisu dostojni vjernici, pa je najprečе da se o njima promisli dobro, a ako i osjeti nešto u duši ne smije se to iznositi zbog njegovih, s.a.v.s, riječi /300/: "Allah Uzvišeni oprašta mome ummetu ono što im duše govore, ako to ne kažu ili ne učine." Naveli su ga Buharija i Muslim. Allah Uzvišeni kaže:

"Zašto niste, čim ste to čuli, rekli: 'Ne dolikuje nam da o tome govorimo.'" Nije nam potrebno da izustimo ovakav govor, niti da ga ikome spominjemo. ***"Uzvišen neka si Ti! To je velika potvora!"***, tj. slavljen je Allah i vrlo visoko iznad toga da se kaže ovako nešto protiv žene Njegova Poslanika i prijatelja.

Zatim Uzvišeni kaže: ***"Allah vam naređuje da više nikad tako nešto ne ponovite"***, tj. Allah vam prijeti i upozorava vas da vam se ne desi nešto slično u budućnosti. Zato rekao je: ***"ako ste vjernici"***, tj. ako vjerujete u Allaha i Njegov zakon i ako poštujete i uvažavate Njegova Poslanika, s.a.v.s. Međutim, kad je u pitanju nevjernik, na njega se odnosi neki drugi sud. Zatim Uzvišeni kaže:

"...i Allah vam propise objašnjava", tj. objašnjava vam šerijatske propise i predodređene mudrosti, ***"a Allah sve zna i Mudar je"***, tj. zna ono što je korisno i dobro za Njegove robove i Mudar je u Svome zakonu i Svojoj odredbi.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ فِى ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾

"One koji vole da se o vjernicima šire bestidne glasine, čeka teška kazna i na ovom i na onom svijetu; Allah sve zna, a vi ne znate. /19/"

Ovo je treća odgojna mjera za onoga ko čuje neki ružan govor da ga ne širi i ne obzanjuje, pa Uzvišeni kaže:

"One koji vole da se o vjernicima šire bestidne glasine čeka teška kazna", tj. one koji su odabrali iznošenje na vidjelo ružnog govora o njima

"čeka teška kazna i na ovom svijetu", tj. putem šerijatske sankcije (hadda), a na vječnom

svijetu kazna, ***"Allah sve zna, a vi ne znate"***, tj. prepustite Njemu takve stvari, ispravni ćete biti. Imam Ahmed prenosi od Sevbana da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao /301/: "Nemojte uznemiravati Allahove robove. Nemojte ih grditi i ružiti. Nemojte tražiti njihove mahane i sramote, jer ko bude tražio sramotu svoga brata muslimana i Allah će njemu tražiti, tako da će ga osramotiti u njegovoj vlastitoj kući."

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾ * يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ
فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ ۚ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَىٰ
مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾

"A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i da Allah nije Blag i Milostiv... /20/ O vjernici, ne idite šejtanovim stopama! Onoga ko bude išao šejtanovim stopama, on će na razvrat i odvratna djela navoditi. A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, nijedan se od vas ne bi nikad od grijeha očistio; ali Allah čisti onoga koga On hoće. Allah sve čuje i sve zna." /21/

Allah Uzvišeni kaže:

"A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i da Allah nije Blag i Milostiv...", da Allah nije primio vaše pokajanje i vaš povratak Njemu na ovom svijetu bila bi drugačija situacija, ali Allah Uzvišeni je Blag prema Svojim robovima, pa je jednima oprostio, a druge je očistio šerijatskom kaznom koja je nad njima provedena. Zatim Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ne idite šejtanovim stopama!", tj. njegovim putevima, slijedeći ono što on naređuje.

"Onoga ko bude išao šejtanovim stopama, on će na razvrat i odvratna djela navoditi." Ovo je zastrašivanje i upozorenje izraženo krajne rječito i lijepo: ***"šejtanovim stopama"***, pa je svaka neposlušnost i grijeh hodanje šejtanskim stopama.

Zatim Uzvišeni kaže:

"A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, nijedan se od vas ne bi nikad od grijeha očistio", tj. da vas nije On darovao pokajanjem i očistio vaše duše od njihova višeboštva, niko ne bi sebi mogao priuštiti nikakvu čistotu niti dobro ***"ali Allah čisti onoga koga On hoće"*** od Svojih stvorenja, a i ostavlja u zabludi koga hoće, bacajući ga na stratišta zablude i stranputice. Allah Uzvišeni kaže: ***"Allah sve čuje"***, tj. govore Svojih robova, ***"i sve zna"***, ko zaslužuje i ko je dostojan među njima upute, a ko zablude.

وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ أَن يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ
وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا ۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ۗ
وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾

"Neka se čestiti i imućni među vama ne zaklinju da više neće pomagati rođake i siromahe, i one koji su na Allahovu putu rodni kraj svoj napustili; neka pređu preko toga i nek praštaju! Zar vama ne bi bilo drago da i vama Allah oprosti? A Allah prašta i Milostiv je." /22/

Allah Uzvišeni kaže: ***"Neka se ne zaklinju"***, tj. neka se ne kunu ***"čestiti među vama"***, tj. oni koji daju milostinju

"i imućni", tj. bogati

"da više neće pomagati rođake i siromahe, i one koji su na Allahovu putu rodni kraj svoj napustili", tj. ne zaklinjite se da nećete održavati rodbinske veze sa siromašnim i onim koji su se iselili. Ovo je vrhunac ljubaznosti i milosti prema rodbini i zato Uzvišeni kaže:

"neka pređu preko toga i nek praštaju!", tj. predhodnu zloću i uznemiravanja. Ovo je Njegova blagost, plemenitost i dobrota prema Njegovim stvorenjima pored nepravde koju sami sebi čine, a ovi su ajeti objavljeni u vezi sa Siddikom, r.a., kad se zakleo da neće više nikada učiniti neku korist Mistahu ibn Usasi, nakon što je govorio o Aiši svašta, kako je ranije navedeno u hadisu. Nakon što je obznanjena čistota i nevinost h. Aiše, Majke pravovjernih, nakon što su se duše vjernika popravile i ustabilile, nakon što je Allah oprostio vjernicima koji su o tome govorili i nakon što je izvršena kazna nad nekim, Slavljeni i Uzvišeni, Kojem pripada dobrota i darivanje, počinje da ulijeva samilost Siddiku prema njegovu rođaku i tetiću Mistahu ibn Usasi, koji je bio jako siromašan i od imetka je imao samo ono što bi mu davao Ebu-Bekr, r.a., a bio je i muhadžir. "Pokliznuo" se, ali i pokajao i nad njim je radi nje izvršena kazna, a h. Ebu-Bekr je i bio poznat po dobročinstvu i pomaganju rođaka i stranaca i kad je čuo riječi Uzvišenog:

"Zar vama ne bi bilo drago da i vama Allah oprosti?", Siddik rekao je: "Svakako da bismo voljeli da nam oprostiš, naš Gospodaru." Zatim je prema Mistahu obnovio svoje dobročinstvo i rekao: "Allaha mi,neću mu ga nikad uskratiti." Zato je Ebu-Bekr i bio Siddik, jako iskren i istinoljubiv, neka je Allah zadovoljan njime i njegovom kćerkom (koja je nedužna i čista i čija je nevinost i čistota potvrđena i koja je žena najačasnijeg stvorenja na nebesima i na Zemlji. Allah ju je sačuvao kao i druge njegove, s.a.v.s., žene od bluda, a također i žene i majke drugih vjerovjesnika i poslanika i ovo spada u potpunost

njihove bezgrješnosti, neka je na njih blagoslov i spas.)[471]

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ
لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ
أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ
دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾

"Oni koji obijede čestite, bezazlene vjernice, neka budu prokleti i na ovom i na onom svijetu; njih čeka patnja nesnosna /23/ na Dan kada protiv njih budu svjedočili jezici njihovi, i ruke njihove, i noge njihove za ono što su radili. /24/ Tog Dana Allah će ih kazniti kaznom koju su zaslužili i oni će saznati da je Allah, doista, očigledna Istina." /25/

Ovo je prijetnja od Allaha onima koji obijede čestite i bezazlene žene, najčešće vjernice. Majke pravovjernih preče su da se ovo odnosi na njih od svake čestite žene, pogotovu ona koja je bila povodom objavljivanja, a to je Aiša, kći Siddikova, neka je Allah zadovoljan njima. Sva ulema je apsolutno saglasna da je nevjernik onaj ko je bude grdio poslije ovoga i bude je optuživao za ono zašto je bila optužena nakon ovog što je navedeno u ajetu, jer oponira Kur' anu. A takav sud se odnosi i na ostale majke pravovjernih.

Allah Uzvišeni kaže: ***"neka budu prokleti i na ovom i na onom svijetu"*** Uzvišeni kaže:

"Oni koji Allaha i Poslanika Njegova budu vrijeđali." (33:57) Ima mišljenje da je ovaj ajet objavljen samo o Aiši, r.a. Ispravno je da on, iako objavljen samo o h. Aiši, ima općevažeću normu i odnosi se na zabranu potvaranja svake čestite i bezazlene vjernice, a u ajetu nije propis specificiran samo za nju,već je ona samo povod objavljivanja pored drugih, a propis se odnosi i na nju i na druge.

Općenitost propisa osnažuje i predanje Ibn Ebi-Hatima od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /302/: "Čuvajte se sedam ubitačnih grijeha." Neko je upitao: "Koji su to, Allahov Poslaniče?" Odgovorio je: "Poređenje nekoga sa Allahom, magija (sihr), ubiti nekoga bespravno, uzimati kamatu, trošiti imetak jetima, pobjeći na dan boja i potvoriti čestite i bezazlene vjernice." Prenijeli su ga i Buharija i Muslim od Sulejmana ibn Bilala. Hafiz Ebul-Kasim et-Taberani prenosi od Huzejfe da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao /303/: "Potvora poštene žene ruši dobra djela učinjena za sto godina."

Allah Uzvišeni kaže:

"...na Dan kada protiv njih budu svjedočili jezici njihovi, i ruke njihove, i noge njihove za ono što su radili." Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa da je rekao: "Kada mnogobošci vide da će u Džennet ući samo oni koji su klanjali reći će: ' Dođite da zaniječemo da mi nismo klanjali, pa će to zanijekati, ali njihova usta će se zapečatiti a njihove ruke i njihove noge će svjedočiti, tako da neće moći od Allaha sakriti nijednu riječ. "Ibn Ebi-Hatim prenosi, a također i Ibn-Džerir, od Ebu-Se' ida da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao /304/: "Kada bude Sudnji dan, nevjernik će se poznati po svojim djelima, ali će on negirati i prepirati se. Reći će se: 'Ovo su tvoje komšije koje svjedoče protiv tebe.' Reći će: 'Oni lažu.' Pa će se reći: 'Tvoja porodica i tvoja rodbina.' On će reći: 'I oni lažu.' Zatim će se reći: 'Zakletite se!', pa će ih Allah učiniti nijemim, a protiv njih će svjedočiti ruke njihove i jezici njihovi, a zatim će ih On uvesti u Vatru." A u Muslimovom i Nesaijinom predanju /305/ se kaže: "...pa će mu zapečatiti usta, a njegovim udovima će se reći: 'Govorite!', pa će govoriti o njegovim djelima. Zatim će mu biti puštено da govori, pa će reći: 'Daleko, daleko bilo, ja sam se za vas zauzimao...'"

Allah Uzvišeni kaže: ***"Tog Dana Allah će ih u potpunosti kazniti kaznom koju su zaslužili."*** Ibn-Abbas kaže da: znači "njihovim računom".[472]

Allah Uzvišeni kaže:

"i oni će saznati da je Allah, doista, oličena Istina", tj. da je Njegovo obećanje, Njegova prijetnja i Njegovo svođenje računa pravedno, bez imalo nepravde.

الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ
وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ
أُولَئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

"Nevaljale žene su za nevaljale muškarce, a nevaljali muškarci za nevaljale žene; čestite žene su za čestite muškarce, a čestiti muškarci za čestite žene. Oni nemaju ništa s tim što o njima govore; njih čeka oprost i veliko obilje." /26/

Po Ibn-Abbasu i jednoj grupi tabiina ovaj ajet objavljen je o h. Aiši i onima koji su iznosili potvoru, a značenje je da je ružan govor prikladniji pokvarnim ljudima, a da je lijep govor prikladniji dobrim ljudima, pa je ono što su pripisali potvoritelji h.Aiši prikladnije da se odnosi na njih same, a ona je dostojnija od njih glede nevinosti i čistote. Zbog ovoga Uzvišeni kaže: ***"Oni nemaju ništa s tim što o njima govore"***, tj. nemoguće je da je Allah učinio Aišu ženom Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., a da ona nije krjeposna i čista, jer je on krjeposniji i čistiji od svakog krjeposnog čovjeka, a da je ona bila pokvarenica ne bi ga bila

[471] Ovaj tekst između zagrada moje su riječi.

[472] Zato je "Jewmud-din", tj. Dan obračuna.

dostojna ni po vjerozakonu, niti po odredbi i zato Uzvišeni naglašava:

"Oni nemaju ništa sa tim što o njima govore", tj. daleko su oni od onoga što iznose potvoritelji i neprijetelji

"njih čeka oprost", tj. zbog laži koja je na njih iznesena ***"I veliko obilje"***, tj. kod Allaha u džennetima naslade i u tome je obećanje da će žena Allahova Poslanika, s.a.v.s., biti u Džennetu.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ بُيُوتِكُمۡ حَتَّىٰ تَسۡتَأۡنِسُواْ وَتُسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ أَهۡلِهَاۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ٢٧ فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ فِيهَآ أَحَدٗا فَلَا تَدۡخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤۡذَنَ لَكُمۡۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرۡجِعُواْ فَٱرۡجِعُواْۖ هُوَ أَزۡكَىٰ لَكُمۡۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ عَلِيمٞ ٢٨ لَّيۡسَ عَلَيۡكُمۡ جُنَاحٌ أَن تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ مَسۡكُونَةٖ فِيهَا مَتَٰعٞ لَّكُمۡۚ وَٱللَّهُ يَعۡلَمُ مَا تُبۡدُونَ وَمَا تَكۡتُمُونَ ٢٩

"O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne zatražite i dok ukućane ne poselamite; to vam je bolje, da biste se opomenuli! /27/ A ako u njima nikoga ne nađete, ne ulazite u njih dok vam se ne dopusti; a ako vam se rekne: 'Vratite se!', vi se vratite, to je vama najčednije, a Allah zna ono što radite. /28/ Nije vam grijeh da ulazite u nenastanjene zgrade, u kojima se nalaze stvari vaše a Allah zna ono što javno pokazujete i ono što krijete." /29/

Ovo su šerijatske odgojne mjere kojima Allah odgaja Svoje robove, vjernike, i to o traženju dozvole, naređujući im da ne ulaze u tuđe kuće dok dopuštenje ne dobiju, tj. prije ulaska, a poslije selam nazovu. Potrebno je tri puta dopuštenje zatražiti, pa ako mu se dopusti, a u protivnom će se vratiti, kako je utvrđeno u sahih-hadisu /306/ da se Ebu-Musa, kad je tražio dopuštenje kod Omera tri puta, pa mu nije dopušteno, vratio. Zatim je Omer rekao: "Kao da sam čuo glas Abdullaha ibn Kajsa da traži dopuštenje? Dozvolite mu da uđe." Tražili su ga i našli, a on je već bio otišao, pa kad se nakon toga vratio, Omer ga upita: "Šta te je vratilo?" On odgovori "Tražio sam dopuštenje tri puta, ali mi nije odgovoreno, a ja sam čuo Vjerovjesnika, s.a.v.s., da kaže: 'Kada neko od vas traži dopuštenje da uđe, pa mu se ne dopusti, neka se vrati.'" Omer reče: "Ili ćeš mi donijeti dokaz za to ili ću te jako istući." On je otišao do skupine ensarija i spomenuo im šta rekao je Omer. Odgovorili su mu: "To ti može posvjedočiti samo najmlađi među nama, pa je sa njim otišao Ebu-Se'id el-Hudri i obavijestio Omera o tome. Omer rekao je: "Omelo me je trgovanje na pijaci da ne čujem ovaj hadis od Poslanika."

Imam Ahmed prenosi od Enesa ili nekoga drugog /307/ da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., tražio dopuštenje Sa'd ibn Ubade govoreći: "Es-selamu alejke ve rahmetullahi (Selam i Allahov rahmet na tebe)!" Sa'd je odgovorio: "Ve alejkes-selamu ve rahmetullahi (Neka je i na tebe selam i Allahov rahmet)!" Vjerovjesnik, s.a.v.s., nije ga čuo tako da je tri puta nazivao selam, a i Sa'd mu je tri puta odgovarao, ali ga on nije čuo, pa se Vjerovjesnik, s.a.v.s., povratio. Sa'd ga je sustigao i rekao: "Allahov Poslaniče, preči si mi i od babe i od majke. Nisi ni jednom nazvao selam a da ja nisam čuo. Ja sam ti odgovarao, ali ne da me čuješ, pošto sam želio da što više primim tvojih selama radi bereketa." Zatim ga je uveo u kuću, gdje mu je primaknuo grožđice koje je Allahov Vjerovjesnik jeo. Kad je završio proučio mu je dovu: "Dobri jeli vašu hranu, meleki na vas blagoslov (salavate) donosili i postači se kod vas iftarivali." Ebu-Davud kaže: "...Kazivao nam je Osman ibn Ebu-Šejbe, svojim lancem prenosilaca koji seže do Huzejla, koji rekao je /308/: "Došao je neki čovjek." Osman kaže: "Sa'd." "i zaustavio se na vratima Vjerovjesnika, s.a.v.s., da traži dopuštenje.Stao je na vrata." Osman kaže: "prema vratima.", pa mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ovako trebaju da budu vrata, od tebe", ili rekao je, "jer je traženje dopuštenja samo isključivo radi gledanja..." Iz ovoga se razaznaje da Onaj Koji traži dopuštenje od stanara ne treba da stoji licem nasapram vrata, već treba du mu vrata budu sa desne ili lijeve strane.

Kod Buharije i Muslima je zabilježeno od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da rekao je /309/: "Kad bi ti neki čovjek virio bez dopuštenja, pa ti baciš na njega kamenčić i izbiješ mu oko, ne bi imao nikakva grijeha." Jedna grupa muhaddisa prenosi od Džabira da rekao je /310/: "Otišao sam Vjerovjesniku, s.a.v.s., zbog duga koji je imao moj babo, pa sam pokucao na vrata. On je upitao: 'Ko je?' Odgovorio sam: 'Ja.' On ponovi: 'Ja, ja!!!', kao da mu to nije bilo drago." Nije mu bio drag takav odgovor, jer nije postignut cilj od traženja dopuštenja, a to je predstavljanje i upoznavanje, jer svako za sebe kaže ja, pa se ne zna ko kuca osim ako se jasno kaže ime tako da se može dobiti dopuštenje. Ebu-Davud prenosi od Ribi' ijja da rekao je /311/: "Došao je neki čovjek iz plemena Benu-Amir i tražio dopuštenje od Allahova Poslanika, s.a.v.s., koji je bio u svojo kući, rekavši: 'Da li da uđem?' Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je svome slugi: 'Izađi pred ovoga i pouči ga kako se traži dopuštenje. Reci mu da kaže: 'Es-selamu alejkum, da li da uđem?' To je čovjek čuo, pa je odmah rekao: 'Es-selamu aljekum, da li da uđem?' Pa mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., dozvolio i ušao je."

Dopuštenje je obavezno tražiti i od majki i sestara. Prenosi Eša's od Adijj ibn Sabita da je jedna ensarijka rekla: "Allahov Poslaniče, ja budem u svojoj kući u stanju u kojem ne bih voljela da me vidi iko, niti babo,

niti dijete, a jedan čovjek iz moje porodice neprestano mi ulazi, a ja sam u takvom stanju." Tada je objavljeno:

"dok dopuštenje ne zatražite i dok ukućane ne poselamite." To je traženje dopuštenja tri puta, pa kome se od njih ne dopusti neka se vrati. Prvi put da ga čuje ako ima neko živ, drugi put da se pripreme i treći put da dopuste ili odbiju. Nikad se ne zadržaji na vratima onog ko ti nije dopustio, jer ljudi imaju svoje potrebe i poslove, a Allah je preči kad je u pitanju isprika.

Allah Uzvišeni kaže: ***" to vam je bolje"***, znači traženje dopuštenja vam je bolje u smislu da je to obostrano dobro i za onoga koji traži dopuštenje i za porodicu u kući ***"da biste opomenuli se!"*** Allah Uzvišeni kaže:

"A ako u njima nikoga ne nađete, ne ulazite u njih dok vam se ne dopusti!", jer, u suprotnom, to je raspolaganje tuđom imovinom bez dopuštenja vlasnika. Ako hoće, dopustit će, a ako hoće, neće dopustiti.

"a ako vam se rekne: 'Vratite se!', vi se vratite, bolje vam je", tj. kad vas vrate s vrata prije dopuštenja ili poslije njega ***"vi se vratite, to je vama najčednije"***, tj. najčistije

"...a Allah zna ono što radite." Katade kaže da je neki muhadžir rekao: "Cijelog svog života tražim ovaj ajet, ali nisam dočekao da zatražim dopuštenje nekom od svoje braće, a da mi on kaže: 'Vrati se!', a ja sretan i zadovoljan."

Allah Uzvišeni kaže:

"Nije vam grijeh da ulazite u nenastanjene zgrade." A ovaj časni ajet specifičnijeg je značenja od onog prije njega, jer dopušta mogućnost ulaska u kuće u kojima nema nikoga, ako čovjek ima svoje stvari u njima i bez dopuštenja, kao što je kuća pripremljena za goste, kad mu se dopusti prvi put sasvim je dovoljno. Neki drugi kažu: "To su trgovačke kuće, kao hanovi, karavansaraji, konaci kuće u Meki i drugo." Ovo drugo odabira Ibn-Džerir i prenosi ga od jedne svoje grupe, ali je prvo mišljenje očitije, a Allah najbolje zna. Ima mišljenje da su to šatori od kostrijeti.

قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ
يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ
خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾

"Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka čuvaju stidna mjesta svoja; to im je najčednije, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade. /30/"

Ovo je imperativ Allaha Uzvišenog vjernicima da obore poglede svoje od onoga što je Allah zabranio tako da oni ne zgledaju, osim ako pogled padne iznenada. Ako se to desi neka brzo okrene svoj pogled, kao što je prenio Muslim u svome "Sahihu" od Džerira ibn Abda el-Bedželija, r.a., koji kaže /313/: "Pitao sam Vjerovjesnika, s.a.v.s., o iznenadnom pogledu, pa mi je naredio da okrenem svoj pogled." Tako ga prenose i imam Ahmed, Ebu-Davud, Tirmizi i Nesai, a Tirmizi ga ocjenjuje kao hasen-sahih. Ebu Davud prenosi od Burejde da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Aliji /314/: "Ne bacaj pogled za pogledom, imaš pravo na prvi, ali ne i na drugi." U "Sahihu" od Ebu-Sei'da prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /315/: "Čuvajte se zadržavanja i sjedenja po putevima." Rekli su: "Allahov Poslaniče, mi se moramo zadržavati radi razgovora." Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Ako već odbijate, onda dajte putu njegovo pravo." Upitaše: "Šta je njegovo pravo, Allahov Poslaniče?" On odgovori: "Obaranje pogleda, suzdržavanje od uznemiravanja, uzvraćanje selama, naređivanje dobra i sprečavanje zla."

Neko od prvih generacija rekao je: "Pogled je otrovna strijela za srce i zato je Allah naredio da se čuvaju stidna mjesta, kao što je naredio da se čuvaju pogledi koji su povodi tome." Uzvišeni kaže:

"Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka čuvaju stidna mjesta svoja." Čuvanje stidnog mjesta nekad se ogleda kroz njegovo sprečavanje od bluda, kao što kaže Uzvišeni:

"I koji stidna mjesta svoja čuvaju" (23:5), a nekada kroz čuvanje od gledanja u njeg, kao što je rečeno u hadisu u Ahmedovom "Musnedu" i u "Sunenima" /316/: "Čuvaj svoje stidno mjesto (avret) osim od svoje žene ili robinje."

"...to im je najčednije", tj. najčistije za njihova srca i njihovu vjeru, kao što je rečeno: "Ko sačuva pogled Allah će mu darovati svjetlo u njegovoj pronicljivosti (besiretu)."

"...jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade."

Sahih-hadis kojeg prenosi Ebu-Hurejre glasi /317/: "Čovjeku je propisan udio u bludu kojeg ne može nikao izbjeći: blud očiju je gledanje, blud jezika je govor, blud ušiju je slušanje, blud ruku je diranje, blud nogu jesu koraci, a duša (nefs) želi i hlepi dok stidno mjesto to potvrđuje ili negira."

"A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka čuvaju stidna mjesta svoja; i neka ne pokazuju ukrase svoje osim onoga što je lonako spoljašnje, i neka vela svoja spuste na grudi svoje; neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim, ili očevima svojim, ili očevima muževa svojih, ili sinovima svojim, ili sinovima muževa svojih, ili braći svojoj, ili sinovima braće svoje, ili sinovima sestara svojih, ili prijateljicama svojim, ili robinjama svojim, ili muškarcima kojima nisu potrebne žene, ili djeci koja još ne znaju koja su stidna mjesta žena; i neka ne udaraju nogama svojim da bi se čuo zveket nakita njihova koji pokrivaju. I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite." /31/

Ovo je imperativ od Allaha Uzvišenog ženama, vjernicama, zbog Njegove "brige" zbog njihovih muževa i njihovog razlikovanja od žena predislamskog perioda i postupaka mnogoboškinja. Povod objavljivanja ovog ajeta kako navodi Mukatil ibn Hajjan - a Allah najbolje zna - je da je Džabir ibn Abdullah el-Ensarijj kazivao kako je Esma bint Mersed bila u svom boravištu u plemenu Benu Harisa, pa su počele da joj ulaze neodjevene žene tako da su im se pokazale halhale na nogama, prsa i pramenovi kose. Esma je rekla: "Kako je ovo ružno!", pa je Uzvišeni objavio:

"A reci vjernicama neka obore poglede svoje", tj. od gledanja u tuđe ljude koje im je Allah zabranio. Zbog ovoga neka ulema smatra da nije, uopće, dozvoljeno ženi da gleda strance i nepoznate ljude i to argumentuju predanjem Ebu-Davuda i Tirmizija /318/ od Ummi-Seleme da su ona i Mejmuna bile kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad im je došao Ibn Ebi-Mektum i ušao, a to nakon što nam je bilo naređeno da se pokrivamo, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Sklonite se od njega!" Rekla sam: "Allahov Poslaniče, zar on nije slijep, niti nas vidi , niti nas raspoznaje?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Zar ste vas dvije slijepe, zar vi ne vidite?" Tirmizi ga ocjenjuje kao hadis hasen, sahih.

Druga ulema smatra da im je dozvoljeno gledati strance, ali bez ikakve strasti ili pohote, kao što je utvrđeno u sahih-hadisu /319/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., gledao Abesince koji su se igrali svojim kopljima, na bajramu u džamiji, a Aiša, Majka pravovjernih, posmatrala ih je iza njega dok ju je on pokrivao od njih, sve dok joj nije dosadilo, pa se okrenula. Allah Uzvišeni kaže:

"...i neka čuvaju stidna mjesta svoja" u odnosu na razvratne stvari, kao što su blud i ono što se podvodi pod njega, kao što je gledanje ili nešto drugo. Allah Uzvišeni kaže:

"i neka ne pokazuju ukrase svoje osim onoga što je lonako spoljašnje" po jednom mišljenju, da ne pokazuje ništa od ukrasa strancima, osim onoga što je nemoguće sakriti, kao ogrtač /mantil/ koji prekriva odjeću i najdonji dijelovi odjeće. Od Ibn-Abbasa se prenosi da je o riječima Uzvišenog:

"i neka ne pokazuju ukrase svoje osim onoga što je lonako spoljašnje", rekao: "Njeno lice, šake i prsten." Slično se prenosi od Ibn-Omera, Ataa i drugih tabiina. Malik kaže da se:

"osim onoga što je i onako spoljašnje" odnosi na prsten i halhale. Vjerovatno da je Ibn-Abbas i oni koji ga slijede u tome pod licem i šakama mislio na tumačenje onoga što je lonako spoljašnje. Ovo je poznato kod većine (džumhur) a k tome se dodaje i hadis kojeg prenosi Ebu-Davud u svome "Sunenu" preko Halid ibn Durejaka od Aiše, r.a., da je Esma, kći Ebu-Bekrova ušla kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., u prozirnoj odjeći, pa se okrenuo od nje i rekao /320/: "Esma, nije dobro, da se ženi kada počne dobijati mjesečnicu (hajd), vidi nešto osim ovog" i pokazao je na svoje lice i svoje šake. Međutim Ebu-Davud i Ebu-Hatim er-Razi ga ocjenjuju kao mursel-hadis, jer Halid ibn Durejk nije čuo od Aiše, r.a. Allah Uzvišeni kaže:

"i neka vela svoja spuste na grudi svoje", tj. na gornje dijelove prsa i sama prsa, da bi se razlikovale od obilježja žena predislamskog perioda koje su bile otkrivenih prsa, vratova i pramenova kose, pa je Allah naredio vjernicama da pokriju svoju vanjštinu, kao što kaže Uzvišeni:

"O vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste halljine svoje niza se. Tako će se najlakše prepoznati pa neće napastovane biti."

Riječ: množina je od riječi: (veo, koprena, pokrivač), a to je ono čime se pokriva preko glave i što ljudi nazivaju: u istom značenju vela i pokrivača. Buharija prenosi da je Aiša, r.a., rekla: "Allah se smilovao prvim ženama muhadžirkama koje su, kad je Allah objavio:

"i neka vela svoja spuste na grudi svoje", pocijepale svoje halljine i njima pokrile glave."

Allah Uzvišeni kaže: ***"neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim"***, tj. svojim supružnicima.

"ili očevima svojim, ili očevima muževa svojih, ili sinovima svojim, ili sinovima muževa svojih, ili braći svojoj, ili sinovima braće svoje, ili sinovima sestara svojih." Svi ovi su zabranjeni ženi i ona može da im pokaže svoje ukrase, međutim bez pokazivanja draži. Ibnul-Munzir prenosi da je Ikrima, nakon što je proučio ovaj ajet, rekao: "Nisu spomenuti amidža i dajdža, jer oni mogu opisati djevojku svojim sinovima (koji joj nisu mahremi), pa žena ne skida mahramu pred amidžom i dajdžom. A što se tiče muža, to i jeste sve zbog njega da bi mu se ona dotjerala i uljepšala kako to ne može biti u društvu drugih.

Allah Uzvišeni kaže: ***"ili prijateljicama svojim"*** znači da, također, može pokazati svoje ukrase ženama muslimankama, za razliku od žena štićenika islamske države (nemuslimana), kako ih ove ne bi opisivale svojim muževima. To je, iako je zabranjeno svim ženama, izraženije prema nemuslimankama, jer ih ništa u tome ne sprečava za razliku od muslimanke, koja zna da je to strogo zabranjeno (haram), pa to i izbjegava. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je /321/: "Nek se ne zanima žena drugom ženom, opisujući je svome mužu kao da gleda u nju." Prenose ga Buharija i Muslim od Ibn-Mes'uda. Ebu-Sei' d prenosi u svome "Sunenu" da je Omer ibn el-Hattab pisao Ebu-Ubejdi:

"Čuo sam da neke žene muslimanke ulaze u javana kupatila sa ženama mnogobožaca. To je samo do tebe. Ženi koja vjeruje u Allaha i Sudnji dan nije dopušteno da joj stidno mjesto (avret) vidi žena koja ne pripada njezinoj zajednici."

Mudžahid je o riječima Uzvišenog: ***"ili prijateljicama svojim"*** rekao: "Svojim prijateljicama muslimankama, mnogoboškinje ne mogu biti njene prijateljice i muslimanka se ne može pokazivati pred mnogoboškinjom." Što se pak tiče predanja koje je zabilježio Ibn Ebi-Hatim od Ataa, koji rekao je: "Kada su drugovi Allahova Poslanika, s.a.v.s., stigli u Bejtul-Makdis /Jerusalem/ babice njihovih žena bile su jevrejke i kršćanke", ona se odnosi na mogućnost prilikom nužde.

Allah Uzvišeni kaže: ***"ili robinjama svojim."*** Ibn-Džerir kaže da su to žene mnogobožaca, pa joj je dozvoljeno da joj pokaže svoje ukrase, makar bila i mnogoboškinja, jer je to njezina robinja. Većina smatra: "Čak je dozvoljeno da pokaže i svome robu i svojoj robinji." To dokazuju hadisom kojeg prenosi Ebu-Davud od Enesa /322/ da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., otišao sa jednim robom Fatimi i poklonio joj ga. Na Fatimi je bila odjeća s kojom kad bi pokrila glavu, ne bi stizala do nogu, a kad bi pokrila noge, ne bi stizala do glave. Nakon što je Vjerovjesnik, s.a.v.s., vidio šta je zatekao reče: "Ništa ti to ne smeta, samo je tvoj babo i tvoj dječak."[473]

Allah Uzvišeni kaže: ***"ili muškarcima kojima nisu potrebne žene"*** kao sluge i pratoci koji nisu fizički dostatni a nemaju interesa za ženama niti im one pobuđuju strasti. Ibn-Abbas kaže: "To je ravnodušan čovjek koji nema nikave pohote. "Imam Ahmed prenosi od Ummi-Seleme da je rekla /323/ da je kod nje ušao Allahov Poslanik, s.a.v.s., a kod nje je bio hemofrodit (dvopolac) i njen brat Abdullah ibn Ebi-Seleme. Hemofrodit je govorio: "Abdullahu, ako vam Allah dadne sutra da zauzmete Taif, uzmi Gilanovu kćerku, jer ona prilazi sa četiri, a odlazi sa osam."[474] Allahov Poslanik, s.a.v.s., čuo ga je pa rekao je Ummi-Selemi: "Neka ti ovaj ne ulazi!" Prenose ga i Buharija i Muslim. Allah Uzvišeni kaže:

"ili djeci koja još ne znaju koja su stidna mjesta žena" što znači zbog njihove mladosti ne razumiju šta su stidna mjesta žena i njihove načine umiljavanja govora, uvijanja u hodu, njihove pokrete i mirovanja, jer dijete kad je malo to ne shvata, pa ništa ne smeta da ulazi kod žena. Međutim ako je adolescent, tako da to zna, shvata i razlikuje manje lijepu od lijepe, nije mu dopušteno da ulazi kod žena. Utvrđeno je kod Buharije i Muslima da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /324/: "Čuvajte se ulaska ženama." Neko je upitao: "Allahov Poslaniče, šta misliš o ulasku djevera?" Odgovori: "Djever je smrt!"

Allah Uzvišeni kaže: ***"i neka ne udaraju nogama svojim."*** Žena u predislamskom periodu koja je bila debelih nogu, pa joj nisu zbog toga dok je išla putem zveketali halhali, udarala je nogom po zemlji, pa bi ljudi čuli njihov zveket. Allah je zabranio ženama vjernicama takav postupak. Također, u ovu zabranu ulazi ono od njenih ukrasa pokriveno, pa ona učini neki pokret da bi istakla to što je sakriveno. U to spada i da se ona namiriše i uljepša prilikom izlaska iz kuće, tako da ljudi osjete njen miris. Prenosi Tirmizi od Ebu-Musaa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao /325/: "Svako oko blud čini, a žena koja se namiriše, pa prođe pored skupa ona je takva i takva", znači bludnica.

Allah Uzvišeni kaže: ***"I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite"***, tj. okitite se ovim osobinama i ovim časnim ponašanjem koje vam On naređuje, a ostavite osobine i ružne navike na kojim je počivao predislamski period, jer sva je sreća u izvršavanju onog što je naredio Allah i Njegov Poslanik i u ostavljanju onog što je zabranio Allah i Njegov Poslanik; Allah Uzvišeni je Onaj od Kojeg se pomoć traži.

---

[473] On je bio maloljetan. Ona ga je odgojila i oslobodila kad je porastao, kako je naveo hafiz Ibn-Asakir.

[474] Misli se na slojeve sala na njenom stomaku, a kojih ima četiri. Međutim, kada se okrene leđima onda to izgleda kao osam slojeva, po četiri na svakom boku.

*"**Udavajte neudate i ženite neoženjene, i čestite robove i robinje svoje; ako su siromašni, Allah će im iz obilja Svoga dati. Allah je neizmjerno dobar i sve zna. /32/ I neka se suzdrže oni koji nemaju mogućnosti da se ožene, dok im Allah iz obilja Svoga ne pomogne! A s onima u posjedu vašem koji žele da se otkupe, ako su u stanju da to učine, o otkupu se dogovorite. I dajte im nešto od imetka koji je Allah vama dao. I ne nagonite robinje svoje da se bludom bave - ako one žele da budu čestite - da biste stekli prolazna dobra ovoga svijeta; a ako ih neko na to prisili, Allah će im, zato što su bile primorane, oprostiti i prema njima milostiv biti. /33/ Mi vam objavljujemo jasne ajete i primjere iz života onih koji su prije vas bili i nestali i pouku onima koji se budu Allaha bojali." /34/*

Ovi časni i istiniti ajeti sadrže skup jasnih propisa i neopozivih naredbi. Riječi Uzvišenoga:

*"**Udavajte neudate i ženite neoženjene**"* i do kraja, naredba su za ženidbu i udaju. Jedna grupa uleme smatra da je to stroga dužnost onome ko ima mogućnosti za to. To argumentuju jasnim Poslanikovim, s.a.v.s., hadisom /326/: "Skupino mladića, ko od vas ima mogućnosti neka se ženi, jer se tako bolje obara pogled i čuva stidno mjesto, a ko ne može neka posti i to mu je lijek." Prenose ga Buharija i Muslim. U "Sunenima" na više je načina preneseno da je Allahov Poslanik s.a.v.s rekao /327/: "Ženite se rotkinjama imat ćete mnogo potomstva, jer ću se ja vama ponositi pred drugim zajednicama na Sudnjem danu." U jednom predanju se dodaje: "čak i sa nedonoščetom."

Riječ: množina je od: i znači "žena koja nema muža" i "čovjek koji nema žene", svejedno da li se ženio ili udavala, a zatim se rastavio ili rastavila. El-Dževheri to prenosi od lingvista. Tako se kaže neoženjen čovjek i neudata žena.

Allah Uzvišeni kaže:

*"**ako su siromašni, Allah će im iz obilja Svoga dati.**"* Ibn-Abbas kaže: "Allah ih podstiče na ženidbu i udaju i naređuje to i slobodnim i robovima, obećavajući za to obilje. El-Lejs prenosi od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /328/: "Trojica imaju pravo prema Allahu da im pomogne: onaj ko se ženi radi neporočnosti, onaj ko želi da se otkupi i borac na Allahovm putu."

Uzvišeni kaže:

*"**...neka se suzdrže oni koji nemaju mogućnosti da se ožene, dok im Allah iz obilja Svoga ne pomogne!**"* Ovo je imperativ od Uzvišenog Allaha onome ko nema mogućnosti za ženidbu ili udaju da se suzdrži od zabranjenog, kao što rekao je, s.a.v.s., u prethodnom hadisu: "Skupino mladića..."

Allah Uzvišeni kaže:

*"**A s onima u posjedu vašem koji žele da se otkupe, ako su u stanju da to učine, o otkupu se dogovorite.**"* Ovo je imperativ od Allaha Uzvišenog robovlasnicima kad im zatraže njihovi robovi da se otkupe, da se s njima dogovore pod uvjetom da rob ima mogućnost i zaradu kako bi mogao isplatiti njegovu gospodaru imetak koji mu je obećao vratiti. Mnoga ulema smatra de je ovo samo upustvo i da je poželjno tako postupiti (mustehabb), a ne konačna i obavezujuća naredba, već gospodar može da bira da se dogovori sa robom, ako hoće, ili ako neće, da se ne dogovori. Buharija prenosi od Revhaa on od Ibn-Džurejdža da je upitao Ataa: "Je li mi obavezno, ako ja znam da on ima određeni imetak, da ga oslobodim?" Odgovorio je: "Smatram da ti je to stroga dužnost." A Amr ibn Dinar kaže: "Upitao sam Ataa: 'Da li to prenosiš od nekog?' Odgovorio je: 'Ne', zatim me je obavijestio da je njemu prenio Musa ibn Enes da je Sirin tražio od Enesa da se otkupi, jer je već bio bogat, ali je Enes odbio. Otišao je Omeru, r.a., koji mu rekao je da prihvati njegov otkup, ali je on odbio, pa ga je Omer, r.a., udario svojim štapom kazavši:

*"**ako su u stanju da to učine, o otkupu se dogovorite**"*, pa se dogovorio sa njim oko otkupa. Ovako ga je spomenuo Buharija kao muallak-hadis. Prenosi se od Dahhaka da je to strogo naređenje. Šafija je kasnije, po svom novom mišljenju (mezheb-džedid), smatrao da nije stroga dužnost, a i kod Malika nije stroga dužnost. Ibn-Džerir odabira mišljenje o obaveznosti zbog jasnoće ajeta.

Allah Uzvišeni kaže: *"**ako su u stanju da to učine.**"* Ebu-Davud prenosi u "Merasilu" od Jahjaa ibn Kesir da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., citirao: *"**ako su u stanju da to učine, o otkupu se dogovorite**"*, a zatim rekao: "Ako znate da znaju neki zanat koji mogu obavljati, ne puštajte ih da budu na teretu ljudima."

Allah Uzvišeni kaže: ***"I dajte im nešto od imetka koji je Allah vama dao"***, tj. ostavite i njima jedan dio od otkupnine. Drugi misle da je to dio koji im je propisao Allah iz imetka na koji se daje zekat. Odabira ga i Ibn-Džerir, a Ibn-Abbas kaže: "Allah naređuje vjernicima da pomognu robovima, znači da im pomognu u vlastitom oslobađanju, tako što će ih osloboditi plaćanja otkupnine." Ibn Ebi-Hatim prenosi od Alije ibn Ebi-Taliba da rekao je: "...jedne četvrtine otkupnine." Preneseno je kao merfu-predanje, ali je izvjesnije da je to mevkuf-predanje vezano za Alijju, r.a., kao što ga je prenio od njega i Ebu Abdur-Rahman es-Sulemi.

Allah Uzvišeni kaže: ***"I ne nagonite robinje svoje da se bludom bave."*** Ljudi koji bi imali robinju, u predislamskom periodu, puštali su je da se bavi prostitucijom, odredivši joj procenat koji je redovno uzimao od nje. Nakon što je došao islam, Allah je to zabranio vjernicima. Povod njegova objavljivanja, kako to navode mnogi mufessiri prvih i kasnijih generacija, vezan je za Abdullaha ibn Ebi-Selula, koji je imao robinje koje je prisiljavao da se prostituišu, tražeći od njih prihod, ali i njihovu djecu i upravljanje s njegove strane, kako je on smatrao. Predaje o tome međusobno su isprepletene i povezane.

Allah Uzvišeni kaže: ***"ako one žele da budu čestite."*** To ne znači da ih je dozvoljeno prisiljivati ako one i ne žele biti čestite. Allah Uzvišeni kaže: ***"da biste stekli prolazna dobra ovoga svijeta"***, tj. njihove prihode, njihove vjenčane darove (mehr), njihovu djecu. Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je zaradu od puštanja krvi, mehr prostitutke i napojnicu vračara. U predanju /329/ se kaže: "Mehr prostitutke zabranjen je, zarada onoga koji pušta krv je zabranjena i cijena psa (po kojoj se proda) je zabranjena." Allah Uzvišeni kaže:

"...a ako ih neko na to prisili, Allah će im, zato što su bile primorane, oprostiti i prema njima milostiv biti." Ako vi to uradite, Allah će njima oprostiti i milostiv biti, a njihov grijeh ide na onoga ko ih je primorao. Tako smatra Ibn-Abbas i grupa tabi'ina. U merfu hadisu Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže /330/: "Mom ummetu oprođtena je greška zaborava i ono na što su primorani."

Nakon što je Slavljeni i Uzvišeni analizirao i objasnio ove propise kaže:

Mi vam objavljujemo jasne ajete." Znači - Kur'an, u kome su jasni i protumačeni ajeti, ***"i primjere iz života onih koji su prije vas bili i nestali"***, tj. vijest o prijašnjim zajednicama i o onom što ih je pogodilo zbog njihova oponiranja imperativima Allaha Uzvišenog, kao što kaže Uzvišeni:

"i učinismo ih primjerom i poukom narodima kasnijim" (42:56), tj. zaprekom za činjenje grijeha i zabranjenih stvari. ***"i pouku onima koji se budu Allaha bojali"***, tj. onome koji se bude bojao Allaha i strahovao od Njega. Alija ibn Ebi-Talib, r.a., u svom opisu Kur'ana kaže: "U njemu je sud o onome što je među vama, vijest o onome što je bilo prije vas i naviješće onoga što će biti poslije vas. On je jasni govor, a ne lakrdija i onog ko ga ostavi iz oholosti, Allah će uništiti, a onog ko traži uputu u nečemu drugom, Allah će ostaviti u zabludi."

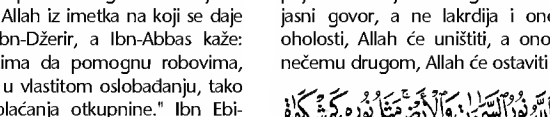

"Allah je svjetlost nebesa i Zemlje! Primjer svjetlosti Njegove je udubina u zidu u kojoj je svjetiljka, svjetiljka je u kandilju, a kandilj je kao zvijezda blistava koja se užiže blagoslovljenim drvetom maslinovim, ni istočnim ni zapadnim, čije ulje gotovo da sija kad ga Vatra i ne dotakne; sama svjetlost nad svjetlošću! Allah vodi ka svjetlosti Svojoj onoga koga On hoće. Allah navodi primjere ljudima, Allah sve dobro zna. /35/"

Alija ibn Ebi-Talha prenosi da je Ibn-Abbas o riječima Uzvišenog: ***"Allah je svjetlost nebesa i Zemlje!"*** rekao: "Upućivač stanovnika nebesa i Zemlje." Ibni-Džerir prenosi od Enes ibn Malika da rekao je: "Allah kaže: ***'Moje svjetlo je uputa.'"*** Ovo mišljenje odabira Ibn-Džerir. ***"Primjer svjetlosti Njegove"***, tj. primjer upute Njegove vjernik je u čija prsa je Allah, dž.š., stavio iman (vjerovanje) i Kur'an. Ubejj ibn Ka'b čitao je:

"Primjer svjetlosti onoga koji vjeruje u Njega." To je vjernik u čija prsa je Allah, dž.š., stavio iman (vjerovanje) i Kur'an. Ovako su prenijeli Sei'd ibn Džubejr i Kajs ibn Sa'd, od Ibn-Abbasa da je i on tako čitao: ***"Primjer svjetlosti onoga koji vjeruje u Njega."*** Neki čitaju:

"Allah je Osvjetljitelj nebesa i Zemlje!" Od Dahhaka se prenosi da je učio: ***"Allah je osvijetlio nebesa i Zemlju!"*** Buharija i Muslim prenose od Ibn-Abbasa, r.a., /331/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada je ustajao noću, učio sljedeću dovu: "Allahu moj, Tebi pripada slava i hvala, Ti si svjetlost nebesa i Zemlje i onoga što je u njima.[475] Tebi pripada slava i

[475] Kažem: "Ovo je argument da se riječima Uzvišenog: *'Allah je svjetlost nebesa i Zemlje!'* mislilo: 'Upućivač njihovih stanovnika', s obzirom da ova svjetlost nije svjetlost Njegovog bića, koja je Njegov atribut, već je to samo svjetlo upute koje On ubacuje u srca vjernika. Također i prethodni kiraeti (načini čitanja/učenja Kur'ana) svjedoče o ovome: *'Allah je Osvjetljitelj nebesa i Zemlje!'* i *'Allah je osvjetlio nebesa i Zemlju!'* Pogotovu riječi Uzvišenog na kraju ovog ajeta: *'Allah vodi ka svjetlosti Svojoj onoga koga On*

hvala, Ti održavaš nebesa i Zemlju i ono što je u njima."

Allah Uzvišeni kaže: ***"Primjer svjetlosti Njegove."*** O ovoj zamjenici (Njegove) postoje dva mišljenja: prvo, da se ona vraća na Allaha Uzvišenog, tj. primjer Njegove upute u srcu vjernika, (zastupa ga Ibn-Abbas); drugo, da se zamjenica vraća na vjernika na kojeg ukazuje kontekst. Kao da je rečeno: "Primjer svjetlosti vjernika koja je u njegovu srcu je udubina u zidu", pa je uporeñeno srce vjernika, uputa koja mu je prirođena i Kur'an, koji je podudaran sa onim što je vjerniku prirođeno, kao što kaže Uzvišeni:

"Zar je Onaj Koji želi samo ovaj svijet kao onaj kome je jasno ko je Gospodar njegov, na što se nadovezuje Kur'an kao svjedok Njegov." (11:17) Tako je uporeñeno srce vjernika u njegovoj osobnoj čistoti sa staklenom, prozirnom i tvarnom (juveliranom) svjetiljkom, a Kur'an i Šerijat, po kojem se on ravna sa izvrsnim, čistim, svijetlim i jednako kvalitetnim uljem bez zamućenosti i promijenjenosti. Allah Uzvišeni kaže: ***"...je udubina u zidu."*** Ibn-Abbas i grupa tabiina kažu: "To je mjesto fitilja u svjetiljci." Ovo je općepoznato i zbog ovoga Uzvišeni poslije kaže: ***"u kojoj je svjetiljka"***, a to je svjetlost koja je u udubini. Ubejj ibn Kab kaže: "Svjetiljka je svjetlost koja predstavlja Kur'an i vjerovanje koje je u njegovim prsima."

"...svjetiljka je u kandilju", tj. čistom, staklenom kandilju koji daje svjetlost, a to je primjer vjernikovog srca.

"...a kandilj je kao zvijezda blistava", tj. kao da je ona zvijezda od ogromnog bisera koji svijetli i pokazuje.

"...koja se užiže blagoslovljenim drvetom", tj. uzima ulje iz blagoslovljenog, maslinovog, drveta. "maslinovim" je apozicija. ***"ni istočnim ni zapadnim"***, tj. nije u istočnim predjelima, pa Sunce ne stiže do njega s početka dana, niti u zapadnim pa da mu sjena nestane prije zalaska Sunca, već je ono na jednom središnjem mjestu gdje ga Sunce obasjava s početka dana do kraja. Stoga je njegovo ulje čisto, jednako kvalitetno i svijetlo i to je najčišće ulje koje može biti. Slično tome rekli su Ibn Abbas, Ikrime, Mudždžahid, Sei'd ibn Džubejr i Es-Suddi. Postoji stav da se mislilo da središnja stabla koja nisu ni na istoku ni na zapadu, a postoje i druga mišljenja... Meñutim najprikladnije od ovih mišljenja je prvo, a to je da je to stablo na površini Zemlje na jednom prostranom, uočljivom i vidljivom mjestu izloženom Suncu koje ga obasjava od početka do kraja dana da bi bilo čišće i finije ulje, kao što ih je više reklo u onome što je navedeno.

Zato Uzvišeni kaže:

"čije ulje gotovo da sija kad ga Vatra i ne dotakne", znači zbog odsjaja blistavosti samog ulja.

Allah Uzvišeni kaže: ***"sama svjetlost nad svjetlošću!"*** Ibn-Abbas kaže da se time mislilo na vjerovanje roba (čovjeka) i njegova djela, a također i na svjetlo Kur'ana i svjetlo imana (vjerovanja) kada se udruže, pa nijedno ne može biti bez svoga druga.

Allah Uzvišeni kaže: ***"Allah vodi ka svjetlosti Svojoj onoga koga On hoće"***, tj. Allah upućuje Svojoj svjetlosti onoga koga On odabere, kao što je navedeno u hadisu koji je prenio Ahmed od Abdullaha ibn Amra, a ovaj je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže /332/: "Zaista je Allah Uzvišeni stvorio Svoja stvorenja u tmini, zatim je, tada, prosuo Svoju svjetlost na njih. Onaj koga je pogodilo, tada, nešto od Njegove svjetlosti upućen je, a onaj koga je promašilo, zalutao je. Zato kažem: 'Osušila su se pera na znanju Allaha Uzvišenog.'"

Allah Uzvišeni kaže:

"Allah navodi primjere ljudima, Allah sve dobro zna." Nakon što je Uzvišeni spomenuo ovo kao primjer svjetla kojeg je On darovao vjerničkom srcu, završio je ajet Svojim riječima:

"Allah navodi primjere ljudima, Allah sve dobro zna", tj. On dobro zna onoga ko je zaslužio i ko je dostojan upute, za razliku od onoga ko je zaslužio da bude u zabludi.

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Sei'da el-Hudrijja da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /333/: "Četiri su vrste srca: bistro u kojem svjetiljka sija, začahureno srce pričvršćeno za svoj omotač, izvraćeno srce i spljošteno srce. Što se tiče bistrog srca, to je srce vjernika, a njegova svjetiljka je njegovo svjetlo. Što se tiče začahurenog srca, to je srce nevjernika. Što se tiče izvraćenog srca, to je srce licemjera koji je spoznao, a potom zanegirao. Što se tiče spljoštenog srca, to je srce u kojem je vjerovanje i licemjerstvo. Primjer vjerovanja u njemu je kao primjer povrća kojeg natapa ukusna voda, a primjer licemjerstva u njemu je kao primjer čira kojeg natapa krv i gnoj, pa koja tekućina prevlada to mu dominira." Lanac njegova prenošenja je dobar, iako ga muhaddisi nisu naveli.

فِي بُيُوتٍ
أَذِنَ ٱللَّهُ أَن تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْـَٔاصَالِ ﴿٣٦﴾
رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَٰرَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَإِقَامِ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءِ
ٱلزَّكَوٰةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ ٱلْقُلُوبُ وَٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٣٧﴾ لِيَجْزِيَهُمُ
ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا۟ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ
بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾

"U džamijama, koje se voljom Njegovom podižu i u kojima se spominje Njegovo Ime - hvale Njega, ujutro i navečer /36/ ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju i koji namaz obavljaju i zekat

---

hoće.' Jasna je iz prethodnog ispravnost mišljenja onog ko tumači da Allah osvjetljava Svojom uputom, a Allah upućuje na ono što je tačno."

udjeljuju, i koji strepe od Dana u kome će srca i pogledi biti uznemireni, /37/ da bi ih Allah ljepom nagradom za djela njihova nagradio i da bi im od dobrote Svoje i više dao. A Allah daje kome hoće, bez računa." /38/

Nakon što je Allah Uzvišeni naveo primjer vjerničkog srca i uporedio uputu i znanje koje je u njemu sa svjetiljkom u čistoj staklenki koja se žari od ukusnog ulja, a to je primjer kandilja, spominje njezino mjesto, a to su džamije, koje su Allahu Uzvišenom najmilija mjesta na Zemlji, jer su to kuće u kojima se Njemu robuje i gdje se samo On obožava, pa Uzvišeni kaže: ***"U džamijama, koje se voljom Njegovom podižu"***, tj. čije je održavanje i čišćenje od prljavštine i svega onoga što im ne dolikuje naredio Allah, kao što prenosi Alija ibn Ebi-Talha od Ibn-Abbasa da rekao je: "Allah Uzvišeni i Slavljeni zabranio je besposlicu u njima." To je rekla i jedna grupa uleme - mufessira.

Kod Buharije i u Muslimu zabilježeno je od vladara pravovjernih Osamana ibn Affana, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /334/: "Ko, radi Allaha, sagradi džamiju, tražeći time Allahovo lice (vedžh) Allah će mu istu sagraditi u Džennetu."

Od Aiše, r.a., prenosi se da je rekla /335/: "Naredio nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izgradnju džamija u kućama te da se čiste i uljepšavaju."[476] Buharija prenosi od Omer ibn el-Hattaba da rekao je: "Sagradi ljudima ono što će ih zakloniti , a pazi se da ne obojiš u crveno ili žuto pa da to odvrati pažnju ludima.[477] Enes, r.a., prenosi: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: /336/ 'Sudnji dan neće nastupiti sve dok se ljudi ne budu međusobno mjerili i natjecali po ljepoti u džamijama.'" Ovaj hadis prenosi Ahmed, sljedbenici "Sunena" i Tirmizi, a Ebu-Hurejre, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /337/ "Ako vidite nekoga da prodaje ili kupuje u džamiji, recite mu da Allah, dž.š., neće njegovu trgovinu učiniti profitabilnom, a ako vidite da neko traži izgubljenu stvar u džamiji, recite mu: 'Allah ti je neće vratiti.'"

Kod Buharije i Muslima u "Sahihu" iznosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /338/ "Vrijednost namaza koji čovjek obavi u džemaatu se umnogostručava u odnosu na vrijednost namaza koji obavi u kući ili u svojoj radnji i to za 25 puta." To je zbog toga što čovjek koji uzme abdest na propisani način, a zatim krene u džamiju isključivo sa ciljem da obavi namaz, ne može napraviti ni jedan korak a da mu neće biti upisana nagrada i izbrisana jedna greška i jedan grijeh. A kada obavi namaz meleci se i dalje mole za njega sve dok se on nalazi na mjestu obavljanja namaza i govore: "Bože, blagoslovi ga, Bože, smiluj mu se." I on je neprestano u namazu sve dok čeka drugi namaz. Isto tako računa mu se da klanja kada čeka početak namaza.

U "Sunenima" se kaže: /339/ "Obraduj one koji odlaze u džamiju potpunim svjetlom, umjesto tamom, na Sudnjem danu."

Muslim svojim lancem prenošenja hadisa, prenosi od Ebi-Humejda ili je od Ebu-Usejda i kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: /340/ 'Kada neko od vas dođe u džamiju neka kaže: 'Bože, otvori mi vrata Svoje milosti', a kada izađe iz džamije neka kaže: 'Bože, molim Te, daj mi još više od Tvoje dobrote.'"

Uzvišeni kaže: ***"...u kojima se spominje Njegovo ime"***, tj. uči se Njegov Kitab, kao što kaže Ibn-Abbas.

Pa Uzvišeni dalje veli: ***"hvale Njega ujutro"***, tj. u ranim jutarnjim i u kasnim večernjim časovima. Riječ "asal" množina je od riječi "esil" što znači predvečerje, a to je kraj dana. Ibn-Abbas kaže da svako veličanje i slavljenje (tesbih) Allaha, dž.š., u Kur´anu predstavlja molitvu (salat).

Onaj ko je učio "fethu" na slovu "ba" u riječi stoje na riječima Uzvišenog Allaha, dž.š., ***"I navečer"*** i to je potpuno i ispravno stajanje i prekidanje u učenju, Zatim počinje riječima Uzvišenog Allaha, dž.š., ***"ljudi"*** kao da je ta riječ objašnjenje izbačenog subjekta (fail) i kao da je rečeno: 'Ko to Njega slavi u ovim večernjim satima?' Odgovara se: 'Ljudi.'

Međutim, onaj ko to uči sa kesrom načinio ga je glagolom čiji je subjekat "ljudi". A inače, nije ispravno stati pri učenju osim na subjektu, jer samo on daje potpuno značenje govoru.

Uzvišeni kaže: ***"ljudi"*** i time obavještava o njihovim uzvišenim težnjama, aspiracijama, njihovim namjerama i čvrstoj riješenosti, čime su oni, ustvari, postali graditelji džamija, koje su, ustvari, Božije kuće na Zemlji, domovi obožavanja Njega, zahvale Njemu, vjerovanja u Njegovu jednoću i Njegovu čistotu, kao što Uzvišeni kaže:

"Ima vjernika koji ispunjavaju zavjet dat Allahu..." (33:23) A što se tiče žena i njihovog namaza, bolje im je da ga obavljaju u kući. Imam Ahmed od Ummi-Humejd žene Ebu-Humejde es-Saidija, preko njenog muža prenosi da je došla Božijem Poslaniku, a.s., i kazala mu: /341/ "O Božiji Poslaniče, želim da obavljam namaz sa tobom." A on reče: "Već znam da više voliš obavljati namaz sa mnom, međutim, bolje ti je da klanjaš u svojoj sobi nego da klanjaš u svojoj kući, a namaz koji obaviš u svojoj kući vredniji ti je od namaza koji obavljaš u svom domu, a namaz koji obavljaš u svom domu je bolji nego da ga obavljaš u džamiji tvoga naroda, a namaz koji obavljaš u džamiji svoga naroda vrijedniji ti je od namaza koji bi obavila u mojoj džamiji", pa reče:

---

[476] Prenose ga Ahmed i autori "Sunena" izuzev Nesai, a Ahmed i Ebu-Davud imaju slično predanje od Sumure ibn Džunduba. A kada je u pitanju izgradnja džamija u kućama, ona je specifična samo za žene, jer je za ženu namaz u njenoj kući bolji od namaza u džamijama, a kada je u pitanju čišćenje i dotjerivanja, poznato je da se to općenito odnosi na sve džamije.

[477] Rekao sam da je ovo baza i veličanstveni temelj u pogledu izgradnje džamija i dokaz da iste ne treba ukrašavati, kamo sreće da prihvatimo ovaj savjet... Međutim, mi se natječemo u ukrašavanju, imitirajući tako ukrašavanje crkvi, pa nema preinake, a niti snage osim kako to Allah hoće.

"Naredio sam te su joj sagradili džamiju u krajnjem dijelu njene kuće i ona je u njoj klanjala, tako mi Allaha, sve dok se nije 'susrela' sa Uzvišenim Allahom, dž.š."

Dozvolio joj je da prisustvuje džematu u džamijama pod uslovom da nikoga od ljudi ne uznemirava pokazivanjem svojih ukrasa niti lijepim mirisom kao što se u Buharijinom i Muslimovom "Sahihu" prenosi od Abdulahha bin Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /342/ "Ne sprečavajte Božijim robinjama Božije kuće - džamije". A Ahmed i Ebu-Davud bilježe: /343/ "Njihove kuće bolje su za njih". A u rivajetu se kaže: "Neka izlaze iz džamija tako da neprimijete izmaknu", tj. ne smije se osjetiti njihov miris. U "Sahih" zbirkama navodi se da je Aiša, r.a., rekla: /344/ "Da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., dočekao to što su uvele nove žene, zabranio bi im da ulaze u džamije kao što su Benu-Israilci zabranili svojim ženama".

Uzvišeni kaže:

"ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju", kao što Uzvišeni kaže:

"O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha" (53:9), u značenju riječi Uzvišenog Allaha, dž.š.

"koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju i koji namaz obavljaju i zekat udjeljuju", tj. potčinjavaju svoje želje i svoje ljubavi Njegovoj pokornosti volji i ljubavi. Hušejm prenosi od Šejbanija i kaže da je pričao sa Ibn--Mes'udom, koji kaže da je vidio građane u vrijeme poziva na propisanu molitvu da su ostavili svoju prodaju i otišli da klanjaju namaz, pa Abdulah ibn Mes'ud kaže: "To su oni koje je Uzvišeni Allah, dž.š., pomenuo u svome Kitabu:

"ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju.", Ibn-Abbas kaže uz ovo "od propisanog namaza", a isto to kaže i Muekatil bin Hajjan "da vode računa o namaskim vremenima".

Uzvišeni kaže:

"I koji strepe od Dana u kome će srca i pogledi biti uznemireni", tj. Sudnjeg dana na kome će srca zastrepiti i pogledi biti uznemireni, tj. od žestine straha i veličine muka, kao što Uzvišeni kaže:

"I upozori ih na bliski Sudnji dan..." (40:18)

Uzvišeni također veli:

"On im samo pušta do Dana kada će im oči ostati otvorene." (14:42)

Uzvišeni također kaže:

"mi se Gospodara našeg bojimo, onoga Dana kada će lica smrknuta i namrgođena biti, i njih će Allah strahote toga Dana sačuvati i blaženstvo i radost im darovati, i Džennetom i svilom ih za ono što su trpjeli nagraditi." (76:10-12)

Uzvišeni ovdje kaže: ***"da bi ih Allah lijepom nagradom za djela njihova nagradio"***, tj. da bi primio od njih njihova dobra djela i poništio njihova loša djela, kao što Uzvišeni kaže:

"i da bi im od dobrote Svoje i više dao", tj. da bi primio od njih njihova dobra djela i višestruko ih za njih nagradio, kao što Uzvišeni kaže:

"Ko uradi dobro djelo, bit će deseterostruko nagrađen." Uzvišeni veli: ***"A Allah će onome kome hoće dati i više"***, te zbog toga ovdje veli:

"a Allah daje kome hoće, bez računa."

وَٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَعْمَٰلُهُمْ كَسَرَابٍۭ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ ٱلظَّمْـَٔانُ مَآءً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَهُۥ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا وَوَجَدَ ٱللَّهَ عِندَهُۥ فَوَفَّىٰهُ حِسَابَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ أَوْ كَظُلُمَٰتٍ فِى بَحْرٍ لُّجِّىٍّ يَغْشَىٰهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِۦ سَحَابٌ ۚ ظُلُمَٰتٌۢ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ ۚ إِذَآ أَخْرَجَ يَدَهُۥ لَمْ يَكَدْ يَرَىٰهَا ۗ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ ٱللَّهُ لَهُۥ نُورًا فَمَا لَهُۥ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾

"A djela nevjernika su kao priviđenje u ravnici u kojoj žedan vidi vodu, ali kad do tog mjesta dođe, ništa ne nađe - a zateći će kod njega Allaha i On će mu potpuno ispiatiti račun njegov, jer Allah veoma brzo obračunava", (39) "Ili su kao tmine nad dubokim morem koje prekrivaju talasi sve jedan za drugim, iznad kojih su oblaci, sve tmine jedne iznad drugih, prst se pred okom ne vidi - a onaj kome Allah ne da svjetlo neće svjetla ni imati." (40)

Ovo su dva primjera koja je Uzvišeni Allah, dž.š., naveo za dvije vrste nevjernika kao što je naveo primjere za dvije vrste munafika - licemjera, na početku sure "El Bekare". Ta dva primjera su: primjer vezan za vatru i vodu.[478] Također je naveo primjere onih kada im je u srcima učvstio uputu i znanje kao što su u suri "Er-Ra'd" primjeri vatre i vode, o kojima smo govorili na mjestu predviđenom za to u ovom Tefsiru. Pošto ih Allah, dž.š., ovdje ponovo navodi, Allahu pripada svaka hvala i veličina, kazat ćemo što se tiče prvog od ova dva primjera[479] on se odnosi na nevjernike koji su pozivali u svoje nevjerstvo i koji su računali da od toga nešto imaju, međutim, nisu imali od toga ništa. Njihov primjer je kao varka (fatamorgana) koja se vidi u udubljenjima Zemlje iz daljine, kao da je more sa ogromnom vodenom masom. Riječ "el-kiatu" je množina od riječi "kaun" što znači "nizija", "dno", "zaravan", "ponor", kao što je riječ "džarun" i "džiretun" - "komšija". "el-kau" također ima još množina kao što je riječ "el-kian", slično kao što je "džarun", množina "džiran". To je ustvari, ravnasta, raširena i razastrta zemlja u kojoj se vidi

[478] Ajeti od 13-20. u suri "El-Bekare".

[479] U ajetu broj 17 u suri "Er-Rad".

"serab" - varka, fatamorgana koja se obično javlja u drugoj polovini dana.

A što se tiče riječi "el-al", ona također znači nemogućnost pravog viđenja, varku. Ovaj fenomen obično se javlja u prvom dijelu dana, a manifestuje se tako što se vidi voda između neba i zemlje. Pa kada doživi pojavu "serab" Onaj Koji treba vodu, misli da je to voda i ustremljuje se da je se napije, a kada joj se približi ***"ništa ne nađe."*** Isto tako je sa nevjernikom koji računa da je uradio neki dobar posao i da je time stekao nešto, ali kada Allah, dž.š., ispuni Svoje obećanje na Sunjem danu i pozove ga na obračun i razgovor o njegovim djelima, neće naći uopće ništa što će mu biti primljeno, bilo zbog neiskrenosti, bilo zbog neslijeđenja propisa Šerijata kao što Uzvišeni kaže:

"I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili u prah i pepeo ih pretvorili" (25:23), pa ovdje kaže:

"a zateći će kod njega Allaha, i On će mu potpuno isplatiti račun njegov, jer Allah veoma brzo obračunava." Ovak prenose Ubej bin K'ab, Ibn Abbas i drugi. A u dva "Sahiha" kaže se da će jevreji na Sudnjem danu biti upitani: /345/ "Šta ste obožavali?" A oni će odgovoriti: "Obožavali smo 'Uzejra, sina Allahovog", pa će im se reći: "Lagali ste kada ste smatrali da Allah ima dijete, šta želite sada?", pa će reći: "O Gospodaru, ožednjeli smo, pa nas napoj." Reći će im se: "Zar ne vidite?" Pa će im se predstaviti Vatra kao da je krdo stoke koja se međusobno glože pa će oni nagrnuti u tu gomilu u kojoj će se potpuno iznuriti i popadati. Ovo je primjer višestrukih neznalica. A što se tiče običnih neznalica, to su oni nepromišljeni brbljivci, koji oponašaju druge i koji se priklanjaju nevjerstvu, koji su gluhi i nijemi, koji ne promišljaju. Njihov primjer je kao primjer onih, kako kaže Uzvišeni:

"Ili su kao tmine nad dubokim morem."

"...koje prekrivaju talasi sve jedan za drugim, iznad kojih su oblaci, sve tmine jedne iznad drugih, prst se pred okom ne vidi", tj. ne može se ni vidjeti od guste tmine. Ovo je primjer tipa - srca običnog nevjernika, neznalice, koji oponaša druge, koji ne zna stanje onoga ko ga vodi, a niti shvata gdje ide nego, kao što je rečeno u primjeru o neznalici kada bude upitan: "Gdje ideš?" On će reći: "Sa njima." A kada bude upitan: "A gdje oni idu?", reći će: "Ne znam kuda oni idu."

Ibn-Abbas, r.a., kaže u pogledu ajeta:

"koje prekrivaju talasi" da to znači "takvim zastorom kojim je zapečaćeno srce i sluh i vid", kao što Uzvišeni kaže:

"Allah je zapečatio srca njihova i uši njihove, a pred očima njihovim je koprena." (2:7)

Uzvišeni veli: ***"a onaj kome Allah ne da svjetlo neće svjetla ni imati"***, tj. koga Allah ne uputi, on je propali neznalica, prevarant, nitkov, nevjernik, kao što Uzvišeni veli:

"Koga Allah u zabludu stavi, niko ga ne može na Pravi put uputiti." (7:186) A u pogledu onoga što je Uzvišeni rekao o vjernicima:

"Allah vodi ka svjetlosti Svojoj onoga koga On hoće." (24:35) Molimo Uzvišenog Allaha, dž.š., da prosvijetli naša srca nurom, da osvijetli našu vjeru nurom, da nas osvijetli i s desna i s lijeva, sa svih strana i da nam uzvisi naše svjetlo.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ
ٱللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلطَّيْرُ صَٰٓفَّٰتٍ ۖ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ
صَلَاتَهُۥ وَتَسْبِيحَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۖ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾

"Zar ne znaš da Allaha hvale svi koji su na nebesima i na Zemlji, a i ptice širenjem krila svojih; svi znaju kako će Mu se moliti i kako će ga hvaliti. A Allah dobro zna ono što oni rade." /41/ "Samo je Allahova vlast i na nebesima i na Zemlji, i Allahu se sve vraća." /42/

Uzvišeni obavještava da Njega slavi sve što je na nebesima i na Zemlji, tj. meleki, ljudi, džini, životinje pa čak i neorganske stvari, kao što Uzvišeni veli:

"Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima." (17:44) Pa Uzvišeni kaže: ***"a i ptice širenjem krila svojih"***, tj. u stanju letenja slave svoga Gospodara, obožavaju Ga zahvaljujući Mu što ih je nadahnuo i uputio Sebi, a On zna šta one čine, te zbog toga Uzvišeni kaže:

"svi znaju kako će Mu se moliti i kako će Ga hvaliti", tj. svakog od njih On je uputio i ukazao mu njegov pravac i hod kojim će ići u svom obožavanju Allaha Uzvišenog. Zatim obavještava da je o svemu tome On potpuno upoznat i da Mu ništa ne može ostati skriveno, te zbog toga Uzvišeni veli: ***"A Allah dobro zna ono što oni rade."***

Zatim Uzvišeni obavještava da samo Njemu pripada sva vlast na nebesima i na Zemlji, On je Vladalac Koji upravlja, Jedini On je Bog Koji se obožava a Kome nije potrebno obožavanje a niti ko može slijediti Njegovu vladavinu: ***"I Allahu se sve vraća"***, tj. na Sudnjem danu, pa On na njemu sudi kako On hoće,

"da bi, prema onome kako su radili, kaznio one koji rade zlo." (53:31) Stvaralac i Vladalac, samo Njemu pripada vlast na dunjaluku i samo Njemu pripada hvala i na ovom i na budućem svijetu.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُزْجِى سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُۥ

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُزْجِى سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُۥ ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ رُكَامًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن جِبَالٍ فِيهَا مِنۢ بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ وَيَصْرِفُهُۥ عَن مَّن يَشَآءُ ۖ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِۦ يَذْهَبُ بِٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٣﴾ يُقَلِّبُ ٱللَّهُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٤﴾

"Zar ne vidiš da Allah razgoni oblake, a onda ih spaja i jedne nad drugima gomila, pa ti vidiš kišu kako iz njih pada: On s neba, iz oblaka veličine brda, spušta grad, pa njime koga hoće pogodi, a koga hoće poštedi - bljesak munje Njegove gotovo da oduzima vid." /43/ "On čini da noć i dan naizmjenice nastupaju i u tome je , doista, pouka za one koji pamet imaju." /44/

Uzvišeni obavještava da On Svojom moći upravlja oblacima u početku kada ih začne, kada su oni još slabi, On ih razgoni ***"a onda ih spaja"***, tj. sakuplja: ***"i jedne nad drugima gomila"***, tj. umnožava ih zgušnjavanjem ***"pa vidiš kišu"***, tj. vodu koja pada ***"kako iz njih pada"***, tj. iz međuprostora oblaka. Uzvišeni kaže: ***"On s neba, iz oblaka veličine brda, spušta grad"***, tj. učinio je ovdje da brda budu isto što su i oblaci, te Uzvišeni veli:
"pa njime koga hoće pogodi, a koga hoće poštedi", tj. ono što spušta sa nebesa dvije su vrste: kiša i grad (led), pa Uzvišeni kaže: ***"pa njime koga hoće pogodi"*** iz milosti prema njima
"a koga hoće poštedi", tj. otklanja od njih oblake preobilne kiše. Najvjerojatnije je da se riječima Uzvišenog ***"pa njime pogodi"*** željelo reći "gradom kao odmazdom prema onome kome hoće", kao što je rasipanje njihovih plodova sjetve i uništenja žetve njihove i drveća, a On također poštedi koga hoće iz milosti Svoje prema njima.

Uzvišeni veli: ***"bljesak munje Njegove gotovo da oduzme vid"***, tj. od siline munje skoro da se oduzme vid, pa Uzvišeni veli:

"On čini da noć i dan naizmjenice nastupaju", tj. On upravlja njima, pa dužinom jednog skraćuje drugo dok ne postanu izjednačeni, zatim i od jednog i drugog produžuje ono što je bilo kratko a skraćuje ono što je bilo dugo, Allah, samo je On upravljač u tome, Svojom odredbom i Svojom moći, veličinom i Svojim znanjem

إن في ذلك لعبرة لأولي الأبصار ***"i u tome je, doista, pouka za one koji pameti imaju"***, tj. pokazatelj Njegove uzvišenosti:

إن في خلق السموات والأرض واختلاف الليل والنهار لآيات لأولي الألباب

"U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su,zaista, znamenja za razumom obdarene", (3:190) i drugi ajeti

وَٱللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَآبَّةٍ مِّن مَّآءٍ ۖ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰ بَطْنِهِۦ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰ رِجْلَيْنِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِى عَلَىٰٓ أَرْبَعٍ ۚ يَخْلُقُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾

"Allah sve životinje stvara od vode, neke od njih na trbuhu puze, neke idu na dvije noge, a neka, opet hode na četiri; Allah stvara što hoće, jer Allah sve može." /45/

Allah, dž.š., Pominje Svoju potpunu moć i Svoju veličanstvenu vlast u Svom stvaranju različitih vrsta stvorenja, različitih oblika i boja, različitih načina kretanja i prebivanja, sve iz jedne te iste vode. Neke od njih puze na trbuhu kao što je zmija i slične njoj

"neke idu na dvije noge" kao što je čovijek i ptica

"a neka, opet, hode na četiri" kao što je stoka i druge životinje, te zbog toga Uzvišeni kaže: ***"Allah stvara što hoće"***, tj. Svojom moći, jer ono što On hoće - to bude, a ono što neće - to ne bude, te zbog toga Uzvišeni veli: ***"jer Allah sve može."***

لَقَدْ أَنزَلْنَآ ءَايَٰتٍ مُّبَيِّنَٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾

"Mi objavljujemo ajete jasne; a Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće." /46/

Uzvišeni potvrđuje da je On objavio ovaj Kur'an kao odredbu, mudrosti i kao potpuno jasne i mudre primjere i da On vodi ka njihovom razumijevanju i promišljanju, i to one koji pameti, oštroumnosti i razboritosti imaju. Zbog toga Uzvišeni veli:

"a Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće."

وَيَقُولُونَ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ وَمَآ أُو۟لَٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن لَّهُمُ ٱلْحَقُّ يَأْتُوٓا۟ إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ٱرْتَابُوٓا۟ أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُۥ ۚ بَلْ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَن يَقُولُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَخْشَ ٱللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٥٢﴾

"A licemjeri govore: 'Mi vjerujemo u Allaha i Poslanika i pokoravamo se' - zatim nekih od njih glave okreću; nisu oni vjernici." /47/ "Kad

budu pozvani Allahu i Poslaniku Njegovu da im On presudi, nekih od njih odjednom leđa okrenu"; /48/ "samo ako znaju da je pravda na njihovoj strani, dolaze mu poslušno" /49/ "Da li su im srca bolesna, ili sumnjaju, ili strahuju da će Allah i Poslanik Njegov prema njima nepravedno postupit? Nijedno, nego žele da drugima nepravdu učine." /50/ "Kad se vjernici Allahu i Poslaniku Njegovu pozovu, da im On presudi, samo reknu: 'Slušamo i pokoravamo se!' - oni će uspjeti." /51/ "Oni koji se Allahu i Poslaniku Njegovu budu pokoravali, koji se Allaha budu bojali i koji od Njega budu strahovali - oni će uspjeti!" /52/

Uzvišeni obavještava o svojstvima munafika, tj. licemjera koji se javno pokazuju suprotno onome što skrivaju. Oni govore svojim jezicima: ***"mi vjerujemo u Allaha i Poslanika i pokoravamo se" - zatim neki od njih glave okreću"***, tj. postupaju suprotno onome što govore, a govore ono što ne rade, te zbog toga Uzvišeni kaže: ***oni nisu vjernici."*** Uzvišeni također kaže:

"kad budu pozvani Allahu i Poslaniku Njegovu da im On presudi", tj. kada se zatraži od njih da slijede Uputu onako kako ju je objavio Allah, dž.š., Svome Poslaniku, suprotstavljaju se pozivu i slijeđenju njega i ohole se. Zato u ovom pogledu Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"Zar ne vidiš one koji tvrde da vjeruju u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe" (4:60) - i tako dalje ajet - ***"vidiš licemjere kako se od tebe savim okreću." (4:61)*** Semure prenosi merfu-hadis: /346/ "Ko bude pozvan vladaru (da mu sudi) pa se ne odazove, on je silnik koji nema prava", a Uzvišeni kaže:

"samo ako znaju da je pravda na njihovoj strani, dolaze mu poslušno", tj. ako presuda bude u njihovu korist, a ne protiv njih, dolaze poslušno i pokorno a to je značenje riječi Uzvišenog Allaha ***"poslušno"***, a ako presuda bude protiv njih, suprotstavljaju joj se i pozivaju na neistinu, i više vole da poslušaju nekog drugog nego Poslanika, s.a.v.s., kako bi osigurali produ svojim lažima i poslušnost onima koji u početku nisu vjerovali da je to Istina, nego da se ono slaže sa njihovim težnjama, te se zbog toga, ukoliko se njihove namjere izjalove, okreću se od njih drugom, te zato Uzvišeni veli:

"Da li su im srca bolesna" znači neće izići iz njih ono što oni hoće a da u njihovim srcima nije bolest kojoj su oni privrženi ili su njihova srca izložena sumnji u vjeru ili se plaše da će Allah i Njegov Poslanik nepravedno postupiti prema njima u vladanju. Kako god bilo, to je tvrdoglavo nevjerstvo, a Allah njih potpuno poznaje, zna ono čemu oni teže i naginju sa ovakvim svojstvima.

Uzvišeni kaže: ***"Nijedno, nego žele da drugima nepravdu učine"***, tj. oni su nasilnici a Allah, dž.š., i Njegov Poslanik neovisni su od onoga što oni misle. Zatim Uzvišeni obavještava o svojstvima mumina, onih koji se odazivaju Allahu i Njegovu Poslaniku, onih koji ne teže drugoj vjeri i ne žele je, ne žele ništa osim Allahovog Kitaba i sunneta Njegovog Poslanika, s.a.v.s., pa Uzvišeni veli:

"Kad se vjernici Allahu i Poslaniku Njegovu pozovu, da im On presudi, samo reknu: 'Slušamo i pokoravamo se!'", tj. poslušno i pokornose ponašaju, te ih je Allah, dž.š., opisao kao one koji su uspjeli, pa Uzvišeni kaže:

"Oni će uspjeti."

Katade veli: "Spomenuto nam je da je Ebu Ed-Darda' rekao: 'Nema islama osim sa pokornošću Allahu, a nema dobra osim u džemaatu,[480] a savjetovanje (nasihat) je samo na Allahu, Njegovom Poslaniku, halifu i vjernicima uopće.' Uzvišeni kaže:

"Oni koji se Allahu i Poslaniku Njegovu budu pokoravali." Katade kaže pokoravajte se Allahu i Njegovu Poslaniku i onome što su naredili, a ostavite i okanite se onoga što su zabranili. Plašite se Allaha za prošle grijehe, a bojte se za buduće. Uzvišeni kaže: ***"oni će postići ono što budu željeli"*** što znači da su oni koji su postigli svako dobro, koji su sigurni od svakog zla i na dunjaluku i na ahiretu.

وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ *

أَيْمَٰنِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ ۖ قُل لَّا تُقْسِمُوا۟ ۖ طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾ قُلْ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا۟
فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا۟ ۚ وَمَا
عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٥٤﴾

Licemjeri se zakinju Allahom, najtežom zakletvom, da će sigurno ići u boj ako im ti narediš. Reci: "Ne zaklinjite se! Pokornost - zna se šta je!, Allah dobro zna ono što vi radite." /53/ Reci: "Pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku!" A ako se okrenete, on je dužan da radi ono što se njemu naređuje, a vi ste dužni ono što se vama naređuje, pa ako mu budete poslušni, bit ćete na Pravom putu - a Poslanik je jedino dužan da jasno obznani. /54/

[480] Rekao sam: "Njegove riječi: 'nema dobra osim u džemaatu.' Ovo je granica i okvir džemaata odnosno zajednice koja se temelji na Istini, a to je ona koja je sukladna Kitabu i sunnetu, pojavno i suštinski, teoretski i praktično, a ne samo zajednica. To je dokaz dobra pa makar i samo jedna jedinka u društvu bila ta koja se pridržava propisa Kitaba i sunneta, to je zajednica koja odgovara riječima Uzvišenog. *"Zaista je Ibrahim bio ummet..."* pa makar mu protivrječili svi ljudi.

Uzvišeni obavještava o licemjerima koji su se bili zakleli Poslaniku, s.a.v.s., da će, ako im se naredi da iđi u boj, iđi u borbu, pa Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"Reci: 'Ne zaklinjite se!'", tj. nema potrebe da se kunete. Uzvišeni kaže: ***"Pokornost - zna se šta je!"***, tj. vaša pokornost je poznata jer je ne slijedi i ne prati djelo. To su samo prazne riječi, vaše zaklinjanje je lažno kao što Uzvišeni kaže:

"oni vam se zaklinju zato da biste bili zadovoljni njima." (9:96)

Uzvišeni veli: ***"zaklanjaju se iza zakletvi svojih" (57:16)***, kao i:

"Allah dobro zna ono što vi radite", tj. On je vrlo dobro upoznat o onome kome se vi pokoravate a kome se suprostavljate pa nema koristi od vašeg javnog pokazivanja pokornosti, a niti od onoga što tajite a što je suprotno od onog što pokazujete. Allah , zaista, neće osigurati prođu toj prevari jer On je potpuno upoznat o svim tajnama Svojih robova i onda kad ih javno pokazuju kao suprotne. Zatim Uzvišeni Allah, dž.š., veli:

"Reci: "Pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku", tj. slijedite Kitab i sunnet.

Uzvišeni veli: ***"A ako se okrenete"***, tj. ako napustite ono sa čime vam je došao Poslanik,

"on je dužan da radi ono što se njemu naređuje", tj. da dostavi Objavu

"A vi ste dužni da radite ono što se vama naređuje", tj. da to prihvatite i sprovedete u praksi ***"pa ako mu budete posliušni, bit ćete na Pravom putu"***, a to zbog toga jer on poziva Pravom putu. Uzvišeni veli:

"a Poslanik je jedino dužan da jasno obznani" u smislu riječi Uzvišenog: ***"tvoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa." (13:40)***, a također Uzvišeni kaže:

"Ti poučavaj - tvoje je da poučavaš" "ti vlasti nad njima nemaš!" (88:21,22)

وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ كَمَا ٱسْتَخْلَفَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ ٱلَّذِى ٱرْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّنۢ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۚ يَعْبُدُونَنِى لَا يُشْرِكُونَ بِى شَيْـًٔا ۚ وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٥٥﴾

"Allah obećava da će one među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili sigurno namjesnicima na Zemlji postaviti, kao što je postavio namjesnicima one prije njih, i da će im zacijelo vjeru njihovu učvrstiti, onu koju im On želi, i da će im sigurno strah sigurnošću zamijeniti; oni će samo Meni ibadet činiti, i neće druge Meni ravnim smatrati. A oni koji i poslije toga budu nezahvalni - oni su pravi grješnici." /55/

Ovo je obećanje od Uzvišenog Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., da će učiniti da umet zavlada ljudima i da će njime popraviti red na Zemlji, da će im potčiniti ljude, da će im zamijeniti strah sigurnošću i vlašću, a što je Uzvišeni - Njemu slava, hvala i svako dobročinstvo pripada - već učinio, te je Allahov Poslanik, s.a.v.s., osvojio Meku, Hajber, Bahrejn i cijeli Arapski poluotok i cijeli Jemen. Uzeo je džiziju od obožavalaca vatre u mjestu Hedžr, zatim od nekih krajeva u Siriji i njenoj okolici, zatim od Heraklija i El-Mukavkasa, te kraljeva Omana i negusa - kralja Abesinije, čiji je vladar nakon Nedžaša postao musliman - kralj Ashama, Allah mu se smilovao i milostiv mu bio.

Zatim je na vlast došao Ebu-Bekr es-Siddik pa je objedinio te razbacane krajeve nakon smrti Alejhiselama. Arapski poluotok učinio je podložnim, zatim je osvojio jedan dio Perzije pod komandom Halida ibn Velida i osvojio je Basru i Damask, te Havran, pod komandom Ebi-Ubejde. Zatim je osvojio Misir - Egipat, pod komandom vojskovođe Amr ibn Asa - Allah bio zadovoljan sa svima. Allah, dž.š., je nadahnuo Ebu-Bekra es-Siddika da za halifu odredi Omera el-Faruka, koji je nakon njega izdao naredbu, te je u njegovo doba potpuno osvojena Sirija, Egipat i većina pokrajina Perzije i porazio je Kisru i protjerao ga u zadnju pokrajinu njegovog carstva, pa je car pobjegao u Konstantinopol, a sav njihov imetak potrošio je na Božijem putu.

Zatim se država za vrijeme Osmana proširila na Daleki istok i zapad zemlje, te je osvojen Maroko na Mediteranskom moru, a na istoku zemlje Irak, Horasan i Ahvaz. Muslimani su izvojevali izuzetno značajnu pobjedu nad Turcima, te je Allah, dž.š., ponizio njihovog kralja (Hakan), a u vezi s ovim i u sahih-hadisu iznosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

/347/ "Allah, dž.š, mi je poravnao Zemlju tako da sam vidio njene istoke i njene zapade. Moj će ummet zaposjesti zemlju koja je meni pokazana", pa evo nas, mi raspolažemo i posjedujemo ono što nam je Allah i Njegov Poslanik obećao. A Istinu rekao je Allah i Njegov Poslanik, molimo Uzvišenog Allaha da učvrsti našu vjeru u Njega i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., da Mu budemo zahvalni na način na koji je On zadovoljan sa nama.[481]

---

[481] Rekao sam: "Da... Ovo je bilo onda kada su se muslimani držali Kitaba i sunneta. Uzvišeni Allah im je osvojio zemlju i pokorio im robove. Ali, nažalost, mi, današnji muslimani, usprkos tome što se naše zemlje protežu na istok i zapad i usprkos našem broju mi smo u svim našim zemljama potčinjeni na direktan ili indikretan način nevjernicima, pa čak su i židovi, prokletstvo na njih okupirali Kuds i osnovali i utemeljili svoju državu na tlu Palestine, zavladali su i okupirali dijelovima Egipta, Jordana i Sirije, a sve to jer smo mi muslimani samo po imenu?!!! Sudimo, ali ne po onome kako nam je Allah, dž.š., objavio, ne slijedimo Kitab a ni sunnet otvoreno i javno se suprotstavljamo Allahu, kršimo Allahove obaveze i Njegovu

El Berra' bin Azib kaže: "Kada je obavljen ajet:

... 'Alah obećava da će one među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili...' bili smo veoma zaplašeni, tj. bili su uplašeni toliko da su i večeri i jutra dočekivali sa oružjem u ruci.

"Jedan od ashaba upitao je: /348/ 'O Božiji Poslaniče: Ima li kraja ovome, dokle ćemo se plašiti ovako? Hoće li nam doći dan u kome ćemo biti sigurni i u kome ćemo moći odložiti oružje', a Božji Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Samo strpljivošću možete doći do toga, nećete to postići sve dok neko između vas ne bude sjedio u velikom društvu u kome neće biti ništa željezno'", pa je Uzvišeni objavio ovaj plemeniti ajet:

... "Allah obećava da će one među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili ..." kao što Uzvišeni kaže:

"I sjetite se kad vas je bilo malo, kad ste na Zemlji bili potlačeni - bojali ste se da vas ljudi ne pohvataju, pa vam je On skloništе dao i Svojom pomoći vas pomogao i plijenom vas opskrbio da biste bili zahvalni." (8:26)

Uzvišeni kaže: ***"I da će im zacijelo vjeru njihovu učvrstiti, onu koju im On želi."*** Ahmed prenosi od Ebi bin K'aba, pa kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /349/ 'Obraduj ovaj ummet visokim položajem i ugledom, vjerom i pobjedom, čvrstinom na Zemlji, pa ko je radio djela ahireta za dunjaluk, na ahiretu neće imati u njima nikakva udjela.'"

Uzvišeni veli: ***"oni će samo Meni ibadet činiti, i neće druge Meni ravnim smatrati"***, objašnjava ga kako je naveden u Sahih-zbirkama hadisom koga prenosi Katade od Enesa da je Muaz ibn Džebel pričao, pa kaže: /350/ "Jahao sam na magarcu i slijedio Allahovog Poslanika tako da izmedu mene i njega nije bilo drugih putnika, pa me on zovnu i reče: 'O Muaze!', a ja rekoh: 'Odazivam ti se, o Allahov Poslaniče, i pokoravam ti se.' Zatim je prošlo nešto vremena, a on me ponovo zovnu: 'O Muaz ibn Dž'ebele!' Odgovorio sam: 'Odazivam ti se, o Božiji Poslaniče, i pokoravam ti se.', zatim je ponovo prošlo nešto vremena a on ponovo pozva: 'O Muaz Ibn Džebele!', a ja opet rekoh: 'Odazivam ti se, o Božji Poslaniče, i pokoravam ti se.' a on reče: 'Znaš li koje pravo ima Allah nad svojim robovima?' Odgovorih: 'Allah i Njegov Poslanik to najbolje znaju', a on tada reče: 'Allahovo pravo nad Njegovim robovima je da samo Njega obožavaju i da Mu nikoga i ništa ne pridružuju.' To reče, a zatim je opet prošlo nešto vremena i tek onda me zovnu: 'O Muaz Ibn Džebele!' Ja ponovo rekoh: 'Odazivam ti se, ***"moći suprotstaviti Njemu*** o Božiji Poslaniče, i pokoravam ti se.', a on tada reče: 'Znaš li koje pravo pripada Allahovim robovima kod Allaha, dž.š., ako ovako budu radili?' Odgovorih: 'Rekao sam, Allah i Njegov Poslanik to najbolje znaju', a on reče: 'Pravo robova kod Allaha, dž.š., je da ih ne kazni kad budu proživljeni.'

Uzvišeni kaže: ***"A oni koji i poslije toga budu nezahvalni - oni su pravi grješnici"***, tj. onaj ko odustane od pokornosti Meni nakon toga, odustao je od naredbe svoga Gospodara, a to će mu biti dovoljno veliki grijeh.

Ashabi su, Allah bio zadovoljan njima, bili najispravniji ljudi nakon Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u pogledu pridržavanja naredbi Uzvišenog Allaha, dž.š., i pokornosti Njemu. Njegove pobjede bile su u skladu sa njihovim djelima, a kad su se ljudi, nakon ashaba, manje i nedovoljno pridržavali propisa i odredbi opala je i njihova trijumfalnost, shodno njihovim djelima. U dva "Sahiha" navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /351/ "Neprestano će dio moga ummeta vidno i jasno biti na Istini, neće im moći naštetiti oni koji ih ponižavaju a niti oni koji im se suprotstavljaju, sve do Sudnjeg dana", a prema jednom predanju: "sve dok ne dođe Allahova odredba, a oni još uvijek budu pri tome." Prema drugom predanju: "sve dok se ne budu borili sa Dedžalom", a prema trećom predanju: "Sve dok im ne dođe Isa, a.s., sin Merjemin, a oni se uporno budu pridržavali Istine." Sve ove predaje ispravne su i međusobno se ne suprotstavljaju.

وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۖ وَلَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾

"A vi namaz obavljate i zekat dajite i Poslaniku poslušni budite da bi vam se ukazala milost." /56/ "Nikako ne misli da će se nevjernici moći suprotstaviti Njemu na Zemlji; njihovo boravište bit će Vatra, a ona je, zaista, grozno prebivalište." /57/

Uzvišeni, Njemu slava, naređuje Svojim robovima da obavljaju namaz samo Njemu, Jedinom, i da daju zekat na propisani način i za Allahovo zadovoljstvo a to predstavlja dobročinstvo prema njihovim slabim i siromašnim stvorenjima koji slijede Put koji im je postavio Allahov Poslanik, s.a.v.s., i koji napuštaju ono što ih odvraća od njega težeći Allahovom, dž.š., zadovoljstvu i Njegovoj milosti.

Uzvišeni kaže: ***"Nikako ne misli"***, tj. ne misli, o Muhammede, da ***"će nevjernici"***, tj. oni koji ti se suprotstavljaju i koji te niječu ***na Zemlji"***, tj. neće se oduprijeti Allahu, dž.š., nego je Allah, dž.š., Moćan i kaznit će ih najžešćom kaznom, te zbog toga kaže: ***"njihovo boravište"***, tj. na ahiretu ***"bit će Vatra, a ona je, zaista, grozno***

---

oporuku. Zbog toga nas Allah, dž.š., kuša gladu, strahom i ponižењem, a sve to stoga jer smo to zaradili svojim rukama i jer smo odustali od mnogo čega. Ukoliko želimo da se vratmo našoj svijetloj prošlosti, prvo se trebamo vratiti Allahovom, dž.š., Zakonu i Njegovoj ispravnoj vjeri, Pravom putu.

prebivalište", tj. grozno li je to utočište, utočište nevjernika, grozna li je ta odluka i okrilje.

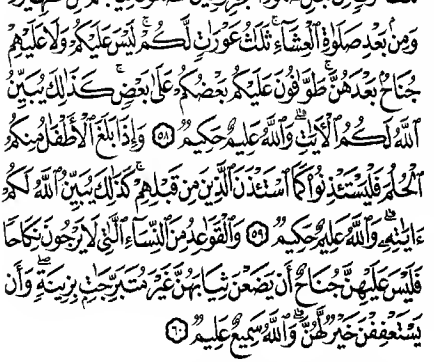

"O vjernici, neka od vas u tri slučaja zatraže dopuštenje da vam uđu oni koji su u posjedu vašem i oni koji još nisu spolno zreli: prije jutarnjeg namaza i kada u podne odložite odjeću svoju, i poslije obavljanja noćnog namaza. To su tri doba kada niste obučeni, a u drugo doba nije ni vama ni njima grijeh, ta vi jedni druginma morate ulaziti. Tako vam Allah objašnjava propise! A Allah sve zna i Mudar je." /58/ "A kad djeca vaša dostignu spolnu zrelost, neka onda uvijek traže dopuštenje oni stariji od njih; tako vam Allah objašnjava propise Svoje! A Allah sve zna i Mudar je." /59/ "A starim ženama koje ne žude više za udajom nije grijeh da odlože ogrtače svoje, all ne pokazujući ona mjesta na kojima se ukrasi nose; a bolje im je da budu krjeposne. Allah sve čuje i sve zna." /60/

Ovi plemeniti kur'anski ajeti obuhvaćaju traženje dozvole od svojih bližnjih, jednih od drugih. Ono što je izneseno na početku sureta jeste traženje dozvole stranaca, jednih od drugih. Allah, dž.š., naredio je vjernicima da od njih dozvolu traže njihove sluge i oni koji su u njihovoj vlasti i emanetu, te njihova djeca koja nisu još dostigla spolnu zrelost i to u tri slučaja: (prvi) prije namaza[482], u ranim jutarnjim časovima, jer ljudi u to vrijeme obično spavaju u svojim posteljama.

"i kada u podne odložite odjeću svoju", tj. u popodnevnim časovima odmora, jer čovjek obično skida i odlaže odjeću u takvom slučaju bivajući sa svojom ženom (drugi). ***"i poslije obavljanja noćnog namaza"***, jer je to vrijeme spavanja pa je naređeno slugama i djeci da ne ulaze u prostorije u ovakvim slučajevima bojeći se da čovjek ne bude sa svojom suprugom u spolnom odnosu ili stanju sličnom tome (treći slučaj). Zbog toga Uzvišeni veli:

"To su tri doba kada niste obučeni, a u drugo doba nije ni vama ni njima grijeh", tj. ako bi se našli u gore spomenutom stanju van pomenutih trenutaka, nije vam grijeh ako to budete činili, a ni njima ako budu željele, jer im je On dozvolio da stupe u spolne odnose i jer oni u obavljanju svakodnevnih poslova kruže oko vas i slično tome. Onima koji kruže oprostit će se ono što se neće oprostiti onima koji ne kruže. Iako je ovaj ajet bio vrlo precizan, postupanje ljudi po njemu je bilo vrlo malo, a Abdullah bin Abbas im to nije odobravao. Ebu-Davud prenosi od Abdulaha bin Jezida da je čuo Ibn-Abbasa da govori: "Većina ljudi ne vjeruje u ajet o traženju dozvole, a ja naređujem svojoj sluškinji da traži dozvolu od mene." Eš-Š'abi kaže: "Nije dokinuto, a dokaz da taj ajet nije dokinut su riječi Uzvišenog:

'tako vam Allah objašnjava propise Svoje a Allah sve zna i Mudar je.'" Zatim Uzvišeni kaže:

"A kada djeca vaša dostignu spolnu zrelost, neka onda uvijek traže dopuštenje za ulazak kao što su tražili dopuštenje oni stariji od njih." Kada djeca dostignu spolnu zrelost, dužna su i obavezna da traže dopuštenje za ulazak u svim stanjima i vremenima, pa i onda kada niste u pomenuta tri stanja i vremena. Uzvišeni kaže:

"Kao što su tražili dopuštenje stariji od njih"; to znači kao što su tražili dok su bili djeca, prije nego su dostigli spolnu zrelost. A kada dostignu spolnu zrelost uvijek su obavezni da traže dozvolu za ulazak. Uzvišeni kaže:

"a starim ženama", tj. onima kojima su prestali menstrualni procesi i koje više ne mogu rađati, ***"koje više ne žude za udajom"***, tj. kojima nije stalo do ukrašavanja i kićenja kako bi se udale,

"nije im grijeh da odlože ogrtače svoje, all ne pokazujući ona mjesta na kojima se ukrasi nose", tj. nisu obavezne da se skrivaju u ogrtače, kao što su to obavezne druge žene, tj. da stavljaju i nose duge haljine i ogrtače, ali ne treba da pokazuju mjesta na kojima se nose ukrasi, kao što Uzvišeni kaže:

"a bolje im je da budu krjeposne", tj. ako budu nosile odjeću i pokrivale mjesta koja se pokrivaju, iako im je dozvoljeno da ne nose, bolje im je i vrednije da to rade,

"a Allah sve čuje i zna."

[482] Rekao sam: "Vrijeme sabahske molitve. El-gadat vrijeme je između zore i izlaza sunca, a ovdje se željelo reći da se ne ulazi prije sabahske molitve.

لَّيْسَ عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَن تَأْكُلُوا مِن بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُ أَوْ صَدِيقِكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

"Nije grijeh slijepcu, niti je grijeh hromu, niti je grijeh bolesnu, a niti vama samima da jedete u kućama vašim, ili u kućama očeva vaših, ili u kućama matera vaših ili u kućama braće vaše, ili u kućama sestara vaših, ili u kućama stričeva vaših, ili u kućama tetaka vaših po ocu, ili u kućama daldža vaših, ili u kućama tetaka vaših po materi, ili onih čiji su ključevi u vas ili u prijatelja vašeg; nije vam grijeh da jedete zajednički ili pojedinačno. A kad uđete u kuće, vi ukućane njene pozdravite pozdravom od Allaha propisanim, blagoslovljenim i uljudnim. Tako vam Allah objašnjava propise, da biste se opametili!" /61/

Ono što se željelo reći ovdje je: ljudi su se ustručavali da jedu sa slijepcem jer on ne vidi hranu i ljepote koje se nalaze u njoj, a možda su prethodnici njihovi tako postupali. Također su isto smatrali i u pogledu hromog, jer on ne može sjediti pa njegovo mjesto ostaje upražnjeno, također bolesnik ne ispunjava uvjete u pogledu ishrane kao drugi, te su oni smatrali mrskim i odvratnim da jedu sa njima kako ne bi prema njima učinili nepravdu, te im je Allah, dž.š., objavio ovaj ajet dozvoljavajući im to. Također čovjek može da ulazi u kuću svoga oca, ili svoje sestre, ili svoga sina te da ga žena posluži hranom. Neće jesti ukoliko domaćin nije prisutan, te stoga Uzvišeni kaže u ovom ajetu

"nije grijeh slijepcu ..."

Uzvišeni kaže: ***"a ni vama samima da jedete u kućama vašim."*** Ovo je spomenuto ovako jer treba da bude pokazatelj da se prema drugom bude ljubazan i da bi se izjednačilo ono što se kasnije navodi u propisu a to obuhvata kuće sinova jer se ovo ne odnosi na njih. Ovo također ukazuje na to da onaj ko preseli znači da je imetak njegovog djetete u osnovi imetak njegovog oca. U "Sunenima" i u drugim izvorima navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /352/ "Ti i tvoj imetak pripadate tvome ocu"

Uzvišeni kaže: ***"ili u kućama očeva vaših, ili u kućama matera vaših"*** i tako dalje, kako Allah kaže u ajetu

" ili u onih čiji su ključevi u vas." Ovo je jasno samo po sebi. Ukazuje na obavezu međusobnog pomaganja bližnjih kao što je naročito istaknuto u mezhebima Ebu-Hanife i Ahmeda. A riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"ili u onih čiji su ključevi u vas" misli se na sluge muškarce, robove i dvorske nadzornike te upravitelje; ne treba da odbijete da jedete hranu ako vas pozovu sa namjerom da učine dobročinstvo. Aiša, r.a., u pogledu ovoga kaže: "Muslimani su običavali da ostavljaju svoje ključeve povjerenicima koji su im osiguravali hranu koja im je bila potrebna u vrijeme kada su oni bili odsutni, a njihovi povjerenici su se ustručavali i reagovali jer im dozvola za to nije davana dragovoljno pa je Allah, dž.š., objavio: ***"ili u onih čiji su ključevi u vas"***, a također Uzvišeni kaže: ***"ili u prijatelja vašeg"***, tj. u kućama vaših prijatelja i drugova nije vam grijeh da jedete kod njih ako znate da im to neće umanjiti i otežati im i u koliko oni to ne osjećaju mrskim. Uzvišeni kaže:

"nije vam grijeh da jedete zajednički ili pojedinačno." Osjećali su tjeskobu i neprijatnost i sustezali su se da jedu hranu onda kada bi se neko našao kod njih, pa im je to Allah, dž.š., dozvolio rekavši:

"nije vam grijeh da jedete zajednički ili pojedinačno." Ovo je dozvola Uzvišenog Allaha da čovjek može jesti sam, a i u društvu. Ukoliko jede u društvu to je berićetnije.

Uzvišeni veli: ***"a kad uđete u kuće vi ukućane njene pozdravite"***, znači: pozdravljajte jedni druge međusobno. Džabir ibn Abdullah kaže: "Kada uđete kod svojih ukućana, pozdravite ih od Allaha propisanim, blagoslovljenim i uljudnim pozdravom." A Ebu Ez-Zubejr kaže: "Svi treba da otpozdrave.

Mudžahid kaže: "Kada uđeš u džamiju, reci selam i pozdrav na Allahovog Poslanika, a kada uđeš kod ukućana, isto tako ih pozdravi, a ako uđeš u kuću a u njoj nema niko, reci: 'Selam i pozdrav na nas i na sve dobre Alahove robove!'" Katade kaže: "Kada uđeš kod svojih ukućana, pozdravi ih, a kada uđeš u kuću u kojoj nema nikog, reci: 'Selam i pozdrav na nas i na Allahove dobre robove', jer je tako on naredio i pričao nam je da mu meleki otpozdravljaju. Hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar prenosi od Enesa i kaže: /335/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., oporučio je pet stvari, rekavši: "O Enese, kad uzimaš abdest, uzimaj ga propisno i potpuno, Allah će ti produžiti život; lijepo pozdravi koga sretneš od moga ummeta, Allah će ti umnožiti dobra djela; a kada ulaziš - znači u svoju kuću - pozdravi svoje ukućane, Allah će ti umnožiti i uvećati dobro u tvojoj kući; klanjaj Kurban-bajram namaz jer to je namaz onih koji se kaju i vraćaju a bili su prije

tebe. O Enese, smiluj se nemoćnom i mladom, poštuj i uvažavaj starijeg - bit ćeš jedan od mojih pratilaca na Sudnjem danu!" Uzvišeni kaže:

"Tako vam Allah objašnjava propise, da biste se opametili"; ovo je upozorenje Uzvišenog Allaha Svojim robovima i djelotvorno objašnjenje njima ajeta kako bi se prema njima ponašali i upravljali i kako bi ih shvatili, ne bi li se opametili.

إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ
وَإِذَا كَانُوا۟ مَعَهُۥ عَلَىٰٓ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا۟ حَتَّىٰ يَسْتَـْٔذِنُوهُ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ
يَسْتَـْٔذِنُونَكَ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۚ فَإِذَا ٱسْتَـْٔذَنُوكَ
لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمُ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾

"Pravi vjernici samo su oni koji u Allaha i Njegova Poslanika vjeruju, a koji se, kad su s njima na kakvom odgovornom sastanku, ne udaljuju dok od njega dopuštenje ne dobiju. Oni koji od tebe traže dopuštenje, u Allaha i Poslanika Njegova, doista, vjeruju. I kad oni zatraže dopuštenje od tebe zbog kakva posla svoga, dopusti kome hoćeš od njih, i zamoli Allaha da im oprosti jer Allah prašta i On je Milostiv." /62/

I ovo je također primjer lijepog odgoja i uljudnosti kojima Allah, dž.š., upućuje Svoje robove koji vjeruju u Njega. Kao što im je naredio da traže dopuštenje pri ulasku i dolasku, također im je naredio da traže dopuštenje za izlazak i pri odlasku, naročito ako se radi ostvari koja je od zajedničkog interesa, kao kada se sastaju sa Resulullahom, neka je salavat i selam na njega. Zatim je Uzvišeni Allah, dž.š., naredio Poslaniku, s.a.v.s., da mu ako neko od njih zatraži dopuštenje, dozvoli ukoliko to želi, zbog toga Uzvišeni, a slava Njemu, kaže:

"dopusti kome hoćeš od njih, i zamoli Allaha da im oprosti."

Ebu-Davud prenosi od Ebu-Hurejrea i kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /354/ 'Kad neko od vas dođe na neko mjesto neka nazove selam, a i kada želi da ustane neka nazove selam, jer prvi selam nije ništa važniji od drugog.'" Ovako prenose En-Nesai i Et-Tirmizi i kažu da ovaj hadis spada u kategoriju hasen-hadisa.

لَّا تَجْعَلُوا۟ دُعَآءَ ٱلرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَآءِ بَعْضِكُم
بَعْضًا ۚ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمْ لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ
يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾

"Ne činite dozivanje Poslanika među vama kao dozivanje koje vi jedni drugima upućujete; Allah sigurno zna one među vama koji se kradom izvlače. Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naređenju Njegovu, da ih iskušenje kakvo ne stigne ili da ih patnja bolna ne snađe." /63/

Ibn-Abbas prenosi: "Bili su uobičajili govoriti: 'O Muhamede, o Ebul-Kasime!', pa im je Uzvišeni Allah, dž.š., to zabranio veličajući Svoga Poslanika, s.a.v.s., i kaže: 'Govorite: 'O nebijjalah, o Resulullah'"", kao što Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ne dižite glasove svoje iznad Vjerovjesnikova glasa i ne razgovarajte s njim glasno, kao što glasno jedan s drugim razgovaraate, da ne bi bila poništena vaša djela, a da vi i ne primijetite." (49:2) - pa dalje Uzvišeni nastavlja govor - ***"Većina onih koji te dozivaju ispred soba nije dovoljno pametna" (49:4) "A da su se oni strpjeli dok im ti sam izađeš, bilo bi im bolje" (49:5).*** Sve ovo se odnosi na lijepo ponašanje pri komuniciranju s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., u razgovoru i govoru s njim, u njegovom prisustvu, kao što im je naređeno da daju sadaku prije nego što počnu upućivati dove za ispunjenje želja.

Uzvišeni kaže: ***"Allah sigurno zna one među vama koji se kradom izvlače".*** Mukatil bin Hajjan kaže da su to munafici, dvoličnjaci, kojima je teško pala hutba koju su slušali u petak za vrijeme džuma-namaza, pa su se kradom izvlačili između nekih ashaba Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dok nisu izašli iz džamije, a nije dobro za čovjeka da izlazi iz džamije bez dozvole Allahovog Poslanika sa džuma-namaza nakon što Poslanik počne hutbu.

Uzvišeni kaže: ***"Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naređenju Njegovu"***, tj. naređenju Allahovog Poslanika, s.a.v.s., njegovog načina, njegovog sunneta i njegovog Šerijata. Treba da se vaše riječi i vaša djela mjere prema riječima i djelima njegovim, pa ako se budu slagali to će mu biti prihvaćeno, a ko suprotno postupi to će se negativno odraziti na njegove riječi i njegova djela, bez obzira ko to bio. Slično kao što je navedeno u dva "Sahiha" te drugim zbirkama, gdje se iznosi da je Allahov Poslanik rekao: /355/ "Ko uradi neki posao a nije sukladan 'našoj stvari', to mu se odbacuje", tj. neka se obavezno zabrine i zaplaši, tajno i javno, onaj koji postupi suprotno sunnetu Allahovog Poslanika, s.a.v.s.,

"da ih iskušenje kakvo ne stigne", tj. u njihovim nevjerničkim srcima, ili dvoličnjačkim, ili kakvim novotarijskim,

"ili da ih patnja bolna ne snađe", tj. na dunjaluku, ubistvom, ili kakvim šeriatskim sankcijama, ili zatvorom i slično tome. U tom smislu imam Ahmed prenosi od Ebu-Hurejrea i kaže: "Allahov Poslanik,

s.a.v.s., kaže: /356/ 'Moj primjer i primjer vas je kao primjer čovjeka koji je naložio vatru pa kada je ona osvjetlila njegovu okolinu, počeli su se skupljati leptirovi, ova slabašna stvorenja i padati u Vatru dok nisu svi u nju upali. On ih je sprečavao, ali nije uspio da ih spriječi. Tako je primjer mene i vas. Ja sam taj koji vas odvraća od Vatre, daleko od nas bila, ali vi me savladavate i ulazite u nju.'" Ovaj hadis bilježe Buharija i Muslim kao predaju Abdur-Rezzaka.

أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ قَدْ يَعْلَمُ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ ۖ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٤﴾

"Allahovo je sve što je na nebesima i na Zemlji, On sigurno zna kakvi ste vi, i On će ih obavijestiti o svemu što su uradili na Dan kad se budu Njemu vratili. A Allah sve dobro zna!" /64/

Uzvišeni obavještava da je On Posjednik nebesa i Zemlje, On zna sve što je tajno i vidljivo, On zna šta rade Njegovi robovi i tajno i javno pa kaže:

"On sigurno zna kakvi ste vi". A riječ "kad" potvrđuje ono što je apsolutno sigurno i što je Istina[483], kao što je ranije rekao:

"Allah sigurno zna one među vama koji se kradom izvlače" (24:63) a Uzvišeni također kaže:

"Vidimo Mi kako sa žudnjom bacaš pogled ..." (2:144), kao što Uzvišeni kaže: ***"On sigurno zna kakvi ste vi"***, tj. On zna ono što vi njemu pokazujete, ništa, pa ni koliko atom, Njemu ne izmiče, kao što Uzvišeni kaže:

"U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru, i nijedan list ne otpadne, a da On za nj ne zna; i nema zrna u tminama Zemlje niti ičeg svježeg niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi" (6:59), a ajeti i hadisi u pogledu ove problematike su mnogobrojni.

Uzvišeni veli: ***"na Dan kad se budu Njemu vratili"***, tj. na Dan kada će se sva stvorenja vratiti Allahu, dž.š., a to je Sudnji dan

"i On će ih obavijestiti o svemu što su radili", tj. obavijestit će ih o svemu onome što su učinili na dunjaluku, bilo to veliko ili neznatno, malo, kao što Uzvišeni kaže:

"... govorit će: 'Kakva je ovo knjiga, ni mali ni veliki grijeh nije propustila, sve je nabrojala!' i naći će upisano ono što su radili. Gospodar tvoj neće nikome nepravdu učiniti." (18:49), te zbog toga ovdje Uzvišeni kaže:

"i On će ih obavijestiti o svemu što su radili na Dan kad se budu Njemu vratili. A Allah sve dobro zna".

Kraj skraćenog tumačenja poglavlja 'En-Nur' - 'Svjetlost'

Molimo Uzvišenog Allaha da ovo upiše u naša dobra djela.

Njemu pripada hvala i veličina.

Molimo Uzvišenog Allaha, dž.š., da nam sve učini onim čime je On zadovoljan, Njemu slava, da odstrani od nas pogreške i zablude, Allah je Jedini Koji uspjeva i na početku i na kraju, hvala pripada Gospodaru svjetova.

[483] Rekao sam: svaka riječca (kad) kad se upotrijebi uz glagol u sadašnjem vremenu, a značenje glagola se odnosi na Božije Biće, onda glagol označava ono što je apsolutno sigurno, za razliku od situacije ako se značenje glagola odnosi na stvorenja, onda on znači "umanjivanje", kao što je to poznato iz sintaksičko-gramatičkih pravila arapskog jezika.

25
EL - FURKAN / FURKAN
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 77 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ①
الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ
فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا ②

"U ime Aliaha, Svemilosnog, Miilostivog!"
"Neka je Uzvišen Onaj Koji robu Svome objavljuje Kur'an da bi svjetovima bio opomena", /1/ "Onaj Kome pripada vlast na nebesima i na Zemlji, Koji nema djeteta, Koji u vlasti nema ortaka i Koji je sve stvorio i kako treba uredio!"/2/

Sam Uzvišeni, dž.š., izražava plemenitu zahvalu na objavljivanju Kur'ana Svome plemenitom Poslaniku na velikom Kur'anu kao što Uzvišeni kaže:

"Uzvišen neka je Aliah Koji Svome robu objavljuje Knjigu, i nije je dao iskrivljenu, nego ispravnu, da teškom kaznom, koju će On dati opomene, a da vjernike koji čine dobra djela obraduje" (18:1, 2), pa ovdje kaže: ***"Neka je Uzvišen."*** To je na oblik (tefaul) i znači trajni, ustrajni i neprekidni bereket.

"Onaj Koji robu Svome objavljuje Kur'an." Glagol označava ponavljanje i umnožavanje. Ranije Knjige bile su objavljene odjedanput. Kur'an je objavljivan, ajet po ajet, propis za propisom, sura po sura, što je jače po dostavi, i više pažnje posvećuje onome kome se objavljuje, kao što Uzvišeni kaže u ovom suretu:

"Oni koji ne vjeruju govore: 'Trebalo je da mu Kur'an bude objavljen čitav, i to odjednom!' A tako se objavljuje da bismo time srce tvoje učvrstili, i Mi ga sve ajet po ajet objavljujemo. Oni ti neće nijedan prigovor postaviti, a da ti Mi nećemo dati odgovor i najljepše objašnjenje navesti." (25:32,33), te je zbog toga ovdje Kur'an nazvao Furkanom, onim koji rastavlja Istinu od neistine, jer on , zaista, rastavlja Istinu od neistine, Uputu od zablude, zavedenost od razboritosti, dozvoljeno od nedozvoljenog.

Uzvišeni kaže: ***"robu Svome";*** ovo je svojstvo hvale, priznanja i ugleda jer se pridodaje robovanju Njemu (Allahu), kao što Uzvišeni kaže: ***"Uzvišen neka je Onaj Koji je u jednom času noći preveo..." (17:1)***, Uzvišeni veli:

"da bi svjetovima bio opomena", kao što kaže Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /357/ "Meni je dato pet stvari koje nisu date nijednom posleniku prije mene. Jedna od njih je ta da su raniji poslanici bili poslani svaki svome narodu, a ja sam poslan svim ljudima uopšte"

Uzvišeni veli:

"Onaj Kome pripada vlast na nebesima i na Zemlji, Koji nema djeteta, Koji u vlasti nema ortaka", tj. On je Vlasnik nebesa i Zemlje, Čist od djeteta i sudruga, partnera, zatim obavještava da je On Uzvišeni :

"I Koji je sve stvorio i kako treba uredio", tj. svaka stvar bez obzira koja, bez izuzetka, stvorena je i Njemu podređena. On je Stvoritelj svih stvari, svega i njihov Gospodar, njihov Posjednik, njihov Bog, sve je podređeno i nalazi se pod Njegovom vlašću, Njegovom upravom, potčinjenosti Njemu, Njegovim uređenjem i određenjem.

وَاتَّخَذُوا مِن دُونِهِ
آلِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا
وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا ③

"A oni su uzeli mimo Njega božanstva koja ništa ne stvaraju, a koja su sama stvorena, koja nisu u stanju da od sebe neku štetu otklone ni da sebi kakvu korist pribave i koja nemaju moći da život oduzmu, da život daju i da ožive."/3/

Uzvišeni obavještava o velikom neznanju mušrika, koji sebi uzimaju druge "bogove" umjesto Allaha, Stvoritelja svih stvari, te uz Njega obožavaju one koji ne mogu stvoriti čak ni krilce komarca, već su i njihovi "bogovi" stvorenja koja sebi ne mogu priuštiti nikakve ni štete ni koristi, pa kako onda da to mogu priuštiti svojim obožavateljima.

"Nemaju moći da život oduzmu, da život daju i da ožive", tj. nemaju oni nikakve moći ni udjela u tome, naprotiv, svi će se sigurno vratiti Uzvišenom Allahu, Njemu Jedinom, Koji život daje, oživljava i usmrćuje. On je Onaj Kome će se sva stvorenja vratiti na Sudnjem danu, od prvog do posljednjeg

"Stvoriti sve vas i sve vas oživiti isto je kao i stvoriti i oživiti jednog čovjeka." (31:28) On je Onaj Koji je jedini bog, i nema gospodara mimo Njega; nema potrebe niti svrhe obožavati bilo koga osim Njega, jer, On je Allah - Jedan, Allah je utočište svakom, nije rodio i rođen nije i niko Mu ravan nije.

---

* Objavljena nakon sure "Jasin".

** Ajeti 68 - 70. objavljeni su u Medini.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ ٱفْتَرَىٰهُ وَأَعَانَهُۥ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ ۖ
فَقَدْ جَآءُو ظُلْمًا وَزُورًا ﴿٤﴾ وَقَالُوٓا۟ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ٱكْتَتَبَهَا
فَهِىَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٥﴾ قُلْ أَنزَلَهُ ٱلَّذِى يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٦﴾

"Oni koji ne vjeruju govore: 'Ovo nije ništa drugo do velika laž koju on izmišlja, a u tome mu i drugi ljudi pomažu' - i čine nepravdu i potvoru, /4/ i govore: 'To su izmišljotine naroda drevnih, koje je on prepisao, pa mu se čitaju jutrom i večerom.' /5/ Reci: 'Objavljuje ga Onaj Kome su poznate tajne nebesa i Zemlje; On mnogo prašta i Milostiv je.'" /6/

Uzvišeni obavještava o bezvrijednosti i ograničenosti nevjerničkih umova, posebno kada govore o Kur'anu: ***"Ovo nije ništa drugo do velika laž"***, tj. riječ laž i izmišljotina ***"koju on izmišlja"***, u čemu Poslaniku, s.a.v.s., pomažu

"a u tome mu i drugi ljudi pomažu - i čine nepravdu i potvoru", tj. govore raznovrsne laži i znaju da sve što o njemu govore lažu,

"i govore: 'To su izmišljotine naroda drevnih, koje je on prepisao'", tj. umnožio, prenio, prepisao,

"pa mu se čitaju jutrom i večerom", tj. da mu ih uče ujutro i navečer. Ovo je govor iz očaja i maloumnosti jer svi znaju da Poslanik, s.a.v.s., nije uopće znao pisati, a također svi znaju da je on uvijek bio potpuno iskren i povjerljiv i da je uvijek bio daleko od bilo kakvih prljavih, prezrenih, niskih i poročnih stvorenja. Štaviše, oni su ga prozvali "El-Emin", tj. "povjerljivi" kada su upoznali njegovu iskrenost i njegovu dobrotu. Uprkos tome, kada ga je Allah, dž.š., počastio Objavom i Poslanstvom, počeli su ga potvarati i pripisivati mu izmišljotine i zaprepašteno ga napadati njima, te su jednom govorili da je on vrač, drugi put pjesnik, zatim su ga još žešće napadali govoreći da je lud i potpuni lažac, pa mu je Allah, dž.š., naredio i objavio:

"Reci: 'Objavljuje ga Onaj Kome su poznate tajne nebesa i Zemlje'", tj. objavljuje Kur'an koji, između ostalog, obuhvata i vijesti o onima koji su bili prije kao i o onima koji će tek doći, istinito i tačno, potpuno, onako kako se i dogodilo, pa Uzvišeni veli:

"Onaj Kome su poznate tajne", tj. Allah, dž.š., Koji zna sve tajne nebesa i uopće sve tajne tako kao da su one potpuno vidljive i otvorene. Zato Uzvišeni kaže:

"On mnogo prašta i Milostiv je!" pozivajući ih da se pokaju i vrate, obavještavajući ih istovremeno da je Njegova milost sveobuhvatna, a Njegova blagost bezgranična za one koji se pokaju i vrate Mu se. Tako Uzvišeni kaže:

"Zašto se oni ne pokaju Allahu i ne zamole oprost od Njega, ta Allah prašta i Milostiv je." (5:74) Hasan el-Basri kaže: Pogledajte u veličinu ove milosti i darežljivosti; oni ubijaju Njegove dobre ljude, poslanike, a On ih poziva pokajanju i milosti.

وَقَالُوا۟ مَالِ هَٰذَا ٱلرَّسُولِ يَأْكُلُ
ٱلطَّعَامَ وَيَمْشِى فِى ٱلْأَسْوَاقِ ۙ لَوْلَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُۥ نَذِيرًا
﴿٧﴾ أَوْ يُلْقَىٰٓ إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا ۚ وَقَالَ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن
تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ﴿٨﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا۟ لَكَ ٱلْأَمْثَالَ فَضَلُّوا۟
فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٩﴾ تَبَارَكَ ٱلَّذِىٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا
مِّن ذَٰلِكَ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ وَيَجْعَل لَّكَ قُصُورًا ﴿١٠﴾
بَلْ كَذَّبُوا۟ بِٱلسَّاعَةِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ سَعِيرًا ﴿١١﴾ إِذَا
رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ سَمِعُوا۟ لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾ وَإِذَآ أُلْقُوا۟ مِنْهَا
مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا۟ هُنَالِكَ ثُبُورًا ﴿١٣﴾ لَّا تَدْعُوا۟ ٱلْيَوْمَ ثُبُورًا
وَٰحِدًا وَٱدْعُوا۟ ثُبُورًا كَثِيرًا ﴿١٤﴾

"I oni govore: 'Šta je ovom 'poslaniku', on hranu jede i po trgovima hoda; zašto mu nije poslan jedan melek da zajedno s njim bude opominjač, /7/ ili da mu se spusti kakvo blago ili da ima vrt iz kojeg bi se hranio? I nevjernici još govore: 'Vi samo začarana čovjeka slijedite!' /8/ Vidi šta o tebi oni govore, pa onda lutaju i Pravi put ne mogu da nađu. /9/ neka je uzvišen Onaj Koji ti, ako hoće, može dati bolje od toga: vrtove kroz koje teku rijeke i dvorove. /10/ Oni, čak, i Čas oživljenja poriču, a Mi smo za one koji Čas oživljenja poriču pripremili Vatru razbuktalu. /11/ Kada ih vidi iz daljine, čut će kako gnjevna kijuča i od bijesa huči, /12/ a kad budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku, propast će tamo prizivati. /13/ Ne prizivajte danas jednu propast, nego prizivajte mnoge propasti!" /14/

Uzvišeni obavještava o upornosti nevjernika, njihovoj tvrdoglavosti i negiranju Istine bez razloga i dokaza za ono što rade. Naprotiv oni sve više i više govore: ***"Šta je ovom 'poslaniku', on hranu jede"***, znači jede hranu kao što i mi jedemo i treba je isto kao što je i mi trebamo ***"i po trgovima hoda"***, tj. tražeći zaradu i trgovinu

"Zašto mu nije poslan jedan melek da zajedno s njim bude opominjač", tj. zašto mu nije poslan

melek od Allaha, dž.š., koji će biti svjedok njegove iskrenosti i onoga čemu on poziva, slično kao što je govorio Faraon:

"Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata ili zašto zajedno s njima nisu došli meleki?!" (43:53). Tako su isto govorili oni čija su srca slična njihovim, pa kažu: ***"ili da mu se spusti kakvo blago"*** koje će mu koristiti,

"ili da ima vrt iz kojeg bi se hranio" i koji bi se kretao sa njim kada hoda. Ovo je Allahu lahko,međutim,u izostavljanju toga je velika Njegova mudrost i neoboriv argumenat protiv nevjernika.

"I nevjernici još govore: 'Vi samo začarana čovjeka slijedite!'", tj. napadaju te da lažeš, govore da si ti začarani vrač, lud, lažac i pjesnik, a sve je to laž i nelstina koja je suprotna njegovom životopisu, neka je salavat i spas na njega, te Uzvišeni u ovom pogledu veli: ***"pa onda lutaju"*** sa Puta upute ***"I Pravi put ne mogu da nađu."*** Tako se dešava sa svakim onim koji napusti Put Istine i Upute, takav luta gdje god da se okrene.

Zatim Uzvišeni kaže:

"Neka je Uzvišen Onaj Koji ti, ako hoće, može dati bolje od toga." Sufjan es-Sevri prenosi od Hajsema: /358/ "Božijem Poslaniku, s.a.v.s., rečeno je: 'Ako želiš, dat ćemo ti sve riznice na Zemlji i ključeve od njih koje nismo dali nijednom poslaniku prije tebe, a niti ćemo tako ikome dati poslije tebe, a da ti to neće nimalo umanjiti ono što ti već imaš kod Allaha, dž.š.' pa rekao je: 'Objedinite mi to na ahiretu', a Uzvišeni Allah, dž.š., mu je tada objavio:

"Neka je Uzvišen Onaj Koji ti, ako hoće, može dati bolje od toga: vrtove kroz koje rijeke teku i dvorove." Uzvišeni kaže:

"Oni, čak, i Čas proživljenja poriču", tj. toliko su tvrdoglavi da ne traže Uputu, jer oni ne vjeruju u proživljenje, te zbog toga Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"a Mi smo za one koji Čas oživljenja poriču pripremili Vatru razbuktalu." Uzvišeni kaže: ***"Kada ih vidi"***, tj. Džehennem, ***"iz daljine"*** znači na mahšeru - mjestu zbora,

"čut će kako gnjevna ključa i od bijesa huči", razjarena na njih, kao što Uzvišeni veli:

"Kad budu u nj bačeni, pucketanje njegovo će čuti, i on će ključati, gotovo da se od bijesa raspadne" (67:7,8), tj. gotovo da se od bijesa raspadne na onog ko ne vjeruje u Allaha, dž.š. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Halida bin Durejka, koji se svojim isnadom prenosi od jednog od ashaba Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /359/ "Ko o meni kaže nešto što ja nisam rekao, ili ko bude nazivan (pripisivan) po nekom drugom mimo roditelja, ili se bude pripisivao mimo svoga gospodara koji ga je oslobodio, neka sebi pripremi mjesto u Vatri - Džehennemu", a prema jednom drugom rivajetu: "Neka pripremi sebi mjesto između dva 'oka' u Džehennemu". Upitaše ga: "O Božiji Poslaniče, zar imaju dva oka u Džehennemu?" A on odgovori: "Zar niste čuli riječi Uzvišenog Allaha:

'kada ih vidi iz daljine...'"

Uzvišeni kaže: ***"a kada budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku."*** Abdullah bin Vehb bin Jahja bin Ebi-Usejd prenosi merfu-hadis u kome se kaže: /360/ "Upitan je o Božijim riječima:

'a kada budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku', pa je on rekao: 'Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, bit će nasilu primorani u Vatru kao što se nasilu ekser ukucava u zid.'" Uzvišeni kaže: ***"vezanih ruku"***, tj. strašno suženi i skučeni, ***"propast će tamo prizivati"***, tj. kukat će žalovito i beznadno.

"Ne prizivajte danas jednu propast..." Ibn-Abbas kaže: "Tj. ne prizivajte danas jednu kuknjavu i propast, nego prizivajte mnoge propasti i mnoge kazne ", a Ed-Dahhak kaže: "Riječ 'subur' je 'propast', a najočitije je da riječ 'subur' objedinjuje u sebi sve sinonime nesreće: propast, uništenje, kuknjavu i žal, jadikovanje i razaranje."

قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي
وُعِدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾ لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ
خَالِدِينَ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْئُولًا ﴿١٦﴾

"Reci: 'Da li je bolje to ili vječni Džennet, koji je obećan onima koji se Allaha budu bojali. On će im nagrada i prebivalište biti. /15/ U njemu će sve što zažele imati vječno; to je obećanje Gospodara tvoga - obavezno i traženo.'" /16/

Uzvišeni kaže: *"O Muhammede, reci im: 'Ovo je onaj koga je Allah, dž.š., opisao u stanju nesretnika u Džehennemu i oni koji su bačeni u njega.'"* Da li je ovo bolje ili je bolji vječni Džennet, koga je Allah, dž.š., obećao Svojim robovima koji ga se istinski boje, robovima kojima ga je pripremio i učinio ga da im on bude nagrada i sudbina za njihovu pokornost Njemu na dunjaluku i koga je učinio njihovim prebivalištem.

"u njemu će dovljeka sve što zažele imati"; od raznovrsnih ljepota koje oko do sada nije vidjelo, a niti uho čulo, i koje čovjek nije mogao zamisliti i koji neće prestati i nestati. Ovo je ono što je Allah, dž.š., obećao onima koji su Mu zahvalni na onome što im je On dao te na dobru koje im je učinio.

Zbog toga Uzvišeni kaže:

"to je obećanje Gospodara tvoga - obavezno i traženo", tj. to je čvrsto obećanje koje će se sigurno obistiniti.

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ
مِن دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِي هَٰؤُلَاءِ أَمْ هُمْ
ضَلُّوا السَّبِيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنبَغِي لَنَا أَن نَّتَّخِذَ
مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا الذِّكْرَ
وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ
صَرْفًا وَلَا نَصْرًا ۚ وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾

"A na Dan kada ih On sakupi, a i one kojima su se pored Allaha klanjali, te upita: 'Jeste li vi ove robove Moje u zabludu zaveli, ili su oni sami s Pravog puta zalutali?', /17/ oni će reći: 'Uzvišen_ nek si Ti, nezamislivo je da smo mi pored Tebe ikakve zaštitnike uzimali, nego, Ti si ovima i precima njihovim dao da uživaju, pa su zaboravili da Te se sjećaju; oni su propast zasluživili!' /18/ 'Oni će poreći to što vi govorite, a vi nećete biti u mogućnosti da mučenje otklonite niti da pomoć nađete. A onome od vas koji je Njemu druge smatrao ravnim dat ćemo da patnju veliku iskusi." /19/

Uzvišeni obavještava o onome što će se dogoditi na Sudnjem danu, o grdnji nevjernika zbog onoga što su oni obožavali druge osim Allaha, meleke i slične njima pa Uzvišeni kaže:

"A na Dan kada ih On sakupi, a i one kojima su se pored Allaha klanjali, te upita: 'Jeste li vi ove robove Moje u zabludu zaveli, ili su oni sami s Pravog puta zalutali?'", tj. jeste li vi njih pozivali da vas obožavaju umjesto Mene, ili su vas oni obožavali sami, bez vašeg poziva. Kao što Uzvišeni kaže:

"A kada Allah rekne: 'O Isa, sine Merjemin, jesi li ti govorio ljudima: 'Prihvatite mene i majku moju kao dva boga uz Allaha!", on će reći: 'Uzvišen neka si Ti! Meni nije prilično da govorim ono što nemam pravo. Ako sam ja to govorio, Ti već to znaš; Ti znaš šta ja znam, a ja ne znam šta Ti znaš; samo Ti jedini sve što je skriveno znaš.' 'Ja sam im samo govorio ono što si mi Ti naredio:" (5:116, 117)

Zbog toga Uzvišeni kaže, obavještavajući o onome što će odgovoriti obožavani na Sudnjem danu:

"oni će reći: 'Uzvišen nek si Ti! Nezamislivo je da smo mi pored Tebe ikakve zaštitnike uzimali'", tj. ne priliči stvorenjima da obožavaju bilo koga drugog osim Tebe, ni nama ni njima, mi ih nismo zvali tome nego su to oni sami učinili, da im mi nismo naredili, a i bez toga da smo bili zadovoljni time; mi se odričemo njih i njihovog obožavanja. Ovim se može protumačiti ajet ako se riječ "nettehim" čita sa "fethom" na "nunu". U slučaju da se čita sa "dammom" na slovu "nun", a "fethom" na slovu "ha", onda to znači: "Nije niko imao potrebe da nas obožava. Mi smo robovi Tvoji, potrebni Tebi", a to je značenje blizu prvog značenja,

"...nego, Ti si ovima i precima njihovim dao da uživaju", tj. dao si im da dugo žive tako da su zaboravili ono što si im Ti objavio, Knjige u kojima si pozivao da samo Tebe, Jednoga, Koji nemaš sudruga, obožavaju.

"...oni su propast zasluživili!" Ibn-Abbas kaže da riječ znači "propali". Uzvišeni kaže: ***"pa su porekli to što vi govorite"***, tj. otkrili su vašu laž oni koje ste obožavali mimo Allaha i za koje ste smatrali da su vam zaštitnici i da će vas oni približiti Allahu, na visok stepen kod Njega, kao što Uzvišeni kaže:

"Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, klanjaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati i koji su prema njihovim molbama ravnodušni. Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se klanjali." (46:5, 6) Uzvišeni također veli: ***"a vi nećete biti u mogućnosti da mučenje otklonite niti da pomoć nađete"***, tj. nećete biti u stanju otkloniti kaznu od njih a niti će oni sami sebi moći pomoći. ***"A onome od vas koji je Njemu druge smatrao ravnim"***, tj. koji je Allahu pripisivao druga

"dat ćemo da patnju veliku iskusi."

وَمَا أَرْسَلْنَا
قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ ۗ
وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ ۗ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

"Mi prije tebe nismo poslali nijednog poslanika koji nije jeo i po trgovima hodao. Mi činimo da jedni druge u iskušenje dovodite, pa izdržite! A Gospodar tvoj vidi sve." /20/

Obavještavajući o Svojim ranijim poslanicima Uzvišeni Allah, dž.š., kaže da su oni jeli hranu, da su hodali po trgovinama u cilju stjecanja zarade, a u tome za njih nema nikakve štete jer ih je Uzvišeni Allah, dž.š., opskrbio potpunim svojstvima, izvrsnim i vrijednim aktivnostima, čudima i mudžizama, što je jasan dokaz onima koji imaju zdrav razum da su ih oni pozivali Istini i da ih je Allah, dž.š., učinio baš zato ljudima koji jedu i piju.

Uzvišeni kaže: ***"Mi činimo da jedni druge u iskušenje dovodite, pa izdržite"***, tj. Mi smo vas učinili da jedni druge dovodite u kušnju da bismo znali ko je pokoran a ko je grješnik. Zbog toga Allah, dž.š., kaže: ***"pa izdržite! A Gospodar tvoj vidi***

sve", tj. vidi ko zaslužuje da mu se objavljuje, kao što Uzvišeni kaže:

"A Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje" (6:124) i ko zaslužuje da ga Allah, dž.š., uputi onim čime ga je poslao njima ako to ne zaslužuje.

U Muslimovom "Sahihu" 'Ijad bin Hamad prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /361/ "Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***'Ja ću te stavljati na kušnju, a i tobom ću na kušnju stavljati (druge).'"***

* وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾

"I govore oni koji se ne nadaju susretu sa Nama: 'Zašto nam se ne pošalju meleki ili zašto Gospodara svoga ne vidimo?' Oni su, zaista, u dušama svojim oholi, a u nepravičnosti su sve granice prešli.'/21/ Onoga Dana kad ugledaju meleke, neće biti tada radosti zločincima. I govorit će (meleki): 'Vama je potpuno zabranjem Džennet.' /22/ I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili, u prah i pepeo ih pretvoriti. /23/ Stanovnici Dženneta će toga dana najbolje prebivalište i najljepše odmaralište imati." /24/

Uzvišeni obavještava o zaokupljenosti nevjernika njihovim nevjerstvom i njihovoj svojeglavosti kada govore: ***"Zašto nam se ne pošalju meleki"*** lično i javno, pa da nas obavijeste da je Muhamed Allahov Poslanik, i kaže:

"Ili dok Allaha i meleke kao jamce ne dovedeš"; (17:92) i kažu:

"Ili zašto Gospodara svoga ne vidimo?", te zbog toga Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***"Oni su , zaista, u dušama svojim oholi, a u nepravičnosti su sve granice prešli."***

Uzvišeni kaže:

"Onoga Dana kad ugledaju meleke, neće biti radosti zločincima. I govorit će (meleki): 'Vama je potpuno zabranjen Džennet'", tj. oni neće vidjeti meleke, osim u Danu u kome se neće obradovati. A to se odnosi na dan kada budu ispuštali duše i kada im meleki donesu vijest o Vatri i srdžbi Silnog. Drugi kažu da se ajetom u kome Allah, dž.š., kaže: ***"Onoga Dana kad ugledaju meleke neće biti tada radosti"*** želi reći da to znači Sudnji dan. Mudžahid, Ed-Dahak i drugi kažu: "Nema kontradiktornosti između ovoga stava i onoga što je prije rečeno u vezi sa melecima i u vezi sa ova dva dana, Dana usmrćenja i Dana povratka, jer će meleki u ova dva dana pokazati vjernicima i nevjernicima, pa će vjernici biti obradovani rahmetom i zadovoljstvom, a nevjernici će biti obaviješteni o razočarenju, neispunjenju nade i gubitku; toga dana grješnici se neće obradovati ***"I govorit će (meleki): 'Vama je potpuno zabranjen Džennet!'"***, tj. meleci će reći kafirima: "Vama je danas zabranjeno blagostanje i spas, uskraćeno vam je okrilje." Riječ u osnovi znači "zabrana", "sprečavanje" i od toga je polukrug kod Kabe nazvan "El-hidžr" jer sprečava da se tavaf čini u njemu, nego se tavaf čini izvan njega. Cilj je istaći da se skrivena zamjenica u riječima Uzvišenog: ***"I govorit će..."*** vraća na meleke.

Ovako to iznose Mudžahid, 'Ikrime, El-Hassan i drugi, a ovaj stav izdvojio je Ibn-Džerir.

Uzvišeni kaže: ***"I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili"***, tj. pristupit ćemo njihovim djelima koja su radili a za koja su mislili da su ona spas za njih, međutim, ona su izgubila zakonski, šerijatski uvjet. Svaki posao koji nije s iskrenim,čistim nijetom i ne bude ispunjavao i zadovoljio pravila Šeriata je beskoristan. Poslovi nevjernika nisu s čistim nijetom, a niti zadovoljavaju uslove Šerijata te će toga dana biti odbijeni. Zbog toga Uzvišeni veli:

" I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili u prah i pepeo ih pretvoriti." A prah i pepeo, kako ističe Alija, r.a., je kao zraka sunca koja uđe kroz mali otvor. A El-Hassan el-Basri kaže: "To je zraka koja se provlači kroz otvorčić koji se nalazi kod svakog od vas, pa ako neko pokuša da je uhvati to nam ne polazi za rukom." Isto ovako su radili nevjernici poslove za koje su smatrali da predstavljaju nešto. Međutim, kada dođu pred Vladara, Pravednog Sudiju, Koji neće nepravedno postupiti niti će bilo kakvu nepravdu učiniti, oni, dakle, neće imati ništa od svega što su radili, kao što Uzvišeni veli:

"Djela nevjernika u Gospodara njihova nalik su na pepeo koji vihor raznese." (14:18)

Uzvišeni veli:

"Stanovnici Dženneta će tog dana najbolje prebivalište i najljepše odmaralište imati", tj. Sudnjeg dana, a to je za ono što su uradili, za djela koja su im primljena; postigli su to što su postigli, postali su ono što su postali za razliku od stanovnika Vatre, kojima niti jedno njihovo djelo neće pomoći da uđu u Džennet, a niti da se spase od Vatre. Zatim Uzvišeni skreće pažnju na stanje sretnih u odnosu na stanje nesretnika, pa Uzvišeni kaže:

"Stanovnici Dženneta će tog dana najbolje prebivalište i najljepše odmaralište imati." Ibn-Abbas kaže: "To je , zaista, čas u kome će Allahovi prijatelji, svi bez izuzetka, razgovarati sa hurijama", a također je rečeno da će Allahovi neprijatelji biti vezani sa šejtanima.

وَيَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ بِٱلْغَمَٰمِ وَنُزِّلَ
ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ تَنزِيلًا ﴿٢٥﴾ ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى
ٱلْكَٰفِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى
ٱتَّخَذْتُ مَعَ ٱلرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَٰوَيْلَتَىٰ لَيْتَنِى لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾
لَّقَدْ أَضَلَّنِى عَنِ ٱلذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى ۗ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِلْإِنسَٰنِ خَذُولًا
﴿٢٩﴾

"A na Dan kad se nebo rascijepi i iz njega se oblak pojavi i kad se meleki sigurno spuste, /25/ toga Dana će istinska vlast biti samo u Svemilosnog, a bit će to mučan dan za nevjernike." /26/ "Na Dan kad nevjernik prste svoje bude grizao govoreći: 'Kamo sreće da sam se uz Poslanika Pravog puta držao!/27/ Kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijatelja nisam uzeo! /28/ On me je od Kur'ana odvratio nakon što mi je priopćen bio!' - a šeftan čovjeka uvijek ostavlja na cjediliu." /29/

Uzvišeni obavještava o strahotama i užasima Sudnjeg dana i onoga šta će se desiti u njemu od velikih događaja. Neki od njih su raspuknuće i cijepanje nebesa, njihovo razdvajanje sa oblacima. To će biti sjene ogromnog svjetla kojim će vid biti zaslijepljen, zatim spuštanje i silazak meleka toga dana koji će okružiti stvorenja namjestu Mahšera, sakupljanja, a zatim će doći Uzvišeni Gospodar, slava Njemu, da bi presudio. Mudžahid kaže: "Ovo je kao što Uzvišeni kaže:
'Čekaju li oni da im Allah u sjenama oblaka i meleki dođu?' (2:210), a Uzvišeni također veli:
"tog dana će istinska vlast biti samo u Svemilosnog", kao što Uzvišeni veli: ***"Ko će imati vlast toga dana?" - "Allah, Jedini i Svemoćni!" (40:16)***

U sahih-hadisu kaže se: /362/ "Allah, dž.š., će smotati nebesa svojom desnom rukom, a zemlje će uzeti drugom rukom zatim će reći: *'Ja sam Vladar, Ja sam onaj kome se polaže račun, gdje su vladari Zemlje, gdje su silnici i oni koji su se oholili i veličali?'"*

Uzvišeni kaže: ***"a bit će to mučan dan za nevjernike"***, tj. žestok i težak. Ovo je stanje nevjernika na ovaj dan. A što se tiče vjernika, oni će biti u stanju koje opisuje Uzvišeni Allah, dž.š.: ***"neće ih brinuti najveći užas." (21:103)***

Uzvišeni veli: ***"Na Dan kad nevjernik prste svoje bude grizao..."*** Uzvišeni Allah, dž.š., obavještava o kajanju nevjernika koji se odvojio od Resulullahovog puta i od jasne Istine koja mu je došla od Allaha, koju nije vidio, i slijedio je drugi put, put koji nije Resulullahov, a kada se desio Sudnji dan, on se pokajao, ali mu to pokajanje neće ništa koristiti te je izgrizao svoje nokte na rukama od žalosti i tuge. Bez obzira što su povod objavljivanja ovog ajeta Ukbe bin Ebi-Muajt i drugi nesretnici, on se odnosi na sve nevjernike, kao što Uzvišeni kaže:

"Na Dan kad se njihova lica u Vatri budu prevrtala" (33:66), Svaki nevjernik i nasilnik će se pokajati na Sudnjem danu potpunim pokajanjem i grist će svoje prste na ruci govoreći:

"Kamo sreće da sam se uz Poslanika Pravog puta držao, kamo sreće, teško meni, da toga i toga za prijatelja nisam uzeo!", onoga ko ga je odvratio od Upute i skrenuo ga od nje na put zablude, ko ga je pozivao zabludi, svejedno bio to Umejje bin Halef ili njegov brat Ubejje bin Halef ili neko drugi.

"On me je od Opomene odvratio", tj. od Kur'ana ***"nakon što mi je priopćen bio"***, tj. nakon što mi je dostavljen. Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"a šeftan čovjeka uvijek ostavlja na cjediliu", tj. odvraća ga od Istine i odvodi ga od nje i koristi ga za nevaljala djela i poziva ga njima.

وَقَالَ ٱلرَّسُولُ يَٰرَبِّ إِنَّ قَوْمِى ٱتَّخَذُوا۟ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ وَكَذَٰلِكَ
جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ عَدُوًّا مِّنَ ٱلْمُجْرِمِينَ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا
﴿٣١﴾

"Poslanik rekao je: 'Gospodaru moj, narod moj ovaj Kur'an izbjegava!' /30/ Isto tako smo Mi dali da svakom vjerovjesniku nevaljalci neprijatelji budu. A tebi je Gospodar tvoj dovoljan kao uputitelj i pomagač!" /31/

Uzvišeni obavještava o Svom poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., kada je on govorio:

"Gospodaru moj, narod moj ovaj Kur'an izbjegava" Naime, mušrici su kada im se učio Kur'an, namjerno glasnije razgovarali nego obično kako ne bi čuli učenje i kako bi ga izbjegli, odnosno kako bi odbacili vjerovanje u njega i razmišljanje o njemu, napustili postupanje po njemu i skretali u drugom pravcu; sve to predstavlja također izbjegavanje Kur'ana. Molimo Uzvišenog Allaha, dž.š., da odstrani od nas ono što nas udaljuje od Kur'ana i da ga koristimo onako kako je On zadovoljan, da ga učimo napamet, pišemo, razumijevamo ga i da postupamo po njemu uvijek na način na koji je Allah,

dž.š., zadovoljan. , zaista, je On Onaj Koji sve čuje, Koji se odaziva i Plemenit je, te Onaj Koji je mnogo darežljiv. Uzvišeni kaže:

"Isto tako smo Mi dali da svakom vjerovjesniku nevaljalci neprijatelji budu", tj. kao što je tvoj narod tvoj neprijatelj kada si ga pozvao vjerovanju u jednog Allaha. Isto tako prošli su narodi činili sa svojim poslanicima. Među njima bilo je njihovih neprijatelja koji su odvraćali ljude od Upute, međutim Uzvišeni Allah, dž.š., je Jedini Upućivač i niko se ne može ispriječiti Njegovoj uputi. Zbog toga Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"A tebi je Gospodar tvoj dovoljan kao uputitelj i pomagač!", te svakome onome ko slijedi Njegovog Poslanika, ko vjeruje u Njegov Kitab, ko je iskren prema Njemu i ko Ga slijedi. Allah, dž.š., će ga , zaista, uputiti, biti njegov pomagač na dunjaluku i ahiretu. Allah je Onaj Koji nadvladava svaku stvar.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلْقُرْءَانُ جُمْلَةً وَٰحِدَةً ۚ كَذَٰلِكَ
لِنُثَبِّتَ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۖ وَرَتَّلْنَٰهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾ وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَٰكَ
بِٱلْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾ ٱلَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ
أُو۟لَٰٓئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾

"Oni koji ne vjeruju govore: 'Zašto mu Kur'an nije odjednom cijeli objavljen?' A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili, i Mi ga činimo razgovijetnim. /32/ Oni ti neće nijedan prigovor postaviti, a da ti Mi nećemo odgovor i najljepše objašnjenje navesti. /33/ Oni koji će biti vučeni na svojim licima u Džehennem bit će u najgorem položaju i u najvećoj nevolji." /34/

Uzvišeni obavještava o mnoštvu suprotstavljanja kafira, njihovoj tvrdoglavosti i čangrizavosti, i o njihovom riječima što ih se ne tiče, pa kažu:

"Zašto mu Kur'an nije odjednom cijeli objavljen?", tj. kao što je objavljen Tevrat, Indžil, Zebur i druge Božanske Knjige. Uzvišeni Allah, dž.š., im odgovara na to pa kaže da je On spustio izvor, tj. jasan put u toku dvadeset i tri godine shodno realnim i stvarnim situacijama i događajima i propise koji su bili potrebni kako bi učvrstio srca vjernika u njega, te zbog toga kaže:

"A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili, i Mi ga činimo razgovijetnim ", tj. objašnjavamo ga na najjasniji način, ***"Oni ti neće nijedan prigovor postavljati"***, tj. neće ti ništa slično navesti ***"a da ti Mi nećemo odgovor i najljepše objašnjenje navesti"***, tj. neće ti moći navesti bilo kakav govor koji će se moći suprotstaviti Istini a da im mi nećemo odgovoriti sa Istinom jasnijom i očitijom od svakog njihovog govora. Ovo je briga i pažnja prema Poslaniku, s.a.v.s., i velika čast kada mu je dolazila Objava od Uzvišenog Allaha, dž.š., tj. Kur'an jutrom i večerom, noću i danju, kada je bio na putu ili kod kuće, a ne odjedanput, kao što su i objavljene ranije Knjige. Allah, dž.š., je u Kur'anu, a.š., objedinio dva svojstva: Što se tiče: viših svjetova" "El-meleu el-e'ala" - objavio ga je odjedanput iz "Levhil-mahfuza" i spustio ga u veličanstvenu kuću "Bejtul-'izze" na dunjalučkom nebu. Zatim ga je nakon toga spustio na Zemlju, postepeno u dijelovima prema zbivanjima i događajima. Zatim Uzvišeni obavještava o lošem stanju nevjernika na Dan njihovog povratka, na Sudnjem danu i prilikom njihovog okupljanja u Džehennemu u najlošijim stanjima i najružnijim osobinama:

"Oni koji će biti vučeni na svojim licima u Džehennem bit će u najgorem položaju i u najvećoj nevolji." U sahih-hadisu Enes prenosi da je neki čovjek rekao: /363/ 'O Božiji Poslaniče, kako će kafiri biti sakupljeni na Sudnjem danu a da im lica budu na zemlji?', a on reče: "Zaista Onaj Koji mu je dao da hoda na dvije noge u stanju je da učini da hoda sa licem na zemlji!"

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ
وَجَعَلْنَا مَعَهُۥٓ أَخَاهُ هَٰرُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾ فَقُلْنَا ٱذْهَبَآ إِلَى ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ
كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۚ فَدَمَّرْنَٰهُمْ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا۟ ٱلرُّسُلَ
أَغْرَقْنَٰهُمْ وَجَعَلْنَٰهُمْ لِلنَّاسِ ءَايَةً ۖ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ عَذَابًا
أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَأَصْحَٰبَ ٱلرَّسِّ وَقُرُونًۢا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾
وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ ٱلْأَمْثَٰلَ ۖ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ أَتَوْا۟ عَلَى ٱلْقَرْيَةِ
ٱلَّتِىٓ أُمْطِرَتْ مَطَرَ ٱلسَّوْءِ ۚ أَفَلَمْ يَكُونُوا۟ يَرَوْنَهَا ۚ بَلْ كَانُوا۟ لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾

"Mi smo Musau Knjigu dali i brata mu Haruna pomoćnikom učinili, /35/ pa rekli: 'Otidite vas dvojica narodu koji dokaze Naše poriče' - i poslije smo taj narod potpuno uništili.'/36/ A i narod Nuhov smo, kad su poslanike u laž utjerivali, potopili i ljudima ih poučnim primjerom učinili, a nevjernicima smo patnju bolnu pripremili. /37/ I Adu i Semudu i stanovnicima Ressa i mnogim narodima

između njih, /38/ svima smo primjere za pouku navodili, i sve smo poslije sasvim uništili. /39/ A ovi prolaze pored grada na koji se sručila kobna kiša - zar ga ne vide! - pa ipak ne očekuju oživljenje." /40/

Uzvišeni Allah, dž.š., prijeti onima koji su nijekali Njegovog Poslanika, s.a.v.s., tj. mušricima iz njegovog naroda i onima koji su mu se suprotstavljali i upozorava ih na Njegovu kaznu, Njegovu bolnu kaznu koja je zadesila prošle narode koji su nijekali Njegove poslanike, a.s., pa počinje sa spominjanjem Musaa, a.s., i kaže da je sa njim poslao njegovog brata Haruna kao poslanika i njegovog pomoćnika koje su Faraon i njegova vojska zanijekali

"i poslije smo taj narod potpuno uništili." Isti je slučaj sa narodom Nuha, a.s. Kada ga je njegov narod zanijeka, kao da su zanijekali sve poslanike prije njega jer nema razlike između poslanika, ***"a malo je bilo onih koji su s njim vjerovali." (11:40)*** Zbog toga ih je Allah, dž.š., potopio i niko od ljudi na čitavoj zemlji nije ostao osim onih koji su bili u Nuhovoj ladi ***"i ljudima ih poučnim primjerom učinili"***, tj. poukom i primjerom koji se treba cijeniti.

Zatim Uzvišeni kaže: ***"i Adu i Semudu i stanovnicima Ressa."*** Što se tiče naroda Ad i Semud, o njima smo ranije govorili kada smo tumačili suru "El-Earaf" (Bedemi) i nema potrebe da to ovdje ponavljamo.

Što se tiče stanovnika Ressa, to su vlasnici bunara u mjestu Feldž, jednom od sela Jemame u pokrajini Nedžd na sjeveru Arabije. Ress je bunar koga su iskopali i u koga su zakopali njihovog poslanika.

Uzvišeni kaže: ***"i mnogim narodima između njih"***, tj. uništili smo mnogobrojne narode koje nismo spomenuli zbog toga što su lažnim smatrali svoje poslanike.

"svim smo primjere za pouku navodili", tj. navodili smo im dokaze i objasnili im pokazatelje. Katade kaže: "Odstranili smo im mogućnost isprike (opravdanja)" ***"i sve smo poslije sasvim uništili"***, tj. potpuno smo ih uništili i potpuno su nestali kao što Uzvišeni kaže

"I koliko smo samo naroda poslije Nuha uništili." Pojam "El--karn" ovdje ima značenje naroda koji žive u istom vremenskom periodu, a kada pomru i kada ih naslijedi druga generacija za njih se kaže "karn"; ovaj vremenski period procjenjuje se obično kao stotinu godina.

Uzvišeni kaže:

"A ovi prolaze pored grada na koji se sručila kobna kiša", grada naroda Luta, a.s.; to je grad Sodoma, koga je Allah, dž.š., uništio grumenjem od pečene gline, kišom i kamenjem, kao što Uzvišeni kaže

"I spustili smo na njih kišu, a strašne li kiše za one koji su bili opomenuti!" (27:58). Uzvišeni također kaže:

"I vi pored nastambi njihovih prolazite i danju i noću - pa zašto se ne urazumite?" (37:137-138), pa zato Uzvišeni Allah, dž.š., ovdje kaže:

"zar ga ne vide?", tj. priznajte kakva je kazna i osveta zadesila njegove stanovnike zbog toga što su nijekali i lažnim smatrali poslanike.

"pa ipak ne očekuju oživljenje"; nevjernici koji prolaze pored njega ne priznaju jer oni ne očekuju proživljenje, tj. povratak na Sudnjem danu.

وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾
إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا ۚ وَسَوْفَ يَعْلَمُونَ حِينَ
يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ أَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنتَ
تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾ أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ
إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ ۖ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾

"Kad te vide, rugaju ti se: 'Je li ovo onaj kojeg je Allah kao poslanika poslao? /41/ Umalo da nas od božanstava naših nije odvratio, ali mi im vjerni ostadosmo.' A kad dožive patnju, saznat će ko je daleko s Pravog puta bio skrenuo. /42/ Kaži ti Meni, hoćeš li ti biti čuvar onome koji je strast svoju za boga svoga uzeo? /43/ Misliš li ti da većina njih hoće da čuje ili da nastoji da shvati? Kao stoka su oni, čak su još daleko s Puta pravog skrenuli." /44/

Uzvišeni obavještava o tome kako su mušrici ismijavali Poslanika, pa kaže:

"Kad te vide, rugaju ti se" i kažu: ***"Je li ovo onaj kojeg je Allah kao poslanika poslao"***, tj. omalovažavaju ga, rugaju mu se - Allah ih prokleo i ružnim ih učinio - a oni i dalje govore:

"umalo da nas od božanstava naših nije odvratio", znači da ih on zamalo nije odvratio od obožavanja kipova da im nisu vjerni ostali i bili uporni u njihovom obožavanju, pa im Allah, dž.š., kaže prijeteći im;

"A kad dožive patnju, saznat će ko je daleko s Pravog puta bio skrenuo."

Zatim Uzvišeni kaže:

"kaži ti Meni, hoćeš li ti biti čuvar onome koji je strast svoju za boga svoga uzeo?" Ovdje Uzvišeni upozorava Svoga Poslanika, s.a.v.s., da za onoga kome je Allah, dž.š., propisao nesreću i zabludu ne postoji niko ko ga može uputiti osim Allah, dž.š., pa on smatra lijepim sve ono što strašno voli i želi njegova duša i od toga sebi pravi vjeru. On

je Onaj Koji priželjkuje da slijedi svoje strasti pa ga Uzvišeni Allah, dž.š., kažnjava time kako on radi i dovodi ga u zabludu. Zbog toga ovdje Uzvišeni veli:

"hoćeš li ti biti čuvar onome koji je strast svoju za boga svoga uzeo?" Zatim Uzvišeni kaže:

"Misliš li ti da većina njih hoće da čuje ili da nastoji da shvati?", tj. oni su u gorem stanju od stoke koja ujutro sama izlazi na pašu i luta jer oni obožavaju drugog osim Allaha i pridružuju mu druga uprkos donošenju dokaza njima i slanju Božijih Poslanika i upotpunjenju dostave odnosno objave.

"Kao stoka su oni, čak su još daleko s puta pravog skrenuli."

أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ
مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا ﴿٤٥﴾
ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا
وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾

"Zar ne vidiš kako Gospodar tvoj sjenu rasprostire - a da hoće, ostavio bi je da miruje. A zatim smo učinili da na nju Sunce ukazuje. /45/ A posilje je malo po malo Sebi privlačimo. /46/ On vam je noć učinio pokrivkom, san vam je učinio počinkom, a dan da se kreće." /47/

Nakon što je Uzvišeni objasnio stanje mušrika i njihovu upornost u njihovom širku, ovdje Uzvišeni, Njemu slava, objašnjava Svoje blagodati i Svoju moć, pa kaže: ***"Zar ne vidiš kako Gospodar tvoj sjenu rasprostire."*** Ibn-Abbas, Ibn-Omer i neki tabiini kažu: To je vrijeme između pojave zore i izlaska Sunca."

"a da hoće, ostavio bi je da miruje", tj. zauvijek, da nikad ne nestane, kao što Uzvišeni kaže:

"Reci: 'Kažite vi meni - ako bi Allah dao da vam noć potraje vječno'" (28:71), a Uzvišeni kaže:

"A zatim smo učinili da na nju Sunce ukazuje ", tj. da je Sunce ne obasja ne bi se poznavala, jer se suprotnost zna po svojoj suprotnosti, pa kaže:

"a posilje je malo po malo Sebi privlačimo", tj. malo po malo tako da na zemlji ne bude nikakve sjene osim one ispod krova ili drveta, a Sunce zasjeni ono što je gore. Uzvišeni kaže: ***"On vam je noć učinio pokrivkom"***, tj. On oblači ono što postoji i zaklanja ga. ***"san vam je učinio počinkom"***, tj. stankom i prekidom kretanja da bi se tijela odmorila, pa tako noć biva smiraj kretanja i odmor te počinak postaje udoban i relaksacija za dušu i tijelo:

"a dan da se kreće", tj. ljudi se razilaze danju kako bi stjecali sebi dobra za preživljavanje kao što Uzvišeni kaže:

"Iz Milosti Svoje On vam je dao noć i dan: da se u njoj odmarate, a da iz dobara Njegovih privređujete." (27:73)

وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا
بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ۖ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً
مَيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ
بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾

"I On šalje vjetrove kao radosnu vijest, kao prethodnicu Milosti Svoje; i Mi s neba čistu vodu spuštamo /48/ da njome već mrtav predio oživimo i da mnogu stoku i mnoge ljude, koje smo stvorili, napojimo. /49/ A kišu Mi raspodjeljujemo među njih da bi razmislili, ali većina ljudi poriče blagodati." /50/

I ovo je također jedna od Njegovih potpunih blagodati, Njegove ogromne moći i vlasti, a to je da Uzvišeni šalje vjetrove koji radost donose, tj. o dolasku oblaka nakon njih. A vjetrova ima mnogo vrsta. Neki od njih "oplođuju" oblake kako bi dali kišu te u tom pogledu Uzvišeni kaže:

"i Mi s neba čistu vodu spuštamo", tj. blagodat i sredstvo pomoću koga se vi čistite. Uzvišeni kaže ***"da njome već mrtav predio oživimo"***, tj. zemlju koja dugo čeka da bude napojena; ona je mrtva i beživotna, u njoj ne može da niče bilje niti bilo šta, a kada dođe kiša oživi ja, ona se potpuno preodjene i ponovo prekrije biljem i naraste cvijeće raznovrsnih boja, kao što Uzvišeni kaže:

"ali kada na nju kišu spustimo, ona ustrepće i uzbuja" (22:5) ili kao što Uzvišeni kaže:

"i da mnogu stoku i mnoge ljude koje smo stvorili napojimo", tj. da je piju životinje, stoka i ljudi koji je trebaju kao najveću potrebu kako bi mogli živjeti, sijati i žnjeti, kao što Uzvišeni kaže:

"Zato pogledaj tragove Allahove milosti - kako On oživi zemlju nakon mrtvila njezina." (30:50)

Uzvišeni kaže: ***"A kišu Mi raspodjeljujemo među njih da bi razmislili"***, tj. napojili smo kišom ovu zemlju, a ne drugu, zasitili smo oblake koji prolaze zemlju nadilaze je i prelaze na drugu zemlju, pa je napajamo kišom tačno onoliko koliko je potrebno i činimo je da bude dobro nakisnuta, tako kako će donijeti dobar i obilan rod, a s druge strane, na drugom mjestu ne padne ni kap kiše. On u tome ima uvjerljiv dokaz i izvanrednu mudrost. Ibn-Abbas i Ibn-Mes'ud, r.a., kažu: "Količina kiše u jednoj godini nije veća od količine kiše u drugoj godini, ali je Allah,

dž.š., rasporeduje kako hoće", zatim je proučio ovaj ajet:

"A kišu Mi raspodjeljujemo među njih da bi razmislili, ali većina ljudi poriče blagodati", tj. da bi razmislili o tome kako Allah, dž.š., oživljava mrtvu zemlju, da je, stoga, On isto tako moćan da oživi mrtve i krhotine kostiju ili, neka razmisle ko je taj koji je u stanju da spriječi kišu kada ga ona zadesi kao posljedica grijeha koje čini pa uništi ono što ima. 'Ikrime kaže u pogledu riječi Uzvišenog Allaha:

"ali većina ljudi poriče blagodati" da su to oni koji govore: "Pala nam je kiša zbog te i te zvijezde." U hadisu koji prenosi Muslim kaže se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao /364/ i jednog dana svojim ashabima o kiši koja ih je zadesila sa nebesa u toku noći: "Da li znate šta vam rekao je vaš Gospodar?", a oni rekoše: "Allah i Njegov Poslanik to najbolje znaju", a on tada reče: "Neki od Mojih robova osvanuli su vjernici, a neki kao kafiri. Onaj ko kaže: 'Allahovom, dž.š., blagodati i Njegovom milosti zadesila nas je blagodarna kiša', taj vjeruje u Mene, a ne vjeruje u zvijezde, dok onaj ko kaže: 'Zadesila nas je kiša zbog te i te zvijezde', taj ne vjeruje u Mene, a vjeruje u zvijezde.'"

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا
فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَّذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُم بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا
﴿٥٢﴾ وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ
بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٥٣﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ
نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾

"Da hoćemo, u svaki grad bismo poslali nekoga da opominje; /51/ zato ne čini nevjernicima ustupke i Kur'anom se svim silama protiv njih bori. /52/ On je dvije vodene površine jednu pored druge ostavio - jedna je pitka i slatka, druga slana i gorka, a između njih je pregradu i nevidljivu branu postavio, /53/ On od vode stvara ljude i čini da su rod po krvi i tazbini. Gospodar tvoj je kadar sve." /54/

Uzvišeni kaže: *"**Da hoćemo, u svaki grad bismo poslali nekoga da opominje**"*, da pozivaju Uzvišenom Allahu, ali Mi smo tebe izabrali, o Muhammede, kao poslanika svima na Zemlji i naredili smo ti da im dostaviš ovaj Kur'an, *"**da njima vas i one do kojih on dopre opominje**" **(6:19)**,* kao što Uzvišeni kaže:

*"**Reci: 'O ljudi, ja sam svima vama Allahov poslanik'" (7:158).*** U Buharijinom i Muslimovom "Sahihu" se navodi: /365/ "Poslan sam crvenima i crnima" a nalazi se i ovo: "...a Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio je poslan svom narodu posebno, a poslan je i svim ljudima uopće." Zbog toga Uzvišeni kaže:

*"**zato ne čini nevjernicima ustupke i bori se protiv njih**"*, tj. Kur'anom. Ibn-Abbas kaže: *"**svim silama**"*, tj. žestoko.

Uzvišeni kaže:

*"**On je dvije vodene površine jednu pored druge ostavio - jedna je pitka i slatka, druga slana i gorka**"*, tj. stvorio je dvije vode: slatku i slanu. Slatke vode su rijeke, izvori i bunarevi; to su slatke i pitke vode. I more je pitko. Ovo uvjerenje vlada među ljudima. Uzvišeni Allah, dž.š., ga je rastavio u njegovom stvaranju zbog potreba ljudi za rijekama i izvorima u svakoj zemlji uslijed njihovih ličnih potreba i potreba njihovih zemalja i tla.

Uzvišeni kaže: *"**druga slana i gorka**"*, tj. slana i gorka, koja se ne može piti, kao što su poznata mora na istoku i zapadu, stajaća mora koja ne teku, ali talasaju se i uzburkaju u zimskom periodu uslijed silnih vjetrova. Uslijed toga nastaje plima i oseka. Na početku svakog mjeseca dešava se plima i prelijevanje. A kada mjesec počne da ide svojoj drugoj polovini dešava se oseka tako da se more vrati u svoj prvobitni nivo. A kada počne drugi mjesec ponovo počinje plima mora do četrnaeste noći, zatim počinje da opada, a Uzvišeni Allah, dž.š., Koji ima potpunu moć učinio je da se to tako stalno ponavlja. I stvorio ih je slanima kako ne bi zagadili zrak i kako se ne bi, kao posljedica toga, uništio život. Tako, ustvari, njihova je okolina i njihov zrak zdrav, a životinje koje uginu dobre i dozvoljene za jelo. U ovom pogledu Allahov Poslanik, s.a.v.s., /366/ upitan je o vodi mora: "Možemo li sa njom uzeti abdest?" On je odgovorio: "Njegova voda je čista i njegove uginule životinje su dozvoljene za jelo." Ovaj hadis prenose imami Malik, Šafija, Ahmed i sastavljajući "Sunena" sa dobrim lancem prenosilaca.

Uzvišeni kaže: *"**Između njih je pregradu i nevidljivu branu postavio**"*, tj. između pitke i slane vode nalazi pregrada, a to je kopno na zemlji *"**nevidljivu branu**"*, tj. zapreku da se jedna sa drugom ne bi spajala kao što Uzvišeni kaže:

"Onaj Koji je Zemlju prebivalištem učinio i kroz nju rijeke proveo i na njoj brda nepomična postavio i dva mora pregradio. Zar pored Allaha postoji drugi bog? Ne postoji, nego većina njih u neznanju živi." (27:61)

Uzvišeni kaže: *"**On od vode stvara ljude**"*, tj. stvorio je čovjeka od slabašnog ugruška pa ga je učinio potpunim stvorenjem, muškom ili ženskom, kako On hoće: *"**I čini da su rod po krvi i po tazbini.**"* On je u početku dijete, rod po krvi, zatim se oženi pa postaje zet i ima punca, punicu, zatim ima zetove i šure, te prijatelje i sve to iz sićušne i ništavne kapi vode, te zbog toga Uzvišeni kaže:

*"**Gospodar tvoj je kadar sve.**"*

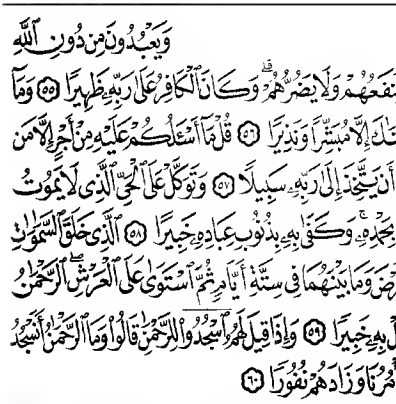

*"**Mjesto Allahu oni se klanjaju onima koji nisu u stanju da im neku korist pribave ni da od njih kakvu štetu otklone. Nevjernik je šeftanov pomagač protiv njegovog Gospodara. /55/ A Mi smo tebe poslali samo zato da radosne vijesti donosiš i da opominješ. /56/ Reci: 'Za ovo od vas ne tražim druge nagrade osim da Onaj Koji hoće pođe Putem koji vodi njegovu Gospodaru.' /57/ Ti se pouzdaj u Živog, koji ne može umrijeti, i veličaj Ga, i hvali! A dovoljno je to što grijehe robova Svojih zna/58/, Onaj Koji je za šest Dana nebesa i Zemlju i ono što je među njima stvorio, a onda se nad Aršom uzvisio. On je Svemilosni, i upitaj o Njemu onoga koji zna. /59/ A kad im se rekne: 'Učinite sedždu Svemilosnom!', oni pitaju: 'A ko je Svemilosni? Zar da činimo sedždu samo zato što nam ti naređuješ?' I još se više otuđuju." /60/***

Uzvišeni obavještava o džehaletu mušrika u njihovom obožavanju drugih mimo Allaha, kipova koji ne nanose štetu a niti šta koriste samim svojim postojanjem, a oni ih uzimaju za svoje vođe i bore se na putu njihovom i neprijatelji su Allahu, Njegovom Poslaniku i vjernicima u ime njih, te zbog toga Uzvišeni kaže: ***"nevjernik je šeftanov pomagač protiv njegovog Gospodara"***, tj. pomagač šejtana protiv Allahove "stranke", a samo je Allahova strana pobjednička. Zatim Uzvišeni kaže Svome Poslaniku, s.a.v.s.:

"a Mi smo tebe poslali samo zato da radosne vijesti donosiš i da opominješ", tj. da budeš obveseljivač vjernika i opominjač nevjernika i svih onih koji se suprotstavljaju Njegovoj naredbi.

"Reci: 'Za ovo od vas ne tražim druge nagrade'", tj. za ovu dostavu, Objavu, nego to činim iz težnje za Licem Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"osim da Onaj Koji hoće pođe Putem koji vodi njegovu Gospodaru", tj. Putem i načinom kojim se slijedi ono sa čime sam vam došao.

Zatim Uzvišeni kaže: ***"Ti se pouzdaj u Živog, Koji ne može umrijeti"***, tj. u svim svojim stvarima budi Onaj Koji se oslanja na Vječno Živog, Gospodara svih stvari i njihovog Posjednika. Učini Ga da On bude tvoje najveće blago i tvoje utočište, On ti je, zaista, dovoljan i tvoj je Pomagač.

"I veličaj Ga, i hvali!", tj. istodobno Ga hvali i veličaj. Zato bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., govorio: /367/ "Slava Tebi o moj Bože, Gospodaru naš, Tebi hvala", tj. iskreno Njega obožavaj i na Njega se oslanjaj, kao što Uzvišeni kaže: ***"zato samo Ibadet čini i samo se u Njega uzdaj!" (11:123)*** Uzvišeni također kaže:

"A dovoljno je to što grijehe robova Svojih zna", tj. Svojim potpunim znanjem, kome ništa nije skriveno.

Uzvišeni kaže: ***"Onaj Koji je nebesa i Zemlju stvorio"***, tj. Svojom moći i Svojom vlašću, On je Stvoritelj svih stvari, njihov Gospodar i njihov Posjednik.

"...za šest Dana i ono što je među njima, a onda se nad Aršom uzvisio; On je Svemilosni", tj. nad njim se nadnio, uzvisio,On upravlja i raspoređuje svim stvarima, određuje Istinu i On je Onaj Koji najbolje presuđuje, pa Uzvišeni kaže:

"I upitaj o Njemu onoga koji zna", tj. raspitaj se o Njemu kod onoga ko je upoznat o Njemu, ko Ga poznaje, pa ga slijedi i ugledaj se na njega. A zna se da nema niko ko je učeniji i bolje upućen o Allahu dž.š. od Njegovog roba i Njegovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s., prvaka Ademovog potomstva, najvrednijeg Allahovog stvorenja uopće, bilo na dunjaluku ili ahiretu, onoga koji nije govorio ništa iz svojih prohtjeva, nego je to sve na osnovu Objave kojom je nadahnut. Sve ono što je govorio je Istina, sve o čemu je obavijestio također je sušta Istina. On je vođa i mudri imam. Kada se ljudi raziđu u nekim pitanjima, nužno je da mu se obrate za rješenje spora. Sve ono što je u skladu sa onim što je govorio i radio, Istina je,a sve ono što je suprotno tome je nelstina (batil). Sve se to odbija i ne prihvata od onoga ko tako govori ili radi bez obzira o kome se radilo. Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku, ako vjerujete u Allaha i u onaj svijet; to vam je bolje i za vas rješenje ljepše." (4:59) Ima mišljenje da je ajet:

"I upitaj o Njemu onoga koji zna", označava ovaj Kur'an, koji obavještava i zna o Njemu. - (U ovome nema protivrječnosti, a veliki Poslanik, neka je salavat i spas na njega, je onaj od koga nema nikog učenijeg o Allahu i Kur'anu.[484]) Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"Kad im se rekne: "Učinite sedždu Svemilosnom!" - oni pitaju: "A ko je

[484] Ovo što je između dvije zagrade moj je govor, a ne Ibn-Kesirov, Allah mu se smilovao.

Svemilosni?", tj. mi ne poznajemo Svemilosnog, a niti Ga priznajemo.

"Zar da činimo sedždu samo zato što nam ti naređuješ", tj. samo na osnovu tvog govora ***"Još se više otuđuju."*** A što se tiče vjernika, oni obožavaju Allaha, dž.š., Koji je Svemilostan i Milostiv i njemu padaju ničice, tj. na sedždu. Učenjaci, Allah im se smilovao, slažu se da je ova sedžda koja je pomenuta i navedena u suri "El-Furkan" propisana po Šerijatu; nju treba da učini svako onaj ko je prouči kada naiđe na nju u kur'anskom tekstu, a također je obavezan da padne ničice i onaj ko čuje učenje ajeta u kom je pomenuta sedžda, kao što je to utvrđeno i potvrđeno na mjestima koja govore o ovoj temi, a Allah, dž.š., slava Njemu najbolje zna.

تَبَارَكَ ٱلَّذِى جَعَلَ فِى ٱلسَّمَآءِ بُرُوجًا
وَجَعَلَ فِيهَا سِرَٰجًا وَقَمَرًا مُّنِيرًا ﴿٦١﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ
خِلْفَةً لِّمَنْ أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾

"Neka je Uzvišen Onaj Koji je na nebu sazviježđa stvorio i u njima dao Svjetiljku i Mjesec koji sja." /61/ "On čini da se noć i dan smjenjuju, to je pouka za onoga koji hoće da razmisli ili želi da bude zahvalan." /62/

Uzvišeni se hvali i veliča ljepotom onoga što je stvorio na nebesima, kao što su sazviježđa, a ona su ustvari velike zvijezde, odnosno planete za koje je rečeno da su dvorci i palate za čuvare (meleke). Ovo se prenosi od Alije Ibn-Abbasa i drugih. A Uzvišeni Allah, dž.š., veli:

"Neka je Uzvišen Onaj Koji je na nebu sazviježđa stvorio i u njima dao Svjetiljku", a to je Sunce ***"I Mjesec koji sja"***, tj. koji svijetli.

Uzvišeni veli: ***"On čini da se noć i dan smjenjuju"***, tj. naizmjenično, jedno drugo smjenjuje, slijedi, sukcesivno i uzastopno i nikad ne malaksaju i ne smiruju se, kao što Uzvišeni kaže:

"I daje vam da se koristite i Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću" (14:33), te stoga Uzvišeni veli:

"to je poruka za onoga koji hoće da razmisli i želi da bude zahvalan." Dakle Allah, dž.š., ih je učinio da se naizmjenično smjenjuju kako bi Allahovi robovi računali vrijeme; Svojim robovima je dao im mogućnost da odgode neke poslove, pa onaj ko propusti neki posao u noći, nadoknadit će ga danju ili ko propusti neki posao danju, naknadno će ga uraditi noću.

U sahih-hadisu kaže se: /368/ "Zaista Allah, dž.š., pruža Svoju ruku u noći kako bi se pokajao Onaj Koji je u danu loše činio, i pruža Svoju ruku u danu kako bi se pokajao Onaj Koji je griješio tokom noći."

وَعِبَادُ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلَّذِينَ
يَمْشُونَ عَلَى ٱلْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ ٱلْجَٰهِلُونَ قَالُوا۟ سَلَٰمًا ﴿٦٣﴾
وَٱلَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَٰمًا ﴿٦٤﴾ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱصْرِفْ
عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَآءَتْ مُسْتَقَرًّا
وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَنفَقُوا۟ لَمْ يُسْرِفُوا۟ وَلَمْ يَقْتُرُوا۟ وَكَانَ بَيْنَ
ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾

"A robovi Svemilosnog su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih neznalice ošlove, odgovaraju: 'Mir vama!', /63/ i oni koji provode noći pred Gospodarom svojim na tle padajući i stojeći, /64/ i oni koji govore: 'Gospodaru naš, poštedi nas patnje u Džehennemu jer je patnja u njemu, doista, propast neminovna. /65/ On je ružno prebivalište i boravište', /66/ i oni koji, kad udjeljuju, ne rasipaju i ne škrtare, već se u tome drže sredine." /67/

Ovo su svojstva Allahovih robova - vjernika:

"oni koji po Zemlji mirno hodaju", skromno, staloženo i dostojanstveno, bez uzdizanja i oholosti, bez obijesti, razuzdanosti, drskosti i uobraženosti. Ovdje se ne misli da oni idu kao bolesnici, izvještačeno, krivo, iskrivljeno. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je, kada je hodao, izgledao kao da se spušta niz strminu. Pojam "hevn" ovdje ima značenje smirenosti i staloženosti, kao što Allahov Poslanik, s.a.v.s., veli: /369/ "Kada odlazite na namaz, ne idite žureći već idite smireno i staloženo. Ondje gdje stignete nastavite da klanjate, a ono što vam je prošlo upotpunite i nadoknadite!", a Uzvišeni veli:

"a kada ih neznalice oslove odgovaraju: 'Mir vama!'", tj. ako ih neznalice i bezobraznici oslove ružnim riječima, ne odvraćaju im istim načinom, nego praštaju, okrenu se od njih i ostave ih i govore samo dobro, kao što Uzvišeni kaže:

"i kad čuju besmislicu kakvu, od nje se okrenu." (27:55)

Imam Ahmed prenosi od En-Nu'mana bin Mukrina el-Muzenija, koji kaže da je neki čovjek opsovao i izgrdio drugog čovjeka, a ovaj koji je uvrijeđen reče mu: "Neka je mir s tobom!", pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Što se toga tiče, melek koji je između vas će te zaštititi od njega, kad god te tako opsuje." I kaže mu: "Ne, nego je preče da se to odnosi na tebe. Ako mu kažeš 'Mir s tobom!', melek rekne: 'Ne, nego je mir s tobom.'" Sened ovog hadisa je dobar - hasen, ali ga sastavljači "šest zbirki" ne navode.

Uzvišeni kaže: ***"i oni koji provode noći pred Gospodarom svojim na tle padajući i stojeći"***,

tj. u svojoj pokornosti i robovanju Njemu, kao što Uzvišeni kaže:

"Podižu se bokovi njihovi iz postelja..." (32:16), plašeći se Allahove, dž.š., kazne i težeći Njegovoj milosti:

"i oni koji govore: 'Gospodaru naš, poštedi nas patnje u Džehennemu, jer je patnja u njemu, dolsta, propast neminovna'", tj. mjesto gdje će dovijeka gorjeti: ***"on je ružno prebivalište i boravište"***, tj. ružno li je to prebivalište kad se vidi i ružno li je boravište koje je pripremljeno u Vatri. Pa kada dođe kod jednog od ulaza Džehennema, reći će mu se, ostani na svom mjestu kako bi bio darivan! Zatim će biti napojen čašom otrova od crnog poskoka i škorpije, tako da će mu se odvajati koža od kose, nervi i tetive jedno od drugog, svako za sebe. Ovako je to prenio Malik bin el-Haris.

Uzvišeni kaže: ***"i oni koji, kad udjeljuju, ne rasipaju i ne škrtare"***, tj. nisu ni rasipnici, a ni škrci ***"već se u tome drže sredine"*** kao što Uzvišeni kaže:

"ne drži ruku svoju stisnutu, a ni posve otvorenu - da ne bi prijekor zaslužio." (17:29)

Ebu-Bekr prenosi od Huzejfe (a Huzejfa jedini ovo kazuje) i kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /371/ 'Divna li je umjerenost u bogatstvu, divna li je umjerenost u siromaštvu i divna li je umjerenost u ibadetima!'", a El-Hasan el-Basri kaže: u pogledu dijeljenja imetka na Božijem putu, ne može biti pretjerivanja.

وَٱلَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ ٱلنَّفْسَ
ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾
يُضَٰعَفْ لَهُ ٱلْعَذَابُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِۦ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ
وَءَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ يُبَدِّلُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِهِمْ حَسَنَٰتٍ ۗ
وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَإِنَّهُۥ يَتُوبُ
إِلَى ٱللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾

"i oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne kanjaju, i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče; a ko to radi, iskusit će kaznu", /68/ "patnja će mu na onom svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati," /69/ "ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine, Allah će njihova hrđava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i Milostiv je." /70/ "A Onaj Koji se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio." /71/

Imam Ahmed prenosi od Abdulaha a on od Ibn-Mesuda i kaže: /372/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je upitan: 'Koji je najveći grijeh?' On odgovori: 'Da pridružuješ Allahu sudruga, a On te je stvorio.!' Zatim opet reče: 'A zatim koji?' On reče: 'Da ubiješ svoje dijete bojeći se da se neće moći prehraniti s tobom.' Zatim opet upita: 'A zatim koji?' On odgovori: 'Da učiniš zinaluk sa zakonitom ženom svoga komšije.'" Abdullah kaže: "Uzvišeni Allah, dž.š., objavio je ajet potvrđujući to:

'i oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne kanjaju.'"

Ovako prenosi Nesai, a ovaj hadis su naveli i Buharija i Muslim od Ibn-Mesuda, a kod njih hadis glasi: "Upitao sam: 'O Božiji Poslaniče, koji je najveći grijeh ...'"

Nesai prenosi od Seleme bin Kajsa i kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je na Oprosnom hadžu rekao: /373/ 'Dakle to su četiri stvari', i ja ih neću nipošto činiti od kada sam ih čuo od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: 'Ne pripisujte Allahu ništa, ne ubijajte nikoga koga je Allah zabranio osim kad pravda zahtijeva, ne činite blud i ne kradite.'" Imam Ahmed prenosi od Mikdada bin Esveda, r.a., koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je svojim ashabima: /374/ 'Šta kažete o zinaluku?' Rekoše: 'Allah i Njegov Poslanik su to zabranili i to je zabranjeno do Sudnjeg dana', a Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče svojim ashabima: 'Da čovjek učini zinaluk sa deset žena to mu je blaže i manji grijeh nego da učini zinaluk sa ženom svoga komšije', a zatim upita: 'A šta mislite o kradi?' Odgovoriše: 'Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s., su je zabranili i ona je zabranjena', a on reče: 'Da čovjek ukrade iz deset kuća to mu je blaže i manji grijeh nego da ukrade iz kuće svoga komšije.'"

Ebu-Bekr bin Ebi Ed-Dunja prenosi od Hejsema bin Malika et-Taija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /375/ "Nakon širka, najvećeg grijeha, nema većeg grijeha kod Allaha, dž.š., nego da čovjek stavi spermu u matericu koja mu nije dozvoljena."

Ibn-Džerir prenosi od Ibn-Abbasa, koji je pričao /376/ da su neki mnogobošci ubijali i pretjerivali u tome i da su činili zinaluk i pretjerivali, a zatim su došli poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., i rekli: "Ono čemu nas pozivaš je dobro, ali kad bi nas obavijestio da se za ono što smo uradili možemo otkupiti!", pa je objavljen ajet: ***"i oni koji se mimo Allaha drugom bogu kanjaju..."***, a također je objavljeno:

... "Reci: 'O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili...'" (39:53)

Pomenuto nam je da je Lukman govorio: "Sine moj, čuvaj se bluda početak mu je bojažljivost, a kraj kajanje."

Uzvišeni kaže: ***"a ko to radi, iskusit će kaznu."*** Od Abdullaha bin Amra se prenosi da je rekao: "Esam je dolina u Džehennemu", a Ikrime kaže u vezi sa ajetom:

"iskusit će kaznu", da su to doline u Džehennemu u kojima će biti kažnjavani oni koji su činili blud.

Uzvišeni kaže: ***"patnja će mu na onom svijetu udvostručena biti"***, tj. patnja će mu biti ponavljana i sve gora

"i vječno će u njoj ponižen ostati", tj. omalovažen i osramoćen. Ali, Uzvišeni također kaže: ***"ali onima koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine..."***, tj. kaznit će ga za one ružne osobine koje je činio, pa pominje: ***"ali onima koji se pokaju"***, na dunjaluku se pokaju Allahu,

"i uzvjeruju i dobra djela čine", Allah, dž.š., će , zaista, primiti njihovo pokajanje a to je ujedno dokaz za valjanost pokajanja ubice. Ovaj stav nije u suprotnosti sa onim koji je naveden u suri "En-Nisa" - "Žene":

"onome koji hotimično ubije vjernika" (4:93), ovaj ajet, iako je objavljen u Medini, izričit je i odnosi se na onoga koji se ne pokaje, jer je ajet koji se odnosi na onoga koji se pokaje naveden u suri "Et-Tevbe" - "Pokajanje", a Uzvišeni veli:

"Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijehove od toga, kome On hoće..." (4:48)

Vezano za riječi Uzvišenog:

"Allah će njihova hrdava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i Milostiv je" postoje dva stava. Ispravniji je taj da se ta prošla ružna djela preinačuju u dobra djela samim iskrenim pokajanjem, a to je stoga jer sve čega se sjeti pokajnik vezano za prošlost i pokaje se, konstatuje da se sve vraća Allahu i zatraži oprosta, preinačuje se u pokornosti iz ovog razloga .

A na Sudnjem danu, ako mu i budu zapisana ova djela, neće mu štetiti, te će se u njegovoj knjizi pretvoriti u dobro kao što je to potvrđeno i u sunnetu a i u predanjima prvih generacija - selefa, Allah bio zadovoljan sa njima.

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Zerra, r.a., koji kaže: "Allahov Poslanik s.a.v.s rekao je: /377/ 'Znam posljednjeg stanovnika Vatre koji će izaći iz nje, a i posljednjeg stanovnika Dženneta koji će ući u njega. Dovest će neki čovjek pa će mu reći: 'Otklonite od njega velike grijehe i izbrišite mu male grijehe!', pa će biti upitan: 'Toga dana učinio si tako i tako, a toga dana tako i tako?', pa će reći: 'Da.', i neće moći ništa negirati. Bit će mu rečeno: 'Za svako loše djelo tebi je upisano dobro djelo', a on će reći: 'O Gospodaru moj, učinio sam stvari koje ne vidim upisane ovdje!'" Prenosilac je dodao: "Pa se Allahov Poslanik, s.a.v.s., nasmija tako da su mu se jasno vidjeli zubi." Ovaj hadis prenosi samo Muslim.

Hafiz Kasim et-Taberani prenosi od Ebu-Malika el-Eš'arija koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: /378/ 'Kada čovjek zaspi, melek kaže šejtanu: 'Daj mi tu tvoju knjigu koju držiš." On će mu je dati pa će melek za svako dobro djelo zapisano u svojoj knjizi izbrisati deset loših djela na tom listu kod šejtana i upisat će ih kao deset dobrih djela. Kad neko od vas krene da spava, neka prouči trideset tri puta: 'Allahu ekber!', neka prouči trideset četiri puta: 'Elhamdulillahi!', neka prouči trideset i tri puta: 'Subhanallahi!', to je ukupno stotinu puta." Et-Taberani prenosi od Ebu-Ferve da je došao Božijem Poslaniku i upitao ga: /379/ "Šta misliš za čovjeka koji radi samo grijehe i ne propušta ni veliku ni malu priliku da ih čini, ima li on mogućnost da se pokaje?" On odgovori: "Jesi li se predao i primio islam?", a ovaj reče: "Da", a zatim Poslanik kaza: "Čini dobra djela a ostavi se loših djela, pa će ti Allah, dž.š., sva djela učiniti dobrim", a on opet upita: "I moje nevjerstvo i vjerolomstvo, nemoral i poročnost?" Poslanik reče: "Da, tako sve dok potpuno ne iščeznu."

Zatim Uzvišeni, obavještavajući o sveopćoj Svoje milosti prema Svojim robovima, kaže da On prima pokajanje od onih koji Mu se iskreno pokaju od bilo kojeg grijeha, bio on veliki ili beznačajan, veliki ili mali, pa Uzvišeni kaže:

"A Onaj Koji se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio", tj. Allah, dž.š., zaista, prima njegovu tevbu, kao što Uzvišeni kaže:

"Reci: 'O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti!'" (39:53), tj. onome ko se Njemu pokaje.

وَٱلَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ ٱلزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِٱللَّغْوِ
مَرُّوا۟ كِرَامًا ﴿٧٢﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا۟ عَلَيْهَا
صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَٰجِنَا وَذُرِّيَّٰتِنَا
قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَٱجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾

"I oni koji ne prisustvuju laži, i koji, prolazeći pored besmislica, prolaze dostojanstveno"; /72/, "I oni koji, kada budu opomenuti dokazima Gospodara svoga, ni gluhi ni slijepi ne ostanu"; /73/ "I oni koji govore: 'Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini nas predvodnicima bogobojaznih!'" /74/

Također su svojstva robova Milostivog to da oni ne prisustvuju laži. Pojam "ez-zur", rečeno, je ima značenje širka, obožavanja kipova, laži, nemorala, poročnosti, nevjerstva, pjesme i vina i nevaljalštine, sjedeljki u lošem društvu, pijančenja i prostitucije, mušričkog praznovanja i lažnog svjedočenja, pa Uzvišeni kaže: ***"i oni koji ne prisustvuju laži"***, tj. ne prisustvuju svim ovim sijelima, pa zbog toga Uzvišeni kaže:

"i koji, prolazeći pored besmislica, prolaze dostojanstveno", tj. ne prisustvuju sijelima lažnim ("ez-zur") a ako se desi da u to vrijeme prolaze pored njih, prolaze ne obraćajući uopće pažnju na njih, te je

zbog toga Allah, dž.š., rekao: ***"prolaze dostojanstveno."***

Ibn Ebi-Hatib prenosi od Ibrahima bin Mejsera: /380/ "Ibn-Mesud je jedne prilike prolazio pored neke zabave i nije se zaustavljao, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Ibn-Mesud osvanuo je i omrknuo plemenit!'" Zatim je Ibrahim bin Mejsere proučio ajet: ***"I koji prolazeći pored onoga što ih se ne tiče, prolaze dostojanstveno."***

Uzvišeni kaže:

"i oni koji, kada budu opomenuti dokazima Gospodara svoga, ni gluhi ni slijepi ne ostanu." Ovo su također svojstva mumina. A El--Hasan kaže: "Koliko ljudi, kada im se prouči ovaj ajet, ostanu gluhi i slijepi. "Ibn Ebi-Hatib prenosi od 'Avna koji kaže: "Pitao sam Eš-Š'abija i rekao: 'Ako čovjek vidi da narod čini sedždu a ne čuje zašto čini sedždu, hoće li i on učiniti sedždu s njima?' Pa mi je proučio ovaj ajet... što znači da neće sa njima činiti sedždu jer on ne zna zašto su učinili sedždu; mumin ne treba da se povodi i slijepo slijedi, nego treba da bude prosvijetljen i da jasno zna i vidi ono što čini, da bude uvjeren u to i da mu to bude potpuno razgovijetno i jasno."

Mudžahid kaže: "Uzvišeni kaže:

'ni gluhi ni slijepi ne ostanu', ne čuju, i ne vide, i ne razumiju ništa." Uzvišeni dalje kaže:

"i oni koji govore: 'Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost.'" Znači oni koji mole Allaha, dž.š., da im iz njihove kičme izvede djecu koja će Njemu biti pokorna, obožavati Ga, Njega Jedinog, Koji nema druga.

'Ikrime kaže: "Ne žele time ljepotu niti krasotu, nego žele da budu pokorni." Imam Ahmed prenosi od Abdurrahmana bin Džubejra bin Nefira da je njegov otac, Džubejr, rekao:

"Jednog dana sjedili smo kod Mikdada bin Esveda. Pored njega je prošao neki čovjek pa reče: 'Blago onim očima koje su vidjele Allahovog Poslanika, s.a.v.s.! Kako bismo željeli, a ja posebno, da vidim ono što si ti vidio i da svjedočimo ono čemu si ti bio svjedok!'. Mikdad se naljuti, a ja sam se počeo čuditi jer on nirekao je ništa što je ružno, zatim mu se približio i rekao: 'Šta tjera čovjeka da želi da je prisustvovao nečemu što mu Allah nije omogućio, neznajući kakav bi bio da je tome prisustvovao!? Tako mi Allaha, Poslaniku su dolazili ljudi koje će Allah, dž.š., baciti da padnu nosevima svojim u Džehennem i oni koji se nisu odazvali Poslaniku i nisu ga potvrdili kao poslanika; zar nećete zahvaljivati Allahu Koji vas je izveo iz utroba majki vaših; ne poznajući nikog drugog do vašeg Gospodara, vjerujući u ono što vam je dostavio vaš Poslanik, bit ćete sigurni od iskušenja od drugih ljudi.'"

Allah, dž.š., poslao je Poslanika, s.a.v.s., u najružnijem vremenu u kojem je mogao biti poslan jedan poslanik, u periodu džahilijeta, u kome nisu ljudi shvatali da ima bolje vjere od obožavanja kipova. Poslanik je došao sa Furkanom, pomoću kojeg je rastavio Istinu od neistine, roditelja od svog djeteta. Jer, ako čovjek uvidi da je njegov otac, ili njegovo dijete, ili njegov brat nevjernik, a Allah, dž.š., bude njemu otvorio njegovo srce za prihvat imana, zna da će taj, ako umre, ući u Vatru. Njegovo srce neće moći biti radosno ako zna da je neko njegov, koga voli, u Vatri. I to je ono za šta Allah, dž.š., kaže:

"i oni koji govore: "Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost." Ovo je vjerodostojan sened.

Uzvišeni kaže. ***"i učini nas predvodnicima bogobojaznih!"***, tj. vodama za kojima će se povoditi u dobru i koji će voljeti da njihovo obožavanje bude povezano sa obožavanjem njihove djece i njihovih potomaka i da njihova uputa bude takva da koristi drugima jer time se postiže najveća nagrada, najljepše stanište i utočište.

U ovom pogledu u Muslimovom "Sahihu" iznosi se da je Ebu-Hurejre, r.a., rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /381/ 'Kada čovjek umire, prestaju mu se bilježiti njegova djela osim u tri slučaja: ako iza sebe ostavi dobro dijete koje će pozivati na Pravi put, ili ako ostavi iza sebe nauku koja će koristiti drugima, ili kakvo drugo dobro djelo iz koga će proistjecati korist drugima.

أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا
وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا ﴿٧٥﴾ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾
قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ۖ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

"...oni će biti, za ono što su trpjeli, odajama dženetskim nagrađeni i u njima će pozdravom i blagoslovom biti susretani." /75/ "U njima će vječno ostati, a kako su one divno prebivalište i boravište!" /76/, "Reci: 'Allah vam ne bi pokloniо pažnju da nije vašeg ibadeta. Vi ste poricali, i neminovno vas čeka patnja.'" /77/

Nakon što je Uzvišeni napomenuo opise svojih robova mumina ***"Oni će"***, tj. oni opisani ovim svojstvima ***"biti nagrađeni"*** na Sudnjem danu ***"odajama"***, a to je Džennet, ***"za ono što su trpjeli"***, tj. zato što su bili ustrajni u tome.

"i u njima će pozdravom i blagoslovom biti susretani", tj. bit će presretani i prvi pozdravljani i čašćeni pa će biti blagoslovljeni i spašeni, kao što mu Uzvišeni kaže, govoreći jezikom meleka:

"Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!" (13:24)

Uzvišeni kaže: ***"U njima će vječno ostati"***, tj. vječno će u njima boraviti i to neće nikada prestati.

Uzvišeni također veli: ***"O kako su one divno prebivalište i boravište!"***, tj. divne li su one za

gledanje i udobne za stanovanje. Zatim Uzvišeni veli: ***"Recl: 'Allah vam ne bl poklonlo pažnju da nlje vašeg Ibadeta'"***, tj. On vas je , zaista, stvorio samo da Njega obožavate i ne obazire se na vas niti vam pridaje važnost ako Ga ne obožavate. On je , zaista, stvorio stvorenja samo da Njega obožavaju.

Uzvišeni dalje kaže: ***"Vl ste poricall"***, o nevjernici. ***"Nemlnovno vas čeka patnja"***, tj. vaše nevjerovanje i vaše nijekanje bit će ono za šta slijedi kažnjavanje i uništenje na oba svijeta. Nakon toga je ubrzo došao dan Bedra.

Kraj kratkog tumačenja
sure "El-Furkan".
Allahu pripada svaka hvala i veličina!

26
EŠ - ŠU'ARA' / PJESNICI
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA227 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ أَلَّا
يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ إِن نَّشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ
أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ﴿٤﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ مُحْدَثٍ
إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴿٥﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنبَاءُ
مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنبَتْنَا فِيهَا مِن
كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿٧﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ
﴿٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٩﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Ta-sin-mim." /1/ "Ovo su ajeti Knjige jasne!" /2/ "Zar ćeš ti sebe uništiti zato što oni neće da postanu vjernici?" /3/ "Kad bismo htjeli, Mi bismo im s neba jedan znak poslali pred kojim bi oni svoje šije sagnuli." /4/ "I njima ne dođe nijedna nova opomena od Svemilosnoga, a da se od nje ne okrenu."/5/ "I oni poriču, a doći će im vijesti o onome čemu se izruguju." /6/ "Zar oni ne vide kako činimo da iz zemlje niče svakovrsno bilje plemenito?" /7/ "Zbilja, u tome Znak je, ali većina njih ne vjeruje", /8/ "a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv." /9/

Što se tiče skraćenice i slova na početku sure, o njima smo već govorili na početku tumačenja sure "El-Bekare" / "Krava".

Uzvišeni kaže: ***"Ovo su ajeti Knjige jasne"***, tj. ovo su ajeti jasnog i uzvišenog Kur'ana, koji rastavlja Istinu od neistine. Uzvišeni kaže: ***"Zar ćeš ti uništiti"***, tj. upropastiti, ***"sebe"***, tj. zbog toga što silno nastojiš i žalostiš se zbog njih. ***"zato što oni neće da postanu vjernici?"*** Ovo je utjeha Uzvišenog Allaha, dž.š., Poslaniku, s.a.v.s., kao što i na drugom mjestu Uzvišeni kaže:

"pa ne izgaraj od žalosti za njima." (35:8)

Zatim Uzvišeni kaže

"Kad bismo htjeli, Mi bismo im s neba jedan znak poslali pred kojim bi oni šije svoje sagnuli", da hoćemo objavili bismo mu'džizu koja bi ih natjerala da vjeruju silom, međutim, Mi želimo samo da se vjeruje po slobodnom izboru. Zatim Uzvišeni kaže:

"I njima ne dođe nijedna nova opomena od Svemilosnoga, a da se od nje ne okrenu", tj. kad god im je došla Knjiga sa nebesa većina ljudi se okrenula od nje, kao što Uzvišeni veli:

"A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici" (12:103), a ovdje Uzvišeni kaže:

"I oni poriču, a doći će im vijesti o onome čemu se izruguju", tj. već su zanijekali Istinu koja im je došla i saznat će sigurno ono što će ih stići i zadesiti.

Zatim Uzvišeni upozorava na veličinu Svoje Vlasti, Uzvišenosti, Snage i Moći, pa kaže:

"Zar oni ne vide kako činimo da iz zemlje niče svakovrsno bilje plemenito?", tj. On je Svemoćan, Onaj Koji daje da iz zemlje niče bilje svih vrsta, ono koje se sadi, stvara plodove i životinje. Zatim Uzvišeni kaže: ***"Zbilja,u tome Znak je"***, tj. pokazatelj moći Stvoritelja, pa uprkos tome nije vjerovala većina ljudi, nego je lažnim smatrala i nijekala Njegove poslanike i Njegove Kitabe. A Uzvišeni kaže: ***"A Gospodar tvoj je, zaista, Silan"***, Onaj Koji nadvisuje svaku stvar potčinjava je i savladava, ***"Milostiv"*** u Svom stvaranju, pa ne kažnjava odmah onoga ko grješi, nego mu kaznu odgađa i daje rok, a zatim ga uzima pod Svoju veličanstvenu moć. Se'id bin Džubejr kaže u pogledu riječi ***"Milostiv"*** prema onome ko Mu se pokaje i vrati:

وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰ أَنِ ائْتِ
الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۚ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي

---

* Objavljena nakon sure "El-Waqi'a". U Tefsiru Malika el-Mervija navodi se da se ova sura naziva i "Suretul-Džami'a".

** Ajet 197 i ajeti od 224 - 227 objavljeni su u Medini.

أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِي فَأَرْسِلْ
إِلَىٰ هَارُونَ ﴿١٣﴾ وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنبٌ فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ قَالَ كَلَّا ۖ فَاذْهَبَا
بِآيَاتِنَا ۖ إِنَّا مَعَكُم مُّسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ
رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿١٧﴾ قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا
وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾ وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ وَأَنتَ
مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ قَالَ فَعَلْتُهَا إِذًا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنكُمْ
لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ
تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٢٢﴾

"A kad je Gospodar tvoj Musaa zovnuo: 'Idi narodu koji se prema sebi ogriješio, /10/ narodu Faraonovu, ne bi li se Allaha pobojao' /11/, on je rekao: 'Gospodaru moj, bojim se da me oni u laž ne utjeraju. /12/ Da mi ne postane teško u duši i da mi se jezik ne sapliće; zato podaj poslanstvo i Harunu, /13/ a oni protiv mene optužbu za ziodjelo imaju, pa se plašim da me ne ubiju.' /14/. 'Neće!', reče On. 'Idite obojica sa dokazima Našim, Mi ćemo s vama biti i slušati. /15/ Otidite Faraonu i recite: 'Mi smo poslanici Gospodara svjetova. /16/ dopusti da sinovi Israilovi pođu s nama!' /17/ 'Zar te među nama nismo odgajali dok si dijete bio i zar među nama tolike godine života svoga nisi proveo?', reče Faraon, /18/ 'i uradio si nedjelo koje si uradio i još si nezahvalnik!' /19/ 'Ja sam onda ono uradio a bio sam zalutao', reče, /20/ 'a od vas sam pobjegao zato što sam se vas bojao, pa mi je Gospodar moj mudrost darovao i poslanikom me učinio. /21/ A dobročinstvo koje mi prebacuješ - da nije to što si sinove Israilove robijem učinio?'" /22/

U riječima Uzvišenog:

"A kad je Gospodar tvoj Musaa zovnuo: 'Idi narodu koji se prema sebi ogriješio'" Uzvišeni obavještava o onome što je naredio Svome robu i Svome poslaniku s kojim je razgovarao (kelim), Musau bin 'Amranu, a.s., kada ga je pozvao sa desne strane brda Tur, odabrao ga i naredio mu da ide Faraonu i njegovim sljedbenicima. U tom pogledu Uzvišeni kaže:

"Idi narodu koji se prema sebi ogriješio, narodu Faraonovu, ne bi li se Allaha pobojao", on je rekao: "Gospodaru moj, bojim se da me oni u laž ne utjeruju, da mi ne postane teško u duši i da mi se jezik ne sapliće; zato podaj poslanstvo i Harunu, a oni protiv mene optužbu za ziodjelo imaju, pa se plašim da me ne ubiju." Ovo su smetnje i isprike za koje je tražio da ih Allah, dž.š., otkloni od njega, kao što je rečeno u suri "Ta-ha":

"Gospodaru moj", reče Musa, "učini prostranim prsa moja i olakšaj zadatak moj", sve do ajeta ***"...Udovoljeno je tvojoj molbi, o Musa." (20:25 - 36)***

Uzvišeni kaže: ***"a oni protiv mene optužbu za ziodjelo imaju, pa se plašim da me ne ubiju"***, tj. zbog ubistva Kopta, koji je bio uzrokom njegovog izlaska iz Egipta ***"Neće!", reče On***, tj. reče mu Allah, dž.š., da se ne plaši ničega od toga, kao što Uzvišeni kaže:

"Pomoći ćemo te bratom tvojim", reče On, "i obojici ćemo vlast dati, pa vam se oni neće usuditi prići: s Našim znamenjima vas dvojica i oni koji vas budu slijedili postat ćete pobjednici." (38:35)

"Idite obojica sa dokazima Našim, Mi ćemo s vama biti i slušati", kao što Uzvišeni kaže:

"Ja sam s vama, ja sve čujem i vidim" (20:46), tj. On čuje njih dvojicu šta će kazati Faraonu i vidi ih, njih dvojica su pod Njegovim nadzorom i On ih pomaže i podržava u tome ***"Otidite Faraonu i recite: 'Mi smo poslanici Gospodara svjetova'"***, tj. obojica smo poslani tebi, te

"dopusti da sinovi Israilovi pođu s nama!", tj. oslobodi ih tvoga ropstva i kažnjavanja jer su oni vjerni robovi Allahovi, oni pripadaju grupi iskrenih. A kada je Musa, a.s., to rekao, Faraon ga je prezreo, prigovarajući mu za ono što je, navodno, dobro učinio za njega, govoreći:

"Zar te među nama nismo gojili dok si dijete bio", ajet ... u našoj kući u našoj postelji, dobročinstvo ti činili tolike godine Zatim si to dobročinstvo uzvratio ubistvom našeg čovjeka i zanijekao si našu blagodat prema tebi. Zbog toga kaže: ***"i još si nezahvalnik"***, tj. jedan od onih koji poriče.

"'Ja sam onda ono uradio a bio sam zalutao', reče", tj. u tom trenutku bio sam jedan od neznalica prije nego što me Allah, dž.š., oblagodario poslanstvom,

"a od vas sam pobjegao zato što sam se vas bojao", a sada, sada je druga stvar u pitanju. Allah, dž.š., me je poslao tebi, ako Mu se pokoriš, bit ćeš spašen, a ako Mu pokažeš nepokornost, bit ćeš uništen i upropašten, te zatim opet reče Musa, a.s.:

"A dobročinstvo koje mi prebacuješ - da nije to što si sinove Israilove robijem učinio?", tj. nisi mi dao lijep odgoj, koliko si zla učinio sinovima Israilovim. Učinio si ih robovima i koristio si ih samo za svoje prisilne radove, učinio si dobro prema jednom čovjeku, a porobio si čitav narod.

قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٢٤﴾ قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾ قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

"'A ko je Gospodar svjetova?', upita Faraon. /23/ 'Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, ako vjerujete', odgovori on. /24/ 'Čujete li?', reče onima oko sebe Faraon. /25/ 'Gospodar vaš i Gospodar vaših davnih predaka', reče Musa, /26/ 'Poslanik koji vam je poslan, uistinu, je lud', reče Faraon. /27/ 'Gospodar istoka i zapada i onoga što je između njih, ako pameti imate', reče Musa." /28/

Uzvišeni obavještava o nevjerstvu Faraonovu, njegovoj nepokornosti, tiraniji (posebno protiv Boga), nezahvalnosti, kako se to kaže u riječima Uzvišenog:

"A ko je Gospodar svjetova?", tj. ko je taj za koga ti tvrdiš da je on Gospodar svjetova osim mene.

Ovako su to tumačili raniji mufesiri, a i potonje vode da je on govorio svom narodu:

"ja ne znam da vi imate drugog boga osim mene" (28:38). Ovo je ono što nedvosmisleno potvrđuje i ukazuje na to da je on (Faraon) bio potpuni nevjernik u Allaha, dž.š. Međutim, na njegovo pitanje: ***"A ko je Gospodar svjetova?"*** Musa, a.s., mu odgovara na slijedeći način:

"'Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih', reče Musa", tj. Stvoritelj svega toga i Posjednik toga, Onaj Koji svim tim raspolaže i upravlja i njegov Bog (Musaov) nema druga. Sve Njega obožava, Sve Mu se ponizno pokorava,

"ako vjerujete", tj. ako vaša srca budu uvjerena i vjerovala, i ako budu mogla vidjeti ***"Reče"***, tj. Faraon sa ciljem da ismije, ponizi i demantuje Musaa, a.s., rekavši: ***"Čujete li?"***, tj. zar se ne čudite ovome čemu on poziva, tome da vi imate nekog drugog boga osim mene, a Musa, a.s., im reče:

"'Gospodar vaš i Gospodar vaših davnih predaka', reče Musa", tj. vaš Stvoritelj je Stvoritelj i predaka vaših, koji su bili prije vas. ***"Reče"***, tj. Faraon, svome narodu:

"'Poslanik koji vam je poslan, uistinu, je lud', reče Faraon", tj. on nema pameti čim vas poziva tome da uz mene ima drugi bog ***"Reče"***Musa Faraonovom narodu, odgovarajući mu:

"'Gospodar istoka i zapada i onoga što je između njih, ako pameti imate', reče Musa", tj. On je Onaj Koji je istok učinio istokom tako da na njemu izlaze zvijezde a zapad zapadom na kome zalaze te zvijezde, pa ako Faraon iskreno i nakon ovoga poziva vas i tvrdi da je on vaš gospodar i vaš bog, neka učini da se ova pojava dešava suprotno, neka učini da istok postane zapad, a zapad istok. A nakon što je Faraon iscrpio sve svoje dokaze i ostao prazan, zanijemio, lati se upotrebe svoje snage i vlasti, misleći da će mu to koristiti i da će pobijediti Musaa, a.s., pa dalje nastavi, kako to o njemu obavještava Allah, dž.š.:

قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِي لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِهِ إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٣١﴾ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾ وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُ إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾ قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾

"A Faraon reče: 'Ako budeš kao boga nekoga drugog osim mene priznavao, sigurno ću te u tamnicu baciti!' /29/ 'Zar i onda kad ti budem nešto očito donio?',upita on. /30/ 'Pa daj ga, ako istinu govoriš', reče Faraon. "/31/ "I Musa baci štap svoj, kad on - zmija prava", /32/ "I ruku svoju izvuče, kad ona, onima koji su gledali - bijela." /33/ "Ovaj je zaista vješt čarobnjak", reče glavešinama oko sebe Faraon", /34/ "hoće da vas čarolijom svojom iz zemlje vaše izvede. Pa šta savjetujete?" /35/ "Ostavi njega i brata njegova!", rekoše, "a u gradove pošalji sakupljače", /36/ "sve čarobnjake vješte će ti dovesti."/37/

Nakon što je donio razuman i jasan dokaz Faraonu, i nakon što je Faraon ostao bez ijednog dokaza kojim bi mogao opovrgnuti Musaov dokaz, pribjegao je moći i vlasti pa mu je zaprijetio zatvorom ukoliko bude smatrao Boga Bogom, a ne njega, čemu se Musa žestoko usprotivio, te reče:

"'Zar i onda kad ti budem nešto očito donio?', upita on", tj. jasan i nepobitan dokaz.

"'Pa daj ga, ako istinu govoriš', reče Faraon", "I Musa baci štap svoj, kad on - zmija prava", tj. vidljiva, stvarna, sjajna i ogromna sa ogromnim tijelom i ogromnim ustima, nevjerovatno zastrašujućeg oblika i izgleda.

"I ruku svoju izvuče", tj. iz džepa.

"Kad ona, onima koji su gledali - bijela", tj. zasvjetluca kao da je komad mjeseca. Usprkos tome

Faraon je bio uporan u svojoj tvrdoglavosti i negiranju Musaa, a.s.

"'Ovaj je, zaista, vješt čarobnjak', reče glavešinama oko sebe Faraon", tj. izvanredan i vješt u čarobnjaštvu i ovaj njegov čin je prava čarolija, nije nikakva mudžiza. Zatim ih je i dalje podsticao da mu ne vjeruju, pa reče:

"hoće da vas čarolijom svojom iz zemlje vaše izvede", tj. hoće da vam oduzme zemlju vašu, pa šta mislite da uradimo od njega?

"'Ostavi njega i brata njegova!', rekoše, 'a u gradove pošalji sakupljače, sve čarobnjake vješte će ti dovesti!'", tj. sačekaj, ostavi i njega i njegovog brata dok ne sakupiš sve najvještije čarobnjake iz tvoga kraljevstva, pa ćeš vidjeti šta će uraditi sa njim, nadvladat će ga i time ćeš ga pobijediti i savladati, pa im je na to odgovorio da se sakupe svi ljudi na jednom mjestu i pokazaše se Allahovi znakovi i njegovi dokazi i argumenti ljudima danju, i javno.

فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ لِمِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ
هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾ لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ ٱلسَّحَرَةَ إِن كَانُوا۟ هُمُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿٤٠﴾
فَلَمَّا جَآءَ ٱلسَّحَرَةُ قَالُوا۟ لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ
﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذًا لَّمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلْقُوا۟ مَآ
أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٤٣﴾ فَأَلْقَوْا۟ حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا۟ بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا
لَنَحْنُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾ فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾
فَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٧﴾ رَبِّ مُوسَىٰ
وَهَٰرُونَ ﴿٤٨﴾

"I čarobnjaci se u određeno vrijeme i označenog dana sabraše /38/, a narodu bi rečeno: 'Hoćete li se sakupiti /39/, da budemo uz čarobnjake, ako oni budu pobjednici?' /40/ A kad dođoše, čarobnjaci Faraona upitaše: 'Da li će nama, doista, pripasti nagrada ako mi budemo pobjednici?' /41/ 'Hoće', odgovori on, 'i bit ćete tada sigurno meni najbliži.' /42/ Musa im reče: 'Bacite ono što želite da bacite!' /43/ I oni pobacaše konope svoje i štapove svoje i rekoše: 'Tako nam dostojanstva Faraonova, mi ćemo svakako pobijediti!' /44/ Zatim Musa baci svoj štap, koji, odjednom, proguta ono što su oni lažno izveli. /45/ Čarobnjaci se onda na tlo baciše /46/ i rekoše: 'Mi vjerujemo u Gospodara svjetova, /47/ Gospodara Musaova i Harunova.'" /48/

Ovakve efektne predstave između Musaa, a.s., i Kopta Uzvišeni spominje u surama "El-'Araf", "Ta-ha" i u ovoj suri, a to zbog toga jer su Kopti željeli i nastojali da utrnu Božije svjetlo svojim ustima. Ali Allah će upotpuniti i učvrstiti to svjetlo, makar to bilo mrsko kafirima.

Ovo pitanje sučeljavanja nevjerstva i imana, te stajanja uvijek jednog naspram drugog završava se uvijek nadvladavanjem imana nad nevjerstvom!

"I reci: 'Došla je Istina a nestalo je laži.'" (17:81)

I dođoše čarobnjaci iz svih krajeva Egipta. Bili su najvrsniji i najžešći čarobnjaci od kojih se očekivalo mnogo, i bili su veoma brojni. Kaže se da ih je bilo između 12 i 80 hiljada, a samo Allah zna koliko ih je tačno bilo.

Kada su se sakupili, narod se uputio na to mjesto zakazanog dana, a jedan iz skupine reče:

"da budemo uz čarobnjake, ako oni budu pobjednici!", a nisu rekli: "Slijedit ćemo Istinu bez obzira kakva ona bila", nego će biti sljedbenici vjere njihovih kraljeva.

"A kad dođoše čarobnjaci" do prijestolja Faraonova oko kojeg su se bile okupile sve njegove sluge, porodica, njegovi zastupnici i vođe njegovog kraljevstva kao i njegova vojska, rekoše čarobnjaci:

"Da li će nama pripasti nagrada ako mi budemo pobjednici?" "Hoće" - odgovori on - "i bit ćete tada sigurno meni najbliži", tj. imat ćete specijalni status kod mene i dobit ćete sve što zatražite, učinit ću vas najbližim sebi, pa se čarobnjaci vratiše na mjesto predstave gdje se okupila svjetina.

"O Musa!", rekoše oni, "hoćeš li ti ili ćemo najprije mi baciti?" "Bacite vi" (20:65), pa im reče Musa:

"Bacite ono što želite da bacite!" "I oni pobacaše konope svoje i štapove svoje, i rekoše: "Tako nam dostojanstva Faraonova, mi ćemo svakako pobijediti!" Tako i neznalice iz redova svjetine kada urade nešto govore: "Ovo je zbog sevapa tog i tog."

"Zatim Musa baci svoj štap, koji, odjednom, proguta ono što su oni lažno izveli", tj. pohvata ih i sakupi ih sa svih strana i proguta ih tako da od njih ne ostade ništa. Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"I tako Istina na vidjelo izbi i pokaza se da je bilo lažno ono što su oni priredili." (7:118)

Ovo je bio izuzetno veliki događaj, neoboriv dokaz uspjeha i pobjede, dokaz koji je nepobitan, a to s toga jer su oni od kojih su tražili pomoć savladani i pokorili su se. *"Čarobnjaci se onda na tlo baciše"* Allahu Gospodaru svjetova, Koji je poslao Musaa i Haruna, a.s., sa Istinom i očevidnom mudžizom,

"I rekoše: "Mi vjerujemo u Gospodara svjetova, "Gospodara Musaova i Harunova." Tako je Faraon bio savladan i pobijeđen na način kakav svijet nikada do tada nije vidio. Međutim, zbog

svoje tvrdoglavosti, drskosti i bestidnosti okrenuo se prijeteći čarobnjacima:

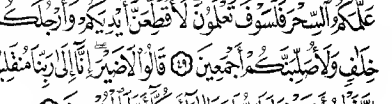

"Zar povjerovaste njemu prije dopuštenja moga?!", viknu Faraon, "On je vaš učitelj, on vas je čarobnjaštvu naučio - a vi ćete zapamtiti: poodsijecat ću vam ruke i noge vaše unakrst i sve ću vas porazapinjatil" /49/ "Ništa strašnol", rekoše oni, "mi ćemo se Gospodaru svome vratiti. /50/ Mi se nadamo da će nam Gospodar naš grijehe naše oprostiti zato što smo prvi vjernici." /51/

Faraon je zaprijetio čarobnjacima i zaplašivao ih, ali što god je to žešće i više činio to je više utjecalo da oni prime pravu vjeru i predaju joj se, a kako i ne bi kad im se objelodanila Istina, pošto ovo sa čime je došao Musa ne može da bude dato od čovjeka nego od Allaha, dž.š., i Njegovom pomoći. Iz toga su saznali u kakvom se neznanju nalazio njihov narod pa su uzmogli da uzvjeruju a nisu se obazirali na Faraona i na njegova obećanja i prijetnje, niti su za njega pokazivali više bilo kakav interes, pa zbog toga Faraon reče:

"Zar povjerovaste njemu prije dopuštenja moga?!", viknu Faraon, tj. trebalo je da od mene tražite dozvolu za ono što ste učinili.

"On je vaš učitelj, on vas je čarobnjaštvu naučio", a ovo je oholo uzdizanje i tvrdoglavost za koju i sam Faraon zna da je lažna; kako će ih on naučiti čarobnjaštvu a nije se prije toga sastao s njima. Zatim je Faraon počeo da prijeti i zastrašuje da će im odsjeći ruke i noge i da će ih razapeti, a oni rekoše: ***"Ništa strašno!"*** to nas ne zanima, ***"mi ćemo se Gospodaru svome vratiti"***, tj. mi ćemo se vratiti Allahu, dž.š., Koji ne oduzima nagradu onih koji dobro čine,

"Mi se nadamo da će nam Gospodar naš grijehe naše oprostiti", a to su grijesi na koje si nas ti prisilio svojom čarolijom

"zato što smo prvi vjernici" od Kopta. Pa ih je Faraon sve poubijao.

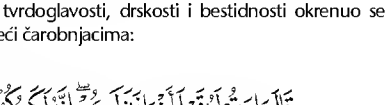

I Mi objavismo Musau: "Kreni noću s robovima Mojim, ali bit ćete gonjeni." /52/ I Faraon posla po gradovima sakupljače. /53/ "Doista su ovi skupina mala, /54/ i oni nas doista srde, /55/ a mi smo svi oprezni!" /56/ I Mi ih izvedosmo iz vrtova i rijeka /57/, iz riznica i dvoraca divnih./58/ Eto tako je bilo, i Mi dadosmo da to naslijede sinovi Israilovi." /59/

Pošto se boravak Musaa, a.s., u Egiptu odužio, je je iznosio Allahove, dž.š., dokaze Faraonu i njegovoj kliki, koji su se uprkos tome oholili i ostajali tvrdoglavi, nije im ostalo ništa drugo nego patnja i kazna Allahova, pa je Uzvišeni Allah, dž.š., naredio Musau da izvede sinove Israilove noću iz Egipta, te i da ide sa njima gdje mu se naređuje, pa je Musa, a.s., i postupio onako kako mu je Uzvišeni Allah, dž.š., naredio.

Izveo ih je nakon što su od Faraonovog naroda pozajmili velike količine nakita. Krenuli su u vrijeme izlaska mjeseca. Musa, a.s., raspitivao se za mezar Jusufa, a.s., a jedna žena, starica iz naroda Benu--Israila, pokazala mu je gdje se nalazi njegov mezar te su oni ponijeli njegov tabut sa sobom.

Kaže se da ga je on (Musa, a.s.) lično nosio, a Jusuf, a.s., ranije je za to bio ostavio poruku, da ga kada Benu-Israilci budu izlazili iz Egipta, ponesu. U vezi s tim ima jedan neprekinut hadis koga prenosi Ebu-Musa, ali je vjerovatnije da je taj hadis mevkuf, a Allah najbolje zna.

Kada je osvanuo, Faraon se jako rasrdio zbog njihovog izlaska, pa je naredio da se hitno sakupi vojska i povika im: ***"Doista su ovi"***, tj. Benu-Israil

"skupina mala", riječ znači, tj.grupa skupina. ***"I oni nas, doista, srde"***, tj. neprestano izazivaju srdžbu u nama, ***"a mi smo svi oprezni"***, tj. oprezni smo u pogledu njihove prijevare, te ću ih zaista do posljednjeg iskorijeniti i očistiti; svakom vojniku dopušteno je da uradi od njih šta god želi. A Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"I Mi ih izvedosmo iz vrtova i rijeka, iz riznica i dvoraca divnih", tj. oni su izašli iz ovog blagostanja u pakao, ostavili su i napustili te visoke dvorce, vrtove, rijeke, te imetke, opskrbu, i udobna utočišta na dunjaluku.

"Eto, tako je bilo, i Mi dadosmo da to naslijede sinovi Israilovi", kao što kaže Uzvišeni:

"a potlačenom narodu dodadosmo u nasljeđe istočne i zapadne krajeve zemlje koju smo blagoslovili" (7:137), a Uzvišeni također kaže:
"A Mi smo htjeli da one koji su na zemlji tlačeni, milošću obaspemo i da ih vođama i naslijednicima učinimo." (28:5)

فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا تَرَٰٓءَا ٱلْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَٰبُ مُوسَىٰٓ إِنَّا
لَمُدْرَكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّآ ۖ إِنَّ مَعِىَ رَبِّى سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾ فَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ
أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْبَحْرَ ۖ فَٱنفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَٱلطَّوْدِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾
وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ ٱلْـَٔاخَرِينَ ﴿٦٤﴾ وَأَنجَيْنَا مُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿٦٥﴾
ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْـَٔاخَرِينَ ﴿٦٦﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ
﴿٦٧﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾

"I oni ih, kad se sunce rađalo, sustigoše, /60/ pa kad jedni druge ugledaše, drugovi Musaovi povikaše: 'Samo što nas nisu stigli!' /61/ 'Neće!', reče on, 'Gospodar moj je sa mnom, On će mi put pokazati.' /62/ 'I Mi objavismo Musau: 'Udari štapom svojim po moru!', i ono se rastavi i svaki bok njegov bijaše kao veliko brdo, /63/ i Mi onda tamo one druge približismo, /64/ a Musaa i sve one koji bijahu s njim spasismo, /65/ i one druge potopismo. /66/ To je, zaista, pouka, i većina njih nisu bili vjernici, /67/ a Gospodar tvoj je, doista, Silan i Milostiv." /68/

Faraon je krenuo za Benu-Israilom sa ogromnom vojskom u kojoj su bili svi oni koji su imali vlast u svojim rukama, predstavnici države, plemići, velikani, ministri, predsjednici i vojnici. Kur'an ne određuje tačan njihov broj jer to i nema značaja jer su oni praktično svi krenuli za njima ***"I oni ih, kad se Sunce rađalo, sustigoše"***, tj. stigli su ih pri izlasku sunca, ***"pa kad jedni druge ugledaše"***, tj. kad jedna grupa ugleda drugu, onda

"drugovi Musaovi povikaše: 'Samo što nas nisu stigli!'", a to zbog toga jer se njihov put završavao na samoj obali mora, a to je Crveno more, tako da je ispred njih bilo more a iza njih već ih je sustizala Faraonova vojska. Zbog toga su rekli:

"Samo što nas nisu stigli!", "Neće!", reče on, "Gospodar moj je sa mnom, On će mi put pokazati", tj. ne brinite, zaista, je Allah, dž.š. - Njemu slava - Onaj Koji mi je naredio da sa vama idem ovuda, a On neće iznevjeriti Svoje obećanje. Na prednjoj strani kolone bio je Harun, a.s., a sa njim je bio i Juše'a bin Nun i čovjek "vjernik" iz Faraonove porodice, a Musa, a.s., bio je na začelju kolone.

Više mufessira spominje da su oni zastali ne znajući šta da čine, a Juše'a bin Nun ili čovjek "vjernik" iz Faraonove porodice počeo je govoriti Musau, a.s.: "O Božiji Poslaniče, je li ti ovuda naredio tvoj Gospodar da ideš?" A on reče: "Da!" A Faraon i njegova vojska već su se bili skroz približili i dostigli ih. U tom trenutku, Allah, dž.š., naređuje Svom poslaniku Musa, a.s., da udari svojim štapom po moru, pa je on udario izgovorivši: "Rastavi se sa Božijom dozvolom", pa se more raskolilo. U vezi sa ovim Uzvišeni kaže:

"I Mi objavismo Musau: 'Udari štapom svojim po moru!'- i ono se rastavi i svaki bok njegov bijaše kao veliko brdo", tj. kao ogromni brijeg, kako to prenose Ibn-Abbas i Ibn-Mes'ud i drugi. Ibn--Abbas kaže da je u moru nastalo dvanaest puteva i pravaca, za svako pleme po jedan put. Suddi dodaje pa kaže: "U moru su se formirali tuneli (prstenovi) i oni su gledali jedni u druge kao da su u vodi bili zidovi koji su zadržavali vodu. Allah, dž.š., poslao je vjetar u dno mora koji je zapuhao i ono je postalo suho kao što je suha površina zemlje." Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"I s njima suhim putem kroz mora prođi, ne strahujući da će te oni stići i da ćeš se utopiti." (20:77)

Uzvišeni ovdje u ovom kazivanju kaže:

"I Mi onda tamo one druge približismo." Riječ značí, "tamo". Ibn-Abbas i neki drugi u pogledu ajeta ***"I Mi onda one tamo..."***, tj. približismo moru Faraona i njegovu vojsku i uvedosmo ih u njega,

"a Musaa i sve one koji bijahu s njim spasismo, a one druge potopismo", tj. spasili smo Musaa i sinove Israilove i sve one koji su slijedili njihovu vjeru, niko od njih nije propao, a potopili smo Faraona i njegovu vojsku tako da niko od njih nije ostao a da nije uništen.

Abdullah, tj. Ibn-Me'sud, prenosi rekavši: "Nakon što je izašao poslednji drug Musaa, a.s., iz mora i nakon što je pristigao i zadnji sljedbenik Faraona, nad njima se sklopilo i sastavilo more, pa nije ništa crnije viđeno od tog dana do danas. Tako je potopljen Faraon, neka je Allahovo prokletstvo na njega.[485]

Zatim Uzvišeni kaže: ***"To je, zaista, pouka"***, tj. u ovom kazivanju i njegovim čudnovatim događajima, u pomoći i potpori Allahovih vjernih robova - očevidan je putokaz, jasan dokaz i vrhunska mudrost:

"I većina njih nisu bili vjernici, a Gospodar tvoj je, doista, Silan i Milostiv"; ovo smo već ranije objasnili.

---

[485] Rekao sam: "Da, Allah, dž.š., prokleo je Faraona zbog njegovog nevjerstva i tvrdoglavosti sve do njegovog posljednjeg daha, pa njegove riječi: "Uzvjerovah da nema drugog boga osim Onoga u Koga vjeruju sinovi Israilovi" ne znače ništa, jer je on ovo izgovorio pri posljednjem izdisaju i smrtnom hropcu, a Allah ne prima iman u takvom stanju. Međutim, šejtan neprestano zavodi srca nekih ljudi koji govore: Faraon se spasio (jer je izgovorio šehadet), i oni ustrajavaju u toj tvrdnji i pored toga što mnogi ajeti ukazuju na njegov kufr i što Allah nije primio njegov iman jer rekao je: "Zar sada!?" Bože, prokuni Faraona i njegov narod u svakom trenutku i vremenu! Sastavi ih sa njim na Mahšeru jer su ga voljeli, sažaljevali se na njega sve do ove granice. *"Ne treba da ljudi koji u Allaha i onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova." (58:22)*

وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾
إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا۟ نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا
عَٰكِفِينَ ﴿٧١﴾ قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾ أَوْ يَنفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ
﴿٧٣﴾ قَالُوا۟ بَلْ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ قَالَ أَفَرَءَيْتُم مَّا
كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ
إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٧﴾

"I kaži im vijest o Ibrahimu, /69/ kad je oca svoga i narod svoj upitao': 'Čemu se vi klanjate?', /70/ a oni odgovorili: 'Klanjamo se kumirima i povazdan im se molimo', /71/ on rekao je: 'Da li vas oni čuju kada se molite, /72/ ili, da li vam mogu koristiti ili naškoditi?' /73/ 'Ne', odgovoriše, 'ali mi smo upamtili pretke naše kako tako postupaju.' /74/ 'A da li ste razmišljali', upita on 'da su oni kojima se klanjate, /75/ vi i kojima su se klanjali davni preci vaši, /76/ doista, neprijatelji moji? Ali, to nije Gospodar svjetova.'" /77/

Ovo je obavještenje Uzvišenog Allaha, dž.š., o Njegovom robu, poslaniku i Prijatelju Ibrahimu, a.s., "vođi čistih." Uzvišeni Allah, dž.š., naredio je Svome poslaniku Muhamedu, s.a.v.s., da ovo uči svom ummetu, da se ugledaju na njega u ihlasu i tevekkulu i obožavaju samo Allaha, dž.š., Jedinog, Koji nema druga. On, Ibrahim, a.s., nije prihvatio širk a niti njegova porodica, on je, neka je na njega spas, otkako je postao, odbijao i odvraćao svoj narod od obožavanja kipova, on je sa Uzvišenim Allahom, dž.š. ***narod svoj upitao: 'Čemu se vi klanjate?'"***, tj. šta predstavljaju ovi kipovi kojima ste vi privrženi?

"a oni odgovorili: 'Klanjamo se kumirima i povazdan im se molimo'", tj. ustrajno ih obožavamo i dozivamo,

"on rekao je: 'Da li vas oni čuju kada se molite, ili, da li vam mogu koristiti ili naškoditi?' 'Ne', odgovoriše, 'ali mi smo upamtili pretke naše kako tako postupaju'", tj. priznali su da njihovi kumiri ne mogu učiniti ništa od toga, nego su vidjeli svoje pretke da su isto tako činili, pa im Ibrahim, a.s., reče:

"'A da li ste razmišljali?', reče on, 'da su oni kojima se klanjate vi, i kojima su se klanjali davni preci vaši, doista, neprijatelji moji? Ali, to nije Gospodar svjetova.'" Ako ovi kipovi imaju ikakva utjecaja, neka mi se osvete i neka me kazne jer ja sam njihov neprijatelj i uopće me ne zanimaju, kao što rekao je Hud, a.s.:

"Ja pozivam Allaha za svjedoka" - reče on - "a i vi posvjedočite da ja nemam ništa s tim što vi druge Njemu ravnim smatrate, pored Njega, i zato svi zajedno protiv mene lukavstvo smislite i nimalo mi vremena ne dajte." (11:54,55) Ovako je Ibrahim, a.s., sebe smatrao neovisnim i čistim od njihovih bogova, pa kaže:

"A kako bih se bojao onih koje s Njim izjednačujete, kad se vi ne bojite što Allahu druge ravnim smatrate." (6:81)

ٱلَّذِى خَلَقَنِى فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَٱلَّذِى هُوَ يُطْعِمُنِى
وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَٱلَّذِى يُمِيتُنِى ثُمَّ
يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَٱلَّذِىٓ أَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لِى خَطِيٓـَٔتِى يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿٨٢﴾

"Koji me je stvorio i na Pravi put uputio, /78/ i Koji me hrani i poji, /78/ i Koji me, kad se razbolim, liječi, /80/ i Koji će mi život oduzeti, i Koji će me poslije oživiti ,/81/ i Koji će mi, žudim za tim, pogreške moje na Sudnjem danu oprostiti" /82/

Znači, ne obožavam nikoga do Onoga Koji čini sve ove stvari, ***"Koji me je stvorio i na Pravi put uputio"***, tj. Koji me je stvorio i odredio mi Uputu, pa upućuje koga hoće, a u zabludi ostavlja koga hoće.

"i Koji me hrani i poji", tj. On je moj Opskrbljivač onim što je potčinio i omogućio je načine i sredstva koja dovode do stjecanja nafake - opskrbe robovima u hrani i piću.

"i Koji me, kad se razbolim, liječi." Kada mi Allah, dž.š., odredi bolest, i budem bolestan, On je Onaj Koji određuje lijek pa se izliječim, a ako mi ne odredi lijeka, niko osim Njega ne može odrediti uzroke i način izliječenja.

"i Koji će mi život oduzeti, i Koji će me poslije oživiti", tj. On je Onaj Koji oživljuje i usmrćuje i to niko drugi ne određuje do On.

"i Koji će mi, nadam se, pogreške moje na Sudnjem danu oprostiti", tj. oprostiti grijehe, bilo na dunjaluku ili na ahiretu, to nije u stanju niko drugi do On.

رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٣﴾ وَاجْعَل لِّي لِسَانَ صِدْقٍ
فِي الْآخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَاجْعَلْنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَاغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ
كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ
وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾

"Gospodaru moj, podari mi mudrost i pridruži me onima koji su dobri / 83/ i učini da me po lijepom spominju oni što će poslije mene doći /84/ i učini me jednim od onih kojima ćeš dženetske blagodati darovati /85/, i ocu mome oprosti, on je jedan od zalutalih, /86/ i ne osramoti me na Dan kad će ljudi oživljeni biti, /87/ na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi, od koristi biti, /88/ samo će Onaj Koji Allahu srca čista dođe spašen biti." /89/

Ovo je molba Ibrahima, a.s., da mu njegov Gospodar da mudrost. Es-Suddi kaže: "Poslanstvo", a Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***"i pridruži me onima koji su dobri"***, tj. učini me da budem s onima koji su dobri i na dunjaluku i na ahiretu. Na smrtnom času Poslanik, s.a.v.s, rekao je: /382/ "Bože, učini me da budem u društvu odlikovanih!", rekavši to tri puta. U drugom se hadisu kaže: /383/ "Bože, oživi nas kao muslimane, daj da umremo kao muslimani, pridruži nas dobrima, ne daj da budemo poniženi i osramoćeni, a niti da mijenjamo Tvoju vjeru!"

Uzvišeni kaže: ***"i učini da me po lijepom spominju oni što će poslije mene doći"***, tj. učini da spomen na mene ostane lijep nakon moje smrti, da budem spominjan samo po dobru, kao što Uzvišeni kaže:

"I u naraštajima kasnijim spomen sačuvasmo", "Nek je u miru Ibrahim", "Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine." (37:108 - 110)

Uzvišeni veli: ***i učini me jednim od onih kojima ćeš dženetske blagodati darovati***", tj. daj mi blagodati na dunjaluku tim što će na mene ostati lijep spomen nakon moje smrti, a daj mi blagodati i na ahiretu, tako što ćeš me učiniti jednim od onih kojima ćeš darovati dženetske blagodati.

Uzvišeni kaže: ***"i ocu mome oprosti"***, kao što Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"Gospodaru naš, oprosti meni i roditeljima mojim" (14:41) i ovo je ono od čega je odustao Ibrahim, a.s., kao što kaže Uzvišeni:

"A što je Ibrahim tražio oprosta za svoga oca, bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrahim je, dolsta, bio pun sažaljenja i obazriv" (9:114)

Uzvišeni je zabranio Ibrahimu traženje oprosta za svoga oca pa Uzvišeni kaže:

"Divan uzor za vas je Ibrahim i oni koji su uz njega bili" - i tako dalje do kraja ajeta - ***"ali te ne mogu od Allaha odbraniti." (60:4)***

Uzvišeni veli: ***"i ne osramotite me na Dan kad će ljudi oživljeni biti"***, tj. sačuvaj me od sramote i poniženja na Sudnjem danu. Buharija prenosi od Ebu-Hurejrea merfu-hadis: /384/ "Ibrahim, a.s., će na Sudnjem danu sresti svoga oca Azera. Na Azerovom licu bit će mrlja i prašine pa će mu Ibrahim, a.s., reći: 'Nisam li ti rekao da mi se ne protiviš i ne budeš odmetnik i otpadnik?!', a njegov otac će odgovoriti: 'Evo danas se ne suprotstavljam i ne protivim ti se', a Ibrahim će reći: 'Gospodaru moj, Ti si mi, zaista, obećao da me nećeš poniziti na Dan proživljenja, a zar ima većeg poniženja od toga da me udaljiš od moga oca', pa će Uzvišeni Allah, dž.š., reći: 'Ja sam, zaista, zabranio Džennet kafirima', a zatim će reći: 'O Ibrahime, pogledaj u svoje noge', pa će on pogledati, a kad ono mužjak hijene u blatu i izmetu. Tad će biti prihvaćen za noge i bačen u Vatru." Ovaj hadis prenosi samo Buharija.

Pojam "ez-zejh" ovdje je u značenju hijene muškog pola, Azer kao da se pretvorio u lik smrdljive i odvratne hijene, umazane svojim izmetom, on će biti bačen u Vatru.

Uzvišeni, dž.š., kaže: ***"na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti"***, tj. ništa neće sačuvati čovjeka od Allahove, dž.š., kazne, njegov imetak, pa makar imao toliko zlata da ispuni njime cijelu zemlju ***"a ni sinovi"***, tj. kada bi sa njima prekrio cijelu Zemlju neće mu koristiti toga dana ništa osim vjerovanja u Allaha, dž.š., i iskrene vjere u Njega, i istinskog oslobođenja od širka sebe i svoje porodice. Zbog toga je rečeno: ***"samo će ovaj koji Allahu čista srca dođe spašen biti"***, tj. da bude čist od prljavštine i širka.

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ
لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ﴿٩١﴾ وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ
تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾ مِن دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنصُرُونَكُمْ أَوْ يَنتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾ فَكُبْكِبُوا
فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودُ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾ قَالُوا وَهُمْ فِيهَا
يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ تَاللَّهِ إِن كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ
الْعَالَمِينَ ﴿٩٨﴾ وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِن شَافِعِينَ ﴿١٠٠﴾
وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِي
ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ
الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾

"I Džennet će se bogobojaznima približiti, /90/ a Džehennem zalutalima ukazati, /92/ i reći će im se: 'Gdje su oni kojima ste se klanjali, /92/ a niste Allahu: mogu li vam oni pomoći, a mogu li i sebi pomoći?', /93/ pa će i oni i oni koji su ih u zabludu doveli u nj biti bačeni, /94/ i vojske Iblisove - svi zajedno. /95/ I oni će, svađajući se u njemu, govoriti /96/ 'Allaha nam, bili smo, doista, u očitoj zabludi, /97/ kad smo vas sa Gospodarom svjetova izjednačavali, /98/ a na stranputicu su nas naveli zilkovci, /99/ pa nemamo ni zagovornika, /100/ ni prisna prijatelja, /101/ da nam je samo da se povratimo, pa da postanemo vjernici!' /102/ U tom je pouka, ali većina ovih nisu vjernici, /103/ a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv!" /104/

"I Džennet će se bogobojaznima približiti", tj. približit će im se uljepšan i ukrašen, onima koji su se iskreno bojali Allaha i koji su radili za Džennet na dunjaluku,

"a Džehennem zalutalim ukazati", tj. objelodanit će im se i pokazati Džehennem, pa će duboko uzdahnuti, tako da će im srca doći do samih grkljana: a stanovnicima Džehennema će podrugljivim tonom biti rečeno:

"Gdje su oni kojima ste se klanjali, a niste Allahu: mogu li vam oni pomoći, a mogu li i sebi pomoći", tj. oni vam danas ništa ne znače, jer ne mogu čak ni sami sebe odbraniti. I vi i oni ste danas gorivo Džehennema i njegovi predvodnici. Uzvišeni kaže: ***"pa će i oni i oni koji su ih u zabludu doveli u nj biti bačeni"***, tj. u njega će biti pobacani nevjernici jedan preko drugog i njihove vođe koje su ih pozivale širku ***"i vojske Iblisove - svi zajedno"***, tj. bit će bačeni u Džehennem za njima.

"I oni će, svađajući se u njemu, govoriti: 'Allaha nam, bili smo, doista, u očitoj zabludi kad smo vas sa Gospodarom svjetova izjednačavali'", tj. pokoravali vam se kao što se pokorava po naređenju Gospodara svjetova i obožavali smo vas sa Njim,

"a na stranputicu su nas naveli zilkovci, pa nemamo ni zagovornika", koji bi se zauzimali za nas, bilo meleke ili nekog drugog, ***"ni prisna prijatelja"***, tj. bližnjeg, ili kakvog dobrog da bi se zauzeo za nas;

"da nam je samo da se povratimo, pa da postanemo vjernici!" A Allah, dž.š., zna da bi oni opet zanijekali i kada bi se ponovo vratili na dunjaluk, vratili bi se nevjerstvu.

"U tome je pouka, ali većina ovih nisu vjernici", tj. u tome je jasan dokaz i pokazatelj u raspravi Ibrahima, a.s., koju je vodio sa svojim narodom da nema drugog boga osim Allaha.

"a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv." Ovo je već objašnjeno na početku ove sure.

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ
أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾ وَمَآ
أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ
وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾

"I Nuhov narod je smatrao lažnim poslanike. /105/ Kad im brat njihov Nuh reče: 'Kako to da se Allaha ne bojite? /106/ Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani, /107/ zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! /108/ Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi. /109/ Zato se bojte Allaha i budite poslušni meni!'" /110/

Ovo je obavještavanje od strane Allaha, dž.š., o Svome robu i poslaniku Nuhu, a.s., a on je prvi poslanik koga je Allah dž.š. poslao stanovnicima Zemlje nakon što su obožavali kipove i njima slične, pa ga je njegov narod nijekao i utjerivao u laž, te su i dalje nastavili sa širkom kao i ranije. Pa je Allah, dž.š., objavio da je njihovo negiranje Nuha, a.s., ustvari negiranje svih poslanika. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"I Nuhov narod smatrao je lažnim poslanike. Kad im brat njihov Nuh reče: 'Kako to da se Allaha ne bojite!'", tj. zar se ne plašite Allaha kad obožavate nekog drugog mimo Njega. ***"Ja sam vam, sigurno poslanik pouzdani"***, tj. ja sam, zaista, poslan od strane Allaha, dž.š., i pouzdan sam prenosilac Njegove objave, ništa joj neću dodati, a niti oduzeti od nje.

"zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade", tj. ne tražim od vas nikakvu nagradu za ono na što vas opominjem i savjetujem.

"Mene će Gospodar svjetova nagraditi!", tj. pripremljena mi je nagrada za to kod Njega, Uzvišenog

"zato se bojte Allaha i budite poslušni meni!" On vam je već objasnio moju iskrenost, prijateljstvo i moju pouzdanost, zato budite poslušni meni u onome čemu vas pozivam, vjeri u Jednog Boga, Uzvišenog Allaha, dž.š., i odbacivanju širka.

قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لَكَ وَٱتَّبَعَكَ ٱلْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾
قَالَ وَمَا عِلْمِى بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّى ۖ لَوْ تَشْعُرُونَ
﴿١١٣﴾ وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١١٥﴾

"oni rekoše: 'Kako da te poslušamo, kad te najniži sloj ljudi slijedi?' /111/ 'Ne znam ja šta oni rade', reče on, /112/ 'svi će pred Gospodarom mojim, da znate, račun polagati,

/113/ a ja vjernike neću otjerati, /114/ ja samo javno opominjem"' /115/

Kao da su ga pitali i tražili od njega da udalji potlačene i slabe kako bi ga oni slijedili, smatrajući se višim od njih.

Zbog toga: ***"oni rekoše: 'Kako da te poslušamo kad te najniži sloj ljudi slijedi?'"***, tj. da se izjednačimo sa njima u pravima, obvezama i položaju.

"'Ne znam ja šta oni rade', reče on", tj. šta to mene obavezuje u pogledu toga što su moji sljedbenici, pa makar bilo šta radili. A što se mene tiče, obavezan sam da primim njihovo vjerovanje, a samo Allah upravlja njihovim tajnim poslovima:

"Svi će pred Gospodarom mojim, da znate, račun polagati, a ja vjernike neću otjerati!", on im to neće uskratiti, jer je on poslanik svoga Gospodara, pa ko ga posluša, slijedi ga i vjeruje u ono što je njemu objavljeno, prihvati ga bez obzira bio on ugledan ili slab, visokog statusa ili bijednik:

"Ja samo javno opominjem", tj. ja sam poslan samo da opominjem.

قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَٰنُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِى كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾
فَٱفْتَحْ بَيْنِى وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِى وَمَن مَّعِىَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ
وَمَن مَّعَهُۥ فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ ٱلْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّ فِى
ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ
ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾

"Ako se ne okaniš, o Nuhu!", rekoše oni, "bit ćeš sigurno kamenovan!", /116/ "Gospodaru moj", reče on, "narod moj me u laž utjeruje", /117/ "pa Ti meni i njima presudi i mene i vjernike koji su sa mnom spasi!" /118/ I Mi smo njega i one koji su bili uz njega u lađi krcatoj spasili, /119/ a ostale potopili. /120/ To je pouka, ali većina ovih nisu vjernici, /121/ a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv." /122/

Boravak se Allahovog Poslanika među njima odužio jer ih je pozivao Uzvišenom Allahu, dž.š., danonoćno, tajno i javno, ali sve što ih je više pozivao, oni su sve više tvrdoglaviji ostajali u svome nevjerstvu i ustrajnosti u njemu, i na kraju rekoše:

"Ako se ne okaniš, o Nuhu", rekoše oni, "bit ćeš sigurno kamenovan", tj. mi ćemo te kamenovati. Tada je uputio molbu protiv njih, a Allah, dž.š., mu je molbu uslišao pa kaže:

"Gospodaru moj", reče on, "narod moj me u laž utjeruje", "pa Ti meni i njima presudi, i mene i vjernike koji su sa mnom spasi."

Slično kao što Allah, dž.š., kaže:

"I on je Gospodara svoga zamolio: 'Ja sam pobjeđen, Ti se osveti'" (54:10)

A ovdje kaže:

"I Mi smo njega i one koji su bili uz njega u lađi krcatoj spasili", "a ostale potopili."

Pojam "el mešhun" - "lađa krcata", znači napunjena i natovarena svim vrstama robe koje je nosila na sebi, od svake vrste po dvoje, tj. spasili smo Nuha i sve one koji su ga slijedili, a potopili smo sve odreda, zajedno one koji mu nisu vjerovali i koji su se suprotstavljali njegovoj naredbi.

"To je pouka, ali većina ovih nisu vjernici, a Gospodar tvoj zaista je Silan i Milostiv." Ovo smo već ranije objasnili.

كَذَّبَتْ عَادٌ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا
تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾
وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٧﴾ أَتَبْنُونَ
بِكُلِّ رِيعٍ ءَايَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾
وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾ وَٱتَّقُوا۟
ٱلَّذِىٓ أَمَدَّكُم بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُم بِأَنْعَٰمٍ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾ وَجَنَّٰتٍ
وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣٥﴾

"I Ad je smatrao lažnim poslanike. /123/, Kad im brat njihov Hud reče: 'Kako to da se Allaha ne bojite? /124/ Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani, /125/ zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! /128/ Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi. /127/ Zašto na svakoj uzvišici palate zidate, druge ismijavajući /128/ i podižete utvrde kao da ćete vječno živjeti, /129/ a kad kažnjavate, kažnjavate kao silnici? /130/ Bojte se Allaha i meni budite poslušni! /131/ Bojte se Onoga Koji vam daruje ono što znate, /132/ daruje vam stoku i sinove /133/ i bašče i izvore.

/134/ Ja se, doista, za vas bojim na Velikom danu patnje."' /135/

Ovo je obavještenje od strane Uzvišenog Allaha, dž.š., o Svome robu i Svome poslaniku Hudu, a.s. On je pozivao svoj narod Ad, a njegov narod je nastanjivao mjesto Ahkaf. To su pješčana brda blizu Hadremevta na granici sa Jemenom. Živjeli su u vrijeme nakon Nuhovog, a.s., naroda kao što Uzvišeni kaže u suri "El-E'araf":

"Sjetite se da vas je On nasljednicima Nuhova naroda učinio: to što ste krupna rasta - Njegovo je djelo!" (7:69) Oni su bili izuzetno snažni, vrlo visoki i izuzetno hrabri, imali su sinove, bašče, rijeke, plodna polja i raznovrsne plodove. Uprkos svim ovim blagodatima činili su širk Uzvišenom Allahu, dž.š., a Allah dž.š., im je poslao Huda, a.s., poslanika između njih, koji će ih obrađovati i opomenuti. Pa ih je on pozvao vjerovanju u Jednog Allaha, dž.š., upozorio ih na Njegovu osvetu i kaznu kad kaže:

"Zašto na svakoj uzvišici palate zidate, druge ismijavajući..." Termin "er-ri" označava uzvišeno mjesto poređ poznatih puteva. Na svakoj uzvišici građili su ogromne građevine, druge ismijavajući, tj. bez potrebe za njima, nego iz zabave i javnog pokazivanja svoje snage koje navodno nema na čitavom dunjaluku, a ni na ahiretu, pa kaže: ***"I podižete utvrde kao da ćete vječno živjeti"***, tj. podižete tako velike građevine bez kojih ćete ostati kao što su ostali i oni koji su bili prije vas - jer će njihovo nevjerstvo prouzrokovati njihovu propast i kaznu u vidu njihovog iskorjenjivanja zbog toga što su pretjerivali, pa će ostaviti svoje sinove kao ibret, pouku i znak, onima koji će doći poslije njih.

Abu Ed-Derda' govorio je stanovnicima Damaska otprilike ovako: "Ko će kupiti od mene nasljedstvo naroda Ad za dva dirhema?" A Uzvišeni kaže:

"a kada kažnjavate, kažnjavate kao silnici", opisuje ih kao snažne, grube i silne.

"Bojte se Allaha i meni budite poslušni!", tj. obožavajte svoga Gospodara i budite poslušni svome poslaniku, zatim im je počeo nabrajati Allahove blagodati prema njima pa kaže:

"Bojte se Onoga Koji vam daruje ono što znate, daruje vam stoku i sinove, i bašče i izvore. Ja se, doista, za vas bojim na Velikom danu patnje", tj. ako zaniječete i suprotstavite se. Pozivao ih je Allahu, dž.š., poticanjem i buđenjem želje kod njih, a i zastrašivanjem, ali ništa im to nije koristilo.

قَالُوا۟ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ
أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُن مِّنَ ٱلْوَٰعِظِينَ ﴿١٣٦﴾ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا خُلُقُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾
وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿١٣٨﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَٰهُمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً
وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾

"Rekoše oni: 'Nama je svejedno savjetovao ti ili ne bio savjetnik, /136/ ovako su i narodi davnašnji vjerovali, /137/ i mi nećemo biti mučeni, /138/ I oni su nastavili da ga u laž utjeruju, pa smo ih Mi uništili. To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruju, /139/ a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostivi" /140/

Uzvišeni obavještava o odgovoru Hudovog, a.s., naroda Hudu nakon što ih je upozorio i opomenuo, nakon što ih je podsticao i zaplašivao ih i nakon što im je objasnio Istinu i jasnom je pokazao

"Rekoše oni: 'Nama je svejedno savjetovao ti ili ne bio savjetnik'", tj. nećemo odustati od onoga na čemu smo sada.

"I mi na samu tvoju riječ nećemo napustiti božanstva naša, mi tebi ne vjerujemo." (11:53) I tako je to baš, kao što Uzvišeni kaže:

"Onima koji neće da vjeruju, doista, je svejedno opominjao ih ti ili ih ne opominjao - oni neće vjerovati." (2:6)

Uzvišeni veli: ***"ovako su i narodi davnašnji vjerovali"***, od početka do kraja, potpuno su zaokupljeni svojom vjerom i onim što im ona naređuje; to je vjera ranijih, davnašnjih predaka, očeva i djedova njihovih i oni slijede ono što su slijedili oni koji su iza njih i žive kao što su oni živjeli, umiru kao što su oni umirali, nema nikakvog proživljenja ni povratka, te zbog toga kažu: ***"I mi nećemo biti mučeni."***

Ibn-Abbas u vezi s njihovim riječima:

"a ovako su i narodi davnašnji vjerovali" kaže da znači vjera predaka, a 'Ikrime, 'Ata', El-Horasani, Katade i drugi isto tako iznose; Ibn-Džerir također je odabrao takvo mišljenje.

Uzvišeni kaže: ***"I oni su nastavili da ga u laž utjeruju, pa smo ih Mi uništili"***, tj. nastavili su sa svojim nijekanjem Allahovog Poslanika Huđa, a.s., suprotstavljati mu se i prkositi, pa ih je Allah, dž.š., uništio, poslavši im zviždav i zvonjav vjetar koji izbezumljuje i veoma snažno puše. Njihovo uništenje bilo je adekvatno prema njima, jer su oni bili najžešći i najoholiji, a Allah, dž.š., njih je potpuno savladao većom i žešćom snagom.

Ad je pleme koje potječe od Irema bin Sama bin Nuha o kome Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"S Iremom, vlasnicima palata na stubovima" (89:7), tj. pleme koje je nastanjivalo palate sa stubovima.

Oni koji kažu da je Irem grad, uzeli su to, ustvari, iz israhijata - priča sljedbenika Knjige što su prenijeli K'ab i Vehb, međutim, takva tvrdnja nema nikakvog utemeljenja, zbog toga Uzvišeni kaže:

"kojima ravna ni u jednoj zemlji nije bilo" (89:8), tj. niko nije stvorio nikada ništa kao što je ovo

pleme svojom snagom, žestinom i veličinom, a da se time mislilo na grad rekao bi nije sagrađeno nikada ništa slično na Zemlji.

Pa uprkos svemu, Allah, dž.š., uništio je narod Ad pošto se on uzoholio, osilio i uzvisio i ostao ustrajan u svome nevjerstvu, pa mu je poslao zvonjavi vjetar koji je potpuno uništio njihovu zemlju i sve što su posjedovali, kao što Uzvišeni kaže:

"koji, Voljom Gospodara svoga, sve srušl." (46:25)

Uzvišeni kaže:

"pa si u njima ljude povaljane kao šuplja datulina debla vidio" (59:7), tj. ostali su zanavijek bez glava i to jer je vjetar pokretao tjelesa njihova i dizao ih u zrak, a zatim ih obarao na njihove glave tako da su im se gnječile lobanje i mozgovi i razbijale glave te su izgledali kao ostarjele olupine izdubljenih datulinih debala, od Allahove, dž.š., odredbe ni najmanje ih nisu spasila, nisu su im koristila ili pomagala, brda i pećine u kojima su bili dobro utvrđeni.

كَذَّبَتْ
ثَمُودُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَٰلِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّي لَكُمْ
رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٥﴾

"I Semud je smatrao lažnim poslanike. /141/ Kad im brat njihov Salih reče: 'Kako to da se Allaha ne bojite? /142/ Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani. /143/ Zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! /144/ Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi.'" /145/

Ovo je obavještenje Uzvišenog Allaha, dž.š., o Svome robu i poslaniku Salihu, a.s. On ga je poslao narodu Semud. Oni su bili Arapi koji su nastanjivali predjele Hidžra između Vadil Kura' i Šama. Njihove nastambe veoma su poznate i slavne i već smo u suretu "El-E'araf" govorili o njima govoreći o prolasku Allahovog Poslanika Muhammeda, a.s., pored njih kada je pokrenuo bitku za osvajanje Sirije. Narod Semud živio je nakon naroda Ad, a prije Halila, tj. Ibrahima, a.s.

Njihov poslanik Salih, a.s., pozivao ih je Uzvišenom Allahu, dž.š.: da samo Njega Jedinog obožavaju, da Mu ne pridružuju druga i da poslušaju i budu pokorni onome što im je dostavio, tj. Objavu, pa su ga oni odbili, nijekali ga i suprotstavljali mu se. On ih je obavijestio da on ne treba i ne traži nikakvu nagradu od njih za to što ih poziva, nego traži nagradu samo kod Uzvišenog Allaha, dž.š. Zatim im je pomenuo Allahove blagodati prema njima pa kaže:

أَتُتْرَكُونَ فِى مَا هَٰهُنَآ ءَامِنِينَ
﴿١٤٦﴾ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾ وَتَنْحِتُونَ
مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا فَٰرِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾ وَلَا تُطِيعُوٓا۟
أَمْرَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ ٱلَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾

"Zar mislite da ćete ovdje biti ostavljeni sigurni, /146/ u vrtovima i među izvorima. /147/ u usjevima i među palmama sa plodovima zrelim? /148/ Vi u brdima vrlo spretno kuće klešete, /149/ zato se bojte Allaha i poslušni meni budite, /150/ i ne slušajte naredbe onih koji u zlu pretjeruju, /151/ koji na Zemlji ne zavode red, već nered uspostavljaju." /152/

Rekao im je savjetujući ih i upozoravajući ih na Allahovu, dž.š., odmazdu koja će ih zadesiti i podsjećajući ih na Allahove blagodati koje im je dao, opskrbu koja neprestano teče i učinio ih da budu sigurni od opasnosti i straha, dao im bašče svakovrsnog bilja, učinio da provriju mnoga vrela vode i rijeke, izveo im raznovrsne usjeve i plodove, te u tom pogledu kaže:

"I među palmama na plodovima zrelim", tj. On daje vlažnost meku kada se poveća pritisak plodova i kada se gomilaju jedni preko drugih i kada postaju zreli pa kaže: ***"Vi u brdima vrlo spretno kuće klešete"***, tj. klešete u brdima kuće iz obijesti, uobraženosti i uzaludno, bez potrebe da stanujete u njima. Radili su i vrlo precizno i budno, oštroumno dubeći ih i klešući ih, kao što svjedoče o njihovom stanju svi oni koji su imali prilike da vide njihove nastambe.

Zbog toga se kaže: ***"zato se bojte Allaha i meni poslušni budite!"***, tj. prihvatite se onoga što će vam koristiti i na dunjaluku i na ahiretu, a to je obožavanje vašeg Gospodara, Koji vas je stvorio i Koji vas je opskrbio, i samo Njega Jedinog obožavajte i jutrom i večerom:

"I ne slušajte naredbe onih koji u zlu pretjeruju, koji na Zemlji ne zavode red već nered uspostavljaju", znači njihove vođe i velikani koji ih pozivaju širku, nevjerstvu i suprotstavljanju Istini.

قَالُوٓا۟
إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ مَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَأْتِ بِـَٔايَةٍ إِن كُنتَ
مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ هَٰذِهِۦ نَاقَةٌ لَّهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ
مَّعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾
فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا۟ نَٰدِمِينَ ﴿١٥٧﴾ فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾

"Rekoše oni: 'Ti si samo opčinjen, /153/ ti si čovjek, kao i mi; zato nam donesi jedno čudo ako je istina to što govoriš!' /154/'Evo to je kamila', reče on, 'u određeni dan ona će piti, a u poznati dan vi, /155/ i ne činite joj nikakvo zlo da vas ne bi stigla patnja na Velikom danu!' /156/ Ali, oni je zaklaše i potom se pokajaše, /157/ i stiže ih kazna. To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruje, /158/ a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv." /159/

Uzvišeni obavještava o narodu Semud i njihovom odgovoru koji su uputili svome poslaniku Salihu, a.s., kada ih je pozvao obožavanju njihovog Uzvišenog Gospodara, te iznosi slijedeće:

"Rekoše oni: 'Ti si samo opčinjen'", tj. jedan od onih koji su opčinjeni, ti nemaš mozga, a zatim su rekli:

"ti si čovjek kao i mi", znači, pa kako si ti, a ne mi, mogao primiti objavu, kao što kažu u drugom ajetu:

"'Zar baš njemu između nas da bude poslana Objava. Ne, on je lažljivac oholi!' Vrlo brzo će oni saznati ko je lažljivac oholi!" (54:25,26)

Zatim su od njega tražili kao dokaz da im govori Istinu da im sada, ovog trenutka, izvede iz ove stijene devu koja će biti u desetom mjesecu steonosti. Pa je njihov poslanik sačinio sa njima ugovor da će, ako na njihovo traženje Allah, dž.š., odgovori, oni povjerovati? Pa su rekli da mu daju riječ i da hoće. Allahov Poslanik Salih, a.s., okrenu se i klanja, a zatim zamoli Uzvišenog Allaha, dž.š., da se odazove na ono što oni traže, pa se stijena rastopi i iz nje izide deva u desetom mjesecu steonosti tačno onakva kakvu su je oni opisali; pa su neki od njih uzvjerovali, ali je većina njih i dalje ostala nevjernicima.

"Evo, to je kamila", reče on, "u određeni dan ona će piti, a u poznati dan vi."

Znači, ona će piti vašu vodu jedan dan i u tome je ne smijete spriječiti, a drugi dan ćete vi piti vodu a ona neće.

"I ne učinite joj nikakvo zlo da vas ne bi stigla patnja na Velikom danu!" Tako je deva ostala među njima jedno vrijeme. Pila je vodu, pasla je na pašnjacima, oni su se koristili njenim mlijekom, muzli je tako da im je svima bilo dovoljno za piće, a koristili su je i za navodnjavanje. Međutim, pošto se rok oduljio, jedna polovima njih urotila se i dogovorila da je ubiju, pa su je zaklali:

"Ali, oni je zaklaše i potom se pokajaše, i stiže ih kazna." Ta kazna je bila to što se njihova zemlja zatresla strašnim potresom, zadesila ih je velika kazna vriskom i krikovima, tako da su im srca iščupana iz svojih mjesta i ostali su u svojim kućama ukočeni:

"To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruju, a Gospodar tvoj je, zaista, Silan", Koji nadvisuje svaku stvar, potčinjava je i savladava je: ***"Milostiv"*** svakom onome ko se pokaje i vrati se.

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٦١﴾
إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٤﴾

"I Lutov je narod smatrao lažnim poslanike. /160/ Kad im njihov brat Lut reče: 'Kako to da se ne bojite? /161/ Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani, /162/ zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! /163/ Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi.'" /164/

Uzvišeni obavještava o Svome robu i poslaniku Lutu, a.s., a on je sin Haruna bin Azera sin brata Ibrahimova, Halila, a.s.; bio je poslan narodu koji je nastanjivao mjesto Sodomu. Njihova djela, zbog kojih ih je Allah, dž.š., uništio i od njihovog mjesta učinio smrdljivo i ružno jezerce, bila su poznata u zemlji El-Gur, mjestu koje je graničilo sa brdima Bejtul-Makdisa. Pozivao ih je vjerovanju u jedinog Allaha, dž.š., i poslušnosti njegovom poslaniku i odvraćao ih od grješenja, spolnog općenja sa muškarcima te od izbjegavanja žena, pa kaže:

أَتَأْتُونَ ٱلذُّكْرَانَ

مِنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُم مِّنْ أَزْوَٰجِكُم ۚ بَلْ أَنتُمْ
قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾ قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَٰلُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾
قَالَ إِنِّى لِعَمَلِكُم مِّنَ ٱلْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾ رَبِّ نَجِّنِى وَأَهْلِى مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنَٰهُ
وَأَهْلَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِى ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿١٧٢﴾
وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ
وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾

"'Zašto vi, mimo sav svijet, sa muškarcima općite, /165/ a žene svoje koje je za vas Gospodar vaš stvorio - ostavljate? Vi ste ljudi koji svaku granicu zla prelazite.' /166/ Rekoše oni: 'Ako se ne okaniš, o Lute, bit ćeš sigurno prognan!' /167/ 'Ja se gnušam toga što vi radite!', reče on, /168/ 'Gospodaru moj, sačuvaj mene i porodicu moju kazne za ono što oni rade!' /169/ I Mi smo sačuvali njega i porodicu njegovu - sve, /170/ osim starice koja je ostala sa onima koji su kaznu iskusili, /171/ a zatim smo ostale uništili /172/ spustivši na njih kišu, - a strašne li kiše za one koji su opomenuti bili! /173/ To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruje, /174/ a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv." /175/

Pošto ih je Allahov Poslanik odvraćao od sramnih i nevaljalih djela, homoseksualizma - spolnog općenja sa muškarcima, izbjegavajući žene - oni mu rekoše: ***"rekoše oni: "Ako se ne okaniš, o Lute..."***, od onoga sa čime nam dolaziš i onoga što nam donosiš:

"bit ćeš sigurno prognan", tj. protjerat ćemo te iz naše sredine, kao što Uzvišeni kaže o njegovom narodu:

"Rekoše: 'Istjerajte Lutovu porodicu iz grada vašeg..."' (27:56) Pošto je vidio da se oni neće sustegnuti od svoje zablude, on ih se odrekao, pa kaže:

"'Ja se gnušam tog što vi radite!', reče on", tj. prezirem vas omražene i odričem vas se i skidam sa sebe svaku odgovornost. Zatim je uputio dovu Allahu, dž.š., protiv njih, pa kaže:

"Gospodaru moj, sačuvaj mene i porodicu moju kazne za ono što oni rade!" Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"I Mi smo sačuvali njega i porodicu njegovu - sve, osim starice koja je ostala sa onima koji su kaznu iskusili." A ona je bila njegova žena, bila je ostarjela, ostala je pokvarena i uništena je sa onim koji su ostali iz njegovog naroda, kao što Uzvišeni Allah dž.š. obavještava o njima u surama "El-E'araf", "Hud" i "El-Hidžr", onda kada mu je Allah, dž.š., naredio da otputuje sa svojom porodicom izuzimajući njegovu ženu. Pa je spasio vjernike, a uništio kafire i obuhvatio ih bolnom kaznom, tako što ih je zahvatila "kiša" od skamenjene gline, a ružna li je ta kiša onih koji su opomenuti!

كَذَّبَ أَصْحَٰبُ لْـَٔيْكَةِ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ
﴿١٧٧﴾ إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٨٠﴾

"I stanovnici Ejke su u laži ugonili poslanike. /176/ Kad im Šuajb reče: 'Kako to da se ne bojite? /177/ Ja sam vam, sigurno, poslanik pouzdani, /178/ zato se bojte Allaha i budite poslušni meni! /179/ Za ovo od vas ne tražim nikakve nagrade, mene će Gospodar svjetova nagraditi."' /180/

Stanovnici Ejke su, tačnije, stanovnici grada Medjena. Allahov Poslanik Šuajb potjecao je iz njihovih redova. U Ejki je bilo jedno drvo. Kaže se da je to drvo bilo gusto, ispripletenih i zamršenih grana, kao žbun, brlog. Oni su ga obožavali, pa im je Šuajb, a.s., naredio da se ostave obožavanja drveta, te da obožavaju samo Jednog i Jedinog. Također se iznosi da je Šuajb bio poslan dvama ili trima narodima, međutim, Istina je da ga je Allah, dž.š., poslao samo stanovnicima Ejke, koji su ustvari stanovnici grada Medjena, ali opisuju se na svim mjestima pomalo, pa je zbog toga savjetovao ove i naređivao im da upotpunjuju mjeru i da pravilno vagaju kao što je u kazivanju o Medjenu bilo sve izjednačeno i jednako, a to ukazuje da su oni jedan narod.

أَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَلَا ۖ
تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا۟ بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبْخَسُوا۟
ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾ وَٱتَّقُوا۟ ٱلَّذِى
خَلَقَكُمْ وَٱلْجِبِلَّةَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾

"Pravo mjerite na litru i ne zakidajte, /181/ a na kantaru ispravnom mjerom mjerite, /182/ i ljudima prava njihova ne umanjujte i zlo po Zemiji, nered praveći, ne činite, /183/ i Onoga Koji je stvorio i vas i narode davnašnje - bojte se." /184/

Alejhiselam im je naređivao da upotpunjuju mjeru i pravilno vagaju a zabranjivao im je da zakidaju u mjerenju, pa kaže:

"Pravo mjerite na litru i ne zakidajte", tj. činite tako da mjera bude dovoljna i potpuna i pri prodaji i pri kupovini, uzimajte kao što dajete, a dajite kao što uzimate, bez škrtarenja,

"a na kantaru ispravnom mjerom mjerite." Riječ znači - "vaga", a neki kažu da znači pravda, a Uzvišeni kaže:

"I ljudima prava njihova ne umanjujte", tj. ne umanjujte njihove imetke:

"I zlo po Zemlji, nered praveći, ne činite", znači presijecanje puta, a Uzvišeni kaže: *"I Onoga Koji je stvorio i vas i narode davnašnje - bojte se."* Zaplašivao ih je nemarnošću prema Allahu, dž.š., Koji ih je stvorio i Koji je stvorio njihove pretke, kao što kaže Musa, a.s.

"Gospodar vaš i Gospodar vaših davnih predaka." (26:26)

قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾ وَمَآ
أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَإِن نَّظُنُّكَ لَمِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿١٨٦﴾ فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا
كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٨٧﴾ قَالَ رَبِّىٓ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾
فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ ٱلظُّلَّةِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾
إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ
ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾

"Rekoše oni: 'Ti si samo opčinjen; /185/ i ti si samo čovjek kao i mi; za nas si ti, dosta, lažac pravi; /186/ zato spusti na nas kaznu s neba, ako istinu govoriš!' /187/ 'Gospodar moj dobro zna šta vi radite', reče on. /188/ I oni su nastavili da ga u laž utjeruju pa ih je stigla kazna iz oblaka; a to je bila kazna jednoga strašnog dana. /189/ To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruje, /190/ a Gospodar tvoj je, zalsta, Silan i Milostiv." /191/

Uzvišeni obavještava o odgovoru Šuajbovog naroda njemu, slično kao što je odgovorio narod Semud poslaniku koji im je poslan. Njihova srca bila su slična, pa su rekli:

"Rekoše oni: 'Ti si samo opčinjen'", tj. jedan od opčinjenih:

"I ti si samo čovjek kao i mi; za nas si ti, dosta, lažac pravi", tj. svjesno i namjerno lažeš, a ti nisi poslan:

"zato spusti na nas kaznu s neba, ako istinu govoriš", tj. daj neka padne na nas sigurna kazna s neba, kao što su rekli Kurejši, a o njima je obavijestio Uzvišeni Allah, dž.š., u svojim riječima:

"I govore: 'Nećemo ti vjerovati sve dok nam iz zemlje žlvu vodu ne izvedeš...'" (17:90), ili kao što rekoše:

"Ili dok na nas nebo u parčadima ne oboriš, kao što tvrdiš; ili dok Allaha i meleke kao jamce ne dovedeš." (17:92)

Ovako su govorili ti kafiri neznalice:

"zato spusti na nas kaznu s neba ..."

"'Gospodar moj dobro zna šta vi radite' - reče on", tj. Allah vas dobro zna i zna kakvu kaznu zaslužujete, pa ih je zadesilo ono što su tražili, odgovarajuća kazna. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"I oni su nastavili da ga u laž utjeruju pa ih je stigla kazna iz oblaka; a to je bila kazna jednog strašnog dana."

Katade kaže: "Abdullah bin Omer, r.a., kaže: 'Allah, dž.š., im je poslao toplotu i ništa im nije moglo napraviti hlada. Zatim je Uzvišeni Allah, dž.š., poslao oblak i jedan od njih se uputio prema njemu i sklonio se u njegov hlad. Tu je osjetio udobnost i hlad a onda je pozvao svoj narod i oni su se svi sklonili; a onda ih je zahvatila golema Vatra.'" Ovako prenose 'Ikrime, Se'id bin Džubejr, El-Hasan, Katade i drugi, a Ibn-Abbas kaže: "To je dan kazne iz oblaka, bio je to dan velike kazne."

"To je pouka, ali većina ovih neće da vjeruje, a Gospodar tvoj je, zaista, Silan i Milostiv", tj. Silan u Svome kažnjavanju kafira, a Milostiv prema Svojim robovima - muminima.

وَإِنَّهُۥ لَتَنزِيلُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ
ٱلْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِىٍّ مُّبِينٍ
﴿١٩٥﴾

"I Kur'an je sigurno objava Gospodara svjetova; /192/ donosi ga povjerljivi Džibril, /193/ na srce tvoje, da opominješ, /194/ na jasnom arapskom jeziku." /195/

Uzvišeni obavještava o Kitabu kojeg je objavio Svome robu i poslaniku Muhammedu, s.a.v.s. *"On je sigurno"*, tj. Kur'an *"Objava Gospodara svjetova"* kojeg ti je objavio *"donosi ga povjerljivi Džibril"*, a to je Džibril, a.s.

"na srce tvoje da opominješ", tj. spustio ga je u tvoje srce ispravnog bez ikakvih dodataka i nedostataka, da opominješ njim o neizbježnosti Allahove, dž.š., odmazde prema svima onima koji Mu se suprotstave i zaniječu Ga, te da njim istovremeno obrađuješ vjernike, one koji ga slijede,

"na jasnom arapskom jeziku", tj. objavili smo Kur'an na čistom, književnom, potpuno jasnom, i sveobuhvatnom, tačnom arapskom jeziku da bude nesumnjivo uvjerljiv i jasan, za siguran uspjeh i pobjedu utemeljen kao argument i dokaz koji vodi ka jasnom cilju i odredištu.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibrahima et-Tejmija, a ovaj od svoga oca i kaže: /385/ "Kad je Poslanik, s.a.v.s., bio jednog jako kišovitog dana sa svojim ashabima, upitao ih je: 'Šta mislite o ovom oblaku?' Oni rekoše: 'Divno li je to što se on sve više gomila!' A on upita: 'A šta mislite o njegovom teretu kojim je napunjen?' Oni odgovoriše: 'Kako je divno to što je on sve moćniji!' On opet upita: 'A šta mislite o njegovom toku i protjecanju?' Odgovoriše: 'Kako je divno to sve što je on crniji!' On opet upita: 'A šta mislite o njegovom kružnom obrtanju?' A oni rekoše: 'Kako je divno to što se sve više okreće!' A on opet upita: 'A šta mislite o njegovoj munji - sijevanju (ili rekao je njegovom svjetlucanju ili fijukanju, njihanju ili njegovom cijepanju)?' A oni rekoše: 'On se potpuno cijepa.' A on reče: 'Životnost, svježina, ako Bog da!', pa ga ovaj čovjek upita: 'O Božiji poslaniče, sa svojim ocem i svojom majkom kako je divno biti jasan i otvoren. Nisam vidio nikoga ko se jasnije izražava od tebe', pa on reče: 'Ja imam pravo, jer je Allah, dž.š., objavio Kur'an na mome jeziku'", a Allah, dž.š., kaže: ***"na jasnom arapskom jeziku."***

وَإِنَّهُۥ لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ ءَايَةً أَن يَعْلَمَهُۥ عُلَمَٰٓؤُا۟ بَنِىٓ
إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٩٧﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَٰهُ عَلَىٰ بَعْضِ ٱلْأَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾ فَقَرَأَهُۥ عَلَيْهِم
مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾

"On je spomenut u knjigama poslanika prijašnjih, /196/ zar ovim nije dokaz to što za njega znaju učeni ljudi sinova Israilovih? /197/ A da ga objavljujemo i nekom nearapu, /198/ pa da im ga on čita, opet u nj ne bi povjerovali." /199/

Uzvišeni kaže:, zaista, Opomena, ovaj Kur'an, i veličanje njime onoga što je u knjigama prethodnika starih od Njegovih poslanika koji su ih obradovali kako u davna vremena tako i u savremenom dobu i kao što je Allah, dž.š., sačinio sa njima ugovor o tome tako da je zadnji od tih vjerovjesnika ustao i govorio svome narodu donoseći im radosnu vijest o Ahmedu:

"A kad Isa, sin Merjemin, reče: 'O sinovi Israilovi, ja sam vam Allahov poslanik da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrat i da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije je ime Ahmed'" i listove Zebura, a to je knjiga. Zebur je knjiga koja je objavljena Davudu, a.s., a znači "listovi prethodnika", tj. "knjige prethodnika". Zatim Uzvišeni veli:

"Zar ovima nije dokaz to što za njega znaju učeni ljudi sinova Israilovih", tj. ili im nije dostatno to što su istinski vidjeli to da su učeni ljudi sinovi Israilovi odbijali pominjanje ovog Kur'ana u svojim knjigama koje su učili. Želimo ovdje da to isprave oni koji priznaju ono što imaju u svojim rukama u vezi sa svojstvima i osobinama Muhammeda, s.a.v.s., njegovog poslanstva i njegovog naroda, kao što iznose Abdullah bin Selam i drugi.

Uzvišeni kaže:

"A da ga objavljujemo i nekom nearapu, pa da im ga on čita, opet u nj ne bi vjerovali", tj. da je objavljen i čovjeku sa strane, nearapu koji ne zna nijednu riječ arapskog jezika i da je njemu objavljen ovaj Kur'an sa svom svojom jasnoćom, razgovijetnošću i čistotom, Kurejši najžešći i najtvrdoglaviji u svom nevjerovanju u Kur'an, ne bi u njega vjerovali, kao što Uzvišeni kaže:

"Kad bismo njih radi kapiju na nebu stvorili i oni se kroz nju uspinjali, opet bi oni, zacijelo, rekli: 'Samo nam se pričinjava!'" (15:14,15), a Uzvišeni kaže:

"A oni na kojima se ispuni Riječ Gospodara tvoga, zaista, neće vjerovati." (10:96)

كَذَٰلِكَ سَلَكْنَٰهُ فِى قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾
لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ
لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾ فَيَقُولُوا۟ هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ
﴿٢٠٤﴾ أَفَرَءَيْتَ إِن مَّتَّعْنَٰهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَآءَهُم مَّا كَانُوا۟ يُوعَدُونَ
﴿٢٠٦﴾ مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾ وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ
إِلَّا لَهَا مُنذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٠٩﴾

"Eto, tako ga Mi u srca grješnika uvodimo, /200/ oni u nj neće vjerovati dok ne vide patnju nesnosnu, /201/ koja će im iznenada doći, kad je najmanje budu očekivali, /202/ pa će reći: 'Hoće li nam se i malo vremena dati?' /203/ Zašto oni kaznu Našu požuruju?! /204/ Šta ti misliš, ako im Mi dopuštamo da godinama uživaju, /205/ i na posljetku ih snađe ono čime im se prijeti, /206/ zar će imati šta od slatkog života koji su provodili? /207/ Mi nijedan grad nismo razorili prije nego su im došli oni koji su ih opominjali, /208/ da bi pouku primili; Mi nismo nepravedni bili." /209/

Uzvišeni kaže: ***"Eto, tako ga Mi u srca grješnika uvodimo"***, tj. tako uvodimo nijekanje, nevjerstvo, odbijanje i tvrdoglavost u srca grješnika da bi bili adekvatno kažnjeni za ono što su nijekali prvi

put i u njihova srca uvodimo kaznu za njih i činimo ih da

"oni u nj neće vjerovati", tj. u Istinu koju su zanijekali

"dok ne vide patnju nesnosnu" kada nasilnicima neće koristiti i pomoći njihovo izvinjenje *"koja će im iznenada doći"*, tj. Božija kazna

"kad je najmanje budu očekivali, pa će reći: 'Hoće li nam se imalo vremena dati?!'", tj. tražit će da im se odgodi rok kako bi radili onako kako su pozvani pokornosti Allahu, dž.š.; svaki će se nasilnik, lažov i nevjernik kada vidi svoju kaznu žestoko pokajati, kao što se desilo sa Faraonom, neka je Allahovo prokletstvo na njega, međutim, kajanje više neće koristiti kada dođe Božija odredba.

Uzvišeni kaže: ***"Zašto oni kaznu Našu požuruju?"*** negirajući ih i prijeteći im, oni su već bili zanijekali kaznu i mislili da su isključili i izbjegli njeno događanje:

"Šta ti misliš, ako im Mi dopuštamo da godinama uživaju, i na posljetku ih snađe ono čime im se prijeti, zar će imati šta od slatkog života koji su provodili?", tj. i kad bi im odgodili kaznu i produžili rok njenog dolaska, to im ne bi ništa koristilo kad dođe Allahova odredba, kao što Uzvišeni kaže:

"i bogatstvo njegovo mu, kad se strovali, neće koristiti" (92:11), te u tom pogledu Allah, dž.š., kaže:

"Zar će imati šta od slatkog života koji su provodili?" Uzvišeni veli:

"Mi nijedan grad nismo razorili prije nego su im došli oni koji su ih opominjali, da bi pouku primili; Mi nismo nepravedni bili."

Ovo je obavještenje o pravdi Uzvišenog, o tome da On neće uništiti narod prije nego on bude upozoren i opomenut slanjem poslanika i donošenja dokaza njima, kao što Uzvišeni kaže:

"A mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali." (17:15)

وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ
الشَّيَاطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ
لَمَعْزُولُونَ ﴿٢١٢﴾

"Kur'an ne donose šejtani, /210/ nezamislivo je da to oni čine; oni to nisu kadri, /211/ oni nikako ne mogu da ga prisluškuju." /212/

Uzvišeni obavještava o Svojoj časnoj Knjizi, koju ne donosi lažac između njih, a niti ko sa strane. On je objava od Mudrog i Blagog, Koji ga je objavio preko Meleka Ruhul Emina, koga je pomogao Allah, dž.š.

"Kur'an ne donose šejtani..." zatim spominje da im to On sprečava i onemogućuje jer ga (Kur'an) oni ne trebaju, tj. on nije ono što oni trebaju, a niti ono što traže jer su oni po svojoj prirodi i naravi pokvareni i dovode u zabludu robove. A Kur'an naređuje da se čini dobročinstvo a zabranjuje ružna djela. Između njega i šejtana ogromne su nespojive i nepremostive proturječnosti. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"nezamislivo je da to oni čine", pa dalje Uzvišeni veli: ***"oni to nisu kadri"***, tj. i kada bi ga trebali, ne bi bili kadri da ga nose i sprovedu u život jer su oni nemoćni da slušaju Kur'an još od vremena kada je objavljen jer su nebesa, napunjena zvijezdama, čuvari koji ga čuvaju u toku objavljivanja Božijem Poslaniku, s.a.v.s., jer on ostaje čist od šejtana, koji ne mogu čuti ni jedno njegovo slovo kako se ne bi moglo sumnjati u njega i stvarati se sumnje i podozrijenja. Ovo je iz milosti Allaha, dž.š., prema robovima i radi Allahovog očuvanja kur'anskog zakona (Pravde), Njegovog potpomaganja Njegove Knjige i Njegovog Poslanika, te zbog toga Uzvišeni veli:

"oni nikako ne mogu da ga prisluškuju."

فَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَكُونَ مِنَ ٱلْمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾
وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ ٱلْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ
مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾ فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢١٦﴾
وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾ ٱلَّذِى يَرَىٰكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾ وَتَقَلُّبَكَ فِى
ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٢١٩﴾ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾

"Zato se, mimo Allaha, ne moli drugom bogu - da ne bi bio jedan od onih koji će biti mučeni! /213/ I opominji rodbinu svoju najbližu, /214/ i budi ljubazan prema vjernicima koji te slijede! /215/ A ako te ne budu poslušali, ti reci: Ja nemam ništa s tim što vi radite, /216/ I pouzdaj se u Slinoga i Milostivog, /217/ Koji te vidi kada ustaneš, /218/ i tvoje pregibanje među onima koji čine sedždu, /219/ jer On, doista, sve čuje i sve zna." /220/

Uzvišeni naređuje Svojim robovima da samo Njega Jedinog, Koji nema druga, obožavaju i obavještava da će onaj ko Mu bude širk činio iskusiti Njegovu kaznu, a zatim je naredio Svom Poslaniku, s.a.v.s., da opomene svoju najbližu rodbinu i da nikoga od njih spasiti neće ništa osim njegovo vjerovanje u Gospodara Uzvišenog; zatim mu je naredio da bude blag i nježan prema svim vjernicima, onim koji ga budu slijedili, a da se odrekne svakog onog ko mu neposlušan bude, bez obzira ko to od Božijih stvorenja bio. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"A ako te ne budu poslušali, ti reci: 'Ja nemam ništa s tim što vi radite!'" Ova posebna opomena (opominjanje rodbine) ne protivrječi općoj opomeni, nego je ona samo dio te opće opomene,

kao što Uzvišeni veli: ***"I da njime vas i one do kojih on dopre opominjem." (6:19)*** U Muslimovom "Sahihu" kaže se: /386/ "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, svako od ovog ummeta, kršćanin ili jevrej, ko čuje za mene, a zatim ne bude vjerovao u mene, ući će u Vatru."

U vezi sa objavom ovog ajeta zabilježeni su mnogi hadisi; spomenut ćemo samo neke:

Prvi hadis. Imam Ahmed, Allah mu se smilovao, prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., da rekao je: /387/ "Kada je Allah dž.š., objavio ajet:

'I opominji rodbinu svoju najbližu', Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao je i ispeo se na mjesto Safa', a zatim je pozvao: 'Evo neprijateljskog upada!', pa su se ljudi okupili oko njega. Neki su mu došli lično, a neki su poslali svoje zastupnike, pa Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'O sinovi Abdul-Muttalibovi, o sinovi Fehra, o sinovi Lu'ja, šta mislite ako vas izvjestim da je konjica u podnožju ovog brda i želi da vas napadne, da li biste mi vjerovali?' Rekoše: 'Da, povjerovali bismo ti', a on reče: 'Ja vas opominjem na užasnu kaznu.' A Ebu-
-Leheb reče: 'Propao, da bog da, do kraja dana! Zar si nas samo zbog ovoga pozvao?'" A Allah, dž.š., je objavio: ***"Neka propadne Ebu Leheb, i propao je!" (111:1)***

Ovaj hadis prenose Buharija, Muslim, Et-Tirmizi, En-Nesai raznim putevima predaje od El-E'ameša.

Drugi hadis. Imam Ahmed prenosi od Ebu-Hurejrea, r.a., i kaže: /388/ "Kada je objavljen ajet:

'I opominji rodbinu svoju najbližu', Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozvao je Kurejše i pojedinačno i kolektivno, pa je rekao: 'O skupino Kurejša, spasite sebe od Vatre, o skupino K'aba, spasite sebe od Vatre, o skupino sinova Hašimovih, spasite sebe od Vatre, o skupino sinova Abdul-Muttaliba, spasite sebe od Vatre, o Fatima, kćeri Muhammedova, spasi sebe od Vatre, ja vas, tako mi Allaha, neću moći zaštititi od Allaha nimalo, osim što smo u rodbinskim vezama i ja ću ih održavati.'"

Ovaj hadis prenose Muslim i Et-Tirmizi, a Buharija i Muslim bilježe ga u svojim "Sahihima" od Ez-Zuhrija, koji ga prenosi od Se'ida bin el-Musejjebe i Ebu-Seleme bin Abdurahmana koji ga prenosi od Ebu-Hurejrea.

Treći hadis. Imam Ahmed prenosi od Aiše, koja kaže: /389/ "Kada je objavljen ajet: ***'I opominji rodbinu svoju najbližu'***, Allahov Poslanik, s.a.v.s., ustao je i rekao: 'O Fatima, kćeri Muhammedova, o Safija kćeri Abdul-Muttalibova, o sinovi Abdul-Muttalibovi, ja vas neću moći zaštititi od Allaha nimalo. Tražite od onoga što posjedujem koliko god hoćete.'"

Ovaj hadis prenosi samo Muslim. A Uzvišeni Allah, dž.š., veli: ***"I pouzdaj se u Slinoga i Milostivog"***, tj. u svim svojim poslovima On te, zaista, podupire, čuva i pomaže i uzvisuje tvoju riječ.

Uzvišeni kaže: ***"Koji te vidi kada ustaneš"***, tj. On te vidi i zna kada ustaješ da klanjaš. Uzvišeni kaže: ***"I tvoje pregibanje među onima koji čine sedždu"***, tj. vidi te, kada si sam u namazu, a vidi te i kada si u džemaatu sa ashabima. Uzvišeni veli: ***"Jer On, zaista, sve čuje i sve zna"***, tj. čuje sve riječi Svojih robova i zna sve njihove pokrete i mirovanje, kao što Uzvišeni veli:

"Što god ti važno činio i što god iz Kur'ana kazivao, i kakav god vi posao radili, Mi nad vama bdijemo dok god se time zanimate." (10:61)

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ
الشَّيَاطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾ يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ
كَاذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾ وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِي كُلِّ
وَادٍ يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾ إِلَّا الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانتَصَرُوا مِن
بَعْدِ مَا ظُلِمُوا ۗ وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنقَلَبٍ يَنقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

"Hoću li vas obavijestiti kome dolaze šejtani? /221/ Oni dolaze svakom lašcu, grješniku, /222/ oni prisluškuju - i većinom oni lažu. /223/ A zavedeni slijede pjesnike. /224/ Zar ne znaš da oni u svaki govor zadiru, /225/ i da govore ono što ne rade, /226/ tako ne govore samo oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji često Allaha spominju, i koji uzvraćaju kad ih vrijeđaju. A mnogobošci će sigurno saznati u kakvu će se muku uvaliti." /227/

Uzvišeni se obraća mušricima, koji su smatrali da ono sa čime je došao Allahov Poslanik, s.a.v.s., od svoga Gospodara nije Istina, nego da je on to sam izmislio ili da je on to donio kao snoviđenje od džina; Allah, dž.š., ga čuva čistim, slava Njemu, Uzvišenom, čuva Svoga Poslanika od onoga što oni kleveću i potvaraju. Upozorio je da je ono sa čime je on došao sve od Allaha i da je to On objavio. Objavio ga je preko velikog, vjernog, plemenitog meleka, i Kur'an nije od šejtana.

Oni, šejtani, nemaju želje za nečim kao što je ovaj veliki Kur'an, oni dolaze onima koji su im slični, kao što su lažni proroci i vračevi. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"Hoću li vas obavijestiti", tj. hoćete li da vas izvijestim:

"kome dolaze šejtani? Oni dolaze svakom lašcu, grješniku", tj. onome koji mnogo priča laži i on je grješnik i prestupnik u svojim poslovima, a njima dolaze šejtani, tj. vračevima i onima poput njih, lašcima i grješnicima. A i šejtani su također lašci i pokvarenjaci.

"Oni prisluškuju" sa nebesa, pa čuju poneku riječ tajne i dodaju joj stotinu laži, a zatim govore svojim prijateljima među ljudima, oni pričaju svijetu i oni vjeruju sve ono što su im rekli zbog jedne riječi koja je Istina i koju su čuli sa nebesa, kao što to potvrđuje hadis koga prenosi Buharija od Aiše, r.a.: /390/ "Ljudi su upitali Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o vračima pa im je on rekao: 'Oni su ništa!', pa oni ponovo upitaše: 'O Božiji Poslaniče, oni pričaju ponešto što je Istina?', a Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'Ta je riječ Istina. Nju ukrade džin i šapne je u uši svog prijatelja čovjeka kao što se rakoli kokoš, pa s tom istinom pomiješaju više od stotinu laži.'"

Uzvišeni kaže: ***"a zavedeni slijede pjesnike"***, znači - pjesnike, nevjernike slijede zalutali ljudi i džini.

Ikrime prenosi od Ibn-Abbasa i drugih i kaže: "Bila su dva pjesnika koja su se međusobno ismijavala i rugala jedan drugom, pa je svaki od njih imao svoje pristalice i Uzvišeni Allah, dž.š., objavio je:
"a zavedeni slijede pjesnike."

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Se'ida koji kaže: "Dok smo pratili Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u mjestu 'Irdž pojavio se jedan pjesnik, a Poslanik, s.a.v.s., reče: /391/ 'Šćepajte šejtana' ili: 'Uhvatite šejtana. Da neko od vas napuni svoj želudac gnojem, bolje mu je nego da se napuni stihovima.'"

Uzvišeni kaže: ***"Zar ne znaš da oni u svaki govor zadiru"***, tj. u svaku laž i u svaku disciplinu zadiru, jedanput psujući i vrijeđajući ovo, a drugi put hvaleći to isto. U svom govoru hvale i kude lažno. U većini svog govora lažu i hvališu se i uznose se riječima i djelima koja nisu radili i koja ne potječu od njih i uveličavaju ono što im ne pripada.

U ovom pogledu učenjaci, Allah im se smilovao, razilaze se u pogledu onoga što pjesnik priznaje u svojim pjesmama a što povlači šerijatsku kaznu (hadd) - da li treba da se nad njim izvrši ili ne a na osnovu priznanja u pjesmi, jer oni govore ono što ne rade. O tome postoje dva mišljenja, a ispravnije je da se nad njim ne izvršava kazna, osim ako učini djelo koje povlači tu kaznu.

Omer ibn Hattab dobio je vijest da je jedan njegov namjesnik iz Mejsana iz Basre sastavio jedan stih u kome je spomenuo opojnost vina i slušanje muzike od robinja-pjevačica. Omer ga je izolovao i nije nad njim izvršio kaznu jer je utvrdio da on nije ništa učinio od onoga što je spomenuo u svojim stihovima.

Kad mu je taj namjesnik došao, upitao ga je: "Tako mi Allaha, o vođo pravovjernih, nisam ga nikada ni okusio, a što se tiče stihova, to je samo ono što mi je prešlo preko jezika", a Omer mu odgovori: "Znam i ja da je tako, međutim, tako Ti Allaha, ne radi više nikada ovakav posao, a već si rekao ono što si rekao."

Pouka: Poslanik, s.a.v.s., kojem je objavljen Kur'an, nije bio vrač, a niti pjesnik jer je njegovo stanje bilo potpuno suprotno njihovim stanjima, kao što kaže Uzvišeni:

"Mi poslanika nismo pjesništvu učili, to mu ne priliči. Ovo je samo pouka - Kur'an jasni" (36:69) ili kao što također kaže:

"A on nije govor nikakva pjesnika - kako vi nikako ne vjerujete! i nisu riječi nikakva proroka - kako vi malo razmišljate. Objava je od Gospodara svjetova." (69:41,42,43) Tako isto Allah, dž.š., kaže u ovoj suri:

"I Kur'an je sigurno objava Gospodara svjetova, donosi ga povjerljivi Džibril na srce tvoje da opominješ, na jasnom arapskom jeziku." (26:192,193,194,195)

Uzvišeni također kaže:

"Kur'an ne donose šejtani. Nezamislivo je da to oni čine, oni to nisu kadri" (26:210, 211), pa tako još dalje kaže: ***"...A zavedeni slijede pjesnike. Zar ne znaš da oni u svaki govor zadiru, i da govore ono što ne rade?!"***

Uzvišeni kaže: ***"tako ne govore samo oni koji vjeruju i dobra djela čine."*** Ovo je izuzeće u odnosu na ono što je do sada rečeno, a što su rekli Ibn-Abbas, 'Ikrime, Mudžahid i drugi, i nema sumnje da u ovo izuzeće ulaze svi oni pjesnici mumini, pa makar su ranije i bili mušrici, koji su uzvjerovali, pokajali se i vratili, koji su odustali od onog ranijeg i radili dobra djela.

A Allah, dž.š., mnogo je toga spomenuo u prethodnom govoru također i o lošim djelilma. Dobra djela, zaista, poništavaju loša. A neki prethodnici su slavili islam i njegove sljedbenike u sučeljavanju sa onima koji su ga kudili, kao što kaže Abdullah bin Ez-Zeb'ari kada je primio islam:

"O Poslaniče Gospodara, moj je jezik spojio ono što sam razlučio kad pokvarenjak bijah,

kad bijah sa šejtanom na putevima zablude, a propao je ko k njemu sklonost imadne."

Uzvišeni kaže: ***"koji uzvraćaju kad ih vrijeđaju."***

Ibn-Abbas kaže: "Uzvraćaju nevjernicima koji su u pjesmama i napadali vjernike." Isto to prenose Mudžahid i Katade. U hadiskim zbirkama navedeno je ovako: /392/ "Da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Hassanu: 'Kudi ih stihovima, a Džibril je s tobom.'"

Imam Ahmed prenosi od Ka'ba bin Malika, a ovaj od svoga oca da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /393/ "Uzvišeni Allah, dž.š., objavio je u suri 'Eš-Šu'ara' - 'Pjesnici' ono što je objavio, pa Poslanik, s.a.v.s., kaže: 'Mumin se bori svojom sabljom i svojim jezikom. Tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša, oni će biti kao da su zasuti bezbrojnim strijelama.'"

Uzvišeni kaže: ***"A mnogobošci će sigurno saznati u kakvu će se muku uvaliti."***

Ovaj odnosi ajet se uopće na sve silnike, kako pjesnike tako i druge. U sahih-hadisu kaže se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /394/ "Čuvajte se nasilja, jer će vam nasilje na Sudnjem danu uzrokovati tminu i mrak."

Ovdje se završava kratko tumačenje sure "Eš Šu'ara" "Pjesnici". Hvala Allahu, Gospodaru svjetova.

27
EN - NEML / MRAVI
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 93 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
طسٓ تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ ۝١ هُدًى وَبُشْرَىٰ
لِلْمُؤْمِنِينَ ۝٢ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُم بِالْآخِرَةِ هُمْ
يُوقِنُونَ ۝٣ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ
فَهُمْ يَعْمَهُونَ ۝٤ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ
هُمُ الْأَخْسَرُونَ ۝٥ وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ۝٦

"U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!"
"Ta-sin. Ovo su ajeti Kur'ana i Knjige jasne /1/ upute i radosne vijesti onima koji vjeruju, /2/ koji namaz obavljaju i zekat udjeljuju i koji u onaj svijet čvrsto vjeruju. /3/ Onima koji u onaj svijet ne vjeruju Mi prikazujemo kao lijepe postupke njihove - zato oni lutaju; /4/ njih čeka zla kazna, a na onom svijetu će biti posve izgubljeni, /5/ a ti, zaista, primaš Kur'an od Mudroga i Sveznajućeg!"/6/

Već je ranije govoreno, u suri "El-Bekare" / "Krava", o slovima, skraćenicama koja se nalaze na početku sure. Uzvišeni kaže: ***"Ovo su ajeti"***, tj.

- ovo su ajeti. ***"Kur'ana, Knjige jasne"***, tj. jasne i očigledne,

"upute i radosne vijesti onima koji vjeruju", tj. on je radosna vijest i uputa svakome onom koji ga slijedi i koji ga smatra istinitim.

"...koji namaz obavljaju i zekat udjeljuju i koji u onaj svijet čvrsto vjeruju", tj. obavljaju propisane namaze, daju naređeni i propisani zekat, koji su potpuno ubjeđeni u onaj svijet, proživljavanje poslije smrti, nagradu za učinjena djela, kako dobra tako i loša djela, u Džennet i Vatru, kao što Uzvišeni kaže:

"Reci: 'On je vjernicima uputstvo i lijek. A oni koji neće da vjeruju - i giluhi su i slijepi.'" /41:44/ Zbog toga se ovdje kaže:

"Onima koji u onaj svijet ne vjeruju", tj. negiraju ga

"Mi prikazujemo kao lijepe postupke njihove - zato oni lutaju", tj. lijepe njima, one koje oni rade, produbljujemo im njihovu zabludu i oni lutaju u zabludi, zbog negiranja onog svijeta, ahireta ***"...njih čeka zla kazna"***, tj. na oba svijeta

"a na onom svijetu će biti posve izgubljeni", tj. osim njih neće biti izgubljenih. Uzvišeni kaže:

"a ti, zaista, primaš Kur'an od Mudrog i Sveznajućeg!", tj. ti, zaista, Muhammede uzimaš ovaj Kur'an od Mudroga, Njegove naredbe i Njegove zabrane, On Svojim znanjem obuhvata sve stvari, velike i sitne. Ono o čemu je On obavijestio sušta je Istina, a Njegova mudrost potpuna pravda.

إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا سَآتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ آتِيكُم
بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ۝٧ فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَن بُورِكَ مَن
فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝٨ يَا مُوسَىٰ إِنَّهُ
أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝٩ وَأَلْقِ عَصَاكَ ۚ فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا
جَانٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَا مُوسَىٰ لَا تَخَفْ إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيَّ
الْمُرْسَلُونَ ۝١٠ إِلَّا مَن ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ
رَّحِيمٌ ۝١١ وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ ۖ فِي
تِسْعِ آيَاتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ۝١٢ فَلَمَّا
جَاءَتْهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ۝١٣ وَجَحَدُوا بِهَا
وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ۚ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ
۝١٤

"Kada Musa reče porodici svojoj: 'Vidio sam vatru, donijet ću vam otuda vijest kakvu, ili ću vam donijeti razgorjelu glavnju da biste se ogrijali, /7/ neko ga, kad joj se približi, zovnu: 'Nek' su blagoslovljeni oni koji se nalaze na mjestu na kojem je vatra i oni oko nje, i neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova! /8/ 'O Musa, Ja sam - Allah, Silni, i Mudri! /9/ Baci svoj štap!' Pa kad ga vidje da se, kao da je hitra zmija, kreće, on uzmače i ne vrati se. 'O Musa, ne boj se! Poslanici se kod Mene ne treba ničega da boje; /10/ a onome koji grijeh počini, a onda zlo dobrim djelom zamijeni uistinu, ću oprostiti i samilostan biti! /11/ Uvuci ruku svoju u njedra svoja, pojavit će se bijela, ali neće biti bolesna - bit će jedno od devet znamenja Faraonu i narodu njegovu; oni su, doista, narod nevjernički. /12/ I kad im očito dođoše znamenja Naša, oni rekoše: 'Ovo je prava čarolija!' /13/ I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita, pa pogledaj kako su skončali smutljivci.'" /14/

* Objavljena nakon sure "Eš- Šu'ara.

Uzvišeni spominje Svome poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., kako je bilo sa Musaom, a.s., kako ga je Allah, dž.š., odabrao i kako mu je govorio. Dao mu je očite mudžize i poslao ga je Faraonu i njegovoj kliki, a oni nisu u njih povjerovali. Uzoholili su se i odbili da ga slijede, pa Uzvišeni veli:

*"**Kad Musa, a.s., reče porodici svojoj**"*, dok je išao sa svojom porodicom kada je u noći zalutao na putu,

*"**Vidio sam vatru, donijet ću vam otuda vijest kakvu**"*, o putu,

*"**Ili ću vam donijeti razgorjelu glavnju da biste se ogrijali**"*, tj. koja će vas zagrijati, pa je i bilo kako rekao je. Vratio se od nje sa velikom vješću, preuzeo je od nje ogromno svjetlo. Zbog toga Uzvišeni kaže:

*"**neko ga, kad joj se približi, zovnu:" 'Nek' su blagoslovljeni oni koji se nalaze na mjestu na kojem je vatra i oni oko nje.'"*** Tom prilikom ugledao je vatru koja se rasplamsala na zelenom stablu. Sve što se više vatra rasplamsavala, stablo je postajalo sve zelenije i blistavije. Zatim je podigao glavu i vidio je kako njeno svjetlo dopire do svoda nebesa. Ibn-Abbas i drugi kažu kako to nije bila v atra, nego je to bila blistava svjetlost. Musa je zastao začuđen onim što je vidio i neko ga

*"**zovnu: 'Nek' su blagoslovljeni oni koji se nalaze na mjestu na kojem je vatra**"*, tj. neka budu obasuti blagoslovom, *"**I oni oko nje**"*, tj. i meleki, kako kažu Ibn-Abbas, Ikrime i Se'id bin Džubejr. Ibn Ebi-Hatim prenosi od 'Amra bin Murre, koji kaže da je čuo Ebu-Ubejdu kako priča od Ebu-Musaa, r.a., da rekao je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /395/ 'Allah, dž.š., ne spava i nema potrebe da spava, smanjuje udio u nafaki i podiže ga. Do njega dostižu noćni poslovi prije pojave dana, a isto tako, dnevni poslovi prije pojave noći.'" Ovome El-Mes'udi dodaje, pa kaže: "...a zastor Mu je svjetlost ili vatra, da ga otkrije veličajni sjaj Božijeg lica, spalio bi sve na što Njegov pogled padne." Zatim je Ebu-Ubej proučio ajet:

*"**Nek' su blagoslovljeni oni koji se nalaze na mjestu na kojem je vatra i oni oko nje.**"* Osnova ovog hadisa prenesena je iz Muslimovog "Sahiha", a prenosi ga 'Amr bin Murre.

Uzvišeni kaže: *"**I neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova!**"*, čist od toga da sliči stvorenjima. Uzvišeni, dalje kaže:

*"**O Musa, Ja sam - Allah, Silni i Mudri!**"* Upoznao ga je da Onaj Koji mu se obraća i koji ga doživa je On, njegov Gospodar, Allah, Silni, Koji nadvisuje sve stvari i potčinjava ih, Mudri u svemu onome što govori i što čini.

*"**Baci svoj štap!' Pa kad ga vidje da se, kao da je hitra zmija, kreće, on uzmače i ne vrati se**"*, tj. naredio mu je da baci svoj štap, pa ga je on bacio iz svoje ruke. Istog trenutka on se pretvori u ogromnu, najveću zmiju koja se izuzetno brzo kretala. Pojam "el-džann" označava vrstu zmija koje se najbrže kreću i gmižu. A prema hadisu zabranjeno je ubijanje kućnih zmija zvanih "el-džinan" (bijele bezopasne zmije). Kada je Musa sve to vidio,

*"**uzmače i ne vrati se**"* od straha. A Uzvišeni kaže:

*"**O Musa, ne boj se! Poslanici se kod Mene ne treba ničega da se boje**"*, tj. ne boj se zbog toga što vidiš, Ja sam te odabrao da budeš poslanik, dostavljač i upućivač, pa Uzvišeni kaže:

*"**a onome koji grijeh počini, a onda zlo dobrim djelom zamijeni - Ja ću, ulistinu, oprostiti i samilostan biti!**"* Ovo je apsolutno izuzeće, u njemu je velika radost čovjeku, jer ko uradi kakvo nevaljalo djelo zatim ga ostabi i pokaje se, Allah će primiti njegovo pokajanje, kao što Uzvišeni kaže:

*"**Ja ću sigurno oprostiti onome ko se pokaje i uzvjeruje i dobra djela čini, i koji zatim na Pravom putu istraje.**" **/20:82/*** Uzvišeni kaže:

*"**Uvuci ruku svoju u njedra svoja, pojavit će se bijela, ali neće biti bolesna.**"* Ovo je drugi ajet, znak i očit dokaz moći Allaha, dž.š., jer kada je uvukao svoju ruku u njedra, pa je izvukao, ona postade bijela, kao da je komad mjeseca, sjajna, svjetluca kao blijesak munje.

Uzvišeni kaže: *"**jedno od devet znamenja**"*, tj. ova dva znaka spadaju u devet znamenja, kojima ćemo te pomoći i koja ćemo učiniti dokazom da sa njima odeš Faraonu i njegovm narodu; *"**oni su, dolsta, narod nevjernički.**"* A devet znamenja o kojima Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

*"**Mi smo Musau devet očevidnih znamenja dali" (15:101)*** spomenuta su u komentaru sure "El-Isra" kao što smo to objasnili na tom mjestu.

Uzvišeni kaže: *"**I kad im očito dođoše znamenja Naša**"*, tj. očevidna,

*"**oni rekoše: 'Ovo je prava čarolija!'**"* I htjeli su da mu se suprotstave svojim čarolijama pa su bili savladani, poniženi. *"**I oni ih, nepravdni i oholi, porekoše**"*, bjelodano i javno, *"**ali su u sebi vjerovali da su istinita**"*, tj. spoznali su da su ona Istina od Allaha, dž.š., ali su ostali tvrdoglavo odbili *"**nepravedni i oholi**"*, tj. nepravedni prema samima sebi a tvrdoglavi u odbijanju da slijede Istinu, te zbog toga Uzvišeni kaže:

*"**pa pogledaj kako su skončali smutljivci**"*, tj. pa pogledaj kakva ih je stigla kazna, uništenje i potapanje do posljednjeg ujutro jednog dana. Sadržaj Allahovog upozorenja Kurejšima, mušricima uopće i ostalim nevjernicima sljedbenicima Knjige i svima drugima koji niječu Muhammeda, s.a.v.s., je da će ih zadesiti ono što je zadesilo one prije njih, i to je preče da im se desi. Jer, Muhammed, a.s., veći je od Musaa, njegovi dokazi su bjelodaniji i jači. Usto su raniji poslanici najavljivali radosnu vijest o njegovom dolasku, neka je na njega i uopće na sve poslanike najvredniji salavat i najpotpuniji pozdrav.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ عِلْمًا ۖ وَقَالَا ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى فَضَّلَنَا عَلَىٰ
كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾ وَوَرِثَ سُلَيْمَٰنُ دَاوُۥدَ ۖ وَقَالَ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلنَّاسُ عُلِّمْنَا مَنطِقَ ٱلطَّيْرِ وَأُوتِينَا مِن كُلِّ شَىْءٍ ۖ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْفَضْلُ
ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَحُشِرَ لِسُلَيْمَٰنَ جُنُودُهُۥ مِنَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ وَٱلطَّيْرِ فَهُمْ
يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَتَوْا عَلَىٰ وَادِ ٱلنَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّمْلُ ٱدْخُلُوا۟
مَسَٰكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَٰنُ وَجُنُودُهُۥ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٨﴾ فَتَبَسَّمَ
ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِىٓ أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتَ
عَلَىَّ وَعَلَىٰ وَٰلِدَىَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَٰلِحًا تَرْضَىٰهُ وَأَدْخِلْنِى بِرَحْمَتِكَ فِى
عِبَادِكَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٩﴾

"Davudu i Sulejmanu znanje smo dali i oni su govorili: 'Hvala Allahu, Koji nas je odlikovao iznad mnogih vjernika, robova Svojih!' /15/ I Sulejman naslijedi Davuda i reče: 'O ljudi, dato nam je da razumijevamo ptičje glasove i svašta nam je dato: ovo je zaista prava blagodat!' /16/ I sakupiše se Sulejmanu vojske njegove, džinovi i ljudi i ptice, oni prvi su zaustavljani kako bi ih sustigli oni zadnji /17/ i kad stigoše do mravlje doline, jedan mrav reče: 'O mravi, uđite u staništa svoja da vas ne izgazi Sulejman i vojske njegove, a da to i ne primijete!' /18/ I on se nasmija glasno riječima njegovim i reče: 'Gospodaru moj, nadahni me da budem zahvalan na blagodati Tvojoj, koju si ukazao meni i roditeljima mojim, i da činim dobra djela na zadovoljstvo Tvoje, i uvedi me, miošću Svojom, među dobre robove Svoje!'" /19/

Uzvišeni obavještava o onome čime je oblagodario Svoje robove i poslanike Davuda i njegovog sina Sulejmana, a.s., najljepšim blagodatima i uzvišenim darovima, o tome da im je objedinio u njihovoj sreći na oba svijeta, i da im je dao Kraljevstvo, potpunu moć, poslanstvo i nubuvvet. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"Davudu i Sulejmanu znanje smo dali i oni su govorili: 'Hvala Allahu, koji nas je odlikovao iznad mnogih vjernika, robova Svojih.'" Pa ima li bolje i vrednije blagodati od one koja je data Davudu i Sulejmanu, a.s. Uzvišeni kaže: ***"I Sulejman naslijedi Davuda"***, tj. u vlasti i poslanstvu. Ovdje se ne misli na naslijeđivanje imetka. Poslanici ne naslijeđuju imetke kao što o tome govori Allahov Poslanik, s.a.v.s., u svojim riječima: /396/ "Mi poslanici ne ostavljamo u naslijede, a sve što ostavljamo iza sebe je sadaka."

Allah, dž.š., kaže:

"O ljudi, dato nam je da razumijemo ptičije glasove i svašta nam je dato", tj. Sulejman, a.s., obavještava o onome čime ga je oblagodario Allah, dž.š., i darovao mu potpunu vlast, tako što mu je potčinio džine i ptice. On je znao jezik ptica i životinja također, a ovo je ono što nije dato nijednom čovjeku, što je samo on naučen, o čemu Allah, dž.š., obavještava svog poslanika

"ovo je, zaista, prava blagodat", tj. jasna i očevidna Nama. Kada je melek uzeo dušu Davuda, a.s., Sulejman, a.s., naredio je ptici da napravi hlada Davudu, pa mu je ona napravila hlad. Uzvišeni kaže:

"I sakupiše se Sulejmanu vojske njegove, džini i ljudi i ptice, oni prvi su zaustavljani kako bi ih sustigli oni zadnji", tj. Sulejman, a.s., sakupio je sve svoje vojske, koje su bile vojske džina, ljudi i ptica, i jahao je među njima u raskošnoj velikoj paradi ljudi, džina i ptica. Dok su išli, ptice su mu svojim krilima pravile hlad.

A Uzvišeni kaže: ***" oni prvi su zaustavljani kako bi ih sustigli oni zadnji "***, tj. zaustavljani bi bili oni koji su na početku kako bi ih sustigli oni koji su bili na kraju i kako niko ne bi odstupio od svog mjesta koje mu je raspoređeno.

Uzvišeni kaže: ***"I kad stigoše do mravlje doline"***, tj. kada je prolazio Sulejman, a.s., sa svojim vojskama i vojnicima pored mravlje doline

"jedan mrav reče: 'O mravi, uđite u stanove svoje da vas ne zgazi Sulejman i vojske njegove a da to i ne primijetite'", pa je Sulejman razumio šta mrav reče:

"I on se nasmija glasno riječima njegovim i reče: 'Gospodaru moj, nadahni me da budem zahvalan na blagodati Tvojoj, koju si ukazao meni i roditeljima mojim, i da činim dobra djela na zadovoljstvo Tvoje'", tj. nadahni me da budem zahvalan na Tvojim blagodatima kojima si mi omogućio da znam i razumijem ptičije i životinjske glasove, i na dobročinstvu koje si učinio mojim roditeljima da budu sljedbenici islama i vjeruju u Tebe i da radim dobra djela koja Ti voliš i koja će biti primljena kod Tebe,

"I uvedi me, miošću Svojom, među dobre robove Svoje!", tj. kada me usmrtiš, daj da budem u društvu dobrih Tvojih robova. Svrha i smisao je to što je Sulejman, a.s., razumio govor mrava i glasno se nasmijao na to. Ovo je samo po sebi veoma velika stvar.

وَتَفَقَّدَ ٱلطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِىَ لَآ أَرَى ٱلْهُدْهُدَ أَمْ
كَانَ مِنَ ٱلْغَآئِبِينَ ﴿٢٠﴾ لَأُعَذِّبَنَّهُۥ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَا۟ذْبَحَنَّهُۥٓ أَوْ لَيَأْتِيَنِّى
بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢١﴾

"I on izvrši smotru ptica, pa reče: 'Zašto ne vidim pupavca, da nije odsutan.'/20/ 'Ako mi

ne donese valjano opravdanje, teškom ću ga kaznom kazniti ili ću ga zaklati!'" /21/

Muhammed bin Ishak kaže: "Kada bi Sulejman, a.s., ujutro dolazio u svoj medžlis - mjesto za sjednice i sjedenje - obilazio bi ptice. Njemu bi ispred svake vrste ptica svaki dan dolazio predstavnik te vrste ptica. Od onih koje je pozivao da mu dođu, za svaki dan letenja, svaka vrsta ptica imala je svog opunomoćenika. Ugledao je Sulejman, a.s., sve vrste ptica koje postoje osim pupavca,

"pa reče: 'Zašto ne vidim pupavca, da nije odsutan'", je li to da ne mogu vidjeti pticu ili je on odsutan? Uzvišeni kaže:

"teškom ću ga kaznom kazniti ili ću ga zaklati!" Kaznit ću ga tako što ću mu počupati perje, te ću ga izložiti suncu ili ću ga zaklati. ***"Ako mi ne donese valjano opravdanje"***, tj. opravdan jasan razlogom. Kada je stigao, pupavac uputio se ka mjestu na kojem je sjedio Sulejman.

فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ
وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍۭ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾ إِنِّى وَجَدتُّ ٱمْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ
مِن كُلِّ شَىْءٍ وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ وَجَدتُّهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ
مِن دُونِ ٱللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ فَهُمْ
لَا يَهْتَدُونَ ﴿٢٤﴾ أَلَّا يَسْجُدُوا۟ لِلَّهِ ٱلَّذِى يُخْرِجُ ٱلْخَبْءَ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٥﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٦﴾

"Izbivao je nedugo, a onda dođe, pa reče: 'Doznao sam ono što ti ne znaš, iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest. /22/ Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni" /23/ vidio sam da se i ona i narod njezin Suncu klanjaju, a ne Allahu, šejtan im je prikazivao ružnim postupke njihove i od pravog puta ih odvratio, te oni ne umiju da nađu Pravi put, /24/ pa da sedždu čine Allahu, Koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i na Zemlji i Koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite. /25/ Allah je, nema boga osim Njega, Gospodar Arša Veličanstvenoga!" /26/

Uzvišeni kaže: ***"Izbivao je"*** pupavac ***"nedugo, a onda dođe"***, tj. bio je odsutan kratko vrijeme, zatim dođe i reče Sulejmanu:

"Doznao sam ono što ti ne znaš", tj. vidio sam ono što ti i tvoja vojska niste vidjeli. ***"Iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest"***, tj. dolazim sa potpuno istinitom i sigurnom viješću. Stanovnici Sabe su iz Himjera, a oni su kraljevi Jemena, zatim reče:

"Vidio sam da jedna žena njima vlada..." El-Hasan el-Basri kaže: "To je Belkis, kćerka Šerahila, kraljica Sabe. Ona je bila u zemlji koja se zvala Me'reb, tri milje daleko od Sane. Njeno konsultativno vijeće činilo je tri stotine i dvanaest ljudi, a svakom od njih bilo je određeno deset hiljada ljudi, a Allah najbolje zna.

Uzvišeni kaže: ***"i da joj je od svega i svačega dato"***, tj. sve što je bilo potrebno jednom jakom kralju.

"a ima i prijesto veličanstveni", kolosalan, ukrašen zlatom i različitim vrstama dragulja, na kojem ona sjedi. Ima šest stotina žena koje je služe. Uzvišeni kaže:

"vidio sam da se i ona i narod njen Suncu klanjaju, a ne Allahu, šejtan im je prikazao ružnim postupke njihove i od Pravog puta ih odvratio", tj. od Puta istine, ***"te oni ne umiju da nađu Pravi put."*** Pa kaže:

"pa da sedždu čine Allahu", tj. ne znaju Put istine, a to je ustvari Put istinitog činjenja sedžde Uzvišenom Allahu, dž.š., Njemu Jedinom, a ne onome što je On stvorio kao što su planete i drugo. Kao što Uzišeni kaže:

"Među znamenjima Njegovim su noć i dan, i Sunce i Mjesec. Ne padajte licem na tlo ni pred Suncem ni pred Mjesecom, već padajte licem na tlo pred Allahom, Koji ih je stvorio ako želilte da se samo Njemu jedinom klanjate." /41:37/ To znači: O ljudi, klanjajte se samo Allahu, dž.š., Uzvišeni kaže:

"Koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i na Zemlji." Tj. izvodi ono što je u njima učinio kao opskrbu (rizk), kišu iz neba i biljke iz zemlje.Ovo je prikladno s obzirom na riječi pupavca kojem je Allah, dž.š., dao posebnost, a to je da vidi vodu koja teče na površini Zemlje i u njenoj unutrašnjosti. Ovo spominje Ibn-Abbas i drugi." ***"i Koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite"***, tj. zna sve ono što govore i rade, bilo javno ili tajno, Njegovi robovi, kao što Uzvišeni kaže:

"za Njega je jednak od vas Onaj Koji tiho govori i onaj ko to glasno čini, Onaj Koji se noću skriva i Onaj Koji po danu hodi" /13:10/, ili kao što Uzvišeni kaže:

"Allah je, nema boga osim Njega, Gospodar Arša Veličanstvenoga!" Nema niko među stvorenjima veći od Njega. Pošto je pupavac pozivao dobru, obožavanju jedino Allaha, dž.š., i činjenju sedžde samo Njemu, zabranjeno ga je ubiti. Imam Ahmed, Ebu-Davud i Ibn-Madže prenose od Hurejrea, r.a., i kažu: /398/ "Poslanik, s.a.v.s., zabranio je ubistvo četiri vrste životinja: mrav, pčela, pupavac i ptica zavnu 'sured'."[486] Sened-lanac prenosilaca ovog hadisa je vjerodostojan.

---

[486] "Es-sured" je ptica ogromne glave, bijelog stomaka, zelenih leđa koja lovi male ptice.

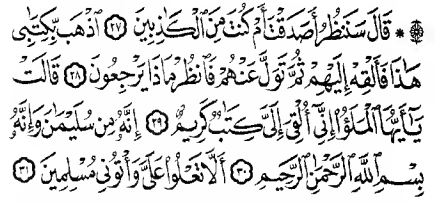

*"**Vidjet ćemo", reče Sulejman, "da li govoriš istinu ili ne. /27/ Odnesi ovo moje pismo pa im ga baci, a onda se od njih malo izmakni i pogledaj šta će odgovoriti!" /28/ "O velikaši", reče ona, "meni je dostavljeno jedno poštovanja vrijedno pismo! /29/ Zbilja je od Sulejmana i zbilja se ono u ime Allaha Svemilosnog, Milostivog! /30/ Ne pravite se većim od mene i dođite da mi se pokorite." /31/***

Uzvišeni obavještava o Sulejmanu i onome što je on rekao pupavcu kad ga je pupavac izvijestio o stanovnicima Sabe i njihovoj kraljici.

*"**Vidjet ćemo", reče Sulejman, "da li govoriš istinu ili ne**"*, tj. da li je vijest koju si donio istinita ili si htio da se spaseš kazne pomoću laži.

*"**Odnesi ovo moje pismo pa im ga baci, a onda se od njih malo izmakni i pogledaj šta će jedni drugima reći.**"* Sulejman je napisao pismo i dao ga pupavcu, pa ga je ovaj odnio kraljici Belkis i njenom narodu. Došao je u njenu palatu, u prostoriju u kojoj ona sama boravi pa joj ga je bacio, pred nju ušavši kroz prozorčić, zatim se malo iz pristojnosti izmakao ustranu. Ona se zbunila i iznenadilo je to što je vidjela. Zatim ga je počela čitati i u njemu našla:

*"**Zbilja je ono od Sulejmana i zbilja je ono: "U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog", "Ne pravite se većim od mene i dođite da mi se poklonite!**"* Zatim je ona sazvala sve prinčeve, ministre i velikane svoga kraljevstva i rekla im:

*"**O velikaši", reče ona, "meni je dostavljeno jedno, poštovanja vrijedno, pismo**"*, znači ono što sam vidjela zavređuje pažnju. Čudna stvar, donijela mi ga je jedna ptica i bacila ga preda me. Zatim se iz poštovanja izmakla. Takvo što nije u stanju učiniti niko od kraljeva, zatim im ga je pročitala... Saznali su da je to pismo od Allahovog Poslanika Sulejmana, a.s., sa kojim oni ranije nisu imali kontakta, te da im on naređuje da se ne uzdižu i ne ohole nego da mu se pokore i kao monoteisti, iskreno i pokorno predaju islamu. Mejmun bin Mehran kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pisao: "U ime Tebe, o moj Bože!", dok mu nije objavljen ovaj ajet, pa je onda pisao:

*"**U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!**"* Učenjaci kažu: "Niko nije pisao *"**U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!**"* prije Sulejmana, a.s.

*"**Ne pravite se većim od mene**"* ne oholite se i ne uzdižite se, *"**i dođite da mi se pokorite**"* svi zajedno.

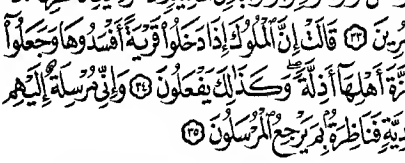

*"**O velikaši", reče ona, "savjetujte mi šta treba u ovom slučaju da radim, ja bez vas ništa neću da odlučim!" /32/ "Mi smo vrlo jaki i hrabri", rekoše oni, "a ti se pitaš. Pa, gledaj šta ćeš narediti!" /33/ "Kad carevi osvoje neki grad", reče ona, "oni ga razore, a ugledne stanovnike njegove učine ponižnim; eto, tako oni rade." /34/ "Poslat ću im jedan dar i vidjet ću sa čime će se izaslanici vratiti." /35/***

Nakon što im je pročitala pismo Sulejmana, posavjetovala se o ovoj stvari sa njima, u vezi sa onim što joj je dostavljeno. Zbog toga je rekla:

*"**O velikaši", reče ona, "savjetujte mi šta treba u ovom slučaju da radim, ja bez vas ništa neću da odlučim**"*, tj. dok vi ne dođete i ne kažete mi šta da radim.

*"**Mi smo vrlo jaki i hrabri**"*, tj. prvo su joj ukazali na to da su brojni, spremni i jaki, a zatim su stvar prepustili njoj i rekli: *"**A ti se pitaš. Pa gledaj šta ćeš uraditi**"*, ako želiš, borit ćemo se protiv njega ili ćemo mu pažljivo odgovoriti, a na tebi je da odlučiš, mi ćemo tvoju odluku slijediti i pokorni tebi biti. Međutim, pošto su i ona i oni spoznali da se ne mogu suprotstaviti njegovoj vojsci, s obzirom da su njemu bili potčinjeni i ljudi, i džini i ptice, kao što se ona uvjerila u vezi sa pupavcem, ona reče: "Bojim se da nas ne napadne sa svojom vojskom i da nas ne uništi."

*"**Kad carevi osvoje neki grad**" - **reče ona** - "**oni ga razore**"*, tj. kada uđu u njega silom, razore ga,

"***a ugledne stanovnike njegove učine ponižnim***", tj. prezrivo i ponižavajuće prema njima postupaju, ubijaju ih ili ih porobe. Uzvišeni kaže: "***eto, tako oni rade.***" Nakon toga odlučila je da međusobno sklope mir i rekla:

*"**Poslat ću im jedan dar i vidjet ću sa čime će se izaslanici vratiti**"*, pa ako ga prime, tj. ako prime dar, a on je kralj, onda ćemo se boriti protiv njega, a ako ga ne primi, znači da je on poslanik, onda ćemo ga slijediti.

فَلَمَّا جَآءَ سُلَيْمَٰنَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ
بِمَالٍ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ خَيْرٌ مِّمَّآ ءَاتَىٰكُم بَلْ أَنتُم بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾
ٱرْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَّا قِبَلَ لَهُم بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِّنْهَآ أَذِلَّةً
وَهُمْ صَٰغِرُونَ ﴿٣٧﴾

"I kad on pred Sulejmana iziđe, ovaj mu reče: 'Zar da blagom mene pridobijete? Ono što je Allah dao bolje je od onoga što je dao vama. Vi se onome što vam se daruje radujete! /36/ Vrati se njima! Mi ćemo dovesti vojske kojima se neće moći oduprijeti i istjerat ćemo ih iz Sabe ponižene i pokorene.'" /37/

Sulejman, a.s., nije ni pogledao u dar koji mu je poslala Belkis niti ga je uopće zanimao, nego ga je odbio i rekao im, zamjerajući im: ***"Zar da blagom mene pridobijete?"***, tj. zar da mi se ulizujete sa imetkom da vas ostavim sa vašim drugovima i vašim kraljevima?

"Ono što je Allah meni dao bolje je od onoga što je dao vama", tj. vlast, imetak i vojska koju mi je dao Allah, dž.š., bolje je sve to od onoga što vi posjedujete

"Vi se onome što vam se daruje radujete", poklonima i darovima, međutim ja od vas neću primiti ništa do islam ili slijedi sablja, odnosno rat. El-E'ameš prenosi od Ibn-Abbasa, pa kaže: "Sulejman je naredio šejtanima pa su mu oni maskirali hiljadu dvoraca od zlata i srebra. Kada su njeni izaslanici to vidjeli, rekoše: 'Šta će njemu naši pokloni pored ovoga?' Iz ovoga se zaključuje da je dozvoljeno kraljevima pokazivanje ukrasa i nakita izaslanicima, tj. delegatima, pa Sulejman reče:

"Vrati se njima!", tj. sa njihovim poklonima.

"Mi ćemo im dovesti vojske kojima se neće moći oduprijeti", tj. oni nemaju snage da se s tim vojskama bore ***"I istjerat ćemo ih iz Sabe ponižene"***, tj. iz njihove zemlje,

"I pokorene", tj. osramoćene i prognane. Nakon što se vratio, predao je kraljici Belkis njene darove koje je bila poslala Sulejmanu i rekao joj ono što joj je Sulejman poručio, a nakon što je to ona čula, pokorila se i ona i njen narod. Krenula je prema njemu sa svojom vojskom pokorna i ponizna, veličajući Sulejmana sa namjerom da ga slijedi u islamu. A nakon što se Sulejman, a.s., uvjerio u njen pristanak i pristanak njenih izaslanika, obradovao im se.

قَالَ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ أَيُّكُمْ يَأْتِينِى بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَن يَأْتُونِى
مُسْلِمِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ عِفْرِيتٌ مِّنَ ٱلْجِنِّ أَنَا۠ ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبْلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَ ۖ
وَإِنِّى عَلَيْهِ لَقَوِىٌّ أَمِينٌ ﴿٣٩﴾ قَالَ ٱلَّذِى عِندَهُۥ عِلْمٌ مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ أَنَا۠
ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ ۚ فَلَمَّا رَءَاهُ مُسْتَقِرًّا عِندَهُۥ قَالَ
هَٰذَا مِن فَضْلِ رَبِّى لِيَبْلُوَنِىٓ ءَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ ۖ وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا
يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّى غَنِىٌّ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾

"O dostojanstvenici, ko će mi od vas donijeti njezin prijesto prije nego što mi dođu kao muslimani." /38/ "Ja ću ti ga donijeti", reče Ifrit, jedan od džinova, "prije nego sa svog mjesta ustaneš, ja sam za to snažan i pouzdan." /39/ "A ja ću ga donijeti", reče Onaj Koji je učio iz Knjige, "prije nego što okom trepneš." I kad Sulejman vidje da je prijesto već pred njega postavljen, uzviknu: "Ovo je blagodat Gospodara moga, Koji me iskušava da li ću zahvalan ili nazahvalan biti. A ko je zahvalan - u svoju je korist zahvalan, a ko je nezahvalan - pa, Gospodar moj je Neovisan i Plemenit." /40/

Nakon što su joj se vratili njeni izaslanici sa onim što im rekao je Sulejman, ona reče: "Tako mi Allaha znala sam, ovo nije kralj. Mi nemamo snage protiv njega i mi se ne možemo poreditи sa njime u veličini", pa mu je odgovorila: "Dolazim ti sa velikašima svoga naroda da vidim šta naređuješ i kakvoj nas to svojoj vjeri pozivaš." Zatim je naredila da se njen prijesto na kojem je ona sjedila, a koji je inače bio od zlata, bisera i topaza čuva. A lično je zatim krenula Sulejmanu sa dvanaest hiljada svojih velikaša iz Jemena. A džin je dolazio Sulejmanu svakog jutra i večeri da ga izvještava o kraljici Belkis. Kada se ona približila, okupile su se Sulejmanove vojske sastavljene od ljudi i džina, i on reče:

"O dostojanstvenici, ko će mi od vas donijeti njezin prijesto prije nego što mi dođu kao muslimani", nije želio da ga uzme nakon što oni prime Islam već prije nego što mu budu zabranjeni njihovi životi i njihovi imeci.

'Ja ću ga donijeti', reče Ifrit, jedan od džina", tj. Onaj Koji se vratio od njih

"prije nego sa svog mjesta ustaneš", tj. sa svog prijestola, tj. donijet ću ti ga u periodu od izlaska do zalaska sunca.

"Ja sam za to snažan i pouzdan", tj. dovoljno sam jak da ga sigurno donesem sa svim onim draguljima koji su na njemu. Sulejman je to želio kako bi time pokazao svoju veličinu koju mu je darovao Allah, dž.š., vlast, kao i vojske koje mu je potčinio, a koje nije dao nikome prije njega, a niti će

kome dati poslije njega. Time je želio da mu to bude dokaz njegovog poslanstva kod Belkis i njenog naroda, pa je naredio da se donese njen prijesto onakav u kakvom je stanju ostao u njenoj zemlji, i to prije nego što mu oni dođu. Donošenje njenog prijestola onakvog kakav je prije nego dođu je čudno, iako je njen prijesto bio skriven i dobro čuvan od jake straže.

"A ja ću ti ga donijeti", reče onaj koji je učio iz knjige. Ibn-Abbas kaže: "On je Asif, pisar Sulejmanov, a bio je njegov drug i prijatelj koji je znao najuzvišenije Allahovo ime. [487]

"Ja ću ti ga donijeti", reče Onaj Koji je učio iz Knjige,

"***prije nego što okom trepneš***", pa Sulejman nije ni osjetio, a kad ono prijesto je već bio pred njega donesen, te

"uzviknu: 'Ovo je blagodat Gospodara moga, Koji me iskušava da li ću zahvalan ili nezahvalan biti. A ko je zahvalan - u svoju je korist zahvalan'", tj. ovo je jedna od Allahovih blagodati meni kojima želi da me ispita da li ću biti zahvalan na Njegovim blagodatima ili ne. Uzvišeni kaže:

"***a ko je nezahvalan - pa, Gospodar moj je Neovisan i Plemenit***", tj. On je Neovisan od Svojih robova i njihovog obožavanja, potpuno je Plemenit, pa ako Ga ne obožavaju, Njegova veličina nije umanjena prema bilo kome, i ovo je slično onome kao što rekao je Musa:

"Ako budete nezahvalni i vi i svi drugi na Zemlji - pa, Allah, doista, ni o kom nije ovisan i On je jedini hvale dostojan." /14:8/

قَالَ نَكِّرُوا۟ لَهَا
عَرْشَهَا نَنظُرْ أَتَهْتَدِىٓ أَمْ تَكُونُ مِنَ ٱلَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٤١﴾ فَلَمَّا
جَآءَتْ قِيلَ أَهَٰكَذَا عَرْشُكِ ۖ قَالَتْ كَأَنَّهُۥ هُوَ ۚ وَأُوتِينَا ٱلْعِلْمَ مِن قَبْلِهَا

وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ﴿٤٢﴾ وَصَدَّهَا مَا كَانَت تَّعْبُدُ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهَا كَانَتْ
مِن قَوْمٍ كَٰفِرِينَ ﴿٤٣﴾ قِيلَ لَهَا ٱدْخُلِى ٱلصَّرْحَ ۖ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ
لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَن سَاقَيْهَا ۚ قَالَ إِنَّهُۥ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّن قَوَارِيرَ ۗ قَالَتْ
رَبِّ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَٰنَ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٤﴾

"Promijenite izgled njezina prijestolja da vidimo hoće li ga ili neće prepoznati!" /41/ I kad ona dođe, bi joj rečeno: 'Je li ovakav prijesto tvoj?' 'Kao da je on!', uzviknu ona. A nama je prije nego njoj dato znanje, i mi smo muslimani. /42/ A da nije ispravno vjerovala nju su omeli oni kojima se ona, mimo Allaha, klanjala! /43/ "Udi u dvorac!", bi joj rečeno. Kad ga ona pogleda, pomisli da je duboka voda, pa zadiže haljinu uz noge svoje. "Ova je dvorana uglačanim staklom popločena!", reče on, "Gospodaru moj!" uzviknu ona,"ja sam se prema sebi ogriješila i u društvu sa Sulejmanom predajem se Allahu Gospodaru svjetova!" /44/

Nakon što je Sulejmanu, a.s., doneseno prijestolje kraljice Belkis, a prije njenog dolaska, naredio je da se na njemu izvrše izvjesne promjene da bi provjerio može li ga ona prepoznati kada ga bude vidjela ili ne, pa reče:

"Promijeniti izgled njezina prijestolja da vidimo hoće li ga ili neće prepoznati!", pa su neke elemente na njemu dodali a neke su odstranili.

"I kad ona dođe, bi joj rečeno: 'Je li ovakav prijesto tvoj?'" Ona je bila razborita, postojana, čvrsta, oprezna i odlučna i nije htjela reći da je to on: ***"'Kao da je on'i, uzviknu ona"***, tj. čini mi se da je on jer mi jako liči. Ovakav postupak pokazao je vrhunac njene oštroumnosti i opreznosti.

Uzvišeni kaže: ***"A nama je prije nego njoj dato znanje, i mi smo muslimani."*** Mudžahid kaže da su to Sulejmanove riječi, tj. bio je musliman prije nje, a ono što je nju omelo da obožava Jedinoga Allaha, dž.š., je to da je ona pripadala nevjerničkom narodu. Zbog toga Sulejman kaže:

"A da nije ispravno vjerovala, nju su omeli oni kojima se ona, mimo Allaha, klanjala, jer je ona narodu nevjerničkom pripadala." Ovo je dopuna onome što rekao je Sulejman, a.s., kako kažu Mudžahid i Se'id bin Džubejr, a ovaj Mudžahidov stav potvrđuje to što je ona obznanila i primila islam nakon što je ušla u dvoranu, kao što će kasnije biti rečeno. Uzvišeni kaže:

"Udi u dvore!", bi joj rečeno. I kad je ona pogleda, pomisli da je duboka voda, pa zadiže haljinu uz noge svoje." To je, ustvari, bilo tako što je Sulejman, a.s., naredio šejtanima, pa su joj oni

[487] Rekao sam: "Kažu da je to Džibril, a.s., a kažu također da je to bio melek koga je Allah, dž.š., dao Sulejmanu, a.s., da ga pomogne njime. Također kažu da je to bio Sulejman lično, kao da je on smatrao Ifrita isuviše sporim, pa mu je rekao da će mu ga on donijeti prije nego što on uspije da to izgovori, tj i prije nego što okom trepne. Ja preferiram mišljenje da je to bio Sulejman, a.s., lično, jer je on bio Allahov Poslanik i kralj; nije mogao biti neko od njegovih podanika da zna Knjigu bolje od njega. A onaj koji posjeduje znanje iz Knjige, zar je moguće da bude neko od njegovih podanika ili pisara? Pa zar je mogao neko od njih da posjeduje veću moć nego što ju je posjedovao sam Sulejman, a.s. I kako to može biti kad je Allah, dž.š., uslišao molbu Sulejmanovu: *"I daruj mi vlast kakvu niko, osim mene, neće imati! Ti, uistinu, bogato daruješ." (38:35)*, pa kao može da njegov pisar bude jači od njega, zar snaga nije najvažniji faktor vladavine, naročito zbog toga što je on bio poslanik koga je Allah, dž.š., podupro mudžizama? Samo je po sebi razumljivo da Sulejman poznaje upute iz Knjiga i to na početku i prije svih članova njegovog kraljevstva, inače u njegovom kraljevstvu bi bio neko ko je vredniji i bolji za poslanstvo i vladanje od njega!!! Slava Bogu, kako to da je Asif posjedovao znanje o Knjizi, a da Sulejman to nije znao!? Pa ako to nije bio Sulejman, a.s., onda je sigurno bio Džibril, a.s., ili je to bio neki drugi melek, daleko od toga da je to mogao biti neko od njegovih podanika, a Allah najbolje zna.

sagradili ogroman dvorac od stakla ispod kojeg su izveli da bude voda, pa oni koji ne znaju šta je ustvari misle da je to voda, međutim, to je staklo ustvari bilo između vode i onoga koji po njemu ide. To je izvedeno s ciljem kako bi joj pokazao carstvo koje je veličanstvenije od njenog carstva, pa kada je dvorac ugledala pomislila je da je to voda i otkrila je tako svoje noge kako bi gazila po vodi.

"'Ovo je dvorac uglačanim staklom popločan!', reče on." Kada je stala ispred Sulejmana on ju je pozvao da obožava Uzvišenog Allaha i da odustane od svoga obožavanja Sunca, mimo Allaha. Tada je ona još uvijek govorila glasom nevjernika, a Sulejman je pao na sedždu Allahu, dž.š., veličajući Ga, a sa Sulejmanom su i ostali ljudi također učinili sedždu. Pošto je ona još uvijek tako govorila, glasom nevjerničkim, i nakon što je ugledala Sulejmana šta on čini, on joj priđe i dignuvši glavu reče joj: "Teško tebi, šta si rekla?" A ona tada uzviknu:

"Gospodaru moj", uzviknu ona, "ja sam se prema sebi ogriješila i u društvu sa Sulejmanom predajem se Allahu Gospodaru svjetova." Tako je primila islam i divno li se predala i istinski obožavala Allaha, dž.š., Njega Jedinog, Koji nema druga, Koji je stvorio sve stvari i odredio im njihovu sudbinu!

وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ
يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِٱلسَّيِّئَةِ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ ۖ لَوْلَا
تَسْتَغْفِرُونَ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا۟ ٱطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ ۚ
قَالَ طَٰٓئِرُكُمْ عِندَ ٱللَّهِ ۖ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾

"A Semudu smo poslali brata njihova Saliha da u ibadetu budu jedino Allahu - a oni se podijeliše u dvije skupine koje su se međusobno prepirale. /45/ 'O narode moj', govorio im je on, 'zašto tražite da vas stigne kazna prije nego što se pokajete? Zašto od Allaha ne tražite oprost, da bi vam se ukazala milost?' /46/ 'Mi smatramo kobnim predznakom tebe i one koji su tobom!', rekoše oni. 'Kobni predznak vaš je kod Allaha', reče on, 'vi ste narod koji je stavljen u iskušenje.'" /47/

Uzvišeni obavještava o Semudu i onome što se dešavalo sa Njegovim poslanikom Salihom, a.s., kada ga je Allah, dž.š., poslao njima i kada ih je pozvao da obožavaju Allaha, dž.š., Jedinog, Koji nema druga,

"a oni se podijeliše u dvije skupine koje su se međusobno prepirale", tj. vjerničku i nevjerničku skupinu, kao što Uzvišeni kaže:

"'Mi, uistinu, vjerujemo u sve ono što je po njemu objavljeno', odgovoriše oni. 'A mi, doista, ne vjerujemo u to u što vi vjerujete', rekoše oni koji su bili oholi." (7:75, 76) A ovdje Uzvišeni veli:

"O narode moj", govorio im je on, "zašto tražite da vas stigne kazna prije nego što se pokajete?", tj. zašto prizivate da budete kažnjeni, a ne tražite od Allaha, dž.š., Njegovu milost, te zbog toga Uzvišeni kaže:

"Zašto od Allaha ne tražite oprost, da bi vam se ukazala milost? Mi smatramo kobnim predznakom tebe i one koji su s tobom - rekoše oni", tj. mi ništa dobro ne vidimo na tvom licu i licima onih koji te slijede, a kad god bi nekog od njih zadesilo kakvo zlo, govorili bi: "Ovo je od Saliha i njegovih drugova." Kao što Uzvišeni kaže obavještavajući o Faraonovom narodu:

"I kad bi im bilo dobro, oni bi govorili: 'Ovo smo zaslužili', a kad bi ih snašla kakva nevolja, Musau i onima koji su s njim vjerovali tu nevolju bi pripisivali." (7:131)

A oni kažu: ***"'Mi smatramo kobnim predznakom tebe i one koji su s tobom', rekoše oni. 'Kobni predznak vaš je kod Allaha', reče on"***, tj. kaznit će vas za to, ***"vi ste narod koji je stavljen u iskušenje"***, tj. vi ćete biti ostavljeni u zabludi.

وَكَانَ فِى ٱلْمَدِينَةِ
تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾ قَالُوا۟ تَقَٰسَمُوا۟
بِٱللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِۦ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِۦ وَإِنَّا
لَصَٰدِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾
فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَٰهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥١﴾
فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةًۢ بِمَا ظَلَمُوٓا۟ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾
وَأَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾

"U gradu je bilo devet osoba koje su po zemlji, ne red, nego nered činile. /48/ 'Allahom se zakunite', rekoše, 'da ćemo noću i njega i porodicu njegovu ubiti, a onda njegovom najbližem krvnom srodniku reći: 'Mi nismo prisustvovali pogibiji porodice njegove, mi, zaista, istinu govorimo.'" /49/ I smišljali su spletke, pa i Mi smo, a oni to nisu osjećali, /50/ pa pogledaj kakva je bila posljedica spletkarenja njihova: uništili smo sve - i njih i narod njihov. /51/ Eno kuća njihovih, puste su zbog nepravde koju su činili - to je, zaista, pouka narodu koji zna, /52/ a spasili smo one koji su vjerovali i koji su se grijeha klonili." /53/

Uzvišeni obavještava o bezbožništvu i okrutnosti naroda Semud i njihovih vođa koji su pozivali narod zabludi i nevjerstvu i nijekali Saliha, a.s., dok ih nije opsjelo stanje u kome su zaklali devu i planirali ubiti Saliha, a.s., tako što će se prikrasti noću njemu i njegovoj porodici i ubiti ga na prevaru i iznenadnim napadom, a zatim će reći njegovoj porodici i njegovom najbližem krvnom srodniku da oni nisu ništa od toga učinili i da oni govore Istinu, pa Uzvišeni kaže:

*"**U gradu je bilo**"*, tj. u gradu Semudovom *"**devet osoba**"*, tj. devet lica *"**koji su po Zemlji, ne red, nego nered činile**"*, a to su oni koji su zaklali devu. Jedan od njihovih drugova bio je po imenu Kudar bin Salif, Onaj Koji je zaklao devu svojim rukama i on je onaj koga Allah, dž.š., spominje riječima: *"**kad se jedan nesretnik između njih podigao.**" **/92:12/*** U ajetu se misli na nevjerstvo i pokvarenost što su bile njihove najružnije osobine, sijući smutnju svim putevima kojima su prolazili.

Uzvišeni kaže: *"**'Allahom se zakunite' - rekoše - 'da ćemo noću njega i njegovu porodicu ubiti!'**"*, tj. zakunite se da ćete ubiti Allahovog Poslanika Saliha, a.s. I dok su se oni prikradali Salihu da ga mučki ubiju i unište poslana im je stijena koja ih je poubijala. Tako je Allah, dž.š., spasio Saliha i one koji su ga slijedili, te zbog toga Uzvišeni kaže:

"I smišljali su spletke, pa i Mi smo, a oni to nisu osjećali, pa pogledaj kakva je bila posljedica spletkarenja njihova: uništili smo sve - i njih i narod njihov. Eno kuća njihovih, puste su zbog nepravde koju su činili - to je, zaista, pouka narodu koji zna, a spasili smo one koji su vjerovali i koji su se grijeha klonili."

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ
أَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً
مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾ ۞ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ
إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَخْرِجُوٓا۟ ءَالَ لُوطٍ مِّن قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾
فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَٰهَا مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٥٧﴾ وَأَمْطَرْنَا
عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٥٨﴾

"I Luta smo poslali kada reče narodu svome: 'Zašto činite razvrat naočigled jedni drugih?' /54/ Zar zbilja sa strašću općite sa muškarcima umjesto sa ženama? Vi ste, uistinu, narod koji ne zna. /55/ A odgovor naroda njegova glasio je: 'Istjerajte Lutovu porodicu iz grada vašeg, oni su ljudi - čistunci!' /56/ I Mi smo spasili njega i porodicu njegovu, sve osim žene njegove. Mi smo odredili da ona ostane s onima koji će kaznu iskusiti, /57/ i pustili smo na njih kišu, a strašne li kiše za one koji su bili opomenuti!" /58/

Uzvišeni obavještava o Svome robu i Svome poslaniku Lutu, a.s., da je on upozoravao svoj narod na Allahovu odmazdu nad njima zbog njihovih razvratnih djela koja čine i koja ranije niko od ljudskog roda nije činio. To je spolno općenje sa muškarcima, pa su se muškarci zadovoljili muškarcima, a žene sa ženama, pa kaže:

*"**Zašto činite razvrat naočigled jedni drugih**"*, tj. gledate jedni druge i spolno općite pozivajući na razvrat.

*"**Zar zbilja sa strašću općite sa muškarcima umjesto sa ženama? Vi ste, uistinu, narod koji ne zna!**"*, tj. ne znate ništa, ni što je prirodno a ni što je zakonito i propisano:

*"**A odgovor naroda njegova glasio je: 'Istjerajte Lutovu porodicu iz grada vašeg, oni su ljudi - čistunci!'**"*, tj. izbjegavaju da čine ono što vi činite i čime ste zadovoljni, zato ih istjerate jer se oni neće popraviti ukoliko budu u vašem susjedstvu i u vašem gradu, pa pristupite tome. Zbog ovakvog odnosa Allah, dž.š., ih je uništio, a nevjernicima tako i pripada. Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

*"**I Mi smo spasili njega i porodicu njegovu, sve osim žene njegove. Mi smo odredili da ona ostane s onima koji će kaznu iskusiti!**"*, tj. sa onima koji će biti uništeni, sa njenim narodom, jer je ona pomagala njima u njihovoj vjeri i na njihovim putevima i bila zadovoljna sa njihovim ružnim i bestidnim djelima. Jedne prilike pokazala je svome narodu goste Lutove kako bi otišli kod njih i spolno općili sa njima. Ali, ona nije radila razvrat jer je to znak Allahove počasti prema Božijem poslaniku, a ne njene počasti.[488]

*"**I pustili smo na njih (kamenu) kišu**"*, tj. kamenje od stvrdnutog blata obilježenog od tvoga Gospodara, a ona nije daleko od nasilnika. Zbog toga Uzvišeni veli:

*"**A strašne li kiše za one koji su bili opomenuti!**"*, tj. za one kojima je donesen dokaz, do kojih je doprla opomena i upozorenje, a oni se opet suprotstavili poslaniku i zanijekali ga i naumili da ga istjeraju iz svoje sredine.

[488] Rekao sam: "Ovo je ono što potvrđuje naše mišljenje o čistoti i nevinosti žena Božijih poslanika u pogledu činjenja zinaluka, pa čak i onda kada su bile nevjernice. One su ponekad nevjernice i mušrikinje, ali nikad nisu one koje čine zinaluk što je znak čistote njihovih (poslaničkih) porodica i potomstva od prljavštine bluda. Poslanici su bili čisti i zaštićeni od toga da bi mogli imati žene prostitutke, što nužno znači da njihove žene jesu čiste od zinaluka, a i one su zaštićene njihovom čistotom, tj. shodno čistoti poslanika od ovih razvratnosti i ružnih djela.

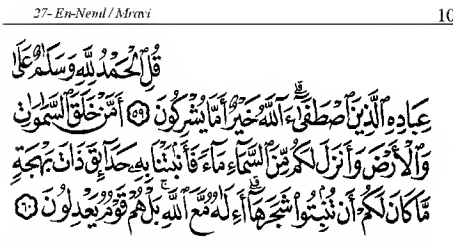

"Recl: 'Hvala Allahu i mir robovima Njegovim koje je On odabrao!' Šta je bolje: Allah ili oni koje Njemu ravnim smatraju. /59/ Onaj Koji je nebesa i Zemlju stvorio i Koji vam spušta s neba kišu pomoću koje Mi dajemo da ozelene bašče prekrasne, nemoguće je da vi učinite da izraste drveće njihovo. Zar pored Allaha postoji drugi bog?! Ne postoji, ali su oni narod koji druge s Njim izjednačuje." /60/

Uzvišeni naređuje Svom Poslaniku, s.a.v.s., da kaže: *"**Hvala Allahu**"*, tj. na Njegovim blagodatima koje je dao Svojim robovima, toliko da, kada bi ih brojali, ne mogu ih nikada nabrojati, i na uzvišenim svojstvima i lijepim imenima Njegovim kojima je On opisan. Zatim mu naređuje da donosi mir i blagoslov na one Njegove robove koje je On odabrao i izabrao a to su plemeniti poslanici, neka je na njih najvredniji salavat i selam. Uzvišeni kaže:

*"**Veličanstven je Gospodar tvoj Dostojanstveni, i daleko od onoga kako Ga predstavljaju oni! I mir poslanicima, i hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova!" (37:180 - 182)*** Ovim se želi istaći što je učinio sa Svojim poslanicima, pomažući ih i dajući im potporu, i nakon onoga što je pripremio Njegovim neprijateljima poniženje, kaznu i pokoravanje, naredio je Svom poslaniku i onima koji ga slijede da Mu se zahvaljuju na svemu onome što čini za njih i da donose mir i blagoslov na izabrane i odabrane Allahove, dž.š., robove. Uzvišeni kaže:

*"**Šta je bolje: Allah ili oni koje Njemu ravnim smatraju**"* upit je i nepriznavanje, te i negiranje mušričkog obožavanja drugih bogova uz Allaha, pa zatim Uzvišeni veli:

*"**Onaj Koji je nebesa i Zemlju stvorio**"*, tj. stvorio je nebesa i ono što je na njima, kao što su planete, kosmos, sunašca, čiji broj niko ne zna osim Njega. Stvorio je Zemlju i načinio na njoj brda, brežuljke i proplanke, nepristupačne predjele, zaravni, puste predjele, plodna polja i plodove, kopna i mora kao i sve ono što je na njoj i u njoj. *"**I Koji vam spušta s neba kišu**"*, tj. čini je opskrbom robovima.

*"**pomoću koje Mi dajemo da ozelene bašče**"*, tj. vrtovi.

*"**nemoguće je da vi učinite da izraste drveće njihovo**"*, tj. nećete moći to izvesti. On, Uzvišeni, Jedini je Koji samostalno i neovisno stvara opskrbu, kao što to priznaju mušrici, što Allah, dž.š., kaže u drugom ajetu:

*"**A ako ih zapitaš ko ih je stvorio, sigurno će reći: 'Allah!'" /43:87/**,* tj. oni priznaju da je On Jedini Taj Koji to sve čini, Koji nema druga, a zatim opet oni uz Njega obožavaju nekog drugog. Pa kako je On Jedini, Stvoritelj, Opskrbljivač, svakako treba da bude jedino On obožavan. On, Koji nema druga. Zbog toga, Njemu slava, kaže: *"**Zar pored Allaha postoji drugi bog**"*, tj. zar se može obožavati neko pored Allaha. Odgovor je: "Ne, niko!", pa se kaže: kako možete obožavati nekog drugog pored Allaha, a On je jedini neovisni Stvaralac, Opskrbljivač i Upravljač? Kao što Uzvišeni kaže:

*"**Pa da li je Onaj Koji stvara kao Onaj Koji ne stvara?"/16:17/***

Uzvišeni ovdje veli: *"**Onaj Koji je nebesa i Zemlju stvorio**"*, a riječ *"**Onaj Koji je**"* u svim ovim ajetima ukazuje na Njegovu odredbu, tj. na Onoga Koji čini sve ove stvari kao i na one koji ništa od njih ne mogu učiniti. U snazi govora koji upućuje na to, kao što je rekao Uzvišeni Allah, dž.š.: *"**Šta je bolje: Allah ili oni koje Njemu ravnim smatraju?**"* A u slijedećem ajetu Uzvišeni kaže:

*"**oni su narod koji druge s Njim izjednačuje**"*, tj. pripisuje Allahu, dž.š., sličnoga Njemu, među kipovima koji su obožavali, a koji ne čuju, ne vide i ne mogu ništa učiniti.

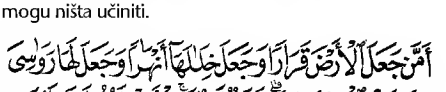

*"**Onaj Koji je Zemlju prebivalištem učinio i kroz nju rijeke proveo i na njoj brda nepomična postavio i dva mora pregradio. Zar pored Allaha postoji drugi bog?! Ne postoji, nego većina njih u neznanju živi." /61/***

Uzvišeni kaže: *"**Onaj Koji je Zemlju prebivalištem učinio**"*, tj. ne pokreće i ne pomjera Svoje stanovnike, a niti ih potresa, jer kada bi tako činio ne bi na njoj potrajao opstanak i život

*"**I kroz nju rijeke proveo**"*, tj. sačinio je na njoj rijeke čija je voda pitka te učinio da one prolaze kroz zemlju i tako donose korist Njegovim robovima, *"**I na njoj je brda nepomična postavio**"*, tj. planine kojima ju je učvrstio i ustabilio kako se ne bi tresla:

*"**I dva mora pregradio**"*, tj. između pitke i slane vode napravio je pregradu tako da se one ne mogu miješati kako ne bi jedna drugu pokvarile. Slatko "more" su, ustvari, ove rijeke koje slobodno teku, pitke su i napajaju bilje i plodove. A slana mora su okeani prostrani opkoljeni kopnima sa svih strana, učinio je da njihova voda bude slana kako se ne bi zagadio vazduh njihovim mirisima (da su slatka). *"**Zar pored Allaha postoji drugi bog?**"* koji bi se obožavao!?

"Ne postoji, nego većina njih u neznanju živi."

أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

"Onaj Koji se nevoljniku, kad Mu se obrati, odaziva, i Koji zlo otklanja i Koji vas na Zemlji jedne drugima smjenjuje - Zar pored Allaha postoji drugi bog?! Kako nikako vi pouku da primite!?" /62/

Uzvišeni kaže: ***"Onaj Koji se nevoljniku, kad Mu se obrati odaziva"***, tj. on je Onaj Kojem se jedino može pribjeći u nuždi, koji otklanja zlo i štetu nevoljnika bez razlike. Uzvišeni kaže:

"Kad vas na moru nevolja zadesi, tada nema onih kojima se inače klanjate, postoji samo On."/17:67/ Imam Ahmed prenosi od čovjeka[489] koji kaže: /398/ "Rekao sam: 'O Allahov Poslaniče, čemu ti pozivaš?' On reče: 'Pozivam Allahu, dž.š., Njemu Jedinom, Koji, ako te zadesi kakvo zlo i ti Mu se obratiš, otklanja od tebe to zlo, Koji ti, ako zalutaš u nekoj pustoši pa mu se obratiš, odgovori, Koji, ako te zadesi neplodnost, u usjevima pa Mu se ti obratiš, dadne da usjevi proklijaju i narastu.'" Zatim reče: "Rekao sam Mu: 'Uputi me', a on reče: 'Ne psuj nikoga, ne budi ravnodušan prema dobročinstvu, kada sretneš brata budi nasmijana lica prema njemu, ili makar iz svoje kofe ulij vode u posudu onoga ko traži vodu. Neka ti tvoj ogrtač (izar) bude do pola potkoljenice, a ako to ne prihvataš, onda do članka. A čuvaj se spuštanja ogrtača ispod članaka, jer je to oholost, a, doista, Allah ne voli oholost.'" U drugom predanju ovaj ashab dodaje, pa kaže: "Poslije ovoga nisam grdio nikoga, pa ni ovcu ni devu." Priča se da je neki čovjek pratio drugog čovjeka na putu, pa ga je prevario i naumio ga ubiti. Ovaj je pokušao prvo da ga se riješi skromnošću i poniznošću, zatim zastrašivanjem kaznom Allaha, dž.š. Međutim, sve što je ovaj više pokušavao da ga odvrati, ovaj je bio sve uporniji da ga ubije, a on mu reče: "Dobro, dopusti mi da klanjam dva rekata", a ovaj mu rekao je da što brže klanja, pa je on počeo klanjati, ali se sav tresao od žestine straha, te mu nikako nije padalo na um ništa iz Kur'ana pa čak ni jedno slovo pa je ostao tako stojeći zapanjen, a ovaj reče: "Hajde završi!", pa je Allah, dž.š., učinio da mi na jezik dođu riječi Uzvišenog Allaha: "Onaj Koji se nevoljniku, kad se obrati, odaziva i Koji zlo otklanja..." "U takvom stanju ugledao sam konjanika koji se približavao iz doline noseći u ruci koplje; njim je pogodio čovjeka pravo u srce i ovaj je pao mrtav. Ja sam se prihvatio za konjanika i upitao ga: 'Tako ti Allaha, ko si ti?' A on odgovori: 'Ja sam izaslanik Onoga Koji se odaziva onome koji je u nevolji i Koji od njega otklanja zlo.' Nakon toga uzeo sam magarca i devu i vratio se siguran i spašen."

Uzvišeni kaže: ***"i Koji vas na Zemlji jedne drugima smjenjuje"***, tj. generacije naslijeduju jedne druge i potom oni nasljeduju svoje prethodnike, kao što Uzvišeni kaže:

"A kada Gospodar tvoj reče melekima: 'Ja ću na Zemlji naslijednika postaviti!'" /2:30/, tj. narode koji će nasljedivati jedni druge, kako smo to ranije objasnili[490], a slično znači i ovaj ajet, tj. ummet nakon ummeta, generacija nakon generacije.

"Zar pored Allaha postoji drugi bog?!", tj. nakon ovih detaljnih objašnjenja i iznošenja nesumnjivih Allahovih, dž.š., dokaza onima koji pored Allaha obožavaju drugog boga, postavlja im se pitanje zar postoji drugi bog. I time su spoznali da je On, Allah, Jedini Koji stvara, odaziva se nevoljniku kada Mu se obrati i otklanja od njega zlo, On, Jedini, Koji nema druga: ***"Kako nikako vi pouku da primite!?"***, tj. kako malo njh promišlja o onome što ih vodi Istini i upućuje Pravom putu.

أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦٓ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ تَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

"Onaj Koji vam u tminama, na kopnu i na moru, put pokazuje i Koji vjetrove kao radosnu vijest ispred milosti Svoje šalje. - Zar pored Allaha postoji drugi bog?! Kako je Allah visoko iznad onih koji druge Njemu ravnim smatraju!"/63/

Uzvišeni kaže: ***"Onaj Koji vam u tminama, na kopnu i na moru"***, tj. sa svim onim dokazima koje je stvorio na nebesima i na Zemlji pokazuje vam put, kao što Uzvišeni kaže: ***"I putokaze, a i po zvijezdama se oni upravljaju."/16:16/*** Uzvišeni također veli: ***"I Koji vjetrove kao radosnu vijest ispred milosti Svoje šalje"***, tj. ispred oblaka koji

[489] To je Džabir bin Selim el-Hadžini.

[490] Pogledaj suru "El-Bekare", ajet broj 30, kao i komentar u vezi s njim.

nose kišu, Allah, dž.š., napaja besplodne i suhe predjele:

"Zar pored Allaha postoji drugi bog?! Kako je Allah visoko iznad onih koji druge Njemu ravnim smatraju!"

أَمَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٦٤﴾

"Onaj Koji sve iz ničega stvara, Koji će, zatim to ponovo učiniti, i Koji vam opskrbu s neba i iz zemlje daje. - Zar pored Allaha postoji drugi bog?! Reci: 'Dokažite, ako istinu govorite!'" /64/

To jest, On je Onaj Koji Svojom moći i Svojom vlašću započinje stvaranje, zatim to ponovo čini, kao što Uzvišeni kaže:

"On je Taj Koji iz ničega stvara, i On će to ponovo učiniti, to je Njemu lahko." /30:27/ Uzvišeni veli:

"I Koji vam opskrbu s neba i iz zemlje daje", tj. kišom koju spušta s neba pomoću koje niče blagoslovljeno bilje iz zemlje, kao što Uzvišeni kaže:

"On zna šta u zemlju ulazi, a šta se na nj uspinje" /34:2/, a On, Blagoslovljeni i Uzvišeni, spušta s neba blagoslovljenu vodu, pa daje da od nje provriju vrela iz zemlje, a zatim pomoću njih iz nje izvodi raznovrsne usjeve, plodove i cvjetove. Zbog toga Uzvišeni kaže: ***"Zar pored Allaha postoji drugi bog?!"*** Onaj Kome pripadaju lijepa imena i najuzvišenija svojstva, što smo već spominjali u prethodnim ajetima

"Reci: 'Dokažite!'" ispravnost vašeg obožavanja drugog pored Allaha;

"a ako istinu govorite" o tome. A On je znao da oni nemaju nikakvog dokaza za to, kao što Uzvišeni kaže:

"A Onaj Koji se, pored Allaha, moli drugom bogu, bez ikakva dokaza o njemu, pred Gospodarom svojim će račun polagati, i nevjernici ono što žele neći postići."/23:117/

قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ٱلْغَيْبَ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ٱدَّٰرَكَ عِلْمُهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِّنْهَا ۖ بَلْ هُم مِّنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾

"Reci: 'Niko, osim Allaha, ni na nebu ni na Zemlji, ne zna gajb; i oni ne znaju kada će oživljeni biti.' /65/ Zar oni o onom svijetu da što znaju!? Ništa! - Oni u nj sumnjaju, oni su slijepi prema njemu." /66/

Uzvišeni kaže naređujući Svome Poslaniku, s.a.v.s., da puoči sva stvorenja da niko od stanovnika nebesa i Zemlje ne zna gajb (tajne) osim Uzvišenog Allaha, dž.š. A Uzvišeni kaže: ***"Niko, osim Allaha..."*** Ovo je apsolutno izuzeće, tj. niko to ne zna osim Uzvišenog Allaha, dž.š., i On je jedinstven u tome, Jedini, Koji nema druga, kao što Uzvišeni kaže:

"U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna." /6:59/ Uzvišeni također kaže:

"I oni ne znaju kada će oživljeni biti", tj. niko od stvorenja ne zna kada će biti Smak svijeta, kao što Uzvišeni kaže:

"a težak će biti nebesima i Zemlji, sasvim neočekivano će vam doći." /7:117/ Ibn Ebi-Hatim prenosi od Aiše, r.a., koja kaže: (399) "Ko tvrdi da on zna - tj. Allahov Poslanik, s.a.v.s. - šta će biti sutra, rekao je najveću potvoru na Allaha, dž.š., jer Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"Reci: 'Niko, osim Allaha, ni na nebu ni na Zemlji, ne zna gajb.'"

Uzvišeni veli:

"Zar oni o onom svijetu da šta znaju!? Ništa! - Oni u nj sumnjaju", tj. njihovo znanje je nemoćno i oni ne mogu znati o njemu ništa. To znanje oni će dostići i bit će upotpunjeno tek na Sudnjem danu, ali im tada neće koristiti. Uzvišeni kaže: ***"Ništa!" - Oni u nj sumnjaju..."*** Ovim se ponovo vraća na nevjernike i ističe se da oni sumnjaju u to da Sudnji dan postoji i da će se on dogoditi:

"oni su slijepi prema njemu", tj. oni su u potpunom sljepilu i velikom neznanju u pogledu toga šta on stvarno jeste.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا وَءَابَآؤُنَآ أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا هَٰذَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٦٩﴾ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُن فِى ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾

"Nevjernici govore: 'Zar ćemo, kad postanemo zemlja, i mi i preci naši, zaista, biti oživljeni?'/67/ Ovim nam se već odavno prijeti, i nama i precima našim, a ovo su samo izmišljotine naroda drevnih.' /68/ Reci: 'Putujte po svijetu i vidite kako su završili grješnici!' /69/ I ne žalosti se zbog njih i neka ti nije u duši teško zbog spletki njihovih." /70/

Uzvišeni obavještava o mušricima, koji odbijaju proživljavanje i koji kažu:

"Ovim nam se već odavno prijeti, i nama i precima našim", tj. samo čujemo, ali ne vidimo Istinu:

"a ovo su samo izmišljotine naroda drevnih", tj. njihove legende. A Allah, dž.š., im odgovara, pa kaže: "Reci", im, o Muhammede:

"Putujte po svijetu i vidite kako su završili grješnici", tj. lašci i kako ih je zahvatila kazna i odmazda, a Allah, dž.š., spasio je Svoje plemenite poslanike, s.a.v.s., i one koji su ih slijedili. Ujedno je time potvrdio ispravnost njihovih poslanica, pa zatim Uzvišeni kaže, tješeći i radujući Svoga Poslanika, s.a.v.s.: ***"I ne žalosti se zbog njih"***, tj. nemoj da ti je žao zbog lažaca,

"i neka ti nije u duši teško zbog spletki" zbog toga što ti čine spletke i niječu te. Ja ću ti, zaista, pomoći i izdići ću tvoju vjeru.

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٧١﴾
قُلْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم بَعْضُ ٱلَّذِى تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾ وَمَا مِنْ غَآئِبَةٍ فِى ٱلسَّمَآءِ
وَٱلْأَرْضِ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾

"Kad će se već jednom obistiniti ta prijetnja, ako Istinu govorite?", pitaju oni. /71/ Reci: "Stići će vas sigurno nešto od onoga što požurujete!" /72/ A Gospodar tvoj je neizmjerno dobar ljudima, ali većina njih nije zahvalna. /73/ Gospodar tvoj dobro zna ono što grudi njihove taje i ono što oni na javu iznose. /74/ Nema ničeg skrivenog ni na nebu ni na Zemlji, a da nije u Knjizi jasnoj." /75/

Uzvišeni obavještava o mušricima na njihov upit o Sudnjem danu i njihovom nevjerovanju da će se on dogoditi:

"'Kad će se već jednom obistiniti ta prijetnja, ako Istinu govorite?', pitaju oni." A Uzvišeni im odgovara: ***"Reci"***, o Muhammede:

"Stići će vas sigurno nešto od onoga što požurujete." Ibn-Abbas kaže: "Približilo se nešto od onoga što požurujete", kao što Uzvišeni kaže:

"Kad to?" Ti reci: "Možda ubrzo!" /17:51/ Zatim Uzvišeni kaže: ***"A Gospodar tvoj je neizmjerno dobar ljudima"***, tj. u Svojim nebrojenim blagodatima koje čini prema njima, uprkos nasilju koje oni čine sami sebi i uprkos tome što su Mu nazahvalni, osim malobrojnih među njima:

"Gospodar tvoj dobro zna ono što grudi njihove taje i ono što oni na javu iznose", tj. zna njihove misli i tajne, kao što zna i ono što javno pokazuju, kao što Uzvišeni kaže: ***"On zna i što drugom tajno rekneš i što samo pomisliš!" /20:7/*** Uzvišeni veli:

"Nema ničega skrivenog ni na nebu ni na Zemlji", tj. sve što ostaje daleko i skriveno robovima, Njegovo znanje obuhvata, i nebesa i Zemlju, i samo ih Allah, dž.š., zna u potpunosti, ništa ne izmiče Njegovom znanju ni koliko atom od bilo čega. ***"a da nije u Knjizi jasnoj."*** Uzvišeni kaže:

"Zar ne znaš da je Allahu poznato sve što je na nebu i na Zemlji? To je sve u Knjizi; to je, uistinu, Allahu lahko!" /32:70/

إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِىٓ
إِسْرَٰٓءِيلَ أَكْثَرَ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾ وَإِنَّهُۥ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ
لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُم بِحُكْمِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾
فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۖ إِنَّكَ عَلَى ٱلْحَقِّ ٱلْمُبِينِ ﴿٧٩﴾ إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ
ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوْا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٨٠﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِ ٱلْعُمْىِ عَن ضَلَٰلَتِهِمْ ۖ
إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨١﴾

"Ovaj Kur'an sinovima Israilovim kazuje najviše o onome u čemu se oni razliaze, /76/ i on je, uistinu, putokaz i miliost svakom onom koji vjeruje. /77/ Gospodar tvoj će im po pravdi Svojoj presuditi; On je Silni i Sveznajući, /78/ zato se pouzdaj u Allaha, jer ti, doista, slijediš Pravu Istinu! /79/ Ti ne možeš mrtve dozvati niti gluhe dovikati kada se ledima okrenu, /80/ niti možeš slijepe od zablude njihove odvratiti; možeš jedino dozvati one koji u riječi Naše vjeruju, Oni su predani!" /81/

Uzvišeni obavještava o Svojoj veličanstvenoj Knjizi i o onome šta ona obuhvata uputu, jasan dokaz, ona je furkan, tj. razdvaja Istinu od neistine. On kazuje sinovima Israilovim, a oni slijede Tevrat i Indžil:

"kazuje najviše o onome u čemu se oni razliaze", kao što su se razišli u pogledu Isaa, o kome su jevreji izmišljali laži i klevete, a kršćani pretjerivali i preuveličavali, pa je došao Kur'an, koji govori umjereno, istinito i pravedno da je On jedan od Allahovih, dž.š., robova i Njegovih plementih poslanika, s.a.v.s., neka je na njega najvredniji salavat i selam, kao što Uzvišeni kaže:

"To je Isa, sin Merjemin - to je prava Istina o njemu - onaj u koga oni sumnjaju" /16:34/, a Uzvišeni kaže: ***"Gospodar tvoj će im presuditi"***, tj. na Sudnjem danu, ***"po pravdi svojoj, On je Silni"***, tj. u Svome kažnjavanju: ***"Sveznajući"*** u pogledu svega što Njegovi robovi čine i govore:

"zato se pouzdaj u Allaha", tj. u svim svojim stvarima i dostavi Objavu Tvoga Gospodara:

"jer ti, doista, slijediš Pravu Istinu", iako ti se suprostavljaju kafiri koji ne vjeruju iako si im ti došao sa potpunim dokazima. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"Ti ne možeš mrtve dozvati" jer je njihovo stanje takvo da oni ne čuju Istinu, a to je stanje koje liči stanju mrtvaca, čiji je sluh nestao smrću, te zbog toga Uzvišeni kaže:

"niti gluhe dovikati kada su ledima okrenuti, niti možeš slijepe od zablude njihove odvratiti; možeš jedino dozvati one koji u riječi Naše vjeruju.Oni su predani", tj. tebi će se sigurno odazvati oni kojima koriste njihov sluh i vid, oni koji se pokoravaju Allahu, dž.š., i onome što je došlo od Njega preko jezika plemenitih poslanika, neka je na njih najvredniji salavat i najpotpuniji selam i spas.

وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ
أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا
لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾

"I kada dođe vrijeme da oni budu kažnjeni, Mi ćemo učiniti da iz zemlje izađe jedna životinja koja će im reći da ljudi u dokaze Naše nisu bili uvjereni." /82/

Ova životinja će se pojaviti u zadnjim trenucima, kada se ljudi potpuno iskvare, i kada budu napustili naredbe Allaha, dž.š., i promijenili istinsku vjeru. Allah, dž.š., će im izvesti životinju iz zemlje. Kaže se da će se to desiti u Meki ili drugom gradu, o čemu ćemo, ako Bog da, detaljnije govoriti. U pogledu spominjanja ove životinje zabilježeni su mnogi hadisi kao i mnoge izjave ashaba i tabiina (eseri). Pa da samo spomenemo neke kojima ćemo bolje razumijeti ovo pitanje; tražimo pomoć od Allaha, dž.š., da nam pomogne u tome. Imam Ahmed prenosi od Huzejfe bin Usejda el-Gaffarija, koji kaže: (400) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., posmatrao nas je iz svoje sobe dok smo međusobno razgovarali o pitanju Sudnjeg dana pa kaže: 'Sudnji dan neće nastupiti dok ne budete vidjeli deset znakova njegovih i to:

1. Izlazak Sunca na zapadu, 2. dim 3. životinju, 4. izlazak Jedžudža i Medžudža, 5. izlazak Isaa, a.s., sina Merjeminog, 6. Dedždžala i tri pomračenja 7. pomračenje na zapadu, 8. pomračenje na istoku, 9. pomračenje na Arapskom polu otoku, i 10. vatra. Vatra će izlaziti iz adenske kotline, vodit će ili sakupljati ljude dok budu noću spavali i ona će biti tamo gdje se oni u podne budu odmarali i ona će biti..." Ovako prenose Muslim i Ehlus-Sunen.

Drugi hadis: Muslim bin el-Hadždžadž prenosi od Abdullaha bin Umera i kaže: (401) "Zapamtio sam od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., hadis koji nisam zaboravio. Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'Zaista, prvi znak je izlazak Sunca na zapadu i izlazak životinje ljudima u prijepodnevnim satima. Bez obzira koji će biti prvi, slijedit će jedan za drugim, odnosno, desit će se ubrzo jedan za drugim.'" Slijedeći hadis prenosi Muslim u svom "Sahihu" od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (402) "Požurite sa obavljanjem svojih poslova prije nego što se desi slijedećih šest stvari: izlazak Sunca na Zapadu, dim, pojavljivanje Dedždžala i životinje, smrti i Kijametskog dana." Ibn-Džerir prenosi od Ibn Ez-Zubejra da je on opisao životinju na način kako ju je opisao... a zatim će im životinja reći: "O ti, taj i taj, budi radostan, ti si jedan od stanovnika Dženneta, a zatim, o ti, taj i taj, ti si stanovnik Vatre." To je shodno onome kako Uzvišeni kaže:

"I kada dođe vrijeme da oni budu kažnjeni, Mi ćemo učiniti da iz zemlje izađe životinja koja će im reći da ljudi u dokaze Naše nisu bili uvjereni."

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِّمَّن يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا
فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوا قَالَ أَكَذَّبْتُم بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِيطُوا بِهَا
عِلْمًا أَمَّاذَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِم بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ
لَا يَنطِقُونَ ﴿٨٥﴾ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا اللَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ
مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾

"A na Dan kada od svakog naroda sakupimo gomilu onih koji su dokaze Naše poricali - oni će biti sakupljani i privođeni, /83/ i kad dođu, On će upitati: 'Jeste li vi dokaze Moje poricali ne razmišljajući o njima, ili šta ste to radili?' /84/ I njih će stići kazna zato što su mnogobošci bili, pa neće moći ni riječi izustiti. /85/ Zar nisu vidjeli da smo učinili noć da u njoj otpočinu, a dan vidnim?i - To su, zaista, dokazi za narod koji vjeruje." /86/

Uzvišeni obavještava o Sudnjem danu i sakupljanju nasilnika, onih koji su nijekali Allahove, dž.š., ajete i Njegove poslanike koje je Uzvišeni Allah, dž.š., poslao, i pitat će ih o onome što su radili na dunjaluku, prekoravajući ih, pa će Uzvišeni reći:

"A na Dan kad od svakog naroda sakupimo gomilu", tj. od svakog naroda i iz svakog stoljeća po gomilu, tj. skupinu: ***"onih koji su dokaze Naše poricali - oni će biti sakupljeni pa vođeni"***, tj. bit će privođeni ***"i kad dođu"*** i stanu pred Uzvišenog Allaha, dž.š., na mjestu postavljanja pitanja, bit će upitani o svojoj vjeri i o svojim djelima. Pa pošto nisu bili sretnici - a bili su kao što Allah, dž.š., kaže o njima:

*"**Nije vjerovao: nije namaz obavljao, nego je poricao i leđa okretao" /75:31, 32/** - tada će im se donijeti dokaz, a oni neće moći tražiti ispriku kojom bi se opravdali na mjestu na kome će biti pitani, koje je predstavljeno u slijedećim riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.:

*"**On će upitati: 'Jeste li vi dokaze Moje poricali ne razmišljajući o njima, ili, šta ste to radili?'"**, i neće im preostati ništa drugo, nego im će se desiti ono o čemu Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

*"**Ovo je Dan u kome oni neći ni prozboriti, i pravdanje im neće dozvoljeno biti.**" /77:35,36/* Tako Allah, dž.š., ovdje kaže:

*"**I njih će stići kazna zato što su mnogobošci bili, pa neće moći ni riječi izustiti"**,* tj. zanijemit će, pa neće moći dati odgovor jer su oni na dunjaluku bili nasilnici prema samima sebi, odbijali su da vjeruju u tajni i nevidljivi svijet, koji im više neće biti skriven i tajan. Zatim Uzvišeni kaže upozoravajući na Svoju potpunu moć i apsolutnu vlast i Svoj visoki položaj kojem se neminovno mora pokoriti i čije se naredbe neminovno moraju slušati, Njegovim se poslanicima i Istini koju su oni dostavili, a koja je neizbježna, mora vjerovati, pa Uzvišeni kaže:

*"**Zar nisu vidjeli da smo učinili noć da u njoj otpočinu?"**,* tj. u tami noći da se smire njihovi pokreti radi njih samih kako bi se odmorili od napora kojeg su imali u toku dana: *"**a dan vidnim**"* tj. svijetlim i obasjanim. Uslijed toga oni mogu da upravaljaju životnim potrebama, putuju, trguju i da obavljaju te i druge poslove koje trebaju:

*"**to su, zaista, dokazi za narod koji vjeruje.**"*

وَيَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ
فَفَزِعَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ۚ وَكُلٌّ أَتَوْهُ
دَاخِرِينَ ﴿٨٧﴾ وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ ۚ صُنْعَ اللَّهِ
الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ ۚ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾ مَن جَاءَ بِالْحَسَنَةِ
فَلَهُ خَيْرٌ مِّنْهَا وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ آمِنُونَ ﴿٨٩﴾ وَمَن جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ
فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾

*"**A na Dan kad se u rog puhne pa se smrtno istrave i oni na nebesima i oni na Zemlji, izuzev onih koje Allah poštedi, svi će Mu ponizno doći. /87/ Ti vidiš planine i misliš da su nepomične, a one promiču kao što promiču oblaci, to je djelo Allaha, Koji je sve savršeno stvorio; On, doista, zna ono što radite. /88/ Ko učini dobro djelo, dobit će veliku nagradu za njega i bit će straha na Sudnjem danu pošteđen, /89/ a oni koji budu zlo činili, u Vatru će naglavačke biti gurnuti. 'Pa zar se vi kažnjavate osim za ono što ste radili?'" /90/*

Uzvišeni obavještava o grozoti i užasu dana u kome će se snažno puhnuti u trubu, a to je, kao što se kaže u hadisu, rog u koji se puše. U hadisu u kome se spominje sur (rog) kaže se: "Israfil je Onaj Koji će u njega puhati kada mu Allah naredi. Prvo će dugo puhati i od toga će se sve preplašiti, sve što je na nebu i Zemlji, a na njoj će ostati samo zli ljudi kada nastupi Sudnji dan", *"**Izuzev onih koje Allah poštedi.**"* A to su šehidi, oni su živi i kod Svoga Gospodara osigurani. Imam Muslim bin el-Hadždžadž prenosi od Abdullaha bin Amra, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (403) "Deždžal će izaći mome ummetu pa će ostati četrdeset" - ne znam je li rečeno četrdeset dana ili četrdeset mjeseci ili četrdeset godina[491] - "pa će Allah, dž.š., poslati Isaa, sina Merjemina, kao da je on Urve bin Mes'ud pa će ga ovaj pronaći i uništiti ga. Zatim će ljudi ostati sedam godina tako da između dvojice ljudi neće biti neprijateljstva, a zatim će Allah, dž.š., poslati vrlo hladan vjetar iz pravca Šama, pa na licu Zemlje neće ostati niko ko je u svome srcu imao koliko bar jedan trun dobra ili vjere a da ga neće on usmrtiti. Čak kada bi neko ušao i prodro u središte planine,on bi ga usmrtio." Prenosilac kaže: "Čuo sam od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad rekao je: 'A zli ljudi će u zlu biti brzi poput ptica u letu, a u neprijateljstvu poput divljih životinja. Neće prepoznavati dobro niti negirati zlo. Prikazat će im se šejtan i reći: 'Zar se nećete odazvati?', pa će oni reći: 'A šta nam naređuješ?' Pa će im narediti obožavanje kipova, a oni su u tome tražili svoju opskrbu i ljepotu svoga življenja, zatim će se puhnuti u rog, pa neće biti niko ko ga čuje a da neće nageti svoj vrat i podići ga." Prenosilac nastavlja, pa kaže: "Pa će Allah, dž.š., spustiti kišu kao da je ona gusta magla iz koje niču tijela ljudi. Zatim će se puhnuti drugi put, a oni će ustati i pogledati i zatim će im biti rečeno: 'O ljudi nahrupite svome Gospodaru!', pa će oni stati da budu pitani. Zatim će biti rečeno: 'Izdvojite zalog (izaslanstvo) za Vatru!' Reći će se: Koliko?' Pa će se reći: 'Od svake hiljade devet stotina i devedeset i devet!', pa kaže to će biti kada djeca budu postala sijeda i kada se dese strahote Sudnjeg dana." Poslanikove riječi: "Neće biti niko ko ga čuje a da neće nageti vrat i podići ga", tj. naget će svoj vrat da bi ga čuo dobro sa neba. Ovo je puhanje zastrašivanja, a zatim će uslijediti puhanje kojim će se sve usmrtiti i na koncu puhanje sa ciljem ustajanja Gospodaru svjetova, tj. proživljavanja iz mezarova svih živih stvorenja. Zbog toga Uzvišeni kaže:

*"**svi će Mu ponizno doći**"*, tj. ponizni i pokorni, i niko neće moći izostati da se pokori Njegovom naređenju. Kao što Uzvišeni kaže:

*"**Zatim to što ćete, čim vas On samo jednom iz zemlje pozove, brzo ustati.**" /30:25/* U hadisu koji govori o rogu (suru) kaže se

[491] Nedoumica je od prenosioca hadisa.

da će kod trećeg puhanja Allah narediti da se duše stave u rupu roga. Zatim će Israfil puhnuti, a nakon što su tijela izašla (ustala) iz grobova i mjesta svojih, duše vjernika će zasjati svjetlom, a iz duša kafira izbijat će mrak, pa će Uzvišeni Allah, dž.š., reći: ***"Tako mi Moje moći i veličine, neka se svaka duša vrati u svoje tijelo!"***, pa će one protjecati kroz tijela kao što protječe otrov kroz tijelo otrovanog. Zatim će ustati i stresti prašinu sa svojih grobova:

"Dan u kome će žurno kao da kumirima hrle iz grobova izići." /70:43/ Uzvišeni kaže:

"Ti vidiš planine i misliš da su nepomične, a one promiču kao što promiču oblaci", tj. vidiš ih kao da su one čvrste, fiksne i vječne onako kako su bile, međutim, one se pomjeraju i promiču poput oblaka: ***"to je djelo Allaha, Koji je sve savršeno stvorio"***, tj. čini to sve Svojom ogromnom moći:

"Koji je sve savršeno stvorio", tj. savršeno, precizno stvorio je sve što je stvorio i svaku stvar nadahnuo mudrošću.

"On, doista, zna ono što radite", tj. On savršeno obuhvata Svojim znanjem ono što rade Njegovi robovi, bilo da je dobro ili zlo, i On će ih nagraditi za to odgovarajućom, najpotpunijom nagradom. Zatim Uzvišeni objašnjava stanje sretnika i nesretnika toga dana pa kaže:

"Ko učini dobro djelo, dobit će veliku nagradu za njega." To je: "Nema drugog boga osim Allaha!" ***"I bit će straha na Sudnjem danu pošteđeni"***, kao što Uzvišeni kaže:

"neće ih brinuti najveći užas." /21:103/

Uzvišeni također veli:

"a oni koji budu zlo činili, u Vatru će naglavačke biti gurnuti", tj. ko Allaha sretne s lošim djelima bez dobrih djela ili ako loša djela prevladaju njegova dobra djela, zbog toga Uzvišeni kaže:

"Pa zar se vi kažnjavate osim za ono što ste radili?", a zla djela koja se spominju riječima Uzvišenog Allaha ***"a oni koji budu zlo činili"***, su širk, kako kažu ashabi, tabiini i dr.

إِنَّمَآ
أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ ٱلْبَلْدَةِ ٱلَّذِى حَرَّمَهَا وَلَهُۥ كُلُّ شَىْءٍ وَأُمِرْتُ
أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾ وَأَنْ أَتْلُوَا۟ ٱلْقُرْءَانَ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى
لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿٩٢﴾ وَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ
ءَايَٰتِهِۦ فَتَعْرِفُونَهَا ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

"Ja sam primio zapovijest da robujem jedino Gospodaru ovoga grada koji je On učinio svetim - a Njemu sve pripada - i naređeno mi je da budem poslušan" /91/ "I da Kur'an kazujem; onaj ko bude išao pravim putem na pravom putu je za svoje dobro, a onome koji je u zabludi ti reci: 'Ja samo opominjem.'" /92/ "I reci: 'Hvala Allahu, On će vam znamenja Svoja pokazati, pa ćete ih vi poznati!' A Gospodar tvoj nije nemaran spram onog što radite." /93/

Uzvišeni obavještava Svoga poslanika i naređuje mu da kaže:

"Ja sam primio zapovijed da robujem jedino Gospodaru ovoga grada, koji je On učinio svetim - a Njemu sve pripada", ili kao što Uzvišeni kaže:

"Reci: 'O ljudi, ako vi sumnjate u ispravnost moje vjere, pa, ja se neću klanjati onima kojima se, mimo Allaha, vi klanjate, već ću se klanjati Allahu, Koji će vam duše uzeti." /10:104/ Vezivanje riječi "Gospodar" za grad je sa ciljem da istakne počast i pažnju prema njemu, kao što Uzvišeni kaže: ***"neka se oni Gospodaru ovoga Hrama klanjaju..." /106:3/*** Uzvišeni kaže: ***"koji je On učinio svetim"***, tj. On ga je učinio svetim, pa je on postao zabranjennim, visoko uzdignutim i vrijednim, kao što je potvrđeno u sahih-zbirkama u kojima se prenosi od Ibn-Abbasa, da kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je na dan osvojenja Meke rekao: (404) 'Zaista je Allah, dž.š., ovaj grad učinio svetim na dan stvaranja nebesa i Zemlje. On je nepovrediv Allahovom, dž.š., svetošću sve do Sudnjeg dana, pa se ne može čupati drveće, loviti u njemu, uzimati ono što je izgubljeno, osim ako neko prepozna tu stvar, niti se može trgati bilje u njemu.'" A samo Allahu pripada svaka Hvala i Veličina.

Uzvišeni kaže: ***"a Njemu sve pripada"***, sa općeg prelazi se na posebno, tj. On je Gospodar i ovoga grada kao što je Gospodar i svih stvari, njihov Posjednik, nema drugog boga osim Njega: ***"I naređeno mi je da budem poslušan"***, tj. da budemo monoteisti, pokorni Njemu. Uzvišeni veli: ***"I da Kur'an kazujem"***, tj. ljudi su obavezni da rade samo ono što im ja dostavim.

"onaj ko bude išao Pravim putem na Pravom putu je za svoje dobro; a onome ko je u zabludi, ti reci: 'Ja samo opominjem'", tj. ja imam primjer u poslanicima koji su upozoravali svoje narode i izvršili ono što su bili dužni, tj. dostaviti im Njegovu Objavu i predaju svojih naroda Allahu, dž.š., na obračun, kao što Uzvišeni veli:

"tvoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa." /13:40/ Uzvišeni veli:

"Reci: 'Hvala Allahu, On će vam znamenja Svoja pokazati, pa ćete ih vi poznati!'", tj. Allahu hvala, Koji neće nikoga kazniti prije nego što mu ne donese dokaz, i prije nego što ga upozori, kako to Uzvišeni veli:

"Mi ćemo im pružiti dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima

samim, dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an Istina."/41:53/ Uzvišeni veli:

"A Gospodar tvoj motri na ono što radite", tj. On je svjedok svega. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebu-Hurejrea, Koji kaže: (405) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'O ljudi, neka se niko ne zavarava u pogledu Allaha, dž.š., jer da je Allah, dž.š., bio i najmanje nemaran, zanemario bi komarca, zrno gorušice i atom.'" Spominje se da je imam Ahmed, Allah mu se smilovao, često citirao ova dva stiha koja je on ili neko drugi sastavio:

Ako se u životu jedan dan osamiš,
ne reci sam sam nego reci ima neko ko me motri,
i ne misli da Allah, dž.š., zanemaruje ni jedan trenutak,
a niti da je ono što je nevidljivo, Njemu skriveno.

Kraj kratkog tumačenja
sure "En-Neml" "Mravi".
Allahu pripada svaka Hvala i Veličina.

28
EL - KASAS / KAZIVANJE
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 88 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ نَتْلُو عَلَيْكَ مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ
وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ
أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ طَائِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي
نِسَاءَهُمْ ۚ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾ وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى الَّذِينَ
اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ﴿٥﴾
وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا مِنْهُم
مَّا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Ta-sin-mim. /1/ Ovo su ajeti Knjige jasne! /2/ Mi ćemo ti kazati neke vijesti o Musau i Faraonu, onako kako je bilo, i to za one ljude koji vjeruju. /3/ Faraon se u zemlji bio, uzdigao, i stanovnike njezine na stranke izdijelio; jedne je tlačio, mušku im djecu klao, a žensku u životu ostavljao, doista je smutljivac bio. /4/ A Mi smo htjeli da one koji su na Zemlji tlačeni, miošću obaspemo i da ih vodama i nasilje dnicima učinimo. /5/ I da im na Zemlji vlast darujemo, a da Faraonu i Hamanu i vojskama njihovim damo da dožive baš ono zbog čega su od njih strahovali." /6/

Već smo ranije govorili o slovima - skraćenicama... Uzvišeni Allah kaže:

*"**Ovo su ajeti Knjige jasne!**"*, tj. ovo su ajeti uzvišene, potpuno jasne Knjige, koja objelodanjuje činjenice i ono što je bilo, kao i ono što trenutno postoji. Uzvišeni kaže:

*"**Mi ćemo ti kazati neke vijesti o Musau i Faraonu, onako kako je bilo**"*, a Uzvišeni također veli:

*"**Mi tebi o najljepšim događajima kazujemo**" **(11:3)***, tj. navodimo ti vijesti o prijašnjim narodima tako da ih ti vidiš.

*"**Faraon se u zemlji bio uzdigao**"*, tj. uzdigao se i uzoholio:

*"**I stanovnike njezine na stranke izdijelio**"*, tj. na vrste i grupe tako da je svaku od tih grupa usmjeravao da rade ono što je on htio od državnih poslova.

Uzvišeni veli: *"**jedne je tlačio**"*, znači sinove Israilove, koji su u to vrijeme bili najbolji stanovnici svoga vremena. Faraon ih je pokorio i eksploatirao ih je, koristeći ih dan onoćno za obavljanje najtežih radova. Uza sve to, ubijao je njihove sinove, a u životu ostavljao njihove žene, bojeći se da među njih ne dođe novorođenče koje će uništiti Faraona svojom rukom, a što se temelji na vijesti kojom je obradovao Ibrahim, a.s., nakon što je Allah, dž.š., spasio njegovu ženu Saru, koju je htio silovati silnik Egipta u to doba. Kopti su o ovome pričali u prisustvu Faraona, pa je on naredio da se zakolje svako novorođeno muško dijete iz naroda Benu-Israil. Međutim, ta predostrožnost nije koristila protiv sudbine i određenja, koje je za svakoga u Knjizi. Zbog toga Uzvišeni kaže:

*"**A Mi smo htjeli da one koji su na Zemlji tlačeni miošću obaspemo i da ih vođama i nasilje dnicima učinimo, i da im na Zemlji vlast darujemo, a da Faraonu i Hamanu i vojskama njihovim damo da dožive baš ono zbog čega su od njih strahovali.**"* To je Uzvišeni Allah, dž.š., radio sa njima, kao što Uzvišeni kaže:

*"**Eto, tako je bilo, i Mi dadosmo da to nasljede sinovi Israilovi.**"* (26:59) Uprkos tome, Faraonu nije koristila njegova opreznost od određenja Velikog Vladaoca, Uzvišenog, nego je sprovedena njegova presuda i Njegovo određenje, te su Faraon i Njegova vojska potpuno uništeni, jer je Gospodar visokih nebesa, Onaj Koji potčinjava i savladava sve Svojom silnom moći.

---

* Objavljena nakon sure "En-Neml".

** Ajeti 52 - 55 objavljeni su u Medini.

وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّ مُوسَىٰٓ أَنْ أَرْضِعِيهِ ۖ فَإِذَا خِفْتِ
عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِى ٱلْيَمِّ وَلَا تَخَافِى وَلَا تَحْزَنِىٓ ۖ إِنَّا رَآدُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ
مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ۝٧ فَٱلْتَقَطَهُۥٓ ءَالُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ۗ
إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا۟ خَٰطِـِٔينَ ۝٨ وَقَالَتِ ٱمْرَأَتُ
فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّى وَلَكَ ۖ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰٓ أَن يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا
وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝٩

"I mi nadahnusmo Musaovu majku: 'Doji ga, a kad se uplašiš za njegov život, baci ga u rijeku, i ne strahuj i ne tuguj, Mi ćemo ti ga, dolsta, vratiti i poslanikom ga učiniti.' /7/ I nađoše ga Faraonovi ljudi, da im postane dušmanin i jad; zaista su Faraon i Haman i vojske njihove uvijek grješili. /8/ I žena Faraonova reče: 'On će biti radost i meni i tebi! Ne ubijte ga, možda će nam od koristi biti, a možemo ga i posiniti', a oni ništa ne predosjetiše." /9/

Faraon je masovno ubijao mušku djecu Izraelićana, tako da su se Kopti pobojali da potpuno ne iščeznu sinovi Israilovi, jer poslije toga ne bi imao ko da u to vrijeme radi one ogromne poslove. To su, ustvari, rekli Faraonu, pa je on naredio da se djeca jedne godine ubijaju a druge ostave u životu. Allahovom, dž.š., odredbom desilo se rođenje Haruna u godini u kojoj djeca nisi bila ubijana, a Musa, a.s., rodio se u godini u kojoj su djeca ubijana.

Milošću i dobrotom Uzvišenog Allaha, dž.š., prema Musaovoj majci na njoj se nije vidio znak njene trudnoće, a niti je njenim dadiljama, onima koje su neprestalno boravile i pratile među ženama Israilovih, bilo dato da primijete to i saznaju za njenu trudnoću.

A nakon što je majka Musaova rodila svoga sina Musa, zabrinula se i pobojala za njega, ali ga je žestoko voljela i ko god bi vidio Musaa silno bi ga zavolio.

Uzvišeni kaže: ***"Ja sam učinio da te svako voli."*** Uzvišeni Allah, dž.š., ju je nadahnuo, kao što Uzvišeni kaže:

"I mi nadahnusmo Musaovu majku: 'Doji ga, a kad se uplašiš za njegov život, baci ga u rijeku, i ne strahuj i ne tuguj, Mi ćemo ti ga, dolsta, vratiti i poslanikom ga učiniti.'" A nakon što ga je bacila u vodu, tj. na obalu rijeke Nila, otplovio je vodom koja ga je nosila dok ga nije nanijela pored Faraonove palače. Našle su ga robinje i službavke, ponijele ga i otišle s njim Faraonovoj ženi, jer nisu znale šta s njim da rade. Bojale su se da otvore sanduk bez nje. A kada su ga otkrile, vidješe u njemu dječaka najljepšeg oblika, najsladeg i najljepšeg lica. Allah, dž.š., ulio je ljubav u njeno srce prema njemu kad ga je ugledala, a to je tako pošto je Allah, dž.š., želio da je počasti a unesreći njena muža, te zbog toga Uzvišeni kaže:

"I nađoše ga Faraonovi ljudi, da im postane dušmanin i jad." Allah, dž.š., im je propisao da ga nađu kako bi ga On učinio njihovim neprijateljem i jadom njihovim.

Zbog toga Uzvišeni kaže:

"zaista su Faraon i Haman i vojske njihove uvijek grješili." A Uzvišeni, također, veli:

"I žena Faraonova reče: 'On će biti radost i meni i tebi!'", znači - kada ga je Faraon vidio namjeravao ga je ubiti, bojeći se da ne bude od sinova Israilovih, pa se Asja, kći Muzahimova, počela prepirati za njega, pobudila je Faraonovu ljubav i omilila mu ga rekavši: ***"On će biti radost i meni i tebi!"***, a Faraon reče: "Da, što se tebe tiče hoće, a što se tiče mene, neće!", pa je tako i bilo. On je bio povodom da nju Allah, dž.š., uputi i da njega, Faraona, uništi njegovom, Musaovom, rukom.

Uzvišeni kaže: ***"a možemo ga i posiniti"***, tj. željela je da ga posini i odgoji ga s obzirom da nije imala dijete od Faraona. Pa Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***"a oni ništa ne predosjetiše"***, tj. nisu shvatali šta je Allah, dž.š., želio time što su ga baš oni našli i izvukli, a u tome je bila ogromna i savršena mudrost i apsolutni dokaz.

وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَٰرِغًا ۖ إِن كَادَتْ لَتُبْدِى بِهِۦ
لَوْلَآ أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۝١٠ وَقَالَتْ لِأُخْتِهِۦ قُصِّيهِ ۖ
فَبَصُرَتْ بِهِۦ عَن جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝١١ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَرَاضِعَ
مِن قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰٓ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُۥ لَكُمْ وَهُمْ
لَهُۥ نَٰصِحُونَ ۝١٢ فَرَدَدْنَٰهُ إِلَىٰٓ أُمِّهِۦ كَىْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ
وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ۝١٣

"I srce Musaove majke ostade prazno, umalo da ne prokaza, da Mi srce njeno nismo učvrstili i vjernicom je učinili. /10/ I ona reče sestri njegovoj: 'Idi za njim!' I on ga ugleda izdaleka, a oni nisu bili ništa primjetili. /11/, A Mi smo mu već bili zabranili dojilje, pa ona reče: 'Hoćete li da vam ja pokažem porodicu koja će vam se o njemu brinuti i koja će mu dobro željeti?' /12/ I vratismo ga majci njegovoj da se raduje i da ne tuguje, i da se uvjeri da je Allahovo obećanje istinito; ali većina njih ne zna."/13/

Uzvišeni obavještava o srcu majke Musaove kada je spustila svoje dijete u rijeku, koje je postalo potpuno prazno tj. bez išta u njemu osim Musaa, pa Uzvišeni veli: ***"umalo da ne prokaza"***, tj. javno bi

pokazala da joj dijete ode i izjasnila bi se o svome stanju da joj Allah, dž.š., njeno srce ne učvrsti.

Uzvišeni kaže:

"da Mi srce njeno nismo učvrstili i vjernicom je učinili", ***"I ona reče sestri njegovoj: 'Idi za njim!'"***, tj. prati njegov trag i izvijesti me o njemu, pa je ona izašla sa tim ciljem: ***"I on ga ugleda izdaleka"***, tj. gledala je u njega kao da ga ne želi (svojim pogledom). A nakon što ga je Faraonova žena zavoljela i spasila ga od muža, tražili su za njega dojilje, a on nije prihvatio ničiju dojku, te su zatim sa njim izašli na trg ne bi li mu našli neku dojilju koja bi mu koristila. Nakon što ga je sestra ugledala kod njih, odmah ga je prepoznala, ali to nije javno pokazala. Uzvišeni kaže: ***"A Mi smo mu već bili zabranili dojilje"***, tj. sudbinskom zabranom i to zbog njegove čestitosti kod Allaha, dž.š., a to je bio i razlog da se vrati svojoj majci da ga ona doji. Ona je postala sigurna nakon što se bojala za njega.

Nakon što je vidjela kako su zbunjeni i neodlučni oko toga ko će ga dojiti,

"pa ona reče: 'Hoćete li da vam ja pokažem porodicu koja će vam se o njemu brinuti i koja će mu dobro željeti?'" Pa su joj povjerovali, nakon što su prvo posumnjali, te su otišli s njom u njihove odaje, doveli ga njegovoj majci koja mu je dala svoju dojku da doji, što je on odmah prihvatio. Svi su se jako obradovali tome i razveselili su Faraonovu ženu, te je ona pozvala Musaovu majku, lijepo sa njom postupila i dala joj obilatu nagradu. Nije znala da je ona Musaova prava majka, te je tražila da se nastani kod nje kako bi dojila dijete, a ona je to odbila rekavši: "Ja imam supruga i više djece te ne mogu nikako ostati kod tebe, ako dozvoliš ja ga mogu i kod sebe dojiti, što je ova i prihvatila i odredila joj je troškove, prijevoz, odjeću i lijepu nagradu. Tako se majka Musaova vratila svome djetetu potpuno zadovoljna. Allah, dž.š., joj je strah zamijenio sigurnošću u dostojanstvu, visokom položaju i plemenitoj nafaci.

U tom smislu kaže se u hadisu: /406/ "Primjer onoga koji radi i vjeruje da za ono što radi ima nagradu kod Allaha je kao primjer Musaove majke koja doji svoje dijete, a za to uzima nagradu i ima plaću."

Slava Onome u Čijoj je vlasti sve, ono što On hoće to i biva, a ono što On neće - to i ne biva, Koji daje onome ko čvrsto i nesumnjivo vjeruje u Njega da mu nakon tuge dođe veselje, nakon svake teškoće izlaz i olakšanje. U tom pogledu Uzvišeni kaže:

"I vratismo ga majci njegovoj da se raduje", tj. sa njim,

"i da ne tuguje", tj. za njim,

"i da se uvjeri da je Allahovo obećanje istinito", tj. da će joj ga vratiti kao što je obećao i učiniti ga poslanikom. Tako je ona doživjela da joj se on vrati i postane jedan od poslanika. Pa ga je naučila i odgojila svemu što mu je potrebno, teorijskom i praktičnom.

Uzvišeni Allah kaže: ***"ali većina njih ne zna"***, tj. ne zna Allahovu, dž.š, mudrost u Njegovim djelima i njihove lijepe posljedice zbog kojih je On hvale dostojan i na dunjaluku i na ahiretu. Može se dogoditi da nam neka stvar izgleda mrskom, ali da njen ishod bude hvale vrijedan sam po sebi, kao što Uzvišeni kaže:

"Ne volite nešto, a ono može biti dobro za vas; nešto volite, a ono ispadne zlo po vas." (2:216)

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَٱسْتَوَىٰٓ
ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤﴾ وَدَخَلَ ٱلْمَدِينَةَ عَلَىٰ
حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ
وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِۦ ۖ فَٱسْتَغَٰثَهُ ٱلَّذِى مِن شِيعَتِهِۦ عَلَى ٱلَّذِى مِنْ عَدُوِّهِۦ فَوَكَزَهُۥ
مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ ۖ قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۖ إِنَّهُۥ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ
مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى فَٱغْفِرْ لِى فَغَفَرَ لَهُۥٓ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ
ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ ﴿١٧﴾

"I kad se on opasa snagom i stasa, dadosmo mu mudrost i znanje; tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine. /14/ I on uđe u grad neopažen od stanovnika njegovih i u njemu zateče dvojicu ljudi kako se tuku, jedan je pripadao njegovu a drugi neprijateljskom narodu, pa ga zovnu upomoć onaj iz njegova naroda protiv onoga iz neprijateljskog naroda i Musa ga udari šakom i usmrti. 'Ovo je šejtanov posao!', uzviknu." /17/

Uzvišeni spominje da je Musau, kada je dostigao punu snagu i kada je stasao, Allah, dž.š., dao mudrost i znanje. Mudžahid kaže da to znači poslanstvo.

"Tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine." Zatim Uzvišeni spominje put i način njegovog stizanja do poslanstva koje mu je Allah, dž.š., odredio i razgovor u vezi sa ubistvom tog Kopta, koje će biti uzročnikom da on bude protjeran iz Egipta u zemlju Medjen. Uzvišeni kaže:

"I on uđe u grad neopažen od stanovnika njegovih." Kaže da je to bilo između akšama i jacije, a neki kažu da je to bilo tokom dana.

"I u njemu zateče dvojicu ljudi kako se tuku, jedan je pripadao njegovu narodu", tj. Izraelićanima,

"a drugi neprijateljskom narodu", tj. bio je Kopt, pa je tražio pomoć[491] Israelićanin od Musaa, a.s. Musa je iskoristio priliku kada ga ljudi nisu primjećivali pa je došao do Kopta:

"I Musa ga udari šakom i usmrti", tj. udari ga pesnicom svoje šake i ubi ga. reče Musa:

"'Ovo je šeftanov posao!', uzviknu, 'on je, zaista, otvoreni neprijatelj koji u zabludu dovodi!' Reče onda: 'Ja sam sam sebi zlo nanio, oprosti mi!' I On mu oprosti, On, uistinu, prašta i On je Milostiv. O, Gospodaru moj', reče, 'tako mi blagodati koju si mi ukazao' time što si mi dao ugled, moć i blagodat ***"više nikada nevjernicima neću biti od pomoći!"***, tj. neću pomoći nevjerniku protiv Tebe, koji se suprotstavljaju Tvojoj naredbi.

فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ ۚ قَالَ لَهُ مُوسَىٰ إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا قَالَ يَا مُوسَىٰ أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ ۖ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾

"I Musa u gradu osvanu prestrašen, očekujući šta će biti, kad ga onaj isti od jučer pozva ponovo u pomoć. 'Ti si, zbilja, u pravoj zabludi!', reče mu Musa. /18/ I kad htjede da ščepa zajedničkog im neprijatelja, reče mu onaj: 'O Musa, zar ćeš da ubiješ i mene kao što si jučer ubio čovjeka? Ti hoćeš da na zemlji silu provodiš, a ne želiš da mirišt'" /19/

Uzvišeni obavještava o Musau, a.s., nakon što je ubio Kopta i osvanuo: ***"u gradu prestrašen, očekujući šta će biti"***, tj. obazirući se iz straha zbog onoga što je učinio i šta bi se iz toga moglo desiti. Dogodilo se da je sreo Izraelićanina koji je juče od njega tražio pomoć protiv Kopta kako se bori s drugim Koptom, a koji ponovo od njega zatraži pomoć, pa mu Musa reče:

"Ti si, zbilja, u pravoj zabludi!", tj. ti si u jasnoj zabludi i zao si. Zatim je nasrnuo s namjerom da ščepa Kopta, a Izraelićanin je mislio, zaplašen time, da ga Musa želi ubiti, pa reče, braneći se:

"O Musa, zar ćeš da ubiješ i mene kao što si jučer ubio čovjeka?" Kada je Kopt to čuo iz njegovih usta, otišao je s tom viješću Faraonu i ispričao mu. Tako je Faraon saznao o tom događaju. Žestoko se razbjesnio i naredio da se Musa ubije, te dao naredbu da ga potraže. Poslao je za njim potjernicu kako bi mu ga doveli.

وَجَاءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ قَالَ يَا مُوسَىٰ إِنَّ الْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢٠﴾

"I jedan čovjek s kraja grada dotrča: 'O Musa', reče, 'glavešine se dogovaraju da te ubiju, zato bježi, ja sam ti zbilja iskren savjetnik!'" /20/

Uzvišeni kaže: ***"I jedan čovjek dotrča"***, slijedio je put kraći od puta kojim je išla potjera za njim, a on prvi stiže do Musaa i reče mu: ***"Glavešine se dogovaraju"***, tj. savjetuju se u vezi s tobom,

"da te ubiju, zato bježi", tj. iz grada, ***ja sam ti zbilja iskren savjetnik!"***

فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ ۖ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢١﴾ وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّي أَنْ يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿٢٢﴾ وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِّنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ ۖ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا ۖ قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يُصْدِرَ الرِّعَاءُ ۖ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ ﴿٢٣﴾ فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰ إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ ﴿٢٤﴾

"I Musa iziđe iz grada ustrašen, iščekujući šta će se desiti. 'Gospodaru moj', reče, 'spasi me naroda koji ne vjeruje.' /21/ I kada se uputi prema Medjenu, on reče: 'Gospodar moj, će mi pokazati put!' /22/ A kad stiže do vode medjenske, zateče oko nje mnoge ljude kako napajaju stoku, a malo dalje od njih ugleda dvije žene koje su je od vode odbijale. 'Šta vi radite?', upita on. 'Mi ne napajamo dok čobani ne odu!', odgovoriše one, 'a otac nam je veoma star.' /23/ I on im je napoji, a onda ode u hladovinu i reče: 'Gospodaru moj, ma kakvu mi hranu dao, zaista mi je potrebna!'" /24/

[491] Traženju pomoći Izraelićanina od Musaa, a.s., suprotstavljaju se neznalice našeg doba i kažu da nije dozvoljeno tražiti pomoć od drugog mimo Allaha, dž.š., uprkos što znaju da je traženje pomoći Izraelićanina od Musaa, a.s., traženje pomoći jednog stvorenja od drugog stvorenja u stvarima u kojima može pomoći Onaj Koji traži pomoć. To jest, njegova pomoć Koptu, i uradio je to... pa kako mogu upoređivati traženje pomoći jednog stvorenja od drugog stvorenja u kojima pomoći može samo Uzvišeni Allah, dž.š...? A velika je razlika između ove dvije vrste..., jer prvi slučaj je običan, može ga učiniti neko od ljudi, a što se tiče drugog slučaja kao što je oprost i otklanjanje briga i nevolja, nafaka i slično tome..., to je ibadet Uzvišenog Allaha, dž.š., pa ko ga uputi drugom mimo Allaha, dž.š., usmjerio je ibadet nekom drugom mimo Njega, a to je najveći širk. Utječemo se Uzvišenom Allahu, dž.š., pa ako se ovo shvati, bit će nam jasna razlika između dvije vrste traženja pomoći, a nema analogije uz razliku kako je to poznato, a samo Allah, dž.š.,daje uspjeha i vodi pravom odgovoru.

Nakon što je ovaj čovjek obavijestio Musaa o zavjeri Faraona i njegove klike protiv njega, sam je napustio Egipat, iako to ranije nije iskusio. Bio je u blagodati i imao položaj, ali ***"I Musa izide iz grada ustrašen, iščekujući šta će se desiti!"***, tj. bio je vrlo oprezan.

"Gospodaru moj", reče, "spasi me naroda koji ne vjeruje", tj. od Faraona i njegove klike, ***"I kad se uputi prema Medjenu"***, tj. krenuo je slijediti put kome se obradovao:

"Gospodar moj će mi pokazati put!", tj. najispravniji put. Allah, dž.š., uslišao je njegovu molbu i uputio ga pravim putem,

"A kad stiže do vode medjenske", tj. medjenskog bunara,

"zateče oko nje mnoge ljude kako napajaju stoku",

"a malo dalje od njih ugleda dvije žene koje su je od vode odbijale", tj. kako su odvraćale svoju stoku da se ne miješa sa stokom tih drugih čobana, kako ih ne bi uznemiravali, pa im se Musa sažali i ***"'Šta vi radite?', upita on"***, šta vas tjera da odvraćate od njih?

"'Mi ne napajamo dok čobani ne odu!', odgovoriše one", tj. dok oni ne odu, ***"a otac nam je veoma star."***

Uzvišeni kaže: ***"I on im je napoji."*** Ebu-Bekr ibn Ebi-Šejbe prenosi od Omera bin el--Hattaba, r.a., i kaže: "...Nakon što su se čobani udaljili, navalili su stijenu na bunar, toliku da je nije moglo podići ni deset ljudi, pa je došao Musa do stijene i digao je, zatim je zahvatio samo jednu veliku kofu vode iz koje se napojila stoka." Sened ovih hadisa je sahih.

Uzvišeni kaže:

"a onda ode u hladovinu i reče: 'Gospodaru moj, ma kakvu mi hranu dao, zaista mi je potrebna!'", tj. sjede u hlad drveta, a već je bio izišao iz Egipta bosonog, dok je stigao u Medjen ostao je i bez obuće na svojim nogama. Sjede u hlad, a bio je odabrano Allahovo stvorenje. Stomak mu se već bio slijepio sa ledima od gladi i trebala mu je bar jedna polovica hurme. Pošto reče:

"Gospodaru moj, ma kakvu mi hranu dao, zaista mi je potrebna!", to je čula jedna od žena.

فَجَآءَتْهُ إِحْدَىٰهُمَا تَمْشِي عَلَى ٱسْتِحْيَآءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا ۚ فَلَمَّا جَآءَهُۥ وَقَصَّ عَلَيْهِ ٱلْقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفْ ۖ نَجَوْتَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَتْ إِحْدَىٰهُمَا يَٰٓأَبَتِ ٱسْتَـْٔجِرْهُ ۖ إِنَّ خَيْرَ مَنِ ٱسْتَـْٔجَرْتَ ٱلْقَوِيُّ ٱلْأَمِينُ ﴿٢٦﴾ قَالَ إِنِّيٓ أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ٱبْنَتَيَّ هَٰتَيْنِ عَلَىٰٓ أَن تَأْجُرَنِي ثَمَٰنِيَ حِجَجٍ ۖ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِندِكَ ۖ وَمَآ أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ ۚ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ ذَٰلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ ۖ أَيَّمَا ٱلْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَٰنَ عَلَيَّ ۖ وَٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٢٨﴾

"I jedna od njih dvije dođe mu, poslije, idući stidljivo i reče: 'Otac moj te zove da te nagradi za to što si nam je napojio!' I kad mu on dođe i kaza mu šta je doživio, on reče: 'Ne strahuj, spaslo si se naroda koji ne vjeruje!' /25/ 'O oče moj', reče jedna od njih, 'uzmi ga u najam, najbolje je da unajmiš snažna i pouzdana.' /26/ 'Ja želim da te oženim jednom od ove dvije kćeri moje', reče on, 'ali treba da me osam godina služiš; a ako deset napuniš bit će dobra volja tvoja, a ja ne želim da te na to silim; ti ćeš vidjeti, ako Bog da, da sam dobar.' /27/ 'Neka bude tako između mene i tebe!', reče Musa, 'koji god od ta dva roka ispunim nema mi se šta prigovoriti, a Allah je jamac za ono što smo utanačili!'" /28/

Pošto su se žene brzo vratile sa stokom svome ocu, on se začudio ovoj neuobičajenoj brzini. Ispričale su mu šta je učinio Musa, a.s., te je stoga poslao jednu od njih da ga pozove njemu.

Uzvišeni kaže: ***"I jedna od njih dvije dođe mu, poslije, idući stidljivo"***, tj. obraćajući mu se stidljivo i povučeno, prekrivenog lica,

"i reče: 'Otac moj te zove da te nagradi za to što si nam je napojio!'" Ovo je ljubaznost u izrazu, tj. da ti da nagradu zato što si napojio našu stoku,

"I kad mu on dođe i kaza mu šta je doživio", tj. ispričao mu je uzroke koji su doveli do njegovog izlaska iz Egipta,

"on reče: 'Ne strahuj, spaslo si se naroda koji ne vjeruje!'", tj. smiri dušu i umiri svoje srce, izbjegao si njihovu vlast i spasio si se od njihovog nasilja.

Mufessiri se razilaze u pogledu ovoga čovjeka - ko je on? Kažu da je to bio Šu'ajb, poslanik, a.s. Neki kažu da je on sin njegovog brata Tirona. Kod mnogih učenjaka poznat je ovaj prvi stav. Et--Taberani prenosi od Seleme bin S'ada Gazzija da je došao kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., on mu je

rekao: /407/ "Dobro došao, narode Šu'ajbov i tazbino Musaova, upućen si."

Uzvišeni kaže:

"O oče moj", reče jedna od njih, "uzmi ga u najam, najbolje je da unajmiš snažna i pouzdana." Njen otac je upita: "A otkud ti znaš da je on takav?" Ona mu odgovori: "On je podigao stijenu koju nisu u stanju nositi deseterica ljudi, a zatim kada sam ga dovela, stala sam ispred njega, a on mi reče: "Stani iza mene! A kada skrenu s puta baci kamenčić kao znak na osnovu koga ću znati kojim putem da idem."

"Ja želim da te oženim jednom od ove dvije kćeri moje", reče on, "ali treba da me osam godina služiš; a ako deset napuniš bit će dobra volja tvoja", tj. ovaj čovjek, stariji čovjek, tražio je da napasa njegovu stoku osam godina, a kao nagradu za to oženit će ga jednom od svojih kćerki. Pa ako dobrovoljno još ostane dvije godine, to je samo na njemu, slobodan je da izabere, a ako ne, osam godina je dovoljno.

Drugovi Ebu-Hanife uzeli su iz ovog ajeta dokaz o ispravnosti trgovine u kojoj se kaže: "Prodao sam ti jednog od ova dva roba za stotinu." Ako drugi kaže: "Kupio sam", trgovina je valjana, a samo Allah, dž.š., zna. Drugovi imama Ahmeda i oni koji su ih slijedili uzeli su ajet za dokaz u pogledu ispravnosti zakupljivanja i uzimanja u zakup nadničara i najamnika za hranu i odjeću:

"a ja ne želim da te na to silim; ti ćeš vidjeti, ako Bog da, da sam dobar." Tj. neću te prisiljavati, otežavati ti, uznemiravati i oponirati. Reče Musa.

"Neka tako bude između mene i tebe." "Koji god od ta dva roka ispunim, nema mi se šta prigovoriti, a Allah je jamac za ono što smo utanačili." Tj. stvar je onakva kako si rekao da ćeš me iznajmiti na osam godina, a ako navršim deset, to je od mene. Ako, pak, provedem u tvojoj službi manje od osam godina, tada sam prekinuo ugovor i prekršio utanačene uvjete. Zato rekao je Musa: ***"Koji god od ta dva roka ispunim nema mi se šta prigovoriti."***

Buharija prenosi od Seida ibn Džubejra da rekao je: "Upitao me je jedan Židov iz El-Hire: 'Koji je od dva roka ispunio Musa?' Ja sam rekao: 'Ne znam dok ne odem kod Ibn-Abbasa (Hibrul-Arebi) i upitam ga.' Zatim sam otišao kod njega i upitao ga,a on mi je odgovorio: 'Ispunio je duži i bolji rok jer, zaista, Allahov poslanik kada nešto kaže to i uradi.'" Postoji jedan broj mursel-hadisa, ali su slabi, koji su saglasni da je Musa, a.s., ispunio najpotpuniji i najbolji rok i nema sumnje da je to najpriličnije Allahovim poslanicima, kao što kaže Ibn-Abbas: "Allahov Poslanik kada nešto kaže, on to i uradi." Nakon što je Musa, a.s., ispunio rok, njegova žena je od svoga oca tražila da im da nešto ovaca od kojih će živjeti. Ibn-Džebir prenosi od Enesa ibn Malika, r.a., da rekao je: "Kada je Musa, a.s., upozorio svog punca na rok koji su dogovorili, on rekao je: 'Od svake ovce koja nije uobičajene boje, tebi pripadaju njena jagnjad.'"

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى
* الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِن جَانِبِ الطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا
إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِّنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ
تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِن شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ
الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَن يَا مُوسَىٰ إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٠﴾ وَأَنْ
أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ
يَا مُوسَىٰ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ ۖ إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ ﴿٣١﴾ اسْلُكْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ
تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ ۖ وَاضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ ۖ فَذَانِكَ
بُرْهَانَانِ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٣٢﴾

"I kada Musa ispuni ugovoreni rok i krenu sa porodicom svojom, on ugleda Vatru na jednoj strani brda i reče porodici svojoj: 'Pričekajte, ja sam, zbilja, ugledao vatru, možda ću vam od nje kakvu vijest donijeti, ili zapaljenu glavnju, da se ogrijete.' /29/ A kad dođe do vatre, neko ga zovnu s desne strane doline, iz stabla, u blagoslovljenom kraju: 'O Musa, ja sam, zbilja, Allah, Gospodar svjetova!' /30/ 'I baci svoj štap!' I kad vidje da se poput hitre zmije kreće, on uzmače i ne okrenu se. 'O Musa, pridi i ne boj se! Ti si od onih sigurnih! /31/ Uvuci svoju ruku u njedra svoja, pojavit će se bijela, a bez mane, i pribij uza se ruku svoju od straha! Eto, to su dva znaka od

Gospodara tvoga Faraonu i glavešinama njegovim, oni su, doista, narod grješnički!'" /32/

Riječi Uzvišenog: ***"I kada Musa ispuni ugovoreni rok"***, tj. Onaj Koji je bio potpuniji ***"i krenu sa porodicom svojom"***, a sa njima su bile i ovce koje mu je darovao otac njegove žene, išao je u mrkloj, tamnoj i hladnoj noći i kad god bi ukresao kremen, ne bi mu osvijetlio ništa. On se tome začudio i dok je bio u takvom stanju: ***"Ugleda vatru na jednoj strani brda"*** koja je svijetlila izdaleka. I reče porodici svojoj: ***"Pričekajte, ja sam, zbilja, ugledao vatru."*** Tj. pričekajte da odem do nje, ***"možda ću vam od nje kakvu vijest donijeti"***, jer je bio zalutao, ***"ili zapaljenu glavnju"***, tj. dio (nešto) vatre ***"da se ogrijete"***, tj. da se njome ugrijete od hladnoće. ***"A kada dođe do vatre, neko ga zovnu s desne strane doline"***, tj. iz doline koja slijedi brdo s njegove desne strane, sa zapada. Kao što kaže Uzvišeni: ***"Ti nisi bio na zapadnoj strani kada smo Musau poslanstvo povjerili."*** Musa je vidio vatru koja je gorjela iz sirovog drveta u podnožju brda i stao je zbunjen, pa ga je njegov Gospodar zovnuo: ***"s desne strane doline, iz stabla, u blagoslovljenom kraju."*** Riječi Uzvišenog: ***"O Musa, Ja sam, zbilja, Allah, Gospodar svjetova!"*** znače: Onaj Koji ti se obraća je Gospodar svjetova, Koji radi šta hoće. Nema boga osim Njega. Uzvišen je On i Čist od toga da liči stvorenjima bilo u Svom Biću, bilo svojstvima, riječima ili djelima. Riječi Uzvišenog: ***"I baci svoj štap!"***, tj. onaj što ti je u ruci. ***"I kad vidje da se kreće"***, tj. gmiže ***"poput hitre zmije."***, tj.brzo se kretala i pored ogromne veličine. Usta su joj bila ogromna i njeni očnjaci i kutnjaci su cvokotali. Kada bi prošla pored kamena, progutala bi ga, a on bi se kotrljao u njenoj utrobi uz strašnu grmljavinu kao kad se kamen valja prema dolini. Tada Musa ***"uzmače i ne okrenu se"***, tj. ne okrenu se jer ljudska priroda uglavnom ne podnosi zmije. Kada je Uzvišeni Allah rekao: ***"O Musa priđi i ne boj se! Ti si od onih sigurnih!"***, on se vratio i stao na prvobitno mjesto. Zatim mu je Uzvišeni rekao: ***"Uvuci svoju ruku u njedra svoja, pojavit će se bijela, a bez mane."*** Tj. kada uvučeš ruku u otvor košulje, a zatim je izvučeš, pojavit će se svijetleći kao da je dio mjeseca, sjat će poput munje. Zato kaže Uzvišeni: ***"bez bolesti (gube)"***. Tako je Musa spoznao i uvjerio se da je Onaj Koji mu se obraća - Onaj Koji nečemu kaže: "Budi!" i ono biva. Riječi Uzvišenog: ***"I pribij uza se ruku svoju."*** Mudžahid kaže: "Od straha", a misli se na to da je Allah, dž.š., naredio Musa, a.s., da pribije uza se svoju ruku kada se bude bojao nečega, pa ako to uradi, nestat će straha. Možda to neko uradi ugledajući se na Musaa, a.s., stavi ruku na srce i tada mu nestane ono što osjeća (od straha) ili se ublaži, Božijom pomoći. Allah, dž.š., odstranio je strah iz srca Musaa, a.s., kojeg je osjećao od Faraona i unio ga u srce Faraona kada bi ugledao Musa, a.s.

Uzvišeni Allah rekao je: ***"to su dva dokaza od Gospodara tvoga"***, tj. to što si bacio štap i učinio ga zmijom koja gmiže i uvukao ruku u njedra i izvadio je bijelu bez mahane, dva su nedvosmislena i očita dokaza snage Uzvišenoga Allaha, te ispravnosti poslanstva onoga kome je ovo čudesno djelo pošlo od ruke.

Uzvišeni Allah kaže: ***"Faraonu i glavešinama njegovim"***, tj. starješinama, uglednicima i sljedbenicima iz njegova naroda.

"i oni su, zaista, narod raskalašeni", tj. izašli su iz pokornosti Allahu, dž.š., suprotstavljajući se Njegovoj zapovijedi i Njegovoj vjeri.

قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾ وَأَخِي هَارُونُ
هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسِلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي إِنِّي أَخَافُ أَن
يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾ قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا
فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِآيَاتِنَا أَنتُمَا وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ ﴿٣٥﴾

"'Gospodaru moj' reče, 'ja sam ubio jednog njegovog čovjeka, pa se bojim da i oni mene ne ubiju. /33/ A moj brat Harun rječitiji je od mene pa pošalji sa mnom i njega, kao mog pomoćnika, da potvrđuje riječi moje, jer se bojim da me ne nazovu lašcem.' /34/ 'Pomoći ćemo te bratom tvojim,' reče On, 'i obojici ćemo vlast dati, pa vam se oni neće usuditi prići, i Našim znamenjima, vas dvojica i oni koji vas budu slijedili, postat ćete pobjednici.'" /35/

Prethodno je rečeno da je Musa, a.s., izašao iz Egipta bježeći od Faraona, pa nakon što mu je Allah, dž.š., naredio da ide njemu:

"Gospodaru moj" reče, "ja sam ubio jednog njegovog čovjeka", znači - Kopta, ***"pa se bojim da i oni mene ne ubiju"***, tj. kada me vide.

"A moj brat Harun rječitiji je od mene", budući da je Musa tepao prilikom izgovora zbog toga što je izabrao žeravicu kada mu je data da odabere žeravicu ili datulu, odnosno biser. On je žeravicu stavio na jezik, te je zadobio poteškoće u izražavanju. Zbog toga kaže:

"Odriješi uzao s jezika mog da bi razumjeli govor moj i podaj mi za pomoćnika iz porodice moje Haruna, brata mog; osnaži me njime i učini drugom u zadatku mome!" (20:27-32), radi ustrajavanja na teškom putu priopćavanja vjere onome vladaru koji je silnik i svojeglav, stoga on kaže:

"A moj brat Harun rječitiji je od mene, pa pošalji sa mnom i njega, kao mog

pomoćnika", tj. pomoćnika i onoga koji će me podržati u mojoj misiji. Muhammed ibn Ishak kaže: ***"kao mog pomoćnika da potvrđuje riječi moje"***, tj. da im objašnjava od mene ono što im govorim, ***"jer se bojim da me ne nazovu lašcem."***

Uzvišeni Allah kaže: ***"Pomoći ćemo te bratom tvojim"***, tj. podržat ćemo tvoju misiju i osnažiti te sa tvojim bratom i udovoljiti tvojoj molbi time što ćemo ga učiniti da bude vjerovjesnik uz tebe, kao što Uzvišeni kaže:

"Udovoljeno je molbi tvojoj, o Musa!" (20:36) Zbog ovoga neki od prethodnika kažu: "Niko nije učinio veće dobročinstvo prema svome bratu nego što je Musa, a.s., prema Harunu, a.s., on se molio za njega dok ga Allah, dž.š., nije učinio vjerovjesnikom i izaslanikom sa njim Faraonu i njegovim glevešinama, stoga Uzvišeni o odlikovanosti Musaa, a.s., kaže:

"I on kod Allaha ugled uživa." (33:69) Uzvišeni Allah kaže:

"I obojici ćemo vlast dati", tj. dokaze neporecive, ***"pa vam se oni neće usuditi prići, s Našim znamenjima"***, tj. oni neće moći da vas uznemiravaju zbog toga što dostavljate Allahove ajete.

Kao što Uzvišeni kaže:

"O Poslaniče, dostavi ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga (...) a Allah će te od ljudi štititi." (5:67) Shodno tome obavijestio ih je da će uspjeti na dunjaluku i ahiretu, njih dvojica i oni koji ih slijede, pa Uzvišeni kaže:

"vas dvojica i oni koji vas budu slijedili, postat ćete pobjednici." Uzvišeni također kaže: ***"Allah je zapisao: 'Ja i Moji poslanici sigurno ćemo pobijediti!' - Allah je, zaista, Moćan i Silan." (57:21)***

فَلَمَّا

جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا بَيِّنَٰتٍ قَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّفْتَرًى وَمَا سَمِعْنَا
بِهَٰذَا فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّىٓ أَعْلَمُ بِمَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ
مِنْ عِندِهِۦ وَمَن تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٣٧﴾

"I kad im Musa donese Naše jasne dokaze, oni povikaše: 'Ovo je samo smišljena čarolija, nismo čuli da se ovako nešto dešavalo u doba predaka naših!' /36/ 'Gospodar moj dobro zna onoga koji donosi uputstvo od Njega', reče Musa, 'i onoga koji će na kraju pobijediti, a nevjernici, doista, neće uspjeti!'" /37/

Uzvišeni kazuje o dolasku Musaa i njegovog brata Haruna Faraonu i njegovim glavešinama, te izlaganju onoga što im je Allah dao od očitih mudžiza i neporecivih dokaza za istinitost onoga o čemu su njih dvojica kazivali u pogledu Njegovog jedinstva i slijeđenja Njegovih zapovijedi. Nakon što su se Faraon i njegov narod uvjerili u istinitost onoga što su njih dvojica donijeli od Uzvišenog Allaha, oni su u svome nevjerstvu i nepokornosti nastavili sa inadom i proturječenjem i oholo su odbijali slijediti Istinu:

"Ovo je samo smišljena čarolija", tj. iskonstruirana, patvorena, pa su željeli da se tome suprotstave varkama i ugledom, nisu mogli.

Uzvišeni kaže, govoreći o njima:

"Nismo čuli da se ovako nešto dešavalo u doba predaka naših", tj. nisu čuli za obožavanje Allaha, Jedinog, Koji nema druga, a njihovi preci obožavali su druga božanstva, te im je odgovorio Musa, a.s.:

"Gospodar moj dobro zna onoga koji donosi uputstvo od Njega", tj. između mene i vas i bit će ogromna razlika, te zbog toga kaže:

"i onoga koji će na kraju pobijediti", tj. čija će biti pomoć, pobjeda i potpora, ***"a nevjernici, doista, neće uspjeti!"***, tj. oni koji pripisuju druga Uzvišenom Allahu.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِى ۖ فَأَوْقِدْ لِى يَٰهَٰمَٰنُ
عَلَى ٱلطِّينِ فَٱجْعَل لِّى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَطَّلِعُ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ
مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٣٨﴾ وَٱسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ
وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذْنَٰهُمْ
فِى ٱلْيَمِّ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَجَعَلْنَٰهُمْ أَئِمَّةً
يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ لَا يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَأَتْبَعْنَٰهُمْ فِى هَٰذِهِ
ٱلدُّنْيَا لَعْنَةً ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ هُم مِّنَ ٱلْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾

"O velikaši", reče Faraon, "ja ne znam da vi imate drugog boga osim mene a ti, o Harune, peci mi opeke i sagradi mi toranj da se popnem k Musaovu Bogu, jer ja mislim da je on, zaista, lažac!" /38/ A on i vojske njegove bijahu se, bez ikakvog osnova, ponijeli na Zemlji i mislili su da nam neće biti vraćeni. /39/ Pa mi dohvatismo i njega i vojske njegove i u more ih bacismo; pogledaj kako su skončali nevjernici! /40/ A bili smo ih učinili vođama, koji su pozivali u ono zbog čega se ide u Vatru, a na Sudnjem danu niko im neće pomoći. /41/ I popratismo ih prokletstvom na ovome svijetu, a na onom svijetu bit će od svakog dobra udaljeni." /42/

Uzvišeni kazuje o Faraonovom nevjerstvu, nasilništvu i izmišljotinama kada za sebe, drznika, tvrdi da je bog, neka ga Allah, dž.š., prokune. Njegov narod ga je uslijed ograničenosti razuma i slabe pronicljivosti priznao takvim. Zbog toga je on rekao:

"O velikaši, ja ne znam da vi imate drugog boga osim mene", tj. dozivao ih je glasno, jasno im govoreći, te su mu se odazvali: "Čujemo i pokoravamo se!" Zbog toga ga je Uzvišeni Allah kaznio i učinio ga poukom drugima na dunjaluku i na ahiretu. Faraon se tako sučelio i sa Musaaom el-Kelimom govoreći mu:

"Ako budeš kao boga nekog drugog osim mene priznavao, sigurno ću te u tamnicu baciti" (26:29), i rekao je:

"a ti, o Harune, peci mi opeke i sagradi mi toranj da se popnem k Musaovu Bogu", tj. naredio je Harunu da pravi za njega pečene opeke za gradnju visokog tornja, pa ga je izgradio i nije bilo na ovome svijetu zgrade veće od toga tornja. Želio je da pokaže svojim podanicima da smatra lažnim ono što tvrdi Musa, koji poziva ih drugom bogu mimo Faraona, pa je zbog toga rekao:

"Ja mislim da je on, zaista, lažac!", tj. kada kaže da postoji drugi bog osim Faraona.

Uzvišeni Allah kaže:

"A on i vojske njegove bijahu se, bez ikakvog osnova, ponijeli na Zemlji i mislili su da nam neće biti vraćeni", tj. bili su nasilnici, činili su razvratna djela i nijekali Sudnji dan, u vezi sa ovim Uzvišeni kaže:

"pa mi dohvatismo i njega i vojske njegove i u more ih bacismo", tj. potopili smo ih jednog jutra u moru i nije niko od njih ostao.

"pogledaj kako su skončali nevjernici! A bili smo ih učinili vođama, koji su pozivali u ono zbog čega se ide u Vatru", tj. to se odnosi na one koji su se pridržavali njihovog puta u nijekanju vjerovjesnika i lišavanju Tvorca od Njegovih svojstava, *"a na Sudnjem danu niko im neće pomoći"*, tj. doživjet će poniženje na oba svijeta.

"I popratismo ih prokletstvom na ovome svijetu", tj. učinio je da ih svi vjernici na ovome svijetu prokunu,

"a na onom svijetu bit će od svakog dobra udaljeni", tj. bit će, također, prokleti na Sudnjem danu.[492]

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى
ٱلْكِتَٰبَ مِنۢ بَعْدِ مَآ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ ٱلْأُولَىٰ بَصَآئِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى
وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾

"I Mi smo Musau Knjigu dali, nakon što smo drevne narode uništili, da bude svjetio ljudima, i uputstvo, i milost, da bi se opomenuli!" /43/

Uzvišeni obavještava o onome što je kao blagodat dao Svome robu i poslaniku Musaau el-Kelimu, neka je najbolji blagoslov i najpotpuniji spas sa njim, objavivši mu Tevrat nakon što su uništeni Faraon i njegovi velikaši. Uzvišeni Allah kaže:

"nakon što smo drevne narode uništili", tj. On nakon objavljivanja Tevrata nije kaznio cijeli ummet, nego je naredio vjernicima da se bore protiv Allahovih neprijatelja (mušrika). Ibn-Džerir prenosi od Ebu-Se'ida el-Hudrija hadis koji on vezuje za Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: /408/ "Allah nije uništio ni jedan narod kaznom sa Neba ni iz Zemlje, izuzev prije Musaa." Zatim se pročuo ajet:

"Mi smo Musau Knjigu dali, nakon što smo drevne narode uništili." Allah Uzvišeni kaže:

"da bude svjetio ljudima, i uputstvo, i milost", tj. od sljepila i zablude, i uputa ka Istini i Milosti, putokaz za činjenje dobrih djela, *"da bi se opomenuli!"*, da bi se ljudi opomenuli putem Kur'ana i da bi slijedili Pravi put na osnovu njega.

وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَآ
إِلَىٰ مُوسَى ٱلْأَمْرَ وَمَا كُنتَ مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٤٤﴾ وَلَٰكِنَّآ أَنشَأْنَا قُرُونًا
فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ ۚ وَمَا كُنتَ ثَاوِيًا فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ
ءَايَٰتِنَا وَلَٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾ وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا
وَلَٰكِن رَّحْمَةً مِّن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ
لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوْلَآ أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ
أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا۟ رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ وَنَكُونَ
مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

"Ti nisi bio na zapadnoj strani kada smo Musau poslanstvo povjerili, a nisi bio ni njegov suvremenik. /44/ Mi smo mnoge narode podigli i oni su dugo živjeli, a ti nisi boravio među stanovnicima Medjena da im

[492] Pogledaj komentar na kraju tumačenja 68. ajeta sure "Eš-Šuara".

kazuješ riječi Naše, nego ti Mi o njima kazujemo vijesti. /45/ Ti nisi bio pored brda kada su Musaa pozivali, ali Mi smo te poslali kao milost Gospodara tvoga da opominješ ljude kojima prije tebe nije došao niko ko bi ih opomenuo, da bi se opametili, /46/ i da ne reknu da ih stigne kazna zbog onoga što su počinili: 'Gospodaru naš, zašto nam nisi poslao poslanika; pa da dokaze Tvoje slijedimo i vjernici budemo?'" /47/

Uzvišeni ukazuje na jasan dokaz poslanstva Muhammeda, s.a.v.s., s obzirom na to da je on obaviješten o nepoznatim slučajevima iz prošlosti kao da je slušao i gledao ono što se dogodilo, mada je on nepismen čovjek, koji nije pročitao ništa iz knjiga i odrastao je, također, među nepismenim ljudima, a isto tako s obzirom na sve iz prošlosti o čemu je on obaviješten, kao što su životopisi Božijih poslanika i njihovih naroda kao što Allah Uzvišeni kaže u suri "Taha":

"I tako, eto, kazujemo ti neke vijesti o onima koji su bili i nestali." (20:99) Ovo je rečeno nakon što je obaviješten o Musau, od početka do kraja, o tome kako mu je počela stizati objava i kako je Allah Uzvišeni govorio sa njim:

"Ti nisi bio na zapadnoj strani kada smo Musau poslanstvo povjerili", tj. ti nisi bio, o Muhammede, na zapadnoj strani brda na kojem je Allah Uzvišeni govorio sa Musaom iz stabla koje je istočno na ivici doline, ***"a nisi bio ni njegov suvremenik"***, već ti je Allah, neka je Blagoslovljen i Uzvišen, objavio to da bude dokaz, jasan znak protiv generacija koje su živjele dugo vremena i zaboravile dokaze Allaha Uzvišenog i ono što je On objavio prethodnim poslanicima.

Allah Uzvišeni kaže:

"a ti nisi boravio među stanovnicima Medjena da im kazuješ riječi Naše", tj. ti nisi boravio među stanovnicima Medjena da im kazuješ riječi Naše u vrijeme kada si obaviješten o njihovom poslaniku Šu'ajbu i o onome što se desilo sa njegovim narodom, ***"nego ti Mi o njima kazujemo vijesti"***, tj. nego smo ti Mi to objavili i poslali te ljudima kao vjerovjesnika.

"Ti nisi bio pored brda kada smo Musaa pozivali" Ebu-Abdurrahman En-Nesai' bilježi u dijelu o tefsiru u svom Sunenu da je Ebu-Hurejre, r.a., tumačeći ovaj ajet, rekao: "Pozvani ste, o umete Muhammedov, da vam dam prije nego što zatražite i da vam se odazovem prije nego što mi se molbom obratite." Prenosi se od Ibn-'Amra bin Džerira da rekao je da su to njegove riječi, (tj. Ebu-Hurejre), a Allah najbolje zna.

Allah Uzvišeni kaže: ***"Mi smo te poslali kao milost Gospodara tvoga"***, tj. ti nisi bio svjedokom bilo čega od navedenog, nego ti je Allah Uzvišeni to objavio i obavijestio te o tome, učinivši milost tebi i robovima time što te je poslao njima kao poslanika.

"Da opominješ ljude kojima prije tebe nije došao niko ko bi ih opomenuo, da bi se opametili", tj. da bi slijedili ono sa čime si im ti došao od Allaha, dž.š.,

"I da ne reknu, da ih stigne kazna zbog onoga što su počinili: 'Gospodaru naš, zašto nam nisi poslao poslanika'", tj. poslali smo te njima da bi iznio dokaz protiv njih i da bi bile opovrgnute njihove isprike kada im dođe kazna od Allaha Uzvišenog zbog njihovog nevjerstva, tada će ovi kao izgovor navoditi to da im nije došao poslanik niti opominjač, kao što je Allah Uzvišeni rekao:

"O poslanicima koji su radosne vijesti i opomene donosili, da im ljudi poslije poslanika ne bi nikakva opravdanja pred Allahom imali." (4:165)

Allah Uzvišeni rekao je:

"O sljedbenici Knjige, došao vam je poslanik vaš, nakon što je neko vrijeme prekinuto slanje poslanika, da vam objasni, da ne biste rekli: 'Nije nam dolazio ni Onaj Koji donosi radosne vijesti, ni Onaj Koji opominje!'" (5:19)

O ovome postoje mnogobrojni ajeti.

فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُوا۟ لَوْلَآ أُوتِىَ مِثْلَ
مَآ أُوتِىَ مُوسَىٰٓ ۚ أَوَلَمْ يَكْفُرُوا۟ بِمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ ۖ قَالُوا۟ سِحْرَانِ
تَظَٰهَرَا وَقَالُوٓا۟ إِنَّا بِكُلٍّ كَٰفِرُونَ ﴿٤٨﴾ قُلْ فَأْتُوا۟ بِكِتَٰبٍ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ
هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ أَتَّبِعْهُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكَ
فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَآءَهُمْ ۚ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيْرِ هُدًى
مِّنَ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٠﴾ * وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ
ٱلْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾

"A kad im dolazi istina od nas, oni govore: 'Zašto mu nije dato onako isto kao što je dato Musau?' A zar oni, još davno, nisu porekli ono što je dato Musau?! Oni govore: 'Dvije čarolije, jedna drugu podržava', i govore: 'Mi ni u jednu ne vjerujemo!' /48/ Reci: 'Pa donesite vi od Allaha knjigu koja bolje, nego ove dvije, na Pravi put upućuje, nju bih slijedio, ako istinu govorite!' /49/ Pa ako ti se ne odazovu, onda znaj da se oni povode jedino za strastima svojim, a ne Allahovom uputom?! Allah, doista, neće ukazati na Pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini.'/50/ A Mi im objavljujemo sve riječ po riječ, da bi razmislili." /51/

Uzvišeni Allah kazuje o narodu koji bi, ukoliko bi bio kažnjen prije nego što bi bio iznesen dokaz protiv njih, iznio isprike da im nije došao poslanik, a nakon što im dođe Istina od Njega, preko jezika Muhammeda, a.s., oni tvrdoglavo, prkosno i iz nevjerovanja kažu:

"Zašto mu nije dato onako isto kao što je dato Musau?" Mudžize kao što su štap, ruka, poplava, skakavci i druge njegove očite mudžize i nedvojbeni dokazi koje je Allah Uzvišeni izveo preko Musaa, a.s., kao dokaz i jasan znak Faraonu i njegovim glavešinama, a koje pored toga nisu na njih djelovale uopće, nego su nijekali Musaa i njegovog brata Haruna, kao što Uzvišeni kaže:

"...i njih dvojicu su lažljivcima proglasili, pa su uništeni bili." (23: 48)

Stoga ovdje kaže:

"A zar oni, još davno, nisu porekli ono što je dato Musau?!", tj. zar nisu ljudi porekli ono što je dato Musau od tih uzvišenih ajeta.

"Oni govore: 'Dvije čaroilje, jedna drugu podržava'", misle na Tevrat i Kur'an, ***"I govore: 'Mi ni u jednu ne vjerujemo!'"***, tj. ne vjeruju ni u Tevrat ni u Kur'an, niti u mnogobrojne stvari koje je Allah Uzvišeni učinio zajedničkima za Tevrat i Kur'an, kao što stoji u riječima Uzvišenog:

"Reci: 'Ko je objavio Knjigu koju je donio Musa, kao svjetio i putokaz ljudima ... A ova Knjiga, koju objavljujemo, blagoslovljena je.'" (6:91-92)

Nužno je poznato onima koji imaju razuma da Uzvišeni Allah nije objavio ni jednu od mnogobrojnih Knjiga koje je objavio Svojim poslanicima, s.a.v.s., da je potpunija, obuhvatljivija, riječitija, veličanstvenija ili slavnija od Knjige koju je objavio Muhammedu, s.a.v.s., a to je Kur'an. U pogledu slave i veličanstvenosti, poslije njega dolazi Knjiga koju je Uzvišeni Allah objavio Musau bin 'Imranu, a.s., tj. Tevrat, stoga Uzvišeni Allah kaže:

"Pa donesite vi od Allaha knjigu koja bolje, nego ove dvije, na Pravi put upućuje, nju bih slijedio, ako Istinu govorite!", tj. o onome u čemu se vi suprotstavljate Istini i ugledate se na neistinu. Uzvišeni Allah kaže:

"Pa ako ti se ne odazovu", tj. ako ne budu slijedili Istinu,

"onda znaj da se oni povode jedino za strastima svojim", bez ikakvog dokaza ili argumenta. ***"A zar je iko gore zalutao od onoga koji slijedi strast svoju, a ne Allahovu uputu?"***, tj. bez dokaza iz Allahove Knjige,

"Allah, doista, neće ukazati na Pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini." Uzvišeni Allah kaže:

"A Mi im objavljujemo sve riječ po riječ", tj obavještavamo Kurejše o onima koji su bili prije i šta smo učinili sa njima,

"da bi razmislili."

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِن قَبْلِهِ هُم بِهِ
يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّنَا إِنَّا كُنَّا
مِن قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾ أُولَٰئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَدْرَءُونَ
بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ
أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ
لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ ﴿٥٥﴾

"Oni kojima smo dali Knjigu prije Kur'ana, vjeruju u nju, /52/ a kada im se kazuje, govore: 'Mi vjerujemo u nj, on je Istina od Gospodara našeg, mi smo i prije bili muslimani.' /53/ Oni će dobiti dvostruku nagradu za to što trpe i što iljepim zlo uzvraćaju i što od onoga što im dajemo udjeljuju; /54/ A kad čuju besmislicu kakvu, od nje se okrenu i reknu: 'Nama naša djela, a vama vaša djela, mir vama! Mi ne želimo društvo neukih.'" /55/

Uzvišeni Allah kazuje o učenjacima, dobrim robovima, sljedbenicima Knjige, da su povjerovali u Kur'an, kao što Uzvišeni Allah kaže:

"Neki od sljedbenika Knjige čitaju je onako kako je objavljena, oni vjeruju u nju." (2:121) Uzvišeni još kaže:

"I svakako ćeš naći da su vjernicima najbliži prijatelji oni koji govore: 'Mi smo kršćani ... pa upiši i nas među one koji su posvjedočili.'" (5:82-83) Se'id ibn Džubejr kaže: "Objavljen je ovaj ajet u vezi sa sedamnaest svećenika koje je poslao Negus, nakon što su došli kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., on im je proučio:

"Ja-sin, tako mi Kur'ana mudrog" (36:1-2) dok nije završio, te su oni zaplakali i primili islam.

U vezi sa njima objavljeni su i ovi ajeti:

"Oni kojima smo dali Knjigu prije Kur'ana, vjeruju u nju, a kada im se kazuje, govore: 'Mi vjerujemo u nj, on je Istina od Gospodara našeg, mi smo i prije bili muslimani.'" Znači, prije ovog Kur'ana bili smo muslimani, vjerovali smo u Jednog Boga, bili iskreno odani Allahu, i odazivali Mu se.

Uzvišeni Allah kaže:

"Oni će dobiti dvostruku nagradu za to što trpe", tj. vjerovali su u prvu Knjigu, zatim u drugu, stoga, Najuzvišeniji od onih koji govore, kaže: ***"zato što trpe"***, tj. na Putu su slijeđenja istine. U "Sahihu" je zabilježeno da je Amir Eš-Ša'bi prenio od Ebu--Burdeta, a on od Ebu-Musa el-Ešarija da rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /409/ "Trojica će dobiti dvostruku nagradu: čovjek sljedbenik Knjige koji je

vjerovao svome Vjerovjesniku a zatim povjerovao meni, rob koji izvršava obaveze prema Allahu i prema svome gospodaru i čovjek koji ima robinju pa je odgaja i lijepo odgoji, zatim je oslobodi i oženi se njome."[493]

Uzvišeni Allah kaže: ***"I što lijepim zlo uzvraćaju"***, tj. ne uzvraćaju zlo istom mjerom, već opraštaju i prelaze preko toga,

"I što od onoga što im dajemo udjeljuju", tj. u vidu propisanog zekata, te sadaka i dobrih djela, koje je preporučljivo činiti. Allah Uzvišeni kaže:

"A kad čuju besmislicu kakvu, od nje se okrenu", tj. ne zalaze među one koji se bave njome niti se druže s njima;

"I reknu: 'Nama naša djela, a vama vaša djela, mir vama! Mi ne želimo društvo neukih'", tj. kada im pristupi neki bezobziran neznalica i govori im o nečemu na što njima ne dolikuje odgovoriti, oni se okrenu od njega i ne uzvraćaju mu ružnim govorom poput njegovog, i od njih se čuje samo lijep govor.

Nakon što je spomenuo dolazak Negusovog izaslanstva Božijem Poslaniku, s.a.v.s., i njihov prelazak na islam, Muhammed ibn Ishak kaže: "Nakon što su ustali iz medžlisa Allahovog Poslanika, ispriječio se pred njih Ebu-Džehl ibn Hišam u skupini Kurejša, te su im rekli: "Allah vas upropastio, o skupino konjanika! Vaš narod vas je poslao da im donesete vijesti o čovjeku (Muhammedu) i niste se ni primirili u medžlisu, a već ste napustili svoju vjeru i povjerovali mu." Oni su odgovorili: "Mir s vama, nećemo vam kriti i nama pripada ono na čemu smo, a vama ono na čemu ste vi. Nećemo naše duše udaljiti od dobra!"

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي
مَن يَشَاءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ وَقَالُوا إِن نَّتَّبِعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ
نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَا ۚ أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجْبَىٰ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ
رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾

"Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti želiš da uputiš, Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće, i On dobro zna one koji će Pravim putem poći; /56/ Oni govore: 'Ako s tobom budemo Pravi put slijedili, bit ćemo brzo iz rodnog kraja protjerani!'; Zar im Mi ne pružamo prilika da borave u svetom i sigurnom mjestu gdje se, kao Naš dar, slivaju plodovi svakovrsni, međutim, većina njih ne zna." /57/

Uzvišeni Allah kaže Svome Vjerovjesniku, s.a.v.s.: ***"Ti, doista"***, o Muhammede,

"ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti želiš", tj. to nije tvoja dužnost, ti si dužan da priopćiš, a Allah upućuje na Pravi put onoga koga hoće, Njemu pripada duboka mudrost i neoborivi dokazi, kao što Uzvišeni kaže:

"Ti nisi dužan da ih na Pravi put izvedeš, Allah izvodi na Pravi put koga On hoće." (2:272)

A onda rekao je:

"Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti želiš da uputiš, Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće, i On dobro zna one koji će Pravim putem poći", tj. On najbolje zna ko će zaslužiti zabludu. Potvrđeno je u oba "Sahiha" da je ovaj ajet objavljen u vezi sa Ebu--Talibom, amidžom Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji ga je štitio i pomagao, te bio među njegovim sljedbenicima, volio ga je mnogo, prirodnom, a ne šerijatskom ljubavlju. Kada mu se približila smrt i primakao zadnji čas, Allahov Poslanik, s.a.v.s., ga je pozvao vjeri i prihvatanju islama, međutim sudbina ga je preduhitrila ugrabivši ga iz njegovih ruku, te je ustrajao u nevjerstvu u kojemu je bio. A Allahu pripada savršena mudrost.

Ez-Zuhri kaže: "Prenio mi je Se'id ibn el-Musejjeb od svoga oca, a on je El-Musejjeb ibn Hazn el-Mahzumi, r.a., da rekao je: /410/ 'Pošto se Ebu-Talibu približio smrtni čas, došao mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., i našao kod njega Ebu-Džehla ibn Hišama i Abdullaha ibn Ebi-Umejje ibn Mugire. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'O amidža, reci: 'La Illahe Illalah!', riječi na osnovu kojih ću se za tebe zauzimati kod Allaha', Ebu-Džehl i Abdullah ibn Ebu-Umejje rekoše: 'O Ebu-Talibe, zar ćeš se odmetnuti od vjere Abdul-Mutallibove?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije prestao da mu sugerira i ponavlja te riječi sve dok nije naposlijetku rekao da je on u Abdul- Mutallibovoj vjeri i odbio je da kaže 'La ilahe illalah!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Tako mi Allaha, tražit ću oprosta za tebe dok mi ne bude zabranjeno'", pa je Uzvišeni Allah objavio:

"Vjerovjesniku i vjeroovjesnicima nije dopušteno da mole oprost za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži." (9:113) A u vezi sa Ebu-Talibom je objavljeno:

"Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti želiš da uputiš, Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće." Hadis bilježe Buharija i Muslim od Ez-Zuhrija, a ovako ga prenosi Muslim u svome "Sahihu".

Uzvišeni Allah rekao je:

"Oni govore: 'Ako s tobom budemo Pravi put slijedili, bit ćemo brzo iz rodnog kraja protjerani'", tj. bojimo se ako budemo slijedili uputu sa kojom si ti došao i budemo postupali suprotno od mušričkih arapskih plemena koja se nalaze oko nas,

[493] Dopuna hadisu su riječi: "...i njemu pripadaju dvije nagrade." Hadis bilježe Buharija i Muslim.

da nam oni ne budu htjeli naškoditi uznemirujući nas i boreći se protiv nas, te da nas ne budu otimali gdje god se zadesimo. Uzvišeni Allah im je odgovorio:

*"**Zar im Mi ne pružamo priliku da borave u svetom i sigurnom mjestu**"*, znači ovo što oni navode kao ispriku laž je i neistina, jer ih je Uzvišeni Allah stvorio u sigurnoj zemlji, a Sveti hram siguran je otkako je sagrađen. Pa kako onda da im ovaj Hram bude siguran kad ne vjeruju i Allahu druge pripisuju, a da im nije siguran kada prihvate islam i slijede Istinu.

Allah Uzvišeni rekao je: *"**gdje se slivaju plodovi svakovrsni**"*, tj. od svih plodova, kao i trgovačke robe i imetka, *"**kao Naš dar**"*, tj. od Nas;

*"**međutim, većina njih ne zna**"*, te su zbog toga rekli ono što su rekli.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍۭ
بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا ۖ فَتِلْكَ مَسَٰكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَن مِّنۢ بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا ۖ وَكُنَّا
نَحْنُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥٨﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِىٓ أُمِّهَا رَسُولًا
يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا ۚ وَمَا كُنَّا مُهْلِكِى ٱلْقُرَىٰٓ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَٰلِمُونَ ﴿٥٩﴾

"A koliko smo Mi sela i gradova uništili, čiji su stanovnici u životu obijesni bili! Eno domova njihovih, malo ko, poslije njih, navrati u njih, Nama su ostali. /58/ A Gospodar tvoj nikad nije naselja uništavao dok u njihov glavni grad poslanika ne bi poslao, koji im je dokaze Naše kazivao. I Mi smo onda naselja uništavali kada su stanovnici njihovi nasilnici bili." /59/

Uzvišeni Allah aludira na stanovnike Meke kada kaže: *"**A koliko smo mi sela i gradova uništili, čiji su stanovnici u životu obijesni bili!**"*, tj. bili su razvratni i nijekali su Allahovu blagodat u opskrbi koju im je podario, kao što Uzvišeni kaže:

*"**Allah navodi kao primjer grad, siguran i spokojan, kome je u obilju dolazila hrana sa svih strana, a koji je nezahvalan na Allahovim blagodatima bio, pa mu je Allah, zbog onoga što je radio, dao da iskusi i glad i strah**" **(16:112)**,* do riječi: *"**I njih je stigla kazna zato što su nepravedni bili.**"/16:113/*

U vezi s ovim Uzvišeni rekao je:

*"**Eno domova njihovih, malo ko, poslije njih, navrati u njih**"*, tj. zameo se trag njihovim kućama, pa se vide samo boravišta njihova.

*"**Nama su ostali**"*, tj. razrušili su se, te u njima nema nikoga. Uzvišeni rekao je:

*"**A Gospodar tvoj nikad nije naselja uništavao dok ne bi poslao u njihov glavni grad**"*, tj. prijestolnicu

*"**poslanika, koji im je dokaze Naše kazivao**"*, uspostavio je dokaz protiv njih pomoću Istine koja mu je objavljena.

Kaže se o riječima Uzvišenog: *"**dok u njihov glavni grad poslanika ne bi poslao**"*, tj. u Meku. U riječima Uzvišenog:

*"**poslanika koji im je dokaze Naše kazivao**"*, dokaz je da je naš poslanik Muhammed, s.a.v.s., poslan svim naseljima, arapskim i nearapskim, a dokaz upotpunjuju riječi Uzvišenog:

"I ne postoji ni jedno naselje koje Mi prije Sudnjeg dana nećemo uništiti ili ga teškoj muci izložiti, to je u Knjizi zapisano." (17:58) Poslanstvo Poslanika, koji nije umio čitati ni pisati, učinio je za sva naselja, a u "Sahihima" Buharije i Muslima prenosi se od Vjerovjesnika, neka je salavat i selam na njega, da rekao je: /411/ "Poslan sam crvenom i crnom!" Zbog toga je sa njim završena misija nubuvveta i risaleta, pa poslije njega nije bilo ni jednog nebijja niti resula, već vjerozakon koji je on donio ostaje do Sudnjeg dana.

وَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتُهَا ۚ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ
وَأَبْقَىٰٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَفَمَن وَعَدْنَٰهُ وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَٰقِيهِ كَمَن
مَّتَّعْنَٰهُ مَتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾

"Sve što vam je darovano samo su naslade i ukrasi u životu na ovom svijetu, a ono što je Allaha bolje je i trajno je. Zašto se ne opametite? /60/ Kako može biti jednak onaj kome smo lijepu nagradu obećali, i koju će dobiti, i onaj kome smo dali da se naslađuje u životu na ovome svijetu, a koji će poslije, na onome svijetu, u Vatru bačen biti." /61/

Uzvišeni obavještava o beznačajnosti ovoga svijeta, te o bezvrijednosti, lažnosti i prolaznosti koju nosi sa sobom naspram trajne blagodati na budućem svijetu, koju je Uzvišeni Allah pripremio za Svoje dobre robove. Isto tako Uzvišeni kaže:

"A ono što ima u Allaha bolje je za one koji budu dobri." (3:198)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /412/ "Tako mi Allaha, život je na ovome svijetu u odnosu na budući svijet isto kao kada bi neko od vas zamočio svoj prst u more, pa neka pogleda šta će slijediti iza toga."

Uzvišeni rekao je: *"**zašto se ne opametite?**"*, tj zašto se ne opametite i date prednost ahiretu nad dunjalukom? Uzvišeni rekao je:

*"**Kako može biti jednak onaj kome smo lijepu nagradu obećali, i koju će dobiti, i onaj kome smo dali da se naslađuje u životu na ovom svijetu, a koji će poslije, na onom svijetu, u Vatru ubačen biti**"*, tj. kako može biti jednak onaj ko je vjernik, vjeruje u nagradu koju mu je Uzvišeni Allah obećao za dobra djela, i onaj ko je nevjernik i lažnim smatra susret sa Uzvišenim Allahom, Njegovo obećanje i Njegovu prijetnju, te je uživao na ovom svijetu mali broj dana,

*"**a koji će, poslije, na Sudnjem danu u Vatru ubačen biti**"*, tj. bit će od onih koji će iskusiti patnju.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾
قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَاهُمْ
كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾ وَقِيلَ ادْعُوا
شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ
كَانُوا يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾
فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنبَاءُ يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ ﴿٦٦﴾ فَأَمَّا مَن تَابَ
وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسَىٰ أَن يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾

"A na Dan kad ih On pozove i upita: 'Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali?' /62/ reći će oni na kojima će se riječ obistiniti: 'Gospodaru naš, ove što smo na stranputicu naveli, naveli smo zato što smo i sami na stranputici bili, mi ih se pred Tobom odričemo, oni se nama nisu klanjali' /63/ 'Pozovite božanstva vaša!', reći će im se, pa će ih oni pozvati, ali im se oni neće odazvati i patnju će doživiti i zažalit će što na Pravom putu nisu bili. /64/ A na Dan kad ih On pozove i upita: 'Šta ste poslanicima odgovorili?', /65/ tog Dana oni neće znati šta će odgovoriti, pa ni jedan drugog neće ništa pitati. /66/ A Onaj Koji se bude pokajao, i koji bude vjerovao, i koji bude dobra djela činio, on će postići šta je želio." /67/

Uzvišeni obavještava o onome čime će koriti nejvjernike i mnogobošce na Sudnjem danu tako što će ih dozivati, govoreći:

*"**Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali?**"* Znači, gdje su božanstva koja ste obožavali, kao što su kipovi i oni koje ste ravnim smatrali Uzvišenom Allahu, da li će vam pomoći ili zaštititi vas? Ovo je u smislu prekoravanja i prijetnje.

Uzvišeni Allah, također rekao je:

*"**A doći ćete Nam pojedinačno, onakvi kakve smo vas prvi put stvorili, napustivši dobro koje smo vam bili darovali. Mi ne vidimo s vama božanstva vaša koja ste Nemu ravnim smatrali, pokidane su veze među vama i nema vam onih koje ste posrednicima držali." (6:94)***

Uzvišeni Allah rekao je: *"**reći će oni na kojima će se riječ obistiniti**"*, tj. šejtani, nepokorni i oni koji su pozvali u nevjerstvo.

*"**Gospodaru naš, ove što smo na stranputicu naveli, naveli smo zato što smo i sami na stranputici bili, mi ih se pred Tobom odričemo, oni se nama nisu odupri**l."* Posvjedočit će da su ih oni zaveli, te da su ih ovi slijedili. Zatim će se ograditi od njihovog obožavanja, kao što Uzvišeni Allah kaže:

*"**Oni kao zagovornike nekakva božanstva, a ne Allaha, uzimaju. A ne vaija tako! Božanstva će poreći da su im se klanjali i bit će im protivnici." (19:81-82)*** Uzvišeni rekao je:

*"'**Pozovite božanstva vaša!', reći će im se**"*, tj. da vas izbave iz stanja u kome se nalazite, kao što ste se uzdali u njih na dunjaluku;

*"**pa će ih oni pozvati, ali im se oni neće odazvati i patnju će doživiti**"*, tj. uvjerit će se da neizbježno idu u Vatru.

Uzvišeni rekao je: *"**I zažalit će što na Pravom putu nisu bili**"*, tj. dok budu gledali patnje zaželit će da su bili na Pravom putu. Uzvišeni rekao je:

*"**A na Dan kad ih On pozove i upita: 'Šta ste poslanicima odgovorili?'**"* Kao što će rob Božiji biti pitan u kaburu: "Ko je tvoj Gospodar, ko ti je poslanik i šta ti je vjera?", pa će vjernik izgovoriti šehadet, a nevjernik će odgovoriti: "Ja ne znam!" Zbog ovoga on na Sudnjem danu neće imati drugog odgovora do šutnje, jer onaj ko je bio slijep na ovome svijetu bit će slijep i na budućem svijetu i daleko od svakog dobra, pa zbog toga Uzvišeni kaže:

*"**Tog Dana oni neće znati šta će odgovoriti, pa ni jedan drugog neće ništa pitati.**"* Mudžahid kaže: "Neće imati dokaza, pa oni neće jedan drugoga pitati o rodbinskim vezama." Uzvišeni Allah rekao je:

*"**A Onaj Koji se bude pokajao, i koji bude vjerovao, i koji bude dobra djela činio**"*, tj. na Sudnjem danu, sigurno će mu od Allaha doći odgovarajuća nagrada koja će se sigurno dogoditi Allahovom dobrotom i milošću.

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ
مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ ۗ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾
وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ
لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَىٰ وَالْآخِرَةِ ۖ وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾

"Gospodar tvoj stvara šta hoće, i On odabira. Oni nemaju pravo da biraju. Uzvišen neka je

Allah i vrlo visoko iznad onih koje s Njim izjednačuju! /68/ Gospodar tvoj zna ono što srca njihova kriju i ono što oni iskazuju. /69/ On je Allah, drugog osim Njega nema; Njemu neka je hvala i na ovom i na onom svijetu! Samo On sudi i Njemu ćete se vratiti!" /70/

Uzvišeni kazuje da je On Jedini Koji stvara i odabira. Nema nikoga ko može da Mu osporava ili drugačije presudi.

Uzvišeni rekao je:

Gospodar tvoj stvara šta hoće, i On odabira", tj. ono što hoće, bilo da se radi o stvarima iz domena dobra ili zla, o svemu odlučuje On. Riječi Uzvišenog:

"***oni nemaju pravo da biraju***", su kao riječi Uzvišenog: "***Kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede onda ni vjernik ni vjernica nemaju pravo da po svom nahođenju postupe.***" A Riječi Uzvišenog:

"***Uzvišen neka je Allah i visoko iznad onih koje s Njim izjednačuju***", tj. kipova, koji niti šta stvaraju niti odabiraju.

Zatim Uzvišeni kaže:

"***Gospodar tvoj zna ono što srca njihova kriju i ono što oni iskazuju***", tj. zna ono što skrivaju dubine duše, srca i svijesti i ono šta javno iskazuju sveukupni postupci, putem njihovog manifestiranja. Uzvišeni kaže:

"***On je Allah, drugog boga osim Njega nema***", tj. Jedini je u božanstvenosti, te nema ništa što se obožava da je poput Njega, kao što nema ni gospodara izuzev Njega.

"***Njemu neka je hvala i na ovom i na onom svijetu!***", tj. u svemu što On uradi, Svojom pravednošću i mudrošću, svake je hvale vrijedan. "***Samo On sudi***", tj nema niko ko može drugačije presuditi Njegovoj sili, nadmoći, mudrosti i milosti;

"***i Njemu ćete se vratiti!***" svi na Sudnjem danu, pa će svako biti nagrađen ili kažnjen za svoja dobra, odnosno loša djela i neće Mu biti skrivena ni jedna tajna u njihovim djelima.

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِضِيَآءٍ ۖ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلنَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ وَمِن رَّحْمَتِهِۦ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

"Reci: 'Kažite vi meni, ako bi Allah dao da vam noć potraje vječno, do Sudnjeg dana, koji bog bi vama, osim Allaha, svjetlo dao? Zar ne čujete?!' /71/ Reci: 'Kažite vi meni, ako bi Allah dao da vam dan potraje vječno, do Sudnjeg dana, koji bi bog vama, osim Allaha, noć dao da u njoj otpočinete? Zar ne vidite?!' /72/ Iz Milosti Svoje On vam je dao noć i dan; da se u njoj odmarate a da iz dobara Njegovih privređujete i da zahvalni budete." /73/

Allah Uzvišeni pojačano navodi Svojim robovima da im je potčinio noć i dan, bez kojih im ne bi bio moguć opstanak, i objašnjava da je učinio noć vječnom, nanio bi im teškoću time i uhvatila bi ih dosada i zlovolja. Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"***koji bog bi vama, osim Allaha, svjetlo dao?***" pomoću kojeg vidite i opažate.

"***Zar ne čujete?!***" Također, da je učinio dan vječnim, učinio bi im teškoću i bili bi umorni od kretanja i posla, zbog toga je Uzvišeni rekao:

"***koji bi bog vama, osim Allaha, noć dao da u njoj otpočinete?***", tj. odmorite se od kretanja i poslova.

"***Zar ne vidite?! Iz Miloti Svoje***", prema vama, "***On vam je dao noć i dan***", tj. stvorio i jedno i drugo, "***da se u njoj odmarate***", tj. u noći, "***a da iz dobara Njegovih privređujete***", tj. danju, "***i da zahvalni budete***", tj. da zahvaljujete Uzvišenom Allahu svim vrstama ibadeta i pokornosti, i noću i danju, i koga promaši nešto u jednom stići će ga u drugom.

Kao što je Uzvišeni Allah rekao:

"***On čini da se noć i dan smjenjuju, to je poruka za onoga koji hoće da razmisli ili želi da bude blagodaran.***" ***(25:62)*** O ovoj temi postoje mnogobrojni ajeti.

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾ وَنَزَعْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ فَعَلِمُوٓا۟ أَنَّ ٱلْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾

"A na Dan kad ih on pozove i upita: 'Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali?' /74/ Iz svakog naroda dovest ćemo svjedoka i reći: 'Dajte svoj dokaz!', i oni će saznati da je Bog jedino Allah, a neće im biti onih koje su izmišljali." /75/

Ovo je poziv Uzvišenog, u stilu prijekora, onima koji su obožavali nekoga drugog osim Allaha. On ih otvoreno poziva, pa kaže:

"***Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali?***", na dunjaluku.

"***Iz svakog naroda dovest ćemo svjedoka***", tj. vjerovjesnika.

"***Dajte svoj dokaz!***", za valjanost vaših molitvi u mnogoboštvu;

"I oni će saznati da je Bog jedino Allah", da nema drugog boga osim Njega, te neće ništa izustiti, *"a neće im biti onih koje su izmišljali"*, tj. nestat će i neće im biti od koristi.

إِنَّ قَٰرُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ مِنَ ٱلْكُنُوزِ
مَآ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ لَتَنُوٓأُ بِٱلْعُصْبَةِ أُو۟لِى ٱلْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُۥ قَوْمُهُۥ لَا تَفْرَحْ ۖ
إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾ وَٱبْتَغِ فِيمَآ ءَاتَىٰكَ ٱللَّهُ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ ۖ وَلَا
تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ ٱلدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِن كَمَآ أَحْسَنَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ
ٱلْفَسَادَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

"Karun je iz Musaova naroda bio, pa ih je tlačio, a bili smo mu dali toliko blaga da mu je ključeve od njega teško mogla nositi gomila snažnih ljudi. 'Ne budi obijestan jer Allah ne voli one koji su obijesni!', govorili su mu ljudi iz naroda njegova, /76/ 'I nastoj da time što ti je Allah dao stekneš onaj svijet, a ne zaboravi ni svoj udio na ovom svijetu i čini drugima dobro, kao što je Allah tebi dobro učinio, i ne čini nered po Zemlji, jer Allah ne voli one koji nered čine.'" /77/

Uzvišeni rekao je: *"**Karun je iz Musaova naroda bio**"*, tj. sin njegovog amidže. Uzvišeni rekao je: *"**a bili smo mu dali toliko blaga**"*, tj. imetka,

*"**da mu je ključeve od njega teško mogla nositi gomila snažnih ljudi**"*, zbog mnogobrojnosti i težine.

Uzvišeni rekao je:

*"**ljudi iz naroda njegova govorili su mu: 'Ne budi obijestan jer Allah ne voli one koji su obijesni!'**"* tj. one koji su razuzdani i nezahvalni, pa ne zahvaljuju Allahu Uzvišenom na onome što im je dao.

Uzvišeni kaže:

*"**I nastoj da time što ti je Allah dao stekneš onaj svijet, a ne zaboravi ni svoj udio na ovom svijetu**"*, tj. u onome što je Allah Uzvišeni dozvolio od jela, pića, odjeće, žena i stanova; ti imaš dužnosti prema tvome Gospodaru, dužnosti prema sebi samome, dužnosti prema svojoj porodici i prema svojoj supruzi, pa daj svakome njegovo pravo; *"**I čini drugima dobro, kao što je Allah tebi dobro učinio**"*, tj. čini dobro Njegovim stvorenjima kao što je On tebi učinio dobro;

*"**I ne čini nered po Zemlji**"*, tj. nemoj da ti težnje i ambicije budu da činiš nered po Zemlji i loše činiš Allahovim stvorenjima,

*"**jer Allah ne voli one koji nered čine.**"*

قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ
عِندِىٓ ۚ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِۦ مِنَ ٱلْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ
قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا ۚ وَلَا يُسْـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾

"Ovo što imam stekao sam saznanjem svojim, tako ja mislim", govorio je on. A zar nije znao da je Allah prije njega već uništio neke narode koji su bili od njega jači i koji su bili više nakupili, a zločinci neće o grijesima svojim ni ispitivani biti." /78/

Uzvišeni kazuje o Karunovu odgovoru njegovom narodu dok su ga savjetovali i upućivali na dobro:

*"**Ovo što imam stekao sam saznanjem svojim, tako ja mislim**"*, tj. ja ne osjećam potrebu za onim što vi govorite, Uzvišeni Allah mi je podario ovaj imetak znajući da ga ja zaslužujem i iz ljubavi Njegove prema meni; Njegova odredba je da mi je to podareno na osnovu toga što Allah zna da sam ja toga dostojan. Ovo mi je dato zato što sam to zaslužio.

*"**Kad čovjeka kakva nevolja snađe, Nama se moli, a kad mu Mi poslije blagodat pružimo, onda govori: 'Ovo mi je dato zato što sam zaslužio!'" (39:49)**"*, tj. na osnovu toga što me Allah zna, što zna da sam za to zaslužan.

A Allah Uzvišeni mu je odgovorio na tvrdnju da mu Bog posvećuje pažnju time što mu je dao imetak:

*"**A zar nije znao da je Allah prije njega već uništio neke narode koji su bili od njega jači i koji su bili više nakupili**"*, tj. i prije je bilo onih koji su imali više imetka nego on, a to nije bilo iz naše ljubavi prema njima. I On ih je, pored toga, već uništio, zbog toga što su bili nevjernici i nisu bili zahvalni. Stoga Uzvišeni Allah kaže:

*"**a zločinci neće o grijesima svojim ni ispitivani biti**"*, tj. zbog velikog broja grijeha.

فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ
فِى زِينَتِهِۦ ۖ قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا يَٰلَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَآ أُوتِىَ
قَٰرُونُ إِنَّهُۥ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ
ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا ۚ وَلَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلصَّٰبِرُونَ ﴿٨٠﴾

"I izide on pred narod svoj u svom sjaju. 'Ah, da je i nama ono što je dato Karunu!', govorili su oni koji su čeznuli za životom na ovom svijetu, 'on je, uistinu, presretan!' /79/ 'Teško vama', govorili su učeni, 'onima koji vjeruju i čine dobra djela bolja je Allahova nagrada, a bit će samo strpljivima pružena.'" /80/

Karun je jednog dana izašao u svom sjaju i svojoj blistavoj raskoši. Nakon što su ga ugledali oni koji vole ovaj svijet poželjeli su da je i njima poput toga:

"Ah, da je i nama ono što je dato Karunu!", govorili su oni koji su čeznuli za životom na ovom svijetu, ***"on je, uistinu, presretan!"***, tj. data mu je ogromna sreća. Tada su oni koji su bili učeni i bogobojazni odgovorili:

"Teško vama! Onima koji vjeruju i čine dobra djela bolja je Allahova nagrada", tj. Džennet, od onoga što ni jedino oko nije vidjelo i ni jedno uho čulo, niti je palo na um ni jednom čovjeku. Uzvišeni rekao je: ***"a bit će samo strpljivima pružena"***, onima koji su strpljivi prema ljubavi za ovim svijetom i koji žude za onim svijetom.

فَخَسَفْنَا بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾ وَأَصْبَحَ ٱلَّذِينَ تَمَنَّوْا۟ مَكَانَهُۥ بِٱلْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ ۖ لَوْلَآ أَن مَّنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا ۖ وَيْكَأَنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٢﴾

"I Mi smo i njega i dvorac njegov u zemlju utjerali, i niko ga od Allahove kazne nije mogao odbraniti, a ni sam sebi nije mogao pomoći. /81/ A oni koji su ranije priželjkivali da su na njegovom mjestu stadoše govoriti: 'Zar ne vidite da Allah daje obilje onom od robova Svojih kome On hoće, a i da uskraćuje! Da nam Allah nije milost Svoju ukazao i nas bi u zemlju utjerao. Zar ne vidite da nezahvalnici nikad neće uspjeti!'" /82/

Nakon što je Uzvišeni spomenuo oholost Karuna u njegovom sjaju i gordosti prema svome narodu, te nepravično postupanje prema njima, naveo je iza toga da je on i njegov dvorac u zemlju utjeran. Pouzdano je navedeno u Buharijinom "Sahihu" da je Salim prenio od svoga oca da je Resulullah, s.a.v.s., rekao: /413/ "Neki je čovjek vukao svoj ogrtač pa je bio utjeran u zemlju i on će tonuti u nju do Sudnjeg dana." Navodi se da je povod Karunove propasti bila dova Musaa, Allahovog Poslanika, a.s. Postoji razilaženje u pogledu razloga. Od Ibn-Abbasa i Es-Suddija prenosi se da je Karun dao jednoj prostitutki nešto imetka da osumnjiči Musaa, a.s., u vezi s njom, te je tako učinila. Pa je Musa, a.s., zadrhtao od straha, zatim joj se obratio, nakon što je klanjao dva rekata, zatraživši od nje da se zakune Allahom Uzvišenim i kaže Istinu, te je rekla da ju je Karun nagovorio na to, i rekla je: "Tražim oprosta od Allaha i kajem Mu se!" Musa je pao na sedždu i zatražio od Allaha da mu pomogne u vezi sa Karunom, pa mu je Allah objavio da je naređeno zemlji da mu bude pokorna u vezi sa njim, te je Musa naredio zemlji da proguta njega i njegovu kuću, i to se dogodilo:

"I niko ga od Allahove kazne nije mogao odbraniti, a ni sam sebi nije mogao pomoći." Nije mu koristio njegov imetak, niti ono što je sakupio, niti sluge njegove, niti njegovi robovi. Oni ga nisu mogli obraniti od Allahove osvete, patnje koju je On pripremio i stroge kazne, niti je on mogao pomoći sam sebi, tako da mu nije bilo pomoći od njega samog, niti od bilo koga drugog. Uzvišeni rekao je: ***"A oni koji su ranije priželjkivali da su na njegovom mjestu stadoše govoriti"***, tj. koji su ga gledali u svim njegovim ukrasima i govorili:

"Ah, da je i nama ono što je dato Karunu, on je, uistinu, presretan!" nakon što je utjeran u zemlju počeli su govoriti:

"Zar ne vidite da Allah daje obilje onom od robova Svojih kome On hoće, a i da uskraćuje!", tj. imetak nije znak da je Allah Uzvišeni zadovoljan sa vlasnikom istog. Slično se navodi u merfu-hadisu koga prenosi Ibn-Mes'ud: /414/ "Uistinu je Allah podijelio među vama vaše moralne vrijednosti kao što je podijelio vaše opskrbe, i Allah, uistinu, daje imetak onome koga voli i koga ne voli, a iman ne daje do onome koga voli."

Uzvišeni Allah rekao je:

"Da nam Allah nije milost Svoju ukazao i nas bi u zemlju utjerao", kao što je uradio sa Karunom jer smo mi željeli da budemo poput njega.

"Zar ne vidite da nezahvalnici nikad neće uspjeti?", imali su na umu da je on nevjernik, a nevjernici neće uspjeti kod Allaha, ni na ovom ni na budućem svijetu. Gramatičari su se razilazili u pogledu značenja riječi Uzvišenog Allaha: ***"zar ne vidite?"***, te o ovome postoji više mišljenja od kojih je, kaže Džerir, najjače ono koje je iznio Katade, tj. "zar ne vidiš da."

تِلْكَ ٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۚ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى ٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

"Taj drugi svijet dat ćemo onima koji ne žele da se na Zemlji ohole i da nered čine, a one koji se Allaha boje čeka sretan kraj. /83/ Onaj ko učini dobro djelo, dobit će bolju nagradu za njega, a onaj ko uradi zlo, pa oni koji budu zlo radili, bit će tačno prema zasluzi kažnjeni." /84/

Uzvišeni obavještava da su budući svijet i njegove vječne blagodati namijenjeni Njegovim robovima, skrušenim vjernicima koji ne žele da se na Zemlji ohole, tj. da se uzdižu nad ostalim stvorenjima, veličaju sami sebe i koji ne pokazuju svoju moć, niti loše postupaju prema ostalima, čineći grijehe. U sahih-hadisu se bilježi pouzdana predaja da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /415/ "Uistinu mi je objavljeno da budete međusobno skrušeni, tako da se ne oholi jedan nad drugim, niti da jedan drugom nepravdu čini."

A ako neko želi samo da uljepša svoj izgled u tome nema ništa loše; pouzdana predaja glasi: /416/ "Neki čovjek rekao je: 'O Allahov Poslaniče, ja bih volio da moj ogrtač bude lijep i da moje papuče budu lijepe, da li to spada u oholost?' On je rekao: 'Ne, Allah je lijep i voli ljepotu.'" Uzvišeni je rekao:

"Onaj ko dođe sa dobrim djelom", tj. na Sudnjem danu,

"dobit će bolju nagradu", tj. Allahova nagrada je višestruka u odnosu na dobra djela roba, a kako ga tek Allah mnogostruko uvećava, no to je rezultat Njegove dobrote. Zatim Uzvišeni kaže:

"a onaj ko uradi zlo, pa oni koji budu zlo radili, bit će tačno prema zasluzi kažnjeni", ovo je rezultat dobrote i pravde.

إِنَّ ٱلَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لَرَآدُّكَ إِلَىٰ
مَعَادٍ قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ مَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨٥﴾ وَمَا كُنتَ
تَرْجُوٓا۟ أَن يُلْقَىٰٓ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبُ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا
لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ ۖ وَٱدْعُ إِلَىٰ
رَبِّكَ ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۘ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا
هُوَ ۚ كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُۥ ۚ لَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

"Onaj Koji ti objavljuje Kur'an sigurno će te vratiti na onaj svijet. Reci: 'Gospodar moj dobro zna ko je na Pravom putu i ko je u očitoj zabludi."/85/ Ti nisi očekivao da će ti Knjiga biti objavljena, ali ona ti je objavljena kao milost Gospodara tvoga, zato nikako ne budi nevjernicima saučesnik! /86/ I neka te oni nikako ne odvrate od Allahovih riječi, kada ti se objave, i pozivaj Gospodaru svome i nikako ne budi od onih koji druge Njemu smatraju ravnim! /87/ I ne kanjaj se, pored Allaha, drugom bogu! Nema boga osim Njega! Sve će, osim Njegovog lica propasti! On će suditi i Njemu ćete se povratiti!" /88/

Uzvišeni Allah obraća se Svome Poslaniku, neka je salavat i selam Božiji na njega, naređujući mu da priopći ono što mu je poslano i da uči Kur'an ljudima i obavještava ga da će ga sigurno vratiti na mjesto povratka, a to je onaj svijet, te će ga pitati o odgovornosti poslanstva koje mu je povjereno. Stoga Uzvišeni Allah kaže:

"Onaj Koji ti objavljuje Kur'an sigurno će te vratiti na mjesto povratka", tj. Onaj Ko ti je obaveznim učinio da ga dostaviš ljudima, ***"sigurno će te vratiti na mjesto povratka"***, tj. na Sudnji dan, pa će te pitati o tome, kao što Uzvišeni Allah kaže:

"I sigurno ćemo pitati one kojima smo poslanike slali, a pitat ćemo, doista, i poslanike." (7:6)

Buharija u objašnjenju u svome "Sahihu" navodi od Ibn-Abbasa: "u Meku", a tako prenosi i Nesai u tefsiru svoga "Sunena", kao i Ibn-Džerir. Poput njih prenosi i El -'Avfi od Ibn-Abbasa: "Sigurno će te vratiti na mjesto povratka", tj. sigurno će te vratiti u Meku, kao što te je i izveo iz nje.

Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Neima el-Karija da je on u pogledu riječi Uzvišenog Allaha:

"sigurno će te vratiti na mjesto povratka" rekao da se to odnosi na Jerusalem. Ovo Allah najbolje zna, a odnosi se na stav onih koji to tumače sa Sudnjim danom, jer je Jerusalem zemlja gdje će se ljudi sakupiti i biti ponovno proživljani, a Allah je Onaj Koji zna pravi odgovor.

Zajedničko svih mišljenja je da je Ibn-Abbas to nekada tumačio kao njegovo vraćanje u Meku, a to je osvojenje Meke, koje je kod Ibn-Abbasa predstavljalo znak da se Božijem Poslaniku, s.a.v.s., približio suđeni čas. Ibn-Abbas tumačio je suru:

"Kada Allahova pomoć i pobjeda dođu" da je to suđeni čas za Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da mu najavljuje smrt. Nekada je to Ibn-Abbas tumačio kao Sudnji dan, a nekada kao Džennet. Sva su mišljenja međusobno približna i svode se na to da je Sudnji dan "mjesto povratka".

Uzvišeni rekao je:

"Reci: 'Gospodar moj dobro zna ko je na Pravom putu i ko je u očitoj zabludi'", tj. Gospodar moj zna ko je od vas na Pravom putu i da li sam ja na Pravom putu, a saznat ćete koga čeka sretan kraj. Zatim Uzvišeni, podsjećajući Svoga Vjerovjesnika na veliku blagodat koju je podario njemu i svim robovima kada im ga je učinio Poslanikom, kaže: ***"Ti nisi očekivao da će ti Knjiga biti objavljena"***, tj. nisi pretpostavljao prije nego što ti je data Objava da će ti biti objavljena,

"ali ona ti je objavljena kao milost Gospodara tvoga", tj. Objava ti je data samo kao milost Uzvišenog Allaha prema tebi i prema svim robovima, zbog tebe, pa ti je stoga dodjeljena ova velika blagodat: ***"zato nikako ne budi saučesnik"***, tj. pomagač ***"nevjernicima"***, nego se razdvoji od njih, odbaci ih i okreni im leđa.

"I neka te oni nikako ne odvrate od Allahovih riječi, kada ti se objave", tj. nemoj da

na tebe utječe to što oni odvraćaju ljude od toga da te slijede, neka te to ne brine jer Allah uzdiže tvoju riječ, podržava tvoju vjeru i uzdiže je nad ostalim vjerama. Stoga Uzvišeni Allah kaže: ***"i pozivaj Gospodaru svome"***, tj. da se jedino On obožava i da Mu se ne pripisuje drug; ***"i nikako ne budi od onih koji druge Njemu smatraju ravnim!"***

Uzvišeni rekao je: ***"I ne klanjaj se, pored Allaha, drugom bogu!"***, tj. ne smatraj nikoga osim Njega dostojnim božanstvenosti. Uzvišeni kaže:

"Sve će, osim Njegovog lica, propasti!", dajući do znanja da je On Stalni, Vječni, Vječno Živi, Koji ne umire, a pod riječju ***"lice"*** podrazumijeva bit, tj. sve će propasti osim Njega. Svaka bit je prolazna i kratkotrajna izuzev Njegove biti, neka je Uzvišen i Svet. On je Prvi i Posljednji, Onaj Koji je prije svake stvari i poslije svake stvari.

Uzvišeni rekao je: ***"On će suditi"***, tj. Njemu pripada sveukupna vlast i slobodno raspolaganje svime i niko ne može promijeniti Njegovu odluku: ***"Njemu ćete se povratiti!"***, tj. na Dan vašeg povratka, pa će vas On nagraditi ili kazniti za vaša djela, za dobro - dobro, za zlo - zlo.

Kraj sažetog tumačenja sure "El-Kasas" "Kazivanje".
Allahu pripada sveukupna hvala!

29
EL - ANKEBUT / PAUK
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 69 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ① أَحَسِبَ النَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓا۟ أَن يَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ② وَلَقَد
فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ صَدَقُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْكَٰذِبِينَ ③
أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَسْبِقُونَا ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ④
مَن كَانَ يَرْجُوا۟ لِقَآءَ ٱللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ لَءَاتٍ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ⑤
وَمَن جَٰهَدَ فَإِنَّمَا يُجَٰهِدُ لِنَفْسِهِۦٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ⑥ وَٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ
ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ⑦

"U ime Alaha Miloštivog, Samilosnog!"

"Elif-lam-mim /1/ Zar misle ljudi da će biti ostavljeni na miru ako kažu: 'Mi vjerujemo!' i da u iskušenje neće biti dovedeni? /2/ A mi smo u iskušenje doveli i one prije njih,pa će Allah, doista, znati (ukazujući na) one koji govore istinu i one koji lažu. /3/ Zar misle oni koji zla djela rade da će Nama umaći? Loše prosuđuju! /4/ Ako se nada susretu s Allahom, pa od Allaha određeno vrijeme će doći, a On sve čuje i sve zna! /5/ A onaj ko se bori - bori se samo za sebe., doista, je Allah neovisan od svih svjetova. /6/ Oni koji vjeruju i dobra djela čine, preći ćemo, sigurno, preko hrdavih postupaka njihovih, i za ono što su radili, doista, ćemo ih najljepšom nagradom nagraditi." /7/

O "isprekidanim slovima" već je bilo govora na početku sure "El-Bekara". Uzvišeni Allah rekao je:

"Misle li ljudi da će biti ostavljeni na miru ako kažu: 'Mi vjerujemo!' i da u iskušenje neće biti dovedeni?" Ovo je upitno-odrična formulacija koja znači: "Allah, Uzvišeni i Slavljen neka je, neizostavno će iskušati Svoje robove vjernike shodno snazi njihovog vjerovanja, a vjerodostojni hadis glasi:

/417/ "Najteža iskušenja imali su vjerovjesnici, zatim dobri ljudi, zatim najuzorniji među ljudima; čovjek biva iskušavan shodno jačini njegovog vjerovanja, pa ako mu je vjera čvrsta, iskušenje biva teže." Navedeni ajet sličan je riječima Uzvišenog:

"zar mislite da ćete biti ostavljeni a da Allah neće znati (ukazujući na) one među vama koji se bore..." /9:16/ Zbog toga je na ovom mjestu rekao:

"Mi smo u iskušenje dovodili i one prije njih, pa će Allah, doista, znati (ukazujući na) one koji govore Istinu i one koji lažu." Tj. one koji su iskreni u tvrdnji da vjeruju, od onih koji lažu u riječima i tvrdnjama, a Allah, neka je Slavljen i Uzvišen, zna ono što je bilo i ono što će biti, i ono što nije bilo kako bi bilo da je bilo; ovo je zajednički stav učenjaka Ehli-sunne vel-džema'a. Uzvišeni Allah rekao je:

"Zar misle oni koji zla djela rade da će nam umaći? Loše prosuđuju!", jer uistinu je za njima najžešća kazna. Zar misle da će joj umaći? Kako je loše ono što misle!

Uzvišeni rekao je: ***"A ko se nada susretu sa Allahom"***, tj. sa budućim svijetom i ko priželjkuje Allahovu nagradu, njegova će se želja ostvariti i bit će nagrađen u potpunosti za svoja djela, to će se, nedvojbeno, desiti. Stoga Allah Uzvišeni kaže:

"Pa od Allaha određeno vrijeme će doći: On sve čuje i sve zna", čuje molbe i zna ono što će biti.

Allah Uzvišeni kaže:

"A onaj ko se bori-bori se samo za sebe..." Uzvišeni je poput ovoga rekao:

"Ko čini dobro, u svoju korist čini" /41:4/, tj. njemu će koristiti jer je Allah neovisan od djela robova, pa makar oni bili najbogobojazniji, neće se Njegova vlast uopće povećati, stoga On kaže:

"Doista je Allah neovisan od svih svjetova." Hasan El-Basri kaže: "Čovjek će se boriti na Allahovom putu, i neće ni jedan dan u životu udarati sabljom, a da poslije toga Uzvišeni Allah neće reći:

'Onima koji vjeruju i dobra djela čine preći će mo sigurno preko loših postupaka, i za ono što su radili, doista, ćemo ih najljepšom nagradom nagraditi'", tj. i pored toga što je Allah Uzvišeni neovisan od svih svjetova, On nagrađuje dobre vjernike najljepšom nagradom i briše njihova loša djela dobrim djelima, primi malo dobro djelo i da nagradu za njega čak do sedam stotina puta, a za loše djelo kažnjava istom mjerom ili oprosti i prijeđe preko toga:

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حُسْنًا ۖ وَإِن
جَٰهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۚ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ
فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ⑧ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِى ٱلصَّٰلِحِينَ ⑨

"Mi smo svakog čovjeka zadužili da bude dobar prema roditeljima svojim. Ali, ako te

* Objavljena nakon sure "Er-Rum." Ajeti od 1. do 11. su medinski.

oni budu nagovarali da Meni nekoga ravnim smatraš, o kome ti ništa ne znaš, onda ih ne slušaj. Meni će te se vratiti, pa ću vas ja o onome što ste radili obavijestiti. /8/ One koji vjeruju i dobra djela čine sigurno ćemo među one koji su dobri uvrstiti." /9/

Nakon što ih je podstakao da se čvrsto pridržavaju vjerovanja u Jednog Boga, Uzvišeni Allah naređuje Svojim robovima da čine dobročinstvo roditeljima. Roditelji su uzrok postojanja čovjeka i on je dužan da im čini dobročinstvo zauzvrat dobročinstvu koje su oni njemu činili. Otac ga je izdržavao a mati ga brižno pazila.

Uz ovo zaduženje da im se čini dobročinstvo Uzvišeni rekao je:

"Ali, ako te oni budu nagovarali da Meni nekoga ravnim smatraš, o kome ti ništa ne znaš, onda ih ne slušaj", tj. ako te budu podsticali da slijediš njihovu mnogobožačku vjeru, nemoj ih slijediti.

Vi ćete se meni vratiti na Sudnjem danu, pa ću te nagraditi za dobročinstvo prema njima i za to što si bio strpljiv u vjeri, te ću te pridružiti skupini onih koji su bili dobri, a ne skupini u kojoj su tvoji roditelji. Čovjek će, uistinu, biti na Sudnjem danu u skupini onih koje je volio, tj. volio vjerskom ljubavlju. Stoga, Uzvišeni kaže:

"One koji vjeruju i dobra djela čine sigurno ćemo među one koji su dobri uvrstiti." Tirmizi prenosi od Semmak ibn Harba da je rekao: "Čuo sam Mus'ab ibn Sa'ada kako prenosi od svoga oca da je on rekao: 'O meni su objavljena četiri ajeta', pa je ispričao svoju pripovijest i rekao: 'Rekla je Sa'adova majka: 'Zar ti nije Allah naredio dobročinstvo? Tako mi Allaha, ja neću ništa jesti niti piti dok ne umrem ili dok ne napustiš islam i vratiš se u svoju vjeru." Te su joj, rekao je, kada bi htjeli da je nahrane, otvarali usta", pa je objavljeno:

"Mi smo svakog čovjeka zadužili da bude dobar prema roditeljima svojim. Ali, ako te oni budu nagovarali da nekoga Meni ravnim smatraš, o kome ti ništa ne znaš, onda ih ne slušaj." Ovaj hadis prenose Ahmed, Muslim, Ebu-Davud, Nesai i Tirmizi, koji kaže da je hadis hasen, sahih.

وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ
أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ وَلَئِن جَآءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ
لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ ۚ أَوَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِى صُدُورِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠﴾
وَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ ﴿١١﴾

"Ima ljudi koji govore: 'Vjerujemo u Allaha!', a kad neki Allaha radi bude na muke stavljen, on drži da je ljudsko mučenje isto što i Allahova kazna. A ako pobjeda dođe od Gospodra tvoga, sigurno će oni reći: 'Bili smo uz vas!' A zar Allah ne zna dobro ono što je u grudima čijim? /10/ Allah dobro zna one koji vjeruju i dobro zna one koji su dvolični" /11/

Uzvišeni kazuje svojstva lažljivaca koji očituju vjeru jezikom, a ista se nije učvrstila u njihovim srcima, tako da kada ih zadesi kakva nevolja, vjeruju da im je to kazna od Uzvišenog Allaha, pa odbace islam, stoga Uzvišeni kaže:

"Ima ljudi koji govore: 'Vjerujemo u Allaha!', a kad neki Allaha radi bude na muke stavljen, on drži da je ljudsko mučenje isto što i Allahova kazna." Kao što je također rekao:

"Ima svijeta koji Allahu robuje površno,ako ga zadesi dobro, smiri se, a ako ga zadesi iskušenje, vrati se svome nevjerovanju" - do riječi - ***"...to je, zaista, velika zabluda." /22:11,12/***

Zatim je Uzvišeni rekao:

"A ako pobjeda dođe od Gospodara tvoga, sigurno će oni reći: 'Bili smo uz vas!'", tj. ako ti dođe, o Muhammede, neka pobjeda ili plijen oni će reći: "Mi smo vaša braća u vjeri" - da bi ste sa njima međusobno podijelili vaš plijen.

"A zar Allah ne zna dobro što je u grudima čijim?", tj. On zna ono što skrivaju svi ljudi, pa kako ne bi znao i za ove!? Uzvišeni je rekao:

"Allah dobro zna one koji vjeruju i dobro zna one koji su dvolični", tj. iskušavat će ih u dobru i zlu da bi se razlikovali jedni od drugih, kao što Uzvišeni kaže:

"Mi ćemo vas provjeravati sve dok ne ukažemo na borce i postojane među vama, a i vijesti o vama provjeravat ćemo" /47:31/ Allah je iskušao i jedne i druge, pa nakon bitke na Uhudu, i iskušenja koje je bilo u njoj, kaže:

"Allah neće vjernike s licemjerima izmiješane ostaviti, već će ioše od dobrih odvojiti." /3:179/

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّبِعُوا۟ سَبِيلَنَا وَلْنَحْمِلْ خَطَٰيَٰكُمْ وَمَا هُم بِحَٰمِلِينَ مِنْ
خَطَٰيَٰهُم مِّن شَىْءٍ ۖ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٢﴾ وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا
مَّعَ أَثْقَالِهِمْ ۖ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَمَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿١٣﴾

"Nevjernici govore vjernicima: 'Slijedite naš put, a mi ćemo nositi grijehe vaše!', a ne bi ponijeli ni jedan grijeh njihov, oni samo lažu, /12/ ali će,sigurno, vlastito breme i breme onih koje su u zabludu odveli nositi, i za laži

koje su iznosili, doista, će na Sudnjem danu odgovarati" /13/.

Uzvišeni Allah kazuje o nevjernicima iz plemena Kurejš koji su rekli onima što su vjerovali: "Vratite se iz vaše vjere u našu vjeru i slijedite naš put"

"a mi ćemo nositi grijehe vaše", tj. kao što neko kaže: "Uradi ti to, a tvoja greška nek' ide meni za vrat." Uzvišeni Allah, opovrgavajući ih, kaže:

"a ne bi ponijeli ni jedan grijeh njihov, oni samo lažu." Doista, niko neće nositi ničiji tovar.

Uzvišeni rekao je: ***"ali će, sigurno, vlastito breme i breme onih koje su u zabludu odveli nositi"***, kao što Uzvišeni kaže:

"da bi na Sudnjem danu nosili čitavo breme svoje i dio bremena onih koje su, a da oni nisu bili svjesni, u zabludu doveli" /16:25/

U sahih-hadisu navodi se: /418/ "Ko poziva na Pravi put imat će nagradu koliko i svi oni koji ga slijede do Sudnjeg dana, a da im se neće pritom umanjiti ništa od njihove nagrade, a ko poziva na stranputicu, imat će grijeha koliko i svi oni koji ga slijede do Sudnjeg dana, a da im pritom neće biti ništa umanjeno od njihovih grijeha." U "Sahihu" se također navodi hadis: (419) "Niko neće biti ubijen na pravdi 8oga, a da prvi Ademov sin neće imati istu odgovornost zbog toga, jer je on prvi koji je počinio ubistvo."[494]

Uzvišeni rekao je: ***"doista, će na Sudnjem danu odgovarati za laži koje su iznosili"***, tj. lagali su i razne potvore iznosili:

وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ
ٱلطُّوفَانُ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٤﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَصْحَٰبَ ٱلسَّفِينَةِ وَجَعَلْنَٰهَآ
ءَايَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٥﴾

Mi smo Nuha narodu njegovu poslali i on je među njima ostao hiljadu, manje pedeset, godina, pa ih je potom zadesio potop, zato što su Allahu druge ravnim smatrali. /14/ I Mi smo njega i one što su bili u lađi - spasili, i poučnim primjerom svjetovima je učinili." /15/

Uzvišeni Allah tješi Svoga roba i vjerovjesnika Muhammeda, s.a.v.s., kazujući o Nuhu, a.s., da je ostao u svome narodu ovaj period neprekidno ih pozivajući Uzvišenom Allahu, pa su se samo još više udaljili i suprotstavili Istini, a sa njim je povjerovala samo mala skupina, stoga Uzvišeni Allah kaže:

"I on je među njima ostao hiljadu, manje pedeset, godina, pa ih je potom zadesio potop, zato što su Allahu druge ravnim smatrali", tj. nakon ovog dugog perioda, u kome im nije koristilo ono što je priopćeno niti upozorenje. pa ne padaj u očaj, o Muhammede, zbog onih iz tvog naroda koji ne vjeruju, i ne tuguj zbog njih, pa Allah, uistinu, upućuje koga hoće, a ostavlja u zabludi koga hoće, Allah će ti pomoći, ponizit će tvoje neprijatelje i učiniti da budu na najnižem stupnju.

Uzvišeni rekao je: ***"I Mi smo njega i one što su bili u lađi spasili"***, tj. one koji su vjerovali zajedno sa Nuhom, a.s. Ovo je već pomenuto u suri "Hud", tako da nema potrebe ponavljati. [495]

Uzvišeni Allah rekao je: ***"I poučnim primjerom svjetovima je učinili"***, tj. učinili smo je da opstane, ili upravo lađa, kao što kaže Katade: "Ona je ostala, na brdu El-Džudijj, do pojave islama", ili se misli na lađu uopće.

On ju je učinio opomenom ljudima, da podsjeća na milost koju je Allah učinio Svojim stvorenjima spasivši ih od potopa, kao što Uzvišeni kaže: ***"I Mi smo vas, kad je voda preplavila sve, u lađi nosili da vam to poukom učinimo i da to od zaborava sačuva uho koje pamti." /69:11,12/*** A ovo je postupnost od spominjanja same Nuhove lađe, pa do lađa uopće.

وَإِبْرَٰهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ ۖ ذَٰلِكُمْ
خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٦﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا
وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا
فَٱبْتَغُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزْقَ وَٱعْبُدُوهُ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥٓ ۖ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾
وَإِن تُكَذِّبُوا۟ فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ۖ وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ
﴿١٨﴾

"A i Ibrahima, kad rekao je narodu svome: 'Allahu ibadet činite i Njega se bojte, to vam je bolje, da znate!/16/ Vi se, mimo Allaha, kumirima kljanjate i laži smišljate. Oni kojima se vi, mimo Allaha, kljanjate ne mogu vas nikakvom hranom nahraniti; vi hranu od Allaha tražite i Njemu ibadet činite i Njemu zahvalni budite! - Njemu će te se vratiti. /17/ A ako vi smatrate lažnim mene, pa smatrali su lažnim poslanike svoje i narodi prije vas; a poslanik je jedino dužan da jasno obznani"" /18/.

Uzvišeni govori o Svome robu, poslaniku, i prijatelju Ibrahimu, imamu pravovjernih, da je pozvao svoj narod da obožava jedino Allaha, Koji nema suparnika, i da budu iskreni u bogobojaznosti i

[494] Tj. Kabil koji je ubio svog brata Habila.

[495] Pogledaj 44. ajet sure "Hud".

traženju opskrbe od Njega, Koji je Jedan i Koji nema druga.

"Kad je rekao narodu svome: 'Allahu ibadet činite i Njega se bojte'", tj. iskreno Mu činite ibadet i bojte Ga se.

"to vam je bolje, da znate", tj. ako budete tako činili, zaradit ćete dobro dunjaluka i ahireta, a bit će udaljeno od vas njihovo zlo.

Zatim je Uzvišeni rekao:

"Vi se mimo Allaha kumirima klanjate i laži smišljate", tj. vi ste im izmislili imena pa ih nazivate božanstvima. A oni su stvoreni kao i vi, vi ih pravite kao kipove i obožavate ih, a oni vam ne mogu dati opskrbu.

"vi hranu od Allaha tražite", tj. tražite opskrbu od Allaha, i ni od koga drugog u čijem vlasništvu nije ništa.

"I Njemu ibadet činite i Njemu zahvalni budite" na onome što vam je podario. ***"Njemu će te se vratiti"***, pa će svako za svoja djela biti nagrađen, odnosno kažnjen. Uzvišeni rekao je:

"A ako vi smatrate lažnim mene, pa smatrali su lažnim svoje poslanike i narodi prije vas", priopćeno vam je kakva ih je patnja zadesila zbog suprotstavljanja poslanicima.

"a poslanik je jedino dužan da jasno obznani." Znači poslanik je jedino dužan da vam dostavi zapovijedi Uzvišenog Allaha, a On je Onaj Koji upućuje na Pravi put koga hoće i Onaj Koji ostavlja u zabludi koga hoće, pa nastojte da budete od sretnih.

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ كَيْفَ يُبْدِئُ ٱللَّهُ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥٓ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ
يَسِيرٌ ﴿١٩﴾ قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ بَدَأَ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ ٱللَّهُ يُنشِئُ
ٱلنَّشْأَةَ ٱلْـَٔاخِرَةَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَرْحَمُ
مَن يَشَآءُ ۖ وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ ﴿٢١﴾ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ
وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ
وَلِقَآئِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ يَئِسُوا۟ مِن رَّحْمَتِى وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٣﴾

"Zar ovi ne vide kako Allah sve iz ničega stvara? On će to opet učiniti; Allahu je to, zaista, lahko /19/ Reci: 'Putujte po svijetu da vidite šta je On iz ničega stvorio. I Allah će to, poslije, po drugi put stvoriti, Allah, zaista, može sve. /20/ On kažnjava onoga koga On hoće i milost ukazuje onome kome On hoće, Njemu ćete se vratiti. /21/ Njegovoj kazni nećete umaći ni na Zemlji ni na nebu, a nemate, mimo Allaha, ni pomagača ni zaštitnika /22/ A onima koji neće da vjeruju u Allahove dokaze i u susret s Njime, njima nije stalo do Moje milosti - njih čeka patnja nesnosna.'" /23/

Uzvišeni govori, kazujući o Ibrahimu, neka je salavat i selam na njega, da im je dokazao istinitost povratka, koga su oni negirali, tako što su pozvani da razmisle o tome kako ih je Allah, dž.š., stvorio nakon što nisu bili spomena vrijedni; Onaj Koji je stvorio stvorenja iz ničega može to i ponovo učiniti, a to je Njemu lahko. Razmatranjem stvaranja nebesa i Zemlje i stvorenja koja su na njima i između njih, dolazi se do dokaza o postojanju Tvorca, Apsolutnog Subjekta, Koji kaže "Budi!"- i ono bude, stoga rekao je On, neka je Uzvišen:

"Zar vi ne vidite kako je Allah sve iz ničega stvorio? On će to opet učiniti, Allahu je to, zaista, lahko", kao što je također rekao:

"On je Taj Koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti, to je Njemu lahko."/20:27/

Uzvišeni još kazuje:

"Reci: 'Putujte po svijetu da vidite što je On iz ničega stvorio. I Allah će to, poslije, po drugi put stvoriti'", tj. na Sudnjem danu.

"Allah, zaista, može sve." Tema ovog ajeta slična je kao i u riječima Uzvišenog:

"Mi ćemo im pružiti dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an Istina." /41:53/

I Uzvišeni kaže: ***"On kažnjava onoga koga On hoće i milost ukazuje onome kome*** *On hoće. On hoće samo pravdu i neće učiniti ni koliko trun nasilja, jer je On Sebi zabranjenim učinio nasilje i zabranio nama da ga jedni drugima činimo.* ***"I Njemu ćete se vratiti"***, tj. bit ćete vraćeni na Sudnjem danu.

Uzvišeni rekao je:

"Njegovoj kazni nećete umaći ni na Zemlji ni na nebu", tj. neće Mu niko umaći ni na nebu ni na Zemlji i svaki Mu je stvor potčinjen, boji se njega, i zavisi od Njega, a On je neovisan od bilo koga.

"a nemate, mimo Allaha, ni pomagača ni zaštitnika. A onima koji neće da vjeruju u Allahove dokaze i susret s Njime", tj. neće da vjeruju u njih i ne vjeruju da će se ponovo Allahu vratiti. ***"njima nije stalo do Moje milosti"***, tj. neće imati udjela u njoj,

"njih čeka patnja nesnosna", tj. žestoki bol na oba svijeta.

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلنَّارِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾ وَقَالَ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾

"Odgovor naroda njegova bijaše: 'Ubijte ga ili ga spalite!', ali, Allah ga je iz vatre izbavio. To su, uistinu, dokazi za narod koji vjeruje. /24/ 'Vi ste', reče on, 'mimo Allaha kumire prihvatili da biste u životu na ovom svijetu međusobne prijateljske odnose održavali, a poslije, na Sudnjem danu, jedni drugih ćete se odricati i jedni druge ćete proklinjati, Vatra će vaše boravište biti, i niko vam u pomoć neće moći priteći.'"/25/

Uzvišeni govori kazujući vijesti o ibrahimovom narodu da njihov odgovor poslije njegovih riječi, koje su sadržavale uputu i objašnjenje, nije bio, osim što su govorili: ***"Ubijte ga ili spalite!"***, a to se desilo zbog toga što su bili izneseni dokazi protiv njih, te su ih oni odbacili i upotrijebili silu vlasti, sakupili su ogromna drva na gomilu i zapalili ih. Nije do tada potpaljena veća Vatra od te. Zatim su bacili ibrahima u nju, a Allah ju je učinio hladnom i spasonosnom za njega, i pored toga što je danima boravio u njoj. Zbog ovoga i sličnih stvari Allah ga je učinio imamom ljudima, on je žrtvovao svoju dušu za Milostivog i svoje tijelo u Vatri, i velikodušno darovao svoje dijete za kurban. On je svoj imetak namijenio gostima, te ga zbog svega ovoga vole sljedbenici svih vjera.

Uzvišeni kaže: ***"ali, Allah ga je iz Vatre izbavio"***, tako što ju je učinio hladnom i spasonosnom, kao što Uzvišeni kaže:

"I htjedoše da ga na muke stave, ali mi njih učinismo poniženim" /37:98/

Uzvišeni rekao je:

"To su, uistinu, dokazi za narod koji vjeruje. 'Vi ste', reče on, 'mimo Allaha kumire prihvatili da biste u životu na ovom svijetu međusobne prijateljske odnose održavali.'" On se obraća svome narodu koreći ga zbog loših postupaka, jer obožava kumire, tj. uistinu je uzeo ove bogove da bi oni bili predmet njegove međusobne pažnje i prijateljstva.

"a poslije, na Sudnjem danu" ljubav će se preokrenuti u srdžbu, zatim

"jedni drugih ćete se odricati", tj. negirat ćete ono što je bilo među vama.

"jedni druge će te proklinjati", tj. oni koji su slijedili proklinjat će one koje su slijedili i obratno, kao što Uzvišeni kaže:

"Tog Dana će oni koji su jedni drugima bili prijatelji postati neprijatelji, samo to neće biti oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili." (43:67)

Uzvišeni rekao je: ***"Vatra će vaše boravište biti"***, tj. mjesto gdje će te dospjeti bit će u Vatri. ***"I niko vam u pomoć neće moći priteći"*** tj. da vam pomogne ili da vas izbavi iz nje. Ovakav slučaj će biti sa nevjernicima, a što se tiče pravovjernih koji vjeruju u jednoću Uzvišenog Allaha, oni će oprostiti jedni drugima nakon što im se glasnik obrati: "O vi koji vjerujete u jednoću Uzvišenog Allaha oprostite jedni drugima, a Allahovo je da nagradi!", kao što stoji u hadisu...

فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌ ۘ وَقَالَ إِنِّى مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِ ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَٰبَ وَءَاتَيْنَٰهُ أَجْرَهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾

"I Lut mu jedini povjerova! A Ibrahim reče: 'Ja se selim onamo kuda mi je Gospodar moj naredio, jer je On, uistinu, Silan i Mudar.' /26/ I Mi smo mu Ishaka i Jakuba pokonili i potomcima njihova vjerovjesništva i Knjigu dali, a njemu na ovom svijetu njegovu nagradu dali, a na onom će, doista, jedan od onih dobrih biti." /27/

Uzvišeni veli, kazujući o Ibrahimu, da mu je povjerovao jedino Lut. Neki kažu da je on sin Ibrahimovog brata, kažu da je on Lut ibn Haran ibn Azer i niko mu ne povjerova osim njega i Sare, supruge Ibrahima El-Halila. Ali postavlja se pitanje kako uskladiti ovaj ajet sa hadisom koji se nalazi u sahih-predajama, a koji kaže da dok je Ibrahim prolazio kroz zemlju jednog vladara, silnika, on je upitao Ibrahima za Saru, šta mu je ona, pa je on rekao: "Moja sestra", zatim je došao do nje i rekao joj: "Ja sam njemu rekao da si ti moja sestra pa me nemoj pobijati, jer na Zemlji nema osim tebe i mene ni jednog vjernika, a ti si moja sestra u vjeri." Ovdje kao da se željelo reći - a Allah najbolje zna - da na Zemlji nejma dvoje supružnika, osim mene i tebe, u islamu.[496] Lut mu je, uistinu, jedini povjerovao iz njegovog naroda i učinio hidžru sa njim u zemlje Šama, zatim je bio poslan za života El-Halila stanovnicima Sodome i njene okoline, a o njihovoj sudbini bilo je riječi prethodno i još će biti.

Uzvišeni Allah rekao je: ***"Ja se selim onamo kuda mi je Gospodar moj naredio"***, tj. iz sredine koju su sačinjavali mnogobošci iz njihovog naroda, za

[496] Moje je mišljenje da se, možda, misli na zemlju, kraljevstvo tog silnika u kojoj su njih dvoje bili. Historijsko predanje veli da je to Misir, a taj silnik je egipatski faraon.

željom da stekne mogućnost da jasno očituje vjeru, i stoga je On rekao:

"ulstinu je On Silan i Mudar", tj. Njemu pripada snaga i Njegovom Vjerovjesniku i onima koji u Njega vjeruju, mudar je u Svome govoru, Svojim djelima, Svojim odredbama, kako šerijatskim tako i onim vezanim za određenje.

Uzvišeni Allah rekao je: ***"I Mi smo mu Ishaka i Jakuba poklonili"***; isto tako rekao je:

"I pošto napusti njih i one kojima su se, mimo Allaha, klanjali, Mi mu Ishaka i Jakuba darovasmo, i obojicu vjerovjesnicima učinismo" /19:49/, tj. nakon što je napustio svoj narod, Allah ga je obradovao dobrim sinom vjerovjesnikom, a ovom se rodio dobar sin vjerovjesnik, za njegova života, a kojemu je on bio djed. Nema sumnje da je to Jakub sin Ishaka, Ibrahimovog sina, o čemu govore Kur'an i sunnet.

Uzvišeni rekao je: ***"I potomcima njegovim vjerovjesništvo i Knjigu dali."*** Ovo je velika životna nagrada; pored toga što ga je Allah uzeo za prijatelja, učinio ga je predvodnikom ljudima tako što je njegovim potomcima dao vjerovjesništvo i Knjigu, pa nije bilo ni jednog poslanika poslije Ibrahima, a.s., a da nije bio od njegovog potomstva.

Svi potomci Benu-Israila su iz potomstva Jakuba ibn Ishaka ibn Ibrahima tako da je posljednji od njih bio Isa, a.s., koji je došao Benu-Israilcima kao donosilac radosne vijesti o Poslaniku, Arapu, Kurejšiji, Hašimiji, pečatu svih vjerovjesnika i vodi Ademovih potomaka na dunjaluku i ahiretu, onome koga je Allah odabrao iz jezgra Arapa, iz potomstva Ismaila, sina Ibrahimovog, a.s., i nejma ni jednog poslanika iz potomstva Ismaila, a.s., poput njega, neka je najbolji salavat i selam na njega.

Uzvišeni rekao je:

"a njemu na ovom svijetu njegovu nagradu dali, a na onom će, dolsta, jedan od onih dobrih biti!", tj. Allah mu je podario ovosvjetsku sreću povezanu sa srećom na onom svijetu. Imao je na dunjaluku obilnu opskrbu od Allaha, dž.š., i udoban stan i izvor pitke vode i lijepu, čestitu suprugu. Pratila ga je lijepa pohvala i dobar spomen, svako ga je volio i držao ga za prijatelja. Uz to je bio u cijelosti, potpuno, ustrajan u pokornosti Uzvišenom Allahu. Kao što kaže On, neka je Uzvišen:

"I Ibrahimovim, koji je obaveze potpuno ispunjavao" /53:37/, tj. bio je ustrajan u izvršavanju svih zapovijedi i u pokornosti; stoga Uzvišeni kaže:

"a njemu na ovom svijetu njegovu nagradu dali, a na onom će, dolsta, jedan od dobrih biti."

وَلُوطًا
إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ
ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ وَتَأْتُونَ
فِى نَادِيكُمُ ٱلْمُنكَرَ ۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ
ٱللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾

"I Luta. Kada narodu svome reče: 'Vi činite takav razvrat kakav prije vas niko na svijetu nije činio: /28/ s muškarcima općite, po drumovima presrećete, na skupovima svojim najodvratnije stvari činite', odgovor naroda njegova bijaše: 'Učini da nas Allahova kazna stigne, ako istinu govoriš!' /29/ 'Gospodaru moj,' reče on, 'pomozi mi protiv naroda grješnog!'" /30/

Uzvišeni kazuje o Svome poslaniku Lutu, a.s., da je korio svoj narod zbog njihovih postupaka i zbog ružnih djela koja su činili općeći sa muškarcima, a ostavljajući žene po strani; nijedan narod na svijetu nije radio ova djela prije njih. Pored ovoga nisu vjerovali u Uzvišenog Allaha, lažnim su smatrali Njegovog poslanika, suprotstvaljali su mu se, po putevima su presretali ljude, ubijali ih i pljačkali im imovinu.

"I na skupovima svojim najodvratnije stvari činite", tj. čine i govore na svojim skupovima ono što ne dolikuje i jedni drugima ne osporavaju ništa od toga. Kaže se da su činili svoja ružna djela javno i kaže se da su se šprdali i međusobno se ismijavali. Kaže se i da su organizovali borbe ovnova i pijetlova. Imam Ahmed prenosi od Umi-Hani' da je rekla: /420/ "Pitala sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o riječima Uzvišenog:

'I na skupovima svojim najodvratnije stvari činite.' On rekao je: 'Napadali su one koji bi išli putem i ponižavali ih, to je ružno djelo koje su činili'"; prenose Tirmizi, Ibn--Džerir, Ibn Ebi-Hatim, a Timizi ga smatra hasenom.

Uzvišeni Allah kaže:

"Učini da nas Allahova kazna stigne, ako istinu govoriš." Ovo je izraz njihovog nevjerovanja, ismijavanja i prkosa, zbog toga je Allahov Poslanik, a.s., zatražio pomoć protiv njih i rekao:

"Gospodaru moj, pomozi mi protiv naroda grješnog!"

وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوٓا۟ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟ أَهْلِ هَٰذِهِ
ٱلْقَرْيَةِ ۖ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا ۚ قَالُوا۟ نَحْنُ أَعْلَمُ

بِمَنْ فِيهَا لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ
رُسُلُنَا لُوطًا سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا۟ لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ
إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنزِلُونَ
عَلَىٰٓ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾ وَلَقَد تَّرَكْنَا
مِنْهَآ ءَايَةًۢ بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾

"I kad izaslanici Naši Ibrahimu radosnu vijest donesoše, rekoše: 'Mi ćemo uništiti stanovnike onoga grada, jer su njegovi stanovnici nevjernici!' /31/ 'U njemu je Lut - reče Ibrahim.' 'Mi dobro znamo ko je u njemu', rekoše oni, 'mi ćemo njega i porodicu njegovu spasiti osim žene njegove, ona će ostati s onima koji će kaznu iskusiti.' /32/ I kad izaslanici Naši dođoše Lutu, on se zbog njih sneveseli i uznemiri. 'Ne boj se i ne brini se', rekoše oni 'mi ćemo tebe i porodicu spasiti, osim žene tvoje, ona će ostati s onima koji će kaznu iskusiti. /33/ A na stanovnike ovog grada spustit ćemo strašnu kaznu s neba zbog toga što su razvratnici. /34/ I od njega smo ostavili vidljive ostatke ljudima koji budu pamet imali"/35/.

Nakon što je Lut zatražio pomoć od svoga Uzvišenog Gospodara, poslani su mu u pomoć meleki. Navratili su kod Ibrahima, a.s., u liku gostiju, i nakon što im je pripremio ono što treba gostima, a oni nisu jeli..., on je osjetio strah od njih. Oni su ljubazno postupali sa njim i obradovali ga rođenjem djeteta, koje će biti dobro, od njegove žene Sare, a ona je bila prisutna. Ona se začudila zbog toga, kao što je prethodno objašnjeno u surama "Hud" i "El--Hidžr". Zatim su ga obavijestili da su oni poslani da unište Lutov narod, a on je previdio da ih je uputio Allah, dž.š.

*"**Mi ćemo uništiti stanovnike onoga grada, jer su njegovi stanovnisi nevjernici! 'U njemu je Lut', reče Ibrahim. 'Mi dobro znamo ko je u njemu', rekoše oni, 'mi ćemo njega i porodicu njegovu sigurno spasiti, osim žene njegove, ona će ostati s onima koji će kaznu iskusiti'**"*, tj. bit će od onih koji će doživiti propast, jer je ona sudjelovala sa njima u nevjerstvima i razuzdanosti, zatim su otišli Lutu, a.s., u obliku prelijepih dječaka. Nakon što ih je takve vidio:

*"**on se zbog njih sneveseli i uznemiri**"*, tj. uplaši se za njih, zbog svoga naroda, iako ih nije ugostio bojao se za njih od ovih. Nije znao ništa o njima.

*"**Ne boj se i ne brini se", rekoše oni, "mi ćemo tebe i porodicu tvoju spasiti, osim žene tvoje, ona će ostati s onima koji će kaznu iskusiti, a na stanovnike ovoga grada spustit ćemo strašnu kaznu s neba zbog toga što su razvratnici.**"*

A ta kazna je bila takva što je Džibril, a.s., iščupao njihova naselja sa površine Zemlje, zatim ih je podigao do samog neba, a onda ih prevrnuo na njih. Allah je poslao po njima grumenje od pečenog blata obilježeno od tvoga Gospodara, pa je Allah učinio mjesto gdje su bila naselja ružnim, smrdljivim jezerom, a njih je učinio poukom do Dana kada ljudi budu dozivali jedni druge. Oni su najžešće kažnjeni do Sudnjeg dana, stoga je rekao Uzvišeni:

*"**I od njega smo ostavili vidljive ostatke**"*, tj. jasne,

*"**ljudima koji budu pameti imali**"*, kao što Uzvišeni veli:

"I pored nastambi njihovih proiazite i danju i noću, pa zašto se ne urazumite!?" /37:137,138/

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ
يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱرْجُوا۟ ٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ
﴿٣٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٣٧﴾

"A u Medjen poslasmo brata njihova Šuajba: 'O narode moj', govorio je on, 'Allahu ibadet činite, i onom svijetu se nadajte, i po Zemlji nered nipošto ne činite!'/36/ Ali mu oni ne povjerovaše, pa ih zadesi strašan potres i oni osvanuše u zemlji svojoj mrtvi, nepomični." /37/

Uzvišeni kazuje o Svome robu i poslaniku Šuajbu, a.s., da je naredivao svome narodu da obožavaju samo Allaha, Koji nema suparnika, da ih je strašio Allahovom kaznom na oba svijeta, pa rekao je:

*"**O narode moj, Allahu ibadet činite, i onom se svijetu nadajte**"*, tj. bojte se Posljednjeg dana, tj. Allahove kazne na ahiretu. On rekao je:

*"**I po Zemlji nered nipošto ne činite!**"*, tj. ne činite nered na Zemlji i ne postupajte nepravično prema njenim stanovnicima umanjujući na mjerici i na vagi, i presretajući na putevima; uz ovo nisu vjerovali u Allaha, dž.š., i Njegovog poslanika, a.s., pa ih je Allah, dž.š., uništio užasnim potresom koji je potresao njihove gradove, i krikom koji je iz srca čupao, i kaznom iz oblaka jednog strašnog dana. To je prethodno spomenuto u surama "El-E'raf", "Hud", "Eš-Šu'ara":

*"**I osvanuše u zemlji svojoj mrtvi, nepomični.**"*

وَعَادًا
وَثَمُودَا۟ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم مِّن مَّسَٰكِنِهِمْ ۖ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ
فَصَدَّهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَكَانُوا۟ مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَٰرُونَ وَفِرْعَوْنَ
وَهَٰمَٰنَ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ
وَمَا كَانُوا۟ سَٰبِقِينَ ﴿٣٩﴾ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنۢبِهِۦ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ
حَاصِبًا وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ ٱلصَّيْحَةُ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ
وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ
يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾

"A i Ada i Semuda - ostaci domova njihovih vidijivi su vam - i šeftan im je lijepim postupke njihove predočio, pa ih, iako su razumni bili, od Pravog puta odvratio. /38/ I Karuna i Faraona i Hamana: Musa im je jasne dokaze donio, ali su se oni na Zemlji ohole ponijeli i kaznu nisu izbjegli, /39/ I sve smo prema grijesima njihovim kaznili: na neke vjetar pun pijeska poslali, a neke strašnim glasom uništili, neke u zemlju utjerali, a neke potopili; Allah im nije učinio nepravdu, sami su sebi nepravdu nanijeli."/40/

Uzvišeni kazuje o minulim narodima koji su u laž utjerivali vjerovjesnike, kako ih je iskorijenio, na razne načine kaznio i osvetio im se. Ad, narod Huda, a.s., nastanjivao je Al-Ahkaf u blizini Hadremevta, a Semud, narod Saliha, a.s., nastanjivao je Al-Hidžr u blizini Vadil-Kura. Arapi su dobro poznavali njihova stništa i često su prolazili pored njih, i Karun, koji je bio vlasnik brojnih riznica, Faraon, vladar Egipta u doba Musaa, a.s., i njegov vezir Haman, obojica Kopti, nevjernici. ***"I sve smo prema grijesima njihovim kaznili"***, tj. Njegova kazna je bila odgovarajuća:

"na neke vjetar pun pijeska poslali", to je bio Ad; njih je zadesio ledeni vjetar koji je nosio pijesak sa zemlje i obrušavao ga na njih, zatim ih je vjetar čupao sa zemlje i dizao prema nebu, pa potom bacao naglavačke o zemlju pa su ostajala tijela bez glave, ***"a neke strašnim glasom uništili"***; oni su bili Semud, koji su zaklali Allahovu devu iz nevjerstva, pa su bili kažnjeni strašnim krikom i usmrćeni:

"neke u zemlju utjerali"; to je Karun, koji je činio nepravdu, nasilje i griješio prema Gospodaru, hodao je oholo, likovao je i sam se sobom ponosio, pa je utjeran on i njegov dvorac u zemlju i u njoj će ostati do Sudnjeg dana, ***"a neke potopili"***; to su Faraon i njegov vezir Haman i njihova vojska koji su potopljeni jednog jutra pa se od njih nije spasio niko ko bi ispričao.

"Allah im nije učinio nepravdu", tj. u onome kako je postupio prema njima: ***"sami su sebi nepravdu nanijeli"***, tj. prema njima je postupljeno tako što su kažnjeni kaznom koja im je data kao rezultat onoga što su sami zaslužili.

مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ ٱلْعَنكَبُوتِ
ٱتَّخَذَتْ بَيْتًا ۖ وَإِنَّ أَوْهَنَ ٱلْبُيُوتِ لَبَيْتُ ٱلْعَنكَبُوتِ ۖ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾
إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ
ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا يَعْقِلُهَآ إِلَّا ٱلْعَٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾

"Oni koji, mimo Allaha, zaštitnike uzimaju slični su pauku koji sebi ispliete kuću, a najslabija je kuća, uistinu, paukova kuća, neka znaju, /41/ Allah dobro zna da ovi kojima se oni, pored Njega, klanjaju ništa ne predstavljaju. On je Silni i Mudri. /42/ To su primjeri koje Mi ljudima navodimo, ali ih samo učeni shvaćaju." /43/

Ovo je primjer koji Allah navodi za mnogobošce u vezi sa time što oni imaju bogove osim Allaha i mole ih za opskrbu, pomoć, i u slučaju kada se nađu u teškoćama. U ovom pogledu oni su kao paukova kuća, primjer onoga koji se oslanja na nekoga drugog izuzev Allaha je kao Onaj Koji se pridržava za paukovu kuću nestabilnu koja mu ni najmanje ne koristi. Ovo je suprotno muslimanu vjerniku koji je srce predao Allahu, i uz to on dobro postupa u slijeđenju i pridržavanju šerijata jer je on jak i postojan. Uzvišeni zatim, prijeteći, kaže onima koji obožavaju druge osim Njega i pripisuju mu suparnike, da On zna one koji mu širk čine i koji božanstva osim Njega obožavaju, On je Mudar i sve zna.

Uzvišeni zatim kaže:

"To su primjeri koji Mi ljudima navodimo, ali ih samo učeni shvaćaju", tj. razumiju ih i shvaćaju jedino oni koji su upućeni u nauku i koji je temeljito poznaju.

خَلَقَ ٱللَّهُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ ٱتْلُ مَآ أُوحِىَ
إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ ۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ وَٱلْمُنكَرِ ۗ
وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

"Allah je nebesa i Zemlju s istinom stvorio; to je, doista, pouka onima koji vjeruju. /44/ Kazuj Knjigu koja ti se objavljuje i obavljaj namaz - namaz, zaista, odvraća od razvrata i od svega što je ružno; a Allahovo spominjanje vas veće je od vašeg spominjanja Njega! - A Allah zna šta radite!" /45/

Uzvišeni kazuje o Svojoj veličanstvenoj snazi, o tome da je stvorio nebesa i Zemlju s razlogom, tj. ne iz zabave i igre.

Uzvišeni rekao je: ***"to je, dolsta, pouka onima koji vjeruju"***, tj. jasan dokaz da je Uzvišeni jedinstven u stvaranju, određivanju i božanstvenosti; zatim je naredio Svome Poslaniku, a.s., i vjernicima da kazuju Kur' an, tj. da ga uče i priopćavaju ljudima.

"I obavljaj namaz", potpuno ga obavljajući u poniznosti i upotpunjujući njegove sastavne dijelove, te razmišljajući o onome što učiš u toku namaza iz Kur' ana,

"namaz, zalsta, odvraća od razvrata I od svega što je ružno", tj. namaz koji posjeduje prethodno opisane karakteristike u pogledu bogobojaznosti, poniznosti obavljanja ruknova (sastavnih dijelova), te istinskog i iskrenog razmišljanja. Ovakav namaz ima djelotvoran utjecaj na odustajanje od razvrata i od svega što je ružno, namaz u ovom slučaju podrazumijeva prisustva svega što je pomenuto zajedno - to je iskreno prisjećanje Uzvišenog Allaha u kojem zajedno sudjeluju srce i jezik, a u tome ih slijede svi organi: ***"A Allahovo spominjanje vas veće je od vašeg spominjanja Njega"***, tj. sve ono čime spomeneš Allaha Uzvišenog u namazu sa skrušenošću uz nijet i namjeru, popratno je Allah Uzvišeni spominjanjem Njegovog roba među "Visokim društvom"(Meleul-e'ala), kao što je Uzvišeni rekao: ***"Sjećajte se vI Mene, I Ja ću se vas sjetiti!" /2:152/*** Nema sumnje da je sjećanje i spominjanje Uzvišenog Allaha u svakom govoru i poslu povod da Uzvišeni Allah spomene Svoga roba, što je veličanstvenije od toga kada rob spomene Njega. Znači, On ga nagradi za njegovo djelo više i veličanstvenije, pa kada rob spomene svoga Gospodara, gospodar spomene Svoga roba.

"A Allahovo spominjanje vas veće je od vašeg spominjanja Njega! A Allah zna šta radite", tj. zna sve ono šta radite, govorite, namjeravate, i nagradit će vas onako kako zaslužujete.

Prenosi El-Hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar od Džabira ili od nekog čovjeka da rekao je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.: /421/ "Jedan čovjek klanja noću, a kada svane on krade". On je rekao: "Odvratit će ga to što si rekao." Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Abbasa o riječima Uzvišenog: ***"A Allahovo spominjanje vas veće je od vašeg spominjanja Njega!"*** da rekao je: "Postoje dva stava: da se odnosi na spominjanje i sjećanje Allaha Uzvišenog prilikom nečega što je zabranio, i da se odnosi na to da je Allahovo spominjanje vas veličanstvenije od vašeg spominjanja Njega.

* وَلَا تُجَٰدِلُوٓاْ أَهۡلَ
ٱلۡكِتَٰبِ إِلَّا بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ مِنۡهُمۡۖ وَقُولُوٓاْ ءَامَنَّا بِٱلَّذِيٓ
أُنزِلَ إِلَيۡنَا وَأُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمۡ وَٰحِدٞ وَنَحۡنُ لَهُۥ مُسۡلِمُونَ ٤٦

"I sa sljedbenicima Knjige raspravljajte na najljepsI način - ne sa onima među njima koji su nepravednI - I recite: 'MI vjerujemo u ono što se objavljuje nama I u ono što je objavljeno vama, a naš Bog I vaš Bog - jedan je I Njemu smo mI predanI!'" /46/

Katade kaže da je ovaj ajet derogiran, ajetom zvanim "es-sejf" (sablja), a drugi kažu da je taj ajet jasni ajet čiji je propis važeći i odnosi se na one među njima koji se žele uputiti u islam i sa njima se raspravlja na najljepši način da bi se imalo uspjeha kod njih, kao što Uzvišeni kaže:

"Na putu Gospodara svoga mudro I lIjepim savjetom pozivaj." /16:125/ Ibn-Džerir odabrao je ovo mišljenje.

Uzvišeni rekao je: ***"ne sa onima među njima koji su nepravednI"***, tj. sa onima sa kojima nema koristi raspravljati, pa će im biti naređeno da daju džizju, a u protivnom postat će oni sa kojima treba ratovati, te će se tada sa rasprave prijeći na borbu i protiv njih će biti povedena borba da bi se spriječili i suzbili, kao što je Uzvišeni rekao:

"MI smo Izaslanike naše s jasnIm dokazima slalI I po njima Knjige I terezIje objavljivalI: da bI ljudI pravedno postupIlI - a gvožđe smo stvorIlI, u tome je velIka snaga..." - do Njegovih riječi - ***"...Allah je, uistInu, Moćan I SIlan." /57:25/*** Uzvišeni je rekao:

"I recite: 'MI vjerujemo u ono što se objavljuje nama I u ono što je objavljeno vama'", tj. kada oni iznesu nešto za što ne znamo da li je Istina, mi se nećemo negativno izraziti o tome jer može biti Istina, niti to potvrditi, jer može biti nelstina, već vjerujemo u to općenito, ovisno od jednog uvjeta, a to je da bude objavljeno, a ne izmijenjeno ili interpretirano.

Buharija prenosi od Ebu Hurejre, r.a., da rekao je: /422/ "Sljedbenici Knjige čitali su Tevrat na hebrejskom, a muslimanima su ga tumačili na arapskom, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Ne potvrđujte sljedbenicima Knjige niti ih u laž ugonite, i recite: 'Mi vjerujemo u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno vama, a naš Bog i vaš Bog jeste - Jedan, i mi smo Njemu predani.'"

Treba znati da je većina onoga što oni prenose laž i neistina, budući da je to došlo pod udar izobličavanja, zamjena, promjena i interpretacija, te da je malo istine u tome; zatim, malo je koristi u većini toga, ako je i Istina. Ibn-Džerir prenosi od Ibn-Mesuda da je rekao: "Ne pitajte sljedbenike Knjige ni

o čemu, neće vas uputiti, oni su zalutali, bilo da su lažnom smatrali Istinu ili da su neistinu smatrali istinitom."

Ibn-Abbas rekao je: "Kako to da vi pitate sljedbenike Knjige o nečemu, a vaša Knjiga koja vam je objavljena preko Resulallaha, s.a.v.s., objavljena je poslije, vi je samo čitate ne baveći se mnogo njome, a preneseno vam je da su sljedbenici Knjige mijenjali izobličavali i svojim rukama pisali knjigu govoreći: 'Ovo je od Allaha', da bi za to izvukli neznatnu korist. Zar vam znanje koje vam je došlo ne zabranjuje da ih pitate? Da, tako mi Allaha, nismo vidjeli ni jednog čovjeka od njih koji vas je pitao o onome što je objavljeno vama." Prenosi Buharija.

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ وَمِنْ هَٰٓؤُلَآءِ مَن يُؤْمِنُ بِهِۦ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنتَ تَتْلُوا۟ مِن قَبْلِهِۦ مِن كِتَٰبٍ وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَ ۖ إِذًا لَّٱرْتَابَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾

"Kao i njima, Mi tebi objavljujemo Knjigu, a neki od onih kojima smo već dali Knjigu - i u nju vjeruju, a dokaze Naše samo nevjernici osporavaju. /47/ Ti prije nje nijednu knjigu nisi čitao, a nisi je ni desnom rukom svojom pisao, inače, posumnjali bi oni što lažu govore. /48/ A to su ajeti jasni, u srcima su onih kojima je razum dat, a Naše ajete samo nepravedni osporavaju."/49/

Ibn-Džerir kazuje: "Uzvišeni Allah kaže: Kao što smo, o Muhammede, poslanicima prije tebe objavili Knjige, tako smo objavili i ovu Knjigu.'" Ovo što rekao je Ibn-Džerir dobro je.

Uzvišeni kaže: ***"a neki od onih kojima smo već dali Knjigu - i u nju vjeruju"***, tj. oni od njihovih učenih svećenika koji su je uzeli i čitali onako kako je objavljeno, kao što su Abdullah ibn Selam i Selman el-Farisi i drugi poput njih. Uzvišeni kaže: ***"a i od ovih neki u nju vjeruju"***, tj. Arapi iz reda Kurejši i drugi.

"a dokaze Naše samo nevjernici osporavaju", tj. lažnim ih smatraju samo oni koji Istinu prekrivaju neistinom i Sunčevu svjetlost odvraćaju sabljama i povicima: "Dalje! Nazad!"

Uzvišeni kaže:

"Ti prije nje nijednu knjigu nisi čitao, a nisi je ni desnom rukom svojom pisao", tj. ti si, o Muhammede, živio u svome narodu i prije nego ti je Allah, dž.š., objavio ovaj Kur' an, i nisi čitao niti pisao. On je ovako opisan i u prethodnim Knjigama, kao što kaže Uzvišeni Allah:

"onima koji će slijediti Poslanika, Vjerovjesnika, koji neće znati ni da čita ni da piše, kojeg oni kod sebe u Tevratu i Indžilu zapisana nalaze." /7:157/ Takav je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio do Sudnjeg dana. Nije napisao ni jedan rukopis niti ijedno slovo, već je imao pisare koji su pred njim pisali Objavu i pisma vladarima pokrajina. Navodi da je to on naučio krajem života, nisu vjerodostojni i nemaju nikakvog osnova.

Uzvišeni kaže: "nisi čitao." Glagol, tj. čitao ***"prije nje nijednu knjigu."*** Ovim se pojačano izražava negacija. ***"a nisi je ni desnom svojom rukom napisao."*** Tj. nisi ništa napisao, jer ga Uzvišeni Allah nije podučio ni čitanju ni pisanju. Uzvišeni kaže:

"Inače, posumnjali bi oni što lažu govore", tj. da znaš lijepo čitati i pisati neke neznalice između ljudi bi posumnjale i rekle: "Ovo je, doista, naučio iz knjiga prije njega koje su ostale od poslanika", mada i sami znaju da su oni rekli da je on nepismen.

"I govore: 'To su izmišljotine naroda drevnih, on traži da mu se prepisuje ujutro i navečer da mu ih čitaju'" /25:5/, pa im je Uzvišeni Allah odgovorio:

"Reci: 'Objavljuje ih Onaj Kome su poznate tajne nebesa i Zemlje'" /25:6/, a na ovome mjestu kaže:

"A to su ajeti jasni, u srcima su onih kojima je razum dat", tj. ovaj Kur' an su ajeti jasni, koji objašnjavaju uputu ka Istini u smislu zapovijedi, zabrane ili kazivanja; učeni ga znaju napamet, Uzvišeni Allah im ga je olakšao za učenje napamet, čitanje i tumačenje. Uzvišeni kaže: ***"a naše ajete samo nepravedni osporavaju"***, tj. uobraženi, oholi, koji znaju Istinu i osporavaju je, stoga Uzvišeni kaže:

"A oni na kojima se ispuni riječ Gospodara tvoga, zaista, neće vjerovati, makar im došli svi dokazi, sve dok ne dožive patnju nesnosnu." /10:96,97/

وَقَالُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَٰتٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۖ قُلْ إِنَّمَا ٱلْـَٔايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا ۖ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ وَكَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٥٢﴾

"I govore: 'Zašto mu od Gospodara njegova nisu neka čuda poslana?' Reci: 'Čuda su jedino u Allaha, a ja sam samo opominjatelj jasni.' /50/ A zar im nije dosta to što Mi tebi objavljujemo Knjigu koja im se kazuje: u njoj je, doista, milost i pouka narodu koji vjeruje. /51/ Reci: 'Allah je dovoljan svjedok meni i vama, On zna sve što je na nebesima i Zemlji.

A oni koji u kumire vjeruju, a u Allaha ne vjeruju, oni su gubitnici.'" /52/

Uzvišeni kazuje o mnogobošcima, njihovoj tvrdoglavosti i traženju čuda koja će ih uvjeriti da je Mudammed, a.s., Allahov Poslanik, kao što je Salihu data deva. Uzvišeni Allah kaže: ***"Reci: 'O Muhammede'", "čuda su jedino u Allaha"***, tj. to može narediti jedino Uzvišeni Allah, a da oni počnu slijediti Pravi put, On bi im odgovorio, to je Njemu lahko. Međutim, On zna njihovu tvrdoglavost, pa im neće na to odgovoriti. U tom smislu Uzvišeni kaže: ***"A Semudu smo kao vidljivo čudo kamilu dali." /17:59/*** Uzvišeni je također rekao:

"a ja sam samo opominjatelj jasni", tj. poslan sam vam da opominjem, te sam dužan jedino da vam dostavim ono što vam je poslano od Uzvišenog Allaha, a

"Kome Allah ukaže na Pravi put, on će Pravim putem ići, a koga u zabludu stavi, ti mu nećeš nadi zaštitnika koji će ga na Pravi put uputiti." /18:1/ Zatim Uzvišeni - objašnjavajući njihovo neznanje i apsurdnost traženja čuda kao potvrde za istinitost onoga što je donio Muhammed, s.a.v.s., a donio im je vrijednu Knjigu koja je najveća mudžiza; oni koji su bili rječiti bili su nemoćni da joj pariraju, štaviše da pariraju i jednom njenom poglavlju - kaže:

"A zar im nije dosta što mi tebi objavljujemo Knjigu koja im se kazuje", tj zar im nije dovoljna ova najveća mudžiza, a to je Kur' an koji smo ti objavili i u njemu su vijesti o onome što je bilo prije njih i vijesti o onome što će se desiti poslije njih i propisi za njih.

A ti si nepismen čovjek, ne čitaš i ne pišeš, a došao si im sa vijestima o onome što je u suhufima davnašnjim, sa objašnjenjem onoga u čemu su se oni razilazili. Uzvišeni, također, kaže:

"Zar ovima nije dokaz to što za njega znaju učeni ljudi sinova Israilovih?" /26:197/ Imam Ahmed, r.a., prenosi da je Ebu-Hurejre, r.a., rekao: "Rekao je Resulullah, s.a.v.s.: /423/ 'Nema ni jednog među poslanicima a da mu nije dat dokaz na osnovu kojega čovjek povjeruje, a meni je data jedino Objava koju mi je poslao Allah, pa želim da imam najviše sljedbenika na Sudnjem danu.'" Prenose Buharija i Muslim.

Uzvišeni je rekao: ***"u njoj je, doista, blagodat i pouka narodu koji vjeruje"***, tj. objašnjenje Istine i otklanjanje neistine, a to je ta milost (rahmet). U njoj je i pouka kroz kazivanje o kaznama koje su zadesile prošle narode, koja služi kao opomena i vjernicima uvećava iman.

Uzvišeni kaže: ***"Reci: 'Allah je dovoljan svjedok meni i vama'"*** za ono čime me utjerujete u laž u vezi s onim što vam govorim da sam Allahov Poslanik, vama poslan. Pa da sam lažov, zadesila bi me kazna, kao što Uzvišeni kaže:

"A da je on nama kojekakve riječi iznosio, Mi bismo ga za desnu ruku uhvatili, a onda mu žilu kucavicu presjekli" /59:44-46/ "Ja sam, uistinu, iskren u onome što vam dostavljam, i stoga me je On podržao očitim mudžizama i nepobitnim dokazima."

"On zna ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji", tj. nije Mu ništa skriveno.

"A oni koji u kumire vjeruju, a u Allaha ne vjeruju, oni su gubitnici." Tj. On će ih kazniti zbog onoga što su uradili i sučeliti sa onim što su napravili, te će u Ognju gorjeti, a ružno li je to boravište!

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَلَوْلَآ أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَآءَهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَيَأْتِيَنَّهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِٱلْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٤﴾ يَوْمَ يَغْشَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾

"Oni traže od tebe da ih što prije stigne kazna. A da nije određenog roka za to, kazna bi im došla, a doći će im, sigurno, iznenada, oni neće predosjetiti. /53/ Oni traže od tebe da ih što prije stigne kazna, a Džehennem će sigurno sve nevjernike obuhvatiti /54/ na Dan kad ih patnja i odozgo i odozdo obuzme, a melek rekne: Iskusite ono što ste radili!"/55/

Uzvišeni kazuje o neznanju mnogobožaca koje se pokazuju u traženju da ih što prije zadesi kazna, kao što Uzvišeni kaže:

"A kad su oni rekli: 'Bože, ako je ovo zbilja Istina od Tebe, Ti pusti na nas kamenje s neba kao kišu ili nam pošalji patnju nesnosnu!'" /8:32/ A On ovdje kaže:

"oni traže od tebe da ih što prije stigne kazna. A da nije određenog roka za to, kazna bi im došla", tj. da Allah, dž.š., nije odredio odlaganje kazne, došla bi im brzo, ***"a doći će im, sigurno, iznenada"***, tj. neočekivano.

"oni neće predosjetiti. Oni traže od tebe da ih što prije stigne kazna, a Džehennem će sigurno sve nevjernike obuhvatiti", tj. oni traže od tebe da ih što prije stigne kazna, a ona će ih, neizostavno, zadesiti.

Zatim Uzvišeni kaže:

"na Dan kad ih patnja i odozgo i odozdo obuzme", tj. kada ih obuzme Vatra sa svih strana,

"a melek rekne: 'Iskusite ono što ste radili!'" Prijetnja, prijekor, ruženje, to predstavlja zamišljenu kaznu, tj. obavijest o njoj prije nego što ona stvarno nastupi, i prijetnju njome, a doći će pod njen udar u pravom smislu.

"na Dan kada budu u Vatru odvučeni, s ilicima dolje okrenutim: 'Iskusite Vatru džehenemsku!" /54:48/

يَٰعِبَادِيَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّ أَرۡضِي وَٰسِعَةٞ فَإِيَّٰيَ فَٱعۡبُدُونِ ﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفۡسٖ ذَآئِقَةُ ٱلۡمَوۡتِۖ ثُمَّ إِلَيۡنَا تُرۡجَعُونَ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمۡ مِّنَ ٱلۡجَنَّةِ غُرَفٗا تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَاۚ نِعۡمَ أَجۡرُ ٱلۡعَٰمِلِينَ ﴿٥٨﴾ ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَلَىٰ رَبِّهِمۡ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّن مِّن دَآبَّةٖ لَّا تَحۡمِلُ رِزۡقَهَا ٱللَّهُ يَرۡزُقُهَا وَإِيَّاكُمۡۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٦٠﴾

"O robovi Moji koji vjerujete, Moja je Zemlja prostrana, zato samo Meni ibadet činite!/56/ Svako živo biće smrt će okusiti, i Nama ćete se poslije vratiti. /57/ One koji budu vjerovali i dobra djela činili smjestit ćemo u dženetske odaje, ispod njih će rijeke teći, u njima će vječno boraviti. Kako će divna biti nagrada onima koji će se truditi, /58/ onima koji su trpjeli i u Gospodara Svoga se uzdali! /59/ A koliko ima životinja koje ne skupljaju hranu sebi, Allah ih hrani, a i vas! On sve čuje i sve zna." /60/

Ovo je naređenje od Uzvišenog Allaha Njegovim robovima, vjernicima da učine hidžru iz mjesta gdje ne mogu prakticirati vjeru u Allahovu zemlju, prostranu, kako bi mogli vjeru prakticirati obožavajući jedino Allaha i robujući Mu kao što im je naredio. U tom smislu Uzvišeni Allah kaže:

"O robovi moji koji vjerujete, Moja je Zemlja prostrana, zato samo Meni ibadet činite!"

Nakon što je onima koji su bili nemoćni i potlačeni postalo mučno i teško boraviti u Meki, učinili su hidžru u Abesiniju da bi tamo bili sigurni za svoju vjeru, te su tamo naišli na najbolji prijem kod Ashameta En-Nedžasija, vladara Abesinije, Allah mu se smilovao, koji ih je prihvatio i pružio im svoju pomoć. Nakon toga Resulallah, s.a.v.s., i ostali ashabi učinili su Hidžru u Medinu.

Uzvišeni zatim kaže:

"Svako živo biće smrt će okusiti, i Nama ćete se poslije vratiti", tj. gdje god budete, stići će vas smrt, pa budite u pokornosti Allahu - to vam je bolje. Smrt je neminovna, Allahu će se sve vratiti. Onaj ko bude Allahu, dž.š., pokoran, On će ga nagraditi najboljom nagradom i najljepšim sevabima. U tom smislu Uzvišeni Allah kaže:

"One koji budu vjerovali i dobra djela činili smjestit ćemo u dženetske odaje ispod, kojih će rijeke teći", tj. nastanit ćemo vas u najviše odaje, u Džennetu, ispred kojih će teći rijeke vode, vina, meda i mlijeka, različitih vrsta. ***"u njima će vječno boraviti"***, tj. ostat će u njima vječno, ne želeći da ih zamijene nečim drugim.

"Kako će biti divna nagrada onima koji će se truditi!", tj. divna li su nagrada ove sobe vjernicima za njihov djela, ***"onima koji su trpjeli"***, u vjeri i učinili hidžru u ime Allaha i suprotstavili se naprijateljima tražeći zadovoljstvo i žudeći za onim što je kod Njega. Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ebu-Malika el-Eš' šarija da mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (424) "U Džennetu postoje odaje čija se vanjština vidi iz unutrašnjosti, a unutrašnjost izvana. Uzvišeni Allah obećao ih je onome ko bude hranio gladne, te govorio dobro i obavljao redovno namaz i post, i bude noću bdio dok ljudi budu spavali."

"i u Gospodara svoga se uzdali" u svim situacijama vezanim za vjeru i ovosvjetsko življenje. Zatim ih Uzvišeni obavještava da opskrba nije ograničena na određeno mjesto nego je univerzalna. Opskrba onih koji hidžru učine je čak, veća, obilnija i bolja. Oni su nakon kratkog vremena postali upravitelji i suci u svim krajevima i pokrajinama, stoga Uzvišeni kaže:

"a koliko ima životinja koje ne sakupljaju hranu sebi", tj. nisu u stanju da je sakupljaju i stječu, niti da gomilaju bilo šta za sutra. ***"Allah ih hrani, a i vas!"***, tj. Allah im određuje opskrbu shodno njihovoj nemoći, te šalje svakom živom stvorenju opskrbu koja joj odgovara, čak i malom mravu, koji boravi u zemlji, i ptici u zraku, i ribi u vodi.

Uzvišeni Allah kaže:

"Na Zemlji nema ni jednog živog bića, a da ga Allah ne hrani; On zna gdje će koje boraviti i gdje će sahranjen biti. Sve to ima u jasnoj Knjizi." /11:6/

Uzvišeni kaže: ***"On sve čuje i sve zna"***, tj. čuje ono što govore Njegovi robovi, zna gdje se kreću i gdje borave.

وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّنۡ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۖ فَأَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦ وَيَقۡدِرُ لَهُۥٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ﴿٦٢﴾ وَلَئِن سَأَلۡتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءٗ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ مِنۢ بَعۡدِ مَوۡتِهَا لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُۚ قُلِ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِۚ بَلۡ أَكۡثَرُهُمۡ لَا يَعۡقِلُونَ ﴿٦٣﴾

"A da ih upitaš: 'Ko je nebesa i Zemlju stvorio i ko je Sunce i Mjesec potčinio?', sigurno bi rekli: "Allah!", pa kuda se onda odmeću!? /61/ Allah u izobilju daje hrane onome kome hoće od robova Svojih, a nekom i uskraćuje: Allah, zaista, zna sve. /62/ A ako ih upitaš: 'Ko s neba spušta i s njom mrtvu Zemlju

ožlvljava?', slgurno će reći: 'Allah!', a tl reći: 'Hvala Allahu!', all većina njih ne shvaća." /63/

Uzvišeni Allah naglašava da mnogobošci koji obožavaju druge osim Njega priznaju da je On neovisan u stvaranju svih stvari i jedini odlučuje u određivanju istih. Ako je to tako, zašto onda obožavaju druge osim Njega i zašto se oslanjaju na druge osim Njega?! Kao što je On Jedini u Svojoj vladavini, neka bude i Jedini Koji se obožava. Priznavanje jednosti Njegovog gospodarstva nije dovoljno ako se, također, ne prizna da je samo On Bog. Stoga je radi priznanja jedinstva božanstvenosti zajedno sa jedinstvom gospodarenja poslan najbolji među stvorenjima Muhammed, s.a.v.s., i poslani su vjerovjesnici prije njega, neka je na sve njih salavat i selam.

وَمَا هَٰذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ الدَّارَ
الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا
آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾

"Život na ovom svijetu nije ništa drugo do zabava i igra, a samo onaj svijet je - život, kad bi oni samo znali!/64/ Kad se u lađe ukrcaju, iskreno se mole Allahu, a kada ih On do kopna dovede, odjednom druge Njemu ravnim smatraju /65/ da bi pokazali nezahvalnost prema onome što im Mi dajemo, i da bi užívali. A znat će oni!" /66/

Uzvišeni kazuje o beznačajnosti ovoga svijeta, o njegovoj prolaznosti i svršetku, te da je on, na kraju krajeva, igra i zabava.

*"**a samo onaj svijet je - život**"*, tj. vječni život, bez svršetka. Uzvišeni kaže: ***"kad bi samo oni znali"***, tj. odabrali bi za sebe ono što je vječno, a ne ono što je prolazno; zatim, kazuje da mušrici u nevolji dozivaju samo Njega, ne pripisujući Mu druga, pa zašto ne čine tako uvijek?!

*"**Kad se u lađu ukrcaju, iskreno se mole Allahu...**"*, Uzvišeni, slično tome, kaže

"Kad vas na moru nevolja zadesi, tada nema onih kojima se inače klanjate, postoji samo On. A kad vas On na kopnu spasi, vi okrećete glave." /17:67/ Uzvišeni na ovom mjestu kaže: ***"a kad ih On do kopna odvede, odjednom druge Njemu ravnim smatraju."***[497]

Rekao je Uzvišeni:

"da bi pokazali nezahvalnost prema onome što im Mi dajemo", i u koju će zapasti odgovara mnogoboštvu, nevjerovanju i traženju utočišta od Uzvišenog Allaha, koje su počinili dok su bili na dunjaluku.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا
وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ
﴿٦٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ ۚ
أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ
سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

"Zar ne vide da smo Harem svetim i sigurnim učinili, dok se svuda oko njih otima i pljačka? I zar u laž vjeruju, a na Allahovim blagodatima nezahvalni su?! /67/ Ima li onda nepravednijeg od onoga koji o Allahu izmišlja ili poriče istinu koja mu dolazi? I zar nevjernicima nije mjesto u Džehennemu? /68/ One koji se budu radi Nas borili, Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti, a Allah, zaista, jeste na strani onih koji dobra djela čine!" /69/

Uzvišeni Allah naglašava Kurejšima da im je podario Harem, koga je učinio istim i za mještanina i došljaka. Onaj ko uđe u Njega, siguran je. I oni uživaju veliku sigurnost dok beduini oko njih vitlaju sabljama jedni na druge i jedni druge ubijaju. U tom smislu Uzvišeni kaže: ***"Zbog navike Kurejši..."***, pa do kraja sure.

Uzvišeni kaže: ***"I zar u laž vjeruje, a na Allahovim blagodatima nezahvalni su?!"*** Umjesto da zahvaljuju Uzvišenom na blagodati i sigurnosti i na drugim blagodatima, priznajući Ga kao Boga i obožavajući jedino Njega..., oni nasuprot zahvaljivanju, niječu blagodati i Onoga Koji ih daje, neka je Uzvišen, i obožavaju druge osim Njega. Zbog toga im je uskraćio blagodat koju im je dao, i na Bedru je ubijen onaj ko je ubijen, a država je postala Allahova, Vjerovjesnikova i onih koji vjeruju. Allah, dž.š., dao je da Njegov Poslanik osvoji Meku, te ponizio i osramotio mušrike.

Uzvišeni, zatim kaže:

"I ima li onda nepravednijeg od onoga koji o Allahu izmišlja laži ili poriče istinu koja mu dolazi?!", tj. niko neće biti žešće kažnjen od onoga ko iznosi laži na Allaha, pa kaže da mu Allah šalje Objavu, a ništa mu nije objavljeno, i onoga koji kaže: "I ja ću reći isto onako kao što Allah objavljuje." i tako

[497] Moje mišljenje: "Mnogobošci iz reda Arapa pripisivali su Allahu, dž.š., druga u blagostanju, a kada bi se našli u nevolji prizivali bi samo Njega, a mnogobošci našeg doba pripisuju Allahu druga u obje situacije, a protiv njih svjedoče njihove riječi, a neke od njih su: 'Kad je teško zovi Abdul-Kadira...' A Abdul - Kadir čist je od toga što oni Allahu, dž.š., čine širk."

niko neće biti žešće kažnjen od onoga koji poriče Istinu nakon što mu je došla. Prvi je onda Onaj Koji iznosi laži, a drugi je Onaj Koji poriče Istinu, zato Uzvišeni kaže: ***"I zar nevjernicima nije mjesto u Džehennemu?!"*** Zatim Uzvišeni kaže: ***"One koji se budu radi Nas borili"***, tj. Resullallah, s.a.v.s., njegovi ashabi i sljedbenici do Sudnjeg dana ***"Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nam vode uputiti"***, tj. Našim putevima na ovom i onom svijetu.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Abbasa el-Hemedanija, te Ebu-Ahmeda iz Ake da je o riječima Uzvišenog. ***"One koji se budu radi Nas borili, Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti, a Allah je, zaista, na strani onih koji dobra djela čine!"*** - rekao: "Oni koji budu postupali po onome što znaju, Allah, dž.š., uputit će ih onome što ne znaju." Ibn Ebi-Hatim prenosi od Eš-Ša'bija da rekao je: "'Isa, a.s., sin Merjemin, rekao je da je dobročinstvo dobrim uzvratiti onom ko prema tebi postupi loše, a nije dobročinstvo ako dobrim uzvratiš onome ko je prema tebi postupio dobro." A Allah zna najbolje!

Kraj sažetog komentara sure "El-Ankebut". Allahu pripada svaka hvala i blagoslov!

30
ER - RUM / BIZANTINCI
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 60 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الٓمٓ ① غُلِبَتِ الرُّومُ ② فِيٓ أَدۡنَى ٱلۡأَرۡضِ وَهُم مِّنۢ بَعۡدِ غَلَبِهِمۡ سَيَغۡلِبُونَ
③ فِي بِضۡعِ سِنِينَۗ لِلَّهِ ٱلۡأَمۡرُ مِن قَبۡلُ وَمِنۢ بَعۡدُۚ وَيَوۡمَئِذٖ يَفۡرَحُ
ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ④ بِنَصۡرِ ٱللَّهِۚ يَنصُرُ مَن يَشَآءُۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ⑤
وَعۡدَ ٱللَّهِۖ لَا يُخۡلِفُ ٱللَّهُ وَعۡدَهُۥ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ⑥
يَعۡلَمُونَ ظَٰهِرٗا مِّنَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا وَهُمۡ عَنِ ٱلۡأٓخِرَةِ هُمۡ غَٰفِلُونَ ⑦

U Ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Elif-lam-mim. /1/ Bizantinci su pobijeđeni /2/ u najbližoj zemlji, ali oni će, poslije poraza svoga, sigurno pobijediti /3/ za nekoliko godina - I prije I poslije Allahova je odluka - I tada će se vjernici radovati /4/ Allahovoj pomoći - On pomaže kome hoće, On je Silan I Milostiv - /5/ obećanje je Allahovo, a Allah će obećanje svoje ispuniti, ali većina ljudi ne zna, oni znaju samo spoljašnju stranu života na ovom svijetu, a prema onom svijetu su ravnodušni." /7/

Ovi ajeti objavljeni su kada je persijski vladar Sapur zauzeo Šam, dijelove Arapskog poluotoka koji su bili uz njega i krajnje dijelove Bizantije, te je prisilo Herkula, vladara Bizantije, da potraži utočište u Carigradu, u kome ga je dugo držao u okruženju. Poslije je zemljom ponovo zavladao Herkul, kao što će naknadno biti objašnjeno. Prenosi imam Ahmed od Abbasa, neka je Uzvišeni Allah zadovoljan sa njima, u vezi sa riječima Uzvišenog Allaha:

"Elif-lam-mim. Bizantinci su pobijeđeni u susjednoj zemlji..." da je rekao: "Pobijeđeni i pobijedili su", pa je rekao: (425) "Mnogobošci su voljeli da Perzijanci ovladaju Bizantincima jer su oni idolopoklonici, dok su muslimani voljeli da Bizantinci ovladaju Perzijancima jer su oni sljedbenici Knjige. To je spomenuto Ebu-Bekru, a Ebu-Bekr je to spomenuo Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Oni će, zaista, pobijediti." Ebu-Bekr je to spomenuo ovima, pa su rekli: "Utvrdi nam rok, pa ako (dobijemo opkladu) pobijedimo, dobijamo to i to, a ako vi pobijedite, dobijate to i to." Utvrđen je rok od pet godina, a Bizantinci nisu pobijedili.

To je spomenuo Ebu-Bekr Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa mu rekao je: "Zašto nisi odredio da je taj rok manji od", mislim da je rekao: "deset", kaže Seid ibn Džubejr: "Nekoliko بضع je ono što je manje od deset, a Bizantinci su poslije pobijedili. On kaže da je to u skladu sa riječima Uzvišenog Allaha:

"Elif-lam-mim /1/ Bizantinci su pobijeđeni /2/ u najbližoj zemlji, ali oni će, poslije poraza svoga, sigurno pobijediti" /3/, do riječi Uzvišenog Allaha:

"On je Silan I Milostiv."

Navodi se u predanju Ibn Ebi-Hatima od El-Berra'a u jednoj rečenici hadisa, a nakon što je Ebu-Bekr dobio opkladu od mnogobožaca za pobjedu Bizantinaca nad Perzijancima: (426) "Pa ne prođoše te godine, a Bizantinci pobijediše Perzijance i povezaše svoje konje u El-Medainu, pa je došao Ebu-Bekr Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekao mu: 'Ovo je nezakonito stečen imetak.' Rekao mu je Allahov Poslanik: 'Podaj ga kao milostinju!'" Kao što se navodi u jednoj predaji El-Tirmizija: "Neki ljudi iz plemena Kurejš rekli su Ebu-Bekru: 'To je između nas i vas, vaš starješina tvrdio je da će Bizantinci za nekoliko godina pobijediti Perzijance. Zar se nismo za to kladili?' Rekao je: 'Jesmo', a to je bilo prije zabrane klađenja..." Kaže se da je pobjeda Bizantinaca nad Perzijancima bila u godini pobjede muslimana nad mnogobošcima na Bedru, a kaže se i da je to bilo u godini Hudejbije.

Neki, pak, pričaju da se car zavjetovao da će, ukoliko mu Allah dadne da pobijedi perzijskog kralja, pješke otići od Himsa do Jerusalema, iz zahvalnosti Uzvišenom Allahu, što je i učinio. Nakon što je došao u Jerusalem, a prije nego je izašao iz njega, stiglo mu je pismo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koje mu je poslao po Dihjeu ibn Halifi. Dihje ga je dao jednom uglednom čovjeku iz Basre, koji ga je proslijedio caru. Kada je stiglo do njega upitao je: "Ko ima u Šamu od Arapa iz Hidžaza? Doveli su mu Ebu-Sufjana Sahra ibn Harba el-Emevija u društvu Kurejši...

Na osnovu ovoga zaključili su da je pobjeda Bizantinaca nad Perzijancima bila u godini Hudejbije, jer je car ispunjavao ovaj zavjet poslije Hudejbije, a Allah najbolje zna.

Allah, dž.š., kaže: ***"prije I poslije, Allahova je odluka"***, tj. prije toga i poslije toga. ***"Toga dana će se radovati vjernici Allahovoj pomoći..."***

Znači Bizantincima, podanicima sirijskog cara, protiv Perzijanaca, podanika perzijskog kralja, koji su bili obožavaoci vatre, a to je bilo drago vjernicima te su se obradovali, a Allah, dž.š., kaže:

"Pomaže kome hoće, a On je Silan I Milostiv." Silan je kada pomaže i sveti se neprijateljima, a Samilostan je prema Svojim robovima vjernicima. Allah, dž.š., kaže:

* Objavljena nakon sure "El-Inšikak." 17. ajet je medinski.

*"**Obećanje je Allahovo, a Allah će obećanje Svoje ispuniti**"* tj. ono o čemu Smo te, Muhammede, obavijestili da ćemo Mi pomoći Bizantincima protiv Perzijanaca istinito je Allahovo obećanje i tačna vijest koja se ne krši, nego to mora biti i mora se dogoditi. Jer, Allahov, dž.š., zakon provodi se i On je pomogao od dvije sukobljene skupine onu koja je bliže Istini:

*"**ali većina ljudi ne zna**"*, tj. o Allahovoj mudrosti u Njegovom univerzumu, niti o Njegovim savršenim postupcima koji se događaju pravedno.

Allah, dž.š., kaže:

*"**Oni znaju samo spoljašnju stranu života na ovom svijetu, a prema onom svijetu su ravnodušni.**"* Znači da većina ljudi zna samo o ovom svijetu i njega u stvarima, a nemarni su prema vjerskim pitanjima i o onome što će im se uručiti na drugom svijetu, kao da nemaju pameti niti razmišljaju. Hasan el-Basri kaže: "Tako mi Allaha, da bi neki od njih stekao ovozemaljska dobra, okrenut će dirhem na noktu i reći će ti koliko je težak a ne zna dobro ni da klanja." Ibn-Abbas kaže: "Znači da nevjernici znaju blagostanje ovog svijeta, a u vjerskim pitanjima su neznalice."

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِم ۗ مَّا خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ
إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ لَكَٰفِرُونَ ﴿٨﴾
أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ
كَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا۟ ٱلْأَرْضَ وَعَمَرُوهَآ أَكْثَرَ مِمَّا عَمَّرُوهَا
وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ ۖ فَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ
يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ ثُمَّ كَانَ عَٰقِبَةَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔوا۟ ٱلسُّوٓأَىٰٓ أَن كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ
ٱللَّهِ وَكَانُوا۟ بِهَا يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾

"A zašto ne razmisle sami o sebi? Allah je stvorio nebesa i Zemlju i ono što je između njih sa Istinom i do roka određenog, a mnogi ljudi ne vjeruju u susret s Gospodarom svojim. /8/ Zašto ne putuju po svijetu pa da vide kako su završili oni prije njih? Oni su bili od njih jači i zemlju su orali i obrađivali je više nego što je obrađuju ovi, i poslanici su im donosili jasne dokaze: Allah im nije učinio nepravdu, sami su sebi nepravdu nanijeli. /9/ Oni koji su zlo činili završit će najužasnijim patnjama, zato što su Allahove riječi poricali i što su ih ruglu izvrgavali." /10/

Uzvišeni Allah, dž.š., upućuje na razmišljanje o Njegovim stvorenjima, koja ukazuju na Njegovo postojanje i da ih je On jedini stvorio, te da nema drugog boga osim Njega i da nema gospodara osim Njega, pa kaže Allah, dž.š.: *"**A zašto ne razmisle sami o sebi?**"* Znači, zašto ne gledaju, razmatraju i razmišljaju o Allahovom stvaranju svih svjetova i stvorenjima koja su u njima? Oni nisu stvoreni beskorisno, uzalud, nego sa ciljem i sa Istinom ostavljeni su do Sudnjeg dana. Zato kaže Allah, dž.š.:

*"**a mnogi ljudi ne vjeruju u susret s Gospodarom svojim.**"* Zatim im ukazuje na istinitost onoga što su im Njegovi poslanici donijeli od Njega i na mudžize kojima ih je On potpomagao. Uništio je one koji su ih poricali, a spasio je one koji su im vjerovali.

Pa kaže Uzvišeni Allah, dž.š.:

*"**Zašto ne putuju po svijetu...**"*, tj. sa razmišljanjem, razumom, posmatranjem i slušanjem vijesti o prethodnim narodima.

*"**Pa da vide kako su završili oni prije njih. Oni su bili od njih jači.**"* Znači, oni su bili jači od Arapa među koje je poslan Muhammed, s.a.v.s., i bogatiji imetkom i djecom i duže su bili i napredniji su bili, ali pošto su poricali Božije poslanike, koji su dolazili sa jasnim dokazima, Allah, dž.š., ih je kaznio žestokom kaznom i nisu im pomogli ni njihovi imeci, ni djeca njihova niti su spriječili Allahovu silu i kaznu, a Allah im nije učinio nepravdu:

*"**sami su sebi nepravdu nanijeli.**"* Oni su oni koji su sami ubrzali svoje uništenje svojim grijesima i poricanjem Božijih poslanika, pa zato Uzvišeni Allah, dž.š.:

*"**Oni koji su zlo činili završit će najužasnijom patnjom, zato što su Allahove riječi poricali i što su ih ruglu izvrgavali**"*, tj. njihov kraj će biti najužasnija patnja jer su oni poricali i ismijavali se sa Allahovim ajetima.

ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ثُمَّ إِلَيْهِ
تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُبْلِسُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٢﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُم
مِّن شُرَكَآئِهِمْ شُفَعَٰٓؤُا۟ وَكَانُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ كَٰفِرِينَ ﴿١٣﴾ وَيَوْمَ تَقُومُ
ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
فَهُمْ فِى رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ﴿١٥﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا
وَلِقَآئِ ٱلْءَاخِرَةِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾

"Allah započinje stvaranje i potom ga obnavlja i na kraju Njemu ćete se vratiti. /11/ Na Dan kad nastupi Čas, zločinitelji će svaku nadu izgubiti. /12/ I oni neće imati među svojim božanstvima zagovornika i oni će svoja božanstva nijekati. /13/ Na Dan kada nastupi Čas oživljenja, ljudi će se razdvojiti: /14/ oni koji su vjerovali i dobra djela činili u dženetskom perivoju će se radovati, /15/ a

oni koji nisu vjerovali i koji su ajete Naše i susret na Sudnjem danu poricali, u Vatru će privedeni biti. /16/

Kaže Uzvišeni Allah, dž.š.: ***"Allah započinje stvaranje i potom ga obnavlja."*** Što znači, kao što je On u stanju stvoriti iz ničega, također je u stanju to ponovo učiniti.

"I na kraju njemu ćete se vratiti", tj. na Sudnjem danu svako će biti nagrađen prema svojim djelima.

Uzvišeni Allah kaže:

"Na Dan kad nastupi Čas, zločinitelji će svaku nadu izgubiti." To znači, mnogobošci će biti zbunjeni, očajni i potišteni:

"I oni neće imati među svojim božanstvima zagovornika." Znači, izdala su ih njihova božanstva koja su obožavali umjesto Allaha, dž.š.

"Na Dan kad nastupi Čas oživljenja, ljudi će se razdvojiti." Jedni će se dići među one koji su na najvišim stepenima, a drugi pasti u najniže nizine, a to je razdvajanje poslije kojeg nema više sastavljanja, i zato Uzvišeni Allah kaže:

"Oni koji su vjerovali i dobra djela činili u dženetskom perivoju će se radovati." Znači življet će u blagostanju onoga što im je Allah, dž.š., poklonio i što oko nije vidjelo, uho čulo niti je čovjeku ikada na pamet palo. Uzvišeni Allah kaže:

"a oni koji nisu vjerovali i koji su ajete Naše i susret na Sudnjem danu poricali." (Nakon što je Uzvišeni Allah opisao stanje vjernika u radosti i zadovoljstvu u Džennetu, koji je prostran koliko nebesa i Zemlja i pripremljen za pobožne kao nagrada za pobožnost i dobra djela, Uzvišeni Allah je spomenuo i stanje nevjernika koji su poricali ajete koje je objavio Allah, dž.š., u časnom Kur'anu, proživljenje, Džennet i Džehennem:

"u Vatru će privedeni biti", tj. bit će okupljeni na Sudnjem danu u džehenemskoj Vatri, gdje će boraviti, a patnje im neće biti umanjene niti će se ko na njih obazirati.)[498]

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١٩﴾

"Pa, slavljen neka je Allah kad god omrknete i kad god osvanete. /17/ Njemu neka je pohvala i na nebesima i na Zemlji, i predvečer i u podne. /18/ On živo izvodi iz mrtvog i izvodi mrtvo iz živog. On oživljava Zemlju nakon mrtvila njezina, isto tako ćete i vi biti oživljeni." /19/

Ovo je Njegovo, dž.š., veličanje Svog Uzvišenog Bića, te uputa Njegovim robovima da Ga veličaju i da Mu se zahvaljuju u ovim uzastopnim vremenskim terminima, koji upućuju na Njegovu, dž.š., savršenu svemoć: navečer, a to je dolazak noći sa svojom tminom; ujutro, a to je otkrivanje dana sa svojom svjetlošću. Zatim spominje zahvaljivanje Njemu (tahmid), što je u skladu sa Njegovim slavljenjem (tesbih), pa kaže Uzvišeni Allah, dž.š.:

"Njemu neka je pohvala i na nebesima i na Zemlji", jer se njemu zahvaljuje sve što je stvorio i ne nebesima i na Zemlji, zatim, Uzvišeni Allah kaže:

"I predvečer i u podne." Večer je velika tama, a kod pojave dana velika svjetlost, a Uzvišeni je stvorio i jedno i drugo. (Kaže se da se pod slavljenjem tespih ovdje misli na pet namaza, i to pod Njegovim, dž.š., riječima ***"kada omrknete"*** - akšam i jacija, a ***"kada osvanete"*** - sabah, predvečer, ikindija, a ***"sredinom dana"*** - podne namaz.)[499] Zatim riječi Uzvišenog, dž.š.:

"On živo izvodi iz mrtvog i izvodi iz mrtvog živo." To je Njegova moć, pod koju i sami ulazimo, da stvori međusobno suprotne i oprečne stvari, da bi ukazao na svemoć Svoju. Otuda stvaranje biljke iz sjemenke i sjemenke iz biljke, jajeta iz kokoši, i kokoši iz jajeta, čovjeka iz kapi sjemena, kapi sjemena iz čovjeka, vjernika od nevjernika i nevjernika od vjernika. Pa Allah, dž.š., kaže:

"On oživljava Zemlju nakon mrtvila njezina...", kao što Uzvišeni Allah kaže:

"I ti vidiš Zemlju kako je zamrla, ali kad na nju kišu spustimo, ona ustrepće i uzbuja, i iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno." /22:5/ - sve do Njegovih riječi:

"I Allah će one u grobovima oživiti." /22:7/ Pa zato ovdje kaže: ***"Isto tako ćete i vi biti oživljeni."***

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

"Jedan od znakova Njegovih je to što vas od zemlje stvara, i odjednom vas, ljudi, svuda ima razasutih. /20/ I jedan od znakova Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara

[498] Govor između dvije zagrade moj je, jer komentator, Allah mu se smilovao, nije komentarisao 15. i 16. ajet, te sam pojasnio njihovo značenje da bih upotpunio korist, a Allah je Onaj Koji daje korist.

[499] Ono što je među zagradama rekao je Ed-Dahak i Se'id ibn Džubejr, a nije ga pominjao komentator (muffesir).

žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavija ljubav i samilost. U tome, zbilja, ima znakova za ljude koji razmišljaju." /21/

Kaže Uzvišeni Allah, dž.š.: ***"jedan od dokaza Njegovih"***, što upućuje na Njegovu veličinu i savršenu snagu da stvori oca vam Adema od zemlje, ثم إذا ***"I odjednom, vas, ljudi, svuda ima razasutih."*** Korijen vam je iz zemlje, zatim iz kapi sjemena, zatim slijedi ugrušak krvi, zatim zametak, zatim kosti pa ih obloži mesom, a onda udahne u njega dušu, pa on čuje i vidi; nakon toga se rađa malehan i slab, pa se upotpuni njegova snaga tako da gradi gradove i utvrde i putuje po svijetu kopnom i morem za zaradom. On zapaža, misli i spoznaje ovaj svijet. Pa neka je slavljen Onaj Koji ih pokreće i daje da slobodno stječu sredstva za život, Koji ih je učinio različitim u naravi i znanju, blagostanju i bijedi. Imam Ahmed kaže da je Ebu-Musa rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: (427) 'Allah, dž.š., stvorio je Adema od šake zemlje koja je uzeta sa cijele Zemlje, pa su nastali ljudi shodno zemlji, i to bijeli, crveni, crni, oni između toga, loši i dobri, veseli i tužni i između toga.'" Hadis prenose i Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji kaže da je ovaj hadis dobar i pouzdan (hasen, sahih). Allah, dž.š., kaže:

"I jedan od znakova Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene", znači od vaše vrste stvara žene, supruge: ***"da se uz njih smirite"***, znači, da se stvori veza među njima jer kada ne bi bili od iste vrste nastupilo bi odvajanje (razlaz, odvratnost); Svojom milošću, On ih je sve stvorio od jedne vrste, muškarce i žene, pa je nastala ljubav samilost i blagost, te stoga kaže:

"između vas uspostavija ljubav i samilost", da bi razlozi povezivanja (spajanje) ostali da postoje i da bi razmnožavanje ostalo neprekidno.

"U tome, zbilja, ima znakova za ljude koji razmišljaju."

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَٰنِكُمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ
لِّلْعَٰلِمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ مَنَامُكُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَٱبْتِغَآؤُكُم مِّن
فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾

"I jedan od znakova Njegovih je stvaranje nebesa i Zemlje, i raznovrsnost jezika vaših i boja vaših; u tome,zaista,ima znakova za one koji znaju /22/ i jedan od znakova Njegovih je san vaš noću i po danu, i nastojanje vaše da steknete nešto iz obilja Njegova; u tome, zaista, ima znakova za ljude koji čuju." /23/

Kaže Uzvišeni (Svevišnji) Allah, dž.š.: ***"I jedan od dokaza Njegovih"***, koji upućuje na Njegovu veliku moć je ***"stvaranje nebesa i Zemlje"***, tj. stvaranje nebesa u čitavoj njihovoj visini i prostranstvu i sa svim stvorenjima koja tu postoje kao i Zemlje sa onim što je u njoj i na njoj.

"I raznovrsnost jezika vaših", znači raznovrsnost jezika ljudi Arapa i drugih. ***"boja vaših"***, znači, posebne crte lica kod svakog čovjeka se razlikuju od crta lica drugog čovjeka i nijedan od njih nije kao drugi i zato treba uporediti ponašanje, lik i govor jer svaki od njih ima poseban način koji ga razlikuje od drugog.

"u tome, zaista, ima znakova za ljude koji razmišljaju."

"jedan od znakova Njegovih je san vaš noću i po danu i nastojanje vaše da steknete nešto iz obilja Njegova"; znači, jedan od dokaza je i ono što je Allah, dž.š., stvorio - svojstvo sna u kome se stječe odmor i mir i dao vam je da se razlazite po Zemlji i trudite u načinima opskrbe i putujete po danu.

"U tome,zaista,ima znakova za ljude koji čuju", znači, koji shvate (čuju), te iskoriste poznavanje ovih pouka pa ih one upute na njihovog Tvorca.

El-Taberani prenosi od Zejda ibn Sabita, r.a., da je rekao: (428) "Zadesila me nesanica po noći pa sam se na to požalio Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., koji rekao je: 'Reci: 'Allahu moj, zađoše zvijezde, smiriše se oči, a Ti si živi i Vječni; o Živi i Vječni, uspavaj moje oči i učini mi mirnom noć!" To sam rekao i nesanica je otklonjena."

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ
خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَيُحْىِۦ بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ فِى
ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ
بِأَمْرِهِۦ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾

"I jedan od znakova Njegovih je to što vam pokazuje munju, da se pobojite i ponadate, i to što spušta s neba kišu i oživljava njome zemlju poslije mrtvila njezina; u tome, zaista, ima znakova za ljude koji razumiju. /24/ I jedan od znakova Njegovih je i to što nebo i Zemlja postoje voljom Njegovom. Zatim, to što će te, čim vas On samo jednom iz zemlje pozove, brzo ustati." /25/

Kaže Uzvišeni Allah: ***"I jedan od znakova Njegovih"*** koji ukazuje na Njegovu Uzvišenost je i da On: ***"pokazuje vam munju da se pobojite i ponadate."*** Ponekad se pobojite Njegovih gromova, a ponekad poželite Njegovu kišu i pljusak, zbog toga Allah, dž.š., kaže:

"i to što spušta kišu i oživljava njome zemlju poslije mrtvila njezina", tj. nakon što je bila sasušena, bez bilja, pa nakon što je došla voda:

"zatreperi, zazeleni i prekrije se prekrasnim biljem svake vrste." U tom je jasna pouka i dokaz proživljenja. Zato Allah, dž.š., kaže: ***"U tome, zaista, ima znakova za ljude koji razumiju."*** Zatim Allah, dž.š., kaže:

"i jedan od znakova Njegovih je i to što nebo i Zemlja postoje voljom Njegovom", tj. na Dan kada Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, pa mrtvi izađu iz svojih kabura, oživljeni voljom Allahovom, dž.š., i na Njegov poziv, pa zato Allah, dž.š.:

"zatim to što ćete, čim vas On samo jednom iz zemlje pozove, brzo ustati", tj. iz zemlje, kako kaže Allah, dž.š.:

"Bit će to samo jedan povik, i evo njih - na Zemlji." /79:13,14/

وَلَهُۥ مَن
فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ
ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ
وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

"Njemu pripada sve što je na nebesima i na Zemlji, sve je Njemu poslušno. /26/ On je Taj Koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti, to je Njemu lahko; Njemu pripada primjer najuzvišeniji i na nebesima i na Zemlji; On je Silan i Mudar." /27/

Allah, dž.š., kaže: ***"Njemu pripada sve što je na nebesima i na Zemlji"***, tj. Njegova vlast i Njegovi robovi:

"i sve je Njemu poslušno", tj. poslušno i ponizno, milom ili silom. Allah, dž.š., kaže: ***"On je Taj Koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti, to je Njemu lahko"***, tj. sve je Njemu lahko. Prenosi El-Buhari od Ebu- Hurejrea, r.a., da rekao je: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: (429) 'Uzvišeni Allah kaže: 'Čovjek iznosi laži o Meni iako nema za to razloga i vrijeđa Me, a nema razloga za to. Što se tiče njegovog iznošenja laži o Meni on, kaže: *'Neće me oživiti kakvim me je stvorio', a nije prvo stvaranje Meni lakše od oživljavanja; što se pak tiče toga što Me vrijeđa, on kaže: 'Allah je sebi uzeo sina', a ja sam Jedan, Utočište svakom, Koji nije rodio i rođen nije i niko Mu ravan nije.'"*

Allah, dž.š., kaže:

"Njemu pripada primjer najuzvišeniji na nebesima i na Zemlji." Kaže Ibn-Abbas: "Uzvišeni je također rekao:

'Niko nije kao On! On sve čuje, i sve vidi.'" /42:11/ Katade kaže: "Njegov primjer je da nema boga osim Njega i nema gospodara osim Njega. ***'On je Silan'***, sa Kojim se ne može natjecati, ***"Mudar"***, u Svom govoru, djelima, kako u pogledu Zakona tako i u pogledu određenja.

ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ أَنفُسِكُمْ ۖ هَل لَّكُم مِّن
مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم مِّن شُرَكَآءَ فِى مَا رَزَقْنَٰكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ تَخَافُونَهُمْ
كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ بَلِ ٱتَّبَعَ
ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ فَمَن يَهْدِى مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ ۖ وَمَا لَهُم
مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٩﴾

"Od vam kao primjer navodi vas same: da li se oni koji su u posjedu vašem izjednačeni s vama u onome što vam Mi dajemo, pa ste u tome isti, i da li ih se bojite kao što se vi jedni drugih bojite?- Eto, tako Mi podrobno izlažemo dokaze Naše ljudima koji razmišljaju. /28/ Ali, nevjernici lahkomisleno slijede strasti svoje, a ko će na Pravi put uputiti onoga koga je Allah, u zabludu stavio? - Njima neće niko u pomoć moći priteći." /29/

Ovo je primjer koji Allah, dž.š., daje onima koji Mu druga pripisuju, a oni će i pored toga priznati da su oni koje Mu oni kao suparnike pripisuju pokorni Njemu, kao što su govorili: "Odazivam ti se, Ti nemaš druga osim druga koji je Tvoj i u Tvojoj je vlasti on i ono što posjeduje!" Pa kaže Allah, dž.š.:

"Allah vam, kao primjer, navodi vas same", svjedočite Ga i shvatite Ga pomoću vas samih.

"...da li su oni koji su u posjedu vašem izjednačeni s vama u onome što vam Mi dajemo, pa ste u tome isti?", tj. da li pristaje iko od vas da mu njegov rob bude suvlasnik u imetku, pa da on i njegov rob budu isti u pogledu imetka? ***"I da ih se bojite kao što se vi jedni drugih bojite"***, tj. bojite se da sa vama dijele vaše imetke, što znači da svako od vas odbija da ima suvlasnika, pa kako onda Allahu pripisujete ortake između Njegovih stvorenja!

Ovo je kao i riječi Allaha, dž.š.:

"Allahu pripisuju ono što oni sami ne vole." Znači, pripisuju Allahu ono što oni sami ne vole i ne žele sebi, a to je najviše nevjerovanje. Nakon jedne ovakve opomene da je Allah, dž.š., u potpunosti čist od toga na bilo koji način, Allah, dž.š., kaže: ***"eto, tako Mi podrobno izlažemo dokaze Naše ljudima koji razmišljaju."*** Zatim, Allah, dž.š., kaže objašnjavajući da mnogobošci ponižavajući se i iz neznanja obožavaju druge osim Njega:

"ali nevjernici slijede...", tj. oni koji čine nasilje sebi, čineći grijeh mnogoboštva, slijede ***"strasti svoje"***, obožavajući druga božanstva neznajući:

"pa ko će uputiti onoga koga je Allah u zabludu stavio"!

"i njima niko neće pomoći", znači, niko ih neće moći spasiti ni zaštititi od Allahove svemoći niti će Mu moći izbjeći, jer što On hoće biva, a što neće ne bude.

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ
عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا
يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ
الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا ۖ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ
فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

"Ti upravi lice svoje vjeri - islamu na njemu ustrajavši! Prihvatite se Allahove čiste vjere prema kojoj je ljude stvorio. Nema izmjene Allahove vjere, to je prava vjera, ali većina ljudi to ne zna. /30/ Predano Mu se obraćajte! Bojte se Njega i obavljajte namaz, i ne budite od onih koji mu druge ravnim smatraju, /31/ od onih koji su vjeru svoju razbili i u stranke se podijelili, svaka stranka radosna onim što ima!" /32/

Uzvišeni kaže: upravi lice i ustraj u svojoj vjeri, pravoj vjeri Ibrahima, a.s., u koju te je uputio Allah i tebi je upotpunio do savršenstva, a ti pored toga, budi ustrajan u svojoj ispravnoj vjeri prema kojoj je Allah svoja stvorenja stvorio, jer Allah je svoja stvorenja stvorio tako da Ga spoznaju i da Ga Jednim smatraju u svemu i da nema drugog boga osim Njega, kao što je već ranije spomenuto u riječima Uzvišenog Allaha:

"i zatražio od njih da posvjedoče protiv sebe. 'Zar ja nisam Gospodar vaš?'- oni su odgovorili: 'Jesi, mi svjedočimo'" /7:172/, i u hadisu: (430) "Ja sam, zaista, Svoje robove stvorio pravovjernim, pa su ih šejtani odvratili od njihove vjere"; spomenut ćemo u hadisima da je Uzvišeni stvorio ljude prema islamu, pa je onda neke zadesilo jevrejstvo, kršćanstvo i Vatropoklonstvo.

Uzvišeni Allah kaže: *"Nema izmjene Allahove vjere!"* Konstrukcija znači "Allahove vjere", tj. nema izmjene vjere - islama prema kojoj je On stvorio ljude. Prenosi El-Buhari od Ebu-Hurejrea da rekao je: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: (431) 'Svako se dijete rodi u pravoj vjeri, pa ga roditelji učine jevrejom, kršćaninom ili Vatropoklonikom, kao što životinja rodi životinju potpunog tijela, pa da li zapažate na njoj ikakve nedostatke?' Zatim rekao je:

'Prihvati se Allahove čiste vjere prema kojoj je ljude stvorio. Nema izmjene Allahove vjere, to je prava vjera.'" Prenosi Muslim.

Prenosi imam Ahmed od El-Esveda ibn Seri' et-Tejmija da rekao je: (432) "Došao sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i ratovao uz Njega, te postigao uspjeh. Ljudi su se tada borili pa su ubijali djecu. Za to je saznao Allahov Poslanik, s.a.v.s., pa rekao je: 'Šta je sa ljudima koji su prešli granicu u ubijanju, pa su ubijali djecu?' Jedan čovjek rekao je: 'O Allahov Poslaniče, ali oni su sinovi mnogobožaca', a on rekao je: 'Ne, to je vaše mišljenje da su sinovi mnogobožaca', zatim, rekao je: 'Ne ubijajte djecu, ne ubijajte djecu!', te rekao je: 'Svaka osoba se rodi u pravoj vjeri, dok se o sebi ne izjasni svojim jezikom, pa je roditelji učine židovom ili kršćaninom.'" Allah, dž.š., kaže: *"to je prava vjera"*, tj. pridržavanje pravih propisa (Šerijata) i prave vjere je prava, istinska vjera,

"ali većina ljudi to ne zna", tj. ne znaju pravu vjeru, kao što kaže Uzvišeni Allah: *"a većina ljudi, ma koliko ti želio, neće biti vjernici" /12:103/.*

Uzvišeni Allah kaže: *"Obraćajući Mu se predano"*, tj. vraćajući se Njemu: *"bojte se Njega"* tj. bojte Ga se *"i obavljajte namaz"*, a on je veličanstvena pokornost.

"i ne budite od onih koji Mu druge ravnim smatraju", nego vjerujte da je Allah Jedan i iskreno Mu ibadet obavljajte i ne tražite sa njim ništa osim zadovoljstva Uzvišenog Allaha. Ibn-Džerir kaže da je rekao Mu'az ibn Ebi-Merjem: "Prolazio je Omer Ibn el-Hattab, r.a., pored Mu'aza ibn Džebela pa ga je upitao: 'Šta su temelji ovoga ummeta?' Mu'az je odgovorio: 'Postoje tri i oni su spasonosni: čisto vjerovanje, (ihlas), a to je prava vjera, Allahova vjera, prema kojoj je ljude stvorio; namaz, a on je vjera (millet); i pokornost (ta'at), a ona je zaštita ('ismet).' Omer mu je na to kazao: 'Istinu si rekao!'"

Uzvišeni Allah kaže:

"Od onih koji su vjeru svoju razbili i u stranke se podijelili: svaka stranka radosna onim što ima!", tj. ne budite od onih koji su Mu druge ravnim smatrali i koji su vjeru svoju razbili i u stranke se podijelili, znači, promijenili je i preinačili pa su nešto vjerovali a nešto poricali i u grupe i stranke se podijelili...

I pripadnici ovog ummeta razišli su se među sobom kao što su se razilazili pripadnici religija prije njih, te se ovaj ummet razišao na sekte od kojih su sve u zabludi, osim jedne, a to su sljedbenici sunneta i džemaata koji se pridržavaju čvrsto Allahove Knjige i sunneta Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i onoga čega se pridržavala prva generacija ashaba i tabiina i islamskih prvaka od najstarijih vremena pa do najnovijih, kao što to prenosi El-Hakim u svom "El-Mustedreku": (433) "Pitali su Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koja će od tih grupa biti spašena, pa je odgovorio: 'Onaj ko se bude pridržavao onoga čega se ja i moji ashabi danas pridržavamo.'"

وَإِذَا مَسَّ ٱلنَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا۟ رَبَّهُم مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَآ أَذَاقَهُم
مِّنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ
فَتَمَتَّعُوا۟ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا
كَانُوا۟ بِهِۦ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا۟ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ
سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ
ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾

"A kad ljude nevolja snađe, oni se Gospodaru svome pokajnički obraćaju, a poslije, kad im On da da okuse milost Njegovu, odjednom neki od njih Gospodaru svome druge ravnim smatraju, /33/ da bi bili nezahvalni na onom što im Mi dajemo, pa uživajte, a saznat ćete. Zar smo im Mi poslali kakav dokaz koji govori u prilog onih koje Njemu ravnim smatraju. /35/ Kad dopustimo ljudima da se blagodatima naslađuju, oni im se obraduju, a kad ih pogodi nevolja, zbog onoga što su njihove ruke činile, odjednom očajavaju. Zar oni ne znaju da Allah u obilju daje hranu onome kome On hoće, i da uskraćuje? To su, uistinu, dokazi za ljude koji vjeruju." /37/

Uzvišeni Allah obavještava nas o ljudima da se oni u nevolji obraćaju Allahu, Jedinom, Kome nema niko ravan; pa kada ih On obaspe svojom milošću, tada jedna grupa njih Uzvišenom Allahu drugove pripisuje, pa Allah Uzvišeni kaže: ***"da bi bili nezahvalni na onome što im Mi dajemo"*** od blagodati. Zatim im prijeti riječima

"a saznat ćete." Jedan čovjek rekao je: "Boga mi, da mi je zaprijetio čuvar puta, uplašio bi se od njega, pa kako me onda ovdje gdje prijeti Onaj Koji kaže nečemu budi i to bude?" Zatim, Uzvišeni Allah optužuje mnogobošce za obožavanje drugih osim Njega bez ikakva dokaza i argumenta, pa kaže Uzvišeni Allah: ***"Zar smo im Mi poslali kakav dokaz"***, tj. argument:

"u prilogu onih koji Njemu ravnim smatraju", tj. nisu imali ništa od toga, zatim Uzvišeni Allah kaže:

"Kad dopustimo ljudima da se blagodatima naslađuju, oni im se obraduju a kad ih pogodi nevolja, zbog onoga što su ruke njihove učinile, odjednom očajavaju." Ovaj se prijekor odnosi na ljudski rod osim onoga koga je Allah, dž.š., sačuvao i uputio ga, jer se čovjek, kada ga zadesi blagostanje uistinu osili, kao što je zabilježeno u sahih-hadisu: (434) "Čudan li je vjernik, Allah mu ne odredi ni jednu odredbu a da ona za njega nije dobra. Ako ga zadesi sreća, on se zahvali Allahu i to mu je dobro. A ako ga zadesi nesreća, on se strpi i to mu bude dobro!" Allah, dž.š., kaže:

"zar oni ne znaju da Allah u obilju daje hranu onome kome On hoće, i da uskraćuje?" Znači, On to čini potpuno slobodno, Svojom mudrošću i pravdom, pa jednim narodima da više, a drugima manje", ***"to su, uistinu, dokazi za ljude koji vjeruju."***

فَـَٔاتِ ذَا
ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ
وَجْهَ ٱللَّهِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن رِّبًا لِّيَرْبُوَا۟ فِىٓ
أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ فَلَا يَرْبُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن زَكَوٰةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ
ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ
ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۖ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَىْءٍ ۚ
سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾

"Pa podaj bližnjem pravo njegovo, i siromahu, i putniku namjerniku. To je bolje za one koji žele Lice Allahovo: ti će postići što žele. /38/ A novac koji dajete da se uveća novcem drugih ljudi neće se kod Allaha uvećati, a za zekat koji udijelite želeći Lice Allahovo - takvi će dobra djela svoja umnogostručiti. /39/ Allah vas stvara i opskrbljuje: On će vam život oduzeti i na kraju vas oživiti. Postoji li ijedno božanstvo koje bilo šta od toga čini? Uzvišen neka je On i vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim." /40/

Uzvišeni naređuje da se daje: ***"bližnjem pravo njegovo"*** na ime dobrorčinstva i srodstva; ***"siromahu"*** koji nema ništa što bi trošio, i ***"putniku namjerniku"*** koji je u potrebi za finansiranjem svoga puta.

"To je bolje za one koji žele Lice Allahovo", odnosno koji žele da postignu najbolje dženetske blagodati, a to je da vide Uzvišenog; ***"Ti će postići što žele"*** na dunjaluku i ahiretu. Uzvišeni, zatim, veli:

"A novac koji dajete da se uveća novcem drugih ljudi neće se kod Allaha uvećati", tj. nema nikakvog sevaba kod Allaha Uzvišenog Onaj Koji nešto poklanja želeći da mu ljudi uzvrate više nego što je on dao njima.

Ibn-Abbas, Dahhak a i drugi rekli su: "Ova vrsta davanja je dozvoljena stim što za to nema nikakvog sevaba."

Međutim, Allahov Poslanik, s.a.v.s., to je posebno zabranio, a Uzvišeni rekao je:

"I ne prigovaraj tražeći višel", tj. ne daji poklone želeći više od toga., zaista, se kod Allaha

Uzvišenog sevab nalazi u zekatu, zbog čega Hvaljeni veli:

"...a za zekat koji udijelite želeći Lice Allahovo - takvi će dobra djela svoja umnogosručiti", tj. njima će Allah Uzvišeni umnogostručiti sevabe i nagradu kao što stoji u sahih-hadisu: (435) "Niko neće udijeliti ni pola hurme od halal-zarade a da to Milostivi ne uzme Svojom desnom rukom i umnogostruči je njegovom vlasniku, baš kao kada neko od vas odgaja njegovo ždrijebe ili tele sve dok hurma ne postane veća od brda Uhud."

Riječi Silnoga i Velikog: ***"Allah vas stvara i opskrbljuje"***, znači da je On Stvoritelj i Opskrbljivač.

Imam Ahmed prenosi od Halidovih sinova Habbe i Seva da su rekli: (436) "Ušli smo kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji je nešto popravljao, pa smo mu pomogli, a on veli: 'Ne očajavajte zbog opskrbe dok vam je glava na ramenima. Zaista čovjeka majka rodi crvena, bez ljušture, a zatim ga Silni i Veliki opskrbi.'"

Riječi Uzvišenog: ***"On će vam život oduzeti i na kraju vas oživiti."*** Znači On će vas usmrtiti poslije ovog života a zatim, na Sudnjem danu, oživiti.

Uzvišeni rekao je: ***"Postoji li i jedno božanstvo vaše"***, tj. oni koje obožavate mimo Allaha, dž.š., ***"koje bilo šta od toga čini?"***, da li oni mogu raditi ono što Allah Uzvišeni može oko stvaranja opskrbljivanja, života, smrti i proživljenja?

Uzvišen neka je On i vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim!", tj. Allah je Uzvišen, Svet, Velik i Silan i ne treba Mu sudrug, rival, neko jednakopravan, dijete ili roditelj. Ne, On je Jedan, Jedinstven. Utočište svakom, Koji nije rodio i rođen nije i niko Mu ravan nije!

ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ
أَيْدِى ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾ قُلْ
سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلُ ۚ كَانَ
أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾

"Zbog onog što ljudi rade pojavio se metež na kopnu i na moru, da im On da da iskuse nešte od kazne zbog onoga što rade, ne bi li se povratili. /41/ Reci: 'Putujte po svijetu pa pogledajte kako su oni prije završili; većinom su oni mnogobošci bili.'" /42/

Uzvišeni je rekao:

"Zbog onog što ljudi rade pojavio se metež i na kopnu i na moru", tj. pojavio se gubitak u usjevima i ljetini zbog grješenja.

Ebu El-Alije rekao je: "Ko je Allahu neposlušan na zemlji, taj je na njoj metež napravio, jer je ispravnost zemlje i Neba u pokornosti."

Zbog ovoga je u hadisu kojeg prenosi Ebu-Davud došlo sljedeće: (437) "Primjena šeriatske kazne na Zemlji bolja je njenom stanovništvu nego da četrdeset jutara pada kiša."

Razlog tome je što primjena kazne utječe da se ljudi, ili većina njih, sustegnu od harama, dok će napuštenje grijeha prouzrokovati postizanje berićeta na nebesima i Zemlji.

Zbog toga, kad se pred Sudnji dan spusti Isa, sin Merjemin, a.s., on će suditi po ovom čistom Šerijatu. U to vrijeme on će ubiti svinju, razbiti križ, dokinut će džiziju i neće se prihvatiti ništa osim islama ili sablje. Kada u Njegovom vaktu Allah Uzvišeni uništi Dedždžala i njegove sljedbenike Jedžudža i Medžudža, Zemlji će se reći: "Izbaci svoj berićet!", pa će od jednog šipka jesti više ljudi i sklanjat će se pod hladovinom njegove kore, a mlijeko jedne deve bit će dovoljno za grupu ljudi. To je rezultat primjene Šerijata Muhammeda, s.a.v.s. Kad god se primijeni pravda, povećat će se bereket i hajr. Zbog toga u "Sahihu" Buharije i Muslima stoji: (438) "Kada umre nasilnik, od njega se odmore: ljudi, grad, drveće i životinje." Uzvišeni veli: ***"da im On da da iskuse nešto od kazne."*** To znači da će ih iskušati gubitkom u imecima, životima i ljetini. To je Njegov ispit za njih i nadoknada za njihove postupke,

"ne bi li se povratili", tj. od grijeha, kao što Uzvišeni veli:

"i u dobru i u zlu smo ih provjeravali da bi se povratili." (7:168) Zatim Uzvišeni veli:

"Reci: 'Putujte po svijetu pa pogledajte kako su oni prije završili'", tj. oni prije vas,

"Većinom su oni mnogobošci bili." Odnosno, pogledaj što im se desilo zbog laganja na poslanike i nijekanje blagodati.

فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ ٱلْقَيِّمِ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ
لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۖ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾ مَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَمَنْ عَمِلَ
صَٰلِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٥﴾

"Zato ti upravi lice svoje pravoj vjeri, prije nego što Allahovom voljom nastupi Dan koji niko neće moći odbiti. Toga Dana će se oni razdvojiti: /43/ oni koji nisu vjerovali - na svoju štetu nisu vjerovali, a oni koji su dobra djela činili - sebi su Džennet pripremili, /44/ da On iz obilja Svoga nagradi one koji su vjerovali i dobra djela činili; a On, zaista, ne voli nevjernike." /45/

Uzvišeni naređuje Svojim robovima da budu ispravni u svojoj pokornosti i da požure sa dobročinstvima.

"Zato ti upravi lice svoje prema pravoj vjeri, prije nego što Allahovom voljom nastupi Dan koji niko neće moći odbiti", tj. Sudnji dan;

kada On zaželi da to bude, u tome ga niko neće spriječiti.

"Toga Dana će se oni razdvojiti", odnosno razdijeliti, jedna grupa će u Džennet, a druga u Vatru. Zbog toga Uzvišeni veli:

"Oni koji nisu vjerovali, na svoju štetu nisu vjerovali, a oni koji su dobra djela činili - sebi su Džennet pripremili, da On iz obilja Svoga nagradi one koji su vjerovali i dobra djela činili", tj. da bi ih nagradio obilnom nagradom; za jedno dobro djelo od deset do sedam stotina puta više, a ako Allah hoće i više.

"...a On, zaista, ne voli nevjernike", ali i pored toga, On je pravedan prema njima i nikome nasilje ne čini.

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن يُرْسِلَ ٱلرِّيَاحَ مُبَشِّرَٰتٍ
وَلِيُذِيقَكُم مِّن رَّحْمَتِهِۦ وَلِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ
وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ
فَجَآءُوهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَٱنتَقَمْنَا مِنَ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ ۖ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا
نَصْرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾

"Jedan od znakova Njegovih je to što On šalje vjetrove kao nosioce radosnih vijesti da vam da da miliost Njegovu osjetite i da lađe voljom Njegovom plove i da iz obilja Njegova stječete, i da biste zahvalni bili. /46/ I prije tebe smo poslanike narodima njihovim slali i oni su im prave dokaze donosili, pa smo one koji su griješili kažnjavali, a dužnost Nam je bila vjernike pomoći." /47/

Uzvišeni spominje svoje blagodati prema stvorenjima šaljući im, kao Svoju milost, vjetrove kao nosioce radosnih vijesti nakon čega dolazi obilna kiša. Zbog ovog On rekao je: ***"da vam da da miliost Njegovu osjetite"***, tj. kišu koju spušta i njom oživljava ljude i pokrajine.

"i da lađe voljom Njegovom plove", po moru, pomoću vjetra,

"i da iz obilja Njegova stječete", trgovinom, pribavljanjem sredstava za život i putovanjem od mjesta do mjesta.

"...i da bi ste zahvalni bili", da zahvaljujete Allahu, dž.š., na Njegovim blagodatima: vidljivim i nevidljivim, koje se ne mogu ni nabrojati ni izračunati.

Uzvišeni, zatim kaže:

"I prije tebe smo poslanike narodima njihovim slali i oni su im prave dokaze donosili, pa smo one koji su griješili kažnjavali", što je poslužilo kao utjeha Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.; kako god je njega njegov narod u laž utjerivao, to isto je rađeno sa prijašnjim poslanicima i pored jasnih dokaza koje su imali. Allah, dž.š., lašce je kaznio, a vjernike sa Njegovim poslanicima spasio.

"a dužnost Nam je bila vjernike pomoći", tj. dužnost kojom je Plemeniti Sam Sebe obavezao; što je izraz Njegove plemenitosti i velikodušnosti, kao što to Uzvišeni veli:

Gospodar Vaš je sam Sebi propisao da bude Miostiv."

ٱللَّهُ ٱلَّذِى يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُۥ
فِى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ يَشَآءُ وَيَجْعَلُهُۥ كِسَفًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
خِلَٰلِهِۦ ۖ فَإِذَآ أَصَابَ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦٓ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾
وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِۦ لَمُبْلِسِينَ ﴿٤٩﴾ فَٱنظُرْ
إِلَىٰٓ ءَاثَٰرِ رَحْمَتِ ٱللَّهِ كَيْفَ يُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْىِ
ٱلْمَوْتَىٰ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا
لَّظَلُّوا۟ مِنۢ بَعْدِهِۦ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾

"Allah je Taj Koji vjetrove šalje, pa oni oblake tjeraju i On ih po nebu, kako On hoće, rasprostire i na komade dijeli, pa ti vidiš kišu kako iz njih pada, i kad je On na one robove Svoje na koje želi prolije, oni se odjednom radošću ispune, /48/ iako su bili očajni prije nego što se spustila na njih. /49/ Zato pogledaj tragove Allahove miosti - kako On oživi zemlju nakon mrtvila njezina! On će, uistinu, i mrtve oživiti, On sve može. /50/ A da pošaljemo vjetar i da oni vide da je sve požutjelo, oni bi, i poslije toga, blagodati poricali." /51/

Objašnjavajući kako stvara oblake iz kojih spušta kišu, Uzvišeni veli:

"Allah je taj koji vjetrove šalje, pa oni oblake tjeraju", nastale isparavanjem mora i drugog što se po volji Hvaljenog isparava... ***"i On ih po nebu, kako On hoće rasprostire"***, produžava, umnožava i razvija sve dok ne ispune cijelo obzorje.

Ponekad oblaci dodu s mora teški i puni, kako to Uzvišeni veli:

"On je Taj Koji šalje vjetrove kao radosnu vijest, miosti Svoje, a kad oni pokrenu teške oblake, Mi ih prema mrtvom predjelu potjeramo, pa na njeg kišu spustimo i učinimo da uz njenu pomoć rastu plodovi svakovrsni, isto ćemo tako mrtve oživiti, opametite se." (7:57)

Također On ovdje veli:

"Allah je Taj Koji vjetrove šalje, pa oni oblake tjeraju i On ih po nebu, kako On hoće,

rasprostire i na komade dijeli", tj. na crne i teške komade koji su blizu Zemlje. Njegove riječi:

"...pa ti vidiš kišu kako iz njih pada." Znači vidiš kišu kako pada iz oblaka.

"I kad je On na one robove Svoje na koje želi proilje, oni se odjednom radošću ispune", zbog njihove potrebe za njom i za njezinim spuštanjem i dopiranjem do njih.

Allahov govor:

"I ako su bili očajni, prije nego što se spustila na njih." Znači da su bili očajni. Pa kada je došla kiša,a došla je u vrijeme oskudice, to je na njih, nakon njihovog dugog iščekivanja, izrazito djelovalo.

Očekivali su je u to vrijeme, a ona je kasnila. Vrijeme je prolazilo. Oni su ponovo iščekivali, a ona je opet kasnila. Nakon što su izgubili nadu, ona je iznenada došla. Poslije mrtvila zemlja je oživjela i iz nje izniknu svakovrsno bilje prekrasno.

Zbog ovog Uzvišeni veli: *"**Zato pogledaj tragove Allahove milosti**"*, tj. kišu - *"**kako On oživi zemlju nakon mrtvila njezina!**"* Tim je, zatim skrenuo pažnju na oživljavanje tijela nakon njihovog mrtvila i njihovog razdvajanja.

Uzvišeni kaže: *"**On će uistinu i mrtve oživiti**"*, tj. Onaj Koji je to uradio, moćan je i za oživljavanje mrtvih, jer:

*"**On sve to može.**"*

Poslije toga Allah, dž.š., rekao je:

*"**A da pošaljemo vjetar i da oni vide da je sve požutjelo, oni bi i poslije toga blagodati poricali.**"* Kaže Uzvišeni: *"**A da pošaljemo vjetar**"*, suh, na usjeve koje su posijali, pa se razviju, zatim isprave na svojoj stabljici, pa ih vide požutjele kako počnu propadati - i poslije toga oni bi nastavili sa nijekanjem blagodati koje su im date, kao što Uzvišeni veli:

*"**Kažite vi Meni: 'Šta biva s onim što posijete? Da li mu vi dajete snagu da niče ili to Mi činimo?'**"* ***(56:63,64)*** Vjetrova ima osam vrsta: četiri su kao milost, a četiri kao kazna. Što se tiče prva četiri, to su: en-naširat, oni koji šire; el-mubešširat, koji najavljuju kišu; el-murselat, oni koji se jedan za drugim šalju; ez-zarijat, oni koji pušu, a druga četiri su; el-akim, vjetar bez ikakva dobra; es-sarsar, ledeni vjetar (ova dva su na kopnu); el-kasif, bura i el-asif, silan vjetar (na moru).

Ako Allah, dž.š., hoće, učinit će ih kao milost i radost, a ako hoće učinit će ih bolnom patnjom. Vjetrovi su različiti po pitanju pravca: istočni, zapadni, južni i sjeverni.

Postoje velika razmimoilaženja po pitanju njihove koristi i utjecaja.

Blagi svježi vjetar hrani biljke i tijela životinja, dok drugi suši, treći pokreće i očvršćuje, a četvrti iznuruje i slabi.

فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾ وَمَا أَنتَ بِهَادِ الْعُمْيِ عَن ضَلَالَتِهِمْ إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾

"Ti ne možeš mrtve dozvati, ni gluhe, kad se od tebe okrenu, dovikati, /52/ niti možeš slijepe od zablude njihove odvratiti; možeš jedino dozvati one koji u ajete Naše vjeruju, jedino oni će se odazvati." /53/

Uzvišeni veli da kao što nije u tvojoj moći da dozoveš, niti da svoj govor dostaviš gluhima koji ne čuju, a usto su ti leđa okrenuli - također ne možeš uputiti one koji su slijepi spram Istine, niti ih možeš povratiti sa krivog puta.

To pripada samo Allahu Uzvišenom. Samo On i niko drugi, može, ako hoće, omogućiti mrtvima da čuju glasove živih, da uputi koga hoće i na stranputicu navede koga hoće. Zbog toga Uzvišeni kaže:

*"**možeš jedino dozvati one koji u ajete Naše vjeruju, jedino oni će se odazvati**"*, tj. jedino su oni pokorni, poslušni i odazivaju se. Oni su ti koji čuju Istinu i slijede je. Takvi su vjernici, a prvi koji su spomenuti su nevjernici. Zato Uzvišeni veli:

*"**Odazvat će se jedino oni koji su poslušni, a Allah će umrle oživiti; zatim Njemu će se svi vratiti.**" **(6:36)*** Iz ajeta: *"**Ti ne možeš mrtve dozvati...**"* Majka vjernika Aiša, r.a., zaključila je da je Abdullah ibn Omer bio u zabludi u svom prenošenju hadisa kada se Allahov Poslanik, s.a.v.s., obraćao ubijenim koji su bačeni u jamu na Bedru, tri dana nakon bitke. Kad ih je prekoravao i korio, Omer mu rekao je: (439) "O Allahov Poslaniče, zar se obraćaš onima koji su već istruhnuli?" Poslanik, s.a.v.s., reče: "Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, vi ništa bolje ne čujete od njih, međutim oni ne mogu odgovarati." Aiša, r.a., smatra da je Poslanik, s.a.v.s., rekao ovako: "Oni sada, zaista, znaju da je ono što sam im rekao Istina."

Katade rekao je: "Allah, dž.š., ih je oživio kako bi mogli čuti govor Poslanikov, što je bio prijekor, ukoravanje i kazna njima."[500]

---

[500] U bejrutskom izdanju Tefsira Ibn-Kesira, izdavačke kuće Darul-Andalus, pojavili su se neki dodaci u odnosu na primjerak tefsira Ibn-Kesira zvani "En-nusha el-emirijje", a koji su potvrđeni u mekanskom primjerku. Ovi dodaci sadržavaju dva neosnovana hadisa i neka (sumnjiva) predanja od drugih ljudi mimo Poslanika. Tu stoje velike greške koje su zajedno sa drugim sličnim praznovjerjima uzrokovale slabljenje ovog ummeta kojem je Allah, dž.š., htio da bude najbolji ummet među ljudima, pod uvjetom da im pravi islam bude metod življenja i ispravni put. Međutim, nadvladala su stoljeća nazatka puna spletkarenja protiv islama i muslimana, u šta spadaju i ove velike pogreške koje su okrenule muslimane od njihovog pravilnog metoda i ispravnog puta.

U ovom Tefsiru stoji (ili bolje rečeno: tu je ubačeno i umetnuto) to "da mrtvi čuju, razumiju i da do njih dopiru djela živih". Jedan od

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُم
مِّن ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِن بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِن بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا
وَشَيْبَةً يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾

***"Allah je Taj Koji vas nejaklm stvara, I onda vam, poslIje nejakostI, snagu daje, a poslIje snage Izemoglost I sljede vlasI; On stvara što hoće, On sve zna I sve može."* /54/**

Uzvišeni ukazuje na faze razvoja čovjeka u njegovom stvaranju. Stvoren je od zemlje, zatim je bio kap sjemena, pa ugrušak te gruda mesa. Iza toga su nastale kosti zaodjenute mesom, nakon čega je u njega udahnut život (ruh).

Nakon što izađe iz majčinog stomaka sa slabašnom snagom, raste da bi postao dječak, zatim momčić, punoljetan i na kraju mladić. Nakon nejakosti - dobija snagu. Iza toga počinje da slabi. Dostiže muževno doba da bi nakon toga ostario i oronuo. Nakon snage dolazi nejakost. Slabi mu volja, pokret i snaga, osijedi mu kosa i promijene se vanjska i unutrašnja svojstva.

Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"a poslIje snage Iznemoglost I sljede vlasI: On stvara što hoće", tj. čini što želi i radi sa Svojim robovima kako želi: ***"On sve zna I sve može."***

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ
يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ كَذَٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾ وَقَالَ
الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ الْبَعْثِ فَهَٰذَا
يَوْمُ الْبَعْثِ وَلَٰكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يَنفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا
مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾

"A na Dan kad nastupI Čas oživljenja, zločInci će se zaklInjatI da su samo jedan čas ostall; a I prIje su IstInu Izbjegavall. /55/ A reći će onI kojima je dato znanje I vjerovanje: 'Vi ste ostall, prema Allahovoj KnjIzI, sve do Dana oživljenja, a ovo je Dan oživljenja, samo što vI nIste znall.' /56/ Toga Dana neće nIčemu poslužItI pravdanja onIma kojI su se prema sebI ogrješIlI I neće se od njIh tražItI da se Allahu umlle." /57/

Uzvišeni nas upoznaje o neznanju nevjernika na ovom i budućem svijetu.

Na ovom svijetu obožavali su idole, a na budućem su se Allahom kleli da oni na ovom svijetu nisu bili više od jednog časa (trena). Njihov cilj je da se protiv njih dokazi ne iznose, te da oni nisu sačekani kako bi se mogli opravdati. Uzvišeni Allah, dž.š., rekao je:

"...I prIje su IstInu Izbjegavall. A reći će onI kojima je dato znanje I vjerovanje: 'Vi ste ostall, prema Allahovoj KnjIzI, sve do Dana oživljenja.'" Na budućem svijetu njima će odgovoriti vjernici, znalci, kao što su im i na ovom svijetu iznosili dokaze, pa će im reći, kada se budu zaklinjali, da oni nisu ostali jedan trenutak:

"VI ste ostall, prema Allahovoj KnjIzI", tj. u Knjizi djela:

"do Dana oživljenja", tj. od dana kada ste stvoreni do Dana oživljenja,

"...samo što vI nIste znall." Uzvišeni Allah, dž.š., rekao je: ***"Toga Dana"***, tj. Sudnjeg dana,

"neće nIčem poslužItI pravdanja onIma kojI su se prema tebI ogrješIlI", ***"zbog onog što su radIlI I neće se od njIh tražItI da se Allahu umlle"***, tj. oni se neće povratiti na ovaj svijet, kao što Uzvišeni veli:

"...a ako budu tražIlI naklonost Allahovu, njIhovoj molbI neće se udovoljItI." (41:24)

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ
مِن كُلِّ مَثَلٍ وَلَئِن جِئْتَهُم بِآيَةٍ لَّيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ أَنتُمْ
إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَاصْبِرْ
إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

---

prenosilaca ove greške rekao je da je on vidio kako izlaze iz kabura, sjedaju na njega, pričaju s njim zovuši ga njegovim imenom. Zatim je spomenuo neke priče zasnovane na snovima koje potvrđuju da slušaju govor i selame živih, što je u jasnoj kontradikciji sa onim što se nalazi u ^asnom Kur'anu, a to je da mrtvi ne čuju. U Kur'anu nalazimo više primjera koji to potvrđuju kao: "Ti ne možeš mrtve dozvati..." (22.35) "...a ti ne možeš one u grobovima dozvati." "A oni kojima se, pored Njega, molite ne posjeduju ništa. Ako im se molite, ne čuju vašu molbu, a da i čuju, ne bi vam se odazvali; na Sudnjem danu še poreši da ste ih Njemu ravnim smatrali. I niko te neše obavijestiti kao Onaj Koji zna." (35:13, 14) Ako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., govorio onima u rupi na Bedru, grdeši ih i prekoravajuši ih - to je bilo isključivo samo za taj događaj, jer je to bila njegova mudžiza

^ak je jedan od prenosilaca rekao: "Allah ih je proživio kako bi čuli njegov prijekor, ukor i grdnju." Nakon što im je Allah, dž.š., povratio sluh čuli su govor Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako bi njihov azab došao do vešeg izražaja. Neprijatelji islama vole da ubacuju svoj otrov kako bi olakšali način ubacivanja idolopokloničkih ideja, koje dozvoljavaju pozivanje u vjeru mimo Allahove, traženje pomoši od drugog mimo Allaha, klanje u njihovo ime, zavjetovanje njima kao i druge slične idolopokloničke postupke, kako bi ostvarili svoje ciljeve i želje spletkareši protiv islama i muslimanima. Mi smo čvrsto uvjereni da su ovakve zlonamjerne greške ubačene u Ibn-Kesirov Tefsir, Allah mu se smilovao, koji je najbolji i najispravniji tefsir. Zbog toga izbacili smo ove ružne stvari iz ovog skrašenog tefsira o kojem šemo inače paziti da bude čist od svega što kvari ugled ove plemenite vjere, shodno našem ispravnom tradicionalnom vjerovanju. Ovim neIstinama posvetit šemo, ako Bog da, poseban odgovor - neka nam je Allah na pomoši.

"U ovom Kur'anu Mi navodimo ljudima svakovrsne primjere. A kad bi im ti ne znam kakvo čudo donio, opet bi rekli oni koji neće da vjeruju: 'Vi samo iznosite laži!' /58/ Eto, tako Allah pečati srca onih koji neće da znaju. /59/ A ti budi strpljiv! Allahovo obećanje je, zaista, istina i neka te nikako ne obmanu oni koji čvrsto ne vjeruju." /60/

Uzvišeni veli:

"U ovom Kur'anu Mi navodimo ljudima svakovrsne primjere", tj. pokazali smo im Istinu i objasnili je. U tome smo im dali primjere kako bi shvatili Istinu, slijedili je.

"A kad bi im ti ne znam kakvo čudo donio, opet bi rekli oni koji neće da vjeruju: 'Vi samo iznosite laži'", tj. kakvo god čudo oni budu vidjeli, bez obzira je li to na njihov prijedlog ili nekog drugog, oni u to ne vjeruju, kao što veli Uzvišeni:

"A oni na kojima se ispuni Riječ Gospodara tvoga, zaista, neće vjerovati, makar im došli svi dokazi, sve dok ne dožive patnju nesnosnu." (10:96, 97)

Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"Eto tako Allah pečati srca onih koji neće da znaju. A ti budi strpljiv. Allahovo obećanje je, zaista, istina...", tj. strpi se zbog njihovog prkosa i protivljenja. Allah, dž.š., tebi je i onima koji su s tobom obećao pobjedu nad njima na dunjaluku i ahiretu. Svemogući dalje veli:

"i neka te nikako ne obmanu oni koji čvrsto ne vjeruju", tj. i povrh toga Allah, dž.š., potvrdio je ono s čime te poslao. To je Istina u koju nema sumnje i od koje se ne odstupa. Izuzev nje nema druge upute koja bi se slijedila, već je kompletna Istina u njoj sadržana. Seid prenosi od Katade: "Dok je Alija, r.a., bio na jutarnjem namazu, dozivao ga je jedan Haridžija govoreći:

'Ako budeš druge Allahu ravnim smatrao tvoja djela će sigurno propasti, a ti češ izgubljen biti.' (39:65) Kada je Alija, r.a., shvatio što rekao je, odgovorio mu je dok je još bio u namazu:

'A ti budi strpljiv! Allahovo obećanje je, zaista, istina i neka te nikako ne obmanu oni koji čvrsto ne vjeruju.'"

Ovo je kraj skraćenog tefsira sure "Er-Rum".
Svaka zahvalnost i dobročinstvo pripada Allahu, dž.š.
Molimo ga da olakša ovaj skraćeni tefsir do kraja; On, zaista, sve čuje, blizu je i odaziva se molitvama. Slijedi skraćeni tefsir sure "Lukman".
Neka je neizmjerna hvala Gospodaru Svjetova!

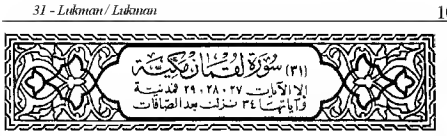

31
LUKMAN / LUKMAN
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 34 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ① تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ② هُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُحْسِنِينَ ③
الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُم بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ④
أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ⑤

U ime Alaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Elif-lam-mim/1/ Ovo su ajeti mudre Knjige, /2/ upute i milosti onima koji budu dobro činili, /3/ onima koji namaz budu obavljali i zekat davali i koji u onaj svijet budu čvrsto vjerovali; /4/ takvi su na Uputi Gospodara svoga i oni će uspjeti. /7/

Na početku sure "El-Bekare" općenito je govoreno o onom što se odnosi na početak ove sure, a to je da je Uzvišeni i Hvaljeni učinio ovaj Kur'an Uputom, Lijekom i Milošću za one koji budu dobro činili, a to su oni koji dobro čine u slijeđenju Šerijata - obavljaju propisane namaze u njihovim određenim vaktovima, utvrđene i neutvrđene nafile, daju obavezni zekat kome je potrebno, održavaju vezu sa rodbinom i njihovim bližnjima, čvrsto su uvjereni u nagradu i kaznu na ahiretu i Allahu, dž.š., se obraćaju da im to u sevab upiše. Ko bude tako radio, on je od onih za koje je Uzvišeni Allah, dž.š., rekao:

*"**Takvi su na Uputi Gospodara svoga**"*, tj. na razboritosti, jasnoći, Jasnom i Vidljivom putu. *"**I oni će uspjeti**"*, tj. na dunjaluku i ahiretu.

وَمِنَ النَّاسِ
مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا
هُزُوًا ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ⑥ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا
كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا ۖ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ⑦

"Ima ljudi koji kupuju priče za razonodu, da bi, ne znajući koliki je to grijeh, s Allahova puta odvodili i da bi ga predmetom za ismijavanje uzimali. Njih čeka sramna kazna./6/ Kad se nekom od njih ajeti Naši kazuju, on oholo glavu okreće, kao da ih nije ni čuo, kao da je gluh - zato mu navijesti patnju nesnosnu." /7/

Nakon što je iznio stanje srećnika koji slijede Allahovu knjigu i okoriste se kad je čuju, kao što Uzvišeni veli:

"Allah objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije se pouke ponavljaju, zbog kojih podliazi jeza one koji se Gospodara svoga boje, a kada spomene ime Allahovo, kože njihove i srca njihova se smiruju." (39:23)

Uzvišeni zatim iznosi stanje nesrećnika koji su odbili da se koriste slušanjem Allahovog govora, a prihvatili su slušanje svirke i melodične pjesme i muzičke instrumente, kao što Ibn-Mesud, oko pitanja Allahovog govora:

*"**Ima ljudi koji kupuju za razonodu, da bi, ne znajući koliki je to grijeh, s Allahova puta odvodili**"* veli: "Tako mi Allaha, to je pjesma." Tako su rekli: Ibn-Abbas, Džabir, Ikrime i dr. Ed-Dahak rekao je da je to širk. Ibn-Džerir kaže da je to svaki govor koji odvraća od Allahovih dokaza (ajeta) i slijeđenja Njegovog puta. Što se tiče Allahovog govora:

*"**da bi s Allahova puta odvodili**"*, znači da ovo rade zbog suprotstavljanja islamu i njegovim pripadnicima, a Njegov govor: *"**i da bi ga predmetom za ismijavanje uzimali**"* znači da bi se s njim izigravali. Govor Allaha, dž.š.: *"**Njih čeka sramna kazna**"* znači da će biti u stalnom azabu, poniženi na Sudnjem danu, kao što su prije omalovažavali Allahove dokaze.

Iza toga Allah, dž.š., rekao je:

*"**Kad se nekom od njih ajeti Naši kazuju, on oholo glavu okreće, kao da ih nije čuo, kao da je gluh**"*, tj. kada bi se kur'anski ajeti kazivali ovom koji se odao razonodi, igri i muzici, on bi se okrenuo i suprotstavio. Pravio bi se da ne čuje, a nije gluh, jer osjeća bol kada bi ga čuo; on za tim nema nikakve potrebe. Allahov govor:

*"**...zato mu navjesti patnju nesnosnu**"*, tj. Sudnjeg dana. To će ga boljeti kao što ga je boljelo slušanje Allahove Knjige i njegovih ajeta. To je, bez sumnje, adekvatna nagrada za odgovarajuću vrstu posla, a tvoj Gospodar neće nikom nepravdu učiniti.

إِنَّ
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ⑧ خَالِدِينَ فِيهَا
وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ⑨

"Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili, doista, pripadaju bašče uživanja,/8/ u njima će vječno boraviti - obećanje je Allahovo istinito, a On je Silan i Mudar." /9/

* Objavljena nakon sure "Es-Saffat". Ajeti br. 27, 28, i 29 su medinski..

U ovim ajetima spomen je završetka onih koji su vjerovali u Allaha, povjerovali polanicima i radili dobra djela radi Allahovog zadovoljstva;

"njima, doista, pripadaju bašče uživanja", tj. u njima će uživati uz razne užitke koje niko ne može ni zamisliti. U njima će biti nastanjeni i neće poželjeti da ih nečim drugim zamjene. Allohov govor: ***"obećanje je Allahovo istinito"*** znači da će to, bez ikakve sumnje, biti, a Allah održava obećanje jer je On, doista, Plemenit, Dobročinitelj, radi što želi i On sve može. ***"On je Silan"***, i svaku stvar je pokorio i sve Mu je poslušno. ***"On je Mudar"*** u svom govoru i postupcima i učinio je Kur'an uputom vjernicima.

خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۖ وَأَلْقَىٰ فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَآبَّةٍ ۚ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ هَٰذَا خَلْقُ ٱللَّهِ فَأَرُونِى مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١١﴾

"Stvorio je nebesa koja vi vidite bez stupova, a po Zemlji planine nepomične razbacao da vas ne trese, i po njoj životinje svih vrsta razasuo. Mi s neba kišu spuštamo i činimo da po njoj niču svakovrsne plemenite biljke./10/ To je Allahovo stvaranje, a pokažite Mi šta su drugi, mimo Njega, stvorili! Ništa! Mnogobošci su u očitoj zabludi." /11/

Uzvišeni ovim izlaže Svoju ogromnu moć u stvaranju nebesa i Zemlje i onog što je na njima i među njima. On veli: ***"Stvorio je nebesa bez stupova"*** vidljivih ili nevidljivih. Ovaj problem izložen je na početku sure "Er-Ra'd", pa to sad ne treba ponavljati.

"A po Zemlji planine nepomične razbacao", znači da je brda učvrstio na Zemlji kako se ne bi tresla sa svojim stanovnicima, zbog čega je Uzvišeni rekao: ***"da vas ne trese."*** Allahov govor: ***"i po njoj životinje svih vrsta razasuo"*** znači da je po njoj razasuo razne vrste životinja čije vrste i boje ne zna niko osim Onog Koji ih je stvorio. U sljedećem Svom govoru Uzvišeni stavlja do znanja da je On Onaj Koji daje opskrbu:

"Mi s neba kišu spuštamo i činimo da po njoj niču svakovrsne plemenite biljke", tj. dvije od svake biljke. Govor Uzvišenog: ***"To je Allahovo stvaranje"*** znači da je to produkt samo Allahovog stvaranja, djela, odredbe i ničijeg više, i da u tome on nema druga. Zbog toga je Uzvišeni ***"...a pokažite Mi šta su drugi mimo Njega stvorili?"***, tj. kipovi i idoli što ih obožavaju i mole im se mimo Allaha?!

"Ništa! Mnogobošci su", tj. oni koji Allahu druga pridružuju i drugog mimo Allaha obožavaju, ***"u zabludi"***, tj. u neznanju i sljepoći, ***"očitoj"***, odnosno očevidnoj i jasnoj.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَٰنَ ٱلْحِكْمَةَ أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾

"A Mi smo Lukmanu mudrost darovali:" Budi zahvalan Allahu! Ko je zahvalan, čini to u svoju korist, a ko je nezahvalan - pa, Allah je, zaista, Neovisan i hvale Dostojan." /12/

U vezi sa Lukmanom prethodnici su se razišli. Da li je bio poslanik ili samo "dobri Allahov rob" kome nije dato poslanstvo? Većina ih zauzimaju ovo drugo stanovište. Od Ibn-Abbasa prenosi se da je on bio abesinski rob, stolar. Džabir ibn Abdullah rekao je: "Bio je malen, pljosnata nosa, iz Nobe." Seid ibn el--Musejjeb rekao je: "Lukman je bio s juga Egipta, Allah mu nije dao poslanstvo, već mudrost."

Ibn-Džerir rekao je: "Lukman je bio abesinski rob, stolar. Njegov Gospodar mu rekao je, što je on i uradio: 'Zakolji nam ovu ovcu!' Zatim mu reče: 'Izvadi iz nje dva najbolja komada mesa!', pa je izvadio jezik i srce. Tu je, zatim, boravio izvjesno vrijeme, onoliko koliko je Allah htio. Zatim mu je Gospodar rekao: 'Zakolji nam ovu ovcu!', što je i uradio, zatim reče: 'Izvadi iz nje dva najgora komada mesa!', pa je izvadio jezik i srce. Gospodar mu rekao je: 'Naredio sam ti da izvadiš dva najljepša komada mesa iz ovce i ti si to uradio, pa sam ti naredio da izvadiš dva najgora komada mesa iz nje što si i uradio?' Reče Lukman: 'Od njih, zaista, nema ništa ljepše ako su dobri, a niti ima išta gore ako su loši!' Jednom mu je prišao jedan čovjek i pitao ga: 'Šta te je dovelo do ovoga što vidim?' Rekao je: 'Istiniti govor i šutnja o onom što me se ne tiče.'" Iz ovoga se vidi da je bio rob, a ropstvo je u suprotnosti sa poslanstvom jer su poslanici bivali slani uglednicima u svom narodu. Zbog toga je većina prvih učenjaka (selef) smatrala da on nije bio poslanik.

Pitali su ga o uzrocima zbog kojih je došao u ovakvo stanje, pa rekao je: "O moj brataiću, ako budeš slušao što ću ti reći bit ćeš isto kao i ja", Lukman je nastavio: "Obarao sam svoj pogled, sustezao jezik, bio skroman u hrani, čuvao spolni organ, govorio Istinu. Ispunjavao obećanja, ugošćavao goste, pazio komšije, ostavljao ono što me se ne tiče - to me je učinilo onim kakvog me vidiš."

U govoru Uzvišenog: ***"A Mi smo Lukmanu mudrost darovali"***, tj. razumijevanje, znanje, izražavanje i shvatanje islama. On nije bio poslanik i nije mu ništa objavljivano. Riječi: ***"Budi zahvalan Allahu!"*** znače da smo mu naredili da zahvaljuje Silnom i Uzvišenom Allahu, dž.š., na blagodatima, što mu ih je darivao više nego ostalim njegovim savremenicima u njegovom narodu.

Zatim je Uzvišeni rekao:

"Ko je zahvalan, čini to u svoju korist", tj. ko je zahvalan sam će se time okoristiti, dok govor Uzvišenog:

"a ako je nezahvalan - pa, Allah je, zaista, Neovisan i hvale Dostojan" znači da je On Neovisan od robova (ljudi) i to Mu ne šteti. Kada bi svi stanovnici Zemlje bili nevjernici, On je od svakog Neovisan. Drugog boga osim Njega nema, i samo Njega obožavamo!

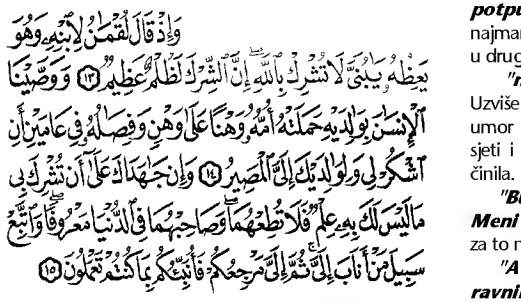

"Kad Lukman reče sinu svome, savjetujući ga: 'O sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim, širk je, zaista, velika nepravda.'/13/ Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi, iz slabosti u slabost i doji ga u toku dvije godine. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti./14/ A ako te budu nagovarali da drugog Meni ravnim smatraš, onoga o kome ništa ne znaš, ti ih ne slušaj i prema njima se, na ovom svijetu, velikodušno ponašaj, a slijedi Put onoga koji se iskreno Meni obraća; Meni ćete se poslije vratiti i Ja ću vas o onome što ste radili obavijestiti."/15/

Uzvišeni iznosi oporuku Lukmana svome sinu. A Lukman je Ibn-Anka Ibn-Sedun. Kako prenosi Es-Suhejli, ime njegovog sina je Taran.

Prvo što mu je oporučio je da obožava samo Allaha, dž.š., i da Mu nikoga ravnim ne čini. Zatim mu rekao je, opominjujući ga:

"širk je, zaista, velika nepravda", tj. to je najgora nepravda.

Buharija prenosi od Abdullaha da rekao je: /440/ "Kada je objavljen ajet:

'Bit će sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s nepravdom ne miješaju', ashabi Allahovog Poslanika zabrinuli su se pa su rekli: 'Koji to od nas neće miješati svoje vjerovanje s nepravdom?' Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Nije to tako. Zar niste čuli govor Lukmanov?:

'O sinko moj, ne smatraj druge Allahu ravnim, širk je, zaista, velika nepravda.'" Hadis prenosi i Muslim od El-E'ameša. Zatim je uz savjet sinu da samo Allaha, dž.š., obožava povezano dobročinstvo prema roditeljima, gdje stoji:

"Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi iz slabosti u "I doji ga u toku dvije godine" znači odgajanje i dojenje u toku dvije godine nakon rođenja, kao što Uzvišeni veli:

"Majke neke doje djecu svoju pune dvije godine, onima koji žele da dojenje bude potpuno." Iz ovog je Ibn-Abbas zaključio da je najmanje vrijeme trudnoće šest mjeseci jer je Uzvišeni u drugom ajetu rekao:

"nosi ga i doji trideset mjeseci" (46:15) Uzvišeni naglašava majčino odgajanje, njezin trud, umor u nespavanju i danju i noću. Pa neko se dijete sjeti i njezinog dobročinstva kojeg je prema njemu činila. Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti", tj. Ja ću te, zaista, nagraditi za to najboljom nagradom. Govor Uzvišenog:

"A ako te budu nagovarali da drugog Meni ravnim smatraš, onoga o kome ništa ne znaš, ti ih ne slušaj", znači - nemoj ih slijediti u njihovoj vjeri, jer to od njih neće biti primljeno,ali to te ne sprečava da budeš dobar prema njima.

"a slijedi put onoga koji se iskreno Meni obraća", tj. put vjernika, ***"Meni ćete se poslije vratiti i Ja ću vas o onome što ste radili obavijestiti."***

Taberani prenosi u knjizi "El-'Išre sa senedom do S'ad ibn Malika da rekao je: "Ovaj ajet je objavljen, a ja sam bio povod." ***"A ako te budu nagovarali"*** - rekao je: "Bio sam dobar čovjek prema svojoj majci. Nakon što sam primio islam rekla je: 'O Sa'de! Šta to vidim da si učinio? Ili ćeš ostaviti ovu tvoju vjeru ili ja neću jesti i piti do smrti i tebe će grditi zbog mene, pa će se reći: 'O ubico svoje majke." Rekao sam: 'Majko, nemoj to raditi, ja, zaista, neću ostaviti svoju vjeru ni za šta.' Provela je dan i noć ništa ne jedući, pa je osvanula iznurena, drugi dan i noć je provela ne jedući pa se još više iznurila. Tako je provela i sljedeći dan i noć ništa ne jedući što je jako iscrpilo. Kada sam to vidio rekao, sam: 'Majko, neka znaš, tako mi Allaha, kada bi ti imala hiljadu duša, pa jedna za drugom izlazila, ja ovu svoju vjeru ne bih ostavio nizašta, a ti kako želiš: ili jedi ili ne jedi.' Poslije toga, počela je jesti."

يَٰبُنَيَّ
إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثۡقَالَ حَبَّةٖ مِّنۡ خَرۡدَلٖ فَتَكُن فِي صَخۡرَةٍ أَوۡ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ
أَوۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ يَأۡتِ بِهَا ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٞ ١٦ يَٰبُنَيَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ
وَأۡمُرۡ بِٱلۡمَعۡرُوفِ وَٱنۡهَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَٱصۡبِرۡ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَۖ إِنَّ ذَٰلِكَ
مِنۡ عَزۡمِ ٱلۡأُمُورِ ١٧ وَلَا تُصَعِّرۡ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمۡشِ فِي ٱلۡأَرۡضِ
مَرَحًاۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخۡتَالٖ فَخُورٖ ١٨ وَٱقۡصِدۡ فِي مَشۡيِكَ
وَٱغۡضُضۡ مِن صَوۡتِكَۚ إِنَّ أَنكَرَ ٱلۡأَصۡوَٰتِ لَصَوۡتُ ٱلۡحَمِيرِ ١٩

"O sinko moj, dobro i zlo, teško koliko zrno gorušice, bilo u stijeni ili na nebesima ili u zemlji, Allah će na vidjelo iznijeti,doista Allah zna najskrivenije stvari, On je Sveznajući./16/ O sinko moj, obavljaj namaz i traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od hrđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi - dužnost je tako postupiti./17/ I, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje i ne idi Zemljom nadmeno, jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog./18/ U hodu budi odmjeren, a u govoru ne budi grlat; zbilja najneprijatniji glas je revanje magarca!" /19/

Ove korisne savjete Allah, dž.š., nam kazuje kao savjete mudrog Lukmana kako bi ih ljudi primijenili, kako bi se oni za tim poveli, pa veli:

*"**O sinko moj, dobro ili zlo, teško koliko zrno gorušice**"*, tj., zaista, je nepravda ili grijeh bilo ono koliko zrno gorušice *"**Allah će na vidjelo iznijeti**"*, tj. to će prikazati na Sudnjem danu pa će zato dati adekvatnu nagradu, dobru ili lošu u zavisnosti od djela, kao što Uzvišeni veli:

*"**Onaj Koji bude uradio koliko trun dobra - vidjet će ga, a onaj ko bude uradio i koliko trun zla vidjet će ga.**"* I bez obzira koliko taj trun bio sakriven ili nevidljiv u prostranstvima nebesa i Zemlje, to će na vidjelo iznijeti Onaj Kome se ništa ne može sakriti. Zbog toga je Uzvišeni rekao: *"**doista, Allah zna najskrivenije stvari, On je Sveznajući**"*, tj. poznaje sve stvari bez obzira koliko bile malehne i sićušne, a zna i za kretanje mrava u mrkloj noći i svakog stvorenja vidljivog i nevidljivog.

*"**O sinko moj, obavljaj namaz**"*, tj. sa njegovim farzovima, ruknovma i vaktovima *"**I traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od hrđavih**"* shodno svojim mogućnostima, *"**i strpljivo podnosi ono što te zadesi**"* jer Onaj Koji poziva Allahu mora se suočiti sa neprijatnostima.

*"**Dužnost je tako postupiti**"*, tj. strpljivost na ljudska maltretiranja spada u stvari koje zahtijevaju odlučnost i postojanost i koje Allah daruje ljudima.

U Allahovom govoru: *"**I, iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje.**"* U osnovi riječ "sa'ar" znači "bolest u vratovima deva od koje se uvijaju vratovi". S time je upoređen oholi čovjek koji okreće svoje lice od ljudi u vrijeme dok im govori ili dok mu govore omalovažavajući ih i sebe uznoseći nad njima, što Allah, dž.š., zaista, zabranjuje. Njegov govor: *"**I ne idi Zemljom nadmeno**"* znači gordo i oholo. Ne idi tako jer će se Allah, dž.š., rasrditi na tebe. Zbog toga je Slavljeni rekao:

*"**Jer Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog**"*, tj. samodopadljivog i koji se iznad drugih uzdiže, kao što Uzvišeni veli:

"I ne idi Zemljom nadmeno, jer zemlju ne može probiti ni brdo u visinu dostići." (17:37)

Hafiz El-Taberani prenosi od Sabita ibn Kajsa ibn Šemmasa da rekao je: /441/ "U prisustvu Resulullaha, s.a.v.s., spomenuta je oholost, a on je na nju posebno ukazao pa rekao je:

*"**Allah ne voli ni gordog ni hvalisavog.**"*Tada je jedan čovjek iz naroda rekao: "Tako mi Allaha, o Allohov poslaniče, ja, zaista, operem svoju odjeću pa se divim njezinoj bjelini i divim se kaišu na obući, švigaru na liču", pa je, s.a.v.s., rekao: "Nije to oholost. Oholost je da niječeš Istinu i potcjenjuješ ljude."

Allohov govor: *"**U hodu budi odmjeren**"*, ni spor, ni brz, već između toga dvoga. Njegov govor: *"**a u govoru ne budi grlat**"* znači ne diži glas bez potrebe. Zbog toga je Uzvišeni rekao:

*"**zbilja, najneprijatniji glas je revanje magarca**"*, tj. to je najružniji glas. Dakle krajnja namjera od visokog podizanja glasa je poistovjećena sa magarcem. Usto, on je omrznut kod Allaha, dž.š.

Uporedba sa magarcem iziskuje zabranu i kranjni prijekor, jer je Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /442/ "Nama ne pripada loš primjer (...) Onaj ko povrati dar je kao pas koji povrati po to poliže." U tefsiru ovog ajeta En-Nesai prenosi od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /443/ "Ako čujete kukurijekanje pijetla, onda tražite od Allaha, dž.š., neko dobro, a ako čujete revanje magarca onda se utječite Allahu, dž.š., od šejtana jer ga je magarac tada vidio." Prenose ga sastavljači Kutubus-sitte izuzev Ibnu-Madžea.

Ovo su korisni savjeti iz kur'anskih kazivanja o mudrom Lukmanu. O njemu se prenose mnogobrojne mudrosti i pouke. Tu spada i ono što prenosi imam Ahmed od Ibn-Umera da je rekao: "Izvijestio nas je Allohov Poslanik, s.a.v.s i rekao: /444/ 'Lukman je govorio: 'Ako je Allah nešto povjerio ili pohranio, to bi i sačuvao.'"

Prenosi se od Ibn Ebi-Hatema, a ovaj prenosi od Kasima ibn Muhajmera da je Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /445/ "Mudri Lukman je savjetujući svoga sina rekao: 'O sine moj, čuvaj se prerušavanja jer je to uzrok straha u noći, a pokuđenosti u danu!'"

Iz govora njegovom sinu

"O sinko moj, zaista, mudrost podiže nevoljnike do kraljevskih prijestolja. O sinko moj, ako uđeš među narod, onda im nazovi selam, zatim sjedi u prikrajak i ne govori dok oni ne počnu da govore, pa ako budu u govoru spominjali Allaha, onda im se pridruži, a ako uđu u neki drugi razgovor, onda ih napusti i pridruži se drugim."

O skromnosti

Hadisi koji se odnose na savjete mudrog Lukmana njegovom sinu.

Enes ibn Malik rekao je: "Čuo sam Allahovog Poslanika kad rekao je: /446/ 'Možda će raščupanom čovjeku u dva pohabana haljetka koga ljudi otjeruju ispred vrata Allah uslišati kada ga usrdno moli.'"

Od Enesa, r.a., se prenosi da rekao je: "Rekao je Resulullah: /477/ 'Blago pobožnjacima, bogatašima koji kada su prisutni ne poznaju se, a kada su odsutni to se ne osjeća. Oni su svjetiljke kojima ništa ne može naštetiti, nikakav fitneluk na Zemlji.'"

Od Muaza ibn Džebela se prenosi da rekao je: "Čuo sam Resulullaha da rekao je: /448/ 'Zaista je i najmanji dio oholosti - širk. Allah voli i nenametljive bogobojazne bogataše koji kada su odsutni, to se ne osjeća, a kada su prisutni, nisu uočljivi. Njihovo srce su svjetionici upute, spašeni od svake tamne sumnje.'"

Slava (popularnost)

Prenosi se od Enesa ibn Malika da je Resulullah rekao: /449/ "Dosta čovjek ima zla, osim onaj koga je Allah sačuvao da ljudi prstima pokazuju na njega, njegovu vjeru i njegov dunjaluk. Uzvišeni Allah ne gleda na vaš izgled, na vanjski lik, nego gleda Vaša srca, iman, i vaša djela."

U lancu prenosilaca nalazi se Ibn-Lehi'a, a on je okarkerisan kao slab prenosilac kao slab zbog lošeg pomučenja nakon što su njegove knjige izgorjele.

Ibrahim ibn Ehem, r.a., rekao je: "Nije iskren prema Allahu Onaj Koji voli slavu." Selim ibn Hanzale rekao je: "Dok smo bili sa svojim ocem, nad njim se nadvio Omer ibn Hatab i rekao: 'Zaista je ona (slava) poniženje za sljedbenike, a iskušenje za one koji je slijede.'" Ibrahim en-Nehai rekao je: "Ne oblači odjeću kojom ćeš se proslaviti među učenjacima niti da te to potcijeni među pokvarenjacima."

Lijepo vladanje

Od Enesa, r.a., se prenosi: /450/ "Alejhisselam je bio čovjek najljepše naravi. Od Ibn-Omera, r.a.: /451/ "Pitali su Allahovog Poslanika: 'Koji je vjernik najbolji?' Rekao je: 'Onaj ko je najljepše naravi.'"

Od Aiše, r.a., kao merfu'-predanje prenosi se: /452/ "Lijepom naravi Allahov rob dostigne stepen onoga koji obnoć klanja, a danju posti."

Od Ebu-Hurejrea, r.a., prenosi se da je kazao: /453/ "Pitali su Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o tome što će ljude najviše uvesti u Džennet, pa rekao je: 'Bogobojaznost i lijepe naravi', pa je upitan što će ljude najviše uvesti u Vatru. On rekao je: 'Dva otvora: usta i spolni organ.'"

Od Enesa kao merfu'-predanje prenosi da rekao je: /454/ "Lijepa narav donosi dobro dunjaluka i ahireta." Od Hasana ibn Alije prenosi se da je rekao: "Rekao je Resulullah, s.a.v.s.: /455/ 'Za lijepu narav Allah daje robu kao što daje mudžahidu na Božijem putu, kada odlazi ima nagradu i kada se vraća.'"

Od Ebu-Hurejrea kao merfu'-predanje prenosi se da je rekao: /456/ "Od ljudi, vi nećete uspjeti sa vašim imetkom već sa prijatnim licem i lijepom naravi."

Kuđenje oholosti

Od Ibn-Mes'uda prenosi se merfu'-predanje, pa se kaže: /457/ "U Džennet neće ući onaj ko u svom srcu bude imao trunku oholosti, niti će ući u Vatru onaj u čijem srcu bude trunka imana."

A od Abdullaha ibn Umera da rekao je, pripisujući to Poslaniku: /458/ "U čijem srcu bude i trunka oholosti, Allah će ga naglavačke baciti u Vatru." Muhammed ibn Husejn ibn Alij, Alijin, r.a., unuk, rekao je: "U čovječije srce ne uđe ni malo oholosti a da mu se, za isti procenat, ne smanji razum." Što se tiče gordosti (ihtijal), od Burejde, kao merfu'--predanje se prenosi: /459/ "Ko bude svoju odjeću puštao po zemlji s gordošću, Allah ga neće ni pogledati." Od Ebu-Hurejrea također kao merfu'--predanje: /460/ "Na Sudnjem danu Allah neće pogledati onog ko spusti po zemlji svoj ogrtač. Dok je čovjek šepureći se išao zaogrnut svojim ogrtačem, Allah ga je utjerao u zemlju, pa će u njoj čekati sve do Sudnjeg dana."[501]

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا ۚ أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٢١﴾

"Kako ne vidite da vam je Allah omogućio da se koristite svim onim što postoji na nebesima i na Zemlji i da vas darežljivo obasipa miloščU

[501] To je Karun, koga je Allah, dž.š., utrpao u zemlju zbog njegovog nevjerovanja, oholosti i gordosti, da nas Allah sačuva toga!

Svojom, i vidljivom i nevidljivom? A ima ljudi koji raspravljaju o Allahu bez ikakva znanja, bez ikakve upute i bez knjige svjetlije. /20/A kad im se govori: 'Slijedite ono što vam Allah objavljuje!', odgovaraju: 'Ne, mi slijedimo ono što smo zapamtili od predaka naših.' Zar i onda kad ih šejtan poziva na patnju u Ognju?!" /21/

Uzvišeni, iza toga, upozorava na Svoje blagodati tako što im je potčinio sve što je na nebesima i Zemlji kako bi se time ispomogli u svom životu na ovom svijetu i u obožavanju Allaha, dž.š., kao što je naređeno. Na njih je izlio Svoje vidljive i nevidljive blagodati: slanje poslanika, objavljivanje Knjiga i otklanjanje slabosti i bolova. Ali i pored toga samo je mali broj ljudi vjerovao. Većina njih je raspravljala o Božijem jedinstvu i slanju poslanika bez ikakva znanja i argumenata iz jasne i svijetle Božije knjige:

*"**A kad im se govori: "Slijedite ono što Allah objavljuje!**"* od čistog Božijeg zakona Svome Poslaniku odgovaraju: *"**Ne, mi slijedimo ono što smo zapamtili od predaka naših**"*, tj. njihov jedini argument je slijeđenje očeva i predaka. Šta o ovome mislite, vi koji ste u kušnji sa vašim očevima koji su u zabludi, a s njima i vi? Zbog toga je On rekao: *"**zar i onda kad ih šejtan poziva na patnju u Ognju?!**"*

Ovakva je situacija sa onima koji napuste Ispravni Allahov put i slijede svakog ljudskog i džinskog šejtana kako bi ih odveli u džehenemsko boravište.

وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٢٢﴾ وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُۥٓ ۚ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٢٣﴾ نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾

"Onaj ko se sasvim preda Allahu, a usto čini dobra djela, uhvatio se za najčvršću vezu. Allahu se na koncu sve vraća. /22/A Onaj Koji ne vjeruje, pa, neka te ne zabrinjava nevjerovanje njegovo. Nama će se svi vratiti i Mi ćemo ih o onome šta su radili obavijestiti; Allahu su, ulstinu, poznate svačije misli./23/ Mi im dajemo da kratko uživaju, a onda ćemo ih natjerati u patnju nelzdržlvu." /24/

Uzvišeni nas obavještava o onima koji se sasvim predaju Allahu, rade čista srca, pokorni su Njegovim naredbama i slijede Njegov zakon. Zbog toga Uzvišeni veli:

*"**a usto čini dobra djela**"* slijedeći ono što je naređeno a napuštajući zabranjeno,

*"**uhvatio se za najčvršću vezu**"*, tj. uzeo je od Allaha čvrsto obećanje da ga neće kažnjavati;

*"**Allahu se na koncu sve vraća. A Onaj Koji ne vjeruje, pa, neka te ne zabrinjava nevjerovanje njegovo.**"* Nemoj se, Muhammede, žalostiti zbog njihovog nevjerovanja u ono što ti je objavljeno, svi će se oni Allahu vratiti, pa će ih obavjestiti o onome što su radili tj. dat će im adekvatnu nagradu.

*"**Allahu su, ulstinu, poznate svačije misli**"* i Njemu se ne može ništa sakriti.

Uzvišeni je zatim rekao: *"**Mi im dajemo da kratko uživaju**"*, tj. na dunjaluku,

*"**a onda ćemo ih natjerati**"*, tj. prisilno sakupiti *"**u patnju nelzdržlvu**"*, tj. užasnu, tešku i za dušu mučnu.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾

"A da ih upitaš: 'Ko je stvorio nebesa i Zemlju?', sigurno bi rekli: 'Allah!', a ti reci: 'Hvaljen neka je Allah!', samo što većina njih ne zna./25/ Allahovo je sve na nebesima i na Zemlji! Allah je, ulstinu, Neovisan i hvale Dostojan." /26/

Uzvišeni obavještava o ovim mušricima koji priznaju da je Allah jedini Stvoritelj nebesa i Zemlje i da nema druga, ali, i pored toga, oni i druge obožavaju, a znaju da je to Božije stvorenje i Božije vlasništvo. *"**a ti reci: 'I Hvaljen neka je Allah'**"*, jer je protiv Nas ustanovljen argument sa samim vašim priznanjem.

*"**samo što većina njih ne zna**"* Nakon toga Uzvišeni rekao je:

*"**Allahovo je sve na nebesima i na Zemlji**"*, tj. On je to stvorio i to posjeduje: *"**Allah je, ulstinu, Neovisan i hvale Dostojan**"*, tj. Neovisan je od svega ostalog i svaka stvar Njega treba. Hvaljen je u svemu što je stvorio. Hvaljen je na nebesima, za sve što je stvorio i uspostavio. On je Hvaljen u svakoj stvari.

وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ
مِن شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِن بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ
اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾ مَّا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ
وَاحِدَةٍ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾

"Da su sva stabla na Zemlji pisaljke, a more, uz pomoć još sedam mora, tinta, ne bi se ispisale Allahove riječi; Allah je, uistinu, Silan i Mudar./27/ Stvoriti sve vas i sve vas oživiti isto je kao i stvoriti i oživiti jednoga čovjeka; Allah, zaista, sve čuje i sve vidi." /28/

Slavljeni nas obavještava o Svojoj veličini, ponosu, uzvišenosti, lijepim imenima, uzvišenim svojstvima, potpunim riječima koje niko niti poznaje niti može izbrojati, kao što najbolji čovjek, s.a.v.s., veli: /461/ "Ja ti ne mogu izraziti pohvalu Tebi, Bože, Ti si onakav kakvim si Sebe pohvalio."

Uzvišeni rekao je:

"Da su sva stabla na Zemlji pisaljke a more, uz pomoć još sedam mora, tinta, ne bi se ispisale Allahove riječi", tj. kada bi se od svih stabala na Zemlji napravila pera, a more učinilo mastilom sa dodatkom od još sedam mora i još mnogo više od toga i time pisale Božije riječi o Njegovoj veličini, svojstvima i uzvišenosti, slomila bi se ta pera, mora bi presušila. Zašto je naš Gospodar, kao što To veli, iznad onog što mi kažemo.

Katade rekao je: "Objavljen je (ovaj ajet) nakon što su mušrici rekli: 'Ovaj govor se skoro iscrpio', na što je Uzvišeni rekao:

"Da su sva stabla na Zemlji pisaljke, a more..."

Od Ibn-Abbasa se prenosi: (462) "Ovaj ajet je objavljen kao odgovor židovima; njihovi rabini su rekli Resulullahu u Medini: 'Muhammede, jesi li vidio svoj govor:

'Vama je dato samo malo znanja.' Da li se tim misli na nas ili na tvoj narod.' Allohov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Oba.' Rekli su i: 'Zar nisi saopćio ono što ti je objavljeno da je nama dat Tevrat u kome se nalazi objašnjenje za svaku stvar?' Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'To je u Allahovom znanju vrlo malo, a kod vas je to ono što vam je dovoljno.'" Allah, dž.š., je o onom što su ga pitali objavio sljedeće:

"Da su sva stabla na Zemlji pisaljke..." Ovo ukazuje da je ovaj ajet medinski, a ne mekanski, mada je rasprostranjeno mišljenje da je mekanski. A Allah najbolje zna.

O govoru Uzvišenog: ***"Allah je, uistinu, Silan, Mudar."*** Riječ "Silan" znači da je osnažio svaku stvar, pokorio je i nadmašio, a "Mudar" je u svim stvarima. Govor Uzvišenog:

"Stvoriti sve vas i sve vas oživiti isto je kao i stvoriti i oživiti jednoga čovjeka" znači da stvaranje svih ljudi i njihovo proživljenje na Dan proživljenja s obzirom na Njegovu snagu je isto što i stvaranje jedne duše.

Govor Uzvišenog: ***"Allah, zaista, sve čuje i sve vidi."*** Znači da čuje njihov govor i vidi njihova djela kao što je to slučaj sa Njegovim slušanjem i gledanjem jedne duše.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ
وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ
مُّسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا
يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾

"Zar ne vidiš da Allah uvodi noć u dan i dan u noć, i da je potčinio Sunce i Mjesec - svako se kreće do roka određenog - i da Allah dobro zna ono što radite?! /29/To je zato što je Allah - Istina, a oni kojima se, pored Njega, mole - nelstina, i što je Allah Uzvišen i Veliki." /30/

Uzvišeni saopćava: ***"da uvodi noć u dan"***, znači da uzima od noći i produžava dan. Ovako bude ljeti, dan bude vrlo dug, a zatim se skraćuje, pa se produžava noć a skraćuje dan što se dešava zimi.

"I da je potčinio Sunce i Mjesec - svako se kreće do roka određenog", tj. do određenog cilja kao što stoji u dvije zbirke sahih-hadisa (Buharijina i Muslimova) u hadisu kojeg prenosi Ebu-Zerr, r.a., da je Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /463/ "O Ebu-Zerr! Znaš li kuda ide ono Sunce?" Rekao sam: "To najbolje zna Allah i Njegov Poslanik." Reče: "Ono ide i sedždu čini pod Aršom, zatim traži dozvolu od svog Gospodara i skoro je došlo vrijeme kada će se reći: 'Vrati se odakle si došlo!'"

Allohov govor: ***"Allah dobro zna ono što radite"*** je kao i Njegov govor:

"Zar ne znaš da je Allahu poznato sve što je na nebu i na Zemlji?" Znači, On vam pokazuje Svoje znakove kako bi zaključili da je On Istina, tj. da je Njegovo postojanje Istinito. On je Istina, a sve što je mimo Njega nelstina je. Sve što postoji - On je stvorio i Njegovi smo robovi. Kada bi se sakupila sva stvorenja, ne bi bila u stanju da pokrenu ni jedan jedini atom, osim s Njegovom dozvolom. Nemoćni su da stvore običnu mušicu. Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"To zato što je Allah - Istina, a oni kojima se, pored Njega, mole - nelstina, i što je Allah Uzvišen i Veliki", tj. od Njega niko uzvišeniji nema i On je veći od svega drugog.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ
ٱلْفُلْكَ تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ بِنِعْمَتِ ٱللَّهِ لِيُرِيَكُم مِّنْ ءَايَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ
لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾ وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ كَٱلظُّلَلِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ
مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ
إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ ﴿٣٢﴾

"Zar ne vidiš da lađe Allahovom milošću morem plove da bi vam pokazao neke znake Svoje? To su, zalsta, pouke za sve strpljive i zahvalne./31/ A kad ih talas, kao oblak, prekrije, mole se Allahu iskreno Mu vjeru ispovijedajući; a čim ih On do kopna dovede, među njima nezahvalnika bude. A dokaze Naše samo izdajnik, nezahvalnik poriče." /32/

Uzvišeni obavještava da je On Taj Koji je pokorio more kako bi njime lađa plovila Njegovom milošću, naredbom i potčinjavanjem mora. Da On nije učinio da u vodi postoji sila koja nosi lađe, one ne bi mogle njime ploviti. Zbog toga je Uzvišeni rekao:
"da bi vam pokazao neke znake Svoje", tj. znake Svoje moći.

"To su, zalsta, pouke za sve strpljive i zahvalne", tj. strpljive u nevolji i zahvalne u blagostanju, a zatim Uzvišeni veli: ***"A kad ih talas, kao oblak, prekrije"***, tj. kao brda i oblaci

"mole se Allahu iskreno Mu vjeru ispovijedajući."[502]

Zatim je Uzvišeni i Svemoćni rekao:

"a čim ih On do kopna dovede, među njima nezahvalnika, bude." Mudžahid rekao je da riječ znači ovdje "Onaj Koji niječe i nevjeruje". Zato Uzvišeni kaže:

"A dokaze naše samo izdajnik, nezahvalnik poriče."

Izdajnik je ustvari vjerolomnik, tj. on je Onaj Koji kada god prihvati obavezu - prekrši je. Inače termin "el-hatru" je "izdajnik", općenitiji od vjerolomnika i jasnije izražava to svojstvo.

Omer ibn Ma'd Jekreb rekao je: "Kada bi ti vidio oca Umejra ruke bi svoje napunio vjerolomstvom i izdajstvom."

Božija riječ "kefur" - "nezahvalnik" znači "Onaj Koji o blagodatima nije zahvalan pa ih poriče, ignoriše i ne spominje ih".

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ وَٱخْشَوْا۟ يَوْمًا
لَّا يَجْزِى وَالِدٌ عَن وَلَدِهِۦ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِۦ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ
حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿٣٣﴾

"O ljudi, bojte se Gospodara svoga i strahujte od Dana kad roditelji djetetu svome neće moći nimalo pomoći, niti će dijete moći svome roditelju imalo pomoći! Allahova prijetnja je istinita, pa neka vas nikako život na ovom svijetu ne zavara i neka vas u Allaha šejtan ne pokoleba." /33/

Allah, dž.š., skreće pažnju ljudima na Dan povratka pa im naređuje bogobojaznost, da se samo Njega boje, da strepe od Sudnjeg dana, kad

"roditelji djetetu neće moći nimalo pomoći." To znači kada bi želio da sebe žrtvuje za njega, to se ne bi prihvatilo. Isto tako, ako bi dijete željelo da žrtvuje sebe za roditelja, to se ne bi od njega prihvatilo. Zatim ih Uzvišeni savjetuje, govoreći: ***"pa neka vas nikako život na ovom svijetu ne zavara"***, tj. da ne budete zaokupljeni bezbrižnostima ovoga svijeta, pa da vas to odvrati od ahireta.

"I neka vas u Allaha šejtan ne pokoleba." Riječ je ustvari "šejtan". On, zaista, koleba potomke Ademove, obećava im i obmanjuje ih, a od toga, ustvari, nema ništa. To je onako kako Uzvišeni kaže:

"On im obećava i primamljuje ih lažnim nadama, a ono što im šejtan obeća samo je obmana." (4:120)

إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥ
عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ ۖ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْأَرْحَامِ ۖ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ مَّاذَا
تَكْسِبُ غَدًا ۖ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌۢ بِأَىِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾

"Samo Allah zna kad će Smak svijeta nastupiti, samo On spušta kišu i samo On zna šta je u matericama, a čovjek ne zna šta će sutra zaraditi i ne zna čovjek u kojoj će zemlji umrijeti; Allah, uistinu, sve zna i o svemu je obaviješten." /34/

Ovo su ključevi gajba (nepoznatog, nevidljivog) i znanje o njemu Allah, dž.š., je zadržao samo za Sebe, tako da niko o tome ništa ne zna osim onog što ga Uzvišeni obavijesti. Tako vrijeme Sudnjeg dana ne zna ni Poslanik niti melek. ***"On će ga u njegovo vrijeme otkriti." (7:187)*** Tako je i u pogledu kiše, za koju samo Allah, dž.š., zna, i kada naredi da pada, tek onda za to znaju meleci zaduženi za to. Da li je u materici muško ili žensko, srećnik ili nesrećnik, to niko osim Allaha ne zna, da bi tek nakon toga i to saznali meleki zaduženi za taj posao. Također čovjek ne zna što će sutra zaraditi na ovom i budućem svijetu, i ne

[502] Mole Mu se iskazujući potpuni tevhid (monoteizam) i nikoga Allahu ne pridružuju.

zna u kojoj zemlji će umrijeti. To niko niti shvata, niti zna.

Ovaj ajet je sličan sljedećem Allahovom govoru: ***"U njega su ključevi svih tajni, samo Ih On zna." (6:59)*** U jednom hadisu ovih pet stvari su nazvane "ključevi gajba".

Imam Ahmed prenosi od Ibn-Umera da je rekao: "Rekao je Allohov Poslanik, s.a.v.s.: /464/ 'Ključevi gajba' pet su stvari koje ne zna niko osim Allaha.'

'Samo Allah zna kad će Smak svijeta nastupiti, samo On spušta kišu i samo On zna šta je u matericama, a čovjek ne zna šta će sutra zaraditi i ne zna čovjek u kojoj će zemlji umrijeti; Allah, uistinu, sve zna i o svemu je obaviješten.'"

Ovaj hadis prenosi samo Buharija. Prenosi Eš-Ša'bi od Mesruka, a ovaj od Aiše, r.a., da je rekla: /465/ "Ko vam bude pričao da on (tj. Allohov Poslanik, s.a.v.s.) zna što će sutra biti, sigurno je slagao, zatim je proučila:

'a čovjek ne zna šta će sutra zaraditi.'"

O govoru Uzvišenog: ***"I ne zna čovjek u kojoj će zemlji umrijeti"*** Katade je rekao: "To su stvari koje je za Sebe Allah ostavio. O njima ne zna ni "Bliski melek", niti Allohov Poslanik, jer ***'samo Allah zna kad će Smak svijeta.'"*** Niko od ljudi ne zna kad će nastupiti Smak svijeta - u kojoj godini, mjesecu, danu ili noći. ***"Samo On spušta kišu",*** tako da niko ne zna kada će kiša pasti - danju ili noću,

"i samo On zna šta je u matericama" muško ili žensko, crvenokožac ili crnac, i to niko drugi ne zna.

"a čovjek ne zna što će sutra zaraditi" - dobro ili zlo. O sine Ademov, ti ne znaš kada ćeš umrijeti. Možda si već sutra mrtvac ili bolesnik.

"i ne zna čovjek u kojoj će zemlji umrijeti", tj. ni jedan čovjek ne zna gdje je njegov mezar; je li to u moru, na kopnu, u dolini ili na planini? U jednom hadisu stoji: /466/ "Kad Allah htjedne roba uzeti (usmrtiti) u nekom mjestu (zemlji), učini da on u toj zemlji ima neku potrebu."

Kraj skraćenog tefsira sure "Lukman". Neka je hvala Allahu, Gospodaru svijetova!

32
ES - SEDŽDA / PADANJE NIČICE
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 30 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الٓمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ
افْتَرَاهُ ۚ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَاهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن
قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog!"
"Elif-Lam-Mim./1/ Objavljivanje Knjige, o kojoj nema sumnje, od Gospodara je svjetova, /2/ a oni govore: 'On je izmišlja!' Ne, ona je Istina od Gospodara tvoga da opominješ narod kojemu Prije tebe nije došao niko da ga opominje, da bi išao Pravim putem." /3/

O skraćenim harfovima već je bilo govora na početku sure "El-Bekare", pa nema potrebe to ovdje ponavljati. Govor Uzvišenog

"Objavljivanje Knjige,o kojoj nema sumnje", znači da uopće ne treba sumnjati niti biti skeptičan da je ona objavljena

"od Gospodara je svjetova." Zatim Uzvišeni obavještava o idolopoklonicima pa veli: ***"a oni govore: 'On je izmišlja!'"***, to jest, to je njegova lična izmišljotina.

"Ne, ona je Istina od Gospodara tvoga da opominješ narod kojemu prije tebe nije došao niko da ga opominje, da bi išao Pravim putem", tj. da slijede Istinu s kojom je došao.

U Knjizi o džumi, Buharija u svom "Sahihu" prenosi od Ebu-Hurejrea da rekao je: /467/ "Allahov Poslanik petkom je na sabah-namazu učio:

"suru 'Es-sedžda'", i to prenosi i Muslim od Sufjana es-Sevrija. Imam Ahmed prenosi od Džabera da rekao je: /468/ "Allohov Poslanik ne bi zaspao dok ne bi proučio: ***"Iz sure 'Es-Sedžde."*** (El-Mulk). Ovo bilježi samo Ahmed.

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا
بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ۖ مَا لَكُم مِّن دُونِهِ مِن
وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ ۚ أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى
الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾
ذَٰلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦﴾

"Allah je nebesa i Zemlju i ono što je između njih u šest dana stvorio, a zatim se nad Aršom uzvisio; vi, osim Njega, ni zaštitnika ni posrednika nemate, pa zašto se ne opomenete?/4/ On upravlja svima, od neba do Zemlje, a onda se sve to Njemu vraća u Danu koji, prema vašem računanju vremena, hiljadu godina traje./5/ To je Onaj Koji zna i nevidljivi i vidljivi svijet, Silni i Miilostivi." /6/

Uzvišeni obavještava da je On stvorio sve stvari - nebesa, Zemlju i ono što je među njima - u šest dana, a zatim se nad Aršom uzvisio, onako kako to odgovara Njegovoj uzvišenosti, bez ikakvog prilagođavanja, poređenja, akomodacije, tumačenja i lišavanja Njega Njegovih atributa

"Vi, osim Njega, ni zaštitnika ni posrednika nemate", tj. On je Vlasnik upravljanja stvarima, Stvoritelj, On upravlja svim stvarima, svemoćan je pa nema zaštitnika stvorenjima izuzev Njega niti ima zagovarača osim sa Njegovim izunom. ***"Pa zašto se ne urazumite"***, tj. o vi koji obožavate drugog osim Allaha i koji se oslanjate na drugog mimo Njega - On je Uzvišen i Svet, nema suparnika, sudruga, pomoćnika, rivala niti Sebi jednaka. Nema drugog boga osim Njega niti drugog gospodara osim Njega.

Njegov govor:

"On upravlja svime, od neba do Zemlje, a onda se sve to Njemu vraća", znači da se spušta njegova naredba sa najvećih nebeskih visina do krajnjih dijelova sedme Zemlje, kao što Uzvišeni veli:

"Allah je sedam nebesa i isto toliko zemalja stvorio. Njegovo naređenje na sve se njih odnosi." (65:12) Njemu, Uzvišenom, penju se djela ***"u danu koji, prema vašem računaju vremena, hiljadu godina traje."*** Ali melek to prevali za vrijeme koliko je treptaj oka.

"To je Onaj Koji zna i nevidljivi i vidljivi svijet, Silni i Milostivi", tj. Allah, dž.š., je Svjedok nad djelima Svojih robova koja se sva Njemu dižu, i velika i mala. On je silan, Slavan, Onaj Koji je pokorio i potčinio svaku stvar. On je Milostiv prema Svojim robovima vjernicima. On je Silan u Svojoj milosti. Milostiv u Svojoj Silini, i to je ta potpunost. Silina sa Milošću i Milost sa Silinom. On je Milostiv bez ikakve manjkavosti.

* Objavljena nakon sure "El - Mu'minun".
** Ajeti od 16 - 20. objavljeni su u Medini.

الَّذِيٓ أَحۡسَنَ كُلَّ
شَيۡءٍ خَلَقَهُۥۖ وَبَدَأَ خَلۡقَ ٱلۡإِنسَٰنِ مِن طِينٖ ٧ ثُمَّ جَعَلَ نَسۡلَهُۥ مِن سُلَٰلَةٖ
مِّن مَّآءٖ مَّهِينٖ ٨ ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِۦۖ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمۡعَ
وَٱلۡأَبۡصَٰرَ وَٱلۡأَفۡـِٔدَةَۚ قَلِيلٗا مَّا تَشۡكُرُونَ ٩

"Koji sve savršeno stvara, Koji je prvog čovjeka stvorio od ilovače/7/ a potomstvo njegovo stvara od kapi hude tekućine,/8/ zatim ga skladno uobličava i život mu udahne, i On vam sluh i vid i pamet daje, a kako vi malo zahvaljujete! /9/

Uzvišeni nas obavještava da je On usavršio sva stvorenja i precizno ih i mudro stvorio. Zatim, nakon što nas obavještava o stvarenju nebesa i Zemlje On nas podsjeća na stvarenje čovjeka pa veli:

"Koji je prvog čovjeka stvorio od ilovače." Znači da je od ilovače stvorio oca čovječanstva, Adema, a.s.,

"a potomstvo njegovo stvara od kapi hude tekućine", tj. razmnožavaju se, također, od tekućine (kapi) koja izlazi iz kičme čovjeka i grudi žene.

"Zatim ga skladno uobličava", tj. Adema nakon što ga je stvorio, od zemlje. Stvorio ga je savršeno,

"I život mu udahnuo i On vam sluh i vid i pamet daje." - Riječ znači pamet, umovi.

"a kako vi malo zahvaljujete" na ovim sposobnostima kojima vas je Uzvišeni i Svemoćni Allah opskrbio. Sretan je onaj ko ih upotrijebi u pokornost Njemu, Svemoćnom.

وَقَالُوٓاْ أَءِذَا ضَلَلۡنَا
فِي ٱلۡأَرۡضِ أَءِنَّا لَفِي خَلۡقٖ جَدِيدِۢۚ بَلۡ هُم بِلِقَآئِ رَبِّهِمۡ كَٰفِرُونَ ١٠
قُلۡ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلۡمَوۡتِ ٱلَّذِي وُكِّلَ بِكُمۡ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمۡ تُرۡجَعُونَ ١١

"Oni govore: 'Zar ćemo, kad nestanemo pod zemljom, ponovo stvoreni biti?' Oni u susret s Gospodarom svojim ne vjeruju./10/ Reci: 'Melek smrti, koji vam je za to određen, duše će vam uzeti, a poslije ćete se Gospodaru svome vratiti." /11/

Uzvišeni nas obavještava o idolopoklonicima koji niječu proživljenje, govoreći: ***"Zar ćemo, kad nestanemo pod zemljom"***, tj. kada se naša tijela raspadnu, u zemlji razdvoje i nestanu.

"...zar ćemo se ponovo vratiti poslije takvog stanja!?"

Oni to niječu jer to uspoređuju sa svojom ograničenom moći, a ne sa Onim Koji kad kaže: "Budi!" - to biva. Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"Oni u susret s Gospodarom svojim ne vjeruju." Zatim rekao je: ***"Reci: 'Melek smrti, koji vam je za to određen, duše će vam uzeti.'"*** Iz ovog ajeta se vidi da je "Melek smrti" određena osoba među melecima, kao što je već napomenuto u hadisu navedenom u komentaru sure "Ibrahim".

Neki ga nazivaju Azrailom[503] i kao takav je i poznat. To kaže Katada i drugi.

On ima svoje suradnike. U jednom hadisu stoji da njegovi suradnici vade duše iz tijela i kada dođe do grla onda je preuzima Melek smrti. Mudžahid rekao je: "Njemu je Zemlja napravljena da izgleda kao tast i iz nje uzima ljudske duše kada želi." To isto od Allahovog Poslanika prenosi i Zuhej ibn Muhammed. Govor Uzvišenog: ***"a poslije ćete se Gospodaru svome vratiti"*** znači na Dan proživljenja, kada ćete ustati iz vaših kabura da bi bili adekvatno nagrađeni.

وَلَوۡ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلۡمُجۡرِمُونَ نَاكِسُواْ رُءُوسِهِمۡ عِندَ رَبِّهِمۡ رَبَّنَآ أَبۡصَرۡنَا
وَسَمِعۡنَا فَٱرۡجِعۡنَا نَعۡمَلۡ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ١٢ وَلَوۡ شِئۡنَا لَأٓتَيۡنَا
كُلَّ نَفۡسٍ هُدَىٰهَا وَلَٰكِنۡ حَقَّ ٱلۡقَوۡلُ مِنِّي لَأَمۡلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلۡجِنَّةِ
وَٱلنَّاسِ أَجۡمَعِينَ ١٣ فَذُوقُواْ بِمَا نَسِيتُمۡ لِقَآءَ يَوۡمِكُمۡ هَٰذَآ إِنَّا
نَسِينَٰكُمۡۖ وَذُوقُواْ عَذَابَ ٱلۡخُلۡدِ بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ١٤

"A da ti je vidjeti zločinitelje kako će, oborenih glava, pred Gospodarom svojim reći: 'Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo, pa nas povrati da dobra djela činimo, mi doista, čvrsto vjerujemo!'/12/ A kad bismo htjeli, svakog čovjeka bismo na Pravi put uputili, ali Ja sam već Istinu rekao: 'Napunit ću, zaista, Džehennem džinima i ljudima zajedno!'/13/ Pa iskusite zato što ste zaboravljali da ćete ovaj Dan doživiti - i Mi ćemo vas zaboraviti - i vječnu patnju iskusite zbog onoga što ste radili." /14/

Uzvišeni nas obavještava o stanju idolopoklonika na Sudnjem danu. Kada budu proživljeni i stanu pred Uzvišenog, Svemogućeg Allaha, poniženi, posramljeni, pognutih glava od srama i stida, govorit će: ***"Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo"***, tj. sada čujemo i pokoravamo se Tvojim naredbama. Sami sebe će prekoravati kada budu ulazili u Vatru, govoreći:

"Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima Džehennema u Ognju bili!" (67:10) I tako oni govore: ***"vidjeli smo i čuli smo, pa nas povrati"*** - na dunjaluk ***"da dobra djela činimo, mi, doista, čvrsto vjerujemo"***, tj.

---

[503] Nema vjerodostojnog predanja da se Melek smrti zove Azrail. Mi ćemo se zadovoljiti nazivom koji mu je dao Allah, dž.š., a to je Melek smrti.

već smo se uvjerili da je Tvoje obećanje istinito i susret s Tobom Istina. A Allah, dž.š., zna da bi, kada bi ih vratio na dunjaluk, bili nevjernici koji bi poricali Allahove dokaze i suprotstavljali se Njegovim poslanicima.

"A kad bismo htjeli, svaku osobu bismo na Pravi put uputili, ali Ja sam već Istinu rekao: 'Napunit ću, zaista, Džehennem džinima i ljudima zajedno.'" (Što znači: Kad bi željeli, mogli bi prisiliti svaku osobu da hodi Našim putem ka dobru. Mi to možemo uraditi, ali Naš govor se obistinio da ljudi ponaosob izaberu svoj put, put dobra ili put zla.

Oni su blagovremeno upoznati kakav je svršetak onih koji su poslušni Mojim naredbama a kakav onih neposlušnih ljudi i džinna, kojima ćemo napuniti Džehennem.

Što se tiče onih koji su poslušni i slijede Put spasa, Mi ćemo im dati da budu u okrilju islama i obilju blagodati.)[504]

Mi se utječemo Allahu od stanja stanovnika Vatre kojima će se u vidu prijekora i grdnje reći:

"Pa, iskusite, zato što ste zaboravljali da ćete ovaj Dan doživiti - i Mi ćemo vas zaboraviti."

To znači da ćemo se prema vama adekvatno ponašati - po principu zaborava - s tim što Allah, dž.š., ništa ne zaboravlja, niti išta izmiče Njegovoj kontroli, kao što Uzvišeni veli:

"Danas ćemo Mi vas zaboraviti kao što ste vi zaboravili da ćete ovaj vaš Dan doživiti." (45:34)

Govor Uzvišenog:

"vječnu patnju iskusite zbog onoga što ste radili", znači zbog vašeg nevjerovanja i vaših laži, kao što Uzvišeni veli: ***"mučenje ćemo vam sve gorim činiti." (78:30)***

إِنَّمَا يُؤْمِنُ
بِـَٔايَـٰتِنَا ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِهَا خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَسَبَّحُوا۟ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ
وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿١٥﴾ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ
خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَـٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِىَ لَهُم
مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

"U Naše riječi vjeruju sam oni koji, kad se njima opomenu, licem na tlo padaju, i koji Gospodara svoga veličaju i hvale i koji se ne ohole./15/ Podižu se bokovi njihovi iz postelja i mole svoga Gospodara iz straha i želje, a dio onog što im Mi dajemo udjeljuju./16/ I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju." /17/

Uzvišeni veli: ***"U naše riječi vjeruju"***, tj. potvrđuju ih

"samo oni koji, kad se njima opomenu, licem na tlo padaju", tj. slušaju i pokoravaju im se riječima i djelom.

"i koji Gospodara svoga veličaju i hvale i koji se ne ohole", u slijeđenju i pokornosti tim riječima (ajetima), kao što to rade džahili - nezahvalnici, pokvarenjaci. Uzvišeni rekao je:

"Oni koji iz oholosti neće da Mi robuju - ući će, sigurno u Džehennem poniženi." (40:60)

Zatim je Uzvišeni rekao:

"Podižu se bokovi njihovi iz postelja..." što znači klanjanje noću, ostavljanje spavanja i ležanja na mekanim posteljema.

O govoru Uzvišenog: ***"Podižu se bokovi njihovi iz postelja..."*** Mudžahid i Hasan su rekli da to znači klanjanje noću. Jedno mišljenje kaže da je to namaz između akšama i jacije, a od Enesa se prenosi da je to čekanje noćnog namaza. ***"I mole svoga Gospodara iz straha i želje"***, tj. iz straha od posljedica Njegove kazne i želje za obilnom nagadom. ***"A dio onog što im Mi dajemo udjeljuju"***, tj. pa daju time obaveznih dobrih djela i ona dodatna. Prvak vođa i ponos onih na dunjaluku i ahiretu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kao što Abdullah ibn Revaha, r.a., veli:

"Među nama je Allahov Poslanik, koji čita Njegovu Knjigu, kao kada rađa blistava zora!
Pokazao nam je uputu nakon sljepila pa su nam srca uvjerena u to da je ono što kaže istina.
Provodeći vrijeme udaljen od svoje postelje kada je postelja mušricima postajala nesnosna."

Imam Ahmed prenosi od Ibn-Mesuda, koji kaže da je Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /469/ "Allah se čudi dvojici ljudi", čovjeku koji je ustao sa svoje postelje i pokrivača i napuštajući svoju porodicu otišao na namaz, žudeći za onim što se nalazi kod Njega i simpatišući ono što je kod Njega, i čovjeka koji se borio na Božijem putu, pa je, kad su bili poraženi, shvatio šta mu slijedi iz bježanja a šta od povratka u borbu. Pa se povrati u borbu, žudeći za onim što se nalazi kod Njega, i simpatišući ono što se nalazi kod Njega, pa se borio dok nije poginuo. Tada je Uzvišeni Allah, dž.š., rekao melecima: ***"Pogledajte moga roba: vratio se žudeći za onim što je kod Mene i bojeći se onoga što je kod Mene, sve dok nije poginuo."***

Imam Ahmed prenosi od Mu'az ibn Džebela da je rekao: /470/ "Bio sam sa Allohovm Poslanikom na putovanju pa sam jednog dana bio blizu njega, i tako, putujući, pitao sam: 'O Allohov Poslaniče, reci mi o poslu koji uvodi u Džennet a udaljava od Vatre?' Rekao je: 'Pitao si me o nečem važnom što je lagahno onom kome Allah to olakša: da obožava Allaha, druge mu ne pridružuje, obavlja namaz, daje zekat, posti ramazan, obavlja hadž', a zatim rekao je: 'Hoćeš da ti

[504] Govor izme|u dvije zagrade je moj, a ne Ibn - Kestrov.

ukažem na vrata hajra? Post je štit, sadaka poništava grijehe kao i namaz čovjeka u dobokoj noći.' A zatim je proučio:

'Podižu se bokovi njihovi iz postelja', dok nije došao do:

'kao nagrada za ovo što su činili skrivene radosti čekaju.' Zatim rekao je: 'Hoćeš li da ti kažem koja je stvar najvažnija, šta je stup, a šta vrh?' Rekao sam: 'Da, Allohov Poslaniče', pa rekao je: 'Najvažnija stvar je islam, stup njegov je namaz, a vrhunac njegov je džihad na Božijem putu', a zatim rekao je: 'Hoćeš li da te obavijestim o onom što sadržava sve to?' Rekao sam mu: 'Svakako, Allohov Poslaniče.' Uzeo se za jezik, pa rekao je: 'Sustegni se u ovome', pa sam rekao: 'O Allohov poslaniče, hoćemo li mi biti prekoreni za ono što budemo govorili?', Rekao je: 'Majka te izgubila, o Mu'aze, a da li se ljudi licima svojim okrenutim obaraju u Vatru?' - ili rekao je: '...nosevima njihovim, osim zbog posljedica njihovih jezika?!'" Hadis prenose Tirmizi, Nesai, Ibn-Madže u njihovim velikim Sunenima" od Ma'mera. Tirimizi rekao je: "Hadis je hasen-sahih."

Allohov govor:

"I niko ne zna kakve ih, kao nagrade za ono što su, činili skrivene radosti čekaju", znači da niko ne zna veličinu onoga što je Allah, dž.š., prikrio u Džennetima od postojećih blagodati i uživanja kojima slične niko nikad nije vidio. Pošto su oni krili svoja djela, i Allah, dž.š., je sakrio sevab, kao odgovarajuće nagrade. Nagrada je adekvatna samoj vrsti posla. Hasan el-Besri rekao je: "Ljudi kriju svoja djela, pa je Allah za njih sakrio ono što oko nije vidjelo i što nije naum nikom nije palo." Hadis prenosi Ibn Ebi-Hatim .

Buharija prenosi od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allohov Poslanik rekao: /471/ "Uzvišeni Allah rekao je: ***'Svojim dobrim robovima pripremio sam ono što oko nije vidjelo, uho nije čulo, niti je čovjek ikad nešto tako i pomislio.'***" Navode ga u oba "Sahiha" Buharija i Muslim bez ikakvog dodatka. Ebu-Hurejre rekao je: "Čitajte ako želite... ***'I niko ne zna kakve ih, kao nagrade za ono što su činili, skrivene radosti čekaju.'***"

أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا
كَمَن كَانَ فَاسِقًا ۚ لَّا يَسْتَوُونَ ﴿١٨﴾ أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ
فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ ۖ كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا
وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَنُذِيقَنَّهُم
مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ
مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا ۚ إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾

"Zar da vjerniku bude isto kao grešniku? Ne, njima neće biti isto:/18/ one koji su vjerovali i dobra djela činili - čekaju dženetske bašče u kojima će boraviti, kao nagrada za ono što su radili;/19/ a one koji nisu vjerovali - čeka Vatra, u kojoj će prebivati; kad god pokušaju da iz nje izađu, bit će u nju vraćeni i bit će im rečeno: 'Iskusite kaznu u Vatri koju ste poricali.' /20/ A mi ćemo, doista, dati da iskuse kaznu manju prije kazne velike, da bi se oni povratili. /21/ Ima li zločinitelja većega od onoga koji je opomenut znacima svoga Gospodara, pa se po tom okreće od njih?! Mi ćemo, zaista, kazniti zlikovce!" /22/

Uzvišeni nas obavještava o Svojoj pravednosti i plemenitosti stavljajući do znanja da kod Njega, na Sudnjem danu, onaj ko je vjerovao u Njegove dokaze i slijedio Njegove poslanike - neće biti isti kao onaj grješnik koji se nije pokoravao svom Gospodaru, lažući na Allahove poslanike, kao što Uzvišeni veli:

"Misle li oni koji čine zla djela da ćemo s njima postupiti jednako kao sa onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti? Kako loše rasuđuju!" (45:21), Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"Zar da vjerniku bude isto kao grješniku? Ne, njima neće biti isto!" Misli se na Sudnjem danu kod Allaha, dž.š. Atta' ibn Jessar, es-Suddi i drugi vele da je ovaj ajet objavljen u vezi sa Alijom ibn Ebu-Talibom i 'Ukbom ibn Ebi-Muajtom. Da bi presudio među njima, Uzvišeni je rekao:

"one koji su vjerovali i dobra djela činili", tj. njihova srca su potvrdila Allahove ajete i radili su po njihovim uputama, odnosno činili dobra djela,

"(njih) čekaju dženetske bašče" u kojima se nalaze stanovi i visoke sobe ***"u kojima će boraviti"***, u gostoprimstvu i dobročinstvu.

"...kao nagradu za ono što su radili, a one koji nisu vjerovali...", tj. koji su nepokorni Allahu, dž.š.

"...čeka Vatra u kojoj će prebivati; kad god pokušaju da iz nje izidu, bit će u nju vraćeni." El-Fudajl ibn 'Ijad rekao je: "Tako mi Allaha, ruke će, zaista, biti svezane, a noge u lancima, plamen će ih nadvisiti, a meleci će ih udarati."

"I bit će im rečeno: 'Iskusite kaznu u Vatri koju ste poricali'", odnosno - to će im se reći u smislu prijekora i grdnje.

O govoru Uzvišenog:

"A Mi ćemo, doista,dati da iskuse manju kaznu prije kazne velike." Ibn-Abbas rekao je: "To se misli na dunjalučke patnje, bolove i nesreće i ostalo čime Allah, dž.š., iskušava Svoje robove, kako bi Mu se pokajali."

Buharija od Ibn-Mesuda prenosi da je to ono što ih je zadesilo od ubistva i sužanjstva na dan Bedra. To

isto prenosi Malik od Zejd ibn Esleme, a zatim su Es-Suddi i drugi rekli: "U Meki nije bila ni jedna kuća a da nije bila tužna zbog nekog svog ubijenog ili zarobljenog; bili su ili ranjeni ili su platili krvarinu. Bilo je onih na koje se to oboje odnosilo." Govor Uzvišenog:

"Ima li zločinitelja većega od onoga koji je opomenut znacima svoga Gospodara,pa se potom okreće od njih?!", znači da nema nepravednijeg od onog koga je Allah, dž.š., opomenuo Svojim dokazima, objasnio mu ih i razjasnio, da bih ih zatim ovaj ostavio, zanijekao, leđa im okrenuo, ignorisao kao da ih ne poznaje. Zbog toga je Uzvišeni, opominjući one koji tako rade, rekao:

"Mi ćemo, zaista, kazniti zlikovce!", tj. one koji tako rade, kaznit ćemo najžešćom kaznom.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَلَا تَكُن فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآئِهِۦ ۖ وَجَعَلْنَٰهُ
هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٣﴾ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا ۖ
وَكَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ
فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾

"Musau smo Mi Knjigu dali - ne sumnjaj nimalo u to da Ga nije sreo - i putokazom je sinovima Israilovim učinili. /23/ Između njih smo Mi vođe određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na Pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze Naše čvrsto vjerovali. /24/ Gospodar tvoj će među njima na Sudnjem danu presuditi u onome oko čega su se razilazili." /25/

Uzvišeni nas obavještava o Svom robu i poslaniku Musau, a.s., kako mu je On dao Knjigu, Tevrat.

Govor Uzvišenog: ***"...ne sumnjaj nimalo u to da Ga nije sreo"*** odnosi se na susret Musa, a.s., sa Njegovim Gospodarom, Uzvišenim i Svemoćnim.

"...i učinili smo je", tj. Knjigu koju smo mu dali, a to je Tevrat; ***"...putokazom sinovima Israilovim"***, kao što Uzvišeni veli:

"A Musau smo Knjigu dali i uputstvom je sinovima Israilovim učinili. Mjesto Mene - gospodara drugog ne uzimajte." (17:2)

Govor Uzvišenog:

"Između njih smo Mi vođe određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na Pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze Naše čvrsto vjerovali." Znači da su bili strpljivi sa naredbama Uzvišenog; ostavljajući zabrane, vjerujući Njegovim poslanicima i slijedeći ih u onome što im je objavljeno. Među njima, sinovima Israilovim, bili vođe su koje su Allahovom dozvolom upućivale na Istinu i pozivali na Hajr, naređivali dobro i zabranjivali zlo. Međutim, nakon što su zamijenili i skrivili, krivo tumačili oduzeto im je to časno mjesto, pa su im srca postala tvrda. Oni su riječi sa mjesta na kojem su bile uklanjali. Nisu imali ni dobrih djela niti ispravnog vjerovanja. Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"Sinovima Israilovim smo Knjigu dali", tj. nakon što su uzeli stvar kako treba i postali prvaci. Uzvišeni rekao je:

"Gospodar tvoj će među njima na Sudnjem danu presuditi u onome oko čega su se razilazili", tj. u vjerovanjima i djelima.

أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّنَ
ٱلْقُرُونِ يَمْشُونَ فِى مَسَٰكِنِهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ ۖ أَفَلَا يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾
أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا نَسُوقُ ٱلْمَآءَ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ
أَنْعَٰمُهُمْ وَأَنفُسُهُمْ ۖ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾

"Zar ovima nije jasno koliko smo Mi prije njih naroda uništili, po čijim oni nastambama hodaju? To su, zaista, dokazi, pa zašto neće da čuju?/26/ Kako oni ne vide da Mi tjeramo kišu u ogoljelu zemlju, i činimo da, uz pomoć njenu, niče rastinje kojim se hrani stoka njihova, a i oni sami - pa zašto neće da vide?!" /27/

Uzvišeni postavlja pitanje kako nije jasno ovim lašcima na poslanike da su prije njih uništeni prošli narodi zbog laganja na poslanike, i protivljenja onome što su im, od ispravnog načina življenja, dostavili. Svi su nestali, bez traga i glasa.

"Da li ijednog od njih vidiš i da li i najslabiji glas njihov čuješ?" (19:98) Zbog ovoga je Uzvišeni rekao! ***"...po čijim oni nastambama hodaju?"*** Znači da ovi lašci hodaju po nastambama onih lažova, a ne vide u njima nikoga ko je u njima prije stanovao i ko ih je gradio. Oni su ih napustili.

"To su, zaista, dokazi", tj. pouke, savjeti i argumenti za one koji poriču i one koji vjeruju i pokazatelji kako su skončali i jedni i drugi.

"...pa zašto neće da čuju?" vijesti o događajima koji su se desili njihovim prethodicima.

U svom govoru:

"Kako oni ne vide da Mi tjeramo kišu u ogoljelu zemlju(...)" Uzvišeni objašnjava Svoju milost i dobrotu prema stvorenjima: šalje im vodu, ili sa neba ili iz rijeka pa se spušta s brda u određeno vrijeme na zemlju koja ju treba. Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"...u ogoljelu zemlju", a to je ona u kojoj nema zelenila.

"...i činimo da, uz pomoć njenu, niče rastinje kojim se hrani stoka njihova, a i oni sami - pa zašto neće da vide?!" S ovim se ne misli samo na zemlju u Egiptu, na koju se, inače, ovo odnosi samo djelimično, jer je ona rastresita zemlja.

Uzvišeni je omogučio da kroz nju prolazi Nil koji u sebi sadrži dodatne količine kiše iz Etiopije. U sebi ima crvene zemlje, pa prekrije egipatsku zemlju, koja je slana i pjeskovita, u potrebi za tom vodom i crvenom zemljom kako bi se razvijali usjevi. Tako oni iskoriste svake godine novu kišnicu iz druge države i novu zemlju iz drugog područja. Pa, neka je slavljen Mudri i Plemeniti, Dobročinitelj i uvijek Hvaljeni.

Zbog toga je, ovdje, Uzvišeni rekao: ***"...pa zašto neće da vide?!"*** U ovo spada svaka ogoljela zemlja, a to je ona bez rastinja, kao što Uzvišeni veli: ***"Dokaz im je mrtva zemlja: Mi joj život dajemo i iz nje niče žito koje oni jedu; Mi po njoj stvaramo bašče, palmike i vinograde, i činimo da iz nje izvori izviru." (36:33, 34)***

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْفَتْحُ إِن كُنتُمْ
صَٰدِقِينَ ﴿٢٨﴾ قُلْ يَوْمَ ٱلْفَتْحِ لَا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِيمَٰنُهُمْ وَلَا هُمْ
يُنظَرُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَٱنتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

"I oni govore: 'Kad će već jednom ta pobjeda, ako istinu govorite?' /28/ Reci: 'Na Dan pobjede, kada nevjernicima neće nikako koristiti to što će tada vjerovati i kada im se nimalo vremena neće dati.' /29/ Zato se ti okreni od njih i čekaj, i oni, doista, čekaju!" /30/

Uzvišeni nas obavještava o tome kako nevjernici traže da što prije dođe do Allahove kazne, srdžbe i ljutnje protiv njih zbog njihovih laži, nevjerovanja i tvrdoglavosti.

I oni govore: ***"Kada će već jednom ta pobjeda"***, tj. kada ćeš ti nas pobijediti, Muhammede, kao što govoriš? Mi tebe, i tvoje drugove vidimo samo kako se krijete, strašljive i ponižene.

Uzvišeni rekao je: ***"Reci: 'Na Dan pobjede'"***, tj. kada vas zadesi Allahova kazna, žestina i srdžba na dunjaluku i ahiretu,

"kada, nevjernicima neće nikako koristiti to što će tada vjerovati i kada im se nimalo vremena neće dati."

Ko misli da riječ "FETH" ovdje znači oslobađanje Meke nije na dobrom tragu i zapao je u grešku.

Danom oslobođenja Meke od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., smatra se dan prihvatanja islama tek oslobođenih dvije hiljade Mekanaca.

Da se oslobođenje Meke smatralo danom pobjede, onda se ne bi prihvatilo njihovo primanje islama, zbog govora Uzvišenog:

"Reci: 'Na Sudnjem danu, kada nevjernicima neće nikako koristiti to što će tada vjerovati i kada im se nimalo vremena neće dati.'" Pod Danom pobjede misli na Dan suđenja i presude (Sudnji dan), kao što Uzvišeni veli:

"Reci: 'Gospodar naš će nas sabrati i onda nam pravedno presuditi'"[505] ***(34:26)***

Uzvišeni rekao je:

"Zato se ti okreni od njih i čekaj, i oni, doista, čekaju", tj. okreni se od onih idolopoklonika i dostavi ono što ti je objavljeno od tvoga Gospodara i čekaj, jer, zaista će ti Uzvišeni Allah, dž.š., dati ono što ti je obećao i dati ti pobjedu nad onim koji ti se suprotstavljaju. On, zaista, ne krši Svoje obećanje.

Govor Uzvišenog: ***"...i oni, doista, čekaju!"*** znači ti čekaš i oni čekaju, pripremajući ti spletke. Rezultat tvoje strpljivosti prema njima ubrzo ćeš vidjeti.

Kada se suoče sa žestokom Allahovom kaznom, oni će tada vidjeti koliko je zabadava bilo njihovo nevjerovanje. Nama je Allah dosta, divan li je On zaštitnik!

Kraj skraćenog tefsira sure "Es-Sedžda". Neka je svaka hvala i slava Allahu, dž.š.!

[505] Smatram da je, shodno mufessirovom mišljenju - da mu se Allah smiluje - ovaj dan, **"Jevmul - Feth"**, dan razdvajanja i presuđivanja, tj. Sudnji dan. Toga dana Allah, dž.š., razdvojit će stvorenja i presudit će Svojom odredbom, ili protiv njih. Dokaz tome je govor Uzvišenog: *"Reci: 'Vi nećete odgovarati za grijehe koje mi počinimo niti ćemo odgovarati za ono što uradite vi.' Reci: 'Gospodar vaš sabrat će nas i onda vam pravedno presuditi..." (34:25, 26)*

33
EL - AHZAB / SAVEZNICI
OBJAVLJENA U MEDINI*, IMA 73 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"O Vjerovjesniče, Allaha se boj, a nevjernike i licemjere ne slušaj - Allah, uistinu, sve zna i Mudar je /1/ i slijedi ono što ti Gospodar tvoj objavljuje - Allah dobro zna ono što vi radite /2/ i u Allaha se pouzdaj, Allah je zaštitnik dovoljan!" /3/

Imam Ahmed prenosi od Zerra da rekao je: /472/ "Ubejj ibn Ka'b mi je rekao: 'Koliko (ajeta) učiš suru 'El-Ahzab' ili koliko smatraš da ima ajeta?' Rekao sam: 'Sedamdeset tri ajeta.' Rekao je: 'Nikako, već smatram da vrijedi koliko i sura 'El-Bekare'. U njoj smo učili: 'Starca i staricu neopozivo kamenujete ako učine zinaluk - kao kazna od Allaha, dž.š.' A Allah je Silan i Mudar.'"

To prenosi i Nesai samo od druge osobe. Iz ovoga bi se dalo zaključiti da je u njoj bilo ajeta koja su se učila, a zatim su derogirana, kako njihove riječi tako i propisi (hukmovi). Allah sve zna najbolje!

U govoru Uzvišenog: ***"O Vjerovjesniče, Allaha se boj"***, ovo je opomena nižem putem višeg. Pa, ako Uzvišeni ovo naređuje Svome robu i poslaniku, onda su svi oni koji su ispod njega (po stepenu) preči da se odazovu toj naredbi.

Govor uzvišenog: ***"...a nevjernike i licemjere ne slušaj"*** znači nemoj ih slušati i nemoj se sa njima savjetovati.

"***Allah, uistinu, sve zna i Mudar je***", tj. on je najpreči da se slijede Njegove naredbe i da se Njemu pokorava. Zaista, On najbolje zna svršetak svih stvari. On je Mudar u Svom govoru i postupcima. Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"i slijedi ono što ti Gospodar tvoj objavljuje" od Kur'ana i sunneta:

"Allah dobro zna ono što vi radite", tj. Njemu se ništa ne može sakriti.

"I u Allaha se pouzdaj" u svim svojih poslovima i u svim situacijama;

"**Allah je zaštitnik dovoljan!**", tj. Njegova zaštita dovoljna je za onog ko se na Njega osloni i Njemu se pokaje.

مَّا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ ۚ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ ۖ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُم بِأَفْوَاهِكُمْ ۖ وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ﴿٤﴾ ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ ۚ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ ۚ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُم بِهِ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥﴾

"Allah nijednom čovjeku dva srca u njedrima njegovim nije dao, a ni žene vaše, od kojih se ziharom rastavljate, materama vašim nije učinio, niti je posinke vaše sinovima vašim učinio. To su samo vaše riječi, iz vaših usta, a Allah Istinu govori i na Pravi put izvodi. Zovite ih po očevima njihovim, to je kod Allaha ispravnije! /4/ A ako ne znate imena očeva njihovih, pa braća su vaša po vjeri i štićenici su vaši. Nije grijeh ako u tome pogriješite, grijeh je ako to namjerno učinite; a Allah prašta i Milostiv je."/5/

Pripremajući se za iznošenje onoga što se želi ajetom, Uzvišeni spominje poznatu, opipljivu stvar, a to je da čovjek ne može imati dva srca u svojim njedrima i da ne može njegova žena postati mu majka kada se rastavlja od nje riječima: "Ti si mi kao leđa moje majke." Isto tako posinka svoga ne može učiniti sinom svojim.

Uzvišeni veli:

"Allah nijednom čovjeku dva srca u njedrima njegovim nije dao, a ni žene vaše, od kojih se ziharom rastavljate, materama vašim nije učinio." Slično ovome je i ovaj govor Uzvišenog i Svemogućeg:

"a one nisu majke njihove, majke njihove su samo one koje su ih rodile." (58:2)

U govoru Uzvišenog:

"...niti je posinke vaše sinovima Vašim učinio. To su samo vaše riječi iz vaših usta." Cilj je negacija, jer je ovaj ajet objavljen u vezi sa Zejd ibn Harisom, r.a., štićenikom Vjerovjesnikovim, s.a.v.s.

Prije poslanstva Vjerovjesnik, s.a.v.s., ga je posvojio, pa su mu govorili Zejd ibn Muhammed.

* Objavljena nakon sure "Ali -Imran".

Allah, dž.š., htio je da prekine ovu vezu i ovaj odnos riječima:

"niti je posinke vaše sinovima vašim učinio", kao što Uzvišeni veli u ovoj suri:

"Muhammed nije otac nijednom od vaših ljudi, nego je Allahov poslanik i posljednji vjerovjesnik, a Allah sve dobro zna." (33:40)

Govor Uzvišenog: ***"To su samo vaše riječi, iz vaših usta"***, znači vaše posinovljenje te djece je samo govor i neobavezuje da bude vaš stvarni sin, jer je on, zaista, stvorenje iz kičme drugog čovjeka.

Pa kao što je nemoguće da kod jednog čovjeka budu dva srca, isto tako nemoguće je da on ima dva oca.

"...A Allah Istinu govori i na Pravi put izvodi."

Seid ibn Džubejr rekao je da dio ajeta

"...Istinu govori..." znači pravdu (govori), a Katada rekao je da riječi: ***"...i na Pravi put izvodi..."*** znače Ispravan put (Siratul-mustekim).

Abdur-Rezak rekao je: "Obavijestio nas je Ma'mer prenoseći od Ez-Zuhrija da je u vezi sa Allohovm govorom:

'Allah nijednom čovjeku dva srca u njedrima njegovim nije dao', rekao: 'Saznali smo da se to odnosilo na Zejda ibn Harisa.' Poslaniku je donesen primjer koji glasi: "Sin drugog čovjeka nije tvoj sin."

Allahov govor: ***"Zovite ih po očevima njihovim, to je kod Allaha ispravnije"*** je u svojstvu derogiranja, pošto je prije islama bilo dozvoljeno posinovljavanje tuđih sinova, pa bi tako postali posinci. Zato je Uzvišeni naredio da se njihovo porijeklo pripiše njihovim očevima. To je, ustvari, prava pravda i dobročinstvo.

Buharija prenosi od Abdullaha ibn Omera da rekao je: /473/ "Zaista smo Zejda ibn Harisa, r.a., štićenika Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zvali Zejd ibn Muhammed dok nije objavljen ovaj ajet:

"Zovite ih po očevima njihovim, to je kod Allaha ispravnije." To isto prenose Muslim, Tirmizi i Nesai od Musaa ibn Ukbe.

Zato, kada je derogiran ovaj postupak, Uzvišeni je dozvolio ženidbu sa ženom od posinka (nakon što se rastave), pa je Allohov Poslanik, s.a.v.s., oženio Zejneb bint Džahš, koju je pustio Zejd ibn Haris, r.a.

U ajetu koji govori o zabrani ženidbe Uzvišeni veli: ***"I žene vaših rođenih sinova" (4:23)***, skrećući pažnju na ženu posinka, koji nije rođeni sin.

Govor Uzvišenog: ***"Zovite ih po očevima njihovim"***, odnosi se na Zejda ibn Harisa, r.a., koji je ubijen u Bici na Mu'ti osme godine po Hidžri.

U sljedećem Svom govoru:

"A ako neznate imena očeva njihovih, pa braća su vaša po vjeri i štićenici su vaši", Silni i Svemogući naređuje da se srodstvo posinaka pripisuje njihovim očevima, ako su očevi poznati. A ako nisu poznati, pa oni su njihova braća po vjeri i njihovi štićenici. To im je nadoknada za njihovo porijeklo.

Zatim je Uzvišeni rekao:

"Nije grijeh ako u tome pogriješite", tj. ako ste nekog od njih pripisali nekom drugom a ne njegovom ocu greškom, a nakon uloženog truda i energije da biste saznali ko mu je otac.

Ovakva vrsta greške kod Allaha, dž.š., i nije greška i ne povlači za sobom grijeh, kao što je Uzvišeni na to ukazao u Svom govoru:

"Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo!" (2:286)

U Muslimovom "Sahihu" stoji da je Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (474) "Uzvišeni i Svemogući Allah rekao je: ***'Već sam uradio.'"*** (Tj. ne kažnjava za nehotičan grijeh.)

A u drugom hadisu stoji: (475) "Nema nijednog čovjeka da se pripisuje drugom čovjeku mimo oca, a zna svog pravog oca, a da ne vjeruje." Ajet koji je dokinut glasio je: "Zaista je nevjerovanje da se odričete svojih očeva."

Imam Ahmed prenosi od Omera, r.a., da rekao je: (476) "Zaista je Allah, dž.š., poslao Muhammeda, s.a.v.s., s Istinom i objavio mu Knjigu. Pa kada mu je objavljen ajet o kamenovanju, on ga je primijenio, a primjenjivali smo ga i mi poslije njega." Zatim rekao je: "Učili smo ajet: 'Zaista je nevjerovanje da se odričete svojih očeva.'"

اَلنَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ ۖ وَأَزْوَاجُهُ
أُمَّهَاتُهُمْ ۗ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَن تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُم مَّعْرُوفًا ۚ كَانَ
ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾

"Vjerovjesnik je preči vjernicima nego oni sami sebi, a žene njegove su - kao majke njihove. A srodnici, po Allahovoj Knjizi, preči su jedni drugima od ostalih vjernika i muhadžira, a prijateljima svojim možete oporukom nešto da ostavite. To u Knjizi piše." /6/

Allah, dž.š., znao je kolika je bila pažnja i ljubav Allahovog Poslanika prema njegovom ummetu, kojeg je stalno savjetovao. Odredio je da im on bude preči od njih samih, a njegova presuda među njima da bude ispred njihovog ličnog interesa, kao što Uzvišeni veli:

"I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore." (4:65)

U sahih-hadisu stoji (477): "Tako mi Onoga u Čijoj ruci je moja duša, ni jedan od vas neće vjerovati sve dok mu ja ne budem draži od njega samoga, njegovog imetka, njegove djece i svih ljudi."

Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"Vjerovjesnik je preči vjernicima nego oni sami sebi..." Buharija prenosi od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /47B/ "Nema ni jednog vjernika a da mu ja nisam najpreči među ljudima na dunjaluku i ahiretu. Ako želite učite sljedeće:

'Vjerovjesnik je preči vjernicima nego oni sami sebi.' Bilo koji vjernik da ostavi neki imetak, neka ga naslijede njegovi nasljednici. A ako je iza sebe ostavio dug ili čeljad, neka dođu nasljednici kod mene, ja sam mu zaštitnik." Prenosi ga samo Buharija.

Allohov govor: ***"...a žene njegove su kao majke njihove..."***, u zabrani, poštovanju i pažnji; međutim, sa njima nije dozvoljeno osamljivanje. Ova zabrana ne odnosi se apsolutno na njihove kćerke i sestre.

Uzvišeni je rekao:

"A srodnici, po Allahovoj Knjizi, preči su jedni drugima", tj. oni su preči jedni drugima po Božijoj odredbi ***"...od ostalih vjernika i muhadžira"***, tj. rodbina je preča da se nasljeđuje nego muhadžiri i ensarije. Ovaj ajet se smatra derogirajućim, i dokinuo je običaj koji je do tada bio da se nasljeđivalo zbog savezništva i bratimljenja, kao što Ibn-Abbas veli: "Muhadžir je nasljeđivao ensariju, a ne njegova rodbina, a zbog bratimljenja kojeg je među njima uspostavio Allohov Poslanik, s.a.v.s." Ovako su govorili mnogi iz prvih, a i kasnijih generacija.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Zubejra ibn el-Avvama da rekao je: "Uzvišeni i Svemogući je posebno u povodu nas, muhadžira i enasarija, objavio:

' A srodnici po Allahovoj Knjizi, preči su jedni drugima...', jer kada smo mi Kurejšije došli u Medinu, nismo imali imetka, pa smo našli ensarije, tu divnu braću, zbratimili se s njima i nasljeđivali ih."

Ebu-Bekr, r.a., pobratimio se sa Haridže ibn Zejdom, Omer, r.a., sa nekim drugim, a Osman, r.a., se pobratimio sa čovjekom iz Beni-Zurejka Ibn-Sa'd ez-Zerkijom. Neki ljudi govore drugačije.

Zubejr, r.a., rekao je: "Ja sam se pobratimio sa Ka'b ibn Malikom, pa kada sam mu došao oženio sam se od njega. Našao sam oružje koje je za njega izgleda bilo preteško. Tako mi Allaha, sine moj, da je on tog dana umro, drugi ga osim mene ne bi naslijedio, sve dok Uzvišeni nije objavio ovaj ajet naročito povodom nas, Kurejšija i ensarija. Poslije toga smo pristupili takvom nasljeđivanju."

Govor Uzvišenog: ***"...a prijateljima svojim možete oporukom nešto da ostavite"***, tj. otišlo je i dokinuto je nasljeđstvo, a ostala je pomoć, dobročinstvo, dobri odnosi, lijepo ponašanje i oporuka.

Uzvišeni rekao je: ***"To u Knjizi piše"***, tj. ova odredba je određena i zapisana u Prvoj Knjizi koja se ne mijenja niti preinačuje. Zaista, su bližnji najpreči jedan drugom, i pored toga što je Allah, dž.š., svojevremeno bio odredio drugačije, zbog velike mudrosti koju On zna. On je znao da će to poništiti sa onim što je određeno prvotnom Njegovom odredbom (kada i kaderom). A Allah najbolje sve zna.

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَٰقَهُمْ وَمِنكَ
وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَٰقًا
غَلِيظًا ۝٧ لِّيَسْـَٔلَ ٱلصَّٰدِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ ۚ وَأَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ۝٨

"Kad smo od vjerovjesnika zavjet njihov uzeli, i od tebe, i od Nuha, i od Ibrahima, i od Musaa, i od Isaa, sina Merjemina, čvrst smo zavjet uzeli /7/ da bi On pitao iskrene o njihovoj iskrenosti; a nevjernicima je On pripremio bolnu patnju." /8/

Uzvišeni nas obavještava o peterici odabranih vjerovjesnika (ulul-azm) kao i ostalim poslanicima. On je od njih uzeo obavezu, zavjet o uspostavljanju Allahove vjere, dostavljanju Njegove Poruke, međusobnoj saradnji, pomaganju i sporazumu, kao što Uzvišeni veli:

"Allah je od svakog vjerovjesnika kome je Knjigu objavio i znanje dao, obavezu uzeo: 'Kad vam poslije dođe poslanik koji će potvrditi da je istina ono što imate, hoćete li mu sigurno povjerovati i sigurno ga pomagati? Da li pristajete i prihvatate da se na to Meni obavežete?' Oni su odgovarali: 'Pristajemo!' 'Budite, onda svjedoci' - rekao bi On, 'a Ja ću s vama svjedočiti.'" (3:81) On je od njih uzeo ovu obavezu i zavjet nakon što ih je poslao kao poslanike. Isto se to odnosi i na ovo. Ovdje je imenovao pet odabranih poslanika, što je vezivanje posebnog za opće jer su prvo spomenuti vjerovjesnici uopćeno, a onda ovih pet poslanika. Oni su spomenuti kako u ovom tako i u drugim ajetima. Ovaj ajet počeo je sa posljednjim Allohovm poslanikom, zbog njegovog ugleda, s.a.v.s., a zatim je poredao ostale poslanike prema vremenu njihovog pojavljivanja, s.a.v.s.

O govoru Uzvišenog: "***Da bi On pitao iskrene o njihovoj iskrenosti.***" Mudžahid rekao je: "To su dostavljači od poslanika", tj. koji su prenijeli i dostavili od poslanika ono što im je objavljeno, Njih će Allah, dž.š., pitati o iskrenosti poslanika.

"...A nevjernicima je On pripremio", tj. onim iz njihovih naroda, ***"bolnu patnju"***, tj. koja boli. Mi svjedočimo da su poslanici dostavljali ono što im je objavljeno od njihovog Gospođara; savjetovali su svoje narođe, objašnjavali jasnu, očiglednu i očevidnu Istinu i pored toga što su ih u laž utjerivale neznalice,

inadžije i otpadnici. Ono s čime su Allohov poslanici došli Istina je, a oni koji su im se suprotstavljali - zalutali su. Kao što će stanovnici Dženneta govoriti:

"poslanici Gospodara našeg zaista su istinu donosili." (7:43)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱذْكُرُواْ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَآءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ۝٩ إِذْ جَآءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَٰرُ وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا ۝١٠

"O vjernici, sjetite se Allahove milosti prema vama kada su do vas vojske došle, pa smo Mi protiv njih vjetar poslali, i vojske koje vi niste vidjeli - a Allah dobro vidi šta vi radite /9/ kad su vam došle i odozgo i odozdo, kad su vam oči razrogačene bile, a duša došla do grkljana, i kad ste o Allahu svašta pomišljali." /10/

Uzvišeni obavještava o Svojim blagodatima, blagonaklonostima i dobročinstvima prema Njegovim robovima, vjernicima a što se posebno očitava u Njegovom odbijanju njihovih neprijatelja u godini kada su se udružili protiv njih i naparavili savezništvo. To je bilo, kao što je poznato, u godini Bitke na Hendeku, u ševalu pete godine po Hidžri, što je poznato i ispravno mišljenje.

Uzrok ove bitke bio je taj što su se prvaci židovskog plemena Benu-Nadir - koje je Resulullah, s.a.v.s., udaljio iz Medine u Hajber, a među njima su bili: Selam ibn Ebi el-Hakik, Selam ibn Meškem i Kenana ibn Er-Rebi - sastali sa Kurejšijskim uglednicima, pa su ih huškali na rat protiv Vjerovjesnika, s.a.v.s., što su ovi i prihvatili. Zatim su otišli do plemena Gatfan, koje je također pristalo uz njih. Kurejšije su krenule iz Meke sa robovima i onima koji su ih slijedili, a vojskovođa im je bio Ebu-Sufjan, Sahr ibn Harb. Vojskovođa plemena Gatfan bio je Ujejne ibn Hisn ibn Bedr. Ukupno ih je bilo oko deset hiljada.

Kada je Resullullah, s.a.v.s., čuo za njihov pohod, naredio je muslimanima da kopaju hendek (jarak), oko grada uključujući i istočni dio, i to po savjetu Selmana Farisija, r.a., pa su to i uradili.

Resulullah, s.a.v.s., je sa njima prenosio zemlju i kopao. Idolopoklonici su došli i zaposjeli istočni dio grada u blizini Uhuda. Jedna njihova druga grupa je zaposjela visove Medine, kao što Uzvišeni veli:

"kad su vam došle i odozgo i odozdo." Izašao je Resulullah, s.a.v.s., s još oko tri hiljade muslimana (neki kažu sedam stotina). Leđa su okrenuli planini Sel', licima su bili okrenuti prema neprijatelju, a hendek je bio iskopan; u njemu nije bilo vode i onemogućavao je konjicu i ljude da do njih dođu. Žene i djecu je sklonio u medinske tvrđave. Jedno židovsko pleme Benu-Kurejza, imalo je utvrdu na istoku grada. Imali su jamstvo, ugovor sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s. Oni su imali oko osam stotina boraca. Njima je otišao Hujejje ibn Ahtab en-Nedarij. Ostao je kod njih sve dok nisu ugovor prekršili, pa su nahuškali saveznike protiv Resulullaha, s.a.v.s., pa se stanje vidno pogoršalo.

Situacija je bila opasna i vrlo teška, kao što Uzvišeni veli: ***"Tada su vjernici bili u iskušenje stavljeni i ne mogu biti gore potreseni."***

Muslimani su ostali opkoljeni oko jedan mjesec a da ovi nisu uspjeli doprijeti do njih, niti je među njima bilo borbe. Ipak je Omer ibn Abdu-Vedd el-Amirij, koji je bio jedan od poznatih i hrabrih konjanika u džahilijetu, probio hendek i došao do muslimanskih položaja.

Resulullah, s.a.v.s., naredio je Aliji, r.a., da izađe na dvoboj. Nakon što su se borili izvjesno vrijeme Alija, r.a., ga je ubio. To je bio dobar znak pobjede.

Zatim je Slavljeni poslao na saveznike jak vjetar koji je žestoko puhao, tako da im nije mogao ostati ni jedan šator, niti bilo šta drugo. Nisu mogli Vatru naložiti i bili su vrlo uznemireni.

Otišli su razočarani i izgubljeni. Kao što Uzvišeni i Svemogući veli:

"O vjernici, sjetite se Allahove milosti prema vam kada su do vas vojske došle, pa smo Mi protiv njih vjetar poslali." A taj vjetar je istočni vjetar "es-saba."

U jednom hadisu stoji (479): "Potpomognut sam vjetrom es-saba, a Ad je uništen zapadnim vjetrom ed-debbur."

Uzvišeni kaže: "...i vojske koje vi niste vidjeli." To su meleci koji su ih tresli i u njihova srca strah i trepet ubacivali.

Muslim u svom "Sahihu" prenosi hadis od El-E'ameša, a ovaj od Ibrahima Et-Tejnij, a ovaj od svog oca da rekao je: /480/ "Bili smo kod Huzejfe ibn el-Jemana, r.a., pa mu je jedan čovjek rekao: 'Da sam bio sa Resulullahom, s.a.v.s., borio bih se s njim vrlo hrabro' Huzejfa mu je rekao: 'Zaista bi to uradio?' Vidio sam nas sa Resulullahom, s.a.v.s., u noći saveznika, u noći kada je puhao žestok i hladan vjetar, pa je Resulullah, s.a.v.s., rekao: 'Ima li neko ko će mi donijeti vjesti o tom narodu - bit će sa mnom na Sudnjem danu.' Niko mu od nas nije odgovorio. To je ponovio i drugi i treći put i zatim rekao je: 'O Hezejfe, ustani i donesi nam vijesti o narodu.' Nisam imao nikakve isprike, pošto me je prozvao po imenu da ustanem. Rekao je: 'Donesi mi vijesti o narodu i nemoj ih razjariti protiv mene.'"

Rekao je: "Krenuo sam kao da idem u smrt dok nisam stigao do njih. Kad tamo, Ebu-Sufjan grije leđa kraj vatre. Stavio sam strijelicu u luk i htio da je izbacim. Zatim sam se sjetio riječi Resulullaha, s.a.v.s.: 'Nemoj ih razjariti protiv mene.' A da sam izbacio strijelu pogodio bih ga." Rekao je: "Vratio sam se kao

da idem u smrt, zatim sam došao do Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Odjednom mi je bilo hladno, nakon što sam se oslobodio posla i smirio. Zatim sam obavijestio Resulullaha, s.a.v.s., a on me je prekrio krajem njegovog ogrtača koji je bio na njemu i u kojem je inače klanjao.

Zatim sam spavao sve do zore. Kada sam se probudio Resulullah, s.a.v.s., rekao je: 'Ustaj, spavalico!' To prenosi Junus ibn Bukejr od Zejda ibn Esleme, rekavši (481): "I bio je vjetar u njihovom logoru i nije ni pedalj prelazio izvan njega. Tako mi Allaha, čuo sam zvuk kamenja u njihovim boravištima i posteljama. Vjetar ih je udarao njime (kamenjem). Zatim sam se uputio Božijem Poslaniku, s.a.v.s. Kada sam došao otprilike na pola puta, našao sam se ispred dvadesetak maskiranih konjanika, pa su mi rekli: 'Obavjesti svoga druga da ga je Allah, dž.š., zaštitio od toga naroda.' Vratio sam se Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., izvjestivši ga o narodu i o tome kako sam ih ostavio dok su se spremali da putuju. Tada je Allah, dž.š., objavio sljedeće:

'O vjernici, sjetite se Allahove milosti prema vama kada su do vas vojske došle, pa smo MI protiv njih vjetar poslali I vojske koje vi niste vidjeli, a Allah dobro vidi šta vi radite.'"

Ebu-Davud u svom "Sunenu" navodi slijedeće: "Kada bi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., nešto stislo u duši, on bi klanjao." To je iz hadisa koji prinosi Ikreme ibn Ammar. Uzvišeni rekao je:

"Kad su vam došli I odozgo", tj. saveznici ***"...I odozdo"*** Ebu-Huzejfe, r.a., rekao je da se tu misli na Benu-

-Kurejza.

"Kada su vam oči razrogačene bile, a duša došla do grkljana" zbog velikog straha ***"I kad ste o Allahu svašta pomišljali."*** Bilo je tu različitih razmišljanja. Pojavilo se i licemjerstvo. Munafici su mislili da će Muhammed, s.a.v.s., i njegovi drugovi biti u korijenu uništeni. Vjernici su bili čvrsto uvjereni da je ono što im je Allah i Allohov Poslanik obećao - čista Istina i da će ovu vjeru uzdignuti nad sve ostale, bez obzira koliko to bilo mrsko idolopoklonicima.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebu-Seida, r.a.: (483) "Na dan Hendeka rekli smo: 'O Allohov poslaniče, već su duše došle do grkljana, da li šta u tom slučaju imamo da kažemo?' Allohov Poslanik rekao je: 'Da, recite: 'Bože naš pokrij naše sramote i smiri našu prestrašenost." Rekao je: "Pa je Allah udario lica Svojih neprijatelja vjetrom, i vjetrom ih je pobijedio."

Tako je prenio imam Ahmed ibn Hambel od Ebu-Amira el-Akadija.

هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا
زِلْزَالًا شَدِيدًا ﴿١١﴾ وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ
مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَت طَّائِفَةٌ مِّنْهُمْ
يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا ۚ وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ النَّبِيَّ
يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ ۖ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾

"Tada su vjernici bili u iskušenje stavljeni I ne mogu biti gore potreseni, /11/ kad su licemjeri I oni bolesna srca govorili: "Allah I Poslanik Njegov su nas samo obmanjivali kad su nam obećavali!"/12/ kad su neki među njima rekli: "O stanovnici Jesriba, ovdje vam nema stanka, zato se vratite", a drugi među njima tražili su dopuštenje od Vjerovjesnika I govorili: "Kuće su naše nezaštićene!", a nisu bile nezaštićene, već su oni htjeli samo da umaknu." /13/

Uzvišeni nas obavještava o stanju muslimana kada su Saveznici opkolili Medinu i kada su muslimani bili u krajnjoj napetosti i tjeskobi. Među njima bio je i Allohov Poslanik. Zaista, su oni bili stavljeni na kušnju i pojavilo se licemjerstvo, pa su oni u čijim je srcima bila bolest, govorili o onom što im je na duši.

"Kad su licemjeri I oni bolesna srca govorili: 'Allah I Poslanik Njegov su nas samo obmanjivali, kad su nam obećavali.'"

Munafik je izrazio svoje licemjerstvo, sumnju i mržnju. Njegovo stanje je oslabilo, a zbog pomanjkanja imana stislo mu se u prsima.

Tu su i druge grupe ljudi koji su rekli kao što Uzvišeni veli: ***"Kad su neki među njima rekli: "O stanovnici Jesriba"***, tj. Medine. A govor Uzvišenog:

"ovdje vam nema stanka", tj. boravišta sa Allohovm Poslanikom: ***"zato se vratite"*** svojim kućama i stanovima.

"A drugi među njima tražili su dopuštenje od Vjerovjesnika." Ibn-

-Abbas, r.a., rekao je: "To se odnosi na Benu-Harise."

Rekli su: "Mi se bojimo da nam kuće ne budu pokradene." To znači da su se pravdali, kako bi se povratili svojim kućama, koje su nezaštićene", tj. nema ništa što bi ih zaštitilo od neprijatelja.

"A nisu bile nezaštićene" kao što to oni smatraju. ***"Već su oni htjeli samo da umaknu"***, bježeći iz borbe.

* قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَالْقَائِلِينَ
لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾ أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۖ
فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَىٰ
عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۖ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً
عَلَى الْخَيْرِ ۚ أُولَٰئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى
اللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾

"Allah dobro zna one među vama koji su druge zadržali i prijateljima svojim govorili: 'Prikljućite se nama!', a samo su neki u boj išli škrtareći prema vama. /18/ A kad zaviada strah, vidiš ih kako gledaju u tebe kolutajući svojim očima kao pred smrt onesviješćeni. Čim strah mine, oni vas psuju svojim oštrim jezicima, škrti da učine bilo kakvo dobro. Oni ne vjeruju, i zato će Allah djela njihova poništiti; a to je Allahu lahko." /19/

Uzvišeni nas obavještava da On obuhvata Svojim znanjem one koji su druge zadržavali od rata i koji su svojoj braći, odnosno prijateljima govorili; ***"Prikljućite se nama"***, tj. u hladovini i plodovima.

Međutim od njih

"samo su neki u boj išli škrtareći prema vama", tj. škrtareći u simpatijama i samilosti prema vama.

"A kad zaviada strah, vidiš ih kako gledaju u tebe kolutajući svojim očima kao pred smrt onesviješćeni", zbog velikog straha, zabrinutosti i bojažljivosti od borbe.

"Čim strah mine, oni vas psuju svojim oštrim jezicima." Oni su vas prihvatili rječitim govorom, hvaleći se kako su hrabri i energični.

Međutim, oni su lašci koji su zatim tražili dio plijena za sebe, pozivajući se na to da su bili s tobom.

Ali ***"škrti da učine bilo kakvo dobro."*** U njima nema hajra jer su u sebi sakupili bojažljivost, laž i vrlo malo dobročinstva.

Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"Oni ne vjeruju, i zato će Allah djela njihova poništiti, a to je Allahu lahko", tj. jednostavno i zgodno.

يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا ۖ وَإِن يَأْتِ الْأَحْزَابُ
يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنبَائِكُمْ ۖ وَلَوْ كَانُوا
فِيكُم مَّا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾

"Oni misle da saveznici još nisu otišli. A kad bi saveznici opet došli, najdraže bi im bilo da su

وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم مِّنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا وَمَا
تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِن قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ
الْأَدْبَارَ ۚ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا ﴿١٥﴾ قُل لَّن يَنفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِن فَرَرْتُم
مِّنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذًا لَّا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾ قُلْ مَن ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُم
مِّنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً ۚ وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ
اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾

"A da su im sa raznih strana prodrli i da su potom od njih zatražili da opet postanu mnogobošci, oni bi to, ne dvoumeći oko toga, brzo učinili, /14/ a bili su se još prije Allahu obavezali da neće uzmicati - a za Allahu datu obavezu će se odgovarati. /15/ Reci: 'Ako bježite od smrti ili pogibije, bježanje vam neće pomoći, opet ćete samo kratko uživati.' /16/ Reci: 'Ko će vas od Allaha zaštiti ako On hoće da vas zlo snađe, ili, ko vam može nauditi ako On želi da vam milost ukaže?' Osim Allaha, oni neće naći sebi ni zaštitnika ni pomagača." /17/

Uzvišeni nam saopćava o onim koji su:

"govorili: 'Kuće su naše nezaštićene', a nisu bile nezaštićene, već su oni htjeli samo da umaknu", oni koji bi da je neprijatelj ušao sa bilo koje strane, i da su ih iskušavali i pitali da udu u nevjerstvo - brzo bi to uradili. I kod najmanjeg straha, oni se ne drže imana. Ovo je za njih krajnje kuđenje i korenje.

Zatim ih Uzvišeni podsjeća na ono što su se prije ovoga straha zavjetovali Allahu, dž.š., a to je da neće uzmicati, ***"i za Allahu datu obavezu da će odgovarati."*** Allah, dž.š., će ih svakako pitati o toj obavezi. Zatim ih upozorava da im njihovo bježanje neće odgoditi ili ubrzati njihovu sudbinu.

Štaviše, to može biti uzrok njihovoj ubrzanoj propasti.

Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"Opet će te samo kratko uživati", nakon vašeg bježanja.

"Reci: 'Uživanje na ovom svijetu je kratko, a onaj svijet boiji je za one koji se grijeha klone." (4:77)

Zatim je Uzvišeni rekao:

"Reci: 'Ko će vas od Allaha zaštiti'", tj. ko će to spriječiti

"ako On hoće da vas zlo snađe, ili ko Vam može nauditi ako On želi da vam milost ukaže. Osim Allaha oni neće naći sebi ni zaštitnika ni pomagača", tj. oni mimo Allaha nemaju ni zaštitnika ni onog ko će im kišu dati.

među beduinima u pustinji i da se raspituju za vas; a da s vama ostanu, malo bi se borili." /20/

Ovo su također njihova ružna svojstva: strah i klonulost. ***"Oni misle da saveznici još nisu otišli"***, tj. misle da su blizu njih i da će se vratiti.

"A kad bi saveznici opet došli, najdraže bi im bilo da su među beduinima u pustinji i da se raspituju za vas." Tj. kada bi saveznici došli oni bi željeli da ne budu sa vama prisutni u Medini, već da su u pustinji i da se raspituju za vaše stanje sa neprijateljem.

"A da s vama ostanu, malo bi se borili." Zbog velikog straha i slabog vjerovanja, a Slavljeni Allah, dž.š., sve njih najbolje zna.

لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ
حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَمَّا
رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَٰذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ
وَرَسُولُهُ ۖ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

"Vi u Allahovom Posleniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onom svijetu, i koji često Allaha spominje. /21/ A kad su vjernici saveznike ugledali, rekli su: 'Ovo je ono što su nam Allah i Poslanik Njegov obećali, i Allah i Poslanik Njegov istinu su govorili!'- i to im je samo povećalo vjerovanje i predanost." /22/

Ovaj časni ajet veliki je temelj u ugledanju na Resulullaha, s.a.v.s., u njegovom govoru, postupcima i stanjima. Zbog toga je Uzvišeni naredio ljudima na dan bitke protiv saveznika da se ugledaju na Vjerovjesnika, neka je na njega salavat i selam do Sudnjeg dana, u strpljivosti, borbi, ustrajnosti i očekivanju olakšanja od Silnog i Svemogućeg.

Zbog toga rekao je onim koji su se pokolebali i prestrašili na Dan saveznika.

"Vi u Allahovom posleniku imate divan uzor." Zar nećete da ga oponašate i ugledate se na njega u njegovim karakteristikama.

Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"...za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onom svijetu, i koji često Allaha spominje."

Zatim nas je Uzvišeni obavijestio o Svojim robovima, vjernicima koji vjeruju u Njegovo obećanje:

"A kad su vjernici saveznike ugledali, rekli su: 'Ovo je ono što su nam Allah i Poslanik Njegov obećali i Allah i Poslanik Njegov Istinu su govorili.'"

To je ono što nam je Allah, dž.š., obećao od iskušenja, a koje rezultira brzom pobjedom. Zbog toga je Uzvišeni rekao: ***"Allah i Poslanik Njegov Istinu su govorili."*** A govor Uzvišenog

"i to im je samo povećalo vjerovanje i predanost" ukazuje nam na povećanje imana i njegovog intenziteta shodno ljudima i njihovim situacijama, kao što većina imama vele: "Iman se povećava i smanjuje."

To smo već utvrdili na početku komentara Buharijinog "Sahiha"[506], Allahu pripada svaka hvala i dobročinstvo.

Značenje Njegovog govora ***"i to im je samo povećalo"***, tj. takvo stanje tjeskoba i žestina povećali su ***"vjerovanje"*** u Allaha i ***"predanost"***, tj. prihvatanje Njegovih naredbi i pokornost Njemu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s.

مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا
مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا
تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ لِّيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِن
شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾

"Ima vjernika koji ispunjavaju zavjet dat Allahu, ima ih koji su poginuli, i ima ih koji to očekuju i nisu ništa izmijenili. /23/ Da bi Allah nagradio iskrene za njihovu iskrenost, a stavi na muke licemjere, ako hoće ili im oprostio Allah, zaista, prašta i milostiv je." /24/

Nakon što je Uzvišeni Allah, dž.š., spomenuo munafike i način njihovog prekidanja ugovora i uzmicanja iz borbe, opisao je vjernike koji su istrajali u svom zavjetu i u govoru

"koji ispunjavaju zavjet dat Allahu, ima ih koji su poginuli", tj. došao im njihov edžel, a

"ima ih koji to očekuju i nisu ništa izmijenili." Znači nisu izmijenili ugovor s Allahom niti su ga prekršili niti izvitoperili.

Buharija prenosi od Zejda ibn Sabita da je rekao: (484): "Kada smo pisali mushaf, izgubio se jedan ajet iz sure El-Ahzab. Slušao sam Resulullaha, s.a.v.s., da ga je učio i nisam ga našao ni kod koga osim kod Huzejme ibnu Sabita el-Ensarije, r.a., čije svjedočenje je Resulullah, s.a.v.s., učinio kao svjedočenje dvojice ljudi." ***"Ima vjernika koji ispunjavaju zavjet dat Allahu."***

Ovaj hadis bilježi Buharija, a ne i Muslim. Također se nalazi i kod Ahmeda, Tirmizija i Nesaija. Tirmizi ga je okarakterisao kao hasen-sahih.

Buharija, također, prenosi od Enesa ibn Malika, r.a., da je rekao: (485): "Smatramo da je ovaj ajet objavljen u vezi Enesom ibn en-Nadrom, r.a." Bilježi

[506] Mufessir hafiz Ibn-Kesir, Allah mu se smilovao, pisao je komentar na Buharijin "Sahih", ali ga nije dovršio.

ga samo Buharija. Ahmed od Enesa ibnu Malika prenosi da je rekao: "Moj amidža Enes ibn Nadr, po kojem sam dobio ime, nije sa Allohovm Poslanikom prisustvovao borbi na Bedru pa mu je to teško palo.

Rekao je: 'U prvom događaju u kojem je učestvovao Allohov Poslanik, ja sam bio odsutan... Samo kada bi Allah, dž.š., dao da budem u nekon događaju sa Allohovm Poslanikom pokazao bi Silni i Svemogući šta bih napravio.' Enes je rekao da se bojao da nešto drugo kaže. Tako je sa Allohovm Poslanikom, s.a.v.s., prisustvovao Bici na Uhudu. Prišao je Sa'd ibn Muazu, r.a., pa mu je rekao Enes, r.a.: 'O Ebu-Amre, gdje je taj divni dženetski vjetar? Ja ga ne osjećam sa Uhuda.' Rekao je: 'Borio se protiv njih sve dok nije ubijen, r.a., a u njegovom tijelu nađeno osamdeset i nešto posjekotina, udaraca i uboda.' Njegova sestra, moja tetka Er-Rubeja bint en-Nadra je rekla: 'Brata sam mogla prepoznati samo po prstima.' - Rekao je: 'Pa je objavljen ovaj ajet:

'Ima vjernika koji ispunjavaju zavjet dat Allahu, ima ih koji su poginuli, i ima ih koji to čekaju - nisu ništa izmijenili.' - Rekao je: 'Smatrali su da je ovaj ajet objavljen u vezi s njim i njegovim drugovima, r.a.' Prenose ga Muslim, Tirmizi i Nesai.

Ibn-Džerir prenosi od Musaa ibn Talhe da je rekao: (486) "Ušao sam kod Muavije i kada sam izlazio pozvao me je i rekao: 'Hoćeš da ostavim kod tebe, moj bratiću, hadis kojeg sam čuo od Resulullah, s.a.v.s.? Svjedočim da sam čuo Resulullaha kako kaže: 'Talha je od 'onih koji su poginuli." (Misli se na one koji su spomenuti u ajetu.)

Allohov govor: ***"Ima ih koji to očekuju"***, tj. očekuju dan u kojem će biti borba, da se potvrde u susretu, ***"nisu ništa izmijenili"*** znači nisu ništa promijenili, već su nastavili sa ugovorom sa Allahom i nisu ga prekršili, kao što su to uradili munafici, koji su rekli:

"Kuće su naše nezaštićene."

Uzvišeni rekao je:

"Da bi Allah nagadio iskrene, za njihovu iskrenost, i stavio na muke licemjere ili im oprostio", tj. On iskušava Svoje robove strahom i uznemirenošću kako bi razdvojio dobro od lošeg, iako Uzvišeni zna svaku stvar prije njenog stvaranja. Međutim, Allah, dž.š., neće kazniti stvorenja samo po Svom znanju o njima sve dok ne urade ono što On zna o njima, kao što to Uzvišeni veli:

"Mi ćemo vas provjeravati da bismo znali (pokazujući) borce i postojane među vama, a i vijesti o vama provjeravat ćemo." (47:31)

Ovo se odnosi na znanje o nečem nakon njegovog postojanja, mada je prethodno znanje o njemu bilo prisutno prije njegovog postojanja. Allohov govor: ***"za njihovu iskrenost"*** znači njihovu strpljivost glede njihovog zavjeta i ispunjenja istog.

"a stavio na muke licemjere", a to su oni koji krše zavjete date Allahu pa su zbog toga zaslužili Njegovu kaznu i mučenje. Ako hoće, On može da im oprosti tako da ih uputi da ostave licemjerstvo i prihvate vjerovanje i rade po tome. Budući da Njegova milost nadvladava Njegovu srdžbu, Uzvišeni rekao je:

"Allah, zaista, prašta i Milostiv je."

وَرَدَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا۟ خَيْرًا ۚ وَكَفَى ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلْقِتَالَ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ
قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾

"Allah je nevjernike pune srdžbe odbio, nisu dobra postigli, i vjernike je Allah borbe poštedio, Allah je, uistinu, Moćan i Silan." /25/

Ovako je Allah, dž.š., pomogao muminima vjetrom i Svojom vojskom. Dao je da njima zavlada vjetar koji im je snagu razvodnio i kako god je strast, koja je od istog korijena kao i riječ vjetar, bila uzrok njihovog okupljanja tih masa iz različitih plemena, onda je odgovaralo da pošalje na njih vjetar koji ih je razdvojio i povratio. Bili su prestravljeni i izgubljeni u njihovoj srdžbi i bijesu. Oni nisu postigli dobro na dunjaluku, kao što su to mislili ostvariti sa pobjedom i plijenom, niti na ahiretu zbog preobimnosti grijeha i suprotstavljanja Resulullahu, s.a.v.s. Glavna težnja im je bila da ga ubiju i da mu vojsku u korijenu unište.

Onaj ko teži i nastoji da nešto uradi i svoje težnje potvrdi djelom (koje ne sprovede do kraja) on je, ustvari, kao i onaj ko to uradi.

Allohov govor: ***"I vjernike je Allah borbe poštedio"*** znači da nisu bili u potrebi za zametanjem bitke i borbom da bi ih otjerali iz svoga grada. Allah ih je Jedini poštedio toga, pomogao Svoga roba i ojačao njegovu vojsku. Zbog toga je Resulullah, s.a.v.s., rekao: (487) "Nema drugog boga osim Jednog Jedinog Allaha, Koji je ispunio Svoje obećanje, pomogao Svoga roba, i ojačao njegovu vojsku. Sam je porazio saveznike i poslije Njega ništa drugo nema."

Ovaj hadis prenose Buharija i Muslim. U dva "Sahiha" od Abdullaha ibn Ebi-Evfa, r.a., prenosi se da rekao je: (488) " Resulullah, s.a.v.s., je uputio dovu protiv saveznika pa rekao je: 'O Ti Koji si objavio Knjigu, brzo svidaš račune, porazi saveznike. Bože, porazi ih i uzdrmaj ih.'"

Muhamed ibn Ishak prenosi: "Nakon što su se oni koji su bili oko Hendeka udaljili, Resulullah, s.a.v.s., rekao je: (489): 'Poslije ove vaše godine Kurejši vas više neće napadati, ali ćete vi njih napasti'" To prenosi imam Ahmed od Sulejmana ibn Sarda, koji kaže da je Resulullah na Dan Saveznika (390) rekao: "Sada ćemo

mi njih napasti, a oni nas neće napadati." Ovako prenosi Buharija u svom "Sahihu".

Uzvišeni veli: ***"Allah je ulstinu, Moćan i Silan"***, tj. Svojom moći i snagom odbio je saveznike neobavljena posla i bez plijena. S druge strane, Allah je potpomogao islam i njegove pristaše, ispunio Svoje obećanje, pomogao Svoga Poslanika i Svoga roba, i Njemu pripada svaka zahvala i dobročinstvo.

وَأَنزَلَ ٱلَّذِينَ ظَٰهَرُوهُم مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مِن صَيَاصِيهِمْ
وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ
أَرْضَهُمْ وَدِيَٰرَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَـُٔوهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ
شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾

"a sljedbenlke Knjige, koji su lh pomagall, lz utvrda njihovlh je lzveo, I strah u srca njihova ullo, pa ste jedne pobill, a druge kao sužnje uzell./26/ I dao vam je da nasljedite zemlje njihove I domove njihove I bogatstva njihova, I zemlju kojom prije nlste hodall; Allah sve može." /27/

Već smo govorili da je pleme Benu-Kurejza prekršilo ugovor koji je postojao između njega i Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Tome je doprinio Hujejj ibn-Ahtab en-Nedarij, Bog ga prokleo. Neprestano je uticao na njihovog vođu Ka'b bin Eseda dok nije prekinuo ugovor. Kada je Allohov Poslanik, s.a.v.s., saznao za prekid ugovora, bio je time pogođen i teško opterećen, baš kao i muslimani. Ali, kada ga je Allah, dž.š., pomogao da pobijedi i kada je prisilio dušmane da se vrate poraženi, Allahov Poslanik, s.a.v.s., vratio se kao pobjednik. (491) Dok se Allohov Poslanik, s.a.v.s., kupao u kući Umni-Seleme, r.a., nakon zamora od ove opsade - pred njim se iznenada pojavio Džibril, a.s., sa omotanim turbanom od brokata, na mazgi koja je bila prekrivena kadifom i brokatom. Melek rekao je: "Jesi li to odložio oružje, o Allohov Poslaniče?" "Da", reče on, s.a.v.s. "Znaj da meleci nisu odložili svoje oružje. Ja se sada vraćam." Zatim je rekao: "Uzvišeni Allah ti naređuje da kreneš protiv Benu-Kurejza, a meni je naredio da ih uzdrmam." Allohov Poslanik, s.a.v.s., odmah je krenuo i ljudima naredio da putuju prema Benu-Kurejzi, koji je bio udaljen nekoliko milja od Medine. To se desilo poslije podne namaza. Tada je Resulallah, s.a.v.s., rekao: "Neka niko od vas ne klanja ikindija-namaz nigdje drugo osim u plemenu Benu--Kurejza. Ljudi su krenuli prema ovom plemenu pa je vrijeme ikindije namaza nastupilo dok su još bili na putu. Neki su odmah klanjali ikindiju govoreći: "Nije se to od nas tražilo, već se željelo da brže stignemo na odredište." Drugi su rekli: "Nećemo je klanjati osim u plemenu Benu-Kurejza." Poslanik, s.a.v.s., nije korio nikoga ni iz jedne grupe. On ih je slijedio u njihovom pohodu. On ostavi u Medini Ibn-Ummi Mektuma, r.a., a bajrak dade Aliji ibn Ebi-Talibu, r.a. Poslije toga Allohov Poslanik, s.a.v.s., upustio se s njima u borbu, opkolio ih i dvadeset pet noći držao pod opsadom. Nakon završene opsade i pobjede nad njima, bili su zadovoljni da im presudi Sa'd ibn Mu'az, prvak plemena El-Evs. Sa'd i Kurejši bili su saveznici u džahilijetu, pa su mislili da će on to imati u vidu, kao što je nešto slično uradio Abdullah ibn Ubejj ibn Selul posredujući za svoje prijatelje, pleme Benu-Kajnuka, pa ih je Resulullah pustio. Resulullah, s.a.v.s., pozvao je Sa'da da dođe iz Medine i presudi zarobljenim Kurejšima. Inače, Sa'd je bio bolestan, jer ga je pogodila strijela u venu na ruci u bici protiv saveznika. Došao je jašući na magarcu, na kojem se smjesti, a pripadnici iz plemena El-Evs su nastojali da ga umile pred Kurejzijama. Kada su mu dojadili sa govorom, rekao je: "Došlo je vrijeme da se Sa'd na Allahovom putu ne boji ničijeg prijekora." Tada su shvatili da ih on neće ostaviti u životu. Kada se približio šatoru u kojem je bio Resulullah, s.a.v.s., Allohov Poslanik rekao je: "Ustanite prema svome gospodaru i skinite ga sa magarca!" Nakon što su mu pomogli da side rekao je: "Donosim presudu da se njihovi borci pobiju, djeca i žene zarobe, a imetak podijeli." Resulallah, s.a.v.s., reče: "Sudio si im prema zakonu Allahovu, Koji je iznad sedam nebesa." Nakon toga Allohov Poslanik, s.a.v.s., naredio je da se iskopaju jame u zemlji, gdje su ih dovodili svezane i tu ubijali. Bilo ih je između 700 i 800. Ostali su zarobljeni - žene, djeca i imetak.

Zbog toga je Uzvišeni rekao: ***"koji su lh pomagall, lz utvrda njihovlh je lzveo"***, tj. pomagali su ih za vrijeme bitke na Hendeku i pomagali su ih u ratu protiv Resulullaha.

"A sljedbenlke Knjige", tj. Benu- Kurejza iz loze Benu-Israila. Njihovi su očevi davno došli u Hidžaz iz želje da slijede nepismenog Vjerovjesnika koji se spominjao kod njih u Tevratu i Indžilu: ***"I kada lm dolazl ono što lm je poznato, onl u to neće da vjeruju" (2:89),*** pa neka je na njih Allahovo prokletstvo.

Allohov govor: ***"lz utvrda njihovlh"*** znači "tvrđava" ***"I strah u srca njihova ullo"***, tj. riječ "strah". Allah im je ulio strah, jer su oni huškali idolopoklonike na rat protiv Resulullaha. Nije isti onaj ko zna kao onaj ko ne zna. Oni su strašili muslimane i namjeravali ih ubiti, što se vratilo njima samima. Željeli su da iskorijene muslimane, ali su sami iskorijenjeni uz kaznu na ahiretu. Tako je njihova pogodba postala gubitnička. Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"Pa ste jedne pobili a druge kao sužnje uzeli." Oni koji su ubijeni to su borci, a zarobljeni su žene i djeca.

Govor Uzvišenog:

"I dao vam je da nasljedite zemlje njihove i domove njihove" znači da vam ih je dao nakon što ste ih pobili, ***"I zemlju kojom prije niste hodali."*** Kaže se da je to Hajber, a drugi kažu Meka. Neki misle da se radi o Perziji i Bizantiji. Moguće je da se misli na sve što je navedeno.

"Allah sve može."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَٰتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

"O Vjerovjesniče, reci ženama svojim: 'Ako želite život na ovom svijetu i njegov sjaj, onda se odlučite, dat ću vam pristojnu otpremu i lijepo ću vas otpustiti./28/ A ako želite Allaha i Poslanika Njegova i onaj svijet, pa, Allah je, doista, onima među vama koje čine dobra djela pripremio nagradu veliku."/29/

Ovo je naredba Božijem Poslaniku od Allaha, dž.š., da im da da izaberu između toga da ih ostavi ako budu željele dunjalučki život i njegove ljepote i između strpljivosti u teškoj situaciji u kojoj je bio, pa će kod Allaha, dž.š., imat veliku nagradu. One su, Allah njima bio zadovoljan i učinio ih zadovoljnim, odabrale Allaha, Poslanika i drugi svijet. Allah im je nakon toga sastavio dobro na ovom i sreću na budućem svijetu.

Buharija prenosi (492) od Aiše, r.a., žene Allahovog Poslanika da joj je došao Resulullah, s.a.v.s., kad mu je Allah naredio da da ženama da biraju i da je rekla: "Allohov Poslanik je počeo sa mnom, pa rekao je: 'Ja ću ti nešto reći a ti možeš da ne žuriš sve dok se ne posavjetuješ sa svojim roditeljima.' On je već znao da mi roditelji neće narediti da se odvojim od njega." Rekla je: "Zatim je rekao: 'Zaista, je Uzvišeni rekao:

'O Vjerovjesniče, reci ženama svojim...', sve do kraja drugog ajeta. Rekla sam mu: "A u čemu da se posavjetujem sa roditeljima. Ja, zaista, volim Allaha, Allahovog Poslanika i budući svijet."

Od Ibn-Džerira prenosi se i jedan dodatak: (493): "Zatim je obišao ostale svoje žene, pa je rekao: 'Zaista je Aiša, r.a., rekla to i to', pa su rekle: I mi kažemo isto što je i ona rekla "Allah im se smilovao svima." Tada je on imao devet žena. Pet iz Kurejša: Aiša, Hafsa, Ummu-Habiba, Sevda, Ummu-Selema, r.a., a ostale: Safija bint Hajj en-Nadirijje, Mejmuna bint Haris el-Hilalijje, Zejneb bint Džahš el-Esedijje, Džuvejra bint Haris el-Mustalekijje, Allah njima bio zadovoljan i učinio ih zadovoljnim!

يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُضَٰعَفْ لَهَا ٱلْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتَعْمَلْ صَٰلِحًا نُّؤْتِهَآ أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾

"O žene Vjerovjesnikove, ako bi koja od vas očitu bestidnost učinila, kazna bi joj udvostučena bila, a to je Allahu lahko; /30/ a onoj koja se bude Allahu i Poslaniku Njegovu pokoravala i dobra djela činila - dat ćemo nagradu dvostruku i pripremit ćemo joj opskrbu plemenitu." /31/

Uzvišeni Allah savjetuje žene Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koje su izabrale Allaha, Njegovog Poslanika i budući svijet, pa su i dalje ostale supruge Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Tom prilikom On ih je obavijestio o njihovom tretmanu kao i o njihovom posebnom statusu u odnosu na ostale žene, ako bi neka od njih učinila očigledan grijeh. Ibn-Abbas, r.a., rekao je da se to odnosi na neposlušnost i loše vladanje. U svakom slučaju to je uvjet, a postojanje uvjeta ne govori da se nešto dogodilo, kao što Uzvišeni veli:

"A sigurno je tebi i onima prije tebe objavljeno: 'Ako budeš druge Allahu smatrao, tvoja djela će sigurno propasti, a ti ćeš izgubljen biti.'"

Budući da je njihovo mjesto visoko, adekvatno tome je da i grijeh ako ga budu počinile, bude veliki, što je u svrhu zaštite njihovog visokog položaja i naglašene čednosti. Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"...ako bi koja od vas očitu bestidnost učinila, kazna bi joj udvostučena bila..." na dunjaluku i ahiretu, kako kaže Zejd Ibn Eslem. Uzvišeni veli: ***"...a to je Allahu lahko"*** odnosno jednostavno i prosto. Zatim je Uzvišeni spomenuo Svoju pravdu i Svoje blagodati, pa veli: ***"...a onoj koja se bude Allahu i Poslaniku Njegovu pokoravala..."***, tj. pokoravala se Allahu, Poslaniku Njegovu i odaziva se na obaveze,

eto takvoj ***"...dat ćemo nagradu dvostruku i pripremit ćemo joj opskrbu plemenitu"***, tj. u Džennetu. Ona će biti u najljepšim dženetskim boravištima Allahovog Poslanika, s.a.v.s.; ona će biti iznad boravišta svih stvorenja, u boravištu "El-vesile", koji je najbliži Aršu.

يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ
ٱلنِّسَآءِ إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ فَيَطْمَعَ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ
وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ فِى بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ
ٱلْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِعْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ إِنَّمَا
يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجْسَ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾
وَٱذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِى بُيُوتِكُنَّ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلْحِكْمَةِ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ
لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾

"O žene Vjerovjesnikove, vi niste kao druge žene! Ako se Allaha bojite, na sebe pažnju govorom ne skrećite, pa da tada žudi onaj u čijem je srcu bolest, i neusiljeno govorite! /32/ U kućama svojim boravite i ljepotu svoju, kao u davno pagansko doba, ne pokazujte, i namaz obavljajte i zekat dajite, i pokoravajte se Allahu i Njegovom Poslaniku! Allah želi da od vas porodico Poslanikova, grijehe odstrani, i da vas potpuno očisti./33/ I pamtite Allahove ajete i mudrost, koja se kazuje u domovinama vašim; Allah je, uistinu Dobar i sve zna." /34/

Ovo su propisi o ponašanju (adabi) koje je Allah, dž.š., propisao ženama Njegovog Poslanika, a žene ovoga ummeta u tome slijede žene Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Govoreći ženama Svoga Poslanika, Uzvišeni veli da im, ako se Njega boje, neće biti ravna nikakva druga žena, niti će ijedna biti bolja i poštovanija od njih.

Iza ovoga slijede slijedeće Allahove riječi:

"...na sebe pažnju govorom ne skrećite...", tj. nježnim, utanjenim govorom kada se budete obraćali muškarcima. Razlog tome je

"...pa da tada žudi onaj u čijem je srcu bolest..." da dođe u iskušenje kao što je vjerolomstvo i nasilje. Sljedeće pravilo je: ***"...i neusiljeno govorite..."***, tj. govorite ono što je dobro i plemenito tako da u tom govoru nema nježnosti kada žena govori svome mužu.

Uzvišeni veli: ***"U kućama svojim ostanite..."***; to znači nemojte izlaziti bez potrebe, osim ako je u pitanju nešto šerijatske naravi (kao što je odlazak u džamiju) pod uvjetom kojeg navodi Allohov Poslanik, s.a.v.s., u svom govoru: (494) "Nemojte zabranjivati Allahovim robinjama da idu u Allahove mesdžide. Neka idu, ali neupadljivo." U jednom drugom rivajetu stoji: "...a njihove kuće su im bolje."

Ebu-Davud prenosi od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da rekao je: (485) "Namaz žene u njenoj sobici je bolji od namaza u njenoj kući, a njen namaz u njenoj kući bolji je od njenog namaza u njenom predsoblju." Sened ovog hadisa je dobar.

Uzvišeni veli: ***"...i ljepotu svoju kao u davno pagansko doba ne pokazujte..."***, tj. kada su one izlazile iz svojih kuća, imale su poseban hod, izvijajući svoje tijelo, koketirale su i gizdale se. Stavljale bi veo na svoje glave, ali ga ne bi zategle, pa bi se vidjele njihove ogrlice, minduše i vrat. Ako je sve ovo uočljivo, onda se to naziva "teberrudž", tj. otkrivanje onoga što se po Šerijatu treba pokriti. Zabrana o otkrivanju onoga što po Šerijatu nije dopušteno obuhvata ostale vjernice.

Prvi džahlijet odnosi se na period između Idrisa i Nuha, a.s., i trajao je hiljadu godina. Tada se pojavilo prvo pokazivanje ženske ljepote ljudima i muške ženama. Slušali su Iblisa, koji je upotrijebio nešto slično onom u što sviraju pastiri. Tako je on proizveo zvuk kakvog ljudi prije nisu čuli. A Iblis bi se pokazao u liku mladića svirajući na svojoj fruli. Tako je okupio žene i ljude da bi ga slušali što je prouzrokovalo da jedni drugima pokazuju svoju ljepotu dok se na kraju među njima nije pojavio blud. To je značenje Allahovih riječi:

"...i ljepotu svoju kao u davno pagansko doba ne pokazujte..." Ovo je skraćeno iznošenje Ibn-Abasovih riječi.

U Svom govoru:

"...i namaz obavljajte, i zekat dajite, i Allaha i Poslanika Njegova slušajte!" Uzvišeni im je prvo naredio da se ostave zla[507], zatim im je naredio da rade dobra djela, kao što je klanjanje namaza, gdje se očituje obožavanje Allaha, dž.š., Koji druga nema, i davanje zekata, što je dobročinstvo prema stvorenjima.

Uzvišeni kaže: ***"...i pokoravajte se Allahu i Njegovom Poslaniku!"*** Ovo je vezivanje (atf) općeg propisa za posebnim, tj. vezivanje pokornosti Allahu dž.š., i Njegovom Poslaniku, što je opći propis, za posebni propis, a to je naredba namazu i zekatu.

Svojim riječima:

"Allah želi da od vas, o Porodico Poslanikova, grijehe odstrani i da vas potpuno očisti!" Uzvišeni uvodi žene Allahovog Poslanika u "Ehli-bejt". One su uzrok objave ovog ajeta, a uzrok objave ulazi u objavu, oko čega postoji potpuna saglasnost, sam ili sa nečim drugim, a ovo drugo je ispravnije.

Ibn-Džerir prenosi od Ikrime i Ibni-Hatima a ovi od Ibni-Abbasa da rekao je da je ovaj ajet objavljen posebno glede pitanja žena Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Ikrime rekao je: "Ajet je objavljen glede pitanja žena Allahovog Poslanika, s.a.v.s." Ako se ovim željelo istaći da su one, a ne druge žene, bile uzrok objave onda je to tačno, a ako se ovim ciljalo na to da se kaže da su samo one u sastavu "Ehli-bejta", onda je to

[507] Stavljanje zabranjivanja zla ispred naređivanja dobra je izuzetno vrijedan princip u pozivanju na Allahov put. U tom kontekstu Uzvišeni veli: "Onaj ko ne vjeruje u šejtana, a vjeruje u Allaha, drži se za najčvršću vezu, koja se ne može prekinuti." Tako je prvo spomenuto nevjerovanje u šejtana, pa onda vjerovanje u Allaha, dž.š., kako bi se iz srca odstranilo ono što je prepreka imanu.

za razmatranje. Ima više hadisa koji ukazuju na to da je namjera u ovome daleko općenitija.

U svom "Sahihu", Muslim prenosi od Jezida ibn Hajjana da je rekao: (496) "Ja, Husain ibn Sebre i Omer ibn Seleme krenuli smo do Zeida ibn Erkama, r.a. Kada smo došli i sjeli kod njega, Husain mu je rekao: 'O Zeide, ti si naišao na mnogo toga dobrog: vidio si Allahovog Poslanika, s.a.v.s., slušao njegove riječi, borio se s njime i klanjao za njim. O Zeide, ti si, zaista, susreo mnogo toga dobrog. Zeide pričaj nam šta si čuo od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.' Zeid reče: 'O moj braticu, tako mi Allaha, ja sam već ostario i moje vrijeme se približava. Ponešto što sam saznao od Resulullaha već sam zaboravio. Ono što vam kažem prihvatite, a ono što ne kažem, ne obavezujte se time.' Zatim reče: 'Jednog dana Allohov Poslanik, s.a.v.s., držao nam je govor kraj vode koja se zvala Hama i nalazila se između Meke i Medine. Nakon što je zahvalio Allahu, dž.š., i o Njemu se pohvalno izrazio, rekao je: 'O ljudi! Ja sam čovjek kome će skoro od moga Gospodara doći melek smrti, pa na to moram odgovoriti. Ja vam ostavljam dvije velike stvari: prva je Knjiga Uzvišenog Allaha, u kojoj se nalazi Uputa i Svjetlo, pa je prihvatite i čvrsto se nje pridržavajte.' Zatim je podsticao na pridržavanje i razvijanje ljubavi prema Allahovoj Knjizi pa je rekao: 'Moja Porodica (Ehlu-bejt), podsjećam vas na Allaha u pogledu moje porodice, podsjećam vas na Allaha u pogledu moje porodice.' To je ponovio tri puta. Husain ga je pitao: 'Zeide, a ko pripada Ehli-bejtu? Zar nisu njegove žene od Ehli-bejta?' Rekao je: 'Njegove žene pripadaju Ehli-bejtu. Međutim, Ehli-bejtu pripadaju i oni kojima je zabranjeno uzimanje sadake poslije njega.' Reče: 'A ko su oni?' Reče: 'To je porodica Alije, Akila, Džafera i Abbasa, r.a.' Reče: 'Svima njima je, nakon njega, zabranjeno uzimanje sadake?' 'Da', odgovori Zeid."

Imam Ahmed prenosi od Enesa ibn Malika, r.a., da rekao je: (497) "Šest je mjeseci Allohov Poslanik, s.a.v.s., idući da klanja sabah-namaz, prolazio pored vrata Fatime, r.a., govoreći: "Namaz, o Ehli-bejte."

"Allah želi da od vas, o Porodico Poslanikova, grijehe odstrani i da vas potpuno očisti." Prenosi ga i Tirmizi od Abdullaha ibn Humejda a ovaj od Affana. Tirimizi je okarakterisao ovaj hadis kao hasen-garib.

Ibn-Džerir prenosi od Ebu-Hurejrea, a ovaj od Ummi-Seleme, r.a., da je rekla: (498) "Došla je Fatima, r.a., kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., noseći kameni ćup u kome je bila kaša noseći je na tacni. To je stavila pred Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji rekao je: 'Gdje ti je amidžić i tvoja dva sina?' Fatima, r.a., je odgovorila: 'U kući!' Allohov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Pozovi ih!' Došla je kod Alije, r.a., i rekla je: 'Ti i tvoja dva sina odazovite se Božijem Poslaniku, s.a.v.s.' Selema, r.a., kaže: "Kada ih je Allohov Poslanik, s.a.v.s., vidio pružio je svoju ruku prema pokrivaču, pa ga je prostro i rekao im da na njega sjednu. Zatim je uzeo četiri kraja prekrivača i držao ih svojom lijevom rukom iznad njihovih glava, a desnu je podigao prema svom Gospodaru i rekao: 'Bože moj, ovo je moja Porodica, pa od njih odstrani grijehe i potpuno ih očisti!' Bez ikakve sumnje, iz Kur'ana se uočava da žene Allahovog Poslanika ulaze u sadržaj Allahovog, dž.š., govora kada veli:

"Allah želi da od vas, o Porodico Poslanikova, grijehe odstrani i da vas potpuno očisti." Dakle ovim govorom su i one uključene. Zbog toga nakon svega ovog Allah rekao je: ***"I pamtite Allahove ajete i mudrost koja se kazuje u domovima vašim"***, tj. pamtite onu blagodat kojom ste obradovani mimo ostalih ljudi. Zaista se Objava spušta u vaše kuće što nije slučaj sa ostalim kućama. A što se tiče ove blagodati, Aiša, r.a., kćerka Ebu-Bekra es-Sidika, r.a., prva je, najsretnija i posebno obdarena ovom Allahovom milošću. Pored svih ostalih žena, samo je na njezinom krevetu Resulullah primio objavu, kao što je to on i potvrdio. Neki alimi, da im se Allah smiluje, rekli su: "To je zato jer Allohov Poslanik je jedino nju oženio kao djevojku i s njom u njenoj postelji nije spavao niko osim Poslanika. Zato je ona izdvojena u pogledu ove blagodati. Međutim, ako se njegove žene smatraju njegovom Porodicom, onda su njegovi bližnji preči ovom nazivu, kao što to stoji u ovom hadisu: (499) "Moja Porodica je preča..." Neka je Allah zadovoljan sa njegovim ženama i rodbinom, svi su oni njegova porodica. Allohov govor: ***"Allah je, uistinu, Dobar i sve zna."*** Tj. On je Dobar prema vama jer je učinio da budete u kućama u kojima se uče Njegovi ajeti i mudrost, tj. sunnet. On o vama sve zna jer vas je izabrao da budete žene Njegovog Poslanika i zato vas je obasuo Svojom milošću. Ovo tumačenje prenosi Ibn-Dženir.

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ
وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ
وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ
اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

"Muslimanima i muslimankama, i vjernicima i vjernicama, i poslušnim muškarcima i poslušnim ženama, i iskrenim muškarcima i

iskrenim ženama, i strpljivim muškarcima i strpljivim ženama, i poniznim muškarcima i poniznim ženama, i muškarcima koji dijele zekat i ženama koji dijele zekat, i muškarcima koji poste i ženama koji poste, i muškarcima koji o svojim stidnim mjestima vode brigu i ženama koje o svojim stidnim mjestima vode brigu, i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha - Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio." /35/

Imam Ahmed prenosi od Abdu-Rahmana ibn Ebi-Šejbe da je rekao (500): "Čuo sam da je Ummu-Seleme, r.a., žena Allahovog Poslanika, s.a.v.s., rekla: 'Pitala sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zašto se ne spominjemo u Kur'anu kao što se spominju muškarci?' Ona dalje nastavlja, pa kaže: 'Jednoga dana pažnju mi je privukao njegov glas sa minbera dok sam češljala kosu. Brzo sam uplela kosu i izašla u predsoblje kuće i naslonila uši na pregradu od palminog granja. Tada je on rekao s mimbera: "O ljudi, zaista Uzvišeni Allah kaže:

*"**Muslimanima i muslimankama, vjernicima i vjernicama...**"*, do kraja ajeta! Ovako prenosi Nesai Ibn Džerir od Abdul-Vahida ibn Zijada. Ibn-Džerir prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., da rekao je (501): "Žene Allahovog Poslanika su zapitkivale: "Zašto spominje vjernike, a ne spominje vjernice?'" Tada je Allah, dž.š., objavio:

*"**Muslimanima i muslimankama, vjernicima i vjernicama...**"* Allahov govor: *"**muslimanima i muslimankama, vjernicima i vjernicama**"* znači da iman nije isto što i islam. On ima specifičnije (uže) značenje od islama jer Uzvišeni kaže:

*"**Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: 'Vi ne vjerujete, ali recite islam smo primili, jer u srca vaša prava vjera nije još ušla." (49:14)*** U oba "Sahiha" stoji (502): "Bludnik dok čini blud, u tom momentu on nije vjernik", dakle on ostaje bez imana, ali to ne znači da je nevjernik; glede ovoga muslimani su inače saglasni. Ovo znači da je vjerovanje (iman) užeg značenja. Uzvišeni dalje veli: *"**...i poslušnim muškarcima i poslušnim ženama.**"* Riječ "el-kunut" znači pokornost u mirnoći, kao što Uzvišeni veli:

*"**Da li je Onaj Koji u noćnim časovima u molitvi poslušan, padajući licem na tlo i stojeći strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...**" **(39:9)*** Znači poslije islama dolazi veći stepen, a to je iman (vjerovanje), a kao rezultat toga dvoga je "kunut" (poslušnost i skrušenost). Allah, dž.š., dalje veli: *"**...i iskrenim muškarcima i iskrenim ženama....**"*To se odnosi na govor: Iskrenost je pohvalno svojstvo i to je znak imana, kao što je laž znak nifaka - licemjerstva, a ko je iskren taj je spašen. U jednom hadisu stoji: (503) "Budite iskreni, jer iskrenost vodi dobročinstvu, a dobročinstvo vodi u Džennet. Čuvajte se laži, jer laž vodi u pokvarenost i grješenje, a grješenje vodi u Vatru. Čovjek koji je iskren i za tim teži, piše se kod Allaha, dž.š., kao iskreni (SIDDIK), dok čovjek koji laže i tome teži, upisuje se kod Allaha lašcem (KEZZAB). Uzvišeni dalje veli: *"**i strpljivim muškarcima i strpljivim ženama...**"*Ovo je osobina postojanosti i čvrstine, a to je strpljivost u nevolji. Zaista, je prava strpljivost kod prvog udarca. To znači da je najteže u prvim trenucima, dok je ono što dolazi iza toga sve lakše i lakše. Dalje Uzvišeni veli:

*"**...i skrušenim muškarcima i skrušenim ženama...**"* Riječ "el-hušu" znači mirnoću i zadovoljstvo, dostojanstvo i skromnost. Osnov toga je strah od Allaha, dž.š., i Njegove kontrole, kao što to stoji u ovom hadisu: (504) "Obožavaj Allaha kao da ga vidiš, a ako ga nevidiš, znaj da On tebe vidi." U riječima:

*"**...i muškarcima koji dijele zekat i ženama koje dijele zekat...**"* Sadaka znači dobročinstvo prema bijednicima i slabim, koji nemaju nikakve zarade ni prihoda. Daju im od viška imetka iz pokornosti prema Allahu, dž.š., i dobronamjernosti prema Njegovim stvorenjima. U oba "Sahiha" stoji: (505) "Sedam osoba Allah će staviti pod Svoj hlad onoga dana kada drugoga hlada osim Njegovog neće biti." Pa je između ostalog spomenut i čovjek koji dijeli sadaku tajno, tako da mu lijeva ruka ne zna što i koliko dijeli desna. Dalje, Uzvišeni veli:

*"**...i muškarcima koji poste i ženama koje poste...**"* U jednom hadisu kojeg prenosi Ibn-Madže stoji: "Post je zekat na tijelo", tj. čisti ga i uređuje od pokvarenih primjesa sa prirodnog i šerijatskog aspekta. Riječ Uzvišenog:

*"**...i muškarcima koji čuvaju stidna mjesta svoja, i ženama koje čuvaju stidna mjesta svoja...**"* dolaze poslije riječi: *"**...i muškarcima koji poste i ženama koje poste...**"* jer je post najbolji pomagač suzbijanju strasti, kao što je rečeno u sljedećem hadisu (506): "...a ako ne može (da se oženi) neka posti jer mu je to štit." Zbog toga je odgovaralo da se poslije toga spomene:

*"**i muškarcima koji čuvaju stidna mjesta svoja, i ženama koje čuvaju stidna mjesta svoja.**"* Čuvaju ih od zabranjenog grijeha, izuzev tamo gdje je dozvoljeno kao npr. žena i one koje posjedujete. O Božijem govoru: *"**...i muškarcima koji mnogo spominju Allaha i ženama koje mnogo spominju Allaha**"* Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebi-Seida el-Hudarija, r.a., da je rekao: "Zaista je Allohov Poslanik rekao: (508) 'Kada čovjek probudi svoju ženu u noći, pa klanjaju dva rekata, onda su oni, te noći, od onih koji često spominju Allaha.'" Prenose ga Ebu-Davud, Nesai ibn Madže od E'ameša. Imam Ahmed prenosi od Mu'aza ibn Džebela, r.a., da je rekao: "Rekao je Allohov Poslanik, s.a.v.s.: (508) 'Nijedan čovjek neće uraditi neki posao a da će ga bolje spasiti od Allahove kazne nego što je

spominjanje Uzvišenog i Svemogućeg Allaha.'" Govor Uzvišenog:

"Allah je njima, doista, pripremio oprost i nagradu veliku!" To je informacija o svim prethodno navedenim, tj. da im je Uzvišeni Allah pripremio Svoj oprost za njihove grijehe i veliku nagradu - Džennet. (Bože, oprosti nam i uvedi nas u Džennet, koji si obećao bogobojaznima.)[508]

وَمَا
كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ
ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾

"Ni vjernik ni vjernica nemaju izbora da, kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, po svom nahođenju postupe. A ko Allaha i Njegova Poslanika ne posluša, taj je sigurno skrenuo s Pravog puta." /36/

El-'Awfi, prenoseći od Ibn-Abbasa u vezi sa riječima Uzvišenog: ***"Ni vjernik ni vjernica nemaju izbora..."*** veli: (509) "Krenuo Allohov Poslanik, s.a.v.s., da isprosi djevojku svome momku Zejdu ibn Hariseu, r.a. Ušao je kod Zejneb bint Džahš el-Esedijje r.a., i zaprosio je, na što je rekla: 'Neću se za njega udati!' Božji Poslanik joj rekao je: 'Naprotiv, udaj se za njega!'

"Božji Poslaniče, zar da mi bude naređeno nešto što se samo mene tiče?"

Dok su razgovarali, Uzvišeni Allah objavi Božjem Poslaniku ovaj ajet, a ona reče:

"Jesi li zadovoljan da se on mnome oženi?"

"Da."

"U tom slučaju, neću biti neposlušna Božijem Poslaniku. Udajem se za njega!"

I Mudžahid, Katade i Mukatil ibn Hajjan također vele da je ajet objavljen u vezi sa Zejneb bint Džahš i slučajem kada ju je Allohov Poslanik zaprosio za svog oslobođenog roba Zejda ibn Harisea, r.a. Rečeno je i da je objavljen u vezi sa Umm-Kulsum bint Ukbe ibn Mu'ajtom, r.a., prvom ženom koja je učinila Hidžru nakon ugovora na Hudejbiji, koja je sebe darovala Poslaniku. On rekao je: "Prihvatam" i vjenčao je za Zejda ibn Harise, r.a. - a Allah najbolje zna - nakon što se rastao sa Zejneb.

Hafiz Ebu-Umer ibn Abdul-Berr u djelu "El-Isti'ab" spominje da je ajet:

"Ni vjernik ni vjernica nemaju izbora da, kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, po svom nahođenju postupe" objavljen kada je Božji Poslanik prosio djevojku od njenog oca Ebu-Berze el-Eslemija za Džulejbiba, r.a., a ona je u đerdeku (svom odjelu) rekla: "Zar ćete odbiti naredbu Allahovog Poslanika?"

Ibn-Džurejdž prenosi od Tavusa da je pitao Ibn-Abbasa o dva rekata nakon ikindije, pa mu je on zabranio, proučivši mu ajet: ***"Ni vjernik ni vjernica nemaju izbora ..."***

Ovaj ajet je općenit za sve prilike. Kada Allah i Njegov Poslanik nešto odrede, niko nema pravo da postupi suprotno, niti ima pravo izbora, mišljenja ili riječi, kao što to veli Uzvišeni:

"I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete i dok se sasvim ne pokore." (4:65) Riječi Uzvišenog:

"A ko Allaha i Njegova Poslanika ne posluša, taj je sigurno skrenuo s Pravog puta" prijetnja su onima koji suprotno postupe, kao što su i riječi Uzvišenog:

"Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naređenju Njegovu da ih iskušenje kakvo ne stigne ili da ih patnja bolna ne snađe." (24:63) (Bože, sačuvaj nas Svoje kazne i učini nas pokornima Tvojoj zapovijedi i zapovijedi Tvoga Poslanika. Tebi se utječemo od poniženja i ružnog skončavanja!)

وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِىٓ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ
وَٱتَّقِ ٱللَّهَ وَتُخْفِى فِى نَفْسِكَ مَا ٱللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى ٱلنَّاسَ وَٱللَّهُ أَحَقُّ
أَن تَخْشَىٰهُ ۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَٰكَهَا لِكَىْ لَا يَكُونَ عَلَى
ٱلْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِىٓ أَزْوَٰجِ أَدْعِيَآئِهِمْ إِذَا قَضَوْا۟ مِنْهُنَّ وَطَرًا ۚ وَكَانَ
أَمْرُ ٱللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٣٧﴾

"A kad ti reče onome kome je Allah bio blagodaran, i kome si i ti bio blagodaran: 'Zadrži ženu svoju i boj se Allaha!' - u sebi si skrivao ono što će Allah objelodaniti i ljudi si se bojao, a preče je da se Allaha bojiš. I pošto je Zejd s njom živio i od nje se razveo, Mi smo je za tebe udali kako se vjernici ne bi ustručavali više da se žene ženama posinaka svojih kad se oni od njih razvedu. A Allahova odredba je izvršiva!" /37/

Uzvišeni izvještava o Svome Poslaniku kako je govorio svome oslobođenom robu Zejdu ibn Harisu, r.a, kome je Allah bio blagodaran tako što ga je uputio u islam i na slijeđenje Poslanika, s.a.v.s.

"a kome si i ti bio blagodaran" oslobodivši ga ropstva, te je postao uvažen i cijenjen gospodin, drag Božijem Poslaniku, te su ga zvali Miljenik, a njegovog sina Usamu, Miljenik, sin Miljenika. Aiša, r.a., veli: "U koji god bi ga pohod Božji Poslanik poslao, odredio ga je za zapovjednika. Da je poživio poslije njega,

[508] Riječi između zagrada moje su, a ne Ibn-Kesirove!

odredio bi ga za halifu." Ove riječi prenosi imam Ahmed.

Božji Poslanik, s.a.v.s., ga je oženio kćerkom svoje tetke po ocu Zejneb bint Džahš, r.a., kćerkom Umejme bin Abdul-Muttalib, davši joj kao mehr 10 dinara i 60 dirhema, prekrivač, pokrivač, štit, 50 muddova[509] hrane i 10 muddova hurmi. Ovo veli Mukatil ibn Hajjan.

Kod njega je ostala blizu godine ili više, a zatim je među njima izbio razdor...Zejd je došao da se požali na nju Božijem Poslaniku, koji mu je govorio:

"Zadrži ženu svoju i boj se Allaha!" Uzvišeni Allah veli:

"U sebi si skrivao ono što će Allah objelodaniti i ljudi si se bojao, a preče je da se Allaha bojiš." Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ali ibn Zejd ibn Džud'ana: "Pitao me Ali ibn el-Husejn, r.a., o tome šta veli El-Hasan o riječima Uzvišenog:

"U sebi si skrivao ono što će Allah objelodaniti..." Spomenuo sam mu to, a on rekao je: "Nije tako, već je Uzvišeni Allah izvijestio Svoga Poslanika da će ona biti jedna od njegovih supruga prije nego što se njome oženio. Kada mu je došao Zejd da mu se potuži na nju, on mu rekao je: "Boj se Allaha i zadrži svoju ženu!", pa mu Uzvišeni veli: "Izvijestio sam te da ću te njome oženiti, a ti u sebi kriješ ono što će Allah objelodaniti." Ovako se prenosi i od Es-Suddija.

Ibn-Džerir veli, prenoseći od Aiše, r.a., da je rekla: "Da je Muhammed, s.a.v.s., sakrio bilo šta od onoga što mu je objavljeno u Allahovoj Knjizi, sakrio bi:

"U sebi si skrivao ono što će Allah objelodaniti i ljudi si se bojao, a preče je da se Allaha bojiš."

Riječi Uzvišenog: ***"I pošto je Zejd s njom živio i od nje se razveo, Mi smo je za tebe udali."*** Riječ znači "želja" i "potreba", tj. nakon što je sa njom završio i rastao se, Mi smo te njome oženili.Uzvišeni Allah je Taj Koji je imao ulogu staratelja u njenoj udaji, u smislu da mu je (tj. Poslaniku) objavio da stupi u brak sa njom bez staratelja, ugovora, mehra ili ljudskih svjedoka.

Imam Ahmed prenosi od Enesa, r.a., da rekao je: (510) "Nakon što je Zejnebi, r.a., istekao iddet, Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je Zejdu ibn Harisu: "Idi i isprosi mi je!" Otišao je i zatekao je kako mijesi tijesto. On veli: "Kada sam je vidio, bilo mi je mučno i neprijatno tako da nisam mogao pogledati u nju i reći joj da ju je Božji Poslanik, s.a.v.s., zaprosio, te sam se okrenuo i vraćajući se rekao: 'Raduj se, Zejneb, Božji Poslanik me poslao, prosi te.' Ona reče: 'Neću ništa učiniti dok ne zamolim Allaha za odluku', i ode na mjesto gdje je klanjala,a zatim je sišla Objava. Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao je i ušao kod nje bez traženja izuna. Kao da nas vidim kada sam ušao kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa nas je on pogostio hljebom i mesom. Ljudi su izašli, a neki su ostali razgovarati nakon jela. Allohov Poslanik, s.a.v.s., izašao je, a ja sam ga slijedio. Obišao je sobe svojih supruga, nazivajući im selam, a one su govorile: 'Božji Poslaniče, kako ti je nova supruga?' Ne znam da li sam ga ja izvijestio da su ljudi izašli ili ga je neko drugi obavijestio. Krenuo je, i kada je ušao u kuću za njim sam krenuo i ja, pa je spustio zastor. Onda su objavljeni ajeti o hidžabu, a ljudima je preporučeno:

"Ne ulazite u sobe Vjerovjesnikove osim ako vam se dopusti..." Prenose ga i Muslim i En-Nesai u više predanja od Sulejman ibn el-Mugire. U poglavlju En–Nur prethodilo je hvalisanje Aiše i Zejneb, r.a.[510]

Ibn-Džerir prenosi od Eš-Ša'bija da rekao je: "Zejneb, r.a., govorila je Poslaniku, s.a.v.s.: 'Kada si ti u pitanju, dičim se trima stvarima kojima se ni jedna od tvojih supruga ne diči: moj i tvoj djed je jedan, Uzvišeni Allah sa Neba me je udao za tebe, a glasnik je bio Džibril, a.s.'"

Riječi Uzvišenog:

"...kako se vjernici ne bi ustručavali više da se žene ženama posinaka svojih kad se oni od njih razvedu", tj. dozvolili smo ti da se oženiš njome, a učinili smo to da vjernicima ne bude neprijatno da se ožene puštenim ženama svojih posinaka. Naime, Allohov Poslanik, s.a.v.s., prije je poslanstva posinio Zejd ibn Harise, r.a., pa je za njega govoreno "Zejd ibn (sin) Muhammed." Nakon što je Uzvišeni Allah dokinuo to srodstvo riječima:

"...niti je posinke vaše sinovima vašim učinio..." zovite ih po očevima njihovim, to je kod Allaha ispravnije," to je pojasnio i potvrdio ženidbom Allahovog Poslanika, s.a.v.s., sa Zejneb bint Džahš, r.a., nakon što ju je pustio Zejd ibn Haris, r.a. Stoga u ajetu o zabrani ženidbe određenim ženama (ajetut-tahrim) Uzvišeni veli:

"I žene vaših rođenih sinova" (4:23), da bi se isključio posinak, jer je posinjavanje bilo među njima raširena pojava. Riječi Uzvišenog: ***"A Allahova odredba je izvršiva!"***, tj. ono što se dogodilo jamačno se moralo dogoditi, a to je da će Zejneb, po Allahovom Znanju, postati jedna od Poslanikovih, s.a.v.s., supruga.

مَّا كَانَ عَلَى ٱلنَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ ٱللَّهُ لَهُۥ ۖ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۚ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴿٣٨﴾

"Vjerovjesniku nije teško da čini ono što mu Allah odredi jer takav je bio Allahov propis i za one koji su prije bili i nestali, a Allahova zapovijed je odredba konačna." /38/

Uzvišeni veli:

[509] Pregršt - raširenih i spojenih šaka.

[510] Kod tumačenja 11. ajeta poglavlja "En-Nur" i riječi Uzvišenog: *"Vi ne smatrajte to nekim zlom po vas; ne, to je dobro po vas."*

"Vjerovjesniku nije teško da čini ono što mu Allah odredi", tj. što mu dozvoli i naredi u slučaju ženidbe Zejneb bint Džahš, r.a., koju je pustio njegov posinak Zejd ibn Haris, r.a.

Riječi Uzvišenog: ***"takav je bio Allahov propis i za one koji su prije bili i nestali"***, tj. to je Allahova odredba važeća i za poslanike prije njega, On im nije naređivao nešto što bi im bilo neugodno. Ovo je odgovor munaficima koji su umišljali manjkavost u njegovoj ženidbi bivšom suprugom svoga oslobođenog roba i posinka Zejda.

"A Allahova zapovijed je odredba konačna", tj. stvar koju Allah odredi neopozivo će se zbiti i neizbježno će se dogoditi, jer što On hoće to biva, a što neće ne biva.

الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ
وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن
رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾

"Za one koji su Allahove poslanice dostavljali i od Njega strahovali, i koji se nikoga, osim Allaha, nisu bojali. - A dovoljno je to što će pred Allahom račun polagati! /39/ Muhammed nije otac nijednom od vaših ljudi, nego je Allahov poslanik i posljednji vjerovjesnik - a Allah sve dobro zna." /40/

Uzvišeni hvali one ***"koji su Alahove poslanice dostavljali"***, Njegovim stvorenjima i vjerno izvršavali svoju misiju i koji su ***"od Njega strahovali"***, tj. bojali Ga se, a nisu se plašili nikoga mimo Njega i ničija sila ih nije ometala da dostave Allahove poslanice.

"A dovoljno je to što će se pred Allahom račun polagati", tj. Allah vam je dovoljan kao pomagatelj. U ovome, kao i u svemu drugome, pročelnik svih ljudi je Muhammed, a.s. On je izvršio svoju misiju i dostavio poslanicu žiteljima Istoka i Zapada, svim sinovima Ademovim. Njegovu vjeru Allah je uzdigao nad svim vjerama, jer su neki poslanici prije njega slati samo svome narodu, a on je poslat svim ljudima, i Arapima i nearapima:

"Reci: 'O ljudi, ja sam svima vama Allahov Poslanik...'" (7:158) Potom je zadaću priopćavanja od njega naslijedio njegov ummet. Najviši domet u tome poslije njega su postigli njegovi ashabi, r.a. Od njega su prenijeli i dostavili, kao što im je zapovijedio, sve njegove riječi i djela, sva njegova stanja u kojima je bio, danju i noću, kod kuće ili na putovanju, u potaji i javnosti. Neka Allah bude njima zadovoljan, a neka i njih zadovoljnima učini! Zatim su ga slijedili svi potomci nakon predaka svojih, sve do ovog našeg vremena. Njihovim svjetlom rukovode se upućeni i njihovim putem hode.[511] Plemenitog i Darežljivog Allaha molimo da nas učini njihovim nasljednicima.

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Se'ida el-Hudrijja, r.a., da je rekao: "Allohov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: (511) 'Neka niko od vas ne ponižava sebe time što će vidjeti da se u pogledu neke Allahove odredbe (njenog kršenja) ima šta reći, a ne rekne to. Allah će reći: 'Šta te spriječilo da to ne rekneš?' On će reći: 'Gospodaru, bojao sam se ljudi.' A On će reći: 'Najpreče je bojati se Mene!'" Prenose ga također Abdurrezzak i Ibn-Madže.

Riječi Uzvišenog: ***"Muhammed nije otac nijednom od vaših ljudi."*** Nakon ovoga zabranjeno je da se govori "Zejd ibn Muhammed" (Zejd sin Muhammedov). Dakle, on mu nije bio otac, iako da ga je posinio. Inače, ni jedno muško dijete mu nije doživjelo punoljetstvo. Od Hatidže, r.a., rodili su mu se El-Kasim, Et-Tajjib i Et-Tahir i svi su umrli kao djeca. Od Marije Koptkinje rođen mu je Ibrahim, koji je također umro kao dojenče. Sa Hatidžom je imao četiri kćeri: Zejneb, Rukajju, Umm Kulsum i Fatimu, r.a. Tri od njih su umrle za vrijeme njegovog života, a Fatima, r.a., je ostala iza njega, umrijevši šest mjeseci nakon njega.

Riječi Uzvišenog:

"...nego je Allahov Poslanik i posljednji vjerovjesnik - a Allah sve dobro zna." Izričito tvrde da nakon njega nema "nebijja" - vjerovjesnika, a tim prije nema ni "resula", poslanika, jer je "risalet" specifičniji od "nubuvveta", s obzirom da je svaki resul ujedno i nebijj, a nije obrnuto. O tome postoje mutevatir-hadisi od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., od grupe ashaba, od kojih navodimo sljedeće:

Imam Ahmed prenosi od Enes ibn Malika, r.a., da je rekao: "Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (512) 'Risalet i nubuvvet prekinuli su se, pa poslije mene nema resula,i nema nebijja.' On veli: 'Ljudima je to bilo teško čuti, pa im on reče: 'Ali ostaju navještaji.'"

"Allohov Poslaniče, a šta su to navještaji?"

"Snovidenja vjernika, ona su jedan od dijelova nubuvveta." Ovako ga prenosi i Et-Tirmizi i veli: Hadis je sahih-garib u predaji El-Muhtar ibn Fulfula.

Ebu-Davud et-Tajalisi prenosi od Džabira ibn Abdullaha, r.a., da je rekao: "Allohov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: (513) 'Primjer mene i (prethodnih) poslanika je primjer čovjeka koji sagradi kuću, pa je dovrši i ljepša, osim mjesta za jedan ćerpić, pa oni koji uđu i razgledaju vele: 'Divna li je, jedino ovaj ćerpić manjka...' Ja sam taj "ćerpić", sa mnom su okončani poslanici.'" Prenose ga i Buharija, Muslim i Et-Termizi.

---

[511] Ja velim: "Ali, u ovom našem vremenu muslimanski vladari napustili su ovaj pravac i slijede pravac nevjernika. Bože, na lijep ih način vrati Tvojoj vjeri! Objedini njihovu moć, složi im riječ na listini, u jednoj državi koja će vladati po onome što si objavio u Svome Kur'anu i u sunnetu Tvoga Poslanika."

Imam Muslim prenosi od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (514) "Odlikovan sam u odnosu na ostale poslanika sa šest stvari: data mi je sposobnost sažetog i mudrog izražavanja (dževami'ul-kelim), potpomognut sam strahom, dopušten mi je ratni plijen, cijela zemlja mi je učinjena mjestom za obavljanje namaza i čistom, poslat sam cijelom čovječanstvu i sa mnom su okončani poslanici." Prenose ga i Et-Tirmizi i Ibn-Madže.

Ez-Zuhri prenosi od Džubejra ibn Met'ama, a ovaj od svoga oca, r.a., da rekao je: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da veli: (515) 'Ja imam više imena: ja sam Muhammed, ja sam Ahmed, ja sam El-Mahi, kojim Uzvišeni Allah briše nevjerovanje, ja sam El-Hašir, poslije kojeg će biti sakupljeni ljudi, ja sam Posljednji nakon koga nema poslanika.'" Navode ga u "Sahihima".

Dakle, Uzvišeni u Svojoj Knjizi i Njegov Poslanik, s.a.v.s., u mutevatir-predajama u sunnetu izvijestili su da nakon njega nema poslanika da bi oba svijeta (i ljudi i džini) znala da je svako ko nakon njega bude svojatao ovu funkciju lažov, opsjenar i zabludjeli zabludivač. Ma sa kakvim čudima i tlapnjama, čarolijama i misterijama došao, sve je to kod pametnih ilužija i obmana, kao što je Uzvišeni Allah dao da se neka bolesna stanja i hladne riječi obznani El-Esved El-Ansiji u Jemenu i Musejleme el-Kezzabi u Jemami. Svi pametni, razumni i oštroumni shvatili su da njih dvojica - Allah ih prokleo! - zabludjeli lažovi, a također i svako ko to svojata do Sudnjeg dana[512], završno sa Dedžalom.

Uzvišeni Allah veli:

"Hoću li vas obavijestiti kome dolaze šejtani? Oni dolaze svakom lašcu, grješnlku." (26:221, 222) Ovo je oprečno od stanja poslanika, neka je na njih blagoslov.

Oni su dobri, iskreni, smjerni i pravedni u svemu što govore, čine i što naređuju i zabranjuju, uz nadnaravna djela i jasne i zapanjujuće dokaze. Neka je Allahov blagoslov i mir na njih uvijek i neprestano, sve dok je Zemlje i nebesa!

[512] Među te lažove spada i otpadnik, nevjernik i mušrik po imenu Mirza Gulam Ahmed iz Kadijana u Indiji koji je svojatao poslanstvo, Allah ga prokleo do Sudnjeg dana. On je svojatao poslanstvo i tvrdio da i on ima Kur'an koji mu je Allah objavio. U njegove riječi u tom "Kur'anu" spadaju i ove: "O Ahmede, ti si mi kao sin, ti si mi kao moja jednoća!" Ovaj podli nevjernik je skončao, pa ga je naslijedio sin. Ova zabludjela skupina ima pobornike u nekim zemljama, a produkt je Engleza u Indiji. Jedna od preporuka ovog podlog nevjernika je da, ako dođe do sukoba između muslimana i Engleza, njegovi sljedbenici stanu na stranu Engleza!!! Imaju veoma mali broj pristalica i u Damasku. Svoje otrove pokušali su ubaciti i u Haleb, te su poslali svoga propagatora Gulam Ahmeda, ali se digao naš selefijski pokret i uspio uz Allahovu pomoć i uz pomoć nekih studenata i vlade 1371 H. / 1951. god. pružiti otpor ovom propagatoru - nevjerniku. Svuda smo ga pratili i onemogućavali uvlačenje njegovog nevjerničkog, raskolničkog djelovanja, dok nam Allah nije propisao pobjedu, kada smo ga iz Haleba, ako Allah da, protjerali bespovratno. Eš-Šehba' (drugo ime Haleba) očišćena je od pogani njegove podle i nevjerničke kadijanijske propagande. Bože, primi naše djelovanje u Tvoje plemenito ime, a nagradi i Tvoje robove koji su nam pomogli!

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ ٱلَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَٰٓئِكَتُهُۥ لِيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَكَانَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾ تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُۥ سَلَٰمٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾

"O vjernici, često Allaha spominjite i hvalite, /41/ i ujutro i navečer Ga veličajte; /42/ On vas blagoslilja, a i meleki Njegovi, da bi vas iz tmina na svjetlo izveo - On je prema vjernicima Milostiv, /43/ a na Dan kad Ga oni susretnu, On će ih pozdraviti sa: 'Mir vama!', i On im je pripremio nagradu plemenitu." /44/

Uzvišeni naređuje Svojim robovima da ga spominju zbog Njegovih obilnih blagodati i velikih darova, za što će imati obilnu nagradu i lijep kraj.

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Se'ida el-Himsija da je rekao: "Čuo sam Ebu-Hurejrea da veli: 'Dova koju sam čuo do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i koju ne ostavljam je: (516) 'Bože, učini da Ti što više zahvaljujem, slijedim Tvoje savjete, da Te što više spominjem i pazim Tvoje preporuke'" Prenosi ga i Et-Tirmizi.

Imam Ahmed prenosi od Abdulaha ibn 'Amra, r.a., da je rekao: "Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Koji god ljudi budu sjedili u nekom sijelu u kome ne budu spominjali Uzvišenog Allaha, žalit će zbog njega na Sudnjem danu.'"

Uzvišeni veli: ***"I ujutro i navečer Ga veličajte"*** Ako to učinite, blagosiljat će vas On i Njegovi meleki, tj. veličajte Ga jutrom i večerom, kao u riječima Uzvišenog:

"Pa, Slavljen neka je Allah kad god omrknete i kad god osvanete. Njemu neka je pohvala i na nebesima i na Zemlji, i predvečer i u podne!" (30:17,18)

Riječi Uzvišenog: ***"On vas blagoslilja, a i meleki Njegovi"*** podsticaj su na spominjanje (zikr), tj. Uzvišeni vas spominje, pa spominjite vi Njega, kao u riječima Uzvišenog:

"Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti!" (2:152) Poslanik, s.a.v.s., veli: (517) "Uzvišeni Allah veli: ***'Ko Me spomene u sebi, spomenem ga u Sebi, a ko Me spomene u društvu, spomenem ga u boljem od toga.'***

"Salavat" - blagosiljanje Uzvišenog Allaha - pohvala je roba pred melekima. To prenosi Buharija od Ebul-'Alije, a drugi vele: "Salavat" Uzvišenog Allaha je milost. Moglo bi se reći da nema protuslovlja među dvjema tvrdnjama, a Allah najbolje zna.

"Salat" meleka, pak, jeste traženje oprosta i upućivanja dove za ljude, kao u riječima Uzvišenog:

"Meleki koji drže Arš i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Nj i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima: 'Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš miošću i znanjem; zato oprosti svima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u Vatri! Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao, i pretke njihove, i žene njihove i potomstvo njihovo - one koji su bili dobri; Ti si, uistinu, Silan i Mudar. I poštedi ih kazne zbog ružnih djela...'" (40:7-9)

Riječi Uzvišenog: ***"...da bi vas iz tmina na svjetlo izveo"***, tj. iz tmina neznanja i zablude na svjetlo upute i čvrstog uvjerenja. ***"On je prema vjernicima Milostiv"*** na dunjaluku i ahiretu, na dunjaluku na taj način što ih je uputio Istini, koju drugi ne poznaju, i ukazao im put sa kog su zalutali i skrenuli zagovornici nevjerovanja i novatorstva u vjeri i rulja koja ih slijedi, a na ahiretu ih je poštedio velikog straha i naredio melekima da ih dočekaju radosnim vijestima o zadobivanju Dženneta i spasenju od Vatre, što je sve odraz Njegove ljubavi i samilosti prema njima.

U Buharijevom "Sahihu" se prenosi od emirul--muminina Omer ibn el-Hattaba, r.a. (518) da je Allohov Poslanik, s.a.v.s., vidio neku zarobljenu ženu kako je uzela svoje dijete i privila ga na prsa da ga podoji, pa rekao je: "Mislite li da bi ova svoje dijete, ako bi ona o tome odlučivala, bacila u Vatru?" "Ne bi", rekoše oni. Allohov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Tako mi Allaha, Allah je milostiviji prema Svojim robovima nego ona prema svome djetetu!"

Riječi Uzvišenog: ***"a na Dan kad oni pred Njega stanu, On će ih pozdraviti sa: 'Mir vama!'"*** Čini se - a Allah najbolje zna - da se želi reći da će im pozdrav od Uzvišenog Allaha, na Dan kada Ga sretnu, biti selam, tj. na Dan kada ih pozdravi, kao što veli Uzvišeni: ***"'Mir vama!' - bit će riječ Gospodara Milostivog." (36:58)***

Riječima Uzvišenog: ***"i On im je pripremio nagradu plemenitu"*** misli se na Džennet i ono u njemu što oko nije vidjelo, uho nije čulo, niti ga čovjek može zamisliti.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَرۡسَلۡنَٰكَ شَٰهِدٗا وَمُبَشِّرٗا وَنَذِيرٗا ﴿٤٥﴾
وَدَاعِيًا إِلَى ٱللَّهِ بِإِذۡنِهِۦ وَسِرَاجٗا مُّنِيرٗا ﴿٤٦﴾ وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم
مِّنَ ٱللَّهِ فَضۡلٗا كَبِيرٗا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِعِ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَٱلۡمُنَٰفِقِينَ وَدَعۡ
أَذَىٰهُمۡ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلٗا ﴿٤٨﴾

"O Vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje, /45/ da - po Njegovom naređenju - pozivaš k Allahu, i kao svjetiljku koja sija. /46/ I obraduj vjernike da će Allah na njih veliku milost prosuti, /47/ a ne slušaj nevjernike ni licemjere, i na uvrede njihove pažnju ne obraćaj i u Allaha se pouzdaj, Allah je dovoljan kao zaštitnik." /48/

Imam Ahmed prenosi od 'Ataa ibn Jesara da je rekao: "Sreo sam Abdullah ibn 'Amr ibn El-Asa, r.a., i rekao: 'Izvijesti me o opisu Božjeg Poslanika, s.a.v.s., u Tevratu', pa mi rekao je: 'Da, tako mi Allaha, opisan je u Tevratu nekim od svojstava iz Kur'ana:

"O Vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje", kao sugurnost "nepismenima" (Arapima tadašnjeg doba), ti si Moj rob i poslanik. Nazvah te onim koji se oslanja na Allaha. Nije grub ni osoran, niti galami po trgovima, na loše ne uzvraća lošim, već prelazi i prašta. Allah ga neće usmrtiti dok ne popravi njime zabludjeli narod da izjave da nema boga osim Allaha i time otvori slijepe oči, gluhe uši i okorjela srca." Prenosi ga Buharija, a i Ibn Ebi-Hatim.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa da rekao je: "Nakon što je objavljeno:

'O Vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje' - a on je već bio naredio Aliji i Muazu, r.a., da idu u Jemen - rekao im je: /519/ 'Idite i obveseljavajte, a ne izazivajte odvratnost i odbojnost, olakšavajte, a ne otežavajte, jer mi je objavljeno:

'O Vjerovjesniče, Mi smo te poslali kao svjedoka i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje'"). Riječi Uzvišenog: ***"svjedoka"***, tj. koji svjedoči o Allahovoj jednoći i o tome da nema boga osim Njega i kao svjedoka ljudima o njihovim djelima na Sudnjem danu. A riječi Uzvišenog: ***"i kao donosioca radosnih vijesti i kao poslanika koji opominje"***, tj. obveselitelja vjernika obilnom nagradom a opominjatelja nevjernika neizbježnom kaznom. Riječi Uzvišenog: ***"da - po Njegovom naređenju - pozivaš k Allahu"***, tj. da stvorenja pozivaš da robuju svome Gospodaru po Njegovom naređenju koje ti je uputio, ***"i kao svjetiljku koja sija"***, tj. Istina sa kojom si došao poput je Sunca u njegovom blještavilu i svjetlosti i samo Ga prkosnik može zanijekati. Riječi Uzvišenog:

"a ne slušaj nevjernike ni licemjere, i na uvrede njihove pažnju ne obraćaj", tj. nemoj im se pokoravati u onome što čuješ da govore ***"i na uvrede njihove pažnju ne obraćaj"***, tj. oprosti im i pređi preko toga i prepusti ih Uzvišenom Allahu, dovoljan im je On. Stoga Uzvišeni i veli:

"u Allaha se pouzdaj, Allah je dovoljan kao zaštitnik."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟
إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ
عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۖ فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾

"O vjernici, kad se vjernicama oženite, a onda ih, prije stupanja u bračni odnos, pustite, one nisu dužne da čekaju određeno vrijeme koje ćete vi brojati, već ih darujte i lijepo ih otpremite." /49/

Ovaj časni ajet sadrži brojne propise. Jedan od njih je da se brakom smatra i sam ugovor i o tome u Kur'anu ne postoji izričitiji ajet od ovog. Islamski pravnici razilaze se u tome da li ugovor pravno uspostavlja brak ili je to općenje, ili oboje zajedno. Kur'an riječ "nikah" - "brak" upotrebljava za ugovor i općenje nakon njega, izuzev u ovom ajetu, u kome se upotrebljava za sam ugovor, jer Uzvišeni veli:

"O vjernici, kad se vjernicama oženite, a onda ih, prije stupanja u bračni odnos, pustite...." Ajet sadržava i dozvolu puštanja žene prije općenja sa njom. Riječi Uzvišenog: ***"vjernicama"*** odnose se na pretežitost, jer po općoj saglasnosti nema razlike u pravnoj kvalifikaciji (hukm) između vjernice i kitabijke. Ibn-Abbas, r.a., i grupa selefa ovaj ajet uzimaju kao dokaz da do razvoda braka (puštanje - talak) ne može doći ako mu ne prethodi sam brak, jer Uzvišeni Allah veli:

"kad se vjernicima oženite, a onda ih pustite... ", spominjući razvod nakon sklapanja braka, što dokazuje da on nije valjan niti moguć prije. Ovo je stav Šafije i Ahmeda i brojne grupe predašnjih i potonjih (selef i halef). Malik i Ebu-Hanife, Allah im se smilovao, su stava da je razvod ispravan i prije sklapanja braka, kao npr. da neko kaže: "Ako se oženim tom i tom, puštena je!" Razilaze se u pogledu slučaja da kaže: "Svaka žena koju oženim puštena je." Malik veli da nije puštena dok ne odredi na koju se to odnosi, a Ebu-Hanife da se svaka žena sa kojom se oženi smatra puštenom. Većina smatra da ne dolazi do razvoda, uzimajući kao dokaz ovaj ajet i hadis koji prenosi Amr ibn Šu'ajb od svog oca, a on od njegovog djeda da je rekao: "Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /520/ 'Čovjek nema mogućnost razvoda ako nije vlastan', tj. ako nije u braku sa ženom koju pušta." Prenose ga Ahmed, Ebu-Davud, Et-Tirmizi i Ibn-Madže, a Et-Tirmizi veli: "Ovo je hasen-hadis. Ovo je najbolji hadis prenesen ovoj temi." Ibn-Madže također prenosi od Alije i El-Musevvera ibn Mahreme, r.a., a oni od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /521/ "Nema razvoda prije braka."

Riječi Uzvišenog: ***"one nisu dužne da čekaju određeno vrijeme koje ćete vi brojati."*** Postoji konsenzus među ulemom o tome da žena ne treba provesti priček, 'iddet, ako bude puštena prije općenja, već se odmah može udati za koga želi. Iz ovoga se izuzima žena kojoj je umro muž, a koja, po općoj saglasnosti, mora provesti 'iddet od četiri mjeseca i deset dana pa makar da on nije s njom općio. Riječi Uzvišenog:

"već ih darujte i lijepo ih otpremite." Darovanje ovdje ima uopćenije značenje od polovine ugovorenog mehra es-sadak-musemma ili posebnog dara ukoliko mehr nije ugovoren. Uzvišeni Allah veli:

"A ako ih pustite prije nego što ste u odnos s njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovinu od onog što ste odredili." (2:237)

Uzvišeni također veli:

"Nije vaš grijeh ako žene pustite prije nego što u odnos s njima stupite, ili prije nego što im vjenčani dar odredite. I velikodušno ih darujte darom, zakonom propisanim: imućan prema svome stanju, a siromah prema svom; to je dužnost za one koji žele da dobro djelo učine." (2:236) U Buharijinom "Sahihu" prenosi se od Sehla ibn Sa'da i Ebu-Usejda, r.a., da su rekli: (522) "Allohov Poslanik oženio se Umejmom, kćerkom Šerahila. Kada je ušla kod njega, pružio je ruku prema njoj i kao da joj se to nije svidjelo. On je naredio Ebu-Usejdu da je opremi i da joj da dva lanena odijela." Ali ibn Talha, r.a., veli: "Ako joj je odredio mehr, pripada joj pola, a ako nije, darovat će je zavisno od njegovog imovnog stanja, i to je 'lijepo otpremanje'."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَٰجَكَ ٱلَّٰتِىٓ ءَاتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ
يَمِينُكَ مِمَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَٰتِ عَمِّكَ وَبَنَٰتِ عَمَّٰتِكَ وَبَنَاتِ خَالِكَ
وَبَنَٰتِ خَٰلَٰتِكَ ٱلَّٰتِى هَاجَرْنَ مَعَكَ وَٱمْرَأَةً مُّؤْمِنَةً إِن وَهَبَتْ
نَفْسَهَا لِلنَّبِىِّ إِنْ أَرَادَ ٱلنَّبِىُّ أَن يَسْتَنكِحَهَا خَالِصَةً لَّكَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ
قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِىٓ أَزْوَٰجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ لِكَيْلَا
يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٠﴾

"O Vjerovjesniče, Mi smo ti dozvolili da budu žene tvoje one kojima si dao vjenčane darove njihove, i one u vlasti tvojoj koje ti je Allah dao iz plijena, i kćeri stričeva tvojih, i kćeri tetaka tvojih po ocu, i kćeri daidža tvojih, i kćeri tetaka tvojih po materi koje su se s tobom iselile, i samo tebi, a ne ostalim vjernicima - ženu - vjernicu koja sebe pokloni Vjerovjesniku, ako Vjerovjesnik hoće da se njome oženi - da ti ne bi bilo teško. Mi znamo šta smo propisali vjernicima kada je riječ o ženama njihovim i o onima koje su u vlasništvu njihovu. A Allah prašta i Milostiv je!" /50/

Uzvišeni se obraća Svome Poslaniku, veleći da mu je dozvolio njegove žene kojima je dao darove, tj.

mehr, a njegov mehr koji je davao svojim suprugama iznosio je 12 i po oka, ukupno 500 dirhema, izuzev Umm-Habibe bint Ebi-Sufjan, za koju je mehr u visini 400 dinara dao Nedžaši ("negus"), Uzvišeni Allah mu se smilovao, i osim Safijje bint Hujejj, koju je probrao između zarobljenika Hajbera i kao mehr joj darovao slobodu, te Džuvejrije bint El-Haris iz plemena El-Mustalik, za koju je isplatio otkup Sabit ibn Kajs ibn Šemmasu i oženio se njome.

Riječi Uzvišenog: ***"i one u vlasti tvojoj koje ti je Allah dao iz plijena"***, tj. dozvolio ti je brak sa robinjama koje ti dopadnu iz plijena. Prethodno je rečeno da je posjedovao Safijju i Džuvejriju, oslobodio ih i oženio se njima. Posjedovao je i Rejhanu bint Šem'un iz plemena Nadr i Mariju, Koptkinju, majku njegovog sina Ibrahima, obje su bile robinje.

Riječi Uzvišenog:

"i kćeri strićeva tvojih, i kćeri tetaka tvojih po ocu, i kćeri daidža tvojih, i kćeri tetaka tvojih po materi." Ovo je sredina između neumjerenosti kršćana koji ne uzimaju ženu ako između njega i nje ima manje od sedam koljena i pretjerivanja jevreja koji uzimaju i bratičnu i sestričnu, što je grozno i odvratno. Riječi Uzvišenog: ***"Koje su se s tobom iselile"***, tj. U Medinu.

Riječi Uzvišenog:

"i ženu - vjernicu koja sebe pokloni Vjerovjesniku, ako Vjerovjesnik hoće da se njome oženi, samo tebi", tj. dozvoljava ti, Poslaniče, vjernicu koja ti se pokloni da se oženiš njome bez mehra, ako to želiš. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Aiše da je rekla: "Ta koja se poklonila Poslaniku, s.a.v.s., je Havla bint Hakim ibn El-Evkas iz plemena Benu-Sulejm; bila je dobra žena." Ibn Ebi-Hatim, prenosi od Ibn-Abbasa da veli: "Poslanik nije imao nijednu ženu koja mu se poklonila, iako je takvih bilo dosta", tj. on nije prihvatio nijednu koja mu se poklonila, iako mu je to bilo dozvoljeno i samo njemu specifično, jer je to prepušteno njegovoj volji, kao što Uzvišeni veli:

"ako Vjerovjesnik hoće sa se njome oženi", tj. ako to odabere.

Riječi Uzvišenog: ***"samo tebi, a ne ostalim vjernicima."*** Ikrime veli: "Poklonjena nije dozvoljena drugima mimo tebe. Ako bi se i poklonila nekom čovjeku, ona mu nije dozvoljena dok joj ne dadne nešto (na ime mehra)." Isto vele i Mudžahid i Eš-Ša'bi i drugi, tj. ako se neka žena preda nekom čovjeku, on je, nakon što opći s njom, dužan dati joj mehr ravan njoj slične žene kao što je presudio Allohov Poslanik, s.a.v.s., u slučaju udaje Vašikove kćeri koja se predala, odredivši joj, nakon smrti muža, mehr njoj slične žene. I smrt i općenje se jednako tretiraju u vezi sa određivanjem i obaveznosti mehra ženi koja se predala nekome mimo Poslanika, s.a.v.s. On, pak, nije obavezan dati bilo šta onoj koja mu se preda, jer ima pravo da se oženi bez mehra, staratelja i svjedoka kao u slučaju Zejneb bint Džahš, r.a.

Riječi Uzvišenog:

"Mi znamo što smo propisali vjernicima kada je riječ o ženama njihovim i o onima koje su u vlasništvu njihovu." Tj. njihovo ograničavanje na četiri slobodne žene i koliko hoće robinja, te uvjetovanje staratelja, mehra i svjedoka. Oni su ummet, a tebi smo to olakšali i ništa od toga ti nismo učinili obaveznim

"da ti ne bi bilo teško. A Allah prašta i Milostiv je."

تُرْجِي مَن تَشَآءُ مِنْهُنَّ
وَتُـْٔوِيٓ إِلَيْكَ مَن تَشَآءُ ۖ وَمَنِ ٱبْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ۚ ذَٰلِكَ
أَدْنَىٰٓ أَن تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَآ ءَاتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ ۗ وَٱللَّهُ
يَعْلَمُ مَا فِى قُلُوبِكُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾

"Možeš zanemariti one među njima koje hoćeš i možeš pozvati sebi onu koju hoćeš, a možeš zatražiti onu koju si udaljio, ni jedno od toga nije tvoj grijeh. Najlakše će tako one radosne biti i neće se žalostiti i tako će sve onim što im ti daješ zadovoljne biti - a Allah zna šta je u srcima vašim; Allah zna sve i Blag je." /51/

Riječi Uzvišenog:

"Možeš zanemariti one među onima koje hoćeš i možeš pozvati sebi onu koju hoćeš, a možeš zatražiti onu koju si udaljio, ni jedno od toga nije tvoj grijeh." Ibn-Džerir se opredijelio za stav da je ovaj ajet općevažeći za one koje su se poklonile Poslaniku, s.a.v.s., kao i za njegove supruge i one koje su kod njega (njegovo vlasništvo); njemu je na volju prepušteno i, ako hoće, može među njima podijeliti noći ili ne. Ovo mišljenje usaglašavaju predanja od Aiše od kojih jedna govori o onima koje su se poklonile, tj. koju hoćeš, prihvatit ćeš, a koju nećeš, odbit ćeš je, a i poslije toga ti ostaje mogućnost izbora, ako želiš, možeš se povratiti i uzeti je sebi. Stoga veli:

"a tražiti onu koju si udaljio, nije tvoj grijeh." Drugi put se od Mu'aza, a on od Aiše, prenosi da je rekla: (523) "Allohov Poslanik, s.a.v.s., je od jedne od nas tražio dan (da se odrekne dana koji joj pripada) nakon što je objavljeno:

"Možeš zanemariti one među njima koje hoćeš i možeš pozvati sebi oni koju hoćeš, a možeš zatražiti onu koju si udaljio, ni jedno od toga nije tvoj grijeh." Rekoh joj (veli Muaz): "Šta si ti govorila?" Govorila sam: "Ako je meni ostavljeno da odlučim, Allohov Poslaniče, ne želim bilo kome dati prednost nad tobom!" Ovaj njen hadis upućuje na to da se ajetom smjera nepostojanje

dijeljenja, a prvi da je ajet objavljen u vezi sa onima koje su se poklanjale. Zato se Ibn-Džerir odlučio za mišljenje po kome ajet obuhvata i one koje su se poklanjale, a i žene koje su kod njega; on ima pravo izbora i ako želi - dijelit će, a ako želi - neće. Ovaj Ibn-Džerirov izbor je dobar i osnovan, jer je usaglasio hadise. Stoga Uzvišeni veli:

"Najlakše će tako one radosne biti i neće se žalostiti i tako će sve onim što im ti daješ zadovoljne biti", tj. ako budu znale da ti je Uzvišeni Allah otklonio grijeh u vezi sa dijeljenjem i ako želiš - dijelićeš, a ako ne želiš - nećeš, a ti ipak budeš po svojoj volji dijelio, one će se tome obradovati i obveseliti i priznat će ti lijep postupak u dijeljenju i ravnopravnom tretmanu i tvoju pravičnost. Riječi Uzvišenog:

"a Allah zna šta je u srcima vašim", tj. naklonost nekima mimo nekih koju nije moguće suspregnuti, kao što to prenosi imam Ahmed od Aiše, koja veli: (524) "Allohov Poslanik, s.a.v.s., dijelio je noći među svojim ženama i bio pravedan u tome, a potom govorio: "Bože, činim što sam u stanju, ne kori me za ono čime, Ti upravljaš, a ja ne!", misleći pri tom na srce. Stoga nakon svega slijede riječi Uzvišenog: ***"Allah zna sve"***, tj. ono pohranjeno u nutrini ***"i Blag je"***, tj. Blag je i oprašta.

لَّا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِن بَعْدُ وَلَا أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا ﴿٥٢﴾

"Odsada ti nisu dopuštene druge žene, ni da umjesto njih neku drugu uzmeš, makar te i zadivila ljepota njihova, osim onih koje postanu robinje tvoje. - A Allah na sve motri." /52/

Ne jedan od uleme, među njima i Ibn-Abbas i drugi, spominju da je ovaj ajet objavljen kao nagrada Poslanikovim, s.a.v.s., ženama za njihov lijepi postupak kada su se opredijelile za Allaha i Njegovog Poslanika i za ahiret kada im je Poslanik, s.a.v.s., ponudio da proberu, kao što je to prethodilo u ajetu. Nagrada im je to da ga je Allah ograničio na njih i zabranio mu da se oženi drugima ili da ih zamijeni drugima, makar mu se one i svidjele, izuzev robinja, koje može bez zapreka uzeti. Potom mu je Allah otklonio neugodnost i derogirao propis sadržan u ovom ajetu i odobrio mu ženidbu, ali se on nakon toga nije ženio, te je to bilo dobročinstvo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prema njima.

Imam Ahmed prenosi od Aiše da je rekla: (525) "Božijem Poslaniku, s.a.v.s., Allah je prije smrti dozvolio ženidbu (nakon zabrane)." Prenose ga i Et-Tirmizi i En-Nesai.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ummu-Seleme da je rekla: (526) "Prije nego što je Allohov Poslanik umro, Allah mu je dozvolio da se oženi ženama kojim hoće, osim one koje su udate." To je učinjeno ajetom:

"Možeš zanemariti one među njima koje hoćeš" koji derogira ajet koji se poslije njega uči, kao što je slučaj i sa dva ajeta koji se odnose na iddet nakon smrti muža, a od kojih prvi derogira drugi. A Allah najbolje zna!

Ibn-Džerir prenosi da je Allohov Poslanik, s.a.v.s., pustio Hafsu a potom je povratio i odlučio da se rastane sa Sevdom sve dok ova svoj dan nije poklonila Aiši, a potom veli da je to bilo prije objavljivanja riječi Uzvišenog:

"Odsada ti nisu dopuštene druge žene, ni da umjesto njih neku drugu uzmeš." Tačno je što veli da je ovo bilo prije objavljivanja ovog ajeta, iako ovo nije potrebno, jer ajet upućuje da se on ne ženi osim onima koje su kod njega i da ih ne mijenja drugima, a ne na to da on ne može pustiti neku od njih - a da je ne zamijeni, a Allah najbolje zna.

Riječima:

"ni da umjesto njih neku drugu uzmeš, makar te i zadivila ljepota njihova." Uzvišeni mu zabranjuje da poveća njihov broj ako neku od njih pusti ili da neku zamijeni drugom, izuzev robinja.[513]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنكُمْ ۖ وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ ۚ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ ۚ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ ۚ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَن تَنكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِن بَعْدِهِ أَبَدًا ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِندَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ إِن تُبْدُوا شَيْئًا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾

"O vjernici, ne ulazite u sobe Vjerovjesnikove, osim ako vam se dopusti radi jela, ali ne da čekate dok se ono zgotovi; tek kad budete pozvani, onda udite, i pošto jedete, razidite se ne upuštajući se jedni s drugima u razgovor.

---

[513] Ovo je verbalno tumačenje ovoga ajeta, a ako je ispravno Ibn-Kesirovo tumačenje da je ajet: "Možeš zanemariti one među njima koje hoćeš", derogirajući za ajet: "Odsada ti nisu dopuštene druge žene...", onda Poslanik, s.a.v.s., ima mogućnost drugog izbora da se ženi ili ne, a pogotovo ako su vjerodostojni hadisi koje prenosi Aiša i Ummu-Seleme. To bi dokazalo da je derogacija potpuna i promijenio bi se hukm (propis) koji tretira kasnije objavljen ajet iz zabrane u dozvolu, iako on nije uradio čin koji ukazuje na dozvolu, tj. nije se poslije toga uopće ženio kako bi prema svojim ženama dobročinstvo učinio: ***"Najlakše će one tako raosne biti i neće se žalostiti, i tako će sve onim što im daješ zadovoljne biti..."***

To smeta Vjerovjesniku, a on se stidi da vam to rekne, a Allah se ne stidi istine. A ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora. To je čistije i za vaša i za njihova srca. Vama nije dopušteno da Allahova Poslanika uznemirujete niti sa se ženama njegovim poslije smrti njegove ikada oženite. To bi, uistinu, kod Allaha, bio veliki grijeh. /53/ Iznosili vi o tome šta u javnost ili to u sebi krili, pa, Allah sve zna." /54/

Ovo je ajet o hidžabu. On sadrži šerijatske propise i odredbe. Njegovo objavljivanje podudarilo se sa riječima Omer ibn El-Hattaba. Naime, u oba "Sahiha" prenosi se da je on rekao: (527) "Moje riječi su se podudarile sa mojim Gospodarem tri puta. Rekao sam: "Allohov Poslaniče, kad bi Mekami - Ibrahim uzeo kao mjesto za obavljanje namaza?!", pa je Uzvišeni Allah objavio:

*"**Neka vam mjesto na kome je stajao Ibrahim bude prostor iza koga ćete moći moliitvu obavljati." (2:125)*** Rekao sam: "Allohov Poslaniče, tvojim ženama ulazi i dobar i pokvaren čovjek. Kako bi bilo da ih zaklone od drugih?" Tada je Allah objavio ajet o hidžabu. Rekao sam Poslanikovim, s.a.v.s., ženama kada su se udružile u ljubomori*: **"Ako vas on pusti, Gospodar njegov će mu dati umjesto vas boljih žena"***, pa je objavljeno upravo tako.

U Muslimovom predanju spominje kao četvrtu stvar zarobljenike sa Bedra. Buharija prenosi i od Enes ibn Malika da je rekao: (528) "Omer ibn El-Hattab rekao je: 'Allohov Poslaniče, tvojim ženama ulazi i dobar i pokvaren čovjek. Kada bi majkama vjernika naredio da se zaklone?...'" Tada je Allah objavio ajet o hidžabu. Ajet je objavljen ujutro nakon ženidbe Allahovog Poslanika, s.a.v.s., sa Zejnebom bint Džahš, koju je sam Uzvišeni Allah udao za njega. Bijaše to u zul-ki'detu pete godine, a Allah najbolje zna.

Buharija prenosi od Enesa ibn Malika da rekao je: /529/ "Kada se Allohov Poslanik, s.a.v.s., oženio Zejnebom bint Džahš, pozvao je ljude. Oni su jeli, a zatim sjeli razgovarati. On se pripremao da ustane, a oni nisu ustali. Vidjevši to, ustao je, a kada je ustao, ustali su svi osim trojice. Poslanik, s.a.v.s., htio je da ude spavati, ti ljudi su sjedili, pa su ustali i otišli, te sam otišao i izvijestio Poslanika, s.a.v.s., da su otišli, pa je došao i ustao. Krenuo sam da udem, pa je spustio zastor. Tada je Uzvišeni Allah objavio:

*"**O vjernici, ne ulazite u sobe Vjerovjesnikove, osim ako vam se dopusti radi jela, ali ne da čekate dok se ne zgotovi; tek kad budete pozvani, onda udite, i pošto jedete, razidite se.**"* Prenose ga i Muslim i En-Nesai.

Riječi Uzvišenog: *"**Ne ulazite u sobe Vjerovjesnikove**"* zabrana su vjernicima da ulaze u stanove Allahovog Poslanika, s.a.v.s., bez njegova dopuštenja, kao što su činili u svojim kućama u džahilijetu i u početku islama. Uzvišeni Allah usrdno želi dobro ovome ummetu, pa mu iz počasti zabranjuje da to čini. Stoga Allohov Poslanik, s.a.v.s., veli: (530) "Klonite se ulaženja kod žena!"

Uzvišeni Allah potom izuzima iz zabrane, pa veli: ... *"**osim ako vam se dopusti radi jela, ali ne da čekate dok se zgotovi.**"* Mudžahid i drugi vele: "Tj. ne iščekujte da se ono skuha, pa kad to bude blizu, tada udete, jer to Allah ne voli i osuđuje." Ovo je dokaz i za zabranu nametništva (uljezništva) koje Arapi nazivaju "ed-dajfen". Uzvišeni potom veli:

*"**Tek kad budete pozvani, onda udite, i pošto jedete, razidite se.**"* U sahih-hadisu prenosi se od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: (531) "Kada bih bio pozvan na plećku, odazvao bih se, a kada bi mi bila poklonjena cjevanica, primio bih. Kada okončate ono zbog čega ste pozvani, olakšajte ukućanima i razidite se." Stoga Uzvišeni veli:

*... "**ne upuštajući se jedni s drugima u razgovor**"*, kao što se zbilo sa trojicom koji su se zaboravili, što je Božijem Poslaniku, s.a.v.s., teško palo, kao što Uzvišeni veli:

*"**To smeta Vjerovjesniku, a on se stidi da vam to rekne, a Allah se ne stidi istine.**"* Veli se da mu je teško padao ulazak bez njegove dozvole i nije to podnosio, ali mu je bilo mrsko da im zabrani zbog toga što je bio jako stidan, sve dok mu Allah nije objavio zabranu tih postupaka. Stoga Uzvišeni veli:

*"**a Allah se ne stidi istine**"*, tj. zato vam je to zabranio.

Potom Uzvišeni veli:

*"**A ako od nekih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora.**"*

*"**...iznosili vi o tome šta u javnost ili to u sebi krili, pa, Allah sve zna**"*, tj. da se u njih ne gleda niti od njih što traži osim iza zastora.

*"**to je čistije i za vaša i za njihova srca**"*, tj. zaklanjanje koje sam vam propisao i naredio čistije je i bolje. Riječi Uzvišenog:

*"**Vama nije dopušteno da Allahova Poslanika uznemirujete niti da se ženama njegovim poslije smrti njegove ikada oženite. To bi uistinu, kod Allaha, bio veliik grijeh!**"* Zbog ovoga svi su učenjaci saglasni da je bilo kome zabranjeno da se oženi bilo kojom Poslanikovom, s.a.v.s., ženom nakon njega, jer su one njegove žene i na ovom i na budućem svijetu i, kao što je prethodilo, majke vjernika. Uzvišeni Allah to ističe i prijeti prekršiocima:

*"**To bi, uistinu, kod Allaha, bio veliik grijeh!**"* A potom veli:

*"**Iznosili vi o tome šta u javnost ili to u sebi krili, pa, Allah sve zna**"*, tj. sve zna i ništa Mu nije skriveno.

لَّا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ
وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءِ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءِ أَخَوَاتِهِنَّ
وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ وَاتَّقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ
كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا ﴿٥٥﴾

"Njima nije grijeh da budu otkrivene pred očevima svojim, I sinovima svojim, I braćom svojom, I sinovima braće svoje, I sinovima sestara svojih, I ženama vjernicama, I pred onima koje su u vlasništvu njihovu. I Allaha se bojte, jer kod Allaha, dolsta, nije skriveno ništa." /55/

Ove bliske srodnike Uzvišeni Allah izuzima i od njih se nije obavezno zaklanjati, kao što stoji i u poglavlju "En-Nur" u riječima:

"Neka ukrase svoje ne pokazuju druglma, to mogu samo muževlma svojim..." pa do: ***"koja su stidna mjesta žene." (24:31)*** Neko od selefa je pitao: "Zašto u ova dva ajeta nisu spomenuti amidža i dajdža?", pa su Ikrime i Eš-Ša'bi odgovorili da oni nisu spomenuti jer bi možda to što vide opisali svojim sinovima. Riječi Uzvišenog: ***"I ženama vjernlcama"***, znače da se ne moraju zaklanjati od vjernica. Riječi:

"I pred onlma koje su u vlasništvu njihovu", odnose se na njihove robove i robinje, kao što je prethodno skrenuta pažnja i naveden hadis.[514]

Riječi Uzvišenog:

"I Allaha se bojte, jer Allahu, dolsta, nije skrivneo ništa", tj. bojte Ga se u osami i u javnosti, jer je On svjedok svega i ništa mu nije skriveno pa budite svjesni Njegova nadzora, neka je Slavljen i Uzvišen!

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ ۚ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾

"Allah I meleci Njegovi blagosliljaju Vjerovjesnika. O vjernici, blagosiljajte ga i vi i šaljite mu pozdrav!" /56/

El-Buhari veli: "Ebul-'Alije kaže: 'Allahov salavat (blagosiljanje) je Njegova pohvala njemu, Poslaniku, s.a.v.s., kod meleka, a blagosiljanje meleka je dova.'" Ibn-Abbas veli: znači "blagosiljaju", a Ebu--Isa Et-Tirmizi veli da je preneseno od Sufjana es-Sevrija i ne jednog alima da su rekli: "Salavat (blagosiljanje) Gospodara je milost, a salavat meleka je traženje oprosta (istigfar)"

Uzvišeni Allah izvještava Svoje robove o položaju koji kod Njega u "Visokom društvu" zauzima Njegov rob i Poslanik: On ga hvali kod bliskih meleka, a meleki ga blagosiljaju. Potom Uzvišeni naređuje žiteljima "nižega svijeta" (dunjaluka) da ga blagosiljaju i selam mu šalju, kako bi se pri njemu stekla pohvala obaju svjetova, i "Višeg" i "nižeg".

Uzvišeni izvještava da On blagosilja Svoje robove vjernike: ***"On vas blagosllja, a I meleki Njegovi..."*** I u riječima njih čeka oprost od Gospodara.A u hadisu stoji: (532) "Allah i Njegovi meleki blagosiljaju desne strane safova." Također je rekao: (533) "Bože, blagoslovi Ebu-Evfaovu porodicu." Džabirova žena ga je molila da blagoslovi nju i njenog muža, pa je rekao: (534) "Neka Allah blagoslovi tebe i tvoga supruga!" Postoje mutevatir-hadisi koji naređuju salavat na Poslanika i kazuju kako se on čini. Spomenut ćemo, ako Bog da, što nam se čini zgodnim i prikladnim, a Allah je na pomoći.

Buharija prenosi od Ka'ba ibn Udžre da je rekao: "Rečeno je: 'Božji Poslaniče, selam na te znamo, a kako činiti salavat?' On je rekao: (535) 'Recite: 'Bože, blagoslovi Muhammeda i Muhammedovu porodicu, kao što si blagoslovio Ibrahima. Ti si Hvaljen i Slavljen. Bože, obaspi blagodatima Muhammeda i Porodicu Muhammedovu, kao što si obasuo blagodatima Ibrahimovu porodicu. Ti si Hvaljen i Slavljen.'"

Ibn Ebi-Hatim prenosi Ka'ba ibn Udžre da rekao je: (536)

"Nakon što je objavljeno: ***'Allah I meleki Njegovi blagosliju Vjerovjesnika. O vjernici, blagosiljajte ga i vi i šaljite mu pozdrav'***, rekli smo: 'Allohov Poslaniče, znamo selam na te, a kako činiti salat?' Rekao je: 'Recite: 'Bože, blagoslovi Muhammeda i Muhammedovu Porodicu, kao što si blagoslovio Ibrahima i Ibrahimovu porodicu. Obaspi blagodatima Muhammeda i Porodicu Muhammedovu, kao što si obasuo blagodatima Ibrahima i Ibrahimovu porodicu. Ti si Hvaljen i Slavljen.'" Njihove riječi: "Znamo selam na tebe" odnose se na selam na tešehhudu, kome ih je on podučavao kao što ih podučava suri iz Kur'ana, a u njemu stoji: "Neka je selam na tebe, Poslaniče, i milost Allahova i Njegov blagoslov."

Muslim prenosi od Ebu-Mes'ud el-Ensarija da rekao je: (537) "Došao nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., dok smo sjedili sa Sa'dom ibn 'Ubedeom, pa mu je Bušejr ibn Sa'd rekao: 'Allah nam je naredio da na te salavat donosimo, Allohov Poslaniče. Kako ćemo to činiti?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., šutio je toliko da smo poželjeli da ga nije pitao, pa je potom rekao: 'Recite: 'Bože, blagoslovi Muhammeda i Muhammedovu Porodicu, kao što si blagoslovio Ibrahimovu porodicu. Obaspi blagodatima Muhammeda i Muhammedova Porodicu, kao što si obasuo blagodatima Ibrahima među svim ljudima i svjetovima. Ti si Hvaljen i Slavljen. A selam činite kao

[514] Kod riječi: "...ili onima koje posjeduju..." iz 31. ajeta u poglavlju "En-Nur", gdje su navedene i njegove, s.a.v.s., riječi upućene Fatimi: "Ne smeta ti, ovo su tvoj otac i tvoj dječak

što već znate."" Prenose ga Ebu-Davud, Et-Tirmizi, En-Nesai i Ibn-Džerir od Malika, a Et-Tirmizi veli: "Ovaj hadis je hasen, sahih"

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Mes'ud el-Bedrija da su ashabi rekli: (53B) "Božji Poslaniče, selam na te znamo. Kako ćemo salavat na te donositi kada klanjamo?" On reče: "Recite: 'Bože, blagoslovi Muhammeda i Muhammedovu Porodicu'."

Spominje ga i prenosi Eš-Šafi'iji, Allah mu se smilovao, u svome "Musnedu" od Ebu-Hurejra sličnim riječima. Odatle Eš-Šafi'iji drži da je klanjač obavezan na posljednjem sjedenju proučiti salavat na Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i ako ga izostavi namaz mu nije ispravan. Stav o obaveznosti podržan je izvanjskim značenjem ajeta i protumačen ovim hadisom od strane grupe ashaba, među kojima su Ibn-Mes'ud, Ebu-Mes'ud el-Bedri i Džabir ibn Abdullah, te tabini Eš-Ša'bija, Ebu-Dža'fer El-Bakira i Mukatil ibn Hajjana. Isto tvrdi i Eš-Šafi'iji; od njega se ne prenosi drugačiji stav, niti postoji razlika među njegovim sljedbenicima. Na kraju je i Ahmed zauzeo takav stav. Ispravno je da je to samo jedan stav, a većina je na suprotnom stanovištu... Stav da je to vadžib shodan izvanjskom značenju ajeta zastupa Eš-Šafi'ijj, Allah mu se smilovao; on veli da je salavat na Poslanika, s.a.v.s., obavezan i kod predašnjih i kod potonjih, selef i halef. Hvala neka je Allahu, ne postoji saglasnost o suprotnom ni ranije, a ni kasnije. Prethodnom ide u prilog još jedan hadis koji prenose imam Ahmed, Ebu-Davud, Et-Tirmizi, koji ga ocjenjuje kao sahih, zatim En-Nesai, Ibn-Huzejme i Ibnu-Hibban u svojim "Sahihima." Hadis je predaja Hajve ibn Šurejha sa njegovim senedom od Fudale ibn Ubejda, koji je rekao: (539) "Čuo je Allohov Poslanik, s.a.v.s., nekog čovjeka kako u namazu moli bez da veliča (temdžid) Allaha i donese salavat na Poslanika, pa ga je Allohov Poslanik, s.a.v.s., požurio, potom ga pozvao i rekao njemu ili nekome drugome: 'Kada neko od vas klanja, neka počne sa temdžidom (slavljenjem i veličanjem) i pohvalom Uzvišenog Allaha, zatim neka donese salavat na Poslanika, zatim neka moli šta hoće.'"

Ibn-Džerir prenosi od Junusa ibn Habbaba (540) da im je držao hutbu u Perziji, pa rekao: "Izvijestio me je neko ko je čuo Ibn-Abbasa kako veli: 'Ovako je objavljen ajet o kome je riječ, pa smo rekli ili su rekli: 'Allohov Poslaniče, znamo selam na tebe, a kako činiti salavat?' On je rekao: 'Bože, blagoslovi Muhammeda i Muhammedovu Porodicu, kao što si blagoslovio Ibrahima i Ibrahimovu porodicu. I smiluj se Muhammedu i Muhammedovoj Porodici, kao što si se smilovao Ibrahimovoj porodici. Ti si Slavljen i Hvaljen.'" Ovaj hadis koriste kao dokaz oni koji smatraju da je dozvoljeno prizivati milost na Poslanika, s.a.v.s., što je i stav većine, a osnažuje ga i hadis o beduinu koji rekao je: (541) "Bože, smiluj mi se i Muhammedu, i nemoj se smilovati nikome uz nas!", pa mu je Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Suzio si ono što je široko!" Prenosi Ebu-'Isa et-Tirmizi od Abdullah bin Mes'uda da je Allahov Poslanik rekao: "Najpreči će mi na Sudnjem danu biti oni koji na me najviše salavat donose." Et-Tirmizi je usamljen u prenošenju ovog hadisa i veli da je hasen-garib.

Ismail el-Kadi prenosi od Ubejja ibn Ka'ba, a on od svoga oca da rekao je: (543) "Allohov Poslanik, s.a.v.s., izlazio je u gluho doba noći i govorio: 'Došao je potres koji najavljuje Sudnji dan, za njim slijedi slijedeći, dolazi smrt sa svim što je u njoj.' Ubejj je rekao: 'Allohov Poslaniče, ja noću klanjam. Hoću li tebi posvetiti trećinu salavata?' Allahov Poslanik je rekao: /542/ 'Pola.' Ubejj rekao je: 'Hoću li ti posvetiti pola svojih salavata?' Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Dvije trećine.' On reče: 'Hoću li ti posvetiti sve moje salavate?' 'U tom slučaju Allah će ti oprostiti sve grijehe!'"

Imam Ahmed prenosi od Tufejla ibn Ubejja, a on od svoga oca da rekao je: (544) "Neki čovjek rekao je: 'Allohov Poslaniče, šta misliš ako ti ja posvetim sva svoja blagosivljanja?' On mu reče: 'U tom slučaju Allah će te sačuvati od svega što te brine na ovom i budućem svijetu.'"

Muslim, Ebu-Davud, Et-Tirmizi i En-Nesai prenose od Ebu-Hurejreta da je rekao: "Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (545) 'Ko na me jedanput donese salavat, Allah će na njega deset puta.'" Et-Tirmizi veli da je hadis hasen-sahih.

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Talhe el-Ensarija da je rekao: (546) "Jednoga jutra Allohov Poslanik, s.a.v.s., osvanuo raspoložen, na licu mu se vidjela radost. Rekoše: 'Allohov Poslaniče, danas si osvanuo raspoložen, na licu ti se vidi radost?' On reče: 'Da, došao mi je glasnik od mog Uzvišenog Gospodara i rekao: 'Ko od tvoga ummeta na tebe donese jedan salavat, za njega će mu Allah upisati nagradu kao za deset dobrih djela, izbrisati grijeh za deset loših i uzdići ga deset derdža i uzvratiti mu sličnim.'"" Ovo je dobar sened, ali ga nisu zabilježili sastavljači "šest zbirki"

Imam Ahmed prenosi od Alije ibn El-Husejna, a ovaj od svoga oca da je Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (547) "Škrtica je onaj kod koga budem spomenut, a on ne donese salavat na me." Prenosi ga Et-Tirmizi.

Et-Tirmizijj prenosi od Ebu-Hurejre da je rekao: (54B) "Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Na gubitku je onaj kod koga budem spomenut pa ne donese salavat na me. Na gubitku je onaj ko dočeka ramazan i isprati ga prije nego što mu bude oprošteno. Na gubitku je onaj kod koga roditelji dočekaju starost a ne uvedu ga u Džennet.'" Potom veli da je hasen-garib. Buharija ga u djelu "El-Edebul-mufred" prenosi kao merfu' od Ebu Hurejra sličnim riječima. Ovaj hadis i onaj prije njega dokaz su da je obavezno donošenje salavata na Poslanika, s.a.v.s., kad god se spomene, što je stav grupe učenjaka, među kojima su i Et-Tahavi i El-Halimi. Drugi smatraju da je obavezno donijeti salavat na njega jednput u toku sijela, a lijepo (mustehabb) je više od toga. Ovaj stav se potkrepljuje hadisom koji prenosi Et-Tirmizi od Ebu-Hurejra, a ovaj

od Poslanika, s.a.v.s., da rekao je: (549) "Kad ljudi sjednu na nekom sijelu i ne spominju Allaha i ne donose salavat na svoga Poslanika, ono će im biti razlog za žaljenje na Sudnjem danu i ako htjedne On će ih kazniti, a ako htjedne On će im oprostiti." Od nekih se prenosi da je salavat na njega - neka je na njega salavat i selam - obavezan jedanput u životu, shodno zapovijedi iz ajeta, a mustehabb je u svakoj situaciji. Ja velim: "Ovo su čudne riječi, jer postoji zapovijed da se donosi salavat na njega u mnogim vremenima."

Isto se odnosi i nakon ezana, što prenosi imam Ahmed od Abdullaha ibn Amr ibn El-Asa, koji veli da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako veli: (550) "Kada čujete muezzina, govorite isto što i on, a onda donesite salavat na me, jer ko donese salavat na me, Allah na njega donese deset. Potom od Allaha za me tražite 'el-vesileh', jer je to položaj u Džennetu koji pripada samo jednom Allahovom robu, a ja priželjkujem da ja budem taj. Ko za mene bude tražio "el-vesileh", zaslužit će šefaat." Prenose ga Muslim, Ebu-Davud, Et-Tirmizi i En-Nesai od Ka'ba ibn 'Alkame.

Isto je i prilikom ulaska u džamiju i izlaska iz nje, o čemu govori hadis koji prenosi imam Ahmed od Fatime, kćerke Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koja veli: (551) "Allohov Poslanik, s.a.v.s., je, kada je ulazio u džamiju, donesi salavat i selam na Muhammeda, a potom bi rekao: 'Bože, oprosti mi grijehe i otvori mi vrata Tvoje milosti.' A kada bi izlazio, govorio je: 'Bože, oprosti mi grijehe i otvori vrata Tvoje dobrote.'

U to spada i salavat na njega, s.a.v.s., prilikom klanjanja dženaze, jer je sunnet nakon prvog tekbira proučiti Fatihu, nakon drugog donijeti salavat na Poslanika, s.a.v.s., nakon trećeg moliti za umrlog, a nakon četvrtog reći: "Bože, ne uskrati nam nagradu za njega, niti nas stavi na kušnju nakon njega."

U to spada i salavat na Poslanika, s.a.v.s., između tekbira prilikom klanjanja bajrama, završetka dove, i u kunut-dovi, kao što to prenosi En-Nesai u svome "Sunenu." U to spada i često donošenja salavata na njega petkom i uoči petka, te prilikom posjete njegovom kaburu, s.a.v.s. Salavat i selam mu bivaju dostavljeni, shodno njegovim, s.a.v.s., riječima: (552) "Allah ima putujuće meleke koji mi dostavljaju selam od moga ummeta." Prenosi ga imam Ahmed od Ibn-Mes'uda, a također i En-Nesai. Vele da je mustehabb donijeti salavat na Poslanik, s.a.v.s., uz spominjanje Allaha prilikom klanja, uzimajući kao podršku ajet: ***"I spomen na tebe visoko uzdigli." (94:3)*** Neki mufessiri vele: Uzvišeni Allah kaže: *"Ne spomenem se, a da se i ti sa Mnom ne spomeneš."* Većina im oponira, veleći da je klanje prigoda u kojoj se spominje isključivo Uzvišeni Allah, kao i prilikom jela, općenja i drugih stvari za koje ne postoji sunnet po kom bi se donosio salavat na Poslanika, s.a.v.s.

Dozvoljeno je sljedstveno tome donositi salavat i na druge osim poslanika, kao što stoji u hadisu: (553) "Bože, blagoslovi Muhammeda, njegovu Porodicu, njegove supruge i njegovo potomstvo." U prilog tome idu riječi Uzvišenog:

"Uzmi od dobara njihovih zekat, da ih njime očistiš, i blagosloviješim ih učiniš, i pomoli se za njih" (9:103), i njegove, s.a.v.s., riječi: (554) "Bože, blagoslovi porodicu Ebu-Evfaovu!" Navode ga u oba "Sahiha".

Većina učenjaka veli da nije dozvoljeno izdvojeno donositi salavat ni na koga osim Poslanika, jer je on postao njihovo obilježje kada se spominju, te ga nije dozvoljeno pridavati drugima. Tako se ne može reći: "Ebu-Bekr, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao je; ili rekao je Alija, sallahu 'alejhi, rekao je", mada je ispravno po značenju, niti se može reći: "Muhammed azze ve dželle", mada je on snažan i veličanstven, jer je to obilježje koje asocira na spominjanje Moćnog i Veličanstvenog Allaha. Salavati na nekog drugog koje nalazimo u Knjizi i sunnetu tretiraju se kao dova za njih, tako da blagoslov (salavat) na porodicu Ebu-Evfaovu nije postao njeno obilježje, niti obilježje Džabira i njegove žene. Ovo je lijep pristup.

U vezi sa selamom drugima mimo poslanika, pristalica našeg pravca šejh Muhammed el-Džuvejni veli: "On ima značenje salavata, te se ne upotrebljava za odsutne, niti se njime izdvaja neko mimo Poslanika. Tako se ne kaže "Alija, alejhisselam". Isto se tretiraju i živi i mrtvi. Prisutnima se on upućuje, pa se kaže: "Selamun alejk", "Selamun alejkum", "Esselamu alejk" ili "alejkum" i u tom pogledu svi su saglasni." U izražavanju mnogih autora prevladava stav da se za Aliju izdvojeno od drugih kaže "Alija, alejhisselam" ili "Kerremellahu vedžehu", Allah mu ukazao čast, mimo ostalih ashaba, Mada je to po značenju ispravno, moraju se ravnopravno tretirati svi ashabi. Ukoliko je to izraz uvažavanja i poštovanja, dvojica šejhova, Ebu-Bekr i Omer, i predvodnik vjernika Osman to tim prije zaslužuju, neka Allah sa svima njima bude zadovoljan. En-Nevevi veli: "Kada neko donosi salavat na Poslanika, s.a.v.s. neka donese i salavat i selam i neka se ne ograničava samo na jedno. Neka ne kaže samo 'sallallahu alejhi' ili samo 'alejhisselam'." Ove riječi su utemeljene na ovom ajetu:

"O vjernici, blagoslijajte ga i vi i šaljite mu pozdrav!" *Bolje je reći: sallallahu alejhi ve selleme teslima.*

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱللَّهَ
وَرَسُولَهُۥ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٥٧﴾
وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ بِغَيْرِ مَا ٱكْتَسَبُوا۟ فَقَدِ
ٱحْتَمَلُوا۟ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٨﴾

"One koji Allaha i Poslanika Njegova budu vrijeđali, Allah će i na ovom i na onom svijetu prokleti, i sramnu im patnju pripremiti. /57/ A oni koji vjernike i vjernice vrijeđaju, a oni to

ne zaslužuju, tovare na sebe klevetu i pravi grijeh." /58/

Uzvišeni ovim riječima prijeti onima koji Ga vrijeđaju, čineći suprotno od onoga što naređuje i vršeći ono što zabranjuje, koji u tome ustrajavaju i koji vrijeđaju Njegovog Poslanika, s.a.v.s., i govore da ima nekakvu mahanu ili manjakvost, neka nas Allah toga sačuva! Ikrime za riječi Uzvišenog:

"Oni koji Allaha i Njegovog Poslanika budu vrijeđali..." veli da se odnose na one koji izrađuju kipove. U oba "Sahiha" prenosi se hadis Ebu-Hurejrea, koji kaže: Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (555) "Uzvišeni Allah veli: "Vrijeđa me sin Ademov - psuje vrijeme, a Ja sam Vrijeme: obrćem njegovu noć i dan." U džahilijetu su, naime, govorili: "O propasti vremena, učinilo nam je to i to!", pripisujući Allahova djela vremenu i njega grdeći, iako je istinski počinilac sam Uzvišeni Allah, pa im je On to zabranio. Ovo potvrđuju Eš--Šafi'ijj, Ebu-Ubejde i drugi. Veli se i da su objavljeni u vezi sa onima koji vrijeđaju Poslanika, s.a.v.s., zbog ženidbe sa Safijjom bint Hujejj ibn Ahtab. Očito je da je ajet općenitog značenja i da se odnosi na svakoga ko ga na bilo koji način vrijeđa. Ko njega vrijeđa, Allaha vrijeđa, a ko se njemu pokorava, Allahu se pokorava, kao što to prenosi imam Ahmed od Abdullaha ibn Mugaffelae el-Muzenija koji veli:

Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je (556): "Tako vam Allaha, pazite mi ashabe, nemojte ih uzeti za cilj izrugivanja nakon mene. Ko njih voli, voli ih mojom ljubavlju, a ko ih mrzi, mrzi ih jer mrzi i mene. Ko njih vrijeđa i mene vrijeđa, a ko mene vrijeđa vrijeđa Allaha, a ko vrijeđa Allaha, izlaže se opasnosti da ga Allah kazni!" Prenosi ga Et-Tirmizi.

Uzvišeni veli:

"A oni koji vjernike i vjernice vrijeđaju, a oni to ne zaslužuju", pripisuju im nešto od čega su oni čisti, što nisu učinili,

"tovare na sebe klevetu i pravi grijeh", to je velika potvora. U ovu prijetnju ponajviše ulaze oni koji ne vjeruju u Allaha i Njegovog Poslanika, a zatim rafidije, koji omalovažavaju ashabe i sramote ih nečim od čega ih je Allah sačuvao, opisujući ih osobinama suprotnim od onih o kojima nas Uzvišeni Allah izvještava. Jer, Uzvišeni Allah izvještava da je zadovoljan sa njima, i sa muhadžirima i sa ensarijama, i hvali ih, a te neznalice i glupaci ih grde i omalovažavaju, optužujući ih za nešto što nisu činili. Oni su, ustvari pokvarenih srca, jer sramote one koji su dostojni pohvale, a hvale one koje treba sramotiti. Ebu-Davud prenosi od Ebu-Hurejrea (557) da je rečeno: "Allohov Poslaniče, šta je ogovaranje?" On je rekao: "Spominjanje svoga brata nečim što on ne bi volio." Neko reče: "Šta misliš ako je pri mome bratu ono što ja reknem?" On reče: "Ako je pri njemu ono što veliš, ogovorio si ga, a ako nije onda si ga potvorio." Prenosi ga Et-Tirmizi i kaže: hasen-sahih.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Aiše da je rekla: "Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je svojim ashabima: (558) 'Koja kamata je kod Allaha najgora?' Rekoše: 'Allah i Njegov poslanik najbolje znaju.' On reče: 'Najgora kamata kod Allaha je okaljati čast muslimana!'", a potom je proučio:

"A oni koji vjernike i vjernice vrijeđaju, a oni to ne zaslužuju, pripisuju im nešto od čega su oni čisti, što nisu učinili, tovare na sebe klevetu i pravi grijeh."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ وَبَنَاتِكَ
وَنِسَآءِ ٱلْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِن جَلَٰبِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰٓ أَن يُعْرَفْنَ
فَلَا يُؤْذَيْنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٩﴾ * لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ ٱلْمُنَٰفِقُونَ
وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَٱلْمُرْجِفُونَ فِى ٱلْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ ثُمَّ
لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَآ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ مَّلْعُونِينَ ۖ أَيْنَمَا ثُقِفُوٓا۟ أُخِذُوا۟
وَقُتِّلُوا۟ تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ ٱللَّهِ فِى ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ
لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

"O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine svoje niza se. Tako će se najlakše prepoznati pa neće napastvovane biti. A Allah prašta i Milostiv je. /59/ Ako se licemjeri i oni čija su srca bolesna i oni koji po Medini šire laži - ne okane, Mi ćemo ti viast nad njima prepustiti i oni će samo kratko vrijeme kao susjedi tvoji u njoj ostati, /60/ prokleti neka su! Gdje god se nađu, neka budu uhvaćeni i ubijeni /61/ prema Allahovu zakonu koji je vrijedio za one koji su bili i nestali! A ti nećeš u Allahovu zakonu izmjene naći!" /62/

Uzvišeni Allah naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da naredi vjernicama, posebno svojim ženama, i kćerkama, zbog posebne časti koju uživaju, da na se spuste svoje zastore kako bi se razlikovale od obilježja džahilijetskih žena i robinja. "Džilbab" je prekrivač. To vele Ibn-Mes'ud, Ubejde i Katade i drugi. On je sličan današnjem "izaru". El-Dževheri veli da je džilbad ogrtač. Ali Ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn--Abbasa: "Allah naređuje vjernicama da, kada iz svojih kuća izlaze zbog neke potrebe, pokriju lica preko glave se svojim džilbabom i da ostave nepokriveno samo jedno oko." Muhammed ibn Sirin kaže: "Pitao sam Ubejdea es-Selmanija o riječima Uzvišenog Allaha: ***"neka spuste haljine svoje niza se"***, pa je pokrio lice i glavu, a ostavio otkriveno samo lijevo oko. Ikrime veli: "Pokrit će otvor na prsima džilbabom koji će spustiti preko njega." Ibn Ebi-Hatim prenosi da je Umm-Seleme rekla nakon što je objavljen ovaj ajet da su ensarijske izašle kao da su im na glavama

gavranovi, a na sebi su imale crne prekrivače. Ez-Zuhri je pitan o djevojčici pa je rekao: "Ona je dužna da obuče himar, a ne džilbab." Riječi Uzvišenog:

"Tako će najlakše prepoznate biti pa neće napastvovane biti." Mudžahid veli: "Umotat će se u u džilbab, pa će se znati da su slobodne žene, te ih pokvarenjaci neće uznemiravati ili sumnjičiti.

Riječ Uzvišenog: ***"A Allah prašta i Milostiv je"***, to jest ono što je bilo u danima džahilijjeta, kada nisu za to znale. Potom Allah prijeti munaficima, a to su oni koji očituju vjerovanje, a u sebi skrivaju nevjerovanje.

"Oni čija su srca bolesna" su bludnici,

"a oni koji po Medini šire laži", tj. oni koji govore: "Došli su neprijatelji i došli su ratovi", što je laž i potvora. Ukoliko ne prestanu sa tim i ne vrate se Istini ***"Mi ćemo ti vlast nad njima prepustiti"***, tj. Mi ćemo ti nad njima vlast dati,

"I oni će samo kratko vrijeme kao susjedi tvoji u njoj ostati", tj. u Medini. ***"prokleti neka su"***, protjerani i udaljeni, ***"gdje god se nađu"***, tj. gdje god budu ***"neka budu uhvaćeni"***, jer su poniženi i malobrojni, ***"i ubijeni."*** Potom Uzvišeni veli: ***"prema Allahovom zakonu koji je vrijedio za one koji su bili i nestali!"***, tj. ovo je Njegov zakon važeći za munafike u slučaju kada oni prevrše granicu u svojoj dvoličnosti i nevjerovanju. U tom slučaju pristralice vjerovanja bivaju upućeni na njih i oni ih poražavaju. ***"A ti nećeš u Allahovu zakonu Izmjene naći"***, tj. Allahov zakon da munafici bivaju poraženi je nepromjenjiv.

يَسْـَٔلُكَ ٱلنَّاسُ عَنِ ٱلسَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ
ٱللَّهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ
وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَـٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا
﴿٦٥﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَـٰلَيْتَنَآ أَطَعْنَا ٱللَّهَ وَأَطَعْنَا
ٱلرَّسُولَا ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا
ٱلسَّبِيلَا ﴿٦٧﴾ رَبَّنَـَٔاتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ وَٱلْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾

"Ljudi te pitaju o Smaku svijeta; reci: 'To jedino Allah zna! A ti ne znaš, možda je Smak svijeta blizu!' /63/ Allah je nevjernike prokleo i za njih Oganj razbuktali pripremio, /64/ u njemu će vječno i zauvijek boraviti, ni zaštitnika ni pomagača neće naći. /65/ Na Dan kad se njihova lica u Vatri budu prevrtala, govorit će: 'Kamo sreće da smo se Allahu pokoravali i da smo Poslanika slušali!' /66/ I govorit će: 'Gospodaru naš, mi smo prvake naše i starješine naše slušali, pa su nas oni s Pravog puta odveli; /67/ Gospodaru naš, podaj im dvostruku patnju i prokuni ih prokletstvom velikim!'"/68/

Uzvišeni upućuje Svoga Poslanika da, ako ga ljudi budu pitali o Sudnjem danu, znanje o njemu pripiše Uzvišenom Allahu. Isto se kaže i u poglavlju "El-E'raf", koje je mekansko, a ovo je medinsko, tako da se znanje o njemu kontinuirano pripisuje Onome Koji će učiniti da on nastupi. Ali, On ga izvještava da je Sudnji dan blizu!" Uzvišeni također veli:

"Bliži se čas i Mjesec se raspolutio." (54:1)

Potom Uzvišeni veli: ***"Allah je prokleo nevjernike"***, tj. udaljio ih iz Svoje milosti

"i za njih Oganj razbuktali pripremio", tj. na budućem svijetu, ***"u njemu će vječno i zauvijek boraviti"***, tj. neprestano, nema im izlaska iz njega niti udaljavanja.

"Ni zaštitnika ni pomagača neće naći", tj. nema nikoga ko će ih izbaviti.

"Na Dan kada se njihova lica u Vatri budu prevrtala, govorit će: 'Kamo sreće da smo se Allahu pokoravali i da smo Poslanika slušali!'", tj. bit će vučeni licem prema tlu u Džehennem. U takvom stanju govorit će: "Da smo na dunjaluku bili od onih koji su se pokoravali Allahu i Poslaniku!"

"zažalit će nevjernici često što nisu postali muslimani." (15:2) I ovdje također izvještava da će u ovakvom stanju poželjeti da su bili vjernici.

"I govorit će: "Gospodaru naš, mi smo prvake naše i starješine naše slušali, pa su nas oni s Pravog puta odveli." Tavus veli: "Prvaci znači uglednici, a starješine učenjaci." Ovo prenosi Ibn Ebi-Hatim, a znači: "Mi smo slijedili naše zapovjednike i slijedili smo loše učenjake, i kako su oni bili u zabludi, a suprotstavili smo se poslanicima!" ***"Gospodaru naš, podaj im dvostruku patnju"***, tj. za njihovo nevjerovanje i zato što su nas na stranputicu odveli,

"i prokuni ih prokletstvom velikim!" Neki uče "mnogobrojnim", a oboje je ispravno po značenju, s tim da se učač može opredijeliti za jedno do ovo dvoje, a ne spojiti oboje i npr. reći ***"velikim mnogobrojnim."***

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ ءَاذَوْا۟ مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُوا۟ ۚ
وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾

"O vjernici, ne budite kao oni koji su Musaa uznemirivali, pa ga je Allah oslobodio onoga što su govorili, i on kod Allaha ugled uživa." /69/

Buharija prenosi od Ebu-Hurejrea da je rekao: "Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (559) 'Musa, a.s., bio je stidljiv čovjek. Od stida nije dozvoljavao da mu se vidi ni dio kože, pa su ga neki Izraelićani

uznemirivali. Rekli su: 'On se ovako sakriva samo zbog tog što ima nekakvu mahanu na koži, gubu, kilu ili neku drugu bolest.' Uzvišeni Allah htio je da Musaa oslobodi onoga što su za njega govorili. Tako se on jednoga dana osamio i skinuo odjeću, ostavio je na kamen, a zatim se okupao. Nakon što je završio, krenuo je ka odjeći da je uzme, ali je kamen pobjegao sa njegovom odjećom. Musa je uzeo svoj štap i počeo tražiti kamen, govoreći: 'Moja odjeća, o, kamenu!', dok nije stigao do skupa Izraelićana, koji su ga vidjeli gologa, ljepšega od mnogih koje je Allah stvorio. Tako ga je Allah oslobodio onoga što su govorili. Kamen se zaustavio, pa je on uzeo svoju odjeću i obukao je, te stao udarati kamen svojim štapom. Tako mi Boga, na kamenu su ostala udubljenja od njegovih udaraca, tri četiri ili pet."

"O vjernici, ne budite kao oni koji su Musaa uznemiravali, pa ga je Allah oslobodio onoga što su govorili, i on kod Allaha ugled uživa." Buharija se ovim hadisom izdvaja od Muslima.

Imam Ahmed prenosi od Abdulaha Ibn Mes'uda da rekao je: (560) "Allohov Poslanik, s.a.v.s., je jednoga dana podijelio plijen pa je neki ensarija rekao: 'Ovo je podjela koja nije radi Allaha.' Ja sam rekao: 'Allahov neprijatelju, izvjestit ću Allahovog Poslanika, s.a.v.s.', pa mu je lice pocrvenjelo, a zatim rekao je: 'Neka je Allahova milost na Musaa, uznemiravan je i gore od ovoga', pa se strpio." Navode ga oba "Sahiha".

Riječi Uzvišenog: ***"i on kod Allaha ugled uživa"*** znače da je on ugledan kod Uzvišenog Allaha. Grupa prethodnika kaže: "Što god je zatražio od Allaha, to je i dobio, ali mu je onemogućeno viđenje jer je Uzvišeni tako želio." Neki veli da je znak njegova velikog ugleda kod Uzvišenog Allaha i to što se zauzimao za svoga brata Haruna kako bi bio poslat sa njim, pa je Allah udovoljio njegovom traženju, pa kaže Uzvišeni:

"i darovali mu milošću Našom kao vjerovjesnika brata njegova Haruna." (19:53)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَقُولُوا۟ قَوْلًا
سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ
ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾

"O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, /70/ On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehe vam vaše oprostiti... A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao - postići će ono što bude želio." /70/

Uzvišeni naređuje Svojim robovima vjernicima da Ga se boje i da Mu robuju kao neko ko Ga vidi i da govore ***"samo istinu"***, tj. ispravne riječi, u kojima nema iskrivljenosti niti odstupanja od istine. Obećava im da će ih, ako to učine, za to nagraditi tako što će im djela učiniti dobrim, tj. pomoći im da čine dobra djela, i da će im oprostiti prethodne grijehe. Za eventualne grijehe u budućnosti učinit će da se pokaju za njih."

"a onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao" - postići će ono što bude želio i to tako što će biti sačuvan od džehenemske Vatre i uveden u trajne blagodati. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebu-Musa el-Eš'arija da je rekao: (561) "Allohov Poslanik, s.a.v.s., klanjao sa nama podne. Nakon što je završio, dao nam je znak rukom, pa smo ostali sjedeći, te nam rekao je: 'Uzvišeni Allah mi je naredio da vam naredim da Ga se bojite i da govorite samo Istinu.' Potom je otišao kod žena i rekao: 'Uzvišeni Allah mi je naredio da vam naredim da govorite samo Istinu.'"

إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ ۖ
إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ
وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَٰتِ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۚ
وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٣﴾

"Mi smo nebesima, Zemlji i planinama ponudili emanet, pa su se ustegli i pobojali da ga ponesu, ali ga je preuzeo čovjek - a on je, zalsta, prema sebi nepravedan i neznalica, /72/ da bi Allah licemjere i licemjerke, i mnogobošce i mnogobošknje kaznio, a vjernicima i vjernicama oprostio. A Allah prašta i Milostiv je." /73/

El-Avfi prenosi od Ibn-Abbasa da se pod emanetom podrazumijeva pokornost, koju im je ponudio prije nego što ju je ponudio Ademu, ali nisu bili u stanju da je podnesu, pa rekao je Ademu: "Ponudio sam emanet nebesima, Zemlji i brdima, pa nisu bili u stanju. Hoćeš li je ti uzeti, sa svim što ona podrazumijeva?" On reče: "Ako budeš činio dobro, bit ćeš nagraden, a ako budeš griješio, bit ćeš kažnjen." Adem ga je preuzeo i ponio. Stoga Uzvišeni veli:

"A preuzeo ga je čovjek - a on je, zalsta, prema sebi nepravedan i lahkomislen", tj. umišljen u pogledu Allahove odredbe.

Ibn-Džerir prenosi od Seida Ibn Džubejra, a on od Ibn-Abbasa: "Samo za vrijeme između ikindije i noći toga dana već je počinio grešku." Mudžahid, Seid ibn Džubejir, Dahhak, El-Hasan el-Basri i drugi vele: "Emanet su obaveze." Drugi vele: "On je pokornost." Veli se da je on vjera, obaveze i odredbe, a vele i kupanje prilikom džunupluka. Vele i da je namaz, post i kupanje prilikom džunupluka. Sve ove riječi nisu suprotstavljene, već se svode na to da je emanet obaveza i prihvatanje naredbi i zabrana pod za njih

važećim uvjetom, a on glasi: Ko ih izvrši bit će nagrađen, a ko ih ostavi bit će kažnjen. Čovjek ga je prihvatio, uprkos svojoj slabosti i neznanju, izuzev onih koje Allah uputi i podrži, neka nam je Allah na pomoći.

Ibn-Džerir prenosi od Abdullaha Ibn Mes'uda, a on od Poslanika, s.a.v.s., da rekao je: (562) "Pogibija na Allahovom putu čisti sve grijehe - ili rekao je - čisti sve osim emaneta. Onaj koji je imao nekakav emanet, kome je nešto bilo povjereno, bit će doveden i bit će mu rečeno: 'Isporuči emanet!' On će reći: 'Kako, Gospodaru, kada je dunjaluk već prošao!' Ponovo će mu biti rečeno: 'Isporuči emanet!', pa će reći: 'Kako, Gospodaru, kada je dunjaluk već prošao?' Tada će reći: 'Vodite ga u džehenemsku provaliju!,' pa će tamo biti odveden. Stropoštat će se do njenog dna i tamo će emanet naći kakav je i bio, pa će ga ponijeti na vratu i ispeti se sa njim na rub Džehennema i kada vidi da je već izašao, okliznut će mu se noga i zauvijek će upasti." Rekao je Abdulah: "Emanet je sadržan u namazu, postu, abdestu, govoru, a najviše u stvarima povjerenim na čuvanje." Susreo sam El-Beraa i rekao: "Ne čuješ li šta veli tvoj brat Abdulah?" On reče: "U pravu je."

U vezi sa emanetom je i hadis koji prenosi imam Ahmed od Huzejfe, koji veli: (563) "Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao nam je dva hadisa. Jedan od njih sam već vidio, a očekujem drugi. Rekao je da je emanet pohranjen u ljudska srca, a potom je objavljen Kur'an, pa su oni naučili iz Kura'na i sunneta. Govorio nam je i o nestanku emaneta i rekao: "Čovjek će zaspati lahkim snom i emanet će mu biti istrgnut iz srca, pa će ostati njegov trag poput traga od plika nastalog kad ti se žeravica skotrlja na nogu za koji misliš da je pun nečega a u njemu ništa nema. Potom je uzeo kamenčić i zakotrljao na nozi, rekavši: "Pa će ljudi kupovati i prodavati, a skoro niko neće isporučivati emanet, sve dok ne bude rečeno: 'U toj i toj porodici ima povjerljiv čovjek', pa dok ne bude rečeno nekom čovjeku: 'Kako je zgodan i pametan', a da on ne ima u srcu ni koliko zrno gorušice imana. Bilo mi je došlo vrijeme kada mi je bilo svejedno sa kim od vas trgujem. Ako je musliman, dovest će mi ga njegova vjera, a ako je kršćanin ili jevrej, dovest će mi ga njegov starješina. Danas trgujem od vas samo tim i tim." Navode ga u oba "Sahiha" kao dio A'mešovog hadisa. Postoji zabrana zaklinjanja emanetom u merfu'-hadisu. Ebu-Davud prenosi od Burejde, a on od svoga oca da rekao je: "Allohov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (564) 'Ko se zaklinje emanetom nije naš.'" On se izdvaja sa ovim hadisom.

Riječi Uzvišenog:

"da bi Allah kaznio licemjere i licemjerke, i mnogobošce i mnogoboškinje", tj. sinovi Ademovi su ponijeli obavezu kako bi Allah kaznio licemjere među njima i licemjerke, a to su oni koji očituju vjerovanje iz straha od njegovih pristalica, a u sebi kriju nevjerovanje i slijede njegove pristalice

"i mnogobošce i mnogoboškinje", a to su oni koji javno i tajno Allahu pripisuju druge i suprotstavljaju se Njegovom Poslaniku, ***"a vjernicima i vjernicama oprostio"***, tj. da bi se smilovao vjernicima među Svojim stvorenjima, koji vjeruju u Allaha, Njegove meleke, Njegove Knjige, Njegove poslanike, koji su djelovali pokoravajući Mu se. ***"A Allah prašta i Milostiv je."***

Završetak sažetka tumačenja poglavlja "El-Ahzab"; neka je hvala Allahu.

34
SEBE' / SABA'
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 54 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ ۚ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١﴾ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۚ وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Neka je hvaljen Allah, Čije je sve ono na nebesima i sve ono na Zemlji! Hvaljen neka bude i na onom svijetu! On je Mudar i Sveznajući. /1/ On zna šta u zemlju ulazi a šta iz nje izlazi, i šta se s neba spušta, a šta se na nj uspinje; On je Milostiv i On oprašta." /2/

Uzvišeni, govoreći o Svom Plemenitom Biću, obavještava da Njemu pripada apsolutna zahvalnost na dunjaluku i ahiretu. On je davalac blagodati njihovim žiteljima, jer je On vladar Koji Jedini njima upravlja, nema sudruga, sve je Njegovo vlasništvo i Njemu pokorno, pod Njegovom upravom i vlašću, jer nema Gospodara mimo Njega, niti nekoga kome bi trebalo robovati osim Njemu. On je Mudar u Svojim riječima i djelima, propisima i odredbama, obaviješten o Svojim stvorenjima i ništa Mu nije skriveno. Stoga, neka je Uzvišen, veli:

*"**On zna šta u zemlju ulazi, a šta iz nje izlazi**"*, tj. zna šta ulazi u zemlju od sjemenja i košpica koje se u njoj kriju, i zna šta iz njih izlazi, njegov broj, kakvoću i svojstva,

*"**I šta se s neba spušta**"* u vidu kiše i nafake, a šta se na nj uspinje od dobrih djela."***On je Milostiv**"* prema Svojim robovima, *"**I On oprašta grijehe**"* onima koji Mu se pokaju i koji se na Njega oslanjaju.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ ۖ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ ۖ عَالِمِ الْغَيْبِ ۖ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿٣﴾ لِّيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ۚ أُولَٰئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ سَعَوْ فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٦﴾

A nevjernici govore: "Čas oživljenja nam neće doći!" Reci: "Hoće, tako mi Gospodara moga, Koji zna i ono što je skriveno, zacijelo će vam doći." Njemu ne može ništa, ni trunčica jedna, ni na nebesima ni na Zemlji, izmaći, i ne postoji ništa, ni manje ni veće od toga, što nije u jasnoj Knjizi - /3/ da nagradi one koji vjeruju i dobra djela čine, - njih čeka oprost i opskrba plemenita - /4/ a da kazni najboljnijom patnjom one koji se protiv dokaza Naših bore, odvraćajući od njih. /5/Oni kojima je dato znanje dobro znaju da je ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga Istina i da vodi na Put Slinoga i Hvaljenog./6/

Ovo je jedan od tri ajeta u kojima Uzvišeni naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da se zakune svojim Uzvišenim Gospodarom da će se zbiti poživljenje, zbog toga što su ga neki nijekali. Jedan od njih je u poglavlju Junus, a glasi:

*"**Oni te zapitkuju: Da li je istina da će ono biti? Reci: Jeste, Gospodara mi moga, zaista, je istina...**" **(10:53)*** Drugi je ovaj:

*, "**A nevjernici govore: 'Čas oživljenja nam neće doći!' Reci: 'Hoće, tako mi Gospodara moga...**'"* Treći je u poglavlju Et-Tegabun:

*"**Nevjernici tvrde da neće biti oživljeni. Reci: 'Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni...**'" **(64:7)*** Nakon što Uzvišeni ovdje veli:

*"**Reci: 'Hoće, tako mi Gospodara moga**'"* slijedi nešto što to potvrđuje, pa Uzvišeni kaže:

*"**Koji zna i ono što je skriveno. Njemu ne može ništa ni trunčica jedna, ni na nebesima ni na Zemlji izmaći, i ne postoji ništa, ni manje ni veće od toga, što nije u jasnoj Knjizi**"*, tj. ništa Mu ne može izmaći, sva Njegova stvorenja su u Njegovom znanju i ništa Mu nije skriveno. Pa i kosti, makar se one raspale, Uzvišeni zna gdje su se djeli njihovi atomi, pa će ih povratiti u stanje u kome su prvobitno bile, jer On sve zna. Potom objašnjava svrhu proživljenja, pa veli:

---

* Objavljena nakon poglavlja "Lukman".

** 6. ajet je medinski.

"Da nagradi one koji vjeruju i dobra djela čine - njih čeka oprost i opskrba plemenita - a da kazni najboljom kaznom one koji se protiv dokaza Naših bore, odvraćajući od njih", tj. odvraćaju od Njegovog puta i u laž ugone Njegove poslanike. ***"Njima pripada najbolja patnja"*** je kao i riječi Uzvišenog:

"Nisu jednaki žitelji Vatre i žitelji Dženneta. Žitelji Dženneta su postigli ono što žele." (59:20)

Riječi Uzvišenog:

"Oni kojima je dato znanje dobro znaju da je ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga Istina"; ovo je druga mudrost pridodata prethodnoj, a glasi da će vjernici, pošto budu svjedocima nastupa Časa, nagrađivanja dobrih i kažnjavanja loših, baš kao što to obećava Allah, vidjeti to svojim očima, kao što Uzvišeni veli:

"Ovo je ono što je Svemilosni obećao, a poslanici su Istinu govorili!" (36:52) Riječi Uzvišenog:

"i da vodi na Put Silnoga i Hvaljenog", tj. ovaj Kur'an je istinit u svemu o čemu izvještava i upućuje na Put ***"Silnoga"***, Koji se ne može pobijediti, ***"Hvaljenog"*** u svim riječima, djelima, propisima i odredbama.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ
يُنَبِّئُكُمْ إِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۙ إِنَّكُمْ لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍ ۝٧ أَفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا
أَم بِهِۦ جِنَّةٌ ۗ بَلِ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ فِى ٱلْعَذَابِ وَٱلضَّلَٰلِ ٱلْبَعِيدِ
۝٨ أَفَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ
إِن نَّشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ ٱلْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۚ إِنَّ فِى
ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ۝٩

A oni koji ne vjeruju govore: "Hoćete li da vam pokažemo čovjeka koji vas obavještava da ćete, kada se sasvim raspadnete, zaista, ponovno stvoreni biti? /7/ Iznosi li on o Allahu laži ili je lud? Nijedno, već su oni koji u onaj svijet neće da vjeruju na muci i u zabludi dalekoj. /8/ Kako ne vide nebo i Zemlju, ono što je iznad njih i ono što je ispod njih?! Kad bismo htjeli, u zemlju bismo ih utjerali ili komade neba na njih srušili. To je, zaista, znak svakom robu koji se kaje"./9/

Mušrici ne vjeruju u nastupanje Sudnjeg dana i izruguju se Poslaniku, s.a.v.s., o čemu se izvještava:

"A oni koji ne vjeruju govore: 'Hoćete li da vam pokažemo čovjeka koji obavještava da ćete, kada se raspadnete'", tj. kada se sastojci vaših tijela rasprše ***"zaista ponovno stvoreni biti"***, tj. vratiti se u život. Ovakvo izvješće nije lišeno dvoga: ili je uobičajio iznositi izmišljotine na Allaha tako što govori da Mu je to objavio ili je on lud.

Zato su rekli: ***"Iznosi li On o Allahu laži ili je lud?"*** Uzvišeni im odgovara:

"Nijedno, već su oni koji u oni svijet neće da vjeruju na muci i u zabludi dalekoj", tj. nije stvar kako tvrde, već je Muhammed, s.a.v.s., iskren, dobar, upućen i poverljiv i dolazi sa Istinom, a oni su glupi lažovi. ***"I u zabludi dalekoj"***, od Istine na dunjaluku. Potom Uzvišeni veli:

"Kako ne vide nebo i Zemlju, ono što je iznad njih i ono što je ispod njih?!", tj. zar ne vide Allahovu moć u stvaranju ovih veličanstvenih stvorenja. Šta ih to čini da odbacuju ponovno proživljenje tjelesa, a On im je poslao poslanike da ih izbave i da ih poduče onome što nisu znali.

"Kad bismo htjeli, u zemlju bismo ih utjerali ili komade neba na njih srušili", tj. da želimo, kaznili bismo ih zbog njihovog utjerivanja u laž poslanika time što bi ih u zemlju utjerali ili bi ih s neba žestokom kaznom kaznili, međutim to smo odložili iz blagosti i oproštaja.

"To je, zaista, znak svakom robu koji se kaje", tj. u ovoj blagosti i opraštanju uprkos velike moći dokaz je da je ono što je Allah i Njegov Poslanik govore Istina, a to je i podsticaj na odustajanje od zablude i prihvatanje Istine i iskreno pokajanje. Ovo je podsticaj na tevbu, vjerovanje, prihvatanje Istine i pokoravanje.

* وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ مِنَّا فَضْلًا ۖ يَٰجِبَالُ
أَوِّبِى مَعَهُۥ وَٱلطَّيْرَ ۖ وَأَلَنَّا لَهُ ٱلْحَدِيدَ ۝١٠ أَنِ ٱعْمَلْ سَٰبِغَٰتٍ وَقَدِّرْ
فِى ٱلسَّرْدِ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝١١

Mi smo Davudu Našu blagost ukazali: "O brda, ponavljajte zajedno s njim hvalu, i vi ptice!" - i omekšali smo mu gvožđe. /10/ "Pravi široke pancire i odmjeri u vezivanju halki i činite dobro, jer Ja vidim šta radite vi"./11/

Uzvišeni izvještava o blagodatima koje je podario Svome robu i poslaniku Davudu, alejhissalatu vesselam, davši mu očitu blagodat i spojivši kog njega poslanstvo i istisku vlast, brojnu i opremljenu vojsku, veličanstven i ugodan glas. Kada bi on svojim glasom veličao Allaha, sa njim su to činila i brda, a ptice su zastajale u letu i ponavljale za njim različitim jezicima.

U Sahih-hadisu stoji (565) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., čuo glas Ebu-Musa el-Eš'arija kako uči noću, pa je zastao i slušao njegovo učenje, a potom rekao: "Ovome je data jedna od frula porodice Davudove", tj. lijep glas.

Riječi Uzvišenog: "ponavljajte", tj. ponavljajte za njim slaveći Allaha. Brdima i pticama je naređeno da sa njim ponavljaju svojim glasom. Riječi Uzvišenog:

"I omekšali smo mu gvožđe." El-Hasan el-Basri i drugi vele: Nije imao potrebu da gvožđe stavlja u vatru, niti da ga kuje čekićem, već ga je uvrtao rukom poput niti. Stoga Uzvišeni veli:

"Pravi široke pancire", tj. oklope. On je prvi koji ih je izrađivao; prije toga su se sastojali od ploča. ***"I odmjeri u vezivanju halki"***, tj. nemoj udarati klinove koji će se klimati u halkama, niti ih previše udaraj da ih razdvajaju, već to čini s mjerom. Ovdje upotrebljena riječ "es-serd" što znači gvozdene halke, pa se kaže za oklop da je "mesrudeh" kada je sa spojenim halkama. Novcem dobivenim od prodaje pancira koje je izrađivao izdržavao se umjesto platom iz muslimanskog bejtulmala. Veli se da je prodavao pancir za 4000 dirhema, dijeleći trećinu, za trećinu kupujući što je dovoljno njemu i njegovoj porodici,a zadržavajući trećinu kako bi svakodnevno davao sadaku dok ne napravi drugi. Allah mu je dao lijep glas kakav nije dao nikome drugom. Kada bi počni učiti Zebur činilo se kao da mu je 70 frula u grlu.

Riječi Uzvišenog: ***"I činite dobro"***, tj. sa onim blagodatima koje vam je Uzvišeni Allah darovao. ***"Ja vidim šta radite vi"***, tj. motrim vas, vidim vašta djela i vaše riječi i ništa od toga mi nije skriveno.

وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ
غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ ۖ وَأَسَلْنَا لَهُۥ عَيْنَ ٱلْقِطْرِ ۖ وَمِنَ ٱلْجِنِّ
مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ رَبِّهِۦ ۖ وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ
عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٢﴾ يَعْمَلُونَ لَهُۥ مَا يَشَآءُ مِن مَّحَٰرِيبَ وَتَمَٰثِيلَ وَجِفَانٍ
كَٱلْجَوَابِ وَقُدُورٍ رَّاسِيَٰتٍ ۚ ٱعْمَلُوٓا۟ ءَالَ دَاوُۥدَ شُكْرًا ۚ وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِىَ
ٱلشَّكُورُ ﴿١٣﴾

A Sulejmanu - vjetar, ujutro je prevalijivao rastojanje od mjesec dana, a navečer rastojanje od mjesec dana; i učinili smo da mu iz izvora rastopljen bakar teče i da džinovi, voljom njegova Gospodara, pred njim rade, a kad bi neki od njih otkazao poslušnost naređenju Našem, učinili bismo da ognjenu patnju osjeti. /12/ Oni su mu izrađivali što god je htio: hramove i spomenike, i zdjele kao čatrnje, i kotlove nepokretne. "Radite i budite zahvalni, o čeljadi Davudova!" - A malo je zahvalnih među robovima Mojim./13/

Nakon što Uzvišeni spominje blagodati koje je podario Davudu, spominje i potčinjavanje vjetrova koje je podario njegovom sinu, Sulejmanu, alejhimessalatu vessalam, a koji su prevaljivali rastojanje od mjesec dana, ujutro i navečer noseći njegov ćilim.

"I učinili smo da mu iz izvora rastopljen bakar teče." Ibn-Abbas i drugi tabini vele: "El-kitr" je bakar. Katade veli da je to bilo u Jemenu i sve što ljudi prave potječe od onoga što je Uzvišeni Allah darovao Sulejmanu, alejhis-selam.

Riječi Uzvišenog:

"I da džini, voljom Njegova Gospodara, pred njim rade", tj. potčinio mu je džine, koji su mu se povinovali. On ih je upotrebljavao, uz Allahovo dopuštenje za gradnju zgradu kako je htio. Džini su Iblisovi potomci, kao što su ljudi potomci Ademovi. I među jednima i među drugima ima vjernika, i za jedne i druge postoje nagrada i kazna. Ko i od jednih i od drugih bude vjernik, on je Allahov prijatelj, a ko i od jednih i od drugih bude nevjernik,on je udaljen od Allahove milosti: ***"A kad bi neki od njih otkazao poslušnost naređenju Našem"***, tj. ko bi odstupio od našeg naređenja i otkazao poslušnost, ***"učinili bismo da ognjenu patnju osjete."***

"Oni su mu izrađivali što god je htio: hramove i spomenike." "El-meharib" su mesdžidi, a "et-temasil" su spomenici koji su bili od bakra, a vele i od gline i stakla. Riječi Uzvišenog:

"Zdjele kao čatrnje i kotlove nepokretne". "El-dževab" su bazeni, a nepokretni kotlovi koji se zbog svoje veličine ne mogu pomicati. Riječi Uzvišenog:

"Trudite se i budite zahvalni, o čeljadi Davudovi!" Ebu-Abdurrahman Es-Sulemi veli: "Namaz je zahvalnost, post je zahvalnost i svako dobro dobro koje učiniš u ime Uzvišenog Allaha je zahvalnost, a najbolja zahvalnost jeste 'El-Hamd'." Zahvalnost je bogobojaznost i dobročinstvo. Ovako se kaže onome ko je predat nekom djelu. Čeljad Davudova, nek im je selam, zahvaljivala je Uzvišenom i riječju i djelom. Ibn Ebi-Hatim veli da je Sabit El-Benani rekao: "Davud, alejhis-selam, je podijelio među svojim ukućanima, djecom i ženama namaz, tako da nije bilo ni jednog časa danju ili noću a da neko od njih nije klanjao, pa ih ovaj ajet obuhvata.

"Radite i budite zahvalni, o čeljadi Davudova! - a malo je zahvalnih među robovima Mojim". U oba "Sahiha" stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (566) "Uzvišenom Allahu najdraži namaz je Davudov namaz: spavao je pola noći, klanjao trećinu, spavao šestinu, a Uzvišenom Allahu najdraži post je Davudov post: postio je dan, a mrsio dan, i nije uzmicao kada bi susretao neprijatelja."

فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ إِلَّا دَآبَّةُ ٱلْأَرْضِ
تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ ۖ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ ٱلْجِنُّ أَن لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ٱلْغَيْبَ مَا لَبِثُوا۟
فِى ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿١٤﴾

A kad smo odredili da umre, crv koji je bio rastočio štap njegov - upozorio ih je da je umro, i kad se on srušio, džinovi shvatiše da ne bi na muci sramnoj ostali da su gajb znali. /14/

Uzvišeni spominje kako je umro Sulejman alejhisselam i kako je Allah skrio njegovu smrt od džina koji su mu bili potčinjeni na teškim radovima. Ostao je naslonjen na svoj štap dugo vrijeme, oko godinu dana. Nakon što je crv ratočio štap, on je oslabio, te je pao na zemlju. Tako se saznalo da je on odavno umro, a džini i ljudi su jasno shvatili da džini ne znaju skriveno kako su umišljali i ljude obmanjivali.

"I kad se on srušio, džinovi shvatiše da ne bi na muci sramnoj ostali", ne bi proveli cijelu godinu u patnji radeći za njega. Tako su se ljudi uvjerili da su ih džini lagali, jer da su znali gajb. Na to ukazuju njegove riječi: ***"Crv koji je bio rastočio štap njegov -upozorio ih je da je umro, i kad se on srušio džinovi svatiše da ne bi na muci sramnoj ostali da su gajb znali"***, da su budućnost prozreti mogli. Asbeg veli: "Doprlo mi je da ga je crv rastakao godinu dana prije nego što se srušio." Slično spominje ne jedan od prethodnika, a Allah najbolje zna.

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ ۖ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ
وَشِمَالٍ ۖ كُلُوا مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ ۚ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ
﴿١٥﴾ فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُم بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ
ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَيْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾ ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُم
بِمَا كَفَرُوا ۖ وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ ﴿١٧﴾

Stanovnici Sabe su imali znak u mjestu u kom su živjeli: vrtove, zdesna i sljeva. "Jedite hranu Gospodara svoga i budite Mu zahvalni; kakav ovo je lijep kraj i ovo je Gospodar Koji mnogo prašta!" /15/ Ali oni su nezahvalni postali, pa smo na njih vodenu bujicu pustili, i zamijenili im njihove vrtove drugim vrtovima sa plodovima gorkim i tamariskom i neznatnim lotosom divljim. /16/ Kaznili smo ih tako zato što su bili nezahvalni, a da li Mi kažnjavamo ikog drugog do nevjernika, nezahvalnika?! /17/

Sebe' su bili jemenski vladari i stanovnici, u njih spada i narod Tubbe' i Sulejmanova savremenica Belkis. Živjeli su u izobilju. Allah im je poslao poslanike koji su im naređivali da jedu ono čime ih je opskrbio i da Mu zahvaljuju tako što će jedino Njega vjerovati i ibadet mu činiti. Oni su u takvom stanju bili koliko je Allah htio, a potom su se odmetnuli od onoga što im je naređeno, te su kažnjeni poplavom i raspršavanjem kojekuda, kao što će, ako Bog da, uskoro biti detaljnije objašnjeno.

Imam Ahmed prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Neki je čovjek pitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o Sebe'u, da li je to čovjek,žena ili zemlja, pa je rekao: 'To je čovjek kome je rođeno desetero, šestero se nastanilo u Jemenu, a četvero u Šamu. Jemenci su: Mizhadž, Kinda, Ezd, Eš'arije, Enmar i Himjer, a Šamljani: Lahm, Džuzam, Amile i Gassan.'" Ovo je dobar hadis jer ima drugih koji ga ojačavaju. Genealozi, među kojima i Muhammed ibn Ishak, kažu da je ime Sebe Abdu-Šems bin Ješdžub bin Ja'reb bin Kahtan. Sebe'om je nazvan jer je prvi koji se povratio Allahu (sebe'e). Vele da je navijestio pojavu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., izrekavši o tome i stihove u kojima stoji:

"Nakon Kahtana vlast će imati Poslanik,
bogobojazan, Bogu predan, najbolji stvor.
Zvat će se Ahmed. Kamo sreće
da poživim nakon njegovog poslanja još godinu,
pa da ga pomognem i podržim,
sa svim ratnicima i strijelcima.
Kada se pojavi, pomozite ga,
a ko ga susretne neka mu selam moj dostavi."

Ovo spominje El-Hemedani u djelu "El-Iklil". Od njega vode porijeklo deseterica od kojih potječu plemena jemenskih Arapa, što ne znači da su njegovi direktni potomci, jer između njega i nekih od njih ima dvije, tri, manje ili više generacija.

Došli su im poslanici, naređujući im da vjeruju u Jedinog Allaha, pa su to i činili koliko je Allah htio, potom su se okrenuli od onoga što im je naređeno, pa ih je Allah kaznio poslavši na njih poplavu. Neki su ostali u svojoj zemlji, a neki su otišli u druge krajeve. Što se, pak, brane tiče, voda im je dotjecala između dva brda, a i bujice. Nihovi drevni vladari odlučili su i sagradili veliku i čvrstu branu. Voda se uzdigla do vrha tih dvaju brda, zasadili su drveće i uživali u plodovima. Ne jedan prethodnik među njima i Katade spominju da je žena išla ispod drveća, noseći na glavi korpu za branje voća, a plodovi su sami otpadali i punili je, bez ikakvog truda i branja, toliko ih je bilo i tako su bili zreli. Ova brana je bila u Me'rebu, mjestu između koga i San'e je razdaljina od tri dana hoda, pa je poznata kao Seddu-Me'reb. Drugi spominju da u tom predjelu nije bilo komaraca, buha, niti drugih insekata, jer je klima bila umjerena i zdrava. Sve je to bio odraz Allahove dobrote i brige za njih, a sve da bi ga Jednim vjerovali i ibadet Mu činili. Kao što veli Uzvišeni:

"Stanovnici Sabe imali su znak u mjestu u kom su živjeli" Zatim to pojašnjava riječima ***"vrtove, zdesna i sljeva"***, tj. sa obje strane brda, a mjesto je bilo između.

"Jedite hranu Gospodara svoga i budite Mu zahvalni; ovo je lijep kraj i ovo je Gospodar

koji mnogo prašta!", mnogo vam prašta ako ustrajete u tevhidu.

Riječi Uzvišenog: ***"All oni nezahvalni postali"***, tj. okrenuli su se od priznavanja Allahove jednoće, ibadeta i zahvalnosti na blagodatima koje im je darovao, počevši obožavati Sunce umjesto Allaha, kao što je Hudhud rekao Sulejmanu:

"Iz Sabe ti donosim pouzdanu vijest. Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni; vidio sam da se i ona i narod njen Suncu klanjaju, a ne Allahu - šejtan im je lijepim prikazao postupke njihove i od Pravog ih puta odvratio, te oni ne umiju da nađu Pravi put." (26:22-24) Riječi Uzvišenog: ***"Pa smo na njih vodenu bujicu pustili"***. Katade i drugi vele: Brana je oslabila, došao je kišni period, voda je udarila u branu i ona je pala. Voda je provalila u donji dio doline, porušivši građevine, drveće i ostalo. Drveću na brdima ponestalo je vode, pa su se osušila i skršila, pa su se ta divna sočna i plodna stabla izmijenila kao što veli Uzvišeni:

"I zamijenili im njihove vrtove drugim vrtovima sa plodovima gorkim" "i tamariskom", a to je po Ibn-Abbsovim riječima metljika, tarfa', a po nekima vrsta akacije, semur, ***"i neznatnim lotosom divljim"***, koji je najbolji od ovog drveća kojim su bašče zamijenjene. Tako su se ove bašče nakon zrelih plodova, lijepih prizora, debele hladovine i tekućih rijeka pretvorile u stabla eraka, tamariska i divljeg lotosa, sa puno bodlji a malo plodova, a sve zbog njihovog nevjerovanja i pridruživanju Allahu ravnih, poricanja Istine i skretanja od Istine ka laži. Zato Uzvišeni kaže:

"Kaznili smo ih tako zato što su bili nezahvalni, a da li mi kažnjavamo ikog drugog do nevjernika, nezahvalnika?" Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Hajre, koji je bio Alijin pristalica, da rekao je: "Kazna za griješenje i nepokornost je klonulost u ibadetu, tjeskoba u nafaci, teško dosezanje užitka", a kada su ga upitali šta je to teško dosezanje užitka, rekao je: "Kad mu se potrefi da može uživati u nečemu što je halal, nađe se neko ko mu to uživanje pomuti."

وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ ٱلْقُرَى ٱلَّتِى بَـٰرَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَـٰهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا ٱلسَّيْرَ ۖ سِيرُوا۟ فِيهَا لَيَالِىَ وَأَيَّامًا ءَامِنِينَ ﴿١٨﴾ فَقَالُوا۟ رَبَّنَا بَـٰعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَجَعَلْنَـٰهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَـٰهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿١٩﴾

A između njih i naselja koje smo blagoslovili - izgradili smo bili naselja vidljiva i odredili im potrebnu udaljenost. "Putujte kroz njih i po noći po danu, sigurni!" /18/ All oni rekoše: "Gospodaru naš, učini veće rastojanje prilikom putovanja našlh!" - i naslije sebi učiniše, i Mi učinismo da se o njima samo priča, a njih kud koje rasellsmo., dolsta, su u tome znaci za svakog strpljivog i zahvalnog./19/

Uzvišeni spominje blagodati u kojima su uživali, sigurna mjesta i spojena naselja, sa mnoštvom drveća, usjeva i plodova, što je sve činilo da putniku nije bilo potrebno da nosi hranu i vodu - gdje god bi došao našao bi vodu i plodove. U podne bi otpočinuo u jednom mjestu, a zanoćio u drugom, taman kako je iziskivalo putovanje. Stoga Uzvišeni veli:

"A između njih i gradova koje smo blagoslovili izgradili smo bili naselja povezana", tj. išli su iz Jemena do Šama kroz spojena i povezana naselja. Neki vele da su to naselja u San'i. ***"Naselja vidljiva"***, tj. jasno uočljiva, u jednom bi otpočinuli u podne, u drugom zanoćili. Stoga Uzvišeni veli: ***"I odredili im potrebnu udaljenost"***, tj. postavili ih na udaljenost potrebnu putnicima.

"Putujte kroz njih i po noći i po danu, sigurni", tj. uvijek su uživali sigurnost.

"All oni rekoše: 'Gospodaru naš, učini veće rastojanje prilikom putovanja našlh!' - ogriješlše se prema sebi" potcjenjujući ovu blagodat i više voleći pustare i pustinje za čije prevaljivanje su im potrebni opskrba i jahaće životinje i putovanje po žegi kroz razne opasnosti, kao što veli Uzvišeni:

***"Allah vam navodi primjer mjesta koje je bilo sigurno i spokojno i kome je odasvuda u izobilju dolazila opskrba, pa je zanijekalo Allahove blagodati, pa je Allah učinio da iskuse glad i strah zbog onoga što su činili"*.(16:112)** Ovi su rekli:

"Gospodaru naš, učini veće rastojanje prilikom putovanja našlh!", "i Mi učinismo da se o njima samo priča, a njih kud koje rasellsmo", tj. učinismo da ljudi po sijelima pričaju o njima i o tome kako ih je Allah kaznio i oslabio. Nakon što bijahu sjedinjeni, odomaćeni u ugodnom životu, razišli su se posvuda, tako da su postali predmetom poslovica. Tako Arapi za nesložne ljude vele: "Razišli se k'o Sebe."

Tako se oni raziđoše. Jedni odoše u Oman, Gassan ode u Busra, Evs i Hazredž u Jesreb, pun palmi. Kada stigoše do Batni-Murra, rod Benu-Usman reče: "Ovo je mjesto dobro, ne tražimo bolje," i tu ostadoše. Stoga bijahu prozvani Huza'a, jer su se odvojili od društva, "inhaze'u". Evs i Hazredž su nastavili dok nisu stigli u Medinu. Suratski Ezd se zadržao u Es-Suratu, a omanski u Omanu. Potom je Allah poslao na branu ono što je poslao i uništio je. O tome govore ovi ajeti. El-A'ša Beni-Kajs ibn Sa'lebe, a ime mu je Mejmun ibn Kajs, veli:

U tome je pouka onome ko pouku želi,
Me'reb je poplava potpuno uništila.
Sagradio im ju je Himjer,
kad voda dođe, ona ju je zadržavala.
Pa su se raspršili i nisu u stanju
sakupiti vode dovoljno ni za dijete tek od dojenja odbijeno.

Riječi Uzvišenog: ***"Doista su u tome znaci za svakog strpljivog i zahvalnog"***, tj. u kazni i oduzimanju blagodati zbog grijeha i nevjerovanje koje je zadesilo ove dokaz je i pouka za svakoga ko podnosi nevolje a zahvaljuje na blagodatima. U oba "Sahiha" se od Ebu Hurejrea prenosi merfu'-hadis u kome stoji: (567) "Čudna je stvar sa vjernikom, šta god mu Allah odredi - dobro mu je. Ako ga zadesi dobro, zahvali i dobro mu je, a ako ga zadesi nevolja, strpi se, pa mu bude dobro, tako je samo sa vjernikom." Mutarref je govorio: "Divan li je rob strpljivi i zahvalni, koji kada mu se da - zahvali se, a kada ga nevolja zadesi - strpi se!"

وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُۥ فَٱتَّبَعُوهُ إِلَّا
فَرِيقًا مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَمَا كَانَ لَهُۥ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَٰنٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ
مَن يُؤْمِنُ بِٱلْءَاخِرَةِ مِمَّنْ هُو مِنْهَا فِى شَكٍّ ۗ وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾

A iblis se uvjerio da je o njima ispravno mislio, i oni su se poveli za njim, osim nekolicine vjernika. /20/ A nad njima on nikakva dokaza nije imao; osim da znamo (ukazujući na) onog ko vjeruje u onaj svijet, a ko u njega sumnja. - A Gospodar tvoj bdi nad svim./21/

Nakon što spominje kazivanje o Sebe'u i onome što ga je zadesilo zbog slijeđenje šejtana i svojih strasti, izvještava o takvima i njima sličnima koji slijede Iblisa i svoje strasti, a oponiraju Pravome putu i Uputi, pa veli: "A Iblis se uvjerio da je o njima ispravno mislio

"Evo ovoga koga si iznad mene uzdigao: ako me ostaviš do Smaka svijeta sigurno ću, osim malobrojnih, nad potomstvom njegovim zagospodariti" (17:62)

"Pa ću im i sprijeda i straga, i slijeva priiaziti i ti ćeš naći da većina njih neće zahvalna biti!" (7:17) Riječi Uzvišenog:

"A nad njima on nikakva dokaza nije imao", tj. argumenta. Hasan El-Basri veli: *"Tako mi Allaha, nije ih udarao štapom, niti ih je bilo čime prisilio. Bila su to samo zavođenja i puste želje kojima ih je mamio, pa su mu se odazvali".* Riječi Uzvišenog:

"Osim da znamo (ukazujući na) onoga ko vjeruje u onaj svijet, a ko u njega sumnja", tj. Mi smo ga na njih navratili da bi se objelodanilo ko je vjernik u Sudnji dan, polaganje računa i nagradu, i da bi takav što bolje ibadet činio, a ko sumnja.

"A Gospodar tvoj bdi nad svim", i uz Njegovo bdjenje zalutao je ko je zalutao, a sačuvao se ko se sačuvao.

قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَلَا تَنفَعُ
ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا۟ مَاذَا قَالَ
رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾

Reci: "Zovite one koje, pored Allaha, bogovima smatrate. Oni ništa nemaju, ni koliko trun jedan, ni na nebesima ni na Zemiji; oni u njima nemaju nikakva udjela i On nema od njih nikakve pomoći". /22/ Kod Njega će se moći zauzimati za nekoga samo onaj kome On dopusti. I kad iz srca njihovih nestane straha, oni će upitati: "Šta je to rekao Goposdar vaš?" "Istinu!", odgovoriće, On je Uzvišen i Veilk./23/

Uzvišeni objašnjava da nema boga osim Njega, jedinog Sveuzdržavatelja, Kome nema sličnog niti ravnoga, već je samo On Samostalan.

Zato veli: ***"Recl:'Zovite one koje, pored Allaha, bogovima smatrate'"***, tj. božanstva koja obožavate mimo Njega.

"Oni ništa nemaju, ni koliko trun jedan, ni na nebesima, ni na Zemiji", kao što veli Uzvišeni: ***"A oni kojima se, pored Njega, kianjate ne posjeduju ništa." (35:13)***

Riječi Uzvišenog: ***"I On od njih nema nikakve pomoći"***, tj. niko od onih koje smatrate ravnim Allahu Mu ne pomaže, već su sva stvorenja Njegova potreba i Njegovi robovi.

"Kod Njega će se moći zauzimati za nekoga samo onaj kome On dopusti", tj. zbog Njegove Veličine i Uzvišenosti niko se neće usuditi da se mimo Njegovog dopuštenja zauzima za druge.

"Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?" [515] ***(2:255)*** Stoga u oba "Sahiha" stoji: "... pa ću učiniti sedždu Uzvišenom Allahu, a On će me ostaviti koliko bude htio i pomoći mi da Mu zahvalim zahvalama koje sada ne mogu nabrojati, a potom reći: 'O Muhammede, podigni glavu. Govori, čuću se, traži, bit će ti dato, zauzmi se, bit će ti prihvaćeno...'"[516] Riječi Uzvišenog:

"I kad iz srca njihovih nestane straha, oni će upitati: Šta je to rekao Gospodar vaš? 'Istinu!', odgovorit će." Ovo je također veličanstven prizor, jer, kada Uzvišeni progovori

[515] El-Bekare, 255.

[516] Vidjeti tumačenje ajetul-kursije

Objavom i žitelji neba čuju Njegov govor, zatresu se od straha, i obuzme ih nešto poput nesvjestice. Ibn-Abbas i drugi, tumačeći ovaj ajet vele:

"kada im srca popuste i nestane straha jedni će druge pitati: 'Šta je to rekao Gospodar vaš?' O tome će nosioci Arša obavijestiti one do njih, a zatim one ispod, sve dok vijest ne stigne do onih na donjem (dunjalučkom) nebu. Stoga Uzvišeni veli: ***"Istinu!", odgovorit će"***, tj.obavijestit će o onome što rekao je bez dodavanja ili oduzimanja. ; a ***"On je Uzvišen i Velik"***.

Buharija, tumačeći ovaj ajet u svome "Sahihu" prenosi od Ebu-Hurejrea da je rekao kako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (568) "Kada Allah odredi nešto na nebu, meleki udare krilima iz pokornosti prema Njegovim riječima, poput lanca na goloj stijeni, a kada ih prođe strah reknu: 'Šta je rekao vaš Gospodar?' Onome koji je pitao reknu: 'Istinu, On je uzvišen i velik.' To čuje onaj koji prisluškuje, čuje jednu riječ i dojavi je onima ispod, a on je dodaje onima ispod, sve dok je ne stavi na jezik čarobnjaku ili vračaru. Ponekad ga sustigne zvijezda padavica prije nego što je dojavi, a ponekad je dojavi prije nego što ga sustigne. Uz nju slaže stotinu laži, pa se kaže: 'Zar nam toga dana nirekao je to i to', te mu bude povjerovano zbog te jedne riječi koja je čuvana na nebu". Buharija se izdvaja predajom ovog hadisa mimo Muslima, a prenose ga i Ebu-Davud, Et-Tirmizi, Ibn-Madže kao hadis Sufjan ibn Ujejne, a Allah najbolje zna.

قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۙ وَإِنَّآ أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾
قُل لَّا تُسْـَٔلُونَ عَمَّآ أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا
رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ ۚ وَهُوَ ٱلْفَتَّاحُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾ قُلْ أَرُونِىَ ٱلَّذِينَ
أَلْحَقْتُم بِهِۦ شُرَكَآءَ كَلَّا ۚ بَلْ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾

Upitaj: "Ko vas opskrbljuje i iz neba i iz zemlje?" I odgovori: "Allah! Da li smo onda mi ili vi na pravom putu, ili u očitoj zabludi?" /24/ Recl: "Vi nećete odgovarati za grijehe koje mi počinimo, niti ćemo ni odgovarati za ono što uradite vi." /25/ Recl: "Gospodar naš će nas sabrati i onda nam pravedno presuditi, On je Sudija Pravedni, Sveznajući." /26/ Recl: "Pokažite mi one koje smatrate Njemu ravnim!" Nema ih; postoji samo Allah, Silni i Mudri! /27/

Uzvišeni potvrđuje da se samo On odlikuje stvaranjem, davanjem nafake i božanskim svojstvima. I kao što oni potvrđuju da ih samo Allah hrani iz neba i iz zemlje, trebaju znati da nema boga osim Njega, On nema sudruga, niti ima bilo koga mimo Njega ko zaslužuje da mu se ibadet iskazuje

"Da li smo onda mi ili vi na Pravom putu, ili u očitoj zabludi?", tj. jedna od dvije grupe je u zabludi, a druga u pravu, nema druge. Mi smo donijeli dokaz da je Allah jedan, što svjedoči o vašoj zabludi zbog pripisivanja druga Uzvišenom Allahu. Riječi Uzvišenog:

"Recl: 'Vi nećete odgovarati za grijehe koje mi počinimo, niti ćemo mi odgovarati za ono što uradite vi'", tj. vi ne pripadate nama, niti mi vama, već vas pozivamo Uzvišenom Allahu, priznavanju Njegove jednoće i robovanju samo Njemu. Ako nam se odazovete, naši ste, a mi smo vaši, a ako budete zanijekali, mi smo čisti od vas, a i vi od nas, kao što veli Uzvišeni:

"Vama vaša vjera, a meni moja" (9:6) Riječi Uzvišenog: ***"Recl: 'Gospodar naš će nas sabrati'"***, tj. na Sudnjem danu sakupit će stvorenja na jedno mjesto,

"I onda nam pravedno presuditi", tj. po pravdi će nam presuditi i svakoga nagraditi prema njegovim djelima: za dobro dobrim, za zlo zlim. ***"On je Sudija Pravedni, sveznajući"***, tj. Pravedni Sudija Koji poznaje činjenično stanje. Riječi Uzvišenog:

"Recl: 'Pokažite mi one koje smatrate Njemu ravnim!'", tj. gdje su bogovi koje smatrate Njemu sličnim i ravnim "Nema ih", tj. nema Mu druga niti ravnoga. S toga Uzvišeni veli:

"Postoji samo Allah", Jedan i Jedini, Koji nema druga, "Silni i Mudri", Koji posjeduje moć kojom ovladava svime, Koji je Mudar u Svojim djelima, riječima, propisima i odredbama, neka je Uzvišen nad svim što govore.

وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ
إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾
وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾ قُل لَّكُم مِّيعَادُ يَوْمٍ
لَّا تَسْتَـْٔخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾

Mi smo te poslali svima ljudima da radosne vijesti donosiš i s da opominješ, ali većina ljudi ne zna /28/ I govori: "Kada će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite /29/ Recl: "Dan vam je već određen, ne možete ga ni za čas jedan zaustaviti niti ubrzati."/30/

"Mi smo te poslali svima ljudima da radosne vijesti donosiš i da opominješ", tj. svim stvorenjima koja podliježu zaduženju, kao što Uzvišeni veli:

"Reci: 'O, ljudi ja sam svima vama Allahov Poslanik.'" Riječi Uzvišenog: *"da radosne vijesti donosiš i da opominješ"*, tj. da obraduješ onog ko te sluša Džennetom, a da opomeneš onoga ko ti je nepokoran Vatrom. *"Ali većina ljudi ne zna"*, slične tome su riječi Uzvišenog:

"A većina ljudi, ma koliko ti želio, neće bit vjernici." (13:103) U oba "Sahiha" prenosi se merfu'-hadis od Džabira da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 569/ "Dato mi je pet stvari koje ni jednom poslaniku prije mene nisu date i potpomognut sam strahom na razdaljinu od mjesec dana hoda, Zemlja mi je učinjena mjestom za sedždu (namaz) i čistom, pa kojeg kod čovjeka od mog ummeta zadesi vrijeme namaza, neka ga klanja, dozvoljen mi je ratni plijen koji nikom prije mene nije bio dozvoljen i dat mi je šefaat .Poslanici prije mene slali su samo svojim narodima, a ja sam poslat cijelom čovječanstvu." U Sahih-hadisu, također, stoji da je Poslanik s.a.v.s. rekao: (570) "Poslat sam crnome i crvenome." Mudžahid kaže: Džinima I ljudima. Potom Uzvišeni govori o nevjernicima i njihovom nijekanju Sudnjega dana:

"I govore: 'Kad će već jednom ta prijetnja, ako Istinu govorite?'" Ovaj ajet je kao riječi Uzvišenog:

"Požuruju ga oni koji u nj ne vjeruju, a oni koji vjeruju zbog njega strahuju i da je Istina znaju." (42:18) Potom Uzvišeni veli:

"Reci: 'Dan vam je već određen,ne možete ga ni za jedan čas zaustaviti, niti ubrzati'", tj.vi imate rok koji vam je ograničen i koji se neće odgoditi.

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
لَن نُّؤْمِنَ بِهَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ وَلَا بِٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ
مَوْقُوفُونَ عِندَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ ٱلْقَوْلَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ
ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لَوْلَآ أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ
ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوٓا۟ أَنَحْنُ صَدَدْنَٰكُمْ عَنِ ٱلْهُدَىٰ بَعْدَ
إِذْ جَآءَكُم بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ
ٱسْتَكْبَرُوا۟ بَلْ مَكْرُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَآ أَن نَّكْفُرَ بِٱللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُۥٓ
أَندَادًا ۚ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۚ وَجَعَلْنَا ٱلْأَغْلَٰلَ فِىٓ أَعْنَاقِ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾

A oni koji ne vjeruju govore: "Mi nećemo vjerovati u ovaj Kur'an niti u Knjige prije njega!" A kad bi samo vidio kad oni koji su učinili zlo pred Gospodarom svojim budu sabrani i kad stanu među sobom razgovarati: "Da vas nije bilo, sigurno bismo bili vjernici!", reći će oni koji su tlačeni bili onima koji su bili oholi. /31/ "A zar smo vas mi od Pravog puta odvratili nakon što vam je bilo na njega ukazano? Ne, sami ste vi zločinci bili", reći će oni koji su bili oholi onima koji su bili tlačeni. /32/ "Nije bilo tako!", odgovorit će oni koji su boli tlačeni onima koji su bili oholi, "nego ste i danju i noću spletkarili kad ste od nas tražili da u Allaha ne vjerujemo i da Mu druge jednakim smatramo." i svi će prikriti tugu kad vide da će kažnjeni biti, a mi ćemo na vratove nevjernika sindžire staviti; zar će biti kažnjeni drukčije nego prema onome kako su radili?/33/

Uzvišeni izvještava o ustrajnosti nevjernika u njihovoj zabludi i njihovoj upornosti u nevjerovanju u Kur'an i Sudnji dan, o kome je obavijestio, a zatim kaže:

"A oni koji ne vjeruju govore: 'Mi nećemo vjerovati u ovaj Kur'an, niti u Knjige prije njega!'" Uzvišeni Allah im prijeti i obavještava ih o njihovom ponižavjućem stanju kada stanu pred Njega, sporeći se:

"I kad stanu među sobom razgovarati reći će oni koji su tlačeni bili", a to su sljedbenici *"onima koji su bili oholi"*, a to su vođe i glavari,

"da vas nije bilo, sigurno bismo bili vjernici", tj. da nas vi niste odvraćali, mi bi slijedili poslanike i vjerovali u ono sa čim su nam došli. Vođe i glavari, koji su se oholili reći će im:

"A zar smo vas mi od Pravog puta odvratili nakon što vam je bilo ukazano", tj. mi nismo uradili ništa više osim što smo vas pozivali, pa ste nas slijedili bez dokaza, a zanemarili ste dokaze Poslanika zbog strasti iz slobodnog izbora.Zato su rekli:

"Ne, sami ste vi griješnici bili".

"Nije bilo tako", odgovoriće oni koji su bili tlačeni onima koji su bili oholi, "nego ste i danju i noću spletkarili", naprotiv, vi ste nas zavodili i nadu nam davali, spletkareći noću i danju, uvjeravajući nas da smo na Uputi, a sve je, ustvari, bila laž.

"Kad ste od nas tražili da u Allaha ne vjerujemo i da Mu druge jednakim smatramo", tj. istovrsnim božanstvima uz Njega, praveći nam likove i druge stvari kojima ste nas zavodili.

"I svi će prikriti tugu kad vide da će kažnjeni biti", tj. svi, i oni koji su slijedili i koji su bili slijeđeni kajat će se za ono što je prošlo *"A mi ćemo*

na vratove nevjernika sindžire staviti", a to su lanci koji će im vezati ruke za vratove.

"Zar će biti kažnjeni drukčije nego prema onome kako su radili", tj. nagradit ćemo vas i kazniti u skladu sa vašim djelima i sa onim što zaslužujete, kao što Uzvišeni veli:

"Za sve će biti dvostruka, ali vi ne znate" (7:38)

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebu-Hurejrea da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: (571) 'Kada žitelji Džehennema budu dovedeni u nj, dočekat će ih njegov plamen, pa će ih oprljiti tako da će im sve meso na pete spasti."

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا فِي
قَرۡيَةٖ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتۡرَفُوهَآ إِنَّا بِمَآ أُرۡسِلۡتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ٣٤ وَقَالُواْ
نَحۡنُ أَكۡثَرُ أَمۡوَٰلٗا وَأَوۡلَٰدٗا وَمَا نَحۡنُ بِمُعَذَّبِينَ ٣٥ قُلۡ إِنَّ رَبِّي يَبۡسُطُ
ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقۡدِرُ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ٣٦ وَمَآ
أَمۡوَٰلُكُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُكُم بِٱلَّتِي تُقَرِّبُكُمۡ عِندَنَا زُلۡفَىٰٓ إِلَّا مَنۡ ءَامَنَ وَعَمِلَ
صَٰلِحٗا فَأُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ جَزَآءُ ٱلضِّعۡفِ بِمَا عَمِلُواْ وَهُمۡ فِي ٱلۡغُرُفَٰتِ ءَامِنُونَ ٣٧
وَٱلَّذِينَ يَسۡعَوۡنَ فِيٓ ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُوْلَٰٓئِكَ فِي ٱلۡعَذَابِ مُحۡضَرُونَ ٣٨
قُلۡ إِنَّ رَبِّي يَبۡسُطُ ٱلرِّزۡقَ لِمَن يَشَآءُ مِنۡ عِبَادِهِۦ وَيَقۡدِرُ لَهُۥۚ وَمَآ أَنفَقۡتُم
مِّن شَيۡءٖ فَهُوَ يُخۡلِفُهُۥۖ وَهُوَ خَيۡرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ٣٩

Mi ni u jedno naselje opominjača nismo poslali a da nisu rekli oni koji su na raskošan život bili navikli: "Ne vjerujemo mi u ono što je po vama poslano!" /34/ i da nisu govorili: "Imamo više imetka i djece; mi nećemo biti mučeni!" /35/ Reci: "Gospodar moj daje obilnu opskrbu onome kome hoće, a i uskraćuje, ali, većina ljudi ne zna. /36/ Ni bogatstva vaša ni djeca vaša neće vas učiniti Nama bliskim; samo onima koji budu vjerovali i dobra djela činili pripada višestruka nagrada za ono što su radili, i oni će u visokim odajama biti sigurni. /37/ A oni koji se budu trudili da se dokazima Našim suprotstave, odvraćajući od njih, oni će biti kažnjeni." /38/ Reci: "Gospodar moj daje obilnu opskrbu onome kome hoće od robova Svojih, a kome hoće uskraćuje; što god vi udijelite, On će to nadoknaditi, On najbolje opskrbljuje."/39/

Allah tješi Svoga vjerovjesnika i poslanika Muhammeda, s.a.v.s.,: Utjerivanje u laž koje doživljavaš od strane tvojih sunarodnika koji u raskoši žive događalo se svakom poslaniku prije tebe. Nema poslanika a da ga nisu u laž utjerivali obijesni, a slijedili potlačeni, kao što veli Nuhov, alejhis-selam, narod:

"Kako da te poslušamo, kad te najniži sloj ljudi slijedi?" (27:111) Ovdje Uzvišeni veli:

"Mi ni u jedno naselje opominjača nismo poslali", tj. Poslanika,

"a da nisu rekli oni koji su na raskošan život bili navikli", a to su oni koji su posjedovli blagodati, bogatstvo i vodeće pozicije. Katade veli: "To su njihovi silnici i prethodnici, glavari zla među njima." ***"Ne vjerujemo mi u ono što je po vama poslano"***, tj. ne vjerujemjo u to, niti ga slijedimo.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebu-Rezina da je rekao: (572) "Bila dva čovjeka koji su bili ortaci. Jedan je nekim poslom otišao na obalu mora a drugi je ostao. Nakon što je Poslanik, s.a.v.s., primio Objavu, prvi je pisao svome prijatelju pitajući ga šta je Poslanik učinio. Ovaj mu je napisao da ga niko od Kurejši nije slijedio, već najniži i najsiromašniji ljudi. Tada je ovaj ostavio svoju trgovinu, došao svome prijatelju i rekao mu: 'Uputite me ka njemu!' On je inače čitao knjige ili neke knjige. Došao je Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: 'Čemu pozivaš?' On je rekao: 'Pozivam tome i tome...' A on je rekao: 'Svjedočim da si ti Allahov Poslanik.' Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Kako znaš?' On je rekao: 'Koji god poslanik je poslat, slijedili su ga najniži ljudi i siromasi.'" Zatim je objavljen ajet: ***"Mi ni u jedno naselje nismo poslali opominjača, a da nisu rekli oni koji su na raskošan život bili navikli: 'Ne vjerujemo mi u ono što je vama poslano!'"*** Tada mu je Poslanik, s.a.v.s., poslao poruku: "Uzvišeni Allah je objavio potvrdu onoga što si rekao".

"Oni su govorili: 'Imamo više imetka i djece; mi nećemo biti mučeni!'", tj. ponosili su se mnoštvom onoga što posjeduju i mnoštvom djece, vjerujući da je to dokaz Allahove ljubavi prema njima i Njegove brige za njih, navodno da im On ne bi dao takvo nešto na dunjaluku, a zatim ih kaznio na ahiretu. Ali, daleko je to od njih!

"Misle li oni - kad ih imetkom i sinovima pomažemo, da žurimo da im neko dobro učinimo? Nikako, ali oni ne opažaju." (23:55, 56) Ovdje veli:

"Reci: 'Gospodar moj daje obilnu opskrbu onome kome koće, a i uskraćuje'", tj. daje imetak i onome koga voli i onome koga ne voli, čini

siromašnim koga hoće, a bogatim koga hoće. Njegova mudrost je potpuna, a Njegovi dokazi neoborivi, *"ali većina ljudi ne zna."* Potom Uzvišeni veli:

"Ni bogatstva vaša, ni djeca vaša neće vas učiniti Nama bliskim", tj. da oni nisu dokaz Naše ljubavi prema vama, niti brige za vas.

Imam Ahmed prenosi od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (573) "Uzvišeni Allah ne gleda vaš izgled i vaše imetke, već gleda vaša srca i vaša djela." Prenose ga i Muslim i Ibn Madže. Stoga Uzvišeni veli: ***"Samo onima koji budu vjerovali i dobra djela činili"***, tj. Nama vas približuje vjerovanje i činjenje dobra.

"Čeka i pripada višestruka nagrada za ono što su radili", tj. njihovo dobro djelo će se umnožiti od deset do sedam stotina puta. ***"I oni će u visokim odajama biti sigurni"***, tj. u visokim prebivalištima u Džennetu bit će sugurni od svakog straha i neugodnosti.

"A oni koji se budu trudili da se dokazima našim suprotstave, odgovarajući od njih", tj. nastoje da odvrate od Allahovog puta, slijedenja Poslanika i vjerovanja u Njegove ajete. ***"Oni će biti kažnjeni"***, tj. bit će kažnjeni shodno svojim djelima.

Riječi Uzvišenog:

"Reci: 'Gospodar moj daje obilnu opskrbu onome kome hoće od robova Svojih, a kome hoće uskraćuje'", u skladu sa Svojom Mudrošću koja se kroz to manifestira. Nekome daje izobilje, a nekome uskraćuje iz razloga dostupnih samo Njegovoj Mudrosti. I kao što će biti različitog stepena na dunjaluku, tako će biti i na ahiretu: jedni će biti u odajama na najvišim stepenima, a jedni će biti na mukama na najnižim razinama. Najbolji čovjek na dunjaluku je, kako veli Poslanik, s.a.v.s.,: (574) "Spašen je i postigao je što treba onaj ko prihvati islam, kome bude data dovoljna nafaka i koga Allah učini zadovoljnim onim što mu je dao."

"Što god vi udijelite, On će to nadoknaditi", tj. ma koliko podijelili od onoga što vam je On naredio i dopustio, On će vam to nadoknaditi na dunjaluku protuvrijednošću, a na ahiretu nagradom. U hadisu stoji: (575) "Svako jutro dvojica meleka silaze, a jedan od njih govori: 'Bože, daj onome ko dijeli nadoknadu',a drugi govori: 'Bože daj propast onome koji ne daje.'" Sufjan Es-Sevri prenosi od Mudžahida da je rekao: Neka niko ne tumači ovaj ajet:

'Što god vi udijelite, On će to nadoknaditi, on najbolje opskrbljuje.' Ako neko od vas posjeduje nešto, neka bude umjeren, jer je nafaka raspodijeljena."

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ
يَقُولُ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ أَهَٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ
أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم ۖ بَلْ كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ ۖ أَكْثَرُهُم بِهِم
مُّؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ وَنَقُولُ
لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾

A na Dan kad ih sve sabere, pa meleke upita: "Zar su se ovi vama klanjali?", /40/ oni će odgovoriti: "Uzvišen neka si, Ti si Gospodar naš,ne oni! Oni su se džinima pokoravali i većina njih je vjerovala u njih." /41/ Toga Dana jedni drugima nećete moći ni koristiti ni nauditi, a Mi ćemo onima koji su prema sebi nasilje učinili reći: "Trpite patnju u Vatri koju ste poricali!" /42/

Uzvišeni izvještava da će On osuditi mušrike na Sudnjem danu pred svim stvorenjima. Pitat će meleke koje su mušrici obožavali i smatrali ravnim praveći njihove kipove kako bi se Allahu približili, pa će im reći:

"Zar su se ovi vama klanjali?", tj. da li ste im vi naredili da to čine. Uzvišeni slično veli u poglavlju "El-Furkan":

"Jeste li vi ove robove Moje u zabludu zaveli ili su oni sami s Pravog puta zalutali?" (25:17)

"Oni će odgovoriti: "Uzvišen neka si", Čist si od toga da uz Tebe ima nekakav bog. ***"Ti si Gospodar naš, ne oni!" "Oni su se džinima pokoravali"***, misle na šejtane, jer su ih oni zaveli i uljepšali im obožavanje idola.

"Većina njih je vjerovala u njih", tj. meleki se odriču onih koji su ih obožavali bez razloga. Allah veli: ***"Toga Dana jedni drugima nećete moći ni koristiti ni nauditi"***, tj. neće vam koristiti ono od čega ste očekivali da vam koristi i čije ste obožavanje založili za ovaj Dan.

"A Mi ćemo onima koji su prema sebi nasilje učinili reći", tj. ogriješili su se prema sebi obožavajući nekoga mimo Allaha.

"Trpite patnju u Vatri koju ste poricali", tj. ovo je nagrada onome ko je obožavao nekoga mimo Uzvišenog Allaha, a Njegovu kaznu i susret sa Njim smatrao lažnim.

وَإِذَا تُتْلَىٰ

عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ
يَعْبُدُ ءَابَآؤُكُمْ وَقَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ مُّفْتَرًى ۚ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٣﴾ وَمَآ ءَاتَيْنَٰهُم مِّن كُتُبٍ
يَدْرُسُونَهَا ۚ وَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِن نَّذِيرٍ ﴿٤٤﴾ وَكَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
وَمَا بَلَغُوا۟ مِعْشَارَ مَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ فَكَذَّبُوا۟ رُسُلِى ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾

Kad im se Naši jasni ajeti kazuju, oni govore: "Ovaj čovjek samo hoće da vas odvrati od onog čemu su se preci vaši klanjali", i govore: "Ovo nije ništa drugo nego izmišljena laž." A oni koji ne vjeruju govore o Istini kada im dođe: "Ovo nije ništa drugo nego očito vračenje!" /43/ A Mi im nismo dali nikakve knjige da ih izučavaju i Mi im, prije tebe, nismo bili poslali nekoga ko bi ih opominjao. /44/ A i oni prije njih su poslanike u laž ugonili, a ovi nisu postigli ni deseti dio od onoga što smo onima bili dali, pa su ipak poslanike Moje lažnim smatrali, i kakva je samo bila kazna Moja!/45/

Uzvišeni izvještava da nevjernici zaslužuju kaznu, jer slušajući Allahove ajete, jezikom Poslanika, a.s.

*"**govore: 'ovaj čovjek smo hoće da vas odvrati od onoga čemu se se preci vaši klanjali'"**,* želeći time reći da je vjera njihovih predaka istinita, a Muhammedova vjera zabluda, neka je i na njih i na njihove pretke koji nisu vjerovali prokletstvo Uzvišenog Allaha.

*"**I govore: 'Ovo nije ništa drugo nego izmišljena laž'"**,* misleći time na Kur'an.

*"**A oni koji ne vjeruju govore o Istini kada im dođe: 'Ovo nije ništa drugo nego očito vračanje'"**,* tj. oni Kur'an opisuju kao očitu čaroliju.

*"**A Mi im nismo dali nikakve knjige da ih izučavaju i Mi im, prije tebe, nismo bili poslali nekoga ko bi ih opominjao**"*, tj. Allah nije poslao Arapima knjigu prije Kur'ana, niti poslanika prije Muhammeda, s.a.v.s. Oni su priželjkivali da među njih bude poslat poslanik, a nakon što im je Allah dao tu blagodat, oni su ga porekli.

Potom Uzvišeni veli: *"**a i oni prije njih su poslanike u laž ugonili**"*, tj. narodi prije njih, *"**a ovi nisu postigli ni deseti dio od onoga što smo onima bili dali**"*, tj. snage na dunjaluku, pa su zanijekali Allahove dokaze, pa ih je On uništio i prerušio njihove zemlje. Stoga Uzvišeni kaže:

*"**Pa su ipak poslanike Moje lažnim smatrali, i kakva je samo bila kazna Moja!**"*, tj. pogledajte i uzmite pouku kakva je bila Moja kazna nevjernicima i Moja pomoć poslanicima.

۞ قُلْ إِنَّمَآ أَعِظُكُم بِوَٰحِدَةٍ ۖ أَن تَقُومُوا۟ لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَٰدَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا۟ ۚ
مَا بِصَاحِبِكُم مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾

Reci: "Ja vam savjetujem samo jedno: ustanite iskreno prema Allahu, dvojica po dvojica, ili jedan po jedan, pa zatim razmislite da drug vaš nije lud. On vas samo prije teške patnje opominje." /46/

Uzvišeni veli: *"Reci, o Muhammede, nevjernicima koji tvrde da si lud"*:

*"**Ja vam savjetujem samo jedno**"*, a to je:

*"**ustanite iskreno prema Allahu dvojica po dvojica, ili jedan po jedan, pa zatim razmislite da drug vaš nije lud**"*, tj. zauzmite pošten stav, u ime Boga, bez zagriženosti i pristrasnosti, pa upitajte jedni druge i odgovorite je li Muhammed lud. Potom savjetujte jedni drugima da prihvate Istinu, tj. da je Muhammed pametan, ni u kom slučaju lud.

*"**On vas samo prije teške patnje opominje.**"* Buharija prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: (576) " Poslanik, s.a.v.s., popeo se na brdo Safa jednog dana, pa povikao: 'Ja sabahah!' (ovo je povik kojim se upozorava na nadolazeću opasnost), pa su se oko njeg okupili Kurejši, rekavši: 'Šta ti je?' On reče: 'Šta mislite kada bih vas izvijestio da će vas neprijatelj napasti jutrom ili večerom, da li biste mi povjerovli?' Oni rekoše da bi, a on reče: 'Ja vas upozoravam na žestoku kaznu!', pa Ebu-Leheb reče: 'Propao ti, zar si nas zbog ovog sakupio?'" "neka propadne Ebu-Leheb, i propao je!" Ovaj hadis je već prethodio kod riječi Uzvišenog:

*"**Opominji svoju bližnju porodicu!**"**(26:214)***

قُلْ مَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ
شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ ۚ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾ قُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ
وَمَا يُبْدِئُ ٱلْبَٰطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ قُلْ إِن ضَلَلْتُ فَإِنَّمَآ أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِى ۖ
وَإِنِ ٱهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِىٓ إِلَىَّ رَبِّىٓ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾

Reci: "Kakvu god nagradu da zatražim od vas, nek ostane vama, mene će nagraditi Allah, On je svjedok svake stvari." /47/ Reci: "Gospodar moj pobjeđuje Istinom, On je Znalac skrivenih stvari, On dobro zna i sve ono što je vama skriveno." /48/ Reci: "Došla je Istina, a laži je nestalo!" /49/ Reci: "Ako zalutam, zalutao sam na svoju štetu, a ako sam na Pravom putu, to je zbog onoga što mi Gospodar moj objavljuje; On, zaista, sve čuje i blizu je."/50/

Uzvišeni naređuje Svome Poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., da rekne mušricima:

*"**Kakvu god nagradu da zatražim od vas, nek ostane vama**"*, tj. od vas ne želim nagradu za ispunjavanje misije koju mi je Uzvišeni Allah povjerio i za to što vam naređujem da samo Allahu ibadet činite.

*"**Mene će nagraditi Allah, On je svjedok svake stvari.**"* tj. zna sve, pa i za moje dostavljanje njegove vjere vama, a i za vaša djela. Riječi Uzvišenog: *"**Reci: 'Gospodar moj dostavlja Istinu. On je Znalac skrivenih stvari'**"*, su kao riječi:

*"**On Ruha Svoga šalje sa zapovijedi Svojom kome hoće od Svojih robova**" **(40:15)***, žitelja Zemlje, sa Svojom poslanicom, jer je On Znalac skrivenoga, pa Mu ne može biti ništa skriveno ni na Zemlji ni na nebu.

*"**Reci: 'Došla je Istina, a laži je nestalo!'**"*, tj. došla je Istina i veličanstveni Vjerozakon, a iščezla je zabluda. Stoga je, (577) ušavši u El-Mesdžidul-Haram i našavši oko Kabe postavljene kipove, Allahov Poslanik, s.a.v.s., počeo da ih udara svojim lukom i uči:

*"**Reci: 'Došla je Istina, a laži je nestalo; laži je, uistinu, određeno da nestane!'**" **(17:81)***

*"**Reci: 'Došla je Istina, a laži je nestalo!'**"* Prenose ga Buharija, Muslim i Et-Tirmizi.

Riječi Uzvišenog:

*"**Reci: 'Ako zalutam, zalutao sam na svoju štetu, a ako sam na Pravom putu, to je zbog onoga što mi Gospodar moj objavljuje'**"*, tj. svo dobro dolazi od Allaha i od Upute i razjašnjenja, koje On objavljuje. Ko zaluta, sam od sebe zaluta, kao što veli Abdullah ibn Mes'ud, kada je pitan o problemu žene koja se udala bez mehra, "mufevvida": "Reći ću po svome mišljenju. Ako bude ispravno, od Allaha je, a ako bude pogrešno, od mene je i od šejtana, a Allah i Njegov Poslanik čisti su od toga".

Riječi Uzvišenog: *"**On, zaista, sve čuje i blizu je**"*, tj. čuje riječi Svojih robova, blizu je da usliša molbu onoga ko Ga moli.

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ فَزِعُوا۟
فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا۟ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾ وَقَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِهِۦ وَأَنَّىٰ لَهُمُ
ٱلتَّنَاوُشُ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ وَقَدْ كَفَرُوا۟ بِهِۦ مِن قَبْلُ وَيَقْذِفُونَ
بِٱلْغَيْبِ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ
بِأَشْيَاعِهِم مِّن قَبْلُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ فِى شَكٍّ مُّرِيبٍ ﴿٥٤﴾

A da ti je vidjeti kad ih strava uhvati - umaći neće moći; izbliza bit će ščepani - /51/ i kada reknu: "Vjerujemo u Istinu!" A šta će im biti od koristi kad je život na Zemlji bio i prošao! /52/ U njega oni nisu prije vjerovali, govorili su ono što nije poznato, što je od Istine daleko; /53/ i između njih i onoga što budu bit će prepreka postavljena kao što je prije bilo učinjeno sa njima sličnim, jer su svi oni, doista, mnogo sumnjali" /54/

*Kaže Uzvišeni: "**A da ti je vidjeti**"*, o Muhammede, *"**kad ih strava uhvati**"*, tj. one koji poriču Sudnji dan, *"**umaći neće moći**"*, tj. nema im pribježišta niti utočišta.

*"**Izbliza bit će ščepani**"*, tj. bit će uzeti u prvi mah, čim izađu iz grobova na Sudnjem danu, i to je najveća nesreća.

*"**I kada reknu: 'Vjerujemo u Istinu'**"*, tj. reći će na Sudnjem danu da vjeruju u Allaha, meleke, poslanike, Knjige, kao što kaže Uzvišeni:

*"**A da ti je vidjeti zločinitelje kako će, oborenih glava, pred Gospodarem svojim, reći: 'Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo, pa nas povrati da dobra djela činimo, mi, doista, čvrsto vjerujemo.'" (32:12)***

Uzvišeni veli: *"**A šta će im biti od koristi kad je život na Zemlji bio i prošao**"*, tj. nema načina da njihovo vjerovanje bude prihvaćeno, kao što neko ne može dohvatiti neku stvar iz daljine.

Riječi Uzvišenog: *"**U njega oni prije nisu vjerovali**"*, tj. kako da im se sada ostvari vjerovanje na ahiretu, a nisu prihvatili Istinu na dunjaluku i u laž su utjerivali poslanike.

*"**Govorili su ono što je od Istine daleko**"*, kao što Uzvišeni veli:

*"**nagađajući ono što ne znaju**" **(18:22)***, pa ponekad vele da je pjesnik, ponekad vrač, a ponekad čarobnjak i slične zabludjele tvrdnje, ne vjerujući u proživljenje, povratak i skupljanje pred Allahom.

*"**mi samo nagađamo, nismo uvjereni**"* u proživljenje, niti Džehennem. Riječi Uzvišenog:

*"**I između njih i onoga što budu željeli bit će prepreka**"*, između i imana i tevbe. Kako da se to i ostvari kad nije vrijeme imana i tevbe, jer nisu ranije povjerovali?! Riječi Uzvišenog:

*"**Kao što je prije bilo učinjeno sa njima sličnim**"*, tj. kao što se dogodilo ranijim narodima koji su poricali poslanike pa im je došla Naša kazna i koji su poželjeli da su vjerovali ali im neće biti primljeno

*"**Videći Našu kaznu, rekli su: 'Vjerujemo u Jedinog Allaha, a odričemo se onoga što smo ranije pridruživali', ali im nije koristilo vjerovanje nakon što su vidjeli kaznu Našu. To je Allahov zakon važeći za one koji su prošli. I tada su propadali nevjernici." (40:84,85)*** Riječi Uzvišenog:

*"**Jer su ovi, doista, mnogo sumnjali**"*, te im stoga nije prihvaćeno vjerovanje nakon viđenja kazne. Katade veli: "Čuvajte se sumnje, jer ko u sumnji umre, u noj će i proživljen biti, a ko umre u čvrstom uvjerenju u njemu će biti i proživljen."

Svršetak tumačenja poglavlja "Sebe'". Uzvišeni Allah pomaže da se slijedi Ispravni put!

35
FATIR / STVORITELJ
OBJAVLJENA U MEKI,, IMA 45 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي
أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ
قَدِيرٌ ①

U ime Allaha Svemilosnog, Milostivog!
Hvaljen neka je Allah, Stvoritelj nebesa i Zemlje, Koji meleke sa po dva, tri i četiri krila čini izasłanicima; On onome što stvara dodaje što hoće, On, uistinu, sve može." /1/

Riječi Uzvišenog: ***Hvaljen neka je Allah, Stvoritelj nebesa i Zemlje."*** Tj. Onaj Koji ih je stvorio iz ničega. ***Koji čini meleke izasłanicima"***, tj. između Njega i njegovih poslanika, ***"sa krilima"***, tj. kojima lete da bi brzo dostavili ono što im je naređeno,

"sa po dva, tri i četiri", tj. neki od njih imaju dva krila, neki tri, neki četiri, a neki više krila, kao što stoji u hadisu (578) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio Džibrila, a.s., u noći Isra'a, a imao je 600 krila, između svaka dva, raspon kao između istoka izapada.

"On onome što stvara dodaje što hoće, On, uistinu, sve može." Es-Sudijj veli: "Dodaje krila i stvara ih koliko hoće."

مَّا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۖ وَمَا يُمْسِكْ فَلَا
مُرْسِلَ لَهُ مِن بَعْدِهِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ②

Milost koju Allah podari ljudima - niko ne može uskratiti, a ono što On uskrati - niko ne može, poslije Njega, dati; On je Silan i Mudar./2/

Uzvišeni izvještava da ono što On hoće biva, a da ono što On neće ne biva i da nema onoga ko će uskratiti ono što On da, niti dati ono što On uskrati. Imam Ahmed prenosi od Verrada, oslobođenog roba El-Mugire ibn Šu'be da rekao je: (579) "Muavija je pisao El-Mugire ibn Šu'bi: 'Napiši mi šta si čuo od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.,' El-Mugire me pozvao, pa sam mu napisao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da veli završavajući namaz: 'Nema boga osim Allaha Jedinoga, nema Mu sudruga. Njemu pripada vlast i hvala, On sve može. Bože, nema toga ko će uskratiti ono što Ti daš, niti dati ono što Ti uskratiš. Ništa ne pomaže da čovjek izbjegne Tvoju kaznu.' Čuo sam ga i da zabranjuje rekla-kazala, zapitkivanje, i rasipanje imetka, zakopavanje žive ženske djece, nepokornost majkama, uskraćivanje pa davanje, ucjenjivanje." Navode ga obojica, i Buharija i Muslim, a imam Malik, neka mu se Allah smiluje veli: "Ebu--Hurejre bi, kada bi padala kiša, rekao: "Kiša nam je pala zbog zvijezde bereketa ovog ajeta", pa je proučio slijedeće:

"Milost koju Allah podari ljudima - niko ne može uskratiti, a ono što On uskrati - niko ne može, poslije Njega, dati; On je Silan i Mudar."

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا
نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ
وَالْأَرْضِ ۚ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ③ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ
كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ ۚ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ④ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ
وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ۖ وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ ⑤
إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا
مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ ⑥

O ljudi, sjetite se milosti kojom vas Allah obasipa. Postoji li, osim Allaha, ikakav drugi stvoritelj koji vas sa neba i iz zemlje opskrbljuje? Osim Njega nema drugog boga, pa kuda se onda odmećete?! /3/ Ako te oni u laž utjeruju - pa i prije tebe su poslanike u laž utjerivali; a Allahu će se sve vratiti. /4/ O ljudi, Allahova prijetnja je, zaista, istinita, pa neka vas nikako život na ovom svijetu ne zaslijepi i neka vas šejtan u Allaha ne pokoleba. /5/ Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim i smatrajte! On poziva pristaše svoje da budu stanovnici u Vatri./6/

Uzvišeni upozorava Svoje robove i upućuje ih kako da izvedu dokaze o tome da Njemu Jedinom trebaju robovati i o tome da jedino On stvara i opskrbu daje, pa stoga jedino Njemu treba robovati i ne smatrati Mu ravnim kipove, niti bilo šta drugo. Stoga Uzvišeni veli:

* Objavljena nakon sure "El-Furkan."

"Pa kuda se onda odmećete?!", tj. kako Me možete smatrati lažnim nakon ovog dokaza i jasnoće argumenata i obožavati kipove.

Uzvišeni veli: ***"Ako te oni u laž utjeruju"***, o Muhammede, i suprostavljaju se tevhidu sa kojim si došao, ugledaj se u prethodne poslanike. I njih su u laž utjerivali njihovi narodi, uprkos jasnim dokazima sa kojima su došli.

"A Allahu će se sve vratiti", On će ih nagraditi ili kazniti po zasluzi. Potom Uzvišeni veli:

"O, ljudi, Allahova prijetnja je, zaista, istinita. "Pa neka vas nikako život na ovom svijetu ne zasiljepi", tj. nemojte biti zavarani prolaznim ljepotama dunjaluka ***""I neka vas šejtan u Allaha ne pokoleba"***, tj. neka vas šejtan ne zavede sa svojom ohološću i neka vas ne odvrati od slijeđenja Božijih poslanika i vjerovanja u Njegove riječi. "El-Garur" je šejtan. Potom Uzvišeni objašnjava iblisovo neprijateljstvo prema sinu Ademovom, pa veli:

"Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim i smatrajte", tj. vi budite njegovi još žešći neprijatelji, suprotstavite mu se i utjerajte ga u laž u vezi sa onim čime vas zavodi.

"On poziva pristaše svoje da budu stanovnici u Vatri". on nastoji da vas zavede kako biste sa njim ušli u džehenemsku Vatru. Molimo Uzvišenog da nas učini šejtanovim neprijateljima i da nas Obdari slijeđenjem Njegove Knjige i Sunneta Njegovog Poslanika, s.a.v.s., On sve čuje i odaziva se molbi.

الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَالَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ أَفَمَن زُيِّنَ لَهُ
سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا ۖ فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ ۖ
فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾

Onima koji ne vjeruju, pripada patnja teška, a onima koji vjeruju i dobra djela čine, pripada oprost i nagrada velika. /7/ Kako mogu biti isti onaj kome su njegova ružna djela prikazana ljepim, a i on ih smatra ljepim... Allah u zabludu stavlja onoga koga hoće, a na Pravi put upućuje koga hoće, pa ne izgaraj od žalosti za njima; Allah, doista, dobro zna sve što oni rade." /8/

Nakon što Uzvišeni spominje da će Iblisovi sljedbenici završiti u paklenoj Vatri, spominje da će nevjernici imati žestoku kaznu zbog pokornosti šejtanu i nepokornosti Svemilosnom, a da svima koji vjeruju u Allaha i Njegovog Poslanika

i ***"koji dobra djela čine pripada oprost"*** njihovih grijeha ***"I nagrada velika"*** za njihova dobra djela. Potom Uzvišeni veli: ***Kako mogu biti isti onaj kome su njegov ružna djela prikazana ljepim, a i on ih smatra ljepim..."***, poput nevjernika koji griješe, a smatraju da dobro čine.

"Allah u zabludu stavlja onoga koja hoće, a na Pravi put upućuje koga hoće", tj. to se zbiva sa Njegovim određenjem.

"Pa ne izgaraj od žalosti", tj. ne žali zbog toga, jer je Allah Mudar u Svome određenju, jer u zabludi ostavlja i upućuje koga hoće i On u tome ima potpuno znanje i neoboriv argument.

Zato kaže:- ***"Allah, doista, dobro zna sve što oni rade"***, tj. znao je to sve što će oni biti prije nego što je stvorio nebesa i zemlju na 50.000 godina.

وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَاهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا
بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ كَذَٰلِكَ النُّشُورُ ﴿٩﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ
فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا ۚ إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ ۚ
وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَمَكْرُ أُولَٰئِكَ هُوَ يَبُورُ
﴿١٠﴾ وَاللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا ۚ وَمَا
تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ ۚ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنقَصُ
مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾

Allah šalje vjetrove koji pokreću oblake, a Mi ih onda u mrtve predjele upravljamo i njima zemlju oživljavamo, koja je mrtva bila: takvo će biti proživljenje. /9/ Ako neko želi veličinu - pa, u Allaha je sva veličina! K Njemu se dižu ljepe riječi, i dobro djelo On prima. A onima koji imaju hrđave namjere, pripada patnja nesnosna, i njihovo spletkarenje je posao bezuspješni. /10/ Allah vas stvara od zemlje, zatim od kapi sjemena, i najzad vas čini muškarcima i ženama. I nijedna žena ne zanese niti rodi a da On to ne zna. I ničiji život se ne produži niti skrati a da to nije zabilježeno u Knjizi; to je Allahu, uistinu, lahko!/11/

On često upućuje Svoje robove na istinitost proživljenja navodeći kao primjer oživljavanje zemlje nakon njene obamrlosti, kao što čini u poglavlju "El--Hadž", podsjećajući Svoje robove da iz toga izvuku pouku, jer zemlja bude obamrla i beživotna, bez bilja, a kada nad nju pošalje oblake s kišom i kad je spusti na zemlju,

"ona ustrepće i uzbuja, i iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno". (32:5) Tako je i sa tijelima. Kada Allah htjedne da ih proživi, poslat će ispod Arša kišu koja će obuhvatiti cijelu Zemlju i iz

grobova će izrasti tijela kao što izraste sjemenka iz zemlje. Stoga u vjerodostojnom hadisu stoji: (580) "Cijelo tijelo sina Ademovog će istruhnuti osim repnjače, od nje je stvoren i od nje će biti sastavljen." Stoga Uzvišeni veli: ***"Takvo će biti proživljenje."*** U poglavlju El-Hadždž je već naveden hadis Ebu-Rezina: (581) "Rekao sam: 'O, Allahov Poslaniče, kako će Allah oživiti mrtve? Koje njegovo stvorenje može poslužiti kao dokaz za to?' Rekao je, s.a.v.s.: 'O, Ebu-Rezine, zar nisi prolazio kroz dolinu koju nastanjuje tvoj narod dok je bila opustjela, a potom si prošao kroz nju, a ona trepti zelenilom?' Rekao sam: 'Jesam'. Rekao je: 'Tako će Allah oživiti mrtve.'"

Riječi Uzvišenog: ***"Ako neko želi veličinu - pa, u Allaha je sva veličina"***, tj. ko želi da bude velik i snažan na dunjaluku i ahiretu, neka se drži pokornosti Uzvišenom Allahu i ostvarit će što smjera, jer Uzvišeni Allah posjeduje i dunjaluk i ahiret i sva moć i veličina Njemu pripada, kao što veli Uzvišeni:

"koji prijateljuju s nevjernicima, a ne s vjernicima! Zar kod njih traže snagu, a sva snaga pripada Allahu?" (4:139) Uzvišeni također kaže:

"A snaga je u Allaha i u Poslanika Njegova i u vjernika, ali licemjeri neća da znaju." (63:8) Neka se, stoga, vjernici ojačaju pokornošću Uzvišenom Allahu.

Riječi Uzvišenog: ***"K njemu se dižu lijepe riječi"***, tj. spominjanje Allaha, učenje Kur'ana i dova. Ovo veli ne jedan od prethodnika. Riječi Uzvišenog:

"I dobro djelo On prima", Mudžahid veli: "Dobro djelo uzdiže lijepe riječi", a jas El-Kadi veli: "Da nije dobrih djela, ne bi se digle riječi." El-Hasan i Katade vele: "Ne prihvataju se riječi bez djela."

Riječi Uzvišenog: ***"A onima koji imaju hrđave namjere"***, to su oni koji se pretvaraju u svojim djelima, tj.nastoje da odaju utisak da su pokorni Allahu, a oni su "mrski" Allahu. U to ulaze mušrici i drugi, prvenstveno mušrici. Stoga Uzvišeni kaže:

"pripada patnja nesnosna, i njihovo spletkarenje je posao bezuspješni", tj. propast će i ništavan biti, ubrzo će se pametnima otkriti njihova lažljivost jer ko god nešto sakrije, Uzvišeni Allah to otkrije na njegovome licu ili u nehotično izgovorenim riječima i Allah ga zaodjene takvim plaštom, ako je to dobro - dobrim, a ako je zlo - zlim. Pretvaranje na kraju nikada nije bilo probitačno i samo je vodilo na stranputicu. Vidovitim vjernicima to ne može promaći, uskoro će se otkriti, a Onome Ko zna sve skriveno, ništa se skriti ne može.

Riječi Uzvišenog: ***Allah vas stvara od zemlje, zatim od kapi sjemena"***, tj. vaš otac Adem prvobitno je stvoren od zemlje, a zatim je njegovo potomstvo nastalo od kapi ***"I najzad vas čini muškarcima i ženama"***, iz Njegove blagosti i milosti učinio vam je od vaše vrste supruge da se smirite uz njih. ***"I nijedna žena ne zanese, niti rodi, a da On to ne zna"***, tj. On to zna i ništa o tome Mu nije skriveno. Naprotiv,

"I nijedan list ne opadne, a da On za nj ne zna; i nema zrna u tminama zemlje, niti ičeg svježeg, niti ičeg suhog, što nije u jasnog Knjizi (6:59)

Riječi Uzvišenog:

"I ničiji život se ne produži, niti skrati, a da to nije zabilježeno u Knjizi." Zamjenica se ovdje odnosi na vrstu a ne na pojedinca, tj. dugovječnost koja je nekome data Njemu je poznata i kod Njega je u Prvobitnoj Knjizi. Od Ibn-Abbasa prenosi se da je o riječima:

"I ničiji život se ne produži, niti skrati, a da to nije zabilježeno u Knjizi; to je Allahu, uistinu, lahko!" rekao: "Kome god sam odredio dug život, on će to dostići, jer sam mu Ja to odredio i dostići će ono što je u Knjizi, što sam Ja odredio, ne više. Onaj kome sam odredio da živi kratko neće dostići dugovječnost već samo ono što sam propisao u Knjizi. To su riječi Uzvišenog:

"Niti mu se život skrati, a da to nije zabilježeno u Knjizi; to je Allahu uistinu lahko!" Sve to je u Knjizi kod Njega. Ed-Dahhak veli slično. En-Nesai, tumačeći ovaj ajet, prenosi od Enes ibn Malika da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da veli: (582) 'Koga veseli da mu se poveća nafaka i produži trajanje neka obilazi rodbinu.'" Prenose ga Buharija, Muslim i Ebu-Davud. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ebud-Derda'a da je rekao: (583) "Spomenuli smo kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., produžavanje života pa je rekao: 'Uzvišeni Allah nikome ne odgađa smrt kada mu dođe Sudeni čas, već se produžavanje života stječe dobrim potomstvom koje robu bude darovano, pa za njega moli nakon njega, te mu stiže njihova dova za njega, i to je produžavanje života

"To je Allahu, uistinu, lahko!", tj. lahko Mu je jer posjeduje detaljno znanje o tome za sva Svoja stvorenja, Njegovo znanje obuhvata sve i ništa Mu nije skriveno.

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ ۖ وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾

Ni dva mora nisu jednaka: jedno je slatko i prijatno - voda mu se lahko pije, a drugo je slano i gorko; vi iz svakog jedete svježe meso i vadite nakit kojim se kitite; i ti vidiš kako po njemu sijeku vodu da stječete iz obilja Njegova, da biste bili zahvalni./12/

Uzvišeni skreće pažnju na Svoju veličanstvenu moć oličenu u činjenici da stvara različite stvari. Stvara dva mora: jedno je slatko i pitko, a to su rijeke,

"a drugo je slano i gorko", a to je more kojim plove velike lađe i koje je slano. Potom Uzvišeni kaže ***"Vi iz svakog jedete svježe meso"***, tj. ribu,

"i vadite nakit kojim se kitite", kao što veli Uzvišeni:

"Iz njih se vadi biser i merdžan." (55:22) Riječi Uzvišenog:

"Da stječete iz obilja Njegova", tj. vašim trgovačkim putovanjima iz jednog kraja u drugi, ***"i da biste bili zahvalni"***, da biste zahvaljivali svome Gospodaru što vam ga je potčinio da možete ići gdje želite, ništa vam nije onemogućeno; naprotiv, Uzvišeni vam je Svojom moći potčinio sve što je na nebesima i na Zemlji iz Svoje dobrote i milosti.

يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ
وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِى لِأَجَلٍ
مُّسَمًّى ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ ٱلْمُلْكُ ۚ وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ
مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا۟ دُعَآءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا۟
مَا ٱسْتَجَابُوا۟ لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ
مِثْلُ خَبِيرٍ ﴿١٤﴾

On uvodi noć u dan i uvodi dan u noć, On je potčinio Sunce i Mjesec - svako plovi do roka određenog; to vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, carstvo je Njegovo! A oni kojima se, pored Njega, kanjate ne posjeduju ništa. /13/ Ako im se molite, ne čuju vašu molbu, a da i čuju, ne bi vam se odazvali; na Sudnjem danu će poreći da ste ih Njemu ravnim smatrali. I niko te neće obavijestiti kao Onaj Koji zna./14/

I ovo spada u Njegovu potpunu moć i veličanstvenu snagu: potčinjavanje noći sa njenom tminom i dana sa njegovom svjetlošću, i svako od njih se dulji ili kraća u zavisnosti od godišnjeg doga.

"On je potčinio Sunce i Mjesec" i putujuće zvijezde i stajaćice, sve se kreću sa određenom mjerom po utvrđenom rasporedu, što ga je zadao Moćni i Sveznajući.

"Svako plovi do roka određenog", tj. do Sudnjeg dana.

"To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš" tj. Onaj Koji je ovo učinio je Veličanstveni Gospodar, osim Koga nema boga.

"A oni kojima se, mimo Njega, kanjate", tj. neki meleki i dobri ljudi prema čijoj slici ste načinili kipove.

"ne posjeduju ništa", oni koje prizivate, bliski meleki, evlije i dobri, ne posjeduju ništa na nebesima i Zemlji, čak ni koliko "kitmir", a to je tanki omotač na košpici hurme. Potom Uzvišeni veli:

"Ako im se molite, ne čuju vašu molbu", tj. ova božanstva koja ste prihvatili mimo Allaha ne čuju vašu molbu, jer su mrtva, a i njihovi kipovi su također predmeti bez duše

"A da i čuju, ne bi vam se odazvali", tj. ako i pretpostavimo nemoguće, pa da vas čuju, oni vam ne mogu udovoljiti, jer to ne može niko osim Uzvišenog, Jednog Allaha Koji nema druga.

"Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, klanjaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati i koji su prema njihovim molbama ravnodušni. Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se klanjali."(46:5-6) Riječi Uzvišenog: ***"I niko te neće obavijestiti kao Onaj Koji zna"***, niko te neće obavijestiti o suštini stvari, o otkrivneim i skrivenim aspektima, i posljedicama, kao što će te obavijestiti Onak Ko je obavješten i Ko sve vidi, a to je Sam Uzvišeni Allah, jer je On, nesumljivo, najobavještenij o svemu što se zbiva.

* يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ أَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ إِلَى ٱللَّهِ ۖ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلْغَنِىُّ
ٱلْحَمِيدُ ﴿١٥﴾ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ
بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ وَإِن تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا
لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَىْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۗ إِنَّمَا تُنذِرُ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم
بِٱلْغَيْبِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِۦ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ
ٱلْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

O ljudi, vi ste siromasi, vi trebate Allaha, a Allah je Neovisan i hvale Dostojan. /15/ Ako hoće, ukloniti će vas i nova stvorenja dovesti, /16/ to Allahu nije teško. /17/ I nijedan grješnik neće grijehove drugog nositi; ako grijehovima pretovareni pozove da mu se ponesu, niko mu ih neće ponijeti, pa ni rođak. A ti ćeš opomenuti samo one koji se Gospodara svoga boje, iako ih niko ne vidi, i koji obavljaju namaz - onaj ko se očisti, očistio se za svoje dobro - a Allahu se sve vraća! /18/

Uzvišeni izvještava: ***"O ljudi, vi ste siromasi, vi trebate Allaha"***, tj. On vam je potreban za svaki pokret, a On je po Svome Biću Neovisan, od vas te stoga veli:

"A Allah je Nezavisan i hvale Dostojan", tj. jedino On nema sudruga i hvale je dostojan u svemu:

"Ako hoće, uklonit će vas i nova stvorenja dovesti", tj. da hoće, On bi vas uklonio i doveo druge, a to mu nije teško, niti nemoguće. Stoga Uzvišeni veli:

"To Allahu nije teško." Riječi Uzvišenog:

"Ako grijehovima pretovareni pozove da mu se ponesu", tj. ako neko opterećen teretom grijeha pozove nekoga da mu ponese barem nešto od njih ponese

"niko mu ih neće ponijeti, pa ni rođak", tj. makar to bio njegov otac, sin, brat, bračni drug ili komšija, o koje će se vješati kako bi mu ponijeli dio tereta pa će mu se reći ***"Lahko je to što tražiš, ali i ja se bojim kao i ti, te nisam u stanju da ti bilo šta dam."*** Tražiće od svih kojih se sjeti, a odgovor će biti isti. To je smisao riječi Uzvišenog:

"Niko mu ih neće ponijeti, pa ni rođak", slično riječima Uzvišenog:

"Na Dan kada će čovjek od brata svoga pobjeći i od majke svoje i od oca svoga, i od druge svoje, i sinova svojih - toga Dana će svaki čovjek samo o sebi brinuti." (80:34-37) Potom Uzvišeni veli:

"A ti ćeš opomenuti samo one koji se Gospodara svoga boje, iako ih niko ne vidi, i koji obavljaju namaz", tj. onim sa čim si došao opomenut će se pametni, oni koji se boje svoga Gospodara i koji rade što im on naredi.

"Onaj ko se očisti, očistio se dobro", tj. ko radi dobro, korist od toga pripada njemu. ***"A Allahu se sve vraća"***, tj. Njemu je povratak i svakoga će nagraditi kako zaslužuje.

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا
النُّورُ ﴿٢٠﴾ وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا
الْأَمْوَاتُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ ۖ وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ ﴿٢٢﴾
إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ
إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ
أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾

Nisu nikako isto slijepac i onaj koji vidi, /19/ ni tmine i svjetlo, /20/ ni hladovina i vjetar vrući, /21/ i nisu nikako isti živi i mrtvi. Allah će učiniti da čuje onaj koga On hoće, a ti ne možeš one u grobovima dozvati, /22/ tvoje je samo da opominješ. /23/ Mi smo te poslali s istinom da radosne vijesti donosiš i da opominješ; a nije bilo naroda kome nije došao Onaj Koji ga je opominjao. /24/ Ako te oni u laž utjeraju - pa, i oni prije njih su poslanike u laž utjerivali, a oni su im očigledna čuda donosili, i Listove, i Knjigu svjetliju. /25/ I ja sam onda kažnjavao one koji nisu vjerovali, a kakva je samo bila kazna Moja!/26/

Uzvišeni veli: Kao što se ne mogu izjednačiti različite i oprečne stvari, kao slijepac i Onaj Koji vidi, tmine i svjetlost, hladovina i pripeka, isto se ne mogu jednakim smatrati živi i mrtvi. Ovo je primjer koji Allah daje vjernicima, koje poredi sa živima, i nevjernicima koje poredi sa mrtvima, te oni ne mogu biti izjednačeni. Jer vjernik vidi i po svjetlu hodi Pravim putem na oba svijeta dok ne stigne u džennete pune hladovine i izvora, a nevjernik je slijep i gluh i hodi tminama iz kojih ne izlazi, luta u svojoj zabludi i straputici na oba svijeta sve dok ne ode u paklenu vrućinu i vodu ključalu, u sjeni dima, čađavog, u kojoj neće biti svježine ni ikakve dobrine. Riječi Uzvišenog: ***"Allah će učiniti da čuje onaj koga On hoće"***, tj. uputit će ih da saslušaju dokaze i da ih prihvate i slijede.

"A ti ne možeš one u grobovima dozvati", tj. kao što mrtvi nevjernici ne mogu nakon smrti imati koristi od upute i pozivanja, tako i mušrike kojima je propisano da budu nesretnici ne možeš uputiti, niti imaš načina da to učiniš. ***"Tvoje je samo da opominješ"***, tj. tvoje je da dostaviš i da opomeneš, a Allah upućuje koga hoće i u zabludi ostavlja koga hoće. ***"Mi smo te poslali s istinom da radosne vijesti donosiš i da opominješ."*** Tj. da obaveseljavaš vjernike, a da opominješ nevjernike. ***"A nije bilo naroda kome nije došao Onaj Koji ga je opominjao."*** Tj. nije bilo ni jednog ummeta a da im Allah nije slao opominjače, i od njih otklonio isprike. Riječi Uzvišenog:

"Ako te oni u laž utjeruju - i oni prije njih su poslanike u laž utjerivali, a oni su im očigledna čuda donosili", zapanjujuće mudžize, ***"I Listove"***, a to su Knjige, ***"i Knjigu svjetliju"***, tj. jasnu.

"I ja sam onda kažnjavao one koji nisu vjerovali. A kakva je samo bila kazna Moja!", tj. Moja osuda njihovog ponašanja bila je velika, žestoka i rječita. A Uzvišeni Allah najbolje zna!

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ
السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا ۚ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ
بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ
وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَٰلِكَ ۗ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ۗ
إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾

Zar ne znaš da Allah s neba pušta vodu i da Mi pomoću nje stvaramo plodove različitih vrsta; postoje brda bijelih i crvenih staza, različitih boja, i sasvim crnih. /27/ I ljudi i životinja i stoke ima, isto tako, različitih vrsta. A Allaha se boje od robova Njegovih učeni. Allah je, doista, Silan i On prašta"./28/

Uzvišeni skreće pažnju na savršenost Svoje moći u stvaranju različitih i raznovrsnih stvari iz jedne stvari, a to je voda, koju spušta sa neba, a kojom izvodi plodove različitih boja: žute, crvene, zelene, bijele i drugih boja, različitih okusa i mirisa, kao što kaže Uzvišeni:

Pošto mrtvi ne čuju jer su im čula propala zbog smrti, također su i nevjernici, koji su izabrali nevjerovanje, ogluhli na sve dokaze i ne čuju ih koliko god da budu ponavljani. Tako Allah njihovo stanje poredi sa mrtvima, jer kao što mrtvi ne čuju, tako i nevjernici ne čuju, a da mrtvi čuju ne bi bilo ispravno poreditи nevjernike sa njima. Ali pošto ih Allah poredi sa njima saznalo se da uistinu mrtvi ne čuju, a pogotovo što Allah kaže, a On Istinu govori: ***"A ti ne možeš one u grobovima dozvati."***

"Na Zemlji ima predjela koji jedni s drugima graniče, i bašča ima lozom zasađenih, i njiva, i palmi sa više izdanaka i samo s jednim; iako upijaju jednu te istu vodu, plod nekih činimo ukusniji od drugih. To su, doista, dokazi ljudima koji pamet imaju." (13:4)

Riječi Uzvišenog:

"A postoje i brda bijelih i crvenih staza, različitih boja", tj. i brda je također stvorio različitih boja. Neka od njih imaju staze, pa su neka bijela i crvena,

"I sasvim crnih". Ikrime veli: "El-Garabib" su visoka crna brda. Riječi Uzvišenog:

"I ljudi i životinja i stoke ima, isto tako, različitih vrsta", tj. životinje, ljudi i stoka su također različiti. Tako među ljudima postoje Berberi i Etiopljani, koji su krajnje crni, i Slaveni i Bizantinci, koji su krajnje bijeli, a i Arapi koji su negdje između, te Indijci koji su još tamniji. Zato Allah Uzvišeni kaže u drugom ajetu:

"I raznovrsnost jezika vaših i boja vaših; to su, zaista, pouke za one koji znaju!" (30:22) i životinje i stoka su različitih boja, čak i unutar jednog roda i iste vrste. Čak i jedna šarena životinja može imati šare različitih boja. Neka je slavljen Allah, Najbolji Stvoritelj. Riječi Uzvišenog:

"A Allaha se boje od robova njegovih - učeni", tj. istinski Ga se boje učenjaci, koji Ga poznaju, jer, što je poznavanje Veličanstvenog, Moćnog, Sveznajućeg, Opisanog svojstvima savršenstva i lijepim imenima potpunije i znanje o Njemu veće, veće je i strahopoštovanje prema Njemu. El-Hasan el-Basri kaže: "Učenjak je onaj ko se na neviđeno boji Milostivoga i priželjkuje ono na što Allah podstiče, a prezire ono što Allah prezrenim čini." Potom je proučio:

"A Allaha se boje od robova Njegovih - učeni. Allah je, doista, Silan i On prašta."

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَأَنفَقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً يَرْجُونَ تِجَٰرَةً لَّن تَبُورَ ﴿٢٩﴾
لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾

Oni koji Allahovu Knjigu čitaju i namaz obavljaju i od onoga čime ih Mi opskrbljujemo udjeljuju, i tajno i javno, mogu da se nadaju nagradi koja neće nestati /29/ da ih On prema onome što su radili nagradi i još im iz obilja Svoga da, jer On mnogo prašta i Blagodaran je ". /30/

Uzvišeni izvještava o vjernicima koji uče Njegovu Knjigu i rade ono što je u njoj sadržano: obavljaju namaz u propisanom vremenu, dijele od onoga čime ih je Allah opskrbio

"I tajno i javno, mogu da se nadaju nagradi koja neće nestati", tj. priželjkuju nagradu koju će neopozivo dobiti kod Uzvišenog Allaha, jer Kur'an veli onome ko se sa njim druži: ***"Svaki trgovac ide za svojom trgovinom, a ti danas ideš za svakom trgovinom*** (tj. baviš se nečim što je najunosnije)." Stoga Uzvišeni veli:

"Da ih On prema onome što su uradili nagradi i još im iz obilja Svoga da", tj. da im vjerno da nagradu za ono što su učinili i uveća je na način koji nisu ni slutili.

"Jer On mnogo prašta, "I Blagodaran je" za malobrojna njihova djela. Katade veli: "Mutarref, Allah mu se smilovao, kada bi proučio ovaj ajet govorio je: 'Ovo je ajet učača.'"

وَٱلَّذِىٓ
أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ هُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ
لَخَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٣١﴾

A ono što ti iz Knjige objavljujemo sušta je Istina, ona potvrđuje da su istinite i one prije nje. - Allah, zaista, o robovima Svojim sve zna i On sve vidi ."/31/

"A ono što ti iz Knjige", tj. Kur'ana, ***"objavljujemo"***, o Muhammede,

"sušta je Istina, ona potvrđuje da su istinite i one prije nje" - potvrđuje istinitost prethodnih Knjiga i to da ih je objavio Gospodar svjetova. ***"Allah, zaista, o robovima Svojima sve zna i On sve vidi"***, tj. obaviješten je o njima, i vidi ko zaslužuje da ga On odlikuje nad drugima, te je stoga odlikovao vjerovjesnike i poslanike nad svim ljudima a neke od njih nad drugima, a stepen Muhammeda, s.a.v.s., uzdigao je nad njima svima, neka je na sve njih Allahov blagoslov i selam.

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۖ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ ۖ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ ۖ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾

Mi ćemo učiniti da Knjigu poslije naslijede oni Naši robovi koje Mi izaberemo; bit će onih koji će prema sebi naslije učiniti, bit će onih čija će dobra i loša djela podjednako teška biti, bit će i onih koji će, Allahovom voljom, svojim dobrim djelima druge nadmašiti - za to će veliku blagodat dobiti."/32/

Uzvišeni veli:

"Mi ćemo učiniti da Knjigu poslije naslijede oni Naši robovi koje Mi odaberemo", tj. ovaj ummet, kome je u naslijeđe dao veliki, časni Kur'an, koji potvrđuje prethodne Knjige.

"Bit će onih koji će prema sebi naslije učiniti," a to su oni koji izvršavaju neke dužnosti i čine neke zabranjene stvari,

"a bit će onih čija će dobra i loša djela podjednako teška biti", a to su oni koji izvršavaju dužnosti, izbjegavaju zabrane, ostavljajući ponekad nešto što je pohvalno, ali i čineći nešto što je pokuđeno,

"I bit će i onih koji će, Allahovom voljom, svojim dobrim djelima druge nadmašiti", a to su oni koji izvršavaju dužnosti i ono što je pohvalno, a izbjegavaju ono što je zabranjeno i pokuđeno. Hafiz Ebul-Kasim et-Taberani prenosi od Usame ibn Zejda u vezi sa riječima:

"bit će onih koiji će prema sebi naslije učiniti, bit će onih čija će dobra i loša djela podjednako teška biti, i bit će onih koji će, Allahovom voljom, svojim dobrim djelima druge nadmašiti": "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: (584) 'Svi su oni pripadnici ovog ummeta.'" Imam Ahmed prenosi od Ebud-Derda'a da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: (585) 'Uzvišeni Allah veli:

'Mi ćemo učiniti da Knjigu poslije naslijede oni Naši robovi koje Mi izaberemo; bit će onih koji će prema sebi naslije učiniti, bit će onih čija će dobra i loša djela podjednako teška biti, i bit će onih koji će, Allahovom voljom, svojim dobrim djelima druge nadmašiti'. Oni koji su nadmašili ući će u Džennet bez polaganja računa, oni kod kojih je bilo podjednako lahko će položiti račun, a oni koji su se prema sebi ogrješili bit će zadržani tokom čitavog Skupa, pa će ih Allah zaodjenuti Svojom milošću i oni će reći:

'Hvaljen neka je Allah!', govorit će, 'koji je od nas tugu odstranio. Gospodar naš, zaista, mnogo prašta i blagodaran je. Koji nam je, od dobrote Svoje, vječno boravište darovao, gdje nas umor neće doticati i u kome nas klonulost neće snalaziti.'" Neki vele da onaj ko je prema sebi zulum učinio ne spada u ovaj ummet, a tačno je da spada. Za ovo se odlučuje i Ibn-Džerir, što očito slijedi iz ajeta i iz hadisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji jedni druge učvršćuju, a mi smo se zadovoljili navođenjem samo nekih. Ajet se, dakle, odnosi na sve tri vrste ovoga ummeta, a učenjaci ponajviše zaslužuju ovu blagodat i ovu milost:(586) "Prednost učenjaka nad onima koji samo ibadet čini je kao prednost mjeseca nad ostalim zvijezdama. Učenjaci su nasljednici poslanika, a poslanici nisu u naslijeđe ostavili dinar, niti dirhem, već znanje, pa ko ga prihvati zadobio je izobilje."

جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ ۖ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٤﴾ الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِن فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ ﴿٣٥﴾

edenske perivoje, u koje će ući, u kojima će se zlatnim narukvicama, biserom ukrašenim, kititi, a haljine će im, u njima, od svile biti. /33/ "Hvaljen neka je Allah!", govorće, "koji je od nas tugu odstranio. Gospodar naš, zaista, mnogo prašta i blagodaran je, /34/ Koji nam je, od dobrote Svoje, vječno boravište darovao, gdje nas umor neće doticati i u kome nas klonulost neće snalaziti." /35/

Uzvišeni izvještava da će oni Njegovi odabrani robovi koji su dobili u naslijeđe Knjigu koju je objavio Gospodar svjetova na Sudnjem danu za boravište imati edenske vrtove u koje će ući na Dan kada dođu pred Allaha ***"u kojima će se zlatnim narukvicama, biserom ukrašenim, kititi"***, kao što stoji u sahih-hadisu, a prenosi se od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (587) "Nakit će kod vjernika dosezati dokle doseže abdest." ***"A haljine će im, u njima, od svile biti"***, stoga im je ona bila zabranjena na dunjaluku, pa ju im je Uzvišeni Allah dozvolio na ahiretu. U sahih-hadisu stoji da je

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (588) "Ko obuče svilu na dunjaluku, neće je obući na ahiretu." Et-Taberani prenosi od Ibn Umera da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: (589) 'Pristalicama 'La ilahe illallah' neće biti neugodno i neobično prilikom smrti, otresaju prašinu sa lica i govore: niti u kaburu, niti prilikom proživljavanja. Kao da ih vidim kako prilikom najave Sudnjeg dana otresaju prašinu sa lica i govore :

*'**Hvaljen neka je Allah Koji je od nas tugu odstranio, - Gospodar naš, zaista, mnogo prašta i blagodaran je.**"* Ibn-Abbas i drugi vele: "Oprostio im je mnoge grijehe, a uzvratio im je na malo dobrih djela. *"**Koji nam je, od dobrote Svoje, vječno boravište darovao**".* Oni govore: "On nam je dao ovaj položaj iz svoje dobrote i milosti, naša djela nisu bila ravna ovome." Isto se potvrđuje u sahih-hadisu da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (590) "Nikoga od vas njegova djela neće uvesti u Džennet". Rekli su: "Zar ni tebe, Allahov Poslaniče?" On reka je: "Ni mene, izuzev ako me Allah obaspe Svojom milošću i dobrotom."

*"**Gdje nas umor neće doticati i u kome nas klonulost neće snalaziti**"*, tj. u njemu nas neće snalaziti umor, ni našeg tijela, ni naše duše, koje će biti u trajnom smiraju

*"**Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!**" **(69:24)***

وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا۟ وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُم مِّنْ عَذَابِهَا ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى كُلَّ كَفُورٍ ﴿٣٦﴾ وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ۚ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُ ۖ فَذُوقُوا۟ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾

A nevjernike čeka Vatra džehenemska, oni neće biti na smrt osuđeni i neće umrijeti, i neće im se patnja u njemu ublažiti - eto, tako ćemo svakog nevjernika kazniti, /36/ oni će u njemu jaukati: "Gospodaru naš, izbavi nas, činit ćemo dobra djela, drukčija od onih koja smo činili!" "A zar vas nismo ostavili da živite dovoljno dugo da bi Onaj Koji je trebalo da razmisli imao vremena da razmisli, a bio vam je došao i onaj koji opominje? Zato iskusite patnju, nevjernicima nema pomoći!"/37/

Nakon što Uzvišeni spominje stanje sretnika, objašnjava šta je sa nesretnicima, pa kaže:

*"**A nevjernike čeka Vatra džehenemska, oni neće biti na smrt osuđeni**" "**Pa u njoj neće ni umrijeti, ni živjeti**" **(88:13)*** U Muslimovom "Sahihu" stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (591) "Žitelji Vatre neće u njoj umrijeti, niti će živjeti." U takvom stanju svoju smrt bi vidjeli kao izbavljanje, ali nema načina za to. Potom Uzvišeni veli: *"**Eto, tako ćemo svakog nevjernika kazniti**"*, tj. ovo je kazna svakome ko ne bude vjerovao u Gospodara i ko bude nijekao Istinu. Riječi Uzvišenog:

*"**Oni će u njemu jaukati**"*, tj. dozivaće i moliti Uzvišenog Allaha:

*"**Gospodaru naš, izbavi nas, činit ćemo dobra djela, drukčija od onih koja smo činili**"*, tj. tražit će povratak na dunjaluk kako bi radili drukčije nego prvi put. Uzvišeni Gospodar zna da bi oni, kada bi ih vratio na dunjaluk, ponovo činili ono što im je zabranjivano i da su oni lažovi, te im zato ne udovoljava.

*"**Zar vas nismo ostavili da živite dovoljno dugo da bi Onaj Koji je trebao da razmisli imao vremena da razmisli, a bio vam je došao i Onaj Koji opominje**"*, zar niste na dunjaluku živjeli dovoljno dugo da se, ako ste bili oni kojima Istina koristi, okoristite time za života? Komentatori se razilaze u pogledu starosti koja se ovdje podrazumijeva, pa je rečeno da je to 17 godina, 20 godina, 40 godina i 60 godina. Ispravno je da je to 60 godina. Buharija prenosi u "Kitabur-rikaku" u svome "Sahihu" od Ebu-Hurejrea da je rekao: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (592) 'Uzvišeni Allah oduzeo je ispriku čovjeku koga poživi dok ne doživi 60 godina.'" Prenosi ga i Ahmed, En-Nesai i El-Bezzar. Pošto je ovo starosna dob kojom Uzvišeni Allah oduzima ispriku Svojim robovima, ona je pretežita u životnim dobima pripadnika ovog ummeta, kao što stoji u hadisu. Naime, El-Hasan ibn Urfe prenosi od Ebu-Hurejrea da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (693) 'Starosna dob mog ummeta je između 60-70, a najmanje njih to doživi.'" Ovako ga prenose Et-Tirmizij i Ibn-Madže od El-Hasan ibn Urfe, i Ebu-Bekr ibn Ebid-Dunja drugim nizom. Riječi Uzvišenog: *"**A bio vam je došao i Onaj Koji opominje.**"* Ibn-Abbas i drugi prenose: "Misli se na sjedoću." Es-Suddi i Abdurahman ibn Zejd ibn Eslem vele: "Misli se na Allahovog Poslanika, s.s.v.s." Ibn Zejd je proučio: *"**Ovo je opomena kao i prijašnje opomene.**" **(53:56)*** Ovo je ispravno. Katade veli: "Allah kao dokaze protiv njih uzima njihov život i poslanike." Ovo je odabrao i Ibn-Džerir I to je najočitije mišljenje. "Oni će dozivati:

*"'**O, Maliki Neka Gospodar tvoj učini da umremo!', a On će reći: 'Vi ćete tu vječno ostati!' Mi vam Istinu šaljemo ali većini vam je Istina odvratna!**", **(43:77,78)*** tj. objasnili smo vam Istinu jezikom Poslanika, ali ste je vi odbili i suprostavili joj se.

Riječi Uzvišenog: *"**Zato iskusite patnju, nevjernicima nema pomoći**"*, tj. kušajte kaznu u Vatri kao "nagradu" za vaše protivljenje poslanicima za vrijeme vašeg života. Danas nemate pomagača koji bi vas izbavio iz kazne i okova u kojima ste.

إِنَّ ٱللَّهَ عَٰلِمُ غَيْبِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٣٨﴾
هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَلَا يَزِيدُ
ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا ۖ وَلَا يَزِيدُ ٱلْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ
إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾

Allah sigurno zna tajne nebesa i Zemlje; On dobro zna svačije misli. /38/ On čini da se smjenjujete na Zemlji; ko ne bude vjerovao, nevjerovanje njegovo je na njegovu štetu; nevjernicima će njihovo nevjerovanje kod Gospodara njihova samo povećati odvratnost, i nevjernicima će njihovo nevjerovanje povećati propast./39/

Uzvišeni izvještava da On zna skrivne tajne nebesa i Zemlje i ono što je skriveno u svačijoj nutrini. Svakoga će nagraditi prema njegovim djelima. Potom Uzvišeni veli:

"On čini da se smjenjujete na Zemlji", tj. narod zamjenjuje druge, prije njih

"On čini da se smenjujete na Zemlji; ko ne bude vjerovao, nevjerovanje njegovo je na njegovu štetu", tj. zlokobne posljedice njega čekaju.

"Nevjernicima će njihovo nevjerovanje kod Gospodara njihova samo povećati odvratnost." Što su ustrajniji u svome nevjerovanju, Uzvišeni Allah ih više mrzi, nasuprot vjernicima, koji što duže žive, čine sve više dobrih djela, njihovi stepeni u Džennetu se uzdižu, nagrada im se povećava, a njihov Stvoritelj, Gospodar svjetova, sve više ih voli.

قُلْ أَرَءَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ أَرُونِى
مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ ۚ أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا فَهُمْ
عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ بَلْ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ بَعْضُهُم بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ إِنَّ ٱللَّهَ
يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ
أَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾

Reci: "Kažite vi meni koji su dio Zemlje stvorila božanstva vaša kojima se, umjesto Allahu, klanjate, i recite mi imaju li oni u stvaranju nebesa ikakva udjela, ili smo mnogobošcima Mi dali Knjigu, pa imaju u njoj dokaz za to!? Nijedno, već nevjernici jedni druge obmanjuju. /40/ Allah brani da se ravnoteža nebesa i Zemlje poremeti. A da se poremete, niko ih drugi osim Njega ne bi zadržao; On je, zaista, Blag i prašta grijehe. "/41/

"Kažite vi meni koji su dio zemlje stvorila božanstva vaša kojima se, umjesto Allahu, klanjate", tj. kipovi i kumiri,

"I recite mi imaju li oni u stvaranju nebesa ikakva udjela", ovo je izazov Allaha onima koji obožavaju nešto mimo Njega i način da im pokaže njihovu nemoć i to da je On tvorac nebesa, Zemlje i svega drugoga, a šta su to stvorili oni mimo Njega da bi bili obožavani! Njega obožavaju, ne posjeduju ništa, a kako bi i posjedovali kad su oni posjed i vlasništvo Uzvišenog Allaha.

"Ili smo mnogobošcima Mi dali Knjigu pa imaju u njoj dokaz za to!?" tj. ili smo im objavili Knjigu koja sadržava širk i nevjerovanje o kojima govore. Odgovor je da nije tako.

"Nijedno, već nevjrnici jedni druge obmanjuju", tj. u tome slijede svoje prohtjeve, obmane, stranputicu i laži. Potom Uzvišeni izvještava o Svojoj velikoj moći zahvaljujući kojoj opstoje nebesa i Zemlja, Njegovom naredbom, i tome da ih čuva

"Allah brani da se ravnoteža nebesa i zemlje poremeti", tj. da se pomaknu sa svoga mjesta

"I jedan od dokaza Njegovih je i to što nebo i Zemlja postoje voljom Njegovom." (30:25)

"A da se poremete, niko ih drugi osim Njega ne bi zadržao" (30:25), tj. niko osim Njega nije u stanju da ih održava, a On je uz to i Blag i oprašta, tj. vidi Svoje robove kako ne vjeruju u Njega i griješe prema Njemu, ali ih zbog Svoje blagosti ostavlja, čeka, odgađa i ne žuri i oprašta im grijehe

"On je, zaista, Blag i prašta grijehe".

وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ
لَئِن جَآءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى ٱلْأُمَمِ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ مَّا
زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾ ٱسْتِكْبَارًا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَكْرَ ٱلسَّيِّئِ ۚ وَلَا يَحِيقُ
ٱلْمَكْرُ ٱلسَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِۦ ۚ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ ٱلْأَوَّلِينَ ۚ فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ
ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَحْوِيلًا ﴿٤٣﴾

Oni su se zakinjali Allahom, najtežom zakletvom, da će se, bolje nego bilo koji narod, držati Pravog puta - samo ako im dođe onaj koji će ih opominjati. I kad im je došao onaj koji opominje, njegov dolazak im je samo povećao otuđenje: /42/ ohoiost na Zemlji i ružno spletkaranje - a spletke će pogoditi upravo one koji se njima služe. Zar oni mogu očekivati nešto drugo već ono što je zadesilo narode drevne? U Allahovim zakonima ti nikad nećeš naći promjene, u Allahovim zakonima ti nećeš naći odstupanja." /43/

Uzvišeni obavještava o Kurejšima i Arapima koji su se zaklinjali Allahom, najtežom zakletvom, prije slanja Poslanika da će, ako im dođe opominjač, biti upućeniji nego bilo koji drugi narod, kao što Uzvišeni kaže :

"A oni su sigurno govorili: 'Da smo mi Knjigu imali kao što su je imali narodi prijašnji, sigurno bismo bili Allahovi robovi iskreni!', ali u Kur'an ne htjedoše da povjeruju, i znat će oni! (37:167-170) Uzvišeni veli: ***"I kad im je došao onaj koji opominje"***, a to je Muhammed, koji im je došao sa objavom

"njegov dolazak im je samo povećao otuđenje", tj. njihovo već postojeće nevjerovanje se samo povećalo. Potom to objašnjava riječima: ***"Oholost na Zemlji"***, zbog koje nisu slijedili Allahove ajete,

"i ružno spletkarenje", tj. spletkarali su među ljudima kako bi ih odvratili od Allahvog puta.

"A spletke će pogoditi upravo one koji se njima služe", tj. loše posljedice tih postupaka vratit će se njima samima, ne drugima. Riječi Uzvišenog:

"Zar oni mogu očekivati nešto drugo već ono što je zadesilo narode drevne?" tj. Allahovu kaznu zbog utjerivanja u laž poslanika i suprostavljanja njihovim naredbama. ***"U Allahovim zakonima ti nikad nećeš naći promjene"***, tj. oni se ne mijenjaju već se primjenjuju na svakog ko utjeruje u laž.

" U Allahovim zakonima ti nećeš naći odstupanja." Tj.

"A kad Allah hoće da jedan narod kazni, niko to ne može spriječiti." (13:11)

أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَكَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعْجِزَهُۥ مِن شَىْءٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾ وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِمَا كَسَبُوا۟ مَا تَرَكَ عَلَىٰ ظَهْرِهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِۦ بَصِيرًۢا ﴿٤٥﴾

Zašto oni ne putuju po svijetu da vide kako su završili oni prije njih, koji su bili jači od njih? - Allahu ne može ništa umaći ni na nebesima ni na Zemlji; On ulstinu sve zna i sve može. /44/ Da Allah kažnjava ljude prema onom što zasluže, ništa život na površini Zemljinoj ne bi ostavio; ali, On ih ostavlja do roka određenog i kad im rok dođe - pa, Allah dobro zna robove Svoje." /45/

Uzvišeni veli: Reci, o Muhammede, onima koji ne vjeruju u tebe i tvoje poslanstvo: Putujte po Zemlji i gledajte kakve su bile posljedice po one koji su utjerivali u laž poslanike, kako ih je Allah uništio, pa su im opustjela staništa, i oduzete su im sve blagodati i pored njihove mnogobrojnosti i opremljnosti, što im sve zajedno nije koristilo, niti im je imalo odvratilo Allahovu kaznu.

" On, ulstinu, sve zna i sve može", zna sve o Svojim stvorenjima i Moćan je nad svima. Potom kaže Uzvišeni:

"Da Allah kažnjava ljude prema onome što zasluže, ništa živo na površini Zemljinoj ne bi ostavio", tj. kada bi ih kažnjavao za sve grijehe, uništio bi žitelje Zemlje i sve životinje i posjede koje imaju. Seid ibn Džubejr i Es-Suddi o riječima Uzvišenog:

"Ništa živo na površini zemljinoj ne bi ostavio" vele: "Ne bi im slao kišu, pa bi sve živo pomrlo."

"Ali, On ih ostavlja do roka određenog." Ali On ih ostavlja do Sudnjeg dana, pa će ih tada pozvati na polaganje računa i nagraditi ili kazniti svakoga kako zaslužuje. Stoga Uzvišeni veli:

"pa kada im rok dođe - pa Allah dobro zna robove Svoje", tj. dat će svakome što mu pripada.

Završetak sažetka tumačenja poglavlja "Fatir".
Allahu neka je hvala, On je Taj Koji upućuje na dobro i na Njega se oslanjamo!

36
"JASIN"
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 83 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يٰسٓ ﴿١﴾ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣﴾ عَلَىٰ صِرَاطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤﴾ تَنزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿٥﴾ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ
فَهُمْ غَافِلُونَ ﴿٦﴾ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾

U ime Allaha Svemilosnog, Milostivog!

Ja-Sin /1/ Tako Mi Kur'ana mudrog, /2/ ti si, uistinu poslanik, /3/ na pravom putu, /4/ po objavi Silnoga i Samilosnoga, /5/ da opominješ narod čiji preci nisu bili opominjani, pa je ravnodušan! /6/ O većini njih već se obistinila Riječ - zato oni neće vjerovati./7/

Već smo govorili o izdvojenim slovima (siglama) na početku poglavlja "El-Bekara". ***"Tako Mi Kur'ana mudrog"***, tj. uravnoteženog, u kome nema neistine. "Ti si", o Muhammede,

"poslanik, na Pravom putu", tj. na Ispravnom putu, vjeri i vjerozakonu.

"Po objavi Silnoga i Samilosnoga", tj. ovaj put, pravac i vjera sa kojima si došao objava su Gospodara svjetova, Gospodara moći, Milostivoga.

"A ti, zaista, upućuješ na Pravi put, na Put Allahov, kome pripada sve što je na nebesima i sve što je na Zemlji. I eto, Allahu će se sve vratiti." (42:53) Riječi Uzvišenog:

"Da opominješ narod čiji preci nisu bili opominjani, pa je ravnodušan", misli se na Arape kojima prije njega nije došao opominjač.[517]

Riječi Uzvišenog:

"O većini njih se već obistinila Riječ - zato oni neće vjerovati." Ibn Džerir veli: "Kazna je neizbježna za većinu njih, jer je Uzvišeni Allah u 'Ummul-Kitabu' neopozivo odredio da neće vjerovati."

Zato oni neće vjerovati" u Allaha, niti povjerovati Njegovim poslanicima.

إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُم مُّقْمَحُونَ ﴿٨﴾
وَجَعَلْنَا مِن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ
فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾ وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ وَخَشِيَ الرَّحْمَٰنَ بِالْغَيْبِ
فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا
وَآثَارَهُمْ ۚ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾

Mi smo učinili da budu kao oni na čije smo vratove sindžire stavili sve do podbradaka - zato su oni glava uzdignutih, /8/ i kao oni ispred kojih i iza kojih smo pregradu metnuli i na oči im koprenu stavili - zato oni ne vide, /9/ i njima je svejedno opominjao ih ti ili ih ne opominjao, oni neće vjerovati. /10/ Tvoja opomena će koristiti samo onome koji Kur'an slijedi i Svemilosnog se boji, iako Ga ne vidi; njega obraduj oprostom i nagradom lijepom! /11/ Mi ćemo, zaista, mrtve oživiti i Mi smo zapisali ono što su uradili i djela koja su iza sebe ostavili; sve smo Mi to u Knjizi jasnoj pobrojali./12/

Uzvišeni veli: Mi smo učinili da oni kojima je određeno da budu nesretnici budu poput onih kojima su na vratovima okovi koji im ruke vezuju za vrat ispod brade, zbog čega su im glave uzdignute. Stoga Uzvišeni veli: ***"Zato su oni glava uzdignutih"***.

"El-mukmeh" je neko sa podignutom glavom, kao što veli Ummu-Zer' u svome govoru (u podužem hadisu u kome žene govore o svojim muževima): "Pijem pa glavu dignem (etekammehu)", tj. pijem dok se ne zadovoljim, a onda dižem glavu uz ugodan osjećaj. Ovo je poput riječi Uzvišenog:

"Ne drži ruku svoju stisnutu"(17:29), čime se hoće reći da su im ruke pričvršćene za vratove i da nisu u stanju pružiti ih da bi učinili dobro.

Riječi Uzvišenog:

"Ispred kojih i iza kojih" "I na oči im koprenu stavili, zato oni ne vide", tj. na njihove oči stavili koprenu da Istinu ne vide, pa im dobro nije od koristi, niti su oni u stanju da ga slijede, tj. islam. Ikrime veli: Ebu-Džehl je rekao: "Ako vidim Muhammeda, učinit ću...", pa je objavljeno:

"Mi smo učinili da budu kao oni na čije smo vratove sindžire stavili" pa do ***"zato oni ne vide."*** Pa su mu govorili: "Evo Muhammeda", a on je govorio: "Gdje je, gdje je?", ne videći ga. Prenosi Ibn-Džerir.

Riječi Uzvišenog:

"I njima je svejedno opominjao ih ti ili ih ne opominjao, oni neće vjerovati", tj. oni su neopozivo zalutali i opominjanje im ne koristi, niti utječe na njih. Ovom ajetu sličan je već prethodio na

---

* Objavljena nakon sure "El-Džinn".

** 45. ajet je medinski

517 Vidjeti napomenu kod komentara 44. ajeta u poglavlju "Sebe'".

početku poglavlja "El--Bekara".

"Tvoja opomena će koristiti samo onome koji Kur'an slijedi", tj. Tvojom opomenom okoristit će se vjernici koji slijede Uzvišeni Kur'an, ***"I Svemiosnog se boji, iako Ga ne vidi"***, tj. makar ga niko osim jedinog ***"Njega obraduj oprostom"***, tj. njegovih grijeha, ***"I nagradom lijepom."***

"Onima koji se Gospodara svoga boje i kad ih niko ne vidi - oprost i nagrada velika!" (67:12)

Potom Uzvišeni veli: ***"Mi ćemo, zaista, mrtve oživiti"***, tj. na Sudnjem danu,

"I Mi smo zapisali ono što su uradili", tj. djela. U pogledu riječi Uzvišenog: ***"I djela koja su iza sebe ostavili"*** postoje dvije tvrdnje:

Prvo: Zapisujemo njihova djela koja su sami učinili i tragove koje su iza sebe ostavili, kao u riječima Poslanika, s.a.v.s.: /594/ "Ko u islamu uvede lijep običaj, imat će nagradu za to i nagradu za sve koji to budu praktikovali nakon njega, a da ne umanji njihovu nagradu. A ko u islamu uvede ružan običaj, imaće grijeh za to i grijeh svih onih koji to budu činili nakon njega, a da ne umanji njihove grijehe." Prenosi ga Muslim od Džerira Ibn Abdulah el-Bedželija kao merfu', koji je priča o ljudima iz plemena Mudar koji su na sebi imali prugaste košulje. Prenosi ga i Ibn Ebi-Hatim od Džerira kao merfu'.

Drugo: Misli se na tragove njihovih koraka koje su počinili u pokornosti ili griješenju. Postoje hadisi u ovom značenju, od kojih navodimo neke: "Imamo Ahmed prensi od Džabira ibn-Abdulaha da je rekao: 'Prostor oko džamije ostao je prazan, pa je rod Benu-Seleme htio da se preseli bliže džamiji. To je doprlo do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa im je rekao: 'Saznao sam da želite da se preselite bliže džamiji?' Oni rekoše: 'Da, Allahov Poslaniče, htjeli smo', pa i je Allahov Poslanik rekao: /595/ 'O, Benu-Seleme, ostanite u vašim kućama, vaši tragovi će biti zapisani! O, Benu-Seleme, ostanite u vašim kućama, vaši tragovi će biti zapisani!'" Ovako ga prenosi i Muslim od Džabira.[518]

Između ove dvije tvrdnje nema proturječnosti o čemu najbolje svjedoči upravo ova druga. Jer ako se pišu ovi tragovi, onda će se tim prije pisati oni po kojima ih neko slijedi u dobru ili zlu, a Allah najbolje zna.

Riječi Uzvišenog: ***"Sve smo Mi to u Knjizi jasnoj pobrojali"***, tj. sva stvorenja, su zapisana u ispisanoj i tačnoj Knjizi u "Levhi-mahfuzu". Jasna Knjiga ovdje spomenuta je "Ummi-Kitab". Što se, pak, tiče Knjige djela, to je Knjiga koja sadržava dobra ili loša djela onih koji podliježu obavezi, i na nju se

"Kakva je ovo Knjiga - ni mali, ni veliki grijeh nije propustila, sve je nabrojala! I naći će upisano ono što su radili. Gospodar tvoj neće nikome nepravdu učiniti."(18:49) Allah kao primjer navodi žitelje mjesta koji su u laž ugonili svoja tri poslanika.

وَٱضْرِبْ لَهُم
مَّثَلًا أَصْحَٰبَ ٱلْقَرْيَةِ إِذْ جَآءَهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾ إِذْ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمُ
ٱثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوٓا۟ إِنَّآ إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾
قَالُوا۟ مَآ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَآ أَنزَلَ ٱلرَّحْمَٰنُ مِن شَىْءٍ إِنْ أَنتُمْ
إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُوا۟ رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّآ إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيْنَآ إِلَّا
ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٧﴾

Navedi im kao pouku stanovnike jednog grada, kad su im došli poslanici; /13/ kad im Mi poslasmo dvojicu ali im oni ne povjerovaše, i pojačasmo trećim, pa rekoše: "Mi smo vama poslani!" /14/ "Vi ste ljudi kao i mi", oni odgovorše, "Svemiosni nije objavio ništa; vi neistinu govorite!" /15/ "Gospodar naš zna da smo, doista, vama poslani", rekoše oni /16/ "I dužni smo samo da jasno obznanimo"./17/

Uzvišeni veli: ***"Navedi im"***, tj. svome narodu koji ti ne vjeruje,

"kao pouku stanovnike jednog grada kad su im došli poslanici." Veli se da je to Antiohija (današnja Antakija u Turskoj), u kojoj je postojao vladar po imenu Antioh, koji je obožavao kipove. Uzvišeni Allah mu je poslao tri poslanika, pa im on nije povjerovao. Neki učenjaci sumnjaju da se radi o Antiohiji, iz razloga koje ćemo, ako Bog da, spomentui nakon završetka priče.

Riječi Uzvišenog: ***"Kad im mi poslasmo dvojicu, ali im oni ne povjerovaše"***, tj. utjeraše ih u laž, ***"I pojačasmo trećim"***, tj. podržasmo ih sa ***"pa rekoše":*** žiteljima tog mjesta ***"mi smo vama poslani"***, tj. vaš Gospodar koji vas je stvorio. On vam naređuje da samo Njemu robujete, jer nema Njemu ravnog. ***"'Vi ste ljudi kao i mi', rekoše"***, tj. kako to da se vam objavljuje, a vi ste ljudi poput nas!? Da ste poslanici, bili bi meleki. Ovo je prigovor mnogih

"Zato što su govorili kad su im posinici njihovi jesne dokaze donosili: 'Zar da nas ljudi upućuju?!',(64:6) tj. čude se tome. O ovome postoje brojni

"Vi ste ljudi kao i mi", oni odgovorše, "Svemiosni nije objavio ništa; vi neistinu govorite!" Oni rekoše: ***"Gospodar naš zna da smo, doista vama poslani"***, tj. trojica poslanika im odgovaraju: Allah zna da smo mi Njegovi poslanici vama.

"I dužni smo da vam jasno obznanimo", tj. naša dužnost je samo da vam dostavio ono što nam

[518] Tj. ostanite u vašim kućama, jer će vam za tragove vaših koraka na putu za džamiju biti upisan isti broj dobrih djela, a umanjen isti broj loših. U Et-Tirmizijevoj predaji stoji: "Nisu se preselili "

je objavljeno. Ako nas poslušate bićete sretni na oba svijeta, a ako ne, krivica je vaša.

قَالُوٓاْ إِنَّا تَطَيَّرۡنَا بِكُمۡۖ لَئِن لَّمۡ تَنتَهُواْ لَنَرۡجُمَنَّكُمۡ وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٞ ١٨ قَالُواْ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمۡۚ أَئِن ذُكِّرۡتُم بَلۡ أَنتُمۡ قَوۡمٞ مُّسۡرِفُونَ ١٩

Oni rekoše: "Mi slutimo da nam nesreću donosite; ako se ne okanite, kamenovat ćemo vas i stići će vas, zaista, bolna patnja od nas". /18/ "Uzrok vaše nesreće je s vama!" rekoše oni. "Zar zato što ste opomenuti?! Ta vi ste narod koji svaku granicu zla prelazi!"/19/

Tada im žitelji grada vele: ***"Mi slutimo da nam nesreću donosite"***, tj. osjećamo da ste baksuzni, i ako nas zadesi kakva nevoja, bit će to zbog vas.

"Ako se ne okanite, kamenovat ćemo vas i stići će vas, zaista, bolna patnja" ***"Uzrok vaše nesreće je s vama"***, tj. počiva u vama.

"Zar zato što ste opomenuti?", tj. zar zato što vas opominjemo, vi nam prijetite!?

"Ta, vi ste narod koji svaku granicu zla prelazi."

وَجَآءَ مِنۡ أَقۡصَا ٱلۡمَدِينَةِ رَجُلٞ يَسۡعَىٰ قَالَ يَٰقَوۡمِ ٱتَّبِعُواْ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ٢٠ ٱتَّبِعُواْ مَن لَّا يَسۡـَٔلُكُمۡ أَجۡرٗا وَهُم مُّهۡتَدُونَ ٢١ وَمَا لِيَ لَآ أَعۡبُدُ ٱلَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ ٢٢ ءَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً إِن يُرِدۡنِ ٱلرَّحۡمَٰنُ بِضُرّٖ لَّا تُغۡنِ عَنِّي شَفَٰعَتُهُمۡ شَيۡـٔٗا وَلَا يُنقِذُونِ ٢٣ إِنِّيٓ إِذٗا لَّفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ ٢٤ إِنِّيٓ ءَامَنتُ بِرَبِّكُمۡ فَٱسۡمَعُونِ ٢٥

I s kraja grada, žurno dođe jedan čovjek i reče: "O narode moj, slijedi one koji su poslani, /20/ slijedite one koji od vas ne traže nikakvu nagradu, a na Pravom su putu!/21/ Zašto da se ne pokoravam Onome Koji me je stvorio, a Njemu ćete se vratiti?! /22/ Zašto da prihvatim druge bogove mimo Njega?! Ako Svemiosni hoće da me snađe neko zio, njihovo posredovanje neće mi biti ni od kakve koristi i oni me neće moći spasiti, /23/ a ja bih tada bio u pravoj zabludi; /24/ ja vjerujem u Gospodara vašeg, čujte mene!"/25/

Ibn-Ishak, prenoseći ono što mu je doprlo od Ibn--Abbasa, veli da su žitelji grada htjeli ubiti poslanike pa im je žurno došao sa kraja grada neki čovjek da ih pomogne.

"On reče: 'O, narode moj, slijedi one koji su poslani'", on podstiče na slijeđenje poslanika.

Slijedite one koji od vas ne traže nikakvu nagradu" za to što vam dostavljaju Allahovu poruku. ***"A na Pravom su putu."*** ***"Zašto da se ne pokoravam Onome koji me je stvorio?"***, tj. šta me to sprečava da se iskreno pokorim samo Onome Koji me je stvorio i Kome ravnog nema?

"A njemu ćete se vratiti!" na Sudnjem danu, da bi svakog nagradio prema njegovim djelima.

أأت ***"Zašto da prihvatim druge bogove mimo Njega?"***, pitanje koje sadrži osudu.

"Ako Svemiosni hoće da me snađe neko zio, njihovo posredovanje neće mi biti ni od kakve koristi i oni me neće moći spasiti", tj. ova božanstva koja obožavate nisu ništa u stanju. Ako Uzvišeni Allah hoće da me snađe zlo, ona me ne mogu spasiti.

A ja bi tada bio u pravoj zabludi", tj. ako bi prihvatio ta božanstva mimo Uzvišenog Allaha ***"Ja vjerujem u Gospodara vašega"***, tj. obraća se ***"Čujte mene!"***, tj. poslušajte što govorim kako biste posvjedočili da vjerujem u Jedinog, Uzvišenog Allaha i da vas slijedim u Istini. Nakon što je to rekao poslanicima, neka je na njih blagosov i selam, njegov narod je nasrnuo na njega i ubio ga. Nije bilo nikoga da mu pritekne u pomoć. Katade veli: "Kamenovali su ga, a on je govorio: 'Bože, uputi moj narod, jer oni ne znaju.'" Govorio je sve dok nije izdahnuo, neka je Allah s njime zadovoljan i neka ga učini zadovoljnim!

قِيلَ ٱدۡخُلِ ٱلۡجَنَّةَۖ قَالَ يَٰلَيۡتَ قَوۡمِي يَعۡلَمُونَ ٢٦ بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي وَجَعَلَنِي مِنَ ٱلۡمُكۡرَمِينَ ٢٧ ۞ وَمَآ أَنزَلۡنَا عَلَىٰ قَوۡمِهِۦ مِنۢ بَعۡدِهِۦ مِن جُندٖ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا كُنَّا مُنزِلِينَ ٢٨ إِن كَانَتۡ إِلَّا صَيۡحَةٗ وَٰحِدَةٗ فَإِذَا هُمۡ خَٰمِدُونَ ٢٩

I reći će se: "Uđi u Džennet!" - a on će reći: "Kamo sreće da narod moj zna /26/ zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi prijem priredio!" /27/ I protiv naroda njegova, poslije njega, Mi nismo vojsku s neba poslali, niti smo to ikada činili, /28/ samo bi se čuo jedan užasan krik, i oni bi odjednom svi pomrli./29/

"I reći će se", tj. Allah će mu reći: ***"Uđi u Džennet!"*** Ući će u njega i imati sve blagodati, a Allah će mu otkloniti sve dunjalučke slabosti, žalosti i tegobe.

Kada vidi veliku nagradu koju mu je Allah darovao, ***"reći će: 'Kamo sreće da moj narod zna zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi prijem priredio!'"*** Ibn--Abbas veli: "Savjetovao je svoj narod za života

riječima: ' ***"Narode moj, slijedi one koji su poslani!"***, a nakon smrti veli:

"Kamo sreće da moj narod zna zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi prijem priredio!" On želi reći: "Kada bi mogli vidjeti blagodati i veliku nagradu koju je zadobio, to bi učinilo da slijede poslanike!" Neka mu se Allah smiluje i neka bude njime zadovoljan; koliko je samo žudio da uputi svoj narod!

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Umejra da je Urve ibn Mes'ud Es-Sekafi rekao Poslaniku, s.a.v.s.: 596 "Pošalji me mome narodu da ih pozivam u islam", pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Bojim se da ćete ubiti.' On je rekao: 'Kad bi me našli na spavanju ne bi me probudili', pa mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Idi!' Krenuo je, pa je, prošavši pored kipova Lata i Uzza rekao: "Ujutro će ti učiniti nešto što ti se neće dopasti." Pleme Sekif se naljutilo, pa im je on rekao: "O Sekife, Lat nije ništa, a ni Uzza. Primite islam, bit ćete spašeni. O saveznici, Uzza nije ništa, a ni Lat. Primite islam, bit ćete spašeni!" Ponovio je to triput, pa ga je neki čovjek gađao i pogodio u glavnu venu na ruci u ubio ga. Kada je to saznao Allahov Poslanik,.s.a.v.s., rekao je: "Ovaj je sličan onome iz Jasina," rekao je: "Kamo sreće da moj narod zna zašto mi je Gospodar moj oprostio i lijep mi prijem priredio!"

Riječi Uzvišenog:

"I protiv naroda njegova, poslije njega, Mi nismo vojsku s neba poslali, niti smo to ikada učinili." Uzvišeni izvještava da je On, zbog Svoje srdžbe, kaznio njegov narod nakon što su ga ubili, jer su utjerivali u laž Njejgove poslanike i ubili Njegova štićenika. Uzvišeni spominje da radi njihovog uništavanja nije poslao vojsku meleka, već je stvar bila jednostavnija: ***"Samo bi se čuo jedan užasan krik"***, tj. neko - veli se da je to bio Džibril - jedanput je kriknuo,

"i ni bi odjednom svi pomrli", svi do jednoga, nije ostajao niko živ.

Veli se da su trojica poslanika izaslanici Mesiha, a.s., u Antiohiju, što nije tačno iz više razloga:

1. Da su bili izaslanici Mesiha, a.s., rekli bi nešto što bi upućivalo na to da su od njega poslani.

2. Poznato je da su to žitelji Antiohije povjerovali Mesihovim, a.s., izaslanicima, i to je bio prvi grad koji mu je povjerovao, dok uzvišeni Allah spominje da su žitelji ovog grada zanijekali njegove poslanike i da ih je On uništio jednim krikom koji ih je usmrtio.

3. Ebu-Seid el-Hudri i ne jedan od prethodnika spominje da Uzvišeni Allah nakon slanja Tevrata nije u potpunosti uništio ni jedan narod, već je nakon toga naredio vjernicima da se oni bore protiv mušrika.

Na osnovu ovoga, jasno je da ovaj grad nije Antiohija, jer nije poznato da je ona uništena za vrijeme kršćanstva, a ni ranije, a Uzvišeni najboje zna.

يَٰحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ ۚ مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ
يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ أَنَّهُمْ
إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ وَإِن كُلٌّ لَّمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٣٢﴾

O kako su ljudi jadni! Nijedan poslanik im nije došao a da mu se nisu narugali. /30/ Kako oni ne znaju koliko smo prije njih naroda uništili od kojih im se niko vratio nije, /31/ a svi oni bit će zajedno pred Nas dovedeni./32/

Uzvišeni veli: ***"O, kako su ljudi jadni!"***, tj. kako trebaju žaliti sebe i kajati se na Sudnjem danu kada vide kaznu, zbog nepoštivanja zapovijedi Uzvišenog Allaha i ispoljenih manjkavosti.

"Nijedan poslanik nije došao, a da mu se nisu narugali", tj. utjerivali ga u laž i izrugivali mu se niječući istinu s kojom je poslan.

"Kako oni ne znaju koliko smo prije njih naroda uništili od kojih im se niko vratio nije", tj. zar nisu pouku izvukli iz uništenja onih nevjernika koji su utjerivali u laž poslanike prije njih, oni se nisu vratili na dunjaluk, kao što o njima veli Allah: ***"Postoji samo život naš zemaljski, živimo i umiremo"(45:24),*** što tvrde Dehrije, koji vele da stalno kruže i vraćaju se na dunjaluk. On ih podsjeća ***"A svi oni bit će zajedno pred Nas dovedeni"***, svi prethodni i budući narodi bit će privedeni pred Uzvišenog Allaha radi polaganja računa pa će ih On nagraditi ili kazniti za njihova dobra i loša djela. To je Kijamet, a prije njega nema drugog kijameta, niti povratka na dunjaluk.[519]

[519] Kažem: I pored toga što je ideja o ponovnom povratku na ovaj svijet ubjeđenje prvih nevjernika, još uvijek među muslimanima ima onih koji zagovaraju ovaj povratak i to pripisuju svojim "evlijama". Tako ih oni dozivaju i traže od njih da im otklone nedaće. Oni vjeruju da im se oni u istom trenu odazivaju u raznim likovima i tvrde da ih vide i s njima pričaju. Zamisli se brate koliki je samo uticaj prokletog šejtana na njih tako da ih je učinio da vjeruju kao što su prvi nevjernici vjerovali,a pri tome smatraju da su dio Muhammedovog, s.a.v.s., ummeta!? Oni izgovaraju i ponavljaju šehadet bez razumjevanja jer se ponašaju suprotno šehadetu tako što i ne osjećaju. Oni upućuju molbe i traže pomoć od nekog drugog mimo Allaha u stvarima u kojima im samo On može pomoći. Maštanja koja im se prikazuju samo je šejtan koji im se prikazuje u liku onih koje dozivaju kako bi im povećao njihovu zabludu i učvrstio u širiku. Molimo Uzvišenog Allaha da nas sačuva ponižnja i lošeg završetka! Allahu,učvrsti nas na: samo Tebi robujemo i samo od Tebe pomoć tražimo!

وَءَايَةٌ لَّهُمُ
ٱلْأَرْضُ ٱلْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَٰهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾
وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ ٱلْعُيُونِ ﴿٣٤﴾
لِيَأْكُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾ سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى
خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ وَمِنْ أَنفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾

Dokaz im je mrtva zemlja: Mi joj život dajemo i iz nje niče žito koje oni jedu; /33/ Mi po njoj stvaramo bašče, palmike i vinograde, i činimo da iz nje izvori izviru, /34/ da oni jedu plodove njihove i od onoga što ruke njihove privrijede, pa zašto neće da budu zahvalni?! /35/ Neka je hvaljen Onaj Koji u svemu stvara pol: u onome što iz zemlje niče, u njima samim, i u onome što oni ne znaju! /36/

Uzvišeni veli: ***"Dokaz im je"***, tj. dokaz o postojanju Tvorca i Njegovoj potpunoj moći i oživljavanju mrtvih, ***"mrtva zemlja"***, tj. kada bude obamrla, bez bilja, a kada Allah pošalje na ***"Mi joj život dajemo i iz nje niče žito koje oni jedu"*** tj.

"Mi po njoj stvaramo bašče, palmike i vinograde - i činimo da iz nje izvori izviru", tj. učinili smo da na njoj postoje rijeke na mjestima gdje je to potrebno kako bi se mogli hraniti njenim plodovima. Riječi Uzvišenog: ***"I od noga što ruke njihove privrede"***, tj. što posiju i posade, mada je to, ustvari, iz milosti Uzvišenog Allaha prema njima, a ne kao rezultat njihovog truda i nastojanja i njihove moći.

Stoga Uzvišeni kaže: ***"Pa zašto neće da budu zahvalni?"***, tj. zašto Mu ne zahvaljuju na ovim blagodatima koje su neizbrojive. Potom Uzvišeni veli:

"Neka je hvaljen Onaj Koji u svemu stvara pol: u onome što iz zemlje niče", tj. usjevima, plodovima i bilju, ***"u njima samima"***, učinivši ih muškarcima i ženama, ***"I u onome što oni neznaju"***, tj. raznim stvorenjima njima nepoznatim, kao što Uzvišeni veli:

"I od svega po par stvaramo da biste vi razmislili!"(51:49)

وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ فَإِذَا هُم مُّظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلشَّمْسُ
تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَٱلْقَمَرَ قَدَّرْنَٰهُ
مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا ٱلشَّمْسُ يَنۢبَغِى لَهَآ أَن
تُدْرِكَ ٱلْقَمَرَ وَلَا ٱلَّيْلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِ ۚ وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

I noć im je dokaz. Mi ukidamo dnevnu svjetlost i oni ostaju u mraku. /37/ I Sunce se kreće do svoje određene granice, to je odredba Silnoga i Sveznajućeg. /38/ I Mjesecu smo odredili položaje; i on se uvijek ponovo vraća kao stari savijeni palmin prut. /39/ Nit' Sunce može Mjesec dostići, nit' noć dan preteći, svi oni u svemiru plove."/40/

Uzvišeni veli da u znake Njegove veličanstvene moći spada i stvaranje noći i dana koji se dolazeći i odlazeći smjenjuju sa tminama i svijetlošću,

"On tamom noći prekriva dan, koja ga u stopu prati."(7:54)

Stoga ovdje veli: ***"I noć im je dokaz: Mi ukidamo dnevnu svjetlost"***, tj. prekidamo je, ona odlazi i nastupa noć,

"I oni ostaju u mraku", kao što stoji u hadisu: (597) "Kada noć dođe otuda, a dan ode odavde i kada zađe sunce, postač se iftari."

"I Sunce se kreće do svoje određene granice, to je odredba Silnoga i Sveznajućeg" misli se na njegovo određeno mjesto ispod Arša. Buharija prenosi od Ebu-Zerra da je rekao: (598) "Bio sam sa Poslanikom, s.a.v.s., u džamiji prilikom zalaska sunca, pa je rekao: 'O Ebu-Zerre, znaš li gdje zalazi sunce?' Rekoh: 'Allah i njegov Poslanik najbolje znaju!' On reče: 'Odlazi da učini sedždu ispod Arša.'" Na to se odnose riječi Uzvišenog:

"I Sunce se kreće do svoje određene granice, to je odredba Silnoga i Sveznajućeg." Veli se da se pod određenom granicom podrazumijeva vrhunac njegovog uzdizanja na nebu u toku ljeta (apogej) i najniža tačka do koje se spušta zimi.

"I Mjesecu smo odredili položaje", tj. učinili smo da se kreće na drugi način kako bi se na osnovu njega znalo računanje mjeseci, kao što se na osnovu Sunca razlikuju dan i noć!

"Pitaju te o mladacima. Reci: 'Oni su ljudima oznake o vremenu i hadžu". Uzvišeni također veli:

"On je Sunce izvorom svjetlosti učinio, a Mjesec sjajnim i položaje mu odredio da biste znali broj godina i računanje."(10:5), tako je Suncu podario posebnu svjetlost, a Mjesecu sjaj i učinio da im kretanje bude različito. Tako Sunce izlazi svakog dana i zalazi na kraju sa istom svjetlošću, ali ima različito mjesto izlaska i zalaska ljeti i zimi, zbog čega dan bude dugačak, a noć kratka, a potom noć bude duga, a dan kratak. Sunce dolazi do izražaja danju, tako da se za njega može reći da je dnevna zvijezda. Što se, pak, Mjeseca tiče, njemu je odredio položaje. Prve noći u mjesecu izlazi neznatan, sa malo sjaja, sjaj mu se povećava u drugoj noći i uzdiže položaje. Kako god se uzdiže, tako mu se sjaj povećava, jer ga preuzima od Sunca, sve dok se ne upotpuni u 14. noći. Zatim se počinje umanjivati do kraja mjeseca, sve dok ne postane poput stare svijene

palmine grančice. Potom Allah čini da se ponovo pojajvi početkom sljedećeg mjeseca i sve tako.

Riječi Uzvišenog: Mudžahid kaže: "Svako od njih dvoje ima svoju granicu koju ne prelazi, a niti zaostaje od nje. Kada dođe jedno, ode drugo i obrnuto"

"niti noć dan preteći" Tj.nema među njima praznog hoda i oni se smanjuju bez zastoja, jer su potčinjeni i stalno jedno drugo slijedi. ***"svi oni u svemiru plove"***, tj. noć,dan, Sunce i Mjesec plove, tj. kreću se u nebeskoj sferi (felek), poput pršljenja (feleke) na vretenu bez koga se ono ne okreće, niti se on bez njega okreće.

وَءَايَةٌ لَّهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ وَخَلَقْنَا لَهُم
مِّن مِّثْلِهِۦ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾ وَإِن نَّشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ
يُنقَذُونَ ﴿٤٣﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾

Dokaz im je i to što potomke njihove u lađama krcatim prevozimo /41/ i što za njih, slične njima, stvaramo one na kojima se voze. /42/ I ako želimo, Mi ih potopimo, i neće im spasa biti, neće se izbaviti /43/ osim ako im se ne smilujemo, da bi do roka određenog uživali. /44/

Uzvišeni veli: Dokaz Njegove velike moći treba da im bude i Njegovo potčinjavanje mora kako bi nosilo lađe. U njih prije svega spada lađa Nuha, a.s., koga je Uzvišeni Allah zajedno sa vjernicima osim kojih na zemlji nije ostalo drugih ljudi, spasio. Stoga Uzvišeni veli: ***"Dokaz im je i to što potomke"***, ustvari pretke, ***"u lađama krcatim"*** tj. lađi ispunjenoj stvarima i životinjam od kojih mu je Uzvišeni Allah naredio da u njoj ponese po par. Ed-Dahhak i Ibn-Zejd vele: "To je lađa Nuha, a.s." Riječi Uzvišenog:

"I što za njih, slične njima, stvaramo one na kojima se voze", tj. deve, koje su kopnene lađe na kojima prenose robe i jašu ih, kao i sve druge životinje.[520] Ibn-Abbas veli: "To su lađe koje su nastale nakon Nuhove, a.s., lađe po uzoru na nju." Riječi Uzvišenog: ***"I ako želimo, Mi ih potopimo"*** tj, one koji su u lađi, ***"I neće im spasa biti"***, tj. nema im izbavitelja,

"neće se izbaviti", tj. iz onoga što ih zadesi, ***"osim ako im se ne smilujemo"***, tj. nećete biti spašeni izuzev uz Našu milost. Stoga Uzvišeni veli: ***"Da bi do roka određenog uživali."***

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ
ٱتَّقُوا۟ مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾ وَمَا تَأْتِيهِم
مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ
أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ
يَشَآءُ ٱللَّهُ أَطْعَمَهُۥٓ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٧﴾

A kad im se rekne: "Bojte se onoga što se prije vas dogodilo i onoga što vas čeka da biste pomilovani bili..." /45/ I ne dođe im nijedan dokaz od dokaza Gospodara njihova kojem oni ieđa ne okrenu. /46/ A kad im se kaže: "Udjeljujte od onoga što vam Allah daje", onda nevjernici govore vjernicima: "Zar da hranimo onoga koga je Allah, da je htio, mogao nahraniti? Vi ste, uistinu, u pravoj zabludi!"/47/

Uzvišeni izvještava o ustrajnosti mušrika u zabludi i stanputici, pa veli:

"A kad im se rekne: ***"Bojte se onoga što se prije vas dogodilo i onoga što vas čeka"***, tj. grijeha koje ste prethodno učinili i kazne, ali su se oni od toga okrenuli. Stoga Uzvišeni veli:

"I ne dođe im ni jedan dokaz od Gospodara njihova" o iskrenosti poslanika u pogledu onoga što su donijeli od njihova Gospodara.

"kojem oni ieđa ne okrenu", tj. ne prihvataju ga, niti se njime koriste.

"A kad im se kaže:'Udjeljujte od onoga što vam Allah daje'", tj. siromašnima i muslimanima kojima je potrebno,

"onda nevjernici govore vjernicima", tj. vele vjernicima koji im naređuju da dijele, oponirajući njihovoj naredbi:

"Zar da hranimo onoga koga je Allah, da je htio, mogao nahraniti", tj. mi radimo shodno Allahovoj volji.

"Vi ste, uistinu, u pravoj zabludi", jer nam naređujete da udjeljujemo.

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ
هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٨﴾ مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً
تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَآ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ
يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾

I govore: "Kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?" /48/ A ne čekaju drugo do strašan glas koji će ih, dok se budu jedni s drugima prepirali, obuzeti, /49/ pa neće moći

[520] Allah je ukazao Svoju Dobrotu ljudima time što ih je uputio da prave automobile i avione i druga transportna sredstava.

ništa oporučiti, niti se čeljadi svojoj vratiti./50/

Uzvišeni izvještava o nevjerici nevjernika u pogledu postojanja Sudnjeg dana koju izražavaju riječima:

"Kad će već jednom ta prijetnja?" kao što kaže Uzvišeni:

"Požurују ga oni koji u nj nevjeruju."(42:18) Uzvišeni Allah kaže:

"A ne čekaju drugo do strašan glas koji će ih, dok se budu jedni s drugima prepirali, obuzeti", tj. oni očekuju samo jedan krik, a to je - a Allah najjbolje zna - najava Sudnjeg dana. Dok ljudi budu zabavljeni trgovinom i drugim životnim problemima i dok se budu, po običaju, sporili i svađali, Allah će narediti Israfilu da puhne u rog. Puhanje će se oduljiti sve dok i posljednji od žitelja Zemlje ne digne glavu da bi osluhnuo glas iz pravca neba. Potom će ljudi koji tada budu postojali biti potjerani na zborište Sudnjeg dana vatrom koja će ih sa svih strana opkoliti,

"Pa neće moći ništa oporučiti", tj. od onoga što posjeduju, jer će biti zabavljeni nečim značajnijim,

"niti se čeljadi svojoj vratiti" sa svojih poslova i tržnica. Poslije ovog puhanja doći će čas kada će pomrijeti sva stvorenja, a zatim će uslijediti puhanje koje će najaviti proživljavanje.

وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾

I puhnut će se u rog, pa će oni iz grobova prema Gospodaru svome pohrliti, /51/ govoreći: "Teško nama! Ko nas iz naših grobova oživi?" "Eto ostvaruje se prijetnja Milostivog, poslanici su istinu govorili!" /52/ Bit će to samo jedan glas i oni će se svi pred Nama obreti. /53/ Danas se nikome neće nepravda učiniti i vi ćete, prema onom kako ste radili, nagrađeni biti./54/

Ovo će biti treće puhanje, koje će najaviti proživljenje i iskupljanje i ustajanje iz grobova. Zato Uzvišeni kaže:

"Pa će oni iz grobova prema Gospodaru svome pohrliti." "En-neslan" je riječ iz koje je izveden glagol koji označava hrlenje.

"Dan u kome će žurno kao da kumirima hrle iz grobova izići"(70:43)

"Govoreći: 'Teško nama! Ko nas iz naših grobova oživi?'" Ovo ne isključuje njihovo kažnjavanje u grobovima, jer je ono u poređenju sa onim što slijedi kao ležanje, pa će vjernici odgovarati:

"Eto ostvaruje se prijetnja Milostivog, poslanici su istinu govorili!", a neki vele da im odgovaraju meleki. Riječi Uzvišenog:

"Bit će to samo jedan glas i oni će se svi pred Nama obreti" su slične riječima Uzvišenog:

"A bit će to samo povik jedan, a oni već na površini zemlje." Tj. bit će im izdato samo jedno naređenje i svi će biti prisutni.

"Danas se nikome neće nepravda učiniti", tj. u pogledu počinjenih djela,

"i vi ćete prema onom kako ste radili, nagrađeni biti."

إِنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ ٱلْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَٰكِهُونَ ﴿٥٥﴾ هُمْ وَأَزْوَٰجُهُمْ فِى ظِلَٰلٍ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾ لَهُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ وَلَهُم مَّا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَٰمٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ ﴿٥٨﴾

stanovnici Dženneta uživat će toga dana u blagodatima, veseli i radosni, /55/ oni i žene njihove bit će u hladovini na ukrašenim divanima naslonjeni, /56/ u njemu će imati voća, i ono što budu željeli /57/ "Mir vama!" - bit će riječi Gopodara Milostivog,/58/

Uzvišeni, izvještavajući o žiteljima Dženneta, nakon što prođu mjesta polaganja računa i uđu u dženetske bašče da će ***"uživati u blagodatima veseli i radosni,"*** zbog velikog uspijeha i neprekidne blagodati.

"Oni i njihove žene bit će u hladovini", tj. hladovini drveća, ***"na ukrašenim divanima naslonjeni."*** Riječi Uzvišenog: su ležajevi (divani) ukrašeni zavjesama kao što je ležaj za mladu.

"U njemu će imati voća", tj. svih vrsta, ***"i ono što budu željeli"***, tj. u nejmu postoje sva uživanja koja zatraže. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Usame ibn Zejda da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (599) 'Ima li koga da se potrudi da uđe u Džennet? Džennet nema ničega sličnog. On je, tako mi Gospodara Kabe, sav od svjetlosti koja blista, sav u bosiljcima koji trepte, pun dvoraca izgrađenih, rijeka neprekidnih, plodova zrelih, lijepih družica, mnogobrojnog nakita, zanavjek postavljen u Domu sigurnosti, svježeg voća, dobra i blagodati, na visokom i blistavom mjestu.' Rekoše: 'Da Allahov Poslaniče, mi ćemo se potruditi za njega.' On reče: 'Recite: 'Ako Bog da!', pa oni rekoše: 'Ako Bog da!'" Riječi Uzvišenog:

"Mir vama - bit će riječi Gospodara Milostivog." Ibn-Abbas o riječima Uzvišenog: ***"Mir vama - bit će riječi Gospodara Milostivog"*** veli:

"Sam Uvišeni Allah je Selam žiteljima Dženneta", a veli se da će ih On, neka je Uzvišen, pozdraviti selamom.

وَٱمْتَٰزُوا۟ ٱلْيَوْمَ أَيُّهَا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾ * أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَٰنَ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ وَأَنِ ٱعْبُدُونِى ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا ۖ أَفَلَمْ تَكُونُوا۟ تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾

"a vi, o grješnici, danas se odvojite!" /59/ O sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio: "Ne klanjajte se šejtanu, on vam je neprijatelj otvoreni, /60/ već robujte Meni; to je Put pravi. /61/ On je mnoge od vas u zabludu odveo, kako niste pameti imali?! /62/

Uzvišeni izvještava o tome da će na Sudnjem danu narediti nevjernicima da se odvoje i odijele od vjernika, slično riječima Uzvišenog:

"Na dan kad nastupi čas oživljenja, ljudi će se razdvojiti"(30:14) Riječi Uzvišenog:

"O, sinovi Ademovi, zar vam nisam naredio: Ne klanjajte se šejtanu, on vam je neprijatelj otvoreni!" Ovo je prijekor Uzvišenog Allaha upućen nevjernicima koji su se pokoravali šejtanu koji im je otvoreni neprijatelj, a griješili prema Milostivom, Koji ih je stvorio i uzdržavao. Stoga Uzvišeni veli:

"Već robujte Meni; to je Put pravi", tj. naredio sam vam da na dunjaluku ne slušate šejtana a da robujete Meni, i to je Pravi put, pa ste vi prekršili Moju zapovijed i pokorili se šejtanu. Stoga Uzvišeni veli:

"On je mnoge od vas u zabludu odveo, kako niste pameti imali", tj. zar niste imali razuma pa ste se suprostavili vašem Gospodaru i uz Njega obožavali druge i slijedili šejtana koji vam je očiti neprijatelj.

هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٦٣﴾ ٱصْلَوْهَا ٱلْيَوْمَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾ ٱلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰٓ أَفْوَٰهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰٓ أَعْيُنِهِمْ فَٱسْتَبَقُوا۟ ٱلصِّرَٰطَ فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَمَسَخْنَٰهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ ﴿٦٧﴾

Ovo je Džehennem kojim vam se prijetilo, /63/ pržite se sada u njemu zato što niste vjerovali!" /64/ Danas ćemo im usta zapečatiti, ruke njihove će Nam govoriti, a noge njihove će o onom što su radili svjedočiti. /65/ Da smo htjeli, mogli smo ih vida njihova ilšiti, pa kad bi na put pošli, kako bi vidjeli?! /66/ A da smo htjeli, mogli smo ih na mjestu na kome su zgriješili u nešto pretvoriti, pa ne bi mogli nikuda otići niti se vratiti./67/

Nevjernicima će sa prijekorom i osudom biti rečeno: Ovo je džehennem oko čijeg ste postojanja utjerivali Poslanika u laž i kojim vam se prijetilo. Zato kušajte njegovu kaznu u njemu i njegovu vrelinu, zbog vašeg nevjerovanja i utjerivanja u laž. Izgleda li kazna u njemu kao što vam je opisano!

"Pržite se sada u njemu zato što niste vjerovali. Danas ćemo im usta zepečatiti, njihove ruke će Nam govoriti, a noge njihove će o onom što su radili svjedočiti"; ovako će biti stanje nevjernika i munafika na Sudnjem danu. Kada pokušaju zanijekati svoja zlodjela na dunjaluku i zakleti se da ih nisu počinili, Allah će im zepečatiti usta i učiniti da njihovi organi govore o onome što su činili.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Enes ibn Malika da je rekao: (600) "Bili smo kod Poslanika, s.a.v.s., pa se nasmijao tako da su mu se ukazali kutnjaci, pa je rekao: 'Znate li čemu se smijem?' Rekosmo: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!' On reče: 'Smijem se raspravi roba sa njegovim Gospodarem na Sudnjem danu, koji će reći: 'Gospodaru, zar me nisi zaštitio od nepravde?', pa će mu reći: 'Svakako.' Pa će on reći: 'Dopuštam samo da mi neko moj bude svjedok', te će mu On reći: 'Dovoljno je danas da sam sebe pozoveš na polaganje računa, a da ti plemeniti pisari budu svjedoci.' Tada će mu zapečatiti usta, a njegovim organima reći: 'Govorite!', pa će govoriti o njegovim djelima, potom će mu biti omogućeno da govori, pa će reći: 'Daleko vas bilo, za vas sam se borio!'" prenose ga Muslim i En-Nesai.

"A da smo htjeli, mogli smo ih vida njihova ilšiti, pa kad bi na put pošli, kako bi vidjeli." Ibn Abbas veli: "Da smo htjeli mi bi ih na stranputicu doveli, pa kako bi na Pravi put izašli?!"

"A da smo htjeli mogli smo ih na mjestu na kom su zgriješili u nešto pretvoriti." Ibn-Abbas veli: "Uništiti ih."

El-Hasan veli: "Posaditi ih da sjede na nogama."

"Pa ne bi mogli nikuda otići" naprijed ***"niti se vratiti"*** nazad, već bi stalno bili u istom stanju, ne idući ni naprijed, ni nazad.

وَمَن نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِى ٱلْخَلْقِ ۖ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَّمْنَٰهُ ٱلشِّعْرَ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُۥٓ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْءَانٌ مُّبِينٌ ﴿٦٩﴾ لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٠﴾

Onome kome dug život damo, Mi mu izgled nagore izmijenimo. Zar oni ne razumiju? /68/ Mi Poslanika nismo pjesništvu učili, to mu ne priliči. Ovo je samo pouka - Kur'an jasni, /69/ da opominje onoga ko živ je, i da zasluže kaznu nevjernici./70/

Uzvišeni izvještava da sin Ademov stareći postaje, nakon što je bio snažan, sve slabiji, a nakon što je bio aktivan - postaje nemoćniji,

"Allah je taj koji vas nejakim stvara, i onda vam, poslije nejakosti snagu daje, a poslije snage iznemogiost i sijede vlasi; On stvara što hoće; On sve zna i sve može."(30:54)

"Ima vas koji duboku starost doživite, pa brzo zaboravite ono što saznate."(16:70) Ovim se - a Allah najbolje zna - želi izvijestiti da je ovaj svijet prolazan , a ne stalan i vječan.

"Zar oni ne razumiju?", tj zar ne razmišljaju o početku svoga stvaranja a potom o dospijevanju u godine starosti, kako bi saznali da su stvoreni za drugi svijet kojem nema prestanka, niti seobe iz njega i koji je neizbježan, a to je ahiret.

Riječi Uzvišenog: ***"Mi Poslanika nismo pjesništvu učili, to mu ne priliči."*** Uzvišeni veli, govoreći o Svome poslaniku Muhammedu, s.a.v.s., da ga nije naučio pjesništvu,

"to mu ne priliči", tj. nije u njegovoj prirodi i on mu nije vješt, niti ga voli, niti ima sklonost ka njemu. Stoga ću navesti da on, s.a.v.s., nije pamtio ni jedan distih u pravilnom metru, već bi, ako bi ga citirao, parafrazirao ili ga nije dovršavao.

El-Bejheki u djelu "Ed-Delail" prenosi: (601) "Da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Abbas Ibn Mirdasu: "Jesi li ti rekao: 'Zar ćeš podijeliti moj plijen i plijen robova između El-Akre'a i Ujejne?' Pa je rekao: "Ispravno je između Ujejne i El-Akre'a", pa je on rekao: "Sve je isto", tj. isto je značenje. Neka je na njega Allahov salavat i selam, a Allah najbolje zna. El-Emevi u djelu "El-Megazi" prenosi (602) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., išao između poginulih na dan bitke na Bedru govoreći: "Raspolućujemo lobanje..." pa je Es-Siddik rekao, dopunjavajući distih: "...nama dragim ljudima, što bijahu buntovni i nasilni", što su stihovi nekog arapskog pjesnika. Seid ibn Urve od Katade prenosi: (603) "Rečeno je Aiši: 'Je li Allahov Poslanik, s.a.v.s., kao primjer navodio pjesništvo?', pa je rekla: 'Bio mu je to najmrži govor, jedino je kao primjer navodio distih Ehi Beni-Kajsa, navodeći prvi dio na kraju, a zadnji na početku, pa mu je Ebu-Bekr rekao: 'Nije ovo ovako Allahov Poslaniče', pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Ja, tako mi Allaha, nisam pjesnik, niti mi je to potrebno!'" Prenose ga Ibn Ebi-Hatim i Ibn-Džerir, čija je ovo verzija.

Desilo se slučajno da je na dan Hunejna, jašući svoju mazgu i nastupajući prema prednjem kraju neprijatelja rekao: (604)

"Ja sam poslanik, nema laži, Ja sam sin Abdulmutalibov ".

Također se prenosi u oba "Sahiha" od Džundub ibn Abdullaha da je rekao: (605) "Bili smo sa Allahovim Poslanikom u pećini, pa je povrijedio prst, te rekao:

'Ti si samo prst koji krvari Na Allahovom putu ti se to dogodilo.'"

Vele da se ovo dogodili slučajno i ne namjerno, da njegove riječi budu izrečene na određeni pjesnički metar. Sve ovo nije u suprotnosti sa činjenicom da on nije naučen pjesništvu, niti mu ono treba, a Allah Uzvišeni ga je podučio Kur'anu,

"laž mu je strana, bilo s koje strane, on je Objava od Mudroga i hvale dostojnoga" (41:42), a ne pjesništvo, kao što su neki neznalice Kurejši tvrdili, niti izmišlja govor, niti čarolija. Ebu-Davud prenosi od Ebu-Hurejrea, a on od Poslanika, s.a.v.s.: (609) "Da se nekome od vas utroba ispuni gnojem boje je nego da se ispuni pjesništvom." Izdvaja se ovim hadisom, a sened mu odgovara uvjetima koje postavljaju dvojica šejhova (Buharija i Muslim) koji ga ne navode. Postoji i pjesništvo koje je legitimno, a to je ono u kome se izruguje mušricima, kojim su se bavili islamski pjesnici poput Hassan ibn Sabita, Ka'ba ibn Malika, Abdullah ibn Revaha i drugih, neka je Allah zadovoljan svima. Neko sadrži mudrosti i pouke i moralne vrline, što se može naći i u poeziji nekih džahijjetskih pjesnika, među kojima je i Umeje ibn Ebis-Salt, za koga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (607) "Njegova poezija je povjerovala, ali mu srce nije vjerovalo."

Ebu-Davud prenosi u hadisu Ubej Ka'ba, Burejde ibn El-Husajba i Abdullaha ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (608) "U nekom izražavanju ima čarolije, a u nekoj poeziji mudrosti." Stoga Uzvišeni veli: ***"Mi Poslanika nismo pjesništvu učili, to mu ne priliči,"*** tj.ne odgovara mu.

"ovo je samo Pouka, Kur'an jasni." Tj. ovo čemu smo ga podučili samo je ***"pouka i Kur'an jasni"***, tj. jasan je onome ko o njemu razmišlja. Stoga Uzvišeni veli: ***"Da opominje onoga ko živ je"***, tj. da ovoj Kur'an opomene sve žive na zemlji. ***"Da njime vas i one do kojih on dopre opominje." (6:19)*** Njegovom opomenom okoristit će se onaj živoga srca i prosvijetljenoga uma.

"I da zasluže kaznu nevjernici", tj. on je milost vjernicima, a dokaz protiv nevjernika.

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَآ أَنْعَٰمًا فَهُمْ لَهَا مَٰلِكُونَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَهُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَمَشَارِبُ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾

Kako oni ne vide da Mi sami , od onoga što su Naše ruke učinile, njima stoku stvaramo i da oni njome raspolažu kao vlasnici! /71/ I da smo im dali da se njome služe - na nekima jašu, a nekima se hrane, /72/ I drugih koristi od nje imaju, i mlijeko, pa zašto nisu zahvalni, /73/

Uzvišeni spominje da je ljudima stvorio stoku kao blagodat i da ju je potčinio njima,

"I da oni njome raspolažu kao vlasnici", tj. da im je ona krotka, tako da se karavana od stotinu deva kreće pod vodstvom jednoga djeteta. ***"Na nekima jašu, a nekima se hrane"***, tj. neke jašu na putovanjima i neke im prenose teret na različite strane,a ako hoće kolju je.

"I druge koristi od nje imaju", tj. od vune, kostrijeti i dlake prave prostirke i korisne stvari. ***"I mlijeko,"*** pa zašto ne vjeruju da je Jedan Onaj Koji je sve stvorio i potčinio? I zašto Mu druge pridružuju?

وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾ فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾

već pored Allaha druge bogove prihvataju u nadi da će im oni na pomoći biti; /74/ oni im, međutim, neće moći pomoći, a oni su njima poslušna vojska. /75/ I nek te ne žaloste riječi njihove; Mi, doista, znamo i ono što oni kriju i ono što pokazuju./76/

Uzvišeni Allah osuđuje mušrike što uz Allaha smatraju Njemu ravnim druga božanstva, očekujući da ih ona pomognu, daju im nafaku i približe ih Allahu.

"Oni im međutim, neće moći pomoći", tj. božanstva nisu u stanju pomoći one koji ih obožavaju, preslaba su za to, suviše malobrojna i neznatna, čak ni sebe ne mogu pomoći, niti se osvetiti onome koji im hoće nanijeti zlo, jer su ona predmeti koji ne čuju, niti razumiju.

Riječi Uzvišenog: ***"A oni su njima poslušna vojska"***, tj. prilikom polaganja računa ovi kipovi će biti na Sudnjem danu sakupljeni kada oni koji ih budu obožavali budu polagali račun. To će biti izražajnije u uspostavljanju dokaza protiv njih. ***"I nek te ne žaloste riječi njihove"***, tj. njihovo utjerivanje u laž i nevjerovanje u Allaha.

"Mi, doista, znamo i ono što oni kriju i ono što pokazuju", tj. Mi znamo sve o njima, kaznit ćemo ih za ono što pripisuju na Dan kada neće ni jedna sitnica, niti krupnica njihovih djela promaći, već će im sve što su i prije i kasnije radili biti predočeno.

أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِىَ خَلْقَهُۥ ۖ قَالَ مَن يُحْىِ ٱلْعِظَٰمَ وَهِىَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيهَا ٱلَّذِىٓ أَنشَأَهَآ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ ﴿٧٩﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلشَّجَرِ ٱلْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَآ أَنتُم مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾

Kako čovjek ne vidi da ga Mi od kapi sjemena stvaramo, i opet je otvoreni protivnik, /77/ i Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: "Ko će oživiti kosti, kad budu truhle?" /78/ Reci: "Oživiće ih Onaj Koji ih je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio, /79/ Onaj Koji vam iz zelenog drveća vatru stvara i vi njome potpaljujete."/80/

Mudžahid, Ikrime, Urve Ibn Ez-Zubejr, Es-Suddi i Katade vele: (609) "Došao Ubej Ibn Halef, Allah ga prokleo, Božijem Poslaniku, s.a.v.s., noseći u rucu truhlu kost, mrveći je i rasipajući po zraku, pa rekao: "O Muhammede, ti tvrdiš da će Allah ovo oživiti?!" On reče: "Da, Uzvišeni Allah će te usmrtiti, potom proživiti, a potom odvesti u Vatru." Tada su objavljeni ovi ajeti sa kraja Jasina:

"Zar ne vidi čovjek da ga mi od kapi sjemena stvaramo..."

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn Abasa da je rekao: "El-Asi ibn Vail uzeo je kost u mekanskoj dolini..." i spomenuo ovaj hadis. Svejedno da li su ovi ajeti objavljeni u vezi sa Ubej ibn Halefom ili El-Asi Ibn Vailom, oni su općeniti i odnose se na svakoga ko niječe proživljavanje. ***"Da ga Mi od kapi sjemena stvaramo, i opet je otvoreni neprijatelj"***, tj. zar onaj ko niječe proživljavanje ne može izvući dokaz za ponovno proživljavanje iz prvog, jer je Allah u početku stvorio čovjeka od kapi hude tekućine, kao što Uzvišeni veli:

"Zar vas od neznatne tekućine ne stvaramo, koju na pouzdano mjesto stavljalmo do roka određenog?"(77:20-22) Zar Onaj Ko ga je stvorio iz te neznatne tekućine nije u stanju ponovno ga stvoriti nakon smrti?

"I Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: 'Ko će oživiti kosti, kada budu trule?'", tj. smatra nemogućim da će Uzvišeni Allah, Koji posjeduje veličanstvenu moć kojom je stvorio nebesa i Zemlju, oživiti istruhla tijela, a zaboravlja sebe i činjenicu da ga je Uzvišeni Allah stvorio iz ničega, te iz samoga sebe može saznati nešto što je daleko veće od onoga što on niječe, negira i ne priznaje.

"Oživiće ih Onaj koji ihj je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio", tj. zna za sve kosti na čitavoj Zemlji, gdje su se raspršile. Imam Ahmed prenosi od Ukbe Ibn Amra da je rekao Huzejfi: (610) "Zar nam nećeš pričati šta si čuo od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.?" pa je rekao: "Čuo sam ga da veli 'Nekom čovjeku došla smrt". Vidjevši da mu nema više života, oporučio je svojima: 'Kada umrem, skupite mnogo granja, naložite vatru, pa kada ona izgori moje meso i dođe do kostiju pa ih ispržite, uzmite to, stucite ga i raspite ga u moru.' To su i učinili, pa ga je Uzvišeni Allah kod Sebe sakupio i rekao mu: 'Zašto si to uradio?' On reče: 'Iz straha od Tebe.', pa mu je

Uzvišeni Allah oprostio." Amir veli: "I ja sam ga, s.a.v.s., čuo kako veli to i još da je bio pljačkaš grobova." Navode ga u oba "Sahiha".

"Koji vam iz zelenog drveća vatru stvara i vi njime potpaljujete", tj. Koji je ovo drvo stvorio od vode, pa je postalo zeleno i sočno sa plodovima, a zatim učinio da se ono sasuši i da se njime potpaljuje vatra. On je isto tako u stanju učiniti šta hoće, ništa ga ne može spriječiti.

أَوَلَيْسَ
ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم ۚ بَلَىٰ وَهُوَ ٱلْخَلَّٰقُ
ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾ إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾ فَسُبْحَٰنَ
ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

Zar Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar da stvori njima slične? Jeste, On sve stvara i On je Sveznajući; /81/ i zaista On može, kada nešto hoće, samo za to reken: "Budi!" - i ono bude. /82/ Pa neka je Uzvišen Onaj u Čijoj je ruci vlast nad svim, Njemu ćete se vratiti!/83/

Uzvišeni skreće pažnju na Svoju moć oličenu u stvaranju sedam nebesa i zemalja i onoga što je u njima i između njih i upućuje da ovim dokazuje istinitost oživljavanja tijela, kao što stoji i u Njegovim riječima:

"Stvaranje nebesa i zemlje je sigurno veće, nego stvaranje ljudskog roda."(40:57) Ovdje Uzvišeni veli:

"Zar Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar da stvori njima slične?", tj. slične ljudima, da ih ponovo stvori kao i prvi put.

"Jeste, On sve stvara i On je Sveznajući, i zaista On može, kada nešto hoće, samo za to rekne: "Budi!" - i ono bude", tj. za bilo šta On naređuje samo jedanput, nije potrebno da to ponovi ili potvrdi. Imam Ahmed prenosi od Ebu-Zerra da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (611) 'Uzvišeni Allah veli: 'Robovi moji, svi ste vi griješnici osim onoga koga Ja poštedim. Stoga tražite oprosta od Mene, oprostit ću vam. Svi ste vi siromašni osim onoga koga Ja obogatim. Ja sam Darežljiv, Veličanstven. Činim šta hoću. Moje davanje su riječi, Moja kazna su riječi, kada hoće nešto, samo kaže: Budi: i ono bude.

"Pa neka je hvaljen Onaj u Čijoj je ruci vlast nad svim, Njemu ćete se vratiti", tj. čistota, uzvišenost i pošteđenost od svega lošega pripadaju Vječno Živome Uzdržavatelju, Koji upravlja nebesima i zemljom i Kome se sve vraća. Negovo je stvaranje, Njegovo je da naređuje, Njemu će se vratiti robovi na Sudnjem danu, pa će svakoga nagraditi po njegovim djelima. On je Pravedni Davalac blagodati.

Riječi Uzvišenog: ***"Pa neka je Uzvišen Onaj u Čijoj je ruci vlast nad svim,"*** su poput riječi Uzvišenog: ***"Reci: 'U čijoj je ruci vlast nad svim?'"(67:1)*** i:

"Uzvišeni je Onaj u čijoj je ruci vlast.(23:88) "El-Mulk" i El-Melekut" istog su značenja, kao i "Rahmeh" i "Rahamut", "Rehbeh i "Rehebut, "Džebr" i "Džeberut". Neki ljudi smatraju da je "Mulk" u domenu tjelesnog, a "Melekut" u sferi duhovnog. Ispravno je prvo mišljenje, koje zastupa većina mufessira.

Ebu-Davud prenosi od Avf ibn Malika el-Ešdže'ija da je rekao: (612) "Jedne noći sam bdio sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., pa je, klanjajući noćni namaz, učio poglavlje "El-Bekare". Kad god bi naišao na ajet u kom se spominjala milost, zastao bi i molio, a kad god bi naišao na ajet u kom se spominjala kazna, tražio bi utočište. Zatim je činio ruku' koliko i kijam, govoreći na ruku'u: "Subhane zildžeberuti vel-melekuti vel-kibrijai vel-azameti", zatim je na sedždi govorio slično tome. Zatim je ustao, pa učio poglavlje "Alu-Imran", potom je učio poglavlje po poglavlje". Prenose ga Et-Tirmizi u djelu "Eš-Šamail" i "En-Nesai" kao hadis Muavije ibn Saliha.

Završetak sažetka tumačenja poglavlja "Jasin".
Neka je hvala Allahu!
Završetak trećeg toma,
slijedi četvrti tom.

37
ES - SAFFAT / REDOVI
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 182 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالصَّافَّاتِ صَفًّا ﴿١﴾ فَالزَّاجِرَاتِ زَجْرًا ﴿٢﴾ فَالتَّالِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾
إِنَّ إِلَٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ ﴿٤﴾ رَّبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ
الْمَشَارِقِ ﴿٥﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog !"
"Tako mi onih u redove poredanih", /1/ "i onih koji odvraćaju", /2/ "i onih koji Opomenu čitaju", /3/ "vaš Bog je, uistinu, jedan", /4/ "Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, i Gospodar istoka."/5/

Nesaija bilježi od Abdullaha ibn Omera, r.a., koji kaže: /1/ "Allahov Poslanik nam je naređivao da (u namazu) budemo umjereni (u dužini namaza) i predvodio bi nas u namazu učeći suru Es-Saffat." Ovaj hadis prenosi samo Nesaija.

Prenosi Sufjan es-Sevri od Abdullaha ibn Mes'uda, r.a., da je rekao: ***"Tako Mi onih u redove poredanih"***, misli se na meleke,

"i onih koji odvraćaju", to su meleki. ***"...i onih koji Opomenu čitaju"***, to su meleki. Prenosi Muslim od Huzejfe da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /2/ 'Odlikujemo se nad drugima u tri stvari: Naši safovi su kao safovi meleka; učinjena nam je sva Zemlja mesdždidom (mjestom za obavljanje namaza); učinjena nam je njena prašina čistom (za tejemum), ukoliko ne nađemo vode.'" Isto tako prenosi Muslim, Ebu-Davud, Nesaija i Ibn-Madže od Džabira ibn Semure, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /3/ "Zar se nećete ravnati kao što se ravnaju meleki, kod Njihova Gospodara?" Rekli smo: "A kako se ravnaju meleki kod Njihova Gospodara?" Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: "Upotpunjavaju prednje safove i zbijaju se međusobno u safovima."

Es-Suddi i drugi rekli su o značenju riječi Uzvišenog: ***"...i oni koji odvraćaju"***, oni usmjeravaju oblake, ***"...i oni koji Opomenu čitaju"***, tj. meleki koji donose ljudima Kur'an od Allaha, dž.š., kao što kaže Uzvišeni:

"...i Objavu dostavljaju, opravdanje ili opomenu", i kao riječi Uzvišenog:

"Vaš Bog je, uistinu, jedan, Gospodar nebesa i Zemlje, i onoga što je između njih", tj. od stvorenja, ***"...i Gospodar istoka"***, tj. On je Vladar i Upravitelj kosmosa, Koji ga je potpuno potčinio Sebi sa svim nebeskim tijelima u njemu, koja se pojavljuju na istoku a nestaju na zapadu. Ovdje se zadovoljava spominjanjem istoka, a ne spominje se zapad jer On ga podrazumijeva i upućuje na njega. Kao što su riječi Uzvišenog:

"Ja se kunem Gospodarom istoka i zapada da ih možemo boljim od njih zamijeniti. I niko Nas u tom ne može spriječiti." (70:40, 41)[1] i riječi Uzvišenog: ***"Gospodar dva istoka i dva zapada", (55:17)*** tj. izlasci sunca i mjeseca ljeti i zimi sa različitih tačaka.[2]

إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ وَحِفْظًا
مِّن كُلِّ شَيْطَانٍ مَّارِدٍ ﴿٧﴾ لَّا يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلَىٰ وَيُقْذَفُونَ مِن
كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾ إِلَّا مَنْ خَطِفَ
الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾

"Mi smo nebo najbliže vama sjajnim zvijezdama okitili", /6/ "i čuvamo ga od svakoga šejtana prkosnoga" /7/ "da ne prisluškuje društvo najviše; njih sa svih strana gađaju", /8/ "da ih otjeraju: njih čeka patnja neprekidna", /9/ "a onoga koji što ugrabi - stigne svjetlica plamteća."/10/

Uzvišeni obavještava da je ukrasio prvo nebo planetama i zvijezdama. Tako ga vide ljudi sa Zemlje. Isto kao što je Uzvišeni rekao:

---

* Objavljena nakon sure "El-En'am".

[1] Rekoh: Pošto je Allah, dž.š., stvorio Zemlju okruglu, polovina te lopte je okrenuta suncu i na tom dijelu je dan, a na drugoj polovini je noć. A Zemlja i Sunce kreću se Allahovom odredbom i moći od istoka ka zapadu, pa u svakom trenutku tog kruženja nastaje izlazak i zalazak, bez prestanka, sve dotle dok su Zemlja i Sunce loptastog oblika kao i ostale planete. Prema tome postoji više istoka i zapada (izlazaka i zalazaka Sunca) i nikad ne nestaju dok traje vijek vasione. Pošto je Allah, dž.š., Gospodar svakog pokreta na Zemlji i nebesima, kao što je Gospodar svega, Njegov Vlasnik, Pokretač i Upravitelj Svojom Svemoći, On nema ortaka i On je bez sumnje "Gospodar istoka i zapada." Allah najbolje zna.

[2] Rekoh: Zaista je izlaz Sunca u ljetnom periodu s istoka uz nagib ka sjeveru, a njegovo zalaženje biva na zapadu uz nagib ka sjeveru. A mjesec u ljetnom periodu izlazi na istoku uz nagib ka jugu a zalazi na zapadu uz nagib ka jugu. Dok u zimskom periodu sunce izlazi na istoku uz nagib ka jugu, a zalazi na zapadu uz nagib ka jugu. A što se tiče mjeseca zimi, on izlazi na istoku uz nagib ka sjeveru, a zalazi na zapadu, uz nagib ka sjeveru. Iz ovoga se jasno razumije da sunce isto kao i mjesec imaju dva različita izlaska i dva različita zalaska, a sve se to odvija po Allahovoj odredbi. On je Jedan, nema ortaka i otud znamo da je Allah, dž.š., "Gospodar dva istoka i dva zapada, Gospodar i Vladar Svega, nema boga osim Njega, niti ima gospodara mimo Njega. Allah najbolje zna i On upućuje ka svemu što je ispravno.

"Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili i učinili da vatra iz njih pogađa šejtane, za koje smo patnju u ognju pripremili", (67:5) a ovdje Uzvišeni kaže: ***"...i čuvamo ga"***, tj. najboljom zaštitom.

"...od svakog šejtana prokletog", tj. odmetnutog i prkosnog - ukoliko htjedne da se prikrada i sluša, onda bi ga pogodila kometa i zapalila.

"...da ne prisluškuje društvo najviše", tj. kako ne bi došli do nebesa, gdje borave meleki i razgovaraju o svemu što je njih Allah obavijestio od Svojih propisa i odredbi, kao što je o tome bilo govora kod riječi Uzvišenog:

"I kad iz srca njihovih nestane strah". (34:23) I zato Uzvišeni kaže: ***"...njih gađaju"***, tj. šejtani budu gađani,

"sa svih strana da ih otjeraju", tj. da ih spriječe da stignu do nebesa.

"...njih čeka patnja neprekidna", tj. bolna i trajna. ***"...a onoga koji što ugrabi"***, tj. riječ koju čuje šejtan sa nebesa pa je proslijedi drugom šejtanu, ispod sebe, a drugi trećem. Može se desiti da prvog pogodi kometa ili pak Allahovom voljom uspijeva tu riječ dobaciti drugim šejtanima prije nego što bude vatrom komete zapaljen. Tu riječ posljednji šejtan odnese vraču... kao što je bilo spomenuto u hadisu. Zato Uzvišeni kaže:

"...a onoga koji što ugrabi".

Ibn-Abbas veli: "Šejtani su imali mjesta u nebesima gdje su sjedili i slušali Objavu. Zatim su silazili na Zemlju i dodavali na svaku riječ devet svojih riječi..." A kad je trebalo da Objava bude poslana Muhammedu, s.a.v.s., bili su spriječeni da pristupe uobičajenim sjedištima i gađani su plamtećim zvijezdama koje bi ih spržile. Oni su se zbog toga žalili Iblisu pa je on poslao svoju vojsku da ispitaju razloge, pa su našli Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako klanja između dva brda u dolini Nahle. Nakon toga su se vratili Iblisu i obavijestili ga o tome što su vidjeli... On reče: "To je ono što se dogodilo"; Navest ćemo, inšallah, hadise sa ostalim komentarima o ovoj temi kad budemo tumačili riječi Uzvišenog kada obavještava o džinima da su rekli:

"A Mi smo nastojali da nebo dotaknemo i utvrdili smo da je moćnih čuvara i zvijezda plamtećih puno." (72:8)

فَٱسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا
أَم مَّنْ خَلَقْنَآ ۚ إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّن طِينٍ لَّازِبٍ ﴿١١﴾ بَلْ عَجِبْتَ وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا
ذُكِّرُوا۟ لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا رَأَوْا۟ ءَايَةً يَسْتَسْخِرُونَ ﴿١٤﴾ وَقَالُوٓا۟
إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا
لَمَبْعُوثُونَ ﴿١٦﴾ أَوَءَابَآؤُنَا ٱلْأَوَّلُونَ ﴿١٧﴾ قُلْ نَعَمْ وَأَنتُمْ دَٰخِرُونَ ﴿١٨﴾
فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنظُرُونَ ﴿١٩﴾

"Upitaj ih da li je teže njih stvoriti ili sve ostalo što smo stvorili? - Njih smo stvorili od ljepljive ilovače." /11/ "Ti se diviš, a oni se rugaju", /12/ "a kad im se savjeti upućuju, oni ih ne prihvataju", /13/ "I kad dokaz vide, oni jedni druge na ismijavanje podstiču" /14/"I govore: 'Ovo nije ništa drugo do prava čarolija! /15/ Zar kad poumiremo i kad kosti i zemlja postanemo, zar ćemo mi, zaista, biti oživljeni /16/ i naši preci davni?'"/17/ "Reci: 'Da, a bit ćete i poniženi!'" /18/ "To će biti samo glas jedan, i svi će odjednom progledati!"/19/

Uzvišeni kaže: Upitaj one što poriču proživljenje, šta je teže i kompliciranije stvoriti, njih ili nebesa i Zemlju i sve što je na njima dvoma od Njegovih stvorenja?... Oni će priznati da je stvaranje ostalih stvorenja teže i kompliciranije. Pa, kada je to tako, zašto niječu proživljenje? Uz stalno osvjedočenje i posmatranje onog što je kompliciranije od onog što oni niječu... Kao što Uzvišeni kaže:

"...stvaranje nebesa i Zemlje sigurno je veće nego stvaranje roda ljudskog, ali većina ljudi ne zna." (40:57) Zatim obasni da su oni stvoreni od nečeg slabog. Pa kaže: ***"...njih stvaramo od ljepljive ilovače"***, tj. od dobrog lijepka. ***"...ti se diviš, a oni se rugaju"***, ti se čudiš, o Muhammede, kako mogu poricatelji smatrati nemogućim ponovno proživljenje, a ti si čvrsto uvjeren u čudnu stvar o kojoj te je obavijestio Uzvišeni Allah, a to je ponovni povratak tijela nakon što istruhne. Oni, nasuprot tebi, od siline njihovog nijekanja izruguju se tebi, zbog tog što im govoriš da će tijela njihova potpuno biti proživljena.

"...i kad dokaz vide", tj. Jasan znak koji upućuje na to. ***"...na ismijavanje podstiču"***, tj. izrugivanje.

"I govore: 'Ovo nije ništa drugo do prava čarolija! Zar kada poumiremo i kada kosti i zemlja postanemo, zar ćemo mi, zaista, biti proživljeni, i naši preci davni?'" Oni to smatraju nemogućim, i lažnim.

"Reci: 'Da, a bit ćete proživljeni!'", tj. bit ćete proživljeni, a vi ćete biti poniženi i bijedni. Kao riječi Uzvišenog: ***"Svi će Mu ponizno doći."*** A zatim kaže Uzvišeni:

"...to će biti samo glas jedan, svi će odjednom progledati", tj. bit će to jedna naredba od Uzvišenog Allaha, dž.š.: pozvat će ih jednim pozivom da izađu iz zemlje, pa će oni stajati pred Njim, i gledati sve užase i suđenja, i gledati sve užase Kijametskog dana. A Allah najbolje zna.

وَقَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا هَٰذَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿٢٠﴾ هَٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾ ٱحْشُرُوا۟ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَأَزْوَٰجَهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَٱهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾ وَقِفُوهُمْ إِنَّهُم مَّسْـُٔولُونَ ﴿٢٤﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾ بَلْ هُمُ ٱلْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾

"...i reći će: 'Teško nama, ovo je - Sudnji dan!'" /20/ "Da, ovo je Dan suda u koji vi niste vjerovali!"/21/ "Sakupite one koji su sebi nasilje učinili i njihove partnere i one kojima su se klanjali"/22/ "mimo Allaha, i pokažite im put koji u Džehennem vodi"/23/ "I zaustavite ih, oni će biti pitani": /24/ "Šta vam je, zašto jedni drugima ne pomognete?"/25/ "Ali, toga Dana oni će se sasvim prepustiti."/26/

Obavještava Uzvišeni Allah o stanju nevjernika na Sudnjem danu, i kako će oni sami sebe koriti zbog zuluma koji su sebi na dunjaluku činili. Posebno kad su jasno vidjeli užase Kijameta, pa će se zbog toga pokajati, ali im kajanje neće koristiti:

"...teško nama, ovo je Sudnji dan", reći će njima meleki i vjernici, podrugljivo i s prijekorom:

"...da, ovo je Dan suda, koji vi niste vjerovali!", a naredit će Allah melekima da izdvoje nevjernike od vjernika iz skupa. Stoga Uzvišeni kaže: ***"Skupite one koji su sebi nasilje učinili i njihove partnere".*** Nu'man ibn Bešir, r.a., kaže: "Pod riječju (partneri) misli se na one koji budu isti kao i oni, slični njima. Istog su mišljenja Ibn - Abbas i grupa tabiina. Bit će proživljeni sa onim koje su oni obožavali mimo Allaha od kipova i onih koje su smatrali Allahu ravnim. Bit će proživljeni sa njima na njihovim mjestima. Riječi Uzvišenog:

"...i pokažite im put koji u Džehennem vodi", tj. upravite ih na put ka Džehennemu. Riječi Uzvišenog: *"...i zaustavite ih, oni će biti pitani"*, tj. zarobite ih dok polože račun za svoja djela i svoje riječi koja su počinili na dunjaluku. Prenosi Ibn Ebi-Hatem od Enesa ibn Malika, koji kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /4/ "Koji god pozivač poziva u nešto, bit će to vezano za njega na Kijametskom danu. Ne ostavlja ga i ne odvaja se od njega. Pa i ako pozove čovjek čovjeka." A zatim je proučio: ***"...zaustavite ih, oni će biti pitani."*** Prenose ga Et-Tirmizi i Ibn-Džerir. A zatim će im biti rečeno, grdeći ih i prekoravajući ih:

"Šta vam je, zašto jedni drugima ne pomognete", tj. zašto jedni druge ne pomognete kao što ste pomagali na dunjaluku?

"...ali toga dana oni će se sasvim prepustiti", tj. predani Allahovoj odredbi ne suprotstavljaju joj se niti će je izbjeći. A Allah najbolje zna.

وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٢٧﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ ٱلْيَمِينِ ﴿٢٨﴾ قَالُوا۟ بَل لَّمْ تَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍ ۖ بَلْ كُنتُمْ قَوْمًا طَٰغِينَ ﴿٣٠﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَآ ۖ إِنَّا لَذَآئِقُونَ ﴿٣١﴾ فَأَغْوَيْنَٰكُمْ إِنَّا كُنَّا غَٰوِينَ ﴿٣٢﴾ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِى ٱلْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓا۟ ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ ﴿٣٦﴾ بَلْ جَآءَ بِٱلْحَقِّ وَصَدَّقَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾

"...i jedni drugima prebacivati:" /27/ "Vi ste nas varali."/28/ "Nismo" - odgovorit će -"nego vi niste htjeli vjerovati", /29/ "a mi nikakve dokaze nad vama nismo imali, obijestan narod ste bili"/30/ "I riječ Gospodara našeg da ćemo, doista, kaznu iskusiti na nama se ispunila", /31/ "a u zabludu smo vas pozivali jer smo i sami u zabludi bili."/32/ "I oni će toga Dana zajedno na muci biti", /33/ "I mi ćemo tako sa mnogoboščima postupiti", /34/ "Kad im se govorilo: 'Samo je Allah Bog!' - oni su se oholili" /35/ "I govorili: 'Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika?!" /36/ "A nije tako, on istinu donosi i tvrdi da su svi poslanici istinu donosili."/37/

Navodi Uzvišeni međusobno optuživanje nevjernika na mjestu suđenja na budućem svijetu, kao što će se prepirati u džehenemskim katovima.

"...a oni koji su bili potlačeni reknu glavešinama svojim: 'Mi smo se za vama povodili, možete li nas makar malo vatre osloboditi?', onda će glavešine reći: 'Evo nas, svi smo u njoj, jer Allah je presudio robovima Svojim." (40:47,48) Reći će njima tada:

"Vi ste nas varali." Kaže Ibn-Abbas, r.a.: "Reći će, vi ste nas prisiljavali snagom koju ste posjedovali nad nama, mi smo tad bili slabi, poniženi, a vi ste bili ugledni[3], pa ste nas uvjerili u nevjerstvo", kao što kaže Uzvišeni:

[3] Pošto je desna ruka jača, ona se uvijek upotrebljava kad treba pokazati jačinu. U ajetu je upotrijebljena riječ kao alegorija za dominaciju prvaka i velikana nad običnim svijetom. Ajet, stoga, znači da se oni putem snage i prisile učinili nevjerovanje omiljenijim od vjerovanja.

"...nego ste i danju i noću spletkarili kad ste od nas tražili da u Allaha ne vjerujemo i da Mu druge jednakim smatramo. I svi će prikriti tugu kad vide da će kažnjeni biti"(34:33) "Reći će", tj. onima koji su bili oholi,

"nego vi niste htjeli vjerovati", tj. nije stvar kao što vi tvrdite, nego su vaša srca nijekala vjeru i bila naklonjena nevjerstvu i griješenju.

"...a mi nikakve dokaze nad vama nismo imali", tj. Mi nismo imali nikakve argumente za ono na što smo vas pozivali.

"...obijestan narod ste bili", tj. udaljili ste se od Istine i zato ste nas poslušali a ostavili Istinu i bili neposlušni prema poslanicima,

"...i riječ Gospodara našeg da ćemo, doista, kaznu iskusiti - na nama se ispunila, a u zabludu smo vas pozivali jer smo i sami u zabludi bili", tj. pozivali smo vas na ono na čemu smo mi bili pa ste nam se odazvali. Rekao je Uzvišeni:

"...oni će toga Dana zajedno na muci biti", tj. bit će svi u vatri prema težini grijeha.

"...i Mi ćemo tako sa mnogobošcima postupiti, kad im se govorilo: 'Samo je Allah Bog!' - oni su se oholili." Da to potvrdno kažu sa onim značenjem koje su vjernici usvojili.

"...i govorili: 'Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika?'", aludirajući na Allahova Poslanika, s.a.v.s. Uzvišeni Allah im odgovara, obesnažujući njihove tvrdnje: ***"A nije tako, on Istinu donosi."*** Znači, on nije pjesnik niti ludak, nego je došao s Istinom koju sam poslao po njemu.

"...i tvrdi da su svi poslanici istinu donosili", koji su ga nagovijestili u prošlim nebeskim knjigama i opisali njegove lijepe osobine ispravnom vjerom, pa je bilo onako kako je opisan, istinitošću i povjerljivošću i Pravim putem kojim je pozivao ka Gospodaru svom, Čija su moć i veličanstvo Uzvišeni.

إِنَّكُمْ لَذَآئِقُوا۟ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٩﴾
إِلَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤١﴾ فَوَٰكِهُ
وَهُم مُّكْرَمُونَ ﴿٤٢﴾ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٤٣﴾ عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَٰبِلِينَ ﴿٤٤﴾
يُطَافُ عَلَيْهِم بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍۭ ﴿٤٥﴾ بَيْضَآءَ لَذَّةٍ لِّلشَّٰرِبِينَ ﴿٤٦﴾ لَا فِيهَا
غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ ﴿٤٧﴾ وَعِندَهُمْ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾
كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ﴿٤٩﴾

"...a vi ćete sigurno boinu patnju iskusiti", /38/ "kako ste radili, onako ćete kažnjeni biti."/39/ "A Allahovi iskreni robovi"/40/ "posebnu će opskrbu imati", /41/ "razno voće, i bit će poštovani" /42/"u dženetskim baščama naslada", /43/ "na divanima, jedni prema drugima", /44/ "bit će posluženi pićem - iz izvora koji će stalno teći" - /45/ "bijelim i prijatnim onima koji budu pili", /46/ "od njega neće opijenosti biti i zbog njega se neće pamet gubiti." /47/ "Pored njih će biti one koje će preda se gledati, očiju prekrasnih", /48/ "kao da su one jaja pokrivena."/49/

Kaže Uzvišeni, obraćajući se ljudima:

"...vi ćete sigurno boinu patnju iskusiti - kako ste radili onako ćete kažnjeni biti", a zatim izuzima od njih Svoje iskrene robove, kao što kaže Uzvišeni:

"svaki čovjek je odgovoran za ono što je radio, osim onih sa desne strane" i zato Uzvišeni Allah ovdje kaže:

"...osim Allahovih iskrenih robova", tj. neće osjetiti - okušati bolnu kaznu, niti će se tražiti da polože račun. Naprotiv, oprostit će im se loša djela, ukoliko ih budu imali, i bit će nagrađeni za dobra djela deseterostruko do sedam stotina puta, i mnogo više, koliko Allah hoće da im poveća. I riječi Uzvišenog: ***"Oni će posebno opskrbu imati"***, tj. Džennet, a zatim pojašnjava riječima Uzvišenog: ***"...voće raznovrsno"***,

"i bit će počašćeni", tj. bit će usluženi u izobilju i blagodatima,

"na divanima, jedni prema drugima", jedni prema drugima okrenuti.

"...bit će posluženi pićem - iz izvora koji će stalno teći - bijelim i prijatnim onima koji budu pili, od njeg neće opijenosti biti i zbog njega se neće pamet gubiti." Allah Subhanehu ve teala očistio je vino dženetsko od loših osobina koje ima dunjalučko vino, kao što je izazivanje glavobolje, gubljenje pameti i bolovi u stomaku, pa kaže Uzvišeni:

"...od njega neće opijenosti biti", tj. neće opiti njegovu pamet.

Ibn-Abbas rekao je da vino ima četiri odlike: izaziva opijanje, glavobolju, povraćanje i mokrenje, pa pošto je spomenuo vino Dženneta, Allah, dž.š., očistio ga je od ovih loših karakteristika. Pod riječima ***"...od njega neće opijenosti biti"***, misli se: neće biti opijanja, niti glavobolje, povraćanja, pa niti mokrenja. Sve ove osobine zajedno su opijenost. Riječi Uzvišenog: ***"Pored njih će biti one koje će preda se gledati"***, tj. bit će kreposne, čedne, neće gledati u druge osim svojih muževa. ***"Djevojke krupnih očiju"***, tj. lijepih očiju, lijepog izgleda, kreposne, pobožne, čiste.

"...kao da su one jaja pokrivena." Opisao ih je - lijepih tijela najljepših boja. Poredio ih je sa pokrivenim jajetom, i kao što je jaje pokriveno vanjskom ljušturom koju nije dotakla ruka - pa i one su isto tako, s obzirom da ih nije dotakao niko. Njihova bjelina nježna je kao unutarnja kožica jajeta, bijela i providna. Es-Suddi kaže:

"...kao da su one jaja pokrivena", da je to bjelina jajeta kad skineš njegovu ljušturu. Ovo je mišljenje

odabrao Ibn - Džerir, s obzirom na Allahove riječi - "pokrivena", i kaže: "Vanjsku ljušturu jajeta dotiče krilo ptice i gnijezdo, i dotiču ruke, za razliku od unutarnje. Allah najbolje zna."

Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ummi-Seleme: /5/ Rekla sam: O Allahov Poslaniče, obavijesti me o riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.: ***"...kao da su one jaja pokrivena"***. Rekao je: 'Njihova je nježnost kao nježnost opne unutar jajeta koja se nalazi ispod ljušture, a zove se (**el-girki**)'. [4]

فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٥٠﴾
قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ﴿٥١﴾ يَقُولُ أَئِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ أَإِذَا
مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾ قَالَ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ
﴿٥٤﴾ فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾ قَالَ تَاللَّهِ إِن كِدتَّ لَتُرْدِينِ ﴿٥٦﴾
وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾ أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّا
مَوْتَتَنَا الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٦٠﴾ لِمِثْلِ هَٰذَا
فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ ﴿٦١﴾

"I oni će jedan s drugim razgovarati", /50/ "I jedan od njih će reći: 'Imao sam druga jednog'", /51/ "koji je govorio: 'Zar i ti vjeruješ'" /52/"da ćemo, kad poumiremo i zemlja i kosti postanemo, doista račun polagati?" /53/ "Hoćete li da pogledate?"/54/ "I on će pogledati, i toga usred Džehennema ugledati." /55/ "Allaha mi" - reći će - "zamalo me nisi upropastio": /56/ "da nije bilo milosti Gospodara moga, i ja bih bio od privedenih." /57/ "A mi, je li, više nećemo umirati?" /58/ "Jednom smo umrli - više nećemo biti mučeni", /59/ "to će, zaista, uspjeh veliki biti!" /60/ "Za ovako nešto neka se trude trudbenici!"/61/

Obavještava nas Uzvišeni o stanovnicima Dženneta kako će jedan s drugim razgovarati o njihovim stanjima, i kako su proveli na dunjaluku, i što im se dešavalo na njemu, a to kroz njihov razgovor na soframa, gdje se sastaju da jedu i piju i zabavljaju se sjedeći na divanima. I sluge koje će biti pred njima užurbano će im donositi svako dobro od jela, pića, odjeće i drugog što oči nisu vidjele, što uši nisu čule, i ono što ne bi na um palo čovjeku.

"I jedan od njih će reći: 'Imao sam druga jednog.'" Nevjernika,

"...koji je govorio: 'Zar i ti vjeruješ?'", tj. je li ti vjeruješ u ponovni povratak, proživljenje, obračun i nagrađivanje?! To govori čudeći se, nijekajući, ne vjerujući i iz inata, i smatrajući da je nemoguće da se tako nešto desi.

"...da ćemo, kad poumiremo i zemlja i kosti postanemo, doista račun polagati?" Zar ćemo polagati račun i biti nagrađeni za naša djela ***"Hoćete li da pogledate?"***, tj. reći će vjernik svojim prijateljima sabesjednicima, dženetlijama: "Hoćete li da se nadvirimo?" ***"I on će pogledati, i toga usred Džehennema ugledati."*** Riječ znači: , tj. usred Džehennema. Ka'b el-Ahbar kaže: "U Džennetu imaju prozori pa ako neko od stanovnika Dženneta htjedne da vidi svog neprijatelja u vatri, pogledat će kroz prozor pa će biti više zahvalan.

"Allaha mi" - reći će - "zamalo me nisi upropastio." Reći će mu'min kafiru: "Tako mi Allaha, skoro da si me upropastio da sam te poslušao."

"Da nije bilo milosti Gospodara moga, i ja bih bio od privedenih", tj. da nije Allahove dobrote prema meni, bio bih kao i ti u žestokoj vatri, kao što si ti, i zajedno bismo patili. Ali je Allah, dž.š., poštedio mene, smilovao mi se, pa me uputio u vjeru i uputio me da samo Njemu robujem.

"...i ne bismo na Pravom putu bili da nas Allah nije uputio."

"A mi, je li, više nećemo umirati? - jednom smo umrli - više nećemo biti mučeni." Ovo su riječi vjernika, vesela, zadovoljna onim što mu je Uzvišeni Allah dao, kao vječno boravište Džennet, počašćen u Vječnoj kući u kojoj nema smrti niti patnje. I zato kaže Uzvišeni: ***"...to će, zaista, uspjeh veliki biti!"***, i rekao je Uzvišeni:

"Za ovako nešto neka se trude trudbenici!", tj. Uzvišeni Allah kaže za ovakve blagodati i za ovakav uspjeh neka rade trudbenici na dunjaluku da bi dospjeli do njega na ahiretu.

أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَاهَا
فِتْنَةً لِّلظَّالِمِينَ ﴿٦٣﴾ إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾ طَلْعُهَا كَأَنَّهُ
رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ ﴿٦٥﴾ فَإِنَّهُمْ لَآكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ
﴿٦٦﴾ ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى الْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾
إِنَّهُمْ أَلْفَوْا آبَاءَهُمْ ضَالِّينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلَىٰ آثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾

"A da li je to bolje kao gostoprimstvo ili drvo zekkum?"/62/ "Mi smo nevjernicima njega kušnjom učinili." /63/ "To je drvo koje usred Džehennema raste", /64/ "plod mu je poput glava šeftanskih." /65/ "Oni će se njima hraniti i trbuhe će svoje njime puniti", /66/ "zatim će im se to s kljućalom vodom izmiješati", /67/ "a potom će se, sigurno, opet u Džehennem vratiti."/68/ "Oni su očeve svoje u zabludi zatekli", /69/ "pa i oni stopama njihovim nastavili."/70/

[4] To je opna koja pokriva bjelance jajeta ili samo bjelance koje jedemo.

Uzvišeni Allah pita, jesu li ove spomenute blagodati koje smo naveli od jela pića i ljepote bolje s gostoprimstvom i darovima, ***"...ili drvo zekkum"***, tj. koje će rasti u Džehennemu. Kaže se da će to stablo i njegove grane biti rasprostranjeno po cijelom Džehennemu, kao što će grane drveta "tuba" ući u svaku kuću u Džennetu. Katade kaže: "Spomenuto je stablo zekkum, pa su njime iskušani oni koji su u zabludi, i rekli su: 'Vaš drug obavještava vas da u Džehennemu ima stablo, a vatra sagorijeva drvo'", pa je objavio Uzvišeni Allah: ***"To je drvo koje usred Džehennema raste."*** Hrana mu je vatra i od nje je stvoreno." Mudžahid kaže: "O riječima Uzvišenog: ***'...Mi smo nevjernicima njega kušnjom učinili?'*** Ebu-Džehl, Allah ga prokleo, kaže: 'Zekkum su hurme i kajmak koje ja jedem.'" Rekao sam: "Ajet znači: Mi smo te zaista obavijestili, o Muhammede, o stablu zekkum da bismo provjerili ko će od ljudi vjerovati i da bismo znali ko će od njih nijekati, i zaista stablo ez-zekum raste iz dna vatre." ***"...pod mu je poput glava šejtanskih."*** Samo spominjanje ružno je i odvratno. I riječi Uzvišenog:

"Oni će se njime hraniti i trubuhe će svoje njime puniti", jer oni neće imati druge hrane. Kao što kaže Uzvišeni:

"Kada drugog jela osim trnja neće imati, koje neće ni ugojiti ni glad utoliti." Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio ove ajete, i rekao: /6/ "Bojte se Allaha istinskom bogobojaznošću, jer, kada bi jedna kap ez--zekuma pala u dunjalučko more, poremetila bi stanovnicima Zemlje njihov život na njoj. Pa kako će biti onim kojima ono bude hrana?" Bilježe ga Nesaija, Ibn-Madže i Tirmizija, i kažu da je hadis dobar i autentičan. I riječi Uzvišenog:

"...zatim će to s ključalom vodom izmiješati." Ibn-Abbas, r.a., kaže: "To znači da će ez-zekum zalijevati ključalom vodom", a u drugom rivajetu stoji: "da je to mješavina ključale vode". Drugi opet kažu "da će biti pomiješana ključala voda sa gnojem i sukrvicom što će teći iz njihovih očiju i njihovih spolnih organa".[5] I riječi Uzvišenog: ***"...a potom će se, sigurno, opet u Džehennem vratiti."*** Zatim im je povratak u rasplamsanu vatru, Džehennem, gorući oganj i užareni pakao, pa nekad će na jednom a ponekad na drugom mjestu. Kao što kaže Uzvišeni: ***"I između vatre i ključale vode oni će kružiti."*** Ovako je Katade tumačio dotični ajet, a ovo je dobro i jako tumačenje. I riječi Uzvišenog: ***"Oni su očeve svoje u zabludi zatekli"***, tj. Mi smo ih nagradili ovako jer su oni zatekli svoje očeve na stranputici pa su ih kao takve slijedili, slijepo, bez ikakva dokaza i argumenata. I zato kaže Uzvišeni:

"...pa i oni stopama njihovim žurili." Glagol ovdje znači , tj. žurili su.

وَلَقَدْ
ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم مُّنذِرِينَ ﴿٧٢﴾ فَانظُرْ
كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾
وَلَقَدْ نَادَانَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ
الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿٧٨﴾
سَلَامٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿٧٩﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾
إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ ﴿٨٢﴾

"A i prije njih su većinom drevni narodi u zabludi bili", /71/ "Mi smo im slali one koji su ih opominjali", /72/ "zato pogledaj kakav je bio kraj onih koji su bili opomenuti", /73/ "samo nije bilo tako s Allahovim robovima iskrenim." /74/ "A kada Nas je Nuh zovnuo, Mi smo se lijepo odazvali": /75/ "njega i porodicu njegovu nevolje teške smo spasili", /76/ "i samo potomke njegove u životu ostavili", /77/ "i u naraštajima kasnijim mu spomen sačuvali": /78/ "Selam Nuhu od svjetova svih!"/79/ "Eto tako Mi nagra - đujemo one koji dobra djela čine,"/80/ "on je bio rob Naš, vjernik", /81/ "a ostale smo poslije potopili." /82/

Obavještava nas Uzvišeni o prošlim narodima koji su u većini zalutali obožavajući druga božanstva pored Allaha. I navodi nam Uzvišeni da im je slao između njih opominjače, da ih opomenu o Allahovoj moći. I da ih upozori na Njegovu žestoku kaznu koja je pripremljena za one koji Ga budu nijekali - ne vjerovali i obožavali drugog. I nastavili su sa nijekanjem Poslanika, pa je Allah uništio poricatelje i spasio vjernike i potpomogao ih je. I zato kaže Uzvišeni:

"...zato pogledaj kakav je bio kraj onih koji su bili opomenuti, samo nije bilo tako s Allahovim robovima iskrenim." Nakon što je spomenuo Uzvišeni zalutalost većine prethodnika s puta spasa, nastavlja pojašnjenje tog i spominje Nuha, a.s., i ono što je doživio od svog naroda od nijekanja njegove poslaničke misije. Iako ih je pozivao devetsto pedeset godina, pozivajući ih da vjeruju Allaha, odazvalo mu se vrlo malo njih. Onda se obratio dovom svome Gospodaru:

"Ja sam pobijeđen, Ti se osveti." Pa se Allah, dž.š., rasrdio na njih zbog srdžbe Nuha, a.s., na njih. I zato kaže Uzvišeni:

"A kada Nas je Nuh zovnuo, Mi smo se lijepo odazvali", njemu.

[5] Rekoh: "Jest će Ebu-Džehel i njemu sličnima ez-zekum sa ključalom vodom i gnojem na dnu Džehennema kao što su jeli hurme i kajmak na dunjaluku."

"...njega i porodicu njegovu spasili smo teške nevolje." A to je nijekanje i zlostavljanje. *"...i samo potomke njegove u životu ostavili."* Ibn-Abbas, r.a., kaže da nije spašen niko osim sljedbenika Nuha, a.s. I riječi Uzvišenog: "i u naraštajima kasnijim spomen mu sačuvali", tj. njegov slučaj nije zaboravljen, po lijepom se spominje i on je istinit spomen svih poslanika.

I riječi Uzvišenog:
"Selam Nuhu među narodima!", pojašnjavaju kako je ovjekovječio njemu lijep spomen i lijepu pohvalu te njega selame sve skupine i narodi. *"Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine"*, tj. tako se nagrađuje ko čini dobročinstvo i pokoran je Uzvišenom Allahu. Dadnemo mu istinit spomen kojim će biti spominjan poslije smrti, shodno njegovom stepenu u činjenju dobrih djela. A zatim reče Uzvišeni: *"...on je bio rob Naš, vjernik"*, koji je bio iskren i uvjereni monoteist, *"...a ostale smo poslije potopili"*, tj. uništili smo ih i nije ostalo od njih ni jedno oko koje trepti, do posljednjeg, ostali su bez spomena, pojave i bez traga, i niko ih ne zna, osim po ovim lošim svojstvima.

وَإِنَّ مِن شِيعَتِهِۦ
لَإِبْرَٰهِيمَ ﴿٨٣﴾ إِذْ جَآءَ رَبَّهُۥ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ
مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾ أَئِفْكًا ءَالِهَةً دُونَ ٱللَّهِ تُرِيدُونَ ﴿٨٦﴾ فَمَا ظَنُّكُم
بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٧﴾

"Iste vjere kao i on bio je i Ibrahim", /83/ "kad je Gospodaru svome čista srca došao", /84/ "kad je ocu svome i narodu svome rekao: 'Čemu se to vi klanjate?'"/85/ "Zar lažna božanstva umjesto Allaha hoćete?"/86/ "I šta o Gospodaru svjetova mislite?"/87/

Riječi Uzvišenog: *"Iste vjere kao i on bio je i Ibrahim"*, tj. njegove vjere, puta i smjera. *"Kad je Gospodaru svome i čista srca došao"*, tj. od mnogoboštva,
"...kad je ocu svome i narodu svome rekao: 'Čemu se to vi klanjate?'" Osudio je obožavanje kipova i idola, zato kaže Uzvišeni:
"...zar lažna božanstva umjesto Allaha hoćete?", i šta o Gospodaru svjetova mislite?": znači, šta mislite šta će s vama On uraditi kad ga sretnete, a mimo Njega drugim ste robovali?

فَنَظَرَ نَظْرَةً فِى ٱلنُّجُومِ ﴿٨٨﴾ فَقَالَ إِنِّى سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾ فَتَوَلَّوْا
عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ ءَالِهَتِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ مَا لَكُمْ
لَا تَنطِقُونَ ﴿٩٢﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًۢا بِٱلْيَمِينِ ﴿٩٣﴾ فَأَقْبَلُوٓا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾
قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ ﴿٩٥﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا۟
ٱبْنُوا۟ لَهُۥ بُنْيَٰنًا فَأَلْقُوهُ فِى ٱلْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾ فَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ
ٱلْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾

"I on baci pogled na zvijezde", /88/ "pa reče: 'Zbilja, ja sam bolestan'", /89/ "a oni od njega, leđa mu okrenuvši, odoše", /90/ "a on se kumirima njihovim prikrade, pa reče: 'Zašto ne jedete?'"/91/ "Šta vam je te ne govorite?"/92/ "I krišom im priđe desnom rukom ih udarajući", /93/ "pa mu narod trkom dođe." /94/ "'Kako se možete klanjati onima koje sami klešete?' - upita", /95/ "kad Allah stvara i vas i ono što napravite?" /96/ "Pripremite za njega lomaču" - povikaše - "pa ga u vatru bacite!" /97/ "I htjedoše ga na muke staviti, ali Mi njih učinismo ponižen im."/98/

Požurili su sugrađani Ibrahimovi da iziđu na svoju proslavu. A on je poželio da se odvoji od njih da razbije kipove te je stoga rekao riječi koje su u isto vrijeme istina, pa su mislili da je bolestan, shodno njihovom shvatanju. *"A oni od njega, leđa mu okrenuvši, odoše."* Katade kaže: "Arapi kažu za onog ko se zamisli (razmišlja): 'gledao je u zvijezde'. To znači da je on pogledao u nebo razmišljajući čime će njih pozabaviti." *"...pa je rekao: 'Ja sam, zbilja, bolestan'"*, tj. slab, a što se tiče hadisa kod prenosi Ibn-Džerir od Ebu Hurejrea, r.a., u kom se kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /7/ "...nije slagao Ibrahim, a.s., osim u tri slučaja: dva puta zarad Allaha - *"Ja sam zbilja bolestan"*, i njegove riječi:
"To je učinio ovaj najveći od njih", i njegove riječi u vezi sa Sarom, kad je rekao da mu je ona sestra..." Ovaj se hadis nalazi u sahih zbirkama, kao u sunenima sa raznim senedima, ali ovo ustvari nije prava laž zbog koje bi se mogao kuditi počinitelj, daleko od toga, nego je ovo figurativno nazivano lažnim a, ustvari, to je slikoviti govor, da bi se postigao vjerski opravdani cilj. Kako je spomenuto u hadisu: /8/ "U upotrebljavanju aluzije u govoru izbjegavanje je laži. Pa pošto im je rekao:
"Ja sam zbilja bolestan!", a oni od njega leđa mu okrenuvši, odoše", tj. pa pošto su otišli od njega, otišao je do kipova užurbano i u tajnosti. Pošto je ušao kod njih, našao je pred njima hranu koja je prinesena kao kurban (žrtva) da bi im blagoslov donijeli. Oni su bili u velikoj dvorani a u pročelju je veliki kip. Sa

njegove obje strane postavljeni su manji kipovi, sve do vrata dvorane. Kada je Ibrahim vidio pred njima hranu, rekao je:

"'Zašto ne jedete? Šta vam je te ne govorite?' I krišom im priđe desnom rukom ih udarajući." Pa ih je sve porazbijao, osim onog najvećeg, ne bi li se njemu vratili, kao što je već bio opširan komentar u suri El-Enbija (Vjerovjesnici), neka je na njih salavat i selam, a ovdje se ovo kazivanje navodi u skraćenoj formi. Pošto su se vratili njegovi sunarodnici, odmah su znali ko je to uradio, i da je to ustvari bio Ibrahim, a.s.

"Pa mu narod trkom dođe", tj. požurili su, i počeli ga grditi, a on ih je s prijekorom upitao: ***"Kako se možete kljanjati onima koje sami klešete?"***, vlastitim rukama, ***"Kad Allah stvara i vas i ono što napravite?"***, tj. stvorio je vas i ono što vi napravite. Buharija prenosi od Huzejfe, r.a., merfu predanje u kojem se kaže: /9/ "Zaista Allah stvara svakog djelatnika i ono što on napravi." Pošto ih je dotukao svojim argumentima, oni su pribjegli sili rekavši:

"Pripremite za njega lomaču" - povikaše - "pa ga u vatru bacite." I uradili su ono o čemu je već bilo govora o suri El-Enbija (Vjerovjesnici), neka je na njih salavat i selam. Allah ga je spasio od vatre i uzdigao nad njima, a njegove argumente je uzdigao iznad njih, i zato je rekao Uzvišeni: ***"I htjedoše ga na muke staviti, ali Mi njih učinismo ponižnim."***

وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾ رَبِّ هَبْ لِي
مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠٠﴾ فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ
قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَىٰ ۚ قَالَ يَا أَبَتِ
افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ۖ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ ﴿١٠٢﴾ فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ
لِلْجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَادَيْنَاهُ أَن يَا إِبْرَاهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا ۚ إِنَّا كَذَٰلِكَ
نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ﴿١٠٦﴾ وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ
عَظِيمٍ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٠٨﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ ﴿١٠٩﴾
كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١١٠﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١١﴾ وَبَشَّرْنَاهُ
بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿١١٢﴾ وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰ إِسْحَاقَ ۚ وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا
مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ مُبِينٌ ﴿١١٣﴾

"'Idem onamo gdje mi je Gospodar moj naredio' - reče - 'On će mene kuda treba uputiti.'" /99/ "Gospodaru moj, daruj mi porod čestit!" /100/ "I Mi smo ga obradovali dječakom blage naravi." /101/ "I kad on odraste toliko da mu poče u poslu pomagati, Ibrahim reče: 'O sinko moj, u snu sam vidio da treba da te zakoljem, pa šta ti misliš?'- 'O oče moj' - reče - 'onako kako ti se naređuje postupi; vidjet ćeš, ako Bog da, da ću sve izdržati.'" /102/ "I kad njih dvojica poslušaše, i on ga čelom prema zemlji položi", /103/ "Mi ga zovnusmo: O Ibrahime", /104/ "ti si san svoj odlučio obistiniti - a Mi ovako nagrađujemo one koji dobra djela čine", /105/ "to je, zaista, bilo očito iskušenje!" /106/ "Kurbanom velikim ga iskupismo", /107/ "I u naraštajima kasnijim mu spomen sačuvasmo": /108/ "Neka je u miru Ibrahim!" /109/ "Eto, tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine", /110/ "a on je, doista, bio rob Naš, vjernik", /111/ "I obradovali smo ga Ishakom, vjerovjesnikom i čovjekom dobrim", /112/ "I blagoslovili smo i njega i Ishaka; a među potomcima njihovim ima vjernika i nevjernika očitih."/113/

Uzvišeni nam kazuje o Njegovom prijatelju koji je, nakon što ga je Allah, dž.š., pomogao pred njegovim narodom, izgubio svaku nadu da će vjerovati, iako su vidjeli velike dokaze, učinio hidžru i otišao od njih.

"Idem onamo gdje mi je Gospodar moj naredio" - reče - "On će mene kuda treba uputiti. Gospodaru moj, daruj mi porod čestit!" - tj. poslušnu djecu koja će nadomjestiti njegov narod i njegovu porodicu koju je on ostavio. Rekao je Uzvišeni: ***"Mi smo ga obradovali dječakom blage naravi."*** A to je Ismail, a.s., i bilo je to prvo dijete kojim je obradovan Ibrahim, a.s., a on je bio stariji od Ishaka. O tome postoji konsenzus muslimana i ehli-kitabija, štaviše, u njihovim knjigama stoji da se Ismail, a.s., rodio kad je Ibrahim imao 86 godina, a rodio mu se Ishak kada je imao 99. A u njihovim izvorima stoji, također, da je Allah, dž.š., naredio Ibrahimu, a.s., da zakolje svoga sina jedinca, dok u drugom primjerku stoji "prvorođenče", pa su lažno ubacili Ishaka, što nije istina i što proturječi njihovim izvorima. Ishaka proturaju umjesto Ismaila jer je on otac njihove nacije, a Ismail je otac Arapa, pa su im zavidjeli i iskrivili svoju knjigu i dodali: "Jedinac", što znači da neko nema drugog djeteta. Zna se da je Ibrahim otišao sa Ismailom i njegovom majkom u Meku. Ovo je tumačenje i objašnjenje netačno, jer se ne kaže "jedinac" osim za onog ko nema nikog drugog. Isto tako, prema prvom djetetu postoji određeni vid naklonosti, što nije slučaj sa ostalom djecom.Stoga je naredba za klanje prvog djeteta bilo teže iskušenje. A evo, ovo je Allahova Knjiga (Kur'an), kao svjedok i dokaz da je riječ o Ismailu, jer Kur'an donosi radosnu vijest o dječaku lijepe naravi koji će biti položen za klanje.

(Također, Kur'an donosi redoslijed događaja o klanju, počevši sa snom, preko prihvatanja Allahove odredbe od Ismaila i odredbe svoga oca, zatim

položio za klanje čelom prema zemlji, da bi na kraju Ibrahim, a.s., bio pozvan : ***"Ti si san svoj odlučio obistiniti..."*** do riječi Uzvišenog:
"A on je, doista, bio rob Naš, vjernik.") [6]

A zatim dalje nastavlja i kaže:

"...i obradovali smo ga Ishakom, vjerovjesnikom i čovjekom dobrim." Pošto su meleki donijeli radosnu vijest o rođenju Ishaka, rekli su: ***"I Mi smo ga obradovali dječakom znanim."*** I kaže Uzvišeni: ***"I Mi je obradovasmo Ishakom, a poslije Ishaka Jakubom"***, tj. rodit će im se u životu dijete čije će ime biti Jakub, pa će biti od njegova poroda potomstvo. Već je ranije bilo govora da je nemoguće nakon toga narediti da se dječak zakolje, jer je Uzvišeni Allah obećao njima dvoma da će imati nasljednike i potomstvo, pa kako može biti naređeno njegovo klanje, a on je mali. A Ismail je ovdje opisan blagim, jer to odgovara ovoj prilici: ***"I kad on odraste toliko da mu poče u poslu pomagati"***, tj. kada je porastao i kad je bio u stanju da odlazi sa svojim ocem i pomaže mu i radi ono što radi njegov otac.

"I kad on odraste toliko da mu poče u poslu pomagati, Ibrahim reče: 'O sinko moj, u snu sam vidio da treba da te zakoljem, pa šta ti misliš?'" Obznanio je to svom djetetu da bi mu bilo lakše i da bi provjerio njegov sabur, izdržljivost i odlučnost u mladosti, u pokornosti Allahu, dž.š., i njegovom ocu. ***"Oče moj - reče - "Onako kako ti je naređeno postupi."*** Tj. uradi onako kako ti je naređeno, a to je da me zakolješ. ***"Vidjet ćeš, ako Bog da, da ću sve izdržati."***, tj. strpjet ću se, i očekujem nagradu kod Allaha, dž.š. Istinito je ono što je obećao poslanik Ismail, a.s., kao što kaže Uzvišeni Allah:
"I spomeni u Knjizi Ismaila! On je ispunjavao dato obećanje i bio posianik vjerovjesnik. Tražio je od čeljadi svoje da namaz obavljaju i da zekat udjeljuju, i Gospodar njegov je bio njime zadovoljan."

Kaže Uzvišeni: ***"I kad njih dvojica poslušaše, i on ga čelom prema zemlji položi..."*** Tj. pošto su se pokorili i poslušali, Ibrahim se odazvao Allahovoj naredbi, a Ismail je pokazao pokornost Allahu, dž.š., i svome ocu. A značenje:

"I on ga čelom prema zemlji položi", i okrenuo njegovo lice prema zemlji da bi ga zaklao s leđa, kako ne bi vidio svojim očima kad ga bude klao, da bi na taj način olakšao. Ismail, a.s., imao je bijelu košulju. Rekao mu je: "O moj oče, pošto nemam druge košulje kojom bi me u ćefine zamotao, pa skini je da bi poslije bila meni ćefini." Pa je htio da mu je skine, a iza leđa je došao glas:

"O Ibrahime, ti si san svoj odlučio obistiniti." Okrenuo se Ibrahim, a potom je pred njegovim očima bio bijeli rogati ovan krupnih očiju. Ibn Abbas, r.a., kaže: "Zbog toga mi smo uvijek tražili tu vrstu ovnova za kurbane".

"Mi ga zovnusmo: 'O Ibrahime, ti si san svoj odlučio obistiniti'", tj. postigao si cilj svoga sna time što si povalio svoga sina za klanje. I riječi Uzvišenog:

"...a Mi ovako nagrađujemo one koji dobra djela čine", tj. ovako dajemo olakšanje i otklanjamo poteškoće onima koji se istinski boje Allaha i pokoravaju Mu se. Kao što Uzvišeni kaže:
"A onome koji se Allaha boji - On će iziaz naći, i opskrbit će ga odakle se i ne nada: onome koji se u Allaha uzda. On mu je dosta, Allah će, zaista, ispuniti ono što je odlučio: Allah je svemu već rok odredio." Na osnovu ovoga ajeta, ovog kazivanja, grupa učenjaka iz Usula stava su da je dozvoljeno derogiranje neke naredbe prije nego što se ona izvrši, za razliku od jedne skupine mu'tezila. Ovdje je očit dokaz za to, jer je Uzvišeni Allah naredio Ibrahimu, a.s., da zakolje svoga sina, a zatim je derogirao ovu odredbu i preinačio je otkupom. Svrha propisane prve naredbe bila je: nagraditi Ibrahima, a.s., za strpljivost iskazanu prilikom njegove odlučnosti da izvrši klanje, zbog toga je Uzvišeni rekao:

"To je zaista bilo očito iskušenje", tj. jasno veliko iskušenje kada mu je naređeno da zakolje svoga sina, pa je požurio da izvrši dato naređenje pokoravajući se Allahovoj naredbi i pokazujući poslušnost Njemu i zato Allah, dž.š., kaže u drugom ajetu: ***"I Ibrahim: - koji je obaveze potpuno ispunjavao." (53:37)***

I riječi Uzvišenog: ***"I kurbanom velikim ga iskupismo."*** Sufjan es-Sevri prenosi od Alije, r.a., koji kaže da je to bio ovan bijele boje, krupnih očiju, s velikim rogovima, vezan za kolac. Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci duša Ibn-Abbasova, u prvo vrijeme islama vješala se glava ovna za rogove na slivniku krova Kabe dok se ne osuši." I kaže Ibn-Abbas također: "Ovan je doveden iz Dženneta, gdje je hranjen i čuvan četrdeset godina."

Ibn-Ishak prenosi od Muhammeda ibn Kaba el-Kurezija da je upitao Omera ibn Abdul-Aziza, r.a., dok je bio halifa u Šamu, o onome ko je trebao biti zaklan. Odgovorio je Omer: "Time se ja nisam bavio, ali mislim isto kao što ti kažeš" - tj. Ismail. Zatim je poslao po čovjeka koji je bio kod njega u Šamu. Bio je židov, pa je primio islam i uljepšao svoju pripadnost islamu. Smatrao ga je jednim od jevrejskih učenjaka. Upitao ga je Omer ibn Abdul-Aziz, r.a., o tome. Muhammed ibn Ka'b kaže: "Ja sam bio tada kod Omera ibn Abdul-Aziza kad ga je Omer upitao: 'Kojeg od dvojice sinova je naređeno Ibrahimu da zakolje?' 'Ismaila.' Tako mi Allaha, zapovjedniče vjernika, to židovi dobro znaju, ali su oni zavidni vama Arapima da bude vaš otac taj nad kome je trebalo da bude izvršena Allahova zapovijed i da ima počast koju je Allah, dž.š., spomenuo zbog njegova sabura za

[6] Ovo u zagradi moje su riječi, a ne Ibn-Kesirove.

naredbu kojom je naređeno i oni to svjesno niječu i umišljaju da je to bio Ishak, jer je on njihov otac."

U svakom slučaju, Ismail i Ishak, a.s, obojica su bili čisti, dobri i pokorni Allahu, dž.š.; up. riječi Uzvišenog:و ***"I obradovali smo ga Ishakom, vjerovjesnikom i čovjekom dobrim"*** nakon što je prethodila radosna vijest o žrtvi, a to je Ismail. Pošto je odrastao Ismail, kad je bio u stanju da pomogne svome ocu, i završeno kazivanje o klanju i otkupu, pošto se Ibrahim a.s. vratio u zemlju Kenan, došla je Ibrahimu, a.s., radosna vijest od meleka, kao i Sari, koja se nasmiješila, i ozarilo se njeno lice. Nije poznato da je Sara dolazila u Hidžaz. Ovo upućuje da su dolaskom Ishaka bili obradovani u zemlji Kenan, kao što upućuje značenje ajeta na to da su obradovani rođenjem Ishaka i njegovom poslaničkom misijom, poslije kazivanja o klanju Ismaila i njegovim iskupom. Ovo također upućuje da je bilo naređeno klanje Ismaila, a ne Ishaka, a.s.[7]

Riječi Uzvišenog:

"I blagoslovili smo i njega i Ishaka; a među potomcima njihovim ima vjernika i nevjernika očitih", jesu kao riječi Uzvišenog:

"O Nuhu" - bi rečeno - "iskrcaj se, s pozdravom našim i blagoslovima tebi i narodima koji će se izroditi od ovih koji su s tobom! Bit će naroda kojima ćemo davati da uživaju, a koje će poslije snaći Naša kazna nesnosna." (11:48)

وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿١١٤﴾
وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿١١٥﴾ وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ
الْغَالِبِينَ ﴿١١٦﴾ وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ ﴿١١٧﴾ وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ
الْمُسْتَقِيمَ ﴿١١٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ ﴿١١٩﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿١٢٠﴾
إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٢١﴾ إِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٢﴾

"I Musau i Harunu smo blagodati dali", /114/ "pa i njih i narod njihov nevolje velike spasili", /115/ "i pomogli im i oni bijahu pobjednici", /116/ "i Knjigu im jasnu dali", /117/ "i obojicu na Pravi put uputili", /118/ "i u naraštajima kasnijim im spomen sačuvali": /119/ "Nek su u miru Musa i Harun!" /120/ "Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine", /121/ "a njih dvojica su, uistinu, bili robovi Naši vjernici."/122/

Uzvišeni Allah spominje blagodati koje je dao Musau i Harunu kao poslaničku misiju, spas njihov i onih koji su vjerovali sa njima dvojicom od potčinjavanja Faraonu i njegovom narodu, i onoga što je loše činio ubijajući muškarce a ostavljajući u životu žene, a poslije svega toga dolazi njihova pobjeda i smirenost njihovih očiju, pobijedili su ih i oduzeli su sve što su skupljali cijelog života, a zatim je spustio Allah, dž.š., Tevrat Musau, a.s., jasnu knjigu. Uzvišeni kaže:

"I knjigu im jasnu dali i obojicu na Pravi put uputili", tj. u riječima i dijelima,

"i u naraštajima kasnijim im spomen sačuvali", tj. ostavili smo poslije njih dvojice lijep spomen i pohvalu. Zatim je to pojašnjeno riječima Uzvišenog:

"Nek su u miru Musa i Harun! Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine, a njih dvojica su, uistinu, bili robovi Naši vjernici."

وَإِنَّ
إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ أَتَدْعُونَ
بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ ﴿١٢٥﴾ اللَّهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ آبَائِكُمُ
الْأَوَّلِينَ ﴿١٢٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٧﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ
﴿١٢٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٢٩﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ إِلْ يَاسِينَ ﴿١٣٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ
نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾

"I Ilijas je bio poslanik."/123/ "Kad on reče narodu svome: 'Zar se ne bojite?'"/124/ "Što se Ba'lu klanjate, a najljepšeg Stvoritelja ostavljate", /125/ "Allaha, Gospodara svoga i Gospodara vaših predaka drevnih?"/126/ - "Oni ga lažem nazvaše i zato će, sigurno, u Vatru svi oni biti bačeni", /127/ "samo neće oni Allahovi robovi koji su Mu bili odani."/128/ "I sačuvasmo mu spomen u naraštajima kasnijim": /129/ "neka je u miru Il'jasin!" /130/ "Eto tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine", /133/ "a on je bio rob Naš, vjernik." /132/

I riječi Uzvišenog: ***"...i Ilijas je bio poslanik"***. Ilijas, a.s., bio je vjerovjesnik, poslanik, kaže se da je bio poslan stanovnicima grada Balebeka, zapadno od Damaska. ***"Kad on reče narodu svom: 'Zar se ne bojite?'"***, tj. zar se ne plašite Allaha, dž.š.? Kako smijete obožavati drugog boga osim Njega?

"Što se Balu klanjate, a najljepšeg Stvoritelja ostavljate?"

I riječi Uzvišenog: ***"Što se Balu klanjate"***, tj. što obožavate kipa,

و***"a najljepšeg Stvoritelja ostavljate, Allaha, Gospodara svoga, Gospodara vaših predaka drevnih"***, tj. On je jedini dostojan obožavanja, On nema sudruga.

Allah, dž.š., rekao je:

"...oni ga lažem nazvaše i zato će, sigurno, u vatru svi oni biti bačeni!", tj. pripremljeni za kaznu na Dan obračuna.

[8] Napominjem da je tekst u zagradi moj govor, a ne govor mufessira (Ibn-Kesira), Allah mu se smilovao.

"...samo neće oni Allahovi robovi koji su Mu bili odani", tj. koji su samo Allahu robovali. Riječi Uzvišenog: ***"Neka je u miru Ilijasin."*** Misli se na vjerovjesnika Iljasa, jer, kao što se kaže za Ismaila Ismain, u dijalektu Beni-Esed, kaže se Mikâl i Mikaîl, Mikain i Ibrahim i Abraham i Israîl i Israîn i Sinâ i Sinin. Sve ovo ima osnova. Ima onih koji ovaj ajet uče i drugim kiraetom, i to ovako: ***"Neka je u miru porodica Jasinova!"*** Znači, porodica Muhammeda, s.a.v.s.[8]

I riječi Uzvišenog:

"Eto tako mi nagrađujemo one koji dobra djela čine, a on je bio rob Naš, vjernik." Već je ranije bilo tumačenje ovih ajeta, a Allah najbolje zna.

وَإِنَّ لُوطًا لَّمِنَ الْمُرْسَلِينَ
﴿١٣٣﴾ إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٣٤﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٣٥﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا
الْآخَرِينَ ﴿١٣٦﴾ وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم مُّصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٨﴾

"I Lut je bio poslanik."/133/ "Kad Mi njega i njegovu porodicu spasismo cijelu", /134/ "osim starice, ona je nastradala sa onima koji su nastradali", /135/ "a ostale smo uništili", /136/ "I vi pored nastambi njihovih prolazite i danju" /137/ "I noću, pa zašto se ne urazumite?"/138/

Obavještava nas Uzvišeni o Svom robu i poslaniku Lutu, a.s., da ga je poslao njegovom narodu, pa je Allah, dž.š., spasio njega i njegovu porodicu, osim njegove žene. A ona je uništena zajedno sa ostalim uništenim od njegova naroda. Allah, dž.š., uništio ih je raznim kaznama. I pretvorio zemlju gdje su živjeli u smrdljivo jezero, ružnog izgleda, okusa i mirisa, i mjesto boravka pored kojeg su prolazili putnici danju i noću, i zato Uzvišeni kaže:

"I vi pored nastambi njihovih prolazite i danju i noću, pa zašto se ne urazumite?", tj. pa zašto ne uzmete pouku iz toga što im se desilo... "Kako ih je Allah uništio", i zar ne znate da će slična kazna zadesiti ostale nevjernike.

وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾ إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١٤٠﴾ فَسَاهَمَ
فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ﴿١٤١﴾ فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٢﴾ فَلَوْلَا أَنَّهُ
كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٤﴾ فَنَبَذْنَاهُ
بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَأَنبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّن يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾ وَأَرْسَلْنَاهُ
إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾ فَآمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ ﴿١٤٨﴾

"I Junus je bio poslanik."/139/ "Kad on odbježe na lađu" /140/ "I s njima baci kocku i kocka na njega pade", /141/ "I riba ga proguta, a bio je zaslužio prijekor", /142/ "I da nije bio jedan od onih koji Allaha hvale", /143/ "sigurno bi ostao u utrobi njenoj do Dana kad će svi biti oživljeni", /144/ "I Mi ga izbacismo na jedno pusto mjesto, a on je bio nemoćan", /145/ "I učinismo da iznad njega izraste vriježa jedne tikve", /146/ "I poslasmo ga stotini hiljada ljudi, i više", /147/ "I oni povjerovaše, I njima dadosmo da do roka određenog uživaju."/148/

Kur'ansko kazivanje o Junusu, a.s., imali smo u suri El-Enbija. U dva Sahiha stoji da je Poslanik, s.a.v.s.,

[8] Rekoh: Ovo mišljenje da se pod riječju Ali-Jasin misli na porodicu Muhammeda, a.s., nije tačno, a Allah najboje zna. Dokaz tome je: kontekst ajeta ne upućuje na to značenje... jer kakva je veza porodice Muhammeda, s.a.v.s., sa spominjanjem vjerovjesnika Iljasa, a.s.
Nije Jasin ime Muhammeda, s.a.v.s. To su nepovezani harfovi, kao što je to općepoznato. To nalazimo na početku pojedinih sura gdje Allah, dž.š., nije pojasnio što se hoće od takvih slova pa zato kažemo: Allah najbolje zna šta to znači, kao Ta - ha i ona su također od nepovezanih harfova kojima započinju pojedine sure; to nije ime Poslanika, s.a.v.s., nego kažemo: Allah najbolje zna što je pod tim želio.
Kada bi izraz "Ali-Jasin", koji je moguće da se navodi u nekim kiraetima, značio porodica Muhammeda, s.a.v.s., Uzvišeni Allah bi rekao nakon njega: "A oni su doista bili robovi Naši, vjernici." Ali Allah, Subhanehu ve Teala, kaže: A on je doista bio rob Naš, vjernik." Značenje ajeta upućuje na jednu osobu, a ne na množinu - više osoba. Pa pošto su porodica Muhammeda, s.a.v.s., više osoba... prema tome na njih se ne odnosi ovaj ajet. Ovaj ajet odnosi se na Iljasa, s.a.v.s., kao što se da razumjeti iz plemenitog ajeta koji je jasan svakome ko ima pamet i razum. I tako je postalo jasno, razumljivo, da oni koji su razumjeli da se odnosi na porodicu Muhammeda, s.a.v.s., nemaju nikakva dokaza koji potvrđuje njihovo mišljenje. A dovoljan je dokaz za visoku počast porodice Muhammeda, s.a.v.s., da im se obraća Uzvišeni u časnom ajetu: "Allah želi da od vas, o porodico Poslanikova, grijehe odstrani, i da vas potpuno očisti." Nad njima su oblaci zadovoljstva Božijeg, koje će ih pratiti do Kijametskoga dana da podiže njihov ugled i podiže njihov položaj i ne treba ih po svaku cijenu bez razloga vezivati za ajete a koji se ne odnose na njih. Njima je dovoljno časti i slave da ih je Allah, dž.š., izdigao na visoko mjesto i odabrao ih iznad ostalih muslimana

rekao: /10/ "Ne treba čovjek da kaže: ja sam bolji od Junusa ibn Metta." Riječi Uzvišenog:

"...kad on odbježe na lađu prepunu", tj. punu robe ***"...i s njima baci kocku"***,

"I kocka na njega pade ", tj. bio je poražen, a to je bilo zbog toga što je lađa duboko zašla u morsku pučinu pa je počela tonuti u more, te su bacili kocku - ko od njih da skoči u more kako bi se smanjio teret, pa je kocka tri puta pala na Allahovog vjerovjesnika Junusa, a.s. Oslobodio se odjeće i skočio u more, i progutala ga je riba kojoj je Allah, dž.š., naredio da ne jede njegovo meso, da ne lomi njegove kosti.

Pošto se Junus našao u utrobi ribe, pomislio je da je mrtav, zatim je mrdnuo glavom i pružio svoje noge i ruke. Vidio je da je živ pa je ustao i klanjao u utrobi ribe i jedna od njegovih dova bila je: "O Gospodaru, ja sam Tebi pao na sedždu na mjestu gdje niko od ljudi to nije činio." Ulema se razišla o pitanju dužine boravka u utrobi ribe. Mudžahid kaže da ga je progutala zorom i navečer izbacila, a postoje i mnoga druga mišljenja. A Allah najbolje zna koliko je vremena proveo.

I riječi Uzvišenog:

"...i da nije bio jedan od onih koji Allaha hvale, sigurno bi ostao u utrobi njenoj do dana kad će svi biti oživljeni", tj. da nije bio od onih koji klanjaju i mole se, a neki pak kažu da se to odnosi na riječi:

osim Tebe, hvaljen neka si! A ja sam se zaista ogriješio prema sebi!' Odazvasmo mu se i tegobe ga spasismo: Eto tako Mi spašavamo vjernike."

Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Jezida er-Rikašija da je čuo Enesa ibn Malika, za kojeg znam da hadise uvijek veže za Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /11/ "Junus, a.s., kad je počeo moliti ovom dovom, kad je bio u utrobi ribe: 'O Allahu, nema boga osim Tebe, hvaljen neka si! Ja sam se zaista ogriješio prema sebi.' I dospjela je ova dova do pod Arš. Meleki rekoše: 'O Gospodaru, ovo je slabi glas poznat iz daleke i strane zemlje', pa je Uzvišeni Allah rekao: 'Zar tog ne poznajete?' Upitaše: 'Čiji je to glas, o Gospodaru?' 'To je Moj rob Junus', reče Uzvišeni. Upitaše (meleki): 'Je li to onaj Tvoj rob čija se djela još uvijek podižu i primaju, čija je dova uslišana?' Rekli su: 'O naš Gospodaru, zar se nećeš smilovati za ono što je radio u blagostanju, pa da ga spasiš u iskušenju?' 'Dakako', odgovorio je, pa je naredio ribi da ga izbaci na kopno."[9] A riječi Blagoslovljenog i Uzvišenog:

Mi ga izbacismo na jedno pusto mjesto, a on je bio nemoćan", tj. na zemlji na kojoj nije bilo plodova, a on se osjećao klonula tijela, bio je slab kao kad se dijete tek rodi.

"...i učinili smo da iznad njega izraste vriježa jedne tikve." Ibn-Mesud, Ibn- Abbas i drugi kažu da se misli na vriježu tikve. Neki su govorili o koristima vriježa tikvi i navode da brzo raste i da ostavlja ispod svojih velikih i mehkih listova dosta hlada i da se na nju ne skupljaju muhe.

I riječi Uzvišenog: ***"...i poslasmo ga stotini hiljada ljudi, i više."*** Ibn-Džerir prenosi od Ubeja ibn Ka'ba, r.a., koji kaže: /12/ "...da je pitao Poslanika, s.a.v.s., o riječima Uzvišenog: ***"...i poslali smo ga stotini hiljada ljudi, i više"***, pa kaže: 'Preko stotinu i dvadeset hiljada.'"

I riječi Uzvišenog: ***"...i oni povjerovaše"***, tj. vjerovao je sav ovaj narod kojem je bio poslan Junus, a.s. ***"...i njima dadosmo da do roka određenog uživaju"***, tj. do njihovih edžela, kao što to kaže Uzvišeni:

"Zašto nije bilo nijednog grada koji je povjerovao, kome je vjerovanje njegovo koristilo, osim naroda Junusova, kome smo, kada je povjerovao, sramnu patnju u životu na ovom svijetu otklonili i dali da još neko vrijeme uživaju?" (10:98)

فَٱسْتَفْتِهِمْ
أَلِرَبِّكَ ٱلْبَنَاتُ وَلَهُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿١٤٩﴾ أَمْ خَلَقْنَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ إِنَٰثًا وَهُمْ
شَٰهِدُونَ ﴿١٥٠﴾ أَلَآ إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَدَ ٱللَّهُ وَإِنَّهُمْ
لَكَٰذِبُونَ ﴿١٥٢﴾ أَصْطَفَى ٱلْبَنَاتِ عَلَى ٱلْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ
﴿١٥٤﴾ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ أَمْ لَكُمْ سُلْطَٰنٌ مُّبِينٌ ﴿١٥٦﴾ فَأْتُوا۟ بِكِتَٰبِكُمْ إِن
كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٥٧﴾ وَجَعَلُوا۟ بَيْنَهُۥ وَبَيْنَ ٱلْجِنَّةِ نَسَبًا ۚ وَلَقَدْ عَلِمَتِ
ٱلْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا عِبَادَ
ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾

"A upitaj ih: 'Zar su za Gospodara tvoga - kćeri, a za njih sinovi?'"/149/ "Zar smo u njihovu prisustvu meleke kao žene stvorili?"/150/ "Eto, oni, zbog toga što lažu, doista govore": /151/ "'Allah je rodio' - oni su, zaista, lažljivci."/152/ "Zar je On kćeri sinovima pretpostavio?" /153/ "Šta vam je, kako rasuđujete?!" /154/ "Zašto ne razmislite?" /155/ "Ili, gdje vam je dokaz očit?"/156/ "Donesite Knjigu svoju, ako istinu govorite!"/157/ "Mnogobošci između Njega i džina srodstvo uspostavljaju, a džini odavno znaju da će oni u vatru biti bačeni", /158/ "uzvišen neka je Allah i daleko od onoga kako Ga oni opisuju!" /159/ " To ne čine Allahovi iskreni robovi."/160/

Uzvišeni Allah kaže, stavljajući prigovor ovim mnogobošcima zbog toga što su pripisivali

[9] Jezid Rekašija slab je prenosilac hadisa.

Uzvišenom Allahu kćeri, hvaljen neka je On - a sebi ono što zažele, tj. mušku djecu, želeći sebi dobro.

"I kad se nekom od njih javi da mu se rodila kći, lice mu potamni i postaje potišten" (16:58), tj. rastuži ga to i sebi želi samo sinove. Uzvišeni kaže: pa kako pripisuju Allahu, dž.š., ono što ne uzimaju sebi? I zato kaže Uzvišeni: ***"A upitaj ih"***, tj. pitaj ih osuđujući to.

"Zar su za Gospodara tvoga - kćeri, a za njih - sinovi?" Kao što su riječi Uzvišenog:

"Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri?" To bi tada bila podjela nepravedna." (53:21,22)

I riječi Uzvišenog:

"Zar smo u njihovu prisustvu meleke kao žene stvorili?", tj. kako možete tvrditi da su meleki ženskog roda a niste bili prisutni u času njihova stvaranja. I riječi Uzvišenog:

"Eto, oni, zbog toga što lažu, doista govore: 'Allah je rodio'", tj. oni lažno govore da Allah ima sina: ***"Oni su zaista lažljivci"***, tj. oni su na Allaha izmislili tri laži velikog nevjerstva: *1.* Prvo, pripisivali su njih Allahu kao Njegove kćeri i time mu pripisali porod, Uzvišen je i čist od svega ovog. *2.* Za Njegov porod rekli su da je ženski. *3.* A zatim su ih obožavali mimo Allaha Uzvišen je i čist od svega ovoga.

Svaka od ovih laži dovoljna je da zbog nje vječno borave u džehenemskoj vatri. Zatim kaže Uzvišeni, stavljajući im prigovor: ***"Zar je On kćeri sinovima pretpostavio?"*** Šta ga je rukovodilo da izabere kćeri nad sinovima, kao što kaže:

"Zar je vaš Gospodar vas sinovima obdario, a Sebi kao kćeri meleke uzeo, vi zaista izgovarate krupne riječi." (17:40) I zato kaže, Tebareke ve Teala: ***"Šta vam je. Kako rasuđujete?!"*** Šta je bilo sa vašim razumom?! Zar ne razmišljate o onome što izjavljujete?

"Zašto ne razmišljate? Ili gdje vam je dokaz očiti?", tj. argument za tvrdnje koje iznosite.

"Donesite Knjigu svoju, ako istinu govorite." Ako Vi imate potporu u objavljenoj knjizi od Allaha za ono što tvrdite, dajte to čime ćete potvrditi istinitost svojih tvrdnji tvrdnji.

I riječi Uzvišenog: ***"Mnogobošci između Njega i džina srodstvo postavljaju."*** Mudžahid kaže: "Mušrici tvrde da su meleki kćeri Allaha, dž.š., pa je Ebu-Bekr, r.a., rekao: 'Pa ko su im majke?' Oni rekoše: 'Kćerke najuglednijih džina." I zato kaže Tebareke ve Teala: ***"A džini odavno znaju"***, tj. znaju one koji su im pripisali to srodstvo, ***da će oni koji tako govore u vatru biti bačeni"***, tj. oni koji tako tvrde bit će privedeni u Džehennem na Dan obračuna zbog njihove laži u tome i potvore, i zbog njihovog neispravnog stava bez znanja.

سب ***"Uzvišen neka je Allah i daleko od onoga kako Ga oni opisuju"***, tj. On je Uzvišen i čist i od toga da ima sina, i čist je on od onog što Mu pripisuju, silnici i pokvarenjaci, i riječi Uzvišenog: ***"To ne čine Allahovi iskreni robovi"***; izuzimaju se od ljudi iskreni koji slijede Istinu, koja je objavljena svakom vjerovjesniku i poslaniku.

فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَٰتِنِينَ ﴿١٦٢﴾
إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾ وَمَا مِنَّآ إِلَّا لَهُۥ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ
ٱلصَّآفُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ ٱلْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾ وَإِن كَانُوا۟ لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾
لَوْ أَنَّ عِندَنَا ذِكْرًا مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾ لَكُنَّا عِبَادَ ٱللَّهِ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾
فَكَفَرُوا۟ بِهِۦ ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾

"Ali, ni vi, sa onima kojima se kanjate", /161/ "ne možete o njima nikoga u zabludu zavesti", /162/ "osim onoga koji će ionako u Vatri gorjeti." /163/ "Svakome od nas mjesto je određeno", /164/ "mi smo u redove poredani", /165/ "i samo Njega slavimo!" /166/ "A oni su govorili": /167/ "Da smo mi Knjigu imali kao što su je imali narodi prijašnji", /168/ "sigurno bismo bili Allahovi robovi iskreni!" /169/ "Ali u Kur'an ne htjedoše povjerovati, i znat će oni!"/170/

Uzvišeni Allah obraća se mušricima:

"...ali ni vi, sa onima kojima se kanjate, ne možete o njima nikoga u zabludu zavesti, osim onoga koji će ionako u Vatri gorjeti", tj. pokorava se vašim riječima i vašoj zabludi i stranputici onaj koji je zalutao među vama, i koji je predodređen za Vatru.

"Oni pamet imaju - a njom ne shvataju, oni oči imaju - a njima ne vide, oni uši imaju - a njima ne čuju: oni su kao stoka, čak i gori - oni su zaista nemarni." (7:179) Ovo je primjer onih ljudi koji se povode za širkom i zabludom, kao što kaže Tebareke ve Teala:

"Vi govorite nejednako, od njega se odvraća onaj za kog se znalo da će se odvratiti" (51:8, 9), tj. bit će zaveden onaj ko je pokvaren i ko je sklon krivom putu. A zatim kaže Tebareke ve Teala, otklanjajući sumnju sa meleka, očistivši ih od onog što su im pripisali poričući i potvorivši ih da su oni Allahove kćeri ***"...svakom od nas mjesto je određeno"***, tj. mjesto posebno na nebesima i nivoi ibadeta koje ne prelaze i ne prekoračuju ih. Prenosi Ibn-Asakir od El-Ala ibn Sada, koji je bio od onih koji su dali zavjet na dan oslobođenja Meke, i kaže da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., obratio onim koji su bili sa njim u društvu: /13/ "Zaškripilo je nebo, a treba da zaškripi jer nema ni jedne stope na nebu a da na njoj nema meleka na rukuu ili sudžudu", zatim je proučio:

"Svakome od nas mjesto je određeno, mi smo u redove poredani i samo Njega hvalimo."

Ibn-Džurejdž prenosi od El-Velida ibn Ebi-Abdullaha ibn Ebi-Mugisa, koji kaže: "Nisu se redali u safovima u namazu dok nije objavljeno:

'Mi smo u redove poredani', tj. poredani smo u safove iz pokornosti, što je prethodilo kod tumačenja

ajeta: I tako mi onih u redove poredanih." Ebu-Nadire kaže: "Omer ibn el-Hattab, r.a., imao je običaj, kada bi se proučio ikamet za namaz, okrenuti se prema džematu svojim licem, a zatim bi rekao: 'Ispravite i poravnajte vaše safove, Allah želi da oponašate (u tome) meleke', a zatim bi proučio: ***"I mi smo u redove poredani."*** Taj i taj neka prođe naprijed, a taj neka se povuče', a zatim bi se okrenuo i izgovorio bi tekbir." Ibn-Abbas, r.a., i Mudžahid rekli su komentarišući ajet:

"...svakome od nas mjesto je određeno", odnosi se na meleke, ***"mi smo u redove poredani"***, to su meleki

"I samo Njega slavimo!", tj. meleki veličaju samo Uzvišenog. Riječi Uzvišenog:

"...a oni su sigurno govorili: 'Da smo mi Knjigu imali kao što su je imali narodi prijašnji, sigurno bismo bili Allahovi robovi iskreni'", tj. oni su željeli prije nego što im ti dođeš sa Allahovom knjigom da su imali nekoga prije tebe ko bi ih podsjećao na Allahove propise i knjigu, kako bi je slijedili i bili Allahovi iskreni robovi, kao što su riječi Uzvišenog:

"Oni se zaklinju Allahom najtežom zakletvom da će se bolje nego bilo koji narod držati Pravog puta - samo ako im dođe onaj koji će ih opomenuti. I kad im je došao onaj koji opominje, njegov dolazak im je samo povećao otuđenje." (35:42) I zato ovdje Uzvišeni Allah, dž.š., kaže na ovom mjestu:

"Ali u Kur'an ne htjedoše povjerovati, i znat će oni!" Ovo je velika i sigurna prijetnja zbog njihova nevjerovanja u njihova Gospodara Uzvišenog i nijekanja Muhammeda, s.a.v.s.

وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾
إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾ وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ
حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾
فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ
﴿١٧٨﴾ وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾

"A riječ Naša već je rečena Našim robovima, poslanicima!" /171/ "Oni će biti, doista, potpomognuti" /172/ "I vojska Naša će zacijelo pobijediti!"/173/ "Zato se okreni od njih za neko vrijeme" /174/ "I posmatraj ih, i oni će posmatrati!" /175/ "Zar oni kaznu Našu da požuruju?" /176/ "Kad se ona spusti na stanište njihovo, zlo će jutro osvanuti onima koji su bili opomenuti!" /177/ "Zato se okreni od njih za neko vrijeme" /178/ "I posmatraj, i oni će posmatrati!" /179/

Tabereke ve Te'ala kaže:

"A riječ Naša već je rečena Našim robovima, poslanicima!", tj. već je rečeno u prijašnjim kitabima: lijep će završetak biti za poslanike i one koji ih budu slijedili na dunjaluku kao i na ahiretu.

Kao što kaže Uzvišeni:

"Allah je zapisao: 'Ja i poslanici Moji sigurno ćemo pobijediti!' - Allah je, zaista, moćan i silan." I zato kaže Uzvišeni: ***"Oni će biti, doista, potpomognuti"***, tj. na dunjaluku i ahiretu. Vijest o propasti nevjernika i pobjedi vjernika prethodila je u ajetu: ***"...i vojska Naša će zacijelo pobijediti!"***, tj. njima pripada lijep završetak. Riječi Uzvišenog: ***"...i zato se okreni od njih za neko vrijeme"***, strpi se u neprijatnostima koje ti nanose i sačekaj do određenog roka, pa će ti dati da uspiješ, da pobijediš njih. I riječi Uzvišenog: ***"...i posmatraj ih, i oni će posmatrati!"***, tj. posmatraj i prati kakva će ih kazna i nesreća zadesiti zbog njihovog suprotstavljanja tebi i nijekanja tebe.

I zato kaže Subhanehu: ***"...i oni će posmatrati"***, tj. vidjet će šta će dobiti kao kaznu zbog učinjenog širka, zatim Uzvišeni kaže:

"Zar oni kaznu Našu požuruju?", tj. traže da se što prije dogodi jer oni to zbog svoje tvrdoglavosti, nevjerstva, ne vjeruju u tako nešto.

"...kad se ona spusti na stanište njihovo", tj. u njihovim kućama

"...zlo će jutro osvanuti onima koji su bili opomenuti", tj. ružno li je jutro, njihovo jutro, i zato nalazimo u dva Sahiha od Enesa, r.a., da kaže: /14/ "Stigao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na Hajber ujutro, pa kad su stanovnici Hajbera sa svojim lopatama i motikama izišli na livade i ugledali vojsku, vratili su se vičući: 'Muhammed, tako nam Allaha, Muhammed sa vojskom dolazi.' Pa je rekao Vjerovjesnik, s.a.v.s.: 'Allahu ekber! (Allah je najveći!) Poražen je Hajber.'"

Kada mi stignemo u stanište jednog naroda, zlo jutro će osvanuti onima koji su bili opomenuti." Hadis bilježi Buharija.

Riječi Uzvišenog:

"Zato se okreni od njih za neko vrijeme i posmatraj i oni će posmatrati." Ovo je potvrda onog što je već ranije bilo od prijetnji, a Allah, Subhanehu ve Teala, najbolje zna.

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾
وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٢﴾

"Slavljen neka je Gospodar tvoj, Gospodar dostojanstva, i neka je visoko iznad onoga što Mu pripisuju oni!" /180/ "I selam neka je na poslanike", /181/ "a hvala Allahu, svjetova Gospodaru!" /182/

Allah Uzvišeni odstranjuje od Svog Plemenitog bića sve ono što govore oni koji nasilje čine (mušrici) i lašci, i proglašava Ga čistim i svetim, Uzvišen je On i

čist i visoko iznad onoga što govore! Zato Uzvišeni kaže: ***"Slavljen neka je Gospodar tvoj, Gospodar dostojanstva"***, tj. Gospodar dostojanstva (moći) koje se ne dostiže. ***"...I neka je visoko iznad onoga što Mu pripisuju oni."*** Tj. iznad riječi koje govore ovi silnici i lašci. ***"I selam neka je na poslanike."*** Tj. Allahov selam - mir, na njih na dunjaluku i na ahiretu zbog ispravnosti i tačnosti onoga što se odnosi na Allaha a što su govorili. ***"...a hvala Allahu, svjetova Gospodaru."*** Tj. Njemu pripada hvala na ovom i na onom svijetu, i u svakoj situaciji. Pošto tespih (slavljenje Allaha) sadrži u sebi negiranje od Allaha svakog nedostatka, i zahtijeva potvrđivanje savršenstva, kao što hamd (zahvala) upućuje na potvrđivanje svojstava savršenstva i zahtijeva negiranje nedostataka, to su ove dvije riječi spomenute u istom kontekstu, kao što su spomenute na mnogo mjesta u Kur'anu. Zbog ovog kaže Uzvišeni: Prenosi Taberani od Zejda ibn el-Erkama, a on od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /15/ "Ko poslije svakog namaza prouči tri puta, zahvatio je najveću mjeru nagrade."

Ovo je kraj sažetog komentara sure Es-Saffat.
Neka je stalno zahvala Allahu, dž.š.
Slijedi sura Sad.

38
SAD / SAD
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 88 ajeta

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

صٓ وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ ﴿١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ﴿٢﴾
كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ فَنَادَوا وَّلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ ﴿٣﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

"Sad. Tako Mi Kur'ana koji opomenu sadrži", /1/ "doista su bahati i inadžije oni koji neće da vjeruju!"/2/ "Koliko smo Mi naroda prije njih uništili. I oni su za pomoć vapili, ali je bilo kasno!"/3/

Što se tiče odvojenih harfova, o njima je bilo riječi na početku sure El-Bekare; nema potrebe ponavljati i riječi Uzvišenog: ***"Tako Mi Kur'ana koji opomenu sadrži"***, tj. Kur`an sadrži opomenu za ljude koji će im koristiti na ovom i budućem svijetu. Razišli su se u odgovoru na zakletvu, kažu riječi Uzvišenog: ***"Svi su oni poslanike u laž utjerivali i kaznu Moju zaslužili."*** Katade kaže da je odgovor:

"Doista su bahati i inadžije oni koji neće da vjeruju!" Ovo je mišljenje odabrao i Ibn-Džerir. A neki pak kažu: njegov je odgovor ono što sadrži sva sura, a Allah najbolje zna.

I riječi Tebareke ve teala:

"Doista su bahati i inadžije oni koji neće da vjeruju!", tj. zaista je Kur`an opomena za onog ko opomenu prima i pouka za onog ko pouku prima, kafiri se ne koriste Kur`anom jer su oni "bahati", tj. oholi su u odnosu na njega i fanatični su "inadžije su", tj. u suprotstavljanju njemu tvrdoglavo i radi razdvajanja. Zatim im prijeti onim što se desilo ranijim narodima koji su nijekali te su stoga uništeni zbog suprostavljanja poslanicima i nepriznavanja objavljenih knjiga sa nebesa. I rekao je Uzvišeni:

"Koliko smo Mi naroda prije njih uništili", tj. narode koji su nijekali. ***"I oni su za pomoć vapili"***, tj. u momentu kada ih je zadesila kazna tražili su pomoć, skrušeno se obraćali Allahu, dž.š. ***"I čim bi silu Našu osjetili, kud koji bi se razbježali" /El-Anbija,12/***, tj. bježali bi

"Ne bježite, vratite se užitcima vašim, domovima vašim, možda će vas neko šta upitati." /El-Anbija,13/ Pitan je Ibn-Abbas, r.a., o značenju riječi Tebareke ve teala ***"I oni su za pomoć vapili, ali je bilo kasno!"***, i reče: u vrijeme vapaja - dove nema bježanja, tj. molili su onog momenta kada im nije koristilo. Muhammed ibn Ka'b kaže: "Pozivali su u vjeru monoteizam kada ih je napustio dunjaluk i pokajali su se u momentu kad tevba ne koristi." I Katade kaže: "Pošto su osjetili kaznu, htjeli su se pokajati, kad nije vrijeme za dovu." Lingvisti kažu: "Ennevas je kašnjenje; El-Bevs uraniti." I zato kaže Tebareke ve teala: ***I oni su za pomoć vapili ali je bilo kasno."*** Tj. nije vrijeme ostavljanja i napuštanja, a Allah upućuje na ispravan stav i mišljenje.

وَعَجِبُوا أَن جَاءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ ۖ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَٰذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٤﴾
أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَٰهًا وَاحِدًا ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ ﴿٥﴾
وَانطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَىٰ آلِهَتِكُمْ ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ ﴿٦﴾
مَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي الْمِلَّةِ الْآخِرَةِ إِنْ هَٰذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ ﴿٧﴾
أَأُنزِلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِن بَيْنِنَا ۚ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِّن ذِكْرِي ۖ بَل لَّمَّا يَذُوقُوا عَذَابِ ﴿٨﴾
أَمْ عِندَهُمْ خَزَائِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ الْعَزِيزِ الْوَهَّابِ ﴿٩﴾
أَمْ لَهُم مُّلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ فَلْيَرْتَقُوا فِي الْأَسْبَابِ ﴿١٠﴾
جُندٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِّنَ الْأَحْزَابِ ﴿١١﴾

"Oni se čude što im je jedan od njih došao da ih opominje, i govore nevjernici: "Ovo je čarobnjak? To je, zaista, nešto veoma čudno!" /4/ "Zar on da bogove svede na Boga jednog? To je, zaista, nešto veoma čudno!" /5/ "I oni ugledni između njih krenuše: 'Idite i ostanite pri kianjanju bogovima svojim, ovima se, uistinu, nešto veliko hoće!' /6/ "Za ovo nismo čuli u vjeri predaka naših, ovo nije ništa drugo već namještena laž"; /7/ 'zašto baš njemu, između nas, da bude poslana Opomena?!' Ali, oni u Opomenu Moju sumnjaju zato što kaznu Moju nisu iskusili.' /8/ 'Zar su u njih riznice milosti Gospodara tvoga, Silnoga i Darežljivog?' /9/ 'Zar i oni imaju vlast na nebesima i na Zemlji i nad onim što je između njih? - neka se, onda, uz ijestve popnu.' /10/ 'Oni predstavljaju neznatnu urotničku vojsku koja će tamo biti poražena.'"/11/

Obaviještava nas Uzvišeni o čudenju mušrika da je mogao biti poslan Allahov Poslanik, s.a.v.s., kao radost i opomena. Kao što kaže Uzvišeni:

* Objavljena nakon sure "El-Kamer.

"Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih: 'Opominji ljude! A vjernike obraduj divnom nagradom kao Gospodara njihova!' Nevjernici govore: 'Ovaj je zaista pravi čarobnjak?!'" (10:2) Zato Allah, dž.š., kaže na ovom mjestu:

"Oni se čude što im je jedan od njih došao da ih opominje", tj. podsjeti - obraduje slične njima.

"I govore nevjernici: 'Ovo je čarobnjak, lažov! Zar on da bogove svede na Boga jednog?'", tj. misle li oni da je samo jedan Bog i da nema drugog boga osim Njega? I čude im se kako su mogli ostaviti božanstva koja su obožavali njihovi očevi.

"To je, zaista, nešto čudno! I oni ugledni između njih rekoše", tj. njihovi predvodnici i ugledni govorahu: ***"Idite i ostanite"***, tj. ostanite u vašoj vjeri. ***"I ostanite pri klanjanju bogovima svojim"*** i nemojte se odazivati na ono u što vas poziva Muhammed, u monoteizam - vjeru u jednog Boga - i riječi Uzvišenog: ***"Uistinu, nešto veliko hoće!"***, tj. Muhammed želi svojom poslaničkom misijom postići čast i izdići se nad vama.

Navodi o povodu objave ovih časnih ajeta:

/16/ "Grupa kurejšijskih prvaka Ebu-Džehel el-As, Ibn-Vail el-Esved, Ibn el-Matlab i drugi, zatražili su da ih primi Ebu-Talib, pa pošto su došli kod njega, rekli su: 'O Ebu-Talibe, ti si naš prvak i najodabraniji među nama. Posavjetuj svoga bratića i naredi mu da prestane grditi naša božanstva', pa ga je pozvao da dođe. Pošto je došao, Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'O sine moga brata (O bratiću), ovo su prvaci tvoga naroda i zamolili su da prestaneš grditi njihove bogove i pozivaju tebe i tvog Boga.' Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: 'O moj amidža, pa zar da ih ne zovem u ono što je bolje za njih.' 'U što ih pozivaš?', priupita. Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'Pozivam ih da izgovore riječi koje će prihvatiti za vjeru Arapi i sa kojom će imati i strance.' I rekao je Ebu-Džehel, Allah ga prokleo, između njih. Reče: 'Recite: La illahe illalah.' Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Kada biste mi dali Sunce u desnu ruku, isto bi od vas tražio.' Otišli su od njega srditi i rekli su: 'Tako nam Allaha, napadat ćemo te i tvoga Boga, Koji ti je to naredio.'"

"I oni ugledni između njih krenuše. Idite i ostanite pri klanjanju bogovima svojim, ovima se uistinu nešto veliko hoće." Od Es-Suddija u skraćenoj verziji prenosi Ibn Ebi-Hatem i Ibn-Džerir još dodaje: /17/ "Pošto su izišli prvaci, Poslanik, s.a.v.s., pozvao je svoga amidžu da izgovori - šehadet - da nema boga osim Allaha, i odbio je to učiniti: ostao je pri vjeri svojih predaka." Pa je u povodu toga sišao ajet: ***"Ti, doista, ne možeš uputiti na pravi put onoga koga ti želiš uputiti." (El-Kasas, 56)*** Kao što su oni rekli:

"Za ovo nismo čuli u vjeri predaka naših", tj. mi ovo u što nas poziva, u vjeru u jednog Boga, nismo čuli od naših predaka, rekli su: da je Kur'an istina o tom bi nas obavijestili kršćani. ***"Ovo nije ništa drugo već namještena laž"***, i dalje nastavljaju:

"Zašto baš njemu između nas da bude poslana opomena?!" Znači, oni smatraju nemogućim da posebno Muhammedu, s.a.v.s., bude objavljen Kur'an, mimo svih njih, kao što nam kazuje Uzvišeni Allah o njima u drugom ajetu:

"Trebalo je da ovaj Kur'an bude objavljen nekom uglednom čovjeku iz jednog od ova dva grada!"

Rekao je Uzvišeni:

"Zar oni da raspolažu milošču Gospodara tvoga? Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovom svijetu. Mi jedne nad drugima uzdižemo...", i zato, pošto su ovo rekli, to upućuje na njihovo neznanje i slabu razboritost zbog nevjerovanja da je mogao Kur'an biti objavljen Poslaniku, mimo njih. I kaže Uzvišeni:

"Zato što kaznu Moju nisu iskusili", tj. oni ovako govore jer nisu okušali Allahovu kaznu i njenu žestinu. A zatim kaže Uzvišeni: da On upravlja u Svom carstvu, radi šta hoće, uzvisuje i unizuje koga hoće, upućuje i ostavlja u zabludi koga hoće i odabire za poslanika koga On hoće i pečati srce kome hoće i ne učestvuje sa Njim u vlasti ni koliko trun.

I zato kaže Uzvišeni, niječući njihove tvrdnje:

"Zar su u njih riznice milosti Gospodara tvoga, Silnoga i Darežljivoga?" Silan, Čija se veličina ne može obuhvatiti. Darežljiv, Koji daje šta hoće i kome hoće, kao što su riječi Uzvišenog:

"Da vi posjedujete riznice milosti Gospodara moga, i tada biste škrtarili iz straha da ne potrošite. Čovjek je uvijek tvrdica."

Riječi Tebareke ve teala:

"Zar oni imaju vlast na nebesima i na Zemlji i nad onim što je između njih? - Neka se onda uz ljestve popnu", tj. ako oni imaju moći, neka se popnu uz ljestve, tj. nebeskim putevima do sedmog kata, a zatim kaže Uzvišeni:

"Oni predstavljaju neznatnu urotničku vojsku, koja će tamo biti poražena", tj. ta skupina koja niječe, koji su bahati i inadžije, bit će ponižena i pobijeđena; kao što to kaže Uzvišeni: ***"Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati!" (54:45)***

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو الْأَوْتَادِ ﴿١٢﴾ وَثَمُودُ
وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَابُ لْـَٔيْكَةِ ۖ أُولَٰئِكَ الْأَحْزَابُ ﴿١٣﴾ إِن كُلٌّ إِلَّا كَذَّبَ
الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾ وَمَا يَنظُرُ هَٰؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَّا لَهَا
مِن فَوَاقٍ ﴿١٥﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا عَجِّل لَّنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ ﴿١٦﴾

"I prije njih su narod Nuhov, i Ad, i Faraon, posjednik vojske, poricali", /12/ "I Semud i

Lutov narod i stanovnici Ejke; oni su se protiv poslanika urotili!" /13/ "svi su oni poslanike u laž utjerivali i kaznu Moju zaslužili."/14/ "A i ovi ne čekaju do jedan zvuk roga koji neće biti potrebno ponoviti", /15/ "i govore: 'Gospodaru naš, požuri i kazni nas, prije Dana u kojem će se račun polagati!'"/16/ "Ti otpi ono što oni govore..."

Obavještava nas Uzvišeni o ovim prošlim stoljećima i onom što ih je zadesilo od kazni, upozorenja i nesreća zbog suprotstavljanja poslanicima i zbog nijekanja i neslušanja poslanika, a.s. Prethodno je navođeno opširno kazivanje na mnogo mjesta i riječi Uzvišenog: ***"Oni su se protiv poslanika urotili"***, tj. oni su od vas bili jači, bogatiji i sa više djece i sve to nije ih poštedjelo Allahove kazne kada je došlo vrijeme i naredbe za to. I zato kaže Uzvišeni: ***"Svi su oni poslanike u laž utjerivali i kaznu Moju zaslužili"***, pa je bio uzrok njihove propasti je nijekanje poslanika i neka budu oprezni velikim oprezom oni koji tako govore (rade).

Riječi Uzvišenog:

"A i ovi ne čekaju do jedan zvuk roga koji neće biti potrebno ponoviti", tj. neće biti potrebno ponoviti, bit će to samo jedanput i prikučit će se predznaci, tj. prikučit će se i približiti, i taj zov, to je puhanje kojim će narediti Uzvišeni Allah Israfilu da to potraje, i neće ostati niko na nebesima i na Zemlji osim onih koje Allah, dž.š., izuzme od toga.

I riječi Uzvišenog:

"i govore: 'Gospodaru naš, požuri i kazni nas prije Dana u kojem će se račun polagati!'" Tražili su da se ubrza ono što ih sljeduje i što su zaradili od dobra ili zla na dunjaluku. A pošto su sve ove riječi bile ironične i nevjerovanja da će se to sve desiti, Uzvišeni Allah je rekao Svom Poslaniku, s.a.v.s., i naredio mu da se strpi nad njihovim provokacijama i eziiatima i da oa obraduje zbog niegove stroiivosti

وَهَلْ أَتَىٰكَ نَبَؤُا۟ ٱلْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا۟ ٱلْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾
إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَىٰ دَاوُۥدَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ ۖ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ ۖ خَصْمَانِ بَغَىٰ بَعْضُنَا
عَلَىٰ بَعْضٍ فَٱحْكُم بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَٱهْدِنَآ إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلصِّرَٰطِ
سَٰٓ ﴿٢٢﴾ إِنَّ هَٰذَآ أَخِى لَهُۥ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِىَ نَعْجَةٌ وَٰحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا
وَعَزَّنِى فِى ٱلْخِطَابِ ﴿٢٣﴾ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِۦ ۖ وَإِنَّ
ٱلْخُلَطَآءِ لَيَبْغِى بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ ۗ وَظَنَّ دَاوُۥدُ أَنَّمَا فَتَنَّٰهُ فَٱسْتَغْفَرَ رَبَّهُۥ وَخَرَّ رَاكِعًا

u vjeri, koji se uvijek Allahu obraćao."/17/ "Mi smo brda potčinili da zajedno s njim hvale Allaha prije nego što Sunce zađe i poslije, pošto grane", /18/ "a ptice okupljene - svi su oni zbog njegova hvaljenja hvalu ponavljali." /19/ "I učvrstili smo carstvo njegovo i dali mu vjerovjesništvo i sposobnost da rasuđuje." /20/

Riječi Uzvišenog: ***"I sjeti se roba Našeg Davuda, čvrstog u vjeri, koji se uvijek Allahu obraćao"***, tj. on je bio čvrst, učen i radin, pobožan i poznavalac Allahove vjere. U dva Sahiha navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /18/ "Davudov namaz i Davudov post Allahu su najdraži, spavao bi jednu polovinu noći, jednu bi trećinu probdio klanjajući nafilu namaz, a zatim bi jednu šestinu noći spavao. U postu je provodio svaki drugi dan. Nije bježao kada bi susreo i stalno bi se obraćao (Allahu)", tj. obraćao bi se Allahu, dž.š., svim svojim poslovima.

Riječi Uzvišenog:

"Mi smo brda potčinili da zajedno s njim hvale Allaha prije nego što Sunce zađe i poslije, pošto grane", tj. Uzvišeni je potčinio brda da hvale, da se odazovu visoka brda, ponavljaju za njim i hvale svakako Njega (Allaha). I riječi Uzvišenog: ***"i ptice okupljene"***, tj. prikovane za zrak. ***"Svi su oni zbog njegova hvaljenja hvalu ponavljali"***, tj. pokorno ponavljali su njegovu zahvalu, kao što kaže Uzvišeni: ***"O brda, ponavljajte zajedno s njim hvalu, i vi ptice!"*** Isto tako ptice su izgovarale hvalu zajedno s njim i ponavljale sa njegovim ponavljanjem; kada bi proletjela ptica, a one bi hvalile u visinama i kad bi ga čule da uči Zebur ne bi mogle odvojiti se od njega, nego bi stale u visinama i hvalile bi i slavile. Isto tako bi se odazivala visoka brda i riječi Uzvišenog: ***"I učvrstili smo carstvo njegovo"***, tj. dali smo mu puno carstvo i sve što je potrebno kraljevima, i riječi Uzvišenog: ***"I dali mu vjerovjesništvo i sposobnost da rasuđuje"***, tj. poslanstvo i sve što je potrebno, razum, razumijevanje, razboritost, pravednost, ispravnost. ***"I sposobnost da rasuđuje"***, tj. sposobnost da rasuđuje u svim pitanjima.

"A da li je do tebe doprla vijest o parničarima kad su preko zida hrama prešli", /21/ "kad su Davudu upali, pa se on od njih uplašio. "Ne

boje se" - rekli su - mi smo dvojica parničara, jedan drugom smo nažao učinili, pa nam po pravdi presudi; ne budi pristrasan, i na pravi put nas uputi."/22/ "Ovaj prijatelj moj ima devedeset i devet ovaca, a ja samo jednu, i on mi reče: 'Daj ti nju meni!' - i u prepirci me pobijedi."/23/ "Učinio ti je, doista krivo! - reče Davud - time što je tražio da tvoju ovcu doda ovcama svojim; mnogi ortaci čine nepravdu jedni drugima, ne čine jedino oni koji vjeruju i rade dobra djela; a takvih je malo. I Davud se uvjeri da smo Mi baš njega na kušnju stavili, pa oprost od Gospodara svoga zamoli, pade licem na tlo i pokaja se."/24/ "I Mi smo mu to oprostili, i on je, doista, bliZak Nama i divno prebivalište ga čeka."/25/

Komentatori Kur'ana kod ovih ajeta navode razne priše. Veći su broj israilijati (nepouzdani izvori), ne prenosi se pouzdanim izvorima od Poslanika, s.a.v.s., hadis koji bi bili obavezni prihvatiti. S obzirom na sve ovo, mi ćemo se ograničiti na ovo (kur'ansko) kazivanje, a konačno kompletno znanje je kod Allaha, dž.š. Kur'an je zaista hak istina i ono što on sadrži također.[11] I riječi Uzvišenog: ***"Pa se od njih uplašio."*** Bilo je to zbog toga što je on bio u Njegovom mihrabu, a to je najčasnije mjesto u Njegovoj kući, i već je naredio da tog dana niko ne ulazi, i nije primijetio nikog osim dvije osobe, koje su se popele na mihrab... I riječi Uzvišenog:

"I u prepirci me pobijedi", tj. pobijedio me je i nadvladao. I riječi Uzvišenog:

"I Davud se uvjeri da smo Mi baš njega na kušnju stavili", tj. stavili smo ga na ispit. I riječi Uzvišenog: ***"Pade licem na tlo"***, tj. učinio je sedždu, ***"pokaja se"***, tj. pokajao se za ono na čemu je bio; što se kaže za njega: "zaista dobra djela čestitih loša djela bliskih." I utvrdilo se da se pod sedždom u ovoj suri riječi Uzvišenog: ***"pade licem na tlo"***, tj. pao je na sedždu i Poslanik, s.a.v.s., činio je tu sedždu. Buharija bilježi tumačeći ove riječi od El-Avvama, a on kaže: /19/ da je pitao Mudžahida o sedždi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a on je odgovorio: "Pitao sam Ibn-Abbasa, r.a., odakle ti ta sedžda, zar ti ne čitaš riječi Uzvišenog:

...I od potomaka njegovih Davuda i Sulejmana..." (6:84) "Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov pravi put..." (6: 90), pa je vašem Vjerovjesniku naređeno da slijedi i ugleda se na primjer Davuda, a.s. Tu je sedždu činio Davud, a.s., pa je činio i Muhammed, s.a.v.s."

Razišli su se imami o pitanju ove sedžde: da li ona spada u obavezne sedžde. Neki je smatraju takvom, a neki misle da ona spada u sedžde šukr (sedžda zahvale). I riječi Uzvišenog:

"I on je, doista, bliZak Nama i divno prebivalište ga čeka", tj. njemu pripada na budućem svijetu blizina. Blizu njega će biti Uzvišeni i lijepo mjesto, a to su visoki stepeni, zbog njegove poslaničke misije i njegove potpune pravednosti koju je pokazao za svoje vladavine, kao što stoji u sahihu: /20/ "Pravednici će biti na mimberima osvijetljenim s desne strane Svemilosnog, a obije njegove ruke su desne..."

يَٰدَاوُۥدُ إِنَّا جَعَلْنَٰكَ خَلِيفَةً فِى ٱلْأَرْضِ فَٱحْكُم بَيْنَ ٱلنَّاسِ بِٱلْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ ٱلْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌۢ بِمَا نَسُوا۟ يَوْمَ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٦﴾

"O Davude, Mi smo te namjesnikom na Zemiji učinili, zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću da te ne odvede s Allahova puta; one koji skreću s Allahova puta čeka teška patnja na onom svijetu zato što su zaboravljali na Dan u kome će račun polagati."/26/

Ovo je preporuka od Uzvišenog onima koji imaju vlast, da među ljudima sudi po istini koja je došla od Njega Uzvišenog i da ne odstupaju (od njegove upute) te tako skrenu sa pravog puta. Allah je pripremio za one koji su zalutali i zaboravili za dan suđenja žestoku kaznu. Ibn Ebu-Hatim bilježi od Ibrahima Ebu-Zera, koji je već čitao knjigu, zaista El-Velid ibn Abdul-Melik pitao ga je hoće li halifa polagati račun? Ti si čitao prvu knjigu i čitao si Kur'an i shvatio si, pa sam rekao: "O Emirul-mu'minim, Allahu na povjerenje, jesi li ti draži Allahu, i Allahov poslanik Davud, a.s., Allah, dž.š., sastavio mu je poslanstvo i vlast a zatim mu je obećao u Njegovoj Knjizi i kaže Uzvišeni:

"O Davude, Mi smo te namjesnikom na Zemiji učinili, zato sudi ljudima po pravdi i ne povodi se za strašću da te ne odvede sa Allahova puta."

Za riječi Uzvišenog:

"...one koji skreću s Allahova puta čeka teška patnja na ovom svijetu zato što su zaboravili na dan u kome će račun polagati," Es-Sudij kaže: "Njima pripada žestoka kazna zato što su ostavili da rade za dan obračuna;" od Allaha je uputa za ispravan odgovor.

[11] Kazivanja koja su israilijati - na koja su nas upozorili komentatori Kur'ana, Allah im se smilovao, kratko rečeno: navodi da je Davud, a.s., poslao skupinu ljudi u rat da bi bili pobijeni kako bi poslije oženio njihove žene i sastavio ih sa svojom ženom. Njih je bilo 99... Ne priliči Davudu, a.s., da bi učinio ovakav prostakluk.

وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا
بَيْنَهُمَا بَٰطِلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿٢٧﴾
أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَٱلْمُفْسِدِينَ فِى ٱلْأَرْضِ
أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ كَٱلْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾ كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ مُبَٰرَكٌ لِّيَدَّبَّرُوٓا۟ ءَايَٰتِهِۦ
وَلِيَتَذَكَّرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٩﴾

"Mi nismo uzaiud stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih; tako misle nevjernici, pa teško nevjernicima kad budu u vatri!"/27/ "Zar ćemo postupiti s onima koji vjeruju i čine dobro kao sa onima koji prave nered na Zemlji, ili, zar ćemo postupiti s onima koji se grijeha klone isto kao i s grješnicima?"/28/ "Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o riječima njezinim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili."/29/

Uzvišeni Allah obavještava da On nije stvorio stvorenja osim da Ga obožavaju i iskazuju Mu monoteizam, a zatim će ih skupiti na Sudnjem danu i nagraditi svakoga kako je zaradio; i zato kaže Uzvišeni:

"Mi nismo uzaiud stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih; tako misle nevjernici, pa teško nevjernicima...", tj. poslije proživljenja i dana sudenja; ***"pa teško nevjernicima kad budu u vatri!"***, tj. teško njima na dan suđenja od vatre koja ih očekuje. I riječi Uzvišenog:

"Zar ćemo postupiti s onima koji vjeruju i čine dobro kao sa onima koji prave nered na Zemlji, ili zar ćemo postupati s onima koji se grijeha klone isto kao s grješnicima?" Ne, nikako nisu jednaki kod Allaha, i upućuje nas Subhanehu Ve Teala da se moraju nagraditi pokorni i kazniti grješnici. Na ovo nas upućuje zdrav razum ispravno razmišljanje da je neminovno kažnjavanje i nagrađivanje. Pa silnik koji je činio veliki zulum na ovom svijetu umrijet će prekoračujući mjeru i čineći zulum; i onaj pokorni nad kojim je činjen zulum umre žalostan, i mora se napraviti razlika između njih dvojice, pa - ako se to ne desi na ovom svijetu - upozorava nas da ima druga kuća gdje će doći do nagrađivanja. I stoga je Allahova volja mudrost znanog i obaviještenog (o svemu) da dođe do pravde u kojoj neće ni trun biti nepravde, i na to upućuje Kur'an. Pa kaže Uzvišeni:

"Knjigu koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o riječima njezinim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili", tj. vlasnici pameti; razum, množina razumi, a to je pamet - mozak. Hasan el-Basri kaže: "Tako mi Allaha neće ga razumjeti pamćenjem njegovih harfova i kršenjem njegovih normi dok jedan od njih ne kaže: proučio sam Kur'an sav."

وَوَهَبْنَا لِدَاوُۥدَ سُلَيْمَٰنَ ۚ نِعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ
إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٣٠﴾ إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِٱلْعَشِىِّ ٱلصَّٰفِنَٰتُ ٱلْجِيَادُ ﴿٣١﴾ فَقَالَ إِنِّىٓ
أَحْبَبْتُ حُبَّ ٱلْخَيْرِ عَن ذِكْرِ رَبِّى ۖ حَتَّىٰ تَوَارَتْ بِٱلْحِجَابِ ﴿٣٢﴾ رُدُّوهَا عَلَىَّ ۖ
فَطَفِقَ مَسْحًۢا بِٱلسُّوقِ وَٱلْأَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾

"Mi smo Davudu poklonili Sulejmana; divan je on rob bio, i mnogo se kajao!"/30/ "Kad su jedne večeri preda nj bili izvedeni punokrvni konji koji su na tri noge stajali, a četvrtom jedva zemlju doticali", /31/ "on reče: Umjesto da mislim na Gospodara svoga, ja pokazujem ljubav prema blagu! - i oni se izgubiše iz vida."/32/ "Vratite mi ih! - i oni ih poče gladiti po nogama i vratovima."/33/

Obavještava Uzvišeni da je poklonio Sulejmana Davudu, tj. poslanika, kao što kaže Uzvišeni:

"I Sulejman naslijedi Davuda", tj. u poslanstvu, jer je on imao i druge sinove. Riječi Uzvišenog: ***"Divan je on rob bio i mnogo se kajao"***, tj. hvaleći Sulejmana, koji je bio mnogo pokoran i pobožan i puno se kajao Allahu, dž.š.

Ibn Ebu-Hatim prenosi od Makhula; kaže: "Pošto je Allah, dž.š., podario Davudu, a.s., Sulejmana, upitao ga je: O sinčiću moj, šta je najvrednije - najljepše?" "Allahov smiraj i vjera (u Njega)." "A šta je najružnije", upita ga. "Nevjerstvo nakon vjere." "A šta je najslađe", upita ga. "Allahova pravda između Njegovih robova", odgovori. "A šta je s najviše dobročinstva?" "Allahovo praštanje ljudima i kad ljudi jedni drugima praštaju", odgovori. Davud, a.s., reče: Ti si vjerovjesnik.

I riječi Uzvišenog:

"Kad su jedne večeri preda nj bili izvedeni punokrvni konji koji su na tri noge stajali, a četvrtom jedva zemlju doticali", tj. kada su bili dati Sulejmanu, s.a.v.s., u vrijeme njegova kraljevstva i vladavine konji koji su stajali na tri noge, a četvrtom jedva zemlju doticali. Mudžahid kaže: "To su oni koji su stajali na tri a četvrtom jedva doticali zemlju." A El-Džijad Brzi: Bilo je dvadeset konja sa krilima; ovako prenosi Ibn-Džerir.

"On reče: 'Umjesto da mislim na Gospodara svoga, ja pokazujem ljubav prema blagu!' - i oni se izgubiše iz vida." Navodi više prethodnika (selefa) i komentatora Kur'ana da je on bio zaposlen dunjalučkim poslom. Tako mu je prošao ikindija - namaz. On je nije izostavio namjerno, nego iz zaborava, kao što se desilo Poslaniku, s.a.v.s. U vrijeme opsjedanja Medine klanjao je ikindiju u akšamsko vrijeme, a to se nalazi u dva Sahiha u više rivajeta od Džabira, r.a., koji kaže: /21/ "Došao je Omer, r.a., na dan opsjedanja Medine poslije zalaska sunca, pa je grdio kurejšijske kafire govoreći: 'O Allahov Poslaniče, još nisam klanjao a sunce je skoro

zašlo!' 'Nisam ni ja klanjao', dodade Poslanik, s.a.v.s. Došli su u Bathu da uzmu abdest, pa je uzeo Allahov Poslanik, s.a.v.s., radi klanjanja namaza, pa su klanjali ikindiju nakon što je zašlo sunce, a zatim su klanjali akšam." Jedna skupina uleme na osnovu ovog slučaja došla je na stanovište da je ovo propisano, ali je to derogirano "Salatul-Haufom". Riječi Uzvišenog:

*"**Vratite mi ih! - i on ih poče gladiti po nogama i vratovima.**"* Hasan el-Basri kaže: "Ne zapošljavaj me pri obožavanju moga Gospodara. To ti je posljednja prilika"; a zatim je naredio da ga zakolje. Ovako misle Katade i Es-Suddi: udario je sabljom po njegovu vratu i grkljanu. A Alija Ibn Ebi - Talha prenosi od Ibn-Abbasa, r.a.: "Gladio je glavu konja i njegov vrat iz ljubavi prema njemu." Ovo je mišljenje odabrao Ibn-Džerir i kaže da on neće mučiti životinju krvnički i uništavati svoju imovinu bezrazložno. Samim tim što ga je zaposlio od namaza gledajući njega i on (konj) za to nema grijeha.

وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَٰنَ وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ
كُرْسِيِّهِۦ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ ﴿٣٤﴾ قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَهَبْ لِى مُلْكًا لَّا يَنۢبَغِى
لِأَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِىٓ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾ فَسَخَّرْنَا لَهُ ٱلرِّيحَ تَجْرِى بِأَمْرِهِۦ
رُخَآءً حَيْثُ أَصَابَ ﴿٣٦﴾ وَٱلشَّيَٰطِينَ كُلَّ بَنَّآءٍ وَغَوَّاصٍ ﴿٣٧﴾
وَءَاخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِى ٱلْأَصْفَادِ ﴿٣٨﴾ هَٰذَا عَطَآؤُنَا فَٱمْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ
بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾ وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٠﴾

"Mi smo Sulejmana u iskušenje doveli i na njegovo prijestolje tijelo bacili, ali je poslije ozdravio."/34/ "Gospodaru moj - rekao je - oprosti mi i daruj mi vlast kakvu niko osim mene neće imati! Ti uistinu bogato daruješ!"/35/ "I Mi smo dali da mu služe: vjetar, koji je prema zapovijedi njegovoj blago puhao onamo kuda je on htio", /36/ "I šejtani, sve graditelji i gnjurci", /37/ "I drugi u bukagije okovani."/38/ Ovo je Naš dar, pa ti oslobodi ili zadrži, nećeš zbog toga odgovarati!"/39/ "On je, doista, blizak Nama i čeka ga krasno prebivalište."/40/

Kaže Uzvišeni: *"**Mi smo Sulejmana u iskušenje doveli**"*, tj. stavili smo na ispit

*"**I na njegovo prijestolje tijelo bacili,** "* Ibn-Abbas, Mudžahid, Seid ibn Džubejr, El-Hasan, Katade i drugi kažu da znači šejtan *"**ali je poslije ozdravio**"*, tj. vratio svom prijestolju i vladavini i ozdravio je.[12] Na to upućuju hadisi sa više rivajeta od Allahova Poslanika, s.a.v.s.

Bilježi Buharija kod tefsira ovog ajeta od Ebu - Hurejrea, r.a., da Poslanik, s.a.v.s., kaže: /22/ "Sa namjerom da pomete u namazu, pa me je Uzvišeni Allah sačuvao od njega i htio sam ga zavezati za jedan od stupova džamijskih tako da ga vidite ujutro svi, pa sam se prisjetio riječi svoga brata Sulejmana, a.s.

*'**Gospodaru moj' - rekao je - 'oprosti mi i daruj mi vlast kakvu niko, osim mene, neće imati!**'* Reče Revh: *"**i odbio ga je prezreno.**"* Prenose ga isto tako Muslim i En-Nesai...

Prenosi Muslim u svom Sahihu od Ebu-Derdaa, r.a., i kaže: /23/ "Ustao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., da klanja i čuo ga je gdje kaže: Utječem se Allahu od tebe - zatim je dodao: Proklinjem te Allahovim prokletstvom, (i to ponovio) tri puta i ispružio je svoje ruke kao da će nešto prihvatiti, pa pošto je završio sa namazom, upitali smo ga: 'O Allahov Poslaniče, čuli smo te da govoriš u namazu ono što te nismo čuli ranije i vidjeli smo da si ispružio svoje dvije ruke.' Poslanik odgovori: 'Došao mi je Allahov neprijatelj sa bakljom vatre i uperio je prema mome licu. Rekao sam: utječem se Allahu od tebe (tri puta). Zatim sam rekao: 'Proklinjem Allahovim potpunim prokletstvom.' A zatim sam želio da ga uhvatim: tako mi Allaha, da nije doveo našeg brata Sulejmana, on bi bio svezan da se igraju sa njim djeca Medine."

Taberani bilježi od Rafi'a ibn Umejra, koji kaže: Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., gdje kaže: /24/ "Allah, dž.š., reče Davudu, a.s.: Gradi Meni kuću na Zemlji; pa je Davud izgradio sebi kuću prije kuće koja mu je naređena da je gradi. Pa je Allah objavio: ***Davude, načinio si sebi kuću prije Moje***, a on je odgovorio: O Gospodaru moj, ovako si odredio: ko nešto posjeduje, to i preferira; a zatim je počeo graditi mesdžid. Pošto je dovršio gradnju, srušila su mu se tri zida pa se požali Uzvišenom, pa mu je odgovorio: O Davude, ti nisi sposoban da gradiš Meni kuću. Zašto, Gospodaru?, priupitao ga je. Zbog krvi koju si prolio, odgovorio mu je. O Gospodaru, zar to nije bilo radi Tebe i za Tvoju ljubav? - upitao ga je. "Da, ali su oni Moji robovi, a Ja sam milostiviji prema njima." To mu je bilo teško, pa mu je Allah objavio: "Ne žalosti se, jer ću Ja završiti njegovu gradnju rukama tvoga sina Sulejmana." Pa kada je umro Davud, a.s., počeo je sa izgradnjom, a pošto je okončao, prinio je žrtve i zaklao kurbane i okupio je Beni-Israilićane i objavio mu: "Ja vidim tvoju radost zbog izgradnje moga hrama, pa traži što hoćeš dat ću ti." Reče: "Molimo te da mi daš troje: mudrost; prijesto koji neće imati niko poslije mene; i ko uđe u ovu kuću radi namaza da bude čist od grijeha kao na dan kad ga je rodila majka." Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Što se tiče dvoga, udovoljeno mu je, a ja želim da meni dadne treće."

[12] Prenosi je ovdje Ibn-Kesir, Uzvišeni mu se Allah smilovao. To su rivajeti koje je on lično nazivao: kazivanja koja u sebi imaju israilijati, koja se pripisuju Ibn-Abbasu, Katadi, Es-Suddiju i Mudžahidu. Ibn-Kesir kaže. "Izgleda da ih je uzeo Ibn-Abbas, r.a. Ako je to tačno da ih on (prenosi) od kitabija, a među njima ima onih koji ne smatraju Sulejmana a.s. poslanikom. I riječi Uzvišenog. "Gospodaru moj" - rekao je - "oprosti mi, i daruj mi vlast kakvu niko, osim mene, neće imati!" On je tražio od Uzvišenog Allaha da mu podari vlast kakvu nije imao poslije njega niko od ljudi. Ovo je vanjski smisao ajeta (bukvalni smisao).

I rekao je Uzvišeni, Čija je veličina očigledna:
"I Mi smo dali da mu služe: vjetar - koji je prema zapovijedi Njegovoj blago puhao onamo kuda je On htio..." Kao što su riječi Uzvišenog:
"A Sulejmanu - vjetar, ujutro je prevalijivao rastojanje od mjesec dana, a navečer rastojanje od mjesec dana." (34:12) Ebu el-Kasim ibn Asakir kaže: Ajet koji dolazi poslije njega:

I šeftani sve graditelji i gnjurci", i dao mu je što mu je dao, a na ahiretu će imati bez računa.

I riječi Uzvišenog: ***onamo kud je on htio"***, tj. onamo gdje je on htio iz gradova. I riječi Uzvišenog: ***"I šeftani sve graditelji i gnjurci"***, tj. među njima je bilo i onih koje je upotrebljavao u građenju ogromnih građevina sa mihrabima binama, čvrstim posudama. I druge su teške poslove obavljali, koje nisu bili kadri ljudi. Bila je posebna skupina koji su bili gnjurci u moru vadili su bisere i dragulje i ostalo čega nije bilo osim tu.

"I drugi u bukagije okovani", tj. svezani lancima i priuzama; to su oni koji su odbili poslušnost i pogriješili i odbili raditi ili su loše radili i prekoračili su granicu u tom.

I riječi Uzvišenog:

"Ovo je Naš dar, pa ti oslobodi ili zadrži, nećeš zbog toga odgovarati!", tj. eto tako smo ti dali puno kraljevstvo i potpunu vlast - onako kako si od Mene tražio, i daj kome hoćeš i uskrati kome hoćeš: kako god uradiš, nikom nećeš račun polagati, to je tebi dozvoljeno. Sudi, vladaj kako hoćeš - bit će ispravno. Pošto je spomenuo Tebareke Ve Teala ono što je dao Sulejmanu, a.s., na dunjaluku, upozorio je Uzvišeni da će on imati ogroman udio također kod Allaha na budućem svijetu, pa kaže Uzvišeni:

"On je, doista, blizak Nama i čeka ga krasno prebivalište", tj. na budućem svijetu. U Sahihu stoji da je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., dato na izbor: da bude rob i poslanik ili da bude vjerovjesnik, kralj koji će moći dati kome hoće i uskratiti kome hoće, bez odgovornosti i grijeha - pa je odabrao prvu ponudu, jer je ona veća kod Allaha i bit će priznatija na budućem svijetu, iako je druga ponuda - vjerovjesništvo sa kraljevstvom - također velika na dunjaluku.

وَٱذْكُرْ
عَبْدَنَآ أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلشَّيْطَٰنُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾
ٱرْكُضْ بِرِجْلِكَ هَٰذَا مُغْتَسَلٌۢ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿٤٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ أَهْلَهُۥ
وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٤٣﴾ وَخُذْ بِيَدِكَ
ضِغْثًا فَٱضْرِب بِّهِۦ وَلَا تَحْنَثْ ۗ إِنَّا وَجَدْنَٰهُ صَابِرًا ۚ نِّعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ إِنَّهُۥٓ
أَوَّابٌ ﴿٤٤﴾

"I sjeti se roba Našeg Ejjuba, kada je Gospodaru svome zavapio: 'Šeftan me na zlo navraćao i misli lažne mi uljeva!'"/41/ "Udari nogom o zemlju - eto hladne vode za kupanje i piće!" /42/ "I Mi smo mu iz milosti Naše čeljad njegovu darovali i još toliko uz njih, da bude pouka za one koji imaju pameti", /43/ "I uzmi rukom svojom snop i njime udari, samo zakletvu ne prekrši. Mi smo znali da je on izdržljiv; divan je rob on bio i mnogo se kajao!"/44/

Spominje Uzvišeni Allah Svoga roba i poslanika Ejjuba, a.s., ono što ga zadesilo kao iskušenje, bolest njegova tijela i iskušenje u njegovom imetku, i nije bio niko sa njim ostao da ga služi u njegovoj bolesti, osim njegove žene: koja ga je čuvala iz ljubavi prema njemu i vjere u Allaha, dž.š., i Njegova Poslanika. Bila je primorana raditi u najmu kod ljudi da bi ga prehranjivala i služila ga oko osamnaest godina, a prije toga imao je ogromno bogatstvo i puno djece. Pa pošto je takvo stanje dugo potrajalo, skrušeno se obratio Gospodaru svjetova dovom:
"Mene je nevolja snašla, a Ti si od milostivih Najmilostiviji..." (21:83/ A u ovom ajeti - kerimu kaže:
"...i sjeti se roba Našeg Ejjuba, kada je Gospodaru svome zavapio: ...šeftan[13] me na zlo navraća i misli lažne mi uljeva!" Tada mu je uslišao dovu od milostivih Najmilostiviji. I naredio mu da ustane odmah i trči po zemlji; to je učinio i Allah je dao da provri izvor i naredio mu da se opere sa njega i tako je spalo ono što mu je smetalo. A zatim mu je naredio da udari po zemlji (iskopa) na drugom mjestu pa je potekao novi izvor i naredio mu da se napije sa tog izvora, pa mu je spalo sve što je imao na stomaku i tako se upotpunilo njegovo zdravlje iznutra i svana. I zato kaže Tebareke Ve Teale: "Udari nogom o zemlju - eto hladne vode za kupanje i piće". Imam Ahmed bilježi od Ebu-Hurejrea, r.a.: da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /25/ "Dok se Ejub, a.s., kupao, pao je pred njega zlatni skakavac, pa ga je zamotao Ejub, a.s., u svoju odjeću i pozvao ga je njegov Gospodar Uzvišeni: O Ejjube! Zar te nisam obogatio ovim što vidiš? - Da, moj Gospodaru, rekao je, ali bez Tvoga bereketa nema bogatstva." Jedino ga bilježi Buharija.

Zato kaže Tebareke Ve Teala:
"...i Mi smo mu iz milosti Naše čeljad njegovu darovali i još toliko uz njih, da budu pouka za one koji imaju pameti." I zaista mu se smilovao Allah, dž.š., zbog njegovog velikog sabura i skrušenosti, smirenosti i pokajanja i podario mu je porodicu. El-Hasan i Katade kažu: "Allah, dž.š., oživio ih je naočigled njihov i udvostručio njihov broj." Riječi Uzvišenog: ***"Da bude pouka za one koji pameti***

[13] Rekoh: valjda se misli pod ovim riječima: "Šejtan me na zlo navraća i misli lažne mi uliva", tj. da ga je zadesila bolest kao što su druge Allahove riječi... Mene je nevolja snašla... pa je šejtanom aludirao na bolest koja ga je snašla.

imaju", tj. onima koji imaju pamet, da bi spoznali da su na kraju svakog sabura olakšanje i rahatluk.

I riječi Uzvišenog:

"***...i uzmi rukom svojom snop i njime udari, samo zakletvu ne prekrši!***" Zakleo se da će joj udariti sto štapova nakon što je učinila jedan od grijeha, pa pošto mu je Allah dao lijek da ozdravi i nakon pokazane iskrenosti njegove žene prema njemu, u služenju njemu i milosti i ljubavi prema njemu, naredio mu je Allah, dž.š., da s njom lijepo postupa i da na njenu dobrotu uzvrati tako što će uzeti snop, a to je uže u kom je uvezano sto slamki, i da je udari jedanput: na taj bi način ispunio svoju zakletvu i tako se ogradio od svog mekuštva a ujedno ispunio svoj zavjet. I ovo je rješenje problema za one koji se boje Uzvišenog Allaha; i ozdravio je. I zato kaže Uzvišeni:

Mi smo znali da je on izdržljiv, divan je on rob bio i mnogo se kajao."

وَٱذْكُرْ عَبْدَنَآ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ أُو۟لِى ٱلْأَيْدِى
وَٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٥﴾ إِنَّآ أَخْلَصْنَٰهُم بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى ٱلدَّارِ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّهُمْ
عِندَنَا لَمِنَ ٱلْمُصْطَفَيْنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ وَٱذْكُرْ إِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَذَا ٱلْكِفْلِ
وَكُلٌّ مِّنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٨﴾ هَٰذَا ذِكْرٌ

"***I sjeti se robova naših, Ibrahima i Ishaka i Jakuba, sve u vjeri čvrstih i dalekovidh***"***/45/ "Mi ih posebno obdarismo vrlinom jednom: da im je uvijek bio na umu onaj svijet"; /46/ "I oni su, zaista, u Nas od onih obdarenih dobrih ljudi."/47/ "I sjeti se Ismaila i Ilijasa i Zulkifla, svi su oni bili dobri."/48/ "Ovo je lijep spomen!***"

Uzvišeni Allah ističe nam vrijednosti Svojih robova vjerovjesnika i poslanika.

"***I sjeti se robova Naših Ibrahima i Ishaka i Jakuba, sve u vjeri čvrstih i dalekovidnih***", tj. sljedbenika lijepih djela i korisnih znanja, ustrajna ibadeta i dalekovidnih pogleda. I riječi Uzvišenog:

"***Mi ih posebno obdarismo vrlinom jednom: da im je uvijek bio na umu onaj svijet***", tj. učinili smo ih da rade za budući svijet i njih ne zanima ništa drugo. I podsjećaju ljude da rade za njega (budući svijet) i da će kao nagradu za to dobiti Džennet. I riječi Uzvišenog:

"***...i oni su, zaista, u Nas od onih odabranih dobrih ljudi***", tj. oni su od odabranih... I riječi Uzvišenog:

"***...i sjeti se Ismaila i Ilijasa i Zulkifla, svi su oni bili dobri***", već je bilo govora o njihovom slučaju - u suri El-Enbija, alejhim es-salatu ves-selam, tako da je nema potrebe ponavljati ovdje. I riječi Uzvišenog:

"***ovo je lijep spomen***", tj. ovo je poglavlje u kome je spomen za one koji se sjećaju.

وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٩﴾
جَنَّٰتِ عَدْنٍ مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ ٱلْأَبْوَٰبُ ﴿٥٠﴾ مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا
بِفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾ * وَعِندَهُمْ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ أَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾ هَٰذَا
مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُۥ مِن نَّفَادٍ ﴿٥٤﴾

"***...A one koji se grijeha budu klonili čeka divno prebivalište": /49/ "edenski vrtovi, čije će kapije biti za njih otvorene", /50/ "u kojima će se odmarati, i raznovrsno voće i piće tražiti." /51/ "Pored njih bit će hurije, istih godina, koje će preda se gledati."/52/ "To je ono što vam se obećava za Dan u kome će se račun polagati"; /53/ "to će, doista, blagodat Naša biti, koja nikada neće prestajati!"/54/***

Obavještava Uzvišeni o Njegovim sretnim robovima vjernicima, da njima pripada budući svijet i lijep završetak i mjesto i boravište u "***edenskim vrtovima***", tj. baščama u kojima će boraviti, čija će im se vrata otvoriti, tj. kad im priđu, ona će im se otvoriti.

I riječi Uzvišenog: "***...u kojima će se odmarati***", odmarat će podvivši noge na krevetima... "***...i raznovrsno voće***", tj. šta god zatraže, doći će im, i bit će im dostavljeno onako kako zažele. "***...i piće***", tj. koju vrstu htjednu, doći će im sluge s tim.

"***Pored njih bit će hurije, koje će preda se gledati***", tj. bit će potpuno jednakih godina i godišta.

"***To je ono što vam se obećava za dan u kome će se račun polagati***", tj. ono što je obećano Njegovim bogobojaznim robovima; a zatim opisuje Uzvišeni Džennet, koji neće nestati; njegove su blagodati vječne. Pa kaže Uzvišeni: "***To će, doista, blagodat naša biti, koja nikada neće prestajati***", kao riječi Uzvišenog: "***Bit će to dar koji će neprekidno trajati"(11:108).***

Riječi Uzvišenog:

"***S plodovima kojih uvijek ima i s trajnom hladovinom; to će biti nagrada onima koji se budu zla klonili, a nevjernicima će kazna vatra biti.***" ***(13:35)***

هَٰذَا ۚ وَإِنَّ لِلطَّٰغِينَ لَشَرَّ مَـَٔابٍ ﴿٥٥﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٥٦﴾
هَٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴿٥٧﴾ وَءَاخَرُ مِن شَكْلِهِۦٓ أَزْوَٰجٌ ﴿٥٨﴾
هَٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ ۖ لَا مَرْحَبًۢا بِهِمْ ۚ إِنَّهُمْ صَالُوا۟ ٱلنَّارِ ﴿٥٩﴾ قَالُوا۟
بَلْ أَنتُمْ ۖ لَا مَرْحَبًۢا بِكُمْ ۖ أَنتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا۟ رَبَّنَا
مَن قَدَّمَ لَنَا هَٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِى ٱلنَّارِ ﴿٦١﴾ وَقَالُوا۟ مَا لَنَا لَا نَرَىٰ
رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُم مِّنَ ٱلْأَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ أَتَّخَذْنَٰهُمْ سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ
عَنْهُمُ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ ٱلنَّارِ ﴿٦٤﴾

"Eto toliko! A one koji budu zlo činili čeka najgore prebivalište": /55/ "Džehennem, u kojem će gorjeti; a grozne li postelje!"/56/ "Eto toliko! Pa neka okušaju vodu ključalu i kapljevinu smrdljivu", /57/ "i druge slične ovima muke, mnogostruke."/58/ "Ova gomila zajedno će s vama, tiskajući se, u Džehennem ući! - Ne bilo im prostrano! u vatri će oni, doista, gorjeti!"/59/ "Vama ne bilo prostrano! - reći će oni - vi ste nam ovo pripremili, a grozna li boravišta!"/60/ "Gospodaru naš - reći će - udvostruči patnju u vatri onima koji su nam ovo priredili!"/61/ "I govorit će: Zašto ne vidimo ljude koje smo u zle ubrajali"/62/ "I koje smo ismijavali? Da nam se nisu iz vida izgubili?"/63/ "Istina je, sigurno, da će se stanovnici Džehennema među sobom raspravljati."/64/

Pošto je Uzvišeni spomenuo stanje sretnih, odmah navodi stanje nesretnih. Njihovo mjesto i njihov završetak, na budućem svijetu kad bude dan obračuna. Pa kaže Uzvišeni: ***"Eto toliko! A one koji budu zlo činili"***, a to su oni koji su izišli iz pokornosti Uzvišenom Allahu i koji nisu bili poslušni Poslaniku, s.a.v.s., ***"čeka najgore prebivalište"***, tj. loš završetak i kraj. A zatim ga pojašnjava riječima Uzvišenog:

"***Džehennem, u kojem će gorjeti***", tj. ući će u njega sa svih njegovih strana,

"a grozne li postelje! Eto toliko! Pa neka okušaju vodu ključalu i kapljevinu smrdljivu." A što se tiče hamima, to je vrela voda, koja je dostigla najveći stepen. A el-gassak je hladno, koje dostiže najveće hladnoće, i bolna je to hrana.

I zato kaže Uzvišeni: ***"...i druge, slične ovima muke, mnogostruke"***, tj. i drugo tome slično, čime će biti kažnjeni, kao zem - herir i otrovi i ključalo piće i jelo zekkum i penjanje na teške terene (brda) i druge će vrste kazni kušati i bit će poniženi.

I riječi Uzvišenog:

"Ova će gomila zajedno s vama, tiskajući se, u Džehennem ući - ne bilo im prostrano! U vatri će oni, doista, gorjeti." Ovo je obavijest od Allaha Uzvišenog o onom što će reći stanovnici Džehennema jedni drugima. Kao što kaže Uzvišeni: ***"...i kad god neki narod uđe, proklinjat će onaj za kojim se u nevjerovanju poveo." (7:38)*** Tj. umjesto selama oni će se međusobno proklinjati i jedni će druge u laž utjerivati zbog međusobnog nevjerstva, pa će reći skupina, koja je ušla prije druge.

"...ova će gomila zajedno s vama tiskajući se u Džehennem ući! Ne bilo im prostrano i u vatri će oni doista gorjeti!" Pa će reći oni koji uđu (u vatru) ***"Vama ne bilo prostrano!" - reći će oni - "vi ste nam ovo pripremili"***, tj. vi ste nas pozivali na ono što nas je dovelo do ovog stanja. ***"...a grozna li boravišta"***, tj. ružno je mjesto, boravište i stan.

"Gospodaru naš" - reći će - "udvostruči patnju u vatri onima koji su nam ovo priredili." Kao što kaže Allah, dž.š.:

"A kad se svi u njemu iskupe, tada će obični puk reći glavešinama svojim: Gospodaru naš, ovi su nas u zabludu odveli, zato im podaj dvostruku patnju u vatri!" "Za sve će biti dvostruka!" - reći će On - "ali vi ne znate." (7:38), tj. svakom od vas pripada kazna onakva kakvu zaslužuje; "...i govorit će:

"Zašto ne vidimo ljude koje smo u zle ubrajali i koje smo ismijavali? Da nam se nisu iz vida izgubili?!" Ovo je obavijest o kafirima (nevjernicima), koji su se razdvojili od vjernika kojima su se izrugivali na dunjaluku. Rekli su: "Šta je sa nama, mi ne vidimo one što su sa nama u vatri." Ovo su riječi sličnih Ebu-Džehelu, koji neće vidjeti Bilala i Suhejba i njima slične; neće biti sa njima, tražit će ih u Džehennemu ali ih neće naći. Zato će pitati sami sebe šta je sa njima, govoreći:

"Da nam se nisu iz vida izgubili?", tj. valjda su sa nama, ali naše oči ne dopiru do njih; tad će spoznati oni koji pitaju za one za koje pitaju da su u visokim stepenima (dženetskim). Odgovorit će im kao što kaže Uzvišeni:

"...i stanovnici Dženneta stanovnike vatre će dozivati: 'Mi smo našli da je istinito ono što nam je Gospodar naš obećao, da li ste i vi našli da je istinito ono čime je vama Gospodar vaš prijetio?' 'Jesmo!', odgovorit će. A onda će jedan glasnik među njima, da ga i jedni i drugi čuju, viknuti: 'Neka Allahovo prokletstvo ostane nad onima koji su se prema sebi ogriješili'".(7:44) Do riječi Uzvišenog: ***"Udite u Džennet, nikakva straha za vas neće biti, i ni za čim vi nećete tugovati."(7:49)*** I riječi Uzvišenog: ***"Istina je, sigurno da će stanovnici Džehennema među sobom raspravljati"***, tj. ono o čemu smo te obavijestili, o Muhammede, o međusobnom optuživanju stanovnika Džehennema. To je istina u koju nema sumnje.

قُلْ إِنَّمَآ أَنَا
مُنذِرٌ ۖ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
وَمَا بَيْنَهُمَا ٱلْعَزِيزُ ٱلْغَفَّارُ ﴿٦٦﴾ قُلْ هُوَ نَبَؤٌا عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ أَنتُمْ عَنْهُ
مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾ مَا كَانَ لِيَ مِنْ عِلْمٍ بِٱلْمَلَإِ ٱلْأَعْلَىٰٓ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ إِن
يُوحَىٰٓ إِلَيَّ إِلَّآ أَنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٠﴾

"Reci: Ja samo opominjem; nema boga osim Allaha, Jedinoga i Moćnog", /65/ "Gospodara nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, Silnoga, Onoga Koji prašta."/66/ "Reci: Ovo je vijest velika", /67/ "a vi od nje glave okrećete." /68/ "Ja nisam ništa znao o melekima uzvišenim kada su se prepirali" - /69/ "meni se objavljuje samo da jasno opominjem."/70/

Nareduje Uzvišeni Svom Poslaniku, s.a.v.s., da kaže nevjernicima i mušricima:

"Ja samo opominjem, nema boga osim Allaha, Jednog i Moćnog", tj. On je Jedini, sve je potčinio Sebi i svim upravlja. ***"Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih."*** Njemu pripada sve i svim upravlja. ***"Silni i Onaj Koji prašta"***, tj. Onaj Koji prašta uz svu Njegovu moć i veličinu. ***"Reci: ovo je vijest velika."*** Vijest velika, od Uzvišenog, Kur'an. ***"...a vi od nje glavu okrećete"***, tj. nemarni ste.

I riječi Uzvišenog:

"Ja nisam ništa znao o melekima uzvišenim kada su se prepirali", tj. da nije objave, odakle bismo saznali o prepirci meleka. Misli na pitanje Adema, a.s., i odbijanje Iblisa da učini sedždu njemu i njegov izgovor kod Gospodara da je on bolji od njega.

"Meni se objavljuje samo da jasno opominjem."

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي
خَٰلِقٌۢ بَشَرًا مِّن طِينٍ ﴿٧١﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا۟ لَهُۥ
سَٰجِدِينَ ﴿٧٢﴾ فَسَجَدَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾ إِلَّآ إِبْلِيسَ
ٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ يَٰٓإِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ
لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ ۖ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ ٱلْعَالِينَ ﴿٧٥﴾ قَالَ أَنَا۠ خَيْرٌ
مِّنْهُ ۖ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ﴿٧٦﴾ قَالَ فَٱخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ
رَجِيمٌ ﴿٧٧﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِيٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٧٨﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِيٓ
إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿٨٠﴾ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْوَقْتِ
ٱلْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ
ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٨٣﴾ قَالَ فَٱلْحَقُّ وَٱلْحَقَّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ
وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾

"I kad je melekima Gospodar tvoj rekao: "Stvorit ću čovjeka od ilovače", /71/ "pa kad mu savršen oblik dam i život u nj udahnem, vi mu se poklonite!"/72/ "Meleki su se, svi do posljednjeg, zajedno poklonili" /73/ "osim Iblisa; on se uzoholio i postao nevjernik."/74/ "O Iblisu! - rekao je On - šta te navelo da se ne pokloniš onome koga sam Ja stvorio? Jesi li se uzoholio ili misliš da si uzvišen?"/75/ "Bolji sam od njega - rekao je on - mene si stvorio od vatre, a njega od ilovače."/76/ "E, iziđi onda iz Dženneta! - reče On - prokljet da si!" /77/ "Moje će te prokletstvo do Sudnjeg dana pratiti!" /78/ "Gospodaru moj! - reče on daj mi vremena do dana kada će oni oživljeni biti!" /79/ "Dajem ti - reče On -/80/ "do dana već određenog." /81/ "E tako mi dostojanstva Tvoga - reče - sigurno ću ih sve na stranputicu navesti", /82/ "osim Tvojih među njima robova iskrenih!" /83/ "Istinom se kunem i istinu govorim" - reče Allah - /84/ "sigurno ću svima, tobom i onima koji se budu poveli za tobom, Džehennem napuniti!"/85/

Ovo (kur'ansko) kazivanje spominjano je u suri Bekare, na početku sure El-A'raf i u suri El-Hidžr, Isra, El-Kehfu i na ovom mjestu. Ovdje se ističe da je Allah Subhanehu Ve Teala, najavio melekima stvaranje Adema, a.s., da će stvoriti čovjeka od ilovače, od posebnog blata. Prethodno im je naredio: Kad završim njegovo oblikovanje i stvaranje, poklonite mu se iz počasti, poštovanja i priznanja, ispunjavajući Allahovu, dž.š., naredbu. I izvršili su to svi meleki osim Iblisa, a on nije istog roda pa ga je izdala njegova narav; iako je bilo najpotrebnije da to on izvrši, odbio je učiniti naklon Ademu, a.s., prepirao se sa svojim

Gospodarom Uzvišenim. Pod izgovorom da je bolji od njega jer je on stvoren od vatre, a Adem je stvoren od zemlje - a vatra je bolja od zemlje, po njegovom mišljenju - i odbio je naredbu svoga Gospodara i tim činom postao je nevjernik i Uzvišeni ga je Allah odbacio, ponizio ga i udaljio od Svoje milosti i iz Svoje blizine. A Iblis je dobio ime po tome što je odbačen od Allahove milosti i što je, ponižen i pokuđen, spušten na Zemlju, i tražio je od Allaha da mu da vremena do Dana suđenja, pa mu je Allah, dž.š., dao vremena i neće ga odmah kažnjavati za njegove grijehe. Pošto je postao pošteđen od trenutnog kažnjavanja, koje mu je odgođeno do Sudnjeg dana, nastavio je griješiti i prekoračio svaku mjeru u griješenju i rekao je:

"E tako mi Dostojanstva Tvoga, sigurno ću ih sve na stranputicu navesti, osim Tvojih među njima robova iskrenih!"

I riječi Allaha, dž.š.:

*"**Istinom se kunem, istinu govorim**" - reče Allah. "**Sigurno ću tobom i onima koji se budu povodili za tobom, Džehennem napuniti.**"*

Kao što su riječi Uzvišenog:

*"**Odlazi**" - **reče On** - "**onima koji se za tobom budu povели i tebi - kazna džehenemska bit će puna kazna**". **(15:63)***

قُلْ مَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ
ٱلْمُتَكَلِّفِينَ ﴿٨٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُۥ بَعْدَ حِينٍۭ ﴿٨٨﴾

"Reci: Ne tražim ja od vas za ovo nikakvu nagradu i ja nisam izvještačen", /86/ "Kur'an je, doista, svijetu cijelom opomena!"/87/ "i vi ćete uskoro saznati njegovu poruku!"/88/

Kaže Uzvišeni Allah: *"**Reci, o Muhammede, ovim mušricima**" "**ne tražim ja od vas**"*, tj. moja je obaveza dostavljanje poslanice (Allahove riječi) i savjet, *"**za ovo nikakvu nagradu**"* - ne tražim od vas nikakvu dunjalučku korist da mi je date.

*"**...i ja nisam izvještačen**"*, tj. meni je naređeno da ga dostavim i prenesem. Ne želim uvećati niti smanjiti, time želim Allahovo zadovoljstvo i nagradu na budućem svijetu. Sufjan es-Sevri prenosi od Abdullaha ibn Mesuda, r.a., koji kaže: "O ljudi, ko nešto spozna neka to prenosi, a za ono što ne znaš reci: Allah najbolje zna. To, zaista, spada u vrlinu čovjeka učenjaka, da kaže: Allah najbolje zna. Jer je Uzvišeni Allah rekao vašem Poslaniku, s.a.v.s.:

*"**Reci: Ne tražim ja od vas za ovo nikakvu nagradu i nisam izvještačen.**" "**Kur'an je, doista, svijetu cijelom opomena.**"* Znači, časni uzvišeni Kur'an opomena je svim punoljetnim ljudima i džinima, kao što su riječi Uzvišenog:

*"**...i da njime vas i one do kojih on dopre opominjem**".**(6:19)***

I riječi Uzvišenog: *"**I vi ćete uskoro saznati njegovu poruku**"*, tj. na Dan sudenja. El-Hasan kaže: "O čovječe, doći će ti sigurno vijest pred smrt."

Ovim završavam komentar sure "Sad".
Allahu pripadaju zahvala, pohvala i sve dobrote.

39
EZ - ZUMER / SKUPOVI
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 75 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ① إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ
بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ ② أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ۚ وَالَّذِينَ
اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ
يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ
كَفَّارٌ ③ لَّوْ أَرَادَ اللَّهُ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا لَّاصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ
سُبْحَانَهُ ۖ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ④

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Objavljivanje Knjige od Allaha je Slnog i Mudrog!" /1/ "Mi ti, dolsta, objavljujemo Knjigu, s istinom, pa robuj Allahu ispovijedajuci Mu cistu vjeru." /2/ "Cista vjera pripada samo Allahu! A onima koji pored Njega uzimaju zastitnike: 'Mi ih obozavamo samo zato da bi nas sto vise Allahu priblizili' - Allah ce njima, zaista, presuditi o onome u cemu su se oni razilazili. Allah nikako nece ukazati na Pravi put onome ko je lazljivac i nevjernik."/3/ "Da je Allah htio dijete imati, izabrao bi, izmedu onih koje je stvorio, onoga koga bi On htio. Uzvisen je On, On je Allah, jedini i Svemocni!"/4/

Obavještava Allah, dž.š., da je Kur´an časni od Njega, uzvišen neka je On, i to je istina u koju nema sumnje, kao što kaže Uzvišeni:
"Kur´an je sigurno objava Gospodara svjetova; donosi ga povjerljivi Dzibril na srce tvoje da opominješ na jasnom arapskom jeziku." (26:193-195) Kaže Uzvišeni na ovom mjestu:
"Objavljivanje Knjige od Allaha je Slnog!", tj. Čija je visost nedostižna. ***"Mudrog"***, tj. u Svojim riječima, u Svojim postupcima, u Svom šerijatu i odredbi.
"Mi ti, dolsta, objavljujemo Knjigu s istinom, pa robuj Allahu, ispovijedajuci Mu cistu vjeru!", tj. obožavaj Ga i pozivaj druga stvorenja u obožavanje samo Njega. On nema ortaka i On je jedini dostojan obožavanja, i zato kaže Uzvišeni:
"Cista vjera pripada samo Allahu!", tj. neće biti djelo prihvaćeno osim da bude iskreno u ime Allaha, Jednog, Jedinog, Koji nema ortaka, a zatim nas Allah, dž.š., obavještava o onim mušricima koji su obožavali kipove da govore:
"Mi ih obozavamo samo zato da bi nas sto vise Allahu priblizili", tj. navelo ih je na obožavanje njih jer su kipove napravili u likovima bliskim melecima, po njihovom mišljenju, pa su obožavali te likove.To obožavanje kipova stavili su u rang obožavanja meleka kako bi se za njih zauzimali kod Allaha, dž.š., radi pomoći njima i opskrbe, i svega što im treba od dunjalučkih potreba; a što se tiče budućeg svijeta, njega su nijekali i nisu vjerovali u njega. Zagovornici i posrednici, po mišljenju mušrika, nisu bili ništa drugo do Allahova stvorenja potčinjena Njemu, zato su u svojoj telbiji, koju su izgovarali prilikom obavljanja hadža u periodu džahilijeta, govorili: "Odazivam Ti se, Ti nemaš ortaka, osim ortaka koji je Tvoj. On je Tvoje vlasništvo i ono što on posjeduje." Ova je zabluda bila prisutna kod mušrika u prošlim i sadašnjim vremenima; poslanici, s.a.v.s., došli su da je isprave i tako nešto su zabranili, i pozivali su da se jedino Allahu, dž.š., iskazuje pobožnost i pokornost. On nema ortaka, ovako nešto izmislili su idolopoklonici od samih sebe. Nisu imali dozvolu od Allaha, dž.š., niti je bio zadovoljan s tim. Naprotiv, to je branio i prezirao kod njih.
"Mi smo svakom narodu poslanika poslali; Allahu robujte, a kumira se klonite!" Idolopoklonici su uzimali njih za posrednike a oni ne mogu posredovati, osim sa Njegovom dozvolom. Oni nisu kod Njega kao naredbodavci (princevi) kod njihovih kraljeva, koji posreduju kod njih bez njihove dozvole, bez obzira sviđalo se to kraljevima ili ne. Uzvišeni je Allah, dž.š., daleko od toga.
"Zato ne navodite Allahu slicne." I riječi Uzvišenog: ***"A Allah će njima zaista presuditi"***, tj. na budućem svijetu. ***"O onome u čemu su se oni razilazili"***, tj. presudit će Svojim stvorenjima u njihovom obećanom danu (Sudnjem danu), i svako će biti nagrađen prema svojoj zasluzi.

"A na dan kad ih sve sabere pa meleke upita: 'Zar su se ovi vama klanjali?' - oni će odgovoriti: 'Uzvišen neka si, Ti si Zaštitnik naš, a ne oni, oni su se džinima pokoravali i većina je vjerovala u njih.'"/34:40,41/
I riječi Uzvišenog:
"Allah nikako neće ukazati na Pravi put onome ko je lažljivac i nevjernik", tj. neće biti upućeni Pravim putem oni koji podvaljuju Allahu laž i niječu Njegove ajete. I riječi Uzvišenog:

---

* Objavljena nakon sure "Sebe'".

** Osim ajeta 52 - 54; oni spadaju u medinsku objavu.

"Da je Allah htio dijete imati, izabrao bi između onih koje je stvorio onoga koga bi On htio..." Ovo uvjetovanje ne znači da treba da se dogodi, niti je to dozvoljeno. Ovim Uzvišeni Allah ukazuje na njihovo neznanje zbog onog što oni tvrde i misle. Allahu je, dž.š., nepotrebno da Sebi uzima djecu. Čist je on od širka.

Rekao je Uzvišeni:

"Reci: 'Kad bi Svemilosni imao dijete, ja bih Mu prvi ibadet činio.'" /43:81/ Sve je ovo kao uvjet, a uvjet je dozvoljeno vezivati za nemoguće zbog cilja koji govornik hoće postići. I riječi Uzvišenog: ***"Uzvišen je On. On je Allah, Jedini i Svemoćni"***, tj. Uzvišen je On i čist od onoga što Mu pripisuju - da ima dijete. On je Jedan, Jedini, nije rodio i rođen nije, i niko Mu ravan nije. Daleko je On od toga što Mu pripisuju silnici i nevjernici.

خَلَقَ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۖ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ ۖ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴿٥﴾ خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ ۚ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِّن بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ۚ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ ۖ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٦﴾

"Nebesa i Zemlju mudro je i s istinom stvorio; On noću zavija dan, i danom zavija noć; On je Sunce i Mjesec potčinio, svako se kreće do roka određenog. Eto, On je Silni i On mnogo prašta!"/5/ "On vas od jednog čovjeka stvara - a od njega je drugu njegovu stvorio - i On vam je dao osam jedinki stoke u parovima; On vas stvara u utrobama matera vaših, dajući vam oblike, jedan za drugim, u tri tmine. To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, Njegova je vlast, nema boga osim Njega, pa kuda se onda okrećete?"/6/

Obavještava nas Uzvišeni da je On Stvoritelj svega Vladar i upravitelj svega.

"On noću zavija dan i danom zavija noć", tj. potčinio je njih dvoje i naizmjenično se smjenjuju, ne posustajući. Kao što su riječi Uzvišenog: ***"...On tamom noći prekriva dan koja ga u stopu prati."*** ***/7:54/*** Kao što su i riječi Uzvišenog:

"I da je potčinio Sunce i Mjesec - svako se kreće do roka određenog!" /31:29/, tj. do određenog roka, Njemu poznatog, Uzvišen je. ***"... Eto, On je Silni, On mnogo prašta!"***, tj. iako je Silni, Jaki i Moćni, On mnogo prašta onome ko pogriješi, a zatim se iskreno pokaje. A riječi Uzvišenog: ***"...On vas od jednog čovjeka stvara..."***, tj. od Adema, a.s.

"A od njega je i drugu njegovu stvorio...", a ona je Hava , a.s. Kao što su riječi Uzvišenog: ***"O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao..." /4:1/*** I riječi Uzvišenog: ***"On vam je dao osam jedinki stoke u parovima..."***, tj. par ovaca, koza, deva i krava, od svake vrste par. I riječi Uzvišenog: ***"On vas stvara u utrobama matera vaših..."***, tj. formirao vas je u stomacima (utrobama) vaših majki, ***"dajući vam oblike, jedan za drugim"*** : kaplja sperme, pa ugrušak, pa gruda mesa, a zatim se formira meso, kosti, nervi i vene, a zatim mu se udahne duša pa postane novo stvorenje. ***"Pa neka je uzvišen Allah, najljepši stvoritelj!" /23:14/*** I riječi Uzvišenog: "U tri tmine", to jest tmina maternice, posteljice i stomaka. ***"To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, Njegova je vlast"***, tj. On upravlja i vlada svim u svemu tome. ***"Nema boga osim Njega"***, tj. ne treba robovati nikom drugom osim Njemu. On nema ortaka. ***"Pa kuda se onda okrećete"***, tj. pa kako vi razmišljate svojim mozgovima, a obožavate uz Njega i druge.

إِن تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنكُمْ ۖ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ ۖ وَإِن تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ ۗ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾ * وَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِ ۚ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا ۖ إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ ﴿٨﴾

"Ako vi ne budete vjerovali, pa, Allah od vas ne zavisi, ali On nije zadovoljan nevjerovanjem Svojih robova. A ako budete zahvalni, On će tim biti zadovoljan. A nijedna duša neće nositi grijehe druge! Poslije ćete se svome Gospodaru vratiti, pa će vas On o onom što ste radili obavijestiti. Zaista, On zna šta se krije u srcima." /7/ "Kad čovjeka nevolja snađe, Gospodaru svome se moli, Njemu se obraća, a onda, pošto mu Allah milost Svoju daruje, zaboravi Onoga Kome se prije molio, i druge Njemu jednakim smatra, da bi s puta Njegova na stranputicu odvodio. Reci: 'Uživaj neko vrijeme u nevjerovanju svome, bit ćeš, sigurno, stanovnik u Vatri!'" /8/

Obavještava nas Allah, dž.š., o Sebi, tebareke ve teala, da je On nezavisan od drugih, kao što kaže Musa, a.s.:
*"**Ako ne budete vjerovali vi i svi drugi na Zemlji, pa Allah, doista ni o kom nije ovisan, i On je jedini hvale dostojan.**"* U Muslimovom "Sahihu" stoji: /26/ "O Moji robovi, kada bi prvi i zadnji među vama, ljudi i džini, bili poput najgrešnijeg čovjeka među vama, sve to ne bi umanjilo Allahovu veličinu - vlast." I riječi Uzvišenog:
*"**On nije zadovoljan nevjerovanjem Svojih robova**"*, tj. On to ne voli, niti naređuje tako nešto.
*"**A ako budete zahvalni, On će tim biti zadovoljan**"*, tj. voli od vas to i povećava vam Svoje blagodati.
*"**A nijedna duša neće nositi grijehe druge!**"*, tj. niko ni za koga neće nositi teret, nego će svako odgovarati za svoja djela.
*"**Poslije ćete se svome Gospodaru vratiti, pa će vas On o onome što ste radili obavijestiti. Zaista, On zna šta se krije u srcima**"*, tj. i ništa neće biti od Njega skriveno.
I riječi Allaha, dž.š.:
*"**Kad čovjeka nevolja snađe, Gospodaru svome se moli, Njemu se obraća**"*, tj. u nevolji moli jednog Allaha, Koji nema ortaka.
*"**A onda, pošto mu Allah milost Svoju daruje, zaboravi Onoga Kome se prije molio...**"* Ali u stanju zadovoljstva zaboravlja na prethodnu dovu i teško stanje. Kao što kaže Uzvišeni:
*"**Kad vas na moru nevolja zadesi, tada nema onih koje vi molite, postoji samo On. A kad vas On na kopno izbavi, vi okrećete glave, čovjek je uvijek nezahvalan.**" /17:67/* I riječi Uzvišenog: *"**I druge Njemu jednakim smatra, da bi s puta Njegova na stranputicu odvodio**"*, tj. u izobilju Allahu pripisuje druga. *"**Reci: 'Uživaj neko vrijeme u nevjerovanju svome, bit ćeš sigurno stanovnik u Vatri!'**"*, tj. reci, o Muhammede, onom ko se ponaša u svom životu ovako: uživaj malo u svom nevjerovanju. Ovo je žestoka prijetnja i sigurno obećana kazna. Kao što kaže Uzvišeni: *"**Mi im dajemo da kratko uživaju, a onda ćemo ih natjerati u patnju neizdrživu.**"*

أَمَّنْ هُوَ قَٰنِتٌ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ سَاجِدًا وَقَآئِمًا
يَحْذَرُ ٱلْءَاخِرَةَ وَيَرْجُوا۟ رَحْمَةَ رَبِّهِۦ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ
وَٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٩﴾

*"**Zar je takav kao onaj koji u noćnim satima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tlo i stojeći, strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...? Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!'**"/9/*

Riječi Uzvišenog: *"**Zar je takav kao onaj koji u noćnim satima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tlo i stojeći**"*; zar je onaj ko skrušeno i pokorno stoji i pada na sedždu Allahu, dž.š., kao onaj ko Allahu druga pripisuje? Nisu jednaki kod Allaha, kao što kaže, subhanehu ve teala: *"**Ali, nisu oni isti...**"*, i riječi Uzvišenog:
*"**...strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...**"*, tj. u stanju ibadeta strahuje i nada se. Prilikom vršenja ibadeta neophodno je prisustvo straha i nade, ali strah treba da preovladava tokom cijelog života i zato kaže Uzvišeni:
*"**...strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...**"*, a kad bude čovjek na samrti, neka nada nadvlada strah. Prenosi Imam ´Abd ibn Humejd u svom Musnedu od Enesa, r.a., da kaže: /27/ "Ušao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., čovjeku koji je bio na samrti. 'Kako se osjećaš?', upitao ga je. 'Nadam se i strahujem', odgovorio je. Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Neće se sastaviti (strah i nada) u srcu jednog roba u ovakvoj situaciji a da mu Allah, dž.š., ne dadne ono što želi i da ga ne poštedi onog čega se plaši.'" Bilježe ga Et-Tirmizi i En-Nesai i Ibn-Madže. Riječi Uzvišenog:
*"**Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju...'**"*, tj. je li jednak onaj ko provodi u ibadetu, stojeći na sedždi skrušen, bojeći se i nadajući se onome koji Allahu pripisuju drugove da bi tako skrenuli sa Pravog puta. *"**...samo oni koji pameti imaju pouku primaju!**"*, tj. razliku između ovih i onih samo znaju oni koji imaju pameti, a Allah najbolje zna.

قُلْ يَٰعِبَادِ
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۗ وَأَرْضُ
ٱللَّهِ وَٰسِعَةٌ ۗ إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّٰبِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾ قُلْ إِنِّىٓ أُمِرْتُ
أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ﴿١١﴾ وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾

*"**Reci: 'O robovi moji koji vjerujete, bojte se Gospodara svoga! One koji na ovom svijetu dobra djela budu činili čeka dobro, a Allahova je zemlja prostrana; samo oni koji budu strpljivi bit će bez računa nagrađeni.'**"/10/ "**Reci: 'Meni se naređuje da robujem Allahu ispovijedajući Mu čistu vjeru.'**"/11/ "**I naređuje mi se da budem prvi musliman.**"/12/*

Naređuje Uzvišeni Allah Svojim robovima vjernicima da ustraju u pobožnosti i bogobojaznosti:
*"**Reci: 'O robovi moji koji vjerujete, bojte se Gospodara svoga! One koji na ovom svijetu dobra djela budu činili čeka dobro...'**"*, tj. ko bude radio dobra djela na ovom svijetu, njemu pripada dobro i na ovom i na budućem svijetu. I riječi

Uzvišenog: ***"...a Allahova je zemlja prostrana..."*** Rekao je Mudžahid: "Hidžru činite u njoj i borite se i klonite se idola i grijeha i bježite iz nje čineći hidžru u zemlju islama i pokornosti." I riječi Uzvišenog: ***"Samo oni koji budu strpljivi bit će bez računa nagrađeni!"***, tj. njima se neće vagati nego će dobiti bez računa. I riječi Uzvišenog: ***"Reci: 'Meni se naređuje da robujem Allahu ispovijedajući Mu čistu vjeru.'"***, tj. da Mu nikog ravnim ne smatram. ***"I naređuje mi se da budem prvi muslim."***[14] Es-Suddi kaže: "To znači, od njegova ummeta, sallallahu alejhi ve selleme."

قُلْ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣﴾ قُلِ ٱللَّهَ أَعْبُدُ
مُخْلِصًا لَّهُۥ دِينِى ﴿١٤﴾ فَٱعْبُدُوا۟ مَا شِئْتُم مِّن دُونِهِۦ ۗ قُلْ إِنَّ ٱلْخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ
خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٥﴾
لَهُم مِّن فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ ٱلنَّارِ وَمِن تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ۚ ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ ٱللَّهُ بِهِۦ
عِبَادَهُۥ ۚ يَٰعِبَادِ فَٱتَّقُونِ ﴿١٦﴾

"Reci: 'Ja se bojim patnje na Velikom danu, ako Gospodaru svome budem neposlušan.'" /13/ "Reci: 'Samo, Allahu robujem ispovijedajući Mu čistu vjeru", /14/ "a vi, pored Njega, obožavajte koga hoćete!' Reci: 'Gubitnici su, uistinu, oni koji na Sudnjem danu izgube i sebe i porodice svoje. Eto, to je očevidan gubitak!'" /15/ "Nad njima će biti nasiage Vatre, a i ispod njih nasiage; time Allah straši robove Svoje. O robovi Moji, bojte se Mene!" /16/

Uzvišeni kaže: ***"Reci"***, o Muhammede, ***"Ja se bojim patnje na Velikom danu, ako Gospodaru svome budem neposlušan"***, a ja sam Allahov poslanik. Ovo je uvjet kojim se preko Poslanika aludira i na njega.

"Reci: 'Samo Allaha obožavam ispovijedajući Mu čistu predanost, a vi pored Njega obožavajte koga hoćete...'" Ovo je također prijetnja i ograđivanje od njih.

"Reci: 'Gubitnici su, uistinu'", tj. potpuni su gubitnici

"oni koji na Sudnjem danu izgube i sebe i porodice svoje", tj. razdvojit će se i nikad se neće sastaviti - svejedno, otišla im porodica u Džennet a oni u Džehennem, ili svi bili nastanjeni u Džehennemu, neće se sastati niti će biti radosti kod njih. ***"... eto, to je očevidan gubitak"***, tj. jasan i vidljiv, a zatim im je Allah opisao njihovo stanje u Vatri, pa kaže: ***"Nad njima će biti nasiage vatre, a ispod njih nasiage..."***, kao što kaže Uzvišeni: ***"U Džehennemu će im ležaji i pokrivači od vatre biti. Eto, tako ćemo Mi nevjernike kazniti." /7:41/*** I riječi Uzvišenog:

"...time Allah straši robove Svoje...", kazuje nam šta će se neminovno dogoditi da bi što više izbjegavali grijehe i zabranjene stvari.

"...o robovi Moji, bojte se Mene", tj. bojte se Moje snage, moći, odmazde i kazne.

وَٱلَّذِينَ ٱجْتَنَبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ أَن يَعْبُدُوهَا
وَأَنَابُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ ۚ فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ ٱلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقَوْلَ
فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُۥ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَىٰهُمُ ٱللَّهُ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٨﴾

"Za one koji izbjegavaju obožavanje kumira i koji se Allahu obraćaju - njima su namijenjene radosne vijesti, zato obraduj robove Moje" /17/ "koji govor slušaju i slijede ono najljepše u njemu; to su oni koje je Allah na Pravi put uputio, i oni su pametni."/18/

I riječi Uzvišenog:

"Za one koji izbjegavaju obožavanje kumira...", tj. oni koji odbijaju obožavati kumire a prihvatili su obožavati Allaha. Takvima pripada radosna vijest na dunjaluku i ahiretu. I zato kaže Uzvišeni:

"...zato obraduj robove Moje... koji govor slušaju i slijede ono najljepše u njemu", tj. razumiju ga i rade po onom što je u njemu; ***"...to su oni koje je Allah na Pravi put uputio..."***, tj. oni koji su opisani ovim osobinama to su oni koje je Allah uputio na oba svijeta.

"...i oni su pametni"; to su oni koji su bistrog uma i ispravne prirode.

أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ أَفَأَنتَ تُنقِذُ مَن فِى ٱلنَّارِ ﴿١٩﴾ لَٰكِنِ
ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ ۖ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا
ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٢٠﴾

"Zar da onoga koji je zasluzio da se nad njim obistine riječi kazne, zar da ti njega spasiš iz Vatre?" /19/ "A one koji se Gospodara svoga boje čekaju odaje, sve jedne iznad drugih sagrađene, ispod kojih će rijeke teći - obećanje je Allahovo, a Allah neće obećanje prekršiti."/20/

Uzvišeni Allah govori: ***"Zar možeš spasiti iz zablude i propasti onoga kome je Allah***

[14] Rekoh: i naređuje mi se da budem prvi musliman, tj. prvi musliman u (primjeni) izvršavanju svake pokornosti i sustezanju od grijeha. Također, ovaj ajet, u odnosu na sve muslimane, sadrži podsticaj za natjecanje u izvršavanju Allahovih naredbi i stavljanju zabrana tako da svako nastoji da bude prvi i u jednom i u drugom, a Uzvišeni Allah najbolje zna!

propisao i odredio da bude nesretan", tj. neće ga uputiti niko osim Allaha, jer onoga koga Allah ostavi u zabludi ne može više niko uputiti, a koga Allah uputi niko ga u zabludu ne može odvesti. Zatim nas obavještava Uzvišeni o Svojim sretnim robovima, da njima pripadaju odaje, odnosno visoki, ogromni dvorci u Džennetu.

"...odaje sve jedne iznad drugih sagrađene...", sprat iznad sprata čvrsto sagrađene, ukrašene i visoke.

Imam Ahmed bilježi od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /28/ "Stanovnici Dženneta gledat će u Džennetu stanovnike soba kao što gledate sjajne zvijezde koje izidu na sjajnom obzorju; bit će različitih stepena. Rekli su: 'O Allahov Poslaniče, to su vjerovjesnici?' A Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Da, tako mi Onog u Čijoj je ruci moj život, i ljudi koji su vjerovali u Allaha i u poslanike.'"

Bilježi Imam Ahmed od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže: "Rekli smo: 'O Allahov Poslaniče, kada tebe vidimo i kad smo u tvom društvu, srca nam se smekšaju za budući svijet; a kad se odvojimo od tebe, okrenemo se dunjaluku, i djeci i ženama.' Poslanik, s.a.v.s., reče: /29/ 'Kada biste vi bili stalno u stanju u kakvom ste kad ste kod mene, rukovali bi se sa vama meleki svojim šakama i posjećivali bi vas u vašim kućama. A da ne griješite, Uzvišeni Allah bi umjesto vas stvorio ljude koji će griješiti da bi im Allah oprostio.' Rekli smo: 'O Allahov Poslaniče, govori nam o Džennetu, kako je građen?' Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Cigla od zlata, cigla od srebra, a njihov malter misk mirišljavi, a njegov šljunak biseri i drago kamenje, a njegova prašina (zemlja) šafran. Ko uđe u njega uživat će, neće očajavati, u njemu će biti vječno i neće umrijeti; odjeća mu se neće poharati niti će proći njegova mladost. Trojici Allah neće odbiti njihovu dovu: pravednom imamu - vladaru, postaču dok ne iftari i mazlumu (onome kome je načinjena nepravda). Nju nosi oblak i pred njom se otvaraju vrata nebeska. Allah, dž.š., kaže: 'Tako mi Moje veličine, pomoći ću ti pa makar i poslije nekog vremena.'" I riječi Uzvišenog: ***"...ispod kojih će rijeke teći..."***, tj. teći će rijeke u međuprostoru, kako hoće i gdje hoće. ***"...Allahovo obećanje..."***, tj. ono što smo spomenuli obećanje je koje je obećao Allah Svojim robovima vjernicima. ***"...a Allah neće obećanje prekršiti!"***

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ
مَآءً فَسَلَكَهُۥ يَنَٰبِيعَ فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥ ثُمَّ
يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهُۥ حُطَٰمًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ
﴿٢١﴾ أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ فَوَيْلٌ لِّلْقَٰسِيَةِ
قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٢﴾

"Zar ne vidiš da Allah spušta s neba kišu, pa je u izvore zemlje razvodi, a onda pomoću nje raznobojno bilje izvodi, zatim se osuši i ti ga vidiš požutjela, i najzad ga skrši. To je, doista, pouka za one koji su pametni."/21/ "Zar je isti onaj čije je srce Allah učinio sklonim islamu, pa on slijedi svjetlo Gospodara svoga i onaj čije je srce otvrdlo? Teško onima čija su srca tvrda na spomen Allaha, oni su u očitoj zabludi"/22/

Obavještava nas Uzvišeni da je voda na Zemlji, u osnovi, sa nebesa, kao što kaže Uzvišeni: ***"...i mi s neba čistu vodu spuštamo."/25:48/*** Seid ibn Džubejr kaže: "Porijeklo je vode od snijega", znači da snijeg napada po planinama i tu se zadrži i topi i spušta se u utrobe planina, a onda iz njih izviru izvori. Ibn-Abbas kaže: "Nema vode na Zemlji a da nije pala sa nebesa, ali je kanali u zemlji upijaju." I zato kaže Uzvišeni:

"Zar ne vidiš da Allah spušta s neba kišu pa je u izvore u Zemlji razvodi." I riječi Uzvišenog:

"...a onda pomoću nje raznovrsno bilje izvodi..." Različito po njegovom obliku, okusu, mirisu (namjeni) i koristi.

"a zatim se osuši i ti ga vidiš požutjelim...", napola suho, "i najzad ga skrši", tj. postane potpuno suho i skrši se.

"To je, doista, pouka za one koji su pametni", tj. oni koji se prisjećaju i uzimaju pouku da je i dunjaluk takav. Počinje mladošću i ljepotom, a završava se starošću i izobličenošću. Mladić postane iznemoglim starcem, a zatim, na kraju, umre. I sretan je onaj koji poslije smrti bude zaslužio dobro. Allah, dž.š., poredi život na ovom svijetu sa biljkom koja biva mlada (zelena) a zatim se zdrobi, kao što kaže Uzvišeni:

"Navedi im, kao primjer, da je život na ovom svijetu kao bilje koje, i poslije natapanja vodom koju Mi s neba spuštamo, ipak postane suho i vjetrovi ga raznesu, a Allah sve može!" /18:45/ I riječi Uzvišenog:

"Zar je isti onaj čije je srce učinio sklonim islamu, pa on slijedi svjetlo Gospodara svoga i onaj čije je srce otvrdlo?", tj. mogu li biti jednaki ovakvi i oni čija su srca kruta daleko od Istine. Kao što kaže Subhanehu Ve Teala:

"Zar je onaj koji je bio u zabludi, a kome smo Mi dali život i svjetlo pomoću kojeg se među njima kreće, kao onaj koji je u tminama iz kojih ne izlazi?" I zato kaže Uzvišeni:

"Teško onima čija su srca tvrda na spomen Allaha", tj. ne smekšaju se kod njegova pomena, nisu skrušena, i ne osjećaju odgovornost, niti šta razumiju; ***"...oni su u očitoj zabludi."***

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ
الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ
رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ
مَن يَشَاءُ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٢٣﴾

"Allah objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije su pouke dvojake. Od nje se koža ježi u onih koji se Gospodara svoga boje, a zatim, kad se spomene ime Allahovo, kože se njihove i srca njihova smiruju. To je Allahova Uputa kojom On upućuje koga hoće; a onoga koga Allah ostavi u zabludi, njemu nema upućivača." /23/

Ovo je pohvala od Allaha, dž.š., Njegovoj velikoj Knjizi, pa kaže Uzvišeni:

"Allah objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije su pouke dvojake..." Neki učenjaci, a među njima Sufjan bin Ujejne, kažu: " Konteksti (više) kur'anskih ajeta ponekad imaju isto značenje i to spada u sličnost (mutešabih). Ponekad se navode suprotnosti, kao vjernici a zatim kafiri, ili se opisuju osobine Dženneta a zatim odmah osobine Džehennema, i tome slično. To su ajeti čije su poruke dvojake, kao što su riječi Uzvišenog:

"Čestiti će sigurno u Džennet, a grješnici sigurno u Džehennem." /82:13,14/ Kada kontekst više ajeta ima isto značenje, onda je to (mutešabih) slično po smislu. Nije to onaj mutešabih spomenut u riječima Uzvišenog:

"U njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni..." /3:7/ To ima sasvim drugo značenje, i ne spada to u nejasne ajete (mutešhabih) kao što se kaže u ajetu:

"On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena - željni smutnje i svog tumačenja - slijede one što su manje jasni. A tumačenje njihovo zna samo Allah." /3:7/

U mutešabih ajete, slične po smislu, spada i onaj koji se spominje u riječima Uzvišenog na ovom mjestu: ***"...Knjigu sličnu po smislu, čije se pouke ponavljaju..."***

I riječi Uzvišenog:

"...Od nje se koža ježi u onih koji se Gospodara svoga boje, a zatim, kada se spomene ime Allahovo, kože se njihove i srca njihova smiruju..." Ovo su odlike čestitih: kada čuju riječi Uzvišenog, pošto razumiju u njima obećanje i kaznu, plašenje i prijetnju, ježi se njihova koža od skrušenosti i straha.

"A zatim, kada se spomene ime Allahovo, kože se njihove i srca njihova smiruju...", zbog toga što se nadaju Njegovoj dobroti i milosti. Oni se razlikuju od grješnika iz više razloga. Jedan od njih je: slušanje ovih jeste slušanje ajeta, a ovi drugi slušaju pjevanje pjevačica... Drugo: Kada se njima uče ajeti Allahovi, dž.š., padaju na sedždu uplakani, lijepog ponašanja i skrušeni, puni nade, ljubavi, razumijevanja i spoznaje, kao što kaže Uzvišeni:

"...i oni koji, kada budu opomenuti dokazima Gospodara svoga, ni gluhi ni slijepi ne ostanu" /25:73/, tj. oni primjenjuju te ajete i čine sedždu kada ih uče iz pronicljivosti a ne iz neznanja i slijepog oponašanja i slijeđenja drugih. Treće: Oni se lijepo ponašaju kad ga slušaju, kao što su bili ashabi, r.a. Slušajući ga ježila im se koža i srca bi im se smirila pri spomena Allahova, dž.š., imena, i nisu međusobno vikali...!!? Nisu sebe zaduživali onim što ne mogu, nego su pokazivali učtivost, smirenost i skrušenost, i u tom pogledu bili su nedostižni. Zbog toga su dobili pohvale i zadovoljstvo Allahovo na oba svijeta, nasuprot drugim skupinama ljudi, čija je pamet iščezla i zavedeni su. Ovo se desilo sa onima koji slijede bid'ate (novotarije). I to je od šejtana. I riječi Uzvišenog: ***"To je Allahova uputa kojom On upućuje koga hoće."*** Eto, to su osobine onih koje je Allah uputio, a čije budu suprotno od ovoga, taj je od onih koje je Allah ostavio u zabludi. ***"...a onoga koga Allah ostavi u zabludi, njemu nema upućivača."***

أَفَمَن يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ
الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٢٤﴾
كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾
فَأَذَاقَهُمُ اللَّهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا
يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾

"Zar je isti onaj koji će se na Sudnjem danu licem svojim zakloniti od strahovite patnje kao onaj koji je siguran od nje? 'Trpite ono što ste zaslužili!' - mnogobošcima će se reći."/24/ "Oni prije njih poricali su, pa ih je stigla kazna odakle nisu očekivali."/25/ "Allah je dao da osjete poniženje u životu na ovom svijetu, a patnja na drugom svijetu bit će, zaista, još gora - kad bi oni samo znali!"/26/

Uzvišeni Allah kaže:

"Zar je isti onaj koji će se na Sudnjem danu licem svojim zakloniti od strahovite patnje kao onaj koji je siguran?", tj. pa zar mogu biti isti oni koje čeka strašna kazna sa onima koji će u tom danu biti potpuno sigurni. ***"Mnogobošcima će se reći"***, tj. reći će se njemu (spomenutom u ajetu) i njemu sličnim mnogobošcima (zalimima), prijekorno:

*"**Trpite ono što ste zaslužili.**"* Kao što kaže Uzvišeni:
*"**Na dan kada budu u vatru odvučeni, s licima dolje okrenutim, ...Iskusite vatru džehenemsku!**"* U ajetu (koji komentiramo) spomenuta je kazna a nije sigurnost od nje (to je spomenuto u prijevodu ajeta). Kao što (jedan) pjesnik kaže: *"Uputim li se u neki kraj (zemlju) želeći dobro, ne znam šta me od dvoje čeka?"*

Pod svojim rječima "od dvoje", pjesnik podrazumijeva dobro i zlo. Spominje Uzvišeni ovdje: *"**Zar je isti onaj koji će se na Sudnjem danu licem svojim zaklanjati od strahovite patnje...?!**"*, što znači: jesu li jednaki onaj ko će kušati kaznu svojim licem i onaj ko će biti pošteđen (siguran) od toga? I nije spominjao sigurnost zadovoljavajući se kaznom. I riječi Uzvišenog:

*"**Oni prije njih poricali su, pa ih je stigla kazna odakle nisu očekivali**"*, tj. uništio je Allah, dž.š., prijašnje narode koji su smatrali lažnim poslanike i od Allaha im nije bilo zaštite. I riječi Uzvišenog:
*"**Allah je dao da osjete ponižnje u životu na ovom svijetu**"*, tako što ih je (žestoko) kaznio i učinio da im se vjernici osvete. Pa neka se pripaze oni kojima se Allah obraća u ovom ajetu, a to su nevjernici Kurejševića, i drugi koji budu lažnim smatrali najčasnijeg među poslanicima i pečatom svih: Poslanika, s.a.v.s. A ono što im je pripremio Allah na budućem svijetu (žestoku kaznu) veće je od onoga što ih je zadesilo na ovom svijetu. I zato kaže Uzvišeni: *"**A patnja na drugom svijetu bit će, zaista, još gora - kad bi oni samo znali.**"*

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾ ضَرَبَ
اللَّهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ
مَثَلًا ۚ الْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ ﴿٣٠﴾
ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِندَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ﴿٣١﴾

"Mi u ovom Kur'anu navodimo ljudima svakojake primjere, da bi pouku primili."/27/ "U Kur'anu na arapskom jeziku, u kome nema nikakve proturječnosti, da bi se čuvali."/28/ "Allah navodi kao primjer čovjeka koji je u vlasti ortaka oko koga se oni otimaju, i čovjeka koji je u vlasti samo jednog čovjeka - da li je primjer njih dvojice isti? Hvaljen neka je Allah, ali većina njih ne zna."/29/ "Ti ćeš, zacijelo, umrijeti, a i oni će, također, pomrijeti."/30/ "I poslije, na Sudnjem danu, pred Gospodarom ćete se svojim jedan s drugim sporiti."/31/

Uzvišeni kaže:

*"**Mi u ovom Kuranu navodimo ljudima svakojake primjere...**"*, tj. ljudima smo pojasnili navodeći im primjere *"**...da bi pouku primili.**"* Jer, primjer približava značenje razumu. Kao što kaže Subhanehu Ve Teala: *"**On vam navodi primjer između vas...**"*, tj. poznat je među vama. I riječi Uzvišenog: *"**U Kur'anu na arapskom jeziku, u kome nema nikakve proturječnosti...**"*, tj. Kur´an je došao na jasnom arapskom jeziku, u kome nema iskrivljenosti niti nejasnoća. On je potpuno jasan dokaz i argument; Uzvišeni Allah ga je dao takvog i kao takvog ga objavio. *"**Da bi se čuvali**"*, tj. da se boje i budu oprezni od onoga što se u Kur'anu prijeti (kazna) i da rade ono za što se obećava. A zatim kaže Uzvišeni:
*"**Allah navodi kao primjer čovjeka koji je u vlasti ortaka oko koga se oni otimaju...**"* Spore se oko čovjeka koji im je zajednički, *"**...I čovjeka koji je u vlasti samo jednog čovjeka...**"*, tj. potpuno je u vlasti jednog čovjeka i niko ga osim njega ne posjeduje.
*"**Da li je primjer njih dvojice isti?**"*, tj. ne može nikako biti jednak ovaj i onaj. Isto tako, nije jednak mušrik koji pored Allaha obožava druga božanstva, i iskreni vjernik koji ne obožava nikog osim Allaha, Jedinog Koji nema ortaka. Pa kako mogu biti isti ovi i oni? Pošto je ovaj primjer jasan i očit, Uzvišeni kaže: *"**Hvaljen neka je Allah**"*, zbog donošenja argumenata protiv njih.
*"**Ali većina njih ne zna**"*, tj. zbog njegova neznanja oni Allahu pripisuju druga.

I riječi Uzvišenog *"**Ti ćeš zacijelo umrijeti, a i oni će, također, pomrijeti**"*, tj. neminovno je da ćete prijeći iz ovoga svijeta i bit ćete povraćeni - i okupljeni kod Allaha, dž.š., na budućem svijetu, i bit ćete parničari kod Allaha za ono u čemu ste vi proveli na ovom svijetu; u tevhidu - Pravom putu ili u širku - mnogoboštvu, krivom putu. On će vam suditi i presudit će pravedno, jer je On Sveznajući Sudac. Pa će Allah, dž.š., spasiti iskrene Svoje vjernike, koji su vjerovali jednog Boga, a kaznit će kafire, nevjernike, koji budu nijekali Istinu. Ovaj ajet, iako njegov sadržaj aludira na vjernike i nevjernike i njihovu međusobnu prepirku na budućem svijetu, obuhvaća sve one koji su u sporu na dunjaluku - i oni će se ponovno sporiti na budućem svijetu.

Ibn Ebi Hatim prenosi od Ibn ez-Zubejra , r.a., koji kaže: /30/ "Pošto je objavljen ajet: 'I poslije na Sudnjem danu pred Gospodarom svojim ćete se jedan s drugim sporiti', Ez-Zubejra , r.a., upitao je: 'O Allahov Poslaniče, hoćemo li se ponovo sporiti?' 'Da',odgovorio je. Ez-Zubejr reče: 'Stvar je ozbiljna.'" U Musnedu se bilježi od Ebu-Zerra, r.a., koji kaže: /31/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio je dvije ovce kako se međusobno bodu (bore), pa me je upitao: 'Zbog čega se bodu, o Ebu-Zerre?' 'Ne znam', rekao sam. Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ali Allah zna, i On će među

njima presuditi.'" Prenosi Ali ibn Ebu-Talha od Ibn-Abbasa, r.a., u vezi s ajetom:

"I poslije na Sudnjem danu pred Gospodarom svojim ćete se jedan s drugim sporiti", da kaže : "Sporit će se iskreni sa lašcem, onaj nad kojim je bila učinjena nepravda sa silnikom, onaj ko je bio na Pravom putu sa onim ko je zalutao, i slabi sa oholim."

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَبَ
عَلَى ٱللَّهِ وَكَذَّبَ بِٱلصِّدْقِ إِذْ جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾
وَٱلَّذِى جَآءَ بِٱلصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ
عِندَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾ لِيُكَفِّرَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ ٱلَّذِى
عَمِلُوا۟ وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾

"Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži i smatra Istinu lažnom kada mu ona dolazi? Zar u Džehennemu prebivalište za nevjernike neće biti?"/32/ "A onaj koji donosi Istinu i oni koji u nju vjeruju, oni se čuvaju (boje)", /33/ "sve što zažele u Gospodara svoga će naći, to će biti nagrada onima koji su dobra djela činili", /34/ "da bi Allah preko ružnih postupaka njihovih prešao, i da bi ih za ljepa djela koja su radili nagradio."/35/

Allah, dž.š., obraća se mušricima koji su na Allaha laž izmislili pripisujući Mu druga božanstva. Tvrdili su da su meleki Allahove kćeri i Allahu su pripisali sina. Uzvišen je i veliki Allah, i daleko od riječi koje Mu pripisuju. Uz sve to, zanijekali su istinu koja im je došla na jezicima poslanika, Allahov selam i salavat neka je na njih. I zato kaže Allah, dž.š.:

"Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži i smatra Istinu lažnom kada mu ona dolazi?", tj. nema većeg silnika od ovog, jer je on sastavio dvije neistine: slagao je na Allaha i lažnim smatra Allahovog Poslanika, s.a.v.s. I zato kaže Allah, dž.š., prijeteći im:

"Zar u Džehennemu prebivalište za nevjernike neće biti?" A oni su ti koji su nijekali i poricali Istinu, i zato kaže Uzvišeni: ***"A onaj koji donosi istinu"***, a to je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ***"I oni koji u nju vjeruju"***, tj. muslimani; ***"oni se čuvaju (boje)"***, tj. oni koji se čuvaju (boje) mnogoboštva, ***"sve što zažele u Gospodaru svoga će naći"***, tj. u Džennetu šta zatraže - to će naći.

"To će biti nagrada onima koji su dobra djela činili. Da bi Allah preko ružnih postupaka njihovih prešao, i da bi ih za ljepa djela koja su radili nagradio." Kao što kaže Allah, dž.š., u drugom ajetu: ***"Eto, to su oni od kojih ćemo dobra djela, koja su radili, primiti, a preko ružnih postupaka njihovih prijeći i od stanovnika Dženneta će oni biti, istinito obećanje koje im je dano ispunit ćemo." (46:16)***

أَلَيْسَ ٱللَّهُ
بِكَافٍ عَبْدَهُۥ ۖ وَيُخَوِّفُونَكَ بِٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾
وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّضِلٍّ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِى ٱنتِقَامٍ ﴿٣٧﴾ وَلَئِن
سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلْ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ
مِن دُونِ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَنِىَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَٰشِفَٰتُ ضُرِّهِۦٓ أَوْ أَرَادَنِى
بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَٰتُ رَحْمَتِهِۦ ۚ قُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ ۖ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ
﴿٣٨﴾ قُلْ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ مَن يَأْتِيهِ
عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٤٠﴾

"Zar Allah nije Zaštitnik robu Svome? A oni te plaše onima kojima se, pored Njega, kljanjate. Onoga koga Allah stavi u zabludu - niko ne može na Pravi put uputiti."/36/ "A onoga koga On na Pravi put uputi - niko ne može u zabludu dovesti. Zar Allah nije Silan, Onaj Koji kažnjava?"/37/ "Ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, sigurno će reći: 'Allah!' A ti reci: 'Mislite li vi, da li bi oni kojima se, pored Allaha, kljanjate mogli otkloniti štetu, ako Allah hoće da mi je učini, ili, da li bi mogli zadržati milost Njegovu, ako On hoće da im je podari?' Reci: 'Meni je dovoljan Allah, u Njega se uzdaju oni koji se pouzdavaju.'"/38/ "Reci: 'O narode moj, ti postupaj onako kako postupaš, a i ja ću postupati, pa ćete znati"/39/ "koga će stići patnja koja će ga poniziti, i koga će patnja vječna snaći."/40/

Uzvišeni Allah kaže: ***"Zar Allah nije zaštitnik robu Svome?"*** Znači da On štiti onoga ko Mu robuje i oslanja na Njega. Ibn Ebu Hatim prenosi od Fadaleta ibn Ubejda el-Ensarija, r.a., da je čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., gdje kaže: /32/ "Bit će sretan onaj ko se uputi na put spasa (islama), te kojem življenje bude umjereno (dovoljno da ga zaštiti od siromaštva) i on bude zadovoljan takvim životom." Bilježe ga En-Nesai i Et-Tirmizi i smatraju ga autentičnim. "...a oni te plaše onima kojima se, pored Njega, klanjaju..." Misli se na mušrike koji plaše Allahova Poslanika, s.a.v.s., njihovim idolima i prijete njihovim božanstvima koje oni obožavaju iz neznanja i zablude. I kaže Uzvišeni:

"Onoga koga Allah stavi u zabludu - niko ne može na Pravi put uputiti, a onoga koga On na Pravi put uputi - niko ne može u zabludu dovesti. Zar Allah nije Silan, Onaj Koji kažnjava?", tj. On je nedostižne visosti, moćan.

Neće se učiniti nepravda onom ko se pouzda u Allaha, dž.š., jer je on Silan, nema niko moćniji od Njega.

On je Onaj Koji kažnjava i niko žešće od Njega ne kažnjava one koji Ga budu nijekali, druga Mu pripisivali i uporno se protivili Njegovom Poslaniku, s.a.v.s. I riječi Uzvišenog:

"Ako ih upitaš: ko je stvorio nebo i Zemlju, sigurno će reći: 'Allah!'" Znači da su mušrici priznavali da je Allah stvoritelj svega, i pored toga su uz Njega obožavali druga (božanstva), ono što im ne može naštetiti niti korist donijeti, i zato kaže Tebareke Ve Teala:

"...a ti reci: 'Mislite li vi, da li bi oni kojima se, pored Allaha, klanjate, mogli otkloniti štetu ako Allah hoće da im je učini, ili, da li bi mogli zadržati milost Njegovu, ako On hoće da im je podari?'", tj. ne možemo ništa od ovoga svega. Ibn Ebi-Hatim navodi kod ovog ajeta hadis sa svojim lancem prenosilaca koji seže do Ibn- Abbasa, a on ga pripisuje Poslaniku da je rekao: /33/ "Budi pokoran Allahu, dž.š., i pridržavaj se onog što ti je naredio, pa će i On tebe čuvati, poštuj Allaha i izvršavaj Njegove (naredbe) propise, pa ćeš Ga imati uvijek uza se kao zaštitnika. Misli na Allaha u blagostanju, On će o tebi brinuti u nevolji. Ako ti nešto zatražiš, traži to od Allaha. Ako ti, pak, pomoć zatreba, i tada se obrati Uzvišenom Allahu. Dobro znaj: da se čitav svijet sakupi da ti i najmanju štetu nanese, da ti je ne bi nanijeli, osim one štete koju je Uzvišeni Allah tebi predvidio i propisao; a da se, opet, čitav svijet okupi da ti neku korist donese, ne bi ti donijeli osim one koju ti je Allah odredio i upisao. Stranice su se osušile a pera su podignuta..."

I riječi Uzvišenog: ***"...Reci: 'Meni je dovoljan Allah'"***, tj. Allah mi je dovoljan kao Zaštitnik. ***"U Njega se uzdaju oni koji se pouzdavaju."***

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., hadis koji pripisuje Poslaniku, a.s.: /34/ "Ko želi biti najjači čovjek, neka se osloni na Uzvišenog Allaha, a ko želi biti najbogatiji čovijek, pa neka bude ono što je kod Allaha jamačnije od onog što je kod njega. Ko želi biti najplemenitiji čovjek, neka se boji Allaha." I riječi Uzvišenog:

"Reci: 'O narode moj, ti postupaj onako kako postupaš'", tj. na svoj način. Ovo je žestoka prijetnja. ***"I ja ću postupati"***, tj. radit ću po programu koji mi je zacrtan, ***"pa ćete znati"***, tj. znat ćete zle poslijedice toga. ***"...koga će stići patnja koja će ga ponizit"***, tj. na dunjaluku, ***"...i koga će patnja vječna snaći"***, tj. stalna i neprekidna, iz koje se neće isčupati, a to će biti na budućem svijetu.

إِنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ لِلنَّاسِ بِٱلْحَقِّ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾ ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَٱلَّتِى لَمْ تَمُتْ فِى مَنَامِهَا ۖ فَيُمْسِكُ ٱلَّتِى قَضَىٰ عَلَيْهَا ٱلْمَوْتَ وَيُرْسِلُ ٱلْأُخْرَىٰٓ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾

"Mi tebi doista objavljujemo Knjigu s istinom za (cijeli) svijet; onaj ko bude išao Pravim putem - sebi će koristiti, a onaj ko bude išao stranputicom - sebi će nauditi, ti nisi njima tutor."/41/ "Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog. To su, zaista, dokazi za one koji razmišljaju."/42/

Obraća se Uzvišeni Svom poslaniku Muhammedu, s.a.v.s.:

"Mi tebi doista objavljujemo Knjigu s istinom za (cijeli) svijet", tj. svim stvorenjima, ljudima i džinima, da ih opomeneš njom. ***"Onaj ko bude išao Pravim putem - sebi će koristiti"***, tj. svu korist od toga on će osjetiti.

"A onaj ko bude išao stranputicom - sebi će nauditi", tj. on će osjetiti lično posljedice toga. ***"Ti nisi njima tutor"***, tj. ti nisi zadužen za njih da ih uputiš.

"Tvoje je da opominješ, a o svemu se samo Allah brine." /11:12/ Kao što su riječi Uzvišenog: ***"...tvoje je da obznanjuješ, a Naše da tražimo polaganje računa". /13:40/*** I riječi Uzvišenog: ***"Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog."*** U njemu su dokazi da se one sastaju u Visokom Društvu, kao što stoji u merfu' hadisu koji prenose Ibn-Mende i drugi. Bilježe Buharija i Muslim od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad neko od vas želi leći u postelju, neka istrese čaršaf (ogrtač), jer on ne zna šta će se poslije njega desiti, a zatim neka kaže: 'U ime Tvoje, moj Gospodaru, ležem na bok, i u ime Tvoje ustajem; ako mi uzmeš dušu, smiluj joj se, a ako mi je povratiš, čuvaj je kao što čuvaš Svoje dobre robove.'" Neki od prethodne uleme, tumačeći ovaj ajet časni, kažu: 'Duše umrlih - kad umru, a duše živih - kad zaspu - uzimaju se, pa se upoznaju koliko Allah hoće da se upoznaju, ***"pa zadržava one kojima je odredio da umru"***, koje su već umrle, ***"a ostavlja one druge do roka određenog..."***, tj. do roka koji im je određen. I Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Uzima duše mrtvih a vraća duše živih."

"...to su, zaista, dokazi za one koji razmišljaju."

أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ ۚ قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٣﴾ قُل لِّلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا ۖ لَّهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ ۖ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾

"Zar oni mimo Allaha zagovornike uzimaju?! Reci: 'Zar i onda kada su bez ikakve moći i kada ništa ne razumiju?'"/43/ "Reci: 'Sve zagovorništvo pripada Allahu, vlast na nebesima i na Zemlji Njegova je, a poslije - Njemu ćete se vratiti.'"/44/ "Kad se Allah samo spomene, grče se srca onih koji u onaj svijet ne vjeruju, a kada se spomenu oni kojima se oni pored Njega klanjaju, odjednom ih radost obuzme." /45/

Prekorava Uzvišeni Allah mušrike zbog uzimanja zagovornika mimo Allaha, a to su oni čije likove predstavljaju idoli koje su oni uzeli sami od sebe bez ikakva argumenta i dokaza koji ih upućuje na to, a zatim kaže Uzvišeni: ***"Reci"***, o Muhammede,

"Zar i onda kada su", tj. njihovi idoli

"bez ikakve moći i kada ništa ne razumiju", tj. ne posjeduju sluh, vid niti razum.

"Reci: 'Sve zagovorništvo pripada Allahu'", tj. zagovorništvo neće koristiti kod Allaha osim od onoga od koga On bude zadovoljan i da mu dozvolu za to. Odluka o zagovorništvu samo je kod Allaha ***"Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?" "Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji" /57:2/***, tj. On upravlja svim. ***"A poslije - Njemu ćete se vratiti"***, tj. sudit će vama na budućem svijetu pravedno, i svako će biti nagrađen i kažnjen prema zaradi, a zatim kaže i opisuje mušrike, koreći ih: ***"Kad se Allah samo spomene..."***, tj. kad se kaže: nema Boga osim jednog Allaha,

"...grče se srca onih koji u onaj svijet ne vjeruju", tj. skupe se, odbojna su i ohola iz nevjerovanja i inada ne slijede i ne pokoravaju se vjerovanju. Njihova srca ne prihvaćaju dobro, a ko ne bude primio dobro primit će zlo, i zato kaže Uzvišeni: ***"...a kada se spomenu oni kojima se oni pored Njega klanjaju..."***, tj. kipovi i kumiri, božanstva,

"...odjednom ih radost obuzme", tj. vesele se i raduju se.

قُلِ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ أَنتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِي مَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِن سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ وَبَدَا لَهُم مِّنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٤٨﴾

"Reci: 'Allahu, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti Koji znaš nevidljivi i vidljivi svijet, Ti ćeš robovima Svojim presuditi u onome oko čega su se razilazili!'"/46/ "Kad bi mnogobošci imali sve što je na Zemlji, i još toliko, na Sudnjem danu oni bi sve to dali da bi se teške patnje iskupili; a od Allaha će im se ukazati kazna koju nisu bili slutili"/47/ "I ukazat će im se hrđava djela njihova koja su radili i skolit će ih baš ono čemu su se izrugivali."/48/

Nakon što je Allah, dž.š., korio mušrike zbog njihove ljubavi prema širku i bijega od monoteizma, kaže Uzvišeni:

"Reci: 'Allahu, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti Koji znaš nevidljivi i vidljivi svijet", tj. moli Allaha jednim Ga u svemu smatraj. On je stvoritelj svega, On zna javne i tajne stvari. ***"Ti ćeš robovima Svojim presuditi u onome oko čega su se razilazili"***, tj. u ovozemnim njihovim razilaženjima, i presudit ćeš im u obećanom danu poslije ponovnog proživljenja. Bilježi Muslim u svom Sahihu od Ebi - Seleme ibn Abdur-Rahmana, koji kaže: /35/ "Pitao sam Aišu, r.a.: 'Čime bi otpočinjao noćni namaz Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi ustao u noći?' Ona je odgovorila, r.a.: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi ustao u noći, svoj namaz bi otpočeo ovom dovom: O Allahu, Gospodaru Džibrila, Mikaila i Israfila, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti znaš vidljivi i nevidljivi svijet. Ti ćeš robovima Svojim presuditi u onome oko čega su se razilazili. Uputi me na istinu u čemu su se oni razišli Tvojim dopuštenjem; Ti upućuješ na Pravi put onoga koga Ti hoćeš."

Imam Ahmed bilježi od Abdullaha ibn Mesuda, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /36/ "Ko kaže: 'O Allahu, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti koji znaš vidljivi i nevidljivi svijet, ja Ti dajem obećanje na ovome svijetu da svjedočim da nema boga osim Allaha. Ti si jedini, Ti nemaš ortaka, i svjedočim da je Muhammed Tvoj rob i poslanik, ako me prepustiš samom sebi, to me vodi u zlo a udaljava me od dobra, ja sam siguran samo u Tvoju milost, daj mi Svoje obećanje koje ćeš ispuniti na budućem svijetu, Ti zaista nećeš iznevjeriti obećanje.'" Neće se izgovoriti ove riječi, a da Allah ne kaže Svojim

melekima na Dan suđenja: 'Zaista je Moj rob zatražio od Mene obećanje (uputio mi molbu), pa ispunite mu obećanje, pa će ga Allah, dž.š., uvesti u Džennet." Suhejl kaže da je obavijestio Kasima ibn Abdur-Rahmana da je Avf prenio nam to i to, pa je rekao: "Nema među nama djevojčice (robinje), a da ona ne izgovara ove riječi u svojoj sobi."

I riječi Uzvišenog: ***"Kad bi mnogobošci imali..."***, a to su mušrici ***"...sve što je na Zemlji i još toliko..."***, tj. kad bi sakupili sve što je na Zemlji i još toliko ***"...oni bi sve to dali da bi se teške patnje iskupili..."***, tj. ono što im je Allah, dž.š., pripremio na budućem svijetu - neće im biti prihvaćen iskup.

"...a od Allaha će im se ukazati kazna koju nisu bili slutili", tj. obećana im je od Allaha kazna i patnja, ono što nisu ni očekivali, ***"I ukazat će im se hrdava djela njihova koja su radili"***, tj. pokazati im se nagrada onakva kakvu su zaradili na ovom svijetu od grijeha, i ***"skolit će ih baš ono čemu su se izrugivali"***, tj. obuhvatiti ih kazna kojom su se oni ismijavali na dunjaluku prilikom njena spomena.

فَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَٰهُ
نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍۭ ۚ بَلْ هِىَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ
﴿٤٩﴾ قَدْ قَالَهَا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾
فَأَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا۟ ۚ وَٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْ هَٰٓؤُلَآءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّـَٔاتُ
مَا كَسَبُوا۟ وَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٥١﴾ أَوَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ
وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾

"Kad čovjeka kakva nevolja snađe, Nama se moli; a kad mu Mi poslije blagodat pružimo, onda govori: 'Ovo mi je dato na osnovu znanja.' A nije tako, to je samo kušnja, ali većina njih ne zna."/49/ "Tako su govorili i oni prije njih, pa im nije koristilo ono što su bili stekli", /50/ "pa ih pogodi kazna za zla djela koja su stekli. A i one među ovima koji naslije čine - stići će kazna za ono što čine, oni neće umaći."/51/ Zar oni ne znaju da Allah daje opskrbu u izobilju onome kome hoće, i da uskraćuje; to su, zaista, pouke narodu koji vjeruje."/52/

Obavještavajući o čovjeku, Allah, dž.š., kaže da se on u teškim stanjima ponizno obraća Allahu, dž.š., i kaje se Njemu, a kad mu podari dobro, on se osili i nastavi u griješenju. ***"Ovo mi je dato na osnovu znanja"***, tj. na osnovu znanja Allahovog, da sam ja zaslužan, da ja nisam zaslužan, ne bi mi podario ovo.

"A nije tako, to je samo kušnja", tj. nije stvar tako kako on smatra. Naprotiv, Naša je blagodat ispit da se vidi hoće li biti pokoran ili grješnik, a Mi najbolje znamo kako će se on ponašati.

"...ali većina njih ne zna", i zato su rekli što su rekli. ***"...tako su govorili i oni prije njih..."***, tj. mnogi od prethodnih naroda. ***"...pa im nije koristilo ono što su stekli"***, pa im nisu koristile riječi niti njihove tvrdnje.

"...pa ih pogodi kazna za zla djela koja su stekli. A i one među ovima koji naslije čine...", tj. ovim ajetom ciljani su kurejševići nevjernici:

"...stići će kazna za ono što čine", tj. kao što je stigla ove, "oni neće umaći", kao što kaže Uzvišeni: ***"I govorili su: 'Imamo više imetka i djece: mi nećemo biti mučeni.'" /34:35/*** I riječi Uzvišenog: ***"Zar oni ne znaju da Allah daje opskrbu i izobilje onome kome hoće i da uskraćuje..."***, tj. povećava je jednom narodu a drugom uskraćuje.

"to su, zaista, pouke narodu koji vjeruje."

*قُلْ يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ
أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ
جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥٣﴾ وَأَنِيبُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا۟ لَهُۥ مِن
قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٤﴾ وَٱتَّبِعُوٓا۟ أَحْسَنَ مَآ أُنزِلَ
إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾
أَن تَقُولَ نَفْسٌ يَٰحَسْرَتَىٰ عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ فِى جَنۢبِ ٱللَّهِ وَإِن كُنتُ لَمِنَ
ٱلسَّٰخِرِينَ ﴿٥٦﴾ أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ ٱللَّهَ هَدَىٰنِى لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾
أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى ٱلْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِى كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ بَلَىٰ
قَدْ جَآءَتْكَ ءَايَٰتِى فَكَذَّبْتَ بِهَا وَٱسْتَكْبَرْتَ وَكُنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٩﴾

"Reci: 'O robovi Moji, koji ste u grijesima pretjerivali, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv.'"/53/ "I povratite se Gospodaru svome i pokorite Mu se prije nego što vam kazna dođe - poslije vam niko neće u pomoć priskočiti." /54/ "I slijedite ono najljepše, ono što vam Gospodar vaš objavljuje, prije nego što vam iznenada kazna dođe, za čiji dolazak nećete znati."/55/ "Da čovjek ne bi uzviknuo: 'Teško meni, koliko sam samo dužnosti prema Allahu propustio,

doista sam se i izrugivao!'"/56/ "Ili da ne bi rekao: 'Da me je Allah pravim putem uputio, sigurno bih se Njegove kazne sačuvao.'"/57/ "Ili da ne bi rekao kad doživi patnju: 'Da mi se samo vratiti - dobra djela bih činio!'"/58/ "Da, već su ti došli Moji znaci, pa si ih poricao i ohollo se, i nevjernik si bio."/59/

Ovaj plemeniti ajet poziv je svim grješnicima, nevjernicima i drugim na tevbu i pokajanje. Ovo je obavijest od Allaha Uzvišenog da će On oprostiti sve grijehe onom ko se pokaje od njih pa makar oni bili kao morska pjena. Nije ispravno ovaj ajet povezivati sa onim koji nisu tevbu učinili. Jer, neće biti oprosta za širk ukoliko se ne pokaju od istog.

Buharija bilježi od Ibn-Abbasa, r.a.: /37/ "Da su ljudi, sljedbenici širka, koji su puno ubijali i puno zinaluk činili, došli Muhammedu, s.a.v.s., i pitali su: 'Zaista ono što kažeš i u što pozivaš dobro je, pa kad bi nas obavijestio da za ono što smo činili postoji iskupljenje (kefaret)?" Pa je objavljen ajet:

"I oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju i koji one koje je Allah zabranio ne ubijaju, osim kad pravda zahtijeva, i koji ne bludniče", i objavljeno je:

"Reci: 'O robovi Moji, koji ste u grijesima pretjerivali, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će sigurno sve grijehe oprostiti..." Ovako ga bilježe Muslim, Ebu Davud i En-Nesai od Ibn-Abbasa. Za prvi ajet vezan je ovaj ajet u kome Allah, dž.š., kaže:

"...ali onima koji se pokaju i uzvjeruju, i dobra djela čine." Bilježi Imam Ahmed od Amra ibn Anbese, r.a., da kaže: /38/ "Došao je Vjerovjesniku, s.a.v.s., oronuli starac koji se oslanjao o svoj štap, i upitao ga je: 'O Allahov Poslaniče, kod mene je puno grijeha i prijevara, pa hoće li meni biti oprošteno?' Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Zar ne svjedočiš da nema boga osim Allaha?' 'Da', odgovorio je. 'I svjedočim da si ti Allahov Poslanik.' 'Već su ti oprošteni grijesi i prijevare', odgovori Poslanik, s.a.v.s."

Iz navedenog se razumije da se pod opraštanjem grijeha misli na praštanje svih grijeha tevbom, i ne treba čovjek gubiti nadu od Allahove milosti, pa makar mu bili veliki i mnogobrojni grijesi, jer su kapije Allahove milosti velike i prostrane. Uzvišeni je rekao:

"Onaj ko kakvo zlo učini, ili prema sebi nasilje učini pa poslije zamoli Allaha da mu oprosti - naći će da Allah prašta i da je milostiv." /4:110/ Uzvišeni Allah, dž.š., kaže o munaficima:

"Licemjeri će na samom dnu Džehennema biti i ti im nećeš zaštitnika naći; osim onih koji se pokaju i poprave...", i kaže Uzvišeni:

"Nevjernici su oni koji govore: 'Allah je jedan od trojice!' A samo je jedan Bog! I ako se ne okane onoga što govore, nesnosna će patnja, zaista, stići svakog od njih koji nevjernik ostane."/5:73/ A zatim kaže Onaj Čija je Veličina uzvišena:

"Zašto se oni ne pokaju Allahu i ne zamole oprost od Njega; ta Allah prašta i milostiv je." /5:74/ I kaže Subhanehu Ve Teala:

"One koji vjernike i vjernice budu na muke stavljali pa se ne budu pokajali..." Hasan el-Basri, rahmetullahi alejhi, kaže: "Pogledajte ovu plemenitost i širinu. Oni su ubili Njegove prijatelje, a On ih poziva na tevbu i oprost." Zaista Uzvišeni Allah Svojom dobrotom i plemenitosti i Svojim dobročinstvom poziva sve nevjernike na pokajanje, bez izuzetka, čak i onog koji je govorio: 'Ja sam vaš vrhovni Gospodar', ali on se nije htio pokajati, osim u trenutku kad pokajanje ne koristi, a to je pri samoj smrti, kada mu kaže Uzvišeni: ***"...zar sada..."*** Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Ko Allahovim robovima oduzima nadu u mogućnost pokajanja poslije ovog (ajeta), on je zanijekao Allahovu knjigu." Abdullah ibn Mesud je jednom govorniku koji je podsjećao ljude na (kaznu) rekao: "O ti koji opominješ, zašto ljude dovodiš u očaj od Allahove milosti?", a zatim mu je proučio:

"Reci: 'O robovi moji, koji ste u grijesima pretjerali, ne gubite nadu u Allahovu milost!'" Prenosi ga Ibn Ebi-Hatim.

Imam Ahmed bilježi od Ebu-Ejjuba el-Ensarije, r.a., da je rekao na samrti: /39/ "Od vas sam sakrivao ono što sam čuo od Allahova Poslanika, s.a.v.s. On je rekao: 'Kada vi ne biste griješili, Allah bi, dž.š., stvorio narod koji griješi, pa bi im praštao.'" Bilježi ga Muslim u svom Sahihu, kao i Tirmizi.

Prenosi Imam Ahmed od Ibn-Abbasa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /40/ "Grijeh se briše pokajanjem", i riječi Uzvišenog:

"I pokajte se Gospodaru svome i pokorite Mu se...", tj. vratite se Allahu, dž.š., i Njemu se pokorite.

"Prije nego što vam kazna dođe - poslije vam niko neće u pomoć priskočiti", tj. požurite sa tevbom i dobrim djelima prije nego stigne kazna,

"I slijedite ono najljepše, ono što vam Gospodar vaš objavljuje", a to je časni Kur´an,

"Prije nego što vam iznenada kazna dođe, za čiji dolazak nećete znati", tj. tako da nećete znati niti osjetiti. A zatim kaže Uzvišeni:

"Da čovjek ne bi uzviknuo: 'Žalosti moja, koliko sam samo dužnosti prema Allahu propustio'", tj. žalit će grješnici za onim što su propustili i za što se nisu pokajali; poželjet će da su bili od dobročinilaca, iskrenih i pokornih Allahu, dž.š. I riječi Subhanehu Ve Teala:

"Doista sam se i izrugivao", tj. moj posao na dunjaluku bio je posao izrugivača, ismijavao sam se i nisam bio iskren.

"...ili da ne bi rekao: 'Da me je Allah pravim putem uputio, sigurno bih se Njegove kazne sačuvao.' Ili da ne bi rekao kad doživi patnju: 'Da mi se samo vratiti - dobra djela bih činio'", tj. poželjet će da se povrati na dunjaluk da bi radio

dobra djela, pa nas obavještava Uzvišeni Allah da, kad bi takvi bili vraćeni, oni ne bi bili u stanju slijediti upute.

Prenosi Imam Ahmed od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /41/ "Svaki stanovnik Džehennema vidjet će svoje mjesto u Džennetu, pa reći će: 'Da me je Allah uputio?', i bit će to tuga i žalost za njega, i svaki će stanovnik Dženneta vidjeti svoje mjesto u Vatri, pa će reći: 'Da me nije uputio Allah?!', pa će se zahvaliti." Pošto požele grješnici povratak na dunjaluk, žalit će što nisu prihvatili Allahove ajete i slijeđenje Njegovih poslanika. Allah, Subhanehu Ve Teala, kaže:

"Da, već su ti došli znaci Moji, pa si ih poricao, ohollo se i nevjernik si bio", tj. već su ti došli, o robe koji se kaješ za ono što je prošlo, Moji znaci na dunjaluku, Moji argumenti tebi. I smatrao si ih lažnim i uzoholio si se od slijeđenja istih i ti si bio od onih koji su ih nijekali i nisu vjerovali u njih."

وَيَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ تَرَى ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ
مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾ وَيُنَجِّى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ
ٱلسُّوٓءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾

"Na Sudnjem danu vidjet ćeš one koji su o Allahu lažl govorill, a lica lm pocrnjela. A zar u Džehennemu neće bltl boravlšte ohollh?" /60/ "Allah će spasltl one koji su Njegova naređenja lzvršavall, a Njegovlh se zabrana klonlll, zbog njihova uspjeha, zlo lh se neće dotlcatl I onl neće tugovatl."/61/

Obavještava nas Allah, dž.š., o sektašima i o onima koji vole odstupanje od Istine. Njihova će lica pocrnjeti na budućem svijetu zato što su potvorili Allaha, dž.š., da on ima ortaka i dijete.

"A zar u Džehennemu neće bltl boravlšte ohollh", tj. zar nije Džehennem odgovarajući zatvor, "utočište" i mjesto boravka? Oni će u njemu biti ponižen i osramoćeni zbog njihove oholosti i bahatosti, i odbijanja da se povinuju Istini. Ibn Ebi Hatim prenosi od Amra ibn Šujba, on od svoga oca, a on od svog djeda (tj. Amrovog djeda), r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /42/ "Oholi će biti proživljeni na budućem svijetu slični zrnu gorušice, a imat će likove ljudi, od njih će biti veće sve dok ne uđu u zatvor džehenemski u dolini kojoj je ime Bules." I riječi Uzvišenog: ***"Allah će spasltl one koji su Njegova naređenja lzvršavall, a Njegovlh se zabrana klonlll, zbog njihova uspjeha"***, tj. zbog sreće i spasa (uspjeha) što im je kod Allaha određeno, njihova će lica pobijeljeti. ***"Zlo lh se neće dotlcatl..."***, tj. na budućem svijetu,

"I onl neće tugovatl", tj. oni neće strahovati u najstrašnijem danu, naprotiv, oni su sigurni od svake strave i užasa, daleko od svakog zla, uživat će svako dobro.

ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ
وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾ لَّهُۥ مَقَالِيدُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ
أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٦٣﴾ قُلْ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَأْمُرُوٓنِّىٓ أَعْبُدُ أَيُّهَا ٱلْجَٰهِلُونَ
﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ أُوحِىَ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ
وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ٱللَّهَ فَٱعْبُدْ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٦﴾

"Allah je Stvoritelj svega I On upravlja svim", /62/ "u Njega su ključevi nebesa I Zemlje! A onl koji u Allahove znakove ne vjeruju, onl će bltl lzgubljenl!"/63/ "Recl: 'Zar od mene tražlte da nekoga drugog, oslm Allaha, obožavam, o neznalice!'"/64/ "A tebl, I onlma prije tebe, objavljeno je: 'Ako budeš druge Allahu ravnlm smatrao, tvoja će djela slgurno propastl, a tl ćeš lzgubljen bltl.'"/65/ "Nego, Allaha jedlno obožavaj I budi zahvalan!"/66/

Obavještava nas Uzvišeni da je On stvoritelj svega i Gospodar svega i vladar svega. Sve je pod Njegovom upravom, moći i zaštitom. I riječi Uzvišenog: ***"U Njega su ključevl nebesa I Zemlje..."***

"Njemu pripadaju rlznice nebesa I Zemlje", tj. On drži sve stvari u Svojim rukama. Neka je Blagoslovljen i Uzvišen, Njemu pripada vlast i svaka hvala, i On je svemoćan i zato kaže Dželešanuhu:

"a onl koji u Allahove znakove ne vjeruju...", tj. Njegove dokaze i argumente,

"...onl će bltl lzgubljenl."

I riječi Uzvišenog i Blagoslovljenog:

"Recl: 'Zar od mene tražlte da nekog drugog oslm Allaha obožavam, o neznalice!'" Navode povod objave, prema onom što prenose Ibn Ebi-Hatim i drugi od Ibn-Abbasa, r.a., koji kaže da su idolopoklonici iz svog neznanja zvali Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u obožavanje njihovih božanstava, a da će oni sa njim obožavati "njegovog" Boga, pa je objavljen ajet:

"Recl: 'Zar od mene tražlte da nekog drugog, oslm Allaha, obožavam, o neznalice!' A tebl I onlma prije tebe objavljeno je: 'Ako budeš druge Allahu ravnlm smatrao, tvoja će djela slgurno propastl, a tl ćeš lzgubljen bltl.'" Ovaj je ajet kao što su riječi Uzvišenog:

"...a da su onl druge Njemu ravnlm smatrall, slgurno bl lm propalo ono što su činill." /6:88/

I riječi Uzvišenog:

"Nego, Allaha jedlno obožavaj I budi zahvalan", tj. budi iskren u ibadetu Allahu, Jednom i

Jedinom, Koji nema ortaka, ti i oni koji tebe prihvaćaju i slijede.

وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ مَطْوِيَّٰتٌۢ بِيَمِينِهِۦ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾

"Oni nisu veličali Allaha onako kako Ga treba veličati; a čitava će Zemlja na Sudnjem danu u šaci Njegovoj biti, a nebesa će u desnici Njegovoj smotana ostati. Čist neka je On i uzvišen iznad onih koje Njemu smatraju ravnim!"/67/

Govori Blagoslovljeni i Uzvišeni:

"Oni nisu veličali Allaha onako kako Ga treba veličati." Mušrici nisu veličali ni procijenili veličinu Allaha onako kako bi trebali, s obzirom da su uz Njega obožavali druga božanstva. On je veličanstven, nema niko veličanstveniji od Njega, On je moćan nad svim, Vladar svega. Sve je pod Njegovom snagom i odredbom. Ibn-Abbas, r.a., kaže: ***"Oni nisu veličali Allaha onako kako ga treba veličati."*** To su nevjernici, koji nisu vjerovali u Allahovu moć nad njima, pa onaj ko vjeruje da je Allah nad svim moćan, on veliča Allaha onako kako Ga treba veličati. A ko ne vjeruje u to, on ne veliča (ne procjenjuje Allahovu Veličinu) Allaha onako kako Ga treba veličati.

Prenosi se puno hadisa vezanih za ovaj ajet plemeniti, a način razumijevanja ovog i sličnih ajeta jeste put (pravac) prvih generacija (selef) bez kvalifikacija, promjena i iskrivljavanja.

Bilježi Buharija, vezano za riječi Uzvišenog: "Oni nisu veličali Allaha onako kako Ga treba veličati..." Abdullah ibn Mesud, r.a., kaže: /43/ "Došao je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., jedan od svećenika i rekao mu: 'O Muhammede, mi nalazimo (u našim knjigama) da će Allah nositi nebesa na prstu, Zemlju na prstu, drveće na prstu i vodu, kopno na prstu, i sva ostala stvorenja na prstu, i reći će: Ja sam vladar. Poslanik, s.a.v.s., nasmijao zbog riječi svećenika se tako da su mu se ukazali kutni zubi. A zatim je proučio Allahov Poslanik, s.a.v.s.:

'Oni nisu veličali Allaha onako kako Ga treba veličati, a čitava će Zemlja na Sudnjem danu u Njegovoj šaci biti.'" Bilježi ga Buharija, i na drugim mjestima (u njegovoj zbirci), Imam Ahmed, Muslim i Nesaija.

Bilježi Buharija od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže: /4/ "Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., gdje kaže: "Allah, dž.š., u šaci će držati Zemlju, i smotati nebesa na Sudnjem danu Svojom desnicom, a zatim će reći: 'Ja sam kralj; gdje su zemaljski kraljevi?'" Ovo je rivajet koji on bilježi, a bilježi ga i Muslim drugim rivajetom.

Bilježi Imam Ahmed od Ibn-Omera, r.a., kaže: /45/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio je jednom prilikom na minberu ovaj ajet:

'Oni nisu veličali Allaha onako kako Ga treba veličati; a čitava će Zemlja na Sudnjem danu u šaci Njegovoj biti, a nebesa će u desnici Njegovoj smotana ostati. Čist neka je On i uzvišen iznad onih koje Njemu smatraju ravnim!', *pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., okrećući svojom rukom, rekao: Gospodar veliča Sebe: 'Ja sam svemoćan, Ja sam gord, Ja sam vladar, Ja sam silan, Ja sam plemenit!'* Zatim se zatresao minber sa Poslanikom, s.a.v.s., pa smo pomislili da će se srušiti sa njim." Prenose ga i Muslim, Nesaija, Ibn-Madže od Abdul-Aziza i Ibn Ebu-Hazim.

وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ ۖ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنظُرُونَ ﴿٦٨﴾ وَأَشْرَقَتِ ٱلْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ ٱلْكِتَٰبُ وَجِا۟ىٓءَ بِٱلنَّبِيِّۦنَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٩﴾ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾

"I u rog će se puhnuti, i umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao; poslije će se u rog drugi put puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati." /68/ "I Zemlja će svjetlošću Gospodara svoga zasjati, i Knjiga će se postaviti, vjerovjesnici i svjedoci će se dovesti, i po pravdi će im se svima presuditi, nikome se neće nepravda učiniti"; /69/ "svako će dobiti ono što je zaslužio, jer On najbolje zna šta je ko radio."/70/

Obavještava Uzvišeni o strahu i užasu koji će se desiti kada nastupi Sudnji dan, o velikim znakovima i potresima. Riječi Uzvišenog:

"I u rog će se puhnuti, i umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao." Ovo puhanje će biti drugo i bit će strašno puhanje od kog će umrijeti svi živi stanovnici Zemlje i nebesa, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao, kao što je to bilo istaknuto i tumačeno i bilo govora u poznatom hadisu. Zatim će biti oduzete duše preostalih stvorenja, a posljednji koji će umrijeti bit će melek smrti. Ostat će samo Vječno Živi, Koji je Prvi, i ostat će Zadnji, Vječan i Stalan. Kaže Uzvišeni: ***"Kome pripada vlast danas"***, (pitat će) tri puta, a zatim će On lično odgovoriti, pa će reći, uzvišena je Njegova moć i veličina: ***"Allahu Jedinom i Svemoćnom"***. Ja sam bio jedini, sve sam porazio i presudio sam da sve nestane, a zatim će ponovno proživiti, i prvi koji će biti proživljen jeste Israfil, i bit će mu naređeno da puhne ponovno u rog, a to će biti

treće puhanje, puhanje za oživljenje. Allah, dž.š., kaže: *"**Poslije će se u rog drugi put puhnuti, i oni će odjednom ustati i čekati**"*, tj. živi nakon što su bili mrtvi, postali su živi posmatrači užasa Sudnjeg dana, kao što kaže Uzvišeni:

*"**I jedan od dokaza i to je što nebo i Zemlja postoje voljom Njegovom. Zatim ćete, čim vas On samo jednom iz Zemlje pozove, brzo ustati.**" **(30:25)*** Bilježi Imam Ahmed od Abdullaha ibn Amra, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /46/ "Pojavit će se Dedžal u mom ummetu, pa će se zadržati kod njih četrdeset; ne znam hoće li to biti četrdeset dana, ili četrdeset mjeseci, ili četrdeset godina, ili četrdeset noći, pa će poslati Uzvišeni Isaa, sina Merjeminog, a.s., kao da je Urve ibn Mesud es-Sekafi i pojavit će se, pa će ga usmrtiti Allah, dž.š. A zatim će poslije njega ljudi ostati sedam godina, u kojima neće biti neprijateljstva između dvojice, a zatim će poslati Uzvišeni hladan vjetar iz pravca Šama i neće ostati niko ko bude imao imana koliko zrno gorušice, a da ga ne usmrti, čak kad bi bio u utrobi brda, on bi ga dohvatio. Prenosilac kaže: "To sam čuo od Allahova Poslanika, s.a.v.s." I ostat će na Zemlji najgori ljudi, koji će u zlu i strastima biti brzi poput ptica, a u neprijateljstvu i zulumu poput krvoločnih životinja. Oni neće poznavati niti naređivati dobro, niti će negirati zlo i odvraćati od zla. Pa će im se ukazati šejtan, pa će im reći: 'Zar me nećete poslušati?', i naredit će im obožavanje idola, i obožavat će ih. U takvom stanju teći će njihova opskrba i dobro će biti njihovo materijalno stanje, a zatim će se puhnuti u rog i neće ga čuti niko a da neće nakriviti i podići vrat. Prvi koji će ga čuti bit će čovjek koji će popravljati pojilište (za deve) pa će umrijeti i umrijet će svi ljudi. Zatim će Allah poslati ili spustiti kišu poput ljudske sperme ili sjenke - nedoumica od Nimana - pa će izniknuti ljudska tijela, a zatim će ponovno puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati. A zatim će se reći: 'O ljudi, dođite svome Gospodaru. *"**I zaustavite ih, oni će biti pitani.**"* Kaže - zatim će biti rečeno: "Izvedite one kojima je mjesto u džehenemskoj vatri." I bit će rečeno: koliko? I reći će im se: od svake hiljade devetsto devedeset devet, i tad će novorođenčad biti proživljena sijedim, a to je dan kada će se otkriti noga (sâk)." Ovaj hadis bilježi samo Muslim u svom Sahihu.

I riječi Uzvišenog: *"**Zemlja će svjetlošću Gospodara svoga zasijati**"*, tj. zasjat će svjetlo na budućem svijetu u momentu kad se pojavi Allah, dž.š., pred stvorenjima, da bi im presudio. *"**Knjiga će se postaviti**"*, tj. knjiga djela. *"**...Vjerovjesnici će se dovesti**"*, svjedočit će svojim narodima da su im dostavljali Allahove objave. *"**...I svjedoci...**"*, tj. meleki koji su bili zaduženi da prate djela ljudi, bila ona dobra ili loša. *"**...I po pravdi će im se svima presuditi...**"*, tj. pravedno,

*"**...I nikome se neće nepravda učiniti.**"* I rekao je Uzvišeni:

*"**Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezije postaviti, pa se nikome neće krivo učiniti: ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo za to kazniti ili nagraditi. A dosta je što ćemo Mi račune ispraviti.**"**/21:47/*** I zato kaže Uzvišeni:

*"**Svako će dobiti ono što je zaslužio...**"*, tj. bilo ono dobro ili zlo.

*"**...jer On najbolje zna šta je ko radio.**"*

وَسِيقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا ۚ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧١﴾ قِيلَ ٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾

*"**Oni koji nisu vjerovali u gomilama će u Džehennem biti natjerani, i kad do njega dođu, kapije njegove će se pootvarati i čuvari će ih upitati: 'Zar vam nisu dolazili vaši poslanici, koji su vam ajete Gospodara vašeg kazivali, i opominjali vas da ćete ovaj svoj dan doživjeti?' 'Jesu', reći će oni, 'ali su se obistinile riječi kazne za nevjernike.'"/71/ "I reći će se: 'Ulazite na džehenemske kapije, vječno ćete u njemu boraviti! Grozna li prebivališta onima koji su se oholili!'"/72/***

Obavještava nas Allah, dž.š., o stanju nesretnika, nevjernika, i kako će biti trpani u Džehennem na vrlo grub način. Bit će trpani u gomilama, a oni će biti žedni, a žeđ će gasiti gnojem. Bit će skupljani, a na njihovim će se licima vidjeti sljepilo, gluhoća i bit će nijemi. Kad god se džehenemska vatra malo stiša bit će ponovo potpaljena. *"**...I kad do njega dođu, kapije će se njegove pootvarati...**"*, tj. samim dolaskom do njega otvorit će se njegova vrata, i to brzo, da bi što prije kušali kaznu. *"**I čuvari će ih njegovi upitati**"*, a bit će grubi i strogi, uz prezir i prijekor:

*"**Zar vam nisu dolazili vaši poslanici**"*, tj. iz vaše vrste (ljudske).

*"**...koji su vam ajete Gospodara vašeg kazivali**"*, tj. donosili vam argumente i dokaze za ispravnost puta u koji ste pozivani.

"...i opominjali vas da ćete ovaj svoj dan doživjeti?", tj. opominjali su vas od posljedica koje vas čekaju u ovom danu, pa će nevjernici odgovoriti: *"Jesu"*, tj. "Da, opomenuli su nas i došli nam sa jasnim dokazima i argumentima", reći će oni.

"Ali su se obistinile riječi kazne za nevjernike", tj. mi smo ih u laž ugonili i suprotstavili smo im se i zato nam je određena ova nesreća. Kao što su riječi Uzvišenog:

"'Jest, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao' - odgovorit će - 'a mi smo prićali i govorili: 'Allah nam nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi!'" /67:9/ I riječi Uzvišenog:

"I reći će se: 'Uiazite u džehenemske kapije, vječno ćete u njemu boraviti!'", tj. u njemu ćete vječno boraviti i nema vam izlaska iz njega i odvajanja od njega. *"Grozna li prebivališta onima koji su se oholili"*, tj. ružan li je ishod, prebivalište i stanje onih koji su se oglušili o slijeđenje Istine, i to vas je dovelo do stanja u kojem ste.

وَسِيقَ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ إِلَى ٱلْجَنَّةِ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰٓ
إِذَا جَآءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ
فَٱدْخُلُوهَا خَٰلِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى صَدَقَنَا وَعْدَهُۥ
وَأَوْرَثَنَا ٱلْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ ٱلْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُ ۖ فَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿٧٤﴾

"A oni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u Džennet biti povedeni, i kad do njega dođu - kapije njegove već širom otvorene - čuvari će im njegovi reći: 'Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti!'"/73/ "I oni će reći: 'Hvala Allahu, Koji nam je obećanje Svoje ispunio, i u Džennetu nam mjesto darovao, da se u njemu nastanimo gdje hoćemo. Divne li nagrade onima koji su se trudili!'"/74/

A ovo je obavijest o stanju sretnih vjernika koji će biti usmjeravani ka Džennetu, velikodušno u povorkama, tj. u skupinama, skupina poslije skupine, bliski (mukarebini), a zatim dobročinioci, a zatim kako slijedi, svaka će grupa biti sa onim srodnim. Poslanici sa poslanicima, iskreni, čestiti, šehidi, ulema. Svaka će vrsta biti sa svojom vrstom. *"I kad do njega dođu"*, tj. stignu do dženetskih vrata i prijeđu sirat (ćupriju), bit će zaustavljeni na mostu između Dženneta i Džehennema da bi izravnali grijehe koje su počinili jedan drugom na dunjaluku, i bit će tako dok se potpuno ne poravnaju; a kad se s tim završi, dat će im se dozvola za ulazak u Džennet.

U hadisu koji govori o puhanju u rog spomenuto je da će se vjernici, kada budu pred vratima Dženneta, međusobno dogovoriti ko će u ime njih tražiti dozvolu za ulazak u Džennet, pa će otići kod Adema, a.s., zatim kod Nuha, a.s., zatim Ibrahima, a.s., zatim Musaa, a.s., a zatim kod Isaa, a.s., a zatim kod Muhammeda, a.s., neka je na njega Allahov blagoslov, i na sve vjerovjesnike, i neka je na njih puno selama. Tako će činiti na mjestu suđenja na Sudnjem danu, kada su tražili zauzimanje kod Allaha, dž.š., i za stanje u kome su bili radi konačne presude. Tu će doći do izražaja počasti Muhammedu, a.s., nad ostalim ljudima u svim situacijama, kao što stoji u Muslimovom Sahihu od Enesa, r.a. koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /47/ "Ja sam prvi zagovornik (šefadžija) u Džennetu." U Muslimovoj verziji izravno stoji: "Ja ću biti prvi koji će pokucati na dženetska vrata."

Imam Ahmed bilježi od Enesa ibn Malika, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /48/ "Doći ću pred dženetske kapije na Sudnjem danu, i pokucat ću, i upitaće me čuvar: 'Ko si ti?' 'Muhammed', reći ću. I reći će mi: 'Naređeno mi je da prije tebe nikom ne otvorim.'" Bilježi ga Muslim.

Imam Ahmed bilježi od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:/49/ "Prva skupina koja će ući u Džennet - njihov izgled će biti kao izgled Mjeseca u noći mijene (punog mjeseca). U njemu neće pljuvati, niti će sliniti u njemu, niti će imati potrebe za obavljanjem nužde u njemu. Miris (koji se dobiva paljenjem drveta) bit će od drveta "uluvve", a znoj će im biti misk. U njemu će imati posude i češljeve od zlata i srebra. Svaki će od njih imati dvije žene; vidjet će se kost njihovih nogu, koja je ispod mesa... Među njima neće biti razilaženja niti neprijateljstava. Srca će im biti kao jedno, veličat će Allaha jutrom i večerom." Bilježe ga Buharija i Muslim.

I riječi Uzvišenog:

"I kad do njega dođu - a kapije njegove već širom otvorene - čuvari će im njegovi reći: 'Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti.'" Meleki će ih uz počast i poštovanje dočekati, da ih poselame, obraduju i pohvale. Kada dožive sve ove počasti bit će sretni i veseli, sukladno svakom užitku koji će doživjeti.

U dva Sahiha stoji od Sehla ibn Sa'da , r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /50/ "Džennet ima osam vrata; jedna od njih su po imenu Rejjan. Na njih neće ulaziti niko osim postača." U Muslimovom sahihu stoji od Omera ibn el-Hattaba, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /51/ "Niko od vas neće uzeti abdest pravilno i potpuno, a zatim posvjedočiti da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov rob i Njegov Poslanik, a da mu se ne otvore svih osam vrata dženetskih i ući će na koja hoće od njih."

I riječi Uzvišenog:

"Čuvari će im njegovi reći: 'Mir vama od grijeha ste čisti...", tj. vaša su djela i riječi lijepi, vaši su napori bili dobri i vaša je nagrada dobra. A riječi Uzvišenog: *"Zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti!"*, tj. u njemu će vječno boraviti i neće iz njega poželjeti izlazak. *"I oni će reći: 'Hvala*

Allahu, Koji nam je obećanje Svoje Ispunio...'", tj. reći će vjernici kada vide ogromne sevabe u Dženetu, velika nagrađivanja, neprekidno uživanje i veliko carstvo, tad će reći: ***"Hvala Allahu, Koji nam je obećanje Svoje Ispunio..."***, tj. ono što nam je obećano jezicima Njegovih plemenitih poslanika, kao što su to tvrdili na dunjaluku.

"Gospodaru naš, podaj nam ono što si nam obećao po poslanicima Svojim, i na Sudnjem danu nas ne osramoti! Ti ćeš, dolsta, Svoje obećanje Ispuniti!" I reći će u Dženetu:
"'Hvaljen neka je Allah!' - govorit će - 'Koji je od nas tugu odstranio. Gospodar naš, zalsta, mnogo prašta i blagodaran je..., Koji nam je, od dobrote Svoje, vječno boravište darovao, gdje nas umor neće dotlcati i u kome nas klonulost neće snalaziti.'" /35:34,45/ I riječi Njegove:
"...I u Dženetu nam mjesto darovao, da se u njemu nastanimo gdje hoćemo! Divne li nagrade onima koji su se trudili!" Kao što su riječi Uzvišenog:
"Mi smo u Zeburu poslije Tevrata napisali da će Zemlju Moji čestiti robovi nasljediti." /21:105/ I zato kažu: ***"Da se u njemu nastanimo gdje hoćemo!"***, tj. gdje god hoćemo možemo se nastaniti; pa divna li je naša nagrada. U dvije zbirke sahih hadisa stoji hadis Zuhrija od Enesa, r.a., u kazivanju o Miradžu, da Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže: /56/ "...Uveden sam u Džennet, kad tamo, u njemu kupole od bisera, a njegova prašina od miska."

وَتَرَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ ٱلْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ۖ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ وَقِيلَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٥﴾

"I vidjet ćeš meleke kako Arš okružuju, veličajući i hvaleći Gospodara svoga; i svima je po pravdi presuđeno, i reći će se: 'Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova!'"/75/

Pošto je spomenuo Uzvišeni Svoju presudu stanovnicima Dženneta i Džehennema, i da je svakom dosudio ono što kome pripada, a On je pravedan i On ne čini nepravdu, obavijestio nas je o melekima Njegovim, koji su raspoređeni oko Arša, koji uporno slave i hvale svoga Gospodara, veličaju Ga, obožavaju Ga i izjavljuju da je čist od svih manjkavosti i nepravde, a već je riješio sporove, presudio pravedno i sve je završeno, i kaže Uzvišeni: ***"I svima je presuđeno"***, tj. među stvorenjima, ***"po pravdi"***, a zatim kaže:
"I reći će se: 'Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova'", tj. sav kosmos će izgovarati riječi hvale, ljudi i životinje (oni koji govore i ne govore) Allahu, Gospodaru svjetova, zbog Njegove mudre i pravedne uprave. I ove riječi ne pripisuju se samo jednom govorniku, nego su općenite, što upućuje da će sva stvorenja iskazati Njemu zahvalnost. Katade kaže: "Otpočelo je stvaranje hvalom u riječima Uzvišenog: ***'Hvaljen neka je Allah, Koji je nebesa i Zemlju stvorio...' /6:1/***, i završava zahvalom u riječima Hvaljenog i Uzvišenog: ***'...I svima je po pravdi presuđeno, i reći će se: 'Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova...'"***

40
EL - MU'MIN / VJERNIK
OBJAVLJENA U MEKI* , IMA 85 AJETA**

Prenosi Ebu-Bekr el-Bezzar od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /53/ "Ko prouči ajetul-kursiju i početak sure Ha-mim, bit će sačuvan u tom danu od svakog zla."

Neki iz prvih generacija (selef) prezirali su da se kaže: "El-Havamim" (za sure koje počinju sa HA -MIM), radije su govorili "Âli ha mim". Abdullah ibn Mesud, r.a., rekao je: "Sure koje počinju sa 'ha-mim' ukras su Kur'ana", a Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Sve ima svoju bit, a srž Kur'ana su Âli ha-mim."

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ
حمٓ ① تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ② غَافِرِ ٱلذَّنۢبِ وَقَابِلِ
ٱلتَّوْبِ شَدِيدِ ٱلْعِقَابِ ذِى ٱلطَّوْلِ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ إِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ③

"U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog! "Ha-mim." /1/ "Objavljivanje Knjige od Allaha je Slinoga, Sveznajućeg", /2/ "Koji oprašta grijehe i prima pokajanje, Koji strahovito kažnjava i obilno nagrađuje; drugog boga osim Njega nema, Njemu se sve vraća."/3/

Riječ je o isprekidanim harfovima o kojima je bilo riječi na početku sure El-Bekare.[15] Bilježi Ebu-Davud od Mahleba ibn Ebi-Safre, koji kaže: "Pričao mi je onaj ko je čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., gdje kaže: /54/ 'Ako zanoćite večeras, recite: Ha mim la jun sarun - hamim, oni neće biti potpomognuti." A ovaj je sened autentičan.

I riječi Uzvišenog: ***"Objavljivanje Knjige od Allaha je Slinoga, Sveznajućeg"***, tj. objavljivane Kur'ana od Allaha je, neizmjerne Sile i Znanja. I ništa ne može obuhvatiti Njegovu veličinu i od Njega se zrno gorušice ne može sakriti, pa makar bilo potpuno prekriveno. I riječi Uzvišenog: ***"Koji oprašta grijehe i prima pokajanja..."***, tj. oprostit će prošle grijehe, prima pokajanja u budućnosti onom ko se pokaje Njemu i pokaže svoju poniznost pred Njim. I riječi Uzvišenog ***"...Koji strahovito kažnjava..."***, tj. za one koji prekorače mjeru i budu uporni u griješenju. Ovaj je ajet kao riječi Njegove:

"Kaži robovima Mojim da sam Ja, zaista, Onaj Koji prašta, i da sam miostiv, ali da je i kazna Moja odista bolna kazna." /15: 49/ Vrlo se često ova dva opisa uporedo spominju na mnogo mjesta u Kur'anu, da bi čovjek ostao pri nadi i strahu. I riječi Uzvišenog: ***"...i obilno nagrađuje..."*** Ibn-Abbas, r.a., kaže: "On je vlasnik obilnog dobra." To znači da On daje dobro Svojim robovima, dajući im blagodati obilato, i ni za jednu blagodat nisu Mu se u stanju odužiti (zahvaliti). ***"...i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali..." (14:34)*** Riječi Onog uzvišene veličine: ***"drugog boga osim Njega nema..."***, tj. nema istinskog božanstva na Zemlji niti na nebesima, osim Njega. ***"Njemu se sve vraća"***, tj. povratak i svako će biti nagrađen onako kako je radio.

"...I On brzo račun svodi." /13:41/ Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Jezida ibn el'-E'samma, koji kaže: "Bio je neki čovjek u Šamu, jak, snažan, koji je stalno dolazio kod Omera ibn el-Hattaba, r.a., a zatim je prestao dolaziti. Omer je upitao: 'Šta je s tim i tim', pa su mu odgovorili da se ponovo odao alkoholu. I pozvao je Omer svog pisara i rekao mu da piše: "Od Omera Ibnul-Hattaba tom i tom. Neka je na tebe mir. Ja se zahvaljujem Allahu za tebe, nema boga osim Njega, Koji oprašta grijehe i prima pokajanje, Koji strahovito kažnjava i obilno nagrađuje. Drugog boga osim Njega nema, Njemu se sve vraća." A zatim je rekao svojim prijateljima: "Molite Allaha za svoga brata da se srcem pokaje i da mu Allah oprosti." Pa pošto je stiglo pismo od Omera, r.a., u ruke čovjeka, počeo ga je čitati i stalno ponavljati.

"...Koji prašta grijehe i prima pokajanje, Koji strahovito kažnjava. Upozorava me na Njegovu kaznu i obećava mi da će mi oprostiti." U rivajetu Ebu-Neima kaže se: "To je sam sebi ponavljao dok nije zaplakao, a zatim je odbacio alkohol, i to iskreno." Pošto je došla vijest o njemu do Omera, r.a., rekao je: "Ovako činite kada vidite svoga brata da je posrnuo: uspravite ga i učvrstite, i molite Allaha da mu primi pokajanje, i nemojte biti šejtanovi pomoćnici protiv njega."

مَا يُجَٰدِلُ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِى ٱلْبِلَٰدِ ④
كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۖ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍۭ
بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ ۖ وَجَٰدَلُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ ۖ
فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ⑤ وَكَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟
أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ⑥

"O Allahovim ajetima raspravljaju samo oni koji ne vjeruju, pa neka te ne obmanjuje to što se oni po svijetu kreću."/4/ "I Nuhov je

---

* Objavljena poslije sure Ez - Zumer.

** Ajeti 56. i 57. objavljeni su u Medini.

[15] Najispravnije tumačenje ovih pojedinačnih konsonanata, uopće, jeste da se kaže: "Allah najbolje zna šta je želio njima!"

narod prije njih poricao, a i skupine poslije njega. Svaki narod nastojao je domoći se svoga poslanika, i raspravljao je na neistini da njome Istinu uništi, pa sam ga Ja kažnjavao - a kakva je bila kazna Moja!"/5/ "I tako će se riječ Gospodara tvoga ispuniti da će oni koji nisu htjeli vjerovati - stanovnici u Vatri biti."/6/

Uzvišeni kaže: Neće odbiti Istinu i raspravljati o njoj nakon jasnih dokaza: ***"...samo oni koji ne vjeruju"***, tj. oni koji poriču Allahove ajete. ***"...pa neka te ne obmanjuje to što se oni po svijetu kreću"***, tj. radi ovosvjetskog bogatstva, blagodati i njegova sjaja. Kao što kaže Uzvišeni:

"Mi im dajemo da kratko uživaju, a onda ćemo ih natjerati u patnju neizdrživu." /31:24/ A zatim Allah tješi Svog vjerovjesnika Muhammeda, s.a.v.s., zbog toga što ga je njegov narod utjerivao u laž, a zaista su vjerovjesnici prije njega, neka je na njih Allahov blagoslov i mir, utjerivani u laž od njihovih naroda i nisu imali uz sebe pristalica, osim malog broja. I kaže: ***"I Nuhov je narod prije njih poricao..."***, a on je bio prvi Allahov poslanik koga je Allah poslao da spriječi obožavanje kipova.

"...a i skupine urotničke poslije njega", tj. iz svih naroda.

"Svaki narod nastojao je domoći se svoga poslanika...", tj. nastojali su ga ubiti na bilo koji način. Među njima ima i onih koji su ubili svoga poslanika; "i raspravljao je na neistini da njome Istinu uništi...", tj. donosili su sumnje da bi potisnuli jasnu istinu. Ebu-Kasim et-Taberani prenosi od Ibn-Abbasa, r.a., koji kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /55/ "Ko pomogne neistinu da bi njome potisnuo Istinu, izišao je iz Allahove zaštite i jamstva Njegova Poslanika, s.a.v.s." I riječi Uzvišenog: ***"Pa sam ga Ja kažnjavao"***, tj. uništio sam ih zbog njihovih grijeha. ***"A kakva je bila kazna Moja!"***, tj. bila je žestoka i bolna. I riječi Uzvišenog:

"I tako će se riječ Gospodara tvoga ispuniti da će oni koji nisu htjeli vjerovati - stanovnici u Vatri biti", tj. kao što se ostvarila prijetnja kaznom za nevjernike prošlih naroda, isto tako će se obistiniti kazna, i to je preče, za one koji budu poricali tebe. A Uzvišeni Allah najbolje zna.

الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ
بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ
كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ
عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٧﴾ رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ
صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٨﴾
وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَٰلِكَ هُوَ
الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾

"Oni koji nose Arš i oni koji su oko njega, slave i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Nj, i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima: 'Gospodaru naš, Ti sve obuhvaćaš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri!'"/7/ "Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove koje si im obećao, i pretke njihove, i žene njihove, i potomstvo njihovo - one koji su bili dobri; Ti si, uistinu, silan i mudar."/8/ "I sačuvaj ih posljedica loših djela, jer, koga Ti toga dana poštediš posljedica loših djela - Ti si mu se smilovao, a to će, zaista, veliki uspjeh biti!"/9/

Obavještava Uzvišeni o melekima bliskim Njemu, koji nose Arš, i melekima oko Arša koji slave, veličaju i zahvaljuju svome Gospodaru. Uporedo ga veličaju, odbacujući od Njega sve nedostatke, i zahvaljuju Mu, potvrđujući svojstva zahvale. ***"... i vjeruju u Njega..."***, tj. skrušeno i ponizno, ***"...i traže da budu oprošteni grijesi vjernicima..."***, svim stanovnicima Zemlje koji vjeruju u nevideno. Allah je odredio meleke koji su Mu bliski da mole za vjernike u odsustvu. U Muslimovom Sahihu stoji: /56/ "Kada moli musliman za svoga brata u odsutnosti, meleki izgovaraju "amin" na tu dovu i kažu: 'I tebi bilo kao što moliš za njega.'" Šehr ibn Havš, r.a., kaže: "Nosioci Arša su osmerica: četverica među njima govore: 'Da si slavljen samo Ti, o Bože, Tebi pripada svaka hvala na blagosti nakon Tvoga znanja', a četverica govore: 'Da si slavljen samo Ti, o Bože, a Tebi pripada svaka hvala na Tvom praštanju poslije Tvoje svemoći', i zato traže oprosta za one koji vjeruju:

"Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem", tj. Tvoja je milost veća od njihovih grešaka i grijeha. Tvoje znanje obuhvaća sva njihova djela i riječi:

"Zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put...", tj. oprosti onim koji rade loša djela ako se pokaju iskreno i prekinu s griješenjem, i budu slijedili ono što im narediš, i budu se klonili onog što im zabraniš.

"...I sačuvaj ih patnje u Vatri", tj. udalji ih od žestoke i bolne kazne u Vatri.

"Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao, i pretke njihove, i žene njihove, i potomstvo njihovo...", tj. sastavi njih i njihove, kako bi bili radosni zbog boravka u susjednim stanovima. I riječi Uzvišenog: ***"Ti si uistinu Silan i Mudar"***, tj. Kome se ništa suprotstaviti ne može, niti Ga pobijediti. Ti si mudar u Svojim riječima i djelima, u Tvom propisivanju i Tvojoj moći. ***"I sačuvaj ih posljedica loših djela..."***, tj. od činjenica tih djela, i loših posljedica (kazne) za one koji su ih uradili.

"...jer, koga Ti toga dana sačuvaš posljedica loših djela", tj. na budućem svijetu, ***"Ti si mu se smilovao"***, tj. bio si dobar prema njemu i spasio ga od kazne, ***"...a to će, zaista, veliki uspjeh biti."***

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ
أَنفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَٰنِ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾ قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَمَتَّنَا
ٱثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ فَٱعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ
مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾ ذَٰلِكُم بِأَنَّهُۥٓ إِذَا دُعِىَ ٱللَّهُ وَحْدَهُۥ كَفَرْتُمْ ۖ وَإِن يُشْرَكْ بِهِۦ
تُؤْمِنُوا۟ ۚ فَٱلْحُكْمُ لِلَّهِ ٱلْعَلِىِّ ٱلْكَبِيرِ ﴿١٢﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُنَزِّلُ لَكُم
مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا ۚ وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ
ٱلدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾

"Onima koji nisu vjerovali doviknut će se: 'Allahov prezir prema vama kad ste, pozivani da vjerujete, ostali nevjernici - bio je, doista, veći od vašeg prezira sada prema sebi.'"/10/ "'Gospodaru naš' - reći će oni - 'dva puta si nas usmrtio i dva puta si nas oživio; mi priznajemo grijehe naše, pa ima li za izlazak puta kakva?'"/11/ "To vam je zato što niste vjerovali kad se obožavao Allah Jedini, a vjerovali ste ako bi Mu se neko drugi smatrao jednakim! Presuda pripada jedino Allahu, Uzvišenom i Veličkom."/12/ "On vam pokazuje znamenja Svoja i spušta vam opskrbu s neba, a pouku će prihvatiti samo onaj koji se Njemu obraća."/13/ "Molite se zato Allahu, iskreno Mu ispovijedajući vjeru - pa makar to nevjernicima bilo mrsko!" /14/

Obavještava Uzvišeni da će kafiri, pošto se sretnu sa kaznom koju neće niko izbjeći, prezirati, mrziti sami sebe zbog djela koja su radili i zbog kojih su ušli u Džehennem. Meleki će im govoriti da je prezir Uzvišenog Allaha prema vama na dunjaluku, dok vas je pozivao u iman - a vi ste to odbijali - bio još žešći od vašeg prezira danas prema samim sebi.

"Gospodaru naš' - reći će oni - 'dva puta si nas usmrtio i dva puta si nas oživio...", kao što su riječi Uzvišenog:

"Kako možete da ne vjerujete u Allaha, vi koji ste bili ništa, pa vam je On život dao. On će, zaista, učiniti i da pomrete i poslije će vas oživiti, a onda ćete se Njemu vratiti."/2:28/ Ibn-Mes'ud, r.a., kaže: "Ajet znači da će kafiri tražiti povratak dok budu stajali pred Allahom, dž.š., na mjestu svođenja računa na budućem svijetu. I neće dobiti odgovor jer Allah, dž.š., zasigurno zna da kada bi ih povratio, bili bi isti kao što su i ranije - nevjernici." Ovo liči na riječi Uzvišenog:

"...a kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci."/6:28/ I pošto su rekli: "'Gospodaru naš' - reći će oni - 'dva puta si nas usmrtio i dva puta si nas oživio.'" U ovom ajetu pitali su lijepim pitanjem i rekli su: "O Gospodaru naš, Tvoja je moć velika. Ti si nas oživio nakon što smo bili mrtvi, zatim si nas usmrtio, a zatim oživio. Ti si moćan, i mi smo priznali svoje grijehe, mi smo bili silnici sami sebi na dunjaluku.

"Pa ima li za izlazak puta kakva?", tj. pa hoćeš li uslišiti naše molbe za povratak na dunjaluk, Ti si, zaista, moćan to učiniti, da bismo radili suprotno od onog što smo radili, pa ako bismo se ponovno vratili na ono na čemu smo bili, mi ne bismo, uistinu, bili nasilnici." Pa im je odgovoreno da nema puta za tako nešto, a zatim je pojašnjen razlog zabrane, jer vaša narav ne prihvaća istinu, naprotiv, odbijate je i niječete je. I zato kaže Uzvišeni:

"To vam je zato što niste vjerovali kad se obožavao Allah Jedini, a vjerovali ste ako bi Mu se neko drugi smatrao jednakim!", tj. vi ste takvi, pa i kad biste se vratili na dunjaluk, kao što kaže Uzvišeni: ***"...a kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci." /6:28/*** I riječi Uzvišenog:

"Presuda pripada jedino Allahu, Uzvišenom i Veličkom", tj. On je pravedni Sudija, Koji ne čini nepravdu, i upućuje koga hoće a u zabludi ostavlja koga hoće, smiluje se kome hoće a kažnjava koga hoće, nema boga osim Njega. I riječi Uzvišenog: ***"On vam pokazuje znamenja Svoja"***, tj. pokazuje Svoju moć Svojim stvorenjima u onom što vide u Njegovim stvorenjima, na nebu i na Zemlji. To su veličanstveni znakovi koji upućuju na savršenstvo Stvoritelja njihovog, Koji je sve oblikovao i formirao.

"I spušta vam opskrbu s neba", a to je kiša pomoću koje rastu usjevi i plodovi, i ono što se opaža čulima, različitih okusa, oblika i boje. A voda je jedna, sa velikom moći je sve to stvorio različitim. ***"...a pouku će prihvatiti"***, tj. uzet će ta znamenja kao dokaz veličine Stvoritelja. ***"...samo onaj koji se Njemu obraća"***, tj. to je onaj ko je dalekovidan

(pametan) i koji se vraća Allahu, dž.š. I riječi Uzvišenog:

"Molite se zato Allahu iskreno Mu ispovijedajući vjeru (din) - pa makar to nevjernicima bilo mrsko...", tj. budite iskreni u obožavanju Allaha, dž.š., i radite suprotno od onog što rade mnogobošci. U sahih hadisu stoji od Abdullaha ibn ez-Zubejra, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /57/ Po završetku pet propisanih namaza učio ovu dovu: "Nema boga osim Allaha, jednog i jedinog, On nema ortaka, Njemu pripada vlast i Njemu pripada hvala, On je nad svima moćan, nema snage ni moći osim u Allaha, nema boga osim Allaha, i ne obožavamo nikoga osim Njega. Njemu pripada svaka blagodat, sve dobrote, Njemu pripada lijepa hvala, nema boga osim Allaha, iskazujem Mu čistu vjeru, pa makar to prezirali nevjernici."

Od Ebu-Hurejrea, r.a., od Vjerovjesnika, s.a.v.s., kaže: /58/ "Pozivajte Allaha, Blagoslovljenog i Uzvišenog, uvjereni u uslišavanje svoje dove. I znajte da Uzvišeni Allah neće uslišiti dovu onog čije je srce nemarno."

رَفِيعُ الدَّرَجَٰتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي
الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُم
بَٰرِزُونَ ۖ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ ۚ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ
﴿١٦﴾ الْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ ۚ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ
الْحِسَابِ ﴿١٧﴾

"On je najuzvišenijih svojstava, Gospodar Arša Koji šalje Džibrila iz odredbe Svoje, - kome hoće od robova Svojih, da upozori na Dan susreta međusobnog", /15/ "na Dan kada će se oni pojaviti, kada Allahu neće o njima ništa skriveno biti." "Kome vlast pripada Danas? Allahu, Jedinom nad svime nadmoćnom." /16/ "Svaki će čovjek toga Dana prema zasluzi kažnjen ili nagrađen biti; toga Dana neće biti nepravde! Allah će, zaista, brzo obračunati."/17/

Obavještava Uzvišeni o Njegovoj veličini i gordosti i uzdignuću Njegova Arša velikog, koji se uzvisuje nad svim Njegovim stvorenjima kao plafon. Kao što kaže Uzvišeni:

"Da to Allah, Gospodar nebesa, ne učini, k Njemu se penju meleki i Džibril u danu koji pedeset hiljada godina traje." /70:3,4/ I riječi Uzvišenog: ***"...Koji šalje objavu iz odredbe Svoje kome hoće od robova..."***, kao što su riječi Uzvišenog:

"Donosi ga povjerljivi Džibril, na srce tvoje, da opominješ." /26:193,194/ I zato kaže Uzvišeni:

"Da upozori na Dan susreta međusobnog", tj. na Dan suđenja upozorava Allah, dž.š., Svoje robove. I svako ko radi srest će se sa svojim djelima, bila ona dobra ili loša. I riječi Uzvišenog:

"Na Dan kada će se oni pojaviti, kada Allahu neće o njima ništa skriveno biti." Bit će svi vidljivi, ništa ih neće sakriti i svi će biti obuhvaćeni Njegovim znanjem. i riječi Uzvišenog i Slavljenog:

"Kome vlast pripada Danas?" - "Allahu, Jedinom, nad svime Nadmoćnom!", tj. On je jedini Koji će nadvisiti sve, i svim će vladati. I riječi Uzvišenog:

"Svaki će čovjek toga Dana prema zasluzi kažnjen ili nagrađen biti; toga dana neće biti nepravde! Allah će, zaista, brzo obračunavati." Obavještava nas Uzvišeni o Svojoj pravdi među Njegovim stvorenjima, da se neće nanijeti zuluma koliko jedno zrno gorušice od dobra niti od zla. Naprotiv, nagradit će za jedno dobro deseterostruko, a za loše će kazniti samo jedanput. I zato kaže Tebareke Ve Teala: ***"Danas neće biti nepravde..."***, kao što stoji u sahih hadisu od Ebu-Zerra, r.a., koji prenosi od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a on prenosi od Njegova Gospodara, dž.š., da je rekao: /59/ "O Moji robovi, Ja sam zabranio nasilje samom Sebi i učinio sam vam ga zabranjenim među vama i nemojte jedni drugima činiti nasilje. O robovi Moji, to su zaista vaša djela, bilježit ću ih vama, a zatim ću vam ih predočiti, pa ko nađe dobro neka se zahvali Allahu, Uzvišenom i Blagoslovljenom, a ko nađe drugačije - pa neka ne kori nikog osim sebe." I riječi Uzvišenog:

"Allah će, zaista, brzo obračunati", tj. obračunat će se sa svim stvorenjima kao što bi se obračunao sa jednom osobom. Kao što kaže Uzvišeni:

"Stvoriti sve vas i sve vas oživiti isto je kao i stvoriti i oživiti jednog čovjeka", i kaže Uzvišeni:

"I naređenje je Naše samo jedna riječ - sve bude u tren oka."/54:50/

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْآزِفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَٰظِمِينَ ۚ
مَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴿١٨﴾ يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا
تُخْفِي الصُّدُورُ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ ۖ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ
لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍ ۗ إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾

"I upozori ih na Biliski dan, kada će srce do grkljana doprijeti i popriječiti se, kada nevjernici ni prisna prijatelja ni posrednika neće imati koji će uslišan biti."/18/ "On zna pogiede koji kriomice u ono što je zabranjeno gledaju, a i ono što grudi kriju"; /19/ "Allah će po pravdi presuditi, a oni kojima se pored Njega klanjaju - neće ni po čemu suditi. Allah, zaista sve čuje i sve vidi."/20/

Bliski dan (Jevmul-Azife) jedno je od imena Sudnjeg dana. To je ime dobio po tome što se bliži njegovo vrijeme, kao što kaže Uzvišeni:

"Ljudima se bliži čas polaganja računa njihova." I riječi Uzvišenog i Blagoslovljenog: ***"Kada će srca do grkljana dopriječi i popriječiti se."*** Katade kaže: "Kada se srca popriječe u grkljanima od straha, pa ne izlaze niti se vraćaju na svoje mjesto." A riječ "kazimin", tj. (šutjet će) neće govoriti niko osim sa Njegovom dozvolom.

"Na dan kada Džibril i meleki budu u redovima poredani, kada će samo onaj kome Svemilosni dozvoli govoriti, a istinu će reći."/78:38/ i riječi Uzvišenog:

"Kada nevjernici ni prisna prijatelja ni posrednika neće imati koji će usilšan biti", tj. oni koji budu učinili nasilje sebi tako što su Allahu, dž.š., pripisivali druga neće imati nikoga bliskog među njima koji bi im mogao koristiti niti zagovornika koji bi se zauzeo za njih, naprotiv, sve veze sa bilo kakvim dobrom će se pokidati. I riječi Uzvišenog:

"On zna pogiede koji kriomice u ono što je zabranjeno gledaju, a i ono što grudi kriju", obavještava Uzvišeni o Svom savršenom i potpunom znanju, koje obuhvaća sve, kako bi ljudi bili oprezni u pogledu Njegovog znanja o njima i da bi se stidjeli Allaha, dž.š., bojali Ga se i čuvali, kao oni koji znaju da ih On vidi. Zaista Uzvišeni zna oko koje gleda u haram, pa makar ono izgledalo pošteno, i zna ono što skrivaju prsa. I kaže Uzvišeni: ***"Allah će po pravdi presuditi"***, tj. sudit će pravedno.

"...a oni koji, pored Njega, obožavaju", tj. od idola, kumira i božanstava, ***"Neće ni po čemu suditi"***, tj. neće posjedovati ništa, niti će po čemu suditi; ***"Allah, zaista, sve čuje i sve vidi"***, tj. čuje riječi Svojih stvorenja, vidi ih, pa upućuje koga hoće, a ostavlja u zabludi koga hoće, i On je pravedni sudija u svemu tome.

أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوا۟ هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٢١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَكَفَرُوا۟ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ ۖ إِنَّهُۥ قَوِىٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٢﴾

"Zašto oni ne putuju po svijetu, pa da vide kakav je kraj bio onih prije njih? Bili su od njih moćniji i više tragova su na Zemiji ostavili, ali ih je Allah, zbog grijehova njihovih, kaznio i nije im bilo od Allahove kazne zaštitnika."/21/ "Allah ih je kaznio zato što su poricali jasne dokaze koje su im posianici njihovi donosili; On je, zaista, Moćan, On strahovito kažnjava."/22/

Kaže Uzvišeni: ***"Zašto oni ne putuju"***, tj. ovi nevjernici,

"Po svijetu, pa da vide kakav je kraj bio onih prije njih?", onih naroda koji su nijekali svoje vjerovjesnike, a.s., i šta su dobili kao kaznu za to iako su bili silniji od ovih. ***"I više su tragova na Zemiji ostavili"***, i mnoga velika zdanja. I pored takve snage i velike moći Allah ih je kaznio zbog njihovog grijeha.

"I nije im bilo od Allahove kazne zaštitnika", tj. nije ih čuvao niko od Allahove kazne. ***"Allah ih je kaznio zato što su poricali jasne dokaze koje su im posianici njihovi donosili"***, tj. oni nisu vjerovli i poricali su usprkos jasnim dokazima i argumentima. ***"I Allah ih kaznio"***, tj. uništio ih je i razbio, a sve kafire čeka isto.

"On je zaista moćan, On strahovito kažnjava", tj. Njegova je kazna žestoka, nesnošljiva i bolna. Da nas Uzvišeni, Blagoslovljeni, sačuva od nje!

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ وَقَٰرُونَ فَقَالُوا۟ سَٰحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾ فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ مِنْ عِندِنَا قَالُوا۟ ٱقْتُلُوٓا۟ أَبْنَآءَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ وَٱسْتَحْيُوا۟ نِسَآءَهُمْ ۚ وَمَا كَيْدُ ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِىٓ أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٦﴾ وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُم مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَّا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٧﴾

"Mi smo poslali Musaa sa znamenjima Našim i dokazom jasnim"/23/ "Faraonu i Hamanu i Karunu, ali su oni rekli: 'Čarobnjak i lažov!'"/24/ "A kada im je on donio istinu od Nas, rekli su: 'Ubijajte mušku djecu onih koji s njime vjeruju, a ostavljajte u životu njihovu žensku djecu!' - Ali, spletke su nevjernika uvijek uzaludne."/25/ "'Pustite vi meni' - reče Faraon - 'da ubijem Musaa, a on neka traži pomoć od Gospodara svoga, jer se bojim da vam on vjeru vašu ne izmijeni ili da u zemiji nered ne izazove.'"/26/ "Musa reče: 'Molim Gospodara svoga i Gospodara vašeg da me zaštiti od svakog oholog koji ne vjeruje u Dan u kome će se račun polagati!'"/27/

Tješeći Svoga poslanika, Muhammeda, a.s., i donoseći mu radosnu vijest, Allah, dž.š., govoreći o tome kako ga je njegov narod lažnim smatrao, kaže da njemu pripada lijep završetak i pomoć na dunjaluku i na ahiretu, kao što je pomagao Musaa,

a.s., i poslao ga sa jasnim znakovima, i zato kaže Uzvišeni:

"...sa znamenjima Našim i dokazom jasnim." Riječ "sultan" znači dokaz i argument ***"Faraonu"***, a to je koptski kralj u Egiptu, ***"i Hamanu"*** - to je njegov ministar, ***"i Karunu"*** - najbogatiji čovjek u njegovom vremenu. ***"Ali su oni rekli: 'Čarobnjak i lažov!'"***, tj. smatrali su ga lažovom i optužili ga da je luđak i čarobnjak.

"A kada im je došao s Istinom od Nas", tj. kad im je došao s dokazom koji upućuje na njegovo poslanstvo njima, ***"Rekli su: 'Ubijajte mušku djecu onih koji s njime vjeruju.'"*** Ovo je druga naredba za ubijanje muškaraca Benu-Israila, a što se tiče prve, bila je zbog bojazni za dolazak Musaa, a.s., ili zbog poniženja ovog naroda i umanjenja njihovog broja, a druga naredba bila je zbog toga što su Musaa, a.s., smatrali lošim znakom za njih i zato su rekli:

"Zlostavljani smo prije nego što si nam došao, a i nakon što si nam došao!" I riječi Uzvišenog:

"Ali spletke nevjernika uvijek su uzaludne", tj. njihove spletke su propale.

"'Pustite vi meni' - reče Faraon - 'da ubijem Musaa, a on neka traži pomoć od Gospodara svoga'", tj. ne prezam od toga, a to je krajnji stepen nevjerstva, i poricanja, prkosa i tvrdoglavosti. I riječi Uzvišenog:

"Jer se bojim da vam on vjeru vašu ne izmijeni, ili da u zemlji nered ne izazove", tj. Faraon se boji da ne zavede Musa, a.s., ljude i da im ne promijeni vjeru, kao što to kaže primjer: Postao je Faraon opominjač i savjetnik, sažaljiv prema ljudima zbog Musaa, a.s.

"Musa reče: 'Ja sam se zaklonio kod Gospodara svoga i vašega od svakog oholog, koji ne vjeruje u Dan u kome će se račun polagati", tj. pošto su do njega dospjele riječi Faraona.

"'Pustite vi meni' - reče Faraon - 'da ubijem Musaa.'" Musa, a.s., rekao je: "Zaklonio sam se i našao zaštitu kod Allaha." I zato je rekao:

"Ja sam se zaklonio kod Gospodara svoga i vašega". U hadisu od Ebu- Musaa, r.a., kaže se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada se bojao nekog, govorio: "O Allahu, mi Ti se utječemo od njihova zla i od Tebe tražimo zaštitu." (Allahume inna neuzu bike min u šururihim ve nedreu bike fi nuhu rihim.)

وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ
إِيمَٰنَهُۥٓ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَن يَقُولَ رَبِّىَ ٱللَّهُ وَقَدْ جَآءَكُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ مِن
رَّبِّكُمْ ۖ وَإِن يَكُ كَٰذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُۥ ۖ وَإِن يَكُ صَادِقًا يُصِبْكُم
بَعْضُ ٱلَّذِى يَعِدُكُمْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ يَٰقَوْمِ لَكُمُ
ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ظَٰهِرِينَ فِى ٱلْأَرْضِ فَمَن يَنصُرُنَا مِنۢ بَأْسِ ٱللَّهِ إِن جَآءَنَا ۚ
قَالَ فِرْعَوْنُ مَآ أُرِيكُمْ إِلَّا مَآ أَرَىٰ وَمَآ أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٢٩﴾

"A jedan čovjek, vjernik, iz porodice Faraonove, koji je krio vjerovanje svoje, reče: 'Zar da ubijete čovjeka zato što govori: 'Gospodar moj je Allah!', a donio vam je jasne dokaze od Gospodara vašeg? Ako je lažov, njegova će laž njemu nauditi, a ako govori istinu, onda će vas stići bar nešto od onoga čime vam prijeti; zaista Allah neće ukazati na Pravi put onome koji u zlu pretjeruje i koji mnogo laže.'"/28/ "'O narode moj, danas vama pripada vlast i vi dominirate u zemlji, pa ko će nas odbraniti od Allahove kazne ako nas ona stigne?' A Faraon reče: 'Savjetujem vam samo ono što mislim, a na pravi put ću vas samo ja izvesti.'"/29/

Poznato je da je ovaj čovjek vjernik bio Kopt iz porodice Faraonove, a nije bio Israelićanin. Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Nije niko vjerovao iz porodice Faraonove, osim ovog čovjeka i žene Faraonove, a taj je čovjek onaj koji je rekao:

'O Musa, glavešine se dogovaraju da te ubiju' /28:20/. On je skrivao svoju vjeru od svog naroda i nije je pokazivao osim u ovom danu kada je Faraon rekao:

"Pustite vi meni da ubijem Musaa", i spopala je čovjeka srdžba u ime Uzvišenog, kao što to stoji u hadisu: /60/ "Najveći je džihad reći istinu pred vladarom tiraninom." I nema veličanstvenije riječi od ove koju je rekao Faraonu:

"Zar da ubijete čovjeka zato što govori: 'Gospodar moj je Allah', a donio vam je jasne dokaze od Gospodara vašeg", tj. kako možete ubiti čovjeka samo zato što govori: "Moj Gospodar je Allah", a predočio vam je dokaz za dokazom o potvrdi onog s čim je došao od Istine. A zatim je nastavio raspravljati i kaže:

"Ako je lažov, njegova će laž njemu nauditi, a ako govori istinu, onda će vas stići bar nešto od onoga čime vam prijeti." Znači, ako vam nije pokazao istinitost svojih riječi, pametno je da ga ostavite i da ga ne uznemiravate. A ako je lažac, pa Allah će ga kazniti na dunjaluku i ahiretu; ako bude istinu govorio a vi ga budete zlostavljali, zadesit će vas dio kazne kojom vam prijeti na dunjaluku i ahiretu. I tako nas obavještava Allah, dž.š., o Musau, a.s., i da je

tražio od Faraona i njegova naroda blagost i razumijevanje, u riječima Uzvišenog:

"Još davno prije njih Mi smo Faraonov narod u iskušenje stavili, kada im je došao plemeniti poslanik." "Ispunite prema meni ono što ste dužni, o Allahovi robovi, jer ja sam vam poslanik pouzdani. I ne uzdižite se iznad Allaha, ja vam donosim dokaz očevidni, i ja se obraćam i svom i vašem Gospodaru da me ne kamenujete. A ako mi ne vjerujete onda me na miru ostavite." /44:17-21/ Isto je tako rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s., Kurejšijama, da ga ostave da poziva Allahove robove Uzvišenom Allahu, da se ne ponašaju loše, i da održavaju rodbinske veze između njega i njih tako što će se sustegnuti od zlostavljanja. Rekao je Uzvišeni Allah:

"Reci: 'Ne tražim za ovo nikakvu drugu nagradu osim pažnje rodbinske'"/42:23/, tj. da me ne zlostavljate, pa između vas i mene su rodbinstvo, i da me ostavite na miru u pogledu obraćanja ljudima. Primirje sklopljeno na Hudejbiji počivalo je na ovome, i bila je to očita pobjeda. I riječi Uzvišenog:

"Jer Allah neće ukazati na Pravi put onome koji u ziu pretjeruje i koji mnogo laže", tj. kada bi bio onaj koji vas poziva Allahu od onih koji pretjeruju i koji mnogo lažu, ne bi ga Allah uputio i usmjerio na ovo što vidite u pravilnosti njegovog poziva i djela i ispravnosti njegovog programa (puta). Zatim je rekao vjernik, upozoravajući svoj narod da bi im Allah mogao uskratiti blagodati i sručiti na njih Svoju osvetu:

"O narode moj, danas vama pripada vlast i vi dominirate u zemlji", tj. vama pripadaju vlast i počasti, i vaša je riječ izvršna (posljednja), te sve Njegove blagodati popratite sa zahvalom i priznanjem Njegova poslanika, i pripazite se Njegove kazne ako Ga zaniječete.

"Pa ko će nas obraniti od Allahove kazne ako nas ona stegne?", tj. ništa vam neće koristiti ova vojska i odredi ako Allah htjedne kazniti nas. Faraon odgovara na ovo na što ga upozorava ovaj upućeni čovjek - vjernik: ***"Savjetujem vam ono samo što mislim"***, tj. savjetujem ja vama samo ono što želim samom sebi. Faraon je slagao jer je sigurno znao ispravnost i tačnost Musaove poslaničke misije, kao što su to riječi Uzvišenog:

"I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita." /27:14/

I Njegove riječi:

"A na Pravi ću vas put samo ja izvesti", tj. na put Istine i Upute. I ovdje je slagao, također, i u tom je obmanuo svoj narod. U hadisu stoji: /61/ "Neće umrijeti ni jedan vođa na dan kad umre, a bude varao svoje pristalice, a da će osjetiti dženetskog mirisa, a njegov se miris prostire na rastojanju od petsto godina." Allah upućuje na ono što je tačno.

وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ يَٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُم مِّثْلَ يَوْمِ ٱلْأَحْزَابِ ﴿٣٠﴾
مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا
لِّلْعِبَادِ ﴿٣١﴾ وَيَٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ ٱلتَّنَادِ ﴿٣٢﴾ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ
مَا لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ جَآءَكُمْ
يُوسُفُ مِن قَبْلُ بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ مِّمَّا جَآءَكُم بِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ
قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ ٱللَّهُ مِنۢ بَعْدِهِۦ رَسُولًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ
مُّرْتَابٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ ۖ كَبُرَ
مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ
مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾

"A onda, onaj koji je vjerovao reče: 'O narode moj, bojim se da i vas ne stigne ono što je stigio narode koji su se protiv poslanika bili urotili", /30/ "kao što je to bilo sa Nuhovim narodom, i Adom i Semudom, i onima poslije njih. - A Allah nije nepravedan prema robovima Svojim."/31/ "O narode moj, plašim se šta će biti s vama na Dan kada jedni druge budete dozivali", /32/ "na Dan kada budete okrenutih leđa uzmicali, kada vas od Allaha niko neće moći zaštititi. A onoga koga Allah u zabludu stavi, tome nema uputitelja."/33/ "Jusuf vam je, još davno, donio jasne dokaze, ali vi ste stalno sumnjali u ono šta vam je donio. A kad je on umro, vi ste rekli: 'Allah više neće poslije njega poslati poslanika!' Eto, tako Allah stavlja u zabludu svakog ko u ziu pretjeruje i sumnja", /34/ "one koji o Allahovim znamenjima raspravljaju, iako im nikakav dokaz nije došao. Veoma je prezreno raspravljanje kod Allaha i kod onih koji vjeruju - Tako Allah pečati srce svakog silnika."/35/

Reče vjernik iz porodice Faraonove: ***"O narode moj, bojim se da i vas ne stigne ono što je stigio narode koji su se protiv poslanika bili urotili"***, kao što se desilo sa Nuhovim narodom, Adovim i Semudovim, i drugim poslije njih. Zadesila ih je Allahova kazna i niko od njih nije je mogao spriječiti.

"A Allah nije nepravedan prema robovima Svojim", tj. razlog njihova uništenja jeste poricanje i nepriznavanje Njegovih poslanika, a.s. A zatim kaže:

"O narode moj, plašim se šta će biti s vama na dan kada jedni druge budete dozivali." To znači, na Sudnjem danu ljudi će se međusobno dozivati zbog užasa koji će ih zadesiti. Ima mišljenja (da ovo znači) da će se međusobno dozivati

stanovnici Dženneta a, također, i stanovnici Džehennema. I riječi Uzvišenog:

"Na dan kada budete okrenutih leđa uzmicali", tj. bježali,

"Kada vas od Allaha niko neće moći zaštititi", tj. neće vas moći niko odbraniti od Njegove kazne.

"A onoga koga Allah u zabludu stavi, tome nema uputitelja", tj. niko (osim Allaha) ne može uputiti onoga koga je Allah stavio u zabludu. I Njegove riječi:

"Jusuf vam je, još davno, donio jasne dokaze", znači poslao je Allah, dž.š., stanovnicima Egipta Jusufa, a.s., prije Musaa, a.s., i nisu se pokoravali Jusufu, osim zbog ministarske funkcije i dunjalučkog položaja, i zato kaže Uzvišeni:

"...ali vi ste stalno sumnjali u ono što vam je donio. A kada je on umro, vi ste rekli: 'Allah više neće poslije njega poslati poslanika!'", tj. dojadilo vam je i rekli ste to i priželjkujući, da Allah poslije njega neće poslati poslanika, a to je sve zbog njihova nevjerstva i nijekanja.

"Eto, tako Allah stavlja u zabludu svakog ko (u ziu) pretjeruje i sumnja", kao što je ovo vaše stanje, tako će biti stanje onoga koga Allah stavi u zabludu zbog njegova pretjerivanja u njegovim djelima i sumnje njegova srca; a zatim kaže Uzvišeni:

"...one koji o Allahovim znamenjima raspravljaju iako im nikakav dokaz nije došao", tj. oni koji zamjenjuju Istinu neistinom, a za to nemaju dokaza niti argumenata pa se Allah, dž.š., srdi na takve najžešćom srdžbom, i zato kaže Uzvišeni:

"Veoma je prezreno raspravljanje kod Allaha i kod onih koji vjeruju", tj. i vjernici, također, mrze one koji se odlikuju tim osobinama, i Allah će im zapečatiti njihova srca kao kaznu za ono što su uradili, te neće preporučivati dobro niti će ukazivati na zlo, i zato kaže Uzvišeni: ***"Tako Allah pečati srce svakog oholog"***, tj. ona (srca) koja su ohola u odnosu na Istinu, ***"silnika"***. Katade kaže: "Silni se prepoznaju po ubijanju bez opravdanog razloga." A Allah najbolje zna.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٰهَٰمَٰنُ ٱبْنِ لِى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَبْلُغُ
ٱلْأَسْبَٰبَ ﴿٣٦﴾ أَسْبَٰبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ
كَٰذِبًا ۚ وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۚ وَمَا
كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِى تَبَابٍ ﴿٣٧﴾

"'O Hamane' - reče Faraon - 'sagradi mi jedan toranj ne bih li stigao do staza", /36/ "staza nebeskih, ne bih li se popeo do Musaova Boga, a ja smatram da je on, zaista, lažac.' I eto tako su se Faraonu njegova ružna djela učinila ljepim, i on je bio odvraćen od Pravog puta, a lukavstvo se Faraonovo završilo na njegovu štetu." /37/

Uzvišeni nas obavještava o oholosti i drskosti Faraona u poricanju Musaove, a.s., misije: naredio je svom ministru Hamanu da mu gradi ogroman toranj, dvorac, "...ne bih li stigao do staza nebeskih", tj. do njegovih vrata i staza.

"Ne bih li se popeo do Musaova Boga. A ja smatram da je on, zaista, lažac", tj. da laže Musa, a.s., da ga je Allah, dž.š., poslao njemu.

"I eto, tako su se Faraonu njegova ružna djela učinila ljepim, i on je bio odvraćen od Pravog puta", tj. tako što je radio ovo čime je želio zavesti i dovesti ih do toga da poriču poslanstvo Musaa, a.s., ali:

"...a spletka Faraonova samo je na štetu", tj. na štetu, gubitku.

وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ
سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٣٨﴾ يَٰقَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا مَتَٰعٌ وَإِنَّ ٱلْءَاخِرَةَ
هِىَ دَارُ ٱلْقَرَارِ ﴿٣٩﴾ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا
مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا
بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

"I onaj koji je vjerovao reče: 'O narode moj, mene slijedite , ja ću vam na Pravi put ukazati!'"/38/ "O narode moj, život na ovom svijetu samo je uživanje, a drugi je svijet, zaista, Kuća vječna."/39/ "Ko učini zlo, samo će zbog njega biti kažnjen, a ko učini dobro - bio muškarac ili žena, a vjernik je - taj će u Džennet ući; u njemu će bez računa biti opskrbljeni."/40/

Vjernik iz porodice Faraonove govori svom narodu. ***"O narode moj, mene slijedite, ja ću vam na Pravi put ukazati!"***, tj. ja sam taj koji će vam ukazati na put spasa, a ne Faraon, koji laže vama, a zatim vam je počeo uskraćivati ovosvjetska dobra koja su vas spriječila da vjerujete u poslaničku misiju Musaa, a.s., pa kaže:

"Život na ovom svijetu samo je uživanje", tj. kratko (malo) i prolazno.

"...a onaj je svijet, zaista, Kuća vječna", tj. nema joj nestanka, ili će se uživati ili će se patiti. I zato kaže Uzvišeni:

"Ko učini zlo, samo će zbog njega biti kažnjen", tj. jednom kaznom.

"A ko učini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, taj će u Džennet ući, u njemu će bez računa biti opskrbljeni.", tj. neće se opskrba određivati shodno nagradi, nego će Allah nagraditi iz obilja Njegova bez nestanka i bez računa. Allah je Onaj Koji ukazuje na ispravno mišljenje.

* وَيَٰقَوْمِ مَا لِيٓ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ وَتَدْعُونَنِيٓ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٤١﴾
تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِٱللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِۦ مَا لَيْسَ لِي بِهِۦ عِلْمٌ وَأَنَا۠ أَدْعُوكُمْ
إِلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلْغَفَّٰرِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِيٓ إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُۥ دَعْوَةٌ فِي ٱلدُّنْيَا
وَلَا فِي ٱلْءَاخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱلْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٤٣﴾
فَسَتَذْكُرُونَ مَآ أَقُولُ لَكُمْ ۚ وَأُفَوِّضُ أَمْرِيٓ إِلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٤٤﴾
فَوَقَىٰهُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُوا۟ وَحَاقَ بِـَٔالِ فِرْعَوْنَ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٥﴾
ٱلنَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ۚ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدْخِلُوٓا۟
ءَالَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٦﴾

"O narode moj! Šta je ovo? Ja vas pozivam u spas, a vi mene pozivate u vatru"; /41/ "Pozivate me da ne vjerujem u Allaha i da prihvatim Njemu ravnim onoga o kome baš ništa ne znam, a ja vas pozivam Sliome, Onome Koji mnogo prašta."/42/ "Nema nimalo sumnje u to da se ono čemu vi mene pozivate neće nikom ni na ovom ni na onom svijetu odazvati, i da je naš povratak Allahu i da će mnogobošci stanovnici u ognju biti."/43/ " Pa, sjetit ćete se ovog što vam kažem! A ja Allahu prepuštam svoj slučaj; Allah, uistinu, robove Svoje vidi."/44/ "I Allah ga je sačuvao od zla onog što su spletkarili, a Faraonove pristalice zla patnja zadesi."/45/ "Vatra kojoj će izloženi jutrom i večerom biti, a kada nastupi Čas: Uvedite Faraonove ljude u patnju najtežu!"/46/

Kaže njima vjernik iz porodice Faraonove: "Šta je meni? Ja vas pozivam u spas!", a to je obožavanje Allaha Jedinog, Koji nema ortaka i priznanje Njegovog Poslanika, s.a.v.s., kojeg je poslao vama.

"A vi mene pozivate u Vatru: pozivate me da ne vjerujem u Allaha i da prihvatim Njemu ravnim onoga o kome baš ništa ne znam", tj. iz neznanja i bez dokaza. ***"A ja vas pozivam Sliome, Onome Koji mnogo prašta"***, tj. On i pored Svoje sile i gordosti prašta grijehe onom ko Mu se iskreno pokaje.

"Nema nimalo sumnje u to da se ono čemu vi mene pozivate", tj., uistinu, onaj (od kipova) kojem vi mene pozivate,

"Neće nikom ni na ovom ni na onom svijetu odazvati", tj. ovi kumiri ne odazivaju se moliocu ni na dunjaluku niti na ahiretu. I ovo je kao riječi Uzvišenog:

"Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, klanjaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati i koji su prema njihovim molbama ravnodušni. Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se klanjali." /46:5,6/ I riječi Uzvišenog: ***"I da je naš povratak Allahu"***, tj. na budućem svijetu, pa će biti nagrađen svako prema svojim djelima i zato kaže:

"I da će mnogobošci stanovnici u ognju biti", tj. vječno će u njemu boraviti zbog njihova pretjerivanja, tj. širka (pripisivanja Allahu, dž.š., druga): ***"Pa, sjetit ćete se ovog što vam kažem"***, tj. znat ćete ispravnost ovoga što vam govorim.

"A ja Allahu prepuštam svoj slučaj", tj. ja se oslanjam na Allaha i od Njeg pomoć tražim; ja se od vas ograđujem.

"Allah, uistinu, robove Svoje vidi", tj. od njih vidi, Uzvišen je i On je čist, pa upućuje onoga ko zaslužuje uputu, a ostavlja u zabludi onog što zaslužuje zabludu, Njemu pripada potpuna mudrost i dostavljeni argument i izvršna moć. I riječi Uzvišenog: ***"I Allah ga je sačuvao od zla onog što su spletkarili"***, tj. sačuvao ga je na dunjaluku, tj. spasio ga Uzvišeni zajedno sa Musaom, a.s., od potopa, i na ahiretu sačuvat će ga od vatre i uvest će ga u Džennet.

"A Faraonove pristalice zla patnja snađe", a to je potop, a zatim prelazak iz njega u Džehennem. Zaista će biti izloženi vatri jutrom i večerom, do Sudnjeg dana, i kada dođe Sudnji dan bit će prebačeni iz kaburskog azaba u džehenemsku kaznu, i zato kaže Uzvišeni:

"A kada nastupi Čas: 'Uvedite Faraonove ljude u patnju najtežu.'" Ehli-Sunne vel-džemaa pozivaju se na ovaj ajet kod dokazivanja kazne u Berzehu (u kaburu), tačnije, na riječi Uzvišenog:

"Vatra kojoj će izloženi jutrom i večerom biti."

Bilježi Buharija od Aiše, r.a.: /62/ "Da je židovka došla kod nje i rekla: 'Utječemo se Allahu od kaburske kazne', pa je upitala Aiša, r.a., Allahova Poslanika, s.a.v.s., o kaburskoj kazni, pa je rekao, s.a.v.s.: 'Da, kaburska kazna je istina.' Aiša je, r.a., rekla: 'Ja nisam vidjela Allahova Poslanika da je završio namaz a da nije zatražio zaštitu od kaburskog azaba.'" Hadisa o kaburskoj kazni ima vrlo mnogo. Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Mes'uda, r.a., između ostalog što je rekao: "...zaista duše sljedbenika Faraona bit će u utrobama crnih ptica, bit će jutrom u Džehennemu i bit će večerom, i to je izlaganje Vatri (koja se spominje u ajetu)." Ebu-Seid el-Hudrij, r.a., prenosi od Allahova Poslanika, s.a.v.s., koji je pričao o sebi: /63/ "...a zatim sam doveden do mnogobrojnih Allahovih stvorenja, ljudi, svaki među njima ima stomak kao ogromnu kuću, okovani sa pristalicama Faraonovim, a pristalice Faraonove izlažu se Džehennemu jutrom i večerom. A kada nastupi čas:

Uvedite Faraonove ljude u patnju najtežu! Pristalice su Faraonove kao zatrovane deve koje gaze kamenje i drveće a ništa ne razumiju."

وَإِذْ يَتَحَآجُّونَ فِي ٱلنَّارِ فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟
لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا
مِّنَ ٱلنَّارِ ﴿٤٧﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُلٌّ فِيهَآ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ
ٱلْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ فِي ٱلنَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ
عَنَّا يَوْمًا مِّنَ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٩﴾ قَالُوٓا۟ أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ
قَالُوا۟ بَلَىٰ ۖ قَالُوا۟ فَٱدْعُوا۟ ۗ وَمَا دُعَٰٓؤُا۟ ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿٥٠﴾

"I kada se u Vatri budu prepirali, a oni koji su bili potlačeni reknu glavešinama svojim: 'Mi smo vama bili sljedbenici, možete li nas makar malo vatre osloboditi?'", /47/ "onda će glavešine reći: 'Doista smo svi u njoj! Allah je presudio među robovima.'"/48/ "I oni koji će u Vatri biti govorit će čuvarima džehenemskim: 'Zamolite Gospodara svoga da nam bar jedan dan patnju ublaži!'" /49/ "'A zar vam posianici vaši nisu jasne dokaze donosili?' - upitat će oni. - 'Jesu!' - odgovorit će. - 'Molite onda vi!' - reći će oni. Ali će molba onih koji nisu vjerovali uzaludna biti." /50/

Obavještava Uzvišeni o prepirci i svađi stanovnika Džehennema u Džehennemu, a Faraon i njegov narod će biti među njima, pa će slabi, a bili su sljedbenici onih koji su se smatrali velikim (vođe, gospoda i velikaši) reći: ***"Mi smo vama bili sljedbenici"***, tj. pokoravali smo vam se u nevjerovanju. ***"Možete li od nas dio vatre odagnati?"***, tj. biste li mogli bar dio patnje primiti na sebe umjesto ***"Onda će glavešine reći: 'Doista smo svi u njoj'"***, tj. dovoljno je to što mi imamo (podnosimo) od kazne.

"Allah je presudio među robovima", tj. podijelio je među nama kaznu onoliko koliko ko zaslužuje, svakome od nas.

"I oni koji će u Vatri biti govorit će čuvarima džehenemskim: 'Zamolite Gospodara svoga da nam bar jedan dan patnju ublaži!'", pa pošto spoznaju da im Allah neće uslišiti njihovu dovu, niti će je slušati, naprotiv, On kaže:

"'Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite', reći će On."/23:108/ Molit će čuvare da traže za njih olakšanje kazne pa makar jedan dan. Oni će im odgovoriti:

"A zar vam posianici vaši jasne dokaze nisu donosili?", tj. zar vam nisu došli argumenti jezicima poslanika?

"'Jesu!' - odgovorit će - 'Molite onda vi'", tj. molite vi lično za vas, mi s vama nemamo ništa. Vi kad biste molili, ne bi vam se udovoljilo. ***"Ali će molba onih koji nisu vjerovali uzaludna biti"***, tj. neće biti primljena niti uslišana.

إِنَّا لَنَنصُرُ
رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ ٱلْأَشْهَٰدُ ﴿٥١﴾ يَوْمَ
لَا يَنفَعُ ٱلظَّٰلِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ ۖ وَلَهُمُ ٱللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوٓءُ ٱلدَّارِ ﴿٥٢﴾ وَلَقَدْ
ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْهُدَىٰ وَأَوْرَثْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَٰبَ ﴿٥٣﴾ هُدًى وَذِكْرَىٰ
لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٥٤﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ وَسَبِّحْ
بِحَمْدِ رَبِّكَ بِٱلْعَشِىِّ وَٱلْإِبْكَٰرِ ﴿٥٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ
بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ أَتَىٰهُمْ ۙ إِن فِى صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَّا هُم بِبَٰلِغِيهِ ۚ فَٱسْتَعِذْ
بِٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٥٦﴾

"Mi ćemo, doista, pomoći posianike Naše i one koji vjeruju u životu na ovom svijetu, a i na Dan kad se dignu svjedoci", /51/ "na Dan kad mušricima pravdanje njihovo od koristi neće biti; njih će prokletstvo i najgore prebivalište čekati." /52/ "Mi smo Musau uputu dali i sinovima Israilovim u nasljedstvo Knjigu ostavili", /53/ "da bude uputstvo i opomena onima koji pameti budu imali."/54/ "Pa ti budi strpljiv - Allahovo je obećanje istina - i moli da ti budu oprošteni tvoji grijesi, i Gospodara svoga slavi i hvali večerom i jutrom!" /55/ "Oni koji o Allahovim znamenjima raspravljaju, lako im nikakav dokaz nije došao, u srcima njihovim je samo oholost koja ih neće dovesti do cilja željenog, pa moli od Allaha zaštitu, jer On, uistinu, sve čuje i sve vidi."/56/

I riječi Uzvišenog:

"Mi ćemo, doista, pomoći posianike Naše i one koji vjeruju u životu na ovom svijetu, a i na Dan kad se dignu svjedoci." Postavlja pitanje Ibn Džerir, Allah mu se smilovao, vezano za ovaj ajet, i kaže: "Znamo da su neke vjerovjesnike, s.a.v.s., ubili upravo njihovi narodi, kao što su: Jahjaa, Zekerijaa i Šuajba, a među njima je bilo i onih koji su ih napustili kao muhadžiri, kao što je - Ibrahim, a.s. Među njima bio je i onaj koji je uzdignut na nebo, kao Isa, a.s., pa gdje je ta pomoć na ovom svijetu?" Zatim on sam daje na to dva odgovora. Prvi od njih je: da je ova izjava (ajet) općeg karaktera, ali da joj je cilj internog karaktera, a to je dopušteno u jeziku. Drugi: da se pod pomoći misli na njihovo podržavanje protiv onih koji ih zlostavljaju, svejedno bilo to u njihovom prisustvu ili u odsutnosti, ili poslije njihove smrti, kao što se desilo s ubicama Jahjaa, Zekerijaa i Šuajba. Allah im je dao neprijatelje koji su ih ponizili i prolijevali njihovu krv. Već je spomenuto da je Nemruda Allah kaznio onako kako kažnjava Silni i Moćni. A onima koji su htjeli razapeti Mesiha, a.s., (židovi) Allah, dž.š., dao je kao kaznu Rimljane koji su ih ponizili i obezvrijedili ih, i Allah ih je uzdigao iznad njih. A zatim

će prije Sudnjeg dana sići Isa, sin Merjemin, a.s., kao pravedni imam i sudija, pa će ubiti Mesiha Dedžala i njegove pristaše među židovima, i ubit će svinju, razbiti krst i ukinuti džizju. Neće uvažavati ništa drugo do islam. A ovo će biti velika pobjeda i pomoć. I ovo je Allahov zakon među Njegovim stvorenjima, da potpomaže Svoje robove vjernike na ovom svijetu i da ih utješi od onih koji su ih zlostavljali, i tako je Allah, dž.š., pomogao Svoga vjerovjesnika Muhammeda, s.a.v.s., i njegove ashabe nad onim koji su im se suprotstavljali i borili se protiv njega, koji ga nisu priznali, borili se protiv njega i smatrali ga lažnim. Pa je dato da Allahova riječ bude gornja, a njegova vjera dođe do izražaja nad svim drugim vjerama, i pokorio mu se sav Arapski poluotok, i ljudi su ulazili u vjeru u skupinama. A zatim su nastavili njegove halife dostavljati njegovu misiju i širiti Allahovu, dž.š., vjeru, i pozivati Allahove robove Allahu, pa su osvojili srca i oslobodili države (od kufra), tako da se Muhammedova, a.s., misija proširila istočno i zapadno i ostat će ova vjera dominantna i potpomognuta do Sudnjeg dana, i zato kaže Uzvišeni:

"Mi ćemo, doista, pomoći poslanike naše i vjernike u životu na ovom svijetu, a i na Dan kad se dignu svjedoci", tj. na Dan sudenja pomoć će biti zapaženija, veća i očitija; i riječi Uzvišenog:

"Na Dan kad mušricima pravdanje njihovo neće od koristi biti", tj. neće im biti prihvaćena pravdanja niti njihovo iskupljenje; ***"Njih će čekati prokletstvo"***, tj. odbijanje i odbacivanje od milosti ***"...i najgore prebivalište čekati"***; tj. ružan li je njihov stan, boravište i završetak.

"Mi smo Musau uputu dali i sinovima Israilovim u nasljedstvo Knjigu ostavili", a to je ono što je poslao Allah, dž.š., po njemu od upute i svjetla.

"I sinovima Israilovim u nasljedstvo Knjigu ostavili", tj. učinili smo im završnicu lijepom, dali smo im u naslijeđe zemlju Faraonovu i njegov posjed za pokazani sabur i za pokornost Allahu, i za slijeđenje Njegova poslanika Musaa, s.a.v.s.; i Knjigu im je dao u naslijeđe, a to je Tevrat. ***"I da bude uputstvo i opomena onima koji pameti budu imali"***, a to su zdravi i razumni. I riječi Uzvišenog: ***"pa ti budi strpljiv..."***, tj. o Muhammede.

"Allahovo je obećanje istina.", tj. Mi smo ti obećali da lijep završetak čeka tebe i one koji budu tebe slijedili, a Allah neće iznevjeriti obećanje. I riječi Uzvišenog: ***"I moli da ti budu oprošteni tvoji grijesi."*** Ovo je poticaj ummetu na istigfar (traženje oprosta grijeha).

"I Gospodara svoga slavi i hvali večerom", tj. krajem dana i početkom noći ***"I jutra"***, tj. početkom dana i krajem noći. I riječi Uzvišenog:

"Doista, oni koji o Allahovim znamenjima raspravljaju iako im nikakav dokaz nije došao." Odbacuje Istinu za neistinu, bez ikakava dokaza i argumenta od Allaha, dž.š. ***"U srcima njihovim samo je oholost koja ih neće dovesti do cilja željenog"***, tj. u njihovim srcima nije ništa drugo do oholost za slijeđenje Istine, i ono što ciljaju nije ništa drugo do veličanje neistine, a to im se neće dogoditi. ***"I zato moli od Allaha zaštitu"***, od stanja kao što je njihovo.

"...jer On, uistinu, sve čuje i sve vidi." Ovo je tefsir - komentar Ibn-Džerira u skraćenoj verziji.

لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ
مِنْ خَلْقِ النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ
وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ ۚ قَلِيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ
﴿٥٨﴾ إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ
﴿٥٩﴾

"Stvaranje nebesa i Zemlje sigurno je veće nego stvaranje roda ljudskog, ali većina ljudi ne zna."/57/ "Nisu isto slijepac i onaj koji vidi, nisu isto vjernici koji dobra djela čine i ziotvori. - Kako se malo opominjete!"/58/ "Doći će Čas Sudnji, u to nema sumnje, ali većina ljudi neće da vjeruje."/59/

Podsjeća Uzvišeni da će ponovno stvoriti stvorenja na budućem svijetu, i to Mu je lahko, jer je stvaranje nebesa i Zemlje veće od stvaranja ljudi. Pa, Onaj Ko je u stanju to, On je moćan stvoriti ono što je lakše, kao što kaže Uzvišeni:

"Zar ne znaju da je Allah - Koji je nebesa i Zemlju stvorio, i Koji nije stvarajući ih iznemogao - kadar oživiti mrtve? Jeste, On sve može."/46:33/

I riječi Uzvišenog:

"Ali većina ljudi ne zna." I zato ne razmišljaju o ovom dokazu, niti misle o njemu, pa onaj ko priznaje da je Allah stvorio nebesa i Zemlju, a zatim niječe Dan ponovnog proživljenja, on je priznao ono što je preče od onog što ste vi zanijekali. Uzvišeni kaže:

"Nisu isto slijepac i onaj koji vidi, nisu isto vjernici koji dobra djela čine i ziotvori - kako vas malo prima pouku!", tj. kao što ne mogu nikako biti isti slijepac i onaj koji vidi, naprotiv, između njih je dvojice ogromna razlika - isto tako nisu jednaki kreposni vjernici i grješnici, nevjernici, loši:

"Koliko se malo opominjete", tj. kako se mnogo ljudi malo opominje! A zatim kaže Uzvišeni: ***"Doći će Čas sudnji"***, tj. događaj (kijamet).

"U to nema sumnje, ali većina ljudi neće da vjeruje", tj. ne vjeruje u to, naprotiv, niječu njegovo postojanje.

وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي
سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾

"Gospodar je vaš rekao: 'Pozovite Me i zamolite, ja ću vam se odazvati! Zbilja, oni koji se ohole pred time da Mi robuju - ući će, sigurno, u Džehennem ponižen!." /60/

Ovo je dobrota i plemenitost Allahova, slavljen neka je On, Koji upućuje Svoje robove na dovu i jemči im uslišenje. Kao što Sufjan es-Sevri kaže: "O Ti, Koji najviše voliš one Svoje robove koji traže i puno mole. O Ti, Koji najviše mrziš one robove Svoje koji Ga ne mole, i ni kod koga nije tako, osim kod Tebe, o Gospodaru moj." Bilježi ga Ibn Ebi Hatim.

Prenosi Ebu Ja'la u svom Musnedu od Enesa ibn Malika, r.a., a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., koji prenosi od svog Gospodara, Uzvišen je On, da je rekao: /64/ "Četiri su svojstva: jedno od njih pripada Meni, jedno pripada tebi, jedno je između Mene i tebe, a jedno između tebe i Mojih robova. Što se tiče onog koje pripada Meni - jeste da Me obožavaš i da Mi nikog ravnim ne smatraš, a što se tiče onog što ti potražuješ kod Mene, a to je da te nagradim za ono što uradiš. A što se tiče onog što je između Mene i tebe - jeste: na tebi je da tražiš (moliš), na Meni je obaveza da ti uslišam (dovu). A što se tiče onog što je između tebe i Mojih robova, jeste: želi njima ono što želiš samom sebi." Bilježi Imam Ahmed od Nu'mana ibn Bešira, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /65/ "Zaista je dova ibadet ", a zatim je proučio:

"...Pozovite Me i zamolite, ja ću vam se odazvati. Zbilja, oni koji se ohole pred time da Mi robuju - ući će, sigurno, u Džehennem ponižen!." U rivajetu Ahmedovom stoji od Ebu Hurejrea, r.a., da kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /66/ "Ko ne bude tražio (molio) od Allaha, dž.š., rasrdit će se na njega."

I riječi Uzvišenog: ***"...Zbilja, oni koji se ohole pred time da Mi robuju..."***, tj. ohole se pred time da Me mole i iskazuju Meni monoteizam. ***"Ući će, sigurno, u Džehennem ponižen!"***, tj. malehni i poniženi.

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا
فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ
تُؤْفَكُونَ ﴿٦٢﴾ كَذَٰلِكَ يُؤْفَكُ الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٦٣﴾ اللَّهُ
الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ
صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ ۚ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ ۖ فَتَبَارَكَ اللَّهُ
رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٤﴾ هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۗ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٥﴾

"Allah vam je dao noć da se u njoj odmarate, a dan da vidite. Allah je nelzmjerno dobar prema ljudima, all većina ljudi ne zahvaljuje."/61/ "To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, stvoritelj svega, drugog boga osim Njega nema, pa kuda se onda odmećete?"/62/ "Tako su se odmetali i oni koji su Allahove dokaze poricali."/63/ "Allah vam je učinio Zemlju prebivalištem, a nebo zdanjem, i oblikovao vas, a vaše likove učinio ljepim, i ljepotama vas opskrbio. To je Allah, Gospodar vaš, i neka je uzvišen Allah, Gospodar svjetova!"/64/ "On je Živ, nema boga osim Njega, pa, molite Ga, ispovijedajući Mu čistu predanost (din): Neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova!" /65/

Podsjeća Allah Svoja stvorenja da im je dao noć u kojoj nalaze smiraj i odmor od svakodnevnih pokreta za životom u toku dana. Učinio je dan vidljivim, tj. osvijetljenim, da bi se u njemu mogli kretati i putovati i raditi.

"Allah je nelzmjerno dobar prema ljudima, all većina ljudi ne zahvaljuje", tj. ne čine dužnu zahvalu za blagodati. A zatim kaže Uzvišeni: ***"To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, Stvoritelj svega, drugog boga osim Njega nema"***, tj. Koji je sve ovo učinio i stvorio, nema boga osim Njega, niti Gospodara osim Njega.

"...Pa kuda se onda odmećete", tj. pa kako možete obožavati onog ko nije ništa stvorio, naprotiv, i on je stvorenje isklesano; i riječi Uzvišenog: ***"Tako su se odmetnuli i oni koji su Allahove dokaze poricali"***, tj. kao što su zalutali ovi obožavajući druge mimo Allaha, isto tako su se odmetnuli oni prije njih koji su obožavali druge, bez dokaza i bez argumenata, to su činili samo iz svog neznanja i slijeđenja svojih strasti. I nijekali su Allahove dokaze i ajete.

I riječi Uzvišenog: ***"Allah vam je učinio Zemlju prebivalištem"***, tj. učinio vam je Zemlju boravištem, ***"nebo zdanjem"***, svodom koji čuva svjetove,

"I oblikovao vas, pa vaše likove učinio ljepim", tj. stvorio vas je u najljepšem obliku, ***"I ljepotama vas opskrbio"***, tj. jelima i pićima na ovom svijetu, a On je Stvoritelj i Opskrbitelj.

"To je Allah, Gospodar vaš, I neka je Uzvišen Allah, Gospodar svjetova!", tj. uzvišen je i čist od svih nedostataka, a zatim kaže Uzvišeni:

"On je Živ, nema boga osim Njega", tj. On je Prvi i Posljednji i Vidljiv i Nevidljiv, nema drugog boga osim Njega, slavljen neka je On. ***"...pa, molite Ga, Ispovijedajući Mu čistu predanost (din)"***, tj. iskazujući mu čisti monoteizam (tevhid); tevhidu rabubijje i tevhid uluhijje istovremeno. Zatim, prenosi Ibn-Abbas, r.a., koji kaže: "Ko izgovori: nema boga osim Allaha, neka odmah kaže: 'Hvala Allahu, Gospodaru svjetova'", i to je ono što se misli pod riječima Uzvišenog:

"pa, molite Ga, Ispovijedajući Mu čistu predanost. Neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova."

قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ
مِن دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ مِن رَّبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ
(٦٦) هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ
طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ
مِن قَبْلُ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُّسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (٦٧) هُوَ الَّذِي يُحْيِي
وَيُمِيتُ فَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ (٦٨)

*"**Reci: 'Meni je zabranjeno obožavati one koje vi mimo Allaha obožavate, pošto su mi došli jasni dokazi od Gospodara moga, a naređeno mi je da se predam Gospodaru svjetova."**/66/ "**On je Onaj Koji vas je od zemlje stvorio, potom od kapi sjemena, zatim od ugruška, zatim vas kao dojenčad izvodi, i da do muževnog doba stignete, i da starci postanete - a neki od vas umiru prije - i da do određenog roka stignete, kako biste mogli shvatitti."**/67/ "**On život i smrt daje! A kad nešto odlučl, samo rekne: 'Budi' - i ono bude."**/6B/*

Uzvišeni kaže: "Reci, o Muhammede, ovim idolopoklonicima da je Allah, dž.š., zabranio da se neko drugi mimo Njega obožava, jer niko drugi nije dostojan obožavanja.

"***On je Onaj Koji vas je od zemlje stvorio, potom od kapi sjemena, zatim od ugruška, zatim vas kao dojenčad izvodi, i da do muževnog doba stignete, i da starci postanete***", tj. On je Onaj Koji vas kroz sva ova razdoblja i periode provodi, On Jedini, On nema ortaka u tome, i Njegovom zapovijedi, rasporedom i određenjem sve se ovo događa.

"***A neki od vas umru prije***", tj. prije nego što se nađe i izide na ovaj svijet, tako što bude pobačen, a među njima ima i onih koji umru mali i mladi, a neki umru sredovječni. I kaže, Slavljen neka je On: "***I da do određenog roka stignete, kako biste mogli shvatitti***", tj. da se prisjete proživljenja;

"***On život i smrt daje!***", tj. On je jedini Koji to može, i niko mimo Njega ne može to učiniti. "***A kad nešto odlučl, samo rekne: 'Budi!', i ono bude***", tj. ne suprotstavlja Mu se i niti Ga sprečava iko; naprotiv, ono što hoće - to biva, i ništa ga ne može spriječiti u tome.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ
يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ (٦٩) الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ
وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ (٧٠) إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ
وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ (٧١) فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ (٧٢) ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ
أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ (٧٣) مِن دُونِ اللَّهِ ۖ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَل لَّمْ نَكُن
نَّدْعُو مِن قَبْلُ شَيْئًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ (٧٤) ذَٰلِكُم بِمَا كُنتُمْ
تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَمْرَحُونَ (٧٥) ادْخُلُوا أَبْوَابَ
جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ (٧٦)

*"**Zar ne vidiš one koji raspravljaju o Allahovim ajetima? Kuda se oni okreću?!**"/69/ "**Oni koji poriču Knjigu i ono što smo slali po poslanicima?! A saznat će oni.**" /70/ "**Kada okovi budu na vratovima njihovim, i lanci, a oni vučeni**", /71/ "**u ključalu vodu, a zatim u vatri prženi!**", /72/ "**Zatim će upitani biti: 'Gdje su oni koje ste obožavali**", /73/ "**mimo Allaha?' - 'Oni su se od nas izgubili' - odgovorit će - 'ta mi se prije, ustvari, nismo nikome ni klanjali.' - Eto, tako Allah stavlja u zabludu nevjernike.**" /74/ "**To vam je zato što ste se bez ikakva osnova na Zemlji veselili i drski bili.**"/75/ "**Uđite kroz kapije Džehennema, u njemu ćete vječno ostati - a ružno je prebivalište oholih!**"/76/*

Zar se čudiš, o Muhammede, ovima koji niječu Allahove ajete i raspravljaju o Istini lažima, kako skreću svoje razume s Upute u zabludu. "***Oni koji poriču Knjigu i ono što smo slali poslanicima***", tj. Uputu i jasne dokaze, "***A saznat će oni.***" Ovo je prijetnja od Gospodara, dž.š., ovima, kao što kaže Uzvišeni: "***Teško toga dana poricateljima!***"; i riječi Uzvišenog:

"***Kada okovi budu na vratovima njihovim, i lanci, a oni budu vučeni***", tj. povezani lancima koji će biti u rukama zebanija (čuvara Džehennema), vući će ih licima okrenutim prema zemlji, čas u ključalu vodu (hamim), a čas u žestoku džehenemsku vatru (džehim). I zato kaže Uzvišeni:

"***...a oni vučeni, u ključalu vodu, a zatim u vatri prženi.***"

I kao što kaže Uzvišeni:

"***Evo, to je Džehennem, koji su grješnici poricali, i između vatre i ključale vode oni će kružiti.***" /55:43,44/

I riječi Uzvišenog:

"***Zatim će upitani biti: 'Gdje su oni koje ste obožavali, mimo Allaha?'***", tj. gdje su božanstva koja ste vi obožavali mimo Allaha, pa hoće li vam danas pomoći? -

"'Oni su se od nas izgubili' - odgovorit će", tj. otišli su i ništa nam ne koriste.

"Ta mi prije, ustvari, nismo nikoga obožavali", tj. poriču njihovo obožavanje, kao što su riječi Uzvišenog:

"Neće im ništa drugo preostati nego da reknu: 'Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali!'" /6:23/, i zato kaže Uzvišeni: *"Eto, tako Allah stavlja u zabludu nevjernike."* I riječi Uzvišenog: *"To vam je zato što ste se bez ikakva osnova na Zemlji veselili i što ste drski bili"*, tj. reći će vam meleki: to vam je nagrada (kazna) za ono što ste se radovali na ovom svijetu bez ikakva osnova i što ste bili drski, obijesni i razuzdani.

"Uđite kroz kapije Džehennema, u njemu ćete vječno ostati - a ružno je prebivalište oholih!", tj. ružno li je stanište i boravište u kom će biti poniženja, i žestoka kazna za one koji su se oholili spram Allahovih dokaza i slijeđenja Njegovih dokaza i argumenata, a Allah najbolje zna.

فَٱصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ
حَقٌّ ۖ فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾
وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُم مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ وَمِنْهُم
مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ۗ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِىَ بِـَٔايَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ
فَإِذَا جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ قُضِىَ بِٱلْحَقِّ وَخَسِرَ هُنَالِكَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾

"A ti se strpi! Doista je Allahovo obećanje istina! Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im Mi prijetimo, bilo da ti prije život oduzmemo - Nama će se oni vratiti." /77/ "I prije tebe poslanike smo slali, o nekima od njih kazivali smo ti, a o nekima ti nismo kazivali. I nijedan poslanik nije mogao donijeti nekakav znak bez Allahove volje. A kada dođe Allahova odredba, bit će presuđeno po pravdi i tada će lašci biti gubitnici."/78/

Blagoslovljeni i Uzvišeni kaže i naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da se strpi zbog negiranja od njegova naroda, jer će ga Allah, dž.š., nagraditi nagradom koju mu je obećao, a to je uspjeh i pobjeda nad narodom i lijep završetak njemu i njegovim sljedbenicima na dunjaluku i ahiretu.

"Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im Mi prijetimo", tj. na dunjaluku, i tako se dogodilo - Allah, dž.š., smirio je srca Svoga Vjerovjesnika, s.a.v.s., i muslimana na dan Bedra i porazio je prvake mnogobožaca, a zatim je omogućio Svom Vjerovjesniku oslobađanje Meke i cijelog Arapskog poluotoka za njegova života. I riječi Uzvišenog: *"Bilo da ti prije život oduzmemo, Nama će se oni vratiti"*, tj. kaznit ćemo ih žestokom kaznom na budućem svijetu, a zatim kaže Uzvišeni, tješeći Njegova Poslanika, s.a.v.s.:

"I prije tebe poslanike smo slali, o nekima od njih kazivali smo ti, a o nekima ti nismo kazivali", tj. objavili smo ti njihove vijesti i kazivanje njihovo, sa njihovim narodima i kako su ih poricali, a zatim je bio lijep završetak i pobjeda poslanicima, s.a.v.s.;

"A o nekima ti nismo kazivali", onih čija imena nisu spomenuta mnogo je, mnogo više. Kao što je to već spomenuto u suri En-Nisa, a samo Allahu pripada zahvala i dobročinstvo.[16] I riječi Uzvišenog:

"I nijedan poslanik nije mogao donijeti nekakav znak bez Allahove volje", tj. ne može nijedan od poslanika doći s nečim nadnaravnim osim Allahovom dozvolom, a to upućuje na ispravnost onog s čim je došao.

"A kada dođe Allahova odredba", a to je Njegova kazna i patnja koje će okružiti poricatelje. *"Bit će presuđeno po pravdi"*, i bit će spašeni vjernici, a upropašteni nevjernici. I zato kaže Uzvišeni: *"I tada će lašci biti gubitnici."*

ٱللَّهُ ٱلَّذِى
جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمَ لِتَرْكَبُوا۟ مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ
وَلِتَبْلُغُوا۟ عَلَيْهَا حَاجَةً فِى صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى ٱلْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٨٠﴾
وَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ فَأَىَّ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ تُنكِرُونَ ﴿٨١﴾

"Allah je za vas stvorio životinje, da na nekima jašete, a da neke jedete."/79/ "Vi od njih koristi imate i vi na njima tovare nosite - i na njima i na lađama vi se vozite."/80/ "On vam pokazuje dokaze moći Svoje, pa koje od Allahovih dokaza ne priznajete?"/81/

Allah, dž.š., ističe Svoje dobročinstvo prema Svojim robovima zato što im je stvorio raznovrsnu stoku - neka im služi za jahanje, a neka za hranu (jelo), kao kamile, krave, konji i ovce i njima slične životinje. Njihovim mesom i mlijekom koriste se ljudi i prenose terete i oblače se njihovom vunom i krznom. I zato kaže Uzvišeni:

"Da na nekima jašete, a da neke jedete, vi od njih koristi imate i vi na njima tovare nosite, potrebe ostvarujete, i na njihovim ledima vi se vozite." I riječi Uzvišenog: *"On vam pokazuje dokaze moći Svoje"*, tj. Svoje argumente - dokaze u kosmosu i samim vama,

"Pa koje od Allahovih dokaza ne priznajete?", tj. vi niste u stanju nijekati nijedan od Njegovih dokaza osim iz inada i ohološti.

[16] Vidi ajet broj 164 iz sure En-Nisa', I. tom.

أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ
فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوٓا۟ أَكْثَرَ مِنْهُمْ
وَأَشَدَّ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾
فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَرِحُوا۟ بِمَا عِندَهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِم
مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥ وَكَفَرْنَا
بِمَا كُنَّا بِهِۦ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾ فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ إِيمَٰنُهُمْ لَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا ۖ
سُنَّتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى قَدْ خَلَتْ فِى عِبَادِهِۦ ۖ وَخَسِرَ هُنَالِكَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾

"Zašto oni ne putuju po zemlji, pa da vide kako su završili oni prije njih? Oni su bili od njih mnogobrojniji i jači i više su tragova na Zemlji ostavili, i ništa im nije koristilo ono što su stekli."/82/ "Kada su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili, oni su se znanjem koje su imali dičili, i snašlo ih je ono čemu su se stalno rugali."/83/ "A kad bi kaznu Našu vidjeli, onda bi govorili: 'Mi vjerujemo u Allaha, u Njega jednog, a odričemo se onih koje smo Mu ravnim smatrali!'"/84/ "Ali im vjerovanje njihovo, kada bi kaznu Našu vidjeli, ne bi nimalo bilo od koristi. To je Allahov zakon, koji je primjenjen kod Njegovih robova - i tada bi nevjernici stradali."/85/

Obavještava nas Uzvišeni o narodima poricateljima poslanika u drevnim vremenima i o onome što ih je snašlo od kazni žestokih. Pored ogromne snage koju su posjedovali i njihovih građevina (tragova) na zemlji, sve im to nije koristilo i to ih nije zaštitilo od Allahove kazne, jer se oni, kada su im došli poslanici, nisu osvrtali na njihove argumente i dokaze i zadovoljavali su se znanjem koje su posjedovali, po njihovom mišljenju, a odbili su ono što su im donijeli poslanici. Mudžahid kaže: "Oni su rekli: 'Mi smo znaniji od njih i mi nećemo biti proživljeni niti ćemo biti kažnjeni.'"

"I snašlo ih je", tj. skolila ih je kazna; "Ono čemu su se stalno rugali", tj. ono što su poricali. ***"A kada bi kaznu Našu vidjeli"***, tj. kada bi svojim očima vidjeli kaznu, ***"Onda bi govorili: 'Mi vjerujemo u Allaha, u Njega jednog, a odričemo se onih koje smo Mu ravnim smatrali!'"***, tj. iskazivali bi Allahu, dž.š., monoteizam i zanijekali taguta, ali je to situacija gdje se ne spominju greške i propusti niti koristi isprika. Kao što je rekao Faraon kad je bio pred potopom:

"Ja vjerujem da nema boga osim Onoga u Kojeg vjeruju sinovi Israilovi, i ja se pokoravam!" /10:90/

Uzvišeni i Slavljeni Allah kaže:

"Zar sada, a prije si neposlušan bio i razdor sijao?!"[17] /10:91/, tj. i nije primio Allah, dž.š., od njega dovu, jer je već uslišio svom Poslaniku Musau, a.s., njegovu dovu, kad je rekao:

"I zapečati srca njihova, pa neka ne vjeruju dok ne dožive patnju nesnosnu!" /10:88/ I također kaže Uzvišeni ovdje:

"Ali im vjerovanje njihovo, kada bi kaznu našu vidjeli, ne bi ni malo bilo od koristi To je Allahov zakon, koji je primijenjen kod njegovih robova" /40:85/, tj. tako je Allah, dž.š., presudio kod svih koji su se pokajali u trenutku suočavanja s kaznom, tj. nije nikome uslišio dovu, i zato u hadisu stoji: /67/ "Zaista Allah, dž.š., prima pokajanje čovjeka ukoliko mu nije došao hropac", tj. a kad mu dođe hropac i duša dođe do grkljana i ukaže mu se melek, tad ne vrijedi tevba, i zato kaže Uzvišeni: ***"I tad bi nevjernici stradali."***

[17] Rekoh: I ovaj ajet i komentar poslije njega, očit je i jasan dokaz da Faraonu, neka je na njega neprekidno prokletstvo do Sudnjeg dana, nije primljeno njegovo vjerovanje, jer je on zakasnio s njim sve do trenutka kada se suočio sa kaznom kojom mu je Musa, a.s., bio prijetio. Stoga mu je Allah, dž.š., rekao: "Zar sada?! A prije si griješio i bio od onih koji nered čine." Međutim, još uvijek postoji jedna skupina muslimana, smatraju se muslimanima - koji sažalijevaju Faraona i govore da je on uzvjerovao i da se spasio (vatre). Molimo Allaha, dž.š., da ih uputi k Istini, a ako odbiju, pa Allahu naš, oživi ih sa Faraonom!

41
FUSSILET / OBJAŠNJENJE
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 54 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حم ﴿١﴾ تَنزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴿٢﴾ كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا
عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ
لَا يَسْمَعُونَ ﴿٤﴾ وَقَالُوا قُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا
وَقْرٌ وَمِن بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّنَا عَامِلُونَ ﴿٥﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Ha-mim"/1/ "Objava je od Svemilosnog Milostivog", /2/ "Knjiga čiji su ajeti jasno izloženi, Kur'an na arapskom jeziku za ljude koji znaju", /3/ "Obveseljitelj i opominjatelj - pa opet većina njih glavu okreće, neće ni da čuje." /4/ "Srca naša su" - govore oni - "pod pokrivačima, za ono čemu nas ti pozivaš, a u ušima je našim gluhoća, a između nas i tebe je pregrada, pa ti radi, i mi ćemo raditi."

Uzvišeni kaže: ***"Ha-mim. Objava je od Svemilosnog, Milostivog"***, znači Kur'an je objavljen od Milostivog, Svemilosnog, kao što su riječi Uzvišenog:

"Reci: 'Od Gospodara tvoga objavljuje ga melek Džibril s istinom.'" **/16:102/** I riječi Blagoslovljenog i Uzvišenog:

"Knjiga čiji su ajeti jasno izloženi", tj. objašnjeno njegovo značenje, u njemu su jasne šerijatske odredbe. ***"Kur'an na arapskom jeziku"***, tj. jasno objašnjeni, njegovo je značenje detaljno objašnjeno, a njegovi su izrazi jasni i nisu dvosmisleni. Kao što su riječi Uzvišenog:

"Ovo je knjiga čiji su ajeti precizno i jasno izloženi, od Mudrog i Sveznajućeg" /11:1/, tj. on je mu'džiza po izrazu i značenju.

Riječi Uzvišenog: ***"Za ljude koji znaju"***, tj. ovo objašnjenje i jasnoću mogu prepoznati samo oni koji su u nauku dobro upućeni. ***"Obveseljitelj i Opominjatelj"***, vjesnik radosnih vijesti za vjernike, a opomena za nevjernike.

"Pa opet većina njih glavu okreću, neće ni da čuju", tj. većina Kurejšija ne razumiju iz njega ništa i pored te jasnoće i razboritosti. ***"Srca naša su" - govore oni - "pod pokrivačima"***, tj. prekrivena ***"za ono čemu nas ti pozivaš, a u ušima je našim gluhoća"***, tj. gluhi smo na ono s čim si nam ti došao. ***"Između nas i tebe je pregrada"***, do nas ne dopire ništa od onog što kažeš. ***"Pa ti radi i mi ćemo raditi"***, tj. radi ti po svojoj uputi i nećemo te slijediti. Prenosi Imam el-Alim Abd ibn-Hamejd, r.a., u svom Musnedu od Džabira ibn Abdulaha, r.a., koji kaže: /68/ "Okupili su se Kurejšije jednog dana i rekli su: 'Potražite onog ko među vama najbolje poznaje sihr, vrač - čarolije i poeziju, pa neka ode ovom čovjeku (Muhammedu, s.a.v.s.), koji nas je podijelio, i razdvojio našu stvar, i obrukao našu vjeru, pa neka sa njim popriča da vidimo što će mu odgovoriti.' I rekli su: 'Ne znamo ko bi bio prilićniji za taj razgovor od Utbe ibn Rebi'a ', pa su mu rekli: 'Ti, o Ebu-Velide (Utbe), idi kod njega.' Zatim je došao Utbe i rekao mu: 'O Muhammede, jesi li ti bolji ili Abdullah!' A Allahov Poslanik, s.a.v.s., šutio je. On ga ponovo upita: 'Jesi li bolji ti ili Abdul-Muttalib?' Poslanik je i dalje šutio, a Utbe nastavi: 'Ako smatraš da su ovi bolji od tebe, pa oni su obožavali božanstva kojima ti nalaziš mahanu, a ako smatraš da si bolji od njih, pa progovori, da čujem tvoje mišljenje. Mi, tako mi Boga, nismo vidjeli nesretnike - kobnije, od tebe za tvoj narod. Razdvojio si našu cjelovitost, razjedinio si našu stvar, osramotio si našu vjeru i osramotio si nas među Arapima, tako da kruži među njima da Kurejšije imaju sihirbaza i da Kurejšije imaju vrača. Tako mi Boga, očekujemo, kao što se očekuje krik trudnice, da jedni na druge podemo sabljama i da se tako istrijebimo. O čovječe, ako ti imaš kakvu potrebu, mi ćemo ti skupiti imetak, tako da ćeš biti najbogatiji i prvi čovjek Kurejšija; a ako imaš potrebu za ženidbom, pa izaberi koju god ženu Kurejšijku hoćeš, oženit ćemo te sa deset njih.' 'Jesi li završio?', upitao ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s.[18] 'Da!', odgovorio je, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče:

'U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog. Ha - Mim. Objava je od Svemilosnog, Milostivog' - učio je dok nije došao do ajeta:

'A ako glave okrenu, ti reci: Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Ada i Semuda.' Utbe reče: 'Dovoljno ti je ovo, dovoljno ti je ovo. Zar ti nemaš ništa drugo osim ovo?' 'Ne', odgovorio je Allahov Poslanik, s.a.v.s. Utbe se vrati i došao je Kurejšijima, te su ga upitali: 'S čime si nam došao?' 'Nisam ostavio ništa što sam smatrao da biste mu vi rekli, a da mu to nisam rekao.' 'Je li ti odgovorio?', upitaše. 'Da', rekao je. 'Ne, tako mi onog koji je podigao Kabu, nisam ništa razumio od onog što mi je rekao, osim što vas je upozorio munjom

* Objavljena poslije sure El-Mu'min - Gafir.

[18] Rekoh: "I njegovo pitanje: jesi li završio - dokaz je njegove kulture u raspravi; tj. onaj kome se obratio, stalno je i pomno ga pratio i šutio dok nije sve izložio njegov sagovornik.

sličnom onom što je zadesila Ad i Semud.' 'Šta je tebi?', rekoše mu. 'Čovjek ti govori arapski, a ti ne znaš šta ti je rekao?' 'Ne, tako mi Allaha, ja nisam razumio ništa od onog što je rekao osim onog kad je spomenuo munju.'"

I ovo prenosi hafiz Ebu-Ja'la el-Mevsili u svom Musnedu potpuno isto kao i on. El-Begavi u svom tefsiru navodi sa svojim lancem prenosilaca od Džabira ibn Abdullaha isti ovaj hadis, sve dok nije spomenuo riječi Uzvišenog: /69/ "...onakvom kakva je pogodila Ada i Semuda."

Utbe je stavio ruku na Poslanikova usta i zakleo ga je rodbinskim vezama i vratio se svojoj kući. I nije otišao Kurejšijima i sakrivao se od njih. Ebu-Džehl reče: "O skupino Kurejšija, tako mi Boga, ja smatram da se Utba priklonio Muhammedu i primio njegovu vjeru, svidjela mu se njegova hrana. To je učinio samo iz nužde koja ga je zadesila, pa hajdemo kod njega." Ebu-Džehl reče: "O Utbe, smatramo da se nisi izdvojio od nas, osim što si se priklonio Muhammedu, primio njegovu vjeru i svidjela ti se njegova hrana. Pa ako ti je potrebno, mi ćemo tebi skupiti iz naših imetaka onoliko koliko ti je potrebno da ne tražiš od Muhammeda." I Utbe se naljuti i zakle se da više neće razgovarati sa Muhammedom nikada, pa reče: "Tako mi Boga, vi znate da sam ja jedan od najbogatijih Kurejšija, ali sam mu došao i ispričao sve što sam imao reći, pa mi je odgovorio nečim; tako mi Boga, to nije poezija niti vračanje, niti sihri. I proučio je suru do riječi Uzvišenog:

"A ako glave okrenu, ti reci: 'Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Ada i Semuda.'" I začepio sam mu usta i zakleo sam ga rodbinskim vezama da stane. "Vi znate da Muhammed kad kaže nešto ne laže, pa sam se pobojao da vas ne pogodi kazna." U predanju Muhammeda ibn Ishaka stoji: /70/ "S čime si nam došao, o Ebu Velide?", upitali su ga. On reče: "Čuo sam riječi, tako mi Boga, nisam nikad čuo nešto slično. Tako mi Boga, to nije sihr, niti poezija niti vračanje. O skupino Kurejšija, poslušajte me i neka to bude od mene. Ostavite ono što je između čovjeka i ono na čemu je on i pustite ga. Tako mi Allaha, zaista će se saznati za riječi koje sam čuo, pa ako ga Arapi ubiju, riješili ste ga se pomoću drugih, a ako zavlada Arapima,... pa njegovo carstvo je i vaše carstvo. Njegov ponos je i vaš ponos. I bit ćete najsretniji ljudi s njim." "Tako nam boga, opčarao te je jezikom, o Ebu-Velide!", rekoše. "Ovo je moje mišljenje o njemu, a vi činite što smatrate da je najispravnije."

قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ
مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَيَّ أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَٱسْتَقِيمُوٓا۟ إِلَيْهِ وَٱسْتَغْفِرُوهُ ۗ
وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ۝٦ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ۝٧
إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ۝٨

"Reci: Ja sam samo čovjek kao i vi, meni se objavljuje da je vaš Bog samo jedan Bog, zato se Njemu iskreno upravite i od Njega oprosta tražite. A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju", /6/ "koji zekat ne daju i koji u onaj svijet ne vjeruju!"/7/ "One koji vjeruju i dobra djela čine zbilja čeka nagrada neprekidna."/8/

Kaže Uzvišeni: ***Reci,*** o Muhammede, ovim poricateljima - mušricima:

'Ja sam samo čovjek kao i vi, meni se objavljuje da je vaš Bog samo jedan Bog.'" Nije kao što obožavate idole i kipove, a samo je Allah jedan Bog. ***"...zato se Njemu iskreno upravite"***, tj. budite potpuno iskreni i predani Njemu u ibadetima, kao što vam je naređeno na jezicima vaših poslanika. ***"I od Njega tražite oprost"***, tj. za prošle grijehe. ***"...a teško onima koji njemu druge ravnim smatraju"***, tj. uništenje će ih i propast stići.

"Koji zekat ne daju." Ovdje se pod zekatom misli na zekat kojim se čisti duša, tj. na čišćenje duše od nedoličnog ponašanja, ali najvažnije je od toga čistota duše od idolopoklonstva. Zekat na imovinu nazvan je zekatom zato što se čisti imetak od harama, i to biva uzrokom njegova uvećanja i bereketa i njegove upotrebe u pobožnostima. I tako zekat sadrži dvije čistote: Čistota duše od idolopoklonstva i čistota imovine od prava onih koji imaju udjela u njoj. A zatim kaže Uzvišeni:

"One koji vjeruju i dobra djela čine zbilja čeka nagrada neprekidna", tj. koja neće prestajati; to je nagrada stalna, koja se neće nikad prekidati.

"U kojem će vječno boraviti", a to su Allahovi fadileti, plemenitost i dobrota.

*
قُلْ أَئِنَّكُمْ
لَتَكْفُرُونَ بِٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَرْضَ فِى يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُۥٓ أَندَادًا ۚ
ذَٰلِكَ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝٩ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِىَ مِن فَوْقِهَا وَبَٰرَكَ فِيهَا
وَقَدَّرَ فِيهَآ أَقْوَٰتَهَا فِىٓ أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَآءً لِّلسَّآئِلِينَ ۝١٠ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ
إِلَى ٱلسَّمَآءِ وَهِىَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ٱئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا
قَالَتَآ أَتَيْنَا طَآئِعِينَ ۝١١ فَقَضَىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَاتٍ فِى يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ
فِى كُلِّ سَمَآءٍ أَمْرَهَا ۚ وَزَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِمَصَٰبِيحَ وَحِفْظًا ۚ ذَٰلِكَ
تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ۝١٢

"Reci: 'Zar vi zbilja ne vjerujete u Onoga Koji je Zemlju stvorio u dva Dana - i još Mu druge ravnim smatrate? To je Gospodar svjetova!" /9/ "On je nepomična brda po njoj stvorio i blagoslovljenom je učinio i proizvode njezine na njoj odredio, sve to u četiri Dana - ovo je objašnjenje za one koji pitaju", /10/ "zatim se prema nebu usmjerio dok je nebo još maglina bilo, pa njemu i Zemlji rekao: Pojavite se milom ili silom! - Pojavljujemo se drage volje! - odgovorili su", /11/ "pa ih u dva Dana, kao sedam nebesa, stvorio, i odredio šta će se u svakom nebu naći. A nebo najbliže sjajnim smo zvijezdama ukrasili i nad njima Mi bdijemo. To je odredba Silnoga i Sveznalaga."/12/

Ovo je zamjeranje, prigovor od Allaha, dž.š., mušricima koji su obožavali uz Njega i druge, a On je Stvoritelj svega, On je Kahir nad svim i moćan je nad svim. I kaže:

"Reci: 'Zar, vi zbilja ne vjerujete u Onoga Koji je Zemlju stvorio u dva dana, i još Mu druge ravnim smatrate?'", tj. sličnim i jednakim, koje pored Allaha obožavate.

"To je Gospodar svjetova", tj. Stvoritelj svega; a ovdje je podrobno objašnjenje riječima Uzvišenog:

"...Koji je nebesa i Zemlju u šest dana stvorio."/7:54/ [19] I podrobno se izdvaja i spominje ono što se odnosi na Zemlju, a posebno ono što se odnosi na nebesa i spominje da je on stvorio Zemlju prvu, kao što kaže Uzvišeni:

"On je za vas sve što postoji na Zemlji stvorio, zatim se prema nebu usmjerio i kao sedam nebesa ga uredio."/2:29/

A što se tiče riječi Uzvišenog:

"A šta je teže: vas ili nebo stvoriti? On ga je sazdao, svod njegov visoko digao i usavršio, noći njegove mračnim, a dane svijetlim učinio. Poslije toga je Zemlju poravnao, iz nje je vodu i pašnjake izveo, i planine nepomičnim učinio. Na uživanje vama i stoci vašoj." /89:27-33/ U njima se navodi poravnanje, tj. poravnanje Zemlje; ono se desilo poslije stvaranja nebesa. Zemlja je pak stvorena prije njih, što se razumije iz kur'anskog teksta. Ovog je stava Ibn- Abbas, r.a., što pominje Buharija kod komentara ovog ajeta u svome Sahihu, a navest ćemo odjeljak iz njega koji se tiče ove teme... " Zemlju je stvorio u dva dana a zatim je stvorio nebesa, usmjerio ka nebu i u dva druga dana ih stvorio, a zatim je Zemlju poravnao, a njeno je poravnanje izvođenje vode i pašnjaka iz nje. I stvorio je planine i pijesak, neorgansku tvar, brežuljke i ono što je između njih u dva druga dana." Riječi Uzvišenog: "***Poravnao***" i riječi Uzvišenog: ***"U dva dana Zemlju je stvorio"***, tj. stvorio je Zemlju i ono što je na njoj u četiri dana, a stvorio je nebesa u dva dana. I riječi Uzvišenog: "U dva je dana Zemlju stvorio", znači u nedjelju i ponedjeljak.

"On je nepomična brda po njoj stvorio i blagoslovljenom je učinio", tj. učinio je blagoslovljenom, pogodnom za svako dobro, za sjeme i sađenje i odredio je da se od nje hranimo, a to je ono što je potrebno njenim stanovnicima za opstanak na njoj: dobijaju opskrbu sa mjesta na kojima se sije i sadi. Ovo je bilo u utorak i srijedu i sa prethodna dva dana to je ukupno četiri.[20] I zato kaže:

"Sve to u četiri vremenska razdoblja. - Ovo je objašnjenje za one koji pitaju", tj. za onog ko želi pitati o tome da ga spozna. I riječi Uzvišenog: ***"I proizvode njezine na njoj odredio..."***, tj. učinio je na svakom dijelu Zemlje šta će se uzgajati što ne može na drugom dijelu Zemlje. I riječi Uzvišenog:

"Zatim se prema nebu usmjerio dok je nebo još maglina bilo." A to je vodena para, koja je izlazila dok je stvarana Zemlja.

"Pa njemu i Zemlji rekao: 'Pojavite se milom ili silom!'", tj. odazovite se Mojoj naredbi dobrovoljno ili silom.

"'Pojavljujemo se drage volje!', odgovorili su", tj. odazvat ćemo se Tebi dragovoljno s onim što je u nama od onog što želiš njegovo stvaranje. ***Pa ih u dva dana kao sedam nebesa stvorio..."***, tj. u druga dva dana nakon stvaranja Zemlje u dva dana.

"...i odredio šta će se u svakom nebu naći", tj. što je potrebno njemu od stvorenja, kao meleki i drugi osim njih, koje ne zna niko osim On, slavljen neka je On.

"...a nebo najbliže sjajnim smo zvijezdama ukrasili...", a to su zvijezde svijetle i blještave za stanovnike Zemlje. ***"...i nad njima Mi bdijemo..."***,

[19] Nalazi se na četiri mjesta u Kur'anu, a to su kako slijedi: El-Araf, ajet 54, Junus /3/, Hud /7/, Hadid /4/

[20] Ako pretpostavimo tačnost utvrđivanja dana u kojima je Allah stvorio Zemlju i nebesa, a ja tvrdim suprotno, pa zaista riječi komentatora El-hafiza ibn Kesira, Uzvišeni mu se Allah smilovao: "Zaista je stvaranje Zemlje proteklo u dva dana - dva vremenska perioda, u nedjelju i ponedjeljak. On je nepomična brda po njoj stvorio i blagoslovljenom je učinio", tj. učinio je blagoslovljenom, podesnom za dobro i proizvode njezine na njoj odredio. A to je ono što je potrebno njenim stanovnicima za opskrbu, i mjesta pogodna za sijenje i sađenje; znači utorak i srijeda - njih dva sa dva prošla dana jesu četiri; znači da se ravnanje desilo nakon stvaranja Zemlje, a prije stvaranja nebesa, jer Zemlja je stvorena u toku dva dana. Utvrđivanje (nafake) opskrbe i usjeva koji traže vodu i pašnjake - u dva dana: utorak i srijedu. Dok Allah, dž.š., kaže... ili nebo stvoriti? On ga je sazdao, svod njegov visoko digao i usavršio, noći njegove mračnim, a dane svijetlim učinio. Poslije toga je zemlju poravnao, iz nje je vodu i pašnjake izveo." Ovim je ajetom utvrđeno da je Allah, dž.š., izveo iz Zemlje vodu, njene pašnjake i njenu opskrbu nakon što je stvorio nebesa pa, s obzirom na redoslijed dana koje navodi Ibn-Kesir, Allah mu se smilovao, proizlazi da su u utorak i srijedu stvorena nebesa, tj. poslije stvaranja Zemlje (koja je stvorena u razdoblju od dva dana: nedjelju i ponedjeljak, a ne u četvrtak i petak. Ako je bilo ravnanje Zemlje i izvođenje vode i pašnjaka u četvrtak i petak, a ne utorak i srijedu, jer nas je Allah obavijestio o tome. *"Poslije toga je Zemlju poravnao."/89:30/*, tj. nakon stvaranja nebesa. Nema sumnje da je prihvatanje - držanje za imena dana - ona su unijela zbrku i polemiku, iako spominjanje imena pokazuje da su to vijesti Benu - Israilćana (to su Israilijati), ne nalazimo po ovom pitanju nijedan od hadisa od onog koji je sačuvan od pogreški, s.a.v.s. Ovo je preneseno iz Kaba el-Ahbara. Od Allaha je uspjeh.

tj. čuvajući od šejtana, da ne prisluškuju od meleka i svih nebeskih stanovnika.

"Slavljen i Blagoslovljen neka je On, i Njemu pripada vječna zahvala. To je odredba Silnoga, Sveznajućeg", tj. nadmašio je sve, pobijedio i pokorio. Sveznajući zna za pokrete svih Svojih stvorenja i njihovo mirovanje. Slavljen, Uzvišen i Blagoslovljen je On, neka Mu je vječna hvala.

فَإِنْ أَعْرَضُوا۟ فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَٰعِقَةً مِّثْلَ
صَٰعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾ إِذْ جَآءَتْهُمُ ٱلرُّسُلُ مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ
خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ قَالُوا۟ لَوْ شَآءَ رَبُّنَا لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةً فَإِنَّا
بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا عَادٌ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ
ٱلْحَقِّ وَقَالُوا۟ مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۖ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَهُمْ هُوَ
أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا
صَرْصَرًا فِىٓ أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيقَهُمْ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ
وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَخْزَىٰ ۖ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٦﴾ وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَٰهُمْ
فَٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْعَمَىٰ عَلَى ٱلْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمْ صَٰعِقَةُ ٱلْعَذَابِ ٱلْهُونِ بِمَا
كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ وَنَجَّيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾

"Pa ako se okrenu, ti reci: 'Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Ada i Semuda'", /13/ "Kad su im, sa svih strana, poslanici njihovi dolazili: 'Ne robujte nikome do Allahu!' - a oni odgovarali: 'Da je Gospodar naš htio, On bi meleke poslao! A doista mi ne vjerujemo u ono što je po vama poslano!'"/14/ "A kad je Ad posrijedi, oni su se na Zemlji bez ikakva prava oholili i govorili: 'Ko je od nas snagom jači?' A zar nisu znali da je Allah, Koji ih je stvorio, jači od njih - a i znakove Naše su poricali."/15/ "I Mi poslasmo protiv njih, u danima uzastopnim, vjetar ledeni, da bismo im još na ovom svijetu dali da osjete sramnu patnju - patnja na onom svijetu bit će, zaista, još sramnija - i niko im neće u pomoć priteći."/16/ "A Semud kad je posrijedi, njih smo bili uputili, ali, njima je bila milija slijepoća od upute, pa ih je stigao udar sramne kazne, prema onome kako su zaslužili", /17/ "a one koji su vjerovali i Allaha se bojali Mi smo spasili."/18/

Uzvišeni kaže: "Reci, o Muhammede, ovim mušricima, poricateljima Istine, s kojom si im došao; ako se okrenete od onog s čim sam vam došao od Uzvišenog, pa ja vas upozoravam da će se na vas sručiti Allahova kazna, kao što je zadesila prijašnje narode koji su poricali poslanike."

"Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Ada i Semuda", tj. i sve one koji su u onom u čemu su oni bili, tj. u poricanju (poslanika).

"Kad su im sa svih strana poslanici njihovi dolazili", tj. u mjestima i naseljima blizu njih; slao im je Allah poslanike koji su naređivali da obožavaju Allaha jedinog, Koji nema ortaka. Oni su im donijeli radosnu vijest i opomenu, ali i pored svega ovoga nisu vjerovali, nego su nijekali i poricali i rekli su:

"Da je Gospodar naš htio, On bi meleke poslao", tj. bili bi ti poslanici meleki.

"A doista mi, u ono što je po vama poslano", o ljudi, ***"ne vjerujemo"***, tj. mi vas nećemo slijediti, vi ste ljudi kao i mi.

Allah, dž.š., kaže:

"A kad je Ad posrijedi, oni su se na Zemlji bez ikakva osnova oholili", tj. nasilje su činili, bili arogantni i nepokorni Allahu, dž.š., i govorili: "Ko je od nas snagom jači?"

"'Ko je od nas jači?' - govorili su", tj. stalno su isticali svoju snagu i svoju konstrukciju, i smatrali su da će se zaštititi njome od Allahove kazne.

"A zar nisu znali da je Allah, Koji ih je stvorio, jači od njih", tj. da je Onaj Koji im je stvorio njihovu snagu i stvorio sve, pa zar On nije snažniji i moćniji od njih? Neosporno je da bude onaj ko ih je stvorio jači od stvorenja. Oni su istupili protiv Snažnog (Allaha) i zanijekali su Njegove ajete, odbili su poslušnost Njegovim poslanicima, i zato se kaže:

"I Mi poslasmo protiv njih vjetar ledeni." On je jak, hladan, sa zastrašujućim zvukom, da bi im bio kazna onakva kakvu su zaslužili i umislili svoju snagu. I riječi Uzvišenog:

"U danima uzastopnim", tj. uzastopno,

"Sedam noći i osam dana uzastopnih." /69:7/, dok ih nije uništio do posljednjeg, i sastavili su poniženje na ovom svijetu sa kaznom koja se nastavlja na budućem svijetu, gdje ih čeka veće poniženje. وهم

"I niko im neće u pomoć priteći", tj. na budućem svijetu, kao što nisu bili potpomognuti na dunjaluku i nije bilo toga od Allaha ko bi ih sačuvao od bolne kazne i patnje. A riječi Uzvišenog: ***"A Semud kad je po srijedi, njih smo bili uputili."*** Ibn-Abbas, r.a., i drugi, kažu: "Mi smo njima objasnili", a Es-Sevri kaže: "Pozvali smo ih."

"Ali njima je bila milija slijepoća od pravog puta...", tj. objasnili smo njima istinu jezikom njihovog poslanika Saliha, a.s., i nisu ga prihvatili i poricali su ono s čim je došao i zaklali su Allahovu devu koju je učinio znakom i dokazom za istinitost njihova poslanika.

"Pa ih je stigla munja sramne kazne", tj. poslao im je Allah krik, potres, poniženje, prezir i kaznu, ***"Zbog onog što su zaradili"***, tj. zbog nijekanja i poricanja.

"A one koji su vjerovali i Allaha se bojali Mi smo spasili", tj. među njima, nije ih loše snašlo, niti ih je snašla kazna, nego ih je Allah, dž.š., sačuvao zajedno sa njihovim Poslanikom Salihom, a.s., zbog njihova imana i bogobojaznosti prema Allahu, dž.š.

وَيَوْمَ
يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ
عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾ وَقَالُوا
لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدتُّمْ عَلَيْنَا ۖ قَالُوا أَنطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنطَقَ كُلَّ شَيْءٍ
وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ
أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَٰكِن ظَنَنتُمْ
أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنتُم بِرَبِّكُمْ
أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُم مِّنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِن يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ۖ وَإِن
يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُم مِّنَ الْمُعْتَبِينَ ﴿٢٤﴾

"A na Dan kad Allahovi neprijatelji u Vatri budu skupljeni - oni prvi bit će zadržani, da bi ih sustigli ostali", /19/ "I kad dođe do nje, uši njihove, i oči njihove, i kože njihove svjedočit će protiv njih o onom što su radili."/20/ "'Zašto svjedočite protiv nas?' - upitat će oni kože svoje. - 'Allah, Koji je dao sposobnost govora svakom biću, obdario je darom govora i nas' - odgovorit će. - 'On vas je prvi put stvorio i Njemu ste se, evo, vratili.'"/21/ "Vi se niste krili da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše protiv vas svjedočile, već zato što ste mislili da Allah neće saznati mnogo štošta što ste radili."/22/ "I to vaše uvjerenje, koje ste o Gospodaru svome imali, upropastilo vas je, pa gubitnici postali ste."/23/ "Pa i ako budu trpjeli, njihovo će boravište vatra biti; a ako budu tražili naklonost Allahovu, njihovoj molbi neće se udovoljiti."/24/

Uzvišeni kaže:

"A na dan kad Allahovi neprijatelji u vatru budu protjerani - oni prvi bit će zadržani da bi ih sustigli ostali", tj. podsjećam ove idolopoklonike na dan kad Allahovi neprijatelji u vatru budu potjerani, tj. skupit će ih čuvari Džehennema, one prve zaustavit će da bi ih sustigli oni zadnji. Kao što kaže Uzvišeni i Blagoslovljeni:

"A kad u Džehennem žedne grješnike potjeramo."/19:86/ Riječ znači "žedne". I riječi Uzvišenog: ***"I kad dođu do nje"***, tj. kad budu pred njom,

"Uši njihove, i oči njihove, i kože njihove svjedočit će protiv njih o onom što su radili." Tj. neće biti skriveno ništa od onog što su uradili. Upitat će oni kože svoje: ***"Zašto svjedočite protiv nas?"***, tj. korit će svoje djelove tijela i svoju kožu kada budu svjedočili protiv njih, pa će im odgovoriti udovi: ***"Allah, Koji je dao sposobnost govora svakom biću, obdario je darom govora i nas" - odgovorit će - "On vas je prvi put stvorio"***, tj. On je Taj Kome niko ne može proturječiti niti Mu se suprotstaviti, i njemu ćete se vratiti. Prenosi El-hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar od Enesa ibn Malika, r.a., koji kaže: /71/ "Nasmijao se Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednog dana i osmjehnuo se, pa reče, s.a.v.s.: 'Zar me ne pitate zašto sam se nasmijao?' 'O Allahov Poslaniče, zbog čega si se nasmijao?', upitali su. On reče: 'Začudio sam se raspravi roba sa svojim Gospodarom na budućem svijetu kad kaže: 'Gospodaru moj, zar mi nisi obećao da nećeš prema meni zulum učiniti?' 'Da', odgovorit će. I reći će mu: 'Ja ne prihvaćam protiv sebe svjedoka osim ja lično.' I reći će Blagoslovljeni i Uzvišeni: 'Zar nisam dovoljan Ja za svjedoka i meleki plemeniti pisari?'" Prenosilac kaže: "Ove će riječi ponavljati više puta, a zatim kaže: 'Zapečatit će se njegova usta i govorit će njegovi udovi za ono što su radili.' I reći će: 'Daleko bili i opet daleko bili! Zbog vas sam se raspravljao.'" Bilježe ga Muslim i Nesaija, oba od Ebu-Bekra ibn Ebu en-Nadre. I riječi Uzvišenog:

"Vi se niste krili od toga da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše...", tj. reći će njima udovi i koža kada ih budu korili zbog svjedočenja protiv njih: "Vi niste krili od nas ono što ste radili. Naprotiv, vi ste iskazivali nevjerstvo i griješili ste prema Allahu, dž.š., i niste mislili na Njega, jer ste vi mislili po vašem uvjerenju da On ne zna sva vaša djela." I zato kaže Uzvišeni:

"Već zato što ste mislili da Allah neće saznati mnogo štošta što ste radili. I to vaše uvjerenje, koje ste o Gospodaru svome imali, upropastilo vas je", tj. ovo neosnovano mišljenje, to je, ustvari, vaše pogrešno uvjerenje da Allah, dž.š., neće saznati mnogo štošta što ste radili, upropastilo vas je kod vašeg Gospodara.

"...pa gubitnici postali ste!", tj. na mjestima stajanja na budućem svijetu, upropastit ćete sami sebe i svoje porodice. Bilježi Imam-Ahmed od Abdullaha, koji kaže: /72/ "Bio sam prekriven pokrivačem Kabe i došle su tri osobe. Kurejšija i njegova dva zeta iz plemena Sekif, ili čovjek iz Sekifa i njegova dva zeta Kurejšije. Puno sala u njihovim stomacima, malo znanja u njihovim srcima, i govorili su riječima koje ja ranije nisam čuo. I jedan je od njih rekao: 'Misliš da Allah čuje ovaj naš govor?' A drugi je rekao: 'Ako mi podignemo ton, On čuje, a ako tiho govorimo, On ne čuje.' A drugi je dodao: 'Ako čuje od toga nešto, čuje sve. '" Abdullah kaže: "Pa sam to spomenuo Vjerovjesniku, s.a.v.s., a Allah, dž.š., objavio je: ***"Vi se niste krili da ne bi uši vaše, i oči vaše, i kože vaše..."*** - do riječi - ***"...pa gubitnici postali ste."*** Ovako ga prenosi Tirmizija,

a bilježe ga i Buharija i Muslim od Ibn-Mes'uda u ovoj verziji. Bilježi Imam Ahmed od Džabira, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /73/ "Neka ne umre ni jedan od vas, a da nema lijepo mišljenje o Allahu, zaista je pojedine narode upropastilo loše mišljenje o Allahu." I rekao je Allah, dž.š.: ***"To vaše uvjerenje koje ste o Gospodaru svome imali upropastilo vas je, pa gubitnici postali ste."*** I riječi Uzvišenog: ***"Pa i ako budu trpjeli, njihovo će boravište vatra biti, a ako budu tražili naklonost Allahovu, njihovoj se molbi neće udovoljiti!"***, tj. svejedno po njih strpili se ili ne, oni će biti u vatri, oni je neće izbjeći, niti će iz nje izići, a ako budu tražili Allahovo zadovoljstvo i iskažu svoje isprike, i njihove isprike neće biti uvažene i neće im biti govorene laži. Ibn-Džerir kaže:

Riječi Uzvišenog:

"A ako budu tražili naklonost Allahovu", tj. zatraže povratak na dunjaluk i neće im se izići u susret. On dalje kaže: "Ovo je poput riječi Uzvišenog u kojima obavještava o njima (onima koji budu tražili povratak):

"'Gospodaru naš' - reći će - 'naši su prohtjevi bili od nas jači, te smo postali narod zalutali. Gospodaru naš, izbavi nas iz nje: ako bismo ponovno zlo radili, sami bismo sebi nepravdu učinili.' 'Ostanite u njoj prezreni, ništa Mi ne govorite!', reći će On." /23:106-108/

* وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُم مَّا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم
مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا
لَا تَسْمَعُوا لِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾ فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾
ذَٰلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ ۖ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ ۖ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا
يَجْحَدُونَ ﴿٢٨﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا اللَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ
وَالْإِنسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾

" I Mi smo im bili odredili loše drugove pa su im lijepim prikazivali ono što su uradili i ono što će uraditi, i na njima se obistinilo ono što je rečeno za narode, džinove i ljude koji su prije njih bili i nestali - doista su nastradali."/25/ "Oni koji ne vjeruju govore: 'Ne slušajte ovaj Kur'an, nego pravite buku da biste ga nadvikali!'"/26/ "Zato ćemo Mi sigurno dati da nevjernici iskuse nesnosnu patnju, i kaznit ćemo ih najgorom kaznom za djela koja su počinili."/27/ "To je kazna za Allahove neprijatelje, vatra u kojoj će im vječna kuća biti, kao napiata što su dokaze Naše stalno poricali."/28/ "I nevjernici će reći: 'Gospodaru naš, pokaži nam džinove i ljude, one koji su nas zaveli, da ih stavimo pod noge naše, neka budu najdonji.'"/29/

Spominje Uzvišeni da je On ostavio u zabludi idolopoklonike i sve je to Njegovom voljom i Njegovom moći. On je mudar u Svojim djelima samim tim što je odredio njima saveznike, šejtane ljude i džine ***"Pa su im lijepim prikazivali ono što su uradili i ono što će uraditi"***, tj. učinili su im njihova djela lijepim pa sebe nisu vidjeli nikako drugačijim osim dobročiniocima, kao što kaže Uzvišeni:

"Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Svemilosnog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati; on će ih od pravog puta odvraćati, a ljudi će misliti da su na Pravom putu."/43:36,37/ I riječi Uzvišenog:

"I njima se obistinilo ono što je rečeno", tj. riječ kazne, kao što se obistinila kod prijašnjih naroda, onih koji su radili kao i oni, od džina i ljudi. Oni su, uistinu, bili gubitnici, tj. poistovjetili su se sa njima u propasti i stradanju. I riječi Uzvišenog:

"Oni koji ne vjeruju govore: 'Ne slušajte ovaj Kur'an'", tj. preporučili su jedni drugima da se ne pokoravaju Kur'anu i da ne prihvaćaju njegove naredbe, ***"nego pravite buku"***; tj. kada se uči ne slušajte i pravite buku; tj. zviždanjem pljeskanjem, odnosno pištanjem i miješanjem njihovih glasova sa glasom Poslanika.

"...da bi ste ga nadvikali." Ovo je stanje ovih neznalica i nevjernika kad slušaju Kur'an, a što se tiče vjernika, oni izvršavaju Allahove naredbe; a Uzvišeni kaže:

"A kad se uči Kur'an, vi ga slušajte i šutite da biste bili pomilovani" /7:204/, a zatim kaže Uzvišeni, dajući podršku Svojoj knjizi, a sveteći se Svojim neprijateljima nevjernicima:

"Zato ćemo Mi sigurno dati da nevjernici iskuse nesnosnu patnju", tj. zauzvrat za ono što su uradili pri slušanju Kur'ana.

"I kaznit ćemo ih najgorom kaznom za djela koja su počinili", tj. za loša djela.

"To je kazna za Allahove neprijatelje, vatra u kojoj će im vječna kuća biti, kao napiata što su dokaze Naše stalno poricali."

*"**I nevjernici će reći: 'Gospodaru naš, pokaži nam džinove i ljude, one koji su nas zaveli, da ih stavimo pod noge naše, neka budu najdonji.'"*** Kaže se da su to Iblis i sin Ademov koji je ubio svoga brata; ovo se prenosi od Alije, r.a., a Es-Suddi prenosi od Alije, r.a.: "Ovim Iblis poziva svakog ko širk - idolopoklonstvo čini, a sin Ademov sa ovim poziva svakog ubicu." Kao što se to navodi u hadisu: /74/ "Neće ni jedna osoba biti ubijena nasilno a da sin Ademov ne imadne udjela u toj krvi, jer je on prvi koji je ubistvo počinio." A riječi njihove: ***"Da ih stavimo pod noge naše"***, tj. ispod nas u Džehennemu, da bi bili kažnjeni žešće od nas, i zato kažu: ***"Neka budu najdonji"***, tj. u najnižim nizinama u Džehennemu, kao što je prethodilo u suri El-'Araf, 38. ajet, kada oni, koji su bili sljedbenici, traže od Allaha da dvostruko kazni njihove vođe.

"'Za sve će biti dvostruka!' - reći će On - 'Ali vi ne znate'"/7:38/, tj. Uzvišeni je dao svakom ono što je zaslužio od kazne, prema njegovom djelu. Kao što kaže Uzvišeni:

"One koji nisu vjerovali i koji su od Allahova puta odvraćali Mi ćemo dvostrukom kaznom kazniti zato što su pravili smutnju."/16:88/

إِنَّ ٱلَّذِينَ
قَالُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا۟
وَلَا تَحْزَنُوا۟ وَأَبْشِرُوا۟ بِٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ نَحْنُ أَوْلِيَآؤُكُمْ
فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِىٓ أَنفُسُكُمْ وَلَكُمْ
فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ نُزُلًا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ ﴿٣٢﴾

"Doista onima koji govore: 'Gospodar naš je Allah', pa poslije budu ustrajni, silaze meleki: 'Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se Džennetu, koji vam je obećan.'"/30/ "Mi smo zaštitnici vaši u životu na ovom svijetu, a i na onom; u njemu ćete imati sve ono što duše vaše zažele, i što god zatražite - imat ćete", /31/ "bit ćete počašćeni od Onoga Koji prašta i Koji je Milostiv."/32/

Uzvišeni kaže:

"Doista, onima koji govore: 'Gospodar naš je Allah' - pa poslije toga budu ispravni i ustrajni", tj. budu iskreni u svom vjerovanju - uvjerenju i budu radili radi Allaha, dž.š., ono što im je propisao Allah, hvaljen neka je On i Uzvišen, i na tom ostanu sve do susreta (smrti) s Allahom, dž.š.; kao što prenosi El-hafiz Ebu-Jala el-Musili od Enesa Ibn-Malika, r.a., koji kaže: /75/ "Proučio nam Allahov Poslanik, s.a.v.s., ovaj ajet:

"Doista onima koji govore: 'Gospodar naš je Allah', pa poslije budu ustrajni", pa je rekao: *'To su rekli neki ljudi, a zatim su porekli većina njih, pa ko to kaže i na tom ostane do smrti, on je ustrajao u tome.'"* Također, prenose Nesaija u svom komentaru, El-Bezzar i Ibni-Džerir od Amra ibn Alija el-Fellas, on od Muslima ibn Kutejbea o ovoj verziji. Tako prenosi Ibn Ebi-Hatim od El-Felasa. Zatim kaže Ibn-Džerir od Seida ibn Imrana koji kaže: "Učio sam kod Ebu-Bekra es-Siddika, r.a., ovaj ajet, i on reče: 'To su oni koji Allahu nikog ravnim ne smatraju.'" Prenosi se od Ibn Ebi-Hatima njegovim lancem prenosilaca od Ikrime, koji kaže: "Pitan je Ibn-Abbas, r.a.: 'Koji je ajet u Allahovoj knjizi, blagoslovljen i uzvišen neka je On, najjednostavniji?'" Riječi Uzvišenog:

"Onima koji govore: 'Gospodar naš je Allah', pa poslije budu ustrajni", pri svjedočenju da nema boga osim Allaha. Također, od Ibn-Abbasa, r.a., prenosi se: "Koji govore: 'Gospodar naš je Allah', pa poslije budu ustrajni u izvršavanju njegovih (dužnosti) farzova." Muslim u svom Sahihu, i Nesaija bilježe od Sufjana ibn Abdullaha es-Sekafija da kaže: /86/ "Rekao sam: 'O Allahov Poslaniče, reci mi o islamu riječi o kojima neću pitati poslije tebe nikog.' Reci: 'Vjerujem Allaha, a zatim na tom ustraj' - reče s.a.v.s. Upitao sam: 'O Allahov Poslaniče, čega se najviše plašiš za mene?' I uzeo je Allahov Poslanik za vrh svog jezika i rekao: 'Ovog.'"

I riječi Uzvišenog: ***"Silaze meleki."*** Mudžahid i drugi smatraju da to znači: prilikom smrti, i da će govoriti: ***"Ne bojte se."*** Mudžahid, Ikrime i Zejd ibn Eslem kažu: "Ne bojte se onoga što vas čeka vezano za budući svijet,

"I ne žalostite se", za onim što ste ostavili iza sebe na dunjaluku.

"I radujte se Džennetu koji vam je obećan", pa će ih obradovati da je otišlo zlo, a da su zaradili dobro. Ovo potvrđuje ono što stoji u hadisu El-Berraa, r.a., koji kaže: /77/ "Zaista meleki kažu vjerničkoj duši: 'Izlazi, o dobra dušo, u dobrom tijelu. Ti si bila život u njemu.'" A Zejd ibn Eslem kaže: "Izlazi i idi u udobnost i opskrbu, i Gospodaru, Koji nije srdit." Obradovat će ga pri samrti, u kaburu i kod njegova ponovnog proživljenja. Bilježi ga Ibn Ebi-Hatim. Ovaj stav objedinjuje sva mišljenja, a on je vrlo dobar, i on je stvarnost. I riječi Blagoslovljenog i Uzvišenog:

"Mi smo zaštitnici vaši u životu na ovom svijetu, a i na onom"; reći će meleki vjernicima koji budu na samrti: "Bili samo vaši zaštitnici, bili smo bliski vama na dunjaluku, mi vas vodimo pravim putem i usmjeravamo i čuvamo vas Allahovom voljom. I također ćemo biti sa vama na budućem svijetu i družit ćemo se sa vama, tako da vam neće biti dosadno u kaburu; i kod puhanja u rog, i zaštititi ćemo vas na dan proživljenja i povratka, i s vama ćemo prijeći siratul-mustekim, i pratit ćemo vas do dženetskih blagodati. ***"U njemu ćete imati sve ono što duše vaše zažele"***, tj. u Džennetu, od svega što izaberete, ono što zažele vaše duše, i što oči čini radosnim,

"I što god zatražite - imat ćete", tj. šta god zatražite naći ćete. Bit će vam prineseno pred vas ono što ste odabrali.

"Bit ćete počašćeni od Onoga Koji prašta i Koji je Milostiv", tj. gošćenje i čašćenje i blagodat Onog koji prašta vaše grijehe, Koji je samilostan, blag, milostiv, s obzirom da je oprostio i sakrio (grijehe), i dobrostiv je. Prenosi Imam Ahmed od Enesa, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /78/ "Ko poželi susret sa Allahom, Allah, dž.š., poželi susret s njim, a ko prezire susret s Allahom, Allah prezire susret s njim." Upitali smo, o Allahov Poslaniče: "Svako od nas prezire smrt", a s.a.v.s. reče: "Nije to prezir smrti, nego kad vjerniku prikuči se smrt, dođe mu onaj ko ga obraduje od Allaha, dž.š., onim što ga čeka i njemu nije ništa draže od susreta sa Allahom, pa i Allah poželi susret sa njim." Kaže Poslanik: "Doista, grješniku - ili nevjerniku - kad bude na samrti, dođe vjesnik sa onim što ga čeka od zla ili sa zlom s kojim će se suočiti. I on će prezirati susret sa Allahom i Allah će prezirati susret s njim." Ovo je vjerodostojan (sahih) hadis, on se navodi u autentičnim zbirkama u drugoj verziji.

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن
دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا وَقَالَ إِنَّنِى مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا تَسْتَوِى
ٱلْحَسَنَةُ وَلَا ٱلسَّيِّئَةُ ۚ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِى بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ
عَدَٰوَةٌ كَأَنَّهُۥ وَلِىٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا
يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ
فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾

"A ko govori ijepše od onoga koji poziva Allahu, koji dobra djela čini i koji govori: 'Ja sam, doista, musliman!'"/33/ "Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati", /34/ "To mogu postići samo strpljivi; to mogu postići samo vrlo sretni." /35/ "A kad te šeftan pokuša na zle misli navesti, ti zatraži utočište u Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i sve zna."/36/

Riječi Uzvišenog: ***"A ko govori ijepše od onoga koji poziva Allahu..."***, tj. poziva Allahove robove Njemu.

"...koji dobra djela čini i koji govori: 'Ja sam doista musliman!'", tj. on je sam po sebi upućen s obzirom na ono što govori. Njegova je korist neprijelazna i samom sebi, i prijelazna je na druge. On nije od onih koji naređuju dobro, a sami to ne čine, a zabranjuju zlo - a sami ga čine, nego radi dobro a ostavljaju zlo, i poziva stvorenja u vjeru Blagoslovljenog i Uzvišenog Stvoritelja. Ovo je općenito za svakog ko bude pozivao na dobro, a On je sam po Sebi upućen. A Allahov Poslanik, s.a.v.s., najprečI je od ljudi za to. Rečeno je da se ovaj ajet odnosi na dobre mujezine, ali odabrano je mišljenje da je ovaj ajet općenit, odnosi se na mujezine i druge. A što se tiče objavljivanja ajeta, treba znati da ezan nije bio uopće u to vrijeme jer ajet spada u mekansku objavu, a ezan je propisan u Medini nakon Hidžre, kada ga je Abdullah ibn Abdu-Rab el-Ensarij, r.a., vidio u snu i prenio to Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i naredio mu da ove riječi izdiktira Bilalu, r.a., jer je on imao najmilozvučniji glas, što je potvrđeno na odgovarajućem mjestu. Odabrano i ispravno je mišljenje da je ovaj plemeniti ajet općenit. Mujezini će imati veliku nagradu i prednost (nad drugima), kao što to stoji u Muslimovom Sahihu: /79/ "Mujezini će biti najizduženijih vratova na Sudnjem danu." U Sunenu se navodi merfu hadis: /80/ "Imam je odgovoran, a mujezin povjerljiv, pa Allah uputio imame, a oprostio mujezinima." Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Sa'da ibn Ebu-Vekasa, r.a., da je on rekao: "Udio je mujezina kod Allaha, dž.š., na Sudnjem danu kao udio mudžahida, a on je između ezana i ikameta.[21] Kao onaj koji je umrljan svojom krvlju na Allahovom putu." Omer ibn el-Hattab, r.a., kaže: /81/ "Da sam bio mujezin, moja bi se vjera upotpunila i ne bih se brinuo da neću ustati na noćni namaz, niti postiti po danu!... Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kad kaže: 'Allahumme igfir lil muezzinine' (O Allahu oprosti mujezinima), i to ponovio tri puta." Omer kaže: "Rekao sam: 'O Allahov Poslaniče, ostavio si nas, a mi se borimo za ezan sabljama.' Reče s.a.v.s.: 'Nije tako, o Omere, doći će vrijeme za ljude kada će ostavljati ezan najslabijim od njih. A Allah, dž.š., zabranio je vatri da prži ta tijela'", tj. tijela mujezina. I riječi Uzvišenog:

"Dobro i zlo nisu isto", tj. postoji ogromna razlika između ovog i ovog.

"Zlo dobrim uzvrati", tj. ko ti loše učini to zlo odbij od sebe, tako što ćeš mu učiniti dobro. I riječi Uzvišenog:

"...pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati." On je tvoj prijatelj. Ako uzvratiš lijepim onom ko je tebi zlo učinio, to dobro će ga voditi ka pružanju ruke tebi, tako da može postati kao da ti je prisni prijatelj, tj. blizak tebi. A zatim kaže Uzvišeni:

"To mogu postići samo strpljivi; to mogu postići samo vrlo sretni", tj. može postići samo onaj koji ima ogromnog udjela u sreći, jer se strpio nad neugodnostima na Allahovom putu. On je sretan na dunjaluku i ahiretu. Ibn-Abbas, komentirajući ovaj ajet, kaže: "Naredio je Allah vjernicima strpljivost kod srdžbe i blagost kod neznanja i oprost za učinjeno zlo; pa ako to urade, Allah ih je sačuvao od šejtana i

[21] Ovaj je hadis po stepenu merfu`, jer potvrdu sličnu ovoj nije moguće da kaže Sahabija. A Allah najbolje zna.

pretvorio je njima njihova neprijatelja u prisnog prijatelja."

I riječi Uzvišenog:

"A kad šejtan pokuša da te na zlo misli navede ti zatraži utočište kod Allaha...", džinski šejtan nema mogućnost da navodi na zlo ukoliko se zatraži utočište od njegovog Stvoritelja, Koji je pustio da djeluje na tebe, pa kad zatražiš utočište od Allaha da te zaštiti od njega, ti si tada zaštićen. Allahov Poslanik, s.a.v.s., prije namaza proučio bi ovu dovu: /82/ "Euzu billahi es-semi il-alimi mineš-šejta nir-radži min hemezihi ve nefhi hi ve nefesihi."

وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلَّيْلُ وَٱلنَّهَارُ
وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ ۚ لَا تَسْجُدُوا۟ لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ ٱلَّذِى
خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾ فَإِنِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فَٱلَّذِينَ عِندَ
رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُۥ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْـَٔمُونَ ﴿٣٨﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنَّكَ
تَرَى ٱلْأَرْضَ خَٰشِعَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ۚ إِنَّ ٱلَّذِىٓ
أَحْيَاهَا لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰٓ ۚ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾

"Među znakovima su Njegovim noć i dan, i Sunce i Mjesec. Ne činite sedždu ni Suncu ni Mjesecu, već činite sedždu Allahu, Koji ih je stvorio, ako želite samo Njemu ibadet činiti. /37/ "A ako se oni uzohole - pa, oni koji su kod Gospodara tvoga, hvale Ga i noću i danju i ne dosađuju se." /38/ " A od Znakova je Njegovih i to što ti vidiš suhu zemlju, a kad na nju spustimo kišu, ona se pokrene i uzbuja. Onaj Ko njoj daje život oživjet će sigurno i umrle, jer je On kadar sve."/39/

Podsjeća Uzvišeni Svoja stvorenja na Njegovu ogromnu moć, a On nema premca u tom:

"Među znakovima su Njegovim noć i dan i Sunce i Mjesec", tj. stvorio je noć i dan, naizmjenično se smjenjuju jedno za drugim, ne umarajući se, i Sunce i Mjesec, da bi se znale njihove različite putanje, da bi se znale dužine noći i dana, sedmice, mjeseci i godine. Time se pojašnjava vremenski nastup dužnosti, prava ibadeta, i međuljudskih odnosa. Zatim, pošto su Sunce i Mjesec najljepša tijela u višem i nižem svijetu, Allah skreće pažnju, neka je hvaljen On, da su njih dva, dva stvorenja i dva Njegova roba, koja su pod Njegovom upravom i moći, pa kaže:

"Ne činite sedždu ni Suncu ni Mjesecu, već činite sedždu Allahu, Koji ih je stvorio - ako vi samo Njemu ibadet činite", tj. nemojte pripisivati druga Njemu, jer vam neće vrijediti vaš ibadet - pokornost, uz obožavanje drugog mimo Njega. Zaista On neće oprostiti da Mu se širk čini.

Zato kaže Uzvišeni:

"Ako se oni uzohole od toga da samo Njemu, Uzvišenom ibadet čine, ***"pa oni koji su kod Gospodara tvog"***, meleki, hvale Ga i noću i danju i ne dosađuju se.

Kao što su riječi Uzvišenog:

"Pa ako ovi u to ne vjeruju, Mi smo time zadužili ljude koji će u to vjerovati." /6:89/ Prenosi El-hafiz Ebu Ja'la od Džabira ibn Abdullaha, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /83/ "Nemojte psovati noć a ni dan, niti Sunce niti Mjesec, a ni vjetrove, jer se oni šalju iz milosti prema narodu, a nekada kao kazna drugim narodima." Riječi Uzvišenog: ***" A od Znakova Njegovih"***, tj. koji ukazuju na Njegovu moć za ponovno proživljenje mrtvih, ***" i to je što ti vidiš suhu zemlju"***, tj. sasušenu, golu, na kojoj nema nikakvog bilja, ona je mrtva.

"A kad na nju spustimo kišu, ona se pokrene i uzbuja", tj. ona izbaci raznovrsne usjeve i plodove svih boja.

"Onaj ko njoj daje život, oživit će i umrle, jer je On kadar sve".

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ
ءَايَٰتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا ۗ أَفَمَن يُلْقَىٰ فِى ٱلنَّارِ خَيْرٌ أَم مَّن يَأْتِىٓ ءَامِنًا يَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ ٱعْمَلُوا۟ مَا شِئْتُمْ ۖ إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
بِٱلذِّكْرِ لَمَّا جَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّهُۥ لَكِتَٰبٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَّا يَأْتِيهِ ٱلْبَٰطِلُ مِنۢ بَيْنِ
يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِۦ ۖ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ مَّا يُقَالُ لَكَ إِلَّا
مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبْلِكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ
أَلِيمٍ ﴿٤٣﴾

"Zbilja, oni koji ajete Naše izvrću neće se od Nas sakriti. Pa da li je bolji onaj koji u Vatru bude bačen ili onaj koji na Sudnji dan dođe siguran? Radite šta hoćete, On, zaista, vidi šta vi radite." /40/ " Zaista oni koji ne vjeruju u Opomenu, pošto im je došla, bit će kažnjeni!... A on je, zaista, knjiga zaštićena", /41/ "laž joj je strana, bilo s koje strane, ona je Objava od Mudroga i hvale dostojnoga." /42/ "Tebi se neće reći ništa što već nije rečeno poslanicima prije tebe. Gospodar tvoj zaista prašta, a i boino kažnjava."/43/

Riječi Blagoslovljenog i Uzvišenog:

"Zbilja, oni koji riječi Naše izvrću..." Ibn-Abbas kaže: "Ilhad je stavljanje riječi na neodgovarajuća mjesta." A Katade - kaže: "Ilhad je nevjerstvo i tvrdoglavost." I riječi Uzvišenog:

"Neće se od Nas sakriti." U ovim je riječima žestoka prijetnja i potvrđeno obećanje kazne, tj. da

On, Uzvišeni, zna ko izvrće Njegove ajete, Njegova imena i Njegova svojstva. Kaznit će ga zato kaznom i patnjom. I zato kaže Uzvišeni:

"Pa da li je bolji onaj koji u Vatru bude bačen ili onaj koji na Sudnji dan dođe siguran?", tj. mogu li biti jednaki ovaj i onaj? Ne, nisu jednaki. Zatim kaže Uzvišeni, prijeteći nevjernicima: ***"Radite šta hoćete"***, tj. radite dobro ili zlo, On zna šta vi radite. Vidi vaša djela, i zato kaže Uzvišeni:

"On zaista vidi šta vi radite." Zatim kaže Uzvišeni: ***"Zaista Oni koji ne vjeruju u Opomenu pošto im je došla"***, tj. Kur'an, a on je, zaista, knjiga zaštićena", tj. nedostižna je i niko nije u stanju doći sa nečim sličnim njemu. "Laž joj je strana, bilo s koje strane", tj. nema puta za laž jer on

"je Objava od Mudrog i hvale dostojnog", tj. mudar u Svojim riječima i djelima. Hvale dostojan, tj. pohvaljen u svemu što je naredio i što je zabranio. Pohvaljen je u svim Svojim ciljevima i ishodima. Zatim kaže Uzvišeni:

"Tebi se neće reći ništa što već nije rečeno poslanicima prije tebe", tj. neće se tebi reći ništa čime se poriče tvoje poslanstvo, a da to nije rečeno poslanicima prije tebe. Pa kao što poriču tebe poricali su i nijekali njih. I kao što su trpjeli neugodnosti strpi se i ti, također, na uznemiravanje svoga naroda. I riječi Uzvišenog:

"Gospodar tvoj zaista prašta", tj. onome ko se iskreno pokaje Njemu. ***"...a i bolno kažnjava"***, tj. ko bude ustrajan u svom nevjerstvu, nasilju i suprotstavljanju njemu.

وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ قُرْءَانًا أَعْجَمِيًّا لَّقَالُوا۟ لَوْلَا فُصِّلَتْ ءَايَٰتُهُۥٓ ءَا۬عْجَمِىٌّ وَعَرَبِىٌّ ۗ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هُدًى وَشِفَآءٌ ۖ وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾

"A da smo Kur'an učinili na tuđem jeziku, oni bi sigurno rekli: 'Da su mu ajeti razgovijetni! Zar jezik tuđ, a onaj kome se objavljuje Arap?'"- Reci: 'On je onima koji vjeruju uputa i lijek. A oni koji neće da vjeruju - u ušima njihovim gluhoća je, i slijepi su za njega! Ti kao da se pozivaju iz daleka mjesta.'" /44/ "I Musau smo Knjigu dali, pa su se zbog nje podvojili. A da nije riječi Gospodara tvoga prije izrečene, sa ovima bi bilo već svršeno. I oni su zbilja u sumnji dubokoj spram njega."/45/

Pošto je spomenuo Allah, dž.š., Kur'an i njegovu jasnoću, riječitost, ljepotu njegovog izraza i značenja i njegove odredbe - i pored svega toga nisu ga prihvatili idolopoklonici - ukazuje nam isto tako da je njihovo nijekanje (kufr), nijekanje iz inata i tvrdoglavosti. Kao što kaže Uzvišeni Allah:

"A da ga objavljujemo i nekom nearapu, pa da im ga on čita, opet u nj ne bi povjerovao." /36:198,199/ Isto tako kad bi bio objavljen Kur'an na stranom jeziku, oni bi rekli, tvrdoglavo i iz inata:

"Da su mu ajeti razgovijetni! Zar jezik tuđ, a onaj kome se objavljuju - Arapi?", tj. rekli bi zašto nije spušten - objavljen na razumljivom arapskom jeziku. Oni bi to porekli i rekli bi kako da bude objavljen na stranom jeziku, a on Arap? Tj. kako da bude spušten na stranom jeziku, a obraća se Arapu, koji on ne razumije. Tako prenosi ovaj komentar od Ibn-Abbasa i drugih.

Zatim kaže Uzvišeni: ***"Reci: 'On je onima koji vjeruju Uputa i Lijek'"***, tj. reci, o Muhammede, ovaj je Kur'an za one koji ga prihvaćaju, uputa za njegovo srce i lijek za njegova prsa od sumnji i sumničenja,[22]

"A oni koji neće da vjeruju - i u ušima njihovim gluhoća je.", tj. ne razumiju šta je u njemu.

"I slijepi" su za njega", tj. ne prihvataju njegovo objašnjenje.

"Kao da se iz daleka mjesta pozivaju." Ibn-Džerir kaže: "On znači kao da ih neko doziva i obraća im se iz dalekog mjesta, i ne razumiju ono što im govori."

Riječ Blagoslovljenog i Uzvišenog:

"I Musau smo knjigu dali, pa su se zbog nje podvojili", tj. u laž su ga ugonili i zlostavljali.

"Ti izdrži kao što su izdržali postojani poslanici."/46:35/

"A da nije riječi Gospodara tvoga prije izrečene", do određenog roka odgađajući dan

[22] Ovo je odgovor onim koji smatraju da je on (Kur'an) lijek za tjelesne bolesti. Te tako uzimaju njegove ajete za zapise i hamajlije i misle da oni liječe njihove bolesti. A ne uzimaju sredstva koja je naredio Allah da se uzimaju kao lijekovi i ljekovito bilje. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /547/ "Liječite se, o Allahovi robovi, jer Onaj Ko je dao bolest dao je i lijek." Nema sumnje da je dova dobra i potrebno je tražiti riječima Allaha, dž.š., nadajući se ozdravljenju uz uzimanje preventivnih mjera, kao što su provjereni lijekovi. Jer Allah, hvaljen neka je, daje ozdravljenje ako hoće i ako odredi. Svođenje Kur'ana na hamajlije i zapise - pa Allah, hvaljen neka je On - nije ga poslao ni za što drugo, osim kao zakon koji će osnovati veliku islamsku državu i da se Allahov zakon primjenjuje na Zemlji, onako kako je zadovoljan On. Kada bi bio Kur'an i njegovi ajeti lijek za tijela a ne za duše, On bi liječio srca i tijela nevjernika. Jer tijela su jedna te ista, svejedno bila ona vjernička ili nevjernička. Njihov sastav je jedan, on nema izmjene, ne mijenja se. Pa ono što je uzrok za liječenje tijela vjernika može u isto vrijeme biti povod za liječenje tijela nevjernika. Ali Uzvišeni Allah kaže: *"Reci: On je vjernicima uputstvo i lijek." /41:44/* Također, kaže, neka je hvaljen On: *"Mi objavljujemo ono što je lijek i milost vjernicima, a nevjernicima on samo povećava propast." /17:82/* Pa je jasno da je duhovno liječnje od mnogoboštva sumničenja i nevjerstva. S obzirom da je u njemu nepobitan i jasan dokaz o postojanju Allaha, dž.š., i slanja Njegovih poslanika i vjerovjesnika, sa ispravnim [erijatom i pravim putem. Zaista je on uspješan lijek za buđenje i spašavanje srca i duša iz zabluda ka pravom putu. I izvođenje naroda iz poniženja ka vječitom dostojanstvu u sjenci njegovih propisa i odredbi; njemu je laž strana. Pa kada bi islamski ummet čvrsto prigrabio Kur'an i njegove upute, bio bi najbolji ummet koji je živio na ovom svijetu i ne bi izgubio Andaluziju juče, kao što gubi Andaluziju današnjice, Palestinu. Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti.

obračuna do obećanog dana. ***"Sa ovim bi bilo već svršeno"***, tj. ubrzala bi im se kazna, nego oni imaju zakazano vrijeme koje neće moći izbjeći. و ***"I oni su zbilja u sumnji dubokoj spram njega"***, tj. nije bilo njihovo poricanje na razborit način, zbog onog što su rekli; nego su sumnjali u ono što kažu, i bili su nesigurni na onom na čemu su bili, a Allah najbolje zna.

مَّنْ عَمِلَ صَٰلِحًا
فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾ * إِلَيْهِ يُرَدُّ
عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ ۚ وَمَا تَخْرُجُ مِن ثَمَرَٰتٍ مِّنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ
وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَآءِى قَالُوٓا۟ ءَاذَنَّٰكَ
مَا مِنَّا مِن شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَدْعُونَ مِن قَبْلُ وَظَنُّوا۟
مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٤٨﴾

"Ko čini dobro, u svoju korist čini, a ko radi zlo, na svoju štetu radi. - A Gospodar tvoj nije nepravedan prema robovima Svojim."/46/ "Samo On zna kad će Smak svijeta nastupiti. A ni plodovi ne izlaze iz cvjetnih čaški svojih, i nijedna žena ne zanese i ne rodi, a da On to ne zna. A na Dan kad ih On upita: 'Gdje su oni koje ste smatrali Meni ravnim?' - oni će odgovoriti: 'Javijamo Ti da niko od nas to ne tvrdi.'"/47/ "I neće biti onih kojima su se prije klanjali i uvjerit će se da nikud ne mogu umaći."/48/

Uzvišeni kaže: ***"Ko čini dobro, u svoju korist čini"***, tj. zaista se vraća korist od toga njemu lično, ***"A ko radi zlo, na svoju štetu radi"***, tj. zaista se to zlo vraća njemu.

"A Gospodar tvoj nije nepravedan prema robovima Svojim", tj. ne kažnjava nikog osim zbog grijeha, niti će biti mučen iko osim nakon donošenja argumenata njemu, i slanja poslanika njemu. Zatim Uzvišeni kaže:

"Samo On zna kada će Smak svijeta nastupiti", tj. to ne zna niko osim Njega. Kao što kaže Uzvišeni:

"On će ga u njegovo vrijeme otkriti." Riječ Blagoslovljenog i Uzvišenog:

"A ni plodovi ne izlaze iz cvjetnih čaški svojih, i ni jedna žena ne zanese i ne rodi, a da On to ne zna", tj. sve obuhvaća Njegovo znanje. Njegovom znanju ne promiče ni kao zrno gorušice, bilo to na Zemlji ili nebesima.

I riječi Uzvišenog:

و ***"A na dan kad ih On upita: "Gdje su oni koje ste smatrali Meni ravnim?"***, tj. na budućem svijetu pozvat će Allah idolopoklonike i pitat ih: 'Gdje su Moji ortaci koje ste obožavali zajedno sa Mnom?'", ***"Javijamo ti"***, tj. obavještavamo te ***"da niko od nas to ne svjedoči"***, tj. nema niko među nama da svjedoči da Ti imaš ortaka.

"I neće biti onih kojima su se prije klanjali", tj. otići će i neće im koristiti ništa, tj. ***"...uvjerit će se da nikud ne mogu umaći."*** Riječ (mnijenje, pretpostavka) ovdje znači uvjerenje, tj. oni neće izbjeći Allahovu kaznu. Kao što kaže Uzvišeni:

"I grješnici ugledat će vatru i uvjerit će se da će u nju pasti, i da im iz nje povratka neće biti." /18:53/

لَّا يَسْـَٔمُ ٱلْإِنسَٰنُ مِن دُعَآءِ ٱلْخَيْرِ وَإِن مَّسَّهُ
ٱلشَّرُّ فَيَـُٔوسٌ قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ
مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِى وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّجِعْتُ إِلَىٰ
رَبِّىٓ إِنَّ لِى عِندَهُۥ لَلْحُسْنَىٰ ۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ وَلَنُذِيقَنَّهُم
مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٠﴾ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ
وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ فَذُو دُعَآءٍ عَرِيضٍ ﴿٥١﴾

"Čovjeku ne dosadi da dobro traži, a kada ga zlo zadesi, onda zdvaja i nadu gubi." /49/ "Kad ga obaspemo milošću Našom, poslije nesreće koja ga zadesi, on govori: 'Ovo sam i zaslužio, i ja ne mislim da će Čas (Sudnji) doći. A ako budem Gospodaru svome vraćen, kod Njega me čeka Džennet.'" A Mi ćemo one koji nisu vjerovali sigurno o onom što su radili obavijestiti i da iskuse patnju tešku - doista ćemo im dati." /50/ "Kada čovjeku milost Svoju darujemo, on se okreće i udaji se na svoju stranu, a kad ga nevolja dotakne, onda se dugo moli."/51/

Uzvišeni kaže: "Čovjeku ne dosadi da moli i traži dobro od svog Gospodara, a to je bogatstvo i zdravlje i što šta drugo; ako ga zadesi zlo, a to je iskušenje i siromaštvo. ***"Onda zdvaja i nadu gubi"***, tj. u njegovoj se svijesti formira predstava da poslije toga što ga je zadesilo neće biti dobra.

"Kad ga obaspemo milošću Svojom poslije nesreće kada ga zadesi, on govori: 'Ovo sam i zaslužio'", tj. kada dođe u blagostanje nakon što je bio u teškoćama, reći će: "Ovo je meni jer sam to ja zaslužio kod svoga Gospodara." ***"I ja ne mislim da će čas oživljenja doći"***, tj. niječe budućnost povratka budućem svijetu. Zbog posjedovanja blagodati obijestan je, oholi se i niječe te blagodati. Kao što kaže Uzvišeni:

"Uistinu, čovjek se uzobjesti čim se neovisnim osjeti." /96:6,7/

"A ako budem Gospodaru svome vraćen, kod Njega me čeka Džennet", tj. ako bude

povratka (drugog života), mene čeka svako dobro kod moga Gospodara, kao što mi je dao dobro na ovom svijetu. Očekuje od Allaha, dž.š., iako su njegova djela loša i nije posjedovao čvrsto uvjerenje. Blagoslovljeni i Uzvišeni Allah kaže:

"A mi ćemo one koji nisu vjerovali sigurno o onom što su radili obavijestiti i da iskuse patnju tešku - doista ćemo im dati." Uzvišeni prijeti kaznom i patnjom onima čija djela i uvjerenja budu takva.

Zatim kaže Uzvišeni:

"Kada čovjeku milost Svoju darujemo, on se okreće i udaiji se na svoju stranu", tj. okrene se od pokornosti i uzoholi se od pokoravanja naredbama Allaha, dž.š. ***"A kad ga nevolja dotakne"***, tj. teško stanje, ***"Onda se dugo moli"***, tj. dugo moli za jednu stvar (dug govor), znači govor sa puno riječi a malo značenja (a koncizan je govor) suprotan tome, tj. sa malo riječi puno poruka). Kaže Uzvišeni:

"Kada čovjeka snađe nevolja, on Nam se moli, ili ležeći, ili sjedeći, ili stojeći. A čim mu nevolju otklonimo, on nastavlja kao da Nam se nije ni obraćao molbom zbog nevolje koja ga je bila zadesila."/10:12/

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ
عِندِ ٱللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُم بِهِۦ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾
سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا فِى ٱلْءَافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ
أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ
مِّن لِّقَآءِ رَبِّهِمْ ۗ أَلَآ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطٌ ﴿٥٤﴾

"Reci: 'Šta mislite, ako je Kur'an od Allaha, a vi u nj nećete da vjerujete - ko je onda u većoj zabludi od onoga koji je u protivrječju dalekom od istine?'" /52/ "Mi ćemo im pružiti dokaze Naše u krajevima (Zemlje), a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an istina. A zar nije dovoljno to što je Gospodar tvoj o svemu obaviješten?"/53/ "Oni sumnjaju da će pred Gospodara svoga stati, a On znanjem Svojim obuhvaća sve."/54/

Uzvišeni kaže: ***"Reci"***, o Muhammede, ovim idolopoklonicima koji poriču Kur'an, ***"Šta mislite ako je"*** - Kur'an - ***"od Allaha, a vi u nj nećete da vjerujete"***, tj. kakvo je vaše mjesto kod Onog Koji ga je objavio Svome Poslaniku?

I zato Uzvišeni kaže:

"Ko je onda u većoj zabludi od onog koji je u protivrječju daleko od istine?", tj. u nevjerovanju (kufru) i tvrdoglavosti, i suprotstavljanju Istini, njoj na putu, daleko od upute. A zatim kaže Uzvišeni:

"Mi ćemo im pružiti dokaze Naše u krajevima (Zemlje), a i u njima samim", tj. pokazat ćemo Mi njima Svoje dokaze i argumente, da je Kur'an istina, objavljen od Allaha Njegovom Poslaniku, s.a.v.s., uz vanjske dokaze u krajevima (Zemlje), kao što su osvajanja i vladanje islama nad krajevima (zemljama), i superiornost njegova, i proširenjem islama na sve kontinente i nad svim vjerama. A dokazi su u samim njima kao Bitka na Bedru, oslobađanje Meke, događaji i bitke slične tome u kojima je Allah, dž.š., pomogao Muhammeda, a.s., njegove ashabe, i porazio neistinu i njene pristalice. Možda se misli riječima Uzvišenog: ***"A i u njima samim"*** na ono od čega je sastavljeno čovječije tijelo i ono što je u njemu i na njemu od tvari, sastojaka, čudnih konstrukcija, što je predmet nauke o anatomiji ljudskog tijela koja upućuje na mudrost Stvoritelja Blagoslovljen je On i Uzvišen. Također se misli na ono što je urođeno kod čovjeka kao što su suprotne etičke osobine, dobro, zlo i dr., kao što se misli na njegovo djelovanje unutar kadera (odredbe) iz kojeg on ne može izići bez obzira na svoju snagu, moć i opreznost. I riječi Uzvišenog:

"Dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an istina. A zar nije dovoljno to što je Gospodar tvoj o svemu obaviješten", tj. dovoljan je Uzvišeni Allah kao svjedok za djela Njegovih robova i Njihovih riječi, i On je svjedok, dok je Muhammed, s.a.v.s., iskren i dosljedan u onom što prenosi od Njega. Kao što kaže Uzvišeni:

"Allah svjedoči da je istina ono što ti objavljuje, objavljuje ono što jedini On zna." /4:166/

I riječi Uzvišenog:

"Oni sumnjaju da će pred Gospodara svoga stati", tj. sumnjaju u Sudnji dan i obračun, i zato ne misle o njemu niti rade na taj dan, niti se plaše njega, iako je on stvarnost i neizbježan. ***"A On znanjem Svojim obuhvaća sve"***, tj. obuhvaća sva stvorenja i sva su pod Njegovom upravom, u Njegovoj ruci. On jedini raspolaže njima po Njegovoj odredbi, On nema ortaka. Što hoće - to biva, a što neće - to i ne biva. Nema boga osim Njega jedinog, On nema ortaka, niti je Njemu iko sličan niti ravan. Njemu pripada vlast i svaka hvala, i On je nad svim moćan.

42
EŠ - ŠURA / DOGOVARANJE
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 53 AJETA*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
حم ① عسق ② كَذَٰلِكَ يُوحِي إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ اللَّهُ
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ③ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ
④ تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِن فَوْقِهِنَّ وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَن فِي الْأَرْضِ ۗ أَلَا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ
⑤ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ اللَّهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ وَمَا أَنتَ
عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ⑥

"U ime Alaha, Svemilosnog, Milostivog!" "Ha-mim."/1/ "Ajn-sin-kaf."/2/ "Eto tako Alah Silni i Mudri objavljuje tebi, kao i onima prije tebe."/3/ "Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, i On je Svevišnji, Veličanstveni!"/4/ "Gotovo da se nebesa raspadnu jedan iznad drugih! A meleki veličaju i hvale Gospodara svoga i mole oprost za one koji su na Zemlji. Alah je, zaista, Taj Koji prašta i Koji je milostiv."/5/ "Alah motri na one koji, pored Njega, zaštitnike uzimaju, a ti nisi zadužen za njih."6/

Prenosi Malik, da mu se Allah smiluje, od Aiše, r.a., da je rekla: /84/ "Uistinu je Haris ibn Hišam pitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s., rekavši: 'O Allahov Poslaniče, kako ti je dolazila objava - vahj?'" Pa mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Ponekad mi je dolazila poput zvonjave zvona, kad prestane, znam što je rečeno. To je za mene bio najteži način. Ponekad mi melek dođe u liku čovjeka, govori mi i razumijem što kaže.'" Kaže Aiša, r.a.: "Vidjela sam ga kako mu jednog veoma hladnog dana dolazi objava, pa kad prestade, čelo mu bi obliveno znojem."

"Eto, tako Alah, Silni i Mudri objavljuje tebi, kao i onima prije tebe", tj. kao što je tebi objavio ovaj Kur'an, objavio je kitabe i suhufe vjerovjesnicima prije tebe. Riječi Uzvišenog:

"Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, i On je Svevišnji, Veličanstveni!"[1], jesu kao i riječi: ***"On je Uzvišen i Veliki."/34:23/***

Ajet: ***"Gotovo da se nebesa raspadnu jedna iznad drugih"***, znači: Allahova je veličina razlog mogućeg raspada nebesa.

"A meleki veličaju i hvale Gospodara svoga i mole oprost za one koji su na Zemlji." Ovo je poput riječi Uzvišenog:

"Meleki koji drže Arš i oni koji su oko njega, veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Nj i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima: 'Gospodaru naš, Ti sve obuhvaćaš milošću i znanjem.'"/40:7/

Riječi Uzvišenog: ***"Allah je zaista Taj Koji oprašta i Koji je milostiv"***, znače obznanu ovih riječi i ukazivanje na njih. A riječi Slavljenog i Uzvišenog: ***"...one koji, pored Njega, zaštitnike uzimaju"*** odnose se na mušrike - mnogobošce. ***"Allah motri na njih"***, tj. On je svijedok protiv njih i njihovih djela. Sve ih, ponaosob, bilježi i zbraja, i oni će za svaki posao odgovarajućom nagradom biti nagrađeni.

"A ti nisi zadužen za njih."
Tj. ti si samo opominjač, a Allah brine o svakoj stvari.

وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّتُنذِرَ أُمَّ
الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ
وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ ⑦ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِن
يُدْخِلُ مَن يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ ۚ وَالظَّالِمُونَ مَا لَهُم مِّن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ
⑧

"Eto, tako Mi tebi objavljujemo Kur'an, na arapskom jeziku, da bi opominjao Majku gradova i one oko nje i upozorio na Dan sakupljanja - u koji nema nikakve sumnje. Jedni će u Džennet, a drugi u Džehennem." /7/ "A da Allah hoće, učinio bi ih pravim vjernicima, ali, On u milost Svoju uvodi koga On hoće, a nevjernici nemaju ni zaštitnika, ni pomagača."/8/

Kaže Uzvišeni da - kao što smo objavili vjerovjesnicima prije tebe - ***"Eto tako Mi tebi objavljujemo Kur'an, na arapskom jeziku"***, tj. razumljiv, jasan i razgovijetan. ***"...da bi opominjao Majku gradova"***, tj. Meku, ***"I one oko nje"***, tj. ostala naselja na istoku i zapadu. Meka je poznata pod imenom Ummul Kura - Majka gradova, zato što je ona odabranija od svih gradova. Dokaza za ovo ima mnogo, a najjasniji je i najbolji hadis koji prenosi imam Ahmed od Abdullaha ibn Adijj ibn el-Hamra'

---

* Objavljena nakon sure "Fussilet".

** Ajeti 23, 24, 25 i 27 medinski su.

[1] Znači uzdigao se iznad Svojih stvorenja, udaljen je od njih. On je uistinu Uzvišen, u Njegovoj veličini i uzvišenosti Ništa Ga dokučiti ne može. Ništa nije kao On. On sve čuje i sve vidi.

ez-Zuhrija da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dok je stajao na Hazveri, dijelu trga u Meki, kako kaže: /85/ "Tako mi Allaha, ti si najbolji dio Allahove Zemlje, i ti si Allahu najdraži dio Njegove Zemlje, da me iz tebe nisu istjerali, ne bih iz tebe izišao." Ovo je Tirmizijino predanje za koje kaže da je hasen-sahih. Također ga prenose Nesai i Ibn-Madže. ***"...i upozorio na Dan okupljanja"***, a to je Sudnji dan.

"...u koji nema nikakve sumnje", tj. nema sumnje u njegov dolazak; a riječi Uzvišenog: ***"Jedni će u Džennet, a drugi u Džehennem"*** jesu poput:

"A onoga Dana kada vas On na Dan sakupljanja sakupi, to će biti dan obmanjivanja" /64:9/, znači: stanovnici Dženneta obmanut će džehenemlije.[2] Prenosi imam Ahmed od Abdullaha ibn Amra, r.a., da kaže: /86/ "Pristupio nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., noseći u rukama dvije knjige i rekao: 'Znate li koje su ovo dvije knjige?' Rekosmo: 'Ne, osim ako nas ti, o Allahov Poslaniče, o tome ne izvijestiš.' Reče Allahov Poslanik, s.a.v.s. za ono što mu je u desnici: 'Ovo je knjiga Gospodara svjetova sa imenima stanovnika Dženneta i imenima njihovih očeva i plemena. Sve je rečeno o njihovim potomcima, tako da se nikad ništa o njima ne može reći ni više ni manje.' Zatim reče o onoj što mu je u lijevoj ruci: 'Ovo je knjiga stanovnika Džehennema sa njihovim imenima, imenima njihovih očeva i plemena. Sve je rečeno o njihovim potomcima, tako da se nikad ništa o njima ne može reći ni više, ni manje.' Tada ashabi rekoše: 'Zašto onda radimo, ako je stvar završena?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada reče: 'Vi nastojte biti ispravni, umjereni i smjerni, a uistinu će dženetliji pečat biti dženetska djela, iako bilo što uradi, a džehennemliji će, uistinu, biti pečat džehenemsko djelo, iako bilo šta uradi.' Zatim je s.a.v.s. stisnuo dlan i rekao: 'Vaš Gospodar završio je sa robovima.' Potom je mahnuo prstima desne ruke i rekao: ***'Skupina za Džennet'***, a mahnuo prstima lijeve ruke i rekao:

'Skupina za Džehennem.'" Ovo navode Et-Tirmizi i En-Nesai.

Riječi Uzvišenog:

"A da Allah hoće, učinio bi ih sve jednim ummetom", tj. bili bi na Pravom putu ili u zabludi. Međutim, učinio ih je međusobno različitim i uputio je ka Istini koga je htio, a sa Istine skrenuo koga je htio. On je to iz mudrosti i neoborivih dokaza učinio. To se razjašnjava u riječima Uzvišenog:

"On u milost Svoju uvodi koga On hoće, a nevjernici nemaju ni zaštitnika ni pomagača", tj. uvest će u Džennet svakog, osim one kod kojih nema dobra.

أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۖ فَٱللَّهُ هُوَ ٱلْوَلِىُّ وَهُوَ يُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَهُوَ
عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٩﴾ وَمَا ٱخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِن شَىْءٍ فَحُكْمُهُۥٓ إِلَى
ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبِّى عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾ فَاطِرُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۚ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا وَمِنَ ٱلْأَنْعَٰمِ أَزْوَٰجًا ۖ
يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ ۚ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١١﴾ لَهُۥ مَقَالِيدُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍ
عَلِيمٌ ﴿١٢﴾

"Zar oni da druge, a ne Njega, za zaštitnike uzimaju?! Pa Allah je jedini zaštitnik? On će oživjeti umrle, On je kadar sve." /9/ "A u čemu god se vi razišli, presuda za to u Allaha je! To vam je, eto, Allah, Gospodar moj - u Njega se ja uzdam i Njemu se obraćam"/10/ "Stvoritelj nebesa i Zemlje! On vas kao parove stvara - a stvara parove i od stoke - da vas tako razmnožava. Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi." /11/ "U Njega su ključevi nebesa i Zemlje, On daje opskrbu u izobilju kome hoće, a i uskraćuje; On, uistinu, zna sve."/12/

Uzvišeni Allah kori mušrike za to što su oni mimo Allaha prihvatili božanstva i izjavljuje da je on jedini, istinski zaštitnik te je nepotrebno obožavati bilo što sem Njega Jedinog. On je, uistinu, moćan da oživi mrtve. On ima moć nad svakom stvari. Zatim Uzvišeni kaže: ***"A u čemu god se Vi razišli, presuda za to u Allaha je!"*** znači: pri razilaženju i sukobu mišljenja u bilo kojem slučaju i bilo kakvom pitanju.

"To vam je, eto, Allah, Gospodar moj - u Njega se ja uzdam i Njemu se obraćam", znači: Njemu se obraćam pri svakom poslu. A riječi Uzvišenog:

"Stvoritelj nebesa i Zemlje!" znače: On je Stvoritelj njihov i svega među njima. ***"On vas kao parove stvara"***, znači: On vama između vas od vaše vrste i vaših oblika jedne drugima stvara, iz ljubaznosti i dobrote prema vama čini jedne muškarcima, a druge ženama. ***"a stvara parove i od stoke"***, znači: On je vama stvorio osam jedinki stoke u parovima. Riječi Uzvišenog Allaha dž.š.: ***"da vas tako razmnožava"***, znači: On vas tako u matericama stvara, te tako pokoljenja teku i potomstva se smjenjuju kako kod ljudi tako i kod stoke. ***"niko nije kao On!"***, po pitanju stvaranja kao i po pitanju ostalih Njegovih uzvišenih svojstava, jer Njemu niko nije uporediv i Njemu nema sličnoga.

"On sve čuje i sve vidi."

[2] Znači "prevarit će" vjernici nevjernike tako što će zaposjesti njihova mjesta u Džennetu koja bi njima, da su vjerovali pripala.

"U Njega su ključevi nebesa i Zemlje", tj. da On njima upravlja. O tome je naširoko bilo riječi u poglavlju Ez-Zumer.

"On daje opskrbu u izobilju kome hoće, a i uskraćuje", tj. samo On daje u izobilju i uskraćuje opskrbu. U tome je Njegova mudrost i potpuna pravda.

"On, uistinu, zna sve."

شَرَعَ لَكُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا وَٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ
وَمَا وَصَّيْنَا بِهِۦٓ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓ ۖ أَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا۟
فِيهِ ۚ كَبُرَ عَلَى ٱلْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ ۚ ٱللَّهُ يَجْتَبِىٓ إِلَيْهِ مَن يَشَآءُ
وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ وَمَا تَفَرَّقُوٓا۟ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ
بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۬ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى لَّقُضِىَ
بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ أُورِثُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِنۢ بَعْدِهِمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١٤﴾

"On vam propisuje u vjeri isto ono što je naredio Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau: Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte! Teško je onima koji Allahu druge ravnim smatraju da se tvome pozivu odazovu. Allah odabire za Svoju vjeru onoga koga On hoće i upućuje u nju onoga ko Mu se iskreno obrati."/13/ "A oni su se podvojili iz zlobe međusobne baš onda kad im je došlo saznanje. I da nije Riječi Gospodara tvoga prije izrečene, do označenog roka, njima bi bilo već presuđeno. A oni kojima se poslije njih Knjiga u nasljedstvo ostavlja veoma sumnjaju u nju."/14/

Uzvišeni Allah kaže ovom ummetu:

"On vam propisuje u vjeri isto ono što je naredio Nuhu i ono što objavljujemo tebi." Pominje se, dakle, prvi poslanik iza Adema a.s., to je Nuh, a.s., i zadnji od poslanika Muhammed, s.a.v.s. Potom se pominju ulul-azm poslanici, a to su: Ibrahim, Musa i Isa, sin Merjemin. Ovaj ajet navodi petoricu ulul-azm poslanika i to istim redoslijedom kao u ajetu, poglavlja El-Ahzab: ***"Mi smo od vjerovjesnika zavjet njihov uzeli, i od tebe, i od Nuha, i od Ibrahima, i od Musaa i od Isaa, sina Merjemina smo čvrst zavjet uzeli."/30:7/*** Vjera kojom su došli svi poslanici jeste robovanje jedino Allahu kome niko nije ravan. Kao što Uzvišeni veli:

"Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali a da mu nismo objavili: 'Nema boga osim Mene, zato Meni robujte!'"/21:25/ Kao i riječi:

"Pravu vjeru ispovijedajte i u tome se ne podvajajte!" Znači svim vjerovjesnicima, neka je na sviju Allahov salavat i selam, je propisana sloga i zajedništvo, a zabranjeno podvajanje i razmimoilaženje. Riječi Uzvišenog:

"Teško je onima koje Allahu druge ravnim smatraju da se tvome pozivu odazovu." Njima je to naporno, te oni poriču od tevhida - vjere u Jednog Allaha, ono čemu ih ti pozivaš.

"Allah odabire za Svoju vjeru onoga koga On hoće i upućuju u nju onoga ko Muse iskreno obrati", tj. On određuje uputu onom ko na nju ima pravo, a zabludu propisuje onom ko zabludi dadne prednost nad pravim putem. Zato Uzvišeni Allah veli:

"A oni su se podvojili iz zlobe međusobne baš onda kad im je došlo saznanje." Oni zanijekaše istinu nakon što im je dokaz bio podastrijet, samo zato što se nisu htjeli pokoriti u mišljenju i što ostadoše naprasiti.

Zatim, Uzvišeni veli:

"I da nije Riječi Gospodara tvoga prije izrečene, do označenog roka", tj. da nije bilo već date prethodne riječi Uzvišenog Allaha, dž.š., da će odložiti polaganje računa robovima do Sudnjeg dana, On bi im kaznu ubrzao, ona bi ih brzo stigla na dunjaluku. A riječi onog čija je Veličina nedostižna:

"A oni kojima se poslije njih Knjiga u nasljedstvo ostavlja" znače: potonja pokoljenja koja istinu lažnom smatraju, ***"veoma sumnjaju u nju"***, tj. oni to ne rade iz ubjeđenja niti vjere u ispravnost onoga što čine. Oni samo slijepo oponašaju svoje pretke, ne imajući za to nikakav dokaz niti opravdanje. Oni su u velikoj nedoumici između prakse koju spovode i neotklonive sumnje u njenu ispravnost. Između toga je veliki jaz.

فَلِذَٰلِكَ فَٱدْعُ ۖ وَٱسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ ۖ وَقُلْ
ءَامَنتُ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِن كِتَٰبٍ ۖ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ ۖ ٱللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۖ
لَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ ۖ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ۖ ٱللَّهُ يَجْمَعُ
بَيْنَنَا ۖ وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

"K tome ti pozivaj i budi istrajan, onako kako ti se naređuje, i ne slijedi strasti njihove, i reci: Ja vjerujem u sve knjige koje je Allah objavio, i naređeno mi je da među vama pravedan budem; Allah je i naš i vaš Gospodar, nama naša, a vama vaša djela; nema prepiranja između nas i vas; Allah će nas sve sabrati, i Njemu je povratak."/15/

Ovaj ajeti-kerim u sebi sažima deset rečenica. One su neovisne jedna od druge. Svaka ponaosob je poseban propis. Kažu da ovom ajetu liči ajetu-kursi, on pored ovog ajeta ima u sebi također deset

zasebnih cjelina. Uzvišeni veli: ***" K tome ti pozivaj"*** prema ovom što ti objavljujemo i što propisasmo poslanicima prije tebe, tj. njemu zovi ljude. Uzvišeni veli: ***"I budi ustrajan onako kako ti se naređuje"*** znači: budi ustrajan ti i oni koji te budu slijedili u granicama Allahovih naredbi ne dodajući niti oduzimajući bilo šta. Uzvišeni veli:

"I ne slijedi strasti njihove" znači: za prohtjevima mušrika u onom što lažnim smatraju i izmišljaju robovanja kumirima.

"I reci: 'Ja vjerujem u sve knjige koje je Allah objavio.'", odnosno sve objave Allahove. ***"I naređeno mi je da vam pravedno sudim"***, znači: da vam pravedno presuđujem shodno onom što mi Allah naređuje.

"Allah je naš i vaš Gospodar", znači: On je i naš i vaš Stvoritelj, i On jedini posjeduje pravo da Mu se robuje. Sem Njega božanstvo (Bog) ne postoji.

"nama naša - vama vaša djela", ili kao što Uzvišeni kaže:

"I ako te oni budu u laž utjerivali, ti reci: 'Meni - moja, a vama - vaša djela; vi nećete odgovarati za ono što ja radim, a ja neću odgovarati za ono što vi radite.'" /10:41/

Uzvišeni veli: ***"Nema prepiranja između vas i nas"***, tj. nema svađe i sporenja. Ovo je važilo prije nego što je objavljen ajet o sablji. Ovaj ajet je mekanski, a ajet o sablji je objavljen nakon hidžre. Uzvišeni veli: ***"Allah će nas sve sabrati na Sudnjem danu."***

Uzvišeni veli: ***"I Njemu je povratak"***, tj. povratak na Dan polaganja računa.

وَٱلَّذِينَ يُحَآجُّونَ فِى ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا ٱسْتُجِيبَ لَهُۥ
حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿١٦﴾
ٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ وَٱلْمِيزَانَ ۗ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ
قَرِيبٌ ﴿١٧﴾ يَسْتَعْجِلُ بِهَا ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مُشْفِقُونَ
مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا ٱلْحَقُّ ۗ أَلَآ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُمَارُونَ فِى ٱلسَّاعَةِ لَفِى ضَلَٰلٍۭ
بَعِيدٍ ﴿١٨﴾

A oni koji se o Allahovoj vjeri raspravljaju nakon što joj se odazvalo, njihovi dokazi su ništavni kod njihova Gospodara; na njih će pasti gnjev i čeka ih patnja teška."/16/ " Allah je Onaj Koji je Knjigu s Istinom i Mjerilom objavio! A šta ti znaš, - možda je Smak svijeta blizu!" /17/ "Požuruju ga oni koji u nj ne vjeruju, a oni koji vjeruju zbog njega - strahuju da je istina zbilja znaju. Eto, doista su oni koji raspravljaju o Smaku svijeta u dalekoj zabludi!" /18/

Allah prijeti onima koji žele odvratiti vjernike od njihovog slijeđenja Upute: ***"Njihovi dokazi su ništavni kod Gospodara njihova."*** Njihovi dokazi su neosnovani, lažni. ***"Na njih će pasti gnjev"***, od Njega,

"I čeka ih patnja teška", na Sudnjem danu. Jedni kažu da se ova prijetnja odnosi na mušrike, dok drugi tvrde da se pod ovim podrazumijevaju jevreji i kršćani. Ustvari, svi su oni podjednako na stranputici. Zatim Uzvišeni Allah kaže: ***"Allah je Onaj Koji je Knjigu s Istinom i Mjerilom objavio!"***, tj. Knjige koje je objavio svojim vjerovjesnicima. ***"I mjerilom"***, a to je pravda i pravičnost (nepristrasnost), kao što Uzvišeni veli:

"Mi smo izaslnike Naše s jasnim dokazima slali i po njima Knjige i Terezije objavljivali, da bi ljudi pravedno postupali."/57:25/

Uzvišeni veli: ***"A šta ti znaš, -možda je Smak svijeta blizu!"*** U ovom ajetu istovremeno se nalazi podsticaj za ljude da radeći dobro priželjkuju njegov dolazak i zastrašivanje njime onih koji se za njega ne spremaju. Ovim ajetom se, također, čovjek podstiče da na ovom svijetu bude umjeren. Uzvišeni veli:

"Požuruju ga oni koji u njega ne vjeruju", oni kažu: "Kad će već jednom to obećanje?" Oni, ustvari, ovim svojim govorom potvrđuju da to obećanje uzimaju kao laž, dakle oni u to ne vjeruju,

"a oni koji vjeruju zbog njega strahuju." Oni se boje njegovog dolaska.

"I da je istina znaju", znači: kod njih nema dvojbe, u to, da li će do njega doći. Oni su spremni da ga dočekaju. Oni za njega i rade. Prenosi se hadis, mutevatir, u mnogim sahihima, sunenima i musnedima, koji u jednoj od verzija glasi: /87/ Pitao neki čovjek Allahovog Poslanika, s.a.v.s., zvonkim glasom dok je bio na jednom putovanju, dozivajući ga riječima: "O Muhammede!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., mu reče približno njegovim glasom: "Ovdje sam!", tada čovjek upita: "Kad će Sudnji dan?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Jadan bio, Sudnji dan će sigurno doći, ali šta si ti za njega spremio?" Čovjek reče: "Ljubav prema Allahu i Njegovom Poslaniku." Na to Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "Ti ćeš biti sa onim koga si volio." Isto tako riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Čovjek će biti sa onim koga je volio.", koje se, također, prenose mutevatir predanjem, imaju za cilj da dokažu kako Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije odgovarao na pitanje o terminu Sudnjeg dana, nego je naredio da se za taj dan treba pripremiti. Uzvišeni kaže:

"Eto, doista su oni koji raspravljaju o Smaku Svijeta..." Dakle, oni koji raspravljaju da li će biti Sudnji dan ili ne, poričući njegov dolazak u dalekoj zabludi tj. su prave neznalice. Jer Onaj Ko je stvorio i nebesa i Zemlju, preči je da može da oživi mrtve. Kao što Uzvišeni veli:

"On je Taj koji iz ničega stvara i On će to ponovno učiniti, a to je Njemu još lakše."/30:27/

اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ ۖ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ ﴿١٩﴾
مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ ۖ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ
الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ﴿٢٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاؤُا
شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ
بَيْنَهُمْ ۗ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢١﴾ تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ
مِمَّا كَسَبُوا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ ۗ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فِي
رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ ۖ لَهُم مَّا يَشَاءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ
﴿٢٢﴾

"Allah je dobar prema robovima Svojim; On daje opskrbu kome hoće, i On je moćan i silan."/19/" Ko bude želio usjev Drugog Svijeta, njegov usjev ćemo i povećati! A ko bude želio usjev ovoga Svjeta, dat će mo mu ga, ali na Drugom Svijetu on nema nikakva udjela!" /20/ "Zar oni da imaju ortake koji im propisuju da vjeruju ono što Allah nije naredio? Da nije riječi odluke, među njima bi već bilo presuđeno. - A nevjernike, dolsta, čeka patnja nesnosna."/21/ "Vidjećeš nevjernike kako strepe zbog onoga što su činili, i kazna će ih stići; a oni koji su vjerovali i dobra djela činili bit će u divnim dženetskim baščama, sve što zažele imat će u Gospodara svoga; bit će to blagodat velika."/22/

Obznanjuje Uzvišeni o Svojoj dobroti spram onih koje je stvorio, te kaže da On nikog Svojom opskrbom nije zaboravio. U tome su izjednačeni dobri i loši, kao što Uzvišeni veli:

"Na Zemlji nema ni jednog živog bića, a da ga Allah ne hrani." /11:6/ Uzvišeni dalje kaže:

"On daje opskrbu kome hoće", dakle, On obilje daje kome hoće ***"I On je moćan i silan"***, tj. Njega u tome ništa ne može spriječiti. Uzvišeni, zatim, kaže:

"Onome ko bude želio nagradu na onom svijetu", tj. ko bude radio djela čiju nagradu očekuje na budućem svijetu

"Umnogostručit ćemo mu je", tako što ćemo ga ustabiliti u dobrim poslovima, obasut ćemo ga berićetom. Učinit ćemo da bujno napreduje svaki dobar poduhvat. Svako dobro ćemo nagraditi od deset do sedamstotina puta, pa i više koliko Allah bude htio.

"a onome ko bude želio nagradu na ovom svijetu - dat ćemo mu je, ali mu na onom svijetu nema udjela." Očito je da onaj ko se trudi, da dobije samo ovosvjetsku korist ne razmišlja o budućem svijetu. On se za ahiretsku nagradu, uopšte, ne opterećuje. Zato mu Allah uskraćuje Ahiret i Dunjaluk. Od svoje dobre volje Allah mu nešto podari, ali ako Allah neće, on nikakvu korist ne može uživati. Kao što Uzvišeni kaže:

"Onome koji želi Ovaj Svijet, Mi mu brzo dajemo što hoćemo i kome hoćemo, ali ćemo mu poslije Džehennem pripremiti, u kome će se osramoćen i odbačen peći. A onaj koji želi onaj svijet i trudi se da ga zasluži, a vjernik je, trud će mu hvale vrijedan biti." /17:18,19/ Prenosi Es-Sevri od Ubejj ibn Kaaba, r.a.: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /88/ 'Ovaj Ummet je obradovan slavom, ugledom, pobjedom i čvrstim položajem na Zemlji. Ko od sljedbenika ovog ummeta bude radio djela, za koja se dobija nagrada na ahiretu, želeći postići ovaj svijet, na ahiretu neće imati udjela u nagradi."

Uzvišeni veli:

"Zar oni da imaju ortake koji im propisuju da vjeruju ono što Allah nije naredio?", tj. oni ne slijede ispravnu vjeru koju ti Allah propisuje, nego slijede ono što im propišu njihovi šejtani od džina i ljudi; zabranjujući halal, a dozvoljavajući haram. U sahih hadisu pouzdano se prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /89/ "Vidio sam Amra ibn Luhajja ibn Kumata kako vuče svoju utrobu u Vatri." A on je bio jedan od vladara Huzaa koji je podsticao Kurejšije na obožavanje kipova, Allah ga prokleo i odvratnim učinio. Zato Uzvišeni kaže:

"da nije Riječi odluke, među njima bi već bilo presuđeno", tj. bila bi im kazna ubrzana da već nisu ostavljeni do Sudnjeg dana. ***"A nevjernike, dolsta, čeka patnja nesnosna"***, užasnih bolova.

Uzvišeni veli: ***"Vidjet ćeš nevjernike kako strepe zbog onog što su činili"***, na mjestu suđenja Kijametskog dana.

"I kazna će ih stići", tj. ono čega su se bojali neodložno će ih stići.

"a oni koji su vjerovali i dobra djela činili bit će u divnim dženetskim baščama, sve što zažele imaće u Gospodara svoga." Može li se

ovo dvoje poreditи? Je li moguće poreditи osjećaj poniženog, uplašenog, osramoćenog sa osjećajem čovjeka koji u dženetskim vrtovima na dohvat ruke ima ono što ljudsko oko vidjelo nije, što uho čulo nije i što od ljepota nije zapelo za ljudsko srce? Zato Uzvišeni kaže:

"Bit će to blagodat velika", tj. veličanstvena pobjeda, sveopšte veselje i svako blagostanje.

ذَٰلِكَ ٱلَّذِي يُبَشِّرُ ٱللَّهُ عِبَادَهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ ۗ قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا ٱلْمَوَدَّةَ فِى ٱلْقُرْبَىٰ ۗ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُۥ فِيهَا حُسْنًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ۖ فَإِن يَشَإِ ٱللَّهُ يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ ۗ وَيَمْحُ ٱللَّهُ ٱلْبَٰطِلَ وَيُحِقُّ ٱلْحَقَّ بِكَلِمَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٢٤﴾

"To je ono čime Allah obveseljava Svoje robove, koji vjeruju i čine dobra djela. Reci: Ne tražim za ovo nikakvu drugu nagradu od vas, osim pažnje rodbinske. A ko učini dobro, Mi ćemo njemu za to povećati dobro. Doista, Allah, mnogo prašta i blagodaran je."/23/ "Zar oni da govore: 'On izmišlja o Allahu laži! A Allah će, ako hoće, srce tvoje zapečatiti!' A Allah poništava neistinu i utvrđuje istinu riječima Svojim; On dobro zna svačije misli."/24/

Obraća se Uzvišeni robovima svojim koji vjeruju i rade dobra djela:

"To je ono čime Allah obveseljava Svoje robove koji vjeruju i čine dobra djela", znači: ova radosna vijest od Uzvišenog Allaha će im se sigurno obistiniti.

"Reci: 'Ne tražim za ovo nikakvu drugu nagradu od vas, osim pažnje rodbinske'", tj. reci, Muhammede, mušricima nevjernika Kurejša; ja od vas za ovu obznanu i ovaj savjet vama ne tražim da mi date išta osim što je na vama da prestanete da me ometate i da dozvolite da dostavljam objavu svoga Gospodara. Ako mi u tome nećete pomoći, nemojte me bar ometati, zbog toga što su između nas rodbinske obaveze. Kaže El-Buhari prenoseći od Tavusa koji je pričao o Ibn-Abbasu, r.a., da je upitan o riječima Uzvišenog:

"osim pažnje rodbinske!" Seid ibn-Džubejr kaže da "kurba" znači Muhammedovu porodicu. A Ibn-Abbas reče da je on pogriješio, i da je jasno da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., u svakom ogranku plemena Kurejšija, imao rodbine, pa im je rekao: "Osim da održavate rodbinske veze između mene i vas." Ovaj dio navodi samo El-Buhari. Prenose Ahmed i ostali, a slično kaže i Mudžahid, Ikrima, Katađe i dr. El-Buhari također prenosi od Seid ibn Džubejra predanje koje znači da je on rekao da ove riječi znače: "Da me pazite u pogledu moje rodbine", tj. da im činite dobročinstvo i da prema njima lijepo postupate... Ispravno tumačenje ovoga ajeta je kako ga je protumačio" učenjak ovog ummeta i tumač Kur'ana, Abdullah ibn-Abbas, r.a., što je od njega prenio El-Buhari, kao što je to i spomenuto. Ovim se ne negira preporuka prema Resulullahovoj porodici, naredba da im se čini dobročinstvo, da se poštuju i da im se odaju počasti. Oni su, uistinu, čisto potomstvo najčasnije kuće koja se na Zemlji pojavila; slavom, ljepotom i porijeklom. Posebno ako ta porodica živi istinskim sunnetom Vjerovjesnikovim, Jasnim i veličanstvenim, kao što su to bili prethodnici poput Abbasa i njegovih sinova te Alije i njegovog potomstva r.a., neka je Allah sa njima svima zadovoljan. Potvrđeno je u dva Sahiha da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao u svojoj hudbi u Gadir-Hum: /90/ "Uistinu vam ostavljam dvije vrednote; Allahovu Knjigu i svoje potomstvo. Oni se uistinu razići neće, a prići će mome Havdu." Prenosi imam Ahmed od Ibn-Abbasa ibn Abdul-Muttaliba, r.a., da je rekao: /91/ "Rekao sam: 'O, Allahov Poslaniče, zaista se Kurejšije međusobno susreću sa velikom radošću, a kad nas susretnu njihova su lica takva da ih ne možemo prepoznati. Zatim reče: "Te se naljutio Vjerovjesnik, s.a.v.s., žestoko i rekao: 'Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, neće iman ući u srce čovjeka dok vas radi Allaha i njegovog Poslanika ne zavoli.'" Prenosi El-Buhari od Ibn-Omera, r.a., od Ebu Bekra es-Siddika, r.a., da je rekao: "Cijenite Muhammeda, s.a.v.s., cijeneći njegovu porodicu." A u vjerodostojnom predanju stoji da je es-Siddik, r.a., rekao Aliji, r.a.: "Tako mi Allaha, draža mi je rodbina Allahovog Poslanika nego da održavam rodbinske veze sa svojom rodbinom." A Omer ibn el-Hattab, r.a., je rekao Abbasu, r.a.: "Tako mi Allaha, onoga dana kad si islam primio bilo mi je draže, nego da je Hattab primio islam. Jer, tvoje prihvatanje islama je značajnije nego li Hattabovo prihvatanje islama." Postupak dvojice Šejhova Omera i Ebu-Bekra je obavezujući za svakog da tako postupi. Zbog toga su oni najbolja dvojica vjernika odmah iza vjerovjesnika i poslanika, neka je Allah zadovoljan sa njima dvojicom i sa svim ostalim ashabima. O ovom je prethodilo mnogo hadisa, a posebno kod govora Uzvišenog!

"Allah želi da od vas, o Porodico Poslanikova, grijehe odstrani, i da vas potpuno očisti." /33:33/ Zato nema potrebe da ih ovdje ponovno spominjemo. Allahu pripada zahvala i dobročinstvo. Riječi Uzvišenog:

"A ko učini dobro, Mi ćemo njemu za to povećati dobro", znači: ko uradi dobro djelo, Mi ćemo dobrotu uveličati, te prema tome, uveličat će se i nagrada i sevap. Kao što Uzvišeni veli:

"Allah neće nikome ni trunku nepravde učiniti. Dobro djelo On će umnogostručiti i još od Sebe nagradu veliku dati." /4:40/

Riječi Uzvišenog:

"Doista, Allah, mnogo prašta i blagodaran je", tj. oprašta mnogo ružnih djela, umnogostručuje i malo od dobrih dijela. On prikriva i prašta, umnogostručuje i blagodari.

Riječi Uzvišenog:

"Zar oni da govore: 'On izmišlja o Allahu laži!' A Allah će, ako hoće, srce tvoje zapečatiti", tj. da si laži o Njemu iznio, kao što tvrde one neznalice Allah bi "srce svoje zapečatio", stavio bi pečat na tvoje srce i učinio te stabilnim u onom što ti je od Kur`ana dao. Kao što Uzvišeni Allah veli:

"A da je on o Nama kojekakve riječi iznosio, Mi bismo ga za desnu ruku uhvatili, a onda mu žilu kucavicu presjekli i niko ga između vas ne bi mogao od toga odbraniti." /20:44-47/ Znači osvetili bi mu se na najžešći način. I Niko ga od ljudi ne bi mogao zaštititi. Iako Kur`an o ovom govori, to ne znači da se išta od toga desilo. Riječi Uzvišenog:

"Allah poništava neistinu", nisu vezane sa prethodnim govorom. Ovo je nova rečenica. Veznik ovdje ništa ne znači. Poput Allahovih riječi:

"Mi ćemo pozvati Zebanije." /96:18/

Riječi Uzvišenog:

"I utvrđuje istinu riječima Svojim", su vezane sa prethodnom rečenicom i znače: On poništava neistinu i istinu utvrđuje, On je učvršćuje i razjašnjava Svojim riječima, Svojim dokazima i nepobitnim tvrdnjama.

"On dobro zna svačije misli." Zna sve što je u srcima i što se u tajnama skriva.

وَهُوَ ٱلَّذِى يَقْبَلُ ٱلتَّوْبَةَ عَنْ
عِبَادِهِۦ وَيَعْفُوا۟ عَنِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾ وَيَسْتَجِيبُ ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِۦ ۚ وَٱلْكَٰفِرُونَ لَهُمْ
عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾ * وَلَوْ بَسَطَ ٱللَّهُ ٱلرِّزْقَ لِعِبَادِهِۦ لَبَغَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَٰكِن
يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرٌۢ بَصِيرٌ ﴿٢٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُنَزِّلُ
ٱلْغَيْثَ مِنۢ بَعْدِ مَا قَنَطُوا۟ وَيَنشُرُ رَحْمَتَهُۥ ۚ وَهُوَ ٱلْوَلِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٨﴾

"I On je onaj koji prima pokajanje od robova Svojih i prašta hrđave postupke i zna šta radite"; /25/ "I odaziva se onima koji vjeruju i čine dobra djela a iz dobrote Svoje im i više pruža, a nevjernike čeka žestoka patnja." /26/"A Kad bi Allah svim Svojim robovima davao opskrbu u obilju, oni bi se na Zemlji osilili, ali On je daje s mjerom, onoliko koliko hoće! Zaista On dobro poznaje i vidi robove Svoje."/27/ "I On je onaj koji spušta kišu kad oni izgube svaku nadu i rasprostire milost Svoju; On je zaštitnik pravi i jedini dostojan hvale."/28/

Garantuje Allah robovima Svojim, primanje njihove teobe, ako se pokaju, i Njemu vrate. Od plemenitosti i samilosti je Njegove da pokajanje prima, preko ružnih postupaka prelazi, sakriva sramote i oprašta grijehe. Kao što Uzvišeni veli:

"Onaj ko kakvo zlo učini ili se prema sebi ogriješi pa poslije zamoli Allaha da mu oprosti - naći će da Allah prašta i da je milostiv." /4:110/ U Sahihu Muslimovom navodi se hadis od Enesa ibn-Malika, r.a., da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /92/ 'Allah se obraduje tevbi svoga roba, kada Mu se pokaje i povrati više nego što bi se jedan od vas obradovao povratku njegove deve, našavši se u pustinji gdje mu deva nosi hranu i vodu, kad mu se deva odveže i nestane. Kad čovjek izgubi svaku nadu, dođe do stabla, nasloni se i preda se očaju zbog izgubljene deve. Onaj koji je bio u takvoj situaciji osjeti da mu se deva približila, te je, uze za povodac i od velike radosti zapetlja se i uzvikne: "Bože Ti si moj rob a ja sam Tvoj gospodar." Ovo je, u sahihu potvrđeno u rivajetu od Ibn-Mes`uda.

"On je Onaj Koji prima pokajanje od robova Svojih i prašta hrđave postupke", tj. On će tevbe primati u budućnosti i opraštati prošle grijehe.

"...i zna šta radite." On zna sve što ste uradili i šta ste rekli. I On, pored toga, opet, prašta onom ko oprost zatraži. Riječi Uzvišenog:

"odaziva se onima koji vjeruju i čine dobra djela", tj. uslišava njihove dove, za njih i njihove prijatelje. Kao što Uzvišeni veli:

"Gospodar im se njihov odaziva." /3:195/

Riječi Uzvišenog:

"A iz dobrote im Svoje i više pruža" znače: On uslišava njihovu dovu i daje im više nego što traže. Tako navodi Ibn Ebi-Hatim od Abdullaha, r.a., da je rekao: /93/ Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., povodom Allahove riječi:

"A iz dobrote Svoje im i više pruža ", "Moj šefat za sljedbenika moga ummeta kome je Džehennem osiguran ako je bar nešto od dobra učinio na dunjaluku." ***"...a nevjernike čeka žestoka patnja"***, tj. kazna tegobna i bolna, zakazanog dana, dana kada će račun polagati. Riječi Uzvišenog:

"A kad bi Allah svim Svojim robovima davao opskrbu u obilju, oni bi se na Zemlji osilili", znači: kad bi Allah davao opskrbu ljudima preko potrebe, to bi ih podstaklo da se osile i da jedni drugima nepravdu čine iz obijesti i uobraženosti. Katade navodi hadis: /94/ "Ja se, uistinu, za vas bojim dunjalučkih ljepota koje će vam Uzvišeni Allah otkriti." Katade dalje veli: "A rečeno je: 'Najbolji je život onaj koji te ne baca u očaj, niti uzdiže u obijest.'"

Riječi Uzvišenog: ***"Ali On je daje s mjerom, onoliko koliko hoće! I zaista On dobro poznaje i vidi robove Svoje."*** On ih opskrbljuje onim što im On odabere, što je dobro po njih. Daje

bogatstvo onom ko bogatstvo zaslužuje, a siromaštvo onom ko siromaštvo zaslužuje. Tako se prenosi u hadisi-kudsiju: /95/ "Uistinu, među robovima Mojim ima onaj za kojeg je samo dobro da bude bogat. Kad bih ga učinio siromašnim, oskrnavio bi mu i vjeru. A uistinu, od robova Mojih ima i onaj za koga je samo dobro da bude siromašan. Kad bih ga bogatim učinio, oskrnavio bih mu vjeru."

Riječi Uzvišenog:

"I On je Onaj Koji spušta kišu kad izgube svaku nadu", znači: onda kad oni padnu u očaj, zbog suše. On im šalje kišu kad im je potrebna. Kao što Uzvišeni veli:

"...i ako su bili očajni prije nego što se spustila na njih." /30:49/

Riječi Uzvišenog: ***"I rasprostire milost Svoju."*** Blagoslovom biva počašćeno sve i svako u tim predjelima i toj pokrajini.

"On je zaštitnik pravi i jedini dostojan hvale", tj. On je jedini Koji pravi raspored među Svojim stvorenjima u onom što je korisno za njih na ovom i budućem svijetu. On je, zato, jedini Kome se na kraju svega, šta god odredio i učinio treba zahvaliti.

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِن دَآبَّةٍ ۚ وَهُوَ
عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَآءُ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾ وَمَآ أَصَٰبَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا
كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا۟ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ
وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣١﴾

"I od znakova je Njegovih stvaranje nebesa i Zemlje i živih bića koja je rasijao po njima; On ih je kadar sve sabrati kad bude htio."/29/ A nesreća koja vas zadesi zbog stečevine je ruku vaših, a mnogo toga On i oprosti." /30/ "A vi Mu na Zemlji nećete moći umaći, i vi osim Allaha nemate ni zaštitnika ni pomagača!" /31/

Riječi Uzvišenog: ***"I od Znakova Njegovih..."*** Znamenja koja upućuju na Njegovu veličinu, Njegovu moć i Njegovu vlast je:

"Stvaranje nebesa i Zemlje i onog što je u njima rasijao." Posijao po nebu i Zemlji. ***"...od živih bića."*** Misli se na sve ono što ima dušu, sa svim različitostima rasa i vrsta, koje su raspršene na raznim krajevima nebesa i Zemlje. ***"...i On"***, pored svega ovog,

"... kadar je da ih sve sabere kada bude htio." Ima moć sva stvorenja okupiti Sudnjeg dana na jednom mjestu. Te da učini da čuju pozivača i povinuju se treptaju Njegova oka. On će im tada Svojom pravednom i istinskom presudom presuđivati.

Riječi Uzvišenog:

"A nesreća koja vas zadesi zbog stečevine je ruku vaših" znače: O ljudi, šta vas god snađe od teškoća, to je zbog vaših ružnih postupaka što ste ih počinili.

"...a mnogo toga On i oprosti." Oprosti mnoge grijehe, te vas zbog njih ne kažnjava. Preko njih prelazi. Kao što Uzvišeni veli:

"Da Allah kažnjava ljude prema onom što zasluže, ništa živo na površini Zemljinoj ne bi ostavio." /35:45/ U sahih hadisu stoji: /96/ "Tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša, neće mumina zadesiti, bilo bijeda, teškoća, briga ili žalost, a da Allah time ne izbriše iz njegovih grijeha. Pa čak i trn koji ga ubode." Prenosi Ibn Ebi Hatim od Alije, r.a., da je rekao: /97/ "Hoćete li da vam kažem koji je najbolji ajet u Knjizi Uzvišenog Allaha, dž.š., o kojem nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pričao? To je:

. ***'...a nesreća koja vas zadesi zbog stečevine je ruku vaših, a mnogo toga On i oprosti.'*** Ja ću ti ga protumačiti, o Alija. Šta vas god snašlo od bolesti, kazne ili belaja to je posljedica vaših ruku. Ako Allah za nešto na dunjaluku kazni, iz samilosti neće zato kažnjavati na ahiretu. Ono što Allah na dunjaluku oprosti neće o njemu ponovno pitati na ahiretu."

وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلْجَوَارِ فِى
ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَٰمِ ﴿٣٢﴾ إِن يَشَأْ يُسْكِنِ ٱلرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَىٰ ظَهْرِهِۦٓ ۚ
إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣٣﴾ أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا۟
وَيَعْفُ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾ وَيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مَا لَهُم
مِّن مَّحِيصٍ ﴿٣٥﴾

"I od Znakova su Njegovih lađe nalik na brda koje morem plove."/32/ "Ako želi, On umiri vjetar i one na površini njegovoj ostaju nepokretne - doista u tome ima dokaza za svakog strpljivog, zahvalnog" - /33/ "Ili ih potopi, zbog onog što su su zaradili - a mnogo toga On i oprosti." /34/ "Da bi oni koji raspravljaju o dokazima Našim znali da im nema kud umaći." /35/

Jedno od znamenja koji upućuju na Njegovu moć i vlast jeste i to što je more učinio pogodnim za plovidbu lađa prema Njegovoj odredbi. One ogromne kao brda mogu ploviti. ***"Ako želi, On***

umiri vjetar" koji pokreće lađe na moru, tako da se ne mogu kretati. Naprotiv, ostat će usidrene i nepomične na morskoj površini:

"***Doista, u tome ima dokaza za svakog strpljivog***", u teškoćama, "***zahvalnog***", u blagostanju. Kao što Uzvišeni veli:

"***...ili ih potopi, zbog onog što su zaradili***", tj. ako hoće On uništi lađe, i potopi ih sa putnicima što na njima plove, zbog njihovih grijeha. "***...a mnogo toga On i oprosti***", tj. od grijeha njihovih. Da ih kažnjava za sva njihova nedjela, uništio bi svakog ko morem plovi. Ali On iz Svoje uzvišene dobrote i milosti šalje vjetar koji je ljudima potreban, kao što i kišu spušta u dovoljnoj količini,

"***da bi oni koji raspravljaju o dokazima Našim znali da im nema kud umaći***", tj. od Naše kazne i osvete neće moći pobjeći. Primorani su pokoravati se Našoj moći.

فَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَمَا عِندَ
ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱلَّذِينَ
يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ وَإِذَا مَا غَضِبُوا۟ هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾
وَٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ
وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَهُمُ ٱلْبَغْىُ هُمْ
يَنتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾

"Ono nešto što vam je dato, samo je užitak u životu na ovom svijetu, a ono što je u Allaha - bolje je i trajnije za one koji vjeruju i na Gospodara svoga se oslanjaju"; /36/ "I za one koji se klone velikih grijeha i razvrata i koji, kad se rasrde, opraštaju"; /37/ "I za one koji se Gospodaru svome odazivaju, i namaz klanjaju, i o poslovima svojim se dogovaraju, a dio od onoga čime smo ih opskrbili udjeljuju", /38/ "I za one koji se odupiru kada ih pogodi ugnjetavanje." /39/

Ističe Allah beznačajnost života i životnih ukrasa sa svim prolaznim blagodatima, govoreći:

"***Ono nešto što vam je dato - samo je užitak na ovom svijetu***", tj. koliko god postigli i koliko god zaimali, nemojte se zavaravati tim. To je uistinu samo trenutačni užitak prolaznog života, na ovom svijetu.

"***...a ono što je u Allaha bolje je i trajnije.***" Znači nadoknada Uzvišenog Allaha bolja je od dunjaluka i onoga što je na njemu. Pa ne dajte prednost prolaznosti nad vječnošću. Zato Uzvišeni veli: "***za one koji vjeruju***", tj. to je za one koji budu trpjeli kloneći se dunjalučkih užitaka,

"***i na Gospodara se svoga oslanjaju***", kako bi ih On pomogao u strpljivosti pri obavljanju obaveza i ostavljanju zabrana. Zatim Uzvišeni veli:

"***...za one koji se klone velikih grijeha i razvrata.***" Komentar riječi: "***grijeh i razvrat***" prethodio je u poglavlju "El-Earaf:33", "***i koji, kad se rasrde, opraštaju***", praštaju i prelaze preko uvreda drugih ljudi. U sahih hadisu kaže se: /98/ Da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije nikad svetio za sebe lično, osim ako je bila oskrnavljena Allahova zabrana. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibrahima i kaže: "Vjernici su mrzili da u bilo čemu budu poniženi; a kada su imali mogućnost osvetiti se praštali su." Riječi Uzvišenog: "***I za one koji se Gospodaru svome odazivaju***", a to se ogleda u slijeđenju poslanika, provedbi Njegovih naredbi i ostavljanju onog što On zabranjuje. "***...i koji namaz klanjaju.***" A namaz je najuzvišeniji oblik iskazivanja ibadeta - robovanja Uzvišenom Allahu.

"***...i o poslovima se svojim dogovaraju***"; to su oni koji ne donose nikakvu odluku dok međusobno ne prouče i uobliče mišljenje o nekoj stvari, kao što Uzvišeni Allah veli:

"***...i dogovaraj se s njima.***" ***/3:159/*** Shodno ovom, Allahov Poslanik, s.a.v.s., sa svojim se ashabima obavezno dogovarao o ratnim pohodima, kao i drugim važnijim odlukama, kako bi muslimani to srcem prihvatili i bili spremni i složni u provedbi. Zato je Omer el-Faruk izabiranje halifa poslije njega ostavio da bude na principu šure.

"***...a dio od onoga čime smo ih opskrbili udjeljuju.***" Tako što čine dobročinstvo prema Allahovim stvorenjima, počev od bližnjih. Riječi Uzvišenog:

"***...i za one koji se odupiru kada ih pogodi ugnjetavanje.***" Oni koji su spremni ustati u odbranu i oduprijeti se svakom koji prema njima čini nasilje. Oni daju sve od sebe da bi pokazali moć pobjede pravde nad nepravdom, ne priznaju nemoć i poniženje. Oni imaju snage osvetiti se zalimu, a kada se svete i budu imali inicijativu, ne prelaze granicu, već dostojanstveno praštaju. Tako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., postupio prema Gavresu ibn-Harisu, koji ga htjede sabljom sasjeći dok je spavao. Probudi se Allahov Poslanik, s.a.v.s., i vidje u ruci Gavresa podignutu sablju. Resulullah, s.a.v.s., smireno i dostojanstveno progovori, te ga zaruži tako da Gavresu ispade sablja iz ruke. Pa, kad je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u svoju ruku prigrabi, ne osveti se Gavresu, nego mu oprosti i pusti da ode. Također je Resulullah, s.a.v.s., oprostio Lebidu ibn al-Ea'samu, koji mu je jedne prilike sihr podmetnuo. Iako je imao

mogućnosti, on ga čak nije ni prekorio, niti mu to spomenuo. Također je oprostio jevrejki Zejnebi, sestri Mirhabovoj, iz Hajbera, koja mu je stavila otrov u hranu na dan osvajanja Hajbera. Ali kad je od otrova, što ga je ona stavila, podlegao Bišr el-Berrar r.a., on ju je dao pogubiti zbog njega. Primjer ovome je i Allahov Poslanik Jusuf, a.s., kad prašta svojoj braći i kaže im:

"Prijekora vam
danas neće biti - Allah će vam oprostiti."

Primjera ovakve vrste ima mnogo, a Allah najbolje zna. A kazna za zlo jeste slično zlo.

وَجَزَٰٓؤُا۟ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۖ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ
لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِم
مِّن سَبِيلٍ ﴿٤١﴾ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظْلِمُونَ ٱلنَّاسَ وَيَبْغُونَ
فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ
ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿٤٣﴾

"A kazna za zlo jeste slično zlo, a onoga koji oprosti i izmiri se Allah će nagraditi; On, uistinu, ne voli one koji nepravdu čine."/40/
"A onaj ko se osveti (uzvrati istom mjerom) nakon što mu je nepravda učinjena, pa takvi se ne mogu kazniti", /41/ "Kaznit će se oni koji ljude tlače i bez ikakva osnova red na Zemiji narušavaju; njih čeka bolna patnja." /42/ A ko se strpi i oprosti, doista je to (praštanje) preporučljivo."/43/

Riječi Uzvišenog: ***"A kazna za zlo jeste slično zlo"***, jesu kao što Uzvišeni veli: ***"onima koji vas napadnu uzvratiti istom mjerom" /2:194/*** kao i: ***"ako hoćete nepravdu uzvratiti, onda učinite to samo u onolikoj mjeri koliko vam je to učinjeno." /16:126/*** Propisuje se, znači pravda, a to je kisas (odmazda) i podstiče se na dobročinstvo, a to je oproštaj. Zato Uzvišeni ovdje kaže:

"a onoga koji oprosti i izmiri se Allah će nagraditi", tj. neće mu kod Allaha to biti izgubljeno. U sahih hadisu navodi se: /99/ "Allah će robu Svome koji prašta samo povećati dostojanstvo (snagu)." ***"On, uistinu, ne voli one koji nepravdu čine"***, tj. one koji započinju zlo.

Zatim Uzvišeni veli:

"A onaj ko se osveti (uzvrati istom mjerom) nakon što mu je nepravda učinjena, pa takvi se ne mogu kazniti", tj. nije grijeh uzvratiti udarac onome ko je zulum učinio. Uzvišeni veli: ***"Kaznit će se"***, grijeh je, i bit će kažnjeni

"oni koji ljude tlače i bez ikakva osnova red na Zemiji narušavaju", koji iz čista mira zulum sprovode nad ljudima. ***"...njih čeka bolna patnja"***, teška, nesnošljiva. Nakon što Uzvišeni proglašava prezrenim nepravdu i onog ko nepravdu čini, i propisuje kisas, On kaže, podstičući na kajanje, oprost i izmirenje: ***"A ko se strpi i oprosti"***, tj. biti strpljen pri uznemiravanju drugih i pokriti njihove ružne postupke. ***"...doista je to (praštanje) preporučljivo".*** Seid ibn Džubejr kaže: "To je od istinskih stvari (postupaka) koje Allah propisuje, naređuje, tj. od pohvalnih stvari i djela. To su postupci koji zavrjeđuju posebno uzvišene nagrade od Allaha i svaku pohvalu." Imam Ahmed prenosi od Ebu-Herjrea, r.a., da je rekao: /100/ "Uistinu je jedan čovjek počeo grditi Ebu-Bekra, r.a., a Božiji je Poslanik, s.a.v.s., sjedio. Zatim se Vjerovjesnik, s.a.v.s., začudi i nasmiješi. Kad je grdnja prevršila, Ebu-Bekr je uzvratio na neke riječi. Tada se Allahov Poslanik, s.a.v.s., naljuti i ustade. Ebu-Bekr ga presrete i reče: 'O Allahov Poslaniče, on je mene lažno grdio, a ti se to sjedeći slušao, nakon što sam mu, sa nekoliko riječi, uzvratio, ti si se naljutio i ustao.' Tada Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'S tobom je bio melek koji te štiti, kad si uzvratio na neke njegove riječi, došao je šejtan, pa nisam htio sjediti sa šejtanom' - zatim reče - 'O Ebu-Bekre, tri stvari sušta su istina: ako se čovjek kome se nepravda čini u ime Allaha strpi, On će ga tim uzvisiti i pomoći. Ako čovjek otvori vrata darežljivosti želeći dobro, Allah će ga time obogatiti. Ako čovjek otvori vrata traženja želeći se obogatiti, Allah će mu imetak umanjivati.'" Ovaj je hadis vrhunac o ljepoti ophođenja i poruke. U potpunosti odgovara Es-Siddiku, r.a.

وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن وَلِىٍّ مِّنۢ بَعْدِهِۦ ۗ وَتَرَى
ٱلظَّٰلِمِينَ لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ ﴿٤٤﴾ وَتَرَىٰهُمْ
يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَٰشِعِينَ مِنَ ٱلذُّلِّ يَنظُرُونَ مِن طَرْفٍ خَفِىٍّ ۗ وَقَالَ
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ ٱلْخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ أَلَآ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ فِى عَذَابٍ مُّقِيمٍ ﴿٤٥﴾ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنْ
أَوْلِيَآءَ يَنصُرُونَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾

"A koga Allah u zabludu stavi, tome pomagača poslije Njega neće biti! I ti ćeš vidjeti kako će nasilnici, kad vide patnju, povikati: Postoji li ikakav način da se povratimo?"/44/ "I vidjet ćeš kako se ponižení

i klonuli vatri izlažu, a oni je kradiomice gledaju. Oni koji su vjerovali, reći će: 'Doista su stradalnici oni koji na Sudnjem danu i sebe i čeljad svoju upropaste! A zar nevjernici neće biti u neprestanoj patnji!'"/45/ "Njima neće biti pomagača da im pomognu, osim Allaha!; A koga Allah stavi u zabludu takav puta (spasa) neće ni imati!"/46/

Uzvišeni obavještava o Svom plemenitom biću. On je Taj s Čijom voljom sve biva. Što On neće to ne može biti. Onaj koga On uputi, njega, uistinu, niko u zabludu ne može odvesti. A koga On u zabludi ostavi, toga niko uputiti ne može. Zatim izvještava o nasilnicima. To su oni koji Allahu širk čine:

"kad vide patnju", tj. na Sudnjem danu, poželjet će da se vrate na dunjaluk.

"...govore: postoji li ikakav način da se povratimo?" kao što Uzvišeni veli:

"a da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani - reći: "Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo."

"...i vidjet ćeš kako se vatri izlažu", vatri Džehennema,

"ponižen i klonuli", poniženje koje ih je pogodilo zbog neposlušnosti Allahu.

"...a oni je kradimice gledaju." Kradu poglede, bacaju ih na vatru. Strahujući od nje. Pokušavaju je izbjeći, ubjeđeni da će u nju pasti, da im izlaza nema. Osjećaji koje u duši preživljavaju strašniji su. Da nas Allah toga sačuva.

"oni koji su vjerovali reći će..." Znači, govorit će vjernici na Sudnjem danu:

"Doista su stradalnici oni koji na Sudnjem danu i sebe i čeljad svoju upropaste!", tj. odvedu ih u Džehennem. Upropastili su sebe. Upropastili su svoje najmilije. Upropastili su svoje prijatelje.

"A zar nevjernici neće biti u neprestanoj patnji!" U trajnom, neprekidnom i neprolaznom azabu. Dalje Uzvišeni veli:

"njima neće biti pomagača da im pomognu, osim Allaha!" Oni ih neće moći izbaviti od kazne i užasnih muka.

"A koga Allah stavi u zabludu, takav put(spasa) neće ni imati!" Njemu izbavljenja nema.

اسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ ۚ مَا لَكُم مِّن مَّلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُم مِّن نَّكِيرٍ ﴿٤٧﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلَاغُ ۗ وَإِنَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنسَانَ كَفُورٌ ﴿٤٨﴾

"Odazovite se Gospodaru svome prije nego što dođe Dan koji Allah neće zaustaviti. Toga Dana utočišta nećete imati i nećete moći poricati."/47/ "A ako se okrenu - pa, Mi tebe nismo ni poslali da budeš njihov čuvar, ti si dužan samo obznaniti. Kad čovjeku damo da milost Našu osjeti, on joj se obraduje, a kad ih zadesi kakva nesreća zbog onoga što su uradile ruke njihove, onda čovjek blagodati ne priznaje."/48/

Nakon što je Uzvišeni Allah spomenuo užase (strahote) Sudnjeg dana, upozorava na to i naređuje da se mora za njega pripremati, pa kaže:

"Odazovite se Gospodaru svome prije nego što dođe Dan koji Allah neće zaustaviti", tj. kada naredi da se on dogodi riječju: ***"Budi!"*** On će poput treptaja oka i biti. Te Uzvišeni kaže:

"Toga Dana utočište nećete imati i nećete moći poricati", tj. ništa nećete imati pri ruci čime biste se zaštitili, što bi vas zaklonilo. Nećete moći sakriti se, niti se ukloniti sa vidika Uzvišenog i Veličanstvenog. On će naprotiv imati potpunu prevlast nad vama, Svojim znanjem, Svojim pogledom i Svojom moći. Utočišta drugog osim Njega neće biti: ***"a ako se okrenu"***, tj. mušrici ***"pa, Mi tebe nismo ni poslali da budeš njihov čuvar."*** Ti, znači, nisi taj koji nad njima imaš vlast. Kao što Uzvišeni veli: ***"tvoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa." /13:40/*** A ovdje Uzvišeni veli:

"ti si dužan samo obznaniti", tj. tebi smo u zadatak stavili samo da im dostaviš Allahovu poslanicu koja im je poslana. Uzvišeni kaže:

"Kad čovjeku damo da milost Našu osjeti, on joj se obraduje", tj. kad ga snađe blagostanje i okruže ga blagodati on je veseo. ***"...a kad ih zadesi kakva nesreća"***, tj. kad ljude kakva kazna ili teškoća zadesi ***"zbog onoga što su uradili ruke njihove, onda čovjek blagodati ne priznaje"***, tj. zato što su zgriješili. Oni tada zaboravljaju i niječu sve blagodati što su prethodno uživali, osim onih koje je Allah uputio, onih koji su vjerovali i dobra djela činili. Mu`min je onakav kako to o njemu kaže Allahov Poslanik s.a.v.s.: /101/ "Ako ga snađe dobro (obilje), on zahvaljuje, pa to bude dobro po njega. Ako ga zlo (oskudica) zadesi, on se strpi, pa to bude dobro po njega. To je tako samo za mu`mina, nije za sve ljude."

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ۚ يَهَبُ لِمَن يَشَاءُ إِنَاثًا
وَيَهَبُ لِمَن يَشَاءُ الذُّكُورَ ﴿٤٩﴾ أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَاثًا ۖ وَيَجْعَلُ
مَن يَشَاءُ عَقِيمًا ۚ إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

"Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji. On stvara šta hoće! Dariva ženskinje kome hoće, a kome hoće - muškinje", /49/ "Ili im daje i muškinje i ženskinje, a koga hoće, učini nerodom; On, uistinu, sve zna i sve može."/50/

Obavještava Svevišnji da je On Taj Koji raspolaže nebesima i Zemljom. On u njihovom stvaranju posjeduje apsolutnu suverenost. Šta hoće - uskrati, a šta hoće - da. ***"On dariva ženskinje kome hoće."*** Koga hoće opskrbi samo ženskim porodom, kao Luta, a.s., ***"a kome hoće - muškinje"***, tj. sinove, kao što je slučaj sa Ibrahimom, a.s., ***"ili im daje i muškinje i ženskinje"***, tj. kome hoće od ljudi On daje oba poroda, kao Muhammedu, s.a.v.s.,

"a koga hoće, učini nerodom", tj. da nemaju poroda, kao Jahja i Isa, a.s. To kaže El-Begavi.

"On, uistinu, sve zna i sve može", tj. On raspolaže znanjem o tome što zavređuje svaka od ovih vrsta, kao što ima moć da ljude prema tome razvrstava. Neka je slavljen Sveznajući, Svemogući.

* وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ اللَّهُ
إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ ۚ
إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ۚ مَا كُنتَ تَدْرِي
مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ
عِبَادِنَا ۚ وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ
مَا فِي السَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ﴿٥٣﴾

"Nijednom čovjeku nije dato da mu se Allah obraća, osim vahjom, ili iza zastora, ili da pošalje izaslanika, pa da objavi ono što On hoće, dopuštanjem Njegovim!" - On je, zaista, Uzvišen i Mudar!"/51/ "Na takav način Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje. Ti nisi znao šta je Knjiga, niti što je vjerovanje, ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo. A Ti, zaista, upućuješ na pravi put", /52/ "na put Allahov, Kome pripada sve što je na nebesima i sve što je na Zemlji. I, eto, Allahu će se sve vratiti!"/53/

Ovo su tri načina silaska Objave od Allaha, dž.š. Ponekad vjerovjesnik, s.a.v.s., dobije jasne osjećaje objave, nadahnuće, tako da nema nikakve dvojbe da li je to od Uzvišenog Allaha. Kao što se navodi u sahih hadisu koji prenosi Ibn-Hibban od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /102/ "Uistinu je Ruhul-Kudusi dostavio u moje srce, da nijedna duša neće umrijeti sve dok ne potroši propisanu joj opskrbu, i ne dočeka propisani joj edžel. Pa, bojte se Allaha, i budite što ljubazniji, u svome obraćanju." Riječi Uzvišenog:

"...ili iza zastora." Kao što je tekao razgovor sa Musaom, a.s.

A riječi Uzvišenog:

"ili da pošalje izaslanika, pa da objavi ono što On hoće, dopuštanjem Njegovim." Kao što je silazio Džibril, a.s., i ostali meleki našem Vjerovjesniku, s.a.v.s., odnosno ostalim vjerovjesnicima, a.s.

"On je, zaista, Uzvišen i Mudar." Pa On je Uzvišen, Znan, o svemu obaviješten i Mudar. Uzvišeni veli: ***"na takav način Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje"***, tj. Kur'an.

"Ti nisi znao šta je Knjiga, niti šta je vjerovanje", tj. u tančine razjašnjeno kako ti se Kur'anom propisuje, ***"ali smo je Mi učinili"***, knjigu Kur'an,

"svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo."

Kao što Uzvišeni kaže:

"Reci: 'On je vjernicima uputstvo i lijek. A oni koji neće da vjeruju - i gluhi su i slijepi.'" /41:44/

Riječi Uzvišenog: ***"...a Ti, zaista"***, o Muhammede, ***"upućuješ na pravi put"***, tj. daješ smjernice. Zatim taj pravi put objašnjava: ***"put Allahov"***, sa Njegovim šerijatom, pravom kojeg Allah propisuje.

"kome pripada sve što je na nebesima i sve što je na Zemlji", tj. On je njihov Gospodar. On nad njima ima svaku vlast. On njima raspolaže. On je Taj Koji kad odredbu da niko Mu je ne može osporiti.

"I, eto, Allahu će se sve vratiti!", tj. sve se stvari Njemu vraćaju. On će ih raščlaniti i presudu donijeti o onome što su govorili nasilnici i poricatelji silno se oholeći.

43
EZ - ZUHRUF / UKRAS
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 89 AJETA*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
حم ﴿١﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٣﴾
وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٤﴾ أَفَنَضْرِبُ عَنكُمُ الذِّكْرَ
صَفْحًا أَن كُنتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ ﴿٥﴾ وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِن نَّبِيٍّ فِي الْأَوَّلِينَ
﴿٦﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن نَّبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٧﴾ فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ
مِنْهُم بَطْشًا وَمَضَىٰ مَثَلُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾

"U Ime Allaha, Svemilosnog Milostivog!"
"Ha-mim."/1/ "Tako Mi Knjige jasne", /2/ "Mi je objavljujemo kao Kur'an na arapskom jeziku, da biste razumjeli", /3/ "a on je u Glavnoj knjizi, u Nas, cijenjen i savršen."/4/ "Zar da odustanemo Opomenu vam saopćavati zato što svaku mjeru zla prelazite?"/5/ "A koliko smo Mi prijašnjim narodima vjerovjesnika poslali"/6/ "I nijedan im vjerovjesnik nije došao, a da mu se nisu narugali!"/7/ "Zato smo uništavali one koji su od ovih moćniji bili, a prethodio je primjer prijašnjih naroda."/8/

Uzvišeni Allah kaže: ***"Ha-mim. Tako Mi Knjige jasne"***, knjige jasnih i veličanstvenih misli i izraza, jer je objavljena na arapskom jeziku koji je izražajno najbogatiji jezik u komuniciranju ljudi. Upravo zato Uzvišeni kaže:

"Mi je objavljujemo." Džealna ovdje znači "enzelna", tj. objavljujemo ***"kao Kur'an na arapskom jeziku"***, znači: na jeziku Arapa.

"...da biste razumjeli" - kako biste mogli shvatiti njegova značenja.

"A on je u Glavnoj knjizi, u Nas, cijenjen i savršen", znači: da je čast koju Kur'an uživa u višim sferama (među melekima) potpuno jasna. Uzvišeni veli:

"on", Kur'an ***"u Glavnoj je knjizi"*** u Levhi-mahfuzu - knjizi pomno čuvanoj ***"kod Nas"*** ***"cijenjen"***, uživa veličanstveno mjesto, ugled i počasti. ***"...savršen"***, savršeno precizan, bez ikakve zbrke i neskalda. Sve ovo ima za cilj naglasiti kur'ansku veličinu i nedostižnost. Kao što na drugom mjestu Uzvišeni Allah veli:

"On je, zaista, Kur'an plemeniti u Knjizi brižljivo čuvanoj i dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti, on je Objava od Gospodara svjetova." /56:77-80/ Iz značenja ovih ajeta učenjaci, da je Allah sa njima zadovoljan, izveli su stav da nečista osoba - džunub ne smije doticati Mushaf. To se u pojedinim hadisima i spominje zato što meleki u Visokome Društvu odaju počast Mushafu koji sadrži Kur'an. Stanovnici Zemlje prvenstveno su obavezni to činiti jer je on njima objavljen. Govor Kur'ana njima je upućen. Stoga su prvenstveno ljudi dužni prema Kur'anu ophoditi se sa poštovanjem odajući mu svako priznanje. Poslušno mu se staviti na raspolaganje i priznati pokornost jer je i Sam Allah Kur'anu odredio mjesto:

"...a on je u Glavnoj knjizi, u Nas, cijenjen i savršen."

"Zar da odustanemo Opomenu vam saopćavati zato što svaku mjeru zla prelazite?" Mufessiri su se razišli u značenju ovog ajeta. Spominju se mnoga mišljenja. Najljepše što je rečeno jeste da Uzvišeni Allah zbog Svoje milosti prema stvorenjima ne prestaje pozivati ih ka dobru i mudroj Uputi - Kur'anu, iako to oni odbijaju i svaku mjeru u zlu prelaze. On im čak slijeđenje Upute stavlja u dužnost. Pravim putem će krenuti oni kojima je Uputa propisana (te će za slijeđene Upute razložno biti nagrađeni), a kao dokaz protiv onih kojima je nesreća propisana bit će zasluženе kazne. Zatim Allah hoće da smiri srce Vjerovjesnika, s.a.v.s., pa kaže:

"A koliko smo Mi prijašnjim narodima vjerovjesnika poslali", ti narodi su predhodili tvome narodu,

"I nijedan im vjerovjesnik nije došao, a da mu se nisu narugali!" znači: u laž ga utjerivali i za podsmijeh uzimali.

"Zato smo uništavali one koji su od ovih moćniji bili", tj., Muhammede, uništavali smo one koji su poslanike u laž ugonili, iako su bili moćniji od tvoga naroda. Kao što Uzvišeni veli:

"Zašto oni ne putuju po svijetu, pa da vide kako su završili oni prije njih? Oni su bili od njih mnogobrojniji i jači." /40:83/ Ajeta ove poruke ima mnogo. A riječi Allaha, dž.š.: "a prethodio je primjer prijašnjih naroda", tj. Mi smo ih kao primjere za pouku navodili narodima što su iza njih živjeli. Ako budu poslanike lažnim smatrali, snaći će ih ono što je snašlo i narode što su prije živjeli. Kao što Uzvišeni veli na kraju ovog poglavlja:

وَمَثَلًا لِّلْآخَرِينَ ***"I učinismo ih primjerom i poukom narodima kasnijim." /43:56/***

---

* 45. je ajet medinski.
Objavljena nakon sure EŠ-šura.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٩﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ
مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾ وَٱلَّذِى نَزَّلَ
مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَأَنشَرْنَا بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا ۚ كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾
وَٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْفُلْكِ وَٱلْأَنْعَٰمِ مَا تَرْكَبُونَ
﴿١٢﴾ لِتَسْتَوُۥا۟ عَلَىٰ ظُهُورِهِۦ ثُمَّ تَذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا ٱسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ
وَتَقُولُوا۟ سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّآ إِلَىٰ
رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾

"Pa ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, oni će sigurno reći: 'Stvorio ih je Silni, Sveznajući!'"/9/ "Onaj Koji vam je Zemlju kolijevkom učinio i po njoj vam proiaze stvorio, da biste se uputili"; /10/ "Onaj koji s neba s mjerom spušta vodu, pomoću koje u život vraćamo mrtve predjele - tako ćete i vi biti (iz grobova) izvedeni." /11/ "Onaj Koji stvara stvorenja svake vrste i daje vam lađe i stoku da na njima putujete", /12/ "da se na (palubama i) ledima njihovim smjestite i da se, potom, kada se smjestite na njih, sjetite blagodati Gospodara svoga i da reknete: 'Slavljen neka je Onaj Koji nam je ovo potčinio, mi to sami ne bismo mogli postići", /13/ "i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti!"/14/

Kaže Uzvišeni Allah - Muhammede, ako upitaš mušrike:

"A ako ih upitaš ko je stvorio" oni će ti, uistinu, priznati da je svemu tome tvorac Allah, Jedini. Njemu niko nije saučesnik. A oni i pored ove tvrdnje obožavaju, mimo Njega, druga božanstva. Kaže dalje Uzvišeni Allah: ***"Onaj Koji vam je Zemlju kolijevkom učinio"***, tj. boravištem i stabilnom. Vi po Zemlji putujete, budite se i spavate iako je postavljena na pokretnoj vodenoj masi. Nju je Allah učvrstio brdima da se ne bi razdvajala.

"...i po njoj vam proiaze stvorio", puteve koji se protežu između brda i preko udolina.

"...da biste se uputili", putujući iz mjesta u mjesto. ***"Onaj Koji s neba s mjerom spušta vodu"***, prema potrebi za usjeve što posijete, plodove što očekujete, koliko je potrebno za piće vama i vašoj stoci. Allah, dž.š., kaže:

"...pomoću koje u život vraćamo mrtve predjele", tj. mrtvu zemlju; a nakon što se natopi kišom oživi raznovrsnim plodovima. Oživljavanjem mrtve zemlje Uzvišeni Allah zatim upućuje (ukazuje) na oživljavanje mrtvih tijela na Sudnjem danu, te kaže: ***"tako ćete i vi biti (iz grobova) izvedeni."*** Uzvišeni dalje veli:

"Onaj Koji stvara stvorenja svake vrste", biljnog svijeta što iz zemlje niče svih vrsta, svih sorti i svih plodova kao i životinjskog svijeta sveopće raznolikosti.

"...i daje vam lađe i stoku da na njima putujete", tj. brodove i potčinio vam je i podložnom učinio stoku. On je dao da od stoke imate hranu, piće i da je kao prijevozno sredstvo koristite. Zato Uzvišeni veli:

"da se na njihovim (palubama i) ledima smjestite", da se potpuno uspnete na leđa (palubu).

"I da se potom sjetite blagodati svoga Gospodara", svega što vam je omogućio.

"...kada se smjestite na njih i reknete: Slavljen neka je Onaj Koji nam je ovo potčinio, mi to sami ne bismo mogli postići", mi za to ne bismo imali snage sami, da nam nije Allah ovo omogućio mi bismo nemoćni bili to učiniti.

"...i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti!" - nakon naše smrti Njemu ćemo pokorno doći, ka Njemu je usmjereno naše zadnje, najvažnije putovanje. Ovim se govoreći o načinima putovanja na dunjaluku, skreće pažnja na putovanje ka ahiretu, kao što se ovosvjetskom opskrbom podjeća na opskrbu budućeg svijeta:

"Snabdijte se, a najbolja je opskrba bogobojaznost", ili odjećom na dunjaluku, aludira se na osiguranje vječne ahiretske odjeće: ***"a i raskošna odijela, ali, odjeća bogobojaznosti, to je ono najbolje." /7:26/*** Prenosi imam Ahmed od Ali ibn Rebia da je rekao: /130/ Gledao sam Aliju, r.a., kako se penje na svoju jahalicu. Kad je zakoračio nogom da uzjaše, reče: ***"U ime Allaha."*** Kad se popeo reče:

"Hvala Allahu -Uzvišen neka je Onaj Koji nam je ovo potčinio, mi to sami ne bismo mogli postići, i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti!" /44:13-14/, zatim "Hvala Allahu", - izgovorio tri puta. "Allah je najveći" - tri puta, a potom rekao: "Slavljen neka si Ti. Nema boga osim Tebe, ja sam prema sebi nasilje počinio, pa mi oprosti!" Tada se osmjehnuo. Upitao sam ga: "Zašto si se nasmijao, o vladaru pravovjernih?" On, r.a., mi na to odgovori: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako čini ovako kako sam ja uradio, pa se nasmijao. Ja sam upitao: "Zašto si se nasmijao, o, Allahov Poslaniče?" Na to mi je s.a.v.s., odgovorio: "Zadivio se Uzvišeni Veličanstveni Gospodar Svome robu kad izgovori riječi: 'Gospodaru moj, oprosti mi', i rekne: 'Moj rob je spoznao da grijehe ne može oprostiti niko osim ja!' Ovako prenose Ebu-Davud, Et-Tirmizi i Nesai. Tirmizi kaže da je ovaj hadis hasen - sahih. Prenosi imam Ahmed od Ibn Omera, r.a.: /104/ Uistinu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., jašući izgovarao: "Allah je najveći" - tri puta, a potom učio: ***"Slavljen neka je Onaj***

Koji nam je ovo potčinio, mi to sami ne bismo mogli postići, i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti!" /44:13,14/, iza toga bi učio dovu: "Allahu moj, molim Te podari na ovome mome putu dobrotu i bogobojaznost te posao kojim ćeš Ti biti zadovoljan. Allahu moj, olakšaj nam putovanje i skrati nam udaljenost. Allahu moj, Ti si naš saputnik i čuvar naše porodice, pa Te molim, Allahu moj, budi nam saputnik na našem putu i zaštitnik naše porodice." A kada bi se sa puta vratio kući govorio je: "Vratismo se, kajemo se, samo Allahu robujemo, ako Bog da i samo svome Gospodaru zahvaljujemo." Ovako prenose Muslim, Ebu-Davud, Nesai i Tirmizi.

وَجَعَلُوا۟ لَهُۥ مِنْ عِبَادِهِۦ جُزْءًا ۚ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَكَفُورٌ
مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ أَمِ ٱتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَىٰكُم بِٱلْبَنِينَ ﴿١٦﴾ وَإِذَا بُشِّرَ
أَحَدُهُم بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾
أَوَمَن يُنَشَّؤُا۟ فِى ٱلْحِلْيَةِ وَهُوَ فِى ٱلْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُوا۟
ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ ٱلَّذِينَ هُمْ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ إِنَٰثًا ۚ أَشَهِدُوا۟ خَلْقَهُمْ ۚ سَتُكْتَبُ
شَهَٰدَتُهُمْ وَيُسْـَٔلُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱلرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَٰهُم ۗ مَّا لَهُم
بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾

"A oni neke od robova Njegovih dijelom Njegovim smatraju. Čovjek je, zaista, očevidni nezahvalnik."/15/ "Zar da između onih koje On stvara uzima Sebi kćeri, a vama odabire sinove?" /16/ "A kad neko od njih bude obaviješten o onome što Svemilosnom sličnim pripisuje, lice mu se pomrači i on se zgrane od srdžbe."/17/ "Zar one koje u ukrasima rastu i koje su u prepirci bespomoćne (pripisujete Allahu)?"/18/ "Oni meleke koji su robovi Svemilosnog ženskinjem smatraju. Zar su oni prisustvovali stvaranju njihovu? - Njihova će tvrdnja biti zapisana i oni će odgovarati!"/19/ "I oni vele: 'Da je htio Svemilosni, njih ne bismo obožavali! Oni o tome ništa ne znaju, oni samo lažu.'"/20/

Uzvišeni Allah izvještava o rabotama mušrika. Oni izmišljotine i laži o Allahu praktično pokazuju odvajajući od stoke koju žrtvuju dio svojim božanstvima - tagutima, a dio Uzvišenom Allahu. Kao što veli Allah, dž.š.:

"Oni određuju za Allaha dio ljetine i dio stoke, koju je On stvorio, pa govore: Ovo je za Allaha - tvrde oni - a ovo za božanstva naša! Međutim, ono što je namijenjeno božanstvima njihovim ne stiže Allahu, dok ono što je određeno za Allaha stiže božanstvima njihovim. Kako ružno oni sude!" /6:136/ Oni također od sinova i kćeri pripisuju Allahu ono što je lošije i nepoželjnije kod (mnogih) ljudi, a to su ženska djeca. Kao što Uzvišeni veli:

"Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri?! To bi tada bila podjela nepravedna." /53:12/ Ovdje, u ovoj suri Allah, dž.š., kaže:

"A oni (neke) od robova Njegovih djelom Njegovim smatraju. Čovjek je, zaista, očevidni nezahvalnik"

Zatim veli:

"zar da između onih koje On stvara uzima Sebi kćeri, a vama odabira sinove?" Ovim mušricima upućen je žestoki prigovor da bi odmah potom uslijedio spomen razloga za prigovor ali opet uopćenog značenja.

"A kad neko od njih bude obaviješten o onom što Svemilosnom sličnim pripisuje, lice mu se pomrači i on se zgrane od srdžbe", znači: kad nekom dođe vijest o rođenju kćerke, on se duboko postidi i žalovito rastuži što mu se tako nešto ružno govori te se od svoje rodbine stidljivo skriva. Zato Uzvišeni Allah pita - kako to da nešto čega se stidite i osjećate poniženjem pripisujete Allahu? Potom veli:

"Zar one koje u ukrasima rastu i koje su u prepirci bespomoćne (pripisujete Allahu)?", znači: da je žena po prirodi manjkava, te tu manjkavost nadomješta gizdajući se nakitom od najranije mladosti, dok je u svađi bespomoćna i nesposobna. Neki Arapi imali bi običaj reći kad bi im javili da im se rodila kćerka: "I to mi je neko dijete. Plač joj je oružje (plačem dobiva), a prevara dobrota (a prevarom dobro postiže)." Pa, da li priliči da neko ko ima ova svojstva bude pripisan Veličanstvenom Allahu?!!! Uzvišeni Allah kaže:

"Oni meleke koji su robovi Svemilosnog ženskinjem smatraju." Oni, znači, o njima imaju takvo mišljenje, ali Allah ih u tome negira. On veli: ***"Zar su oni prisustvovali stvaranju njihovu?"*** - znači: da li su bili prisutni kad smo ih kao žene stvarali...?!

"...njihova će tvrdnja biti zapisana" o tome, ***"i oni će odgovarati"*** za to na Sudnjem danu. Ovo je žestoka prijetnja i veliko zastrašivanje. ***"I oni vele: 'Da je htio Svemilosni, mi njih ne bismo obožavali'"***, tj. da je Allah htio, On bi spriječio obožavanje ovih kipova, prikazanih u liku meleka - božijih kćeri. Allah to uistinu zna, i On se s tim našim postupkom slaže. Tim su upali u nekoliko grešaka. *1.* Pripisali su Uzvišenom Allahu dijete. *2.* Izjavljuju da je On dao prednost kćerima nad sinovima, te su stoga meleke učinili njegovim kćerima. *3.* Obožavaju ih ne imajući za to nikakav dokaz, osim puko povođenje za strastima i slijeđenje predaka. *4.* Kao argument smatraju kako je to, uistinu, njima Allah propisao, i da je to Njegovo htijenje. Jer da njihovo obožavanje nije bilo uredu, oni ne bi vjerovali u kipove koji predstavljaju likove meleka. Sa takvom svojom isprikom pokazaše samo svoju veliku neupućenost

(džehalet). To njihovo pravdanje Allahovom voljom Uzvišeni Allah najoštrije odbacuje. On, uistinu, slanjem poslanika i spuštanjem objava, naređuje da se samo On obožava, da Mu niko u tome ne može biti ortak. Najstrožije zabranjuje robovanje bilo čemu drugom, u bilo kom vidu. Kao što Uzvišeni kaže:

"Mi smo svakom narodu poslanika poslali: 'Allahu ibadet činite, a kumira se klonite!'" /16:36/ Nakon spominjanja dokaza što ih mušrici iznose, uzvišeni Allah dalje veli:

"Oni o tome ništa ne znaju, oni samo lažu", tj. to su samo njihove izmišljotine i laži.

أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا مِّن قَبْلِهِۦ فَهُم بِهِۦ
مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾ بَلْ قَالُوٓا۟ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم
مُّهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾ وَكَذَٰلِكَ مَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِى قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ
مُتْرَفُوهَآ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقْتَدُونَ ﴿٢٣﴾
* قَٰلَ أَوَلَوْ جِئْتُكُم بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدتُّمْ عَلَيْهِ ءَابَآءَكُمْ ۖ قَالُوٓا۟ إِنَّا
بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٢٤﴾ فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ
عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾

"Zar smo im Mi dali (o tome) Knjigu prije ove pa se nje pridržavaju?"/21/ "Oni čak govore: 'Mi smo zatekli pretke naše kako ispovijedaju vjeru i prateći njihove tragove mi smo na Pravom putu.'"/22/ "Isto tako, prije tebe, Mi ni u jedan grad nismo poslanika poslali, a da oni koji su raskošnim životom živjeli nisu govorili: Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi tragove njihove slijedimo."/23/ "Zar i onda" - govorio bi on - "kad vam ja donosim bolju od one koju ste od predaka vaših upamtili?" A oni bi odgovarali: 'Ne vjerujemo mi u ono što je po vama poslano!'"/24/ "I Mi smo ih kažnjavali, pa vidi kakav je kraj bio onih koji su poslanike u laž ugonili."/25/

Uzvišeni Allah pobija mušricima njihov širk. Za činjenje širka oni nemaju nikakav dokaz, te veli:

"Zar smo im Mi dali (o tome) Knjigu prije ove", tj. prije nego što učiniste širk,

"pa se nje pridržavaju". U istom kontekstu treba shvatiti riječi Uzvišenog:

"Zar smo im Mi poslali kakav dokaz koji govori u prilog onih koje Njemu ravnim smatraju?" /30:35/, a to nije tako.

"Oni čak govore: 'Mi smo zatekli pretke naše kako ispovijedaju vjeru, i prateći ih ustopu, mi smo na Pravom putu'", tj. oni u svom širku nemaju ni na šta osloniti se. Oni slijede samo svoje pretke, bez ikakvog dokaza. Zatim, Uzvišeni Allah, dž.š., pojašnjava da njihove tvrdnje, već izricane, liče govorima prijašnjih naroda koji su u laž ugonili poslanike kad bi im došli. Uzvišeni veli:

"Isto tako, prije tebe, Mi ni u jedan grad nismo poslanika poslali, a da oni koji su raskošnim životom živjeli nisu govorili: 'Zatekli smo pretke naše kako ispovijedaju vjeru i mi tragove njihove slijedimo.'" Zatim Uzvišeni veli: ***"Reci"*** o Muhammede, mušricima:

"Zar i onda kad vam ja donosim bolju od one koju ste od predaka vaših upamtili?" A oni bi odgovorili: "Ne vjerujemo mi u ono što je po vama poslano!", znači: i kad bi saznali i osvjedočili se u ispravnost onog sa čime im on dolazi, oni se ne bi za tim poveli, jer njihove su namjere pogrešne i oni su oholi. Uzvišeni veli: ***"I Mi smo ih kažnjavali"*** Kažnjavali smo narode koji su u laž ugonili, raznim kaznama kao što je to Allah, dž.š., objasnio kazivanjima o njima.

"Pa vidi kakav je kraj bio onih koji su poslanike u laž ugonili", kako propadoše, a kako je Allah spasio vjernike.

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى بَرَآءٌ
مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِى فَطَرَنِى فَإِنَّهُۥ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةًۢ
بَاقِيَةً فِى عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ بَلْ مَتَّعْتُ هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمْ
حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ وَرَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿٢٩﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ قَالُوا۟ هَٰذَا
سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ
ٱلْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾ أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ ۚ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم
مَّعِيشَتَهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ
لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا ۗ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿٣٢﴾ وَلَوْلَآ
أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِٱلرَّحْمَٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا
مِّن فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَٰبًا وَسُرُرًا
عَلَيْهَا يَتَّكِـُٔونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًا ۚ وَإِن كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ
وَٱلْـَٔاخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾

"A kad Ibrahim reče ocu svome i narodu svome: Nemam ja ništa s onima koje vi obožavate, osim s Onim Koji me je stvorio", /26/ "jer će me On, doista, na Pravi put uputiti", /27/ "On učini riječi (tevhida) trajnim za potomstvo svoje, da bi se vratili."/28/ "A čak sam ja dopustio ovima, a i precima njihovim da uživaju sve dok im nije

došla istina i Poslanik očevidni."/29/ "A kad im je istina došla, rekoše: 'Ovo je vradžbina, i mi u nju nikako ne vjerujemo!'"/30/ "I rekoše: 'Zašto nije objavljen ovaj Kur'an iz ova dva grada čovjeku nekom velikom?!'"/31/ "Zar oni da raspolažu milošču Gospodara tvoga? Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovom svijetu i Mi jedne nad drugima uzdižemo po nekoliko stepeni, da bi jedni druge služili. - A milost Gospodara tvoga bolja je od onoga što oni gomilaju."/32/ "A da neće svi ljudi postati jedan ummet (nevjernici), Mi bismo krovove kuća onih koji ne vjeruju u Svemilosnog od srebra učinili, a i stepenice uz koje se penju", /33/ "I vrata kuća njihovih i divane na kojima se odmaraju", /34/ "I ukrase od zlata bismo im dali, jer sve je to samo uživanje u životu na ovom svijetu, a onaj svijet, u Gospodara tvoga, bit će za one koji budu Njegova naređenja izvršavali, a Njegovih se zabrana klonili."/35/

Uzvišeni Allah, dž.š., obavještava o postupcima Svojih pravih robova i Svojih vjerovjesnika. Te govori o svome prijatelju - (Halilu) Ibrahimu, a.s., predvodniku - imamu sljedbenika čiste vjere, da se on odrekao svoga oca i svoga naroda jer su se oni klanjali kipovima:

"Nemam ja ništa s onima koje vi obožavate, osim s Onim koji me je stvorio, jer će me On, dolsta, na Pravi put uputiti." "On učini riječi (tevhida) trajnim za potomstvo svoje." Te su riječi - La ilahe illa-llah. Ibrahim ih u amanet predade svom potomstvu da njima predvođen bude, od potomaka njegovih, onaj koga Uzvišeni Allah uputi, ***"da bi se vratili"***, tj. prišli riječima La ilahe illa-llah, koje su sušti monoteizam - svako klanjanje i svako robovanje pripada samo Uzvišenom Allahu, a u isto vrijeme znače i nijekanje da postoji bilo šta od kipova Njemu ravno. Uzvišeni veli:

"A čak sam ja dopustio ovima da uživaju", mušricima, ***"a i precima njihovim"***, te dugo u zabludi svojoj proživješe.

"Sve dok im nije došla istina i Poslanik očevidni", tj. došao im je Kur'an, i onaj preko koga je Kur'an objavljen, a to je Muhammed, s.a.v.s.

"A kad im je istina došla, rekoše: 'Ovo je vradžbina, i mi u nju nikako ne vjerujemo!'" Potcijeniše je, tvrdoglavo joj se usprotiviše, očitujući nevjerstvo, zavist i pokvarenost, ***"I rekoše"***, suprotstavljajući se onom što je objavio Uzvišeni:

"Zašto nije objavljen ovaj Kur'an iz ova dva grada čovjeku nekom velikom?!", tj. da je kojom srećom, kako kažu, ovaj Kur'an objavljen jednom od velikana iz dva grada? Misleći pri tom na Meku i Taif i ličnosti kao što su El-Velid sin el-Mugira i Urva ibn Mes'ud es-Sekafi, ili neki drugi iz neka druga dva grada. Uzvišeni im Allah na to uzvraća:

"Zar oni da raspodjeljuju milost Gospodara tvoga?", znači: nije stvar njima data na raspolaganje, već time raspolaže samo Uzvišeni Allah. On najbolje zna kome će dati Njegovo poslanstvo.On ga daje samo najčišćem biću, srcem i dušom, i čovjeku iz najčasnije kuće i najčišćeg porijekla. Zatim Uzvišeni objašnjava da je On Svoja stvorenja stepenovao - pa ih posebno obdario dužnostima i opskrbom, razumom i mogućnostima shvatanja, kao i u ostalim vidljivim ili nevidljivim mogućnostima. Uzvišeni veli:

"Mi među njih raspodjeljujemo što im je potrebno za život na ovom svijetu", ***"da bi jedni druge služili"***, kako bi jedni bili na usluzi drugome u svojim poslovima. Tako da se svako od ljudi mora oslanjati na drugoga. Zatim Uzvišeni veli:

"A milost Gospodara tvoga bolja je od onoga što oni gomilaju", tj. milost koju je Allah Svojim stvorenjima darovao za njih je vrednija od onoga što oni svojim rukama stječu od ovosvjetskog bogatstva i uživanja. Uzvišeni dalje kaže: ***"A da neće svi ljudi postati jedan ummet (nevjernici)"***, tj. kako ne bi najveći dio ljudi bio u zabludi, smatrajući da je darivanje imetka pojedincima odraz ljubavi prema njima, te kako se ne bi svi priklonili nevjerstvu zbog bogatstva!

"Mi bismo krovove kuća onih koji ne vjeruju u Svemilosnog od srebra učinili a i stepenice". Ibn-Abbas, i još neki drugi, kažu da se misli baš na srebrene stepenice i stubišta.

"...uz koje se penju", pomoću kojih se uzdižu. ***"...i vrata kuća njihovih"***, ključaonice - brave na vratima,

"...i divane na kojima se odmaraju", sve bi to bilo od srebra, ***"...i ukrase od zlata."*** Ibn-Abbas kao i drugi kaže da "zuhruf" - znači zlato. Uzvišeni potom veli:

"...jer sve je to samo uživanje na ovom svijetu", sve su to samo užici prolaznog svijeta. Dato im je da osjete ljepotu kao plod njihovog truda na dunjaluku u vidu jela, pića i mjesta boravka, kako bi na ahiretu ostali bez ičega. Oni, ustvari, pravog truda nemaju, pa zašto bi ih Allah mogao nagraditi. Ovo su navodi u sahih hadisu. U drugom hadisu stoji: /105/ "Kad bi dunjaluk bio vrijedan kod Allaha koliko krilo od komarca, ne bi kafira zapao od njega ni gutljaj vode." Sened ovog hadisa navodi El-Begavi od Sehl ibn Sa'da, r.a. Zatim Uzvišeni veli: ***"a onaj svijet - Gospodara tvoga bit će za one koji budu Njegova naređenja izvršavali"***, to je, znači, specijalno samo za njih, u tome neće imati udjela ostali. Buharija i Muslim prenose: /106/ Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Nemojte piti iz zlatnog i srebrenog posuđa. Nemojte jesti iz zlatnih tanjira. To je njihovo na dunjaluku, a naše na ahiretu." Allah im je to na dunjaluku dao zbog toga što je on bezvrijedan.

وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ
شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ
أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ
الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ ﴿٣٨﴾ وَلَن يَنفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ أَنَّكُمْ
فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَن
كَانَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٤٠﴾ فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ ﴿٤١﴾
أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي وَعَدْنَاهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾ فَاسْتَمْسِكْ
بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ
وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ ﴿٤٤﴾ وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنَا
أَجَعَلْنَا مِن دُونِ الرَّحْمَٰنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾

"Onome ko se bude slijepim pravio pred Opomenom Svemilosnog, Mi ćemo šeftana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati"; /36/ "oni će ih od pravog puta odvraćati, a ljudi će misliti da su na pravom putu."/37/ "I kada koji dođe pred Nas, reći će: 'Kamo sreće da je između mene i tebe bila tolika razdaljina kolika je između istoka i zapada! Kako si ti bio zao drug!'"/38/ "Toga dana vam neće biti od koristi to što ćete u muci zajedno biti, kad je jasno da ste druge Allahu ravnim smatrali."/39/ "Zar ti da dozoveš gluhe i uputiš slijepe i one koji su u očitoj zabludi?!"/40/ "Ako bismo ti dušu uzeli, njih bismo, sigurno, kaznili", /41/ "Ili, kad bismo ti htjeli pokazati ono čime im prijetimo, pa Mi njih možemo svakom kaznom kazniti." /42/ "Zato se drži onoga što ti se objavljuje, jer ti si, uistinu, na pravom putu." /43/ "Kur'an je, zaista, čast i tebi i narodu tvome; odgovarat ćete vi." /44/ "A pitaj one koje smo prije tebe od Naših poslanika poslali - da li smo Mi naređivali da se, osim Svemilosnog, božanstva obožavaju?" /45/

Uzvišeni kaže: ***"Onome ko se bude slijepim pravio"***, tj. ko bude svjesno pogled od Kur'ana skretao, što se podrazumijeva iz riječi Uzvišenog: ***"pred Opomenom Svemilosnog (Kuranom)"***

"Mi ćemo mu šeftana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati."

Kao što Uzvišeni veli:

"Mi smo im bili odredili loše drugove koji su im lijepim prikazivali ono što su uradili i ono što će uraditi", ***/41:25/*** Zato Uzvišeni veli: ***"oni će ih od Pravog puta odvraćati, a ljudi će misliti da su na pravom putu. I kada koji dođe pred Nas"***, od onih što su se pravili da ne vide Istinu. Pa kad dođu pred Allaha sa svojim ortakom, mrzovoljni zbog šejtana koji im je vodič bio, ***"reći će: 'Kamo sreće da je između mene i tebe bila tolika razdaljina kolika je između istoka i zapada! Kako si ti bio zao drug!'"*** Zatim Uzvišeni veli:

"Toga dana vam neće biti od koristi to što ćete u muci zajedno biti, kad je jasno da ste druge Allahu ravnim smatrali." Dakle, to što ste zajedno u Vatri i što skupa patnju tešku podnosite Neće vam nimalo od koristi biti. Uzvišeni kaže:

"Zar ti da dozoveš gluhe i uputiš slijepe i one koji su u očitoj zabludi." To tebi nije posao, tebi je dužnost da dostaviš, a ne da ih uputiš. Jer, Allah upućuje koga hoće, a u zabludi ostavlja koga hoće. On u tome pravedno presuđuje. Dalje Uzvišeni veli:

"Ako bismo ti dušu uzeli, njih bismo sigurno kaznili", tj. odmazdu prema njima moramo izvršiti i kazniti ih, pa makar tebe i ne bilo.

"...ili, kad bismo ti htjeli pokazati ono čime im prijetimo - pa Mi njih možemo svakom kaznom kazniti", tj. Mi imamo moć sa njima postupiti po Našem izboru. Allah Uzvišeni nije uzeo dušu Svome Poslaniku, s.a.v.s., sve dok nije postao bezbrižan od neprijatelja i dok u potpunosti nije imao kontrolu nad njihovim pokretima i totalnu vlast nad njima. Zatim Uzvišeni veli.

"Zato se drži onoga što ti se objavljuje, jer ti si, uistinu, na pravom putu." Prihvati se Kur'ana koji ti je u srce spušten. To je, svakako, istina, a ono čemu pozivaš jeste istina koja na široka vrata Pravom putu ide, spojena sa dženetskim blagodatima i dobrom koje ne prolazi. Uzvišeni veli:

"Kur'an je, zaista, čast tebi i narodu tvome." Navodi se da"zikr"(opomena) ovdje znači: "šeref" (čast). Ovo mišljenje pored Ibn- Abbasa, r.a., zastupaju i drugi. Odabrao ga je Ibn-Džerir, te nikad ništa drugo nije htio reći. Et-Tirmizi navodi hadis senedom do Muavije, r.a., koji kaže: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: /107/ 'Uistinu, niko neće proturječiti njima (Kurejšijama) oko ove stvari (Kur'ana), a da ga Allah neće poniziti i osramotiti, sve dok budu vjeru održavali.'" Prenosi Buharija. A značenje ovog hadisa jeste da je Kur'an čast njima, zato što je objavljen na njihovom jeziku. Oni njega razumiju bolje nego iko drugi, zato trebaju da budu ti koji će ga prihvatiti čvršće nego bilo koji drugi narod, i najdosljednije sprovesti ono što se u njemu nalaže. Upravo tako su i bili njihovi prvaci i najčasniji među njima, iskreni muhadžiri, prethodnici i u svemu prvi, te njima slični, i ostali koji ih slijede. Drugo je mišljenje da ajet ima općenito značenje, da se odnosi na Arape i ostale narode. ***"...odgovarat***

ćete vi."Bit ćete pitani za ovaj Kur'an koliko ste radili po njemu i kako ste mu se odazvali. Riječi Uzvišenog: ***"A pitaj one koje smo prije tebe od Naših poslanika poslali - da li smo Mi naređivali da se, osim Svemilosnog, božanstva obožavaju?"***, tj. svi su poslanici pozivali u ono u što i ti pozivaš; da se samo Allah obožava, Njemu niko nije ravan. Svi su zabranjivali obožavanje kipova i da se bilo šta smatra Allahu ravnim. Kao što Uzvišeni veli:

"Mi smo svakom narodu poslanika poslali: Allahu ibadet činite, a kumira se klonite."

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ
بِـَٔايَـٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ فَقَالَ إِنِّى رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا
جَآءَهُم بِـَٔايَـٰتِنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا نُرِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ إِلَّا
هِىَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا ۖ وَأَخَذْنَـٰهُم بِٱلْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾ وَقَالُوا۟
يَـٰٓأَيُّهَ ٱلسَّاحِرُ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَمَّا
كَشَفْنَا عَنْهُمُ ٱلْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿٥٠﴾

"Još davno Mi smo poslali Musaa sa znamenjima Našim Faraonu i glavešinama njegovim, i on je rekao: 'Ja sam, doista, Gospodara svjetova poslanik!'" /46/ "I pošto im je donio znamenja Naša, oni su ih, odjednom, počeli ismijavati."/47/ "A nismo im pokazivali nijedno čudo (mudžizu) a da nije veće bilo negoli prethodno! I kaznom smo ih obuzimali, ne bi li se povratili!"/48/ "A oni su govorili: 'O ti, čarobnjače! Moli za nas Gospodara svoga, na temelju tebi datog obećanja, mi ćemo sigurno Pravim putem poći!'" /49/ "A čim bismo ih nevolje oslobodili, začas bi obavezu prekršili."/50/

Izvještava Uzvišeni Allah, dž.š., o Svome robu, Svome poslaniku Musau, a.s. On ga je uistinu poslao Faraonu i njegovim velikašima; namjesnicima, ministrima, vojskovođama i podanicima; Koptima i Izraelićanima, da ih poziva vjerovanju u Jedinog Allaha, Koji nema Sebi ravnog, a odvraća ih od vjerovanja u bilo šta drugo. Sa njim je Allah i velika čuda dao, kao što su njegova ruka i njegov štap. Uz njega je slao poplave, skakavce, krpelje, žabe, krv, umanjivanje usjeva, (ljudskih) života i plodova. Pored svega ovog, oni se uzoholiše, odbivši da ga slijede i otkazaše mu poslušnost. Čuda su smatrali lažnim, svrstavali ih među čarolije i za podsmijeh uzimali ono što im pokazuje.

"A nismo im pokazivali nijedno čudo a da nije veće bili negoli prethodno!", ali oni se ne vraćaše od svog uvjerenja; stranputice, neznanja i zabludjelosti. Kada bi im neki dokaz od ovih dokaza došao, oni bi počinjali preklinjati Musaa, a.s., i slatkorječivo mu se obraćati:

"...o ti, čarobnjače", ne misleći ovim ga izrazom omalovažiti, izazivati ga, jer ovo je obraćanje u času kad je njima potrebna Musaova pomoć. Time mu oni, prema njihovom uvjerenju, daju počast. Svaki put obećavaju Musau da će ga priznati za poslanika i osloboditi Izraelićane ukoliko ih spasi ovoga. Te svaki put kad Musa otkloni od njih nedaću oni mu se usprotive, ponovno mu ne vjerujući i odbijajući dozvoliti Izraelićanima da sa njim izidu. Svaki put iznova prekrše obećanje. Kao što Uzvišeni Allah kaže:

"Pa smo Mi na njih slali i poplave, i skakavce, i krpelje, i žabe, i krv - sve jasna znamenja, ali su se oni oholili, narod zlikovački su bili. I kad bi ih zadesila nevolja, govorili bi: 'O Musa, moli za nas Gospodara svoga onim što ti je u obećanje dao: ako nas oslobodiš nevolje, mi ćemo, zaista vjerovati i s tobom sinove Israilove sigurno poslati.' I pošto bismo ih nevolje oslobodili do vremena do kog im je bilo određeno da je podnose - oni bi, odjednom, obećanje prekršili." /7:133-135/

وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِى قَوْمِهِۦ
قَالَ يَـٰقَوْمِ أَلَيْسَ لِى مُلْكُ مِصْرَ وَهَـٰذِهِ ٱلْأَنْهَـٰرُ تَجْرِى مِن تَحْتِىٓ ۖ أَفَلَا
تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْ هَـٰذَا ٱلَّذِى هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾
فَلَوْلَآ أُلْقِىَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّن ذَهَبٍ أَوْ جَآءَ مَعَهُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾
فَٱسْتَخَفَّ قَوْمَهُۥ فَأَطَاعُوهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَـٰسِقِينَ ﴿٥٤﴾ فَلَمَّآ ءَاسَفُونَا
ٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَـٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَـٰهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا
لِّلْـَٔاخِرِينَ ﴿٥٦﴾

"I Faraon obznani narodu svome: 'O narode moj' - reče on - 'zar meni ne pripada carstvo u Misiru i ove rijeke koje ispred mene teku - shvaćate ii?'"/51/ "Svakako sam ja bolji od ovoga bijednika koji jedva razgovijetno da govori?"/52/ "Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata ili zašto zajedno s njim nisu došli meleki?"/53/ "I on lahkoumnim učini narod svoj, pa mu se pokorše; oni su, doista, bili narod grješni." /54/ "A kad izazvaše Naš gnjev, Mi ih kaznismo i sve ih potopismo", /55/ "I učinismo ih primjerom i poukom narodima kasnijim."/56/

Govoreći o Faraonu i njegovom nevjerstvu, njegovom inatu i njegovim bolesnim ambicijama, Uzvišeni Allah govori da je on sakupio svoj narod i obznanio mu drsko i oholo da je on kralj Egipta, on njim raspolaže:

*"**Zar meni ne pripada carstvo u Misiru i ove rijeke koje ispred mene teku - shvaćate li?**"*, tj. zar ne vidite koju ja veličinu i vlast posjedujem? Tim želi umanjiti položaj Musaa i njegovih sljedbenika, ističući njegovu slabost i bijedu. Kao što Uzvišeni veli:

*"**I sabrao i povikao: 'Ja sam Gospodar vaš najveći!' - on je rekao, i Allah ga je za ove i za one prijašnje riječi kaznio.**" /79:23-24/*

*"**...svakako sam ja bolji od ovoga bijednika.**"* Riječ "em" - "zar", ovdje, svakako, znači uistinu. Tvrdi Faraon, Allah ga prokleo, da je on bolji od Musaa, a.s. Naprotiv, on jasno laži iznosi, te zato je na njega neprestano prokletstvo do Sudnjeg dana. Riječju, on tvrdi kako je Musa jedan obični bijednik koji nema nikakve vlasti, moći niti bogatstva. *"**...koji jedva razgovijetno govori**"*, tj. jedva ljudi razumiju ono što on kaže. Ovo što Faraon, Allah ga prokleo, tvrdi laž je i jasna izmišljotina. Njegov izraz: "bijednik" neistina je. Naprotiv, on je bijednik, jadnik, izgledom, ponašanjem i uvjerenjem. A Musaa, a.s., častan je, poglavar, iskren, dostojanstven i predvodnik.

*"**...jedva razgovijetno (govori)**"* - također je izmišljotina jer je Musa, a.s., bio veoma ugledna pojava, dostojanstvenog držanja. Svojim nastupom oduševljavao je svakog ko imalo razmišlja. Tačno je da je, dok je bio mali, vrućim predmetom opekao svoj jezik. Zato je on i molio Uzvišenog Allaha da mu ukloni smetnju sa jezika, da bi narod razumio njegov govor. Allah mu je to traženje uslišao, kao što se to shvata iz riječi:

*"**Udovoljeno je molbi tvojoj, o Musa.**" /20:36/* Ali Faraon, Allah ga prokleo, znavši to, laži iznosi na Musaa, a.s. On tim želi manipulirati neprosvjećenim narodnim masama, onima koji ne znaju.

*"**Zašto mu nisu stavljene narukvice od zlata?**"* Ibn-Abbas i ostali kažu da se pod riječi "esviretun", podrazumijevaju ukrasi što se stavljaju na ruke. *"**...ili zašto zajedno s njim nisu došli meleki?**"*, da ga služe, da ga podržavaju kako bi se uzdigao iznad lahkomislenog puka.

*"**I on lahkoumnim učini narod svoj, pa mu se pokorište";*** znači: učinio ih je lakoumnim, lakomislenim te, kad ih pozva u zabludu oni mu se odazvaše. *"**...oni su doista bili narod grješni.**"*

*"**A kad izazvaše Naš gnjev, Mi ih kaznismo i sve ih potopismo.**"* Odmazda za njihovo potpuno odbijanje nakon što im je sve u potankosti razjašnjeno i nakon što oni ustrajaše u jasnim griješenjima, bila je kolektivni potop, i neka nikako ne zavede čovjeka to što mu je dato što želi, iako neprestano griješi. Ovdje se očito ogleda Allahova postupnost u kažnjavanju.

*"**...i učinismo ih primjerom i poukom narodima kasnijim**"*, primjerom za svakog ko bude radio slično onom što su oni činili. I poukom za svakog u budućnosti. A Allah najbolje zna.

* وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾
وَقَالُوا أَآلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ ۚ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ
﴿٥٨﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٥٩﴾
وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾ وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ
لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ ۚ هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ
الشَّيْطَانُ ۖ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٦٢﴾ وَلَمَّا جَاءَ عِيسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ
قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلِأُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ ۖ فَاتَّقُوا
اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٦٣﴾ إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَاطٌ
مُسْتَقِيمٌ ﴿٦٤﴾ فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ
عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾

*"**A kad je narodu tvome kao primjer naveden sin Merjemin, odjednom su oni, zbog toga, zagalamili**" /57/ "**I rekli: 'Da li su naša božanstva bolja ili on?' A naveli su ti ga kao primjer samo zato da bi spor izazvali, jer su oni narod svađalački.**"/58/ "**On je bio samo rob na koga smo Mi blagodati prosuli i učinili ga primjerom sinovima Israilovim.**"/59/ "**A da hoćemo, Mi bismo umjesto vas učinili meleke da na Zemlji naslijede vas**"; /60/ "**zaista je on (Isa) predznak Smaka svijeta, zato nikako ne sumnjajte u nj i slijedite Mene! Ovo je Pravi put**", /61/ "**I neka vas šejtan nikako ne odvrati, ta on vam je, doista, neprijatelj otvoreni.**"/62/ "**A kad je Isa očita znamenja donio, on je rekao: 'Donosim vam mudrost i dolazim da vam objasnim ono oko čega se razilazite. Zato se Allaha bojte i meni se pokoravajte'**", /63/ "**Allah je i moj i vaš Gospodar, pa Njega obožavajte! Ovo je Pravi put!**" /64/ "**Ali su se stranke iz redova njihovih podvojile. Pa teško onima koji su nasilje (kufr) učinili od kazne na Danu bolnome!**"/65/*

Izvještava Uzvišeni Allah o zanovijetanju nevjernika iz plemena Kurejš pri nijekanju, te njihovoj upornosti, inadu i prepirkama:

*"**a kad je narodu tvome kao primjer naveden sin Merjemin, odjednom su oni zbog toga zagalamili.**"* Ibn-Abbas, te drugi, kažu, tj. zasmijali su se i bili su time oduševljeni. Moguće da je uzrok tome, ono što je spomenuo Muhammed ibn Ishak u svojoj "Siri", gdje kaže: "Saznao sam da je jednog dana Allahov Poslanik, Muhammed, s.a.v.s., sjedio sa Velidom ibn el-Mugirom u džamiji, kada je došao En-Nadr ibn el-Haris i sjeo do njih. U medžlisu je bilo više Kurejšija. Govorio je Allahov Poslanik,

s.a.v.s., a suprotstavljao mu se En-Nadr bin el-Haris. Allahov Poslanik, s.a.v.s., diskutirao je sa njim sve dok ga nije ušutkao. Zatim je njemu i ostalima proučio dio iz Kur'ana: ***"...I vi i oni kojima se, pored Allaha, klanjate, - bit ćete gorivo u Džehennemu, a u nj ćete zalsta ući." /21:98/*** Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ustao, a pojavio se Abdullah ibn ez-Zeb'arijj et-Temimi i sjeo. Tada mu El-Velid ibn el-Mugire reče: "Tako mi Allaha, nije ni ustao ni sjeo En-Nadr ibn el-Haris radi sina Abdul Muttalibovog, a Muhammed smatra da smo mi i ono u šta vjerujemo od naših božanstava, gorivo Džehennema." Abdullah ibn ez-Zeb'ari reče: "Tako mi Allaha, ja da sam bio, ja bih mu se suprotstavio, upitajte vi Muhammeda - zar je sve ono u šta vjerujemo mimo Allaha, u Džehennemu sa onima koji u to vjeruju? Mi vjerujemo u meleke. Jevreji vjeruju u Uzejra. Kršćani vjeruju Isaa, sina Merjeminog." El-Velid i ostali prisutni u društvu, oduševiše se riječima koje čuše od Abdullaha ibn ez-Zebarija, i smatraše da se svojim argumentom suprotstavio i oponirao Poslaniku, a.s.[25] Kad je ovo saznao Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Svako ko želi biti obožavan mimo Allaha, on je sa svojim obožavaocima. Oni, uistinu, vjeruju šejtana i onoga ko im je naredio da ga vjeruju." Povodom ovoga Uzvišeni Allah je objavio:

"A oni kojima smo još prije Njepu nagradu obećali, oni će od njega (Džehennema) daleko biti", tj. Isa, Uzejr i svako ko je uz njih od svećenika i monaha, koji živješe život u pokornosti Allahu, dž.š., koje, nakon njihove smrti, zabludjeli narod proglasi božanstvima mimo Allaha. i poče obožavati. Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa, r.a., da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /109/ 'O skupino Kurejša, uistinu, nema dobra ni u kome ko se mimo Allaha obožava!' Rekoše: 'Zar ti ne tvrdiš da je Isa bio vjerovjesnik i dobri rob od Allahovih robova, a njega mimo Allaha obožavaše?'" Tada je Uzvišeni Allah objavio:

"Kad je narodu tvome kao primjer naveden sin Merjemin, odjednom su oni zbog toga zagalamili." Mudžahid veli: "Kurejšije su rekle kako Muhammed uistinu želi da ga mi obožavamo kao što je Isaov narod njega obožavao. Slično ovome tvrdi i Katade. Riječi Uzvišenog: ***"...I rekli: 'Da li su naša božanstva bolja ili oni?'"*** Znači: naši su kumiri bolji od njega. Katade kaže: Ibn-Mes'ud, r.a., navodi kiraet: ***"da li su bolji našl kumiri ili ovaj?"***, misleći pritom na Muhammeda, s.a.v.s.

Riječi Uzvišenog: ***"A navell su ti ga kao primjer samo zato da bi spor izazvali"***, tj. da bi se prepirali, ali oni znaju da to nema osnova, pošto kumiri nisu razumni. Ovo potvrđuju i riječi Uzvišenog: ***"I vi i oni koje, pored Allaha, obožavate - bit ćete gorivo u Džehennemu." /21:98/*** Poznato je da se odnosna zamjenica "ma" odnosi na nerazumna bića; pored toga ovaj je govor upućen Kurejšu, a jasno je da su Kurejšije vjerovale u kipove i kumire. A nikad nisu obožavali Isaa, a.s., kako bi ga mogli spomenuti kao dokaz. Ovim se razotkriva da je njihov govor sušto oličenje prepirke, a nije odraz stvarnog uvjerenja. Prenosi imam Ahmed od Ebu-Umame, r.a. da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /110/ 'Nijedan narod nije zalutao nakon prave vjere u kojoj je bio, a da nisu postali spremni na svađu.' Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio sljedeći ajet:

'...a navell su ti ga kao primjer samo zato da bi spor izazvali.'" Ovaj hadis prenose i Et-Tirmizi, Ibn-Madžde, Ibn-Džerir. Et-Tirmizi ga smatra sahih hadisom. Riječi Uzvišenog:

"On je bio samo rob na koga smo Mi blagodatl prosull." Znači, Isa, a.s., samo je jedan od robova Uzvišenog, koga je Allah obdario poslanstvom i vjerovjesništvom (nubovetom),

"I učinili ga primjerom sinovima Israilovim", tj. dokazom, jasnom potvrdom i neoborivim argumentom Naše svemoći nad onim što hoćemo.

Riječi Uzvišenog:

"a da hoćemo, Mi bismo umjesto vas učinili..." Riječ (od vas), ovdje znači: "umjesto vas" ***"meleke da na Zemlji nasljede (vas)"***, tj. da umjesto vas oni žive na Zemlji. Riječi Uzvišenog:

"Zalsta je on (Isa) predznak Smaka svijeta". Ibn-Abbas, r.a., kaže: "To je pojavljivanje Isaa, a.s., pred Sudnji dan." Kao što Uzvišeni kaže:

"...I nema ni jednog sljedbenika Knjige koji, prije njegove smrti, neće u njega onako kako treba povjerovati." /4:159/ Brojni su hadisi Božijeg Poslanika, s.a.v.s., u kojima se nagovještava silazak Isaa, a.s., pred Smak svijeta, kao pravednog imama i sudije.

Uzvišeni veli: ***"zato nikako ne sumnjajte u njega"***, oko njega (Sudnjeg dana) nemojte se dvoumiti, on će biti, dogoditi se nedvojbeno. ***"...I slijedite Mene"***, u pogledu onoga o čemu vas je obavijestio.

"Ovo je pravi put i neka vas šejtan nikako ne odvrati" od slijedenja Istine.

"Ta, on vam je, dolsta, neprijatelj otvoreni. A kad je Isa očita znamenja donio, on je rekao: 'Donosim vam mudrost' - Vjerovjesništvo- ***'i dolazim da vam objasnim ono oko čega se razilazite.'"*** Ibn-Džerir kaže da se ovim misli na razilaženja o pitanju vjere, a ne o pitanju dunjalučkih poslova. Riječi Uzvišenog: ***"zato se Allaha bojte"***, tj. u onom što vam nareduje: ***"I meni se pokoravajte"***, u onom što vam donosim.

"Allah je moj i vaš Gospodar, pa Njega obožavajte! Ovo je Pravi put." Znači - Pravi put je samo robovanje Gospodaru Silnom i Uzvišenom.

"Ali su se stranke iz redova njihovih podvojile." Jedni tvrde - on je Allahov rob i njegov

[25] Abdullah ibn ez-Zebarijj nakon ovoga je prihvatio islam i postao jedan od slavnih islamskih pjesnika. Kajući se u svojim pjesmama opjevao je i ovaj slučaj.

Poslanik, to je istina. Dok su neki uvjerenja da je on Božiji sin, a neki pak kažu da je on bog. Uzvišeni je Allah gord i visoko od onog što oni o Njemu govore. Zato Uzvišeni veli:

*"**Pa teško onima koji su naslije (kufr) učinili od kazne na Danu bolnome!**"*

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ
لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ الْأَخِلَّاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾
يَا عِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ الَّذِينَ آمَنُوا
بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾
يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنفُسُ
وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا
كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

*"**Čekaju li oni drugo doli da im Smak svijeta dođe nenadano, i da oni i ne osjete?!**" /66/ "**Tog Dana prijatelji će jedni drugima neprijatelji biti, osim onih koji su se Allaha bojali i grijeha klonili**": /67/ "**O robovi Moji, za vas danas straha neće biti, niti ćete tugovati**"; /68/ "**onima koji su u ajete Naše vjerovali i koji su muslimani bili - bit će rečeno**": /69/ "**Udite u Džennet, vi i parovi vaši, radosni!**" /70/ "**Oni će biti služeni iz posuda i čaša od zlata, u njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči naslađuju, i u njemu ćete vječno boraviti.**" /71/ "**Eto, to je Džennet koji ste u nasljedstvo dobili za ono što ste radili**"/72/ "**u njemu ćete mnogostrukog voća imati od kojeg ćete jesti.**"/73/*

Uzvišeni veli:

*"**Čekaju li oni drugo doli da im Smak svijeta dođe nenadano, i da oni i ne osjete?!**"*, tj. on će se dogoditi, to je neminovno. Mušrici su u potpunom gafletu i Smak svijeta će ih zateći. Oni će se tad kajati zbog svog nevjerovanja, ali će za kajanje tada biti kasno.

Riječi Uzvišenog:

*"**Toga dana prijatelji će jedni drugima neprijatelji biti, osim onih koji su se Allaha bojali i grijeha klonili.**"* Svaka ljubav u ime nečega drugog mimo Allaha preobrazit će se u neprijateljstvo. Prijatelji će ostati samo oni koji su se u ime Allaha voljeli. Samo takva je ljubav trajna. Kada jedan od dvojice prijatelja u Allahovoj poslušnosti umre prije drugoga, on spomene svoga prijatelja kod Allaha po dobru i zamoli: "Allahu moj, kao što je on meni naredivao da Tebi i Tvome Poslaniku budem pokoran, i kao što me podsjeća na ovaj moj sastanak s Tobom, tako i Ti, Allahu moj, ne pusti njega da poslije mene skrene. I sačuvaj ga kao što si čuvao mene i budi zadovoljan sa njim kao što si zadovoljan sa mnom." Pa ga Allah obraduje dobrom što mu ga upućuje njegov prijatelj. Što se dvojice prijatelja kafira tiče, njihovi su postupci potpuno suprotni postupcima ove dvojice. Ovo je skraćena verzija rivajeta Abdu er-Rezzaka od Alije, r.a. Prenosi Ibn-Asakir od Hurejrea, r.a., da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik s.a.v.s.: /111/ 'Kada bi dva čovjeka što se u ime Allaha vole bili jedan na istoku, drugi na zapadu, Allah bi ih na Sudnjem danu sastavio da im rekne: 'Ovo je onaj koga si volio u ime Mene.'"

Riječi Uzvišenog:

*"**O robovi Moji, za vas danas straha neće biti niti ćete tugovati**"*, zatim im radosnu vijest nagovještava pa kaže, slavljen je On: *"**onima koji su u ajete Naše vjerovali i koji su muslimani bili - bit će rečeno...**"* To su oni koji srcem i cijelim svojim bićem vjerovaše, te slijediše Allahove propise tajno i javno. *"**Udite u Džennet.**"* Bit će im rečeno: *"**vi i parovi vaši**"*, tj. vama jedanki, *"**radosni!**"*, uživajte i veselite se.

*"**Oni će biti služeni iz posuda od zlata**"*, takvo će biti posude za hranu, *"**i čaša**"*, posude za piće.

*"**...u njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči naslađuju.**"* Divnog okusa, prijatnog mirisa, prelijepog izgleda. *"**...i u njemu vi**"*, u Džennetu, dakle, *"**vječno ćete boraviti**"*. Iz njega nećete izaći, niti ćete imati želje da to prestane, pa će im, kako bi im se lijep osjećaj još ojačao, reći:

*"**Eto, to je Džennet, koji ste u nasljedstvo dobili za ono što ste radili.**"* Znači, vaši su dobri poslovi uzrok da dospijete u ova obilja Dženneta. Iako nikoga njegov posao u Džennet neće uvesti, svako će u Džennet ući milošću Allahovom i Njegovom dobrotom. Dok su dženetska stepenovanja, prema stepenu dobrih djela:

*"**u njemu ćete mnogostrukog voća imati**"*, tj. svih vrsta, *"**od kojeg ćete neko jesti**"*, prema vašem izboru, što budete željeli. Nakon spomena hrane i pića, posebno se izdvaja voće, čime se blagodat upotpunjuje i želja njom zaokružuje. Allah najbolje zna.

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ
فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا
ظَلَمْنَاهُمْ وَلَكِن كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾ وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ
عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُم مَّاكِثُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدْ جِئْنَاكُم بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ
لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٨﴾ أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا
لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُم ۚ بَلَىٰ وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾

"Doista će zločinci (nevjernici) u patnji džehenemskoj vječno ostati", /74/ "ona im se neće ublažiti i nikakve nade u spas neće imati, oni će u njoj očajni biti."/75/ "Nismo im Mi nepravedni bili, nego su oni bili nepravedni."/76/ "Oni će dozivati: 'O Maliki! Neka Gospodar tvoj učini da umremo!' - a on će reći: 'Doista vi (tu) ostajete!'" /77/ "Mi smo vam slali Istinu, ali većina vas Istinu prezire."/78/ "Ako oni pletu zamke, i Mi ćemo zamke njima postaviti." /79/ "Zar oni misle da Mi ne čujemo šta oni nasamo razgovaraju i kako se među sobom dogovaraju? Čujemo Mi, a izaslanici Naši, koji su uz njih, zapisuju."/80/

Nakon što je Uzvišeni Allah spomenuo stanje sretnika, ponovno spominje nesretnike:

"Doista će zločinci (nevjernici) u patnji džehenemskoj vječno ostati. Ona im se neće ublažiti", ni na jedan trenutak.

"I oni će u njoj očajni biti", izgubivši nadu, zauvijek, u najmanje dobro.

"I nismo im Mi nepravedni bili, nego su oni bili nepravedni", zato što su i nakon svih upozorenja, dokaza i poslanika što su im dolazili, zlo radili; u laž ih ugonili i suprotno postupali. Prema zaslugama svojim su nagrađeni, a Allah nikako nije nasilnik prema Svojim robovima. ***"Oni će dozivati: 'O Maliki!'"*** A on je čuvar Džehennema.

"neka Gospodar tvoj učini da umremo", tj. neka nam tvoj Gospodar uzme duše, da se već jednom oslobodimo ovog! Međutim:

"A nevjernike čeka vatra džehenemska, oni neće biti na smrt osuđeni, i neće umrijeti, i neće im se patnja u njemu ublažiti." ***/35:36/*** Malik će im tada odgovoriti: ***"Doista vi (tu) ostajete!"*** Dakle, vama iz njega izlaska nema. Vama spasa od njega nema. Potom navodi uzrok koji ih je u ovu patnju doveo. To je suprotstavljanje istini. Pa kaže: ***"Mi smo vam istinu slali."*** Sve vam jasno rekosmo, objasnismo i protumačismo, ***"ali većina vas Istinu prezire."*** Vaša narav nije je prihvatila, naprotiv, odavali ste se zabludama, okrećući se od Istine. Zato, krivite sami sebe. Ali, uzalud, kajanje ne pomaže, niti prijekor. Zatim Uzvišeni veli:

"Ako oni pletu zamke, i Mi ćemo zamke njima postaviti." Kao što Uzvišeni veli: ***"Izmišljali su spletke, a Mi smo njima spletke činili onda kad se nisu nadali."*** ***/27:50/*** Bili su se ponadali da će Istinu moći otjerati zabludom, prijevarom i spletkama se služeći. Ali Allah razatka Svoje spletke, te ono što su spletkarili njima se vrati.

"Zar oni misle da Mi ne čujemo šta oni nasamo razgovaraju i kako se među sobom dogovaraju?", tajne i javne njihove postupke.

"Čujemo Mi, a izaslanici Naši, koji su uz njih, zapisuju." Mi sve o njima znamo. A i meleki pišu, njihov svaki mali i veliki gest.

قُلْ إِن كَانَ
لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدٌ فَأَنَا۠ أَوَّلُ الْعَٰبِدِينَ ﴿٨١﴾ سُبْحَٰنَ رَبِّ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ
رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟
يَوْمَهُمُ الَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ وَهُوَ الَّذِى فِى السَّمَآءِ إِلَٰهٌ وَفِى الْأَرْضِ إِلَٰهٌ ۚ
وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾ وَتَبَارَكَ الَّذِى لَهُۥ مُلْكُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ
وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ وَعِندَهُۥ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾ وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ
يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الشَّفَٰعَةَ إِلَّا مَن شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَئِن
سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۖ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ وَقِيلِهِۦ يَٰرَبِّ إِنَّ
هَٰٓؤُلَآءِ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ فَٱصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَٰمٌ ۚ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

"Reci: 'Kad bi Svemilosni imao dijete, ja bih Mu prvi ibadet činio!'"/81/ "Neka je uzvišen Gospodar nebesa i Zemlje, i Gospodar Arša, od onoga kako Ga oni opisuju!"/82/ "Pa, ti ih ostavi neka se iživljavaju i zabavljaju dok ne dožive Dan kojim im se prijeti", /83/ "On je Onaj Koji je i na nebu Bog, a i na Zemlji Bog. On je Mudri i Sveznajući!"/84/ "I neka je uzvišen Onaj Čija je vlast na nebesima i na Zemlji, i između njih, On jedini zna kada će Smak svijeta biti, i Njemu ćete se svi vratiti!" /85/ "Oni kojima se oni, pored Njega, klanjaju - neće se moći za druge zauzimati; moći će samo oni koji istinu priznaju, oni koji znaju."/86/ "A ako ih zapitaš ko ih je stvorio, sigurno će reći: 'Allah!' Pa kuda se onda odmeću?!" /87/ "A Poslanik reče svoje riječi: 'Gospodaru moj, ovo su, zaista, ljudi koji neće vjerovati!'"/88/ "Pa ti se okreni od njih i reci: 'Mir (vama)!' - ta sigurno će oni saznati!"/89/

Uzvišeni kaže: ***"Reci"***, o Muhammede:

"Kad bi Svemilosni imao sina, ja bih Mu prvi ibadet činio!" Znači, da se to pretpostavi, ja bih Ga i na taj način obožavao, zato što sam Mu poslušan rob, u svemu što mi naredi. Kod mene nema protivljenja, niti odbijanja, niti otkazivanja predanosti Njemu. Kad bi tako pretpostavili, ovako bi imalo i da bude. Međutim, tako nešto je kod Allaha, dž.š., u pravilu, nemoguće. Ali, uvjeti koji se postave, nije nužno i da se ispune, niti to znači da je nešto dozvoljeno. Kao što Uzvišeni veli:

"...da je Allah htio dijete imati, izabrao bi, između onih koje je stvorio, onoga koga bi On htio. Uzvišen neka je On; On je Allah, Jedini i Svemoćni!" /39:4/

"Neka je uzvišen Gospodar nebesa i Zemlje, i Gospodar Arša, od onoga kako Ga oni

opisuju!", tj. uzdigao se, uzvisio, i ne dolikuje Stvoritelju svega da ima dijete. On je Jedan, Jedinstven, Kome se svako obraća. Njemu niko ne nalikuje. Niko nije kao On. Prema tome, On nema dijete. Uzvišeni veli: ***"Zato ih ostavi neka se iživljavaju"***, u svom neznanju, u svojoj zabludi, ***"i zaboravijaju"***, na dunjaluku svome, ***"dok ne dožive Dan kojim im se prijeti"***. To je Sudnji dan. Znači: tada će znati gdje im valja ići.

"On je Mudri i Sveznajući." Ovaj je ajet poput riječi Uzvišenog:

"On je Allah na nebesima i na Zemlji, On zna i što krijete i što pokazujete, i On zna i ono što radite" /6:3/, tj. On je Onaj Kome se obraća i na nebu i na Zemlji.

"...i neka je uzvišen Onaj Čija je vlast na nebesima i na Zemlji i između njih", tj. On je njihov Stvoritelj, i Vladar, i Ravnatelj svega na njima. Daleko je On od toga da ima dijete. Uzvišen je On i čist od svake mahane i krnjavosti. Ima carstvo nad svim formalno i apsolutno.

"On jedini zna kada će Smak svijeta biti." Znanje o vremenskom omeđenju Sudnjeg dana doseže samo On. "...i Njemu ćete se svi vratiti!", tj. On će svakoga nagraditi kako kome dolikuje.

"Oni kojima se oni, pored Njega, kljanjaju - neće moći", tj. kao što su kipovi ili kumiri, ***"da se za druge zauzimaju"***, tj. neće biti u stanju zagovorništva za svoje obožavatelje.

"...moći će samo oni koji istinu priznaju, oni koji znaju." Zagovorništvo će, dakle, koristiti samo onom ko je Istinu potvrđivao razumom i srcem. Dalje Uzvišeni veli:

"A ako ih zapitaš, ko ih je stvorio, sigurno će reći: 'Allah!' Pa kuda se onda odmeću?" Ako se, dakle, mušrici upitaju o njihovom Stvoritelju, on će priznati da je On, Uzvišeni, Tvorac svega. Ali i pored toga, oni mimo Njega vjeruju u nešto drugo, koje nema vlasti nad bilo čim, niti išta od moći. Time uistinu održavaju krajnje neznanje, maloumnost i ograničenost, te zato Uzvišeni veli: ***"pa kuda se onda odmeću?"*** Riječi Uzvišenog:

"A Poslanik reče svoje riječi: 'Gospodaru moj, ovo su, zaista, ljudi koji neće vjerovati'", tj. Muhammed, s.a.v.s., žalio se svome Gospodaru, kako je njegov narod, što ga u laž utjeruje, narod koji ne vjeruje. Te Allah njemu veli: ***"pa ti se okreni od njih"***, od mušrika.

"Reci: 'Mir (vama)!'" Ti, dakle, nemoj im odgovarati na riječi kojima oni tebe provociraju. Ne uzvraćaj ružnim. Nego, pak, pokušaj ih pridobiti i odvoji se od njih djelom i riječju ***"...ta sigurno će oni saznati!"*** Ovo je njima prijetnja od Uzvišenog Allaha. To njima i dolikuje i neće ih mimoići, a On je mimo njih Vjeru Svoju i riječ Svoju uzdigao. Te nakon toga propisao borbu i čeličenje, te pohrli svijet u Allahovu vjeru sa svih strana, pa se islam proširi i na Istoku i na Zapadu.

44
ED - DUHAN / DIM
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 59 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حم ﴿١﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُّبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا
مُنذِرِينَ ﴿٣﴾ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ﴿٤﴾ أَمْرًا مِّنْ عِندِنَا إِنَّا كُنَّا
مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾ رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦﴾ رَبِّ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٧﴾ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي
وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Ha-mim."/1/ "Tako mi Knjige jasne", /2/ "Mi smo je objavili u Blagoslovljenoj noći , i Mi, doista, opominjemo"; /3/ "u njoj se rascljanjuje svaka savršeno stvorena stvar!" /4/ "po zapovijedi Našoj! Mi smo, zaista, slali poslanike" /5/ "kao milost Gospodara tvoga - On, uistinu, sve čuje i sve zna"/6/ "Gospodara nebesa i Zemlje, i onoga što je između njih - ako čvrsto vjerujete", /7/ "drugog boga osim Njega nema; On život i smrt daje - Gospodar vaš i Gospodar vaših predaka davnih!"/8/

Uzvišeni Allah obavještava o veličanstvenom Kur'anu, te kaže da ga je objavio časne noći, a to je noć Lejletul-kadr. Kao što Uzvišeni veli:
"Mi smo ga objavili u noći Kadr." /97:1/ Bilo je to u mjesecu ramazanu.

Uzvišeni kaže:
"Mjesec ramazan je onaj (mjesec) u kojem je objavljen Kur'an." /2:185/ Prethodno smo naveli nekoliko hadisa o ovoj temi u poglavlju El-Bekare, te ih nema potrebe ovdje ponavljati. Oni koji tvrde da je noć Kadra u polovini mjeseca šabana, mnogo su daleko, jer je tekst Kur'ana nedvosmislen da je ona u ramazanu.[1] A Uzvišeni Allah kaže: ***"I Mi, doista, opominjemo"*** ljude šta im koristi, a šta šteti po Šerijatu, kako bi Allahovi dokazi protiv Njegovih robova bili uspostavljeni. Riječi Uzvišenog:

"...u njoj se rascljanjuje svaka savršeno (stvorena) stvar." Dakle, u noći Lejletul-kadra izdvoji se iz Levhi-mahfuza odredba za narednu godinu i dostavi pisarima; edleli koji će se u njoj okončati šta je od opskrbe određeno, i sve drugo što će se u narednoj godini desiti. Riječi Uzvišenog: ***"ovdje"*** je u značenju (savršen, precizan, temeljito urađen) koje se ne može zamijeniti niti preinačiti. Zato Uzvišeni Allah kaže: ***"po zapovijedi Našoj."*** Sve što objavi i odredi je po Njegovoj zapovijedi, sa Njegovom dozvolom i Njegovim znanjem. ***"Mi smo, zaista, slali poslanike."*** Znači, ljudima su slati poslanici kako bi im Allahove znakove, kad se za to ukaže potreba, čitali.

Zato, Uzvišeni veli:

"...kao milost Gospodara tvoga - On, uistinu, sve čuje i sve zna. - Gospodara nebesa i Zemlje i onoga što je između njih." Onaj Koji je Kur'an iz milosti poslao, jeste Allah, Gospodar nebesa i Zemlje. ***"...ako čvrsto vjerujete"***, tj. ako ste uvjereni, sigurni u to. Zatim Uzvišeni veli:

"drugog boga osim Njega nema; On život i smrt daje, Gospodar vaš i Gospodar vaših predaka davnih." Baš kao što Uzvišeni veli:
"Reci: - O ljudi, ja sam svima vama Allahov Poslanik, Njegova je vlast i na nebesima i na Zemlji; nema drugog boga osim Njega, On život i smrt daje." /7:158/

بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾
فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾ يَغْشَى النَّاسَ هَٰذَا عَذَابٌ
أَلِيمٌ ﴿١١﴾ رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ أَنَّىٰ لَهُمُ الذِّكْرَىٰ
وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ ﴿١٤﴾
إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ ﴿١٥﴾ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ
الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنتَقِمُونَ ﴿١٦﴾

"Ali, ovi sumnjaju i zabavljaju se", /9/ "Zato sačekaj dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim"/10/ "koji će ljude prekriti: 'Ovo je neizdrživa patnja!'"/11/ "Gospodaru naš, otkloni patnju od nas, mi ćemo, sigurno, vjerovati!"/12/ "A kako će oni pouku primiti, a već im je došao istinski Poslanik"/13/ "od koga oni glave okreću i govore: 'Poučeni - umno poremećeni!" /14/ "Mi ćemo patnju malo - pomalo otklanjati i vi ćete se sigurno u mnogobožačku vjeru vratiti"; /15/ "ali onoga Dana kada ih svom silom zgrabimo, zbilja ćemo ih kazniti."/16/

---

* Objavljena nakon sure "Ez -Zuhruf."

[1] Ovo je jasan dokaz na očitu grešku u tvrdnji o dovi vezano za polovinu šabana. U toj dovi se obraća Allahu, Koji je pokazao Svoju veličinu u najvećoj noći polovine ša'bana, u kojoj se svaka odredba precizira. Ova dova protivrječi tekstu Kur'ana, što je očito posmatrajući ove ajete.

Govori Uzvišeni kako su oni mušrici i zabavljaju se i poigravaju, tj. došla im je očigledna istina, ali oni u nju sumnjaju, izvrću je i ne vjeruju. Zatim, Uzvišeni, određujući rok i prijeteći im, veli:

"Zato sačekaj dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim." Ibn-Mes'ud i drugi koji se sa njim slažu tvrde da se duhan - dim, pokazao, tj. ukazao se i iščezao... On je, što se, u opisu precizira, kao prividenje koje su u očima vidjeli skupina Kurejšija kad ih je Božiji Poslanik proklinjao gladu, slično kao Jusuf, te ih je snašla izmorenost i glad, pa počeše jesti kosti i mrljinu. U tom stanju Kurejšije su dizali poglede u nebo i vidjeli samo dim. U jednom rivajetu stoji: "Poče čovjek gledati u nebo, i vidje između njega i neba nešto poput oblaka, zbog velike izmorenosti. Dok drugi kažu da se ne radi ovdje o dimu koji je već bio, nego je ovo dim, kao jedan od predznaka Sudnjeg dana. Kao što je već napomenuto u hadisu od Ebu-Surejha Huzejfe ibn Usejda el-Gifarijj, r.a., koji kaže: /112/ "Pojavio nam se Allahov Poslanik, s.a.v.s., sa Arefata, kada smo se među sobom podsjećali na Sudnji dan", te Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Neće biti Sudnji dan dok ne vidite deset znakova; rađanje sunca sa zapada, dim, životinju, pojavu Jedžudža i Medžudža, pojavu Isaa, sina Merjeminog, Dedždžala, tri pomračenja mjeseca; jedno na istoku, jedno na zapadu, a jedno na Arapskom poluotoku, vatru što će se pojaviti iz udubine Adena (adenskoga polja), koja će tjerati ljude - zaokupiti ih - bit će s njima gdje god zanoćili i gdje god se u podne odmarali.'" Ovaj hadis navodi samo Muslim u svom Sahihu. U Sahihu Buharije i Muslima stoji: /113/ "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., Ibn-Sajjadu: 'Imam za tebe jednu tajnu (skrivenu stvar)!' A on reče: 'To je dim.' Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Prezren neka si! Nećeš moći izbjeći kaderu (određenju).' A tajna koju mu je bio sakrio Poslanik, s.a.v.s., jeste: 'Zato sačekaj dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim (ajet).'" Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Seida el-Hudrija, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /114/ "Dim će obuzeti ljude. Mumina će obuzeti stanje slično kihavici, a kafira će dim napuhati sve dok mu ne počne na uši izlaziti." Dosta je sahih, hasen i ostalih hadisa, koji se prenose, i nedvojbeno upućuju na to da je dim jedan od očekivanih predznaka Sudnjeg dana. To je jedan od kur'anskih fenomena. Uzvišeni Allah kaže:

"Zato sačekaj dan kad će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim", upečatljiv i jasan, koji će svako vidjeti. Prema tome kako ga komentira Ibn-Me'sud, r.a., to je samo prividenje koje će ljudi u svojim očima vidjeti uslijed velike gladi i iscrpljenosti. Tako Uzvišeni veli:

"koji će ljude prekriti", tj. dim će ih obviti i okružiti sa svih strana. A da se odnosi samo na mušrike Meke, mimo ostalih ljudi, ne bi u ajetu bilo rečeno: ***"koji će ljude prekriti:."*** Uzvišeni veli: ***"ovo je neizdrživ patnja"***, tj. to će im se reći, podrugljivo:

"na Dan kada će grubo u vatru džehenemsku biti gurnuti: 'Ovo je vatra koju ste poricali.'" /52:13-14/

Uzvišeni veli:

"Gospodaru naš, otkloni patnju od nas, mi ćemo, sigurno, vjerovati!" Ovako će govoriti nevjernici, kad očima budu gledali patnju, a Uzvišeni će im odgovoriti:

"A kako će oni pouku primiti, a već im je došao istiniti Poslanik, od koga oni glavu okreću i govore: 'Poučeni - umno poremećeni!'" Uzvišeni, dakle, odgovarajući im pita, kako se to mogu opomenuti, jer im je On Poslanika poslao, koji im je jasno dostavio i obznanio, a oni se od njega okrenuli, u laž ugonili i rekli, potvarajući Poslanika, da je on podučen od nekoga, i da je lud. Vi ste dakle nakon što vam je na dunjaluku došao Poslanik, njega nijekali, tako ste i umrli, pa zar ste nakon što ste ugledali kaznu u njega povjerovali? Mislite li da vam to može pomoći? Nema od toga ništa!... Čak kad bi vas i na dunjaluk povratili, vi biste opet njemu nevjernici bili. Zato Allah ovdje kaže:

"Mi ćemo patnju malo-pomalo otkloniti i vi ćete se sigurno u mnogobožačku vjeru vratiti." Znači, kad bismo uklonili od vas ovu patnju i povratili vas dunjalučkim kućama, vi biste se vratili u stanje kufra kao što ste i bili i opet biste u laž ugonili.

Uzvišeni veli:

"a kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci." /6:28/

Uzvišeni veli.

"...ali onoga dana kada ih svom silom zgrabimo, zbilja ćemo ih kazniti." Ovaj ajet Ibn-Mes`ud protumačio je kao da se on odnosi na dan Bitke na Bedru. Međutim, očito je da se ovo odnosi na Sudnji dan, iako je i Bedr bio dan velike sile. Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Ibn-Mes'ud, r.a., kaže: 'El-batšet-ul-kubra' - veliki udarac je dan Bedra, a ja kažem da je to Sudnji dan.'" Sened je ovog rivajeta sahih.

* وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ
رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿١٧﴾ أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ ۖ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٨﴾
وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ ۖ إِنِّي آتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿١٩﴾ وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي

وَرَبِّكُمْ أَن تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاعْتَزِلُونِ ﴿٢١﴾ فَدَعَا رَبَّهُ أَنَّ
هَٰؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾ فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَاتْرُكِ
الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾ كَمْ تَرَكُوا مِن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾
وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾ وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ ﴿٢٧﴾ كَذَٰلِكَ
وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿٢٨﴾ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ
وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ
﴿٣٠﴾ مِن فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِّنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ
عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٣٢﴾ وَآتَيْنَاهُم مِّنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُّبِينٌ ﴿٣٣﴾

"A Mi smo i prije njih Faraonov narod u iskušenje stavili, i došao im je plemeniti Poslanik": /17/ "Predajte meni Allahove robove! Ja sam vam, zaista, poslanik pouzdani", /18/ "I ne uzdižite se iznad Allaha, ja vam donosim dokaz očevidni", /19/ "I ja se obraćam i svome i vašem Gospodaru, da me ne gađate", /20/ "a ako mi ne vjerujete, onda me na miru ostavite!" /21/ "I on pozva u pomoć Gospodara svoga: 'Ovo je, doista, narod nevjernički!'" /22/ "Izvedi noću robove Moje, vi ćete slijeđeni biti", /23/ "i ostavi more nek miruje, oni su vojska koja će zaista potopljena biti." /24/ "I koliko ostaviše bašča i izvora", /25/ "i njiva zasijanih i boravišta divnih", /26/ "i blagodati u kojima su uživali!" /27/ "Tako to bi, i Mi smo to u nasljedstvo drugima ostavili", /28/ "ni nebo ih ni Zemlja nisu opłakivali, i nisu bili sačekani." /29/ "A sinove smo Israilove ponižavajuće patnje spasili", /30/ "od Faraona - on je bio zbilja gord, jedan od onih koji su u ziu svaku mjeru prevršili", /31/ "I znajući kakvi su, između savremenika smo ih odabrali", /32/ "i neka smo im znamenja puna očite kušnje dali."/33/

Uzvišeni veli da je prije mušrika na ispit bio stavljen Faraonov narod. ***"...i došao im je plemeniti Poslanik"***, Musa, a.s.

"Predajte meni Allahove robove!" Kao što Uzvišeni veli:

"...pusti sinovi Israilove da idu s nama i nemoj ih mučiti. Donijeli smo ti dokaz od Gospodara tvoga. A nek je selam na onoga koji Pravi put slijedi." /20:47/

Riječi Uzvišenog: ***"Jer ja sam vam, zaista, poslanik pouzdani"***, tj. ja sam vam vjeran u ovom što vam dostavljam. A Uzvišeni veli:

"I ne uzdižite se iznad Allaha", tj. nemojte se oholiti pa da Njegove ajete ne slijedite, da u njih ne vjerujete i da jasne Njegove dokaze ne prihvatite. Riječi Uzvišenog: ***"...ja vam donosim dokaz očevidan."*** Nepobitne dokaze, tj. mudžize s kojima Poslanik dolazi,

"I ja se obraćam i svome i vašem Gospodaru da me ne gađate", tj. kod Njega zaštitu tražim od napada vaših, teškim riječima, kamenjem kojim se na me bacate i dr.

"...a ako mi ne vjerujete, onda me na miru ostavite", tj. nemojte me sprečavati, njegujmo mirne odnose, dok Allah ne presudi među nama. Nakon ustrajanja Allahovog Poslanika u njihovom okruženju te izlaganja očitih dokaza kod njih se uveličao kufr, nevjerstvo i inad.

"...i on pozva u pomoć Gospodara svoga: 'Ovo je, doista, narod nevjernički.'" Kao što Uzvišeni veli:

"I Musa reče: 'Gospodaru naš! Ti si dao Faraonu i glavešinama njegovim bogatstva da u raskoši žive na ovom svijetu, pa oni, Gospodaru moj, zavode s puta Tvoga! Gospodaru naš, uništi bogatstva njihova i zapečati srca njihova, pa neka ne vjeruju dok ne dožive patnju nesnosnu!' 'Uslišena je molba vaša' - reče On - 'a vas dvojica na Pravom putu ostanite i nikako se za neznalicama ne povodite!'" /10:88-89/ Tada mu Uzvišeni naredi: ***"Izvedi noću robove Moje, vi ćete slijeđeni biti."*** Kao što Uzvišeni veli:

"I Mi objavismo Musau: Noću izvedi robove Moje i s njima suhim putem kroz more prodi, ne strahujući da će te oni stići i da ćeš se utopiti." /20:77/ Uzvišeni ovdje, dalje, kaže:

"I ostavi more nek miruje, oni su vojska koja će zaista potopljena biti." To zato što Musa, a.s., nakon što on i sinovi Israilovi prođoše more, htjede štapom udariti po vodi, kako bi se vratilo u svoje prvobitno stanje. Tako bi more bilo prepreka između njega i Faraona, te ih ne bi mogao stići. Tada mu Uzvišeni naređuje da more ostavi u stanju kakvom jeste, i obradova ga da će oni uskoro biti potopljenička vojska, te da ga od njih nimalo ne obuzima strah. Te, zato, ne naređuj moru da vrati vodu, nego ostavi suh prolaz dok i zadnji vojnik Faraonov ne uđe, da bi mu potom naredio da se vrati kao što je i bilo. Tako Faraon i njegova vojska postaše utopljenici. To je nagrada za njihovo nevjerstvo i inad. Hvala Allahu, Gospodaru svjetova. Zatim Uzvišeni veli:

"I koliko ostaviše bašča i izvora." Znači, ostaviše mnogo vrtova i rijeka,

"...i njiva zasijanih i boravišta divnih", usjeva bujnih, te stanova ugodnih i opremljenih. ***"I blagodati u kojima su uživali!"*** Obale rijeke Nila bile su načičkane divnim vrtovima, od izvora do ušća, počev od Asuana do Rešida, spojene u potpunosti. Oni su uživali u životu u svakovrsnim jelima, napitcima, odjeći, bogatstvu, slavi i mudrosti. Sve to taj narod izgubi u jednom trenu. Ostaviše sve i

odjednom se nađoše u Džehennemu, a ružno li je on boravište. Svim njihovim posjedima zagospodariše sinovi Israilovi. Kao što Uzvišeni veli: ***"Eto tako je bilo, i Mi dadosmo da to nasljede sinovi Israilovi." /26:59/*** I Uzvišeni veli:

"Tako to bi i Mi smo to u nasljedstvo drugima ostavili", tj. Izraelićanima, kao što je to i rečeno. Uzvišeni dalje veli:

"ni nebo ih, ni Zemlja nisu oplakivali." Znači, nisu imali dobrih djela koja bi se mogla uspeti do nebeskih vrata pa da ih oplakuje zbog onog što su izgubili. Na Zemlji, također, nisu mogli ostati. Zemlja ih nije žalila, nisu vjernici u Allaha bili, pa ništa nije izgubila. Zato ne zavrijediše da iko na njih pogleda, niti da ih pokuša sačuvati. Razlog je tome njihovo nevjerstvo, njihov lopovluk, njihova oholost i inad. Prenosi Ibn-Džerir od Šurejha bin-Ubejda el-Hadrami, koji kaže: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /115/ 'Islam je počeo sa usamljenicima (pojedincima), vratit će se na jedinke - usamljenike kao što je počeo. Ali, mu'min nije usamljenik i stranac bilo gdje da se nađe. Neće umrijeti mumin u usamljeništvu u kome ga neće imati ko oplakivati, a da za njim neće plakati nebo i Zemlja.' Zatim je Allahov Poslanik proučio:

'ni nebo ih, ni Zemlja nisu oplakivali', /44:29/ zatim reče: 'Uistinu, ni nebo, ni Zemlja, ne plaču za nevjernikom.'"

A Uzvišeni kaže: ***"i nisu bili sačekani"***, tj. neće im kazna biti odgođena. Uzvišeni veli:

"...a sinove Israilove ponižavajuće smo patnje spasili od Faraona - on je bio gord, jedan od onih koji su u zlu svaku mjeru prevršili." Time im se Allah smilovao i spasio ih potlačenosti i ropstva i teških ponižavajućih poslova što im je Faraon odredio.

Riječi Uzvišenog: ***"On je bio zbilja gord, jedan od onih koji su u zlu svaku mjeru prevršili"***, znače da je Faraon bio izrazito nadmen, obijesan, prkosan, prelazeći svaku mjeru u svojim naredbama, a krajnje glupih ideja i samih mišljenja.

Riječi Uzvišenog:

"I znajući kakvi su, između savremenika smo ih odabrali", tj. nad narodima njihovog doba,

"I neka znamenja puna očite kušnje smo im dali", tj. Mi smo im bili podastrli očite činjenice, jasne dokaze i mudžize. U svemu tome je očit ispit narodu koji se povodi za njima.

إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا ٱلْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُنشَرِينَ
﴿٣٥﴾ فَأْتُوا۟ بِـَٔابَآئِنَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٦﴾ أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَٱلَّذِينَ
مِن قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَٰهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾

"A ovi, doista, govore:"/34/ "Postoji samo naša prva smrt, mi nećemo biti oživljeni"; /35/ "pretke naše nam dovedite, ako je istina to što govorite!" /36/ "Da li su bolji oni ili narod Tubba' i oni prije njega? - njih smo uništili jer su nevjernici bili."/37/

Uzvišeni Allah pobija izjave mušrika, koji ne priznaju proživljenje i povratak; i tvrdnju da postoji život samo na ovom svijetu, nema života poslije smrti, nema proživljenja, niti ponovnog sakupljanja. Oni za dokaz svoje tvrdnje uzimaju svoje pretke, koji su nestali, a ne vraćaju se. Ako je proživljenje istina, onda:

"pretke naše nam dovedite, ako je istina to što govorite!" Ovo je neosnovan argument i nedoumica. Oživljenje je, uistinu, na Sudnjem danu, a ne na ovom svijetu. Zato Uzvišeni, prijeteći im, opominje ih neizbježnom kaznom kao što je zadesila one čiji su postupci bili slični njihovim; narod Tubba`, a to je narod od Sabe, koji je uništen, razbacan i raspršen po svijetu. Govor o njima prethodio je u poglavlju Sebe`. Stoga oni moraju uzeti pouku od naroda što je stradao, a bili su Arapi kao i oni. Riječ Tubba` jeste nadimak za vladara koji vlada Jemenom, kao što je Kisra, vladar Perzije, a Kajsar vladar Bizanta. Tako je jedan Tubba` po imenu Es'ad ibn-Kurejb ibn-Melikerb el-Jemani, koji je primio židovstvo i pozivao narod Jemena u židovsku vjeru, a židovstvo je tad bilo vjera Musaa, a.s., došao do Meke, veličao Kabu i činio tavaf i darovao je skupim ukrasnim ogrtačem. U svom je pohodu napredovao dok nije došao do Semerkanda, gdje je učvrstio prijestolje i vlast. Vladao je ogromnim prostranstvima. Ibn-Asakir kaže da je on upravljao Damaskom i vladao tim krajevima 326 godina. Vlast nad Himjerom niko od njega nije imao dužu. Pomenuti Tubba` umro je prije dolaska Božijeg poslanika Muhammeda, s.a.v.s., na oko sedam stotina godina. Kad je prolazio pored Medine, rekoše mu vodiči, dva učena jevreja, da je ovo grad u koji će Hidžru činiti Allahov Poslanik, koji će živjeti pred kraj ovoga svijeta, a zvat će se Ahmed. Tad je izrekao stihove, koje je recitovao skupini medinelija. Ove su stihove stanovnici Medine prenosili s koljena na koljeno. Jedan od stanovnika Medine koji je znao ove stihove bio je Ebu-Ejjub Halid ibn-Zejd, u čijoj kući je odsjeo Allahov Poslanik, s.a.v.s. Stih glasi:

"Svjedočim da je Ahmed poslanik Allahov, porijekla časnog.
Ako me život do njega donese, bit ću poslušnik ili vezir tog čovjeka krasnog.
Od njegova srca odagnat ću svaku brigu,
i svojom sabljom sasjeći njegovog neprijatelja svakog."

Ibn Ebi-Dunja navodi predanje kako je iskopan jedan grob u gradu San`a, u vrijeme islamske vladavine, u kom su nađene dvije žene, čija su tijela bila sačuvana. Kod glava im je nađena jedna srebrena ploča na kojoj je pisalo zlatnim slovima: *"Ovo je kabur Hujejje i Tumejse* (a u drugom predanju kaže se Hurejje i Tumadire), *dvije kćerke Tubba'a, umriješe svjedočeći: la ilahe illa llah. Ne pripisujući u vjeri*

Njemu ništa. A tako umiraše prije njih dobri ljudi." Prenosi Et-Teberani od Ibn-Abbasa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /116/ "Ne spominjite ružnim riječima Tubba' jer je islam primio." Prenosi Abdur-Rezzak od Ebu-Hurejrea, r.a., da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /117/ 'Nisam siguran, da li je Tubba' bio vjerovjesnik ili nije.'" Aiša, r.a., govorila je da se ne grdi i ne spominje ružnim riječima Tubba', jer je to bio dobar čovjek. On je hadž obavio za vrijeme Džurhumija i darovao Kabu skupocjenim ogrtačem, zaklao u njenom dvorištu šest hiljada kurbana, te je dostojanstveno pohvalio i ikram učinio, a potom se vratio u Jemen. U rivajetu Ibn-Asakira navodi se da je riječ o Tubba'u, na koga upućuje Kur'an, koji je uveo svoj narod u islam. Ali, pošto je umro, narod se vratio obožavanju vatre i kipova, te ih je Allah kaznio. Uzvišeni Allah to spominje u poglavlju Sebe'. Katade kaže da mu je napomenuto kako je Ka'b govorio o Tubbeu: "Osobina je dobrog čovjeka da je Allah prekorio (ponizio) njegov narod, a ne njega."

وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَٰعِبِينَ ﴿٣٨﴾ مَا خَلَقْنَٰهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ مِيقَٰتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ
لَا يُغْنِى مَوْلًى عَن مَّوْلًى شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ ٱللَّهُ إِنَّهُۥ
هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾

"Mi nismo stvorili nebesa i Zemlju i ono što je između njih da bismo se igrali." /38/ "Mi smo ih stvorili sa istinom, ali većina njih ne zna."/39/ "Zbilja će Dan suda svima njima rok određeni biti", /40/ "Dan kada bližnji neće nimalo od koristi bližnjem biti, niti će biti pomognuti", /41/ "osim onih kojima se Allah smiluje, jer - On je, uistinu, silan i milostiv."/42/

Ovdje Uzvišeni govori o Svojoj pravednosti i o tome da Njegovom biću nije primjerena igra, bescilje i zabluda. Kao što Uzvišeni veli:
"Mi nismo uzalud stvorili nebesa i Zemlju i ono što je između njih; tako misle nevjernici, pa teško nevjernicima kad budu u vatri." /38:27/ Zatim Uzvišeni veli:
"Zbilja će Dan suda svima njima rok određeni biti." To je dan jasnog rastavljanja. To je Dan stajanja (Sudnji dan), a riječi Uzvišenog: ***"svima njima rok određeni"***, tj. za sve od prvog do posljednjeg čovjeka.

"Danu kada bližnji neće nimalo od koristi bližnjem biti", tj. rođak rođaka neće moći pomoći. Kao što Uzvišeni veli:
"kada bližnji neće bližnjega svoga ništa pitati." /70:10/ Brat brata neće osloviti, iako će se oči u oči gledati. Riječi Uzvišenog dalje glase:
"i niti će biti pomognuti", tj. međusobno se neće pomagati, niti će doći pomoć sa bilo koje strane. Zatim Uzvišeni veli: ***"osim onih kojima se Allah smiluje"***, tj. tog dana će pomagati samo Allahova milost, milost Uzvišenog prema Svojim robovima.

"On je, uistinu, silan i milostiv." Znači, On je u isto vrijeme Onaj Koji posjeđuje silu i snagu, ali i neograničenu milost.

إِنَّ شَجَرَتَ ٱلزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ ٱلْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾
كَٱلْمُهْلِ يَغْلِى فِى ٱلْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْىِ ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ خُذُوهُ فَٱعْتِلُوهُ إِلَىٰ
سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا۟ فَوْقَ رَأْسِهِۦ مِنْ عَذَابِ ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ ذُقْ إِنَّكَ
أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ إِنَّ هَٰذَا مَا كُنتُم بِهِۦ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾

"A drvo zekkum zbilja je"/43/ "hrana grješnika", /44/ "Kao rastopina kovine će u trbuhu vreti", /45/ "kao što voda kjučala vrije."/46/ "Ščepajte ga i usred ognja odvucite", /47/ "a zatim mu, za kaznu, na glavu vodu koja kjuča izlijevajte!" /48/ "Okušaj, ta ti si, uistinu, 'moćni' i 'poštovani'?!", /49/ "Ovo je, zaista, ono u što ste sumnjali!"/50/

Ovim ajetima Uzvišeni obavještava kako će biti kažnjavani nevjernici. ***"Drvo zekkum bit će hrana grješniku"***, tj. nevjerniku. Navodi se kako se ovdje posebno misli na Ebu-Džehla, međutim, svakako se odnosi i na druge nevjernike. Što se spomenutog drveta tiče, kad bi samo jedna kaplja sa njega kanula na Zemlju, uništila bi životni prostor stanovnika na njoj. Govor o ovom (koji se vezuje za Božijeg Poslanika, s.a.v.s.) prethodio je u tefsiru poglavlja Es-Saffat pri obradi ajeta 62.

Riječi Uzvišenog: ***"kao rastopina kovine je."***, a jedni kažu, kao uljani talog

"u trbuhu vret će, kao što voda kjučala vrlje", uslijed visoke temperature i ružnog okusa. Uzvišeni veli: *"Ščepajte ga"*, tj. nevjernika, *"i odvucite"*, tj. snažno ga iza leđa zgrabite i odvucite ga *"usred ognja"*, u sredinu grotla,

"a zatim mu, za kaznu na glavu vodu koja kjuča izlijevajte!" Uistinu će melek nevjernika udarati željeznom šipkom po glavi, te mu mozak otvoriti, zatim ga po glavi vrućom vodom posipati. To će se niz tijelo slijevati, a nevjernik će uslijed žesti i crijeva iz stomaka izbaciti, visit će mu do članaka. Neka nas Uzvišeni Allah od toga sačuva.

Riječi Uzvišenog: *"okušaj, ta ti si, uistinu, 'moćni' i 'poštovani'."* Rekao je El-Emevi u svom djelu Megazi - prenoseći od Ikrime: /118/ Susreo je Allahov Poslanik, s.a.v.s., Ebu-Džehla, Allah ga prokleo, i rekao mu: "Uistinu mi je Uzvišeni Allah naredio da ti kažem:

'Teško tebi! Teško tebi! i još jednom: Teško tebi!" /75:34-35/, zatim, kaže: Ebu-Džehl tada smače svoj ogrtač s ruku, i uzviknu: 'Ni ti ni tvoja družina mi ništa ne možete! Vi dobro znate da sam prvak Meke, da sam moćni i poštovani." Uzvišeni Allah ga je usmrtio na Bedru, potcijenio ga, te izazovno ga oslovio i objavio: *"okušaj, ta ti si, uistinu, 'moćni', 'poštovani'."* Ustvari, njemu zebanije u Džehennemu govore te riječi ismijavajući ga i ponižavajući, tj. nisi ti ni moćan ni poštovan. Zato Uzvišeni veli: *"ovo je, zaista, ono u što ste sumnjali."*

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ
فِى مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِن سُندُسٍ
وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَٰبِلِينَ ﴿٥٣﴾ كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَٰهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾
يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَٰكِهَةٍ ءَامِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا ٱلْمَوْتَ
إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ ۖ وَوَقَىٰهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ
ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَٰهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَٱرْتَقِبْ إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

"A oni koji su se Allaha bojali, oni će na sigurnu mjestu biti", /51/ "usred bašča i izvora", /52/ "u dibu i kadifu obučeni i jedni prema drugima."/53/ "Eto, tako će biti i Mi ćemo ih hurijama, krupnih očiju, ženiti."/54/ "U njima će moći, sigurno, koju hoće vrstu voća tražiti"; /55/ "u njima, poslije one prve smrti, smrt više neće okusiti i On će ih patnje u ognju sačuvati", /56/ "blagodat će to od Gospodara tvoga biti; to će, zaista, biti uspjeh veliki!"/57/ "A Kur'an smo učinili lahkim, na jeziku tvome, da bi oni pouku primili", /58/ "zato čekaj, i oni će čekati!"/59/

Nakon što Uzvišeni navodi stanja pačenika, nastavlja na to spominjući sretnike. Zato se Kur'an i naziva: *"onaj što govori o dvojnim suprotnostima."* Uzvišeni veli: *"a oni koji su se Allaha bojali"*, na dunjaluku, *"oni će na sigurnu mjestu biti"*, tj. na ahiretu u Dženetu. Zaštićeni u njemu od smrti, progonstva, svake brige i tuge, straha, umora, iznurenosti, šejtana i njegove spletke te ostalih izazova i nedaća.

"...usred bašča i izvora." Ovo je suprotno boravku onih tamo pod zekumom uz piće rastopljene kovine. Uzvišeni veli:

"u dibu obučeni", a to je tanka svila u košulje i sličnu odjeću satkana. *"...i kadifu"*, a to je sjajni brokat uobličen u plišane ogrtače. *"...i jedni prema drugima"*, tj. na divanima, gdje ne sjede nikad jedan drugom leđima okrenuti. Riječi Uzvišenog: *"Eto, tako će biti, i Mi ćemo ih hurijama krupnih očiju ženiti"*, tj. ovako će biti dodatno darovani, a Mi smo ih već počastili časnim suprugama. A ove su hurije:

"one koje, prije njih, čovjek ni džin nije dodirnuo" /55:56/,

"bit će kao rubin i biser" /55:58/. "...zar nagrada za dobro učinjeno djelo može biti nešto drugo do dobro?!" /55:60/

Riječi Uzvišenog: *"u njima će moći, sigurno, koju hoće vrstu voća tražiti"*, tj. kada god zatraže, bilo koju vrstu voća, dobit će je. Bit će sigurni da je nikad nestati ne može, ili da im može biti uskraćena. Naprotiv, bit će im donesena kad god budu željeli.

Riječi Uzvišenog:

"u njima, poslije one prve smrti, smrt više neće okusiti." To je ona smrt kojom su se oprostili od dunjaluka. Na ahiretu u Dženetu smrt nikad okusiti neće. Navodi se u dva Sahiha, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /119/ "Dovest će se smrt u liku crno-bijelog ovna, postaviti između Dženneta i Džehennema, te preklati. Tada će biti rečeno: - O stanovnici Dženneta, nastupila je vječnost, nema smrti! O stanovnici Džehennema, nastupila je vječnost, nema smrti!" Prenosi Abdur-Rezzak od Ebu-Hurejrea, r.a., i Ebu-Seida, r.a., koji kaže: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /120/ Bit će rečeno stanovnicima Dženneta: 'Uistinu ćete biti zdravi i nikad onemoćati nećete, uistinu ćete živjeti i nikad umrijeti nećete, uistinu ćete uživati i nikad se zasititi nećete, uistinu ćete biti mladi i nikad ostariti nećete.'" Prenosi Muslim. Prenosi Ebul-Kasim et-Teberanijj od Džabira ibn Abdullaha, r.a., koji kaže: /121/ "Upitan je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Hoće li stanovnici Dženneta spavati?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'San je brat smrti, te stanovnici Dženneta neće spavati.'"

Riječi Uzvišenog: *"i On će ih patnje u ognju sačuvati"*, tj. pored ovih velikih blagodati koje uživaju jeste i ta što ih je Allah sačuvao, spasio ih i zaklonio od patnje u ognju u džehenemskim

ponorima. Stiglo ih je ono što su tražili, spasili su se od straha Njegovom blagodati, čašću, plemenitošću i dobročinstvom. Zato Uzvišeni kaže: ***"blagodat će to od Gospodara tvog biti, to će, zaista, biti veliki uspjeh."***

Prenosi se u dva Sahiha od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /122/ "Vi radite dobro, budite ustrajni na pravom putu, i međusobno se zbližavajte, ali znajte da nikoga od vas njegovo djelo neće uvesti u Džennet." Rekoše: "Zar ni tebe, o Allahov Poslaniče?", a Poslanik, s.a.v.s., reče: "Ni mene, osim ako me Allah Svojom milošću i blagodati ne obdari."

Riječi Uzvišenog:

"a Kur'an smo učinili lahkim na jeziku tvome, da bi oni pouku primili", tj. olakšali smo im shvatanje Kur`ana tako što smo ga objavili u jeziku kojim govoriš, a to je jezik tvog naroda. A to je najrazgovjetniji, najvideniji, najljepši i najlakši jezik, sasvim jasan, znakovit i veličanstven. ***"...da bi oni pouku primili"***, tj. kako bi ga razumjeli i po njemu radili. Međutim, i pored ove jasnoće i veličine, bilo je ljudi koji ne htjedoše vjerovati, nego suprotno učiniše i zainadiše se. Stoga Uzvišeni reče Svom Poslaniku, s.a.v.s., olakšavajući mu položaj, obećavajući mu Svoju pomoć, jemčeći kaznu onom ko Ga lažnim bude smatrao: ***"zato čekaj"***, tj. budi pripravan, ***"i oni će čekati!"***, tj. vidjet će oni ko će biti potpomognut, ko odlikovan i čija će riječ na oba svijeta biti gornja. Sve je ovo, o Muhammede, tebi, tvojoj braći, vjerovjesnicima i poslanicima, kao i vjernicima koji su vas slijedili. Kao što Uzvišeni kaže: ***"Mi ćemo, doista, pomoći poslanike Naše i vjernike u životu na ovom svijetu, a i na Dan kad se dignu svjedoci, na Dan kad krivcima pravdanja njihova neće od koristi biti, njih će prokletstvo i najgore prebivalište čekati." /40:51-52/***

45
EL - DŽASIJE / ONI KOJI KLEČE
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 37 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
حم ① تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ② إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ ③ وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِن دَابَّةٍ آيَاتٌ
لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ④ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ
مِن رِّزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ آيَاتٌ لِّقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ ⑤

"U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog!" "Ha-mim."/1/ "Objavljivanje Knjige od Allaha je Silnog, Mudrog!"/2/ "Na nebesima i na Zemlji, zaista, postoje dokazi za one koji vjeruju:"/3/ "I stvaranje vas i životinja koje je razasuo, dokazi su za ljude koji su čvrsto uvjereni"; /4/ "I smjena noći i dana, i opskrba (kiša) koju Allah s neba spušta da pomoću nje zemlju, nakon mrtvila njezina, oživi i promjena vjetrova - dokazi su za ljude koji imaju pameti."/5/

Uzvišeni upućuje Svoja stvorenja na razmišljanje o Njegovim dokazima i blagodatima. O Njegovoj veličanstvenoj moći kojom je stvorio nebesa i Zemlju, sve i svakog na njima, od različitih stvorenja. Svakojakih vrsta na nebesima, nebeskim katovima i u Zemlji, kopnu, moru, zraku i u onom što je između nebesa i Zemlje. O smjeni noći i dana, o kiši koju iz oblaka spušta, i kojom Zemlju iz mrtvila oživljava. O tome kako svakovrsne vjetrove šalje da kišu tjeraju. I o tome kako se plodovi oplođavaju i kako se živa bića hrane. Te kako ih ima jalovih, koji ne mogu plod dati. Sve su to dokazi i upute koje kod vjernika jačaju iman - vjeru i pouzdanje, a u njihovim umovima povećavaju mogućnost poimanja svojstava Uzvišenog Allaha, te Njegove spoznaje, neka je On slavljen. Tako se pojačava ljubav i poslušnost, zadovoljstvo i potpuna predanost, Njegovoj uzvišenoj veličini i usvajaju pravila ponašanja koje treba da posjeduje vjernik, kako bi kao rob Allahov, srca ispunjenog predanošću, vjerom i dobročinstvom, bio u blizini svoga Gospodara.

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۖ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ
بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ ⑥ وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ⑦ يَسْمَعُ
آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا ۖ فَبَشِّرْهُ
بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ⑧ وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ
عَذَابٌ مُّهِينٌ ⑨ مِّن وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ ۖ وَلَا يُغْنِي عَنْهُم مَّا كَسَبُوا شَيْئًا
وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ⑩ هَٰذَا
هُدًى ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ⑪

"To su Allahovi dokazi koje ti kao istinu navodimo, pa u koje će, ako ne u Allahove riječi i dokaze Njegove, oni vjerovati?"/6/ "Teško svakom lašcu, velikom grješniku!"/7/ "On čuje Allahove ajete kad mu se uče, zatim ustraje (u nevjerovanju), oholit će se kao da ih ni čuo nije - njemu patnju neizdržljivu navijesti." /8/ "A kad sazna za neke Naše ajete, on im se ruga. Takve ponižavajuća patnja čeka." /9/ "Pred njima je Džehennem, i ni od kakve koristi im neće biti ono što su stekli, ni oni koje su, pored Allaha, za zaštitnike uzeli, i njih čeka muka golema." /10/ "Ovo je (Kur'an) Uputa, a one koji ne vjeruju u dokaze Gospodara svoga čeka bolna, najveća kazna."/11/

Kaže Uzvišeni: ***"To su Allahovi dokazi"***, tj. misli se na Kur'an, koji posjeduje dokaze i svjedočenja..***"..koje ti kao istinu navodimo."*** Ono što je mimo njega zabluda je.

"...pa u koje će, ako ne u Allahove riječi i dokaze Njegove, oni vjerovati", tj. ako neće povodeći se za njima njih vjerovati. Zatim Uzvišeni veli: ***"Teško svakom lašcu, velikom grješniku"***, tj. lašcu u govoru, grješniku djelima i srcem, nevjerniku u Allahove znakove. Te zato Uzvišeni kaže: ***"On čuje Allahove ajete kad mu se uče."*** Glagol znači ovdje, tj. ***"kad mu se uče." " ...zatim ustraje"***, inadeći se u svom nevjerovanju.

"Kao da ih ni čuo nije - njemu patnju neizdržljivu navijesti", tj. obavijesti ga da mu pripada bolna kazna na Sudnjem danu.

"A kad sazna za neke Naše ajete, on im se ruga", tj. on ne povjeruje u njih već ih stane ismijavati.

"Takve ponižavajuća patnja čeka." To je rezultat toga što se on poigravao sa Allahovim dokazima, i sa njima se ismijavao. Prenosi Muslim u svome Sahihu od Ibn- Omera, r.a., koji kaže: /123/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je da se, putujući u neprijateljsku zemlju, nosi Kur'an iz bojazni da ne bi

* Objavljena nakon sure "Ed - Duhan."
** Samo je četrnaesti ajet medinski.

pao u neprijateljske ruke." Potom Uzvišeni objašnjava spomenutu patnju riječima:

"Pred njima je Džehennem", znači: svi koji budu imali njihove osobine dospjet će u Džehennem.

"...i ni od kakve koristi im neće biti ono što su stekli." Ama baš ništa od imetka njihovog ili potomaka njihovih, neće im moći biti od koristi. ***"...ni oni koje su, pored Allaha, za zaštitnike uzeli"***, tj. sva božanstva koja su mimo Allaha obožavali neće im ništa moći pomoći. ***"...njih čeka kazna golema."*** Zatim Uzvišeni veli: ***"Ovo je Uputa"***,

"a one koji ne vjeruju u dokaze Gospodara svoga čeka bolna, najveća kazna", bolna i neprolazna, a Allah najbolje zna.

۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَكُمُ ٱلْبَحْرَ لِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾ قُل لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَغْفِرُوا۟ لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ ٱللَّهِ لِيَجْزِىَ قَوْمًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ مَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۖ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾

"Allah je Onaj Koji vam je potčinio more da bi lađe, odredbom Njegovom, po njemu plovile, da biste mogli tražiti blagodati Njegove i da biste bili zahvalni./12/ "I potčinio vam je ono što je na nebesima i na Zemlji , sve je od Njega! To su, zaista, znaci za ljude koji razmišljaju." /13/ Reci vjernicima da oproste onima koji se ne boje Allahove kazne da bi nagradio ljude za ono što su radili."/14/ "Onaj koji čini dobro - sebi ga čini, a onaj koji radi zlo - radi protiv sebe, a na kraju ćete se Gospodaru svome vratiti."/15/

Među blagodatima koje je Allah podario Svojim robovima jeste i to što im je, od koristi, na moru potčinio. ***"...da bi lađe, odredbom Njegovom, morem plovile."*** To su brodovi i prijevozna sredstva na moru, koja plove uz Allahovo dopuštenje. ***"...da biste mogli tražiti blagodati Njegove"***, tj. trgujući i na drugi način zaradu stičući. ***"...i da biste bili zahvalni."*** Na tome što velike koristi steknete, koje vam morem doplove iz dalekih krajeva.

"I potčinio vam je ono što je na nebesima i na Zemlji." I zvijezde, i brda, i mora, i rijeke, i sve od čega koristi imate, sve je od Njegove dobrote. Zato Uzvišeni kaže: ***"sve je od Njega"***, Jednog i Jedinog, Kome niko ravan nije, i Kome se ništa od toga ne može suprotstaviti.

"To su, zaista, znaci za ljude koji razmišljaju." Riječi Uzvišenog:

"Reci vjernicima da oproste onima koji se ne boje Allahove kazne", tj. da oproste nevjernicima, kojima je data Knjiga i mušricima. Neka im praštaju i neka podnose uvrede koje im nanose. Ovo je bila praksa u početku islama, kako bi se njihova srca pridobila. Ali, pošto oni ustrajaše u svom inadu, Allah je propisao suprotstavljanje i borbu (džihad),

"da bi nagradio ljude za ono što su radili", to znači: ako su vjernici oprostili nevjernicima na ovom svijetu, Allah će ih kazniti na drugom svijetu. Zato Uzvišeni kaže:

"Onaj ko čini dobro - sebi ga čini, a onaj ko čini zlo - protiv sebe čini, a na kraju ćete se Gospodaru svome vratiti." Njemu ćete ponovno doći, naša će djela Njemu biti predočena, pa će vas za njih nagraditi dobrim ili zlim. A Allah najbolje zna.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ وَءَاتَيْنَٰهُم بَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ ۖ فَمَا ٱخْتَلَفُوٓا۟ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾ ثُمَّ جَعَلْنَٰكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ فَٱتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا۟ عَنكَ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۖ وَٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾ هَٰذَا بَصَآئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾

"Sinovima smo Israilovim Knjigu i vlast, i vjerovjesništvo dali, i iz ljepota ih opskrbili, i na svjetove ih odlikovali! I iznad naroda ih uzdigli", /16/ "I jasne smo im dokaze o vjeri dali, a oni su se podvojili baš onda kad su do saznanja došli, i to zbog neprijateljstva i međusobne zavisti. Gospodar tvoj će im na Sudnjem danu sigurno presuditi u onome oko čega su se razišli."/17/ "A tebi smo poslije odredili da u vjeri ideš pravcem određenim, zato ga slijedi i ne povodi se za strastima onih koji ne znaju", /18/ "oni te, zbilja, od Allaha nimalo odbraniti ne mogu! Nevjernici jedni druge štite, a Allah štiti one koji Ga se boje i grijeha klone."/19/ "Ovaj Kur'an putokaz je ljudima, i uputa i milost onima koji čvrsto vjeruju."/20/

Uzvišeni spominje blagodati sinovima Israilovim, kao što su: objavljivanje Knjige, slanje poslanika, i vlast koju im je podario. Zato Uzvišeni veli:

"Sinovima smo Israilovim Knjigu i vlast, i vjerovjesništvo dali, i iz ljepota ih opskrbili", tj. raznim jelima, pićima, odjećom i stanovima.

"...i nad svjetove ih odlikovali!", tj. u njihovom vremenu,

"I jasne smo im dokaze o vjeri dali", tj. nepobitne im dokaze iznijeli. Potom se oni razidoše, čineći jedni drugima nepravdu.

*"**Gospodar će im tvoj na Sudnjem danu sigurno presuditi u onome oko čega su se razišli.**"* On će rasčistiti između njih Svojom pravednom odredbom. Ovim se upozorava ovaj ummet da ne slijedi njihov pravac, zato Uzvišeni kaže:

*"**A tebi smo poslije odredili da u vjeru ideš pravcem određenim, zato ga slijedi i ne povodi se za strastima onih koji ne znaju. Oni te zbilja od Allaha nimalo ne mogu odbraniti, nevjernici jedni druge štite**"*, tj. slijedi ono što ti se objavljuje, i okreni se od mušrika, jer te oni neće moći zaštititi, niti mogu jedan drugog zaštititi. Oni samo sebi sve veću i veću štetu čine, neprestano se nište i upropaštavaju. *"**...a Allah štiti one koji Ga se boje i grijeha klone.**"* Dok nevjernici nemaju zaštitnika, osim svojih taguta, koji ih sa svjetla u tamu odvode. Zatim Uzvišeni veli:

*"**Ovaj Kur'an putokaz je ljudima.**" "**...i Uputa i milost onima koji čvrsto vjeruju.**"*

أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ ٱجْتَرَحُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَوَآءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ وَخَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ أَفَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِۦ وَقَلْبِهِۦ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ غِشَٰوَةً فَمَن يَهْدِيهِ مِنۢ بَعْدِ ٱللَّهِ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾

*"**Misle li oni koji čine zla djela da ćemo s njima postupiti jednako kao sa onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti? Kako loše rasuđuju!**"/21/ "**A Allah je nebesa i Zemlju s Istinom stvorio i zato da bi svaka osoba bila nagrađena (ili kažnjena) prema onome što je zaradila, i njima se neće učiniti nepravda.**"/22/ " **Šta misliš o onome koji je svoju strast za boga svoga uzeo, onoga koga je Allah, a On zna, u zabludi ostavio, i sluh njegov, i srce njegovo zapečatio, a pred oči njegove koprenu stavio? Ko će mu, ako neće Allah, na Pravi put uputiti? Zašto se ne opomenete?**"/23/*

Veli Uzvišeni: *"**misle li oni koji čine zla djela**"*, tj. uradili ih i stekli,

*"**da ćemo sa njima postupati jednako kao sa onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti?**"*, tj. da ćemo ih izjednačiti (vjernike i nevjernike) na oba svijeta.

*"**Kako loše rasuđuju!**"* Oni o Nama imaju pogrešno mišljenje. Daleko je od Nas da izjednačimo čestite ljude i grješnike na dva svijeta! Muhammed ibn Ishak u svome djelu Es-Sira navodi da su našli napisano na jednom kamenu koji je ostatak temelja Kabe: "Radite zlo, a priželjkujete dobro - to može biti, ali kad na trnu rodi grožđe!" Uzvišeni kaže: *"**A Allah je nebesa i Zemlju s Istinom stvorio**"*, uravnoteženo, pravedno.

*"**...i zato da bi svaka osoba bila nagrađena (ili kažnjena) prema onome šta je zaradila, i njima se neće učiniti nepravda.**"*

Zatim Uzvišeni veli:

*"**Šta misliš o onome koji je svoju strast za boga svoga uzeo**"*, tj. onaj koji se povodi i što god smatra da je dobro to radi, a što god smatra lošim to ostavi.

Riječi Uzvišenog: *"**onoga koga je Allah, a On zna, u zabludi ostavio**"*, tj. zato što je on znao da posao koji čini zaslužuje od Allaha kaznu, a on ga i pored toga radio. Nagrada će biti prema zasluzi. Allah ga je u zabludi ostavio, za kaznu što je svjesno griješio.

*"**...i sluh njegov i srce njegovo zapečatio, a pred oči njegove koprenu stavio?**"*, te on ne čuje ono što mu koristi, ne spoznaje ništa što bi ga pravim putem vodilo, niti vidi kakav dokaz koji bi mu osvijetlio pravac. Zato Uzvišeni veli:

*"**ko će ga, ako neće Allah, na Pravi put uputiti? Zašto se ne opomenete?**"*

Kao što Uzvišeni veli:

*"**Koga Allah u zabludu stavi, niko ga ne može na pravi put uputiti! On će ih ostaviti da u nevjerstvu svome lutaju.**" /7:186/*

وَقَالُوا۟ مَا هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَآ إِلَّا ٱلدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتُوا۟ بِـَٔابَآئِنَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾

*"**I oni vele: 'Postoji samo život naš zemaljski, živimo i umiremo, jedino nas vrijeme uništi.' A**

oni o tome baš ništa ne znaju, oni samo nagađaju."/24/ "A kad im se Naši ajeti jasni kazuju, drugog dokaza nemaju, osim što kažu: 'Pretke naše u život povratite, ako je istina to što govorite.'"/25/ "Reci: 'Allah vam daje život, zatim će učiniti da poumirete, a poslije će vas na Sudnjem danu sabrati, u to nema nikakve sumnje, ali većina ljudi ne zna.'"/26/

Uzvišeni obavještava o stavu "dehrija" i njihovih istomišljenika među arapskim mušricima, koji niječu proživljenje.

"Postoji samo život naš zemaljski, živimo i umiremo." Postoji samo ovozemaljski život, jedni narodi izumiru, a drugi ih smjenjuju. Nema proživljenja i nema Sudnjeg dana. Ovo je stav arapskih mušrika koji su nijekali budući svijet, i filozofija materijalista (dehrijja) koji niječu postojanje Tvorca. Sve su podređivali razumu, a objave su smatrali lažnim. Zato su govorili:

"jedino nas vrijeme uništi." Uzvišeni kaže: ***"a oni o tome baš ništa ne znaju, oni samo nagađaju."*** To su njihove prazne misli i puste želje.

U hadisu koji prenose dvojica vlasnika Sahiha, Ebu-Davud i En-Nesaijj, od Ebu-Hurejrea, r.a. koji kaže: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /124/ Kaže Uzvišeni Allah: 'Uznemirava Me sin Ademov kad proklinje vrijeme, a vrijeme - to sam Ja. U Mojoj ruci je odredba, Ja okrećem i noć i dan.'" A u drugom se rivajetu kaže: /125/ "Nemojte grditi vrijeme, uistinu, Uzvišeni je Allah vrijeme." Kažu Šafija, Ebu-Davud i ostali imami, komentirajući riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Nemojte grditi vrijeme, uistinu, Uzvišeni je Allah vrijeme." - Arapi su u džahilijjetu kad bi ih snašla teška situacija, nevolja ili bijeda govorili: "Vrijeme nas je razočaralo." Proglašavali su vrijeme krivcem, te su ga grdili. A, uistinu, izvor toga je Allah. Prema tome, okrivljujući vrijeme, oni okrivljuju Uzvišenog Allaha. Zato je Allah zabranio da se okrivljuje vrijeme u ovom smislu. Jer, prema tome zbog čega oni vrijeme okrivljuju - jasno se zaključuje da je Allah to vrijeme, te oni vremenu, umjesto Allahu, pripisuju dotična djela. Ovo je najljepše što je kazano u komentaru navedenog hadisa, što želimo istaći. A Allah najbolje zna. A nisu u pravu Ibn-Hazm i ostali zahirijje kada, imajući u vidu ovaj hadis, svrstavaju riječ "Ed-Dehr" među Allahova lijepa imena!!! Riječi Uzvišenog: ***"A kad im se Naši ajeti jasni kazuju"***, tj. kada im se dokaz navede i istina jasno pokaže, da je Allah moćan povratiti tijela nakon što nestanu i potpuno se u prašinu rasprsnu.

"...drugog dokaza nemaju, osim što kažu: 'Pretke naše u život povratite, ako je istina to što govorite. Oživite ih, ako je istina to što kažete.'"

Uzvišeni Allah veli: ***"Reci: 'Allah vam daje život, zatim će učiniti da poumirete.'"*** Kao što to sami vidite, On vas iz ničeg daje. Kao što Uzvišeni kaže:

"Kako možete da ne vjerujete u Allaha, vi koji ste bili ništa, pa vam je On život dao. On će zatim učiniti da pomrete, a poslije će vas oživiti." /2:28/ Onaj ko je moćan da nešto prvi put sačini, moćan je to i ponoviti, jednostavnije i lakše. Kao što Uzvišeni veli:

"On je Taj Koji iz ničega stvara, i On će to ponovno učiniti. To je Njemu lahko." /30:27/ Zatim Uzvišeni kaže:

"...a poslije će vas na Sudnjem danu sabrati, u to nema nikakve sumnje." "...ali većina ljudi ne zna", te zato niječu život nakon smrti, i negiraju proživljenje tijela. A Uzvišeni Allah kaže:

"Oni misle da se dogoditi neće, a Mi znamo da sigurno hoće." /70:607/

وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ
وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٢٧﴾ وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً ۚ
كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰٓ إِلَىٰ كِتَٰبِهَا ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ هَٰذَا
كِتَٰبُنَا يَنطِقُ عَلَيْكُم بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾

"Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji! A na dan kad nastupi Čas (oživljenja), toga dana oni koji su lažno slijedili bit će izgubljeni."/27/ "I vidjet ćeš sve ummete kako kleče; svaki ummet bit će pozvan prema svojoj Knjizi: 'Danas ćete biti nagrađeni ili kažnjeni prema tome kako ste postupali!'"/28/ "Ova Knjiga Naša o vama će samo istinu reći, jer smo naredili da se zapiše sve što ste radili."/29/

Obavještava Uzvišeni da je On vladar nebesa i Zemlje, i presuditelj na njima ovoga i budućeg svijeta, zato Uzvišeni veli: ***"A na dan kad nastupi čas (oživljavanja)"***, Sudnji dan,

"toga dana oni koji su lažno slijedili bit će izgubljeni." To su oni koji ne vjeruju u jasne ajete što ih je Allah objavljivao Svojim poslanicima.

Riječi Uzvišenog: ***"I vidjet ćeš sve ummete kako kleče"***, tj. na koljenima, od užasa i straha. Priča se da će to biti kada se ljudima ukaže Džehennem kako plamti: Svi će ljudi pasti u klečeći položaj. Čak će i Ibrahim, a.s., reći: "Moja duša, moja duša, moja duša. Danas Te samo za svoju dušu molim." A Isa, a.s., reći će: "Danas Te samo za svoju dušu molim, ne molim Te ni za Merjemu, koja me je rodila." Uzvišeni veli: ***"svaki narod bit će pozvan prema svojoj knjizi"***, tj. prema knjizi njegovih djela. Kao što Uzvišeni veli:

"I Knjiga će se postaviti, vjerovjesnici i svjedoci će se dovesti." /39:69/ Zato Uzvišeni veli:

"Danas ćete biti nagrađeni ili kažnjeni prema tome kako ste postupali." Bit ćete nagrađivani prema djelima dobrim ili lošim. Kao što Uzvišeni veli:

"Toga dana čovjek će o onome što je pripremio, a što propustio obaviješten biti." /85:13/ "Ova Knjiga Naša o vama će samo istinu reći." Ona će pokazati sva vaša djela, bez dodatka ili uzuzetka. Kao što Uzvišeni veli:

"Kakva je ovo knjiga, ni mali ni veliki grijeh nije propustila, sve je nabrojala!" /18:49/

Riječi Uzvišenog: ***"jer smo naredili da se zapiše sve što ste radili"***, tj. Vjernim je pisarima naređeno da sve vaše postupke zabilježe.

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ ۚ ذَٰلِكَ
هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿٣٠﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ
فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ
وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي مَا السَّاعَةُ إِنْ نَظُنُّ إِلَّا ظَنًّا
وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا
بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٣﴾ وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسَاكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا
وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٤﴾ ذَٰلِكُمْ بِأَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ
هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ۚ فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ
﴿٣٥﴾ فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾ وَلَهُ
الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

"One koji su vjerovali i dobra djela činili, Gospodar njihov će ih u milost Svoju uvesti. To će biti uspjeh očiti!"/30/ "A onima koji nisu vjerovali: 'Zar vam ajeti Moji nisu kazivani, ali vi ste se oholili i narod nevjernički postali?'"/31/ "Kad se govorilo: 'Allahovo je obećanje, zaista, istina! I u Čas (oživljenja) nema nimalo sumnje - vi ste govorili: 'Mi ne znamo šta je Čas oživljenja, mi samo zamišljamo, mi nismo uvjereni'"; /32/ "I ukazat će im se gnusna djela njihova, i sa svih će ih strana skoliti ono čemu su se rugali", /33/ "I reći će se: 'Danas ćemo mi vas zaboraviti kao što ste i vi susret ovog vašeg Dana zaboravili, vatra će vam prebivalište biti i niko vam neće moći pomoći'", /34/ "zato što ste se Allahovim riječima rugali i što vas je život na Zemlji bio obmanuo. Pa danas iz Vatre neće biti izvedeni i niti će se od njih tražiti da odobrovolje Allaha."/35/ "Pa, neka je hvaljen Allah, Gospodar nebesa i Gospodar Zemlje, Gospodar svih svjetova!" /36/ "Njemu pripada veličanstvenost na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri!" /37/

Obavještava Uzvišeni o presudi Svojim stvorenjima na Sudnjem danu i kaže:

"one koji su vjerovali i dobra djela činili", to su oni što su srcem vjerovali i dobra djela u praksu sprovodili shodno propisima... ***"Gospodar njihov će ih u Svoju Milost (Džennet) uvesti."*** Pod milošću se misli na Džennet kao što se navodi u sahih hadisu: /126/ Da je Uzvišeni Allah rekao Džennetu: "Ti si Moja milost, milost tobom dajem kome hoću"

"To će biti uspjeh očiti", tj. potpuno određen i jasan. Zatim Uzvišeni veli:

"A onima koji nisu vjerovali; zar vam ajeti Moji nisu kazivani, ali vi ste se oholili." Ovo će biti govor prijekora i pogrde. ***"...i narod nevjernički postali"***, djelima potvrđujući laž što je u vašim srcima.

"Kada se govorilo: 'Allahovo je obećanje, zaista, istina!' I u čas (oživljenja) nema nimalo sumnje." Kada su vam vjernici to govorili, ***"vi ste uzvraćali: 'Mi ne znamo šta je čas (oživljenja)'"***, tj. to nam nije poznato.

"...mi samo zamišljamo", tj. pretpostavljamo i nagađamo da bi se to moglo dogoditi. ***"...mi nismo uvjereni"***, nemamo istinskog uvjeravanja.

Riječi Uzvišenog: ***"I ukazat će im se gnusna djela njihova"***, tj. vidjet će kaznu što su je ružnim djelima svojim zaslužili,

"i sa svih će ih strana skoliti", tj. okružit će ih.

"...ono čemu su se rugali", tj. patnji i mučenju. ***"...i reći će se: 'Danas ćemo Mi vas zaboraviti.'"*** Postupat ćemo s vama tako što ćemo vas ostaviti u vatri i zaboraviti,

"kao što ste i vi susret ovog vašeg Dana zaboravili." Djelima se niste pripremali za njega, jer u njega niste vjerovali.

"...vatra će vam prebivalište biti i niko vam neće moći pomoći." Potvrđeno je u sahih hadisu: /127/ Da će Uzvišeni Allah reći pojedinim robovima na Sudnjem danu: *"Zar ti nisam dao da se oženiš, zar te nisam počastio, zar ti nisam potčinio konje i deve, zar ti nisam dao da vladaš i da dobro živiš?"* Reći će rob: "Svakako, Gospodaru." A Allah će upitati: *"Jesi li mislio da ćeš Me sresti?"* "Nisam", reći će čovjek. Pa će Allah reći: *"E pa, zato, danas ću Ja tebe zaboraviti, kao što si ti Mene bio zaboravio."*

Riječi Uzvišenog: ***"zato što ste se Allahovim riječima rugali"***, Mi smo vas nagradili ovom plaćom, zato što ste vi Allahove dokaze uzimali na podsmijeh i izrugivanje.

"i što vas je život na Zemlji bio obmanuo", prevario vas je, pa ste se uživanjima na njemu predali, i evo sad dospjeli među gubitnike. Zato Allah kaže:

"Pa, danas iz Vatre neće biti izvedeni", tj. iz vatre, ***"niti će se od njih tražiti da odobrovolje Allaha"***, tj. neće odgovarati za grijehe pojedinačno,

nego će bez računa biti kažnjavani, kao što će skupina vjernika ući u Džennet bez polaganja računa i bez kažnjavanja. Nakon što se navodi presuda Uzvišenog nad vjernicima, i nevjernicima, Uzvišeni kaže:

"Pa neka je hvaljen Allah, Gospodar nebesa I Gospodar Zemlje", tj. apsolutni Vladar njihov i svega što je na njima, zato Allah kaže: ***"Gospodar svih svjetova"***, zatim Uzvišeni veli:

"Njemu pripada veličanstvenost na nebesima I na Zemlji", tj. On je veličanstven, hvale dostojan, sve je Njemu pokorno, sve od Njega zavisi. A u sahih hadisu stoji: /128/ Uzvišeni Allah kaže: "Veličanstvenost je Moja jedna odjeća, Svemoć je moja druga odjeća, ko želi da Me bilo koje odjeće Moje liši, nastanit ću ga u Mojoj vatri." Prenosi Muslim. A riječi Uzvišenog:

"On je Silni", tj. Onaj Koji nema suparnika i suprotstavljenog. ***"...I Mudri!"*** u Njegovom govoru, postupcima Njegovim, zakonu Njegovom i Uzvišenoj Moći Njegovoj.

46
EL - AHKAF / AHKAF
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 35 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حم ﴿١﴾ تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا
أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ قُلْ أَرَأَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَرُونِي
مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ ۖ ائْتُونِي بِكِتَابٍ مِّن قَبْلِ
هَٰذَا أَوْ أَثَارَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤﴾ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو
مِن دُونِ اللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ
غَافِلُونَ ﴿٥﴾ وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ
كَافِرِينَ ﴿٦﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Ha-Mim."/1/ "Objavljivanje Knjige od Allaha je, Silnoga, Mudroga!"/2/ "Mi smo nebesa i Zemlju, i ono što je između njih, sa Istinom stvorili i do roka određenog, ali nevjernici okreću glave od onoga čime se opominju." /3/ "Reci: 'Šta mislite o onima koje mimo Allaha molite? Pokažite mi koji dio su Zemlje stvorili, i da li imaju ikakva udjela u nebesima? Donesite mi Knjigu objavljenu prije ove ili samo kakav ostatak znanja, ako istinu govorite.'" /4/ "Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu, obraćaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati i koji su prema njihovim molbama ravnodušni."/5/ "Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se klanjali."/6/

Obavještava Uzvišeni da je Knjigu poslao Svome robu i izaslaniku Muhammedu, s.a.v.s., a Sebe opisao nedokučivom veličinom i mudrosti u govoru i postupcima.

"Mi smo nebesa i Zemlju, i ono što je između njih, sa Istinom stvorili", tj. ne bez svrhe ili kao zabludu.

"I do roka određenog", sa označenim terminom i preciziranim tako da se ne može ni odgoditi ni ubrzati.

"...ali nevjernici okreću glave od onoga čime se opominju", ne mareći za onim šta se od njih traži. A Allah Uzvišeni objavio im Knjigu i poslao Poslanika. Na sve to oni glave okreću. Međutim, shvatit će oni rezultate svoje naivnosti: ***"Reci"***, mušricima koji mimo Allaha druge obožavaju,

"Kažite vi meni i onima koje mimo Allaha molite, pokažite mi koji su dio Zemlje stvorili", tj. uputite me da odem do mjesta gdje su oni, po svom nahođenju, stvarali.

"...i da li imaju ikakva udjela u nebesima", tj. nemaju oni nikakva udjela, kako na nebesima, tako ni na Zemlji. Oni ne posjeduju ni najmanju malenkost. Uistinu, vlast i apsolutna uprava pripada samo Allahu Uzvišenom. Pa, kako možete obožavati, mimo Njega, drugog boga, i otkud vam to da Njemu ravnim nešto drugo smatrate? Ko vas na ovo upućuje...?! Ko vas poziva tome? Da li vam Allah to naređuje?, ili je to nešto što ste vi sami od sebe izmislili? Stoga Allah Uzvišeni veli:

"Donesite mi Knjigu objavljenu prije ove", tj. pokažite mi jednu Knjigu od Knjiga koje je Allah vjerovjesnicima ili poslanicima Svojima, neka je na sve njih salavat i selam, dostavio, gdje vam naređuje da obožavate ove kipove,

"ili samo kakav ostatak znanja", tj. kakav prihvatljiv, jasan dokaz, koji će opravdati vaše postupke, ***"ako istinu govorite."*** Ovo znači da vi nemate nikakvog razumnog dokaza, niti kakvo predanje koje je trag objave, čime bi se mogli opravdati. Potom Allah Uzvišeni veli:

"Ko je u većoj zabludi od onih koji se, umjesto Allahu obraćaju onima koji im se do Sudnjeg dana neće odazvati i koji su prema njihovim molbama ravnodušni." Dakle, u najvećoj su zabludi oni koji kipove obožavaju i njima se obraćaju, a oni, budući bespomoćni ne čuju, ne vide, ništa ne znaju i nikakve moći nemaju, jer su predmeti.

"Kada ljudi budu sabrani, oni će im biti neprijatelji i poreći će da su im se klanjali." Kao što Uzvišeni veli:

"Oni kao zagovornike nekakva božanstva, a ne Allaha, uzimaju. A ne valja tako! Božanstva će poreći da su im se klanjali, i bit će im protivnici" /19:81-82/, tj. iznevjerit će ih kad im budu bili najpotrebniji.

---

* Objavljena nakon sure "El – Džasije." Ajeti br. 10,15 i 35 su medinski.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ
لَمَّا جَآءَهُمْ هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ۝٧ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَلَا
تَمْلِكُونَ لِى مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ ۖ كَفَىٰ بِهِۦ شَهِيدًۢا بَيْنِى
وَبَيْنَكُمْ ۖ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ۝٨ قُلْ مَا كُنتُ بِدْعًا مِّنَ ٱلرُّسُلِ وَمَآ
أَدْرِى مَا يُفْعَلُ بِى وَلَا بِكُمْ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ وَمَآ أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٌ
مُّبِينٌ ۝٩

"A kad se ovima Našl jasni ajeti uče, onda oni, koji ne vjeruju, govore o istini čim im dođe: 'Ovo je prava čarolija!'"/7/ "Zar oni da govore: 'On ga izmišlja!' Recl: 'Pa, ako ga izmišljam, vi me od kazne Allahove nećete moći odbraniti; On dobro zna šta o Kur'anu govorite. On je dovoljan svjedok I meni I vama; On prašta I Milostiv je.'"/8/ "Recl: 'Ja nisam prvi poslanik I ne znam šta će biti sa mnom III s vama; Ja slijedim samo ono što mi se objavljuje, I ja nisam drugo doli opominjatelj otvoreni.'"/9/

Obavještava Allah Uzvišeni o mušricima, njihovom nevjerstvu i njihovom prkosu, da - kad im se uče kur'anski ajeti koje potpuno shvaćaju, govore:

*"**Ovo je prava čarolija**"*, tj. očita čarolija, te sami sebe lažu i zabluđuju. *"**Zar oni da govore: 'On ga izmišlja!'**"*, tj. Muhammed, s.a.v.s.

*"**Recl: 'Pa, ako ga izmišljam, vi me od kazne Allahove nećete moći odbraniti!'**"*, tj. ako izmišljam riječi, niko me od vas neće moći spasiti kazne koju za to zaslužujem. Kao što Allah Uzvišeni veli:

"A da je on o Nama kojekakve riječi iznosio, Mi bismo ga za desnu ruku uhvatili, a onda mu žilu kucavicu presjekli, I nikoga između vas ne bi mogao od toga odbraniti." /19:44 - 47/

Uzvišeni dalje kaže:

*"**On dobro zna šta o Kur'anu govorite: On je dovoljan svjedok I meni I vama.**"* Ovo je sigurna prijetnja i žestoko zastrašivanje.

*"**On prašta I Milostiv je.**"* Ovo je podsticanje na pokajanje, traženje milosti i oprosta.

*"**Recl: 'Ja nisam prvi poslanik'**"*, (nisam prvi poslanik) znači,

*"**...I ne znam šta će biti sa mnom III s vama.**"* Rekao je Ali ibn Ebi-Talha prenoseći od Ibn-Abbasa, r.a., da je ovaj ajet derogiran riječima Allaha Uzvišenog:

*"**Da bi ti Allah ranije I kasnije greške oprostio.**" /48:2/* Isto ovo tvrdi Ikrima, El-Hasen i Katade. Što se tiče hadisa kojeg prenosi imam Ahmed od Ummu el-'Ala'e, koja kaže: /129/ "...Požalio se Osman ibn Maz'un, r.a., na bolest kod nas, te smo ga liječili. Preselio je, te smo ga zamotali u njegovu odjeću. Kad je Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao, ja sam rekla: 'Allahova milost neka je na tebe, o Ebu-Saibe, ja svjedočim da te je Allah Uzvišeni odlikovao!' Tada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Kako znaš da je njega Uzvišeni Allah odlikovao?' Ja sam tada izjavila: 'Ne znam, dragi Poslaniče.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Što se njega tiče, došao mu je od Allaha određeni čas, i ja mu želim svako dobro. Ali, tako mi Allaha, iako sam Allahov Poslanik, ne znam šta će i sa mnom biti!' Tada nastavi: "Pa sam rekla: 'Tako mi Allaha, poslije ovoga, ni za koga više neću svjedočiti.' Ovo me je bilo rastužilo. Kad sam zaspala, usnila sam Osmana, r.a., kako prema njemu teče jedan izvor. Došla sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i obavijestila ga o tome, na šta je on, s.a.v.s., rekao: 'E, to su njegova djela.'" Ovaj hadis navodi Buharija, a ne i Muslim, u čijem rivajetu stoji: /130/ "Ali, iako sam Allahov Poslanik, s.a.v.s., ne znam šta će s njim biti." Ovaj rivajet prilično iji je da on bude taj koji je vjerodostojniji, posebno uz izjavu prenosioca; da je bila rastužena Poslanikovom izjavom. Ovim, i sličnim hadisom nedvosmisleno se upućuje da nije dozvoljeno tvrditi za pojedince da će u Džennet, osim za one koji Mudri Zakonodavac precizira; kao što su deseterica ashaba obradovanih Džennetom: Ibn-Selam, El-'Umejsa', Bilal, Suraka, Abdullah, otac Džabira ibn Abdullaha, sedamdeset učača koji su pobijeni u Bi'ru-Ma'uneh, Zejd ibn Hariseh, Džafer, Ibn-Revvaha, te drugi koji su na sličan način označeni. A Allah Uzvišeni kaže:

*"**...Ja slijedim samo ono što mi se objavljuje, I ja nisam drugi doli opominatelj otvoreni.**"* Znači, ja slijedim sve ono što mi kao objava bude objavljeno. Ja sam samo dostavljač jasne Opomene svakom razumnom čovjeku. A Allah najbolje zna.

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَكَفَرْتُم بِهِۦ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنۢ بَنِىٓ
إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِۦ فَـَٔامَنَ وَٱسْتَكْبَرْتُمْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ۝١٠

وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ ۚ وَإِذْ لَمْ
يَهْتَدُوا۟ بِهِۦ فَسَيَقُولُونَ هَٰذَآ إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾ وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ
إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ ٱلَّذِينَ
ظَلَمُوا۟ وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ فَلَا
خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا
جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

"Reci: 'Kažite vi meni šta će s vama biti ako je (Kur'an) od Allaha, a vi u nj nećete da vjerujete, i ako je jedan od sinova Israilovih posvjedočio o onome što je u njemu sličnom, pa on povjerovao, a vi se uzoholili.' Allah, zaista, neće ukazati na pravi put narodu koji sebi nepravdu čini." /10/ "I govore nevjernici o vjernicima: 'Da je kakvo dobro, nas oni ne bi u tome pretekli.' A kako pomoću njega pravi put nisu našli, sigurno će reći: 'Ovo je još davna izmišljotina."/11/ "Knjiga Musaova bila je putovođa i milost prije njega. A ovo je Knjiga na arapskom jeziku koja nju potvrđuje, da bi opomenula one koji rade zlo, i da bi obradovala one koji čine dobro."/12/ "Oni koji govore: 'Naš Gospodar je Allah!', i istraju na Pravom putu, za njih straha nema i ni za čim nek ne tuguju!" /13/ "Oni će stanovnici Dženneta biti, a u njemu će vječno boraviti, i to će im biti nagrada za ono što su radili."/14/

Allah Uzvišeni veli: ***"Reci"***, o Muhammede, onima koji ne vjeruju u Kur'an: ***"Kažite vi meni šta će s vama biti ako je (Kur'an)" "od Allaha, a vi u nj nećete da vjerujete"***, šta mislite šta će Allah s vama učiniti...?

"I ako je jedan od sinova Israilovih posvjedočio", a to je Abdullah ibn Selam, r.a., ***" o onome što je u njemu sličnom"***, tj. slično onome što se nalazi u Tevratu o istinitosti Kur'ana, jer je on to znao iz Tevrata, kur'anske riječi. ***"...pa on povjerovao"***, tj. ovaj svjedok, u Poslanikovo poslanstvo i njegovu Knjigu. ***"...a vi se uzoholili"***, i ne htjedoste Kur'an slijediti, nego postadoste oni koji ne vjeruju u svog Poslanika i svoj Kitab. Prenosi Malik od Sa'd koji kaže:/13/ "Nisam čuo da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao ni za koga koga ko hoda zemljom, da je stanovnik Dženneta, osim za Abdullaha ibn Selama, r.a." On dalje kaže: "On je povod za objavu ajeta:

'I ako je jedan od sinova Israilovih povjedočio'." El-Buhari, Muslim i En-Nesai, Ibn-Abbas i jedan broj tabiina kažu da se ajet odnosi na Abdullaha ibn Selama.[1]

Allah Uzvišeni kaže:

"I govore nevjernici o vjernicima: 'Da je kakvo dobro, nas oni ne bi u tome pretekli'", tj. nevjernici govore: "Kad bi u Kur'anu bilo kakvog dobra, ne bi nas u tome bijednici pretekli, poput Ammara, Bilala, Suhejba ili Habbaba, r.a, te onih koji su poput njih, potlačeni robovi ili ropkinje. Kao što Uzvišeni veli:

"I tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: 'Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?'" /6:53/ Oni se čude kako je moguće da neko drugi može prije njih biti upućen, jer oni sebe smatraju uglednim kod Allaha, te da On njih štiti. A to im je ogromna greška, koja ih podstiče da izjave:

"Da je kakvo dobro, nas oni ne bi u tome pretekli." Što se tiče sljedbenika sunneta ("ehli sunne vel džemaa"), oni kažu za svaki posao ili izjavu u vjeri da je novotarija, ukoliko nije potvrđeno da su je prakticirali ashabi, r.a. Jer, da je kakvo dobro, oni bi nas u tome sigurno pretekli. Nijedan od dobrih poslova nisu propustili a da ne budu u njemu preteče. Allah Uzvišeni veli:

"A kako pomoću njega Pravi put nisu našli", tj. Kur'anom, ***"sigurno će reći ovo: 'Ovo je još davna izmišljotina'"***, tj. stara laž, ostala od prijašnjih. Ovim žele umanjiti vrijednost Kur'ana i njegovih sljedbenika. Ovo je oholost o kojoj kaže Allahov Poslanik, s.a.v.s.: "Omalovažavanje istine i potcjenjivanje ljudi." Allah Uzvišeni dalje kaže:

"Knjiga Musaova bila je prije njega", tj. Tevrat. ***"Putovođa i milost, a ovo je Knjiga"***, tj. Kur'an ***"koja potvrđuje"*** objavljene knjige prije njega ***"na arapskom jeziku"***, tj. na jeziku riječitom, jasnom i razgovijetnom,

"da bi opomenula one koji rade zlo, i da bi obradovala one koji čine dobro." Dakle, u Kur'anu je sažeto upozorenje nevjernicima a radosna vijest vjernicima. Allah Uzvišeni dalje kaže:

"Oni koji govore: 'Naš Gospodar je Allah!' - i istraju na Pravom putu." Komentar ovog ajeta je prethodio u poglavlju "Es-Sedžde.".. ***"...za njih straha nema"***, od onoga što ih čeka ubuduće,

"i ni za čim nek ne tuguju", nad onima što ostaviše iza sebe.

"Oni će stanovnici Dženneta biti, u njemu će vječno boraviti, i to će im biti nagrada za ono što su radili", tj. njihovi su dobri poslovi uzrok te za sebe pridobiše milost, pa se ona obilato na njih izli. A Allah najbolje zna.

---

[1] Postavlja se pitanje: ako je ovo mekanska sura, kako se ovaj ajet može odnositi na Abdullaha ibn Selama, kad se zna da je islam primio u Medini? Odgovor će biti; vjerovatno da je ajet objavljen u Medini, ali je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da se uvrsti u ovo mekansko poglavlje. Poznato je da ovakvih slučajeva ima u Kur'anu

وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا ۖ
حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا ۖ وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا ۚ
حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ
نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي
فِي ذُرِّيَّتِي ۖ إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ
عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ ۖ
وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾

"A čovjeka smo zadužili da roditeljima svojim čini dobro; majka ga njegova tegobno nosi i tegobno ga rađa! A njegovo nošenje i dojenje trideset je mjeseci. Pa kad zrelost svoju dostigne i kad dostigne četrdeset godina, on rekne: 'Gospodaru moj, uputi me da Ti zahvalim na Tvojoj blagodati, koju si darovao meni i mojim roditeljima, i da dobro radim s kojim si zadovoljan Ti, i potomstvo moje Ti učini dobrim! Ja se Tebi, doista, kajem, i ja sam musliman (predan Tebi).'"/15/ "To su oni od kojih ćemo Mi dobra djela koja su radili primiti, a preko ružnih postupaka njihovih prijeći; od stanovnika Džennete će oni biti, istinito obećanje, koje im je dano, Mi ćemo ispuniti."/16/

U naprijed navedenim ajetima ove sure, Allah Uzvišeni spominje tevhid - ispravno vjerovanje, i ihlas - istinsko robovanje samo Njemu, da bi odmah iza toga vezivao oporuku o roditeljima. Spominjanje ova dva dijela u istom slijedu u Kur`anu se opetuje na više mjesta:

"Gospodar tvoj zapovijeda da se samo Njemu pokoravate, i da roditeljima dobročinstvo činite." /17:23/ Tako Allah Uzvišeni i ovdje kaže: ***"Čovjeka smo zadužili da roditeljima svojim čini dobro"***, tj. naredili smo mu dobročinstvo i nježnost prema njima.

"...majka ga njegova tegobno nosi", tj. radi njega, za vrijeme trudnoće, trpi teškoće, i umor, kao i osjećaj prohtjeva za jelima, neugodnosti, teret, malaksalost, i slične popratne pojave trudnoće... ***"i tegobno ga rađa"***, tj. uz teške porođajne bolove.

"A njegovo nošenje i dojenje trideset je mjeseci." Alija, r.a., ovim je ajetom i ajetom poglavlja Lukman:

"A njegovo je dojenje u toku dvije godine" /31:14/, kao i riječima Uzvišenog:

"Majke neka doje djecu svoju pune dvije godine, onima koji žele da dojenje potpuno bude"/2:233/, dokazao da je najmanje vrijeme trudnoće šest mjeseci. Ovo je potpuno ispravan i jak zaključak, u čemu je Aliju, r.a., podržao Osman, r.a., te određena skupina ashaba, r.a. Kaže Muhammed ibn Ishak ibn Jesar, prenoseći od Ma`mera ibn Abdullaha el-Džuhenija, da je rekao: "Oženio se jedan čovjek od nas ženom iz porodice Džuhejna, koja mu rodi dijete kad su u braku navršili tačno šest mjeseci. Muž se uputi Osmanu, r.a., i to mu saopći. Osman naredi da se žena dovede. Kad se porodilja poče spremati, sestra joj zaplaka, a ona je upita: 'Zašto plačeš? Tako mi Allaha, niko od Allahovih stvorenja osim njega nije se sastao sa mnom, pa nek Uzvišeni Allah presudi sa mnom kako On hoće.' Pošto je dovedoše Osmanu, r.a., on naredi da je kamenuju. Kad to ču Alija, r.a., dođe Osmanu te reče: 'Šta to radiš?' 'Rodila je nakon šest mjeseci braka, a zar je to moguće?', reče Osman. Alija, r.a., tad ga upita: 'Zar ne učiš Kur`an?' A on odgovori: 'Učim, svakako.' Na to Alija reče: 'Zar nisi čuo da Allah Uzvišeni kaže: ***'A njegovo nošenje i dojenje trideset je' mjeseci /46:15/***, i kaže: ***'Pune dvije godine'" /2:233/.*** Tako nalazimo da je za vrijeme trudnoće ostalo samo šest mjeseci. "Tada Osman, r.a., reče: 'Nisam bio tako oštrouman, dovedite mi tu ženu.' Kad su joj prišli, presuda je bila izvršena, a Ma`amer kaže: 'Tako mi Allaha, ni vrana vrani, ni jaje jajetu, ne liči više jedno drugom, kao što je ovo dijete ličilo svome ocu.' Kad otac dijete vidje rekao je: 'Tako mi Allaha, ne sumnjam da je ovo moj sin.'" Prenosilac kaže da je Allah stavio ovog čovjeka na velike muke, tako što je zadobio otvorenu ranu na licu koja ga je patila i morila, dok nije umro. Ovo prenosi Ibn Ebi-Hatim. Kaže ibn Ebi-Hatim, prenoseći od Ibn-Abbasa, r.a., da je rekao: "Ako žena rodi nakon devet mjeseci trudnoće, da bi upotpunila dojenje, dovoljno je da doji dijete dvadeset i jedan mjesec. Ako rodi sa sedam mjeseci, za potpuno dojenje potrebno je dvadeset i tri mjeseca. A ako rodi dijete nakon šest mjeseci trudnoće, dojit će ga dvije pune godine. Jer, Allah Uzvišeni veli:

"A njegovo nošenje i dojenje trideset je mjeseci. Pa kad zrelost svoju dostigne", tj. kad osnaži, momak, te zreo čovjek postane, ***"i kad dostigne četrdeset godina"***, tj. njegov razum dostigne kulminaciju i upotpuni shvatanja.

Prenosi El-hafiz Ebu-Ja`la el-Mevsili od Osmana, r.a., koji prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao: /132/ "Kada iskreni rob, musliman, doživi četrdeset godina, Allah mu olakša obračun. Kad doživi šezdeset godina, Allah mu Uzvišeni dadne (opskrbi ga) da se stalno obraća Njemu. Kad doživi sedamdeset godina, zavole ga stanovnici neba. Kad doživi osamdesetu godinu, Uzvišeni Allah učvrsti njegova dobra, a pobriše ružna djela. Kad doživi devedesetu godinu, oprosti mu Allah sve što je prošlo od njegovih grijeha i ono što predstoji, opskrbi ga zagovorništvom za članove svoje porodice, a na nebesima napiše: "Sluga (zarobljenik) Allahov, na Zemlji Njegovoj." ***"...on***

rekne: 'Gospodaru moj, uputi me'", tj. nadahni me,

"da ti zahvalim na Tvojoj blagodati, a koju si darovao meni i roditeljima mojim, i da dobro radim, kojim si zadovoljan Ti", tj. u budućnosti.[2]

"I potomstvo moje Ti učini dobrim!", tj. djecu moju i njihov porod,

"Ja se Tebi, doista, kajem, i ja sam musliman (predan Tebi)." Ovo je uputa svakom ko dospije u dob od četrdeset godina, da obnovi tevbu Uzvišenom Allahu i da se pravim putem čvrsto opredijeli. Zatim Allah Uzvišeni veli:

"To su oni od kojih ćemo Mi dobra djela koja su radili primiti, a preko ružnih postupaka njihovih prijeći, od stanovnika Dženneta će oni biti", tj. to su oni opisani kao što smo i naveli; koji se Allahu kaju i Njemu se obraćaju svjesni svojih propusta, kajući se i tražeći oprost. To su oni od kojih ćemo primiti najljepše što radiše, a preko ružnih postupaka prijeći. Bit će im oprošteno puno toga što zgriješiše, a primljeno od njih i malo dobra što ga uradiše.Ući će sa skupinom koja u Džennet bude ulazila, kao što je i obećao Allah za one koji se kaju: ***"Istinito ćemo im obećanje koje im je dano ispuniti."*** Prenosi Ibn-Džerir od Ibn-Abbasa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prenoseći od meleka Džebraila, a.s., rekao: /133/ "Doći će se sa dobrim i lošim djelima, te će se jedna s drugima poravnavati. Kod koga bar jedno dobro djelo pretegne, Allah će ga Uzvišeni uvesti u prostranstva Dženneta."

وَٱلَّذِى قَالَ لِوَٰلِدَيْهِ أُفٍّ لَّكُمَآ
أَتَعِدَانِنِىٓ أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ ٱلْقُرُونُ مِن قَبْلِى وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ ٱللَّهَ
وَيْلَكَ ءَامِنْ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾
أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ فِىٓ أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْجِنِّ

وَٱلْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿١٨﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۚ وَلِيُوَفِّيَهُمْ
أَعْمَٰلَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ
أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَٰتِكُمْ فِى حَيَاتِكُمُ ٱلدُّنْيَا وَٱسْتَمْتَعْتُم بِهَا ۖ فَٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ
عَذَابَ ٱلْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ
تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾

"A onaj koji roditeljima svojim kaže: 'Uh vama, što mi prijetite da ću biti oživljen kad su prije mene toliki narodi nestali!' A njih dvoje Allahu zapomažući zbore: 'Teško tebi, vjeruj! Allahovo obećanje doista je istina!' A on odgovara: 'To su izmišljotine naroda drevnih!'" /17/ "To su oni nad kojima treba da se ispuni Riječ rečena o ummetima: džinovima i ljudima koji su prije njih bili i nestali, oni su, zaista, gubitnici."/18/ "Za sve će biti posebni stepeni, prema tome kako su radili; da ih nagradi ili kazni za djela njihova, nepravda im se neće učiniti."/19/ "A na Dan kad budu oni koji nisu vjerovali Vatri izloženi, reći će se: 'Vi ste u svom životu na Zemlji sve svoje naslade iskoristili i u njima uživali, a danas sramnom patnjom bit ćete kažnjeni zato što ste se na Zemlji, bez ikakva osnova, oholo ponašali i što ste griješili."/20/

Allah Uzvišeni kaže: ***"A onaj koji roditeljima svojim kaže: 'Uh.'"*** Nakon što Uzvišeni Allah spominje stanje onih što čine dovu za svoje roditelje i što im čine dobročinstvo, te šta će kod Allaha zbog toga imati kao nagradu i spas, nastavlja govor o stanju nesretnika što su roditeljima svojim bili neposlušni. Ovaj ajet odnosi se na svakog koji svojim roditeljima bude ovako odgovarao. Nema nikakvog osnova za tvrdnju da se odnosi na jednog od sinova Ebu-Bekra es-Sidika. Sve su izjave po tom osnovu nepouzdane. Odnosi se na svakog ko svojim roditeljima nije pokoran i koji istinu smatra lažima. Sahih predanjem koje u svom rivajetu prenose El-Buhari, En-Nesai i Ibn Ebi-Hatim, skidaju se sve potvore sa Abdur-Rahmana ibn Ebi-Bekra. Ovo smo napomenuli da bi otklonili svaku smutnju s tim u vezi. Allah Uzvišeni kaže: ***"što mi prijetite da ću biti oživljen"***, tj. oživljen poslije smrti...!

"kad su prije mene toliki narodi bili i nestali", tj. prošlo je mnogo naroda, a niko od njih nije se vratio da o tome nešto kaže, ***"A njih dvoje Allahu zapomažući zbore"***, tj. mole Allaha za svoje dijete da ga uputi i djetetu govore:

"teško tebi, vjeruj! Allahovo obećanje doista je istina!" A Allah Uzvišeni veli:

[2] Neće Allah primiti djelo, niti će biti s njim zadovoljan, osim ako je urađeno iskreno u ime Njega, skladno Njegovim propisima. Prema tome, ako neko djelo bude učinjeno radi ljudskog zadovoljstva, i ako je u svojoj osnovi dobro, neće ga Allah primiti, niti s njim biti zadovoljan. Ponekad neko radi neko djelo kojim iskreno želi Allahovo zadovoljstvo, međutim, ono je u osnovi novotarija i nije u skladu s Allahovim propisima, njega, također Allah, neće primiti, niti sa njim biti zadovoljan. Ali ako bude iskreno, radi Allaha Uzvišenog i Njegove počasti, te u skladu s Njegovom Knjigom i sunnetom Njegova Poslanika, s.a.v.s., tek tad je to pravi dobri posao koji Allah prima, kojim je zadovoljan i kojeg će nagraditi višestruko uz Svoje počasti. Ako se ustraje u ovom poslu, upotpuni se zahvala na blagodatima. Potpuna je zahvala, dakle, pokornost Allahu u onome što je naređio: "Ti idi pravim putem kao što ti je naređeno." /11:112/ Allahu naš, udalji nas od posla s kojim nisi zadovoljan i učvrsti nas na Pravom putu.

"To su oni nad kojima treba da se ispuni Riječ rečena o ummetima, džinima i ljudima koji su prije njih bili i nestali, jer - oni su, zaista, gubitnici." Oni su se pridružili skupini njima sličnih, po postupcima istim, nevjernicima koji će izgubiti (upropastiti) sebe i svoju porodicu na Sudnjem danu. Ovaj ajet potkrepljuje tvrdnju što smo je naveli da se riječi Uzvišenog:

"A onaj koji roditeljima svojim kaže: "Uh", imaju shvatiti općenito, odnose se na svakog ko je roditeljima nepokoran i niječe istinu. Allah Uzvišeni dalje kaže: ***"za sve će biti posebni stepeni, prema tome kako su radili"***, tj. svako će dobiti kaznu prema težini grijeha,

"da ih nagradi iii kazni za djela njihova, nepravda im se neće učiniti", tj. neće nepravedno biti osuđeni ni koliko teži i jedan trun ili još manje. A Allah Uzvišeni kaže:

"A na Dan kad budu oni koji nisu vjerovali Vatri izloženi, reći će se: 'Vi ste u svom životu na Zemiji sve svoje naslade iskoristili.'" To će im biti rečeno riječima prkosa i prijetnje,

"a danas sramnom patnjom bit ćete kažnjeni zato što ste se na Zemiji, bez ikakva razloga, oholo ponašali i što ste griješili." Allah ih je kaznio onim što odgovara njihovim postupcima. Kao što su oni sebe odvraćali i iz oholosti nisu htjeli Istinu slijediti, već se odavali zabludi i griješenju, tako ih sad Allah Uzvišeni sramnom patnjom kažnjava; u zaborav su bačeni, potpuno poniženi i bolnim patnjama izloženi. Ove su patnje stepenovane prema težini, jadu i žalosti. Neka Uzvišeni Allah nas i vjernike Allahove udalji od toga.

* وَٱذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُۥ بِٱلْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ
ٱلنُّذُرُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦٓ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ
عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٢١﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ ءَالِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا
تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٢﴾ قَالَ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَأُبَلِّغُكُم
مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦ وَلَٰكِنِّىٓ أَرَىٰكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا
مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا۟ هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا ۚ بَلْ هُوَ مَا ٱسْتَعْجَلْتُم بِهِۦ ۖ
رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ تُدَمِّرُ كُلَّ شَىْءٍۭ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا۟ لَا يُرَىٰٓ
إِلَّا مَسَٰكِنُهُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾

"I spomeni brata Adovog, kad je narod svoj u Ahkafu opominjao - a bilo je i prije njega i poslije njega opominjatelja: ne obožavajte nikoga osim Allaha! Ja se bojim za vas kazne na Velikom danu!" /21/ "Oni su odgovarali: 'Zar si nama došao da nas od božanstava naših odvratiš? Pa daj nam ono čime nam prijetiš, ako istinu govoriš!'"/22/ "On reče: 'Znanje o tome u Allaha je! A ja vam dostavljam ono s čime sam poslan, ali ja, doista, vidim da ste vi narod u neznanju ogrezao.'" /23/ " Pa kad su je vidjeli u vidu obiaka na obzorju, koji se prema dolinama njihovim kretao, povikaše: 'Ovaj nam obiak kišu donosi!' - Ne, to je ono što ste požurivali: vjetar koji vam bolnu patnju nosi", /24/ "koji, odredbom Gospodara svoga, sve ruši. I ujutro su se vidjele samo nastambe njihove; tako Mi kažnjavamo narod zločinački."/25/

Uzvišeni Allah tješeći Svoga vjerovjesnika, s.a.v.s., raskrinkava sve laži njegovog naroda, na njega izrečene i kaže: ***"I spomeni brata Adovog."*** To je Hud, a.s., kojeg je Allah poslao davnom narodu Ad, koji su nastanjivali predjele Ahkaf. To su pjeskovita brda Hadrameta, što se uzdižu pored morske obale. Allah Uzvišeni kaže:

"a bilo je i prije njega i poslije njega opominjatelja", tj. slati su Allahovi poslanici narodima naseljа što su okruživala Ad. Oni su donosili objave i opominjali ljude:

"Ne obožavajte nikoga osim Allaha! Ja se bojim za vas kazne na Velikom danu!" Ovo su bile riječi Huda, a.s.; narod mu je njegov odgovarao:

"Zar si nama došao da nas od božanstava naših odvratiš", tj. glagol znači, tj. da nas spriječiš i odvratiš:

"Neka se, eto, ostvare prijetnje tvoje, ako istinu govoriš!" Požurivali su Allahovu kaznu i Njegovu srdžbu, uvjereni da ih to ne može snaći. Kao što Allah Uzvišeni kaže:

"Požuruju ga oni koji u nj ne vjeruju." /42:18/ "On reče: 'Znanje (o tome) u Allaha je!'", tj. On je o vama najbolje obaviješten, te zna da li zaslužujete da sa kaznom požuri. A ja samo dostavljam ono s čime sam poslan,

"ali ja doista vidim da ste vi narod u neznanju ogrezao", tj. ne razumijete i ne shvatate. Allah Uzvišeni kaže:

"Pa kad su je vidjeli na obzorju u vidu obiaka koji se prema dolinama njihovim kretao", tj. kad vidješe kaznu kako im se približava, pomisliše da je to povjetarac kao prethodnica kiše, te se obradovaše. A vladala je suša, te im je kiša bila itekako potrebna. Allah Uzvišeni kaže:

"ne, to je ono što ste požurivali, vjetar koji vam bolnu patnju nosi", tj. to je ona kazna o kojoj rekoste: 'Pa daj ono čime nam prijetiš, ako istinu govoriš!'" ***"...ruši"***, tj. uništava ***"sve"***, sve u njihovom naselju

"odredbom Gospodara svoga", tj. dopuštenjem Njegovim, kao što Uzvišeni kaže:

"pored čega god je prošao, ništa nije poštedio, sve je u gnjilež pretvorio" /51:42/, tj. sve odjednom posta truhlo. Zato Uzvišeni kaže:

"I ujutro su se vidjele samo nastambe njihove", tj. nestadoše do zadnjeg,

"tako Mi kažnjavamo narod zločinački", tj. ovo je presuda Naša bila nad onima koji u laž ugoniše Naše poslanike i radiše suprotno Našim naredbama. Prenosi Imam Ahmed od Aiša, r.a., da je rekla: /134/ "Nikad nisam vidjela Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da se smijao do te mjere da bi otvarao usta kako bi mu se vidjela resica na ždrijelu. On bi se uvijek smiješio." Te dalje veli: "A kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., primijetio oblake ili vjetar, to bi mu se odražavalo na njegovom licu." Upitala ga je: "O Allahov Poslaniče, zaista se ljudi obraduju kad vide oblake na nebu, jer očekuju da donesu kišu, a zapazila sam da ti se lice namršti kad god primijetiš oblak?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "O Aiša, ko mi jamči da u oblaku nije kazna. Jedan cijeli narod je kažnjen vjetrom. Primijetili su kaznu kako im se približava, ali su rekli: 'Ovaj nam oblak donosi kišu!'" Prenosi Muslim u svom Sahihu od Aiše, r.a., da je rekla: /135/ "Kada bi zapuhao jaki vjetar Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio bi dovu: 'Allahu moj, podari mi dobrotu njegovu, dobro što je u njemu i dobro u onome što sa njim šalješ. A zaštiti me od zla njegovog, zla što je u njemu i zla u onome što sa njim šalješ.'" Ona dalje kaže, r.a.: "Kada bi se naoblačilo nebo, promijenio bi boju lica, izlazio bi i ulazio, te odlazio i dolazio. A kad kiša padne, razveselio bi se. Primijetivši te njegove postupke, upitala ga je Aiša, r.a., o tome, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori joj: 'O Aiša, možda je to ono o čemu je govorio narod Ad.'"

"Pa kad su je vidjeli na obzorju u vidu oblaka, koji se prema dolinama njihovim kretao, povikaše: ovaj nam oblak kišu donosi!" O tome kako je stradao narod Ad bilo je govora u prethodnim poglavljima El-Earaf i Hud.

وَلَقَدْ مَكَّنَّٰهُمْ فِيمَآ
إِن مَّكَّنَّٰكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَٰرًا وَأَفْـِٔدَةً فَمَآ أَغْنَىٰ
عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَآ أَبْصَٰرُهُمْ وَلَآ أَفْـِٔدَتُهُم مِّن شَىْءٍ إِذْ كَانُوا۟
يَجْحَدُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٢٦﴾
وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْقُرَىٰ وَصَرَّفْنَا ٱلْـَٔايَٰتِ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ قُرْبَانًا ءَالِهَةً ۖ
بَلْ ضَلُّوا۟ عَنْهُمْ ۚ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

"Njima smo dali mogućnosti koje vama nismo dali: i sluh i vid i razum smo im dali, ali im ni sluh njihov ni vid njihov ni razum njihov nisu ni od kakve koristi bili, jer su Allahove znake poricali - i sa svih strana okružilo ih je ono čemu su se ismijavali."/26/ " A naselja oko vas smo uništili, i objasnili smo im bili na razne načine dokaze, ne bi li se pokajali."/27/ "A zašto im nisu pomogli oni koje su, pored Allaha, prihvatili da im budu posrednici i bogovi? Ali, njih nije bilo. A to je bila njihova laž i ono što su izmišljali."/28/

Uzvišeni Allah kaže kako je nekim prošlim narodima, koji su bili na ovom svijetu, dao velike mogućnosti; u imecima i potomstvu, te ih je opskrbio bogatstvima većim nego što ih je vama dao. Čak vi se sa njima ni izbliza ne možete poreditи:

"I sluh i vid i razum smo im dali, ali im ni sluh njihov ni vid njihov ni razum njihov nisu ni od kakve koristi bili, jer su Allahove dokaze poricali - i sa svih strana ih je okružilo ono čemu su se ismijavali", tj. postadoše okruženi onom istom kaznom koju su poricali i za koju misliše da ih nikad neće snaći. Ovo je upozorenje mušricima, njima se Kur'an i obraća ovim govorom; ako se budu ponašali kao ti prošli narodi, snaći će ih ono što je i njih snašlo - patnja na oba svijeta.

Allah Uzvišeni kaže: ***"A naselja oko vas smo uništili"***, tj. - o stanovnici Meke, uništeni su narodi koji su u laž utjerivali poslanike, a koji su graničili s vama sa svih strana. Kao što su: Ad na brdima Ahkaf u području Hadrameta, Semud, koji se prostirao od njih do Šama, narod Sebe u Jemenu, Medjen na njihovom putu prema Gazi, zatim Lutov narod, koji je nastanjivao područja oko jezera pored koga su vodili njihovi putevi. Allah Uzvišeni veli: ***"i objasnili smo im bili na razne načine dokaze"***, tj. pojasnili smo ih,

"ne bi li se pokajali. A zašto im nisu pomogli oni koje su, pored Allaha, prihvatali da im budu posrednici i bogovi?" Dakle, jesu li im pomogli kad su njihovu pomoć najviše trebali?

"...ali, njih nije bilo", tj. otišli su od njih kad su ih najviše trebali,

"A to je bila njihova laž."

"I ono što su izmišljali", zato što su ih smatrali božanstvima. Izgubiše svako povjerenje u svoja božanstva i vidješe da su na velikom gubitku, zato što se u njih uzdaše, a Allah najbolje zna.

وَإِذْ صَرَفْنَآ
إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوٓا۟ أَنصِتُوا۟
فَلَمَّا قُضِىَ وَلَّوْا۟ إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ ﴿٢٩﴾ قَالُوا۟ يَٰقَوْمَنَآ إِنَّا سَمِعْنَا
كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ
وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٠﴾ يَٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا۟ دَاعِىَ ٱللَّهِ وَءَامِنُوا۟ بِهِۦ يَغْفِرْ لَكُم
مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِىَ ٱللَّهِ فَلَيْسَ
بِمُعْجِزٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ
مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾

"Kada ti posiasmo nekoliko džinova da Kur'an slušaju, kada dođoše da ga čuju, oni rekoše: 'Šutite i slušajte!' A kad se završi, vratiše se narodu svome da opominju."/29/ "'O narode naš' - govorili su - 'mi smo slušali Knjigu koja se poslije Musaa objavljuje, koja potvrđuje da su istinite i one prije nje, i koja ka Istini na Pravi put upućuje.'"/30/ "O narode naš, odazovite se Allahovu glasniku i vjerujte u Allaha, On će vam neke grijehe vaše oprostiti i od patnje vas neizdrživе zaštititi!"/31/ "A oni koji se ne odazovu Allahovu glasniku, takvi Mu na Zemlji neće umaći i mimo Njega neće zaštitnika naći. Oni su u velikoj zabludi."/32/

Prenosi imam Ahmed od Ez-Zubeira:/136/:

"Kada ti posiasmo nekoliko džinova da Kur'an slušaju", da je rekao da se desilo u mjestu Nahla, kad je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao zadnji noćni namaz (sabah). ***"Oni su se u gomilama oko njega tiskati stali."*** Sufjan veli: "Lijepili su se jedan uz drugoga i bili poput vune ispripletane." Prenosi poznati imam Imam Ebu-Bekr el-Bejheki u svome djelu "Delailul-Nubuvve" od Ibn-Abbasa, r.a., da je rekao: /137/ "Nije Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio pred džinima, niti ih je vidio. Upustio se Allahov Poslanik, s.a.v.s., sa skupinom ashaba prema trgu Ukkaz. Tada se dogodilo da je postavljena prepreka između šejtana i vijesti koje se očituju na nebesima. Šejtani bijahu gađani svjetlicama, te se povratiše narodu svome. A narod ih upita: "Šta se dogodilo?" Odgovoriše: "Postavljena je prepreka između nas i vijesti na nebesima, i gađani smo svjetlicama." Rekoše: "To što ste spriječeni da slušate vjesti sa nebesa znači da se nešto krupno dogodilo, razidite se prema istoku i zapadu Zemlje, i potražite šta je to što se ispriječilo između vas i nebesa." Raziđoše se i počeše pretraživati zemaljski istok i zapad sa namjerom da nađu prepreku koja onemogućava slušanje vijesti sa neba. Tako se uputila grupa prema Tihamu i dospjela do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji je na putu prema pijaci Ukkaz u dolini Nahla klanjao sabah sa svojim ashabima. Kad čuše kako se Kur'an uči, osluhnuše bolje i rekoše: "Tako nam Allaha, evo šta je prepreka između nas i vijesti sa neba." Poslije toga društvo džinova vratilo se svome narodu

"i rekło: 'Mi smo, doista, slušali Kur'an, koji izaziva divljenje, koji na Pravi put upućuje, i Mi smo u nj povjerovali i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati.'" /72:2,3/ Potom je Allah Uzvišeni objavio Svome Vjerovjesniku, s.a.v.s.:

"Reci: Meni je objavljeno da je nekoliko džina prisluškivalo" /72:1/, i bi mu objavljen govor džina. Prenosi El-Buhari od Museddeda sličnim rivajetom, Muslim prenosi od Šejbana ibn Feruha od Ebu-Avane, Et-Tirmizi i En-Nesai prenose u poglavlju Et-Tefsir od Ebu-Avane. Prenosi Ebu-Bekr ibn Ebi-Šejbe od Abdullaha ibn Mesuda, r.a., da je rekao: /138/ "Pristupili su Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., dok je učio Kur'an u dolini Nahla. Kad su ga čuli, rekoše: 'Šutite!' Bilo ih je devet, a jedan se zvao Zevbe'a. Potom je Uzvišeni Allah objavio:

"Kada ti posiasmo nekoliko džina da Kur'an slušaju, kad dođoše da ga čuju, oni rekoše: 'Šutite i slušajte.' A kad se završi, vratiše se narodu svome da opominju - *sve do riječi:* ***...velikoj zabludi." /46:29,32/*** Ovo predanje, zajedno sa rivajetom Ibn- Abbasa, r.a., ukazuje da Allahov Poslanik, s.a.v.s., ovoga puta nije osjetio prisustvo džina. Oni su slušali Poslanikovo, s.a.v.s., učenje, a potom se vratili svome narodu. Nakon toga su slali izaslanike ispred njihovih naroda u više navrata. O ovome će biti ponovno riječi kad bude za to bila prilika. Hafiz El-Bejheki kaže: "Ovo o čemu govori Ibn-Abbas, r.a., odnosi se na prvi slučaj kad su džini slušali Poslanikovo, s.a.v.s., učenje Kur'ana, kad su prvi put saznali da je on Allahov Poslanik. Tada Vjerovjesnik nije učio Kur'an njima, niti ih je vidio. Poslije toga došao je izaslanik džina, te je Allahov Poslanik, s.a.v.s., imao poseban susret sa džinima, učio ih je Kur'anu i pozivao Allahu Uzvišenom, kao što to prenosi Abdullah ibn Mes'ud, r.a.

Prenosi Imam Ahmed od Alkame, koji kaže: /139/ "Pitao sam Abdullaha ibn Mes'uda, r.a.: 'Je li neko od vas bio u društvu sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., one noći kad je imao sastanak sa džinima?' A on odgovori: 'Nije niko od nas bio u društvu sa njim, međutim, znali smo da te noći nije bio u Meki, te smo se pitali da ga neko nije ubio, gdje li se skriva, šta je sa njim?...' Te kaže: 'Bili smo se uplašili i cijelu noć u teškim brigama proveli. Kad se približilo jutro', ili je rekao: 'u svitanje, odjednom primijetismo kako nam se približava iz pravca Hire.' Rekli smo: 'O Allahov Poslaniče!' Te mu spomenuše stanje koje ih je bilo snašlo u njegovoj odsutnosti, a on reče: 'Došao mi je izaslanik džina, te sam im otišao i učio Kur'an.' Zatim je krenuo i pokazao nam njihove tragove i ostatke vatre. Dalje kaže - da je Eš-Ša'bi rekao: 'Tražili su od

njega hranu!' A Amir kaže: 'Tražili su od njega hranu u Meki'; radilo se o džinima Arapskog poluotoka. Zatim je rekao Allahov Poslanik: 'Svaka kost, kost nad kojom je spomenuto Allahovo ime, koja vam dođe do ruke, najbogatija je mesom, a svaki brabonjak ili balega ostatak su hrane vaših životinja.' A potom reče: 'Nemojte se time čistiti poslije nužde, jer to je hrana vaše braće džina.'" Prenosi Muslim u Sahihu.

U drugoj se varijanti kazivanja o ovom događaju kaže da je Ibn-Mes`ud bio zajedno sa Božijim Poslanikom, s.a.v.s., u noći kad se susreo sa džinima. Prenosi Ibn-Džerir, Allah mu se smilovao, od Ebu-Osmana ibn Šejba el-Hazaija, koji je bio iz Šama, da je rekao: "Uistinu je Abdullah ibn Mes`ud rekao: - Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., svojim ashabima dok je bio u Meki: /140/ 'Ako neko od nas želi da večeras prisustvovati susretu sa džinima neka to učini.' "Niko od ashaba osim mene nije bio prisutan. Uputili smo se dok nismo stigli na kraj Meke, Allahov Poslanik nogom je povukao liniju po zemlji i naredio mi da sjednem na nju. On se još udaljio i stao, počeo učiti Kur`an. Okružile su ga brojne siluete, tako da ga uskoro nisam mogao vidjeti niti čuti njegov glas. Poslije se počeše razilaziti, kao što se oblaci kidaju, dok ne osta tek mala skupina. Sve je bilo završeno u svanuće. Tada se Božiji Poslanik, s.a.v.s., malo udalji da izvrši nuždu, a onda dođe i reče mi: 'Šta je sa skupinom džina?' Ja rekoh: 'Ovo su oni, o Allahov Poslaniče!', a on im dade kosti i balegu kao hranu. Potom je zabranio da se čisti hranom džina." (Iz navedenih hadisa da se razumjeti da je skupina džina slušala Allahova Poslanika, s.a.v.s., u prilici kad on to nije znao. Zatim ga je Uzvišeni Allah obavijestio o tome. Potom se razjašnjava hadisom, koji prenosi Alkama, te hadisom Osmana ibn Šejbe el-Hazaia, a oba ova hadisa prenosi Ibn-Mes`ud, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., išao džinima s jasnom namjerom; učio im Kur`an i pozivao ih u vjeru Uzvišenog Allaha. Ibn-Mesud je bio sa njim, ali ga je ostavio podalje od sebe da sjedi iza linije koju je povukao, s.a.v.s., i naredio mu da je ne smije prijeći. Bilo je to iz bojazni da ga džini ne spopadnu. Ovo je bilo u Meki, a što se tiče susreta u dolini Nahla, to su bili džini Nineve. A džini sa kojima se susreo u dijelu Meke zvanom El-Hadžun, to su džini Nesibejn. Dakle, rivajet od Ibn-Abbasa koji niječe susret, s.a.v.s., sa džinima, govori da su se džini sakupili u njegovoj blizini i slušali učenje Kur`ana, a da Poslanik, s.a.v.s., to nije znao. Od njega, s.a.v.s., također se navodi da se sastao sa njima, kao što to od njega i prenosi Ibn-Džerir.

U povodu ajeta sure "El-Džinn":

"kada ti poslasmo nekoliko džina", kako kaže: "Bilo ih je sedam članova Nasibejn. Allahov Poslanik, s.a.v.s., imenovao ih je izaslanicima u njihovom narodu. Ovo upućuje na to da Ibn-Abbas, r.a., prenosi dva kazivanja; negacije i potvrde. Postoji mimoilaženje o broju džina u izaslanstvu koje je došlo Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. U dolini Nahla bilo ih je ukupno devet, drugi kažu petnaest, treći - bilo ih je tri stotine, dok neki kažu bilo ih je dvanaest hiljada. Ova razlika u broju upućuje da se dolazak džina Poslaniku, s.a.v.s., u skupinama desio više puta. Također je skupina džina dolazila Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., u Medinu. Kao što se govor o tome prenosi od Ibn-Mes'uda i Ez-Zubejra ibn el-Avvama. Ali, u rivajetu Ibn-Mes'uda nalazi se prenosilac označen kao "medžhul" - nepoznat, a u rivajetu Ez-Zubejra ibn el-Avvama, čovjek po imenu Bekijje ibn el-Velid, označen kao "mudellis." Ovo nas je navelo na to da izvršimo selekciju hadisa. Izabrali smo navedene hadise iz kojih se može razumjeti ono što se htjelo reći, iz razloga što smo željeli sažeti govor, izbjegavajući onaj njegov dio čiji spomen nema veće bitnosti u navodima o džinima, koje je uvrstio Ibn-Kesir u svom Tefsiru, neka mu se Allah smiluje).[3] Allah Uzvišeni veli:

"Kada ti poslasmo nekoliko džina", tj. skupina

"da Kur'an slušaju, kada dođoše da ga čuju, oni rekoše: 'Šutite i slušajte!'" Ovo ukazuje na etiku njihovog ponašanja. Prenosi Hafiz el-Bejheki od Džabira ibn Abdullaha, r.a., da je rekao: /41/ "Učio je Allahov Poslanik, s.a.v.s., suru "Er-Rahman"; a kad je završio reče: 'Zašto ste zašutjeli? Džini imaju ljepše reakcije od vas. Svaki put kad sam im proučio ajet:

'pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!' /55:13/, oni su rekli: 'Ne poričemo ni jednu blagodat ni dokaz; Gospodaru naš, neka je Tebi hvala.'" Prenosi El-Tirmizi.

Allah Uzvišeni veli:

"a kad se završi", poput govora Uzvišenog: ***"a kad se namaz obavi" /63:10/***, tj. završi, ***"vratiše se narodu svome da opominju."*** Da opominju na ono što od Kur`ana slušaše, iz usta Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Kao što Uzvišeni Allah veli:

"da se upute u vjerske nauke i neka opominju narod svoj kad mu se vrate da bi se Allaha pobojali" /9:122/. Ovaj se ajet uzima kao dokaz toga da kod džina postoje samo opominjači, dok nema poslanika - vjerovjesnika. Nema nikakve sumnje u to da Uzvišeni Allah nije slao poslanika džina. Kao što Allah Uzvišeni veli:

"A mi smo i prije tebe samo ljude slali, građane kojima smo objave objavljivali" /12:109/. A što se tiče Allahovih, dž.š., riječi:

"O skupino džina i ljudi, zar vam iz redova vas samih poslanici nisu dolazili" /6:130/, one se odnose na obje vrste, a osnova je na jednoj, a to je u ovom slučaju na ljudskoj vrsti, kao što Uzvišeni Allah kaže:

"iz njih se vadi biser i merdžan", tj. jednog od njih. Potom Uzvišeni Allah obrazlaže kako je slijedila opomena džina svome narodu i kaže:

"O narode naš" - govorili su - "mi smo slušali Knjigu koja se poslije Musaa objavljuje." Nisu spomenuli Isaa, a.s., zato što je Isau, a.s., objavljen

[3] Sve što je navedeno između dvije zagrade moj je govor, a ne govor komentatora, neka mu se Uzvišeni Allah smiluje.

Indžil, u kojem su upute i mudrosti, i vrlo malo naredbi i zabrana, jer je on ustvari samo dopuna za propise Tevrata, odnosno, njegova je osnova Tevrat. Zato su džini rekli:

"Knjigu koja se poslije Musaa objavljuje." ***"Koja potvrđuje da su istinite i one prije nje."*** Znači, knjige koje su objavljene poslanicima prije Kur'ana. Allah Uzvišeni kaže: ***"koja ka Istini upućuje"***, tj. u vjerovanju i vijestima, ***"i na Pravi put"*** u postupcima, jer Kur'an sadrži dvije stvari: vijesti i zahtjeve. Njegove su vijesti istina, a njegovo je traženje pravda. Allah Uzvišeni veli:

"riječi Gospodara tvoga vrhunac su istine i pravde" /6:115/, zato Allah Uzvišeni džinima dalje kaže:

"O narode naš, odazovite se Allahovu glasniku." Ovo je dio govora što su govorili izaslanici džina nakon susreta sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., iz kojih se jasno vidi da je Uzvišeni Allah poslao Muhammeda, s.a.v.s., kao Svoga poslanika džinima i ljudima. Dakle, Poslanik je i džine pozivao u Allahovu vjeru, učio im Kur'an poput sure "Er-Rahman." U toj se suri oslovljavaju dvije vrste Allahovih stvorenja - džini i ljudi. I jedni i drugi se zadužuju obavezama, i jednim se i drugim obećava nagrada, ali i prijeti kaznom. Stoga veli:

"Odazovite se Allahovu glasniku i vjerujte u njega." Potom Uzvišeni nastavlja:

"On će vam neke grijehove vaše oprostiti i vas od patnje nezdržive zaštititi." Ovim ajetom neki učenjaci dokazuju da vjernici džini neće ući u Džennet. I da je nagrada dobrim džinima to što će biti zaštićeni azaba Vatre na Sudnjem danu. Ovo je mišljenje podvrgnuto velikoj kritici. Tačno je da će vjernici džini, kao i vjernici ljudi, ući u Džennet. Ovo je stav velike skupine selefa - prvih učenjaka. Dokaz je za to:

"A za onoga koji se stajanja pred Gospodarom svojim bojao bit će dva perivoja - Dženneta - pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" /55:46-47/ Smilovao se Uzvišeni Allah ljudima i džinima da će i od jednih i od drugih, one koji dobro budu činili, nagraditi Džennetom. Ove su riječi džini sa zahvalnošću prihvatili i oduševili se više od ljudi, govoreći: "Ni jednu od Tvojih blagodati, Gospodaru naš mi ne niječemo, i neka je Tebi hvala!" Da im ovakva nagrada ne odgovara, On im je ne bi ni garantirao. Pošto će njihovi nevjernici biti odgovarajućom kaznom Džehennema kažnjeni, stoga će prvenstveno njihovi vjernici biti pripadajućom nagradom Dženneta nagrađeni. To je odraz dobročinstva. Ovakav stav potvrđuje većina kur'anskih ajeta, kao što je:

"Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili - dženetske bašče će prebivalište biti." /18:107/ Govoreći o džinima Uzvišeni dalje veli: ***"...a oni koji se ne odazovu Allahovu glasniku, takvi Mu na Zemlji neće moći umaći"***, jer je Allahova moć općenita, ona baš sve okružuje:

"I mimo Njega neće zaštitnika naći", tj. od Njega ih niko neće moći spasiti. ***"Oni su u velikoj zabludi."*** Ovaj je govor upozorenje i prijetnja, njima džini pozivaše svoj narod, budeći kod njih želju za dobrim ali i osjećaj straha od kazne za zlo. Veliki je broj njih upozorenje ispravno shvatio, te su dolazili Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., u velikim skupinama više puta, kao što je to naprijed i rečeno. Neka je hvala Allahu. Allah najbolje zna.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ
بِخَلْقِهِنَّ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ۚ بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَيَوْمَ
يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ ۖ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ
فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾ فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ
مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِل لَّهُمْ ۚ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا
إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ ۚ بَلَاغٌ ۚ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٣٥﴾

"Zar ne znaju da je Allah - Koji je nebesa i Zemlju stvorio i Koji nije, stvarajući ih, iznemogao - kadar oživiti mrtve? Jeste, On sve može."/33/ "A na Dan kad oni, koji nisu vjerovali, Vatri budu izloženi: 'Zar ovo nije istina?' , odgovorit će: 'Jest, Gospodara nam našeg!' 'E pa iskusite patnju' - reći će On - 'jer ste stalno poricali.'"/34/ "Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici i ne traži da im kazna što prije dođe! A onoga Dana kada dožive ono čime se prijeti, učinit će im se da su ostali samo jedan časak dana. Ovo je obznana! A zar će ko drugi biti uništen do narod grješnički!"/35/

Uzvišeni se Allah obraća onima što niječu proživljenje Sudnjeg dana, kako bi svako prisustvovao obećanom suđenju, te ih pita, zar ne znaju:

"da je Allah Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju, Koji se stvarajući ih nije iscrpio", tj. to Mu nije bilo teško, jer im je samo riječ uputio: ***"Budite!"***, i postadoše nebesa i bi Zemlja, bez ikakvog opiranja ili preinake. Naprotiv, pokorno, poslušno i strahopoštovanjem slaveći Njegovo Visočanstvo. Pa zar taj nije u mogućnosti mrtve oživiti?

"Jeste, On sve može."

Allah Uzvišeni nastavlja, prijeteći nevjernicima: ***"A na Dan kad oni koji nisu vjerovali Vatri budu izloženi: 'Zar ovo nije istina?'"*** Bit će im, dakle, rečeno: "Je li ovo sad istina? Ima li sad čarolije? Ili vam oči dobro ne vide?", ***"odgovrit će: 'Jest,***

Gospodara nam našeg'", tj. preostalo im je samo da priznaju.

*"'**E pa iskusite patnju' - reći će On - 'jer ste stalno poricali.**'"* Potom Uzvišeni naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da strpljivo podnosi to što ga njegov narod u laž utjeruje i laži izmišlja. *"**Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici**"* kada su ih narodi njihovi u laž ugonili. Najveći broj uleme kaže da su ulul-azm slijedeći poslanici: Nuh, Ibrahim, Musa, Isa i Muhammed, a.s. Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Masruka da je rekao: /142/ "Pričala mi je Aiša, r.a.: 'Provodio bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., dosta vremena posteći i svjesno se iznurujući glađu. A kad bi to potrajalo, rekao bi: 'O Aiša, uistinu, nije dunjaluk potreban Muhammedu i porodici Muhammedovoj. O Aiša, Allah je bio zadovoljan sa odabranim poslanicima samo zato što su strpljivo podnosili dunjalučke izazove koje su prezirali i koje su priželjkivali. Tako nije ni sa mnom zadovoljan osim da me obaveže obavezom kojom je i njih obavezao, pa je rekao: ***'Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici.'*** Zato ja, tako mi Allaha, trpim kao što su i oni trpjeli, a moć nad svim ima Allah', ***'i ne traži da im kazna što prije dođe!'***"

Kao što Uzvišeni veli:

*"**zato nevjernicima još vremena dadni; još koji trenutak ostavi.**"* Uzvišeni Allah veli:

*"**A onoga dana kad dožive ono čime se prijeti, učinit će im se da su ostali samo jedan časak dana**"*, kao što u drugom ajetu kaže:

*"**a njima će se učiniti onoga Dana kada ga dožive, da su samo jednu večer ili jedno jutro njezino ostali.**" **/79:46/***

*"**Ovo je obznana**"*, tj. ovaj je Kur'an obznana dovoljna. Te Uzvišeni zaključuje:

*"**a zar će ko drugi biti uništen do narod grješnički!**"* Ovo je Njegova, dž.š., pravda; neće kazniti, osim ko to zaslužuje, jer zločinac ima pravo na kaznu. A Allah najbolje zna.

47
MUHAMMED / MUHAMMED
OBJAVLJENA U MEDINI*, IMA 38 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ
كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِن رَّبِّهِمْ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ
اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ ﴿٣﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Allah će poništiti djela onih koji ne vjeruju i od puta Njegova odvraćaju."/1/"A onima koji vjeruju i dobra djela čine i vjeruju u ono što se objavljuje Muhammedu, a to je Istina od Gospodara njihova, On će preko hrđavih postupaka njihovih prijeći i prilike će njihove poboljšati."/2/" Zato što nevjernici slijede neistinu, a vjernici slijede Istinu od Gospodara svoga. Tako Allah navodi zbog ljudi primjere njihove."/3/

Allah Uzvišeni kaže: ***"oni koji ne vjeruju"*** u Allahove znakove ***"i odvraćaju"*** druge ljude ***"od Allahovog puta, Allah će poništiti njihova djela"***, tj. upropastit će ih, kao što Uzvišeni veli:

"I Mi ćemo pristupiti djelima njihovim koja su učinili, u prah i pepeo ih pretvorili." /25:23/ Potom Uzvišeni kaže: ***"A onima koji vjeruju i dobra djela čine"***, tj. onima koji srcem Allaha vjerovaše i djelima svojim potvrdiše pokornost Njegovom propisu; tajno i javno

"...i vjeruju u ono što se objavljuje Muhammedu." Ovdje se posebno - objavljeno Muhammedu - vezuje za općenito - vjerovanje i činjenje dobrih djela, kojim se dokazuje da je vjerovanje u posljednjeg Poslanika, nakon što se pojavio, s.a.v.s., uvjet ispravnog vjerovanja.

"a to je Istina od Gospodara njihova." Ovo je umetnuta rečenica, odraz ljepote stila u Allahovom govoru. Zato Uzvišeni Allah kaže:

"On će preko hrđavih postupaka njihovih prijeći i prilike će njihove poboljšati", tj. njihova stanja. U hadisu u kom se precizira oslovljavanje onoga koji kihne pominje se dova: /143/ "Allah vas uputio i stanje vaše popravio." Zatim Uzvišeni kaže: ***"zato što nevjernici slijede neistinu"***, tj. Mi ćemo postupke nevjernika uništiti iz razloga što su, imajući pravo izbora između zablude i istine, izabrali zabludu.

"A vjernici slijede Istinu od Gospodara svoga. Tako Allah navodi zbog ljudi primjere njihove", tj. njihove poslove osvjetljava i precizira ishode njihovih djela. A Allah najbolje zna.

فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ
حَتَّىٰ إِذَا أَثْخَنتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّىٰ
تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ۚ ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَٰكِن
لِّيَبْلُوَ بَعْضَكُم بِبَعْضٍ ۗ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَن يُضِلَّ
أَعْمَالَهُمْ ﴿٤﴾ سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ﴿٥﴾ وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ
﴿٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾
وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَّهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٨﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ
كَرِهُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿٩﴾

Kada se u borbi s nevjernicima sretnete, po šijama ih udarajte sve dok ih ne oslabite, a onda im pritegnite sveze, i poslije, ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite, ili otkupninu zahtijevajte, sve dok borba ne prestane. Tako učinite! Da Allah hoće, On bi im se osvetio, ali On vas želi iskušati jedne pomoću drugih. On neće poništiti djela onih koji na Allahovu putu poginu", /4/" i On će ih, sigurno, uputiti i prilike njihove poboljšati", /5/ "I u Džennet ih uvesti, o kome ih je već upoznao. "/6/ "O vjernici, ako Allaha pomognete, i On će vama pomoći i korake vaše učvrstiti."/7/ "A onima koji ne vjeruju - propast njima! On neće djela njihova prihvatiti."/8/" Zato jer oni mrze ono što Allah objavljuje, i On će djela njihova poništiti."/9/

Ukazuje Allah, dž.š., vjernicima na oslonac njihov u ratovima sa mušricima - nevjernicima:

"Kada se u borbi s nevjernicima sretnete, po šijama ih udarajte", tj. žestoko ih sabljama pokosite, ***"sve dok ih ne oslabite"***, tj. dok ih ubijanjem ne potučete. ***"...a onda im pritegnite sveze "***, tj. sveze zarobljenika koje zarobite

"i poslije, ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite, ili otkupninu zahtijevajte, sve dok

---

* Objavljena nakon sure "El-Hadid."

** Trinaesti ajet objavljen je dok je Resulullah, s.a.v.s., činio Hidžru.

borba ne prestane", tj. imate pravo izbora poslije završetka rata i prestanka borbe osloboditi zarobljene bez nadoknade ili uzeti otkupninu i to im postaviti kao uvjet. Očito je da je ovaj ajet objavljen nakon Bitke na Bedru, pošto je Allah Uzvišeni prekorio vjernike, zato što su mnoge mušrike zarobili, a malo ih ubili, kako bi imali što više za otkupninu.

"Vjerovjesniku nije dopušteno držati sužnje dok ne izvojuje pobjedu na zemlji; vi želite prolazna dobra ovoga svijeta, a Allah želi onaj svijet. -Allah je silan i mudar. Da nije ranije Allahove odredbe, snašla bi vas patnja velika zbog onoga što ste uzeli." /7:67,68/ Neki mufesiri kažu da je ajet:

"Ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite, ili otkupninu zahtijevajte", derogiran sa riječima Uzvišenog:

"Kada prođu sveti mjeseci, onda ubijte mnogobošce gdje god ih nađete." /9:5/ Ovo mišljenje zastupaju Ibn-Abbas, Katade, Ed-Dahhak i Es-Suddi, dok ostala većina učenjaka stoji na stanovištu da ovaj ajat nije derogiran, te jedni kažu: "Imam ima pravo izbora i to između dvije mogućnosti: velikodušno osloboditi zarobljene ili osloboditi ih uz nadoknađenu otkupninu, a ubistvo nije dozvoljeno." Dok drugi tvrde da imam ima pravo narediti da se zarobljeni i ubiju. Ovi drugi za dokaz uzimaju hadis: /144/ "Allahov Vjerovjesnik, s.a.v.s., dao je pogubiti En-Nadra ibn el-Harisa i Ukbu ibn Ebi-Muajta, koji su bili zarobljenici Bedra." Kao i hadis: /145/ "Rekao je Sumameh ibn Esal Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., kada ga je upitao: 'Šta misliš o Sumameh?' 'Ako ubiješ, ubio si čovjeka koji je prolijevao krv, a ako oprostiš, opraštaš zahvalniku; ako želiš materijalnu vrijednost, traži, dat će ti što želiš.'" Šafija, r.a., komentirajući ovaj hadis, kaže: "Imam ima pravo u vezi sa zatvorenicima postupiti na više načina i to: ubistvo, oslobođenje, uzeti otkupninu ili učiniti ga robom." Ova je problematika temeljito razmatrana u djelima šerijatskog prava.

"Sve dok borba ne prestane." Mudžahid kaže: "Sve do silaska Isaa, sina Merjeminog, a.s." Vjerovatno je ovu svoju tvrdnju potkrijepio riječima, s.a.v.s.: /146/ "Skupina moga ummeta bit će na istini, sve dok se posljednji među njima ne bude borio protiv Dedždžala.

Prenosi Imam Ahmed od Džubeira ibn Neufeira: /147/ "Da ih je obavijestio Selema ibn Nufejl, da je došao do Poslanika, s.a.v.s., pa mu je on rekao: 'Ja sam pustio konje i odložio oružje, rat je stao. Ja rekoh: nema više borbe!', na to mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Upravo sad je došlo vrijeme boja. Odabrana skupina moga ummeta će biti dominantna nad ljudima. Allah će narode u zabludi ostavljati, a moj ummet će se protiv njih boriti. Mom ummetu će oni biti izvor opskrbe, dok se ne ispuni Allahova volja. Središte domovine vjernika bit će u Šamu, a sa konjima bit će (dolaziti) dobro do Sudnjeg dana.'" Ovako prenosi En-Nesai u dva rivajeta od Džubeira ibn Nufeira, a on od Seleme ibn Nufejla. Ovo daje potporu mišljenju da nema derogacije, i kao da je propis (hukm) određen dok traje rat sve dok ratova bude bilo. Allah Uzvišeni kaže: ***"Tako učinite! Da Allah hoće, njih bi savladao"***, tj. On bi se osvetio i nevjernike kaznio. ***"...ali On vas želi iskušati jedne pomoću drugih."*** Propisujući vam džihad On vas želi ispitati. Kao što Uzvišeni veli:

"Zar vi mislite da ćete ući u Džennet, a da Allah ne zna one od vas koji se bore, i one koji su izdržljivi." /3:142/ U svakom ratu izgine mnogo vjernika, zato Uzvišeni veli:

"On neće poništiti djela onih koji na Allahovom putu poginu", tj. njihova dobra djela neće prestati, Allah će dati da se ona množe i rastu. Nekima će korist od njihovih dobrih djela stizati za sve vrijeme boravka u Berzahu. Prenosi Ahmed od Kajsa el-Džezemije - čovjeka koji je imao čast druženja (da bude ashab) -da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /148/ 'Šehidu će biti uručeno šest odlikovanja; sa prvom kapi krvi oprostit će mu se svaki grijeh, vidjet će svoje mjesto u Džennetu, oženit će se hurijama, bit će lišen straha Kijametskog dana, bit će lišen kaburskog azaba i okitit će se ukrasom imana." U Muslimovom Sahihu od Abdullaha ibn Amra i Ebu-Katadea, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /149/ "Šehidu će biti oprošteno sve osim duga."

Prenosi Ebu ed-Derda', r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /15/ "Šehid će biti zagovornik za sedamdeset svojih bližnjih."

Allah Uzvišeni kaže: ***"I On će ih, sigurno uputiti"***, tj. ka Džennetu, ***"i prilike njihove poboljšati"***, ***"i u Džennet ih uvesti, o kome ih je već upoznao"***, tj. u Džennet o kojem ih je upoznao, prema kojem ih je uputio.

Prenosi El-Buhari od Ebu-Seida el-Hudrija, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /151/ "Kada se vjernici oslobode Vatre, bit će zaustavljeni pred mostom između Dženneta i Džehennema, da uklo-ne sa sebe sve tragove grijeha što su ih sa dunjaluka ponijeli. I kad budu potpuno očišćeni, dozvolit će im se ulazak u Džennet. A tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, kad vjernik u Džennet ude, prije će pronaći svoj boravak tamo nego što bi ga pronašao na dunjaluku."

Allah Uzvišeni veli:

"O vjernici, ako Allaha pomognete, i On će vama pomoći i korake vaše učvrstiti." Kao što Uzvišeni veli: ***"A Allah će sigurno pomoći one koji vjeru Njegovu pomažu." /22:40/*** Uistinu, nagrada odgovara djelima. Zato Uzvišeni kaže:

"i korake vaše učvrstiti." U kontekstu ovoga u hadisu se veli: /152/ "Ko vladaru dostavi potrebu onoga ko je sam dostaviti ne može, Allah će učvrstiti njegove noge na Siratu - na Sudnjem danu." Zatim Uzvišeni veli:

"a onima koji ne vjeruju - propast njima!", tj. potpuno suprotno davanju stabilnosti vjernicima koji Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., pomagaše.

U hadisu od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prenosi se da je rekao: /153/ "Propao je rob dinara, propao je rob dirhema, propao je rob svile, propast će i posmuti, a kad oboli nema mu izbavljenja", tj. neće ga Allah ozdraviti. Kao što Uzvišeni kaže:

"On neće djela njihova prihvatiti", tj. potpuno će ih obezvrijediti i uništiti. Zato Uzvišeni kaže:

"Zato jer oni mrze ono što Allah objavljuje", tj. ne žele to niti to vole.

"...i On će djela njihova poništiti."

أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ دَمَّرَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ ۖ وَلِلْكَٰفِرِينَ أَمْثَٰلُهَا ﴿١٠﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ مَوْلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَأَنَّ ٱلْكَٰفِرِينَ لَا مَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿١١﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ ٱلْأَنْعَٰمُ وَٱلنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴿١٢﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ هِىَ أَشَدُّ قُوَّةً مِّن قَرْيَتِكَ ٱلَّتِىٓ أَخْرَجَتْكَ أَهْلَكْنَٰهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾

"Zašto oni ne idu po svijetu da vide kakav je bio konac onih prije njih? Njih je Allah uništio, a i nevjernicima tako pripada", /10/ ***"zato što je Allah zaštitnik onih koji vjeruju i što nevjernici zaštitnika nemaju."/11/ "Allah će one koji vjeruju i dobra djela čine uvesti u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, a oni koji ne vjeruju - koji se naslađuju i žderu kao što stoka ždere - njihovo će prebivalište vatra biti!"/12/ "A koliko smo gradova uništili, mnogo moćnijih od tvoga grada koji te protjerao, i nije bilo nikog da im pomogne."/13/***

Allah Uzvišeni veli: ***"Zašto oni ne idu"***, oni koji Allahu širk čine i Njegovog Poslanika u laž utjeruju, ***"'po svijetu da vide kakav je bio konac onih prije njih?', njih je Allah uništio"***, tj. za laž njihovu i nevjerovanje njihovo kaznio ih. A vjernike izmedu njih spasio. ***"...a i nevjernicima tako pripada."*** Potom Uzvišeni Allah kaže:

"zato što je Allah zaštitnik onih koji vjeruju i što nevjernici zaštitnika nemaju." Stoga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio muslimanima, po ishodu Bitke na Uhudu, kad su mušrici uzviknuli "Mi imamo Uzza'a, a vi ga nemate!", da im odgovore: "Allah je naš zaštitnik, a vi zaštitnika nemate!" Allah Uzvišeni veli:

"Allah će one koji vjeruju i dobra djela čine uvesti u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći", tj. Kijametskog dana.

"...a oni koji ne vjeruju - koji se naslađuju i žderu kao što stoka ždere", tj. u životu na ovom svijetu hrana im je glavna preokupacija. Zato se potvrđuje u sahih hadisu: /154/ "Mu`min, jedući, puni jedan stomak, a kafir, jedući, puni sedam stomaka." Alegorično je rečeno da on ima sedam stomaka zato što on puno jede. Potom Uzvišeni veli: ***"njihovo će prebivalište biti Vatra"***, tj. na dan kada budu za poslove "nagrađivani." Uzvišeni kaže:

"A koliko smo gradova, mnogo moćnijih od tvoga grada, koji te protjerao", tj. Meke, ***"uništili i nije bilo nikoga da im pomogne."*** Ovo je prijetnja i prijekor stanovnicima Meke, zato što ne vjeruju svome Poslaniku, s.a.v.s. Pošto su mnogi prijašnji narodi uništeni zato što su u laž svoje poslanike ugonili, iako su bili moćniji. Da li razmišljaju suvremenici posljednjeg Božijeg Poslanika šta će sa njima biti na dunjaluku i ahiretu, jer oni ne vjeruju najodabranijem, Allahu najdražem, pečatu svih poslanika, Njegovu robu i vjerovjesniku Muhammedu, s.a.v.s.?!

أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِۦ كَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم ﴿١٤﴾ مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۖ فِيهَآ أَنْهَٰرٌ مِّن مَّآءٍ غَيْرِ ءَاسِنٍ ۖ وَأَنْهَٰرٌ مِّن لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُۥ ۖ وَأَنْهَٰرٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشَّٰرِبِينَ ۖ وَأَنْهَٰرٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى ۖ وَلَهُمْ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ ۖ كَمَنْ هُوَ خَٰلِدٌ فِى ٱلنَّارِ وَسُقُوا۟ مَآءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَآءَهُمْ ﴿١٥﴾

"Zar je onaj koji ima jasnu predstavu o Gospodaru svome kao onaj kojem se ljepim čine ružna djela njegova i koji se za strastima

svojim povodi?"/14/ "Primjer Dženneta, koji je obećan onima koji se Allaha boje jeste: u njemu su rijeke od vode neustajale i rijeke od mlijeka nepromijenjena okusa, i rijeke od vina, prijatna onima koji piju, i rijeke od meda procijeđenog, i gdje ima voća svakovrsnog i oprosta od Gospodara njihova - zar je to isto što i patnja koja čeka one koji će u vatri vječno boraviti, koji će se uzavrelom vodom pojiti, koja će im crijeva kidati!"/15/

Allah Uzvišeni veli: ***"Zar je onaj koji ima jasnu predstavu o Gospodaru svome"***, tj. koji je potpuno uvjeren u Allahovu naredbu i ispravnost Njegove vjere:

"kao onaj kojemu se lijepim čine ružna djela njegova i koji se za strastima svojim povodi?", tj. nisu oni jednaki. Kao što Uzvišeni kaže:

"Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvoga, kao onaj što je slijep." /13:19/ Zatim Uzvišeni veli:

"Primjer Dženeta, koji je obećan onima koji se Allaha boje", tj. opis je njegov: ***"u njemu su rijeke od vode neustajale"***, tj. vode koja ne mijenja okus i koja se ne može zamutiti,

"...i rijeke od mlijeka nepromijenjena okusa", tj. mlijeko vrhunske bjeline i kvaliteta.

"i rijeke od vina, prijatna onima koji ih piju", tj. okus njihov nije odvratan niti im je miris ružan kao kod ovodunjalučkog vina, već mu je boja lijepa, predivan okus, prijatan miris i za organizam koristan,

"i rijeke od meda procijeđenog", tj. čistog meda, najljepše boje, okusa i mirisa. Kaže Imam Ahmed prenoseći od Hakima ibn Muavije, a on od svoga oca, da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: /155/ 'U Džennetu postoje mliječna jezera, jezera vode, jezera meda i vina iz kojih stalno istječu rijeke.'" Ovaj hadis navodi Et-Tirmizi i kaže: "hasenun-sahih." U sahih hadisu stoji: /156/ "Kada od Allaha blagodat tražite, tražite da vam podari Firdevs, to je centar Dženneta i najviši njegov stepen. Iz njega teku dženetske rijeke, a povrh njega se nalazi Arš-ur- Rahman" (Prijestolje Svemilosnog). Allah Uzvišeni kaže:

"i gdje ima voća svakovrsnog." Kao što Uzvišeni kaže:

"U njima će moći, rahat, koju hoće vrstu voća tražiti." /44:55/

"...i oprosta od Gospodara njihova." Pored svega nabrojanog:

"zar je isto što i patnja koja čeka one koji će u Vatri vječno boraviti", tj. da li se mogu izjednačiti dženetski perivoji sa džehenemskim provalijama?

"...koji će se uzavrelom vodom pojiti", tj. pojit će se ključalom vodom koju će morati piti, ***"koja će im crijeva kidati"***, tj. voda će razjedati čovjekov organizam unutra. Da nas Veliki Allah toga sačuva.

وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّىٰٓ إِذَا خَرَجُوا۟ مِنْ عِندِكَ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ مَاذَا قَالَ ءَانِفًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُمْ ﴿١٦﴾ وَٱلَّذِينَ ٱهْتَدَوْا۟ زَادَهُمْ هُدًى وَءَاتَىٰهُمْ تَقْوَىٰهُمْ ﴿١٧﴾ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً ۖ فَقَدْ جَآءَ أَشْرَاطُهَا ۚ فَأَنَّىٰ لَهُمْ إِذَا جَآءَتْهُمْ ذِكْرَىٰهُمْ ﴿١٨﴾ فَٱعْلَمْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَىٰكُمْ ﴿١٩﴾

"Ima onih koji dolaze da te slušaju, ali čim se od tebe udalje, pitaju one kojima je dano znanje: Šta ono on maloprije reče? To su oni čija je srca Allah zapečatio i koji se za strastima svojim povode."/16/ "A one koji su na Pravom putu, On će im Uputu i povećati i dati im njihovu bogobojaznost."/17/ "Zar oni čekaju da im Smak svijeta iznenada dođe, a već su predznaci njegovi tu? A rašta im njihova opomena kad im dođe (Smak svijeta)?"/18/ "Znaj da nema boga osim Allaha! Traži oprosta za svoje grijehe i za vjernike i vjernice! Allah zna kud se krećete i gdje boravite."/19/

Razotkriva Uzvišeni Allah, dž.š., gluposti munafika i plitkosti njihovog razmišljanja koji nakon što slušaju Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ništa ne razumiju, a kada se od njega odvoje: ***"pitaju one kojima je dano znanje"***, a to ***"Šta ono on maloprije reče?"***, tj. ovoga časa. Ništa nisu razumjeli, niti su tome pridavali važnost.

"To su oni čija je srca Allah zapečatio i koji se za strastima svojim povode." Zato oni niti mogu ispravno razumjeti niti izgraditi ispravan stav. Zatim Uzvišeni Allah veli: ***"a one koji su na pravom putu, On će im Uputu i povećati"***, tj. učvrstiti ih na sigurnom pravcu:

"i dati im njihovu bogobojaznost", tj. nadahnjuje ih Uputi. Potom Uzvišeni veli:

"Zar oni čekaju da im Smak svijeta iznenada dođe", odjednom,

"a već su predznaci njegovi tu?", tj. upozorenja da se približava. Kao što Uzvišeni kaže:

"Ljudima se bliži čas polaganja računa njihova, a oni, bezbrižni, ne mare za to." /21:1/ Sam dolazak Allahovog Poslanika, s.a.v.s., jedan je od predznaka Sudnjeg dana. Zato što je on pečat vjerovjesništva i poslanstva kojim je Allah upotpunio Svoju vjeru. Njime su uspostavljeni dokazi svjetovima.

Prenosi El-Buhari od Sehla ibn Sada, r.a., koji kaže: /157/ "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako uspoređuje svoj kažiprst i srednjak i veli: 'Ja i Sudnji dan smo kao ova dva (prsta).'" Zatim Uzvišeni veli:

"A rašta im njihova opomena kad im dođe (Smak svijeta)?", tj. šta će učiniti kafiri kad dođe Kijametski dan; budu spremni opomenu primiti, ali uvide da ona tad ne koristi. Kao što Uzvišeni kaže:

"tada će se čovjek sjetiti - a šta mu je sjećanje?!" Uzvišeni kaže: ***"Znaj da nema boga osim Allaha!"*** Ovo je obavještenje, da boga osim Allaha nema, i da samo On posjeduje naredbu o Sudnjem danu.[1] ***"Traži oprosta za svoje grijehe, vjernike i vjernice."*** U sahih hadisu navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio: /158/ "Allahu moj, oprosti grijehe moje, neznanje moje i postupke moje kojim sam granicu prešao, i ono što Ti znaš bolje od mene. Bože oprosti mi ono što sam uradio u šali i ozbiljnosti, greškom i namjerno, a svega toga kod mene ima."

U drugom sahih hadisu kaže se: /159/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na kraju namaza učio: "Allahu moj, oprosti mi grijehe što sam ih počinio i što ću ih počiniti, ono što sam sakrio, ono što sam obznanio i ono što sam prekoračio, i ono što Ti bolje znaš od mene (da sam uradio). Ti si moj Bog. Osim Tebe, drugog boga nema." Također je sahih predanjem zabilježeno da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /160/ "O ljudi, kajte se svome Gospodaru, ja se, uistinu, Allahu kajem i Njemu tevbu uputim dnevno više od sedamdeset puta."

Prenosi Ebu-Ja`la od Ebu-Bekra es-Siddika, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /161/ "Zadužujem vas da izgovarate "La ilahe illallah" i prakticirate istigfar." To mnogo činite jer Iblis veli: "Ljudi sebe nište grijesima, a mene izgovaranjem La ilahe illallah i traženjem oprosta. Kad vidim da to čine, ja požurim da ih ometem, uljepšavajući im ovosvjetske užitke, tako da oni budu uvjereni da su na pravom putu." Allah Uzvišeni kaže: ***"Allah zna kud se krećete i gdje boravite."*** Kao što Uzvišeni veli:

"On vas noću uspavljuje - a zna i šta ste preko dana griješili." /6:60/

وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ ۖ فَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُّحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا ٱلْقِتَالُ ۙ رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ ٱلْمَغْشِىِّ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ فَأَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٠﴾ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ ۚ فَإِذَا عَزَمَ ٱلْأَمْرُ ۚ فَلَوْ صَدَقُوا۟ ٱللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ﴿٢١﴾ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوٓا۟ أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَىٰٓ أَبْصَٰرَهُمْ ﴿٢٣﴾

"A oni koji vjeruju govore: 'Zašto se ne objavi jedna sura?' A kada se objavi jasna sura i u njoj se spomene borba, ti vidiš one u čijim je srcima bolest kako te gledaju pogledom pred smrt onesviješćenog! A preči bi njima bili" /20/ "pokornost i razuman govor! A kada je borba već propisana, bolje bi im bilo da su prema Allahu iskreni." /21/ "Možda biste i vi, kad biste se okrenuli, nered na Zemlji činili i rodbinske veze kidali!" /22/ "To su oni koje je Allah prokleo i gluhim i slijepim ih učinio." /23/

Uzvišeni Allah govori o vjernicima koji su priželjkivali da im se propiše džihad. Kada ga je Uzvišeni Allah propisao i učinio obavezom, mnogi su ustuknuli, kao što Uzvišeni kaže:

"Zar ne vidiš one kojima je rečeno: 'Dalje od boja, već namaz obavljajte i zekat dajite! A kad im bi propisana borba, odjednom se neki od njih pobojaše ljudi, kao što se Allaha boje ili još više, i uzviknuše: Gospodaru naš, zašto si nam borbu propisao? Da si nas toga još neko vrijeme poštedio!"' Reci: "Uživanje na ovom svijetu kratko je, a onaj svijet bolji je za one koji se grijeha klone; i nikome se od vas ni koliko trun nepravda neće učiniti." /4:77/ U ovoj suri Allah veli:

"A oni koji vjeruju govore: 'Zašto se ne objavi jedna sura?'", tj. jedno poglavlje u kom će biti sadržani svi propisi borbe. Zato Uzvišeni veli:

"A kada se objavi jasna sura i u njoj se spomene borba, ti vidiš one u čijim je srcima bolest kako te gledaju pogledom pred smrt onesviješćenog", tj. zbog neizvjesnosti, straha i kukavičluka, zbog susreta sa neprijateljem. Zatim, bodreći ih, Uzvišeni veli:

"A preča bi njima bila pokornost i razuman govor", tj. trebali su slušati i pokoriti se, u datoj situaciji. ***"A kada je borba već propisana"***, tj. boj postao neminovnost i postalo stanje ozbiljno. ***"Da su prema Allahu bili iskreni"***, tj. svoje nijete očistili, ***"bilo bi bolje po njih."***

[1] "La ilahe illallah" - je kelima tajjiba - odabrana rečenica koju je obavezan izgovarati svaki vjernik, poimajući njeno puno značenje i njenu refleksiju kojom se negira božanstvo svake vrste, bilo čemu, a potvrđuje samo jednom Allahu, Kome sličnog nema, te svega što ona podrazumijeva, što je obavezan akcijom potvrditi onaj ko je izgovara nakon što ju je razumio i koji hoće da joj ne proturječi ni riječju ni djelom. Što se tiče njenog opetovanja, koje neko čini; ne razumijevajući i ne dokučujući njeno značenje, te njenim zahtjevima praktično ne udovoljava, za to neće imati koristi.

Allah Uzvišeni kaže: ***"Možda biste i vi, kad biste se okrenuli"***, tj. od džihada i ustuknuli od njega,

"nered na Zemlji činili i rodbinske veze kidali." I vi biste se, dakle, vratili postupcima koje ste činili u džahilijetu iz nepoznavanja: krv prolijevali i rodbinske veze kidali. O takvima Allah Uzvišeni kaže:

"To su oni koje je Allah prokleo i gluhim i slijepim ih učinio." Ovim se zabranjuje svaka vrsta nereda na Zemlji. Kidanje rodbinske veze posebno se izdvaja zabranom. Naprotiv, Uzvišeni Allah naređuje da se na Zemlji uspostavljaju lijepi odnosi i rodbinske veze učvršćuju, prvenstveno tako se naređuje dobročinstvo prema bližnjima, koje se ogleda u lijepoj riječi, lijepim djelom kao i trošenjem materijalnih sredstava. Mnogo je sahih i hasen hadisa koji govore o toj temi. Ovdje ćemo pomenuti samo neke.

Prenosi El-Buhari od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /162/ "Stvorio je Allah Svoja stvorenja. Kad je stao sa stvaranjem, ustalo je srodstvo i prihvatilo se ogrtača Milostivog. On reče: 'Meh!' (Prestani! ili: Šta je?), a srodstvo reče: 'Ovo je mjesto gdje se traži zaštita Tvoja od prekidanja rodbinskih veza.' A Uzvišeni Allah reče: 'Hoćeš li se zadovoljiti s tim što ću biti u vezi sa onim ko tebe uspostavlja, a prekinuti veze sa onim ko tebe kida?' - 'Hoću', odgovori srodstvo. - 'Eto to pripada tebi', odgovori Uzvišeni." Ebu-Hurejre, r.a., reče: "Učite ako hoćete!" "Možda biste i vi, kad biste se okrenuli, nered na Zemlji činili, i rodbinske veze kidali!" Isti hadis navodi El-Buhari sa dva različita rivajeta, od Muavije ibn ebi-Mezreda, u kojem dodaje: /163/ Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Učite ako hoćete."

"Možda biste i vi, kad biste se okrenuli, nered na Zemlji činili, i rodbinske veze kidali!" Ovaj hadis prenosi i Muslim od Muavije ibn Ebi-Mezreda. prenosi Imam Ahmed od Ebu-Bekra da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /164/ 'Nema prečeg da za njega Allah ubrza kaznu još na ovom svijetu, uz ono što je pripremio njegovom počiniocu, od nasilja i kidanja rodbinskih veza.'" Prenose Ebu Davud, Et-Tirmizi i Ibn-Madže. Tirmizi kaže da je hadis sahih.

Prenosi Imam Ahmed od Abdullaha ibn Amra da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Zaista je srodstvo o Arš obješeno. Nije onaj ko održava rodbinske veze onaj koji uzvraća istom mjerom, nego je on taj koji održava rodbinske veze kada se one prekinu.'" Prenosi El-Buhari:

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ
أَقْفَالُهَآ ﴿٢٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱرْتَدُّوا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَـٰرِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَى
ٱلشَّيْطَـٰنُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ ﴿٢٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ كَرِهُوا۟
مَا نَزَّلَ ٱللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِى بَعْضِ ٱلْأَمْرِ ۖ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ﴿٢٦﴾ فَكَيْفَ إِذَا
تَوَفَّتْهُمُ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَـٰرَهُمْ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ
ٱتَّبَعُوا۟ مَآ أَسْخَطَ ٱللَّهَ وَكَرِهُوا۟ رِضْوَٰنَهُۥ فَأَحْبَطَ أَعْمَـٰلَهُمْ ﴿٢٨﴾

"Kako oni ne razmisle o Kur'anu, ili su im na srcima katanci!"/24/ "Doista je onima koji su se vratili (onome na čemu su bili) nakon što im uputa jasna bi" - šejtan (to) lijepim prikazao i lažnu im nadu ulivao."/25/ "To zato što su govorili onima koji ne vole ono što Allah objavljuje: 'Mi ćemo vam se u nekim stvarima pokoravati' - a Allah dobro zna njihove tajne."/26/ "A kako će tek biti kad im meleki budu duše uzimali udarajući ih po obrazima i po leđima njihovim!"/27/ "To će biti zato što su ono što izaziva Allahovu srdžbu slijedili, a ono čime je On zadovoljan prezirali; On će djela njihova poništiti."/28/

Naređuje Uzvišeni Allah, dž.š., da se Kur'an uči sa razmišljanjem i razumijevanjem, a zabranjuje da se okreće od njega, te kaže:

"Kako oni ne razmisle o Kur'anu, ili su im na srcima katanci", tj. na srcima su katanci, te su zapečaćena i u njih ništa od kur'anskih značenja ne može prodrijeti. Zato Uzvišeni kaže:

"Doista je onima koji su se vratili (onome na čemu su bili) nakon što im uputa jasna bi", tj. onima koji napuste iman i vrate se u kufr - da Uzvišeni Allah sačuva od ružnog kraja.

"...nakon što im Uputa jasna bi - šejtan (to) lijepim prikazao", tj. kufr im lijepim prikazivao i uljepšavao ga. ***"...i lažnu im nadu ulio"***, tj. zavodio ih i varao ih.

"To zato što su govorili onima koji ne vole ono što Allah objavljuje: 'Mi ćemo vam se u nekim stvarima pokoravati", tj. oni im se prikalanjaju i sa njima tajno šuruju, suprotno javnom iskazivanju. Jedna od tipičnih osobina munafika jeste da svojim postupcima ne iskazuju unutrašnja uvjerenja. Zato Uzvišeni veli:

"a Allah dobro zna njihove tajne", tj. ono što skrivaju. Kao što Uzvišeni veli:

"I Allah bilježi ono što oni snuju." /4:81/

Zatim Uzvišeni veli:

"a kako će tek biti kad im meleki budu duše uzimali udarajući ih po obrazima i po leđima njihovim!", tj. kako će se osjećati kad im meleki sa zadaćom dođu, da im njihove duše vade,

kada im duše u tijelima njihovim zamršene budu i kad ih meleki budu čupali, koristeći silu uz velike bolove i udarce. Kao što Uzvišeni veli:

"A da si samo vidio, kad su meleki nevjernicima duše uzimali i po licima ih njihovim i straga udarali." /8:50/

"To će biti zato što su ono što izaziva Allahovu srdžbu slijedili, a ono čime je On zadovoljan prezirali; On će djela njihova poništiti." Allahu se utječemo od Njegove srdžbe i osvete.

أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ
فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخْرِجَ ٱللَّهُ أَضْغَٰنَهُمْ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَأَرَيْنَٰكَهُمْ
فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَٰهُمْ ۚ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِى لَحْنِ ٱلْقَوْلِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٠﴾
وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ ٱلْمُجَٰهِدِينَ مِنكُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ وَنَبْلُوَا۟ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾

"Zar oni boiesnih srca misle da Allah ziobe njihove neće na vidjelo iznijeti?" /29/ "A da hoćemo, Mi bismo ti ih, uistinu, pokazali i ti bi ih, sigurno, po biljezima njihovim poznao. Ali, ti ćeš ih poznati po načinu govora njihova, a Allah zna postupke vaše."/30/ "Mi ćemo vas provjeravati da bismo znali (vidjeli) mudžahide i strpljive među vama, i da bismo otkrili vijesti o vama."/31/

Allah Uzvišeni kaže:

"Zar oni boiesnih srca misle da Allah ziobe njihove neće na vidjelo iznijeti?", tj. zar su munafici uvjereni da Allah neće razotkriti njihove rabote Svojim robovima, vjernicima? Hoće, njihove će rabote razjasniti i istaći ih da će, svako ko oči ima, moći razumjeti. Uzvišeni Allah je objavio u suri "Beraeh", te razotkrio bruke njihove i ono kuda njihovi postupci upućuju, to je jasno dvoličnjaštvo. Zato ova sura ima i drugi naziv: "El-Fadiha" - "Koja razotkriva sramotu." Riječ je množina riječi, i označava zlobu, zavist i mržnju koju munafici skrivaju u svojim srcima spram islama, njegovih sljedbenika, i onih koji se trude da islamski koncept života uspostave. Uzvišeni kaže:

"A da hoćemo, Mi bismo ti ih, uistinu, pokazali i ti bi ih, sigurno, po biljezima njihovim poznao." Međutim, to Uzvišeni Allah nije učinio kod svih munafika, zbog toga što se iz spoljašnosti stvari pretpostavlja njihova ispravnost i što skrivene stvari zna samo Sveznajući (El-Alim), Koji daje očite znakove po kojima ih poznavaoci stvari mogu lahko prepoznati. ***"Ali, ti ćeš ih poznati po načinu govora njihova"***, tj. oni će se govorom otkriti i svoje ciljeve pokazati. Intonacijom samom sebe će svrstati na jasno prepoznatljivu stranu. Kao što kaže vladar pravovjernih Osman ibn Affan, r.a.: "Niko ne može sakriti ni jednu tajnu, a da je Allah na obrazima njegovim (izrazima lica) i ispadima jezika (omaškama) neće pokazati." U hadisu u kom se razotkriva jedna skupina munafika koji prenosi Imam Ahmed od Ebu-Mes'uda Ukb'e ibn Amra, r.a., stoji da je rekao: /166/ "Držao nam je hutbu Allahov Poslanik, s.a.v.s., pohvalio Uzvišenog Allaha i zahvalio Mu se, te potom rekao: 'Među vama ima munafika, koga prozovem, neka ustane.' Zatim je rekao: 'Nek ustane taj i taj, nek ustane taj i taj, nek ustane taj i taj...' Tako je prozvao trideset šest ljudi, zatim je rekao: 'Od vas ili među vama ima munafika. Bojte se Allaha!' Te prenosi da je potom Omer, r.a., prolazeći pored čovjeka koga je dobro poznavao, koji je bio od prozvanih, bio je umotan (maskiran), upitao ga: "Šta je s tobom?" Ovaj mu je obrazložio postupak Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a Omer reče: "Proklet bio ostatak dana."

Allah Uzvišeni kaže: ***"Mi ćemo vas provjeravati"***, ispitivat ćemo vas naredbama i zabranama

"da bismo znali (vidjeli) mudžahide i strpljive među vama, i da bismo otkrili vijesti o vama." Allah, uistinu, najbolje zna njihova stanja. U Njegovu znanju nema sumnje niti kolebljivosti. Međutim, ovdje riječ da bismo znali znači: da bi Allah vidio izvršavanje djela naslonjenih na naredbe i zabrane. Stoga Ibn-Abbas, r.a., kaže da glagol (da bismo znali), znači: da bismo vidjeli.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَشَآقُّوا۟ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ
مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَىٰ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا ۗ وَسَيُحْبِطُ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٣٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوٓا۟ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾
فَلَا تَهِنُوا۟ وَتَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّلْمِ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ وَٱللَّهُ مَعَكُمْ وَلَن يَتِرَكُمْ
أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٥﴾

"Zaista, oni koji ne vjeruju i od Allahova puta odvraćaju, koji su Poslanikovi protivnici, nakon što im je postala jasna Uputa, neće nimalo Allahu nauditi, i On će djela njihova poništiti."/32/ "O vjernici, pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku, i neništite djela svoja!"/33/ "Onima koji ne vjeruju i od Allahova puta odvraćaju, pa poslije kao nevjernici umiru, Allah, zaista, neće oprostiti."/34/ "I ne malaksavajte i ne pozivajte primirju kad ste jači, jer Allah je s vama, On vas neće nagrada za djela vaša išiti."/35/

Izvještava Uzvišeni Allah o ljudima koji postadoše nevjernici, te od Allahovog puta odvraćaše, Poslaniku se suprotstavljaju, ometajući ga, tj. napustiše iman,

nakon što im je uputa postala jasna, te kaže da nikako neće naštetiti Allahu. Takvi će, uistinu, samo sebi naštetiti. Oni će se u danu povratka kao veliki gubitnici osjetiti. Allah će sve njihove poslove uništiti. Ni za šta što radiše neće ih nagraditi. Svaki dobar posao što su uradili prije izlaska iz imana bit će im uništen i izbrisan. Isto tako je poznato da dobra djela mogu pobrisati ružne postupke. Prenosi Imam Ahmed preko Abdullaha ibn el-Mubareka od Ibn Omera, r.a., da je rekao: /167/ "Kao ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., mislili smo da će svako dobro djelo biti primljeno, sve dok nije objavljen ajet:

"pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku, i ne uništite djela svoja!" Te smo rekli: - Šta je to što uništi naša djela? - Te se složili da su to veliki prijestupi, očita zabluda i javni grijesi. Dok potom Uzvišeni Allah nije objavio:

"Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijehove od toga, kome On hoće." ***/4:48/*** Nakon ovih ajeta, o ovom problemu više nismo raspravljali. Bojali smo se za onoga ko uradi veći grijeh ili bestidnost. A uzdamo se da su primljena djela onoga koji nije tako nešto učinio." Potom Uzvišeni Allah naređuje vjernicima Svojim da slijede Njega i Njegovog Poslanika. To je garant njihove sreće na oba svijeta. A zabranjuje odmetništvo jer se tim poništavaju sva dobra djela. Zato kaže:

"i ne uništite djela svoja" tj. odmećući se od islama, da bi odmah potom rekao:

"onima koji ne vjeruju i od Allahova puta odvraćaju, pa poslije kao nevjernici umiru, Allah, zaista, neće oprostiti." Zatim se Uzvišeni Allah obraća Svojim robovima vjernicima: ***"i ne malaksavajte!"***, tj. ne iskazujte slabost pred neprijateljima,

"i ne pozivajte primirju", tj. na pregovore o primirju i prijekid ratnih djelovanja između vas i nevjernika, u prilici kad ste jači, brojniji i sposobniji. Zato Uzvišeni kaže:

"i ne malaksavajte, i ne pozivajte primirju kad ste jači", tj. dok ste u nadmoćnosti nad neprijateljem. Međutim, ako neprijatelj bude procentualno snažniji i brojniji od ukupnog broja muslimana, a da vođa muslimana ocijeni da u pregovorima ili primirju muslimansko društvo ima korist, onda mu je to dozvoljeno. Kao što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., postupio kada su mu kafiri Kurejša zabranili ulazak u Meku, a potom mu ponudili ugovor o miru, kojim se rat između muslimana i mušrika odgađa za deset godina. Poslanik, s.a.v.s., pozitivno im odgovara. Allah Uzvišeni dalje kaže: ***"jer Allah je s vama."*** U ovom su lijepi išareti, veličanstveni nagovještaji pobjede i trijumfa nad neprijateljima.

"On vas neće nagrada za djela vaša lišiti", tj. neće ih poništiti već upotpunuti vam nagradu za njih, ne uskraćujući vam ništa.

إِنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ أَمْوَٰلَكُمْ ﴿٣٦﴾ إِن يَسْـَٔلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوا۟ وَيُخْرِجْ أَضْغَٰنَكُمْ ﴿٣٧﴾ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تُدْعَوْنَ لِتُنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ فَمِنكُم مَّن يَبْخَلُ ۖ وَمَن يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَن نَّفْسِهِۦ ۚ وَٱللَّهُ ٱلْغَنِىُّ وَأَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ ۚ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوٓا۟ أَمْثَٰلَكُم ﴿٣٨﴾

"Život na ovom svijetu samo je igra i zabava! A ako budete vjerovali i grijehe izbjegavali, On će vam nagrade vaše dati i imanja vaša od vas neće tražiti."/36/ "Ako bi ih od vas tražio i prema vama uporan bio, vi biste škrtarili i to bi pokazalo vaše krivnje." /37/ "Vi se, eto, pozivate da trošite na Allahovu putu, ali, neki su od vas škrti, a ko škrtari, na svoju štetu škrtari, jer Allah je bogat, a vi ste siromašni. A ako se okrenete, On će vas drugim narodom zamijeniti, koji onda kao što ste vi neće biti."/38/

Govoreći o beznačajnosti ovoga svijeta Uzvišeni Allah kaže: ***"Život na ovome svijetu samo je igra i zabava!"*** Osim onih poslova na njemu koji budu u Božije ime rađeni. Zato Allah kaže:

"A ako budete vjerovali i grijehe izbjegavali, On će vam nagrade vaše dati i imanja vaša od vas neće tražiti." On nije potreban vama; to što propisuje zekat koji izdvajate od vašega imetka, zato je da biste se približili vašoj siromašnoj braći, i da bi vam za to nagrada bila dodijeljena. Zatim Uzvišeni veli:

"Ako bi ih od vas tražio i prema vama uporan bio, vi biste škrtarili", tj. i ako bi vas prisilio, vi biste škrtarili, ***"i to bi pokazalo vaše krivnje."*** Zaista je Uzvišeni Allah rekao istinu jer davanje (dijela) imetka iznosi na vidjelo ljudske kivnje. Imetak je po prirodi svakom omiljen, te se troši samo za nešto što je čovjeku još draže.

Allah Uzvišeni veli:

"Vi se, eto, pozivate da trošite na Allahovu putu, ali, neki su od vas škrti", tj. pozivu ne udovoljavaju.

"...a ko škrtari, na svoju štetu škrtari", tj. sebi je nagradu uskratio i lično će snositi zle posljedice toga. ***"...jer Allah je bogat."*** On nije ničemu i nikome potreban, dok je svako i sve mimo Njega - Njega potrebno. Zato Uzvišeni veli: ***"a vi ste siromašni"***, tj. vi Njega trebate, vi bez Njega ne možete, njegov atribut "bogat" neodvojiv je od Njega, a ljudski atribut "siromaštvo" neodvojivo je od njih. ***"A ako se okrenete"***, tj. ne budete slijedili Njega i Njegov zakon sprovodili,

"On će vas drugim narodom zamijeniti, koji onda kao što ste vi neće biti", već će biti poslušni i pokorni Njemu i Njegovim naredbama.

48
EL - FETH / POBJEDA
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 29 AJETA

Kaže Imam Ahmed: "Pričao nam je Veki' kako mu je pričao Šu'ba od Muavije ibn Kurreta da je rekao: "Čuo sam Abdullaha ibn Mugaffela kako kaže: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., u godini pobjede pri putovanju na svojoj devi učio je suru "El-Feth." Njeno učenje je mnogo puta ponovio.' Te kaže Muavija: 'Da mi nije mrsko da se svijet sad oko nas ovdje okuplja, pokazao bih kako je izgledalo to njegovo učenje.'" (El-Buhari i Muslim).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ﴿١﴾ لِّيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢﴾ وَيَنصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا ﴿٣﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Mi ćemo ti dati da pobijediš pobjedom jasnom" /1/ "da bi ti Allah ranije i kasnije grijehe oprostio, da bi blagodat Svoju tebi potpunom učinio, da bi te na pravi put uputio" /2/ "I da bi te Allah snažnom pomoći pomogao."/3/

Ovo poglavlje objavljeno je nakon što se Allahov Poslanik, s.a.v.s., vratio sa Hudejbijje mjeseca zul-kadeta šeste godine po Hidžri, nakon što su mu mušrici zabranili prilazak Haremi-šerifu kako bi učinio umru, zatim mu došli nudeći dogovor i uspostavljanje mira. On je te godine trebao da se vrati, a već sljedeće bi mogao posjetiti Meku. Allahov je Poslanik udovoljio njihovoj ponudi i pored toga što se jedna grupa ashaba protivila takvoj odluci. Među njima je bio Omer ibn el-Hattab, kao što će to, ako Bog da, biti podrobno razjašnjeno prilikom komentiranja ovog poglavlja. Nakon što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poklao kurbane, u mjestu gdje se bio utaborio, vratio se. Potom Uzvišeni Allah objavljuje ovu suru, ocrtavajući stavove kako Poslanika tako i ashaba, tretirajući mirovni ugovor velikom pobjedom, imajući u vidu kakve sve koristi iz njeg proizlaze. Kao što prenosi Ibn-Mes'ud, r.a., i ostali, da je rekao: "Vi smatrate da se pod pobjedom podrazumijeva pobjedonosni ulazak u Meku, a ja držim da je pobjeda Ugovor na Hudejbijji." Prenosi El-Buhari od El-Berra'a, r.a., da je rekao: /168/ "Vi smatrate da je El-Feth - pobjeda, pobjedonosni ulazak u Meku. Oslobođenje Meke jeste bila pobjeda, ali pobjeda u pravom smislu riječi jeste prisega "Ridvan" na dan Hudejbijje, kad nas je sa Allahovim Poslanikom bilo četrnaest stotina. Hudejbijja - to je izvor. Iscrpili smo ga tako da u njemu nije ostalo ni malo vode. To je čuo Allahov Poslanik, s.a.v.s., te je prišao bunaru i sjeo na obalu. Zatražio je jednu posudu vode kojom je uzeo abdest i izaprao usta, te učio dovu... Zatim je vodu sasuo u bunar. Za kratko smo se odmaknuli od bunara da bi potom i mi i sve ostalo društvo pili koliko nam je volja." Prenosi Imam Ahmed od Enesa ibn Malika da je rekao:/169/ "Objavljen je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., ajet:

"...da bi ti Allah ranije i kasnije grijehe oprostio", na povratku sa Hudejbijje. Tom prilikom Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: "Ove noći mi je objavljen ajet koji mi je draži od svega na svijetu." Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio pred prisutnima, a oni mu rekoše: "Sretno ti i prijatno bilo, o Allahov Vjerovjesniče. Uzvišeni Allah pokaza šta će s tobom učiniti, ali mi ne znamo šta će sa nama učiniti." Malo iza toga objavljeno je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.:

"da bi vjernike i vjernice uveo u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći", do riječi: ***"...veliki uspjeh"***, a to je kraj petog ajeta. Ovaj hadis prenose El-Buhari i Muslim rivajetom od Katade. Prenosi Imam Ahmed od Medžmea ibn Hariseh el-Ensari, r.a., koji je bio jedan od prvih učača Kur'ana, da je rekao: /170/ "Bili smo svjedoci Hudejbijje. Kad smo se vraćali ljudi su tjerali deve, te ljudi jedni drugima rekoše: 'Šta se desilo svijetu?' Tada rekoše: 'Došla je objava Allahovom Posloniku, s.a.v.s., dok je bio na svojoj devi kod mjesta Kerra'ul-Gamim. Prišlo mu je dosta ljudi te im je učio:

'Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu.' Reče jedan od ashaba Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Je li, Allahov Poslaniče, je li ovo stvarno pobjeda?' Tada Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Tako mi Onoga u Čijoj je ruci duša Muhammedova, ovo je sigurno pobjeda.' Kada je došlo vrijeme da se plijen Hajbera dijeli, on je podijeljen samo učesnicima Hudejbijje. Niko drugi nije mogao doći u obzir. Allahov Poslanik, s.a.v.s., razdijelio ga je na osamnaest dijelova, a vojske je bilo hiljadu i pet stotina, od toga tristo konjanika. Konjanik je dobio dva dijela, a pješadinac jedan. Ovaj hadis prenosi i Ebu-Davud.

Prenosi Imam Ahmed od El-Mugire ibn Šu'beh, koji kaže: /171/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., tako bi dugo klanjao da bi mu stopala počela oticati. Tada bi mu rekli: "Zar ti nije Allah oprostio sve grijehe što si počinio i što ćeš počiniti?" A on, s.a.v.s., reče: "Zar da ne budem Allahov zahvalni rob." Ovaj hadis prenose šesterica prenosilaca osim Ebu-Davuda.

* Objavljena na Hudejbijji iza sure "El-Džumu'a."

Allah Uzvišeni veli: ***"Mi ćemo ti zbilja dati da pobijediš pobjedom jasnom"***, tj. jasnu i trijumfalnu. Ovim se misli na ugovor koji je sklopljen na Hudejbijji, koji će biti uzrok višestrukih koristi; mnogo ljudi prihvati islam, približiše se jedan drugome, otpoče komunikacija vjernika sa nevjernicima, te se tako proširi korisna nauka i ispravna vjera. Riječi Uzvišenog:

"...da bi ti Allah ranije i kasnije grijehe oprostio." Ovo je jedna od specifičnosti Poslanika, s.a.v.s. Ovim se odaje počast i veličanje Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., zato što je on u svim prilikama bio u apsolutnoj pokornosti, svaki njegov gest uvijek je bio ispravan. I održavao je samo dobro kakvo niko osim njega to nije dostigao. On je najpotpunija ličnost i prvak ljudi na oba svijeta. Niko nije bio dosljedan u sprovođenju Allahovih naredbi i zabrana kao on. Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /172/ "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, danas od mene neće ništa zatražiti čime se Allahove svetinje veličaju a da im to ne udovoljim." Pošto je, uistinu, Allahu u tome bio pokoran, te pristao na ugovor, Uzvišeni Allah mu je rekao:

"Mi ćemo ti zbilja dati da pobijediš pobjedom jasnom, da bi ti Allah ranije i kasnije grijehe oprostio, da bi blagodat Svoju tebi potpunom učinio", tj. na oba svijeta:

"Da bi te na pravi put uputio", tj. ukazao ti na propise čvrste vjere:

"...i da bi te Allah snažnom pomoći pomogao", tj. zbog toga što si pokoran naredbi Allaha Uzvišenog. On će te uzdići i pomoći ti protiv tvojih neprijatelja. Kao što se i navodi u sahih hadisu: /173/ "Kad Allahov rob prašta, Allah mu sve više počasti daje, a što je Allahov rob skrušeniji prema Uzvišenom Allahu, to ga Allah više Sebi približava."

هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ
لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَٰنًا مَّعَ إِيمَٰنِهِمْ ۗ وَلِلَّهِ جُنُودُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ
ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٤﴾ لِّيُدْخِلَ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن
تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ
عِندَ ٱللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٥﴾ وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ
وَٱلْمُشْرِكَٰتِ ٱلظَّآنِّينَ بِٱللَّهِ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ ٱلسَّوْءِ ۖ
وَغَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾
وَلِلَّهِ جُنُودُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٧﴾

"On je Onaj Koji je smiraj u srca vjernika spustio da bi vjerovanje na vjerovanje svoje povećali, a vojske nebesa i Zemlje su Allahove; Allah sve zna i mudar je", /4/ "da bi vjernike i vjernice uveo u dženetske bašče, kroz koje rijeke teku, u kojima će vječno boraviti, i da bi prekrio njihova zla djela - a to je u Allaha veliki uspjeh", /5/ "i da bi kaznio licemjere i licemjerke i mnogobošce i mnogoboškinje, koji o Allahu zlo misle - neka krug zla njih snađe! Allah se na njih nasrdio i prokleo ih i pripremio na Džehennem, a grozno je on boravište!"/6/ "Allahove su vojske nebesa i Zemlje; Allah je silan i mudar!"/7/

Allah Uzvišeni veli: ***"On je Onaj Koji je smiraj spustio"***, tj. sigurnost ***"u srca vjernika"*** prilikom donošenja odluka ugovora na Hudejbijji. Pošto su vjernici poslušno pristali da se povinuju odredbama Allaha, dž.š., i Njegovog Poslanika, s.a.v.s., srca im se učvrstiše, te im Allah poveća iman. Ovo je dokaz da se iman kod ljudi kvantitativno razlikuje. Zato Uzvišeni kaže: ***"...da bi vjerovanje na vjerovanje svoje povećali."*** Zatim, Uzvišeni Allah napominje, da On ima snage, ako hoće, da pošalje na nevjernike kaznu sa neba: ***"a vojske nebesa i Zemlje su Allahove."*** Dakle, On ima načina kojim ih može nasilno učiniti pokornima, ali On je htio da propiše džihad. U tome ima velike mudrosti i jasnih dokaza. Zato Uzvišeni kaže: ***"Allah sve zna i mudar je."***

Potom veli:

"...da bi vjernike i vjernice uveo u dženetske bašče, kroz koje rijeke teku, u kojima će vječno boraviti." Prethodno je naveden hadis od Enesa, r.a., kada su mu ashabi rekli: "Prijatno ti bilo! To je za tebe, a šta je za nas?" - te je Uzvišeni Allah objavio:

"da bi vjernike i vjernice uveo u dženetske bašče, kroz koje rijeke teku, u kojima će vječno boraviti", tj. ostat će u njemu vječno ***"i da bi prekrio njihova zla djela"***, tj. poništio im grijehove, ne htio ih kazniti za njih, već ih oprostio i očistio,

"...a to je u Allaha veliki uspjeh", kao što Uzvišeni kaže:

"I ko bude od vatre udaljen i u Džennet uveden - taj je postigao što je želio", /3:185/ ali Uzvišeni dalje kaže:

"...i da bi kaznio licemjere i licemjerke i mnogobošce i mnogoboškinje, koji o Allahu zlo misle", tj. one što obezvrjeđuju Allahove propise i koji priželjkuju sramotu i propast Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i njegovim ashabima, r.a. Zato Uzvišeni kaže:

"...neka krug zla njih snađe! Allah se na njih rasrdio i prokleo ih", tj. udaljio ih od milosti Svoje, ***"i pripremio na Džehennem, a grozno je on boravište!"*** Potvrđujući Svoju mogućnost da se neprijateljima islama, kafirima i munaficima osveti, Allah veli:

"Allahove su vojske nebesa i Zemlje; Allah je silan i mudar!"

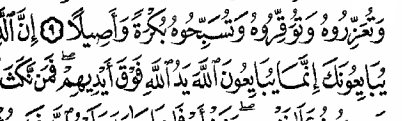

"Mi smo tebe poslali svjedokom, i radosnih vijesti donositeljem, i opominjateljem!" /8/ "da u Allaha i u Poslanika Njegova vjerujete, i da ga pomognete, i štujete, i da Ga ujutro i navečer slavite." /9/ "Oni koji su ti se zakleli na vjernost - zakleli su se, dolsta, na vjernost samom Allahu - Allahova ruka je iznad ruku njihovih! Onaj ko prekrši zakletvu krši je na svoju štetu, a ko ispuni ono na što se obavezao Allahu, On će mu dati veliku nagradu!"/10/

Allah Uzvišeni Svome Vjerovjesniku, s.a.v.s., kaže: ***"Mi smo tebe poslali svjedokom"***, protiv svih stvorenja, ***"i radosnih vijesti donositeljem"*** vjernicima, ***"i opominjateljem!"***, tj. kafira. Komentar ovog je prethodio u poglavlju El-Ahzab,

"da u Allaha i u Poslanika Njegova vjerujete, i da vjeru njegovu pomognete." Ibn-Abbas, i mnogi drugi, kaže da (pomognete) znači, ustvari, (da ga velikim smatrate) ***"i štujete"***, tj. da mu počast odajete, veličanstvo i priznanje ističete. Ovo se odnosi na Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ***"i da Ga slavite"***, tj. tespih, Allahu Uzvišenom, činite.

"...ujutro i navečer." Potom Uzvišeni ističe čast i ugled Svoga Vjerovjesnika, s.a.v.s., te veli:

"Oni koji su ti se zakleli na vjernost - zakleli su se, dolsta, na vjernost samom Allahu." Kao što Uzvišeni kaže:

"Onaj ko se pokorava Poslaniku pokorava se i Allahu." /4:80/[1]

"Allahova je ruka iznad ruku njihovih", znači, On je prisutan među njima, čuje njihov razgovor i vidi ih u prostoru, zna ono što svaki od njih osjeća, kao i šta javno ispoljava. A On je: ***"Svemilosni, Koji se nad Aršom uzvisio."/20:5/*** Tako su se zakleli na vjernost Uzvišenom Allahu, posredstvom Njegovog Poslanika, s.a.v.s., kao što se da razumjeti iz sljedećih kur'anskih riječi:

"Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati - oni će se na Allahovom putu boriti, pa ubijati i ginuti. On im je to zbilja obećao u Tevratu i Indžilu i Kur'anu, a ko od Allaha dosljednije ispunjava obećanje svoje? Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njim ugovorili i to je veliki uspjeh." /9:111/

Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ebu-Hurejrea, r.a., da je rekao: "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /174/ 'Ko izvuče svoju sablju na Allahovom putu, on se zavjetovao Allahu.'" Zato Uzvišeni kaže:

"Onaj ko prekrši zakletvu krši je na svoju štetu", tj. prekršilac zakletve snosi sve posljedice. A Allah ništa oštećen biti neće, ***"a ko ispuni ono na šta se obavezao Allahu, On će mu dati veliku nagradu."*** Pod pojmom zakletva ovdje se, dakle, misli na zakletvu "Ridvan", a to je stablo akacije u blizini malog mjesta Hudejbijje. Tu su ashabi, r.a., dali zakletvu na vjernost Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Bilo ih je hiljadu i četiri stotine.

UZROK DAVANJA OVE VELIKE ZAKLETVE

Pozvao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., Omera ibn El-Hattaba, te mu saopćio da ga želi poslati u Meku, da u ime njega obavijesti prvake Kurejša o razlozima njihove posjete. Ali Omer, r.a., reče: "O Allahov Poslaniče, ja se zaista bojim da me Kurejšije ne ubiju. U Meki nema nikoga od sinova Adija ibn Ka'ba ko bi me mogao zaštiti, a Kurejšije dobro pamte što sam im zla nanio i koliko sam bio kivan na njih. Zato bih predložio čovjeka koji kod njih uživa veći ugled od mene, to je Osman ibn Affan, r.a. Pošaljimo ga Ebu - Sufjanu i mekanskim prvacima. Neka ih izvijesti da ti nisi došao zbog rata, već zato što želiš zijaretiti Allahovu kuću i odati joj počast. Osman, r.a., uputio se u Meku te susreo Ebana ibn Seida ibn el-Asa, koji ga je uzeo pod zaštitu dok nije dostavio pismo Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Tako je došao Ebu - Sufjanu i velikanima Kurejša, i saopćio im ono zbog čega je poslan. Oni mu ponudiše da je slobodan učiniti tavaf. Na tu ponudu on je rekao: "Ne želim to učiniti prije nego što tavaf oko Kabe ne bude obavio Poslanik, s.a.v.s." Kurejšije su razmišljajući šta da čine, ostavili Osmana jedno vrijeme, te se on zadržao u Meki više nego što su to muslimani očekivali. U međuvremenu do muslimana i Poslanika, s.a.v.s. stigla je vijest da je Osman, r.a., ubijen. Ibn-Ishak

[1] Međutim - pristalice pravca vihdetul-vudžud - panteizam, ovaj ajet doslovice ovako tumače: (... Ovim je Uzvišeni kazao da je Njegov vjerovjesnik Muhammed, s.a.v.s. On, Allah, Uzvišeni i Sveti...). Neka nas Allah sačuva ovog kufra. Vidi djelo ("Šatahat-us-sufijjeh" od Abdur-Rahmana el-Bedevija, napisu koji se pripisuje Abdul-Ganijju en-Nablisi. Božija je ruka kao i svako drugo Njegovo svojstvo, ima istinsko, osnovno značenje, ali nedokučive kakvo) e. Prema tome, to nije Njegova blagodat niti moćili što drugo, već Njegova ruka, kao istinsko svojstvo koje Njemu dolikuje, a ne kao ostale ruke. "Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi."/42:11/ Zato Njegova ruka dolikuje Njegovoj veličini i Njegovoj uzvišenosti. On je Uzvišen i Svet.

kaže: "Kazivao mi je Abdullah ibn Ebi Bekr da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na vijest o ubistvu hazreti Osmana, rekao: /175/ "Nećemo otići dok se ne sukobimo s njima." Nemalo poslije toga, Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozvao je na davanje zakletve. Zakletva "Ridvan" poznata je kao "Bej'atur-Ridvan" obavljena je ispod drveta, a dali su je svi muslimani koji su tu bili prisutni, osim Dždedda ibn Kajsa, brata Beni Seleme. O njemu je često govorio Džabir, r.a.:

"Tako mi Allaha, kao da gledam kako se prihvatio deve okrenuvši se prema njoj, krijući se od ljudi." Nakon obavljene zakletve Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., stiže vijest da Osman, r.a., nije ubijen. Pošto su se muslimani u ovoj zakletvi zavjetovali na vjernost, i da su se spremni do zadnjeg boriti, mušrici se pobojaše te poslaše nekolicinu muslimana koji su bili u Meki da saopće Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da su mušrici spremni na pregovore i ugovor o mirnom razrješenju nastale situacije. Prenosi Ebu-Bekr el-Humejdi od Džabira, r.a., da je rekao: /176/ "Na Hudejbijji nas je bilo hiljadu i četiri stotine. Tada nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Vi ste najbolji stanovnici Zemlje." Prenosi Imam Ahmed od Džabira ibn Abdullaha, r.a., od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /177/ "Neće ući u Džehennem nijedan od onih što su se ispod stabla zakleli."

Prenosi Muslim od Džabira, r.a.: /178/ "Došao je sluga Hatiba ibn Ebi-Beltaa Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., te se požalio na svoga vlasnika i reče: "O Allahov Poslaniče, Hatib će sigurno gorjeti u Vatri!" A Allahov Poslanik, s.a.v.s., na to mu kaže: "Nisi u pravu, on neće gorjeti u Vatri, on je, uistinu, učestvovao u Bici na Bedru i Zakletvi na Hudejbijji." Upravo tako i Uzvišeni Allah, dž.š., hvali i ističe:

"Oni koji su ti se zakleli na vjernost, zakleli su se dolsta na vjernost samom Allahu - Allahova je ruka iznad njihovih! Onaj ko prekrši zakletvu, krši je na svoju štetu, a ko ispuni ono na šta se obavezao Allahu, On će mu dati velliku nagradu." Dok u drugom ajeti-kerimu Uzvišeni veli:

"Allah je zadovoljan onim vjernicima koji su ti se pod drvetom na vjernost zakleli. On je znao šta je u srcima njihovim, pa je spustio smirenost na njih, i nagradit će ih skorom pobjedom."

سَيَقُولُ لَكَ ٱلْمُخَلَّفُونَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ أَمْوَٰلُنَا وَأَهْلُونَا فَٱسْتَغْفِرْ لَنَا ۚ يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا ۚ بَلْ كَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١١﴾ بَلْ ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَنقَلِبَ ٱلرَّسُولُ وَٱلْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰٓ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِى قُلُوبِكُمْ وَظَنَنتُمْ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ وَكُنتُمْ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٢﴾ وَمَن لَّمْ يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ فَإِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٤﴾

"Govorit će ti beduini koji su izostali: 'Zadržala su nas stada naša i porodice naše, pa zamoli za nas oprost?' Oni govore jezicima svojim ono što nije u srcima njihovim. Reci: 'Pa ko može promijeniti Allahovu odluku ako vam On hoće nauditi, ili ako vam hoće kakvo dobro učiniti?!' Naprotiv! Allah zna ono što radite."/11/ "Čak ste mislili da se Poslanik i vjernici nikada neće vratiti porodicama svojim; vaša su srca bila zadovoljna zbog toga i vi ste na najgore pomišljali, vi ste narod pokvaren."/12/ "Onaj ko ne vjeruje u Allaha i Poslanika Njegova - pa, Mi smo za nevjernike razbuktali oganj pripremili!"/13/ "Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji, On prašta kome On hoće, a kažnjava koga hoće - Allah mnogo prašta i milostiv je."/14/

Uzvišeni Allah, dž.š., iznosi pravdanja beduina koji su izostali smatrajući da je po njih bolje da ostanu sa svojim porodicama na svojim poslovima. Pravdali su se Allahovom Poslaniku zbog neučestvovanja u pohodu sa njim i tražili od njega da im za oprost moli Allaha. U tome su se samo pretvarali, zato Uzvišeni Allah kaže:

"Oni govore jezicima svojim ono što nije u srcima njihovim. Reci: 'Pa ko može promijeniti Allahovu odluku, ako vam On hoće nauditi, ili ako vam hoće kakvo dobro učiniti.'" Tj. niko ne može spriječiti Allahovu volju. On je sveznajući o tajnama i osjećanjima, pa makar se vi pred nama pretvarali i dvolični bili. Zato Uzvišeni Allah kaže:

"Allah zna ono što radite." Potom dalje veli:

"Čak ste mislili da se Poslanik i vjernici neće nikada vratiti porodicama svojim." Tj. bili ste uvjereni da će biti pobijeni da će im se korijenje zatrti, te da neće niko ostati ko će o tom pričati.

"...i vi ste na najgore pomišljali, vi ste narod pokvaren", tj. propali i pokvareni narod.

"Onaj ko ne vjeruje u Allaha i Poslanika Njegova", tj. onaj ko svoje poslove, i javne i tajne istinski ne podredi Allahu, bit će izložen patnji od Allaha, dž.š., u žestokoj Vatri, pa makar pred ljudima ispoljavao suprotno onome što u sebi krije. Zatim Uzvišeni objašnjava da je On Onaj Koji presudu daje, Koji upravlja i naredbe sprovodi prema stanovnicima nebesa i Zemlje.

"On prašta kome On hoće, a kažnjava koga hoće - Allah mnogo prašta i milostiv je", tj. onome ko Mu se pokaje i povrati, i ko je pred Njim pokoran.

سَيَقُولُ ٱلْمُخَلَّفُونَ إِذَا ٱنطَلَقْتُمْ إِلَىٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ ۖ يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا۟ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ۚ قُل لَّن تَتَّبِعُونَا كَذَٰلِكُمْ قَالَ ٱللَّهُ مِن قَبْلُ ۖ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا ۚ بَلْ كَانُوا۟ لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾

"Oni koji su izostali sigurno će reći kada pođete da plijen uzmete: 'Pustite i nas da vas pratimo!' Oni žele izmijeniti Allahov govor. Reci: 'Vi nas nećete pratiti, to je još prije Allah rekao!', a oni će reći: 'Nije tako, nego, vi nama zavidite.' A nije ni to, već oni malo šta razumiju."/15/

Ovim ajetima Allah Uzvišeni govori o beduinima koji su odbili krenuti na umru sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., ka Hudejbijji, a koji su, kad je Allahov Poslanik, s.a.v.s., krenuo sa ashabima, r.a., u osvajanje Hajbera, tražili da krenu sa njima jer su željeli biti uvršćeni u raspodjelu plijena iako su prethodno izostali u ratnom pohodu protiv neprijatelja. Zato Uzvišeni Allah naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da im za kaznu ne udovolji njihovom traženju. Jer, Allah je, uistinu, obećao učesnicima Hudejbijje, mimo ostalih, plijen Hajbera. U tom im se neće pridružiti niko od beduina koji su izostali, to je propis i odredba, te zato Uzvišeni veli:

"Oni žele promijeniti Allahov govor." Ibn-Džurejdž kaže: "Tj. tako što će obeshrabriti muslimane u pogledu džihada."

"Reci: 'Vi nas nećete pratiti, to je još prije Allah rekao.'" Tako je Allah obećao učesnicima Hudejbijje, prije nego što ste vi tražili da izidete s njima."

"...a oni će reći: 'Nije tako, nego oni nama zavide'", tj. na tome što bi učestvovali s vama u raspodjeli plijena.

"A nije ni to već oni malo šta razumiju."

قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ ٱلْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ تُقَٰتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ فَإِن تُطِيعُوا۟ يُؤْتِكُمُ ٱللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۖ وَإِن تَتَوَلَّوْا۟ كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾ لَّيْسَ عَلَى ٱلْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى ٱلْمَرِيضِ حَرَجٌ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ وَمَن يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾

"Reci beduinima koji su izostali: 'Bit ćete pozvani protiv naroda žestoke snage, da se protiv njih borite, ili će islam primiti. Pa ako poslušate, Allah će vam lijepu nagradu dati, a ako izbjegnete, kao što ste i do sada izbjegavali, kaznit će vas bolnom kaznom.'" /16/ "Nije grijeh slijepom, ni hromom ni bolesnom! Onoga koji se pokorava Allahu i Poslaniku Njegovu On će u džennetske bašče, kroz koje teku rijeke, uvesti, a onoga ko se okrene, kaznom bolnom će kazniti."/17/

(Mufessiri su se razišli u preciziranju naroda veoma hrabrog i moćnog, protiv kojih će se boriti beduini kada budu pozvani na borbu sa njima. Ali nije ni važno koji će to narod biti, važno je da se Allahova naredba mora poštovati i primijeniti pa ma o kom se jakom narodu radilo, pošto su muslimani na Istini i bore se zbog Istine, kako bi uzdigli riječ Istine, a oborili zabludu. Zato nema nikakve sumnje da će Uzvišeni Allah učiniti muslimane jačim od bilo kojeg jakog naroda, jer su oni ti koji podupiru Istinu, kako bi pomogao Svoju vjeru i uzdigao Svoju riječ. Budući da su bili takvi, oni su uz Allahovo dopuštenje pobijedili Perzijance, Bizantince, Kineze, Indijce, Egipćane, sve Berbere, Špance, Francuze, i uz pomoć Allahove moći i snage, bijahu jači od svake jačine, zato što je Allah bio uz njih. Ovo je općenito značenje ovog ajeta, a moglo bi se reći da se ovim ajetom posebno oslovljavaju beduini koji su izostali iz skupine muslimana, te da će oni biti pozvani da se suprotstave narodima koji su jači od njih, kao što su njihovi suvremenici: Hevazin, Sekif, Benu-Hanife i dr. jača plemena.[2] ***"...da se protiv njih borite, ili će islam primiti."*** Znači, Allah vam propisuje protiv njih borbu. Ta borba neće imati ograničen karakter, a vi ćete biti potpomognuti protiv njih, ili će primiti islam i ući u vašu vjeru bez borbe i slobodnim izborom.

"Pa ako poslušate", tj. odazovete se pozivu za džihad,

"Allah će vam lijepu nagradu dati; a ako izbjegnete, kao što ste i do sada izbjegavali",

[2] Tekst naveden među dva znaka jednakosti nije govor mufessira Ibn Kesira nego moj govor!

kao što ste izostali za vrijeme Hudejbijje, ***"kaznit će vas bolnom kaznom."*** Potom, Uzvišeni Allah navodi opravdane razloge zbog kojih se džihad može ostaviti, a to su:

a) stalni: sljepilo i hromost;

b) prolazni: uvjetovani bolešću, koja traje nekoliko dana i, dok traje, jeste opravdan razlog, ali čim prođe, to prestaje biti. Uzvišeni zatim podstičući na džihad i pokornost Allahu i Njegovom Poslaniku, kaže:

"Onoga koji se pokorava Allahu i Poslaniku Njegovom, On će u dženetske bašče, kroz koje teku rijeke, uvesti, a onoga ko se okrene", tj. ko se prihvati običnog života ne htijući džihada, ***"kaznom bolnom će kazniti"***, i to na ovom svijetu ponižen jem, a na budućem svijetu Vatrom. A Allah najbolje zna.

لَّقَدْ رَضِيَ ٱللَّهُ
عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ
ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَٰبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا
وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾

"Allah je zadovoljan onim vjernicima koji su ti se pod drvetom na vjernost zakleli. On je znao šta je u srcima njihovim, pa je spustio smiraj na njih, i nagradit će ih skorom pobjedom."/18/ "I brojnim plijenom koji će uzeti, a Allah je silan i mudar."/19/

Ističe Uzvišeni Allah Svoje zadovoljstvo vjernicima koji se zavjetovaše svome Poslaniku, s.a.v.s., pod stablom akacije u području Hudejbijje, te kaže:

"On je znao šta je u srcima njihovim." Znao je, dakle, da su iskreni, odani, poslušni i pokorni: ***"...pa je spustio smiraj"***, tj. sigurnost ***"...na njih, i nagradit će ih skorom pobjedom."*** A to je ono što je Uzvišeni Allah njima njihovom zaslugom dao u sklopu ugovora koji su postigli sa neprijateljima svojim i opće koristi koje proistječu iz toga, koje su muslimani imali; oslobađanjem Hajbera, oslobađanjem Meke, te oslobađanjem ostalih krajeva i predjela zemlje. Te slava, pomoć i veličina što im Uzvišeni daruje na oba svijeta. Zato Uzvišeni kaže:

"I bogatim plijenom koji će uzeti, jer Allah je silan i mudar." Prenosi Ibn Ebi Hatim od Ejjasa bin Seleme, a on od svoga oca, da je rekao: /179/ "Dok smo bili na podnevnom počinku, iznenada začusmo glasnika Resulullahovog, s.a.v.s., kako zove: 'O ljudi: Zakletva! Zakletva! Zakletva! Sišao je Džibril!' Te kaže: 'Pohrlili smo Allahovom Posla niku, s.a.v.s., a on je bio pod stablom akacije, te smo mu se zavjetovali.'" To su riječi Uzvišenog Allaha:

"Allah je zadovoljan onim vjernicima koji su ti se pod drvetom na vjernost zakleli." Te kaže: "A Allahov Poslanik, s.a.v.s., zakleo se u ime Osmana ibn Affana, r.a., stavljajući svoje ruke jednu po drugoj. Na taj prizor ljudi rekoše: "Blago Ibn-Affanu, on tavafi oko Kabe a mi ovdje." A Resulullah, s.a.v.s., na to reče: "Da cijelu godinu ovako potraje, on ne bi tavafio, prije negoli ja tavafim."

وَعَدَكُمُ ٱللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا
فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ ٱلنَّاسِ عَنكُمْ وَلِتَكُونَ ءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ
صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾ وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا۟ عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ ٱللَّهُ بِهَا ۚ وَكَانَ
ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَوْ قَٰتَلَكُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوَلَّوُا۟ ٱلْأَدْبَٰرَ ثُمَّ
لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن
تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ
عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنۢ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرًا ﴿٢٤﴾

"Allah vam obećava brojan plijen koji ćete uzeti, a s ovim je požurio i ruke ljudi od vas je zadržao - da bi to bio znak za vjernike i da bi vam na pravi put ukazao" - /20/ "i drugi, koji niste bili u stanju uzeti, - Allah vam ga je dao, jer Allah sve može." /21/ "A da su nevjernici s vama borbu zametnuli, sigurno bi se u bijeg dali i poslije ne bi ni zaštitnika ni pomagača našli" /22/ "Prema Allahovu zakonu koji oduvijek važi, a ti nećeš vidjeti da se Allahov zakon promijeni." /23/ "On je zadržao ruke njihove od vas i vaše od njih usred Meke, i to nakon što vam je pružio mogućnost da ih pobijedite - a Allah dobro vidi ono što vi radite."/24/

Allah vam obećava brojan plijen koji ćete uzeti." Mudžahid tvrdi da se pod ovim podrazumijeva svaki plijen koji su muslimani imali do danas ***"a s ovim je požurio"***, tj. s oslobođenjem Hajbera,

"i ruke ljudi od vas je zadržao", tj. neće moći do vas doprijeti zlo vaših neprijatelja koje su za vas spremili i krili u sebi; kao što je rat i ubijanje, kao što je njihove ruke onemogućio da dospiju do imetaka vaših, porodice i svega što je ostalo u vašim prebivalištima

"da bi to bio znak za vjernike", da uzmu pouku iz toga, jer Allah vas je uistinu sačuvao i pomogao vas do pobjede nad svim neprijateljima i pored toga što ste malobrojniji. Kako bi razumjeli to što Allah sa njima čini, te da jedino On istinski poznaje rasplet stvari, te da je pravo dobro u onom što Allah Svojim

vjernicima izabere. Iako to ponekad preziru. Kao što Uzvišeni kaže:

"Ne volite nešto, a ono može biti dobro za vas." /2:216/

"...i da bi vam na Pravi put ukazao", tj. zato što se Njegovih naredbi pridržavate i što ste ustrajni u pokornosti prema Njemu i što ste Njegovom Poslaniku, s.a.v.s., odani.

"I drugi, koji niste bili u stanju uzeti - Allah vam ga je dao, jer Allah sve može", tj. i drugi plijen, i razna druga osvajanja koja ne možete ostvariti, Allah ih vam je olakšao i omogućio vam da ih postignete. Jer, uistinu, Uzvišeni opskrbljuje Svoje bogobojazne robove odakle se i ne nadaju. Komentatori Kur`ana razišli su se u tome šta se podrazumijeva pod pojmom plijen u ovom ajetu. Ibn-Džerir tvrdi da se misli na Meku. Dok Mudžahid zastupa mišljenje da se pod ovim podrazumijeva svako osvajanje i plijen do Sudnjeg dana. A Ibn-Abbas, r.a., kaže "Ovo se odnosi samo na ono što je dosad osvojeno."

"A da su nevjernici s vama borbu zametnuli, sigurno bi se u bijeg dali, i poslije ne bi ni zaštitnika ni pomagača našli." Ovo je radosna vijest vjernicima da će Allah pomoći Svoga Poslanika i njegove prave vjernike protiv mušrika u slučaju da ih napadnu. Te da će nevjernička vojska biti poražena. Te da bježeći neće naći ni zaštitnika ni pomagača, jer ratuju protiv Allaha i Njegovog Poslanika i Allahove stranke vjernika. Allah Uzvišeni dalje kaže:

"Prema Allahovu zakonu, koji oduvijek važi, a ti nećeš vidjeti da se Allahov zakon promijeni", tj. ovo je Allahov propis i Njegov adet koji važi za Njegova stvorenja, nikada se u nekom mjestu nije sučelio kufr sa imanom, a da Allah nije iman pomogao protiv kufra.

"On je zadržao ruke njihove od vas i vaše od njih usred Meke, i to nakon što vam je pružio mogućnost da ih pobijedite - a Allah dobro vidi ono što vi radite." Ovo je dobrota i milost Uzvišenog Allaha, dž.š., prema vjernicima, tako što je od njih zadržao ruke mušrika, a zadržao je i vjerničke ruke od onih, te se nisu sukobili u blizini Haremi-šerifa. Svi su bili pošteđeni, uspostavljeno je primirje koje je donijelo veliko dobro vjernicima i pozitivne posljedice na oba svijeta. Prenosi Imam Ahmed od Enesa ibn Malika, r.a., da je rekao: "Kad su bili na Hudejbiji, nasrnulo je na Allahovog Poslanika i njegove ashabe osamdeset naoružanih Mekelija, koji izbiše iz pravca brda Ten`im. Imali su namjeru ubiti Allahovog Poslanika, s.a.v.s.. Allahov Poslanik je učio dovu protiv njih, te odstupiše, a Affan kaže: "Pa im je oprostio." Te je Allah objavio ovaj ajet:

"On je zadržao ruke njihove od vas i vaše od njih usred Meke, i to nakon što vam je pružio mogućnost da ih pobijedite." Navode Muslim Ebu-Davud u svome Sunenu, Et-Tirmizi i En-Nesai.

هُمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوكُمْ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَٱلْهَدْىَ
مَعْكُوفًا أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُۥ ۚ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَآءٌ مُّؤْمِنَٰتٌ
لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَن تَطَـُٔوهُمْ فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم مَّعَرَّةٌۢ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ لِّيُدْخِلَ ٱللَّهُ
فِى رَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ لَوْ تَزَيَّلُوا۟ لَعَذَّبْنَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ عَذَابًا
أَلِيمًا ﴿٢٥﴾ إِذْ جَعَلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ
فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ
ٱلتَّقْوَىٰ وَكَانُوٓا۟ أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾

"Oni su ti koji ne vjeruju i brane vam da pristupite Mesdžid - Haramu, i da kurbani koji vodite sa sobom do mjesta svojih stignu. I da nije bilo muškaraca vjernika i žena vjernica, koje vi ne poznajete, pa da ih iz neznanja pobili ne biste te bi vas zbog njih neugodnost zadesila (dozvolio bi vam osvajanje). Da bi Allah u milost Svoju uveo onoga koga hoće. A da su oni bili odvojeni, doista bismo bolnom kaznom kaznili one među njima koji nisu vjerovali."/25/ "Kad su nevjernici srca svoja punili žarom, žarom paganskim, Allah je spustio smiraj Svoj na Poslanika Svoga i na vjernike i obavezao ih na Riječ bogobojaznosti - a oni i jesu najpreći i najdostojniji za to - a Allah sve zna."/26/

Allah Uzvišeni govori o mušricima, Arapima Kurejša i ostalima koji podržavaju Kurejše protiv Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ***"...oni su ti koji ne vjeruju"***, ***"i brane vam da pristupite Mesdžid-Haramu"*** iako vi imate veće pravo na njega, on ustvari pripada vama,

"...i da kurbani koje vodite sa sobom do mjesta svoga stignu", tj. brane kurbanima da se dotjeraju do određenog mjesta za klanje, a bilo ih je sedamdeset (deva).

"...i da nije bilo muškaraca vjernika i žena vjernica", tj. među mušricima koji su skrivali svoju vjeru, koje čak ni vi muslimani ne znate, te bi ih mogli ubiti. Stoga Uzvišeni veli:

"koje ne poznajete pa da ih iz neznanja pobili ne biste, te bi vas zbog njih neugodnost zadesila", tj. grijeh i kazna

(dozvolio bi vam osvajanje.) "Da bi Allah u milost Svoju uveo onoga koga On hoće", tj. odložio im je kaznu za jedno vrijeme, kako bi se između njih vjernici izdvojili i da bi se mnogo njih povratilo u islam. Potom Uzvišeni kaže: ***"A da su oni bili odvojeni"***, tj. da su se nevjernici raspoznavali od vjernika među njima,

"dosta bismo bolnom kaznom kaznili one među njima koji nisu vjerovali", tj. pomogli bismo vam da ih savladate i ljuto poubijate.

"Kad su nevjernici srca svoja punili žarom, žarom paganskim." Ovdje se misli na onaj moment kada su odbili na početku ugovora napisati: "U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog", te odbili napisati: "Ovo je ono na što se obavezao Muhammed, Allahov Poslanik."

"Allah je spustio smiraj Svoj na Poslanika svoga, i na vjernike i na Riječ bogobojaznosti njih obavezao." To čime ih je obavezao jeste "kelimetut-takva" - riječi bogobojaznosti: "la ilaheilla-Allah." Kao što prenose Ibn-Džerir i Abdullah, sin Imama Ahmeda, od Ubejj bin Ka'ba, r.a., da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: /181/

"I obavezao ih na Riječ bogobojaznosti." I to su, kaže: "la ilaheilla-allah." Ovako prenosi Tirmizi i kaže: "Ovo je hadis garib, ovaj hadis ima samo rivajet od Hasana ibn Kuz'a." Dalje Uzvišeni veli: ***"...a oni i jesu najpreći i najdostojniji za to"***, tj. muslimani su ti kojima pripada riječ bogobojaznosti, oni su njeni sljedbenici: ***"...a Allah sve zna"***, tj. Allah najbolje zna ko zaslužuje blagodat, a ko kaznu.

DOGAĐAJ NA HUDEJBIJJI I SKLAPANJE SPORAZUMA

/182/ "Krenuo je Allahov Poslanik, s.a.v.s., i velika skupina muslimana put Meke sa odlukom da posjete Kabu i učine umru, ne želeći sukob i rat. Sa sobom su vodili sedamdeset deva određenih za kurbane. Putovali su do mjesta Asfan, gdje ih je susreo Bišr ibn Sufjan el-Ka'bi i rekao: 'O Allahov Poslaniče, na ovom putu vas očekuju Kurejšije. Izišli su sa ženama i djecom, "obučeni u kože tigrova." Zakleli su se da nećeš ući u Meku silom nikada. Dobro su se pripremili, a Halid bin Velid sa konjicom ispred svih nalazi se u Kura'ul-Gammin.' Tad Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Jadni li su Kurejšije, uništit će ih ratovi!... Šta bi ih koštalo da se ne isprečavaju između mene i ostalih ljudi; pa ako me ubiju, to je ono što žele, a ako me Allah nad njima pomogne, ući će u islam... Ako ovo odbijaju i žele samo borbu, onda neka znaju: tako mi Allaha, neću odustati od borbe za ideju kojom me je Allah zadužio do pobjede ili smrti!' Zatim je naredio muslimanima da skrenu u desnom pravcu, između udolina Hamda, u pravcu koji izlazi do Senijjetul-Merara i Hudejbijje, nedaleko od Meke. Kad su konjanici Kurejšija opazili da su muslimani promijenili pravac, vratiše se Kurejšijjama da vide kako dalje postupiti. U mjestu Senijjetul-Merar zastala je deva na kojoj je jahao Poslanik, s.a.v.s. Neko je povikao: 'Uzjogunila se deva Allahovog Poslanika', a Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ona se nikad ne joguni, i to nije njena osobina, već ju je zaustavilo ono što je zaustavilo i slona pred Mekom. Tako mi Allaha, ako mi se Kurejšijje obrate kao rođaku, uvodoljit ću im.' Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio ljudima da sjašu. Muslimani upozoriše da u dolini gdje ljudi treba da odsjednu nema vode. Tada je Poslanik, s.a.v.s., iz svoje sulice izvadio jednu strijelu i dao je ashabu koji siđe u otvor jednog bunara, pobode je na dno, a voda poteče. Bilo je vode dovoljno svima, čak su i deve napunile svoje grbe. Dok su se odmarali stigla je prva delegacija Kurejšijja, iz plemena Huzaa, koju je predvodio Budejl bin Verka; razgovarali su sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., želeći saznati razloge njegovog dolaska. Izvijestio ih je da ne želi rat već namjerava posjetiti Kabu, završavajući riječima koje je prethodno rekao Bišru bin Sufjanu. Kad se ovi vratiše Kurejšijjama, rekoše: 'O skupino Kurejšijja, prebrzo ste donijeli odluku o Muhammedu, s.a.v.s. On, uistinu, ne želi sukob, već želi obići Kabu i veličati je kako to njoj i dolikuje." Kurejšije to primiše sa nevjericom. Sa plemenom Huzaa, Allahov Poslanik, s.a.v.s., imao je posebne odnose. Njemu su se povjeravali i muslimani i mušrici tog plemena, ne tajeći mu ništa što se zbiva u Meki. Kurejšijje na to rekoše: 'lako je došao s tom namjerom kao što tvrdite, neće u Meku silom ući, jer šta bi tada rekli ostali Arapi.' Te ponovno, kao izaslanika, poslaše Mikreza ibn Hafsa, jednog od sinova Benu-Amira ibn Luejja. Kad ga primijeti Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ovaj je čovjek prevarant!' Pošto je izložio šta je imao, Poslanik, s.a.v.s., rekao mu je isto ono što je već rekao i prethodnima. Izaslanik se vrati Kurejšijjama i prenese im šta je čuo. Sljedeći izaslanik Kurejšijja je bio El-Hulejs ibn Alkama el-Kenani, prvak Habešija. Kada ga primijeti Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ovaj pripada narodu što obožavaju žrtvu, zato mu pokažite naše kurbane.' Bio je ganut prizorom. Obilježeni kurbani bili su iscrpljeni od gladi i daljine puta. Kad se vratio, prekorio je Kurejšijje i upozorio ih da nije dopušteno da se onako pati stoka namijenjena za kurbane. Kurejšijje mu rekoše da sjedne, govoreći da je on jedan beduin koji ništa ne razumije. Potom poslaše Urveta-ibn Mes'uda es-Sekafia, koji reče: 'O Muhammede, sakupio si ljude iz raznih plemena i sad sa njima želiš cijepati svoj korijen. Kurejšijje su izišle sa ženama i djecom, "obučeni u tigrove kože", i zakleli su se da nećeš ući. A tako mi Allaha, vidim mnoge od ovih što su s tobom kako su spremni sutra te izdati." Ebu-Bekr, r.a., koji je sjedio iza Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ustade i reče: 'Umukni, nitkove jedan, zar mi da ga izdamo?' 'Ko je ovo, Muhammede?', upita Urve. 'Ovo je Ibn Ebi-Kuhafe', odgovori Allahov Poslanik, s.a.v.s. "Da mi nismo ono što jesi, tako mi Allaha, dao bih ti ono što te sljeduje", reče Urve, i dohvati se brade Allahovog Poslanika, s.a.v.s. U tom trenutku El-Mugire ibn Šu'be, r.a., koji se naslanjao na sablju, zaprijeti pesnicom i reče: 'Skloni ruku sa brade Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prije nego ti se ona ne vrati.' Nastavljajući sa provociranjem, Urve reče: 'Jadnik, šta ti bi, šta te naljuti?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., osmjehnu se, a Urve upita: 'Ko je ovaj, Muhammede?' - 'Ovo je tvoj bratić Mugire ibn Šu'be',

reče Allahov Poslanik, s.a.v.s. Urve se okrenu Mugiri, te reče: 'Izdajico, do jučer sam smrad iza tebe čistio...' Naposljetku, Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njemu je rekao isto što je rekao njegovim prethodnicima. Urve je zadugo posmatrao kako se muslimani ophode prema Allahovu Poslaniku, s.a.v.s.; oko vode iza njegovog abdesta i njegove pljuvačke natječu se, slijede ga u svemu što čini i prate svaku njegovu misao. Potom se okrenuo i otišao. Po povratku se obrati Mekelijama: 'O Kurejšije, pohodio sam kraljeve Perzije, Bizantije i Abesinije u njihovim kraljevinama i ostale vladare, ali, tako mi Allaha, nisam vidio vladara da mu je odan njegov narod kao što su Muhammedu odani njegovi ashabi. Vidio sam narod koji ga nikad, nipošto izdati neće. Zato budite oprezni u odlukama. On vam je predložio razuman prijedlog pa ga prihvatite.' Poslije ovoga Kurejšije su Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., uputili Suhejla ibn Amra sa zaduženjem da sa njim, u ime njih, sklopi mirovni sporazum, unaprijed postavivši uvjet da ove godine ne može ući u Meku. Gledajući kako Suhejl ibn Amr prilazi, Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ovoga puta Kurejšije hoće sporazum, zato šalju ovoga čovjeka.' Usaglasili su se nakon dugih rasprava o svim tačkama. Potom su objasnili sporazum i spremili se za pisanje. U tom trenutku Omer, r.a., skoči uzrujan i dođe do Ebu-Bekra, r.a., i reče: 'Ebu-Bekre; zar ovo nije Allahov Poslanik?', 'Svakako da jeste!' 'A nismo li mi muslimani?', 'Svakako da jesmo!', 'A nisu li oni mušrici?', 'Svakako da jesu!', 'A zašto onda dozvoliti ponižen je našoj vjeri?!' Ebu-Bekr tada reče: 'Pokorio sam se njegovoj odluci i njegovom instinktu, jer svjedočim da je on Allahov Poslanik!', 'I ja svjedočim isto!' Zatim je Omer, r.a., došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: 'O Allahov Poslaniče, nismo li mi muslimani, a nisu li oni mušrici?!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Vi ste, svakako, muslimani, a oni svakako, mušrici.' Tada Omer, r.a., reče: 'Zašto onda dopustiti da nam se vjera ponižava.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada reče: 'Ja sam Allahov rob i Allahov poslanik, neću se suprotstaviti Allahovom naredenju, niti će me Allah napustiti.' Potom je Omer, r.a., često govorio: 'Kad postim, klanjam ili sadaku dajem, želim da me Allah oslobodi grijeha za one teške riječi, iako sam želio dobro.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., potom je pozvao Aliju ibn Ebi-Taliba i rekao: 'Piši!' Bismillahir-rahmanir- - rahim - U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog'; A Suhejl reče: 'Takvog ne poznajem. Nego piši: 'Bismikellahumme - u Tvoje ime, Allahu', pa Resulullah, s.a.v.s., naredi Aliji: 'Piši: Bismikellahumme - u ime Tvoje, Allahu. Sa ovim se saglašava Muhammed, Allahov poslanik..."; Suhejl ibn Amr ga prekide: 'Da vjerujemo da si Allahov poslanik, ne bismo se borili protiv tebe. Nego piši: Sa ovim se saglašavaju Muhammed, sin Abdullahov i Suhejl, sin Amrov: primirje se uspostavlja deset godina. U tom razdoblju narod će biti siguran i niko nikoga napadati neće. Ko od muslimana iz Meke priđe muslimanima Medine bez dozvole staratelja, bit će vraćen u Meku. Ko priđe Kurejšima iz Medine neće biti vraćen u Medinu. Izmedu nas uspostavlja se medusobno čuvanje, jedni druge nećemo krasti i jedni druge nećemo varati.'" U tačkama ugovora bilo je napisano da onaj ko želi ući u savezništvo sa Muhammedom, s.a.v.s., može to učiniti. A onaj ko želi ući u savezništvo sa Kurejšijama može to učiniti; tako je pleme Huza'a prišlo Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., a Benu-Bekr Kurejšijama. 'Ti ćeš se, Muhammede, vratiti ove godine i nećeš ući u Meku, a slijedeće godine možeš sa svojim ashabima ući i ostati u Meki tri dana, sa sobom možete nositi lahko naoružanje, a to su sablje u koricama.' Dok je Allahov Poslanik, s.a.v.s., precizirao tačke sporazuma sa Suhejlom ibn Amrom, pojavi se Ebu-Džundul, sin Suhejla ibn Amra, vezan u lancima, koji je želio prići Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Ne sumnjajući da neće moći ući u Meku, te da Meka neće biti slobodna, kao što im je Allahov Poslanik ispričao da je to sve u snu vidio, ashabi se silno razočaraše kad saznadoše za tačke sporazuma, da se moraju vratiti u Medinu, te da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pretrpio velika poniženja. Mnogi zapadoše u veliki očaj. U tim trenucima Suhejl primijeti svoga sina Ebu-Džundula, udari ga po licu i reče: 'Muhammede, jesmo li mi okončali ugovor prije nego što ti je ovaj čovjek došao?' 'Da', odgovori Allahov Poslanik. Suhejl ponovno priđe, dohvati Ebu-Džundula za okovratnik i krenu, vukući ga prema Kurejšijjama. Ebu-Džundul gromkim glasom poče zvati: 'O muslimani, zar ćete dozvoliti da budem vraćen mušricima, te da me oni od moje vjere odvrate?!' Ovo je još više rastužilo muslimane. A Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'O Ebu-Džundule, strpi se i očekuj nagradu. Uistinu će Uzvišeni Allah i svima potlačenima što su s tobom podariti pomoć i ukazati izlaz. Mi i mušrici potpisali smo sporazum. Mi smo se njima obavezali kao što su se i oni nama obavezali, i mi, uistinu, nećemo obećanje iznevjeriti.' Digao se Omer, r.a., prišao Ebu - Džundulu, i išao pored njega i govorio: 'Strpi se, Ebu - Džundule! Oni su uistinu mušrici, njihovim tijelima protječe pseća krv!' Primicao mu se tako da je Ebu-Džundul mogao dohvatiti vrh njegove sablje, a Omer je poslije pričao: 'Priželjkivao sam da izvuče moju sablju i njome ubije svoga oca. Medutim, on se ipak smilovao svome ocu i tako se to skončalo.' Kada je sporazum bio završen i potpisan Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao je namaz i u Haremu, a još se dvoumio oko skidanja ihrama. Nakon namaza, ustade i reče: 'O ljudi, koljite kurbane i obrijte svoje glave.' Niko se nije odazvao njegovom pozivu, te je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozvao i drugi put, ali opet niko nije ustao. I treći put je pozvao, ali ni jedan čovjek nije ustao. Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada uđe kod svoje žene Ummi-Seleme, r.a., i reče joj: 'O Ummi Selema, šta da činim?' Ummi-Selema odgovori: 'O Allahov Poslaniče, dobro znaš šta ih je snašlo, izidi i nemoj se obraćati nikome, već otidi do svoga kurbana i sam ga zakolji, a onda se obrij. Kad to uradiš, vidjet ćeš da će i ljudi uraditi isto.' Izide Allahov Poslanik, s.a.v.s., i bez

riječi priđe svome kurbanu, te ga zakla, a zatim obrija glavu. Muslimani se ugledaše na Allahovog Poslanika i postupiše kako je i on postupio. Na povratku, na pola puta između Meke i Medine objavljena je sura "El-Feth."

Prenosi Ahmed od Musavvira ibn Mahreme i Mervana ibn el-Hakema. Ovo je rivajet koji navodi Ahmed, a prenose Junus ibn Bukejr i Zijad el-Bekai od Ebu-Ishaka sličnim rivajetom. Buhari prenosi rivajet od El-Musavvira ibn Mahreme i Mervana ibn Hakema u kom svaki od njih potvrđuje drugoga spomenuvši na početku riječi - "njih dvojica su rekli", a potom navodi tekst hadisa.

U rivajetu kod Buharije stoji: /183/ "...potom se Allahov Poslanik, s.a.v.s., vratio u Medinu, te mu je prišao Ebu-Besir, musliman iz plemena Kurejš, koga su mušrici Meke potraživali od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., poslavši svojih dvojicu ljudi. Pošto su ga podsjetili na obaveze Ugovora, Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je da se ashab izruči dvojici mušrika. Krenuli su prema Meki i kad su bili u Zul-Hulejfi, sjedoše da se odmore i pojedu hurme. Ebu-Besir tada reče jednom od njih: 'Tako mi Allaha, čovječe čini mi se da ti je ova sablja veoma dobra.' Isuka je drugi i potvrdi: 'Jest, tako mi Allaha, dobra je, probao sam je i osvjedočio se.' 'Mogu li je malo vidjeti' - zatraži Ebu-Besir. Ovaj mu je dodade, a on prihvati sablju, mahnu njome i usmrti ga. Drugi je uspio pobjeći u Medinu, te preplašen utrča u džamiju, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ovaj čovjek je vidio nešto strašno.' Potom priđe Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i reče mu: 'Tako mi Allaha, moj drug je ubijen, a ubit ću i mene!' Kada dođe Ebu-Besir, kaza: 'O Allahov Poslaniče, tako mi Allaha, Allah je tvoje jamstvo ispunio, jer si mene isporučio njima, ali i mene je Allah spasio od njih.' Tad Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče: 'Jadna li mu majka, mogao je rat izazvati da je sa njim bilo još ljudi!' Kad je razumio ove riječi, te shvatio da će ponovno biti izručen Kurejšijama, Ebu- Besir izađe iz Medine i uputi se ka obali mora. Nedugo iza toga, Ebu-Džundul ibn Suhejl uspije pobjeći iz Meke i sastati se sa Ebu-Besirom. Ubrzo se broj pobjeglih muslimana iz Meke okupljenih oko Ebu-Besira povećao tako da su činili grupu. Kada bi čuli da karavan Kurejšija ide u pravcu Šama, oni bi ga sačekali, poubijali ljude i uzeli plijen. Tako su Kurejšije bile primorane obratiti se Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., preklinjući ga Allahom i rodbinstvom, da pristane na promjenu tačke Ugovora, te da svaki musliman koji pobjegne od njih Allahovom Poslaniku može biti i tamo siguran. Allahov Poslanik je prihvatio njihov prijedlog, da bi potom Uzvišeni Allah objavio:

"On je zadržao ruke njihove od vas, vaše od njih usred Meke", do riječi, ***"žarom paganskim."*** Ovako ga navodi El-Buhari u jednom od njegovih rivajeta.

لَّقَدْ صَدَقَ ٱللَّهُ رَسُولَهُ ٱلرُّءْيَا بِٱلْحَقِّ ۖ لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ ٱلْحَرَامَ إِن شَآءَ
ٱللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ ۖ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا۟
فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ
وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٢٨﴾

"Allah će obistiniti san Poslanika Svoga da ćete doista u Mesdžid - Haram ući sigurni - ako Allah bude htio - neki obrijanih glava, a neki podrezanih kosa, bez straha. On je ono što vi niste znali znao i zato vam je, prije toga, nedavno pobjedu dao."/27/ "On je poslao Poslanika Svoga s uputom i vjerom istinitom da bi je uzdigao iznad svih vjera. A Allah je dovoljan Svjedok!"/28/

Allahov Poslanik, s.a.v.s., u snu je vidio kako ulazi u Meku i čini tavaf oko Kabe. Svoj je san ispričao ashabima još dok je bio u Medini. Te pošto su došli do Hudejbijje, niko od prisutnih nije sumnjao da se ispunjenje ovog sna neće dogoditi baš te godine. Pošto se sve završilo kako se završilo, te sporazum zahtijevao da se ove godine moraju vratiti, te da će im tek naredne biti dozvoljeno da uđu u Meku, u dušama pojedinih ashaba pojavilo se ogorčenje. Tako je Omer ibn el-Hattab, r.a., o tome pitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Zar nam nisi rekao da ćemo doći do Kabe i tavaf oko nje činiti?" A Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "Ja sam to uistinu rekao, ali jesam li ti ja rekao da će to biti baš ove godine?" Omer, r.a., reče: "Nisi", a Allahov Poslanik, s.a.v.s., tad mu potvrdi: "Ti ćeš uistinu biti kod Kabe i tavaf oko nje činiti." Zato Uzvišeni Allah veli:

"Allah će obistiniti san Poslanika Svoga, da ćete doista u Mesdžid - Haram uć, ako Allah bude htio." Ovo je potvrđivanje vijesti, a nije samo izuzimanje. ***"...sigurni"*** za vrijeme ulaska,

"...neki obrijanih glava, a neki podrezanih kosa." Jedan dio muslimana brijao je glavu, a jedni su samo skratili kose. U hadisu sahih predanja prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /185/ "Allah se smilovao onima koji su obrijali glave." Muslimani rekoše: "I onima koji su podrezali kose, o Allahov Poslaniče?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Allah se smilovao onima koji su obrijali glave." Muslimani opet zamoliše: "Je li i onima koji su podrezali kose, o Allahov Poslaniče?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., ponovno reče: "Allah se smilovao onima koji su obrijali glave", da bi - kad su muslimani ponovno zavapili: "Je li i onima koji su podrezali kose" - Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "I onima koji su podrezali kose." To je rekao tek treći ili četvrti put. ***"...bez straha."*** Ovim se muslimanima garantira potpuna sigurnost kad budu ulazili u Meku, negira se svaki strah jer će se u gradu osjećati pouzdano ne prezajući ni od koga. Tako je i

bilo za vrijeme obavljanja naknadne umre sedme godine po Hidžri. Šeste godine po Hidžri, mjeseca zul-ka'de, Vjerovjesnik, s.a.v.s., vratio se sa Hudejbijje u Medinu. U Medini je proveo zul-hidždže i muharrem, da bi u mjesecu seferu krenuo u oslobađanje Hajbera. Oslobođenje Hajbera išlo je uporedo vojnim i političkim sredstvima. Hajber je velika pokrajina bogata palmicima i prostranim obradivim površinama raznih usjeva. Zarobljeno je mnogo jevreja. Oni su ostavljeni da obrađuju imanja koja su podijeljena kao ratni plijen, isključivo učesnicima na Hudejbijji.

U tome im se nije niko pridružio osim muhadžira koji su pristigli iz Etiopije, a to su: Džа'fer ibn Ebi- Talib i njegovi drugovi, te Ebu-Musa el-Eš'ari i njegovi saputnici. U mjesecu zul-ka'de sedme godine po Hidžri krenuo je Allahov Poslanik, s.a.v.s., sa učesnicima na Hudejbijji u Meku, da obavi umru. Ihrame su obukli u Zul-Hulejfi i sa sobom potjerali kurbane. Prenosi se da je bilo 60 deva. Allahov Poslanik, s.a.v.s., prvi je počeo učiti telbiju, a ashabi su za njim ponavljali. Kada bijaše u blizini Merruz-Zahrana naređeno je Muhammedu ibn Selemiju da sa konjicom i oružjem ide ispred njih. Mušrici se silno uplašiše da ih je Allahov Poslanik, s.a.v.s., odlučio napasti i da je prekršio Ugovor. Mekelije kao izaslanika poslaše Mikreza ibn Hafta, koji se obratio: "O Muhammede, nismo znali da kršiš ugovor?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita: "A šta to znači?" Izaslanik nastavi: "Ušao si naoružan strijelama i kopljima?!!!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada reče: "To nije tako. Mi smo svoja oružja odložili u Je'dždežu." "Znali smo da si od riječi i da ispunjavaš obećanja", završi mušrik. Poglavari mekanskih nevjernika ljuti i bijesni, napustiše grad kako ne bi gledali Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i njegove ashabe, r.a. Ostali stanovnici Meke, ljudi, žene i djeca stajali su pored puta ili na krovovima kuća i posmatrali Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i njegove ashabe, r.a. Allahov Poslanik, s.a.v.s., išao je iza ashaba. Zajedno su učili telbiju. Kurbane su smjestili kod Zu-Tuva. Allahov Poslanik, s.a.v.s., jahao je na svojoj devi Kasva, koju je vodio Abdullah bin Revvaha i izgovarao stihove:

"U ime Onog osim Čije vjere druge nema.
U ime Onog Koji Muhammeda sprema.
Sklanjajte se nevjernici, on danas ide,
vi ste ga sprečavali, pravda danas stiže.
Kur'an, kad je slazio, morali smo braniti,
tako silno danas kufru glavu skinuti.
Prijatelj kufra bez prijatelja je ostao,
Milostivi to je svakom objavio.
U Knjizi objavljenoj čita se i ne krije;
od smrti u ime Allaha slađe ništa nije.
Moj Allahu, ja vjerujem u objavu Tvoju."

Prenosi Ahmed od Ibn-Abbasa, r.a., da je rekao: /186/ "Prilikom ulaska u Meku na Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i ashabima bili su vidljivi tragovi jesripske groznice, tako da su to mušrici s podsmijehom jedan drugom naglašavali. A kad su posjedali u blizini Kabe naspram Hadžerul-esveda da posmatraju kako će muslimani tavaf činiti, Allah Uzvišeni je obavijestio Poslanika, s.a.v.s., o njihovim riječima. Zato je Poslanik, s.a.v.s., naredio ashabima da tri kruga obavljaju polutrčeći, kako bi mušrici vidjeli njihovu čvrstinu. Tri su kruga trčali, a onda je Resul, s.a.v.s., čuvajući zdravlje svojih ashaba, naredio da nastave hodom i to da prolaze između dva rukna kako bi ih mušrici što manje vidjeli. Gledajući kako muslimani tavafe, mušrici rekoše: "Jesu li ovo ti što rekoste da ih je snašla jesripska groznica? Ovi su izdržljiviji od bilo koga." Prenose Buharija i Muslim, a u rivajetu kod Ahmeda od Ibn-Abbasa, r.a., stoji: /187/ "Uistinu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavljao propise hadža trčeći oko Kabe, te između Safe i Merve kako bi mušrici vidjeli njegovu snagu." Prenosi Muslim i En-Nesai.

"On je ono što vi niste znali znao, i zato vam je, prije toga, nedavnu pobjedu dao", tj. Uzvišeni je Allah, dž.š., znao kakve koristi proizlaze iz toga što vam je zabranjeno što niste vidjeli Meku i u nju ušli prve godine, dok to vi niste znali", ***"i zato vam je, prije toga"***, tj. prije vašeg ulaska, koji vam je obećan putem sna Allahovog Poslanika, s.a.v.s.,

"nedavnu pobjedu dao", a to je sporazum postignut između vas i vaših neprijatelja mušrika. Potom Uzvišeni veli:

"On je poslao Poslanika Svoga s uputom i vjerom istinitom", tj. s korisnim znanjem i dobrim poslom,

"da bi je uzdigao iznad svih vjera", tj. nad pristalicama svih vjera i ideologija, svih naroda širom Zemlje - Arapa i ostalih.

"A Allah je dovoljan Svjedok!", tj. On je Svjedok Svome Poslaniku i On je njegov Pomagač. A Allah najbolje zna.

مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِ ۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرَىٰهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا ۖ سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ ٱلسُّجُودِ ۚ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ ۚ وَمَثَلُهُمْ فِى ٱلْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْـَٔهُۥ فَـَٔازَرَهُۥ فَٱسْتَغْلَظَ فَٱسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ يُعْجِبُ ٱلزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلْكُفَّارَ ۗ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًۢا ﴿٢٩﴾

Muhammed je Allahov poslanik, a njegovi su sljedbenici strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom; vidiš ih kako ruku' i sedždu čine, želeći Allahovu nagradu i zadovoljstvo - na licima su im znaci, tragovi od padanja licem na tlo. Tako su opisani u Tevratu. A u Indžilu: oni su kao biljka kad

izdanak svoj izbaci pa ga onda učvrsti, i on ojača, i ispravi se na svojoj stabljici izazivajući divljenje sijača - da bi On s vjernicima najedio nevjernike. A onima koji vjeruju i dobra djela čine Allah obećava oprost i nagradu veliku."/29/

Allah Uzvišeni obznanjuje o Muhammedu, s.a.v.s.; da je on Allahov poslanik, istinski, bez sumnje i dileme: ***"Muhammed je Allahov poslanik."*** U ovom je sadržano svako lijepo i plemenito svojstvo Poslanika, s.a.v.s, da bi potom Uzvišeni hvalom istakao njegove ashabe, r.a., riječima:

"...a njegovi su sljedbenici strogi prema nevjernicima." Kao i riječima:

"Allah će sigurno mjesto njih dovesti ljude koje On voli i koji Njega vole, prema vjernicima ponizne, a prema nevjernicima ponosite." /5:54/ Ovo je svojstvo zajednička osobina svih sljedbenika Allahovog poslanika Muhammeda, s.a.v.s., kao i svih vjerovjesnika prvenstveno. Oni su osorni prema nevjernicima, a samilosni i nježni prema dobrim ljudima. Njihova su lica namrštena kad ih gledaju nevjernici, a ozarena kad ih posmatraju muslimani. Tako Uzvišeni veli:

"O vjernici, borite se protiv nevjernika koji su u blizini vašoj i neka oni osjete vašu strogost!" /9:123/ Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže: /188/ "Primjer vjernika u međusobnoj ljubavi i samilosti jeste kao primjer jedinstvenog tijela; kada samo jedan dio njegov oboli, cijelo tijelo se trese u groznici i trpi nesanicu." Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: /189/ "Mu'min je uz mu'mina kao građevina, očvršćuju jedan drugoga", pokazujući, s.a.v.s., uvukao je prste jedne među prste druge ruke. Oba se hadisa nalaze u sahih zbirci. Allah Uzvišeni dalje kaže:

"Vidiš ih kako ruku' i sedždu čine želeći Allahovu nagradu i zadovoljstvo." Opisuje ih Allah, dž.š., da su marljivi, koji mnogo rade, a najbolji posao je namaz. Da su iskreni kod poslova u ime Allaha, očekujući kod Njega nagradu, a to je Džennet, koji u sebi sadrži svaku dobrotu i obilnu opskrbu te zadovoljstvo Uzvišenog Allaha, a ono je najvrednije. Kao što Uzvišeni kaže:

"A zadovoljstvo Allahovo veće je od svega toga." /8:72/

Riječi Uzvišenog:

"Na licima su im znaci, tragovi od padanja licem na tlo." To je lijepa mu'minska čehra, znak pokornosti Uzvišenom Allahu. Dobri ljudi kažu: "Ko noću mnogo klanja njegovo lice danju lijepo izgleda; koji vjernik bude iskren u odnosu sa Uzvišenim Allahom kad ga drugi ne vide, Allah će poboljšati njegovo ponašanje u ophođenju s ljudima." Prenosi se od Omera ibn el-Hattaba da je rekao: "Ko je dobar u tajnosti, Allah mu daje dobro u javnosti." Prenosi Imam Ahmed od Ibn-Abbasa, r.a., a on od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /190/ "Dobro djelovanje, dobro vladanje i dobro ekonomisanje dio je od dvadeset pet dijelova vjerovjesništva." Ashabi, r.a., svoje su nijjete očistili i svoje poslove uljepšali, pa su im lica bila ozarena te bi svako ko ih pogleda začudio se njihovom ponašanju, ophođenju. Malik, r.a., kaže: "Pričali su mi da su kršćani, kad bi vidjeli nekog od ashaba, r.a., koji su oslobodili Šam, rekli: "Tako mi Allaha ovi su, sudeći prema predanjima, bolji od Isaovih, a.s., učenika." Istina je to što su rekli jer je ovaj ummet veličan u svetim knjigama, a najodabraniji i najbolji su od ovog ummeta ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Uzvišeni Allah istakao je njih spominjući ih u prijašnjim objavljenim knjigama te stoga ovdje Uzvišeni kaže:

"Tako su opisani u Tevratu." Zatim kaže:

"A u Indžilu, oni su kao biljke kad izdanak svoje izbace" "pa ih onda učvrste", "i oni ojačaju", tj. stasaju i visoko narastu, ***"i isprave se na svojoj stabljici izazivajući divljenje sijača."*** Tj. takvi su ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.; oni su ga učvrstili, oni su ga ojačali, oni su ga pomogli. Oni su sa njim kao što su izdanci sa svojom stabiljkom.

لي ***"...da bi On sa vjernicima najedio nevjernike."*** Iz ovog ajeta Imam Malik, da mu se Allah smiluje, izvlači zaključak kojim se smatraju nevjernicima svi koji mrze ashabe, r.a. Mnogi hadisi govore o fadiletima ashaba, r.a., i zabrani da se i najmanja njihova mahana uopće spominje, jer je dovoljno to što ih Allah pohvaljuje i kaže da je njima zadovoljan. Potom Uzvišeni Allah veli:

"...a onima koji vjeruju i dobra djela čine Allah obećava." Prijedlog u riječi objašnjava vrstu ***"oprost"***, tj. njihovih grijeha***"i nagradu veliku"***, tj. mnogobrojne sevabe i obilnu opskrbu. A Allahovo je obećanje iskreno i istina. On ga neće iznevjeriti niti izmijeniti. A svako ko bude slijedio ashabe, r.a., svrstava se zajedno sa njima. Prenosi Muslim u svome Sahihu od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /191/ "Nemojte grditi moje ashabe, jer tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša, niko od vas neće ni u pola dostići ono što su ashabi dostigli, pa kad bi podijelio zlata koliko je brdo Uhud."

49
EL - HUDŽURAT / SOBE
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 49 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ
إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ① يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ
صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ
أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ② إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ
رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ
وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ③

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

"O vjernici, ne istupajte ispred Allaha i Poslanika Njegova, i bojte se Allaha! Allah, zaista, sve čuje i sve zna."/1/ "O vjernici, ne dižite glasove svoje iznad Vjerovjesnikova glasa i ne razgovarajte s njim glasno, kao što glasno jedan s drugim razgovarate, da ne bi bila poništena vaša djela, a da vi i ne osjetite."/2/ "Doista, onima koji utišaju glasove svoje pred Allahovim Poslanikom, a to su oni čija je srca Allah iskušao u bogobojaznosti - pripada oprost i nagrada velika."/3/

Ovo su ajeti kojima Uzvišeni Allah odgaja Svoje robove vjernike, u pogledu njihovog odnosa prema Njegovom Poslaniku, kao što je iskazivanje štovanja, počasti, velikodostojnosti. Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ne istupajte ispred Allaha i Poslanika Njegova", tj. ne žurite ni u čemu kad ste s njim, odnosno prije njega, nego budite od onih koji će ga slijediti u svim stvarima, sve dok vam to ne postane obavezan način ponašanja. Tako se desilo Muazu, r.a., kada ga je upitao Poslanik, šaljući ga u Jemen: /192/ "Po čemu ćeš suditi?" - A on odgovori: "Po Knjizi Uzvišenog Allaha" - pa ga ponovo Poslanik upita: "A ako tu ne nađeš?" "Onda po sunnetu Allahova Poslanika, s.a.v.s.", pa opet upita Poslanik: "Pa ako ni tamo ne nađeš?" - on dodade: "trudit ću se svojim mišljenjem", a Allahov Poslanik, s.a.v.s., udarivši ga u prsa reče: "Hvala Allahu, Koji je pomogao izaslanika Allahova poslanika u onome čime je Njegov Poslanik zadovoljan." Ovaj hadis navode: Ahmed, Ebu-Davud, Tirmizi i Ibn-Madže. Poenta je u tome što je Muaz na posljednje mjesto stavio svoje razmišljanje i svoj sud, odnosno iza Allahove Knjige i sunneta Njegova Poslanika, s.a.v.s. A da je svoje mišljenje pretpostavio Kur'anu i sunnetu, bio bi od onih koji istupaju ispred Allaha dž.š., i Njegovog Poslanika, s.a.v.s. Kaže Alija ibn Talha navodeći to od Ibn-Abbasa, r.a., da riječi:

"Ne istupajte ispred Allaha i Njegova Poslanika", znače: "Ne govorite ništa što je u suprotnosti sa Kur'anom i sunnetom." ***"I bojte se Allaha"*** u onome što vam je naređeno.

"Uistinu, Allah sve čuje", tj. vaše glasove (riječi), ***"I sve zna"***, tj. i vaše nijete. Kaže Uzvišeni Allah, dž.š.:

"O vjernici, ne dižite glasove svoje iznad Vjerovjesnikova glasa." Ovo je dodatna uputa kojom Allah, dž.š., odgaja vjernike da ne dižu svoje glasove u prisustvu Allahova Poslanika iznad njegova glasa. Buharija navodi hadis od Abdullaha ibn Zubejra, r.a.: /193/ "Da je dojahala delegacija iz plemena Benu Temim do Muhammeda, s.a.v.s., pa je rekao Ebu-Bekr, r.a.: "Postavljen je Ka'ka'a ibn Me'abeda za njihovog vođu." Onda je Omer, r.a., rekao: " Ne, već je za vođu određen El-'Akre ibn Habis." Tada je Ebu-Bekr ponovo rekao: "Ti baš hoćeš da mi proturiječiš" - na što je Omer, r.a., odgovorio: "Nemam želju da ti proturiječim", pa su se počeli prepirati povisujući svoje glasove te je objavljen ajet o tome:

"O vjernici, ne istupajte ispred Allaha i Poslanika Njegova", i sve do kraja ajeta:

"A da su se oni strpjeli dok im ti sam izađeš..." (49:5) Bilježi Buharija od Enesa ibn Malika, r.a.: /194/ "da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., primijetio izostajanje Sabita ibn Kajsa, pa je jedan od ljudi rekao: 'O Allahov Poslaniče, ja ću te obavijestiti o tome šta mu se dogodilo.' Onda je otišao i našao ga u svojoj kući oborene glave, pa ga upitao: 'Šta ti je?' - na što mu Sabit odgovori: 'Zlo!' Bio je podigao svoj glas iznad glasa Vjerovjesnika, s.a.v.s., pa je mislio da su mu propala sva djela, te da je sigurno od stanovnika Džehennema. Vratio se ovaj čovjek Vjerovjesniku, s.a.v.s., i obavijestio ga šta je ovaj rekao. Zatim kaže Musa (tj. sin Enesa ibn Malika) da je Poslanik naredio da se vrati ovaj čovjek Sabitu i da ga obraduje velikom radošću: 'Reci mu da nije džehenemlija, nego je dženetlija.'" Ovo predanje bilježi sam Buharija. Zatim je zabranjeno podizanje glasa pred Vjerovjesnikom, s.a.v.s., kao što se podiže u slučaju kada čovjek želi nadvisiti ton svoga protivnika. Naprotiv, Poslaniku se treba obraćati smireno i uz dužno poštovanje. Zbog toga Uzvišeni kaže:

* Objavljena nakon sure "El - Mudžadele".

"Ne razgovarajte s njim glasno kao što glasno jedan s drugim razgovarate" ; isto tako Uzvišeni kaže:

"Ne dozivajte Poslanika kao što se međusobno dozivate." (24:63) A Ulema kaže: "Pokuđeno je dizati glas kod kabura Vjerovjesnika, s.a.v.s., kao što je bilo pokuđeno i za vrijeme njegova života, jer ga treba poštivati i živa i mrtva." Već smo naveli od muslimanskog halife Omera, r.a., da je čuo glas dvojice u Poslanikovoj džamiji; pa kad su podigli svoje glasove, prišao im je i rekao: "Znate li gdje ste i odakle ste vas dvojica?" Oni rekoše: "Iz Taifa." Na to će Omer, r.a.: "Da ste iz Medine, žestoko bih vas istukao!" A Allah, dž.š., kaže:

"Da ne bi bila poništena vaša djela, a da vi ne osjetite", tj. Mi vam zabranjujemo da dižete glas kod Poslanika, s.a.v.s., iz straha da se on ne naljuti, na što bi se rasrdio Uzvišeni Allah zbog ljutnje Svoga Poslanika, s.a.v.s., te da propadne djelo onoga koji ga naljuti, a on to i ne primijeti, kao što se navodi u sahih hadisu: /195/ "Doista ima ljudi koji izgovaraju riječi kojima je zadovoljan Uzvišeni Allah, pa nisu ni svjesni da ih one vode u Džennet. A ima i onih koji izgovaraju riječi koje ljute Uzvišenog Allaha, a nisu ni svjesni da ih one vode u Vatru višu nego što je između neba i Zemlje." Zatim je Uzvišeni Allah pohvalio spuštanje glasa kod Poslanika, s.a.v.s., podsticao, upućivao i budio želju za tim. Uzvišeni kaže

"Doista, onima koji utišaju svoje glasove pred Allahovim Poslanikom - a to su oni čija je srca Allah iskušao u bogobojaznosti...", tj. očisti ih i učini ih spremnim i prilagodljivim, "pripada oprost i nagrada velika." Imam Ahmed navodi od Mudžahida, koji kaže: "Pisano je Omeru, r.a., vladaru pravovjernih, da li je čovjek koji ne želi počiniti grijeh i ne učini ga bolji od čovjeka koji želi učiniti grijeh, ali ga ne učini?" Omer, r.a., na to je odgovorio: "Doista, oni koji žele počiniti grijeh, pa ga ne učine;

"to su oni čija je srca Allah iskušao u bogobojaznosti - njima pripada oprost i nagrada velika."

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِن وَرَآءِ ٱلْحُجُرَٰتِ أَكْثَرُهُمْ
لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا۟ حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ۚ
وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾

"Zbilja, oni koji te dozivaju iza soba - većina njih ne razmišlja."/4/ "A da su se oni strpjeli dok im ti sam izađeš, bilo bi im bolje, a Allah prašta i milostiv je."/5/

Zatim je Uzvišeni Allah ukorio one koji dozivaju Allahova Poslanika, s.a.v.s., iza soba u kojima se nalaze njegove supruge, kao što čine neučtivi beduini, pa kaže Uzvišeni: ***"Većina njih ne razmišlja."*** Zatim je Uzvišeni Allah, dž.š., ukazao na uljudnost u tome i rekao:

"A da su se oni strpjeli dok im ti ne izađeš, bilo bi im bolje..." Znači bilo bi im bolje i korisnije i na dunjaluku i na ahiretu. Onda Uzvišeni kaže pozivajući ih na tevbu i na pokajanje: ***"A Allah prašta i milostiv je."*** Već je spomenuto da je ovaj ajet objavljen u vezi sa El-Akrea ibn Habisom et-Temimi, r.a., o čemu mnogi govore. Navodi Imam Ahmed od El-Akrea ibn el-Habisa, r.a.: /196/ "Da je on dozivao Allahova Poslanika, s.a.v.s., rekavši: "O Muhammede, o Muhammede", a ima predanje da je rekao: "O Resulullah", pa mu nije odgovorio. Zatim je rekao: "O Allahov Poslaniče, doista je moja zahvala lijepa, a moje je kuđenje ružno." Na to je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "To pripada Uzvišenom Allahu."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن جَآءَكُمْ فَاسِقٌۢ بِنَبَإٍ
فَتَبَيَّنُوٓا۟ أَن تُصِيبُوا۟ قَوْمًۢا بِجَهَٰلَةٍ فَتُصْبِحُوا۟ عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَٰدِمِينَ ﴿٦﴾
وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ ٱللَّهِ ۚ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِى كَثِيرٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ
وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ ٱلْإِيمَٰنَ وَزَيَّنَهُۥ فِى قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ
ٱلْكُفْرَ وَٱلْفُسُوقَ وَٱلْعِصْيَانَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلرَّٰشِدُونَ ﴿٧﴾ فَضْلًا مِّنَ
ٱللَّهِ وَنِعْمَةً ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾

"O vjernici, ako vam nekakav razvratnik (fasik) donese kakvu vijest, dobro je provjerite, da u neznanju nekome zlo ne učinite, pa da se zbog onog što ste učinili pokajete."/6/ "I znajte da je među vama Allahov Poslanik; kad bi vas on u mnogo čemu poslušao, doista biste nastradali, ali Allah je nekima od vas pravo vjerovanje omilio, i u srcima vašim ga ljepim prikazao, a nevjerovanje i razvrat i neposlušnost vam omrazio. Takvi su na pravom putu", /7/ "dobrotom i blagodati Allahovom - A Allah sve zna i mudar je."/8/

Uzvišeni naređuje provjeru vijesti fasika iz opreza da se ne bi presudilo po njegovim riječima, jer on u vezi s tom vijesti može biti lažov ili da je pogrešno prenese te se sudija može povesti za njegovim rječima. Poznato je da je Uzvišeni Allah zabranio da se slijedi put griješnika. Zbog toga veći dio uleme odbija prihvatiti prenošenje od nepoznatih lica, kako se ne bi pogriješilo u nekom određenom pitanju. Ima i onih koji prihvataju prenošenje takve osobe, jer je po njima obavezna provjera u slučaju da je prenosilac vijesti griješnik, a ne nepoznata osoba. Mnogi spominju da je ovaj ajet objavljen zbog slučaja Velida ibn Ukbee ibn Ebi-Muajta, kad ga je Poslanik, s.a.v.s., poslao da preuzme zekat od plemena Benu-Mustalik. O tome govori više izvora, a ponajbolji je onaj koji navodi

Imam Ahmed u svome Musnedu preko prvaka plemena Benu Mustalik Harisa ibn Ebi-Dirara, oca Džuvejrije bint el-Haris, majke svih vjernika, r.a. Navodi Imam Ahmed preko Dinara da je čuo Harisa ibn Ebi-Dirara el-Huzai, r.a., gdje kaže: /197/ "Došao sam pred Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa me je pozvao u islam. Ja sam prihvatio donijevši čvrstu odluku o tome. Zatim je pozvao na davanje zekata, što sam također prihvatio rekavši: "O Allahov Poslaniče, vratit ću se svom plemenu, pozvati ih u islam i na davanje zekata, pa ko mi se bude odazvao sakupit ću njegov zekat, a ti, o Allahov Poslaniče, pošalji izaslanika da preuzme što budem sakupio." Nakon što je Haris sakupio zekat od onih koji su se odazvali, obaviješten je čovjek koji je trebao ići po to. Međutim, on nije odmah otišao, tako da je Haris pomislio da ima nešto pri njemu što je razljutilo Uzvišenog Allaha i Njegova Poslanika, s.a.v.s. Pozvao je ugledne ljude svoga plemena i rekao im: "Allahov Poslanik rekao mi je da će mi u određeno vrijeme poslati svoga izaslanika, da bi od mene preuzeo prikupljeni zekat. Allahov Poslanik, s.a.v.s., drži zadanu riječ, a ja ne vidim šta je zadržalo njegova izaslanika, osim ako nije srdžba, pa zato, hajdemo do Poslanika, s.a.v.s. U međuvremenu, Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao je Velida ibn Ukbeta ibn Ebi-Muajta, kako bi od Harisa preuzeo prikupljeni zekat. Velid je krenuo, prešavši jedan dio puta, pa se, prepavši se, vratio do Poslanika, s.a.v.s., i rekao: "O Allahov Poslaniče, Haris mi je odbio predati zekat i htio me ubiti!" Tako se razljutio Allahov Poslanik, s.a.v.s., da je poslao delegaciju do Harisa, koji se već sa svojim drugovima bio zaputio prema Medini. Sretnu se na putu te povikaše: "Ovo je Haris!" Kad im je prišao on ih upita: "Kome ste se zaputili?" "Tebi" - odgovoriše. "Zašto?" - zapita Haris, a oni odgovoriše: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., tebi je poslao Velida ibn Ukbeta, a on je smatrao da mu ti nećeš dati zekat i da ćeš ga ubiti." Na to Haris, r.a., reče: "Ne, tako mi Onoga Koji je poslao Muhammeda, s.a.v.s., uistinu, ja ga nisam ni vidio, niti mi je došao." Kad je Haris došao pred Poslanika, s.a.v.s., on ga je upitao: "Jesi li ti odbio dati zekat i htio ubiti moga izaslanika?" - A on odgovori: "Tako mi Onoga Koji te je poslao, uistinu nisam ga ni vidio, a nije mi ni došao, a do sada se nisam pojavljivao, jer sam se bojao da nisam izazvao srdžbu Uzvišenog Allaha i Njegova Poslanika." Prenosilac kaže: "Pa je objavljena sura:

"O vjernici, ako vam nekakav razvratnik donese..." do riječi: ***"Mudar je."*** Ovo prenose Ibn Ebi-Hatim, Ibn-Džerir i Taberani. Uzvišeni Allah kaže:

"I znajte da je među vama Allahov Poslanik", tj. budite sigurni da je pored vas Allahov Poslanik, te ga izdižite i ukazujte mu počasti, budite učtivi sa njim i slijedite njegove naredbe. On najbolje zna što je u vašem interesu i milosniji je prema vama od samih vas, a i njegovo mišljenje o vama potpunije je od vašeg, kako kaže Uzvišeni:

"Vjerovjesnik treba da bude preči vjernicima nego oni sami sebi." (23:6) Zatim je objasnio da je njihovo mišljenje beznačajno u odnosu na brigu za njihovo istinsko dobro. Pa kaže Uzvišeni: ***"Kad bi vas on u mnogo čemu poslušao, doista biste nastradali"***, tj. kad bi vas slijedio u svemu onome što vi sami odabirete, to bi odvelo u grijeh, kao što Uzvišeni kaže:

"Da se Allah za prohtjevima njihovim povodi, sigurno bi nestalo poretka na nebesima i na Zemlji i u onom što je na njima..." (23:71) A riječi Uzvišenog Allaha:

"Ali, Allah je vama vjerovanje omilio i u srcima vašim ga ljepim prikazao", tj. učinio ga dragim u vašim dušama i uljepšao ga u vašim srcima. Prenosi Imam Ahmed od Enesa, r.a., koji kaže: /198/ "Kaže Allahov Poslanik: 'Islam se očituje, a iman je u srcu.' Zatim pokaza svojom rukom na prsa i reče: 'Bogobojaznost je ovdje, bogobojaznost je ovdje.'"

"A nevjerovanje i razvrat i neposlušnost vam omrazio", tj. učinio vam mrskim i nevjerovanje i razvrat, a to su veliki grijesi, a i neposlušnost, a to su svi grijesi. Ova je postupnost zbog upotpunjenja blagodati. A riječi Uzvišenog: ***"Takvi su na pravom putu"***, tj. oni koji posjeduju ova svojstva Allah je dao uputu. Prenosi Imam Ahmed, uz još nekoliko hadisa od Ebu-Rifaata ez-Zerkija, a ovaj od svoga oca da je čuo Resulullaha, s.a.v.s., kako čini dovu u Bici na Uhudu kada su mušrici uzmicali, govoreći: - jedan dio od onoga što je rekao - /199/ "Allahu moj, omili nam iman i ukrasi ga u našim srcima, a odbaci od nas nevjerovanje, razvrat i neposlušnost i učini nas od onih koji su upućeni..." U jednom merfu hadisu kaže se: /200/ "Koga obraduju njegova dobra djela, a krivo mu je zbog njegovih loših djela, taj je vjernik." Zatim kaže Uzvišeni:

"...dobrotom i blagodati Allahovom...", tj. ovo davanje koje vam je podario, to je blagodat od Njega vama.

"A Allah sve zna i mudar je", tj. zna ko zaslužuje uputu, a ko zabludu. Mudar je u Svojim riječima, Svojim djelima, Svome zakonu i propisima.

وَإِن طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱقْتَتَلُوا۟ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا ۖ فَإِنۢ بَغَتْ إِحْدَىٰهُمَا عَلَى ٱلْأُخْرَىٰ فَقَٰتِلُوا۟ ٱلَّتِى تَبْغِى حَتَّىٰ تَفِىٓءَ إِلَىٰٓ أَمْرِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن فَآءَتْ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَهُمَا بِٱلْعَدْلِ وَأَقْسِطُوٓا۟ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا۟ بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾

"Ako se dvije skupine vjernika sukobe, izmirite ih; a ako jedna od njih ipak učini nasilje drugoj, onda se borite protiv one koja je učinila nasilje sve dok se Allahovim propisima ne prikloni, onda ih nepristrano izmirite i budite pravedni; Allah, zaista, pravedne voli." /9/ "Vjernici su samo braća,

zato pomirite vaša dva brata i bojte se Allaha da bi vam se milost ukazala."/10/

Naređuje Uzvišeni Allah Svojim robovima da pomiruju zavađene grupe:

"Ako se dvije skupine vjernika sukobe, izmirite ih...", i pored međusobne borbe Allah, dž.š., naziva ih vjernicima. Ovim Buharija, i neki drugi, potkrepljuju svoj stav da se ne izlazi iz imana zbog grijeha, pa makar oni bili i veliki, dok suprotno mišljenje imaju haridžije, mu'tezile i njima slični. U Buharijinom se Sahihu navodi hadis o h. Hasanu, a prenosi ga Ebu-Bekr, r.a., gdje se kaže: /201/ "Allahov je Poslanik, s.a.v.s., jednog dana držao hutbu na minberu, a sa njim je bio Hassan sin Alijin, r.a., pa bi gledao malo u njega, pa malo u narod i rekao: "Zaista je ovaj moj sin (unuk) gospodin, a možda će Allah jednog dana učiniti da se preko njega dvije velike skupine muslimana izmire." Tako je i bilo, kao što je i rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s. Preko njega je Allah, dž.š., pomirio Sirijce i Iračane nakon dugotrajnih ratova i žestokih okršaja. A riječi Uzvišenog:

"A ako jedna od njih ipak učini nasilje drugoj, onda se borite protiv one koja je učinila nasilje, sve dok se Allahovim propisima ne prikloni...", tj. sve dok se ne vrate Allahovim propisima i propisima Allahova Poslanika, s.a.v.s., i da slušaju i slijede samo istinu. U sahih hadisu navodi se tako od Enesa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /202/ "Pomozi svoga brata pa bio on onaj koji čini nekome nepravdu ili je ona nad njim učinjena! (zalima i mazluma)" - pa sam upitao: "O Poslaniče, znam kako bih pomogao mazlumu, ali kako pomoći zalimu?" Alejhis-selam reče: "Da ga spriječiš da nasilje učini; to mu je, zaista, pomoć." Navodi Imam Ahmed od Enesa, r.a., koji kaže: /203/ "Rečeno je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.: "Bilo bi dobro da odeš do Abdullaha ibn Ubejja" - pa mu se zaputio Vjerovjesnik, s.a.v.s., jašući na magarcu, a za njim su ostali išli pješke, sve do mjesta koje je bilo barovito (močvarno). Kada mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., prišao, ovaj mu reče: "Odmakni se od mene, tako mi Allaha, smrad tvog magarca uznemirava me." A onda je jedan od ensarija rekao: "Tako mi Allaha, magarac Allahova Poslanika bolje miriše od tebe." Prenosilac nastavlja pa kaže: "Onda se Abdullah i njegovi ljudi razljutili, razljutili su se isto tako i ashabi, te je među njima nastala tuča motkama, rukama i obućom, pa smo obaviješteni da je zbog toga došla objava:

"Ako se dvije skupine vjernika sukobe, izmirite ih..." O ovome govore i Buharija i Muslim. A Uzvišeni kaže:

"...Pa ako se prikione, onda ih nepristrasno izmirite i budite pravedni. Allah, zaista, pravedne voli", tj. budite pravedni među njima kako bi svaki od njih bio pravedno zadovoljan.

"Allah, zaista, pravedne voli." Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Abdullaha ibn Amra, r.a., koji kaže: /204/ "Uistinu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Zaista će oni koji su bili pravedni na dunjaluku biti na minberima od dragulja u blizini Milostivog Allaha, a zbog učinjene pravde na ovom svijetu.' Ovo prenosi i En-Nesai, a ovaj lanac prenosilaca je veoma čvrst, jer svi oni u lancu ispunjavaju uvjete sahiha. Pričao nam je Abdullah ibn Jezid sa svojim senedom od Abdullaha ibn Amra, r.a., a ovaj od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /205/ "Pravedni kod Uzvišenog Allaha na Sudnjem danu će biti na minberima od svjetlosti, s desne strane Arša; to su oni koji su bili pravedni u svojim presudama, prema svom narodu i prema onima koji su im bili potčinjeni." A riječi Uzvišenog:

"Vjernici su samo braća", tj. svi su braća u vjeri, kao što je rekao i Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /206/ "Muslimani su braća i jedan drugom ne smiju činiti nasilja, niti smiju jedan drugoga napuštati." A i u sahihu se kaže: /207/ "Allah će pomoći onome ko bude u pomoći svome bratu." I u drugom Sahihu: /208/ "Primjer vjernika u međusobnoj pažnji, milosrđu i saosjećanju jeste kao jedno tijelo. Kada oboli jedan njegov organ, svi ostali organi odazovu mu se i pridruže u bolu sa nesanicom i groznicom." A riječi Uzvišenog:

"Zato, pomirite vaša dva brata...", tj. dvije zavađene skupine.

"I bojte se Allaha", tj. u svim vašim stvarima. ***"Da bi vam se milost ukazala."*** Ovo je pojašnjenje Allaha, dž.š., da je On Milostiv prema onome ko Ga se boji.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُونُوا۟ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَآءٌ مِّن نِّسَآءٍ عَسَىٰٓ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ ۖ وَلَا تَلْمِزُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَٰبِ ۖ بِئْسَ ٱلِٱسْمُ ٱلْفُسُوقُ بَعْدَ ٱلْإِيمَٰنِ ۚ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿١١﴾

"O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su oni bolji od njih, a ni žene drugim ženama, možda su one bolje od njih. I ne kudite jedni druge i ne zovite jedni druge ružnim nadimcima! O kako je ružno grješničko ime nakon vjerovanja! A oni koji se ne pokaju - sami sebi čine nepravdu."/11/

Uzvišeni je zabranio ruganje i ponižavanje, kao što je navedeno u sahih hadisu od Allahova Poslanika, s.a.v.s., gdje kaže: /209/ "Oholost je omalovažavanje istine i preziranje ljudi", tj. smatranje drugih manje vrijednim, što je haram. Ponekad se desi da omalovažavani bude bolji kod Allaha, dž.š., od onih koji ga ogovaraju. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"O vjernici, neka se muškarci jedni drugima ne rugaju, možda su oni bolji od njih, a ni žene drugim ženama, možda su one bolje od

njih..." A to je dakle zabranjeno i muškarcima i ženama. Uzvišeni Allah kaže: ***"I ne kudite jedni druge..."***, kao što je rekao:

"I jedni druge ne ubijajte..." (4:29), tj. nemojte se međusobno ubijati niti kuditi jedni druge. Kuđenje je, ustvari, ogovaranje riječima. To je ponižavanje ljudi i nasilje prema njima koje se čine klevetom i podrugivanjem riječima. A Uzvišeni kaže: ***"Teško svakom klevetniku, podrugljivcu." (104:1)*** Tj. zbog riječi i djela. A riječi Uzvišenog: ***"I ne zovite jedni druge ružnim nadimcima"***, znači, nemojte jedni druge nazivati nadimcima koje dotične osobe ne bi voljele čuti. Prenosi Imam Ahmed od Ebu-Džuvejreta ibn Dahaka, koji kaže: /210/ "O nama, Benu-Seleme, objavljeno je:

"I ne zovite jedni druge ružnim nadimcima", pa kaže: "Došao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u Medinu, a među nama nije bio nijedan čovjek, a da nije imao po dva - tri imena. Kad bi nekog od njih Poslanik zvao jednim od tih imena rekli bi: "O Allahov Poslaniče, on se ljuti zbog toga." Pa je objavljeno: ***"I ne zovite jedni druge ružnim nadimcima."*** Isto ovo navodi i Ebu- Davud. A riječi Uzvišenog:

"O, kako je ružno grješničko ime nakon vjerovanja", tj. ružno je svojstvo podrugljivi nadimak, kao što je bilo u džahilijjetskom periodu u kojem su bili upropastili sebe, a poslije toga ušli u islam. ***"A oni koji se ne pokaju"***, zbog ovoga, ***"sami sebi čine nepravdu."***

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱجْتَنِبُواْ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ ۖ وَلَا تَجَسَّسُواْ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا ۚ أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ ۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾

"O vjernici, klonite se mnogih sumnjičenja, neka su sumnjičenja, zaista, grijeh. I ne uhodite jedni druge i ne ogovarajte jedni druge! Zar bi nekom od vas bilo drago da jede meso umrlog brata svoga - a vama je to odvratno - zato se bojte Allaha, Allah, zaista, prima pokajanje i Milostiv je."/12/

Uzvišeni je Allah zabranio Svojim robovima mnoga sumnjičenja, a u to spada uvreda prema porodici, bližnjima i ljudima, bez ikakvog razloga, jer nešto od toga je čisti grijeh, pa neka se toga klone iz opreza. A naveli smo od Predvodnika vjernika, Omera ibn el-Hattaba, koji je rekao: "Nikako ne sumnjaj, ni za jednu riječ koja je izišla iz usta tvoga brata vjernika, da je ona nešto drugo osim istina, a ti ćeš joj u dobru pronaći osnovu." Prenosi Malik od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /211/ "Čuvajte se sumnjičenja, jer je sumnjičenje najveća laž. Nemojte jedan drugog uhoditi, niti prisluškivati. Nemojte jedan drugom zavidjeti, niti se međusobno mrziti, niti jedan drugom leđa okretati. Budite, o Allahovi robovi braća." Ovo prenose Buharija, Muslim, Ebu-Davud od El-Utbeja, a ovaj od Malika. Enes, r.a., kazuje da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /212/ "...Nije dozvoljeno muslimanu izbjegavati brata muslimana duže od tri dana." Ovo prenose Muslim i Tirmizi koji ga smatra vjerodostojnim od Sufjana ibn Ujejneta. ***"Nemojte jedni druge uhoditi..."***, tj. motriti jedan na drugoga, a riječ "uhoditi" najčešće se odnosi ili veže sa zlom. Od toga je izvedena i riječ "uhoda" (špijun), dok se riječ "raspitivanje" većinom odnosi na dobro, kao što kaže Uzvišeni Allah, dž.š., govoreći o Jakubu, a.s.:

"O sinovi moji, idite i raspitajte se za Jusufa i brata njegova..." (12:87) Ponekad se upotrebljavaju obje ove riječi u negativnom smislu, kao što je navedeno u sahih hadisu koji je prethodio. A riječi Uzvišenog:

"...I ne ogovarajte jedni druge..." U ovome se ukazuje na zabranu ogovaranja koju je već rastumačio Zakonodavac. Tako stoji i u hadisu koji navodi Ebu-Davud od Ebu-Hurejrea, koji kaže: /213/ "Rečeno je: 'O Allahov Poslaniče, šta je to gibet?' 'Da spomeneš brata po onome što on ne voli' - odgovori Poslanik, s.a.v.s., pa bi upitan: 'Šta misliš, Allahov Poslaniče, ako je to što sam rekao o mom bratu istina?' Na to će, s.a.v.s.: 'Ako je istina, time si ga ogovorio; a ako to bude laž, onda si ga potvorio.'" Isto ovo prenosi i Tirmizi, navodeći da je hadis hasen sahih, a navodi ga i Ibn-Džerir. Ogovaranje je sa stanovišta idžmaa grijeh, dok je izuzetak iz toga ono "ogovaranje" kod kojeg preovladava općedruštveni interes, kao što je kod iznošenja dobrih i loših osobina prenosioca hadisa i kod ukazivanja savjeta i sl. Sve drugo je strogo zabranjeno. Zbog ovoga je ogovaranje Uzvišeni usporedio sa jedenjem mesa mrtvog insana, kao što kaže:

"Zar bi nekom od vas bilo drago jesti meso umrlog brata svoga - a vama je to odvratno...", tj. prirodno je da vam je to mrsko, pa prihvatite ga kao šerijatsku zabranu, jer je kazna gora od toga. Na ovaj način želi se izazvati odvratnost prema tom činu, a i samo upozorenje, kao što kaže Allahov Poslanik, s.a.v.s., o osobi koja je nešto poklonila, pa to poslije traži natrag - da je: "Poput psa koji povrati pa onda to pojede." Prenosi Ebu-Davud od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /214/ "Jednog muslimana njegov imetak, čast i krv, haram su drugome muslimanu; dovoljno je čovjeku zlu to da ponižava svoga brata muslimana." Ovo prenosi i Tirmizi. Prenosi Ebu-Davud od Ebu-Burdeta el-Belevija, koji kaže da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /215/ "O vi koji vjerujete samo jezikom i u čija srca iman još nije ušao, ne pratite i ne istražujte mahane muslimana, jer onome ko istražuje tuđe mahane Allah će istražiti njegove mahane. A čiju mahanu Allah istraži, razotkrit će ga među njegovim najbližim." Zatim, prenosi Ebu-Davud od Enesa ibn Malika, koji kaže da je rekao Allahov

Poslanik, s.a.vs.: /216/ "Kada sam bio na Mi`radžu, prošao sam pored skupine ljudi koji su imali bakrene nokte kojima su trgali svoja lica i prsa." "Ko su ovi, Džibrile?" - upitao sam ga, a on mi odgovori: "To su oni što su klevetali ljude i kaljali njihovu čast." Ovaj hadis prenosi i Ahmed. A navodi Ibn Ebi-Hatim od Ebu-Seida el-Hudrija, koji kaže: /217/ "Rekli smo: 'O Allahov Poslaniče, ispričaj nam šta si vidio u noći Lejletul-Mi`radžu', pa je odgovorio: '...Zatim me je odveo do jednog dijela Allahovih stvorenja. To je narod čiji predstavnici prilaze sa strane jedni drugima i sijeku s njih komadiće tijela, poput obuće; pa kada se nekom od njih stavi u usta, kaže mu se: Jedi, kao što si jeo - a on će u tom jelu nalaziti samo smrt.'" "O Muhammede, i kad bi u tome našao smrt, ona mu je mrska." Pa sam pitao: 'O Džibrile, ko su ovi?' 'To su klevetnici, podrugljivci' - odgovori on. Pa se kaže: 'Zar bi nekom od vas bilo drago jesti meso umrlog brata svoga - a vama je to odvratno.' Ta odvratnost odnosi se upravo na ovo jedenje mesa." Ovako se navodi ovaj hadis, a koji smo već citirali i poduže obradili tumačeći početak sure "El-Isra", a Allahu sva zahvala pripada. Prenosi hafiz Ebu-Ja'la u svom rivajetu o događaju vezanom za kamenovanje Maiza, r.a., kada kaže: /218/ ...Čuo je Vjerovjesnik, s.a.v.s., dvojicu ljudi kako jedan drugome govore: "Zar ne vidiš ovoga koga je Allah zaštitio, a strast ga je dovela do toga da je kamenovan poput psa?" Zatim je produžio Vjerovjesnik, s.a.v.s., dok nije naišao do leša od magarca, pa je rekao: "Gdje su ona dvojica, neka dođu i neka jedu ovog magarca?" A njih dvojica povikaše: "Allah ti oprostio, o Allahov Poslaniče, pa zar se ovo jede?" "Ono što ste govorili o svome bratu malo prije gore je od jedenja mrtvog magarca" - odgovori Allahov Poslanik, s.a.v.s. "Tako mi Onoga u Čijim je rukama moja duša, on (Maiz) sada uživa u ljepotama dženetskih rijeka." Prenosioci ovog hadisa su pouzdani. Navodi Imam Ahmed od Džabira ibn Abdullaha, r.a., koji kaže: /219/ Bili smo sa Poslanikom, s.a.v.s., kada se začuo smrad lešine, pa reče Allahov Poslanik, s.a.v.s.: "Znate li vi kakav je ovo smrad?" "To je smrad onih koji ogovaraju ljude." A riječi Uzvišenog: ***"I bojte se Allaha"***, tj. u onome što vam je naredio i u onome što vam je zabranio, te se pazite toga i čuvajte ga se.

"Allah, zaista, prima pokajanje i Milostiv je", znači prima pokajanje onoga ko Mu se pokaje, a Milostiv je prema onome ko Mu se povrati i osloni na Njega. Veći dio uleme kaže: "Put onih koji ogovaraju ljude kako bi se pokajali i iščupali iz toga jeste da čvrsto odluče da se tome više ne vraćaju, te da se pokaju za ono što je prošlo i da traže halala od onoga koga su ogovorili." Tako kažu jedni, dok drugi smatraju: "Nije potrebno traženje halala, zato što postoji mogućnost da bi nakon javne izjave moglo doći do još većeg ezijeta od onoga koji se već zbio."

Ima još i način da oštećenog pohvali pred skupinom ljudi pred kojom ga je i ponizio, te da ga pohvali u onolikoj mjeri u kolikoj ga je ranije i ponizio, pa da tako bude jedno za drugo. Tako navodi Imam Ahmed od Muaza ibn Enesa el-Džuhenija, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /220/ "Ko uzme u zaštitu vjernika od munafika koji ga ogovara, Allah će mu na Sudnjem danu poslati meleka koji će štititi njegovo tijelo od džehenemske vatre. A ko napadne muslimana želeći ga tako osramotiti, Allah će ga zadržati na džehenemskoj ćupriji sve dok ne iskusi zasluženu kaznu zbog onoga koga je oklevetao." To isto navodi i Ebu-Davud.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَٰكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓا۟ ۚ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾

"O ljudi, Mi smo vas od muškarca i žene stvorili i plemenima i narodima vas učinili da biste se upoznali. Najugledniji od vas kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji; Allah, uistinu sve zna i nije Mu skriveno ništa."/13/

Obavještava Uzvišeni Allah ljude da ih je stvorio od jedne osobe i od nje stvorio njenog para, a to su Adem i Hava, i podijelio ih na narode i plemena, te su svi ljudi jednaki po porijeklu, nastali od zemlje, odnosno od Adema i Have, a.s. Razlikuje se samo u pitanju vjere i to u tome koliko je ko pokoran Allahu, dž.š., i koliko slijedi Njegova Poslanika, s.a.v.s. Zbog toga Uzvišeni Allah ovako govori, nakon zabrane ogovaranja i međusobnog ponižavanja ljudi upozoravajući na jednakost ljudskog roda.

"O ljudi, Mi smo vas od muškarca i žene stvorili i plemenima i narodima vas učinili da biste se upoznali...", tj. kako bi se postiglo međusobno upoznavanje unutar i van plemenske zajednice. Prenosi Ebu-Isa et-Tirmizi od Ebu-Hurejrea, r.a., a on od Poslanika, s.a.v.s., koji je rekao: /221/ "Upoznajte svoje porijeklo, time ćete učvrstiti rodbinske veze, jer, zaista rodbinske veze donose ljubav u porodici, bogatstvo u imetku i produžuju život." Zatim kaže da je ovaj hadis "garib" i ne zna se za neku sličnu verziju.

A Uzvišeni kaže: ***"Najugledniji od vas kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji..."***, tj. izdvajanje jednih ljudi nad drugima kod Allaha je samo po bogobojaznosti, a ne po porijeklu. O ovome se navodi više hadisa Allahova Poslanika, s.a.v.s., kao što je: /222/ "Najbolji su među vama u islamu oni koji su bili najbolji i u doba džahilijeta, ako shvate vjeru..." Navodi Buharija od Ebu Hurejre r.a., Muslim navodi od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /223/ "Zaista, Allah ne gleda u vaše izglede, niti u vaše imetke, nego gleda u vaša srca i vaša djela." Ovo navodi i Ibn-Madže. Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Omera, r.a., koji kaže: /224/ "Učinio je tavaf Resulullah, s.a.v.s., na dan osvajanja Meke, a na

svojoj devi podrezanih ušiju, dodirujući stupove Kabe svojim štapom u ruci. Nije pronašao njoj mjesto za odmor pored džamije, pa je otišao među ljude i izišao do jednog korita i odmorio je. Nakon toga Resulullah, s.a.v.s., održao je govor na svojoj devi, zahvalio se Allahu, dž.š., najljepšom zahvalom, pa rekao: "O ljudi, zaista je Allah, dž.š., uklonio od vas mahane džahilijetskog perioda i hvalisanje svojim očevima. A ljudi ima dvije vrste: čovjek dobar, bogobojazan, plemenit prema Allahu, dž.š., i čovjek grješnik, pokvarenjak, fasik." A Uzvišeni Allah kaže:

"O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allaha je onaj koji Ga se najviše boji; Allah, uistinu sve zna i nije Mu skriveno ništa." Zatim je dodao, s.a.v.s.: "Govorim ove riječi tražeći oprosta i sebi i vama." Ovo navodi i Ibn- Humejd. Imam Ahmed prenosi hadis od Durree bint Ebu-Leheb, r.a., koja kaže: /225/ Ustao je čovjek prema Vjerovjesniku, s.a.v.s., dok je on bio na minberu i upitao: "O Allahov Poslaniče, koji je čovjek najbolji?" "Najbolji ljudi su oni koji su najučeniji i najbogobojazniji prema Allahu, dž.š., naređuju dobročinstvo, zabranjuju loša djela i održavaju rodbinske veze" - odgovori Poslanik, s.a.v.s. A riječi Uzvišenog: ***"Allah, uistinu, sve zna i nije Mu skriveno ništa"***, tj. dobro vas poznaje, obaviješten je o vašim postupcima i radi šta hoće: upućuje vas ili zavodi, milost ukazuje ili kažnjava. On je Taj Kome je sve poznato. Jedan dio uleme na osnovu ovog ajeta i hadisa smatra: da bi mladenci bili jedno drugom "prilika", ne postoji drugi uvjet osim vjere, zbog riječi Uzvišenog: "Najugledniji kod Allaha jeste onaj koji Ga se najviše boji", dok drugi koriste ovaj ajet za neka druga dokazivanja u fikhskim djelima, kao što je naše djelo "Kitabul-ahkam", koje sadrži jedan dio toga.

*قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ
ءَامَنَّا ۖ قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ وَلَٰكِن قُولُوٓا۟ أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ ۖ
وَإِن تُطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتْكُم مِّنْ أَعْمَٰلِكُمْ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ
لَمْ يَرْتَابُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾ قُلْ أَتُعَلِّمُونَ ٱللَّهَ بِدِينِكُمْ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾ يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا۟ ۖ
قُل لَّا تَمُنُّوا۟ عَلَىَّ إِسْلَٰمَكُم ۖ بَلِ ٱللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَىٰكُمْ لِلْإِيمَٰنِ
إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَٱللَّهُ
بَصِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: 'Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!' - a iman još nije ušao u vaša srca. A ako Allahu i Njegovom Poslaniku budete pokorni, On vam nimalo neće umanjiti nagradu za djela vaša" - Allah, uistinu, prašta i Milostiv je."/14/ "Pravi su vjernici samo oni koji u Allaha i Poslanika Njegova vjeruju i poslije više ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim. Oni su iskreni."/15/ "Reci: 'Zar vi da obavještavate Allaha o vjerovanju svome, kad Allah zna sve što je na nebesima i na Zemlji! Allah sve zna.'"/16/ "Oni ti prebacuju što su primili Islam. Reci: 'Ne prebacujte mi što ste Islam primili; naprotiv, Allah je vama milost podario time što vas je u pravu vjeru uputio, ako iskreno govorite.'"/17/ "Allah sigurno zna tajne nebesa i Zemlje i Allah dobro vidi ono što radite."/18/

Uzvišeni Allah poriče beduinima to što sami sebe nazivaju vjernicima, a tek su prihvatili islam, a za to vrijeme nisu uspjeli učvrstiti vjerovanje u svojim srcima.

"Neki beduini govore: 'Mi vjerujemo!' Reci: 'Vi ne vjerujete, ali recite: 'Islam smo primili!' - a iman još nije ušao u vaša srca." Iz ovog ajeti - kerima može se zaključiti da je imam nešto specijalnije u odnosu na islam, kako smatraju pripadnici ehli-sunneta vel-džema'ata, pa navode hadis Džibrila, a.s., kada je upitao šta je islam, zatim iman, zatim insan. Na taj se način izdvaja iz općeg u posebno, a iz posebnog u još bolje. A pošto su beduini sami sebe uzdigli na položaj na koji još nisu bili stigli, na ovaj im se način skreće pažnja zbog toga. Oni ne spadaju u kategoriju munafika, kako ih neki smatraju, jer da su

kao oni ponašali bi se svirepo i nečasno kao što se tako spominju munafici u suri "Et - Tevba" (97.ajet). Međutim, o njima se govori na jedan odgajivački način.

*"**Recl: 'Vi ne vjerujete, all recite: 'Islam smo primili!' - a iman još nije ušao u vaša srca**"*, tj. još uvijek niste stigli do toga da shvatite suštinu vjere. Zatim kaže Uzvišeni:

*"**A ako Allahu i Njegovom Poslaniku budete pokorni, On vam nimalo neće umanjiti nagradu za djela vaša.**"* Znači, neće vam uskratiti od vaših nagrada ništa, kao što kaže Allah, dž.š.:

*"**A djela njihova nećemo nimalo umanjiti**" **(52:21)*** ili kao što kaže: *"**Allah, uistinu, prašta i Milostiv je**"*, tj. prema onima koji se kaju i traže oprosta. Uzvišeni Allah kaže: *"**Pravi vjernici...**"*, tj. oni čiji je iman upotpunjen, a to su:

*"**... samo oni koji u Allaha i Njegova Poslanika vjeruju i poslije više ne sumnjaju...**"*, tj. ne postoji ni trun sumnje u njihovu vjerovanju, oni se nalaze u jednom takvom stanju, stanju istinskog i čistog vjerovanja."

*"**I bore se na Allahovu putu imecima svojim i životima svojim.**"* Znači, predaju se punim srcem i najvrednijim svojim imetkom u pokornosti Allahu, dž.š., kako bi zadobili Njegovo zadovoljstvo.

*"**...Oni su iskreni**"* - kada kažu da su vjernici. Nisu kao neki beduini u kojima nema imana osim onog što je na jeziku. Prenosi Imam Ahmed od Ebu-Seida el-Hudrija, r.a., koji kaže: "Zaista je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /226/ "Vjernici na dunjaluku dijele se u tri skupine: oni koji vjeruju u Allaha, dž.š., i Njegova Poslanika i u to ne sumnjaju i bore se na Allahovu putu imecima i životima svojim; oni kojima ljudi mogu povjeriti svoje imetke i svoje živote, i oni koji svoje želje prepuštaju Allahu, dž.š." A riječi Uzvišenog Allaha:

*"**Recl: Zar vi da obavještavate Allaha o vjerovanju svome...**"*, tj. zar vi da ga izvijestite o onome što je u dušama vašim,

*"**...kad Allah sve zna što je na nebesima i na Zemlji...**"* Znači ništa Mu se ne može sakriti, ni na Zemlji ni na nebu, ma koliko i jedno zrno, ni manje od toga, a ni veće.

*"**...Allah sve zna.**"* Zatim kaže Uzvišeni: *"**Oni ti prebacuju što su primili islam. Recl: "Ne prebacujte mi što ste primili islam...**"* Znači, beduini koji su prigovarali zbog svoga islama, slijeđenja i pomaganja Poslanika, s.a.v.s. Odgovarajući im, Uzvišeni kaže:

*"**Recl: 'Ne prebacujte mi što ste primili islam...'**"*, jer ako bude koristi od islama, ta korist će vama doći, a Allah u svemu tome nudi sreću.

*"**...Naprotiv, Allah je vama milost podario time što vas je u pravu vjeru uputio, ako iskreno govorite.**"* Znači pozivate se u islam kao što je rekao i Vjerovjesnik, s.a.v.s., ensarijama na Hunejnu: /227/ "O ensarije, zar vas nisam našao zalutalim, pa vas je Allah preko mene uputio? I bili ste razjedinjeni, pa vas je Allah preko mene zbližio, bili ste i siromašni, pa vas je Allah preko mene obogatio?" Nakon svakog upita oni bi odgovorili da ih je Allah i Njegov Poslanik najbolje usrećio. Prenosi hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar od Ibn-Abbasa, r.a., koji kaže:/228/ Došli su iz plemena Benu-Esed kod Resulullaha, s.a.v.s., i rekli: "O Allahov Poslaniče, prihvatili smo islam i nismo se borili protiv tebe, dok drugi Arapi jesu", pa je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: "Njihovo shvatanje je malo, a šejtan govori preko njihovih jezika." I objavljen je ovaj ajet:

*"**Oni ti prebacuju što su primili islam...**"* Zatim kaže: "Nije nam poznato da postoji druga verzija, osim ove." Nakon toga je Uzvišeni više puta ponavljao da su Mu poznate vijesti kod svih bića i da vidi djela svih stvorenja, pa kaže:

*"**Allah, sigurno zna tajne nebesa i Zemlje i Allah dobro vidi ono što radite.**"*

Ovo bi bio tefsir posljednjeg ajeta sure El-Hudžurat.

A Allahu pripada zahvala i dobročinstvo, molimo Ga da nam pokaže ispravan put i da nas pomogne u našem trudu da završimo ovo djelo kako bismo Uzvišenog Gospodara, Allaha, dž.š., zadovoljili.

50
KAF / KAF
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 45 AJETA

Ova je sura prva sura u dijelu Kur'ana sa kratkim surama, prema najispravnijem tumačenju, a dokaz za to je ono što navodi Ebu-Davud od Osmana ibn Abdullaha ibn Evsa, a on od svoga djeda, kako Abdullah ibn Seid kaže: "Pričao mi je Evs od Ibn Huzeife, koji kaže: /229/ "Uputili smo se Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., u delegaciji plemena Sekif. Saveznici su (prijatelji) odsjeli kod Mugire ibn Šu'beta, r.a., a pod svoj šator Allahov Poslanik, s.a.v.s., ugostio je (primio) pleme Benu-Malik. Kaže Musedded, a bio je jedan od delegata Benu-Sekif: "Poslanik nam je, s.a.v.s., svake noći dolazio iza jacije i držao govore stojeći na nogama sve dok se ne bi umorio od dugog stajanja. Mnogo bi nam govorio šta je doživio od svoga plemena Kurejš, te je jednom rekao: "Nije isto! Bili smo oslabljeni i ponižavani -Musedded dodaje: u Meki - a kad smo otišli u Medinu nastao je rat promjenjivog ishoda, pa bismo nekada mi njih pobijedili, a nekada oni nas." Jedne noći Poslanik, s.a.v.s., nije se pojavio u uobičajeno vrijeme, pa smo rekli: "Nije nam večeras došao!" - a Poslanik je, s.a.v.s., rekao: "Iznenada mi je došla objava moga hizba iz Kur'ana, a.š., pa sam odbio doći dok se ne završi." Evs kaže: "Pitao sam drugove Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako dijele Kur'an, pa mi odgovoriše: "Na tri, na pet, sedam, devet, jedanaest, trinaest i na dio (hizb) sa kraćim surama (el-mufessal)." Ovo navode Ibn-Madže i Imam Ahmed. Kad bismo se ovoga pridržavali, onda bi sura Kaf bila nakon 48. sure. Objašnjenje toga bilo bi ovako: tri: El-Bekare, Ali-Imran i En-Nisa'; pet: El-Maide, El-En'am, El-A'raf, El-Enfal i El-Tewba; sedam: Junus, Hud, Jusuf, Er-Ra'd, Ibrahim, El-Hidžr, En-Nahl; devet: Subhane,[1] Kehf, Merjem, Taha, El-Enbija, El-Hadždž, El-Mu'minun, En-Nur i El-Furkan; jedanaest: Eš-Šu'ara', En-Neml, El-Kasas, El-Ankebut, Er-Rum, Lukman, Eliflammim Es-sedžda, El-Ahzab, Sebe', Fatir, Jasin; trinaest: Es-Safat, Sad, Ez-Zumer, El-Gafir[2], Hamim sedžda,[3] Hamim ajn sin kaf,[4] Ez-Zuhruf, Ed-Duhan, El-Džasije, Al-Ahkaf, El-Kitab,[5] El-Feth i El-Hudžurat. Nakon toga dolazi hizb sa kraćim surama, kako kažu ashabi, r.a., navodeći da on počinje surom "Kaf". Tako smo i mi naveli, a zahvala pripada samo Allahu, dž.š. Prenosi Imam Ahmed od Abdullaha ibn Abdullaha da je Omer ibn Hattab, r.a., pitao Ebu-Vakida el-Lejsija: /230/ "Šta je Poslanik, s.a.v.s., učio na bajram-namazu?" On odgovori: "Kaf i Ikterebe."[6] A navode ga i Muslim i četverica pisaca Sunena, prenoseći ga od Malika. Imam Ahmed navodi od Ummi-Hišam, kćerke Harisove, koja kaže: /231/ "Obavljali smo džuma-namaze sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., dugo, a on bi tom prilikom učio sure "Kaf", tako da sam, slušajući ga, naučila je napamet." Ovaj hadis navode Muslim i Ebu-Davud. Ovim se željelo reći da bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio ovu suru na većim skupovima, kao što su Bajrami i džume, a zbog toga što ona u sebi sadrži govor o početku stvaranja, proživljenju, Sudnjem danu, polaganju računa, Džennetu i Džehennemu, nagradi i kazni, podsticanje (na dobro) i zastrašivanje (kaznom) - tergib ve terhib, a Allah najbolje zna.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قٓ وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ ۝١ بَلْ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ
هَٰذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ ۝٢ أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذَٰلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ ۝٣ قَدْ عَلِمْنَا
مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَفِيظٌ ۝٤ بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ
لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَرِيجٍ ۝٥

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Kaf, tako Mi Kur'ana, slavnog"/1/ "Oni se čude što im je došao jedan od njih da ih opominje, pa nevjernici govore: 'To je čudna stvar!'"/2/ "Zar kad pomremo i zemlja postanemo...? Nezamisliv je to povratak"/3/ "Mi znamo šta će od njih zemlja umanjiti (uništiti), u Nas je Knjiga koja sve čuva."/4/ "Oni, međutim, poriču Istinu koja im dolazi i oni su u smetenom stanju."/5/

ق "Kaf" je jedno od slova arapskog pisma spomenutih na početku pojedinih sura, kao što Uzvišeni kaže na drugim mjestima:

"Sad, Nun, Elif-la-mim, Ha-mim, Jasin" i tome slično. To kažu Mudžahid i još neki drugi mufessiri. Već smo govorili o ovim harfovima na početku sure "El-Bekare", tako da nema potrebe ponavljati. Spominje se da je Kaf planina koja okružuje cijelu Zemlju, pa je zovu planina Kaf, a Allah najbolje zna, ali kao da je ovo jedna od legendi Benu-Israila, a moje je mišljenje da je to i tome slično proizvod izmišljotina nekih njihovih otpadnika koji na taj način varaju ljude o pitanju vjere. A riječi Uzvišenog:

---

* Objavljena nakon sure "El - Murselat".
* 58 ajet je medinski.
[1] Sura "El - Isra".
[2] Sura "El - Mu'min".
[3] Sura "Fussilet".
[4] Sura "Eš - Šura".
[5] Sura "Muhammed".
[6] Sura "El - Kamer".

*"**Tako Mi Kur'ana, Slavnog**"*, tj. časnog i uzvišenog, kome:

*"**Laž ne može prići, bilo s koje strane, on je objava od Mudroga i hvale dostojnoga.**" **(41:42)*** Riječi koje dolaze poslije zakletve sadrže potvrdu poslanstva i obećanja koje će se obistiniti. Međutim, i da nema zakletve, bilo bi dovoljno ono što je do sada rečeno od zakletvama koje su prije spomenute u Kur'anu, kao što su:

*"**Sad, tako Mi Kur'ana slavnog, doista su bahati i inadžije oni koji neće da vjeruju**", **(38:1-2)*** a tako i ovdje kaže:

*"**Kaf, tako Mi Kur'ana slavnog. Oni se čude što im je došao jedan od njih da ih opominje, pa nevjernici govore: 'To je čudna stvar.'**"* Znači, čude se što im je poslan Poslanik, s.a.v.s., od ljudi, kao što kaže Uzvišeni:

*"**Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih...**" **(10:2)*** Ovim se želi reći da to nije nikakvo čudo jer Allah, dž.š., odabire izaslanike i među melecima i među ljudima. Zatim, Allah, dž.š., navodi riječi njihovog čuđenja za događaje za koje oni smatraju da su nemogući:

*"**Zar kad pomremo i zemlja postanemo...? Nezamisliv je to povratak.**"* Znači, oni se pitaju: kada umru i postanu prah, kako je moguć njihov povratak - smatrajući to svakako nemogućim. Uzvišeni im Allah odgovara:

*"**Mi znamo šta će od njih zemlja umanjiti (uništiti)**"*, tj. Nama se neće moći sakriti ni jedan dio njihovog tijela, ma gdje ono bilo. *"**U nas je Knjiga koja sve čuva.**"* Tj. knjiga koja čuva sve stvari, potpuno tačno. Zatim, Uzvišeni objašnjava uzroke njihovog nevjerovanja i poricanja proživljenja, pa kaže:

*"**Oni, međutim, poriču istinu koja im dolazi i oni su u smetenom stanju.**"* Znači, u promjenljivom, kolebljivom i nejasnom stanju. A to je stanje svakog onog ko napusti Istinu, pa bilo što da kaže poslije toga, bezvrijedno je.

أَفَلَمْ يَنظُرُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ
بَنَيْنَٰهَا وَزَيَّنَّٰهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ ۝٦ وَٱلْأَرْضَ مَدَدْنَٰهَا وَأَلْقَيْنَا
فِيهَا رَوَٰسِىَ وَأَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ۝٧ تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ
لِكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ۝٨ وَنَزَّلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً مُّبَٰرَكًا فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ جَنَّٰتٍ
وَحَبَّ ٱلْحَصِيدِ ۝٩ وَٱلنَّخْلَ بَاسِقَٰتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيدٌ ۝١٠ رِّزْقًا لِّلْعِبَادِ
وَأَحْيَيْنَا بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا كَذَٰلِكَ ٱلْخُرُوجُ ۝١١

*"**A zašto ne pogledaju nebo iznad sebe? - kako smo ga sazdali i ukrasili i kako u njemu nema pukotina.**" /6/ "**A Zemlju smo rasprostrli i po njoj nepomična brda pobacali i dali da iz nje nikne raznovrsno, prekrasno bilje.**"/7/ "**Da bi razmislio i opomenuo se svaki rob koji se gospodaru svome obraća** -"/8/ "**Mi s neba spuštamo blagoslovljenu vodu i činimo da uz pomoć njenu niču vrtovi i žito koje se žanje**"/9/ "**I visoke palme u kojih su zameci nagomilani jedni iznad drugih**" /10/ "**kao hranu robovima i Mi njome oživljavamo mrtav predjel; tako će biti i oživljenje.**"/11/*

Allah upozorava Svoje robove na Svoju veliku moć i da je veći od onoga čemu se oni čude i ne vjeruju.

*"**A zašto ne pogledaju nebo iznad sebe? - kako smo ga sazdali i ukrasili**"*, tj. svjetiljkama.

*"**I kako u njemu nema pukotina.**"* Znači, nema nikakvih rascjepa, tj. nesklada, kao što kaže Uzvišeni:

*"**Onaj Koji je sedam nebesa jedne iznad drugih stvorio - ti u onome što Svemilosni stvara ne vidiš nikakva neskiada, pa ponovo pogledaj, vidiš li ikakav nedostatak.**" **(67:3)*** A riječi Uzvišenog:

*"**A Zemlju smo rasprostrli**"*, tj. učinili je širokom; *"**I po njoj nepomična brda pobacali**"*, a to su planine koje štite zemlju od ljuljanja.

*"**I dali da iz nje nikne raznovrsno, prekrasno bilje**"* - što znači sve vrste žitarica, plodova i biljaka sa najljepšim izgledom i oblikom.

*"**Da bi razmislio i opomenuo se svaki rob koji se Gospodaru svome obraća**"*, tj. prizor nebesa i Zemlje i svega onoga što je na njima od velikih znamenja ukazuje i opominje svakog čovjeka pokajnika da se vrati Uzvišenom Allahu. A riječi Uzvišenog:

*"**Mi s neba spuštamo blagoslovljenu vodu**"*, tj. korisnu, *"**I činimo da uz pomoć njenu niču vrtovi.**"* Znači, bašče pune plodova i tome slično. *"**I žito koje se žanje...**"*, tj. misli se na žitarice koje se mogu jesti, a i pohraniti. *"**I visoke palme**"*, tj. ogromne *"**...u kojih su plodovi nagomilani, jedni iznad drugih.**"* Znači naslagani jedni nad drugima. *"**...kao hranu robovima**"*, tj. za sva stvorenja.

*"**I Mi njome oživljavamo mrtav predjel.**"* To je gola suha zemlja na koju se spušta kiša pa se zazeleni i dobro rodi, te od svega toga izrasta prekrasno bilje. Znači, kada nije bilo nikakva bilja spuštena je kiša, pa se sve zazeljenjelo. Ovo je primjer proživljenja poslije smrti za one koji ga poriču. Na taj način Uzvišeni Allah oživljava mrtve, pa kaže:

*"**Tako će biti oživljenje**"*, tj. proživljenje poslije smrti, kako kaže Uzvišeni:

"I ti vidiš Zemlju kako je zamrla, ali kad na nju kišu spustimo, ona ustrepće i uzbuja, a iz nje iznikne svakojako bilje, prekrasno. Zato što Allah postoji, i što je On kadar oživiti mrtve i što On sve može." (22:5,6)

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَٰبُ
ٱلرَّسِّ وَثَمُودُ ﴿١٢﴾ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَٰنُ لُوطٍ ﴿١٣﴾ وَأَصْحَٰبُ ٱلْأَيْكَةِ
وَقَوْمُ تُبَّعٍ ۚ كُلٌّ كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ أَفَعَيِينَا بِٱلْخَلْقِ ٱلْأَوَّلِ ۚ
بَلْ هُمْ فِى لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٥﴾

"Prije njih poricali su narod Nuhov i stanovnici Ressa i Semud./12/ "I Ad i narod Faraonov i narod Lutov."/13/ "I stanovnici Ejke i narod Tubba; svi su oni poslanike lažnim smatrali i kaznu Moju zaslužili."/14/ "Pa zar smo sa stvaranjem prvim nemoćni postali? Ne, ali oni u ponovno stvaranje sumnjaju." /15/

Prijeti Uzvišeni kafirima iz plemena Kurejš i njima sličnim, kao i onima koji su takvi bili prije njih o kojima je već govoreno u suri "El-Furkan".

"I Semud i Ad i narod Faraonov, i narod Lutov..." To je njegov narod iz Sodome i Gomore, kojima je on poslan kao poslanik. Allah ih je natjerao u zemlju i njihovu zemlju pretvorio u ružnu, ustajalu baruštinu zbog njihovog nevjerovanja, nasilničkog ponašanja i opiranja Istini. ***"I stanovnici Ejke..."*** To je narod Šuajba, a.s. ***"I narod Tubba"***, a to su bili Jemenci o kojima smo već govorili u suri Ed-Duhan, te nema potrebe ponavljati. Allahu pripada sva hvala. ***"Svi su oni poslanike lažnim smatrali"***, tj. sve su to bili narodi što su u laž ugonili svoje poslanike. A ko laže jednog poslanika, kao da ih sve smatra lažnima.

"I kaznu Moju zaslužili", tj. stići će ih kazna koju im je Allah, dž.š., obećao, kazna zbog njihovih laži. A riječi Uzvišenog: ***"Pa zar smo sa stvaranjem prvim nemoćni postali?"***, tj. zar nas je nemoćnim učinilo prvo stvaranje, da bi se sumnjalo u ponovno stvaranje.

"Ne, ali oni u ponovno stvaranje sumnjaju", tj. kada smo bili u stanju prvi put stvoriti, ponovno je stvaranje još lakše od toga, kao što kaže Uzvišeni:

"On je Taj Koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti, to je Njemu lakše." (30:27) A navedeno je u sahih hadisu: /232/ "Kaže Uzvišeni Allah: *'Ugoni Me u laž čovjek, a nema pravo, i napada Me, a nema pravo. Kaže da ga neću oživiti kako je nastao prvi put, a prvo stvaranje nije za Mene teže od njegova ponovnog oživljenja.'"*

وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ
بِهِۦ نَفْسُهُۥ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ ٱلْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ إِذْ يَتَلَقَّى ٱلْمُتَلَقِّيَانِ
عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿١٧﴾ مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ
عَتِيدٌ ﴿١٨﴾ وَجَآءَتْ سَكْرَةُ ٱلْمَوْتِ بِٱلْحَقِّ ۖ ذَٰلِكَ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿١٩﴾
وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾ وَجَآءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَآئِقٌ
وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾ لَّقَدْ كُنتَ فِى غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنكَ غِطَآءَكَ
فَبَصَرُكَ ٱلْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾

"Mi stvaramo čovjeka i znamo što mu duša njegova šapće, jer Mi smo njemu bliži od vratne žile kucavice."/16/ "Kad se dvojica sastanu i sjednu jedan sa desne, a drugi s lijeve strane", /17/ "on ne izusti ni jednu riječ, a da pored njega nije prisutan onaj koji bdije." /18/ "Smrtne muke će zbilja doći - to je nešto od čega ne možeš pobjeći", /19/ "I u rog će se puhnuti - to je Dan kojim se prijeti." /20/ "I svako će doći, a s njim vodič i svjedok." /21/ "Ti nisi mario za ovo pa smo ti skinuli koprenu tvoju, danas ti je oštar vid."/22/

Uzvišeni obznanjuje Svoju moć nad čovjekom, jer ga je On stvorio i Svojim znanjem obuhvaća sve što je vezano za čovjeka. Njemu, Uzvišenom, čak je poznato šta ljudske duše same sebi došaptavaju, bilo dobro ili zlo, kao i sve ostalo. Pouzdana predanja govore da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /233/ "Uzvišeni Allah će prijeći preko zlih misli mog ummeta, ukoliko ih čovjek ne izgovori i ne počini." A Allah, dž.š., kaže:

"Mi smo njemu bliži od vratne žile kucavice." Znači, Allahovi meleci su bliži čovjeku od njegove žile kucavice, kao što kaže o posmrtnim trenucima:

"A Mi smo mu bliži od vas, ali vi ne vidite" (56:85), tj. Njegove meleke, pa kaže Uzvišeni:

"Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo, i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti." (15:9) Meleci se, slaveći svoga Gospodara, a uz Njegovu dozvolu spuštaju, prilaze čovjeku i tako su mu bliži od njegove vratne žile, na onaj način na koji je to Uzvišeni odredio. Zbog toga Uzvišeni ovdje kaže: ***"Kad se dvojica sastanu..."*** Znači, dva meleka koji pišu ljudska djela.

"I sjednu jedan sa desne, a drugi sa lijeve strane", tj. motre. ***"On ne izusti..."***, tj. čovjek ***"ni jednu riječ"***, znači, ne progovori ni jedne jedine riječi

"a da pored njega nije prisutan onaj koji bdije", tj. svako ima svoga pratioca i pisara koji ne ostavlja ni jednu riječ, ni jedan pokret, tj. ne može se sakriti ništa ni od riječi ni od djela. Prenosi Imam Ahmed od Bilala ibn Harisa el-Muzenija, r.a., koji kaže

da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /234/ "Čovjek ponekad izgovori dobru riječ kojoj ne poklanja naročite pažnje, jer mu se čini beznačajna, a ona mu donese Allahovo zadovoljstvo sve do dana dok se ne sretne s Njim. Isto tako ponekad izgovori hrđavu riječ, za koju nimalo ne brine, a ona mu donese Allahovu srdžbu sve do dana dok se ne sretnje s Njim." Pa bi Alkame rekao: "Koliko bih puta nešto izgovorio, ali mi na um padnu riječi Bilala ibn Harisa, pa ušutim." Ovo prenosi i Et-Tirmizi smatrajući ga sahih hadisom. A spominje se o Imamu Ahmedu da je stenjao u svojoj bolesti, pa je čuo od Tavusa da je rekao: "Melek piše sve, čak i stenjanje." Poslije ovoga Ahmed nije stenjao sve do svoje smrti, r.a.

A riječi Uzvišenog:

"Smrtne muke će zbilja doći - to je nešto od čega ne možeš pobjeći." Ovo se odnosi na svakog čovjeka, bez obzira bio on vjernik ili nevjernik, jer u sahih predanjima stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s.: /235/ "kada mu se primakla smrt, počeo brisati znoj sa svoga lica govoreći: 'Subhanallah, doista smrt ima svoje muke.'"

A riječi Uzvišenog: ***"To je nešto od čega ne možeš pobjeći"***, tj. za čovjeka je neizbježan susret sa smrću, bez obzira koliko bježao od nje - on će je sigurno sresti. Dalje, Uzvišeni kaže: ***"I u rog će se puhnuti, to je Dan kojim se prijeti."*** Znači Sudnji dan. U hadisu stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /236/ "Kako ću biti miran, a vlasnik roga je spreman, nageo se nastranu, iščekujući kada će mu biti naređeno da puhne." Pitali su: "O Allahov Poslaniče, šta da kažemo?" Reče: "Učite: *hasbunallahu ve nižamel-vekil."* Pa su oni rekli *"hasbunallahu ve ni'mel - vekil."*

"I svako će doći, a s njim vodič i svjedok", tj. melek će ga odvesti do mjesta suđenja, a drugi će biti melek svjedok njegovih djela. Ovo se jasno vidi i u ajeti-kerimu, a ovakav stav zastupa i Ibn-Džerir. Prenosi se od Jahja ibn Rafia, štićenika (roba) Sekifovog, da je rekao: "Čuo sam kako Osman ibn Affan, r.a., drži hutbu i uči ovaj ajet:

'I svako će doći, a s njim vodič i svjedok', pa kaže: 'Vodič je onaj koji vodi čovjeka pred Allaha, dž.š., a svjedok je onaj koji će svjedočiti šta je učinio.'" Ovako smatraju i Mudžahid, Katade i Ibn-Zejd. A Allah, dž.š., kaže:

"Ti nisi mario za ovo, pa smo ti skinuli koprenu tvoju, danas ti je oštar vid", tj. do ovoga Dana si bio u gafletu - neznanju.

"Pa smo ti skinuli koprenu tvoju i danas ti je oštar vid", tj. vid će biti vrlo izoštren kod svakoga toga dana. Čak i kod onih koji su bili kafiri na dunjaluku bit će tako, ali im tada to neće koristiti nimalo, kako i reče Uzvišeni:

"A da ti je vidjeti grješnike kako će, oborenih glava, pred Gospodarom svojim, reći: 'Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo, pa nas povrati da dobra djela činimo; mi, doista, čvrsto vjerujemo.'" (32:12)

وَقَالَ قَرِينُهُۥ هَٰذَا مَا لَدَىَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾ أَلْقِيَا فِى
جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُّرِيبٍ ﴿٢٥﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ
مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾ * قَالَ قَرِينُهُۥ رَبَّنَا
مَآ أَطْغَيْتُهُۥ وَلَٰكِن كَانَ فِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا۟ لَدَىَّ
وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِٱلْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ مَا يُبَدَّلُ ٱلْقَوْلُ لَدَىَّ وَمَآ أَنَا۠ بِظَلَّٰمٍ
لِّلْعَبِيدِ ﴿٢٩﴾

"A drug njegov će reći: 'Ovaj pored mene, spreman je.' /23/ 'Bacite vas dvojica u Džehennem svakog nezahvalnika, inadžiju /24/ koji je branio da se čine dobra djela i koji je naslinik i podozriv bio.' /25/ 'Koji je, pored Allaha, drugog boga vjerovao, zato ga bacite u patnju žestoku.'" /26/ "A drug će njegov reći: 'Gospodaru naš, ja ga nisam silom zvao, sam je u velikoj zabludi bio.' /27/ 'Ne prepirite se preda Mnom' - reći će On - 'još davno sam vam zaprijetio' /28/ "Moja riječ se ne mijenja i ja nisam prema robovima Svojim nepravičan.'" /29/

A riječi Uzvišenog: ***"A drug njegov će reći: 'Ovaj pored mene, spreman je'"***, tj. sve je spremno, bez ikakva dodavanja ili oduzimanja. To obuhvaća sve, i one meleke koji privode, i one koji svjedoče, kao što tako s razlogom smatra Ibn-Džerir. Tom prilikom Uzvišeni Allah donosi pravednu presudu Svojim stvoriteljima. Pa će reći Uzvišeni:

"Bacite vas dvojica u Džehennem svakog nezahvalnika, inadžiju." Vodič će kafira dovesti na mjesto polaganja računa, pa kada pristupi i svjedok protiv kafira i svoje obavi, naredit će im Uzvišeni da ga bace u Džehennem koji će ružno prebivalište biti. A kafiri su oni koji su mnogo poricali, mnogo lagali i inadili se, istini suprotstavljali laž, a sve im je to bilo dobro poznato. ***"Koji je branio da se čine dobra djela"***, tj. nije izvršavao svoje obaveze i prava, niti je činio dobročinstvo, niti je održavao rodbinske veze, niti dijelio sadaku. ***"...koji prelazi granice..."***, tj. silno se ponašao prekoračujući granice dozvoljenog. A Katade smatra da nasilnik može biti u svom govoru, ponašanju i djelovanju ***"...podozriv..."***, tj. sumnjiv u svom poslu i podozriv za svakog ko ga vidi.

"Koji je, pored Allaha, u drugog boga vjerovao..." Znači činio širk Uzvišenom Allahu, robujući pored Njega i nekom drugom.

"Zato ga bacite u patnju žestoku." Imam Ahmed navodi od Ebu-Seida el-Hudrija, r.a., a ovaj od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je on rekao: /237/ "Izići će jedan plamen vatre iz Džehennema i reći: 'Danas sam zadužen za trojicu: silnika ohološ, onog ko pripisuje Allahu drugu i za onog ko izvrši bezrazložno ubistvo.'"

Pa će ih sabrati i baciti na džehenemske muke."[7] ***"A drug njegov će reći"***, a taj drug, to je šejtan koji je bio zadužen za njega - čovjek može imati prijatelja od džina ili prijatelja od meleka, a oba su mu drugovi. Melek mu naređuje dobro, a šejtan nagovara na zlo. A riječi Uzvišenog na početku ovog ajeti-kerima: ***"A drug njegov će reći..."***, ovaj drug je melek, a što se tiče drugih riječi (bez početnog vava), to se odnosi na šejtana.

"Gospodaru naš, ja ga nisam silom zaveo", tj. nisam ja kriv što je zalutao.

"Sam je u velikoj zabludi bio." Znači, u sebi je imao sklonosti da luta i da prihvata laž, protiveći se Istini.

"'Ne prepirite se preda Mnom', reći će On." To će reći Uzvišeni Allah, dž.š., čovjeku i njegovom drugu od džina, zato što su se svađali pred Njim, pa će reći čovjek: "Gospodaru, ovaj me je odvraćao od zikra, a već sam bio upućen", a šejtan će na to:

"Gospodaru naš, ja ga nisam silom zaveo, sam je u velikoj zabludi bio", tj. udaljio se od pravca vjere, pa će reći Uzvišeni Gospodar obojici:

"Ne prepirite se preda Mnom", reći će On, "Još davno sam vam zaprijetio", tj. davno sam vas opomenuo preko svojih poslanika, šaljući kitabe i donoseći vam dokaze.

"Moja se riječ ne mijenja...", tj. već sam odlučio i nema promjene Mojoj odredbi.

"I Ja nisam prema robovima Svojim nepravičan", tj. Ja neću nikoga kazniti zbog učinjenih grijeha, a da mu prije toga ne ponudim jasne dokaze.

يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِن مَّزِيدٍ ﴿٣٠﴾
وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾ هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ
أَوَّابٍ حَفِيظٍ ﴿٣٢﴾ مَّنْ خَشِيَ الرَّحْمَٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ ﴿٣٣﴾
ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ ﴿٣٤﴾ لَهُم مَّا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾

"Na Dan kada upitamo Džehennem: 'Jesi li se napunio?' On će odgovoriti: 'Ima li još?'"/30/ "A Džennet će biti primaknut bogobojaznima, neće biti ni od jednog daleko./31/ Ovo je ono što vam je obećano, svakome onome koji se kajao i čuvao./32/ Koji se Svemilosnog u osami bojao, iako Ga nije vidio i koji je srce odano donio. /33/ Udite u njega, u miru, ovo je Dan vječni!"/34/ "U njemu će imati što god zažele, a od Nas i više."/35/

Obavještava Uzvišeni da će On upitati Džehennem na Sudnjem danu: "Jesi li se napunio?" A to je zbog toga što je On njemu obećao da će ga napuniti mnogim džinima i ljudima. Uzvišeni će narediti da se oni koji su zaslužili kaznu bace u Džehennem, a Džehennem će upitati: "Ima li još?", tj. da li je ostalo još šta što bi me napunilo? Na ovakvo razumijevanje upućuje tok ajeta, a potvrđuju to i hadisi. Buharija navodi od Enesa ibn Malika, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /238/ "Bacat će se ljudi u Džehennem, a on će pitati: 'Ima li još?' Sve dok Gospodar Veličine ne stavi na njega Svoju nogu, a on će reći: 'Dosta mi je! Dosta mi je!'" A navodi i Ahmed od Enesa, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /239/ "Neprestano će se ljudi bacati u Džehennem, a on će postavljati pitanje: "Ima li još?" Gospodar Veličine stavit će na njega Svoju nogu, tako da će se Džehennem pokupiti i reći: 'Dosta mi je! Dosta mi je, tako Ti Tvoje veličine i plemenitosti.'" Za to vrijeme će u Džennetu biti mjesta da će Allah stvarati nova stvorenja koja će tu nastaniti." I Muslim navodi sličan hadis. U svom sahihu Muslim bilježi od Ebu-Seida, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /240/ "Prepirali se Džennet i Džehennem, pa Džehennem reče: 'U mene će ući svi oholi i uobraženi (silnici)', a Džennet će reći: 'U mene će ući slabići i siromasi.' Pa Allah, dž.š., presudi među njima: 'Ti si, Džennete, Moja milost, tobom ću se smilovati kome hoću; a ti si, Džehenneme, Moja kazna kojom ću mučiti koga Ja hoću, i oba ću vas napuniti.'" A riječi Uzvišenog:

"A Džennet će biti primaknut bogobojaznima, neće biti ni od jednog daleko", tj. bit će tako blizu bogobojaznima. ***"Neće biti ni od jednog daleko."*** Riječ je o Danu sudnjem, koji nije daleko, zbog toga što će neizbježno doći, a sve što dolazi blizu je. ***"Ovo je ono što vam je obećano, svakome onome koji se kajao"***, tj. svakome iskrenom pokajniku. ***"I čuvao"***, tj. drži se obećanja i ne krši ga, a Ubejd ibn Umejr smatra da je pokajnik i čuvar onaj koji neće sjediti pa ustati, a da pri tom ne zatraži oprost od Allaha Uzvišenog.

"Koji se Svemilosnog u osami bojao, iako Ga nije vidio", tj. boji se Allaha čak i u situaciji kada zna da ga niko ne vidi osim Njega, kao što su riječi Vjerovjesnika, s.a.v.s.: /241/ "...i čovjek koji spominje Allaha toliko da mu se oči napune suzama." ***"Koji je srce odano donio"***, tj. vraća se Allahu, dž.š., bez imalo širka. ***"Udite u njega"***, misli se u Džennet ***"U miru"***, tj. spašeni od džehenemske kazne, a i meleki ih dočekuju selamom. ***"Ovo je Dan vječni"***, tj. vječno će boraviti u Džennetu, neće nikada umirati, niti iseliti se, a ni poželjeti nešto drugo. ***"U njemu će imati što god zažele"***, tj. što god bi tražili, to bi i našli. U hadisu koji prenosi Ibn-Mes'ud, r.a., stoji da mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /242/ "Zaista, kad bi poželio pečene ptice u Džennetu, padale bi preda te." A riječi Uzvišenog: ***"A od Nas i više."*** Ove riječi sliče riječima Uzvišenog kad kaže:

[7] U lancu prenosioca nalazi se Atije ibn Seid el-Mevfi, a on je slab prenosilac.

"One koji dobra djela čine, čeka ljepa nagrada i više od toga." (10:26) Već je ranije naveden hadis iz Muslimovog sahiha da je najveća počast gledanje u lice Plemenitog Allaha.

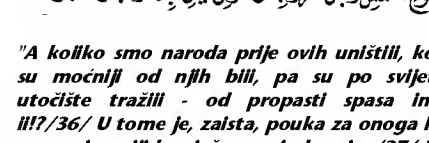

"A koliko smo naroda prije ovih uništili, koji su moćniji od njih bili, pa su po svijetu utočište tražili - od propasti spasa ima li!?/36/ U tome je, zaista, pouka za onoga ko razum ima, ili ko sluša, a priseban je. /37/ Mi smo stvorili nebesa i Zemlju i ono što je između njih - za šest Dana, i nije nas ophrvao nikakav umor. /38/ Zato strpljivo podnosi ono što oni govore i veličaj Gospodara svoga i zahvaljuj Mu prije sunčeva izlaska i prije zalaska. /39/ I veličaj Ga noću i poslije obavljanja namaza."/40/

Kaže Uzvišeni: ***"A koliko smo naroda prije ovih uništili"***, tj. onih koji su lažljivi bili.

"Koji su moćniji od njih bili", tj. bili su mnogobrojniji i snažniji, nastanjivali Zemlju i mnogo je više izgradivali, pa zbog toga Uzvišeni ovdje kaže: ***"Pa su po svijetu utočište tražili"***, tj. putovali su po svijetu tražeći izvore za život i zaradu i krušili više nego vi. Pa kaže Uzvišeni:

"Od propasti spasa ima li?" Znači, gdje misle pobjeći od Allahove odredbe i sudbine? Pa ni vi nećete sigurno naći nigdje utočišta, jer to je neizbježno. A riječi Uzvišenog:

"U tome je, zaista, pouka", riječ "zikra" znači pouka. ***"Za onoga ko razum ima"***, . onaj koji je potpuno svjestan i poznaje suštinu.

"Ili ko sluša, a priseban je", tj. sluša govor koji ga osvješćuje i opamećuje uz pomoć svoje pameti i dubokog razuma. A Arapi kažu: "Kada čovjek, napregnut s oba uha sluša pažljivo." Ovako smatraju Dahak i Es-Sevri. Uzvišeni Allah kaže:

"Mi smo stvorili nebesa i Zemlju i ono što je između njih za šest Dana, i nije Nas ophrvao nikakav umor." U njemu je obavijest o proživljenju, jer Onaj Ko je bio u stanju stvoriti nebesa i Zemlju nije se sigurno umorio njihovim stvaranjem, a On je Moćan i da proživi umrle na ovaj isti način. Jevreji kažu - neka je na njih neprestano prokletstvo - : "Allah je stvorio nebesa i Zemlju u roku šest dana, a zatim se sedmi dan odmorio", a to je subota, njihov sedmični praznik. Zbog toga je Uzvišeni objavio ajet gdje kaže da je laž ono što oni govore i tumače.

"I nije Nas ophrvao nikakav umor", tj. posustalost i zamor. Kao što kaže Uzvišeni:

"...I koji nije, stvarajući ih, iznemogao." (46:23)

Uzvišeni kaže: ***"Zato, strpljivo podnosi sve što ti oni govore."*** Tj. lažljivci, i nastoj ih izbjegavati stalno i učtivo.

"I veličaj Gospodara svoga i zahvaljuj Mu se prije sunčeva izlaska i zalaska." Prije Israa i Mi`radža bila su propisana samo dva namaza: prije izlaska sunca (u vrijeme sabah namaza) i pred večer u ikindijskom vremenu. Naime, taj namaz je bio vadžib za Vjerovjesnika, s.a.v.s., i njegov ummet jednu godinu. Zatim je skinuta obaveza s ummeta, te je poslije u događajima Lejletul-Israa sve prethodno dokinuto, pa je uvedeno kao farz pet dnevnih namaza, s tim što su ranija dva termina obavljanja namaza ušla u sastav pet novonaređenih namaza. Imam Ahmed navodi od Džerira ibn Abdullaha, r.a., da je on rekao: /243/ "Sjedili smo kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., a on je pogledao u puni mjesec i rekao: 'Zaista ćete doći pred Gospodara svoga i vidjeti Ga kao što vidite ovaj mjesec u vremenu njegovog uštapa. Pa, ako budete mogli i imadnete vremena, obavite namaz prije izlaska sunca i prije njegova zalaska.'" Zatim je proučio:

"I veličaj Gospodara svoga i zahvaljuj Mu se prije sunčeva izlaska i zalaska." I Buharija i Muslim, kao i ostali sakupljači šest zbirki, prenose ovaj hadis preko Ismaila. Allah Uzvišeni kaže:

"I veličaj Ga noću", tj. obavi namaz Allahu, kao i riječi Uzvišenog:

"I probdij dio noći u namazu - to je samo tvoja dužnost: Gospodar tvoj će ti na ovom svijetu hvale dostojno mjesto darovati." (17:79)

"I poslije obavljanja namaza." Kaže se da je to spominjanje Allaha, dž.š., nakon svakog namaza riječima: subhanallah, el-hamdulillah i Allahu ekber. Dok drugi kažu da je to dva rekata poslije akšama i ostalih namaza izuzev iza ikindije i iza sabaha. A prenosi Imam Ahmed od Alije, r.a., koji kaže: /244/ "Poslanik bi klanjao iza svakog namaza dva rekata sunneta, osim iza ikindije i iza sabaha." Ovo prenose još i Ebu-Davud i En-Nesai. A što se tiče mišljenja da je to izgovaranje riječi: subhanallah, el-hamdulillah i Allahu ekber, potpora za to nalazi se u oba Sahiha - Buharijinom i Muslimovom. (Iz ovoga se vidi da su oba stava ispravna, a Allah najbolje zna, da se ovdje misli na sunnete poslije propisanih farzova, osim sabaha i ikindije.)[8]

[8] Tekst u zagradi nisu riječi mufessira Ibn-Kesira, nego moje.

وَٱسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ ٱلْمُنَادِ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٤١﴾ يَوْمَ يَسْمَعُونَ ٱلصَّيْحَةَ بِٱلْحَقِّ ۚ
ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْىِۦ وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا ٱلْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾ يَوْمَ تَشَقَّقُ
ٱلْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ۚ ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ ۖ
وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ ۖ فَذَكِّرْ بِٱلْقُرْءَانِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾

"I osluškuj! Dan kada će glasnik pozvati iz mjesta koje je blizu."/41/ "Dan kada će oni, uistinu, čuti glas - to će biti Dan oživljenja." /42/ "Mi, zaista, dajemo život i dajemo smrt i sve će se Nama vratiti." /43/ "A na Dan kada će nad njima zemlja popucati oni će žurno izići; bit će to oživljenje za Nas lahko." /44/ "Mi dobro znamo šta oni govore; ti ih ne možeš prisiliti, nego podsjeti Kur'anom onoga koji se prijetnje Moje boji." /45/

Kaže Uzvišeni: ***"I osluškuj."*** Riječ upućena Muhammedu, s.a.v.s.:

"Dan kada će glasnik pozvati iz mjesta koje je blizu", tj. pozvat će melek Israfil, a.s., po naređenju Uzvišenog Allaha: "O istruhle kosti i razjedinjeni zglobovi, Uzvišeni vam naređuje da se sakupite i prisustvujete Suđenju."

"Dan kada će oni, uistinu, čuti glas." Znači puhanje u rog, koje će doći, uistinu, a koje su mnogi odbacivali.

"To će biti Dan oživljenja", tj. izlaska iz grobova. ***"Mi, zaista, dajemo život i dajemo smrt i sve će se Nama vratiti."*** On je Taj Koji je počeo stvaranje i Koji će ga obnoviti, što će Mu biti lakše. Oživit će sva stvorenja i staviti ih preda Se, gdje će biti nagrađeni prema svojim djelima - dobri dobivaju nagradu, a loši kaznu. A riječi Uzvišenog:

"A na Dan kada će nad njima zemlja popucati, oni će žurno izići." A to je zbog toga što će Uzvišeni Allah dati kišu s neba, poslije koje će sva tijela, stvorenja, izniknuti iz svojih mezara, kao što niče zrno iz vlažne zemlje. Pa, kada se sastave tijela, Allah, dž.š., naredit će Israfilu da puhne u rog, pa će izići duše blistajući između nebesa i Zemlje, a onda će reći Uzvišeni: "Tako mi Moje veličine i Uzvišenosti, vraćajte se svaka duša u tijelo u kojem je ranije boravila." Pa će se svaka duša povratiti u svoje tijelo, tj. uvući će se u tijelo kao što se otrov uvlači u mjesto ugriza. Zatim će popucati zemlja od njih, a oni će se brzo zaputiti ka mjestu obračuna žureći da se što prije odazovu Allahovoj, dž.š., naredbi.

"Netremice giedajući u glasnika i žureći, nevjernici će govoriti: 'Ovo je težak Dan.'" (54:8) A u Muslimovom Sahihu stoji prenesen hadis od Enesa, r.a., koji kaže da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /245/ "Ja sam prvi nad kojim će zemlja puknuti." A riječi Uzvišenog: ***"Bit će to oživljenje za Nas lahko"***, tj. taj povratak je za Nas sasvim lahak, kao što kaže Uzvišeni:

"I naređenje Naše je samo jedna riječ, sve bude u tren oka." (54:50) A riječi Uzvišenog: ***"Mi dobro znamo šta oni govore"***, tj. ono što ti mušrici govore lažući, pa neka te to ne straši. A Allah, dž.š., kaže:

"Ti ih ne možeš prisiliti", tj. nisi ti onaj koji će ih silom natjerati da vjeruju. Ti si samo dostavljač. Zatim kaže Allah, dž.š.:

"Nego podsjeti Kur'anom onoga koji se prijetnje Moje boji", tj. ti samo dostavi poslanicu svoga Gospodara. A prisjetit će se oni koji se boje Allaha i Njegove prijetnje, a nadaju se Njegovom obećanju. Kao što kaže Uzvišeni:

"Tvoje je da objavljuješ, a Naše da tražimo polaganje računa." (13:40) A Katade bi rekao: "Gospodaru moj, učini nas od onih koji se boje Tvoje prijetnje, a nadaju se Tvom obećanju, o Ti Koji si dobar i Milostiv."

Ovo je kraj sažetog tefsira
sure "Kaf",
i hvala jedinom Allahu,
On je dovoljan pomagač i Zaštitnik.

51
EZ - ZARIJAT / ONI KOJI PUŠU
OBJAVLJENA U MEKI', IMA 60 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا ﴿١﴾ فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا ﴿٢﴾ فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا ﴿٣﴾
فَالْمُقَسِّمَاتِ أَمْرًا ﴿٤﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ﴿٥﴾ وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ﴿٦﴾
وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ ﴿٧﴾ إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ ﴿٨﴾ يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ ﴿٩﴾
قُتِلَ الْخَرَّاصُونَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ ﴿١١﴾ يَسْأَلُونَ أَيَّانَ
يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٢﴾ يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ ﴿١٣﴾ ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هَٰذَا الَّذِي
كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٤﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Tako mi onih koji uzdižu prašinu /1/, i onih koji teret nose /2/, i onih koje plove lahko /3/, i onih koji naredbe sprovode /4/. Istina je, zaista, ono čime vam se prijeti /5/. Nagrada i kazna sigurno će biti /6/. Tako Mi neba punog zvjezdanih puteva /7/, vi govorite nejednako /8/. Od Njega se odvraća onaj za kog se znalo da će se odvratiti" /9/. "Neka prokleti budu lažljivci /10/ koji su, utonuli u neznanje, ravnodušni /11/. Oni pitaju: 'Kada će Dan Sudnji?'/12/ Onoga dana kada se u vatri budu pržili /13/. Iskusite kaznu svoju - to je ono što ste požurivali."/14/

Navodi se kako se vladar pravovjernih Alija ibn Ebi Talib, r.a., popeo na minber u Kufi i rekao: "Šta me god budete pitali od ajeta iz Knjige Uzvišenog Allaha i od sunneta Njegovog Poslanika, s.a.v.s., odgovorit ću vam." Pa je ustao Ibn el-Keva i upitao: "O vladaru pravovjernih, šta znače riječi Uzvišenog: ***'Tako Mi onih koji uzdižu prašinu.'"*** Alija, r.a., odgovori: "To je vjetar." Ovaj opet upita: ***"I onih koji teret nose"***, a Alija, r.a., odgovori da su to oblaci, pa ovaj opet upita: ***"I onih koje plove lahko."*** A Alija, r.a.,odgovori: "To su lađe." Ovaj nastavi "I onih koji naredbe sprovode", a h. Alija reče: "To su meleki." Ovako su tumačili i Omer ibn Hattab, Ibn-Abbas, Ibn-Omer, r.a., Seid ibn Džubejr, El-Hasan, Katade, Es-Suddi i mnogi drugi. Ni Ibn-Džerir, ni Ibn Ebi-Hatim nisu govorili drugačije. Ovi navedeni ajeti jesu zaklinjanje Uzvišenog Allaha, dž.š., o tome da će se oživljenje desiti.

Zato Uzvišeni kaže: ***"Istina je, zaista, ono čime vam se prijeti"***, tj. vijest će to biti istinita. ***"Nagrada i kazna"***, misli se na Sudnjem danu, ***"sigurno će biti"***, tj. bez svake sumnje desit će se to. Zatim kaže Uzvišeni: ***"Tako Mi neba punog zvjezdanih puteva."*** Kaže Ibn-Abbas, r.a.: "tj. neba punog ljepote, svjetlosti i sklada." ***"Vi govorite nejednako"***, tj. o vi, mušrici, koji lažete poslanike, vaš govor je različit i proturječan. On je nepodesan i nepovezan. Uzvišeni kaže:

"Od Njega se odvraća onaj za kog se znalo da će se odvratiti", tj. taj vaš nepovezani govor ima prohodu samo kod onih koji su već zalutali, a za pokvarenim govorom samo se povodi onaj koji je zalutao, koji nema razuma, kao što su riječi Uzvišenog: ***"Ali, ni vi, sa onima kojima se klanjate, ne možete o njima nikoga u zabludu zavesti, možete samo onoga koji će lonako u vatri gorjeti." (37:161-163)*** A za riječi Uzvišenog: ***"neka prokleti budu lažljivci"*** Katade kaže da su to neuki i maloumni.

"...koji su utonuli u neznanje, ravnodušni", tj. u kufru, sumnjičenju, nemaru bezbrižnosti. Ovako govore Ibn-Abbas i ostali.

"Oni pitaju: 'Kada će Dan sudnji?'", tj. oni se raspituju kad će Dan suđenja, ali na sumnjičav, pretvarački i bezobrazan način, ne vjerujući u njega. A riječi Uzvišenog: ***"Onoga dana kada se u vatri budu pržili"***, tj. spaljivali. ***"Iskusite kaznu svoju"***, tj. gorenje.

"To je ono što ste požurivali", tj. reći će im se tako podrugljivo, prijekorno i pogrdno, a Allah najbolje zna.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ آخِذِينَ
مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ ﴿١٦﴾ كَانُوا قَلِيلًا مِنَ
اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾ وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ
لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾ وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِي أَنْفُسِكُمْ
أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾ وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ السَّمَاءِ
وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ ﴿٢٣﴾

"Oni koji su se Allaha bojali - u dženetskim baščama će, među izvorima, boraviti. /15/ Primat će ono što im Gospodar njihov bude darovao, jer, oni su prije toga dobra djela činili, /16/ noću samo malo spavali /17/, i u praskozorje oprost od grijeha molili /18/, a u imecima njihovim bio je udio i za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi. /19/ Na Zemlji

[+] Objavljena nakon sure "El-Ahkaf".

su dokazi za one koji čvrsto vjeruju /20/, a i u vama samima - zar ne vidite? /21/ A na nebu je opskrba vaša i ono što vam se obećava /22/ i, tako Mi Gospodara neba i Zemlje, to je istina, kao što je istina da govorite!"/23/

Kaže Uzvišeni, govoreći o bogobojaznima, da će oni na dan svoga proživljenja biti u dženetskim ljepotama, nasuprot onim grješnicima koji će biti u patnjama, prženi, i u vatri okovani. A Allah, dž.š., kaže:

*"**Primat će ono što im Gospodar njihov bude darovao.**"* Prihvatat će stanje koje je Allah, dž.š., odredio za njih, među dženetskim baščama i izvorima. Bogobojazni će to imati i uživati, jer će im to njihov Gospodar dati kao užitak, sreću i blaženstvo. A riječi Uzvišenog:

*"**...jer, oni su prije toga dobra djela činili**"*, tj. u svom dunjalučkom životu, kao što kaže Allah Uzvišeni: *"**Jedite i pijte, radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili.**" **(69:24)*** Zatim Uzvišeni Allah objašnjava šta je to dobro u njihovim djelima, pa kaže:

*"**Noću samo malo spavali**"*, tj. rijetko kad bi prespavali noć, sve do sabaha, tako da ne bi obavili noćni namaz. Ovako smatra Mudžahid, kao i Katade, a Ibn-Abbas, r.a., kaže: "Ne bi bilo ni jedne noći, a da oni ne bi proveli i iskoristili bar nešto od nje." Kaže Zejd ibn Eslem: "Blago li se svakom onom ko se otme pospanosti i koji se boji Allaha kad god ustane." A kaže Abdullah ibn Selam, r.a.: /246/ "Kad je došao Poslanik, s.a.v.s., u Medinu, okupio se narod oko njega, pa ja sam bio jedan od njih, te kad sam vidio lice Poslanika, s.a.v.s., znao sam da to nije lice čovjeka koji laže. A prvo što sam čuo od njega bile su riječi: 'O ljudi, dijelite hranu sirotinji, pomažite i pazite rodbinu i širite selam, obavljajte noćni namaz kad svijet spava, pa ćete ući u Džennet, sigurni i spašeni.'" A Allah, dž.š., kaže:

*"**I u praskozorje oprost od grijeha molili**"*, kao što kaže Uzvišeni u drugoj suri: *"**I koji se budu u posljednjim časovima noći za oprost molili.**" **(3:17)*** A ako traženje oprosta bude u namazu, to je još bolje. Navodi se u vjerodostojnim izvorima od ashaba, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /247/ "Doista, Uzvišeni se Allah spušta svake noći na dunjalučko nebo gdje provodi posljednju trećinu noći i kaže: 'Ima li ko od pokajnika, pa da mu Ja oprostim; ima li ko od onih koji traže oprosta, pa da mu udovoljim; ima li neko da nešto traži, pa da mu se da ono što traži' - tako sve do pojave zore." A Uzvišeni kaže:

*"**A u imecima njihovim bio je udio i za onog koji prosi i za onog koji ne prosi (pa mu je uskraćeno).**"* Nakon što je Uzvišeni Allah upisao klanjače, pohvalio ih je isto tako i zbog zekata, dobročinstva i održavanja rodbinskih veza, pa kaže Uzvišeni:

*"**A u imecima njihovim bio je udio...**"*, tj. određeni dio koji treba podijeliti onima koji traže i koji su potrebni. Što se tiče onoga koji traži pomoć, on je poznat po tome što počinje sa traženjem i ima pravo (hak), kao što prenosi Imam Ahmed od Huseina ibn Alije, r.a., koji kaže da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /248/ "Onaj koji prosi ima svoj hak, makar došao i na konju." Ovaj hadis navodi i Ebu-Davud prenoseći ga od Sufijana es-Sevrija. Što se tiče mahruma, kažu Ibn-Abbas, r.a., i drugi: "To su oni koji nemaju udjela pri raspodjeli u islamu, znači ne dobivaju dio iz državne blagajne, niti imaju bilo kakvo zanimanje kojim bi se prehranili." A kaže Majka vjernika: "To je onaj ko ima potrebu, kojem je neophodno pomoći da olakša sebi zaradu." Kaže Ed-Dahhak: "To je osoba koja bilo šta da posjeduje to i izgubi." A riječi Uzvišenog:

*"**Na Zemlji su dokazi za one koji čvrsto vjeruju**"*, tj. u tome su znakovi koji ukazuju na veličinu njihovog Stvoritelja, ogromnu Njegovu snagu, koja se ispoljava u razvoju raznih vrsta biljaka i životinja, dolina i planina, pustinja, rijeka i mora, te šarolikosti ljudi, u njihovim jezicima i bojama kože. A formirao je i uskladio njihove želje i mogućnosti, tako da nema nikakvog nesklada u razumijevanju, pokretima, sreći i nesreći. Sve ostalo što je formirano smješteno je, svaki dio, i najmanji djelić, na mjesto gdje i treba. I zbog toga kaže Uzvišeni:

*"**A i u vama samima, zar ne vidite.**"* Katade smatra: "Ko god da razmisli o svom vlastitom stvaranju, na koji je način stvoren, uvjerit će se da mu je svaki dio tijela stvoren za ibadet." Zatim kaže Uzvišeni:

*"**A na nebu je opskrba vaša i ono što vam se obećava.**"* Znači, to je kiša, ona je opskrba sa neba i Džennet što vam se obećava. A Allah, dž.š., kaže:

*"**I, tako Mi Gospodara neba i Zemlje, to je istina, kao što je istina da govorite!**"* Zaklinje se Uzvišeni Svojim Plemenitim Bićem o onome što je obećao njima u vezi sa Sudnjim danom, proživljenjem, nagradama i kaznama da će se neizbježno dogoditi. To je Istina kojoj se ne može pobjeći, u koju ne treba sumnjati, kao što ne sumnjate u svoj govor kad govorite. Mu'az, r.a., imao bi običaj da, kada govori o nečemu, svome sagovorniku kaže: "To je istina, kao što je istina da si ti sad ovdje."

هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ضَيْفِ
إِبْرَٰهِيمَ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٤﴾ إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ سَلَٰمٌ
قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾ فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيْهِمْ
قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾ فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۖ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ ۖ وَبَشَّرُوهُ
بِغُلَٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ فَأَقْبَلَتِ ٱمْرَأَتُهُۥ فِى صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ
عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾ قَالُوا۟ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

"Da li je dopria do tebe vijest o počašćenim gostima Ibrahimovim /24/. Kad mu oni uđoše i rekoše: 'Mir Vama!', i on reče: 'Mir vama', ljudi neznani /25/. I on neprimjetno ode ukućanima svojim i donese debelo tele /26/. I primače im ga: 'Zar nećete jesti?', upita /27/ osjetivši od njih u duši zebnju. 'Ne boj se!', rekoše i obradovaše ga dječakom koji će učen biti /28/. I pojavi se žena njegova uzvikujući i po licu se udarajući i reče: 'Zar ja stara, nerotkinja?!' /29/ Tako je odredio Gospodar tvoj' - rekoše oni - 'On je Mudar i Sveznajući.'"/30/

Ovo je kazivanje već prethodilo u surama Hud i El-Hidžr... A riječi Uzvišenog:

"Da li je dopria do tebe vijest o počašćenim gostima Ibrahimovim", tj. kojima je pripremio doček i iskazao pravo gostoprimstvo.

"Rekoše: 'Mir Vama!', i on reče: 'Mir Vama...'" Pozdrav koji je izgovorio Ibrahim, a.s., bio je u nominativu - u odnosu na selam gostiju koji je bio u akuzativu - jači je i bolji, kao što kaže Uzvišeni:

"Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili ga uzvratite." (4:86) U ovom slučaju Ibrahim, a.s., izabrao je bolji odgovor. A riječi Uzvišenog: ***"...ljudi neznani"***, tj. nije ih poznavao, a ustvari to su bili plemeniti meleci: Džibril, Mikail i Israfil, nek je na njih i na naše pejgambere mir i spas. Pristupili su pred Ibrahima, a.s., u liku lijepih mladića, blistavog sjaja, pa je zbog toga rekao: ***"...ljudi neznani."*** A riječi Uzvišenog ***"I on neprimjetno ode ukućanima svojim"***, tj. izvukao se tiho i brzo.

"I donese debelo tele", tj. najbolje koje je imao, kao što navodi Uzvišeni u drugom ajetu:

"I ubrzo im donese pečeno tele", (11:69) tj. ispršeno na žaru.

"I primače im ga", tj. spustio ga pred njih. ***"'Zar nećete jesti?' - upita."*** Ovim je iskazana pažnja i ljubaznost prema gostu i ovaj ajet sadrži kulturu gostoprimstva, jer, donio je hranu nabrzinu, a da nisu ni osjetili. Nije im čak ni rekao: "Idem donijeti vam jelo", nego se brzo izvukao i donio ono što je najbolje tada imao, znači ugojeno pečeno tele. Primakao im je, stavivši pred njih. Nije spustio hranu i rekao: "Izvolite, pridite", nego ju je spustio pred njih kako bi je oni mogli odmah dohvatiti. Isto tako, nije im izdao strogu naredbu u obliku prisile, već je rekao: ***"Zar nećete jesti"***, na način ponude i ljubaznosti, kao kad bi danas neko rekao: "Izvolite, molim vas." A riječi Uzvišenog:

"...osjetivši od njih u duši zebnju." "Ne boj se", tj. mi smo izaslanici tvoga Gospodara, upućeni narodu Lutovu. Zatim su ga obradovali da će dobiti sina Ishaka, pa zbog toga kaže Uzvišeni: ***"I obradovaše ga dječakom koji će učen biti"***, a to je radovanje ustvari njoj, njegovoj supruzi, jer je i njeno djete, odnosno radost je za oba roditelja. A Uzvišeni kaže:

"I pojavi se žena njegova uzvikujući...", tj. podižući zvonki glas. Ovako smatra Ibn-Abbas, a osim njega i neki drugi. A njene riječi:

"Jadna ja!" (11:77) "I po licu se udarajući", čudeći se, kao što se žene čude običnim stvarima. ***"...i reče: 'Zar ja, stara, nerotkinja?'"***, tj. kako da rodim u starosti, a bila sam nerotkinja još kao mlada i nisam mogla zanijeti?

"Tako je odredio Gospodar tvoj", rekoše oni. "On je Mudar i Sveznajući", tj. Mudar je u Svom govoru i Svojim djelima i On dobro poznaje ono što vi zaslužujete.

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾
لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن طِينٍ ﴿٣٣﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾
فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ
مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾ وَتَرَكْنَا فِيهَآ ءَايَةً لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾

"'A što vi hoćete, o izaslanici?' - upita Ibrahim /31/ 'Poslani smo narodu grješnom', rekoše, /32/ 'da srušimo na njih grumenje od ilovače' /33/ Obilježeno u Gospodara tvoga za one koji su u razvratu svaku mjeru prešli /34/. Mi iz njega vjernike izvedosmo /35/, a u njemu samo jednu kuću muslimansku nađosmo /36/, i u njemu, za sve one koji se boje patnje neizdržljive, znak ostavismo." /37/

A Uzvišeni kaže: ***"A što vi hoćete, o izaslanici?", upita Ibrahim,*** tj. kakav je vaš posao i zbog čega ste došli?

"Poslani smo narodu grješnom", rekoše. Znači Lutovom narodu.

"...da srušimo na njih grumenje od ilovače, obilježeno", tj. određeno ***"U Gospodara tvoga za***

onoga koji su u razvratu svaku mjeru prešli", tj. kod Allaha, dž.š., propisan je i obilježen svaki kamen imenom za koga je namijenjen, pa se kaže u suri "El - Ankebut":

"U njemu je Lut", reče Ibrahim. "Mi dobro znamo ko je u njemu", rekoše oni. "Mi ćemo njega i porodicu njegovu sigurno spasiti, osim žene njegove, ona će ostati s onima koji će kaznu iskusiti." (29:32) A kaže Uzvišeni:

"Mi iz njega vjernike izvedosmo." A to su Lut i njegova obitelj, osim njegove žene.

"...a u njemu samo jednu kuću muslimansku nađosmo", to je samo kuća Luta, a.s., a riječi Uzvišenog:

"I u njemu za sve one koji se boje patnje neizdržljive znak ostavismo", tj. učinili smo da to bude kao pouka, onima što smo im poslali, a to je žestoko kažnjavanje grumenjem pečene gline. A boravište njihovo učinili smo ustajalom baruštinom, punom prljavštine, što je također pouka za prave vjernike.

"Za sve one koji se boje patnje neizdržljive."

وَفِي مُوسَىٰٓ إِذْ أَرْسَلْنَٰهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِۦ
وَقَالَ سَٰحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ
وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾ وَفِى عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلرِّيحَ ٱلْعَقِيمَ ﴿٤١﴾ مَا تَذَرُ
مِن شَىْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَٱلرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾ وَفِى ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ
تَمَتَّعُوا۟ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٤٣﴾ فَعَتَوْا۟ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَهُمْ
يَنظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ مِن قِيَامٍ وَمَا كَانُوا۟ مُنتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَقَوْمَ
نُوحٍ مِّن قَبْلُ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٤٦﴾

"I u Musaovom (događaju je pouka). Kada ga sa očiglednim dokazom Faraonu poslasmo /38/, a on, uzdajući se u moć svoju, okrenu glavu i reče: 'Čarobnjak je ili lud' /39/. I Mi i njega i vojske njegove dohvatismo, pa ih u more bacismo, jer je bio osudu zaslužio /40/. I u Adovom (događaju je pouka). Kada na njih vjetar poslasmo u kome nije bilo nikakva dobra; /41/ Pored čega god je prošao, ništa nije poštedio, sve je u gnjilež pretvorio /42/. I u Semudovom (događaju je pouka). Kad mu bi rečeno: 'Uživajte još neko vrijeme!' /43/ Oni se oglušiše o naređenje Gospodara svoga, pa ih uništi strašan glas na oči njihove /44/, i ne mogaše se ni dići ni od kazne odbraniti. /45/ (I uništili smo) prije narod Nuhov: to, zaista, bijaše narod razvratni."/46/

Kaže Uzvišeni:

"I u Musaovom (događaju je pouka). Kada ga s očiglednim dokazom Faraonu poslasmo." A riječi: "I o Musau" nadovezuju se na ***"Fiha"***, navedene u prethodnom ajetu: ***"I u njemu ostavismo..."*** Znači, učinili smo u kazivanju o Musau, a.s., ***"Kada ga sa očiglednim dokazom Faraonu poslasmo"***, jasan i čvrst dokaz. ***"A on, uzdajući se u moć svoju"***, tj. Faraon se uz oholjenje i inad okrenuo od onoga s čime je Musa, a.s., došao, tj. sa jasnom istinom.

"I reče: 'Čarobnjak je ili lud'", tj. pripada mu jedno od ova dva svojstva. Uzvišeni kaže: ***"Mi i njega i vojske njegove dohvatismo, pa ih bacismo"***, tj. ostavismo ***"u more"***. Riječ znači more,

"...jer je bio osudu zaslužio", tj. on je zaslužio to kao kafir, nevjernik i grješnik. Zatim kaže Uzvišeni:

"I u Adovom (događaju je pouka). Kada na njih vjetar poslasmo u kome nije bilo nikakva dobra", tj. vjetar koji sve uništava koji ne donosi nikakvo dobro, stoga i kaže Uzvišeni:

"...pored čega god je prošao, ništa nije poštedio", tj. ništa nije ostalo iza strašnog vjetra. ***"Sve je u gnjilež pretvorio"***, tj. sve stvari su bile uništene i propale. Navodi se u pouzdanom predanju od Šu'abea, a on od Ibn-Abbasa, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Mi pobjeđujemo povjetarcem, a narod Ad je uništen snažnim vjetrom."

"I u Semudovom događaju je pouka. Kad mu bi rečeno: 'Uživajte još neko vrijeme.'" Kao što su riječi Uzvišenog:

"I Semudu smo na pravi put pokazivali, ali njima je bila milija sljepoća od Pravog puta, pa ih je stigao udar sramne kazne." (41:17) Ovdje se ovako kaže:

"I u Semudovom (događaju je pouka). Kad mu bi rečeno: 'Uživajte još neko vrijeme', i oni se oglušiše o naređenje Gospodara svoga, pa ih uništi strašan glas na oči njihove", tj. neće biti u stanju pobijediti u situaciji u kojoj se nalaze. A riječi Uzvišenog: ***"(I uništili smo) prije narod Nuhov..."***, tj. već smo mogo prije uništili Nuhov narod.

"To, zaista, bijaše narod razvratni", a svako od ovih kazivanja već je opširno navedeno na mnogim mjestima u Kur'anu, a Allah najbolje zna.

وَٱلسَّمَآءَ بَنَيْنَٰهَا
بِأَيْىٍ۟ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ وَٱلْأَرْضَ فَرَشْنَٰهَا فَنِعْمَ ٱلْمَٰهِدُونَ ﴿٤٨﴾
وَمِن كُلِّ شَىْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾ فَفِرُّوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۖ
إِنِّى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ وَلَا تَجْعَلُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۖ إِنِّى لَكُم
مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥١﴾

"Mi smo nebo moći (Svojom) sazdali, a Mi još neizmjerno mnogo možemo /47/. I Zemlju smo prostrli - tako smo divni Mi Koji smo je prostrli! /48/ I od svega po par stvaramo da biste se vi opomenuli /49/. Zato požurite Allahu, ja sam vam od Njega opominjatelj jasni! /50/ "I ne pripisujte uz Allaha boga drugoga! Ja sam vam od Njega jasni opominjatelj!"/51/.

Kaže Uzvišeni, napominjući kako je stvorio mikrokosmos i makrokosmos. ***"Mi smo nebo sazdali"***, tj. učinili smo visok krov kao zaštitu ***"moći (Svojom)"***, tj. snagom.

"A Mi, uistinu, još neizmjerno mnogo možemo", tj. rasprostranili smo njegove krajeve, uzdigli i učvrstili ih visoko bez stupova, kao što i jest. ***"I Zemlju smo prostrli"***, tj. učinili smo je posteljom za sva stvorenja.

"Tako smo divni Mi Koji smo je prostrli", tj. učinili smo je kolijevkom za njene stanovnike. ومن كل ***"Od svega po par stvaramo"***, tj. sve što je stvoreno u paru je: nebo i Zemlja, noć i dan, Sunce i Mjesec, kopno i more, svjetlost i tmina, vjera i nevjerovanje, smrt i život, nesreća i sreća, Džennet i Džehennem, te u svim vrstama biljnog i životinjskog svijeta. I zato kaže Uzvišeni: ***"...da biste se vi opomenuli"***, tj. da biste znali da je Stvoritelj Jedan i Jedini Allah.

"Zato požurite Allahu", tj. sklonite se kod Njega i oslonite se na Njega u svim vašim stvarima. ***"Ja sam vam od Njega jasni opominjatelj." Ne prihvatajte drugog boga osim Allaha"***, tj. ništa mu nepripisujte za druga.

"Ja sam vam od Njega jasni opominjatelj."

كَذَٰلِكَ مَآ أَتَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا قَالُوا۟
سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٥٢﴾ أَتَوَاصَوْا۟ بِهِۦ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ
فَمَآ أَنتَ بِمَلُومٍ ﴿٥٤﴾ وَذَكِّرْ فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٥﴾ وَمَا
خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ
وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ﴿٥٨﴾
فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذَنُوبًا مِّثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَٰبِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ ﴿٥٩﴾
فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن يَوْمِهِمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾

"I tako je bilo: ni onima prije ovih nije došao ni jedan poslanik, a da nisu rekli: 'Čarobnjak je!' ili: 'Lud je!' /52/Jesu li to oni jedni drugima oporučili? Nisu, nego su oni ljudi koji su u zlu svaku mjeru bili prevršili /53/. Pa, od njih ti se okreni, prekoren nećeš biti! /54/ Opominji! Doista, opomena vjernicima koristi! /55/ Džine i ljude sam stvorio samo zato da Me obožavaju /56/. Ja ne tražim od njih opskrbu niti želim da me hrane /57/, opskrbu daje jedino Allah Moćni i Jaki! /58/ A nevjernike će stići kazna kao što je stigla i one koji su bili kao oni i neka Me ne požuruju /59/, jer, teško nevjernicima na Dan kojim im se prijeti!"/60/

Umiruje Allah, dž.š., Svoga Poslanika, s.a.v.s.: "Kao što tebi govore sada mušrici, tako su i prethodni poslanici imali problema sa onima koji su ih u laž ugonili."

"I tako je bilo, ni onima prije ovih nije došao ni jedan Poslanik, a da nisu rekli: 'Čarobnjak je' ili: 'Lud je.'" Kaže Uzvišeni Allah: ***"Jesu li to oni jedni drugima oporučili?"***, tj. jesu li to jedni drugima prenosili kao amanet? ***"Nisu, nego su oni ljudi koji su u zlu svaku mjeru bili prevršili"***, tj. oni su zli i oni bivši i ovi sadašnji, jer mnogo sliče njihova srca i njihove riječi. Kaže Uzvišeni: ***"Pa, od njih se ti okreni"***, tj. okreni se od njih, o Muhammede! ***"Prekoren nećeš biti!"***, zbog toga. ***"I opominji! Doista, opomena vjernicima koristi!"***, tj. od savjeta za duše vjernika će biti koristi. Zatim kaže Uzvišeni:

"Džine i ljude sam stvorio samo zato da Me obožavaju." Znači, stvorio sam ih da izvršavaju naredbe, kojim Mi ibadet čine; ne zbog toga što Meni to treba od njih, nego da iskazuju poslušnost i da Mi pokorno robuju. A to robovanje Meni je zbog toga što to Jedini Ja i zaslužujem, pa ako bi Mi pripisivali druga, tj. ako bi robovali nekom drugom mimo Mene, time bi izazvali Moju srdžbu. A ako bi svoje robovanje usmjerili ka Meni, bio bih zadovoljan s njima i uveo ih u Moj Džennet. Nema sumnje da je ovo milost od Uzvišenog Allaha Svojim robovima, a On im objašnjava ovo pitanje kako bi postupili po onome što znaju, a na način kojim bi zadovoljili Uzvišenog. On, Uzvišeni, ne treba ništa od njih, jer je On nezavisan od svih stvorenja. I zato kaže Uzvišeni:

"Ja ne tražim od njih opskrbu, niti želim da Me hrane, opskrbu daje jedino Allah, Moćni i Jaki." Ovim se želi reći da je Allah, dž.š., stvorio robove kako bi robovali isključivo Njemu, Jedinom, a u isto vrijeme napominje kako On nije potreban Svojim robovima ni u čemu, jer su oni uvijek siromašni u odnosu na Njega, zato što ih je On stvorio i On im opskrbu daje. Imam Ahmed prenosi od Ebu-Hurejra, r.a., koji kaže da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s., prenoseći od Uzvišenog Gospodara: /249/ "O čovječe, mnogo Mi ibadet čini ti, napunit ću ti dušu bogatstvom, a otkloniti od tebe siromaštvo, u protivnom, ako ne budeš tako radio, okupirat ću ti dušu brigom i prepustiti te siromaštvu." Ovo prenose i Et-Tirmizi i Ibn-Madže od Imrana ibn Zaide, a Tirmizi kaže da je hadis dobar i garib. A riječi Uzvišenog: ***"A nevjernike će stići kazna"***, tj. dio zaslužene kazne

"kao što je stigla i one koji su bili kao oni", tj. njihovi prethodnici.
"I neka Me ne požuruju", da im dam kaznu.
"...jer, teško nevjernicima na Dan kojim im se prijeti." Znači - na Sudnji dan, koji oni poriču.

Ovo bi bio kraj skraćenog tefsira sure Ez-Zarijat, uz zahvalu Uzvišenom, oslanjamo se na Njega i od Njega pomoć tražimo.

52
ET - TUR / GORA
OBJAVLJENA U MEKI[+], IMA 49 AJETA

Prenosi Malik od Džubejra ibn Mut'ima, a ovaj od svog oca: /250/ "Čuo sam Vjerovjesnika, s.a.v.s., kako na akšam-namazu uči suru Et - Tur, a da ljepšim glasom uči bolje od njega nisam nikoga čuo." Prenosi Buharija od Ummi-Seleme, r.a., koja kaže: /251/ "Požalila sam se Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da mi nije dobro, pa mi je rekao: 'Čini tavaf iza ljudi jašući', pa sam činila tavaf, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao je pored kuće učeći suru 'Vet - turi, ve kitabin mestur.'"

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالطُّورِ ﴿١﴾ وَكِتَابٍ مَّسْطُورٍ ﴿٢﴾ فِي رَقٍّ مَّنشُورٍ ﴿٣﴾ وَالْبَيْتِ
الْمَعْمُورِ ﴿٤﴾ وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ ﴿٥﴾ وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ ﴿٦﴾ إِنَّ عَذَابَ
رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ﴿٧﴾ مَّا لَهُ مِن دَافِعٍ ﴿٨﴾ يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا ﴿٩﴾ وَتَسِيرُ
الْجِبَالُ سَيْرًا ﴿١٠﴾ فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ
يَلْعَبُونَ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا ﴿١٣﴾ هَٰذِهِ النَّارُ الَّتِي
كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾ أَفَسِحْرٌ هَٰذَا أَمْ أَنتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿١٥﴾ اصْلَوْهَا
فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Tako Mi brda Tur /1/ i Knjige u retke napisana /2/ na koži razvijenoj/3/ i Hrama pokionika punog /4/ i svoda uzdignutog /5/ i vatrom mora napunjenog /6/ kazna Gospodara tvoga sigurno će se dogoditi /7/ Niko je neće moći otkloniti /8/ Na Dan kad se nebo silno uzburka /9/ A planine s mjesta pomaknu! /10/ Teško na taj Dan onima koji su poricali, /11/ koji su se ogrezli u laž, zabavljali! /12/ Na Dan kada će grubo u vatru džehenemsku biti gurnuti: /13/ 'Ovo je vatra koju ste poricali /14/ pa, je li ovo čarolija, ili vi ne vidite? /15/ Pržite se u njoj, isto vam je trpjeli ili ne trpjeli - to vam je kazna za ono što ste radili.'" /16/

Zaklinje se Uzvišeni Svojim stvorenjima, koji ukazuju na Njegovu moć i snagu da je kažnjavanje Njegovih neprijatelja stvarnost i da neće imati nikoga ko će ih zaštititi. Tur je svaka planina obrasla šumom i tako se naziva ona na kojoj je Musa razgovarao sa Allahom i odakle je poslan Isa, neka je salavat i selam na Muhammeda i na ovu dvojicu, a planina koja nije obrasla drvećem ne zove se Tur, nego se za nju kaže Džebel. U ajetu se misli na poznatu planinu Tur.

"Knjige u retke napisane", to su knjige objavljene, napisane, koje se čitaju ljudima naglas i zato kaže Uzvišeni: ***"Na koži razvijenoj".*** Neki kažu da se pod knjigom misli na Levhi-mahfuz, a prvo se smatra ispravnijim - a Allah najbolje zna. ***"I Hrama pokionika punog."*** Navodi se čvrsto predanje da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao u događaju Lejletul-Israa, nakon što je prešao sedmo nebo: /252/ "Zatim smo uzdignuti u Bejtul-Ma'mur u koji svakodnevno uđe sedamdeset hiljada meleka od kojih se ni jedan više ne vraća." Znači, čine ibadet u njemu i obilaze ga kao što stanovnici zemlje obilaze svoju Kabu. Isto tako, Bejtul-Ma'mur je Kaba za stanovnike sedmog neba, i ona je podudarna zemaljskoj Kabi. Inače, svako nebo ima mjesto gdje se okupljaju njegovi stanovnici i obavljaju namaz, a za prvo dunjalučko nebo kažu da se zove Bejtul-Izzeti, a Allah najbolje zna. A riječi Uzvišenog: ***"I svoda uzdignutog."*** Kaže Rebia ibn Enes da Arš znači svod za sva stvorenja, a tako smatra i većina uleme. Kaže Uzvišeni: ***"I mora (vatrom) napunjenog"***, tj. na Sudnjem će se danu na moru potpaliti vatra, kao što kaže Uzvišeni:

"I kada se mora vatrom napune"(81:6) tj. rasplamte se, pa postanu vatra razbuktala. Ovakvo se mišljenje prenosi od Alije, od Ibn-Abbasa, Seida ibn Džubejra, Mudžahida i ostalih. A riječi Uzvišenog:

"Kazna Gospodara tvoga sigurno će se dogoditi", a to je ono čime se kune Uzvišeni da će to biti siguran događaj za kafira, pa kaže:

"Niko je neće moći otkloniti", tj. nema nikoga ko bi ih mogao tada odbraniti, onda kada Allah bude želio da im se to desi. A riječi Uzvišenog:

"Na Dan kada se nebo silno uzburka." Ibn-Abbas i Katade kažu: "Pokrenut će se snažnim pokretima ukrug."

"A planine s mjesta pomaknu", tj. pokrenu se i postanu sitna prašina koja se zatim raspršri. ***"Teško na taj Dan onima koji su poricali"***, tj. teško njima zbog kazne koja će im doći od Allaha, dž.š.,

"...koji su se, ogrezli u laž, zabavljali", tj. oni su se na dunjaluku bavili pokvarenim stvarima, a vjeru uzimali za igru i zabavu.

"...na Dan kada će grubo biti gurnuti", tj. privedeni i bačeni ***"u vatru džehenemsku biti gurnuti"***, tj. snažno će biti bačeni u nju.

"Ovo je vatra koju ste poricali." Znači, ovo će biti govor zebanija, čuvara Džehennema, a sve uz pogrdu i prijekor.

[+] Objavljena nakon sure "Es-Sedžde".

*"**Pa, je li ovo čarolija, ili vi ne vidite, pržite se u njof**"*, tj. bacite ih u vatru koja će ih stezati sa svih strana.

*"**Isto vam je, trpjeli ili ne trpjeli, to vam je kazna**"*, tj. svejedno je sada, strpjeli se vi ili žalili, nema vam spasa od toga i ne možete se toga riješiti.

*"**To vam je kazna za ono što ste radili**"*, tj. Allah, dž.š., nikome nepravdu ne nanosi, nego svakome da ono što je zaradio.

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَاكِهِينَ بِمَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ وَوَقَاهُمْ
رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿١٨﴾ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾
مُتَّكِئِينَ عَلَى سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾

"A bogobojazni će, zbilja, u dženetskim baščama i blagodatima biti, /17/ i u onom će što im je Gospodar njihov dao uživati - njih će Gospodar njihov patnje u ognju sačuvati." /18/ "Jedite i pijte i neka vam je prijatno, to je za ono što ste radili."/19/ Bit će nasloњeni na divanima poredanim, a vjenčat ćemo im hurije dženetske."/20/

Obavještava Uzvišeni kako će biti stanje sretnika, pa kaže: *"**A bogobojazni će, zbilja, u džennetskim baščama i blagodatima biti**"*, a to je sasvim suprotno od onoga što će zaraditi džehenemlije od kazne.

*"**I u onom će što im je Gospodar njihov dao uživati**"*, tj. uživat će u darovima koje će im dati Uzvišeni Allah kao trajnu blagodat. *"**Njih će Gospodar njihov patnje u ognju sačuvati**"*, tj. već ih je spasio džehenemske vatre, a to je kao zasebna blagodat uz dodatak blagodati koja je ulazak u Džennet, kakvog oko do sada nije vidjelo, niti uho čulo, niti bilo kome čovjeku na um palo. A riječi Uzvišenog:

*"**Jedite i pijte i neka vam je prijatno, to je za ono što ste radili**"*, kao što kaže Uzvišeni:

*"**Jedite i pijte, radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili"(69:24)**,* tj. ovim je iskazano gosto -primstvo i dobrota od strane Allaha, dž.š., Uzvišeni kaže:

*"**bit će nasloњeni na divanima poredanim**"*, kao i riječi Uzvišenog:

*"**Na divanima, jedni prema drugima"(15:47) i (37:44),*** tj. lica okrenutih jednih prema drugima.

*"**A vjenčat ćemo im hurije dženetske**"*, tj. i podarit ćemo im dobre družice i lijepe žene od dženetskih hurija. Njihov je opis već bio ranije na više mjesta, pa nema potrebe ovdje to ponavljati.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ
عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾ وَأَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ
وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾
* وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ ﴿٢٤﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ
عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٥﴾ قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ
﴿٢٦﴾ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ
إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾

"Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela priključit ćemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti - svaki čovjek je zalog onoga što je uradio. /21/ Još ćemo ih darovati voćem i mesom kakvo budu željeli, /22/ jedni drugima će, u njemu, pune čaše dodavati - zbog njih neće biti praznih besjeda i pobuda na grijeh - /23/ A služit će ih posluga njihova nailk na biser skriveni,/24/ i obraćat će se jedni drugima i jedni druge pitati: /25/ "Prije smo među svojim strahovali" - govorit će/26/ - "pa nam je Allah milost darovao i od patnje u ognju nas sačuvao."/27/ Mi smo Ga u dovi molili, On je, doista, Dobročinitelj i Milostiv"/28/

Obavještava Uzvišeni i navodi Svoju dobrotu, plemenitost i blagost prema Svojim stvorenjima; tako će djecu vjernika, ako ih budu slijedila u vjerovanju, prdružiti njihovim roditeljima u staništima koja će dobiti u Džennetu, iako djela djece ne dostižu djela roditelja. Allah će ih, dž.š., sastaviti na najljepši način kako bi roditelji bili sretni sa svojom djecom (i obrnuto). Jer, Allah će podići djela slabijih, tj. krnjavih, na stepen djela onih boljih, kako bi se izjednačili na položaju u Džennetu, a nimalo ne umanjujući nagrade ovih boljih. I zato Uzvišeni kaže:

*"**Priključit ćemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti.**"* Navodi Es-Sevri od Ibn-Abbasa, r.a., koji kaže: Podići će Allah, dž.š., djecu vjernika na stepen njihovih roditelja vjernika, pa i ako ne budu zbog svojih djela to zaslužili, kako bi bili s njima sretni. Zatim je proučio:

*"**Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela priključit ćemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti.**"* Ovo prenose Ibn-Džerir i Ibn Ebi-Hatim od Sufjana es-Sevrija, a prenosi ga i Bezzar od Ibn-Abbasa, ali kao merfu i mewkuf hadis. Prenosi Imam Ahmed od Alije, r.a., koji kaže: /253/ "Pitala je Hatidža Vjerovjesnika, s.a.v.s., o dvoje njene djece koji

su umrli u džahilijetu, pa je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: "Oni su u vatri", a kada je ugledao njeno mrzovoljno lice, reče: "Kad bi vidjela njihovo mjesto, prezrela bi ih." Ona upita: "O Allahov Poslaniče, a moje djete od tebe?" "U Džennetu" - odgovori on, pa dodade: "Zaista će vjernici sa svojom djecom u Džennet, a mušrici će sa svojom djecom u Džehennem." A zatim je proučio:

"Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela..." Ovo je dobrota od Uzvišenog Allaha prema djeci zbog bereketa u djelima njihovih roditelja, a što se tiče Njegove dobrote prema roditeljima zbog bereketa u dovi njihove djece za njih, Imam Ahmed navodi hadis od Ebu-Hurejrea, r.a. koji kaže da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /254/ "Zaista Uzvišeni Allah diže na visoke stepene Svoga dobrog roba u Džennetu, pa će ovaj reći: 'Moj Gospodaru, otkud meni ovo?' 'Od tvoga djeteta koje traži oprost za tebe' - bit će mu odgovoreno." Lanac je ovog hadisa ispravan, ali se ne navodi nigdje drugdje osim na ovom mjestu. Međutim, postoji hadis koji može potvrditi navedeno u Muslimovom sahihu od Ebu-Hurejrea da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /255/ "Kada čovjek umre, prestanu mu sevabi stizati, osim od troga: trajne sedake, nauke kojom se svijet koristi i dobrog djeteta koje mu dovu čini." A riječi Uzvišenog:

"Svaki je čovjek zalog onoga što je uradio." Poslije objašnjenja kako će djeca doći na stepen svojih roditelja i bez dovoljno učinjenih dobrih djela koja bi ih dovele dotle, sada nas obavještava o stepenu pravde, i to da ni jedna osoba neće nositi grijehe druge osobe, pa kaže:

"Svaki je čovjek zalog onoga što je uradio", tj. zalog su mu njegova djela i neće nositi grijehe ni jednog čovjeka, kao što su riječi Uzvišenog:

"Svaka je duša zalog onoga što je uradila, osim sretnika, oni će se u dženetskim baščama raspitivati o nevjernicima."(78:38-41)

A Uzvišeni kaže:

"I još ćemo ih darovati voćem i mesom kakvo budu željeli, jedni drugima će u njemu pune čaše dodavati", tj. od vina koje ne opija.

"Zbog njih neće biti praznih besjeda", tj. u Džennetu se neće govoriti prazne priče, odnosno neće biti griješenja niti pokvarenosti poput one kojom se koriste ljudi na dunjaluku. Allah, dž.š., očistio je ahiretsko vino i nije kao zabranjeno dunjalučko vino koje nanosi štetu, zadaje boli u glavi i stomaku i potpuno oduzima pamet. Allah nas obavještava da dženetsko vino ne prouzrokuje ružan i beskoristan govor, nego će biti lijepog izgleda i ukusa, pa kaže Uzvišeni:

"...Bistrim i prijatnim onima koji budu pili. Od njeg neće glava bolјeti i zbog njega se neće pamet gubiti." (23:46-47) A ovdje se kaže:

"Jedni drugima će u njemu pune čaše dodavati, zbog njih neće biti praznih besjeda." A riječi Uzvišenog:

"A služit će ih posluga njihova nailk na biser skriveni." Ovo je obavještenje kakvi će biti oni koji će ih usluživati, oni će biti stidljivi u Džennetu kao da su blještavi i skriveni biser, a zbog svoje ljepote, sjaja i čistoće, kao što kaže Uzvišeni u drugoj suri:

"I služit će ih vječno mladi mladići, sa čašama i ibricima i peharima punim pića iz izvora tekućeg..."(56:17-18) A riječi Uzvišenog:

"I obraćat će se jedni drugima, jedni druge pitati", tj. prilazit će jedni drugima i razgovarati, raspitujući se za svoja djela i stanja na dunjaluku, kao što razgovaraju ljudi uz piće o pojedinim pitanjima.

"Prije smo među svojim strahovali - govorit će", tj. dok smo bili na dunjaluku, među svojim bili smo u strahu od svoga Gospodara, plašeći se Njegove kazne i azaba (patnje).

"Pa nam je Allah milost darovao i od patnje u ognju nas sačuvao", tj. Allah nam se smilovao i sačuvao od onoga čega smo se plašili.

"Mi smo Ga prije u dovi molili", tj. molili smo Mu se, pa nam je udovoljio, dao nam što smo tražili.

"On je, doista, Dobročinitelj i Milostiv." Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Mesruka, a ovaj od h. Aiše, da je ona učila ovaj ajet:

"Pa nam je Allah milost darovao i od patnje u ognju nas sačuvao. Mi smo Ga u dovi molili, On je, doista, Dobročinitelj i Milostiv", pa je rekla: "Allahu, smiluj nam se i sačuvaj nas ognjene patnje, jer si Ti Dobročinitelj i Milostiv." Upitan je El-Eameš: "Je li u namazu?" "Da" - odgovori on.

فَذَكِّرْ فَمَآ أَنتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا
مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِۦ رَيْبَ ٱلْمَنُونِ ﴿٣٠﴾ قُلْ تَرَبَّصُوا۟
فَإِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾ أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَٰمُهُم بِهَٰذَآ أَمْ هُمْ قَوْمٌ
طَاغُونَ ﴿٣٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُۥ ۚ بَل لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ فَلْيَأْتُوا۟ بِحَدِيثٍ
مِّثْلِهِۦٓ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٣٤﴾

"Zato ti opominji, jer ti, miošću Gospodara svoga, nisi ni prorok ni lud" /29/ "Zar oni da govore: 'On je pjesnik, sačekat ćemo mu da ga ukione događaji vremena.'"/30/ "Pa čekajte" - reci ti - "i ja ću zajedno s vama čekati."/31/ Da li im ovo razbori njihovi naređuju ili su oni inadžije tvrdoglave? /32/ Zar oni da govore: "Izmislija ga!" - Ne, nego oni neće da vjeruju. /33/ Zato neka oni sastave govor sličan Kur'anu, ako istinu govore."/34/

Naređuje Uzvišeni Svome Poslaniku, s.a.v.s., da dostavi objavu Allahovim robovima i odbacuje pokvarene priče o njemu, pa kaže Uzvišeni:

"Zato ti opominji, jer ti, milošću Gospodara svoga nisi ni prorok ni lud", tj. hvala Allahu, dž.š., ti nisi prorok kojem dođe savjetodavac, džin i donese mu podatke (riječi) koje je čuo na nebu. ***"Ni lud"***, a lud je onaj koga je šejtan izbezumio svojim dodirom. Zatim Uzvišeni poriče njihove riječi o Poslaniku, s.a.v.s.:

"Zar oni da govore: 'On je pjesnik, sačekat ćemo mu da ga ukione događaji vremena'", pa da ga se riješimo.

"Pa čekajte" - reci ti, "I ja ću zajedno s vama čekati", tj. zajedno ćemo isčekivati, pa ćemo vidjeti kome će pripasti kazna, a kome pomoć na oba svijeta. Zatim kaže Uzvišeni:

"Da li im ovo razbori njihovi naređuju?", tj. je li to njihov razum naređuje da tako govore pokvarenosti i laži?

"...Ili su oni inadžije tvrdoglave?" Da, oni su zalutale inadžije i to je ono što ih navodi da tako o tebi (Muhammede) govore. A riječi Uzvišenog: ***"Zar oni da govore: "Izmislija ga!"***, tj. izmislio je sam od sebe.

"Ne, nego neće oni da vjeruju", tj. njihov kufr je taj koji ih navodi da govore takve riječi.

"Zato neka oni sastave govor sličan Kur'anu, ako istinu govore." U njihovom govoru se pripisuju i izmišljotine na Poslanika, s.a.v.s., pa neka dođu s nečim kao što je Kur'an, a gdje im je to? Kada bi se na Zemlji iskupili svi džini i ljudi da donesu nešto slično njemu, ne bi ni to mogli, ne bi mogli ni deset sura, pa čak ni koliko jednu suru.

أَمْ خُلِقُوا۟ مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ أَمْ هُمُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾
أَمْ خَلَقُوا۟ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ ۚ بَل لَّا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ
أَمْ هُمُ ٱلْمُصَيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾ أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ ۖ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُم
بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَهُ ٱلْبَنَٰتُ وَلَكُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿٣٩﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا
فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾
أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هُمُ ٱلْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ ۚ
سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾

"Zar su oni bez Stvoritelja stvoreni ili su oni sami sebe stvorili?/35/ Zar su oni nebesa i Zemlju stvorili?! Ne! Oni nisu uvjereni!/36/ Zar je u njih blago Gospodara tvoga, ili, zar oni vladaju?/37/ Zar oni imaju ijestve, pa na njima prisluškuju? Neka onaj među njima koji tvrdi da je nešto čuo donese potvrdu očitu. /38/ Zar da su za Njega - kćeri, a za vas da su - sinovi? /39/ Zar ti tražiš od njih naknadu, pa su nametom opterećeni? /40/ Zar je kod njih (znanje) gajba, pa oni prepisuju?/41/ Zar oni spletke žele?! Pa, oni koji ne vjeruju, oni padaju u spletke!/42/ Zar oni drugog boga osim Allaha da imaju? Slavljen neka je Allah, On je iznad onih koje Mu ravnim smatraju."/43/

Na ovaj način se potvrđuje robovanje samo Jednom i Jedinom božanstvu, a to je Allah, dž.š., pa kaže Uzvišeni:

"Zar su oni bez Stvoritelja stvoreni", tj. da li su oni postali bez uzročnika?

"...Ili su oni sami sebe stvorili", tj. ili su oni sami sebi uzročnici? Ne, nisu ni jedno ni drugo, nego je Allah, dž.š., Taj Koji ih je stvorio, a prije toga su bili niko i ništa, ni spomena nisu bili vrijedni. Prenosi Buharija od Džubejra ibn Mut'ima, koji kaže: /256/ "Čuo sam Vjerovjesnika, s.a.v.s., kako na akšam-namazu uči suru 'Et - Tur', pa kada je došao do ovih ajeta:

'Zar su oni bez Stvoritelja stvoreni, ili su oni sami sebe stvorili?! Zar su oni nebesa i Zemlju stvorili?! Ne! Oni nisu uvjereni! Zar je u njih blago Gospodara tvoga, ili zar oni vladaju?', kao da mi je srce htjelo poletjeti." Ovaj se hadis nalazi u oba sahiha, a prenosi ga Ez-Zuhri. Što se tiče Džubejra ibn Mut'ima, on je došao Vjerovjesniku, s.a.v.s., nakon Bitke na Bedru, povodom otkupa zarobljenika, a tada je bio mušrik. Slušanje ovih ajeta iz ove sure uticalo je, pored ostalog, na njegov prelazak u islam. Zatim kaže Uzvišeni:

"Zar su oni nebesa i Zemlju stvorili?! Ne! Oni nisu uvjereni!", tj. zar da oni stvore nebo i Zemlju? Ovo je jedna od grešaka njihovih u pripisivanju Allahu druga, i to im se negira da mogu uraditi, a dobro znaju da je Stvoritelj Jedan i da Mu za to niko ne treba. Međutim, razlog što u njima nema čvrstog vjerovanja jeste to što ih vodi ka pogrešnom mišljenju.

"Zar je u njih blago Gospodara tvoga, ili zar oni vladaju?", tj. zar oni raspolažu stvorenjima? Ne, nije tako, nego je Uzvišeni Allah vladar, Upravljač i On čini samo ono što On hoće. A riječi Uzvišenog:

"Zar oni imaju ijestve, pa na njima prisluškuju", tj. pa da se uspnu do najviših visina.

"Neka onaj među njima koji tvrdi da je nešto čuo donese potvrdu očitu", tj. jasan dokaz za ispravnost onoga što tvrdi, ali, nemaju oni dokaza za to. Zatim kaže Uzvišeni:

"Zar su za Njega kćeri, a za vas da su sinovi?" Ovim se odbacuje ono što Mu pripisuju, tj. da ima kćeri i da je meleke učinio ženskima, a za sebe su odabrali muškarce. Meleke su, dakle, smatrali Allahovim kćerima i obožavali ih zajedno s Njim, pa kaže Uzvišeni: ***"Zar su za Njega kćeri, a za vas da***

su slnovi?" To je teška prijetnja, koja izaziva sigurnu kaznu.

"Zar ti tražiš od njih naknadu?", tj. plaću što si im dostavio Allahovu objavu? Ne, ne tražiš ti ništa za to od njih.

"...pa su nametom opterećeni", tj. bit će im to teško.

"Zar je kod njih (znanje) gajba, u njih iskonska knjiga, pa oni prepisuju?" Ali, nije to tako, jer gajb poznaje samo Uzvišeni Allah.

"Zar oni spletke žele?! Pa, oni koji ne vjeruju, oni padaju u spletke!" Ako budu pravili spletke, pa sve će im se to vratiti protiv njih i oni će pasti u spletke.

"Zar oni drugog boga osim Alaha da imaju! Slavljen neka je Allah, On je iznad onih koje Mu ravnim smatraju." Ovo je veoma oštra zamjerka mušricima, jer robuju kipovima i idolima, praveći time Allahu druga. Nakon toga Plemeniti Allah odbacuje od Sebe ono što oni govore i izmišljaju u svome širku, pa kaže Uzvišeni: ***"On je iznad onih koje Mu ravnim smatraju."***

وَإِن يَرَوْا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا
يَقُولُوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ ﴿٤٤﴾ فَذَرْهُمْ حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي
فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ
يُنصَرُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ ﴿٤٩﴾

"I kad bi vidjeli da komad neba pada, rekli bi: 'Obiaci nagomilani.' /44/ Zato ih pusti dok se ne suoče s Danom u kome će pomrijeti,/45/ Danom kada im spletke njihove nimalo neće koristiti i kada im niko neće pomoći./46/ A za sve nasilnike i druga će kazna prije one biti, ali većina njih ne zna./47/ A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga, Mi tebe i vidimo i štitimo; i veličaj i hvali Gospodara svoga kad ustaješ,/48/ i noću Ga veličaj i kad se zvijezde gube."/49/

Spominjući mušrike Uzvišeni kaže za njih kakve su inadžije i koliko su oholi i pored očiglednih dokaza.

"I kad bi vidjeli da komad neba pada, rekli bi: 'Obiaci nagomilani.'" Ovaj ajet liči riječima Uzvišenog:

"Kad bismo njih radi kapiju na nebu otvorili i oni se kroz nju uspinjali, opet bi oni, zacijelo, rekli: 'Samo nam se pričinjava, mi smo ljudi opčinjeni!'"(15:14) Kaže Uzvišeni: ***"Zato ih pusti"***, tj. ostavi ih, Muhammede,

"...dok se ne suoče s Danom u kome će pomrijeti", a to je Kijametski dan.

"Danom kada im spletke njihove nimalo neće koristi", tj. tamo, na Sudnjem danu lukavstvo im sigurno neće biti ni od kakve koristi. ***"I kada im niko neće pomoći."*** Zatim kaže Uzvišeni:

"A za sve nasilnike i druga će kazna prije one biti", tj. misli se na dunjalučku kaznu, kao što kaže Uzvišeni:

"I Mi ćemo učiniti da blažu kaznu iskuse, prije one najveće, ne bi li se pokajali." (32:21) A zbog ovoga kaže Uzvišeni: ***"Ali, većina njih ne zna"***, tj. ne razumiju šta se time želi. Nego, kada im se ukloni zlo od njih, ponovno se vrate na gore nego što su ranije bili, kako stoji u nekim hadisima: /257/ "Zaista je munafik kad se razboli, pa ozdravi, isti kao i deva: ne zna zašto su je svezali, niti zašto su je odvezali." A riječi Uzvišenog:

"A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga, Mi tebe i vidimo i štitimo", tj. izdrži izazove njihove i ne sekiraj se, jer Mi pazimo na tebe, čuvamo te i štitimo. A riječi Uzvišenog: ***"I veličaj i hvali Gospodara svoga kad ustaješ."*** Što se tiče ovog pitanja (ajeta), imaju tri tumačenja:

1. Kaže Dahak: "Tj. u namazu."/258/ "Neka si slavljen, Allahu! Neka Ti je svaka hvala! Slavljeno je Tvoje ime, nedostižna je Tvoja veličina. Osim Tebe drugog boga nema." A Muslim prenosi u svom Sahihu od Omera, koji kaže: "Ovo je na početku namaza." Također ga prenose Ahmed i pisci sunena od Ebu-Seida i drugih, koji to prenose od Vjerovjesnika, s.a.v.s.;

2. Kaže Ebu el-Dževazai: ***"I veličaj i hvali Gospodara svoga kad ustaješ"***, tj. kad ustaješ iz postelje. Ovo mišljenje zastupa i Ibn- Džerir, uz potvrdu onoga što prenosi Imam Ahmed od Ubadeta ibn es-Samita da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /259/ "Ko se digne noću pa kaže: 'Lailahe illellahu vahdehu la šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve ala kulli šej'in kadir. Subhanallahi vel-hamdu lillahi ve lailahe illellahu vallahu ekber, vela havle vela kuvvete illa billah.' Zatim kaže: 'Gospodaru, oprosti mi' - ili prouči neku dovu, bit će mu primljen namaz." Ovo navodi Buharija u svom Sahihu, kao i pisci sunena od Velida ibn Muslima;

3. Mudžahid kaže: ***"I veličaj i hvali Gospodara svoga kad ustaješ."*** Znači pri svakom ustajanju, a i Ebu-Ahves: "Kad čovjek hoće poslije sjedenja ustati neka kaže: 'Subhanekellahumme ve bihamdike.' I od Ata`a ibn ebi Rebaha kaže se: "Kad ovako ustaješ poslije svakog sjedenja, ako si dobar, povećava se tvoja dobrota, a ako ne budeš dobar, onda će to biti otkup za tvoje grijehe." I Ebu-Davud ovako prenosi njegove riječi, kao i En-Nesai i El-Hakim u svojoj knjizi El-Mustedrek, od Ebu-Berzeta el-Eslemija, koji kaže:/260/ "Pred kraj svoga života Allahov Poslanik,

s.a.v.s., imao bi običaj kada poslije sjedenja ustane, reći: 'Subhaneke Alluhe ve bi hamdike. Ešhedu en lailahhe illa ente, estagfiruke ve etubu ilejke', pa neki čovjek upita: 'O Allahov Poslaniče, govoriš riječi koje prije nismo od tebe čuli?' A Poslanik odgovori: 'To je kefaret, ispiranje grijeha koji su eventualno mogli biti na ovom sijelu.'" A riječi Uzvišenog:

*"**I noću Ga veličaj**"*, tj. spominji Ga i obožavaj učenjem Kur'ana i noćnim namazima, kao što kaže Uzvišeni:

"I probdij dio noći u molitvi - to je samo tvoja dužnost; Gospodar tvoj će ti na onom svijetu hvale dostojno mjesto darovati."(17:79)

A Uzvišeni kaže:

*"**I kad se zvijezde gube.**"* Već su navedene riječi Ibn-Abbasa u kojima se kaže da su to dva rekata koja se klanjaju prije sabahskog farza. Oni su propisani u vrijeme nestajanja zvijezda, odnosno kad se one gase. A u čvrstom predanju Buharije i Muslima stoji da je h. Aiša rekla: /261/ "Poslanik, s.a.v.s., nije držao ni jednu nafilu tako čvrsto kao što su to dva sabahska sunneta." A u Muslimovom tekstu: /262/ "Dva rekata sabah - namaza bolja su od dunjaluka i svega što je na njemu."

Ovo je kraj skraćenog tefsira sure "Et - Tur", neka je hvala Allahu, samo se na Njega oslanjamo.

53
EN - NEDŽM / ZVIJEZDA
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 62 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يَنطِقُ
عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٣﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴿٤﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Tako Mi zvijezde kad zapada, /1/ Vaš drug nije s pravog puta skrenuo i nije zalutao! /2/ On ne govori po hiru svome. /3/ To je samo Objava koja mu se obznanjuje."/4/

Kažu Eš-Ša'bi i drugi: "Stvoritelj se kune čime On hoće od Svojih stvorenja, a stvorenja ne bi smjela da se kunu ičim drugim osim Stvoriteljem. Isto to navodi i Ibn Ebi-Hatim. A riječi Uzvišenog:

"Tako Mi zvijezde kad zapada", tj. kad gađa šejtane. Ovo je rekao Ed-Dahhak.

"Vaš drug nije s pravog puta skrenuo", to je onaj na kog se odnosi ova zakletva, a ujedno i svjedočenje Uzvišenog Allaha za Njegovog poslanika, Muhammeda, s.a.v.s., da je on na Pravom putu, sljedbenik Istine, a ne na krivom putu. Suprotno od toga je džahil, koji ide bez ikakve upute i bez znanja, dok je zavedeni onaj koji je poznavalac prave istine, ali je se namjerno odriče. Poslanik, s.a.v.s., bio je na najvišem stepenu ustrajnosti, ispravnosti i tačnosti. Zbog toga Uzvišeni kaže o njemu: ***"On ne govori po hiru svome"***, tj. govor mu nije izraz ličnih želja i strasti.

"To je samo objava koja mu se obznanjuje", tj. govori samo ono što mu je naređeno i dostavlja to ljudima potpuno po naredbi bez ikakva dodavanja ili skraćivanja. Prenosi Ahmed ibn Hanbel, Allah mu se smilovao, od Abdullaha ibn Amra, r.a., koji kaže: /263/ "Pisao sam sve što sam čuo od Allahova Poslanika, s.a.v.s., i želio to naučiti napamet, pa su mi Kurejšije zabranile, govoreći: 'Ti pišeš sve što čuješ od Allahova Poslanika, s.a.v.s., a on je čovjek koji nekada govori i u srdžbi.' Pa sam se suzdržao od pisanja. Kasnije sam to spomenuo Poslaniku, s.a.v.s., a on mi je rekao: 'Piši, tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, iz mojih usta izlazi samo istina.'" Ovo prenosi Ebu-Davud.

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ﴿٥﴾ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ ﴿٦﴾ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ﴿٧﴾ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ﴿٨﴾
فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ﴿٩﴾ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ﴿١٠﴾ مَا كَذَبَ
الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ ﴿١١﴾ أَفَتُمَارُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴿١٣﴾
عِندَ سِدْرَةِ الْمُنتَهَىٰ ﴿١٤﴾ عِندَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ ﴿١٥﴾ إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ
مَا يَغْشَىٰ ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ
الْكُبْرَىٰ ﴿١٨﴾

"Uči ga jedan ogromne moći; /5/ Snažni, koji se pojavio u liku svome. /6/ Na obzorju najvišem. /7/ Zatim se približio, pa nadnio /8/ Blizu koliko dva luka ili bliže /9/ i objavio robu Njegovu ono što je objavio. /10/ Srce nije porekio ono što je vidio. /11/ Pa zašto se prepirete s njim o onom što je vidio? /12/ On ga je i drugi put vidio. /13/ Kod Sidretul-muntehaa, /14/ kod kojeg je dženetsko prebivalište. /15/ Kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo, /16/ pogled mu nije skrenuo, nije prekoračio. /17/ Vidio je najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara." /18/

Govori Uzvišeni o Svom robu i Poslaniku, s.a.v.s., da je On bio Onaj Koji ga je podučio onome s čime je došao ljudima. ***"Jedan ogromne moći"***, a to je bio Džibril, a.s. Kao što kaže Uzvišeni:

"Kur'an je, zaista, kazivanje izaslanika plemenitog, moćnog, od Gospodara Arša cijenjenog, kome se drugi potčinjavaju, tamo pouzdanog." (81:19-21) A ovdje kaže: ***"Snažni."*** A riječi Uzvišenog: ***"...koji se pojavio u liku svome"***, tj. Džibril, a.s. Ovako smatraju Hasan, Mudžahid, Katade i Rebi'.

"Na obzorju najvišem", tj. Džibril, a.s., bio je taj koji se pojavio u liku svome na visinama najvišim. Ovako smatraju Ikrime i dr. A prenosi Ibn Ebi-Hatim od Abdullaha ibn Mes'uda (da Allahov Poslanik nije vidio Džibrila, a.s., u njegovom veličanstvenom liku, osim dva puta: prvi put pitao je da ga vidi u njegovom liku, pa se horizont ispunio. Drugi put su bili zajedno kada su se uzdigli (na Mi'radžu). Zbog toga kaže Uzvišeni:

"Na obzorju najvišem." Prvo viđenje bilo je na početku poslanstva, kada je Džibril, a.s., došao Poslaniku, s.a.v.s., prvi put i prenio mu početak objave sure Ikre. Zatim se umanjila objava jedan period, te je Vjerovjesnik, s.a.v.s., neprestano odlazio

* Objavljena nakon sure "El - Ihlas".
** 32. ajet je medinski.

na vrhove brda razmišljajući kako bi se bacio odozgo, ali bi ga Džibril dozivao: "O Muhammede, ti si, uistinu, Allahov Poslanik, a ja sam Džibril." Tako bi mu se umirilo srce i razveselio bi se. To bi se više puta ponavljalo sve do pojave Džibrila, a.s., a on bi bio onako ispružen u svome obliku kako je stvoren, sa svojih 600 krila, te bi svojom veličinom zaklonio horizont. Zatim bi prišao Muhammedu, s.a.v.s., i donio mu objavu od Allaha, dž.š., kako mu je i bilo naređeno od Njega. Tako bi vidio veličinu, snagu i moć meleka donosioca objave, a koji je uživao visok položaj kod Stvoritelja Koji ga je i slao njemu. A Uzvišeni kaže: ***"Zatim se približio, pa nadnio, blizu koliko dva luka ili bliže"***, tj. približio bi se Džibril, a.s., Muhammedu, s.a.v.s., dok mu se ne bi spustio toliko blizu da između njih ne bi bilo više od dva luka, kad bi se ona ispružila. Ovako smatraju Mudžahid i Katade. A riječi Uzvišenog: ***"...ili bliže"***, tj. ne bi prilazio bliže od jedne i po dužine luka, kao što kaže Uzvišeni:

A srca su vaša poslije toga postala tvrda, kao kamen ili su još tvrđa." (2:74) Tj. ona nisu blaža od kamena, nego su slična njemu, ili tvrđa. Ovim se želi ukazati da je približavanje između Džibrila, a.s., i Muhammeda, s.a.v.s., bilo na dohvat ruke, koliko dva luka ili bliže. Ovo su riječi majke vjernika, h. Aiše, Ibn-Mes'uda, Ebu-Zerra i Ebu-Hurejrea, kao što ćemo navesti uskoro i jedan dio njihovih hadisa, inšallah. Muslim u svom Sahihu navodi od Ibn-Abbasa, r.a., koji kaže: "Muhammed, s.a.v.s., vidio je svoga Gospodara svojim srcem dva puta." Ovo koje smo naveli jedno je od ta dva viđenja, a u drugom predanju od Ibn-Abbasa. On spominje viđenje uopćeno, ali se ono svodi na viđenje srcem.[1] A onaj ko prenosi od njega da je to viđenje bilo golim okom, to predanje je nesigurno, jer zato ne postoji pouzdana tvrdnja od ashaba, r.a. Buharija prenosi od Eš-Šejbanija, koji kaže: "Pitao sam Zurra o riječima Uzvišenog:

'Blizu koliko dva luka ili bliže, i objavio robu Njegovu ono što je objavio', pa je rekao: 'Pričao nam je Abdullah: /264/ 'Doista je Muhammed, s.a.v.s., vidio Džibrila sa njegovih 600 krila.'" A riječi Uzvišenog:

"Srce nije porekio ono što je vidio, pa zašto se prepirete s njim o onom što je vidio?" Prenosi Ibn-Džerir od Abdullaha, koji kaže: /265/ "Vidio je Allahov Poslanik, s.a.v.s., Džibrila, koji je na sebi imao lepršavi ogrtač kojim je ispunio prostor između neba i Zemlje." A na osnovi onog što smo spomenuli od riječi Uzvišenog: ***"I objavio robu Njegovu ono što je objavio"***, moglo bi značiti da je Džibril dostavio Allahovom robu Muhammedu ono što je dostavio ili objavio Allah Svome robu Muhammedu ono što je objavio preko Džibrila. Oba su ova značenja ispravna. U Muslimovom Sahihu navodi se da je Ebu-Zerr rekao: /266/ Pitao sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Da li si vidio svoga Gospodara?", pa je odgovorio: "Svjetlo, kako da Ga vidim." A u drugom rivajetu: /267/ "Vidio sam svjetlost." Što se tiče hadisa koji prenosi Ahmed od Ibn-Abbasa, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /268/ "Vidio sam svog Uzvišenog Gospodara..." Taj je hadis iz domena sahiha, ali je skraćene verzije hadisa o snoviđenju. Isto tako Imam Ahmed navodi hadis od Ibn-Abbasa u kome se kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /269/ "Došao mi je Gospodar moj u najljepšem liku. Mislio sam da sanjam, pa je rekao: 'O Muhammede, znaš li o čemu se sad raspravlja na nebeskom skupu?', pa sam odgovorio: 'Ne.' Zatim je stavio Svoju ruku na moja ramena, tako da sam osjetio studen u predjelu svojih prsa", ili je rekao: "Moga vrata". Ovaj smo hadis naveli ranije od Muaza na kraju sure "Sad". A riječi Uzvišenog:

"On ga je i drugi put vidio kod Sidretul-Muntehaa, kod kojeg je dženetsko prebivalište." Ovo je drugi put da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., vidio Džibrila u liku kakvim ga je stvorio Allah, a bilo je to u noći El-Isra. Već smo naveli hadis o ovome početkom sure "Subhane", pa zbog toga nema potrebe da to ovdje ponavljamo. Ranije je navedeno od Ibn-Abbasa, r.a., da je viđenje sigurno bilo u noći Lejletul-Isra, uzimajući kao potporu ovaj ajet. U ovom mišljenju ga slijedi skupina novijih i starih alima, a isto tako postoji i skupina ashaba i tabiina koji se ne slažu sa ovim mišljenjem. Prenosi Imam Ahmed od Ibn-Mes'uda, koji kaže da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /270/ "Vidio sam Džibrila kod Sidretul-Muntehaa sa svojih 600 krila, sa perja mu je opadalo raznobojno biserje i drago kamenje." Ovaj lanac prenosilaca dobar je i veoma jak. Imam Ahmed navodi od Mesruka, koji kaže: /271/ "Bio sam kod Aiše, pa sam rekao: Zar Allah ne kaže:

'On ga je na obzorju jasnom vidio.'" (81:23) ***"On ga je i drugi put vidio."*** Ona je odgovorila: "Ja sam prva od ovog ummeta koja sam pitala Allahova Poslanika, s.a.v.s., o tome, pa mi je rekao: 'To se odnosi na Džibrila.' Nije ga vidio u njegovom liku u kojem je stvoren, osim dva puta. Vidio ga je spuštenog između nebesa i Zemlje kako obuhvaća svojom veličanstvenošću sav prostor između neba i Zemlje." Ova dva hadisa navode se u oba sahiha. A ko kaže da je Poslanik, s.a.v.s., govorio h. Aiši, shodno njenom shvatanju, kao što Ibn-Huzejme navodi u svom djelu "Kitabut-tevhid", on je pogriješio, a Allah najbolje zna. Stoji čvrsto predanje u Muslimovom Sahihu od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže za riječi Uzvišenog:

"On ga je i drugi put vidio..." /272/ "Vidio je Allahov Poslanik, s.a.v.s., Džibrila u njegovom liku dva puta." Ovako isto navode Mudžahid, Katade i Rebi' ibn Enes i drugi. A riječi Uzvišenog:

"Kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo." Već su navedeni hadisi u komentaru sure "El-Isra" kako je to prekrivanje izgledalo. Bilo je to prekrivanje

[1] Ovi, prije spomenuti, misle da je riječo viđenju Džibrila, a Muslim da je to viđenje Allaha, dž.š.

melekima - kao kad vrane prekriju nebo. "I prekrio ju je Gospodar Svojom svjetlošću, i prekrile su je razne boje, meni nepoznate."[2] Imam Ahmed prenosi od Abdullaha ibn Mes'uda, koji kaže: /273/ "Nakon što je uzdignut Allahov Poslanik, s.a.v.s., doveden je do Sidretul-Muntehaa, a to je na sedmom nebu. Tu se završava i zadrži sve što se uzdigne sa Zemlje. Isto tako, tu se završava i prihvaća sve ono što se spusti na to mjesto.

"Kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo." Kaže Ibn-Me'sud: "Zlatna prostirka." On dalje kaže: "Dato je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., troje: pet vakata namaza, završetak sure "El-Bekare" i oprost svakome od Muhammedovog, s.a.v.s., ummeta, ko ne bude činio širk." Ovakvo predanje navodi se samo kod Muslima. A riječi Uzvišenog:

"Pogled mu nije skrenuo, nije prekoračio."[3] Kaže Ibn-Abbas, r.a.: "Nije se kretao ni desno ni lijevo, ***"...nije prekoračio"***, nije prešao granicu onoga što mu je naređeno, a to je uzvišena osobina, zbog čvrstog vjerovanja i pokornosti. Nije učinio ništa osim onoga što mu je naređeno, niti je tražio iznad onoga što mu je dato. Divno kaže pjesnik: "Vidio je đenetsko mjesto i što je iznad njega ono; a da je drugo osim viđenog vidio, on bi zalutao." A riječi Uzvišenog:

"Vidio je najveličanstvenija znamenja Gospodara svoga", kao i što kaže Uzvišeni: ***"Kako bismo mu neka znamenja naša pokazali" (17:1)***, tj. dokaz Naše veličine i moći. Ova dva ajeta koriste oni od ehli - sunneta koji smatraju da viđenje Gospodara, nije bilo te noći, jer Uzvišeni reče:

"Vidio je najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara." A da je vidio svoga Gospodara on bi to objasnio ljudima. Već je bilo pojašnjenje toga u suri "El-Isra".

أَفَرَءَيْتُمُ ٱللَّٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ وَمَنَوٰةَ ٱلثَّالِثَةَ ٱلْأُخْرَىٰٓ ﴿٢٠﴾
أَلَكُمُ ٱلذَّكَرُ وَلَهُ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢١﴾ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰٓ ﴿٢٢﴾ إِنْ هِىَ إِلَّآ
أَسْمَآءٌ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ ۚ
إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَمَا تَهْوَى ٱلْأَنفُسُ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ
ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٢٣﴾ أَمْ لِلْإِنسَٰنِ مَا تَمَنَّىٰ ﴿٢٤﴾ فَلِلَّهِ ٱلْءَاخِرَةُ وَٱلْأُولَىٰ ﴿٢٥﴾ ۞ وَكَم
مِّن مَّلَكٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ لَا تُغْنِى شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا إِلَّا مِنۢ بَعْدِ أَن يَأْذَنَ
ٱللَّهُ لِمَن يَشَآءُ وَيَرْضَىٰٓ ﴿٢٦﴾

"Šta kažete o Latu i Uzzau?/19/ I Menatu trećoj, najmanje cijenjenoj?/20/ Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri?!/21/ To bi tada bila podjela nepravedna. /22/ To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav dokaz nije poslao; oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im dođe od gospodara njihova Uputa. /23/ I zar da čovjek sve što poželi dobije?! /24/ Pa, Allahu pripada i onaj i ovaj svijet. /25/ A koliko na nebesima ima meleka čije zauzimanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan."/26/

Prekorava i kritizira Uzvišeni Allah mušrike zbog njihovog robovanja kipovima i idolima, jer im prave kuće slične Kabi:

"Šta kažete o Latu?" Lat je bio isklesani kamen koji je imao kuću u Taifu sa pokrivačem, zatim poslugom (čuvarima), a okolo nje veliko dvorište. Za stanovnike Taifa, a to je bilo pleme Sekif i njihovi sljedbenici, ova kuća je bila veoma cijenjena. A riječ "Lat" sa teškidom slova "t" tumači se tako, kako prenosi Buharija od Ibn-Abbasa, r.a.: "Lat je bio čovjek koji je mljeo brašno za ondašnje ljude hodočasnike." A Ibn-Džerir kaže da riječ "Lat", izvedena od Allahovog imena, i time su podrazumijevali žensko Allahovo dijete, Uzvišeni je Allah, dž.š., daleko od onoga što Mu pripisuju. Isto tako Uzza izvedeno je iz imena El-Aziz, a to je bilo drvo na kome je bila građevina i pokrivači, a nalazila se u mjestu En-Nahla, između Meke i Taifa. U njega su vjerovali i veličali ga Kurejšije, kao što je Ebu-Sufjan govorio u Bici na Uhudu: "Mi imamo Uzzaa, a vi nemate", na što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio: /274/ "Recite: 'Allah je naš zaštitnik, a vas nema ko štititi.'" Buharija prenosi od Ebu-Hurejrea koji kaže da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: /275/ "Ko se zaklinjao riječima: 'Tako mi Lata i Uzzaa, neka kaže: **Lailahe illellah**, a ko pozove svoga druga na kockanje nek podijeli sadaku.'" Ovo je bilo u skladu sa njihovim običajima, jer su u džahilijetskom periodu njihovi jezici

[2] Vidi suru "El-Isra", broj 17. Hadisi od broja 529 do 539, tom drugi.

[3] Riječi Uzvišenog: "Pogled mu nije skrenuo, nije prekoračio", jasan su dokaz da je Isra i Miradž zaista bio i duhom i tijelom, jer je oko dio tijela, ne može gledati bez tijela, kao što ni oka nema bez duše, pa prema tome, ovo je istinski doživljaj Muhammeda, s.a.v.s., tj. da je vidio Džibrila, a.s. (kod Sidretul-Muntehaa). To viđenje bilo je očito, i duhovno i materijalno, tu nije bilo nikakvog pričinjavanja, naprotiv, ono je bilo očigledno i putem organa i putem čula vida, a što je moralo biti s tijelom. Stoga je događaj Miradža bio nemoguć bez učestvovanja i tijela i vida, dok tijelo bez duše ne može ništa vidjeti, jer je duša osnova za gledanje. Isto tako duša je osnova za život tijela, zbog toga je znači Miradž bio i duhom i tijelom. Allah najbolje zna šta je najispravnije.

uobičajili izgovarati to. A što se tiče Menata, to božanstvo se nalazilo u Mušellelu kod Kadida, a to je mjesto između Meke i Medine. Oni koji su se tome klanjali u džahilijetskom periodu bili su iz plemena Huza`a, Evsa i Hazredža. Odatle su polazili na hadž u pravcu Kabe. Slično ovome navodi i Buharija preko h. Aiše. Inače, na Arapskom poluotoku bilo je i drugih božanstava koja su svetkovali Arapi poput veličanja Kabe. Osim ova tri božanstva koja su spomenuta u Kur'anu, bilo ih je još i zato kaže Uzvišeni:

"Šta kažete o Latu i Uzzau i Menatu, trećoj, najmanje cijenjenoj." Ovi su spomenuti samo zato što su bili poznatiji od ostalih. Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao je Mugiru ibn Šu'beta i Ebu-Sufjana Sahra ibn Harba da sruše Lata i da na tom mjestu naprave mesdžid u Taifu. Halida ibn Velida je poslao da sruši Uzzaa. Ebu- Sufjana ibn Harba poslao je da sruši Menata koji je bio u području Mušellela u Kadidu. Postojali su i drugi kipovi, kao što su: Zul-Hulsa, Kajs, Rijam, Rida', Zul-Kabat i dr., koji su bili raštireni na sve strane. Zato je Allahov Poslanik, s.a.v.s., slao svoje ashabe, r.a., koji su ih sve porušili i na taj način očistili Arabijski poluotok. Zatim kaže Uzvišeni:

"Zar su za vas sinovi, za Njega kćeri", tj. zar mislite da On ima dijete i da Mu je to dijete žensko, a za sebe odabirete muško. Pa kada biste vi raspoređivali i vršili podjelu, a i vi ste stvorenja - bila bi to: ***"Podjela nepravedna"***, tj. bilo bi to nepravedno nasilje, pa kako onda udjeljujete svome Gospodaru tako. Zatim kaže Uzvišeni:

"To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli", i to onako spontano. A Uzvišeni poriče sve ono što su oni izmislili, lažući, ne vjerujući, robujući kipovima i dajući imena tim božanstvima.

"Allah o njima nikakav dokaz nije poslao", tj. ni jedan argument.

"I oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude", tj. oni nemaju nikakva uporišta u veličanju tih idola, nego to čine iz poštivanja i za hatar svojih predaka, a ne iz stvarne, lične želje.

"A već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa", tj. slanjem Poslanika sa istinom i čvrstim dokazima. I pored svega ovoga oni slijede ono što im je preostalo od njihovih očeva. Zatim kaže Uzvišeni: ***"I zar da čovjek sve što poželi dobije?!"***, tj. nemoguće je postići uvijek dobro, makar to i želio, niti da svako bude upućen samo željom da takav bude.

"Allahu pripada i ovaj i onaj svijet", tj. sve je Njegovo i sve Mu pripada, Gospodaru oba svijeta. On je Taj Koji raspolaže njima, shodno Svojim željama - slavljen neka je On. A riječi Uzvišenog:

"A koliko na nebesima ima meleka čije zauzimanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan", kao što kaže Uzvišeni:

"Ko se može pred Njim zauzimati za nekoga bez dopuštenja Njegova?" (2:225), pa ako je ovo rečeno u vezi sa melecima, bliskim Allahu, dž.š., kako onda tražiti šefaat spomenutih idola i kipova čije je obožavanje Allah, dž.š., zabranio? U isto vrijeme Allah je preko svih svojih Poslanika zabranio uzimanje tih idola za zauzimače (posrednike)!!?

إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ لَيُسَمُّونَ
ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢٧﴾ وَمَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ ۖ
وَإِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾ فَأَعْرِضْ عَن مَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا
وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ
عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿٣٠﴾

"Oni koji ne vjeruju u onaj svijet nazivaju meleke imenima ženskim. /27/ A o tome ništa ne znaju, slijede samo pretpostavke, a pretpostavka istini baš nimalo ne koristi. /28/ Pa, ti se okani onoga ko se od Opomene Naše okrenuo i koji samo život na ovom svijetu želi. /29/ To je vrhunac njihova znanja - Gospodar tvoj dobro zna one koji su skrenuli s Njegova puta i On dobro zna one koji su na pravom putu."/30/

Poriče Uzvišeni mušricima da meleke nazivaju ženskim imenima, i njihove riječi da su to Allahove kćeri. Uzvišeni je Allah daleko od toga. Kao što kaže Uzvišeni:

"Oni meleke, koji su robovi Milostivoga, ženama nazivaju. Zar su oni prisustvovali stvaranju njihovu? Njihova će tvrđenja biti zapisana i oni će odgovarati." (43:19) Pa zbog toga kaže Uzvišeni: ***"A o tome ništa ne znaju"***, tj. oni ne posjeduju ispravno i tačno znanje za ono što govore. Naprotiv, to je laž, potvora i jasan kufr.

"Slijede samo pretpostavke, a pretpostavka istini baš nimalo ne koristi", tj. nema nikakve fajde, niti može kada dostići mjesto istine. Potvrđeno je u vjerodostojnom predanju da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /276/ "Čuvajte se sumnjičenja, jer je sumnjičenje najlažniji govor." A riječi Uzvišenog:

"Pa, ti se okani onoga ko se od Opomene Naše okrenuo", tj. okreni se od onoga koji se okrenuo od Istine i ostavi ga. A riječi Uzvišenog:

"I koji samo život na ovom svijetu želi", tj. učinio ga najvećom svojom brigom i krajnjim ciljem. Zbog toga kaže Uzvišeni:

"To je vrhunac njihova znanja", tj. ta njihova želja za dunjalukom. A u dovi koja se prenosi kaže se: /277/ "Gospodaru moj, ne učini dunjaluk mojom najvećom brigom, niti krajnjim znanjem." A riječi Uzvišenog:

"Gospodar tvoj dobro zna one koji su skrenuli s Njegova puta i On dobro zna one koji su na pravom putu", tj. Njemu je poznato šta valja Njegovim robovima i On je Taj Koji upućuje na pravi put koga hoće, a ostavlja na krivom putu koga hoće. Sve je to rezultat Njegove moći, znanja i mudrosti. On je pravedan i ne čini nažao nikada, ni u Svom zakonu, a ni u Svojoj odredbi.

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ
لِيَجْزِيَ ٱلَّذِينَ أَسَٰٓـُٔوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ وَيَجْزِيَ ٱلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٣١﴾
ٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ إِلَّا ٱللَّمَمَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ وَٰسِعُ
ٱلْمَغْفِرَةِ ۚ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ فِي
بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ ۖ فَلَا تُزَكُّوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱتَّقَىٰٓ ﴿٣٢﴾

"Allahovo je sve što je na nebesima i što je na Zemlji, da bi, prema onome kako su radili, kaznio one koji rade zlo, a najljepšom nagradom nagradio one koji čine dobro /31/, one koji se klone velikih grijehova i razvrata, a onima bezazlenim On će oprostiti, jer Gospodar tvoj, zaista, mnogo prašta, On dobro zna sve o vama, otkad vas je stvorio od zemlje i od kad ste bili zameci u utrobama majki vaših; zato se ne hvališite - On dobro zna onoga koji se grijeha kloni."/32/

Na ovaj način Uzvišeni nas obavještava da je On Gospodar nebesa i Zemlje, te da je sam Sebi dovoljan, da nema ništa što bi Mu nedostajalo; On je Pravedni sudac Svojim stvorenjima koje je, uistinu, stvorio.

"Da bi, prema onome kako su radili, kaznio one koji rade zlo, a najljepšom nagradom nagradio one koji čine dobro", tj. On će platiti svakome na osnovu učinjenih djela, pa bilo da su ta djela dobra ili loša. Nakon toga opisuje dobročinitelje, a to su oni koji se klone velikih grijeha i razvrata - uopće ih ne prihvataju. A, ako bi se desilo da učine neki manji grijeh - pa, Uzvišeni će im oprostiti i prijeći preko njih. Pa, kaže Uzvišeni:

"Ako se budete klonili velikih grijeha, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo prijeći preko manjih ispada vaših i uvest ćemo vas u divno mjesto." (4:31) A ovdje kaže:

"One koji se klone velikih grijehova i naročito razvrata, a one bezazlene..." Ovdje je izuzimanje, kojim se prekida neprekidni slijed, jer se riječ smatra malim grijesima, manjim prekršajima u postupcima. Imam Ahmed navodi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Nisam vidio ništa sličnije riječi od one koju navodi Ebu-Hurejre od Vjerovjesnika, s.a.v.s., koji kaže: /278/ Doista je Uzvišeni Allah propisao svakom čovjeku njegov udio u zinaluku koji neće moći izbjeći; tako da oko čini zinaluk pogledom, jezik izgovorom, a duša svojom strašću želi - a na spolnom je organu da to potvrdi ili odbije." Ovaj se hadis nalazi i u oba Sahiha. Aburahman ibn Nafi`, a koga su zvali još i Ibn-Lubabe et-Taifi, kaže: Pitao sam Ebu-Hurejrea za riječi Uzvišenog: pa mi je rekao: "To su: poljubac, namigivanje, požudan pogled, i neposredan kontakt, a kada se dotaknu dva spolna organa - obavezan je gusul i to je zinaluk." A Ali ibn Ebi-Talha navodi od Ibn-Abbasa da riječ

znači "ono što je prošlo". Ibn-Mudžahid kaže: "To je onaj koji počini grijeh, pa ga brzo napusti. Tako su pagani (džahili) u svom vremenu, obilazeći Kabu izgovarali: "Kada praštaš, Bože, oprosti sve. A koji od Tvojih robova nije makar malo pogriješio, pa prošao se?" To znači, malo zaluta u grijeh, a zatim se brzo iz njega isčupa."[4]

A riječi Uzvišenog: ***"...On će oprostiti, jer Gospodar tvoj, zaista, mnogo prašta"***, tj. Njegova milost obuhvaća svaku stvar, a Njegov će oprost obuhvatiti svakog onog ko se pokaje, kao što kaže Uzvišeni na drugom mjestu:

"Reci: 'O robovi Moji, koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će sigurno sve grijehe oprostiti; On, doista, sve grijehe prašta i On je milostiv.'" (39:53)

A riječi Uzvišenog:

"On dobro zna sve o vama, otkad vas je stvorio od zemlje." To znači, da vas On obuhvaća Svojim pogledom, dobro zna u kakvom ste položaju, šta činite, šta govorite i ono šta ćete vi reći i uraditi, i to sve od onda kada je stvorio vašeg oca Adema, a.s., od zemlje i od njega proizveo veliko potomstvo poput zrnevlja, a onda vas podijelio na dvije grupe - jedna će u Džennet, a druga u Džehennem. Tako i Uzvišeni kaže:

"I otkad ste bili zameci u utrobama majki vaših", tj. odonda od kada melek zadužen za svakoga počne bilježiti njegovu nafaku, život i djelo, kao i to hoće li biti sretan ili nesretan. A riječi Uzvišenog: ***"Zato se ne hvališite"***, tj. ne upućujte pohvale na svoj račun spominjući svoja djela. ***"On dobro zna onoga koji se grijeha kloni."*** Kao što kaže Uzvišeni na drugom mjestu:

"Zar ne vidiš one koji sebe smatraju od grijeha čistim? Međutim, Allah oslobađa od grijeha onoga koga On hoće, i nikome se neće, ni koliko trun jedan, nepravda učiniti." (4:49) Ovo je potvrđeno i u hadisu koji navodi Imam Ahmed od Ebu-Bekra koji kaže: /279/ "Hvalio čovjek čovjeka pred Vjerovjesnikom, s.a.v.s., pa Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Teško tebi! Odrubio si glavu

[4] "Mislim da je najispravnije tumačenje riječi ono koje je naveo Ebu-Hurejre: poljubac, namigivanje i tome slično. Alejhi selam kaže: "Ako bi čovjek bio ustrajan u sitnim grijesima moglo bi ga to odvesti u propast."

svome drugu.' (ponovivši to više puta) Kada neko od vas treba da pohvali svoga druga, neka kaže: 'Smatram ga takvim, a Allah najbolje zna. Pred Allahom ne hvalim nikoga, ali mislim da je takav i takav, ako to on zna o njemu.'" Ovaj hadis navode: Buharija, Muslim, Ebu Davud, Ibn-Madže, a preko Halid el-Huzzaa. Imam Ahmed prenosi od Hemama ibn el-Harisa koji kaže: /280/ "Došao neki čovjek h. Osmanu i počeo ga hvaliti u lice, a onda Mikdad ibn el-Esved baci prašinu govoreći: 'Allahov nam je Poslanik, s.a.v.s., naredio, kad sretnemo nekoga da hvali drugoga - da mu bacimo prašinu u oči.'" Ovo navode i Muslim i Ebu-Davud.

أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى
تَوَلَّىٰ ﴿٣٣﴾ وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا وَأَكْدَىٰٓ ﴿٣٤﴾ أَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْغَيْبِ فَهُوَ يَرَىٰٓ ﴿٣٥﴾
أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِى صُحُفِ مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَإِبْرَٰهِيمَ ٱلَّذِى وَفَّىٰٓ ﴿٣٧﴾ أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ
وِزْرَ أُخْرَىٰ ﴿٣٨﴾ وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَٰنِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُۥ
سَوْفَ يُرَىٰ ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَىٰهُ ٱلْجَزَآءَ ٱلْأَوْفَىٰ ﴿٤١﴾

"Reci ti Meni o onome koji istinu izbjegava /33/, i malo udjeljuje, i posve prestane udjeljivati /34/. Zar on ima znanje gajba; pa vidi /35/. Zar on nije obaviješten o onom što se nalazi u listovima Musaovim /36/ i Ibrahimovim - koji je obaveze potpuno ispunjavao /37/ da ni jedan grješnik tuđe grijehe neće nositi /38/, i da je čovjekovo samo ono što sam uradi /39/, i da će se trud njegov sigurno iskazati /40/, i da će prema njemu u potpunosti nagrađen ili kažnjen biti."/41/

Na ovaj način Uzvišeni kudi svakog onoga koji Mu je nepokoran, a ni zekat ne udjeljuje niti klanja, laže i istinu izbjegava. ***"...i malo udjeljuje i posve prestane udjeljivati."*** Ibn-Abbas kaže: "Malo bude pokoran (Allahu) a zatim to porekne." Tako isto smatraju Mudžahid i još drugi. A riječi Uzvišenog: ***"Zar on ima znanja gajba, pa vidi?"***, tj. zar onaj koji je prekinuo udjeljivati i činiti dobročinstvo iz straha od neimaštine zna tajne i misli da će nestati ono što mu je u rukama? Čak i kad se ustegne od dobročinstva - zar on to može tačno vidjeti? Ali, nije to zbog toga. On prekida udjeljivati i činiti dobročinstva zbog toga što je škrtac, tvrdica i strašljivac. Tako se kaže u hadisu: /281/ "Dijeli, Bilale, i ne boj se da će ti Allah umanjiti!" Na jednom mjestu Uzvišeni kaže:

"...Što god vi udijelite, On će to nadoknaditi, On najbolje opskrbljuje." (34:39)

A riječi Uzvišenog:

"Zar on nije obaviješten o onome što se nalazi u listovima Musaovim i Ibrahimovim: '...koji je obaveze ispunjavao.'" Znači, izvršavao je sve naredbe, klonio se svih zabrana; objavu je dostavio u potpunosti i zaslužio da bude vođa ljudima kojeg će slijediti u svemu - u govoru, ponašanju i radu. Kaže Uzvišeni Allah:

"Poslije smo tebi objavili: 'Slijedi vjeru Ibrahimovu, vjeru pravu, on nije Allahu druge smatrao ravnim.'" (16:123) Zatim Uzvišeni određuje i pojašnjava što je bilo u spisima koje su objavljeni Ibrahimu i Musau, pa kaže:

"Da ni jedan grješnik tuđe grijehe neće nositi." To znači da svaka osoba koja je sebi nanijela nesreću prihvatajući kufr, ili neku drugu vrstu grijeha - niko joj drugi to neće nositi. Tako na jednom mjestu kaže Uzvišeni:

"...ako grijehovima pretovareni pozove da mu se ponesu, niko mu ih neće ponijeti, pa ni rođak." (35:18) A Uzvišeni kaže:

"I da je čovjekovo samo ono što sam uradi i da će se trud njegov sigurno iskazati." To što mu niko neće pomoći nositi teret, isto tako neće dobiti niti išta nagrade - osim onoga što je sam sebi zaradio. Iz ovoga ajeta Šafija je, neka je rahmet na njega i one koji ga slijede, izveo zaključak da učenje Kur'ana umrlim nema sevaba, jer to nisu njihova lična djela, niti zasluge, te zbog toga ni Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije to preporučivao činiti, a ni svoj ummet podsticati na to, niti ih je na to uputio nekom izrekom niti nečim indirektnim. To također nije zabilježeno kao praksa nijednog od ashaba. Da je kakav hair, oni bi nas već pretekli u činjenju istoga. Područje ibadeta (djelo kojim se približava Allahu) oslanja se na čvrste argumente, a analogijom se tu ne može postupati, niti kakvim mišljenjima. Što se tiče dove i sadake, to je već nešto do čega se stiglo s jasno propisanim tekstom o tome. Tako se navodi hadis koji bilježi u svome Sahihu Muslim od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /282/ "Kada čovjek umre, prestanu i sva njegova djela, osim troje: od dobrog djeteta koje mu dovu čini, trajne sadake i nauke kojom se drugi koriste." Ustvari, možemo reći da sve troje ovo spada u njegov trud, njegovo zalaganje i djelo. Tako u drugom hadisu stoji: /283/ "Najbolje što čovjek može pojesti, jeste ono što je on lično zaradio, a njegovo dijete je rezultat svega toga." Što se tiče trajne sadake, to je vakuf i tome slično, što je, također, trag njegova truda i zalaganja. Već je rekao Uzvišeni:

"Mi ćemo, zaista, mrtve oživiti i Mi smo zapisali ono što su uradili, i djela koja su iza sebe ostavili..." (36:12) Znanje koje se širi među ljudima i oni se njime koriste, također je rezultat njegova truda i rada. U sahih hadisu navodi se: /284/ "Ko poziva na pravi put ima nagradu koliko i oni koji ga slijede, ali nikako ne umanjujući išta od njihove nagrade." A riječi Uzvišenog: ***"I da će se njegov***

trud sigurno iskazati", tj. na Sudnjem danu, o kojem vas obavještava Allah, dž.š., kada će vas nagraditi potpunom nagradom, bilo da je ona dobra ili loša. Pa tako Uzvišeni kaže:

"I da će prema njemu najpotpunije nagrađen ili kažnjen biti", tj. najobilnijom nagradom ili kaznom.

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿٤٢﴾
وَأَنَّهُۥ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ ﴿٤٣﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿٤٤﴾ وَأَنَّهُۥ خَلَقَ
ٱلزَّوْجَيْنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰ ﴿٤٥﴾ مِن نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنَىٰ ﴿٤٦﴾ وَأَنَّ عَلَيْهِ
ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُخْرَىٰ ﴿٤٧﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ﴿٤٨﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ رَبُّ ٱلشِّعْرَىٰ ﴿٤٩﴾
وَأَنَّهُۥٓ أَهْلَكَ عَادًا ٱلْأُولَىٰ ﴿٥٠﴾ وَثَمُودَا۟ فَمَآ أَبْقَىٰ ﴿٥١﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ ۖ
إِنَّهُمْ كَانُوا۟ هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَىٰ ﴿٥٢﴾ وَٱلْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَىٰ ﴿٥٣﴾ فَغَشَّىٰهَا
مَا غَشَّىٰ ﴿٥٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكَ تَتَمَارَىٰ ﴿٥٥﴾

"I da će se Gospodaru tvome ponovno vratiti /42/, i da On na smijeh i na plač navodi /43/, i da On usmrćuje i oživljava /44/, i da On par, muško i žensko, stvara /45/, od kapi sjemena kad se izbaci /46/; i da će ih On ponovno oživiti /47/, i da On daje bogatstvo i moć da stječu /48/, i da je On Sirijusa Gospodar /49/, i da je On drevni narod Ad uništio /50/, i Semud, i da nikog nije poštedio /51/, i još prije Nuhov narod, koji je najokrutniji i najobjesniji bio /52/: i prevrnuta naselja On je prevrnuo /53/, i snašlo ih je ono što ih je snašlo /54/, pa, u koju blagodat Gospodara svoga ti još sumnjaš?"/55/

Riječi Uzvišenog: ***"I da će se Gospodaru svome ponovno vratiti"***, znači, to vraćanje će biti na Sudnjem danu. A riječi Uzvišenog: ***"I da On na smijeh i na plač navodi"***, tj. omogućuje Svojim robovima da se mogu smijati i plakati, a sve u različitim povodima.

"I da On usmrćuje i oživljava", kao što kaže na drugom mjestu:

"Onaj koji je dao smrt i život." (67:2) A riječi Uzvišenog:

"I da On par, muško i žensko, stvara od kapi sjemena kad se izbaci", kao i riječi:

"Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati? Zar nije bio kap sjemena koje se ubaci, zatim ugrušak kome On onda razmjer odredi i skladnim mu lik učini, i od njega onda dvije vrste, muškarca i ženu, stvori, i zar Taj nije kadar mrtve oživiti?" (75:36-40) A riječi Uzvišenog:

"I da će ih On ponovo oživiti", tj. kao što je bio u stanju da stvori početak, On je isto tako u mogućnosti ponovo sve proživiti na budućem svijetu, onda kada će se polagati račun.

"I da On daje bogatstvo i moć da stječu." Uzvišeni je Gospodar omogućio Svojim robovima da stječu i posjeduju imovinu, te je učinio njihovim vlasništvom i stalnim posjedom i nisu ovisni o njenoj prodaji, što je, svakako, velika blagodat za Njegove robove. ***"I da je On Sirijusa Gospodar."*** Eš-Š'ira, to je svijetla zvijezda, tzv. Merzemu el-dževza', a koju su neki Arapi u vremenu džahilijeta obožavali.

"I da je drevni narod Ad uništio." Bio je to narod Huda, a.s., fizički jak narod, ali su se suprotstavili Istini, te ih je Allah, dž.š., uništio. A riječi Uzvišenog: "...i Semud, i da nikog nije poštedio." Uništio ih je tako da od kafira među živima niko nije ostao.

"Još prije Nuhov narod", tj. oni od prijašnjih naroda. ***"...koji je najokrutniji i najobjesniji bio"*** - bili su čak odbojniji i od onih koji su poslije njih došli.

"I prevrnuta naselja On je prevrnuo." Misli se na naselja Luta, a.s., gdje je prevrnuto sve, ono što je bilo gore palo je dolje, a pored svega toga pogođeni su grumenjem od pečenog blata. Stoga i kaže Uzvišeni: ﷻ ***"I snašlo ih je ono što ih je snašlo"***, misli se na kamenje kojim su pogođeni. ***"...pa, u koju blagodat Gospodara svoga ti još sumnjaš?"***, tj. zar pored svega što ti je Allah, dž.š., dao, ti, čovječe, možeš ikako sumnjati?

هَٰذَا نَذِيرٌ مِّنَ ٱلنُّذُرِ ٱلْأُولَىٰٓ ﴿٥٦﴾ أَزِفَتِ ٱلْآزِفَةُ ﴿٥٧﴾ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾ أَفَمِنْ هَٰذَا
ٱلْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾ وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ ﴿٦٠﴾ وَأَنتُمْ سَٰمِدُونَ
﴿٦١﴾ فَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ وَٱعْبُدُوا۟ ﴿٦٢﴾

"Ovo je opomena kao i prijašnje opomene /56/: Smak svijeta se približava /57/, Allah će ga jedini otkriti! /58/ Pa zar se ovom govoru iščuđujete /59/, i smijete se, a ne plačete /60/, gordo dignutih glava?/61/ Bolje padajte licem na tlo pred Allahom i Njega obožavajte!"/62/

"Ovo je opomena", misli se na Muhammeda, s.a.v.s., ***"kao i prijašnje opomene"***, tj. poslan je od iste ljudske vrste, kao i prijašnji poslanici, pa je na drugom mjestu rekao:

"Reci: 'Ja nisam prvi poslanik.'" (46:9)

A riječi Uzvišenog: ***"Smak svijeta se približava."*** Veoma je blizu Sudnji dan.

"Allah će ga jedini otkriti." Znači, nema onoga ko bi to mogao spriječiti, a ni onoga kome je poznato kada će se to tačno dogoditi. Opomena je ujedno i strogo upozorenje onima koji pri sebi imaju zlih djela, a iz straha da ne padnu u ono čime im se prijeti. Tako Allah na drugom mjestu kaže:

*"**On vas samo prije teške patnje opominje.**" **(34:46)*** Zatim Uzvišeni kaže mušricima koji odbijaju slušati Kur`an, okrećući se od njega: *"**Čudite se**"* da je to Istina. *"**I smijete se**"*, ismijavajući se i izrugivajući. *"**A ne plačete**"*, tj. ne postupate onako kao što to čine pravi vjernici. Pa kaže Uzvišeni: *"**I padaju na tlo plačući, i on im uvećava strahopoštovanje.**" **(17:109)*** A riječi Uzvišenog: *"**...gordo dignutih glava**"*, tj. oholo i odbojno postupate. Nakon toga Uzvišeni naređuje Svojim robovima da Mu čine sedždu i ibadet, slijedeći u tome Allahova Poslanika, s.a.v.s., istinski obožavajući samo Jednog Allaha, dž.š. ﷻ*"**Bolje padajte licem na tlo pred Allahom i Njega obožavajte!**"* To znači da Mu pokorni budete i ustrajni u uvjerenju da je On Allah, samo Jedan. Buharija navodi hadis od Ibn-Abbasa, koji kaže: /285/ "Vjerovjesnik, s.a.v.s., učinio bi sedždu kad bi učio suru En-Nedžm, a s njim bi to učinili i muslimani, mušrici, džini i ljudi." Ovaj hadis navodi Buharija, dok ga Muslim ne navodi. Imam Ahmed prenosi hadis od Mutaliba ibn Ebi-Veda'a koji je rekao: /285/ "Jedne je prilike Allahov Poslanik, s.a.v.s., u Meki učio suru En-Nedžm, pa je učinio sedždu. To su učinili i ostali koji su bili s njim, a ja sam podigao glavu odbijajući učiniti sedždu; a tada Mutalib još nije bio prešao na islam. Nakon toga, kada god bi čuo nekoga da uči tu suru, i on bi učinio sedždu sa njim." Ovaj hadis navodi i En-Nesai.

Ovo bi bio kraj sažetog tefsira sure En-Nedžm, a sva hvala pripada samo Allahu, dž.š.

54
EL - KAMER / MJESEC
OBJAVLJENA U MEKI , IMA 55 AJETA

Već je ranije naveden hadis Ebu-Vakida el-Lejsija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio suru "Kaf" i suru "Ikterebetis-saah" (El-Kamer) na hadžijskim i ramazanskim bajram-namazima. Isto tako, učio bi ih i na većim skupovima iz razloga što ove sure u sebi sadrže obećanje i prijetnju, te ajete o stvaranju i ponovnom proživljavanju. Također, govori o Allahu kao Jedinom Bogu, potvrđuje poslanstva Vjerovjesnika, s.a.v.s., a tu se nalazi i drugih značajnih nakana.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانشَقَّ الْقَمَرُ ﴿١﴾ وَإِن يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا
سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ﴿٢﴾ وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ۚ وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣﴾
وَلَقَدْ جَاءَهُم مِّنَ الْأَنبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ﴿٤﴾ حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ
النُّذُرُ ﴿٥﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Bliži se Čas i Mjesec se raspolutio!/1/, a oni, uvijek kada vide dokaz, okreću se i govore: 'Čarolija neprestana!'"/2/ Oni ne vjeruju i povode se za prohtjevima svojim, a sve je već određeno. /3/ I dolaze im vijesti koje treba da ih odvrate /4/ - mudrost savršena - ali opomene ne koriste."/5/

Allah, dž.š., obavještava o blizini Sudnjeg časa, o nastajanju i kraju dunjaluka, kao što kaže Uzvišeni:

"Ono što je Allah odredio - dogodit će se; zato to ne požurujte." (16:1) Uzvišeni na još jednom mjestu kaže:

"Ljudima se bliži Čas polaganja računa njihova, a oni, bezbrižni, ne mare za to." (21:1) Imam Ahmed navodi od Sehla ibn Sa'da, koji kaže: "Čuo sam Allahova Poslanika, koji kaže: /2B7/ 'Poslan sam, a ja i Sudnji dan smo ovako' - pokazujući svoja dva prsta, kažiprst i srednji prst." Ovaj se hadis navodi u oba Sahiha. Riječi Uzvišenog: ***"I Mjesec se raspolutio."*** Ovo se desilo u vrijeme Allahova Poslanika, s.a.v.s., a o čemu govore mnogi hadisi s pouzdanim predanjima. U vjerodostojnom hadisu od Ibn-Mes'uda da je rekao: "Pet događaja je prošlo: Er-Rum, Ed-Duhan, El-Lizam, El-Batše i El-Kamer." O ovome se slaže sva ulema - da je polovljenje mjeseca istinit događaj u vrijeme Vjerovjesnika, s.a.v.s., te da je to bila jedna od velikih mu'džiza. Buharija navodi od Enesa ibn Malika: /2B8/ "da su Mekelije tražili od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da im pokaže neki dokaz svoga poslanstva, pa im je on pokazao na Mjesec kako se polovi na dva dijela, tako da su mogli vidjeti brdo Hira između polovica." Hadis se nalazi u oba Sahiha. Hafiz Ebu-Bekr el-Bejheki prenosi od Abdullaha ibn Omera tumačenje riječi Uzvišenog: /2B9/

"Bliži se Čas i Mjesec se raspolutio", tako što je rekao: "To se zbilo u vrijeme Allahova Poslanika, s.a.v.s. Tada se raspolovio Mjesec na dva dijela, od kojih je jedan dio bio ispred brda, a drugi s druge strane brda, a onda se Poslanik, s.a.v.s., obratio Allahu, dž.š., riječima:

"Moj Allahu, budi mi svjedok." Ovako navode Muslim i Tirmizi u drugim predanjima, a Tirmizi kaže da je hadis hasen-sahih. Imam Ahmed navodi od Ibn-Mes'uda, koji kaže: "Raspolutio se Mjesec u vrijeme Allahova Poslanika, s.a.v.s., na dva dijela, tako da su to mogli vidjeti. Tada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozvao prisutne da mu priznaju poslanstvo riječima: ***"Svjedočite!"*** Ovako navode Buharija i Muslim od Surfjana ibn Ujejneta. Bejheki navodi hadis od Ibn-Mes'uda, koji kaže: /290/ "Raspolovio se Mjesec u Meki, od koga su nastale dvije polovice, a kafiri mekanskog plemena Kurejš rekoše: 'Ovo je čarolija kojom vas je opčinio Ibn Ebi-Kabše (tj. Muhammed, a.s.). Sačekajte ove koji su sada na putu, pa ako i oni budu vidjeli ono što ste i vi - onda je Muhammed iskren. A ako ne budu vidjeli ono što i vi - znajte da vas je opčinio time.' Nakon što su pristigli ljudi sa puta, i to sa svih strana, rekoše da su i oni vidjeli kako se Mjesec raspolutio." Ovaj hadis prenosi i Ibn-Džerir od Mugire, uz dodatak: Pa je Uzvišeni Allah objavio:

"Bliži se Čas i Mjesec se raspolutio." A riječi Uzvišenog: ***"A oni, uvijek kada vide dokaz"***, tj. kakav dokaz ili argument, ***"okreću se"***, tj. ne slijede ga, već bacaju to sebi iza leđa. ***"I govore: 'Čarolija neprestana'"***, tj. misle na laž.

"I poriču i slijede strasti svoje", tj. poriču istinu koja im je došla, nastavljajući slijediti svoje mišljenje, opravdavajući time svoje neznanje i gluposti koje izlaze iz njihovih mozgova. A riječi Uzvišenog: ***"A sve je određeno"***, tj. sigurno će se desiti svakome onako kako je zaradio; dobrom dobro, a lošem loše.

"I dolaze im vijesti", tj. priče o događajima prošlih naroda koji su lagali svojim poslanicima, kao i ono što ih je zbog toga zadesilo.

"...koje treba da ih odvrate", tj. te vijesti treba da djeluju kao preventiva, da spriječe odlazak u širk.

A riječi Uzvišenog: ***"...mudrost savršena"***, tj. mudrost je savršena u Uputi onih koje je uputio i ostavljanju u zabludi onih koje je ostavio u zabludi.

+ Objavljena nakon sure "Et-Tarik" Ajeti br. 44, 45, i 46 su medinski

"...ali, opomene ne koriste." To je isto kao što Uzvišeni na drugom mjestu u Kur'anu kaže: *"...ali ni od kakve koristi neće biti dokazi i opomene narodu koji neće da vjeruje." (10:101)* (Ovim se želi reći da nema nikakva opravdanja za ljude koji će izabrati kufr umjesto vjerovanja, a što je Allahu, dž.š., poznato oduvijek i to im je propisao. Želi se reći da im dokazi i opomene ne koriste, jer su nevjernici.)[1]

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَىٰ شَيْءٍ نُّكُرٍ ﴿٦﴾ خُشَّعًا أَبْصَارُهُمْ
يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ﴿٧﴾ مُّهْطِعِينَ إِلَى
الدَّاعِ ۖ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿٨﴾

"Zato se okreni od njih! Na Dan kad ih glasnik pozove na nešto užasno/6/ oni će oborenih pogleda iz grobova izlaziti, kao skakavci rasuti, /7/ žureći ka glasniku, i nevjernici će govoriti: 'Ovo je težak dan.'"/8/

Uzvišeni kazuje Muhammedu, s.a.v.s., da se okani i ostavi one koji nakon jasnih dokaza (mu`džiza) okreću glavu i misle da je to neprestana čarolija.

"...na Dan kad ih glasnik pozove na nešto užasno." To nešto će biti strašno nezgodno, a to je mjesto obračuna koji u sebi nosi velike belaje, pa čak i potrese i strahote.

"...oborenih će pogleda", tj. bit će pokunjeni. *"...iz grobova izlaziti"* znači iz mezara. *"...kao skakavci rasuti."* Znači poput skakavaca, kada se svojom brzinom razlete lebdeći u zraku. Požurit će ka mjestu gdje se polaže račun odazivajući se pozivu za taj skup. Zato kaže Allah: znači žureći *"ka glasniku"* kome se neće opirati, a neće ni kasniti.

"Nevjernici će govoriti: 'Ovo je težak dan.'" Tj. dan užasnih strahota, kada će biti smrknuti i namrgođeni, kao što na drugom mjestu kaže Uzvišeni:

"Bit će to naporan dan nevjernicima, neće biti lahak."(74:9,10)

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ
فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ ﴿٩﴾ فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ
فَانتَصِرْ ﴿١٠﴾ فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّنْهَمِرٍ ﴿١١﴾ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا
فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَىٰ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾ وَحَمَلْنَاهُ عَلَىٰ ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾
تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً لِّمَن كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ وَلَقَد تَّرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ
﴿١٥﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ
مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾

"Lagao je Nuhov narod prije njih pa su roba Našeg u laž utjerivali, govoreći: 'Luđak!' - i Nuh je onemogućen bio./9/ I on je Gospodara svoga zamolio: 'Ja sam pobijeđen, Ti se osveti!' /10/ I Mi smo kapije nebeske pootvarali vodi koja je neprestano ilia, /11/ i učinili da iz zemlje izvori provru, i vode su se sastale kako je određeno bilo, /12/ a njega smo nosili na onoj lađi od dasaka i klinaca sagrađenoj, /13/ koja je plovila pred Našim očima, a nagrada je to bila za onoga koji je porican bio. /14/ I Mi to ostavismo kao pouku - pa ima li ikoga ko bi pouku primio? /15/ i kakve su bile kazna Moja i opomene Moje! /16/ A Mi smo Kur'an olakšali za pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?"/17/

Riječi Uzvišenog: *"Lagao je"*, prije tvoje pojave, o Muhammede, *"Nuhov narod prije njih pa su roba Našeg u laž utjerivali"*, tj. oni su bili otvoreni u svojim lažima.

"govoreći: 'Luđak!', i Nuh je onemogućen bio", tj. optuživali su ga da je lud, te su ga još i grdili i tjerali, prijeteći mu da, ako ne prestane, može biti ubijen kamenjem.

"I on je Gospodara svoga zamolio: 'Ja sam pobijeđen, pa Ti pomozi'", tj. ja sam nemoćan, pa Ti pomozi Svoju vjeru. Onda je rekao Uzvišeni:

"I Mi smo kapije nebeske pootvarali vodi koja je neprestano ilia", tj. mnogo. *"...i učinili da iz zemlje izvori provru"*, tj. na cijeloj Zemlji su se pojavili izvori mnogi.

"...i vode su se sastale", tj. vode iz nebesa i iz zemlje. *"...kako je određeno bilo."* Ta stvar je već bila propisana.

"...a njega smo nosili na onoj od dasaka i klinaca sagrađenoj." To su bile drvene ploče - daske, povezane i prikovane ekserima. Time se misli na skovanu lađu, znači nosili smo ga u lađi. A riječi Uzvišenog: *"Koja je plovila pred Našim očima"*, tj. Mi smo je nadgledali i čuvali. *"...nagrada je to bila za onog koji je porican bio."* U isto vrijeme ovo znači i kaznu za nevjernike koji su poricali Istinu, a i pobjedu koju je Nuh, a.s., ostvario. A riječi Uzvišenog:

"I Mi to ostavismo kao pouku", (tj. učinili smo da Nuhova lađa bude trajni primjer gradnje - a Allah najbolje zna, jer je to prva lađa, za koju je Allah, dž.š., podučio Nuha, a.s., da je sagradi. Time je ona postala trajnim uzorom za sve sljedeće lađe koje su se gradile, znači tako je građena svaka sljedeća lađa, te plovila

[1] Ono što je između dvije zagrade moj je govor, a ne Ibn-Kesirov.

vodom onako kako je to odredio Uzvišeni. Isto tako ova lađa predstavlja sjećanje na Nuha, a.s., čime se podučavaju nove generacije onome što je zadesilo Nuhov narod. Neposlušni su bili potopljeni, dok su vjernici sa Allahovim zadovoljstvom bili spašeni od potapanja, time što su se ukrcali u lađu. Isto tako su i riječi Uzvišenog:

"Mi smo vas, kad je voda preplavila sve, u lađi nosili da vam to poukom učinimo i da to od zaborava sačuva uho koje pamti." [2] Zbog toga i kaže Uzvišeni: ***"Pa ima li ikoga ko bi pouku primio?"*** Ima li ikoga ko bi se opametio i iz ovoga izvukao zaključak? A riječi Uzvišenog:

"...i kakve su bile kazna Moja i opomene Moje!", tj. kakvo je bilo Moje kažnjavanje onih koji nisu u Mene vjerovali i u Moje poslanike, i nisu prihvatili ono što je došlo od Mojih opomena, time sam pomagao Svojim poslanicima, a kaznio kafire.

"A Mi smo Kur'an olakšali za pouku." Znači olakšali smo i njegovo učenje i razumijevanje, velika hvala neka je Allahu, dž.š.,

"...pa ima li ikoga ko bi pouku primio?", tj. ima li toga koga je Kur'an opametio, nakon što ga je Allah ljudima lahkim i dostupnim učinio? Postoji li onaj koji je zbog toga odbacio od sebe grijehe i postao sljedbenik Allahovih naredbi; kome će se dati Allahova blagodat i zadovoljstvo...?

Nakon što Uzvišeni obavještava šta se zbilo sa Hudovim narodom, govori nam kako su i ovi svoga poslanika u laž ugonili. Isto tako šta se desilo sa Nuhovim narodom, kazna je stigla i narod Ad u obliku: ***"...ledenog vjetra"***, koji je žestoko bio studen. ***"Jednog kobnog dana"***, taj dan je bio koban za njih, ***"...neprestano puhao"***, tj. na njih se kobno i rušilački obrušio, jer su se tada spojile dunjalučka i ahiretska kazna. A riječi Uzvišenog:

"Dizao je ljude kao da su oni palmova stabla iščupana." Vjetar bi tako zgrabio nekoga od nevjernika, podigao bi ga u zrak tako visoko da se ne bi vidio, a zatim ga naglavačke tresnuo o zemlju, a onda bi mu se glava odvojila od trupa. Zato i kaže Uzvišeni:

"...kao da su palmova stabla iščupana, i kakve su bile kazna Moja i opomene Moje? A Mi smo Kur'an olakšali za učenje napamet i pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?"

كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا
عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ تَنزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ
أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ
لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾

"Poricao je Ad, pa kakva je bila kazna Moja i opomene Moje! /18/ Jednog kobnog dana poslali smo na njih ledeni vjetar koji je neprestano puhao /19/ i ljude dizao, kao da su palmova stabla iščupana, /20/ i kakve su bile kazne Moje i opomene Moje! /21/ A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za učenje napamet i pouku, pa ima li koga ko bi pouku primio?" /22/

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ فَقَالُوا أَبَشَرًا مِّنَّا
وَاحِدًا نَّتَّبِعُهُ إِنَّا إِذًا لَّفِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ أَأُلْقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِن بَيْنِنَا
بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَّنِ الْكَذَّابُ الْأَشِرُ ﴿٢٦﴾ إِنَّا
مُرْسِلُو النَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾ وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ
قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَىٰ
فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً
فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾

"I Semud u opomene nije vjerovao. /23/ 'Zar da slijedimo jednog od nas!' - govorili su. 'Tada bismo, uistinu, bili u zabludi i bili bismo ludi. /24/ Zar baš njemu, između nas, da bude posiana Objava?! Ne, on je lažljivac oholi!'"/25/ "Saznat će oni sutra ko je lažljivac oholi! /26/ Mi ćemo poslati kamiiu da bismo ih iskušali, pa pričekaj ih i budi strpljiv. /27/ I upozori ih da će se voda između njih i nje dijeliti, svakom obroku pristupit će onaj čiji je red!"/28/ "Ali oni pozvaše jednog od svojih, pa se on spremi i prekla je, /29/ i kakve su bile kazna Moja i opomene Moje? /30/ Mi posiasmo na njih jedan jedini krik, i oni postadoše poput zdrobljenog suhog lišća. /31/ A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za

[2] Ono što je između zagrada moje su riječi , a ne Ibn-Kesirove.

pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?"/32/

Ovo je kazivanje o narodu Semud, koji su u laž ugonili svoga poslanika Saliha, a.s.

"'Zar da slijedimo jednog od nas!', govorili su. Tada bismo, uistinu, bili u zabludi i bili bismo ludi." Smatrali su da će propasti ukoliko se prepuste da ih vodi jedan od njihova roda - Salih, a.s. Zatim se čude što baš njemu da dođe Objava, tako da su ga počeli u laž ugoniti riječima:

"Ne, on je lažljivac oholi!" Tako su prekoračivali granice u svojoj laži. A onda kaže Uzvišeni: ***"Saznat će oni sutra ko je lažljivac oholi!"*** Ovo im je prijetnja i tvrdo obećanje. A Allah, dž.š., kaže:

"Mi ćemo poslati kamilu, da bismo ih iskušali", tj. da bi ih stavili na provjeru, izvedena im je jedna ogromna kamila iz velike i čvrste stijene, baš onako kako su i izazivali. Ona je bila Allahov dokaz protiv njih, a u isto vrijeme i potvrda poslanstva Saliha, a.s. Zatim kaže Uzvišeni, obraćajući se Svome robu i poslaniku Salihu, a.s.: ***"Pa pričekaj i budi strpljiv."*** Tj. sačekaj da vidiš kako će im se to njihovo pitanje razriješiti i budi strpljiv prema njima jer je tvoja krajnja pobjeda i na dunjaluku i na ahiretu.

"I upozori ih da će se voda između njih i nje dijeliti." Tj. jedan dan će biti za njih, a drugi dan će biti za devu. Tako Allah, dž.š., kaže na drugom mjestu:

"Evo, to je kamila", reče on, "u određeni dan ona će piti, a u poznati dan vi." (26:155)

A riječi Uzvišenog:

"Svakom obroku pristupit će onaj čiji je red." Mudžahid kaže: "Kada bi ona bila odsutna, oni bi pristupili pijenju vode; a kada bi ona došla, koristili bi mlijeko." Zatim kaže Uzvišeni:

"Ali oni pozvaše jednog od svojih, pa se on spremi i prekla je." Onaj koji je preklao devu zvao se Kadar ibn Salif, a bio je najgori u svom narodu. Zato i kaže Allah, dž.š., na drugom mjestu: ***"Kad se jedan nesretnik između njih podigao", (91:12)*** ***"pripremio se".***

"...pa je preklao, i kakve su bile kazna Moja i opomene Moje", tj. na koji način su kažnjeni? Kakva je bila Moja kazna svima koji su Me poricali i u laž ugonili Moje poslanike.

"Mi poslasmo na njih jedan jedini krik, i oni postadoše poput zdrobljenog suhog lišća", tj. svi su bili kažnjeni, bez izuzetka, niko nije ostao; sasušili su se poput suhog rastinja, sakupljenog na jednom mjestu, kao što se to čini na pustinjskim pašnjacima, kada se sve sasuši, zatim spali i vjetar raznese.

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍۭ بِٱلنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ ۖ نَّجَّيْنَٰهُم بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِّعْمَةً مِّنْ عِندِنَا ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى مَن شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ أَنذَرَهُم بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا۟ بِٱلنُّذُرِ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ رَٰوَدُوهُ عَن ضَيْفِهِۦ فَطَمَسْنَآ أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا۟ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾ فَذُوقُوا۟ عَذَابِى وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾

"Narod Lutov poricao je opomene. /33/ Na njih vjetar, pun pijeska, poslasmo, samo ne na Lutovu porodicu, nju u svitanje spasismo /34/, iz milosti Naše. Eto, tako Mi nagrađujemo one koji zahvaljuju /35/. A on im je bio prijetio siiom Našom, ali su oni u prijetnje sumnjali /36/. Oni su od njega goste njegove tražili, pa smo ih Mi oslijepili: 'Iskusite kaznu Moju i prijetnje Moje!' /37/ A rano izjutra stiže ih kazna koju će neprestano osjećati /38/. 'Iskusite kaznu Moju i prijetnje Moje!' /39/ A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za učenje napamet i pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?!"/40/

Uzvišeni kazuje o tome kako je Lutov narod ugonio u laž svoga poslanika i kako su činili takve pokvarenosti koje niko prije njih na svijetu nije počinio. Zbog toga su i kažnjeni takvom propašću kakvu drugi narodi nisu doživjeli. Uzvišeni Allah, dž.š., naredio je Džibrilu, a.s., da podigne njihova naselja u nebeske visine, a zatim ih prevrne, gađajući ih kamenjem i tvrdom pečenom glinom. Zato i kaže na ovom mjestu:

"Na njih vjetar, pun pijeska, poslasmo", a bilo je to kamenje.

"...samo ne na Lutovu porodicu, nju u svitanje spasismo." Tj. izišli su pred kraj noći i spasili se onoga što je zadesilo njihov narod. Nije im se ništa loše desilo, pa zato i kaže Uzvišeni:

"Eto tako Mi nagrađujemo one koji zahvaljuju. A on im je bio prijetio siiom Našom." Tj. prije nego što je stigla kazna za njih, bili su opomenuti da će ih ta Allahova žestoka kazna zadesiti. I, umjesto da ga poslušaju, oni su sumnjali i nisu mu vjerovali.

"Oni su od njega goste njegove tražili." Te noći njemu su došli meleki: Džibril, Mikail i Israfil u liku mladića, vanredne ljepote, a što je bila kušnja od Allaha, dž.š., za taj narod. Lut, a.s., ugosti ih. Međutim, Lutova žena, stara i pokvarena, posla do naroda vijest o gostima koji su došli Lutu, a.s., pa narod pohita prema njegovoj kući. Lut, a.s., zaključa vrata pred njima, dok su oni navaljivali pokušavajući ih razvaliti. Poslanik se odupirao i sprečavao ih da uđu, rekavši: ***"Ovo su kćeri moje." (11:78), (15:71)***

Time se želi reći: ženskinje vaše. Ali, kada su toliko navalili da uđu, izišao je Džibril, a.s., i udario ih po očima krajem svoga krila, tako da su zaslijepljeni bili. Vratili su se nazad osjećajući se poraženim. Zaprijetili su Lutu, a.s., da će se vidjeti u zoru.

Uzvišeni je rekao:

"A rano izjutra stiže ih kazna koju će neprestano osjećati." Tj. neće imati nikakiva izlaza.

"Iskusite kaznu Moju i prijetnje Moje. A Mi smo Kur'an učinili dostupnim za učenje napamet i pouku, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?"

وَلَقَدْ جَآءَ ءَالَ فِرْعَوْنَ ٱلنُّذُرُ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا كُلِّهَا
فَأَخَذْنَـٰهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُو۟لَـٰٓئِكُمْ أَمْ لَكُم
بَرَآءَةٌ فِى ٱلزُّبُرِ ﴿٤٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ ﴿٤٤﴾ سَيُهْزَمُ ٱلْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ
ٱلدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ بَلِ ٱلسَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَٱلسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرُّ ﴿٤٦﴾

"I faraonovoj porodici opomene dolaziše /41/, ali oni porekoše sve znakove Naše, pa ih Mi kaznismo onako kako kažnjava Silni i Moćni /42/. Da li su nevjernici vaši imalo jači od njih, ili vi u knjigama nebeskim imate kakvu poveljU?" /43/ Zar ovi da govore: "Mi smo skup nepobjedivi!" /44/ Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati!" /45/ Međutim, Smak svijeta im je rok, a Smak svijeta je užasniji i gorči." /46/

Uzvišeni Allah, dž.š., obavještava šta se zbilo s Faraonom i njegovim narodom. Kao poslanik im je došao Musa, a.s., sa svojim bratom Harunom, a.s., donoseći im radosne vijesti, a i prijetnju. Allah, dž.š., pojačao je poslanike davši im mnogo mu`džiza, ali su ih Faraon i njegovi sljedbenici poricali. Zbog toga su bili kažnjeni onako kako kažnjava Silni i Moćni, tako da ni traga od njih nije ostalo. Zatim kaže Uzvišeni: ***"Da li su nevjernici vaši..."***, te riječi su upućene mušricima Meke. ***"...imalo jači od njih?"*** Ovdje se misli na one koji su spomenuti ranije i uništeni iz razloga što su u laž ugonili svoje poslanike i nisu vjerovali u Objave koje su dobijali.

"Ili u knjigama nebeskim imate kakvu poveljU?" Tj. da li imate kakvu garanciju da vas neće stići kazna i opomena. Nakon toga Uzvišeni govori: ***"Zar oni da govore: 'Mi smo skup nepobjedivi!'"*** Tj. svako od njih mislio je da im niko ne može nauditi. Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: ***"Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati"***, tj. bit će poraženi i uništeni. Buharija navodi od Ibn-Abbasa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., /291/ rekao kad je bio u šatoru za vrijeme Bitke na Bedru: "Obraćam Ti se i molim za Tvoje obećanje i obavezu. Allahu moj, ako budeš htio, nećeš biti poslije današnjeg dana obožavan na Zemlji." Tada ga Ebu-Bekr uze za ruke i reče: "Smiri se, o Allahov Poslaniče, već si dosta tražio od svoga Gospodara." Zatim je Poslanik, s.a.v.s., izišao, obučen u pancir, i rekao:

"Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati! Međutim, Smak svijeta im je rok, a Smak svijeta je užasniji i gorči." Ovako navode Buharija i En-Nesai na više mjesta.

إِنَّ ٱلْمُجْرِمِينَ
فِى ضَلَـٰلٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِى ٱلنَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا۟
مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ إِنَّا كُلَّ شَىْءٍ خَلَقْنَـٰهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ وَمَآ أَمْرُنَآ إِلَّا وَ ٰحِدَةٌ كَلَمْحٍ
بِٱلْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَآ أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٥١﴾ وَكُلُّ شَىْءٍ
فَعَلُوهُ فِى ٱلزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُّسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ
فِى جَنَّـٰتٍ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾ فِى مَقْعَدِ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٥٥﴾

"Grješnici će sigurno stradati i u ognju biti /47/ na Dan kada budu u vatru odvučeni, s licima dolje okrenutim: 'Iskusite vatru džehenemsku!' /48/ Mi doista sve s određenjem stvaramo /49/, i naređenje Naše samo je jedna riječ - sve bude u tren oka /50/. A Mi smo već vama slične uništili, pa ima li ikoga ko bi pouku primio?! /51/ I sve što su uradili u listovima je /52/, i sve, i malo i veliko, u retke je stavljeno /53/. Oni koji su se Allaha bojali bit će u dženetskim baščama i pored rijeka /54/ na mjestu u kome će biti zadovoljni, kod Vladara Svemoćnoga." /55/

Uzvišeni nas obavještava kako će grješnici, koji su zapali u zabludu umjesto svjetla, dobiti kaznu u ognju, a sve zbog toga što su stalno sumnjičavi bili i suprotstavljali se u mišljenjima. Ovakvim se smatra svaki onaj koji se može upisati kao kafir, te onaj koji izmišlja u vjeri, kao i ostali koji se udaljuju od Pravog puta. Zatim kaže Uzvišeni:

"Na Dan kada budu u vatru odvučeni, s licima dolje okrenutim", tj. zbog toga što su se bavili ludorijama, sumnjičenjem i protivljenjem, pripast će im samo Džehennem, pa pošto bijahu u zabludi - odvući će se na licima, tako da neće ni znati kud idu. Bit će im rečeno:

"Iskusite vatru džehenemsku!"

A riječi Uzvišenog: ***"Mi sve s određenjem stvaramo"*** jesu kao i riječi Uzvišenog:

"Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg, Koji sve stvara i čini skladnim i Koji sve određuje i upućuje." (87:1-3) Tj. Allah, dž.š., odredio je sudbinu i ukazao stvorenjima pravi put do nje. Ovaj časni ajet koristi većina islamske uleme kao dokaz i potvrdu da je Uzvišeni Allah, dž.š., predodredio Svojim stvorenjima budućnost, tako da Mu je svaka

stvar poznata prije nego je i postala, prije nego je i zapisana. Isto tako, ovaj i slični ajeti i hadisi koriste se i kao odgovor sekti kaderija, koji su se pojavili u posljednjem periodu ashaba. Sada bismo naveli jedan dio hadisa koji se tematski vežu za ovaj ajeti-karim. Prenosi Ahmed od Ebu-Hurejrea, koji kaže: /292/ "Došli su mušrici iz plemena Kurejš kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., i sa njim raspravljali o kaderu, pa bi objavljeno:

"Na Dan kada budu u vatru odvučeni, s licima dolje okrenutim: 'Iskusite vatru džehenemsku!' Mi sve s određenjem stvaramo." Ovako navode još i Muslim, Tirmizi i Ibn-Madže. A Ibn-Hatim navodi od Zurarea, a ovaj od Vjerovjesnika, s.a.v.s., /293/ da je učio ovaj ajet: ***"'Iskusite vatru džehenemsku!' Mi sve s određenjem stvaramo"***, pa rekao: "Ovo je objavljeno ljudima moga ummeta koji će se pojaviti u ahiri-zemanu (pred Sudnji dan), a koji će poricati Allahovo određenje." A Ahmed navodi od Abdullaha ibn Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /294/ "Svaki narod ima svoje medžusije, a medžusije moga ummeta oni su koji budu govorili da nema kadera. Pa, ako se razbole, nemojte ih obilaziti; a ako umru, nemojte im ići na sahranu." A u sahih hadisu stoji: /295/ "Traži pomoć od Allaha i nemoj posustati - pa, ako te zadesi nešto loše, reci: 'Allah je tako odredio i On čini ono što On hoće', a nemoj reći: 'Da sam uradio drugačije, bilo bi onako', jer ono 'da sam' otvara prostor za šejtansko djelovanje." Potvrđeno je i u Muslimovu Sahihu, koji navodi hadis od Abdullaha ibn Amra, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /296/ "Doista je Allah odredio sudbinu stvorenjima prije stvaranja nebesa i Zemlje na pedeset hiljada godina", a Ibn-Vehb dodaje: "A Njegov prijesto je bio na vodi." Ovaj hadis prenosi i Et-Tirmizi i kaže da je on hasen, sahih i garib. Imam Ahmed navodi da Ubadeta ibn Velida ibn Ubadeta da mu je pričao njegov otac: /279/ "Ušao sam kod Ubadeta, a on je bio bolestan, očekujući skoru smrt, pa sam mu rekao: 'Šta mi savjetuješ da bih mogao uraditi?' 'Sjedi kraj mene', odgovorio je, a kad sam sjeo, reče: 'Sinak moj, još ti nisi okusio šta je prava vjera niti dostigao suštinu spoznaje Allaha tako da bi vjerovao u Allahovo određenje, pa bilo ono dobro ili loše. Rekao sam: 'Babuka moj, kako da znam šta je od određenog dobro, a šta je loše?' On odgovori: 'Znaj da ono što te je zadesilo nisi mogao izbjeći, niti ćeš moći izbjeći ono šta će te zadesiti. Jer, sinko moj, čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kad kaže: 'Zaista, prvo što je Allah, dž.š., stvorio bilo je pero, a zatim mu je rečeno: 'Piši!', i tog trenutka je zapisano sve šta će biti do Sudnjeg dana.' 'O sinak moj, ako umreš, a da nemaš ovakvo vjerovanje, ušao bi u Džehennem.'"

A riječi Uzvišenog:

"I naređenje Naše samo je jedna riječ, sve bude u tren oka." Ovim se daje na znanje da će se ostvariti Allahova volja kod Njegovih stvorenja, kao što govori i o sprovedbi Allahove odredbe među njima.

"I naređenje Naše samo je jedna riječ." Znači da nema uopće potrebe da se određuju sekunde, jer se izvršavanje naredbe izvršava trenutno, bez ikakvog kašnjenja, koliko i treptaj oka. Divno li je rekao jedan pjesnik: "Da se nešto desi kada Allah hoće, samo riječ: 'Budi' - dovoljno je Njemu reći." A riječi Uzvišenog: ***"A Mi smo već vama slične uništili"***, tj. one koji su vam prethodili, a u laž su ugonili poslanike.

"Pa, ima li ikoga ko bi pouku primio?!" Ima li iko koga je opametilo ono što se zbilo takvima i ono što je za takve bilo određeno od kazne? ***"I sve što smo uradili u listovima je"***, tj. u knjigama je koje se nalaze kod meleka, a.s. ***"I sve, i malo i veliko"*** od vaših djela, ***"U retke je stavljeno"***, tj. zabilježeno je u listovima i sve sabrano. Imam Ahmed navodi hadis koji prenosi h. Aiša da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /298/ "O Aiša, čuvaj se sitnih grijeha, jer ima neko ko je od Allaha, dž.š., i za njih zadužen da ih piše." Ovaj hadis navode i En-Nesai i Ibn-Madže.

A riječi Uzvišenog:

"Oni koji su se Allaha bojali bit će u dženetskim baščama i pored rijeka", tj. njima će se desiti suprotno od onoga što su zaradili oni koji su zalutali i tvrdoglavi bili, koji su odvučeni na svojim licima u džehenemsku vatru.

A riječi Uzvišenog:

"Na mjestu u kome će biti zadovoljni", tj. u kući Allahovog gostoprimstva i zadovoljstva.

"...kod Vladara Svemoćnoga", tj. kod Uzvišenog Vladara, Stvoritelja, Moćnog da vam pruži sve što tražite i želite. Imam Ahmed navodi od Abdullaha ibn Omera da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Pravedni će biti kod Allaha na minberima od svjetlosti, sa desne strane Milostivog, obje su Njegove ruke desne (jemin), a to su oni koji su bili pravedni u presudama u svojim porodicama i sa onima kojima su upravljali." Ovaj hadis prenose još i Muslim i En-Nesai.

Završetak skraćenog tefsira sure El-Kamer, uz veliku zahvalu Allahu, dž.š.

55
ER - RAHMAN / SVEMILOSNI
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 75 AJETA

Ebu-Isa et-Tirmizi navodi hadis od Džabira koji kaže: /299/ Izišao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pred svoje ashabe i proučio suru Er-Rahman od početka do kraja, a oni su šutjeli, pa im reče: "Učio sam ovu suru džinima u njihovoj noći, pa su bolje reagirali od vas. Kad god bih proučio: *'...**pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?**' - oni bi rekli: 'Gospodaru, ni u jednu od Tvojih blagodati ne sumnjamo, niti poričemo, neka Ti je velika hvala.*"Ovaj hadis je garib. Ibn-Džerir prenosi od Abdullaha ibn Omera /300/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio suru 'Er-Rahman', ili je neko drugi učio pred njim pa je rekao: "Šta li je to, pa sam čuo džine kako bolje odgovaraju svome Gospodaru od vas?!" "A kako to, o Allahov Poslaniče?", upitaše oni. On reče: "Nikad nisam proučio riječi Uzvišenog:

'pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?', a da džini nisu rekli: 'Ne, Gospodaru naš, ni jednu blagodat mi ne poričemo.'" Ovaj hadis navodi i hafiz El-Bezzar od Amra ibn Malika, zatim kaže da ne zna da iko drugi prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s., osim na ovaj način i sa ovim prenosiocima.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الرَّحْمَٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْإِنسَانَ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾
الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ﴿٥﴾ وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ﴿٦﴾ وَالسَّمَاءَ
رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ﴿٧﴾ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ﴿٨﴾ وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ
بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ﴿٩﴾ وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ ﴿١٠﴾ فِيهَا
فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ ﴿١١﴾ وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ ﴿١٢﴾
فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Svemilosni /1/ poučava Kur'anu, /2/ stvara čovjeka,/3/ uči ga izgovoru. /4/ Sunce i Mjesec utvrđenim putanjama plove, /5/ i trava i drveće se pokorava, /6/ a nebo je digao. I postavio je ravnotežu i pravdu, /7/ da ne prelazite granice u mjerenju, /8/ i pravo mjerite i na tereziji ne zakidajte! /9/ A Zemlju je za stvorenja razastro, /10/ na njoj ima voća i palmi sa plodom u čaškama, /11/ i žita sa lišćem i miomirisna cvijeća, /12/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete!" /13/

Uzvišeni Allah, dž.š., govori o Svojim blagodatima i milosti prema Svojim stvorenjima, te kako je poslao Kur'an i omogućio njegovo učenje napamet i da ga razumije onaj kome se Allah, dž.š., smiluje. Kaže Uzvišeni:

"Svemilosni poučava Kur'anu, stvara čovjeka, uči ga izgovoru." Kaže Hasan da se misli na tečan govor, a to je, ustvari, pravilno učenje. To se postiže tako što je Allah, dž.š., olakšao stvorenjima govor kao i izlazak glasova iz ishodišta: iz grla, jezika i usana - shodno vrsti i ishodištu glasa. A riječi Uzvišenog: - "Sunce i Mjesec utvrđenim putanjama plove." Tj. Sunce i Mjesec plove (kreću se) jedno za drugim, po tačno utvrđenom i fiksiranom proračunu u kojem nema proturiječja niti nedostatka. Kao što su i riječi Uzvišenog:

"On čini da zora sviće, On je noć odredio za počinak, a Sunce i Mjesec za računanje vremena; to je odredba Silnoga, Sveznajućeg." (6: "I trava i drveće se pokorava." Alija ibn Talha bilježi od Ibn-Abbasa, r.a., da je rekao: ***"To je ono što izraste iz zemlje"***, znači sitno rastinje. Isto tako smatraju i Seid ibn Džubejr, Es-Suddi i Sufjan es-Sevri, a ovo mišljenje odabire i Ibn-Džerir, r.a. A riječi Uzvišenog: ***"...a nebo je digao i postavio je ravnotežu i pravdu"***, znači da je uspostavio pravdu, pravedni red, kao što Uzvišeni kaže i na drugom mjestu:

"Mi smo izaslanike Naše s jasnim dokazima slali i po njima knjige i pravdu objavljivali, da bi ljudi pravedno postupali..." (57:25) A ovdje kaže ovako:

"...da ne prelazite granice u mjerenju", tj. stvorio je nebesa i Zemlju, uistinu i s pravdom. Zbog toga i kaže dalje:

"...i pravo mjerite i na tereziji ne zakidajte", tj. ne smanjujte težinu, ne varajte na vagi, nego vagajte po istini i pravdi, kao što kaže Uzvišeni na drugom mjestu:

"Napunite mjeru kad mjerite. (17:35, 26:186) A riječi Uzvišenog:

"A Zemlju je za stvorenja razastrao", tj. kao što je podigao nebesa isto tako je razastro Zemlju i učvrstio je živim bićima na njoj.

"Na njoj ima voća", tj. raznih vrsta, boje, ukusa i mirisa. ***"I palmi s plodovima u čaškama."*** Riječ Ibn-Džurejdž od Ibn-Abbasa objašnjava da je to mjesto u kom je smješten plod voćke. Tako smatraju i mnogi drugi mufesiri. To je, ustvari, ono kada se palmin plod razvije u buket, zatim se raširi u petljice, pa postane zelena kisela datula, a onda sazrijeva dok ne dozrije i dobije krajnji, konačni oblik. ***"I žita sa***

+ Objavljena nakon sure "Er-Ra`d".

lišćem i miomirisno cvjeće." Ovdje se misli na slamu, tj. one žitarice koje imaju klas. A "rejhan" je vrsta lista smotanog oko svoje petljice. A riječi Uzvišenog: *"...pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?"* Tj. zar utonuli u blagodat, o ljudi, o džini, to poričete? Ovako kažu Mudžahid i još drugi, oslanjajući se na tok riječi koje su prethodile, a govorile su o blagodatima. Zar možete sumnjati u nešto što se nikako ne može poreći?! Reći ćemo kako su odgovorili na to džini vjernici: "Ne, Allahu naš, ništa od Tvojih blagodati mi ne poričemo, neka Ti je velika hvala."

خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ مِن صَلْصَٰلٍ كَٱلْفَخَّارِ ﴿١٤﴾
وَخَلَقَ ٱلْجَآنَّ مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ ﴿١٥﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾
رَبُّ ٱلْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ ٱلْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٨﴾ مَرَجَ
ٱلْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ﴿١٩﴾ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَّا يَبْغِيَانِ ﴿٢٠﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾ يَخْرُجُ مِنْهُمَا ٱللُّؤْلُؤُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾ وَلَهُ ٱلْجَوَارِ ٱلْمُنشَـَٔاتُ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَٰمِ ﴿٢٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾

"On je čovjeka od sasušene ilovače, kao što je grnčarija, stvorio, /14/ a džine od plamena vatre - /15/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /16/ Gospodara dva istoka i dva zapada - /17/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /18/ Pustio je dva mora da se dodiruju,/19/ između njih je pregrada i ona se ne miješaju - /20/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /21/ Iz njih se vadi biser i merdžan - /22/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /23/ Njegove su i lađe koje se kao brda visoko po moru uzdižu - /24/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" /25/

Uzvišeni podsjeća Svoja stvorenja da je čovjeka stvorio od sasušene ilovače, kao što je kakva grnčarija, te da je džine stvorio od plamena vatre, tj.od čiste vatre bez dima. To je rekao i Ibn-Abbas i drugi. Imam Ahmed navodi od Aiše, koja kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /301/ "Meleki su stvoreni od svjetlosti; džini su stvoreni od plamena vatre, a Adem je stvoren onako kako vam je već opisano." Prenosi ga i Muslim. A riječi Uzvišenog:

"...pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" - već su objašnjene.

"Gospodara dva istoka i dva zapada." Ovdje se misli, kad se kaže dva istoka da su to ljetni i zimski izlaz Sunca, a isto tako i dva zapada, kada Sunce zalazi ljeti i kad zalazi zimi. Znajući da je u ovim različitim pojavama učinio blagodat i korist ljudima i džinima, Uzvišeni postavlja pitanje:

"...pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" A riječi Uzvišenog:

"Pustio je dva mora da se dodiruju." Ibn-Abbas tumači kao: "poslao je dva mora" *"da se dodiruju."* Ibn-Zejd kaže: "Spriječeno im je da se miješaju, jer je Allah postavio pregradu između njih koja je nepremostiva. "Dva mora se tumače da je jedno slano, a drugo slatko. Slatke su riječne vode koje protječu pored ljudi. O tome smo već govorili ranije u suri El-Furkan kod riječi:

"On je dvije vodene površine jednu pored druge ostavio - jedna je pitka i slatka, a druga slana i gorka, a između njih je pregradu i nevidljivu branu postavio." (25:53) A riječi Uzvišenog:

"Između njih je pregrada i oni se ne miješaju", tj. napravio je od njih pregradu od zemlje da se ne miješaju, kako jedno drugom ne bi pokvarilo svojstva koja su im data i namijenjena. A riječi Uzvišenog:

"Iz njih se vadi biser i merdžan." Ovdje se kaže "iz njih", što je zajednička zamjenica, ali ako bi bilo da je samo u jednom, pa i to bi bilo dovoljno, da se kaže "iz njih", kao što kaže Uzvišeni na drugom mjestu:

"O skupe džinski i ljudski, zar vam Iz redova vas samih poslanici nisu dolazili...?" (6:130) Zna se da su poslanici bili samo ljudi, a ne od džina, ali je ispravno da se ovako kaže, bez ograničenja. Što se tiče bisera, on je već poznat, a za merdžan kažu da je to sitno biserje, dok opet drugi smatraju da je to vrsta dragog kamenja crvene boje, a ima ih koji još za to kažu da su to crvene perle. Od Ibn-Abbasa prenosi se da je rekao: "Kada počne padati kiša iz nebesa, sadefi (biseri) u moru otvore svoja usta, a neke kapi uđu u te otvore, a to su ti dragulji." Prenosioci su pouzdani, a ovo prenosi Ibn Ebi-Hatim. Upotreba ovih dragulja postala je blagodat za ljude, jer im je to Allah darovao, pa kaže Uzvišeni: *"...pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?"* A riječi Uzvišenog:

"Njegove su i lađe", tj. brodovi koji plove *"po moru."* Mudžahid kaže da se pod tim misli na one lađe čija su jedra otvorena i podignuta, *"koja se kao brda visoko uzdižu."* Ovdje se misli na pune lađe, natovarene robom, pa izgledaju kao brda velika, i tako prevoze od mjesta do mjesta, u čemu je korist za ljude. Zato i kaže Uzvišeni:

"...pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?" Ibn Ebi-Hatim kaže da je Umre ibn Suvejd rekao: Bio sam sa Alijom ibn Ebi-Talibom, r.a., na obali Furata kada je došla jedna lađa sa jedrima raširenim, pa je h. Alija pružio svoje ruke i rekao: "Uzvišeni Allah kaže:

'Njegove su i lađe koje se kao brda visoko po moru uzdižu.' Tako mi Onoga Koji ju je odredio da

plovi po moru, nisam ubio Osmana, niti sam zagovarao da ga ko ubije."[1]

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ
وَالْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٨﴾ يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ ۚ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ﴿٢٩﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾

"Sve što je na njoj (Zemlji) prolazno je, /26/ a ostaje Lice tvoga Gospodara, Veličanstveno i Plemenito, /27/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete!? /28/ Njemu se mole oni koji su na nebesima i na Zemlji; svakog časa On se zanima nečim, /29/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete!? /30/

Uzvišeni daje do znanja da će sve živo na Zemlji pomrijeti, kao i na nebesima, osim onoga što Allah, dž.š., bude želio, i neće ostati niko osim Njegovo Plemenito Lice. Jer, On je Uzvišeni Gospodar, Sveti, koji je vječno Živi i nikad ne umire. Katade kaže: "Obavijestio nas je o onome što je stvorio, zatim nas obavještava da će sve to proći i nestati." U jednoj Poslanikovoj dovi kaže se: /302/ "O Živi, Postojani, o Stvaraoče nebesa i Zemlje, o Veličanstveni i Ple-meniti - nema boga osim Tebe, Tvojom milošću tražimo pomoć, učini da budemo bolji i ne prepuštaj nas samima sebi ni jednog trenutka, niti bilo kome od Tvojih stvorenja." Eš-Š'abi kaže: "Kada učiš:

'Sve što je na njoj (Zemlji) prolazno je' - nemoj zastajati dok ne proučiš:

'...a ostaje Lice Tvoga Gospodara, Veličanstveno i Plemenito.'" On zavreduje da bude Veličan i da prema Njemu ne griješimo, da Ga slušamo i da Mu se ne protivimo. Allah nam, dž.š., govori o jednakosti za sve stanovnike Zemlje, a ta je jednakost smrt i njihov odlazak na drugi svijet. Tada će Veličanstveni donijeti pravednu presudu za svakoga. Zato i kaže Uzvišeni:

"...pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" A riječi Uzvišenog:

"Njemu se mole oni koji su na nebesima i na Zemlji; svakog časa On se zanima nečim." Ovdje se govori o tome da je On sam Sebi dovoljan, da Mu ništa ne treba, a da su stvorenja u stalnoj potrebi za Njim. A riječi Uzvišenog: ***"Svakog časa On se zanima nečim"***, Ibn Ebi-Hatim navodi od Ebu -Derdaa da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /303/ "Uzvišeni Allah kaže:

'Svakog časa On se zanima nečim', kaže, to je da On oprašta grijehe, olakšava tegobe, podiže jedne, a spušta druge ljude."

سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ يَا مَعْشَرَ
الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا ۚ لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ﴿٣٣﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾
فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾

"Polagat ćete Mi račun, o ljudi i džinovi, /31/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /32/ O družine džinova i ljudi, ako možete preko granice nebesa i Zemlje prodrijeti, prodrite, moći ćete prodrijeti jedino uz veliku moć! /33/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /34/ Na vas će se ognjeni plamen i rastopljen mjed prolivati, i vi se nećete moći odbraniti, /35/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!"/36/

Alija ibn Ebi-Talha prenosi od Ibn-Abbasa o riječima Uzvišenog: ***"Polagat ćete Mi račun, o ljudi i džinovi"***, da je to prijetnja Uzvišenog Allaha upućena ljudima i džinima. Za Allaha ne postoji zamaranje nekim poslom, pa ni to polaganje računa. Buharija kaže: znači "Mi ćemo vas ispitivati, a neće ga nijedna stvar omesti od druge." A u govoru Arapa poznato je da kažu: "Zauzet sam poslom oko tebe", a to ne predstavlja nikakav rad; "Pozabavit ću se tobom"; a nema ništa što ga sprečava, kao što kažu: "Uhvatit ću te kada se najmanje nadaš." ***"Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!"*** A riječi Uzvišenog:

"O družine džinova i ljudi, ako možete preko granica nebesa i Zemlje prodrijeti, prodrite, moći ćete jedino uz veliku moć!" Tj. nećete moći pobjeći od Allahove odredbe i snage, jer vas On sve obuhvata. Nećete biti u stanju izbjeći polaganje računa, niti izvršenje suđenja, jer gdje god mislite da biste mogli otići, varate se, bit ćete okruženi melekima koji će paziti na vas. Tako Uzvišeni kaže na drugom mjestu:

"Tog dana čovjek će povikati: 'Kuda da se bježi?' Nikuda! Utočišta nema. Toga dana bit će Gospodaru tvome prepušten." (75:10-12) Ili kao što kaže: ***"Njih će potištenost pokrivati, niko ih od Allaha neće zaštititi." (10:27)*** Kaže Uzvišeni:

"Na vas će se ognjeni plamen i rastopljen mjed prolivati i vi se nećete moći odbraniti." Tj. ako biste pokušali pobjeći od Dana sudnjega, vratili bi vas meleki i čuvari Džehennema na način kako je navedeno u ajetu. Zato i kaže:

"Nećete se moći odbraniti; pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!"

[1] "Istinu si rekao, o vladaru pravovjernih, ti si potpuno nevin od krvi njegove. Neka je salavat i selam na Allahova Poslanika i na h Alju."

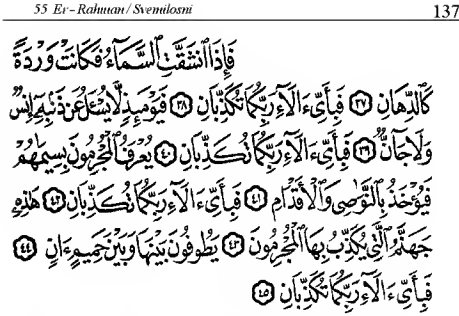

*"**A kad se nebo razdvoji i postane ružičaste boje kao rastopljeno ulje, /37/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /38/ Tog Dana ljudi i džinovi za grijehe svoje neće biti pitani, /39/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!, /40/ a grješnici će se po biljezima svojim poznati, pa će za kose i za noge ščepani biti, /41/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /42/ "Evo, ovo je Džehennem, koji su grješnici poricali!" /43/ i između vatre i ključale vode oni će kružiti, /44/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" /45/***

Uzvišeni kaže: *"**A kad se nebo razdvoji...**"* Misli se na Dan suđenja, na što i ukazuje ovaj ajet, kao i još neki sličnog sadržaja, kao što je: *"**I nebo će se razdvojiti - tada će labavo biti.**" **(69:16)*** A riječi Uzvišenog: *"**...i postane ružičaste boje kao rastopljeno ulje**"*, tj. bit će obojeno, poput boja pomoću kojih se farba, ponekad u crveno, nekada žuto, zeleno, plavo, a to će sve biti zbog težine i straha na Dan velikog suda. A riječi Uzvišenog:

*"**Tog Dana ljudi i džinovi za grijehe svoje neće biti pitani**"*, tj. kada već budu ispitani za sva svoja djela: "Zašto ste uradili to i to?" - poslije toga će začepiti njihova usta, a ruke i noge će govoriti o onome što su počinili. Pa, kada se naredi da ih odvuku u Džehennem - od tog momenta nema više pitanja za grijehe, već predstoji samo da ih sprovedu i bace u vatru. Tako dalje Uzvišeni kaže:

*"**...a grješnici će se po biljezima svojim poznati**"*, tj. bit će prepoznatljivi po svojim vanjskim znakovima, po crnilu svojih lica. A već je poznato kakvi će vjernici biti, prepoznatljivi po blistavosti i bjelini svojih lica, što su tragovi uzimanja abdesta. A riječi Uzvišenog:

*"**...pa će za kose i za noge ščepani biti**"*, tj. čuvari Džehennema (zebanije) kafirima će vezati njihove kose za noge preko leđa, a zatim ih bacati u Džehennem do čijeg će dna padati godinama. A riječi Uzvišenog:

*"**Evo, ovo je Džehennem, koji su grješnici poricali**"*, tj. ovo je ona vatra za koju ste govorili da je nema i da ne postoji. Eto vam sada da se dobro uvjerite i da osjetite njezin plamen. Tako će im biti rečeno prijetećim i ponižavajućim tonom. A riječi Uzvišenog:

*"**...i između vatre i ključale vode oni će kružiti**"*, tj. bit će kažnjavani jedanput vatrom, pa onda odvedeni da piju ključalu vodu koja će biti poput rastopljenog mjeda od čega će se crijeva i unutrica trgati. A Riječi Uzvišenog:, tj. vrelo do najvišeg stepena zagrijanosti, kao što su riječi Uzvišenog: *"**...sa vrela uzavrelog pitI**"*, (88:5) tj. od žestoke vreline neće moći izdržati. Pa, kao što je teško kažnjavanje grješnika, bit će zato bogobojazni nagrađeni iz obilja Allahove blagodati, milosti, pravde i pažnje prema njima. Sve je ovo opomena za njih i ovim se žele odvratiti od onoga u šta su zapali, kao što je širk, griješenje i tome slično. A poslije takvih riječi slijedi pitanje:

*"**...pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!**"*

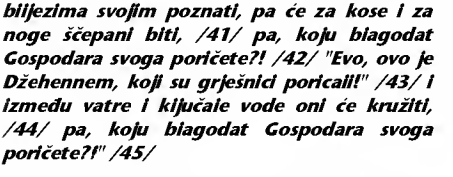

*"**A onome ko se bude bojao stajanja pred svojim Gospodarom pripast će dva perivoja, /46/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /47/ puna stabala granatih, /48/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /49/ u kojima će biti dva izvora koja će teći - /50/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /51/ u njima će od svakog voća po dvije vrste biti, /52/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!"/53/***

Riječi Uzvišenog: *"**A onome ko se bude bojao stajanja pred svojim Gospodarom pripast će dva privoja.**"* Ovaj ajet spada u uopćene ajete, kako kažu Ibn-Abbas i drugi. Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: *"**A za onoga koji se stajanja pred Gospodarom svojim bojao**"*, misli se na stajanje na Sudnjem danu.

*"**...I dušu od prohtjeva uzdržao.**" **(79:40)*** Na njega dunjaluk nije puno uticao, znajući da je ahiret vječan i bolji. Stoga on obavlja svoje dužnosti, a kloni se Allahovih zabrana, a kao takav dobiva od Gospodara svoga dva Dženneta (bašče). Tako Buharija, r.a., navodi od Abdullaha ibn Kajsa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /304/ "Imaju dvije dženetske bašče u kojima će posuđe i sve drugo biti od srebra i dvije bašče u kojima će posuđe i sve drugo biti od zlata. Između tih dženetlija i gledanja svoga Gospodara bit će samo ogrtač Allahove Preuzvišenosti na Njegovom licu u Džennetu Adna." Ovaj hadis

navode svi poznati muhaddisi, osim Ebu-Davuda. Ibn-Džerir navodi od Ebu-Derda'a: /305/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednog dana učio ovaj ajet:

"A onome ko se bude bojao stajanja pred svojim Gospodarom pripast će dva perivoja", pa sam upitao: "Pa iako bi počinio blud ili ukrao"? Poslanik opet prouči:

"...a onome ko se bude bojao stajanja pred svojim Gospodarom pripast će dva perivoja", a ja sam opet upitao: "Pa, iako bi počinio blud ili ukrao"?, a Poslanik će opet:

"...a onome ko se bude bojao stajanja pred Gospodarom svojim pripast će dva perivoja." Ja sam ponovno upitao: "Pa iako bi počinio blud ili ukrao?" Tada Poslanik reče: "Pa makar se to i ne svidjelo Ebu-Derda'u." Od Ebu-Derda'a prenosi se i mevkuf hadis o ovome gdje kaže: "Zaista, onaj ko se boji Allaha neće ni činiti zinaluk, niti krasti." Pošto je ovaj ajet uopćen - odnosi se i na ljude i na džine, jedan je od najčvršćih dokaza da će i džini vjernici i bogobojazni ući u Džennet. Time Uzvišeni Allah daruje obje vrste stvorenja, pa kaže:

"A onome ko se bude bojao stajanja pred Gospodarom svojim pripast će dva perivoja, pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" Zatim opisuje kako izgledaju ta dva Dženneta, pa kaže Uzvišeni: *"...puna stabala razgranatih"*, tj. sa lijepim i predivnim granama punim najboljeg i najzrelijeg voća.

"Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" Muhammed ibn Ishak prenosi od Esme, kćerke Ebu - Bekrove, koja kaže: /306/ Čula sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad je spomenuo Sidretul-Muntehaa i rekao: "Jahač putuje u hladu grana dženetskih stotinu godina", ili je rekao: "U hladu grana dženetskog drveća mogu odmarati stotinu jahača, u njemu su zlatne postelje, a plodovi su spušteni nadohvat ruku." Ovaj hadis navodi i Tirmizi. A riječi Uzvišenog: *"...u kojima će biti dva izvora koja će teći."* Teći će tako što će napajati to drveće i grane, a koje će davati raznobojne plodove. *"Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!"* Zatim kaže Uzvišeni:

"U njima će od svakog voća po dvije vrste biti." Tj. bit će svih vrsta voća, onog koje znate i onog boljeg, koje ne znate. To je ono voće koje oko nije vidjelo, niti uho čulo, niti je ikada čovjeku na um palo.

"Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" Ibn-Abbas kaže: "Nema na dunjaluku u odnosu na ahiret ništa osim imena stvari." Ibn-Abbas hoće reći da je velika i ogromna razlika između ovoga svijeta i ahireta u ljepoti.

مُتَّكِـِٔينَ
عَلَىٰ فُرُشٍۭ بَطَآئِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ ۚ وَجَنَى ٱلْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ
رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾ فِيهِنَّ قَـٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ
وَلَا جَآنٌّ ﴿٥٦﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ كَأَنَّهُنَّ ٱلْيَاقُوتُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾
فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلْ جَزَآءُ ٱلْإِحْسَـٰنِ إِلَّا ٱلْإِحْسَـٰنُ ﴿٦٠﴾
فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾

"Naslonjeni na posteljama čije će postave od kadife biti, a plodovi u oba perivoja na dohvat ruke će stajati, /54/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /55/ U njima će biti one koje preda se gledaju, one koje, prije njih, ni čovjek ni džin nije dodirnuo, /56/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /57/ kao da su one dragulj i merdžan, /58/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /59/ Zar nagrada za dobro učinjeno djelo može biti nešto drugo do dobro?! /60/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" /61/

Uzvišeni kaže: *"...naslonjeni"*

"na posteljama čije će postave od kadife biti", tj. bit će napravljene od svile i ukrašene zlatom. Ovdje se ukazuje na ljepotu vanjštine tako što se spominje unutrašnjost (postava). Od Ibn-Mes`uda prenosi se da je rekao: "Ovakva je unutrašnjost (postava), a šta biste rekli da vidite spoljašnost?" *"A plodovi u oba perivoja nadohvat ruke će stajati"*, tj. bit će toliko blizu plodovi dženetski da će se moći dohvatiti u kakvom god se položaju nalazili, kao što kaže Uzvišeni:

"...čiji će plodovi nadohvat ruke biti." (69:23) Neće biti ništa što će praviti smetnju da se plod ubere, a njegove grane će opuštene biti.

"Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" Nakon što su već spomenute postelje i njihova ljepota, dalje se navodi: *"...u njima će biti"*, tj. u posteljama

"...one koje preda se gledaju." Ovdje se misli na žene koje neće gledati osim u svoje muževe i ništa im neće biti ljepše od muževa. Ovako tumači Ibn-Abbas i drugi, i navodi da će neke od njih reći svome mužu: "Tako mi Allaha, ne vidim u Džennetu ništa ljepše od tebe, niti mi je išta draže od tebe. Hvala Allahu, Koji mi te dade i učini me tvojom." A riječi Uzvišenog:

"...one koje, prije njih, ni čovjek ni džin nije dodirnuo", tj. one će biti čiste, učinjene da budu određene dobi i koje niko nije ni taknuo prije njihovih muževa, bilo ljudi ili džina. I ovo je, također, jedan od

dokaza ulaska u Džennet džina - vjernika. Zatim kaže Uzvišeni opisujući ih drugima:

"...kao da su one dragulj i merdžan." Mudžahid, Hasan i neki drugi kažu da su one slične draguljima po svojoj blistavosti, a merdžanima po svojoj bjelini. Za merdžan oni kažu da je to ovdje biser. A Abdullah ibn Mes`ud kaže: "Žene će u Džennetu biti toliko blistave da će im se moći vidjeti noge i ispod sedamdeset haljina od svile, bit će toliko prozirne da će im se kosti moći vidjeti." Zbog toga su i riječi Uzvišenog: ***"...kao da su one dragulj i merdžan."*** A što se tiče "jakuta", to je kamen kroz koji kad bi provukao konac, a potom ga protrljao, vidio bi ga. Ovako navodi Ibn Ebi-Hatim kao merfu hadis i Tirmizi kao mevkuf, pa kaže da je to ispravnije. Muslim navodi od Muhammeda ibn Sirina, koji kaže: /307/ Bilo da se ponosite ili da se opametite: "Šta mislite hoće li u Džennetu biti više muškaraca ili žena?" Na to je Ebu - Hurejre rekao: "A zar nije Ebu-Kasim kazao: 'Prva skupina ljudi koja uđe u Džennet bit će svijetla poput punog mjeseca i blistave zvijezde u noći. Svaki muškarac će dobiti po dvije žene i moći će vidjeti kroz tijelo njihovih nogu kosti, a u Džennetu neće biti neženja.'" Ovaj se hadis nalazi u oba Sahiha koje prenose Hemmam ibn Munebbih i Ebu-Zur`a od Ebu-Hurejrea, r.a. A riječi Uzvišenog:

*"**Zar nagrada za dobro učinjeno djelo može biti nešto drugo do dobro?!**"* Tj. za onoga ko učini dobro djelo samo se na ahiretu može nadati dobru. El-Begavi prenosi od Enesa ibn Malika koji kaže: /308/ "Učio je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: ***"Zar nagrada za dobro učinjeno djelo može biti nešto drugo do dobro"***, i upitao: "Da li znate šta je rekao vaš Gospodar?" Prisutni rekoše: "Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju." Zatim Poslanik reče: Kaže: "Pošto je u onome što je spomenuo Allah velika blagodat kojoj nije adekvatno nikakvo djelo,već je ona samo dobrota i milost od Allaha, dž.š., On poslije svega kaže:

'pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!'"

وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾ مُدْهَامَّتَانِ ﴿٦٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ
نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾ فِيهِمَا فَاكِهَةٌ
وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾ فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ
حِسَانٌ ﴿٧٠﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾ حُورٌ مَّقْصُورَاتٌ
فِي الْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ
قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ﴿٧٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٥﴾ مُتَّكِئِينَ عَلَىٰ
رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٧٧﴾ تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

"Osim ta dva, bit će još dva neznatnija perivoja, /62/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" /63/ modrozelena, /64/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /65/ sa izvorima koji kuljaju, u svakom? /66/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /67/ U njima će biti voća i palmi i šipaka, /68/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /69/ U njima će biti ljepotica naravi divnih, /70/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /71/ Hurija u šatorima skrivenih, /72/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?! /73/ - koje prije njih ni čovjek ni džin nije dodirnuo, /74/ pa, koju blagodat gospodara svoga poričete?! /75/ Oni će biti naslonjeni na uzglavlja zelena, prekrivena cilimima čarobnim i prekrasnim, /76/ pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!/77/ Neka je Uzvišeno ime Gospodara tvoga, Veličanstvenog i Plemenitog!" /78/

Riječi Uzvišenog: ***"Osim ta dva, bit će još dva neznatnija perivoja."*** Ova druga dva perivoja spominju se nakon ona dva ranije spomenuta, a koji su, po kur'anskom tekstu, bolji po položaju, stepenu i ljepoti. Već je prije naveden hadis o dva Dženneta u kojima je posuđe i sve otalo od zlata, kao i dva Dženneta u kojima je posuđe i sve ostalo od srebra. Prvi Dženneti su za one koji su u najbližoj blizini Allaha, dž.š., a druga dva su za ashabul-jemin. Time je ukazana nešto veća čast za one prve u odnosu na druge, a i prema ovima iz prvih Dženneta bit će ukazana i veća pažnja. Zatim je rekao Uzvišeni:

*"**...puna stabla granatih**"*, a ovdje kaže: *"**...modrozelena**"*, tj. bit će toliko tamna zbog prejako zelene boje i natopljenosti bojom. Ranije je rekao:

"...u kojima će biti dva izvora koja će teći", a ovdje kaže Uzvišeni: *"...koji kuljaju"*, tj. šikljaju, a glagol jači je od u ovom značenju. Tada je Uzvišeni rekao:

"...u njima će od svakog voća po dvije vrste biti", a ovdje kaže:

"U njima će biti voća i palmi i šipaka." Nema sumnje da je prvo spominjanje uopćenije u vrstama voća, u odnosu na ove druge koje se navodi kao potvrda. Zatim kaže Uzvišeni:

"U njima će biti (one) dobrih (ćudi), lijepe." Kaže Katade da se pod riječju misli na mnoga i lijepa dobra u Dženetu. Drugi, a koji su u većini, smatraju da se ova riječ odnosi na dobre žene, lijepog ahlaka i izgleda - navode se ove riječi i kao merfu-hadis od Ummi Seleme. U drugom hadisu koji ćemo navesti u suri El-Vaki'a, inšaallahu teala, hurije će pjevati: "Mi smo divne ljepotice, stvorene za plemenite muževe." Zbog toga neki uče: sa tešdidom slova j. *"...lijepe, pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!"* Zatim kaže Uzvišeni:

"...hurija u šatorima skrivenih", a ranije je rekao: *"...u njima će biti one koje preda se gledaju."* Nema sumnje da su one koje same obaraju svoj pogled bolje od onih kojima se tako naredi, iako će sve zanosne biti. A za riječi Uzvišenog: *"...u šatorima"*, Buharija navodi od Abdullaha ibn Kajsa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /309/ "Doista u Dženetu ima šator od šupljeg bisera, prečnika 60 milja, a u svakom uglu šatora bit će njegovi stanovnici, neće vidjeti jedne druge, obilazit će ih vjernici." I Muslim navodi sa istim ovakvim sadržajem. A Ibn-Abbas kaže:

"...hurija u šatorima skrivenih", da su ti šatori od biserja. A riječi Uzvišenog:

"...koje prije njih ni čovjek ni džin nije dodirnuo." Već je ranije naveden primjer, s tim da je prethodni opis bio opširniji, riječima Uzvišenog:

"kao da su one draguij i merdžan, pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" Riječi Uzvišenog:

"Oni će biti nasloniени na uzglavlja zelena, prekrivena ćilimima čarobnim i prekrasnim." Uzglavlja na krevetima će biti u obliku okačenih prstenova, dok neki kažu da će to biti jastuci. Seid ibn Džubejr kaže da se tu misli na dženetske vrtove. A riječi Uzvišenog:

"...čarobni i prekrasni ćilimi", tj. dženetlijama će se prostirati raznobojna divna prostirka po kojoj će oni hodati. Halil ibn Ahmed kaže da se riječ u arapskom jeziku odnosi na sve što je najvrednije,bilo da se radi o ljudima ili nečem drugom, odatle i riječi Vjerovjesnika, s.a.v.s., o h. Omeru: /310/ "Nisam vidio nikoga ko bi nadmašio njegovu genijalnost." Dodaje se tu još i opis dženetlija koji će biti u prva dva Dženneta, čime se još više ukazuje na njihov položaj. Već smo čuli kako je Uzvišeni rekao:

"Naslonjeni na posteljama čije će postave od kadife biti." Odlike stanovnika prva dva perivoja bolje su od ovih drugih jer u prvom slučaju Allah, dž.š., kaže: "Naslonjeni na postelju čije će postave od kadife biti." Tako On opisuje unutrašnjost (postavu), a ne spominje spoljašnost čime se najprije hvali unutrašnjost. A upotpunjavajući sav taj sretni završetak, Uzvišeni već ranije daje opis:

"Zar nagrada za dobro učinjeno djelo može biti drugo do dobro?!" Ovakvo dobro na najvišem je stupnju i ono je najljepši završetak čovjeka. Svim ovim iskazane su mnogobrojne prednosti prva dva Dženneta u odnosu na druga dva. Molimo Plemenitog i Dobrog Allaha da nas učini stanovnicima prva dva perivoja. Zatim Uzvišeni kaže:

"Neka je uzvišeno ime Gospodara tvoga, Veličanstvenog i Plemenitog!" Ovim se želi reći da je samo On dostojan da se uzdiže, te da Mu se ne opiremo, da Ga smatramo Najplemenitijim, da Mu se robuje i zahvaljuje, a ne da budemo od onih koji se ne zahvaljuju, da se On stalno spominje i da Ga nikad ne zaboravimo. Imam Ahmed navodi od Rebi'a ibn Amira, koji kaže: /311/ Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: 'Izgovarajte često riječi: 'Ja zeldželali vel-ikram.'" I Nesai navodi ovaj hadis od Abdullaha el-Mubareka. Riječ znači: nešto često obavljati, činiti, obavezati se, a u Muslimovom Sahihu i u četiri zbirke Sunena od Abdullaha ibn Harisa, a ovaj od h. Aiše, navodi se da je rekla: /312/ "Kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., predao selam, ne bi ustao", znači poslije namaza, sve dok ne bi izgovorio:

"Allahu moj, Ti si spasitelj i od Tebe je spas, neka si Uzvišen, Veličanstveni i Plemeniti."

Ovo je kraj sažetog tefsira sure Er-Rahman, uz mnogu zahvalu Allahu, dž.š.

56
EL - VAKI'A / DOGAĐAJ
OBJAVLJENA U MEKI[+], IMA 96 AJETA

Prenosi Hafiz ibn Asakir od Abdullaha ibn Mes'uda, koji je, dok je bolovao bolest od koje je umro, rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da kaže: (313) 'Ko prouči suru El-Vakia svake noći nikada neće osjetiti neimaštinu.' A Ebu-Zabje nikad je nije izostavljao." To, također, prenosi Ebu-Ji'ala od Ibn-Mes'uda.

A Ahmed prenosi od Džabira ibn Semure, koji kaže: (314) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao je namaz kao što vi klanjate svaki dan, s tim da je on olakšavao - namaz mu je bio lakši nego što vi klanjate, a na sabahu bi učio suru 'El-Vaki'a' i druge sure slične njoj."

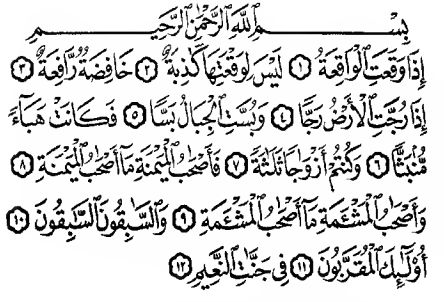

U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog!
"Kada se Događaj dogodi, /1/ događanje njegovo niko neće poricati, /2/ neke će poniziti, a neke uzvisiti; /3/ kad se Zemlja jako potrese /4/ i brda se u komadiće zdrobe, /5/ i postanu prašina razasuta, /6/ vas će tri vrste biti: /7/ oni desnjaci - ko su desnjaci?! /8/ i oni ljevaci - ko su ljevaci? /9/ i oni prvi - uvijek prvi! /10/ Oni će Allahu bliski biti /11/ u dženetskim baščama naslada." /12/

El - Vaki'a je jedno od imena za Sudnji dan, nazvan zbog toga što će se obistiniti njegovo postojanje i događanje, kao što kaže Uzvišeni:
"Toga će se dana Smak svijeta dogoditi." (69:15) A riječi Uzvišenog:
"Događanje njegovo niko neće poricati", tj. mora tako biti, a za njegovo pojavljivanje, kada to bude Allah zaželio, neće biti niko ko će takvo nešto moći spriječiti, niti se usprotiviti, kao što kaže Uzvišeni:
"Odazovite se Gospodaru svome prije nego što dođe Dan koji Allah neće zaustaviti." (42:47) A riječi Uzvišenog: ***"Neke će poniziti, a neke uzvisiti"***, tj. spustit će narod u Džehennem, pa iako su bili velikani na dunjaluku, a druge će uzdići na najviše stepene da vječno uživaju, pa makar bili slabići na dunjaluku.

A riječi Uzvišenog: ***"Kad se Zemlja jako potrese"***, kao što kaže Uzvišeni:
"Kada se Zemlja najžešćim potresom svojim potrese." (99:1)

I kaže Uzvišeni: ***"I brda se u komadiće zdrobe"***, tj. kada se zdrobe poput mrvica, kao što kaže Uzvišeni: ***"Razbacana postanu." (73:14)*** A riječi Uzvišenog: ***"I postanu prašina razasuta"***, tj. uzvitlana prašina koja se podigne, a zatim raspršiti, te od nje ne ostane ništa. Ovako smatra Alija, r.a.

A riječi Uzvišenog: ***"Vas će tri vrste biti"***, tj. tri grupacije.

"Oni desnjaci - ko su desnjaci?!" To su oni koji će biti sa desne strane Arša, a oni su izišli iz Ademove desne strane, kojima će biti date njihove knjige u desnu ruku i kao stanovnici Dženneta.

"I oni ljevaci - ko su ljevaci?!" To su oni koji će biti lijevo od Arša, a i oni su iz Ademove lijeve strane, a to su oni kojima će biti date njihove knjige u lijevu ruku, bit će uhvaćeni za nju i uvedeni u Džehennem, kao dženemlije, da nas Allah sačuva od njihovih djela.

"I oni prvi - uvijek prvi!" To su oni koji će prvi biti pred Uzvišenim, i oni su posebni i najsretniji i bliži od onih s desne strane, a oni su među njima prvaci, to su: poslanici, vjerovjesnici, iskreni, šehidi, i oni će biti na najvišem stepenu. Pa, ko se takmiči na ovom svijetu da bi što više dobra učinio, bit će na ahiretu od onih koji su među prvima stigli do Allahove Plemenitosti, a nagrada je prema njihovim djelima. Kako posiješ, tako ćeš i požnjeti. Zbog ovoga kaže Uzvišeni:
"Oni će Allahu bliski biti u dženetskim baščama naslada", tj. to su oni najbliži brizi Uzvišenog Allaha i Njegovom zadovoljstvu - molimo Uzvišenog da nas učini od njih Svojom dobrotom i plemenitošću, amin.

[+] Objavljena nakon sure "Taha". Ajeti br. 81. i 82 su medinski.

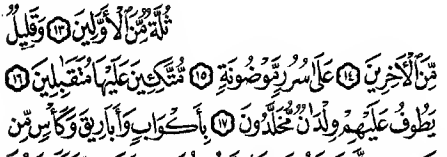

*"**Bit će ih mnogo iz prvih, /13/ a malo iz zadnjih, /14/ na divanima izvezenim, /15/ jedni prema drugima na njima će naslonjeni biti;/16/ služit će ih vječno mladi mladići, /17/ sa čašama i ibricima, i peharom punim pića iz izvora tekućeg /18/ od koga ih glava neće boljeti i zbog koga neće pamet izgubiti", /19/ "i voćem koje će sami birati, /20/ i mesom ptićijim kakvo budu željeli. /21/ U njima će biti i hurije očiju krupnih,/22/ slične biseru u školjkama skrivenom, /23/ kao nagrada za ono što su činili. /24/ U njima neće slušati prazne besjede, ni govor grješni, /25/ nego samo riječi: 'Mir, mir!'"/26/***

Obavještava Uzvišeni o onima koji su prednjačili da su oni skupina, mnoštvo iz prvih generacija i mali broj od onih kasnijih. Međutim, muffesiri se razilaze u tumačenju riječi: 'prvi' i 'potonji', pa se kaže: Oni prvi, to su ummeti koji su prošli, a oni kasniji su ovaj sadašnji ummet; međutim, to je slab stav, jer je ovaj ummet najbolji ummet, kako Kur'an navodi, pa je onda nemoguće da bude onih bliskijih Allahu više iz redova drugih ummeta nego iz ovog. To bi, možda, i moglo biti tako, ukoliko bi se sastavili svi narodi naspram ovog našeg ummeta. Ali, najispravnije je mišljenje to da riječi Uzvišenog: ***"Bit će ih iz prvih"***, tj. misli se na prve pripadnike ovog ummeta, ***"a malo iz zadnjih"***, tj. oni zadnji pripadnici od ovog ummeta. Nema sumnje da su prvi pripadnici svakog ummeta bili bolji od onih koji su se kasnije pojavljivali u tom narodu, stoga je moguće da se ovaj ajet odnosi na sve ummete pojedinačno, a najbolji je od ummeta ummet Muhammeda, s.a.v.s.

Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Abdullaha ibn Bekra el-Muzenija, koji kaže: "Čuo sam Hasana, kad je došao do ovog ajeta: ***'I oni prvi - uvijek prvi, oni će Allahu bliski biti'***, pa je rekao: 'Što se tiče onih prvih, oni su već prošli... Ali, učini nas, Allahu, od onih s desne strane.'"

Već je u sahih hadisu potvrđeno da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /15/ "Najbolji je vijek moj vijek, zatim oni poslije njih, pa oni poslije njih." Cilj je bio da se kaže da je ovaj ummet najčasniji u odnosu na druge narode i bliskiji Allahu, dž.š., od drugih i na većem položaju zbog časti svoje vjere i veličine svoga Poslanika.

Zato je potvrđeno u sigurnim predanjima od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je on obavijestio: (316) "Zaista će od ovog ummeta biti 70 hiljada onih koji će ući u Džennet bez polaganja računa." A u drugom predanju: (317) "Na svaku hiljadu sedamdeset hiljada", i u drugom predanju: (318) "Na svakog jednog sedamdeset hiljada".

Penosi Hafiz Ebu el-Kasim et-Taberani od Ebu - Malika, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (319) "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, na Sudnjem danu će biti proživljene grupacije od vas koje će okružiti Zemlju poput mrkle noći, a meleki će govoriti: "Oni koji budu slijedili Muhammeda, s.a.v.s., bit će u većem broju od svih ostalih koji budu slijedili druge poslanike." A riječi Uzvišenog: ***"Na divanima izvezenim"***, tj. bit će izvezeni zlatom i biserjem. A riječi Uzvišenog: ***"...jedni prema drugima na njima će naslonjeni biti"***, tj. licima će biti okrenuti jedni drugima, niko neće biti nikome iza leđa.“***Služit će ih vječno mladi mladići"***, tj. bit će u jednoj određenoj, mladoj dobi i neće stariti, niti će doživljavati ikakvih izmjena.

"Sa čašama i ibricima i peharom punim pića iz izvora tekućeg", a bit će od vina koje ne opija i koje će stalno teći. Posuđe neće biti nikada prazno, niti će se isprazniti jaki izvor. A riječi Uzvišenog:

"...od koga ih glava neće boljeti i zbog koga neće pamet izgubiti", tj. bolova neće imati u svojim glavama, niti će im se gubiti njihova pamet. Ne, glave će biti bistre i pored ukusnog i dopadljivog pića.

Prenosi Ed-Dahhak od Ibn-Abbasa, r.a., koji kaže: "U alkoholu imaju četiri svojstva: opijanje, glavobolja, povraćanje i mokrenje. A Uzvišeni Allah, spominjući vino u Džennetu, uklonio je sve ove negativne osobine."

A riječi Uzvišenog:

"I voćem koje će sami birati i mesom ptićijim kakvo budu željeli", tj. opsluživat će ih svim onim plodovima koje budu željeli znači; ovaj ajet potvrđuje mogućnost uzimanja voća kakvo se zaželi. Svemu tome u prilog ide hadis Ikraša ibn Zuejba, koji priča kako je jeo sa Poslanikom, s.a.v.s., u kući Ummi-Seleme: (320) "...Zatim me je uzeo za ruku, pa smo krenuli u kuću Ummi-Seleme, pa je Alejhisselam upitao: 'Ima li šta za jelo?' Donesena nam je posuda kao korito, puna popare s komadićima mesa, a on je počeo jesti, pa sam i ja pružio ruku da uzmem. Tada me je Allahov Poslanik, s.a.v.s., uzeo svojom lijevom rukom za moju desnu i rekao: 'O Ikraš, jedi s jednog mjesta, jer je to jedna hrana.' Zatim nam je donijet tanjir temri ili rutaba (vrste hurmi) (Ubejdullah sumnja, jesu li bile temre ili rutab), pa sam počeo jesti

ispred sebe. Poslanik, s.a.v.s., pružajući ruke prema posudi reče: 'Ikraš, jedi odakle želiš, jer je to isto voće samo različitih boja.' Zatim nam je donijeta voda, te je Allahov Poslanik, s.a.v.s., oprao svoju ruku i umio svoje lice i ruke do iza lakata, zatim svoju glavu, tri puta i onda rekao: 'O Ikraš, ovo je abdest koji će nas sačuvati od Džehennema.'" Ovo prenosi malo opširnije i Tirmizi i Ibn-Madže, obojica od Muhammeda ibn Bišara.

Prenosi Hafiz Taberani od Sevbana, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (321) "Kad čovjek uzme plod voćke u Džennetu, na tom mjestu se pojavi novi plod."

A riječi Uzvišenog: ***"I mesom ptičijim kakvo budu željeli."*** Navodi Imam Ahmed od Enesa, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (322) "Dženetska će ptica biti poput ogromne deve, a uzgajat će se na dženetskom drveću." Ebu-Bekr upita: "O Allahov Poslaniče, ove ptice su nježne" - na što će Allahov Poslanik: "Onaj ko ih jede nježniji je od njih" - i ponovi to tri puta. "A ja želim da budeš od onih koji će ih jesti."

A prenosi Hasan ibn Urfe od Abdullaha ibn Mes'uda, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (323) "Kad bi pogledao u pticu u Džennetu i zaželio da je jedeš, došla bi ti preda te već pečena."

A riječi Uzvišenog: ***"U njima će biti i hurije očiju krupnih, slične biseru u školjkama skrivenom"***, tj. kao da su one biser koji se presijava u svome sjaju i bjelini, kao što je već navedeno u suri "Es-Safat": ***"kao da su one jaja pokrivena." (37:49)*** A i suri "Er-Rahman", također je dat njihov opis. Pa, zato kaže Uzvišeni:

"...kao nagrada za ono što su činili", tj. to je ono od Nas što je pruženo, kao nagrada njima za ono što su postigli svojim dobrim djelima.

Zatim kaže Uzvišeni:

"U njima neće slušati prazne besjede ni govor grješni, nego samo riječi: 'Mir,mir!'" Tj. u Džennetu neće čuti prazan govor, niti će biti otvorenog ponižavanja, ni riječi koje sadrže ismijavanje i omaložavanje, kao što kaže Uzvišeni:

"...u kome prazne besjede neće slušati", (88:11) tj. prazne priče,

"ni govor grješni", tj. ni govor koji u sebi sadrži nešto ružno. ***"Nego samo riječi 'Mir, mir!'"*** Tj. ništa drugo do samo pozdravljanje jedan drugoga, kao što kaže Uzvišeni: ***"U njima će se riječju: 'Mir' - pozdravljati", (14:23) i (10:10)*** a njihov govor bit će tako čist od pokvarensoti i griješenja.

وَأَصْحَٰبُ ٱلْيَمِينِ مَآ أَصْحَٰبُ
ٱلْيَمِينِ ﴿٢٧﴾ فِى سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ ﴿٣٠﴾
وَمَآءٍ مَّسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾
وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ إِنَّآ أَنشَأْنَٰهُنَّ إِنشَآءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَٰهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾
عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ لِّأَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ ثُلَّةٌ مِّنَ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِّنَ
ٱلْءَاخِرِينَ ﴿٤٠﴾

"A oni sa desne strane - ko su oni sa desne strane?" /27/ "Bit će među lotosovim drvećem bez bodilji, /28/ i među bananama plodovima nanizanim /29/ i u hladovini prostranoj /30/ pored vode tekuće /31/ i usred voća svakovrsnog /32/ kojeg će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti" /33/ "i na posteljama uzdignutim. /34/ Stvaranjem novim Mi ćemo hurije stvoriti/35/ i djevicama ih učiniti, /36/ milim muževima njihovim i godina istih /37/ za one s desne strane." /38/ "Bit će ih mnogo od naroda drevnih, /39/ a mnogo i od kasnijih." /40/

Nakon što je Uzvišeni spomenuo vrtove u kojima će biti oni prvi, tj. Allahu bliski, ovdje se još spominju i oni sa desne strane, a to su dobri, ali čiji je položaj niži od onih koji su Allahu najbliži. Pa kaže Uzvišeni:

"A oni sa desne strane - ko su oni sa desne strane?" Zatim to tumači riječima: ***"Bit će među lotosovim drvećem bez bodilji"***, a to je vrsta voća koja na sebi nema nikakve bodlje, nego samo plodove, suprotne ovozemaljskom lotosovom drvetu koje je sa puno bodlji, a malo ploda.

Prenosi Hafiz Ebu-Bekr Ahmed ibn Selman en-Nedždžar od Sulema ibn Amira, koji kaže da su ashabi Allahova Poslanika, s.a.v.s., rekli: (324) "Zaista nas je Allah podučio preko beduina i njihovih zapitkivanja", pa kaže: "Došao je jednog dana beduin, pa reče: 'O Allahov Poslaniče, Allah je spomenuo u Džennetu voćku koja može nauditi njenom vlasniku?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita: 'A koje je to drvo?' A ovaj odgovori: 'To je lotosovo drvo koje ima bodlje i nezgodno je za ubiranje.' Onda Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'A zar Uzvišeni Allah ne kaže:

'Bit će među lotosovim drvećem bez bodilji.' Allah će ukloniti bodlje sa tog drveta, a na mjestu svake bodlje bit će plod. Ti će plodovi iznicati iz tog drveta sa 72 vrste okusa, a ni jedna neće ličiti na drugu."

A riječi Uzvišenog: ***"...i među bananama plodovima nanizanim."*** "Talh" je krupno drveće koje se može naći i u području Hidžaza, a jednina je "talhatun". To je riječ koja govori o nizu plodova. Ibn-Abbas kaže da je ovo drvo slično dunjalučkom, ali

plodovi su mu slađi od meda, pa kao da je to lotos. Opisuje ga da je nanizano i da nema bodlji, dok njegova patlica ne sebi nosi više plodova. Prenosi se od Ibn-Abbasa da je rekao da "talh" znači banana, kako je stanovnici Jemena nazivaju.

A riječi Uzvišenog: ***"...u hladovini prostranoj"***, Buharija od Ebu-Hurejrea prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: (325) "Zaista u Džennetu ima drvo u čijoj hladovini putuje jahač stotinu godina neprekidno; učite, ako hoćete: ***'...i u hladovini prostranoj.'"*** Ovo prenosi i Muslim.

Buharija i Muslim bilježe hadis od Ebu-Seida i Sehla ibn S'ada, a ovaj od Poslanika, s.a.v.s., koji je rekao: (326) "Zaista, u Džennetu ima drvo u čijoj hladovini putuje brzi konjanik sto godina bez prekida." Ovaj hadis ne samo da je potvrđen od Allahova Poslanika, s.a.v.s., nego je on mutevatir i nema sumnje u njegovu vjerodostojnost kod svih kritičara hadisa, a zbog raznovrsnih rivajeta i snage u lancu i pouzdanosti prenosilaca hadisa.

Ed-Dahhak, Suddi i Ebu-Hazrete o riječima Uzvišenog kažu: ***"...i u hladovini prostranoj"***, znači koja se ne prekida, u kojoj nema sunčeve žege (omore), kao što je vrijeme prije izlaska sunca. A za riječi Uzvišenog: ***"...pored vode tekuće"***, Es-Sevri kaže: "koja teče bez prestanka". A već je bilo govora i tumačenja riječi Uzvišenog:

"U kome su rijeke od vode neustajale", (47:15) tako da nema potrebe to ovdje ponavljati.

A riječi Uzvišenog:

"I usred voća svakovrsnog, kojeg će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti", tj. imat će raznovrsnog voća i mnogobrojnog u raznim bojama, kakvo oko nije vidjelo, a ni uho čulo, niti ljudskom umu na um palo, kao što kaže Uzvišeni:

"Svaki put kad im se iz njih da kakav plod, oni će reći: 'Ovo smo i prije jeli', a bit će im davani samo njima sličnI". (2:25) Tj. ličit će jedan drugom po obliku, ali će im okus biti različit. A u oba sahiha, pri spominjanju Sidretul-Muntehaa kaže se: (327) "...A listovi će biti poput slonovih ušiju. A plodovi poput vrčeva hedžerskih."[1] Također se navodi u oba Sahiha od Ibn-Abbasa, koji kaže: (328) "Zamračilo se sunce, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio namaz, a sa njim i ostali ljudi, te im govorio o takvom namazu. Neki od ljudi rekoše: 'O Allahov Poslaniče, vidjeli smo te kako nešto dohvataš sa tog mjesta, a zatim, vidjesmo da te nešto spriječilo!' Na to Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Zaista sam ugledao Džennet, pa sam pokušao dohvatiti grozd iz njega. A da sam ga dohvatio, jeli biste od njega i bilo bi ga dokle traje dunjaluk.'"

A riječi Uzvišenog: ***"...kojeg će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti."*** Neće ga sprečavati ni zima ni ljeto, nego će ga imati uvijek i neprekidno. Koliko god tražili, naći će bez problema, jer je Allah, dž.š., Svemoćan. ***"I na posteljama uzdignutim"***, tj. bit će visoke, glatke i udobne.

A riječi Uzvišenog:

"Stvaranjem novim Mi ćemo ih stvoriti i djevicama ih milim učiniti muževima njihovim i godina istih za one sa desne strane." Lična zamjenica هن "ih" odnosi se na riječ koja nije spomenuta, ali nas kontekst u kome je spomenuta postelja upućuje na to da je tu riječ o ženama s kojima će se spavati u tim posteljama. Bilo je dovoljno to iskazati ličnom zamjenicom "one", pa da se zna na koga se ta zamjenica odnosi, te riječi Uzvišenog: ***"Stvaranjem novim Mi ćemo stvoriti."*** Ponovnim proživljavanjem Mi ćemo učiniti da nakon dodirivanih starica postanu djevojke, pa da nakon gubljenja nevinosti ponovo postaju čiste i mlade, drage svojim muževima uz umilnost, dražesnost i ljepotu.

Ebul-Kasim Taberani navodi od Ummi-Seleme, koja kaže: (329) "Rekla sam: O Allahov Poslaniče, reci mi šta znače riječi Uzvišenog Allaha: pa mi je odgovorio: 'Hurije su bijele, svijetle, blistave, krupnih očiju, velikih crnih zjenica, kao što je orlovsko krilo.' Zatim sam upitala: 'Reci mi šta znače riječi Uzvišenog: ***'slične biseru u školjkama skrivenom'***, pa mi je odgovorio: 'Njihova čistoća je poput bisera koji se nalazi u još neotvorenim školjkama - koje ruka nije dohvatila.' Onda sam upitala: 'Obavijesti me šta znače riječi Uzvišenog:

'u njima će biti ljepotica naravi divnih.' On odgovori: 'Najboljeg morala i najljepšeg izgleda.' Zatim sam pitala za riječi Uzvišenog: ***'...kao da su one jaja pokrivena'***, pa mi odgovori: 'Njihova je nježnost poput tanahne opne u unutrašnjem dijelu jajeta, a koja se nalazi unutra, ispod vanjske ljuske.' Zatim sam upitala: O Allahov Poslaniče, reci mi šta znače riječi Uzvišenog: ***'...milim muževima njihovim i godina istih.'*** On odgovori: 'To su one koje su usmrćene na dunjaluku kao sijede i slabe starice, a koje će Allah proživiti i učiniti ih mladima i nevinim, milim i dragim u istoj dobi.' Onda sam upitala: 'O Allahov Poslaniče: Jesu li bolje dunjalučke žene ili dženetske hurije?' On odgovori: 'Dunjalučke su žene bolje od hurija onoliko koliko je bolja vanjska odjeća od unutarnje.' Ja sam upitala: 'Allahov Poslaniče, zbog čega je tako?' On odgovori: 'Zbog njihovog namaza i posta, i drugih ibadeta Uzvišenom Allahu. Allah će im podariti svjetlo na njihovim licima, obući ih u svilu, bit će svijetlog tena, zelene odjeće, žutog nakita, biserne mangale, a češljeva od zlata. Reći će one: 'Mi smo vječne i nikada nećemo umrijeti, bit ćemo ugodne i nikada nećemo poružniti. Nakon što se smjestimo, nikada nećemo otići iz tog mjesta. Mi smo zadovoljne i nikada se nećemo naljutiti - blago li onima kojima pripadnemo i blago onome ko bude naš.' Upitala sam: 'O Allahov Poslaniče, ima žena koje budu dva, tri, pa i četiri puta udavane, pa umru, uđu u Džennet, a za njima uđu i njihovi

[1] Hedžer je selo kraj Medine, poznato po pravljenju vrčeva.

muževi, pa kojem će mužu pripasti?' On reče: O Ummi-Selemo, ona će birati i izabrati onoga koji bude najboljeg morala i reći će: 'O Gospodaru, ovaj se najbolje odnosio prema meni, pa mi ga opet podari.' O Ummi Selemo, ljepota morala je ono što je najljepše i na dunjaluku i na ahiretu."

A riječi Uzvišenog: *"...mile"*, Ibn-Abbas tumači da su to one koje su drage svojim muževima, a i oni dragi njima.

A riječi Uzvišenog: *"...godina istih"*, znače da su iste starosne dobi oko trideset i tri godine, sličnog ahlaka i između njih neće biti srdžbe, niti zavidnosti.

A riječi Uzvišenog: ***"za one sa desne strane"***, tj. bit će stvorene za one sa desne strane, za dženetlije, a moguće je i značenje da će biti u istoj dobi kao i one, od trideset i tri godine, kao što se navodi i u hadisu Buharije i Muslima od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (330) "Prva grupa ljudi koji će ući u Džennet sijat će kao pun mjesec u uštapu, a oni koji će doći za njima bit će kao zvijezda plamteća koja na nebu najviše sija. Oni neće imati potrebe ni za malom niti za velikom nuždom, niti će sliniti. Njihovi češljevi će biti od zlata, znoj će biti mirišljav, mangale će kaditi mirisno drvo, a žene će im biti dženetske hurije. Njihovo ponašanje bit će moralno i ličit će jedni drugima, nalik na njihovog praoca Adema, visokog šezdeset lakata."

A riječi Uzvišenog: ***"...bit će ih mnogo od naroda drevnih, a mnogo i od kasnijih"***, tj. bit će to skupine ranijih naroda, kao i onih koji su živjeli poslije. Ibn-Džerir navodi od Ibn-Abbasa: (331) *"...bit će ih mnogo od naroda drevnih, a mnogo i od kasnijih"*, kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "I jedni i drugi su pripadnici moga ummeta."

وَأَصْحَٰبُ ٱلشِّمَالِ مَآ أَصْحَٰبُ ٱلشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فِى سَمُومٍ وَحَمِيمٍ
﴿٤٢﴾ وَظِلٍّ مِّن يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ لَّا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَبْلَ ذَٰلِكَ
مُتْرَفِينَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُوا۟ يُصِرُّونَ عَلَى ٱلْحِنثِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوا۟ يَقُولُونَ
أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾ أَوَءَابَآؤُنَا ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾
قُلْ إِنَّ ٱلْأَوَّلِينَ وَٱلْءَاخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٥٠﴾ ثُمَّ
إِنَّكُمْ أَيُّهَا ٱلضَّآلُّونَ ٱلْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَءَاكِلُونَ مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾
فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا ٱلْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَٰرِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَٰرِبُونَ
شُرْبَ ٱلْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿٥٦﴾

"A oni sa lijeve strane - ko su oni sa lijeve strane?! /41/ Oni će biti u vrelom dašku vatre i vodi ključaloj" /42/ "I u sjeni dima čađavog", /43/ "u kojoj neće biti svježine ni ikakve dobrine." /44/ Oni su prije toga raskošnim životom živjeli /45/ i uporno teške grijehe činili /46/ i govorili: 'Zar kad umremo i zemlja i kosti postanemo - zar ćemo zbilja biti oživljeni; /47/ zar i drevni naši preci?" /48/ "Reci: 'I drevni i kasniji', /49/ u određeno vrijeme, jednog određenog dana bit će sakupljeni, /50/ i tada ćete vi, o zabludjeli, koji poričete oživljavanje, /51/ sigurno sa drveta Zekum jesti, /52/ i njime ćete trbuhe puniti, /53/ pa zatim na to vodu ključalu piti, /54/ poput kamila koje ne mogu žeđ ugasiti: /55/ to će na onom svijetu biti gošćenje njihovo!"/56/

Nakon što je Uzvišeni spomenuo one sa desne strane, nastavlja dalje i govori o onima na lijevoj strani, pa kaže: ***"A oni sa lijeve strane - ko su oni sa lijeve strane?"*** Tj. šta je to u šta su oni zapali? Zatim to Uzvišeni objašnjava riječima: *"...u vrelom dašku vatre"*, Semum je vreli zrak, ***"...i vodi ključaloj"***, vodi koja je uzavrela od topline,

"...i u sjeni dima čađavog", to je pocrnjeli dim.

"U kojoj neće biti svježine ni ikakve dobrine." Tj. tu neće biti ugodno, niti lijepog prizora, i ni jedna stvar neće biti onako kao što bi trebala da bude, tj. nikakvo dobro ih ne čeka. Zatim Uzvišeni navodi uzroke koji su ih doveli do toga, pa kaže:

"Oni su prije toga raskošnim životom živjeli", tj. prihvatili su dunjalučke užitke, ne osvrćući se na ono što su im donosili poslanici.

"I bili su uporni", tj. ustrajni u tome bez želje za pokajanjem. ***"...Teške grijehe činili"***, a to je širk. Neki, pak, kažu da je to jedna vrsta zakletve lažne.[2] Međutim Ibn-Abbas, Mudžahid i Ikrime smatraju da je ovdje riječ o širku.

A dalje kaže Uzvišeni:

"...i govorili su: 'Zar kad umremo i zemlja i kosti postanemo - zar ćemo zbilja biti oživljeni; zar i drevni naši preci?!'" Znači poricali su to i smatrali nemogućim događajem. Uzvišeni Allah, dž.š., kaže:

"Reci: 'I drevni i kasniji, u određeno vrijeme, jednog određenog dana bit će sakupljeni'", tj. obavijesti ih, o Muhammede, da će oni i sve potomstvo Ademovo biti sakupljeni na Sudnjem danu, kao što su i riječi Uzvišenog:

"...A to je Dan kada će svi ljudi biti sabrani i to je Dan kada će svi biti prisutni, a Mi ga odgađamo samo za neko vrijeme." (11:103,104) Tj. ni duže ni kraće.

"I tada ćete vi, o zabludjeli, koji poričete oživljavanje, sigurno s drveta Zekkum jesti i njime ćete trbuhe puniti." Bit će tako zgrabljeni i napunit će im se usta sva do guše, jedući sa drveta Zekkum - dok njime ne zasite svoje trbuhe.

"Pa zatim na to vodu ključalu piti, poput kamila koje ne mogu žeđ ugasiti." El-Him su

[2] To je kao kad se čovjek zakune na nešto, a unaprijed zna da će prekršiti zakletvu.

ždne deve, a to su deve bez vode; za mužjaka se kaže a za ženku - Suddi kaže da se riječ odnosi na bolest koja zadesi devu, te ne može piti vodu, pa tako i ugine. Isto tako džehenemlije se neće moći napiti ključale vode nikako. Zatim kaže Uzvišeni:

"...to će na onom svijetu biti gošćenje njihovo." Na ovaj način opisuje se kako će biti ugošćeni kod svoga Gospodara na Sudnjem danu. A što se tiče gostoprimstva za pravovjerne, Uzvišeni Allah kaže:

"Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili - dženetske bašče će prebivalište biti" (18:101), tj. bit će ukazano gostoprimstvo i počast.

نَحْنُ خَلَقْنَٰكُمْ فَلَوْلَا
تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ أَفَرَءَيْتُم مَّا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ ءَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ
ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ ٱلْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾
عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ أَمْثَٰلَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِى مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ
ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

"Mi vas stvaramo - pa zašto ne povjerujete?" /57/ "Kažite vi Meni: da li sjemenu koje ubacujete /58/ vi oblik dajete ili Mi to činimo?" /59/ "Mi određujemo kad će ko od vas umrijeti, i niko Nas ne može spriječiti /60/ da likove vaše izmijenimo i da vas iznova u likovima koje vi ne poznajete stvorimo." /61/ "Poznato je kako ste prvi put stvoreni, pa zašto se ne urazumite?" /62/

Potvrđujući Dan povratka Njemu, odgovarajući onima koji ga poriču, sumnjaju i ne vjeruju, poriču proživljavanje, ponašajući se oholo i nadmeno - Uzvišeni kaže: ***"Mi vas stvaramo."*** Bez ikakva napora Mi smo to učinili, pa zar ne bismo to isto mogli i ponoviti? Zato i kaže Uzvišeni:

"...pa zašto ne povjerujete?" Pa koji je to razlog da ne povjerujete u proživljavanje, a zatim kaže Uzvišeni:

"Kažite vi Meni: da li sjemenu koje ubacujete vi oblik dajete ili Mi to činimo?" Tj. jeste li to vi oni koji smještaju sjeme u maternice i stvarate život, ili smo Mi ti koji stvaramo? Zatim kaže Uzvišeni:

"Mi određujemo kad će ko od vas umrijeti", tj. Mi smo ti koji raspolažu time.

"I niko Nas ne može spriječiti", tj. za Nas ne postoji pojam nemoći: ***"Da likove vaše izmijenimo"***, tj. da vaš izgled izmijenimo na Sudnjem danu. ***"I da vas iznova u likovima, koje vi ne poznajete, stvorimo"***, tj. sa drugačijim svojstvima i stanjima.

Zatim kaže Uzvišeni:

"Poznato vam je kako ste prvi put stvoreni, pa zašto se ne urazumite?" Tj. znate da je Allah, dž.š., Onaj Koji vas je stvorio prije nego što ste bili ikakvo biće, vrijedno spomena. Onda vam je Allah, dž.š., stvorio čula sluha, vida i dao vam srca. Zašto to zaboravljate, kad znate da Onaj Koji vas je bio u stanju jednom stvoriti ima moć i da vas ponovo proživi, i to je lakše učiniti, kao što kaže Uzvišeni:

"On je Taj Koji iz ničega stvara i On će to ponovo učiniti, to je Njemu lahko..." (30:27)

أَفَرَءَيْتُم مَّا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ ءَأَنتُمْ
تَزْرَعُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ ٱلزَّٰرِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَٰهُ حُطَٰمًا فَظَلْتُمْ
تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلْمَآءَ
ٱلَّذِى تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ ءَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ مِنَ ٱلْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنزِلُونَ ﴿٦٩﴾
لَوْ نَشَآءُ جَعَلْنَٰهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى
تُورُونَ ﴿٧١﴾ ءَأَنتُمْ أَنشَأْتُمْ شَجَرَتَهَآ أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنشِـُٔونَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ
جَعَلْنَٰهَا تَذْكِرَةً وَمَتَٰعًا لِّلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾

"Kažite vi Meni: šta biva s onim što posijete? /63/ Da li mu vi dajete snagu da niče, ili to Mi činimo? /64/ Ako hoćemo, možemo ga u suho rastinje pretvoriti, pa biste se snebivali: /65/ 'Mi smo, doista, oštećeni, /66/ čak smo svega lišeni!' /67/ Kažite vi Meni: vodu koju pijete - /68/ da li je vi ili Mi iz oblaka spuštamo? /69/ Ako želimo, možemo je slanom učiniti - pa zašto niste zahvalni? /70/ Kažite vi Meni: vatru koju palite - /71/ da li drvo za nju Mi stvaramo ili vi? /72/ Mi činimo da ona podsjeća i da bude korisna putnicima kada konače; /73/ zato slavi ime Gospodara svoga Veličanstvenog!" /74/

Uzvišeni kaže: ***"Kažite vi Meni: šta biva s onim što posijete?"*** Izraz označava oranje zemlje i njeno zasijavanje sjemenkama.

"Da li mu vi dajete snagu da niče?" Tj. da li ih vi izvodite iz zemlje?

"Ili to Mi činimo?", tj. Mi smo ti koji ga smještaju i izvode iz zemlje. Ibn-Džerir navodi od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (332) "Nikako ne govorite: 'Proizveo sam', nego recite: 'Zasijao sam.'" Ebu-Hurejre kaže: Zar niste čuli riječi Uzvišenog:

"Kažite vi Meni: šta biva s onim što posijete? Da li mu vi dajete snagu da niče ili to Mi činimo?"

A riječi Uzvišenog: ***"Ako hoćemo, možemo ga u suho rastinje pretvoriti"***, tj. Mi smo ti koji ga izvodimo Našom pažnjom i milošću, i dajemo vam

ga na upotrebu; a da smo htjeli, učinili bismo ga suhim prije nego što bi sazrelo. ***"Pa biste se snebivali."*** Zatim to objašnjava Uzvišeni Svojim riječima:

"Mi smo, doista, oštećeni, čak smo svega lišeni?" Znači, da smo ga učinili smrvljenim, vi biste se snebivali u govoru na taj način što bi vam on bio različit, tako da biste nekada govorili: "Mi smo oštećeni", tj. nemamo nikakve koristi, niti nam šta rađa; žalite se na ono što ste ubrali od ljetine govoreći:

"Čak smo lišeni svega", tj. nema sreće za nas. El-Kisaj kaže: "Riječ spada u riječi koje imaju oprečna, suprotna značenja."

Arapi kažu: sa značenjem "uživao sam" i sa značenjem " rastužio sam se".

Zatim kaže Uzvišeni:

"Kažite vi Meni: vodu koju pijete - da li je vi spuštate iz oblaka?" A na drugom mjestu odgovara: "Ne, nego smo Mi ti koji spuštamo." ***"Ako želimo, možemo je slanom učiniti"***, tj. gorko-slanom koju je nemoguće koristiti za piće, niti za navodnjavanje. ***"Pa zašto ste nezahvalni?"*** Tj. zašto ne zahvaljujete na Allahovim blagodatima koje vam je podario, spuštajući vam kišu, čija je voda slatka i pitka, kao što je rekao Uzvišeni:

"On spušta s neba vodu koju pijete i kojom se natapa rastinje kojim stoku napasate; On čini da vam pomoću nje rastu žito i masline, i palme i grožđe, i svakovrsni plodovi - to je, zaista, dokaz za ljude koji razmišljaju." (16:10,11)

A riječi Uzvišenog: ***"Kažite vi Meni: vatru koju palite"***, tj. palite je iz kresiva i dobijate; proizvodite je iz njene osnove.

"Da li drvo za nju Mi stvaramo ili vi ", tj. Mi smo ti koji smo ga posadili na njegovo mjesto. Arapi su znali dvije vrste drveta: jedno je el-merh (vrsta lastavine), a drugo je el-'afar (crvena vrba). Pa, kada se uzmu zelene grane i jednog i drugog drveta, pa se međusobno protrljaju iz toga se pojave vatrene iskre. A riječi Uzvišenog:

"Mi činimo da ona podsjeća", tj. da podsjeti na najžešću vatru u Džehennemu.

Imam Malik prenosi od Ebu-Hurejrea, a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., koji kaže: (333) "Vatra koju koristi čovjek sedamdeseti je dio od džehenemske vatre", pa rekoše: "O Allahov Poslaniče, pa hoće li je biti dovoljno?" Na što on odgovori: "Ona je žešća od nje šezdeset i devet puta." Ovo prenosi i Buharija od Malika, kao i Muslim od Ebu-Zinada i u drugom rivajetu od Abdurrezzaka.

A za riječi Uzvišenog: ***"...i da bude korisna putnicima kada konače."*** Mudžahid kaže: "Ovo se odnosi na sve ljude koji se koriste vatrom." Ovo je tumačenje uopćenije u odnosu na druga. Jer, i građanin, i seljak, i bogataš, i siromah - svi je trebaju za kuhanje, pečenje, osvjetljavanje i druge koristi.

A riječi Uzvišenog: ***"Zato slavi Ime Gospodara svoga Veličanstvenog"***, Koji je Svojom moći stvorio sve one raznovrsne i neobične stvari. Voda koja može biti slatka, pitka i hladna, a kad bi htio, On bi je učinio gorko-slanom, kao što su vode ogromnih mora. Isto tako, stvorio je vatru koja uništava, a u isto vrijeme može biti i korisna ljudima. Ovu korist je učinio za života na ovom svijetu, a kaznom za grješnike na obećanom danu.

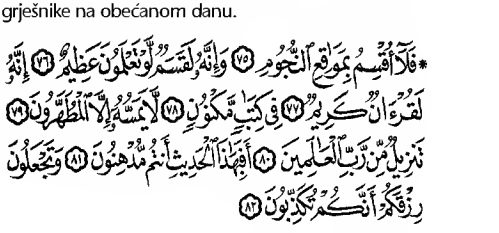

"I kunem se mjestima postepenog spuštanja (Kur'ana), /75/ a to je, da znate, zakletva velika! -/76/ On je, zaista, Kur'an plemeniti /77/ u Knjizi brižljivo čuvanoj. /78/ Dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti! /79/ On je objava od Gospodara svjetova, /80/ pa kako ovaj govor omalovažavate /81/ i umjesto zahvalnosti što vam je hrana darovana, vi u njega ne vjerujete?"/82/

Riječ ili čestica u riječi Uzvišenog: nije bez značenja, nego se ona koristi kao početna riječ pri zakletvi kojom se želi potvrditi negacija, kao što su riječi Aiše, r.a.: (334) "Ne, tako mi Allaha, Poslanikova, s.a.v.s., ruka nikada nije dohvatila ruku tuđe žene." Tako i ovdje značenje riječi nije ono što vi smatrate i mislite o Kur'anu - da je čarolija ili izmišljotina, nego:

"Kunem se mjestima postepenog spuštanja (Kur'ana), a to je, da znate, zakletva velika, on je, zaista, Kur'an plemenit."

Ed-Dahhak prenosi od Ibn-Abbasa sljedeće: "Kur'an je objavljen od Allaha, dž.š., odjedanput iz Levhi-mahfuza do plemenitih pisara meleka na zemaljskom nebu. Odatle su ga meleki postepeno, preko meleka Džibrila, dvadeset godina, dostavljali Muhammedu, s.a.v.s. Pa, riječi Uzvišenog:

"...I kunem se mjestima postepenog spuštanja (Kur'ana)", tj. etapama spuštanja Kur'ana. Ovako smatraju Mudžahid, Ikrime, Es-Suddi i Ebu-Hazrete.

A riječi Uzvišenog: ***"...a to je, da znate, zakletva velika"***, tj. doista je ova zakletva, kojom se kune, od ogromnog značaja; kad biste znali njenu veličinu, veličali biste Onoga Koji se njome kune.

"On je, zaista, Kur'an plemeniti", tj. ovaj Kur'an, koji se objavljuje Muhammedu, s.a.v.s., Uzvišena je knjiga. ***"U Knjizi brižljivo čuvanoj"***, tj. u Uzvišenoj Knjizi, dobro čuvanoj i cijenjenoj. ***"Ne mogu je dohvatiti"***, tj. ovu knjigu, koja je na nebesima,

"...osim onih koji su čisti", tj. meleki. Ovako smatraju i Ibn-Abbas, Enes, Mudžahid, Ikrime, Seid ibn Džubejr, Ed-Dahhak, Ebu-Ša'sa Džabir ibn Zejd, Ebu-Nehid, Es-Suddi, Abdurrahman ibn Zejd ibn Eslem i drugi.

A prenosi Ibn-Džerir od Katade:

"...dodirnuti ga mogu samo oni koji su čisti", koji kaže: "Dodirnuti ga mogu kod Allaha samo oni koji su čisti, a što se dunjaluka tiče, dotiču ga medžusije nečiste i munafici pokvareni.

A kaže Ebu-Alije: ***"Dodirnuti ga mogu samo oni koji su čisti, ne vi, vi ste grješnici."*** A Ibn-Zejd kaže: "Kurejšijski kafiri smatraju da je ovaj Kur'an došao preko šejtana." Zato Uzvišeni govori da ga ne smiju dohvatiti, osim čisti, pa kaže Uzvišeni:

"Kur'an ne donose šejtani, nezamislivo je da to oni čine; oni to nisu kadri, oni ga nikako ne mogu prisluškivati..." (26:210-212) Ovo tumačenje bi moglo biti dobro, a ujedno i ne izlazi iz okvira ranije navedenog. A drugi kažu:

"Dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti", tj. čisti od džunupluka i druge nečistoće. A riječ spomenuta u ajetu jeste vijest koja označava obavezu prema tome. Kažu kad je riječ o Kur'anu, da se ovdje misli na Mushaf, koristeći kao dokaz hadis koji navodi Muslim od Ibn-Omera (335) "da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio da se putuje sa Kur'anom u neprijateljsku zemlju iz straha da ne bi došao u ruke neprijatelju." Isto tako, kao dokaz koriste i ono što navodi Imam Malik u svom djelu "El-Muvett'" od Abdullaha ibn Ebi-Bekra ibn Muhammeda ibn Amra ibn Hazma (336) "u pismu koje je poslao Allahov Poslanik, s.a.v.s., Amru ibn Hazmu, da ne dohvaća Kur'an niko ko je nečist."

Ebu-Davud navodi u svom djelu El-Merasil hadis od Zuhrija, koji kaže: "Čitao sam u pismu Abdullaha ibn Ebi-Bekra ibn Muhammeda ibn Amra ibn Hazma da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (337) 'Neka ne dohvaća Kur'an niko ko nije čist.'" Ovo je zapažanje vrlo dobro i koriste ga Zuhri i drugi. Ovako bi trebali i razumjeti ovo pitanje. [3]

A riječi Uzvišenog: ***"On je objava od Gospodara svjetova"***, tj. ovaj Kur'an je došao od Gospodara svjetova, a nije, kao što kažu, čarolija, poezija, niti izmišljotina!!! On je, uistinu, samo Istina, u koju nema sumnje, i ne može biti išta drugo osim toga.

A riječi Uzvišenog: ***"...Pa, kako ovaj govor omalovažavate?"*** Tj. želite da im iskažete simpatije i da im se priklonite putem Kur'ana. Ibn-Abbas kaže: "To su lažljivci i oni koji poriču (mudhinun)."

A riječi Uzvišenog: ***"I umjesto zahvalnosti što vam je hrana darovana - vi u njega ne vjerujete!"*** A navodi se od h. Alije i Ibn-Abbasa da su njih dva učila ovaj ajet:

[4] ***"...što će biti kasnije pojašnjeno"***, tj. poričete Allahove blagodati, umjesto da budete zahvalni.

Imam Ahmed navodi od Alije, r.a., koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (338) "Vaša zahvala za blagodati je ta što poričete i što ste nezahvalni i govorite: 'Dobili smo blagodarnu kišu zahvaljujući toj i toj planeti ili toj i toj zvijezdi.'" A Muslim navodi od Ebu-Hurejrea, a ovaj od Allahova Poslanika, s.a.v.s., koji kaže: (339) "Nikada Allah ne spusti s nebesa blagodati, a da se ne pojavi neka grupa ljudi - kafira koji tu blagodat pripisuju nekoj zvijezdi ili tome slično." Ovakvo predanje bilježi samo Muslim.

Katade navodi da bi Hasan Basri rekao: "Ružno li je to što neki ljudi uzimaju za sebe iz Allahove knjige, a sami to poriču." Hasan je htio reći kako pojedinci svoj udio u Allahovoj knjizi traže lažima. Zato i kaže Uzvišeni:

"Pa, kako ovaj govor omalovažavate i umjesto zahvalnosti što vam je hrana darovana - vi u njega ne vjerujete."

فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنتُمْ
حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ وَلَٰكِن لَّا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَآ
إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٨٧﴾

"A zašto vi, kad duša do guše dopre, /83/ i kad vi budete tada gledali - /84/ a Mi smo mu bliži od vas, ali vi ne vidite -/85/ zašto je onda, ako račun nećete polagati, /86/ ne povratite, ako istinu govorite?" /87/

Uzvišeni kaže: ***"A zašto vi, kada dopre"***, tj. duša ***"do guše"***, tj. do grla, do kojeg dolazi duša pred smrt, kao što kaže Uzvišeni:

"Pazi! Kada duša dopre do ključnih kosti i vikne se: 'Ima li vidara?', i on se uvjeri da je to čas rastanka, i noga se uz nogu savije, toga dana će Gospodaru tvome privedeni biti." (75:26-30) "...i kad vi budete tada gledali", tj. u umiruću osobu i u ono što ona podnosi u smrtnoj bolesti.

[3] Kako se meni čini, a Allah najbolje zna, uzimanje Mushafa džunub osobi jeste haram. Po hadisu koji navodi Amr ibn Hazm "Dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti." Ako bi neko imao šta reći o pitanju ovoga hadisa, pa, on je ojačan sa više predanja. Zato i kaže Ibn-Kesir: "Ovo bi se tumačenje trebalo prihvatiti. A što se tiče riječi Uzvišenog: to je odgovor na tvrdnje kurejševićkih kafira koji su smatrali da je Kur'an šejtansko djelovanje i njegov proizvod, pa se Uzvišeni kune: tj. Kur'an je sačuvan brižno u Knjizi, a nju mogu dodirivati samo čisti, kao što su plemeniti meleci pisari na zemaljskom nebu. Isto tako Allah u drugom ajetu poriče tvrdnju kafira Kurejšija pa kaže: "Kur'an ne donose šejtani..." I na kraju: zabranjeno je džunub osobi da dodiruje Mushaf prije no što se okupa, shodno onome što je navedeno u hadisu i ajetu, a Allah najbolje zna šta je najispravnije i najtačnije.

[4] Znači da su umjesto riječi učili .

"A Mi smo mu bliži od vas", tj. s Našim melekima *"ali vi ne vidite"*, tj. ne možete to shvatiti, kao što su i riječi Uzvišenog:

"...a kad nekom od vas smrt dođe, Izaslanici Naši mu, bez okljevanja, dušu uzmu." (6:61)

A riječi Uzvišenog: *"Zašto je onda, ako račun nećete polagati, ne povratite?"* Tj. dušu koja je došla do guše - povratite je na njeno mjesto u tijelo - ako mislite da račun nećete polagati. *"...Ako istinu govorite."*

فَأَمَّآ
إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأَمَّآ إِن
كَانَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ فَسَلَٰمٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩١﴾ وَأَمَّآ
إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُكَذِّبِينَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ
جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ حَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

"I ako bude jedan od onih koji su Allahu bliski - /88/ udobnost i opskrba ljepa i dženetske blagodati njemu! /89/ A ako bude jedan od onih koji su sa desne strane, /90/ pa, selam tebi od onih s desne sretne! /91/ A ako bude jedan od onih koji su poricali i u zabludi ostali, /92/ pa, ključalom vodom bit će ugošćen /93/ i u ognju pržen. /94/ Sama je istina, zbilja, sve ovo? /95/ zato slavi Ime Gospodara svoga Veličanstvenog!" /96/

Ovo su tri stanja u koje ljudi mogu zapasti u vrijeme kada ispuštaju dušu, tako da mogu biti od onih koji su bliski Allahu, dž.š., ili od onih koji su na malo nižem stepenu - sretni, ili će, pak, biti od onih ljudi koji poriču Istinu, a to su zalutali sa Pravoga puta zbog nepoštivanja Allahovih naredbi. Zbog toga i kaže Uzvišeni: *"...pa, ako bude..."*, tj. smrtnik *"jedan od onih koji su Allahu bliski"*, a oni su ispunjavali obavezu i druga dobra djela, a odbacivali harame, mekruhe i takve slične stvari.

"Udobonost i opskrba ljepa i dženetske blagodati njemu", tj. užitak i blagodati, o čemu će ih obavijestiti meleci u vrijeme njihove smrti. Kao što se navodi u hadisu El-Berr'a (340) "Zaista će meleki rahmeta reći: 'O dobra dušo iz dobrog tijela u kojem si ti boravila, izidi i uputi se udobnostima i užicima i Gospodaru, Koji nije srdit.'" Riječ znači milost, opskrbu, radost i sreću.

"...i dženetske blagodati".

Imam Ahmed navodi od Imama Šafije, a ovaj od Imama Malika, ovaj od Zuhrije, on od Abdurrahmana ibn Keaba ibn Malika, ovaj od K'aba, a ovaj od Allahova Poslanika, s.a.v.s., koji kaže: (341) "Zaista, mu'minska je duša ptica koja jede slobodno sa dženetskog drveća sve dok je Allah, dž.š., ne vrati u njeno tijelo na Dan proživljavanja." Ovaj isnad je jak, kao i tekst hadisa. A riječ ovdje znači "jede". Ebu Alije kaže: "Niko od onih koji budu bliski Allahu, dž.š., neće se razlikovati (međusobno) sve dok im se ne budu dale grane rejhana u Džennetu, a onda mu se uzme duša." U sahih hadisu kaže se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (342)

"Doista će duše šehida biti u voljima zelenih ptica koje će letiti u dženetskim baštama gdje žele. Potom će se sklanjati pod kandilje okačene o Aršu.."

"A ako bude jedan od onih s desne strane," tj. ako onaj koji je na samrti bude jedan od njih,

" pa selam tebi od onih s desne strane."

Ovo znači da će ih meleki time obveseliti, kao što Uzvišeni kaže: *"Dolsta onima koji govore: Gospodar naš je Allah, pa poslije budu ustrajni , silaze melekl: Ne bojte se i ne žalostite se , i radujte se Džennetu, koji vam je obećan." "Mi smo zaštitnici vaši u žlvotu na ovom svijetu, a i na onom; u njemu ćete imati sve ono što duše vaše zažele, i što god zatražite- imat ćete","bit ćete počašćeni od Onoga Koji prašta i Koji je Milostiv." (41:31,32)*

El-Buhari kaže da znači *"zagarantovano ti je"*da ćeš biti od onih s desne strane. Riječi Uzvišenog:

"A ako bude jedan od onih koji su poricali i u zabludi ostali, pa ključalom vodom bit će ugošćeni." Tj. ako čovjek koji je na samrti bude od onih koji su poricali Istinu i koji su zalutali,*"bit će ugošćeni"*

"ključalom vodom." To je otopina koja topi ponutricu i kožu.

"I u ognju prženi". Tj. smještaj i boravište njegovo bit će u Vatri koja će ga okruživat sa svih strana.

Zatim kaže Uzvišeni: *"Sama je, istina, zbilja, sve ovo"*, tj. nema sumnje u to, niti iko može izbjeći ovo, jer je to prava *"Zato hvali Ime Gospodara svoga Veličanstvenog."* Imam Ahmed navodi od Ukbe ibn Amira el-Džuhenija, koji kaže: (343) "Nakon što je bilo objavljeno Allahovom Poslaniku:

, rekao je: 'Učite ovo kada budete na ruku'u', a kada je objavljen ajet:

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Učite ovo kada činite sedždu.'" Ovako prenose i Ebu Davud i Ibn-Madže.

A Buharija navodi od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (344) "Dvije su lahke riječi za izgovor, a teške i vrijedne na vagi, drage Milostivom. To su: "Subhanallahi ve bihamdihi, subhanallahil-azim." Ovo prenose i ostali sastavljači šest zbirki, osim Ebu-Davuda.

Ovo je kraj sažetog tefsira sure "El-Vaki'a",

hvala Allahu, dž.š., a On čuva od grijeha!.

57
EL - HADID / ŽELJEZO
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 29 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ يُحْيِي وَيُمِيتُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾

"Allah slavi sve što je na nebesima i na Zemlji, i On je Silni i Mudri./1/ Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji; On život i smrt daje, i On sve može./2/ On je Prvi i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi; i On zna sve!"/3/

Uzvišeni govori kako Njega slavi i hvali sve što je na nebesima i na Zemlji, tj. od hajvana i biljaka, kao što kaže u drugom ajetu:

"Njega veličaju sedmera nebesa i Zemlja i oni na njima i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga, ali vi ne razumijete veličanje Njihovo - On je, doista, blag i mnogo prašta." ***(17:44)*** A riječi Uzvišenog:

"On je Silan", tj. Onaj Kome je sve potčinjeno, ***"Mudri"***, u Svom stvaranju, zakonu i upravljanju.

"Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji; On život i smrt daje", tj. On je vladar Koji upravlja nad Svojim stvorenjima, određujući život i smrt, dajući kome hoće i šta hoće. ***"I On sve može"***, tj. onako kako želi, tako i bude, a ono što ne želi - to i ne može biti. A riječi Uzvišenog:

"On je Prvi i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi."

Muslim navodi u svom Sahihu od Suhejla, koji kaže: Ebu-Salih bi nam naređivao da: (345) "kada neko od vas hoće spavati, neka se okrene na svoju desnu stranu, a zatim neka prouči: 'Allahu moj, Gospodaru nebesa i Zemlje, Gopodaru velikog Arša, Gospodaru naš i Gopodaru svega, Stvoritelju svakog zrna i svakog jezgra: objavio si Tevrat, Indžil i Furkan; tražim zaštitu kod Tebe od svih vrsta zla, jer Ti to možeš spriječiti. Allahu moj, Ti si Prvi, prije Koga nema ništa, Ti si Nevidljivi ispod Koga nema ništa, ukloni od nas dug i sačuvaj nas siromaštva.'" Ovako se prenosi od Ebu-Hurejrea, a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s.

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ۚ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۖ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٥﴾ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ ۚ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٦﴾

"On je Onaj Koji je i nebesa i Zemlju za šest dana stvorio, a zatim se nad Aršom uzvisio: On zna šta u zemlju ulazi i šta iz nje izlazi i šta s neba silazi i šta se prema njemu dlže, On je s vama gdje god bili, i sve što radite Allah vidi./4/ Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji, i Allahu će se sve vratiti! /5/ On uvodi noć u dan i dan u noć, i On zna svačije misli."/6/

Uzvišeni Allah govori kako je On Taj Koji je stvorio nebesa i Zemlju i ono što je između njih, za šest dana. Zatim govori o uzvisivanju nad Prijestoljem nakon tog stvaranja. Već je ranije govoreno o ovim i njemu sličnim ajetima u suri El-Earaf,[1] te je nepotrebno ovdje ponavljati. A riječi Uzvišenog:

"On zna šta u zemlju ulazi" [2] od sjemenki, kapi i njima slično. وما ***"...i šta iz nje izlazi"*** od biljaka i drugih vrsta plodova, kao što su riječi Uzvišenog:

"U njega su ključevi gajba, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru, i nijedan list ne opadne, a da On za njega ne zna, i nema zrna u tminama zemlje, niti ičeg svježeg, niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi." (6:59)

A riječi Uzvišenog: ***"I šta s neba silazi"***, tj. od kiša, snijega, grada, odredbi i propisa preko plemenitih meleka. A riječi Uzvišenog:

"...i šta se prema njemu dlže", tj. od meleka i djela, kako se navodi i u sahih hadisu: (346) "Njemu se dižu noćna djela prije pojave dana, a dnevna djela prije pojave noći." A riječi Uzvišenog:

+ Objavljena nakon sure "Ez-Zelzele".

[1] Vidi ajet 54

[2] Kada Allah, dž.š., govori o Svome Uzvišenom Biću kako se uzvisio Aršom i to uzvisivanje priliči samo Njegovoj Uzvišenosti, kako to razumijevaju prve generacije, u isto vrijeme Allah govori kako Mu je poznato sve ono što ulazi u zemlju ..., tj. Njegovo je biće na nebesima iznad Arša, a Njegovo je znanje sveobuhvatno. Na Zemlji mu nije ništa skriveno, a ni na nebesima. Na osnovu ovoga proizlazi da je Allah, dž.š., uz njih sa Svojim znanjem i ostalim Svojim svojstvima, te nema potrebe da sa njima bude Svojim Bićem, jer bi to bila zabluda i nevjerovanje i proizvelo bi sjedinjenje. Ali, Allah, dž.š., uz njih je Svojim svojstvima, Njemu ništa nije slično - On sve čuje i sve vidi."

"On je s vama gdje god bili i sve što radite Allah vidi", tj. bdije nad vama i vidi vaša djela - Svojim sifatima - kako god bili i gdje god bili, na kopnu ili vodi, u noći ili danu, u kući ili pustinji - sve Mu je jednako poznato; On sve vidi i čuje; čuje vaš govor i vidi vaše mjesto; zna vaše tajne i sašaptavanje, kao što i kaže Uzvišeni:

"Eto, oni grudi svoje okreću sa željom da se od Njega sakriju. A i kad se u ruho svoje zamotaju, On zna ono što skrivaju i ono što pokazuju - On, uistinu, zna misli svačije." (11:5) U pouzdanom sahih predanju kaže se: (347) "da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Džibrilu, nakon što ga je upitao šta je ihsan: da robuješ Allahu kao da Ga vidiš, jer iako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi." A Imam Ahmed spjevao je sljedeće stihove:

"Kad se pokatkad u vremenu osamiš, ne govori:
'usamljen sam', nego reci: 'viš' mene je On,
motri'.
I ne misli da te Allah ne prati ni trena
Nit' da možeš išta skriti od Njegova imena."

A riječi Uzvišenog:

"Njegova je vlast na nebesima i na Zemlji, i Allahu će se sve vratiti", kao što su i riječi Uzvišenog:

"I jedino Nama pripada i onaj i ovaj svijet." (92:13) Sve što postoji na nebesima i na Zemlji Njegovo je vlasništvo i Njemu će se vratiti na Dan suda, kada će donijeti presudu Svojim stvorenjima kako On hoće. On je apsolutna pravda, i nepravda se neće, niti nasilje, učiniti ni koliko jedan trun. A Uzvišeni je rekao:

"Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezije postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti; ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo za to kazniti ili nagraditi. A dosta je što ćemo Mi račune ispitivati." (21:47)

A riječi Uzvišenog:

"On uvodi noć u dan i dan u noć", tj. On je Taj Koji raspolaže stvorenjima i vrši smjenu noći i dana i to određuje Svojom mudrošću.

"I On zna svačije misli", tj. On poznaje tajne, bez obzira da li su se pojavile ili ostale skrivene.

ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ
وَرَسُولِهِۦ وَأَنفِقُوا۟ مِمَّا جَعَلَكُم مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ۖ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ
وَأَنفَقُوا۟ لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلرَّسُولُ
يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَٰقَكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾
هُوَ ٱلَّذِى يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِۦٓ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ
وَإِنَّ ٱللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٩﴾ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلِلَّهِ
مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَا يَسْتَوِى مِنكُم مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ ٱلْفَتْحِ
وَقَٰتَلَ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ ٱلَّذِينَ أَنفَقُوا۟ مِنۢ بَعْدُ وَقَٰتَلُوا۟ ۚ وَكُلًّا
وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ مَّن ذَا ٱلَّذِى يُقْرِضُ ٱللَّهَ
قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥ وَلَهُۥٓ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾

"Vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i udjeljujte iz onoga što vam je dao da naslijedite, jer one od vas koji budu vjerovali i udjeljivali čeka nagrada velika. /7/ Šta vam je pa ne vjerujete u Allaha? Poslanik vas zove da vjerujete u Gospodara svoga - a On je od vas već zavjet uzeo - ako želite biti vjernici. /8/ On robu Svome objavljuje jasne ajete, da bi vas iz tmina na svjetlo izveo - a Allah je, uistinu, prema vama dobar i milostiv. /9/ I šta vam je pa odbijate trošiti na Allahovu putu, a Allahu pripada nasljedstvo nebesa i Zemlje? Nisu jednaki oni među vama koji su davali priloge prije pobjede i lično se borili - oni su na višem stupnju od onih koji su poslije davali priloge i lično se borili, a Allah svima obećava nagradu najljepšu; Allah dobro zna ono što radite./10/ Ko će Allahu drage volje zajam dati da bi mu ga On mnogostruko vratio, a uz to i nagradu plemenitu dobio." /11/

Uzvišeni je naredio da se vjeruje u Njega i u Njegova Poslanika, s.a.v.s., i to na najpotpuniji način, stalno i ustrajno treba biti na tome. On podstiče na dijeljenje iz onoga što vam je dao na raspolaganje i On je sa vama na pravom putu. Jer kao da kaže Uzvišeni: "Sve je bilo u Mojim rukama prije nego sam vam dao", pa je onda Uzvišeni uputio i ukazao na način kako da se upotrebljava i upravlja imetkom u pokornosti Njemu. Pa, ako tako ne učine, očekuje ih polaganje računa i kazna za ono što su napustili od svojih obaveza.

A riječi Uzvišenog: ***"Iz onoga što vam je dao da naslijedite."*** Ovim se ukazuje na to da će i vas neko naslijediti (smijeniti), pa će, možda, taj zamjenik biti pokoran Allahu, dž.š. i biti sretniji od tebe s onim što bi mu Allah, dž.š., dao. Ili da iskaže nepokornost

Allahu, a ti mu budeš od pomoći u griješenju i neprijateljstvu. Imam Ahmed navodi od Abdullaha ibn Šihira, koji kaže: (348) "Došao sam kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., a on je govorio: 'Zaokuplja vas nastojanje da što imućniji budete.' Čovjek govori: 'Moj imetak, moj imetak!' 'Zar ti imaš išta od svog imetka, osim onoga što si pojeo i što je nestalo, ili što si obukao, pa pohabao ili što si dijelio, pa prestao.'" Prenosi ga i Muslim od Šu'beta uz dodatak: (349) "...a sve drugo osim toga: ti ćeš otići ostavljajući to drugim ljudima."

A riječi Uvišenog: ***"One od vas koji budu vjerovali i udjeljivali čeka nagrada velika."*** Ovim se vrši podsticaj u vjeri da se udjeljuje pokorno. Zatim Uzvišeni kaže:

"Šta vam je, pa ne vjerujete u Allaha? Poslanik vas zove da vjerujete u Gospodara svoga." Da, šta je to što vas sprečava da vjerujete, a među vama je Poslanik, koji vas tome poziva i to vam objašnjava uz jasne dokaze istinitosti onoga s čime je došao. U Buharijinom Sahihu kaže se: (350) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednom upitao svoje ashabe: "Koji vas vjernici najviše zadivljuju u imanu?" Oni odgovoriše: "Meleki." On reče: "Pa, kako da ne vjeruju kad su kod svoga Gospodara?" Onda rekoše: "Vjerovjesnici", a Poslanik reče: "Pa kako da ne vjeruju kad im se dostavlja Objava?" Onda rekoše: "Pa, mi." Poslanik reče: "Šta vam je, kako da ne vjerujete, a ja sam među vama? Ali, divim se vjernicima na njihovom imanu u narodu koji će doći poslije vas i naći će stranice (zapisano) i vjerovat će u ono što je u njima."[3] A riječi Uzvišenog: ***"A on je od vas već zavjet uzeo."*** Ovim je data prisega Poslaniku, s.a.v.s.

A riječi Uzvišenog: ***"On robu Svome objavljuje jasne ajete"***, tj. jasne dokaze i jasne i čvrste argumente.

"Da bi vas iz tmina na svjetlo izveo", tj. iz mraka, neznanja i nevjerovanja na svjetlo znanja i imana.

"A Allah je, uistinu, prema vama dobar i milostiv", tj. objavljujući knjige i šaljući poslanike. Onda vas je podstakao da dijelite, pa kaže Uzvišeni Allah:

"I šta vam je pa odbijate trošiti na Allahovu putu, a Allahu pripada nasljedstvo nebesa i Zemlje?" Tj. što se bojite siromaštva, jer Onaj Čije je bogatstvo nebesa i Zemlje nadomjestit će vam ono što ste udijelili. A kaže Uzvišeni:

"Nisu jednaki oni među vama koji su davali priloge prije pobjede i lično se borili", tj. prije (fetha) oslobođenja Meke bilo je teško stanje i tada je bilo vrlo malo iskrenih vjernika. Nakon fetha sve se više objelodanjivala vjera islam, a ljudi su počeli ulaziti u Allahovu vjeru u skupinama. Zato i kaže Uzvišeni:

"Oni su na višem stupnju od onih koji su poslije davali priloge i lično se borili, a Allah svima obećava nagradu najljepšu." Većina uleme smatra kad se kaže "feth" da je to fethul-Mekka, a od Š'abija i nekih drugih navodi se da se ovdje riječ "feth" odnosi na Ugovor na Hudejbiji. A za ovo kao dokaz koriste riječi koje navodi Imam Ahmed, a ovaj od Enesa, koji kaže: (351) Tekao je razgovor između Halida ibn Velida i Abdurrahmana ibn Avfa, te je Halid rekao Abdurrahmanu: "Daleko ste otišli od nas zbog dana u kojima ste nas pretekli" - pa smo saznali da je ovo doprlo do Vjerovjesnika, s.a.v.s., a on je rekao: "Ne dirajte mi moje ashabe, jer tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, kad biste podijelili sadake koliko je brdo Uhud ili neko drugo brdo u zlatu, ne biste dostigli njihova djela." Poznato je da je Halid ibn Velid, o kome je ovdje riječ prešao na islam u vrijeme između Hudejbijje i oslobođenja Meke.

U Sahih hadisu prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: (352) "Nemojte psovati moje ashabe, jer, tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, kad bi neko od vas podijelio zlata koliko je brdo Uhud, ne biste ih mogli dostići, pa čak ni njihovu polovinu." A riječi Uzvišenog: ***"A Allah svima obećava nagradu najljepšu"***, znači, svima onima koji su dijelili i prije i poslije fetha. Svi će imati nagradu za onoliko koliko budu učinili, pa i kad bi bilo među njima neke razlike u vrijednosti nagrade.

Zato kaže Uzvišeni: ***"A Allah dobro zna ono što vi radite"***, tj. On sigurno zna razliku nagrade između onoga ko je dijelio prije, oslobođanja Meke i borio se i onoga koji je to učinio poslije. To je zbog toga kako bi se znala vrijednost i potpuna iskrenost onog prvog, te njegovo dijeljenje u teškim momentima, kada se živjelo oskudno i imalo samo malo.

U hadisu se kaže: (353) "Dirhem je pretekao sto hiljada. Nema sumnje da je među vjernicima iskreni Ebu Bekr Es-Sidik, r.a., taj koji ima najveći dio od ovog ajeta, jer je on na čelu onih koji su radili po njemu u odnosu na sve prijašnje narode, jer on je podijelio sav svoj imetak u ime Uzvišenog Allaha, a zbog toga ga niko nije na ovom svijetu mogao nagraditi". A riječi Uzvišenog:

"Ko će Allahu drage volje zajam dati da bi mu ga On mnogostruko vratio." To je dijeljenje na Allahovu putu uz iskren nijet, a odlučna iskrenost ogleda se u općenitosti ovoga ajeta. Ibn Ebu-Hatim navodi od Abdullaha ibn Mes'uda, koji kaže: (354) "Nakon što je objavljen ajet

"Ebu-Dehdan el-Ensari upita: 'O Allahov Poslaniče, zar Allah, dž.š., od nas traži zajam?' Poslanik odgovori: 'Da Ebu-Dehdah', a on reče: 'Daj mi svoju ruku Allahov Poslaniče' - onda kaže da mu je pružio ruku, a ovaj je rekao: 'Evo, ja mom Gospodaru dajem kao zajam svoju plantažu.' A on je imao plantažu u kojoj je bilo šeststo palmi i njegova supruga u njoj i djeca, pa je došao Ebu-Dehdah i zovnuo je: 'O Ummi - Dehdah!' - 'Odazivam ti se', odgovori ona, zatim on rečei: 'Izidi, ja sam već dao plantažu u zajam svome Uzvišenom Gospodaru.'" A u drugom rivajetu kaže se

[3] Vidi suru "El-Bekare" kod riječi Uzvišenog: "...Oni koji vjeruju u gajb..."

da je ona njemu rekla: "Veliki si dobitak zaradio ovom trgovinom, o Ebu-Dehdah." Iznijela je sa posjeda svoje stvari i svoju djecu, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Koliko li mnogobrojnih grozdova u Džennetu za Ebu-Dehdaha", a u drugom predanju: "U Džennetu će biti Ebu-Dehdah i dobiti neobičnu palmu čije će žile biti od bisera i dragog kamenja."

يَوْمَ تَرَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ
يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَٰنِهِم بُشْرَىٰكُمُ ٱلْيَوْمَ جَنَّٰتٌ تَجْرِى
مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ
ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلْمُنَٰفِقَٰتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱنظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ
قِيلَ ٱرْجِعُوا۟ وَرَآءَكُمْ فَٱلْتَمِسُوا۟ نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُۥ بَابٌۢ
بَاطِنُهُۥ فِيهِ ٱلرَّحْمَةُ وَظَٰهِرُهُۥ مِن قِبَلِهِ ٱلْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ
أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ أَنفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَٱرْتَبْتُمْ
وَغَرَّتْكُمُ ٱلْأَمَانِىُّ حَتَّىٰ جَآءَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَغَرَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَٱلْيَوْمَ
لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ هِىَ مَوْلَىٰكُمْ
وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

"Na dan kad budeš vidio kako se pred vjernicima i vjernicama, i s desne strane njihove, svjetlo njihovo bude kretalo; 'Biago vama danas: dženetske bašče, kroz koje teku rijeke, u kojima ćete vječno boraviti - to je veliki uspjeh!'" /12/ Na Dan kada će licemjeri i licemjerke vjernicima govoriti: 'Pričekajte nas da se svjetlom vašim posiužimo!' - 'Vratite se natrag, pa drugo svjetlo potražite?' - reći će se. I između njih će se pregrada postaviti koja će vrata imati; unutar nje bit će milost, a izvan nje patnja." /13/ "'Zar nismo s vama bili?' - dozivat će ih. - 'Jeste' - odgovorit će - ali ste se pritvornošću upropastili i iščekivali ste i sumnjali ste, i puste želje su vas zavaravale, dok nije došla Allahova objava, a šeftan vas je o Allahu obmanuo. /14/ Nikakva se otkupnina danas od vas neće primiti, a ni od onih koji nisu vjerovali; vatra će biti prebivalište vaše, ona vam baš odgovara, a užasno je ona boravište!" /15/

Uzvišeni Allah govori kako će iskreni vjernici na Sudnjem danu imati svjetlo - koje će ići pred njima do mjesta suđenja - srazmjerno njihovim djelima; kao što kaže Ibn-Mes'ud za riječi: ***"Pred njima se kretalo njihovo svjetlo"***, kaže: "Shodno veličini njihovih djela ići će putem - pa će biti onih čije će svjetlo biti kao brdo, onih čije će biti kao palma, zatim kao čovjek koji je uspravan, a najmanje svjetlo će biti kao prst (palac) koji će neizmjenično kratko svijetliti i kratko gasiti se." Ovako prenose i Ibn Ebu-Hatim i Ibn-Džerir. A za riječi Uzvišenog: ***"I s desne strane njihove"*** Ed-Dahhak kaže da će to na desnoj strani biti njihove knjige, kao što je rekao Uzvišeni: ***"Oni kojima se knjiga njihova da u desnu ruku." (17:71)***

A riječi Uzvišenog:

"Biago vama danas: dženetske bašče, kroz koje rijeke teku", tj. za vas je veselje zbog bašči kojima će protjecati rijeke ***"u kojima ćete vječno boraviti"***, tj. bit će to mjesto trajnog boravka,

"...to je veliki uspjeh."

A riječi Uzvišenog:

"Na Dan kada će licemjeri i licemjerke vjernicima govoriti: 'Pričekajte nas da se svjetlom vašim posiužimo.'"

Ovo su neke od vijesti Uzvišenog koje govore o tome šta će se zbiti na Sudnjem danu - na mjestu obračuna - kakvi će biti strašni šokovi i stresovi i užasne stvari. Toga dana neće biti spasa, osim za one koji budu vjerovali, u Allaha i Njegova Poslanika, radili ono što im je Allah naredio, a klonili se onoga što je On zabranio. Od Ibn-Abbasa prenosi se kako je rekao: "Ljudi će biti u tami, a onda će Allah, dž.š., poslati svjetlo. Nakon što vjernici ugledaju svjetlo uputit će se prema njemu. Ono će im biti vodič - od Allaha poslat - koji će ih voditi ka Dženetu. Pa, kada licemjeri budu vidjeli vjernike kako odoše, poći će za njima. Ali, Allah će zatamniti put licemjerima koji će tada povikati:

"Pričekajte nas da se svjetlom vašim posiužimo" pa, mi smo s vama bili i na dunjaluku. Vjernici će kazati: ***"Vratite se natrag"***, onamo odakle ste i došli, idite onim putem kojim ste išli i tamo tražite svjetlo.

Ebu el-Kasim et-Taberani navodi od Ibn-Abbasa koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (355) "Zaista će Uzvišeni Allah na Sudnjem danu pozivati ljude po njihovim imenima, a bit će zaklonjeni od Svojih robova, a na Putu će Uzvišeni Allah dati svakom vjerniku svjetlo, kao i svakom licemjeru, pa kada se popnu na Sirat-ćupriju, Allah, dž.š., oduzet će svjetlo od licemjera i licemjerki. Zatim će licemjeri reći: 'Pričekajte nas da se okoristimo vašim svjetlom', na što će vjernici odgovoriti: 'Gospodaru naš, upotpuni nam naše svjetlo', i pri tome niko nikoga neće spominjati."

A riječi Uzvišenog:

"I između njih će se pregrada postaviti koja će vrata imati; unutar nje će biti milost, a izvan nje patnja." Hasan i Katade kažu: "To je zid između Dženneta i Džehennema." A Abdurahman ibn Zejd ibn Eslem da je to ono što je Uzvišeni rekao: ***"Između njih bit će zastor." (7:46)*** Ovako smatra i Mudžahid, rahimehullah, kao i mnogi drugi, a što je ispravno. ***"Unutar nje bit će milost"***, tj. unutar Dženneta i onoga što je u njemu.

"A izvan nje patnja", tj. vatra, kako navodi Katade, Ibn-Zejd i drugi. Ovdje se želi reći da je to pregrada koja će biti postavljena između vjernika i licemjera, kako bi ih razdvajala. Nakon što mu priđu, vjernici će ući na vrata; pa kada svi prođu, vrata će se zaključati, a licemjeri će ostati pred vratima, smeteni u mraku i patnji, kao što su bili na dunjaluku u kufru, naznanju i sumnji.

"'Zar nismo s vama bili?' - dozvat će ih", tj. munafici će pozivati pravovjerne: "Zar nismo zajedno na dunjaluku na zajedničkim skupovima bili; stajali s vama na Arefatu, učestvovali u bitkama i ostale dužnosti obavljali? ***"'Jeste' - odgovorit će. 'Da', potvrdit će vjernici, 'bili ste sa nama.'"***

"Ali ste se prijetvornošću upropastili i iščekivali ste, i sumnjali ste i puste želje su vas zavaravale." Neki iz prvih generacija (selef) kažu: "Da, upropastili ste sebe zbog uživanja, zbog grijeha i strasti, a odlagali ste pokajanje i sve se više i više udaljavali od Istine." ***"A sumnjali ste"***, tj. u proživljenje poslije smrti. ***"I puste želje su vas zavaravale."*** Mislili ste oprostit će vam se, dok neki kažu da ovo znači da ih je dunjaluk prevario. ***"Dok nije došla Allahova odredba"***, tj. vi ste još uvijek u takvom stanju sve dok vam smrt ne dođe.

"A šeftan vas je o Allahu obamnuo." Ovo bi značilo kao obraćanje pravovjernih licemjerima: "Doista ste bili sa nama; da, tjelesno ste bili uz nas, ali bez stvarne želje i bez duše - bili ste u nedoumici i sumnji, razgledali ste po ljudima i Allaha vrlo malo spominjali." Ovo obraćanje vjernika ne poriče govor kojim Allah, dž.š., daje vijesti o njima, kada kaže najistinitijim govorom:

"Svaki je čovjek odgovoran za ono što je radio, osim onih s desne strane, oni će se u dženetskim baščama raspitivati o nevjernicima: 'Šta vas je u Sekar odvelo?' 'Nismo' - reći će - 'bili od onih koji su namaz obavljali i od onih koji su siromahe hranili i u besposlice smo se sa besposlenjacima upuštali i Sudnji dan smo poricali, sve dok nam smrt nije došla.'" (74:38-47) Ovo će biti podrugljivo i zajedljivo pitanje stanovnika Dženneta onim u Džehnnemu. Kaže Uzvišeni: "Neće im koristiti zagovaranje zagovarača." A ovdje kaže:

"Nikakva otkupnina danas se od vas neće primiti", tj. kada bi bilo ko danas došao i sa zlatom koliko brdo, ili još toliko, da se time otkupi od Allahove kazne, ne bi mu se primilo. A riječi Uzvišenog:

"...vatra će biti prebivalište", tj. vaše konačno mjesto. A riječi Uzvišenog: ***"Ona baš vama odgovara"***, tj. ona vam je najpreči smještaj, zbog vašeg nevjerovanja i sumnji - a ružna li je ona kao boravište.

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾

"Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spomene i da oni ne budu kao oni kojima je još davno data Knjiga, pa su srca njihova, zato što je proteklo mnogo vremena, postala nemilosrdna i mnogi su od njih nevjernici. /16/ Znajte da Allah daje život već mrtvoj zemlji! Mi vam objašnjavamo dokaze da biste razumjeli." /17/

Uzvišeni kaže:

"Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah spomene?", tj. vrijeme je da njihova srca postanu blaga i mehka pri spomenu Allaha, dž.š., pri slušanju i primanju poruke Kur'ana, te da ga razumijevaju i poslušno ga slijede. Kratko rečeno, srca trebaju slušati Allaha i pokorna Mu biti. Ibn-Abbas kaže: "Allah je sačekao vjernike ružeći ih na početku trinaeste godine od objave Kur'ana, te je uslijedila objava ovih ajeta." Ovo navodi Ibn Ebi-Hatim, a zatim navode on i Muslim od Ibn-Mes'uda, koji kaže: "Od kada se pojavio islam među nama, pa do objave ovih ajeta kojima nas kori Allah, dž.š., nije prošlo više od četiri godine." Ovako navodi i Muslim na kraju knjige, a također i En-Nesai, Ibn-Madždže i El-Bezzar od Ibn - Mes'uda.

A riječi Uzvišenog:

"I da oni ne budu kao oni kojima je još davno data Knjiga, pa su srca njihova, zato što je proteklo mnogo vremena, postala nemilosrdna." Uzvišeni Allah zabranjuje vjernicima da oponašaju one koji su imali Knjigu prije njih - jevreji i kršćani - zbog toga što su tokom dužeg vremena vršili izmjene Allahove Knjige, čineći to svojim rukama, zarad ovosvjetske koristi. Odbacivali su Allahovu Knjigu, ostavljajući je za leđa, a prihvatili druga shvatanja, slijedeći druge ljude u pitanju druge vjere i uzimali svoje svećenike i monahe kao božanstva, mimo Allaha, dž.š. Tada su i otvrdjela srca njihova, te nisu mogla prihvatiti i shvatiti nikakve poruke, prijetnje i kazne.

"I mnogi su od njih pokvareni", tj. u djelima njihova srca su pokvarena, a djela im ništavna, kao što kaže Uzvišeni:

"Ali, zato što su zavjet svoj prekršili, Mi smo ih prokleli i srca njihova okrutnim učinili. Oni su riječi s mjesta na kojima su bile uklanjali,

dobar dio onoga čime su bili opominjani izostavili." (5:13) Zato Allah, dž.š., zabranio je vjernicima da oponašaju njih u bilo kakvim temeljnim i sporednim stvarima. A riječi Uzvišenog:

"Znajte da Allah daje život već mrtvoj zemlji. Mi vam objašnjavamo dokaze, da biste razumjeli." Ovim se ukazuje na to da Uzvišeni Allah razmežuje srca nakon tvrdoće njihove i upućuje na Pravi put nakon njihova lutanja, uklanja brige koje su ih pritiskale. Pa, kao što oživljava obamrlu zemlju blagodarnom kišom, isto tako On omekšava otvrdjela srca kur'anskim pojašnjenjima i dokazima, provlači kroz njih svjetlo, nakon što je ugašeno. Neka je hvaljen Onaj Koji nakon zablude upućuje koga hoće, neka je hvaljen Mudri, Pravedni i Blagi, Kome je sve poznato.

إِنَّ ٱلْمُصَّدِّقِينَ وَٱلْمُصَّدِّقَٰتِ وَأَقْرَضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَٰعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصِّدِّيقُونَ وَٱلشُّهَدَآءُ عِندَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٩﴾

"Onima koji milostinju budu udjeljivali i onima koje je budu udjeljivale, i koji drage volje Allahu zajam budu davali - mnogostruko će se vratiti i njih čeka nagrada plemenita. /18/ A oni koji vjeruju u Allaha i Njegove poslanike - takvi su iskreni! A šehidima - u njihova Gospodara njima pripada njihova nagrada, i svjetlo njihovo! A oni koji ne vjeruju i Naše znake poriču, takvi su stanovnici Vatre!" /19/

Uzvišeni obavještava o nagradama koje slijede za one koji svojim imecima pomažu potrebne i siromašne.

"I koji drage volje Allahu zajam budu davali", tj. daju potaknuti iskrenim nijetom, tražeći zadovoljstvo Uzvišenog Allaha, ne želeći nagrade ni zahvale od onih kojima su pružili pomoć. Zato i kaže Hvaljeni: ***"Mnogostruko će im se vratiti"***, tj. nagrada za dobro djelo umnožena je za deset puta, a može dostići i vrijednost i do sedamsto puta. I, iznad svega:

"...i njih čeka nagrada plemenita", tj. velika i lijepa nagrada, dobar povratak i divno boravište u Džennetu. A riječi Uzvišenog:

"A oni koji vjeruju u Allaha i u Njegove poslanike - takvi su iskreni!" Opisao je one koji vjeruju u Allaha i Njegove poslanike da su to iskreni kod svoga Gospodara, a oni se dijele na tri vrste: oni koji dijele, iskreni i šehidi; kao što kaže Uzvišeni:

"Oni koji su poslušni Allahu i Posleniku bit će u društvu Vjerovjesnika, iskrenih (pravednika), šehida i dobrih ljudi." Ovim su razdvojeni pravedni (iskreni) i šehidi, što ukazuje da su to dvije grupe ljudi. Nema sumnje da su pravedni na nešto boljem položaju u odnosu na šehide, kao što navodi Malik ibn Enes, r.a., u svojoj knjizi "Muvettaa" od Ebu-Seida el-Hudrija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (356) "Zaista će stanovnici Dženneta imati priliku da vide one koji će imati prostorije iznad njih, kao što vidite blještavu zvijezdu na nebu sa istoka ili zapada kako se odlikuje u odnosu na ostale zvijezde." Neko je upitao: "O Allahov Poslaniče, ti su položaji za vjerovjesnike, koje niko drugi ne može dostići?" Poslanik odgovori: "Nego šta, tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, mogu to i oni ljudi koji budu vjerovali u Allaha i čvrsto vjerovali poslanicima." Ovaj hadis navode i Buharija i Muslim.

A riječi Uzvišenog: ***"A šehidima u njihova Gospodara.."***, tj. u dženetskim blagodatima, kao što se navodi u oba Sahiha: (357) "Duše šehida nalaze se u voljima zelene ptice koja se kreće po Džennetu kamo god poželi; sklanjaju se u kandilje, a Allah ih je pažljivo promatrao i upitao: 'Šta želite?' Oni odgovoriše: 'Željeli bismo da nas vratiš na dunjaluk i da se ponovno borimo u Tvoje ime, pa da poginemo kao i prvi put', a Allah je rekao: 'Već sam odredio da se oni više ne mogu tamo vratiti.'"

A riječi Uzvišenog: ***"Njima pripada njihova nagrada, i svjetlo njihovo"***, tj. imat će kod Uzvišenog Allaha lijepu nagradu i veliko svjetlo koje će pred njima svijetliti. U tome će se međusobno odlikovati shodno svojim dobrim djelima učinjenim na dunjaluku - a Allah najbolje zna. Nakon što su spomenuti i sretni i njihovo boravište, nastavlja se govor o nesretnicima i pojašnjenje njihovog stanja.

ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌۢ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَٰدِ ۖ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ ٱلْكُفَّارَ نَبَاتُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَٰمًا ۖ وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنٌ ۚ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلْغُرُورِ ﴿٢٠﴾ سَابِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢١﴾

"Znajte da je život na ovom svijetu igra, i zabava, i gizda, i gordo nadmetanje među vama, i nadmetanje u mnoštvu imetaka i djece! Naiik je kiši, i biije od nje sijače zadivljuje, i ono potom, nakon kiše, uzbuja, ali ga zatim vidiš požutjela i potom sasušeno biva. A na svijetu ovome patnja teška je, a ima oprost od Allaha i zadovoljstvo. A šta je ovosvjetski život doli uživanje prijevarno!"

/20/ "Nadmećite se da u Gopodara svoga zaslužite oprost I Dženet, prostran kolko su nebo I Zemlja prostranI, I pripremljen za one kojI u Allaha I poslanIke Njegove vjeruju. To je Allahova blagodat koju će datI onome kome On hoće; a u Allaha je blagodat velIka." /21/

Uzvišeni Allah opisuje slabosti i bezvrijednosti dunjaluka, pa kaže:

"Znajte da je život na ovom svijetu igra, i zabava, i gizda i gordo nadmetanje među vama, i nadmetanje u mnoštvu imetka i djece!", tj. to je ono što mogu postići na ovome svijetu, kao što kaže Uzvišeni:

"LjudIma se čInčI da je lIjepo samo ono za čIm žude: žene, sInovI, gomIle zlata I srebra, dIvnI konjI, stoka I usjevI. To su blagodatI u žIvotu na ovome svIjetu, a najIjepše je mjesto povratka u Allaha." (3:14) Zatim se dunjaluk poredi sa prolaznim blagodatima, pa kaže Uzvišeni: ***"...nalIk je klšI."*** To je kiša koja dolazi nakon što ljudi u njenom iščekivanju počnu gubiti nadu, kao što je rekao Uzvišeni:

"On šalje klšu kad onI Izgube svaku nadu." (42:28) A riječi Uzvišenog: ***"...bIIje od nje sIjače zadIvljuje."*** Tj. sijača zadivljuje njegovo nicanje, kao što se zemljoradnik divi tom rastinju, isto tako se kafir divi životu na ovome svijetu. Jer, to su ljudi koji najviše vole ovaj svijet i ono čemu oni teže.

"I ono potom, nakon klše, uzbuja, alI ga zatIm vIdIš požutjela I potom sasušeno bIva." Tj. ovakav je dunjalučki život; prvo budeš mlad, zatim srednjovječan, a onda oronuli starac; nakon iznošenja ovog poređenja, tj. dunjaluka, koji je sličan zelenom rastinju koje poslije požuti i postane suho, time se dakle ukazuje na nesumnjivi kraj i prolaznost dunjaluka. A dolazeći je ahiret neizbježan. Allah, dž.š., upozorava na dunjaluk i usmjerava na ono što je dobro na njemu, pa kaže Uzvišeni:

"A na svijetu ovome patnja teška je, a ima i oprost od Allaha i zadovoljstvo. A šta je ovosvjetski život doli uživanje prijevarno!", tj. na ahiretu postoji samo žestoka kazna ili oprost od Allaha i Njegovo zadovoljstvo. Što se tiče dunjaluka, on zavadi svakoga ko se na njega oslanja do te mjere da smatra da ne postoji ništa drugo osim njega; da nema ponovnog proživljenja iza njega. Ustvari, dunjaluk je ništavan i mali u odnosu na ahiret. Ibn-Džerir prenosi od Ebu-Hurejrea, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (358) "Mali djelić u Džennetu bolji je od dunjaluka i svega što je na njemu." Ovaj se hadis navodi među vjerodostojnim hadisima. Imam Ahmed navodi od Abdullaha, koji kaže da je rekao Allahov Poslanik: (359) "Zaista je nekim od vas Džennet bliži od kaiša njegovih nanula, a Džehennem isto tako." Samo Buharija bilježi ovaj hadis u poglavlju "Er-Rikak". U ovome je hadisu dokaz da je i dobro i zlo tako blizu čovjeka, zbog čega ga Uzvišeni i upozorava, i upućuje na činjenje dobrih djela, pokornost Allahu, dž.š., i na čuvanje od harama, pa kaže Uzvišeni:

"Nadmećite se da u Gospodara svoga zaslužite oprost I Dženet prostran kolko su nebo I Zemlja prostranI." Ovdje se misli na nebo i Zemlju zajedno.[4]

A riječi Uzvišenog:

"I pripremljen za one kojI u Allaha I poslanIke Njegove vjeruju. To je Allahova blagodat koju će datI onome kome On hoće, a u Allaha je blagodat velIka", tj. ovo je ono što je Allah pripremio od Svoje Plemenitosti i dobrote prema njima. Molimo Uzvišenog da nas naputi na to i da nam da od Svoje dobrote i pažnje. Neka je hvaljen i Uzvišen, visoko je Njegova veličina, nema drugog boga osim Njega, niti gospodara osim Njega.

مَآ أَصَابَ
مِن مُّصِيبَةٍ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا فِيٓ أَنفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَآ
إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لِّكَيْلَا تَأْسَوْا۟ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا۟ بِمَآ ءَاتَىٰكُمْ
وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ ٱلنَّاسَ
بِٱلْبُخْلِ ۗ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾

"Nema nevolje koja zadesI Zemlju I vas, a koja nIje, prIje nego što je damo, zapIsana u KnjIzI - to je Allahu, ulstInu, lahko - /22/ Da ne bIste tugovalI za onIm što vam je promaklo, a I da se ne bIste previše radovalI onome što vam On dade. Allah ne volI nIkakve razmetljIvce, hvalIsavce, /23/ kojI škrtare I od ljudI škrtost traže. A onaj ko neće da udjeljuje - pa, Allah je, ulstInu, nezavIsan I dostojan hvale. /24/

Uzvišeni govori o Svojoj prethodnoj odredbi i Njegovom stvaranju prije negoli su nastala stvorenja, pa kaže Uzvišeni:

"Nema nevolje koja zadesI Zemlju I vas...", tj. u kosmosu i u vama samima, ***"a koja nIje, prIje nego što je damo, zapIsana u KnjIzI"***, tj. prije nego što smo počeli stvarati životinje i ljude. Katade kaže:

"Nevolja koja zadesi Zemlju jeste suša, a koja zadesi vas - to su razne vrste bolesti." On kaže: "Čuli smo da nikoga neće zadesiti ogrebotina drveta niti nezgoda stopala, niti stresovi krvnih sudova, osim po kazni, a onoga što je Allah oprostio - ima puno." Ovaj veliki i časni ajet jedan je od najboljih dokaza protiv

[4] Neki misle da je Džennet na nebesima ili njegov dio, pa tako sumnjaju i kažu: "Ako je prostranstvo Dženneta koliko su nebesa i Zemlja, pa kako može stati u nebesa i onda šta bi ostalo od nebesa?" Odgovor bi bio: "Mjesto Dženneta nije na nebesima, niti na jednom od nebesa, nego je ono stvoreno zasebno od nebesa, ali mu je prostranstvo koliko nebesa i Zemlja zajedno, a on je iznad nebesa. Krov Dženneta je prijestolje Milostivog, kako se navodi u vjerodostojnom hadisu. Ako se ovo razumije, bit će uklonjene sve nedoumice i nejasnoće."

kaderija, koji poriču prethodno Allahovo znanje. Imam Muslim navodi u svome Sahihu od Abdullaha ibn Amra ibn el-Asa, koji kaže da je čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: (360) "Allah je odredio sudbinu na pedeset hiljada godina prije nego što je stvorio nebesa i Zemlju ", a Ibn-Vehb dodaje: "A njegov je Arš bio na vodi." Navodi ga Tirmizi i kaže da je hadis dobar. A riječi Uzvišenog:

"...to je Allahu, uistinu, lahko", tj. znanje Uzvišenog o stvarima, prije nego što su formirane i zapisane u skladu s onim što će se u svoje vrijeme desiti, sve je to lahko Uzvišenom Allahu. Jer, On zna šta je bilo, šta će biti, šta nije bilo i kad bi bilo - kakvo bi bilo. A riječi Uzvišenog:

"Da ne biste tugovali za onim što vam je promakio, a i da se ne biste previše radovali onome što vam On dadne", tj. Svojim vas znanjem znamo unaprijed, prije nego smo zapisali i stvorili svaku stvar i odredili sudbinu svakom biću, prije nego se i pojavilo. Neka znate da vas ništa nije zadesilo osim onog što je prošlo i da ono što je prošlo moglo je i da vas ne zadesi. I ne tugujte za onim što vas je prošlo, jer - da je bilo zapisano, sigurno bi se i desilo.

"...da se ne biste previše radovali onome što vam On dadne", tj. nemojte se previše hvaliti pred ljudima na onome što vam je darovano, jer ono nije s vašim trudom i zalaganjem, nego je to Allahova odredba i dar vama, pa ne uzimajte Allahove blagodati drsko i umišljeno, kako biste se nadmeno ponašali pred ljudima. Zato i kaže Uzvišeni: ***"Allah ne voli nikakve razmetljivce, hvalisavce"***, tj. takve koji se oholo uzdižu pred ljudima. Na nama je da u sreći budemo zahvalni, a u žalosti strpljivi. Zatim kaže Uzvišeni:

"...koji škrtare i od ljudi škrtost traže", tj. neće da dijele kako im je naređeno, a i druge ljude odvraćaju od toga i podstiču na škrtost. ***"A onaj ko neće da udjeljuje"***, tj. okrene se od Allahove zapovijedi i poslušnosti. ***"Pa, Allah je, uistinu, nezavisan i dostojan hvale"***, kao što kaže Uzvišeni govoreći o Musau, a.s.

"Ako budete nezahvalni i vi i svi drugi na Zemlji - pa, Allah, doista, ni o kom nije ovisan i On je jedini hvale dostojan." (14:8)

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ۖ وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ ۚ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾

"Mi smo izaslanike Naše s jasnim dokazima slali i po njima knjige i pravdu slali, da bi ljudi pravedno postupali, a gvožđe smo stvorili, u kome je velika snaga i koje ljudima koristi, a da bi Allah, znao (ukazujući) one koji pomažu vjeru u Njega i poslanike Njegove kad Ga ne vide. Allah je, uistinu, moćan i silan."/25/

Uzvišeni kaže: ***"Mi smo izaslanike Naše s jasnim dokazima slali"***, tj. s mu'džizama, dokazima i čvrstim argumentima.

"I po njima knjige objavljivali", a to je istinski preneseno. ***"...pravdu"***, tj. pravdu i istinu o kojima svjedoče zdravi umovi.

"Da bi ljudi pravedno postupali", tj. uz istinu i pravdu, a to je slijeđenje poslanika, u onome što su naredili i zabranili. To je istina, osim koje može biti samo zabluda, kao što kaže Uzvišeni: ***"Riječi Gospodara tvoga vrhunac su istine i pravde" (6:115)***, tj. iskrene u vijestima i pravedne u naredbama i zabranama. A riječi Uzvišenog:

"A gvožđe smo stvorili, u kome je velika snaga", tj. učinili smo gvožđe zastrašujućim za onoga ko se suprotstavi Istini, te se protivi poslije donošenja jasnih dokaza protiv njega. Tako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proveo u Meki kao vjerovjesnik trinaest godina, a objavljivane su mu sure mekanske, a skoro u svakoj su rasprave sa mušricima i dokazivanje i pojašnjenje tevhida. Nakon što je donesen jasan dokaz protiv onih koji se protive, Allah, dž.š., naređuje Hidžru, a potom i borbu sabljama, ubijanje i uništenje onoga ko se protivi Kur'anu te ga poriče i izaziva, zbog toga kaže Uzvišeni: ***"...u kome; je velika snaga."*** Znači; oružje, kao što su: sablje, koplja, vrhovi strijela, mačevi, oklopi i tome slično.

"I koje ljudima koristi", tj. u njihovom životu, kao što su: plugovi, sjekire, bradvice, testere, orude za tkanje, kopanje, kuhanje i pečenje; kao i ostalo što je ljudima korisno.

A riječi Uzvišenog: ***"I da bi Allah, znao (ukazujući) one koji pomažu Njega i poslanike Njegove kad Ga ne vide"***, tj. onaj ko nosi oružje da se bori u ime Allaha, dž.š., i pomaže Njega i Njegova ***Allah je, uistinu, Moćan i silan. On je propisao džihad kako bi jedne s drugima iskušavao.***

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ ۖ فَمِنْهُم مُّهْتَدٍ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً ۚ وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا ۖ فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾

"Mi smo Nuha i Ibrahima poslali, i nekima od potomaka njihovih objavu i vjerovjesništvo dali; neki su od potomaka njihovih na pravom putu, a mnogi su od njih nevjernici. /26/ Zatim smo, poslije njih, jednog za drugim poslanike slali Naše, dok nismo Isaa, sina Merjemina, poslali, kojem smo Indžil dali, a u srca sljedbenika njegovih blagost smo i samilost ulili dok su monaštvo, oni sami, kao novotariju uveli - Mi im ga nismo propisali u želji da se stekne Allahovo zadovoljstvo; ali oni o njemu ne vode brigu onako kako bi trebalo, pa ćemo one među njima koji budu ispravno vjerovali nagraditi, a mnogi su od njih nevjernici." /27/

Uzvišeni obavještava da otkako je poslan Nuh, a.s., kao i Ibrahim, a.s., nije poslana ni jedna Knjiga sa neba, niti je poslan ni jedan poslanik, niti je ikako dostavljena objava - a da poslanik nije bio iz njihove loze. Tako je bilo sve do posljednjeg poslanika iz naroda Benu-Israil - Isaa, sina Merjemina, koji je nagovijestio dolazak Muhammeda, s.a.v.s. (neka je salavat i selam na njih obojicu). Zatim kaže Uzvišeni: ***"Zatim smo, poslije njih, jednog za drugim Naše Poslanike slali, dok nismo Isaa, sina Merjemina, poslali, kojem smo Indžil dali."*** To je Knjiga koju mu je Allah, dž.š., objavio.

"A u srca sljedbenika njegovih", a to su havarijini - drugovi, ***"blagost"***, tj. skrušenost ***"i samilost"*** prema stvorenjima. A riječi Uzvišenog: ***"dok su monaštvo oni sami uveli"***, tj. uveo je to kršćanski narod.

"Mi im ga nismo propisali", tj. nismo im Mi to odredili, nego su se oni sami spontano obavezali...

"U želji da se stekne Allahovo zadovoljstvo", tj. Mi im nismo propisali ono što su oni izmislili od monaštva, niti smo im to ozakonili, ali smo im odredili želju za stjecanjem Allahvog zadovoljstva.

"Ali, oni ne vode brigu onako kako bi trebalo", jer oni su unijeli u vjeru ono što im Allah nije naredio, a nisu ni izdržali ni u onome što su sami sebi obavezu dali, misleći da će ga na taj način približiti Uzvišenom. A Allah ne prihvata dobra djela (pomoću kojih Mu se približava), osim na način koji je On odredio, a ne kako to ljudi izmišljaju. Ibn Ebi - Hatim prenosi od Ibn-Mes'uda, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (361) "O Ibn-Mes'ude!" "Odazivam ti se, Allahov Poslaniče", odgovorih. On upita: "Da li znaš da se Benu-Israil podijelio na sedamdeset i dvije grupe, a da su se spasile svega tri. Bile su to grupe kojima su upravljali kraljevi i vladari nakon Isaa, a.s... Tako je prva grupa počela pozivati u vjeru Allaha, dž.š., i u vjeru Isaa, sina Merjemina, te su se borili protiv silnika, vladara, bili su ustrajni i uspjeli su se odbraniti. Zatim se pojavila druga grupa, koja nije imala snage voditi borbu. Bili su među kraljevima i vladarima te pozivali u vjeru u Allaha i vjeru u Isaa, sina Merjemina, te su se borili i bili spriječeni u širenju svojih pisama koja su spaljivana vatrom, ali izdržali su i spasili se. Zatim se pojavila grupa koja nije imala snage za borbu, niti su mogli uspostaviti pravdu, te su se uputili u planine iskazujući pobožnost i monaštvo. To su oni koje je spomenuo Uzvišeni Allah, dž.š.

"...dok su monaštvo, oni sami, kao novotariju uveli."

Hafiz Ebu-l-'ala prenosi od Sehla ibn Ebi-Umame (362) "da je sa svojim ocem otišao do Enesa ibn Malika u Medinu, a za vrijeme vladavine Omera ibn Abdullaziza. On je obavio jedan kratak namaz, kao da je bio namaz putnika ili nešto slično. Kada je predao selam, reče: 'Allah ti se smilovao, šta misliš o ovom namazu, da li je farz ili neka nafila?' On reče: 'Bio je to farz namaz, namaz kako bi obavio i Allahov Poslanik, s.a.v.s. Nisam pogriješio ništa, osim ako bih šta u neznanju učinio.'" Allahov bi Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nemojte sami sebi otežavati, pa da vam Allah prihvati kao obavezu. Jer, zaista, ima ljudi koji sami sebi uzmu u obavezu, pa ih onda Allah, dž.š., to i zaduži. To je ostatak običaja u samostanima i kućama, monaštvo kao novotarija koja im nije propisana." Zatim su sutradan ustali i rekli: "Uzjašimo da šta vidimo i saznamo." "Da", reče, pa su svi izumrli i nestali, a samo su ruševine ostale, pa rekoše: "Poznaješ li one kuće?" On reče: "Ono što me naučilo o njima i njihovim stanovnicima jeste da su ih uništili razvrat i zavidnost. Zavidnost gasi svjetlo dobrih djela, a blud to potvrđuje ili poriče. Oko čini zinaluk, ruka, stopala, tijelo i jezik, a spolni organ to potvrdi ili porekne."

Imam Ahmed navodi od Ebu Seida el-Hudrija, r.a.: (363) "da mu je došao jedan čovjek i rekao: 'Daj mi kakav dobar savjet.' On je odgovorio: 'Pitaš me o onome što sam i ja tražio od Allahova Poslanika, s.a.v.s., prije tebe. Preporučujem ti bogobojaznost, jer je ona glavna svakom drugom činu. Dužan si ići u džihad, jer je to islamsko monaštvo. Čini zikr Allahu, dž.š., i uči Kur'an, jer je to tebi milost na nebu, a spomen na Zemlji.'" Ovaj hadis bilježi samo Ahmed, a Allah najbolje zna.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَءَامِنُواْ بِرَسُولِهِۦ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ
مِن رَّحْمَتِهِۦ وَيَجْعَل لَّكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِۦ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿٢٨﴾ لِّئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ أَلَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَىْءٍ مِّن فَضْلِ ٱللَّهِ
وَأَنَّ ٱلْفَضْلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

"O vi koji vjerujete - Allaha se bojte i u Poslanika Njegova vjerujte, On će vam dvostruku milost Svoju darovati, i dat će vam svjetlo pomoću kog ćete ići, i oprostit će vam, jer Allah prašta i milostiv je - /28/ I neka sljedbenici Knjige znaju da oni nikakvu

Allahovu blagodat neće dobiti, jer je blagodat samo u Allahovoj ruci - daje je onome kome On hoće; a u Allaha je blagodat najveća." /29/

Već je prethodno spomenuto da se u vjerodostojnom predanju navodi od Ebu-Musaa el-Eš'arije da će vjernicima ehli-kitabijama biti data dvostruka nagrada, kao što kaže 54. ajet sure "El - Kasas". Seid ibn Džubejr kaže: "Nakon što su se obradovale ehli-kitabije da će dobiti dvostruku nagradu, Allah, dž.š., objavljuje ajet vezan za ovaj ummet:

"O vi koji vjerujete - Allaha se bojte i u Poslanika Njegova vjerujte, On će vam dvostruku milost Svoju darovati", tj. sve će biti duplo. *"...od Svoje milosti"* i dodaje im *"...i dat će vam svjetlo pomoću koga ćete ići"*, tj. uputu pomoću koje će se izići iz sljepila i neznanja. *"...i oprostit će vam."* Odlikovanje će biti svjetlo i oprost. Ovako navodi Ibn-Džerir. Ovaj je ajet kao i riječi Uzvišenog:

"O vjernici, ako se budete Allaha bojali, On će vam sposobnost darovati, pa ćete istinu od neistine moći rastaviti i preko ružnih postupaka vaših će prijeći i oprostit će vam, a Allahova je dobrota neizmjerna." (8:29)

Ahmed navodi od Ibn-Omera, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (364) "Vaš je primjer i primjer jevreja i kršćana kao primjer čovjeka koji koristi radnike, pa kaže: 'Ko će mi raditi od sabaha do podne za kirat?' 'Zašto ne' - rekoše jevreji. Zatim upita: 'Ko će mi raditi od podne do ikindije za kirat i kirat?' 'Zašto ne' - rekoše kršćani. Zatim upta: 'Ko će mi raditi od ikindije do akšama za po dva kirata? Pa da, vi ćete to raditi.' Nakon toga su se kršćani i jevreji razljutili, pa rekoše: 'Mi više radimo, a manje nam je dato.' On reče: 'Da li sam vam učinio nepravdu, uskratio nešto od plaće?' Oni rekoše: 'Ne', a onda on reče: 'To je moja dobra volja i mogu dati koliko ja hoću.'" Navodi ga i Buharija.

Ibn-Džerir kaže, u vezi s Allahovim, dž.š., riječima: ***'I neka sljedbenici Knjige znaju da oni nikakvu Allahovu blagodat neće dobiti...'***, neka budu sigurni i uvjereni da oni ne mogu spriječiti ono što Allah dadne, niti dati ono što On uskrati."

"...jer je blagodat samo u Allahovoj ruci - daje je kome On hoće, a u Allaha je blagodat najveća."

Kraj skraćenog komentara
sure "El-Hadid";
Allahu pripada zahvala i dobročinstvo
i od Njega je zaštita!

58
EL - MUDŽADELA / RASPRAVA
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 22 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿١﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala i Allahu se jadala, a Allah čuje razgovor vaš međusobni, jer Allah, ulistinu, sve čuje i sve vidi." /1/

Prenosi Imam Ahmed da je Aiša, r.a., rekla: (365) "Hvala Allahu, Čiji sluh upija sve glasove. Došla je žena Vjerovjesniku, s.a.v.s., da se požali na svoga muža i s njim je razgovarala, a ja je nisam čula i bila sam na kraju sobe. Allah, dž.š., tada je objavio:
"Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala..." Ovo predanje na isti način, kao muallek hadis, bilježi El-Buhari u poglavlju "Et-Tehvid" i citira navedeni hadis. Bilježe ga, također, En-Nesai, Ibn-Madže, Ibn Ebi-Hatim, Ibn-Džerir od El-Ameša, na više načina. Muž spomenute žene je Evs ibn es-Samit, a njeno ime je Havla bint Sa'lebe. On je imao umni poremećaj i kada bi mu se pogoršalo, rekao bi joj da mu više nije dopuštena, kao što nije ni majka njegova. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Aiše, r.a., da je rekla: (336) "Blagoslovljen nek je Allah, Čiji sluh sve upija. Ja sam čula riječi Havle bint Sa'lebe, a nešto mi je i promaklo. Tužila se Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., na svoga muža, govoreći: 'Allahov Poslaniče, pojeo je moj imetak, upropastio moju mladost, mnogu sam mu djecu izrodila, pa kada sam ostarjela i djecu prestala rađati, rekao mi je da mu više nisam dopuštena kao ni majka njegova. Bože moj, ja Ti se jadam...' Aiša kaže: ...i nije prestala dok Džibril, a.s., nije sišao sa ajetom:
'Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala..."

الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَائِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ ۖ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُورًا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن نِّسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ۚ ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ۖ فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ۚ ذَٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ۗ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾

"Oni od vas koji ženama svojim reknu da im više nisu dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, a one nisu majke njihove, majke njihove su samo one koje su ih rodile, oni, zaista, govore ružne riječi i neistinu - a Allah sigurno briše grijehe i prašta." /2/ "Oni koji ženama svojim reknu da im nisu dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, a onda odluče da s njima nastave življenje, dužni su, prije nego što jedni drugo dodirnu, jednog roba ropstva oslobodili. To vam se naređuje - a Allah dobro zna šta vi radite. /3/ "Onaj koji ne nađe, dužan je dva mjeseca postiti uzastopce prije nego jedno drugo dodirnu. A onaj ko ne može, dužan je sedamdeset siromaha nahraniti, zato da biste potvrdili da u Allaha i Poslanika Njegova vjerujete - to su Allahovi propisi. A nevjernike čeka kazna bolna." /4/

Prenosi Imam Ahmed da je Huvejla bint Sa'lebe rekla: (367) "Tako mi Allaha, ja i Evs ibn Samit smo bili povod objavljivanja početka sure El-Mudžadela" - pa dalje kaže - "Bila sam kod njega a već je ostario i loše ćudi postao. Ušao mi je jednog dana pa sam mu nešto odgovorila, a on se razljuti i reče: 'Ti si meni kao leđa moje majke.' Zatim je izišao i sjedio neko vrijeme na mjestu gdje se sastajalo njegovo društvo, a potom ponovo dođe želeći me protivno mojoj volji. Ja rekoh: 'Ni u kom slučaju. Tako mi Onog u Čijoj je ruci Huvejlina duša, ti mi se nećeš približiti!' Ja rekoh što rekoh, a Allah i Njegov Poslanik doniješe propis o nama. On se baci na mene, a ja ga odbih i nadvladah ga, kako žena savladava starca i odgurnuh ga od sebe. Zatim izidoh do jedne od svojih komšinica, pa pozajmih od nje odjeću i uputih se Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i sjedoh pred njega. Ispričah mu šta sam doživjela od svog muža i počeh se tužiti na njegovu lošu ćud, a Poslanik poče opetovati: 'Huvejla, tvoj muž je starac, pa se boj Allaha u pogledu njega.' Tako mi Allaha, nisam ni završila, a u vezi sa mnom dođe objava, pa je Allahovog Poslanika, s.a.v.s., tada

+ Objavljena nakon sure "El-Munafikun".

snašlo ono što ga je inače snalazilo u takvim trenucima, a zatim se smiri i reče mi: 'Huvejla, Allah u vezi s tobom i tvojim mužem spusti objavu', a potom mi prouči:

"Allah je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala i Allahu se jadala - a Allah čuje i razgovor vaš međusobni, jer Allah, uistinu, sve čuje i sve vidi..." - do riječi: ***"...a nevjernike čeka kazna bolna."*** Božiji Poslanik, s.a.v.s., nakon ovoga me posavjetova: 'Naredi mu da oslobodi roba', 'Allahov Poslaniče, on nema šta osloboditi.' 'Neka uzastopno posti dva mjeseca!' 'Tako mi Allaha, on je oronuo starac. On ne može postiti.' 'Neka nahrani šezdeset siromaha tovarom hurmi!' "Allaha mi, Allahov Poslaniče, nema on toga." "Mi ćemo mu, sigurno, pomoći ferekom hurmi!" 'Allahov Poslaniče, i ja ću mu pomoći drugim ferekom.' 'Ispravno i lijepo si postupila, pa idi i podijeli to kao sadaku za njega, a zatim se korektno ponašaj prema svome mužu' - i ona potom reče: 'To sam i učinila.'" Prenosi ga i Ebu - Davud u svom Sunenu, u poglavlju Et-Talak, a tačno je da je ovo bio povod objave prethodne sure. Onaj koji je u mjesecu ramazanu rekao svojoj ženi da mu nije dopuštena, kao ni majka njegova, a zatim ju je noću obljubio, nije, ustvari, Evs ibn es-Samit, nego je to slučaj koji se desio nakon slučaja Evsa ibn es-Samita i njegove žene, na što ukazuje i kontekst oba spomenuta događaja. Hasif prenosi od Mudžahida, da je Ibn-Abbas rekao: "Prvi koji je rekao svojoj ženi da mu nije dopuštena, kao što nije ni majka njegova jeste Evs ibn es-Samit, a njegova žena je Havla bint Sa'lebe bint Malik." Ovo prenosi Ibn-Džerir. Allah, dž.š., kaže:

"Oni od vas koji ženama svojim reknu da im nisu više dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove..." Korijen riječi "zihar" (kada suprug kaže svojoj supruzi da mu nije dopuštena kao ni majka njegova) spomenute u gornjem ajetu, u arapskom jeziku je izveden iz pojma "zahr" (leđa). Kada bi neko od njih prekidao svoje obaveze muža prema ženi, rekao bi joj: "Ti si mi poput leđa moje majke." U šerijatskom pravnom smislu, zihar se odnosi i na sve ostale dijelove tijela, ugledanjem na ovo sa leđima. U predislamsko doba, zihar je podrazumijevao razvod braka. Međutim, Allah, dž.š., olakšao je ovoj ummi i dao mogućnost iskupa (keffaret) za ovaj čin, ne smatrajući ga razvodom braka, kao što su ga oni sankcionirali u predislamskom dobu. Ovo je stav mnogih islamskih znanstvenika prve generacije.

"...A one nisu majke njihove, majke njihove su samo one koje su ih rodile..." Supruga na osnovu muževih riječi: "Ti si meni kao majka", ili "poput moje majke", ili "kao leđa moje majke", i sličnim izrazima, ne postaje njegova majka. Njegova je majka samo ona koja ga je rodila. Zbog toga Allah, dž.š., kaže:

"...Oni, zaista, govore ružne riječi i neistinu...", tj. bestidne i ništavne riječi. ***"...A Allah sigurno briše grijehe i prašta..."***, tj. ono što ste uradili u predislamsko doba, kao i onom koga je jezik preduhitrio, a to, zbilja, izricatelj nije namjeravao, kao što prenosi Ebu-Davud (368): "...da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., čuo nekoga kako govori svojoj supruzi: 'Sestro moja', a on ga upita: 'Ona je tvoja sestra?!'" Ovo su bile riječi osude, ali same mu riječi Muhammed, a.s., nije zabranio, jer ih on nije, istinski, namjeravao izreći, a da jeste bile bi mu zabranjene, jer nema, uistinu, razlike između majke s jedne strane, i sestre, tetki (očeve i majčine sestre) i drugih srodnika, s druge...

"Oni koji ženama svojim reknu da im nisu dopuštene, kao što im nisu dopuštene majke njihove, a onda odluče s njima nastaviti življeti..." Sintagma (vraćanje na ono što su rekli) po jednima znači ponavljanje toga izraza, što je ništavan stav, dok Ahmed ibn Hanbel smatra da to podrazumijeva vraćanje spolnom općenju, odnosno njegova čvrsta odluka o tome. U tom slučaju općenje mu nije dopušteno dok se ne iskupi spomenutim iskupom (keffaretom). Po jednom Malikovom stavu misli se na spolno općenje, što je, također, mišljenje Seida ibn Džubejra. Hasan El-Basri smatra da se pod tim misli na spolno općenje, a sam nije uzimao za zlo ako bi se neko zabavljao sa suprugom i prije izvršavanja iskupa (keffareta), ali bez spolnog općenja. Alija ibn Ebi-Talha prenosi da je Ibn-Abbas rekao da se pod izrazom "mese" (dodirivanje) spomenuto u ajetu:

"...prije nego što jedni drugo dodirnu..." podrazumijeva, ustvari, spolno općenje. Allahove, dž.š., riječi:

"...da jednog roba ropstva oslobode..." podrazumijeva se potpuno oslobađanje jednog roba prije nego supružnici jedno drugo dodirnu. Rob je ovdje u općenitom smislu i ne ograničava se na roba mu'mina, dok je iskup za ubojstvo rob mu'min. Eš-Šafi'i, Allah mu se smilovao, svodi ajet, koji je ovdje u općenitoj formi, na taj koji je ograničen samo na roba mu'mina zbog jedinstvenog razloga oslobađanja roba i Svoje mišljenje ojačava Poslanikovim, s.a.v.s., riječima: "...oslobodi je, jer je ona vjernica."[1] Hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: (370) "Došao je neki čovjek Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i kazao mu: 'Ja sam rekao svojoj ženi da mi nije dopuštena kao ni majka moja, a zatim sam je obljubio prije nego što sam se iskupio.' Zar Allah, dž.š., nije rekao:

"Prije nego što jedni drugo dodirnu?!" - upita ga Allahov Poslanik, s.a.v.s. "Svidjela mi se", reče čovjek, a Poslanik će na to: "Ustegni se od nje dok se

[1] Kažem po onome što se vidi, a Allah najbolje zna, da su riječi Ibn-Kesirove o robu, općenito, u smislu da je dovoljno osloboditi bilo vjernika ili nevjernika, bliže istini od stava Eš-Šafije, da se značenje svodi na roba, vjernika, poglavito što sam tekst ajeta govori o robu općenito kod zihara, dok ajet o iskupu kod ubojstva govori o robu vjerniku I nema razloga da se ovo smatra griješkom!

ne iskupiš!" Zatim El-Bezzar prenosi tvrdnju da se od Ibn-Abbasa ne prenosi ništa vjerodostojnije od ovoga, a o Ismailu ibn Muslimu, koji se spominje u senedu ovog predanja, izrečene su neke kritike iako od njega prenose brojni islamski znanstvenici. Iz hadisa se može razumjeti da je Poslanik, s.a.v.s., naredio samo jedan iskup.

"A Allah dobro zna ono što vi radite..." On je upoznat sa onim što će vas preporoditi, a zna vaše stanje.

"Onaj ko ne nađe dužan je...", tj. ovim redoslijedom: oslobađanje roba, post, ishrana potrebnih, kao što se to pouzdano navodi u oba sahiha u slučaju čovjeka koji je spolno općio sa svojom ženom u ramazanu.

"Zato da bi ste u Allaha i Poslanika Njegova vjerovali", tj. propisali smo to zbog ovoga. ***"To su Allahovi propisi"***, tj. Njegove zabrane, pa ih nemojte kršiti.

"A nevjernike čeka kazna bolna", tj. one koji nisu uzvjerovali i nisu prihvatili propise ovog zakonodavstva (Šerijata). Nemojte smatrati da će oni biti spašeni tog iskušenja, "Nikada!!" Nije onako kako oni pretpostavljaju, nego njih čeka patnja užasna i na ovom i na budućem svijetu.

إِنَّ الَّذِينَ
يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَقَدْ أَنزَلْنَا
آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ۝٥ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم
بِمَا عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ۝٦ أَلَمْ تَرَ
أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ
رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَا أَكْثَرَ
إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ
بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ۝٧

"Doista, oni koji su neposlušni Allahu i Poslaniku Njegovu bit će osramoćeni, kao što su bili osramoćeni i oni prije njih. A Mi smo objavili jasne znake, a nevjernike čeka sramna patnja /5/ na Dan kad ih Allah sve oživi, pa ih obavijesti o onom šta su radili; Allah je o tome račun sveo, a oni su to zaboravili - Allah je svemu svjedok." /6/ "Zar ne znaš da Allah zna sve što je na nebesima i što je na Zemlji? Nema tajnih razgovora među trojicom, a da On nije četvrti, ni kad ih je manje, ni kad ih je više, a da On nije s njima gdje god oni bili; On će ih na Sudnjem danu obavijestiti o onom što su radili, jer Allah sve dobro zna." /7/

Allah, dž.š., obavještava o onima koji oponiraju Njemu i Njegovu Poslaniku i opiru se Njegovu zakonodavstvu:

"Bit će osramoćeni, kao što su bili osramoćeni i oni prije njih", tj. bit će prezreni, prokleti, poniženi, kao što je učinjeno sa onim ranijim koji su im slični bili. ***"Mi smo objavili jasne znake..."***, tj. očevidne, kojima se suprotstavlja i protivi samo bestidni, oholi nevjernik. ***"A nevjernike čeka sramna patnja"***, kao nadoknada za to što iz oholosti nisu slijedili, niti su se za Allahovim zakonom povodili, niti su ponizni bili.

"Na Dan kada ih Allah sve oživi...", a to će biti na Sudnjem danu, gdje će Allah sakupiti i prve i potonje na jednom platou.

"Pa ih obavijesti o onom što su radili", tj. pa ih izvijesti o dobru i zlu koje su počinili.

"Allah je o tome račun sveo, a oni su to zaboravili", tj. Allah je to precizirao i registrirao protiv njih, a oni sami su zaboravili šta su činili.

"Allah je svemu svjedok", tj. nije Mu strano, niti skriveno ništa, i On ne zaboravlja. Allah, dž.š., potom kaže, obavještavajući o obuhvatnosti Svojim znanjem svega stvorenoga, o nadziranju njih, slušanju njihova govora i viđenja njih kad god i gdje god se nađu:

"Zar ne znaš da Allah zna sve što je na nebesima i što je na Zemlji? Nema tajnih razgovora među trojicom." Riječ znači (tajna), tj.nema sašaptovanja među trojicom...

"A da On nije četvrti, ni među petericom, a da On nije šesti, ni kad ih je manje, ni kad ih je više, a da On nije s njima gdje god oni bili...", tj. nadzire ih, sluša njihove razgovore, tajne i sašaptavanja, a povrh toga Njegovi izaslanici pišu njihove tajne razgovore uz Allahovo znanje i slušanje. Allah, dž.š., kaže:

"Zar oni misle da Mi ne čujemo šta oni nasamo razgovaraju i kako se među sobom dogovaraju? Čujemo Mi, a Izaslanici Naši, koji su uz njih, zapisuju." (43:80) Na osnovu ovoga mnogi iznose konsenzus da se pod ovim ajetom mislilo na prisutnost Allahova znanja i nesumnjivo je da se to željelo istaći. Međutim, Njegov sluh, uz znanje, također, obujmljuje ih, kao i pogled koji ih obuhvata i dostiže. On nadzire Svoja stvorenja i ništa Mu od njihovih aktivnosti nije skriveno. Zatim Allah, dž.š., kaže: ***"On će ih na Sudnjem danu obavijestiti o onom što su radili, jer Allah sve dobro zna."*** Imam Ahmed kaže: "Ajet je počeo govorom o znanju i tim govorom i završava."

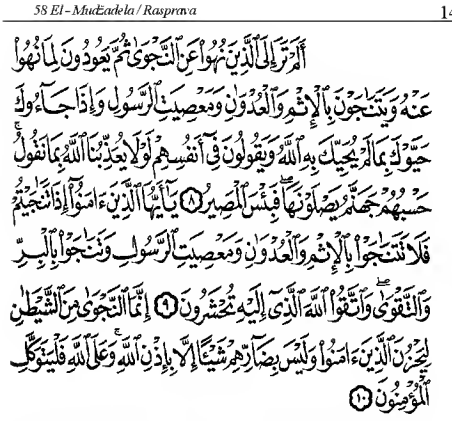

"Zar ne vidiš one kojima je zabranjeno da se sašaptavaju kako se zatim vraćaju onome što im je zabranjeno i sašaptavaju se o grijehu i neprijateljstvu i neposlušnosti prema Poslaniku. A kad ti dolaze, pozdravljaju te onako kako te Allah nikad nije pozdravio, i među sobom govore: 'Trebalo bi da nas Allah već jednom kazni za ono što govorimo!' Dovoljan će im biti Džehennem! U njemu će gorjeti, a grozno je on prebivalište!" /8/ "O vjernici, kada među sobom tajno razgovarate, ne razgovarajte o grijehu i neprijateljstvu i neposlušnosti prema Poslaniku, već razgovarajte o dobročinstvu i bogobojaznosti i bojte se Allaha, pred Kojim ćete skupljeni biti." /9/ "Sašaptavanje je posao šeftanski, da bi rastužio one koji vjeruju, a to ne može njima nimalo nauditi, osim ako to Allah dopusti. A vjernici neka se samo u Allaha pouzdaju! /10/

Prenosi Ibn Ebi-Nudžejm da je Mudžahid rekao da se u ajetu:

"Zar ne vidiš one kojima je zabranjeno da se sašaptavaju kako se zatim vraćaju onome što im je zabranjeno...", govori o jevrejima. Isto smatra i Mukatil ibn Hajjan, te dodaje: (371) "Vjerovjesnik, s.a.v.s., izmirio se sa jevrejima, a oni bi, kada bi prošao neki od ashaba Vjerovjesnika, a.s.v.s., sjeli i sašaptavali se tako da bi pravovjerni pomislio da se oni sašaptavaju o njegovu ubojstvu ili drugom što bi prezirao. Pa kada bi to pravovjerni vidio, prepao bi se i izabrao bi drugi put. Vjerovjesnik, s.a.v.s., nakon toga im je zabranio sašaptavanje, međutim, oni se toga nisu prošli i nastavili su s tim, pa Allah tada objavljuje:

"Zar ne vidiš one kojima je zabranjeno da se sašaptavaju kako se vraćaju onome što im je zabranjeno; sašaptavaju se o grijehu i neprijateljstvu i neposlušnosti prema Poslaniku", tj. međusobno razgovaraju o grijehu, koji je njima svojstven ***"i neprijateljstvu"***, koje se odnosi na druge, a jedan od njigovih vidova jeste neposlušnost prema Poslaniku, s.a.v.s., i suprotstavljanje njemu, na čemu su ustrajni bili i jedni drugima preporučivali:

"A kad ti dolaze, pozdravljaju te onako kako te Allah nikad nije pozdravio." Ibn Ebi-Hatim prenosi od Aiše, r.a., da je rekla: (372) "Došli su jevreji kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i pozdravili ga: 'Smrt tebi, Ebu-Kasime!', a Aiša otpozdravi: 'I vama smrt!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada reče: 'Aiša, Allah, uistinu, ne voli neuljudnost i bestidnost.' 'Zar ih nisi čuo, govore: Smrt tebi!' 'Zar ti nisi čula da sam rekao: I vama!' pa je Allah, dž.š., objavio:

'A kada ti dolaze, pozdravljaju te onako kako te Allah nikad nije pozdravio...'" U sahih hadisu u drugom predanju kaže se: (373) "...da je ona njima rekla: 'I vama smrt i poniženje i prokletstvo'", te da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ono što reknemo za njih nama se uslišava. A njima se ne uslišava ono što reknu za nas!"

"I među sobom govore: 'Trebalo bi da nas Allah već jednom kazni za ono što govorimo...'", tj. ovo čine, a među sobom govore: "Da je ovo Vjerovjesnik, Allah bi nas kaznio za ono što o njemu tajno govorimo, jer Allah zna ono što tajimo", pa Allah, Uzvišeni, kaže:

"Dovoljan će im biti Džehennem!", tj. bit će im dovoljan Džehennem na budućem svijetu.

"U njemu će gorjeti, a grozno li je on prebivalište!" Zatim, Uzvišeni, odgajajući Svoje pravovjerne robove, ukazuje im da ne budu poput nevjernika i licemjera:

"O vjernici, kada među sobom tajno razgovarate, ne razgovarajte o grijehu i neprijateljstvu i neposlušnosti prema Poslaniku...", tj. kao što međusobno tako razgovaraju neuki nevjernici sljedbenika Knjige i licemjeri koji im potpomažu u njihovoj zabludi.

"Već razgovarajte o dobročinstvu i bogobojaznosti, i bojte se Allaha, pred Kojim ćete sakupljeni biti!", tj. pa će vas obavijestiti o svim vašim izričajima i djelima koja je registrirao i po njima će vas nagraditi. Imam Ahmed bilježi od Safvana ibn Muhriza da je rekao: (374) "Držao sam Ibn Omera za ruku kada se pojavi pred njim neki čovjek, pitajući: "Šta si čuo od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže o međusobnom tajnom razgovaranju na Sudnjem danu?" "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kazuje: "Allah će doista, Sebi približiti vjernika i na njega staviti Svoju koprenu, skrivajući ga od ljudi i konstatirat će mu njegove grijehe, govoreći mu: "Znaš li za taj grijeh? Znaš li za ovaj? Znaš li za onaj?, tako da mu konstatira sve grijehe i on će pomisliti da je upropašten, a onda će Allah, dž.š., reći: "Ja sam ti ih prekrio na dunjaluku, a danas ti ih opraštam, a zatim će mu biti data Knjiga njegovih dobrih djela. Za nevjernike i licemjere svjedoci će reći: "Ovo su oni koji su lagali na svoga Gopodara. Neka je

prokletstvo na one koji su sami sebi nasilje počinili." (Hadis se navođi u oba Sahiha u predanju Katadea.)

"Sašaptavanje je posao šejtanski, da bi rastužio one koji vjeruju, mada to ne može njima nimalo nauditi, osim ako to Allah dopusti. A vjernici neka se samo u Allaha pouzdaju!" Misli se na sašaptavanje, odnosno šaptanje kada se vjerniku čini da se radi o zlu.

"Posao šejtanski, da bi rastužio one koji vjeruju...", tj. šejtanska obmana onih koji se sašaptavaju da bi nanijeli zlo pravovjernima, a to njima neće ništa nauditi, osim ako to Allah dopusti. A ako neko osjeti nešto od toga, neka zatraži utočište kod Allaha, dž.š., i neka se osloni na Njega i neće mu uz Allahovo dopuštenje ništa naštetiti. Imam Ahmed bilježi da je Abdullah ibn Mes'ud rekao: (375) "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Ako vas je trojica, nemojte da se dvojica došaptavaju mimo trećeg, jer će ga to rastužiti.'" (Buharija i Muslim u 'Amešovom predanju).

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا۟ فِى ٱلْمَجَٰلِسِ فَٱفْسَحُوا۟ يَفْسَحِ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُوا۟ فَٱنشُزُوا۟ يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

"O vjernici, kad vam se kaže: 'Načinite mjesta drugima tamo gdje se sjedi' - vi načinite, pa i vama će Allah mjesto načiniti; a kad vam se rekne: 'Dignite se' - vi se dignite, i Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje. A Allah dobro zna ono što radite." /11/

Allah, dž.š., odgajajući Svoje robove - vjernike, naređuje im da čine dobro jedni drugima na sijelima:

"O vjernici, kad vam se kaže: 'Načinite mjesta drugima tamo gdje se sjedi...'" Jedni gomju riječ čitaju u jednini: ***"Vi načinite, pa i vama će Allah mjesto načiniti..."*** Stoga što je nagrada prema djelima (od istog vida djelovanja), kao što se kaže u hadisu: (376) "Ko radi Allaha izgradi džamiju, Allah će mu izgraditi kuću u Džennetu." Slični primjeri su brojni. Stoga Allah, dž.š., kaže:

"Vi načinite, pa i vama će Allah mjesto načiniti." Katade kaže: "Ovaj je ajet objavljen o skupovima na kojima se spominjao Allah, dž.š. Kada bi oni vidjeli nekoga da se približava, skupili bi se oko Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa im je Allah, dž.š., naredio da načine mjesta jedni drugima. Kaže Mukatil: "Doznali smo da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Smilovao se Allah čovjeku koji načini mjesta svome bratu.'" Imam Ahmed i Eš-Šafi bilježe od Ibn-Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (378) "Neka čovjek ne diže drugoga sa njegova mjesta da bi tu sjeo, nego raširite se i mjesta načinite" (hadis bilježe oba Sahiha). Šerijatski pravnici su se razišli u pogledu ustajanja onome ko dođe na sijelo i o tome postoji nekoliko stavova: jedni to dozvoljavaju argumentirajući svoj stav hadisom: (379) "Ustanite ka vašem vođi i spustite ga."[2] Drugi to, pak, zabranjuju, argumentirajući to hadisom: (380) "Ko voli da mu ustaju ljudi, neka sebi pripremi mjesto u vatri." U Sunenenima se navodi (381) da im nije bilo draže osobe od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.; a kada bi on ušao oni ne bi ustajali pred njim jer su znali da on to prezire. Prenosi se da su Ibn-Abbas i drugi rekli o Allahovim, dž.š., riječima: "Kad vam se kaže: 'Načinite mjesta drugima tamo gdje se sjedi' - vi načinite, pa i vama će Allah mjesto načiniti." Da se one odnose na ratne skupove. Dok je značenje Allahovih, dž.š., riječi: ***"A kad vam se rekne: 'Diginite se' - vi se dignite..."***, tj. krenite u borbu. Katade kaže: "Kada se pozovete na dobro, odazovite se", a Abdurrahman ibn Zejd ibn Eslem kaže: "Kađa vam se naredi da se raziđete, razidite se", kao što Allah, dž.š., kaže:

"A ako vam se rekne: 'Vratite se!' - vi se vratite." (24:28)

"I Allah će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje. A Allah dobro zna ono što radite", tj.

---

[2] U ovom hadisu: "Ustanite ka vašem vođi i spustite ga", oni nemaju apsolutno nikakvog argumenta, jer povod navođenja ovog hadisa nije bio da Sa'dov moral iskaže njemu poštovanje, nego sljedeće: Sa'd je bio ranjen u Bici na Hendeku strijelom u nožni zglob, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozvao ga je da presudi plemenu Benu-Kurejza, pa kada se ukazao na svome magarcu i približio šatoru Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Poslanik reče: "Ustanite ka vašem vođi i spustite ga", tj. pomozite mu da se spusti sa magarca zbog toga što je ranjen, kao što je već spomenuto... (Vidi storiju u potpunosti u III tomu sure "El-Ahzab", 26-27 ajet) Ovo je rezime povoda navođenja ovog hadisa. Iz ovog se uočava velika razlika između značenja ustajanja dolazećem u smislu izlaska prema njemu da bi se dočekao i da bi mu se pomoglo, a to se upravo željelo reći Poslanikovim riječima: "Ustanite ka vašem vođi...", i značenja ustajanja pred dolazećim u cilju iskazivanja poštovanja i cijenjenja te osobe, tako da oni neće sjesti dok on sam ne sjedne ili stoje nad njegovom glavom dok on sjedi (kao što se stranci ophode prema svojim vladarima), a sve to je Poslanik, s.a.v.s. zabranio, riječima: "Ko voli da ljudi pred njim ustaju, neka sebi pripravi mjesto u vatri." Oni koji argumentiraju svoj stav Poslanikovim, s.a.v.s., riječima: "Ustanite ka vašem vođi i spustite ga", ispuštaju riječi "spustite ga" da bi sakrili pravi razlog ustajanja i kretanja prema njemu, a zatim se ne zadovoljavaju ni sa ovim ispuštanjem, nego mijenjaju sintagmu sa da bi se dobilo značenje ustajanja nekome iz poštovanja i njegova veličanja. Ovdje se radi o zamjeni konsonanata i namjernoj laži na Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da bi oni ostali dominantni nad drugima kroz visoke tornjeve koje grade i basnoslovne prihode koje zarađuju, čime love srca masa i bijednika, što je prazna veličina. A Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Ko voli da ljudi pred njim ustaju neka sebi pripravi mjesto u vatri." Pouzdano je utvrđeno da ashabi nisu ustajali pred Poslanikom, s.a.v.s., jer su znali da on to prezire. Pa zar oni neće Poslanika, s.a.v.s., slijediti?! Njegove ashabe plemenite za primjer uzeti?! "Bože moj, uputi ih Svojim pravim putem, popravi ih i povrati ih moralnim kvalitetama Poslanika, s.a.v.s."

nemojte vjerovati da kada neko od vas načini mjesta svome bratu koji mu prilazi ili kada mu se naredi da izide pa to učini, da će mu to umanjiti ugled, ne, nego time zadobiva veći položaj kod Allaha, a Allah, dž.š., to mu neće upropastiti, nego će ga nagraditi i na ovom i na budućem svijetu. Onaj koji je ponizan Allahu, Allah će mu povisiti ugled i učiniti ga spominjanim.

"A Allah dobro zna šta radite", tj. dobro zna ko je zaslužan toga, a ko nije.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نَٰجَيْتُمُ ٱلرَّسُولَ فَقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَةً ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ ۚ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَٰتٍ ۚ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا۟ وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾

"O vjernici, kad (hoćete da) s Poslanikom tajno razgovarate, prije vašeg (tajnog) razgovora milostinju udijelite. To je za vas bolje i čistije. A ako ne nađete (ništa) - pa, Allah, zalsta, prašta i milostiv je." /12/ "Zar vas je strah da prije razgovora svoga milostinju udijelite?! A ako ne udijelite i Allah vam oprosti, onda namaz obavljajte i zekat dajite i budite pokorni Allahu i Poslaniku Njegovu! Allah dobro zna ono što vi radite." /13/

Allah, dž.š., naređuje Svojim robovima, vjernicima, kada neko od njih želi tajno razgovarati sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., tj. da mu se povjeri, da prije toga da sadaku koja će ga očistiti i duhovno i materijalno i pripraviti da bude podoban za taj trenutak. Stoga, Allah, dž.š., kaže:

*"**To je za vas bolje i čistije**"*, a zatim kaže: *"**A ako ne nađete (ništa)**"*, tj. ako to niste u mogućnosti zbog siromaštva.

*"**Pa Allah, zalsta, prašta i milostiv je.**"* Naređuje to samo onima koji su sposobni za to, a onda kaže:

*"**Zar vas je strah da prije razgovora svoga milostinju udijelite?!**"*, tj. bojite li se da će propis o obaveznosti sadake, prije razgovora sa Poslanikom, postati trajan.

*"**A ako ne udijelite...**"*, pa je Allah, dž.š., derogirao obaveznost ovog propisa njima. Kaže se da je jedini prakticiraoao ovaj ajet prije njegova derogiranja Alija ibn Talib, r.a. Ibn-Džerir prenosi da je Alija ibn Ebi - Talib, r.a., rekao: (382) "Kazao je Vjerovjesnik, s.a.v.s.: 'Što misliš, jedan dinar?' 'Neće biti u mogućnosti.' 'Pola dinara?' 'Neće moći.' 'Pa što onda da daju?' 'Ječam.' 'Doista, ti si skroman!'" Pa je onda objavljen ajet:

"Zar vas je strah da prije razgovora svoga milostinju udijelite?!" Alija kaže: "Preko mene je Allah olakšao ovom ummetu." Ma'mer prenosi od Katade da je rekao: "

Ajet:

'O vjernici, kad hoćete s Poslanikom tajno razgovarati, prije vašeg razgovora milostinju udijelite', derogiran je, a bio je pravosnažan samo jedan dio dana." Slično ovome prenosi Abdurrezak od Alija: "Niko ovaj ajet nije prakticirao izuzev mene dok nije derogiran, a bio je pravosnažan samo jedan kratki vremenski period."

أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مَّا هُم مِّنكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى ٱلْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٦﴾ لَّن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُۥ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ ۚ أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٨﴾ ٱسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ ٱلشَّيْطَٰنُ فَأَنسَىٰهُمْ ذِكْرَ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حِزْبُ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱلشَّيْطَٰنِ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٩﴾

"Zar ne vidiš one koji prijateljuju s ljudima na koje se Allah rasrdio? Oni nisu ni vaši ni njihovi, i zaklinju se na laži, a oni (to) znaju." /14/ "Allah je njima pripremio tešku kaznu, jer je zalsta, ružno ono što rade": /15/ "Uzeli su svoje zakletve štitom, pa odvraćaju od Allahova puta; njih čeka sramna kazna." /16/ "Ni bogatstva njihova, ni djeca njihova im nimalo neće pomoći kod Allaha, oni će biti stanovnici u vatri, u kojoj će vječno boraviti." /17/ "Na Dan u koji će ih Allah sve oživiti oni će se Njemu zaklinjati, kao što se vama zaklinju, misleći da će im to nešto koristiti. Oni su, dolsta, pravi lažljivci."/18/ "Njima je ovladao šejtan i učinio da zaborave spominjati Allaha, oni su šejtanova stranka, a zbilja, stranka šejtanova gubitnici su pravi." /19/

Allah, dž.š., osuđuje tajno prijateljevanje licemjera sa nevjernicima, a oni istovremeno nisu ni sa nevjernicima, niti sa pravovjernim, kao što Allah, dž.š., kaže: ***"...Neodlučni su kome će se privoljeti, da li ovima ili onima" (4:143)***, a ovdje Uzvišeni kaže:

*"**Zar ne vidiš one koji prijateljuju s ljudima na koje se Allah rasrdio?**"*, tj. na jevreje, a zatim Uzvišeni kaže:

"Oni nisu ni vaši ni njihovi", tj. oni, realno, nisu dio vas, o pravovjerni, a niti od onih s kojima prijateljuju, jevreja. Zatim, Allah Uzvišeni kaže: ***"I zaklinju se na laži, a oni (to) znaju"***, tj. oni su svjesni da lažu kada se zaklinju, a to je tzv. (lažna zakletva), poglavito u situaciji prokletstva u kojoj su, sačuvao nas Allah toga, pa, oni, doista, kada sretnu pravovjerne kažu da vjeruju i kada dođu Poslaniku zaklinju mu se Allahom da su vjernici, a oni sami su svjesni da se lažno zaklinju, jer ne vjeruju da je istina ono što govore. Zbog toga, Allah svjedoči da oni lažu u svojim zakletvama i dokazivanjima toga.

"Allah je njima pripremio tešku kaznu jer je, zaista, ružno ono što rade", tj. pripremio im je Allah užasnu kaznu zbog njihova prijateljevanja sa nevjernicima, a neprijateljstva i varanja pravovjernih. Zbog toga Allah, dž.š., kaže:

"Uzeli su svoje zakletve štitom, pa odvraćaju od Allahova puta", tj. manifestiraju vjerovanje, a gaje nevjerovanje, skrivaju se iza lažnih zakletvi i tako u zabludu dovode one koji ne poznaju njihovo stvarno stanje, pa smatraju da oni istinu govore. Ovim pojedince od Allahova puta odvraćaju.

"Njih čeka sramna kazna", kao nadoknada za njihovo stalno korištenje zakletve Allahovim velikim imenom u lažnim, obmanjujućim zaklinjanjima. Zatim Allah, dž.š., kaže:

"Ni bogatstva njihova ni djeca njihova im nimalo neće pomoći kod Allaha...", tj. to od njih neće odstraniti kaznu kada ih stigne.

"Oni će biti stanovnici u vatri, u kojoj će vječno boraviti", a onda kaže: ***"...na Dan u koji će ih Allah sve oživiti"***, tj. proživijet će ih sve do posljednjeg na Sudnjem danu i nijednog neće izostaviti.

"Oni će se Njemu zakinjati, kao što se vama zakinju, misleći da će im to nešto koristiti", tj. Allahu će se zaklinjati da su na uputi i pravom putu, kao što su se na ovom svijetu zaklinjali ljudima, jer onaj ko živi s određenim navikama, umire s njima, i s njima biva proživljen. Oni vjeruju da će im to koristiti kod Allaha, kao što im je to koristilo kod ljudi, koji su provodili nad njima propise prema onom što su ispoljavali, zato Allah, dž.š., kaže:

"Misleći da će im to nešto koristiti", tj. ta njihova zakletva svojim Gospodarem. Zatim Allah, dž.š., osuđujući njihova razmišljanja kaže:

"Oni su, doista, pravi lažljivci", potvrđujući tako obavijest da oni lažu. Prenosi Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa: (383) "da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., bio u hladu jedne od svojih soba sa grupom ashaba, a hlada gotovo da je nestalo, pa on reče: 'Doći će vam sada jedan čovjek koji gleda šejtanskim očima; pa kada vam dođe, nemojte s njim razgovarati.' Pa je došao plavi čovjek, te ga Allahov Poslanik, s.a.v.s., zovnu i sa njim stupi u razgovor: 'Zašto me vrijeđaš, ti i taj i taj?!', i nekoliko njih imenova, zatim čovjek ode i zovnu ih, pa se oni zaklinjaše i pravdaše. Tada je Allah, dž.š., objavio:

'Oni će se Njemu zakinjati, kao što se vama zaklinju, misleći da će im to nešto koristiti. Oni su, doista, pravi lažljivci.'" Na ovaj način predanje navode Imam Ahmed i Ibn-Džerir. Stanje ovih jeste ono isto stanje u kojem će biti idolopoklonici, kada Allah, dž.š., kaže:

"Neće im ništa drugo preostati nego da reknu: 'Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali!' Gledaj kako će oni sami sebi lagati, a neće im biti onih koje su bili izmislili.'" (6:23-24) Allah, dž.š., dalje kaže:

"Njima je ovladao šejtan i učinio da zaborave spominjanje Allaha", tj. ovladao je njihovim srcima tako da je učinio da zaborave spominjati Allaha, dž.š., što je učinio i onima kojima je u cijelosti ovladao. U tom smislu prenosi Ebu-Davud od Ebu-Derd'a da je rekao: (384) "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: 'Nad svakom trojicom koja se nađu u nekom selu ili pustinji a zajednički ne obave namaz ovladao je šejtan, stoga namaz obavljaj u džematu! Zatim Uzvišeni kaže: 'Zbilja, stranka šejtanova gubitnici su pravi.'"

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ
أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ ٱللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِىٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ عَزِيزٌ
﴿٢١﴾ لَّا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ
وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ
أُو۟لَٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّٰتٍ
تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ
حِزْبُ ٱللَّهِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

"Oni koji se suprotstavljaju Allahu i Poslaniku Njegovu bit će, sigurno, najgore ponižen." /20/ "Allah je zapisao: 'Ja i poslanici Moji sigurno ćemo pobijediti!' Allah je, zaista, moćan i silan." /21/ "Nećeš naći da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rodaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio, i On će ih uvesti u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, da u njima vječno ostanu. Allah je njima zadovoljan, a i oni su zadovoljni Njime. Oni su Allahova stranka a, doista,

Allahova su stranka oni koji će sigurno uspjeti." /22/

Allah, dž.š., sada govori o nevjernicima koji se suprotstavljaju i protive Allahu i Njegovu Poslaniku, odnosno, oni su na jednoj strani, a Šerijat je na drugoj. Oni su nasuprot istine i njoj se protive.

*"**Bit će, sigurno, najgore ponižení**"*, tj. među poniženima i nesretnima i na ovom i na budućem svijetu. *"**Allah je zapisao: 'Ja i poslanici Moji sigurno ćemo pobijediti!'**"*, tj. presudio je, zapisao i odredio da će pobijediti Allah, Njegova Knjiga, poslanici i pravovjerni Njegovi robovi i na dunjaluku i na ahiretu. Sretni kraj pripada bogobojaznima, a pomoć Allahova pravovjernima, kao što Allah, dž.š., reče:

*"**Mi ćemo, doista, pomoći poslanike Naše i vjernike u životu na ovom svijetu, a i na Dan kad se dignu svjedoci." (40:51)*** Potom Allah, dž.š., kaže:

*"**Nećeš naći da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi**"*, tj. neće prijateljevati sa onima koji se suprotstavljaju Allahu i Njegovu Poslaniku, pa makar im bili i bliži srodnici, kao što Allah, dž.š., kaže:

*"**Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika, a onoga ko to čini - Allah neće štititi. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali. Allah vas podsjeća na Sebe..." (3:28)*** Se'id ibn Abdulaziz kaže da je ovaj ajet u cijelosti objavljen zbog Ebu-Ubejda ibn Abdullaha ibn el-Džerraha, kada je ubio svoga oca u Bici na Bedru. Zbog toga Omer kaže: "Da je Ebu-Ubejde živ, postavio bih ga za halifu." U vezi s ovim je slučaj kada se Božiji Poslanik, s.a.v.s., savjetovao sa muslimanima o zarobljenicima Bedra. Ebu-Bekr es-Siddik je predložio da se otkupe i tim novčanim sredstvima ojačaju muslimani, pošto su to njihovi amidžići i rođaci, a tako će ih, možda, i Allah uputiti. Omer, tada, reče: "Ja ne mislim što i on. Allahov Poslaniče, omogući mi da ubijem tog i tog (rođaka Omerovog). A omogućio (dozvolio) je Aliji da ubije Ukajla, kao i još nekom, da Allah zna da u našim srcima nema ljubavi prema idolopoklonicima..." (dalje se navodi slučaj u cijelosti).

*"**Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio**"*, tj. onog čija je osobina da ne prijateljuje sa onim koji se protivi Allahu i Njegovu Poslaniku, pa makar mu to otac ili brat bio, i takvom Allah, dž.š., u srce vjerovanje usađuje i kiti ga proniclјivošću.

*"**I On će ih uvesti u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, da u njima vječno ostanu. Allah je njima zadovoljan, a i oni će biti zadovoljni Njime.**"* Ovdje se uviđa veličanstvena skrivena misao, a to je: pošto su se rasrdili na svoje srodnike i bližnje u ime Allaha, dž.š., On im u zamjenu daje da On bude njima zadovoljan, i da oni budu zadovoljni Njim zbog stalnih blagodati koje im je dao, velikog uspjeha i sveobuhvatne dobrote.

*"**Oni su Allahova stranka...**"* Oni su Njegovi robovi i uživaju Njegove počasti.

*"**A doista, Allahova stranka su oni koji će sigurno uspjeti.**"* Ukazuje se na njihov uspjeh i na dunjaluku i na ahiretu, nasuprot onima koji su na šejtanovoj strani.

*"**A šejtanova stranka, zbilja, gubitnici su pravi.**"*

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ez-Zijala ibn Ubbada da je rekao: "Pisao je Ebu-Hazim ez-Zuhriju: "Znaj da postoje dvije vrste časti: čast koju Allah, dž.š., daje Svojim prijateljima nad istim takvim. To su oni o kojima se ne govori, a likovi im se gube..." Opisani su i u jeziku Poslanika: (385) "Allah voli, doista, neprimjetne, bogobojazne, bezazlene; kada su odsutni, ne osjeti se njihovo odsustvo; a kada su prisutni, (ništa) ne zahtijevaju, njihova su srca svjetiljke Upute. Oni nalaze izlaza iz svake crne, zloslutne smutnje..." Ovo su prijatelji Allahovi za koje je On rekao:

*"**Oni su Allahova stranka, a oni koji su Allahova stranka sigurno će uspjeti.**"* Nuajm ibn Hamad prenosi od El-Hasana da je rekao: (386) Molio je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: "Bože moj, ne daj pomoći ni blagodati Svoje ni grješniku, ni razvratniku, preko mene, jer ja u onome što si mi objavio nalazim i ovo:

*'**Nećeš naći da ljudi koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju.**'"*[3]

Ovo je završetak sažetka tefsira sure El-Mudžadela, a Allahu pripada hvala i dobročinstvo, samo On pruža zaštitu i na Njega se oslanjamo.

[3] Hadis je mursel, a Allah najbolje zna.

59
EL - HAŠR / PROGONSTVO
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 24 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي
أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِن دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ ۚ مَا ظَنَنتُمْ
أَن يَخْرُجُوا ۖ وَظَنُّوا أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ حُصُونُهُم مِّنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ
حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا ۖ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ
وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَا أَن كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ
الْجَلَاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ
شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۖ وَمَن يُشَاقِّ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾
مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَىٰ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ
الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾

U Ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

"Allaha slavi sve što je na nebesima i što je na Zemlji, On je Silni i Mudri": /1/ "On je prilikom prvog progonstva iz domova njihovih protjerao one sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali. Vi niste mislili da će otići, a oni su mislili da će ih utvrde njihove od Allaha odbraniti, ali im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali i On je u srca njihova strah ulio; vlastitim rukama i rukama vjernika svoje domove su rušili. Zato uzmite iz toga pouku, o vi uviđavni!" /2/ "A da Allah nije već bio propisao njima izgnanstvo , On bi ih kaznio još na ovom svijetu! A njima na onom svijetu pripada kazna Vatre."/3/ "Zato što su se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljali; a onoga ko se Allahu suprotstavi Allah će, zalsta, žestoko kazniti." /4/ "To što ste neke palme posjekli ili ih, da uspravno stoje, ostavili - s Allahovim dopuštenjem ste učinili, i zato da On nevjernike ponizi." /5/

Uzvišeni Allah obavještava da sve što je na nebesima i na Zemlji slavi Ga, hvaleći Ga, veliča Ga i očituje Njegovu jedinost, kao što Allah, dž.š., kaže: ***"Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima, i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga; ali vi ne razumijete veličanje njihovo."(17:44)***

"On je Silni", tj. Snažni, Moćni ***"i Mudri"*** u odredbi i zakonodavstvu.

"On je protjerao one sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali", tj. jevreje plemena Benu-Nadir, što ističu Ibn-Abbas i dr. Spomenimo sažetak o bici sa plemenom Benu-Nadir, u kratkim crtama, a samo od Allaha pomoć tražimo. Autori djela o ratnim pohodima i bitkama Allahovog Poslanika, s.a.v.s., bilježe: "Povod za to je slučaj kada je ubijeno sedamdeset ashaba kod bunara Me'une.[1] Jedino se izbavio Amr ibn Ummejje ed-Dameri, i dok je bio na putu vraćajući se u Medinu, ubio je dvojicu pripadnika plemena Benu -Amir, a koji su imali ugovor o nenapadanju i garanciju o slobodnom kretanju od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., za koje Amr nije znao. Kada je došao u Medinu, izvijestio je Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o tome, a on mu reče: "Ti si ubio dvojicu, a ja ću, zasigurno, za njih dati krvarinu." Između plemena Benu-Nadir i Benu-Amir bio je savez i ugovor o nenapadanju, pa se Allahov Poslanik, s.a.v.s., uputio plemenu Benu-Nadir da zatraži od njih pomoć u isplati krvarine za tu dvojicu ljudi. Naselje plemena Benu-Nadir bilo je na periferiji Medine na njenim istočnim padinama. Pa kada im je došao Allahov Poslanik, s.a.v.s., tražeći od njih pomoć pri isplati krvarine za tu dvojicu ubijenih, oni rekoše: "Da, Ebu-Kasime, pomoći ćemo ti kako želiš u onom za što tražiš pomoć." Zatim se osamiše i jedan drugom rekoše: "Doista, neće vam ovaj čovjek doći u povoljniju priliku za smaknuće od ove, a Allahov je Poslanik, s.a.v.s., pokraj zidova njihovih kuća, pa ko će se popeti na onu kuću da baci na njega stijenu i da se, tako, oslobodimo njega?" Za to se javi Amr ibn Džahhaš ibn Ka'b, jedan od njih, koji reče: "Ja sam za toga", pa se pope da bi bacio stijenu na njega, kao što bi rečeno. Allahov je Poslanik, s.a.v.s., bio sa nekolicinom svojih ashaba, među kojima su bili: Ebu-Bekr, Omer, Alija, r.a. Tada je došla obavijest sa neba Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., o tome šta jevreji smjeraju, pa on ustade, iziđe iz kuće i uputi se ka Medini, a zatim se njegovim putem uputiše ashabi pa ga stigoše, a on im reče kakvu su izdaju jevreji skovali. Resulullah, s.a.v.s., naredi pripreme za rat protiv njih,

[+] Objavljena nakon sure "El-Bejjine".

[1] Učesnici događaja kod bunara Me'une su oni koje je poslao Allahov Poslanik, s.a.v.s., Amiru ibn et-Tufejlu sa svojim pismom. Pa su oni pismo poslali sa jednim između sebe, a Amir ubi tog čovjeka i nahuška protiv njih plemena, pa stupiće u borbu sa ashabima. Svi ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., uzeće sablje i boriće se dok ne bijahu pobijeni sve do posljednjeg, osim Amra ibn Umejje ed-Damerija. Ražalostio se žestoko Allahov Poslanik, s.a.v.s., zbog njih, a i ostali muslimani su bili vidno uzbuđeni zbog njihove braće u vjeri. Jedina im je utjeha bila da njima, zbog toga, pripada Džennet.

pa podoše đok se ne spustiše đo njih, a oni se bijahu utvrdili u svojim utvrdama. Tada Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredi da se posijeku i spale palme, a oni ga počeše dozivati: "Muhammede, nekad si zabranjivao činjenje nereda po Zemlji i prekoravao si one koji su ga činili, pa zašto sječeš i spaljuješ palme?!" Grupa ljudi iz Benu - Avfa ibn el-Hazredža, među kojima su bili Abdullah ibn Ubejj ibn Selul, Vedi'a, Malik ibn Ebi-Kavkal, Suvejd, Da'is, poručila je Benu-Nadiru da izdrže i da se brane, jer ih oni neće ostaviti na cjedilu. " Ako vas napdanu borit ćemo se uz vas; a ako napustite svoje domove i mi ćemo s vama to isto učiniti." Pa su jevreji čekali njihovu pomoć, a oni im je nisu pružali, te se u njihova srca ugnijezdi strah. Tražili su od Allahova Poslanika, s.a.v.s., đa se isele i da ih ne napada, s tim što njima pripada onoliko koliko mogu njihove deve osim oružja ponijeti, pa je tako i urađeno. Pa je ponio svako od njih svoga imetka koliko može deva nositi. Neki od njih bi razvaljivali svoju kuću do temelja pa bi je natovarili na leđa svoje deve i odvukli je. Oni su se uputili ka Hajberu, a neki su otišli do Sirije, ostavljajući imetak Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa je on postao njegovom svojinom, kojom je raspolagao kako je htio. Podijelio je to prvim muhadžirima, dok je od ensarija đao samo Sehl ibn Hanifu, i Ebu-Dudžani Semaku ibn Harši, koji su spomenuli svoju oskudicu. Njima je Poslanik, s.a.v.s., jedino dodijelio, a iz plemena Benu - Nadir islam su primili: Jamin ibn Amr ibn Ka'b, amidža Amra ibn Džehhaša, i Ebu-Sa'd ibn Vehb. Islam su primili i imetak svoj zadržali i tako ga zaštitili. Smatra se da se Jamin ibn Amr dogovarao sa nekim čovjekom da ubije Ibn-Džehhaša, jednog od zavjerenika protiv (života) Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa je ovaj to učinio. (Ovo je bio kraj sažetka Muhammeda ibn Ishaka.) Sura El-Hašr u cijelosti je objavljena zbog plemena Benu-Nadir.

Ovako navodi Junus ibn Bukerj od Ibn Ishaka slično gore spomenutom sažetku.

"On je protjerao one sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali", tj. pleme Benu-Nadir. ***"Prilikom prvog progonstva iz domova njihovih"***, tj. u Siriju.

"Vi niste mislili da će otići", tj. u vrijeme kada ste ih opsjedali, a oni su u utvrđama bili, što je trajalo šest dana uz jaku utvrđenost i otpor. Stoga, Allah, dž.š., kaže:

"A oni su mislili da će ih utvrde njihove od Allaha odbraniti, ali im je Allahova kazna došla odakle se nisu nadali", tj. došla im je Allahova odredba koja im nije naumpadala.

"I On je u srca njihova strah ulio", tj. strah, uzrujanost i nemir, a kako i ne bi kađa ih je opkolio onaj koji je pobjeđivao strahom na mjesec dana hoda. ***"Vlastitim rukama i rukama vjernika svoje domove rušili."*** Već je spomenuto Ibn-Ishakovo tumačenje ovog događaja, tj. obarali su tavanice i vrata koja su im se dopadala i tovarili ih na deve.

"Zato uzmite iz toga pouku, o vi uvidavni!" Alllah, dž.š., kaže:

" A da Allah nije već bio propisao njima izgnanstvo, On bi ih kaznio još na ovom svijetu", tj. kaznio bi ih, ili ubijanjem, ili zarobljeništvom, ili sličnom kaznom, jer je Allah odredio đa će ih kazniti ovim, uz kaznu đehenemskom vatrom koju im je pripravio na budućem svijetu. Zbog toga Allah, dž.š., kaže:

"A njima na onom svijetu pripada kazna Vatre", tj. koja je konačna, nužna i neminovna.

"Zato što su se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljali", tj. učinio je s njima što je učinio, jer su nijekali rođosna navještanja o dolasku Muhammeda, a.s., koja je objavljivao Allah ranijm poslanicima, a oni to znaju, kao sinove svoje. Zatim, Allah, dž.š., kaže:

"A onoga ko se Allahu suprotstavi, Allah će, zaista, žestoko kazniti."

"To što ste neke palme posjekli, ili ih da uspravno stoje ostavili - s Allahovim dopuštenjem ste učinili, i zato da On nevjernike ponizi."

Pojam spomenut u gornjem ajetu 'el-linetu' jesu vrste datula izuzev vrste zvane 'el - udžvetu'. Kada ih je Allahov Poslanik, s.a.v.s., opkolio, naredio je da se posijeku palme da bi ih na taj način ponizio i zastrašio srca njihova, a sve je to bilo uz dozvolu Allahovu, zadovoljstvo i volju Njegovu. U ovome pasusu ističe se osveta i poniženje neprijatelja, i sramoćenje onog čime se on ponosi. Mudžahid kaže: "Muhadžiri su jedni drugima zabranjivali sječenje palmi, govoreći: 'To je ratni plijen muslimana', pa je Allah, dž.š., objavio potvrdu zabrane sječenja palmi, ali i oslobađanja od grijeha onih koji ih posijeku. Oni su ih sjekli i ostavljali nedirnutim po Njegovoj dozvoli. Sjekli i spaljivali su ih samo da bi ih istjerali iz njihovih utvrđenja. Naređeno im je sječenje palmi pa ih je to kopkalo, te se pitaše: 'Neke sijećemo, a neke ostavljamo, pitajmo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., hoćemo li mi biti nagrađeni za one što smo posjekli, i da li ćemo biti odgovorni za one koje smo ostavili?', pa Allah, dž.š., objavi: ***'To što ste neke palme posjekli...'***"

(Nadmetali su se muslimaski pjesnici u opisivanju ovog događaja, te sječenja i paljenja palmi, i ubojstva Ka'ba ibn el-Ešrefa koje se tada desilo. Spjevali su veličanstvene kaside, između ostalih: Hassan ibn Sabit, Ka'b ibn-Malik, Ibnu-Kajjim el-Abesi, Kajs ibn Bahr, Ibn-Tarif, a nismo ih spomenuli isključivo iz želje za kratkoćom. Zadovoljili smo se samo ukazivanjem na njih, a ko želi da se upozna sa ovim kasidama, neka se obrati na osnovni tefsir Ibn-Kesira.)[2]

[2] Između dvije zagrade moj je tekst, a ne Ibn-Kesirov.

وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْهُمْ فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ
مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ
عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ۝٦ مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ فَلِلَّهِ
وَلِلرَّسُولِ وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ
دُولَةًۢ بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ ۚ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَىٰكُمْ
عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ۝٧

"A vi niste kasom tjerali konje ni kamile radi onoga što je Allah od njih, kao plijen, darovao Poslaniku Svome, nego, Allah prepušta vlast poslanicima Svojim nad onima kojima On hoće, Allah sve može." /6/ "Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Poslaniku Svome daruje pripada: Allahu i Poslaniku Njegovu, i bližnjima njegovim, i siročadi, i siromašnim, i putnicima - namjernicima - da ne bi prelazio samo iz ruku u ruke bogataša vaših; ono što vam Poslanik kao nagradu da, to uzmite, a ono što vam zabrani, ostavite, i bojte se Allaha jer Allah, zaista, žestoko kažnjava."/7/

Allah, dž.š., objašnjava šta je "fej", njegove karakteristike, i propise vezane za njega. Pod fejom se podrazumijeva svaki imetak koji je uzet nevjernicima bez borbe i bez tjeranja u kas konja i kamila, tj. nisu se borili s neprijateljem u dvoboju i jurišanju, nego je to produkut straha koji je Allah ulio u njihova srca pred pojavom Resulullaha, kao što se desilo plemenu Benu-Nadir. Njihov imetak kao fej (ratni plijen) koji su oni napustili, darovao je Allah Svome Poslaniku, s.a.v.s., u privatnu svojinu. Zato je raspolagao fejom plemena Benu-Nadir po svom htijenju, pa ga je dijelio muslimanima u različitim vidovima dobročinstva i sferama interesa koje spominje Allah, dž.š., u predmetnim ajetima:

"Što je Allah, kao plijen, darovao od njih Poslaniku Svome", tj. od plemena Benu-Nadir.

"A vi niste kasom tjerali ni konje ni kamile...", pod pojmom "rikab" spomenutim u ajetu misli se na kamile.

"...nego, Allah prepušta vlast poslanicima Svojim nad onima nad kojima On hoće, Allah sve može", tj. ne može biti nadvladan, niti spriječen, ne, On potčinjava sve. Potom Allah, dž.š., ističe:

"Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Poslaniku Svome daruje...", tj. svih mjesta koja se osvoje na ovaj način, i ona će imati tretman imovine plemena Benu-Nadir. Zbog toga Allah, Uzvišeni, saopćava:

"Pripada: Allahu i Poslaniku Njegovu i bližnjima njegovim, i siročadi, i siromasima, i putnicima - namjernicima...", do kraja; i sljedeći ajet govori o načinima podjele feja.

Imam Ahmed prenosi od Omera ibn el-Hattaba, r.a., kako je rekao: /387/ "Imovina plemena Benu - Nadir je fej (plijen) koji je Allah darovao Svome Poslaniku i radi kojeg muslimani nisu tjerali ni konje ni kamile. Ona je postala privatnom Poslanikovom svojinom. Od toga je davao godišnje izdržavanje svojoj porodici. Murre kaže: "To je bila hrana njegovoj porodici za godinu dana, a što bi preostalo trošio bi na jahalice i oružje koje bi se koristilo na Božijem putu." (Ovako ga u sažetom obliku citira Ahmed, a i ostali sastavljači kutubus - sitte bilježe ga u svojim djelima, izuzev Ibn-Madžea.)

Poznato je da je ono što ostavi Allahov Poslanik, s.a.v.s., iza svoje smrti sadaka i da je niko ne nasljeđuje na osnovu riječi Resulullaha, s.a.v.s.: (388) "Mi se ne nasljeđujemo, što ostavimo - to je sadaka." Zbog toga Ebu-Bekr es-Siddik nije dao Fatimi, r.a., ostavštinu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., oslanjajući se na ovaj hadis, i ispravno je postupio.

Kada je Ebu-Bekr, r.a., umro, a hilafet preuzeo Omer ibn el-Hattab, r.a., nakon nekog vremena dolaze mu El-Abbas i Alija, pa Abbas reče: (389) "Zapovjedniče pravovjernih, dodijeli je meni i ovome." Približi im se tada Omer i reče: "Kunem se Allahom, Čijom voljom opstoje nebo i Zemlja, znate li da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Mi se ne nasljeđujemo, što ostavimo to je sadaka.' 'Da!'- odgovoriše. Zatim Omer nastavi: 'Pa kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., preselio na ahiret, Ebu-Bekr reče: Ja sam zastupnik Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa ste došli vas dvojica Ebu-Bekru, tražeći: Ti, Abbasu, nasljedstvo svoga bratića, a ti Alija, nasljedstvo svoje žene od njena oca, pa Ebu-Bekr, r.a., tada reče: Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao je: Mi se ne nasljeđujemo, što ostavimo - to je sadaka. Allah zna da je Poslanik, s.a.v.s., istinoljubiv, dobročinitelj, koji slijedi pravi put i istinu, pa ga je zamijenio Ebu-Bekr. Kada je i on umro, rekoh: Ja sam zastupnik Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i zastupnik Ebu-Bekra, te sam upravljao ostavštinom kako je Allah htio da upravljam. Zatim ste došli vas dvojica, vas je više, a isti vam je slučaj, i tražili ste je, a ja vam rekoh: Ako želite, ja ću vam je dati, s tim da je na vama Allahova obaveza da njome upravljate onako kako je to Allahov Poslanik, s.a.v.s., činio. Ostavštinu ste uzeli od mene s tom obavezom, a zatim ste došli da vas oslobodim spomenute obaveze. Ja vas neću, tako mi Allaha, osoboditi te obaveze sve do nastupa Sudnjeg dana, a ako niste u stanju ispuniti što se od vas traži, povratite mi ostavštinu.'" (Ovo je dio hadisa koji prenosi Ez-Zuhri, a imovina koju su tražili ova dvojica, El-Abbas i Ali, jeste imovina plemena Benu Nadir, koja je postala privatnom svojinom Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a Allah najbolje zna.)[3]

[3] Ovo je dio hadisa koji navodi Ebu-Davud. Citiramo samo jedan njegov dio želeći sažeti izlaganje i ostvariti željeni cilj.

"Da ne bi preiazio samo iz ruku u ruke bogataša vaših", tj. ovu podjelu ratnog plijena (feja) utvrdili smo da ne bi ostao hrana koje bi se domogli bogati i kojom bi raspolagali shodno samo svojim prohtjevima i pretpostavkama, a ništa od toga ne bi udjeljivali siromasima.

"Ono što vam Poslanik da, to uzmite, a ono što vam zabrani - ostavite", tj. što god vam naredi to prakticirajte, a sve ono što vam zabranjuje klonite se toga, jer, On, doista, naređuje samo dobro, a zabranjuje zlo. Ibn Ebi-Hatim prenosi da je Mesruk rekao: (390) Došla je neka žena Ibn-Mes'uđu, pitajući ga:

"Saznala sam da zabranjuješ tetoviranje i uplitanje tuđe kose u svoju, pa da li si to našao u Allahovoj Knjizi ili kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s.?"

A on reče: "Naravno, našao sam to i u Allahovoj Knjizi i kod Allahova Poslanika, s.a.v.s.!"

"Tako mi Allaha, promotrila sam od korice do korice Mushaf i ne nađoh ono što ti govoriš!"

"Da li si našla u Kur'anu:

'Ono što vam Poslanik da to uzmite, a ono što vam zabrani ostavite?'"

"Naravno da jesam!"

"Čuo sam, doista, Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako zabranjuje: uplitanje tuđe kose, tetoviranje i čupanje obrva."

"Možda neko iz tvoje porodice to prakticira?"

"Uđi i viđi"; ušla je i razgledala, a zatim izišla, govoreći:

"Nisam vidjela ništa loše."

"Zar ne znaš oporuku dobrog Allahovog roba:

"Ja ne želim činiti ono što vama zabranjujem."[4]

"I bojte se Allaha jer Allah, zaista, žestoko kažnjava", tj. bojte se Allaha pri izvršavanju Njegovih naredbi i pri klonjenju Njegovih zabrana, jer On strahovito kažnjava onog ko Mu zgriješi i radi suprotno Njegovoj naredbi, odbija je, te tako čini ono što mu je Allah zabranio i od čega ga sprečava.

لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَٰجِرِينَ
ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِمْ وَأَمْوَٰلِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا
وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ
وَٱلْإِيمَٰنَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ
حَاجَةً مِّمَّآ أُوتُوا۟ وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ
وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾ وَٱلَّذِينَ جَآءُو مِنۢ بَعْدِهِمْ

يَقُولُونَ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَٰنِنَا ٱلَّذِينَ سَبَقُونَا بِٱلْإِيمَٰنِ وَلَا تَجْعَلْ
فِى قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّكَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠﴾

"I siromašnim muhadžirima koji su iz rodnog kraja svoga protjerani i imovine svoje lišeni, koji žele Allahovu dobrotu i zadovoljstvo steći, i Allahu i Poslaniku Njegovu pomoći, to su, zaista, pravi vjernici." /8/ "I oni koji su prije njih Medinu nastanili i prihvatili; oni vole one koji im doseljavaju, i u grudima svojim nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju, i više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno. A oni koji se uščuvaju lahkomosti i tvrdičluka, oni će sigurno uspjeti."/9/ "Oni koji poslije njih dolaze - govore: 'Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, Ti si, zaista, dobar i milostiv.'" /10/

Allah, dž.š., objašnjava stanje siromašnih koji zaslužuju imovinu iz plijena (feja). To su oni:

"Koji su iz rodnog kraja svoga protjerani i imovine svoje lišeni, koji žele Allahovu dobrotu i zadovoljstvo steći", tj. izišli su iz svojih domova hoćeći Allahu i Njegovu Poslaniku i suprotstavili se svome narodu, želeći steći Allahovo zadovoljstvo i naklonost.

"I Allahu i Poslaniku Njegovu pomoći - to su, zaista, pravi vjernici", tj. to su oni koji svoje riječi potvrđuju praksom, to su predvodnici muhadžira, a zatim Allah, dž.š., hvali ensarije i objašnjava njihove vrline, čast, plemenitost, nepostojanje zavidnosti prema muhadžirima i dijeljenje s njima, iako im je i samima potrebno;

"I oni koji su prije njih Medinu naselili i iman prihvatili", tj. nastanili se u gradu Hidžre prije muhadžira i uzvjerovali prije mnogih od njih. Omer, r.a., kaže: "Povjeravam halifi koji će doći poslije mene prve muhadžire, da ih upozna sa njihovim pravima i da čuva njihovo dostojanstvo, oporučujem da se prema ensarijama lijepo ophodi, prema onima koji su Međinu nastanili i iman prihvatili prije mnogih od njih, da prihvati dobročinstvo - dobročinitelja, i da oprosti grešku grešniku." (El-Buhari)

"Oni vole one koji im se doseljavaju", tj. oni koji su oplemenili i časnim učinili duše svoje, vole muhadžire i potpomažu ih imecima svojim. Imam Ahmed bilježi riječi Enesove, r.a.: (391) Muhadžiri su govorili:

"Allahov Poslaniče, mi nismo vidjeli nikog sličnog narodu kojem smo došli; mnogo potpomaže kada je u oskudici, a kada ima više, neizmjerno daruje. Poštedjeli su nas truda oko snabdijevanja, a pridružili nam se u ugodnostima, tako da se bojimo da svu

[4] To su riječi Šuajba, a.s., svome narodu.

nagradu ne ponesu oni!" "Ne, neće, zahvaljujte im se i činite dovu Allahovu, dž.š., za njih!"

"I u grudima svojim nikakvu tegobu, zato što im se daje, ne osjećaju", tj. ne nalaze u svojim dušama nimalo zavidnosti spram muhadžira zbog časti, položaja, stepena i prvenstva pri spominjanju, čime ih je Allah, dž.š., obdario. ***"I više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno"***, tj. ovisni su o tome, odnosno daju drugima siromašnima iako su i oni sami ovisni o tome. U situaciji kada im je svima potrebno, prvo daju drugima. El-Buhari citira Ebu-Hurejreove riječi: (392) Došao je neki čovjek Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa mu se požali riječima:

"Allahov Poslaniče, zadesila me oskudica", pa ga je Poslanik, s.a.v.s., poslao svojim suprugama, ali kod njih nije našao ništa, pa Vjerovjesnik, s.a.v.s., reče:

"Ima li čovjeka koji će noćas ugostiti ovoga, Allah mu se smilovao?", pa je ustao jedan ensarija i reče:

"Ja ću, Allahov Poslaniče!" Pa je otišao svojoj porodici i supruzi rekao: "Ovo je Resulullahov, s.a.v.s., gost, pa ga nemoj ničim omalovažiti!"

"Tako mi Allaha, imam hrane samo za djecu." "Kada budu htjela večerati, uspavaj ih, dođi i ugasi kandilj. Noćas ćemo (stomak zgrčiti) gladovati.

Tako je i učinila, a čovjek porani Allahovom Poslaniku i on reče: "Allah, dž.š., čudi se ...", ili je rekao: "smije tom čovjeku i ženi". Allah, dž.š., tada objavljuje: ***"I više vole njima nego sebi, mada im je i samima potrebno."*** Na isti način ovaj slučaj prenose: El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi, En-Nesa'i od Fadla ibn Gazvana a u Muslimovom predanju se otkriva ko je ovaj ensarija. Bio je to Ebu-Talha, r.a.

"A oni koji se uščuvaju lahkomosti i tvrdičluka, oni će sigurno uspjeti", tj. oni koji nisu lahkomi uspjeli su i spašeni. Ahmed navodi da je Džabir ibn Abdullah prenio od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: (393) "Ustegnite se od nasilja, jer će nasilje biti tmina na Sudnjem danu; i uščuvajte se lahkomosti, jer je lahkomost uništila one prije vas. Nagnala ih je da prolijevaju krv i dozvoljavaju zabranjeno." (Ovo predanje navodi samo Muslim.)

"Oni koji poslije njih dolaze - govore: 'Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, Ti si, zaista, dobar i miostiv!'" Ovo je treća grupacija čiji siromasi polažu pravo na ratni plijen (fej). Tu su dakle: muhadžiri, ensarije i oni koji ih slijede u dobročinstvu, kao što se kaže u suri "Et-Tevba":

"Allah je zadovoljan prvim muslimanima, muhadžirima, ensarijama i svima onima koji ih slijede dobra djela čineći, a i oni su zadovoljni Njime." (9:100) Oni koji ih slijede dobra djela čineći jesu oni koji slijede njihova dobra djela, izuzetne vrline koje su ih krasile, i koji i tajno i javno čine dovu za njih. Stoga je Allah, Uzvišeni, u ovom plemenitom ajetu izrekao sljedeće:

"Oni koji poslije njih dolaze - govore: 'Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe'", tj. mržnje i zavidnosti,

"prema vjernicima: Gospodaru naš, Ti si, zaista, dobar i miostiv." Krasno li je Imam Malik, rahmetullah, izveo iz ovog ajeti - kerima propis da rafidija koji nipodaštava ashabe nema prava na udio u ratnom plijenu (feju), jer mu nedostaje osobina koju Allah, dž.š., hvali kod gore spomenutih:

"Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri našoj pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, Ti si, zaista, dobar i miostiv." Ibn-Džerir citira Malika ibn Evsa ibn el-Hidsana da je rekao: Omer, r.a., učio je kur'anski ajet:

"Zekat pripada samo siromasima i nevoljnicima, i onima koji ga sakupljaju, i onima čija srca treba pridobiti, i za otkup iz ropstva, i prezaduženima, i u svrhe na Allahovu putu, i putniku namjerniku. Allah je odredio tako!" - do riječi: ***"A Allah sve zna i mudar je" (9:60)***, a onda je rekao: "Ovo pripada navedenima", a zatim je proučio:

"I znajte da od svega što u borbi zaplijenite jedna petina pripada Allahu i Posleniku, i rodbini njegovoj, i siročadi, i siromasima, i putnicima namjernicima, ako vjerujete u Allaha i u ono što smo objavili robu Našem na dan pobjede, na dan kad su se sukobile dvije vojske - a Allah sve može" (10:41), a potom je rekao: "Ovo pripada spomenutima", a zatim je proučio:

"Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Posleniku Svome daruje pripada: Allahu i Posleniku Njegovu, i bližnjim njegovim, i siročadi, i siromasima, i putnicima - namjernicima - da ne bi prelazio samo iz ruke u ruku bogataša vaših: ono što vam Posleник da, uzmite, a ono što vam zabrani ostavite; i bojte se Allaha, jer Allah, zaista, strahovito kažnjava", potom:

"I onima koji su prije njih nastanili Medinu i iman prihvatili."

"Oni koji poslije njih dolaze - govore: 'Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj'", do Allahovih, dž.š., riječi:

"Ti si, zaista, dobar i milostiv!", a onda je rekao: "Ovaj ajet obuhvata sve muslimane općenito i nema nijednog muslimana, a da polaže pravo na ovu vrstu ratnog plijena"; a onda reče: "Ako poživim, sigurno će čobaninu na obroncima (plemena) Himjera doći njegov dio (ratnog plijena), a da neće znoja biti."

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ
نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ
لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ
يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١١﴾ لَئِنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِنْ
قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ
﴿١٢﴾ لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ
لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾ لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرًى مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ
جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى ذَلِكَ
بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾ كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ
أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٥﴾ كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ
فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾ فَكَانَ
عَاقِبَتَهُمَا أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿١٧﴾

"Zar ne vidiš kako licemjeri govore svojim prijateljima, sljedbenicima Knjige koji vjeruju: "Ako budete protjerani, mi ćemo sigurno s vama poći i kad se bude ticalo vas, nikada se nikome nećemo pokoriti; a ako budete napadnuti, sigurno ćemo vam u pomoć priteći, a Allah je svjedok da su oni, zaista, lašci": /11/ "Ako bi bili protjerani, oni ne bi s njima pošli; ako bi bili napadnuti, oni im ne bi u pomoć pritekli; a ako bi im u pomoć pritekli, sigurno bi pobjegli i oni bi bez pomoći ostali." /12/ "Oni se više boje vas nego Allaha, zato što su oni ljudi nerazumni." /13/ "Samo u utvrđenim gradovima ili iza zidina oni se protiv vas smiju skupa boriti. Njihovo neprijateljstvo žestoko je među njima. Ti misliš da su oni složni, međutim, srca su njihova razjedinjena, zato što su oni ljudi koji nemaju pameti." /14/ "Slični su onima koji su, tu nedavno, svu pogubnost postupaka svojih iskusili - njih čeka nesnosna patnja." /15/ "Slični su šejtanu kad kaže čovjeku: 'Budi nevjernik!' - pa kad postane nevjernik, on onda rekne: 'Ti se mene više ne tičeš; ja se, zaista, Allaha, Gospodara svjetova bojim.'"/16/ "Oboljcu ih na kraju čeka vatra, u kojoj će vječno boraviti, a to će biti kazna za sve zalime." /17/

Allah, dž.š., govori o licemjerima, poput Abdullaha ibn Ubejja i njemu sličnih, kada su obavijestili jevreje plemena Benu-Nadir da im obećavaju osobnu pomoć, pa Uzvišeni kaže:

"Zar ne vidiš kako licemjeri govore svojim prijateljima, sljedbenicima Knjige koji ne vjeruju": "sigurno ćemo vam u pomoć priteći", a onda Allah, dž.š., ističe:

"A Allah je svjedok da su oni, zaista, lašci", tj. slagali su im ono što su im obećali, bilo na taj način što su ima davali obećanja, a njihova nakana je bila da ih nikako ne ispune, ili zato što nisu sproveli u praksu svoja obećanja, zbog toga Allah, dž.š., kaže:

"Ako bi bili napadnuti, oni im ne bi u pomoć pritekli", tj. ne bi se borili uz njih. ***"A ako bi im u pomoć pritekli"***, tj. ako bi se i borili uz njih, ***"sigurno bi pobjegli, i oni bi bez pomoći ostali"***, i ovo je samo po sebi radosna vijest. Potom Allah, dž.š., kaže:

"Oni se boje više vas nego Allaha", tj. osjećaju veći strah prema vama nego prema Allahu, kao što Allah, dž.š., kaže:

"Odjednom se neki od njih pobojaše ljudi, kao što se Allaha boje, ili još više." (4:77) Kako Uzvišeni reče:

"Zato što su oni ljudi nerazumni", a onda nastavlja:

"Samo u utvrđenim gradovima ili iza zidina oni se protiv vas smiju skupno boriti", tj. zbog bojažljivosti i straha ne mogu se suprotstaviti islamskoj vojsci dvobojima i borbom licem u lice, nego ili iz utvrđenja ili opkoljeni iza zidina, pružajući odsudnu odbranu, potom Svevišnji reče:

"Njihovo neprijateljstvo žestoko je među njima", tj. međusobno su žestoki neprijatelji, kao što kaže Uzvišeni:

I učini da siju jedni drugih iskusite." (6:65) Zato Allah, dž.š., reče:

"Ti misliš da su oni složni, međutim, srca su njihova razjedinjena", tj. vidiš ih zajedno i pomisliš da su složni, međutim, oni su krajnje razjedinjeni.

"Zato što su oni ljudi koji nemaju pameti", a zatim Allah dalje nastavlja:

"Slični su onima koji su, tu nedavno, svu pogubnost postupaka svojih iskusili - njih čeka nesnosna patnja." Poput onih koji su tu bili nedavno", tj. jevreji plemena Benu-Kajnuka', koje je Allahov Poslanik, s.a.v.s., protjerao prije ovih.

"Slični su šejtanu kad kaže čovjeku: 'Budi nevjernik' - pa kad on postane nevjernik, on onda rekne: 'Ti se mene više ne tičeš'"; ovi jevreji koje su licemjeri obmanuli obećavši im pomoć, a kada je nastupila neizbježna kazna, napustili ih i predali propasti - oni su poput šejtana koji je, kada je uspio navesti čovjeka da uznevjeruje, a Allahu se utječemo od toga, i ovaj mu se odazvao, prepustio - onda, oprao ruke od njega, i on tada govori:

"Ja se, zaista, Allaha, Gospodara svjetova, bojim!" Allah, dž.š., za njih kaže: ***"Oboljcu ih na kraju čeka vatra, u kojoj će vječno boraviti."***

Kraj i onog ko je propagirao nevjerstvo, a i onoga ko mu se odazvao, pa uznevjerovao.

Njihovo konačno boraviše bit će vatra džehenemska, u kojoj će vječno boraviti.

"A to će biti kazna za sve zalime", tj. to će biti kazna svakog nevjernika (zalima).

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَلۡتَنظُرۡ نَفۡسٞ مَّا قَدَّمَتۡ لِغَدٖۖ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ١٨ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ نَسُواْ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمۡ أَنفُسَهُمۡۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ١٩ لَا يَسۡتَوِيٓ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ وَأَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِۚ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِ هُمُ ٱلۡفَآئِزُونَ ٢٠

"O vjernici, Allaha se bojte, i neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio i Allaha se bojte jer On dobro zna šta radite." /18/ "I ne budite kao oni koji su zaboravili Allaha, pa je On učinio da sami sebe zaborave; to su pravi grješnici." /19/ "Nisu jednaki stanovnici Džehennema i stanovnici Dženneta; stanovnici Dženneta će ono što žele postići." /20/

"O vjernici, Allaha se bojte", naredba o bogobojaznosti, koja obuhvaća i sve ono čime se bogobojaznost postiže, odnosno napuštanje svega onoga, što od nje udaljava.

"I neka svaki čovjek gleda šta je za sutra pripremio", tj. preispitajte sami sebe, prije nego budete ispitivani, i pogledajte kakva ste dobra djela pohranili za sebe za mjesto Povratka i sučeljenja sa Vašim Gospodarem. ***"I Allaha se bojte"***, (druga naredba),

"...jer On dobro zna šta radite", tj. znajte da Allah, dž.š., zna sve vaše postupke i stanja u kojima se nađete, ništa Mu nije skriveno i nisu Mu nepoznata ni vaša velika, ni sitna djela.

"I ne budite kao oni koji su zaboravili Allaha, pa je On učinio da sami sebe zaborave." Tj. nemojte zaboraviti spominjati Allaha, dž.š., pa da On učini da zaborav ite činiti ono u čemu je vaš interes, a što će vam koristiti na mjestu Povratka, jer je nagrada rezultat djelovanja (shodna djelima). Stoga Allah, dž.š., reče:

"To su pravi grješnici", tj. oni su napustili pokoravanje Allahu, bit će izgubljeni na Sudnjem danu i doživjet će potpunu propast na dan konačnog Povratka, kao što Allah, dž.š., kaže:

"O vjernici, neka vas imanja vaša, i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha. A oni koji to učine, bit će izgubljeni."(63:9)

"Nisu jednaki stanovnici Dženneta...", tj. nisu ovi i oni jednaki u Allahovoj presudi na Sudnjem danu, kao što kaže Uzvišeni:

"Misle li oni koji čine zla djela da ćemo s njima postupiti jednako kao sa onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti? Kako loše rasuđuju!" (65:21)

Allah, dž.š., također, kaže:

"Nisu isto slijepac i onaj koji vidi, nisu isto vjernici koji dobra djela čine i ziotvori - kako vas malo prima pouku!" (40:58) Brojni su ajeti koji ukazuju da će Allah, dž.š., ukazati počast dobročiniteljima, a poniziti bestidnike, zbog toga u ovom kur'anskom ajetu Uzvišeni kaže:

"Stanovnici Dženneta će ono što žele postići", tj. uspjet će i bit će spašeni Allahove kazne.

لَوۡ أَنزَلۡنَا هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانَ عَلَىٰ جَبَلٖ لَّرَأَيۡتَهُۥ خَٰشِعٗا مُّتَصَدِّعٗا مِّنۡ خَشۡيَةِ ٱللَّهِۚ وَتِلۡكَ ٱلۡأَمۡثَٰلُ نَضۡرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ ٢١ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۖ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ وَٱلشَّهَٰدَةِۖ هُوَ ٱلرَّحۡمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ٢٢ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡمَلِكُ ٱلۡقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلۡمُؤۡمِنُ ٱلۡمُهَيۡمِنُ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡجَبَّارُ ٱلۡمُتَكَبِّرُۚ سُبۡحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ٢٣ هُوَ ٱللَّهُ ٱلۡخَٰلِقُ ٱلۡبَارِئُ ٱلۡمُصَوِّرُ لَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ٢٤

"Da ovaj Kur'an kakvom brdu objavimo, ti bi vidio kako je strahopoštovanja puno i kako bi se od straha pred Allahom raspalo.Takve primjere navodimo ljudima da bi razmislili." /21/ "On je Allah, nema drugog boga osim Njega, On je poznavalac nevidljivog i vidljivog svijeta, On je Svemilostan, Milostivi" /22/ On je Allah, nema drugog boga osim Njega, Vladar, Sveti, Onaj Koji je bez nedostataka, Onaj Koji svakog osigurava, Onaj Koji nad svim bdi, Silni, Uzvišeni, Gordi, Slavljen neka je Allah, On je vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim!" /23/ "On je Allah, Tvorac, Onaj Koji iz ničega stvara, Onaj Koji svemu daje oblik, On ima najljepša imena. Njega slavi sve što je na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri."/24/

Allah, dž.š., veličajući značaj Kur'ana pojašnjava njegovu visoku vrijednost, te da srca treba da budu ponizna pred Njim, i da se skrše kada ga slušaju, zbog istinitog obećanja vjernicima, i sigurne prijetnje nevjernicima, kaže:

"Da ovaj Kur'an kakvom brdu objavimo, ti bi vidio kako je strahopoštovanja puno i kako bi se od straha pred Allahom raspalo." Tj. kako bi brdo, usprkos svojoj čvrstini, grubosti, gluhoći, čulo i razumjelo ovaj Kur'an i promislilo o onome što je u njemu, strahopoštovanjem bi se napunilo i skršilo bi se pred njegovom težinom i pred strahopoštovanjem prema Allahu, dž.š. A kako nećete vi, još ga čujete i razumijevate njegove ajete! Kako priliči vama, o ljudi, da se vaša srca ne smekšaju, prema Svevišnjem? Zbog toga kaže Uzvišeni:

"Takve primjere navodimo ljudima da bi razmislili."

Dok se u mutevatir hadisu navodi: (394) "Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., napravljen je minber. On bi, inače, petkom stajao pored jednog panja u mesdžidu i kada je postavljen prvi minber, Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao da održi hutbu i u trenutku kada je prolazio pored panja prema minberu, panj je zacvilio, i počeo jecati poput jecanja djeteta koje zašuti kada začuje ućenje Kur'ana ili zikr." U nekom od predanja ovog hadisa, nakon njegovog navođenja, El-Hasan el-Basri je rekao: "Preče je da vi čeznete za Resulullahom, s.a.v.s, nego panj !!!"

"On je Allah, nema drugog boga osim Njega, On je poznavalac nevidljivog i vidljivog svijeta, On je Svemilosni, Milostivi!" Uzvišeni saopćava da je On Onaj pored koga drugog boga nema, nema Gospodara mimo Njega, nema boga osim Njega, a sve drugo što se obožava mimo Njega ništavno je, te da je On poznavalac nevidljivog i vidljivog svijeta, tj. zna Svoja stvorenja koja su nam vidljiva, ali i ona koja nisu. Ništa Mu, ni veliko, ni malo, ni veličanstveno, ni mizerno, ni na nebu ni na Zemlji, nije skriveno

.***"On je Svemilosni, Milostivi!"*** Želi se reći da je On posjednik neizmjerne milosti koja obuhvaća sva stvorenja. On je Svemilosni ovoga i onoga svijeta. On je Milostiv i ovoga i budućeg svijeta, kao što On, Sam, kaže: ***"A milost Moja obuhvaća sve." (7:156)*** A potom kaže:

"On je Allah, nema drugog boga osim Njega, Vladar" tj. Vladar svega postojećeg, Koji raspolaže bez ikakvih smetnji. ***"Sveti"***, tj. Onaj Čiju svetost slave plemeniti meleci. ***"Onaj Koji je bez nedostataka"*** tj. bez ikakve mahane, nedostataka. On je savršen u Svojoj biti, atributima i djelima. ***"Onaj Koji svakog osigurava."*** Ibn-Abbas kaže: "Njegova su stvorenja sigurna da im neće nasilje učiniti." ***"Onaj Koji nad svim bdi"***, kao što su riječi Uzvišenog:

"Allah je svemu svjedok", tj. On je svjedok svim Svojim stvorenjima u smislu da On nadzire njih. ***"Silni "***, Koji je svemu snagu dao, pa ih Sebi potčinio i nad njima zavladao, i niko ne može dosegnuti Njegovu visost zbog Njegove moći, snage, veličine i dostojanstva, te zbog toga On, Uzvišeni, kaže: ***"Uzvišeni, Gordi"***, tj. Onaj Jedini, Uzvišeni, Kome moć dolikuje, i Jedini Čijem dostojanstvu gordost pristaje, kao što je ranije citiran sahih hadis: (395) "Dostojanstvo je Moj plašt, a veličina Moja odjeća, pa ko Mi bude vukao (da skine) bilo koje od ovog dvoga, kaznit ću Ga. " Uzvišeni je preporoditelj stanja u kojem se Njegova stvorenja nađu, te se ophodi s njima na način koji će im samo boljitak donijeti. Gordi, tj. Onaj Koji se uzdiže iznad svega što je loše. Zatim dalje nastavlja Allah, dž.š.:

"Hvaljen neka je Allah, On je vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim." "On je Allah, Tvorac, Onaj Koji iz ničeg stvara, Onaj Koji svemu daje oblik." Pod pojmom el-halk (stvaranje) podrazumijeva se odredba i proračun, pod pojmom el-ber'u izvršenje i pojavljivanje u svijetu postojanja onoga što je određeno i ustvrđeno, El-mussavvir je Onaj Koji ostvaruje ono što je želio stvoriti u obliku i formi koju želi i koju je odabrao, kao što kaže u ajeti -kerimu:

"I kakav je htio Ilk On ti ga je dao." (82:8)

"On ima najljepša imena." O ovome je već ranije govoreno u suri "El- 'Araf". [5] Spomenut ćemo ovdje hadis koji se u oba oblika prenosi od Ebu-Hurejrea, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (396) "Doista, Allah, Uzvišeni ima 99 imena, samo jedno manje od sto; ko ih razumije i radi po njima, ući će u Džennet. On je neparan i voli nepar." Hadis prenose i Ibn-Madže i Et-Tirmizi također, od Ebu-Hurejrea, u kome se dodaje još i ovo: (397) "On je Allah, nema drugog boga osim Njega, Svemilosni, Milostivi, Vladar, Sveti, Onaj Koji je bez nedostataka, Onaj Koji svakog osigurava, Onaj Koji nad svim bdi, Silni, Uzvišeni, Gord, Stvoritelj, Onaj Koji iz ničega stvara, Onaj Koji svemu daje oblik, Onaj Koji mnogo prašta, Onaj Koji sve savladava, Neizmjerni Darovatelj, Obilni Opskrbitelj, Onaj Koji sve razrješava i stvara, Sveznajući, Onaj Koji steže i opruža, Onaj Koji spušta i podiže, Onaj Koji uzdiže i ponižava, Onaj Koji sve čuje i sve vidi, Presuditelj, Pravedni, Ugodni, Obaviješteni, Blagi, Veličanstveni, Onaj Koji prašta, Zahvalni, Visoki, Veliki, Pomni Čuvar, Onaj Koji pazi i izdržava, Onaj Koji obračun svodi, Uzvišeni, Plemeniti, Nadziratelj, Uslišatelj, Sveobuimajući, Mudri, Onaj Koji voli, Slavljeni, Onaj Koji proživljava, Svjedok svih, Stvaralačka Istina, Onaj Koji o svemu brine, Snažni, Čvrsti, Zaštitnik, Hvaljeni, Onaj Koji svemu broj zna, onaj Koji prvotno stvara i poslije smrti oživljava, Onaj Koji život i smrt daje, Živi, Održavatelj svega, Bogati, Slavni, Jedini, Onaj Koji je utočište svemu, Svemoćni, Za sve sposobni, Onaj Koji unapređuje i zapostavlja, Prvi i Potonji, Jasni i Skriveni, Onaj Koji upravlja svim, Svevišnji, Dobročinitelj, Onaj koli mnogo pokajanja

[5] Vidi tumačenje 180. ajeta sure El-'Araf u drugom svesku ovog sažetka.

prima, Osvetnik, Onaj Koji prašta, Milosrdni, Posjednik svega, Onaj Kome pripada sve poštovanje i počast, Onaj Koji pravdu djeli, Onaj Koji sve sadržava, Ni o kom Ovisni, Onaj Koji daje, i uskraćuje, Onaj Koji daje štetu i korist, Svjetlost, Upučivać, Tvorac iz ničega, Vječni, Onaj Koji sve nasljeđuje, Onaj Koji upućuje korisnom, Strpljivi.

*"**Njega slavi sve što je na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri.**"* Ovo je poput Allahovih, dž.š., riječi:

*"**Njega veličaju sedmera nebesa i Zemlja, i oni na njima; i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga; ali vi ne razumijete veličanje njihovo. On je, doista, blag i mnogo prašta.**" **(El-Isra', 44)** "**On je Silni**", tj. Njegovo je dostojanstvo nenadvladivo; "**Mudri**", tj. u zakonodavstvu i odredbi svega postojećeg.

Kraj sažetka tefsira sure El-Hašr.
Allahu pripada hvala i dobročinstvo,
Njemu se zahvaljujemo i vrijednost je sva kod Njega.
On upućuje i na Njega se oslanjamo.

60
EL - MUMTAHINA / PROVJERENA
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 13 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُم مِّنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَن تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنتُمْ ۚ وَمَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١﴾ إِن يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُم بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ لَن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ ۚ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"O vjernici! Ne uzimajte Moje neprijatelje i svoje neprijatelje za prijatelje, ljubav im darivajući, a oni poriču istinu koja došla je vama, i Izgone Poslanika i vas zato što vjerujete u Allaha, vašega Gospodara, ako ste već izišli radi džihada na Putu Mojemu i tražeći zadovoljstvo Moje, a vi njima ljubav tajno iskazujete, a Ja najbolje znam što vi skrivate i što obznanjujete. A ko to od vas bude činio, pa - taj je zalutao s Pravog puta." /1/ "Ako vas se oni domognu, bit će neprijatelji vaši i pružit će prema vama, u zloj namjeri, ruke svoje i jezične svoje, i jedva će dočekati da postanete nevjernici." /2/ "Ni rodbina vaša ni djeca vaša neće biti od koristi, na Sudnjem danu On će vas razdvojiti, a Allah dobro vidi ono što radite." /3/

Povod objave početka ove plemenite sure bio je slučaj Hatib-Belte'a. Ovaj je Hatib bio muhadžir i učestvovao je u Bici na Bedru. U Meki je ostavio djecu i imetak, a sam nije pripadao plemenu Kurejš, nego je bio saveznik Osmanov. Kada se Allahov Poslanik, s.a.v.s., odlučio na osvajanje Meke, pošto su njeni stanovnici prekinuli ugovor, naredio je muslimanima da se pripremaju za taj pohod. Tom prilikom molio je Allaha, dž.š.: (398) "Allahu moj, ne dozvoli da čuju išta o nama." Međutim, Hatib je upravo ovo nakanio. Napisao je pismo i poslao ga po ženi Kurejšijki stanovnicima Meke dajući im do znanja kakav je pohod odlučio poduzeti Poslanik, s.a.v.s., da bi time dobio zaštitu kod Kurejšija. Allah, dž.š., upoznao je s tim Svoga Poslanika, s.a.v.s., uslišavajući njegovu dovu. Pa je Poslanik, s.a.v.s., poslao za tom ženom svoje ashabe i uzeli su pismo od nje. Ovo je jasno i hadis je vjerodostojan. U drugom predanju koje bilježi Imam Ahmed od Alije, r.a., kaže se: (399) "Poslao nas je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na put: mene, Ez-Zubejra i El-Mikdada, rekavši nam: 'Idite do bašče Hah, u njoj ćete naći ženu po imenu Za'ina, koja nosi pismo. Uzmite ga od nje.' Pa smo pošli hitajući na našim konjima dok ne dođosmo do bašče.

Tu nađosmo ženu i zatražismo od nje da nam da pismo, a ona reče: 'Nemam nikakvo pismo.' 'Ili ćeš nam dati pismo, ili ćeš skinuti odjeću!' Pa je izvadila pismo iz svojih pletenica, mi ga uzesmo i donesosmo ga Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.; kad ono bijaše od Hatiba ibn Ebi-Belte'a za idolopoklonike u Meki, sa saopćenjem nekih namjera Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Resulullah, s.a.v.s., tada reče: 'Što je ovo, Hatibe?' -'Ne požuruj sa mnom. Ja sam se nekad priključio Kurejšijama, a sam nisam Kurejšija. Neki muhadžiri, koji su sada s tobom, imali su rođake koji su štitili njihove porodice u Meki.

Ja sam želio, pošto me je mimoišlo to, da budem vezan za njih, da time dobijem zaštitu za svoju porodicu. To nisam učinio kao vid nevjerovanja, ili otpadništva od svoje vjere, niti stoga što želim da uznevjerujem nakon što sam musliman postao.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada reče: ' Doista vam je istinu rekao.' Omer, r.a., usprotivi se: 'Dozvoli mi da posiječem ovog licemjera.' Poslanik reče: 'On je učestvovao na Bedru, a šta znaš, možda je Allah, dž.š., nadzirao učesnike Bedra i tada im rekao: 'Radite što hoćete, Ja sam vam oprostio.'" Na ovaj način navode ga i ostali sastavljači kutubus - sitte izuzev Ibn-Madžea različitim predanjima, a El-Buhari u poglavlju "El-Megazi" dodaje još i ovo: Pa je Allah, dž.š., objavio suru:

"O vjernici, s Mojim i svojim neprijateljima ne prijateljujte." U El-Buharijevom navodu kaže se i ovo: "...pa zasuziše oči Omerove i on reče: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!'" U predanju, pak, Ibn Ebi -Hatimovom od Alije, r.a., kaže se: Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada reče: (400) "Istinu je govorio Hatib, pa mu se obraćajte samo lijepim riječima."

"O vjernici, ne uzimajte Moje neprijatelje i svoje neprijatelje za prijatelje, ljubav im darivajući, a oni poriču istinu koja došla je vama", tj. istinu poriču idolopoklonici i nevjernici, koji su ratovali protiv Allaha, dž.š., Njegova Poslanika, s.a.v.s., i pravovjernih, pa je Allah, dž.š., odredio da se

[+] Objavljena nakon sure "El-Ahzab".

ima neprijateljski odnos prema njima, kao što na drugom mjestu kaže:

"Neka vjernici ne uzimaju za prijateije nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to čini - Allah neće štititi. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali. Allah vas opominje Sobom..." (3:28)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., zbog toga je prihvatio Hatibovu ispriku kada je on spomenuo da je to učinio samo da bi polaskao Kurejšijama, jer su mu kod njih bili djeca i imetak. Imam Ahmed navodi Huzejfine riječi: (401) " Allahov Poslanik, s.a.v.s., naveo nam je primjere; jedan, tri, pet, sedam, devet, jedanaest. Pa je od tih ispričao samo jedan, a ostale je izostavio: Jedan narod je bio slab i siromašan i napao ih je drugi pun oholosti i neprijateljstva. Allah, dž.š., potpomagao je nemoćne, ali se oni prepustiše neprijatelju. Oni ih iskorišćavaše i u potpunosti sebi potčiniše. Time oni izazvaše Allahov gnjev protiv sebe do dana Sučeljenja." ***"I izgone Poslanika i vas..."*** Ovaj dio ajeta, kao i prethodni podstrekavaju na neprijateljstvo prema njima i nesklapanje s njima bilo kakvih prijateljskih veza, jer su oni prognali Poslanika i njegove ashabe iz svoje sredine prezirući njihovo očitovanje Allahove jednoće i isključivo obožavanje Jedinog Allaha. U vezi s ovim Allah, dž.š., kaže:

"...a svetili su im se samo zato što su Allaha, Silnoga i hvale dostojnog, vjerovali." (85:8)

"Onima koji su ni krivi ni dužni iz zavičaja svoga prognani samo zato što su govorili: 'Gospodar naš je Allah.'" (22:40)

"Ako ste već izišli radi džihada na Putu Mojemu i tražeći zadovoljstvo Moje", tj. ako ste takvi, ne uzimajte ih za prijatelje. Ako ste pošli da se borite na Mome putu želeći steći naklonost Moju - ne prijateljujte sa Mojim i vašim neprijateljima koji su vas prognali iz vaših domova, lišili vaše imovine samo iz mržnje prema vama i prezira prema vašoj vjeri,

"...a vi njima ljubav tajno iskazujete, a Ja najbolje znam šta vi skrivate i šta obznanjujete", tj. ono što prakticirate. Ja znam vaše tajno i javno djelovanje i nutrinu vašu.

"A ko to bude od vas činio, pa taj je zalutao s Pravog puta. Ako vas se oni domognu, bit će neprijatelji vaši i pružit će prema vama, u zloj namjeri, ruke svoje i jezične svoje", tj. ako vas se dočepaju nakon što su se bojali da im kakvo zlo ne nanesete, osjetit ćete to zlo kroz njihove riječi i djela ***"...i jedva će dočekati da postanete nevjernici***", tj. žude da ne postignete dobro. Tu se upravo ogleda njihovo tajno i javno neprijateljstvo, pa kako da prijateljujete sa ovakvima?! Ovo je, također, podsticanje na neprijateljstvo protiv njih.

"Ni rodbina vaša ni djeca vaša neće vam biti od koristi, na Sudnjem danu On će vas razdvojiti; a Allah dobro vidi ono što radite", tj. vaša rodbina ne može vam od koristi biti pred Allahom, ako vam On hoće zlo. Njihovim uslugama nećete se moći okoristiti, ako ste njima udovoljavali onim čime ste Allaha srdili. Ko se saglasi s tim da mu porodica ne vjeruje samo da bi im time na volju učinio, on je propao, sve izgubio i uništen je njegov trud. U tom slučaju mu rodbinska veza s bilo kim neće koristiti, pa makar rodbinski bio vezan s nekim od vjernika. Imam Ahmed navodi da je Enes, r.a., rekao: (402) "Pitao je neki čovjek: 'Allahov Poslaniče, gdje je moj otac?' 'U Džehennemu.' Pa pošto je čovjek pošao, Poslanik ga zovnu i reče mu: 'I moj i tvoj otac su, doista, u Džehennemu.'" (Prenose ga Muslim i Ebu-Davud od Hammada b. Seleme)

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ
مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ
اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّىٰ
تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ
وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا
وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا
إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ
كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾

"Bio vam je dobar uzor u Ibrahimu i u onima koji su s njim kad su narodu svome rekli: Mi s vama namamo ništa, a ni sa onim što vi, umjesto Allaha, obožavate, mi vas se odričemo, i neprijateljstvo i mržnja će se izmedu nas stalno javljati sve dok ne budete u Allaha, Njega jedinog, vjerovali!" - ne i u Ibrahimovim riječima ocu svome: "Ja ću se moliti da ti se oprosti, ali te ne mogu od Allaha odbraniti." "Gospodaru naš, u Tebe se uzdamo i Tebi se obraćamo i Tebi ćemo se vratiti."/4/ "Ne dopusti, Gospodaru naš, da nas nevjernicima staviš u iskušenje i oprosti nam, Gospodaru naš! Ti si, zaista, Silni i Mudri." /5/ " Bio vam je u njima dobar uzor - onima koji se nadaju Allahu i onome svijetu. A onaj koji se okrene - pa, Allah, zaista, nije ni o kom ovisan i On je jedini hvale dostojan."/6/

Allah, dž.š., Svojim pravovjernim robovima, kojima je naredio neprijateljski odnos spram nevjernika i odricanje od njih, kaže:

"Bio vam je dobar uzor u Ibrahimu i u onima koji su s njim", tj. njegovim sljedbenicima koji su vjerovali s njim.

"...kad su narodu svome rekli: 'Mi sa vama nemamo ništa, a ni sa onima što vi , umjesto Allaha, obožavate; mi vas se odričemo'", tj. vaše vjere i vašeg životnog puta, "i neprijateljstvo i mržnja će se između nas stalno javljati...", tj. neprijateljstvo i mržnja između nas sada su ispoljene i trajat će sve dok ne vjerujete. Mi ćemo vas se uvijek odricati i uvijek prezirati." *"...sve dok ne budete u Allaha, jednog, vjerovali"*, tj. sve dok ne posvjedočite da je Allah Jedan, i dok samo Njega ne budete obožavali, nikoga Mu kao druga ne pripisujući. Također, dok ne odbacite sve kipove i takmace koje uz Njega obožavate.

"...ne i u Ibrahimovim riječima ocu svome: 'Ja ću se moliti da ti se oprosti'", tj. vi u Ibrahimu, njegovu narodu imate divan uzor koji ćete oponašati, osim u Ibrahimovom traženju oprosta grijeha svome ocu, što je samo rezultat obećanja koje je on svome ocu dao. Ali kada mu je postalo jasno da je on Allahov neprijatelj, Ibrahim ga se odrekao. Zbog toga su neki pravovjerni upućivali dove za svoje očeve koji su umrli kao idolopoklonici, i tražili oprosta za njihove grijehe, govoreći da je i sam Ibrahim, a.s., tražio oprosta za grijehe svoga oca.

"Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u Džehennemu biti." "A što je Ibrahim tražio oprosta za svoga oca bilo je samo zbog obećanja koje mu je dao. A čim mu je bilo jasno da je on Allahov neprijatelj, on ga se odrekao. Ibrahim je doista bio pun sažaljenja i obazriv."(9:113-114) Potom Uzvišeni saopćava riječi Ibrahimove i onih koji su bili s njim kada su napustili svoj narod i kada su ih se odrekli, a pribjegli Allahu, dž.š., i skrušeno Mu se obratili:

"Gospodaru naš, u Tebe se uzdamo i Tebi se obraćamo i Tebi ćemo se vratiti", tj. predajemo sve naše odluke Tebi i u potpunosti ih Tebi prepuštamo. Kod Tebe je naš kraj na budućem svijetu na mjestu Povratka:

"Ne dopusti, Gospodaru naš, da nas nevjernicima stavlš u iskušenje", tj. nemoj ih potpomoći protiv nas pa da nas time dovedu u iskušenje, jer će smatrati da su potpomognuti zbog istine koju zagovaraju. Ovo je mišljenje odobrio Ibn Džerir, a od Ibn-Abbasa prenosi se da je rekao: "Nemoj dozvoliti da zavladaju nama pa da nas stavljaju u iskušenje."

"...I oprosti nam, Gospodaru naš! Ti si, zaista, Silni i Mudri", tj. prikrij grijehe naše od drugih, i oprosti one koji su između nas i Tebe. *"Ti si, zaista, Silni"*, tj. nema štete onom ko zatraži utočište u Tvom okrilju. *"I Mudri"*, u Svojim riječima, djelima, zakonodavstvu i odredbi, a potom kaže:

"Bio vam je u njima dobar uzor - onima koji se nadaju Allahu i onome svijetu." Ovaj je ajet potvrda onoga što je ranije rečeno, a izuzima se iz gornjeg navoda ono o čemu je, također, raspravljano, tj. izuzima se ono što je Ibrahim molio za svog oca. Uzor, koji je ovdje potvrđen, jeste onaj prvi koji se spominje, a to je da su Ibrahim i oni s njim obožavali samo Allaha.

"...onima koji se nadaju Allahu i onome svijetu." Ovo je podstrekivanje svakog onog koji vjeruje u Allaha i mjesto Povratka, na prihvatanje spomenutog uzora. *" A onaj ko se okrene"*, tj. odrekne se onoga što mu je Allah naredio *"...pa, Allah, zaista, nije ni o kom ovisan i On je jedini hvale dostojan!"*, kao što na drugom mjestu kaže:

"Ako budete nezahvalni, i vi i svi drugi na Zemlji - pa, Allah, doista, ni o kom nije ovisan i On je jedini hvale dostojan." (14:8) Ibn-Abbas smatra da se pod pojmom el-ganijj (ni o kom ovisni) misli na Onog Ko je savršen u Svojoj neovisnosti, a to je Allah. To je Njegova osobina, koja je samo Njemu svojstvena. Nema Mu dostojnoga i niko nije kao On, neka je slavljen Allah, Jedini, Onaj Koji sve nadvladava. Pojam el-hamid podrazumijeva Onog Koji je jedino dostojan da Ga Njegova stvorenja hvale, tj. On je hvale dostojan za sve Svoje riječi i djela, nema boga mimo Njega, niti Gospodara osim Njega.

عَسَى ٱللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ ٱلَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً ۚ وَٱللَّهُ
قَدِيرٌ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝٧ لَّا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ لَمْ يُقَٰتِلُوكُمْ
فِى ٱلدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوٓا۟ إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ۝٨ إِنَّمَا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ قَٰتَلُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ
وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ وَظَٰهَرُوا۟ عَلَىٰٓ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ
فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ۝٩

"Allah će sigurno uspostaviti ljubav između vas i onih s kojima ste u zavadi; Allah je svemoćan; Allah mnogo prašta i On je Milostiv." /7/ "Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone - Allah, zaista, voli one koji su pravični", /8/ "Ali vam zabranjuje da prijateljujete s onima koji ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg izgone i koji pomažu da budete prognani. Oni koji s njima prijateljuju sami sebi čine nepravdu." /9/

Nakon što je Svojim pravovjernim robovima naredio da imaju neprijateljski stav prema nevjernicima, Allah, dž.š., kaže:

"Allah će sigurno uspostaviti ljubav između vas i onih s kojima ste u zavadi", tj. ljubav nakon mržnje, prisnost nakon nepodnošljivosti

"Allah je svemoćan", tj. da sastavi međusobno odbijajuće stvari, pa da učini srca prisnim nakon neprijateljstva i da ih udruži, kao što Allah, dž.š., iskazujući ukazanu milost ensarijama, kaže:

"I sjetite se Allahove milosti prema vama kada ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi ste postali, milošću Njegovom, prijatelji" (3:103), ili kao što im je rekao Vjerovjesnik, s.a.v.s.: (403) "Zar vas ne nađoh u zabludi, pa vas Allah preko mene uputi; bili ste razjedinjeni, pa vas preko mene Allah sjedini."

"Allah mnogo prašta i On je Milostiv", tj. oprostit će nevjernicima ako se pokaju Svome Gospodaru za nevjerovanje i Njemu se predaju.

"Allah vam ne zabranjuje da onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone", tj. koji ne pomažu na vašem izgonjenju, odnosno Allah vam ne zabranjuje da dobro činite nevjernicima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere, tj. njihovim ženama i slabima *"...činite dobro ..."*, tj. da im činite dobročinstvo, *"I da budete pravedni"*, tj. da nepravdu ne činite.

"Allah, zaista, voli one koji su pravični." Imam Ahmed bilježi da je Esma bint Ebi Bekr, r.a., rekla: (404) "Došla je moja majka, idolopoklonka iz Meke u vrijeme kada su Kurejšije sklopile mir sa muslimanima, a ja otiđoh do Vjerovjesnika, s.a.v.s., i upitah ga: 'Allahov Poslaniče, moja majka je stigla do nas, a ona žudi da nas vidi, pa hoću li joj otići?' A on joj reče: 'Da, otiđi svojoj majci!'" (Navode ga Buhari i Muslim)

"Allah, zaista, voli one koji su pravični", kao što je navedeno u vjerodostojnom hadisu: (405) "Pravedni će biti na svijetlim minberima na desnoj strani Arša, a to su oni koji su bili pravični u svojim presudama, prema porodici i onima koji su pod njihovim nadzorom."

"...ali vam zabranjuje da prijateljujete s onima koji ratuju protiv vas zbog vjere, i koji vas iz zavičaja vašeg izgone, i koji pomažu da budete prognani", tj. zabranjuje vam Allah, dž.š., samo da prijateljujete s onima koji prema vama ispoljavaju neprijateljstvo, pa ratuju protiv vas, protjeruju vas i drugima pomažu da vas protjeraju. Allah vam zabranjuje da prijateljujete s njima, odnosno On vam naređuje da prema njima imate neprijateljski stav, a potom potvrđuje prijetnju onima koji su prijatelji s njima:

"Oni koji s njima prijateljuju, sami sebi čine nepravdu", ili kao što je rekao Uzvišeni:

"O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike jevreje i kršćane! Oni su sami sebi zaštitnici: A njihov je i onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati; Allah, uistinu, neće ukazati na pravi put ljudima koji sami sebi nepravdu čine." (5:51)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا جَآءَكُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ
مُهَٰجِرَٰتٍ فَٱمْتَحِنُوهُنَّ ۖ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِهِنَّ ۖ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَٰتٍ فَلَا
تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى ٱلْكُفَّارِ ۖ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ ۖ وَءَاتُوهُم مَّآ أَنفَقُوا۟ ۚ
وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَن تَنكِحُوهُنَّ إِذَآ ءَاتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۚ وَلَا تُمْسِكُوا۟ بِعِصَمِ
ٱلْكَوَافِرِ وَسْـَٔلُوا۟ مَآ أَنفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔلُوا۟ مَآ أَنفَقُوا۟ ۚ ذَٰلِكُمْ حُكْمُ ٱللَّهِ يَحْكُمُ
بَيْنَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ وَإِن فَاتَكُمْ شَىْءٌ مِّنْ أَزْوَٰجِكُمْ إِلَى ٱلْكُفَّارِ
فَعَاقَبْتُمْ فَـَٔاتُوا۟ ٱلَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَٰجُهُم مِّثْلَ مَآ أَنفَقُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ
ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

"O vjernici, kad vam vjernice kao muhadžirke dođu, ispitajte ih, a Allah dobro zna kakvo je vjerovanje njihovo, pa ako se uvjerite da su vjernice, onda ih ne vraćajte nevjernicima; one njima nisu dopuštene, niti su oni njima dopušteni; a njima podajte ono što su potrošili. Nije vam grijeh da se njima ženite kad im vjenčane darove njihove date. U braku mnogoboške ne zadržavajte! Tražite ono što ste potrošili, a neka i oni traže ono što su potrošili! To je Allahov sud, On sudi među vama, a Allah sve zna i mudar je." /10/ "A ako neka od žena vaših nevjernicima umakne, i ako vi poslije (u borbi) plijen zarobite, onda onima čije su žene umakle vjenčane darove koje su im dali namirite. I bojte se Allaha, u Koga vjerujete!"/11/

U suri "El-Feth" pojašnjeno je pitanje sklapanja primirja između Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i nevjernika plemena Kurejš, u kome se između ostalog kaže: (406) "Svakog čovjeka, pa makar bio tvoje vjere, koji ti dođe od nas, nama ćeš povratiti", a u drugom predanju se kaže: "Svakog onog ko ti od nas dođe, pa makar bio tvoje vjere, nama ćeš povratiti." Ovo je stav 'Urve, Ed-Dahhaka, Abdurrahmana b. Zejda, Ez-Zuhrija, Mukatila b. Hajjana i Es-Suddija pa na osnovu ovog predanja može se reći da ovaj ajet sužava značenje hadisa. Ovo je jedan od najljepših primjera za to, a po shvatanju nekih znanstvenika prve generacije ovaj ajet je derogirajući. Doista je Allah Uzvišeni naredio Svojim pravovjernim robovima, kada im dođu muhadžirke, da ih ispitaju. Ako se uvjere da su pravovjerne, da ih ne vraćaju nevjernicima, jer one nisu dozvoljene njima, niti su oni dopušteni muminkama. U djelu El-Musnedu el-kebir spomenuli smo riječi Abdullaha b. Ebi-Ahmeda u kojima se kaže: (407) "Učinila je hidžru Ummu - Kulsum b. 'Ukbe b. Ebi Mu'ajt, pa su njena braća Ammare i El-Velid došli

Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., te su ga uvjeravali da im je vrati. Međutim, Allah je, dž.š., iz ugovora izmedju Poslanika i idoplopoklonika izuzeo žene, te im je zabranio da ih vrate idolopoklonicima. Tada je Allah, dž.š., objavio ajet o provjeravanju žena." Ibn-Džerir prenosi od Ebu - Nasra el- Esedija da je rekao: "Upitan je Ibn-Abbas: 'Kako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., provjeravao žene?' On reče: Postavljao bi im sljedeća pitanja: (408) 'Allaha ti, da li si napustila Meku iz mržnje prema mužu? Tako ti Allaha, jesi li došla ovamo samo iz želje da se preseliš iz grada u grad? Ili si, Allaha ti, izišla iz Meke da bi zadobila štogod od ovosvjetskih koristi? Tako ti Allaha, da li te je na to navela ljubav prema Allahu i Njegovu Poslaniku?'"

"Pa ako se uvjerite da su vjernice, onda ih ne vraćajte nevjernicima." U ovim je riječima dokaz da se postojanje imana može, sa sigurnošću, uvidjeti,

"One njima nisu dopuštene, niti su oni njima dopušteni." Ovim ajetom muslimanke su postale zabranjene idolopoklonicima, nakon što su im od početka pojave islama bile dozvoljene. U vezi s ovim je slučaj Ebu el-Asa b. er-Rebia, supruga Vjerovjesnikove, s.a.v.s., kćerke, Zejnebe, r.a. Ona je bila muslimanka, a on u vjeri svoga naroda. Kada je pao u ropstvo nakon Bitke ne Bedru, Zejneba je poslala, kao otkupninu za njega, svoju ogrlicu koja je ranije pripadala Hatidži, r.a. Pa kada ju je uočio Allahov Poslanik, s.a.v.s., vrlo se razneži i tada reče ashabima: (409) "Ako joj mislite pustiti zarobljenika, učinite to!" Nakon ovoga to ashabi i učiniše te ga Allahov Poslanik, s.a.v.s., pusti s tim da mu kćerku pošalje. Svoje obećanje je ispunio poslavši je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., sa Zejdom b. Harisom, r.a. Tako je boravila u Medini dvije godine nakon Bitke na Bedru sve dok njen suprug, Ebu el-As ibn Rebia nije, osme godine po Hidžri, primio islam. Tada ju je Poslanik, s.a.v.s., vratio na osnovu prvog vjenčanja i nije zahtijevao novi vjenčani dar. Imam Ahmed navodi Ibn-Abbasove riječi: (410) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., vratio je svoju kćerku Zejnebu Ebu el-Asu, i ona je učinila hidžru prije nego što je on primio islam, nakon šest godina od prvog sklapanja braka, i to nije zahtijevalo nove svjedoke, niti vjenčani dar. Hadis, pak, koji prenosi Omer ibn Šuajb od svog oca, a on od svog djeda: (411) "da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., vratio svoju kćerku Zejnebu Ebu el-Asu uz novi mehr i novo sklapanje braka", imam Ahmed smatra slabim i dr., a Allah najbolje zna. ***"A njima podajte ono što su potrošili"***, tj. muževima muhadžirki, koji su idolopoklonici. "Platite im vjenčane darove koje su oni svojim ženama darovali."

"Nije vam grijeh da se njima ženite kad im vjenčane darove njihove date", tj. kada im dadnete mehr, sklapajte brakove s njima, tj. žene ih uz ispunjenje uvjeta, kao što je istek poslijebračnog pričeka, postojanje zastupnika i dr."

"U braku mnogoboške ne zadržavajte!" Ovo je Allahova, dž.š., zabrana sklapanja braka pravovjernim, Svojim robovima sa idolopoklonkinjama i nastavljanja bračnog života s njima. U vjerodostojnom hadisu kaže se: (412) "da su Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., kada je sklopio ugovor s nevjernicima plemena Kurejš na Hudejbiji, došle pravovjerne, pa je Allah, dž.š., objavio:

"O vjernici, kad vam vjernice kao muhadžirke dođu" - do riječi - ***"U braku mnogoboške ne zadržavajte!"*** Tada je Omer ibn el-Hattab pustio dvije supruge, jednom se oženio Muavija ibn Ebu Sufjan, a drugom Safvan ibn Umejje.

"Tražite ono što ste potrošili, a neka i oni traže ono što su potrošili!", tj. tražite ono što ste potrošili na vaše žene koje su otišle nevjernicima, ako su otišle; a neka i oni traže ono što su potrošili na svoje žene koje su prebjegle muslimanima ***"To je Allahov sud, On sudi među vama"***, tj. u sklapanju primirja u izuzimanju žena iz njega. Sve ovo je Allahov sud kojim sudi među Svojim stvorenjima. ***"A Allah sve zna i mudar je"***, tj. zna u potpunosti ono što će donijeti mir Njegovim robovima i Mudar je u tome, a potom kaže:

"A ako neka od žena vaših nevjernicima umakne, i ako vi, poslije, (u borbi) plijen zarobite, onda onima čije su žene umakle - vjenčane darove, koje su im dali, namirite." El - Avfi prenosi da je Ibn-Abbas rekao: "Ako bi se supruga muhadžira priključila nevjernicima, Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio bi da mu se iz ratnog plijena da onoliko koliko joj je dao za vjenčani dar." Isti je stav Mudžahida. ***"...i ako vi poslije (u borbi) plijen zarobite"***, tj. ako zarobite ratnog plijena od Kurejšija ili drugih,

"Onda onima čije su žene umakle - vjenčane darove koje su im dali namirite", odnosno isti iznos mehra.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ
يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا
يَقْتُلْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَٰنٍ يَفْتَرِينَهُۥ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ
وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ
إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾

"O Vjerovjesniče, kada ti dođu vjernice da ti polože prisegu: da neće Allahu nikoga ravnim smatrati, i da neće krasti, i da neće muževima tuđu djecu podmetati, i da ti neće ni u čemu, što je dobro, poslušnost odricati, ti prisegu njihovu prihvati i moli Allaha da ti oprosti; Allah, zaista, mnogo prašta, i On je milostiv." /12/

El-Buhari bilježi od Aiše, r.a.: (413) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., provjeravao muhadžire ovim ajetom: ***"O Vjerovjesniče"*** - do riječi - ***"Allah, zaista, mnogo prašta, i On je milostiv."*** Aiša, r.a., dalje kaže: "Pa koja bi pravovjerna prihvatila ovaj uvjet, Allahov bi joj Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Prihvatio sam tvoju prisegu', i to bi učinio samo riječima, a nije, Allaha mi, njegova ruka dotakla nikada ženskih ruku pri prisegi. Njihove prisege prihvatio bi samo riječima: 'Prihvatio sam tvoju prisegu.'" Ovo je Buharijin navod. Između ostalih, Imam Ahmed navodi hadis od 'Umejme b. Rekike: (414) " Pitali smo ga: 'Allahov Poslaniče, zar se nećeš rukovati s nama?' 'Ja se ne rukujem sa ženama, a moje riječi upućene jednoj ženi, upućene su stotinama žena.'" (Sened hadisa je vjerodostojan.) Imam Ahmed prenosi od Omera ibn Šuajba, on od svog oca, a on od svog djeda, da je rekao: (415) "Došla je Umejma bintu Rekika Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., dajući mu prisegu na islam, pa joj on reče: 'Tražit ću prisegu od tebe da nećeš Allahu ništa pridruživati, krasti, blud činiti, dijete svoje ubiti, mužu tuđu djecu podmetati, naricati, niti se otkrivati kao u rano pagansko doba.'" Imam Ahmed bilježi riječi 'Ubade ibn es-Samita u kojima se kaže: (416) "Sjedismo kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa nam on reče: ' Dajte mi prisegu da nećete Allahu, dž.š., ništa pridruživati, da nećete krasti, blud činiti, niti svoju djecu ubijati' - pa nam je naveo ajet koji se odnosi na žene, a to je ajet: ***"...kada ti dođu vjernice"***, pa ko ispuni tu prisegu, njegovu nagradu Allah na Sebe kao obavezu uzima. Ko učini nešto od gore navedenog, pa bude kažnjen za to, to mu je iskupljenje od ahiretske kazne. A ko učini nešto od spomenutog pa mu to Allah prikrije, on je u Allahovoj volji; ako hoće - oprostit će mu, a ako hoće kaznit će ga." (Navode ga El-Buhari i Muslim u svojim Sahihama.) Imam Ahmed citira Ajšu bint Kudamu bint Ma'zun da je rekla: (417) "Ja sam bila sa svojom majkom Raitom bintu Sufjan el-Huzaijjom, kada je Vjerovjesnik, s.a.v.s., tražio prisegu od žena, riječima: 'Tražim prisegu od vas da nećete s Allahom, dž.š., ništa poistovjećivati, da nećete krasti, blud činiti, ubijati svoju, niti svojim muževima podmetati tuđu djecu, niti mi neposlušne biti, shodno vašim mogućnostima u onome što je općepoznato dobro.' One rekoše: 'Da, dajemo prisegu.' Pa su one govorile da daju prisegu, a i ja s njima, a moja majka meni reče: 'Kćerkice, reci "da" ', a ja sam već govorila kao što su i one već govorile." El-Buhari bilježi od Ummu - Atijje da je rekla: (418) "Zabranio nam je naricanje, pa je jedna žena stisla šaku i rekla: 'Jedna me je žena usrećila, pa je želim nagraditi.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., ništa joj ne reče, a ona ode i vrati se i dade mu prisegu." (Prenosi ga i Muslim.) Ibn Ebi-Hatim prenosi da je Aiša, r.a., rekla: (419) "Došla je Hind bint 'Utbe Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da bi mu dala prisegu, a on pogleda u njenu ruku i naredi joj: 'Idi i preboji svoju ruku!' Otišla je i oknila svoju ruku, a potom je došla, rekavši: ' Dajem ti prisegu da Allahu, dž.š., neću ništa pridruživati', pa mu je dala prisegu, a na ruci su joj bile dvije zlatne narukvice, a onda reče: 'Šta kažeš o ovim narukvicama? ' 'To su žarke džehenemske vatre."[1]

"O Vjerovjesniče, kada ti dođu vjernice da ti polože prisegu", tj. koje ti od njih dođu dajući ti prisegu na ove uvjete, ti im zatraži prisegu da Allahu, dž.š., ništa ne pripisuju i da ne kradu imetak tuđinaca. Međutim, ako je suprug škrt u davanju na njeno izdržavanje, ona ima pravo uzimati iz njegove imovine u razumnoj mjeri, onoliko koliko je uobičajno kod sličnih porodica, i bez njegova znanja, postupajući tako po hadisu Hinde bint 'Utbe koja kaže: (420) "Allahov Poslaniče, Ebu-Sufijan je škrt i ne daje dovoljno ni meni ni djeci da se prehranimo. 'Da li sam onda grješna ako uzmem iz njegove imovine, bez njegova saznanja?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada reče: 'Uzmi iz njegove imovine pravično onoliko koliko će biti dovoljno tebi i tvojoj djeci.'" (Bilježe hadis El- Buhari i Muslim u Sahihima.)

"...i da neće bludničiti." Ovo je poput Allahovih, dž.š., riječi:

"...i što daље od bluda, jer je to razvrat, kako je to ružan put!"(17:32)

"...i da neće djecu svoju ubijati." Ovo podrazumijeva ubojstvo djece nakon rođenja, kao što su predislamski Arapi ubijali svoju djecu bojeći se siromaštva, ali obuhvaća i ubijanje djeteta u majčinoj utrobi, što prakticiraju neke bezumne žene, abortirajući, da ne bi ostale trudne, zbog ništavnih razloga i dr. Ibn-Abbas smatra da se pod ovim misli da neće pripisivati tuđu djecu svojim muževima. Isto tvrdi Mukatil, a to potvrđuje hadis koji citira Ebu-Davud od Ebu-Hurejrea: (421) "da je on čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako govori po objavljivanju ajeta o međusobnom prizivanju prokletstva supružnika: 'Svaka žena koja u neki narod uvede nekog ko mu ne pripada, Allahove pažnje neće imati i Allah je neće uvesti u Džennet. A svaki muškarac koji porekne svoje dijete, a ne gleda u njega - Allah će se udaljiti od njega i raskrinkati ga u prisustvu prvih i potonjih generacija."

"...i da ti neće ni u čemu što je dobro poslušnost odricati", tj. u dobru koje si im naredio i zlu koje si im zabranio, pa, stoga, neće svoja lica unakažavati, kose raščupati, odjeću cijepati, niti naricati. U oba Sahiha od Abdullaha ibn Mes'uda prenosi se da je rekao: (422) "Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Nije naš onaj ko se po licu udara, cijepa odjeću i nariče na predislamski način.'" Također, u oba Sahiha, prenosi se od Ebu-Musa'a: (423) da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., odriče one koja leleče, čupa kosu i cijepa odjeću."

---

[1] Smatram da je ovo dokaz onima koji tvrde da je nošenje zlata ženama dozvoljeno, izuzev ogrlice, narukvice i prstena, naslanjajući se i na druge autentične argumente.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَوَلَّوۡاْ قَوۡمًا غَضِبَ
ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ قَدۡ يَئِسُواْ مِنَ ٱلۡأٓخِرَةِ كَمَا يَئِسَ ٱلۡكُفَّارُ مِنۡ أَصۡحَٰبِ
ٱلۡقُبُورِ ١٣

"O vjernici, ne prijateljujte s ljudima na koje se Allah rasrdio; oni su izgubili nadu da će bilo kakvu nagradu na onom svijetu imati, isto kao što su izgubili nadu nevjernici da će se njihovi umrli živi vratiti. "/13/

Na kraju ove sure, Allah, dž.š., zabranjuje prijateljevanje sa nevjernicima kao što ga je zabranio i na samom početku, pa Allah Uzvišeni kaže:

"O vjernici, ne prijateljujte s ljudima na koje se Allah rasrdio...", tj sa jevrejima i kršćanima i drugim nevjernicima na koje se Allah rasrdio, koje je prokleo i koji su zaslužili udaljavanje i protjerivanje. Pa kako da prijateljujete sa njima i smatrate ih prijateljima i sebi bliskima, kada su oni izgubili svaku nadu u ahiret, tj. u nagrade i blagodati budućeg svijeta po Allahovoj, dž.š., odredbi.

"Isto kao što su izgubili nadu nevjernici da će se njihovi umrli živi vratiti." O ovome postoje dva stava: prvi je da će živi nevjernici izgubiti nadu za svoje bližnje koji su u kaburima, da će se sastati s njima nakon toga, jer oni ne vjeruju u proživljenje, niti u uzašće, tako da njihova nada u njih, po njihovu vjerovanju, prestaje. Po drugom stavu misli se da će nevjernici koji se u kaburima nalaze izgubiti nadu u svako dobro. Ibn - Mesud, r.a., kaže: "Kao što će nevjernik očajavati kada umre i kada svojim očima vidi nagrade koje bi imao da je bio povjerovao."

Kraj sažetka komentara sure El-Mumtahina / Provjerena, a Allahu pripada sva hvala i dobročinstvo!

61
ES - SAFF / BOJNI RED
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 14 AJETA

Imam Ahmed bilježi od Abdullaha ibn Selama da je rekao: (424) "Raspravljasmo koji će od nas otići Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i pitati ga koja su djela najdraža Allahu, dž.š., pa niko od nas ne ustade, ali Allahov Poslanik, s.a.v.s., posla nama nekog čovjeka pa se okupismo, a on nam prouči ovu suru, tj. Es-Saff, u cijelosti."

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَانٌ مَّرْصُوصٌ ﴿٤﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Allaha slavi (i veliča) ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, On je Silni i Mudri!"/1/ "O vjernici, zašto govorite ono što ne činite? " /2/ "Veoma je prezreno kod Allaha da govorite ono što ne činite!"/3/ "Allah voli one koji se na Njegovu putu bore u redovima kao da su zdanje (čvrsto) spojeno."/4/

Ranije je već nekoliko puta[1] govoreno o Allahovim, dž.š., riječima:
"Allaha slavi (i veliča) ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, On je Silni i Mudri!", i nema potrebe ponavljati Allahove, dž.š., riječi:
"O vjernici, zašto govorite ono što ne činite?", osuda su onih koji nešto obećaju ili nešto kažu, a to ne ispune. Vjerodostojan je hadis koji se nalazi u oba Sahiha u kome se kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (425) "Tri su obilježja licemjera: kada obeća, iznevjeri; kada govori, laže; kada mu se nešto povjeri, pronevjeri." Zbog toga Allah, dž.š., ustvrđuje Svojim riječima:
"Veoma je prezreno kod Allaha da govorite ono što ne činite! " Kaže Ibn-Abbas: "Neki pravovjerni su, prije nego što je bio propisan džihad, govorili: 'Voljeli bismo kada bi nam Allah, dž.š., ukazao na Njemu najmilija djela pa da ih prakticiramo', pa je Allah, dž.š., saopćio Svome Vjerovjesniku, s.a.v.s., da su mu najmilija djela: vjerovanje, bez sumnjanja, u Njega, i džihad protiv grješnika koji se suprotstavljaju vjerovanju, i ne prihvaćaju ga. Pa kada je spuštena obaveza džihada nekim pravovjernim nije bilo po volji i učinila im se teškom, te je Allah, dž.š., rekao:
"O vjernici, zašto govorite ono što ne činite?"
"Allah voli one koji se na Njegovu putu bore u redovima kao da su bedem čvrsti." Ovo je Allahovo, dž.š., izviješće da voli Svoje robove - vjernike koji su u redovima poredani sučelice neprijatelju Allahovu u ratnom metežu, bore se na Allahovom putu protiv onih koji ne vjeruju u Allaha, da bi Allahova riječ bila dominirajuća, a Njegova vjera bila nadređena ostalima. On voli da oni budu poput zdanja čiji su dijelovi sjedinjeni. Imam Ahmed prenosi od Ebu - Seida el-Hudrija, r.a., da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao je: /426/ 'Allah se trojici osmjehuje: - čovjeku koji noću bdije; ljudima koji formiraju safove za obavljanje namaza; borcima koji se u redovima bore.'" Katade kaže o Allahovim, dž.š., riječima:
"Kao da su zdanje (čvrsto) spojeno", zar nisi vidio da vlasniku zdanja nije drago da mu bude građevina razbijena, na isti način, dž.š., ne voli da Njegova naredba bude razbijena, jer Allah, dž.š., odredio je da u borbi pravovjerni budu u borbenim redovima, u safovima za vrijeme obavljanja namaza, zato ispoštujte Allahovu naredbu, jer ona je zaštita onom koji je prihvati."

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ ۖ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ ۚ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾ وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ ۖ فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٦﴾

"Kada Musa reče narodu svome: 'O narode moj, zašto me mučite, a dobro znate da sam ja Allahov poslanik vama!' I kad oni skrenuše ustranu, Allah njihova srca skrenu, a Allah neće ukazati na pravi put narodu koji je ogrezao u grijehu."/5/ "A kada Isa, sin Merjemin, reče: 'O sinovi Israilovi, ja sam vam Allahov poslanik da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrat i da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije je ime Ahmed, koji će poslije mene doći', i kad im je donio jasne

[+] Objavljena nakon sure "El-Tegabun".
[1] Vidi tumačenje prvih ajeta sura El-Hašr i El-Hadid, IV svezak.

dokaze, oni rekoše: 'Ovo je jasna vradžbina!'" /6/

Allah, dž.š., kaže da se Njegov rob, poslanik s kojim je govorio, Musa ibn 'Imran, s.a.v.s., obratio svome narodu riječima:

"O narode moj, zašto me mučite, a dobro znate da sam ja Allahov poslanik vama!", tj. zašto me mučite, a znate da sam iskren kada tvrdim da sam vam poslanstvo donio. U ovome je tješenje Muhammeda, s.a.v.s., za uznemiravanja koja je pretrpio od nevjernika svoga naroda i dr. Tu je također, podsticaj Poslaniku, s.a.v.s., na strpljivosti, a pravovjernima na zabranu uznemiravanja svoga Poslanika, s.a.v.s., kao što je to činio narod Musaa, a.s.

"...kada oni skrenuše, Allah njihova srca skrenu", tj. kada su svjesno odustali od slijedenja istine, Allah je učinio da se njihova srca udalje od upute i napunio ih sumnjom, kolebanjem i razočarenjem, kao što Allah, dž.š., kaže:

"...i da Mi srca njihova i oči njihove nećemo zapečatiti, i da neće vjerovati kao što ni prije nisu vjerovali, i da ih nećemo ostaviti da u zabludi svojoj lutaju smeteni?" (6:110)

"A kada Isa, sin Merjemin, reče: 'O sinovi Israilovi, ja sam vam Allahov poslanik, da vam potvrdim prije mene objavljeni Tevrat i da vam donesem radosnu vijest o poslaniku čije ime je Ahmed, koji će poslije mene doći', i kad im je donio jasne dokaze, oni rekoše: 'Ovo je jasna vradžbina!'", tj. Tevrat je donio radosno navještanje mene i ja potvrđujem ono što je on navijestio, a ja donosim radosnu vijest o onome koji će doći poslije mene, a to je Poslanik, Vjerovjesnik, Arap, koji neće znati ni čitati, ni pisati, iz Meke, po imenu Ahmed. Isa, a.s., pečat je vjerovjesnika iz redova Benu-Israil, a onda, on u okruženju sinova Israilovih obznanjuje radosnu vijest o Muhammedu, s.a.v.s., Ahmedu, koji je pečat vjerovjesnika i poslanika i poslije koga niti vjerovjesništva, niti poslanstva ima.

Divno li je predanje koje bilježi El-Buhari od Džubejra ibn Mut'ima, koji kaže: (427) "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako reče: 'Ja imam više imena; ja sam Muhammed, Ahmed, ja sam El-Mahi kojim Allah, dž.š., briše nevjerstvo, ja sam i El-Hašir, ljudi će biti proživljeni poslije mene, a ja sam i El-Akib.'"(Hadis bilježi i Muslim.)

Allah, dž.š., kaže:

"I od svakog vjerovjesnika, kome je Knjigu objavio i znanje dao, obavezu uzeo: 'Kad vam, poslije dođe poslanik koji će potvrditi da je istina ono što imate, hoćete li mu sigurno povjerovati i sigurno ga pomagati? Da li pristajete i prihvaćate da se na to Meni obavežete?' Oni su odgovarali: 'Pristajemo!' 'Budite, onda, svjedoci', reče On, 'a i Ja ću s vama svjedočiti." (3:81)

Ibn-Abbas smatra da Allah, dž.š., nije poslao nijednog vjerovjesnika, a da nije od njega uzeo obavezu; ako bi se Muhammed, a.s., pojavio kao poslanik za njegova života, da ga slijedi, te je obavezao svakog vjerovjesnika da zaduže svoje sljedbenike ako se pojavi Muhammed, a.s., kao poslanik za njegova života da ga slijedi i potpomaže.

"...i kad im je on donio jasne dokaze, oni rekoše: 'Ovo je jasna vradžbina!'" Ibn-Džerir kaže: "Kad im je došao Ahmed, odnosno onaj kojeg su navijestili u ranijim stoljećima, a to je Muhammed, s.a.v.s., tj. kada se on pojavio i dokaze donio, nevjernici i protivnici rekoše: ***'Ovo je jasna vradžbina!'"***

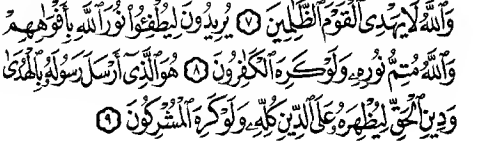

"A ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu laži iznosi dok se u islam poziva? - A Allah neće ukazati na pravi put narodu nasilničkom."/7/ " Oni žele utrnuti Allahovo svjetlo ustima svojim, a Allah upotpunjuje svjetlo Svoje, makar (to) mrzili nevjernici." /8/ "On je Onaj Koji je poslao Svog Posalnika s Uputom i Vjerom istine da bi je uzdigao iznad svih vjera, makar (to) mrzili mnogobošci." /9/

Allah, dž.š., ističe

"A ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu laž iznosi dok se u islam poziva?", tj. niko nije nepravedan kao onaj koji o Allahu laži iznosi i pripisuje Mu suparnike i rivale, a pozvan je ispovijedanju Allahove jednoće i iskrenom obraćanju Njemu. Stoga Allah Uzvišeni kaže:

"A Allah neće ukazati na pravi put narodu nasilničkom", a zatim, On, Uzvišeni kaže: ***"Oni žele utrnuti Allahovo svjetlo ustima svojim"***, tj. oni nastoje neistinom potisnuti istinu, u tome podsjećaju na onoga koji bi želio ugasiti sunčeve zrake svojim ustima. Kao što je ovo nemoguće, nemoguće je i pravo, zato Allah, dž.š., naglašava:

"A Allah upotpunjuje svjetlo Svoje makar (to) mrzili nevjernici." On je Onaj Koji je poslao Svog Poslanika s Uputom i vjerom istine, da bi je uzdigao iznad svih vjera, makar (to) mrzili mnogobošci." Ranije su obrađena ova dva ajeta u suri "Et-Tevba", što

je dovoljno, a Allahu pripada sva hvala i dobročinstvo.[2]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَٰرَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ
وَرَسُولِهِۦ وَتُجَٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ
خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى
مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ
ٱلْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا ۖ نَصْرٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ
﴿١٣﴾

"O vjernici, hoćete li da vam ukažem na trgovinu, koja će vas iz kazne bolne spasiti?" /10/ "U Allaha i Poslanika Njegova vjerujte i imecima svojim i životima svojim na Allahovu putu se borite - to vam je, da znate, bolje", /11/ "On će vam grijehe vaše oprostiti i u dženetske bašče vas, kroz koje će rijeke teći, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima; to će biti uspjeh veliki", /12/ "A dat će vam i drugu blagodat koju jedva čekate: Allahovu pomoć i skoru pobjedu! Zato obraduj radosnom viješću vjernike!" /13/

Ranije je naveden hadis koji prenosi Abdullah ibn Selam u kome se kaže da su ashabi htjeli pitati Allahovog Poslanika, s.a.v.s., za Allahu, dž.š., najmilija djela, da bi ih prakticirali, pa je Allaha, dž.š., objavio ovu suru, u kojoj se nalazi ajet:

"O vjernici, hoćete li da vam ukažem na trgovinu, koja će vas iz kazne bolne spasiti?", a potom objašnjavajući trgovinu, Allah, dž.š., kaže:

"U Allaha i Poslanika Njegova vjerujte i imecima svojim i životima svojim na Allahovu putu se borite - to vam je, da znate, bolje" od ovosvjetske trgovine i truda oko nje, a zatim Uzvišeni kaže: ***"On će vam grijehe vaše oprostiti"***, tj. ako izvršite Njegove naredbe, uvest će vas u Svoje bašče i na visoke stepene. U kontekstu toga Allah, dž.š., nastavlja:

"I u dženetske bašče vas, kroz koje će rijeke teći, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima; to će biti uspjeh veliki", a potom Svevišnji kaže:

" A dat će vam i drugu blagodat koju jedva čekate", tj. na to će vam dodati još nešto za čim žudite a to je: ***"Allahovu pomoć i skoru pobjedu"***, tj. kada se borite na putu Njegove vjere, On vama garantira pomoć i još kaže Uzvišeni: ***"I skoru pobjedu"***, tj. brzu, i to je tako: ko se pokorava Allahu i Njegovu Poslaniku i potpomaže Njegovu vjeru, sam će biti potpomognut i pobijedit će uz postizanje ahiretskih blagodati.

"Zato obraduj radosnom viješću vjernike."

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوٓا۟ أَنصَارَ ٱللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ
لِلْحَوَارِيِّۧنَ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ۖ فَـَٔامَنَت
طَّآئِفَةٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَكَفَرَت طَّآئِفَةٌ ۖ فَأَيَّدْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا۟ ظَٰهِرِينَ ﴿١٤﴾

"O vjernici, budite pomagači Allahovi kao što je rekao Isa, sin Merjemin, prisnim sljedbenicima: 'Ko su moji pomagači ka Allahu?' Prisni sljedbenici odgovoriše: 'Mi smo Allahovi pomagači!' Pa je jedna skupina iz Benu-Israila povjerovala, a druga skupina uznevjerovala! Pa smo one koji su vjerovali protiv njihovih neprijatelja osnažili pa su postali pobjednici."/14/

Allah, dž.š., naredjuje Svojim pravovjernim robovima da odmah, neodložno, zdušno i zavijek, budu Allahovi pomagači, i da se odazovu Allahu i Njegovu Poslaniku, kao što su se učenici odazvali Isau, a.s., kada ih je pitao: ***"Ko su moji pomagači ka Allahu?"***, tj. ko će mi pomoći dobrovoljno u pozivanju Allahu, Uzvišenom.

Havarijuni su rekli, a to su sljedbenici Isaa, a.s.: ***"Mi smo Allahovi pomagači"***, tj. pomoći ćemo tebi u onome što ti je objavljeno. Zbog toga ih je poslao kao misionare, Izraelićanima i Rimljanima u Šam. Isto je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao u danima hadža: (428) "Ko je taj koji će me zaštititi dok ne prenesem poslanicu Svoga Gospodara jer me Kurejšije sprečavaju da dostavim poslanicu Gospodara Svoga?!", pa mu je Allah, dž.š., poslao plemena iz Medine Evs i Hazredž, pa su mu dali prisegu i podršku, i obavezali se da će ga zaštititi od svih napadača, bez obzira koje boje bili, ako se preseli njima. Kada se on preselio kod njih sa svojim ashabima, oni su svoje obaveze ispunili. Zbog toga su ih Allah i Njegov Poslanik nazvali ensarijama (pomagačima) i to je postalo njihovo osobno obilježje, Allah bio zadovoljan njima, a i oni Njim."

"Pa je jedna skupina iz Benu-Israila povjerovala, a druga skupina uznevjerovala", tj. neki su krenuli pravim putem na osnovu onoga što im je dostavljeno, a drugi su zabludjeli i izišli izvan okvira upute, optužujući njega i majku njegovu za zločin (grijeh). Bili su to jevreji, i neka je na njih neprestano Allahovo prokletstvo sve dok to Allah hoće. Od onih koji su ga slijedili, neki su postali isuviše ekstremni i podigli ga u veći stupanj negoli je to učinio sam Allah, dž.š., pa su se razdvojili u različite

[2] Vidi 32. i 33 ajet sure "Et-Tevba" u drugom svesku.

grupacije i frakcije. Jedni smatraju da je on Allahov sin, drugi da je dio trojstva: otac, sin i duh sveti, a treći da je on sam Allah, utječemo se Allahu Uzvišenom od toga. ***"Pa smo Mi one koji su povjerovali, protiv neprijatelja njihovih osnažili"***, pružili smo im pomoć protiv neprijateljski raspoloženih krašćanskih frakcija ***"Pa su postali pobjednici"***, tj. nad njima, a to se desilo poslanstvom Muhammeda, s.a.v.s. Kao što kaže Ibn-Džafer ibn Džerir, prenoseći od Ibn-Abbasa, r.a., da je ovaj rekao: "Kada je htio Allah, dž.š., uzdići Isaa, a.s., na nebo, Isa je, a.s., došao do svojih učenika koji su bili u kući, a bilo ih je svih dvanaest, a sa glave su mu kapi padale, pa reče: 'Neki od vas će me zanijekati dvanaest puta nakon što su mi povjerovali', a onda nastavi: 'Koji od vas želi poprimiti moj lik pa da bude ubijen umjesto mene i da sa mnom bude na istom stepenu? ' Pa ustade jedan mladić među najmlađim od njih, pa reče: 'Ja!' A Isa mu reče: 'Sjedi!' Potom im ponovi isto pitanje, a mladić ponovno ustane i reče: 'Ja! '- 'Sjedi!', kaza mu Isa, a.s., i drugi put, a onda treći put postavi isto pitanje i treći put mladić ustađe i reče: 'Ja!', a onda Isa, a.s., reče: 'Da, ti si taj!', i mladić poprimi lik Isaa, a.s., a potom poslanik bi uzdignut kroz tavanski prozorčić na nebo. Dodoše, tada, jevrejske zaptije i uhvatiše njegova dvojnika, ubiše ga i razapeše, a neki ga zanijekaše i podijeliše se na tri frakcije: jedni smatraju da je Allah koliko je htio bio među njima, a zatim se popeo na nebo. To su jakobiti. Drugi tvrde da je među njima bio koliko je htio sin Allahov, a zatim ga je Allah uzdigao Sebi. To su nestorijanci. Treći, pak, kažu: 'Među nama je, koliko je to Allah htio, boravio Njegov rob i poslanik, a zatim ga je Allah uzdigao Sebi. Ovo su muslimani. Pa su dvije nevjerničke grupacije nadvladale muslimane i istrijebili ih, i islam je prikriven bio sve dok Allah, dž.š., nije poslao Muhammeda, s.a.v.s.:

"Pa je jedna skupina iz Benu-Israila povjerovala, a druga skupina uznevjerovala", tj. neki od sinova Israilovih iz vremena Isaa, a.s., koji nisu vjerovali, i drugi iz njegova vremena koji su vjerovali,

"Pa smo Mi one koji su povjerovali protiv njihovih neprijatelja osnažili, pa su postali pobjednici", tj. time što je Muhammeda, s.a.v.s., potpomogao, njihovu vjeru nad vjerovanjem nevjernika. (Predanje bilježi En-Nesai).

Sljedbenici Muhammeda, s.a.v.s., još uvijek dosljedno pronose istinu i tako će sve biti dok ne dodje Allahova odredba i posljednji sljedbenik Muhammeda, a.s., a Isa, a.s., ne ubije Dedžala, što navode vjerodostojni hadisi, a Allah Uzvišeni najbolje zna.

Kraj sažetka komentara sure Es-Saff,

a Allahu pripada hvala, dobročinstvo. On pruža zaštitu i na Njega se oslanjamo!

62
EL - DŽUMU'A / PETAK
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 11 AJETA

Od Ibn-Abbasa i Ebu-Hurejrea, r.a., prenosi se slijedeće: (429) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., na džumi namazu učio bi suru El-Džumu' a i El-Munafikun." (Muslim u svom Sahihu)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ①
هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ
وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ②
وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ③ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ
يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ④

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Allaha slavi (i veliča) ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, Vladara, Svetoga, Silnoga, Mudroga."/1/ "On je neukima poslao Poslanika, jednog između njih, da im ajete Njegove kazuje i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi", /2/ "I drugima koji im se još nisu priključili, On je Silni i Mudri."/3/ "To je Allahova milost koju On daje onome kome hoće - a u Allaha je milost velika."/4/

Uzvišeni saopćava da Ga slavi i veliča sve što je na nebesima i na Zemlji, tj. sva Njegova stvorenja bila obdarena govorom ili ne, kao što Allah, dž.š., kaže:

"I ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga" (17:44), a potom nastavlja: ***"Vladara, Svetoga"***, tj. vladara nebesa i Zemlje, Koji upravlja njima Svojom odredbom, a On je svet, tj. čist od svih nedostataka, odnosno obilježen svim svojstvima savršenstva

"Silnoga, Mudroga". Više puta su komentirana ova Allahova prelijepa imena.

"On je neukima poslao Poslanika, jednog između njih." Neuki su Arapi, a spominjanje samo njih kao neukih ne znači da to mogu biti i ostali narodi. Međutim, dobročinstvo ukazano njima veće je i izražajnije, kao što Allah, dž.š., kaže:

Kur'an je, zalsta, opomena i tebi i narodu tvome", (43:44) a on je, također, opomena i onima koji su primili poruku, ili kao što su Allahove, dž.š., riječi: ***"I opomeni rodbinu svoju najbližu." (26:214)*** Ovi i slični ajeti ne proturječe Allahovim, dž.š., rječima:

"Reci: 'O ljudi, ja sam svima vama Allahov Poslanik'" (7:158) i drugim ajetima koji ukazuju na općenitost poslanstva Muhammeda, s.a.v.s., svim ljudima, različitih rasa sve do Sudnjeg dana. Međutim, to je već ranije u suri "El-A'raf" komentirano ajetima i vjerodostojnim hadisima.[1] Ovaj je ajet potvrda uslišavanja dove Ibrahima, a.s.:

"Gospodaru naš, pošalji im poslanika, jednog od njih, koji će im ajete Tvoje kazivati i Knjizi ih i mudrosti učiti i očistiti ih, jer Ti si, uistinu, Silan i Mudar." (2:129) Allah, dž.š., poslao ga je, a Njemu pripada hvala i dobročinstvo, u trenutku prekida dolaska poslanika i gubljenja pravog puta, pa je potreba za njegovim poslanjem postala nasušna i zbog toga Allah, dž.š., kaže:

"On je neukima poslao poslanika, jednog između njih, da im ajete Njegove kazuje i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi." To je stoga što su se Arapi pridržavali vjere Ibrahima, a.s., pa su je izobličili, i ispremetali, izmijenili i suprotstavili se njenim nazorima, pa su Allahovu jednoću zamijenili idolopoklonstvom, a čvrsto vjerovanje - sumnjanjem. Uveli su nove običaje koje Allah, dž.š., nije dozvolio, kao što su učinili sljedbenici Knjige koji su izmijenili objave njima date, izobličili ih i na svoj način tumačili, pa je Allah, dž.š., poslao Muhammeda, s.a.v.s., sa veličanstvenim, savršenim i sveobuhvatnim zakonodavstvom pozivajući sve ljude onome što će ih približiti Džennetu i udaljiti od vatre,

"...i drugima koji im se još nisu priključili. On je Silni i Mudri." Navodi Imam Ebu-Abdullah el-Buhari, r.a., riječi Ebu-Hurejrea, r.a.: (430) "Sjedili smo kod Vjerovjesnika, s.a.v.s., kada mu je objavljena sura "El-Džumu 'a" i, između ostalih, ajet:

"I drugima koji im se još nisu priključili", pa mi upitasmo: 'Ko su oni, Allahov Poslaniče?' On im se nije obratio dok mu pitanje nije tri puta postavljeno. Među nama je bio Selman el-Farisi, pa Poslanik, s.a.v.s., stavi svoju ruku na Selmana el-Farisija i reče: 'Da je iman kod zvijezde Danice, dohvatili bi ga neki', ili je rekao: 'Dohvato bi ga neko od ovih.'" (Prenose ga, također, Muslim, Et-Tirmizi, En-Nesai, Ibn Ebi-Hatim, Ibn-Džerir u različitim verzijama, a svi od Ebu-Hurejrea.) Ovaj hadis je argument da je predmetna sura - medinska, te da je poslanstvo Muhammeda, s.a.v.s., općenitog karaktera, tj. svim ljudima. Iz tog razloga pisao je pisma Perzijancima, Rimljanima i

[+] Objavljena nakon sure "Es-Saff".

[1] Vidi 158. ajet sure El-A'raf.

drugim narodima pozivajući ih Allahu, dž.š. Mudžahid i drugi o Allahovim, dž.š., riječima: ***"I drugima koji im se još nisu priključili"***, kažu da se odnose na Arape, odnosno pripadnike svih naroda koji nisu Arapi, a koji smatraju istinoljubivim Vjerovjesnika, s.a.v.s.

"On je Silni i Mudri", tj. On je moćan i mudar u donošenju propisa i odredbi svega postojećeg.

مَثَلُ ٱلَّذِينَ حُمِّلُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ ٱلْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًۢا ۚ بِئْسَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥﴾ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ هَادُوٓا۟ إِن زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَآءُ لِلَّهِ مِن دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٦﴾ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُۥٓ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٧﴾ قُلْ إِنَّ ٱلْمَوْتَ ٱلَّذِى تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُۥ مُلَٰقِيكُمْ ۖ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

"Primjer onih kojima je Tevrat u breme dat, pa ga potom ne nose, slični su magarcu koji knjige nosi. O kako su loši oni koji poriču Allahove ajete! A Allah neće ukazati na pravi put narodu nasilničkom. "/5/ "Reci: 'O jevreji, ako tvrdite da ste vi od svih ljudi jedini Allahovi miljenici, onda smrt poželite, ako istinu govorite.'" /6/ " A zbog onoga što ruke njihove čine neće je nikad poželjeti, Allah dobro zna nasilnike. "/7/ " Reci: 'Smrt od koje bježite zaista će vas stići. Zatim ćete Onome, Koji poznaje i nevidljivi i vidljivi svijet, vraćeni biti i On će vas, o onom što ste radili, obavijestiti."/8/

Koreći jevreje kojima je dat Tevrat i koji su ga prihvatili da bi ga u praksu provodili, a zatim to nisu učinili, Allah, dž.š., kaže da su oni poput magarca koji knige nosi, tj. ako on knjige nosi ne znajući što je u njima, on ih samo fizički nosi ne znajući na što ga one obavezuju. Isti je slučaj sa jevrejima u njihovu prihvatanju Tevrata, koji im je objavljen. Oni su čuvali njegove riječi, ali ih nisu razumijevali, niti rade po njegovim zahtjevima, čak su ih izmijenili i izobličili, i tumače ih po svom nahođenju.Oni su u lošijem položaju od magarca, jer magarac nema moći rasuđivanja, a oni je imaju, ali je ne koriste. Zbog toga u drugom ajetu Svevišnji kaže:

"Oni su kao stoka, čak i gori, oni su zaista nemarni." (7:179) U ovom kontekstu Allah, dž. š., kaže:

"O kako su loši oni koji poriču Allahove ajete! A Allah neće ukazati na pravi put narodu nasilničkom." Imam Ahmed prenosi da je Ibn-Abbas rekao: "Kazao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: (431) 'Ko petkom priča dok imam drži hutbu, sličan je magarcu koji knjige nosi, a onaj koji mu kaže: 'Šuti! Nema džume.'" Potom Allah, dž.š., insistira:

"Reci: 'O jevreji, ako tvrdite da ste vi od svih ljudi jedini Allahovi miljenici, onda smrt poželite, ako istinu govorite'", tj. ako tvrdite da ste vi, a ne Muhammed, a.s., i njegovi ashabi na pravom putu, prizovite smrt na onog ko je u zabludi od ove dvije grupacije ako mislite da ste u pravu. Dalje Allah, dž.š., kazuje:

"A zbog onoga što ruke njihove čine neće je nikad poželjeti", tj. zbog bestidnosti, nasilja i nevjerstva koje su počinili.

"Allah dobro zna nasilnike." Ranije u suri "El-Bekare" komentirano je ovo proklinjanje jevreja[2], u suri "Ali-Imran" prokletstvo kršćana[3],a u suri "Merjem" kletva idolopoklonika.[4] Imam Ahmed prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: (432) "Ebu Džehl, Allah ga prokleo, govorio je: 'Ako kod Kabe vidim Muhammeda, ja ću ga, zbilja, dokrajčiti, vrat ću mu slomiti', pa Poslanik, s.a.v.s., na ovo reče: 'Da je to učinio, meleci bi ga osobno ščepali, a da jevreji istinski žele smrt, pomrli bi i vidjeli bi svoja mjesta u Vatri. Ako bi napustili svoje domove, oni koji su zazivali prokletstvo na Allahovog Poslanika, s.a.v.s., vratili bi se ne našavši ni imovine, ni porodice.'" Hadis, također, prenose, El-Buhari, Et-Tirmizi, En-Nesai.

Allahove, dž.š., riječi:

"Reci: 'Smrt od koje bježite zaista će vas stići. Zatim ćete Onome, Koji poznaje i nevidljivi i vidljivi svijet, vraćeni biti, i On će vas o onom što ste radili obavijestiti", u smislu su onih spomenutih u suri "En-Nisa'":

"Ma gdje bili, stići će vas smrt, pa ma bili i u visokim kulama." (4:78)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ فَٱسْعَوْا۟ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ وَذَرُوا۟ ٱلْبَيْعَ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ فَٱنتَشِرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَٱبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾

"O vjernici, kad se u petak na namaz pozove, požurite ka spominjanju Allaha, i kupoprodaju ostavite, to vam je bolje, neka znate!" /9/ " A kad se molitva obavi, onda se po zemlji razidite i Allahovu blagodat tražite i Allaha mnogo spominjite, da biste postigli što želite." /10/

---

[2] Vidi komentar 94-95. ajeta sure "El-Bekare", I svezak.

[3] Pogledaj 61. ajet sure "Ali Imran", I svezak.

[4] Obrati se na 75. ajet sure Merjem, III svezak.

Petak je u arapskom jeziku nazvan džumu'a, jer je on deriviran iz izraza džem' (spajanje, sabiranje, sakupljanje). Sljedbenici islama na taj se dan sastaju jednom sedmično u velikim džamijama. To je šesti dan, kada je Allah, dž.š., upotpunio stvaranje svega stvorenog. U njemu je stvoren Adem, u njemu je uveden u Džennet, u njemu je izveden iz njega i u tom danu će nastupiti Sudnji dan. U tom danu je jedan sat, ako tačno u njemu pravovjerni rob zatraži od Allaha, dž.š., nešto korisno, Allah će mu dati, kao što se to jasno i pouzdano navodi u vjerodostojnim hadisima. U starom arapskom jeziku ovaj dan je nazvan sintagmom.

Pouzdano je utvrđeno da je narodima prije nas, također, bilo naređeno uvažavanje ovog dana, ali su ga zanemarili. Muslim u svom Sahihu navodi: (433) "Uščuvao je Allah, dž.š., petak od naroda koji su bili prije nas. Tako su jevreji odabrali subotu, kršćani nedjelju, te je Allah, dž.š., doveo nas i ukazao nam da poštujemo petak. Pa je učinio da redoslijed bude: petak, subota i nedjelja. Na isti način kako subota i nedjelja prate petak, i oni će na Sudnjem danu dolaziti iza nas. Mi smo posljednji na ovom svijetu, a prvi na Sudnjem danu, i nama će presuditi prije svih ostalih." (Navodi ga i Buhari, obojica od Ebu-Hurejrea.)

Allah, dž.š., naredio je pravovjernima da se u ovom danu sakupe radi ibadeta riječima:

"O vjernici, kad se u petak na namaz pozovete, kupoprodaju ostavite i požurite ka spominjanju Allaha, to vam je bolje, neka znate!", tj. imajte namjeru, odluku i budite pripravni za odlazak na džumu, kao što je Allah, Uzvišeni rekao:

"A onaj koji želi drugi svijet i trudi se da ga zasluži, a vjernik je..." (17:19) Ovdje se naravno nije mislilo na žurno hitanje na džuma-namaz, jer je ono zabranjeno na osnovu hadisa koji su zabilježeni u sahihima: Ebu Hurejre prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: (434) 'Kada čujete ikamet, podite na namaz i pazite da budete smireni i dostojanstveni. Nemojte žurno ići, dio namaza na koji stignete nastavite klanjati, a propuštene dijelove naklanjajte!'" U gornjem ajetu mislilo se na uobičajeno hodanje, a ne žurenje. Abdurrezak prenosi da je Ebu-Hurejre, r.a., rekao: "Riječi su Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: 'Kada se uspostavi namaz, ne trčite na njega, nego uobičajeno hodite. Budite smireni i dostojanstveni; što ste propustili, naklanjajte.'"

Lijepo je da se onaj ko ide na džuma-namaz, okupa prije odlaska, na osnovu vjerodostojna predanja, koje se od Ebu-Hurejrea i Ebu-Seida, r.a., bilježi u oba Sahiha: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (436) 'Kada neko od vas pođe na džumu, neka se okupa.'" Imam Ahmed citira Evsa ibn Evsa es-Sekafija da je rekao: (437) "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: 'Ko se očisti i okupa u petak, rano ustane i među prvima dođe, pješke, a ne na jahalici, blizu imama i sasluša ga, a sam riječ ne progovori- za svaki će korak imati nagradu kao što se ima od godine dana dobrovoljnog posta i namaza.'" Ovaj je hadis u različitim verzijama i terminima, a sve ih navode autori četiri sunena, a Et-Tirmizi ga smatra hasenom.

Ebu-Hurejre, r.a., kaže: "Resulullah, s.a.v.s., rekao je: (438) 'Ko se petkom okupa kao kad se okupa od džunupluka, zatim ode u džamiju u prvom sahatu[5], kao da je za kurban zaklao devu; ko ode u drugom sahatu, kao da je za kurban zaklao kravu; ko ode u trećem sahatu, kao da je za kurban zaklao rogatog ovna, u četvrtom sahatu, kao da je zaklao kokošku, a u petom sahatu, kao da je od sebe darovao jaje. Kada imam izađe na minber, meleci dođu da bi saslušali hutbu.'" (Buharija i Muslim) Pohvalno je obući najljepšu odjeću, namirisati se, očistiti zube i šutjeti slušajući hatiba, nikoga ne uznemiravajući. Ako sve to ispoštuje i obavi džuma-namaz, njegov je namaz iskup za grijehe koje je počinio između dvije džume.

"Kad se u petak na namaz pozovete, kupoprodaju ostavite i požurite ka spominjanju Allaha." Pod pozivom se misli na drugi ezan, koji bi se učio kada bi se Allahov Poslanik, s.a.v.s., popeo i sjeo na minber, i na ovaj se ezan misli kada se kaže da je poslije njega zabranjena kupoprodaja. Prvi ezan, koji je dodao zapovjednik pravovjernih Osman ibn Affan, r.a., uspostavljen je radi velikog broja klanjača. Konsenzusom islamskih znanstvenika, r.a., utvrđeno je da je kupoprodaja zabranjena nakon drugog ezana. Međutim, razišli su se u tome da li je ispravno ako se radi o darivanju ili ne, na dva različita stava. Vanjski smisao ajeta ističe da je to zabranjeno, kao što je utvrđeno i u šerijatskopravnim djelima. Dužni su prisustvovati džumi slobodni muškarci, ali ne robovi, žene i djeca. Opravdan je izostanak putniku, bolesniku, njegovateljima bolesnika i drugima koji imaju slične isprike, a što je, također, razrađeno u šerijatskopravnim djelima.

"To vam je bolje, neka znate!", tj. napuštanje kupoprodaje; i dolazak na slušanje hutbe i obavljanje namaza, bolje vam je na oba svijeta. ***"A kada se namaz obavi..."***, tj. kada se završi:

"...onda se po Zemlji razidite i Allahovu blagodat tražite." [6] Nakon što im je zabranjeno poslovanje poslije ezana i naređeno sastajanje pri obavljanju namaza, dozvoljava im se po njegovu završetku razilaženje po Zemlji i traženje Allahovih blagodati.

"...i Allaha mnogo spominjite, da biste postigli što želite." Tj. za vrijeme kupoprodaje, uzimanja i davanja, Allaha mnogo spominjete i neka vas ovaj svijet ne odvrati od onoga što će vam koristiti na ahiretu. U ovom smislu navodi se hadis: (439) "Ko uđe na jednu od pijaca sa riječima: `Nema boga osim

[5] Tj. radi obavljanja džuma-namaza

[6] Ovo je argument da nema zakonskog uporišta za obavljanje bilo kojeg farz-namaza nakon džume, izuzev ikindije. O tome imamo studiju pod naslovom: "Zakonsko uporište obavljanja namaza nakon džume".

Allaha, Jedinoga, On suparnika nema. Sva vlast i hvala Njemu pripada, On je Svemoćan', Allah će mu upisati na hiljadu hiljada dobrih djela, a izbrisat će mu hiljadu hiljada loših djela."

وَإِذَا رَأَوْا تِجَٰرَةً أَوْ لَهْوًا ٱنفَضُّوٓا۟ إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمًا ۚ قُلْ مَا عِندَ ٱللَّهِ
خَيْرٌ مِّنَ ٱللَّهْوِ وَمِنَ ٱلتِّجَٰرَةِ ۚ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿١١﴾

"Ali kad oni kakvu robu trgovačku ili zabavu ugledaju, pohrle joj i tebe ostave sama da stojiš. Reci: 'Ono što je u Allaha bolje je i od zabave i od trgovine.' A Allah najbolju opskrbu daje."/11/

Allah, Uzvišeni, grdi zbog udaljavanja sa hutbe petkom, radi trgovačke robe koja je u tom trenutku stigla u Medinu, pa Allah, dž.š., kaže:

"Ali kad oni kakvu robu trgovačku ili zabavu ugledaju, pohrle joj i tebe ostave sama da stojiš", tj. na minberu da hutbu držiš. Imam Ahmed bilježi da je Džabir rekao: (440) "Jednom prilikom dok je Allahov Poslanik, s.a.v.s., držao hutbu, stigao je karavan u Medinu pa su ljudi izišli iz džamije, a samo je njih dvanaest ostalo, pa je objavljeno:

'Ali kad oni kakvu robu trgovačku ili zabavu ugledaju, pohrle joj...'"(Buhari i Muslim)

Hafiz Ebu-Ali prenosi od Džabira ibn Abdullaha da je rekao: (441) "Dok je Vjerovjesnik, s.a.v.s., držao hutbu petkom, stigao je karavan u Medinu pa su ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., požurili prema njemu, tako da je sa Resulullahom, s.a.v.s., ostalo svega dvanaest osoba; tada Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Tako mi Onog u Čijoj je ruci moj život, da ste ih slijedili i da niko nije ostao, vatra bi vas uništila.'" Potom je objavljen ajet:

"Ali kad oni kakvu robu trgovačku ili zabavu ugledaju, pohrle joj i tebe ostave sama da stojiš." Dalje kaže da su među dvanaestericom koja su ostala sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., bili Ebu-Bekr i Omer, r.a. U Allahovim, dž.š., riječima: ***"...i tebe ostave sama da stojiš"***, argument je za imamovo držanje hutbe petkom stojeći. Muslim u svom Sahihu navodi riječi Džabira b. Semure: (422) "Vjerovjesnik, s.a.v.s., držao bi dvije hutbe, između kojih bi sjeo, na kojima bi učio Kur'an i opominjao ljude." Međutim, ovdje stoji činjenica koju treba istaći. Kaže se da se ovaj slučaj desio kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., petkom prvo obavljao namaz, pa tek onda hutbu, kao što bilježi Ebu-David u djelu "El-Merasil" riječi Ibn-Hajjanove: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., petkom je klanjao namaz prije hutbe slično bajram-namazima.'"

"Reci:'Ono što je u Allaha'", tj. nagrade na ahiretu,

"...bolje je i od zabve i od trgovine. A Allah najboljU opskrbu daje", tj. onom ko se osloni na Njega i traži opskrbu u pravo vrijeme.

Kraj sažetka komentara sure El-Džumu'a, a Allahu pripada hvala i dobročinstvo. On upućuje i zaštitu daje.

63
EL - MUNAFIKUN / LICEMJERI
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 11 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ
لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴿١﴾ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ
جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ
بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ * وَإِذَا
رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِن يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ
مُّسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ
اللَّهُ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"Kad ti licemjeri dolaze, oni govore: 'Mi tvrdimo da si ti, zaista, Allahov poslanik!', i Allah zna da si ti, zaista, Njegov poslanik, a Allah tvrdi i da su licemjeri pravi lašci." /1/"Oni su svoje zakletve štitom uzeli, pa od Allahova puta odvraćaju. Ružno je, doista, kako postupaju." /2/ "To je zato što su vjernici bili, pa nevjernici postali, i onda su im srca zapečaćena, pa ne shvaćaju." /3/ " Kad ih pogledaš, njihov te izgled ushićuje; a kad progovore, ti slušaš riječi njihove - međutim, oni su kao šuplji naslonjeni balvani, i misle da je svaki povik protiv njih. Oni su pravi neprijatelji, pa ih se pričuvaj! Allah ih ubio kuda se odmeću!"/4/

Uzvišeni kazuje da se licemjeri izjašnjavaju kao muslimani kada dođu Vjerovjesniku, s.a.v.s.; međutim, njihovo je unutarnje uvjerenje potpuno suprotno. Zbog toga Allah, dž.š., kaže:
"Kad ti licemjeri dolaze oni govore: 'Mi tvrdimo da si ti, zaista, Allahov poslanik'", tj. kada te susretnu to manifestiraju, ali, uistinu, nisu takvi. Zato im se Allah, dž.š., suprotstavlja rečenicom u kojoj pojašnjava da je Muhammed, a.s., zbilja, Njegov poslanik:
"A Allah zna da si ti, zaista, Njegov poslanik", a potom nastavlja:
"I Allah tvrdi da su licemjeri pravi lašci", jer oni istinski ne vjeruju u ono što govore i zbog toga ih Allah, dž.š., proglašava lašcima
"Oni su svoje zakletve štitom uzeli, pa od Allahova puta odvraćaju", tj. štite se od ljudi lažnim zakletvama kojim potvrđuju istinitost onoga što govore i na taj način oni obmanjuju one koji ne poznaju njihovo stvarno stanje pa vjeruju da su muslimani. Ukoliko bi ih muslimani slijedili u njihovom praktičnom životu i smatrali istinitim ono što izjavljuju, time bi oni prouzročili veliku štetu muslimanima i islamu. Stoga Uzvišeni kaže:
"Pa od Allahova puta odvraćaju. Ružno je, doista, kako postupaju."
"To je zato što su vjernici bili, pa nevjernici postali, i onda su i srca zapečaćena, pa ne shvaćaju", tj. formirali su se kao licemjeri zbog povratka iz vjerovanja u nevjerstvo[1] i što su pravi put zanijekali i zamijenili stranputicom, pa je Allah zapečatio srca njihova i oni ne shvaćaju, tj do njihovih srca ne može doprijeti uputa, niti bilo kakvo dobro, stoga oni ne shvaćaju, niti mogu biti upućeni.
"Kad ih pogledaš, njihov te izgled ushićuje; a kad progovore, ti slušaš riječi njihove", tj. njihova pojava te oduševljava, a jezici su im elokventni. Slušatelj s pažnjom prati njihov govor zbog slatkoriječivosti koju posjeduju. Usprkos svemu tome oni su krajnje preplašeni i strašljivi. U vezi s ovim Uzvišeni kaže: ***"I misle da je svaki povik protiv njih"***, tj. kada god dođe pojava, iz svoga straha misle da je spuštena zbog njih, kao što Allah, dž.š., reče:
"...ne želeći da vam pomognu. A kad zavlada strah, vidiš ih kako gledaju u tebe kolutajući svojim očima kao pred smrt onesviješćeni; čim strah mine, oni vas psuju svojim oštrim jezicima." (33:19) Zbog svega navedenog Uzvišeni ističe:
"Oni su pravi neprijatelji, pa ih se pričuvaj! Allah ih ubio, kuda se odmeću", tj. kako Uputi leđa okreću radi zablude. Imam Ahmed prenosi od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (443) "Licemjeri imaju prepoznatljive osobine:
- kada pozdravljaju - proklinju,
- otimačinom se hrane,
- od plijena najviše vole ono što su utajili,
- džamije izbjegavaju,
- namaz obavljaju na isteku njegova vremena,

oholeći se, nenaviknuti, niti se žele naviknuti na ispravno obavljanje, noću su poput crvotočnih stabala, a danju izuzetno bučni."

[+] Objavljena nakon sure "El-Hadždž".

[1] To je tako jer nagrada zavisi od djelovanja.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ
لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ۝٥ سَوَآءٌ
عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ۝٦ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِندَ
رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّوا ۗ وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِنَّ
الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ۝٧ يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ
الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ ۚ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ
لَا يَعْلَمُونَ ۝٨

"A kad im se rekne: 'Dođite, Allahov Poslanik će moliti da vam se oprosti?', oni glavama svojim tresu i vidiš ih kako nadmeno odbijaju." /5/ "Isto im je - molio ti oprosta za njih ili ne molio, Allah im, zaista, neće oprostiti. Allah, doista, narodu nevjerničkom neće na pravi put ukazati. " /6/ " Oni govore: 'Ne udjeljujte ništa onima koji su uz Allahova Poslanika, da bi ga napustili!' A blaga nebesa i Zemlje Allahova su, ali licemjeri neće da shvate." /7/ "Oni govore: 'Ako se vratimo u Medinu, sigurno će jači istjerati iz nje slabijeg!' A snaga je u Allaha i u Poslanika Njegova i u vjernika, ali licemjeri neće da znaju." /8/

Allah, dž.š., saopćava o licemjerima:

"A kad im se rekne: Dođite, Allahov će Poslanik moliti da vam se oprosti - oni glavama svojim tresu", tj. oni odbijaju i iz oholosti se suprotstavljaju onome što im se govori i na to s prezirom gledaju. S tim u vezi, Uzvišeni kaže:

"I vidiš ih kako nadmeno odbijaju"; za takav postupak Allah, dž.š., nagrađuje ih na sljedeći način:

"Isto im je - molio ti oprosta za njih ili ne molio, Allah im, zaista, neće oprostiti: Allah, doista, narodu nevjerničkom neće na pravi put ukazati", kao što Allah, dž.š., ističe u suri "Et-Tevbe" (To je već komentirano i u tom su kontekstu navedeni brojni hadisi.)[2] Mnogi islamski znanstvenici prve generacije smatraju da su gornje riječi objavljene zbog Abdullaha ibn Ubejja ibn Selula, kao što ćemo to, ako Allah da, uskoro podrobnije objasniti. U Allaha se pouzdamo i na Njega se oslanjamo. Muhammed ibn Ishak u svom djelu "Es- Siri" kazuje: "Kada se Allahov Poslanik, s.a.v.s., vratio u Medinu sa Uhuda, a Abdullah ibn Ubejj ibn Selul, kako mu je prenio Ibn - Šihab ez-Zuhri, imao je posebno mjesto na kojem bi stajao svakog petka i koje nije umanivalo njegov ugled niti ugled njegova plemena, a sam je bio vrlo utjecajna ličnost. Kada bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., petkom sjeo, htio da održi ljudima hutbu, on bi ustao i rekao: `Ljudi, ovo je među vama Allahov Poslanik, s.a.v.s., Allah, dž.š., vam je njime počast ukazao i ojačao vas. Zato ga potpomažite i dajte mu podršku, slušajte ga i pokorni mu budite', potom bi sjeo i tako je prakticirao sve dok nije prije Bitke na Uhudu učinio što je učinio - dok nije vratio trećinu vojske u grad - i tada je ustao da po ustaljenoj praksi kaže uobičajno. Međutim, muslimani ga sa različitih strana uhvatiše za odjeću rekavši: 'Sjedi, Allahov neprijatelju, ti toga nisi dostojan poslije onoga što si učinio.` On pođe prema izlazu prekoračavajući preko ljudi i stalno ponavljajući: 'Tako mi Allaha, kao da sam rekao nešto čudno time što sam učvršćivao njegovu poziciju.' Neke ga ensarije sretoše na vratima džamje, pa ga upitaše: 'Teško tebi, šta je s tobom?' On reče: 'Ja sam učvršćivao poziciju Allahova Poslanika, a njegovi ashabi nasrnuše na mene i izgrdiše me.` Ensarije ga posavjetovaše: 'Teško tebi, vrati se! Allahov će Poslanik tražiti oprosta za tvoje grijehe', a on reče: 'Allaha mi, ne treba mi da mi on traži oprosta.'" Katade i Es-Sudi kažu: "Ovaj je ajet objavljen zbog Abdullaha ibn Ubejja.

Jedan mladić, njegov rođak je došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa mu je ispričao o Abdullahu i vrlo opasnim stvarima koje čini. Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozvao ga je sebi, a Abdullah se zakune i odrekne se svega spomenutog. Ensarije se okomiše na tog mladića, počeše ga prekoravati i bojkotirati, a onda Allah, dž.š., objavi o Abdullahu ono što ste čuli. Allahovom neprijatelju tada neko reče: 'A da odeš do Allahovog Poslanika, s.a.v.s.', te on poče glavom nijekati, tj. 'nisam voljan to učiniti.'"

Hafiz Ebu-Bekr el-Bejheki prenosi od Džabira b. Abdullaha da je rekao: (444) "Bili smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na jednom ratnom pohodu kada jedan muhadžir udari ensariju, pa ensarija zavika: 'Ensarije!' Muhadžir zovnu: 'Muhadžiri!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada jasno obznani: 'Kakvi su to džahilijetski povici? Klonite se, jer šire ogavan smrad.'" Abdullah ibn Ubejj ibn Selul kaže: "Već su ih počeli prakticirati, a Allaha mi, ako se vratimo u Medinu, sigurno će jači iz nje istjerati slabijeg", Džabir iznosi podatak da su u trenutku kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., stigao u Medinu, ensarije bile brojnije od muhadžira, zatim su se muhadžiri nakon toga namnožili i postali brojniji. Omer je, r.a, nakon gornjih Selulovih riječi, rekao: "Pusti me da ubijem ovog licemjera, a Vjerovjesnik mu, s.a.v.s., reče: `Ostavi ga, počet će pričati da Muhammed ubija svoje ashabe." (Ahmed, El-Buhari i Muslim u sličnoj verziji)

Imam Ahmed prenosi od Zejda ibn Evkama da je rekao: (445) "Bio sam sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., u vojnom pohodu na Tebuk kada je Abdullah ibn Ubejj rekao: 'Ako se vratimo u Medinu, iz nje će sigurno jači istjerati slabijeg', pa sam otišao Vjerovjesniku, s.a.v.s., i to mu prenio, a on reče: `Abdullah ibn Ubejj kune se da on ništa od toga nije

[2] Vidi 80-84. ajet sure "Et-Tevbe", tom III ovog sažetka

rekao', pa me je moj narod počeo prekoravati govoreći mi: 'Šta si želio ovim?' Otišao sam i zaspao potišten i tužan, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., posla po mene i reče mi: 'Allah je objavio opravdanje tebi i dokaz da si istinu govorio', i bio je objavljen ajet:

"Oni govore: Ne udjeljujte ništa onima koji su uz Allahaova Poslanika, da bi ga napustili!" - do riječi: ***"Ako se vratimo u Medinu, sigurno će jači istjerati iz nje slabijeg."*** (El-Buhari, Et-Tirmizi, En-Nesai) Muhammed ibn Isak ibn Jesar kazuje da mu je prenio Asim ibn Omer ibn Katade: (446) "da je Abdullah ibn Abdullah ibn Ubej, kada je čuo šta je njegov otac uradio, došao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekao mu: 'Allahov Poslaniče, saznao sam da želiš ubiti Abdullaha b. Ubeja zbog onoga što si čuo o njemu, pa ako to namjeravaš učiniti, naredi to meni, ja ću ti donijeti njegovu glavu; a tako mi Allaha, cijelo pleme Hazredž zna da u njemu nije bilo nikoga ko je poslušniji bio svome ocu od mene. Plašim se da ćeš nekom drugom narediti da ga ubije, te taj to i učini, a meni moja duša ne dopusti da gledam ubicu Abdullaha b. Ubejja kako slobodno hoda među ljudima i ja ga ubijem. Pa tako ubijem pravovjernog zbog nevjernika i time zaslužim džehenemsku kaznu.' Allahov mu Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ne, nego ti budi ljubazan prema svome ocu i ljepo se ophodi prema njemu što je ostao sa nama.'" Ikrime, Ibn-Zejd i drugi navode (447) da je ovaj Abdullah ibn Abdullah stao na ulazu u Medinu kada su se ljudi vraćali u grad i isukao svoju sablju, pa su ljudi prolazili pokraj njega, a kad dođe njegov otac Abdullah ibn Ubejj, sin mu reče: 'Natrag!' Pa mu on reče: 'Šta ti je, bolan bio?!' 'Allaha mi, nećeš ovuda proći dok ti to ne dozvoli Allahov Poslanik, s.a.v.s., jer on je od jakih, a ti si od slabih.' Kada Allahov Poslanik, s.a.v.s., naiđe, a on je išao na začelju vojske, Abdullah b. Ubejj mu se požali na svoga sina, a sin reče: 'Allaha mi, Allaha mi, Allahov Poslaniče, on neće ući u Medinu dok mu to ti ne dozvoliš.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada mu dozvoli, a sin ocu reče: 'Pošto ti je dozvolio Allahov Poslanik, s.a.v.s., sada možeš proći!"

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ
عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٩﴾ وَأَنفِقُوا۟
مِن مَّا رَزَقْنَٰكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَآ أَخَّرْتَنِىٓ
إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَن يُؤَخِّرَ ٱللَّهُ
نَفْسًا إِذَا جَآءَ أَجَلُهَا ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

"O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha. A oni koji to učine, bit će izgubljeni." /9/ "I od onoga čime vas Mi opskrbljujemo udjeljujte prije nego nekom od vas smrt dođe, pa da onda rekne: 'Gospodaru moj, da me još samo kratko vrijeme zadržiš, pa da milostinju udjeljujem i da dobar budem!'" /10/ "Allah sigurno neće ostaviti u životu nikoga kome smrtni čas njegov dođe; a Allah dobro zna ono što vi radite." /11/

Allah, dž.š., naređuje Svojim pravovjernim robovima da Ga se mnogo sjećaju, a istovremeno im zabranjuje da ih od toga odvrate njihova imovina i potomstvo. Ko ne bude obraćao pažnju na ovu naredbu i zabranu sam će sebe upropastiti na Sudnjem danu, a zatim ih podstiće na trošenje imetka na Njegovu putu. Uzvišeni kaže:

"I od onoga čime vas Mi opskrbljujemo udjeljujte prije nego nekom od vas smrt dodje, pa da onda rekne: 'Gospodaru moj, da me još samo kratko vrijeme zadržiš pa da milostinju udjeljujem i da dobar budem!'" Svaki će se rasipnik kajati na samrti i cijelo vrijeme tražit će, pa makar jedan čas, života više da bi nadoknadio ono što ga je mimoišlo; međutim, to su puste želje, a kako li će tek nevjernici?! O tome Uzvišeni kaže:

"Ti opominji ljude danom kada će im kazna doći, kad će oni koji su se ogriješili prema sebi - govoriti: 'Gospodaru naš, ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvat ćemo se pozivu Tvome i slijedit ćemo poslanike! a zar se prije niste zaklinjali da nećete na onaj svijet?" (14:44)

"Kad nekom od njih smrt dođe, on uzvikne: 'Gospodaru moj, povrati me da uradim kakvo dobro u onome što sam ostavio 'Nikada!' To su riječi koje će on uzaludgovoriti - pred njima će prepreka biti sve do dana kada će oživljeni biti." (23:99-100)

"Allah sigurno neće ostaviti u životu nikoga kome smrtni čas njegov dođe; a Allah dobro zna ono što vi radite", tj nikome se neće produžiti vijek njegova življenja nakon njegova isteka.

"A Allah dobro zna ono što vi radite", tj. savršeno dobro zna i obaviješten je o tome ko je iskren u svojim izjavama i traženju odgode, a ko bi se, kada bi bio vraćen u život, vratio činjenju grijeha koje je i ranije prakticirao.

Kraj sažetka komentara
sure El-Munafikun,
a Allahu pripada hvala i dobročinstvo.
On zaštićuje i upućuje.

64
ET - TEGABUN / SAMOOBMANA
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 18 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾

U Ime Allaha, Svemilosnog,Milostivog!

"Allaha slavi (I veliča) ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji. Njemu vlast i Njemu pohvala pripada; On sve može!" /1/ "On je Onaj Koji vas stvara, pa ima od vas i nevjernika, a ima od vas i vjernika. Sve što vi radite Allah dobro vidi." /2/ "On je nebesa i Zemlju s istinom stvorio i On vama obličje daje i likove vaše čini ljepšim, i k Njemu je povratak." /3/ " On zna šta na nebesima i na Zemlji postoji i zna šta krijete i šta pokazujete! Allah savršeno zna šta grudi kriju."/4/

Ova sura je posljednja na čijem se početku slavi i Allah, dž.š., a ranije je već nekoliko puta bilo riječi o tome da stvorenja hvale svoga Stvoritelja i Gospodara, stoga Uzvišeni kaže: ***"Njemu vlast i Njemu pohvala pripada"***, tj. upravlja svim što je stvorio i hvaljen je za sve što je stvorio i odredio da postoji. ***"On sve može"***, tj. ono što hoće - biva, bez ikakve zapreke, smetnje; a što neće - to ne može egzistirati.

"On je Onaj Koji vas stvara, pa ima od vas i nevjernika, a ima od vas i vjernika", tj. On je stvorio vas sa ovim osobinama i to od vas hoće, pa je nužno postojanje pravovjernih i nevjernika, ali On zna onog ko zaslužuje uputu, a ko zabludu.[1] On je svjedok postupaka Svojih robova i nagradit će ih za njih punom nagradom. Zbog toga Uzvišeni kaže:

"Sve što vi radite Allah dobro vidi." Potom Svevišnji ističe:

"On je nebesa i Zemlju s istinom stvorio", tj. s mudrošću i pravičnošću, ***"...i On vama obličje daje i likove vaše čini ljepšim"***, tj. vaš je izgled lijepim učinio, kao što na drugom mjestu Uzvišeni kaže:

"O čovječe, zašto da te obmanjuje to što je Gospodar tvoj plemenit, Koji te je stvorio, pa učinio da si skladan i da si uspravan, i kakav je htio lik ti dao." (82:6-8) ***"...i k Njemu je povratak"***, znači povratak i konačno boravište kod Njega je. Potom Uzvišeni daje do znanja da On zna sve što postoji:

"I Allah savršeno zna šta na nebesima i na Zemlji postoji i zna šta krijete i šta pokazujete; i Allah savršeno zna šta grudi kriju."

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوا وَّاسْتَغْنَى اللَّهُ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٦﴾

"Zar do vas nije doprla vijest o onima koji još davno nisu vjerovali, pa su kobnost postupka svoga iskusili - a još ih i kazna bolna čeka." /5/ "Zato što su govorili kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili: 'Zar da nas ljudi upućuju?' Pa nisu vjerovali i okretali su se; a Allahu nije niko potreban, Allah nije ni o kome ovisan, On je jedini hvale dostojan!"/6/

Uzvišeni obavještava o upozorenjima i žestokim kaznama koje su snalazile prošle narode zbog suprotstavljanja poslanicima i što su istinu koja im je došla lažnom smatrali. Allah, dž.š., kaže:

"Zar do vas nije doprla vijest o onima koji još davno nisu vjerovali", tj. vijest o njima i njihovim postupcima. ***" Pa su pogubnost postupka svoga iskusili"***, tj. beskorisnost svojih laži i zlu kob svojih djela iskusili su kroz ovosvjetsku kaznu koja ih je snašla. ***"A još ih i kazna bolna čeka "***, tj. na budućem svijetu, uz ovu kaznu na ovom svijetu. Kao razlog tih kazni Uzvišeni ističe: ***" Zato što su kad su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili"***, tj. uputu, argumente, i uvjeravanja

"...govorili: 'Zar da nas ljudi upućuju?'" Oni smatraju nevjerojatnim da je poslanstvo povjereno

---

+ Objavljena nakon sure "Et-Tahrim".

[1] On zna onog ko je uočio razliku između upute i zablude na osnovu argumenata Mudrog Zakonodavca, pa je nakon promišljanja, razumijevanja i spoznavanja osobenosti ovoga izabrao jedno. Time postaje odgovoran za ono što je sebi za uvjerenje odabrao bez obzira bilo ono ispravno ili neispravno. "Onome koji udjeljuje i bogobojazan je, i ono najljepše smatra istinitim, njemu ćemo put dobra olakšati; a onome koji tvrdiči, i osjeća se neovisnim i ono najljepše smatra lažnim, njemu ćemo put zla olakšati." (92:5-10)

ljudima i da oni mogu biti upućeni posredstvom ljudi koji su kao i oni,

"Pa nisu vjerovali i okrenuli su se", tj. poricali su istinu i ustegnuli su se od njenog sprovođenja u praksu, ***" "Allah nije ni o kome ovisan, On je jedini hvale dostojan!"***

زَعَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَن لَّن يُبْعَثُوا۟ ۚ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّى لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ
بِمَا عَمِلْتُمْ ۚ وَذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧﴾ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلنُّورِ
ٱلَّذِىٓ أَنزَلْنَا ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ ٱلْجَمْعِ
ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلتَّغَابُنِ ۗ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَيَعْمَلْ صَٰلِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ
سَيِّـَٔاتِهِۦ وَيُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ
ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٩﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ
أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٠﴾

"Nevjernici misle da neće biti oživljeni. Reci: 'Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni, pa ćete o onom što ste radili, doista, biti obaviješteni!', a to je Allahu lahko." /7/ "Zato vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i u svjetlo koje objavljujemo, Allah dobro zna ono što vi radite."/8/ "Na Dan kad vas On sakupi, na dan Zbora, to je dan Samoobmane. Ko bude vjerovao i dobra djela činio, On će mu prekriti loša djela njegova i uvest će ga u dženetske bašče kroz koje rijeke teku, u njima će vječno i zauvijek boraviti. To će uspjeh veliki biti!"/9/ " A oni koji nisu vjerovali i koji su ajete Naše poricali, biti će stanovnici u vatri; u njoj će vječno ostati, a to će užasno mjesto biti, gdje će skončati!"/10/

Uzvišeni govori o nevjernicima, idolopoklonicima i ateistima koji misle da neće biti proživljeni:

"Reci: 'Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni, pa o onom što ste radili, doista, biti obaviješteni!", tj. bit ćete zasigurno obaviješteni o svim svojim djelima, važnim, ali i mizernim.

"A to je Allahu lahko", tj. lahko Mu vas je proživiti i nagraditi. Ovo je treći ajet u kojem Allah, dž.š., naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da se zakune Svojim Gospodarom da će se proživljanje, doista, dogoditi. Prvi je 53. ajet sure Junus, drugi 3. ajet sure Sebe, a treći je ovaj:

"Nevjernici misle..." Potom Uzvišeni kaže:

"Zato vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova i u svjetlo koje objavljujemo", tj. Kur'an. ***"Allah dobro zna ono što vi radite"***, tj. ništa od vaših djela Mu nije skriveno. ***"Na Dan kad vas On sakupi, na dan Zbora , a to je Sudnji dan."*** Jevmul-džem` nazvan je tako jer se u njemu sastaju prve i potonje generacije čovječanstva na istom mjestu, sve će ih Prozivatelj čuti, a pogled obuhvatiti, kao što Uzvišeni kaže:

"Reci: 'I drevni i kasniji u određeno vrijeme, jednog određenog dana biti će sakupljeni." (56:49-50)

"To je dan Samoobmane." Jevut-tegabun je, po riječima, Ibn-Abbasa, jedno od imena Sudnjeg dana u smislu da će stanovnici Dženneta "izigrati" stanovnike Dželennema i tu sintagmu on objašnjava riječima Svevišnjeg:

"I ko bude vjerovao i dobra djela činio, On će mu prekriti loša djela njegova i uvest će ga u dženetske bašče kroz koje će rijeke teći; u njima će vječno i zauvijek boraviti. To će uspjeh veliki biti! A oni koji nisu vjerovali i koji su ajete Naše poricali, biti će stanovnici u vatri; u njoj će vječno ostati, a to će užasno mjesto, gdje će skončati, biti." Ovo je već nekoliko puta komentirano.

مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ
إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَمَن يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾
وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ ۚ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلْبَلَٰغُ
ٱلْمُبِينُ ﴿١٢﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾

"Nikakva nevolja ne pogađa osim s Allahovom dozvolom! A ko u Allaha vjeruje,On će uputiti njegovo srce, a Allah sve dobro zna." /11/ "I pokoravajte se Allahu i Poslaniku Njegovu; a ako se okrenete, pa na Našem Poslaniku samo jasna obznana je!" /12/ "Samo je Allah Bog, i neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju!"/13/

Uzvišeni daje do znanja da

"nikakva nevolja ne pogađa, osim s Allahovom dozvolom!", tj. Njegovim naređenjem, odredbom i voljom. U suri "El-Hadid" o tome se kaže:

"Nema nevolje koja zadesi Zemlju i vas, a koja nije, prije nego što je damo, zapisana u Knjizi, to je Allahu ulstinu, lahko." (57:22) Potom Svevišnji ističe:

"A ko u Allaha vjeruje, On će uputiti njegovo srce, a Allah sve dobro zna." Onom koga zadesi neka nevolja pa da bude svjestan da je

ona na osnovu Allahove odredbe i određenja, te se smiri i pribere i preda se Allahovoj odredbi, Allah, dž.š., njegovo će srce uputiti i dat će mu kao naknadu za ovosvjetske koristi koje su ga mimošle uputu u njegovu srcu i čvrsto istinsko vjerovanje; te za ono što mu je oduzeo dat će mu kasnije isto ili veće dobro. U vjerodostojnom hadisu se kaže: (448) "Čudan li je slučaj vjernika; što god mu Allah, dž.š., odredi - njemu je dobro. Ako ga zadesi kakva nesreća, strpi se i bude mu dobro, a ako naiđe sreća, zahvali Allahu i opet mu je dobro. To je mogućnost samo pravovjernog."

"...I pokoravajte se Allahu I Poslaniku Njegovu." Ovo je naredba pokornosti Allahu, dž.š., i Njegovu Posleniku u svemu onome što su nam propisali, bez obzira bila to naredba ili zabrana, a potom Uzvišeni konstatira:

"A ako se okrenete, pa na Našem Poslaniku samo jasna obznana je", tj. ako se sustegnete od prakticiranja Poslanikovih zahtjeva, pa njihova je obaveza samo da dostavi, a vaša je obaveza da budete poslušni i pokorni. Zatim Svevišnji apostrofira: ***"Samo je Allah Bog, I neka se vjernici samo u Allaha pouzdaju!"*** Allah, dž.š., objašnjava da je On jedan i da je samo On utočište svemu, da nema božanstva osim Njega te, shodno tome, zahtijeva da se samo on drži Bogom odnosno da Njega smatraju jedino dostojnim obožavanja, da se na Njega oslanjaju, kao što je na drugom mjestu rečeno: ***"On je Gospodar Istoka I zapada nema boga osim Njega, I Njega uzmi za zaštitnika." (73:9)***

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ مِنْ أَزْوَٰجِكُمْ وَأَوْلَٰدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ
فَٱحْذَرُوهُمْ ۚ وَإِن تَعْفُوا۟ وَتَصْفَحُوا۟ وَتَغْفِرُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾
إِنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌ ۚ وَٱللَّهُ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ فَٱتَّقُوا۟
ٱللَّهَ مَا ٱسْتَطَعْتُمْ وَٱسْمَعُوا۟ وَأَطِيعُوا۟ وَأَنفِقُوا۟ خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْ ۗ
وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِن تُقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا
حَسَنًا يُضَٰعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَٰلِمُ
ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

"O vjernici, među ženama vašim I djecom vašom, dolsta, imate neprijatelja, pa ih se pričuvajte! A ako preko toga prijeđete I opravdanje prihvatite I oprostite, pa I Allah prašta I milostiv je." /14/ "Imanja vaša I djeca vaša samo su iskušenje, a u Allaha je nagrada velika."/15/ "Pa Allaha se bojte koliko god možete, I slušajte I pokoravajte se I udjeljujte za svoje dobro. A oni koji budu sačuvani gramzljivosti I tvrdičluka, bit će ti koji će uspjeti."/16/ A ako Allahu lijep zajam date, On će vam ga uvećati I oprostit će vam, jer Allah je zahvalan I blag."/17/ "Poznavalac je nevidljivog I vidljivog svijeta, Silni I Mudri."/18/

Uzvišeni ističe da među suprugama i djecom ima neprijatelja svojim muževima i očevima, u smislu da će ih oni zabaviti od dobrih djela, kao što Allah, dž.š., kaže:

"O vjernici, neka vas imanja vaša I djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha. A oni koji to učine, pa ti su, sigurno, gubitnici." (63:9) Zbog toga Allah, dž.š., u predmetnom ajetu kaže: ***"Pa ih se pričuvajte!"***, tj. zbog svoje vjere. Mudžahid u vezi s ajetom

"...I među ženama vašim I djecom vašom, dolsta, imate neprijatelja", kaže da je čovjek često primoran prekidati rodbinske odnose, griješiti prema svome Gospodaru i zbog velike ljubavi prema njima ne može a da im ne udovolji. Ibn Ebi-Hatim prenosi da je neko pitao Ibn-Abbasa o gornjem ajetu, a on mu rekao: "To su ljudi koji su islam primili još u Meki i zaželjeli doći Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., ali su ih njihove supruge i djeca odbili pustiti. Pa kada su konačno došli do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., vidjeli su ljude podučene vjeri i htjeli su kazniti žene i djecu, pa je Allah, dž.š., objavio:

"A ako preko toga prijeđete I opravdanje prihvatite I oprostite, pa - I Allah prašta I milostiv je." (Hadis prenose Ibn-Džerir, Et-Taberani i Et-Tirmizi, koji ga smatra hasen sahihom.)

"Imanja vaša I djeca vaša samo su iskušenje, a u Allaha je nagrada velika", tj. imovina i djeca su iskušenje, ispit i test Allahov, dž.š., Njegovih stvorenja da bi se saznalo ko će Mu biti pokoran, a ko će Mu se protiviti.

" A u Allaha je", tj. na Sudnjem danu ***"nagrada velika".*** Imam Ahmed prenosi da je Ebu-Burejde rekao: (449) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., držao je hutbu kada su mu došli Hasan i Husejn, r.a., na kojima su bile crvene košulje. Išli su i posrtali, pa Allahov Poslanik, s.a.v.s., side sa minbera, uze ih i stavi ispred sebe, a potom reče: 'Istinu je rekao Allah i Njegov Poslanik:

'Imanja vaša I djeca vaša samo su iskušenje'; vidio sam ovu dvojicu dječaka kako idu i posrću i nisam se mogao strpjeti, pa sam prekinuo svoj govor i prihvatio ih.'" Et-Taberani prenosi od Ebu-Malika el-Eš'arija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (450) "Nije ti neprijatelj onaj koga ubiješ pa tako uspjeh postigneš, ili on tebe ubije, pa u Džennet uđeš; nego ti može biti neprijatelj dijete koje ti je iz kičme izišlo, a potom najžešći ti je neprijatelj tvoja imovina koju posjeduješ."

"Zato se Allaha bojte koliko god možete", tj. svom svojom moći i trudom, kao što se navodi pouzdano predanje u oba Sahiha od Ebu - Hurejrea, r.a., da je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s.: (451) "Kada vam nešto naredim, to izvršite koliko možete, a ono

što vam zabranim, toga se klonite." Seid ibn Džubejr, Ebul-Alije, Zejd ibn Eslem, Katade, Er-Rebi', Es-Suddi i Mukatil ibn Hajjan smatraju da ajet: ***"Zato se Allaha bojte koliko god možete"***, derogirao ajet iz sure Ali-Imran:

"O vjernici, bojte se Allaha onako kako Ga se treba bojati i umirite samo kao muslimani." (3:102) Kada je objavljen ovaj ajet, ljudima je postalo teško prakticirati vjeru, oni su ibadet činili dok im ne bi noge otekle i čela se izranjavala, te je Allah, dž.š., objavio olakšanje muslimanima: ***"Zato se Allaha bojte koliko god možete"***, i na taj način je derogiran prvi ajet. ***"I slušajte i pokoravajte se"***, tj. slijedite ono što vam Allah, dž.š., i Njegov Poslanik naređuju i ne udaljavajte se od toga ni desno ni lijevo, niti treba da iznosite svoje stavove ispred riječi Allaha i Njegova Poslanika. Ne napuštajte ono što vam je naređeno i ne činite ono od čega vas odvraćaju. ***"I udjeljujte za svoje dobro"***, tj. trošite od onoga čime vas je Allah opskrbio na bližnje, siromašne i potrebne. Činite dobro Allahovim stvorenjima, kao što je Allah, dž.š., učinio dobro vama, bit će vam ugodno na oba svijeta. A ako tako ne postupite, imetak će vam zlo donijeti i na ovom i na budućem svijetu.

"A oni koji budu sačuvani gramzljivosti i tvrdičluka, bit će ti koji će uspjeti." Ovaj je ajet komentiran u suri "El-Hašr" i navedeni su hadisi o značenju ovog ajeta, što je nepotrebno ponavljati,[2] a Allahu pripada hvala i dobročinstvo.

"Ako Allahu lijepo zajam date, On će vam ga uvećati i oprostit će vam", tj. bez obzira koliko vi podijelili, Allah, dž.š., to će vam nadoknaditi; bez obzira koliko i šta udijelili, Allah će vas, dž.š., nagraditi i to Mu biva poput zajma, kao što se navodi u vjerodostojnom hadisu: (452) "Allah, Uzvišeni, doista, govori: 'Ko hoće dati zajam bez trpljenja, štete i osiromašenja.'" Stoga Uzvišeni kaže: ***"On će vam ga uvećati"***, tj. umnogostručiti, ***"I oprostit će vam"***, tj. zbrisat će sa vas grijehe i, na osnovu toga, On kaže: ***"A Allah je zahvalan"***, tj. za malo daje veliku nagradu, "i blag", tj. prelazi preko grijeha i ružnih postupaka.

"Poznavalac je nevidljivog i vidljivog svijeta, Silni i Mudri." Više puta ovaj je ajet komentiran.

Kraj sažetka komentara sure Et-Tegabun, a Allahu pripada hvala i dobročinstvo, On daje zaštitu i na Njega se oslanjamo!

[2] Vidi 9. ajet sure El-Hašr, u ovom svesku.

65
ET - TALAK / RAZVOD BRAKA
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 12 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ
وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِن بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَن
يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ
فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ①

U Ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"O Vjerovjesnlče, kad htjednete žene pustltl, vl lh u vrijeme kad su čiste pustlte, I brojte (to) vrijeme I Allaha, Gospodara svoga, bojte se. Ne lzgonlte lh lz kuća njihovlh, a nl one neka ne lzlaze, oslm ako očlto sramno djelo učlne. To su Allahovl propisl. Onaj koji Allahave propise kršl, sam sebl nepravdu člnl. Tl ne znaš, Allah može poslije toga prilliku pružltl. "/1/

Allah, dž.š., prvenstveno se obraća Vjerovjesniku, s.a.v.s., ukazujući mu tako počast i poštovanje, a zatim i cjelokupnoj ummi. On kaže:

"O Vjerovjesnlče, kad htjednete žene pustltl, vl lh u vrijeme kad su čiste pustlte." Ibn Ebi-Hatim prenosi da je Enes, r.a., rekao: (453) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., pustio je Hafsu i ona je otišla svojima, kada Allah, dž.š., objavi:

"O Vjerovjesnlče, kad htjednete žene da pustlte, vl lh u vrijeme kad su čiste pustlte", pa mu je rečeno da je vrati, jer ona mnogo posti i klanja i bit će jedna od njegovih žena u Džennetu. El-Buhari navodi Salimove riječi: (454) "Abdullah ibn Omer, r.a., obavijesto me je da je pustio ženu dok je imala mjesečno pranje, pa je to Omer, r.a., rekao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., a on se razljutio, pa potom reče: 'Neka je vrati i neka je zadrži dok joj ne prestane pranje; zatim, nakon ponovnog mjesečnog pranja i menopauze, ako mu naumpadne da je pusti, neka to učini dok je čista, prije njego s njom spolno opći.' To je period čistoće za koji je Allah, dž.š., naredio Poslaniku, s.a.v.s., da se ispoštuje." Prenosi ovo predanje Muslim, ali na sljedeći način: (455) " To je period (čistoće) za koji je Allah, dž.š., naredio da se žene u njemu puštaju. Ovo predanje prenose i autori Sahih zbirki i Musneda preko različitih lanaca prenosilaca i sa različitim tekstom, a najljepši je onaj koji bilježi Muslim u svom Sahihu od Ebu ez-Zuhrija, koji kaže da je čuo Abdurahmana ibn Ejmena, štićenika 'Azze, kada je pitao Ibn-Omera: (456) "Kakvo ti je mišljenje o čovjeku koji svoju ženu pusti dok je u mjesečnom pranju?" " Ibn-Omer je pustio svoju ženu dok je bila u mjesečnom pranju, za vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa je Resulullah, s.a.v.s., rekao: 'Neka je vrati', pa je te riječi ponovio, a zatim je rekao: 'Kada postane čista, neka je pusti ili zadrži.' Pa je potom Vjerovjesnik, s.a.v.s., proučio ajet:

"O Vjerovjesnlče, kad htjednete žene pustltl, vl lh u vrijeme kad su čiste pustlte." Alija ibn Ebi-Talha prenosi da je Ibn-Abbas o Allahovim, dž.š., riječima: ***"...vl lh u vrijeme kad su čiste pustlte"*** rekao da se pod ovim ajetom podrazumijeva da ih ne smije pustiti dok imaju mjesečno pranje, niti u vrijeme kad su čiste, ako su s njima već imali spolni odnos. Nego će čekati dok one dobiju menstrualno pranje i kada nakon toga postanu čiste jednostrano će prekinuti bračnu vezu." Ikrime smatra da se pod pojmom "el-iddet" misli na period kada je žena čista, a pod "el- kur" na mjesečno pranje. Ženu treba pustiti u periodu dok je čista da bi se utvrdilo da li je noseća ili ne. Ne može se prekinuti bračna veza sa ženom s kojom je u tom periodu imao spolni odnos, jer se u tom slučaju ne zna da li je trudna ili nije. Na osnovu ovih stavova izveli su šerijatski pravnici propise o repudijaciji (jednostranom prekidu bračne veze), pa je podijelili na dvije vrste: repudijacija utvrđena sunnetom i repudijacija koja je novotarija (bid'at). Repudijacija (talak) utvrđena sunnetom jeste u slučaju kada je žena dok je bila čista razvedena i sa njom se u tom pereiodu nije spolno općilo ili je bila noseća i njena gravidnost sasvim je sigurno utvrđena. Repudijacija koja je novotarija jeste onda kada je žena razvedena dok je imala menstrualno pranje ili u periodu čistoće, ali se sa njom tada spolno općilo i ne zna se da li je gravidna ili nije. Postoji i treća vrsta repudijacije, koja nema utemeljenja u sunnetu, niti je novotarija. To je puštanje maloljetne ili žene u klimakteriju i drugih koje se ne mogu podvesti pod gornje dvije vrste. Ko se želi podrobnije upoznati sa ovim pitanjima, neka konsultira fikhska djela. Allah, dž.š., kaže:

"I brojte (to) vrijeme", tj. pazite na dane koji prolaze, tačno uočite njihov početak i kraj da se ne bi odužio ženi taj period koji joj sprečava sklapanje novog braka. ***"I Allaha, Gospodara svoga bojte se"***, tj. bojte Ga se naročito pri brojanju poslijebračnog pričeka (iddeta) žene.

"Ne lzgonlte lh lz kuća njihovlh, a nl one neka ne lzlaze", tj. za vrijeme poslijebračnog pričeka ona

+ Objavljena nakon sure "El-Insan".

ima pravo na stan kod muža sve dok je u tom periodu. Čovjek je nema pravo istjerati, niti je njoj dozvoljeno otići jer i ona sama ima udjela u obavezi svoga muža da joj da stan,

"oslm ako očito sramno djelo učlne." Tj. ne treba da izlaze iz svojih kuća osim u slučaju da počine očito sramno djelo, kada trebaju izići. Pod očitim sramnim djelom podrazumijeva se preljuba. To je mišljenje Ibn-Mes'uda, Ibn-Abbasa i grupe tabija, ali, također, podrazumijeva neposlušnost žene, njeno psovanje i uznemiravanje, bilo djelom ili riječju, muževljeve porodice, što je stav Ubejja Ibn-Ka'ba, Ibn-Abbasa, Ikrime i drugih;

"To su Alahovi propisi", tj. Njegovi principi i zabrane. ***"Onaj koji Alahove propise krši"***, tj izlazi izvan njihovih okvira i ne izvršava ih,

"sam sebi nepravdu čini", tj. činjenjem toga. ***"Ti ne znaš, Allah može poslije toga priliku pružiti"***, tj. Mi smo odredili da žena ostane na stanu svoga muža za vrijeme poslijebračnog pričeka, jer se može desiti da se on pokaje za puštanje žene i Allah, dž.š., u njegovu srcu stvori želju da je vrati. Time što je ona još kod njega, to je lakše i jednostavnije realizirati. Ovo je navelo neke znanstvenike prvih generacija i njihove sljedbenike, između ostalog Imama Ahmeda ibn Hanbela, da kažu da nije obavezno dati stan ženi koja je treći put dobila razvod, jer mu ona više nije dopuštena dok se ne uda za nekog drugog čovjeka. Za to kao argument uzimaju, također, slučaj Fatime bintu Kajs el- Fihrijje, a koji bilježi Imam Ahmmed od Amira: (457) "Stigao sam u Medinu i otišao sam do Fatime bintu Kajs, pa mi je ona ispričala da ju je muž za života Allahova Poslanika, s.a.v.s., pustio, pa ga je nakon toga Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao u vojni pohod. U to vrijeme mi je došao njegov brat, rekavši mi: 'Idi iz kuće!' 'Ja imam pravo na stan i izdržavanje dok ne istekne poslijebračni priček', odgovorih mu. 'Nemaš!', reče mi. Ja sam, tada, otišla Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekla mu: ' Čovjek me je pustio, a njegov brat me izgoni iz kuće i sprečava mi pravo na hranu i stan. ' Allahov mu Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Šta je to s tobom i Bint Kajs?'-'Allahov Poslaniče, moj brat ju je pustio treći put', a Allahov mi Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Vidi, o Bint-Kajs, na stan i hranu od muža ima pravo žena sve dok je on ima pravo vratiti. Međutim, ako je on nema pravo vratiti, ni ona nema pravo na stan i izdržavanje. Izađi i smjesti se kod te i te žene', a zatim je rekao, obraćajući se njoj: 'Smjesti se kod Ibn Ummi-Mektuma, jer je on slijep i neće te moći gledati."

فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِّنكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَن كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾

"Pa kada one dostignu vrijeme svog čekanja, vi ih ili na lijep način zadržite, ili se velikodušno od njih konačno rastavite, i kao svjedoke dvojicu vaših pravednih ljudi uzmite, i svjedočenje Allaha radi obavite! To je savjet za onog koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje - a onome koji se Allaha boji, On će izlaz dati"/2/ "I opskrbit će ga odakle se i ne nada; onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta. Allah će, zalsta, ispuniti ono što je odlučio; Allah je svemu već rok odredio."/3/

Uzvišeni kaže da, kada se ženama približi istek poslijebračnog pričeka, koji još u potpunosti nije prošao, tada njihovi muževi mogu odlučiti da ih zadrže u smislu da ih povrate čednom bračnom životu i nastave s njima živjeti, ***"na lijep način"***, tj. lijepo se ophodeći prema njima, ili da se odluče na korektnu rastavu s njima, tj. bez vrijeđanja, grdnji i prekoravanja, nego će je pustiti na lijep način.

"...i kao svjedoke dvojicu vaših pravednih ljudi uzmite", tj. ako se odlučite da je vratite. Ebu-Davud i Ibn-Madže bilježe da je Imran ibn Husajn bio upitan za čovjeka koji je pustio ženu, a zatim sa njom spolno općio, pa niti je dovodio svjedoke kada ju je puštao, niti kada ju je vratio, pa je on rekao: "Puštena je mimo sunneta Allahova Poslanika, s.a.v.s., i vraćena je suprotno sunnetu Vjerovjesnika, s.a.v.s. Dovedi svjedoke kada je puštaš, ali i kada je vraćaš, nemoj kršiti Allahove propise."

Ibn-Džurejdž prenosi da je Ata, u vezi s kur'anskim ajetom: ***"I kao svjedoke dvojicu vaših pravednih ljudi uzmite"***, rekao da nije dopušteno sklapanje braka, razvod, niti vraćanje žene bez dvojice pravednih svjedoka[1] kao što je to Allah, dž.š., rekao, osim u slučaju opravdanog razloga.

[1] Neki su ovaj ajet tako shvatili da tvrde da se neopoziva rastava braka ne može izvršiti ako joj ne prisustvuju dva pravedna svjedoka!!! Po njihovu mišljenju dozvoljen je nastavak bračnog života, pa i samo spolno općenje!!! Kao da se ništa nije ni dogodilo! U svome razumijevanju i tretiranju ovog pitanja oslanjaju se na stav Ata'a. Naš stav, kojim smo se sukobili s njima o ovom pitanju, glasi: "Samim izgovaranjem riječi koje dovode do razvoda braka - razvod je punovažan uz obraćanje pažnje na šerijatske uvjete u tome." Ovaj svoj stav argumentiramo sljedećim: 1. Sa Ata'ovim riječima: 'Nije dopušteno sklapanje braka, razvod, niti vraćanje žene bez dva pravedna svjedoka', slažemo se kod sklapanja braka i vraćanja žene.

"To je savjet za onog koji u Allaha i u onaj svijet vjeruje." Na osnovu ovoga Eš-Šafii je izgradio jedan od svoja dva stava da je obavezno prisustvo svjedoka pri vraćanju žene, kao što je, po njegovu mišljenju, obavezno i pri sklapanju braka.[2] Oni koji zastupaju ovo mišlljenje kažu: "Vraćanje žene, doista, nije ispravno ako se ne izrazi riječima kako bi se ispunila potvrda toga."

"...a onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći."

"...I obskrbit će ga odakle se i ne nada", tj. onaj ko se Allaha boji pri izvršavanju Njegovih naredbi i napušta ono što mu je Gospodar njegov zabranio, takvom će Allah, dž.š., dati za njegov problem rješenje i opskrbiti ga odakle se i ne nada, tj. odande odakle mu nikad na um palo nije. Ibn Ebi-Hatim prenosi da je Imran ibn Husajn rekao: (458) "Kazao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Ko se posveti Allahu, Allah će mu pružiti punu potporu i opskrbit će ga odakle se i ne nada; a ko se posveti ovom svijetu, Allah će takvog prepustiti njemu.'"

"Onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta." Imam Ahmed bilježi od Anesa es-San'anija, ovaj od Abdullaha ibn Abbasa da mu je on kazivao kako je jahao iza Allahovog Poslanika, s.a.v.s., jednog dana, pa mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao: (459) "Dječače, podučit ću te sljedećem: 'Čuvaj Allaha, Allah će te sačuvati; čuvaj Allaha, naći ćeš Ga uza se, kada moliš, moli Allaha; kada pomoć tražiš, od Allaha je traži, i znaj, kada bi se cijela umma sastala da ti takvo dobro sačine, učinit će samo onoliko koliko je to Allah odredio, a da se sastanu da ti štetu nanesu, načinit će ti samo onoliko koliko je Allah odredio. Pera (sudbine) su podignuta, a stranice (na kojima je ispisana) osušene su.'"

"Allah će, zaista, ispuniti ono što je odlučio", tj. Allah će, dž.š., izvršiti Svoju odredbu i zakone kako hoće nad Svojim stvorenjima.

"Allah je svemu već rok odredio." Ove su Allahove, dž.š., riječi poput onih: ***"U Njega sve ima mjeru." (13:8)***

وَٱلَّٰٓـِٔي يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمْ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشْهُرٍ وَٱلَّٰٓـِٔي لَمْ يَحِضْنَ ۚ وَأُو۟لَٰتُ

---

ali ne i kod razvoda braka. Nedopuštenost takvih postupaka, koje on zastupa, ne znači da se oni ne mogu desiti, nego da je to, po njegovom mišljenju, haram, a to je suprotno Šerijatu. Međutim, to ne znači nesprovođenje takvog razvoda. To je kao, npr., puštanje žene koja ima menstrualno pranje. Ovo je novotarija u vjeri, ali se dešava. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rasrdio se kada se Ibn-Omer razveo sa svojom ženom koja je imala menstrualno pranje i naredio mu da je vrati, te da čeka tri menstrualna ciklusa, pa ako se htjedne rastaviti s njom, neka to tada uradi. To mu je uračunato kao jedno puštanje pa i ako je bilo u vrijeme menstruacije, kao što je poznato. Prema tome riječi Ata'ove: 'Nije dopušteno', ne znače da nije moguće da se desi, nego da time čini ono što je zabranjeno, što je slučaj i u priči sa Ibn-Omerom, r.a. Međutim, bitno je istaći da Vjerovjesnik, s.a.v.s., nije naredio Ibn-Omeru da dovede svjedoke pri razvodu braka, niti je ikom drugom to naredio.

2. Ako Ata smatra da je haram puštanje žene bez svjedoka, te i ako pretpostavimo da on smatra da to puštanje nije pravosnažno? Međutim, Ata'ov stav nije nikakav argument u rješavanju ovog problema, poglavito što većina islamskih znanstvenika prvih i potonjih generacija smatraju suprotno. Ako neki od njih smatraju pohvalnim prisustvo svjedoka, to je stoga, da ne bi neka od strana općenito zanijekala postojanje razvoda, ovo je samo s obzirom na razvod braka.

3.Neko može reći: "Ata je donio ovakav sud na osnovu svog razumijevanja Kur'ana ", što je, također, i naše razumijevanje, tako da stav Ata'ov nije jedini naš argument. Mi na ovo odgovaramo sljedećim riječima, tražeći od Allaha pomoći: "Ne optužujemo mi Ata da je on stav izgradio na svom osobnom mišljenju. Mi, također, tvrdimo da je ovo produkt njegova razumijevanja Kur'ana. Međutim, on je samo čovjek koji je iznalazio rješenje za to pitanje i pogriješio i zato će imati jednostruku nagradu. Ali da li je u istinu stvar onakva kakvom je vidi Ata! Naravno da nije! Ako se vratimo na ajeti-kerim, vidimo da Allah, dž.š., naređuje poslijebračni pričekati odmah nakon rastave braka: " O Vjerovjesniče, kad htjednete žene pustiti, vi ih u vrijeme kad su čiste pustite, i brojte (to) vrijeme." Pa da nije moguća rastava braka (da nije pravosnažna), ni sam poslijebračni pričekati ne bi bio obavezan. U drugom ajetu potom Uzvišeni kaže: "Pa kad ono dostigne svoj rok vi ih na lijep način zadržite ili se velikodušno od njih konačno rastavite i kao svjedoke dvojicu vaših pravednih ljudi uzmite", tj. kada istekne poslijebračni pričekati ili kada bude pri kraju - da se saglase da se rastanu. Ako se saglase oko bilo čega, neka na ovu saglasnost bilo na vraćanje žene, bilo na rastavljanje, dovedu dvojicu pravednih pravovjernih svjedoka. Allahove, dž.š., riječi: "Pa kad one dostignu svoj rok", jasan su zakonodavni tekst da je žena još uvijek u periodu poslijebračnog pričekati i da se on bliži kraju. Sada pitamo: 'Zašto je ova žena u poslijebračnom pričekati?' Nije li zato što je razvedena od svoga muža?! Da nije bilo razvoda, ona ne bi imala potrebe prakticirati ovaj poslijebračni pričekati, pošto nema pričekati bez razvoda ili smrti muža. U tom slučaju razvod se već dogodio jer je poslijebračni pričekati i njegovo izvršenje obavezno. Da li, onda iz ajeta razumijemo da su svjedoci potrebni pri razvodu ili, možda, pri vraćanju žene i rastajanja s njom?! Potreba svjedočenja u ajetu je jasno iskazana nakon poslijebračnog pričekati, odnosno poslije spominjanja zadržavanja i rastavljanja sa ženom što ukazuje da se treba svjedočiti pri vraćanju žene pri rastavljanju s njom, a ne pri samom prvotnom razvodu. Ovo se gornjim ajetom željelo reći, a s ciljem da ne bi došlo do negiranja postojanja saglasnosti od jedne od strana. Ovo je razumijevanje Kur'ana na način prvih i potonjih generacija islamskih znanstvenika, između ostalih Ibn-Tajmije. U svojim "Fetvama" on kaže: 'Pojedinci smatraju da trebaju svjedoci pri razvodu braka te da razvod braka bez svjedoka nije valjan, međutim, to se suprotstavlja konsenzusu prvih generacija i protivno je Allahovoj Knjizi i sunnetu.' Ovaj stav nije zastupao niko od priznatih islamskih znanstvenika. Razvod braka je dopušten i nije naređeno da mu prisustvuju svjedoci. Svjedočenje je naređeno u situaciji o kojoj Allah, dž.š., kaže sljedeće: "Pa kad one dostignu vrijeme svog čekanja, vi ih ili na lijep način zadržite, ili se velikodušno od njih konačno rastavite." Pod riječima 'ili se konačno od njih rastavite' misli se na razlaz s njima kada im istekne poslijebračni pričekati, što znači da se to ne može poistovjetiti sa razvodom braka koji se već desio, povratkom žene niti sklapanjem braka. U ova tri slučaja prisustvo svjedoka nužno je na osnovu konsenzusa muslimana. Allah upućuje na ono što je ispravno i On to najbolje poznaje.

[2] Ali ne smatra obaveznim prisustvo svjedoka pri razvodu.

وَٱلَّٰٓـِٔي يَئِسْنَ مِنَ ٱلْمَحِيضِ مِن نِّسَآئِكُمْ إِنِ ٱرْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَٰثَةُ أَشْهُرٍ وَٱلَّٰٓـِٔي لَمْ يَحِضْنَ ۚ وَأُو۟لَٰتُ ٱلْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مِنْ أَمْرِهِۦ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَٰلِكَ أَمْرُ ٱللَّهِ أَنزَلَهُۥٓ إِلَيْكُمْ ۚ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّـَٔاتِهِۦ وَيُعْظِمْ لَهُۥٓ أَجْرًا ﴿٥﴾

"A one žene vaše, koje su nadu u mjesečno pranje izgubile - ako sumnjate vi, one trebaju čekati tri mjeseca, a i one koje ga nisu dobile! A vrijeme čekanja trudnih žena jeste da rode. A onome ko se Allaha boji, On će sve što mu treba učiniti dostupnim."/4/ "To su, eto, Allahovi propisi, koje vam On objašnjava. A onome ko se bude Allaha bojao, On će preko ružnih postupaka njegovih prijeći i još mu veliku nagradu dati."/5/

Allah, dž.š., objašnjava poslijebračni priček žene koja je u klimakterijumu, tj. one koja zbog starosti nema mjesečnog pranja, da joj priček traje tri mjeseca umjesto tri mjesečna pranja, koliko treba čekati ona koja ima menstrualno pranje, na što ukazuje ajet iz sure "El-Bekara". Isti je slučaj sa malodobnom osobom koja još nije navršila godine nastupa menstrualnog ciklusa; i ona će, prema tome, poput one koja je u klimakterijumu, čekati tri mjeseca. Zato Allah, dž.š.: kaže ***"...I one koje ga nisu dobile"***, ***"ako sumnjate vi"***, tj. ako one nisu vidjele krv i vi sumnjate da imaju menstrualno pranje ili krvarenje slično menstrualnom pranju (istihazu),

"one trebaju čekati tri mjeseca." ***"A vrijeme čekanja trudnih žena jeste da rode."*** Allah, dž.š., kazuje da one žene koje su bremenite, njihov priček prestaje samim rođenjem djeteta, bez obzira bilo to odmah nakon razvoda braka ili smrti muža. To je istovjetno mišljenje prvih i potonjih islamskih znanstvenika, jer i sam gornji ajet donosi tekst o tome, kao i vjerovjesnikovi hadisi. Imam Ahmed bilježi od El-Musevvira ibn Mahre-me (460) da je umro muž Sebi'i el-Eslemijje dok je bila gravidna. Prošlo je samo nekoliko noći kada se porodila; pa kada se oporavila od poslijeporođajnog čišćenja, zaručila se. Tražila je od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dozvolu da se uda. Allahov Poslanik, s.a.v.s., dozvolio joj je i ona se udala." (El- Buhari, Muslim u svojim Sahihima, Ebu-Davud, En-Nesai, a Ibn-Madže bilježi u brojnim verzijama od Sebi'e.)

Muslim ibn Hadždž bilježi od Ubejdullaha ibn Abdullaha ibn 'Utbe (461) da je njegov otac pisao Omeru ibn Abdullahu ibn el-Erkamu es-Zuhriju, naređujući mu da ode do Sebi'e bint el-Haris el-Eslemijje i da je pita o njenom slučaju i o tome šta joj je rekao Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada je od njega tražila šerijatskopravno rješenje. Omer ibn Abdullah mu je pisao, objašnjavajući ga, da mu je Sebi'a rekla da je bila u braku sa Sa'd ibn Havlom. Učestvovao je na Bedru, a umro je za vrijeme Oproštajnog hadža, kada je ona bila gravidna. Ubrzo je nakon njegova preseljenja rodila; pa kada se oporavila od poslijeporodiljskog čišćenja, uredila se za prosce. Tada je došao kod nje Ebu es-Senabil ibn B'akek, rekavši joj: 'Šta je to, vidim da si se uredila? Ti se možda želiš udati, međutim, ti ćeš se, Allaha mi, udati tek kada prođe četiri mjeseca i deset dana.' Sebi'a dalje pripovijeda: 'Kada mi je to rekao, i večer pala, obukla sam se i uputila se Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Pitala sam ga o tome, a on mi reče da sam slobodna kada se porodim i naredio mi je da se udam ako to želim. (Ovo je Muslimovo citiranje, a u sažetom obliku prenosi ga El-Buhari.)

Primjenjivanje dužeg perioda od 4 mjeseca i deset dana koji se navodi u suri El-Bekara bilo je važeće prije objave ovog ajeta sa poslijebračnim pričekom trudnice. ***"A onome ko se Allaha boji On će sve što mu treba učiniti dostupnim"***, tj. olakšat će mu ostvarenje toga i učiniti mu ga jednostavnim. Dat će mu brzo olakšanje i skoro rješenje. Potom Allah, dž.š., kaže:

"To su, eto, Allahovi propisi, koje vam On objavljuje", tj. Njegova presuda i zakon koji vam je objavio podsredstvom Svoga Poslanika, s.a.v.s.

"A onome ko se bude Allaha bojao On će preko ružnih postupaka prijeći i još mu veliku nagradu dati", tj. odstranit će od njega loša djela i obilno ga nagraditi i za neznatna djela.

أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا۟ عَلَيْهِنَّ ۚ وَإِن كُنَّ أُو۟لَٰتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا۟ عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۖ وَأْتَمِرُوا۟ بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ ۖ وَإِن تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُۥٓ أُخْرَىٰ ﴿٦﴾ لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِۦ ۖ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ فَلْيُنفِقْ مِمَّآ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ ۚ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَآ ءَاتَىٰهَا ۚ سَيَجْعَلُ ٱللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾

"Njih ostavite da stanuju tamo gdje i vi stanujete, prema svojim mogućnostima, i ne činite im teškoće, zato da biste na njih pritisak izvršili. Ako su trudne, dajte im izdržavanje sve dok se ne porode; a ako vam djecu doje, onda im dajte zasluženu nagradu i sporazumite se međusobno na lijep način. A ako nastanu razmirice, neka mu onda druga doji dijete." /6/ "Neka imućan prema bogatstvu svome troši, a onaj koji je u oskudici, prema tome koliko mu je Allah dao, jer Allah nikog ne zadužuje više nego što mu je dao; Allah će, sigurno, poslije tegobe, iast dati." /7/

Uzvišeni naređuje Svojim robovima da, kada neko od njih pusti ženu, da je ostavi da stanuje u svom stanu sve dok ne istekne njen poslijebračni pričeк; tako Allah, dž.š., kaže: ***"Njih ostavite, da stanuju tamo gdje i vi stanujete"***, tj. kod vas,

"prema svojim mogućnostima", tj. zavisno od vaših materijalnih mogućnosti,

"I ne činite im teškoće zato da biste na njih pritisak izvršili." Ebu ed-Duha smatra da se pod tim misli da čovijek pusti ženu, a kada ostanu dva dana (malo vremena) do isteka njenog iddeta, vrati je sebi.

"Ako su trudne, dajte im izdržavanje sve dok se ne porodi." Mnogi islamski znanstvenici, između ostalih Ibn-Abbas i jedna grupa iz prve generacije, kao i mnogi iz potonjih generacija, smatraju da se gornji ajet odnosi na onu koja je razvedena neopozivim razvodom braka (et-talaku-el-bain), bez obzira bila gravidna ili ne. Drugi, pak, smatraju da se cjelokupni kontekst gornjih ajeta odnosi na žene koje su razvedene opozivim razvodom (et-talaku-r-redži). U ajetu je spomenuto da se trudnice moraju izdržavati bez obzira što su razvedene opozivim razvodom, jer se često dešava da se period trudnoće oduži i nužan je zakonodavni tekst da bi ukazao da je muževljeva obaveza da ih izdržava sve do poroda djeteta, da se ne bi zavaravali da je izdržavanje obavezno samo do isteka poslijebračnog pričeka.

" A ako vam djecu doje..." Kada se porode, a muževi su se od njih već ranije razveli, one se smatraju razvedenim sa istekom poslijebračnog pričeka, međutim, one tada imaju pravo dojiti svoju djecu, ali mogu i da to ne učine. Kada majka nahrani dijete svojim prvim mlijekom, koje često jedino može dati snagu novorođenčetu, ona za to dojenje zaslužuje nagradu. Ona ima pravo sklopiti ugovor sa djetetovim ocem ili starateljem o novčanoj nadoknadi oko koje se suglase. Stoga uzvišeni kaže:

"A ako vam djecu doje, onda im dajte zasluženu nagradu."

"I sporazumiti se međusobno na lijep način", tj. bez štete po sebe, ali i drugog.

"A ako nastanu razmirice, neka mu onda druga doji dijete", tj. ako se razidete oko visine nadoknade za dojenje. Međutim, majka ima više prava na dojenje od druge žene ako pristaje na nadoknadu koja se nudi toj drugoj ženi. ***"Neka imućan prema bogatstvu svome troši"***, tj. neka roditelj ili staratelj troši na novorođenče prema svojim mogućnostima. Allahove, dž.š., riječi:

"A onaj koji je u oskudici, prema tome koliko mu je Allah dao, jer Allah nikog ne zadužuje više nego što mu je dao", poput su riječi Svevišnjeg:

"Allah nikog ne opterećuje preko mogućnost njegovih", tj. samo onoliko koliko može. (2:286)

"Allah će, sigurno, poslije tegobe, slast dati." Ovo je Allahovo, dž.š., obećanje i ono se obistinjuje. Ovaj ajet podsjeća na riječi Svevišnjeg: ***"Ta, zaista s mukom je i last; zaista, s mukom je last!" (44:5-6)***

Imam Ahmed prenosi da je Ebu Hurejre, r.a., rekao: (462) "Neki je čovjek došao svojoj porodici, pa pošto je vidio kakve su im sve potrebe, izišao je vani. Kada je to žena vidjela, došla je do mlina i postavila ga na zemlju, a zatim je upalila peć, moleći: 'Allahu moj, opskrbi nas!', pa pogleda, a posuda ispod mlina već se napunila, zatim ode do peći, te i nju nađe punu. U tom trenutku muž se vrati kući, pitajući: "Jeste li to nešto dobili poslije mog izlaska?' Žena mu odgovori: 'Da, od našeg Gospodara!', pa čovjek krenu ka mlinu da ga podigne. To je rekao Vjerovjesniku, s.a.v.s., a Allahov mu Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Da nisi podigao mlin, on bi mljeo sve do Sudnjeg dana.'"

وَكَأَيِّن مِّن
قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا
وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ
أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي
الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَّسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ
آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ
إِلَى النُّورِ ۚ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾

"A koliko li samo sela bi što se o zapovijed Gospodara svoga i Njegovih poslanika oglušila?!" /8/ "Oni će pogubnost postupaka svojih iskusiti i propast će njihov kraj biti." /9/ "Allah je za njih nezdržljivu patnju pripremio; zato se bojte Allaha, o vi koji ste razumom obdareni, vi koji vjerujete! Allah vam je već poslao opomenu."/10/ "Poslanika, koji vam Allahove ajete jasne kazuje, da bi iz tmina na svjetlo izveo one koji vjeruju i dobra djela čine. A onoga koji bude u Allaha vjerovao i dobro činio, uvest će u dženetske bašče, kroz koje rijeke teku, i zauvijek će u njima ostati, divnu će mu opskrbu Allah davati."/11/

Svevišnji prijeti onima koji se suprotstavljaju Njegovim odredbama, koji u laž ugone Njegove poslanike i idu životnim putem koji im nije propisan i objašnjava šta se desilo drevnim narodima zbog toga, pa kaže: ***"A koliko li samo sela bi što se o zapovijed Gospodara svoga i Njegovih poslanika oglušila?!"*** Tj. iz prkosa nisu poštivali

Allahove, dž.š., odredbe i nisu slijedili Njegove poslanike.

"Mi ćemo od njih zatražiti da nam potanko račun polože i užasnom kaznom ćemo ih kazniti", tj. neobičnom i žestokom. ***"Oni će pogubnost postupaka svojih iskusiti"***,

"kada ne budu u stanju ništa više učiniti i kada se budu kajali, a to im neće koristiti", ***"I propast će njihov kraj biti. Allah je za njih nelzdržljivu patnju pripremio"***, tj. na ahiretu, uz kaznu koja ih je snašla na ovom svijetu; a potom Svevišnji, nakon što je izložio stanje ovih, kaže: ***"Zato se bojte Allaha, o vi koji ste razumom obdareni"***, tj. o vi koji ste ispravnog rasuđivanja, ne budite kao oni, da vas ne bi snašla kazna koja je njih zadesila, o razumni! ***"Vi koji vjerujete"***, tj. koji priznajete Allaha i Njegove poslanike!

"Allah vam je već poslao opomenu", tj. Kur'an.

"Poslanika, koji vam Allahove ajete jasno kazuje", tj. Poslanik je interpretator, objašnjivač i tumač "Opomene", stoga Allah, dž.š., kaže: "Poslanika, koji vam Allahove ajete jasne kazuje", tj. na sasvim jasan način,

"da bi iz tmina na svjetlo izveo one koji vjeruju i dobra djela čine"; tj., ove Allahove riječi podsjećaju na slijedeće:

"Allah je zaštitnik onih koji vjeruju i On ih izvodi iz tmina na svjetlo", (2:257) tj. iz tmina nevjerovanja i neznanja na svjetlo vjere i znanja. Allah je, dž.š., objavu koju dostavlja ljudima nazvao svjetlom jer se njome postiže uputa; isto kao što ju je imenovao "ruhom" jer ona oživljava ljudska srca.

"A onoga koji bude u Allaha vjerovao i dobro činio, uvest će ga u dženetske bašče, kroz koje rijeke teku, i vječno i zauvijek će u njima ostati, divnu će mu opskrbu Allah davati." Više puta su objašnjeni ovakvi ajeti i suvišno je to opetovati, a Allahu hvala i dobročinstvo pripada!

اللَّهُ الَّذِي
خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا
أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

"Allah je sedam nebesa i isto toliko zemalja stvorio; Njegovo naređenje do svih njih dospijeva da biste vi znali da je Allah kadar sve i da Allah znanjem Svojim sve obuhvaća!"/12/

Allah, dž.š., govori o Svojoj svemoći i neograničenoj vlasti, da bi time podstaknuo na veličanje prave vjere, koju je propisao:

"Allah je sedam nebesa stvorio." Ove riječi Svevišnjeg poput su onih koje stavlja u usta Nuhu, a.s., kada se on obraća svome narodu:

"Zar ne vidite kako je Allah sedam nebesa, jedno iznad drugog stvorio." (71:15) ***"I isto toliko zemalja"***, tj. sedam, koliko i nebesa, što je navedeno u oba Sahiha: (463) "Ko nasilno oduzme pedalj tuđe zemlje, Allah će mu sedam zemalja o vrat objesiti." Onaj ko ovo shvaća u smislu sedam kontinenata (pokrajina) Zemlje udaljava se od ispravnog poimanja i upada u polemisanje, te se suprotstavlja Kur'anu i hadisu bez ikakvog argumenta. U drugom se hadisu kaže: (464) "Sedam nebesa, ono što je na njima i između njih, sedam zemalja, što je na njima, i između njih, u odnosu na Allahov, dž.š., Kursi - poput su halke bačene na prostranu pustinju."

Kraj sažetka komentara sure Et-Talak, a Allahu pripada hvala i dobročinstvo!

66
ET - TAHRIM / ZABRANA
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 12 AJETA

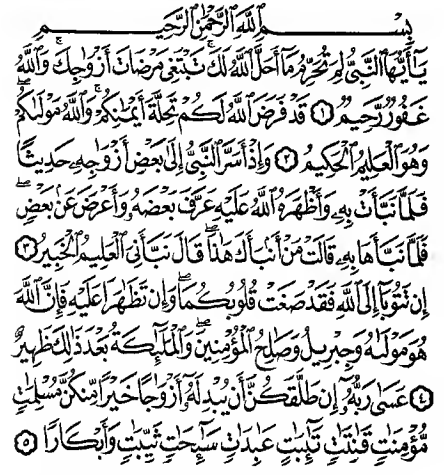
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ
وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾ وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا
فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَن بَعْضٍ
فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنبَأَكَ هَٰذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٣﴾
إِن تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِن تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ
هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ
﴿٤﴾ عَسَىٰ رَبُّهُ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنكُنَّ مُسْلِمَاتٍ
مُّؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا ﴿٥﴾

"U Ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"

"O Vjerovjesniče, zašto sebi zabranjuješ ono što ti je Allah dozvolio - želeći zadovoljstvo svojih žena? A Allah mnogo prašta i milostiv je."/1/"Allah vam je propisao kako da svoje zakletve iskupite; Allah je vaš Gospodar; On sve zna i mudar je."/2/"A kad Poslanik jednoj ženi svojoj tajno govor povjeri, pa ona obavijesti o njemu, a Allah mu to obznani, a on je dio dio tajne kazao, a od dijela odustao. Pa kad je on o tome obavijestl, ona reče: 'Ko tebe o tome izvijesti?' On reče: 'Izvijestio me je Sveznajući, Koji sve poznaje .'"/3/ "Ako vas dvije učinite pokajanje Allahu, pa, vi ste bile učinile ono zbog čega je trebalo da se pokajete. A ako se protiv njega udružite, pa, Allah je zaštitnik njegov, i Džibril, i čestiti vjernici; najposlije, i svi meleki će mu na pomoći biti."/4/ "Ako vas on pusti, Gospodar njegov će mu dati umjesto vas boljih žena od vas; muslimanki, muminki, poslušnih Allahu, pokajnica, koje se Allaha boje, koje poste, udovica i djevojaka."/5/

Komentatori Kur'ana razišli su se o pitanju povoda objavljivanja početka ove sure. Po jednima objavljen je zbog Marije, majke Ibrahimove, ropkinje Allahova Poslanika, s.a.v.s., koji ju je smatrao sebi zabranjenom, te je objavljeno;

"O Vjerovjesniče, zašto sebi zabranjuješ ono što ti je Allah dozvolio, želeći zadovoljstvo svojih žena?" En-Nesai prenosi od Enesa (465) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., imao ropkinju s kojom je imao spolne odnose, pa ga se Aiša i Hafsa, r.a., nisu htjele okaniti dok je nije sebi zabranio, te Allah, dž.š., objavi:

"O Vjerovjesniče, zašto sebi zabranjuješ ono što ti je Allah dozvolio." Ibn-Džerir prenosi od Ibn-Abbasa (466) da je on pitao Omera b. el-Hattaba: "Ko su žene o kojima se govori u gornjem ajetu?" On reče: "Aiša i Hafsa." Početni govor se odnosi na Mariju, majku Ibrahimovu, ropkinju s kojom je Vjerovjesnik, s.a.v.s., spavao u Hafsinoj kući i u vremenu kada je bio red da on spava sa Hafsom. Hafsu je to pogodilo i tada reče: "Allahov Poslaniče, učinio si mi što nisi nijednoj drugoj svojoj supruzi u mom danu, kada je na mene red i na mojoj postelji!" - "Hoćeš li biti zadovoljna ako je sada učinim za sebe zabranjenom i više joj se nikada ne približim?" "Naravno!", pa je to Allahov Poslanik, s.a.v.s., učinio i tada joj je još rekao: "Ne spominji ovo nikome!"[1] Ona je to ipak ispričala Aiši, a Allah je, dž.š., Svoga Poslanika upoznao s tim, pa je tada objavio:

"O Vjerovjesniče, zašto sebi zabranjuješ ono što ti je Allah dozvolio, želeći zadovoljstvo svojih žena." Saznali smo da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., iskupio za izrečenu zakletvu i nastavio spolni život sa svojom ropkinjom. Zejd ibn Esleme smatra da su riječi čovjeka ženi: "Ti si meni zabranjena" - nepromišljen, bezvrijedan govor. El-Hejsem ibn Ka'b prenosi od Omera, r.a., (467) da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao Hafsi: "Nemoj nikome o ovome govoriti, majka Ibrahimova, Marija, meni je zabranjena."

"Zar ćeš sebi zabraniti ono što ti je Allah dozvolio?" "Tako mi Allaha, ja joj se neću približiti!", i nije joj se približio sve dok Hafsa nije o ovome obavijestila Aišu, te je Allah, dž.š., objavio: ***"Allah vam je propisao kako da svoje zakletve iskupite."*** (Kod ovog predanja sened je ispravan, ali ga ne navodi niko od autora šest hadiskih zbirki. Odabrao ga je hafiz Ed-Dija el-Makdisi u svom djelu El-Mustahredž.) Ibn-Džerir prenosi da je Seid ibn Džubejr rekao: "Ibn-Abbas je govorio: 'Zakletva kojom sebi nešto zabranjujemo može se iskupiti.'" Ibn-Abbas kaže: (468) "Ajet:

'Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor' (33:21) odnosi se na slučaj kada se Poslanik,

[+] Objavljena nakon sure "El-Hudžurat".

[1] Tj. nemoj nikome spominjati da je smatram sebi zabranjenom.

s.a.v.s., ustegnuo od svoje ropkinje", pa je Allah, dž.š., objavio:

"O Vjerovjesniče, zašto sebi zabranjuješ ono što ti je Allah dozvolio, želeći zadovoljstvo svojih žena? A Allah prašta i milostiv je."

"Allah vam je propisao kako da svoje zakletve iskupite", te se tada Poslanik, s.a.v.s., iskupio za svoju zakletvu kojom je sebi zabranio ono što mu je dopušteno. (El-Buhari, Muslim, En-Nesai)

Pojedini šerijatski pravnici smatraju da je obavezan iskup onom ko sebi uskrati pravo na svoju ropkinju ili ženu, ili bilo šta drugo, što je dozvoljeno: jelo, piće, odjeću i sl. To je mišljenje Imama Ahmeda i drugih. Šafija smatra da je jedino obavezan iskup onome ko sebi zbilja uskrati pravo na ženu ili ropkinju ili iskaže riječju to svoje uskraćivanje prava. Međutim, ako tim uskraćivanjem prava prema ženi ima nakanu razvesti se s njom, odnosno uskraćivanjem prava prema ropkinji, oslobodit će je, to će trebati izvršiti. Ispravno je tumačenje da je, ustvari, povod za objavljivanje gornjih ajeta Poslanikovo, s.a.v.s., zabranjivanje sebi uzimanja meda, što navodi El-Buhari nakon ovih ajeta, prenoseći to od Aiše, r.a.: (469) "Vjerovjesnik, s.a.v.s., jeo je med kod Zejnebe bint Džahš i ostao je kod nje, a ja i Hafsa smo se dogovorile da mu kaže ona od nas dvije kojoj prvo dođe Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Jesi li to jeo smolu; ja osjetim neugodan miris smole.' Kad je o ovome upitan, Allahov je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Ne, nego sam uzeo meda kod Zejnebe bint Džahš i nikada ga više neću jesti!' A ja sam te zakletvom obavezao da o ovome nikom ne govoriš."

"...želeći zadovoljstvo svojih žena?" Izraz (el-megafir) upotrijebljen u gornjem hadisu označava nešto slično smoli, a nalazi se u biljci omakalj, koja u sebi ima šećera. Koristi se izraz kada se želi reći da se smola izlučila. Jednina je od gornjeg izraza, što je mišljenje El-Dževherija. Pojam (er-rems) označava ispašu deva koja je puna gorkoslanog bilja. Smatra se da su ovo dva zasebna događaja[2], što nije moguće. Jedino što ostaje diskutabilno jeste da su oba slučaja bila povod objavi predmetnog ajeta. U svakom slučaju, Aiša i Hafsa su te dvije Poslanikove supruge o kojima se u ajetima govori. Na to, između ostalog ukazuje sljedeće predanje koje prenosi Imam Ahmed u svom Musnedu od Ibn-Abbasa, da je slično pitao Omera: "Zapovjedniče pravovjernih, ko su dvije žene između Poslanikovih supruga za koje Allah, dž.š., kaže:

'Ako vas dvije učinite pokajanje Allahu, pa vaša srca su se priklonila.' Omer mu reče: 'Kakvog li čuda, Ibn-Abbasu!' Ez-Zuhri kaže: 'Tako mi Allaha! Nije mu bilo drago ono što ga je pitao i nije to krio.' On je rekao: 'To su bile Aiša i Hafsa.'"

"A kad Poslanik jednoj ženi svojoj tajno govor povjeri, pa ona obavijesti o njemu, a Allah mu to obznani, a on je bio dio tajne kazao, a od dijela odustao. Pa kad je on o tome obavijesti, ona reče: "Ko tebe o tome izvijesti?" On reče: "Izvijestio me je Sveznajući, Koji sve poznaje." Tj. kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: Nikada ga više neću jesti, a ja sam te zakletvom obavezao da o ovome nikom ne govoriš.'"[3] To je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Hafsi, ali je ona to prenijela Aiši. Na ovaj način spomenuto predanje bilježi El-Buhari u poglavlju "Et-Talak".

."Ako vas dvije učinite pokajanje Allahu, pa vaša srca su se priklonila." Ovo se odnosi na Aišu i Hafsu, r.a., tj. ako se pokajete Allahu za ono zbog čega ste se udružile protiv Allahovog Poslanika, s.a.v.s., time ste upravile vaša srca prema istini. Muslim navodi sljedeće Omer ibn el-Hatabove riječi: (470) "Kada se Allahov Poslanik, s.a.v.s., povukao od svojih žena, ušao sam u džamiju, a ljudi bacaše kamenčiće na zemlju govoreći: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., pustio je svoje žene.' To je bilo prije nego je objavljena naredba o pokrivanju (hidžabu), a ja rekoh sam sebi: 'To ću, zasigurno, danas saznati!' Dalje govori kako je došao Aiši i Hafsi i kako ih je savjetovao, a zatim je rekao: 'Dođoh, a ispred mene je stajao Rebbah, poslužitelj Allahova Poslanika, s.a.v.s., na pragu čardaka, pa ga zovnuh: 'Rebbahu, traži od Allahova Poslanika, s.a.v.s., dozvolu da uđem, a zatim dalje kazuje: 'Allahov Poslaniče, šta ti je teško kod žena tvojih? Pa ako ćeš se razvesti s njima, uz tebe su Allah, Njegovi meleci, Džibril, Mikail, ja, Ebu-Bekr i pravovjerni.' Kada god sam nešto govorio, Allahu hvala, uvijek sam se nadao da će Allah kroz objavu potvrditi moje riječi." Tako je objavljen ajet:

"Ako vas on pusti, Gospodar njegov će mu dati umjesto vas boljih žena od vas."

"A ako se protiv njega udružite, pa Allah je zaštitnik njegov, i Džibril, i čestiti vjernici; najposlije, i svi meleki će mu na pomoći biti." Nakon toga ga upitah: "Jesi li ih pustio?" "Ne", reče. Stadoh tada na vrata džamije i iz sveg glasa viknuh: "Nije pustio svoje žene! ", pa je objavljen ajet:

"Kada saznaju za nešto važno, a tiče se sigurnosti ili opasnosti, oni to razglase. A da se oni s tim obrate Poslaniku ili predstavnicima svojim, saznali bi od njih ono što žele saznati." (4:83) Ja sam bio taj koji je tražio da sazna više o tom slučaju direktno od Poslanika, s.a.v.s. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Enesa da je Omer b. el-Hattab rekao: "Čuo sam da se nešto desilo između majki pravovjernih i Vjerovjesnika, s.a.v.s., pa sam ih iskušao, govoreći im: Ili ćete prestati uznemiravati Allahova Poslanika, s.a.v.s., ili će mu Allah, dž.š., dati žene bolje od vas, tako sam došao do posljednje majke pravovjernih koja mi reče: 'Omere, zar Allahov Poslanik, s.a.v.s., nema čime posavjetovati svoje žene

[2] Slučaj sa Marijom i drugi sa medom, te i sam preferiram mišljenje da se radi o dva događaja.

[3] Tj. o uzimanju meda ili možda o ustezanju svome prema Mariji.

pa ti to činiš?' Nakon toga sam se ustegao od daljnjeg savjetovanja, ali je Allah, dž.š., objavio:

'Ako vas on pusti, Gospodar njegov će mu dati umjesto vas boljih žena od vas; muslimanki, muminki, pokajnica, koje se Allaha boje, koje poste, udovica i djevojaka.'" Žena koja je Omera, r.a., odvratila od daljnjeg savjetovanja je Ummu-Selema, što je pouzdano utvrđeno u Sahihu El-Buharije. Iz svega toga što je naprijed rečeno sasvim je jasno tumačenje ovih ajeti-kerima. Značenje Allahovih, dž.š., riječi:

"...muslimanki, muminki, pokajnica, koje se Allaha boje", jasno je, kao i pojma ***"koje poste".*** To je stav velikog dijela ashaba, tabiina i drugih. O ovome je ranije bio naveden mefu' hadis kod Allahovih, dž.š., riječi: ***"I poste"*** u suri "Et-Tevbe", a koji glasi: "Isposničko je putovanje (sijaha) ove umme u postu." ***"...udovica i djevojka"***, tj. među njima ima i udovica i djevojka, sve s ciljem da duša jaču žudnju osjeti. Neki kažu da će Allah, dž.š., oženiti Muhammeda, a.s., u Džennetu Asijom i Merjemom.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قُوٓاْ أَنفُسَكُمۡ وَأَهۡلِيكُمۡ نَارٗا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلۡحِجَارَةُ عَلَيۡهَا مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٞ شِدَادٞ لَّا يَعۡصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ ٦ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَا تَعۡتَذِرُواْ ٱلۡيَوۡمَۖ إِنَّمَا تُجۡزَوۡنَ مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ٧ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ تُوبُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ تَوۡبَةٗ نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمۡ أَن يُكَفِّرَ عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ وَيُدۡخِلَكُمۡ جَنَّٰتٖ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ يَوۡمَ لَا يُخۡزِي ٱللَّهُ ٱلنَّبِيَّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥۖ نُورُهُمۡ يَسۡعَىٰ بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَبِأَيۡمَٰنِهِمۡ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَتۡمِمۡ لَنَا نُورَنَا وَٱغۡفِرۡ لَنَآۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ ٨

"O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti."/6/ "O vi koji niste vjerovali, danas se ne pravdajte, kažnjavate se samo za ono što ste zaslužili." /7/ "O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno, da bi Gospodar vaš preko ružnih postupaka vaših prešao i da bi vas u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uveo, na Dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali; svjetio njihovo će ići ispred njih s njihove desne strane. 'Gospodaru naš', govorit će oni, 'učini potpunim svjetio naše i oprosti nam jer Ti, doista, sve možeš.'"/8/

Allah, dž.š., kaže:

"O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre", tj. naredite samima sebi, svojim ženama, djeci, braći, rodbini, poslužiteljima i poslužiteljkama da Allahu budu pokorni, odnosno zabranite sebi i svima koji su skrenuli sa pravog puta da griješe Allahu, dž.š.; također, podučite ih i odgajajte ih. Brinite se o njima po Allahovim propisima, naređujte im da ih izvršavaju i pomažite im u tome. Kada vidite da neko griješi prema Allahu, dž.š., izgrdite ga i odvratite ga od toga. To je obaveza svakog muslimana da upozna one koji su pod njegovom nadležnošću s onim šta im je Allah, dž.š., naredio i šta im je zabranio. U vezi s ovim ajetom jeste hadis koji prenose Ahmed i Ebu-Davud od Sebre - da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao: (471) "Naredite djetetu kada mu bude sedam godina da obavlja namaz, a kada navrši deset godina i udarite ga zbog namaza." Ovo je verzija Ebu-Davuda, a Et-Tirmizi kaže da je ovaj hadis hasen. Šerijatski pravnici smatraju da se isto odnosi i na post, da bi se dijete naviklo na izvršavanje ibadeta, te da bi, kada postane punoljetno, stalno činilo ibadet, bilo pokorno Allahu, dž.š., klonilo se grijeha i napuštalo sve što je ružno, a Allah upućuje.

"...čije će gorivo ljudi", tj. gorivo će mu biti ljudi i džini ***"...i kamenje biti"***; prema jednom mišljenju misli se na kipove, a Ibn-Mesud i drugi kažu: "Misli se na sumporno kamenje", a Mudžahid dodaje da će zaudarati više od lešine. (Navodi Ibn Ebi-Hatim)

"I o kojoj će meleki strogi i snažni brinuti", grube ćudi, iz njihovih srca Allah je isčupao samilost prema nevjernicima. ***"...snažni"***, tj. izuzetno su čvrsto građeni i veoma su snažni, a njihov je izgled uznemirujući. Lica su im crna, a očnjaci im izobličeni. U srcu nijednog od njih nema ni trun samilosti prema nevjernicima.

"Koji se onome što im Allah zapovjedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti", tj. ne odgađaju izvršenje Allahove naredbe ni za tren oka, iako su oni sposobni za takvo što; to su zebanijje, Allah nas njih sačuvao.

"O vi koji niste vjerovali, danas se ne pravdajte, kažnjavate se samo za ono što ste zaslužili", tj. reći će se nevjernicima na Sudnjem danu. "Ne pravdajte se danas, pravdanje vam neće biti uslišeno. Bit ćete danas kažnjeni za svoja djela." Potom Allah, dž.š., kaže:

"O vi koji vjerujete, učinite pokajanje Allahu iskreno", tj. odlučno učinite potpuno kajanje kojim ćete izbrisati ranija loša djela, urediti vašu nesređenost, koja će vas učiniti čvrstim i postojanim i

udaljiti vas od prostih postupaka kojima ste se bili posvetili. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Zerra ibn Habejša da je rekao: (472) "Upitao sam Ubejja ibn Ka'ba: šta se podrazumijeva pod iskrenim pokajanjem (et-tevbetu-n-nesuh)?" On mi reče: "Pitao sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., o tome, pa mi on reče: 'Iskreno pokajanje podrazumijeva sa osjetiš kajanje za grijeh koji si počinio, pa tim kajanjem odmah zatražiš oprosta od Allaha, dž.š., i više se nikad ne vraćaš tom grijehu.'" Postavlja se pitanje da li je uvjet za iskreno pokajanje da se nastavi takvim životom sve do smrti, kao što je izričito rečeno u gornjem hadisu: i da se više nikada ne vraćaš tom grijehu", ili je dovoljna odlučnost da se više tom grijehu ne vraća, u smislu da, ako ga i počini drugi put, taj grijeh neće moći poništiti pokajanje. Prvi stav ima svoje uporište u vjerodostojnom hadisu: (473) "Ko istinski prihvati islam neće biti odgovoran za ono što je u džahilijetu radio; a ko ga ne prihvati istinski bit će kažnjen i za prvo i za potonje."

*"**Da bi Gospodar vaš preko ružnih postupaka vaših prešao i da bi vas u dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uveo.**"* Izraz (možda, može biti, da bi) kada se odnosi na Allaha, dž.š., znači nužnost.

*."**Na dan u kojem Allah neće osramotiti Vjerovjesnika, i one koji su zajedno s njim vjerovali**"*, tj. ni Vjerovjesnika, ni pravovjerne na Sudnjem danu Allah, dž.š., neće osramotiti.

*"**Svjetlo će njihovo ići ispred njih**"*, o čemu je već govoreno u suri "El-Hadid".[4]

*"'**Gospodaru naš', govorit će oni, 'učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam jer Ti, odista, sve možeš.**'"* Ovo će pravovjerni reći na Sudnjem danu, kada vide da se svjetlo licemjera ugasilo. Imam Ahmed navodi da je neki pripadnik plemena Benu-Kinane pričao da je klanjao iza Allahova Poslanika, s.a.v.s., u godini osvajanja Meke, pa ga je čuo kako se obraća Svevišnjem: (474) "Allahu moj, ne osramoti me na Sudnjem danu!" Muhammed ibn Nasr el-Mervezi prenosi da su Ebu-Zerr i Ebu ed-Derda rekli: (475) "Neko je upitao: 'Kako ćeš prepoznati svoje sljedbenike između ostalih?' Poslanik reče: 'Po bijelim pjegama na nogama i čelu, što su tragovi njihovog uzimanja abdesta i tako će od svih naroda jedino oni izgledati. Poznat ću ih i po tome što će im knjige djela biti date u desnu ruku.Prepoznat ću ih i po biljezima na čelu, što su tragovi obavljanja sedžde, i po svjetlu koje će ići ispred njih.'"[5]

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٩﴾ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱمْرَأَتَ نُوحٍ وَٱمْرَأَتَ لُوطٍ ۖ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَٰلِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا وَقِيلَ ٱدْخُلَا ٱلنَّارَ مَعَ ٱلدَّٰخِلِينَ ﴿١٠﴾

"O Vjerovjesniče, bori se protiv nevjernika i licemjera i budi strog prema njima! Njihovo prebivalište bit će Džehennem, a užasno je to boravište!" /9/ "Allah navodi kao pouku onima koji ne vjeruju ženu Nuhovu i ženu Lutovu: bile su udate za dva čestita roba Naša, pa su ih prevarile, i njih dvojica im neće ništa moći kod Allaha pomoći, i reći će se: 'Ulazite vas dvije u vatru, sa onima koji ulaze!'"/10/

Uzvišeni naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da se bori protiv nevjernika i licemjera. Protiv prvih oružjem i oružanom borbom, protiv drugih izvršavanjem Allahovih sankcija nad njima.

*"**Njihovo prebivalište bit će Dženennem, a užasno je to boravište!**"*, tj. na budućem svijetu. Potom Allah, dž.š., kaže:

*"**Allah navodi kao pouku onima koji ne vjeruju.**"* Nevjernici nemaju nikakve koristi od druženja i suživota sa muslimanima u smislu da im to nikako neće koristiti kod Allaha, dž.š., ako se iman ne ugnijezdi u njihova srca. Zatim Uzvišeni navodi kao primjer:

*"**ženu Nuhovu i ženu Lutovu: bile su udate za dva čestita roba Naša**"*, tj. za dva vjerovjesnika, poslanika. One su bliskije njima bile: danonoćno su zajednički vrijeme provodile, zajedno objedovale, spavale, živjele s njima - nego što su nevjernici prema vjernicima. *"**...pa su ih prevarile**"*, tj. u svom vjerovanju. Nisu se složile s njima u vjerovanju, niti su povjerovale u njihovo poslanstvo. Zajednički život sa poslanicima im neće ništa koristiti, niti će moći od njih nesreću odstraniti. O tome Allah, dž.š., kaže:

*"**...i njih dvojica im neće ništa moći kod Allaha pomoći**"*, tj. zbog nevjerovanja njihova, i reći će se: *"**tim dvjema ženama, ulazite vas dvije u vatru, sa onima koji ulaze!**"* Pod Allahovim, dž.š., riječima: *"**...pa su ih prevarile**"*, ne misli se da su one učinile preljub, nego da su ih u vjerovanju iznevjerile, jer žene vjerovjesnika zaštićene su od mogućnosti da učine preljub zbog izuzetne časti vjerovjesnika, o čemu je već bilo riječi u suri "En-Nur".[6] Sufjan es-Sevri prenosi od Musa ibn Ebi-Aiše da je Sulejman ibn Karm rekao: "Čuo sam Ibn-Abbasa da o

[4] Vidi ajet 19.

[5] U senedu je ovog hadisa Ibn-Lihiža, koji je slab prenosilac.

[6] O ovoj temi napisali smo djelo koje smo naslovili: "Nevalul-mena fi isbati ismeti nisail-enbijaž mnez-zina".

gornjem ajetu kaže: 'One nisu preljubu učinile.' Nevjera Nuhove žene sastojala se u tome što je za njega govorila da je lud, a žene Lutove što je obavještavala njegov narod o gostima koji mu dođu." El-Avfi prenosi da je Ibn-Abbas, također, rekao: "Njihova nevjera sastojala se u tome što nisu vjerovale kao oni. Njihova žena je otkrivala muževljeve tajne. Kada bi neko postao vjernik, ona bi to saopćila buntovnicima Nuhovog naroda. Žena Lutova, pak, obavještavala je stanovnike grada kada bi njen muž nekog ugostio." Ed-Dahhak prenosi da je Ibn-Abbas rekao sljedeće: "Žena nijednog vjerovjesnika nije počinila preljub.[7] Ove dvije žene su iznevjerile svoje muževe u vjeri." Isto mišljenje zastupaju Ikrime, Seid ibn Džubejr, Ed-Dahhak i drugi.

وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا
لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱمْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ٱبْنِ لِى عِندَكَ بَيْتًا فِى ٱلْجَنَّةِ
وَنَجِّنِى مِن فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِۦ وَنَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ
ٱبْنَتَ عِمْرَٰنَ ٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِن رُّوحِنَا وَصَدَّقَتْ
بِكَلِمَٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِۦ وَكَانَتْ مِنَ ٱلْقَٰنِتِينَ ﴿١٢﴾

"A onima koji vjeruju, Allah kao pouku navodi ženu Faraonovu, kad je rekla: 'Gospodaru moj, sagradi mi kod Sebe kuću u Džennetu i spasi me od Faraona i njegovih postupaka, i izbavi me od naroda nepravednog!'" /11/ "I Merjemu, kćer Imranovu, koja je nevinost svoju sačuvala, a Mi smo udahli u nju život, i ona je u riječi Gospodara svoga i knjige Njegove vjerovala i od onih koji provode vrijeme u molitvi bila."/12/

Ovaj primjer navodi Allah, dž.š., pravovjernim, kazujući im da im druženje sa nevjernicima, ako im je neophodno, neće štetiti, kao što na drugom mjestu kaže:

"Neka vjernici ne uzimaju za prijatelje nevjernike kad ima vjernika; a onoga ko to čini Allah neće štititi. To učinite jedino da biste se od njih sačuvali. Allah vas podsjeća na Sebe i Allahu se vraća sve!" (3:28) Katade kaže: "Faraon je bio najuobraženija osoba i najžešći nevjernik na kugli zemaljskoj, ali, tako mi Allaha, njegovo nevjerovanje supruzi mu nije nimalo naštetilo, pošto je ona bila pokorna svome Gospodaru. To je stoga da se zna da je Allah, dž.š., pravedni Sudac i da kažnjava osobu samo za njene grijehe." Ibn-Džerir prenosi da je Selman rekao: "Žena Faraonova bila je po suncu kažnjavana, a kada bi ono zašlo, meleci bi je prekrili svojim krilima i tada bi gledala svoju kuću u Džennetu." Ibn-Džerir prenosi da je Ebu-Bezze rekao: "Faraonova se žena pitala ko će pobijediti, pa joj je rečeno da će to biti Gospodar Musaov i Harunov. Ona je tada rekla: 'Vjerujem u Gospodara Musaova i Harunova. 'Tada je Faraon poslao po nju, govoreći: 'Pogledajte najveću stijenu koju nađete, pa ako ostane pri svojim riječima, navalite tu stijenu na nju. Međutim, ako se odrekne svojih riječi, i dalje će mi biti žena.' Kada su došli do nje, podigla je svoj pogled prema nebu, pa je vidjela svoju kuću u Džennetu i ostala je pri svojim riječima. Duša joj je u tom trenutku izišla, pa je stijena pala na tijelo u kojem duše više nije bilo." O njenim riječima:

"Gospodaru moj, sagradi mi kod Sebe kuću u Džennetu" islamski znanstvenici kažu da je njima birala prvo komšiju, a zatim kuću. Nešto vezano za ovo navodi se u merfu hadisu. ***"...i spasi me od Faraona i postupaka njegovih"***, tj. oslobodi me, Allahu, od njega, a ja nemam ništa sa njegovim djelovanjem, ***"...i izbavi me od naroda nepravednog"***, tj. onih koji su sami sebi nepravdu nanijeli time što su zanijekali Gospodara nebesa i Zemlje i svega što je na njima i između njih, Allaha i jedinog dostojnog obožavanja od svega stvorenog. Hvaljen neka je i Uzvišen, nema boga osim Njega, ni drugog Gospodara. Ime spominjane žene Faraonove jeste Asija bint Muzahim, r.a. Žena Faraonovog rizničara je, također, vjerovala. Za to je saznala kćerka Faraonova i otkrila je to svome ocu. Faraon je naredio da se kazni, ne bi li porekla Allaha i prihvatila Faraona za svog gospodara. Ona je to odbila, govoreći: 'Moj i tvoj Gospodar i Gospodar svega što postoji jeste Allah i samo Njega obožavam.' Zastrašivao ju je da će joj djecu zaklati pred njenim očima! Ona je samo rekla: 'Čini što si naumio', i zakla ih on jedno za drugim pred njenim očima!!! A duša svakog djeteta dozivala ju je riječima: 'Strpi se, majčice, tebe kod Allaha čeka velika nagrada.' Žena Faraonova čula je duše dva njena djeteta, najmlađeg i najstarijeg, pa joj se iman povećao, a žena Faronovog rizničara dušu ispusti. Faraon je osjetio da je njegova žena postala vjernica te naredi da bude ubijena na način koji smo gore spomenuli. Neka se Allah smiluje ženi Faraonovoj i ženi njegova rizničara.

"Merjemu, kćer Imranovu, koja je nevinost svoju sačuvala", tj. zadržala i zaštitila je. Izraz, "ihsan", upotrijebljen u gornjem ajetu, označava neporočnost i nezavisnost ***"A Mi smo udahli u nju život"***, tj. posredništvom meleka Džibrila. Allah joj ga je, dž.š., poslao i on joj se ukazao u liku zgodnog muškarca. Naredio mu je Svevišnji da svojim ustima puhne u otvor na njenoj košulji, zatim se njegov izdah spustio niže i prodro kroz njen vaginalni otvor i od toga je postala noseća, zanijela Isaa, a.s.; stoga Svevišnji kaže:

"A Mi smo udahli u nju život i ona je u riječi Gospodara svoga vjerovala i knjige Njegove", tj. Svojom moći i odredbom udahnuo je u

[7] Ovaj se hadis tretira kao merfu', u drugoj verziji se, također, navodi kao merfu'.

nju život. Imam Ahmed prenosi da je Ibn-Abbas rekao: (476) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nacrtao je četiri linije na Zemlji, te reče: 'Znate li što je ovo?' 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju', rekoše ashabi. 'Najvredniji stanovnici Dženneta su: Hatidža bint Huvejlid, Fatima bint Muhammed, Merjem bint Imran i Asija bint Muzahim, žena Faraonova." U oba Sahiha navodi se vjerodostojan hadis, koji prenosi Šu'be od Ebu-Musa el-Eš'arija, u kojem on kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: (477) "Puno je savršenih muškaraca, a od žena samo: Asija, žena Faraonova; Merjem, kćerka Imranova i Hatidža, kćerka Huvejlidova; a Aiša je iznad ostalih žena kao popara iznad ostalih jela." Spomenuli smo različite verzije i termine ovih hadisa kada smo govorili o slučaju Isaa, sina Merjemina, u našem djelu: El-bidaje ven-nihaje, a Allahu pripada hvala i dobročinstvo. Spomenuli smo, također, kod Allahovih, dž.š., riječi: da se u nekim hadisima govori da će Merjem i Asija bint Muzahim biti supruge Muhammeda, a.s., u Dženetu.

Ovo je kraj sažetka komentara sure Et-Tahrim; Allahu hvala i dobročinstvo pripada. On daje zaštitu, od Njega uspjeh zavisi i na Njega se mi oslanjamo!!!

67
EL - MULK / VLAST
OBJAVLJENA U MEKI , IMA 30 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ① الَّذِي خَلَقَ
الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ②
الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا ۖ مَّا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَٰنِ مِن تَفَاوُتٍ ۖ
فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ③ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ
يَنقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ④ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ
الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِّلشَّيَاطِينِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ
عَذَابَ السَّعِيرِ ⑤

U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog!
Uzvišen je Onaj u Čijoj je ruci vlast - On sve može!/1/ Onaj Koji je dao smrt i život da bi iskušao koji će od vas bolje postupati; On je Silni, Onaj Koji prašta, /2/ Onaj koji je sedam nebesa jedne iznad drugih stvorio - ti u onome što Svemilosni stvara ne vidiš nikakva neskiada, pa ponovo pogiedaj vidiš li ikakav nedostatak, /3/ zatim ponovo više puta pogiedaj, pogled će ti se vratiti klonuo i umoran./4/ Mi smo najbliže nebo sjajnim svjetiljkama ukrasili i učinili smo ih vatrom za gađanje šeftana, za koje smo patnju u ognju pripremili./5/

Prenosi Imam Ahmed, čiji se sened veže za Ebu - Hurejrea, koji kaže: "Poslanik, s.a.v.s., rekao je (478): 'U Kur`anu postoji sura od trideset ajeta koja će biti zagovornik onome ko je uči dok mu se ne oprosti.'" To je: ***"Uzvišeni je Onaj u Čijoj je ruci vlast."*** Ovaj hadis prenose autori četiri Sunena, a Et-Tirmizi smatra da je ovaj hadis hasen. Et-Taberani, kao i Hafiz ed-Dija` el-Makdisi prenose od Enesa, koji je rekao: "U Kur`anu postoji sura koja će se zauzimati za onog ko je uči, sve dok ga ne uvede u Dženet:
'Uzvišeni je Onaj u čijoj je ruci vlast.'" Et-Tirmizi prenosi od Džabira (480): "Allahov Poslanik, s.a.v.s., ne bi zaspao dok ne bi proučio sure 'El-Mulk' i 'Es-Sedžda'."

Sintagma iz ovog ajeta ***"Njegova ruka"*** pojam je koji označava jedan od atributa Allaha, dž.š., a ne Njegovu dobrotu i moć. To je uistinu "Allahova ruka", bez ikakve kvalifikacije, ni na koji način ne liči rukama stvorenja. On upravlja onako kako želi. Allah Uzvišeni veliča Sebe i daje do znanja da je vlast u Njegovoj ruci. On ima potpunu vlast nad svim Svojim stvorenjima i postupa kako želi. Njegovoj odluci niko ne protivurječi. Nikome ne polaže račun za ono što radi. Njemu se sve pokorava, Njegovoj pravednosti i odredbi. Uzvišeni je rekao: ***"On sve može!"***, a zatim:
"Onaj Koji je stvorio smrt i život." Ovaj ajet kao argument uzimaju oni koji kažu da je smrt egzistirajuća pojava i da je stvorena. Smisao je ajeta da je Allah, dž.š., stvorio cjelokupnu prirodu iz ništavila da bi ih iskušao, tj. da bi pokazao koji će od njih bolje postupati. Isti smisao imaju i riječi Uzvišenog:
"Kako možete ne vjerovati u Allaha, vi koji ste bili ništa, pa vam je On život dao." (2:28) U ajetu je izražena terminološka razlika - prvog stanja, koje se naziva "smrt", ništavilo, do drugog, pojave razvitka, koje se imenuje pojmom " život". Stoga je Uzvišeni rekao:
"On će, zatim, učiniti i da pomrete i poslije će vas oživiti",
"da bi iskušao koji će od vas bolje postupati", tj. koji će od vas korisnije postupati, a nije rečeno: ko će više uraditi? Potom Allah Uzvišeni kaže: ***"On je Silni, Onaj Koji prašta"***, tj. On je Silan, Veličanstven, Moćan, Slavan, a u isto vrijeme Onaj Koji prašta onome ko Mu se pokaje i onome ko od Njega oprost zatraži nakon što Mu je otkazao poslušnost i prekršio Njegove naredbe. Uzvišeni je rekao: ***"Onaj Koji je sedam nebesa jedne iznad drugih stvorio"***, tj. nebesa su jedna iznad drugih, da li su ona međusobno povezana, u smislu da su gornja nad donjima, ili su međusobno razdvojena, a između njih praznina, manje je bitno. O ovom pitanju postoje dva navedena stava, a tačniji je drugi, kako je to navedeno u hadisu o Poslanikovom, s.a.v.s. noćnom putovanju. Uzvišeni kaže:
"ti u onome što Svemilosni stvara ne vidiš nikakva neskiada", tj. u onome što Svemilosni stvara nema protvriječnosti, nesklada, oprečnosti, greške, nedostataka i nereda. Zato je Uzvišeni rekao:
"pa ponovo pogiedaj - vidiš li ikakav nedostatak", tj. pogledaj u nebo pa razmisli o njemu! Vidiš li na njemu bilo kakav nedostatak, mahanu, grešku ili kakvu pukotinu?! Uzvišeni kaže: "***...zatim ponovo pogiedaj više puta", tj. pogiedaj pažljivo drugi put."*** ***"...pogled će ti se vratiti klonuo"***, tj. pogled ćeš odvratiti šta god pogledaš, odnosno pogled će se vratiti tebi samom. ***"...klonuo"***, tj. ma koliko nastojao, nećeš vidjeti nikakvu mahanu niti grešku, ***"...umoran"***, tj. klonut

[+] Objavljena nakon sure "Et-Tur".

će ti pogled, odustat ćeš zamoren, uzaludno pokušavajući, a nesavršenost se ne može vidjeti, jer se isključuje nesavršenost u stvaranju nebesa. Allah nam je, dž.š., objasnio savršenstvo nebesa i njegove ukrase kada je rekao: ***"Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili"***, misli se na zvijezde stajaćice i one koje se kreću, a sve su smještene na nebesima. Allah, dž.š., kaže:

"I učinili smo ih za gađanje šejtana", sastavljena lična zamjenica koja se nalazi u sintagmi ***"I učinili smo ih"*** odnosi se na (zvijezde) svjetiljke kao vrstu, a ne na njih pojedinačno, jer Allah, dž.š., ne pogađa šejtane zvijezdama koje su na nebu, nego plamenom iz nečeg drugog, a možda i iz samih zvijezda. A Allah, dž.š., najbolje zna.

Za riječi Uzvišenog: ***" ...za koje smo patnju u ognju pripremili"***, tj. na ovom svijetu pripremili smo šejtanima ovakvo ponižnje, a na ahiretu smo im patnju u ognju namijenili, Katade kaže: "Ove zvijezde stvorene su iz tri razloga: Allah, dž.š., stvorio ih je kao nebeski ukras, kao sredstvo kojim bi se gađali šejtani i putokazi onima koji se orijentiraju prema njima. Ko tumači mimo ova tri načina, govori po svom nahođenju i zaista će upropastiti svoju sreću, uništit će svoj udio i preuzeti će na sebe ono čega nije svjestan." Isti stav zauzimaju Ibn-Džerir i Ibn Ebi-Hatim.

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ
الْمَصِيرُ ﴿٦﴾ إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ
مِنَ الْغَيْظِ ۖ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾
قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ
إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ
السَّعِيرِ ﴿١٠﴾ فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١١﴾

A onima koji ne vjeruju u Gospodara svoga pripada kazna Džehennema, a užasno je on boravište!/6/ Kad budu u nj bačeni, hučanje njegovo će čuti, i on će kljućati, /7/ gotovo da se od bijesa raspadne. Kad god se koja gomila u nj baci, stražari u njemu će je upitati: "Zar nije niko doalzio da vas opominje?"/8/ "Jest, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao", odgovorit će, "a mi smo poricali i govorili: 'Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi!'"/9/ I reći će: 'Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima ognja bili!'"/10/ I oni će priznati svoje grijehe, pa, stanovnici Džehennema ognjenog daleko bili!/11/

Uzvišeni kaže:

" A onima koji ne vjeruju u Gospodara svoga pripada kazna Džehennema, a užasno je on boravište!', tj. Džehennem je mjesto žestoke kazne i tegobno utočište.

"Kad budu u nj bačeni, hučanje njegovo će čuti", tj. čut će se urlici, "i on će kljućati", tj. vret će, a i oni u njemu. Uzvišeni kaže: ***"gotovo da se od bijesa raspadne"***, tj. malo nedostaje da se raspadne u dijelove od žestoke srdžbe prema onima koji su u Džehennemu.

"Kad god se koja gomila u nj baci, stražari u njemu će je upitati: 'Zar nije niko doalzio da vas opominje?' 'Jest, dolazio nam je onaj koji nas je opominjao', odgovorit će, 'a mi smo poricali i govorili: Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj Zabludi!'" Uzvišeni nas podsjeća na Njegovu pravdu i savršenstvo stvaranja jer On nikoga ne kažnjava a da mu prethodno nije pružio dokaz Svoga Postojanja i da mu nije poslao poslanika, kao što je rečeno u ajetu:

"A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali!" Oni koji su u Džehennemu, na ovaj način, odbacujući Allahove, dž.š., naredbe, čine nepravdu sami sebi. Kajat će se zbog toga, kada im njihovo kajanje neće biti od koristi i reći će:

"Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima ognja bili!" Prenosi Imam Ahmed, čiji se sened veže za nekog ko je čuo da je Allahov, dž.š., Poslanik rekao: (481) "Niko neće biti bačen u džehenemsku vatru, a da nije znao da ta vatra na njega ima više prava od Dženneta."

"...I oni će priznati svoje grijehe, pa, stanovnici Džehennema ognjenog daleko bili!"

إِنَّ الَّذِينَ
يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾ وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ
أَوِ اجْهَرُوا بِهِ ۖ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ
اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا
فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ ۖ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ﴿١٥﴾

Onima koji se Gospodara svoga boje i kad ih niko ne vidi - oprost i nagrada velika! /12/Govorili vi tiho ili glasno - pa, On sigurno zna šta grudi kriju!/13/ A kako i ne bi znao

Onaj koji stvara, Onaj koji sve potanko zna, koji je o svemo potanko obaviješten./14/ On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim i hranite se onim što On daje, Njemu ćete poslije oživljavanja odgovarati. /15/

Uzvišeni nas obavještava o onome koji se pribojava za svoj položaj kod Gospodara u stvarima između njega i Allaha, dž.š., odnosno kada je daleko od ljudi. Takav se čovjek suzdržava od grijeha i pokoran je svome Gospodaru i onda kada ga ne vidi niko osim Allaha Uzvišenog, te takvom pripada oprost i velika nagrada, tj. Allah će mu, dž.š., oprostiti njegove grijehe i dat će mu obilnu nagradu, kao što se pouzdano navodi u oba Sahiha (482): "Sedmericu će Allah Uzvišeni zakriliti hladom svoga Arša na dan kada ne bude drugog hlada osim Njegovog. Jedan od njih je čovjek kojeg ugledna i lijepa žena nastoji zavesti a on kaže: 'Zaista, ja se bojim Allaha, dž.š." Drugi je čovjek koji dijeli sadaku, tajeći je tako da ni njegova lijeva ruka ne zna šta udjeljuje desna. Uzvišeni je rekao, opominjući nas, da je On Upućen u tajne i skrivene misli:

*"**Govorili vi tiho ili glasno govorili, pa On sigurno zna šta grudi kriju!**"*, tj. zna šta je skriveno u vašim srcima. *"**A kako i ne bi znao Onaj Koji stvara**"*, tj. zar sve da ne zna Stvoritelj? *"**Onaj Koji sve potanko zna, Koji je o svemu obaviješten.**"* Nakon toga Allah, dž.š., obavještava nas o Svojoj Blagodati prema Njegovim stvorenjima, jer im je potčinio zemlju i učinio je pogodnom. Stvorio ju je mirnim i nepomičnim kopnom, a na njemu postavio brda tako da se ne sudaraju, dao izvore i vrela i ispresijecao ga putevima. Na njemu je ljudima pripremio razna dobra, tlo za usjeve i plodove. Uzvišeni je rekao:

*"**On vam je Zemlju pogodnom učinio, pa hodajte predjelima njezinim**"*, tj. putujte kuda želite, različitim krajevima tražeći dobiti, ali znajte da to nastojanje neće vam koristiti osim ako vam Allah Uzvišeni ne olakša. Zato je Uzvišeni rekao:

*"**...i hranite se onim što On daje**"*, pozitivan angažman ne protivrječi tevekkulu.

Prenosi Omer Ibn-Hattab, r.a., da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: (483) "Kada biste se vi oslanjali na Allaha, dž.š., istinskim tevekkulom, On bi vas opskrbljavao kao što opskrbljava ptice, koje osviću gladne a smiruju se site." Ovaj hadis prenose Et-Tirmizi, En-Nesai i Ibn Madže od Ebu-Hurejrea, a Et-Tirmizi kaže da je hasen - sahih. Hadis potvrđuje da ptice lete jutrom i večeri u potrazi za hranom - opskrbom uz oslanjanje na Allaha Uzvišenog, jer je On Potčinitelj, Upravitelj, Stvoritelj svega i *"**Njemu ćete poslije oživljavanja odgovarati**"*, tj. Njemu ćete se vratiti na Sudnjem danu .

ءَأَمِنتُم مَّن فِي

أَن يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَٰنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾

Jeste li sigurni da vas Onaj Koji je na nebesima neće u zemlju utjerati, kad se ona počne isnenada tresti? /16/ Ili, jeste li sigurni da Onaj Koji je na nebesima na vas neće vjetar s kamenjem poslati? Tada biste saznali kakva je prijetnja Moja! /17/ A poricali su i oni prije njih, pa kakva je bila samo kazna Moja!/18/ Zar oni ne vide ptice iznad sebe kako raširenih krila lete, a i skupljaju ih? Samo ih Svemilosni drži; On, zaista, sve dobro vidi. /19/

Uzvišeni je prema Svojim stvorenjima nježan i milostiv jer je On Onaj Koji je blag, Koji oprašta i Koji daje mogućnost odgode, iako je On moćan da kažnjava Svoja stvorenja zbog nevjerstva nekih od njih ili zbog obožavanja nečega drugog mimo Allaha, dž.š. Uzvišeni je rekao:

*"**Jeste li sigurni da vas Onaj Koji je na nebesima neće u zemlju utjerati kad se ona počne iznenada tresti?**"* [1], tj. kada se zemlja uznemiri i pokrene.

*" **Ili, jeste li sigurni da Onaj Koji je na nebesima na vas neće vjetar s kamenjem***

[1] Smatram da je ovo jedan od ajeta koji dokazuju da je Allah, dž.š., na nebesima. Iz Allahovih, dž.š., riječi: "Jeste li sigurni da Onaj Koji je na nebesima", nužno ne proizlazi da on egzistira unutar nebesa. On je vrlo visoko iznad toga. Allah, dž.š., veći je od nebesa i bilo čega drugog. Smisao ajeta nije da nebesa obuhvaćaju Allaha, dž.š., hvala neka je Allahu Uzvišenom, jer sama riječca "u" koja se nalazi u ovom ajetu nije, u ovom slučaju, priloška oznaka mjesta, nego označava visinu kao i riječca "na". U Kur'anu na više mjesta imamo ovakav primjer, npr. kada Faraon kaže: "i po stablima palmi vas razapeti " (20: 71), tj. razapet ćemo vas "na" palme, a ne "u", unutar "palmi. Vjerovanje da se Allah, dž.š., nalazi iznad svega jeste vjerovanje naših uzoritih prethodnika. Nasuprot ovom je mišljenje kasnijih generacija koje kažu da je Allah, dž.š., prisutan na svakom mjestu, bilo mjesto čisto ili ne. Ili, Allah, dž.š., nije iznad, ni ispod, ni desno, ni lijevo, ni ispred, ni iza, ni unutar svijeta, niti izvan njega. Ovo su atributi nepostojećeg. Neka nas Allah, dž.š., sačuva nevjerstva i zablude; a divna li je uputa u vjeri naših uzoritih prethodnika. Kako da ne slijedimo naše uzorite prethodnike, kada su među njima Muhammed, s.a.v.s., njegovi plemeniti ashabi i sretne generacije kojima je sam Poslanik, s.a.v.s., posvjedočio da su sretne. Mi čvrsto vjerujemo da je Allah, dž.š., na nebesima, tj. iznad nebesa, Arša i Kursa, ne pitajući kako, ne upoređujući, ne izjednačavajući, ne komentirajući, ne pripisujući Allahu, dž.š., atribute koji Mu nisu dolični i ni na koji način Njega ne utjelovljujući. Allah je, dž.š., zaista, iznad svega i to odgovara Njegovoj uzvišenosti i veličini. On je sa Svojim uzvišenim atributima uz sva Svoja stvorenja, ma gdje ona bila. Njemu nije ništa slično. On je Onaj Koji najbolje čuje i vidi. O Ti, Koji preokrećeš srca, učvrsti ih na putu Tvoje vjere.

poslati?", tj. oluju s kamenjem koja će se sručiti na vas, ili kao što je Uzvišeni rekao u drugoj kur'anskoj suri (17:68):

"Zar ste sigurni da vas On neće u zemlju utjerati ili da protiv vas pješčanu oluju neće poslati, pa da onda sebi zaštitnika nećete naći?" (17:68) Ovako se Allah, dž.š., zgražava onih koji nisu zahvalni. Riječi Uzvišenog su:

"Tada biste saznali kakva prijetnja Moja je!", tj. kakva će biti opomena Moja a zatim: ***"A poricali su i oni prije njih"***, tj. raniji narodi, ***"pa kakva je samo bila kazna Moja!"***, tj. kakva je bila Moja opomena i kažnjavanje koje ih je zadesilo! Zatim Uzvišeni kaže:

" Zar oni ne vide ptice iznad sebe kako raširenih krila lete, a i skupljaju ih?", tj. ponekad lete mašući krilima kroz zrak, a ponekad skupe jedno a razviju drugo krilo.

"Samo ih drži", tj. u zraku, ***"Samo ih Svemilosni drži"***, tj. Allah, dž.š., pticama je potčinio zrak i to je jedan od dokaza Njegove milosti i dobročinstva;

"On, zaista, sve dobro vidi", tj. vidi sve što koristi Njegovim stvorenjima. U istom su smislu i riječi Uzvišenog u drugoj kur'anskoj suri (16:79):

"Zar oni ne vide kako ptice u prostranstvu bez muke lete, njih samo Allah drži. To su, zaista, dokazi ljudima koji budu vjerovali."

أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى هُوَ جُندٌ لَّكُمْ يَنصُرُكُم مِّن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ ۚ
إِنِ ٱلْكَٰفِرُونَ إِلَّا فِى غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ
رِزْقَهُۥ ۚ بَل لَّجُّوا۟ فِى عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ أَفَمَن يَمْشِى مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ
أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِى سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ
وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ
هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا
ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلْ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠
نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٦﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيٓـَٔتْ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَقِيلَ هَٰذَا
ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾

Ili, ko je taj koji će biti vojska vaša i vama pomoći, osim Svemilosnog! - Nevjernici su samo u zabludi. /20/Ili, ko je taj koji će vas nahraniti, ako On hranu Svoju uskrati? Ali, oni su uporni u bahatosti i u bježanju od istine. /21/ Da li je na ispravnijem putu onaj koji se idući spotiče ili onaj koji pravim putem uspravno ide?/22/ Reci: 'On sve stvara, daje vam sluh i vid i pamet, a vi se malo zahvaljujete!'" /23/ Reci: 'On vas je po Zemlji razasuo i pred Njim ćete se sakupiti.'"/24/ A oni govore: 'Kad će već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?!'"/25/ Reci: 'Samo Allah zna! A ja sam dužan samo javno opominjati.'"/26/ Kad je izbliza ugledaju, jad će prekriti lica onih koji nisu vjerovali i bit će rečeno: 'Evo, Ovo je ono što ste požurivali!'" /27/

Uzvišeni upućuje poziv idolopoklonicima, onima koji mimo Njega obožavaju druga božanstva i od njih traže pomoć i opskrbu i osuđuje njihovo vjerovanje. Allah, dž.š., obavještava da neće ostvariti ono čemu su se nadali i kaže:

"Ili, ko je taj koji će biti vojska vaša i vama pomoći, osim Svemilosnog?", tj. osim Allaha, dž.š., vi nećete imati pomagača, zaštitnika i branitelja, pa je zato Uzvišeni rekao: ***"Nevjernici su samo u zabludi"***, a zatim:

"Ili, ko je taj koji će vas nahraniti, ako On hranu Svoju uskrati?", tj. ko je taj, mimo Allaha, dž.š., ko će vas nahraniti ako vam On uskrati opskrbu?, tj. nejma nikoga, osim Allaha uzvišenog, ko bi vam bilo šta darovao, uskratio, stvorio, opskrbio, pomogao, On je Jedini, Onaj Koji nema saučesnika. Oni to znaju ali i dalje obožavaju božanstva mimo Allaha, dž.š. Zato Uzvišeni kaže ***"Ali, oni su uporni "***, tj. istrajni u svom nevjerovanju, grijehu i zabludi, i:

"u bahatosti i u bježanju od istine", tj. u upornosti i mržnji prema Istini tako da ni u svojim posljednjim časima neće čuti Istinu i pokoriti joj se. Zatim Uzvišeni kaže:

"Da li je na ispravnijem putu onaj koji se idući spotiče ili onaj koji pravim putem uspravno ide?", tj. da li je na jasnom i pravom putu na ovom i drugom svijetu? Vjernik će na Sudnjem danu ići ravno po pravom i otvorenom putu ka Džennetu, a nevjernik će naglavačke dospjeti u džehenemsku vatru. Prenosi Imam Ahmed, r.a., čiji se sened veže za Enesa ibn Malika, koji je upitao (484): "Allahov Poslaniče kako da shvatimo riječi: 'Ljudi će biti proživljeni naglavačke?' Odgovorio je Poslanik, s.a.v.s.: 'Nije li Onaj Koji ih je postavio na noge, sposoban učiniti da oni idu naglavačke?'" Ovaj se hadis navodi u oba Sahiha. Uzvišeni kaže:

"On sve stvara", tj. stvorio vas je iz ništavila.

"...i daje vam sluh i vid i pamet", tj. pamet i razum,

"a vi se malo zahvaljujete!", tj. rijetko zahvaljujete Allahu, dž.š. Malo ste poslušni i pokorni Njegovim naredbama i često napuštate Njegove zabrane.

"Reci: 'On vas je po Zemlji razasuo'", tj. raspršio i raširio vas je po Zemlji, a razlikujete se po jezicima i drugim osobenostima. ***"...i pred Njim ćete se sakupiti"***, tj. sakupit će vas kao što vas je razasuo. Nevjernici govore: ***"A oni govore: 'Kad će***

već jednom ta prijetnja, ako istinu govorite?!", tj. kada će već jednom taj Sudnji dan,

"Reci: 'Samo Allah zna!", tj. samo Allah zna kada će se desiti Sudnji dan, a meni je naredio da vas izvijestim o neizbježnosti njegovog događanja: ***"A ja sam dužan samo jasno opominjati"***, tj. ja sam vam obavezan dostaviti objavu i ja sam to ispunio. Uzvišeni je rekao:

"Kad je izbiliza ugledaju, jad će prekriti lica onih koji nisu vjerovali", tj. kada se nevjernici suoče sa Sudnjim danom i zadesi ih ono što su poricali, to će ih ražalostiti i zadesit će ih Allahova, dž.š., odredba koja ih se nije ticala i na koju nisu računali.

"...a Allah će ih kazniti kaznom kakvu nisu mogli ni slutiti." (39:47) Bit će im rečene ove riječi kao prijekor i poruga:

"Evo, ovo je ono što ste požurivali!", tj. ovo je ono što ste ubrzavali.

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِيَ ٱللَّهُ وَمَن مَّعِيَ
أَوْ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ ٱلْكَٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ءَامَنَّا بِهِۦ
وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا ۖ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ
إِنْ أَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَآءٍ مَّعِينٍۭ ﴿٣٠﴾

"Reci: 'Kažite vi meni: ako Allah pošalje smrt meni i onima koji su sa mnom, ili ako nam se smiluje, ko će nevjernike od neizdržljive patnje zaštititi?'" /28/ "Reci: 'On je Svemilosni, u Njega vjerujemo i na Njega se oslanjamo, a vi ćete sigurno saznati ko je u očitoj zabludi.'"/29/"Reci: 'Šta mislite, ako vam vode presuše, ko će vam tekuću vodu dati?'" /30/

Uzvišeni kaže: ***"Reci!"***, tj. o Muhammede!, reci onima koji ne vjeruju u Allaha, dž.š., i negiraju Njegove blagodati:

"Kažite vi meni: ako Allah pošalje smrt meni i onima koji su sa mnom, ili ako nam se smiluje, ko će nevjernike od neizdržljive patnje zaštititi?", tj. svejedno je, da li nas Allah, dž.š., kaznio ili nam se smilovao, vama nema spasa od Njegove opomene i žestoke kazne. Očistite se pokajanjem Allahu, dž.š., i vratite se Njegovoj vjeri. Neće vam koristiti želja za našim kažnjavanjem. Zatim Uzvišeni kaže:

"Reci: 'On je Svemilosni, u Njega vjerujemo i na Njega se oslanjamo'", tj. oslonili smo se na Svemilosnog u svim našim postupcima. Zbog toga je Uzvišeni rekao: ***"a vi ćete sigurno saznati ko je u očitoj zabludi"***, tj. nama ili vama, vidjet ćemo čiji će biti sretni ishod na ovom ili onom svijetu. Zatim je Uzvišeni rekao ukazujući na Svoju milost: ***" Reci: 'Šta mislite, ako vam vode presuše'"***, tj. ako vam vode presahnu u zemlji, - ***"ko će vam tekuću vodu dati?"***, tj. ko će vam na Zemlji dati vodu izvorsku, tekuću i pitku? Samo je Allah, dž.š., moćan to učiniti iz Svoje milosti i dobrote.

Kraj sure El- Mulk / Vlast.
Allahu, dž.š., pripada hvala i dobročinstvo.
On daje zaštitu i na Njega se oslanjamo.

68
EL - KALEM / KALEM
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 52 AJETA**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ۝١ مَا أَنتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ۝٢ وَإِنَّ لَكَ
لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ۝٣ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ۝٤ فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ
۝٥ بِأَيِّيكُمُ الْمَفْتُونُ ۝٦ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ
بِالْمُهْتَدِينَ ۝٧

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
Nun, Tako Mi kalema i onoga što oni pišu,/1/ti nisi, milošču Gospodara svoga, lud,/2/ ti ćeš sigurno nagradu neprekidnu dobiti/3/ i, zaista, ti si na velikom (stepenu) ćudoređa/4/ i ti ćeš vidjeti, a i oni će vidjeti, /5/ ko je od vas lud./6/ Gospodar tvoj dobro zna onoga koji je s puta Njegova skrenuo i On dobro zna one koji su na pravom putu, /7/

Ranije, na početku sure "El-Bekara",[1] objasnili smo smisao pojedinih harfova koji se uče na početku nekih sura. Harf Uzvišenog ن ***"nun"***, isti je kao i harfovi ص ق ***"sad, qaf"*** i drugi odvojeni harfovi na početku nekih sura. Kaže se da se pod ن (nunom) podrazumijeva velika riba na talasu velike vode koja nosi sedam zemalja?!!! Neki smatraju da se "nun" odnosi na tintarnicu; ovakav stav podržavaju Ibn-Abbas, Katade i El-Hasen.[2] ***"Tako Mi kalema"***, jasno je da se ovo odnosi na vrstu pera kojim se piše, kao u riječima Uzvišenog:

"Čitaj, u ime Gospodara tvoga Koji stvara, stvara čovjeka od ugruška! Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj, koji poučava peru, Koji čovjeka poučava onome što ne zna." (96:1-5) To je Allahova, dž.š., zakletva i skretanje pažnje Njegovim stvorenjima kojima je ukazana blagodat podučavanja pismu, zahvaljujući kojem su se razvile nauke. Zbog toga je Uzvišeni rekao:

"...i onoga što oni pišu." Kaže se da se pod riječju kalem (pero) misli na pero koje je prvo stvorenje, a to potvrđuju riječi Posanika, s.a.v.s., (485): "Prvo što je ***"i onoga što oni pišu."*** Ibn-Abbas i drugi navode da ova sintagma znači ***"ono što oni pišu"*** ili "onoga što znaju". Es-Suddi kaže da: "i onoga što oni pišu" označava meleke i ono što oni pišu o ljudskim aktivnostima. Najispravnji stav je da ova sintagma znači:"i onoga što oni pišu". Riječi Uzvišenog:

"...ti nisi, milošču Gospodara svoga, lud", znači: hvala pripada Allahu, dž.š., ti nisi lud kao što to govore neznalice iz tvog naroda koji poriču da si im došao sa Uputom i jasnom Istinom, a oni te optuživaše i smatraše ludim. ***"...ti ćeš, sigurno, nagradu neprekidnu dobiti"***, tj. tebi, zaista, pripada obilna nagrada i veliki sevap, koji neće nestati niti presušiti, nagrada za dostavljanje objave od tvoga Gospodara Njegovim stvorenjima i za strpljivost zbog njihovih nepravdi. Izraz: znači **"neprekidan"**, kao što se kaže u ajetu druge kur'anske sure:

"...dar koji će neprekidno trajati." (11:108)
A uz riječi Uzvišenog:

"I zaista si ti na velikom (stupnju) ćudoređa." Ma'mer od Katade prenosi (486): "Nakon što je upitana Aiša, r.a., o ćudi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., rekla je: 'Kur'an je bio njegova ćud', tj. ponašao se prema kur'anskim principima. Jedan čovjek iz plemena Benu-Sevad je rekao: (487): "Upitao sam Aišu, r.a.: 'Majko vjernika, reci mi o ćudi Allahovog Posanika, s.a.v.s.' Aiša, r.a., odgovorila je: 'Zar nisi pročitao u Kur`anu:

'ti si zaista na velikom (stepenu) ćudoređa?!' Rekoh joj: 'Pričaj mi o tome, majko vjernika.' Ona ispriča: 'Pripravljala sam hranu Poslaniku, s.a.v.s., isto to je radila i Hafsa. Jednom rekoh svojoj robinji: 'Idi do Poslanika, s.a.v.s., i - ako je ranije Hafsa donijela hranu - prospi je.' Ispostavilo se da je hrana ranije donesena. Robinja je bacila posudu koja je pala i razbila se. Poslanik, s.a.v.s., već je ranije bio sit. Sakupio je rasutu hranu i rekao: 'Zamijenite...' ili 'Zamijeni...' (prenosilac kod ova dva izraza nije siguran koji je od njih upotrijebljen) 'posudu svojom posudom', i nije rekao ništa više." Smisao Aišinih, r.a., riječi: da je Poslanikova, s.a.v.s., ćud bila sam Kur`an-tj. da je njegovo prakticiranje kur'anskih naredbi i zabrana postalo njegova ćud i narav koju je poprimio. Što god bi Kur`an naređivao činio bi to, a što god bi zabranjivao, klonio bi se toga. Allah, dž.š., na ovaj je način Poslanikovu, s.a.v.s., prirodu učinio i oblikovao u veličanstvenu ćud, plemenitost i dobrotu. Podario mu je hrabrost, samilost, razboritost i sve ono što krasi lijepu ćud, kao što se navodi u oba Sahiha od Enesa (488): "Slušao sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., deset godina i nikada mi nije rekao ni 'uh'. Nikada nije rekao za nešto što sam uradio: zašto si to uradio? Ili, za

---

* Objavljena nakon sure "El - Alek".

** Ajeti: 17 - 22 i 48 - 50. objavljeni su u Medini

[1] Vidi početak komentara sure El-Bakara - prvi svezak, str. 21-22.

[2] "Nun", označava veliku ribu, takoJer tintarnicu, bez sumnje je da tunaćenje "nuna" tintarnicom najviše odgovara peru, jer kakva bi mogla biti veza ribe sa perom. Najtačniji komentar je: "Allah, dž.š., jedino zna šta se ovim htjelo reći." U svakom slučaju Allah, dž.š., najbolje zna šta se time željelo reći.

nešto što nisam uradio - zašto to nisi uradio? Poslanik, s.a.v.s., bio je čovjek sa najljepšom ćudi i karakterom. Nikada ne dotakoh svilu, kadifu ili bilo šta drugo što bi bilo nježnije i ljepše od dlana Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Nikada ne pomirisah mirisa prijatnijeg od znoja Alllahovog Poslanika, s.a.v.s."

Prenosi Ahmed da je Aiša, r.s., rekla (489): "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nikada nije udario rukom bilo kojeg od svojih slugu, bilo koju ženu, niti bilo koga drugog, izuzev kada bi se borio na Allahovom putu. Nikada nije birao i sudio između dvije stvari a da nije izabrao onu koja je lakša i korisnija za opšte dobro. A kada je u pitanju grijeh, zaista je bio najudaljeniji čovjek od grijeha. Nije se nikada svetio za nešto što mu je učinjeno osim ako bi se narušavale Allahove, dž.š., odredbe, a u tom slučaju bi osveta bila radi Allaha Uzvišenog."

Hadisi o ovoj temi veoma su brojni. Ebu-Isa et-Tirmizi o ovome ima djelo pod nazivom "Knjiga o vrlinama Poslanika, s.a.v.s."

Uzvišeni kaže: ***"I ti ćeš vidjeti, a i oni će vidjeti, ko je od vas lud"***, tj. Muhammede!, ti ćeš vidjeti, saznati - a vidjet će, saznat će i oni koji se tebi suprotstavljaju i na tebe laži iznose, ko su oni koji su iskušani ludilom (ludi) i koji su skrenuli (zalutali) između vas i njih. Ove Allahove riječi sliče riječima Uzvišenog:

"Vrlo brzo će oni saznati ko je lažljivac ohol!" (54:26), kao i

"...da li smo onda mi ili vi na pravom putu ili u očitoj zabludi?" (34:24) Samo značenje riječi "lud" poznato je i jasno. Izraz označava osobu koja je skrenula sa puta istine i koja je zalutala. Harf ب "ba" koji se nalazi u navedenom ajetu ***"ko je od vas"***, služi za pojačavanje glagolskog značenja iz prethodnog ajeta: ***"...i ti ćeš vidjeti, a i oni će vidjeti"***, odnosno, smisao je ajeta - ti ćeš biti obaviješten, i oni će, također, biti obaviješteni ko je od vas lud; a Allah, dž.š., najbolje zna. Zatim Uzvišeni kaže:

"Gospodar tvoj dobro zna onoga koji je s puta njegova skrenuo i On dobro zna za one koji su na pravom putu", tj. Uzvišeni zna koja je skupina među vama i njima ta koja je na pravom putu i upoznat je koja se skupina udaljila od istine.

فَلَا تُطِعِ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّوا۟ لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ
﴿٩﴾ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ مَّشَّآءٍۭ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَّنَّاعٍ
لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّۭ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾ أَن كَانَ ذَا مَالٍ
وَبَنِينَ ﴿١٤﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾
سَنَسِمُهُۥ عَلَى ٱلْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾

Pa ne pokoravaj se poricateljima,/8/ oni bi jedva dočekali da ti popustiš, pa bi i oni popustili,/9/ i ne slušaj nijednog krivokletnika, prezrena,/ 10/ klevetnika, onoga koji tuđe riječi prenosi, /11/ škrca, naslinika, velikog grješnika,/12/ surova i, osim toga, u tuđe pleme ujeza,/13/ samo zato što je bogat i što ima mnogo sinova, /14/ koji govori, kad mu se ajeti Naši kazuju: 'To su samo naroda drevnih priče!'/15/ Na nos ćemo Mi njemu biljeg utisnuti!/16/

Uzvišeni kaže: "Mi smo ti blagodati, ispravni Šerijat i plemenitu ćud dali:

"Pa ne pokoravaj se poricateljima, oni bi jedva dočekali da ti popustiš, pa bi i oni popustili." Ibn-Abbas kaže: "Da im povlastiš pa da i oni tebi povlaste." Zatim Uzvišeni kaže: ***"I ne slušaj nijednog krivokletnika, prezrena."*** U svakom vremenu, zaista, lažac se, zbog svoje slabosti i slaboumnosti, zaklanja svojim lažnim zakletvama koje mnogo koristi iza imena Allaha Uzvišenog. El-Hasan (Basri) rekao je za osobe koje se spominju u ovom ajetu da su to oni koji se mnogo zaklinju, koji su oholi, prezreni i slabići, a riječ Uzvišenog "klevetnik" označava osobu koja je sklona ogovaranju. ***"...onoga koji tuđe riječi prenosi"***, označava onoga koji se kreće među ljudima sa namjerom da zavađa, huška i razdor unosi, tako što prenosi tuđe riječi, a to je ono što uništava djela. Od Ibn-Abbasa se prenosi (490): "Jednom je Poslanik, s.a.v.s., prošao pokraj dva groba i rekao: zaista se ova dvojica pate zbog onoga što po vašem mišljenju nije težak prijestup: jedan od njih nije vodio računa o mokraći, a drugi je klevetao ljude." (Muttefekun 'alejh) Imam Ahmed, čiji sened veže do Huzejfe, prenosi da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako je rekao (491): "U Džennet neće ući klevetnik"; ovaj hadis prenose sastavljači kutubus-sitte izuzev Ibn-Madžea. Izraz upotrijebljen u ovom hadisu "klevetnik" sinonim je riječi "spletkar". Ahmed od Huzejfe prenosi merfu' hadis (492): "Klevetnik, spletkar neće ući u Džennet."

Riječi Uzvišenog:

"...škrca, naslinika, velikog grješnika", tj. one koji uskraćuju drugima dobročinstva kojima raspolažu. "Nasilnik" je onaj koji prekoračuje dozvoljene okvire u onome što je Allah, dž.š., dozvolio. Riječ "grješnik" u ovom ajetu označava osobu koja prakticira zabranjene stvari. Uzvišeni kaže:

"...surova i, osim toga, u tuđe pleme ujeza", pojam "surov" označava veoma grubu i osornu osobu, onoga koji gomila blagodati, a drugima ih uskraćuje. Imam Ahmed prenosi od Harisa Ibn Vehba, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao (493): "Da vas obavijestim ko je stanovnik Dženneta? To je slab i nemoćan čovjek koji kad se zakune Allahom, dž.š., potpuno ispuni svoju zakletvu. Da vam kažem ko je stanovnik Vatre? To je surov,

ohol, i uobražen čovjek." Ovakav stav zastupa i Veki koji kaže da عتل "surov" označava uobraženu, umišljenu i oholu osobu. Navedeni hadis navodi se u oba Sahiha, citiraju ga sastavljači kutubus-sitte izuzev Ebu-Davuda. Riječ "uljez", koja se nalazi u citiranom ajetu, u arapskom jeziku označava čovjeka uljeza u neko pleme. Potvrdu ovakvog značenja imamo i kod Hassana ibn Sabita, koji u jednom stihu grdi nekog nevjernika Kurejšiju: "A ti si bijedni uljez u porodici Hašimovoj, poput prezrenog tuđina koji slijedi jahača." Ikrime kaže: "Vjernik se razlikuje od nevjernika kao ovca sa zvončićima na vratu od ostalih. Ovca sa zvončićima na vratu ona je oko čijeg vrata su obješena dva zvončića." Buharija navodi: "Među Kurejšijama postojao je jedan čovjek koji je na sebi imao jasno obilježje slično zvončićima na ovci i bio toliko poznat po zlu, tj. razlikovao se od drugih ljudi kao što se razlikuje ovca sa zvončićima od ostalih." Uzvišeni kaže:

"...samo zato što je bogat i što ima puno sinova, koji govori, kad mu se ajeti Naši kazuju: 'To su samo naroda drevnih priče!'" Na ovaj način Uzvišeni navodi primjer osobe kojoj je podario imetak i sinove a ona ne vjeruje u principe i znakove Allaha Uzvišenog, udaljava se od njih i tvrdi da su oni laž preuzeta iz legendi ranijih naroda. Uzvišeni o tome navodi primjer:

"Meni ostavi onoga koga sam Ja samog stvorio, i bogatstvo mu ogromno dao, i sinove koji su s njim, i čast i ugled mu pružio, i još žudi da uvećam! Nikako! On, doista, prkosi ajetima Našim, a naprtit ću Ja njemu teškoće, jer je smišljao i računao, i prokleto bilo, kako je proračunao! I još jednom, prokleto bilo, kako je proračunao! Zatim je pogledao, pa se onda smrknuo i namrštio, i potom se okrenuo i uzoholio, i rekao: 'Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje, ovo su samo čovjekove riječi!' U Sekar ću Ja njega baciti." (74:11-26)

Uzvišeni kaže: ***"Na nos ćemo Mi njemu biljeg utisnuti!"*** Ibn-Džerir, tumačeći ovaj ajet, navodi: "Mi ćemo predočiti jasan dokaz kako bi oni u potpunosti saznali, neće im se ništa skriti, kao što se ne može skriti biljeg na nosu." Ibn-Abbas navodi da se to odnosi na mnogobošca koji se borio na Bedru pa je udaren sabljom po nosu. Drugi tvrde da se pod obilježavanjem podrazumijeva obilježavanje biljegom stanovnika Džehennema. Moguće da su oba navedena stava ispravna. Abdullah ibn Omer prenosi merfu' hadis (494): "Ko umre klevećući i prigovarajući ljudima i ko ljudima daje ružne nadimke, na Sudnjem danu imat će jasno obilježje; Allah će ga žigosati po nosu i usnama."

إِنَّا بَلَوْنَٰهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ
إِذْ أَقْسَمُوا۟ لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا
طَآئِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَٱلصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا۟
مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ ٱغْدُوا۟ عَلَىٰ حَرْثِكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰرِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَٱنطَلَقُوا۟
وَهُمْ يَتَخَٰفَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَن لَّا يَدْخُلَنَّهَا ٱلْيَوْمَ عَلَيْكُم مِّسْكِينٌ ﴿٢٤﴾
وَغَدَوْا۟ عَلَىٰ حَرْدٍ قَٰدِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوٓا۟ إِنَّا لَضَآلُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ
مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا۟
سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ
يَتَلَٰوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا طَٰغِينَ ﴿٣١﴾ عَسَىٰ رَبُّنَآ أَن
يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِّنْهَآ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا رَٰغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ ٱلْعَذَابُ ۖ
وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ ۘ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

"Mi smo ih na kušnju stavili, kao što smo vlasnike jedne bašče na kušnju stavili kad su se zakleli da će je sigurno rano izjutra obrati/17/ a nisu rekli: "Ako Allah da!" /18/ I dok su oni spavali, nju od Gospodara tvoga zadesi nesreća /19/ i ona osvanu opustošena./20/ A u zoru oni su jedni druge dozivali: /21/ 'Poranite u bašču svoju ako je mislite obrati!'/22/ I oni krenuše tiho razgovarajući: /23/ "Neka vam danas u nju nikako nijedan siromah ne uđe!"/24/ I oni poraniše uvjereni da će moći to provesti, /25/ a kad je ugledaše, povikaše: "Mi smo zalutali;/26/ ali ne, - svega smo lišeni!"/27/ Ponajbolji između njih reče: 'Nisam li vam ja govorio da je trebalo na Allaha misliti!'/28/ 'Slavljen neka je Gospodar naš!', rekoše, 'mi smo, uistinu, nepravedni bili!' /29/ I onda počeše jedni druge koriti./30/
'Teško nama!', govorili su, 'mi smo, zaista, obijesni bili'; /31/
'Gospodar naš nam može bolju od nje dati, samo od Gospodara našeg mi se nadamo naknadi!'/32/
Eto takva je bila kazna, a na onom svijetu je, nek znaju, kazna još veća!"/33/

Ovo je primjer koji Allah Uzvišeni navodi nevjernicima Kurejšijama. On im je podario veliku milost i blagodat, poslao im je Muhammeda, s.a.v.s., kojeg poriču, ne priznaju i bore se protiv njega, stoga je Uzvišeni rekao: ***"Mi smo ih na kušnju stavili"***, tj provjeravali smo ih, ***"kao što smo vlasnike jedne bašče na kušnju stavili"***, a (džennet) je bašča u

kojoj su se nalazile razne vrste plodova i voća. ***"...kad su se zakleli da će je sigurno rano izjutra obrati"***, tj. zakleše se međusobno da će pobrati plodove te bašče ne htijući da za to sazna nijedan siromah. Htjedoše ubrati plodove bašče, ali ne htjedoše dijeliti ništa kao milostinju od tih plodova. ***"...a nisu rekli: 'Ako Allah da!'"***, tj nisu se ogradili od onoga u što su se zakleli. Zbog toga Allah prekrši njihovu zakletvu, tj. ne ostvari se njihova nakana. Uzvišeni je rekao:

"...I dok su oni spavali, nju od Gospodara tvoga zadesi nesreća", tj. Allah im posla nesreću sa neba, koja pogodi tu bašču, ***"I ona osvanu opustošena"***, tj. osvanu uništena. Ibn-Mes`ud prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao (495): "Čuvajte se grijeha; kada rob učini grijeh, uskrati mu se opskrba koja mu je bila namijenjena"; zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio:

"I dok su oni spavali, nju od Gospodara tvoga zadesi nesreća i ona osvanu opustošena ", tj. zbog njihovog grijeha uskraćeni su im plodovi bašče ***"A u zoru su oni jedni druge dozivali"***, tj oni se međusobno dozivaše da uberu plodove.

"Poranite u bašču svoju ako je mislite obrati!", tj. poranite i krenite u bašču ako želite ubrati plodove njene. Mudžahid tvrdi da je voće u toj bašči bilo grožđe. ***"...I oni krenuše tiho razgovarajući"***, tj. krenuše nečujno, tako da se nije čuo razgovor među njima. Allah Uzvišeni nam je objasnio o čemu su "tiho razgovarali" kada su rekli:

"Neka vam danas u nju nikako nijedan siromah ne uđe!", tj. ne dozvolite nijednom siromahu da danas sa vama uđe u bašču. Allah Uzvišeni je rekao: ***"...I oni poraniše uvjereni"***, tj. poraniše u uvjerenju da su snažni, moćni i silni da će moći to provesti, da učine i ostvare ono što su naumili i željeli.

"A kad je ugledaše, povikaše: 'Mi smo zalutali!'", tj. kada dođoše do bašče vidješe da se ona pretvorila u crnu pustaru u kojoj se ništa nije moglo iskoristiti te spoznaše svoju zabludu. Zbog toga rekoše: ***"Mi smo zalutali"***, tj. zanemarismo pravi put, a zatim spoznaše istinu i rekoše: "ali ne, ne, svega smo lišeni!", mi nemamo sreće, niti hajra u ovoj bašči.

"Ponajbolji između njih reče...", tj. među njima progovori onaj koji bijaše najpravedniji i najbolji.

"Nisam li vam ja govorio da je trebalo na Allaha misliti!", tj. trebali ste se sjetiti Allaha i reći: "Ako Allah da", a po nekima on im je rekao: "Veličajte Allaha i zahvaljujte Mu na onome što vam je podario."

"Slavljen neka je Gospodar naš!", rekoše, "mi smo, uistinu, nepravedni bili!", tj. pokajaše se kada od njihova kajanja ne bijaše koristi i rekoše:

"Mi smo, uistinu, nepravedni bili! i onda počeše jedni druge koriti", tj. počeše se međusobno optuživati što zanemarivaše sirotinju i spoznaše svoju zabludu.

"Teško nama!", govorili su, "mi smo, zaista, obijesni bili", tj. bili smo nepravednici i nasilnici pa nas zadesi ono što nas zadesi.

"Gospodar naš nam može bolju od nje dati, samo od Gospodara našeg mi se nadamo naknadit" [3] Rečeno je: "Nagradu za ovu bašču očekujte na onom svijetu." Nekoliko ranijih komentatora navodi da je ova grupa, spomenuta u nekoliko zadnjih ajeta, živjela u Jemenu, čak preciziraju da su iz sela Dareven, koje se nalazi šest milja od San`e. Drugi tvrde da su bili Abesinci i da su bili uporni u činjenju nepravde siromasima. Zbog toga su kažnjeni kako uopće ne očekivaše, Allah im razori i uništi sve što su posjedovali: njihovu glavnicu, prihode koji su se množili kao i dio predviđen za podjelu siromašnima, ne ostade im apsolutno ništa.

Allah Uzvišeni kaže: ***"Eto takva je bila kazna"***, tj. to je kazna onome koji se suprotstavlja Allahovoj naredbi i škrtari na onome što mu je Allah podario i čime ga je opskrbio. Takav uskraćuje pravo siromahu, bijedniku i nevoljniku, i zamijenio je zahvalu na blagodatima s nijekanjem tih blagodati.

"...a na Onom svijetu je, nek znaju, kazna još veća!", tj. kazna na ahiretu još je žešća. Od Ali ibn Ebi-Taliba prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao (496): "Allah je zabranio rezanje palmi i žetvu po noći."

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِندَ رَبِّهِمْ
جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ
تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ كِتَٰبٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا
تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ أَيْمَٰنٌ عَلَيْنَا بَٰلِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ إِنَّ لَكُمْ
لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُم بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَآءُ
فَلْيَأْتُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٤١﴾

"Za one koji se budu bojali Allaha bit će, zaista, Dženneti uživanja u Gospodara njihova,/34/ zar ćemo muslimane sa zločincima izjednačiti?! /35/ Šta vam je, kako rasuđujete?/36/ Zar vi imate Knjigu, pa u njoj čitate/37/ da ćete imati ono što vi izaberete?/38/ Zar vi imate od Nas zaklietve koje će do Sudnjeg dana vrijediti da ćete ono što vi prosudite imati?/39/ Upitaj ih ko je od njih jamac za to./40/ Ili, imaju li oni saučesnike (Allahu)? Pa neka saučesnike svoje dovedu, ako govore istinu./41/

[3] U Tefsiru El-Dželalejn' navodi se: "Nadamo se od Njega da će primiti naša pokajanja i dati nam nešto bolje od naše bašče" i spominje se da im je data bolja bašča od te.

Pošto je Uzvišeni naveo primjer vlasnika dunjalučke bašče koju je Allah, dž.š., uništio zbog toga što su se suprotstavljali Njegovoj naredbi, skladno tome bilo je da objasni da će onaj koji se istinski boji i pokorava Allahu, dž.š., ući u Džennete uživanja na onom svijetu, čije blagodati ne nestaju, ne presušuju i zadovoljstva neće manjkati. Zatim Uzvišeni kaže:

"Zar ćemo muslimane sa zločincima izjednačiti?!", tj. zar će po dobijenoj nagradi ovi i ti biti isti?! Nikako! Zbog toga je Allah Uzvišeni rekao:

"Šta vam je, kako rasuđujete?", tj. kako razmišljate o tome? Uzvišeni kaže:

"Zar vi imate Knjigu, pa u njoj čitate da ćete imati ono što vi izaberete?", tj. imate li vi knjigu sa nebesa objavljenu koja bi vam jamčila ono što želite?

"Ili, zar vi imate od Nas zakletve koje će do Sudnjeg dana vrijediti da ćete, ono što vi prosudite, imati?" Tj. imate li vi Naša obećanja i čvrste ugovore da biste dobili ono što želite i za čim žudite?

"Upitaj ih ko je od njih jamac za to", tj. ko je garant za to? ***"Ili, imaju li oni saučesnike (Allahu)?"***, tj. imaju li idole i kumire koji bi im to omogućili?

"Pa neka saučesnike svoje dovedu, ako govore istinu."

يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ
وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ
ذِلَّةٌ ۖ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرْنِي وَمَن
يُكَذِّبُ بِهَٰذَا الْحَدِيثِ ۖ سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ ۚ
إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾
أَمْ عِندَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾

Na Dan kada se Noga otkrije i kada budu pozvani da licem na tlo padnu pa ne budu mogli. /42/ Oborenih pogleda svojih, poklopit će ih ponižnje! A bili su pozvani da licem na tle padaju dok su zdravi bili/43/ Pa,ostavi Mene i one koji ovaj Govor poriču, Mi ćemo ih postepeno, odakle se i ne nadaju (patnji) približavati/44/ i vremena im davati, jer je obmana moja, zaista,čvrsta! /45/ Zar ti tražiš od njih nagradu, pa su nametom opterećeni? /46/ Ili je kod njih znanje gajba, pa oni prepisuju?/47/

Uzvišeni nas obavještava da će oni koji se budu Allaha bojali biti nagrađeni Džennetima uživanja. Također precizira kada će se desiti taj događaj i obračun pa kaže:

"Na Dan kada se Noga otkrije i kad budu pozvani da licem na tlo padnu pa ne budu mogli", znači na Sudnji dan kada će se desiti zemljotresi, nesreće, ispit pred Uzvišenim, kao i drugi značajni događaji. U oba Sahiha se nalazi, a ovdje navodimo Buharijevu verziju hadisa koji prenosi od Ebu-Se'ida el-Hudrija, koji kaže: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže (497): 'Na Sudnjem danu će naš Gospodar razotkriti Sak - Nogu, i svaki vjernik i vjernica će Mu učiniti sedždu, izostat će onaj ko je na ovom svijetu činio sedždu licemjerno i lažno. Takav će pokušati učiniti sedždu, ali će mu leđa očvrsnuti (tako da neće moći obaviti sedždu). Ovaj hadis prenose i drugi prenosioci u različitim verzijama.

Uzvišeni kaže: ***"oborenih pogleda svojih, poklopit će ih ponižnje!"*** tj. nevjernici će biti na Sudnjem danu kažnjeni zbog njihove oholosti na ovom svijetu, odnosno bit će kažnjeni zbog svoga ponašanja nakon što su na dunjaluku bili pozvani da čine sedžu, a oni su se tome suprotstavljali usprkos svom zdravlju i sposobnosti da to učine. Na ovaj način će biti kažnjeni i na onom svijetu neće imati nikakve moći i snage. Kada se Uzvišeni Gospodar razotkrije u pravom sjaju, svi istinski vjernici će Mu učiniti sedždu, a to neće moći učiniti ni jedan nevjernik niti licemjer kao što to nisu činili na ovom svijetu. Na ovaj način će se razotkriti vjernik od nevjernika.

Uzvišeni kaže: ***"Pa, ostavi Mene i one koji ovaj Govor poriču"***, tj. Kur'an. Ovo je žestoka prijetnja, tj. pusti Mene i onoga koji poriče Kur'an, Ja znam na koji ću se način razračunati sa grješnikom i kako ću produljiti njegovo nastojanje da ostane u zabludi. Ja ga pratim do roka određenog. Potom će ga Silni kazniti žestokom kaznom. Zato je Uzvišeni rekao:

"Mi ćemo ih postepeno, odakle se i ne nadaju, patnji približavati", tj. oni ne shvaćaju i čvrsto su uvjereni da je to počast od Allaha, dž.š., a ustvari - to je prezir ili, kako to Uzvišeni kaže u drugoj kur'anskoj suri:

"I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, Mi bismo im kapije svega otvorili; a kada bi se onome što im je dato obradovali, iznenada bismo ih kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili" (6:44), ili u ovom ajetu:

"I vremena im davati, jer je obmana Moja, zaista, čvrsta!", tj. Allah je odložio i produljio kažnjavanje njihovo, i to je obmana i lukavstvo Njegovo. Zato je Uzvišeni rekao:

"...obmana je Moja zaista, čvrsta!", tj. obmana je Moja teška i namijenjena je onome ko se suprotstavlja Mojoj naredbi, ko poriče Moje poslanike i ko se odlučio na put grijeha i pobune. U oba Sahiha nalazi se hadis u kome Poslanik, s.a.v.s., kaže (498): "Zaista će Allah Uzvišeni poživiti onoga ko je nepravedan, a

kada ga ščepa teško će kazniti", a zatim je proučio slijedeći ajet:

"Eto, tako Gospodar tvoj kažnjava kad kažnjava sela i gradove koji su nasilje učinili. Kažnjavanje Njegovo je zaista bolno i strašno." (11:102)

Riječi Uzvišenog:

"Zar ti tražiš od njih nagradu, pa su nametom opterećeni? Ili je kod njih znanje gajba, pa oni prepisuju?", tj. ti, Muhammede, zaista ih pozivaš Allahu Uzvišenom bez ikakve naknade koju bi uzeo od njih. Od Allaha Uzvišenog očekuj i traži nagradu za to, a oni laži iznose na ono što im govoriš - zato što su glupi, nevjernici i neposlušni.

فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن
كَصَاحِبِ ٱلْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ لَّوْلَآ أَن تَدَٰرَكَهُۥ نِعْمَةٌ
مِّن رَّبِّهِۦ لَنُبِذَ بِٱلْعَرَآءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾ فَٱجْتَبَىٰهُ رَبُّهُۥ فَجَعَلَهُۥ مِنَ
ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِن يَكَادُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَٰرِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا۟
ٱلذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُۥ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٢﴾

Ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga i ne budi kao onaj što u kitu bi, kad je zavapio, a ogorčen je bio /48/ i da ga nije stigla Allahova milost, na pusto mjesto bi izbačen bio i prijekor bi zaslužio, /49/ ali, Gospodar njegov ga je odabrao i učinio ga jednim od onih koji su dobri. /50/ Gotovo da te nevjernici pogledima svojim obore kad Opomenu slušaju, govoreći: 'On je, uistinu, luda!' /51/ A on je (Kur'an) samo svijetu cijelom opomena! /52/

Uzvišeni kaže: ***"Ti strpljivo čekaj"***, Muhammede!, strpi se na nepravdi i uvredi koju ti nanosi tvoj narod, zaista će Allah presuditi između tebe i njih i ukazati tebi i pristalicama tvojim sretan ishod i rješenje na ovom i onom svijetu.

"...i ne budi kao onaj što u kitu bi", ovdje se govori o poslaniku Junusu, s.a.v.s., i njegovom poznatom događaju sa ribom, kada se rasrdio na svoj narod i kada se desilo ono što je Uzvišeni htio da se desi u plovidbi morem. Progutala ga je ogromna riba, a zatim lutala s njim morskim prostranstvima i dubokom morskom tminom gdje je doživio brojne teškoće. Osjetio je harmoniju i slavljenje mora koje svjedoči o uzvišenosti Svemogućeg, Koji će sigurno ispuniti odredbu. Tada je zavapio u tminama morskim:

"Nema boga osim Tebe, hvaljen neka si! a ja sam se zaista ogriješio prema sebi!" (21:87)

Uzvišeni Allah je rekao:

"...odazvasmo se i tegobe ga spasismo. Eto, tako Mi spasavamo vjernike." Uzvišeni je rekao:

"...i da nije bio jedan od onih koji Allaha hvale, sigurno bi ostao u utrobi njenoj do Dana kada će svi biti oživljeni."(37:143-144)

Uzvišeni je rekao: ***"...kad je zavapio, a ogorčen je bio"***, tj. zavapio je ožalošćen i potišten. Čuven je hadis o ovom događaju (499): "Nakon što je Junus, s.a.v.s., rekao:

'Nema boga, osim Tebe, hvaljen neka si! A ja sam se, zaista, ogriješio prema sebi!' (21:87). Vapaj Junusa, s.a.v.s, dopro je do Arša, a meleki su rekli: 'Gospodaru naš, ovo je molba nemoćnog koji izražava pokornost Allahu, a dopire sa čudnog mjesta.' Uzvišeni i Blagoslovljeni je rekao: 'Znate li šta je to?' Odgovoriše meleki: 'Ne', a Allah reče: 'Ovo je Junus.' Meleki upitaše: 'Gospodaru, je li to onaj Tvoj rob čija se dobra djela i dove neprestano primaju i uslišavaju?' 'Da', odgovori Allah, a meleki ponovo upitaše: 'Zar mu se neće smilovati zbog onog što je radio dok je bio u blagostanju pa da ga izbaviš iz nevolje?!' Nakon ovoga, Allah naredi ribi da oslobodi Junusa, s.a.v.s., i ona ga izbaci na pusto mjesto." Zbog ovoga je Uzvišeni rekao: "...ali, Gospodar njegov ga je izabrao i učinio ga jednim od onih koji su dobri." Ahmed prenosi od Abdullaha, koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao (500): "Nijedan od vas ne treba da kaže: 'Ja sam bolji od Junusa ibn Metta, s.a.v.s.'" Ovaj hadis prenosi Buharija od Sufjana es-Sevrija, a u oba Sahiha ga prenosi Ebu-Hurejre. Uzvišeni kaže:

"Gotovo da te nevjernici pogledima svojim obore", tj. oni ti zavide zato što te mrze, ali ti se ne brini, Allah te od njih štiti i brani. Ovaj ajet dokazuje da je djelovanje i uticaj zlog pogleda (oka) realnost koja je u skladu s odredbom Allaha Uzvišenog. Isto potvrđuju brojna predanja i hadisi preneseni u različitim verzijama. Ebu- Davud u svom "Sunenu" prenosi od Enesa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao (501): "Zaštita (Kur'anom i drugim propisanim dovama - rukja) samo je od: urokljivog oka, otrova (akrepa, zmije) i krvi koja ne prestaje istjecati." Ibn-Madže od Burejde Ibn el-Hasiba prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao (502): "Rukja je samo od urokljivog oka i otrova." Isti hadis prenosi i Muslim u ovom Sahihu. Od Habis et-Temimijje prenosi se da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže (503): "Ham (ptica ili duša umrlog u koje su vjerovali predislamski Arapi) nije ništa; urokljivo oko je realnost (istina); optimističko predviđanje (fe'l) je najrealnije sujevjerje." Ovaj hadis prenosi Et-Tirmizi i kvalificira ga kao garib. Ibn-Abbas tvrdi da je Allahov Posanik, s.a.v.s., rekao (504): "Urokljivo oko je realnost. Kada bi nešto moglo prethoditi sudbini, to bi bilo urokljivo oko. Ako bi od vas bilo zatraženo da okupate (onoga koga je pogodio urok), to uradite." (Običaj Arapa je bio da onaj koga pogodi urokljivo oko ode onome od koga ga je to pogodilo i zatraži da ga polijeva

vodom.) Ibn-Abbas prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., podučavao Hasana, r.a., i Huseina, r.a., kako da traže utočište i da je rekao (505): "Tražim utočište za vas dvojicu, savršenim Allahovim riječima od svakog šejtana, hama i oka (pogleda) urokljivog", i dodao: "Ovako je Ibrahim, s.a.v.s., tražio utočište kod Allaha, dž.š., za Ishaka i Ismaila, s.a.v.s." Uzvišeni je rekao: ***"govoreći: On je, uistinu, luda!"***, tj. pokušali su ga oboriti svojim urokljivim pogledima, neka ih Allah prokune. Pokušali su mu nanijeti nepravdu svojim zlim jezicima govoreći da je on lud, jer im je donio Kur'an. Allah Uzvišeni je rekao ***"A on je (Kur'an) svijetu cijelom opomena!"***

Kraj sažetka komentara sure El - Kalem / Kalem. Allahu, dž.š., pripada hvala i dobročinstvo, i od Njega je zaštita!

69
EL - HAKKA / ČAS NEIZBJEŽNI
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 52 AJETA**

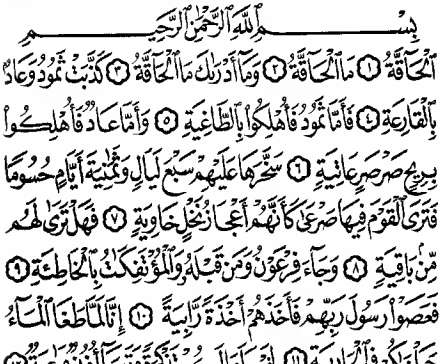
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الْحَاقَّةُ ﴿١﴾ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٣﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ
بِالْقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا
بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا
فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَىٰ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرَىٰ لَهُم
مِّن بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾ وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَن قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾
فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَّابِيَةً ﴿١٠﴾ إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ
حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ ﴿١١﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ ﴿١٢﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
Čas neizbježni, /1/ šta je Čas neizbježni?/3/ A da li ti znaš šta je Čas neizbježni?/4/ Semud i Ad Smak su svijeta poricali/5/ pa je Semud uništen glasom strahovitim,/6/ a Ad uništen vjetrom iedenim, silovitim./7/ kome je On viast nad njima sedam noći i osam dana uzastopnih bio prepustio, pa si u njima ljude povaljane kao šuplja datulina debla vidio, /8/ I vidiš li da je iko od njih ostao?/9/ A došli su Faraon, i oni prije njega, i zbog odvratnih postupaka izvrnuta naselja, /10/ pa su bili neposlušni posleniku Gospodara svoga pa ih je On žestokom kaznom kaznio./11/ Mi smo vas, kad je voda preplavila sve, u ladi nosili/12/ da vam to poukom učinimo i da to od zaborava sačuva uho koje pamti./13/

El - Hakka / Čas neizbježni, jedno je od imena Sudnjeg dana, jer će se toga dana obistiniti Allahovo obećanje i prijetnja. Stoga, Allah uzdiže položaj "Časa neizbježnog" kada kaže: ***"A da li ti znaš šta je čas neizbježni?*** " Uzvišeni, potom, ukazuje na primjer uništavanja naroda koji ne vjeruje u Njega i kaže: ***"Pa je Semud uništen glasom strahovitim."*** Et-tagijeh je povik koji ih je ušutio i potres koji ih je umirio (učinio ih nepokretnim, mrtvim):

"A 'Ad (je) uništen vjetrom iedenim", tj. hladnim i ***"silovitim"***, odnosno vjetrom koji žestoko puše i koji je bušio (čupao) njihova srca bez ikakve milosti. Dio ajeta: ***"Potčini ga nad njima"***, označava potpuno predavanje vlasti vjetru nad ljudima u periodu ***"sedam noći i osam dana uzastopnih"***, tj. potpuni kontinuitet nesreće u naznačenom periodu, kako to Allah Uzvišeni kaže u drugoj kur`anskoj suri: ***"...u danima nesretnim." (41:16)*** Ljudi ovakve dane nazivaju: "El-e'džaz / koji", kao da su ovu sintagmu preuzeli od riječi Uzvišenog:

"Pa si u njima ljude povaljene kao šuplja datulina debla vidio." Ibn-Abbas, tumačeći pojam upotrijebljen u ovom ajetu, kaže da znači kao kada bi nekoga vjetar silovito udario o zemlju i on se naglavačke srušio mrtav, raspukne mu glava a ostane beživotno tijelo; ili kao kada se sruši palmino deblo bez grana. Pouzdano je preneseno u oba Sahiha da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (506) "Ja sam potpomognut istočnim a Ad je uništen zapadnim vjetrom. ***"...i vidiš li da je iko od njih ostao?"***, tj. vidiš li barem jednog preživjelog iz ovog naroda ili nekoga ko mu pripada. Naprotiv, izumrli su do posljednjeg i Allah im nije ostavio potomke. Potom Uzvišeni kaže:

"A došli su Faraon i oni prije njega", tj. generacije koje su mu bile slične. Izraz Uzvišenog:, obuhvaća one generacije koje su poricale poslanike, a negiranje onoga što je Allah poslao. Ovu riječ Mudžahid razumijeva množinom. Uzvišeni je rekao: ***"Pa su bili neposlušni posleniku svoga Gospodara"***, podrazumijeva se kategorija, tj. svako ko poriče Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kao što se razumijeva u riječima Uzvišenog u drugim kur`anskim surama:

"Svi su oni poslanike lažnim smatrali i kaznu Moju zasluzili" (50:14), a onaj koji smatra lažnim jednog poslanika negira i sve ostale. Uzvišeni je rekao:

"...i Nuhov narod je smatrao lažnim poslanike", (26:105) zatim:

"i 'Ad je smatrao lažnim poslanike", (26:123), potom: ***"i Semud je smatrao lažnim poslanike." (26:141)*** Zaista je svakom narodu dolazio poslanik, zato je rečeno:

"Pa su bili neposlušni posleniku Gospodara svoga, pa ih je On žestokom kaznom kaznio." Tj. kažnjeni su velikom nesrećom i patnjom. Uzvišeni je rekao:

"Mi smo vas, kad je voda preplavila sve", tj. nivo vode se povećao Allahovom voljom nakon dove Nuha, s.a.v.s., protiv svoga naroda i nakon što su ga smatrali lažnim, suprotstavili mu se i vjerovali u božanstava mimo Allaha, dž.š. Allah je udovoljio molbi Nuha, s.a.v.s., i potopio sve stanovnike Zemlje, izuzev onih koji su bili sa Nuhom, s.a.v.s., na ladi.

---

* Objavljena nakon sure "El - Mulk".
** Ajeti: 17 - 22. i 48 - 50. objavljeni su u Medini.

Tako svi ljudi na Zemlji vode porijeklo od Nuha, a.s., i njegovih potomaka. ***"Mi smo vas u lađi nosili"***, tj. lađa je plivala po vodenoj površini.

"Da vam to (lađu) poukom učinimo", tj. lađu smo vam učinili znamenjem i sredstvom kojim ćete ploviti morskim strujama.

"...i da to od zaborava sačuva uho koje pamti", tj. ovu blagodat će razumjeti i shvatiti uho koje pažljivo sluša i pamti, ono koje nastoji pojmiti Allaha i koristiti se onim što je čulo iz knjige Allahove.

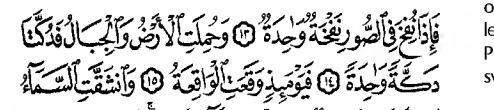

A kad se jednom u rog puhne, /13/ pa se Zemlja i brda dignu i od jednog udara zdrobe, /14/ toga dana će se Smak svijeta dogoditi/15/ i nebo će se razdvojiti - tada će labavo biti./16/ I meleki će na krajevima njegovim stajati, a Arš Gospodara tvoga će tog dana iznad njih osmerica držati./17/ Toga dana izloženi bit ćete, i nijedna tajna vaša neće skrivena ostati"/18/

Uzvišeni obavještava o strahotama Sudnjeg dana. Prva je od tih strahota jezovit zvuk roga, zatim slijedi još snažniji zvuk roga sličan grmljavini koji će usmrtiti sve ono što je na nebu i Zemlji, osim onoga koga Allah poštedi. Nakon ovoga slijedi zvuk proživljenja i dizanja pred Gospodarem svjetova, pred Onim Koji proživljuje i iz mrtvih vraća. Ovdje se misli na ovo puhanje u rog i sigurno je da će to biti samo jedan zvuk jer Allahovoj odredbi se ne suprotstavlja i ne opire te nema potrebe za ponavljanje i potvrđivanje Negove volje. Er-Rebi` kaže da je ovaj zvuk roga ujedno i posljednji; ovo je jasno i na osnovu onoga što smo rekli, upravo stoga je u ajetu rečeno:

"...pa se Zemlja i brda dignu i od jednoga udara zdrobe", tj. brda će se pružiti i rastegnuti poput uštavljene kože, a Zemlja će biti zamijenjena nekom drugom Zemljom:

"...toga dana će se Smak svijeta dogoditi", tj. početak će Dan proživljenja:

"...i nebo će se razdvojiti, tada će labavo biti", ili kao što Uzvišeni kaže u ajetu druge kur`anske sure:

"...i nebo će se otvoriti i mnogo kapija imati." (78:19) ***"...i meleki će na krajevima njegovim stajati"***, riječ "meleku" koja se nalazi u ovom ajetu zajednička je imenica, dakle u jednini ali sa značenjem množine, "mela'ike" - meleki koji stoje na krajevima neba, tj. na njegovim rubovima.

Riječi Uzvišenog: ***"A Arš Gospodara tvoga toga će dana iznad njih osmerica držati"***, možda se pod ovim podrazumijeva veličanstveno prijestolje (Arš) ili prijesto koji će biti postavljen na Zemlji na Dan sudnji, a radi konačnog suda, a Allah najbolje zna.

Prenosi Ibn Ebi-Hatim, čiji sened seže do Džabira, koji je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je (507): 'Dozvoljeno mi je da vam kažem o melekima koji nose prijestolje. Razdaljina između resice uha jednog od njih do njegova vrata je sedamsto godina ptičijeg leta.'" Ovaj sened je dobar, a svi prenosioci pouzdani. Prenosi ga i Ebu-Davud u poglavlju "Es-Sunne" u svome "Sunnenu".

Od Al-'Abasa ibn Abdul-Muttaliba, Allah mu se smilovao, prenosi se da je rekao da nosača prijestolja ima osam ili više. Se`id ibn Džubeir kaže da ih ima osam redova, a isti stav zauzima i Ibn-Abbas.

Riječi Uzvišenog: ***"Tada ćete ispitivani biti i nijedna tajna vaša neće skrivena ostati"***, tj. bit ćete ispitivani pred Onim Koji zna tajne, sašaptavanja i Kome ništa nije skriveno od onog što radite; On je Onaj Koji zna sve izvanjske, skrivene i tajne manifestacije. Stoga je Uzvišeni rekao: ***"...i nijedna tajna vaša neće skrivena ostati."*** Omer ibn el-Hattab, Allah mu se smilovao, rekao je: "Svedite račune sami sa sobom prije nego vam se računi obračunaju, preispitajte sami sebe prije nego budete ispitivani, bit će vam lakši računi sutra ako se danas sami sa sobom obračunate i uljepšate za najveće suđenje i ispitivanje, koje će biti na Sudnjem danu. ***"Tog dana izloženi bit ćete, i ni jedna tajna vaša neće skrivena ostati."*** Prenosi Imam Ahmed, čiji se sened veže do Ebi-Musaa, koji je rekao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao (508): "Na Sudnjem danu ljudi će biti izloženi (ispitivanju) tri puta, prvi i drugi put argumentima i isprikama, a kod trećeg ispitivanja listovi knjige će se raširiti, pa će se uzimati desnom i lijevom rukom."

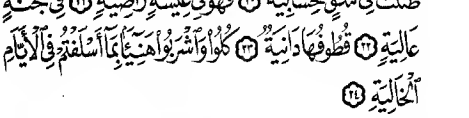

"Onaj kome se knjiga njegova u desnu ruku njegovu da, reći će: 'Evo vam, čitajte knjigu moju, /19/ ja sam zbilja i mislio da ću račun svoj polagati./20/ I on će biti u životu zadovoljan, /21/ U Džennetu visokom,/22/ čiji će plodovi nadohvat ruke biti./23/ 'Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!'"/24/

Uzvišeni obavještava o sreći onoga kome knjiga njegovih djela na Sudnjem danu bude data u desnu ruku i njegovom zadovoljstvu time. Zaista će on zaokupljen zadovoljstvom govoriti onome koga sretne: ***"Evo vam, čitajte knjigu moju"***, tj. uzmite i čitajte knjigu njegovu jer on će znati da je u njoj dobro i čisto dobročinstvo. To je onaj kome će Allah loša djela zamijeniti dobrim. Izraz "ha 'umu", upotrijebljen u ovom ajetu, sinonim je riječi "hakum" a znači: evo vam, evo ga, uzmite. U sahih hadisu Ibn-Omer, kada je upitan o sašaptavanju, rekao je: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako govori (509): 'Allah će Sebi na Sudnjem danu približiti roba i utvrditi sve njegove grijehe; kada rob vidi da je stradao, Allah Uzvišeni će reći: 'Ja sam ti prikrio grijehe na dunjaluku a danas ti opraštam', potom će mu dati knjigu njegovih dobrih dijela u desnu ruku. Za nevjernike i licemjere svjedoci će reći: 'Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome, neka Allahovo prokletstvo stigne one koji su nepravdu činili.'"

Riječi Uzvišenog: ***"Ja sam zbilja i mislio da ću račun svoj polagati"***, tj. bio sam čvrsto uvjeren na dunjaluku da će ovaj događaj biti neizbježan. Isti smisao imaju i riječi Uzvišenoga u drugoj kur'anskoj suri: ***"...koji su uvjereni da će Gospodara svoga sresti", (2:46)***, kao ajet:

"...i on će biti u životu zadovoljnom", tj. ugodnom. ***"U Džennetu visokom"***, tj. dženetske palače će biti visoke, hurije ljupke, boravišta udobna i zadovoljstvo trajno. Od Ebi-Hatima, čiji se sened veže do Ebi Umameta, prenosi se da je neki čovjek pitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s. (510): "Da li će se stanovnici Džennetа uzajamno posjećivati?" Muhammed, s.a.v.s., odgovorio je: "Da, doista će se stanovnici na višim stepenima Džennetа spuštati ka onima na nižim stepenima pa će ih blagosiljati i pozdravljati, ali neće biti moguće onima na nižim stepenima uspinjanje ka višim, jer će im to onemogućavati njihova djela." U sahih je hadisu pouzdano preneseno (511): "da Džennet ima stotinu stupnjeva, nivoa, a razmak je između svaka dva nivoa kao razmak između Zemlje i nebesa."

Uzvišeni kaže: ***"...čiji će plodovi nadohvat ruke biti."*** Tumačeći ovaj ajet El-Berra'u ibn 'Azib navodi: "Svaki će od stanovnika Džennetа na lahak način dopirati do njegovih plodova, čak se neće morati pokretati sa svojih postelja." Isto tvrde i drugi komentatori. Ed-Dija`, čiji se sened veže do Selmana, prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao (512): "Vjernik će na sirat putu dobiti odobrenje na kome će pisati: 'U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog. Ovo je knjiga od Allaha, Moćnog i Mudrog, tom i tom, uvedite ga u Džennet predivni, čiji će plodovi nadohvat ruke biti.'"

Uzvišeni kaže:

"Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!", tj. bit će im rečene ove riječi kao izraz Allahove milosti, zahvalnosti, nagrade i dobročinstva. Pouzdano je prenesen u sahih hadisu i drugačiji stav da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (513): "Djelujte ispravno i budite na pravom putu, i znajte da nikoga od vas njegova djela neće uvesti u Džennet." Upitali su Poslanika, s.a.v.s.: "Zar ni ti, Allahov Poslaniče?" Odgovorio je: "Ni ja, ako me Allah ne prekrije Svojom milošću i dobrotom."

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَٰبَهُۥ بِشِمَالِهِۦ فَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُوتَ
كِتَٰبِيَهْ ﴿٢٥﴾ وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَٰلَيْتَهَا كَانَتِ ٱلْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾
مَآ أَغْنَىٰ عَنِّى مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّى سُلْطَٰنِيَهْ ﴿٢٩﴾ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾
ثُمَّ ٱلْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِى سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَٱسْلُكُوهُ
﴿٣٢﴾ إِنَّهُۥ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ
ٱلْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾ فَلَيْسَ لَهُ ٱلْيَوْمَ هَٰهُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ
غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَّا يَأْكُلُهُۥٓ إِلَّا ٱلْخَٰطِـُٔونَ ﴿٣٧﴾

A onaj kome se knjiga da u lijevu ruku njegovu reći će: 'Kamo sreće da mi knjiga moja ni data nije/25/ i da ni saznao nisam za obračun svoj!/16/ Kamo sreće da me je smrt dokrajčila,/27/ bogatstvo moje mi nije od koristi, /28/ snage moje nema više!'/29/ 'Zgrabite ga i u okove okujte, /30/ zatim ga samo u vatri pržite, /31/ a onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite; /32/ zaista, on u Allaha Velikog nije vjerovao/33/ i da se nahrani nevoljnik, nije podsticao,/3/ zato on ovdje danas nema prisna prijatelja/35/ ni drugog jela osim pomija, /36/ koje će samo nevjernici jesti."/37/

U gornjim ajetima Allah, dž.š., govori o stanju bijednika u trenutku kada nekome od njih na Sudnjem danu bude data knjiga njegovih dijela u lijevu ruku. Tada će se takav bijednik žestoko kajati: ***"Reći će: 'Kamo sreće da mi knjiga moja ni data nije i da ni saznao nisam za obračun svoj! Kamo sreće da me je smrt dokrajčila.'"*** Ed-Dahhak kaže da će bijednik reći: "Kamo s reće da to bude konačna smrt poslije koje nemam života.

"Bogatstvo moje nije mi od koristi, snage moje nejma više!", tj. moje bogatstvo i ugled na dunjaluku nisu me mogli spasiti Allahove, dž.š., kazne i patnje i Njegove moći. Od mene samog zavisi moja sudbina i danas nema zaštitnika ni pomagača. Nakon toga Svemogući i Uzvišeni Allah će reći:

"Zgrabite ga i u okove okujte, zatim ga samo u vatri pržite", tj. naredit će melecima koji održavaju red u Džehennemu da zgrabe takvog čovjeka za vrat iz mnoštva na Sudnjem danu i da ga

okuju, tj. da na njegov vrat stave lance a potom ga vrate u Džehennem i ostave ga žednim. Uzvišeni kaže:

"A onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite." Ka`b el-Ahbar je rekao: "Svaki prsten na lancu kojim će biti vezan, jačine je sveg zemaljskog željeza." Ibn-Abbas, komentirajući riječi u ajetu ***"vežite ga"***, navodi da će taj lanac ulaziti u zadnjicu bijednika a izlaziti mu na usta, zatim će ih meleki nanizati kao što se nižu skakavci na štap kada se peku. Uzvišeni kaže:

"Zaista on u Allaha Veličkog nije vjerovao i da se nahrani nevoljnik, nije podsticao", tj. nije izvršavao obaveze prema Allahu ni bio Mu pokoran. Nije pomagao Allahovim, dž.š., stvorenjima i izvršavao obaveze prema ljudima. A obaveza je Allahovih, dž.š., robova da vjeruju u Jednog Allaha i da Mu druga ne pripisuju. Allahovi se robovi međusobno moraju potpomagati u dobročinstvu, saradnji, dobrim djelima i bogobojaznosti. Stoga je Allah, dž.š., naredio obavljanje namaza i davanje zekata. U trenutku pred smrt Poslanik, s.a.v.s., rekao je (514): "Namaz i ono što je u vašem posjedu", a Uzvišeni kaže:

"Zato on danas ovdje nema prisna prijatelja ni drugog jela osim pomija, koje će samo nevjernici jesti", tj. on danas nema nikoga ko bi ga izbavio kazne Allaha Uzvišenoga, nema bliskog prijatelja, niti zagovornika koji bi ga poslušao. Ovdje on nema hrane osim tečnosti nalik sukrvici i gnoju, a ona će biti hrana stanovnicima Vatre (Džehennema).

فَلَآ أُقۡسِمُ بِمَا تُبۡصِرُونَ ﴿٣٨﴾
وَمَا لَا تُبۡصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُۥ لَقَوۡلُ رَسُولٖ كَرِيمٖ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوۡلِ شَاعِرٖۚ
قَلِيلٗا مَّا تُؤۡمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوۡلِ كَاهِنٖۚ قَلِيلٗا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنزِيلٞ
مِّن رَّبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٤٣﴾

"A ja se kunem onim što vidite/38/ i onim što ne vidite,/39/ on je (Kur'an) doista govor objavljen plemenitom Poslaniku, /40/ a nije govor nikakva pjesnika - kako vi nikako ne vjerujete! /41/ i nisu riječi nikakva proroka - kako vi malo razmišljate!/42/ Objava je on od Gospodara svjetova! /43/

Allah uzvišeni govori ljudima zaklinjući se Svojim znakovima što ih oni mogu vidjeti u stvorenjima, a koji svjedoče o Njegovom savršenstvu kroz imena i atribute Allaha Uzvišenoga. Allah se kune i onim što je skriveno ljudima, onim tajnama božanskim što ih oni ne vide. Doista je Kur`an govor, objava i otkrovenje Allahovo Svome robu i Poslaniku, s.a.v.s., kojeg je izabrao radi dostavljanja objave i ispunjenja amaneta. Uzvišeni je rekao:

"A ja se kunem onim što vidite i onim što ne vidite, On je (Kur'an) doista govor objavljen plemenitom Poslaniku", znači Muhammedu, s.a.v.s. Kur`an je objavljen Poslaniku, s.a.v.s., u smislu da ga on dostavlja, tj. osnovni je zadatak Poslanika, s.a.v.s., da dostavi (poruku) Onoga Koji ga je poslao:

"A nije govor nikakva pjesnika - kako vi nikako ne vjerujete! i nisu riječi nikakva proroka - kako vi malo razmišljate!" Prenosi Imam Ahmed, čiji se sened veže za Omera ibn Hattaba, koji je rekao: "Prije nego sam primio islam, izišao sam jednaput namjeravajući napasti Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Našao sam ga u dvorištu Kabe i zaustavio se iza njega. Muhammed, s.a.v.s., otpočeo je sa učenjem sure "Čas neizbježni", a ja sam bio začuđen skladom i kompozicijom Kur`ana. Rekoh: 'Tako mi Allaha, on je (opčinjeni) pjesnik kako to rekoše i Kurejšije.' Muhammed, s.a.v.s., proučio je slijedeći ajet: 'Kur`an je, doista, govor objavljen plemenitom Poslaniku, a nije govor nikakva pjesnika - kako vi nikako ne vjerujete!"; pomislih: on je vračar, a Muhammed, s.a.v.s., i dalje je učio:

'...i nisu riječi nikakva proroka - kako vi malo razmišljate! Objava je on od Gospodara svjetova. A da je on o Nama kojekakve riječi iznosio, Mi bismo ga za desnu ruku uhvatili, a onda mu žilu kucavicu presjekli, i niko ga između vas ne bi mogao od toga odbraniti', i tako sve do kraja sure. Nakon ovoga islam se u potpunosti rasplamsao u mom srcu." Ove su riječi bile jedan od razloga i vid dobročinstva od uzvišenog Allaha kojim je uputio Omera ibn Hattaba, r.a., kako smo to šire naveli u njegovom odvojenom životopisu. Allahu pripada hvala i dobročinstvo.

وَلَوۡ تَقَوَّلَ عَلَيۡنَا بَعۡضَ ٱلۡأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذۡنَا مِنۡهُ
بِٱلۡيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعۡنَا مِنۡهُ ٱلۡوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنكُم مِّنۡ أَحَدٍ عَنۡهُ حَٰجِزِينَ ﴿٤٧﴾
وَإِنَّهُۥ لَتَذۡكِرَةٞ لِّلۡمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَإِنَّا لَنَعۡلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَسۡرَةٌ
عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَقُّ ٱلۡيَقِينِ ﴿٥١﴾ فَسَبِّحۡ بِٱسۡمِ رَبِّكَ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

A da je on o Nama kojekakve riječi iznosio, /44/ Mi bismo ga desnicom kaznili, /45/ a onda mu žilu kucavicu presjekli, /46/ i niko ga između vas ne bi mogao od toga odbraniti. /47/ Zaista je on (Kur'an) pouka bogobojaznima, /48/ a Mi sigurno znamo da neki od vas neće u nj vjerovati./49/ I on je zbilja (uzrok) jadu nevjernika, /50/ a on je, doista, sama istina. /51/ Zato ti slavi ime Gospodrara svoga, Veličanstvenoga!/52/

Uzvišeni kaže: , tj. Muhammed, s.a.v.s., da je on slagao na Nas, kao što to neki smatraju, on bi

Allahovoj objavi dodao ili oduzeo dio ili, pak, rekao nešto svoje što bi pripisao Nama. A sigurno nije tako, jer bismo ga kaznili teškom kaznom. Zbog toga je Uzvišeni rekao: "Mi bismo ga desnicom kaznili", tj. Mi bismo ga kaznili desnicom jer je ona jača. ***"A onda mu žilu kucavicu presjekli"***, ajet govori o srčanoj arteriji, žili koja je povezana sa srcem. Uzvišeni kaže:

"...i niko ga između vas ne bi mogao od toga odbraniti", tj. niko od vas ne bi bio u stanju ispriječiti se između Nas i njega. Naprotiv, on je pouzdan, pošten i razborit, jer je Svemogući i Uzvišeni Allah potvrdio tačnost onoga što je Poslanik, s.a.v.s., prenio i potpomagao ga je jasnim mudžizama. Uzvišeni potom kaže:

"Zaista je on (Kur'an) pouka bogobojaznima", misli se na Kur'an, za koji Uzvišeni kaže u drugoj kur'anskoj suri:

Reci: "On je vjernicima uputstvo i lijek. A oni koji neće da vjeruju, i gluhi su i slijepi", (41:44) a potom: ***"A Mi sigurno znamo da neki od vas neće u nj vjerovati"***, tj. usprkos objašnjenjima i jasnoći Kur'ana postojat će među vama oni koji će poricati Kur'an.

Uzvišeni kaže: ***"I on je zbilja (uzrok) jadu nevjernika"***, tj. Kur'an i vjerovanje u njega je, zaista, žalost nevjernicima.

"A on je, doista, samo istina", tj. istinit poziv u koji nema sumnje.

"Zato ti slavi ime Gospodara tvoga, Veličanstvenoga!", tj. Onoga Koji je objavio ovaj veličanstveni Kur'an.

Kraj sažetka komentara
sure "Čas neizbježni".
Allahu pripada hvala i dobročinstvo.

70
EL - MEA'RIDŽ / STEPENI
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 44 AJETA

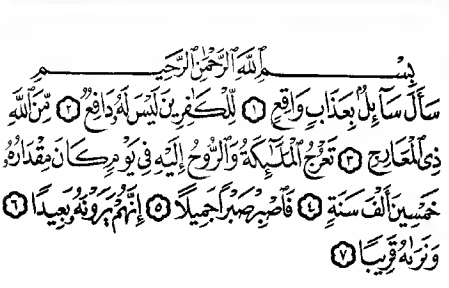

U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog!
Neko je zatražio kaznu koja će se dogoditi/1/ nevjernicima - niko ne može spriječiti /2/ da to Allah, Gospodar, Gospodar nebeskih stepeni ne učini, /3/ k Njemu se penju meleki i Džibrli u danu koji pedeset hiljada godina traje. /4/ Ti se strpi strpljenjem lijepim./5/ Oni misle da se dogoditi neće, /6/ a Mi znamo da sigurno hoće. /7/

"Neko je zatražio kaznu koja će se dogoditi." Značenje je ovog ajeta: požurila je neka osoba sa traženjem kazne koja će se desiti, kao što je spomenuto u ajeti-kerimu koji glasi:
"Oni od tebe traže da ih kazna što prije stigne, i Allah će ispuniti prijetnju Svoju..." (El-Hadždž:47) To znači: Allahova, dž.š., kazna zacijelo će se izvršiti. Ovo je pitanje nevjernika o kazni koja će se nad njima izvršiti. Allah, dž.š., veli:
"...koja će se dogoditi nevjernicima", što znači da je ta kazna pripremljena za nevjernike. ***"Niko ne može spriječiti..."*** Niko ne može spriječiti tu kaznu ako Allah, dž.š., bude htio da se dogodi. Zbog toga Allah, dž.š., veli:
"Da to Allah, Gospodar nebeskih stepeni...", tj. Gospodar uzvišenosti i stepeni. Mudžahid veli: "El-Me'aridž" znači: mjesta uspinjanja na nebesima.
Allah, dž.š., veli:
"K Njemu se penju meleki i Džibrli." Katade veli: 'Ta'rudžu' znači isto što i 'tas'adu'", što znači penjanje i uzdizanje. Moguće je da je ovdje riječ o Džibrilu. U gramatici arapskog jezika ovo je slučaj gdje se vezuje jedinka za skupinu kojoj pripada.
Allah, dž.š., veli:
"U danu koji pedeset hiljada godina traje." Pod ovim se podrazumijeva da je to razdaljina između sedmog neba i sedmog stepena zemlje. Ibn Ebi-Hatim prenosi od Ibn-Abbasa da je kazao: "Njegova vlast obuhvaća sve: od najnižih katova zemalja do najviših katova nebesa, a što iznosi pedeset hiljada godina." Neki smatraju da je tu riječ o Sudnjem danu. Ovo se prenosi i od Ibn-Abbasa, a u vezi je sa riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.:
"K njemu se penju meleki i Džibrli u danu koji pedeset hiljada godina traje." On kaže: "Taj dan Sudnji dan." Lanac prenosilaca ovog predanja je ispravan. U ovom smislu se navode i neki hadisi, između kojih i ovi: Imam Ahmed, r.a., prenosi hadis od Ebu-Hurejrea, koji kaže: (515) "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji kaže: 'Ko bude imao deve a ne bude na njih davao zekat u vrijeme "nedžde" i "risle"', a mi smo ga upitali: 'Šta je to "nedžda" i "risla"?' On je odgovorio: 'U teškoj i povoljnoj situaciji, pa ko ne bude davao zekat, doći će uhranjenije no što su bile i u većem broju, i deblje i zloćudnije, a on će biti povaljen na zaravnjenu ledinu, a one će ga gaziti svojim papcima. Kada i posljednja prijeđe preko njega, početak će ponovno prva i to u danu koji će trajati pedeset hiljada godina, sve dok se ne presudi svijetu i svako vidi svoje mjesto.' Poslije toga je spomenuo krave i ovce koje će ga gaziti svojim papcima ako ne bude davan zekat na njih."
Imam Ahmed, r.a., prenosi i ovaj hadis od Ebu-Hurejrea, r.a., koji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: (516) 'Nema ni jednog vlasnika blaga koji ne daje na njega zekat a da Allah, dž.š., neće od njega učiniti ploče koje će se ugrijati u džehenemskoj vatri, a kojima će mu biti žigosano čelo, bok i leđa, sve dok ne bude presuđeno Njegovim robovima u danu koji traje pedeset hiljada godina na način na koji vi računate vrijeme. Zatim će vidjeti svoje mjesto ili u Dženetu ili u Džehennemu...'" Zatim je spomenuo ostatak hadisa u vezi sa ovcama i devama kao što je gore navedeno, a u njemu stoji: "Konji pripadaju trojici; nekome su nagrada, nekome štit, a nekome će biti teret..." itd.
Muslim u potpunosti navodi ovaj hadis izdvajajući se od Buharije, a koji prenosi Suhejl od svoga oca, a ovaj od Ebu-Hurejrea. Razlog navođenja ovog hadisa jeste sintagma Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u kojoj kaže: "I tako dok Allah, dž.š., presudi Svojim robovima u danu koji će trajati pedeset hiljada godina." Ovo je argument kojim potvrđuju svoj stav oni koji kažu da se ovaj ajet odnosi na Sudnji dan.
Allah, dž.š., veli: ***"Ti se strpi strpljenjem lijepim."*** To znači: strpljivo podnosi, o Muhammede, s.a.v.s., to što te tvoj narod smatra lažljivcem. To što oni požuruju kaznu zbog toga je što smatraju nemogućim da se ona i desi. Značenje ovog ajeta slično je ajetu u kojem Allah, dž.š., veli:

[+] Objavljena nakon sure "El-Hakka".

"Požuruju ga oni koji u nj ne vjeruju, a oni koji vjeruju zbog njega - strahuju i da je istina znaju." (Eš-Šura;18) I zato Allah, dž.š., veli:

"Oni misle da se dogoditi neće", što znači: Allahova, dž.š., kazna i Sudnji dan za koji nevjernici kažu da su daleko, tj. da se uopće neće desiti. *"A Mi znamo da sigurno hoće."* To znači da su vjernici uvjereni da je taj čas blizu, iako njegovo vrijeme zna samo Allah, dž.š. Taj moment je, zacijelo, blizu.

يَوْمَ تَكُونُ ٱلسَّمَآءُ كَٱلْمُهْلِ ﴿٨﴾ وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ كَٱلْعِهْنِ
﴿٩﴾ وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾ يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ ٱلْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِى مِنْ
عَذَابِ يَوْمِئِذٍۭ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾ وَصَٰحِبَتِهِۦ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ ٱلَّتِى
تُـْٔوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّآ ۖ إِنَّهَا لَظَىٰ ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً
لِّلشَّوَىٰ ﴿١٦﴾ تَدْعُوا۟ مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰٓ ﴿١٨﴾

"...a onoga dana kada nebo bude kao talog od zejtina,/8/ a brda kao vuna rasčupana,/9/ kada bližnji neće bližnjeg ništa pitati, /10/ iako će jedni druge vidjeti. Zlikovac bi jedva dočekao da se od patnje toga Dana iskupi sinovima svojim,/11/i ženom svojom, i bratom svojim,/12/ i porodicom svojom koja ga štiti, /13/ i svima ostalima na Zemlji, samo da se izbavi./14/ Nikada! Ona će buktinja sama biti /15/ koja će udove čupati, /16/ zvat će onoga ko je glavu okretao i izbjegavao /17/ i zgrtao i skrivao." /18/

Allah, dž.š., veli da će kazna snaći nevjernike:

"A onoga dana kada nebo bude kao talog od zejtina", "a brda kao vuna rasčupana",

"kada bližnji neće bližnjeg ništa pitati, iako će jedni druge vidjeti." Neće rodak pitati o stanju njegova rodaka, iako će ga vidjeti u najgoroj situaciji, jer će biti zaokupljen samim sobom, a drugi ga neće zanimati. Jedni od drugih će bježati kao što je to spomenuto u ajeti- kerimu:

"Na Dan kada će čovjek od brata svoga pobjeći i od majke svoje i od oca svoga i od druge svoje i sinova svojih, toga Dana će se svaki čovjek samo o sebi brinuti." (Abasa; 34-37) I ajeti-kerim:

"Zlikovac bi jedva dočekao da se od ptanje toga Dana iskupi sinovima svojim i ženom svojom, i bratom svojim, i porodicom svojom koja ga štiti, i svima ostalima na Zemlji - samo da se izbavi. Nikada!" Neće biti primljena otkupnina makar kada bi mogao čovjek dati sve što je na Zemlji i dati zlata kolika je cijela Zemlja i ono što je na njoj, ili da se iskupi svojim djetetom, i imetkom. Kada vidi strahote Kijametskog dana, to će poželjeti, ali neće biti prihvaćeno. *"Porodicom svojom koja ga štiti."* Plemenom i rodbinom; *"Nikada! Ona će buktinja sama biti."* Ovo odražava intenzitet vatre.

"Koja će udove čupati", trgat će kožu sa glave, meso će odvajati od kostiju, dijelove ruku i nogu i lica. Naš Gospodaru, tražimo Tvoju zaštitu od Tvoje kazne.

"Zvat će onoga ko je glavu okretao i izbjegavao, i zgrtao i skrivao." Vatra će na Sudnjem danu pozvati one koji budu činili djela koja uvode u nju razgovijetnim jezikom, a potom će ih progutati kada se narod bude sakupio, kao što ptica guta zrnevlje. To je zato što su oni, kako kaže Allah, dž.š., okretali glave i izbjegavali. To znači da su srcem zdušno odbacivali da će se desiti Sudnji dan i kazna, i nisu se angažirali i radili za ahiret koliko su mogli. *"...i zgrtao i skrivao."* Sakupljao je bogatstvo i čuvao ga, vezujući ga u kesi, ne dajući svoju obavezu kojom ga je Allah, dž.š., obavezao kroz davanje zekata i raznih sadaka. U jednom hadisu prenosi se: (517) "Nemoj skrivati jer će i Allah, dž.š., od tebe skrivati. Abdullah ibn Ukajm nije vezivao svoju kesu s novcem pravdajući to riječima: Čuo sam Allahove, dž.š., riječi: *"I zgrtao i skrivao."*

إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ ۖ
خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾
إِلَّا ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَٱلَّذِينَ فِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ
حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ وَٱلَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ
﴿٢٦﴾ وَٱلَّذِينَ هُم مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ
مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَٰفِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَىٰٓ أَزْوَٰجِهِمْ
أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ٱبْتَغَىٰ وَرَآءَ ذَٰلِكَ
فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ لِأَمَٰنَٰتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَٰعُونَ ﴿٣٢﴾
وَٱلَّذِينَ هُم بِشَهَٰدَٰتِهِمْ قَآئِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾
أُو۟لَٰٓئِكَ فِى جَنَّٰتٍ مُّكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾

Čovjek je uistinu stvoren lahkomim: /19/ kada ga nevolja snađe - očajan je,/20/ a kada ga zadesi dobro, on ga uskraćuje/21/ osim kijanjača/22/ koji su u svojim namazima ustrajni, /23/ i oni u čijim imecima bude određen dio/24/ za onoga koji prosi i za onoga koji ne prosi,/25/ i oni koji u ovaj svijet bude vjerovali,/26/ i oni koji od kazne Allahove budu strahovali/27/ a od kazne Gospodara svoga niko nije siguran/28/ i oni koji stidna mjesta svoja budu čuvali /29/ i živjeli jedino sa ženama svojim ili sa onima koje su u vlasništvu njihovu - oni, doista, prijekor ne zaslužuju/30/ a oni koji traže

izvan toga, oni u grijeh upadaju,/31/ i oni koji povjerene im amanete budu čuvali i obaveze svoje ispunjavali,/32/ i oni koji dug svjedočenja svoga budu izvršavali,/33/ i oni koji namaze svoje budu revnosno obavljali /34/ oni će u dženetskim baščama biti počašćeni. /35/

Allah, dž.š., otkriva prirodu čovjeka koja naginje prizemnom načinu ponašanja.

*"**Čovjek je, uistinu, stvoren lahkomim**"*, a potom to objašnjava sljedećim ajetom: *"**Kada ga nevolja snađe - očajan je**"*, tako što mu srce side u pete od straha, pretjeranog straha, i izgubi nadu da će mu se dobro vratiti.

*"**A kada ga zadesi dobro,on ga uskraćuje.**"* Kada se obogati, postane škrt i uskraćuje ispunjavanje svojih obaveza kojima je Allah, dž.š., obavezao Svoje robove.

Ahmed prenosi od Ebu-Hurejrea hadis u kojem Muhammed, a.s., veli: (518) "Najgore što se može naći kod čovjeka jeste tvrdičluk uz pohlepu, i strah pretjerani strah." Ovaj hadis prenosi i Ebu-Davud. Zatim Allah, dž.š., veli:

*"**Osim klanjača koji su u svojim namazima ustrajni.**"* Što znači: osim onih koji paze na namaska vremena, na namaske vadžibe, na smirenost i skrušenost u namazu. Od ove je riječi i izraz, El-Maud-Daim, stajaća voda, koja miruje. Ovo upućuje na obavezu smirenosti u namazu - na ruku`u i sedždi - ko se uspravi na sedžde i na sjedenju ne smatra se smirenim i skrušenim na namazu. Allah, dž.š., veli: *"**I oni u čijim imecima bude određen dio; za onoga koji prosi i koji ne prosi.**"* Tj. u njihovim je imecima tačno određen dio za potrebe.

*"**I oni koji u onaj svijet budu vjerovali.**"* Uvjereni su u povratak Allahu, dž.š., i polaganje računa, i nagradu za djela. Stoga oni čine djela za koja se nadaju da će dobiti nagradu i plaše se kazne.

Zato Allah, dž.š., veli:

*"**I oni koji od kazne Allahove budu strahovali**"*, tj. plašili se i strepjeli.

*"**A od kazne Gospodara svoga niko nije siguran.**"* Od nje nije niko siguran osim onih koji izvršavaju Allahova, dž.š., naređenja.

*"**I oni koji stidna mjesta svoja budu čuvali**"* od harama.

*"**I živjeli jedino sa ženama svojim ili sa onima koje su u vlasništvu njihovu**"* (žene robinje).

*"**Oni odista prijekor ne zaslužuju, a oni koji traže izvan toga, oni u grijeh upadaju.**"* Već je spomenut komentar ovog ajeta na početku sure "El - Mu'minun".

*"**I oni koji povjerene im amanete budu čuvali i obaveze svoje ispunjavali.**"* Tj. kada im se ostavi nešto na amanet, oni to ispune i ne varaju; a ako se na nešto obavežu, ne iznevjere. Ovo su osobine vjernika a suprotno su njima osobine munafika - licemjera, kako se navodi u sahih hadisu: (519) "Tri su znaka licemjera - munafika: kada govori, laže; kada obeća, prevari; a kada mu se nešto povjeri, iznevjeri." U drugom rivajetu (520) stoji: "Kada priča laže, kada se obaveže iznevjeri, a kada se prepire, prijede sve granice."

*"**I oni koji dug svjedočenja svoga budu izvršavali**"*, tako da ih pamte i ne dodaju ništa na to, niti bilo šta oduzimaju ili taje.

*"**I oni koji molitve svoje budu revnosno obavljali.**"* U njihovo vrijeme, sa svim ruknovima, vadžibima i mustehabima. Sura je započela spominjanjem namaza i završava se isto tako spominjanjem namaza, što ukazuje na dužnu pažnju prema njemu i isticanje veličine namaza.

*"**Oni će u dženetskim baščama biti počašćeni.**"* Raznovrsnim užicima i radostima.

فَمَالِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾
عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾ أَيَطْمَعُ كُلُّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُدْخَلَ جَنَّةَ
نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّآ ۖ إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِرَبِّ ٱلْمَشَٰرِقِ وَٱلْمَغَٰرِبِ
إِنَّا لَقَٰدِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ خَيْرًا مِّنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرْهُمْ
يَخُوضُوا۟ وَيَلْعَبُوا۟ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟ يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ يَخْرُجُونَ
مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾ خَٰشِعَةً
أَبْصَٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْيَوْمُ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

Šta je onim oko tebe koji ne vjeruju pa žure,/36/ zdesna i sljeva, u gomilama?!/37/ Kako svaki od njih žudi da u Džennet uživanja uđe?/38/ Nikada! Mi ih stvaramo, od čega - oni znaju! /39/ I ja se kunem Gospodarom istoka i zapada da ih možemo/40/ boljim od njih zamijeniti i niko Nas u tome ne može spriječiti./41/ Zato ih ostavi neka se oni u besposlice udubljuju i nazabavljaju dok Dan kojim im se prijeti ne dočekaju,/42/ Dan u kome će žurno, kao da kumirima hrle, iz grobova izići,/43/ oborenih pogleda i ponižen jem ophrvani. To će biti onaj Dan kojim im se stalno prijeti! /44/

Allah, dž.š., kori nevjernike koji su se udaljili od Njegova Vjerovjesnika i postali mnogobrojne grupacije, iako su živjeli u njegovom vremenu, vidjeli ga i bili upoznati s činjenicom da ga je Allah, dž.š., podupro začuđujućim nadnaravnim djelima - mu`džizama. Allah, dž.š., veli:

*"**Šta je onima oko tebe koji ne vjeruju pa žure.**"* Udaljavajući se od tebe žurno. *"**Zdesna i sljeva, u gomilama?!**"* Udaljavajući se, razilazeći se

od tebe na lijevu i na desnu stranu, govoreći: "Šta kaže ovaj čovjek?"

Prenosi se od Džabira b. Semure: (521) "Da je Muhammed, a.s., izišao među njih a oni su bili u halkama - kružocima i upitao ih: 'Šta je to pa vas vidim raštrkane'", tj. razbacane u halkama; prenose ga Ahmed, Muslim, Ebu-Davud i drugi.

Kako svaki od njih žudi da u Džennet uživanja uđe? Nikada!" Zar žude oni koji su u ovakvoj situaciji, u kojoj bježe od Poslanika, udaljavajući se od istine, da će ući u Džennete uživanja!? Nikako! Naprotiv, njihovo će mjesto biti u Džehennemu. Nakon toga, Allah, dž.š., potvrđujući postojanje budućeg svijeta i povratak Allahu, dž.š., i kažnjavanje onih koji niječu njegovo postojanje, upotrebljavajući kao argument početak stvaranja od kojeg je ponovno vraćanje u prvobitno stanje lakše i jednostavnije.

Allah, dž.š., veli:

"Mi ih stvaramo - od čega, oni znaju!" A to je beznačajna sperma, kao što Allah, dž.š., veli:

Zatim Allah, dž.š., veli:

"I Ja se kunem Gospodarom istoka i zapada da ih možemo", tj. Stvoriteljem nebesa i Zemlje, i zvijezda koje se pojavljuju sa istoka i zalaze (nestaju) na zapadu. Cjelokupan tekst ima značenje: da je proživljenje i sakupljanje na Sudnjem danu kao i polaganje računa, sve će se to neminovno desiti, a što njihovo negiranje toga ne može spriječiti. Zbog toga je to ovdje izraženo sa lam elif za zekletvu, kojim i počinje zakletva, kako bi uputilo na to da je ono radi čega se zaklinje negacija onoga što oni tvrde. Tj.: Ne... nije onako kako vi tvrdite. "I Ja se kunem..." Oni su i prije bili svjedocima Allahove, dž.š., ogromne moći, što je mjerodavnije od dešavanja Kijametskog dana.

Zbog toga Allah, dž.š., veli:

"Stvaranje nebesa i Zemlje sigurno je veće nego stvaranje roda ljudskog, ali većina ljudi ne zna." (Gafir; 57)

Allah, dž.š., također veli:

"Zar Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične? Jeste, On sve stvara i On je Sveznajući; i zaista On može; kada nešto hoće, samo za to rekne: 'Budi!' - i ono bude." (Jasin; 81-82) U ovoj suri Allah, dž.š., veli:

"I Ja se kunem Gospodarom istoka i zapada da ih možemo bolјim od njih zamijeniti." To znači Mi ćemo ih na Sudnjem danu povratiti i stvoriti im tijela koja su bolja od ovih sadašnjih.

"I niko Nas u tome ne može spriječiti." Tj. ne može nam to onemogućiti. Ovo je slično riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"Zar čovjek misli da kosti njegove nećemo sakupiti? Hoćemo, Mi možemo stvoriti jagodice prstiju njihovih ponovo." (El-Kijama; 3-4)

Zatim Allah, dž.š., veli: ***"Zato ih ostavi"***, tj. o Muhammede, s.a.v.s., ***"neka se u besposlice udubljuju i nazabavljaju"***, tj. pusti ih u izmišljanju laži i njihovom nevjerovanju i inadu.

"Dok Dan kojim im se prijeti ne dočekaju." Znači: znat će rezultate svega toga i iskusit će zbog toga primjerenu kaznu.

"Dan u kome će žurno kao da kumirima hrle iz grobova izići." Oni će ustati iz grobova kada ih pozove njihov Uzvišeni Gospodar na mjesto gdje će račun polagati. Ustat će žurno kao da žure svojim idolima. To znači oni su u svom žurenju ka mjestu polaganja računa kao što su bili na dunjaluku kada su hrlili svojim idolima (kumirima) natječući se ko će ga prije dotaknuti. Ovo se prenosi od Mudžahida i drugih.

Allah, dž.š., veli:

"Oborenih pogleda", tj. gledajući preda se. ***"I poniženjem ophrvani."*** Ovo je nasuprot njihovom oholenju na dunjaluku i izbjegavanju pokornosti Allahu, dž.š.

"To će biti onaj Dan kojim im se stalno prijeti!"

Završetak sure "El-Mearidž". Hvala Allahu, dž.š., Njemu pripada svaka zasluga.

71
NUH / NUH
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 28 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ ﴿١﴾ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢﴾ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ
وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ
أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ ۖ لَوْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

"Mi smo poslali Nuha narodu njegovu: 'Opominji narod svoj prije nego što ga stigne kazna bolna!'"/1/. "O narode moj", govorio je on, "ja sam vam zbilja opominjatelj jasni!" /2/. Allahu robujte i Njega se bojte i meni poslušni budite./3/ On će vam grijehe vaše oprostiti i u životu vas do određenog časa ostaviti, a kada Allahov određeni čas dođe, zaista se neće, neka znate, odgoditi." /4/

Allah, dž.š., govori o Nuhu, a.s., i kako ga je poslao njegovom narodu zapovjedivši mu da ih upozori na Allahovu, dž.š., kaznu prije nego im se desi. Ako se oni pokaju i vrate na pravi put, On će ih Svoje kazne osloboditi. Zbog toga Allah, dž.š., veli:

"Opominji narod svoj prije nego što ga stigne kazna bolna! 'O narode moj', govorio je on, 'ja sam vam zbilja opominjatelj jasni!'" To znači: objasni tu opomenu, jasno i nedvosmisleno.

"Allahu robujte i Njega se bojte", tj. ostavite ono što je Allah, dž.š., zabranio. ***"I meni poslušni budite"***, u onome što vam naređujem i zabranjujem.

"On će vam grijehe vaše oprostiti." Tj. ako učinite ono što tražim od vas i ako budete vjerovali u moje poslanstvo s kojim sam vam došao, bit će vam oprošteni grijesi.

"I u životu vas do određenog časa ostaviti." Tj. On će vam produljiti vaše živote[1] i On će od vas kaznu (udaljiti) otkloniti.

Allah, dž.š., veli:

"I kad Allahov određeni čas dođe, zaista se neće, neka znate, odgoditi." To znači: požurite sa činjenjem djela kojima iskazujete svoju pokornost prije nego se desi nesreća koju niko ne može spriječiti niti odgoditi. Allah, dž.š., Uzvišeni je, Koji sve potčinjava Svojoj volji, Silni - Kojem se pokoravaju sva stvorenja.

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ
قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾ وَإِنِّي كُلَّمَا
دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ
وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا ﴿٧﴾ ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾ ثُمَّ
إِنِّي أَعْلَنتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ﴿٩﴾ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ
كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ
وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَارًا ﴿١٢﴾ مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ
وَقَارًا ﴿١٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ
طِبَاقًا ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾ وَاللَّهُ
أَنبَتَكُم مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ وَاللَّهُ
جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِّتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾

"On reče: 'Gospodaru moj, ja sam narod svoj i noću i danju, doista, pozivao,/5/. ali ga je pozivanje moje još više udaljilo./6/. I kad god sam ih pozivao da im oprostiš, prste su svoje u uši stavljali i haljinama svojim se pokrivali - bili su uporni i pretjerano oholi. /7/. Zatim sam ih ja otvoreno pozivao,/8/. a onda sam im javno objavljivao i u povjerenju im šaputao,/9/. i govorio: Tražite od Gospodara svoga oprosta jer On, doista, mnogo prašta;/10/. On će vam kišu obilatu slati /11/. i pomoći vas imanjima i sinovima, i dat će vam bašče, i rijeke će vam dati./12/. Šta vam je, zašto se Allahove sile ne bojite,/13/. a On vas postepeno stvara?!/14/. Zar ne vidite kako je Allah sedam nebesa, jedno iznad drugog, stvorio,/15/. i na njima Mjesec svijetlim dao, a sunce svjetiljkom učinio?/16/. Allah vas od zemlje poput bilja stvara,/17/. zatim vas u nju vraća i iz nje će vas sigurno izvesti./18/. Allah vam je Zemlju učinio ravnom,/19/. da biste po njoj hodili putevima prostranim.'/20/"

Allah nam, dž.š., kazuje o Svome robu i poslaniku Nuhu, a.s., koji se žalio svome Uzvišenom Gospodaru šta ga je sve snašlo od njegova naroda, i šta je sve trpio od njih u tom dugom vremenskom periodu koji

---

[+] Objavljena nakon sure "En-Nahl".

[1] Ovo produženje nije ništa više od onoga što je Allah, dž.š., već odredio u "Ummul-Kitabu". Allah, dž.š., daje da se proživi život u smirenosti i sreći. Riječi Uzvišenog: znače do roka određenog u Ummul-Kitabu.

je trajao pedeset godina manje od hiljade. On govori šta je sve objašnjavao svome narodu, i kako ih je pozivao na jedini ispravni, pravi put, pa kaže:

*"**Gospodaru moj, ja sam narod svoj i noću i danju, doista, pozivao.**"* Nisam propustio pozovati ih ni noću ni danju, sprovodeći u djelo Tvoju naredbu i nastojeći biti u Tvojoj pokornosti. *"**Ali ga je pozivanje moje još više udaljilo.**"* Kada sam ih pozvao da se približe Istini, oni su bježali od nje.

*"**I kad god sam ih pozivao da im oprostiš prste su svoje u uši stavljali i haljinama se svojim pokrivali.**"* Oni su zatvarali svoje uši da ne čuju ono čemu ih ja pozivam. Ovaj je ajet sličan onome u kojem Uzvišeni Allah, dž.š., obavještava o kurejševićkim nevjernicima:

*"**Oni koji ne vjeruju govore: 'Ne slušajte ovaj Kur'an, nego pravite buku, da biste ga nadvikali!'" (41:26)** "**I haljinama svojim se pokrivali**"*, kojima su pokrivali svoje glave, da ne bi čuli ono što im on kaže. *"**Bili su uporni.**"* Nastavljali su sa svojom mušričkom praksom. *"**Pretjerano oholi.**"* Odbacili su potčiniti usmjerenju ka Istini.

*"**Zatim, ja sam ih otvoreno pozivao.**"* Javno.

*"**A onda sam im javno objavljivao.**"* Jakim glasom *"**...i u povjerenju im šaputao.**"* Diskretno, u povjerenju, pa sam ih na razne načine pozivao kako bih polučio kod njih najbolji uspjeh.

*"**I govorio: 'Tražite od Gospodara svoga oprosta, jer On doista mnogo prašta.'**"* Pokajte se za činjenje širka i vjerujte u jednog Uzvišenog Gospodara. Pa ko se pokaje - Allah, dž.š., to će mu pokajanje primiti, ma koliko veliki bili njegovi grijesi. *"**On će vam kišu obilatu slati.**"* Redovno će vam slati kišu. Zato je mustehabb - lijepo učiti ovu suru u namazu za kišu (salatul-istiska)[2]. Slično se prenosi i od vladara pravovjernih, Omera b. el-Hataba, r.a., koji kada se popeo na minber da održi hutbu za vrijeme klanjanja namaza za kišu, nije ništa govorio osim što je donosio istigfar (tražio oprost) i učio ajete vezane za istigfar. U te ajete spada i ovaj:

*"**I govorio: 'Tražite od Gospodara svoga oprosta jer On, doista, mnogo prašta'**"*, a zatim je rekao: "Tražio sam kišu na osnovu zvijezde koja je predskazuje."

Allah, dž.š., veli:

*"**I pomoći vas imanjima i sinovima, dat će vam bašče, i rijeke će vam dati.**"* Pored ovoga podstičete se još i ukoliko se pokajete Allahu, dž.š., i zatražite od Njega oprosta i pokorite Mu se, Allah će vas, dž.š., obdariti imetkom i sinovima i dat će da vam raste razno rastinje i mlijeko u izobilju. Još će vam dati rijeke i bašče. Poslije ovoga se mijenja metod, pa se koristi metod zastrašivanja.

*"**Šta vam je, zašto se Allahove sile ne bojite.**"* Allahove veličine, a ne bojite se ni kazne. *"**A On vas postepeno stvara?!**"* On vas je stvorio u periodima, počev od sperme, ugruška usirene krvi i fetusa.

*"**Zar ne vidite kako je Allah sedam nebesa, jedno iznad drugog, stvorio**"*, i ona, kao spratovi, jedna iznad drugih.

*"**I na njima Mjesec svjetlim dao, a Sunce svjetiljkom učinio.**"* Allah, dž.š., učinio je da Sunce i Mjesec različito sjaju i svako od ova dva tijela ima svoju granicu (mjeru). Noć i dan se raspoznaju po izlasku i zalasku sunca. Allah, dž.š., odredio je Mjesecu putanju i položaj i učinio da Mjesec različito sija. Ponekad se to odašiljanje svjetlosti pojača i dostigne najveću granicu, pa se potom počne smanjivati sve dok se u potpunosti ne sakrije, označavajući tako završetak mjeseci i godina. Ovaj je ajet sličan ajetikerimu: *"**A Mjesec sjajnim i položaje mu odredio da biste znali broj godina i računanje.**" **(10:5)***

*"**Allah vas od zemlje poput bilja stvara; zatim vas u nju vraća i iz nje će vas sigurno izvesti.**"* On vas je stvorio od zemlje, a zatim će vas u nju vratiti kada umrete. Potom će vas iz nje izvesti u vrijeme prozivanja i skupljanja na Sudnjem danu, kao što vas je stvorio i prvi put.

*"**Allah vam je zemlju učinio ravnom.**"* Allah ju je, dž.š., učinio prostranom, zaravnjenom i učvrstio ju je nepomičnim brdima.

*"**Da biste po njoj hodili putevima prostranim.**"* Allah ju je, dž.š., u vama stvorio da biste na njoj živjeli i putovali, kretali se kuda hoćete po njenim dijelovima.

Sve je ovo dio od onoga što im je govorio Nuh a.s., ukazujući na Allahovu, dž.š., moć i veličinu u stvaranju nebesa i Zemlje, u Allahovim, dž.š., blagodatima prema njima. Samo je On Onaj Kome se nužno ibadet mora činiti, ne pripisujući Mu nikoga za druga. On nema Sebi ravna. Nema družicu niti dijete. Nema ministra, niti savjetnika. On je Uzvišeni i Veliki, neka je Slavljen i Uzvišen.

قَالَ

نُوحٌ رَّبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَن لَّمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾
وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا
وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا
وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾

"Nuh reče: 'Gospodaru moj, oni me ne slušaju i povode se za onima čija bogatstva i djeca samo njihovu propast uvećavaju/21/. I spletke

[2] Poslije tevbe - kolektivnog pokajanja svih ljudi, kajanja za prekoračivanje svih granica harama. U ovo spada i dova Ibn Abbasa kada je klanjao namaz za kišu u vrijeme hilafeta Omera r.a.: "Gospodaru naš, mi znamo da Ti šalješ čovjeku kaznu, samo zbog učinjenih grijeha, a tu Svoju kaznu nećeš odstraniti osim sa pokajanjem, a evo mi se kajemo."

velike snuju./22/. I govore: 'Nikako božanstva svoja ne ostavljajte, i nikako, ni Vedda, ni Suvaa, a ni Jegusa, ni Jeuka, ni Nesra ne napuštajte!', /23/. a već su mnoge u zabludu doveli, pa Ti nasilnicima samo zabludu povećaj!'" /24/

Allah, dž.š., obavještava o Nuhu, a.s., da Mu je saopćio - a On je Sveznajući, Kome ništa ne promiče - da su oni, i pored spomenutog gornjeg objašnjenja i raznovrsnih metoda pozivanja, uz podsticanje i zastrašivanje, iskazali neposlušnost prema njemu i u laž ga ugonili. Slijedili su one koji su zapostavili Allahove, dž.š., naredbe. Uživali su u velikom bogatstvu, sa mnogo djece. To, nikako, nije počast od Allaha, dž.š., već postupnost i davanje određenog roka prije kazne. Zbog toga Allah, dž.š., veli:

"Oni se povode za onima čija bogatstva i djeca samo njihovu propast uvećavaju." Zatim Allah, dž.š., kaže:

"I spletke velike snuju." Svojim slijedenjem onih ljudi koji su ih obmanuli i slagali im da su na Pravom putu i Istini. Isto će im reći na Sudnjem danu:

"Nego ste i danju i noću spletkarili kada ste od nas tražili da u Allaha ne vjerujemo i da Mu druge jednakim smatramo..." (34:33.) Zbog toga Allah, dž.š., ovdje kaže:

"I spletke velike snuju; i govore: 'Nikako božanstva svoja ne ostavljajte, i nikako ni Vedda, ni Suvaa, ni Jegusa, ni Jeuka, ni Nesra ne napuštajte.'" Ovo su imena njihovih idola koje su, pored Allaha, dž.š., obožavali. Buharija prenosi od Ibn-Abbasa svojim lancem prenosilaca: (522) "Idoli koji su bili kod Nuhovog naroda pojavili su se kod Arapa; Vedd je bio u plemenu Kelb u Dumetul-Džendel, Suva je bio idol plemena Huzejl, a Jegus plemena Murad, a potom Beni-Gatfan u Džerefu u Sebi. Jeuk je bio u Hemedanu, a Nesr u Himjeru u porodici Zu-Kila'. Ovo su imena dobrih ljudi iz Nuhovog, a.s., naroda. Kada su umrli, šejtan je zaveo njihov narod da naprave kipove i postave ih ondje gdje su sjedili, i naveo ih da ih nazovu po njihovim imenima, što su i učinili... Oni nisu obožavani prije nego što su ovi umrli i dok nije nestalo znanja. Potom su ovi kipovi počeli bivati obožavani."

Allah, dž.š., veli: ***"A već su mnoge u zabludu doveli."*** Kipovi koje su oni prihvatili kao božanstvo mnoge su ljude u zabludu odveli. Klanjanje tim kumirima potrajalo je stoljećima sve do ovog našeg vremena među Arapima i nearapima i ostalim narodima. El-Halil (Ibrahim, a.s.) govorio je u svojim dovama:

"...I sačuvaj mene i sinove moje da se klanjamo kumirima. Oni su, Gospodaru moj, mnoge ljude na stranputicu naveli..." (14:35) ***"Pa Ti nasilnicima samo zabludu povećaj."*** Ovo je njegova dova (Nuha, a.s.) protiv svoga naroda zbog neposlušnosti, nevjerstva i inada, kao što je i Musa upućivao kletvu protiv Faraona i njegove svite, koja je izražena u riječima Allaha, dž.š.:

"...Gospodaru naš, uništi bogatstva njihova i zapečati srca njihova, pa neka ne vjeruju dok ne dožive kaznu bolnu." (10:88) Allah, dž.š., uslišao je dove obojice poslanika protiv njihova naroda. On je potopio Nuhov narod zbog njihovog nevjerovanja Nuha. a.s.

مِّمَّا خَطِيٓـَٔـٰتِهِمْ أُغْرِقُوا۟ فَأُدْخِلُوا۟ نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا۟ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَنصَارًا ﴿٢٥﴾ وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى ٱلْأَرْضِ مِنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا۟ عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوٓا۟ إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَّبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِىَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَـٰتِ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّـٰلِمِينَ إِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾

"I oni su zbog grijehova svojih potopljeni i u vatru će biti uvedeni i nikoga sebi, mimo Allaha, kao pomagače neće naći./25/. I Nuh reče: 'Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji nijednog nevjernika,/26/. jer ako ih ostaviš, oni će robove Tvoje u zabludu zavoditi i samo će grješnika i nevjernika rađati!/27/. Gospodaru moj, oprosti meni, i roditeljima mojim, i onome koji kao vjernik u dom moj uđe, i vjernicima i vjernicama, a nasilnicima samo propast povećaj!'"/28/

Allah, dž.š., veli: ***"I oni su zbog grijehova svojih potopljeni."*** Zbog svoje ustrajnosti u nevjerovanju i suprotstavljanju svome poslaniku.

"...Potopljeni i u vatru će biti uvedeni." Prebačeni su iz bujice potopa u žestinu džehenemske vatre.

"...I nikoga sebi, mimo Allaha, kao pomagača neće naći", neće imati nikoga ko će ih spasiti Allahove, dž.š., kazne. Ovaj ajet ima slično značenje sljedećem

"...Niko danas Allahove kazne neće pošteđen biti, osim onoga kome se On smiluje..." (11:43) Tj. onome kome se Allah, dž.š., smiluje.

"I Nuh reče: 'Gospodaru moj, ne ostavi na Zemlji ni jednog nevjernika'", tj. ne ostavi na licu Zemlje nikoga od njih niti ijedne kuće u kojoj će stanovati. Allah, dž.š., primio mu je dovu i uništio, usmrtio sve što je bilo na Zemlji, pa čak i Nuhovog, a.s., sina koji se ogradio od svog oca, i rekao:

"A on reče: 'Sklonit ću se na kakvo brdo koje će me od vode zaštititi. - 'Niko danas Allahove kazne neće pošteđen biti, osim onoga kome se On smilovao!' - reče Nuh, i vaj ih razdvoji, i on potopljen bi." (11:43.) Allah, dž.š., spasio je putnike u lađi koji su zajedno s Nuhom, a.s., vjerovali,

a koje je Nuh, a.s., po Allahovoj, dž.š., naredbi ukrcao na brod.

Allah, dž.š., veli:

"Jer, ako ih ti ostaviš, oni će robove Tvoje u zabludu zavoditi." Tj. ako ti bilo koga od njih ostaviš u životu, oni će zavoditi tvoje robove koji će dolaziti iza njih.

"I samo će grješnika i nevjernika rađati!" Tj. grješnika po svojim djelima, čije srce ne vjeruje. On je to kazao zbog toga što ih je dobro poznavao boraveći među njima hiljadu manje pedeset godina. Zatim je rekao:

"Gospodaru moj, oprosti meni, i roditeljima mojim, i onome koji u dom moj uđe...", tj. svakome onom ko uđe u njegov dom kao vjernik. Imam Ahmed prenosi svojim lancem prenosilaca od Ebu- Seida el-Hudrija, koji je čuo Allahovog Poslanika, a.s., kako kaže: (523) "Ne druži se osim sa vjernikom i neka ne jede tvoju hranu niko osim bogobojazan." Bilježe ga također i Ebu-Davud i Tirmizi.

"...i vjernicima i vjernicama, a nasilnicima samo propast povećaj!" Ovo je dova upućena za sve vjernike, i obuhvaća žive i mrtve. Što se tiče onih koji su nepravdu učinili, samo im propast povećaj na dunjaluku i ahiretu.

Ovo je kraj sažetka komentara sure Nuh.
Allahu, dž.š., neka je hvala.

72
EL - DŽINN / DŽINI
OBJAVLJENA U MEKI , IMA 28 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ① يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ ۖ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ② وَأَنَّهُ تَعَالَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ③ وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا ④ وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن تَقُولَ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ⑤ وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ⑥ وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا ⑦

U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog!

"Reci: 'Meni je objavljeno da je nekoliko džina prisluškivalo i rekio: 'Mi smo, doista Kur'an, koji izaziva divljenje, slušali /1/. koji na Pravi put upućuje - i mi smo u nj povjerovali i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati,/2/. a On nije - neka uzvišeno bude dostojanstvo Gospodara našeg! - uzeo Sebi ni druge ni djeteta!/3/. Jedan naš bezumnik o Allahu je laži govorio,/4/. a mi smo mislili da ni ljud ni džini o Allahu laži ne govore; /5/. i bilo je ljudi koji su zaštitu od džina tražili, pa su im tako obijest povećali;/6/. i oni misle, kao što i vi mislite, da Allah nikoga neće oživiti;'"/7/

Uzvišeni Allah, dž.š., veli zapovijedajući Svome Poslaniku da obavijesti svoj narod da su džini slušali učenje Kur'ana, a.š., te su i povjerovali u njega, vjerujući u njegovu istinitost i prepustivši se njegovom vođenju. Allah, dž.š, veli:

"Reci: Meni je objavljeno da je nekoliko džina prisluškivalo i rekio: 'Mi smo, doista, Kur'an, koji izaziva divljenje, slušali; koji na pravi put upućuje...' Upućuje na put, koji je ispravan i koji garantira uspjeh.

"...i mi smo u nj povjerovali i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati." Ova je situacija slična onoj spomenutoj u ajetu:

"Kada ti poslasmo nekoliko džina da Kur'an slušaju,..." (46:29) Već smo naveli hadis o ovom pitanju pa je nepotrebno sve to ovdje napominjati.

Allah, dž.š., veli: ***"A On nije - neka uzvišeno bude dostojanstvo Gospodara našeg!"*** Od Ibn-Abbasa prenosi se da riječ znači: Allahove, dž.š., blagodati, moć i nimeti prema stvorenjima.

"A On nije uzeo Sebi ni druge ni djeteta." Uzvišen je Allah, dž.š., od toga da ima družicu i djecu. Ustvari, džini su kazali - "Kada su prihvatili islam i povjerovali u Kur'an, a.š.: Allah je uzvišen od toga da ima družicu i djete." Zatim su kazali:

"Jedan naš bezumnik o Allahu je laži govorio." Pod pojmom jedan naš bezumnik podrazumijevaju Iblisa. "Laži", a tu ulazi velika nepravda (širk) neistine i laži. Zbog toga su rekli:

"A mi smo mislili da ni ljudi ni džini o Allahu laži ne govore." Nismo pomislili da će se ljudi i džinni dogovoriti (složiti) da iznose na Allaha, dž.š., laži o pitanju družice i djeteta (sina). Nakon što smo slušali Kur'an, a.š., povjerovali smo u njega i spoznali samo da su oni iznosili laži na Allaha, dž.š., o tom pitanju.

"I bilo je ljudi koji su zaštitu od džina tražili, pa su im tako obijest povećali." Tj. smatrali smo da smo mi odabraniji od ljudi, jer su oni tražili utočište kod nas kada bi se našli u kakvoj kotlini ili jezivom mjestu u pustinji i drugdje, kao što je bio običaj Arapa u džahilijetu. Oni su tražili utočište kod velikana tog mjesta od džina, da im nečim ne naude. Pošto su džini, vidjeli da se ljudi njih boje, odvažili su se protiv njih i povećano im nanosili neprijatnosti i strah.

"I oni misle, kao što i vi mislite, da Allah neće nikoga oživiti." Mislili su da Allah, dž.š., neće nakon tog perioda poslati poslanika.

وَأَنَّا

لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا ⑧ وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ ۖ فَمَن يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا ⑨ وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ⑩

"...i mi smo nastojali nebo dotaknuti i utvrdili smo da je moćnih čuvara i zvijezda padalica puno;/8/. i sjedjeli smo okolo njega po busijama da bismo šta čuli, ali će onaj, ko sada prisluškuje, na zvijezdu padalicu koja

+ Objavljena nakon sure "El-'Araf".

vreba naići;/9/. i mi ne znamo da li se onima na Zemlji želi zlo ili im Gospodar njihov želi dobro; /10/

Allah, dž.š., obavještava o džinima u vrijeme kada je poslao Svoga poslanika Muhammeda, a.s., i objavio mu Kur'an, a.š. Jedan vid zaštite Kur'ana jeste i to da su se nebesa napunila moćnom stražom, i čuvana su sa svih strana. Šejtani su protjerani sa svih mjesta na kojima su sjedili prije toga kako ne bi prisluškivali Kur'an i dostavljali ga vračarima te da tako dođe do zbrke i da se ne raspoznaje ko govori istinu (iskreno). Ovo je jedan vid Allahove, dž.š., blagodati i milosti prema Njegovim robovima, jedan vid čuvanja Njegove Knjige. Zbog toga su džinni kazali:

"I mi smo nastojali nebo dotaknuti i utvrdili smo da je moćnih čuvara i zvijezda padalica puno; i sjedili smo okolo njega po busijama da bismo šta čuli, ali će onaj ko sada prisluškuje, na zvijezdu padalicu koja vreba naići." Ko poželi danas prisluškivati naići će na zvijezdu koja će ga satrti i uništiti.

"I mi ne znamo da li se onima na Zemlji želi zlo ili im Gospodar njihov želi dobro." Mi ne znamo da li se stanovnicima Zemlje želi zlo ili dobro. On je vrhunac etike u izražavanju s obzirom na činjenicu da zlo nisu pripisali nekom određenom već je ovo izraženo u pasivu bez subjekta, a dobro su pripisali (pridodali) Allahu, dž.š. U vjerodostojnom predanju navodi se: (524) "Zlo Tebi ne pripada." Zvijezde su već prije toga popadale, ali ne kontinuirano već s vremena na vrijeme, kako se navodi u hadisu El-Abbasa: (525) "Za vrijeme dok smo sjedili sa Allahovim Poslanikom, poletjela je zvijezda i zasjala. Muhammed, a.s., upitao je: 'Kako ste ovo komentirali?' Rekli smo: 'Govorili smo: rodio se neko ko će postati važan; umrla je neka važna osoba', a on je na to odgovorio: 'To nije tačno, nego kad Allah, dž.š., odredi da se nešto desi na nebesima…', i naveo hadis u cijelosti." Ovo je razlog koji je motivirao džine da ispitaju uzrok svemu tome pa su putovali Zemljom i na istok i na zapad dok nisu našli poslanika Muhammeda, a.s., kako uči Kur'an u namazu sa svojim ashabima. Tada su spoznali da je to zbog čega su nebesa čuvana. Mnogi su od njih tada povjerovali, a oni koji nisu uzoholili su se u svom nevjerovanju, kao što je prije navedeno u hadisu Ibn-Abbasa kod komentara ajeta iz sure "El-Ahkaf".

"Kada ti posiasmo nekoliko džina da Kur'an slušaju..." Šejtani su se uplašili u noći kada su pojačanim intenzitetom letjele zvijezde (meteori) padalice, te su došli Iblisu i ispričali mu svoju situaciju, na što im je on rekao: "Donesite mi iz svake zemlje pregršt prašine da je pomirišem", što su i učinili. On ju je pomirisao i rekao: "Vaš je drug u Meki", pa je poslao sedmericu džina sa zlim namjerama. Kada su došli u Meku zatekli su poslanika Muhammeda, a.s., na kijamu u namazu u El-Mesdždidul-haramu kako uči Kur'an, a.š. Primakli su mu se želeći čuti Kur'an, pa su potom primili islam. Allah, dž.š., objavio je Muhammedu, a.s., kur'anske ajete u vezi sa ovim slučajem. (Iz knjige o Poslanikovoj biografiji.)

وَأَنَّا مِنَّا ٱلصَّٰلِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدًا ﴿١١﴾ وَأَنَّا ظَنَنَّآ
أَن لَّن نُّعْجِزَ ٱللَّهَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَن نُّعْجِزَهُۥ هَرَبًا ﴿١٢﴾ وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا ٱلْهُدَىٰٓ
ءَامَنَّا بِهِۦ ۖ فَمَن يُؤْمِنۢ بِرَبِّهِۦ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾ وَأَنَّا مِنَّا
ٱلْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا ٱلْقَٰسِطُونَ ۖ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ تَحَرَّوْا۟ رَشَدًا ﴿١٤﴾
وَأَمَّا ٱلْقَٰسِطُونَ فَكَانُوا۟ لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾ وَأَلَّوِ ٱسْتَقَٰمُوا۟ عَلَى
ٱلطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَٰهُم مَّآءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِّنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَمَن يُعْرِضْ
عَن ذِكْرِ رَبِّهِۦ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾

"A među nama ima i dobrih i onih koji to nisu, ima nas vrsta različitih; /11/. i mi znamo da se ne možemo suprotstaviti, Allahu na Zemlji, niti umaći./12/. I mi smo, čim smo Kur'an čuli, u nj povjerovali; a ko u Gospodara svoga vjeruje, ni štete ni nepravde ne treba da se boji; /13/. i ima muslimana, a ima nas zalutalih; oni koji islam prihvate pravi put su izabrali,/14/.a oni koji su skrenuli u Džehennemu će gorivo biti./15/. A da se pravog puta drže, Mi bismo ih vodom obilnom pojili,/16/ da bismo ih na kušnju stavili; a onog ko se okrene od spominanja Gospodara svoga - On će ga u patnju tešku uvesti. /17/

Allah, dž.š., obavještava o džinima i da su oni kazali:

"A među nama ima i dobrih i onih koji to nisu; ima nas vrsta različitih";

"I mi znamo da se ne možemo suprotstaviti Allahu na Zemlji, niti Mu umaći." Mi znamo kolika je Allahova, dž.š., moć kojom On svima nama upravlja i mi Mu se ne možemo suprotstaviti niti bilo ko drugi,

"I mi smo, čim smo Kur'an čuli, u nj povjerovali..." Ponose se time. Doista je to veliki ponos i čast i najplemenitije svojstvo.

"...A ko u Gospodara svoga vjeruje, ni štete ni nepravde ne treba da se boji"; tj. ne treba se plašiti da će mu se umanjiti njegova dobra djela ili će mu se natovariti da je učinio zlo koje nije počinio. Ovako se kaže i u ajeti-kerimu: ***"...neće se nepravde ni zakidanja nagrade plašiti." (20:112)***

"I ima muslimana, a ima nas zalutalih..." Tj. neki su od nas muslimani, a neki su odlutali od Istine, za razliku od riječi koja znači pravedan. ***"...oni koji***

islam prihvate pravi put su izabrali." Tj. oni su za sebe izabrali spas.

"A nevjernici će u Džehennemu gorivo biti." Gorivo koje će gorjeti. Allah, dž.š., veli:

"A da se pravog puta drže, Mi bismo ih vodom obilnom pojili." Tj. Mi bismo ih obasuli obilnom nafakom, kao što je u ajeti-kerimu: ***"A da su stanovnici sela i gradova vjerovali i grijeha se klonili, Mi bismo im blagoslove i s nebesa i iz Zemlje slali." (7:96.)*** Ovako treba shvatiti Allahove, dž.š., riječi: ***"Da bismo ih time na kušnju stavili."*** Tj. da bismo ih stavili na ispit, kao što prenosi Malik od Zejda ibn Esleme: "Da ih iskušamo ko će nastaviti putem upute, a ko će se odmetnuti u zabludu."

"...a onog ko se okrene od spominjanja Gospodara Svoga, On će u patnju tešku uvesti." Tj. jaku, nesnosnu, bolnu patnju u kojoj neće imati mira.

وَأَنَّ ٱلْمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا
تَدْعُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾ وَأَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبْدُ ٱللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا۟ يَكُونُونَ
عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ قُلْ إِنَّمَآ أَدْعُوا۟ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ إِنِّى
لَآ أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ قُلْ إِنِّى لَن يُجِيرَنِى مِنَ ٱللَّهِ
أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾ إِلَّا بَلَٰغًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِسَٰلَٰتِهِۦ
وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ﴿٢٣﴾
حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾

"Mjesta padanja na sedždu jesu Allaha radi, i ne molite se, pored Allaha, nikome!/18/. A kada je Allahov rob ustao da Mu se pomoli, oni su se u gomilama oko njega tiskati stali /19/. Reci: 'Ja se samo Gospodaru svome kljanjam i nikoga Njemu ravnim ne smatram.' /20/. Reci: 'Ja nisam u stanju od vas kakvu štetu otkloniti niti nekom od vas neku korist pribaviti.'/21/. Reci: 'Mene niko od Allahove kazne ne može u zaštitu uzeti; samo u Njega ja mogu utočište naći/22/ samo mogu oglasiti ono što je od Allaha i poslanice Njegove.' A onoga koji Allahu i Poslaniku Njegovu ne bude poslušan - sigurno čeka vatra džehenemska; u njoj će vječno i zauvijek ostati./23/. I kada oni vide ono čime im se prijeti, saznat će ko je slabiji i brojem manji."/24/

Allah, dž.š., naređuje Svojim robovima da jedino Njemu ibadet čine (tevhid) i da se nikome ne obraćaju osim Njemu, niti da Mu se čini širk. U vezi sa ajeti-kerimom: "Mjesta padanja na sedždu jesu Allaha radi, i ne molite se, pored Allaha, nikome!"

Katade veli: "Židovi i kršćani su, kada uđu u svoje crkve i sinagoge, Allahu, dž.š., širk činili. Allah, dž.š., naredio je Svome poslaniku Muhammedu, a.s., da jedino Njemu ibadet čini. Od Ikrime se prenosi da je objavljeno o svim mjestima gdje se čini sedžda. Seid ibn Džubejr veli da je objavljen u vezi sa organima koji čine sedždu, što znači: ovi su organi Allahov, dž.š., dar i nemojte njima nikome drugom činiti sedždu.

U sahih hadisu prenosi se od Ibn-Abbasa, r.a., koji kaže: "Muhammed, a.s., veli: (526) 'Naređeno mi je da činim sedždu na sedam kostiju (organa); čelu - i pokazao svojom rukom na nos - šakama, koljenima i vrhovima stopala.'"

"A kada je Allahov rob ustao da Mu se pomoli, oni su se u gomilama oko njega tiskati stali." Katade komentirajući ovaj ajet veli: "Ljudi i džini su kompaktno stali nasuprot ove stvari kako bi joj se suprotstavili." Međutim, Allah, dž.š., sve je drugo odbio osim da ga pomogne protiv njegovih neprijatelja. Postoje još neka shvatanja u pogledu tefsira ovog ajeta, ali to što je navedeno očitije je i na osnovu ajeti-kerima.

"Reci: 'Ja se samo Gospodaru svome kljanjam i nikoga Njemu ravnim ne smatram.'" Poslanik im je rekao nakon što su ga izvrgli mučenju, suprotstavljajući mu se i proglašavajući ga lažcem, oholeći se nad njim kako bi ugasili istinu, koju je donio, okupljeni oko jednog im zajedničkog cilja: neprijateljstva prema njemu.

"Ja se samo Gospodaru svome kljanjam." Ja samo Njemu činim ibadet ne pripisujući Mu druga, kod Njega tražim utočište i na Njega se oslanjam. I nikoga Njemu ravnim ne smatram.

"Reci: 'Ja nisam u stanju od vas kakvu štetu otkloniti niti nekom od vas neku korist pribavim.'" Ja sam samo čovjek kao i vi samo što mi se objavljuje, i jedan od Allahovih, dž.š., robova. Ja vas ne mogu uputiti na pravi put niti vas zavesti. U svemu tome na koncu se sve Allahu, dž.š., vraća. Mene neće niko zaštititi od Allaha, dž.š., ako Mu učinim kakvu neposlušnost i niko me ne može spasiti Njegove kazne.

"Samo u Njega ja mogu utočište naći." Niti ima pomagača, a ni utočišta. U jednom predanju navodi se: nema zaštitnika niti utočišta. ***"Samo mogu oglasiti ono što je od Allaha i poslanice Njegove."*** Tj. Samo će me zaštititi od Njega dostava objave čije mi je dostavljanje naređeno.

"...A onoga koji Allahu i Poslaniku Njegovu ne bude poslušan sigurno čeka vatra džehenemska; u njoj će vječno i zauvijek ostati." Ja vam dostavljam Allahovu, dž.š., objavu. Ko Allahu, dž.š., bude neposlušan poslije toga - imat će džehenemsku kaznu. U njemu će vječno ostati, odakle se neće moći izmaći niti će iz njega izići.

Allah, dž.š., veli:

"I kada oni vide ono čime im se prijeti, saznat će ko je slabiji i brojem manji." Kada ovi

mušrici između džina i ljudi vide ono što im se obećava na Sudnjem danu, znat će tada ko je slabiji i brojem manji. Mušrici neće imati pomagača i oni su u manjem broju u odnosu na Allahovu, dž.š., vojsku.

قُلْ إِنْ أَدْرِيٓ أَقَرِيبٌ مَّا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُۥ رَبِّيٓ أَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ
فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ٱرْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُۥ يَسْلُكُ مِنۢ
بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِّيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا۟ رِسَٰلَٰتِ رَبِّهِمْ
وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَىْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

"Reci: 'Ja ne znam da li će uskoro biti ono čime vam se prijeti ili je Gospodar moj odredio da će to poslije dugo vremena biti./25/. On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome,/26/. osim onoga koga On za poslanika odabere; zato On i ispred njega i iza njega postavlja one koji će ga čuvati/27/. da bi pokazao da su posланice Gospodara svoga dostavili; On u tančine zna ono što je u njih, On zna broj svega što postoji.'"/28/

Allah, dž.š., naredio je Svome Poslaniku da ljudima obznani da on nema znanja o tome kada će biti Sudnji dan, da li se primaklo njegovo vrijeme ili je daleko.

"Reci: 'Ja ne znam da li će uskoro biti ono čime vam se prijeti ili je Gospodar moj odredio da će to poslije dugo vremena biti.'" Tj. poslije dugog perioda. U ovom je ajeti-kerimu argument je protiv hadisa koji koriste neuki da je Muhammed, s.a.v.s., rekao: "Neće se napuniti hiljada godina na Zemlji", koji je laž i koji nema osnove.[1] Nismo ga vidjeli da se navodi u bilo kakvim hadiskim knjigama (izvorima). Kada je Džibril, a.s., upitao Poslanika, s.a.v.s., između ostalog: "O Muhammede, obavijesti me o Sudnjem danu", on mu je rekao: (527) "Upitani o tome ne zna ništa više od onoga ko pita."

Riječi Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome; osim onoga koga On za posланika odabere." Ovaj ajet je sličan ajetu:

"...a od onoga što On zna - drugi znaju samo onoliko koliko On želi..." (2:255) Isto tako kaže ovdje da doista samo On zna nevidljivi i vidljivi svijet i da nikom od Svojih stvorenja neće otkriti to znanje osim ono što On bude htio. I radi toga Allah, dž.š., veli:

"On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome; osim onoga koga On za posланika odabere;..." Ovo općenito važi za poslanike iz svijeta meleka kao i za poslanike iz svijeta ljudskih bića. Zatim veli:

"...zato On i ispred njega i iza njega postavlja one koji će ga čuvati." Tj. dat će mu povećan broj meleka koji će ga čuvati i usmjeravati prema onome što mu je objavljeno od Allaha, dž.š.

Zato Allah, dž.š., veli:

"Da bi pokazao da su posланice Gospodara svoga dostavili, On u tančine zna ono što je u njih, On zna broj svega što postoji." Komentatori su se razišli o pitanju na koga se odnosi zamjenica u glagolu ***"da bi znao"***. Neki smatraju da se to odnosi na Poslanika, a.s., što znači: Da bi znao Allahov Poslanik, a.s., da su poslanici dostavili uputu od Allaha, dž.š., a meleki su je čuvali i branili je od napadanja. Neki smatraju navodeći od Ibn-Abbasa da je kazao: "To su meleki koji čuvaju Poslanika od šejtana dok se ne razjasni onima kojima je poslano", i to onda kada kaže da mušrici (znaju) spoznaju da su poslanici dostavili posланice Gospodara svoga. Postoji vjerovatnoća da se zamjenica odnosi na Allaha, dž.š. Ovo je mišljenje koje navodi Ibn-Dževzijj u djelu "Zadul-me'ad". U tom slučaju značenje bi bilo: On čuva Svoje poslanike putem Svojih meleka, da bi ustrajali u ispunjenju svoje misije i izvršili je. On čuva objavu koju im spusti kako bi znao da li su dostavili posланice Gospodara svoga. To je isto značenje kao u ajetu: ***"Allah dobro zna one koji vjeruju i dobro zna one koji su dvoličnі. (29:11)*** Nema sumnje da Allah, dž.š., zna stvari prije nego što se dese.

"...On zna broj svega što postoji."

Završetak sažetka komentara sure El-Džinn;
Allahu neka je hvala i Njegova je zasluga.

[1] Ja velim: "Kao da je ovaj lažni hadis iz vremena mufesira šejha Ibn-Kesira. Njega su izmislili lažovi. Naprijatelji islama, kako bi zaveli neuke: da je Allahov Poslanik, a.s., znao kada će biti Sudnji dan. Kada je prošlo hiljadu godina a nije nastupio Sudnji dan, lažovi su izmislili novi hadis što znači: Nastupit će Sudnji dan prije navršavanja dvije hiljade godina. Međutim, ne znamo da li će kada se napuni dvije hiljade godina a ne nastupi Sudnji dan... da li će se pojaviti novi lažov!!! i reći: 'Napunile su se dvije ali neće tri?!!!' Doista je znanje o Sudnjem danu samo kod Allaha, dž.š., i On nema suparnika."

73
EL - MUZZEMMIL / UMOTANI
OBJAVLJENA U MEKI[+], IMA 20 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ ① قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ② نِّصْفَهُ أَوِ انقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ③
أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ④ إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ⑤
إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا ⑥ إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا
طَوِيلًا ⑦ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ⑧ رَّبُّ الْمَشْرِقِ
وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ⑨

U Ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
"O ti, umotanI!/1/ Probdij noć, osim malog dijela;/2/ polovinu njezinu I malo manje od nje;/3/ Ili malo više od nje, I izgovaraj Kur'an pažljivo,/4/ Mi ćemo ti, dolsta, teške riječi slatI /5/ ta ustajanje noću, zalsta, jače djeluju I izgovara se jasnije,/6/ a ti danju imaš, dolsta, mnogo posla./7/ I spominji Ime Gospodara svoga I Njemu se potpuno posvetI,/8/ On je Gospodar Istoka I zapada, nema boga osim Njega, Njega uzmi za zaštitnika! /9/

Allah, dž.š., naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da prekine spavanje te da ustane i obavlja noćni namaz Svome Gospodaru. Poslanik, s.a.v.s., izvršio je naredbu Uzvišenog, Koji mu je ovdje razjasnio koliko će provesti u noćnom namazu. Allah, dž.š., veli: "***O ti, umotani!***" O ti umotani spavaču!

"***Probdij noć, osim malog dijela; polovinu njezinu Ili malo manje od nje; Ili malo više od nje.***" To znači: naredili smo ti da u namazu probdiješ pola noći ili malo više od toga, ili malo manje, nema ti u tome grijeha.

"***...I izgovaraj Kur'an pažljivo***", tj. uči ga polagahno, jer će ti to pomoći da razumiješ Kur'an, a.š., i da ga shvatiš.[1]

Tako je Muhammed, s.a.v.s., učio Kur'an, a.š., u Buharijinom Sahihu navodi se od Enesa, r.a.: (528) "Da je on upitan o učenju Allahovog Poslanika, a.s., pa je rekao: Bilo je otegnuto a zatim je proučio: 'Prenosi se od Ummu-Seleme, r.a., koja je, kada je upitana o učenju Poslanika, s.a.v.s., rekla: (529) Pravio je stanke u učenju poslije svakog ajeta.'"

U Ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!! Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo. Svemilosnog, Milostivog. Vladara Dana sudnjeg. Bilježe ga Ahmed, Ebu-Davud i Et-Tirmizi u hadisu (530). "Uljepšajte Kur'an, a.š., svojim glasovima" i (531) "Ne pripada nama onaj ko ne uči melodično Kur'an" i (532) "Ovome je data jedna od frula Davudove porodice", ciljajući na Ebu-Musa el-Ešarija. Allah, dž.š., veli:

"***Mi ćemo ti, dolsta, teške riječi slatI.***" Tj. teške u momentu objavljivanja zbog njihove veličine, kao što veli Zejd b. Sabit, r.a.: (533) "Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., sišla je objava, a njegovo je koljeno bilo naslonjeno na moje i skoro da mi je polomio koljeno.

U Buharijinom Sahihu prenosi se od Aiše, r.a.: (534) "El-Haris b. Hišam je pitao Allahovog Poslanika: 'Kako ti dolazi objava?' On je odgovorio: 'Ponekad mi dođe kao zvuk zvona i taj način objave mi je najteži i kada prestane ja znam šta mi je objavljeno. Ponekad mi se prikaže melek u čovječijem obliku koji govori i ja razumijem sve što kaže.'" Aiša, r.a., veli: "Vidjela sam ga u času primanja objave, u vrlo hladnom danu: kada je prestala, čelo mu je bilo obliveno znojem." Ovo je Buharijina verzija hadisa.

Allah, dž.š., veli: "***Ta ustajanje noću, zalsta, jače djeluje I izgovara se jasnije.***" Glagol znači ustati iza sna. Time se hoće istaći da se pod izrazom podrazumijevaju noćni sati i vrijeme, a svaki njen sat se zove. Time se hoće istaći da je ustajanje noću radi namaza najbolja potvrda sjedinjenja srca i jezika, i da je najpogodnije za učenje Kur'ana, a.š.

[+] Objavljena nakon sure "El-Kalem" Ajeti br. 10, 11, i 20 su medinski..

[1] Ja velim: "Ovo jeste način učenja Kur'ana, a.š., koji hoće Allah, dž.š.: bilo da je u namazu ili van njega, učit će se polagahno i nikako drugačije. Međutim, u ovom našem vremenu vidimo neke kako uče Kur'an, a.š., začudujućom brzinom, na način da se neispravno izgovara, a da se i ne govori o promišljanju njegovog značenja od imama i muktedije. Tako, onaj ko sluša ne postiže onaj željeni cilj od učenja Kur'ana koji traži Allah, dž.š., i zbog kojeg je naredio da se uči "tertilom". Jasno je i da se ne postiže razumijevanje; a ako nema razumijevanja, ne može se ni postupiti po njemu. Ako izostane praksa i primjena, nastat će zastranjivanje i razmimoilaženje u shvatanjima. Ovo je problem sa kojim se suočavaju muslimani današnjice bilo da se radi o vladarima ili narodima. Problem je dostigao tu tačku da se imami džamija, osim onih kojima je Allah, dž.š., Svoju milost ukazao, diče brzinom učenja Kur'ana i obavljanja namaza, naročito ovo važi za teravih-namaz. Tako će reći neki imam, npr.: "Ja sklanjam 23 rekata za trećinu sata...", drugi će kazati: "Ja to završim u toku jedne četvrtine sata"!!? Kao da je to predmet utrke!! Da i ne govorimo o zaradivanju para za učenje Kur'ana, a.š., i njegovo usmjeravanje ovim smjerom zbog kojeg ga nije objavio Allah, dž.š., i to sve zbog težnje za imovinom...?!! Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (535) "Učite ga prije no što ga počne učiti narod koji će se odnositi prema njemu kao prema odapetoj strijeli, želeći da postignu brzu nagradu, ne mareći za onom kasnijom." Kur'an, a.š., nije objavljen ni radi čega drugog do da se njegovi propisi izvršavaju i da se na njima uspostavi islamska država.

Zato Allah, dž.š., veli:

"Zaista, ustajanje noću jače djeluje i izgovara se jasnije", što znači da je koncentracija bolja u učenju Kur'ana, a.š., i njegovo razumijevanje jače no što je to danju, jer je dan vrijeme aktivnosti ljudi i njihovog kretanja.

Allah, dž.š., veli:

"A ti danju imaš, doista, mnogo posla." Slobodnog prostora, želja, aktivnosti. Ovo se odnosi na vrijeme kada je noćni namaz bio obavezan namaz.

Zatim je Allah, dž.š., iz dobročinstva prema robovima preinačio tu obavezu i oslobodio ih nje. Dokaz je za to hadis koji prenosi Imam Ahmed u svom Musnedu od Seida bin Hišama (sažeto), koji je zatražio dozvolu od Aiše, r.a., da dođe kod nje: (536) "A sa njim je bio Hakim bin Muflih. Ona mu je rekla: 'Ti si, o Hakime', prepoznavši ga. 'Da', rekao je. 'A ko je to s tobom', upitala je. 'Seid b. Hišam', rekao je. 'A ko je Seid bin Hišam', upitala je. 'Ibn-Amir', rekao je. Ona je za njega zatražila Allahovu milost i rekla: 'Divan li je čovjek Bin-Amir.' Ja sam kazao: 'Majko pravovjernih, kaži nam kakvog je ćudoređa bio Vjerovjesnik, s.a.v.s.' Ona je pitala: 'Učiš li ti Kur'an, a.š.?!' 'Svakako', odgovorio sam joj. 'Doista je moral Muhammeda, s.a.v.s., bio Kur'an, a.š.', odgovorila je. Htio sam otići, kada mi naumpade Poslanikov, s.a.v.s. noćni namaz. 'Majko pravovjernih', kazao sam, 'kaži nam o Poslanikovom, s.a.v.s., noćnom namazu.' 'Zar ne učiš suru ***'O ti umotani'?!***', upitala je. 'Svakako", rekao sam joj. Ona je rekla: 'Allah, dž.š., propisao je noćni namaz kao strogu obavezu na početku ove sure. Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi izvršavali su to jednu godinu tako da su im noge oticale od dugotrajnog stajanja, a Allah je, dž.š., sa istekom dvanaest mjeseci stavio van snage tu obavezu i objavio olakšicu na samom kraju ove sure pa je noćni namaz postao dobrovoljni namaz nakon što je to bio stroga obaveza.'" U ovom se hadisu navode njene riječi. Ja ne znam da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio cijeli Kur'an, a.š., u jednoj noći, niti je postio cijeli mjesec osim mjeseca ramazana. Onda sam ja došao kod Ibn-Abbasa i ispričao mu ovaj njen hadis, a on mi je rekao: "Istinu si rekao, da sam ja ušao kod nje, došao bih do nje tako da bi mogla razgovarati sa mnom." Ovaj hadis u cijelosti navodi Imam Ahmed, a bilježi ga Muslim od Katadea, Ali bin Talha od Ibn-Abbasa bilježi u vezi sa ajeti-kerimom:

"Probdij noć, osim malog dijela - polovinu njezinu ili manje od nje", da je to bilo naporno za muslimane. Zatim mu je Allah, dž.š., olakšao iz Svoje milosti i nakon toga objavio sljedeći ajet:

"On zna da će među vama biti bolesnih, i onih koji će po svijetu putovati i Allahove blagodati tražiti, i onih koji će se na Allahovom putu boriti - zato izgovarajte iz njega ono što vam je lahko." Allahu, dž.š., pripada svaka hvala, Koji nije sputao vjernike već je ostavio određenu širinu.

Allah, dž.š., veli:

"I spominji ime Gospodara svoga i Njemu se potpuno posveti", tj. mnogo Ga spominji i Njemu se posveti. Upražnjavaj radnje ibadeta kada završiš svakodnevni ovosvjetski posao koji je potrebno da obavljaš, kao što veli Allah, dž.š.: ***"A kada završiš, molitvi se predaj."*** Tj. kada završiš svoje poslove, usredotoči se na ibadet i pokornost i kako te ništa drugo ne bi zaokupljalo. ***"I Njemu se potpuno posveti."*** Ibn-Abbas veli: "Predano Mu čini ibadet." Ibn-Džabir veli: "Za pobožnjaka se još kaže: El-Mutebettil."

Allah, dž.š., veli:

"On je Gospodar istoka i zapada, nema boga osim Njega, Njega uzmi za zaštitnika!" On je Vladar. I Onaj Koji svime upravlja, na istoku i zapadu, On je Onaj pored Kojeg drugog boga nema. Kao što samo Njemu ibadet činiš, jedino se na Njega osloni i Njega uzmi za zaštitnika. Kao što veli Allah, dž.š.:

"Ibadet Mu čini i na Njega se osloni."[2]

وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ
وَٱهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾ وَذَرْنِى وَٱلْمُكَذِّبِينَ أُو۟لِى ٱلنَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ
قَلِيلًا ﴿١١﴾ إِنَّ لَدَيْنَآ أَنكَالًا وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا
أَلِيمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ وَكَانَتِ ٱلْجِبَالُ كَثِيبًا
مَّهِيلًا ﴿١٤﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَٰهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰ
فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ ٱلرَّسُولَ فَأَخَذْنَٰهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾
فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ ٱلْوِلْدَٰنَ شِيبًا ﴿١٧﴾ ٱلسَّمَآءُ
مُنفَطِرٌۢ بِهِۦ ۚ كَانَ وَعْدُهُۥ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾

I otrpi ono što oni govore i izbjegavaj ih na prikladan način,/10/. a Mene ostavi i one koji te u laž ugone, koji raskošno žive, i daj im malo vremena;/11/ bit će u Nas, doista, okova i ognja,/12/ i jela koje u grlu zastaje, i patnje nesnosne,/13/. na dan kada se Zemlja i

[2] Ja velim: Ovo je dokaz da je oslanjanje na Allaha, dž.š., vid ibadeta Uzvišenom. Ko se osloni na nekog drugog čini ibadet tome drugome ko je i sam dužan osloniti se na Allaha, dž.š.

planine zatresu i planine - mehke pješčane dine budu./14/ Mi smo vam zaista poslali Poslanika da bi svjedočio protiv vas isto onako kao što smo i Faraonu poslanika poslali,/15/ ali Faraon nije poslušao poslanika, pa smo ga teškom kaznom kaznili. /16/ Kako ćete se, ako ostanete nevjernici, sačuvati Dana koji će djecu sijedom učiniti?!/17/ Nebo će se toga dana rascijepiti, i prijetnja će se Njegova ispuniti /18/.

Allah, dž.š., naređuje Svome Poslaniku, s.a.v.s., da strpljivo podnese ono što mu govore oni maloumni iz njegovog naroda koji ga smatraju lažljivcem i da ih napusti i ostavi na najljepši način, bez korenja I grdnji. Zatim mu Allah, dž.š., veli prijeteći nevjernicima iz njegovog naroda i prijeteći određenom kaznom, a On je Silni, Čijoj se srdžbi niko ne može suprotstaviti.

"A Mene ostavi i one koji te u laž ugone, koji raskošno žive." Prepusti Mene onima koji te smatraju lašcem, a to su oni bogataši, koji posjeduju veliku imovinu. Oni su u boljoj mogućnosti da čine ibadet od ostalih. Od njih se traži izvršenje nekih obaveza koji drugi nisu u stanju izvršiti. ***"...i daj im malo vremena."*** Polahko i ne žuri, kao što Allah, dž.š., veli u ajetu: ***"Mi im dajemo da kratko uživaju, a onda ćemo ih natjerati u patnju neizdržljivu." (31:24)*** I radi toga Allah, dž.š., veli ovdje ***"Bit će u Nas, doista, okova."*** Riječ znači okovi, kako pričaju Ibn-Abbas i drugi. ***"I ognja."*** To je rasplamtjela vatra.

"I jela koja u grlu zastaju, i patnje nesnosne." Hrane koja zastaje u grlu pa niti izlazi iz njega niti silazi u stomak.

"... I patnje nesnosne; na dan kada se Zemlja i planine zatresu." Tj. dogodi se zemljotres ***"I planine - mehke pješane dine budu"***, postanu kao pješčane dine, nakon što su bile kamenite. Zatim će biti razorene tako da neće od njih ništa ostati, a Zemlja će postati pusta dolina u kojoj neće biti oaze niti uzvišice. To znači da neće biti ni doline niti uzvišice. Zatim Allah, dž.š., veli, oslovljavajući nevjernike iz plemena Kurejš, a tu ulaze i svi ostali nevjernici:

"Mi smo vam, zaista, poslali Poslanika da bi svjedočio protiv vas." Tj. prema vašim djelima.

"...Isto onako kao što smo i faraonu poslanika poslali; ali Faraon nije poslušao poslanika, pa smo ga teškom kaznom kaznili." Upozorava ih utjerivanje u laž ovoga poslanika kako ih ne bi zadesila ista kazna koja je zadesila Faraona, kao što kaže Allah, dž.š.:

"I Allah ga je i za ove i za one prijašnje riječi kaznio." (79:25) Vama će se prije dogoditi propast i uništenje ako budete u laž ugonili vašeg poslanika, jer je vaš poslanik odabraniji od Musaa bin Imrana, a.s.

"Kako ćete se, ako ostanete nevjernici, sačuvati Dana koji će djecu sijedom učiniti?!" Kako možete biti sigurni na Dan velikog straha, ako budete nevjernici? Značenje ajeta: ***"Na dan koji će djecu sijedom učiniti"***, jeste: to će se desiti zbog velikih strahota i zemljotresa, a to je Posljednji dan. Allah, dž.š., veli:

"Nebo će se toga dana rascijepiti, i prijetnja će se Njegova ispuniti." Prijetnja ovim danom ispunit će se i neminovno desiti, i neće se moći izbjeći.

إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ
إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴿١٩﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثَىِ ٱلَّيْلِ وَنِصْفَهُۥ
وَثُلُثَهُۥ وَطَآئِفَةٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ مَعَكَ ۚ وَٱللَّهُ يُقَدِّرُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ عَلِمَ
أَن لَّن تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ ۚ عَلِمَ
أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ ۙ وَءَاخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِى ٱلْأَرْضِ يَبْتَغُونَ
مِن فَضْلِ ٱللَّهِ ۙ وَءَاخَرُونَ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ
مِنْهُ ۚ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا ۚ
وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ
أَجْرًا ۚ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾

"Ovo je, doista, pouka; i ko hoće, put ka Gospodaru svome prihvatit će!/19/ Gospodar tvoj sigurno zna da ti klanjajući (provodiš) manje od dvije trećine noći, polovinu njezinu, ili trećinu njezinu, a i skupina od onih koji su uz tebe. Allah određuje dužinu noći i dana, On zna da vi to nećete moći izdržati pa vam

prašta, a vi iz Kur'ana učite ono što je lahko, On zna da će među vama biti bolesnih, i onih koji će po svijetu putovati, i Allahove blagodati tražiti, i onih koji će se na Allahovu putu boriti. Pa učite iz njega ono što (vam) je lahko, i namaz obavljate, i zekat dajite, i Allahu lijep zajam dajte! A dobro koje za sebe unaprijed date naći ćete kod Allaha još boljim i većim po nagradi. I molite Allaha da vam oprosti, jer, Allah prašta i milostiv je." /20/

*"**Ovo je, dolsta**"*, tj. ova sura *"**pouka**"*, tj. pouka koju će prihvatiti umom obdareni. Zato Allah, dž.š., veli:

*"**I ko hoće, put ka Gospodaru svome prihvatit će.**"* Onaj kome Allah, dž.š., bude htio podariti uputu, kao što je to jasno istaknuto u drugoj suri.

Allah, dž.š., veli:

*"**A vi ćete htjeti samo ono što Allah hoće - Allah, uistinu sve zna i mudar je." (75:30)*** Zatim Allah, dž.š., veli:

*"**Gospodar tvoj sigurno zna da ti klanjajući (provodiš) manje od dvije trećine noći, polovinu njezinu ili trećinu njezinu, a i skupina od onih koji su uz tebe.**"* Tj. nekada ovako, nekada onako, bez vaše prethodne namjere, ali vi ne možete biti ustrajni u izvršavanju Moje naredbe o noćnom namazu jer vam to predstavlja napor. Zato Allah, dž.š., veli: *"**Allah određuje dužinu noći i dana**"*, pa su nekad približne duljine dana, a nekad su duži ili kraći. Klanjajte vitr-namaz, o vi koji se brinete i čuvate Kur'an, a.š. Sadaka je dobro koje ste pohranili kod Allaha, dž.š. *"**On zna da vi to nećete moći izdržati.**"* Tj. strogu naredbu kojom vas je zadužio. *"**A vi iz Kur'ana učite ono što je lahko**"*, tj. bez preciznog određivanja termina, ali ustajte noću koliko vam neće predstavljati poteškoću. Ovdje se pod pojmom "učenje" podrazumijeva "namaz", kao što u suri "Subhane" veli: Ադtj. nemojte biti glasni u svom namazu, tj. u učenju.

*"**Nemoj biti tih.**"* Hanefijski mezheb ovim ajetom *"**...a vi iz Kur'ana učite ono što je lahko**"*, argumentuje svoj stav da učenje Fatihe nije obaveza, pa će biti dovoljno ako prouči Fatihu ili nešto drugo. Tu su svoju argumentaciju pojačali hadisom koji govori o čovjeku koji je pogriješio u namazu, a koji se nalazi u dva Sahiha: (537)

*"**Zatim uči iz Kur'ana, a.š., što znaš i što ti je lahko.**"* Većina im je učenjaka odgovorila i suprotstavila hadisom koji prenosi Ubade bin Es-Samit, koji se također nalazi u dva Sahiha: (538) "Nema namaza onaj ko u njemu ne prouči Fatihu."

Allah, dž.š., veli:

*"**On zna da će među vama biti bolesnih, i onih koji će po svijetu putovati i Allahove blagodati tražiti, i onih koji će se na Allahovu putu boriti.**"* Što znači: znao je da će u ovom ummetu biti osoba koje će imati neke razloge kao što su bolest, put i borba na Allahovom putu. Ovaj je ajet potvrda poslanstva Muhammeda, s.a.v.s., jer ovaj ajet spada među one koji govore o nepoznatim stvarima koje će se desiti u budućnosti; jer je ovaj ajet objavljen u Meki, a borba u tom periodu još uvijek nije bila propisana.

*"**Pa učite iz njega ono što vam je lahko**"*, tj. obavljajte namaz učeći iz Kur'ana ono što vam je lahko. U hadisu se navodi: (539) "Poslanik je upitan o čovjeku koji je spavao sve do zore, za kojeg je kazao: To je čovjek u čije se uho pomokrio šejtan." Neki smatraju da je prespavao i nije obavio farz- namaz, a drugi kažu da nije obavio noćni namaz nafilu. U Sunenu se navodi hadis: (540) "Obavljajte vitr-namaz, vi koji pripadate Kur'anu, a.š.", kao i hadis: (541) "Ko ne klanja vitr namaz ne pripada nama."

Allah, dž.š., veli: *"**I namaz obavljajte, i milostinju udjeljujte.**"* Obavljajte namaze koji su vam stroga obaveza i zekat koji vam je naređen. Ibn-Abbas i drugi koji pripadaju selefu vele: "Ovaj je ajet derogirao naredbu Allaha, dž.š., muslimanima da obavljaju noćni namaz koji im je bio odredio na početku kao obavezu. U dva Sahiha navodi se: (542) "Allahov je Poslanik kazao tom čovjeku: 'Pet namaza u jednom danu i noći.' 'Je li mi obavezan još neki namaz osim toga', upitao je čovjek. 'Ne, osim ako hoćeš obaviti dobrovoljni namaz.'"

Allah, dž.š., veli: *"**Allahu lijep zajam dajte!**"* Od dobrovoljnih priloga, a Allah, dž.š., zato će dati najbolju nagradu.

*"**A dobro koje za sebe unaprijed date naći ćete kod Allaha još boljim i većim po nagradi.**"* Sve što uradite od dobra to ćete naći, to je najbolje što ste ostavili na dunjaluku. Prenosi Haris bin Suvejda koji kaže: Abdullah veli da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: (543) "Kome je od vas njegov imetak draži od imetka njegovog nasljednika?" Rekoše: 'Allahov Poslaniče nikome od nas nije draži imetak njegova nasljednika od njegova imetka.' 'Znajte to što ste rekli', reče im Poslanik, s.a.v.s. 'Ne znamo ništa drugo, Allahov Poslaniče', rekoše. 'Vaša je imovina ono što podijelite u hajr, a imovina je vaših nasljednika ono što ostavite iza sebe', reče im Poslanik, s.a.v.s." Bilježe ga El-Buharija i En-Nesai.

Zatim Allah, dž.š., veli:

*"**I molite Allaha da vam oprosti, jer Allah prašta i milostiv je.**"* Mnogo Ga spominjite i tražite oprosta u svim svojim radnjama, jer On oprašta i Milostiv je prema onome ko od Njega traži oprost.

Kraj sažetka komentara sure El-Muzzemil .
Allahu, dž.š., neka je hvala.

74
EL - MUDDESSIR / POKRIVENI
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 56 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۝١ قُمْ فَأَنذِرْ ۝٢ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ۝٣ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ۝٤
وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ۝٥ وَلَا تَمْنُن تَسْتَكْثِرُ ۝٦ وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ۝٧ فَإِذَا نُقِرَ
فِي النَّاقُورِ ۝٨ فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ۝٩ عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ۝١٠

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
O ti pokriveni/1/ Ustani i opominji/2/ i Gospodara svoga veličaj!/3/ I haljine svoje očisti!/4/ I kumira se kloni!/5/ I ne čini dobra tražeći "za njega" više!/6/ I radi Gospodara svoga trpi! /7/ A kada se u rog puhne /8/ bit će to naporan dan,/9/ nevjernicima neće biti lagahan. /10/

U Buharijinom Sahihu navodi se od Džabira da je kazao: "Prvo što je objavljeno od Kur'ana jeste:

"O ti pokriveni!" Međutim, s njime se ne slaže većina; oni kažu: "Naprotiv, prvo što jeste objavljeno ***"Čitaj, u ime Gospodara, Koji stvara"***, a da je Džibril, r.a., kazao to oslanjajući se na hadis koji je čuo od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u kome kaže: (544) "Boravio sam u Hiri i kad sam završio boravak, sišao sam s brda, pa me je neko zovnuo. Pogledao sam desno od sebe, ali nisam ništa vidio. Pogledao sam lijevo, ali nisam ništa vidio. Pogledao sam ispred sebe, ali nisam ništa vidio. Podigao sam glavu gore i - nešto sam vidio. Došao sam Hatidži i kazao: 'Pokrijte me, i polijte me hladnom vodom', i veli: 'Pokrili su me i polili hladnom vodom.' Zatim je kazao: 'Potom je objavljeno:

'O ti pokriveni! Ustani i opominji i Gospodara svoga veličaj!'" Bilježi ga Buharija, prenosi ga i Muslim preko Ukajla, lancem prenosilaca koji seže od Džabira bin Abdullaha, koji je čuo Poslanika, s.a.v.s., kako govori o periodu prestanka objave, pa mi je rekao: (545) "Dok sam išao, čuo sam glas iz nebesa. Podigao sam svoj pogled prema nebu, kad tamo onaj isti melek koji mi je došao u pećinu Hira sjeo na prijestolju između nebesa i Zemlje. Ja sam se uplašio tako da sam pao na zemlju. Potom sam došao svojoj porodici i kazao: 'Pokrijte me, pokrijte me.' Oni su me pokrili, pa je objavljeno

'O ti pokriveni! Ustani i opominji i Gospodara svoga veličaj! I haljine svoje očisti! I kumira se kloni!'" Ovo upućuje na zaključak da je objava sišla prije ove sure na osnovu riječi Vjerovjesnika: "Kada onaj melek koji je bio u Hiri, a to je Džibril, koji mu je dostavio Allahove riječi:

'Čitaj, u ime Gospodara tvoga, Koji stvara, stvara čovjeka od ugruška! Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj, Koji poučava peru, Koji čovjeka podučava onome što ne zna'" (96:1-5) Način na koji će se uzeti u obzir oba stava jeste da je prvo što je objavljeno poslije pauze koja je nastupila (poslije prve objave), jeste ova sura kako to navodi i imam Ahmed od Džabira bin Abdullaha, koji je čuo Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: (546) "Zatim je prestala silaziti objava jedan period. Jednom, dok sam išao, čuo sam glas koji je dolazio sa nebesa. Podigao sam pogled ka nebu, kad onaj isti melek koji mi je dolazio, sjedi na prijestolju između neba i Zemlje. Uplašio sam se od njega tako da sam pao na zemlju. Došao sam svojoj porodici i kazao im: 'Pokrijte me, pokrijte me...', i oni su me pokrili." Potom je Allah, dž.š., objavio:

"O ti pokriveni! Ustani i opominji, i Gospodara svoga veličaj! I haljine svoje očisti! I kumira se kloni!" Objava je poslije toga silazila u kontinuitetu. Bilježe ga Buharija i Muslim od Ez-Zuhrija.

"O ti pokriveni! Ustani i opominji." Opominji ljude. Na taj je način započela poslanička misija.[1] Kao što je sa prvom objavom ostvaren nubuvvet:[2]

"I Gospodara svoga veličaj!" Tj. uzdiži. ***"I haljine svoje očisti!"*** Neki kažu: "Očisti od grijeha i neposlušnosti." Drugi kažu da se tu podrazumijeva čistota srca. Neki smatraju da to znači: operi svoju odjeću vodom, jer idolopoklonici nisu pridavali pažnju higijeni, pa mu stoga Allah, dž.š., naređuje da očisti svoje tijelo i odjeću. Ovo je mišljenje odobravao i Ibn-Džerir, a ajet obuhvaća sve spomenuto, kao i čistotu srca, jer Arapi pod pojmom odjeća označavaju i srce. ***"I kumira se kloni!"*** Ostavi grijehe. Ovo ne znači da on ima bilo kakav grijeh. Ovaj je ajet sličan sljedećem ajetu:

"O vjerovjesniče, Allaha se boj, a nevjernike i licemjere ne slušaj..." (33:1) Allah, dž.š., veli:
"I ne čini dobro tražeći za njega više!" Tj. nemoj dati poklon tražeći za to više nego što vrijedi. Ovo mišljenje zastupaju Ibn-Abbas i neki tabiini. ***"I radi Gospodara svoga trpi!"*** Tvoj sabur - podnošenje neprijatnosti od idolopoklonika neka bude radi Allaha, dž.š.

"A kada se u rog puhne - bit će to naporan dan; nevjernicima neće biti lagahan." Znači

[+] Objavljena nakon sure "El-Muzzemmil".

[1] Objavljivanjem sure "El-Muddesir".

[2] Objavljivanjem sure "Ikre".

truba. Mudžahid veli da je to rog, na osnovu hadisa Ibn -Abbasa, u kojem kaže da je Muhammed, a.s., rekao: (547) "Kako da budem spokojan, a melek, koji je zadužen za rog, već ga je uzeo u usta i pognuo čelo čekajući kada će mu biti naređeno da puhne u njega..."

Allah, dž.š., veli:

"Bit će to naporan dan." Težak za nevjernike. ***"Nevjernicima neće biti lagahan."*** Bit će težak za nevjernike, kao što se navodi u ajetu:

Prenosi se od Zurare bin Avfa, kadije Basre , da je klanjao sabah i učio ovu suru. Kada je stigao do riječi Uzvišenog Allaha, dž.š.:

"A kada se u rog puhne - bit će to naporan dan; nevjernicima neće biti lagahan", zahroptao je i pao na zemlju mrtav, Allah mu se smilovao.

ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَّمْدُودًا ﴿١٢﴾
وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ وَمَهَّدتُّ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾ كَلَّا
إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾ سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا ﴿١٧﴾ إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾
فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ
وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنْ
هَٰذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ﴿٢٥﴾ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾
لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ﴿٣٠﴾

"Ostavi Mene i onoga koga sam Ja samog stvorio/11/ i bogatstvo mu ogromno dao /12/ i sinove koji su s njim /13/ i čast i ugled pružio /14/ i još žudi da uvećam!/15/ Nikako! On, doista, prkosi ajetima Našim/16/ a naprtit ću Ja njemu teškoće,/17/ jer je smišljao i računao, /18/ i, proklet bio, kako je proračunao! /19/ i još, jednom, proklet bio, kako je proračunao! - /20/ Zatim je pogledao/21/ pa se onda smrknuo i namrštio/22/ i potom se okrenuo i uzoholio,/23/ i rekao: Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje,/24/ovo su samo čovjekove riječi!/25/. U Sekar ću Ja njega baciti /26/ A znaš li ti šta je Sekar./27/ Ništa on neće poštedjeti,/28/ kože će crnim učiniti,/29/. nad njima su devetnaesterica." ***/30/***

Allah, dž.š., govori prijetećim tonom El-Velidu bin el-Mugiri el-Mahzumiji, jednom od prvaka Kurejšija, neka je Allahovo prokletstvo na njega. Ibn-Abbas veli: El-Velid bin el-Mugire došao je kod Ebu-Bekra bin Kuhafte i upitao ga o Kur'anu. Kada mu je kazao otišao je Kurješijama i rekao im: "Čudna li čuda ono što govori Ibn Ebi-Kebše! Tako mi Allaha, to nije poezija, niti čarolija, niti je buncanje luđaka. Doista, ono što govori Allahov je govor." Kada je to čula jedna skupina Kurejšija, sakupili su vijeće i kazali: "Tako nam Allaha, ako promijeni vjeru El-Velid, cijelo će pleme Kurejš promijeniti vjeru!" Kada je to čuo Ebu-Džehl bin Hišam kazao je: "Tako mi Allaha, ja ću se pobrinuti za njega." Onda se zaputi k El-Velidu i uđe u njegovu kuću i reče mu: "Zar nisi vidio svoj narod kako ti je sakupio prilog?" "Zar ja nisam od svih najbogatiji i sa najviše djece!", upitao je. Ebu Džehl je kazao: "Priča se da ti odlaziš kod Ibn Ebi -Kuhafe da bi kod njega jeo." Tada je El-Velid rekao: "Tako mi Allaha, neću se primaknuti Ibn Ebi-Kuhafi niti Omeru, a niti Ibn Ebi-Kebše". Njegov govor nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje." Tada je Allah, dž.š., objavio:

"Ostavi Mene i onoga koga sam Ja samog stvorio i bogatstvo mu ogromno dao, i sinove koji su s njim, i čast i ugled mu pružio, i još žudi da uvećam! Nikako!" "On, doista, prkosi ajetima Našim - a naprtit ću Ja njemu teškoće, jer je smišljao i računao i, proklet bio, kako je proračunao! I još jednom, proklet bio, kako je proračunao! Zatim je pogledao pa se onda smrknuo i namrštio i potom se okrenuo i uzoholio, i rekao: 'Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje, ovo su samo čovjekove riječi!' U Sekar ću Ja njega baciti. A znaš li ti šta je Sekar? Ništa on neće poštedjeti." Katade veli: "Smatra se da je on kazao: 'Tako mi Allaha, posmatrao sam ono što kaže onaj čovjek. To nije poezija. To je tako privlačno i ima svoju ljepotu. To je iznad svega, i nije ništa od toga snažnije. Ja mislim da je to čarolija...!?'" Allah je, dž.š., objavio prijeteći ovom kojem je On dao dunjalučku blagodat: "I proklet bio, kako je proračunao."

On je Allahove, dž.š., blagodati ignorirao i na njih uzvratio nevjerovanjem. Uzvratio je poricanjem Allahovih, dž.š., ajeta i izmišljanjem laži, govoreći da su to ljudske riječi. Allah je, dž.š., nabrojao Svoje blagodati pa zatim rekao: ***"Ostavi Mene i onoga koga sam Ja samog stvorio"***, što znači da je izišao iz majčine utrobe sam, kao pojedinac, bez imovine i potomstva, potom ga je Allah, dž.š., obdario velikom nafakom. Allah, dž.š., veli:

"I bogatstvo mu ogromno dao." Mnogobrojnija i velika bogatstva. Neki su kazali da je to 100000 dinara, a drugi da je to zemlja za korišćenje i još mu dao ***"i sinove koji su s njim."*** Tj. prisutni su kod njega. Oni ne putuju radi trgovine nego njihovi robovi i najamnici, koji to obavljaju umjesto njih. Oni sjede kod svoga oca, koji uživa u njihovom društvu i naslađuje se. Njih je bilo trinaest - na temelju onoga što prenose Es-Suddi, Ebu -Malik, Asim bin Omer i Katade. To je vrhunac blagodati. ***"I čast i ugled mu pružio."*** Tj. omogućio da stekne raznovrsnu imovinu, namještaj i drugo.

"I još žudi da uvećam! Nikako! On, doista, prkosi ajetima Našim", on je onaj koji prkosi

ajetima Našim, a to je kufr - nevjerovanje, nakon što je došlo znanje. Allah, dž.š., veli: ***"a naprtit ću ja njemu teškoće."***

Imam Ahmed bilježi hadis sa senedom koji dopire do Ebu Seida, a on je čuo od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: (548) "Vejl je dolina u Džehennemu u koju će padati nevjernik 40 godina, prije nego što dosegne njeno dno. Es-Su'ud je brdo od vatre na koje će se penjati nevjernik sedamdeset godina, a onda će biti bačen u tu dolinu i to će tako stalno trajati."

Allah, dž.š., veli: ***"Jer je smišljao i računao."*** Tj. razmišljao.

"I, prokleti bio, kako je proračunao! - i još jednom, prokleti bio, kako je proračunao!" Ovo je kletva protiv njega. ***"Zatim je pogledao."*** Ponovno usmjerio svoju pažnju na razmišljanje.

"Pa se onda smrknuo." Znači skupio čelo između očiju "I namrštio." Namrštio se i osjetio odvratnost. Allah, dž.š., veli: ***"I potom se okrenuo i uzoholio."*** Udaljio se od istine i uzmaknuo nazad oholeći se i odbijajući da slijedi Kur'an, a.š. I rekao: ***"Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje."*** Znači: ovo je čarolija koju prenosi Muhammed od drugih koji su prije njega bili i širi je dalje. Zbog toga veli:

"Ovo su samo čovjekove riječi!" Tj. nisu govor Allaha, dž.š.

Allah, dž.š., veli: ***"U Sekar ću ja njega baciti."*** Znači: svalit ću ga u njeg.

"A znaš li ti šta je Sekar?" Ovim se pokazuje kolika je strahota Džehennema. Zatim to još dodatno objašnjava riječima: ***"Ništa on neće poštedjeti."*** Uništavat će im tijela, a zatim će im biti mijenjana drugim tijelima na način da neće ni živjeti ni umirati. "Kože će crnim učiniti." Ta će vatra pocrniti kože tako da će biti crnje od noći.

Allah, dž.š., veli: ***"Nad njima su devetnaesterica"***, koje će predvoditi "zebanije" ogromnih tijela i strogog držanja.

وَمَا جَعَلْنَآ

أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ إِلَّا مَلَٰٓئِكَةً ۙ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟
لِيَسْتَيْقِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِيمَٰنًا وَلَا يَرْتَابَ
ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ
وَٱلْكَٰفِرُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ
وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ ۚ وَمَا هِىَ إِلَّا ذِكْرَىٰ
لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾ كَلَّا وَٱلْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَٱلصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ
﴿٣٤﴾ إِنَّهَا لَإِحْدَى ٱلْكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرًا لِّلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَتَقَدَّمَ
أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾

"Mi smo čuvarima vatre meleke postavili i odredili njihov broj kao iskušenje onima koji ne vjeruju - da se oni kojima je Knjiga data uvjere, i da se onima koji vjeruju vjerovanje poveća, i da onima kojima je knjiga data i oni i oni koji su vjernici ne sumnjaju, i da oni čija su srca bolesna i oni koji su nevjernici kažu: 'Šta je Allah htio ovim primjerom?' Tako Allah stavlja u zabludu onoga koga hoće, i na pravi put ukazuje kome hoće. A vojske Gospodara tvoga samo On zna. I Sekar je ljudima samo opomena /31/ I tako Mi mjeseca /32/ i noći kada mine, /33/ i zore kada svane, /34/ on je, zaista, najveća nevolja, /35/ ljudima je opomena, /36/ onome između vas koji želi pristupiti ili izostati!" /37/

Allah, dž.š., veli: ***"Mi smo čuvarima vatre"*** "meleke postavili", znači zebanije, koji su strogi i jaki. Ovo je odgovor mušricima Kurejša jer, kada je spomenut broj čuvara, Ebu-Džehl je kazao: "O skupino Kurejšija, zar ne može svaka deseterica od vas savladati po jednog od njih?"

Allah je, dž.š., objavio:

"Mi smo čuvarima vatre meleke postavili." Snažnih tijela, koje niko ne može savladati, niti im se suprotstaviti.

"I odredili njihov broj kao iskušenje onima koji ne vjeruju." Mi smo njihov broj od devetnaest spomenuli da bismo ljude stavili na ispit. ***"I da se oni kojima je Knjiga data uvjere."*** Da znaju da je ovaj Poslanik istina.

"I da se onima koji vjeruju vjerovanje poveća." Uz ono vjerovanje i iman koji imaju, jer svjedoče istinitost vijesti od njihovog poslanika Muhammeda, a.s.

"I da onima kojima je Knjiga data i oni i oni koji su vjernici ne sumnjaju, i da oni čija su srca bolesna...", tj. licemjeri - munafici.

"I oni koji su nevjernici - kažu: 'Šta je Allah htio ovim primjerom?'" Ovo znači: oni će pitati koja se mudrost krije iza ovoga spominjanja ovdje.

Allah, dž.š., veli:

"Tako Allah stavlja u zabludu onoga koga hoće, i na Pravi put ukazuje kome hoće." Na osnovu ovakvih i sličnih stvari učvršćuje se iman u srcima nekih ljudi, a kod drugih se ljulja i dolazi u pitanje. Njemu pripada najveća mudrost i On ima najjači argument.

Allah, dž.š., veli: ***"A vojske Gospodara tvoga samo On zna."*** Njihov tačan broj i količinu zna samo Allah, dž.š., kako ne bi onaj ko ne zna pomislio da ih je samo devetnaest, kao što je i kazala jedna zabludjela i neuka skupina grčkih filozofa. Uz njih su pristali neki iz dva pravca koji su čuli ovaj ajet pa su ga htjeli objasniti kao deset intelekta "umova" i devet suština koje su oni izmislili, ali nisu mogli

argumentirati tu teoriju. Shvatili su početak ovog ajeta, a zanijekali njegov drugi dio koji glasi

"A vojske Gospodara tvoga samo On zna." U dvije sahih zbirke kao i drugim pouzdanim predanjima navodi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao opisujući "El-Bejtul-Ma'mur", koji se nalazi u sedmim nebesima: (549) "...U nju ulazi svakodnevno sedamdeset hiljada meleka i ne vraćaju se ponovo u nju. Bilježi hafiz Ebul-Kasim et-Taberani sa svojim senedom koji seže do Džabira bin Abdullaha, koji veli: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., veli: (550) 'Nema na sedam nebesa ni jednog mjesta koliko jedna stopa ili pedalj ili dlan a da na njemu nema meleka na kijamu, ili na sedždi, ili na ruku'u. Kada nastupi Kijametski dan, svi će kazati: 'Slava neka je Tebi i čist si od onoga što Ti pripisuju, mi smo Ti činili istinski ibadet samo stoga što Ti nismo smatrali ravnim nikoga.'"

Allah, dž.š., veli: ***"I Sekar je ljudima samo opomena."*** Poslije toga veli:

"I tako Mi mjeseca i noći kad mine." Ode. ***"I zore kada svane"***, on je, zaista, ***"najveća nevolja"***, tj. Vatra. To kažu Ibn-Abbas i mnogi učenjaci od prethodnika (selef).

"...ljudima je opomena, onome između vas koji želi pristupiti ili izostati!" Za onoga ko hoće prihvatiti opomenu i uputiti se istini ili se od nje udaljiti i odbaciti je.

كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّآ أَصْحَٰبَ ٱلْيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِى
جَنَّٰتٍ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ ﴿٤٢﴾
قَالُوا۟ لَمْ نَكُ مِنَ ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ ٱلْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ
مَعَ ٱلْخَآئِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلْيَقِينُ ﴿٤٧﴾
فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ ٱلتَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ
﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍۭ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ ٱمْرِئٍ
مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا يَخَافُونَ ٱلْءَاخِرَةَ ﴿٥٣﴾
كَلَّآ إِنَّهُۥ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّآ أَن
يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ هُوَ أَهْلُ ٱلتَّقْوَىٰ وَأَهْلُ ٱلْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

"Svaka duša (osoba) zalog je onoga što je stekla,/38/ osim onih na desnoj strani,/39/ oni će se u dženetskim baščama raspitivati /40/ o zločincima./41/ 'Šta vas je u Sekar dovelo?'/42/'Nismo'- reći će - 'bili od onih koji su klanjali /43/ i od onih koji su siromahe hranili/44/ i u besposlice smo se sa besposlenjacima upuštali,/45/ i Sudnji dan smo poricali,/46/ sve dok nam smrt nije došla.' /47/ Njima posredovanje posrednika neće koristiti./48/ Pa zašto se oni okreću od opomene?/49/ kao da su divlji magarci preplašeni/50/ pobjegli od lavova!/51/ Da! svaki bi čovjek od njih htio da mu se daju listovi rašireni./52/ Nikada, jer oni se onog svijeta ne plaše!/53/ Uistinu! Kur'an je pouka, /54/ i ko hoće, na umu će ga imati,/55/ i na umu će ga imati samo ako Allah bude htio, On je jedini dostojan da Ga se boje i On jedini prašta."/56/

Uzvišeni Allah obavještava da je "svaka duša (osoba) zalog onoga što je stekla." Tj. svaka je osoba vezana zbog svojih djela (talac je svojih djela). To kaže Ibn-Abbas i drugi. "Osim (onih na) desnoj strani." Jer će se oni: "u dženetskim baščama raspitivati o zločincima."

Znači bit će u dženetskim baščama i raspitivat se o zločincima koji će biti u najtamnijim nizinama Džehennema govoreći im:

"Šta vas je u Sekar dovelo?" "Nismo" - reći će - "bili od onih koji su klanjali i od onih koji su siromahe hranili." Znači: nismo činili ibadet svome Gospodaru niti smo činili dobročinstvo Allahovim, dž.š., stvorenjima iz naše vrste. I u besposlice smo se sa besposlenjacima upuštali. Pričali smo ono što nismo znali.

Katade veli:

" i u besposlice smo se sa besposlenjacima upuštali" tj.govorili smo ono što ne znamo. Katade kaže: "Kad god je neko skrenuo s puta i otišao u zabludu, i mi smo s njim otišli."

"I Sudnji dan smo poricali, sve dok nam smrt nije došla." El-Jekin ovdje znači smrt, kao što je i u riječima Uzvišenog Allaha, dž.š.

"I svoga Gospodara obožavaj dok ti smrt ne dođe." (22:99) Allahov Poslanik, s.a.v.s., veli: (551) "Što se njega tiče - misleći na Osmana bin Maz'una - došao mu je 'jekin' (smrt) od njegovog Gospodara."[3]

Allah, dž.š., veli: ***"Njima posredovanje posrednika neće koristiti."*** Tj. onima kod kojih nađu ove osobine neće koristiti ničiji šefa'at. Zagovaranje će, "šefa'at" koristiti ako bude na mjestu.

---

[3] Ja kažem: "Allah, dž.š., veli: *" I svoga Gospodara obožavaj sve dok ti smrt ne doCde."* Ispravno čini ibadet Allahu, dž.š., kao što je On propisao sve dok ne završi određeno vrijeme i dođe "jekin", tj. smrt. Allah, dž.š., veli i obavještavajući se o onome o čemu govore nevjernici:

"I Sudnji dan smo poricali, sve dok nam smrt nije došla." Znači: nevjernici su poricali povratak i proživljenje i tako su ostali sve dok im nije došao "jekin" tj. smrt. Riječi Vjerovjesnika, s.a.v.s.: "Što se njega tiče; misleći na Osmana bin Maz'una - došao mu je "jekin" (smrt) od njegova Gospodara." Sve što je naprijed spomenuto u riječima Allaha, dž.š., i Poslanika, s.a.v.s., o pitanju značenja riječi "El-Jekin" upućuje da znači smrt. Međutim, još uvijek postoji među muslimanima, među sedamdeset dvije sekte onih koji kažu: "Jekin" - to je spoznaja..., i to spoznaja čovjeka da je on, ustvari, Allah, pa tako sa njega spadaju sve obaveze, jer je spoznao Istinu i postalo mu je bjelodano jasno da je on Bog, pa kome, onda da čine ibadet! Ima li iko da čini ibadet sam sebi! I tako, šejtan se uvukao među ove i izveo ih iz islama. Ako upitaš ko su ovi reći ću: "To su pobornici ideje inkarnacije i panteizma. Moj Gospodaru, vrati ih na put Istine, a ako se oni ne vrate - nagradi ih onim što zaslužuju."

Međutim, ono čime će Allah, dž.š., nagraditi nevjernika na Kijametskom danu jeste vatra od koje neće moći umaći i u kojoj će vječno boraviti.

Zatim Allah, dž.š., veli:

"Pa zašto se oni okreću od opomene?", tj. šta je onim nevjernicima koji se suprotstavljaju onome čemu ih ti pozivaš i opominješ, te se okreću i izbjegavaju pouku.

"Kao da su divlji magarci prepašeni koji su pobjegli od lavova." Oni su u svom bježanju od Istine i udaljavanju od nje kao divlji magarci koji bježe ispred lavova koji ih žele ščepati.

Allah, dž.š., veli: ***"Uistinu! On je Opomena!"*** Doista, Kur'an je opomena. I ko hoće, na umu će ga imati, i na umu će ga oni imati samo ako Allah bude htio. Ovo je kao u ajetu:

"A vi ne možete ništa htjeti ako to Allah, Gospodar Svjetova neće! (81:29)

Allah, dž.š., veli: ***"On je jedini dostojan da Ga se boje i On jedini prašta."*** Samo je On dostojan da ga se boje, On jedini prašta grijehe onih koji se njemu pokaju. To veli Katade. Od Enesa bin Malika prenosi se da je rekao: (552) "Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio je ovaj ajet:

'On je jedini dostojan da Ga se boje i On jedini prašta', i rekao: 'Vaš Gospodar veli: 'Ja sam dostojan da Me se bojite i da se pored Mene ne izmišlja božanstvo; ko se bude bojao, da pored mene izmišlja drugo božanstvo, zaslužit će da mu oprostim.'" Bilježe ga Ahmed i drugi.

Završetak sažetka komentara sure El-Muddessir; neka je hvala Allahu, dž.š.

75
EL - KIJAME / SMAK SVIJETA
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 40 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴿١﴾ وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾ أَيَحْسَبُ
الْإِنسَانُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظَامَهُ ﴿٣﴾ بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَن نُّسَوِّيَ بَنَانَهُ
﴿٤﴾ بَلْ يُرِيدُ الْإِنسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ ﴿٥﴾ يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ ﴿٦﴾
فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ﴿٩﴾
يَقُولُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ ﴿١٠﴾ كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١١﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ
يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ ﴿١٢﴾ يُنَبَّأُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾ بَلِ
الْإِنسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾ وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُ ﴿١٥﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
Kunem se Danom kada Smak svijeta nastupi /1/ i kunem se dušom koja sebe kori. /2/ Zar čovjek misli da kosti njegove nećemo sakupiti ?!/3/ Naprotiv; Mi možemo izravnati jagodice prstiju njegovih./4/ Ali, čovjek hoće dok je živ da griješi /5/ pa pita: 'Kada će Smak svijeta biti?'/6/ Kada se pogled ukoči/7/ i Mjesec pomrči/8/ i Sunce i Mjesec sjaj izgube, /9/ toga dana čovjek će povikati: 'Kuda da se bježi?'/10/ Ne, nema skloništa! /11/. Toga dana tvome je Gospodaru povratak, /12/ toga dana čovjek će o onome što je pripremio, a što je propustio, obaviješten biti,/13/ sam će čovjek protiv sebe svjedočiti,/14/ makar iznosio svoja opravdanja./15/

Više puta je naprijed spomenuto da je dozvoljena u odričnom obliku upotreba ispred zakletve da bi se pojačala negacija. Ono čime se zaklinje ovdje jeste potvrda Sudnjeg dana i odgovor na neosnovane tvrdnje nekih neznalica koji misle da tijela neće biti proživljena. Stoga Allah, dž.š., veli:

"Kunem se Danom kada Smak svijeta nastupi i kunem se dušom koja sebe kori." Allah, dž.š., kune se Kijametskim danom i dušom koja sebe kori, unatoč tome što neki smatraju da se kune Kijametskim danom, ali ne i dušom koja sebe kori. Stvari su poznate što se tiče Kijametskog dana; međutim, razilaze se komentatori o pitanju duše koja sebe kori.

Onaj ko je stvorio ponovo će vratiti prvobitno stanje, a oni koji poriču proživljenje neće imati izlaz spasa od vatre.

Neki od njih kažu: "Vjernik sam sebe kori a nevjernik ustrajava u svojim grijesima idući dalje i ne koreći sebe!" Drugi kažu: "Značenja su približna, a najbliže značenje koje se može shvatiti iz vanjskog značenja jeste da je duša koja sebe kori ona koja kori osobu kojoj pripada zbog učinjenih dobrih djela, ali i zbog lošeg,[1] i kaje se zbog onoga što joj je promaklo. Ovaj stav zastupa Ibn-Džerir.

Allah, dž.š., veli:

"Zar čovjek misli da kosti njegove nećemo sakupiti?" Zar će pomisliti da Mi ne možemo vratiti njegove kosti u prvobitno stanje i da ih ne možemo sakupiti sa raznih strana...

"Naprotiv, Mi možemo izravnati jagodice prstiju njegovih." Zar misli čovjek da ne možemo sakupiti njegove kosti? Možemo! Mi ćemo ih sakupiti i u stanju smo ponovo vratiti jagodice njegovih prstiju onakve kakve su bile. To znači: Naša je moć takva da možemo sakupiti kosti.

Allah, dž.š., veli:

"Ali, čovjek hoće dok je živ da griješi." Ovo se odnosi na nevjernika, koji poriče Dan polaganja računa, kao što veli Ibn-Abbas. Zato poslije toga veli:

"Pa pita: 'Kada će Smak svijeta biti?!'" Kada je Sudnji dan? Svrha ovog pitanja jeste uvjerenje da je nemoguće da se to desi i poricanje Sudnjeg dana općenito. Ovo je istovjetno kur'anskom ajetu:

"Reci: 'Dan vam je već određen, ne možete ga ni za čas jedan zaustaviti niti ubrzati.'"

Allah, dž.š., veli: ***"Kada se pogled ukoči."*** Zbunjeno gleda i od straha mu pogled ne može zastati na jednoj tački, zbog jačine straha i strahota Sudnjeg dana.

Allah, dž.š., veli:

"I Mjesec pomrači", tj. izgubi svoju svjetlost. ***"I Sunce i Mjesec sjaj izgube."*** Mudžahid veli: "Izgube svoj sjaj."

Allah, dž.š., veli: ***"Toga dana čovjek će povikati: 'Kuda da se bježi?'"*** Pokušat će bijeg govoreći ***"Kuda da se bježi?"*** Ima li kakvo sklonište ili utočište?

Allah, dž.š., veli:

"Nikuda! Utočišta nema." "Toga dana bit će tvome Gospodaru prepušten." Povratak je Allahu, dž.š.

[+] Objavljena nakon sure "El-Karia".

[1] Riječi koja kori osobu kojoj pripada zbog učinjenih dobrih i lococih djela. Znači kori osobu koja nije učinila više dobrih djela i kori, takocer, osobu koja je učinila neko loše djelo zbog toga što ga je učinila. Ona mu naređuje da se pokaje za propušteno i da zatra`i oprosta i donese iskrenu tevbu.

Zatim Allah, dž.š., veli:
"Toga dana čovjek će o onome što je pripremio, a što je propustio, obaviješten biti." Bit će obaviješten o svim svojim djelima od prvog do posljednjeg, kako je to navedeno i u ajetu-kerimu:
"I naći će upisano ono što su radili." (18:49)
"Sam će čovjek protiv sebe svjedočiti, uzalud će mu biti što će opravdanja svoja iznositi." On će svjedočiti protiv sebe znajući svoja djela, makar ih i poricao, ili se ispričavao kako što veli Allah, dž.š.:
"Čitaj svoju knjigu, dosta ti je danas to što ćeš svoj račun polagati." (17:14.) "Makar iznosio svoja opravdanja", tj. svoje argumente. Mudžahid veli: "Makar ih i branio, on je u potpunosti svjestan njihove slabosti, i to je tačno; međutim,
'Neće ničemu poslužiti pravdanja...'" (30:57)

لَا تُحَرِّكْ بِهِۦ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِۦٓ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُۥ وَقُرْءَانَهُۥ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأْنَٰهُ فَٱتَّبِعْ
قُرْءَانَهُۥ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُۥ ﴿١٩﴾ كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾
وَتَذَرُونَ ٱلْءَاخِرَةَ ﴿٢١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾
وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍۭ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾

"Ne izgovaraj ga (Kur'an) jezikom svojim da bi ga što prije zapamtio,/16/ Mi smo ga dužni skupiti da bi ga ti čitao./17/ A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo,/18/. a poslije, Mi smo ga dužni objasniti/19/. Uistinu, vi ovaj prolazni svijet volite,/20/ a o onom drugom brigu ne vodite./21/ Toga dana će neka lica blistava biti, /22/ u Gospodara će svoga gledati. /23/ Toga dana neka će lica smrknuta biti /24/ znat će da će ih snaći velika nesreća! /25/

U ovim su ajetima upute Poslaniku, s.a.v.s., od Allaha, dž.š., kako da primi objavu od meleka. Naime, on je požurivao sa prihvatanjem Objave i nadmetao se sa melekom u učenju Kur'ana, a.š. Zbog toga mu je Allah, dž.š., naredio da sluša učenje Kur'ana, a.š., kada mu dođe melek, i garantirao mu da će ga sačuvati u njegovim grudima i da će mu olakšati njegovo učenje i prenošenje na način na koji je njemu prenesen te da će mu ga pojasniti. Prva garancija: Čuvanje Kur'ana, a.š., u njegovim grudima. Druga garancija: Učenje Kur'ana, a.š. Treća: Pojašnjenje njegovog značenja. Zato Allah, dž.š., veli: ***"Ne izgovaraj Kuržan jezikom svojim da bi ga što prije zapamtio."*** Ne požuruj sa Kur'anom, kao što je spomuto u ajetu:
"I ne žuri s čitanjem Kur'ana prije nego što ti se objašnjavanje njegovo završi i reci: 'Gospodaru moj, znanje moje proširi.'" (20:114)
Zatim Allah, dž.š., veli:
"Mi smo ga dužni skupiti", u tvojim prsima, ***"da bi ga ti čitao."*** Učio. ***"A kada ga čitamo..."*** Kada ga tebi čita melek donoseći ga od Allaha, dž.š., ***"Ti prati čitanje njegovo."*** Potom ga slušaj, a zatim ga uči, kao što ti je proučio.
"A poslije, Mi smo ga dužni objasniti." Nakon pamćenja i učenja Kur'ana, a.š., Mi ćemo ti ga i objasniti i nadahnuti te njegovim značenjem onako kako to budemo željeli.
Allah, dž.š., veli:
"Uistinu! Vi ovaj prolazni svijet volite, a o onom drugom brigu ne vodite." Doista, njih navodi poricanje Sudnjeg dana i suprotstavljanje onome što je objavio Allah, dž.š., njegova nebriga za ahiret i silna ljubav prema ovom svijetu. Zatim Allah, dž.š., veli:
"Toga će dana neka lica blistava biti", tj. ozarena i vesela. ***"U Gospodara svoga će gledati."*** Gledat će ga svojim očima, kao što prenosi Buharija u svom Sahihu: (553) "Vi ćete vidjeti svoga Gospodara svojim očima." Prenosi se tevatur predanjem kod imama hadisa predanja, koje se ne smiju odbaciti niti zanemariti, kao što je hadis Ebu- Seida i Ebu-Hurejrea, a koji se navodi i u dva Sahiha: (554) "Neki su ljudi upitali: 'Allahov Poslaniče, hoćemo li vidjeti našeg Gospodara na Sudnjem danu?' On im je odgovorio: 'Sumnjate li u posmatranje Sunca i Mjeseca kada nisu zaklonjeni oblakom?' 'Ne', rekoše. 'Vi ćete tako vidjeti svoga Gospodara', odgovori im Poslanik, s.a.v.s.'" Postoje još neki hadisi u dvije sahih zbirke i u drugim izvorima... Da se ne plašimo neumjerenosti, naveli bismo sve sahih i hasen hadise u njihovoj potpunoj formulaciji i s lancem prenosilaca. Međutim, mi smo to sve spomenuli na različitim mjestima u ovom tefsiru. O ovom pitanju postoji, hvala Allahu, dž.š., konsenzus ashaba, tabiina i dobrih prethodnika "selef". Onaj ko pokušava promijeniti smisao "te'vil" gledanja u Allaha, dž.š., i to objasniti na drugi način, koji nije spomenuo Muhammed, a.s., a niti ga objasnio u svom hadisu, koji je istina - taj je daleko odlutao.
Komentar ajeti-kerima:
"Uistinu, oni će toga dana od milosti Gospodara svoga zaklonjeni biti..." (83:14) Šafija veli: "Nevjernicima je onemogućeno gledanje Allaha, dž.š., što u isto vrijeme ukazuje da će iskreni robovi vidjeti Allaha, dž.š. Od Muhammeda, s.a.v.s., tevatur predanjem prenose se hadisi koji upućuju na isti kontekst kao u ovom ajetu: ***"Gospodara svoga će gledati."*** Gledat će Stvoritelja i zaslužuju da budu ozarena dok gledaju u Njega.
Allah, dž.š., veli:

"Toga dana neka će lica smrknuta biti, znat će da će ih snaći Velika nesreća!" To su lica nevjernika, koja će na Kijametskom danu biti namrštena, namrgođena i tmurna. Glagol , spomenut u ajetu, a koji znači "misli", ovdje znači isto što i , a koji znači biti u potpunosti uvjeren, siguran. ***"...da će ih snaći velika nesreća."*** Bit će u potpunosti uvjereni da su u propasti. Ova je situacija ista kao ona spomenuta u ajeti-kerimu:

"Na dan kada će neka lica pobijeljeti a neka pocrnjeti..." (3:106)

كَلَّآ إِذَا
بَلَغَتِ ٱلتَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ مَنْ ۜ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ ٱلْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَٱلْتَفَّتِ
ٱلسَّاقُ بِٱلسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ ٱلْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾
وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ يَتَمَطَّىٰٓ ﴿٣٣﴾ أَوْلَىٰ لَكَ
فَأَوْلَىٰ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰٓ ﴿٣٥﴾ أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَٰنُ أَن يُتْرَكَ
سُدًى ﴿٣٦﴾ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِىٍّ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ
فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ ٱلزَّوْجَيْنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ
بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْۦِىَ ٱلْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾

"Pazi, kada duša dopre do ključnih kostiju /26/ i vikne se: 'Ima li vidara' /27/ i on se uvjeri da je to čas rastanka /28/ i noga se uz nogu savije./29/ Toga dana će Gospodaru tvome privođenje biti:/30/ "Nije vjerovao i nije klanjao,/31/ nego je poricao i okretao se, /32/ a onda je svojim oholo odlazio. /33/ Teško tebi! Teško tebi! /34/ i još jednom: Teško tebi! Teško tebi! /35/. Zar čovjek misli da će zaludu ostavljen biti?! /36/ Zar nije bio kap sjemena koja se ubaci, /37/ zatim ugrušak kome On onda razmjer odredi i skladnim mu lik učini, /38/ i od njega dvije vrste, muškarca i ženu, stvori,/39/ i zar Taj nije kadar mrtve oživiti?" /40/

Allah, dž.š., kazuje kakvo je stanje prilikom umiranja i kakve tegobe i strahote prate to stanje da nas Allah, dž.š., učvrsti u tom momentu nepokolebljivim izgovaranjem šehadeta.

Allah, dž.š., veli:

"Pazi, kada duša dopre do ključnih kostiju...." Kada se duša odvoji od tijela i dođe do ključnih kosti. To su kosti između potiljka i otvora u grlu. "...i vikne se: ***'Ima li vidara?'"*** Ima li ljekara koji će izliječiti, ima li onoga koji će vidanjem otkloniti bolest. ***"I noga se uz nogu savije."*** To su noge koje će biti zamotane u kefine.

Allah, dž.š., veli:

"Toga će dana Gospodaru tvome priveden biti." Vratiti se tako što se duša podigne u nebesa, a Allah će, dž.š., reći: (555) "Vratite Mog roba na Zemlju, Ja sam ih od nje stvorio, u nju ću ih vratiti i iz nje ću ih ponovno izvesti", kao što se navodi u podužem hadisu koji prenosi El-Bera.

Allah, dž.š., veli:

"Nije vjerovao i nije klanjao, nego je poricao i okretao se." Ovo je prikaz nevjernika koji je na dunjaluku poricao istinu svim svojim bićem, izbjegavajući činjenje djela. U njemu nema nikakvog dobra skrivenog ili vidljivog. ***"A onda je svojim oholo odlazio."*** Uobražen, veseo, zao, lijen, koji ni o čemu ne brine niti čini dobra djela. Isto se spominje u ovim riječima Allaha, dž.š.:

"A kada se porodicama svojim vraćaju, šale zbijajući vraćaju se." (83:31)

Allah, dž.š., veli: ***"Teško tebi! Teško tebi!"*** Prijetnja jedna iza druge od Allaha, dž.š., za nevjernike koji se ohole prilikom hoda, kao što je spomenuto i u ajeti-kerimu:

"Jedite i naslađujte se, ali zakratko! Vi ste, zaista, grješnici!" (77:46)

Ibn Ebi-Hatim prenosi hadis od Musa'a bin Ebi-Aiše, koji je rekao: "Pitao sam Seida bin Džubejra o ajetu: ***'Teško tebi! Teško tebi! I još jednom: Teško tebi! Teško tebi!'***, pa mi je rekao: (556) 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., to je rekao Ebu-Džehlu, a zatim je uslijedila objava od Allaha, dž.š.'" Prenosi ga En-Nesa'i.

Allah, dž.š., veli: ***"Zar čovjek misli da će zaludu ostavljen biti!?"*** Što znači: čovjek neće biti ostavljen na ovom svijetu i zanemaren bez naredbi i zabrana. Neće biti ostavljen i zanemaren u kaburu a da ne bude proživljen. Naprotiv, njemu se upućuju naredbe i zabrane na ovom svijetu a bit će proživljen i doći pred Allaha, dž.š., na ahiretu. Ovdje se apostrofira proživljenje na ahiretu i odgovor onima koji to poriču između onih koji su skrenuli, koji ne znaju i koji se inade. Zato Allah, dž.š., ovdje veli, podastirući kao argument za proživljenje početak stvaranja.

Allah, dž.š., veli: ***"Zar nije bio kap sjemena koja se ubaci?"*** Zar nije bio samo beznačajna kapljica koja se prelije iz kičme u maternicu, ***"Zatim ugrušak kome On onda razmjer odredi i skladnim mu lik učini."*** Pa je postao ugrušak, zatim zametak, a onda je dobio lik. Zatim mu je udahnuta duša pa je postao drugo stvorenje sa udovima, muško ili žensko, sa Allahovom dozvolom i određenjem. Zato Allah, dž.š., veli: ***"I od njega dvije vrste, muškarca i ženu, stvori"***,

"I zar Taj nije kadar mrtve oživiti?" Zar Onaj Koji je stvorio savršeno stvorenje iz ugruška nije u stanju vratiti ga u prvobitno stanje? Nema sumnje da je ponovno vraćanje u prvobitno stanje manje čudo u poređenju sa prvim stvaranjem. Ibn Ebi-Hatim prenosi sa svojim senedom, koji seže do jednog ashaba koji je

bio na zaravnjenom krovu zgrade i učio Kur'an, a.š., povišenim glasom, i kada je proučio ajet: ***"I zar Taj nije kadar mrtve oživiti"***, rekao je: (557) "Svakako, slavljen neka si moj Gospodaru." Kada je upitan o tome, rekao je: "Čuo sam Poslanika, s.a.v.s., da to izgovara." Bilježi ga i Ebu-Davud u ovoj verziji, ne navodeći ime ashaba, što ne smeta.

Ebu-Davud bilježi i hadis od Ebu-Hurejrea, hadis koji kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (558) Kada neko od vas prouči 'Vet' Tini vez'ejtuni' i dođe do kraja, i prouči: ***'Zar Allah nije sudija najpravedniji!'***, neka kaže:
'Bela ve ene ala zalike mineš-šahidin'. 'Svakako, i ja sam jedan od onih koji to svjedoče.'

Ko prouči: La 'uksimu bi jevmil-kijame, i dođe do ajeta: ***"I zar Taj nije kadar mrtve oživiti"***, neka kaže: ***"Svakako"***.

Ko prouči: Vel-Murselati urfa, i dođe do kraja ajeta: ***"Pa u koji će govor, ako ne u Kur'an, vjerovati"***, i neka kaže:
"Vjerujemo u Allaha, dž.š." Bilježe ga Ahmed i Tirmizi.

Završetak sažetka komentara
sure El-Kijame
Allahu, dž.š., neka je hvala.

76
EL - INSAN / ČOVJEK
OBJAVLJENA U MEDINI, IMA 31 AJET

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَّذْكُورًا ﴿١﴾ إِنَّا
خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾
إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
Zar ne dođe čovjeku jedan dio vremena u kojem nije bio spomena vrijedan /1/ Mi čovjeka od smjese sjemena stvaramo da bismo ga na kušnju stavili i činimo da on čuje i vidi; /2/ Mi mu na pravi put ukazujemo, a njegovo je da il će zahvalan ili nezahvalan biti; /3/

Muslim u svom Sahihu bilježi hadis od Ibn Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., (559) učio na sabah namazu petkom ***"Elif-lam-mim, tenzil"***, sura Es-Sedžda i هل ***"Hei eta alelinsani".*** Allah, dž.š., govori o čovjeku da ga je stvorio nakon što nije bio vrijedan spomena. Allah, dž.š.,. veli:

"Zar je to davno bilo kad ovjek nije bio spomena vrijedan." Zatim to Allah, dž.š., objašnjava pa kaže:

"Mi ovjeka od smjese sjemena stvaramo" "da bismo ga na kušnju stavili" "i inimo da on uje i vidi." Dali smo mu sluh i vid koji mu pomažu da Allahu, dž.š., bude pokoran ili nepokoran.

"Mi mu na pravi put ukazujemo." Mi smo mu ga pojasnili i pokazali kako se navodi i u ajeti-kerimu:

"I dobro i zlo mu objasnili(90:10). Pokazali smo mu put dobra i ukazali mu na put zla. Jedno od predanja Džabira ibn Abdullaha, r.a., jeste ovo, u kome veli: Muhammed je, a.s., rekao: (560) "Svako dijete se rodi u islamu sve dok njegov jezik ne izrazi svoju zahvalnost Allahu, dž.š., ili neposlušnost."

Imam Ahmed bilježi hadis od Ebu-Hurejre, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: (561) "Ko god izide iz kuće imat će na vratima dva bajraka: bajrak u ruci meleka i bajrak u ruci šejtana. Kada izide radi nečega što Allah, dž.š., voli, slijedi ga melek sve dok se ne vrati kući. A ako, pak, izide iz kuće radi nečega što Allah, dž.š., mrzi, slijedit će ga šejtan sa svojim bajrakom. Bit će pod šejtanskim bajrakom sve dok se ne vrati kući:

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ
سَلَاسِلَا۠ وَأَغْلَٰلًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ
مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ
بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ
عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ
مِنكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾
فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا ﴿١١﴾ وَجَزَاهُم
بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿١٢﴾

Mi smo za nevjernike okove i sinđire i oganj razbuktali pripremili./4/ Čestiti će iz pehara piti kamforom začinjeno piće/5/ sa izvora iz kog će samo Allahovi štićenici piti, i koji će kuda hoće bez muke razvoditi/6/ Oni su zavjet ispunili i plašili se dana čija će kob svuda prisutna biti,/7/ i hranu su davali mada su je i sami željeli, siromahu, siročetu i sužnju./8/ "Mi vas samo zarad Allahova lica hranimo, od vas ni priznanja ni zahvalnosti ne tražimo! /9/ Mi se Gospodara našeg bojimo, onoga Dana kada će lica smrknuta i namrgođena biti." /10/I njih će Allah strahote toga Dana sačuvati i blaženstvo i radost im darovati /11/ i džennetom i svilom ih za ono što su trpjeli nagraditi. /12/

Allah, dž.š., objašnjava o lancima, okovima i vatri koje je pripremio nevjernicima u Džehennemu. Nakon što je spomenuo vatru koju je pripremio za ove nesretnike, rekao je:

"Čestiti e iz pehara piti kamforom za injeno pi e." Poznato je da kamfor osvježavajuće djeluje i da ima lijep miris, uz to se dodaju i drugi đenetski užici. El-Hasan veli: "Svježina kamfora u mirisu zendžebil." Stoga Allah, dž.š., veli:

"Sa izvora iz kog e samo Allahovi šti enici piti, i koji e kuda ho e bez muke razvoditi." Znači ova je smjesa izvor sa koga će piti oni robovi koji su se svojim djelima približili Allahu, dž.š., i oni će svoju žeđ time utoliti. Zbog toga je glagol sa damom u značenju piti i utoliti žeđ a radnja prelazi na objekat sa u akuzativu je, koji nešto pobliže označava "temjiz". Allah, dž.š., veli: ***"I koji e kuda ho e bez muke razvoditi."*** Oni će raspolagati u Džennetu kako žele i ići će kuda hoće, u svoje dvorce, kuće, mjesta na kojima će sjediti i boraviti. Allah, dž.š., veli:

"Oni su zavjet ispunili i plašili se dana ija e kob svuda prisutna biti." Allahu, dž.š., činili su ibadet izvršavajući svoje obaveze koje im je propisao Šerijat kao i one kojima su sebe zadužili zavjetujući se. Muhammed, s.a.v.s., veli: (562) "Ko se zavjetuje da će

+ Objavljena nakon sure "Er-Rahman".

Allahu, dž.š., biti pokoran neka ispuni svoj zavjet, a ko se zavjetuje da će učiniti neko loše djelo - neka ne izvrši svoj zavjet." Bilježi ga Buharija.

Oni ne čine ništa što je zabranjeno strahujući kako će položiti račun na Sudnjem danu koji ima velikih i raznovrsnih neprijatnosti, osim za one kojima se Allah, dž.š., smiluje. Allah, dž.š., veli:

"I hranu su davali, mada su je i sami željeli." Oni su druge hranili u stanju kada su i sami željeli tu hranu i osjećali veliki apetit. Isto se navodi u ajetikerimu:

"Ne ete zasluiti nagradu sve dok ne udijelite dio od onoga što vam je najdraže." (3:92) U Sahihu se navodi: (563) "Najbolja je sadaka da udijeliš u situaciji kada si zdrav i težiš za imovinom, nadaš se bogatstvu i bojiš se siromaštva." U situaciji kada želiš imetak i težiš mu i kada ti je potreban. Stoga Allah, dž.š., veli:

"I hranu su davali mada su je i sami željeli: siromahu, siro etu i sužnju." O pitanju siromaha i siročeta bilo je riječi naprijed kao i o njihovim osobinama. Sužanj, "zarobljenik", jeste zajednički naziv za zarobljenika muslimana i idolopoklonika. Ovaj stav zastupaju Seid ibn Džubejr, Ala, El Hasan i Katade. Poslanik je oporučio da se robovima čini dobročinstvo, u više hadisa, čak je to bilo među posljednjim njegovim oporukama. On je rekao: (564) "Čuvajte namaz i pazite na one koji su u vašem vlasništvu."

"Mi vas samo zarad Allahova lica hranimo." Nadajući se nagradi od Allaha, dž.š., i Njegovom zadovoljstvu.

"Od vas ni priznanja ni zahvalnosti ne tražimo!" Ne tražimo od vas nagradu niti plaću niti da nam se zahvaljujete i hvalite nas pred svijetom.

"Mi se Gospodara našeg bojimo, onoga Dana kada e lica smrknuta i namrgođena biti." Mi ovo činimo nadajući se da će nam se Allah, dž.š., smilovati i da će nam Svoju blagodat podariti onog dana kada sve bude namrgođeno i smrknuto. Ibn-Abbas veli: znači što i tijesan znači isto što i dugačak. Ibn- Džerir veli: "Taj je dan najteži i najduži dan zbog njegove kušnje i napora". Allah, dž.š., veli:

"I njih e Allah strahote toga Dana sa uvati i blaenstvo i radost im darovati." Allah će im, dž.š., uliti sigurnost od onoga čega su se pribojavali i plašili.

"I blaenstvo i radost im darovati" "ozarenost, blaženstvo, koje će se vidjeti na licima." "radost, a ona je u srcima." Kada je srce veselo, i lice se ozari i zasja. Allah, dž.š., veli:

"Za ono što su trpjeli - nagraditi." Dakle zbog njihovog strpljenja dat će im Džennet i svilu. Ustvari, prostrano mjesto u Džennetu i lagahan život i divnu odjeću. Kada je proučen ovaj ajet, Ebu-Sulejman Ed-Daraniju kazao je: "Oni su bili strpljivi u izbjegavanju onoga čemu vode strasti na dunjaluku."

مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ۖ لَا يَرَوْنَ
فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾ وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَـٰلُهَا وَذُلِّلَتْ
قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِـَٔانِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ
كَانَتْ قَوَارِيرَا۠ ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَا۠ مِن فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ وَيُسْقَوْنَ
فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا ﴿١٧﴾ عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾
* وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا
مَّنثُورًا ﴿١٩﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَـٰلِيَهُمْ
ثِيَابُ سُندُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ ۖ وَحُلُّوٓا۟ أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ وَسَقَىٰهُمْ
رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾ إِنَّ هَـٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَآءً وَكَانَ سَعْيُكُم
مَّشْكُورًا ﴿٢٢﴾

nasloni na divanima, oni u njemu ni žegu ni mraz ne e osjetiti,/13/ u blizini e im hladovina njegova biti, a plodovi njegovi e im nadohvat ruke stajati./14/ Slui e ih iz srebrenih posuda i aša prozirnih,/15/ prozirnih, od srebra, iju e veliinu prema eljama njihovim odrediti. /16/ U njemu e se iz aše pie inbirom zainjeno piti/17/ sa izvora u Džennetu, koji e se Selsebil zvati. /18/. Slui e ih vjeno miada posluga, da ih vidiš, pomislio bi da su biser prosuti./19/ I kud god pogleda, vidjet e udobnost i carstvo prostrano./20/ Na njima e biti odijela od tanke zelene svile, i od teške svile, nakieni narukvicama od srebra, i dat e im Gospodar njihov da piju isto pie./21/"To vam je nagrada; va trud je dostojan blagodarnosti!" /22/

Allah, dž.š., obavještava o stanovnicima Dženneta kakve im je sve blagodati dao pa veli:

"Nasloni eni na divanima", znači isto što i nasloniti se na jastuk. to su divani ispod mladinskih soba.

"Oni u njemu ni žegu ni mraz ne e osjetiti." Niti ima pretjerane žege koja uznemirava niti hladnoće koja ujeda. Naprotiv, bit će to ujednačena, stalna klima, koju neće poželjeti mijenjati nečim drugim.

"I blizu e im hladovina njegova biti." Grane koje će činiti hladovinu bit će blizu njih. ***"A plodovi njegovi e im nadohvat ruke stajati."*** Kada bude uzimao plodove, plod će mu se sam primaknuti kao što je spomenuto još i u ovom ajetu. ***"Nadohvat ruke e stajati." (55:54)*** Allah, dž.š., veli:

"Slui e ih iz srebrenih posuda i aša prozirnih." Oko njih će hodati posluga sa hranom u posudama koje su od srebra i sa prozirnim čašama u

kojima je piće. One su od izrazito bijelog srebra koje je kao staklo po prozirnosti kroz koje se izvana vidi ono što je unutra. Ovome nema ništa slično na dunjaluku. Od Ibn- Abbasa prenosi se sljedeće: "U Džennetu nema ništa a da na dunjaluku nemate nešto slično, osim srebrenih čaša." Bilježi Ibn Ebi-Hatim. Allah, dž.š., veli:

"Čiju e veli inu prema željama njihovim odrediti." Njihova će veličina biti onolika koliko treba nekome da se napoji. Neće biti ni veća ni manja. Allah, dž.š., veli:

"U njemu e se iz aše pi e inbirom za injeno piti." Jednom će im biti ponuđeno hladno piće začinjeno komforom, a drugi put začinjeno imberom "zendžebil", koji je topao tako da postane umjereno. To će piće biti za iskrene Allahove, dž.š., robove. Kada su u pitanju oni robovi koji su se Allahu, dž.š., približili svojim djelima "el-mukarrebun", oni će piti i jedno i drugo čisto i nepomiješano. Allah, dž.š., veli:

"Sa izvora u Dženetu, koji e se Selsebil zvati." Nazvan je Selsebil zbog toga što je njegov tok skladan i jak i općenito dotjeran i lijep. Allah, dž.š., veli:

"Služit e ih vje no mlada posluga; da ih vidiš, pomisilo bi da su biser prosuti." Dvorit će ih dječaci u Džennetu kako bi ih uslužili. ***"Vje no mlada posluga."*** Bit će stalno jedne dobi, koja se neće mijenjati. Allah, dž.š., veli: ***"Da ih vidiš pomisilo bi da su biser prosuti."*** Kada ih vidiš raštrkane kako služe gospodu u Džennetu te ljepotu njihova lica, kao da su razasuti biser na lijepom mjestu. Allah, dž.š., veli: ***"I kud god pogledaš."*** Kud god pogledaš o Muhammede, s.a.v.s., tamo u Džennetu i njegovim blagodatima i blaženstvu.

"Vidjet eš udobnost i carstvo prostrano." Tamošnje Allahovo, dž.š., carstvo je ogromno i začuđujuće krasno. U pouzdanim predanjima u Sahihu navodi se: (565) "Allah će, dž.š., reći posljednjoj osobi koja će izići iz Džehennema i posljednjoj koja će ući u Džennet: "Imat ćeš sve kao što je na dunjaluku i još deseterostruko više.'" Od Ibn-Omera navodi se da je rekao: "Rekao je Muhammed, s.a.v.s.: (566) "Najniži je stepen u Džennetu one osobe koja gleda u svoj posjed čija je dužina dvije hiljade godina a moći će vidjeti naudaljeniji dio kao što gleda najbliži." Allah, dž.š., veli:

"Na njima e biti odijela od tanke zelene svile, i od teške svile." Odjeća stanovnika Džennetа jeste svila, u koju spada i sundus, a to je tanka svila, od koje je košulja i tome slično, a što se oblači neposredno na tijelo. Istebrek je isto od svile, ali na njemu su ukrasi koji sjaje i bliješte, a to je odjeća koja je spolja kao što je i uobičajeno kod kuće. ***"Naki eni narukvicama od srebra."*** Ovo su osobine Allahu, dž.š., odanih robova. Kada su u pitanju robovi koji su se približili Allahu, dž.š., "El-Mukarrebun", o njima govori ajeti-kerim:

"...u kojima e se zlatnim narukvicama, biserom ukrašenim, kititi, a haljine e im u njima od svile biti." (35:33) Nakon što je spomenuo vanjske ukrase koji su od svile i nakita, Allah, dž.š., veli:

"I dat e im Gospodar njihov da piju isto pi e. Njihova nutrina je o iš ena od zavisti, zlobe mržnje i ostalih loših osobina." Allah, dž.š., veli:

"To vam je nagrada; vaš trud je dostojan blagodarnosti!" To će im se reći uz počasti i dobročinstvo, prema njima, isto kao u ajetu:

"Jedite radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!" (69:24) Allah, dž.š., veli:

"Vaš je trud dostojan blagodarnosti!" Allah će vas, dž.š., za mali trud nagraditi velikom nagradom.

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنزِيلًا ﴿٢٣﴾ فَاصْبِرْ
لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ
رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا
طَوِيلًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ
يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾ نَّحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ ۖ وَإِذَا شِئْنَا
بَدَّلْنَا أَمْثَالَهُمْ تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَاءَ اتَّخَذَ
إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٢٩﴾ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ
كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ يُدْخِلُ مَن يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ ۚ وَالظَّالِمِينَ
أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣١﴾

Od vremena do vremena Mi objavljujemo Kur'an tebi,/23/ zato izdrži do odluke Gospodara tvoga, i ne slušaj ni grješnika ni nevjernika njihova!/25/ I spominji ime Gospodara svoga ujutro i predvečer,/26/ i u jednom dijelu noći radi Njega moljtvu obavljaj, i dugo Ga noću hvali./27/ A oni, oni život na ovom svijetu vole doista, a ništa ih se ne tiče Dan tegobni koji ih čeka./28/ Mi ih stvaramo i zglobove im vezujemo, a ako htjednemo, zamijenit ćemo ih njima sličnim./29/ Ovo je pouka, pa ko hoće držat će se puta koji Gospodaru njegovu vodi,/30/ a vi ćete htjeti samo ono što Allah, dž.š., hoće - a nevjernicima je pripremio veliku patnju./31/

Allahov je, dž.š., veliki dar Poslaniku, s.a.v.s., to što mu je objavio Kur'an, a.š. ***"Zato izdrži do odluke Gospodara tvoga."*** Strpi se izdržavajući ono što je Allah, dž.š., odredio jer će ono što ti je odredio biti ponajbolje za tebe.

"I ne slušaj ni grješnika ni nevjernika." Ne slušaj one koji su te željeli odvratiti od onoga što ti je objavio, već dostavi ono što ti je došlo od tvog Gospodara. Osloni se na Allaha, dž.š., jer će te On sačuvati od loših ljudi koji čine ružna djela, od nevjernika koji su to svim srcem.

"I spominji ime Gospodara svoga ujutro i predve er." Na početku i na kraju dana.

"I u jednom dijelu no i radi Njega molitvu obavljaj, i dugo Ga no u hvali." Ovaj ajet je kao i ajeti-kerim:

"I probdij dio no i u molitvi, to je samo tvoja dužnost; Gospodar tvoj e ti na ovom svijetu hvale dostojno mjesto darovati." (17:79) Zatim Allah, dž.š., veli:

"A oni, oni život na ovom svijetu vole doista, a ništa ih se ne ti e Dan tegobni koji ih eka." Ovi nevjernici vole dunjaluk i sa svim svojim metežom zapostavljaju ahiret. Zatim Allah, dž.š., veli:

"Mi ih stvaramo i zglobove im vezujemo." Ibn-Abbas veli: ovdje znači isto što i stvaranje. ***"A ako htjednemo, zamijenit emo ih njima sli nim."*** Tj. doći ćemo sa drugim narodom osim njih. Zatim Allah, dž.š., veli: ***"Ovo je pouka."*** Tj. ova je sura pouka.

"Pa ko ho e držat e se puta koji Gospodaru njegovu vodi." Ko hoće uzet će kur'ansku uputu.

"A vi ete htjeti samo ono što Allah, dž.š., ho e." Ne može niko uputiti sam sebe. "Samo ono što Allah, dž.š., hoće Allah uisitnu sve zna i mudar je." Allah, dž.š., zna one koji zaslužuju uputu pa im je omoguće i olakšaju. Allah, dž.š., zna i one koji zaslužuju zabludu pa ga zakloni od upute; a Allah, dž.š., ima najjasnije argumente. Zato Allah, dž.š., veli: ***"Allah uistinu sve zna i mudar je"***, a potom veli:

"On koga ho e uvodi u milost Svoju, a nevjernicima je pripremio veliku patnju." Upućuje koga hoće i ostavlja u zabludi koga hoće. Pa koga On uputi neće ga moći niko u zabludu odvesti, a koga ostavi u zabludi - neće ga niko drugi moći uputiti.

Završetak sažetka komentara sure El-Insan; neka je hvala Allahu, dž.š.

[1] Velim: zaista onaj ko zasluuje kod Allaha, dž.š., uputu jeste onaj ko radi na tom planu i ko je očistio nijet kako bi saznao Istinu. Ovakva osoba zaslužuje Allahovu, dž.š., uputu. Meutim, onaj ko je daleko zalutao i ne istražuje istinu kako bi je spoznao Allah će ga shodno tome nagraditi, a to je udaljenost od upute, kao što i veli Allah, dž.š.:

"Onome koji udjeljuje i ne griješi i ono najljepše smatra istinom njemu emo Džennet pripremiti: a onome koji tvrdiči i osjeća se neovisnim i ono najljepše smatra lažnim." Allah, dž.š., isto tako veli: *"...a Allah učini da i srca njihova ustranu skrenu..."* Kod Allaha su, dž.š., nepobitni argumenti, a tvoj Gospodar nikome nepravdu ne čini.

77
EL - MURSELAT / POSLANI
OBJAVLJENA U MEKI[+], IMA 50 AJETA

Buharija bilježi od Ibn-Mes'uda, r.a., da je rekao: (567) "Dok smo sjedili sa Allahovim Poslanikom a.s., u pećini na Mini, došla mu je objava sure "El-Murselat". Ja sam je pamtio dok ju je učio, a usta samo što su prestala da je izgovaraju. Kada odjednom prema nama skoči zmija, a Allahov Poslanik reče: "Ubijte je!" Poslušali smo i pošli to učiniti, međutim, ona je pobjegla. Muhammed je, a.s., kazao: "Spasila se nevolje koja ju je mogla snaći od vas, kao što ste se i vi sačuvali njenog zla." Bilježi Muslim.

Od Ibn-Abbasa prenosi se (568) da ga je Ummu-Fadl čula kako uči "Vel-murselati urfen" pa je rekla: "Moj sinko, podsjetio si me svojim učenjem ove sure da je ona zadnje što sam čula da Poslanik, a.s., proučio na akšam-namazu." Bilježe ga dvojica.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا ﴿١﴾ فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا ﴿٢﴾ وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا ﴿٣﴾
فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٥﴾ عُذْرًا أَوْ نُذْرًا ﴿٦﴾ إِنَّمَا
تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ ﴿٧﴾ فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾ وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ
﴿٩﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا الرُّسُلُ أُقِّتَتْ ﴿١١﴾ لِأَيِّ يَوْمٍ
أُجِّلَتْ ﴿١٢﴾ لِيَوْمِ الْفَصْلِ ﴿١٣﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ﴿١٤﴾ وَيْلٌ
يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!
Tako mi onih koji se jedan za drugim šalju /1/ pa kao vihor hite, /2/ i onih koji objavljuju /3/ pa razdvajaju, /4/ i Objavu dostavljaju, /5/ opravdanje ili opomenu, /6/ sigurno će biti ono čime vam se prijeti! 8. Kada zvijezde sjaj izgube /8/ i kada se nebo otvori /9/ i kada se planine u prah zdrobe, /10/ i kada se poslanici u određeno vrijeme skupe... /11/ "Do kojeg je to dana odloženo?" - /12/ "Do Dana sudnjeg!" /13/ A znaš li ti šta je Dan sudnji? - /14/ Teško toga dana poricateljima!/15/

[+] Objavljena nakon sure "El-Humeze"48. ajet je medinski.

Komentatori Kur'ana, a.š., između ashaba i tabiina i drugih razišli su se o pitanju značenja "Vel-Murselati urfen".[1] Neki kažu to su meleki. "El-Murselat - oni koji se jedan za drugim šalju", El-Asifat "koji kao vihor hite", En-Naširat, "oni koji objavljuju", su vjetrovi, dok El-Ferikat, "oni koji razdvajaju" i El-Mulkijat, "Oni koji objavu dostavljaju" -nema razilaženja da su to meleki. Neki kažu da su to sve meleki. Čini se da su "El-Murselat" vjetrovi, kako Allah, dž.š., veli:

"Mi šaljemo vjetrove da oplođuju..." (15:22) Isto tako je i El-Asife - vjetrovi; En-Našitat su vjetrovi koji razbacuju oblake, kako hoće Allah, dž.š.[2] Allah, dž.š., veli:

"Pa razdvajaju, i Objavu dostavljaju, opravdanje ili opomenu." Ovo označava meleke i tu nema razilaženja. Oni silaze sa Allahovom, dž.š., naredbom poslanicima razlučujući Istinu od neistine, šaljući poslanicima objavu u kojoj je opravdanje stvorenjima ili opomena da ih ne snađe Allahova, dž.š., kazna koje su se pribojavali. Allah, dž.š., veli:

"Sigurno će biti ono čime vam se prijeti!" Ovo je tvrdnja radi koje su ove zakletve. Tj. On što vam je obećao, kao što je smak svijeta, proživljenje, polaganje računa, nagrada i kazna sve će se to neodložno desiti. Zatim Allah, dž.š., veli:

"Kada zvijezde sjaj izgube" kada im nestane svjetlosti i sjaja, kao što je spomenuto u kur'anskom ajetu: ***"I kada zvijezde popadaju." (82:2)*** Tj. kada se pocijepaju i raskinu njihovi djelovi. ***"I kada se nebo otvori"***, raspukne. ***"I kada se planine u prah zdrobe."*** Kada ih nestane i ne ostane nikakvog traga od njih.

"I kada se poslanici u određeno vrijeme skupe..." Sastanu, kao što je u ajetu:

"Na dan kada Allah sakupi poslanike..." (El-Malde) Allah, dž.š., veli:

"Do kojeg je to dana odloženo?" - "Do Dana sudnjeg!" A znaš li ti šta je Dan sudnji? - Teško toga dana poricateljima!" Allah, dž.š., veli: "Do kojeg su dana poslanici i njihov slučaj odloženi - sve dok ne nastupi Sudnji dan." Isto je spomenuto u ajetu:

"Nemoj ni pomisliti da Allah neće održati obećanje Svoje poslanicima svojim..." (14:47) Allah, dž.š., veli:

[1] "urfen" znači da će biti poslani po hajirli poslu.

[2] Velim: Ovo je odabrao hafiz Ibn-Kesir, Allah mu se smilovao. Međutim, vidim sebe sa onima koji smatraju da se sve to odnosi na meleke iz više razloga: 1. Ova su spomenuta svojstva sličnija svojstvima meleka. 2. Nema nikakve veze između vjetra i meleka u pitanju onoga radi čega je zakletva. 3. Nema ništa što upućuje na to da su prva tri svojstva razdvojena od druga dva kako bi se vidjelo da je to za dva pojma na koje se odnose atributi. 4. Stalno navođenje ukazuje na to da je ono što se opisuje jedna stvar, a svaki atribut pojašnjava one ispred, sve dok ne dođe do dva atributa po kojima postoji saglasnost da se radi o melekima. 5. Većina smatra da se radi o melekima, čak i neki koji kažu da se radi o vjetru kolebaju se između dva stava... A Allah, dž.š., najbolje zna.

"Teško toga dana poricateljima!" Teško njima od Allahove, dž.š., kazne koja će se desiti

أَلَمْ نُهْلِكِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ ٱلْآخِرِينَ ﴿١٧﴾
كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾ أَلَمْ نَخْلُقكُّم مِّن
مَّآءٍ مَّهِينٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنَٰهُ فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿٢١﴾ إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا
فَنِعْمَ ٱلْقَٰدِرُونَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٤﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ
كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ أَحْيَآءً وَأَمْوَٰتًا ﴿٢٦﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ شَمِخَٰتٍ
وَأَسْقَيْنَٰكُم مَّآءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾

Zar Mi nismo drevne narode uništili /16/ i poslije njih i one koji su za njima dolazili?! /17/ Isto tako ćemo sa svim grješnicima postupiti?/18/ Teško toga dana poricateljima! /19/ Zar vas od neznatne tekućine ne stvaramo/20/ koju na pouzdano mjesto stavljamo/21/do roka određenoga?! /22/ Takva je Naša moć; a kako smo Mi samo moćni!/23/ Teško toga dana poricateljima! /24/ Zar Mi nismo učinili Zemlju sabralištem /25/ živih i mrtvih/26/ i na njoj nepomične visoke planine postavili, i zar vam Mi ne dajemo da slatku vodu pijete? /27/ A teško toga dana poricateljima!/28/

Allah, dž.š., veli: ***"Zar Mi nismo drevne narode uništili."*** One koji su nijekali poslanike. ***"I poslije njih i one koji su za njima dolazili?!"*** Koji su bili njima slični po djelima. Zato Allah, dž.š., veli:

"Isto tako ćemo sa svim grješnicima postupiti! Teško toga dana poricateljima!" Zatim Allah, dž.š., veli ističući blagodati prema stvorenjima i argumentirajući proživljenje činjenicom da su stvoreni prvi put.

"Zar vas od neznatne tekućine ne stvaramo", beznačajno slabe i sićušne u poređenju sa Allahovom, dž.š., moći.

"Koju na pouzdano mjesto stavljamo." Što znači skupili smo je u maternici, gdje se sperma muškaraca i žene umirila, a maternica je tako i stvorena da može čuvati tekućinu koja je u nju došla. Allah, dž.š., veli:

"Do roka određenog?!" U trajanju od šest mjeseci[3] ili od devet. Stoga Allah, dž.š., veli:

"Takva je Naša moć; a kako smo Mi samo moćni! - Teško toga dana poricateljima!" Zatim Allah, dž.š., veli:

"Zar Mi nismo učinili Zemlju sabralištem živih i mrtvih." Eš-Šabi veli: "Njena je utroba za mrtve, a površina za žive." ***"I na njoj nepomične visoke planine postavili"***, brda.

"I zar vam Mi ne dajemo da slatku vodu pijete?" Pitku i hladnu.

"A teško toga dana poricateljima!" Koji ustraju poslije ovakvih pojašnjenja u nevjerovanju i poricanju.

ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ
مَا كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ ظِلٍّ ذِى ثَلَٰثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَّا ظَلِيلٍ
وَلَا يُغْنِى مِنَ ٱللَّهَبِ ﴿٣١﴾ إِنَّهَا تَرْمِى بِشَرَرٍ كَٱلْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ كَأَنَّهُۥ جِمَٰلَتٌ
صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾ هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ ﴿٣٥﴾
وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ هَٰذَا يَوْمُ
ٱلْفَصْلِ جَمَعْنَٰكُمْ وَٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَإِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾
وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾

Idite prema onome što ste neistinom smatrali /29/ Idite prema dimu u tri prama razdvojenom /30/ koji hlada neće davati i koji od plamena neće zaklanjati/31/ On će kao kule bacati iskre/32/ kao da su kamile ride./33/ Teško toga dana poricateljima!/34/ Ovo je dan u kome oni neće ni prozboriti/35/ i pravdanje im neće dozvoljeno biti./36/ Teško toga dana poricateljima!/37/ Ovo je Dan sudnji, i vas i narode drevne ćemo sakupiti/38/ pa ako se lukavstvom kakvim budete znali poslužiti, dovijte se protiv Mene! /39/. Teško toga dana poricateljima./40/

Allah, dž.š., daje obavijest o nevjernicima koji poriču proživljenje, nagradu, Džennet i Džehennem. Njima će se reći na Sudnjem danu:

"Idite prema onome što ste neistinom smatrali, idite prema dimu u tri prama razdvojenom." Plamen vatre kada se podigne ima tri prama zbog svoje siline. ***"Koji hlada neće davati i koji od plamena neće zaklanjati."*** Tama dima nije u isto vrijeme i hlad niti će ih štititi od vreline vatre. Allah, dž.š., veli: ***"On će kao kule bacati iskre."*** Iskre će letjeti od vatre koja je kao kula.

"Kao da su kamile ride." Kao crne kamile. ***"Teško toga dana poricateljima!"*** Zatim veli: ***"Ovo je dan u kome oni neće ni prozboriti."*** Neće govoriti.

"I pravdanje im neće dozvoljeno biti." Neće moći govoriti niti će im biti dozvoljeno da se opravdaju. Naprotiv, protiv njih su izneseni argumenti pa neće moći pričati. Mjesta suđenja na Sudnjem danu različita su. Allah, dž.š., obavještava o ovim situacijama da pokaže strahote i potrese toga dana. Zbog toga poslije svakog dijela ovog govora kaže: ***"Teško toga dana poricateljima!"*** Allah, dž.š., veli:

[3] Pogledaj sure Lukman, 14. ajet i El-Ahkaf, 15. ajet.

"Ovo je Dan sudnji, i vas i narode drevne ćemo sakupiti pa - ako se lukavstvom budete znali poslužiti - dovijajte se protiv Mene!" Ovo je teška prijetnja, a znači: ako ste u stanju pobjeći iz Mog stiska i spasiti se Moje presude, učinite to! Doista, vi to ne možete učiniti, kao što veli Allah, dž.š.:

O družine džina i ljudi, ako možete preko granica nebesa i Zemlje prodrijeti, prodrite, moći ćete prodrijeti jedino uz veliku moć!" (55:33) U hadisu (569) veli se: "Moji robovi, doista vi Mi ne možete donijeti korist niti Mi naškoditi."

إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى ظِلَٰلٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَٰكِهَ
مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ
نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ كُلُوا۟ وَتَمَتَّعُوا۟ قَلِيلًا
إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱرْكَعُوا۟
لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

Oni koji su se Allaha bojali bit će među izvorima, u gustim baščama./41/I među voćem koje budu željeli./42/ "Jedite i pijte, prijatno neka vam je! za ono što ste radili." /43/ Tako ćemo Mi one koji čine dobra djela nagraditi./44/ Teško toga dana poricateljima! /45/ "Jedite i naslađujte se, ali zakratko! - vi ste zaista grješnici!"/46/ Teško toga dana poricateljima!/47/ Jer kad im se govorilo: "Budite prema Allahu ponizni!", oni to nisu htjeli biti./48/ Teško toga dana poricateljima! /49/ Pa u koji će govor, ako ne u Kur'an, vjerovati?!/50/

Allah, dž.š., obavještava o Svojim robovima koji su Mu ibadet činili obavljajući dužnost i izbjegavajući zabranjene stvari. Oni će na Sudnjem danu biti u baščama i među izvorima. ***"I među voćem koje budu željeli."*** Od ostalih vrsta voća.

"Jedite i pijte, prijatno neka vam je! za ono što ste radili." To će im se reći na način da bi se istaklo dobročinstvo prema njima. Zatim Allah, dž.š., veli:

"Tako ćemo Mi one koji čine dobra djela nagraditi." Ovo je Naša nagrada za one koji budu činili dobra djela.

"Teško toga dana poricateljima!" Allah, dž.š., veli:

"Jedite i naslađujte se, ali zakratko! - Vi ste zaista grješnici!" Ovo je govor upućen poricateljima Sudnjeg dana. Imperativ da jedu i naslađuju se na mjestu prijetnje, što znači: naslađujte se jedan kratak period, a zatim ćete biti dovedeni u džehenemsku vatru.

"Teško toga dana poricateljima!" Allah, dž.š., veli:

"Mi im dajemo da kratko uživaju, a onda ćemo ih natjerati u patnju neizdrživu." (31:24) Allah, dž.š., veli: ***"Jer kad im se govorilo: 'Budite prema Allahu ponizni!'***, oni to nisu htjeli biti." Kada im se naredilo da namaz obavljaju, nisu poslušali nego su se uzoholili. Zato Allah, dž.š., veli: ***"Teško toga dana poricateljima!"*** Zatim veli: "Pa u koji će govor, ako ne u Kur'an, vjerovati?!" Ovaj ajet ima isto značenje kao i ajet:

"... pa u koje će ako ne u Allahove riječi i dokaze Njegove oni vjerovati" (45:7) Ako ne vjerujete u ovaj Kur'an, pa u koji ćete govor vjerovati. Ibn Ebi-Hatim bilježi hadis sa senedom do Ebu-Hurejrea (570): "Kada se uči 'Vel-murselati urfa' i prouči:

'...Pa u koje riječi, ako ne u Kuržan, vjerovati?' (7:185) - pa, u koji će govor, ako ne u Kur'an vjerovati? Neka kaže: Vjerujem u Allaha i u ono što je objavio.

Završetak komentara sure El-Murselat; neka je hvala Allahu, dž.š. On čuva od grijeha i u Njega je pouzdanje.

78
EN - NEBE' / VIJEST
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 40 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾ كَلَّا
سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ﴿٦﴾
وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾
وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ
سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ وَأَنزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ
مَاءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا ﴿١٦﴾

"U Ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"O čemu oni jedni druge pitaju?" /1/ "O Vijesti velikoj", /2/ "o kojoj oni različita mišljenja imaju." /3/ "Tako ne treba, oni će saznati sigurno!" /4/ "I još jednom, tako ne treba, oni će saznati sigurno!" /5/ "Zar Zemlju posteljom nismo učinili", /6/ "I planine stupovima", /7/ "I vas kao parove stvorili", /8/ "I vaš san smirajem učinili", /9/ "I noć odjećom učinili", /10/ "I dan za privređivanje odredili", /11/ "I iznad vas sedam silnih sazdali", /12/ "I svjetiljku plamteću postavili?" /13/ "IMI iz oblaka vodu obilnu spuštamo" /14/ "da njome žito i bilje izvedemo", /15/ "I bašče guste." /16/

Idolopoklonicima Uzvišeni osporava njihovo raspitivanje o Kijametskom danu, tj. "Velikoj vijesti", ***"o kojoj oni različita mišljenja imaju"***, tj. neki ljudi vjeruju, a neki i ne vjeruju u Kijametski dan. On, zatim, onima koji poriču Kijametski dan prijeteći kaže: ***"Tako ne treba, oni će saznati sigurno!"***

"I još jednom, tako ne treba, oni će saznati sigurno!" Ovo je opomena i žestoka prijetnja, koja će se sigurno ostvariti. Slavljeni i Uzvišeni, zatim, počinje opisivati Svoju veličanstvenu moć u stvaranju najrazličitijih stvari i pojava koje govore o Njegovoj moći da čini što hoće, pa kaže:

"Zar Zemlju posteljom nismo učinili", tj. zaravnjenom, pogodnom za njihov život i mirnom za stvorenja, والجبال أوتادا ***"I planine klinovima"***, tj. postavio je planine kao klinove na kojima ju je učvrstio kako sa stanovnicima na sebi ne bi podrhtavala. Zatim, Uzvišeni kaže: "...***I vas kao parove stvorili***", tj. muško i žensko, od kojih svako uživa u suprotnom spolu i na taj se način razmnožavate. U tom smislu On, na drugom mjestu, kaže:

"...I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite I što između vas uspostavlja ljubav I samilost ..." (30: 21)

"...I vaš san smirajem učinili", tj. prekidom kretanja, kako biste se odmorili od svakodnevnih aktivnosti i trke za životnim potrebama.

"...I noć odjećom učinili", tj. počinkom i smirajem.

"...I dan za privređivanje odredili", tj. učinili ga svijetlim i vidljivim da bi ljudi u njemu stjecali životne potrebe i mogli odlaziti i vraćati se.

"...I iznad vas sedam silnih sazdali", tj. sedam nebesa sa svim njihovim prostranstvima, savršenstvom i ukrasima u vidu zvijezda, planeta i drugih nebeskih tijela. Zato Uzvišeni kaže: ***"...I svjetiljku plamteću postavili"***, tj. Sunce koje obasjava cijeli svijet.

"MI iz oblaka vodu obilnu spuštamo", tj. iz oblaka nadojenih kišom koji samo što ju nisu ispustili. Izraz معصر / "mu'sir" koristi se i za ženu koja samo što nije dobila menstruaciju. Ovaj izraz koristi se i za vjetrove koji donose kišu. Ipak je očito da se ovdje misli na oblake koji ispuštaju kišu. U tom smislu Uzvišeni, na drugom mjestu, kaže:

"Allah je Taj Koji vjetrove šalje, pa oni oblake tjeraju, I On ih po nebu, kako On hoće, rasprostire I na komade dijeli, pa ti vidiš kišu kako iz njih pada." (30:48)

"...vodu obilnu", tj. koja u vidu kiše neprekidno lije. Riječ /"sedždžun" upotrijebljena je i u hadisu u kome stoji: "Najbolji hadž je onaj sa bukom i prolijevanjem", tj. prolijevanjem krvi kurbanskih deva.

"...da njome žito i bilje izvedemo, I bašče guste", tj. da pomoću ove obilne, ugodne, korisne i blagoslovljene vode raste: ***"žito"***, koje se sprema za ljude i stoku, "***bilje***", tj. zelen koja se jede svježa, i "***bašče***", tj. vrtovi s najraznovrsnijim plodovima, bojama, ukusima i mirisima; "***guste***", tj. isprepletenih krošanja.

* Objavljena nakon sure "Stepeni."

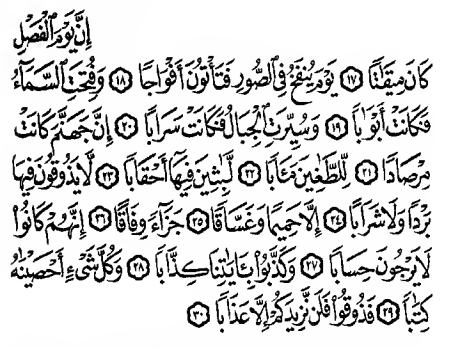

"Dan sudnji je, zaista, već određen", /17/ "Dan kada će se u rog puhnuti, pa ćete vi, sve skupina po skupina, doći", /18/ "I nebo će se otvoriti i mnogo kapija imati", /19/ "I planine će se zdrobiti i priviđenje će biti." /20/ "Džehennem će zasjeda biti" /21/ "nasilnicima mjesto povratka", /22/ "u kome će zauvijek ostati", /23/ "u njemu svježine neće osjetiti, ni pića okusiti", /24/ "osim vrele vode i kapljevine", /25/ "kazne prikladne." /26/ "Zaista se oni nisu nadali polaganju računa" /27/ "I potpuno lažnim su smatrali Naše Znake", /28/ "a Mi smo sve pobrojali i zapisali", /29/ "pa kušajte, Mi ćemo vam povećati samo kaznu!"/30/

Uzvišeni saopćava da je Sudnji dan, tj. Kijametski dan unaprijed tačno određen, da se ne može ni odgoditi ni ubrzati i da tačno vrijeme njegovog dolaska zna samo Allah, dž.š. Uzvišeni kaže:

"A Mi ga odgađamo samo na neko vrijeme." (11: 104)

"Dan kada će se u rog puhnuti, pa ćete vi, sve skupina po skupina, doći." Mudžahid kaže da to znači: grupa po grupa, a Ibn-Džerir da će svaki narod doći sa svojim poslanikom.

"...I nebo će se otvoriti i mnogo kapija imati", tj. puteva i staza za silazak meleka. ***"...I planine će se zdrobiti i priviđenje će biti"***, kao što Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"Ti vidiš planine i misliš da su nepomične, a one se pomiču kao što se pomiču oblaci",

"a planine budu kao vuna, iščupana." On ovdje kaže: ***"...I priviđenje će biti"***, tj. onome ko ih bude gledao učinit će se da su nešto, a zapravo neće biti ništa. Nakon toga planine će potpuno nestati i neće biti nikakva traga od njih, kako kaže Uzvišeni:

"A pitaju te o planinama, pa ti reci: 'Gospodar moj će ih u prah pretvoriti i zasuti.'" (20:105)

"Džehennem će zasjeda biti", tj. pripremljena zasjeda,

"nasilnicima", tj. neposlušnim odmetnicima koji se suprotstavljaju poslanicima. "...***mjesto povratka***", tj. boravište i mjesto gdje će se vratiti. Sufjan es-Sevri kaže: "Iznad njega su tri mosta."

"...u kome će zauvijek ostati", tj. vječno boraviti. Riječ /"ahkabun" je oblik množine od riječi "Hukubun", koja znači vremensko razdoblje o čijoj dužini postoje različita mišljenja. Ali ibn Ebu-Talib pitao je Hilala el-Hidžrija: "Koliko vi računate dužinu "hukub", a po objavljenoj Allahovoj knjizi (Tevratu)?" Ovaj je odgovorio: "Računamo ga osamnaest godina, od kojih svaka godina ima dvanaest mjeseci, svaki mjesec trideset dana, a svaki dan hiljadu godina." Ibn Ebi-Hatim od Ebu-Umame prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., u vezi sa riječima Uzvišenoga:

"u kome će zauvijek ostati" rekao: "hukubun" je mjesec, trideset dana, a godina dvanaest mjeseci. U godini je tri stotine šezdeset dana, od kojih je svaki dug hiljadu godina po vašem računanju. "hukubun" je trideset miliona godina." Ovaj hadis je munker, jer su i od El-Kasima, a i Dža'fer ibn ez-Zubejra, koji od njega prenosi hadis, proglašeni kao odbačeni (metruk). Ispravno je shvatanje da ovom vremenskom razdoblju nema kraja, kako navode Katade i Er-Rebi' ibn Enes. Taj period može se jedino računati kao vječni boravak u Vatri.[1]

"...u njemu svježine neće osjetiti, ni pića okusiti", tj. u Džehennemu neće moći naći nikakvog osvježenja za svoja srca niti kakva ugodna pića da utole žeđ. Zato Uzvišeni kaže:

"osim vrele vode i kapljevine." Riječ: /"el-hamim" znači: krajnje ključalu vodu i vrelu tečnost, a /"el-gassak": kapljevinu od gnoja, znoja, suza i rana džehenemlija, kojoj se zbog hladnoće i smrada neće moći prići. O ovoj kapljevini opširnije smo govorili u poglavlju "Sad" i ovdje nije potrebno da to opet ponavljamo. Neka nas Allah, Svojom milošću i plemenitošću, sačuva od nje![2] Riječi Uzvišenog: ***"kazne prikladne"*** znače: Evo kakve su kazne dopali prikladno svojim nevaljalim djelima koja su činili na ovom svijetu. Uzvišeni zatim kaže:

"Zaista se oni nisu nadali polaganju računa", tj. nisu vjerovali da postoji drugi svijet, na kome će polagati račun i za svoja djela biti nagrađeni ili kažnjeni.

I potpuno lažnim su smatrali Naše Znake", tj. poricali su Allahove dokaze i Njegove upute ljudima, koje je objavljivao Svojim poslanicima, neka je Allahov blagoslov i spas na našeg Vjerovjesnika i sve Njegove poslanike kojima su se oni protivili i u laž ih ugonili.

---

[1] Vremensko razdoblje izraženo ovdje rječaju: "ahkabun" ne može se opisati niti izraziti brojevima. Njime se aludira na to da će nasilnici, nevjernici, koji poriču Allahove dokaze i Sudnji dan, u džehenemskoj vatri vječno ostati. To je opis vječnog boravka džehenemlija u Vatri, gdje neće moći ni umrijeti ni živjeti, nego će ostati zauvijek u vječnoj patnji, kojoj nema kraja ni prestanka: "kad im se kože ispeku zamijenit ćemo im ih drugim kožama, da osjete pravu patnju." (En-Nisa,56)

[2] El-Gassak, o kojem je bilo govora u komentaru sure "Sad", gledajući ukupno njegovo značenje ne odstupa od onoga što je rečeno ovdje, tj. čija se hladnoća i smrad neće moći podnijeti.

"...a Mi smo sve pobrojali i zapisali", tj. Mi unaprijed znamo djela svih ljudi, Mi smo ih zapisali i prema njima ćemo ih, onako kako zaslužuju, kazniti ili nagraditi.

"...pa kušajte, Mi ćemo vam povećati samo kaznu", tj. kazna će im se stalno povećavati.

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَائِقَ
وَأَعْنَابًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا
وَلَا كِذَّابًا ﴿٣٥﴾ جَزَاءً مِّن رَّبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾

"Zaista bogobojaznima mjesto spasa (i izbavljenja) pripada": /31/ "bašče i vinogradi", /32/ "i djevice mlade, godina istih", /33/ "i pehari puni." /34/ "Tamo prazne besjede i neistinu neće slušati", /35/ "to im je nagrada od Gospodara tvoga, dar dovoljni." /36/

Kazujući o sretnicima i kakvu im je počast i trajno uživanje pripremio, Uzvišeni kaže: ***"Zaista bogobojaznima mjesto spasa (i izbavljenja) pripada."*** Ibn-Abbas kaže: Mjesto za zabavu (veselje), jer je poslije ovoga rekao: ***"bašče"***, tj. vrtove, ***"i vinogradi i djevice mlade, godina istih"***, tj. hurije zaobljenih i jedrih grudi, a ne opuštenih, jer su one mlade djevice, godina istih. ***"...i pehari puni"***, tj. napunjeni jedan iza drugog.

"Tamo prazne besjede i neistinu neće slušati", kao što Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"u njima neće biti praznih besjeda ni pobuda na grijehe" (52:23), tj. u njima neće biti neumjesnog, beskorisnog ni lažnog govora, jer je to "Kuća spasa", a sve što je u njoj besprijekorno je čisto od bilo kakvih nedostataka.

"To im je nagrada od Gospodara tvoga, dar dovoljni", tj. sve ovo što smo naveli nagrada je kojom ih je Allah, iz Svoje milosti i dobrote, nagradio. ***"...dar dovoljni."*** Riječ znači, tj. dovoljan. Tako se kaže "Allah mi je dovoljan."

رَّبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَٰنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ
صَفًّا لَّا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ الْيَوْمُ
الْحَقُّ فَمَن شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا ﴿٣٩﴾ إِنَّا أَنذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ
يَنظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنتُ تُرَابًا ﴿٤٠﴾

"Gospodara nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, Svemilosnoga, kome (od straha) neće moći zboriti." /37/ "...na Dan kada Džibril i meleki budu u redove poredani, kada će samo onaj kome Svemilosni dozvoli govoriti, a istinu će reći." /38/ "To je Istiniti dan, pa ko hoće, Povratak Gospodaru svome prihvatit će." /39/ Mi vas, zaista, kaznom bliskom opominjemo, na Dan u kome će čovjek djela ruku svojih vidjeti, a nevjernik uzviknuti: " Kamo sreće da sam prašina bio!" /40/

"...kome (od straha) neće moći zboriti", tj. niko bez Njegove dozvole neće moći početi govoriti, kao što Uzvišeni na drugom mjestu kaže: ***"Ko se može pred Njim zauzimati za nekog bez dopuštenja Njegova?" (2: 255)***

"Na Dan kada Džibril i meleki budu u redove poredani, kada će samo onaj kome Svemilosni dozvoli govoriti." Komentatori Kur'ana različito tumače to šta se pod izrazom "er-Ruh" misli. Jedni kažu da se pod tim podrazumijevaju ljudske duše, drugi: ljudi, treći: stvorenja koja nisu ljudi ali su u ljudskom liku, četvrti: Džibril, a peti: Kur'an.[3] ***"Kada će samo onaj kome Svemilosni dozvoli govoriti."*** U sahih hadisu stoji: /572/ "Toga dana govorit će samo poslanici." ***"...a istinu će reći"***, tj. pravo će govoriti.

"To je Istiniti dan", tj. koji će neminovno doći.

"...pa ko hoće, povratak Gospodaru svome prihvatit će", tj. put i povratak Njemu prihvatit će.

"Mi vas, zaista, kaznom bliskom opominjemo." Tj. kazne na Sudnjem danu, a zbog toga što je ona neizbježna to je izraženo sa "bliska." ***"...na Dan u kome će čovjek djela ruku svojih vidjeti"***, tj. kada će mu sva njegova djela, dobra i loša, biti prikazana, kako Uzvišeni na drugom mjestu veli: ***"toga dana čovjek će o onome što je pripremio, a što propustio, obaviješten biti." (75:13)***

"...a nevjernik uzviknuti: 'Kamo sreće da sam prašina bio!'" U nekim predanjima koje prenosi Ebu-Hurejre, Abdullah ibn Amr i drugi, stoji da će to biti kada Allah bude sudio životinjama, kad će se čak i šukasta ovca osvetiti rogatoj, kojoj će, kad i to bude gotovo, reći: "Budi zemlja!", pa će postati zemlja. Tada će nevjernik poželjeti da i on bude zemlja i reći: ***"Kamo sreće da sam zemlja bio!"*** Ovakvo značenje navodi se u poznatom hadisu "O rogu" (Es-Sur).

Kraj skraćenog komentara poglavlja En-Nebe' / "Vijest"

[3] Ja dajem prednost četvrtom mišljenju, da je to Džibril, a.s., jer je jedno od njegovih imena i "Er-Ruh", tim prije što je ovdje spomenut uz meleke. Allah, opet, najbolje zna!

79
EN-NAZI'AT/ONI KOJI ČUPAJU
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 46 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ﴿١﴾ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا ﴿٢﴾ وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا ﴿٣﴾
فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا ﴿٥﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾
تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾ أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ﴿٩﴾
يَقُولُونَ أَإِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا نَّخِرَةً ﴿١١﴾
قَالُوا تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَإِذَا هُم
بِالسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog!"
"Tako Mi onih koji čupaju grubo", /1/ "I onih koji vade blago", /2/ "I onih koji plove brzo" /3/ "pa duše u odredišta nose žurno" /4/ "I sređuju stvari s Allahovom dozvolom" /5/ "na Dan kada se Zemlja zvukom roga zatrese", /6/ "za kojim će slijediti slijedeći", /7/ "srca toga dana bit će uplašena", /8/ "a pogledi njihovi oboreni." /9/ "Govorit će: 'Zar ćemo, zaista, biti povraćeni u prvobitno stanje?'" /10/ "Zar kad truhle kosti postanemo?" /11/ "I još kažu: "E to je, dakle, štetan povratak" /12/ "A bit će to samo povik jedan", /13/ "a oni (već) na površini Zemlje." /14/

"Tako Mi onih koji čupaju grubo", tj. tako Mi meleka koji čupaju duše nevjernika, ljudi koji će dopasti Vatre. ***"...I onih koji vade blago"***, tj. meleka koji vjernicima duše primaju nježno.
"I onih koji plove brzo, pa duše u odredišta nose žurno i sređuju stvari s Allahovom dozvolom...", tj. meleka koji od neba do Zemlje, Allahovom dozvolom, provode Njegove naredbe.
"na Dan kada se Zemlja zvukom roga zatrese, za kojim će slijediti slijedeći", Ibn-Abbas kaže: "To su prvo i drugo puhanje u rog." Od Mudžahida se prenosi da je rekao: Pod riječima Uzvišenog
"...na Dan kada se Zemlja zvukom roga zatrese", misli se na prvo, a pod: ***"za kojim će slijediti slijedeći"***, na drugo puhanje u rog. Ove riječi su slične riječima Uzvišenog: ***"I Zemlja i brda se dignu i odjednog udara zdrobe" (69:14)*** Et-Tirmizi i Ibn-Hatim navode hadis u kome stoji: /573/ "Allahov bi Poslanik, s.a.v.s., kad bi prošlo dvije trećine noći, ustao i govorio: O ljudi, spominjite Allaha! Došao je potres, za kojim će slijediti slijedeći. Došla je smrt sa svim što u sebi nosi!" ***" srca toga dana bit će uplašena."*** Riječ,znači, uplašena, ***"a pogledi njihovi oboreni"***, tj. ponizni i bijedni od strahota koje će ugledati.
"Zar ćemo, zaista, biti povraćeni u prvobitno stanje?" Pod ovim se misli na kurejšijske idolopoklonike i one koji, kao i oni, niječu proživljenje nakon što im se u grobovima raspadnu tijela i kosti.
"I još kažu: 'To je, dakle, štetan povratak!'", tj. Kurejševići su govorili: "Ako bi nas Allah nakon smrti proživio, sigurno bismo bili gubitnici." Allah Uzvišeni kaže:
"A bit će to samo povik jedan, a oni (već) na površini Zemlje", tj. proživljenje, pa će svi, odjednom, ustati i stati pred Gospodara Uzvišenog, očekujući da će se desiti, kako Uzvišeni u drugom ajetu kaže:
"...I naređenje Naše je samo kao jedna riječ, sve bude u tren oka." (54:50) "...a oni (već) na površini Zemlje..."; "es-sahire" ima više značenja. Ovdje je ispravno značenje: površina Zemlje. U tom smislu Mudžahid kaže: "Bili su ispod Zemlje pa su izvedeni na nju", tj. na njenu površinu.

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَىٰ ﴿١٥﴾ إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ
طُوًى ﴿١٦﴾ اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ﴿١٧﴾ فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰ أَن تَزَكَّىٰ
﴿١٨﴾ وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَىٰ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ
وَعَصَىٰ ﴿٢١﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ فَنَادَىٰ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ
الْأَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾ فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَىٰ ﴿٢٥﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ ﴿٢٦﴾

"Da li je dopria do tebe vijest o Musau", /15/ "kad ga je Gospodar njegov u svetoj dolini Tuva zovnuo." /15/ "Idi faraonu, on se, doista, oslilo", /17/ "I reci: "Da li bi ti da se očistiš", /18/ "da te Gospodaru tvome uputim, pa da Ga se bojiš?" /19/ "I onda mu je najveće čudo pokazao", /20/ "ali je on porekao i nije poslušao", /21/ "već se okrenuo i potrudio" /22/ "I sabrao i povikao": /23/ "Ja sam gospodar vaš najveći!", on je rekao", /24/ "I Allah ga je, i na ovom, i na drugom svijetu kaznio." /25/ "To je pouka za onoga koji se bude Allaha bojao!"/26/

Uzvišeni kaže: ***"Da li je dopria do tebe vijest o Musau"***, tj. da li si čuo za Musaov slučaj, ***"kad ga je Gospodar njegov u svetoj dolini Tuva zovnuo."*** Tuva je, kako je ranije u poglavlju Ta-Ha rečeno, ime doline. ***"Idi Faraonu, on se, doista, oslilo"***, tj. uzoholio, uobrazio i postao drzak.

---

* Objavljena nakon sure "Vijest."

"I reci: 'Da li bi ti da se očisti'", tj. da li bi se ti odazvao i krenuo putem na kome ćeš se očistiti? Da li bi se ti predao i pokorio (Allahu)?

"...da te Gospodaru tvome uputim", tj. da te poučim kako ćeš Mu robovati ***"pa da Ga se bojiš?"***, tj. pa da ti srce, nakon što je bilo surovo i daleko od svakog dobra, postane skrušeno. ***"I onda mu je najveće čudo pokazao"***, tj. Musa mu je uz ovaj poziv pokazao snažan argument i jasan dokaz da je istina to što mu od Allaha donosi. ***"...ali je on porekao i nije poslušao"***, tj. srce mu je odbilo pa se, ni prividno ni u duši, nije povinovao Musau, iako upoznavanje s istinom ne znači nužno i vjerovanje u nju, jer je spoznaja stvar znanja, a vjerovanje stvar djelovanja srca, tj. predanost i pokornost istini.

"već se okrenuo i potrudio", tj. u suprotstavljanju istini neistinom, time što je sakupio čarobnjake da se surotstave očevidnim čudima koje je pokazao Musa. ***"...i sabrao i povikao"*** svome narodu:

"Ja sam gospodar vaš najveći!", on je rekao. Ove riječi Faraon je izrekao četrdeset godina nakon tvrdnje svome narodu:

"Ja ne znam da vi imate drugog boga osim mene." (28:38)

"...i Allah ga je, i na ovom, i na drugom svijetu kaznio", tj. osvetio mu se, tako što ga je na ovom svijetu potopio i što će mu na budućem svijetu dati tešku kaznu.

"Zaista u tome je pouka za onoga ko se boji", tj. ko prima pouke i ostavlja grijehe.

"A šta je teže: vas ili nebo stvoriti?", tj.: o ljudi, nebo je teže stvoriti nego vas. ***"On ga je sazdao."*** Zatim to objašnjava riječima: ***"svod njegov visoko digao i usavršio"***, tj. njegov svod učinio visokim, širokim i prostranim i okitio ga zvijezdama koje ga krase u tamnoj noći.

"...noći njegove mračnim, a dane svijetlim učinio", tj. dao da noći budu mračne, a dani svijetli.

Riječi: ***"Poslije toga je Zemlju zaobilo"***, objasnio je riječima:

"Iz nje je vodu i pašnjake izveo." U poglavlju "Objašnjenje" bilo je govora o tome kako je Zemlja stvorena prije neba, ali je zaobljena poslije stvaranja neba, u tom smislu što joj je Allah dao reljef i odredio njegove funkcije.

"...i planine nepomičnim učinio", tj. učvrstio ih tamo gdje su. Imam Ahmed od Enesa ibn Malika prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /574/ "Kada je Allah stvorio Zemlju ona se počela potresati, pa je stvorio planine i po njoj ih postavio te se smirila." ***"...na uživanje vama i stoci vašoj"***, tj. Allah je zaoblio Zemlju, pokazao njene riznice, dao da provriju izvori, poteku rijeke, rađaju usjevi i plodovi i učvrstio planine, kako bi njenim stanovnicima bila postojana. Sve ovo, kao i stoka potrebna za jelo i životinje za jahanje, dato je Njegovim stvorenjima na uživanje i korištenje, sve dok su na ovom svijetu i dok ne dođe kraj i određeni čas.

ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُ ۚ بَنَىٰهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ
سَمْكَهَا فَسَوَّىٰهَا ﴿٢٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَىٰهَا ﴿٢٩﴾ وَٱلْأَرْضَ
بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَىٰهَآ ﴿٣٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعَىٰهَا ﴿٣١﴾ وَٱلْجِبَالَ
أَرْسَىٰهَا ﴿٣٢﴾ مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٣﴾

"A šta je teže: vas ili nebo stvoriti? On ga je sazdao", /27/ "svod njegov visoko digao i usavršio", /28/ "noći njegove mračnim, a dane svijetlim učinio", /29/ "Poslije toga je Zemlju zaobilo", /30/ "Iz nje je vodu i pašnjake izveo", /31/ "i planine nepomičnim učinio", /32/ "na uživanje vama i stoci vašoj." /33/

Pobijajući one koji poriču proživljenje i ponovno stvaranje Allah Uzvišeni kaže:

فَإِذَا جَآءَتِ ٱلطَّآمَّةُ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾
يَوْمَ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ لِمَن يَرَىٰ ﴿٣٦﴾
فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَءَاثَرَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ ٱلْجَحِيمَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾
وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ
هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا ﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنتَ مِن
ذِكْرَىٰهَآ ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَىٰهَآ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرُ مَن يَخْشَىٰهَا ﴿٤٥﴾
كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَىٰهَا ﴿٤٦﴾

"A kad dođe nevolja najveća", /34/ "Dan kada se čovjek bude sjećao onoga što je radio", /35/ "i kad se Džehennem svakome ko vidi bude ukazao", /36/ "onda će onome koji je obijestan bio" /37/ "i život na ovom svijetu više volio" /38/ "Džehennem prebivalište

postati sigurno." /39/ "A onome koji je od stajanja pred Gospodarom svojim strepio i dušu od prohtjeva uzdržao" /40/ "Dženne t će boravište biti sigurno." /41/ "Pitaju te o Smaku svijeta: "Kada će se dogoditi?" /42/ Ti ne znaš, pa kako da o njemu zboriš /43/, o njemu samo Gospodar tvoj zna." /44/ "Tvoja opomena će koristiti samo onome koji Ga se bude bojao", /45/ "a njima će se učiniti, onoga Dana kada ga dožive, da su samo jedno večer ili jedno jutro njezino ostali." /46/

Uzvišeni kaže: ***"A kad dođe nevolja najveća"***, tj. Kijametski dan.

"Dan kada se čovjek bude sjećao onoga što je radio", tj. toga Dana će se čovjek prisjećati svih svojih djela, dobrih i loših.

"...I kad se Džehennem svakome ko vidi bude ukazao", tj. ljudima će se pokazati i oni će ga svojim očima ugledati.

"...onda će onome koji je obijestan bio", tj. koji se uzoholio i osilio, ***"i život na ovom svijetu više volio"***, tj. davao mu prednost nad vjerom i onim svijetom,

"Džehennem prebivalište postati sigurno", tj. u Džehennem će dospjeti, gdje će mu hrana drvo zekkum, a piće ključala voda biti.

"A onome koji je od stajanja pred Gospodarom svojim strepio i dušu od prohtjeva uzdržao", tj. bojao se stajanja pred Njim i suzdržavao se prohtjeva, nagoneći svoju dušu na pokornost Gospodaru,

"Dženne t će boravište biti sigurno", tj. kraj i mjesto povratka.

Uzvišeni, zatim, kaže:

"Pitaju te o Smaku svijeta: 'Kada će se dogoditi?' Ti ne znaš, pa kako da o njemu zboriš, o njemu samo Gospodar tvoj zna", tj. o njemu ne znaš ni ti ni bilo ko drugi, do Uzvišeni Allah koji u drugom ajetu kaže: ***"Sasvim neočekivano će vam doći" (7:187).*** Riječi Uzvišenog: ***"... o njemu samo Gospodar tvoj zna"*** slične su onima u drugom ajetu: ***"Reci: 'To samo Allah zna.'" (7:187)***

"Tvoja opomena će koristiti samo onome koji Ga se bude bojao", tj. Ja sam te poslao da opominješ ljude i da ih upozoriš na Allahovu kaznu i nesreću. Zato će onaj ko se Allaha bude bojao i tebe slijedio, ono što želi postići, a onaj ko ti se bude suprotstavljao i poricao te, propasti.

"...a njima će se učiniti, onoga Dana kada ga dožive, da su samo jedno veče ili jedno jutro njezino ostali", tj. kad budu ustajali iz grobova i upućivali se zborištu za suđenje, učinit će im se da su na ovom svijetu sasvim kratko boravili, kao da je to bilo samo jednu večer ili jedno jutro.

Kraj skraćenog komentara poglavlja En-Nazi'at, "Oni koji čupaju."

80
'ABESE / NAMRŠTIO SE
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 42 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ① أَن جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ ② وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّىٰ ③
أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَىٰ ④ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَىٰ ⑤ فَأَنتَ لَهُ
تَصَدَّىٰ ⑥ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ⑦ وَأَمَّا مَن جَاءَكَ يَسْعَىٰ ⑧
وَهُوَ يَخْشَىٰ ⑨ فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ ⑩ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ⑪ فَمَن
شَاءَ ذَكَرَهُ ⑫ فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ⑬ مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ⑭ بِأَيْدِي
سَفَرَةٍ ⑮ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ⑯

"U ime Alaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"On se namrštio i okrenuo" /1/ "zato što je slijepac njemu prišao." /2/ "A šta ti znaš, možda će se on očistiti",/3/ "ili opomenuti, pa da mu Opomena koristi." /4/ A što se tiče onoga koji je bogat", /5/ " ti se njemu okrećeš", /6/ "a ti nisi odgovoran da se on ne očisti." /7/ "A što se tiče onoga koji ti je došao žureći", /8/ "a on se boji", /9/ "ti njega zanemaruješ." /10/ "Ne čini tako! Zbilja je to pouka", /11/ "pa ko hoće, opomenut će se (time)", /12/ "na listovima je cijenjenim" /13/ "uzvišenim, čistim", /14/ "u rukama izaslanika" /15/ "časnih, čestitih." /16/

Više komentatora Kur'ana navodi /575/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednog dana razgovarao sa kurejšijskim prvacima, po verziji koju prenosi Enes, r.a., sa Ubejj ibn Halefom, a po drugoj, od Ibn-Abbasa, sa Utbetom ibn Rebiom, Ebu-Džehlom ibn Hišamom i El-Abbas ibn Abdul-Muttalibom. On im se često izlagao u želji da prime islam, pa mu je prišao slijepac po imenu Abdullah ibn Ummi-Mektum i počeo moliti Vjerovjesnika, s.a.v.s., da ga pouči nekom ajetu iz Kur'ana riječima: "O Allahov Poslaniče, pouči me nečemu čemu je tebe Allah poučio!" Na to se Allahov Poslanik, s.a.v.s., od njega okrenuo, namrštio se i nije mu se svidio njegov govor te se primakao drugima. Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., s njima završio razgovor i počeo se vraćati kući, Allah ga je malo zaslijepio pa ga je obuzeo drijemež. Zatim je Allah Uzvišeni objavio: "On se namrštio i okrenuo zato što je slijepac njemu prišao. Ali šta ti znaš, možda će se on očistiti, ili opomenuti pa da mu opomena koristi."

Međutim, Poslanik, s.a.v.s., htio je da Abdullah ibn Ummi-Mektum samo malo sačeka dok on ne završi razgovor sa ovim ljudima, u želji da ih uputi.

"On se namrštio i okrenuo zato što je slijepac njemu prišao. A šta ti znaš, možda će se on očistiti", tj. da postigne duhovnu čistotu ***"ili opomenuti pa da mu opomena koristi"***, tj. primit će pouku i klonut će se zabrana. ***"A što se tiče onoga koji je bogat, ti se njemu okrećeš"***, tj. ti se bogatom, koji se oglušuje o tvoj poziv, obraćaš ne bi li ga uputio, ***"a ti nisi odgovoran, da se on ne očisti"***, tj. ti nećeš odgovarati ako se on ne očisti. ***"A što se tiče onoga koji ti je došao žureći, a on se boji"***, tj. nastoji ti se približiti i tvojim savjetom uputiti, ***"ti njega zanemaruješ"***, tj. praviš se zauzetim. Zato je Allah Uzvišeni, nakon ovoga, Svome Poslaniku, s.a.v.s., naredio da nikoga ne izdvaja u opominjanju, već da u tome svi budu jednaki, a na Allahu je da uputi koga hoće na pravi put. Nakon ovoga. Vjerovjesnik, s.a.v.s. je ukazivao dužne počasti. Ibn Ummi Mektumu, a on je bio jedan od mujezina Allahovog Poslanika s.a.v.s., koji je govorio :/576/ "Bilal uči noćni ezan, pa jedite i pijte dok ne čujete ezan Ibn Ummi Mektuma!" Opće je poznato da mu je ime bilo Abdullah. Neki, pak, kažu Amr. Allah najbolje zna!

"Ne čini tako! Zbilja je to pouka", tj.ova sura, ili izjednačavanje ljudi, uglednih i neuglednih, u poučavanju vjeri.

"pa ko hoće opomenut će se." "...na listovima je cijenjenim, uzvišenim, čistim", tj. ovo poglavlje ili pouka, a i jedno i drugo tijesno su povezani, jer je cio Kur'an na listovima cijenjenim, uzvišenim i čistim. ***"Uzvišenim"***, tj. visoko cijenjenim, ***"čistim"***, tj. nepodložnim oskrvnuću i bilo kakvom dodavanju ili oduzimanju.

"...u rukama izaslanika", tj. meleka koji su izaslanici između Allaha Uzvišenog i Njegovih stvorenja. ***"...časnih, čestitih"***, tj. plemenite naravi i besprijekorno čistih i dobrih djela. Toga treba biti svjestan svaki učač Kur'ana i pokušavati da takav bude u svojim riječima i djelima. Ahmed od Aiše, r.a., bilježi da je rekla: "Onaj koji vješto uči Kur'an u društvu je meleka, časnih i čestitih izaslanika, a onome koji ga uči s naporom pripadaju dvije nagrade." Ovaj hadis bilježi više autora zbirki hadisa preko Katade.

قُتِلَ الْإِنسَانُ مَا أَكْفَرَهُ ⑰ مِنْ أَيِّ

* Objavljena nakon sure En - Nedžm.

شَيْءٍ خَلَقَهُۥ ﴿١٩﴾ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُۥ فَقَدَّرَهُۥ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ ٱلسَّبِيلَ يَسَّرَهُۥ ﴿٢١﴾ ثُمَّ
أَمَاتَهُۥ فَأَقْبَرَهُۥ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ إِذَا شَآءَ أَنشَرَهُۥ ﴿٢٣﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَآ أَمَرَهُۥ ﴿٢٤﴾
فَلْيَنظُرِ ٱلْإِنسَٰنُ إِلَىٰ طَعَامِهِۦٓ ﴿٢٤﴾ أَنَّا صَبَبْنَا ٱلْمَآءَ صَبًّا ﴿٢٥﴾ ثُمَّ شَقَقْنَا
ٱلْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَأَنۢبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾ وَزَيْتُونًا
وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَحَدَآئِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَٰكِهَةً وَأَبًّا ﴿٣١﴾ مَّتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٢﴾

"Prokleti neka je čovjek! Koliko je samo on nezahvalan!" /17/ "Od čega ga On stvara?" /18/ "Od kapi sjemena ga stvara, pa mu određuje ono što hoće." /19/ "I pravi put mu dostupnim učini", /20/ "zatim mu život oduzme i učini da bude sahranjen", /21/ "I poslije će ga, kada On bude htio, oživiti." /22/ "Uistinu! On još nije ispunio ono što mu je On naredio!" /23/ "Neka čovjek pogleda u hranu svoju": /24/ "Mi obilnu kišu prolijevamo", /25/ "zatim zemlju pukoti -nama cijepamo" /26/ "i činimo da iz nje žito izrasta" /27/ "i grožđe i povrće", /28/ "i masline i palme" /29/ "i bašče guste", /30/ "i voće i trave", /31/ "na užitak vama i stoci vašoj." /32/

Allah ukorava one ljude koji poriču proživljenje: ***"Prokleti neka je čovjek! Koliko je samo on nezahvalan!"*** Dakle, On proklinje čovjeka, tj. onu vrstu ljudi koji bez ikakva osnova, jedino zato što su nevjernici i neznalice, uporno poriču proživljenje. ***"Koliko je samo on nezahvalan!"***, tj. koliko je on samo uporan u svome nevjerstvu.

Uzvišeni zatim opisuje kako je tog istog čovjeka stvorio od bezvrijedne tvari i da je to On kadar ponovo učiniti, pa kaže:

"Od čega ga On stvara? Od kapi sjemena ga stvara, pa mu određuje ono što hoće", tj. odredio mu je koliko će živjeti, kakva će mu nafaka biti i kakva djela će činiti, te hoće li biti od onih koji su sretni, ili nesretni.

"...i pravi put mu dostupnim učini", tj. olakšao mu je dolazak na Ovaj svijet i izlazak iz majčine utrobe. Mudžahid kaže da je ovo poput riječi Uzvišenog:

"Mi mu na pravi put ukazujemo, a njegovo je da li će zahvalan ili nezahvalan biti." (76:3), tj. Mi smo mu pokazali, objasnili i učinili dostupnim šta i kako treba raditi. Ovakvog su mišljenja i El-Hasan i Ibn-Zejd i ono je, Allah najbolje zna, najispravnije.

"...zatim mu život oduzme i učini da bude sahranjen", tj. nakon što ga stvori, On mu da smrt i da bude ukopan.

"...i poslije će ga, kada On bude htio, oživiti", tj. proživit će ga nakon smrti. Za to postoje dva izraza i to: el-b`as i en-nušur. O proživljenju Uzvišeni na drugim mjestima kaže:

"Jedan od dokaza Njegovih jeste to što vas od zemlje stvara, i odjednom vas, ljudi, svuda ima razasutih" (30: 20)

"...a pogledaj i kosti, vidi kako ih sastavljamo, a onda ih mesom oblažemo" (2:259). Ibn Ebi-Hatim, preko Ebu-Seida, od Vjerovjesnika, s.a.v.s., navodi da je rekao:/577/ "Zemlja će cijelo ljudsko tijelo rastočiti, sve osim repne kosti." Ovaj hadis navodi se u obje najpoznatije vjerodostojne zbirke, u verziji koju prenosi El-A'meš od Ebu-Saliha, a on od Ebu-Hurejrea koji glasi:/578/"Čovjek će sav istruhnuti, osim repne kosti od koje je stvoren i na koju će se sastaviti."

"Uistinu! On još nije ispunio ono što mu je On naredio!", tj. Uzvišeni neće dati da se to desi sada, dok ne prođe određeni rok i dok se ne izrode i na Ovom svijetu ne pojave ljudi kojima je to On unaprijed propisao i odredio. Kad se to kod Allaha ispuni, On će proživiti stvorenja i ponovno ih stvoriti, kao što ih je stvorio prvi put.

U riječima Uzvišenog: ***"Neka čovjek pogleda u hranu svoju"*** ukazuje se na dvije stvari: blagodati kojima je čovjek obasut i da je oživljenje biljnog svijeta iz obamrle zemlje dokaz da će i tijela, nakon što su bila truhle kosti i rasuta zemlja, biti oživljena.

"Mi obilnu kišu prolijevamo", tj. spustimo sa neba na Zemlju.

"...zatim zemlju pukotin-ama cijepamo", tj. zatim kišu na Zemlji zadržavamo i dajemo da se kroz svoje pukotine njome napaja i da je sjemenke upijaju, pa niču i izrastaju na Zemljinoj površini.

"...i činimo da iz nje žito izrasta i grožđe i povrće", tj. razne vrste žitarica i grožđe. Riječ znači povrće koje se jede svježe, ili djetelinu kojom se hrani stoka. Hasan el-Basri kaže: "**El-kadb**" je stočna hrana. "...***i masline***", tj. voćka od čijih se plodova dobija ulje koje se koristi za rasvjetu i kao začin za jelo. ***"...i palme"*** čiji se plodovi (hurme) jedu zeleni, nažutjeli, umekli i zreli, svježi i kuhani i od kojih se dobiva pekmez i začin (sirće). ***"...i bašče guste"***, tj. voćnjaci isprepletenih krošnji koje prave hlad za odmor.

"...i voće i trave". Pod izrazom **"vo}e"** misli se na sve voćne plodove koje jedu ljudi, a pod izrazom / "**ebbun**" na sve što raste na zemlji i koristi se kao stočna hrana i što ne jedu ljudi.

"...na užitak vama i stoci vašoj", tj. kao hranu za vas i vašu stoku na ovom svijetu sve do Sudnjeg dana.

فَإِذَا جَآءَتِ ٱلصَّآخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ ٱلْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِۦ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾
وَصَٰحِبَتِهِۦ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ ٱمْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾
وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا
غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَفَرَةُ ٱلْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

"A kad dođe glas zaglušujući", /33/ "na Dan kada će čovjek od brata svoga pobjeći" /34/ "i

od majke svoje i od oca svoga" /35/ "I od druge svoje i sinova svojih", /36/ "toga Dana će se svaki čovjek samo o sebi brinuti", /37/ "neka lica toga Dana bit će blistava", /38/ "nasmijana, radosna", /39/ "a na nekim licima toga Dana bit će prašina", /40/ "tama će ih prekrivati", /41/ "to će, zbilja, nevjernici, razvratnici biti." /42/

Ibn-Abbas kaže: " jedno je od imena Sudnjeg dana čiju je veličinu Allah i na ovaj način istakao i na njega upozorio Svoje robove."

El-Begavi kaže: "Povik (krik) je na Sudnjem danu."

"...na Dan kada će čovjek od brata svoga pobjeći, i od majke svoje, i od oca svoga, i od druge svoje i sinova svojih", tj. vidjet će ih, ali će od njih bježati i sklanjati se, jer će strah biti veliki, a izlaz neizvjestan. U vjerodostojnom (sahih) hadisu, o zauzimanju na Sudnjem danu (šefaatu), stoji da će svaki od odabranih poslanika, kad se od njih bude molilo da se kod Allaha za ljude zauzmu, reći: "Moj život! Moj život! Danas Te molim da spasiš samo mene." Čak će Isa, a.s., sin Merjemin, reći: "Danas Ga molim samo za sebe. Ne molim Ga ni za Merjem koja me je rodila."

"...toga Dana će se svaki čovjek samo o sebi brinuti", tj. neće imati vremena da se brine za drugog. Ibn Ebi-Hatim navodi jedno predanje u kojem kaže da je Ibn-Abbas rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /579/ Na Sudnjem danu ćete nakon proživljenja biti okupljeni bosi, goli i neosunećeni.'" Ibn-Abbas zatim kaže: "Pa ga je njegova žena upitala: 'Allahov Poslaniče, zar ćemo jedni drugima gledati, ili vidjeti, stidna mjesta?' On je odgovorio:

'***...toga Dana će se svaki čovjek samo o sebi brinuti***', ili je rekao: 'Toliko će se brinuti o sebi da neće imati kad gledati.'"

"...***neka lica toga Dana bit će blistava, nasmijana, radosna***", tj. toga Dana bit će dvije vrste ljudi: kod jednih će lica biti blistava, tj. ozarena, ***"nasmijana, radosna"***, tj. unutarnje raspoloženje i radost u srcu pokazat će se i na njihovim nasmijanim i vedrim licima. Ovi će biti dženetlije.

"...a na nekim licima toga Dana bit će prašina", "tama će ih prekrivati". Riječ znači, tama.

Ibn Ebi-Hatim, od Džafer ibn Muhammeda, prenosi da je čuo od svog oca, a ovaj od svog djeda, da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /580/'Nevjernici će se do usta gušiti u znoju, a onda će im lica zasipati prašina.' Zatim je rekao: 'O tome govore riječi Uzvišenog:

'***a na nekim licima toga Dana bit će prašina***',

'***to će, zbilja, nevjernici - razvratnici biti***'", tj. oni čija su srca vjerolomna, a djela razvratna, kako u drugom ajetu Uzvišeni kaže:

"...i samo će grješnike i nevjernike rađati!"

Kraj skraćenog poglavlja 'Abasa / "Namrštio se".

81
ET-TEKVIR / PRESTANAK SJAJA
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 29 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا النُّجُومُ انكَدَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾ وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَيِّ ذَنبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾ وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾

"U ime Alaha, Svemilosnog, Milostivog!" "Kada se Sunce smota i izgubi sjaj", /1/ "i kada zvijezde popadaju", /2/ "i kada se planine pokrenu" /3/ "i kada steone kamile bez pastira ostanu" /4/ "i kada se divlje životinje saberu", /5/ "i kada se mora vatrom napune" /6/ "i kada se duše s tijelima spoje", /7/ "i kada živa sahranjena djevojčica bude upitana" /8/ "zbog kakve krivice je umorena!" /9/ "i kada se listovi razdijele", /10/ "i kada se nebo ukloni" /11/ "i kada se Džehennem raspali" /12/ "i kada se Džennet približi", /13/ "svako će saznati ono što je pripremio." /14/

Imam Ahmed od Ibn-Omera prenosi da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:/581/ 'Ko želi vidjeti kako izgleda Sudnji dan, kao da ga očima gleda, neka prouči: ***'Kada Sunce izgubi sjaj', 'Kada se nebo rascijepi'*** i ***'kada se nebo rascijepi!'***" Ovaj hadis bilježi Et-Tirmizi.

"Kada Sunce smota i izgubi sjaj." Riječ znači: saviti se, krajevi ili dijelovi nečega jedni prema drugima. Otuda se ona koristi u značenju "smotati turban" ili "skupiti haljine." Ovdje riječ znači: sastaviti, smotati i baciti, a kad se ovako uradi sa Suncem, ono će izgubiti sjaj. El-Buhari navodi hadis koji Ebu-Hurejre prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s., u kome stoji: /582/ "Sunce i Mjesec na Sudnjem danu će izgubiti sjaj."

"...i kada zvijezde popadaju", tj. kada popadaju i razaspu se, kako Uzvišeni u drugom ajetu kaže: ***"...i kada zvijezde popadaju." (82: 2)***

"...i kada se planine pokrenu", tj. kada nestanu tamo gdje su bile i u prašinu se pretvore, ostavljajući iza sebe zemlju ravnom ledinom.

"...i kada steone kamile bez pastira ostanu", tj. kada ih njihovi vlasnici zapostave i kada ljudi ne budu imali vremena da o njima vode brigu, niti da se njima koriste, iako su prije toga bile nešto najvrednije što su mogli posjedovati. Ovo će biti usljed straha i užasa od nastupanja Sudnjeg dana. Pod izrazom / "el-i'šar" misli se na steone kamile u desetom mjesecu. Ni jedan od učenjaka ne navodi da se pod ovim izrazom podrazumijeva išta drugo. Allah najbolje zna!

"...i kada se divlje životinje saberu", tj. sakupe, kako Uzvišeni na drugom mjestu kaže: ***"Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas - u Knjizi Mi nismo ništa izostavili - i sakupit će se poslije pred Gospodarom svojim." (6:38)*** Ibn-Abbas kaže: "Sve će se sakupiti, čak i mušice." ***"...i kada se mora vatrom napune"***, tj. zapale.[4] Ibn-Džerir prenosi da je Ali ibn Ebi-Talib upitao nekog jevreja gdje je Džehennem pa mu je odgovorio: "U moru." Na to je on rekao: "Mislim da je samo istinu rekao."

Ibn-Abbas i više drugih rekli su da će Allah na mora [5] poslati vjetar sa zapada pa će ih zapaliti i pretvoriti u rasplamsalu buktinju. O ovome je bilo govora kod tumačenja ajeta ***"...i mora napunjenog" (52:6).***

"i kada se duše s tijelima spare." Mudžahid kaže da će se ljudi sličnih osobina sastati. Za ovakvo mišljenje opredjeljuje se i Ibn-Džerir. Tačno je ono što se prenosi od Ibn- Abbasa da će se duše spariti sa tijelima.[5] Zato je Uzvišeni i rekao: ***"...i kada se duše s tijelima spare."*** Ibn-Abbasovo mišljenje dijele i Ebu el-Alije, Ikrime i Seid ibn Džubejr eš-Ša'bi. El-Hasan el-Basri kaže: "Tj. kada se spare s tijelima."

"...i kada živa sahranjena djevojčica bude upitana zbog kakve krivice je umorena!" Pod riječi: /"el-mevudetu" misli se na djevojčicu koju su u predislamskom periodu (džahilijetu) živu sahranjivali u zemlju iz mržnje prema ženskoj djeci. Ovako živa sahranjena djevojčica na Sudnjem danu bit će upitana zbog kakvog je grijeha ubijena da bi se priprijetilo njenom ubici. Ako će, dakle, biti bitan onaj kome je nanesena nepravda, kako li će biti pitan onaj ko je nasilje činio? Ibn-Abbas kaže da riječ /"**suilet**" znači da će tražiti da se kazni onaj ko je prolio njenu krv. Abdurrezzak od Omera ibn el-Hattaba u vezi riječima Uzvišenog: ***"...i kada živa sahranjena djevojčica bude upitana"***, navodi da je rekao: /583/ "Kajs ibn Asim došao je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: ' Allahov Poslaniče, u džahilijetu sahranio sam osam živih djevojčica.'" Poslanik mu je rekao: "Oslobodi za svaku po jednog roba!" On je rekao: "Allahov Poslaniče, ja sam vlasnik deva." "Onda, ako hoćeš, za svaku od njih pokloni po jednu devu!", rekao je." ***"...i kada se nebo ukloni."*** Ed Dahhak kaže: / "kušitat"

---

* Objavljena nakon sure "El - Mesed."

[4] Allah, dž.š., u morima je stvorio zapaljivu materiju,putasij.

[5] I ja dajem prednost Ibn - Abbasovom mišljenju.

znači ukloniti se i nestati. ***"...i kada se Džehennem raspali."*** Es-Suddi kaže: "usije i ražari."

"...***i kad se Džennet približi"***, ženetlijama. ***"...svako će saznati ono što je pripremio."*** Ovo je odgovor na sve gornje ajete, tj. kad se sve ovo desi, tada će svako saznati šta je uradio i pripremio. U tom smislu Uzvišeni na drugim mjestima kaže:

"Onoga dana kada svaki čovjek pred sobom nađe dobro djelo koje je uradio i hrđavo djelo koje je učinio, poželjet će da se između njih i njega nalazi udaljenost velika." (3:30)

Ibn Ebi-Hatim od Zejd ibn Eslema prenosi da je njegov otac rekao: "Kad je objavljeno:

'Kada Sunce sjaj izgubi', kad je došao do:

'...svako će saznati ono šta je pripremio', Omer je rekao: "Ovo je najrječitiji govor!"

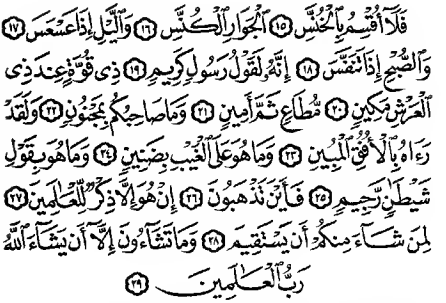

"I kunem se zvijezdama, koje se skrivaju", /15/ "i koje se kreću i iz vida gube", /16/ "i noći kad ona veo spušta", /17/ "i zorom kad diše" /18/ "Kur'an mi je, zaista, kazivanje izaslanika plemenitog", /19/ "moćnog, od Gospodara Arša cijenjenog." /20/ "Kome se drugi potčinjavaju, tamo pouzdanog!" /21/ "A drug vaš nije lud": /22/ "on ga je na obzorju jasnom vidio" /23/ "I, kada je u pitanju Objava, on nije škrt" /24/ "i Kur'an nije prokletog šejtana govor", /25/ "pa kuda onda idete?" /26/ "Kur'an je samo pouka svjetovima", /27/ "onome od vas koji hoće da je na pravom putu", /28/ "a vi ne možete ništa htjeti ako to Allah, Gospodar svjetova, neće!" /29/

Od Alije, r.a., prenosi se da je u vezi sa riječima Uzvišenog:

"I kunem se zvijezdama, koje se skrivaju, koje se kreću i iz vida gube", rekao: "To su zvijezde koje se skrivaju danju i povlače noću." ***"...i noći kada ona veo spušta"***, tj. kada se mrak zgusne. Hoće se reći: kada nastupi. Kao da se zaklinje noći i njenom tminom kad nastupi i zorom i njenim bjelilom kad svanjava, kao što Uzvišeni kaže:

"Tako mi noći kad tmine razastire, i dana kad svane." (92:1-2) "...i zorom kad diše", tj. kad se zabijeli i nastupi.

"Kur'an mi je, zaista, dostavljanje izaslanika plemenitog", tj. ovaj Kur'an je, zaista, dostavljanje od Izaslanika plemenitog, tj. odabranog meleka Džibrila, a.s.,

"moćnog", kako Uzvišeni kaže:

"Uči ga jedan ogromne snage, razboriti" (53:5-6), tj. snažne građe, ogromne snage i jakog djelovanja.

"...od Gospodara Arša cijenjenog", tj. koji kod Allaha, dž.š., ima istaknuto mjesto i uživa visok položaj. ***"...kome se drugi potčinjavaju, tamo pouzdanog!"***, tj. na nebesima. Njegova se riječ sluša i njemu se pokorava Viši svijet, on nije iz reda običnih, već najodabranijih meleka, brižno odabran za ovu izuzetno važnu ulogu u dostavi Objave. ***"...pouzdanog"***, tj. vjernost je Džibrilova osobina. Ovo je izuzetno krupna stvar da Uzvišeni Gospodar potvrđuje vjernost Svoga izaslanika među melekima, Džibrila, kao što je potvrdio vjernost i Svoga poslanika Muhammeda, s.a.v.s., među ljudima, riječima: ***"A drug vaš nije lud"***, tj. Muhammed, s.a.v.s.

"...on ga je na obzorju jasnom vidio", tj. Muhammed, s.a.v.s., vidio je u prirodnom liku meleka Džibrila sa šest stotina krila, onakvog kako ga je Allah, dž.š., stvorio, koji mu od Allaha donosi Objavu. ***"...na obzorju jasnom."*** To je prvo viđenje, spomenuto u riječima Uzvišenog:

"...na obzorju najvišem, zatim se približio, pa nadnio." (53:7-8) Izgleda da je, a Allah najbolje zna, ovo poglavlje objavljeno prije Israa jer se u njemu spominje samo ovo, prvo viđenje (Džibrila u prirodnom obliku). Drugo je, pak, viđenje spomenuto u riječima Uzvišenog:

"On ga je i drugi put vidio, kod Sidretul-muntehaa, kod kojeg je dženetsko prebivalište" (53:13-15), dakle, spomenuto je u poglavlju En-Nedžm kome je objavljeno poslije poglavlja "El-Isra."

"...i kada je u pitanju Objava, on nije škrt." Po jednom kiraetu (načinu učenja Kur'ana) uči se: / "škrt", a po drugom: /"nepouzdan", a i jedan i drugi su mutevatir (preneseni većim brojem prenosilaca u svakoj generaciji). Ako se ova riječ prouči kao: znači da se Muhammed, s.a.v.s., u dostavi Objave od Allaha ne može optužiti za nepouzdanost, a ako se prouči kao, to znači da on od Kur'ana ljudima ništa nije sakrio, nego ga je u potpunosti vjerno saopćio i prenio svim ljudima.

"...i Kur'an nije prokletog šejtana govor", tj. ovaj Kur'an nije prokletog šejtana govor, jer ga on nije mogao donijeti, niti mu je bilo drago što je objavljen, niti mu je dolikovalo da ga on dostavi. U tom smislu Uzvišeni kaže:

"Kur'an ne donose šejtani, nezamislivo je da to oni čine; oni to nisu kadri, oni nikako ne mogu da ga prisluškuju." (26: 210-212)

"...pa kuda onda idete?!", tj. u kom pravcu (gdje) vam ide pamet kad ovaj Kur'an poričete, iako je očito i jasno da je on Istina Koja dolazi od Allaha Uzvišenog? ***"Kur'an je samo pouka svjetovima"***, tj. ovaj Kur'an je podsjećanje svim ljudima da se njega sjećaju i iz njega pouku uzimaju.

"...onome od vas koji hoće da je na pravom putu", tj. ko hoće da bude upućen na Pravi put, neka se drži ovog Kur'ana, jer mimo njega nema upute.

"a vi ne možete ništa htjeti ako to Allah, Gospodar svjetova, neće!", tj. pitanje volje nije u vašim rukama, pa da ko hoće da bude na Pravom putu, a ko hoće zaluta, nego je to pitanje volje Uzvišenog Gospodara svjetova.

Kraj skraćenog komentara poglavlja Et-Tekvir, "Prestanak sjaja"

82
EL-INFITAR / RASCJEPLJENJE
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 19 AJETA

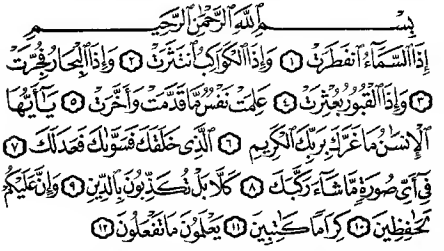
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
إِذَا السَّمَاءُ انفَطَرَتْ ① وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انتَثَرَتْ ② وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ ③
وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ④ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ⑤ يَا أَيُّهَا
الْإِنسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ⑥ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ⑦
فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ ⑧ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ ⑨ وَإِنَّ عَلَيْكُمْ
لَحَافِظِينَ ⑩ كِرَامًا كَاتِبِينَ ⑪ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ⑫

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Kada se nebo rascijepi" /1/ "I kada zvijezde popadaju" /2/ "I kada se mora izliju", /3/ "I kada se grobovi ispreturaju", /4/ "svako će saznati šta je pripremio, a šta propustio."/5/ "O čovječe, šta te je obmanuio pa da si nepokoran svome Plemenitom Gospodaru?" /6/ "Koji te je stvorio, pa učinio da si skladan i da si uspravan", /7/ "I kakav je htio lik ti dao."/8/ "A ne vaija tako! Vi u Sudnji dan ne vjerujete",/9/ "a nad vama bdiju čuvari", /10/ "plemeniti pisari" /11/ "koji znaju ono što radite."/12/

En-Nesai od Džabira prenosi da je rekao: Muaz je stao i klanjajući jaciju oduljio s učenjem, pa mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /584/ "Muaze, dovodiš li ti to ljude u iskušenje? Kamo ti (tj. zašto nisi učio):

*'**Hvali Gospodara svoga Svevišnjeg**', '**Tako mi jutra**'* i

*'**Kad se nebo rascijepi?**'"* Ovaj hadis se, u osnovi, bilježi i u dvije vjerodostojne zbirke (Buharijinom Sahihu i Muslimovom Sahihu), ali se jedino u En-Nesainoj verziji spominje:

*"**Kada se nebo rascijepi**"*, tj. raspukne, *"**...i kada zvijezde popadaju**"*, tj. razaspu se,

*"**...i kada se mora izliju**"*, tj. provale i njihova voda se izlije,

*"**I kada se grobovi ispreturaju**"*, tj. pokrenu i iz njih izađu oni što su u njima,

*"**svako će saznati šta je pripremio, a šta je propustio**"*, tj. kada se sve ovo navedeno desi, svako će saznati kakvo je dobro uradio ili zlo počinio.

*"**O čovječe, što te je obmanuio pa da si nepokoran svome Plemenitom Gospodaru?**"*, tj. šta te je prevarilo da se drzneš protiv svoga Gospodara Plemenitog i usudiš da Mu budeš neposlušan, kao što u hadisu stoji: "Allah Uzvišeni će na Sudnjem danu reći:/585/ *'Čovječe, šta te je prevarilo da se drzneš protiv Mene? Čovječe, čime si se odazvao poslanicima?'"*

Ibn Ebi-Hatim od Jahjaa el-Beka'a prenosi da je čuo Ibn-Umera da je, kad je proučio ovaj ajet ***"O čovječe, što te je obmanuo pa da si nepokoran svome Plemenitom Gospodaru?"*** rekao: "Tako mi Allaha, obmanulo ga je njegovo neznanje." Od Ibn-Abbasa i drugih prenosi se da su rekli: "Čovjeka nije obmanuo niko drugi do ovaj neprijatelj, šejtan." Ebu-Bekr el-Verrak je rekao: "Kad bi me neko upitao: 'Šta te je prevarilo da se drzneš protiv svoga Gospodara Plemenitog?', sigurno bih mu odgovorio: 'Prevarila me plemanitost Plemenitog.'" Ovako govore i neki ljudi koji se služe aluzijama?! Spominjanjem samo riječi *"**...svoga Gospodara Plemenitog**"*, bez ostalih imena i svojstava, kao da se htjelo reći da mu je sam On dao odgovor.[6]

Ovakvo razumijevanje, kako ga zamišlja Ebu-Bekr el-Verrak i njemu slični, pogrešno je, jer je ovdje Allahovo ime "Plemeniti" navedeno zato da bi se ukazalo da se Plemenitom ne smije uzvraćati ružnim djelima i razvratom, tim prije što je ovaj ajet objavljen u vezi sa El-Esvedom ibn Šurejkom koji je udario Vjerovjesnika, s.a.v.s., i u datom trenutku nije bio kažnjen, pa je Allah Uzvišeni objavio:
"Šta te je obmanuio pa da si nepokoran svom Plemenitom Gospodaru?"

*"**...Koji te je stvorio, pa učinio da si skladan i da si uspravan**"*, tj. šta te je prevarilo da se drzneš protiv Plemenitog Gospodara Koji te je stvorio skladnog, uspravnog i dao ti da imaš najljepši izgled. Imam Ahmed navodi da je Bišr ibn Džehaš el-Kureši rekao: /586/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednoga dana pljunuo u dlan, stavio u njega svoj prst, i rekao: Allah Uzvišeni je rekao: '***O čovječe, kako Me možeš smatrati slabim kad sam te od ovakve kapljice stvorio...? Kad sam te, zatim, učinio***

---

* Objavljena nakon sure "Oni koji čupaju."

[6] Oni su koji vjeruju u utjelovljenje i sjedinjenje s Allahom, tj. panteisti koji su islamsko učenje iskrivili više nego iko drugi. Brate u islamu, razmisli samo šta znače njegove riječi: "Prevarila me plemenitost Plemenitog" ili "kao da mu je sam On dao odgovor." Ovakve riječi dosaptava samo šejtan, navodeći na neposlušnost pod izgovorom da će Milostivi oprostiti. Ovakvo razmišljanje navodi čovjeka da ne vodi računa o svojim grešKama, nadajući se oprostu. Istovremeno Allahova plemenitost ogleda se u Njegovim neizmjernim i nebrojnim blagodatima koje čovjek uživa i koje opaža u svakom momentu.
Na ovakvu plemenitost trebalo bi odgovoriti odustajanjem od grijeha, a ne još većom ustrajnošću u njima, dok se čineći ih ne sretne sa Allahom... Zar u nadi za plemenitosti Uzvišenog, sve ove blagodati treba dočekivati nevjerstvom, umjesto zahvalom?! Trebao bi se sam sobom pozabaviti i upitati: Da li je pravo da na sve ove blagodati odgovaram neposlušnošću, a na plemenitost nezahvalnošću? Svakako da nije. Kada bi prema meni neko od ljudi pokazao plemenitost, bilo bi me stid da na to odgovorim nezahvalnošću, a kamoli prema Uzvišenom Gospodaru! Dobročinstvo, plemenitost i ukazivanje milosti trebaju biti podstrek na pokajanje i odustajanje od grijeha, a ne ustrajnost u njima, nadajući se u plemenitost Plemenitog. Ovo se htjelo reći nječima Uzvišenog: "...šta te je obmanulo pa da si nepokoran svom Plemenitom Gospodaru?"

skladnim i uspravnim i dao ti da, uz topot, po zemlji hodiš futrom i večeri, osilio si se i poricao sve dok ti duša do ključne kosti nije dopria, kada si rekao: 'Kako da dijelim kad je vrijeme za sadaku prošlo?'" Hadis u ovoj verziji navodi Ibn Madže preko Ebu-Bekra ibn Ebi - Šejbe.

"...i kakav je htio lik ti dao." U Buharijinom Sahihu i Muslimovom Sahihu od Ebu-Hurejrea prenosi se: /587/ "Jedan čovjek je rekao: 'Božiji Poslaniče, žena mi je rodila crnog dječaka.' 'Imaš li deva?', upitao je Poslanik. 'Crvenkaste', odgovorio je. 'Ima li među njima smeđih?', upitao je. 'Ima', odgovorio je. 'Odakle to?', upitao je. 'Možda je to nasljedna osobina', odgovorio je. 'E možda je i kod ovog nasljeđena osobina', rekao je Poslanik."

To znači da Uzvišeni Allah zametak može stvoriti u ružnom obliku od sićušnih spermatozoida, ali On svojom moći i milošću čovjeka stvara u lijepom, skladnom i privlačnom liku i daje mu da je uspravan.

"A ne vaša tako! Vi u Sudnji dan ne vjerujete", tj. to što u svojim srcima ne vjerujete i niječete proživljenje i polaganje računa za svoja djela na Sudnjem danu, navodi vas da se suprotstavljate Plemenitom i na Njegove blagodati odgovarate grijesima.

"...a nad vama bdiju čuvari, plemeniti pisari, koji znaju ono što radite", tj. nad vama neprestano bdiju cijenjeni čuvari, meleki, pa ih nemojte dočekivati ružnim djelima, jer oni zapisuju sva vaša djela!

إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ
لَفِى نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ ٱلْفُجَّارَ لَفِى جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ ٱلدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ
عَنْهَا بِغَآئِبِينَ ﴿١٦﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَآ أَدْرَىٰكَ مَا يَوْمُ
ٱلدِّينِ ﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْـًٔا وَٱلْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ ﴿١٩﴾

"Čestiti će sigurno u Džennet" /13/ "a grješnici sigurno u Džehennem." /14/ "Na Sudnjem danu u njemu će gorjeti" /15/ "i više iz njega neće izvedeni biti." /16/ "A šta ti znaš šta je Sudnji dan?" /17/ "I još jednom: znaš li ti šta je Sudnji dan?" /18/ "Dan kada niko nikome neće moći nimalo pomoći, toga Dana će vlast jedino Allah imati."/19/

Uzvišeni saopćava gdje će završiti čestiti, tj. oni koji su Allahu, dž.š., bili pokorni i koji na Njegove blagodati nisu uzvraćali grijesima. Ibn Asakir navodi da je Ibn-Umer pričao da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /588/ "Allah ih je nazvao čestitim jer su prema svojim roditeljima i djeci činili dobročinstvo." On, zatim, govori o Džehennemu i vječnoj patnji kojih će dopasti grješnici. Zato kaže: ***"...na Sudnjem danu u njemu će gorjeti"***, tj. onoga dana kada budu stajali, polagali račun i nagrađeni ili kažnjeni, prema svojim djelima.

"I više iz njega neće izvedeni biti", tj. kazne neće moći biti pošteđeni, niti će im biti ublažena nijedan trenutak, kao što im neće biti udovoljeno da umru ili da se odmore makar jedan dan. ***"A šta ti znaš šta je Sudnji dan?"*** Zatim je to objasnio riječima:

"Dan kada niko nikome neće moći nimalo pomoći", tj. tada niko nikome neće moći pomoći, niti ga onoga što je dopao spasiti, osim Allahovom dozvolom, kome On bude htio i s kim bude zadovoljan. Ovdje ćemo spomenuti hadis u kome je Poslanik, s.a.v.s., rekao: /589/ "O Hašimovići, spasavajte se Vatre sami, ja vam neću moći nimalo pomoći kod Allaha! Zato je Uzvišeni rekao:

"...toga Dana će vlast jedino Allah imati." Katade je rekao: "Tako mi Allaha, jedino Njemu i danas pripada vlast, samo što Mu se tada niko neće moći suprotstavljati."

Kraj skraćenog komentara poglavlja El-Infitar, "Rascjepljenje"

83
EL-MUTAFFIFIN *
OBJAVLJENA U MEKI**, IMA 36 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ① الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ② وَإِذَا
كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ③ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ ④
لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ⑤ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

"U ime Alaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Teško onima koji pri mjerenju zakidaju" /1/ "koji punu mjeru uzimaju kad od drugih kupuju", /2/ "a kad drugima mjere na litar ili na kantar - zakidaju." /3/ "Zar ne misle takvi da će oživljeni biti" /4/ "na Dan veliki", /5/ "na Dan kada će se ljudi Gospodaru svjetova dići!"/6/

"Teško onima koji pri mjerenju zakidaju." Pod riječi "zakidanje" ovdje se misli na zakidanje pri mjerenju na litar ili na kantar, bilo da uzima više kad od drugih kupuje, ili vaga manje kad prodaje drugima. Zato Uzvišeni, onima koji zakidaju, prijeti gubitkom i propašću i objašnjava ko su:

"...koji punu mjeru uzimaju kad od drugih kupuju", tj. u potpunosti uzimaju svoje pravo, i više od toga,

na litar ili na kantar - zakidaju", tj. daju manje nego što treba.

Allah Uzvišeni naređuje da se daje puna mjera i na litru i na kantaru,pa kaže:

"Napunite mjeru kad mjerite na litru i pravo mjerite na kantaru! To je bolje i posljedice su ljepše." (17:35) I kaže: ***"I pravo mjerite i na tereziji ne zakidajte." (55:9)***

Allah je Šuajbov narod uništio i njihova naselja porušio zato što su druge na litru i na kantaru zakidali. Prijeteći im, On kaže: ***"Zar ne misle takvi da će oživljeni biti na Dan veliki"***, tj. zar se takvi ne boje proživljenja i stajanja pred Onim Koji zna sve tajne i skrivene misli? Zar se ne boje Velikog dana, Užasnog straha i kako će Svevišnjem račun položiti, a onaj ko tada gubi bit će uveden u paklenu Vatru. ***"...na Dan kada se će ljudi Gospodaru svjetova dići!"***, tj. bosi, goli i neosunećeni na tijesnom, teškom i jadnom položaju po grješnike, gdje će ih od Allaha Uzvišenog obuzeti nepodnosiv i neopisiv strah. Imam Malik od Nafia, a ovaj od Ibn Umera, prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /590/ "Ljudi će na Sudnjem danu toliko nepomični stajati pred Gospodarom svjetova, da će neke znoj oblijevati do ušiju."

Ovaj hadis prenose i Buhari i Muslim. Ibn Ebi-Hatim, od Ebu-Hurejrea, navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., Bešir el-Gaffariju rekao: /591/"Kako ćeš se držati na Dan u kome će ljudi, pred Gospodarem svjetova, nepomični stajati tri stotine godina, kako ih vi na Ovome svijetu računate, u kojima im neće dolaziti nikakva vijest s neba, niti će im šta biti naređivano?" Bešir je odgovorio: "Od Allaha se pomoć traži!" Na ovo je Poslanik rekao: "Kad legneš u postelju traži od Allaha da te sačuva nevolja Sudnjeg dana i lošeg polaganja računa." U Davudovu Sunenu stoji da je Allahov Poslanik /592/ "molio Allaha da ga sačuva od tjeskobe na Sudnjem danu."

كَلَّا إِنَّ كِتَٰبَ
الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ⑦ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ ⑧ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ⑨
وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ⑩ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ⑪ وَمَا
يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ⑫ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ
الْأَوَّلِينَ ⑬ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ⑭ كَلَّا إِنَّهُمْ
عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ⑮ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ ⑯ ثُمَّ يُقَالُ هَٰذَا
الَّذِي كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ ⑰

"Uistinu! Knjiga grješnika je da su u Sidždžinu", /7/ "a znaš li ti šta je Sidždžin?" /8/ "Knjiga grješnika je ispisana."/9/ "Teško toga dana onima koji su poricali", /10/ "koji su Dan suda poricali", /11/ "a njega ne poriče drugi doli prijestupnik, grješnik", /12/ "koji je, kada su mu ajeti Naši kazivani, govorio: 'Izmišljotine naroda drevnih!'" /13/ "Ne, Nije tako! Ono što su radili prekrilo je srca njihova", /14/ "Ne, (nije kao što govore)!" "Uistinu, oni će toga Dana zastrti biti od svoga Gospodara", /15/ "zatim će sigurno u oganj ući", /16/ "pa će im se reći: 'Eto, to je ono što ste poricali!'" /17/

Uzvišeni kaže: ***"Uistinu! Knjiga grješnika je da su u Sidždžinu"***, tj. kraj i boravište će im biti u Sidždžinu. Riječ / "Sidždžin" je oblik riječi "zatvor". ***"...a znaš li ti šta je Sidždžin?"***, tj. to je krupna stvar, vječiti zatvor i bolna kazna. Ova riječ istovremeno označava tjeskobu i nizak položaj, najniži stepen u kakav će u Džehennemu dospjeti grješnici, prijestupnici, kako kaže Uzvišeni:

* "Oni koji pri mjerenju zakidaju."
** Objavljena nakon sure "Pauk."

...a kad budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku, propast će tamo prizivati." (25:13)

"Knjiga grješnika je ispisana." Ovaj ajet nije komentar riječi Uzvišenog: ***"...a šta ti znaš šta je Sidždžin"***, nego objašnjenje kakva im je sudbina u Sidždžinu propisana, tj. ispisana i definitivna, koju niko ne može ni povećati ni smanjiti. ***"Teško toga dana onima koji su poricali"***, tj. kad na Sudnjem danu dopadnu zatvora koji im je Allah obećao i bolne kazne u njemu. Pod riječi "teško" misli se na njihovu propast. Uzvišeni, zatim, objašnjava ko su ti prijestupnici, nevjernici, pa kaže:

"...koji su Dan Suda poricali", tj. niti su vjerovali da on postoji, niti da će doći ono što su držali nemogućim.

"...a njega ne poriče drugi doli prijestupnik, grješnik", tj. onaj koji u svojim djelima pravi prijestupe i upušta se u haram prelazeći granicu dozvoljenog. On istovremeno čini grijehe i kad govori, kad priča - laže, kad obeća - ne ispuni obećanje, a kad se spori - drsko nastupa.

"...koji je, kada su mu ajeti Naši kazivani, govorio: "Izmišljotine naroda drevnih!", tj. koji je, kad bi od Poslanika slušao riječi Uzvišenog Allaha, poricao i mislio da je to skupljeno iz knjiga drevnih naroda, kako o njima Uzvišeni u drugom ajetu kaže:

"...i govore: 'To su izmišljotine naroda drevnih; on traži da mu se prepisuju i ujutro i navečer da mu se čitaju.'" (25:5)

"A nije tako! Ono što su radili prekrilo je srca njihova", tj. nije kao što oni misle i govore da je Kur'an izmišljotina drevnih naroda, nego je on Allahov govor, Vahj i Objava Poslaniku, s.a.v.s., a to što njihova srca u Njega ne vjeruju je zato što su ona obuzeta porocima i brojnim grijesima. Ibn-Džerir, Et-Tirmizi, En-Nesai i Ibn-Maddžde od Ebu-Hurejrea prenose da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /593/ "Kad rob počini neki grijeh na njegovom se srcu formira crna mrlja. Ako se od grijeha pokaje srce mu se ponovo očisti, a ako ih nastavi činiti mrlja se povećava." O tome se govori u riječima Uzvišenog:

"A nije tako! Ono što su radili prekrilo je srca njihova." Et-
-Tirmizi kaže da je ovaj hadis "hasen-sahih."

"Ne! (Nije kao što govore). Uistinu, oni će toga Dana zastrti biti od svoga Gospodara", tj. na Sudnjem danu njihovo će mjesto biti u Sidždžinu. Pored toga, oni neće moći vidjeti Gospodara i Stvoritelja. Na osnovu ovog ajeta Eš-Šafi'i izvodi zaključak da će vjernici vidjeti Allaha, dž.š., o čemu govore i riječi Uzvišenog:

"Toga Dana će neka lica biistava biti, u Gospodara svoga gledati." O tome govore i mutevatir hadisi.

"...zatim će sigurno u oganj ući", tj. oni će, uz lišenost da vide Svemilosnog, biti još i stanovnici Vatre. ***"...pa će im se reći: 'Eto, to je ono što ste poricali!'"***, tj. ovo će im biti rečeno s prizvukom ukora i ismijavanja.

كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾
وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ
ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ
نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾ خِتَٰمُهُۥ مِسْكٌ ۚ وَفِى
ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا
ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾

"Uistinu! Knjiga čestitih je da su u Illijjunu", /18/ "a znaš li ti šta je Illijjun?" /19/ "Knjiga čestitih je ispisana!", /20/ "nad njom bdiju oni Allahu bliski." /21/ "Dobri će, zaista, u nasladama boraviti", /22/ "sa divana gledati", /23/ "na licima njihovim prepoznat ćeš radost sretna života", /24/ "pićem zapečaćenim bit će napajani", /25/ "čiji će pečat mošus biti, i neka se za to natječu oni koji hoće da se natječu!" /26/ " A mješavina mu je iz Tesnima", /27/ "vrela iz kojeg će Allahu bliski piti." /28/

Uzvišeni kaže: "Istina je!" (uistinu)

"Uistinu! Knjiga čestitih je da su u Illijjunu", tj. njihovo krajnje odredište će biti Illijjun, dakle suprotno od Sidždžina. Očito je da je riječ /"Illijjun" izvedena od riječi ***"visina, uzvišenost..."*** i da je, sve što je stvar viša, istovremeno značajnija i vrednija. Zato Uzvišeni, dajući Illijjunu veliki značaj, kaže:

"...a znaš li ti šta je Illijjun?", a zatim, potvrđujući šta je njegovim stanovnicima propisano, kaže: ***"Knjiga čestitih je ispisana! Nad njom bdiju oni Allahu bliski!"***, tj. meleki.

"Dobri će, zaista, u nasladama boraviti", tj. oni će na Sudnjem danu u neprekidnim blagodatima i vrtovima punim obilja

"...sa divana gledati", tj. oni će sa divana, pod kupolama, Allaha Uzvišenog gledati. Ovo je potpuno suprotno položaju grješnika, prijestupnika koji su opisani slijedećim riječima:

"...uistinu, oni će tog Dana zastrti biti od svoga Gospodara."

"...na licima njihovim prepoznat ćeš radost sretna života", tj. kad u njih pogledaš, na njima ćeš, pored ostalih neizmjernih blagodati, prepoznati raskoš, svitu pratnje i sjaj visokog položaja.

"...pićem zapečaćenim bit će napajani", tj. pit će dženetsko vino. / "Er-
-Rehik" jedan je od naziva dženetskog vina. Od Ibn-Abbasa prenosi se da je rekao: "Allah će im ugodnim učiniti vino i bit će posljednje što će piti vino zapečaćeno mošusom."

Od Ebu ed-Derda'a prenosi se da je, u vezi sa kur'anskim riječima: ***"...čiji će pečat mošus biti"***, rekao: "To je bijeli napitak, poput srebra, koji će posljednji piti. Kad bi neko s ovog svijeta u njega zamočio prst pa izvadio, svako živo stvorenje na Zemlji osjetilo bi njegov miris."

"...i neka se za to natječu oni koji hoće da se natječu!", tj. za ovakav položaj se treba utrkivati i njime ponositi, kao što Uzvišeni kaže: ***"Za ovakvo nešto neka se trude trudbenici!" (34:61)***

"...mješavina mu je iz Tesnima", tj. ovaj opisani i zapečaćeni napitak bit će pomiješan sa još jednim drugim napitkom, po imenu Tesnim. To će biti najodabraniji i najcjenjeniji napitak dženetlija. Zato je Uzvišeni rekao: ***"...vrela iz kojeg će Allahu bliski piti."*** Ibn-Mesud i Ibn-Abbas kažu: "Allahu bliski pit će ga čistog, a sretni pomiješanog."

إِنَّ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ كَانُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾
وَإِذَا مَرُّوا۟ بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ ٱنقَلَبُوا۟ فَكِهِينَ
﴿٣١﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَآ أُرْسِلُوا۟ عَلَيْهِمْ
حَٰفِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى
ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ ٱلْكُفَّارُ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

"Zaista su grješnici ismijavali one koji vjeruju, i kada su pored njih prolazili, jedni drugima su namigivali." /30/ "...a kad su se porodicama svojim vraćali, vraćali su se šale zbijajući. "/31/ " A kad bi ih vidjeli, rekli bi: 'Ovi su, doista, zalutali'", /32/ "a oni nisu poslani da ih čuvaju." /33/ "Danas će oni koji su vjerovali nevjernicima se podsmijavati", /34/ "sa divana će gledati" /35/ "da li su nevjernici nagrađeni za ono što su radili!?" /36/

Uzvišeni saopćava da su se grješnici na ovom svijetu ismijavali vjernicima, rugali im se, ponižavali ih. ***"...kada su pored njih prolazili, jedni drugima su namigivali"***, tj. kad se vraćaju kući, vraćaju se radosni i nasmijani, tj. obavljena posla, pa umjesto da zahvaljuju na Allahovim blagodatima, oni se zabavljaju ponižavanjem muslimana.

"...a kad su se porodicama svojim vraćali, vraćali su se šale zbijajući", tj. prezirući ih.

"A kad bi ih vidjeli, rekli bi: 'Ovi su, doista zalutali'", tj. samo zato što nisu kao oni. Zato Allah Uzvišeni kaže:

"...a oni nisu poslani da ih čuvaju", tj. grješnici nisu poslani ni zaduženi pratiti i motriti na vjernike. Međutim, pošto su se njima počeli baviti i uzimati predmetom ismijavanja, Uzvišeni im prijeti riječima:

"Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite! Kad su neki robovi Moji govorili: 'Gospodaru naš, mi vjerujemo, zato nam oprosti i smiluj se, jer Ti si najmilostiviji, vi ste im se toliko rugali da ste zbog toga na Mene zaboravljali i uvijek ste ih ismijavali.' Njih sam Ja danas nagradio za ono što su trpjeli, oni su, doista, postigli ono što su željeli." (23:108-111) Zato Uzvišeni kaže: ***"Danas"***, tj. na Sudnjem danu,

"...oni će koji su vjerovali, nevjernicima se podsmijavati", tj. zato što su se ovi njima ismijavali. ***"...sa divana će gledati"***, tj. u Allaha, dž.š., iako su nevjernici tvrdili da su ovi zalutali. Naprotiv, oni nisu zalutali, nego su Allahu bliski prijatelji koji će u svoga Gospodara, u kući Njegove plemenitosti, gledati.

"...da li su nevjernici nagrađeni za ono što su radili!?", tj. jesu li nevjernici nagrađeni (kažnjeni) za omalovažavanje vjernika prilikom susreta s njima, ili ne? Jesu, kažnjeni su punom mjerom, kako su i zaslužili!

Kraj skraćenog komentara poglavlja El-Mutaffifin, "Oni koji pri mjerenju zakidaju"

84
EL - INŠIKAK / CIJEPANJE
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 25 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾
وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ
إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ
بِيَمِينِهِ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ
مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُو
ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾ إِنَّهُ
ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا ﴿١٥﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!" ***"Kad se nebo rascijepi"*** */1/* ***"i posluša Gospodara svoga, a ono će to dužno biti"***, */2/* ***"I kada se Zemlja rastegne"*** */3/* ***"i izbaci ono što je u njoj, i potpuno se isprazni"***, */4/* ***"I posluša Gospodara svoga, a ona će dužna biti."*** */5/* ***"O čovječe, ti se mnogo trudiš (ideći) svome Gospodaru, pa ćeš svoj trud naći"*** */6/* ***"Onaj kome bude knjiga njegova u desnu ruku njegovu data"***, */7/* ***"lahak račun će polagati"*** */8/* ***"i svojima će se radostan vratiti"***; */9/* ***"a onaj kome bude knjiga njegova iza leđa njegovih data"***, */10/* ***"propast će prizivati"***, */11/* ***"i u ognju će gorjeti"***, */12/* ***"jer je sa čeljadi svojom radostan bio"***, */13/* ***"I mislio da se nikada neće vratiti"***, */14/* ***"a hoće! Gospodar njegov o njemu, zaista, sve zna!"*** */15/*

Uzvišeni kaže: ***"Kad se nebo rascijepi"***, tj. na Sudnjem danu, ***"...i posluša Gospodara svoga, a ono će to dužno biti"***, tj. saslušat će i pokoriti se Njegovoj odredbi da se rascijepi. ***"...a ono će to dužno biti"***, tj. ono će biti dužno da se pokori Allahovoj odredbi, jer je On Svevišnji. ***"...I kada se Zemlja rastegne"***, tj. prostre i raširi,

"...i izbaci ono što je u njoj, i potpuno se isprazni", tj. pokopana tijela u svojoj utrobi i od njih se isprazni, ***"...i posluša Gospodara svoga, a ona će dužna biti"***, kao što je gore rečeno.

"O čovječe, ti se mnogo trudiš (ideći) svome Gospodaru pa ćeš svoj trud naći", tj. ti neminovno ideš ka svome Gospodaru i radiš djela s kojima ćeš se suočiti, bilo da su ona dobra ili loša. Ovo potvrđuje i hadis, kojeg od Džabira navodi Ebu-Davud et-Tajalisi, u kome stoji: /594/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Džibril je rekao: 'Muhammede, živi koliko hoćeš, opet ćeš umrijeti, voli šta hoćeš, od njega ćeš se rastaviti, i radi šta hoćeš, zateći ćeš ga!'"

"Onaj kome bude knjiga njegova u desnu ruku njegovu data lako će račun položiti", tj. neće polagati račun za pojedinosti svojih djela, kako navodi Imam Ahmed od Aiše, r.a., da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /595/ 'Ko bude ispitivan, na polaganju računa, bit će kažnjen.' Na to sam ja rekla: 'Zar Allah Uzvišeni nije rekao:

'...lahko će račun položiti?' Rekao je: 'To nije polaganje računa, nego pokazivanje i izlaganje djela. Ko bude pitan o polaganju računa na Sudnjem danu, bit će kažnjen.'" Ovako ovaj hadis prenose i Buharija, i Muslim, i Et-Tirmizi i En-Nesai.

"...i svojima će se radostan vratiti", tj. svojima će se u Džennetu vratiti sretan i zadovoljan sa onim što mu je Allah, dž.š., dao.

"...a onaj kome bude knjiga njegova iza leđa njegovih data", tj. u lijevu ruku iza leđa ***"..., "propast će prizivati"***, tj. da umre i propadne.

i u ognju će gorjeti, jer je sa čeljadi svojom radostan bio", tj. radostan na ovom svijetu, ne razmišljajući o posljedicama i ne bojeći se onoga što dolazi, pa mu je, iza te kratkotrajne radosti, data beskrajna žalost.

"...i mislio da se nikada neće vratiti", tj. mislio je da se Allahu nikada neće vratiti i da ga On neće ponovo proživjeti. Riječ / "el-Hur" ovdje znači: "povratak." Allah Uzvišeni je rekao:

"...a hoće! Gospodar njegov o njemu, zaista, sve zna!", tj. naprotiv, On će ga ponovo proživiti i prema njegovim djelima kazniti. On o njemu sve, do u tančine, zna.

فَلَا أُقْسِمُ
بِالشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ ﴿١٨﴾ لَتَرْكَبُنَّ
طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ
لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا
يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

"I kunem se rumenilom večernjim", */16/* ***"i noći, i onim što ona sakupija"***, */17/* ***"i Mjesecom kada se ispuni"***, */18/* ***"vi ćete sigurno na sve teže i teže prilike nailaziti!"*** */19/* ***"Pa šta im je, da ne vjeruju"***,

* Objavljena nakon sure "El - Infitar."

/20/ "a kad im se Kur'an uči, na tle licem ne padaju?!"/21/ "Naprotiv, oni koji ne vjeruju poriču", /22/ "a Allah dobro zna šta oni u sebi kriju", /23/ "zato im navijesti patnju neizdrživu!" /24/ "Ali oni koji budu vjerovali i dobra djela činili, imat će nagradu neprekidnu."/25/

Od Ali ibn Ebi-Taliba, Ibn-Abbasa i nekih drugih ashaba i tabiina (generacije koja je zapamtila ashabe) prenosi se da su rekli: /"Eš-Šefek" znači večernje rumenilo. Abbdurrezzak od Ebu-Hurejrea navodi da je rekao: "Eš-šefek" je rumenilo koje se vidi na horizontu od zalaska sunca do jacije. U Muslimovom Sahihu se od Abdullaha ibn Umera navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /596/ "Akšamsko vrijeme je sve dok ne nestane rumenila." ***"I onoga što ona sakupija"***, tj. svega što sa njenim dolaskom odlazi na mjesto počinka.

"...i Mjesecom kada se ispuni", tj. Mjesecom kad najjače svijetli i izide kao uštap. Dakle, naspram noći i onog što ona obavija stoji opis punog Mjeseca. ***"...vi ćete sigurno na sve teže i teže prilike nailaziti!"*** Buhari od Ibn-Abbasa prenosi da je rekao: /597/ "Na sve teže i teže neprilike", kako je rekao vaš Vjerovjesnik, s.a.v.s.

Nakon što je iznio mišljenja učača i komentatora Kur'ana o ovom ajetu, Ibn-Džerir kaže: "Ispravno tumačenje je onih koji kažu: 'Ti ćeš, Muhammede, na sve teže i teže neprilike nailaziti.'" Iako je govor ovdje upućen Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., on se odnosi na sve ljude, što znači da će oni, sve do Sudnjeg dana, nailaziti na teškoće i sve teža i teža stanja.

"Pa šta im je, da ne vjeruju, i zašto, kad im se Kur'an čita, na tle licem ne padaju?!", tj. šta ih odvraća od vjerovanja u Allaha, Njegove poslanike i Posljednji (Sudnji) dan i šta im je pa, kad im se uče Allahovi ajeti i Njegove riječi, tj. ovaj Kur'an, iz poštovanja i uvažavanja ne padaju na sedždu?

"Naprotiv, oni koji ne vjeruju poriču", tj. njima je u prirodi urođena laž, tvrdoglavost i proturječenje istini. ***"...a Allah dobro zna šta oni u sebi kriju"***, tj. u svojim srcima. ***"...zato im navijesti patnju neizdrživu!"***, tj. saopći im, Muhammede, da im je Allah, dž.š., unaprijed pripremio bolnu kaznu. Riječi Uzvišenog:

"Ali oni koji budu vjerovali i dobra djela činili", tj. koji budu srcem vjerovali i rukama dobra djela činili

"...imat će nagradu 'neprekidnu'", tj. neprekidna nagrada na onom svijetu, kao što Uzvišeni kaže na drugom mjestu:

"...bit će to dar koji će neprekidno trajati." (11:108)

Džennetlije u svakom slučaju i svakom trenutku duguju zahvalnost Allahu, dž.š. Oni su Njegovom dobrotom i milošću ušli u Džennet, a ne zahvaljujući svojim djelima. Oni su neprestano obasuti Njegovom milošću. Zato jedino Allahu pripada vječna zahvalnost. Zbog svega ovoga trebaju Ga, kao što stalno dišu, stalno slaviti i Njemu zahvaljivati, a njihova posljednja dova biti: ***"Tebe, Allaha, Gospodara svjetova hvalimo!"***

Ovim se završava kratki komentar poglavlja "El - Inšikak/"Rascjepljenje", zahvaljujući Allahu i uz Njegovu pomoć.
Od Njega je uspjeh (tevfik) i zaštita!

85
EL-BURUDŽ/ SAZVIJEŽĐA
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 22 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾
قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ﴿٥﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾
وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ
يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَاللَّهُ
عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ
يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Tako mi neba zvjezdanog" /1/ "I Dana već određenog", /2/ "I svjedoka i posvjedočenog", /3/ "Prokleti bili vlasnici rovova", /4/ "I (vlasnici) vatre s gorivom", /5/ "kada su oko nje sjedili"/6/ "I bili svjedoci onoga što su vjernicima radili!"/7/ "A svetili su im se samo zato što su u Allaha, Silnoga i Hvale dostojnoga, vjerovali", /8/ "Čija je vlast i na nebesima i na Zemlji, a Allah je svemu Svjedok."/9/ "Zaista oni koji su stavljali na kušnju vjernike i vjernice, a zatim se nisu pokajali, imat će kaznu u Džehennemu i imat će kaznu u ognju."/10/

Od Ebu-Hurejrea prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na jaciji učio: ***"Tako mi neba zvjezdanog"*** i ***"Tako mi neba i Tarika."*** Uzvišeni se kune nebom i njegovim velikim zvjezdama što je značenje riječi el-burudž. Ibn-Džerir za (El-Burudž) kaže da su to stanice kroz koje prolazi Sunce i Mjesec.[1] U vezi sa riječima Uzvišenog:

"...i Dana već određenog, i svjedoka i posvjedočenog", od Ebu-Hurejrea prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /598/"Određeni dan ***"je Sudnji dan, a 'svjedok' je petak."*** Sunce nije ni izašlo ni zašlo u odabranijem danu od petka. U njemu je jedan trenutak u kome, kad ga potrefi rob musliman, neće zamoliti ništa dobro, a da mu ga Allah neće dati, niti će u njemu zatražiti zaštitu od zla, a da neće biti zaštićen. Posvjedočeni/***"mešhud" dan je Arefata.***

"...prokleti bili vlasnici rovova." Izraz (kutile) ovdje znači "prokleti." Oblik množine riječi / "uhdudun" je /"ehadidu" i znači: iskopina u zemlji. Ovo je kazivanje o jednom nevjerničkom narodu koji su pohvatali one koji su među njima vjerovali u Allaha, dž.š., zlostavljali ih i mučili da bi se vratili u njihovu vjeru. Kada su odbili to učiniti, ovi su u zemlji iskopali jamu, napunili je vatrom i gorivom i zaprijetili im. Kada nisu ni tada prihvatili da to učine, bacili su ih u vatru. Zato Uzvišeni kaže:

"...prokleti bili vlasnici rovova, (vlasnici) vatre s gorivom, kada su oko nje sjedili i bili svjedoci onoga što su nevjernicima radili!", tj. svojim očima gledali šta su tim vjernicima radili. Uzvišeni, dalje, kaže: "A svetili su im se samo zato što su u Allaha, Silnoga i Hvale dostojnoga, vjerovali", tj. nisu imali drugog grijeha, nego što su vjerovali u Silnog i Hvaljenog Allaha, Koji ne ostavlja nezaštićenim onoga ko se skloni pod Njegovo sigurno utočište i Koji je u svim svojim riječima, djelima, propisima i određenjima hvaljen. On je Silni i Hvaljeni čak i kad svojim robovima, kao ovom, odredi da će ih od nevjernika zadesiti ovakvo zlostavljanje , iako to većina ljudi ne zna. Uzvišeni, zatim, kaže:

"...Čija je vlast i na nebesima i na Zemlji", tj. da je On vladar nebesa i Zemlje, onoga što je na njima i između njih.

"...a Allah je svemu Svjedok", tj. ništa Mu nije skriveno ni nepoznato na nebesima i Zemlji.

Komentatori Kur'ana se ne slažu o kome se u ovom kazivanju govori i ko su oni. U pogledu riječi Uzvišenog: ***"...prokleti bili vlasnici rovova"***, Esbat, od Es-Suddija, prenosi da je rekao: "Ibn Ebi-Hatim prenosi da su rovovi kopani na tri mjesta: u Iraku, Šamu i Jemenu." Imam Ahmed, preko Suhejba, navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /599/"Nekada davno, prije vas, živio je jedan vladar koji je imao svoga čarobnjaka. Kada je čarobnjak ostario, rekao je vladaru: 'Ja sam ostario i smrt mi se približila, pa mi daj jednog dječaka da ga poučim čarolijama.' Tako mu je vladar dao jednog dječaka da ga pouči čarolijama. Na putu, između vladara i čarobnjaka, živio je jedan monah. Dječak je, jednom prilikom, prolazeći pored monaha, navratio kod njega, pa mu se svidjelo kako govori. Kad bi došao čarobnjaku, udarao bi ga i pitao gdje se zadržao. Kad bi se vratio svojima kod kuće i oni bi ga udarali i pitali gdje se zadržao. Dječak se na to požalio monahu, pa mu je ovaj rekao: 'Kad te bude htio udariti čarobnjak, reci da si se zadržao kod kuće, a kad te budu htjeli udariti kod kuće reci da si se zadržao kod čarobnjaka!' Jednoga dana dječak je naišao na jednu ogromnu, i strašnu životinju, koja se ispriječila pred svijet tako da ne mogu prolaziti, pa je pomislio: 'Danas ću vidjeti da

---

* Objavljena nakon sure "Sunce."

[7] Po našem mišljenju, Ibn-Kesirovo tumačenje, a Allah najbolje zna, je ispravnije, od Ibn Džerirovog tumačenja, jer postoje i druga, a ne samo sunčeva i mjesečeva zviježđa (stanice), čiji broj zna samo Allah.
Pod izrazom "zvijezde " misli se na sve zvijezde na nebu. Zaklinjanje Uzvišenog sa zvijezdama znači, da se pod zakletvom podrazumijevaju sve zvijezde kako bi do izražaja došla veličina zakletve.

li je Allahu draži monah ili čarobnjak...' Uzeo je kamen i rekao: 'Bože, ako ti je draži monah od čarobnjaka, usmrti ovu životinju i nek ljudi prolaze!' Zatim je bacio kamen, pogodio životinju i ubio je, pa je svijet počeo prolaziti. Kasnije je o svemu ovome ispričao monahu, pa mu je monah rekao: 'E moj sine, ti si bolji od mene i bit ćeš stavljen u iskušenje. Ako budeš stavljen na iskušenje, nemoj nikome govoriti za mene!' Dječak je liječio slijepce, gubavce i druge bolesnike i iscjeljivao ih.

Vladar je imao jednog bliskog prijatelja, sugovornika, koji je oslijepio. Čuvši za dječaka, on mu je došao s bogatim darovima i rekao: 'Izliječi me, tvoje je sve što ovdje vidiš!' Dječak je rekao: 'Ja ne liječim nikoga, nego Uzvišeni Allah. Ako u Njega vjeruješ, ja ću Allaha zamoliti da te izliječi.' Ovaj je povjerovao, pa je dječak zamolio Allaha i izliječio ga. Zatim je ovaj otišao kod vladara i ponovo sjeo u njegovo društvo kao i ranije, pa ga je vladar upitao: 'Hej ti, ko ti je vratio vid?' On je odgovorio: 'Moj Gospodar!' Na to je vladar rekao: 'Je li ja?' Ovaj je odgovorio: 'Ne, nego Allah, moj i tvoj Gospodar.' Vladar je zatim upitao: 'Zar ti imaš drugog gospodara osim mene?' 'Imam, moj i tvoj gospodar je Allah', rekao je. Zatim ga je počeo mučiti dok mu nije kazao za dječaka, a onda je naredio da mu se dječak dovede. Kad je doveden, upitao ga je: 'Sine, kako svojim čarolijama liječiš slijepce i gubavce i sve ove bolesnike?' 'Ja ne liječim nikoga, nego Allah, dž.š.', odgovorio je. 'Je li ja?', upitao je. 'Ne', odgovorio je. 'Zar ti imaš drugog gospodara mimo mene?', upitao je. On je odgovorio: 'Moj i tvoj Gospodar je Allah.'

Onda je i njega počeo mučiti dok mu nije kazao za monaha. Onda je doveden i monah, pa mu je rekao: 'Poreci svoju vjeru!' Kada je ovaj odbio, to učiniti, uzeo je pilu i razrezao mu glavu na dva dijela, koji su pali na zemlju. Zatim je slijepcu rekao da porekne svoju vjeru, pa kad je i ovaj to odbio, uzeo je pilu i njemu razrezao glavu na dva dijela, koja su pala na zemlju. Onda je dječaku rekao da porekne svoju vjeru, pa kad je i on odbio to učiniti, poslao ga je sa grupom svojih ljudi na tu i tu planinu i rekao: 'Kad se popnete na vrh, ako porekne vjeru, poštedite ga, a ako odbije da to učini, onda ga gurnite.' Kad su ga odveli i s njim se popeli na vrh planine on je zamolio: 'Bože, spasi me od njih, kako Ti hoćeš!' Brdo se zatreslo i svi su se survali. Dječak je, raspitujući se, došao do vladara, koji ga je kad je ušao upitao: 'Šta je sa tvojim društvom?' On je odgovorio: 'Allah Uzvišeni me je od njih spasio.' Onda je s njim na lađi poslao drugu grupu i rekao im: 'Kad se otisnete na pučinu, ako porekne svoju vjeru, poštedite ga, a ako ne, bacite ga u more!' Kad su se otisli na more, dječak je zamolio: 'Bože, spasi me od njih, kako Ti hoćeš!', pa su se svi utopili. Dječak se opet vratio, i kad je ušao vladaru, upitao ga je vladar: 'Šta je sa tvojim društvom?' On je odgovorio: 'Allah Uzvišeni me od njih spasio.' Zatim je rekao vladaru: 'Ti me ne možeš ubiti dok ne uradiš šta ti ja budem naredio. Ako uradiš šta ti ja naredim ubit ćeš me, a ako ne, nećeš me moći ubiti!' 'A šta to trebam uraditi?', upitao je. On je rekao: 'Skupi sav narod na jednom platou (mjestu), zatim me razapni na jedno stablo, a onda uzmi strijelu iz mog tobolca i reci: - U ime Allaha, Gospodara ovog dječaka! - Ako to uradiš ubit ćeš me.' Tako je i uradio. Uzeo je strijelu, stavio je u luk, nategao i rekao: 'U ime Allaha, Gospodara ovog dječaka', a zatim je odapeo. Strijela je dječaka pogodila pravo u slijepoočnicu. Dječak je na mjesto gdje ga je pogodila strijela stavio ruku i umro. Tada je svijet povikao: 'Mi vjerujemo u Gospodara ovog dječaka!' Vladaru su tada rekli: 'Tako nam Allaha, zadesilo te baš ono čega si se bojao, sav je svijet povjerovao!'

Onda je naredio da se iskopaju jame i u njima nalože vatre i rekao: 'Ko se odrekne svoje vjere, pustite ga, a ko odbije da to učini, gurnite ga u vatru!' Svijet se gurao i utrkivao. Jedna žena sa djetetom, koje je dojila, izgledalo je da se opire da padne u vatru, pa joj je dijete reklo: 'Majko strpi se! Ti si na Istini.'"

Hadis u ovoj verziji prenosi Muslim na kraju svoga Sahiha, preko Hudbeta Ibn-Halida, a ovaj preko Hammad ibn Selema itd. Sa istim lancem prenosilaca, u nešto kraćoj verziji, prenosi ga i En-Nesai. Imam Ebu-Isa et-Tirmizi za ovaj hadis kaže da je dobar. Kaže se da je vladar bio Zu Nuvas, a zemlja Nedžran, čiji su stanovnici primili kršćanstvo. Zu Nuvas je kao i jedan broj Jemenaca bio primio judaizam. Kad su ovi primili kršćanstvo, kaznio ih je vatrom upaljenom u iskopanim jamama. Tako je u samo jednom danu ubijeno dvadeset hiljada ljudi, od kojih se spasio samo jedan čovjek po imenu Devs Zu Sa'leban, koji je pobjegao na konju. Za njim su poslali potjeru, ali ga nisu uspjeli uhvatiti. Pomenuti čovjek se sklonio kod vizantijskog cara koji je zatražio pomoć od abesinskog vladara. Abesinski vladar je sa Devsom poslao vojsku sastavljenu od abesinskih kršćana koja je Jemen spasila od jevreja. Abesinska vlast u Jemenu trajala je oko sedamdeset godina, nakon čega ju je svrgnuo, i uz pomoć perzijskog vladara u Jemenu na vlast došao, Sejf ibn Zi Jezin el-Himjeri.[2]

"Zaista oni koji su stavljali na kušnju vjernike i vjernice...", tj. kažnjavali vatrom, ***"...a zatim se nisu pokajali"***, tj. ne prestanu raditi ono što su radili i ne pokaju se za ranije grijehe,

"...imat će kaznu u Džehennemu i imat će kaznu u ognju", tj. kazna za učinjena zlodjela.

El-Hasan el-Basri kaže: "Pogledajte u ovu plemenitost i dobrotu! Pobili su Njegove miljenike, a On ih poziva da se pokaju pa da im oprosti. Slavljen

[2] Mi mislimo da se ovdje radi o Sejf ibn Zi Jezen el-Himjeriju nakon povratka Ebrehe. Abesinca i njegovog pokušaja rušenja Božije kuće (Kabe), kada je njegova vojska razbijena i sva nastradala od ptica Ebabil. Sam Ebrehe je podlegao pogođen od ptica Ebabil. Nakon njega na vlast je došao njegov sin Jeksum, a nakon ovoga sin mu Mesruk. Kada je Sejf ibn Zi Jezen el-Himejri otišao kod Kisre i zatražio pomoć protiv Abesinije, Kisra je sa njim poslao vojsku, koja se s njim borila protiv Abesinaca, nakon čega je Allah dao da ovi povrate vlast nad svojom zemljom, kojom su vladali njihovi preci. Nakon ovoga sa svih strana došle su delegacije arapskih plemena da mu čestitaju.

neka si Ti Gospodaru! Kako si samo Milostiv i plemenit!"

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَٰلِكَ
الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ﴿١١﴾ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ
وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ
لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ
الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ مِن وَرَائِهِم مُّحِيطٌ ﴿٢٠﴾ بَلْ
هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

"...Zaista oni koji su vjerovali i radili dobra djela imat će bašče dženetske kroz koje će rijeke teći, a to će veliki uspjeh biti." /11/ "Odmazda Gospodara tvoga će, zaista, žestoka biti!" /12/ "On ni iz čega stvara, i ponovo će to učiniti;" /13/ "I On prašta, i pun je ljubavi", /14/ "Gospodar Arša, Uzvišeni." /15/ "On radi šta je Njemu volja." /16/ "Da li je doprla do tebe vijest o vojskama" /17/ "o Faraonu i Semudu?" /18/ "Ali, ovi koji ne vjeruju stalno poriču", /19/ "a Allahu oni neće moći umaći", / 20/ "a ovo je Kur'an veličanstveni" /21/ "na ploči pomno čuvanoj." /22/

Uzvišeni Svoje robove vjernike obavještava da ih ***"...imati bašče dženetske kroz koje će rijeke teći"***, nasuprot Džehennemu i prženju u ognju, koje je pripremio za svoje neprijatelje. Zato On kaže:

"...a to će veliki uspjeh biti." Uzvišeni zatim kaže: ***"Odmazda Gospodara tvoga će, zaista, užasna biti!"***,[3] tj. odmazda neprijateljima koji su poricali Njegove poslanike i radili suprotno Njegovom naređenju bit će žestoka i užasna, jer je Uzvišeni Svemogući i kad hoće da nešto bude, to bude u jednom treptaju oka, i brže. Zato Uzvišeni kaže: ***"On ni iz čega stvara, i ponovo će to učiniti"***, tj. svojom potpunom svemoći On ni iz čega stvara stvorenja i bez ikakva opiranja i zapreke, On će ih ponovno, kao i prvi put, stvoriti.

"I On prašta, i pun je ljubavi", tj. oprašta grijehe onome ko Mu se pokaje i pokori, ma kakav grijeh bio. Ibn-Abbas i drugi kažu da / "el-vedud" znači "onaj koji puno voli."

Riječi Uzvišenog: ***"Gospodar Arša"*** znače da je Gospodar Velikog prijestolja visoko iznad svih stvorenja. Riječ "Uzvišeni" može se učiti na dva načina: u nominativu, kao atribut Uzvišenog Gospodara i u genitivu, kad se odnosi na prijestolje. I jedno i drugo značenje je tačno. ***"On radi šta je Njemu volja"***, tj. šta god hoće uraditi u tome Ga niko ne može spriječiti, niti kome, zbog svoje veličine, sile, mudrosti i pravde, odgovara. Kada je Ebu- Bekr bio na samrtnoj postelji pitali su ga da li ga je pogledao ljekar, našto je odgovorio da jeste. Kad su ga upitali: "Pa šta ti je rekao?", odgovorio je: "Rekao mi je: 'Uradit ću ono što se hoće (što je određeno) '". Riječi Uzvišenog:

"Da li je doprla do tebe vijest o vojskama, o Faraonu i Semudu?", znače: Jesi li čuo kakvu je Allah na njih nesreću sručio i ljutnju, koju niko ne može od njih odvratiti? Ovo je potvrda riječi Uzvišenog:

"Odmazda Gospodara tvoga će, zaista, žestoka biti!", tj. kada kazni nasilnika, zaista će ga, bolno kazniti, onako kako samo Silni i Moćni kažnjava.[4]

"Ali, ovi koji neće da vjeruju, stalno poriču", tj. oni su ogrezli u sumnjama, nevjerovanju i tvrdoglavosti.

"...a Allahu oni neće moći umaći", tj. On je naspram njih Svemoćan, oni su Mu potčinjeni i ne mogu Mu umaći niti Ga bilo šta spriječiti.

"...a ovo je Kur'an veličanstveni", tj. veliki, časni, ***"...na ploči pomno čuvanoj"***, tj. on je u višim svjetovima na čuvanoj ploči sačuvan od bilo kakvog dodavanja i oduzimanja i iskrivljivanja.[5]

Ovim se završava kratki komentar poglavlja "Sazviježđa"

[3] Mi želimo reći da je Allahova osveta jedna od Njegovih osobina koja nije slična ni jednoj osobini Njegovih stvorenja. Međutim, i dalje se može naići na tvrdnje panteista, u njihovim knjigama koje vode u bezbožnost i nevjerstvo, jer se neki od njih usuđuju, nakon što prouče "Odmazda Gospodara tvoga će, zaista, užasna biti da kažu: "Moja odmazda je još žešća!." Neka nas Allah sačuva nevjerstva, vjerolomstva i svakog zla bezbožnosti ovakvih shvatanja koja se kose s islamom. Ali, Allah Uzvišeni uvijek njihove spletke okreće protiv njih, nadalnjujući koga hoće od Svojih robova da brani Njegovu vjeru i uzdiže Njegovu riječ.

[4] Mi ovdje postavljamo pitanje: "Šta misli onaj koji kaže: 'Moja odmazda je još žešća", može li on kazniti kako kažnjava Silni i Moćni? Ili, kad bi mu se Allah samo malo osvetio, pa ga pretvorio u pacova, da li bi Allahovu kaznu mogao odkloniti? Sigurno da ne bi. Pa kako onda njegova odmazda može biti žešća nego Allahova, kad od sebe ne može otkloniti Allahovu kaznu?" Molimo Allaha da nas sačuva od nevjerovanja! Ne možemo ni zamisliti da muslıman takvo nešto kaže!

[5] Međutim, bezbožnici koji vjeruju u utjelovljenje i sjedinjenje s Bogom i panteisti, neka ih Allah osramoti, ne vjeruju da je "pomno čuvana ploča" očuvana!!!??? Jer, oni misle da mogu u njoj mijenjati šta hoće i u nju unositi šta hoće. Oni tvrde da je jedan od njihovih šejhova svojom rukom izbrisao iz nje nesreću, zapisanu jednom svome pristalici (muridu), i upisao sreću!!!??? @alosno je da među muslimanima i danas ima onih koji vjeruju u izmišljotine i laži svakakvih bezbožnika. Ako bi bilo, kao što oni tvrde, da se ploča sa ispisanim sudbinama može mijenjati i iz nje brisati sudbine, zašto bi je Allah i nazivao "čuvanom." Mi njih, ukoliko ostaju ustrajni u svome krivom vjerovanju, izazivamoda iz čuvane ploče izbrišu svoju nesreću, prije nesreće svojih pristalica i da konačno izbrišu svoju vječnost u džehenemskoj vatri, ako to mogu... Gospodaru, Ti znaš šta podoznivi misle. Oni Ti neće moći umaći!!!

zahvaljujući Allahu i uz Njegovu pomoć.

86
ET-TARIK/NOĆNI POSJETILAC
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 17 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ① وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ ② النَّجْمُ الثَّاقِبُ ③
إِن كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ④ فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ مِمَّ خُلِقَ ⑤
خُلِقَ مِن مَّاءٍ دَافِقٍ ⑥ يَخْرُجُ مِن بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ⑦ إِنَّهُ عَلَىٰ
رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ⑧ يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ⑨ فَمَا لَهُ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ⑩

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Tako mi neba i noćnog posjetioca!" /1/ "A znaš li ti šta je to noćni posjetilac?" /2/ "Zvijezda blistava!" /3/ "Nema čovjeka nad kojim neko ne bdije." /4/ "Nek čovjek pogleda od čega je stvoren!" /5/ "Stvoren je od tekućine koja se izbaci", /6/ "koja između kičme i grudi izlazi", /7/ "I On ga je, zaista, kadar ponovno stvoriti" /8/ "onoga Dana kada tajne budu otkrivene", /9/ "kada čovjek ni snage ni branioca neće imati." /10/

En-Nesai od Džabira prenosi da je rekao: "Muaz je klanjao akšam pa je proučio poglavlja El-Bekare i En-Nisa, pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /600/ "Muaze, dovodiš li ti to ljude u iskušenje? Zašto nisi proučio poglavlja ***'Noćni posjetilac'*** i ***'Sunce'*** ili slično?"

Uzvišeni se zaklinje nebom i blistavim zvijezdama na njemu, pa kaže:

"Tako mi neba i noćnog posjetioca! A znaš li ti šta je noćni posjetilac?" Objašnjavajući šta je Tarik, On zatim kaže:

"Zvijezda blistava!" [1] Katade i neki drugi kažu: "Zvijezda je dobila ime Tarik zato što se vidi noću, a gubi se iz vida danju." Ovakvom tumačenju idu u prilog i riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u sahih hadisu: /601/ "Zabranjeno je da čovjek svojim ukućanima iznenada dođe noću", tj da im dođe kasno u noć i da ih iznenadi. U drugom hadisu, u vidu dove, stoji: /602/ "...osim noćnog posjetioca koji iznenada dođe s dobrom, o Svemilosni!" Riječ Uzvišenog "blistava" znači: svijetla, koja spaljuje šejtane.

"Nema nijednog čovjeka a da nad njim nema čuvara", tj. nad svakim čovjekom bdiju čuvari i čuvaju ga da mu se što ne desi. U tom smislu Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"Uz svakog od vas su meleki, ispred njega i iza njega, po Allahovom naređenju nad njim bdiju." (13:11) Riječima: ***"Neka čovjek pogleda od čega je stvoren!"***, Uzvišeni skreće pažnju čovjeku na sićušnost tvari od koje je stvoren i navodi ga da prizna da će ponovno biti proživljen, te da je proživljenje lakše od prvobitnog stvaranja, kao što Uzvišeni, na drugom mjestu, kaže: ***"Onaj Koji iz ničega stvara i On će to ponovno učiniti, to je Njemu lakše." (30: 27)***

"Stvoren je od tekućine koja se izbaci", tj. sjemena muškarca i (tekućine) žene koje se u mlazu izbaci i od koga se Allahovom dozvolom zametne i rodi dijete. Zato Uzvišeni kaže:

"...koja između kičme i grudi izlazi", tj. kičme čovjeka i grudi žene. Bez sperme muškarca i sluzave žućkaste tekućine žene dijete se ne može zametnuti i roditi. Ibn-Abad je, stavivši ruku na svoja prsa, rekao: "Ovo su grudi." Od njega se također prenosi da je rekao: "Između dojki žene." ***"...I On je, zaista, kadar da ga ponovno stvori"***, tj. Uzvišeni je Onaj Koji je u stanju uraditi nešto prvi put, u stanju je to i ponoviti. Štaviše, to je još lakše. Zato Uzvišeni kaže: ***"...onoga Dana kada tajne budu otkrivene"***, tj. na Sudnjem danu kada će svaka tajna biti objelodanjena.

U Buharijinom Sahihu i Muslimovom Sahihu se od Ibn-Omera prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /603/ "Uz svakog vjerolomnika će biti dignuta zastava i rečeno: "Ovo je vjerolomstvo toga i toga."

"...kada čovjek ni snage ni branioca neće imati", tj. ni sam ni bilo ko drugi ga neće moći spasiti od Allahove kazne.

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ⑪ وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ⑫ إِنَّهُ لَقَوْلٌ
فَصْلٌ ⑬ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ⑭ إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ⑮ وَأَكِيدُ
كَيْدًا ⑯ فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ⑰

---

* Objavljena nakon sure "Grad".

[1] Neki smatraju da se pod "Tarikom" i "Zvijezdom blistavom" misli na Muhammeda, s.a.v.s. Ovakve tvrdnje su netačne, jer je Poslanik, s.a.v.s., uzvišeniji i odabraniji od svega toga i svih drugih stvorenja na nebu i Zemlji. Ko je odabran ne može se poreditи sa onim što je manje vrijedno. Muhammed, a.s., nije nikada, bar što oni tvrde, bio zvijezda koja se pretvorila u čovjeka.

"I tako mi neba kišnoga" /11/ "I Zemlje koja se otvara da rastinje nikne", /12/ "Kur'an je, doista, govor koji rastavlja istinu od neistine", /13/ "lakrdija nikakva nije." /14/ "Oni zbilja prave spletke", /15/ "a i Ja pravim spletke onima koji to Meni rade", /16/ "zato nevjernicima još vremena dadni, još koji trenutak ih ostavi." /17/

"...I tako mi neba kišnoga", tj. koje svakodnevno spušta kišu i opskrbu stvorenjima. Da toga nije, pomrli bi svi, zajedno sa svojom stokom.
"...I zemlje koja se otvara da rastinje nikne", tj. Zemlje koju probijaju klice pa iz nje rastinje nikne.
"...Kur'an je, doista, govor koji rastavlja istinu od neistine", tj. On je istina, a njegovi propisi pravedni.
"...lakrdija nikakva nije", nego ozbiljnost i istina.
"Oni zbilja prave spletke", tj. nevjernici svojim lažima odvraćaju od Allahova puta i ljudima prave spletke pozivajući ih da krše Kur'an.[2] ***"...zato nevjernicima još vremena dadni"***, tj. sačekaj i ne žuri da ih što prije snađe kazna! ***"...još koji trenutak ih ostavi"***, tj. sačekaj malo pa ćeš vidjeti kakvu ću im kaznu, nesreću i propast dati. U tom smislu Uzvišeni na drugom mjestu kaže:
"Mi im dajemo da kratko uživaju, a onda ćemo ih natjerati u patnju neizdržljvu." (31: 24)

Ovim se završava kratki komentar poglavlja Et - Tarik / "Noćni posjetilac" zahvaljujući Allahu i uz Njegovu pomoć.

[2] *"...a i Ja pravim spletke onima koji to Meni rade"*, tj. dopuštam da čine nepravdu, kako bi ih zaveo, a da to i ne znaju, a onda ih iznenada žestoko kaznio, kako to samo Silni i Moćni može i zna.

87
EL - A'LA / SVEVIŠNJI
OBJAVLJENA U MEKI', IMA 19 AJETA

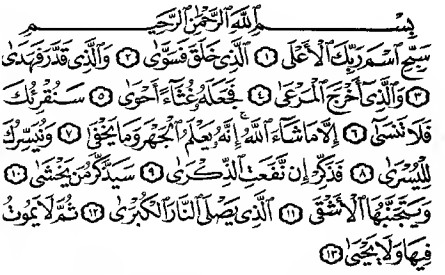

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ① الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ ② وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ ③ وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَىٰ ④ فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَىٰ ⑤ سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنسَىٰ ⑥ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ ۚ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ ⑦ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَىٰ ⑧ فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ الذِّكْرَىٰ ⑨ سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَىٰ ⑩ وَيَتَجَنَّبُهَا الْأَشْقَى ⑪ الَّذِي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرَىٰ ⑫ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ⑬

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg" /1/ "Koji sve stvara i čini skladnim", /2/ "i Koji sve s mjerom određuje i upućuje", /3/ "i Koji čini da rastu pašnjaci", /4/ "a potom čini da postanu suhi, potamnjeli", /5/ "Mi ćemo te naučiti da učiš pa ništa nećeš zaboraviti" /6/ "osim onoga što Allah hoće - jer, On zna i ono što na javu iznosite i ono što tajite" /7/ "i sve što je dobro Mi ćemo tebi dostupnim učiniti"; /8/ "pa ti opominji ako opomena bude koristila!", /9/ "dozvat će se onaj koji se Allaha boji", /10/ "a izbjegavat će je onaj najgori" /11/ "koji će u vatri velikoj gorjeti", /12/ pa u njoj neće ni umrijeti ni živjeti." /13/

Imam Ahmed od Ali ibn Ebi-Taliba, r.a., navodi da je rekao: /604/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., volio je ovo poglavlje: ***'Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg.'"*** Ovo u ovoj verziji prenosi samo Ahmed. U Buharijinom Sahihu i Muslimovom Sahihu stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., Muazu rekao: /605/ "Zašto nisi klanjao sa: ***'Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg'***,
'Tako mi Sunca i svjetla njegova', "Tako mi noći kad tmine razastre."

Imam Ahmed od En-Nu'mana ibn Bšira prenosi /606/da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na dva bajrama učio:

"Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg" i ***"Da li je doprla do tebe vijest o teškoj nevolji?"***, i da je, ako bi na Bajram bio petak, ova poglavlja učio i na džuma - namazu." Muslim i sastavljači Sunena citiraju:/607/ "Na dva bajrama i petak učio je: ***'Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg'*** i
'Da li je doprla do tebe vijest o teškoj nevolji', a možda su bili u istom danu pa ih je učio i na Bajram i džuma - namazu." Imam Ahmed u svom Musnedu od Ka'ba, Abdullaha ibn Abbasa, Abdurrahmana ibn Ubzija i Aiše, majke pravovjernih, prenosi /608/ da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na vitrima učio: ***'Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg'***,

"Reci: 'O vi, nevjernici'",

i ***"Reci: 'On je Allah - Jedan.'"*** Aiša dodaje: ***"Reci: 'Utječem se Gospodaru svitanja'"***, i ***"Reci: 'Utječem se Gospodaru ljudi.'"***

Imam Ahmed od Ukbe ibn Amira el-Džuhenija prenosi da je rekao: /609/ "Kada je objavljeno:
'Zato slavi ime Gospodara svoga Veličanstvenog!' (56:96) Allahov Poslanik, s.a.v.s., nam je rekao: 'Učite ovaj ajet na rukuu', a kad je objavljeno: ***'Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg'***, rekao je: 'Učite ovaj ajet na sedždi!'" Ovaj hadis navode i Ebu-Davud i Ibn-Madže.

Od Ibn-Abbasa prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., /610/ "...kada bi proučio: ***'Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg'***, govorio: 'Neka je slavljen moj Gospodar Svevišnji!'"

Od Abduhajra se prenosi da je rekao: "Čuo sam Aliju da je proučio:
'Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg', pa je rekao: 'Neka je slavljen moj Gospodar Svevišnji!'"
"...Koji sve stvara i čini skladnim", tj. Koji sva stvorenja stvara u najljepšem obliku.

"...i Koji s mjerom sve određuje i upućuje", tj. čovjeku je odredio da bude sretan ili nesretan, a životinje nadahnuo da pasu na pašnjacima. U tom smislu Uzvišeni prenosi Musaove riječi kada je rekao Faraonu:
"Gospodar naš je Onaj Koji je svemu onom što je stvorio dao ono što mu je potrebno, zatim ga, kako da se time koristi, uputio." (20:50) U Muslimovom Sahihu se od Abdullaha ibn Omera prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /611/"Allah je sudbine svih stvorenja odredio na

* Objavljena nakon sure "Et-Tekvir."

pedeset hiljada godina prije nego što je stvorio nebesa i Zemlju, dok je Njegovo Prijestolje bilo još na vodi."

"...i Koji čini da rastu pašnjaci", tj. dao je da rastu sve vrste bilja i usjeva.

"...a potom čini da postanu suhi", tj. suhi i potamnjeli od suše. ***"Mi ćemo te naučiti da učiš pa ništa nećeš zaboraviti"***, tj. tako ćemo te naučiti da izgovaraš pa ništa nećeš zaboraviti", ***"...osim onoga što Allah hoće"***, tj. pa se ne uznemiravaj oko toga. ***"On zna i ono što na javu iznosite i ono što tajite"***, tj. On zna sve što Njegovi robovi javno govore i rade, kao i ono što skrivaju. Sve je Njemu potpuno poznato. Riječi Uzvišenog:

"...i sve što je dobro Mi ćemo tebi dostupnim učiniti", znače: Mi ćemo ti olakšati da činiš dobro i dati ispravne propise u kojima neće biti nikakvih neugodnosti i poteškoća.

"...pa ti opominji, ako opomena bude koristila", tj. opominji gdje god opomena koristi. Odavde se izvlači zaključak kako treba prenositi znanje i da ga ne treba prenositi onima koji mu nisu dorasli...

U tom smislu se od Alije, r.a., vladara pravovjernih prenosi da je rekao: "Ako ljudima govoriš nešto što oni svojim razumom ne mogu shvatiti, to će još više povećati nered među njima." ***"...dozvat će se onaj koji se Allaha boji"***, tj. iz poslanstva će pouku izvući onaj čije se srce boji Allaha. ***"...a izbjegavat će je onaj najgori."***

"...koji će u vatri velikoj gorjeti, pa u njoj neće ni umrijeti ni živjeti", tj. neće moći ni umrijeti pa da se muka kutariše, niti živjeti valjanim životom, jer će biti neprestano mučen bolnom kaznom i najraznovrsnijim patnjama. Imam Ahmed od Ebu-Seida el-Hudrija prenosi da je rekao: /612/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Oni stanovnici Vatre koji je budu zaslužili, u njoj neće moći ni umrijeti ni živjeti. Ali, bit će ljudi koje će vatra, zbog njihovih grijeha, ili je rekao grješki, spržiti pa će pomrijeti. Kad izgore i postanu crni kao ugalj bit će im dozvoljen šefaat (zauzimanje). U gomilama će biti razbacani po obalama dženetskih rijeka, pa će biti rečeno: 'O stanovnici Dženneta, napojte ih!' Tada će početi nicati kao trava od zrnja i riječnog nanosa." Ovaj hadis prenosi i Muslim.

بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٧﴾ إِنَّ هَٰذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ ﴿١٨﴾ صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴿١٩﴾

"Postići će šta želi onaj koji se očisti" /14/ "I spomene ime Gospodara svoga pa klanja!" /15/ "Ali, vi više život na ovom svijetu volite", /16/ "a onaj svijet je bolji i vječan je", /17/ "Ovo, doista, ima u listovima prvim", /18/ "listovima Ibrahimovim i Musaovim."/19/

"Postići će šta želi onaj koji se očisti." Ebu-Bekr el-Bezzar preko Džabira ibn Abdullaha od Vjerovjesnika, s.a.v.s., prenosi da je u pogledu ovog ajeta rekao: /613/ "Ko posvjedoči da nema boga osim Allaha, da nema sudruga i da sam ja Allahov Poslanik. ***"I spomene ime Gospodara svoga pa klanja!"*** Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je da se pod ovim misli na pet dnevnih namaza i njihovo čuvanje i obavljanje na vrijeme. Katade kaže da se pod ovim misli na čišćenje imetka i zadobijanje Stvoriteljeva zadovoljstva.

"Ali, vi više život na ovom svijetu volite", tj. ovaj svijet pretpostavljate životu na budućem svijetu gdje ćete biti proživljeni i vječno živjeti. ***"...a onaj svijet je bolji i vječan je"***, tj. Allahova nagrada je veća i trajnija na onom svijetu, nego kratko uživanje na ovom, prolaznom svijetu. Kako pametan može prolazno pretpostavljati nad vječnim? Imam Ahmed od Musaa el-Ešarija prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /614/ "Ko voli ovaj svijet, čini to na štetu budućeg svijeta, a ko voli budući svijet, čini to na štetu ovog svijeta. Zato više cijenite ono što je vječno, a ne ono što je prolazno!" Ovaj hadis navodi jedino Ahmed.

"Ovo, doista ima u listovima prvim, listovima Ibrahimovim i Musaovim", tj. sadržaj ove sure je bio zapisan i u Ibrahimovim i Musaovim listovima. Hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar od Ibn-Abbasa prenosi da je rekao: u vezi sa riječima Uzvišenog:

"Ovo, doista, ima u listovima prvim, listovima Ibrahimovim i Musaovim." "Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je: /615/ 'Ovo', ili je rekao, 'sve ovo' bilo je zapisano u Ibrahimovim i Musaovim listovima."

Ovim se,
zahvaljujući Allahu na Njegovim blagodatima,
završava kratki komentar poglavlja El - A'la / "Svevišnji."

قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّىٰ ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّىٰ ﴿١٥﴾

88
EL - GAŠIJA / TEŠKA NEVOLJA
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 26 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ ۝١ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ۝٢ عَامِلَةٌ
نَّاصِبَةٌ ۝٣ تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً ۝٤ تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ ۝٥ لَّيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ
إِلَّا مِن ضَرِيعٍ ۝٦ لَّا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِن جُوعٍ ۝٧

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Da li je doprla do tebe vijest o Gašiji?" */1/*
"Neka lica toga dana bit će potištena" */2/*
"premorena, napaćena" */3/*
"u vatri užarenoj pržena" */4/*
"sa vrela uzavrelog napajana" */5/*
"kada drugog jela osim trnja neće imati" */6/*
"koje neće ni ugojiti ni glad utoliti." */7/*

"Da li je doprla do tebe vijest o Gašiji?" "El-Gašijetu" je jedno od imena Sudnjeg dana kada će ljude nevolja poklopiti.

"Neka lica toga dana bit će potištena", tj. ponižena, oborenih pogleda biti i kada im njihova djela neće koristiti. ***"...premorena, napaćena"***, tj. premorena i napaćena od prekomjernog rada i ispržena od užarene vatre na Sudnjem danu, ***"...u vatri užarenoj pržena"***, tj. žestokoj i vreloj.

"...sa vrela uzavrelog napajana", tj. ključalom tečnošću sa uzavrelog izvora.

لي ***"...kada drugog jela osim trnja neće imati."*** Ibn-Abbas kaže da je to trnje "šibrik." Buhari od Mudžahida navodi da je rekao: "To je trnje koje, kad se osuši, u Hidžazu zovu 'ed-dariu'. Gorko je, otrovno i ružnog izgleda da ružnije ne može biti."

"...koje neće ni ugojiti ni glad utoliti", tj. niti šta koristi niti glad utoljava.

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ ۝٨
لِّسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ۝٩ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ۝١٠ لَّا تَسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةً ۝١١ فِيهَا
عَيْنٌ جَارِيَةٌ ۝١٢ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ۝١٣ وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ۝١٤ وَنَمَارِقُ
مَصْفُوفَةٌ ۝١٥ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ۝١٦

"...neka lica toga dana bit će radosna" */8/*
"trudom svojim zadovoljna" */9/*
"u Džennetu visokome" */10/*
"u kome prazne besjede neće slušati!" */11/*
"U njemu su izvor-vode koje teku" */12/*
"u njemu su divani uzdignuti" */13/*
"i peharі postavljeni" */14/*
"i jastuci poredani" */15/*
"i ćilimi rašireni." */16/*

Nakon što je opisao položaj nesretnih, Uzvišeni počinje opisivati položaj sretnih pa kaže:

"Neka lica toga dana bit će radosna", tj. razdragana uslijed blagodati kojima će za svoj trud na Sudnjem danu biti nagrađena.

"...trudom svojim zadovoljna", tj. bit će zadovoljna nagradom za svoja djela.

"...u Džennetu visokome", tj. bezbrižna u uzdinutim sobama dženetskih bašči.

"...u kome prazne besjede neće slušati", tj. u Džennetu u kome neće biti brigama zaokupljeni neće slušati nikakve besposlice, kako Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"U njima neće slušati prazne besjede ni govor grješni, nego samo riječi: 'Mir, mir!'" (El--Vakia', 25-26)

"U njemu su izvor - vode koje teku." Iako upotrijebljen u obliku jedine, ovdje se ne misli na samo jedan izvor, nego na vrstu izvor-vode. Naprotiv, u Džennetu će biti mnogo izvora koji će teći. Ebu-Hurejre od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prenosi da je rekao:/616/ "Dženetske rijeke izviru ispod brežuljaka", ili je rekao, "ispod brda mošusa."

"...u njemu su divani uzdignuti", tj. uzdignuti, mehki, mnogobrojni i debeli na kojima će biti dženetske hurije. Kad neko od Allahovih miljenika htjedne na njih da sjedne oni će se spustiti. ***"...i peharі postavljeni"***, tj. poredane i pripremljene posude sa pićem za one kojima se prohtiju. ***"...i jastuci poredani"***, tj. naslonjači poredani.

"...i ćilimi rašireni", tj. prostrti tu i tamo za one koji budu željeli da na njih sjednu. Usama ibn Zejd kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /617/ 'Ima li ko da požuri u Džennet? Džennetu nema ništa slično. Tako mi Gospodara Kabe, On je svjetlo koje blista, mirisno drvo koje se njiše, čvrsta palača, rijeka koja neprekidno teče, sazreli plod, žena ljepotica, bogati nakit, vječni boravak u kući spokoja, voće, zelenilo, radost, blagodat i izvanredno, uzdignuto mjesto.' Povikali su: 'Imamo mi, Božiji Poslaniče.' Na to je on rekao: 'Recite: Ako Bog da', pa su rekli: 'Ako Bog da.'" Ovaj hadis navodi Ibn-Madže.

* Objavljena nakon sure "Oni koji pušu."

أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى ٱلْإِبِلِ كَيْفَ
خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى ٱلْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾
وَإِلَى ٱلْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَّسْتَ
عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ ٱللَّهُ ٱلْعَذَابَ
ٱلْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾

"Pa zašto oni ne gledaju kamilu kako je stvorena", /17/ "i nebo kako je uzdignuto", /18/ "i planine kako su postavljene", /19/ "i Zemlju kako je prostrta?!" /20/ "Ti opominji, tvoje je da opominješ", /21/ "ti vlasti nad njima nemaš!" /22/ "A onoga koji glavu okreće i neće da vjeruje", /23/ "njega će Allah najvećom kaznom kazniti." /24/ "Nama će se oni, zaista, vratiti!" /25/ "i pred Nama će, doista, račun polagati!" /26/

Naredujući Svojim robovima da pogledaju u stvorenja koja upućuju na Njegovu svemoć i veličinu, Uzvišeni kaže: ***"Pa zašto oni ne gledaju kamilu - kako je stvorena"***, tj. kako je ona čudno stvorenje, neobične konstrukcije, jake i izdržljive, pogodne za teške terete i jahanje, kako se povode za nejakim vodičem, životinje čije se meso jede, kostrijet koristi i mlijeko pije. Kamila je navedena kao primjer jer je ona bila najčešća i najkorisnija životinja koju su držali Arapi.

"...i nebo - kako je uzdignuto", tj. kako je Uzvišeni Allah nebo digao ovako visoko iznad Zemlje. ***"...i planine - kako su postavljene"***, tj. kako su uspravno postavljene, kako su čvrste i nepomične, kako Zemlju sa njenim stanovnicima čuvaju od potresanja i kako je Allah u njima dao koristi i rudna nalazišta. ***"...i Zemlju - kako je prostrta"***, tj. kako je zaravnata i poravnata. Sve ovo što vidi: kamilu, nebo, planine i Zemlju, beduina neprekidno podsjeća na svemoć Tvorca i govori mu da je jedino On Uzvišeni Gospodar svega, Tvorac i Vladar i da je jedino On Bog Koga treba obožavati.

"Ti opominji - tvoje je da opominješ, ti vlast nad njima nemaš!", tj., Muhammede, poučavaj ljude onome sa čime si poslan, kao što se na drugom mjestu kaže

"Tvoje je da dostavljaš, a naše da tražimo polaganje računa." (13: 40) Zato Uzvišeni kaže: ***"...ti vlasti nad njima nemaš"***, tj. ti nisi u stanju usaditi vjerovanje u njihovim srcima. Od Džabira se prenosi da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /618/ "Naređeno mi je da se borim dok ljudi ne kažu: 'Nema boga osim Allaha.' Kad to kažu, od mene su sačuvali svoju krv i svoje imetke, obaveze osim koju šehadet zahtijeva, a Allahovo je da im svede račune." Zatim je proučio:

"Ti opominji, tvoje je da opominješ, ti vlast nad njima nemaš!" Gornji hadis navode i Buhari i Muslim u svojim Sahihima, ne citirajući ovaj ajet.

"A onoga koji glavu okreće i neće da vjeruje", tj. ko ne izvršava propisane obaveze i srcem i jezikom ne vjeruje u Istinu. Ove Allahove riječi slične su ajetu: ***"Nije vjerovao, nije molitvu obavljao, nego je poricao i ređa okretao." (75:31-32).*** Zato Uzvišeni kaže:

"...njega će Allah najvećom kaznom kazniti." Imam Ahmed od Ebu-Umame el-Bahilija prenosi da se ovaj susreo sa Halid ibn Jezidom ibn Muavijom, pa ga je upitao da mu kaže šta je najnježnije čuo od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa mu je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /619/ "Svi ćete vi ući u Džennet, osim onih koji prema Allahu budu neposlušni kao kamila prema svome vlasniku.'"

"Nama će se oni zaista vratiti", tj. oni će Nama neminovno doći i vratiti se.

"...i pred Nama će, doista, račun polagati", tj. Mi ćemo ih, za njihova djela ispitivati, pa ih ako budu radili dobro, nagraditi, a ako budu radili loše, kazniti. En-Nu'man ibn Bešir prenosi: /620/"Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio je:

'Slavi ime Gospodara svoga Svevišnjeg' i ***'Da li je dopria vijest do tebe o Gašiji?'*** - na bajram - namazima i džumi." Dahhak ibn Kajs je pitao En-Nu'mana ibn Bešira: /621/ "Šta je uz poglavlje 'Petak' na džuma - namazu učio Allahov Poslanik, s.a.v.s.? pa je rekao:

"Da li je do tebe dopria vijest o Gašiji?"

Ovim se,
zahvaljujući Allahu na Njegovim blagodatima i pomoći,
završava kratki komentar poglavlja El-Gašija / "Teška nevolja"

89
EL - FEDŽR / ZORA
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 30 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْفَجْرِ ① وَلَيَالٍ عَشْرٍ ② وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ③ وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ④
هَلْ فِي ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ ⑤ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ⑥
إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ⑦ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ⑧ وَثَمُودَ الَّذِينَ
جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ⑨ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ⑩ الَّذِينَ طَغَوْا
فِي الْبِلَادِ ⑪ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ⑫ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ
سَوْطَ عَذَابٍ ⑬ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ⑭

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Tako mi zore", /1/ "i deset noći" /2/ "i parnog i neparnog", /3/ "i noći kada nastaje", /4/ "zar to pametnom zakletva nije?"/5/ "Zar ne znaš šta je Gospodar tvoj sa Adom uradio", /6/ "s Iremom, posjednicima stupova", /7/ "kojima slični nisu stvoreni", /8/ "i Semud, koji su stijene u dolini klesali", /9/ "i Faraonom, koji je vojsku imao", /10/ "koji su na zemlji zulum provodili", /11/ "I smutnje na njoj umnožili", /12/ "pa je Gospodar tvoj bič patnje na njih spustio", /13/ " Gospodar tvoj motri stalno." /14/

"Tako mi zore", tj. tako mi svitanja. Ovdje se naročito misli na zoru prvog dana Kurban bajrama." ***"...i deset noći"***, tj. prvih deset noći mjeseca zul-hidžeta. Buhari u svom Sahihu od Ibn Abbasa prenosi predanje koju pripisuje Poslaniku, a.s., (merfu'), u kome se kaže:/622/ "Nema dana u kojima je učinjeno dobro djelo Allahu draže, od onih u zul-hidždžetu, tj. njegovih prvih deset dana." Upitali su: "I od borbe na Allahovom putu?" rekao je: "I od borbe na Allahovom putu. Jedino je bolji postupak čovjeka koji se uputi sa svojim životom i imetkom pa izgubi i jedno i drugo." Imam Ahmed od Džabira prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /623/ "Deset je deseti zul-hidže, (dan Kurban - bajrama), neparni je dan Arefata, a parni prvi dan Kurban - bajrama, jer je on deseti dan u mjesecu."[1]

"...i noći kad nestaje." Ibn-Abbas kaže: "Kad odlazi." Neki drugi kažu: "Kad prolazi." Ikrime kaže da to znači: "Tako mi noći boravka na Muzdelifi kad se zajedno klanjaju akšam i jacija." Ibn Ebi-Hatim od Abdullaha ibn Amra prenosi da je čuo Muhammeda ibn Ka'b el-Kuerzija da je u pogledu riječi Uzvišenog: ***"...i noći kad nestaje"***, rekao: "Požuri putniče, i nipošto ne dozvoli da zanoćiš, a da zajedno ne klanjaš akšam i jaciju!"

"...zar to pametnom zakletva nije...?", tj. razumnom. Ovdje je za razumnog upotrijebljen izraz "hidžr" jer razum sprečava čovjeka da se upušta u riječi i djela koja mu, kao razumnom biću, ne dolikuju. Ovo je, istovremeno, i zakletva vremenom obreda (ibadetima) i samim obredima poput hadža, namaza i slično, čime se bogobojazni i Allahu pokorni robovi, približavaju. Nakon kazivanja o ovakvim robovima, njihovoj pobožnosti i pokornosti, Uzvišeni kaže:

"Zar ne znaš šta je Gospodar tvoj sa Adom uradio?" Ovdje se radi o precima Ada, o prvim pripadnicima Ada, potomcima Ad ibn Irema ibn Us ibn Sam ibn Nuh, a.s., kojima je Uzvišeni poslao Huda, a.s., koga su u laž ugonili i prema njemu bili neposlušni, pa ga je Allah, sa onima izmedu njih koji su sa njim vjerovali, spasio, a ostale uništio silovitim, ledenim vjetrom. O njima Allah iznosi kazivanje u Kur'anu časnom da bi iz njihovog stradanja pravovjerni uzeli pouku.

"...s Iremom posjednicima stupova." Ovo je dodatno objašnjenje o narodu koji je kažnjen. Katade i Es-Suddi u vezi sa ovim kažu: "Irem je porodica (dinastija) kraljevine Ada." Ovakvo mišljenje je dobro. Riječi Uzvišenog: ***"...zatli-imad"***, tj. bili su visokog rasta. Jedni kažu da imad znači kuće koje su gradili, drugi da su to stupovi na kojima su građene te kuće. Bilo kako bilo, bilo ovo ili ono mišljenje ispravno, jedno je sigurno - to je bio jedan od naroda (plemena) koji se u Kur'anu, zajedno sa Semudom, spominje na više mjesta, kao što je slučaj i sa ovim poglavljem, a Allah, opet, najbolje zna... A nije riječ o narodu ili kraju u kojem su živjeli. Na ovo skrećemo pažnju zato, da se ne bi obmanjivalo pretjerivanjima u koja se, u opisu grada spomenutim pod imenom

"... Irem zatu-l-imad", u tumačenju ovog ajeta, upuštaju mnogi komentatori Kur'ana, pa kažu da su njegovi blokovi bili zlatni i srebreni, a palate, kuće, vrtovi i pijesak u njemu od dragog kamenja i bisera. Opsujući ovaj grad oni dalje kažu da mu je zemlja bila od mošusa, da su se kroz njega razlijevale rijeke, da su mu plodovi sami opadali, da su mu zidine, iako ih niko nije dozivao, niti im se odazivao, same zviždale, te da se premještao s jednog mjesta na drugo, pa se pojavljivao, čas u Šamu, čas u Jemenu, čas u Iraku, a čas na nekom drugom mjestu. Sve su ovo priče i legende preuzete iz israilijata koje su izmišljali bezbožnici da bi se ismijavali maloumnim ljudima koji im sve vjeruju. Postoje i druge priče o ovom gradu o kojima nije potrebno detaljnije govoriti, jer ništa što je u njima nije tačno. Ove i druge slične priče o kojima govore mnogobrojni prevaranti koji tvrde da se pod zemljom nalaze zlatni i srebrni mostovi, razni dragulji,

---

* Objavljena nakon sure "Noć."

[1] Ima i drugačijih tumačenja riječi: parnog i neparnog, ali smo mi odabrali ovo, koje je najjače i najprikladnije, Allah, opet, najbolje zna!

drago kamenje, biseri i veliki kamen mudrosti, ali se do njih, zbog raznih prepreka ne može doći, nemaju nikakva osnova. Oni time samo obmanjuju naivne i maloumne da bi se dograbili tuđeg bogatstva i trošili ga na razne opojne biljke i druge gluposti. Sigurno je da su u zemljinoj utrobi pohranjeni ostaci i brojne riznice iz perioda džahilijeta i islama i da je moguće da neko neka od njih otkrije, ali ono o čemu ovi govore je čista laž i izmišljotina i nije ništa od toga što oni tvrde tačno. Uzvišeni Allah je od svega toga čist i On upućuje na ono što je ispravno.

"...i Semudom koji je stijene u dolini klesao." Ibn-Abbas kaže: "klesao i dubio", a Ibn-Ishak: "Bili su to Arapi koji su strahovali u 'Vadi-l-Kura.'" U vezi sa riječima Uzvišenog: ***"...i Faraonom posjednikom vojske"***, od Ibn-Abbasa prenosi se da je rekao: "El-evtad ovdje znači vojnici koji su učvršćivali njegovu vlast." Sabit el-Benani od Ebu-Rafia prenosi da je rekao: "Faraon je prozvan vlasnikom kočića" "zato što je naredio da se njegova žena koja je bila vjernica sveže za četiri šatorska kočića i da joj se na leđa stavi veliko kamenje sve dok nije umrla."

"...koji su na Zemlji zulum provodili, i smutnje na njoj umnožili", tj. narodi Ad, Semud i Faraonov narod bili su okrutni i neposlušni, čineći nered po Zemlji i uznemiravajući ljude.

"...pa je Gospodar tvoj bič patnje na njih spustio", tj. na njih je s neba sručio kaznu koja se nije mogla od nasilničkog naroda odvratiti.

"Gospodar tvoj, zaista, motri stalno." Ibn-Abbas kaže da to znači da On sve čuje i sve vidi, tj. motri Svoja stvorenja što i kako rade i svakog nagrađuje ili kažnjava prema njegovu trudu. Svakome će pravedno presuditi i svakog nagraditi, ili kazniti prema onome što je zaslužio. Njemu nije svojstvena nepravda.

فَأَمَّا ٱلْإِنسَٰنُ إِذَا مَا ٱبْتَلَىٰهُ رَبُّهُۥ فَأَكْرَمَهُۥ وَنَعَّمَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّىٓ أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّآ إِذَا مَا ٱبْتَلَىٰهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّىٓ أَهَٰنَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّا بَل لَّا تُكْرِمُونَ ٱلْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَٰٓضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ ٱلتُّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ ٱلْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾

"A čovjek, kada ga Gospodar njegov iskuša pa mu počast ukaže i blagodatima ga obaspe, rekne: 'Gospodar moj mene je počastvovao!'" /15/ "A kad ga iskuša i opskrbu njegovu oskudnom učini, onda rekne: 'Gospodar moj me je ponizio!'"/16/ "A nije tako! Vi pažnju siročetu ne ukazujete", /17/ "i da se puki siromah nahrani - jedan drugoga ne podstičete", /18/ "a nasljedstvo pohlepno jedete" /19/ "i bogatstvo pretjerano volite."/20/

Uzvišeni Allah pobija uvjerenje nekih Svojih robova da im je ukazao počast kada im da obilnu opskrbu, a da su poniženi kada im blagodati uskrati, pa kaže: ***"A nije tako!"***, tj. nije tako kako vi mislite, jer Allah daje imetak i onome koga voli i onome koga ne voli, kao što daje oskudicu i onome koga voli i onome koga ne voli, nego se radi o pokornosti Allahu i u jednom i u drugom slučaju, pa da, ako je bogat, Allahu još više zahvaljuje, a ako je siromašan, strpljivo to podnosi, (pokorava se i čuva grijeha).

"A onome koji se Allaha boji, On će izlaz naći i opskrbit će ga odakle se i ne nada."(65:2-3)

"Vi pažnju siročetu ne ukazujete." U ovim riječima Uzvišenog je naredba da se prema siročetu lijepo postupa. Abdullah ibn Mubarek od Ebu-Hurejrea prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /624/ "Najbolja muslimanska kuća je ona u kojoj se lijepo postupa prema siročetu, a najgora muslimanska kuća je ona u kojoj se loše postupa prema siročetu." Zatim je pokazao svoja dva prsta i rekao: /625/ "Ja i skrbnik siročeta ćemo u Dženetu biti jedan do drugoga, ovako." Ebu-Davud od Sehl ibn Se'ida prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ja i skrbnik siročeta smo kao ova dva prsta u Dženetu, jedan do drugog", pokazavši kažiprst i srednji prst."

"...i da se puki siromah nahrani - jedan drugog ne podstičete", tj. jedni drugima ne naređujete da se bijednici i siromasi paze i prema njima čini dobročinstvo.

"...i nasljedstvo jedete." Ovdje (El-miras) znači naslijedstvo ***"...pohlepno"***, tj. ne gledajući je li dozvoljeno ili zabranjeno.

"...i bogatstvo pretjerano volite", tj. previše i prekomjerno.

كَلَّآ إِذَا دُكَّتِ ٱلْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَآءَ رَبُّكَ وَٱلْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِاْىٓءَ يَوْمَئِذٍۭ بِجَهَنَّمَ ۚ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ وَأَنَّىٰ لَهُ ٱلذِّكْرَىٰ ﴿٢٣﴾ يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى قَدَّمْتُ لِحَيَاتِى ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ٱرْجِعِىٓ إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلِى فِى عِبَٰدِى ﴿٢٩﴾ وَٱدْخُلِى جَنَّتِى ﴿٣٠﴾

"Ustinu! Kada se Zemlja u komadiće zdrobi", /21/ "i kada dođe Gospodar tvoj, a meleki

budu sve red do reda", /22/ "i kada se tog Dana primakne Džehennem, tada će se čovjek sjetiti - a rašta mu je sjećanje?!" /23/ "i reći: 'Kamo sreće da sam se za ovaj život pripremio!'" /24/ "A Toga Dana niko neće kao On kažnjavati", /25/ "i niko neće kao On u okove okivati." /26/ "A ti, o dušo smirena", /27/ "vrati se Gospodaru svome zadovoljna, a i On tobom zadovoljan", /28/ "pa uđi među robove Moje" /29/ "i uđi u Džennet Moj!" /30/

Govoreći o strahotama Sudnjeg dana, Uzvišeni kaže: ***"Uistinu"***, tj. uistinu ***"...kada se Zemlja u komadiće zdrobi"***, tj. kada se Zemlja i brda zaravnaju, a stvorenja iz grobova pred Gospodara svoga ustanu. ***"...i kad dođe Gospodar tvoj"***[2] da presudi, kako On hoće među Svojim stvorenjima, dok se meleki ispred Njega budu postrojavali, sve red do reda. Muslim u svome Sahihu od Ibn Mesuda u pogledu riječi Uzvišenog: ***"...i kad se tog Dana primakne Džehennem"*** prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s. rekao: /626/"Džehennem će toga Dana biti primaknut (predočen) a imat će sedamdeset hiljada povodaca, a svaki povodac će tegliti sedamdeset hiljada meleka." ***"...tada će se čovjek sjetiti"***, tj. svojih djela koja je ranije i kasnije činio.

"...a rašta mu je sjećanje?!", tj. kako mu može tada sjećanje koristiti?

"...i reći: 'Kamo sreće da sam se za ovaj život pripremio!'", tj. ako je bio grješnik, pokajat će se zbog učinjenih grijeha, i zažaliti što nije bio još pokorniji, ako bude pokoran. U tom smislu Ahmed od Muhammeda ibn Umreta prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /627/ "Kad bi neko od kako ga majka rodi pa do smrti proveo na sedždi u pokornosti Allahu, učinilo bi mu se na Sudnjem danu da je to malo i poželio bi vratiti se na ovaj svijet da bi još više zaradio nagrade."

"***Toga Dana niko neće kao On kažnjavati"***, tj. niko od Allaha neće strožije kažnjavati one koji su bili nepokorni ***"...i niko neće kao On u okove ukivati"***, tj. niko od zebanija neće teže i jače okivati one koji budu poricali svoga Uzvišenog Gospodara. Ovako će se postupati sa nepravednim i griješnim stvorenjima, dok će se čistim, smirenim dušama istrajnim na Istini reći: ***"A ti, o dušo smirena, vrati se Gospodaru svome zadovoljna"***, tj. vrati se u Njegovu blizinu i nagradi u Njegovu Džennetu, zadovoljna u sebi", " ***...a i"***, ***"On tobom zadovoljan"***, tj. ti zadovoljna Njim i On zadovoljan tobom.

"...pa uđi među robove Moje", tj. zajedno s njima ***"...i uđi u Džennet Moj!"*** Ovo će biti rečeno dva puta; na samrti i na Sudnjem danu, kao što meleki donose radosnu vijest vjernicima kad umiru i kad budu proživljeni iz svojih grobova. Hafiz ibn' Askir u biografiji Revahe bint Ebi--Amra el-Evzaija prenosi da je Ebu-'Umame pričao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nekom čovjeku rekao:/628/ "Reci: 'Gospodaru moj, molim Te da moja duša s Tobom bude smirena, da vjeruje u susret s Tobom, da bude zadovoljna s Tvojim određenjem i zadovoljna s Tvojom nagradom!'"

Ovim se,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja El - Fedžr / "Zora"

[2] Dolazak Gospodara je poznat, a način dolaska nepoznat. Tj. doći će zaista, ali njegov dolazak neće ličiti dolasku stvorenja

90
EL - BELED / GRAD
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 20 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
لَا أُقْسِمُ بِهَٰذَا الْبَلَدِ ۝١ وَأَنتَ حِلٌّ بِهَٰذَا الْبَلَدِ ۝٢ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ۝٣
لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي كَبَدٍ ۝٤ أَيَحْسَبُ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ
أَحَدٌ ۝٥ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ۝٦ أَيَحْسَبُ أَن لَّمْ يَرَهُ أَحَدٌ ۝٧ أَلَمْ
نَجْعَل لَّهُ عَيْنَيْنِ ۝٨ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ۝٩ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ۝١٠

"U ime Aliaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Kunem se gradom ovim", /1/ "a tebi će biti dopušteno sve u gradu ovom", /2/ "i roditeljem i onim koga je rodio", /3/ "Mi čovjeka stvaramo da se trudi." /4/ "Misli li on da mu niko ništa ne može?" /5/ "'Utrošio sam blago nebrojeno!', reći će" /6/ "Zar misli da ga niko vidio nije?" /7/ "Zar mu nismo dali oka dva" /8/ "i jezik i usne dvije" /9/ "i na dobro i na zlo mu ukazali?" /10/

Čestica: kojom počinje ovo poglavlje je odgovor ***"Kunem se gradom ovim"***, tj. gradom Mekom. ***"...a tebi će biti dopušteno sve u gradu ovom"***, tj. pošto u njoj živiš neobučen u ihrame, tebi se u njoj dozvoljava borba.[1] Allah je Svome Poslaniku, s.a.v.s., jedan dio dana učinio Meku dopuštenom, o čemu govori hadis o čijoj su vjerodostojnosti svi saglasni i u kome stoji: /629/ "Ovaj grad Allah je učinio svetim[2] od onoga dana otkako je stvorio nebesa i Zemlju i takav će ostati sve do Sudnjeg dana. U njemu je zabranjeno sjeći drveće[3], čupati travu[4] osim što je meni učinjeno dozvoljenim jedan dio dana. Danas je povraćena njena svetost kao što je bila jučer. Neka prisutni ovo prenese odsutnom." U drugoj verziji ovog hadisa stoji: /630/"Ako neko, u njemu, sebi dopusti borbu zato što je bila dopuštena Allahovom Poslaniku, recite: 'U njemu je Allah dozvolio borbu Svome Poslaniku, a vama nije. ***"i roditeljem i onim koga je rodio"***, tj. roditeljem i djetetom. Roditelj je Adem, a onaj koga je rodio dijete njegovo. Ovako smatra Mudžahid i njegovi istomišljenici. Ovakvo mišljenje ima čvrstu osnovu, jer se Uzvišeni, prvo kune Mekom, tj. gradom, a onda njenim stanovnicima, tj. Ademom, ocem ljudskog roda i njegovim djetetom.

"Mi čovjeka stvaramo da se trudi", tj. da se hvata u koštac sa teškoćama. Po drugom shvatanju znači "uspravnim", jer riječ "kebed" znači uspravnost, tako da ove riječi znače: Mi smo čovjeka stvorili tako da hodi uspravno. ***"Misli li on da mu niko ništa ne može?"***, tj. da ga niko neće pitati za njegov imetak kako ga je zaradio i gdje ga je utrošio. ***"'Utrošio sam blago nebrojeno!' - reći će"***, tj. mnogo imetka.

"Zar misli da ga niko vidio nije?", tj. zar on misli da ga Allah, dž.š., ne vidi?

"Zar mu nismo dali oka dva", tj. da njima gleda ***"...i jezik"***, tj. da njime govori i izražava ono što u sebi misli. ***"...i usne dvije"*** kojima se služi u govoru, jelu i koje upotpunjuju fizičku ljepotu njegovih usta i lica. Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže: /631/ "Allah Uzvišeni kaže: *'Čovječe, dao sam ti mnogobrojne blagodati. Ti ih sve ne možeš ni nabrojati ni na njima zahvaliti. Između ostalog sam ti dao dva oka da njima gledaš. Dao sam ti dva kapka na njima, pa gledaj očima ono što sam ti dozvolio, a ako šta vidiš šta sam ti zabranio, zatvori ih kapcima. Dao sam ti jezik i usnu šupljinu kao njegov zatvarač. Zato jezikom govori ono što sam ti dozvolio. Ako naiđeš na nešto što sam ti zabranio zatvori njome jezik. Dao sam ti spolni organ i pokrivač da ga pokrivaš. Koristi svoj spolni organ samo za ono što sam ti dozvolio, a ako naiđeš na nešto što sam ti zabranio, pokrij ga! Čovječe, ti nećeš moći podnijeti Moju srdžbu i izdržati Moju kaznu!'"*

"...i na dobro i na zlo mu ukazali?", tj. put dobra i put zla. U tom smislu Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"Mi mu na pravi put ukazujemo, a njegovo je da li će zahvalan ili nezahvalan biti." (76:3) [5]

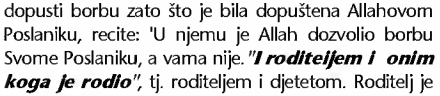
فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ۝١١ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ۝١٢ فَكُّ رَقَبَةٍ ۝١٣
أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ۝١٤ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ۝١٥ أَوْ مِسْكِينًا
ذَا مَتْرَبَةٍ ۝١٦ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا
بِالْمَرْحَمَةِ ۝١٧ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ۝١٨ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ
أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ۝١٩ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌ ۝٢٠

"Pa zašto on nije savladao teškoću?" /11/ "A šta ti misliš: šta je to teškoća?", /12/ "roba ropstva oslobodit", /13/ "ili, u vrijeme gladi, nahranit" /14/ "siroče bliska roda", /15/ "ili ubogoga nevoljnika", /16/ "a usto da je od onih koji vjeruju, koji jedni drugima strpljivost preporučuju i koji jedni drugima miosrđe

---

[*] Objavljena nakon sure "Kaf."

[1] Tj. Kunem se mekanskim haremom koji sam tebi učinio dopuštenim.

[2] Tj. u njemu zabranio borbu.

[3] Tj. sjeću njenog drveća.

[4] Tj. čupanje zelenila.

[5] Pod uputom se ovdje misli na ukazivanje na pravi put i na zahvalnost onoga ko odabere pravi put, a nevjerstvo onoga ko odabere krivi. Ovdje se nipošto ne misli na to da Uzvišeni Allah prisiljava na činjenje dobra ili zla. Kako bi onda rod Božijom milošću zaslužio nagradu i Njegovom pravednošću kaznu...?

preporučuju"; /17/ "oni će biti - dešnjaci!" /18/ "A oni koji ne vjeruju dokaze Naše, oni će biti -ijevaci", /19/ "iznad njih će vatra zatvorena biti" /20/

"Pa zašto on nije savladao teškoće?", tj. zašto nije išao putem spasa i dobra? Katade kaže da riječ: znači: opasnost i teškoću i dodaje: "Savladajte je pokoravajući se Allahu!", a zatim citira riječi Uzvišenog:

"A šta ti misliš: šta je to teškoća?" Govoreći kako se teškoća savladava, Uzvišeni kaže ***"...roba ropstva osloboditi ili nahraniti..."*** Ibn-Zejd u pogledu riječi Uzvišenog: ***"Pa, zašto on nije savladao teškoću?"*** kaže da one znače: zašto on nije išao putem spasa i dobra? objašnjavajući šta je put spasa i dobra Uzvišeni kaže:

"A šta ti misliš: šta je to prepreka? - roba ropstva osloboditi." Imam Ahmed od Ebu-Hurejrea prenosi da je rekao: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /632/ 'Ko oslobodi roba muslimana, Allah će za svaki oslobođeni njegov dio osloboditi njemu dio iz Vatre; za ruku ruku, za nogu nogu i za spolni organ spolni organ.'" Ali ibn el-Husein je upitao: "Seide, jesi li to ti čuo od Ebu - Hurejre?" Kad je Seid odgovorio da jeste, Ali ibn el-Husein je jednom od svojih najboljih sluga rekao: "Pozovi mi Mitrefa!" Kad je ovaj došao i javio mu se, rekao mu je: "Slobodan si. Možeš ići. Oslobađam te radi Allahova zadovoljstva." Ovo predanje, preko Seid ibn Merdžana i dalje, navode Buhari, Muslim, Tirmizi i Nesai. U predanju koje navodi Muslim kaže se da je za slugu koga je oslobodio Ali ibn el-Husein, Zejnul-Abidin bio platio deset hiljada dirhema.

"...ili, u vrijeme gladi, nahraniti." Ibn-Abbas kaže da znači - glad. ***"...ili siroče"***, tj. i istovremeno nahrani siroče ***"...bliska roda"***, tj. bliskog po rodbinskoj vezi, kako stoji u hadisu koga preko Selman ibn Amira navodi Ahmed da je rekao: Čuo sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: /633/ "Sadaka prema siromahu je sadaka, a prema siromahu bliskom rođaku i sadaka i čuvanje rodbinske veze." ***"...ili ubogoga nevoljnika"***, tj. siromaha, od gladi palog na zemlju, koji nema ni kuće ni skrovišta niti koga svoga da se o njemu brine. ***"...a usto da je jedan od onih koji vjeruju"***, tj. ukoliko je onaj koji udjeljuje i pomaže, pored ovih lijepih osobina, još i punim srcem vjernik i to sve radi, očekujući nagradu od Allaha, dž.š., kao što Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"Onome ko čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je..." (16:97)

"...koji jedni drugima strpljivost preporučuju i koji jedni drugima miloSrđe preporučuju"; tj. koji vjeruju i uz to rade dobra djela i jedni drugima preporučuju, da prema ljudima, iako ih uznemiravaju, budu strpljivi samilosni, kao što stoji u hadisu: "Prema samilosnima je Allah milostiv. Smilujte se prema onima što su na Zemlji, pa će prema vama biti samilostan Onaj Koji je na nebu!"

"Oni će biti - dešnjaci!", tj. bit će sa onima s desne strane oni koji se okite ovim lijepim svojstvima. Uzvišeni, zatim, kaže:

"A oni koji ne vjeruju u dokaze Naše, oni će biti - ijevaci", tj. oni na lijevoj strani ***"...iznad njih će vatra zatvorena biti"***, tj. tako zatvorena da iz nje spasa ni izlaza neće biti. Ibn Ebu - Hatim od Ebu--Imrana el-Dževnija prenosi da je rekao: "Tako mi Allaha, oni nikada nogama neće na sigurno tlo stati, niti u nebeski svod pogledati. Nikada neće oči moći sklopiti i zaspati, niti hladna i osvježavajućeg pića okusiti."

Ovim se, zahvaljujući Allahu i uz Njegovu pomoć završava kratki komentar poglavlja El - Beled / "Grad."

91
EŠ - ŠEMS / SUNCE
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 15 AJETA

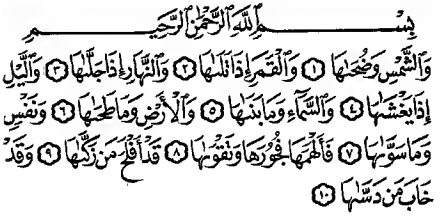
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ① وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا ② وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا ③ وَاللَّيْلِ
إِذَا يَغْشَاهَا ④ وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا ⑤ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا ⑥ وَنَفْسٍ
وَمَا سَوَّاهَا ⑦ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ⑧ قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا ⑨ وَقَدْ
خَابَ مَن دَسَّاهَا ⑩

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Tako mi Sunca i svjetla njegova!", /1/ "i Mjeseca kada ga prati", /2/ "i dana kada ga vidljivim učini", /3/ "i noći kada ga zakloni", /4/ "i neba i Onoga Koji ga sazda", /5/ "i Zemlje i Onoga Koji je ravnom učini", /6/ "i duše i Onoga Koji je stvori", /7/ "pa je nadahnu da zna šta joj je grješenje a šta bogobojaznost", /8/ "uspjet će samo onaj ko je očisti" /9/ "a bit će izgubljen onaj ko je na stranputicu odvodi!"/10/

Radije smo naveli hadis koji prenosi Džabir, a bilježe i Buhari i Muslim u svojim Sahihima da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Muazu: "Zašto nisi klanjao sa: ***'Slavi Ime Gospodara svoga Svevišnjeg'***, ***'Tako mi Sunca i svjetla njegova'***, ***'Tako mi noći kada tmine razastre.'***" Mudžahid u pogledu riječi Uzvišenog:
"Tako mi Sunca i svjetla njegova", kaže da se ovdje Allah zaklinje Suncem i dnevnim svjetlom koje potječe od Sunca.
"...i Mjeseca kad ga prati", tj. slijedi.
"...i dana kad ga vidljivim učini", tj. Kada ga potpuno jasnim učini. ***"...i noći kad ga zakloni"***, tj. kad Sunce zađe pa horizont tama obavije. ***"...i neba i Onoga Koji ga sazda."*** Ovdje čestica ima značenje odnosne zamjenice "(ko)", pa ovaj ajet treba razumjeti u značenju: Tako mi neba i Onoga Koji ga sazda.

"...i Zemlje i Onoga Koji je ravnom učini", tj. prostrije. Ovo mišljenje zastupa većina poznatih komentatora Kur'ana i jezičara. El-Dževheri kaže: "Riječ znači i kao , tj. prostro, poravnao, učinio ravnom.
"...i duše i Onoga Koji je stvori", tj. Onoga Koji ju je stvorio u ispravnu, čistu i potpunu i Koji je čovjeka učinio skladnim i uspravnim, kao što Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

" Ti upravi lice svoje vjeri, kao pravi vjernik, vjeri, djelu Allahovu, prema kojoj je On ljude načinio. Nema promjene u Allahovu stvarnju..." (30:30) U Muslimovom Sahihu navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /635/ "Allah, dž.š., kaže: *'Ja sam Svoje robove u pravoj vjeri stvorio, pa su im kasnije došli šejtani i od njihove ih vjere odvratili.'* ***"...pa je nadahnu da zna šta joj je grješenje i bogobojaznost"***, tj. pokazao joj je šta je put dobra, a šta zla i objasnio šta valja, a šta ne valja.
"...uspjet će samo onaj ko se očisti, a bit će izgubljen onaj ko je na stranputicu odvodi", tj. uspjet će onaj ko svoju dušu, pokoravajući se Allahu, dž.š., očisti. Moguće je da ovo znači da će uspjeti onaj kome Allah da da se očisti, a zalutati i propasti onaj kome Allah pusti da ode na stranputicu. Ibn Ebi-Hatim od Ibn-Abbasa prenosi da je rekao: "Čuo sam da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u vezi sa riječima Uzvišenog:
' ***...uspjet će samo onaj ko je očisti!****'*, rekao: /636/ 'Uspjet će onaj čiju dušu Allah, dž.š., očisti.'"[1] Kada bi učeći Kur'an naišao na ovaj ajet, Allahov Poslanik, s.a.v.s., u dovi bi zamolio: /637/ "Bože, ti mojoj duši podari bogobojaznost. Ti si njen zaštitnik i čuvar. Ti ćeš je najbolje očistiti!"

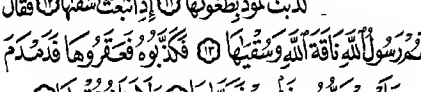
كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا ⑪ إِذِ انبَعَثَ أَشْقَاهَا ⑫ فَقَالَ
لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا ⑬ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ
عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنبِهِمْ فَسَوَّاهَا ⑭ وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا ⑮

[1] Dušu Allah neće očistiti dok je, pokornošću Allahu, ne očisti ona čija je. Zato je Uzvišeni i rekao: *"...uspjet će samo onaj ko je očisti a bit će izgubljen onaj ko je na stranputicu odvodi!"* Dakle, to što će je Allah očistiti je nagrada za njenu pokornost, kao što Uzvišeni kaže: *"...onome koji udjeljuje i ne griješi i ono najljepše smatra istinitim, njemu ćemo olakšati (put) dobra"* (El-Lejl, 5-7).

[*] Objavljena nakon sure "Noć Kadr."

"Semud je zbog obijesti svoje poricao: /11/ "Kad se jedan nesretnik između njih podigao", /12/ "Allahov poslanik im je doviknuo: 'Pustite Allahovu devu i njen red pojenja!" /13/ "ali mu oni nisu povjerovali, već su je zaklali - i Gospodar njihov ih je, zbog grijeha njihovih uništio i kaznom sve obuhvatio" /14/ "ne strahujući zbog toga od odgovornosti." /15/

Ovim se, zahvaljujući Allahu i uz Njegovu pomoć, završava kratki komentar poglavlja Eš-Šems / "Sunce"

Govoreći o Semudu, Uzvišeni kaže da su oni u laž ugonili svoga poslanika, zbog nasilja i pokvarenosti koju su činili. Zato im je On dao da oni svojim srcima ne povjeruju u uputu i poziv s kojim im je došao njihov poslanik.

"...kad se jedan nesretnik među njima podigao", tj. najnesretniji čovjek u cijelom plemenu Kudar ibn Salif, (Uhajmir Semud) koji je zaklao devu i za koga je Uzvišeni Allah rekao:

"Ali oni pozvaše jednog od svojih, pa se on spremi i prekla je."(54:29) On je bio poglavica kome su se ostali poslušno pokoravali. Ibn Ebi-Hatim od Ammar ibn Jasira prenosi da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je Aliji: /638/ 'Hoćeš li da ti kažem ko su najnesretniji ljudi?' 'Hoću', odgovorio je. Rekao je: 'Dva čovjeka od kojih je jedan Uhajmir Semud koji je zaklao devu, i drugi koji će te Alija udariti ovuda, tj. po tjemenu, odakle će te krv obliti ovuda, tj. po bradi.'"

"Allahov Poslanik, Salih, a.s., im je doviknuo:" " ...pustite Allahovu devu!", tj. čuvajte se da joj kakvo zlo ne nanesete. ***"...i njen red pojenja!"***, tj. ne činite joj nepravdu u pojenju, njoj pripada jedan, a vama drugi poznati dan. Uzvišeni Allah kaže: ***"...ali mu oni nisu povjerovali, već su je zaklali"***, tj. ugonili su ga u laž i govorili da nije istina to što im donosi, a onda su zaklali devu koju im je Allah dao kao dokaz protiv njih i izveo je iz stijene.

"...i Gospodar njihov ih je zbog grijeha njihova uništio", tj. njihov Gospodar se na njih naljutio i uništio ih, ***"...i kaznom sve obuhvatio"***, i dao da se na njih struči kazna na sve redom, malo i veliko, muško i žensko zato što su pošli za Uhejmirom Semudom kad je krenuo da zakolje devu. Zbog ovog njihovog grijeha Allah ih je sve do posljednjeg uništio i sravnao sa zemljom. ***"...ne strahujući zbog toga od odgovornosti"***, tj. ne bojeći se ni od koga bilo kakvih posljedica.[2]

[2] Ovo je kazivanje kako je Allah kaznio Semud. Prije njega kaznio je Ad, Faraona, njegov narod i druge. Gdje je sada onaj koji je govorio: "Moja kazna je još žešća?!" On je danas kod svoga Gospodara. Ako se, prije nego što je umro, nije pokajao Allah će mu pokazati kako On kažnjava na dnu Džehennema, dok ne sazna šta je Istina. Zamisli, brate kako će panteističko učenje njegove zagovornike odvesti i gurnuti u Vatru. Neka nas Allah sačuva od njih i od Vatre!

92
EL - LEJL / NOĆ
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 21 AJET

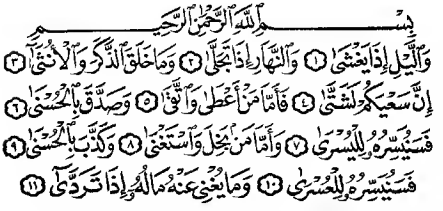

"U ime Alaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Tako mi noći kada sve zakrije" /1/ "I dana kad svane" /2/ "I Onoga Koji muško i žensko stvara", /3/ "vaš trud je, zaista, različit" /4/ "onome koji udjeljuje i bogobojazan" /5/ "I ono najljepše smatra istinitim", /6/ "njemu ćemo put dobra olakšati"; /7/ "a onome koji tvrdiči i osjeća se neovisnim", /8/ "I ono najljepše smatra lažnim", /9/ "njemu ćemo put zla olakšati", /10/ "I bogatstvo njegovo mu, kad se strovali, neće koristiti." /11/

Ranije smo naveli riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., upućene Muazu: "Zašto nisi klanjao sa: *'Tako mi Sunca i svjetla njegova* i *'Tako mi noći kada sve zakrije.'*" Uzvišeni se kune: ***"Tako mi noći kada sve zakrije"***, tj. kada svojom tminom ljude i životinje obavije. ***"...I dana kad se očituje"***, tj. svojim svjetlom i bjelinom.

"...I Onoga Koji muško i žensko stvara", kao što Uzvišeni na drugom mjestu kaže: ***"...I vas kao parove stvorili" (78:8).*** Pošto je zakletva došla u obliku međusobno suprotstavljenim stvarima i ono što dolazi poslije zakletve navedeno je u suprotnostima. Zato Uzvišeni kaže: ***"...vaš trud je, zaista, različit"***, tj. vaša djela su različita, jer ima onih koji rade dobro, a i onih koji rade loše. Uzvišeni kaže:

"...onome koji udjeljuje i bogobojazan je", tj. onome koji dijeli od onoga što mu je naređeno da od svoga imetka izdvaja i u svemu se čuva Allaha. ***"...I ono najljepše smatra istinitim"***, tj. da će za to biti nagrađen. Katade kaže: "U tom smislu Ibn Ebi-Hatim od Ebu ibn Ka'ba prenosi da je rekao: /639/ "Pitao sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., šta je to najljepše, pa mi je rekao da je to Džennet." U pogledu riječi Uzvišenog: ***"...njemu ćemo put dobra olakšati"***, Ibn-Abbas kaže: "tj. dobro". Neki raniji učenjaci u vezi sa ovim ajetom rekli su: "Nagrada za dobro je dobro, a kazna za loše loše." Uzvišeni dalje kaže: ***"...a onome koji tvrdiči"***, tj. škrtari da udjeljuje od onoga što posjeduje ***"...I osjeća se neovisnim"***, tj. škrtari sa svojim imetkom i osjeća se neovisnim o svome Gospodaru, kako kaže Ibn Abbas, a prenosi Ibn Ebi-Hatim.

"...I ono najljepše smatra lažnim", tj. nagradu i kaznu na onom svijetu

"...njemu ćemo olakšati put zla", tj. omogućiti put propasti i zla. U tom smislu Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"...I da Mi srca njihova i oči njihove nećemo zapečatiti, i da neće vjerovati kao što ni prije nisu vjerovali, i da ih nećemo ostaviti da u zabludi svojoj lutaju smeteni?" (6:110)

Mnogobrojni su ajeti koji u tom smislu govore da će Allah, dž.š., onoga ko namjerava dobro, nagraditi uspjehom, a onoga ko namjerava zlo, ostaviti na cjedilu. Sve ovo je sudbnom unaprijed određeno. O tome govore mnogobrojni hadisi. Buhari od Alije, r.a., prenosi da je rekao: /640/ "Bili smo s Allahovim poslanikom, s.a.v.s., na jednoj dženazi na groblju Beki el-Garkad kad je rekao: 'Nema nikoga od vas a da mu nije određeno mjesto u Džennetu i mjesto u Vatri.' Upitali su: 'Allahov Poslaniče, da se onda prepustimo sudbini?' 'Radite', rekao je 'ali će opet svako dospjeti tamo gdje mu je suđeno!', a zatim je proučio:

"Onome koji udjeljuje i bogobojazan je i ono najljepše smatra istinitim - njemu ćemo put dobra olakšati, a onome ko tvrdiči i osjeća se neovisnim i ono najljepše smatra lažnim - njemu ćemo put zla olakšati." Postoje i druge verzije hadisa u istom značenju. Tako Ibn-Džerir navodi da je ovaj ajet objavljen u vezi Ebu-Bekra es-Siddika, r.a., i navodi lanac njegovih prenosilaca koji se završava sa Amirom ibn Abdullahom ibn ez-Zubejrom koji kaže: "Ebu-Bekr, r.a., u Meki je oslobađao starce i žene koji bi primili islam. Na to mu je njegov otac rekao: 'Sine, vidim kako oslobađaš iznemogle ljude. Kako bi bilo da počneš oslobađati snažne muškarce koji bi ti pomagali, čuvali te i branili?' On je odgovorio: 'Oče, ja želim postići ono što je kod Allaha.'" Amir ibn Abdullah dalje kaže: "Pričali su mi neki moji ukućani da je ovaj ajet objavljen u vezi sa Ebu-Bekrom.

"...I bogatstvo njegovo mu, kad se strovali, neće koristiti." Mudžahid kaže: tj. kad umre, a Zejd ibn Eslem: tj. kad se strovali u Vatru.

* Objavljena nakon sure "Svevišnji."

إِنَّ عَلَيْنَا
لَلْهُدَىٰ ﴿١٢﴾ وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ﴿١٣﴾ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ﴿١٤﴾
لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ﴿١٥﴾ الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٦﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا
الْأَتْقَى ﴿١٧﴾ الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُ مِن نِّعْمَةٍ
تُجْزَىٰ ﴿١٩﴾ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَىٰ ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ﴿٢١﴾

*"**Mi smo dužni ukazati na pravi put**" /12/ "**i jedino Nama pripada i onaj i ovaj svijet.**" /13/ "**Zato vas opominjem razbuktalom vatrom**", /14/ "**u koju će ući samo najveći nesretnik**", /15/ "**onaj koji bude poricao i okretao se**", /16/ "**a od nje će daleko biti onaj naj bogobojazniji**", /17/ "**onaj koji bude dio imetka svoga udjeljivao, da bi se očistio**", /18/ "**ne očekujući da mu se zahvalnošću uzvrati**", /19/ "**već jedino žudeći za licem Gospodara svoga Svevišnjeg**", /20/ "**i on će, zbilja, zadovoljan biti!**" /21/*

Katade kaže da riječi Uzvišenog: *"**Mi smo dužni ukazati na pravi put**"*, znače: da objasnimo šta je dozvoljeno a šta zabranjeno.

*"**...i jedino Nama pripada i onaj i ovaj svijet**"*, tj. sve je Naše i Mi svim slobodno upravljamo i raspolažemo. *"**Zato vas opominjem razbuktalom vatrom.**"* Imam Ahmed od Semak ibn Harba prenosi da je rekao: Čuo sam En-Nu`mana ibn Bešira da je, govoreći jednom prilikom, rekao: /641/ "Čuo sam Allahovog poslanika, s.a.v.s., da je u jednom govoru rekao: 'Opominjem vas razbuktalom vatrom', tako glasno da ga je odavde na pijaci čovjek mogao čuti i da mu je crnoporubljeni ogrtač sa ramena pao pod noge.'" Muslim od En-Nu`mana ibn Bešira prenosi da je rekao: "Allahov poslanik, s.a.v.s., rekao je: /642/ 'Najblaža kazna stanovnika Vatre će biti da nekome od njih obuća i remenovi na obući budu od vatre od koje će mu ključati mozak kao kotao. To je najblaža kazna, a činit će mu se da niko od njega nije teže kažnjen.'"

*"**...u koju će ući samo najveći nesretnik**"*, tj. samo će nesretnik ući u vatru koja će ga sa svih strana okruživati. Uzvišeni, zatim, opisuje ko je taj nesretnik pa kaže: *"**...onaj koji je poricao**"*, tj. srcem *"**...i okretao se**"*, tj. ko se svojim rukama, nogama i drugim organima okretao od (dobrih) djela. Imam Ahmed od Ebu - Hurejrea prenosi da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /643/ 'Sav moj ummet, svi moji sljedbenici će na Sudnjem danu ući u Džennet, osim onih koji to odbiju.' Upitali su: 'A ko će odbiti Božiji Poslaniče?' Odgovorio je: 'Ko mi se pokori ući će u Džennet, a ko odbije meni poslušnost, taj je odbio.'" Ovah hadis navodi i Buhari.

*"**A od nje će daleko biti onaj najbogobojazniji**"*, tj. od Vatre će se ukloniti onaj ko je čist i ko se Allaha bude bojao. Uzvišeni dalje opisuje ko je taj pa kaže: *"**...onaj koji bude dio imetka svoga udjeljivao, da bi se očistio**"*, tj. svoj imetak dijeli pokoravajući se svome Gospodaru i tako čisti i sebe i svoj imetak i vjeru i ovaj svijet koji mu je Uzvišeni darovao.

*"**...očekujući da mu se zahvalnošću uzvrati**"*, tj. ne dijeli svoj imetak da bi se odužio onima koji su mu kakvo dobro učinili, nego ga dijeli" *"**...jedino žudeći za licem Gospodara svoga Svevišnjeg**"*, tj. u želji da bi Ga u dženetskim vrtovima vidio. Uzvišeni kaže: *"**...i on će zbilja zadovoljan biti**"*, tj. zadovoljan će biti onaj koga budu resile ovakve osobine. Više komentatora Kur- a'na navode da se ovi ajeti odnose na Ebu-Bekra, r.a., od kojih neki smatraju da se u tome svi slažu. Bez sumnje on sa prvacima ovog ummeta spada u one na koje se odnose ovi ajeti, iako se ne ograničava samo na njih, nego na sve koji se podrazumijevaju pod riječima Uzvišenog:

*"**...a od nje će daleko biti onaj najbogobojazniji, onaj koji bude dio imetka svoga udjeljivao, da bi se očistio, ne očekujući da mu se zahvalnošću uzvrati.**"* On, ipak, u ovim i drugih pohvalnim osobinama, prednjači u ovom ummetu, jer je bio istinoljubljiv, bogobojazan, plemenit i darežljiv, trošeći svoj imetak pokoravajući se svome Gospodaru i pomažući svoga Poslanika, s.a.v.s.

Ovim se,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja El-Lejl / "Noć."

93
ED - DUHA / JUTRO
OBJAVLJENA U MEKÍ, IMA 11 AJETA

Imam Ahmed od El-Esveda ibn Kajsa navodi da je rekao: /644/ "Čuo sam Džunduba da je rekao: 'Vjerovjesnik, s.a.v.s., se jednom prilikom razbolio pa nije noćni ibadet provodio jednu ili dvije noći, pa mu je jedna žena došla i rekla: 'Muhammede, mora da te je tvoj šejtan ostavio." Na to je Uzvišeni Allah objavio: ' ***'Tako mi jutra i noći kad se utiša, Gospodar tvoj nije te ni napustio ni omrznuo!'"*** Ovaj hadis prenose Buhari, Muslim i Et-Tirmizi.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
وَالضُّحَىٰ ١ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ٢ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ٣
وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ ٤ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ
فَتَرْضَىٰ ٥ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ ٦ وَوَجَدَكَ ضَالًّا
فَهَدَىٰ ٧ وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ ٨ فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ
٩ وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ ١٠ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ١١

"U ime Alaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Tako mi jutra" /1/ "i noći kad se utiša", /2/ "Gospodar tvoj nije te ni napustio ni omrznuo!" /3/ "Onaj svijet je, zaista, bolji za tebe od ovog svijeta", /4/ "a Gospodar tvoj će tebi sigurno dati, pa ćeš zadovoljan biti." /5/ "Zar te siročetom ne nađe, pa ti utočište dade", /6/ "i zalutalim te nađe, pa te uputi", /7/ "i siromahom te nađe, pa te bogatim učini?" /8/ "Zato siroče ne ucvili", /9/ "i onoga ko traži ne odbij", /10/ "i o blagodati Gospodara svoga kazuj!" /11/

Neki raniji učenjaci, među njima i Ibn Ishak, navode da je ovo poglavlje Džibril Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., objavio kada mu se pokazao u liku kakvom ga je Allah stvorio. To je bilo kada mu se Džibril približio i nadnio, dok je bio u dolini El-Ebtah ***"...i objavio robu Njegovu ono što je objavio"***, tj. objavio mu ovo poglavlje: ***"Tako mi jutra i noći kada se utiša."*** Ibn-Abbas kaže: /645/ "Kada je Allahovom Poslaniku počela objava Kur'ana, Džibril mu je neko vrijeme prestao dolaziti pa se zbog toga zabrinuo. Idolopoklonici su tada rekli: "Gospodar njegov ga je ostavio i omrznuo." Na to je Allah objavio:

"Gospodar tvoj nije te ni napustio ni omrznuo!" Uzvišeni se zaklinje jutrom i svjetlom koje je u njemu dao ***"...i noći kada se stiša"***, tj. kada se smiri i tamom obavije, kao što Uzvišeni na drugom mjestu kaže:
"On čini da zora sviće, On je noć odredio za početak, a Sunce i Mjesec za računanje vremena; to je određenje Silnog, Sveznajućeg" (6:96) Riječi Uzvišenog:
"Onaj svijet je, zaista, bolji za tebe od ovog svijeta." Iz životopisa Allahovog Poslanika, s.a.v.s., poznato nam je da je on bio najskromniji čovjek na ovom svijetu. Imam Ahmed od Abdullah ibn Mesuda navodi da je rekao: /646/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je jednom prilikom ležao na hasuri pa su mu od nje na tijelu ostali tragovi. Kada se probudio, počeo sam ga brisati rekavši mu: 'Božiji Poslaniče, kad bi nam dozvolio da ti nešto prostremo preko hasure?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'Šta će meni ovaj svijet? Ja i ovaj svijet smo kao putnik i hlad nekog drveta u kome se putnik odmori, a onda dalje nastavi i hlad ostavi.'" Ovaj hadis prenose Ibn-Madže i Et-Tirmizi. Za njega Et-Tirmizi kaže da je dobar i vjerodostojan /hasenun sahihun/. Riječi Uzvišenog: ***"...a Gospodar tvoj će tebi sigurno dati, pa ćeš zadovoljan biti"***, znače da će mu na onom svijetu dati da se zauzima za svoj ummet dok ne bude zadovoljan. Ebu-Amr el-Evzai od Abdullaha ibn Abbasa prenosi da je rekao: /647/ "Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pokazano je kakve će sve pobjede, poslije njega, njegov ummet postići, riznicu po riznicu, pa se tome obradovao. Na to mu je Allah Uzvišeni objavio:
"...a Gospodar tvoj će tebi sigurno dati, pa ćeš zadovoljan biti!" Nabrajajući blagodati kojima je obasuo svoga roba i poslanika, s.a.v.s., Uzvišeni dalje kaže:
"Zar te siročetom ne nađe, pa ti utočište dade", tako što mu je otac umro dok je on još u utrobi majke bio. Zatim mu je umrla i majka Amina bint Vehb kad je imao šest godina, nakon čega je brigu o njemu preuzeo djed mu Abdul-Muttalib, dok i on, kad je Muhammedu, s.a.v.s., bilo osam godina, nije umro, nakon čega je brigu o njemu preuzeo amidža mu Ebu-Talib. On će ga paziti, pomagati, odgajati i uvažavati, a kasnije, kada će ga Allah u četrdesetoj godini života poslati kao poslanika, braniti od njegovih sunarodnjaka, iako je sam Ebu-Talib i dalje ostao u vjeri svoga naroda, idolopoklonstvu. Ovako je trajalo Allahovom voljom i određenjem sve dok Ebu-Talib, na malo prije Hidžre, nije umro, kada su se protiv njega podigli drski kurejšijski prvaci i neznalice, nakon čega mu je Allah naredio da se preseli u grad ensarija (Medinu). Kad se kod njih preselio, oni su ga, neka je Allah sa svima njima zadovoljan, lijepo primili, pružili mu utočište, pomagali ga, brinuli se o njemu i uz njega se borili. Sve su ovo bili znaci Allahovog čuvanja, pažnje i brige

* Objavljena nakon sure "Zora."

o njemu. ***"I zalutalim te nađe, pa te uputi."*** U tom smislu na drugom mjestu Uzvišeni kaže:
"Na takav način Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje. Ti nisi znao šta je Knjiga niti si poznavao vjerske propise, ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo." (42:52)
"...i siromahom te nađe, pa te bogatim učini", tj. sa puno čeljadi si bio siromašan, pa te je Allah od drugih, osim od Sebe, učinio neovisnim, čime mu je omogućio da zasluži nagradu i za strpljenje i za zahvalnost. U Buharijinom Sahihu i Muslimovom Sahihu se od Ebu-Hurejrea prenosi da je rekao: " Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /648/ 'Nije bogatstvo u mnoštvu robe, nego je bogatstvo u bogatstvu duše.'" U Muslimovom Sahihu se od Abdullaha ibn Amra prenosi da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /649/ 'Uspio je onaj ko primi islam, kome bude dato ono što mu je dovoljno od nafake i kome Allah da pa je zadovoljan sa onim što mu je dao.'"
"Zato siroče ne ucvili", tj. kao što si ti bio siroče pa ti je Allah pružio utočište, ni ti nemoj siroče cvjeljati, tj. ponižavati i odbijati, nego prema njemu budi dobrostiv i nježan!
"...i onoga ko traži ne odbij", tj. kao što ti za pravu vjeru nisi znao pa te je Allah uputio na pravi put, nemoj ni ti onoga ko traži znanje odbijati! ***"...i o blagodati Gospodara svoga kazuj!"***, tj. kao što si bio siromašan pa te Allah imućnim učinio, tako i ti o Njegovim blagodatima kazuj. U tom smislu u dovi naslijeđenoj od Vjerovjesnika, s.a.v.s., stoji: /650/ "Učini nas zahvalnim na Tvojim blagodatima..." Ebu-Davud prenosi od Ebu-Hurejre da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /651/ "Ko nije zahvalan ljudima nije ni Allahu."

Ovim se,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja "Jutro"

94
EL-INŠIRAH ŠIROKOGRUDNOST
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 8 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ الَّذِي أَنقَضَ
ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ مَعَ
الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾ فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ ﴿٧﴾ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَب ﴿٨﴾

"U ime Alaha,Svemilosnog, Milostivog!"
"Zar grudi tvoje nismo prostranim učinili" /1/ "i breme tvoje s tebe skinuli", /2/ "koje je pleća tvoja pritiskalo", /3/ "i spomen na tebe visoko uzdigli!" /4/ "Ta, zaista, s mukom je last", /5/ "zaista, s mukom je last!"/6/ "A kad završiš, molitvi se predaj", /7/ "i Gospodaru svome teži!" /8/

Uzvišeni kaže: ***"Zar grudi tvoje nismo prostranim učinili"***, tj. Mi smo tvoje grudi prostranim učinili i prosvjetlili ih, kao što se na drugom mjestu kaže:
"Onome koga Allah želi da uputi - On srce njegovo prema islamu raspoloži" (6:125). Kao što je Allah tvoje grudi učinio prostranim, tako je Svoj vjerozakon (Šerijat) učinio širokim, tolerantnim i lahkim, bez ikakvih teškoća, tereta i tjeskobe. Riječi Uzvišenog: ***"i breme tvoje s tebe skinuli"*** znače:
"...da bi ti Allah ranije i kasnije krivice oprostio." (48: 2) "Koje je pleća pritiskalo", tj. koje ti je bilo teško nositi.
"...i spomen na tebe visoko uzdigli", tj. neću biti spomenut, a da sa Mnom i ti ne budeš spomenut, kao što je u riječima kelimei-šehadeta /Ja svjedočim da nema drugog boga osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Allahov poslanik/. Hasan ibn Sabit u jednoj svojoj kasidi kaže: "Najplemenitiji od svih je pečat vjerovjesništva koji sija Allahovim svjetlom i svjedoči, Bog je ime Vjerovjesnika stavio uz Svoje kad mujezin pet puta poziva i svjedoči. Da bi ga proslavio, iz svoga je imena izveo njegovo. Vlasnik Prijestolja je hvaljen, a ovaj je pohvaljen."
"Ta, zaista, s mukom je last, zaista, s mukom je last!" Uzvišeni, dakle, kaže da je s mukom last, a zatim to, ponovno, potvrđuje. Ibn Ebi-Hatim od Aiza ibn Šurejha prenosi da je rekao: "Čuo sam Enesa ibn Malika da je rekao: /652/ 'Vjerovjesnik je jednom prilikom sjedio naspram jednog kamena i rekao: 'Kad bi muka došla i ušla u ovaj kamen, za njom bi došla i ušla last da je iz njega istjera.'" Na to je Allah, dž.š., objavio:
" Ta, zaista, s mukom je last, zaista, s mukom je last!" Pjesnik kaže: "Često nesreća pritijesni mladića, ali Allah, svaki put, iz nje da izlaz, I kad se učini da je ona neizbježna, dođe olakšanje kad mu se najmanje nada."
"A kad završiš, molitvi se predaj i Gospodaru svome teži!", tj. kad završiš sa svakodnevnim poslovima i dunjalučkim brigama, predaj se ibadetu, obavljaj ga čiste savjesti i budi predan svome Gospodaru u svojim željama i namjerama. U ovom smislu su i riječi Božijeg Poslanika, s.a.v.s., izrečene u hadisu za koji su svi saglasni da je vjerodostojan (sahih): /653/ "Nema namaza kad je gotovo jelo, niti kad muči mokraća i izmet." U drugom hadisu Vjerovjesnik, s.a.v.s., kaže: /654/ "Kad dođe vrijeme namaza, a večera je spremna, počnite sa večerom!"

Ovim se,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja El - Inširah /
"Širokogrudnost".

* Objavljena nakon sure "Jutro."

95
ET - TIN / SMOKVA
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 8 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ① وَطُورِ سِينِينَ ② وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ③ لَقَدْ
خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ④ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ⑤
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ⑥
فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ ⑦ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ⑧

"U ime Allaha,Svemilosnog, Milostivog"
"Tako mi smokve i masline", /1/ "i Sinajske gore", /2/ "i grada ovog, sigurnog", /3/ "Mi čovjeka stvaramo u skladu najljepšem", /4/ "zatim ćemo ga u najniže nizine vratiti", /5/ "samo ne one koji budu vjerovali i dobra djela činili, njima pripada nagrada neprekidna." /6/ "Pa šta te onda navodi da poričeš obračun" - /7/ "zar Allah nije sudija najpravedniji?!"/8/

Malik i Šu'be od El-Bera ibn Aziba prenose da je rekao: /655/ "Vjerovjesnik, s.a.v.s., je imao običaj ovo poglavlje "Smokva" učiti na jednom od dva rekata namaza prilikom putovanja. Nisam nikoga čuo da ljepše uči i da ima ljepši glas od njega." Ovaj hadis navode sastavljači Kutubus-sitte.

"Tako mi smokve i masline, i Sinajske gore, i grada ovog sigurnog." Pod smokvom i maslinom misli se na kraj gdje one uspijevaju, tj. na Jerusalem i njegovu okolinu, gdje je Allah, kao poslanika, poslao Isaa, a.s. Pod
misli se na Sinajsku goru gdje je Allah govorio sa Musaom ibn Imranom, a.s.

"...i grada ovog, bezbjednog", tj. Meke grada koji je za onog ko u njega uđe siguran i u kome je poslan Muhammed, s.a.v.s. Kažu da se na kraju Tevrata spominju ova tri mjesta: "I dođe Bog sa Sinaja", tj. sa Sinajske gore, gdje je Allah govorio sa Musaom ibn Imranom, a.s. ***"...i sa Seira se pokaza"***, tj. brda u okolici Jerusalema, gdje je Allah, kao poslanika, poslao Isaa, a.s. ***"...i poče pozivati sa brda Faran"***, brda u blizini Meke gdje je Allah, kao poslanika, poslao Muhammeda, a.s. Ovdje su oni spomenuti onim redosljedom kako je koji živio, tj. prvo se zaklinje odabranim, zatim odabranijim od prvog i na kraju najodabranijim.

"Mi čovjeka stvaramo u skladu najljepšem." Ovo je ono zašto se Allah zaklinje, da je čovjeka stvorio u najljepšem obliku, uspravnog položaja i skladne građe.

"...zatim ćemo ga u najniže nizine vratiti", tj. u džehenemsku vatru ako se ne pokori Allahu i ne bude slijedio Poslanika. Zato Uzvišeni kaže:
"...samo ne one koji budu vjerovali i dobra djela činili." Neki kažu da ***"...u najniže nizine"*** znači: duboka starost. Međutim, pošto su se ovim htjeli izuzeti vjernici, a starost ne dožive svi, nego samo neki od njih, prije će biti da se pod
"...zatim ćemo ga u najniže nizine vratiti", misli na Vatru, ukoliko se ne pokaju i ne budu slijedili Poslanika, kako se kaže i na drugom mjestu:
"Tako mi vremena, čovjek, doista, gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine." (103:1-3)

"...njima pripada nagrada neprekidna", tj. kao što je ranije rečeno, vječna i neprekidna. ***"Pa šta te onda navodi da poričeš obračun?"***, tj. čovječe, šta te navodi da poričeš nagradu i kaznu na budućem svijetu? Vidio si da je On to već jednom učinio, pa može i ponovno, isto onako kako je to učinio i prvi put. Šta te, onda, kad sve ovo znaš, navodi da niječeš proživljenje? Ovdje su riječi upućene onim ***"Zar Allah nije sudija najpravedniji?!"***, tj. zar On nije najpravedniji sudija, Koji nikome nepravdu ne čini? U Njegovu pravednost spada i polaganje računa na Sudnjem danu, kako bi onaj kome je na ovom svijetu učinjena nepravda, od onoga ko je nepravdu učinio, dobio svoje pravo. Ebu-Hurejre od Muhammeda, a.s., prenosi da je rekao: /656/ "Kad neko od vas prouči:
'Tako mi smokve i masline' i dođe do kraja, neka poslije riječi:
'Zar Allah nije sudija najpravedniji?!' prouči:
'Jeste, i mi to potvrđujemo.'"

Ovim se,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja "Smokva" .

* Objavljena nakon sure "Sazviježđa."

96
EL - 'ALEK / UGRUŠAK
OBJAVLJENA U MEKÍ, IMA 19 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝١ خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۝٢ اقْرَأْ
وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ۝٣ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝٤ عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝٥

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Čitaj, u ime Gospodara tvoga Koji stvara",/1/ "stvara čovjeka od ugruška" /2/ "Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj", /3/ "Koji poučava peru", /4/ "Koji čovjeka poučava onome što ne zna." /5/

Prvo što je od Kur`ana objavljeno su navedeni časni ajeti. Oni su prva milost kojima se Allah smilovao prema Svojim robovima i prva blagodat koju im je dao. U njima se ukazuje kako je čovjek stvoren od ugruška. U blagodat Uzvišenog spada i to što je čovjeka poučio onome što nije znao i na taj način ga odlikovao i počastio znanjem. To je ono čime je Adem, otac ljudskog roda, odlikovan nad melekima. Znanje se pokazuje čas u mislima, čas na jeziku, a čas na papiru u pisanom obliku. Dakle, znanje se odražava u mislima, riječima i slikama.

Zato Uzvišeni kaže:

"Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj, Koji poučava peru, Koji čovjeka poučava onome što ne zna." U jednom predanju stoji: /657/"sačuvajte znanje zapisivanjem!" U njemu se, također, kaže: /658/ "Ko radi po onome što zna, Allah će ga poučiti i onome što ne zna." Imam Ahmed od Aiše navodi da je rekla: /659/ "Prvo što je od Objave počeo dobijati Allahov Poslanik, s.a.v.s., bili su istiniti snovi. Što god bi sanjao, obistinilo bi se jasno kao zora. Zatim mu se omilila samoća, pa je odlazio u pećinu Hira i tamo po više noći provodio u razmišljanju i pobožnosti. Zatim bi se odatle skrhan i iscrpljen vraćao Hatidži, dok mu jednom, dok je bio u pećini Hira, nije došao melek i donio Objavu. Melek mu je u njoj rekao: ***"Čitaj!"*** Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Rekao sam: 'Ja ne znam čitati', pa me je uhvatio i stisnuo. Zatim me je pustio i ponovno rekao: '***Čitaj!***' Ja sam, opet, rekao da ne znam čitati, pa me je po drugi put uhvatio, stisnuo je, a zatim pustio i rekao: '***Čitaj!***' Ja sam, opet, rekao da ne znam čitati, pa me je po treći put uhvatio, stisnuo, a zatim pustio i rekao:

'***Čitaj, u ime Gospodara tvoga Koji sve stvara***' - dok nije došao do - '***Koji čovjeka poučava onome što ne zna.***'" Imam Ahmed dalje navodi: "Odatle se uplašen vratio Hatidži i rekao: 'Umotajte me, umotajte me!', pa su ga umotali dok mu strah nije prošao, kad je rekao: 'Hatidža, šta je sa mnom?' Zatim joj je ispričao šta se desilo i rekao: 'Bio sam se prepao za sebe.' Ona mu je rekla: 'Naprotiv, budi sretan i veseo... Tako mi Allaha, Allah te nikada neće osramotiti. Ti paziš rodbinu, govoriš istinu, pomažeš iznemoglog, častiš goste i pomažeš pravdu.' Hatidža ga je, zatim odvela kod svoga amidžića Vereka ibn Nevfela ibn Esed ibn Abdu-l-Uzza ibn Kusaja, čovjeka koji je u predislamsko doba bio primio kršćanstvo, poznavao pismo i na arapskom napisao Evandelje. Bio je sijed, slijep starac. Hatidža mu je rekla: 'Amidžiću, čuj šta priča tvoj bratić!' Vereka je rekao: 'Pričaj, moj bratiću, šta ima!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., ispričao mu je šta mu se desilo i šta je vidio, pa mu je Vereka rekao: 'Ovo je zakon koji je već objavljen Musau. Kamo sreće da sam mlađi! Da mi je samo dočekati i vidjeti kako te tvoj narod progoni!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitao je: 'Zar će me oni protjerati?!' 'Hoće' - odgovorio je Vereka - 'nikada niko nije došao sa ovim, kao i ti, a da mu se nisu suprostavili. Ako dočekam taj dan, svesrdno ću ti pomoći.' Vereka je ubrzo umro, a Objava je neko vrijeme prestala dolaziti. To je Božijem Poslaniku, s.a.v.s., koliko znamo, teško palo, pa je više puta odlazio i peo se na vrhove planine i pomišljao da se sa njih baci. Svaki put kad bi se popeo na vrh planine da se baci, pojavio bi mu se Džibril i rekao: 'Muhammede, ti si, zaista, Allahov Poslanik.' To bi ga smirilo, pa bi odustao i vratio se. Kad bi Objava, ponovno duže izostala, opet bi pokušao isto i opet bi mu se kad bi se popeo na vrh planine, pojavio Džibril i ponovno rekao što i prije." Ovaj hadis, preko Ez-Zuhrija navodi se i u Buharijinom i u Muslimovom Sahihu.

* Objavljena u Meki, u pećini Hira. Prvo što je objavljeno iz Kur'ana jeste prvih pet ajeta ove sure.

كَلَّآ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَيَطْغَىٰٓ ۝٦ أَن رَّءَاهُ ٱسْتَغْنَىٰٓ ۝٧ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ
ٱلرُّجْعَىٰٓ ۝٨ أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يَنْهَىٰ ۝٩ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰٓ ۝١٠ أَرَءَيْتَ إِن
كَانَ عَلَى ٱلْهُدَىٰٓ ۝١١ أَوْ أَمَرَ بِٱلتَّقْوَىٰٓ ۝١٢ أَرَءَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰٓ ۝١٣
أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ ٱللَّهَ يَرَىٰ ۝١٤ كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًۢا بِٱلنَّاصِيَةِ ۝١٥
نَاصِيَةٍ كَٰذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ۝١٦ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُۥ ۝١٧ سَنَدْعُ ٱلزَّبَانِيَةَ
۝١٨ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَٱسْجُدْ وَٱقْتَرِب ۝١٩ ۩

"Uistinu, čovjek se uzobijesti" /6/ "čim se neovisnim osjeti", /7/ "a Gospodaru tvome će se, doista, svi vratiti!" /8/ "Vidje li ti onoga koji sprečava roba kad klanja?" /10/ "Reci mi, ako on misli da je na pravom putu", /11/ "Ili ako bogobojaznost naređuje", /12/ "reci mi, ako on poriče i okreće se", /13/ "zar on ne zna da Allah sve vidi?" /14/ "Ne valja to! Ako se ne okani, ocrnit ćemo mu čelo", /15/ "čelo lažno i grješno", /16/ "pa neka on pozove društvo svoje." /17/ "Mi ćemo pozvati zebanije" /18/ "Ne valja to! Ti se njemu pokoravaj, već čini sedždu i približi se Gospodaru svome!" /19/

Uzvišeni saopćava da je čovjek, kad vidi da se obogatio, obijestan. Zato Uzvišeni takvima prijeti i kaže:

"Čovjek se uzobijesti čim se neovisnim osjeti, a Gospodaru tvome će se, doista, svi vratiti!", tj. Allahu ćeš se vratiti i pred Njim ćeš za svoj imetak račun polagati; gdje i kako si ga zaradio i gdje si ga potrošio. U jednom hadisu koji se prenosi od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., stoji: /660/ "Dvojica su nezasitiva: onaj ko traži znanje i onaj ko traži dunjaluk."

Riječi Uzvišenog: ***"Vidje li ti onoga koji sprečava roba kad klanja?"*** objavljene su u pogledu Ebu-Džehla, proklet bio, koji je Vjerovjesniku, s.a.v.s., prijetio da, pored Kabe, ne smije namaz obavljati. Uzvišeni zatim kaže: ***"Šta misliš ako je on na pravom putu"***, tj. prvo se lijepom riječi obraća Ebu-Džehlu i pita: "Ebu-Džehle, šta misliš, ako je ovaj koga ti sprečavaš, na pravom putu i ako ispravno radi i istinu govori, a ti ga sprečavaš i prijetiš mu da ne smije namaz obavljati?" Zato Uzvišeni kaže:

"Zar on ne zna da Allah sve vidi?", tj. zar on ne zna da ga Allah vidi i čuje šta govori i da će ga, za njegova djela pitati i najstrožije kazniti? Zatim prijeteći kaže: ***"Ne valja tako! Ako se ne okani"***, tj. ako ne prestane prkositi ***"...ocrnit ćemo mu čelo"***, tj. ocrnit ćemo ga na Sudnjem danu.

Zatim, dalje, kaže: ***"...čelo lažno i grješno"***, tj. lažno u svojim riječima, grešno u djelima. ***"Pa neka on pozove društvo svoje"***, tj. svoje društvo pa neka mu ono pomogne" ***"Mi ćemo pozvati zebanije"***, tj. meleke koji kažnjavaju, pa neka onda vidi ko će pobijediti, Naše ili njegovo društvo. Buharija od Ibn-Abbasa navodi da je rekao: /661/ "Ebu-Džehl je rekao: 'Ako Muhammeda vidim da klanja pored Kabe, nogom ću mu za vrat stati.' To je čuo Vjerovjesnik, s.a.v.s., pa je rekao: "Ako to učini, meleki će ga pokupiti."

"Ne valja to! Ti se njemu ne pokoravaj!", tj. Muhammede, nemoj ga slušati niti mu se pokoravati u tome što ti brani, nego klanjaj gdje god hoćeš, a Allah će te pomagati, čuvati i štititi od ljudi! ***"...već čini sedždu i približi se Gospodaru svome!"*** Muslim u svome Sahihu, preko Ebu-Hurejrea, navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u sahihu hadisu rekao: /662/"Najbliže što rob svome Gospodaru može biti je dok je na sedždi. Zato na njoj što više molite!" Ranije je rečeno da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., činio sedždu kad bi proučio poglavlja:

"Kada se nebo rascijepi" i

"Čitaj, u ime Gospodara tvoga koji stvara."

Ovim se,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja "Ugrušak".

97
EL - KADR / NOĆ KADR
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 5 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ① وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ②
لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ③ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا
بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ ④ سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ⑤

"U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog!"
"Mi smo ga objavili u noći Kadr", /1/ "a šta ti znaš šta je noć Kadr?" /2/ "Noć Kadr je bolja od hiljadu mjeseci", /3/ "meleki i Džibril, s dozvolom Gospodara svoga, spuštaju se u njoj zbog odluke svake", /4/ "spas je u njoj sve dok zora ne svane." /5/

"Mi smo ga objavili u noći Kadr", tj. Mi smo Kur'an objavili u blagoslovljenoj noći Kadr koja se nalazi u blagoslovljenom mjesecu ramazanu.[1] Kur'an je odjednom iz Pomno čuvane ploče /Levhi-mahfuza/ u cjelini spuštan na nama najbliže nebo, a odatle po potrebi, prema događajima u toku dvadeset i tri godine objavljivan Božijem Poslaniku, s.a.v.s.

"...a šta ti misliš šta je noć Kadr?" Ovo je veličanje značaja ove noći u kojoj je Allah objavio Kur'an, a.š., naročito što je ona

"...bolja od hiljadu mjeseci", tj. dobro djelo učinjeno u njoj je bolje od pobožnosti u trajanju od hiljadu mjeseci u kojima ne bi bilo noći Kadr. U tom smislu Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: /663/ "Jedna noć borbe /držanja straže/ na Allahovom putu je bolja od hiljadu noći provedenih na nekom drugom mjestu." Ovaj hadis navodi Ahmed. Ebu-Hurejre prenosi: "Kad je došao ramazan, Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /664/ "Došao vam je mjesec ramazan, blagoslovljeni mjesec u kome vam je Allah propisao post. U njemu se otvaraju dženetske, a zatvaraju džehenemske kapije. U njemu su okovani šejtani. U njemu je jedna noć bolja od hiljadu mjeseci. Ko bude uskraćen njenog dobra, taj je, zaista, uskraćen, zato što je pobožnost provedena u njoj ravna pobožnosti u trajanju od hiljadu mjeseci." Buharija u svome Sahihu i Muslim u svome Sahihu od Ebu-Hurejrea navode da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Ko noć Kadr provede u ibadetu /duboko/ vjerujući i nadajući se /nagradi/, bit će mu oprošteni raniji grijesi.'"

"...meleki i Džibril, s dozvolom Gospodara svoga, spuštaju se u njoj zbog odluke svake", tj. zbog blagoslovljenosti ove noći u njoj se meleki spuštaju više nego uobičajeno. Meleki se u većem broju spuštaju kad se spušta blagoslov i milost. Tako se oni spuštaju kad se uči Kur'an i okupljaju oko ljudi koji obavljaju zikr.[2] Oni na svojim krilima, iz poštovanja, nose onoga ko traži znanje. Pod riječi "er-Ruh" ovdje se misli na Džibrila, a.s.

"...sigurnost je u njoj sve dok zora ne svane", tj. noć Kadr je sigurna. U njoj šejtan ne može činiti zlo ni navoditi na njega. U njoj se provode odluke i određuje koliko će se živjeti i kakva će biti nafaka. U tom smislu Uzvišeni na drugom mjestu veli: ***"U njoj se svaki mudri posao riješi."***[3] Neki kažu da se u toj noći spuštaju meleki, obilaze one koji klanjaju i blagosiljaju ih sve do zore.

U KOJOJ JE NOĆI KADR?

1. - Od Ubade ibn es-Samita se prenosi da je rekao: /666/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Noć Kadr je u posljednjih deset dana ramazana. Ko ih provede u ibadetu moleći da u njima bude nagrađen, Allah će mu oprostiti i predašnje i docnije grijehe. To je neparna noć: dvadeset deveta, dvadeset sedma, dvadeset peta, dvadeset treća, ili dvadeset prva.'"

2. - Muslim u svom Sahihu od Ubejj ibn Kaba navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /667/"To je dvadeset sedma noć."

3. - Od Muavije, Ibn-Amera, Ibn-Abbasa i nekih drugih se prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:/668/ "To je dvadeset sedma noć."

4. - Neki od ranijih generacija prenose da su pokušali da iz Kur'ana, iz riječi هِيَ "ona", iz ovog poglavlja kao njegove dvadeset sedme riječi, izvuku zaključak da se radi o dvadeset sedmoj noći. Allah, opet, najbolje zna.

ZNACI NOĆI KADR

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /669/ "Znaci noći Kadr su da je ona čista i svjetla kao da je u njoj pun mjesec. Ona je mirna i tiha. U njoj nema ni prevelike hladnoće ni vrućine. U njoj, dok ne svane, ni jednoj zvijezdi nije dozvoljeno da padne." U njene znake spada: /670/ "Što sunce kad ona osvane iziđe zaokruženo, bez /uobičajenih/ zraka, kao da je pun mjesec. Taj dan šejtanu nije dopušteno da sa njime iziđe." Sened ovog hadisa je dobar /hasen/.

---

* Objavljena nakon sure "Namrštio se."

[1] Ovo je suprotno mišljenju da je ona u polovini mjeseca šabana za što ne postoji valjan argumenat.

[2] tj. ljudi koji traže znanje, uče Kur'an i sl., a ne oko grupa sufija koje plešu.

[3] Šta će na ovo reći oni koji još uvijek tvrde da je ona u 15. noći šabana. Nadamo se da će nakon ovoga promijeniti mišljenje, nakon kur'anskih riječi i riječi Allahovog Poslanika.

Ovim se,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja "Kadr".

98
EL-BEJJINE / DOKAZ JASNI
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 8 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog!"
"Nisu se nevjernici između sljedbenika Knjige i mnogobošci odvojili, (od zablude) sve dok im nije došao dokaz jasni:" /1/ "od Allaha Poslanik koji čita listove čiste", /2/ "u kojima su propisi ispravni." /3/ "A podvojili su se oni kojima je data Knjiga baš onda kad im je došao dokaz jasni", /4/ "a naređeno im je da samo Allaha obožavaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju, i da namaz obavljaju, i da zekat udjeljuju; a to je - ispravna vjera." /5/

Imam Ahmed od Ammar ibn Ebi-Ammara prenosi da je rekao: "Čuo sam Ebu-Habbeta el-Bedrija, a pravo ime mu je Malik ibn Amr ibn Sabit el-Ensarija da je rekao: /671/ Kada je objavljeno ***"...nisu se nevjernici između sljedbenika Knjige..."***, Džibril je rekao: "Tvoj Gospodar ti, o Muhammede, naređuje da je proučiš Ubeju, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Ubeju: "Džibril mi je naredio da ti proučim ovo poglavlje." Ubejj je rekao: "Allahov Poslaniče, zar sam tamo spomenut?" "Jesi", odgovorio je Poslanik, pa je Ubejj zaplakao."

U jednoj drugoj verziji ovog hadisa, koji od Enesa ibn Malika navodi Imam Ahmed, stoji: /672/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je Ubejj ibn Ka'bu rekao: 'Allah mi je naredio da ti proučim: ***'Nisu se nevjernici između sljedbenika Knjige..."***, pa je /Ubejj/ upitao: 'I spomenuo me ti je po imenu?' 'Jeste', rekao je, pa je /Ubejj/ zaplakao." Ovaj hadis preko Šu'beta navode Buharija, Muslim, Et-Tirmizi i En-Nesai. El-Hafiz Ebu Musa el-Medini i Ibn el-Esir prenose predanje koje ide preko Ez-Zuhrija, a on prenosi od Ismaila ibn Ebi-Kulsuma, on od Metara el-Muzenija ili El-Medenija, a on od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao: /673/ "Allah sluša učenje: ***'Nisu se nevjernici između sljedbenika knjige...'*** i govori: ***'Raduj se moj robe! Tako mi Moje Uzvišenosti, ni u jednom stanju, ni na ovom ni na onom svijetu, te neću zaboraviti i pružit ću ti u Džennetu sve dok ne budeš zadovoljan.'*** Pod sljedbenicima Knjige misli se na jevreje i kršćane, a pod mnogobošcima na idolo i vatropoklonike, među Arapima i nearapima. Mudžahid kaže: "Nisu se" ***"odvojili"***, tj. nisu prestali biti to što su bili, sve dok im istina nije postala jasna, ***"...sve dok im nije došao dokaz jasni"***, tj. ovaj Kur'an. Uzvišeni zatim objašnjava šta je ***"dokaz jasni"*** pa kaže:

"...od Allaha poslanik koji čita listove čiste", tj. Muhammed, s.a.v.s., koji čita Kur'an, a.š. ***"...u kojima su propisi ispravni"***, tj. pravedni i ispravni, u kojima nema nikakvih greški ni nedostataka, jer su od Allaha, dž.š.

Pod riječima Uzvišenog:

"A podvojili su se oni kojima je data Knjiga baš onda kad im je došao dokaz jasni" misli se na narode prije nas kojima su objavljivane Knjige, koji su se, i nakon što im je Allah dao jasne dokaze, među sobom razišli i podvojili. Riječi Uzvišenog:

"...a naređeno im je da se samo Allaha obožavaju, da Mu iskreno, vjeru ispovijedaju" slične su Njegovim riječima u drugom ajetu:

"Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: 'Nema boga osim Mene, zato Meni robujte!'"(21:25) Zato Uzvišeni kaže: ***"...kao pravovjerni"***, tj. napuštajući politeizam /širk/ i prihvatajući vjeru samo u jednog Boga /tevhid/. O značenju riječi /el-hanif/ "pravovjerni" više je bilo govora u poglavlju "Stoka"[1] pa to ovdje nije potrebno ponavljati.

"...i da namaz obavljaju", tj***"...i da zekat udjeljuju"***, tj. da budu dobrostivi prema siromašnima. ***"...a to je ispravna vjera"***, tj. jedino prava i ispravna vjera. Više islamskih učenjaka, među njima Ez-Zehri i Eš-Šafi iz ovog ajeta izvlače zaključak da i djela čine sastavni dio imana (vjerovanja).

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ أُولَٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾ جَزَاؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿٨﴾

---

* Objavljena nakon sure "Razvod braka".

[1] Pogledaj poglavlje "Stoka", ajet 79, drugi svezak ovog kratkog komentara

"Oni koji ne vjeruju između sljedbenika Knjige i mnogobošci, bit će, sigurno, u vatri džehenemskoj, u njoj će vječno ostati: oni su najgora stvorenja." /6/ "A oni koji vjeruju i čine dobra djela - oni su, zbilja, najbolja stvorenja." /7/ "Njihova nagrada kod Njihova Gospodara su: edenski vrtovi kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno i zauvijek boraviti: Allah će biti njima zadovoljan, a i oni će biti Njime zadovoljni. To će biti za onoga koji se bude bojao Gospodara svoga." /8/

Uzvišeni obavještava da će nevjernici iz reda onih kojima je data Knjiga i idolopoklonici u Vatri vječno ostati i kaže da su ***"...oni najgora stvorenja."*** "El-berijje" znači - stvorenja. Uzvišeni, zatim, za one koji svojim srcem duboko vjeruju i svojim rukama rade dobra djela, kaže da su najbolja stvorenja. Na osnovu ovog ajeta, Ebu-Hurejre i drugi učenjaci, izvlače zaključak da su vjernici odabraniji i od samih meleka, jer Uzvišeni kaže:

"Oni su, zbilja, najbolja stvorenja." "Njihova nagrada kod njihova Gospodara su", tj. na Sudnjem danu.

"...edenski vrtovi kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno i zauvijek boraviti", tj. bez prekida i prestanka.

"...Allah će biti njima zadovoljan, a i oni će biti Njime zadovoljni." Zadovoljstvo Allahovo njima veća je nagrada od neprekidnih blagodati i uživanja koje će im biti date na vječno uživanje. ***"...a i oni će biti Njime zadovoljni"***, tj. zadovoljni blagodatima koje će im na vječno uživanje dati.

"To će biti za onoga koji se bude bojao Gospodara svoga", tj. ovu nagradu će dobiti onaj ko se Allaha bude bojao i robovao Mu kao da Ga gleda.

Imam Ahmed od Ebu-Hurejrea prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /674/ "Hoćete li da vam kažem ko je najbolje stvorenje?" Rekli su: "Hoćemo, Allahov Poslaniče." Rekao je: "Čovjek koji se, na Allahovom putu, drži uzde svoga konja i koji, kad god zatreba uzjaše na njega." "Hoćete li da vam kažem ko je najbolje stvorenje?" Rekli su: "Hoćemo, Allahov Poslaniče." Rekao je: "Čovjek koji čuva svoju stoku, klanja /propisane/ namaze i daje zekat." "Hoćete li da vam kažem ko je najgore stvorenje?" Rekli su: "Hoćemo, Allahov Poslaniče." Rekao je: "Čovjek od koga se u Allahovo ime traži da nešto da (podijeli), a on u Njegovo ime ne daje."

Ovim se,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja "Dokaz jasni".

99
EZ-ZELZELE /ZEMLJOTRES
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 8 AJETA

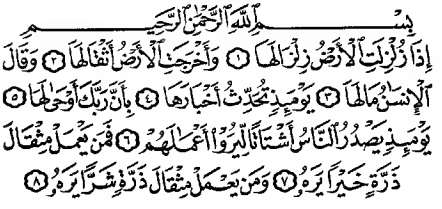
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ① وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ② وَقَالَ
الْإِنسَانُ مَا لَهَا ③ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ④ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ⑤
يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ⑥ فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ
ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ⑦ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ⑧

"U Ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Kad se Zemlja najžešćim potresom svojim zatrese" /1/ "I kada Zemlja izbaci terete svoje" /2/ "I čovjek uzvikne: 'Šta joj je?'", /3/ "toga Dana će ona vijesti svoje kazivati!" /4/ "jer će joj Gospodar tvoj naredit!", /5/ "Toga Dana ljudi će se odvojeno pojavit! da im se pokažu djela njihova": /6/ "onaj ko bude uradio kolliko trun dobra - vidjet će ga", /7/ "a onaj ko bude uradio I kolliko trun zla - vidjet će ga." /8/

Ibn-Abbas kaže da riječi Uzvišenog:
"Kada se Zemlja najžešćim potresom svojim zatrese", znače: Kad ga odozdo pokrene, a ***"...I kad Zemlja izbaci terete svoje"***, kad iz sebe mrtve izbaci. Ovakvo mišljenje zastupa više ranijih učenjaka. U ovom značenju, Uzvišeni na drugom mjestu kaže:
"I kada se Zemlja rastegne I izbaci ono što je u njoj I potpuno se isprazni." /84:3-4/

U Muslimovom Sahihu od Ebu-Hurejrea navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /675/ "Zemlja će svoja blaga izbacivati u vidu zlatnih i srebrenih stupova. Ubica će doći i reći: 'Zbog ovoga sam ubijao.' Zatim će doći onaj koji je prekidao rodbinske veze i reći: 'Zbog ovoga su prekinute moje rodbinske veze.' Zatim će doći kradljivac i reći: 'Zbog ovoga su mi odsječene ruke.' Zatim će biti pozvani, ali niko ništa neće uzimati."

"...I čovjek uzvikne: 'Šta joj je?'", tj. začudit će joj se kako je, nakon što je bila mirna i stabilna, postala uznemirena. Zatim će iz svoje utrobe izbaciti sva ranije i kasnije pomrla tijela.

"...toga Dana će ona vijesti svoje kazivati!", tj. kazivat će šta je sve na njoj činjeno.

Imam Ahmed od Ebu-Hurejrea navodi da je rekao: /676/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je proučivši ajet:
'..toga Dana će ona vijesti svoje kazivati!', rekao: 'Znate li šta su njene vijesti?' Rekli su: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju', pa je rekao: 'Njene vijesti bit će da će svakom čovjeku i ženi svjedočiti šta su na njoj počinili i govoriti: 'Taj i taj je tada i tada uradio to i to.' To će biti njene vijesti i kazivanje.'" Ovaj hadis prenosi i Et-Tirmizi i kaže: "Ovo je hasen, sahih i garib hadis."

"...jer će joj Gospodar tvoj naredit!", tj. naredit će joj da se rascijepi pa će se rascijepiti, i da govori pa će govoriti.

"Toga Dana ljudi će se odvojeno pojavit!", tj. u različitim grupama i skupinama, sretni i nesretni", ***"...da im se pokažu djela njihova"***, tj. da više šta su radili i budu nagrađeni za dobro dobrim, a kažnjeni za zlo zlim.

Zato Uzvišeni kaže:
"Onaj ko bude uradio kolliko trun dobra - vidjet će ga, a onaj ko bude uradio I kolliko trun zla - vidjet će ga."
Imam Ahmed preko El-Hasana navodi da je /677/ Sa'saa ibn Muavija, El-Ferezdekov amidža došao Božijem Poslaniku, s.a.v.s., i da mu je proučio:
"Onaj ko bude uradio kolliko trun dobra vidjet će ga, a onaj ko bude uradio I kolliko trun zla - vidjet će ga", pa je rekao: "Dovoljno mi je ovo da drugo ništa nisam čuo."

U Buharijinom Sahihu nalazi se hadis u kome stoji: /678/ "Sačuvajte se od Vatre, makar sa jednom polovicom hurme, ili lijepom riječi!"

U Buharijinom Sahihu, također, stoji hadis u kome se kaže: /679/ "Nipošto ne potcijeni učinjeno dobro, ma koliko sitno bilo; makar da ispražniš kofu vode u sud onoga ko traži vodu, ili da svoga brata sretneš vedra i nasmijana lica."

U vjerodostojnom hadisu, također, stoji: /680/ "O žene, vjernice! Neka nipošto komšinica ne potcjenjuje pruženu pomoć od svoje komšinice, makar to bio ovčiji papak!"

U jednom drugom hadisu stoji: /681/ "Podajte prosjaku makar izgorjeli papak!"

Imam Ahmed od Aiše prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., imao običaj reći:/682/ "Aiša, nipošto ne potcijeni sitne grijehe! I za njih će neko pred Allahom tražiti svoje pravo."

Imam Ahmed od Abdullah ibn Mesuda navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: /683/"Čuvajte se potcjenjivanja sitnih grijeha. Oni se nagomilavaju dok čovjeka ne unište..."

Ovim se, zahvaljujući Allahu i Njegovoj pomoći, završava kratki komentar poglavlja "Zemljotres".

---

* Objavljena nakon sure Žene."

100
EL-ADIJAT / ONI KOJI JURE
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 11 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ① فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ② فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ③
فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ④ فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ⑤ إِنَّ الْإِنسَانَ لِرَبِّهِ
لَكَنُودٌ ⑥ وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ⑦ وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ
لَشَدِيدٌ ⑧ * أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ ⑨ وَحُصِّلَ
مَا فِي الصُّدُورِ ⑩ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ⑪

"U ime Alaha, Svemilosnog, Miolstivog!"
"Tako mi onih koji dahćući jure", /1/ "pa varnice vrcaju"/2/ "i zorom napadaju"/3/ "i dižu tada prašinu"/4/ "pa u njoj u gomilu upadaju", /5/ "čovjek je, zaista, Gospodaru svome nezahvalan", /6/ "i sam je on, doista, svjedok toga", /7/ "i on je, zbilja za bogatstvom pohlepan." /8/ "A zar on ne zna da će, kada budu oživljeni oni koji su u grobovima"/9/ "i kada izide na vidjelo ono što je u srcima",/10/ "Gospodar njihov toga Dana sigurno sve znati o njima."/11/

Uzvišeni se kune konjima koji, kad krenu na Njegovom putu, jure i dašću. Dahtanje je glas koji pružaju konji dok jure. ***"...pa varnice vrcaju"***, tj. kad potkovicama svojima udaraju o kamen pa sijevaju varnice. ***"...i zorom napadaju."*** (684) Allahov Poslanik, s.a.v.s., kad bi htio napasti, u zoru bi osluškivao čuje li se ezan, pa ako ga ne bi čuo, napao bi. ***"...i dižu tada prašinu"***, tj. prašinu iza konja na bojnom polju.

"...pa u njoj u gomilu upadaju", tj. svi zajedno na mjesto gdje je neprijatelj navale. Ali ibn Ebi-Talib kaže da se pod ovim misli na kamile. Kad je Ibn-Abbas rekao da se pod ovim misli na konje, to je čuo Ali, pa je Ibn-Abbasu rekao: "U Bici na Bedru mi nismo imali konja, ako izuzmemo dva konja koja su imali Ez--Zubejr i El-Mikdad. Kako se onda na pod "onima koji jure" može misliti na konje koji dašću? Pod "onima koji jure", misli se na pokret /hadžija/ sa Arafata na Muzdelifu koji kad dodu na Muzdelifu zapale vatre" Ibn-Abbas kaže: "Odustao sam od svoga mišljenja i prihvatio ono kako je rekao Ali, r.a." Ibn-Džerir kaže: "Ispravno mišljenje je da se pod ovim misli na konje koji svojim kopitama, kad trče izazivaju varnice."[1]

"...čovjek je, zaista, Gospodaru svome nezahvalan", tj. nezahvalan na blagodatima svoga Gospodara. El-Kenud znači isto što i el-kefur . El-Hasan kaže da se u ovakve ubraja onaj koji nabraja nedaće, a zaboravlja Allahove blagodati.

"...i sam je on, doista, svjedok toga", tj. sam čovjek je svjestan da je nezahvalan.

"...i on je, zbilja, za bogatstvom pohlepan", tj. on pretjerano voli bogatstvo, ili, žudi za njim i škrt je zato što mu je imetak drag. I jedno i drugo shvatanje značenja ovog ajeta je ispravno. Podstičući na skromnost na ovom svijetu i pobuđujući želju za onim svijetom, Uzvišeni zatim kaže:

"A zar on ne zna da će, kada budu oživljeni oni koji su u grobovima", tj. kad iz grobova mrtvi ustanu.

"...i kad izide na vidjelo ono što je u srcima", tj. kad se pokaže šta su u sebi skrivali i tajili, kako kaže Ibn-Abbas.

Gospodar njihov toga Dana sigurno sve znati o njima " tj. potpuno zna sve što su i kako radili, pa će ih prema tome nagraditi ili kazniti i nikome ni koliko je jedna trun neće nepravde učiniti.

Ovim se,
uz Allahovu zahvalu i Njegovu pomoć,
završava kratki komentar poglavlja "Oni koji jure".

[1] Mi dijelimo mišljenje sa Ibn-Abbasom, da se ovdje radi o konjima, čak i u slučaju da je tačno, da je na Alijine riječi, da se radi o kamilama kad sa Arefata krenu prema Muzdelifi, to je opis drugačiji nego što stoji u ajetu ovog poglavlja, samim tim što kamile svojim kopitama ne izazivaju varnice. Drugi razlog za ovakvo shvatanje je taj što je pokret sa Arefata na Muzdelifu poslije zalaska Sunca, dok se u ajetima govori:
"pa varnice vrcaju i zorom napadaju."
- Tumačenje da se pod *"pa varnice vrcaju"* misli na ljude, kad na Muzdelifi upale vatre, jeste sporno, jer da se misli na ljude bilo bi rečeno a ne
kako stoji u ajetu.
- Riječi Uzvišenog: *"i zorom napadaju"* same po sebi podrazumijevaju brzinu, jer napad na neprijatelja mora biti brz i iznenadan, dok pokret /ljudi/ sa Arafata na Muzdelifu i odatle na Minu, to ne podrazumijeva. Vjerovjesnik, s.a.v.s., je muslimanima naredio da se kreću mirno i dostojanstveno, a to je suprotno onome što podrazumijeva iznenadan prepad na neprijatelja. Tako se na osnovu gore iznesenog može zaključiti da se, a Allah, opet, najbolje zna, u gornjim ajetima misli na konje, a ne na kamile.

* Objavljena nakon sure "Vrijeme."

101
EL - KARI'A / SMAK SVIJETA
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 11 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
الْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٣﴾ يَوْمَ
يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ
كَالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ ﴿٥﴾ فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي
عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ﴿٨﴾ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ
﴿٩﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Smak svijeta."/1/ "Šta je Smak svijeta?" /2/ "I šta ti znaš o Smaku svijeta?"/3/ "Toga dana će ljudi biti kao leptiri raštrkani",/4/ "a planine kao šarena vuna iščupana."/5/ "Onaj u koga njegova dobra djela budu teška"/6/ "u ugodnu životu će živjeti", /7/ "a onaj u koga njegova dobra djela budu lahka", /8/ "boravište će mu bezdan biti."/9/ "A znaš il ti šta će to biti?"/10/ "Vatra užarena!"/11/

El-Kari'atu jedno je od imena Sudnjeg dana, kao što su i: El-Hakkatu, Et-Tammetu, Es-Sahhatu, El-Gašijetu it.d. Pridajući veliki značaj ovom događaju, Uzvišeni dalje kaže: ***"Šta je Smak svijeta? I šta ti znaš o Smaku svijeta?"***, a zatim to objašnjava sljedećim riječima:

"Toga dana će ljudi biti kao leptiri raštrkani", tj. u svom bunilu i raštrkanosti neće znati kuda će udariti, kao što Uzvišeni na drugom mjestu kaže: ***"...kao da su skakavci rasuti"***

"...a planine kao šarena vuna iščupana", tj. kao šarena vuna koja se počela kidati. Uzvišeni, zatim govori do kakve će sve počasti ili poniženja, ljude njihova djela dovesti, pa kaže:

"Onaj u koga njegova dobra djela budu teška", tj. kod koga njegova dobra djela pretegnu loša ***"...u ugodnom životu će živjeti"***, tj. u Džennetu.

"...a onaj u koga njegova dobra djela budu lahka", tj. kod koga loša djela pretegnu dobra, ***"...boravište će mu bezdan biti"***, tj. naglavačke će se strmoglaviti u Džehennem. Neki kažu da to znači da će mu poput majke kojoj se vraća na Onom svijetu biti provalija, i da je to jedno od imena džehenemske Vatre. Ibn-Džerir kaže da je za provaliju rečeno "majka", jer onaj ko se u nju surva, drugog boravišta, do nje, neće imati. Zato Uzvišeni, objašnjavajući šta je provalija, kaže:

"A šta ti znaš šta će to biti? - Vatra užarena!", tj. užarena, rasplamsala vatra, nepodnosive vrućine. Ebu-Mus`ab od Ebu-Hurejrea navodi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: (685) "Žestina vatre koju ljudi na ovom svijetu potpaljuju samo je sedamdeseti dio džehenemske vatre." Ovaj hadis navode i Buharija i Muslim. U jednoj od verzija ovog hadisa stoji: (686)"Ona je od nje jača šezdeset devet puta." U Buharijinom Sahihu i Muslimovom Sahihu navodi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (687) "Vatra se požalila i rekla: 'Gospodaru, sama sebe jedem', pa joj je dozvolio da dvaput uzdiše; jednom zimi i jednom ljeti. Najveća hladnoća koju osjećate zimi je od nje, a najveća vrućina koju osjećate ljeti je od nje."

Ovim se, zahvaljujući Allahu i uz Njegovu pomoć, završava kratki komentar poglavlja "Smak svijeta".

* Objavljena nakon sure "Kurejšije".

102
ET - TEKASUR / NADMETANJE
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 8 AJETA

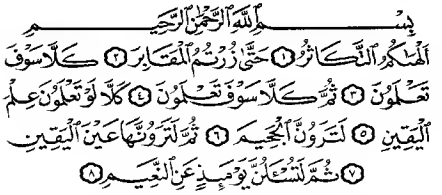
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ ① حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ② كَلَّا سَوْفَ
تَعْلَمُونَ ③ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ④ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ
الْيَقِينِ ⑤ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ⑥ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ
⑦ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ⑧

"U ime Alaha, Svemilosnog, Miilostivog!"
"Zaokupija vas nadmetanje u umnožavanju imetka"/1/ "sve dok grobove ne naselite."/2/ "A ne vaija tako, saznat ćete svakako!"/3/ "I još jednom, ne vaija tako! Saznat ćete sigurno!"/4/ "Ne vaija tako, kad biste vi znali pouzdano", /5/ "Džehennem ćete vidjeti jasno!"/6/ "I još jednom, doista ćete ga vidjeti očigledno!"/7/ "Zatim ćete toga dana o blagodatima biti pitani sigurno!"/8/

"Zaokupija vas nadmetanje u umnožavanju imetka", tj. da što više imetka i djece steknete, pa vas ovaj svijet zaokuplja i odvraća pažnju od onoga svijeta. ***"...sve dok grobove ne naselite"***, tj. dok ne pomrete. U Muslimovom Sahihu od Ebu-Hurejrea navodi se da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (688) 'Čovjek govori: Moj imetak, moj imetak!", a od imetka mu pripada samo: što pojede pa to uništi, obuče i podere, ili podijeli i proslijedi. Sve što je mimo toga, on će kad ode, drugome ostaviti." U Buharijinom Sahihu i Muslimovom Sahihu od Enesa se navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (689) "Čovjek stari i oronjava, ali dvije osobine uz njega ostaju: pohlepa i nada u dug život." Ibn-Asakir u biografiji El-Ahnef ibn Kajsa prenosi da je nekom čovjeku, vidjevši ga kako u ruci drži dirhem rekao: "Čiji je ovo dirhem?" Kada je čovjek odgovorio: "Moj", rekao mu je: "Bit će tvoj ako ga utrošiš da bi kakvu nagradu zaslužio ili zahvalnost postigao." Zatim je citirao riječi pjesnika: "Ti si imetkov, ako ga čuvaš,a ako ga trošiš, imetak je tvoj."

U pogledu riječi Uzvišenog:
"A ne vaija tako, saznat ćete svakako! I još jednom, ne vaija tako! Saznat ćete sigurno!" El-Hasan kaže da ovo predstavlja prijetnju jednu iza druge.

"Ne vaija tako, kad biste vi znali pouzdano", tj. da ovo pouzdano znate, nadmetanje vas ne bi zaokupljalo i odvraćalo da tražite Onaj svijet sve dok do grobova ne dospijete. Uzvišeni, zatim, kaže: ***"Džehennem ćete vidjeti jasno, i još jednom, doista ćete ga vidjeti očigledno!"*** Ovo je pojašnjenje ranije iznesene prijetnje u riječima Uzvišenog:

"A ne vaija tako, saznat ćete svakako! I još jednom, ne vaija tako! Saznat ćete sigurno!", kojom im On prijeti, tj. kad džehenemlije ugledaju vatru kad zapucketa i raspali se, od čijeg će straha i veličine, kad ugledaju strahote, i najbliži melek i poslani vjerovjesnik, na koljena pasti.

"...zatim ćete toga dana o blagodatima biti pitani sigurno!", tj. toga dana ćete biti pitani jeste li bili zahvalni na blagodatima koje vam je Allah dao, zdravlju, sigurnosti, nafaki i dr.

Ibn-Džerir od Ebu-Hurejrea, r.a., navodi da je rekao: "Dok su Ebu-Bekr i Omer sjedili, prišao im je Vjerovjesnik, s.a.v.s., i upitao: (690) 'Šta vas je natjeralo da ovdje sjedite?' Njih dvojica su odgovorili: 'Tako nam Onoga Koji te je s istinom poslao, iz naših kuća nas nije istjeralo ništa drugo do glad.' On je rekao: 'Tako mi Onoga Koji me je s istinom poslao, ni mene nije ništa drugo istjeralo.' Odatle su krenuli zajedno dok nisu došli do kuće jednog ensarije čija ih je žena dočekala, koju je Vjerovjesnik, s.a.v.s., upitao: 'Gdje je taj i taj?' (tj. muž). Odgovorila je da je otišao da im potraži pitke vode. Čovjek je došao noseći mješinu sa vodom i rekao: 'Dobro došli! Zar je Božijeg roba mogao posjetiti neko odabraniji nego što je Vjerovjesnik koji me je posjetio danas!' Objesivši mješinu sa vodom za korijen grane jedne palme, otišao je i donio im grozd hurmi. Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitao ga je: 'Zašto ih nisi pootkidao?' 'Htio sam da ih pred svojim očima proberete', odgovorio je. Zatim je uzeo nož, pa mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Nemoj da bi zaklao muzaru!' Toga dana zaklao im je bravče, pa im je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kada su jeli, rekao: 'Za ovo ćete, na Sudnjem danu, biti pitani. Iz vaših kuća vas je istjerala glad i niste se u njih ponovno vratili dok ovo niste dobili. Ovo spada u blagodati.'" Ovaj hadis navodi Muslim, Ebu-Ja'la, Ibn-Madže i sastavljači sva četiri Sunena. Ali ibn Ebu-Talha od Ibn-Abbasa prenosi da je u pogledu riječi Uzvišenog:

"...zatim ćete toga dana o blagodatima biti pitani sigurno!", rekao: "Sladak život /blagodati/ jesu zdravo tijelo, uši i oči. Allah će Svoje robove pitati u što su ih koristili, iako to On bolje zna od njih samih." Na to se misli pod riječima Uzvišenog:

"...i sluh, i vid, i razum, za sve to će se, zaista, odgovarati." (17:36) U Buharijinom Sahihu, i Sunenima Tirmizije, Nesaije i Ibn-Madžea navodi se da je Ibn-Abbas rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /691/'Oko dvije blagodati mnogi ljudi se zavaravaju: oko zdravlja i slobodnog vremena'", tj.

* Objavljena nakon sure "Mnogo dobra".

nedovoljno zahvaljuju na ove dvije blagodati, niti ih koriste kako treba, a svako ko ih ne koristi kako treba i ne vodi o njima brigu, zavarava se.

Ovim se,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja "Nadmetanje" .

103
EL - 'ASR / VRIJEME
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 3 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
وَالْعَصْرِ ۝١ إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۝٢ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ۝٣

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Tako mi vremena"/1/ "čovjek je na gubitku, doista", /2/ "samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje."/3/

"Tako mi vremena..." El-'asr znači ez-zeman - vrijeme. Zejd ibn Eslem kaže da se ovdje misli: "Tako mi ikindija - namaza". Prvo mišljenje je ispravnije. Dakle, Allah Uzvišeni kune se vremenom da je čovjek na gubitku i da ga čeka propast ***"...samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine"***, tj. između onih kojima prijeti propast i gubitak Uzvišeni izuzima one koji srcem dobro vjeruju i rukama rade dobra djela.

"...i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje", tj. oni koji jedni drugima preporučuju da budu strpljivi na nedaćama, izazovima sudbine i uznemiravanju od drugih, te da budu poslušni kad im se naređuje dobro i kad se odvraćaju od zla.

Amr ibn el-'As spominje da ga je Musejleme el-Kezzab, kad mu je Amr, prije nego je primio islam došao, pitao: "Šta je u ovom periodu objavljeno vašem drugu /tj. Muhammedu/?" Amr je rekao: "Objavljena mu je jedna kratka, jezgrovita i rječita sura." "Koja?", upitao je, pa mu je rekao:
"Tako mi vremena, čovjek, je na gubitku, doista, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje", pa je Musejleme malo razmislio i rekao: "I meni je objavljeno nešto slično." Amr je upitao: "Šta je to?", pa je rekao:
"O glodaru, o glodaru! Ti imaš dva uha i prsa, a ostatak ti je udubina, rupa." Zatim je upitao: "Amr, kako ti se sviđa?" Amr mu je odgovorio: "Tako mi Allaha, ti dobro znaš da ja znam da lažeš." Eš-Šafi, neka mu se Allah smiluje, rekao je: "Kad bi ljudi razmislili o ovom poglavlju, bilo bi im dovoljno."

Ovim se, zahvaljujući Allahu i uz Njegovu pomoć, završava kratki komentar poglavlja "Vrijeme".

* Objavljena nakon sure "širokogrudnost".

104
EL - HUMEZE / KLEVETNIK
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 9 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ① الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ② يَحْسَبُ
أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ③ كَلَّا لَيُنۢبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ④ وَمَا أَدْرَاكَ
مَا الْحُطَمَةُ ⑤ نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ ⑥ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْـِٔدَةِ
⑦ إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ ⑧ فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ⑨

"U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog!"
"Teško svakom klevetniku - podrugljivcu" /1/ "koji blago gomila i prebrojava ga", /2/ "i misli da će ga blago njegovo besmrtnim učiniti."/3/ "A ne valja tako! On će sigurno biti bačen u Hutamu!"/4/ "A znaš ii ti šta je Hutama?" /5/ "Vatra Allahova razbuktana", /6/ "koja će do srca dopirati." /7/ "Ona će za njima biti zatvorena" /8/ "(plamenim) izduženim stupovima."/9/

"Teško svakom klevetniku - podrugljivcu", tj. onome koji riječima kleveće i djelima se podruguje. Drugim riječima, onome ko druge omalovažava i potcjenjuje. O tome smo ranije govorili kod riječi Uzvišenog: *"...klevetnika koji tuđe riječi prenosi" (68:11)*. Ibn-Abbas kaže da se pod misli na one koji druge kleveću i kude, a Katade na one koji ih jezikom kleveću, a mimikom ismijavaju i omalovažavajući ih jedu njihovo meso. Mudžahid kaže da se pod misli na one koji se drugima rukama i očima ismijavaju, a pod na one koji ih riječima vrijeđaju.

"...koji blago gomila i prebrojava ga", tj. koji imetak skuplja i prebrojava. *"...i misli da će ga blago njegovo besmrtnim učiniti"*, tj. misli da će na Ovom svijetu vječno skupljati imetak. "A ne valja tako", tj. nije tako kao što on misli: *"On će sigurno biti bačen u Hutamu!"*, tj. u Vatru koja sve ruši i pali. Zato Uzvišeni kaže:
"A šta ti znaš šta je Hutama? Vatra Allahova razbuktana, koja će do srca dopirati", tj. koja će im živima srca paliti. *"Ona će za njima biti zatvorena"*, tj. za njima sklopljena "zatvorena", ona će ih okruživati sa svih strana, kako smo ranije prokomentarisali u poglavlju "Grad".

"...(plamenim) izduženim stupovima", tj. za njima zatvorena, izduženim stupovima od plamena.

Ovim se, zahvaljući Allahu i Njegovoj pomoći, završava kratki komentar poglavlja "Klevetnik" .

* Objavljena nakon sure "Smak svijeta".

105
EL - FIL / SLON
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 5 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ① أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ
فِي تَضْلِيلٍ ② وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ③ تَرْمِيهِم
بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ④ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ⑤

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Zar nisi čuo šta je sa vlasnicima slona Gospodar tvoj uradio!"/1/ "Zar lukavstvo njihovo nije upropastio"/2/ "I protiv njih jata ptica poslao", /3/ "koje su na njih grumenje od gline pečene bacale", /4/ "pa ih kao izjedeno lišće učinio?"/5/

"Zar nisi čuo šta je sa vlasnicima slona Gospodar tvoj uradio!" Vlasnici slona su oni koji su sa Ebrehom, Abesincem iz Jemena došli da sruše Kabu, pa je Uzvišeni Allah od njih odbranio svoju nepovredivu /svetu/ kuću. Ovo je jedna od blagodati koje je Allah ukazao plemenu Kurejš, odvraćajući od njih vlasnike slona koji su bili naumili da sruše Kabu i zbrišu je do temelja sa lica zemlje. Allah je vlasnike slona uništio, ponizio, omeo njihove nakane i razočarao. Vlasnici slona bili su kršćani i njihova vjera bila je ispravnija od idolopoklonstva u kome je bio ogrezao Kurejš. Ovaj događaj bio je priprema i nagovještaj dolaska Allahovog Poslanika, s.a.v.s., jer je on, po najvjerodostojnijim predanjima, rođen, upravo te godine. Allah nije pomogao Kurejše protiv Abesinaca zato što su oni bili bolji od njih, nego zato da bi zaštitio Drevni hram /Kabu/ koji će Allah učiniti još časnijim i slavnijim, slanjem posljednjeg vjerovjesnika Muhammeda, a.s.

KRATAK PREGLED OVOG DOGAĐAJA

Ebrehe, Abesinac, sagradio je u Sani i do tada nezapamćeno ukrasio jednu ogromnu crkvu, čvrsto odlučivši da na taj način privuče Arape i odvrati ih od Kabe. Na to je otvoreno pozivao u svojoj zemlji. To se nije svidjelo adnanskim i kahtanskim Arapima, a kod plemena Kurejš izazvalo je svaku osudu i negodovanje, tako da je jedan od njih krišom, preko noći, ušao u crkvu, i u njoj izvršio nuždu i pobjegao. Čuvši za ovo, Ebrehe se zakleo da će krenuti na Meku i do temelja srušiti Kabu. Mukatil ibn Sulejman navodi da su neki mladići, Kurejševići, ušli u crkvu i u njoj podmetnuli požar. Pošto je taj dan puhao jak vjetar crkva je izgorjela do temelja i srušila se. Na to se Ebrehe, na čelu velike vojske, uputio prema Meki, vodeći sa sobom jednog ogromnog slona po imenu Mahmud. Kada su Arapi vidjeli šta se sprema, smatrali su da su dužni suprotstaviti se i braniti Kabu. Ebrehi se prvo suprotstavio Zu-Nefer, jedan od jemenskih prvaka i vladara, sa svojim ljudima, ali ga je Ebrehe porazio i zarobio. Ebrehi se suprotstavio i Nufejl ibn Habib el-Hasami sa svojim ljudima. Ovaj otpor je trajao oko dva mjeseca, ali je Ebrehe na kraju porazio i njega i zarobio i Nufejla. U prvi mah, Ebrehe je namjeravao da pogubi Nufejla, ali mu je kasnije oprostio, s tim da mu ovaj bude vodič kroz Hidžaz. Kada je Ebrehe naišao kroz Taif, njegovi sta -novnici su ga laskavo primili i sa njim kao vodiča poslali Ebu-Regala. Kada je Ebrehe sa svojom vojskom došao do El-Muhammesa, u blizini Meke, ulogorio se i sa svojom vojskom napao na stado mekanskih deva koje su sa drugom stokom bile na paši, i zarobio ih. Među njima je bilo i dvije stotine Abdul-Muttalibovih deva. Ebrehe je odatle poslao Hanatu el-Humejrija da mu dovede kurejševićke prvake da im kaže da on nije došao da se bori protiv njih, osim ako mu se budu suprotstavljali u rušenju Kabe. Sa Hanatom se vratio Abdul-Muttalib koga je Ebrehe primio sa poštovanjem. Sišao je sa divana i sa Abdul-Muttalibom sjeo na prostrti ćilim na zemlji i preko prevodioca ga upitao šta od njega traži. Abdul-Muttalib je rekao: "Vrati mi mojih dvije stotine deva koje ste otjerali!" Na to je Ebrehe odgovorio: "Kada sam te ugledao, svidjela mi se tvoja odvažnost, a sad si tako skroman. Govoriš mi o dvije stotine deva koje sam ti otjerao, a ne spominješ mi Hram, simbol tvoje vjere i vjere tvojih očeva? Ja sam došao da ga srušim, a ti mi o njemu ništa ne govoriš?!" Na to je Abdul-Muttalib rekao: "Ja sam gospodar deva, a ovaj Hram ima svoga Gospodara Koji će ga braniti." Na to je Ebrehe rekao: "Od mene ga neće moći odbraniti." Abdul-Muttalib je rekao: "Vidjet ćemo." Zatim je Ebrehe Abdul-Muttalibu vratio njegove deve.

"Zar lukavstvo njihovo nije upropastio." Vrativši se među Kurejševiće, Abdul-Muttalib im je naredio da se povuku i utvrde u brdima oko Meke, bojeći se da im vojska ne nanese kakvo zlo, a on je sa grupom prvaka molio Allaha da sačuva Kabu. Uzevši za halku na vratima Kabe, Abdul-Muttalib je rekao: "Nema razloga za bojazan. Čovjek brani svoju kuću, pa i Ti brani svoju. Njihov krst i lukavstvo nikada neće pobijediti Tvoju mudrost, kako ćeš ih odvratiti." Kada je Ebrehe pripremio slona da krenu za Meku, Nufejl ibn Habib je prišao slonu, uzeo ga za uho i rekao mu: "Mahmude, lezi i vrati se zdrav tamo odakle si i došao. Ti se nalaziš na svetoj Božijoj zemlji!" Zatim je pustio slona pa je slon legao. Nufejl je zatim otišao, popeo se na brdo i pridružio se Kurejševićima. Vlasnici

* Objavljena nakon sure "Nevjernici".

slona su slona udarali i gonili da ustane, ali je on odbijao da posluša. Kad bi ga okrenuli prema nekoj drugoj strani, ustao bi i krenuo, ali kad bi ga okrenuli prema Hramu, opet bi legao.

"...i protiv njih jata ptica poslao, koje su na njih grumenje od gline pečene bacale, pa ih On kao lišće koje su crvi istočili učinio?" Ibn Ebi-Hatim svojim lancem prenosilaca od Ubejd ibn Umejra prenosi da je rekao: "Kada je Allah htio da uništi vlasnike slona, na njih je poslao ptice, poput zidarskih lasta, koje su dolazile iz mora, od kojih je svaka nosila po tri kamenčića, po dva u nogama i po jedan u kljunu. Kad bi iznad njih naletjele, graknule bi, a onda na njih izručile kamenčiće iz kandži i kljuna. Koji god bi kamenčić pogodio nekog od njih u glavu, prošao bi kroz cijelo tijelo i izašao na čmar, a kad bi promašio glavu i pogodio drugi dio tijela, izašao bi na drugu stranu. Sve se ovo dešavalo dok je Abdul-Muttalib, sa ostalim Kurejševićima, među kojima su bili i Nufejl el-Has'ami, Mut'im ibn 'Addi, 'Amr ibn 'Ai'z el-Mahzumi i Mes'ud ibn 'Amr es-Sekafi, stajao na brdu Hira i posmatrao šta se dešava sa Abesincima i kako Allah spušta kaznu na vlasnike slona i sručuje svoju srdžbu. Dok je ovo gledao, Nufejl je u stihovima govorio: "Kuda ćete sada pobjeći kad vas Bog progoni, Ešrem je poražen a ne pobjednik!" Mukatil ibn Sulejman navodi da su se Kurejševići tada domogli bogatog plijena od onih koji su ih namjeravali opljačkati. Za Abdul-Muttaliba kaže da je dobio taj dan zlata da bi se rupa mogla napuniti. Ata ibn Jesar kaže: "Od kazne koja ih je pogodila, svi vlasnici slona, nisu odmah pomrli. Neki su pomrli odmah, dok je od drugih otpadalo meso, komad po komad, dok su bježali. Kad je Uzvišeni Allah Muhammeda, s.a.v.s., poslao kao poslanika, On je među blagodati i dobrotu prema Kurejšijama ubrojao i to kad je od njih odvratio Abesince i tako ih ostavio u životu.

"Zar nisi čuo šta je sa vlasnicima slona Gospodar tvoj uradio? Zar lukavstvo njihovo nije upropastio i protiv njih jata ptica poslao, koje su na njih grumenje od gline pečene bacale, pa ih On kao izjedeno lišće učinio?" Riječ "ebabil" znači: nepregledne grupe koje sa svih strana dolaze. Ibn-Hišam kaže: "Arapi ovu riječ ne upotrebljavaju u jednini." Nesai kaže: "Čuo sam od nekih jezičara da jednina od riječi glasi.

Riječ "sidždžil", kako Ibn-Hišam od Junusa en-Nahvija i Ebu-Ubejdea prenosi, znači kod Arapa nešto što je tvrdo i čvrsto. On kaže da neki komentatori smatraju da je ova riječ u arapskom složenica od dvije riječi preuzete iz perzijskog jezika: i od kojih prva znači kamen, a druga glinu. Tačno je onako kako kaže Ibn-Abbas: "Hidždžaretun min sidždžil" znači glina u obliku kamenja.

Riječ: "el-Asfu" koristi se za opis lišća od bilja i povrća, koje, kad životinje pojedu, rastoče. To znači da je Svevišnji Allah vlasnike slona uništio, upropastio, protiv njih okrenuo njihove zle namjere, da ni u čemu nisu uspjeli i da ih je sve uništio. Ko god se od njih vratio živ u svoju zemlju, poput Ebrehe, vratio se izranjavan i bolestan, samo zato da bi ispričali šta im se desilo. Tijelo im se u komade raspadalo, a Ebrehi je srce puklo kad se vratio u svoju zemlju i grad Sanu. Ibn-Abbas dalje kaže: "Tako mi Allaha, nije umro prije nego što im je ispričao šta im se desilo. Kad im je ispričao, umro je." Nakon njega vlast je preuzeo njegov sin Jeksum, a nakon njegove smrti Ebrehin drugi sin Mesruk, a onda ih je sviju iz Jemena protjerao kralj Sejf ibn Zi Jezen el-Himjeri, uz Kisrinu pomoć. U Buharijinom Sahihu i Muslimovom Sahihu stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na dan oslobađanja Meke rekao: (692) "Allah je slona spriječio da ne uđe u Meku i nad njom vlast dao Svome Poslaniku i pravovjernima. Njena nepovredivost ponovno se vratila danas kao što je bila jučer. Jeste li čuli? Neka prisutni prenese odsutnom!"

Ovim se, zahvaljujući Allahu i Njegovoj pomoći, završava kratki komentar poglavlja "Slon".

106
KUREJŠ / KUREJŠIJE
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 4 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

لِإِيلَٰفِ قُرَيْشٍ ① إِۦلَٰفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ② فَلْيَعْبُدُوا
رَبَّ هَٰذَا الْبَيْتِ ③ الَّذِي أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَآمَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ ④

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Zbog navike Kurejšija"/1/ "navike njihove da zimi i ljeti putuju",/2/ "neka oni Gospodaru ove Kuće robuju", /3/ "Koji ih gladne hrani i od straha brani." /4/

"Zbog navike Kurejšija", tj. zbog njihovog skupljanja sastajanja i sigurnosti u njihovom gradu. ***"...navike njihove da zimi i ljeti putuju."*** Neki kažu da to znači: zbog njihove navike da zimi putuju u Jemen, a ljeti u Šam, zbog trgovine i sl. i da se na svome povratku kući vraćaju sigurni. Što se tiče njihovog sigurnog boravka u Gradu /tj. Meki/, o tome Allah Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"Zar ne vide da smo Harem sveti i sigurnim učinili, dok se svuda oko njih otima i pljačka?" On ih zatim poučava da na ovoj velikoj blagodati budu zahvalni, pa kaže:

"...neka oni Gospodaru ove Kuće robuju", tj. neka samo Njega obožavaju, kao što Uzvišeni na drugom mjestu kaže:

"Ja sam primio zapovijest da robujem jedino Gospodaru ovoga grada, Koji je On učinio svetim - a Njemu sve pripada - i naređeno mi je da budem predan (musliman)." (27:91)

"...koji ih gladne hrani", tj. Gospodar Kabe

"...i od straha brani", tj. On je Taj Koji im daje da su sigurni, pa neka samo Njega obožavaju i neka Mu nikoga ravnim ne smatraju i neka mimo Njega nikakve kipove i idole ne obožavaju. Zato onome ko se odazove ovoj zapovijedi, Allah da i ovaj i onaj svijet, a onome ko Mu bude neposlušan, oduzme i jedno i drugo. Tako Uzvišeni kaže:

"Allah navodi kao primjer grad, siguran i spokojan, kome je u obilju dolazila hrana sa svih strana, a koji je nezahvalan na Allahovim blagodatima bio, pa mu je Allah zbog onoga što je radio dao da iskusi i glad i strah. I njima je došao Poslanik, jedan od njih, ali su ga oni lažljivcem nazvali, i njih je stigla kazna zato što su nepravedni bili." (16:112-113)

Ovim se,
uz Allahovu zahvalu i pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja "Kurejšije".

* Objavljena nakon sure "Smokva".

107
EL-MAUN / DAVANJE U NARUČ
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 7 AJETA

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Znaš li ti onoga koji onaj svijet poriče?"/1/
"Pa to je onaj koji (grubo) odbija siroče", /2/
"I koji da se nahrani siromah - ne podstiče"/3/
"Pa teško klanjačima", /4/ "koji su nemarni prema svome namazu", /5/ "koji se samo pretvaraju" /6/ "I nikome ništa u naruč ne daju!" /7/

Tj. Muhammede, jesi li vidio ko poriče proživljenje na onom svijetu, nagradu i kaznu?

"Pa to je onaj koji grubo odbija siroče", tj. onaj ko ga zlostavlja i čini mu nepravdu.

"...I koji da se nahrani siromah - ne podstiče", tj. siromah koji nema ništa o čemu bi živio. Uzvišeni zatim kaže:

" Pa teško klanjačima, koji su nemarni prema svome namazu."

Od Sad ibn Vekkasa prenosi se da je rekao: (693) "Pitao sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ko su oni koji su nemarni prema svome namazu, pa je rekao: "To su oni koji svoje namaze ne obavljaju na vrijeme."[1]

"...koji se samo pretvaraju." Imam Ahmed od Abdullaha ibn Amra prenosi da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (694) 'Ko ljudima priča o svojim djelima, tj. hvali se, Allah ga u očima svojih stvorenja umanjuje i prezire.'" U vezi sa riječima Uzvišenog: ***"...koji se samo pretvaraju"*** treba reći da se u (rija) pretvaranje ne ubraja kad neko uradi neko dobro djelo u ime Allaha pa to svijet sazna i onome ko ga je uradio bude drago. Dokaz da je to tako jesu Ebu-Hurejreove riječi koje u svome Musnedu navodi Hafiz Ebu-Ja'la el-Mensuli, gdje Ebu-Hurejre, r.a., kaže: (695) "Klanjao sam kad je ušao jedan čovjek pa mi je bilo drago. To sam spomenuo Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa je rekao: 'Potvrđene su ti dvije nagrade: tajna i javna.'"

"...I nikome ništa ni u naruč ne daju", tj. svoj ibadet prema svome Gospodaru ne obavljaju kako treba, niti prema Njegovim stvorenjima postupaju kako treba i ne pomažu ih, čak ni davanjem u naruč onoga čime bi se mogli koristiti. Neki kažu da se pod riječi "naruč" misli na zekat. Takvo mišljenje prenosi se od Alije i Ibn-Umera. Hasan el-Basri kaže: "Ako klanja, pretvara se, a ako ga namaz prođe, ne brine se. On od svog imetka, zekat ne izdvaja" - a u drugoj verziji - "...sadaku od svoga imetka." Upitan šta znači riječ "naruč" Ibn-Mes'ud rekao je: "To je ono što ljudi izmedu sebe jedan drugom pozajmljuju kao što su: sjekira, lonac, kofa i slično." Od Ibn -Abbasa se prenosi da se pod tim misli na kućne stvari, i izbjegavanje da se pomogne imetkom ili na drugi način. Zato Muhammed ibn Ka'b u vezi sa riječima Uzvišenog ***"...I nikome ništa ni u naruč ne daju"***, kaže da se pod tim misli na učinjeno dobro prema drugome. Zato u hadisu stoji: (696) "Svako dobro djelo je sadaka"

Ibn-Mani preko Amira ibn Rebia prenosi da je Ali ibn Fulan en-Numejri rekao: "Čuo sam da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (697) 'Musliman je muslimanu brat; kad ga sretne, nazove mu selam, a ako mu se nazove selam, uzvrati pozdrav još bolje i ne susteže se da, kad mu se nešto zatraži u naruč, to da.'" Rekao sam: "Božiji Poslaniče, šta je naruč?" "Kamen, drvo i slično", odgovorio je. Allah, opet, najbolje zna!

Ovim se završava,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
kratki komentar poglavlja
"Davanje u naruč".

---

* Objavljena nakon sure "Nadmetanje."

[1] Mi smo o naklanjavanju propuštenih namaza napisali jednu brošuru pod naslovom ***"Vjerodostojni šerijatski izvori o naklanjavanju propuštenih namaza".***

108
EL-KEVSER / KEVSER
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 3 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ۝١ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۝٢ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ۝٣

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Mi smo ti, uistinu, Kevser dali", /1/ "pa klanjaj se Gospodaru svome i kurban kolji", /2/ "onaj koji tebe mrzi sigurno će on bez spomena ostati."/3/

Muslim u svome Sahihu od Enesa ibn Malika navodi da je rekao: (698) "Dok je sa nama bio u džamiji, Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakratko je zadrijemao, a onda je podigao glavu smijući se. Rekli smo: 'Allahov Poslaniče, čemu si se nasmijao?' Rekao je: 'Upravo mi je objavljeno jedno poglavlje, pa je proučio:

'U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog! Mi smo ti, dali Kevser, pa klanjaj se Gospodaru svome i kurban kolji, onaj koji tebe mrzi sigurno će on bez pomena ostati', a zatim je rekao: 'Znate li šta je: "Kevser?' Rekli smo: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.' Rekao je: 'To je rijeka sa mnogo dobra koju mi je obećao moj Gospodar. To je bazen na koji će na Sudnjem danu, sa posudama brojnim kao nebeske zvijezde, dolaziti moji sljedbenici, pa će jednom robu između njih biti spriječeno da pride.[1] Ja ću reći: 'Gospodaru, i on je moj sljedbenik.' On će mi reći: ***'Ti ne znaš kakve je sve novine on uveo poslije tebe.'"*** Na osnovu ovoga mnogi učenjaci izvukli su zaključak da je ovo poglavlje objavljeno u Medini[2] i da je Bismilla sastavni dio poglavlja i da je sa njime objavljena.[3] Od Enesa se, također, prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: (699)"Ušao sam u Džennet i ugledao rijeku na čijim su stranama šatori od bisera."

Buhari od Enesa ibn Malika prenosi da je rekao: "Kada je Vjerovjesnik, s.a.v.s., bio na miradžu i vratio se rekao je: 'Prošao sam pored jedne rijeke sa čije su i jedne i druge strane bile kupole od šupljeg bisera, pa sam upitao: - Šta je ovo Džibrile? - Ovo je mnogo dobro, odgovorio je.'"

O riječima Uzvišenog: ***"Mi smo ti, uistinu, mnogo dobro dali"***, ranije smo govorili i rekli da je to jedna rijeka u Džennetu, kako stoji i u hadisu koga prenosi Enes i koji smo naveli.

Riječi Uzvišenog: ***"Pa klanjaj se Gospodaru svome i kurban kolji"***, znače: Kao što sam ti dao mnogo dobro na ovom i onom svijetu, između ostalog i rijeku kakvu smo opisali, budi iskren prema svome Gospodaru i kolji, tj. budi predan u obavljanju propisanih i nafila-namaza i u klanju kurbana, tj. kolju kurban u ime Uzvišenog Koji je Jedan i Koji nema sudruga, kao što se na drugom mjestu kaže:

"Reci: 'Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja, doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova.'" (6:62) Zato Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: (700) "Ko sa nama klanja namaz i zakolje kurban, taj je zaklao kurban kako treba, a ko zakolje kurban prije namaza, taj kao da ga nije ni zaklao." Ebu-Burda ibn Nejjar je ustao i upitao: "Allahov Poslaniče, ja sam svoju ovcu zaklao prije namaza znajući da je danas dan u kome se jede meso." Na to je on odgovorio: "To je obično bravlje meso." Onda je on rekao: "Imam', (mlađu od godine) koja mi je draža od dvije ovce, pa mogu li zaklati ponovo (kurban) ?" "Možeš, ali više ne može niko poslije tebe", odgovorio je." ***"...onaj koji tebe mrzi sigurno će on bez spomena ostati"***, tj. Muhammede, onaj ko mrzi tebe, istinu, uputu, dokaze i jasno svjetlo koje donosiš, taj će biti ponižen i bez pomena ostati. Es-Suddi kaže: "Kad bi pomrla muška djeca nekog čovjeka govorili bi: "Ostao je bez spomena. Kada su pomrli Muhammedovi sinovi rekli su: 'Muhammed je ostao bez spomena", pa je Allah objavio:

"...onaj ko tebe mrzi sigurno će on bez spomena ostati." Bože sačuvaj, naprotiv... Allah je njegov spomen visoko uzdigao tako da se svaki dan spominje, a njegov učinio obavezujućim za Svoje robove, za sva vremena, sve do Sudnjeg dana, neka je Allahov blagoslov i spas na njega sve do dana kada će se pozvati /na Sudnjem danu/.

Ovim se završava
kratki komentar
poglavlja "Mnogo dobro",
uz Allahovu zahvalu i Njegovu pomoć.

---

* Objavljena nakon sure "Oni koji jure". Mnogi učenjaci kažu da je objavljena u Medini.

[1] Tj. od izvora ga meleki odvraćaju.

[2] Zato što Enes ibn Malik kaže: "Dok je sa nama bio u džamiji Allahov Poslanik...Enes je ensarija i njegove riječi "u džamiji" upućuju da se radi o džamiji Allahovog Poslanika. Dakle, objavljeno je u Medini, a ne u Meki.

[3] To što je Poslanik, a.s., proučio Bismilu prije sure vjerovatno je zbog toga da bi otpočeo učenje , a ne zbog toga što bi ona mogla biti sastavni dio sure.

109
EL-KAFIRUN / NEVJERNICI
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 6 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ① لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ② وَلَا أَنْتُمْ
عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ③ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ ④ وَلَا أَنْتُمْ
عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ⑤ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ⑥

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Reci: 'O vi nevjernici', /1/ "Ja ne robujem onome čemu vi robujete",/2/ " niti ste vi robovi onome Kome ja robujem", /3/ "niti sam ja rob onome čemu vi robujete", /4/ " niti ste vi robovi Onome Kome ja robujem",/5/ "vama vaša vjera, a meni moja."/6/

U Muslimovom Sahihu se od Džabira navodi da je rekao: /701/ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., ovo je poglavlje
i ق***"Reci: 'On, Allah je jedan!"***, učio na dva rekata namaza poslije obavljenog tavafa." U Muslimovom Sahihu od Ebu- Hurejrea prenosi se da je /702/ Allahov Poslanik, s.a.v.s., poglavlja:
"Reci: 'O vi nevjernici'", i
"Reci: 'On je Allah-jedan'", na dva rekata sabaha. u Ahmedovom Musnedu od Ibn-Omera se prenosi da je /703/ Allahov Poslanik ova dva poglavlja učio na dva rekata namaza prije sabaha i dva rekata namaza poslije akšama, proučio dvadeset i nekoliko puta, ili deset i nekoliko puta." Ebu-Kasim et-Taberani prenosi da je Džebele ibn Haris, brat Zejda ibn Harisa, rekao da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /704/ "Kad legneš u postelju prouči:
'Reci: 'O vi nevjernici...'" do kraja, jer je ovo poglavlje odricanja od idolopoklonstva /širka/. Od Ibn-Abbasa prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: /705/ ***"Reci: 'O vi nevjernici'"***, vrijedi koliko četvrtina Kur'ana." Ovim poglavljem odriče se od onoga što rade idolopoklonici. Ono naređuje iskrenu predanost Allahu (ihlas). Riječi Uzvišenog: ***"Reci: 'O vi nevjernici'"***, odnose se na svakog nevjernika na Zemlji, iako su one u prvom redu upućene nevjernicima, Kurejšijama. Priča se da su oni bili tolike neznalice /džahili/ da su Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pozvali da jednu godinu zajedno obožavaju njihove kumire, a drugu ono što on obožava, pa je Allah objavio ovo poglavlje u kome je Svome Poslaniku, s.a.v.s., naredio da se u potpunosti odrekne njihove vjere, pa je rekao:
"... Ja ne robujem onome čemu vi robujete", tj. kipove i one koje Mu ravnim smatrate. ***"... niti ste vi robovi onome Kome ja robujem "***, tj. Allaha Koji nema nikakva sudruga. Čestica ovdje je u ulozi odnosne zamjenice . On je zatim rekao:
" ... niti sam ja rob onome čemu vi robujete ", tj. ja niti ću obožavati ono što vi obožavate, niti ću to slijediti i za njim se povoditi, nego ću vjerovati i obožavati Allaha onako kako On voli i kako je On zadovoljan. Zato je rekao: ***"... niti ste vi robovi Onome Kome ja robujem "***, tj. niste se povodili ni slušali Allahove naredbe i propise vezane za Njegove ibadate, nego ste sami od sebe izmislili kriva božanstva. U tom smislu Uzvišeni na drugom mjestu kaže:
"Oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa" (53:23), pa se Poslanik, s.a.v.s., odrekao svega što je njihovo. Otuda je značenje riječi:
"Nema boga osim Allaha, Muhammed je Allahov poslanik", tj. nema nikoga ko bi se mimo Allaha mogao obožavati, a jedini put da bi se ispravno vjerovalo jeste da se slijedi ono što je donio Poslanik, s.a.v.s. Međutim, idolopoklonici nisu obožavali Allaha, nego druga božanstva mimo Njega. Dakle, njihovo obožavanje nije propisao ni dozvolio Allah. Zato je Poslanik, s.a.v.s., rekao: ***"A i vama - vaša vjera, a meni - moja."*** U tom smislu Uzvišeni na drugom mjestu kaže:
"...I ako te oni budu u laž utjerivali, ti reci: 'Meni moja, a vama vaša djela; vi nećete odgovarati za ono što ja radim, a ja neću odgovarati za ono što vi radite.'" (10:41) Eš-Šafi i drugi učenjaci, Allah im se smilovao, na osnovu kur'anskog ajeta: ***"A vama vaša vjera, a meni moja"*** izvlače zaključak da su sve vrste kufra (nevjerovanja), zapravo jedna (ne)vjera. On smatra da je dozvoljeno da jevrej naslijedi kršćanina i obratno, jer su sve vjere, osim islama, neistina i jedna te ista stvar. Ahmed i neki drugi smatraju da nije dozvoljeno da se međusobno nasljeđuju radi hadisa: /706/ "Ne nasljeđuju se međusobno sljedbenici dvije različite vjere".

Ovim se, uz Allahovu zahvalu i Njegovu pomoć, završava kratki komentar poglavlja "Nevjernici".

* Objavljena nakon sure "Davanje u naruč".

110
EN-NASR / POMOĆ
OBJAVLJENA NA MINI, IMA 3 AJETA

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۝١ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ
أَفْوَاجًا ۝٢ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ ۚ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ۝٣

"U Ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Kada Allahova pomoć i pobjeda dođu", /1/ "I vidiš ljude kako u skupinama u Allahovu vjeru ulaze", /2/ "ti slavi Gospodara svoga hvaleći Ga i moli Ga da ti oprostI, On zalsta pokajanje prima." /3/

El-Buhari od Ibn-Abbasa prenosi da je rekao: "Omer me uvodio u društvo istaknutih učesnika Bitke na Bedru. Nekima od njih kao da se to nije sviđalo pa su rekli: 'Zašto da ovaj sjedi s nama kad i mi imamo sinova poput njega?' Omer je odgovorio: 'Za njega znate ko je i od koga je...' Jednog dana me je pozvao i poveo me kod njih sa sobom. Mislim da me je toga dana poveo samo da im pokaže...pa je upitao: 'Šta kažete o riječima Allaha, dž.š.:

'Kada Allahova pomoć i pobjeda dođu?' Neki su rekli: 'Naređeno nam je da zahvaljujemo Allahu kad nam pomogne i da pobjedu.' Drugi su šutjeli i nisu ništa odgovorili. Mene je upitao: 'Ibn-Abbase, kažeš li i ti tako?' Rekao sam: 'Ne!', pa me je upitao: 'A šta ti kažeš?' Rekao sam: 'To je smrtni čas Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji mu je (Allah) nagovijestio riječima:

'Kad Allahova pomoć i pobjeda dođe' to je znak tvoje bliske smrti.

'...ti slavi Gospodara svoga hvaleći Ga i moli Ga da ti oprostI, On pokajanje prima.' Na to je Omer b. el-Hattab rekao: 'Iz ovog poglavlja ne vidim ništa drugo, do što ti kažeš.'" Ovu verziju navodi jedino El--Buhari.

Imam Ahmed od Ibn-Abbasa navodi da je rekao: /707/ "Kada je objavljeno:

'Kada Allahova pomoć i pobjeda dođu.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Nagoviještena mi je smrt.' On je, doista u toj godini i umro." Od Aiše se, također, prenosi da je rekla: (708) "Pred kraj života Allahov Poslanik, s.a.v.s., često je učio: 'Neka je slavljen i hvaljen Allah. Njega molim za oprost i Njemu se kajem', a zatim bi rekao: 'Gospodar moj mi je unaprijed dao do znanja da ću u svome ummetu vidjeti predznak i naredio mi, kada ga vidim, da Ga veličam i hvalim i da od Njega oprost tražim, jer On uvijek pokajanje prima. Ja sam taj predznak vidio u:

'Kada Allahova pomoć i pobjeda dođu...'" Ovaj hadis prenosi Muslim. Nakon što je objavljeno ovo poglavlje Allahov Poslanik, s.a.v.s., nastojao je da se što više posveti ahiretu. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /709/ "Došla je pobjeda, došla je Allahova pomoć, došli su Jemenjani. "Neko je rekao: "Allahov Poslaniče, a ko su Jemenjani?" "Narod mehkanih srca i prefinjene naravi, kad zavlada vjera i razboritost u vjeri" Značenja ovog poglavlja, kako su ga protumačili učesnici Bitke na Bedru iz Omerova društva o kome se govori u hadisu koji navodi El-Buhari, da nam je Uzvišeni, kad dođe pobjeda i osvajanje gradova i utvrđenja, naredio da Ga veličamo, slavimo i zahvaljujemo Mu, svakako je ispravno i tačno. Kao dokaz za to služi namaz koji je Allahov Poslanik, s.a.v.s., od osam rekata u doba "Ed-Duha" klanjao u Meki prilikom njenog oslobođenja. Neki su rekli da je to "Duha-namaz", ali su drugi odgovorili da ovaj namaz Allahov Poslanik nije redovno obavljao ni kad je bio kod kuće, pa kako će ga obavljati kao musafir koji nije namjeravao zadržati se u Meki? Zbog toga je u Meki ostao do kraja ramazana, oko devetnaest dana, skraćujući namaz i mrseći ramazan, ne samo on nego i sva vojska koja je brojala oko deset hiljada ljudi. Ovi drugi kažu da je to bio "Salatul-feth" i dodaju da je preporučeno da komandant vojske, prilikom oslobađanja grada, klanja čim u njega uđe. Ovaj namaz sastoji se od osam rekata. Zna se da ga je klanjao Sa`d ibn Ebu-Vekkas prilikom oslobađanja Medine. Neki kažu da se klanja sa jednim selamom. Ispravnije je da se selam predaje svaka dva rekata kako se navodi u Ebu-Davudovu Sunenu: /710/ "Da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na namazu prilikom oslobađanja Meke selam predavao svaka dva rekata."[1] Što se, pak, Ibn-Abbasova i Omerova tumačenja tiče, kako se navodi u hadisu koji navodi El-Buhari, da je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., nagoviješteno da će ubrzo umrijeti, njega treba shvatiti u značenju: Znaj da, kad oslobodiš Meku, svoj rodni grad iz koga si prethodno protjeran, i kad vidiš ljude da u skupinama u Allahovu vjeru ulaze, sa ovim je svijetom za tebe završeno. Zato se pripremaj za odlazak sa njega. Onaj svijet za tebe je, zaista, bolji od ovog. Tvoj Gospodar će ti dati pa ćeš zadovoljan biti. Zato je i rečeno:

"...I ti veličaj Gospodara svoga hvaleći Ga i moli Ga da ti oprostI, On zalsta pokajanje prima." Ovdje se pod pbojedom misli na oslobođenje Meke, jer je cio okolni svijet očekivao

---

* Objavljena za vrijeme Oprosnog hadža. Objavljena nakon sure "Et -Tevba" / "Pokajanje". Ubraja se u medinske sure. Ovo je posljednja objavljena kuranska sura.

[1] Molimo Uzvišenog Allaha da ovaj namaz uskoro klanjamo u svim gradovima oslobođene Palestine i cijeloga svijeta. Ovo ostavljamo u amanet i mladim generacijama koje dolaze iza nas sve dok Allahova riječ na Zemlji ne bude gornja.

kada će i ona primiti islam, što se konačno i desilo. I oni koji nisu primili islam govorili su: "Ako pobjedi svoj narod, zaista je, poslanik." Jedan od Džabir b. Abdullahovih komšija pričao je: /711/ "Došao sam sa puta kada me je posjetio i poselamio Džabir b. Abdullah. Pričao sam mu o neslozi među svijetom i kakve je sve novotarije izmislio, pa je počeo plakati rekavši mi na kraju: 'Čuo sam da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Ljudi su u skupinama ulazili u Allahovu vjeru. U skupinama će je i napuštati.'"

Ovim se, zahvaljujući Allahu i uz Njegovu pomoć, završava kratki komentar poglavlja "Pomoć".

111
EL - LEHEB / PLAMEN
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 5 AJETA

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ
تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ① مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ②
سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ③ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ④ فِي
جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ⑤

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Neka propadne Ebu-Leheb, i propao je!"/1/ "neće mu biti od koristi blago njegovo, a ni ono što je stekao", /2/ "ući će on sigurno u vatru rasplamsalu", /3/ "i žena njegova što drvlje nosi", /4/ "o vratu njenu će biti uže od ličine usukane."/5/

Buhari od Ibn-Abbasa navodi /712/ da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izašao jednog jutra u Bathu (dolinu Meke), popeo se na brdo i počeo dozivati. Oko njega su se okupili Kurejševići pa im je rekao: "Šta mislite, kad bi vam rekao da će vas neprijatelj, jutros ili večeras napasti, bi li mi povjerovali?" "Bismo", odgovorili su. "Ja vas onda, samo, prije teške patnje opominjem", rekao je. Na to je Ebu-Leheb rekao: "Propao dabogda, zar si nas zbog toga skupio?" Na ovo je Allah objavio: ***"Neka propadne Ebu-Leheb, i propao je!"***, tj. propao i uzalud mu trud i nastojanje bili.

Ebu-Leheb je jedan od Poslanikovih, s.a.v.s., amidža. Njegovo ime je bilo Abdul-Uzza b. Abdul--Muttalib, a ime po djetetu (kunje) Ebu-Utbe. Ebu--Lehebom su ga zvali zbog plamenkaste boje lica. Mnogo je vrijeđao, mrzio i ismijavao se Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Ponižavao ga je i omalovažavao vjeru koju je poslanik saopćavao. Kad bi Božiji Poslanik, s.a.v.s., pozivao: "O ljudi, recite: "Nema drugog boga osim Allaha, uspjet ćete!" I dok su se ljudi oko njega okupljali, on bi ga pratio, stajao iza njega i govorio: "Laže, on je napustio svoju vjeru!" Pratio ga je i ne bi mu dao nikuda mirno ići.

"I propao je", tj. gotovo je, već se desila njegova propast i nesreća. Ebu-Leheb bi govorio: "Ako je istina ono što moj bratić govori, ja ću se na Sudnjem danu imetkom i djecom iskupiti od kazne." Na to je Uzvišeni Allah objavio:

"Neće mu biti od koristi blago njegovo, a ni ono što je stekao", tj. imetak i djeca. Riječi Uzvišenog:

"...ući će on sigurno u vatru rasplamsalu", tj. vatru sa varnicama i plamenom koja će sve pred sobom pržiti, žariti i paliti.

"...i žena njegova što drvlje nosi." Bila je jedna od uglednijih kurejšijskih žena. Zvali su je Ummu-Džemil. Pravo joj je ime bilo Erva bint Harb b. Umejje, Ebu-Sufjanova sestra. Svoga muža je bodrila i pomagala u nevjerovanju i inadu. Zato će sa njim na Sudnjem danu dijeliti zajedničku kaznu i muke u džehenemskoj vatri. Zato Uzvišeni kaže:

"...što drvlje nosi, o vratu njenu bit će uže od ličine uskukane." Seid b. el-Musejib kazuje da je imala skupocjenu ogrlicu i da je govorila: "Prodat ću je i potrošiti u borbi protiv Muhammeda!", pa će joj Allah umjesto nje u Džehennemu dati oko vrata uže od ličine usukane. Neki učenjaci kažu da se pod riječima Uzvišenog:

"...o vratu njenu bit će uže od ličine usukane" misli na uže od vatre oko vrata koje će je do vrha, a onda do dna paliti i tako naizmjenično. Učenjaci, također, kažu da se u ovoj suri krije mu'džiza i nepobitni dokaz o istinitosti Muhamedovog, alejhis selam poslanstva, jer mu je objavom ovog poglavlja:

"...ući će on sigurno u vatru rasplamsalu i žena njegova što drvlje nosi; o vratu njenu bit će uže od ličine usukane", dato do znanja da su njih dvoje nesretnici i da nikada ni srcem ni jezikom, ni javno i tajno, neće povjerovati. Ovo se ubraja u dokaze njegovog poslanstva.[1]

---

[*] Objavljena nakon sure "Pristup".

1 Mi kažemo: I nakon svega ovog, u ovom ummetu ima još onih koji se sažalijevaju na Ebu-Leheba i izbjegavaju da uče poglavlje: *"Neka propadne Ebu-Leheb, i propao je"* što često zabranjuju i drugima, smatrajući da to uznemiruje poslanika, s.a.v.s.!? Iako mu je on bio amidža, Božiji Poslanik, s.a.v.s., se od njega, zato što je bio idolopoklonik, odrekao. Kako bi Allah Svome miljeniku, vjerovjesniku i poslaniku, objavio poglavlje koje ga uznemiruje!? U ovom se poglavlju govori kakvu je kaznu u Džehennemu pripredio Svome neprijatelju i neprijatelju Božijeg Poslanika, zbog toga što je bio nevjernik, što je poricao poslanstvo, ugonio u laž poslanika i prema njemu pokazivao neprijateljstvo. Prema tome, ovo je poglavlje Allahova podrška, a ne uznemirenje Njegovom posleniku. Kako bi ga onda učenje ovog poglavlja moglo uznemiravati? Istina je drugačija, da su oni koji izbjegavaju da ga uče, pod izgovorom da ono uznemirava poslanika, izmislili san da je neko imao običaj često učiti" u namazu:

"Neka propadne Ebu-Leheb, i propao je", pa da je usnio da ga je Poslanik, s.a.v.s., u snu ukorio riječima: "Subhanallah!!!..." zar od Kur'ana napamet ne znaš ništa drugo do: *"Neka je proklet Ebu-Leheb i propao je!"*, i da mu je naredio da ovo poglavlje više ne uči. Ovakav san je čista izmišljotina na Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kao što oni u drugim prilikama čine... Neka nas Allah sačuva zla i laži takvih lažova, nevjernika i dvoličnih bogomoljaca. Mi ćemo uz zadovoljstvo Allaha i Njegovog poslanika, s.a.v.s., a za inat Ebu--Lehebovim pristalicama i dalje još više učiti i ponavljati ovo poglavlje.

"Neka propadne Ebu - Leheb i propao je! Neće mu biti od koristi njegovo blago, a ni ono što je stekao, ući će on sigurno u vatru rasplamsalu i žena njegova što drvlje nosi; o vratu njenu bit će uže od ličine usukane!" i voljeti onog koga je volio Allahov Poslanik, a mrziti onog koga je on mrzio.

Ovim se,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja "Plamen"

112
EL - IHLAS / ISKRENOST
OBJAVLJENA U MEKI*, IMA 4 AJETA

Povod za njeno objavljivanje: Imam Ahmed od Ubbej b. Ka'ba navodi da su idolopoklonici rekli Muhammedu, a.s.: (713) "Navedi nam rodoslovlje svoga gospodara", pa je Allah objavio:

"Reci: 'On je Allah - Jedan! Allah je utočište svakom. Nije rodio i rođen nije, i niko Mu ravan nije!'" Et-Taberani od Ebu-Hurejrea navodi da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., rekao je: (714) 'Svaka stvar ima svoje srodstvo, a Allahovo srodstvo je:

'Reci: 'On je Allah - Jedan! Allah je utočište svakom!'" Onaj ko je utočište svakom nije šupalj." Odabranost ovog poglavlja: (715)"Jedan od ensarija, kao imam, klanjao je u džamiji Kuba, pa bi svaki put kad bi htio da prouči neko poglavlje, prvo proučio: قل ***'Reci: 'On je Allah - Jedan! Allah je utočište svakom!',*** a onda tek to poglavlje. Tako je radio na svakom rekatu. Oni koji su za njim klanjali, rekli su mu: 'Stalno na početku učiš ovo poglavlje, a onda ti se učini da to nije dovoljno dok ne proučiš još jedno. Ili ćeš ga učiti i zadovoljiti se njime, ili ćeš ga izostaviti i učiti drugo?' On je odgovorio: 'Ja ga neću izostaviti. Ako vam se sviđa da vam tako imamim, nastavit ću, a ako ne, onda ću se povući.' U isto vrijeme, držali su da je najbolji među njima i nije im se sviđalo da im imami iko drugi mimo njega. Kad je došao Božiji Poslanik, s.a.v.s., i o ovome ga upoznali, upitao je pomenutog: 'Šta te sprečava da ne postupiš onako kako od tebe traže tvoji drugovi i šta te navodi da ovo poglavlje obavezno učiš na svakom rekatu?' 'Ja ga volim', odgovorio je. 'Tvoja ljubav prema njemu uvest ćete u Džennet', rekao je." El-Buhari od Ebu-Seida navodi: /716/ "Da je neki čovjek čuo od drugoga kako uči:

'Reci: 'On je Allah - Jedan!' i to ponavlja, pa je, kad je svanulo, otišao Poslaniku, s.a.v.s., i misleći da nije tako značajna, to pomenuo, pa mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Tako mi Onog u Čijoj je ruci moj život, ono je ravno trećini Kur'ana.'" El-Buhari od Aiše, r.a., o Vjerovjesniku, s.a.v.s., prenosi:(717) "Da je, kad bi lijegao naveče u postelju, skupljao dlanove, u njih puhnuo i proučio: ***'Reci: 'On je Allah - Jedan'***,

'Reci: 'Utičem se Gospodaru svitanja' i

'Reci: 'Tražim zaštitu Gospodara ljudi', a zatim njima potrao što bi mogao od tijela, počevši od glave i lica pa naniže niz tijelo i ponovivši to tri puta." Ovako ovo predanje prenose sastavljači Sunena preko Ukajla.

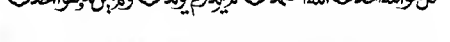

"U ime Allaha Svemilosnog, Milostivog!"
"Reci: 'On je Allah - Jedan!'/1/ Allah je utočište svakom!' /2/ Nije rodio i nije rođen, /3/ i niko Mu ravan nije!'"/4/

"Reci: 'On je Allah - Jedan!'" Znači On je Jedan i Jedini Koji nema Sebi ravna, Koji nema nikakva sudruga ni pomoćnika i Kome nije niko sličan. Ovim imenom naziva se samo Allah, dž.š., jer je On savršen po svim Svojim osobinama i djelima. Ibn-Abbas kaže da riječi Uzvišenog: ***"Allah je utočište svakom!"*** znače da kod Njega utočište traže sva stvorenja, da od Njega mole i traže ono što im je potrebno, da za Njega kažu da je Gospodar, Koji nema unutrice, da ne jede, ne pije, te da je vječan, za razliku od svojih stvorenja. Sve ovo je tačno, jer su to svojstva Uzvišenog nam Gospodara. Riječi Uzvišenog: ***"Nije rodio i rođen nije"*** znače da On nema ni djeteta ni roditelja ni družice; ***"...i niko Mu ravan nije"***, tj. među Svojima stvorenjima nema nikog ko bi se sa Njim mogao poreditи, niti bliskog koji bi Mu bio ravan. Suviše je On Uzvišen da bi mu nešto takvo dolikovalo!!

"On je stvoritelj nebesa i Zemlje! Otkud Njemu dijete kad nema žene, On sve stvara." Uzvišeni, također, kaže:

"I oni govore: 'Svemilosni je uzeo dijete!' Vi, doista, nešto odvratno govorite! Gotovo da se nebesa raspadnu, a Zemlja provali i planine zdrobe što Svemilosnom pripisuju dijete. Nezamislivo je da Svemilosni ima dijete, ta svi će oni, i oni na nebesima i oni na Zemlji, kao robovi u Svemilosnog tražiti utočište! On ih je sve zapamtio i tačno izbrojao, i svi će Mu na Sudnjem danu doći pojedinačno."(19:88-95)

U Buharijinom Sahihu stoji: /718/ "Nema nikoga da se od Allaha više može strpiti na uznemirenje koje čuje. Oni mu pripisuju da ima dijete, a On ih hrani i daje im zdravlje."

Ovim se,
zahvaljujući Allahu
i uz Njegovu pomoć,
završava kratki komentar
poglavlja "Iskrenost".

* Objavljena nakon sure "Ljudi".

113
EL - FELEK / SVITANJE
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 5 AJETA

Imam Ahmed od Zerr b. Hubejša navodi da je rekao: "Ubej b. Kabu rekao sam da Ibn-Mes'ud u svome Mushafu ne piše poglavlja "pa mi je rekao: /719/ 'Svjedočim da mi je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao da mu je Džibril, a.s., rekao:

'Reci: 'Utječem se Gospodaru svitanja'', pa sam rekao. Onda mi je rekao: 'Reci:

'Reci: 'Tražim zaštitu Gospodara ljudi'', pa sam i to rekao. Mi izgovaramo ono što je izgovarao i Vjerovjesnik, s.a.v.s." Ovo prenosi El-Buhari i En-Nesai.

Vjerovatno ova dva poglavlja Ibn-Mes'ud nije bio čuo od Vjerovjesnika, s.a.v.s., ni svojim ušima ni sigurnim predanjem i vjerovatno je kasnije promjenio mišljenje i priklonio se mišljenju većine (džema'a), jer su njihovo postojanje u mushafima potvrdili ashabi, r.a., i tako ih prenijeli u druge krajeve.

Muslim u svome Sahihu od Ukbe b. Amira navodi da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: /720/ 'Zar ne vidiš da su noćas objavljeni ajeti kakve nikada nije vidio: ***'Reci: 'Utječem se Gospodaru svitanja''*** i

'Reci: 'Tražim zaštitu Gospodara ljudi.'''' Od Ebu-Seida prenosi se: /721/ "Da je Poslanik, s.a.v.s., tražio zaštitu od očiju džina i ljudi." Za ovo predanje Et-Tirmizi kaže da je hasenun-sahihun.

"U ime Allaha, Svemilosnog, Miilostivog!"
"Reci: 'Utječem se Gospodaru svitanja, /1/ od zla onoga što On stvara, /2/ i od zla mrkle noći kad razastre tmina, /3/ i od zla smutljivca kad smutnje sije, /4/ i od zla zavidljivca kad zavist ne krije.'" /5/

O tome šta znači riječ dato je mnogo mišljenja. Ipak, najispravnije je ono koje kaže da se pod njom misli na svitanje. Za ovakvo mišljenje opredjeljuje se i El-Buhari u svome Sahihu, neka mu se Uzvišeni Allah smiluje.

Riječi Uzvišenog: ***"...od zla onoga što On stvara"***, znače: od zla svih Njegovih stvorenja, a riječi: ***"...i od zla mrkle noći kad razastre tmine"***, po Mudžahidu znače: od noćne tmine koja obavije Zemlju kad zađe Sunce. Ovakvo mišljenje prenosi se i od El-Buharije i Ibn-Abbasa, kao i drugih. Neki kažu da se pod ovim misli na Mjesec. Oni se u ovakvom tumačenju oslanjaju na Imama Ahmeda koji od Harisa b. Ebi-Seleme prenosi da je Aiša, r.a., rekla: /722/ "Poslanik me je uzeo za ruku i pokazao na Mjesec kad je izašao i rekao: 'Zatraži od Allaha da te sačuva od ovoga kad se pomoli.'" Ovaj hadis prenose Buhari i Nesai. Zastupnici prvog mišljenja kažu da je to znak noći kad izađe. Ovo se ne kosi sa našim mišljenjem, jer je Mjesec znak noći i jer on samo u njoj dolazi do izražaja. Takav je slučaj i sa zvijezdama koje sijaju samo noću. Radi se najvjerovatnije o onome što smo već ranije rekli. Allah, opet najbolje zna!

Riječi Uzvišenog: ***"...i od zla onih koji u čvorove pušu"*** znače one koji čaraju i u uzlove pušu. Buhari u svome Sahihu u poglavlju o liječenju od Aiše, r.a., prenosi da je rekla: /723/ "Allahov Poslanik bio je opčaran do te mjere da mu se činilo da prilazi svojim ženama, a zapravo im nije prilazio." Sufjan kaže: "Ovo je najteži vid čarolije, kad do nje dođe." Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Aiša, znaš li da mi je Allah dao rješenje za ono što sam Ga molio? Došla su mi dva čovjeka, pa je jedan sjeo pored moje glave, a drugi pored nogu. Onaj koji je sjedio kod glave rekao je onom drugom: 'Šta je ovom čovjeku?' 'Opčaran je', odgovorio je. 'A ko ga je opčarao?', upitao je. 'Lubejd b. Asam, čovjek iz plemena Beni-Zurejk, dvoličnjak i saveznik jevreja', odgovorio je. Ovaj je upitao: 'A čime?' 'Češljom i dlakama', odgovorio je. 'Gdje?', upitao je. 'U kori muškog izdanka palme ispod jedne ploče u bunaru Zervan.'" Aiša je dalje rekla: "Otišao je tamo, izvadio ono što je u njemu bilo i rekao: 'Ovo je taj bunar koji sam u snu vidio. Voda mu je bila ustajala baruština, a palme oko njega, oblika šejtanskih glava.' Kad je to izvadio, upitala sam: 'Jesi li ozdravio?' pa je rekao: 'Tako mi Allaha, On me je izliječio. Ne volim da ikome od ljudi nanosim bilo kakvo zlo.'" Ovaj hadis prenose Muslim i Ahmed. Komentator Kur'ana Es-Sa'lebi u svome tefsiru navodi da su Ibn-Abbas i Aiša, r.a., pričali da je jedan jevrejski mladić služio Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i da se jevreji nisu okanili dok mladić nije uzeo češljanjem opale dlake od Poslanika, s.a.v.s., i nekoliko zubaca od češlja Allahovog Poslanika koje je dao jevrejima da ga opčaraju. Imam Ahmed od Zejda b. Erkama prenosi da je rekao: /724/ "Jedan jevrej opčarao je Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa ga je to mučilo nekoliko dana, kad je došao Džibril i rekao: 'Jedan te je jevrej opčarao, spleo ti uzlove u tom i tom bunaru, pa pošalji nekoga da ti to donese.' Allahov je Poslanik poslao da mu se to donese, pa je kad mu je bilo doneseno uzeo i razvezao uzlove, ustao i ustao kao da je oslobođen okova. Jevrejinu to nije spomenuo niti ga je vidio dok

* Objavljena nakon sure "Slon".

je bio živ. Ibn-Džerir navodi: /725/ "...da je Džibril došao Poslaniku, s.a.v.s., i upitao: 'Nešto te muči Muhammede?', pa je odgovorio: 'Da!' Džibril je tada rekao: 'U ime Allaha liječim te od svake bolesti koja te muči, od zla zavidnika i oka pakosna. Neka te Allah izliječi!'" Vjerovatno se na ovo žalio Poslanik kad je bio opčaran, nakon čega ga je Uzvišeni Allah izliječio, a spletke čarolije i zavidnosti okrenuo protiv jevreja, osramotio ih i ponizio. Usprkos ovome Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije ukorio onoga ko mu je to učinio, jer ga je Allah izliječio i dao mu zdravlje.

Ovim se,
zahvaljujući Allahu i uz njegovu pomoć,
završava kratki komentar poglavlja "Svitanje".

114
EN - NAS / LJUDI
OBJAVLJENA U MEKI, IMA 6 AJETA

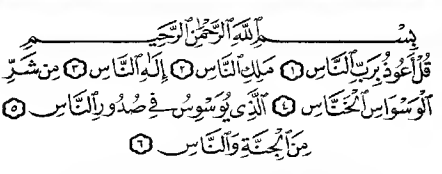

"U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!"
"Reci: 'Tražim zaštitu Gospodara ljudi, /1/ Vladara ljudi, /2/ Boga ljudi, /3/ od zla šejtana - koji nanosi zle misli pa se skrije, /4/ koji zle misli unosi u srca ljudi /5/ "od džinova i od ljudi."' /6/

Ovdje su istaknuta tri svojstva Uzvišenog Gospodara: gospodstvo /rububijjet/, vlast /el-mulk/ i Božanstvenost /el-uluhijjet/. On je dakle Gospodar, Vladar i Bog svega što postoji - Sve što je stvoreno pripada Njemu i Njegovi su robovi. On naređuje onima koji traže zaštitu od zla šejtana - napasnika, koji nabacuje zle misli da je traže od /725/ onoga koji je opisan gore navedenim svojstvima, jer nema nijednog čovjeka, a da nema svoga šejtana koji mu uljepšava grijehe i na njih ga navodi. U vjerodostojnom hadisu stoji: /726/ "Nema niko od vas a da nema svoga druga /šejtana/." Rekli su: "Ni ti, Allahov Poslaniče!" "Ni ja", odgovorio je, samo što me Allah pomogao pa sam ga savladao, te mi naređuje samo dobro." U vjerodostojnom hadisu koji navode Muslim u svome i Buharija u svome Sahihu, od Enesa se prenose riječi Allahovog Poslanika u kojima je rekao: /727/"Šejtan po čovjekovom tijelu kruži kao krv." Imam Ahmed preko Ebu-Temime navodi opis pratioca Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i kaže: /728/ "Magarac na kome je jahao Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednom prilikom je posrnuo, pa sam rekao: "Propao šejtan!" Na to je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ne govori: 'Propao je šejtan', jer kad to kažeš on je još veći", dodavši: "Ja sam ga svojom snagom savladao. Kad kažeš: 'U ime Allaha', on se smanji i postane sitan kao mušica." Ovaj hadis bilježi samo Ahmed,a lanac prenosilaca dobar je i jak.

U ovom hadisu aludira se na to kad god se srce sjeti Allaha, dž.š., šejtan biva pobijeđen i ponižen, a ako se ne spomene Allah, dž.š., šejtan pobijedi i biva veći.

Seid bin Džubejr prenosi od Ibn-Abbasa da je u vezi sa riječima "...koji nanosi zle misli, a potom se sakrije", rekao: "Šejtan čuči (i vreba) na ljudskom srcu i ako čovjek zaboravi i nemaran je od sjećanja na Allaha, dž.š., šejtan mu nanosi zle misli, a ono se sjeti (i spomene) Allaha, dž.š., on se skrije.

El-Mu'temir bin Sulejman prenosi od svog oca da je rekao: "Rečeno je da šejtan koji nanosi zle misli, radi to sa ljudskim srcem kada je čovjek u stanju tuge ali i radosti, a ako čovjek spomene Allaha, dž. š., tada šejtan nestane i skrije se.

Allahove riječi: ***"...koji zle misli unosi u srca ljudi (i džina)."*** Ovdje riječ označava i ljude i džine.

Ibn-Džerir kaže: "Za džine je u Kur'anu upotrijebljen izraz (ljudi od džina) i nije nikakvo čudo što se riječ odnosi i na njih."

Riječi Uzvišenog: ***"...od džina i od ljudi"***, jačaju stav da se riječ upotrebljava i za ljude i za džine.

Postoji mišljenje da se riječi odnose na onoga koji nanosi ružne misli pa bio on od ljudi - šejtana ili od džinskih šejtana. Kao što kaže Uzvišeni:

"Tako smo svakom vjerovjesniku neprijatelje odredivali, šejtane u vidu ljudi i džinova koji su jedni drugima kićene besjede govorili da bi ih obmanuli." (El-En'am)

Kao što prenosi Imam Ahmed od Ebu-Zerra koji je rekao: /729/ "Došao sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., a bio je u džamiji, pa mi je rekao: 'O Ebu-Zerre, jesi li klanjao?' Rekoh: 'Nisam.' On reče: 'Ustani I klanjaj.'" Ebu-Zerr dalje kazuje, pa kaže: "Ustao sam pa klanjao, a zatim sam sjeo, a Poslanik ponovo reče: 'O Ebu-Zerre, traži od Allaha zaštitu od zla ljudi-šejtana, i zla džina-šejtana.' Ja sam ga upitao: 'O Allahov Poslaniče, zar i među ljudima ima šejtana?', a On reče: 'Da.'"

Imam Ahmed sa svojim lancem prenosilaca prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: /730/ "Došao je neki čovjek kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa mu je rekao: 'O Allahov Poslaniče, ja u sebi zamišljam neke stvari, a draže mi je da padnem sa neba nego da to i spomenem.' Poslanik reče: 'Allahu ekber (Allah je najveći), Allahu ekber, elhamdu lillah (hvala Allahu) koji je šejtanske spletke sveo na nanošenje loših misli.'" Hadis bilježe Ebu-Davud i Et-Tirmizi.

Završetak skraćenog komentara sure En-Nas, Allahu hvala na tome.

* Objavljena nakon sure "Svitanje".